6
3 b M
6
10 0
16

C. 8.

14-22.1.6

6 3 6 4 4

Digitized by Google

LOCI COMMVNES SACRI ET PROFANI

SENTENTIARVM OMNIS GENERIS EX AVTHORIBVS GRÆCIS PLVS QVAM TRECENTIS CONGESTARVM PER IOANNEM STOBÆVM, ET veteres in Græcia monachos Antonium & Maximum [redacted] Tigurino Latinitate donati, & nunc primùm in vnum volumen Græcis ac Latinis è regione positis coniuncti.

Adiecti sunt INDICES *Locorum communium duo, vnus iuxta ordinem quo se deinceps consequuntur: alter alphabeticus, ex quo etiam apparebit, si quando fortè vna de re aut simili in locis diuersis agitur.*

BIBLIOTECA ROMA

FRANCOFVRTI
Ex officina Typographica Andreæ Wecheli,
Impensis Roberti Cambieri.
M. D. LXXXI.

Digitized by Google

AD LECTOREM CONradi Gesneri tetrastichon.

Εἴ τις θέλει σὺν ἑδρι῀ῳ τῆς Ἑλλάδος
Σοφῶν ἁπάντων εἰσοέξειν τε, καὶ κλύειν
Αὐτῷ λεγόντων πανσόφως λόγους, ταχὺ
Εἰς τοῦδε βίβλον εἰσίτω, ὄναιτό τε.

T. LVCRETIVS.

Floriferis vt apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem decerpsimus aurea dicta.

PRAECLARIS ET NOBILIBVS VIRIS, D. IOANNI IACOBO A WATENWIL, ET D. IOANNI FRANCISCO NÆGELIN, MAGNIFICÆ HELVETIORVM REIPVB. Bernensis Consulibus dignissimis, totiq; Senatus ordini amplissimo, Dominis suis colendissimis, Conradus Gesnerus Tigurinus, Salutem & pacem in Domino nostro Iesu Christo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ARGVMENTVM.

Causa dedicationis.

Operis diuisio, primùm in Locos Morales, OEconomicos, & Politicos, eum explicatione qui fructus ex singulis capiatur: Deinde qui loci huius Operis ad animi, corporis, aut fortunæ bona: & qui ad honestum, iucundum, aut vtile pertineant.

Quomodo, ex quot & quibus autoribus hos flores Stobæus collegerit: & obiter quantum ingenij doctrinæq; bona, fortunæ bonis antecellant.

Humana sapientia & philosophiæ partes, quid & quomodo ad Theologiam conferant.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NON *possum equidem illos probare, Clarissimi viri, qui morem antiquitus receptum, vt quisq; ingenij & lucubrationum suarum opera, quæ in publicum exire velit, alijs nuncupet quos amat aut reueretur, ceu parum liberalem criminantur. Cùm enim cæteris hominibus aliquod doctrinæ opus dedicare, humanitatis & amicitiæ signum est illustre: tum illis præcipuè, qui magistratum gerunt, huiusmodi libros offerri par est, partim quoniam ita nos eis plurimum debere testamur, partim ad philosophandum hoc modo allicimus. Atqui Plato tum demum rempub. optimè habituram pronunciauit, cùm aut principes circa philosophiam, aut philosophi circa imperium versarentur. Cæterùm vt hoc Opus Io. Stobæi, nunc primùm opera mea Latinitati donatum, Excellentiæ vestræ inscriberem, multæ quidem sunt causæ, quæ me impulerunt id vt facerem, præcipuè autem duæ: altera, quoniam Lausannæ stipendio vestro liberaliter conductus, Græcas literas illic per triennium pro virili mea docui: vbi forsan etiamnum agerem, nisi certæ rationes in patriam me reuocassent: altera, quòd amplissimus ordo vester permultos habet viros, qui vel in clarissima vrbe, vel pulcherrima ditione vestra rempub. moderantur, in humanioribus disciplinis aut eximiè, aut saltem mediocriter eruditos: Et illi etiam, qui peculiares ob causas & occupationes literas non didicerunt, quod non mirum est in tanto senatorum democratico numero, sedulò tamen interim melioribus studijs, & bonis doctisq; hominibus patrocinantur, ac Mæcenates fidissimos agunt, vnà cum bonis literis & earum cultoribus religionis quoq; synceritatem promouentes: no secus ac elephanti, qui cùm natare nesciant, iuxta ripas fluuiorũ obambulare gaudent. Adducerem huius rei testimonia, & contexerem catalogum doctorum hominum, qui in regione vestra aut Euangelium purè docent, aut linguas & bonas scientias profitentur, quibus & stipendia liberaliter largimini, & bibliothecas instruitis: nisi plures illi essent, quàm in præsentia enumerari conueniat: & res ipsa luculentior, quàm vt à me prædicari sit opus. Itaq; vt beneficijs vestris olim in me collatis non ingratus essem, ac vos maximè dignos literato munere declararem, hosce Stobai communes locos Excellentiæ vestræ nuncupare volui. Non poterit autem*

Digitized by Google

opinor id vobis ingratum esse, quo ego meam erga vos gratitudinem summa diligentia probare conatus sum.

Quinetiam argumentum huius libri omnino politicum est, & magistratui aptissimum. Habet enim plurimos sermones morales, œconomicos, & politicos, quorum numerus est supra centum viginti: perpauci enim sunt qui ad tres istos generales non pertineant. Morales de studio virtutum, ac vitiorum fuga egregiè docent. Debet autem magistratus præ omnibus alijs disciplinæ morum & affectuum moderationi operam dare. Nam in sublimi exempla eorum sita sunt, ab omnibus suspiciuntur, ad imitationem proponuntur. Hinc fit vt populus ferè talis vltro fiat, qualis est magistratus. Cùm igitur illi qui rempub. administrant, suis virtutibus ac exemplis prodesse possint quàm plurimis, secus autem plurimos offendere, multo magis quàm priuatis hominibus disciplina morum ipsis excolenda fuerit. Quamuis enim vnusquisq; nostrûm non sibi tantùm (sed patriæ & reipub. natus est, in primis tamen magistratus omnium communi saluti prospicere debet, ac diuinam viuendi puritatem, inq; cæteros homines benignitatem imitari, ne frustra Dei vocabulo in sacris literis appelletur. Huc accedit, quòd singulos rationem, qua sibimet imperent, callere prius oporteat, quàm alijs imperare velint. Continetur autem hæc ratio in locis moralibus, qui ante cæteros apud Stobæum habentur.

Alij sunt œconomici, qui ad familiæ disciplinam faciunt, cuius proxima cura post seipsum vnicuiq; habenda est. Hæc vt in omnibus etiam priuatis diligens accurataq;, ita præcipuè in magistratu diligentissima requiritur. Nam in hoc ipsius boni ac virtutis maxima, pulcherrima, & peculiaris omnino sita vis est, vt nunquam desinat quàm fieri potest plurimos, sibi quàm simillimos reddere. Itaq; vir bonus ab initio curabit, vt ipsemet virtutis studiosus, & sibi semper vndiq; similis constansq; sit, mox omnibus modis vt familiam quoq; talem reddat enitetur, nec vnquam à bona institutione ipsius feriabitur. Bonum enim cessare non potest, præsente materia nunquam ociatur, agit perpetuò. Bonus igitur vir vbi bonam familiam effecerit, subinde etiam extra eam per proxima quæq; ad remotiora pergens (infinita enim boni ratio est) omnia sibi conatur assimilare, & vero virtutis studio imbuere. Quippe bonitas siue virtus, ignis quidam cœlestis est, quantumcunq; potest sibi vendicans, & in se conuertens. Ignem appello, quoniam non cessat, quamdiu materia suppetit, priusquam in se verterit totam. At quoniam terrenus noster ignis id quidem facit, sed interim corrumpit & absumit res in quas agit, virtutem vocare libet cœlicum ignem, qui non lædit, non consumit, sed benigno calore suo fouet ac reficit. Quandoquidem & virtus sic omnia sibi vsurpat, & in suam naturam conuertit, vt conuertenda nihil interim patiantur, sed meliora seipsis, & absolutiora planè fiant. Quisquis igitur familiam suam non bene instituit, docet, emendat, idq; perpetuò, summa fide ac diligentia, boni viri nomine non satis dignus fuerit. Melius autem nemo instituet, quàm qui naturali, aut potius diuinæ bonitati suæ œconomicam disciplinam adiunxerit, quæ quidem ex hisce Stobæi locis non obscurè percipitur. Iam quod dixi, nullum bene gubernaturum rempub. qui non antea seipsum regere didicerit, idem de administratione familiæ intelligendum est. Qui enim domui suæ non rectè præfuerit, quomodo rempublicam reget? Quippe familia ceu parua quædam politia est. Et quemadmodum patrem erga familiam affectum esse conuenit, ita principem erga illos, qui fidei curæque eius commissi sunt. Proinde Romani pleno humanitatis nomine senatores suos patres vocitabant. Hactenus de disciplina morum & vitæ tum in singulis hominibus, tum in familijs obseruanda, quæ instar fundamenti est ad sequentem administrationem reipub. ac sine qua sic non esse potest politia, vt totum absque partibus haud existit, satis dictum sit.

Cæterùm politici loci permulti à Stobæo doctè copioseq; proponuntur, quibus præcepta & consilia vberrima, eademq; saluberrima continentur, de republica, legibus & consuetudinibus, viris po-

viris potentibus in ciuitate, magistratu, & qualem esse oporteat illum qui gerit magistratum, de monarchia, regno, tyrannide. Non autem domestica solùm & pacis, sed etiam militaria belliq; consilia ab eo collecta sunt.

Hactenus ferè complexus sum huius libri summariam diuisionem. Verùm quia triplex bonum est, vt inter plerosq; sapientiũ conuenit: animi inquam, corporis, & fortunæ: ex his primo, quod verum perpetuumq; est, loci morales, eiq; plurimi, vtpote præstantissimo, destinati sunt; reliquis pauciores. Nempe loci aliquot de medicis, sanitate, morbo, & pulchritudine inserti sunt, qui ad bona vel mala corporis referuntur. De fortuna etiam & infortunio, diuitijs, paupertate, ac eiusdem generis locos aliquot postremò locauit, donec tandem ad senectutem, mortem, luctum, sepulturam, & consolationem perueniens, librum claudit. Quòd si boni rationem aliter distribuere placet, videlicet ab ipsa rerum natura, in honestum, iucundum, & vtile: sic etiam apparebit, omnem boni circumscriptionem & latitudinem in hisce Stobæi nõstri, aut iam potiùs vestri, copiosissimus locis comprehensam esse. Siquidem honesta, eadem quæ animi bona sunt: dulcia verò & iucunda, quibus corporei sensus fruuntur ac demulcentur: vtilia deniq; fortuna suppeditat.

Habetis Clarissimi viri, quænam res ab hoc autore proponantur, quo ordine, quaq; ordinis ratione: reliquum est, vt quomodo ipsas tractauerit, paucis aperiam. Non igitur ipse autor eruditione sua fretus hoc volumen exarauit, nec vni & alteri philosopho innixus, nec vni tantùm addictus sectæ: sed ex omnibus Græciæ totius sapientissimis ac primariæ notæ scriptoribus, non ex malis & promiscuis meliora, veluti, quod dici solet, de stercore gemmas: sed ex optimis optima quæq; delegit, atq; ex aceruo gemmarum pretiosiores duntaxat in suum thesaurũ retulit. Quippe grauissimas & illustrissimas Græcorum sententias, interdum & historias elegantiores, & exempla memorabilia, quicquid ipse nimirum per omnem ætatem obseruare legendo potuit, ex amplissimis ac vetustissimis librorum thesauris depromptum, in centum & viginti Sermones, tanquam in totidem pretiosissima monilia connexuit: ex multis fragrantissimis rosis ac floribus diuersis, totidem seruias, aut coronas, ordine miro composuit: & instar apiculæ, ex vario genere florum, quicquid inerat succi suauioris exhauriens, in vnum opus verè mellitum, & instar elegantissimi faui in multas veluti cellulas distinctum, plurima & floridissima autorum prata peruolitans vndiq; congessit: deniq; hanc ceu officinam suam, aut apothecam, diuerso genere nobilium aromatum instar diuitis pharmacopolæ, singula suis capsulis discernens, impleuit. Et vti bonus œconomus præstantiores arborum fructus, & qui ætatem ferre possunt, diligenter in suum penu recondit: ita Stobæus gnomas elegantiores, quæ dignæ videbantur vt diutissimè hominibus superstites essent, in hunc librum conscripsit. Quicquid vbiq; pulchrum erat, vtile, admirandum, collegit: veluti locupletissimus aliquis mercator, ex varijs ac remotissimis gentibus omnia vndiq; egregia, rara, preciosa, conducibilia, coemit, & in domum conuehit. Sicut Indici grypes aurum effodiunt discissis rostro petris, quæ guttis aureis conspersæ sunt minutissimis, idq; magno studio reseruant: ita noster Gnomographus sententias planè aureas, & (vt ita loquar) gemmosas, plurimis & prolixis autorum operibus dispersas, laboris assiduitate in magnum cumulum contulit.

Sed huiusmodi apophthegmata, præcepta, consilia, chriæ, gnomæ, vel quomodocunq; appellentur, tantum auro gemmisq; præstant, quantum externa corporeis cedunt, & hæc rursus animæ bonis inferiora sunt. Corpora gemmata & ornata auro, nihilo seipsis meliora fiunt, tum inter homines, tum inter cætera siue animata siue inanimata corpora (nam & equus vtcunq; phaleris & frenis insigniatur, non fit seipso melior) fortassis autem deteriora sic euadunt, præsertim hominum, tumore superbiæ inflata. Anima verò sapientiæ præceptis imbuta, supra omne brutum & mortale genus ad cœlos attollitur. Item cùm vna gemma non possit nisi corpus vnum or-

nare, & quandiu propria alicuius est, nihil iuuat alios: sapientis viri doctrina volentes omnes instituere, meliores reddere, ac omnibus ex æquo prodesse potest: imò quo pluribus communicatur, & longiori tempore vsurpatur, hoc efficacior semper fieri videtur. Non enim vllo tempore vel vtentium numero circumscribitur. Corporis autem & fortunæ bonis planè contrarium accidit: imminuuntur enim, senescunt & absumuntur, cùm vel diu, vel à multis vsurpantur. Postremò hoc interest (dicam enim, etsi fortè non magnum videri possit) inter fortunæ χειμήλια, & bona præcepta literis ac libris mandata, quòd illa non idonea sunt, vt ex vno plura fiant: hæc verò per infinita exemplaria transcribi licet, artis typographicæ beneficio. Aristoteles multa scripserat ad solum Alexandrum Magnum, quibus omnes hodie passim modica pecunia redemptis, ob fœcundam exemplarium copiam frui liberè possunt. Et ego vestræ solùm Excellentiæ conuersum à me in Latinam linguam Stobæi volumen nuncupaui, sed eo per vos fruentur quotcunq; volent studiosi. Non tamen eo vilius reputandum est donum, quia pluribus communicetur. Liberalitas enim est, quamplurimos bonorum suorum participes fieri velle: qualem vobis omnino voluntatẽ inesse, re ipsa indies approbatis. Sed hæc fortè prolixiùs apud scientes disserui. Verùm quæ pulchra & honesta sunt, ter & quater, vt est in prouerbio, repetijsse iuuat. Porrò autores, quorum verba passim Stobæus recitat, numero sunt supra ducentos & 40. vt appareat in catalogo Operi præfixo. At si quis numeret accuratiùs, circiter trecentos inueniet: ex quibus equidem quadraginta solùm reperio, qui hodie partim excusi typis, partim in bibliothecis quibusdam extant: reliqui omnes nobis interierunt. Sed eodem numero inter ducentos & 40. aut potiùs trecentos scriptores, illos etiam comprehendo, qui tamen pauciores sunt, quorum opera nulla extant, sententiæ autem ipsorum ab alijs in commentarios redactæ sunt, vt Socratis à Platone & Xenophonte. Tot nobis autores ab interitu vindicauit diligentissimus Stobæus, qui fortè iam magna ex parte ne vixisse quidem cognoscerentur: nedum omnia ipsorum scripta dictáve temporis iniuria perijssent, situ, blattis, incendijs, & similibus incommodis absumpti. Optimè factum igitur, quòd seruati nobis sint, & non sine diuina opinor prouidentia ab illa panolethria bonis libris iamiam imminente, & casum nutando minante, tanquam ex conflagratione quadam diuitis domus, non toti quidem, sed quod optimum in eis erat, extracti. Statim enim post ætatem Stobæi, exitium plerisq; bonis libris contigisse reor, barbaris omnia populantibus, & vnà cum Romanorum imperio literis quoque declinantibus. Gratulemur igitur nobis, quòd isti saltem autores opera Stobæi supersint, & veluti in concilio quodam principum & sapientium virorum, qui ex diuersis partibus orbis conuenerunt, prudentissima consilia conferant, suam singuli sententiam tanquam in Areopago grauissimè pronunciantes. Adiungite vobis igitur Ornatissimi viri, consultores huiusmodi, principes, legislatores, imperatores, philosophos, poetas, oratores, qui per mille annos, & supra, omnium consensu pro sapientissimis inter omnes ethnicos approbati sunt, videlicet à tempore septem Græciæ sapientium, quod annos circiter septingentos & quadraginta Christi natiuitatem præcessit, vsque ad Probi Imperatoris sæculum, qui ducentis & septuaginta nouem annis à Christi natiuitate exactis imperauit. Ad eius enim ætatem vsque vixit Porphyrius, cuius verba aliquoties à Stobæo citantur: quanquam & Iamblichi, qui Porphyrio posterior fuit. Reliqui verò omnes, ni fallor, ætate superiores fuerunt. Illorum autem, qui ante sæculum septem sapientium claruerunt, vt Homeri, Hesiodi, Orphei, quoniam perpauci sunt, annos quibus superant aliorum ætatem, non addidi mille annorum numero: alioqui multo longioris temporis, & plurium sæculorum sapientes in hoc libro conuenisse prædicarem. De ipso Io. Stobæo, quo tempore vixerit, certi nihil inuenio, nisi quod ex iam dictis patet eum post Imperatoris Probi tempus floruisse, & Christianum fuisse ex ipso nomine colligo. Cùm igitur ex optimis duntaxat summorum & clarissimorum hominum scriptis ac sententijs hic liber conflatus sit, non solùm ad institutionem vitæ, ac

morum

morum disciplinam conferet: sed etiam ad disserendi copiam utilis erit, siue testimonia & autoritates nominatim allegare libuerit, siue argumenta solùm scribendæ dicendæ ve orationi inde conquirere.

Non est autem contemnenda sapientia humana: quamuis enim sine dono fidei inutilis sit ad beatitudinem æternæ vitæ, neq; possit suo ingenio suis ve operibus cœlo potiri (vt aliqui philosophorum existimarunt) vtilissima tamen, imò necessaria est, ad res humanas & negotia ciuilia contemplandum & administrandum. Quod si etiam cum pietate diuina iungatur, iam optimum & pulcherrimum temperamentum fiet. Non enim inter se pugnant, vt imperiti quidam statuunt, ciuilis, œconomica, moralis, naturalis, logica, & diuina sapientia. Sed humana quoq; Dei donum est, vt in Salomone patet: cui Deus sapientiam largitus est, qua populum suum regeret, id est politicam: de animalium & stirpium naturis differeret, id est naturalem: litigantium controuersias solueret, quod sine dialectica, id est veri falsiq; censura fieri non potest. Et licet omnium animis huiusmodi sapientiæ semina innata sint, in hoc tamen virtus & laus eorum est posita, si excolantur ita, vt præ cæteris plurimùm excellant. quod in Salomone contigit, non cultu quidem aut exercitio, vt in alijs sapientibus, sed munere diuino. Quamobrem & regina Sabe ad ipsum venit, sapientiæ famam sequuta, humanæ potiùs quàm diuinæ, vtpote mulier ethnica. Quamuis enim omnis sapientia mortalibus à Deo communicetur; alteram tamen humanam vocamus, alteram diuinam, nimirum à rebus circa quas versantur; hæc nempe diuinas & æternas, illa verò humanas & caducas. Aut certè propter dignitatem & præstantiam, quod commune nomen erat, si spectes autorem qui confert vtranq;, alteri ceu proprium attribuitur. Demonstrato igitur, non aduersari terrestrem philosophiam cœlesti: si hic locus & tempus admitterent, conarer etiam ostendere, quòd nó parum ei conferret. Quid obsecro tam Christiané (de vita & actionibus, non de fide loquor) dici potest, quàm illa in Platonicis dialogis sæpe repetita: Melius esse iniuriam pati quàm inferre: Miserum esse, qui peccatorum pœnas non luit: Non faciendum alteri, quod tibi fieri nolis? Et alia huiusmodi, quæ ceu fundamentum sunt morum & operum Christianorum, vitæq; optimè in repub. instituendæ. Socrates, Pythagoras, & alij similes eis purè philosophi, si viuerent hodie, etiam inter illos qui se Christianos profitentur, quis eos ex viuendi disciplina non sanctos diceret? Siquidem omne studium ad animi tranquillitatem, corporis frugalitatem, innocentiam vitæ, denique meditationem ac laudes vnius Dei conuerterunt. Certè philosophia omnis aut in contemplatione naturæ sita est, motus corporum cœlestium simul & terrenorum considerat, & alia quædam, quæ vel ipsis corporibus, vel ipsorum motibus annexa sunt, & tandem in primo motore, id est, vnico omnipotente Deo quiescit: quomodo igitur sacris literis contraria fuerit, quæ creatorem æternum ex rebus creatis, & inuisibilem Dei maiestatem ex rebus sub visum cadentibus, paulatim à sensibus opacis ad meram & puram mentem, ab elementis corporum ad simplicem diuinam essentiam, à terra ad cœlum & diuinitatis vsque thronum, propéque Deum cernendum ceu per gradus quosdam animis subuectis æstimare iubet? Altera philosophiæ pars dicendi methodum, verum à falso discernendi, & necessarium à probabili, rationem docet: cuius scientiæ in omni quæstione proposita communis est non solùm commoditas, sed etiam necessitas. Proponuntur autem sæpe quæstiones in sacra scriptura, & in dubium vocantur. Quomodo igitur huic scientiæ cum sacris non conueniet, cùm Apostolus dicendi facultatem, & aduersarios redarguendi, tenere nos iubeat? Tertia pars morum, familiæ ac reipub. disciplinam præscribit, vitia cauenda, virtutes modis omnibus amplexandas commonefacit. Sed non immorabor hic prolixiùs: non enim dubito, quin vos ipsi pro vestra prudentia sat intelligatis, veterum licet ethnicorum, in rebus humanis sapientiam Christianæ professioni non tantùm non aduersari, sed eam potiùs iuuare: non quidem ad beatitudinis finem, sed ad illustrationem, clarioremq; eius traditionem,

& contra impios cauillatores in disputando sitam defensionem. Omnes igitur partes, quibus philosophia tota perficitur, saluberrimæ optimæq; sunt, præsertim si doctrina Christiana colophonem eis imponat: atq; omnia ista, contemplationem inquam naturæ, eloquentiam & iudicium orationis, deniq; totam de moribus institutionem, in honorem & gloriam Dei, ac vtilitatem proximi conuertat. quod licet etiam ethnicorum non pauci doceant, obscurè tamen id faciunt, nec adeò clarè, constanter, ac frequenter, vt sacræ literæ. Porrò si qui ex veteribus philosophia sunt abusi (permultæ enim sectæ fuerunt) ideóne statim philosophiam ipsam abijciemus & in totum damnabimus? Haudquaquam. Eadem enim ratione cùm alia plurima maximaq; bona, tum ipsas quoq; sacrosanctas literas damnaremus, quibus magna pars hominum (si modò illi homines dicendi sunt) abutitur, & malè interpretatur. Reliqua igitur omnia quæ terrenam & humanam fælicitatem spectant, cuius non modica cura magistratui esse debet, ex syncera ethnicorum philosophia abundè sumuntur: beatitudinis autem æternæ causa, id est fides, quæ constanter credit quòd Iesus Christus filius Dei viui homo factus, sine omni labe, ad peccata fidelium tollenda mortem obierit, resurrexerit, inq; cœlos ad patris dexteram redierit, quò nos quoq; primùm anima, ac demum etiam corpore migraturi simus, immortalesq; apud eum victuri: hæc inquam fides ex sacris literis tantùm, & diuinitus per gratiam & misericordiam Dei acquiri potest. Atqui hæc spiritualis sapientia sola nobis satisfaceret, nisi carnem circumferremus, multis rebus externis indigeremus, inter creaturas versaremur, deniq; cum hominibus partim imperitis & stolidis, partim natura malis commercium haberemus. Sed ne longius extra oleas, vt aiunt, abeam, epistolæ finem hic imponam.

Requirebat quidem hic locus tum vestras, tum ciuitatis Bernensis celeberrimas laudes prædicari, religionis synceritatem renatam, prudentissimam reipublicæ moderationem, in bonas literas earumq; studiosos beneuolentiam, amorem, ac liberalitatem, gentis fortitudinem, situm, amplitudinem, & fertilitatem regionis, deniq; multa huiusmodi dignis laudibus celebrari: Sed cùm dotes virtutesq; omnes & vestras & reipub totius oratione mea, sic vt merentur, complecti non possim: & si vel partem aliquam enumerare velim, liber mihi conscribendus foret, non epistola: pauca verò dicere de magnificentia vestra indignum esset: statui in præsentia tacere, & istam prouinciã alijs doctioribus & eloquentioribus ingenijs relinquere. Quod superest, Humanitatem vestram oro & obsecro, amplissimi viri ac Domini benignissimi, vt hoc qualecunq; monumentum, pignus, ac testimonium gratitudinis & reuerentiæ erga vos meæ æqui boniq; consulatis: eodemq; animo, quo vobis à me offertur, grato videlicet & candido, accipiatis: deniq; inter clientes vestros perpetuò me Excellentiæ vestræ commendatum habeatis. Valete, & viuite fælices per Dominum nostrum Iesum Christum, qui vobis Christianæ religionis affectum semper augeat, & rempub. vestram cum omnibus bonis & doctis viris incolumem diutissimè conseruet. Tiguri, XIII. die Iunij, M. D. XLIII.

CONRADI

CONRADI GESNERI IN IOANNIS STOBÆI COLLECTANEA, EORVMQVE CONVERSIONEM, AD CANdidum Lectorem Præfatio.

NIMIAM fortassis audaciam in me reprehendet aliquis, qui hanc Stobæi communium locorum interpretationem aggressus sim, vnico fretus exemplari, librorum omnium, qui hactenus vnquam excusi sunt vsquam, longè corruptissimo, siue id accidit culpa typographorum, siue archetypi, siue, quod magis crediderim, vtrorumq; vitio. Quod si hoc mihi, vt metuo, & non immeritò fortè, acciderit: non aliud fermè excusationis genus habeo, nisi vt dicam omnino in difficilibus rebus audendum esse, nec aliter quicquam effici, & sperare me non ægrè ab æquis ingenijs non veniam solùm, sicubi non satisfecero, consecuturũ, sed insuper gratiam ac beneuolentiam pro illis quæ commodè transtulisse, aut etiam illustrasse videbor. Quantumcunq; enim vel ingenij viribus, vel assiduo labore præstare potui, id omne in huius scriptoris emendationem collatum est, vt hoc velut Augiæ stabulum expurgaretur. Verùm vt candidus Lector faciliùs mihi fidem adhibeat, paucis aliquot laboris mei partes enumerabo. Primùm igitur autorum omnium, quotquot hactenus typis excusos habere potui, locos à Stobæo citatos diligentissimè perquisiui, contuli, & ad ipsa archetypa correxi: quod cùm in alijs à me factũ est, quorum hîc recensere nomina nihil attinet, tum in Platonis ac Xenophontis sermonibus præcipuè. Istorum enim permulta sæpe, & fortè nimis prolixa, vt alicui videri possent, testimonia proferuntur. Plerunq; autem quo loco libróve apud singulos autores, verba quæ potui reperire, scripta essent, si in Græco exemplari id non indicatum fuerat, marginibus Latinæ conuersionis adscripsi, vt inquisitum à me locum esse lectori probarem. Deinde omnes illas sententias Græcè nuper editas Basileæ, vnà cum hymnis quibusdam Callimachi, cum exemplari nostro contuli. Nihil enim est in sententijs illis, quod non ex Stobæo detumptum sit ab aliquo studioso, prolixioribus ferè locis, ac si qui alij non admodum ei placuerant, omissis. Adhæc à doctissimo viro, D. Ioanne Oporino typographo Basilienſe diligentissimo, deq; bonis literis omnibus optimè merito, fragmentũ Stobæi nactus, quod aliquot Sermones priores continebat, id quoq; adhibui. Et multas alias, vt meliorem librum efficerem, occasiones excogitaui, quas nunc prætereo, ne quid nimis de meipso dicere videar. In editione Veneta ne semel quidem vlla lectionis varietas notata reperitur, ob hominum incuriam: hîc verò passim varias lectiones inuenias, in ijs locis quos contulimus, diligentiæ nostræ argumentum. Quòd si quæ nobis corrupta videbantur, nihil mutauimus, nisi mendum esset adeò manifestum, vt vel à puero vix paucos dies in Græcorum regulis grammaticis versato deprehendi posset, præsertim in orthographia, & sensuum distinctione. Si quæ verò dubitationem vllam, vtro modo rectiùs legerentur, paritura videbantur, in ijs omnino religiosè exemplaris veterem lectionem retinuimus, & coniecturã nostram in margine Græco, Latinóve, aut vtrobiq; ascripsimus. Porrò quod translationem attinet, ac ipsum dicendi genus, Lectorem admonitum volo, me partim ad verbum, quantum eius sine Latini sermonis damno fieri potuit, partim liberiùs vertisse, ita vt mediocritatem quandam seruasse mihi videar. Nec admodũ peto veniam mihi dari, quòd non elegantiùs & maiori eloquentia conuersionem istam expoliuerim. Nam etsi facundiam & decus in verbis admirer ac laudẽ, magis tamen illos laudauerim, qui in excolenda oratione mediocriter, in ipsis autem rebus peruestigandis diligentissimè diutissimeq; morantur. Sic vertagum, qui leporem aliámve bestiam assecutus ceperit, longè prætulerim alteri quamuis inauratum melium gestanti. Interim verò prorsus à barbarophonis hominibus abhorreo. Suam vtriq; studio curam debemus, sed breuiorem orationi, longiorem rebus. Quantum enim vmbra corpore vilior, quantum signa & picturæ rebus ipsis concedunt: tantum orationis cultui cognitio rerum, scientiarum, & verę philosophię studium præstat. Miseri Penelopes proci, cùm dominæ amplexibus potiri non possent, ancillis commiscebantur: Ita pleriq; domina philosophia neglecta, circa eius organa & rudimenta immorantur. Sed hæc παρέργως. Cæterùm volui vt interpretatio Latina Græco responderet è regione, tum vt statim conferre liceret volentibus, tum vt vel hoc modo meum candorem studiosis declararem. Licuisset mihi Latina seorsim edere, dissimulandi gratia hoc modo, si quid à Græco sermone discederem: vti fertur de pictore quodam, qui cùm in tabula pictum gallinaceum proposuisset, puero mandauit vt viuos procul arceret, ne forsan ex viui & picti galli comparatione, ipsius imperitia deprehenderetur. Quod ego mihi imitandum minimè putaui. Itaq; Græca La-

tinis coniungere volui: locos siue exemplaris vitio, seu mihi tantùm obscuros, ingenuè notauit in cæteris satfore iudicans, si sensus intelligeretur, quo simpliciter & clarè cognito, liberum deinde esset vnicuiq; aut Græcis verbis vti, aut nostra pro suo arbitrio immutare, & accuratiùs eloqui. Certè cùm omnis lingua natiuam sibi gratiam, & peculiarem vim habeat, quæ in aliena nō facilè transfunditur: tum in primis Græca nescio quid scitum & reconditum includit, quod in Latinum sermonem commodè duci & ad viuum exprimi non potest. Quamobrem nihil affectaui, sed aperto simpliciq; stylo, nō impuro tamen, vt spero, Græca vestigia sequutus sum. Indoctiores igitur è regione collocata minori negotio conferent: doctiores verò mea interpretatione, si libuerit, omissa, Græca solùm legent, aut in obscurioribus saltem locis eam inspicient. Πολλάκις γὰρ κἀπορῶς ἀνήρμαλα χείλεσιν εἶπε. Nonnunquam enim quæ in Græco mutila videbantur, in Latino suppleui, quod sæpius in margine monui: aut textum aliquibus signis notaui, quandoq; parenthesi. non vbiq; tamen id factum est, aut propter angustiam chartæ, aut aliam ob causam. Certè mediocres huiusmodi translationes, quæ neq; fastidium sui dictione parum Latina mouent, neq; longiùs à verbis autoris discedunt, in difficilioribus præcipuè locis obseruandas iudico. Sic enim præter alias ista quoq; commoditas accedet, vt Lector inde intelligat, quam lectionem interpres sequutus sit: quod vtilissimū fuerit, cùm in plerisq; autoribus hodie permultæ lectionum varietates habeantur. Interpretem autem verisimile videbitur meliorem lectionem delegisse. Hunc fructum nuper in Theodori Gazæ super aliquot Aristotelis libros interpretationibus animaduerti: in quibus si conferas cum Græco, plurimæ diuersitates inuenientur, ita vt ex Latino Græcum emendare possis. Atqui etiam ipse Theodorus, licet natione Græcus, & cùm suæ linguæ, tum rerum cognitionis peritissimus, non paucis in locis lapsus est. quod propediem in illis saltem libris, qui de Historia animalium differunt, ostendere conabor. Sic enim natura comparatum est, vt multo facilius sit aliorum opera castigare, quàm sua: & foris acutiùs cernere, domi excutere. Hæc ideo à me dicuntur, vt mihi quoq; æquiores sint viri docti, si morbo communi omnibus & naturali quodammodo interdum laborare videat: Quandoq; bonus, vt ille ait, dormitat Homerus.

Hoc porrò non est silentio prætereundum, pleroſq; locos, præsertim prolixiores, à Stobæo citatos, ex illis autorum operibus, quæ iam antea docti viri Latinitate donauerunt, ad verbum ferè mihi transcriptos esse: idq; præcipuè in Platonis & Xenophontis libris, non tam vt compendium laboris facerem, quàm quia sperabam illos fideliter conuertisse, ac melius fortè, quam ego facturus essem: vt qui integro autore euoluto tum phrasin, tum sequentia simul & antecedentia perpendissent: à nonnullis verò commentarios quoq; adhibitos non dubitabam, quos ego consequi non facilè potuissem, vt à Marsilio Ficino in Platonis dialogos. Non tamen omnino temere transcripsi, sed omnia priùs cum Græco sermone contuli: & si quid mutandum videbatur, id candidè feci.

Res est profectò difficillima, quod ab alio quàm id experto credi non potest, tum ex alijs Græcis Latina facere, tum illis maximè, quorū nulli à veteribus commentarij sunt relicti. Nam ope scholiorum & commentariorum adiuti, quantumuis intricatos libros fidenter aggredimur: contrà, sine illis multi etiam faciles & clari existimati, non mediocre negotiū facessunt. Accedunt aliæ difficultates in hoc Opere transferendo. primùm totidem propè characteres dicendi, quot autores allegantur: deinde varietas dialectorum, Communis, Atticæ, Ionicæ, Doricæ. Omnes enim hîc reperias frequenter. Adde quòd oratio aliàs prosa sit, aliàs numerosa. Nam apud Latinos poetica dictio non admodum differt à stylo reliquis autoribus familiari: apud Græcos verò qui ex historico vel oratore ad poetam, vt ex Thucydide ad Homerum, ex Demosthene ad Pindarum transiuerit, in aliam terræ partem, & linguam omnino diuersam migrasse videbitur. Præterea versus plurimi in superiori editione corrupti, & vel omnino non, aut perperam distincti legebantur, quod peculiarem in castigando laborem mihi peperit.

Cæterùm carmina Græca Latinis non reddidi, tum vt aliquid laboris lucrifacerē, tum quia inutile futurum videbatur: eisdem causis commotus, quibus ad totum librum plano simpliciq; sermone conuertendum inductus sum. Nam & reliquæ sententiæ Græcæ aliquid grauius elegantiusq; sua lingua sonant, & versus multo magis quàm prosa, gratiam in alieno sermone amitterent. Quamuis enim concedam, posse quædam Latinè dici eadem, aut maiori etiam elegantia, quàm Græcè dicantur, in argutioribus tamen sententijs aut carminibus idem fieri posse negauerim: aut si alicubi fiat, non tamen vbiq;, sed multo infrequentiùs. Atqui cùm omnia in loco suo natiuo, vbi concepta, nata, educata, excultaq; sunt, multo libentiùs ac fœliciùs agant, vt latè patet in animantium & stirpium generibus: nemini mirum videri debet, si etiam oratio, & quæ in oratione continentur, in lingua primitiua & genuina non parum plus energiæ habeant,

quàm alie-

quàm aliena. Hoc igitur conceſſo, non eſt quod veniam impetrare coner, quòd vel in ſoluto ſermone minùs affectauerim nitidam Latinorum eloquentiam, aut verſus ijſdem numeris nõ reddiderim. Nam ſi illis Latinè non vtendum eſt, ſed Græcè, ſat fuerit ſenſum ſimpliciter intelligi. Adde quòd ſimplicior ſermo, clarior ac dilucidior eſt: quod in paraphraſte requiritur. Præterea ſi Græcum carmen in Latinos numeros vertas, fieri vix poteſt vt ſenſus idem vndequaq; reddat: ſed aliqua diſſimulari neceſſum eſt, etiam vbi nihil obſcurũ in ſenſu, propter carminis legem. Et potuiſſem hoc modo difficiliores locos diſſimulanter effugere, quaſi idem faciens, quod in clarioribus locis ſæpius feciſſem, niſi lectoris vtilitatem ſpectare, & omnia candidè agere maluiſſem. Huc accedit, quòd Græci verſus ex abrupto citati, pauci ex multis ſine principio interdum, & ſine ſententiæ, ſi Latini fiant, ſervata lege carminis, vt plurimùm inepti, inconcinni, & nimis affectati redduntur, niſi quis multum libertatis vſurpet, ac longiùs ab autore diſcedat, vt eſt videre in Eraſmi Roterodami, hominis alioquin ad miraculum vſq; docti, & aliorum lucubrationibus. Cæterùm non me latet, ſi carmen ſoluatur in proſam, permultum amittit gratiæ, atq; omnem interdum exui leporem. Quod æſtimare debent legentes, & mihi æquiores eſſe, ſi Latina ſeorſim lecta interdum nihil egregium præ ſe ferant: nec ex Latinis Græca metiri, cùm hęc & propter linguam ſuam, & propter carminis harmoniam multo meliora iucundioraque lectu ſint: illa vero tum ob alienum ſermonem, eumq; ſimplicem, tum propter numerorum & rhythmi diſſolutionem prorſus humili ſupinoq; ſenſu legantur, cùm nihil ſuperſit quod aures ſuaui concentu feriat, delectet, admirationem pariat: quod ita contingere, Ariſtoteles in Rhetoricis alicubi teſtatur.

Præterea quamuis conuertere liberiùs aliquando libuiſſet, non licuit tamen, cùm Latinis non amplius ſpacij quàm Græcis concederetur, atq; tantundem omnino in Latina pagina comprehendi oporteret, quantum Græca continebat. Ita mihi transferenti, certum papyri ſpacium, veluti temporis ad clepſydrã oranti, præfinitum fuit. Et hæc hactenus de tranſlatione, nimiũ fortaſſis prolixè, dicta. Porrò de Operis autore Io. Stobæo, quàm celebris ac inſignis gnomographus, imò omnium huius generis ſcriptorum princeps optimo iure exiſtimandus ſit, nemini obſcurum eſſe arbitror, qui doctorum ætatis noſtræ hominum monumenta legerit. plerique enim ſententias ab eo collectas citare ſolent, alij nominatim, alij diſſimulantes vnde acceperint, cùm theſauri loco reconditam apud ſe hanc Gnomologiam haberent. Phauorinus Camers, cuius Græcum Lexicon habemus, aliquot ſententias breuiores ſparſim ex hiſce Collectaneis decerptas, & in peculiarem libellum, qui quatuor aut quinq; chartis abſoluitur, redactas, Latinè reddidit, non ſatis tamen fœliciter. Contulimus enim, & aliquot inde etiam noſtri codicis locos emendauimus. Multa Volaterranus hinc in ſuos libros tranſtulit. Ex veteribus autem neminem inuenio qui Stobæi mentionem fecerit, niſi quòd in Suidæ Lexico hæc verba leguntur: Ἰωάννης ὀνόματι Στοβαῖος, ἀνθολόγιον ἐκλεξάμενος τὰς ἐκ πολλῶν δόξας ἐν βιβλίοις δ' ἐπαρέτατα παύσας καὶ γένεσιν ποιησάμενος παιδίοις. Γέγραφε δὲ ταῦτα πρὸς Ἐπίμιον τὸν αὐτοῦ. Id eſt: Ioannes cognomine Stobæus, Florilegium concinnauit, quo multorum opiniones, quæ apud omnes ſcriptores literis mandatæ ſunt, continentur libris quatuor. Scribit autem eos ad filium ſuũ Epimium, perquam egregios, & omni eruditione plenos. Hæc ille. Non eſt autem quòd quiſquam moueatur, quòd hoc exemplar Epimio non inſcriptum ſit: facilè enim vitiantur & abolentur principia librorum veterum, vt quę pluribus iniurijs ob ſitum loci obnoxia ſint. In quatuor autem libros ab ipſo autore diuiſum opus liquidò apparet, ſic vt primus liber relatus ſit ad morum diſciplinam, ſecundus ad inſtitutionem reipub. tertius ad rei familiaris adminiſtrationem, quartus ad fortunam præcipuè & alios quoſdam ſermones mixtos. Quin & fragmentum illud, de quo ſuprà dixi, ab initio βελτίω ἑ adſcriptum habebat. Porrò de ipſius operis vtilitate non eſt quod multis agã, cùm omnes qui vel à limine bonas literas ſalutarunt, quàm latè pateat communium locorum vſus, intelligant. Nam ex ipſo nomine protinus res manifeſta ſit: hinc enim communes dicuntur, quoniam ad multas & varias cauſas idonei ſunt. Quis obſecro ſtudioſorum eſt, qui non ipſe ſibi aut colligat, aut colligere cupiat, quæcunq; virtutum, vitiorum, & reliqua huiuſmodi communia exempla, dicta, conſilia, quotidiana lectione apud autores obſeruauerit? Nam propter hoc etiam legimus libros, ac euoluimus, vt iſtum fructum ceu nucleũ excerpamus. Meritò igitur comparandus, legendus, & in ſummo precio habendus fuerit Stobæus, qui maximam eius rei partem nobis iam antea confecerit. Quòd ſi quis noſtrûm talem haberet theſaurũ ſuis vigiliis, & aſſidua lectione congeſtũ, quanti putas illũ faceret, aut pro quanta pecunia eo carere nollet? Sed cæca quædã philautia facit, vt plus faueamus noſtris quàm alienis operibus. Sic etiã quæ nullo labore noſtro & viliore precio acquiruntur, vtcunq; per ſe eximia, ſemper minoris æſtimamus. Ergo ſi hoc genus collectaneorum approbandum eſt, Stobæum amplectamur, qui in

hoc genere, & omnium aliorum copiosissimè, & ordine optimo versatus est. Circumfertur quidem ἀνθολόγια epigrammatum Græcorum à Maximo Planude congestum, in quo aliquot loci communes tractari videntur: sed omnino paucæ sunt communes sententiæ, cùm omnes ferè de certis personis & circumstantijs scriptæ videantur. Habentur & senarij monostichi, qui singulis versibus sensum absoluunt, ex Menandri fabulis præcipuè collecti, elegantes quidem illi & satis bene dispositi, sed admodum pauci. Ad hæc illustrium virorum sententiæ philosophicæ Ioannis Frobenij typis quondam excusæ circunferuntur, sed illæ etiam non multæ, & non dispositæ pro ratione sensus, sed singulæ autoribus suis iuxta alphabeti ordinem adscriptæ. Tale quid nuper etiam Apostolius Byzantius promisit, Ioniam appellans id Opus à se congerendum, quod an extet haud scio. Sed quæ alia huiusmodi extent, singillatim persequi nihil opus est, præsertim cùm nihil eorũ cum Stobæo nostro conferri mereatur. Hæc ferè sunt quæ in primã editionẽ ante sexennium præfati sumus, quorum nunc quædam breuitatis causa recidimus: præsertim cùm de secunda adhuc editione dicendũ superesset. Audio & alios autores Græcos in Bibliothecis quibusdam, præsertim apud Italos, reperiri, quorum lucubrationes aut sententias ex professo continent, aut alioqui huic argumento finitimæ sunt, quarum nomina, ne quid celem, candido lectori hic adscribam. Magni Logothetæ Theodori Metachitæ γνωμικὴ σημείωσις, id est, sententiosæ obseruationes. Sententiæ notabiles in vitia & virtutes, ex autoribus sacris, & gentilibus, autoris innominati. Sententiæ ex varijs poetis. Sententiæ Democratis. Menandri sententiæ, fortassis eædem sint monostichis suprà memoratis. Amphilochij episcopi Iconij, de vitijs & virtutibus sermones. Gemisti de virtutibus. Collectio prouerbiorum autoris incerti. Commentaria in epigrammata Græca. Hieroclis philosophi interpretatio in aurea carmina Pythagoræ. Maximi Planudis in Theophrasti characteres expositio. Cæterùm hoc etiam admonitum volo lectorẽ, videri mihi Stobæum opus suum non vndequaq; absoluisse. Interdum enim sententiæ non suo loco citantur: vt in Sermone de prudentia, multa scribuntur quæ magis ad temperantiam, aut ipsam in genere virtutem pertinent. Sed hoc à principio maximè erratum est: in cæteris ferè satis conueniunt singulæ gnomæ ad argumentum, quod sermonis inscriptio pollicetur. Alioqui, si plures adeò confusi fuissent, ordinem immutassem: quod facere nolui, cùm rariùs hac parte delictum esse obseruarem.

CÆTERVM Stobæi locis quos ille ex profanis tantùm autoribus collegit, in hac editione cõiungere volui Antonij & Maximi veterum in Græcia monachorum ex sacris simul & profanis scriptoribus similiter per locos & eosdem ferè titulos digesta Collectanea, quæ pridẽ seorsim edi curaueram. Nunc omnibus in vnum volumen coniunctis, Stobæi quidem Sermones (nisi Locos aut Capita aut Titulos appellare malis) integros reliqui, passim autẽ Antonij & Maximi eiusdem inscriptionis & argumenti Capita ex amborum libris in vnum redacta, ita vt nihil repeteretur, subiunxi. habebant enim illi permulta prorsus eadem: vnde etiam conferendo factum est vt loca multa emendarem. Transtuleram ego priùs Stobæi omnia, & Antonij Locorum partem primam: Io. Ribittus verò Sabaudus eiusdem secundam partem, & Maximi omnia. Cæterùm in hac editione aliàs mea, aliàs Ribitti translatione vsus sum, aliàs ex vtrisq; inter conferendum quæ placebant delegi. Quòd si fortè pauca in Stobæi locis reperiantur, quæ rursus in Antonij & Maximi Collectaneis memorentur, aut si quid aliud non magni momenti à nobis peccatum est, facilè nobis æquus Lector ignoscet, qui hæc non summo studio, sed temporis fallendi gratia, dum thermis propter valetudinem vteremur, horis succisiuis confecimus. Hoc etiam sciendum, à Stobæo sacrum autorem nullum citari, ab Antonio autem & Maximo plures semper sacros quàm profanos: vbi hunc ordinem ferè obseruaui, vt primùm veteris Testamenti scripta locarentur, deinde noui, tertiò patrum & theologorum Christianorum, postremò gentilium scriptorum. Vale optime lector, & labores nostros boni consule.

ALTERA

ALTERA CONRADI GESNERI
PRÆFATIO AD LECTORES, QVÆ ANTEHAC SENTENTIIS PER ANTONIVM ET MAXIMVM MONACHOS collectis & seorsim editis præfixa erat, in qua cùm de locis communibus in vniuersum, tum de sententiarum illarum vsu agitur.

PROBABILEM quanis de re differendi rationem, sunt qui Dialectice, alij Rhetorica tribuunt: qua quidem promissione imperiti quidam homines, artium illarum methodos addiscere, licet in cæteris bonis studijs & artibus parum aut nihil exerceantur, satis ad eloquentiam sibi fore persuasi, falluntur, & suo iudicio freti plurimum errant. Quemadmodum enim artis fabrilis opus est ædificare, & ædificandi peritia definiri potest, nō tamen id efficiet, nisi materiam ædificiorum comparauerit. Sic etiam vel Dialectica vel Oratoria peritus, nisi præter ipsam artem discendi simul materiam adferat, ridiculus planè fuerit. Siquidem artis est, non quidem producere materiam, sed aliunde paratam probare vel reijcere, approbatam expolire, ornare, disponere, cōfirmare. Sicut igitur faber in sylua, suam fabricandi materiam sibi quærit ac deligit: ita Rhetor aut Dialecticus futurus, quoniam de quauis re proposita verba facere instituit, ex quouis etiam diuersorum scriptorum genere eam conquirat necesse est, si huius vel illius nominis dignus in vniuersum & absolutè haberi velit: quod forsan ostentationis potius ambitionisq; fuerit, quam vt humano ingenio perfici possit. Nam Gorgias olim, & ei similes Sophistæ, quidnis illustraturos se dicendo professi, nugatores & sophocles vel δοκεισοφοι potius quàm philosophi. & philologi magis id est verborum studiosi, quàm rerum sapientes fuerunt. Iam si quis non id agat vt polyistor aut panepistemon existimetur, sed vnum aliquod scientiæ genus excolendum sumpserit, & in eo solum aut præcipue Dialecticus esse velit: hoc est, vel id perdiscere recta via & ratione, vel alios docere, & rem verbis illustrare, verum asserere, falsum refutare: is quoq; vel omnibus, vel plurimis & optimis suæ disciplinæ scriptoribus euolutis, adhibita Dialectica tanquam instrumenti opera, feliciter suum scopum attinget. Et hoc sanè cum primis laudandum est, vt integri melioris notæ authorum libri perlegantur. Sed quia nonnulli, vel ætate proiectiores ad studia demum accedunt, aut in alijs prius versati, nouum genus studij deligunt, aut alias ob causas impediti, volumina tota euoluere non possunt, vtilis præcipuè consultum est Locorum (vt vocant) Communium collectaneis. Quamuis etiam primi generis studiosi ad ostentationem, & secundi ad synopsin & memoriæ subsidium non parum inde iuuentur: quippe citius & facilius ex breuibus huiusmodi dictis quæ Conclusionum instar sunt, ordine certo digestis, quid super diuersis rebus veterum quisq; senserit, quam prolixis commentarijs, quibus multa fere parerga miscentur, percipi potest. *Communiū Locorum vsus.*

Cum igitur magnum & eximium quidem ex huiusmodi Collectaneis ad studiosos redire fructum animaduerterem, iamq; pridem Reipub. literariæ labores meos denouissem: superioribus annis copiosum illud Ioannis Stobæi & perquam eruditum Gnomologion Græcum, quod ei potui castigatum, Latinéq; redditum in lucem protuli. In præsentia verò, quod videtis opus, candidi Lectores (Venetijs id nactus fauore illustris viri Diegi Hurtadi Mendozæ Hispani, Cæsarei apud Venetos oratoris, et Arnoldi Arlenij Peraxyli, viri vt doctissimi, sic de studijs optimè meriti opera) vobiscum communico. Ex Stobæo quidem profana, id est philosophorum, poetarum, oratorum & historicorum sententiæ affatim hauriuntur: ex præsenti autem volumine tum sacra tum profana, vt res ipsa ostendet. Etsi amsi verò alij non pauci similiter collectorum Locorum extent libri, nullis tamen hisce vetustiores, quod sciam, reperiuntur. Alij ex vulgaribus & publicatis libris congesti sunt: nostri ferè ex illis authorum scriptis, quorum vel omnino nihil, vel certè nihil impressum hodie extat. Illi ex Latinis, nostri ex Græcis, qui tantum opinor illis præferendi sunt, quantū discipulo magister. Quod non tam ad gloriam mihi conciliandam, quam vt consilio quibus præcipue vtendum sit studiosos adiuuem, a me dictum accipi velim. Huc accedit cognitio linguæ Græcæ, qua conferendo Græca Latinis, comparari vel augeri ex nostris Locis potest. Sed hæc iam satis. ne cui in alienis elenandis, meis verò laudandis nimius videar. *Io. Stobæus. De præsente Volumine.*

Nunc quid nostro labore hic sit effectum indicabo. Primum igitur vt in singulis dictionibus orthographia, & in sententijs distinctiones obseruarentur, non parum laborauimus, quanquam id facilius fuit quam explere mutila, & emendare corrupta: quod & ipsum pro virili mea præstiti, vt alios hoc labore, cum huiusmodi locis cen spinis quibusdam, antequam lectionis fructum inde carperent, colligendi leuarem.

Sententias igitur, quæ ex vtroq; Testamento citantur, plurimas inquisiui, tum castigandi gratia, tum vt capitum numeros Græcis simul & Latinis adscriberem: Illarum verò quæ ex prophanis authoribus sumptæ sunt, non pauca apud Stobæum quoq; leguntur, & inde quasdam restitui. Sine emendare aliunde non licebat, aut non vacabat (ferè enim ad prælum hæc acta sunt) coniecturas meas (ne quid temere mutaretur) ad margines annotaui. Versus quoq; poetarum vbiq; distinxi. Ad hæc, locos aliquot in prima parte Melissæ mutilatos, transmissis ad me quæ deerant per doctiss. virum Wolfgangum Musculum ex codice Augustana bibliotheca explenī. Sed cùm ea pars Græcè iam esset excusa, interpretationi Latinæ solum ea adieci: Græca verò Maximi Locis similiter inscriptis adiunxi. Præterea cùm permulta sententia Collectaneorum Antonij, sub eisdem titulis Maximi repeterentur, diligenti collatione adhibita, omnes illas obeliſco notaui, nisi forte additis pluribus verbis aut emendatius legerentur. Quorsum enim attineret Lectorem tædio, mole volumen, emptorē pretio onerari? Verum hoc in Græcis tantummodo feci. Nam in translatione Io. Ribitti, docti & amicitia mihi coniuncti hominis (qui me rogante & impellente huius laboris mihi quasi Theseus accessit) ne cui viderer audaculus in alieno opere, nihil delere volui. Porrò Melissæ volumen illud quod Augustæ seruatur, & pauciores nostro Locos, & alio ordine dispositos habet. Idem accidit Stobæo: nimirū enim illi qui Locis eiusmodi vtebātur, alij inter eos vel augere, vel ad suum vsum accommodare conati sunt: vnde factū est vt exemplaria diuersa multū inter se varient. Hoc etiam obseruaui, authorum nomina marginibus aliquando perperā adscribi, vel omnino omitti, & non rarò aliquid ad eundē alicuius dicti factive authorē referri, vbi quis ille idem sit non exprimitur.

Caterum versio tum nostra, tum Io. Ribitti, cùm vertendi tempus brevissimum daretur, nō tam elegantia rationem habuit, præsertim cùm Græca etiam multa non admodum culto sermone constarent, quam vt sensum facilem clarumq; redderet. Qui Græcè callent, Græca legant: qui nesciunt, illi spero qualemcunq; hanc interpretationem boni consulent, & hunc saltem eius fructum capient, quòd facilius hoc modo Græca Latinis conferre queant, quam si longius a verbis discederet; *De translatione.*

quod ornatum styli sectantibus plerunq; usu venit. Non equidem accuso interpretes elegantiores, quin potiùs laudo summe-
pere: sed vt excusatio ineleganti æ mea parata sit, illius quoq; nonnullum esse fructum ostendo. Certè qualiscunq; translatio ex
antiquis & manuscriptis exemplaribus composita, non debet omnino contemni: hinc enim exemplaria Græca quæ facilè cor-
rumpuntur, præsertim hodie in tanta typographorum auaritia & incuria, restitui possunt, quod facilè fit cùm ex collatione
apparet quid vel quomodo legerit interpres. Valete.

DE ANTONIO ET MAXIMO MONACHIS EX BIBLIOTHECA NOSTRA.

Vel. 330. ANTONIVS monachus & abbas, natione Ægyptius, dictauit Ægyptiaco sermone ad diuersa cœnobia apostolici sensus atque sermonis varias epistolas, è quibus extat insignis illa

Ad Arsenoitas epist. 1. Ad alia cœnobia epist. 6.

Eius vitam beatus Athanasius episcopus Alexandrinus insigni volumine Græco sermone descripsit.* Hęc Trithemius ex Hieronymo de vitis scriptorum Ecclesiasticorum. Mihi sanè videtur non Ægyptium illum qui Ægyptiacè scripsisse fertur, sed alium quendam Antonium monachum Melissæ nostræ authorem esse.

MAXIMVS philosophus, natus Alexandriæ, Constantinopoli episcopus ordinatus est & pulsus: insignem de fide
Vel. 380. aduersus Arianos scripsit librum, quem Mediolani Gratiano principi dedit. Hieronymus. In huius laudem librum edidit Gregorius Nazianzenus. * Maximum aliâs philosophum & martyrem, aliâs confessorem, aliâs confessorem & philosophum cognominari inuenio, ego librorum inscriptiones, quas solas vidi in catalogis diuersis, ita vt vidi ad verbum adscribam, siue vnus siue plures sint eorum authores. Extant, quæ subijciuntur, omnia Græcè Italia & alibi, pleraque verò Romæ in Vaticana bibliotheca.

Maximi philosophi & martyris libri 42. & in alio catalogo quodam talis inscriptio est: Maximi philosophi & martyris περὶ ἕξεως 45. nescio an eiusdem operis.

Maximi confessoris & philosophi enarratio in Aristotelis prædicamenta, item Definitiones diuersorum patrũ, Græcè Romæ. Eiusdem dialogus Pyrrhi.

Quæ sequuntur, omnia videntur esse Maximi monachi, nisi forte quædam contra Arianos ad Episcopũ Constantinop. referenda sunt: sed nihil habeo certi.

Abbâ MAXIMI confessoris capita de charitate, quæ & impressa sunt Græcè & Latinè. Et alibi sic lego: Maximi confessoris de perfecta charitate & alijs virtutibus breuis expositio ad Elpidium presbyterum. Et rursus alibi: Maximi confessoris capita diuersa theologica, œconomica, & de virtute & vitio. Idẽ liber aliâs, ni fallor, inscribitur, Collectanea è diuersis libris. (Videtur autem hoc opus esse quod nos damus, cuius sermo primus de virtute & vitio inscribitur, ex sacris & profanis libris per sermones 71. congestum, sed plures ex prophanis sententias continet, vt è diuerso Antonij Melissa plures sacras. Hoc etiam sciendum, omnes titulos Locorum quos Maximus habet, in prima quoque vel secunda parte Melissæ reperiri. Sæpe autem qui in Melissa distinguuntur, vtpote contrarij tituli, veluti diuitiæ & paupertas, à Maximo sub vno capite comprehenduntur. Sed redeo ad enumerationem aliorum Maximi scriptorum ex Bibliotheca nostra.)

Maximi sacra dogmata. Maximi de quatuor impossibilibus.

S. Maximi quæstiones variæ contra Arianos.

S. Maximi de duabus voluntatibus & operationibus in Christo.

Eiusdem diuersa opera, quorum in Catalogis nomina expressa non sunt.

Maximi sermones plurimi. Capita diuersa de fide & mystica theologia.

Scholia in Dionysij Areopagitæ libros, quæ etiam Latinè reddita habentur, & cum Dionysij libris olim, ni fallor, impressa sunt.

Maximi sermo ἀναγνωστικὸς.

Maximi monachi prologus in scholia addita τῶν μυστικῶν cuiusdam libri, fortè Dionysij Areop.

Maximi monachi epistolæ.

Eiusdem encomium S. Cyrilli.

Opusculum in carnis assumptionem Christi.

De diuersis dubijs sacræ scripturæ quæstiones 65.

De diuersis dubijs in libris SS. Dionysij & Gregorij ad Thomam.

Ad Io. archiepiscopum Cyzici de varijs dubijs.

Maximi monachi scholium in epigramma quoddam Græcum, legitur in Florilegio Planudis fol. 39. b. editionis Aldinæ: extant quidem scholia Græca in totum Florilegium, nescio an ab eodem conscripta, aut potiùs Maximo Planude, qui etiam Florilegium illud ab Agathia scholastico concinnatum lasciuioribus epigrammatum relectis castrauit. Fuerunt & alij plures Maximi episcopi, quorum Eusebius & alij historiæ ecclesiasticæ authores meminerunt.

AVTHO-

AVTHORVM NOMINA, QVORVM APOPHTHEGMATA VEL SCRIPTA (FACTA'VE) à Io. Stobæo citantur, hæc sunt:

Ælianus
Æolus
Æschines
Æschylus
Æsopus
Agathon
Agesilaus
Alcæus
Alcmæon
Alexis
Amphis
Anacharsis
Anacreon
Anaxamarys
Anaxandrides
Anaxarchus
Anaximenes
Anaxion
Antagenes, al. Antagoras
Antigonus
Antipater
Antiphon
Antiphanes
Antisthenes
Antyllus
Apollodorus
Apollolycus
Apollonides
Apollonius
Aratus
Archelaus
Archilochus
Archytas
Aristarchus
Aristippus
Ariston
Aristonymus
Aristophon
Aristoteles
Arrianus
Astydamas
Athenodorus
Bacchylides
Bias
Bion
Brutus
Cæsar
Callicratides
Callimachus
Callinus
Callisthenes
Carcinus
Cato
Cercidas
Charemon
Charondes
Chares
Chilo
Chœrilus
Chrysermus
Chrysippus
Cleanetes
Cleanthes
Cleobulus
Clinias
Clitarchus
Clitophon
Cornelianus
Cranton, vel ter.
Crates
Cratylus
Crispinus
Critias
Ctesippus
Ctesias
Demaratus
Demetrius
Democritus
Demonicus
Demosthenes
Demonax
Dicæogenes
Didymus
Dilotes
Diodorus
Diogenes
Dion
Dionysius
Diotogenes
Diphilus
Dius
Dorotheus
Ecdorus
Ecphantes
Epaminundas
Epicharmus
Epitletus
Epicurus
Erasistratus
Eratosthenes
Euagoras
Eubulus
Enenus
Euphorion
Euphron
Eupolis
Euripides
Eurryphamus
Eusebius
Gorgias
Heliodorus
Heniochus
Heraclitus
Hermachus
Hermes
Hermodotus
Hermolaus
Herodes
Herodotus
Heros
Hesiodus
Hierax
Hieron
Hieroclis
Hipparchus
Hippocrates medicus
Hippodamus
Hipponax
Hippothoon
Hippothous
Homerus
Hyperides
Hypereides
Hypsæus
Iamblichus
Irene
Isæus
Isidorus
Isocrates
Iulius
Iuncus
Leonidas
Linus
Lycophron
Lycurgus
Lysias
Marcus
Medeus
Menander
Menecrates
Menophilus
Metapus
Metrodorus
Mimnermus
Moschion
Moschus Siculus
Musonius
Naumachius
Neophron
Neoptolemus
Nicolaus
Nicomachus
Nicostratus
Obricus, al. Obrimus
Olympias
Orpheus
Panyassis
Parmenides
Patrocles, velem.
Periander
Perillyon
Phalaris
Phanocles
Phanorinus
Pherecrates
Philemon
Phileas
Philetas
Philippides
Philistus, vel sen.
Philoxenes
Philonides
Phocion
Phocylides
Pindarus
Pirithus, vel thous.
Pisander
Pittacus
Plato
Plutarchus
Polyænus
Polydeucus
Polyides
Pompeius Macrus
Porphyrius
Posidippus
Prodicus
Pythagoras
Pythias
Rhadamanthus
Rheginus
Rhianus poeta
Rufus
Sappho
Sation, Senon potius
Scleritas
Serapio
Serinus
Severus
Simon
Simonides
Simylus
Socrates
Solon
Sopater
Sophocles
Sosiades
Sosiphanes
Sositheus
Sostratus
Sotades
Sotatus
Sotion
Stasimus
Stesichorus
Sthenidas
Stoici
Susarion
Susonius
Taraso
Teles
Thales
Theages
Themistius
Theobulus
Theocritus
Theocristus
Theodectes
Theodectes
Theodorus
Theognis
Theogonus
Theophanes
Theophrastus
Theopompus
Theseus
Thrasylus
Thralytes
Thucydides
Timagoras

Timocles *Tyrtæus* *Xenophanes* *Zaleucus*
Trophilus *Vlpianus* *Xenophon* *Zenon.*

AB ANTONIO AVTEM ET MAXIMO MONACHIS, cùm plurimi ijdem, tum qui sequuntur.

EX PROFANIS.
Aristides
Chabrias
Chariclea, vel Author potiùs, qui de Chariclea amoribus scripsit
Choricius
Corisc us
Cypselus
Demades
Democrates
Diadochus
Dion Pisonianus
Empedocles
Epictetus, fortè Epictetus
Euclides
Glycon
Heraclitus Physicus
Hermogenes
Hieron
Lasus
Leucippe, vel Author de eius amoribus
Libanius
Lucianus
Menedemus
Nicocles, vel Isocrates fortè ad Nicoclem
OEnopides
Oppianus
Phalaris
Philistion
Pisonianus Dion
Sextus
Themistocles
Thespis
Timon
Xanthus.

EX SACRIS.
Athanasius
Basilius
Clemens Romanus
Constantinus Imperator
Cyrillus
Didymus
Dionysius Alex.
Dorotheus
Euagrius
Firmus
Gregorius Nazianzenus, qui per excellentiam Theologus
Gregorius Nyssenus
Gregorius Thaumaturgus Neocæsariensis
Ignatius Theophorus
Ioannes Chrysostomus
Ioannes Damascenus
Ioannes Scholasticus vel Climax
Iosephus
Irenæus
Isaac
Isidorus Pelusiota
Iustinus philosophus
Marcus anachoreta
Martinus anachoreta
Maximus
Methodius
Nilus
Patres
Philon
Photius Patriarcha
Procopius rhetor
Seniores
Serapion
Severianus, aliquãdo additur Gabalonis
Socrates
Symeon
Synesius
Theologus, id est, Gregorius Nazianzenus
Theotimus
Testamentum utrumque
Theodoretus
Theophilus.

ΜΆΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΊΟΥ ΑΝΤΙμάχου εἰς Κορρᾶδον Γεσπεγκτὸν Τηγυεινόν, εἰς Φερραείας ἐλθόντα.

Ὄρχαμε ἑλλογίμων Γερμανῶν, σοὶ μὲν Ἀθηνᾶ
Παντοδαπῆς διδαχῆς θρέψεν ἐν ἀγλαΐῃ,
Ἤδομαι καὶ ὀλίγον νῦν σε ξένον ἄμμι γεγέσθαι,
Ἄμμιν, οἳ καὶ κεφαλῆς Γιεροσόλυμα σέβομεν,
Κ' ἀνέρας αὖ λογίους καὶ θυμῷ ἀμφαγαπῶμεν·
Τοῦτο δ' ὅτ' ὐ ψεῦδος, νῦν σὺ μάρτυς ἔφυς,
Μάρτυς ἐμοὶ σοφίης, καὶ ψυχῆς τόν γε φιλοῦμεν
Εἵνεκα σωφροσύνης, ἠ χαρίεν θυμαδίης,
Ἦ λάμπεις, κ' ἀρετῇ ἠ κούδεϊ φαιδρὸς ὑπάρχεις,
Σπουδαίων μόχθοις ὡς πρέπον ἠϊθέων.
Θέσμια γοῦν φιλίης ἐξείης ξεῖνε φυλάξεις
Ἠμετέρης, μνήμην ἔξοχά τ' Ἀντιμάχου.

INDEX

INDEX SERMONVM HOC LIBRO CONTENTORVM IVXTA ORDINEM IN IPSO OPERE SERVATVM, PRÆPOSITO NVMERO Sermonem, postposito paginam denotante.

1 DE virtute & quo pacto secundum virtutem viuendum, precepta, et tam dictorũ quam factorum antiquorum commemoratio, vita informanda per quam vitia pag. 1
2 De vita virtute & vitio 32
3 Virtutem honorandam & vitium puniendum esse 36
4 Malitiam esse facilem & virtutem acquisitu difficilem 37
5 De voluntario & non voluntario 39
6 De simplici & innocente 41
7 De improbitatis odio, ac de ijs qui qua absurda sunt declinant 42
8 De zelo bono & imitatione bona 43
9 De simplicitate vel innocentia & iniuriarum recordatione ibid.
10 De viris bonis & probis 45
11 De congregatione bonorum virorum, & optimis adhærendum esse, non etiam improbis 47
12 De bonis ciuibus 48
13 De ijs qui optimos & sanctos viros honorant 49
14 De monachis probis & bonis prefectis 50
15 Quòd maior pars non semper melior sit 55
16 De malitia, item Theophrasti de vecordia, impudentia scurrili, morositate, & ostentatione vel curiositate 56
17 De malis & improbis viris 61
18 De versuto & doloso & peruersis moribus predito 64
19 De ijs qui malis delectantur probantq; improbitatẽ 65
20 De Zelo & imitatione prana 66
21 De ciuibus improbis 67
22 De congregatione malorum virorum: & oportere sodalitates improborum exitiosas existimari 68
23 De ijs qui sanctos & optimos viros ignominia afficiunt 69
24 De monachis inconstantibus & ad vitia reuertentibus 70
25 De sapientia & intellectu & prudentia 72
26 De rationali & ratiocinatione 74
27 De hominibus sensu præstanti & intelligentia præditis 75
28 De prudentia ibid.
29 De prudentia & consilio 93
30 De consilio, & quòd omnia consultò considerateq; agenda sint 94
31 De consultore, & illis qui consilium & reprehensionem admittunt: & quòd intelligere oporteat qualis sit consultor. Deest hic sermo 96
32 De imprudentia, & ex Theophrasto characteres stupiditatis, rusticitatis & importunitatis 96
33 Rursus de imprudentia, insipiente, stolido, imperito, & stulto 108
34 De hominibus nullo sensu aut intellectu præditis 109
35 De temerario & nullo & tardo consilio, & quòd noxiũ sit inconsideratè agere ibid.
36 De ijs qui consilium & reprehensionem non admittunt 110
37 De temperantia 111
38 De intemperantia 127
39 De continentia & sobrietate 135
40 De virtute illa quæ animum suis & præsentibus rebus contentum reddit 143
41 De inopia & paucarum rerum indigentia 145
42 De animi humilitate, deq; modestia & spiritu pauperibus 146
43 De superbia 150
44 De incontinentia 153
45 De superbis & protervis & arrogantibus & inanis gloriæ cupidis 158
46 De curiositate vel distractione in mundi negotijs: item de securitate & quiete: & quòd quietum esse Dei cognitionem conciliet 161
47 De eadem, vel de negotiorum solicitudine & distractione 164
48 De fortitudine 165
49 De fortitudine & robore 176
50 De timiditate 179
51 De iustitia & Aristotelis de liberalitate scriptum 182
52 Rursus de iustitia 210
53 De iniustitia & auaritia & quauis in re plus habendi cupiditate: Et e Aristoteles de illiberalitate 213
54 De auaritia, auaris & qualibet in re plus habere volentibus & iniustis 223
55 De auaritia 226
56 De ponderibus & stateris & mensuris iniquis 228
57 De gratis & beneficia agnoscentibus ibid.
58 De ingratis et beneficia non agnoscentibus 229
59 De veritate 230
60 Rursus de veritate et testimonio fideli 234
61 De veritate et mendacio 235
62 De mendacio, et Theophrastus de dissimulatione et vanitate 236
63 De mendacio et calumnia et falso testimonio 241
64 De adulatione: et de obsequio ex Theophraste 242
65 Rursus de adulatione 246
66 De fiducia et libertate dicendi 248
67 Rursus de eadem, et de reprehensione 251
68 De admonitione 253
69 De laude 254
70 De calumnia 256. vide etiam sermonem 63
71 De vituperatione et calumnia 257
72 De obloquutoribus et contumelia 260
73 De prodigalitate 262
74 De eadem et luxuria 263
75 De charitate seu dilectione, pace, concordia, et pacificis 264
76 De eleemosyna et beneficentia in pauperes 268
77 De beneficentia et gratia et ingratitudine 275
78 De parcitate 279
79 De parcis et illiberalibus et eleemosynam non facientibus 281
80 De ijs qui mutuantur, quos æquum est creditoribus gratos esse 282
81 De ingratis cum mutuum sumpserint 283
82 De probis creditoribus siue mutuantibus ibid.
83 De creditoribus auaris et improbis 284
84 De virginitate et castitate et temperantia et nuptijs honestis 285
85 De scortatione et adulterio 291
86 De ieiunio et continentia 293
87 De gula seu gulositate, et incõtinentia circa mẽsam 296

88 De ebrietate 300
89 De somno 303
90 De insomnijs 304
91 De risu 305
92 De patientia 306
93 Rursus de patientia & lenitate vel longanimitate 310
94 De non patientibus & animo parvo praditis 314
95 De proximo: quòd proximi onera ferenda sint, eiq. succurrendum: & quòd amicè reprehendere deceat, si quid indecenter egerit, nō autem inimicitias cum illo gerere 315
96 De ijs qui non remittunt ac iniurias minuerunt 318
97 De odio & inimicitijs & pugnas ferentibus 319
98 De ira 321
99 Rursus de ira, excandescentia, & furore 326
100 De temerario & impudente, iracundo & efferuescente ira, & extrema bilis homine 330
101 De contradictione & confidentia sive audacia & contentione 332
102 De cognoscendo seipsum 334
103 Iterum de eodem 345
104 De amore sui 346
105 Rursus de eodem 348
106 De conscientia 349
107 De puro corde & cogitationibus: & de ijs qui puram habent conscientiam 351
108 De corde prauo & conscientia mala 352
109 De memoria 354
110 Rursus de memoria 355
111 De oblitione 356
112 De iureiurando 357
113 Rursus de iureiurando 358
114 De ijs qui iureiurando frequenter vtuntur. Item non licere frustra vsurpare iusiurandum, aut omnino iurare 359
115 De multum iurantibus & iusiurandum exigentibus 359
116 De periurio 360
117 De assiduitate & diligentia, & quòd ignauia sit inutilis 363
118 Rursus de assiduitate, labore & industria 374
119 De ijs qui opus libenter faciunt & studiosè. Item laborandum esse, eò quòd labor vtilitate adferat, ibid.
120 De ocio 377
121 De scoribus laborum & operum, ac pigris nihil curantibus & iniurijs 380
122 De verecundia & pudore 381
123 De impudentia 383
124 De pudore honesto 384
125 De pudore improbando ibid.
126 De taciturnitate 385
127 De arcanis 386
128 De taciturnitate vel silentio & arcanis ibid.
129 De tempestiua oratione 389
130 De brevitate in dicendo 390
131 De illis qui linguam suam & os custodiunt, & de sermone non duro neq; contumace 391
132 De illis qui os suum & linguam non custodiunt. De est hic sermo ibid.
133 De garrulitate & importuno sermone ibid.
134 Rursus de loquacitate & temeritate in dicendo 394
135 De multiloquio, & festinate loquentibus & arcanum efferentibus 397
136 De bonitate vel benignitate ibid.
137 Rursus de eadem 400
138 De clementia & obseruantia 401
139 De inuidia 402
140 Rursus de eadem 407
141 De Republica 409
142 De Republica honesta & obedientia. Item de Republica vituperanda & inobedientia 448
143 De lege 450
144 De consuetudine & more 452
145 De legibus & consuetudinibus 454
146 Quòd optimum sit monarchia 481
147 Admonitiones de regno 485
148 De vituperio tyrannidis 503
149 De rege commodo & aquo: & de magistratu ac potestate 512
150 De rege parum bono, vel malo 519
151 De potentibus in eum rate 521
152 De magistratu, & qualem oporteat esse principē 526
153 De magistratu & potestate 542
154 De principibus moderatis. Item de principibus improbis 543
155 De iudicibus incorruptis, & puras habentibus manus, quiq; iustitiam exercent 545
156 De iudicibus improbis, & munera accipientibus, & contra ius & fas condemnantibus 548
157 De patria 549
158 De regione peregrina & de exilio 553
159 Laus pulchritudinis 561
160 Contra pulchritudinem 564
161 Iterum de pulchritudine 565
162 De gloria 567
163 De inani gloria 570
164 De nomine bono & gratiam habente ibid.
165 De nomine malo & gratiam non habente 571
166 De pace & bello ibid.
167 De bello ibid.
168 Audacia laus 574
169 Vituperium audacia 577
170 De militia & viribus corporis 578
171 De imperatoribus: & de rebus pertinentibus ad bellū consilia 579
172 De pace 587
173 OEconomicus 589
174 De dominis & seruis 598
175 De domino bono & benigno 601
176 De dominis improbis 602
177 De seruis frugi 603
178 De seruis improbis 604
179 De mercede conducentibus seu operariorum dominis probis ibid.
180 De mercede conducentibus improbis 605
181 De mulieribus ibid.
182 De muliere forti & temperanti & sagace 606
183 De mulieribus improbis & adulteris, omniq; vitio plenis 607
184 De Venere vulgari, quæ generationis humanæ causam sonet, & de amore voluptatum corporis 609
185 Vituperium Veneris, & quòd malus sit amor, ac multorum malorum auctor 622
186 Laus nuptiarum 630
187 Quòd vxorem ducere non bonum sit 639
188 Quòd pro diuersis coniugum moribus nunc prosint, nunc obsint nuptiæ 642
189 De vxoris petitione, & amplius de nuptijs 645
190 Quòd in nuptijs virinsq; atas consideranda sit 649
191 In contrahendis nuptijs non oportere nobilitatem neq; diuitias spectare, sed mores ibid.
192 Vituperatio mulierum, & amplius de nuptijs 651
193 Nuptialia præcepta 657
194 Quòd bonum sit habere filios 668

195 *Quòd inutile sit habere prolem, & incertum an propria eius qui suam esse putat. Item non adoptari oportere (vel id potius quam propriã suscipere)* 671
196 *Prolem masculam præferendam esse: & quòd nothos non minoris facere oporteat quam legitimos filios* 672
197 *De pueris* 673
198 *Quòd liberos honorem debitum præstare parentibus oporteat, & an per omnia eis obedire cõueniat, ibid.*
199 *De honore parentum & liberorum amore* 685
200 *De parentibus bonis, & quòd oporteat liberos diligenter ac decenter instituis* 686
201 *Qualesnam oporteat esse patres erga liberos: & quòd vitiq; naturali quadam necessitate mutuo afficiantur* 687
202 *De parentibus liberorum educationem neglectum curantibus* 690
203 *De liberis parentes honorantibus: & qua bona consequantur eos qui illis obtemperarint, ibid.*
204 *De patricidis & matricidis, & qua eos secutura sint mala* 692
205 *De filio sapiente* 693
206 *De filio insipiente, improbo & inerudito, ibid.*
207 *De filia honesta & modesta, ibid.*
208 *De filia minimè honesta & immodesta* 694
209 *Honestissimum esse fraternum amorem, & animi affectum erga cognatos: quodq; necessarij sint, ibid.*
210 *De disciplina seu eruditione & philosophia* 702
211 *De literis: Item de Diis & physiologia circa cœlum ac mundum* 707, & 711
212 *Aduersus literas* 714
213 *De amicis & amicitia seu amore fraterno* 716
214 *De fratribus & amore ac odio in fratres* 722
215 *De amicis improbis* 723
216 *De libertate* 724
217 *De nobilitate & ignobilitate ibid.*
218 *De nobilitate. Quòd nobiles illi sint qui secundum virtutem viuunt, quamuis non claris nec bonis moribus præditis parentibus ortisint. Item, nobiles illos esse qui parentibus bonis aut potentibus aut claris ortisunt* 726
219 *Liberos non semper esse similes parentibus* 733
220 *Qualem oporteat esse nobilem* 734
221 *De ignobilitate* 735
222 *Agriculturam esse bonam, ibid.*
223 *Iterum de agricultura in contrarium* 740
224 *De tranquillitate* 742
225 *De nauigatione & naufragio* 743
226 *Pro artibus* 745
227 *Contra artes* 749
228 *Laus diuitiarum* 750
229 *Quòd pecunia moderatè ac iustè comparata innoxia sint: & diuitiæ ex mediorum numero* 754
230 *De diuitijs, paupertate, & auaritia* 757
231 *De diuitijs & diuitibus qui benè & decenter viuunt* 761
232 *De diuitibus qui malè viuunt, & de malis eos sequentibus* 763
233 *Vituperium diuitiarum* 765
234 *Quantum diuitiæ valeant propter vulgi stultitiam* 769
235 *Paupertatis laus* 771
236 *Paupertatis vituperium* 774
237 *Comparatio paupertatis & diuitiarum* 775
238 *De egenis & pauperibus* 784
239 *De tristitia, quòd valde molesta & dolorifica sit tristãtibus* 786
240 *De dolore & tristitia* 788
241 *De ægrotantibus* 791
242 *De morbis & molestiarum in eis solutione, ibid.*
243 *De sanitate & adhibenda cura ad eius durationem* 794
244 *De medicis & medicina* 803
245 *Rursus de medicis* 804
246 *De vitæ inæqualitate* 805
247 *De vita, quòd brevis & vilis sit ac plena curis* 807
248 *De fortuna bona & mala* 817
249 *De felicitate* 821
250 *De infelicitate* 827
251 *Quòd inconstans sit hominum prosperitas, cùm fortuna facilè mutetur in statum deteriorem* 829
252 *De fortunatis indignè* 834
253 *De miseris indignè* 835
254 *Quòd euentus rerum fortiter ferendi sint hominibus, & secundum virtutem vitam instituere debentibus* 836
255 *De pusillanimitate* 847
256 *Bonam fortunam præferendam esse, malam verò celandam: & rebus præsentibus rectè vtendum* 848
257 *Non esse gaudendum ob alienas calamitates* 849
258 *Infortunatos opus habere condolentibus* 850
259 *Quòd facilius sit alium admonere quam seipsum* 851
260 *De spe ibid.*
261 *Rursus de spe* 853
262 *De insperatis euentibus* 854
263 *De senectute & iuuentute* 855
264 *De iuuenibus eruditione & prudentia ornatis* 856
265 *De iuuenibus in imprudentia & ignorantia vitam degentibus* 857
266 *De senibus virtute & prudentia ornatis* 858
267 *Laus senectutis* 860
268 *Vituperium senectutis* 865
269 *Quòd senectutis molestiam prudentia tollat, ipsamq; multa reuerentia dignam efficiat* 870
270 *De senibus inhonestis & imprudentibus* 874
271 *De morte* 875
272 *Iterum de morte, & quòd inevitabilis sit* 879
273 *Vitæ laus* 881
274 *Mortis laus* 882
275 *Comparatio vitæ & mortis* 888
276 *De luctu* 893
277 *De sepultura* 894
278 *Consolatoria* 895
279 *In defunctos non exercendam esse contumeliam* 900
280 *Memoriam plurimorum à morte statim euanescere* 901
281 *Sententiæ Theocristi perquàm vtiles, ad eos præsertim qui molli & supino sunt animo, iuxta literarum Græcarum seriem, ibid.*
282 *De futuro iudicio* 903
283 *De remuneratione eorum qui bene & ex virtute vixerint, in beatitudine sempiterna. Item, de remuneratione eorum qui in vitio & illicitè vixerunt, &c.* 906
284 *De prouidentia* 910
285 *De fide* 911
286 *Iterum de fide & pietate in Deum: & quòd bonis omnibus antecellant, quando maximè per bona opera resplendent* 912
287 *De illis qui pietatem ac fidẽ prænaricantur & in Deũ sunt impij* 916
288 *De timore Dei ac simpliciter* 920
289 *De dilectione Dei, & rursus de timore Dei* 921
290 *De illis qui Deum nec timent nec diligunt* 923

291 *De spe in Deum: & quòd spes in Deum, non in humana præsidia collocari debeat* 924
292 *De ijs qui in diuitijs & hominibus fidunt, nec in Deo spem & fiduciam omnem sitam habent* 925
293 *De anima* 926
294 *De oratione seu precibus* 928
295 *De actione* 931
296 *De doctrina qua tum sermone tum conuersatione fit* 932
297 *De iniustitia & peccato & confessione* 934
298 *De præfecto* 939
299 *De Episcopis moderatis & Dei mandata obseruantibus: & grauem ac talem qua reprehendi non possit vitam eorum, documentum esse ijs quibus præsunt* 942
300 *De Episcopis improbis nec Dei præcepta obseruantibus* 45
301 *Quomodo valedicere mundo oporteat & seiungere ac exercere* 949
302 *De non offendendo nec iudicando quenquam* 950
303 *De ijs qui obcibos offenduntur, & de mensarum differentia* 951
304 *De negligentibus & inertibus: & quòd si vigilemus, nihil nos diabolus possit ladere* ibid.
305 *De pœnitentia & confessione* 953
306 *De ijs qui facile mutantur & ad vitia redeunt: item de pœnitentia* 958
307 *De illis qui ad pœnitentiam non conuertuntur* 959
308 *De participatione diuinorum Christi mysteriorũ seu Eucharistia* 960

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΤΟΒΑΙΟΥ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΣ Επίμιον υἱὸν· ἤτοι Ἐκλογῶν, ἀποφθεγμάτων, ὑποθηκῶν, Βιβλίον.

IOANNIS STOBÆI FLORILEGIVM, AD EPIMIUM filium: sive Selectarum sententiarum, scitè breviterq; dictorum præceptorum ad vitam spectantium, Liber.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ, ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΤΡΟΠΟΝ χρὴ ἀρετῇ βιωτέον ὑποδεῖγμα, τῶν τε τοῖς παλαιοῖς ῥηθέντων καὶ πραχθέντων μνήμη βιωφελεστάτη. Λόγος α.

DE VIRTVTE, ET QVO PACTO secundum virtutem viuendum, præcepta, & tam dictorum quàm factorum antiquorum commemoratio, vitæ informandæ perquàm vtilis. Sermo I.

Ἀρετῆς βέβαιοι δὴ εἰσὶν αἱ κτήσεις μόναι.
Οὔτοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
ἀνδρῶν, ἀφαιρεῖται χρόνος.
ἀ δ' ἀρετὰ † καὶ θανοῦσι λάμπει.

Virtutis autem sola cõstans perpetuaq; est possessio. Sophocl. in Eriphyle.
Neutiquam reliquias bonorũ
Virorum, aufert tempus. Eurip. Andr.
Sed virtus etiam morte peremptis lucet. † al. xarlapũσι.

Οὐ δ' νόμισμα λαμπρὸς ἄργυρος μόνον,
καὶ χρυσός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴ βροτοῖς
νόμισμα κεῖται πᾶσιν, ἣ χρῆσθαι χρεών.

Non numisma splendens argentum solum, Idē Oedip.
Et aurum est, sed & virtus hominibus
Moneta recõdita est omnibus, qua vti conuenit.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται·
ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ
ἅπαντα φροῦδα συνθανόντ' ὑπὸ χθονός.

Virtus autẽ, etsi moriatur quis, non interit: Idē Temen.
Sed viuit, corpore non amplius existente. Malis autem
Cuncta simul euanida commoriũtur subterra.

Αἰσχύνεται δέ τοι ἀγαθὰ ἀσκήσας ἀνὴρ
κακὸς κεκλῆσθαι· πᾶς τις ἡ δ' αἰσχρὰ δίδακτόν, εἴπερ καὶ βρέφος διδάσκεται
λέγειν, ἀκούειν θ', ὧν μάθησιν οὐκ ἔχει.
ἀλλ' αὖ μάθῃ τις, ταῦτα σώζεσθαι φιλεῖ
πρὸς γῆρας. ὅτῳ παῖδας ὀρθῶς παιδεύετε.

Pudet autẽ virũ, quisquis fortiter se gesserit, Idem.
Si ignauus segnisq; vocetur. Ipsa verò fortitudo
Res est quæ doceri possit: siquidem etiam insans docetur (plinam.
Dicere, audireq; ea quorum nullam habet disci-
Quæ verò quis didicerit, ea conseruari solent
Vsq; ad senectutem. Quamobrem pueros probè instituite.

Οὐκ ἔστιν ἀρετῆς κτῆμα τιμιώτερον.
οὔτ' γὰρ πέφυκε δῆλον, οὔτε χρημάτων,
οὔτ' ἀσφαλείας, οὔτε θωπείας ὄχλου.
ἀρετὴ δ', ὅσῳπερ μᾶλλον αὖ χρῆσθαι θέλῃς,
τοσῷδε μᾶλλον αὔξεται τελειουμένη.

Non est virtute vlla possessio precioſior.
Non enim summittit se, neq; pecunijs,
Neq; securitati, neq; adulationi vulgi.
Sed virtus, quo frequentiùs ea vti libet,
Eo magis crescit, perfectiorq; sit.

Ἀρετὴ μέγιστον τῶν ὑπ' αἰθέρ' ποις καλόν.
Τρεῖς εἰσὶν ἀρεταὶ, ἃς χρή σ' ἀσκεῖν, ὦ τέκνον·
Θεούς τε τιμᾶν, τούς τε σπείραντας χρεών,
νόμους τε κοινοὺς Ἑλλάδος. καὶ ταῦτα δρῶν,
κάλλιστον ἕξεις στέφανον εὐκλείας ἀεί.

Virtus maximum rerum humanarũ bonum. Idem.
Tres sunt virtutes, quas te exercere opus est, Antiop.
mi fili:
Deosq; vt colas, & qui te enutriuerunt parẽtes,
Legesq; communes Græciæ. hæc si feceris,
Pulcherrimã feres coronã bonæ famæ perpetuò.

Εἷς ὅρος, μία βροτοῖσιν ἐστὶν εὐτυχίας ὁδός,
θυμὸν εἴ τις ἔχων ἀπενθῆ διὰ παντὸς ἄσπιλον βίου.
Ἀνάπαυσις ἐστὶ τῶν κακῶν ἀπραξία.
ἂν μὴ πράσσῃς, μήτ' ἄκουε, μηθ' ὁρᾶ.
βέλτιόν ἐστι σῶμά γ' ἢ ψυχὴν νοσεῖν.

Vnus terminus, vna est mortalibus prosperitatis via, Bacchylid.
Si quis animum nullo mœrore turbidum habẽs,
queat ita traducere ævum.
Quies est omnium malorum, ocium. Iambi, singulis versib. constantes, in virtutem.
Quæ indecora sint, nec audias, nec videas.
Præstat corpore, quàm anima languere.

Modestus sit oportet, qui alienam mensam sectatur.

Liberi nang, viri est, veritatem palàm loqui.

Ingenuos seruat uos ipse mores.

Teipsum serua moribus liberum.

Penus virtutis est, temperantia vel sola.

Animæ curam gere tuæ ipsius, quantum potes.

Bonũ progerminant fructũ probi castiq, mores.

Fructus autem bonus est, bene composita vita.

Adhibeas curam, vt vitam decentem degas.

Beatus, quisquis beatis obsequitur & subseruit.

Arma potentissima sunt hominibus virtus.

Senarij in viros bonos. *Non odit frugi bonum vnquam vir virum.*

A mente bona bonæ proficiscuntur actiones.

Largitur & bono Deus viro bona.

Sectèris & modestum, & bonum virum.

Planè dies mores probat mortalium.

Aristotelis Hymnus, in Virtutem. *O virtus ardua, laboriosaq, generi humano, pulcherrima vitæ inuentio. Tuam ô virgo ob venustatem, etiam mori in Græcia optabilis habetur mors, ac labores vehementes & indefessos perpeti. Talem pectori inseris fructũ immortalem, auro potiorem, & parentibus, & lenissimo somno. Tua verò gratia Hercules Ioue satus, Ledeq, filij multa perpessi sunt, suis factis quid possent declarãtes. tui quoq, desiderio Achilles atq, Aiax Plutonis ad regiã descenderũt. tuam quoq, ob amabilem formam, Atarnei alumnum solis priuauit luce. Itaq, decantabitur ob egregia facta: immortaleq, ipsum euchent musæ, Mnemosynes filiæ, quæ Iouis hospitalis honorem & reuerentiam augent.*

Philippid. in Ananeusa. *Cùm peccaris in re aliqua, libenter vinci te sinas.*

Ita enim vel maximè id quod vsui est seruatur.

Epichar. *Non re facta, sed multo antè deliberandum est viro sapienti.*

Pythag. *Superior his rebus esse assuesce,*
Ventre quidẽ ante omnia, & somno, et libidine,
Et iracundia: nunquam autem turpe quid committes vel cum alio,
Vel solus, sed omniũ maximè teipsum reuerere.
Deinde institiã præstes, tam dictis, quàm factis.
Assuefac vt omnes tuas res cum ratione agas:
Sed scias quòd omnibus fato decretum sit mori:
Pecuniæ verò quandoq, solent possideri, quandoq, perire.

Theogn. *Plures ditescũt mali, boni paupertatẽ ferunt.*
Sed nos cum his non permutabimus,
†al. τάτων. *Virtutem diuitijs. Siquidem illa quidem solida firmaq, semper,*
Hesiodi in Operibus. *Opes autem hominum iam hic, iam ille habet.*
Ante virtutem Dij sudorem posuerunt
Immortales: longa autem & ardua via est ad ipsam,
Et aspera primùm: postquam verò ad summum peruentum fuerit,

ὕπαιθον ἐὸν τὰλλότρια δειπνεῖντα δεῖ.
ἐλεύθερον γὰρ αἰδρὸς τἀληθῆ λέγειν.
ἐλεύθερον φύλασσε τὸν σαυτοῦ τρόπον.
σαυτὸν φύλασσε τοῖς τρόποις ἐλεύθερον.
τἀμεῖον ἀρετῆς ὄφελ σωφροσύνη μόνη.
ψυχῆς ὀπιμελοῦ δ' σαυτοῦ, καθὰ δυνῃ.
καλὸν φύσει καρπὸν οἱ σιμοὶ τρόποι.
καρπὸς δ' ἀγαθός ἐστιν ὕπαιθρος βίος.
λάβε παρόντα τὸ παρὸν σπουδὸς βίου.
μακάριος, ὅστις μακαρίοις ὑπηρετεῖ.
ὄπλον μέγιστόν ἐστιν ἡ ἀρετὴ βροτοῖς.

Ἀνὴρ δὲ χρηστὸς χρηστὸν ὐ μισεῖ ποτέ.
γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται.
ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδοῖ Θεός.
ζήλου τὸν ἐσθλὸν ἄνδρα, καὶ τὸν σώφρονα.
ἥδιος δὲ βάσανός ἐστιν αἰθερόπους χρόνος.

Ἀρετὰ πολύμοχθε ψυχὴ βροτείη, θήσομαι κάλλιστον βίῳ. Σᾶς πεῖρι παρθένε μορφᾶς, καὶ ζαινὴν ζηλωτὸς ἐλλάδι πότμος, καὶ πόνους τλῶναι μαλερούς καὶ ἀκάμαντας. τῶν ὀπὶ φρένα βάλλῃς καρπὸν ἐς ἀθάνατον, χρυσοῦ τε κρείσσονα, καὶ χρυσέων, μαλακαυχητοῖο θ' ὕπνου. Σοῦ δ' ἕνεκ' ἐκ Διὸς Ἡρακλέης, Λήδας τε κοῦροι πολλ' ἀέθλασαν, ἔργοις ἀναγρύοντες δυνάμιν. Σοῖς δὲ πόθοις Ἀχιλλεύς, Αἴας τε ἀίδαο δόμους ἦλθον. Σᾶς δ' ἕνεκεν φίλιον μορφᾶς Ἀταρνέως ἔνεφον ἀελίῳ χήρωσιν αὐγᾶς. Γᾶι γὰρ ἀοίδιμος ἔρχεις, ἀθάνατόν τε μιν αὔξήσουσι μοῦσαι Μνημοσυνάων θυγατρες Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι.

Οὔτ' αὖ ἀμάρτοις τι, χαῖρ' ἡπιόμυθος.
μάλιστα γὰρ ὕτω σώζεται ὃ συμφέρον.

Οὐ μεταπνοῆν, ἀλλὰ παρεῖναι χρὴ τὸν ἄνδρα τ' σοφόν.

Κρατεῖν δὲ ἐλπίζεο τῆσδε,
γαστρὸς μὲν πρῶτίστα, καὶ ὕπνου, λαγνείης τε,
καὶ θυμοῦ. πρήξῃς δ' αἰσχρόν ποτε μήτε μετ' ἄλλου,
μήτε αὐτὸς. πάντων δὲ μάλιστα αἰσχύνεο σαυτόν.
εἶτα δικαιοσυνέων ἄσκει, ἔργῳ τε, λόγῳ τε.
μήτ' ἀλογίστως σαυτὸν ἔχειν πρὸς μηδὲν ἔθιζε·
ἀλλὰ γνῶθι μὲν ὡς θανέειν πέπρωται ἅπασιν·
χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φίλῃ, ἄλλοτ' ὀλέσσαι.
Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.
ἀλλ' ἡμεῖς † τούτων γε λαμειψόμεθα,
τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ ὃ μὲν ἔμπεδον αἰεί,
χρήματα δ' αἰθερίων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν,
καὶ τραχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,

ῥηϊδίη

ῥᾳδίη δ' ἔπειτα πέλεται, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.

Μήτε βαθυκτεάνοιο τύχης κευθμῶνι ῥοίζῳ,
μήτε σὺν γλαμυρῇ φερτὴς ἐλεύσεται.
πᾶς γὰρ ἐπ' ἀγαθέῃσι βίος πολεμίζεται αὔρῃς,
τῇ μὲν τῇ δ' ἀμινοῦς ἀντιμεθιεὶς ἀέλλας.
ἡ δ' ἀρετὴ σταθερόν τι κἀνέρπουσα, πρὸς ὅπλα μούνης
κύματα θαρσαλέως ποντοπόρει βιότου.

Ἐπαινετὰ μὲν ὅσα τὰ καλὰ, ψεκτὰ δὲ τὰ † κακά. καὶ τῶν μὲν καλῶν ἡγοῦνται αἱ ἀρεταὶ, τῶν δὲ αἰσχρῶν αἱ κακίαι. ἐπαινετὰ δὲ ὅσα καὶ τὰ αἴτια τῶν ἀρετῶν, καὶ τὰ παρεπόμενα ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν· ψεκτὰ δὲ τὰ ἐναντία. τελειουμένης δὲ τῆς ψυχῆς λαμβανομένης κατὰ Πλάτωνα, ὧν μὲν λογιστικοῦ ἀρετὴ ὅσα, φρόνησις· τοῦ δὲ θυμοειδοῦς, ἥ τε καρτερία καὶ ἡ ἀνδρεία· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ, ἥ τε σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια· ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς, ἥ τε δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἐλευθεριότης, καὶ μεγαλοψυχία. κακία δὲ ὅσα τοῦ μὲν λογιστικοῦ, ἡ ἀφροσύνη· τοῦ δὲ θυμοειδοῦς, ἥ τε ὀργιλότης, καὶ ἡ δυλία· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ, ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ ἀκρασία· ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς, ἥ τε ἀδικία, καὶ ἡ ἀνελευθερία, καὶ ἡ μικροψυχία.

Καθόλου δὲ τῆς μὲν ἀρετῆς ὅσα, ὃ ποιεῖ εὐπραγίαν τὴν διάθεσιν καὶ τὴν ψυχὴν † εὐπειθεῖς καὶ τεταγμένας κινήσεσι χορευούσας, καὶ συμφωνοῦσαν κατὰ πάντα μέρη. διὸ καὶ δοκεῖ καλὸν δεῖγμα πολιτείας ἀγαθῆς εἶναι, εὐπραγίας ψυχῆς διάθεσις. Ἔστι δὲ τῆς ἀρετῆς, τὸ ἐργατεῖν τοὺς ἀξίους, καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μισεῖν τοὺς κακούς· καὶ τὸ μήτε κολαστικὸν εἶναι, μήτε νεμεητικὸν, ἀλλὰ * σωφρονεῖν, καὶ ἐλεήμονα εἶναι, καὶ † εὐγνωμονικόν. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀρετῇ χρηστότης, εὐπείκεια, εὐγνωμοσύνη, ἐλπὶς ἀγαθή. * Ἐπὶ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα· φιλοίκειον εἶναι, καὶ φιλόφιλον, καὶ φιλέταιρον, καὶ φιλοξένιον, καὶ φιλάνθρωπον, καὶ φιλόκαλον, ἃ δὴ πάντα τῶν ἐπαινουμένων ἐστί. τῆς δὲ κακίας εἰσὶν ὑπεναντία, καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα τῇ ἐναντίᾳ αὐτῇ. πάντα δὲ τὰ τῆς κακίας, καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα αὐτῇ, τῶν † εἰρημένων εἰσί.

Ἄγρυπνος ἔσο καὶ ἴδι. συγγενὴς γὰρ τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου ὕπνος ὁ ὕπνος. (al. ὁ τοῦ τοιοῦτος ὕπνος.

Ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὑποπτεύειν ποιεῖν.

ζητεῖν δεῖ καὶ ἄνδρα καὶ τέκνα καὶ φίλους, τοὺς * καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου συναμφίοντας.

† ἰσχυὲ τῇ ψυχῇ ἀρετοῦ μᾶλλον, ἢ τῷ σώματι.

πέπεισο μὴ εἶναι σοὶ κτῆμα, ὅσων μὴ ἔστὶ διανοίας ἔχειν.

πρᾶττε μεγάλα, μὴ ὑπομένοντος μεγάλα.

τέκνα μὴ δεῖ τίκτειν, ἃ μὴ γηροβοσκήσοντα τὸ σῶμα,

Facilis deinde est, difficilis fuerit licet.

Nec opulenta fortuna eluctaris astu, Pauli Silentiarij.
Nec tuam flectat cura libertatem.
Tota enim mobilibus vita oppugnatur ventis,
Huc atq; illuc subinde in diuersas agitata partes.
Caterùm virtus res est stabilis, & immutabilis,
qua sola fretus,
Procellas audacter penetres huius vitæ.

Quemadmodum vehere laudibus quæ pulchra sunt, sic quæ sunt turpia vituperare decet. Aristotelis. † αἰσχρά.
Sed inter pulchra quidem virtutes, inter turpia verò vitia primatum tenent. Laudari verò nō ipsa modo virtus, sed causa quoque, & comites, fructusq; & opus omne virtutis: vt contrà reprehendi contraria debent. Cum autem animæ partes, qualiter opinatur Plato, tres sint: partis illius quæ de agendis omittendisq; disputatur, prudentia virtus est: quæ sustinentur infesta, mansuetudo ac robur: quæ asciscendis idoneis cupiditas regitur, sobrietas ac continentia: communesq; partium omnium harum, iustitia, liberalitas, ac magnanimitas: Totidem rerum earundem oppositæ vitia, in dispiciendo rectò stultitiam, in arcendo infesto ferociam & ignauiā, in asciscendo idoneo proternitatē ac incontinentiā: cōmunesq; partiū earum omniū iniustitiā, & illiberalitatē, animiq; paruitatē esse oportet.

In vniuersum autē animus ritè compositus vt sit, placidisq; ac moderatis, & suis motib. vt feratur, omnesq; per partes ipsius (quas tres esse dicimus) velut harmonia vt consonet, efficere, virtutis est. Itaq; reipub. similis virtuosus animi status esse videtur. Est verò virtutis & hoc, beneficijs dignos afficere, bonos amicitia sua dignari, odisse malos: tū nec pœnæ nec vindictæ cupidum, sed misericordē clementemq; ac veniam cōcedere paratū esse. Comites virtutis, probitas, æquitas, cādor, spes bona, & id genus alia, sunt: qualis est familiarium, amicorū, sociorū, hospitum, hominū denique bonorum præsertim amor: quæ quidē laudatorum de numero sunt omnia. Vitium verò, contrarijs per omnia præditū est moribus: comitāturq; id planè contraria. omnia verò quæ vitio insunt, quæq; id comitantur, in ordinē eorum quæ reprehenduntur, referūtur. In eodem. † al. ἐρημαίας. * al. ἴλεων, & al. ἱλεωτικόν. † al. εὐγνωμονικόν. * al additur μνήμων καὶ γνώμη. † φιλομάθειαν

Vigila mente. cognatus enim veræ mortis talis somnus est. Pythagoræ sententiæ.

Quæ nefas est facere, nec suspectus habearis quasi facias.

Quærendus vir, liberi, & amici, qui etiam dum migras ex hac vita, apud te permaneant. * καὶ μετὰ τὴν.

Valere animæ præoptes, quàm corpore.

Persuasum habeas, tuas non esse facultates, quas non conclusas animo geras. † ἰσχύειν.

Agere præclarus, nihil magnifici interim promittens.

Liberos disce procreare, non qui corpus senio

confectum alant, sed qui animam nutriãt perenni alimento.

Cum labore coniuncta, magis quàm voluptas ducias conferre ad virtutem.

Difficile multas simul vitæ calles ingredi.

Anima quinis affectus infensissimus saluti ipsius est hostis.

Pythagoras ait, optimã nobis vitam esse deligendam, quã suauem mox ipsa consuetudo sit effectura. Diuitiæ anchoræ sunt infirmæ, gloria etiam infirmior. corpus itidem, magistratus, honores, omnia hæc imbecilla & virtb. destituta. Quæ ergo sunt anchoræ firmæ? prudentia, magnanimitas, fortitudo: eas nulla tempestas agitat. hæc Dei est lex, virtutem solam esse quæ potens solidáque sit: cætera omnia nugas & ineptias.

Antisthen. *Neq; symposium si desint congerrones, nec opes virtute carentes voluptate afficiunt.*

Phocionis. *Nec è templo ara, nec ex humana natura misericordia tollenda est.*

Diogenis. *Scisciante quodam, quo pacto quis sibi præceptor esse queat, respondit: si eà ob quæ alios increpet, etiam sibi ipsi potissimùm obiiciat.*

Socratis. *In vita perinde vt in simulachro omnes partes pulchras esse oportet.*

Statua quidem in sua basi, virtutis studiosus autem vir bono proposito nixus, immotus esse debet.

Thus dijs, laus verò bonis viris tribuenda est.

Defendendi sunt, qui immerentes accusantur iniuriarum: laude ornandi, qui ob bonum aliquod cæteris præstant, excellunt q.

Eiusdem. *Equus generosus iudicabitur, non quidem sumptuosè ornatus, sed eximius natura: itidem nec vir honestus, qui opibus præditus, sed qui animæ egregius erit.*

Eiusdem. *Cùm sapiens os suum aperuerit, tanquam templum, ibi animæ pulcherrima simulachra perspiciuntur.*

† πολὺ βλέπουσα. Democriti. *Hominibus conueniens est, animæ potiùs quàm corporis rationem habere. Nam anima si sit perfectissima, corporis malignitatem corrigit: Corporis autem robur absque rationis vsu, animam nihilo meliorem efficit.*

Eiusdem. *Hominibus enim lætitia oboritur, ex mediocritate iucundi, & vitæ æquabilitate, & moderatione concinna. Cæterùm quibus defit, aut supersit quid, in deterius degenerare mutariq; solent, magnósque motus in anima concitare. At anima quæ magnis interuallis sua sede mouentur, nec constantes sunt, nec hilares. Decet igitur possibilibus animum intendere, ac præsentibus contentum esse, eorum qui fœlices iudicantur, & in admiratione sunt, parũ memorem, & cogitatione nõ immorantẽ. Miseria autem pressorũ vitas contemplari decet, valde ani-*

τὴν δὲ ψυχὴν ἀφέψοντα τῇ αἰδοῖ ζέφῃ.

Τὰ ὀπίσω, τῶν ἡδέων μᾶλλον ἡμῖν συντελεῖς εἰς ἀρετήν.

χαλεπὸν πολλὰς ὁδοὺς ἅμα τῷ βίῳ βαδίζειν.

ψυχῆς πᾶν πάθος εἰς σωτηρίαν αὐτῇ πολεμιώτατον.

Πυθαγόρας ἔφη, ὅτι χρὴ βίον αἱρεῖσθαι τὸν ἄριστον, ἡδὺ γὰρ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. πλοῦτος ἀσθενὴς ἄγκυρα, δόξα ἔτι ἀσθενεστέρα. τὸ σῶμα ὁμοίως, αἱ ἀρχαί, αἱ τιμαί, πάντα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα. τίνες οὖν ἄγκυραι δυνατάι; φρόνησις, μεγαλοψυχία, ἀνδρεία· ταύτας οὐδεὶς χειμὼν σαλεύει. οὗτος Θεοῦ νόμος, ἀρετὴν εἶναι τὸ ἰσχυρὸν μόνον τὰ δ' ἄλλα, λῆρον.

ὅτε συμπόσιον χωρὶς ὁμιλίας, ὅτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἡδονὴν ἔχει.

ὅτε ἐξ ἱεροῦ βωμόν, ὅτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον.

Πυθαγορίζων τις, πῶς ἄν τις ἑαυτῷ ἥδιστος εἴη; εἰ ὑπὲρ ὧν ἐπιλήσῃ τοῖς ἄλλοις ἔφη, μὴ ἑαυτῷ ἐπιλήσῃ μάλιστα.

Τοῦ βίου καθάπερ ἀγάλματος πάντα τὰ μέρη καλὰ εἶναι δεῖ.

ἀνδριὰς μὲν ὅτι βάσεως, εὐσεβὴς δὲ ἀνὴρ ὅτι καλῆς προαιρέσεως ἕνεκα, ἀμεταχίνητος ὀφείλει εἶναι.

τὸν λοιδορούμενον τοῖς Θεοῖς, τὸν δὲ ἔπαινον τοῖς ἀγαθοῖς ἀπονέμειν δεῖ.

ἀπολογεῖσθαι μὲν γὰρ χρὴ ὑπὲρ τῶν ἀδίκως φεύγειν ὀφειλόντων· ἐπαινεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ τινι διαφέροντας.

Οὔτε ἵππος ἀνδρὸς κρίνοιτ' ἂν ὁ πολυτελῆ σκεύην ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός· οὔτε ἀνὴρ εὐσεβὴς, ὁ πολύτιμον θυσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν ἁγνὸς.

Τοῦ σοφοῦ στόματος ἀνοιγέντος, καθάπερ ἱεροῦ, τὰ τῆς ψυχῆς † καταβλέπεται, ὥσπερ ἀγάλματα.

Ἀνθρώποις ἁρμόδιον, ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος ποιεῖσθαι λόγον. ψυχὴ μὲν γὰρ τελεωτάτη, σκιώδους μοχθηρίαν ὀρθοῖ· σκιώδους δὲ ἰσχὺς ἄνευ λογισμοῦ, ψυχὴν οὐδὲν ἢ ἀμείνω ποιεῖ.

Ἀνθρώποις γὰρ ἐξ εὐθυμίης γίνεται, μετριότητι τέρψις, καὶ βίου συμμετρίη. τὰ δὲ λείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ, καὶ μεγάλας κινήσιας ἐμποιεῖν τῇ ψυχῇ. αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινούμεναι τῶν ψυχέων, ὅτε δύσθυμοί εἰσιν, ὅτε εὔθυμοι. ὅπερ τοῖς δυνατοῖς οὖσι δεῖ ἔχειν τὴν γνώμην, καὶ τοῖς παρεοῦσιν ἀρκέεσθαι· τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θαυμαζομένων, ὀλίγην μνήμην ἔχοντα, καὶ τῇ διανοίᾳ μὴ προσορμοῦντα· τῶν δὲ παλαιπωρεόντων τοὺς βίους θεωρέειν, ἐπιτερπνότατον ἄ-

ἄν

τον ἃ πάσχουσι κάρτα, ὅκως αἱ τὰ παρόντα σοι καὶ ὑπάρχοντα μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνηται, καὶ μηκέτι πλέόνων ὀπτυμένοντι συμβαίνῃ κακοπαθεῖν τῇ ψυχῇ. ὁ γὰρ θαυμάζων τοὺς ἔχοντας, καὶ μακαρίζομένους ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τῇ μνήμῃ πᾶσαν ὥραν περισκοπῶν, ἀεὶ ὀπτανιστρεῖν ἀναγκάζεται, καὶ ὀπτοβάλλεσθαι, δι' ὀπτυμίαν τῶν παρόντων αὐτῷ κακῶν. ὅθεν τὰ μὲν μὴ δίζεσθαι χρεών, ὀπτὶ δὲ τοῖς ὀπτυμοτάτοις χρεὼν παραβάλλοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον, πρὸς τὸν τῶν φαυλοτέρων πρηοτήτων, καὶ μακαρίζειν ἑαυτὸν, εἰ ὀπτυμύθμιον ἃ πάσχουσιν, ὅκως αὐτῶν βέλτιον πρήσσῃ τε καὶ ἀλγύνῃ. ταύτης γὰρ ἐκ μύθος τῆς γνώμης, ὀπτυμότερόν τε ἀγαθὸς, καὶ οὐκ ὀλίγας κήρας ἐκ τοῦ βίου διώσεται, φθόνον, καὶ ζῆλον, καὶ δυσμυθίαν.

Μὴ τὴν κακίαν οἴεσθε μᾶλλον τῆς ἀρετῆς ὠφελεῖν, ὄ δ' ὄνομα ἀτυχέστερον ἔχει. ἀλλ' οἷον τῶν ὀνομάτων ἕκαστα τοῖς πράγμασι τετύχηκε, τοιαύτας ἠκριβῶσθαι καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῖς εἰκός.

τῆς ἀρετῆς οὐδὲν κτῆμα σιμότερον, οὐδὲ βεβαιότερόν ἐστι.

ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κτῆσις, οἷς ἂν ἀκριβῶς ἥλιος τὰς διανοίας συναυξηθῇ, μόνη μὲν συγκρίσεσι πλούτου δὲ χρείττων, χρησιμωτέρα δ' ὀνήσεως ἐστιν. τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα, δυνατὰ καθιστῶσα· τὰ δὲ τοῖ πλήθει φοβερὰ, θαρσαλέως ὑπομύουσα. καὶ τὸν μὲν ὄκνον, φόβον· τὸν δὲ πόνον, ἔπαινον ἡγυμένη.

Τίνας οὖν καλῶ πεπαιδυμένους, ἐπεὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ὀπιστήμας καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδοκιμάζω. πρῶτον μὲν τοὺς καλῶς χρωμένους τοῖς πράγμασι τοῖς κατ' ἡμέραν ἑκάστην παρατιπτουσι, καὶ τὴν δόξαν ὀπτὶ τύχη τῶν καιρῶν ἔχοντας, καὶ δυναμένους ὡς ὀπτὶ ὁ πολὺ στοχάζεσθαι τοῦ συμφέροντος. ἔπειτα τοὺς πρεπόντως καὶ δικαίως ὁμιλοῦντας τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι· καὶ τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἀνδίας καὶ βαρύτητας ἡδέως καὶ ῥαδίως φέροντας, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ὡς δυνατὸν ἐλαφροτάτους καὶ μετριωτάτους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. Εἶτα τοὺς μὲν τῶν ἡδονῶν ἀεὶ κρατοῦντας, τῶν δὲ συμφορῶν μὴ λίαν ἡττωμένους, ἀλλ' ἀνδρωδῶς τὸ αὐτῶν ἀγαθοὺς, καὶ τῆς φύσεως ἀξίους μετέχοντας τυγχάνοντας. τέταρτον, ὅπερ μέγιστον, μὴ ἀγαπητικοὺς ὑπὸ τῶν ὑπαρχόντων, μηδ' ὀζυμένους αὐτοῖς, μηδὲ ὑπερηφάνους γινομένους, ἀλλ' ἐμμενοῦς τῇ τάξει τῶν φερόντων. καὶ μὴ μᾶλλον χαίροντας τοῖς ἀγαθοῖς τύχαις ὑπάρξασιν ἀγαθοῖς, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν αὐτῶν φύσιν καὶ φρόνησιν ἐξ ἀρχῆς γινομένοις. τοὺς δὲ μὴ μόνον τοὺς ἐν τούτων, ἀλλὰ πρὸς ἅπασι ταῦτα, τὴν ἕξιν τῆς ψυχῆς ὑάρμοστον ἔχοντας, τούτους φημὶ φρονίμους εἶναι, καὶ τελείους ἄνδρας,

mo volentem quæ perferant, vt tua res & conditio tua magna tibi & beata videatur, ac non amplius cupientem plura contingat excruciari animo. Nam qui admiratur eos qui habẽt opes, & qui beati æstimantur ab aliis hominibus, eiq; recordationi singulis horis intentus est, semper noui aliquid moliri cogitur, & aggredi, propter cupiditatem suam patrare aliquid nefarium quod legibus interdictum sit. Ideoq; hæc quidem affectanda non sunt, illis verò lætari conuenit conferendo suam vitam, vitæ eorum qui miseriùs duriúsque agunt: séque ipsum adeò iudicare beatum, cùm secum reputet quæ patiantur ipsi, & vt ipsis mollius agátque & viuat. Hanc complexus sententiam, & lætus traduces ævum, & non paucas pestes & noxas vitæ propulsabis, inuidiam, & æmulationem, & odium.

Nolite putare vitium plus emolumenti afferre quàm virtutem: nomen autem inauspicatius habere. Imò vt nominares quæque sortita sunt, ita earum etiam vim & effectum existimetis respondere. Ex Isocratis Nicocles. aut Cyprius.

Virtute nulla possessio nec honestior, nec durabilior est. Idem ad Demonicum.

At virtutis possessio, quibus syncera in animo adoleuerit, sola consenescit, diutijs potior, vtilior etiam nobilitate. Eadem, quæ aliis impossibilia videntur, possibilia facit: ea verò quæ vulgo terrori sunt, fortiter sustinet: ac ocium quidem probro, laborem verò laudi ducit. In eodem.

Quos igitur vocem eruditos? cùm artes, & scientias, & facultates reprobem? Primo quidem, qui æquo animo ferunt res quæ quotidie incidunt: & qui vt conditio & fortuna temporum postulat, animum accommodent: & vt plurimum possint coniectura quadam, id quod conducat assequi. Deinde eos, qui decenter & iustè conuersantur cum his qui ipsorum consuetudine & commercio vtuntur: & qui aliorum quidem molestias & difficultates patienter & facilè ferant, se autem quàm fieri potest facilimos atque modestissimos conuersantibus præbeant. Ad hæc, eos qui voluptates semper superent, calamitatibus verò non adeò succumbant, sed magno animo in ipsis sint præditi, ac natura dignos se præbeant, cuius consortes sumus. Quarto, quod maximum est, non corruptirerum successu, nec stupentes & attoniti facti per eum, superbi fiant: sed in statu permaneant eorum qui verè sapiunt. Quiq; non magis gaudeant, quæ fortunæ beneficio obtigerunt, bonis, quàm ijs quæ suapte natura & prudentia ab initio accesserunt. Eos verò qui nõ ad vnum aliquod ex his, sed ad omnia hæc habitum animæ congrũ habẽt, pronũcio sapiẽtes esse, ac perfectos viros, Einßem Pamathea.

omneſq; complexos virtutes.

Eiuſdem. *Iſocrates dixit, quòd frugi bonumq; virum conueniat anteactorum meminiſſe, præſentia verò agere, de futuris autem cauere.*

Epictet. *Fortuna vita implicata, ſimilis eſt torrenti. Eſt quippe turbulenta, & limo repleta, ingreſſu difficilis, violenta, & obſtrepera, & momentanea.*

Eiuſdem. *Anima dedita virtuti, ſimilis eſt perenni fonti: cuius aqua eſt pura, imperturbata, potabilis, & dulcis, acceptaq;, & fruitioni apta, & copioſa, ab omni noxa & pernicie aliena.*

Si cupis bonus fieri, primum crede quòd malus ſis.

Præſtat rarò delinquere, fatentem modeſtè & ſobriè agere ſæpius: quàm rariùs peccare, dicentem ſe delinquere ſæpius.

Coerce affectus, ne ipſis des pœnas.

*ἰωτῆς. *Ne tam eius quod ab opinione profectum, te pudeat, quàm quod à veritate euites.*

Si cupis bene audire, diſce bene dicere. Doctus autem bene loqui, conare rectè agere: atque ſic perfrueris bona fama.

*χρήσῃ. Eiuſdem Enchiridio. *Cùm quiſpiam malè quid fecerit, aut malè quid dixerit, recordare quod decere ſe putans facit. Quid ergo, ſequetúrne quod tibi viſum ſit, an quod ſibi? Sed malè ipſi videtur. Quis ergo deceptus eſt? ille ipſe. Quis ergo damno affectus eſt? deceptus. Namque veritatem implicatam inuolutámque ſi quis ſuſpicetur falſum, non id quod implicatum eſt leditur, ſed is qui ſic æſtimauit.*

Idem. *Libertas & ſeruitus, illa quidem virtutis appellatio, hæc verò vitij: vtraque autem electionis opera. quibus electio non communicat, horum attingunt quidem neutrum: anima autem imperium tenere ſolet corporis, & rerum ad corpus ſpectantium, quæ electionis expertes ſunt. Nullus enim ſeruus, qui electione ſit liber.*

Malum vinculum, corporis quidem fortuna, animæ autem vitium. ſiquidem qui corpore quidem liber, anima verò vinctus, is ſeruus eſt. Rurſum qui corpore nexus, anima verò ſolutus, liber eſt.

Corporis quidem vinculum, ſoluit & natura per mortem, & vitium per pecuniam: Animæ verò, virtus per eruditionem, & experientiam, & magnanimitatem, & exercitationem.

†ἐμπειρίας.

Si cupis placidè & omnibus gratus vitam tranſigere, da operam vt tecum habitantes cum ſtos bonos habeas. Habebis autem bonos, ſi voluntarios quidem inſtituas, inuitos autem à te ſegreges. Comes enim erit fugientibus malitia ſimul, ac vitium. Relinquetur autem vnà cum his qui tecum permanent, bonitas, & libertas.

† *Alibi ſequitur ἴσχε τὰ κακίζεσθαι ἐκτὸς, ἀπολούσει.*

Ἐπικτήτου.

Ἡ τύχη βίος συμπεπλεγμένος, ἔοικε χειμάῤῥῳ ποταμῷ. καὶ γὰρ ταραχώδης, καὶ ἰλύος ἀνάμεστος, καὶ δυσέμβατος, καὶ τυραννικὸς, καὶ πολύηχος, καὶ ὀλιγοχρόνιος.

Ψυχὴ ὁμιλοῦσα ἀρετῇ, ἔοικεν ἀενάῳ πηγῇ. καὶ γὰρ καθαρὸν, καὶ ἀπέραντον, καὶ πότιμον, καὶ ἡσιμον, καὶ χαικωκὸν, καὶ πλούσιον, καὶ ἀβλαβὲς, καὶ ἀπόλεθρον.

Εἰ βούλῃ ἀγαθὸς εἶναι, πεῖσον σεαυτὸν ὅτι κακὸς εἶ.

Βέλτιον ὀλιγάκις πλημμελεῖν, ὁμολογοῦντα σωφρονεῖν πλεονάκις, ἢ ὀλιγάκις ἁμαρτεῖν, λέγοντα πλημμελεῖν πολλάκις.

Κόλαζε τὰ πάθη, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν τιμωρῇ.

Μὴ οὕτω δι' ἐκ τῆς δόξης αἰσχύνῃ, ὡς δι' * τῆς ἀληθείας ἀποφύγῃ.

Εἰ βούλῃ καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν. μαθὼν δὲ καλῶς λέγειν, πείρῳ καλῶς * ποιεῖν, καὶ οὕτω καρπώσῃ δικαίως ἀκούειν.

Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς τι λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴεται ποιεῖν. τί οὖν, ἀκλουθήσει τῷ σοι φαινομένῳ, ἢ τῷ αὐτῷ; ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς οὖν ἐξηπάτηται; ὁ κλέπτης. τίς οὖν βέλαπται; ὁ ἐξηπατημένος. καὶ γὰρ ὃ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἐάν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ δι' συμπεπλεγμένον βλάπτεται, ἀλλ' ὁ ὑπολαβών.

Ἐλευθερία καὶ δουλεία, δι' μὲν ἀρετῆς ὄνομα, δι' δὲ κακίας· ἄμφω δὲ προαιρέσεως ἔργα. οἷς δὲ προαίρεσις οὐ κοινωνεῖ, τούτων φαύλη μὲν οὐδέτερον· ψυχὴ δὲ διαπεζεύγνυται σώματος, καὶ ὅσα τῶν ἀμφὶ σῶμα προαιρέσεως ἀκοινώνητα. οὐδεὶς γὰρ δοῦλος, τὴν προαίρεσιν ὑπάρχων ἐλεύθερος.

Κακὸς δεσμὸς, σώματος μὲν τύχη, ψυχῆς δὲ κακία. ὁ μὲν γὰρ δι' σῶμα λελυμένος, τὴν δὲ ψυχὴν δεδεμένος, δοῦλος. ὁ δ' αὖ δι' σῶμα δεδεμένος, τὴν δὲ ψυχὴν λελυμένος, ἐλεύθερος.

Τὸν μὲν δι' σώματος δεσμὸν, λύει καὶ φύσις διὰ θανάτου, καὶ ἡ κακία διὰ χρημάτων· τὸν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀρετὴ διὰ μαθήσεως, καὶ † μεγαλοψυχίας, καὶ ἀσκήσεως.

Εἰ βούλῃ ἀπαράγχως καὶ διαρρέως ζῆν, πείρῳ τοὺς συνοικοῦντάς σοι σύμπαντας ἀγαθοὺς ἔχειν. ἔξεις δὲ ἀγαθοὺς, εἰ τοὺς μὲν ἐκόντας παιδεύοις, τοὺς δὲ ἄκοντας † ἀπολύοις. συμφεύξεται γὰρ τοῖς φεύγουσιν ἡ μοχθηρία ἅμα, καὶ ἡ κακία. συνυπολείψεται δὲ τοῖς συμμένουσί σοι ἡ χρηστότης, καὶ ἡ ἐλευθερία.

Ψυχῆ

Ψυχὴ ζῶντας ἡμᾶς, τῇ τούτης ἀρετῇ ῥητέον δὴ ζῷν· ὡς ὀφθαλμοῖς ὁρῶντας, τῇ τούτων ἀρετῇ καλῶς ὁρᾶν.

Καθάπερ εἰς ἄσυλον τέμενος τὴν ἀρετὴν ὁρμητέον, ὅπως εἰς μηδεμίαν ἀγλωσσίαν τύχης ὕβριν ὧμὸν ἔκδοτοι.

Ψυχῆς μὲν οὖν αὐτῆς εἴη ἀρετὴ, τελειότης, καὶ διάθεσις τῆς ζωῆς, λόγου τε καὶ νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἡ ἀκροτάτη καὶ καθαρωτάτη ἐνέργεια. τὰ δὲ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀγαθοφόρα, καλλίστα, νοερά, εὐσυνδέτα, πλήρη μεσότητος, εὐκαιρίας μετέχοντα, εὐσυμβούλευτα, τέλους ἀεὶ ἐφιέμενα, χαρίεντα, ὅτι μάλιστα θεωρεῖσθαι.

Σπούδαζε ἀεὶ ἀποδημεῖν, καὶ ὥσπερ οἱ τὰς κλίμακας ἀναβαίνειν ἀρξάμενοι, οὐ πρότερον ἵστανται τῆς ἐπὶ τὰ ἄνω φορᾶς, πρὶν αὐτῆς ἄκρας ἐφίκωνται βαθμίδος· οὕτω καὶ αὐτὸς ἔχου τῆς τῶν καλῶν ἀναβάσεως.

Γένοιτο δὲ καὶ σωφέστα ὁ αἰθέριος ποιητὴς θεωρήσας τὸν λόγον τῆς τῶν ὅλων φύσεως καὶ τῆς σοφίας. ἔργον ἔστιν αὐτῷ τούτῳ κτήσασθαι, καὶ θεωρήσαι πάντα τῶν ἐόντων φρόνασιν.

Γεωμετρία μὲν οὖν, καὶ ἀριθμητικὴ, καὶ τἄλλα τὰ θεωρητικὰ καὶ ἐπιστήμαι, καὶ πᾶσι τῶν ἐόντων καταχολέονται. ἡ δὲ σοφία πᾶσι πάντα τὰ ἐόντα, ὡς ὄψις πᾶσι πάντα τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκοὴ πᾶσι πάντα τὰ ἀκουστά. τὰ δὲ συμβεβηκότα τοῖς ἐοῦσιν, ἃ μὲν καθόλου πᾶσι συμβέβακεν, ἃ δὲ † ἐκάστοις αὐτῶν, ἃ δὲ παρ' ἕνι ἑκάστῳ. τὰ μὲν οὖν καθόλου πᾶσιν συμβεβακότα σωφρονοῦσα καὶ θεωρήσασα, τῆς σοφίας οἰκεῖον· τὰ δὲ τοῖς πλείοσι, τῆς πᾶσι φύσιν ἐπιστήμας· τὰ δὲ ἰδίᾳ καθέκαστον, τὰς πᾶσί τι ἀφωρισμένον ἐπιστάμας. καὶ διὰ τοῦτο σοφία μὲν τὰς τῶν ἐόντων ἁπάντων ἀρχὰς αἰτιολογικὰ· φυσικὰ δὲ, τὰς τῶν φύσει γεγονότων· μαθηματικὰ δὲ καὶ ἀριθμητικὰ καὶ μουσικὰ, τὰς πᾶσι ὅ ποσὸν καὶ ὅ ἐμμελές. ὅστις ὦν αὐτὰ λύσαι οἷός ἐστι πάντα ἐπὶ τὸ μίαν καὶ τὰν αὐτὰν ἀρχὰν, καὶ πάλιν ἐκ τούτας συνθεῖναι καὶ ἀριθμήσασθαι, οὗτος δοκεῖ καὶ σοφώτατος εἶναι, καὶ ἀληθέστατος. ἔτι δὲ καὶ καλὰν σκοπιὰν αὐτὸν ἁρμόσεται, ἐφ' ἃς δυνατὸς ἐσεῖται, τόν τε Θεὸν κατόψασθαι, καὶ πάντα τὰ ἐν συνοχίᾳ τε καὶ τάξει, τὰ ἐκείνῳ καταχεχωρισμένα.

Ἀρετὰ ἐστὶ ἀνθρώπῳ τελείωσις φύσιος ἀνθρώπου. ἕκαστον γὰρ τῶν ἐόντων, τέλειον καὶ ἄκρον ἔστι, καὶ τὴν οἰκείαν τᾶς ἀρετᾶς φύσιν. ἵππου τε γὰρ ἀρετὰ ἐστὶ, ἃ ἐς ὃ ἄκρον ἄρισα τᾶν τῶ ἵππου φύσιν. καὶ ἐπὶ τῶν μερέων δὲ τῶν καθ' ἕκαστον, ὁ αὐτὸς λόγος. ὀμμάτων τε γὰρ ἀρετὰ, ὀξυδορκία· αὐτὰ δὲ ἀκρότας ἐστὶ τᾶς ὀφθαλμῶν φύσιος. καὶ οὐάτων ἀρετὰ, ὀξυακοία· αὐτὰ δὲ ἀκρότας ἐστὶ τᾶς οὐάτων φύσιος. καὶ ποδῶν ἀρετὰ, ποδωκεία· καὶ αὐτὰ δὲ

Anima cùm viuamus, eius virtute dicendum est nos bene viuere: perinde vt oculis cùm cernamus, earum virtute bene dicimur videre. Ex Iamblicho.

Tanquam in tutum certúmque delubrum ad virtutem contendamus, quò in nullam ignobilem fortunæ iniuriam exponamur. Eiusdem.

Anima itaque sit virtus, perfectio, & moderatio vitæ, & rationis, & mentis, & intelligentiæ summa & purissima operatio. Opera verò virtutis, speciem boni præferentia, pulcherrima, intelligentia prædita, honesta, repleta medio, opportunitatis consortia, præcipua, ad finem optimum collimantia, amabilia, in primis spectentur. Idem ad Socratem, de Virtute.

Semper assiduus esto, & quemadmodum qui scalas conscendere cæperunt, nō priùs desistunt ab ascensu, quàm supremum attigerint gradū: sic & tu in bonis semper altiùs scandendo affectus sis. Agapeti ad Iustin.

Conditus verò & compositus est homo in hoc, vt contempletur naturā rerum, ipsiusq; sapientiæ rationem: eidemq; labor est iunctus comparandi, contemplandiq; rerum quæ exstant sapientiam. Pericłyones Pythagoreę de sapientia.

Geometria quidem, & Arithmetica, reliquæq; in speculatione sita & scientia sunt, & circa entia versantur. At sapientia circa omnia genera entium. Etenim occupata est sapientia circa omnia quæ sunt, ceu visus circa omnia visibilia, & auditus circa omnia audibilia. Accidentium verò entium, alia quidem in vniuersum omnibus accidūt, alia verò eorum pluribus, alia verò singulis. Ea itaq; quæ in vniuersum omnibus accidunt cognouisse, & perspexisse, sapientiæ munus est: ea verò quæ pluribus, physica est scientia: propria verò cuiq; rei accidentia nosse, est circa quid separatum scientiæ. Ideoq; sapientia entium omnium principia indagat: physica verò, eorū quæ natura produxit: Geometria verò & Arithmetica & Musica, quantitatis, & consonantiæ. Quisquis igitur resoluere potis est omnia genera ad vnum idemq; principium, iterumq; ex eo componere & enumerare, hic & sapientissimus esse, & verissimus videtur: quin & pulchram speculam inuenisse, in qua poterit & Deum contemplari, omniaq; quæ in eadem serie sunt & ordine, ab ipso seiuncta. Ibidem. † Forte καὶ. † πλάσμα.

Virtus est homini, absolutio naturæ hominis. Quæuis enim res, perfecta & absoluta fit, per suam virtutis naturam. Equi enim virtus est, quæ ad summum ducit equi naturam. & in partibus singulis eadem est ratio. Oculorū quippe virtus est, acumen visus: idq; adeò summitas est naturæ oculorum. Ac auriū virtus, acris auditus: idem quoque summum est aurium naturæ. Et pedum virtus, velocitas: eademque Metopi Pythagorei Metapontii ex iis quæ de virtute edidit.

† Forsan ἀρίστης.

est summa perfectio naturæ pedum. Necesse est autem, vnamquanque virtutem tria hæc habere, Rationem, & facultatem, & voluntatis arbitrium. Rationem quidem, qua iudicat et contemplatur: facultatẽ, qua perdurat & euincit: voluntatẽ verò, qua propensus est & amat. Iudicare itaq; & contemplari, sunt intellectualis partis animæ: cæterùm durare & euincere, irrationalis partis anima. Nam voluntas constat ex intellectu & appetitu. intellectus itaq; existit rationalis partis anima, appetitus ex irrationali oritur. Cæterùm chorum virtutum omnium ex animæ partibus datur perspicere, itidemq; & ortum, & constitutionẽ virtutis. Ex partibus enim animæ duæ sunt præcipuæ, altera quidẽ rationalis, altera verò irrationalis. ac rationalis quidem, qua iudicamus, & contemplamur: irrationalis verò, qua rapimur, impellimurq;, & appetimus. Atq; hæc inter se vel consentiunt, vel dissentiunt. Pugna vero & discrepantia accidit ipsis, per excessum & defectum. Patet igitur, quòd vbi rationalis pars animæ superauerit irrationalem, enascitur tolerantia & continentia: Quando verò hæc quidem ducit, illa verò sequitur, & vtræq; conspirant inter se, tum virtus est. Tolerantia ergo & continentia fiunt cum dolore: sed tolerantia quidem in resistendo laboris versatur, continentia verò in resistendo voluptati. Incontinentia verò & mollities, in non resistendo, nec imperando. Eaq; de causa accidit, vt bona homines fugiãt ob dolorẽ, eadẽ verò amittãt propter voluptatẽ. Quin & laudes quoq; & criminationes, denig; quæcunq; bona in homine sunt, in his ipsis partibus sita sunt. Atq; hoc modo virtus in genere constituitur. Species verò eius, ac partes, sic spectare decet: quod cũ duæ sint partes animæ, altera rationalis, altera irrationalis. Rationalis est, qua indicamus, & contemplamur: irrationalis verò, qua mouemur & appetimus: hæc quidẽ iracibilis, illa verò concupiscibilis. Eiusq; pars illa qua nos defendimus, & arcemus vim contra quoscunq; iracũdia appellatur: pars verò appetitiua & desideratiua propriæ corporis cõstitutionis, concupiscentia dicitur. Liquet iam, quod consentaneæ partibus istis anima; & cætus virtutũ consequitur, nec nõ differentiæ et proprietates earũ.

† ἀρετὰ ἐστὶ τῆς ποδῶν φύσεως. ἀνάγκη δὴ ἀρετὰν πᾶσαν τεία ταῦτ' ἔχειν, λόγον καὶ δύναμιν καὶ προαίρεσιν. λόγον μὲν, ᾧ κρίνῃ καὶ θεωρῇ· δύναμιν δὲ, ᾧ αἰτέχῃ καὶ κρατεῖ· προαίρεσιν δὲ, ᾧ τέρπῃ καὶ ἀγαπᾷ. Τὸ μὲν οὖν κρίνειν καὶ θεωρεῖν, ἐστὶ τῶ διανοητικῶ μέρεος τᾶς ψυχᾶς· τὸ δὲ αἰτέχειν καὶ κρατεῖν, ἴδιον τῶ ἀλόγω μέρεος τᾶς ψυχᾶς. συνέστακε γὰρ προαίρεσις ἐκ διανοίας καὶ ὀρέξιος. ἀ μὲν οὖν διάνοια, ἀπὸ τῶ λογικῶ μέρεός ἐστι τᾶ ψυχᾶ· ἀ δ' ὄρεξις ἀπὸ τῶ ἀλόγω. Τὸ δ' πλῆθος τᾶν ἀρετᾶν ἀπασᾶν ἐκ τᾶ μερέων τᾶς ψυχᾶς κατίδοιτο ἄν τις, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰν ἕξεσιν, καὶ τὰν σύστασιν τᾶς ἀρετᾶς. ἐπεὶ γὰρ τᾶν μερέων τᾶς ψυχᾶς δύο τὰ προῆκοντα, τὸ μὲν λογιστικὸν, τὸ δ' ἄλογον. καὶ λογιστικὸν μὲν, ᾧ κρίνομες καὶ θεωρεῦμες· ἄλογον δ', ᾧ ὁρμῶμες καὶ ὀρεγόμεθα. ταῦτα δ' ἀλλήλοις ἢ συμφωνεῦντι, ἢ διαφωνεῦντι. ἀ δὲ μάχα καὶ διαφωνία γίνεται αἰτοῖς, δι' ὑπερβολὰν καὶ ἔλλειψιν. φανερὸν ὦν, ὅκκα μὲν τὸ λογιστικὸν μέρος τᾶς ψυχᾶς ἐγκρατὴ τῶ ἀλόγω, γίνεται καρτερία καὶ ἐγκράτεια· ὅκκα δ' τὸ μὲν * ἄρχηται, τὸ δ' ἔπηται, καὶ ἀμφότερα συμφωνᾶ ἀλλάλοις, τὸ τοιοῦτον ἀρετά. ἀ μὲν ὦν καρτερία καὶ ἐγκράτεια, γίνεται μετ' λύπας. ἀλλ' ἀ μὲν καρτερία, διὰ τᾶ αἰτέχειν πόνῳ· ἀ δ' ἐγκράτεια, διὰ τᾶ αἰτέχειν ἡδονᾷ. ἀ δ' ἀκρασία καὶ μαλακία, διὰ τᾶ μὴ αἰτέχειν, μηδὲ κρατεῖν. καὶ διὰ τοῦτο συμβαίνῃ φεύγεται μὲν τὰ ἀγαθὰ τὼς ἀνθρώπως διὰ λύπαν, ἀποβάλεται δ' αὖτὰ διὰ ἡδονάν. καὶ τοι ἔπαινοι γὰρ καὶ ψόγοι, καὶ πᾶ καλὰ πάντα τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον, γίνεται διὰ τούτοις τοῖς μέρεσι τᾶς ψυχᾶς. καὶ καθόλω μὲν ἁ τᾶς ἀρετᾶς σύστασις γίνεται τοῦτον τὸν τρόπον. τᾶ δ' εἴδεα αὐτᾶς, καὶ τᾶ μέρεα ὕστως αἴ τις ἀθροσά τω. ἐπεὶ γὰρ τᾶς ψυχᾶς δύο μέρεα, τὸ μὲν λογιστικὸν, τὸ δ' ἄλογον. τὸ μὲν θυμοειδὲς, τὸ δ' ἐπιθυμητικόν. καὶ τὸ μὲν λογιστικὸν ἐὸν, ᾧ κρίνομες καὶ θεωρεῦμες· τὸ δ' ἄλογον, ᾧ ὁρμῶμες καὶ ὀρεγόμεθα. καὶ τούτου τὸ μὲν οἷον ἀμιμητικὸν, καὶ ὑπερμαχητικὸν πρὸς τοὺς πλησίον, θυμοειδὲς ὀνυμάζεται· τὸ δ' οἷον ὀρεκτικὸν καὶ προθητικὸν τᾶς οἰκείας τῶ σώματος συστάσιος, ἐπιθυμαλικὸν. φανερὸν ὡς χρὴ λόγον τοῖς μέρεσι τούτοις τᾶς ψυχᾶς, καὶ τὸ πλᾶθος τᾶν ἀρετᾶν ἀκολουθαχεν, καὶ τὰ διαφορᾶ καὶ ἰδιότητες αὐτᾶν.

Quænis virtus perficitur, sicut initio definitum est, ratione, voluntate, & facultate. horum quoduis per se, non virtutis pars existit, sed causa virtutis. quicunque ergo habent rationalem & scibilem partem eius, ὓς graues & prudentes, vtique non insani sunt. Qui verò moribus probatis, & voluntate pollent, commodi & æqui sunt.

Cliniæ Pythagorei. al. Atiffonymi: quod non placet.

Eiusdem.

Πᾶσα μὲν οὖν ἀρετὰ τελεοῦται, καθάπερ ἐν ἀρχᾶ δηλώθησαι, ἐκ λόγω, καὶ προαιρέσεως, καὶ δυνάμεως. τοῦτο δ' καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον, οὐκ ἀρετᾶς μέρος ἐστὶ, ἀλλ' αἴτιον ἀρετᾶς. ὅσοι μὲν οὖν ἔχοντι τὸ νοερὸν καὶ γνωστικὸν μέρος αὐτᾶς, δικαιοί τε καὶ σώφρονες εἰσὶ, καὶ μάλιστα). ὅσοι δὲ ἠθικοί τε καὶ προαιρετικὸν, χρήσιμοί τε καὶ ὀρθοπραγεῖς. †

† Pluraaddenda erant.

Cúmque ex eo quod causæ excusatæ sint,

* ἀκρασῆν, δι' ἃς ἀδικῶσιν.

Ο' πότομ δ' οὐκ ἔστ' ἄδικος αἰτίας * ἀπαρρησιαζόμενος εἶναι,

ἀδικεῖν

ἀδικεῖν πέφυκεν ἄνθρωπος· αὗται δ' ἡδοναὶ τυγχάνουσι· φιλαδονία μὲν οὖν περὶ τὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃ σώματος· πλεονεξία δ', οὗ τοῦ κερδαίνειν· φιλοδοξία δ', οὗ τοῦ καθυπερέχειν τε τῶν ἴσων τε καὶ ὁμοίων. δεῖ τοίνυν ἀρξάμενον γνωρίζειν, ὅτι τούτοις ἀντιθήσομεν οἷόν τέ ἐστιν, ἃ μὲν φόβον † παιδευόμενοι τοῖς ἀνθρώποις, ἃ δ' αἰδῶ, ἃ δὲ καὶ ἐπιθυμίαν. * φόβον μὲν δὴ τοῦ νόμου, αἰδῶ δὲ τοῦ Θεῶν, ἐπιθυμίαν δὲ τοῦ λόγου. διδασκάλων οὖν δεῖ τοὺς νέους ἐξ ἀρχῆς, πάντι τε Θεῶν τιμᾶν, καὶ πάντα τοῦ νόμου. ἐκ τοῦ δὲ φανερὸν ἂν εἴη, ὅτι πᾶν ἔργον ἀνθρώπινον, καὶ βίος, ὁσιώτατός τε, καὶ εὐσεβείας μεθέξει † ἅμα ὀρθοπλοεῖ.

Ἀρχαὶ τῆς συμπάσης ἀρετῆς, ἕξις· γνῶσις, καὶ δύναμις, καὶ προαίρεσις. καὶ ἔστιν ἃ μὲν γνῶσις, ᾗ θεωροῦμεν καὶ κρίνομεν τὰ πράγματα. ἃ δὲ δύναμις, οἷον ἀλκή τις ἢ σκάνεος, ᾗ ὑφιστάμεθα, καὶ ἐμμένομεν τοῖς πράγμασιν. ἃ δὲ προαίρεσις, οἷον χεῖρες ψυχῆς τινες, αἷς ὁρμῶμεν καὶ αἱρούμεθα τὰ πράγματα. ἔχει δὲ καὶ ὁ τῆς ψυχῆς διάκοσμος, ὧδε πως. ὃ μὲν γὰρ αὐτῆς ἐστὶ λογισμός, ὃ δὲ θυμωσις, ὃ δ' ἐπιθυμία. λογισμὸς μὲν οὖν ὁ κρατίων τῆς γνώσεως. θυμὸς δέ, ὁ κρατέων τῶν μερῶν. ἐπιθυμία δέ, ἡ κρατοῦσα ἢ ἐπιθυμητικοῦ ἀδεῶς. † ὅταν οὖν εἰς ταὐτὸν συνέλθῃ τὰ τρία ταῦτα μέρη, μία τις ἁρμονία σωφροσύνη, τότε δὴ γίνεται ἀρετή, καὶ ὁμολογία περὶ τὰς ψυχάς. ὅταν δὲ στασιάζοντα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀπίωσι, τότε δὴ γίνεται κακία καὶ ἀναρμοσία περὶ τὰς ψυχάς. καὶ ὅταν μὲν ὁ λογισμὸς ἐπικρατήσῃ τῶν ἀλόγων μερῶν τὰς ψυχάς, τότε δὴ γίνεται καρτερία καὶ ἐγκράτεια. καρτερία μὲν, περὶ τὴν κατοχὴν τῶν πόνων· ἐγκράτεια δέ, περὶ τὰς κατοχὰς τῶν ἡδέων. ὅταν δὲ τὰ ἄλογα μέρη τῆς ψυχῆς ἐπικρατήσῃ λογισμοῦ, τότε δὴ γίνεται μαλακία καὶ ἀκρασία. μαλακία μὲν περὶ τὸ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀκρασία δὲ περὶ τὸ νικᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἡδέων. ὅταν δὲ μὲν κρεῖττον ἀρχῇ μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ χεῖρον ἄρχηται, καὶ τὸ μὲν ἡγῆται, τὸ δὲ ἕπηται, ἀμφότερα δὲ συνωδοκῇ καὶ συνομολογῆται ἀλλήλοις, τότε δὴ γίνεται ἀρετὴ καὶ πανάγαθία, περὶ ὅλην τὴν ψυχήν. καὶ ὅταν μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν ἕπηται μέρος τῆς ψυχῆς τῷ λογιστικῷ, γίνεται σωφροσύνη. ὅταν δὲ τὸ θυμοειδὲς, ἀνδρεία. ὅταν δὲ τὰ μέρη πάντα, δικαιοῦται. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ διείρουσα τάς τε κακίας πάσας τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἀρετὰς ἀπ' ἀλλήλων. καὶ ἔστιν ἡ δικαιοσύνη, συνταγμάτι τὰς ἁρμονίας τῶν μερέων τὰς ψυχὰς, καὶ ἀρετὴ τελεία καὶ πανσοφία τέλεια. πάντα γὰρ ὁ τοῦτο τὰ δὲ ἄλλ' ἀγαθὰ τὰς ψυχὰς, οὐκ ἀπέρχεται τούτου. διὸ δὴ καὶ τοῖς Θεοῖς, μέγα κράτος ἔχει ἡ δικαιοσύνη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις. τῷ γὰρ ὅλῳ καὶ τῷ παντὶ ἡ ἀρετὴ συνέχει τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν τοῖς Θεοῖς καὶ τὴν τοῖς ἀνθρώποις. Θέμις γοῦν † φημίζεται παρὰ

iniustè agere soleat homo, hæ que tres sint: Studium voluptatum, in his quæ corporis sensu percipimus: auaritia verò, in lucrando: ambitio autem, in excellendo pares æqualésque: scíendum est, quod his opponere licet ea quæ metum hominibus incutiunt, & quæ pudorem, & quæ desiderium. Metum quidem legum, verecundiam verò numinis, desiderium autem sermonum. Imbuí itaque primùm iuuenes decet, honore & reuerentia numinis, & legum. Ex his enim apparebit, quòd omnis actio humana, & vita, sanctitatis & pietatis particeps erit, si rectum cursum teneat.

† ἰσωτερα ἐκδιδάζοντα. * φόβον μὲν διὰ τὸ νόμον, αἰδῶ δὲ διὰ τὸν θεὸν, ἐπιθυμίαν δὲ διὰ τὸν λόγον. † ἄλλ' ἡγεμονεῖ, *fortè* ἀλλ' ἐρᾷ τε. Theagis Pythagorici in lib. de Virtutibus.

Fontes totius virtutis tres sunt: Scientia, & potentia, & voluntas. Ac scientia quidem est, qua res contemplamur, & iudicamus. Potentia verò, seu robur corporis, quo perstamus & immanemus rebus intenti. Voluntas autem, est tanquam manus ipsius animæ, quibus aggredimur, & apprehendimus res. Habet autem anima distributio hoc pacto. Pars quædam eius est ratio, pars vis irascibilis, pars etiam vis concupiscendi. Quarum ratio quidem imperium scientiæ obtinet, vis irascibilis roboris, vis concupiscibilis tenet habenas cupiditatis intrepidè. vbi tria hæc iuncta inter se conuenientia copulata fuerint, tum emergit virtus, & consensus in anima. Sin dissideant, ac à se mutuò diuulsa fuerint, tum vitium in anima, ac inconcinna confusio nascitur. Et quando ratio superarit partes animæ rationis expertes, tum fit tolerantia & continentia. Tolerantia quidem, sustinendis laboribus: continentia verò, in coercendis ijs quæ volupia sunt. Rursus quando animæ partes irrationales vicerint rationem, exoritur mollities animi & incontinentia. Mollities quidem, dum refugimus labores: incontinentia verò, dum succumbimus voluptatibus. Porrò quoties præstantior pars animæ imperarit, inferiorque paruerit, ac illa dux fuerit, hæc verò sequetur, ac vtraque inter se consenserint, conuenerintque, ibi tum virtus & omnis honestas in tota anima nascitur. Ad hæc, vbi ea pars animæ quæ vis concupiscendi dicitur, secuta fuerit rationalem, fit temperantia. quando verò vis irascibilis, fortitudo. quando denique partes omnes, iustitia. illa est enim, quæ dirimit & vitia omnia animæ, & virtutes inuicem. Est que iustitia, connexio quædam congruentia partium animæ, & virtus consummata & excellentissima. Omnia enim hæc complectitur. Cætera autem bona animæ hanc non carent. quare tam inter deos plurimum pollet, quàm inter homines. Hæc enim virtus ipsam vniuersi societatem connectit, tam cælestium quàm humanarum rerum. Themidis igitur nomine celebratur apud

al. ἕπηται, & reliquentibus similiter.

† φατίζεται.

ſuperos deos, Iuſtitia verò apud inferos, Legis autem apud homines. quæ ſanè ſunt ſigna & coniectura, quòd iuſtitia facilè virtutum primas habeat. Dum ergo virtus in contemplando & iudicando verſatur, vocatur prudentia: dum verò in fortiter excipiendo ſuauia, temperantia: dum autem in abſtinendo à lucro & damno quod infertur proximo, iuſtitia. At illius ſecundum rectam rationem conſtitutio, & præter rectam rationem prauaricatio, ipſius decori eſt aſſecutio, eiuſdémque aberratio. Eſt autem decorum, quod decet fieri. id autem nec ablatione, nec adiectione indiget: illud ipſum enim eſt quod conuenit fieri. Ipſius autem indecori duæ ſunt ſpecies, altera quidem exceſſus, altera verò defectus. atq; exceſſus quidem, plus eſt quàm ſat ſit: defectus verò, minus. Virtus autem quædam affectio ſeu habitus eſt decori, eóque & extremum & medium ſtatim eſt. Sic enim & media ſunt, & extrema. Media quidem, quòd inter defectum & exceſſum locum habeant: extrema verò, quòd nec additione, nec detractione opus habeãt. hoc enim ipſum ſunt, quod eas eſſe par eſt.

Ibidem. *Quoniam moralis virtus circa affectus verſatur, inter affectus verò excellunt voluptas & dolor, patet quòd non in hoc vt eximantur affectus ex anima, voluptas & dolor, virtus conſiſtit & vertitur: ſed in hoc, vt illi congrui aptiq; reddantur. Nec enim ſanitas, quæ temperies quædam eſt corporis virium, auferendo frigidum, & calidum, & humidum, & ſiccum, contingit: ſed ex eo, quòd iſta omnia temperata inſint. Eſt enim ſanitas quædam quaſi illorum conueniens menſura, proportioq;. Nec in muſica ſi adimas acutum & graue, conſonantia efficitur, ſed ſi hæc quodammodo iuncta concinnam modulationem acuti & grauis toni fecerint, ibi & concentus percipitur, & diſſonantia expellitur. Quòd ſi conueniant inter ſe calidum & frigidum, itemq; humidum & ſiccum, ſanitas conſtat, morbus autem abit. Aptè item ſi quadrent ira & concupiſcentia, vitia quidem & affectus euelluntur, virtutes verò & mores inſeruntur. Peculiariter autem ad virtutem moralem, voluntas vel electio quæ in bonis eſt, requiritur. Ratione enim & potentia vti quis poteſt etiam abſq; virtute, aut vitio: voluntate non item. prorſus enim omnis de moribus æſtimatio à voluntate petitur. Ideóque etiam per vim ratio ſuperans iracundiam & cupiditatẽ, continentiam & patientiam indit: Per vim rurſus ipſa exacta ab irrationalibus, incontinentiam & mollitiem. Huiuſmodi autẽ affectiones animæ, non planè virtutes, nec planè vitia exiſtũt. ratio. n. in eis ſana eſt: irrationales aũt partes animæ languẽt. Et quatenus obſequitur, &*

τοῖς ὑπερκοσμίοις Θεοῖς· δίκη δ', ὡς δὲ τοῖς ἐνδοτέροις νόμος δ', ὡς δὲ τοῖς ἀνθρώποις. ταῦτα δ' ἐστὶ σημεῖα καὶ σύμβολα, τῷ τὰν διανοητικὰν πάμπρωτάταν ἀρετὰν ὑπάρχειν. ὅκα μὲν οὖν ἐν τᾷ θεωρᾷν καὶ κρίνειν γίνηται ἀ ἀρετά, καλέεται φρόνασις· ὅκα δ' ἐν τᾷ ὑφίσταλθαι τὰ ἡδέα, σωφροσύνη· ὅκα δ' ἐν τᾷ κέρδεος ἀπογέλθαι καὶ βλάβας ἃς εἰς τὸν πλασίον, δικαιόταξ ἀ δ' ἐν τὸν ὀρθὸν λόγον, αὐτᾶς συνίταξις, καὶ ὡς δὲ τὸν ὀρθὸν λόγον ὡς βάσις, τῶ δέοντος ἐστὶ σχασμός, καὶ τῶ μὴ δέοντος ἐπίπλωσις. ἔστι δ' τὸ μὲν δέον, ὃ δεῖ ἡμᾶς. ἔτι δ' οὐκ ἀφαιρέσιος, ὅτι παρεληθέσιος δέοντος· αὐτὸ γάρ ἐστιν, ὃ δεῖ ἡμᾶς. τῶν δ' μὴ δέοντος, εἴδεε δύο· ὃ μὲν ὑπερβολά, ὃ δ' ἔλλειψις. καὶ ἀ μὲν ὑπερβολά, ὃ πλέον τῶ δέοντος ἐστίν· ἀ δ' ἔλλειψις, ὃ ἔλασσον. ἀ δ' ἀρετά, ἕξις τίς ἐστι τῶ δέοντος. διόπερ καὶ ἀκρότας, καὶ μεσότας ἁλθέως ἐστί. ἔστιν γὰρ καὶ μεσότατες τυγχάνοντι καὶ ἀκρότατες. μεσότατες μὲν, ὅτι ἐκτὸς ἃς ὑπερβολᾶς καὶ ἃς ἐλλείψιος πίπτοντι· ἀκρότατες δ', ὅτι ὅτε παρεληθέσιος, ὅτ' ἀφαιρέσιος δέονται. αὐτὰ γάρ ἐστι ταῦτα, ἃ δεῖ αὐτὰ ἡμᾶς.

Ε' πειδὴ ἀ τ' ἤθεος ἀρετὰ περὶ πάθεα, τᾷ δ' παθέων ἡδοναὶ καὶ λύπαι ὑπάρχαι, φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τᾷ ὑπεξελέαλθαι τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς ἀδοναὶ καὶ λύπαν, ἀ ἀρετὰ πέπλωκεν· ἀλλ' ἐν τᾷ ταῦτα συναρμόζεσθαι. ἐσθὶ γὰρ ὑγίεια, ἰσχεσία τις ἐοῦσα τ' τ' σώματος δυνάμεων, ἐν ᾧ ὑπεξελέαλθαι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ξηρὸν, πέπλωκεν· ἀλλ' ἐν ᾧ ταῦτα συγκεράσθωσαι. ἔστι γὰρ οἷον συμμετρία τις τούτων. ἐσθὶ ἐν τᾷ μουσικᾷ, ἐν ᾧ ὑπεξελέαλθαι τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ, τὸ σύμφωνοι πέπλωκεν· ἀλλ' ἐν τᾷ ταῦτα πως συναρμόξαλθαι συναρμογὰν τῶ ὀξέος καὶ τῶ βαρέος, τὸ μὲν σύμφωνον ἐναπολαμβάνεται, τὸ δ' ἀσύμφωνον ἐκκρύεται. συναρμοσμῶν δ' καὶ τῶ θερμοῦ καὶ τῶ ψυχροῦ, καὶ τῶ ὑγροῦ καὶ τ' ξηροῦ, ἃ μὲν ὑγεία γίνεται, ἃ δ' νοσος ἀπόλλυ). συναρμοσμένων δ' καὶ τῶ θυμοῦ καὶ τᾶς ἐπιθυμίας, αἱ μὲν κακίαι καὶ τὰ πάθεα ἐξαιρέονται, ταὶ δ' ἀρεταὶ καὶ τὰ ἤθεα ἐγίνονται. ἰδιαίτατον δ' ἃς τῶ ἤθεος ἀρεᾶς, ἀ προαίρεσις ἀ ἐν τοῖς καλοῖς. λόγῳ γὰρ καὶ δυνάμει συγχρέεσθαι δυνάα) καὶ αὖθι ἀρετᾶς * ἀ προαίρεσις ἀ ἐν τοις καλοῖς. ὃ γὰρ ἀξίωμα τῶ ἤθεος ἀ προαίρεσις, ἀ ἐν τοῖς καλοῖς, σημαίνει. διὸ καὶ μᾶς τᾶς βίας μὲν ἐπικρατέων ὁ λογισμὸς θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, ἐγκρατείαι καὶ καρτερείαι ἐμποιεῖ· μᾶς βίας δ' πάλιν ἀκρασίαι θεὶς αὐτὸς ἐπὶ τῶ τ' ἀλόγων, ἀκρασίαι καὶ μαλακίαι. αἱ δ' τοιαῦται ἀλλοιόσιες τᾶς ψυχᾶς, ἡμιτελέες μὲν ἀρεταὶ, ἡμιτελέες δ' κακίαι τυγχάνοντι. ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς, ὑγιαίνει· τὰ δ' ἄλογα μέρεα τᾶς ψυχᾶς, νοσεῖ. καὶ καθὸ μὲν ἄρχεται καὶ

* καὶ αὖθι ἀρετᾶς. legitur poſt. πρὸ ἀρέας δὲ ὑ δυσκόν τὸ γὰρ ἀξίωμα τῶ ἤθεος ἀ προαίρεσις σημαίνει.

ἄγεται

ἄγεται ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία, ὑπὸ τὸ λόγον ἔχοντος μέρους τῆς ψυχῆς, ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία, ἀρεταὶ τυγχάνουσι· καθὸ μὴ βίας, ἀλλ' ἑκουσίως τοῦτο πράττουσι, καὶ χαίρουσι τυγχάνοντι. δεῖ γὰρ πάντα ἀρετὰν μὴ μετὰ λύπης, ἀλλὰ μετὰ ἡδονῆς τὰ δέοντα πράττειν. πάλιν δὲ καθὸ μὴ ἐπικρατεῖ ὁ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία τῷ λογισμῷ, μαλακίαι καὶ ἀκρασίαι ἐπιφέρονται, καὶ χαίρουσι τυγχάνοντι· καθὸ μετὰ λύπης ἕκαστοι τοῖς πάθεσιν, εἰδότες ὅτι ἁμαρτάνουσι, πρὸ † ὑγιοῦς εἰσὶ μὴ ὄμμα τὰς ψυχὰς, ταῦτ' ἐν καλῷ * πλάτον. αὐτὸ γε τοῦτο φάναι δεῖ, ὅτι ἑκουσίως δεῖ τὰν ἀρετὰν τὰ δέοντα πράττειν. τὸ μὲν ἀκούσιον οὐκ ἄνευ λύπας καὶ φόβου· τὸ δ' ἑκούσιον, οὐκ ἄνευ ἡδονᾶς καὶ φιλοφροσύνας. ἅμα δ' καὶ ὁ λόγος τὰς διαιρέσιος † ἐμπέσοι, καὶ παρείπω ταῦτ' ἔπως ἔχειν· ἡ μὲν γὰρ γνῶσις καὶ ἄφεσις τῶν πραγμάτων, τῷ λόγον ἔχοντος μέρους ἐντὶ τὰς ψυχὰς· ἁ δὲ δυνάμις, τῷ ἀλόγῳ. τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι μὴ δυνάμενον * τῶν πόνων, ἐπικρατεῖν δ' τὰν ἀδονὰν, οἰκεῖον ἐστὶ τῷ ἀλόγῳ μέρους τᾶς ψυχᾶς. ἁ δὲ προαίρεσις, ἐκ ἀμφοτέρως αὐτοῖς ἔχει, καὶ τῷ λόγον ἔχοντι μέρει τᾶς ψυχᾶς, καὶ τῷ ἀλόγῳ. σύγκειται γὰρ ἐκ διανοίας καὶ ὀρέξιος· ὧν ἁ μὲν διάνοια τὸν λόγον ἔχοντος ἐστὶ, ἁ δ' ὄρεξις τῷ ἀλόγῳ. διὸ καὶ ἀρεταὶ πᾶσα ἐκ συναρμοζᾶ γίνεται τῶν μερέων τᾶς ψυχᾶς, καὶ ἑκούσιον ἔστι καὶ ὃ προαιρετὸν πάντως ἐκ τᾶ ἀρετᾶ.

Ἔχει δὲ καὶ ὁ τᾶς ψυχᾶς διάκοσμος ὧδε. ὃ μὲν γάρ τι αὐτᾶς ἐστὶ λογισμὸς, ὃ δ' ὑμωσις, ὃ δ' ἐπιθυμία. λογισμὸς μὲν, ὁ κρατέων τᾶς γνώσιος· θυμὸς δ', ὁ κρατέων τῷ μέρεος· ἐπιθυμία δ', ἃ κρατεῦσα τῶν † ἡγεμονικῶν ἀδέως. ὅκα δ' ὦν ἐς ἓν τὰ τρία ταῦτα μολόντα, μίαν ἐπιδεξάμενα συναρμογὰν, τόκα γίνεται ἀρετὰ καὶ * ὁμοίωσις ἐν τᾶ ψυχᾶ. ὅκαν δ' κατὰ ἅπαν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέστασι, τόκα γίνεται κακία, καὶ ἀναρμοστία ἐν τᾶ ψυχᾶ. ἀνάγκα δὲ ἀρετὰν τρία ταῦτα ἔχειν, λόγον, δύναμιν, καὶ προαίρεσιν. τῶν μὲν οὖν † λογικῶν μέρος τᾶς ψυχᾶς, ἀρετὰ ἁ φρόνησις· χρηστικὰ γὰρ ἐντὶ καὶ θεωρητικὰ ἕξις. ἃ δ' θυμοειδέος, ἀνδρεία· ἕξις γὰρ ἐντὶ ἀντερεστικὰ, καὶ ὑποστατικὰ τῶν δεινῶν. τῷ δ' ἐπιθυμητικῷ, ἁ σωφροσύνα· μετριότας γὰρ ἐντὶ καὶ κατοχά τις ἡδονῶν τῶν διὰ σώματος. ὅλας δ' τᾶς ψυχᾶς ἁ δικαιοσύνα. φαῦλοι μὲν γάρ τοι ἄνθρωποι γίνονται, ἢ διὰ κακίαν, ἢ διὰ ἀκρασίαν, ἢ διὰ θηριότητα. ἀδικοῦντι δ' ἄλλως, ἢ διὰ κέρδος, ἢ δι' ἡδονάν, ἢ διὰ φιλοτιμίαν. ἁ μὲν οὖν κακία τῷ λογιστικῷ μέρεος τᾶς ψυχᾶς ἐντὶ οἰκειοτέρα. προσοίκει γὰρ ἁ μὲν ἕξις τὰ τέχνα· ἁ δὲ κακία, διὰ κακοτεχνίαν ἕξις. † μαχανάσιος γὰρ πολὺ ἁ εἰσκεῖ τὸ ἄδικον. ἁ δ' ἀκρασία μᾶλλον τῷ ἐπιθυμητικῷ· ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν

regitur ira, & concupiscentia, à parte animæ quæ ratione est prædita, continentia & patientia virtutes sunt: quatenus autem coactè, nec voluntariè istud agunt, vitia sunt. Oportet enim virtutem non cum dolore, sed cum gaudio quæ conueniunt præstare. Contrà quatenus quidem prævalent furor & concupiscentia rationi mollitiem & luxum ingerentes, vitia censentur: quatenus verò inuiti indulgent affectibus, cùm sciant se delinquere, integro oculo mentis, hæc non vitia sunt. Id ipsum tam liquidum † ὑγιὲς ἦμεν. *est, quòd voluntariè oporteat virtute quæ decet agere. Coactum quidem non caret dolore & metu: voluntarium verò non vacat voluptate & hilaritate. Simul autem & ratio diuisionis competat, & concedat hæc sic habere. Nã cognitio & inspectio rerum, tribuitur parti animæ quæ rationis capax: potentia verò, rationis experti. Nam laboribus frangi, vincíque à voluptate, proprium est irrationali parti animæ. Electio autem in vtrisque fit, tam ea parte animæ quæ rationis particeps, quàm ea quæ expers. Constat enim ex intellectu & appetitu, quorum intellectus quidem est partis rationalis, appetitus autem irrationalis. Quare quæuis virtus coaptatione partium animæ conficitur. Et omnino voluntas atq; liberum propositum, in virtute spectantur.* * πλάτος. *mitti potest, quod adscripsum.* † συμπίσοι. * τῶν πόνων.

Habet autem & animæ distinctio sic: pars enim aliqua eius est ratio, pars vis irascendi, & pars concupiscentia. Ratio quidem quæ scientiam, ira quæ robur regit: concupiscentia verò, quæ apprehendit vim concupiscibilem intrepidè. Cùm ergo tria hæc in vnum conuenerint, simul contemperata, nascitur virtus, & consensus in anima. Cùm autem inter se pugnantia eadem distracta fuerint, ibi vitium, ac incongruitas in anima exoritur. Necessarium verò est virtutem tria hæc habere, rationem, potentiam, & electionem. Rationalis ergo partis animæ virtus est ipsa sapientia. Iudicatiuus est enim & speculatiuus habitus. At ipsius partis irascibilis, fortitudo. Habitus enim est quo obnitimur, & toleramus res graues & pericula. Partis denique concupiscibilis, temperantia: mediocritas enim est, & inhibitio coercióque voluptatum quæ corpore percipiuntur. Totius autem animæ, ipsa iustitia. Praui quippe homines, aut per malitiam, aut per luxum, aut per feritatem fiunt. Se mutuò autem iniuria afficiunt lucri, voluptatísue, aut ambitionis causa. Ideoq; vitiũ rationali parti animæ verius & magis propriè tribuitur. Similis enim est sapientia quidem arti, vitiũ verò corruptele & deprauationi artis competet. Dolos enim facilè excogitant iniusti. Cæterùm luxuria magis quadrat concupiscibili parti. nã in moderanda

Theagis.

† ἡγεμονικῶν.

* ὁμολογία.

† λογιστικῶν μέρεος.

* ἰδέα, fortè ἴσοις.

† Fortè μαχανάσιος γὰρ πολὺ εἰσκ.

voluptate, sita est continentia: & in laxando ei frena, ipsa luxuria. Ipsa autem feritas, est ipsius vis irascibilis. quando enim quis concupiscētiæ ad malè agendū indulget, non vt homo, sed sicut fera, illud belluinū rectè appellatur. Consequentes quoq; sunt & effectus affectionū harū, quorum sanè gratia agunt. Auaritia etenim ex malitia, malitia ex rationali parte animæ manat. Ac contentio quidē honorū, ex vi irascibili: quæ cū in excessu fuerit, gignit feritatē. Contrà voluptas quidē sita in vi concupiscibili, nimiū verò quæsita, gignit luxuriam. Cū ergo iniustè agere per tot causas contingat, patet quòd & iustè agere ijsdē de causis eueniat. Natura siquidē virtus quidem bene merendi inuandiq; est studiosa: vitium contrà malefaciendi, ledendique cupidum. Quoniam autem ex partibus animæ, hæc quidem est dux, illa verò sequens: virtutes autem ac vitia circa eas, & in eis sunt: manifestum, quòd & virtutum hæ quidem sint principales & duces, aliæ verò comites, rursum aliæ compositæ ex his. Duces quidem & primariæ, velut prudentia: comites verò, velut fortitudo & temperantia: composita autem ex his, velut iustitia. Affectus autem sunt virtutis materia: circa hos enim, & in his, virtutes versantur. Porrò affectuum hic quidem voluntarius, ille verò inuoluntarius. Voluntarius quidem, vt voluptas: inuoluntarius verò, vt dolor. Ea verò ipsa intendunt ac remittunt sanè politici, accommodantes reliquas partes animæ ad eā quæ rationis est capax. huius autem copulæ limes ac terminus est, ne propter defectum, nēue propter excessum prohibeatur mens suum opus exequi. Comparatum est enim deterius, gratia melioris. Vt in mundo quidem quanis pars perpetuis passionibus subiecta, gratia eius quod semper mouetur. In coniunctione autem animalium, fœmella gratia masculi: is enim seminat animam gignens, fœmella verò tantum materiam suppeditat fœtui. In ipsa porrò anima irrationale est propter rationale. Coniuncta enim sunt tam animositas quàm cupiditas primæ parti animæ, illa ceu satelles & stipator, hæc vt dispensatoris & custodis domi rerum necessariarū munus obeat. At intellectus in summo vertice corporis sede fixa, pollēsq; præludicia ac euidētia inspectione, indagat rerū in natura existentiū cognitionem: hocq; est ei natura insitū, vt cùm inquisierit, & comparauerit eā, sequatur quæ ipsi optima ac excellētissima sunt. Principiū enim & causa, & regula humanæ beatitudinis est, diuinarum præstantissimarumq; rerum cognitio.

† πάσχοντα.

* Iustitia.

* Fortè συναρμόζοντες.

Ibidem. In vniuersum itaq; virtus est, congruētia quædam irrationaliū partiū animæ, ad eā quæ ratione prædita est. Ea fit, si voluptatis & doloris finē † τῷ. suscipias eū qui est decorus. Nihil enim aliud ve-

ἀδικίας, ἡ ἐγκράτεια· καὶ ἐν τῷ μὴ κρατεῖν, ἡ ἀκρασία. ἀ δὲ θηριότης, τῷ θυμοειδέος. ὅταν γὰρ τὴ ὀπιθυμίᾳ ὃ κακῶς ποιῆσαι ἐπιζητᾷ τις, οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς θηρίον, ὃ τιὸν δὲ ἐνομάζεται θηριώδες. ἀκόλουθα δ' ἐστὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν παθῶν τούτων, ὧν χάριν ἕνεκα † πραάττονται. ἀ μὲν γὰρ πλεονεξία, ἀπὸ κακίας· ἀ δὲ κακία, ἀπὸ τοῦ λογιστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς. καὶ ἡ μὲν φιλοτιμία, ἀπὸ τοῦ θυμοειδέος· αὐτὰ δ' ἐν ὑπερβολῇ γενόμενα, ζημιᾷ τὴν θηριότητα. πάλιν δὲ ἀ μὲν ἡδονὰ ἐν τῷ ὀπιθυμητικῷ, σφοδρότερον δὲ μαινόμενα, ζημιᾷ τὴν ἀκρασίαν. ὥστ' ἐπεὶ ὃ ἀδικεῖν γίνεται δι' αἰτίας τοσαύτας, φανερὸν ὅτι ὃ δικαιοπραγεῖν γίνεται δι' ἴσας. φύσει γὰρ ἀ μὲν ἀρετὰ ἀγαθοποιὸς καὶ ὠφελητικά· ἀ δὲ κακία κακοποιὸς καὶ βλαπτική. ἐπεὶ δὲ τῆς ψυχῆς μερέων, ὃ μὲν ἐντὶ ἀγεμόνευον, ὃ δ' ἑπόμενον· αἱ δ' ἀρεταὶ, καὶ αἱ κακίαι περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις· φανερὸν ὅτι καὶ τῶν ἀρετῶν ταὶ μὲν ἐντὶ ἡγεμονικαὶ, ταὶ δ' ἐπίλοιπαι, ταὶ δὲ συνθετοὶ ἐκ τούτων. ἀγεμονικαὶ μὲν, οἷον ἀ φρόνησις· ἐπίλοιπαι δὲ, οἷον ἀνδρεία καὶ σωφροσύνα· συνθετὸς δ' ἐκ τούτων, οἷον ἀ * δικαιοσύνα. τὰ δὲ πάθεα, τᾶς ἀρετᾶς ὕλα. περὶ ταῦτα γὰρ καὶ ἐν τούτοις αἱ ἀρεταί. τῶ δὲ παθέων ὃ μὲν ἑκούσιον, ὃ δ' ἀκούσιον. καὶ ἑκούσιον μὲν, ἁδονά· ἀκούσιον δὲ, λύπα. ταῦτα δὲ ταῦτα καὶ ὀπιτείνοντι καὶ ἀνίεντι τοὶ πολιτικοὶ * συναρμόζοντες τὰ ἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς ποτὶ ὃ λόγον ἔχον. ταύτας δὲ συναρμοχᾶς ὄρεος, ὃ μήτε ἐλλείπειν, μήτε ὑπερβολὰν ἀπείργεσθαι τὸν νόον ὃ ἴδιον ἔργον ὀπιτελέν. συντέτακται γὰρ ὃ χεῖρον ἕνεκα τοῦ βελτίονος. ὡς ἐν μὲν τῷ κόσμῳ ὃ ἀΐπαθὲς πᾶν μέρος, ἕνεκα τοῦ ἀεὶ κινεῖσθαι. ἐν δὲ τᾷ συζυγίᾳ τῶν ζώων, ὃ θῆλυ ἕνεκα τοῦ ἄρρενος. ὃ μὲν γὰρ σπείρει τὰν ψυχὰν γινῶν· ὃ δὲ μόνον τὰν ὕλαν παρέχεται τῷ γινομένῳ. ἐν δέ γε τᾷ ψυχᾷ ὃ ἄλογον τῷ λογικῷ. συντέτακται γὰρ καὶ ὁ θυμὸς, καὶ ἡ ὀπιθυμία, ποτὶ ὃ μὲν πρᾶτον μέρος τᾶς ψυχᾶς· ὃ μὲν ὥσπερ δορυφόρος καὶ σωματοφύλαξ, ὃ δ' ὡς οἰκονόμος καὶ οἰκουρὸς τῶν ἀναγκαίων. ὁ δὲ νόος ἐπ' ἄκρας τᾶς κορυφᾶς τοῦ σώματος ἱδρυμένος, καὶ ἔχων εὐβουλίαν καὶ ἀσφάλειαν τᾶν ἔπτα φρενᾶν· καὶ ἔστ' ἔργον ἐντὶ αὐτῷ καθ' φύσιν, ὃ μαθὼν ἁμέν, καὶ κλησάμενον, ἀκολουθῆσαι τοῖς βελτίοσιν αὐτοῦ, καὶ τιμιωτάτοις. ἀρχὰ γὰρ καὶ αἰτία καὶ κανὼν ἐντὶ τᾶς ἀνθρωπίνας εὐδαιμονίας, ἁ τῶν θείων καὶ τιμιωτάτων ὀπίγνωσις.

Καθόλου μὲν οὖν ἀρετὰ, συναρμογά τις ἐντὶ τῶν ἀλόγων μερέων τᾶς ψυχᾶς, ποτὶ ὃ λόγον ἔχον. γίνεται δὲ αὐτὰ, † τὸν καθ' ταὶν ἡδονὰν καὶ ταὶν λύπαν ὅρον ἐπιδέχεσθαι τὸν τοῦ δέοντος. οὕτω γὰρ ἄριστον ἁπλῶς

ρὴν ἀρετὰ, εἰ μὴ ἕξις τῶ δέοντος. αὐτὸ δὲ τὸ δέον ἐστὶ, * ὅπως δεῖ ἦρθω. τὸ δὲ μὴ δέον, * ὅπως οὐ δεῖ ἦρθω. τῶν δὲ μὴ δέοντος εἰδέαι δύο· τὸ μὲν ὑπερβολὴ, τὸ δ' ἔλλειψις. καὶ ὑπερβολὴ μὲν ἐστὶ, τὸ πλέον τοῦ δέοντος· ἔλλειψις δὲ, τὸ ἔλαττον τοῦ δέοντος. τὸ δὲ δέον αὐτὸ ἐὸν, ὅταν δεῖ ἦρθω, καὶ ἄκρον καὶ ὑπάρχει καὶ μέσον. ἄκρον μὲν, ὅτι οὔτ' ἀφωρέσιος, οὔτε προσθέσιος δέεται· μέσον δὲ, ὅτι μεταξὺ ἐστὶ τῶν ὑπερβολῶν, καὶ τῶν ἐλλείψεος. ἔχει δὲ τὸ δέον καὶ μὴ δέον † εἰς ἄλληλα ὕπως, ὥσπερ τὸ ἴσον καὶ ἄνισον, καὶ τὸ τεταγμένον καὶ ἄτακτον (ταῦτα δ' ἐστὶ ἀμφοτέρα, τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον) καὶ ὅλως τοῦτο τοῦ αὐτοῦ τὰ μέρεα, λέγεται ποτὶ τὸ μέσον, ἀλλ' ὑ πρὸς ἄλληλα. ἀμβλεῖά τε γὰρ ὀνομάζεται γωνία, ἀ μείζων ὀρθᾶς· ὀξεῖα δὲ, ἀ μείων ὀρθᾶς. καὶ μείζων μὲν εὐθεῖα, ἀ ὑπερέχουσα τὰν ἐκ τοῦ κέντρου· καὶ μακροτέρα μὲν ἀ μέρα ἰσημερεινᾶς. καί τε νόσοι τε γίνονται τῶ σώματος, † θερμότερον ἢ κρυμωδέστερον γίνεσθαι τὸ σῶμα. τὸ μὲν γὰρ θερμότερον εἶναι, τὸ πλέον τοῦ μετρίου· τὸ δὲ κρυμωδέστερον, ἔλαττον τούτου. ἔχει δέ γε καὶ ἀ ψυχὰ, καὶ τὰ περὶ αὐτὰν, καὶ διάθεσιν, καὶ ἀναλογίαι τοιάνδε. ἀ μὲν * οὖν διάσυσις ἐστὶ ὑπερβολὰ τοῦ δέοντος ἐν ὑπερτάσει δεινῶν· ἀ δὲ δειλία, ἔλλειψις τοῦ αὐτοῦ. καὶ ἀ μὲν ἀσωτία, ὑπερβολὰ τοῦ δέοντος ἐν δαπάνᾳ χρημάτων· ἀ δὲ ἀνελευθερία, ἔλλειψις τοῦ αὐτοῦ. καὶ ἀ μὲν ὀργὰ, ἐστὶ ὑπερβολὴ τοῦ δέοντος ἐν ὁρμᾷ θυμοῦ· ἀ δὲ ἀναλγησία, ἔλλειψις τούτου. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, καὶ ὅπι τῶν ἄλλων διαθέσεων τῶν ἀντικειμένων. δεῖ δὲ ἕξιν τὸ δέοντος ὑπάρχεισαι τοῦ ἀρετᾶν, καὶ μεσότητα τῶν παθέων, μήτ' ἀπάθεα, μήτ' ἐκπάθεα ἦρθω. ἀ μὲν γὰ ἀπάθεα, ἀπαθόρμητον καὶ ἀνενθουσίαστον παρέχεται τὰν ψυχὰν ποτὶ τὸ καλόν· ἀ δὲ ἐκπάθεα, σεσωρευμένον καὶ ἀνεπιλόγιστον. δεῖ ὦν τὸ πάθος ὕπω παρεμφαίνεσθαι τὰ ἀρετὰ, ὥσπερ καὶ τὰν σκιὰν καὶ τὰν γραμμὰν ὅπι τᾶς γραφᾶς. τὸ γὰ ἔμψυχον, καὶ τὸ ἀπαλὸν, καὶ τὸ μεμιμημένον τὰν ἀλήθειαν σεσὺ τᾷ χρηστότητι τῶν χρωμάτων, μάλιστα γίνεται. ἁμὲ δὲ τοῦτων, ἔμψυχα δὲ ἐκ παρμήσιος καὶ εὐθυσιασμοῦ ἀρετᾶς τὰ κατὰ φύσιν τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς. γίνεται γὰ ἐκ τῶν παθέων ἀρεταὶ· καὶ ἐνθουσιασθεῖσα, πάλιν * συνὰ αὐτοῖς συνίσταται. ὥσπερ καὶ τὸ καλῶς ἁρμοσμένον ἐκ τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος, καὶ τὸ κεκραμένον ἐκ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ ἰσόρροπον ἐκ τοῦ βαρέως καὶ κούφου. ἐκ ἀφελεῖ οὖν δεῖ τὰ πάθεα τᾶς ψυχᾶς, ὅτι γὰ ὠφέλιμον· ἀλλὰ συναρμόσασθαι ποτὶ τὸ λόγον ἔχοντα τοῦ δέοντος καὶ τοῦ μετρίου.

Φαμὶ γὰν ἀρετὰν ἦρθω ποτὶ μὲν κακοδαιμονίαν ἱκανὰν, γὰν δὲ κακίαν ποτὶ μὲν εὐδαιμονίαν, αἰκαλὰς ἕξιας αὐτὰς κρίνομες. αἰεὶ μὲν γὰ κακοδαιμονίαν ἀνάγκα τὸν

ra virtus, quàm habitus ipsius decori. ipsum autem decorum est, quod conuenit fieri. Indecorũ autẽ, quod nõ decet fieri. Indecori autẽ duæ sunt species: hæc exuperatio, illa verò defectus. Ac exuperatio quidẽ est, quod plus est quã conueniat: defectus verò, quod minus quã cõueniat. Ipsum autem decorũ, cùm id sit quod esse decet, & extremũ vtrig, fuerit, & medium. Extremũ quidem, eo quod nec ablatione, nec additione egeat: Medium verò, quòd sit inter excessum, & defectum. Habent autem decorum & indecorum eam inter se relationem, quam æquale & inæquale, & ordinatum & confusum (in idem recidunt ambo, finitum & infinitum) iccirco inæqualis partes, referuntur ad medium, nec ad se mutuò. Obtusus etenim dicitur angulus, qui maior est recto: acutus verò, qui minor recto. Et maior quidem recta, quæ excedit eam quæ ducta est è centro: & longior quidem dies, aequidiali. Quin & morbi inciduni corporis inde, quòd aut calidius, aut frigidius sit corpus. Calidius quidem est, quod vltra tempertem calet: frigidius verò, cui desit iustus calor. Habet autem anima, & quæ circa eam sunt, dispositionem, & proportionem consimilem. Audacia namq, est excessus decori in sustinendis periculis: Timiditas autem, defectus eiusdẽ. Et prodigalitas quidem, excessus ipsius decori in sumpta pecuniarum: Sordities verò, defectus eiusdem. Et ira quidem est excessus decori in concitatione animositatis: Indolentia verò, eius defectus. Eadem quoq, est ratio in aliis affectionibus contrarijs. Oportet autem virtutẽ, quæ est habitus decori, & mediocritas affectuum, nec sine motibus, neq, nimis affectibus obnoxiam esse. Nam affectuum vacatio, immobilem & carentem alacritate reddit animam vel ad honesta: eorundem verò vehementior motus, cõturbatam & stupidam efficit. Oportet igitur affectum non aliter ostendi in virtute quasi latentem, quàm vmbram & lineam in pictura. ipsum enim spirans, & amœnum, & quod exprimit rem ipsam, aditum bonitate colorum, potissimum per illa effingitur. Animati enim, ex concitatione & instinctu diuino virtutis naturalis, affectus animæ fiunt. Nascitur enim ex affectibus virtus: & eadẽ nata rursum cum ipsis coagmentatur. Perinde vt concinna modulatio ex acuto & graui, & temperatũ ex calido & frigido, & ipsum æquilibrũ è graui & leui. Non ergo tollere oportet passiones animæ, hoc enim inutile: sed adaptare ad id, quod rationem decori & mediocritatis habet.

Puto virtutẽ esse sufficientem ad hoc, ne miserè & infœliciter agamus: vitium verò ad hoc, ne beatam vitam agamus: si ipsos habitus perpendimus. Semper enim infœlicem esse oportet

* ὅπερ.

† διὰ τὸ εἶναι μέτριον.

* γὰρ.

* συναύξεται τούτοις.

Archytæ Pythagorei, ex libro de vocis doctrina morali.

malum. siue adsit materia, malè enim ea vtitur: siue ea careat: Sicut cæcus, siue lumen habeat, & claritatem visibilem, siue in tenebris degat. Sed non semper fælicem esse bonum, necessarium est. Non enim in possessione virtutis fælicitas sita est, sed in vsu. Visu enim præditus, non semper videt: si enim lumen non habeat, nec videbit. Duæ autem viæ secantur in vita: altera quidem horrida inamœnaq;, quam patiens ingressus est Vlysses: altera verò planior amæniorq;, quã calcauit Nestor. Virtutem igitur puto tam hac, quã illac proficisci posse. Sed fælicitatem Vlyssea natura vitam optabilem & constantem indicat, eo quòd animo perfecta sit. Itaq; qui nonnulla relinquit quorum compos fieri non potest, vt non sit ideo beatus, tamen non omnino erit miser & afflictus. Non ergo morbi ac doloris expertem, audent bonum pronunciare: nec vacuum omni mœrore temerè & confidenter dicãt. Sicut enim corpori dolorem ferentia quædam relinquimus, sic & animis quæ mœrorem pariant. Sed insipientum quidem dolores carent ratione: sapientum verò non vltrà progrediũtur, quàm rationes componendis solicita permittit. Sed & iactantia illorum de indolentia amittit virtutis generositatem, si arduis & non parvis malis, morti nempe & cruciatui & paupertati contrà eat. Facilè enim superantur quæ mala parua sunt. Exercendi igitur sumus, vt mediocritatem affectuum attingamus, quo & doloris immunitatem æquè ac excessum vitemus, nec quàm pro nostra natura maiora iactemus.

* Fortè δύσπους.
† Forsan δύσκαμα.
* Legerim ἐνόγοις ἐπιτρίψαι τὰ ἔρημα ἔχοντα πε.
† Lego μεγάλοις καμα.
* Lego μικρά.

Eiusdem, de viro bono & beato.

Primo itaq; illud tenendum est, quòd bonus vir non statim necessariò beatus quoque sit: Sed beatus etiam bonus vir erit. Beatus enim ex laudabili & beato seu fortunato sit: Bonus autẽ vir è laudabili tantummodo. Contingit autem laus quidem ob virtutem: beatificatio autem ob bonam fortunam. Ac bonus quidem vir ob bona quæ in ipso sunt, talis efficitur: Beatus verò interdum spoliatur fælicitate. Virtutis enim est immunis vis & potentia: Beatitudinis autem, subiecta casibus vel periculo. morbi etenim diutini corporis, & orbationes sensoriorum, efficiunt vt vigor beatitudinis marcescat.

Ibidem.

† Differt autem Deus ab homine probo, quòd Deus quidem non solùm habet synceram & defecatam virtutẽ ab omni mortali affectu: sed etiam vim eius integram & inculpabilem possidet, vt ad illam quæ in æternis operibus fulget maiestatem & magnificentiam decoremq;, nihil in ea desiderari possit. Homo autem non solùm mortalis naturæ habitu minorem hanc possidet, sed interdum etiam propter bona non mediocria, & consuetudinem confirmatam, & per naturam malam, aliosq; multis de causis, nequit ad culmen veri boni pertingere.

† Fortè ἀμετρίαν.

καλόν, αἴτε ἔχοι ὕλαν, καλῶς τε δὴ αὐτᾷ χρέεται· αἴτε ἀπαναῖος ὡς καὶ τὸν τυφλὸν, αἴτε φῶς ἔχῃ, καὶ λαμπρότητα ὁρᾶται, αἴτε οὐκ ὁρᾷ τελῶ· οὐκ αἰεὶ δὲ ὑδαιμονίῃ τὸν ἀγαθὸν· ἡ γὰρ ἀκτῆσις τᾶς ἀρετᾶς ὐδαιμονία ἰῶ, ἀλλὰ χρῆσις. καὶ γὰρ ὁ ἔχων τὴν ὄψιν, οὐχ ὁρᾷ αἰεί· αἰ γὰρ μὴ ἔχοι φῶς, οὐκ ὄψεται. δύο δ' ὁδοὶ τέμνονται οὐ βίᾳ· ἁ μὲν σκυθρωποτέρα, αἷᾳ ὁ τλάμων ἐβάδιζεν Ὀδυσσεύς· ἁ δ' ὑποτέρα, τᾶν ἐπορεύετο Νέστωρ. τὰν ὦν ἀρετὰν φαμὶ * δυνατὸν εἶμεν μὴ τούταν, δυνάσθαι δὲ καὶ τήναν. ἀλλὰ τὰν ὐδαιμονίαν † καρύσσοισα φύσις βίον ὐκπαῖον, καὶ ὐσαθῆα, ἅμα δ' ὄγκιμας τελεσθῆναι. ὥς μεν ἁ τὰ δηλήσαντα τὰς παιόντας, οὐκ ὐδαίμονα μᾶν, ἀ μὰν πάντως κακοδαίμονα. Μὴ ὦν ἄπασαν καὶ ἀπάλυπον τολμᾶν τὸν ἀγαθὸν εἰπεῖν, μηδὲ ἄλυπον θρασυνέσθαι λέγειν. ὡς γὰρ σώμασι πάλλακά τινα ἀπολείπομεν, ὕτω καὶ ψυχαῖς ἐπίδοσιν. ἀλλ' αἱ μὰν ἀφρόνων λύπαι ἀλόγιστοι πέλονται· αἱ δὲ φρονίμων ἐς ὅσον * ἀλόγως ὑποδέπτει ἐκβάλλειν τὰ πρόσφορα. ἀλλὰ μὰν καὶ τὸ καύχαμα αὐτῶν τᾶς ἀπαθείας, οὐκ ἀλύει τᾶς ἀρετᾶς τὸ ἁμαῦρον, αἴκα δὲ λόγος ἀφορίσῃ † μὴ κακοῖς θανάτῳ τε καὶ ἀλγηδόνι καὶ πενίᾳ αὐτὸν ἐκβάκχη. ὐκ ἀπαγώνιστα γὰρ τὰ * μὴ κακά. ἀσκητέον ὦν ποτὶ τὰς μεδιοπαθείας ἑρμῶ, ὡς τότε ἀπάλυπτον εἰς ἴσον ἴῃ ὀκπαθεῖ φθόγγος, μηδὲ μέζον φύσιος τᾶς ἀμετρεαφθεγξόμεθα.

Πρῶτον μὲν ὦν χρὴ τοῦτο γινώσκειν, ὅτι ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ οὐκ ὐδηόως ὐδαίμων ἐξ αἰαῖ, καὶ ὄφελε· ὁ δὲ ὐδαίμων καὶ ἀγαθὸς ἀνήρ ὄφελε. ὁ μὲν γὰρ ὐδαίμων ἐξ ἐπαινετῶ καὶ μακαρισθῶ ἔχῃ· ὁ δὲ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐξ ἐπαινετῶ μόνον. γίνεται δὲ ὁ μὲν ἔπαινος ἐπ' ἀρεταῖ· ὁ δὲ μακαρισμὸς, ἐπ' ὐτυχίᾳ. καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ ὀπποῖος τοῖς τοιούτοις αὐτὸν ἀγαθοῖς γίνεται τοιοῦτος· ὁ δὲ ὐδαίμων ὄφελε ὂν ἀφαιρέεται τὰν ὐδαιμοσύναν. τᾶς μὲν γὰρ ἀρετᾶς ἀνυπόδυτος ἁ δύναμις· τᾶς δὲ εὐδαιμοσύνας εὐθυνόρθια. νόσοι τε γὰρ μακραὶ σώματος καὶ πτοιώσιες ἀθαπαρείων ἀποκρύπτουσι τὰν εὐβάλκαν τᾶς εὐδαιμοσύνας.

Διαφέρῃ δὲ Θεὸς ἀνθρώπου ἀγαθοῦ, ὅτι Θεὸς μὲν ὐ μόνον εἰλικρινῆ καὶ δυλισμένην ἔχῃ τὰν ἀρετὰν ἀπὸ παντὸς τοῦ θνητοῦ πάθεος· ἀλλὰ καὶ τὰν δύναμιν αἰτᾶς ἄζυγον πέπαται καὶ ἀνυπόδυτον, ὡς πρὸς ἀϊδίων ἔργων σεμνότητά τε καὶ μεγαλοπρέπειαν. ἀνθρώπος δ' ὐ μόνον τῷ θνατῷ τᾶς Φύσιος καπασάμῳ μείονα τούταν πέπαται· ἔστι δ' ὅκκα καὶ δι' ἀγαθῶν † ὐμπεάν, καὶ ἁμὰ συμφέροντα ἰσχύειν, καὶ ἁμὰ Φύσιν μεζονέαν, καὶ δι' ἄλλας αἰτίας πολλάς, ἀδυνατεῖ κατ' ἄκρα γαναθήμεν πρὸς ἀλαθέως ἀγαθοῦ.

Φαμὶ

Φαμὶ δὴ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα τῶν τε εἰμὴ, τὸν πρᾴγμασι μεγάλοις καὶ καιροῖς καλῶς χρεώμενον. οὗτος δέ κε εἴη ὁ δυτυχίας τε δυνάμενος καλῶς φέρειν, καὶ πάλιν ἀτυχίαν· καὶ ὃς ἔν τε τοῖς καλοῖς καὶ τιμίοις ἄξιος γιγνόμενος τῶν ὑποκειμένων, καὶ μεταβαλόντας τὰς τύχας εὖ θ' παρὸν ἐκδεχόμενος. εἰ δὲ σωτόμως τε καὶ κεφαλαιωδῶς δεῖ φράσαι, ὁ ἐν πάντεσι τοῖς καιροῖς καλῶς ἀγωνιζόμενος ἐκ τῶν ἐκδεχομένων. καὶ μὴ μόνον αὖ ἑαυτὸν εὖ ποιῶν ἀφελητέος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐμπιστεύσαντας αὐτῷ, καὶ συναγωνισαμένους.

Ἐπεὶ οὖν τῶν ἀγαθῶν ἃ μὲν αὐτὰ δι' ἑαυτὰ * ἕνεκα αἱρετά, ἃ μὲν δι' ἕτερον· ἃ δὲ δι' ἕτερον, ἃ μὲν δι' † ἑαυτά· ἔστιν ἄρα καὶ τρίτον τι εἶδος ἕτερον ἀγαθῶν, ὃ καὶ δι' ἑαυτὸν αἱρετόν ἐστι, καὶ δι' ἕτερον. τίνων οὖν ἐστὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν; ἅπερ αὐτὰ δι' * ἑαυτὰ αἱρετὰ πέφυκεν εἶναι, ἃ μὲν δι' ἕτερον, φανερὸν ὅτι ἡ εὐδαιμονία. τούτου γὰρ ἕνεκα τἆλλα αἱρούμεθα, αὐτὴν δὲ ταύτην οὐδενὸς ἕνεκα. τίνα δὲ πάλιν ἐστὶ, ἃ * δι' ἕτερον μὲν αἱρούμεθα, αὐτὴν δὲ ταύτην αἱρούμεθα, ἃ μὲν δι' ἑαυτὰ γὰρ δεῖ λέγειν ὅτι τὰ ὠφέλιμα, καὶ τὰ προσαιρετικὰ τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ αἴτια γίγνεται τῶν αἱρετῶν. οἷον πόνοι μὲν σώματος καὶ γυμνάσια καὶ τείνεις διεκπίας· ἀναγνώσεις δὲ καὶ μελέται καὶ ἐπιτηδεύσεις καλῶν καὶ ἀρετάς. τίνα δ' καὶ δι' ἑαυτὰ αἱρετά, καὶ τὰ δι' ἕτερον; οἷον αἵ τε ἀρεταὶ καὶ αἱ ἕξεις αὐτῶν, καὶ αἱ προαιρέσεις, καὶ αἱ πράξεις, καὶ πᾶν ὅ ἐγκόμενον τὰς τῶν καλῶν οὐσίας. ὃ μὲν οὖν δι' ἑαυτὸ αἱρετόν, ἃ μὲν δι' ἕτερον, μονῆρες ἀγαθόν ἐστι καὶ ἕν. ὃ δὲ καὶ δι' αὐτὸ καὶ δι' ἕτερον, τρίχα δέδαισται. ὃ μὲν γάρ τι * αὐτῶν ψυχὴ ἐστίν, ὃ δὲ ψυχὴ σῶμα, ὃ δέ τι ἐκτός. ψυχὴ μὲν, αἱ τὰς ψυχὰς ἀρεταί· ψυχὴ σῶμα δὲ, αἱ τῶ σώματος· ἐκτὸς δὲ, φίλοι, δόξα, τιμὴ, πλοῦτος. τριχῆ πλησίως δὲ, καὶ ὃ δι' ἕτερον αἱρετόν. ὃ μὲν γάρ τι αὐτῶν, τὰ ποιητικὰ τῶν τὰς ψυχὰς ἀγαθῶν· ψυχὴ σῶμα δὲ, τὰ τῶ σώματος· ἐκτὸς δὲ, τὰ αἴτια πλούτου καὶ δόξας καὶ τιμᾶς καὶ φιλίας. ὅτι δὲ ταὐτὰν ἀρετὰν πλεῖω συμβέβηκεν αὐτὰν δι' ἑαυτὰν αἱρετὰν, δῆλον καὶ ἐκ τῶνδε. εἰ γὰρ τὰ κατὰ φύσιν κρείσσονα τῶν φύσει, λέγω δὴ τὰ σώματος ἀγαθὰ, αὐτὰ δι' ἑαυτὰ αἱρετώτερα, χρεῶν δὲ ψυχὰ σώματος, φανερὸν ὅτι καὶ τὰς ψυχὰς ἀγαθὰ αὐτὰ δι' ἑαυτὰ ἀγαπώμεν, ἀλλ' οὐ δι' ἃ ἀποβαίνοντα ἀπ' αὐτῶν.

Τῶν δὴ ἀνθρωπίνω βίω καιροὶ τρεῖς. ὁ μὲν ἐν δυτυχίᾳ, ὁ δὲ ἐν ἀτυχίᾳ, ὁ δὲ μεταξὺ τούτων. ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ ἔχων ἀρετὰν, καὶ ὁ χρεώμενος ἀρετᾶ. χρῆται δ' αὐτᾶ κατὰ τοὺς τρεῖς καιρούς· ἢ γὰρ ἐν ἀτυχίᾳ, ἢ ἐν εὐτυχίᾳ, ἢ ἐν τοῖς μεταξὺ τούτων. καὶ ἐν ἀτυχίᾳ μὲν ἐστὶ κακοδαίμων, ἐν εὐτυχίᾳ εὐδαίμων, ἐν δὲ τᾶ μέσᾳ καταστάσει οὐκ εὐ-

Virum sanè bonum eum esse dico qui rebus magnis & temporibus rectè vtatur. Talis autem erit, qui prosperam fortunam nouit rectè ferre, & aduersam: quique rebus pulchris & praclaris obeundis non sit impar: quique fortuna mutata præsentem statum boni cõsulat. Quod si compendio summatimque res est complectenda, is bonus dicendus, qui pro conditione temporum rectè se gerat, quantum eius res nata permittit. Denique qui non seipsum modo sic composuerit, sed & quotquot ei commissi, & socij sunt. In eodem.

Cùm igitur ex bonis alia quidem propter se ipsa sint expetenda, nec ob aliud: alia verò propter aliud, nec propter seipsa: reperire est & tertiam quandam speciem bonorum, quæ & propter se sit expetenda, & propter aliud. Quæ igitur huius generis erunt bona? In bonis quæ propter se, nec propter aliud solent expeti, recensetur planè beatitudo: illius enim gratia reliqua expetimus, eam verò ipsam nullius alterius gratia. Quæ verò sunt quæ ob aliud, nec propter seipsa appetimus? nimirum ea sunt vtilia, & ea quæ bona promouent conciliántque, causáque sunt optabilium. Vt labores quidem corporis, & exercitia, & fricationes bonæ valetudinis: lectiones autem & meditationes, & studia honestorum & virtutis. Quæ verò sunt quæ propter se, & ob aliud eligantur? nempe virtutes, & habitus earum, & electiones, & actiones, & quicquid coharet cum honesti ratione. Bonum igitur quod propter se, nec propter alterum eligendum sit, solum & vnicũ est. Quod verò & propter se, & propter aliud, trifariam diuisum est. Partim enim in anima est, partim in corpore, partim extrinsecus. In anima quidem virtutes animæ, in corpore verò corporis virtutes: extra hominem amici, gloria, honor, diuitiæ. Similis ratione & quod propter aliud expetitur. Est enim partim id omne quod animæ bona efficit. partim quod corporis, quodq; externorum præbet causam, scilicet diuitiarum, gloriæ, honoris, & amicitiæ. Quòd autem virtus colenda, & propter seipsam expetenda, hinc etiam colligitur. Si enim illa quæ inferiora sua natura sunt, puta corporis bona, propter seipsa expetimus, (præstantior verò anima corpore) patet quòd etiam animæ bona ipsa propter se complectamur, nec ob ea quæ eueniunt ex ipsis. In eodem. * αὐτὰ. † αὐτὰ. * αὐτὰ. * Fortè αὐτῶν.

Hominis vita tribus tẽporibus subiacet. aut enim fœlicitate fruitur, aut infortunio premitur, aut in medio vtriusq; fortuna degit. Cũ igitur bonũ censeamus virtute præditũ, & qui virtute vtitur. Vitur aũt ea tribus temporibus: aut in infœlicitate, aut in fœlicitate, aut rerũ statu mediocri. Atq; in aduersa quidẽ fortuna est miser, in prosperitate fœlix, in statu verò medio nõ Ibidem.

beatus. Liquet igitur, fœlicitatẽ aliud esse nihil, quàm vsum virtutis in successu. Loquimur autem hoc loco de beatitudine hominis. Homo autẽ non tantùm constat anima, sed corpore quoque: quod enim ex vtrisq; animal, & quod ex talibus conflatum, homo erit. Quamuis enim corpus animæ sit organum, tamen & hominis pars est, itidẽ & anima. Ideoq; & bona alia quidem sunt hominis, alia verò partiũ. Ac hominis quidem bonum fœlicitas. Ex partibus verò hominis, animæ quidẽ prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia: corporis verò, forma, sanitas, bona habitudo, integritas sensuũ. Externa verò, opes, gloria, honor, nobilitas, solent accessoria esse hominis, & comitãtia ea bona quæ natura potiora priorá; que sunt. minora è bonis ijs quæ maiora sunt, quasi satellites astant, amicitia quidem, & gloria, & diuitiæ, corpori atq; animæ: sanitas vero & robur, & sensuum integritas, animæ: prudentia autem, & fortitudo, & temperantia, & iustitia, intellectui animæ. Intellectus autẽ Deo ipsi. ille enim est supremus, et gubernator. ideoq; & reliqua bona semper adesse solẽt. Exercitum etenim ducit imperator, nauigia verò gubernator, mundum autem Deus, animam verò mens ipsa: fœlicitatem aũt præsentis vitæ temperat regitq; prudentia. Nihil enim aliud prudẽtia est, quàm scientia quædam eius quæ in vita hac versatur fœlicitatis, aut scientia bonorum quæ natura homini insint.

Ibidem. Ac Dei quidem fœlicitas atq; vita optima est: at hominis & scientia, & virtute, tertiaq; prospera fortuna coalescens prouenit. Appello autem sapientiam quidem cognitionem numinis rerumq; diuinarum, ac prudentiam humanarum rerum, & eorum quæ vitam spectant. Eas enim quæ & verbis & demonstrationibus indigent virtutes, fas est scientias appellare. Virtutem autem moralem, eandemq; optimum habitũ, irrationalis partis animæ, secũdum quam qualitatem aliquam adipiscimur in moribus, vt dicamur liberales, iusti & temperantes. Fortunam bonam verò, si præter rationem bona eueniant, eaq; non adhibita. Quoniam ergo virtus quidem & scientia nostri iuris sunt, fœlicitas autem non item: in meditationibus autem & actionibus rerum honestarum situm sit, vt fœlicitate fruamur: contemplationes autem & actiones quælibet dum aduersantur, ministeriũ & necessitatem ingerunt: prosperæ autem, dum succedunt, oblectationem & fœlicitatem: eaq; in prospera fortuna fiant: patet nihil aliud esse fœlicitatem, quàm vsum virtutis rebus secũdis.

Ibidem. Bonus quippe vir sic affectus est erga fortunam secundam, perinde ac is qui integro est corpore, & viribus pollet. talis enim & æstum & frigus potis est tolerare, & pondus

δαίμων. φανερὸν οὖν ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εὐδαιμονία, ἀλλὰ χρῆσις ἀρετὰς ἢ εὐτυχία. λέγομεν γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν τῶν ὅλων θεόν. ὁ δὲ ὅλων θεὸς οὐχ ἁ ψυχὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ζῷον, καὶ τὸ ὃν οὐκ ἄνευ τούτων ὅλων θεός. καὶ γὰρ εἰ τὰς ψυχὰς ὄργανον τὸ σῶμα πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅλων μέρος καὶ τοῦτο καὶ ἁ ψυχά. δηὼ καὶ τῶ ὅλων, ἁ μὲν ὅτι ὅλων θεός, ἁ δὲ τῶ μερέων. καὶ ὅλων θεὸν μὲν ἀγαθὸν εὐδαιμονία. τῶν δὲ μερέων τῶν ὅλων θεόν, ψυχᾶς μὲν φρόνασις, ἀνδρεία, δικαιοσύνα, σωφροσύνα· σώματος δὲ, κάλλος, ὑγίεα, εὐεκτία, εὐαισθησία. τὰ δὲ ἐκτὸς, πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ τιμά, καὶ εὐγένεα, πέφυκεν ὀπαδήματα ἦμεν τῶν ὅλων θεόν, καὶ ἀκόλουθα φύσει τοῖς ὑφεσταόσιν ἀγαθοῖς. δορυφορεῖται τὰ μείονα τῶν ἀγαθῶν τὰ μείζονα· φιλία μὲν καὶ δόξα καὶ πλοῦτος, σῶμα καὶ ψυχάν· ὑγίεα δὲ καὶ ἰσχὺς καὶ εὐαισθησία, ψυχάν· φρόνασις δὲ καὶ ἀνδρία καὶ σωφροσύνα καὶ ἁ δικαιοσύνα, τὸν νόον τᾶς ψυχᾶς. ὁ δὲ νόος τὸν Θεόν. τοῦτο γὰρ ὁ κρατίστης ἐστὶ καὶ ὁ ἡγεμονεύων. καὶ τούτων ἕνεκα καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀγαθῶν ἀεὶ παρῆμεν. στρατιώματος μὲν γὰρ ἀγεῖται στρατηγὸς, πλωτήρων δὲ ὁ κυβερνάτης, τῶ δὲ κόσμω Θεὸς, τᾶς ψυχᾶς δὲ νόος· τᾶς δὲ περὶ τὸν βίον εὐδαιμονίας, φρόνασις. ὥδεν γὰρ ἄλλο ἐστὶν φρόνασις, εἰ μὴ ἐπιστάμα τᾶς περὶ τὸν βίον εὐδαιμονίας, ἢ ἐπιστάμα τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ ἀγαθῶν.

Καὶ Θεῶ μὲν εὐδαιμονία καὶ βίος ἄριστος· τῶ δὲ ἀνθρώπω ἐξ ἐπιστάμας καὶ ἀρετᾶς καὶ τρίτω εὐτυχίας σωματούμενα γίνεται. λέγω δὲ * ἐπιστάμαν, σοφίαν μὲν τῶν θείων καὶ δαιμόνων, φρόνασιν δὲ τῶν † ἀνθρώπων καὶ τῶν περὶ τὸν βίον. τὰς γὰρ λόγοις καὶ ἀποδείξεσιν ποτιχρωμένας ἀρετὰς, δέον ἐπιστάμας πυνθάνεσθαι. ἀρετὰν δὲ τὰν ἠθικὰν καὶ βελτίσταν ἕξιν, τῶ ἀλόγω μέρεος τᾶς ψυχᾶς, καθ' ἃν καὶ ποιοί τινες ἦμεν λεγόμεθα κατὰ τὸν ἦθος, οἷον ἐλευθέριοι, δίκαιοι καὶ σώφρονες. εὐτυχίαν δὲ, τὰν παρὰ τὸν λόγον τῶν ἀγαθῶν παρουσίαν, καὶ μὴ δι' αὐτὸν γινομέναν. ἐπεὶ ὦν ἁ μὲν ἀρετὰ καὶ ἐπιστάμα ἐφ' ἁμῖν, ἁ δὲ εὐτυχία οὐκ ἐφ' ἁμῖν· τὸ δὲ θεωρείας καὶ παράξεσι τῶν καλῶν τὸ εὐδαιμονᾶν· αἱ δὲ θεωρείαι καὶ αἱ παράξεις πάντως μὲν ὔσαι λῃτουργίαι καὶ ἀνάγκαν ἐπιφέρωντι· εὐόδοῦσαι δὲ ἀγαλλᾶν καὶ εὐδαιμονίαν γίνεται δὲ ταῦτα ἁ εὐτυχία. φανερὸν ὅτι ὥδεν ἄλλο ἐστὶν εὐδαιμονία, εἰ μὴ χρῆσις ἀρετᾶς καὶ εὐτυχία.

Ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ οὕτω διάκειται πρὸς εὐτυχίαν, ὡς καὶ ὁ τὸ σῶμα καλῶς ἔχων καὶ ῥωμαλέως. καὶ γὰρ ἐκεῖνος οἷός τε καὶ θάλπος καὶ ψῦχος ὑπομένειν, καὶ βάρος

ἄρσαι

* σοφίαν μὲν ἐπιστήμαν. † ἀνθρωπίνων.

ἄρᾳ μέγα, καὶ πολλὰς ἀτέρας δυσχερῶς ἐπιφέρειν ἀνιαρότητας.

Ἐπὶ ὧν δὴ δαιμονίως ἀρετῆς τὸ εὐτυχὲς, περὶ ἀρετῆς καὶ εὐτυχίας λέγομεν, καὶ πρῶτον περὶ εὐτυχίας. τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἃ μὲν οὐκ ἐπιδέχεται ὑπερβολὴν, οἷον ἀρετή. ὑπερβάλλουσα γάρ ἐστιν ὑπερβάλλουσα τὴν ἀρετὴν, καὶ ὑπερβαλλόντως τὴν ἀγαθός. ἡ γὰρ ἀρετὴ σάθμαν ἔχει τὸ δέον, καὶ ἔστι τῷ δέοντι ἁρμόττειν τὰς ἐπὶ τοῖς πρακτοῖς. ἡ δὲ εὐτυχία καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἐπιδέχεται, καὶ τὴν μείωσιν. ὑπερβάλλουσα γὰρ ἡνιᾶ τινας κακίας, καὶ ἀξίωσι τὸν ἄνθρωπον οὐ τῆς κατὰ φύσιν ἄξιος, ὥστε πολλάκις ἀπιδαίνειν καὶ τὰ συμβάσεις τὰς ἀρετάς. καὶ οὐ μόνον ἡ εὐτυχία, ἀλλὰ καὶ ἄτερα αἰτίαι πλείονες. οὐδὲ ποκα γὰρ δεῖ θαυμάζειν, τοὺς μὲν αὐλητικὴν ἡμῖν τινας ἀληθῆ, οἳ τὰ ποτ' ἀληθῆ εἰδότες, φαντασίᾳ τινὶ * ψευδεῖ τοὺς ἀκούοντας ἀεὶ ῥέοντι· τοὺς δὲ τὰς ἀρετὰς μὴ ἡμῖν τινας ἀληθεῖς, οἳ τὰ ποτ' ἀληθῆ δοκοῦντα εἶναι καὶ ἀεὶ ῥέοντα· ἀλλ' ὅσῳ σμικρότερόν ἐστι, τοσούτῳ καὶ ὁ πολυποικίλμων τοὺς αὐτὰς πλέον ἢ ἡμῖν γένος. πολλὰ γάρ ἐστι τὰ διαφθείροντα τὰς τοὺς τὰς ἀρετὰς ὑπὸφασεῖς, ὧν ἓν μέν ἐστι τὸ τὴν ὑπόληψιν διαστρέφειν καὶ πολυποικίλμων ἦθος· ἄτερα δὲ φυσικὰ πάθη τοὺς ἀκηλευθέροντα οἰονεὶ ποιέοντι ἑαυτῶν ὑπορρέπειαν τὰς ἀληθινὰς διαθέσεις· ἃ δὲ καὶ δι' ἔθος συνεχὲς διαμένοντα οὐ παλαιῶν χρόνων· οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ δι' ἀλικίας ἀδηλίας τε καὶ γεροντικῆς, καὶ δι' εὐτυχίας ἢ τῆς ἀτυχίας, καὶ δι' ἀτέρως παμπληθίας ἔτι πλείους. ὥστε οὐδὲ ποκα δεῖ θαυμάζειν, εἰ πάντ' ἀντεστραμμένως οἰονεὶ κρίνεται, τὰς ἀληθινὰς διαθέσεις μεταπιπλώσας. ὥσπερ καὶ τέκτονα τὸν ἄριστον ἡμῖν δοκέοντα πολλὰ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις ἔργοις ὁρέομες ἁμαρτάνοντα· καὶ γραπτὴν, καὶ κυβερνήτην, καὶ γραφέα, καὶ πάντας ἁπλῶς. καὶ ὅμως οὐκ ἀποστερεῦμες τὰς ὑπαρχούσας ἔξεις. † ὅταν δὲ τὸν ἀγελαστὰ ποιοῦντα ἔν τισι καιροῖς, οὐδὲ τὸν ἀδικήσαντα, οὐδὲ τὸν ἀποδειλιάσαντα, εἰς τοὺς κακοὺς τακτέον ἄνδρας. οὐδὲ μὴν τοὺς τούτων ἁπάντων καταρθώσαντας εἰς ἴσα ἀγαθούς. ἀλλὰ τοῖς τε φαύλοις ὁ τυχὸν πολιοῦτον, τοῖς τε ἀγαθοῖς ὁ διαμάρτανον. ταὶ δὲ ἀληθιναὶ κρίσιν οὐ ποθ' ἕνα καιρὸν ἀποβλέποντας, οὐδ' ὀπὶ χρόνου τινὸς πλῆθος, ἀλλ' ὀπὶ πάντα τὸν βίον. ὥσπερ δὲ τὸ σῶμα βλάπτει μὲν καὶ ὁ τὰς ἐνδείας, καὶ ὁ τὰς ὑπερβολὰς εἶδος, οὐ μὰν ἀλλὰ νόσους τε μείζονας ἐμποιεῖν πέφυκεν ἡ ὑπερβολὴ, καὶ τὰ καλούμενα παθήσοσώματα· οὕτω καὶ ψυχὰς βλάπτει μὲν καὶ ὁ τὰς εὐτυχίας ἢ ἀτυχίας εἶδος, ἀκαίρως ἐπιγιγνόμενον· οὐ μὰν ἀλλὰ νόσους τε καὶ μείζονας ποιεῖν πέφυκεν ἡ λεγομένη ὑπὸ πάντεσσιν εὐτυχία, ὥσπερ οἶνος καταμεθύσκουσα τινας, ἀγαθοῖς ταὶ ἀληθείαις.

gestare ingens, multáque alias facilè perferre arumnas.

Cùm igitur felicitas vsus sit virtutis in fortuna bona, de virtute & bona fortuna dicamus. Ac primo de prosperitate. Bonorum siquidem hæc quidem non recipiunt excessum, vt virtus. Non enim vlla est virtus quæ excedat & exuperet, aut vllus nimis quàm par sit bonus. Nam virtus normam habet ipsum conueniens: éstque conuenientis decorique habitus in agendis. Sed prospera fortuna, & excessum suscipit, & defectum. Dúmque excedit, gignit quædam vitia, ac hominem degenerem reddit ab eo qui naturæ respondet habitu, ita vt sæpius reluctetur etiam constitutioni virtutis. Nec solùm latior fortuna, sed & aliæ causæ complures id faciunt. An non enim mirandum esset, in arte canendi tibia, esse quosdam insolentes, Musicæ ignaros, qui neglecta vera arte, imagine quadam & specie falsa inconcinnè perpetuo fluant: in virtute autem nihil eius generis reperiri? Imò quo res est maior & dignior, eo plura quæ sibi vendicent eam sunt genera. Multa sunt enim quæ virtutis splendorem & faciem peruertunt ac mentiuntur: inter quæ vnum est insidias struentium, & simulantium genus: tum naturales motus seu passiones virtutis comites, interdum vertunt in contrarium decorem genuinæ affectionis: quædam verò etiam per consuetudinem connutrita iam inde à priscis temporibus: non pauca verò etiam per ætatem iuuenilem & senilem: adhæc per successum rerum, aut etiam infortunii, & alijs perquam plurimis modis. Itaque non est mirandum, si omnia quandoque peruerso indicio æstimentur, vero synceróque animi habitu detorto immutatóque. Sicut fabrum, licet optimus habeatur, aliquoties in operibus quæ præ manibus sunt videmus aberrare, itémque ducem, & gubernatorem, & pictorem, & in vniuersum omnes, tamen non negamus quin artis habitum sibi acquisierint: ita nec luxuriæ vacantem temporibus quibusdam, aut iniustè agentem, aut præmetu cunctantem, in numero improborum habebimus. Nec contrà si qui aliquid horum rectè egerint, in bonis viris numerabuntur. Sed cùm malis fortuitus casus attribuendus, tũ bonis lapsus & error. Verum autem iudicium nõ ad vnam occasionem, aut tempus longum, sed ad totius vitæ cursũ referemus. Porrò vt corpus quidem ledit tam defectus, quàm excessus species, maiores tamen morbos afferre solet excessus, & superfluitates quæ vocantur: sic & animam ledit tã prosperitatis, quàm calamitatis species, si intẽpestiuè ingruat. Atqui languores grauiores efficere solet, quæ dicitur apud omnes bona fortuna, q̃ instar vini inebriat bonis viris mentẽ.

Ibidem.

* Lego ψευδῆ τοὺς ἀκούοντας.

† Lego ὅτου.

Archytæ Pythagorei, de viro bono & beato.

Vnde non aduersam fortunam commodè ferre arduum res est, sed prosperam fortunam. Omnes etenim quandiu in miseria permanent, vt plurimum moderati modestique moribus esse videntur: in rerum autem successu viriles, elatis animis, magnanimique. Potens enim est calamitas ad contrahendum & componendum animam, successus rerum contrà ad inflandum, & inanem reddendum. Vnde cautè quidem omnes & prudenter vitam instituunt infortunijs pressi: importuni verò, molestique & ferociores in consuetudine vitæ, quibus res sunt secundæ.

* Forsan κατηρτισμένοι.

Ibidem.

†ναῦν.

Finis autem quidem est prospera fortuna, quam tam eligat bonus vir, vt adminiculo ipsi sit ad res agendas, sic vt magnitudo nauis, & magnitudo claui, quem prehendere & regere potest bonus gubernator, dū vastà maria transmittit, ac longinquam nauis gubernationem ingreditur. At si nimia obtingat prosperitas, non ferè solet moderationi & imperio animæ subyci, sed imperare potiùs ipsi. Quemadmodū enim refulgens lux perstringit aciem oculorum: sic etiam excellens fortuna benignitas intellectum animæ. Ac de prospera fortuna quidem hæc dicta sufficiant.

QVOD VIRTVTES SE SEQUANTVR.

Alexādri Aphrodisēi libro 4. c. 22. Quæst. om. Hoc idē Alexander copiosè tractat in quæstionibus quæ secundo eius de Anima lib. Græco adhærent.

Quòd se sequantur morales virtutes, ostendendum & ab electione. si enim virtus præcipuè electione iudicatur: recta verò electio ex prudentia sequitur: consulere enim prudentiæ & moralis virtutis: siquidem oportet ab eo qui rectè consulit, rectā ponit intentionem, ob quam de his quæ ad eam conferunt, consulit: terminatur enim intentio à morali virtute: quod enim appetimus, de eo consulimus. decentium verò rerum desiderium à morali virtute, vt dixit Aristoteles, non est electio recta sine prudentia, neq; sine virtute: illa enim finem, hæc verò ea quæ ad finem agere facit. Præterea si necesse quidem quamcunq; virtutem moralem habentem prudentiam habere: siquidem virtus moralis effectiua est eorū, quæ prudentia, rectaq; ratione sunt terminata: necesse quoq; & prudentiam habentem moralem habere virtutem: siquidē prudentiæ proprium est, quærere quonam modo decentem possibile sit assequi intentionem: quam terminare, moralis est virtutis. ipsa enim appetitiuæ facultatis virtus est. hac enim prudentia & versutia differunt: quà prudentia quidem ea quæ ad rectam intentionem conducunt, inuenit, & inquirit: versutia verò ad quamlibet.

Musonij.

Non licet præsentem diem bene transigere, ni cum tibi quasi postremum illuxisse statueris.

Οὐκ ἔστιν εὐτυχίαι ἐπεγκεῖν ἐμμελῶς χαλεπώτερόν ἐστιν, ἀλλὰ δυτυχίαι. πάντες μὲν γὰρ ἐν ἀτυχίαις μέτριοι, ὡς ὅτι πολὺ μέτριοι καὶ κόσμιοι τὸ ἦθος ἡμῶν φαίνονται· ἐν δὲ εὐτραπελίαις αὐθάδεις, μεγαλόφρονες, μεγαλόψυχοι. δεινὰ γὰρ ἀτυχία συνάγειν καὶ * καταρτῆσαι τὰς ψυχάς· ἡ δὲ εὐτραπελία τύραννον ἐπάραι καὶ κενῶσαι. διὸ πάντες καὶ μᾶλλον ἅπαντες καὶ σωφρονέστεροι τὸν βίον, ἀτυχοῦντες· ὑπηθέλιοι δὲ καὶ θαρσαλέοι τὸν βίον, εὐτυχοῦντες.

Ὅ ἐστι δὲ ἐστὶν εὐτυχίας, αὖ προέλοιτο ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ συνεργὸν αὐτῷ ἡγούμενον πρὸς τὰς ἰδίας πράξεις· ὥσπερ καὶ μέγεθος † νεώς, καὶ μέγεθος πηδαλίου, ᾧ κρατεῖσθαι δύναται ὁ ἀγαθὸς κυβερνήτης μεγάλα πελάγη διαπεραιούμενος, καὶ μεγάλαι ναυκλαρίαι στελλόμενος. ἐὰν δὲ ὑπερβολὴ τὰς εὐτυχίας τοῖς ἀγαθοῖς, εὐ κρατεῖσθαι πέφυκεν ὑπὸ τὰς ψυχάς, ἀλλὰ κρατεῖν αὐτῶν. ὥσπερ γὰρ τὸ λαμπρὸν φάος μὴ ῥαυσίαν παρέχειν τοῖς ὀφθαλμοῖς· οὕτω καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα εὐτυχία τὰς νοῦν ἔχοντας ψυχάς. καὶ περὶ μὲν ὧν εὐτυχίας ἄλις εἰρήσθω.

ΟΤΙ ΑΝΤΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΙΝ ἀλλήλαις αἱ ἀρεταί.

Ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ, δεικτέον καὶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως. εἰ γὰρ ἡ ἀρετὴ μάλιστα τῇ προαιρέσει κρίνεται· ἡ δὲ ὀρθὴ προαίρεσις οὐκ ἄνευ φρονήσεως ἔπεται. τὸ γὰρ βουλεύεσθαι τῆς φρονήσεως καὶ ἠθικῆς ἀρετῆς, εἴγε δεῖ μὲν τῷ καλῶς βουλευομένῳ τὸν σκοπὸν ὀρθὸν κεῖσθαι, εἰς ὃν πρὸς τοῦτο τῶν εἰς αὐτὸν βουλεύεται. διέζευται δὲ ὁ σκοπὸς ἐπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς. οὗ γὰρ ἐφιέμεθα, τούτου βουλευόμεθα. ἡ δὲ τῶν προσηκόντων ἕξεως ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς, ὥσπερ εἶπεν Ἀριστοτέλης, οὐκ ἔστιν ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδὲ αὖ ἄνευ ἀρετῆς· ἡ μὲν γὰρ τὸ τέλος, ἡ δὲ τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. ἔτι εἰ ἀνάγκη μὲν ἐπιτοῦν ἀρετὴν ἠθικὴν ἔχοντα φρόνησιν ἔχειν· εἴγε ἔστιν ἠθικὴ ἀρετὴ προαιρετικὴ τῶν ὡρισμένων φρονήσει τε καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ· ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν φρόνησιν ἔχοντα ἔχειν ἠθικὴν ἀρετήν· εἴγε οἰκείου τῇ φρονήσει τὸ ζητεῖν πῶς οἷόν τε τυγχάνειν τοῦ δέοντος σκοποῦ ὂν τῆς ἠθικῆς οἰκείας. αὐτὴ γὰρ τῆς ὀρεκτικῆς δυνάμεως ἀρετή. ταύτην γὰρ φρόνησις τε καὶ δεινότης ἅμα φέρουσιν· ἡ μὲν φρόνησις τῶν πρὸς τὸν ὀρθὸν σκοπὸν φερόντων ἐστὶν εὑρετική τε καὶ ζητητική· ἡ δὲ δεινότης τῶν πρὸς τὸν τυχόντα.

Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶσαι.

Ταῦτα

Ταῦτα μὲν περὶ θρεπτῆς εἶπεν. ἄξιον δὲ καὶ σκέπην τὸν σώφρονα τῷ σώματι ζητεῖν, οὐ τὴν πολυτελῆ καὶ περιττήν. λύπης γὰρ ἐσθῆτι καὶ ὑποδύσει τὸν αὐτὸν τρόπον ἔφη δεῖν χρῆσθαι, ὀνάρ πανοπλία, φυλακῆς ἕνεκεν τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐπιδείξεως. ὥσπερ οὖν ὅπλα κάλλιστα τὰ ἰσχυρότατα, καὶ σώζειν μάλιστα δυνάμενα τὸν φοροῦντα, οὐ τὰ περίβλεπτα καὶ λαμπρά· οὕτως ἀμπεχόνη καὶ ὑπόδεσις ἡ χρησιμωτάτη, τῷ σώματι κρατίστη, καὶ οὐχ ἡ δυναμένη τὰς τῶν αἰσθητῶν ὄψεις ἐπιστρέφειν. δεῖ γὰρ τῆς σκέπης αὐτῆς χρῆσθαι ἀποφαίνειν δὲ σκεπόμενον καὶ ἰσχυρότερον, ἀλλ' οὐκ ἀσθενέστερόν τε καὶ χεῖρον. οἱ μὲν οὖν ἁβρότητά τε καὶ ἀπαλότητα σαρκὸς διὰ τῶν σκεπασμάτων μηχανώμενοι, χείρω τὰ σώματα ποιοῦσιν· εἴγε δή τι ῥυμμένον σῶμα καὶ μαλακὸν, πολὺ κάκιον τοῦ σκληροῦ τε καὶ διαπεπονημένου ἐστίν. οἱ δὲ ῥωννύντες, καὶ κρατύνοντες τῇ σκέπῃ, ὅτοι τὰ σκεπόμενα μόνοι ὠφελοῦσιν. διὰ τοῦτο ἁδαμῶς καλὸν ὅτε ἐσθῆσι πολλαῖς καταστέγειν τὸ σῶμα, ὅτε ταινίαις κατειλεῖν, ὅτε χεῖρές τε καὶ πόδας περιδέσει πίλων ἢ ὑφασμάτων τινῶν μαλακύνειν, τοιούς γε μὴ νοσοῦντας· ὅλως δὲ οὐκ ἀγεύστους καλὸν ψύχους τε καὶ θάλπους, ἀλλὰ ῥιγοῦν χρὴ τὰ μέτρια χειμῶνος, καὶ ἡλιοῦσθαι θέρους, καὶ σκιάζεσθαι ἥκιστα. καὶ τὸ μὲν ἑνὶ χιτῶνι, τῷ δεῖσθαι δυοῖν περιμητέον, τῷ δὲ ἑνὶ χρῆσθαι χιτῶνι τὸ μηδενί, ἀλλὰ ἱματίῳ μόνον. καὶ τῷ γε ὑποδεδέσθαι τὸ ἀνυποδετεῖν τῷ δυναμένῳ κρεῖττον. κινδυνεύει γὰρ τὸ μὲν ὑποδεδέσθαι, τῷ δεδέσθαι ἐγγὺς εἶναι. ἡ δὲ ἀνυποδησία πολλὴν ἀλυπίαν πρὸς καὶ εὐχολίαν παρέχει τοῖς ποσὶν, ὅταν ἀσκημένοι ὦσιν. ὅθεν καὶ τοὺς ἡμεροδρόμους ὁρᾶν ἔστιν, οὐ χρωμένους ὑποδήμασιν ἐν ταῖς ὁδοῖς. καὶ τῶν ἀθλούντων τοὺς δρομεῖς, οὐκ ἂν δυναμένους σώζειν τὸ τάχος, εἰ δέοι βέλτιον αὐτοὺς ἐν ὑποδήμασιν. Ἐπεὶ δὲ σκέπης ἕνεκα καὶ τὰς οἰκίας ποιούμεθα, φημὶ καὶ ταύτας δεῖν ποιεῖσθαι πρὸς τὸ τῆς χρείας ἀναγκαῖον, ὡς ἀπερύκειν μὲν κρύος, ἀπερύκειν δὲ θάλπος τὸ σφοδρὸν, εἴ δὲ ἡλίου καὶ ἀνέμων ὑπερκύρημα τοῖς δεομένοις. καθόλου δὲ ὅπερ ἂν παρέχοι σπήλαιον αὐτοφυὲς, ἔχον μυρίαν ὑποδυσιν ἀνθρώπῳ, τοῦτο χρὴ παρέχειν ἡμῖν τὴν οἰκίαν, τοσοῦτον εἴπερ ἄρα πλεονεκτοῦσαν, ὅσον καὶ ἀπόνοιαν θρεπτῆς ἀνθρωπίνης ὑπερτυθίσκειν ἔχει. τί δὲ αἱ πολύκλωλοι αὐλαί; τί δὲ αἱ ποικίλαι χρήσεις; τί δὲ αἱ * χρυσόροφοι τέγαι; τί δὲ αἱ πολυτέλειαι τῶν λίθων; τῶν μὲν χαμαὶ συμπρισμένων, τῶν δὲ εἰς τοίχους ἐγκειμένων· εἶεν καὶ πάνυ πόρρωθεν ἠγμένων λίθων, καὶ δι' ἀναλωμάτων στελέχων.

Ista quidem de alimonia dixit. volebat autē etiam tegmen virum temperantē corpori quærere, non sumptuosum, nec exquisitum. Vēste Eiusdem ex libro de Vestimento. Pertinēt autem hæc ad temperantiam potiùs.
nempe & calceamentis eodem modo vtendum esse aiebat, quo panoplia: nempe defendendi corporis gratia, nec ostentationis. Sicut igitur ea optima sunt arma quæ firmissima, quæq; tuēri indutum eis maximè valent, non insignia & splendida: ita amictus quoque & calceorum vsus qui sit corpori commodissimus, optimus est: & non is qui stolidorum oculos possit in se conuertere. Decet enim tegumento ipso præstantius & fortius efficere id quod tegitur, & non imbecillius simul ac deterius. Qui igitur leuitatem & mollitiem carnis per vestitum student consequi, corpora sua corrumpunt: si quidem dissolutum fluxúmque corpus & molle, multò inertius ignauiúsque duro, & laboribus exercito, est. At qui corroborant, & firmiora reddunt vestitu, isti sunt qui soli ea quæ teguntur adiuuant. Quare minimè honestum est, vestitu nimio operire corpus, aut fasciis inuoluere, aut manus pedésue, circumligatis cuiuscunq; generis pannis aut linteis quibusdam, molles & languidos reddere, cùm morbo non sunt impliciti: omnino etiam non decet expertes frigoris & æstus esse, sed algendum est mediocriter hyeme, & apricandum æstate, minimè autem in vmbra deliteſcendum. Ac vnica quidem vti tunica, quàm opus habere duabus, plurisve æstimandum est: & nulla vti præstat quàm vna, sed interula sola. Ac discalceatum incedere præstantius est, quàm calceari. propemodum enim dixerim, calceatum esse, perinde esse, ac colligatum & vinctum esse. Cæterùm immunitas calceorum, multum facilitatis & agilitatis præbet pedibus, si exercitati fuerint. Vnde tabellarios videre est non vti calceamentis in viis: atque ex athletis cursores non posse seruare celeritatem, si opus sit ipsos currere in calceis. Quoniam verò tegminis ergò & ædes fabricamus, aio eas quoque habita ratione necessitatis extruendas esse, quo propulsent frigoris, propulsent etiam æstus sæuitiem, sint denique contra solem & ventos paratum præsidium indigētibus. In summa quem vsum præbeat specus, quem natura sic finxit, qui habet mediocre receptaculum homini, eundem domus nobis debet præstare tantò, si omnino velis, operosior, vt recondere commodè liceat quæ victum hominis attinent. Quorsum verò vndiq; columnis suffulta regia? q' varij & multiplices vsus? quò aureo culmine nitida tecta? Ad quid etiam sumptus lapidum? quorum alij humi coaptantur, alij muris inseruntur: quorum aliqui è longinquo aducti sunt, & magnis impensis.
* Forsan χρὴ etc.

An non hæc omnia ſupernacanea, minimeq́ neceſſaria? ſine quibus & vita & ſanitate frui licet: plurimum autem negotij faceſſunt, multáſque poſtulant pecunias, quibus poſſet quis & publicè & priuatim multos demereri. Atqui quanto præclarius eſt multos beneficijs afficere, quàm ſplendidè habitare? quanto etiam conuenientius viro integro ſumptus facere in homines, quàm in ligna & lapides? Quanto denique utilius multos amicos poſsidere, quàm amplam domũ comparare? quod contingit ei, qui prompto animo beneficia confert. Quem vero tantũ fructum ceperit quiſquã ex amplitudine & pulchritudine domus, quantũ perciperet liberaliter ciuitati & ciuibus è ſuis bonis impertitus?

Incerti authoris. Muſonij tamen videntur, ex phraſi & ſententijs Stoicis.

Vacuo doloris exiſtenti facere. Quapropter dico, non cerno, qui ipſa res habeant vllam difficultatem, ſiue ſenium, ſiue paupertas, ſiue exilium. Scitè enim Xenophon ait: ſi tibi inter duos fratres qui parè ſubſtantiã diuiſerũt, oſtendam vnũ quidè paupertate extrema premi, alterum verò facilimè, & in rerũ abundantia agere, an non inde liquidũ erit, non opes, ſed aliud quiddam incuſandũ eſſe? Pari modo ſi tibi oſtendero duos pauperes, duos ſenes, duos exules, alterum quidè in omni tranquillitate, & abſq́ perturbatione eſſe, alterũ vero omnino turbari: an nõ perſpicuũ eſt, quod non ſenũ, non paupertas & exiliũ culpanda ſint, ſed aliud quippiã. Et quod Diogenes fecit illi qui ſumptuoſam vrbẽ Athenas eſſe dicebat: Acceptũ enim eũ duxit in pigmentarij tabernã, & percontabatur, quanti cypri hemina? mina, ait myropola. ibi exclamauit, ſumptuoſa ſanè ciuitas. Abduxit ipſum rurſus in popinã, ac rogabat, quãti hæc perna? tribus drachmis: vociferabatur, ſumptuoſa ciuitas. Ad lanas rurſum molles, & quanti, inquit, ouis? mina, inquit: proclamabat, ſumptuoſa ciuitas. Adeſdum, ait, huc. ducítque eum etiam ad lupinos: quanti chœnix? chalco, id eſt, areolo, ait. exclamat Diogenes, vilis ciuitas. Rurſum ad caricas, duorum areolorum: & ad baccas myrti, duorum areolorum. vilis ſanè ciuitas, ait. Vt igitur hic ciuitas non eſt vilis & ſumptuoſa: ſed perinde vt vixeris, erit vel ſumptuoſa, vel vilis: itidem res, ſi ſic acceperit & geſſerit, leues facileſq́ videbuntur: ſin ſic, graues moleſtæque. Sed tamẽ videtur mihi paupertas afferre quandã moleſtiam & difficultatẽ. Proin magis laudauerit quis eũ qui pauper facilè ſenectã tulerit, quàm qui idẽ fecit diuitijs affluẽs. Ecquid verò tandẽ moleſtiæ laboriſq́ affert paupertas? An nõ Crates & Diogenes pauperes erãtiuit quã facilè egerunt, alacres lætiq́ exiſtentes ciã mendicãdo, et frugali parcoq́ victu contenti. Inopia & res alienũ ſe circũſtant? conchã & fabã colligе, inquit Crates, & ſi qua his ſimilia. hæc ſi feceris, facilè

* Legoti.

οὐ ταῦτα πάντα περιττὰ, καὶ οὐκ ἀναγκαῖα; ὧντι χωρὶς καὶ ζῆν καὶ ὑγιαίνειν ἐστί, πραγματείας δ' ἔχει πλείστην, καὶ δεῖται χρημάτων πολλῶν, ἀφ' ὧν ἄν τις ἐδυνήθη καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ πολλοὺς ἀν' ὠφέλους ἐργάσασθαι. καίτοι πόσῳ μᾶλλον ἐλευθέριον, τὸ πολυτελῶς οἰκεῖν, ὅ πολλοὺς ἐργατεῖν; πόσῳ δὲ καλοκαγαθικώτερον τὸ ἀναλίσκειν εἰς ξύλα καὶ λίθους, ὅ εἰς ἀνθρώπους ἀναλίσκειν; πόσῳ δὲ ὠφελιμώτερον τὸ περιβεβλῆσθαι μεγάλην οἰκίαν, ὅ κεκτῆσθαι φίλους πολλούς; ὃ γίνεται τῷ πρόθυμος ἐργατοῦσιν. τί δ' ἄν τις ὀναίατο ὁ τηλικοῦτον ἀπ' οἰκίας μεγέθους τε καὶ κάλλους, ἢ λίκνον ἀπὸ τοῦ χαλίζεσθαι πολλῷ καὶ πολίτας ἐκ τῶν ἑαυτοῦ;

Ἀνωδύνῳ ὄντι ποιεῖν. δεῖ ἄρα λέγω, οὐχ ὁρῶ πῶς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχει τὴν δύσκολον, ἢ γῆρας, ἢ πενία, ἢ ξενία. οὐκ ἀπόδοις γὰρ Ξενοφῶν, ἐάν σοι, φησὶ, δείξω δύο ἀδελφῶν τὴν ἴσην οὐσίαν διελομένων, τὸν μὲν ἐν τῇ πάσῃ ἀπορίᾳ, τὸν δὲ ἐν ἀφθονίᾳ, οὐ φανεῖν, ὅτι οὐ τὰ χρήματα αἰτιατέον, ἀλλ' ἕτερόν τι; οὕτως ἐάν σοι δείξω δύο πένητας, δύο γέροντας, δύο φυγόντας, τὸν μὲν ἐν τῇ πάσῃ εὐκολίᾳ καὶ ἀπαθείᾳ ὄντα, τὸν δὲ ἐν τῇ πάσῃ ταραχῇ· οὐ φανεῖν ὅτι ἡ τὸ γῆρας, ἡ τὴν πενίαν καὶ τὴν ξενιτείαν αἰτιατέον, ἀλλ' ἕτερόν τι; καθάπερ Διογένης ἐποίησεν πρὸς τὸν πολυτελῆ Ἀθήνας καλοῦντα αὐτὸν, ἢ ἦν εἰς τὸ μυροπωλεῖον, καὶ ἐπυνθάνετο, πόσου ἡ κύστις ἡ κοτύλη; μνᾶς, φησὶν ὁ μυροπώλης. ἄνεχε φησὶ, πολυτελής γε ἡ πόλις. ἀπῆγεν αὖτ' πάλιν εἰς τὸ μαγείρειον, ἢ ἐπυνθάνετο, πόσου τὸ ἀλεκτρυόνειον τῶν ὀφθαλμῶν ἑβδόμη, πολυτελής γε ἡ πόλις. εἰς τὰ ἔρια πάλιν τὰ μαλακά, καὶ πόσου τὸ πρόβατον; μνᾶς, φησὶν ἑβδόμη, πολυτελής γε ἡ πόλις. δεῦρο δή φησι, καὶ ταῦτα ἄγαθον ἢ εἰς τὰς θρῖμμας, πόσου ἡ χοῖνιξ; χαλκοῦ, φησὶν ἄνεχε φησὶν ὁ Διογένης, εὐτελής γε ἡ πόλις. πάλιν εἰς τὰς ἰχάδας, δύο χαλκῶν τῶν δὲ μύρτων, δύο χαλκῶν. εὐτελής γε ἡ πόλις. οὐ ζῆπον οὖν ὧδε οὐχ ἡ πόλις εὐτελὴς ἢ πολυτελὴς, ἐὰν μὲν γὰρ ὦσι τὰς ζήσῃ. ἐὰν δὲ ὦσι, εὐτελὴς ὦσι καὶ τὰ πράγματα, ἐὰν μὲν τις αὐτοῖς ὦσι χρῆται, εὐπετῆ καὶ ῥᾴδια φανῆται· ἐὰν δὲ ὦσιν, δυσχερῆ. Ἀλλ' ὅμως δοκεῖ μοι ἔχειν τι ἡ πενία δυσχερὲς καὶ ἐπίπονον. καὶ μᾶλλον ἄν τις ἐπαινέσαι τὸν μὴ πενίας εὐκόλως γῆρας οἰσόμενον, ἢ τὸν μὴ πλούτου. Καὶ * ἐπὶ ἔχει δυσχερὲς ἢ ἐπίπονον ἡ πενία; ἢ ὁ Κράτης καὶ Διογένης πένητες ἦσαν; καὶ πῶς ῥᾳδίως διεξήγαγον; ἄτυφοι ἡδόμενοι καὶ αἰτοῦσαι, καὶ διαίτῃ εὐτελεῖ καὶ λιτῇ δυνάμενοι χρῆσθαι. ἀσπάλαθοι καὶ δάκνα πρόεσκεν; κόγχοι καὶ κύαμον συνάγαγε, φησὶν ὁ Κράτης, καὶ τὰ τούτοις παρόμοια. κἂν τάδε δρᾷς, ῥᾳδίως

ζήσεις

ἡσυς ξύπαγον καὶ πενίας. ἢ τί δεῖ μᾶλλον ἐπαινέσαι τὸν μὴ πενίας δύσκολως γῆρας διενεγκόντα, ἢ τὸ μὴ πλούτου † Ἐπὶ τοῦδε γνῶναι ῥᾳδίστερόν ἐστι, ποῖόν τι ἐστὶ πλοῦτος, ἢ ποῖον ἡ πενία. Ἀλλὰ καὶ πλούτῳ πολλοὶ μὲν γήρως δυσκόλως χρῶνται, καὶ πενίᾳ ἀγλιτῶς καὶ ὀδυρτικῶς. καὶ ὅτε τοῦτο ῥᾴδιον, ὥστε τῷ πλούτῳ ἐλευθερίως καὶ ἀφόρτως ὅτε ἀχθῆναι, ὥστε πενίᾳ γλυκέως. ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ἀμφότερα. καὶ * ὥσπερ τοῖς πολλοῖς δύσκολα καὶ ξύπαγον, οὕτω καὶ τοῖς αὐάπαλιν. καὶ ἐὰν μὲν ἐκ παιδὸς πεντεύσει μὲν ἐν τῷ βίῳ· εἰ δὲ μὴ, ῥᾳδίως ἀπαλλάττεται, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου. καθάπερ γὰρ ἐξοικίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ἔστ' ἂν ὃ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἀναμιζόμβος τὴν θύραν ἀφέλῃ, τὸν κέραμον ἀφέλῃ, ὃ φρέαρ ἐγκλείσῃ· οὕτω καὶ ἐκ τοῦ σωματίου ἐξοικιζόμεθα, ὅταν ἡ μισθώσασα Φύσις, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, ἀχρεωλυτοῦντα. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συμποσίου ἀπαλλαττόμεθα, ἡδὲν δυσχεραίνοντες· οὕτω καὶ ἐκ τοῦ βίου, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ, ἐμβαίνοντες * ἔρυμα. ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, δεῖ καὶ τὸν πρόλογον, δεῖ καὶ τὰ μέσα, δεῖ καὶ τὴν κατάστροφήν· οὕτω καὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ, δεῖ καὶ τὰ πρῶτα τοῦ βίου, δεῖ καὶ τὰ μέσα, δεῖ καὶ τὴν τελευτήν. καὶ ὥσπερ ἱμάτιον παλαιὸν πεῖσμα γιγνόμενον ἀπορρίπτω, καὶ οὐ προιέλκω, οὐδὲ φιλοψυχῶ, ἀλλὰ καὶ δυσάρεστος ἐπὶ δυσμαῖς ἀπαλλάττομαι. καθάπερ καὶ Σωκράτης· ἐξὸν αὐτῷ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, εἰ ἐβούλετο, ἐξελθεῖν, καὶ τῶν δικαστῶν κελευόντων ἀφυγεῖν τιμήσασθαι, οὐ προσεῖχεν, ἀλλὰ τὸν Πρυτανείου σιτήσεως ἐτιμήσατο· καὶ τριῶν ἡμερῶν αὐτῷ δεχόσων, τῇ πρώτῃ ἔπιεν, καὶ οὐ προσέμεινε τὴν τετάρτην ἡμέραν τὸ ἑκάτην ὥραν φθάσαι, εἰ ἔστιν ἥλιος ὅπου τῶν ὀρῶν, ἀλλ' ἐδάρσυνε τῇ προθέσει.

Καὶ μήποτε μὲν διενεχθείην τοῖς οἰκειοτάτοις· διενεχθεὶς δὲ, διαλλαχθείην ὡς τάχιστα. μηδενὶ ὀπισθοβουλοίμην· ὀπισθοβουλόμενος δὲ, αὖθις ἀναγκήσω τὸ τι αὖ δράσας αἰσχιον, ἀπαθὴς διαφύγοιμι. ὀργῆς κρατοίην· ἐρῶν καὶ ὀπτυμένοιμι καὶ τυγχάνοιμι μόνων τῶν καλῶν. τῶν δὲ ἀπ' ἐναντίας τὸ ὀπτυμένης μηδὲ ἁμαρτεῖν ποτε ὥστε εὔξασθαι, τύχοιμι † (ὀπτυμένης μόνης.) βούλομαι πάντας εὐτυχεῖν, φθονοίησαμι δὲ οὐδενὶ τῶν εὐτυχούντων. Μήποτέ τις ἐμὲ τῶν νομιζομένων φιλεῖν ἧττον εὖ φρονοῦντα λάθοι, μηδὲ αἰσθοίμην. τί γὰρ δεῖ τοῖς φίλοις τὸ τύχης δεδομένοις φθονεῖν; φίλοι δέ με, καὶ οἱ κατ' ἀξίαν εὐτυχοῦντες, εὐφραίνοιεν. μήποτε τῶν ἀπὸ οἰκείης γνώμης ἐμοὶ ἐπαινεθέντων κατ' ἐμοῦ ἐπαινεθέντι δυστυχήσαντι ἐπιφθονοίην. μήποτε συγγνοίην ἐμαυτῷ κακῶν τευ πρὸ αἰτίας παρασχόντι. λαθών ποτε ἐμὲ αὐτὸν ὡς φίλος ἢ τοι τί εἶπας, ἢ πράξας, μὴ μεμείναιμι τοὺς μωμησομένους

statues tropheum paupertatis. Aut cur potiùs laudare conuenit eum qui pressus paupertate, facilè senectam tulerit, quàm eum qui idem diues fecerit? In ea nempe facilius est cognitu, qualis res sint opes, qualisve paupertas. Quin diuitijs multi in senectute difficulter vtũtur, & paupertate illiberaliter, & cũ querelis: & nec hoc facilè, vt diuitijs liberaliter, citraq; molestiã vtãtur: nec illud, vt paupertate generosè. sed eiusdẽ sunt vtraq; hæc. & sicut apud multos valet commodè, ita apud alios contrà. Et siquidem conducat, cum paupertate manẽt in viuis: sin minùs facilè migrant, tanquam è solenni conuentu ac celebri, ita etiam è vita. Non aliter quàm è domo, inquit Bion, exigimur, si locator non accepto precio habitationis, fores reuellat, tegulã adimat, puteum obstruat: ita etiam hoc corpusculo relegor, quando quæ locauit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, nõ moror amplius. Sed sicut è conuiuio discedo, nihil indignans: itidem è vita, cùm tempus aderit, scapham vt trajcias ingredere. Sicut bonus histrio, benè prologum, benè medium fabulæ, nec non benè etiam catastrophen agit: ita bonus vir quoq; primordia vitæ rectè, & media probè, finemq; congruentem his administrat. Et vt pallium, vbi detritũ fuerit, depono, non procrastino, nec vitæ tuẽdæ desidero flagro: sed & cùm liceret adhuc beatè & fæliciter degere, morior. Quemadmodũ & Socrates: licebat ei, modo voluisset, è carcere exire, & iudicibus hortantibus multam pecuniariam pendere: non acquieuit, sed mulctatus est Prytanei demenso: ac triduo ei concesso, primo bibit, & non voluit tertij diei postremam horam expectare, donec sol iugamontium transcenderet, sed animosè primo die ebibit.

Nunquã equidẽ dissidere me velim à familiarissimis: sin dissidium intercedat, quàm primũ reconcilier, velim. Absit vt cuiq; insidias struam: insidijs verò petitus, vtinam elabar immunis ab omni perturbatione, minimè graue aut irrenocabile quicquam perpetrare coactus. Vtinam iram temperem: amem, desiderem, & assequar sola bona. Quæ verò sunt cupiditatis prauæ, ea nec per errorem optãti contingere velim. Optem omnes fælici fortunæ vti, nulli verò inuideam ex his qui fruũtur prospera fortuna. Nunquam quisquã me eorum qui habentur temerè fortunati fæliceq;, attonitũ faciat, neq; tristitia afficiat. Quid. n. attinet hæc quæ fortuna largita est inuidere? Amici potiùs me, quiq; pro dignitate rebus secundis vtũtur, exhilarẽt. Nunquã etiã ei qui sponte odiũ suscepit contra me, vbi infortunio diuexatur, gestiẽs insultẽ. Nunquã mihi ipsi cõscius sim, quo occasionẽ vllius mali cuiquã præbuerim. Si quãdo ignorãs quicquã vel dixero, vel designauero, nec expectem dũ alij carpant

* Forte inl.

* Forsan ὥσπερ.

† Videtur abundare.

Incerti authoris.

BIBLIOTECA RAS CCM VITTORIO EMANUELE

& obiurgent: sed ipse me potiùs vituperem, donec emendetur. Norim fortiter ferre casus, & mediocria accipiam prout eorum fert natura: rebus verò altis & excellẽtibus ne, cuiquam quod in me est, ipsum me applicem. Res prosperas norim gerere modestè, ne quando successu rerum in superbiam temerariam efferar. Diuitias iudicem, quod satis sit vitæ temperanti. Infinitum & insatiabile studium pecuniarum nunquam quidem me inuadat: solisque è di-
* Fortè in ſw. *sciplinis, quæ animum in quo hærent fixæ adiuuant, velim eas mihi quas decet obtingere. Vincam victoria quæ nec mihi, nec contrà disceptanti, noxia sit. Contendere intempestiuè cum amicis, & in disputationibus, prudens caueam. Ne contrà quàm sentiam, in disputationibus, studio vincendi, contentionem foueam amplexérque. Ne quando cum iactura*
* παρὲ. *veritatis, etiam secus quàm ipse credam in animo, falsa argumentatione decipiam contra disputantem, aut saltem ad contendendum extimuler. Veritatem illustrantibus dictis, semper socius defensórque sim. Effrenis cupiditas nunquam vlla vel in mentem veniat. Conuersor assiduè prudentibus: luceátque mihi cum his colloqui à quibus discedam omnino aliquid boni adeptus. Nunquam inciter, vt lucri causa peccem. Amicos dissidentes reconciliem. Amicis si queam & indigentibus necessaria suppeditem. amicos in periculo existẽtes, si queam prodesse, nunquam destituam. Amicorum calamitates, quibuscunque rebus id fieri queat, restituere promptus paratúsque sim. Dolentibus conuersans, placido & leniente eorum mœstitiam sermone releuem. Norim meipsum reuereri. Bona auidè discere assuescam. Quæram non curiosa & acuta, sed quæ optima sint, & quibus perceptis vsui esse queam. Deos colam & ritu ciuitatis, & cum diligentia. Domi habitem mente pia. Semper in me ira commotum, placatum reddam. Assuefaciam me ipsum vt sim mitis, néve res molesto & iniquo animo feram. Qui malus sit, & quid abhorum quouis patratum sit, ne curem: norim autem bonos, eósque sectèr. Ne cui quid debeam. Sin èo magna ex necessitate adigar, obtingat mihi vt statim queam liberari. Laudem bonos candidè: obtrectatricem autem linguam cuiusuis exosam habeam. Norim tacere, quæ tacita esse præstat.*

Socrates. *Neq; nauem vnica anchora, neque vitam vna spe, fultam esse oportet.*

Themistij ex libro de moderatione affectuũ, aut amore liberorum. *Sic autem & hominem imbutum esse necesse est gaudio, & dolore, & reliquis omnibus affectibus, vehementiore tamen & magis durabili dolore. Atque hoc ipsum etiam Æsopus affirmat. Lutum enim Prometheus,*

κὴ ὑπιπλήξοντας· αὐτὸς δὲ ἐμαυτὸν μαμπσαίμιλυ, μέχρι τῦ ἀκέσασθαι. εἰδείλυ ἡμεραίως φέρειν τὰ παρατιθέμενα· κὴ τὰ μέτρια ἐνδεχοίμιλυ, ὥς σφ αὐτῶν ἔχει ἡ φύσις· τοῖς δὲ ὑπερβάλλυσι, μὴ κὴ ὃ παρ' ἐμὲ αὐτὸν παρεσθείλυ. δ' ὐτυχίλυ εἰδείλυ φέρειν σωφρόνως, μήκητε ὑπὸ εὐθηνίας ἐς ὑπερφανείλυ ἄλογον ἀερθείλυ. Πλῦτον νομίζοιμι τὸν ἀρκέοντα βίῳ τῷ σώφρονι. Ἄπαυστον κὴ ἀκόρεστον ὑπιθυμείλυ χρημάτων μὴ μήκητε ἐχείλυ, μύνων δ' * αὐτῷ ὠφελεόντων τὴν ψυχὴν μαθημάτων, ἐθέλοιμι ἃ δεῖ ἔσεσθαι. νικᾶλυ νίκλυ τὴν κὴ ἐμοὶ κὴ τῷ παρεσδιαλεγομένῳ ἀβλαβέα. Φιλοτιμέεσθαι δὲ κὴ χαίρειν παρὸς φίλους, κὴ ὲν ταῖς ζητήσεσι φυλασσοίμιλυ. μήκητε κὴ παρὰ ὃ ἐμοὶ δοκέον ὲν ταῖς ζητήσεσι τῆς νίκης ἕνεκα ἔρειν ἀπασσαίμιλυ. μήκητε ὑπὶ βλάβῃ τῦ ἀληθέως, κὴ ὥς τε * παρὰ αὐτὸς εἰδὰ παραλογίσασθαι τὸν παρεσδιαλεγόμενον, ἢ ἐείσας ἐπαρθείλυ. τοῖς δ' ἀληθὲς λόγοις ξυνιεῖσιν ἀεὶ ξυμμαχοίμιλυ. Ἀκολάστου ὑπιθυμίης πέρι μήκητέ τι μηδὲ ὑπονοηθείλυ. ξυνείλυ ἀεὶ τοῖς σώφρονιν εἶη τέ μοι ἀεὶ παρεσδιαλέγεσθαι, παρ' ὧν ὅτι τι πάντως ἀπελθεῖν χρηστὸν παρεσλαβόντι. μήκητε ἐπαρθείλυ κέρδεος ἕνεκα πλημμελῆσαι. Φίλοις ξυμφερομένοις καταρτίζοιμι. φίλοις δεομένοις κὴ τοῖς δεομένοις τὰ δέοντα ἐπαρκέοιμι. φίλοις ὲν κινδυνίοις καταστάσι δεομένοις ὠφελέειν, μήκητε ἐγκαταλίποιμι. φίλων ξυμφορὰς, ἀφ' ὧν οἷόν τε, ἐπανορθοῦσθαι παρεσκευοίμιλυ. λυπεομένοισι παρεὼν, ἑλαρύνοιμι ἠπίῳ κὴ ἀκεσίμῳ λόγῳ τὰς αἰτίας. εἰδείλυ ἐμαυτὸν αἰδέεσθαι. τῶν καλῶν φιλομαθείλυ ἀσκέοιμι. ζητείλυ μὴ τὰ ἄθεσπα, ἀλλὰ παρεὶ ὧν ἄριστον, κὴ ἃ μαθὼν ὠφελησοίμιλυ. Θεοὺς τιμᾶλυ κὴ νόμῳ πόλιος, κὴ σωφρονέειν οἰκείλυ τρόπῳ εὐσεβέως. ἀεὶ τὸν ἐμοὶ θυμούμενον, ἡμερσίλυ. ἐθίζοιμι ἐμὲ ὠυτὸν ἵλεων εἶναι, κὴ μὴ παρὸς τὰ ῥήγματα ἔχειν δυσκόλως. τὰς ποινὰς, κὴ τίνι τούτων τί ποτε πέπρηκται, μὴ μέλοιμι εἰδείλυ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, κὴ τούτους μεταδιώκοιμι. Ὀφείλοιμι μηδενὶ μηδέν· εἰ δέ ποτε ὑπ' ἀνάγκης μεγάλης ἐς τοῦτο καταστείλυ, θᾶσσόν μοι τάχιστα ἐλευθέρῳ γενέσθαι δυνηθεῖναι. Αἰνέοιμι τοὺς ἀγαθοὺς ἀφθόνως· φιλόφρονα δὲ γλῶσσαν πάντος ἀποσυκείλυ. εἰδείλυ σιγᾶν, παρεὶ ὧν ἄμεινον.

Οὔτε ναῦν ἐξ ἑνὸς ἀγκυρείου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέον.

Οὕτω δὲ κὴ τῷ ἀνθρώπῳ ἐγκεχρῶσθαί δεῖν ἀναγκαῖον ἡδονῇ, κὴ λύπῃ, κὴ ξύμπαντα τὰ ἄλλα παθήματα, πλείω δὲ κὴ ἐμμοιωτέραν τὴν λύπην. κὴ τοῦτο αὖ πάλιν Αἴσωπος λέγει. τὸ γὰρ πηλὸν αὐτῶ ὁ Προμηθεὺς,

ἀφ' ὧ

ἀφ' ὧν τὸν ἄνθρωπον διεπλάσατο, οὐκ ἐφύρησεν ὕδατι, ἀλλὰ δακρύοις. οὐκοῦν οὐκ ἐπῆν αὐτὰ περᾶσθαι χρεών, ἀμήχανον γάρ. ἀλλ' εἴπερ ἄρα εἴη ὁπωσοῦν τε καὶ σφόνδρα, καμίζειν τε ἐφ' ὅσον δυνατὸν, καὶ παθετεῖν ταύτην δὲ μάλιστα πρέποι τὴν ὁπωμέλησαι. καὶ ὅπως σοι αὐτὰ παιδαγωγοῦντι, ἀναφαίνοιτο χρήσιμά τε καὶ ὠφέλιμα, αὐτὴ ἀχρήστων καὶ βλαβερῶν. ἃ γὰρ ὁ Θεὸς αὐτὰ συνεκεράσατο τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπως λώβην τε αὐτῷ καὶ αἶσχος πορισθείη, ἀλλὰ καὶ ταῦτα πρὸς δόκησιν καὶ σωτηρίαν τοῦ γένους, προσφυή τε καὶ προσηνέδμοσε τῇ ψυχῇ· θυμὸν μὲν, ὅπως αἱ τὰ βλάπτοντα ἀμύνωμεθα· ὀπτυμίαν δὲ ἐδωδῆς καὶ πυκνῶν, πρὸς τὴν ξύμφυτον καὶ ἀναγκαίαν ἀπορροὴν. καὶ ὅτῳ δὴ ἄλλο πρὸς ἄλλην τινὰ πεπαγμένον τοῦ σώματος * κῆρα. μεμῆφθαι δὲ ἕκαστον χρὴ οὐ τῷ μέτρῳ. καὶ ὃ μέτρον τοῦ ἑκάστου ἐστὶν ἀρετή· τοῦ μὲν θυμοειδοῦς, ἀνδρία· τοῦ δ' ὀπτυμητικοῦ, σωφροσύνη· τοῦ δὲ αὖ φιλοχρημάτου καὶ φιλοκερδοῦς, ἐλευθεριότης τε καὶ μεγαλοπρέπεια. ὅσον δ' ἐπίδην πρὸς τιμὰς καὶ δυνάμεις καὶ προεδρίας, τοῦτο ὅτι τὸ μέτριον μεγαλοψυχία. εἰ δ' ἀκόσμητα ἐάσειν καὶ ἀθεράπευτα οὐκοῦν τὸν λόγον, καθάπερ φυτὰ ἥμερα καὶ χρηστὰ, ὑφ' ἁμελήσαντος γεωργοῦ, ἀπαγριοῦται βύσις καὶ ἐξυβρίζει, καὶ καθαλλόμενα τὰς κακίας, καθάπερ ἀκάνθας χαλεπὰς καὶ φαρμακώδεις τοῖς τε ἄλλοις, καὶ μάλιστα τῷ κεκτημένῳ. ἔστι δ' ἐφ' ὧν ἔμπαλιν καταφθίνει καὶ ἀπορραίνεται εἴσω τοῦ ἀκμῆς, καὶ δέον δ' ὅτοι τοῦ λόγου κολούοντος καὶ θλίβοντος καὶ προζεύλου πρὸς τὸ αὔξειν τὸ οἰκεῖον. καὶ δὴ καὶ τοῦτο ἄρα ἑκάστην ἀρετὴν πρόσκαθηται ἔνθεν καὶ ἔνθεν, δύο κακίαι· ἡ μὲν ὃ ὑπείκει τῷ παθήματος ἀγαπῶσα· ἡ δ' ὃ πλεονάζον ἀσπαζομένη. δεῖ δὴ καὶ πρὸς τὰ φαῦλα καὶ διεστραμμένα ὁρῶντας ἅπαντας ὁμοίως ὑποπτεύειν καὶ ἐξελαύνειν, ἀλλὰ ὃ βέλτιον ἐξετάζειν τῆς φύσεως, καὶ πρὸς ὅ, τι ἔκαστον τῶν παθημάτων ἐνεφύτευσε καὶ ἐνεσημήνατο τῇ ψυχῇ.

Ἄλλαι ἀρεταὶ αἱ τοῦ πολιτικοῦ, καὶ ἄλλαι αἱ τοῦ πρὸς θεωρίαν ἀνιόντος, καὶ ἀφ' οὗτος λεγομένου θεωρητικοῦ. καὶ ἄλλαι αἱ τοῦ ἤδη τελείου θεωρητικοῦ, καὶ ἤδη θεατοῦ. καὶ ἄλλαι αἱ τοῦ νοῦ, καθαροῦ, καὶ ὑπὸ ψυχῆς καθαροῦ. αἱ μὲν τοῦ πολιτικοῦ ὑπομετριοπαθείᾳ τοῦ ἀλόγου κείμεναι, τῷ ἕπεσθαι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ λογισμῷ τοῦ καθήκοντος καὶ τὰς πρᾶξις. δι' ἃ πρὸς κοινωνίαν βλέπουσαι τὴν ἀδλαβῆ τῷ πλησίον, ὑπὸ τοῦ συναγελασμοῦ, καὶ τῆς κοινωνίας πολιτικαὶ λέγονται. καὶ ἔστι φέγγος μὲν περὶ τὸ λογιζόμενον· ἀνδρία δὲ, περὶ τὸ θυμούμενον· σωφροσύνη δὲ ἡ ἑκάστου τούτων ὁμοῦ οἰκειοπραγία, ἀρχῆς πέρι καὶ τοῦ ἄρχεσθαι. αἱ δὲ τοῦ πρὸς θεωρίαν πρόσκοπον θεωρητικοῦ, οὐ λήσασαι κεῖνται

ex quo hominẽ effinxit, nõ macerauit aqua, sed lachrymis. Non igitur qui extirpemus eos, tentandũ est: impossibile enim. Sed si quo modo detur, extenuandæ eorũ vires, & mitigãdi sedandiq; sunt, ferendiq; quantũ quas, & ratione regendi: curari enim coliq; non admodũ se difficiles prabent. Atq; isto pacto si eos moderere, apparebunt vtiles & cõmodi ex inutilibus & noxijs facti. Non.n. Deus eos inseuit homini in hoc, vt noxam & probrũ ei concilient, sed eos quoq; ad durationem et salutem generis, animæ attexuit & coniunxit: iram quidem, vt nocitura propulsemus: appetitum verò cibi & potus, ad instĩtũ & necessarium corporis nostri per diuersos meatus effluxum. & sic sanè aliud ad aliam certã destinatum est corporis sortem, conditionémve. Manere autem quemque oportet intra suos fines. isq; præscriptus modus cuiusq; fit virtus. partis quidem irascibilis, fortitudo: concupiscibilis verò, temperantia: amoris pecuniæ & lucri, liberalitas, & magnificentia facultatis vero quæ stupet & admiratur honores, & potentiam, & primas dignitates, eius est mediocritas ipsa magnanimitas. Si autem relinquantur incompositi, nec ratio adhibeat cultum, perinde vt plantæ satiuæ & bonæ, negligente agricola, statim efferantur & petulantes fiunt. & suppullulant vitia, ceu spinæ horridæ, noxiæ & venenatæ cùm aliis, tum illi potissimùm qui possidet. Sunt porrò alij in quibus contrà pereũt & marcescunt, nec vigorem suum assequantur, & illi egent ratione quæ compescat, cogat, & premat ad incremẽtum debitum. Ideoq; vnamquamque virtutem circunsidẽt ex vtroq; latere duo vitia: alterum quod defectum affectus amat, alterũ quod excessum amplectitur. Non autem conuenit prauos & distortos respiciendo, omnes ex æquo suspectos habere & expellere: sed consilium indagare naturæ, & in quem vsum affectus quosq; insenerit, atq; impresserit ceu notam animæ.

Aliæ virtutes sunt politici, aliæq; ad contemplationẽ ascendentis, ideoq; dicti cõtemplatiui. aliæ item eius qui iã perfectus est speculatiuus, iamq; intentus est contemplationi. aliæ quoque virtutes mentis, quatenus mens, et ab anima pura. Virtutes politici viri in mediocritate affectuum ipsius irrationalis partis animæ sitæ, sequendo & sectando rationem decori in rebus agendis. propterea ad societatem cũ spectent innocuam eorum qui vicini iunctiq; sunt, à congregatione & communione politicæ appellantur. Ac versatur quidẽ prudentia circa id quod ratione vtitur: fortitudo verò circa id quod monetur & impellitur ira: Tẽperãtia verò cuiuslibet harũ peculiaris actio de imperio & obedientia. Virtutes aũt eius qui proficit ad contẽplationem contẽplatiui, posita sunt in recedẽdo ab ijs quæ ci

* Fortè χρέων.

Porphyr. ex lib. de occasionibus ad intelligibilia.

* Fortè in-tus ὦσα.

militer hic fiũt. quare et purgationes hæ dicũtur, in abstinentia spectatæ actuũ corporis, & compassionum consensusq; naturalis qui est ad illud. Hæ quippe sunt animæ, quæ discedit ad id quod reuera est. Ciuiles autem mortalem hominẽ adornant & componunt, quin & præcurrunt politicæ ipsas purgationes. Oportet enim iuxta eas informatum desistere ab agendo opera corporis tanquam principalia. Quapropter in purgationibus quidem corpori non consentire, sed solam operari animam, efficit sapientiam: quæ per purum intellectum perficitur. At non simul affici, constituit temperantiam. Cæterùm nõ timere, recedentem à corpore, ceu in vanum quid, & nusquam extãs, fortitudinem. Præeunte autem ratione & intellectu, & nulla parte refragante, iustitia id erit. Itaque affectio habitusq; secundum ciuiles virtutes, in moderatione affectuũ spectatur, finẽ propositum habens, vt viuat tanquam homo naturæ consentaneè. Affectio verò secundum contemplatiuas, in vacatione affectuum: cuius finis est, Deo similem reddi. Quoniam autem purgatio alia quidem est quæ emaculat, alia verò ab omni fece & labe repurgatorum: virtutes illæ purificantes secundum vtraq; † τὰ hæc significata purgationũ considerantur. nam animam & purgant, & purgatæ iam conuersantur. Finis enim ipsius purgandi est, purgatũ esse. Sed quoniam purgari & purgatum esse, est ablatio omnis alieni, bonũ ipsum diuersũ quiddam erit ab illo quod purgat. Itaq; ad immunditiam sufficiet quidem purgatio: quod autẽ reliquum sit, erit bonum, & nõ purgatio ipsa. Sed animæ natura bonũ non erat, sed tamen tale, vt particeps fieri boni posset, & spectẽ boni præferẽs. aliàs. n. à malo fuisset immune. Bonũ igitur ei in hoc est, vt coniũcta sit ei qui genuit & produxit: malitia verò in eo, vt iungat se posteris. Ac duplex malũ est, illis se applicare, cũ affectuum excessu. vnde ciuiles virtutes, altero saltem vitio liberãtes, virtutes iudicatæ sunt, & in precio habitæ. Sed tamen purgatiuæ digniores, vt quæ animæ vitia eluant abstergántque. ideóque ipsam ab omni labe purgatam decet conuersari familiariter suo quasi progenitori. Atque virtus vtique eius post conuersionem hæc est, quæ constat cognitione & notitia ipsius entis. non quòd ea destituta sit, sed quòd sine eo quod ipsam antecedit, non videt quæ in se habet. Aliud igitur genus tertium virtutum post purgatiuas, & ciuiles, animæ operante ex abstracto & libero intellectu: sapientia quidem & prudentia entis contemplationi dedita, mentem occupat. Iustitia autem propriæ actioni intenta, ea quam ad mentem habet congruentia, etiam in hoc est, vt secundum intellectum agat. Temperantia verò est ipsa penitior & abdita ad mentem flexio. Fortitudo verò, immunitas perturbationum, ad similitudinem eius quod respicit quod est sua natura perturbationis expers. & conse-

* Lege τῶν ὑπερκοσμίων.

τῷ, * ἐντεῦθεν. διὸ καὶ καθάρσεις αὗται λέγονται ἐν ἀποχῇ θεωρούμεναι τῷ τὸ σώματος ποιᾶξεων, καὶ συμπαθῶν τῷ πρὸς αὐτό. αὗται μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς ἀφισαμένης πρὸς ὃ ὄντως ὄν. αἱ δὲ πολιτικαὶ τὸν ἄνθρωπον ἀπέθεσπον κατασκευάζουσι. καὶ πρόδρομοι δὲ πολιτικαὶ τῶν καθάρσεων. δεῖ γὰρ κοσμηθέντα κατ' αὐτὰς ἀποχῆναι τῶν σὺν σώματι πρακτικῶν ἢ πρεσβευομένων. διὸ οὐ ταῖς καθάρσεσι τὸ μὲν μὴ συνδοξάζειν τῷ σώματι, ἀλλὰ μόνῳ ἐνεργεῖν ὑφίστησι τὸ φρονεῖν, ὃ δέ γε τῶν καθαρῶς νοῆσαι τελεῦται. τὸ δέ γε μὴ ὁμοπαθεῖν, σωφίστησι τὸ σωφρονεῖν. τὸ δὲ μὴ φοβεῖσθαι, ἀφισαμένου τῶν σώματος ὡς εἰς κενόν τι, καὶ μὴ ὄν, τὴν ἀνδρίαν. ἡ εὐθυμία δὲ λέγεται, καὶ ἐστὶ, τὸ μηδενὸς ἀντιτείνοντος, δικαιοσύνη τὸ τοιοῦτον. ἡ μὲν οὖν τῶν πολιτικὰς ἀρετὰς ἕξις, ἐν μετριοπαθείᾳ θεωρεῖται, τέλος ἔχουσα τὸ ζῆν, ὡς ἀπέθεσπον τῇ φύσει. ἡ δὲ τῶν θεωρητικὰς, ἐν ἀπαθείᾳ· ἧς τέλος ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις. ἐπεὶ δὲ κάθαρσις, ἡ μὲν ὕλης λῦσις καθαίρουσα, ἡ δὲ κεκαθαρμένων· αἱ καθαρτικαὶ ἀρεταὶ κατ' ἄμφω θεωρεῖσθαι τὰ σημαινόμενα τῆς καθάρσεως. καθαίρουσί τε γὰρ τὴν ψυχὴν, καὶ καθαρθείσης σώζουσι. τέλος γὰρ † τῶ κεκαθάρθαι, τὸ καθαίρειν. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ καθαίρειν, καὶ κεκαθάρθαι, ἀφαίρεσις ἐστὶ τοῦ πρωτοῦ τὸ ἀλλοτρίου, τὸ ἀγαθὸν, ἕτερον αὖ εἴη τοῦ καθαιρομένου. ὥστε γὰρ πρὸς τῆς ἀκαθαρσίας ἀρκεῖ. ἀλλ' ἀρκέσει μὲν ἡ κάθαρσις, τὸ δὲ καταλειπόμενον ἔσται τὸ ἀγαθὸν, καὶ οὐχ ἡ κάθαρσις. ἀλλὰ ἡ ψυχῆς φύσις οὐκ ἦν ἀγαθὸν, ἀλλ' ἀγαθοῦ μετέχειν δυναμένου, ἐν ἀγαθοειδές. οὐ γὰρ αἰεὶ ἐγένετο ἐν κακῷ. τὸ οὖν ἀγαθὸν αὐτῇ, ἐστὶ τῷ σωθῆναι τῷ λυθῆσαντι· καλία δ', τὸ τοῖς ὑστέροις. καὶ δι' ἃ γε κακία, τό τε τούτοις σωθῆναι, καὶ μὴ παθῶν ὑπὸ βολῆς. διὸ καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀρεταὶ μιᾶς γοῦν αὐτὴν κακίας ἀπαλλάττουσαι, ἀρεταὶ ἐκλείφθησαν, καὶ τίμιαι. αἱ δὲ καθαρτικαὶ, ἀμείνους, καὶ τῆς ὡς ψυχικῆς κακίας ἀπαλλάττουσαι. δεῖ τοίνυν καθηρημένῳ αὐτὴν σωθῆναι τῷ λυθέντι. καὶ ἀρετὴ ἄρα αὐτῆς μὴ τὴν ὑπεροφθεῖσαν αὐτὴν, ἣν ἔδει ἐν γνώσει καὶ εἰδήσει τοῦ ὄντος. οὐχ ὅτι οὐκ ἔχει παρ' αὐτῆς ταύτην, ἀλλ' ὅτι ἄνω τοῦ πρὸς αὐτὴν, οὐχ ὁρᾷ τὰ αὐτῆς. ἀλλ' ὧν ἦμος τέτων ἀρετῶν μὴ τὰς καθαρτικὰς, καὶ τὰς πολιτικὰς, νοερῶς τῆς ψυχῆς ἐνεργούσης· σοφία μὲν καὶ φρόνησις τὸ θεωρεῖν ὧν * νοῦς ἔχει, δικαιοσύνη δὲ τὸ οἰκειοπραγεῖν μὲν τὸ τῇ πρὸς τὸν νοῦν ἀκωλυσίᾳ καὶ τῷ πρὸς νοῦν ἐνεργεῖν. σωφροσύνη δὲ ἡ εἴσω πρὸς νοῦν τροφή. ἡ δὲ ἀνδρία ἀπάθεια, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ πρὸς ὃ βλέπει ἀπαθὲς ὂν τὴν φύσιν. ἐν ἀπαρακο-

λουθοῦ-

λύουσί γε αὗται ἀλλήλας ὥσπερ καὶ ἄλλαι. τέταρτον εἶδος ἀρετῶν τὸ τῶν παραδειγματικῶν, αἵπερ ἦσαν ἐν τῷ νῷ κρείττους οὖσαι τῶν ψυχικῶν, καὶ τούτων ὥσπερ παραδείγματα· φρόνησις μὲν ἡ νόησις, σοφίαν δὲ γνώσεων ὁ ἰὼς. ὃ δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ σωφροσύνη, ὃ δὲ οἰκεῖον ἔργον * ἡ οἰκειοπραγία. ἡ δὲ αἰδρία, ἡ ταυτότης, καὶ ὃ ἐφ' ἑαυτῷ μένειν καθαρὸν ἀπὸ δυνάμεως πρείττονος οὐσίαι. τέτταρα τοίνυν ἀρετῶν γένη πέφηνεν. αἱ μὲν ἦσαν αἱ τοῦ νοῦ αἱ παραδειγματικαὶ, καὶ συνόδρομοι αὐτῷ τῇ οὐσίᾳ· αἱ δὲ ψυχῆς πρὸς νοῦν ἐπορώσης ἤδη καὶ πληρουμένης ἀπ' αὐτοῦ. αἱ δὲ ψυχῆς αὐθέκτου καθαιρομένης τε καὶ καθαρθείσης ἀπὸ σώματος, καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν. αἱ δὲ ψυχῆς αὐθέκτου κατακοσμούσης τὸν αὐθεκτον, ἀφ' ὧν τὰ μέγα τῇ ἀληθείᾳ ἀφορίζειν, καὶ μετειλοπάθειαν ἐνεργάζεσθαι. καὶ ὁ μὲν ἔχων τὰς μείζους, ἐξ ἀνάγκης ἔχει καὶ τὰς ἐλάττους· ὁ μὲν καὶ ἔμπαλιν. οὐκ ἔστι μέν τοι ὁ ἔχων τὰς μείζους, ἐνεργήσει καὶ κατὰ τὰς ἐλάττους πρωτουργῶς, ἀλλὰ μόνον κατὰ πρείσσονα τῆς ῥιζώσεως. ἄλλοι γὰρ οἱ σκοποί, ὥσπερ εἴρηται, καὶ κατὰ νόμος διάφοροι. τῶν μὲν γὰρ πολιτικῶν, μέτριον διαθεῖναι τοῖς πάθεσι πρὸς τὰς ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείας· τῶν δὲ καθαρτικῶν, τελέως τῶν παθῶν ἀποστῆσαι, ὅ τέως, μέτριον λαμβάνον. τῶν δὲ πρὸς νοῦν ἐνεργῆσαι, μηδὲ τοῦ ἀποστῆσαι ἐκ τῶν παθῶν εἰς ἔννοιαν ἐρχομένους. τῶν δὲ μηδὲν πρὸς νοῦν ἐχουσῶν τελῶν ἐνέργειαι, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ εἰς συνδρομὴν ἀφιγμένων. διὸ ὁ μὲν κατὰ τὰς πρακτικὰς ἐνεργῶν, εὐσυδαίμων ἐὼν αὐθεκτος. ὁ δὲ κατὰ τὰς καθαρτικὰς, δαιμόνιος ἐὼν αὐθεκτος, ἢ καὶ δαίμων ἀγαθός. ὁ δὲ κατὰ μόνας τὰς παραδειγματικὰς, Θεῶν πατήρ. διὸ μελητέον ὅτι μάλιστα τῶν καθαρτικῶν ἡμῖν, σκεπτομένοις, ὅτι τούτων μὲν ἡ τεῦξις ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἀφ' οὗτων δὲ καὶ ἡ εἰς τὰς τιμιωτέρας ἄνοδος. διὸ θεωρητέον ἄχρι τίνος καὶ πόσον οἷά τε παραλαμβάνεσθαι ἡ κάθαρσις. ἔστι μὲν γὰρ ἐν ἀποστάσει σώματος, καὶ τῆς ἀλόγου παθητικῆς κινήσεως. πῶς δ' αὖ γένοιτο, καὶ ἄχρι τίνος, ῥητέον. πρῶτον μὲν οἷον θεμέλιος καὶ ἀσυδάλαρα τῆς καθάρσεως, τὸ γνῶναι ἑαυτὸν ψυχὴν ὄντα, ἐν ἀλλοτρίῳ τῷ πρώτῳ σώματι, καὶ ἑτεροουσίῳ συνδεδεμένον. δεύτερον δὲ τὸ ἀπὸ τούτου ὁρμώμενον τὸ πίσωματος, συναγαγεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος (καὶ τῆς μὲν τόπους) πάντως γε μὴν ἀπαθῶς πρὸς αὐτὸ ἀφαπτόμενον. ἐνεργῶν μὲν γὰρ τις συνεχῶς κατ' αἴσθησιν, * καὶ μὴ μετ' εὐφροσύνης, καὶ τῆς τοῦ ἥδεσθαι ἀπολαύσεως, τοῦτο ποιεῖ. ἀλλ' ὅτι ἐκπέφυκεν ἐκεῖ τὸ σῶμα, συναφὴς αὐτῷ κατὰ ταύτην γινόμενος. προσαπέχων

quuntur hæ se invicem, sicut & aliæ. Quarta species virtutum est exemplarium, quæ versantur in mente, præstantiores quàm sint animales, earúmque ceu exempla. In quibus scientia est ipsa intellectio, sapientia verò sciens intellectus: quod ad eum tendit temperantia. Peculiare verò iustitiæ opus, propria debitáque actio: fortitudo autem, similitudo sui, & manere quod in se sit, integrum syncerúmque beneficio potentiæ excellentis. Quatuor igitur virtutum genera esse, ex dictis clarnit. quarum hæ quidem sunt ipsius intellectus scilicet exemplares, eiúsque comites essentiæ: aliæ verò animæ mentem iam intuentis, ab eáque impletæ. aliæ rursum animæ hominis purgantis se, & purgatæ à corpore, atque ratione carentibus motibus. aliæ denique animæ quæ componi instruíque hominem, eo quod certos limites irrationabilitati præfinit, & affectuum æquabilitatem indit. Atque quisquis habet præcellentiores, necessariò habet & inferiores: non tamen contrà. Cæterùm qui maiores habet, non operabitur principaliter secundum inferiores, sed quantũ præsentis vitæ necessitas requirit. Differunt enim, vt dictũ est, scopi sunt, genereq; discrepãtes. Politicarum siquidem, modum statuere affectibus, qui actionibus quæ naturæ respondeant, congruat: Purgantium verò scopus, penitus ab affectibus animum alienare, segregareq;. aliarum porrò, consentaneè intellectui agere, nec vnquam de affectibus, nec relinquendi quidem studio (vt quibus planè vacuæ sint) cogitare. Postremo aliæ minimè habent actionem consentientem intellectui, sed sua essentia idem cum ipso sunt. Quare qui secundum practicas agit, dicetur vir virtuti deditus. Qui verò secundũ purgatiuas, dæmonius erit homo, aut etiam dæmon bonus. qui verò secundum eas tantùm quæ mentem respiciunt, Deus: qui verò secundum exemplares, Deorum pater. Studendũ itaq; nobis potissimùm virtutibus purgatiuis, cogitantibus eas nos in hoc sæculo posse adipisci, earumq; opere etiam ad præstantiores illas euehi. Quapropter considerandum est vsque quo, quantumq; queat recipi purgatio. Sita quippe est in disiunctione corporis, & irrationalis affectuum commotionis impetuq;. Qua ratione autem fiat, & quò vsq;, dicendum est. primùm quidem quasi fundamentum & basis purgationis est, vt quis noverit se animam esse, alienæ rei alteriusq; substantiæ connexum. Secundum est quod ab hoc dependet, vt contrahat seipsum à corpore, penitus vtique nihil indulgens affectioni propensionique corporis. Qui enim in agendo vsq; sensum sequitur, etiã si non afficiatur, nec voluptate fruatur agendo, tamen spargitur ei cogitatio circa corpus, & per sensum corpori connectitur. Si quis

* Διανοήτου addendum fuerit.

* Forsan κἂν.

autem indulget sensuum voluptatibus aut doloribus, is cum propensione animi & consensu similiter afficitur. A qua potissimùm affectione animi purgandus est. idque fieri potest, si necessarias quoq; voluptates, sensusq;, medicinæ tantùm causa quis admittat: aut vt liberetur laboribus & morbis, quo minus impedimento sint. Exuendi quoq; sunt dolores. sin hoc fieri ne queat, aquanimiter ferendi erunt, minores leuioresq; reddendo eos si non condoleat. Iracundia verò quantum fieri potest eximenda, prorsusq; releganda. Sin minus, at certè voluntas applicanda non est: vt tanquam obiter, & non consultò fiat. quicquid verò hoc modo fit, debile est, & paruum. Metus sanè prorsus euellendus, nullius enim rei solicitudine torquebitur. caterùm etiam hic nullus locus electioni relinqui debet. Vti sanè licebit & iracundia, & metu in admonitione. Cupido autem omnis prauitatis eliminanda. caterùm cibi potusq; non ipse tenebitur desiderio, quatenus ipse: & rei venerea naturalis, ne nullo quidem delectu, temereq;: sin omnino tangatur, ferè quasi imaginatione temeraria quæ per somnum occurrit fiat. Planè autem ab omnibus his anima intelligentia prænitēs, eius qui purgatur sit immunis et pura. Velut autem, etiā id quod mouetur ad irrationabilitatem corporalium passionum, moueri sine consensu & affectione, negligenterq;, quo motus etiā statim soluantur, cū primùm ratio accedit.

* Forte ne ῥαιτητέον. * Forte μὴ συναπαμυνῶ τῷ λογισμῷ τοιοῦτον, ἀλλ' ἄλλως εἶναι καὶ ἄπρ.

* Forsan addendum πᾶσι.

Platonis in Phædone.

Reuera, inquit, ô Simmia, qui rectè philosophantur, mori meditantur, & mors eis inter cæteros homines minimè terribilis est.

Eiusdem in Clitophonte.

His ego verbis optimè dictis, docibilem esse virtutem, & sui omnium maximè gerendam esse curam, haud vnquam ferè contradixi, nec in posterum quæ contradicā, habitur ũ me puto.

Eiusdem è Menexeno.

Verùm omnis rerum copia, omnes opes, virtuti concedunt.

Eiusd. lib. 5. de Repub.

Optimum sanè hoc dictum est, eritq; semper, Quod vtile statim etiam honestum sit: noxium verò, turpe. Maximè quidem.

Ibidem.

Vanus est homo, qui ridiculum aliud æstimat, quàm malum: & qui risum mouere volens, non insipientis & mali, sed cuiusdam alterius vultum intuetur. Vanus etiam est, qui cùm honesto studeat, scopum sibi alium virum, quàm bonum, proponit.

Ibidem.

Inter prudentes enim & amicos, de arduis rebus vera quæ quis nouerit dicere, graue & securi constantisq; animi indicium est: dubitando autem & inquirendo simul verba facere, vt ego facio, timidum, & qui ridiculus haberi periclitetur, hominem arguit.

Platonis legum 5. * Al. ἀφιέναι.

Certet præterea apud nos quisque de virtute absque inuidia. Qui enim sic agit, ciuitatem suam amplificat, cùm & ipse con-

δὲ ταῖς τῶν αἰσθημάτων ἡδοναῖς ἢ λύπαις, σὺν προθυμίᾳ καὶ ὁρμῇ συμπαθεῖ· ἀφ' ἧς δὴ μάλιστα ἀφαιρετέον αὐτὸν προσήκει καθαίρειν. τοῦτο δ' ἂν γένοιτο, εἰ καὶ τὰς ἀναγκαίας τῶν ἡδονῶν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἰατρείας ἕνεκα μόνον τις προσλαμβάνοι, ἢ ἀπαλλαγῆς πόνων, ἵνα μὴ ἐμποδίζοιτο. ἀφαιρετέον δὲ καὶ τὰς ἀλγηδόνας. εἰ δὲ μὴ οἷόν τε εἴη, πραέως οἴσεται ἐλαττους πλέοντα τῷ μὴ συμπάσχειν. τὸν δὲ θυμὸν ὡς οἷόν τε ἀφαιρετέον, καὶ * μελετητέον πάντη. εἰ δὲ μή, αὐτῷ γοῦν * συναπαμυνῶμαι τῷ προσαίρεσιν, ἀλλ' ἄλλου εἶδος ὃ ἀποφαίρετον. ὃ δ' ἀποφαίρετον ἀσθενὲς καὶ ὀλίγον. τὸν δὲ φόβον πάντη, ὡς ἐκ τοιούτου γὰρ φοβήσεται. ὃ δ' ἀποφαίρετον καὶ σπουδῆς. χρηστέον δὴ ἔφη καὶ θυμῷ καὶ φόβῳ ὡς νουθετήσει. ἐπιθυμίαν δὲ πάντως φαύλου ἐξοριστέον. σίτων δὲ καὶ ποτῶν οὐκ αὐτὸς ἕξει, ἢ ὧν αὐτός. ἀφροδισίων τε τῶν φυσικῶν, οὐδὲ * ὃ ἀποφαίρετον· εἰ δ' ἄρα, ὅσον μέχρις φαντασίας ποιητῆς τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις. ὅλως δ' αὐτὴ μὲν πάντων ἡ ψυχὴ νοερὰ τῶν καθαιρεθέντων τούτων ἔσται καθαρά. βουλέσθω δὲ καὶ ὃ κινούμενον ποιεῖν ὃ ἄλογον τῶν σωματικῶν παθῶν ἀσυμπαθῶς κινεῖσθαι καὶ ἀποθετικῶς, ὥς τε καὶ τὰς κινήσεις λῦσαί τε λύεσθαι τῇ γε πάσῃ τὸ λογιζόμενον.

Τῷ ὄντι ἄρα, ἔφη, ὦ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες, ἀποθνήσκειν μελετῶσι, καὶ τεθνάναι ἥκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερόν.

Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις παγκάλως λεγομένοις ὡς διδακτὸν ἀρετὴ, καὶ πάντων ἑαυτῷ δεῖ μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι, ἡδὺ ὅτ' ἀντεῖπον πώ ποτε, ὅτ' οἶμαι μή ποτε ἔξειν ἐγωγ' ὧν αὐτείπω.

Ἀλλὰ πᾶν πλῆθος, καὶ πᾶς πλοῦτος, ἀρετῇ ὑπείκει.

Κάλλιστον γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται, καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. πάντα πάντα σοι μῦθοι.

Οὐ μάταιος, ὃς γελοῖον ἄλλο τι ἡγεῖται, ἢ τὸ κακόν· καὶ ὁ γελωτοποιῶν ἐπιχειρῶν, εἰς ἄλλου τινὰ ὄψιν ἀποβλέπων, ὡς γελοίου, ἢ τοῦ τῦ ἀφρονός τε καὶ κακοῦ. καὶ καλοῦ αὖ σπουδάζῃ, εἰς ἄλλον τινὰ σκοπὸν ἁπάμενος, ἢ τὸν τῦ ἀγαθοῦ.

Ἐν γὰρ φρονίμοις τε καὶ φίλοις, ὡς ἐπὶ τῶν μεγίστων πάλαι ἐῤῥήθη λέγειν, ἀσφαλὲς καὶ θαρσαλέον· ἀπίστως τε δὲ, καὶ ζητοῦντα ἅμα τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, ὃ δὴ ἐγὼ ὁρῶ, φοβερόν τε, καὶ σφαλερὸν οὔ τι γέλωτα ὀφλεῖν.

Φιλονεικείτω δὲ ἡμῖν πᾶς ἐς τὸν ἀρετὸν * φθόνος. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος, τὰς πόλεις αὔξει. ἀμιλλώμενος μὲν αὖ-

μὴν αὐτὸς, τοὺς ἄλλους δὲ ὑ κωλύων ἀφροδισίας. ὁ δὲ φθονερὸς, τῇ τῶν ἄλλων ἀφροδισίᾳ, δεῖν οἰόμενος ὑπερέχειν, αὐτός τε ἧττον σπουδάζει εἰς ἀρετὴν τὸν ἀληθῆ, τούς τε ἀθαμιλλωμένους εἰς ἀγωνίας καθίστησι, τῷ ἀδίκως ψέγεσθαι. καὶ ἀφ' ὧν αὐτὰ ἀγώνασιν τὴν πόλιν ὅλην εἰς ἅμιλλαν ἀρετῆς ποιῶν, σμικροτέραν αὐτὴν παρὸς δόξαν, ὃ ἑαυτῷ μέρος ἀφαιρέζεται. ὑμοφρονῆν μὴν δὴ χρὴ πάντα ἄνδρα εἶναι, παρὸν δὲ ὅτι μάλιστα. τὰ γὰρ τῶν ἄλλων χαλεπὰ καὶ δυσίατα ἢ καὶ ὃ παρόμοιον αἰτίαται ἀδικήματα, οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκφυγεῖν, ἢ μαχόμενον καὶ ἀμυνόμενον νικῶντα, καὶ τῶν μηδὲν αἰτίαν κεκτημένα. τοῦτο δὲ ἄνευ θυμοῦ ὀργαίου ψυχὴ πᾶσα ἀδυνάτως ὁρᾷν. τὰ δ' αὐτῶν, ὅσοι ἀδικοῦσι μὴν, ἰατὰ δὲ, γινώσκειν χρὴ παρόντα μὴν, ὅτι πᾶς ὁ ἄδικος, ἑκὼν οὐκ ἄδικος. τῶν γὰρ μεγίστων κακῶν, οὐδεὶς ἑαυτῷ οὐδὲν ἑκὼν κέκτηται αἱ ποτε, πολὺ δὲ ἥκιστα ἐν τοῖς αὐτοῦ τιμιωτάτοις. ψυχὴ δή, ὡς εἴπομεν, ἀληθείᾳ γ' ὄντι πᾶσι τιμιώτατον. ἐν οὖν τῷ τιμιωτάτῳ ὃ μέγιστον κακὸν οὐδεὶς ἑκὼν μή ποτε λάβῃ, καὶ ζῇ παρὰ βίου κεκτημένος αὐτό. ἀλλὰ ἐλεεινὸς μὴν πάντως ὅλως ἄδικος, καὶ ὁ κακὰ ἔχων. ἐλεεῖν δὲ, τὸν μὴν ἰάσιμα ἔχοντα ἐγχωρῆ, καὶ ἀπείργοντα τὸν θυμὸν πραΰνειν, καὶ μὴ ἀκροχολωτέρως γυναικείως πικραινόμενον ἀφιστέναι. τῷ δὲ ἀκέστου, καὶ ἀνοσιωμένου πλημμελῆ καὶ κακῷ, ἐφιέναι δεῖ τὴν ὀργήν. δεῖ δὲ ὑμοφρονῆν πρέπειν, καὶ παρὸν ἑκάστοτε φαμὴν εἶναι δεῖν τὸν ἀγαθόν. πάντων δὲ μέγιστον κακὸν ἀνθρώποις τοῖς πολλοῖς ἔμφυτον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐστιν, ὃ πᾶς αὐτῷ συγγνώμην ἔχων, ἀποφυγὴν οὐδεμίαν μηχανᾶται. τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει, ὃ δεῖν εἶναι τοιοῦτον. ὃ δὲ ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων, ἀφ' τῶν σφόδρα ἑαυτῷ φιλίαν, αἴτιον ἑκάστῳ γίνεται ἑκάστοτε. τυφλοῦται γὰρ παρὸ ὃ φιλούμενος ὁ φιλῶν. ὥστε τὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ καλὰ κακῶς κρίνει, ὃ αὐτῷ παρὰ τὸ ἀληθοῦς ἀεὶ πρῶν δεῖν ἡγούμενος. οὔτε γὰρ ἑαυτὸν, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ χρὴ τότε μᾶλλον ἄνδρα ἐσόμενον, σέβειν· ἀλλὰ τὰ δίκαια, ἐάν τε παρ' αὐτῷ, ἐάν τε παρ' ἄλλῳ μᾶλλον παρόμενα τυγχάνῃ. καὶ τὰ λοιπά.

Οὐδέ γε ὁπόταν χρήματα τις ἑαυτῷ κτᾶσθαι μὴ καλῶς, ἢ μὴ δικαίως φέρῃ κτώμενος, δώρεις ἄξια τιμᾶ τότε τὸν ἑαυτοῦ ψυχήν. πάντως μὴν οὖν λείπει. ὃ γὰρ αὐτῆς τίμιον ἅμα καὶ καλὸν, ἀποδίδοται σμικροῦ χρυσίου. πᾶς γὰρ ὅτ' ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς, ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος.

tendat, & alios calumnijs non detineat. Inuidus vero dum cæteris derogando putat præstare, tum ipse minùs rectè ad veram tendit virtutem, & concertatores iniusta vituperatione tardiores efficit: ideóque vehemens acquirendæ virtutis studium è ciuitate tollens, ipsam pro sua parte gloriæ amplitudine priuat. Oportet præterea vnumquenque animosum esse, ac maximè mitem. Nam aliorum iniurias, quæ vel difficilè, vel nullo pacto sanari possunt, non possumus aliter effugere, quàm pugna, defensione, victoria, & nullius peccati remissione, quod absque animositate facere nemo potest. In ijs autem iniurijs quæ tales sunt vt sanari possint, nosse in primis oportet, nullum iniustum sponte iniustum esse. Nemo enim vnquam maximorum malorum aliquid alicubi vellet habere, multóque minus in his quæ sibi præstantissima sunt. Est autem animus, vt diximus, reuera in omnibus omnium præstantissimus. Quapropter in eo, cùm maximè sit honorandus, nemo sponte summum accipiet malum, volétque per totam vitam id possidere. Porrò miserabilis omnino est iniustus omnis, & qui mali quicquam habet. Misereri autem decet eorum qui sanabiles sunt, & cohibere iram, ne aduersus eos muliebri iracundiæ feruore animus efferatur, duriúsque insistat. Qui autem ita sunt flagitiosi, vt incurabiles sint, eis ira vehementius immittenda. Propterea diximus animosum, id est generosæ iracundiæ non expertem, ac simul mitem, bonum virum semper esse debere. Omnium verò maximum quiddam malum in multorum hominum animis est innatum: cuius quidem, cùm facilè sibi omnes ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc quod dicere solent, quod natura sibi quisque amicus est, rectéque est, ita id se habere. Sed reuera nimius in seipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Occæcatur quippe circa amatum, qui amat. Quapropter qui se amat, quum seipsum magis quàm veritatem honorandum putet, quid bonum, iustum, pulchrum sit, malè iudicat. Decet sanè eum qui magnus vir futurus est, neque seipsum, neque sua diligere, sed iusta semper, siue à seipso, seu ab alio quouis gerantur. Et reliqua.

Nec rursus qui pecuniam iniustè cupit, aut possidens iniustè non dolet, muneribus animum suũ exornat, sed ab hoc longissimè abest. Quod enim venerabile pulchrumq; in animo est, paruo pro auro prodit: cùm totum quod super terram, quódue sub terra est aurum, virtute compensari dignè non possit. Ibidem.

Ibidem. Honore dignum corpus existimetur, non quod formosum robustúmve est, aut velox, magnum, sanũ, quamuis multis id videatur: neq; quod contrarijs modis affectũ. nã qua medio habent modo, longè moderatiora cẽsenda sunt. Altera. n. inflatos & audaces, altera deiectos atq; illiberales reddunt. Similiter opũ possessio se habet. * Excedẽs enim & priuatim & in ciuitatibus, inimicitias seditionesq; parit: deficiens aũt, vt plurimũ seruitutem. Nemo igitur liberorum gratia opibus cumulandis incũbat, vt locupletes eos relinquat. nã nec ipsis, neq; ciuitati id conducit. Sed cẽsus iuuenũ tum adulatione vacuus, tũ rerũ necessariarũ nõ indigẽs, omnium optimus est. hic. n. nobis ad omnia accõmodatus, vitã à doloribus tutã reddit.] Liberis ergo nõ auri, sed pudoris multũ oportet relinquere. Putamus autem verbis impudentiã iuuenũ castigãdo id nos impetraturos. neq; verò ex ea castigatione, qua iuuenibus incutiunt, adolescentẽ oportere in omnibus verecundũ esse. Sapiens itaq; legumlator, senioribus præcipiet potiùs, vt sint corã iuuenibus verecundi: ac summopere caueãt ne quis iuuenum eos videat, audiátve agentes turpe aliquid, vel loquentes. Nam vbi senes minùs pudici sunt, necesse est ibi iuuenes impudẽtissimos esse. præstans enim & iuniorum & seniorum disciplina est, non verborum increpatio, sed vt quæ increpando quis diceret & monendo, eadem ipse in omni vita facere videatur.

* Quæ latinè ab hoc signo vsq; ad alterum interiacent, Græcè omissa suot.

Et paulo post. Veritas certè tum Dijs, tũ hominibus dux omniũ est bonorũ: cuius qui fælix beatusq; futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimũ tempus vitã agat: fidus hic certè est. infidus autẽ qui sp̃ote mẽtitur: qui verò nõ sponte, amẽs. Quorũ neutrũ optabile est. Nã & infidus & amẽs ab amicitia admodũ alienus est.

Et rursus. Honorandus certè est, qui nihil iniurtatur. Qui verò nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiam magis est honorandus. Ille enim vni, hic multis hominibus comparatur, cũ principibus cæterorum iniuriam nunciet. Qui autem vnà cum magistratibus iniuriam quoad potest vlciscitur, is magnus perfectusq; in ciuitate vir prædicetur. nam virtute cunctis excellit. Eadem quoq; temperantiæ & prudentiæ laus est. Et qui alys bonis abundat quæ in alios quoq; transfundi possunt, si cæteros participes efficis, tanquam vir summus est honorandus. Qui autem id facere vellet quidẽ, sed non potest, secundo loco habendus est. Inuidum verò, qui sponte nihil boni cæteris cõferat, vituperare debemus: nec propter hominẽ qui malè possideat, rẽ ipsam vituperare, sed eam pro viribus adipisci. Certet præterea apud nos quisq; de virtute absq; inuidia. Qui enim sic agit, ciuitatẽ suam amplificat. & cætera, quæ etiã paulo superiùs inueniũtur.)

Τίμιον δεῖ σῶμα ὑ ὃ καλὸν, οὐδὲ ἰσχυρὸν, οὐδὲ τάχος ἔχον, οὐδὲ μέγα, οὐδὲ γε ὃ ὑγιᾶνον, καί τοι πολλοῖς αὖ τοῦτό γε δοκεῖ· καὶ μᾶλλ οὐδὲ τὰ τούτων γε ἐναντία. τὰ δ' ἐκ τοῦ μέσου ἁπάσης ταύτης τῆς ἕξεως ἐφαπτόμενα, σωφρονέστατα ἄμα τε καὶ ἀσφαλέστατα δεῖ μακρῷ. τὰ μὲν γὰρ χαύνους τὰς ψυχὰς καὶ θρασείας ποιῇ, τὰ δὲ ταπεινὰς τε καὶ ἀνελευθέρους. ὡς δ' αὕτως ἡ τῶν χρημάτων καὶ κτημάτων κτῆσις (καὶ τὰ λοιπά.) παισὶ δ' αἰδῶ χρὴ πολλὴν, ὑ χρυσὸν καταλείπειν. οἰόμεθα δ' ὑπερπλήπλουτοι τοῖς νέοις αἰσχυντῆσι τοῦτο καταλείψειν. ὃ δ' ἔστιν, οὐκ ἐκ ὧν νῦν παρακελεύματος τοῖς νέοις γιγνόμενον, ὃ παρακελεύονται λέγοντες, ὡς δεῖ πάντα αἰσχύνεσθαι τὸν νέον. ὁ δὲ ἔμφρων νομοθέτης, τοῖς πρεσβυτέροις αὖ μᾶλλον παρακελεύοιτο αἰσχύνεσθαι τοὺς νέους, καὶ πάντων μάλιστα βλασφεῖσθαι, μή ποτέ τις αὐτὸν ἴδῃ τῶν νέων, ἢ ἐκ ἀκούσῃ ὁρῶντα ἢ λέγοντά τι τῶν αἰσχρῶν. ὡς ὅπερ αἰσχυντῆσι γέροντες, ἀνάγκη καὶ νέους σωφρονεῖν δεῖ) αἰσχυντέους. παιδεία γὰρ νέων ἁμαρτάνουσά ἐστιν ἅμα, καὶ αὐτὸ, ὑ ὃ νουθετεῖν, ἀλλ' ἄν ἂν ἄλλον νουθετῶν εἴποι τις, φαίνεσθαι τοῦτα αὐτὸν ὁρῶντα ἁμαρτάνοντα.

Ἀλήθεια δὴ, πάντων μὲν ἀγαθῶν θεοῖς ἡγεῖται, πάντων δὲ ἀνθρώποις· ὃς, ὁ χρήσεσθαι μέλλων μακάριός τε καὶ εὐδαίμων, ἐξ ἀρχῆς δεῖ μέτοχος εἶναι, ἵνα ὡς πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν διατελοῖ· πιστὸς γὰρ. ὁ δὲ ἄπιστος, ᾧ φίλον ψεῦδος ἐκούσιον· ὅτῳ δὲ ἀκούσιον, ἄκρος· ὧν οὐδέτερον ἑκὼν ἑλοῖτο. ἄφιλος γὰρ δὴ πᾶς ὅγε ἄπιστος καὶ ἀμαθής. (καὶ τὰ λοιπά.)

Τίμιος μὲν δὴ καὶ ὁ μηδὲν ἀδικῶν· ὁ δὲ μηδ' ὁπωστέπτων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν, πλέον ἢ διπλασίας τιμῆς ἄξιος ἐκείνου. ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν αὐτάξιος ἑτέρων, μείζοσιν τιὼ τῶν ἄλλων τοῖς ἄρχουσιν ἀδικίαι. ὁ δὲ καὶ ξυγκολάζων εἰς δύναμιν τοῖς ἄρχουσιν, ὁ μέγας αἰὴρ ἐν πόλει, καὶ τέλος, ὥστ' ἀναγραπτέα θ, νικηφόρος ἀρετῆ. τὸν αὐτὸν δὴ τούτων ἔπαινον καὶ περὶ σωφροσύνης χρὴ λέγειν, καὶ περὶ φρονήσεως, καὶ ὅσα ἄλλα τις ἀγαθὰ κέκτηται, δυνατὰ μὲν μόνον αὐτὸν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι. καὶ τὸν μὲν μεταδιδόντα, ὡς ἀκρότατον χρὴ τιμᾶν. τὸν δ' οὗ μὴ δυνάμενον, ἐθέλοντα δὲ, ἐᾶν δεύτερον. τὸν δὲ φθονοῦντα, καὶ ἑκόντα μηδενὶ κοινωνὸν ἁμὰ φιλίας γιγνόμενον ἀγαθῶν τινῶν, αὐτὸν μὲν ψέγειν· ὃ δὲ κτῆμα μηδὲν μᾶλλον ἁμὰ τὸν κεκτημένον ἀτιμάζειν, ἀλλὰ κτᾶσθαι κατὰ δύναμιν. φιλονεικεῖτο δὲ ἡμῖν πᾶς περὶ ἀρετὴν ἀφθόνως. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος τὰς πόλεις αὔξει. (καὶ τὰ λοιπὰ, τὰ καὶ μικρῷ αὐτέρων δυσκόλαινα.)

Τ῎ελος

Υπνος γὰρ δὴ πολὺς, ὅτε τοῖς σώμασιν, ὅτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ὅτ' αὖ ταῖς τοῦ πράξεσι ταῖς περὶ ζῶντα πάντα πρόσπολον ὄντι τῇ φύσει. καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. ἀλλ' ὅσπερ τοῦ ζῆν ἡμῶν, καὶ τοῦ φρονεῖν μάλιστά ἐστι κηδεμὼν, ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, ὃ περὶ ὑγιάσαι αὖ μόνον φυλάττων χρήσιμον. ἔστι δ' ὃ πολὺ καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ὁπόλεσι νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις· ἀγαστοὶ δὲ καὶ ἥμιοι τοῖς δικαίοις τε καὶ σώφροσιν, ὠφέλιμοι δὲ αὐτοῖς τε καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει.

Πῶς οὖν αὖ ὦ Σώκρατές σοι δοκοῦσι γίγνεσθαι, εἰ μήτε φύσει, μήτε μαθήσει γίγνονται· τίν' ἄλλον ἔτι τρόπον γίγνοιντ' ἂν οἱ ἀγαθοί; Οἶμαι μὲν οὐκ ἂν ῥᾳδίως αὐτὸ δηλῶσαι. τοπάζω μέν τοι θεῖόν τι μάλιστα εἶναι τὸ κτῆμα, καὶ γίγνεσθαι τοὺς ἀγαθοὺς, ὥσπερ οἱ θεῖοι τῶν μαντικῶν καὶ χρησμολόγοι. ὅτοι γὰρ ὅτι φύσει τοιοῦτοι γίγνονται, ὅτε τέχνῃ, ἀλλ' ὀλιγωρίᾳ οὐκ τῶν Θεῶν γιγνόμενοι τοιοῦτοί εἰσιν. ὅτῳ δὲ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ, λέγουσι τὰς πόλεσιν ἑκάστοτε τὰ ἀποβησόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, οὐκ Θεοῦ ὀλιγωρίᾳ, πολὺ μᾶλλον καὶ σαφηνίζουσιν, ἢ οἱ χρησμῳδοί. λέγουσι γάρ που καὶ αἱ γυναῖκες, ὅτι θεῖος ἀνὴρ ὅδ' ἐστί. καὶ Λακεδαιμόνιοι ὅταν τινα μεγαλοπρεπῶς ἐπαινῶσι, θεῖον ἄνδρα φασὶν εἶναι). πολλαχοῦ γὰρ καὶ Ὅμηρος τῷ αὐτῷ τούτῳ κεχρῆται καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί. καὶ ὅταν βούληται Θεὸς εὖ πρᾶξαι πόλιν, ἀνδρας ἀγαθοὺς ἐνεποίησεν ὅταν δὲ μέλλῃ κακῶς πράξειν πόλις, ἀφῃρέθη τοὺς ἀνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐκ τούτης τῆς πόλεως ὁ Θεός. ὅπως ἔοικεν οὔτε διδακτὸν εἶναι, οὔτε φύσει ἀρετὴ, ἀλλὰ θεία μοίρᾳ παραγίνεται κτωμένοις.

Περὶ δ' ἀρετῆς βουλευόμενα καὶ σκοπούμενα, εἰ διδακτόν ἐστι ὃ φρονεῖν, ὃ διαπονεῖν, ὃ δεῖ ζῆν. εἶτα φανερόν ἐστιν εἰ ῥητόρων μὲν ἔργα καὶ κυβερνητῶν καὶ οἰκοδόμων καὶ γεωργῶν, μυρία γ' ὄντα, ἀγαθοὶ δ' ἄνδρες ὀνομάζονται καὶ λέγονται μόνον, ὡς ἱπποκένταυροι τινες, καὶ γίγαντες, καὶ κύκλωπες· ἔργον δ' ἀμεμφὲς εἰς ἀρετὴν καὶ ἀκέραιον οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, οὐδὲ πάντως ἀκέραιον ἦθος καὶ ἄδηκτον. ἀλλ' εἴ τι καλὸν ἡ φύσις ἀθρόως οὐκ ἐφέρει, τοῦτο πολλῷ τῷ ἀλλοτρίῳ, καθάπερ ὕλῃ κηρὸς ἀγρία καὶ ἀκαθάρτῳ μεμιγμένος, ἀφαμαυροῦται. φαλλὸν μανθάνουσιν αὐλητοὶ, καὶ ὀρχεῖσθαι, καὶ αἰσχυνώκαλα σχήματα, καὶ γεωργεῖν, καὶ ἱππεύειν· ὑποδεῖσθαι μανθάνουσι, καὶ βάλλεσθαι, οἰνοχοεῖν διδάσκουσι, ὀψοποιεῖν· ταῦτα αὖ τὰ μαθεῖν οὐκ ἔστι χρησίμως ποιεῖν. (καὶ τὰ λοιπά· βραχὺς δ' ὁ λόγος.

Ὅσαι * δὴ αἱ ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπού-

Somnus enim multus nec corporibus, nec animis, nec rebus gerendis natura conducit. nemo quidem dum dormit, alicuius precij est, non magis quàm si non viueret. Quare quicunque viuere & sapere cupit maximè, quàm longissimo tempore vigiles sola sanitatis commoditate seruata. Ad hanc verò non multo opus est somno, si benè assueueris somnijs. Magistratus profectò nocte in vrbibus vigilantes malis hominibus, tum hostibus tum ciuibus terrori sunt: amandi, honorandiq; iustis & temperatis, sibi & ciuitati vtiles vniuersæ. Eiusdem de Legib. li. 7.

Cùm ergo neque natura, ô Socrates, nec institutione tales euadant, quónam alio modo boni viri videntur tibi fieri? Quamuis id non facilè indicare posse existimem: coniecio tamen, virtutis possessionem maximè diuinam esse, ac bonos non aliter fieri, quàm diuini vates & fatidici fiunt. Nam isti neque natura tales, nec arte fiunt, sed inspiratione Deorum afflati tales existunt. Similiter autem & boni viri semper ciuitatibus prædicunt, qui rerum exitus euenturi, & quæ futura sint, nimirum ex afflatu diuino, multo magis & euidentiùs quàm fatidici soleant. Enimuero mulieres quoque ita loquuntur, Iste vir diuinus est. Et Lacedæmonij magnificè quempiam collaudantes, virum esse diuinum aiunt. Quin & Homerus multis in locis, & alij poetæ, idem vocabulum vsurpant. Et cùm Deus beneficia in aliquam ciuitatem conferre voluerit, viros bonos in ea collocat: Sed vbi aliquid mali imminet reipublicæ, Deus ciuitati bonos viros adimit. Sic igitur apparet virtutem non disciplina, neq; natura, sed diuina sorte sui possessoribus accedere. Eiusdem ex libello de virtute an sit docibilis.

Virtutis officium in dubium vocamus, & deliberamus nobiscum, vtrum fieri possit, vt aliquis ad sapiendum, ad benè agendum, aut benè viuendum doctrina instituatur: & nihilominus miramur qui fiat, quòd cùm innumera sint rhetorum opera, & gubernatorum, & fabrorum, & agricolarum, boni duntaxat viri nomine ac titulo tenus sint, vt hippocentauri quoque & gigantes & cyclopes: opus verò virtutis integrum & sincerum nusquam reperiatur, nec vllum ab affectibus liberum & purum extet officium. Et si quid etiam boni natura sponte produxerit, id multis vitijs, ceu fruges syluestri & impura materia permixta, obscuratur. Canere homines discunt: saltare, legere literas, agricolari, equitare, calceos & vestes induere, vina miscere, obsonia parare ijdem eruduntur: hac nisi qui didicerit, non faciet commodè. (& reliqua. Libellus est brevis.) Ibidem.

Quæcũq; virtutes ab hominib. nominãtur, *Fl. Xenophon-

tis lib. 2. de Soc. dic.

eas omnes si consideres, disciplina, vsu & exercitio incrementum capere videbis.

Ad hæc autem Socrates: Apud nos, ô Antipho, inquit, sancitum est, pulchritudinem ac sapientiam vendere partim honestum, partim turpe existere. Pulchritudinem nanq; si quisquam pecunia prostituat omni volenti, fornicatorem eum appellant. Si quis autem quemcunq; senserit bonum & honestum sui amatorem esse, cum illo in amicitiam coniungatur, illum modestum putamus. Sapientiamq; similiter, si quis vt sophistæ solent facere, omni volenti pecunia vendat, quasi fornicatorem nominant. Quicunq; autē ingenio præditum hominem docēdo quodcunq; boni ipse sciat, amicum sibi efficiat, hunc illa arbitramur agere quæ bono honestoq; ciui facienda sunt. Itaq; ô Antipho, sicut alius quidam aut equo bono, aut cane, aut auibus delectatur: sic & multo magis etiam ego bonis amicis delector: ac eos si quid ego boni sciam, doceo: cæteris quoq; eos commendo, quos putem profuturos eis ad virtutem percipiendam: thesauroſq; sapientum priscorum, quos illi literis mandantes nobis reliquerunt, vnà cum necessarijs meis reuoluēs, si quid reperiamus boni, elicimus, magnumq; lucrum arbitramur, si amicitia coniungamur. Cū ergo ipse hoc audirem, & ille mihi videbatur esse beatus, suosq; auditores ad virtutē conducere. Cùm autem iterum Antipho interrogaret Socratem, cur cùm alios putet reipub. gubernatores efficere, ipse non vacet in ipsa ciuitate gubernanda, siquidem hoc facere sciat. Vtrum ô Antipho, inquit, solus rempub. melius gubernarē, an si quā plurimos ad hoc opus sufficientes efficiā?

Ibid. lib. 1.

Idem.

Præterea qui sponte hæc patitur, bona spe ductus lætatur: quemadmodum illi qui feras venantur, spe capiendi libenter laborant. Atq; talia præmia laborum parui facienda sunt. Qui verò conantur vt quàm optimos amicos habeant, siue vt inimicos expugnent, siue vt fortes corpore animoq; effecti, & suam domum benè habitent, suisque prosint amicis ac patriæ: quis dubitet istos laborare suauiter in huiscemodi rebus, ac cum lætitia viuere? cùm & seipsos apprimè mirentur, & ab alijs laudentur. Ad hæc autem MOLLITIES QVIDEM & voluptates in promptu positæ, nec corpori sanitatem, vt hi asserunt qui gymnasijs præsunt, nec animo vllam sententiam cuiusquam existimationis præstare possunt. Studium verò & patientia, bonarum atque honestarum artium causa sunt, vt optimis viris videtur. Dicit autem & Hesiodus:

» Pranitatem quidem simul totam licet eligere
» Facilè: plana enim ad hanc ducit via, cùm valde propè habitet.
» Virtutis verò sudorem præposuerunt

μος εὑρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξανομένας.

Ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦ Ἀντιφῶν παρ' ἡμῖν νομίζεται τὸ ὥραν καὶ τὸ σοφίαν ὁμοίως μὲν καλὸν, ὁμοίως δ' αἰσχρὸν δεδημοσίευται. τὸ μὲν γὰρ ὥραν ἐάν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν. ἐὰν δέ τις ὃν αὖ γιγνώσκῃ καλόν τε κἀγαθὸν ἐραστὴν ὄντα, τὸν φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν. καὶ τὸ σοφίαν ὡσαύτως, τοὺς μὲν ἀργυρίου πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους, ἀποκαλοῦσιν. ὅστις δ' ὃν αὖ γιγνώσκῃ δ' φυὴν ὄντα, διδάσκων ὅ, τι ἂν ἔχῃ ἀγαθὸν, φίλον ποιῆται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ δὴ καλῷ κἀγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν. ἐγὼ δ' οἶδα καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλος τις ἥ ἵππῳ ἀγαθῷ, ἢ κυνί, ἢ ὄρνιθι ἥδεται, οὕτω κἀγὼ ἔτι μᾶλλον ἥδομαι φίλοις ἀγαθοῖς. καὶ ἐάν τι αὐτὸς ἀγαθὸν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι, παρ' ὧν ἂν ἡγῶμαι, ὠφεληθήσεσθαί τι αὐτοὺς εἰς ἀρετήν. καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν παλαιῶν σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων, κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι· κἂν τι ὁρῶμεν ἀγαθὸν, ἐκλεγόμεθα· καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις φίλοι γενώμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι, ἐδόκει ἀνὴρ τε μακάριος εἶναι, καὶ τοὺς ἀκούοντας ὅτι καλοκἀγαθίαν ἄγειν. καὶ πάλιν ποτὲ τὸν Ἀντιφῶντος ἐρωτῶντα αὐτὸν, πῶς ἄλλους μὲν ἡγεῖτο πολιτικοὺς ποιεῖν, αὐτὸς δ' οὐ παρέχοι τὰ πολιτικὰ, εἰ καὶ ἐπίσαται. πότερος δή, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικὰ παρέχοιμι, εἰ μόνος αὐτὰ παρέχοιμι, ἢ εἰ ὅτι μάλιστα πολλοὺς ὡς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι παρέχοιμι;

Ἔστι δ' ὅτε μὲν ἑκουσίως πολλαπλασίων ἐστὶ ἀγαθὴ ἐλπὶς φερόντων ὠφελεῖν· οἷον τὰ θηρία θηρῶντες, ἐλπίδι μὲν λήψεως ἡδέως μοχθοῦσι. καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἆθλα τῶν πόνων μικρῷ τινος ἀξιά ἐστι. τοὺς δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δῶμα τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς σώμασι καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ τῇ ἑαυτοῦ οἴκοι καλῶς οἰκῶσι, καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι, καὶ τὴν πατρίδα ὠφελετῶσι· πῶς οὐκ οἶσθα ὡς χρὴ τούτους καὶ ποσὶν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα, καὶ ζῶν εὐφραινομένους, ἀγασαμένους μὲν ἑαυτοὺς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων; ἔστι δ' αὖ μὲν ῥᾳθυμίαι, καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἡδοναὶ, ὅτε σώματι ἐξίαι ἱκαναὶ εἰσιν ἐργάζεσθαι, ὡς φασιν οἱ γυμνασιαρχοῦντες· ὅτε ψυχῇ ἐπιτήμην ἀξιόλογον ὠφελίαν ἐμποιοῦσιν. αἱ δ' ἀπὸ καρτερείας ἐπιμέλειαι τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν ἔργων ἀσκήσεως πονοῦσιν, ὡς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δέ που καὶ Ἡσίοδος· Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι Ῥηϊδίως, λείη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν

Ἀθάνα-

Ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθριος οἶμος ἔτ' αὐτοῖ,
Καὶ βηχὺς ὃ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
Ῥηϊδίη δ' ἔπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα.

Martyrem enim & Epicharmus de se ipso: Laboribus omnia nobis dij vendunt. Et alibi inquit: O improbe, nihil tibi molle euenisset, nisi etiam dura habueris. Nec nō sapiens Prodicus in illo quod de Hercule edidit opere, similiter disputat de virtute, in hunc modum, quantum ego memini, dicēs. Ait nanq; Herculem cùm à pueritia ætate ad adolescentiam peruenisset (cùm adolescentes iam sui arbitrij effecti, ostendunt siue per viam virtutis, siue vitiorum vitam suam ducent) egressum à ciuitate in solitudinem, consedisse cogitationibus agitatum, vtram viarum supradictarum præponeret: vbi duas ad eum apparuisse accedere mulieres magnas. (Et quæ sequuntur, donec vtraq; mulier suum absoluerit sermonem.)

† Locus obscurus, & à Bessarione etiam Xenophontis interpretе relictus.

Μαρτυρεῖ γὰρ καὶ Ἐπίχαρμος ὁ τῷδε τῶ πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθὰ θεοί. καὶ ὁ ἄλλῳ γέ πού φησιν, Ὦ πόπρε μή τι μαλακὸν † ὁ μὴ τὰ σκληρ' ἔχῃς. καὶ Πρόδικος δέ ὁ σοφὸς ὁ τῷ συγγράμματι τῷδε τῶ Ἡρακλέους, ὥσπερ δή καὶ πλείους ἐπιδέδεικται, ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ Ἡρακλέα ἔτι ἐκ παίδων εἰς ἥβην ὡρμᾶτο (ὅτε δὴ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι, δηλῶσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν βέλτιον) ἐπὶ τὸ βίον, εἴτε τὴν δι' ἡδονὴν κακίαν) ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι, ἀποροῦντα ὁποτέραν τῶν ὁδῶν βάδην, καὶ φαίνεσθαι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας. (καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τῆς τελευτῆσαι τὰς ἀμφοτέρων τῶν γυναικῶν λόγους)

Cùm quidam verò eum interrogasset, quid ei videatur optimum hominis studium, respondit, bene agendi. Cùm autem rursus petyisset, si etiã secundam fortunam studium putet esse: Totum, inquit, contrarium ego fortunam & actionem esse puto. Cùm enim non quæritanti quicquam boni cuiquam occurrat, secundum fortunã hoc esse: cũ verò doctrina ac exercitatione bene quis agat, hanc bonam actionem esse arbitror: quiq; hoc meditantur, hi mihi bene agere videntur. Optimos quoq; ac Deo amabiles illos esse aiebat, qui in agricultura quidem, quæ agriculturæ sunt: in medicina, quæ medicinalia sunt: in republica, quæ ciuilia sunt, bene agant. Illum verò qui nihil horum bene agat, nec Deo amabilem, nec in aliquo vtilem esse aiebat. Ibid. lib. 2.

Εὐημέρησε δέ τινος αὐτὸν, τί δοκοίη αὐτῷ κρᾶτιστον αἰδρεῖ ὑπάρχειν εἶναι, ἀπεκρίνατο, δυνατῷ εἶναι. ἐρομένου δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν δυτυχίαν ὑπάρχειν νομίζοι εἶναι· πᾶν μὲν οὖν τοὐναντίον ἔγωγε, ἔφη, τύχῃ καὶ πρᾶξιν ἡγοῦμαι. ὃ μὲν γὰρ μηδὲν ζητοῦντα τὰ ὑπάρχειν τινὶ τῶν δεόντων, δυτυχίαν εἶναι· ὃ δὲ μαθόντα τι δυνασθαι, δυνατὸν εἶναι νομίζω. καὶ οἱ τῶν τὰ ὑπάρχοντες, δοκοῦσί μοι δυνατοὶ εἶναι. καὶ ἀεὶ τοὺς θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι· ὁ μὲν γεωργίαν τοὺς τὰ γεωργικὰ δυνατοὺς πράττοντας, ὁ δὲ ἰατρείαν τοὺς τὰ ἰατρικὰ, ὁ δὲ πολιτείαν τοὺς τὰ πολιτικά. τὸν δὲ μηδὲν δυνατὸν πράττοντα, ὅτε χρήσιμον οὐδὲν ἔφη εἶναι, ὅτε θεοφιλῆ.

Ibid. ab initio libri 4.

Οὕτω δὲ Σωκράτης ἐν ὁτῳοῦν πράγματι καὶ πάντα ὑπὲρ ὠφέλιμος, ὥστε τῷ σκοπουμένῳ τὸ καὶ μείζονος ἀληθοῦς φανερὸν εἶναι, ὅτι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τὸ Σωκράτει συνεῖναι, καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὁπουοῦν καὶ ἐν ὁτῳοῦν πράγματι. ἐπεὶ καὶ ὃ ἐκείνου μεμνῆσθαι μὴ παρόντος, ὠφέλησέ τινας μικρὰ ὠφελῆσαι τοὺς εἰωθότας τε αὐτῷ συνεῖναι καὶ ἀπολειφθέντας ἐκείνου. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἧττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι. πολλάκις γοῦν ἔφη μὲν αὖ τινος ἐρᾶν φανερὸς δὲ εἶναι, ὅτι τὰ σώματα μὲν ὡραῖα, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς μὲν ἀρετῆ δὲ πεφυκότων ἐφιέμενος. ἐτερπόμην δὲ τῇ ἀγαθαῖς φύσεσι, ἐν τῷ ταχύ τε μανθάνειν οἷς διαλέγοιτο, καὶ μεμνῆσθαι ἃ ἂν μάθοιεν, καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν, καὶ ὅλως ἀνθρώποις καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν δυνατῷ χρῆσθαι. τοὺς γὰρ τοιούτους ἡγεῖτο παιδεύθέντας, οὐκ ἂν μόνον αὐτοὺς γε δυναμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δυνατοὺς καὶ δυναμένους ποιεῖν. (καὶ τὰ λοιπά, μέχρι τῶν ῥημάτων τούτων, Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε.)

Ibid. lib. 2.

Nec verò vtilis Socrates cuncti is erat in rebus, vt homini considerare volēti, etiam minus sentiēti, palàm pateat nihil vtilius fuisse, quàm cum Socrate quocunq; locorum, de quacunq; re conuersari. Nam & absentis meminisse nō parum vtilitatis familiaribus eius, quiq; cum eo versabantur, afferre solebat. Non enim minùs ioco quàm serio loquēs, suis necessarijs proderat. Pluries itaq; dixerat quosdam amare: palàm verò patebat, non eos qui pulchritudine corporis præstabant, sed illos quorum animus aptus ad capessendam erat virtutem, amare. Acuta verò ingenia illorũ esse putabat, qui celeriter ea discerent quibus studebant, & memoria retinerent quæcunq; discerent: ac illas doceri cuperēt disciplinas, quæ vtiq; prodesserent, & ad domũ ac ciuitatē quàm optimè habitandã, & simpliciter hominibus rebusq; humanis benè vtendũ. Huiusce modi nãq; adolescētes opinabatur, si docerētur, non solũ ipsos domosq; eorũ felices fore, verũetiã cæteros homines atq; ciuitates posse beatas efficere. (Et cæt. vsq; ad hæc verba, Narrandũ aũt nũc est.)

DE VITÆ VIRTVTE ET VITIO, SERMO II. EX Antonio & Maximo.

ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ, ΛΟΓΟΣ Β.

Matth. 7. Roma. 12. *ARcta est via, quæ deducit ad vitam. Ne vincaris à malo, sed vince bono malum.*

ΣΤενὴ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Solomonis. *Virtutis quidem signum nullum ostendere possumus: in vitio autem consumpti sumus.*

Ἀρετῆς μὲν σημεῖον οὐδὲν ἔχομεν δεῖξαι, ἐν δὲ τῇ κακίᾳ ἡμῶν κατεδαπανήθημεν.

Eiusdem. *Vide ne te seducant impij, nec per viam eorum illis gradiaris: sed retrahe pedem tuum à semitis illorum, quòd pedes ipsorum ad vitia currant.*

Μή σε πλανήσουσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδὲ πορεύθης ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν· ἔκκλινον δὲ τὸν πόδα σου ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσιν.

Qui rem aliquam contemnit, contemnetur ab ipsa.

Ὃς καταφρονεῖ πράγματος, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.

Quemadmodum vna acerba nocet dentibus, & fumus oculis: sic iniquitas & legis violatio violatoribus.

Ὡς γὰρ ὄμφαξ ὀδοῦσι βλαβερόν, καὶ καπνὸς ὄμμασιν· οὕτω καὶ ἀδικία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ.

Sirach. 7. *Noli mala facere, & te mala non apprehendent.*

Μὴ ποίει κακὰ, καὶ οὐ μή σε λήψεται κακά.

Qui prava scelera admittit, in ipsa includetur, nec intelliget vnde ipsi accidant.

Οἱ ποιοῦντες πονηρὰ, εἰς αὐτὰ ἐγκλεισθήσεται, καὶ οὐ μὴ ὑπάγῃ πόθεν ἥκει αὐτῷ.

Basilij. *Diuitijs nobilior virtus.*

Τιμιώτερον ἀρετὴ, ἢ πλοῦτος.

Sola possessionum virtus auferri nequit.

Μόνη κτημάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον.

Virtutis exercitatio pretiosa est habenti possessio, & iucundissimum congredientibus spectaculum.

Ἀρετῆς ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἥδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

Vt ignem vltro lucis splendor, & vnguentum suauis odor sequitur: ita bona opera vtilitas necessariò comitari consueuit.

Ὡς γὰρ τῷ πυρὶ αὐγάσματος ἕπεται τὸ φωτίζειν, καὶ τῷ μύρῳ τὸ εὐωδιᾶν· οὕτω καὶ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ τὸ ὠφέλιμον.

Hoc est virtus, declinatio videlicet mali & operatio boni.

Τοῦτό ἐστιν ἀρετὴ, ἔκκλισις ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησις ἀγαθοῦ.

Principium ad recuperationem bonorum, est à malis recessus. Declina enim inquit à malo, & fac bonum.

Ἀρχὴ πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν καλῶν, ἡ ἀναχώρησις τῶν κακῶν. ἔκκλινον γάρ φησιν ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν.

Theologi. *Natura vitium promptum est, & magnus* †*Lego ὡς.* *ad id quod pessimum est concursus fit, vt torrens per prona ruit, & stipula ad scintillam & ventum facilè accenduntur ac inflammantur, & à sua ipsa prole, videlicet flammis, consumuntur.*

Φύσει πρόχειρον ἡ κακία, καὶ πολὺς ὅτι ὁ χεῖρον ὁ δρόμος, † ἢ ῥοῦς κατ' πρὸς αἰσχίονα, ἢ καλάμη πρὸς ἀσπίδα καὶ αἶθεμον ῥᾳδίως ἐξαπτομένη καὶ γιγνομένη φλόξ, καὶ σεσωδαπφωμένη τῷ οἰκείῳ γεννήματι.

Non est admodum facile virtutum victricem inuenire, atq; huic dare munera honoraria & victoriæ præmia: quemadmodum nec in prato varijs florum generibus vestito, pulcherrimum & odoratissimum florem reperias, cùm alibi alius odoratum & aspectum ad se trahat, & ad se decerpendum primum inuitet.

Οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον ὄντι τῶν ἀρετῶν τὴν νικῶσαν εὑρεῖν, καὶ ταύτῃ δοῦναι τὰ πρόσφορα καὶ τὰ νικητήρια· ὥσπερ οὐδὲ ἐν λειμῶνι πολυανθεῖ καὶ εὐώδει, τῶν ἀνθέων τὸ κάλλιστόν τε καὶ εὐωδέστατον, ἄλλοτε ἄλλο τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν ὄψιν πρὸς ἑαυτὸ μεθέλκοντος, καὶ πρῶτον δρέπεσθαι πείθοντος.

Theologi. *Rara & difficilis est boni possessio, etiamsi in eo multa sint quæ attrahant & inuitent.*

Σπάνιον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτῆσις καὶ πρόσαντες, κἂν εἰ πολὺ τὸ μεθέλκον εἴη καὶ προκαλούμενον.

Virtutem laudando Deum laudabo, à quo virtus hominibus data est.

Ἀρετὴν ἐπαινῶν, Θεὸν ἐπαινέσομαι, παρ' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἀρετή.

Virtus mercenaria non est, vt virtus esse pergat, solam honestatem respiciens.

Ἄμισθος ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα.

Ποιᾷ

Ποιῆ γὰρ ἔνδοξοντας ἡ δόξα τοὺς ἔργους μόνον, ἀλλὰ καὶ κακία νικῶσα πονηρὸν ἐνδοκίμησιν.

Πέφυκεν ἀρετὴ καταδεῖν τε καὶ καταπλήττειν, καὶ τοὺς ἄγαν διεμφεσάτους.

Οὐκ ἔστι τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον, μὴ πολλοὺς ἔχειν ἐχθρούς, ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν ἐπαίρετον. δόξα γὰρ τοιούτων, λαμπροτέρους ἔξαι μείζονας.

Πολλοὶ πολλάκις αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, διὰ τοὺς πόνους φεύγοντες, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐυφημίαν αἰροῦνται ποιεῖν.

Θεῷ τοίνυν οὐ τὸ ἀναγκασμένοις φίλον, ἀλλὰ τὸ ἑκὼν ἀρετῆς καταπονούμενον. ἀρετὴ δὲ οὐκ ἀπροαιρέτως, καὶ οὐκ ἀνάγκης γίνεται.

Οὐχ ὁ τόπος τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πέφυκε τὸν τόπον σεμνύειν.

Ἡ μὲν κακοῦ στάσις ἀρχὴ δὲ κατ' ἀρετὴν ἐστὶν ὁρμῆς.

Ἀδίαστον ἡ ἀρετὴ, καὶ ἑκούσιον, καὶ ἀνάγκης πάσης ἐλεύθερον.

Ὥσπερ ὅ τῆς ζωῆς τέλος ἀρχὴ θανάτου ἐστὶν, οὕτως καὶ τοῦ κατ' ἀρετὴν δρόμου ἡ στάσις, ἀρχὴ τοῦ κατὰ κακίαν γίνεται δρόμου.

Ἡ μὲν πονηρῶν ἀλλοτρίωσις, τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν οἰκειώσεως ἀφορμὴν γίνεται. (ζῆναι.

Τὸ ἔξω τῶν κακῶν γενέσθαι, ἐστὸς ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν καταδυσπίτευκτον μὲν εἰ τὴν ἀρετὴν, μυρίοις ἱδρῶσι καὶ πόνοις, ἀσυδὴ γὰρ καμάτου μόγις καταπονούμενον, ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν.

Εἰ γὰρ τοὺς ὑπὲρ γῆς ἀνθρώπους ὁ τοὺς βαίνων τοὺς νόμους ἀπαραίτητον ὑφίσταται τὴν κόλασιν, πόσῳ μᾶλλον ἀφορήτοις ἐκδοθήσεται βασάνοις ὁ τοῦ ἐπουρανίου διαστόλου ἀθετῶν τὰ προστάγματα;

Ὥσπερ ὑπὲρ τῆς κιθάρας οὐκ ἀρκεῖ μόνον ὑπὲρ μιᾶς νευρᾶς τὴν μελῳδίαν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ πάσας ὑπερέχειν δεῖ μετ' ῥυθμοῦ τοῦ προσήκοντος· οὕτω καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν ἀρετῆς, οὐκ ἀρκεῖ ἡμῖν νόμος εἰς σωτηρίαν εἷς, ἀλλὰ δεῖ πάντας αὐτοὺς μετ' ἀκριβείας φυλάττειν.

Μὴ τοίνυν λέγωμεν ὅτι ὁ δεῖνα φύσει κακὸς, καὶ ὁ δεῖνα φύσει καλός. εἰ γὰρ φύσει ἀγαθὸς, οὐδέποτε δυνήσεται γενέσθαι κακός· καὶ εἰ φύσει κακὸς, οὐδέποτε γενήσεται ἀγαθός.

Οὐχ ὑπομένει τὸ σκότος τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν, οὐ νόσος ὑγείας ἐπιλαβούσης ἴσταται, οὐκ ἐνεργεῖ τὰ πάθη τῆς ἀπαθείας παρούσης.

Ἐλευθερίαν εἰς προσήκει πᾶσιν φόβον τὸν ἀρετὴν. ἀδίαστον γὰρ ἀρετὴ καὶ ἑκούσιον, πᾶσιν φόβον καὶ ἀνάγκης ἐλεύθερον.

Οὐκ ἔστιν ἄλλως κακίας γένεσιν ἐννοῆσαι, ἢ ἀρετῆς ἀπουσίαν.

Celebres nō modo præclarum & honestum aliquod factum reddit, sed & malitia exuperans improbam sibi famam contrahit.

Virtutis natura est, vt reuerentia & authoritate sua vel infensissimos moueat & terreat. Chrysosto. mi.

Fieri nequit, quin qui virtutis studiosus est, quàm plures hostes sentiat. Sed nihil hoc virtuti deditum monet: sic enim longè clarior euadet.

Multi sæpe cùm virtutem propter labores fugiant, propter gloriosam quæ ex virtutibus prouenit famam laborare volunt.

Deo, non quod necessitate fit, gratum est, sed quod virtutis studio rectè geritur. Virtus autem in voluntaria electione, non necessitate, consistit.

Non locus virtutem, sed virtus locum augustiorem reddere solet.

Mali cessatio principium est motionis ad virtutem.

Virtus dominium non expectat, sed voluntaria est & ab omni necessitate libera.

Quemadmodum vitæ finis mortis initium est: sic si cursus virtutis sistatur, initium sit eius, qui ad vitia tendit, cursus.

Mali abalienatio, familiaritatis cum bono occasionem & ansam præbet.

Ex malis euadere, est intra bona consistere.

Virtutem infinitis sudoribus & laboribus vix acquiri, studio ac fatigatione vix rectè administrari posse, ex sacris literis didicimus.

Si qui leges hominum terrenorum violat, supplicium ineuitabile sustinet: quanto magis cruciatibus dedetur intolerabilibus, qui cœlestis domini præscripta reiecit?

Vt in cithara non satis est in vno tantū nerue concentum efficere, sed vniuersi percurrendi sunt numerosè & decenter: sic & in animi virtute non satis est nobis ad salutem lex vna, sed vniuersa summa cum diligentia obseruandæ sunt.

Ne igitur dicamus hunc natura bonum, & illum natura malum. Si enim natura bonus est, nunquam poterit fieri malus: & si natura malus, nunquam fiet bonus.

Non sustinent tenebræ lucis præsentiam, non morbus valetudine recuperata consistit, nihil agunt perturbationes si adsit tranquillitas & perturbationum vacuitas.

Liberam esse conuenit ab omni metu virtutem & dominatu. Virtus enim & voluntaria est & ab omni metu & necessitate libera.

Non licet aliam vitij procreationem cogitare, quàm virtutis absentiam.

Philonis. *Improbi alia sunt cogitationes, & alij sermones, & aliæ actiones: omnia autem differentia, & pugnantia.*

Improbitatis exitus, virtutis introitū efficit: quemadmodum & vice versa, si virtus vel bonum recesserit, malo insidianti accessus patet.

Solæ virtutes hominum negotia gubernare nouerunt.

Virtutis contemplatio longè pulcherrima est, eiusdem verò vsus & actio digna sunt, de quibus summo contendatur studio.

Nili. *Gaude cùm virtutis opus edis, sed ne extollaris, ne fortè naufragium in portu facias.*

Cyrilli. *Virtutem non oportet claudicare à parte altera, sed tam dictis quàm factis rectam & integram vtring, esse.*

Virtutes illico assequi impossibile est. Quomodo enim quàm minimis laboribus res longè maximas aliquis assequi queat?

† Fortè πραχθέν. *Aspera virtus est, & acclinis ad ipsam via, nec eam quis absq; longo labore sibi comparauerit.*

Virtutis merces laus est.

Synesij. *Malis hominibus, licet boni aliquid polliceantur, propter mores tamen fides non habetur.*

Clementis. *A malis liberari, salutis est initium consequi.*

Iustitia vt videtur quadrata est, par & similis in verbo & opere, in malorum abstinentia, in beneficentia, in perfectione erudita, nusquam vlla ex parte claudicans, vt ne iniusta & inæqualis videatur.

Didymi. *Virtutem simulato, non vt fallas, sed vt prosis.*

Regnum cœlorum dicere licet statum & viuendi rationem, eorum qui ex diuinis legibus moderatè viuunt.

Omnis quæ in actione consistit virtutis hæc natura est, vt fiat, non vt facta sit.

Ex patribus. *Rebus quatuor animus pollutur: si per vrbem ambules, nec oculos custodieris: & si omnino consuetudinem aliquam cum mulieribus habeas: tertium est nobilium huius mundi amicitiam colere: quartum, congressionibus carnalibus & inanibus disputationibus delectari.*

Plutarchi. *Ignotæ virtutis veluti defossi auri splendor non apparet.*

Vt ys qui exercentur in gymnasijs cibus: sic eruditis virtus suauis videtur.

Omnia facito quasi neminem celaturus: nam etsi in præsens celaris, posterius tamen cerneris.

Cum quidam iniuria illum affecisset, & fugeret, obuiámque fieri non auderet, aliquando tandem in fugientem incidit, ac ei, Non

Τῦ φαύλου ἕτερα μὲν τὰ ἐνθύμια, ἕτερα δὲ τὰ ῥήματα, ἄλλαι δὲ αἱ πρᾶξις, διάφορα δὲ πάντα καὶ μαχόμενα.

Κακίας ἔξοδος, ἀρετῆς εἴσοδον ἐργάζεται· ὡς καὶ τἀναντίον ἀπαρεσκάντος ἀγαθοῦ, τὸ ἐφεδρεῦον κακὸν ἐπεισέρχεται.

Ἀρεταὶ μόναι, τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα κυβερνᾶν ἐδύσαντο.

Ἡ θεωρία τῆς ἀρετῆς παγκάλη, καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ χρῆσις πολεμάχητος.

Χαῖρε τῷ ἀρετῷ νίκα πράττῃς, ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου, μή ποτε ὃ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι πάθῃς.

Χρὴ τῷ ἀρετῷ μὴ χαλεπῶς καὶ ἕτερα ἀλλ' ἔργῳ καὶ λόγῳ ὀρθῷ, καὶ ἀπηρτισμένως κατ' ἀμφότερα εἶναι.

Οὐκ ἔνι ἐκ τοῦ παραχρῆμα λαμβάνειν τὰς ἀρετάς. σμικροῖς γὰρ τὰ μέγιστα πῶς ἄν τις ἕλοιτο πόνοισιν;

† Βραχεῖα ἡ ἀρετὴ, καὶ ὄρθριος οἶμος ἐπ' αὐτῷ, καὶ οὐκ ἄν τις ἕλοιτο ζωὸς δίχα πόνου μακροῦ.

Μισθὸς ἀρετῆς, ἔπαινος.

Οἱ πονηροὶ τῶν ἀνθρώπων, κἂν χρησότητά τινα ἐπαγγέλλωνται, διὰ τὸν ἔμπροσθεν οὐ πιστεύονται.

Ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ, σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή.

Ὡς ἔοικεν ἡ δικαιοσύνη τετράγωνός ἐστιν, ἴσον καὶ ὁμοίαν, ἐν λόγῳ, ἐν ἔργῳ, ἐν ἀποχῇ κακῶν, ἐν εὐποιΐᾳ, ἐν τελειότητι γνωστικῇ, ἁδαμῆ ἁδαμῶς χωλεύουσα, ἵνα μὴ ἄδικος καὶ ἄπιστος φανῇ.

Σχημάτιζου τῷ ἀρετῷ, οὐχ ὅπως ἀπατήσῃς, ἀλλ' ὅπως ὠφελήσῃς.

Βασιλείαν Θεοῦ λεκτέον τὴν κατάστασιν τῶν κατὰ τοὺς θείους νόμους πεπολιτευμένως βιούντων.

Πᾶσα πρακτικὴ ἀρετὴ ἐν τῷ γίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐν τῷ γεγενῆσθαι, ὃ ἔστι ἔχειν.

Διὰ τεσσάρων πραγμάτων ἡ ψυχὴ μιαίνεται; ὅταν περιπατῇς ἐν πόλει καὶ μὴ φυλάσσουσι τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τῷ ὅλως ἔχειν γνῶσιν μετὰ γυναικῶν, καὶ τῷ ἔχειν φιλίαν μετὰ τῶν ἐνδόξων τοῦ κόσμου, καὶ τῷ ἀγαπᾶσθαι τὰς σαρκικὰς ὁμιλίας καὶ ματαιολογίας.

Τῆς ἀγνοουμένης ἀρετῆς, ὡς τοῦ κατορωρυγμένου χρυσίου ἡ λαμπρότης οὐ βλέπεται.

Ἡ μὲν ἐν τοῖς γυμναζομένοις, ἡ δὲ ἀρετὴ τοῖς πεπαιδευμένοις ἡδεῖα φαίνεται.

Ἅπαντα δύκει ποιῶ, ὡς μηδένα λήσων· ἐγὼ δὲ αἰεὶ παρουσίαν κρύπτης, ὕστερον ὀφθήσῃ.

Ἀνθρώπου τινὸς ἀδικήσαντος, καὶ φεύγοντος, καὶ ἀπαντᾶν αἰσχυνομένου, συντυχὼν ἄπαξ εἶπεν· ὦ

πεν· ὑ σὲ χρὴ ἐμὲ φεύγειν, ἀλλ' ἐμὲ σὲ φαῦλον ὄντα.

Οὐκ ἔστι κυνὸς ἀπάξιος, ὑδὲ ὄνου, δειλὸς ἀνὴρ καὶ ἄθυμος, ὑπὸ πλούτου καὶ μαλακίας διεφθαρμένος.

Ἀνδριάντα μὲν τὸ σῶμα· ἄνδρα δ' οὐ παρᾶξις κοσμεῖ.

Οὕτως ζῆν προαιροῦ, ὡς μήτε ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων καταφρονεῖσθαι, μήτε τοῖς καταδεεστέροις φοβερὸς εἶναι.

Εὖ σοι τὸ μέλλον ἔξει, αὖ τὸ παρὸν εὖ θῇς.

Βέλτιον τὰς τῆς ἀρετῆς εἰκόνας ὑπομνήματα μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν.

Τοσοῦτον εἰς ἀρετὴν προβήσεις, ὅσον αὐ ὑφέλῃ τῶν ἡδονῶν.

Αἰσχρὸν μὲν τὸ ἄλλοις ἀποδείκνυσθαι τὰς ἀρετὰς τὸ ἑαυτοῖς δὲ ἔχειν τὰς κακίας.

Τοὺς τῶν σωμάτων ὑπιμελουμένους, ἑαυτῶν δὲ ἀμελοῦντας ὠνείδιζεν, ὡς τὰ μὲν οἴκοι ὑπιμελουμένους, τῶν δὲ οἰκείων ἀμελοῦντας.

Ὥσπερ οἰκίας οἴμην, καὶ πλοίου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, τὰ κάτωθεν ἰσχυρώτατα εἶναι δεῖ· ὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις, ἀληθεῖς καὶ δικαίας.

Μὴ τὸ ἔχειν ἀρετὴν καλὸν νόμιζε, ἀλλὰ τὸ ὡς δεῖ καὶ ὑπὲρ ὧν δεῖ.

Ἀρετὴ μὲν ἔχων, πάντα ἔξεις κακὸν οὐδέν, οὐδὲ σεαυτόν.

Θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τὸ μὲν ἀγρὸν ὑπιμελούμενον, τῆς πράξεως δ' ἀμελοῦντα· ὅρα σοῦ (ἔφη) μὴ τὸν ἀγρὸν ἐξημερῶσαι βουλόμενος, τὸν ψυχὴν ἀγριώσῃς.

Καταμαθὼν δέ τινα τῶν γνωρίμων ἐπιμελούμενον τῶν οἰκείων ὁμοίως ἡδέως, ὅπως αὐτῷ ἡ εἰκὼν ὁμοία γένηται, πρὸς αὐτὸν εἶπε· σὺ ὅπως μοί σου ὁ λίθος ὅμοιος γένηται ἐπιμελήσῃ, ὅπως δὲ μὴ αὐτὸς λίθῳ ὅμοιος γένῃ οὐ φροντίζεις.

Τὰς μὲν γραμμὰς ἀσφαλεστέρας, τὰς δὲ πράξεις λαμπροτέρας ἔχειν δεῖ. (τὸν.

Θεῷ ἄξιόν σε ποίησον, ὃ μηδὲν ἀνάξιον αὐτοῦ πρᾶττ-

Οὕτω πυρῶ ζῆν, ὡς καὶ ὀλίγον καὶ πολλοῦ χρόνου βιωσόμενος.

Βεβαίως ἐγχείρει τοῖς προβλημένοις, ἐγχειρήσας δὲ, πρόβαινε βεβαίως.

Λάκων ἐρωτηθεὶς διατί ἀτείχιστός ἐστιν ἡ Σπάρτη· μὴ ψεύδου, ἔφη, τειχίσαι γὰρ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

Οἰκίσαντος αὐτῷ τινὸς, ὡς εἰς ἀκαθάρτους τόπους εἰσέρχεται, ἔφη καὶ ὁ ἥλιος, ἀλλ' οὐ μιαίνεται.

Λυκοῦργος ὁ νομοθέτης, τὸ μὲν ἀξιόχρεων τῶν ἀνθρώπων, ἔφη ἐν τῇ οὐσίᾳ κεῖσθαι· τὸ δὲ ἀξιόπιστον, ἐν τοῖς ἤθεσι.

oportet, inquit, vt tu me, sed ego te cùm sis improbus fugiam.

Non est cum cane comparandus, imò ne cum asino quidem, timidus vir & imbellis, diuitijs & delicijs diffluens.

Statuam quidem figura, virum autem exornat actio.

Ita viuere instituas, vt neque à potentioribus contemnare, neq; inferioribus terribilis videare.

Bene tibi futura euenient, si præsentia bene disposueris. Isocrati.

Virtutis potiùs imagines tibi velis monumenta relinquere quàm corporis.

Tantum ad virtutem adijcies, quantum voluptatibus ademeris. Demonactis.

Turpe est in alijs probare virtutes, intra se autem habere vitia.

Corporis curatores, sui autem negligentes, probrosos existimabat, & similes ijs qui domos quidem curant, sed domesticos negligunt.

Quemadmodum domus & nauigij & cæterorum talium bases firmissimas esse conuenit: sic & actionum primordia & fundamenta vera instare esse decet. Demosthenis.

Non simpliciter habere virtutem honestum existimato, sed quemadmodum decet & pro quibus decet. Clitarchi.

Virtutem si habes, omnia habes: at si vitium, ne teipsum quidem.

Socrates cùm quendam ex discipulis suis animaduertisset agri quidem esse studiosum, sed actionis negligentem: Heus tu, vide (inquit) ne dum agrum cicurare vis, animum tuum efferari sinas. Socrates.

Quum autem intellexisset quendam ex familiaribus suis studiosè curantem vt imago ipsi similis fieret: Tu (inquit) vt tibi similis lapis fieret curasti: at ipse ne lapidi similis fias non curas.

† Principia certissima esse oportet, actio et autem præclarissimas. Democriti. † γραμμάς.

Illud te Deo dignum efficies, si nihil illo indignum feceris.

Sic instituc vitam quasi & paulum & diu sis victurus.

Lentè res agendas aggrediter: vbi autem aggressus fueris, agito constanter. Biantis.

Lacon interrogatus, cur Sparta munita non esset: Noli (inquit) mentiri, munita est enim habitantium virtutibus.

Quum quidam ei vt probrum obijceret, quòd in locum impurum intraret: Etiam sol (inquit) intrat, nec contaminatur. Diogenes.

Lycurgus legislator † assiduũ esse dignum ḡ cui debitum credas, in opibus: at fide dignum, in moribus situm esse dicebat. Lycurgus. † ἀξιόχρεων.

Pythagoræ. *Vt idem voluptatem, corpus, pecuniam, & Deum amet, fieri nullo modo potest: nam qui voluptates amat, idem & corpus amet necesse est: iam qui corpus amat, idem continuò & pecuniam: qui autem pecuniam, idem necessariò iniustus est: at iniustus, in Deum quidem impius, in homines iniquus est.*

Omnia ista contemnito, quibus à corpore solutus non indigebis: quibus autem egebis tum temporis, adea tibi laboranti Deum auxiliari precator.

Diodori. *Omnes homines imbecillitatis naturæ vitio, exiguum quoddam vniuersi temporis momentum in vita durant, reliquum verò totum spacium occupati morte iacent. Et illis sanè, qui dum viuerent præclari nihil gesserunt, eodem cum corpore obitu omnia pessum eunt: Qui verò per virtutem sibi gloriam conciliarunt, illorum actiones omnibus seculis diuinissimo Historiæ sermone commemorabuntur.*

Hyperidis. *Virum bonum quæ sentit, verbis: quæ facit, opere ostendere decet.*

Hiitaci philosophi. *Bonos viros Dei quandam partem habere.*

Aristotelis. *Dei est, quæ velit agere: hominis autem, quæ opus sunt, prouidere.*

Antiphanis. *Si quis in rerum abundantia turpe aliquid admittit,*
Quid expectandum est vt committat in penuria?

Procopij rhetoris. *Boni indecorum aliquid facientes, peccare volentibus exemplum præbent.*

Viri virtutes, non principio, sed fine actionum indicantur.

Maximè bonum peculium est cuiusq; propria virtus.

Neq; conuiuium sine concordia, neq; diuitiæ sine virtute delectant.

Donum aliud virtute maius diuinitus dari non potest.

Vnica virtus est semper fugere indecorum & absurdum.

Deum optimè coles, cùm mentem Deo similem effeceris per virtutem. Sola enim virtus animum ad id quod ei cognatum est, trahit.

Malim virtutis testimonium, quàm abundantiæ opum mihi exhiberi. Illud enim bonæ mentis, hoc autem fortunæ affluentis encomium videbitur.

VIRTVTEM HONORANDAM, ET VITIVM PVniendum esse, Sermo III. Ex Antonio & Maximo.

Ioan. 5. *EGredientur qui bona fecerunt, ad resurrectionem vitæ: qui verò mala perpetrarunt, ad resurrectionem iudicij.*

Φιλήδονον, φιλοσώματον, φιλοχρήματον, καὶ φιλόθεον, τὸν αὐτὸν ἀδύνατον εἶναι. ὁ γὰρ φιλήδονος, πάντως καὶ φιλοσώματος· ὁ δὲ φιλοσώματος, πάντως καὶ φιλοχρήματος· ὁ δὲ φιλοχρήματος, δῆλον ὅτι καὶ ἄδικος· ὁ δὲ ἄδικος, εἰς μὲν Θεὸν ἀσεβής, εἰς δὲ ἄνθρωπον ἀπάνθρωπος.

Ὧν τὸ σώματος ἀπαλλαγεὶς οὐ δεήσῃ, ἐκείνων κατάφρονει πάντων· ἃ δὲ ἀπαλλαγεὶς δεήσῃ, ταῦτά σοι ἀσκουμένῳ Θεὸν παρακαλεῖν γίνεται συλλήπτορα.

Πάντες μὲν ἄνθρωποι διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιοῦσι μὲν ἀκμαιότατόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος· τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. καὶ τοῖς μὲν ἐν ᾧ ζῶν μηδὲν ἀξιόλογον πεπράξασι, ἅμα ταῖς τοῦ σώματος τελευταῖς συναποθνήσκει καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοῦ βίου· τοῖς δὲ διὰ ἀρετὴν πεποιημένοις δόξαν, αἱ πράξεις ἅπαντα τὸν αἰῶνα μνημονεύονται, ἀθανατιζομένην τῇ θειοτάτῃ τῆς ἱστορίας φήμῃ.

Δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἐπιδείκνυσθαι, οὐ μὲν τοῖς λόγοις, ἀλλὰ φανερὸν δὲ τοῖς ἔργοις, ἀλλ' ποιεῖ.

Τοὺς ἀγαθοὺς τοῦ αἰῶνος θεοῦ τι μέρος ἔχειν.

Θεοῦ μέν ἐστι, πράττειν ἃ βούλεται· ἀνθρώπου δὲ, τὰ δέοντα προνοεῖσθαι.

Ὅταν ἀπορῶν τις αἰσχρὰ πράττῃ πράγματα,
Τί τοῦτον ἀπορήσαντα πράξειν προσδοκᾶς;

Οἱ ἀγαθοὶ μὴ ὃ προσῆκον ποιοῦντες, παράδειγμα προσκεῖνται τοῖς πλημμελοῦσι βουλομένοις.

Ἀνδρὸς ἀρετὴν οὐκ ἀριθμοῦσιν αἱ πράξεις, ἀλλὰ τελευτῶσαι μιμοῦνται.

Μέγιστον ἀγαθὸν κτῆμά ἐστιν ἑκάστου ἡ οἰκεία ἀρετή.

Οὔτε συμπόσιον ἄνευ ὁμονοίας, οὔτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἡδονὴν ἔχει.

Δῶρον ἄλλο μεῖζον ἀρετῆς, οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ λαβεῖν.

Μία ἐστὶν ἀρετὴ, ὃ ἄτοπον φεύγειν ἀεί.

Τιμήσεις τὸν Θεὸν ἄριστα, ὅταν τῷ Θεῷ τὸν ἀρίστοιαν ὁμοιώσῃς διὰ ἀρετῆς. μόνη γὰρ ἀρετὴ, τὸν ψυχὴν ἕλκει πρὸς ὃ συγγενές.

Βουλοίμην ἂν ἐγὼ περὶ ἀρετῆς μᾶρτυρη θεῖναι μᾶλλον, ἢ περὶ πλούτου δαψιλείας. ὃ μὲν γὰρ, ψυχῆς ἀγαθῆς· ὃ δὲ, τύχης περιουσία ζώσης, ἐγκώμιον δόξει.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΙΜΑΝ ἀρετὴν, καὶ κολάζειν κακίαν. Λόγος γ'.

Ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Οἶδεν

Οἶδεν κύριος εὐσεβῆς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρῆν.

Ζημιουμένου ἀκολάστου, πονηρότερος γίνεται ἄνομος.

Παιδεύων ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κρεττωθεὶς αὐτὸς παιδεύεται.

Οὐ δίκαιον ἀτιμᾶσαι πλουτοῦντα πένητα, καὶ ἀ καθήκοντα δοξάσαι ἄνδρα ἁμαρτωλόν.

Εἰ ἀνοι σωφρονιῶντες † τὺς φαύλους ἴδωσιν ἀτιμαζομένους, πολὺ προθυμότεροι τῆς ἀρετῆς αἱρήσονται.

† Ἄλλοι μὲν οὖν εἴη πρὸς ταῦτα τολμηρὸς καὶ γλυκάδας, μᾶλλον δὲ εἴη μηδεὶς ἐγὼ ὀκνῶ κακία δοῦναι πάντως τὸν ἐντεῦθεν κόλασιν, ἢ εὐσεβεία τὸν ἄπεσιν. ἀλλ' ἔστι μὲν ὅτε καὶ πρός τι χρήσιμον, ἢ κακίας ἐγκαλλομένης, διεγέρθαι τῶν πονηρῶν· ἢ ἀρετῆς ὑποποιουμένης, ὑπάρθαι τῶν βελτίονων· οὐκ ἀεὶ δὲ, οὐδὲ πάντως· ἀλλ' εἰ τοῦτο μόνον χωρεῖ τὸ μέλλοντος, καθ' ὃν οἱ μὲν τὰ τῆς ἀρετῆς ἆθλα, οἱ δὲ τὰ τῆς κακίας ὑπομένουσι δίκαια.

Δὸς τῷ δεομένῳ, καὶ μὴ δῷς τῷ ὀρχουμένῳ, ἵνα μὴ μετὰ τῶν σῶν χρημάτων καὶ τὸν ψυχὴν ἀπολέσῃς τὸν σὸν· σὺ γὰρ αἴτιος εἶ τῆς ἐκείνου ἀπωλείας, διὰ τῆς ἀκαίρου φιλοτιμίας. εἰ γὰρ οἱ ὑπὲρ τῆς ὀρχήστρας ἤδεσαν, ὅτι δ' ὑπερτίθεται ἀωφελὲς ἔμελλεν ἔσεσθαι, πάλαι ἂν ἐπαύσαντο ταῦτα ὑπερτιθέντες.

Ἀδικεῖ τὺς ἀγαθοὺς ὁ φείδόμενος τῶν κακῶν.

Οἵους τὺς ἀδικουμένους κολάζουσιν, ὅτοι τὺς ἄλλους ἀδικεῖσθαι κωλύουσιν.

Ὁ ἀρετὴν τιμῶν, προθύμως ἀλήθειαν τιμᾷ, καὶ μάλιστα ὡς ἀγαθοῦ πόλεως ἡγεμονεύουσαν.

Σόλων ὁ σοφὸς ἐκείνην εἶπεν ἄριστα οἰκεῖσθαι τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τὺς ἀγαθοὺς συμβαίνει τιμᾶσθαι· κάκιστα δ' οἰκεῖσθαι, ἐν ᾗ τὺς κακούς.

Δύο ἀφορμὴ κινοῦσιν αἰσθέσθαι εἰς Θεὸν ὑπιμέλειαν, πρόφασις δυσσεβείας, καὶ γνώμης εὐσεβοῦς ἀμοιβαί.

Ἀφόρητος γίνεται κακία ἐπαινουμένη.

Μὴ τιμωμένης ἀρετῆς ἡ κακία παρρησιάζεται.

Εἰ βούλει διπλῶς εὐδοκιμεῖν, καὶ τὺς κάλλιστα ποιοῦντας προτίμα, καὶ τὺς τὰ χείρονα προαιροῦντας ὑπερτίμα.

Ἐρωτηθεὶς ποία πόλις ἄριστα οἰκεῖται, ἔφη· ἡ μὴ νόμου ζῶσα, καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπεξιοῦσα.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΕΥΚΟΛΟΣ Η κακία, καὶ δυσπόριστος ἀρετὴ, Λόγος δ'.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὸν ἀπώλειαν.

Nouit Dominus pios à tentatione liberare, iniustos autem ad diem iudicij puniendos reseruare. 2. Petri 2.

Cùm punitur luxuriosus, prudentior euadit innocens. Solomonis.

Prudens multo sit doctior, cùm videt improbum puniri.

Pauperem prudentem contemnere non æquum est, neq; peccatorem honore affici decet. Sirach 10.

Si temperantes viderint improbos ignominia notatos, multo promptiùs virtuti adhærescent. S. Basilij. † al. σώφρονες.

Alius quispiam, aut fortè nullus, ad pronunciandum hac in re audax & promptus fuerit: ego verò dubito malitiæ omnino in præsenti vita punitionem, & pietati recreationem assignare. Quamuis enim aliquando vtile sit malos infeliciter agere, ad impedienda vitia: & bonos feliciter, ad promouendam virtutem: non semper tamen, nec omnino. Sed hoc futuro sæculo proprium videtur, quando probi virtutis præmia, & improbi scelerum pœnas recipient. † lego ἔλεγεν.

Egenti dato, & saltanti ne dederis, ne cum tuis pecunijs animam quoque illius perdas. Tu enim intempestiua liberalitate causa es perditionis eius. Nam si scirent qui frequentant orchestram, inutile sibi hoc studium futurum, pridem sanè his rebus vacare desijssent. Chrysostomi.

Iniurius est bonis qui parcit malis. Esaiæ.

Qui puniunt iniurios, ne alijs iniuria fiat prohibent.

Qui virtutem colit, primò & maximè veritatem colit, vtpote ducem bonorum omnium.

Solon ille sapiens optimè dixit habitari ciuitatem illam, in qua boni honorantur: pessimè autem illam, in qua mali. Solon.

Duæ causæ mouent hominem ad cultũ Dei, impietatis pœna, & mentis piæ remuneratio. Sexti, al. Democriti.

Improbitas si laudetur, intolerabilis fit.

Vbi virtus non honoratur, ibi malitia libertate fruitur. Procopij rhetoris.

Si vis duplici nomine præclarus esse, & optimè viuentes honorato, & malos increpato. Philonis.

Interrogatus quæ ciuitas optimè administraretur: Quæ, inquit, ex lege viuit, & iniustos punit. Socrates.

MALITIAM ESSE FACILem, & virtutem acquisitu difficilem, Sermo IIII. Ex Antonio & Maximo.

INgredimini per angustam portam: lata enim est porta, & ampla via deducens ad perniciem. Matthæi 7.

Hebr.12. *Omnis castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudy, sed molestiæ. At postea fructum tranquillum iustitiæ reddit iis, qui per illam fuerint exercitati.*

Prouerb.14. *Est via quæ videtur apud homines recta esse, finis autem eius procedit ad fundum inferorum.*

Sirach.21. *Via peccatorum lapidibus est complanata, at in exitu eius orci fouea.*

Basilij. *Quodnam bonum facile est? Quis dormiēs trophæum statuit? Quis indulgens deliciis & tibiarum concentui, continentiæ coronis redimitus est? Nullus sine cursu meruit brabium. Labores gignunt gloriam, & certamina coronas acquirunt.*

Multi multis ab adolescentia collectis, postquam ætatis medium attigerunt, obortis afflictionibus per spiritus malitiæ, non potuerunt ferre vim tempestatis, utpote imperiti gubernationis, & rerum suarum omnium iacturam fecerunt.

Neq; enim fieri potest vt ignis, si aridam nactus fuerit materiam, non totam absumat, præsertim si ventus accedat secundus, qui flammam excitet ac deducat: sic peccatum cùm vnum quemlibet inuaserit, omnes peruadit vicinos spiritibus malignis ipsum accedentibus.

Theologi. *Vix præstari potest recta virtus, & non paruis laboribus comparatur.*

Rara & ardua est possessio boni, licet multa sint quæ ad bonum alliciant & prouocent.

†al. πεῖχέ τι πρᾶγμα ἡ κακία. *In promptu est improbitas, neq; quicquam tam facilè ac fieri malum.*

AEquè difficile est vel acquirere bonum aliquod ab initio, vel acquisitum conseruare. Sæpius enim quod industria conquisiuit, negligentia perdidit: & quod ignauia pessundedit, diligentia recuperauit.

Facilius est vitij participem fieri, quàm virtutem impertiri.

Vt materia humida ignem, sic hominum natura bonum, vix comprehendit: plurimi autem ad mala perpetranda prompti & idonei sunt.

Celebritas illa malitiæ, multos allicit ad similem rerum lubricarum affectationem.

Malitia facilius sequitur malum, quàm impeditur à bono.

Facilius est ab initio non cedere malitiæ, & primùm nascentem effugere, quàm impedire & superare progressam: quemadmodum & lapidem ab initio apprehendere & retinere, quàm repellere cùm in motu est.

Chrysosto. *Multum voluptatis malitiæ, multum autem laboris sudorisque virtuti commune est. Et quanam tibi gratia deberetur,*

Πᾶσα παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμασμένοις ἀποδίδωσιν.

Ἔστιν ὁδὸς, ἣ δοκεῖ πρῶτα εὐθεῖα εἶναι, τὰ δὲ πέλματα αὐτῆς ἔρχεται εἰς πυθμένα ᾅδου.

Ὁδὸς ἁμαρτωλῶν ὡμαλισμένη ἀπὸ λίθων, καὶ ἐπ' ἐκάτῳ αὐτῆς βόθρος ᾅδου.

Τί τῶν ἀγαθῶν εὔκολος πρὸς πόνους ἔσται ἔπαινος ἔσται; τίς γυφῶν καὶ καταγελώμενος τοῖς τῆς καρτερίας στεφάνοις κατακοσμήθη; τοῖς μὲν δρόμων αἰτίλετο βραβεῖον. πόνοι γὰρ ὤπασι δόξαν, κάμοντι δὲ πρόξενοι στέφανοι.

Πολλοὶ πολλὰ σεσυφορόσαντες ἐκ νεότητος, πρὸς τὰ μέσα τοῦ βίου γενόμενοι, ἐπαναστάντων αὐτοῖς πειρασμῶν ἐκ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, οὐκ ἤνεγκαν τὸν χειμῶνος τὸ βάρος, ἅτε τὸ τῶν κυβερνήσεων αὐτοῖς μὴ παρὸν· ἀλλὰ πάντων ἐκείνων τὴν ζημίαν ὑπέμειναν.

Οὔτε γὰρ πῦρ ὑλικὴ παραρήσσου ὕλης ἁψάμενον δυνατὸν μὴ οὐχὶ ὅτι πᾶσαν αὐτὴν διαφθεῖραι, ἄλλως τε κἂν ὅτι τύχῃ πνεύματος ὑποφορᾶς τὴν φλόγα διακεμίζοντος· ὅτε τὴν ἁμαρτίαν εἰς ἅψασθαι, μὴ οὐχὶ ὅτι πάντας τοὺς ἐγγίζοντας διελθεῖν, ὀξαπόντων αὐτὴν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

Δυσκατόρθωτος ἡ ἀρετὴ, καὶ ὑ μικροῖς ἁλίσκε) πόνοις.

Σπάνιον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κτῆσις καὶ ποθούντες, κἂν εἰ πολὺ τὸ μεθέλκον εἴη καὶ προκαλούμενον.

†Πέφυκεν πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν ὅτω ῥᾴδιον ὡς τὸ γενέσθαι κακόν.

Τῆς αὐτῆς ὅτι δυσχερείας, καὶ κτήσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσασθαι. πολλάκις γὰρ ὃ μὲν ἀσυδὴ προσέλαβεν, ῥᾳθυμία διέφθειρεν· ὃ δὲ ὄκνος ἀπώλεσεν, ἀνεκαλέσατο ὅτι μέλλα.

Κακίας ῥᾷον μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδιῶναι.

Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ· ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ ἐργασίαν οἱ πλῆστοι, καὶ ὁπωσοῦν ἔχοντες.

Τὸ εὐκακίας προσβλεπτὸν, πολλοὺς εἰς τὸν ὅμοιον ζῆλον τῶν βουλομένων ἐφέλκεται.

Γέγονεν ἡ πονηρία τῶν κακῶν μᾶλλον ἀκολουθεῖν, ἢ τὸ τοῦ κρείττονος ἀνακόπτεσθαι.

Ῥᾷον γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακίαις, ἢ προϊούσαν διαφυγεῖν, ἢ προβαίνουσαν ἀνακόψαι, καὶ φανεῖσαν τούτων αὐτίκαιρον ὥσπερ καὶ πέτραν ἀπ' ἀρχῆς αἴρησαι καὶ κατασχεῖν, ἢ φερομένην ἀνώσασθαι.

Πολλὴ μὲν ἡδονὴ τῇ κακίᾳ πολεῖ δὲ τῇ ἀρετῇ συνέζευκται πόνος καὶ ἱδρώς. καὶ ποία σοι χάρις ἐνῇ;

πόνα

τίνα οὖ αὖ ἔλκοις μισθὸν, εἰ μὴ ὀπίπονον ὃ πρᾶγμα ἦν; ἐγὼ γὰρ πολλοὺς ἔχω δεῖξαι, φύσει δὲ μίγνεσθαι γυναιξὶ μισοῦντας. τούτους οὖν σώφρονας καλέσουμεν, ἢ σταφανώσομεν ἥδιστα; σωφροσύνη γάρ ἐστιν ἐγκράτεια, καὶ τὸ μαχόμενον νικᾶσθαι τῶν ἡδονῶν.

Πολλὴ πρὸς τὸ κακὸν ἐστὶν ἡ εὐκολία, καὶ ὀξύρροπος ὅπῃ τὸ χεῖρον ἡ φύσις.

Κόπῳ πολλῷ, καὶ μόχθῳ, καὶ ἱδρῶτι, καταρθοῦται τὸ ἡμῖν ἦθος χρηστὸν καὶ δίκαιον· καὶ τὰ πολλῷ μόχθῳ κατορθώματα δυνατὸν ἐν μιᾷ καιρῷ ῥοπῇ ἀπολέσαι.

Ἡμέρας ποτὲ λύχνον ἅψας περιῆ· πυνθανομένων δέ τινων, πρὸς τί τοῦτο ἔλεγεν, ἄνθρωπον ζητεῖν.

ΠΕΡΙ ΕΚΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ἀκουσίου, Λόγος ε΄.

Ἀκούσιος ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου ἐχιδνα ζόντος.

Ἄμελγε γάλα, καὶ ἔσαι βούτυρον. ἐὰν δὲ ἐκπιέζῃς μυκτῆρας, ἐξελεύσεται αἷμα.

Ὀπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κώλυε. ἐὰν γὰρ χορτάσῃς τὴν ψυχήν σου δόξαις ἐπιθυμίας, ποιήσεις ἐπίχαρμα ἐχθροῖς.

Ἐκεῖνος ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, δαρήσεται ὀλίγας.

Οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.

Τὰ ἐν ᾅδου κακὰ, οὐ Θεὸν ἔχει τὸν αἴτιον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτούς. ἀρχὴ γὰρ καὶ ῥίζα τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ αὐτεξούσιον.

Ἐπαινοῦμεν τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγαθοὺς, καὶ τοὺς ὑπό τινος ἀνάγκης εἰς τοῦτο ἥκοντας. ὅπου γὰρ προαίρεσις ἑτοίμη, τὸ κωλύον σβέννυται.

Βίᾳ γὰρ ἡ φόβος ἀρετὴν οὐκ ἂν ποτε ἠργάσατο δημιουργός. ἐλευθερία γὰρ καὶ οὐκ ἀνάγκης τὰ καλά.

Τὸ ἑκούσιον λυπηρὸν, καὶ ἀκουσίου πεῖραν ἡμῶν ἔσχεν.

Τὸ μὲν γὰρ ἑκούσιον, μονιμώτερόν τε καὶ ἀσφαλέστερον· καὶ τὸ μὲν τοῦ βιασαμένου, τὸ δὲ ἡμέτερον· καὶ τὸ μὲν ἐπιτάξεως Θεοῦ, τὸ δὲ τυραννικῆς ἐξουσίας.

Φιλεῖ τὸ βίᾳ κρατούμενον ἐλευθερίαζειν καιροῦ λαβόμενον.

Ποιμαίνων ἀμέλγε εἰ θέλοι καὶ τοὺς τράγους,
Ἀλλ' αὐτὴ γάλακτος αἱμάτων πηγὰς οἴσει.

Οὐ τοὺς ἀνάγκῃ τῆς κακίας ἀπεχομένους, ἀλλὰ τοὺς προαιρέσει, στεφανοῖ ὁ Θεός.

Οὐκ ἀνάγκη καὶ βίᾳ, ἀλλὰ βουλήσει καὶ γνώμῃ προσάγεται ἡμᾶς ὁ Θεός.

aut quid mercedis acciperes, niſi negotium eſſet laborioſum? Etenim multos oſtendere poſſem, qui natura mulieribus miſceri oderant. Illósne temperantes vocabimus, aut coronabimus? Minimè. Temperantia enim eſt continentia, & voluptates pugnando vincere.

Magna facilitas eſt ad malitiam, & in deteriora procliuis natura delabitur. Greg. Nyſſeni.

Labore multo & ſudore mores boni & recte compoſiti in nobis efficiuntur: fieríque poteſt, vt quæ multo labore præclarè facta ſunt, vno temporis momento perdantur. Ioan. Climacis.

Lucerna interdiu accenſa oberrabat, & qui buſdam quærentibus quid ageret, reſpondit, ſe quærere hominem. Diogenes.

DE VOLVNTARIO ET non voluntario, Sermo v. Ex Antonio & Maximo.

Ne quis exiit à facie poteſtatem habentis. Emulge lac, & erit butyrum: at ſi compreſſeris nares, ſanguis prodibit. Solomonis. Prouer. 30.

Tuas cupiditates ne ſequitor, & ab appetitu tuo temetipſum prohibeto. Si enim ſuppeditaueris animæ, quæ appetit & probat, inimicos afficies lætitia. Sirach.

Ille ſeruus qui cognita domini voluntate non eam ſequitur, multis plagis cædetur: qui autem non nouit, paucis. Lucæ 12.

O me infelicem ſi non euangelium promulgaro: ſi enim volens hoc fecero, præmium accipiã: ſin inuitus, hæc diſpenſatio mihi eſt credita. 1. Coriat. 9.

Eorum quæ apud inferos ſunt malorum, non Deus, ſed nos ipſi authores ſumus: quod initium & radix peccati, libera noſtra ſit voluntas & poteſtas. S. Baſilij, al. Incerti.

Eos laudamus qui ex animi iudicio & inſtituto boni ſunt, non eos qui ex neceſſitate iſtuc perueniunt: vbi enim ſtudium promptum eſt, ibi nullum ſolet retardare impedimentum.

Vis enim aut formido non poteſt eſſe virtutis effectrix. Nam ex voluntate, non ex neceſſitate honeſta proficiſcuntur.

Moleſtum ſpontaneum, inuoluntario iucundo præſtat.

Nam voluntarium permanentius eſt & tutius inuoluntario: hoc à vim faciente naſcitur, illud verò noſtrum eſt: vnum eſt clementiæ diuinæ, alterum tyrannicæ poteſtatis. Theologi.

Quod violenter vincitur, id occaſionem nactum in libertatem ſe aſſerere ſolet.

Paſtor ſi velit, hircos etiam mulget,
Sed pro lacte ſanguinis fontes hauriet.

Non illos qui neceſſario, ſed qui ſponte ſua vitijs abſtinent, Deus coronat. Chryſoſtomi.

Deus nos allicit, non vi & neceſſitate, ſed per voluntatem & animi ſententiam.

Nullus eſt neceſſitatis fructus, ſed omnis merces voluntati tribuitur. Non enim reputat Deus quæ neceſſariò, ſed quæ ultrò conſultoq; rectè geruntur.

Vt paſſeri nihil proſunt alæ, ſi laqueo irretitus teneatur, fruſtraq; & temere agitat alas: ſic & tibi tuæ rationes nulli ſunt uſui, ſi malis cupiditatibus vi conſtrictus teneáre.

Philonis. *Non vt voluntariè peccare iniuſtum eſt, ſic non voluntariè & per imprudentiam commiſſum erit. Sed fortaſſis eſt iuſti & iniuſti, confinium quoddam, quod à quibuſdam vocatur indifferens. nullum enim peccatum opus iuſtitiæ fuerit.*

Clementis. *Maximè omnium Chriſtianis permiſſum non eſt, vt peccata violenter corrigant: Deus enim non eos qui ex neceſſitate, ſed qui animi iudicio à peccatis abſtinent, coronat.*

Fieri non poteſt vt quiſquam ſit conſtanter bonus, niſi ex animi ſui propoſito proprio. Qui enim ab alterò ex neceſſitate facilis eſt bonus, bonus non eſt: quia non ex inſtituto ſit, quod eſt. Libera enim cuiuſque voluntas, quod reuera bonum eſt, efficit, & reuera malum oſtendit: unde Deus per iſtas occaſiones voluit cuiuſque affectionem patefacere.

Choricij. *Productum à natura bonum, non approbatur: à voluntate verò natum, laudabile eſt.*

Epicteti. *Si vis ſine perturbatione & placidè vivere, fac vt omnes tibi familiares boni ſint: erunt autem boni, ſi volentes erudias, inuitos verò (in Græco additur, ἔπειτα ἢ χειρωμένης) dimittas. Simul enim fugientibus illis improbitas & ſeruitus aufugient: relinquetur autem cum illis qui tibi converſantur, probitas & libertas.*

Diocyſij. *Non coactam vitam habemus nos homines: neque propter libertatem eorum quibus prouidetur diuina diuinæ illuſtrationis lumina obſcurantur.*

Didymi. *Non voluntaria peccata & lex condonat, & Deus impune pratermittit, vtpote benignus erga homines, & etiam in voluntaria peccata non ſanus iudex.*

† addo Iunius. Socratis. *Qui ſponte in miſeriis verſatur, bona quadam ſpe laboribus latatur: At otia & momentaneæ voluptates, neque corporis bonâ conſtitutionem efficere poſſunt, neque animi vllam memoratu dignam ſcientiam ingenerant.*

Theagis Pythagoræ. *Quod voluntarium non eſt, dolore & metu non caret: quod autem voluntarium, voluptatem & hilaritatem comites habet.*

Ex Nicolai collectaneis. *Thyni naufragos humaniter accipiunt, & amicitia ſibi conciliant. Ex peregrinis autem eos, qui volentes accedunt, honoribus multis afficiunt, & inuitos ſupplicijs.*

Οὐδὲὶς χαρπὸς ἀἰάγκης, ἀλλὰ πᾶς μισθὸς προαιρέσεως. ὁ γὰρ λογίζεται ὁ Θεὸς τὰ ἐξ ἀἰάγκης, ἀλλὰ τὰ ἐκ προαιρέσεως κατορθούμενα.

Ὥσπερ τοῦ στρουθοῦ τὸ πτερὸν ὄφελος οὐδέν, οὕτω τῆς παιδὸς ἀλόγιστοι, ἀλλ' εἰκῆ καὶ μάτην πτερύσσεται· οὕτω καὶ σοὶ τῶν λογισμῶν οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν τῷ κρότῳ οὕτω τῆς ποικίλης ἐπιθυμίας ἀλῷς.

Οὐχ ὡς ὃ ἑκουσίως ἁμαρτάνει, ἔστιν ἄδικον· οὕτω ὃ ἀκουσίως καὶ τοῦ ἄγνοιαν, δῆλος δίκαιον. ἀλλὰ πάχα που μεθόριον ἀμφοῖν δικαίου καὶ ἀδίκου, ὃ οὕτω πως καλούμενον ἀδιάφορον. ἁμάρτημα γὰρ οὐδέν, ἔργον δικαιοσύνης.

Μάλιστα πάντων Χριστιανοῖς οὐκ ἐφίεται ὁ τοὺς βίαν ἐπιφερομένους τὰ τῶν ἁμαρτημάτων πλάσματα. οὐ γὰρ τοὺς ἀνάγκῃ τῆς κακίας ἀπεχομένους, ἀλλὰ τοὺς προαιρέσει σῳζομένους ὁ Θεός.

Οὐ δυνατόν τινα ἀγαθὸν εἶναι βεβαίως, εἰ μὴ τοῦ προαιρεῖσθαι οἰκείαν. ὁ γὰρ ὑφ' ἑτέρου ἀνάγκης ἀγαθὸς γινόμενος, οὐκ ἀγαθός· ὅτι μὴ ἰδίᾳ προαιρέσει ἔστιν, ὃ ἔστιν. ὃ γὰρ ἐκείνου ἕλκυστον, ἀποτελεῖ ὃ ὅντως ἀγαθόν, καὶ δεικνύει ὃ ὅντως κακόν. ὅθεν ἀφ' ἑαυτοῦ τοιοῦτον τοῦτον, ἐμηχανήσατο ὁ Θεὸς φανερῶσαι τοῖς ἐκείνου ἀγαθοῖς.

Τὸ οὐκ φύσεως ἀγαθόν, ἀδόκιμον· ὃ δὲ οὐ προαιρέσεως, ἐπαινετόν.

Εἰ βούλει ἀπαθῶς καὶ διαφόρως ζῆν πειρῶ τοὺς συνοικοῦντάς σοι σύμπαντας ἀγαθοὺς ἔχειν· ἔξεις δὲ ἀγαθοὺς, εἰ τοὺς μὲν ἑκόντας παιδεύεις, τοὺς δὲ ἄκοντας, ἔπειτα καὶ χειρουμένους ἀπολύεις. συμφεύξεται γὰρ τοῖς φεύγουσιν ἡ μοχθηρία ἅμα καὶ ἡ δουλεία· συναπολεῖται δὲ τοῖς συμβαίνουσί σοι, ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἐλευθερία.

Οὐκ ἐναγκαζόμενοι ζῶμεν ἔχοντες οἱ ἄνθρωποι. ὅτι γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τῶν προαιρουμένων αὐτεξούσιόν τινα τὰ θεῖα φῶτα τῆς προνοητικῆς ἐλλάμψεως ἀπαμβλύνει.

Τὰ μὲν ἀκούσια ἁμαρτήματα καὶ νόμος συγχωρεῖ, καὶ Θεὸς παρορᾷ, φιλάνθρωπος ὢν καὶ οὐκ ἀπλοῦς καὶ τῶν ἐκουσίων. †

Οἱ μὲν ἑκουσίως παλαιπωροῦντες, ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι πόνων διαφαίνεται· αἱ δὲ ῥᾳθυμίαι, καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ παραχρῆμα ἡδυναί, ὅτι σώματος διάθεσιν ἰσχυραί εἰσιν ἐργάσασθαι, ὅτι ψυχῆς ὑποσήμου ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν.

Τὸ μὲν ἀκούσιον, οὐκ ἄνευ λύπης καὶ φόβου· ὃ δὲ ἑκούσιον, οὐκ ἄνευ ἡδονῆς καὶ φιλοφροσύνης.

Θυνοὶ τοὺς ναυαγοὺς φιλανθρώπως διαχρῶμενοι φίλους ποιοῦνται· τοὺς δὲ ξένους, τοὺς μὲν ἑκουσίους ἐλθόντας, σφόδρα τιμῶσι· τοὺς δὲ ἀκουσίους, καλάζουσιν.

ΠΕΡΙ ΑΠΛΟΥ ΚΑΙ ΑΚΑΚΟΥ τὸν Ξ΄πον, Λόγος ς΄.

Ἰακὼβ ἰὼ ἄπλαστος οἰκῶν οἰκίας.

Ὁ κύριος ὐ μὴ ἀποποιήσεται τὸν ἄκακον.

Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε δικαιότητα, ὅτι ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνδρὶ εἰρηνικῷ.

Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.

Κύριος ὐ γερσὶ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ.

Ὃς πορεύεται ἁπλῶς, πορεύεται πεποιθώς.

Ὅσον χρόνον ἔχουσι ἄκακοι τῆς δικαιοσύνης, οὐκ αἰσχυνθήσονται.

Ὁ βλέπων λάθρα ἐλεηθήσεται. πορευόμενος ὀρθῶς, φοβεῖται τὸν κύριον.

Ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἁπλῆ.

Ἄκακος πιστεύει πάντι λόγῳ.

Χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς· ἄκακοι ὑ κατολειφθήσονται ἐν αὐτῇ, ὅτι ὐ θλῖψις καταισχυνεῖ γῆν.

Καὶ ἰὼ Ἐφραὶμ, ὡς περιστερὰ ἄνους μὴ ἔχουσα καρδίαν. (περί.

Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περι-

Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται.

Διπλῶς νοοῦμεν τὴν ἀκακίαν· ἢ γὰρ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀλλοτρίωσιν λογισμῷ κατορθουμένην, καὶ δι' ἐμμελοῦς παρουσίας καὶ μελέτης τῶν ἀγαθῶν οἱονεὶ τὴν ῥίζαν τῆς κακίας ἐκτεμόντες· ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς πρωτικῶς, τὴν τοῦ ἀκάκου παρουσίαν δηλοῦμεν. καὶ πάλιν ἀκακία ἐστὶν, ἢ μήπω τοῦ κακοῦ ἔμπειρία, δι' ἀνοότητα παλλακὴν, ἢ βίου τινὸς ἐπιτήδευσιν, ἀπείρως τινῶν παρά τινας κακίας διακειμένων, οἷον ὁ παῖς οὐκ οἶδεν ὑπερηφανίαν, οὐκ οἶδε δόλον ἢ ῥαδιουργίαν. τοὺς τοιούτους ἀκάκους λέγομεν, οὐχ ὡς οὐκ παρῃρέσεως κακίας κεχωρισμένους, ἀλλ' ὡς μήπω εἰς πεῖραν τῆς πονηρᾶς ἕξεως ἀφιγμένους. χαρακτηρίζει οὖν τὸν ἄκακον ἡ ἁπλότης τοῦ ἤθους.

Τὸ ἁπλοῦν καὶ ἄδολον τοῦ ἤθους, δικαίως ἐξαιρεῖ τὰ ἀπόρρητα τῆς ψυχῆς.

Ἀφύλακτον ἡ ἁπλότης, καὶ ἧκεν κακίαν ὑφορᾶται δὲ κακίας ἐλεύθερον.

Βραδὺ πρὸς ὑποψίαν κακοῦ, ὃ πρὸς κακίαν δυσκίνητον.

Τὸ εἰς κακίαν οὐκ ἕτοιμον, οὗ εἰς ὑποψίαν δύσκολον.

Τὸ κακίας ἐλεύθερον, καὶ ὑφορᾶσθαι κακίαν ἀργότερον.

Χαρακτηρίζει τὸν ἄκακον ἡ ἁπλότης τοῦ λόγου.

DE SIMPLICI ET INNOCENTE, SERMO VI.

Ex Antonio.

Iacobus erat simplex minimeq; fictus, domi se continens. Genes. 25.

Dominus innocentem non repudiabit. Iob. 8.

Serua innocentiam, & vide æquitatem: est enim, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Psalm. 36.

Deus stabilit in domo constantes & vnius moris homines.

Dominus in innocentia gradientes bonis non priuabit.

Qui simpliciter ambulat, ambulat fidenter. Solom. 10.

Quandiu innocentes iustitiæ adhærescunt, non afficientur pudore.

Qui aspicit molliter, misericordiam consequetur. Qui rectè ambulat, dominum metuit.

Laudabilis est animus omnis simplex.

Simplex cuiuis sermoni credit.

Benigni erunt terræ possessores, & innocentes in ea superstites erunt: quia recti terram inhabitabunt. Proueth. 2.

Et erat Ephraim velut columba stolida & carens corde. Osee 7.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices vt columba. Matth. 10.

Lucerna corporis tui, est oculus. Si igitur oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Matth. 6.

Dupliciter † innocentiam intelligimus: aut enim ob alienationem à peccato, quæ ratione dirigitur, ac per longam attentionem & exercitationem bonorum quasi radice vitiorum excisa: aut ex vniuersa malitiæ priuatione, simplicis & innocentis appellationem recipimus. Et rursus, innocentia est ea quæ mali imperita est, vt sæpe propter ætatem iuuenilem, aut propter vitæ genus nonnulli imperiti sunt aliquarum improbitatum & vitiorum: vt puer non nouit superbiã, non nouit dolum aut versutiam, tales simplices dicere solemus, non quòd ex instituto à malo & vitio sint separati, sed quòd nondum senserint aut experti sint malam animi affectionem. Formatigitur simplicẽ, morũ simplicitas. S. Basilij. † ἀκακίαν.

Simplicitas & mores minimè dolosi facilè animi secreta enunciant.

Incauta est simplicitas, minimeq; mali quicquam suspicatur qui à malo liber est. Theologi.

Tardus est ad mali suspicionem, qui ad malum ægrè impellitur.

Qui ad malum suscipiendum paratus non est, is ne ad mali quidem suspicionem facilis est.

Qui à malo liber est, is ad malum suspicandum tardior. Chrysostomi.

Orationis simplicitas simplicem declarat.

Cyrilli. *Maximi est pretij apud Deum simplicitas: nam etsi versutia aliquoties nō reijcitur in rerū diuinarum studijs, haudquaquam tamen in virtutis fauoientis numerum reponetur.*

DE IMPROBITATIS ODIO, ac de ijs qui quæ absurda sunt declinant, Sermo VII. Ex Antonio.

Exod. 2. *ACcidit autem longo pòst tempore, vt Moses iam grandis inuiserit fratres suos filios Israelis: cumq; animaduertisset eorum molestias ac labores, videt hominem AEgyptium percutientem Hebræum quendam vnum ex fratribus filiorum Israelis. cumq; huc & illuc circumspexisset, nec quenquam vidisset, percussit AEgyptiū illum, ac occultauit eum in harena. Postridie autem cùm prodijsset, vidit Hebræos duos compugnantes, ac iniuriam facienti dixit: Cur verberas proximū tuum? Ille autem, Quis te, inquit, principem & iudicem constituit super nos? an me interficere vis, quemadmodum heri interfecisti AEgyptium?*

Psalm. 25. *Odi concionem improbè viuentium, nec cum impijs habitabo.*

Qui dominum diligitis, improbitatem odisse debetis.

Non proponebam mihi ante oculos rem quæ contra legem esset, transgressores & prauaricatores odi.

Iniquitatem odi, & abominor: legem autem tuam diligo.

Proverb. 8. *Metus domini iniustitiam odit, & contumeliam, superbiam, & improborum mores.*

Odi tortuosas prauorum vias.

Qui odit iniquitatem, longo viuet tempore.

Praculum est iusto exlex.

Nihil legi aduersum placebit iusto.

Verbum iniquum odit iustus.

Iustus non attendit labijs mendacibus.

Sirach. 35. *Gratum est domino ab improbitate desistere, & placatur cùm ab iniuria desistitur.*

Basilij. *Demonstra ô homo te improbitatem odisse, peccata reijciens, & virtutes honore afficiens. Si enim in vnaquaq; actione effeceris vt meliora vincant, beatus eris illo die, quum Deus occulta hominum iudicabit.*

Quid iustum effecit ipsum Phineem? nonne iusta & improbitatem exosa ira aduersus scortatores, qui alioqui esset lenis & clemens? Sed posteaquam animaduertit scortationem Iambri & Madianitidis manifestam et inuerecundam, illis non tegentibus turpitudinem, deforme spectaculum non ferens, sicut decebat, iracundiam in illos exercuit, ac vtrumque hasta sua transfodit. Samuel verò

Ἡ ἁπλότης τιμιωτέρα τοῦ Θεοῦ. Ὃ γὰρ πανοῦργον, εἰ καὶ δικτόν ποτε τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀπευθύσμασιν, ἀλλ' ὑδαμῶς εἰς ἀρετῆς διωδίαν καταλογισθήσεται.

ΠΕΡΙ ΜΙΣΟΠΟΝΗΡΙΑΣ, ΚΑΙ τῶν τὰ ἄτοπα ἀποτρεφομένων, Λόγος Ζ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πολλαῖς ἐκείναις, μέγας γενόμενος Μωσῆς, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καταιδόμενος δὲ τὸν πόνον αὐτῶν, εἶδε πάνυ Αἰγύπτιον τύπτοντα τινὰ Ἑβραῖον τῶν ἑαυτοῦ ἀδελφῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· περιβλεψάμενος δὲ ὧδε καὶ ὧδε, οὐχ εἶδε ἄνδρα. καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον, ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ. ἐξελθὼν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, εἶδε δύο ἄνδρας Ἑβραίους διαπληκτιζομένους, καὶ λέγει τῷ ἀδικοῦντι· διατί τύπτεις τὸν πλησίον; ὁ δὲ εἶπεν· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;

Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων, καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν κύριον, μισεῖτε πονηρά.

Οὐ προεθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον, ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.

Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

Φόβος κυρίου μισεῖ ἀδικίαν, ὕβριν τε καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ ὁδοὺς πονηρούς.

Μεμίσηκα διεστραμμένας ὁδοὺς πονηρῶν.

Ὁ μισῶν ἀδικίαν, μακρὸν βιώσεται χρόνον.

Γλῶσσα δικαίου δικαίως ἀγαπᾶται.

Οὐκ ἀρέσει δικαίῳ ὁδὸς ἄνομος.

Λόγον ἄδικον μισεῖ δίκαιος.

Δίκαιος δὲ προσέχει χείλεσι φιλίοις.

Εὐδοκία κυρίου ἀπόσπηναι ἀπὸ πορείας, καὶ ἐξιλασμὸς ἀπόσπηναι ἀπὸ ἀδικίας.

Δεῖξον αὐτῷ ὁ μισοπόνηρον, ἀποτρεφόμενος μὲν τὰς ἁμαρτίας, ἀποστρεφόμενος δὲ τὰς ἀρετάς. ἐὰι γὰρ ἐφ' ἑκάστης πράξεως νικᾷν ποιήσῃς τὰ βελτίονα, μακάριος ἔσῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων.

Τί τὸν Φινεὲς ἐδικαίωσεν; οὐχὶ δικαία καὶ μισόπονηρος ὀργὴ κατὰ τῶν παρανομούντων; ὃς τὰ πολλὰ ὑπιέμενος ὢν ἐν πρᾳότητι, ἐπειδὴ εἶδε τὴν πορνείαν τὴν Ζαμβεὶ καὶ τῆς Μαδιανίτιδος ἀναφανδὸν καὶ ἀπηρυθριασμένως γινομένην, σὺν καλύπτοντων αὐτῶν τὴν αἰσχύνην, τὴν ἁμαρτίαν δίαν οὐκ ἀνεχόμενος, εἰς δίον ἐχρήσατο τῷ θυμῷ, δι' ἀμφοῖν ἐλάσας τὸν συνεμάσην. Σαμουὴλ δὲ τὸν

Ἀγὰγ

Ἀγὰγ βασιλέα τῦ Ἀμαλὴκ, ὑπὸ δικαίας ὀργῆς εἰς μέσον ἀγαγὼν κατεφόνευσεν. ὕτω γῆ πολλάκις ὁ θυμὸς ἀγαθῶν καὶ δικαίων πράξεων ὑπηρέτης. Ἠλίας γ' ὁ ζηλωτὴς, τετρακοσίους καὶ πεντήκοντα ἄνδρας ἱερεῖς τῆ δρυσῶν, ἐσθίοντας τὴν τράπεζαν Ἰεζάβελ, καὶ τετρακοσίους ἄνδρας ἱερεῖς τῆς ἀκηδίας, λελογισμένῳ θυμῷ καὶ σώφρονι, εἰς ὄφελος πάντι τῷ Ἰσραὴλ ἐθανάτωσεν.

Ὠμῆς δίχα ψυχῆς τὰ καθαίρεται κακία.

ΠΕΡΙ ΖΗΛΟΥ ΑΓΑΘΟΥ, ΚΑΙ μιμήσεως χρηστῆς, Λόγος η'.

Εἶπεν ὁ κύριος, Ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα, καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε ἀλλήλοις.

Ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα.

Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.

Κατανοῶμεν ἀλλήλους, εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων.

Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τῦ Θεῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν.

Ἀγαπητὲ μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τῦ Θεῦ ἐστιν· ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν.

Ἡ μίμησις, οἰκείωσίς ἐστι, καὶ σωτηρίας ὁδηγὸς ὁ μιμεῖται τὸν μιμούμενον.

Εἰ ἐν ἴδῃς ἐθνικὸν βίῳ σώφρονα καὶ τῆς λοιπῆς τῦ ἤθους διατάξεως ἐπιμελούμενον πλέον σαυτῦ, τὸ σοῦ δαῖον ἐπίτεινον, ἵνα τὴν ἡμέραν τῶν ἁπλόους τῇ καρποφόρῳ συκῇ, ἐκ τῆς τῦ ἀγρίου παρουσίας σωφρονίζουσι τὴν δύναμιν, καὶ τὸν μὴ ῥύσιν ἐπισχοῦσι, ἐπιμελέστερον δὲ τοὺς καρποὺς ἐκφέρουσι.

ΠΕΡΙ ΑΚΑΚΙΑΣ ΚΑΙ ΜΝΗΣΙκακίας, Λόγος θ'.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῦ οὐρανῶν.

Ἐὰν προσενέγκῃς τὸ δῶρόν σου εἰς τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ἔχει τι ὁ ἀδελφός σου κατά σου, ἄφες τὸ δῶρόν σου, ὕπαγε, πρόσθες διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε προσφέρεις τὸ δῶρόν σου.

Ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῷ τινί, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Ἐὰν πίνῃ ὁ ἐχθρός σου, μὴ ἐπιχαρῇς αὐτῷ. ὁ δὲ ὦ ὑποσκελίσματι αὐτῦ, μὴ ἐπαίρου, ὅτι ὄψεται κύριος, *Agagum regem Amalecorum iusta commotus ira in medium adductum occidit: ita sæpenumero bonarum & iustarum actionum ministra est ira. Itémque Helias ille æmulator quadringentos & quinquaginta sacerdotes lucorũ de mensa Hiezabelis cibum sumentes, & quadringentos turpitudinis sacerdotes meditata ratione & ira sobria commotus morte affecit ad vniuersi populi Israelitici vtilitatem.*

Sine sæuo (id est seuero) animo non repurgantur vitia. Philonis.

DE ZELO BONO ET IMItatione bona, Sermo VIII. Ex Antonio.

DIxit Dominus, Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, sic & vos alij alijs faciatis. Ioan. 13.

AEmulamini dona perfectiora. 1. Cor. 12.

Imitatores mei estote, quemadmodum & ego Christi.

Consyderemus alij alios ad charitatis prouocationem, & honestorum operum.

Memores estote eorum qui vobis præsunt, qui vobis verbum Dei ministrarunt, quorum contemplantes exitium conuersationis imitamini fidem.

Dilecte, noli tibi malum ad imitandum proponere, sed id quod bonum est: qui bene facit, ex Deo est: at qui male, Deum non vidit. 3. Ioan. 1.

Imitatio conciliatio est, & coniungit cum eo quod imitandum proponitur imitantem. Synesij.

Si videris ethnicum vitæ temperatæ, & reliquæ morum honestatis studiosum suprate, tuũ etiam studium intende, vt fias ἀβίμιλις fructuosæ ficui, quæ per caprifici vicinitatem vires suas colligit, ac diffusionem cohibens melius suos fructus alit & producit. Basilij. † γίνου.

DE SIMPLICITATE, VEL innocentia, & iniuriarum recordatione, Sermo IX. Ex Antonio & Maximo.

AMen amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & fiatis quasi pueri, non intrabitis in regnum cœlorum. Matth. 10.

Si munus tuum obtuleris ad aram, ibiq; recordatus fueris fratrem tuum aliquid aduersus te habere, relicto munere adito primùm fratre, eumq; tibi reconciliato, deinde redito ad oblationem muneris tui. Matthæi 5.

Videte ne quis malum pro malo reddat cuiquam: sed semper quod bonũ est persequamini. 1. Thess. 5.

Sol ne occidat super iracundiam vestram.

Si alij alios mordetis & deuoratis, videte ne mutuò conficiamini.

Si ceciderit inimicus tuus, ne illius malo lætetis, nec casu illius tollare: quia dominus intuebi Solom. 24.

tur, nec placebit ipsi, ac iram suam ab illo auertet.

Via eorum qui iniuriarum sunt memores, ad mortem ferunt.

Iniuriarum memor exlex & iniquus est.

Proverb. *Simplex credit omni dicto.*

Ibid. 14. *Quandiu simplices iustitiæ adhærebunt, non afficientur pudore.*

Sirach 28. *Condona iniuriam proximo tuo, & tum te precante peccata tua dissoluentur.*

Basilij. *Non decet vt super iracundia fratris sol occidat: ne quando nox traducatur inter vtrumque, & relinquat in die iudicij inexcusabile crimen.*

† Lege ἀπαραίτητον. † Forte μικρὰ ἀνύβριστα. *Simplicitas minimè omnium suspicax est malorum.*

Theologi. *Malus enim quàm citissimè condemnat bonum: bonus autem ne malum quidem facilè: nam qui ad mala non est promptus, ne ad suspicionem quidem est facilis.*

Nemo malum malo sanat, sed bono malum.

Chrysosto. *Quum mente volutamus qua à conseruis passi sumus, cogitemus etiam quemadmodum ipsi nos erga dominum gesserimus, ac nostrorũ peccatorum metu impulsi, iram ex alienis peccatis susceptam cito deponere poterimus.*

Si enim licet peccatorum meminisse, nostrorum meminisse debemus solùm: quòd si nostrorum memores erimus, nunquam aliena supputabimus.

Si condonaueritis inimicis vestris, vobis condonabitur. Ignosce seruorum erratis, vt à domino veniam impetres peccatorum. Quod si grauiter peccarit, & te læserit, quanto maiora remiseris, tanto maiorem impetrabis veniam. Idcirco enim docemur dicere: Remitte nobis, sicut remittimus: vt intelligamus remissionis & condonationis modum à nobis primùm initium capere. Itaq; inimicus, quanto maiori affecerit maleficio, tanto maiori afficit beneficio. Festinemus igitur ac properemus, vt eos qui molestia & dolore nos affecerint, siue iure siue iniuria irascantur, reconcilemus. Si enim hic reconciliatus fueris, illic iudicij condemnatione liberaberis: sin autem interea manente inimicitia, mors adstans suo interuentu abducet, interueniens simultati, in iudicium illud irretuendum, quod reliquum est, causam adduci necesse est, & extremo afficieris supplicio ex sententia illius omnium iudicis. Et ambo supplicium subibitis ineuitabile, alter iniustè tratus, quia iniustus: alter verò iustè propter ipsam, vtcunque iustam, iniuriarum memoriam.

† Forte πάντων ἐκείνων.

Quod igitur ieiunio & lamentis, precibus, facco, & cinere, & infinita confitendi ratione vix aly perficiunt, vt peccata abstergeant sua:

καὶ οὐκ ἀρέσει αὐτῷ καὶ ἀποστρέψει τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ.

Ὁ δὶ μησικάκων εἰς θάνατον.

Ὁ μησικακῶν τὸ δίκαιόμος.

Ἄκακος πιστεύει πάντι λόγῳ.

Ὅσον χρόνον ἔχουσι ἄκακοι τῆς δικαιοσύνης, οὐκ αἰσχυνθήσονται.

Ἄφες ἀδίκημα τοῦ πλησίον σου, καὶ τότε δεηθέντος σοῦ, αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται.

Οὐ δεῖ ὅτι παροργισμῷ ἀδελφῷ δῦναι τὸν ἥλιον. μήποτε ἡ νὺξ μεταξὺ ἀμφοτέρων, καὶ καταλίπῃ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔγκλημα † ἀπαραίτητον.

Ἠκέσα † κακία οὐκ ὑφορᾶται ὃ κακίας ἐλάθρευσεν.

Ὁ μὲν γὰρ κακὸς πάντα αἰ κατηγορίη καὶ τῇ ἀγαθοῦ, ὁ ἀγαθὸς δὲ, οὐδὲ τῷ κακοῦ ῥαδίως. ὃ γὰρ εἰς κακίαν οὐκ ἕτοιμον, οὐδ' εἰς ὑπόνοιαν ὀξύρρεπες.

Οὐδεὶς κακῷ κακὸν ἰᾶται, ἀλλ' ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Ὅταν ἐνθυμώμεθα ἃ ἐπάθομεν τοῖς σὺν δούλων, λογιζώμεθα καὶ ἃ ἐποιήσαμεν εἰς τὸν δεσπότην, καὶ τῷ φόβῳ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων τὸν θυμὸν τὸν ὅτι τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμελήμασι ταχέως ἀπώσασθαι δυνησόμεθα.

Εἰ γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι ἁμαρτημάτων, τῶν οἰκείων δεῖ μεμνῆσθαι μᾶλλον. εἰ τῶν οἰκείων μεμνησόμεθα, οὐδέποτε τὰ ἀλλότρια λογισόμεθα.

Ἄφητε τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν, ἀφεθήσεται ὑμῖν. ἄφες δουλικὰ ἁμαρτήματα, ἵνα λάβῃς συγχώρησιν δεσποτικὴν ἁμαρτημάτων. εἰ δὲ μεγάλα ἠδίκησεν, ὅσῳ γὰρ αὐ μείζονα ἀτῆς, τοσούτῳ μείζονα λήψῃ τὴν συγχώρησιν. διὰ γὰρ τοῦτο ἐδιδάχθημεν λέγειν· ἄφες ἡμῖν, καθὼς ἀφίεμεν· ἵνα μάθωμεν, ὅτι ὃ μέτρον τῆς ἀφέσεως παρ' ἡμῶν τοῦτον λαμβάνει τὴν ἀρχήν. ὥστε ὅσῳ γὰρ αὐ ὁ ἐχθρὸς ἐργάσηται, καὶ τοσούτῳ μείζονος εὐεργετεῖ. ἀπεύδωμεν τοίνυν καὶ ἐπειγώμεθα καταλλάττεσθαι τοῖς τὰς λελυπηκότας, αὐτε δικαίως, αὐτε ἀδίκως ὀργιζομένους. αὐ μὲν γὰρ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαγῆς, ἀπηλλάγης τῆς ἐκεῖ κρίσεως. αὐ δὲ μιᾶς ξυμβάσεως ἔχθρας, θανάτου ὕπνας ἀπαγάγῃ, τὴν ἀπέχθειαν μεσολαβήσασα, εἰς τὸ δικαστήριον λοιπὸν ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν εἰσαχθῆναι τὸν δίκαιον αἰτίαν· καὶ τὸν ἑκάτερον δώσεις δίκαιον ὅτι τὴν μὲν τοῦ † πάντας ἐκείνους καὶ ἀμφοτέρους ἐμπαθείας ἀπαραίτητον, ὁ μὲν ἀδίκως ὀργιζόμενος, διὰ τὸ ὅτι ἀδίκως· ὁ δὲ δικαίως, διὰ τοῦτο αὐτό, ὅτι δικαίως ἐμνησικάκησεν.

Ὁ τοίνυν διὰ νηστείας, καὶ ὀδυρμῶν, καὶ δακρύων, καὶ σάκκου, καὶ σποδοῦ, καὶ μυρίας ὁμολογήσεως μέλις ἕτερόν τι κατορθοῦσι, ὃ τὰ ἁμαρτήματα ἐξαλείφει λέγω τὰ ἑαυτοῦ

τοῦτο

τοῦτο ἔξεστιν ἡμῖν ῥᾳδίως ποιῆσαι χωρὶς σάκκου καὶ σποδοῦ καὶ νηστείας, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς διανοίας ἀφελεῖν τὴν ὀργήν, καὶ μὴ εἰλικρινείας ἀφῶμεν τοὺς ἠδικηκότας ἡμᾶς.

Γαστρὸς ἁμαρτήματος ὁ μνησικακεῖν χεῖρον.

Τὸ κακίας ἐλεύθερον, καὶ ὑφορᾶσθαι κακίαν ἀφεκτέον.

Ὅταν ἴδῃς τὸν ἐχθρὸν ἐμπεσόντα εἰς τὰς χεῖρας τὰς σὰς, μὴ νόμιζε τιμωρίας, ἀλλὰ σωτηρίας ἐκεῖνον εἶναι τὸν καιρόν. διὰ τοῦτο τότε μάλιστα δεῖ φείδεσθαι τῶν ἐχθρῶν, ὅταν αὐτῶν ἡμῶμεθα κύριοι.

Ἐλύπησέ τις; μὴ ἀντιλυπήσῃς· ἐπεὶ γέροντας ὁμοίως πάλιν ἴσος. Οὐδεὶς γὰρ κακῷ κακὸν ἰᾶται, ἀλλ' ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Οὓς ἀποδίδωσι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, οὐκ ἐξελεύσεται κακὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ.

Συγγνώμῃ αὐτὸ μόνος ἁμαρτημάτων, συγγίνωσκε καὶ ἑκάστοις τοῖς εἰς σε πλημμελοῦσιν· ὅτι ἀφέσει ἀντιδίδοται ἄφεσις, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγὴ, τῆς θείας ὀργῆς γίνεται ἀπαλλαγή.

Μνησικακίαν σβέννυσι δῶρα· καὶ πεῖθέ σε Ἰακώβ, τὸν Ἠσαῦ δόμασιν ὑπαντῆσαι μὴ τετρακοσίοις εἰς ἀπάντησιν ἐξελθόντα· ἀλλ' ἡμεῖς πένητες ὄντες ῥαπίζῃ τῷ χρείαν πληρώσωμεν.

Ὁ δαίμων μνησικακῶν, ἀνθρώποις δὲ μνησικακεῖ· εἰρωνεύεται δὲ μὴ δαιμόνων, ὁ τῷ ἀδελφῷ μισῶν.

Κῦρος τῷ παιδοφόνῳ τῷ ὀργὴν ἀφεῖναι λέγεται, ἑαυτὸν ἀποδοῦναι εἰς τιμωρίαν· καὶ Κῦρος ὁ μέγας αὐτῷ τούτῳ τῷ Κροίσῳ φίλος γενέσθαι μὴ τῷ νικῆσαι.

Ἐν οἷς πλήττῃ ἄλλους ἐθέλεις, ἐν τούτοις βλάβην ἔλπιζε τῷ μείζονα.

Ἐχθρὸν διηλλαγμένον μὴ ἀπειρηφῆς τὸ ἀξιοῦν· πλὴν ἀσφαλίζου σεαυτόν. οὐδὲν γὰρ κωλύει ἀφαφέρῃ.

Σπούδαζε τὰς μὲν ἔχθρας, ὀλιγοχρονίους ποιεῖσθαι· τὰς δὲ ἀγάπας, πολυχρονίους.

Αἰσχίνης ὁ ῥήτωρ, μὴ τῶν Ἀθηναίων αὐτὸν καταψηφισαμένων, Δημοσθένους αὐτῷ μυρίας ἀττικὰς πέμψαντος, καὶ γενναίως τὴν συμφορὰν φέρειν παρακελευομένου· καὶ πῶς (ἔφη) δύναμαι μὴ λυπεῖσθαι τοιαύτης ἐκβαλλόμενος πατρίδος, ἐν ᾗ οἱ ἀδικηθέντες καὶ τοσοῦτον ὠφελοῦσι τοὺς ἀδικοῦντας.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΑΓΑΘΩΝ ἀνδρῶν, Λόγος ι'.

Ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἁγίους προσεπεγάγετο πρὸς ἑαυτόν.

Ἠγάπησέν σε ὁ κύριος, καταισχύνοι πεποιθώς, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει σε αὐτῷ πάσας τὰς ἡμέρας.

id nobis licet facilè assequi sine sacco, cinere & ieiunio, si modo ex animi cogitatione iram deleamus, & omnino ex animo ijs qui nobis iniuriam fecerint, ignoscamus.

Quouis peccato iniuriarum memoria deterior est.

Ingenium expers malitiæ, tardiùs quoq; suspicatur mala.

Si videris inimicum in manus tuas incidisse, noli putare tempus esse vindictæ, sed salutis: itaq; tum maximè parcendum est inimicis, cùm in nostra fuerint potestate.

Si tibi quis molestus fuit, tu vicissim ne sis molestus, alioqui illi similis fueris: nemo enim malum malo sanat, sed bono malum.

Qui mala pro bonis rependit, ex eius domo non eycientur mala. Nili.

Quum delictorum veniam petis, fac etiam ipse ignoscas ijs qui in te peccarint, quia condonatio condonatione compensatur: ac conseruorum nostrorum conciliatio, nobis fit à diuina ira liberatio. Philonis.

Iniuriarum memoriam munera extinguũt, id quod ex Iacobo discere licet, qui se in gratiam Esau fratris sui muneribus insinuauit cum trecentis obuiam occurrentis. Sed nos pauperes cũ simus quæ desunt mensæ compleamus. Eusebij.

Qui memor est iniuriæ dæmonum, non meminit iniuriæ hominum: & pacem cum dæmonibus agit, qui fratri irascitur. Martini Anachoretæ

Crœsus filij interfectori, qui se ad supplicium offerebat, dedisse veniam dicitur: & huic ipsi Crœso magnus ille Cyrus post victoriam amicus factus esse fertur. Crœsus.

In quibus alios percutere vis, in ijs detrimentum maius expectato. Moschionis.

Inimicum petentem ne auersator: sed interim temetipsum munito, quod à cane nihil differat. Epicuri.

Da operam vt inimicitias breues, amicitias autem diuturnas suscipias. Theopompi.

Æschines orator ab Athenienſibus condemnatus, cùm Demosthenes ei decem millia drachmarum Atticarum misisset, & vt fortiter casum aduersum ferret, hortaretur: Quî possum, inquit, non mœrere, ex ea eiectus patria, in qua etiam qui iniuriam acceperint, iniuriarum authoribus bene faciunt? Æschines.

DE VIRIS BONIS ET probis, Sermo x. Ex Antonio.

Vos Dominus cognoscit, & sanctos ad se aduocabit. Numeri 10.

Qui diligitur à domino, fidenter in tabernaculo suo erit, omneq; tempus ætatis ipsius Deus ei gloriosum reddet. Deute. 16.

1.Reg.16. *Surge, inquit dominus Samueli, & unge Dauidem, quia hic est vir probus.*

Psalm.36. *Iusti terræ hæreditatem consequentur, & in multa pace deliciabuntur.*

Quum senex sim, iuuenis fui, nec vidi iustum derelictum, nec semen ipsius panem mendicans.

Salus iustorum à domino est, & eorum propugnator est in rebus aduersis.

Familia integrorum virorum beata erit, gloria & diuitiæ in domo illorum.

Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.

Solomonis 10. *Fame iustos dominus non necabit.*

Ex ore iusti gratia fluunt.

Via iustorum similiter vt lux splendent.

Vir bonus filios filiorum in hæreditate sua cernet.

Acceptæ sunt domino viæ iustorum propter ipsos, etiam inimici fiunt amici.

Vir probus vt leo confidit.

Moderati erunt incolæ terræ, & innocentes in ea relinquentur: quia rectis qui sunt, terram pro hæreditate possidebunt, & sancti in ea relinquentur.

Ex hominum proborum labijs gratia stillant.

Iustitia rectorum rectè vias secat.

Domus iustorum beata sunt.

Iustorum radices non extirpabuntur.

Qui læui aspicit oculo, (non aspero) misericordiam consequetur.

Qui sine cuiusquam reprehensione in iustitia versatur, liberos relinquet beatos.

Proborum lætitia est iusta omnia facere.

Osee. *Viro bono posuit in conspectu sapientiam, cognitionem & lætitiam.*

Quis sapiens est, & hæc intelliget? aut sagax, & hæc agnoscet? quòd rectæ sunt domini viæ, quas probi ingredientur.

Sapientiæ Solomonis. *Viri boni viuent æternum, quorum merces in domino est, & cura apud celsissimum, ob quam causam regnum decorum adipiscentur, & pulcherrimum diadema manibus domini eis imponetur, quia dextra sua teget eos, & brachio suo defendet.*

Iustus si ex hac vita decesserit, in requie futurus est.

Gratia & misericordia in electis eius, & visitatio in sanctis eius.

Sirach 39. *Vt bona bonis à principio parata sunt, sic mala malis & sceleratis.*

Luc. 6. *Qui bonus est, ex bono cordis sui thesauro*

Εἶπε κύριος πρὸς Σαμουήλ· ἀνάστα καὶ χρίσον τὸν Δαυίδ, ὅτι οὗτος ἀγαθός.

Δίκαιοι κληρονομήσουσι γῆν, καὶ κατασκηνώσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης.

Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Σωτηρία τῶν δικαίων παρὰ κυρίου, καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστιν ἐν καιρῷ θλίψεως.

Γενεὰ εὐθέων εὐλογηθήσεται, δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν.

Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίων.

Οὐ λιμοκτονήσει κύριος ψυχὴν δικαίου.

Στόμα δικαίου ἀποστάζει χάριτας.

Αἱ ὁδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν.

Ἀγαθὸς ἀνὴρ κληρονομήσει υἱοὺς υἱῶν.

Δεκταὶ παρὰ κυρίου ὁδοὶ ἀνδρῶν δικαίων· διὰ δὲ αὐτῶν καὶ οἱ ἐχθροὶ φίλοι γίνονται.

Δίκαιος ὡσεὶ λέων πέποιθεν.

Χρησοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς· ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ὅτι εὐθεῖς κληρονομήσουσι γῆν, καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ.

Χείλη ἀνδρῶν δικαίων ἀποστάζουσι χάριτας.

Δικαιοσύνη ὀρθῶν ἀνδρῶν, ὀρθοτομεῖ ὁδούς.

Οἶκοι δικαίων εὐλογηθήσονται.

Αἱ ῥίζαι τῶν δικαίων οὐκ ἐξαρθήσονται.

Ὁ βλέπων λαὸν, ἐλεηθήσεται.

Ὃς αἱρεῖται ἄμωμος ἐν δικαιοσύνῃ, μακαρίους τοὺς παῖδας καταλείψει.

Εὐφροσύνη δικαίων ποιεῖ κρίματα.

Τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἀγαθῷ ἔδωκε σοφίαν παρὰ προσώπου αὐτοῦ, καὶ γνῶσιν καὶ εὐφροσύνην.

Τίς σοφὸς, καὶ συνήσει ταῦτα; ἢ συνετὸς, καὶ ἐπιγνώσεται αὐτά; ὅτι εὐθεῖαι αἱ ὁδοὶ κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύσονται ἐν αὐταῖς.

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντὶς αὐτῶν παρὰ ὑψίστῳ. Διὰ τοῦτο λήψονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς κυρίου· ὅτι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ σκεπάσει αὐτοὺς, καὶ τῷ βραχίονι ὑπερασπιεῖ αὐτῶν.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται.

Χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐπισκοπὴ ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

Ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἔκτισαι ἀπ' ἀρχῆς, οὕτω τοῖς ἁμαρτωλοῖς κακά.

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρ-

τῆς καρδίας αὐτὸ προφέρῃ ἀγαθά.

Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται.

Ὁ ἀγαθὸς, ἀγαθῶν ἐστι παρεκτικός.

Ῥάβδος δικαίου χρείαττων, ἢ τιμὴ κακοῦ.

Οἱ γὰρ ἄρισοι καὶ ξένοις τελέθουσι προφητέες.

Τὸ γὰρ ἀγαθὸν καὶ ὁ βαχὺ προφητὴς λέγει τὸ ὠφέλιμον· τὸ δὲ πονηρὸν, καὶ ὁ χρηστὸν οὐ ποιῶν, λέγει ὁ κακόηθης.

Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός· ὃ ἄκρως ἀγαθὸν φησι, μόνου Θεοῦ.

Τὸν πνευματικὸν, καὶ ἀπόνηρον εἶναι δεῖ, ἁπλοῦν καὶ ἄδολον, καθάπερ ὁ Χριστὸς φησιν· ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἀ εἰ μὲν οὖν χρὴ θαυμάζειν τὸν ἐμμένοντα τῷ μετόντων τὸν ἀρετὴν, μάλιστα δ' ὅταν πολλῶν αὐτὸν ἀπολιπόντων, εὑρεθῶσι τινὲς αὐτῆς ἀντεχόμενοι.

Ὁ τῇ φύσει ἀγαθὸς, καὶ ἀγαθῶν πάντων παρεκτικὸς γίνεται.

Ὥσπερ τὰ εὐώδη τῶν ἀρωμάτων, τῆς ἰδίας εὐπνοίας τὸν περιέχοντα ἀέρα πλήρη ποιεῖ· οὕτως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παρουσία τοὺς πέλας ὠνίνησιν.

Ἴδιον ἀγαθοῦ τὸ ὠφελεῖν.

† Ἐγὼ τοῦ πάντως γνωριμώτατος ὁ Φιλάρετος, καὶ ἀείτων ὑπερβολῶν ἀποτελεστής. ὥσπερ γὰρ ἔστιν τὰ τῶν ἀρωμάτων εὐοσμότατα καὶ ὑπέρτατα, κἂν ἐν ἀγγείῳ κρύπτοιντο, τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐοσμίας ἐμπιπλησι τὸν ἀέρα τοῖς ὀσφρασίοις· ἀλλὰ δέ πως μόνοις τοῖς ἐγγὺς, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς μακρὰν· οὕτως οσία ψυχὴ καὶ Φιλάρετος, καὶ τὰ εἰς εὐσέβειαν ἀνδραγαθήματα ἔχουσα λόγον, κἂν λεληθότως, πάντη τε καὶ πάντως ἔσαι γνωριμωτάτη.

Φιλάνθρωπος, ὁ ἀξιος καὶ εὐρυθμὸς, καὶ συγγνώμων, οὐδενὶ μνησικακῶν ὃ παθόντι, ἀλλὰ νικᾶν τοὺς ἐχθροὺς εὐεργεσίαις, ἢ τῷ ποιεῖν κρεῖττον ἢ βλάπτειν.

Τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθὰς ὑπαγέχειν γνώμας ἔοικεν ὁ Θεὸς, δι' ὧν ὠφελουμένοις ὠφελήσονται.

Ἄνδρες ἀγαθοὶ, ἐμπικώτερον εἰπεῖν, κίονές εἰσι, δῆμον ὅλον ὑποβαστάζοντες, καθάπερ οἰκίας μεγάλας, τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας.

Τὸ καλὸν, τότε καλόν ἐστι, ὅταν τῆς ἀφ' ἑτέρου συγκαταθέσεως μὴ δέηται· ἀλλ' ὃ αὐτὸ περιφέρῃ τῆς οἰκείας καλοκαγαθίας τὰ γνωρίσματα.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ ΧΡΗΣΤΩΝ ἀνδρῶν· καὶ ὅτι χρὴ ἀείτοις ἀνδράσι κολλᾶσθαι, καὶ μὴ πονηροῖς, Λόγος ια'.

bona promit.

Iusto lex posita non est. 1. Timot. 1.

Bonus bonorum est largitor. Basilij.

Virga boni viri melior est, quàm mali laudatio. Theologi.

Optimi enim externis etiam sunt lenes & humani.

Boni enim viri vel asperitas lenis est propter utilitatem quam continet: mali autem etiam benignitas propter morum improbitatem suspecta est.

Nullus bonus nisi solus Deus: his verbis quod summè bonum est asseritur Dei solius esse.

Spiritalis omni malitia carere debet, astutia & dolo: quemadmodum Christus inquit, Nisi conuertamini, & effecti fueritis similes parvis pueris, non introibitis regnum cœleste. Chrysosto. mi.

Atque robur quidem eorum qui virtutem exercent, admiratione perpetua dignum est: præsertim verò cùm multis eam deserentibus nonnulli reperiuntur qui virtuti adhæreſcant.

Qui natura bonus est, idem ad bona omnia largienda propensus est. Greg. Nyſſen.

Vt fragrantia aromata suo odore circumfusum complent aerem, sic boni viri præsentia proximos iuuat.

Proprium est bonorum omniũ alijs prodesse. Cyrilli.

Virtutis studiosus præclarorum effector operum nobilissimus omnino futurus est. Quemadmodum enim odoratissima aromata & eximia, etiamsi in vase condita sint, fragrantia sua tamen explent odorandi sensum, non solùm eorum qui propè adstant, sed etiam eorum qui longiùs semoti sunt: ita sanctus animus & virtutis cupidus, & honestè factorum & ad pietatem pertinentium rationem habens, vel nihil tale cogitans, omnibus modis erit nobilissimus & clarissimus. † Lege Ισω.

Humanus, vrbanus & comis & ad ignoscendum propensus, nullius omnino iniuria memor est, sed vincere hostes cupit benefaciendo, magis quàm lædendo. Philonis.

Bonis Deus bona suppeditat & inserit consilia, quibus cùm alijs prosint, ipsi maximè iuuantur.

Viri boni, vt figuratè dicam, columna sunt, populum totum confirmantes quasi domos magnas, ciuitates & respublicas.

Honestum tum est honestum, cùm vt ab altero laudetur non eget, sed secum circumfert suæ pulchritudinis notas & insignia.

DE CONGREGATIONE bonorum virorum: & præstantissimis adhærendum esse, non etiam improbis, Sermo XI. Ex Antonio.

Prouerb.13. *QVi cum sapientibus congreditur, sapiens euadet.*

Si videris sagacem ac prudentem, manè illum adito, & limina ianuarum cum pedibus tuis deterito.

In multitudine seniorum stato, & si quis erit sapiens, huic te adiungito.

Narrationes sapientum ne contemnas, & in prouerbijs illorum verseris.

Sermoni sapientis aures accommodato.

Viri sapientes sint tui conuiuæ.

Viro pio multum assideq; vitior.

Volucres ad pares diuertunt: ministri, & omnes qui vrbem incolunt, præfecti mores imitantur.

Rom.12. *Odio sit vobis malum, at bono agglutinamini.*

Basilij, in epistola ad Gregorium de vita solitaria. *Quemadmodum pictores quum imaginem ab imagine pingunt identidem exemplaria spectantes, illorum lineamenta ad suum opificium transferre student: Sic qui se studeat omnibus virtutis partibus perfectum efficere, debet elaborare, vt quasi ad simulachra motu & actione prædita, vitas dico sanctorum, sæpe oculos animi conuertat, & quod in illis bonum fuerit, proprium sibi reddat per imitationem.*

Si videris ethnicum, vitam temperatam & reliquam in moribus moderationem diligentiùs, quàm teipsum, conseruare, fac vt studium tuum & diligentiam circa eadem augeas.

Theologi. *Si honestos sequeris monitus,*

Non erubesces à malis derisus.

Ostia sapientum, non diutum, terito.

Ad eruditionem & monitionem domini ne obthurato aures, quemadmodum aspis ad incantamenta.

Non exiguum quid videtur bonis licet exigua maximarum rerum imitatio.

Præstat magnorum partes secundas, quàm parvorum primas tenere.

Chrysostomi. *Solent ad rationem conuersationis conuinentium mores componi & formari.*

Cuiusq; ingenium quale sit ex conuersatione arguitur: etenim improbus necessariò cum sui similibus versabitur: contrà autem temperans & sapiens, cum ijs qui eadem exercent.

Philonis. *Bonum est semper vt improbior meliorem sequatur, propter emendationis spem.*

DE BONIS CIVIBVS, Sermo XII. Ex Antonio.

Genes.18. *DIxit Abramus ad dominum: Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, perdes eos? nónne cõdonabis propter quinquaginta iustos? Nequaquam istud committas, vt iustum cũ impio interficias, sitq; eadem conditione iustus cum impio: nequaquam qui iudicas vniuersam*

Ὁ Συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἔσαι.

Ἐὰν ἴδῃς συνετὸν, ὄρθριζε πρὸς αὐτὸν, καὶ βαθμοὶ θηρῶν αὐτοῦ σκυτελέτω ὁ ποὺς σου.

Ἐν πλήθει πρεσβυτέρων ἔσθι· καὶ εἴ τις σοφὸς, πρόσκολλήθητι αὐτῷ.

Μὴ παραίδῃς διήγημα σοφῶν, καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις αὐτῶν διατρέφου.

Λόγῳ σοφῷ πρόσβαλε σὸν ὦς.

Ἄνδρες δίκαιοι ἔστωσαν συνδειπνοί σου.

Μετὰ ἀνδρὸς δυσεβοῦς σὺ δὲ λέχιζε.

Πετεινὰ πρὸς τὰ ὅμοια καταλύει· λειτουργεῖ αὐτῷ, καὶ κεῖ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως, πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Ἀπόστυγητὸν ὂν πονηρὸν, κολλώμενον τῷ ἀγαθῷ.

Ὥσπερ οἱ ζωγράφοι ὅταν ἀπὸ εἰκόνος εἰκόνα γράφωσι, πυκνὰ πρὸς τὸ πρόσδειγμα βλέποντες, τὸν ἐκείνου χαρακτῆρα πρὸς τὸ ἑαυτῶν ἀποσκάζουσι μεταθεῖναι φιλοτέχνημα· οὕτω δὴ καὶ τὸν ἐπιποθοῦντα ἐν αὐτὸν πᾶσι τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς ἀπεργάσασθαι τέλεον, οἱονεὶ πρὸς ἀγάλματά τινα κινήμασι καὶ ἔμπνοιαν, τὸν βίον τῶν ἁγίων ἀποβλέπειν χρὴ, καὶ τὸ ἐκείνων ἀγαθὸν, οἰκεῖον ποιεῖσθαι διὰ μιμήσεως.

Ἐὰν ἴδῃς ἐθνικὸν βίου σώφρονος, καὶ τῆς λοιπῆς κατὰ τὸ ἦθος διατάξεως ἐπιλαμβάνου πλέον σαυτοῦ, τὸ σπουδαῖον ἐπίτεινον.

Εἰ τοῖς καλοῖς ἔποιο νουθετούμενος,

Οὐκ ἐρραπίσῃ τοῖς κακοῖς γελώμενος.

Σοφῶν θύρας ἔκτεινε, πλησίον δὲ μή.

Μὴ χλείσῃς τὰ ὦτα πρὸς παιδείαν κυρίου, καὶ νουθεσίας, ὡς ἀσπὶς πρὸς ἐπᾴσματα.

Οὐ μικρὸν τοῖς σπουδαίοις, καὶ μικρὰ τῶν μεγίστων ἡ μίμησις. (χρεῶν.

Κρεῖσσον δεύτερα ἔχειν μεγάλων, ἢ πρῶτα πενιφυλῆς πρὸς τὰς ἀνασροφὰς τὰ ἤθη ῥυθμίζεσθαι.

Ἔλεγχος ἀνδρὸς ἤθους ἡ μετ' αὐτῶν τοιῶνδε συνουσία· ὅτε μὲν φιλοῦλος, ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὁμοίοις συνέσαι· ὅτε δὲ αὖ πάλιν σώφρων καὶ σοφὸς, τοῖς τὰ τοιαῦτα μετιοῦσιν.

Καλὸν ἀεὶ τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον ἀκολουθεῖν, ἀπὸ βελτιώσεως ἐλπίδα.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ, Λόγος ιβ'.

Εἶπεν Ἀβραὰμ πρὸς κύριον· ἐὰν ὦσι πεντήκοντα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει, ἀπολέσεις αὐτοὺς; οὐκ αἴσει πάντα τὸν τόπον ἕνεκα τῶν πεντήκοντα δικαίων; μηδαμῶς· ποιήσεις ῥῆμα τοῦτο· ἀποκτεῖναι δίκαιον μετ' ἀσεβοῦς, καὶ ἔσαι ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής. μηδαμῶς ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν

τὴν γῆν ἢ ποιήσῃς κρίσιν; εἶπε δὲ κύριος· ἐὰν εὕρω ἐν Σοδόμοις πεντήκοντα δικαίους, οὐκ ἀπολέσω ἕνεκα τῶν πεντήκοντα· καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐν ἀγαθοῖς δικαίων κατορθώθησαν πόλεις.

Ἐν εὐλογίαις δικαίων ὑψωθήσεται πόλις.

Ἐν παύλῃ δικαίων εὐλογηθῶσι.

Ἀπὸ ἑνὸς συνετοῦ συνοικισθήσεται πόλις.

Καί γε τοῦτο εἶδον, σοφίαν ὑπὸ τὸν ἥλιον. καὶ μεγάλη ἐστὶ πρός με πόλις μικρά, καὶ ἄνδρες ἐν αὐτῇ ὀλίγοι· καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν βασιλεὺς μέγας, καὶ κυκλώσει αὐτὴν, καὶ οἰκοδομήσει ἐπ' αὐτὴν χάρακας μεγάλους· καὶ εὑρὴ ἐν αὐτῇ ἄνδρα πένητα καὶ σοφὸν, καὶ διασώσῃ αὐτὸς τὴν πόλιν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ.

Ὥσπερ τὰ εὐώδη τῶν ἀρωμάτων, τῆς ἰδίας εὐπνοίας τὸν περιεχόμενον ἀέρα πλήρη ποιεῖ· οὕτως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παρουσία τοὺς πέλας ὠίνησιν.

Ἐγὼ ὅταν τινὰ τῶν σπουδαίων διαπτώμενον κατ' οἰκίαν ἢ πόλιν θεάσωμαι, τὴν οἰκίαν ἢ τὴν πόλιν ἐκείνῳ εὐδαιμονίζω, καὶ οἶμαι τὴν τε τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν βεβαίαν, καὶ τὴν τῶν ἀπόντων προσδοκίαν τελεσφορουμένην ἔσεσθαι, τοῦ Θεοῦ τὸν ἀνθρώπινον καὶ ἀπείρατον πλοῦτον αὐτοῦ ἅμα τοῖς ἀξίοις καὶ † τοῖς ἀναξίοις δωρουμένου.

Εὐδαιμονιστέον μὲν καὶ πόλιν καὶ χώραν καὶ οἰκίαν, ὅταν ἔχῃ τινὰ σπουδαῖον· κακοδαιμονιστέον δὲ, ὅταν ἔρημος ᾖ τοιούτου.

Ἕνεκα μὲν τῶν φαύλων, εὐθυμία πόλις ἠρέμησεν αἰῶνι· ἅμα μὲν οἷοι δὲ ἀστασίασεν διὰ ἕνα ἢ δεύτερον σωφρονισθῶντος, ὃν ἡ ἀρετὴ τὰς πολιτικὰς νόσους ἰᾶται, χάριν ἀπονέμοντες τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ καλοκἀγαθίας, ὃ μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησιάζοντας ὠφελεῖ.

Ἄνδρες ἀγαθοὶ, ἐρωτικώτερον εἰπεῖν, κίονές εἰσι, δῆμον ὅλον ὑπερείδοντες, καθάπερ οἰκίας μεγάλας, τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΟΥΣ καὶ ἁγίους ἄνδρας τιμώντων, Λόγος ιγ'.

ΚΑὶ ἔλαβεν Ἀβιμέλεχ χίλια δίδραχμα ἀργυρίου, καὶ πρόβατα, καὶ μόσχους, καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας, καὶ ἔδωκε τῷ Ἀβραάμ· καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ γῆ μου ἐναντίον σου, καὶ ὅ ἐὰν ἀρέσκῃ σοι, παρόικει.

Εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· ἰδοὺ ἔγνων ὅτι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος οὗτος ἅμα παρέρχεται ἐφ' ἡμᾶς ἅμα πάντοτε· ποιήσωμεν δὴ ὑπερῷον τόπον μικρὸν, καὶ θῶμεν αὐτῷ ἐκεῖ κλίνην καὶ τράπεζαν, καὶ δίφρον, καὶ λυχνίαν· καὶ ἔσται ἐν ᾧ εἰσπορεύεται πρὸς ἡμᾶς, ἐκκλινεῖ

terram, non faciat iudicium? Dominus autem: Si, inquit, inuenero Sodomis quinquaginta iustos, propter illos quinquaginta non perdam: & reliqua.

Propter bonitatem iustorum fortunatæ fuerunt ciuitates. Prouerb. 11.

In benedictionibus iustorum exaltabitur ciuitas.

Habitationes iustorum fortunatæ & felices.

Per vnius sagacis hominis prudentiam, frequens erit incolis ciuitas.

Hoc etiam vidi, sapientiam sub sole, & magna est apud me parua ciuitas, & pauci in ea viri, aduersus quam venit rex magnus, obsedit eam, & magnos aggeres aduersus eā congessit & obuallauit: inuentus autem est pauper in ea, sed sapiens, qui eam vrbem saluam præstitit sua sapientia. Ecclesiaste.

Vt aromata odorata fragrantia sua circumfusum aërem complent: sic viri boni præsentia proximis vtilitates adferunt plurimas. Greg. Nyss. seni.

Quum virum aliquem bonum vel in familia aliqua vel in ciuitate versari animaduerto, eam familiam aut ciuitatem beatam prædico, existimoq; eam & præsentibus bonis perfrui firmiter, & eorum quæ desunt expectari non frustra copiam, cùm Deus infinitam & incircumscriptam opulentiam suam propter dignos indignis etiam largiri soleat. Philonis. † Lego τῶν ἀναξίων.

Felix iudicari meretur & ciuitas & regio et familia, cùm aliquem virtute præditum habuerit: infelix autem, cùm tali viro caruerit.

Improborum quidem causa nulla respublica tranquilla esset: sed sine seditione durant propter vnum aut alterum ciuem, cuius virtus ciuilibus morbis medetur, Deo (cui virtus & probitas placet) hoc præmium virtutis cultori tribuente, vt is non solùm seipsum, sed etiam proximos adiuuet.

Boni viri (vt figuratiùs dicam) columnæ sunt populum totum sustinentes, tanquam magnas domos, ciuitates & respublicas.

DE IIS QVI OPTIMOS & sanctos viros honorant, Sermo XIII. Ex Antonio.

ABimelechus mille didrachma argenti, oues, vitulos, pueros & puellas Abraamo donauit: reddidit etiam Sarram vxorem, cúmque sic affatur: En terra mea est in conspectu tuo, vbicunq; libitū fuerit, ibi inhabitato & colito. Gene. 20.

Vxor dixit viro suo: Noui hunc hominem Dei sanctum frequenter hac transire, faciamus ei cœnaculum in parno aliquo loco, vbi collocemus ei lectum & mensam, & sedem, ac candelabrum, vt cùm præteribit hac, huc diuertere 4. Reg. 4.

possit. Postea autem aliquando accidit, vt veniret Elisæus, & se recepit in illud cœnaculum, ibiq; dormiuit.

Psalm. 138. *Valdè autẽ honorati sunt à me amici tui Deus: corroborati sunt admodũ principatus eorũ.*

Prouerb. 11. *Qui bonis succurrit, magnus tandem aliquando euadet & existet.*

Sirach 12. *Memoria iustorum cũ laudibus coniũcta est.*

Pro benefacito, & remunerationem consequêris, & si non ab illo, at ab ipso celsissimo.

Matth. 10. *Qui prophetam prophetæ nomine recipit, mercedem prophetæ accipiet: & qui iustum recipit iusti nomine, iusti mercedem accipiet.*

1. Thess. 5. *Rogamus autem vos fratres, vt eos agnoscatis qui inter vos laborãt: itemq; eos, qui præsunt vobis, ad domini laudem: quiq; vos admonitionibus erudiunt & castigant, & habeatis illos in summo pretio per charitatem, propter munus et officium, quo ipsi funguntur.*

Theologi. *Primum inter beneficia est, vt boni laude afficiantur. Laus enim parit amulationem, amulatio virtutem.*

Præstantissimorum maximè memores esse debemus, quorum vel sola recordatio sancta mihi & vtilis est.

Chrysostomi. *Honestum ex æquo omnibus veneratione & laudatione dignum videtur.*

Qui bonos laudant, coronarum, quæ illis repositæ sunt, participes fiunt.

Cyrilli. *Si quis extiterit inter nos eximiæ vitæ meditator, & testimonio comprobatus de vitæ præstantia, huic omnino consequens est, & vt honoretur, & fides ei habeatur: quin etiam iurisiurandi loco ex illo accipiatur simplex affirmatio aut negatio.*

Res magna non est virũ iustum curare, sed gratiã meretur qui iusto ministrare dignatur.

DE MONACHIS PROBIS, & bonis præfectis, Sermo XIIII. Ex Antonio.

1. Paral. 20. *Estote fortes, nec manus vestræ dissoluantur, quia merces est operæ vestræ.*

Regum 2. † *μειόζονες.* *Domino iuuante curram † tangũ eximius miles, & auxiliante Deo transiliam murum.*

Psalm. 132. *Ecce igitur quid honestius, aut quid iucundius, quàm fratres concorditer habitare?*

Prouerb. *Salutem quasi thesaurum recondit, rectè se gerentibus, dominus: teget quasi clypeo gressum illorum, vt seruent rationem iustorũ decretorũ.*

Eccles. 4. *Duo præstant vni, quibus ipsis est optima merces in labore communi: quia si ceciderint, alter tollet socium suum. Et miser est qui solus est, si ceciderit, quia non sit alter, qui eum possit erigere.*

Cantic. 5. *Exui tunicam meam, quomodo eam induã? Laui pedes meos, quomodo contaminabo eos?*

ἐκεῖ· καὶ ἐλθὼν ἡμέρᾳ καὶ εἰσῆλθεν Ἐλισαιὲ, καὶ ἐξέκλινεν εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ.

Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεός· λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

Ὁ ἀπολαμβάνομενος δικαίων, ζῶν αἰατιλῆ.

Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων.

Εὖ ποίησον δόσιν, καὶ δίκαιος αἰταπόδομα, καὶ εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ὑψίστου.

Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Πρώτη τῶν ἐργασιῶν, τὸ ἐπαινεῖσθαι τοὺς καλούς. ζήλου γὰρ ὁ ἔπαινος παρόξυνος, ζῆλος δὲ ἀρετῆς.

Τῶν ἀείστων μάλιστα μνημονευτέον, ὧν καὶ τὸ μεμνῆσθαι ὅσιον ἐμοὶ καὶ ὠφέλιμον.

Πᾶσι τὸ καλὸν ὁμοίως αἰδέσιμον.

Οἱ τοὺς ἀγαθοὺς ἐπαινοῦντες, μετοχοὶ τῶν ἐκείνοις ἀποκειμένων στεφάνων εἰσίν.

Εἴπις εἴη ἐν ἡμῖν τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς ἐπιμελητὴς, καὶ τῇ τοῦ βίου λαμπρότητι μαρτυρούμενος, τούτῳ πάντη τε καὶ πάντως ἔποιτο ἂν τὸ χρεὼν πιθεσθαι καὶ μὴ ἀπιστεῖσθαι παρά τινων· ἀλλ' εἰς ὅρκου δύναμιν δέχεσθαι παρ' αὐτοῦ τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ.

Οὐκ ἔστι μέγα τὸ φρενιτίζειν ἀνδρὸς δικαίου, ἀλλὰ χάριν λαμβάνει ὁ καταξιούμενος ὑπ' αὐτοῦ.

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΧΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ, καὶ ἡγουμένων ἀγαθῶν, Λόγος ιδ'.

Ἰσχύσατε, καὶ μὴ σκαλευέσθωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν· ἔστι μισθὸς τῆς ἐργασίας ὑμῶν.

Ἐν κυρίῳ δραμοῦμαι μονόζωνος, καὶ σὺν Θεῷ σου ὑπερβήσομαι τεῖχος.

Γένοιτο δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό;

Θησαυρίζει κύριος τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν, ὑπερασπιεῖ τοὺς πορείαν αὐτῶν, τῷ φυλάξαι ὁδὸν δικαιωμάτων.

Ἀγαθὸν οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα, οἷς ἔστιν αὐξῆσις ὁ μισθὸς ἀγαθὸς ἐν μόχθῳ αὐτῶν, ὅτι ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγερεῖ τὸν μέτοχον αὐτοῦ. καὶ οὐαὶ τῷ ἑνὶ, ὅταν πέσῃ, καὶ μὴ ᾖ δεύτερος ἐγεῖραι αὐτόν.

Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; ἐνεπάτησα τοὺς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς;

Εἰ τὸ

Ἐ πὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;

Οἱ ὑποπίπτοντες τὸν κύριον, ἀλλάξουσιν ἰσχύν, πτερορυήσουσιν ὡς ἀετοί· δραμοῦνται, καὶ οὐ κοπιάσουσι· βαδιοῦνται, καὶ οὐ πεινάσουσιν.

Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐν νεότητι αὐτοῦ, καθίσεται κατὰ μόνας καὶ σιωπήσεται.

Ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑποπίπτουσιν αὐτόν.

Τέκνον εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν, δίρυνον τὴν καρδίαν σου, καὶ κραταίωσον, καὶ μὴ σπεύσῃς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. κολλήθητι αὐτῷ, καὶ μὴ ἀποχωρήσῃς, ἵνα αὐξηθῇς ἐπ' ἐσχάτων σου· πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι· καὶ ἐν ἀλλάγματι ταπεινώσεώς σου, μακροθύμησον· ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσὸς καὶ ἄνθρωποι δεκτοὶ, ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

Ἐν μέσῳ ἀδελφῶν ὁ ἡγούμενος αὐτῶν, ἔντιμος.

Μὴ ἐκλύεσθε ἰσχύν ἐν κυρίῳ, ἵνα κραταιώσῃ ὑμᾶς αὐτός.

Μὴ περιβλέπου ἐν πύλαις πόλεως, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς μὴ πλανῶ.

Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μὴ ἐπαίρου. γίνου αὐτοῖς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν, φρόντισον αὐτῶν, καὶ οὕτως κάθισον, καὶ πᾶσαν τὴν χρείαν σου ποίησας ἀνάπεσε.

Μὴ φοβοῦ ὃ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι ηὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν, δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πώλησατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια, μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος αὐτοῦ καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὑρήσῃ γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς.

Ἐκεῖνος ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολυπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον.

Quem respiciam nisi humilem & quietum, & trementem sermones meos? Esaiæ 66.

Qui dominum expectant, nouas subinde vires recipient, & aquilarum more pennas emittent: current, & non defatigabuntur: ambulabunt, & non esurient. Esaiæ 40.

Vtile est cuiq; viro sub iugo domini fuisse in iuuentute sua. sedebit solus & tacebit. Hieremiæ.

Bonus est dominus ijs, qui ipsum patienter expectant.

Fili si accedas ad seruiendum domino, ad tentationem animum tuũ præparato: cor tuum rectum facito, & durato: nec festines ipso capitulitatis tempore, adiunge te illi, nec deficito, vt ad extremum augeare: quicquid graue impositum fuerit, id suscipe. Vicẽ abiectionis & humilitatis tuæ lenitèr ferto: quia vt igni aurum probatur, sic homines accepti sunt in humilitatis fornace. Sirach 2.

In medio fratrum, qui ductor est illorũ, in honore est.

Ne deficitote, sed valentes estote domini auxilio, vt ipse vos corroboret.

Portas vrbis nec circũspicite curiosè, nec per vias eius errato.

Si te alicui muneri præpositum videris, ne efferare, sed vt vnus de multis esto: curam gere illorum, sicq; sedeto: cumq; te omnibus moderatum præbueris, recumbito.

Ne metue exigue grex, quia patri placitũ est dare vobis regnum: venditè bona quæ habetis, & ad beneficentiã conferte: parate vobis sacculos, qui non senescunt vetustate: thesaurũ, qui non deficiat in cœlo, quo fur non accedit, & vbi tinea nõ corrumpit: vbi enim fuerit thesaurus vester, ibi erit & cor vestrum. Sint autẽ lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos similes ijs qui expectant dominũ suũ, quando reuertatur è nuptijs, vt cùm venerit & pulsarit, statim aperiant illi. beati sunt serui illi, quos, cùm venerit dominus ipsorum, vigilantes inuenerit: hoc enim vobis confirmo fore, vt ille se succingat & illos accubare iubeat, ac illis accumbentibus ministret. Lucæ 12.

Seruus ille qui voluntatem domini sui norit, nec explerit, largiter vapulabit, multasq; accipiet plagas: qui autem non norit, sed plagis digna fecerit, paucas accipiet. Cuicunque autem multum datum est, ab eo ipso multum repetetur: & cui multum commissum fuerit, ab eo plus reposcetur. Ibidem.

Nullus seruus potest duobus dominis seruire.

Pro certo hoc vobis confirmo, nullum esse qui reliquerit domos, aut parentes, aut fratres, aut coniugem, aut liberos gratia regni cœlestis, qui non recepturus sit, hoc quidem tempore multo plura, & in futurum vitam æternam.

1. Cor. 9. *In curriculo omnes quidem currunt, sed vnus accipit præmium: sic currite vt apprehendatis. quicunque certat, omnibus modis continens est: at illis, vt corruptioni obnoxiam coronam accipiant: nos autem, vt immortalem & corruptioni minimè obnoxiam.*

Fratres firmi estote, immobiles, diligentissimè versantes in opere domini assiduè, illud intelligentes laborem vestrum domini causa non esse inanem.

Fratres fortes et robusti estote à domino, et in firmitate roboris eius induite diuinã armaturã.

Mementote eorum qui vobis ductores præpositi sunt, qui vobis annunciant diuinum sermonem: quorum contemplantes conuersationis exitum, fidem imitamini.

Parete ductoribus vestris, & cedite: ipsi enim vigilant pro animis vestris.

Nemo militans negotijs pro victu implicatur, vt ei qui se in militiam accersiuerit, placeat: quòd si quis certet, non coronatur continuò, nisi legitimè certauerit.

Ioan. *Videte ne perdatis ea ipsa quæ perfeciſtis, sed vt plenam mercedem accipiatis.*

Basilij. *Certator bonus, qui semel ad pietatis curriculum exutus est, fortiter & generosè ferre debet ictus aduersariorum, spe coronarum laudis adipiscendæ. Etenim in gymnicis certaminibus qui assuefacti sunt palæstræ laboribus, non contrahuntur ad dolorem plagarũ, sed cupiditate laudationis quæ à præcone fit, cũ colluctatoribus pedem conferunt præsentia omnia despicientes.*

† Forte διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. *Vinculis affectionum et perturbationũ vitæ humanæ solui debet, qui verè Deũ sequi ex animo decreuit, id qđ per secessum planè perfectũ, & veterũ morum oblitionẽ rectè paratur: nã nisi & à cognatione propinquitateq; carnali, & vitæ cõmunione nos ipsos abalienauerimus quasi in alterum quendã mundũ exercitatione & meditatione migrantes, eius consiliũ sequentes, qui dixit, Nostra autem cõuersatio in cælis est, omnino fieri nequit, vt scopum, qui est Deo gratificandi, attingamus: quum dominus definitè dixerit, Quicunq; ex vobis non valere iubet omnia sua, non potest esse discipulus meus.*

Est autem postrema salutatio bonorũ è corde profecta, cùm ad cælestem conuersationem & administrationem se conuertit.

Continentiam dicimus non omnino omnis generis ciborum abstinentiam: (hæc enim est violenta vitæ dissolutio) sed eam duntaxat quæ puritatis causa suscipitur.

Continentia est peccati detractio, ab affectibus abalienatio, corporis extinctio vsq; ad perturbationes etiam naturales & cupiditates.

Institutum & pietatis propositum non debemus existimare otij prætextum, aut laboris

Οἱ μὲν σαφῶς τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον· οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι μὲν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν· ἡμεῖς δὲ, ἄφθαρτον.

Ἀδελφοὶ ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

Ἀδελφοὶ ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ.

Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν.

Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκει ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.

Βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε· ἀλλ' ἵνα μισθὸν πλήρη λάβητε.

Τὸν ἀγωνιστὴν τὸν καλὸν ἅπαξ ὅτι ὁ τῆς εὐσεβείας κάδλον ἀποδύσηται, φέρειν δεῖ γενναίως τὰς πληγὰς τῶν ἀντιπάλων ἐλπίδι τῆς δόξης τῆς ἀπὸ τοῦ στεφάνου. καὶ γὰρ οἱ τῆς γυμνικῆς ἀγῶσιν οἱ πρὸς τὰς παλαίστρας τοῖς πόνοις προσεθισθέντες, οὐ προὸς ὃ ἀγγωνίου συστέλλονται τὴν πληγῆς, ἀλλ' ὁμοῦ χωροῦσι τοῖς ἀντιπάλοις, † ὑπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀναῤῥήσεως, τὰ παρόντα πάντα ὑπερορῶντες.

Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τὸν ἀληθινῶς τῷ Θεῷ ἀκολουθῆσαι μέλλοντα· τοῦτο δὲ ἀπὸ πρωτέλους ἀναχωρήσεως καὶ λήθης τῶν παλαιῶν ἠθῶν κατορθοῦται, ὡς εἰ μὴ ἀποξενώσαιμεν ἑαυτοὺς καὶ συγγενείας σαρκικῆς, καὶ κοινωνίας βίου, οἱονεὶ πρὸς ἕτερον κόσμον ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως μεταβάντες, τὸν εἰπόντα, ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα τὸ ὑπουρανίοις ὑπάρχει, ἀμήχανον ἡμᾶς προσεγγίσαι τοῦ σκοποῦ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως· τοῦ κυρίου ῥητῶς εἰπόντος, ὅτι πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται τοῖς αὑτοῦ ὑπάρχουσι, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.

Ἀποταγὴ ἐστὶ καρδίας αὐθεντίας πρὸς τὸ ὑπουργικοῖς πολιτείαν μετάθεσις.

Ἐγκράτειαν λέγομεν, οὐ πάντως τοῖς εἰς τὸ πρωτελὲς ἀποχὴν τῶν βρωμάτων. τοῦτο γὰρ βιαία τίς ἐστι διάλυσις τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τοῦ ἕνεκα καθάρσεως.

Ἐγκράτειά ἐστιν, ἁμαρτίας αἵρεσις, παθῶν ἀλλοτρίωσις, σώματος ἕκτρωσις μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν παθημάτων τε καὶ ἐπιθυμιῶν.

Οὐ πρὸς φασιν ἀργίας, ἀλλὰ ἀποφυγὴν πόνου, τὸν τῆς εὐσεβείας

ἀσεβείας σκεπτὸν ἡγεῖσθαι χρὴ, ἀλλ' ἐπαθήσιν ἀθλήσεως, καὶ πόνων εὐεκαστέρων, καὶ ἐπανομοίης τῆς ἐθλίψεσιν.

Οὕτω γινόμεθα ναὸς Θεοῦ, ὅταν μὴ φθορτίσι γηίναις ἡ συνεχὴς τῆς μνήμης ἀφαιρῆται· ὅταν μὴ τοῖς ἀπροσδοκήτοις πάθεσιν ὁ νοῦς ἐκπαρῇ), ἀλλὰ πάντα φυγὼν ὁ φιλόθεος, ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναχωρῇ, καὶ ἐξαφανῶν τὰ προσὸν κακίαν, τοῖς εἰς ἀρετὴν ἄγουσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐνδιατρίβῃ.

Καλοὺς μαθητὰς ἐὰν φιλῇς, χάρις σοι· οὐκ ἔστι μᾶλλον τοὺς ἀπειθεστέρους ἐπανόρθωσις. ὑ πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται. τοὺς παροξυσμοὺς ἐμβεβαιοῖς παῦε.

Ὑποπατώμεθα καὶ Θεῷ, καὶ ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς ἄρχουσι· Θεῷ μὲν πάντα· μετὰ τιμῆ φιλαδελφίαν, ἀλλήλοις· διὰ ὑποταξίαν, τοῖς ἄρχουσι· καὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσῳ περ αἰεὶ ἥμερώτεροι καὶ χρηστότεροι. δεινὸν γὰρ ἐπιείκειαν διαπομπᾶσαι τοῦ συνεχοῦς τῆς συγγνώμης, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐκείνων βραχύτητος αὐτοὶ δίκης ἀπαιτηθῶμεν γαλήνιον πνεύματι λύσαντες, καὶ φωτὶ ζόφον ἐπάγοντες, καὶ μέλιτι καταμιγνύντες ἀψίνθιον.

Οἱ κόσμῳ χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ ἔρημον ἀσπαζόμενοι, ζῶσι Θεῷ, πάντων μᾶλλον θεφορημένων ἐν σώματι· οἱ μόνον τὸν πάντη μοναδικὸν ἀφαθλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτο μόνον κόσμου εἰδότες, ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ γνωρίζουσι· τοῖς μὲν ἄλλοις τεθνηκότες αἰσθητοῖς, καὶ φαινομένοις, ὅσα ἐν μέσῳ τρέφεται, τροφοῦσά τε καὶ τροφούμενα, καὶ παίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιτρόποις μεταβολαῖς· ἀλλήλοις δὲ κόσμος ὄντες, καὶ τῇ τοιαύτῃ † τῆς ἀρετῆς ἥπτοντες.

Τὸ μονάζειν ἐν τῇ ὑγιαίνειν τοῦ ἕπτα μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ σώματος αἰσθήσει χαρακτηρίζεται.

Οἱ ἐξ ὧν τοὺς ἀβίους τούτους καὶ ἀψύχους, καὶ ἀσάρκους, μικροὺς, καὶ αἱμονας, καὶ Θεῷ κατὰ τοῦτο πλησιάζοντας, τοὺς ἀνιπόποδας, καὶ χαμαιβύνας, τοὺς κάτω καὶ ὑπὸ τὰ κάτω, τοὺς ἐν αἰθέσποις καὶ ὑπερτάτοις αἰθέσπινα, τοὺς δεδεμένους καὶ ἐλευθέρους, τοὺς κεκρατημένους καὶ ἀκρατήτους· ὧν οὐδὲν ἐν κόσμῳ, καὶ πάντα τὰ ὑπὲρ κόσμον· ὧν διπλοῦν ὃ ζῶ, ὃ μὲν ὑφορώμενον, ὃ δὲ σαυδαζόμενον· τοὺς μὲν ἐκ τῶν νέκρωσιν ἀθανάτους, τοὺς δὲ λύσιν Θεῷ συνημμένους· τοὺς ἔξω πόθου, καὶ μετὰ θείου καὶ ἀπαθοῦς ἔρωτος· ὧν αἱ πηγαὶ τοῦ φωτὸς, καὶ ὧν ἤδη τὰ ἀπαυγάσματα· ὧν αἱ ἀγγελικαὶ ψαλμῳδίαι, καὶ αἱ πάννυχοι στάσεις, καὶ ἡ τοῦ νοὸς πρὸς Θεὸν ἐκδημία παρπαλομένου· ὧν ἡ κάθαρσις, καὶ ὧν ὃ καθαίρεσθαι.

Τὸ φιλοσοφεῖν ὅσον μέγιστον, τοσοῦτον καὶ χαλεπώτερον,

recusationem: sed argumentum certationis & plurium laborum, ac in afflictionibus patientia.

Ad hunc modum Dei templũ efficimur, quũ curis terrenis contentio memoria perpetua non interrumpitur, quum mens inexpectatis perturbationibus non turbatur: sed hac omnia cùm effugerit diuinarũ rerũ cupidus, ad Deum ipsum sese abdit & secedit, ac depellens ea quæ ad vitia flectunt & incitant, in ijs tantùm immoratur officijs & muneribus, quæ ad virtutem ducũt.

Si bonos & honestos tantùm discipulos diligis, nulla tibi gratia debetur: magis rebelles lenitate tractare debes vt erudiantur: non enim omne vulnus eodem emplastro curatur. Exacerbationes perfusionibus seda. Ignatij.

Subijciamur tum Deo, tum alij alijs, tum his qui in terra potestatem gerunt: ac Deo quidem omnibus modis: alij aliis propter fraternam charitatem, & societatem: magistratibus, propter ordinis conseruationem, eóque magis, si fuerint mansuetiores & benigniores: (Improbum enim est aequitatem consumere perpetuo ignoscendo) vt ne etiam illorum asperitatis ipsi pœnas luamus, tranquillitatem immisso vento soluentes, & luci caliginem inducentes, & melle commiscentes absinthium. Theologi.

Qui seipsi à mundo separarunt, & solitudinem amplectuntur, Deo viuunt, magis quàm omnes qui in corpore alũtur, (id est qui tantum corpus alunt, non etiam animum) qui solummodo prorsus solitariam perferentes vitam secum & cum Deo colloquuntur, illud tantum de mundo cognoscentes, quantũ in ipsa solitudine agnoscunt: aliis quidẽ mortui hominibus, & rebus quæ in medio hominũ versantur tũ agitãtes tum agitatæ in omnẽ partem, tũ nos indies citãtes volubilibus mutationibus: sibi inuicẽ verò mundus sunt, & mutua collatione virtutem acuũt. † Lego τῆδε à priori.

Solum esse morum magis constantia quàm corporis secessu formatur ac exprimitur.

Vides istos opibus & domibus carentes, excarnes, exiles, & exangues, etiam Deo hac ratione appropinquantes, illos ὑπὸ pedibus & humi cubantes: qui infra cũ sint, inferiora superãt, & inter homines supra humanã cõditionẽ sunt: vinctos, & liberos: detẽtos, & tamen nõ teneri: quorũ in mundo nihil est, & omnia supra mundũ: quorũ duplex est vita, altera q̃ despicitur, altera q̃ appetitur: qui per mortificationẽ sunt immortales, qui per solutionẽ Deo copulati et apti sunt: qui carẽt amoris desyderio, & in diuino & perturbationis experte cupidine: quorũ sunt fontes lucis, & quorum iam sunt irradiationes: quorũ angelica psalmodiæ, & pernoctes stationes, & mentis ad Deum rapta peregrinatio: quorum denig. purgatio, quorumq. repurgari est.

Philosophari quãto est maius, tanto etiã difficilius

cilius, quod non multi facere conantur, nisi per diuinæ mentis inuitentur excelsitatem, quæ boni quippiam proponentibus manum porrigit.

Greg. Nyss. *Quibus delicia sunt continentia, & actio otium, & gloria à nemine cognosci.*

Athanasij. *Honesta res est exercitatio, cum moderatione & cognitione vera. Sic debet monachus undiq; seipsum circumspicere, & immobilem tenere animi oculum ad suam custodiam, quasi si per medios laqueos semper incedat.*

Martyres quidem sæpe vel vno temporis momento cùm certassent, perfectionem assecuti sunt: at monachorum vita singulis diebus per Christum certans martyr est, id est testimonium Christo dicit, non aduersus sanguinem & carnem in acie instructa: sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum, aduersus spirituales astutias vsque ad vltimum spiritum certamen habens, & certat & coronatur armatura Dei induta.

S Serapionis. *Continenti conuenit turbas fugere, vt mentem non distractam retineat, & perturbatione vacuam: multa enim est in turbis perturbatio.*

Non dormientium & desidiosorum est regnum Dei, sed violenti rapiunt illud: hæc autem sola violentia honesta est, Deo vim adferre, ab eodémque vitam rapere. Ille verò cognoscens violentos, vel potiùs tenaciter in proposito durantes, eis concedere solet. Gaudet enim Deus se hac in re vinci.

Iustini Philosophi. *Finis quem sibi proponit qui philosophatur, est, vt Dei similis, quoad eius fieri potest, sit.*

Philonis. *Inæquale quiddam natura est meditatio & exercitatio, modo enim in altum conscendit, modo in contrarium remeat. Et aliàs (quemadmodum nauis) bona & fœlici nauigatione vitæ, aliàs autem infœlici vtens meditatorum vita † alternat, vt quidam ait: interdum viuens & vigilans, interdum verò mortua aut dormiens. Neque verò hæc à proposito aberrantia dicuntur. Sapientes enim humanum locum sortiti sunt, vt habitarent, sursum tendere semper assueti: malè autem, inferorum secessus & angulos petunt, à principio ad finem vsque mori assuefacti, & in senectutem à cunabulis, corruptioni familiares effecti: at meditatores medij sunt inter extrema, & sursum ac deorsum frequenter quasi in gradibus eunt, vel meliore quodam fato sursum attracti, vel à peiore retracti, donec huius certaminis & pugnæ præfectus Deus reddat præmia præstantiori parti, contrariam in vniuersum abolens.*

† ἐπιρήμερος.

περὶ, καὶ ὑ πολλῶν ὃ ἐγχείρημα, ἢ τῷ ἐπὶ τῆς θείας κεκλημένων μεγαλοποιίας, ἢ τοῖς προηρημένοις καλῶς χεῖρα δίδωσιν.

Οἷς ὄντι ῥυφὴ, ἐγκράτεια· καὶ πρᾶξις, ἡ ἀπραξία· καὶ δόξα, ὃ μὴ γινώσκεσθαι.

Καλὸν ἡ ἄσκησις μὴ συμμετρίας καὶ γνώσεως ἀληθοῦς.

Οὕτως ὀφείλει ὁ μοναχὸς πάντοθεν ἑαυτὸν περισκοπεῖν, καὶ ἀκίνητον ἔχειν πρὸς τὸν ἑαυτῆ φυλακὸν ὃ τῆς ψυχῆς ὄμμα, ὡς ἐν μέσῳ παγίδων διοδεύων ἀεί.

Οἱ μὲν μάρτυρες πολλάκις καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ῥοπῇ ἀγωνισάμενοι ἐτελειώθησαν· ἡ δὲ τῶν μοναχῶν πολιτεία, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθλοῦσα πρὸς τὸν Χριστὸν, μάρτυρά, ὑ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα παρατασσομένη· ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἕως ἐσχάτης αἰωνοπνοῆς τὸν πάλαι ἔχουσα, καὶ ἀθλεῖ καὶ στεφανοῦται, τὸν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἔχουσα.

Ἁρμόζει τοίνυν ἐγκρατεῖ καὶ τοὺς ὄχλους φεύγειν, ἵνα τὸν νοῦν ἀπερίσπαστον ἔχῃ, καὶ τὸν θορύβου ἀπέχεσθαι· πολλὴ γὰρ ἐν τοῖς ὄχλοις ἡ ταραχή.

Οὐ τῶν καθευδόντων καὶ βλακευόντων ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οἱ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτὴν· αὕτη γὰρ μόνη ἡ βία καλὴ, Θεῷ βιάσασθαι, καὶ παρὰ Θεοῦ ζωὴν ἁρπάσαι. ὁ δὲ νικᾷ τοὺς βιαίους, μᾶλλον δὲ βεβαίως αἱρεθρομένους, συνεχώρησε καὶ εἶξε. χαίρει γὰρ ὁ Θεὸς τὰ τοιαῦτα ἡττώμενος.

Τέλος τῷ φιλοσοφοῦντι, ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις κατὰ δύναμιν.

Ἀνώμαλον φύσει ἡ ἄσκησις, ποτὲ μὲν εἰς ὕψος ἰοῦσα, ποτὲ δὲ κατωφέρουσα πρὸς τὰναντίον, καὶ ποτὲ μὲν (καθάπερ ναῦς) εὐπλοίᾳ τῇ τοῦ βίου, ποτὲ δὲ δυσπλοίᾳ χρωμένη, ἑτερήμερος (ὡς ἔφη τις) τῷ ἀσκητῇ ὁ βίος· ἄλλοτε μὲν ζῶν καὶ ἐγρήγορος· ἄλλοτε δὲ τεθνηκὼς, ἢ κοιμώμενος. καὶ τάδε οὐκ ἀπὸ σκοποῦ λέγεται· σοφοὶ μὲν γὰρ, τὸν ἀνθρώπινον χῶρον ἔλαχον οἰκεῖν, ἄνω ποτᾶν ἀεὶ μεμαθηκότες· κακοὶ δὲ τὰς εἰς ἅδου μυχοὺς, ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἀποθήσκειν μεμαθηκότες, καὶ εἰς γῆρας εἰς ἀναργάνων φθορᾶς ἑλάδες ὄντες· οἱ δὲ ἀσκηταὶ μεσάριοι τῶν ἄκρων εἰσὶν, ἄνω καὶ κάτω πολλάκις ὡς ὅπου κλίμακος βαδίζοντες, ἢ ὑπὸ τῆς κρείττονος μοίρας αἰωρούμενοι, ἢ ὑπὸ τῆς χείρονος αἰτιασώμενοι, μέχρις οὗ ὁ τῆς ἀμίλλης καὶ διαμάχης τούτης βραβεύτης Θεὸς ἀποδῷ τὰ βραβεῖα τῇ βελτίονι, τὴν ἐναντίαν εἰς ἄπαν καθελών.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΟΥΚ ΑΕΙ ΤΟ ΠΛΕΙΟΝ ΑΜΕΙΝΟΝ, Λόγος ιε΄.

Ἀγαθὸν πλήρωμα δραχὴς ἀναπαύσεως, ἢ πλησμονὴ δύο δραχμῶν ἐν μόχθῳ.

Κρεῖττον εἶς δίκαιος, ἢ μύριοι ἀσεβεῖς· καὶ ἄπαις ἀγαθὸς ἄτεκνον, ἢ ἀσεβῆ τέκνα ἔχων.

Ἀναβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δὲ καί τινα χήραν πενιχρὰν, βαλοῦσαν ὀβολοὺς δύο λεπτά, καὶ εἶπεν· ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλείω πάντων ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ ὅτι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ.

Πολλάκις γὰρ ὁ ἐν τῷ μέσῳ μικρόν τι κατορθώσας, μείζων ἐστὶ τοῦ ἐν ἀφθονίᾳ ὃ πᾶν κατορθώσαντος.

Ἀπὸ ἑνὸς σωφρονοῦντος σωφρονισθήσεται πόλις, φυλὴ δὲ ἀδίκων ἐρημωθήσεται ἐν τάχει.

Εἰ γὰρ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει, μᾶλλον δεῖ πλέον τοῦ ἀναγκαίου τῆς ὄψεως ὃ τραγούσημα ἀλόγως προσφέρεσθαι.

Κρείσσων ὀλιγοχρόνιος βασιλεία μακρᾶς τυραννίδος, καὶ ὀλίγη μερὶς τιμία πολλῆς κτήσεως ἀτίμου καὶ σφαλερᾶς, καὶ πολλοῦ σκότους ὀλίγον φῶς.

Οὐ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων ἐλεημοσύνη κρίνεται, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τῆς γνώμης.

Ἐν ἀμίλλαις πονηραῖς, ἀθλιώτερος ὁ νικήσας, ὅτι ἁμαρτίαν ὃ πλέον ἔχων τῆς ἁμαρτίας.

Τοῦ πλείονος βίου καὶ φαυλοτέρου, τὸν ἐλάττω καὶ ἀμείνονα ὄντα πάντως προαιρετέον.

Προαιρετέον μέτριον μετὰ δικαιοσύνης μᾶλλον, ἢ μέγα πλοῦτον μετὰ ἀδικίας.

Οὕτος θρασύμυθος τινὰ δημαγωγὸν ἀφυῆ μέγα βοῶντα, ἔφη·

ἀλλ' ὃ μέγα, οὐ τοῦτο καλόν· τὸ δὲ καλόν, μέγα.

Τῶν ἡδέων τὰ ἀνανιώτατα γινόμενα μάλιστα τέρπει.

Ἀλέξανδρος ἀκούσας ὅτι Δαρεῖος τριάκοντα μυριάδας εἰς παράταξιν ἄγει, ἔφη· εἷς μέλλει ὁ φονεύσειν πολλὰ πρόβατα.

Ὁ αὐτὸς κατασκόπου λέγοντος αὐτῷ, πλείους εἶναι τοὺς Δαρείου, ἔφη· καὶ τὰ πρόβατα πλείονα ὄντα, ὑφ' ἑνὸς ἢ δευτέρου λύκου ἁρπάζεται.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΙΑΣ, Λόγος ις΄.

QVOD MAIOR PARS non semper melior sit, Sermo XV. Ex Antonio & Maximo.

Melior est manipulus vnus in quiete, quàm duo in labore & arumna. Solom. 15.

Melior est iustus vnus, quàm decem millia exlegum: & mori praestat orbum, quàm liberos relinquere impios. Sirach 16.

Sublatis autem oculis Iesus vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites. Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem illuc aera minuta duo, & dixit: Vere dico vobis, quòd vidua haec pauper plus quàm omnes misit. Nam omnes hi ex eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera Dei: haec autem, ex penuria sua vniuersam substantiam quam habebat, misit. Lucae 21. Marci 12.

In ecclesia malo quinq; verba mente mea loqui, (vt & alios instituam,) quàm decem millia verborum lingua. 1. Cor. 14.

Saepe enim qui in mediocritate aliquid vel exiguum praeclarè fecerit, praestantior est eo qui in abundantia nihil non feliciter gesserit. S. Basilij.

Per vnum sapientem habitabitur ciuitas, gens autem iniquorum breui desolabitur. Basilij.

Nam si panis cor hominis roborat, non oportet obsonium cibi amplius necessario temere ingurgitare.

Breue regnum melius est longa tyrannide: & parua portio pretiosa praestat magna quae vilis & periculosa sit possessionis: & exiguum lumen multis tenebris. Theologi.

Eleemosyna non aestimatur ex mensura largitionis, sed ex animi liberalitate. Chrysostomi.

In malis certaminibus miserior est victor, quàm victus: nam plus inde peccati reportat.

Copiosiori vitae & viliori, minor & melior omnibus omnino praeponenda est. Platonis.

Mediocris rerum copia cum iustitia, magnis diuitijs cum iniustitia coniunctis praeoptanda est. Isocratis.

Is conspicatus tribunum plebis hebetem magna voce clamantem: At, inquit, non quod magnum est, bene est: sed quod bene est, id magnum. Demosthenes.

Rarissima voluptates maximè delectant. Epicliti, al. Incerti.

Alexander cùm audisset Darium trecenta millia in aciem educere: Vnus lanius (inquit) non metuit multas oues. Alexander.

Idem cùm explorator renunciasset, plures esse Darij milites: Et oues, inquit, numerosiores ab vno aut altero lupo vincuntur.

DE MALITIA, SERMO XVI. Ex Io. Stobaeo.

Democritii. *Malitia res est quæ facilè capitur.*
Nam dum in solum lucrum intenta est,
Incircumspectè obuiam se quæstui præbet,
& temerè persuadetur.

Axinic. *Cùm quis improbo homini mutuas dederit pecunias, (accipit.*
Non immeritò ille pro usura multum molestiæ

Antiphanis. *Si quis pecuniosus res turpes commiserit,*
Quid illum, si inops foret, facturum putas?

Menandri in Pallace. *Varias cogitationes malitia volut.*

Eiusdem. *Odi improbum, qui frugi sermonem profert.*

Eiusdem. *Inconsiderata res est malitia.*

Eiusdem. *Deus causam producit hominibus,*
Cùm familiam aliquam penitus affligere voluerit.

†γαρ. *Fac modo ut iusti existimationem adsciscas,*
Lucra interim vel improbissimi hominis ita tibi acquires.

Scleriæ. *Multis mortalium facies est ingenua,*
Mens verò intus illiberalis reperitur.

Philippidæ. *Asperrimus etiam sycophanta, si duas minas*
Acceperit, agno mollior abibit.

Hesiodi in operibus. *Nulla sanctè iurantis gratia erit, neq; iusti,*
Neq; boni: sed magis malorum auterem, & iniurium
Hominem colent: iustitia verò in manibus, & reuerentia
Nulla erit: ladetq; malus meliorem virum,
Verba proferens obliqua, quæ vel iureiurando firmabit.
Inuidia autem homines æruminosos omnes,
Obstrepera, malis gaudens, & odioso vultu sequetur.

Zenodoti. *Perpetuò celebratur virtus: viri autem mali*
Viuentis simul & defuncti vita tacebitur.

Hesiodi in operibus. *Nunc nec egomet inter homines iustus*
Sim, neq; filius meus: quoniam malum est virum iustum

*ἀδικώτερος. *Esse, si plus iuris deterior habiturus sit.*

Ibidem. *Tantum damni est ex malo vicino, quantum ex bono commodi.*

*π. *Nactus est præmium, quisquis nactus est bonum vicinum.*

Euripidis in Bellerophonte. *Nunquam felicitatem mali hominis, & superbas opes, firmas existimare oportet: neq; nouam iniustorum fortunam. Tempus enim antiquissimũ nec aliunde natũ, iustã admõuens regulã, hominũ tandẽ improbitates mihi detegit.*

Eiusdem in Medea. *O Iupiter, quidnam auri quidem adulterini*
Indicia hominibus dedisti certa?
Inter homines verò, quo malus discerni possit,
Nullum corpori signum innascitur.

Eiusdem in Tenne. *Heu quam nihil iustum est hoc in seculo.*

Sophoclis. *Inter multos improbos vnus sapiens perit.*

Dionis ex Euboico. *Res improbæ nunquam eodẽ in statu manẽt: subinde mouentur, & in maiorem petulantiam crescunt, nec vllum certũ modum assequuntur.*

Σφόδρ' ἀλάλωτόν ἐστιν ἡ πονηρία.
εἰς γὰρ τὸ κέρδος μόνον ἀποβλέπουσα,
ἀφρόντως ἁπτηται, καὶ ταχὺ πιστῶς συμπέθηται.

Ὅταν δανείζῃ τὶς πονηρῷ χρήματα
ἀνὴρ, δικαίως αὐτὸν τὸν τόκον λύπας
Ἐχεῖ.

Ὁ ταν δ' ἀπορῶν τὶς αἰσχρὰ πράγματα πράξῃ τάχα,
τί τοῦτον ἀπορήσαντα μὴ ταῦτα πράξειν δοκεῖς;

Πολλὰς λογισμὰς ἡ πονηρία κυκλεῖ.

Μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον.

Ἀ συλλόγιστόν ἐστιν ἡ πονηρία.

Θεὸς † μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς,
ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ.

Τῶ μὲν δικαίῳ τἀγαθὸν δόκησιν ἄρτιον·
τὰ δ' ἔργα τοῦ παντρώτου ἔνθα κερδαίνῃς.

Πολλοῖσι θνητῶν ἡ μὲν ὄψις διγλώσσους,
ἐνὸς δ' ἐν αὐτῇ διγλώσσου δύεσκεται.

Ὁ ῥᾳδιούργητος δὲ συκοφάντης, μιᾶς δύο
λαβὼν, ἄπεισιν ἀρτίᾳ μαλακώτερος.

Οὐδέ τις ὅρκῳ χάρις ἔσσεται, οὐδὲ δικαίῳ,
ἀνδρὶ ἀγαθοῦ μᾶλλον δὲ κακῶν ῥεκτῆρα καὶ ὕβριν
αἰέρει τιμήσουσι· δίκη δ' ἐν χροὶ καὶ αἰδὼς
οὐκ ἔσαι. βλάπτει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα,
μύθοισι σκολιοῖς ἐνέπων, ὅτε δ' ὅρκον ὀμεῖται.
ζῆλος δ' αἰνοθέτοισιν ὀιζυροῖσιν ἅπασιν
δυσκέλαδος, κακόχαρτος, ὁμαρτήσας γυγερωπής.

Κηρύσσεται ἀεὶ ἡ ἀρετὴ· κακὸς δ' αἰνὴρ
σιγηλὸν ἔρχεται ζῶν τε καὶ θανὼν βίον.

Νῦν δ' ἐγὼ, μήτ' αὐτὸς ἐν αἰθέροις δίκαιος
εἶμι, μήτ' ἐμὸς υἱὸς ἐπεὶ κακὸν, ἄνδρα δίκαιον ἔμμεναι,
εἰ μείζω γε δίκης * ἀμφήτερος ἔξῃ.

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς κ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.

Οὐδέ ποτ' ἀτυχέω κακῷ ἀνδρὸς, ὑπ' ἄφρονα * δῆλ'
ὄλεσον, βέβαιον εἰκάσας χρεών· ὑδὲ ἀδίκων ῥυέαν. ὁ γὰρ
θεὸς ἐκφεύγει χρόνος, δίκης ἐπάγων κυρίας, δείκνυσιν αἰθέρων κακότητας ἐμοί.

Ὦ Ζεῦ, τί δὴ χρυσοῦν μὲν, ὃς κίβδηλος ἐὼν,
τιμᾷς αἰθρώποισιν ὥπασας σαφῆ;
ἀνδρῶν δ' ὅτῳ χρὴ τὸν κακὸν διδόναι,
οὐδὲν χαρακτὴρ ἐμπέφυκε σώματι.

Φαῦλον οὐδὲν δίκαιόν ἐστιν ἐν τῷ νῦν βίῳ.

Σκηπτοῖσι πολλοῖς εἷς σοφὸς διώλυται.

Ὡς ὅποτε φιλῇ τὰ μαθήματα μᾶλλον ὅτι τοῖς αὐτοῖς
ἀλλ' ἀεὶ κινῆται, καὶ ταχέως ὅτι ὁ ἀστρολόγος, μηδενὸς ἀναγκαίου μέρους τυγχάνοντα.

Φίλιππος ἐρωτώμενος ὑπὸ Βυζαντίων, τί ἀδικηθεὶς πολιορκεῖ αὐτούς· Οὐδείς ἔφησεν εἶναι, καὶ ὁμοίους τῷ εἴ τις ἔχων καλὴν γυναῖκα, τοὺς ὀπτικωμάζοντας ἐρωτῴη, διὰ τί ὀπτικωμάζουσιν.

Philippus à Byzantijs interrogatus, quidnã iniuria causaretur, quod ipsos obsideret: Quos ille stolidos esse dixit, & similes illi qui formosam alens uxorem, frequentiùs & lasciuiùs accedentes ipsum, cur id faciant interroget.

Θαλῆς ἐρωτηθείς, τί βλαβερώτερον ψεύδους καὶ κακία· καὶ γὰρ τὰ χρησιμώτατα βλάπτει ψευδόμενος.

Thales quid nocentißimum esset interrogatus, malitia dixit: nocet enim illa bonis etiam, si attigerit.

Δημοσθένης ἔλεγε, ὡς πολλάκις ὀφεῖλον αὐτὸν, δεῖξαι τοὺς πολεμίους ἀπολέσαι, φοβοῖτο μὴ ἐρήμων αὐτὸν ποιήσῃ τὴν πόλιν.

Demosthenes dixit, quòd cùm sæpe ad exitium malis imprecandum incitaretur, timeret interim, ne planè desolandam hac imprecatione ciuitatem efficeret.

Νόμου θεῖον τὸ φαῦλον ἀπέχεσθαι, δεῖ καὶ τὸ δανομεῖν.

Legi diuinæ improbitas non obtemperat, ideoq; etiam delinquit. Pythag.

Οὗτος τὸν μὲν μὴ ἀδικεῖν ὑποφυλάττεται, τῷ δὲ μὴ δοῦναι δίκην ὀπιμελεῖται, κακοῦργος.

Quisquis non prospicit ne iniustè agat, sed curam impendit ne luat pœnas, malus perpetrat. Lisix.

Ὁ γὰρ οἷς αὐτὸς ἐγὼ ληφθείην τοῦτο πεφύκων, καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολεμεῖ, κἂν μήπω βάλλῃ, μηδὲ τοξεύῃ.

Qui ea quibus ego capiar & agit, & apparat, is mecum bellum gerit, etiamsi nondum telis vel arcu utatur. Demosth. Phil pp.

* Γῶς πονηρόν ἐστιν αὐθέκητος φύσις
Τὸ σπεύδειν. ὑπὲρ γὰρ αὐτὸ τοῦ δικαίου νόμου.
οἵᾳ πρὸς ἄλλων ἁμαφέρει θηρίων
* Οὐδὲ μικρόν, ἀλλὰ χήματι
πλάγιόν ἐστι πᾶσα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.

* Addo φῦ. Lycurgi.

Papæ quàm depranata est hominis natura
Prorsus. secus enim nullis opus fuisset legibus.
Putásne quicquam alijs præstare feris
Hominem? non tantillum, sed forma
Prona sunt cætera, hoc autẽ erectum animans.

* Addo ἄνθρωπον.

Τί ποτ' ὁ Προμηθεὺς οὐ λέγουσ' ἡμᾶς πλάσαι,
καὶ πᾶλλα πάντα ζῶα, τοῖς μὲν θηρίοις
ἔδωκ' ἑκάστῳ κτῆνος μίαν φύσιν;
ἅπαντες οἱ λέοντες εἰσὶν ἄλκιμοι.
δολεροὶ πάλιν ἐξῆς πάντες οἱ λαγοί.
οὐκ ἔστ' ἀλώπηξ, ἣ μὴ εἴρων τὴν φύσιν,
ἢ δ' αὖθέκαστος· ἀλλ' ἐὰν τεισμυείας
ἀλωπεκὰς τις συναγάγῃ, μίαν φύσιν
ἁπάξαπασιν ὄψεται, τρόπον θ' ἕνα.
ἡμῶν δ' ὅσα καὶ τὰ σώματα † τὸν ἀριθμὸν
καθ' αὑτὸν, τοσοῦτος ἐστὶ καὶ τρόπους ἰδεῖν.

Quid Prometheus, quem dicunt nos formasse,
Reliquaq; omnia animalia, brutis quidem
Dedit singulis, pro suo genere, vnam naturam?
Omnes leones sunt robusti, timidi contrà omnes
ex ordine lepores. Non est vulpes alia quidem
vafra dißimulatrix sua natura, Alia verò sui
cuiusdam & peculiaris ingenij. verùm si trigin ta millia
Vulpium quis congreget, vnam naturam
Omnibus cernet ineſſe, modúmque vitæ & tenorem parem.
Nostrum autem quot corpora numero,
Totidem est & vitæ rationes cernere. Philemonis.

Ἀπειμι· καὶ γὰρ αἰσχρὸν εἰ πύθοιτό τις
Λόγοις κολάζειν, ᾧ βιάζεσθαι πάρα.

Discedo: nam turpe esset, si quis audiat,
Dictis increpare, cui vim inferre liceat. Sophocl. Aiace.

Ἀπειμι τοίνυν. ὅτι γὰρ σὺ τἄμ' ἔπη
Τολμᾷς ἐπαινῆν, ὅτ' ἐγὼ τοὺς σοὺς τρόπους.

Discedo igitur: neq; enim tua mea dicta
Audes laudare, neq; ego tuos mores. Eiusdem in Phædro.

Αἰσχρὸν τοῖς τῶν μελιττῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τὸν κατάπωσιν, ὃ τῶν θεῶν δῶρον τὸν λόγον πικραίνειν τῇ κακίᾳ.

Turpe est eum qui apum muneribus dulcem facit potionem, deorum munus rationem amaram reddere vitio. Epicteti.

Ὅσοι τοῖς ἀπὸ τῆς φύσεως ἀγαθοῖς ὀπὶ τὰ χείρω χρῶνται, τούτοις πολέμια τὰ δυτυχήματά ἐστιν. ὡς εἴ τις ἀνδρεῖος ὤν, λῃστεύεσθαι μᾶλλον, ἢ στρατεύεσθαι προαιρεῖται· καὶ ἰσχυρὸς ὤν, λωποδύτης μᾶλλον, ἢ συμβουλεύειν· καὶ καλὸς ὤν, μοιχεύειν μᾶλλον, ἢ γαμεῖν· οὗτοι τῶν ἀπὸ τῆς φύσεως ἀγαθῶν ὑπαρξάντων προδότης ἐστίν.

Quicunque natura datis dotibus abutuntur ad res malas, istis aduersa sunt res prospera & inimica: velutisi quis fortis cùm sit, malit prædonem agere, quàm militem: ac robustus qui sit, alios spoliare, quàm infirmis consulere: aut formosus adulterio se polluere malit, quàm uxorem ducere: is eorum quæ natura sortitus est bonorum proditor est. Lycurgi.

Τί προβαλλόμεθα τοὺς τυράννους μαχῇ χείρονες αὐτῶν καθεστῶτες; τὰς γὰρ ὁμοίας αὐτοῖς ἔχομεν ὁρμὰς

Cur reos agimus tyrannos, longè deteriores ipsis cum simus? Nam ysdem quibus ipsi labora- Musonij.

mus affectibus, in dispari fortuna.

Theodorus ille Cyrenaicus, Lysimacho tyranno minitante ei necem, Ignorabam, inquit, te non regis, sed cicutæ vim habere.

Theocritus interrogatus, quanam essent sæuissima fera, dixit: in montibus quidem, vrsi & leones: in vrbibus autem, publicani & calumniatores.

Ex Epistola de amicitia. Suis vitijs sunt qui verba ornata & decora confingant, ac prætexant: studium quidem corporis, simplicitatem: cæterùm pecuniæ studium, prospicientiam appellantes.

* Lego πρὸ μάθεσιν. Ibidem. Versutum & callidum esse, vbi res postulat, & fraudem contra hostem externum adhibere, vtile ac necessarium est: sed ingenium subdolum, & cõminiscendis malis sagax perpetuò habere, & contra quosuis, non solertiæ, vt quidam putant, sed pessimo ingenio attribuo.

Democritii. Facilè est laudare quæ non deceat, ac vituperare: sed vtrumq; mali est ingenij.

Dionysii Halicarnassei. Eadem mente homines tum ipsi despondent animum, tum alijs fidem non habent.

Bion. in lib. de Seruit. Bion ait: Boni famuli, liberi sunt: at liberi mali, serui multarum cupiditatum existunt.

Iamblichi ex adhortatorijs oration. philosophiæ. Æquè periculosum est furenti dare gladium, & scelesto potentiam.

Socraticus ille Cynicus, cùm audisset aliquando hominem moribus peruersis, maledicti is incessere Platonem, Ohe desine, inquit: neq; enim tu malè de illo dicendo fidem merebere, neq; is te laudando.

Simonides Musicus dicente quodam, quòd multi ipsum apud se deferrent: Ecquando tandem desines, inquit, tu auribus me calumniari?

Anacharsis Scytha, rogatus à quodam quid hominibus esset infestum: Ipsi, inquit, sibijpsis.

Platonis li. 3. de repub. Igitur male & turpis disciplina in ciuitate nullam maiorem potes coniecturam capere, quàm summis iudicibus ac medicis indigere, non modo abiectos homines & mechanicos, sed eos etiam qui liberali disciplina educatos esse se gloriantur. Nonne turpe videtur, & male educationis magna coniectura, vt cogamur ob propria virtutis inopiam iustitia vti externa, ab alijs videlicet tanquam dominis & iudicibus iustè operari compulsi? Omnium profecto turpissimum. An non hoc quoque turpius esse putas? quando aliquis non modò omne vitæ tempus in iudicijs, tum accusando, tum defendendo conterit, sed & rudi quadam elatus iactantia in his ipsis negotijs gloriatur, quasi sit potens ad iniuriam inferendam: suisq; versutijs vsque adeò tergiuersari valeat, vt nullas iniuriarum soluat pœnas, qui sæpe minimarum

ἐν ταῖς ἀχ ὁμοίαις τύχαις.

Θεόδωρος ὁ Κυρηναϊκὸς, Λυσιμάχου τοῦ βασιλέως ἀπειλήσαντος αὐτὸν ἀναιρήσειν· ἐλελήθεις με, εἶπεν, ὦ βασιλέως, ἀλλὰ κωνείου δύναμιν ἔχων.

Θεόκριτος ἐρωτηθεὶς, ποῖα τῶν θηρίων ἐστὶ χαλεπώτατα, εἶπεν· ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν, ἄρκτοι καὶ λέοντες· ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν, τελῶναι καὶ συκοφάνται.

Κακίαις αὐτῶν πλάσσονται τινες ῥημάτων δυσρέπειαν, ἀντὶ μὲν φιλοσώματον, ἁπλοῦν· ἀντὶ δὲ φιλάργυρον, * προμηθεῖς ἐπικαλούμενοι.

Πολύβουλον εἶναι καὶ πολύτροπον, εἴθα δεῖ καὶ τέχνης κατ' ἀλλοφύλων πολεμίων, χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον. ἀπίβουλον δ' ἦθος καὶ κακομηχανώτατον ἀφ' ἑαυτοῦ πάντας ἔχειν, καὶ κατὰ πάντων, ἀντὶ τῆς τῶν ἀγχίνοων, ὥς τινες οἴονται, τῇ δὲ τῶν πονηροτάτων μεμίσθωται προστίθημι.

Ἔστι ῥᾴδιον μὲν ἐπαινῶν, ἃ μὴ χρὴ, καὶ ψέγειν ἑκάτερα δὲ πονηρῶν τινος ἤθους.

Ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς διανοίας οἱ αὐθέντοι ἀπογιγνώσκουσί τε ἑαυτῶν, καὶ ἑτέροις ἀπιστοῦσιν.

Φησὶν ὁ Βίων· οἱ ἀγαθοὶ οἰκέται, ἐλεύθεροι· οἱ δὲ πονηροὶ ἐλεύθεροι, δοῦλοι πολλῶν ἐπιθυμιῶν.

Ὁμοίως ἐπισφαλὲς μαινομένῳ δοῦναι μάχαιραν, καὶ μοχθηρῷ δύναμιν.

Σωκρατικὸς ὁ Κυνικὸς, ἀκούσας ποτὲ πονηροῦ τινος κακῶς λέγοντος Πλάτωνα, παῦσαι, ἔφη· οὔτε γὰρ κακῶς λέγων ἐκεῖνον πιστεύσῃ, οὔτε ἐκεῖνός σε ἐπαινῶν.

Σιμωνίδης ὁ μελοποιὸς εἰπόντος τινὸς, ὅτι πολλοὶ αὐτὸν παρ' ἀλλήλοις κακῶς λέγουσιν· ἀπαύσῃ, ἔφη, ποτὲ σὺ τοῖς ὠσί με βλασφημῶν;

Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τί ἐστὶ πολέμιον ἀνθρώποις· αὐτοὶ, ἔφη, ἑαυτοῖς.

Τῆς δὲ κακῆς τε καὶ αἰσχρᾶς παιδείας ἐστὶ πολὺ μεῖζον ἔξεις λαβεῖν τεκμήριον, ἢ ὅτι δεῖσθαι ἰατρῶν καὶ δικαστῶν ἄκρων μὴ μόνον τοὺς φαύλους τε καὶ χειροτέχνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ἐλευθέρῳ σχήματι τεθραμμένους τε ἀφθαι; ἢ οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ καὶ ἀπαιδευσίας μέγα τεκμήριον, ὃ ἐπακτῷ παρ' ἄλλων ὡς διαστῷ τε καὶ κριτῷ τῷ δικαίῳ ἀναγκάζεσθαι χρῆσθαι, τῇ ἀποστερεῖν οἰκείων; πάντων μὲν δεινὸν ἔφη αἴσχιστον. ἢ δοκεῖ σοι, ἐμοῦ δ' ἐγὼ, τούτου αἴσχιον εἶναι τοῦτο; ὅταν τις μὴ μόνον ὃ πολὺ τοῦ βίου ἐν δικαστηρίοις φαύλων τε καὶ διώκων κατατρίβηται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀπειροκαλίᾳ ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πεῖσθαι καλλωπίζεσθαι, ὡς δεινὸς ὢν δρᾶν τὸ ἀδικεῖν, καὶ ἰχθῦς πάσας μὲν τροφὰς τρέφειν, πάσας δ' ἐξόδους ἐξελθὼν ἀποσφαλῶσαι λογιζόμενος, ὥστε μὴ δύνασθαι δίκας, καὶ ταῦτα σμικρῶν τε καὶ

τε καὶ σοφὸς ἀξίων ἕνεκα, ἀγροῶν ὅσῳ κάλλιον καὶ ἄμεινον ᾤετο δεῖν σκοπεῖν τὸν βίον αὑτῷ, μηδὲν δεῖσθαι νυστάζοντος δικαστοῦ. Οὐκ, ἀλλὰ τοῦτ' ἔφη ἐκείνου ἔτι αἴσχιον.

Μένων δ' ὁ Θεσσαλὸς, δῆλος ἦν, ἐπιθυμῶν μὲν πλούτου ἰσχυρῶς· ἐπιθυμῶν δὲ ἀρχῆν, ὅπως πλείω λαμβάνῃ· ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδάνῃ· φίλος τ' ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ δίδοιν δίκην. ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι, ὧν ἐπιθυμοίη, σωτηριωτάτην ὁδὸν ᾤετο εἶναι, ἀληθῆ τε ἐπιορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι, καὶ ἐξαπατᾶν. τὸ δὲ ἁπλοῦν τε, καὶ ἠλίθιον, ἐνομίζετο αὐτῷ ἠλιθιότης εἶναι. ἔργων δὲ φαύλων μὲν ἦν ἀνεπίμπλη· ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἦν ἐπιβουλεύων. καὶ πολεμίου μὲν ἐπῆν κατηγόρει· τῶν δὲ σωφρόντων πάντων, ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπιβουλεύειν· χαλεπὸν γὰρ ᾤετο εἶναι, τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν. τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος ᾤετο εἰδέναι, ὅτι ῥᾷστον ἀφύλακτα λαμβάνειν. καὶ ὅσους μὲν ἠδίκει ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους, ὡς δὴ ὠφελιμωτάτους ἐφοβεῖτο· τοῖς δὲ ὁσίοις καὶ ἀληθέσιν ἀσκεῖν, ὡς ἀνάνδροις ἐπιεικῶς ἐχρῆτο.

Ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς, τὰ μὲν καλὰ λεγόμενα, ἀγαθὰ τοῖς ἀδίκοις εἶναι, τοῖς δὲ δικαίοις κακά· τὰ δὲ ἀγαθὰ, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὄντως ἀγαθά· τοῖς δὲ κακοῖς, κακά.

Ταυτὸν δὴ ἀθενοῦς ἀγκυρίου σάφος ὁρμίζειν, καὶ ἐκ φαύλης γνώμης ἐλπίδας.

Ἡ δὲ ἀπόνοια ἔστιν ὑπομονὴ αἰσχρῶν ἔργων καὶ λόγων. ὁ δὲ ἀπονενοημένος τοιοῦτός τις, οἷος ὁμοίως ταχὺ κακῶς ἀκοῦσαι, καὶ λοιδορηθῆναι δυνάμενος. τῷ ἦθει ἀγεννής τις, καὶ ἀναισχυντηρός, καὶ πανταπασιν ἀμελὴς δυνατὸς καὶ ὀρχεῖσθαι νήφων τὸν κόρδακα, καὶ σχοινοπλοῖον ἔχων ἐν κωμικῷ χορῷ· καὶ θαυμάσαι δὲ τοὺς χαλκοῦς ἐκλέξαι, καθ' ἕκαστον παιεῖν· καὶ μάχεσθαι τοῖς ἐπὶ συμβολὴν φέρουσι, καὶ σχοινία θεωρῆν ἀξιοῦσι. δεινὸς δὲ καὶ πανδοκεῦσαι, καὶ πορνοβοσκῆσαι, καὶ τελωνῆσαι, καὶ μυρίας αἰσχρὰς ἐργασίας ἀποδεξαμένου, ἀλλὰ κηρύττειν, μαγειρεύειν, κυβεύειν, τὸν μητέρα μὴ φείδειν, ἀπάγεσθαι κλοπῆς, τὸ δεσμωτήριον πλείω χρόνον οἰκεῖν, ἢ τὸν αὐτοῦ οἶκον. καὶ * τοῦτο δ' ἂν εἶδες, τῶν εὐπατριδῶν τοὺς ὄχλους, καὶ σχοινοκαλούντων μεγάλῃ τῇ φωνῇ καὶ παρρησίᾳ λοιδορουμένων, καὶ χαλεπαινόντων πρὸς αὐτοὺς· καὶ μεταξὺ οἱ μὲν σχοινίαζον, οἱ δὲ ἀπίασι πρὶν ἀκοῦσαι αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀρχὴν, τοῖς δὲ συλλαβὴν, τοῖς δὲ μέρος τοῦ σχοι-

vilissimarumq; rerum causa tam anxiũ subit negotium, ignorans quãto præclarius ac melius esset, ita se comparare, vt nullo obseruatore egeat, etiãsi stertat index. Certè hoc illo turpius est.

At Menon Thessalus magnam & diuitiarum et imperij cupidis tatẽ semper præ se tulerat. Is enim imperare cupiebat, vt vnde caperet haberet, & honores lucri causa expetebat. Potentiorum verò amicitias magni æstimabat, vt si iniuria quenquã affecisset, pœnas dare non cogeretur. & ad ea quæ semel concupisset, se compendiaria admodum via peruenturum putabat. si peierasset, si mentitus esset, si fefellisset. Animi simplicitatẽ ac lenitatem quasi lentitudinẽ quandam & ignauiam esse existimabat. Neminẽ ex animo diligebat, neq; se cuiquam amicum vnquam simulauit, quin insidias ei fecerit. Ex hostibus neminem vnquã ludibrio habuit: ac contrà, quibus cum cõsuetudinem habebat, cum ijs de rebus omnibus deridens atq; illudens agebat. Hostium bonis non insidiabatur, quod difficile esse putabat, quæ diligenter seruarentur, eripere. Amicorũ resita appetebat, vt solus nosse videretur, facillimè quæ nõ custodiãtur, adimi posse. Adhæc, quos periuros, quos insidiosos esse intelligeret, eos tantũ, quasi bene aduersus se armatos metuebat: bonorũ pietate ac fide ceu hominũ minimè strenuorũ pro libidine sua abutebatur.

Xenophontis lib. 2. de exped. Cyri min.

Ego enim clarè hoc assero, ea quæ mala dicuntur, iniustis hominibus bona esse: iustis verò mala: Bona rursus, bonis quidem verè esse bona: malis autem, mala.

Platonis lib. 2. de legib.

Cui ex mala animi sentẽtia spes depẽdet. simile est illi qui nauim infirma anchora cõmittit.

Socrates.

Vecordia est turpium rerum & sermonum tolerantia. Vecors autem est is, qui æquè & audire malè & conuicijs lacessere potest. quippe qui circumforaneo & impudente habitu sit, & ad omnia scelera flagitiaq; natus: quiq; vel sobrius saltare, & quidem lasciuam saltationem, non dubitet, & in comico choro personatus esse. Eundem in spectaculis assem sigillatim ab auditoribus extorquere non pudet: & cum exhibentibus symbolum, gratisque spectare volentibus contendere. In cauponaria, & lenocinijs exercendis, in vectigalibus conducẽdis tractandisq; summa pertia est. Nec vllum sordidum artificium à se alienum ducit. Est eiusdem hominis, præconis officio fungi, coquinariam gerere, ludere aleis, matri alimenta negare, accusari furti, carcerem diutius quàm domum suam incolere. Hoc etiam vitium ad eos spectare videtur, qui multitudinem circunstant, & magna absonaq; voce euocant, conuitijs atq; alijs dictis aduersus ipsos cõtendẽtes: ac interim alij adeũt, alij priusquã quicquã audierint abeũt. Interim vecors his initium, his syllabam, his partem rei

Theophrasti in characteribus de vecordia.

* Græci

dicit: nec aliter quàm quum celebritas adest spectari patitur suam vecordiam. Est etiam idoneus causas nunc quidem agere, nunc sustinere, nunc eiurare, & nonnullis interesse, echinum in sinu gerere, in manu verò fasciculos tabellarum. Nec flagitiosum putat, in magna abiectissimorum hominũ multitudine praetorem agere, pecuniam mutuare, & de singulis denarijs tres semiobolos singulis diebus usuram exigere: cultus ast, & quibus in locis pisces & salsamẽta 10 veneant, percurrere: quiq; sibi ex negotiatione quaestus obuenit, in buccas colligere. Atq; huiusmodi homines importuni molestiq; sunt, ad iurgia & contumelias lingua celeri atq; exercitata, ita intentis & vehementissimis acclamationibus, vt forum simul & officina ipsis resonẽt.

De petulantia, vt quidã vertit, sed potiùs impudentiam dixeris, scurrilem, lordidã, intempestiuam.

Petulantia quid sit, definire haud sanè difficile est. apparet eam illusionem esse apertam, et probro ignominiaq; coniunctam: petulantem verò, vt, qui ingenuis mulieribus obuiam proce 20 dens. summotis vestibus penem ostendit. in theatro quum cessant alij, ipse collisis manibus plausum significat, exibilat verò quos caeteri intentiùs ac iucundiùs spectant: & quum toto theatro silentium est, ructum edit, vt sedentium in se oculos conuertat. Tum referto foro procedit in medium, atq; ad nuces, aut ad mala, aut ad alios se conferens fructus degustat, & simul vendentem alloquitur. Ex praetereuntibus aliquem, qui cum nulla sibi familiaritas sit, nominatim appellat. & si quo videat quempiam properantem, iubet expectare. Si quis magna in causa succubuerit, et è foro abeunti confabulatur, & iocos dicit. idem obsonia emit, tibicinas conducit, occurrentibus sibi ostendit obsonia, ad eaq; inuitat. Illisq; quos aut ad tonstrinam, aut ad vnguentorũ tabernã offenderit, se mero madidum fore narrat. nec dubitat si venale vinum habuerit, illud aqua dilutum amico vendere.

*τὰς.

quumq; ad spectaculũ eundum sit, filios abire iubet, quum vel gratis qui theatro praesint, eos admiserint. publico munere missus quopiam legatus. pecunias sibi in profectionẽ erogatas, domi in quaestum relinquit: &, qua sibi opus sunt, à socys legationis mutuatur. seruo maius onus, quã ferre queat, imponit: eidemq; parcius suppeditat victum, q̃ natura & necessitas postulat. E muneribus suã portionem efflagitans, curat statim vt veneat. Dũ in balneis vngi parat, puero accersito putridum ab eo oleum emptum esse dicit, & 50 alieno perungitur. Asses quoq; à seruis in via repertos, sibi iubet diuidi: quippe qui Mercurium cõmunem esse dicat. Hac igitur talia iniqua mẽsura, & cui ansa elisa sit, domesticis metiens, subducit res necessarias: & quae à se amici causa obsonia empta fuerint, eadẽ improbãs statim vendit. Quũq; dissolut triginta minarũ aes alienũ,

*οἱ

γματος λέγῃ, οὐκ ἄλλως ἀκουσθῆναι ἀξιῶν τὴν ἀπόκρισιν αὐτῷ, ἢ ὅταν ἢ πομπήν. ἱκανὸς δὲ καὶ δίκης τὰς μὲν φεύγειν, τὰς δὲ διώκειν, τὰς δὲ ὀξύμυσθαι, τὰς δὲ παρεῖναι, ἔχων ἐχῖνον ἐν τῷ περιπλοκίῳ, καὶ ὁρμαθοὺς γραμματιδίων ἐν ταῖς χερσίν. οὐκ ἀποδοκιμάζων δὲ οὐδὲ ἅμα πολλῶν ἀγοραίων γραπτηγεῖν, καὶ δῆθεν τούτοις δανείζειν, καὶ τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι. καὶ ἐφοδεύειν τὰ μαγεῖρεια, τὰ ἰχθυοπωλεῖα, τὰ παιγνιοπωλεῖα· καὶ τοὺς τόκους ἀπὸ τοῦ ἐμπολήματος, εἰς τὸν γαστέρα ἐκλέγειν. ἐργώδης δέ εἰσι, τὸ σῶμα βύλυτον ἔχοντες πρὸς λιποδοσίαν, καὶ φθεγγόμενοι μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ὡς σιωπηχεῖν αὐτοῖς τὸν ἀγορανόμον καὶ τὰ ἐργαστήρια.

Οὐ χαλεπὸν δέ ἐστι τὸν βδελυρίαν διαθεῖσθαι. ἔστι γὰρ παιδικὸν ὀπτασία, καὶ ἐπονείδιστος. ὁ δὲ βδελυρὸς τοιοῦτος, οἷος ὑπομνήσας γυναῖκα ἐλευθέραν, αἰσυσερόμενος δεῖξαι τὸ αἰδοῖον καὶ ἐν θεάτρῳ κροτεῖν, ὅταν οἱ ἄλλοι παύσωνται, καὶ συρίττειν ὡς ἡδέως πορευσύνοι λοιπόν· καὶ ὅταν σιωπήσῃ τὸ θέατρον, ἀνακύψας ἐρυγεῖν, ἵνα τὰς καθημένους ποιήσῃ μεταστρέφεσθαι. καὶ πληθούσης τῆς ἀγορᾶς παρελθὼν πρὸς τὰ κάρυα, ἢ τὰ μῆλα, ἢ τὰ ἀκρόδρυα ἐσκωπτοδαγματίζεσθαι, ἅμα τῷ πωλοῦντι παρεστηκότων ὀνομασί τινα, ᾧ μὴ σωφρονεῖν δοκεῖ· καὶ ἀποδύοντα δέ που ὁρῶν, παρεμπεσὼν κιλλῶσαι. καὶ ἡπωμοσίᾳ δὲ μεγάλῃ δίκην ἀπαιτοῦντι ἀπὸ τὸ δικαστηρίου παρελθεῖν καὶ σιωπᾶν. καὶ ὀψωνεῖν ἑαυτῷ, καὶ αὐλητρίδας μισθοῦσθαι, καὶ δεικνύειν δὲ τοῖς ἀπαντῶσι τὰ ὀψωνήματα, καὶ προσκαλεῖν ὅτι ζωῦτα. καὶ διηγεῖσθαι παρὸς * τὰς παρὸς κυμβον, ἢ μυροπωλεῖον, ὅτι μεθύσκεσθαι μέλλει. καὶ οἰνοπωλῶν κιρνάμενον τὸν οἶνον τῷ φίλῳ ἀποδίδοσθαι. καὶ ὅτε θέατρα λοῦνται αὖθις πορεύεσθαι, ἀπιόντας ὑφ' ὑμῶν λοῦσθαι παρὰ τοῖς ἀφιᾶσιν * ὑπαρχοῦσι. καὶ ἀποδημῶν δημοσίᾳ, τὸ μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως ἐφόδιον οἴκοι καταλιπεῖν, παρὰ δὲ τῶν συμπαρεσόντων δανείζεσθαι. καὶ τῷ ἀγελαίῳ ὑποζυγίων μείζονι φορτίον, ἢ δύναται φέρειν· καὶ ἐλάχιστα ὑποστρώματα τῶν ἱκανῶν· καὶ ἀπὸ τῶν ξενίων τὸ μέρος τοῦ αὐτὸς ἀπαιτήσας, ἀποδόσθαι. καὶ ἀλιφόμενος ὑπὸ τῷ βαλανείῳ, καὶ εἰπὼν σαπρὸν γὰρ τὸ ἔλαιον ἐπρίω τῷ παιδαρίῳ, τῷ ἀλλοτρίῳ ἀλείφεσθαι. καὶ τῶν δυσκρύμνων χαλκῶν ὑπὸ ταῖς ὁδοῖς κύπτων τῶν εἰσιόντων δεινὸς ἀπαντῆσαι τὸ μέρος, κοινὸν εἶναι φάσκων τὸν Ἑρμοῦν. τὰ δὲ τοιαῦτα φιλοτιμίᾳ μέζῳ τὸν πύνδακα ὑπερχουμένῳ μεζόνων αὐτὸς τοῖς ἔνδον, τὰ ὑποτύδια σφόδρα ἀποψῶν, ὑποσωρίασθαι φίλου ὑπολαβόντα, ἀποδύσθαι. ἀμέλει δὲ καὶ χρέος ἀποδιδοὺς πειάκοντα μνῶν, ἑλάττους πέντε

τέτρασι δραχμῆς ἀποδιδόναι. καὶ φεύγοντος ἐσθίων, αὐτὸν τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἐκ τοῦ κοινοῦ ὄψον. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπὸ τῆς τραπέζης ἡμίσεα τῶν ῥαφανίδων ἀποξέεσθαι, ἵνα οἱ διακονοῦντες παῖδες μὴ λάβωσιν.

Ἡ δὲ αὐθάδεια ἔστι ἀπήνεια ὁμιλίας ἐν λόγοις. ὁ δ' αὐθάδης τοιοῦτός τις, οἷος ἐρωτηθεὶς ὁ δεῖνα ποῦ ἔστιν, εἰπεῖν· προέχεταί μοι μὴ πάρεχε. καὶ προσαγορευθεὶς, μὴ προσαντείπειν. καὶ πωλῶν τι, μὰ λέγειν τοῖς ὠνουμένοις, πόσου αὐ ἀποδοῖτο, ἀλλ' ἐρωτᾶν τὴν εἰσκή. καὶ τοῖς τιμῶσι, καὶ πέμπουσιν εἰς τὰς ἑορτὰς, εἰπεῖν, ὅτι οὐκ αὖ ἠθέλετο δίδοσθαι. καὶ οὐκ ἔχων συγγνώμην ὅτι τῷ ἀποσοῦντι αὐτὸν ἀχθεσθαι, ὅτι τῷ ὠσαντι, ὅτι τῷ ἐμβάντι. καὶ φίλῳ δὲ ἔρανον κελεύσαντι, ἐπενεγκεῖν, * εἰπεῖν, ὅτι ἀπόλλυσι καὶ τοῦτο. καὶ προσπαίσας ἐν τῇ ὁδῷ δεινὸν καταρᾶσθαι τῷ λίθῳ· καὶ αἰσχύνην, οὐκ αὖ ἐπαισχύνην πολλοῦ χρόνου σθένειν. καὶ ὅτι ἆσαι, ὅτι ῥῆσιν εἰπεῖν, ὅτε ὀρχήσασθαι αὖ ἐθελῆσαι. δεινὸς δὲ καὶ τοῖς Θεοῖς μὴ ἐπεύχεσθαι.

Ἀμέλεια προχειρία δόξειεν ἂν προσποίησις τῆς λόγων καὶ προσέξεως, μὴ βουλόμενος. ὁ δὲ προχείρως τοιοῦτός τις, ἐπαγγέλλεσθαι αἰεὶ ἃ μὴ δυνήσεται. καὶ ὁμολογουμένου τοῦ πράγματος διχῇ τοῦ ἓν ἢ τὰς ἐλέγχεσθαι. καὶ πλείω δὲ ἐπιμαγείσας τὸν παῖδα κεφᾶσαι, ἢ ὅσα δύναιτο οἱ παρόντες πιεῖν. καὶ διεγείρειν τοὺς μαχομένους, καὶ ἧς ἂν γνώσεσθαι ἀδικοῦντος ἡσθῆναι· εἶτα μὴ δύνασθαι αἰδοῦς ποτε βουλεύεσθαι. καὶ τὸν στρατηγὸν δὲ προσελθὼν ἐρωτῆσαι, πότε μέλλοι προσπαλεῖσθαι, καὶ τί μὴ τὸ αὔριον προσπαλεῖ. καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ εἰπεῖν, ὅτι ἡ μήτηρ καθεύδει ἐν τῷ δωματίῳ. καὶ ἀπαγορεύοντος τοῦ ἰατροῦ, ὅπως μὴ δώσει οἶνον τῷ † κολλωπιζομένῳ, φήσας βούλεσθαι ἀφέπεσιν λαμβάνειν δύβεπίσαι τὸν κακῶς ἔχοντα. καὶ γυναικὸς δὲ τελευτησάσης, ἐπιγράψαι ἐπὶ τῷ μνήματι τοῦ τε ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ τοῦ παιδὸς, καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς τοὔνομα, καὶ ποταπὴ ἔστι· καὶ προσεπιγράψαι, ὅτι ἅπαντες χρηστοὶ ἦσαν. καὶ ὁμοίως μέλλων εἰπεῖν πρὸς τοὺς πεπιστευκότας, ὅτι καὶ πρότερον πολλάκις ὡμώμοκα.

*ἐπεῖν.

† *Malim* μὴ λαμβάνειν.

found on the ground, and ordered a fine of four drachmas. Out of which money, the contributors received a common meal, at the expence of the son of the offender. The same person ordered the remains of the meal, the radishes being half eaten, (or the rinds of the radishes) to be scraped, lest the waiters should take them away, and wrote down the order.

Morositas, in congressu & consuetudine difficultas aut rusticitas definiri potest. At morosum eum iure quis appellat, qui, quo aliquis in loco sit, rogatus: Ne pergas, inquit, mihi molestus esse. Ac ab aliquo salutatus, haud dignum existimat contrà resalutare. Et quum sibi res aliqua venalis sit, ementibus quanti vendat, nunquam eloquitur: sed quid illis daturi sint, rogat. Et ijs qui honoris gratia aliquid ad celebritates mittunt, aut minimè fore vt exhibeantur. Nec verò quenquam vel inuitè impellentem, aut vrgentem, aut pede prementem, venia dignum putat. iubente amico symbolum conferri, hoc etiam argentum sibi perire conqueritur. Si in via pedem offenderit, execratur lapidem. Nec ferre potest, vt quempiam diutius opperiatur. Idem neq; cantu, neq; sermonibus, neq; saltatione oblectatur: nec vt dijs vota faciat, aut supplicet, facilè adduci potest. De morositate.

Nec ab re fuerit ostentationem definire, quam simulationem quandam rerum & verborum cum benevolentia esse dicemus. ostentatorem verò eum, qui quæ haud præstare queat, ea assurgēs profitetur. Cumq; res iusta esse assensu omnium comprobata sit, eam ipse ex parte argumentis refellere atq; improbare aggreditur. plura quoq; poculis seruum iubet infundere, quàm possint hi qui adsunt perpotare. prælium conserentes excitat: & per eam quam ignorat viam ducem se præbet: deinde nec quà proficiscatur inuenire potest. idem ad exercitus ducem veniens ab eo quærit, quódnam ad tempus in acie instructis ordinibus descensurus sit, & quid postridie faciendum imperet. Tum conueniens patrem, nunciat matrem in cubiculo iam quieti se dedisse. iubente autem medico, ne vinum egroto detur, periculum se facturum inquiens ad bibendum hortatur. Et quū vxor è vita discesserit, in sepulchro eius, viri, ac patris etiam et matris, ipsiusq; mulieris nomē, & cuias fuerit, inscribit: addit etiā, eos omnes optimos extitisse. Si quid iureiurando firmaturus est, ad eos qui circunstāt cōuersus, se ait antè sepius esse iuratū. De ostentatione, vel curiositate.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΧΘΗΡΩΝ ἀνδρῶν, Λόγος ιζ'.

DE MALIS ET IMPROBIS viris, Sermo XVII. Ex Antonio.

Ἵνα μὴ ἀπολέσῃ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν ἀναμάρτητον, ἢ μὴ θελήσῃ ὁ Θεὸς ἱλάσασθαι αὐτῷ, ἀλλ' ἐκκαυθήσεται ὀργὴ κυρίου, καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ.

Ἐξ ἀνόμων ἐξελεύσεται παρανομία.

Ἐποίησεν Ἀχαὰβ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, καὶ

VT ne perdat scelerosus à scelere immunem, non vult Deus illi placari, sed accendetur ira domini & æmulatio eius in hominē illum. Deuter. 2

Ab iniquis exlegibus progredietur improbitas & maleficium. 1. Reg. 1.

Improbè se gessit Achabus in conspectu domi

ni, et sceleratior quàm ij qui ante ipsum fuerãt.

Nemo improbus cùm sit, se fore innocentem confidat.

Dulce fuit in ore eius vitium.

Modum transeunt errata improborum.

Malorum mors erit non decora.

Psalm. 4. *Filij hominum quousque tandem dura geretis corda?*

Scelerati multa flagella (id est, omnis generis afflictiones.)

Vultus domini in mala patrantes.

Mors sceleratorum mala est.

Molliores oleo sermones illorum, at ipsi sunt quasi bolides. id est, pondera funiculis affixa ad explorandum aliquid.

Iam inde ab vtero matris abalienati sunt improbi, fallaciter mendacia loquuntur.

Salus longè abest ab improbis, quia iura tua iustè instituta non exquisierunt.

Sanguinarij & dolosi ætatis dimidium non consequentur.

Peccantes in mala incident.

Prouerb. *Qui malos castigat, sibi ignominiam lucrifaciet: quique impium reprehendit, seipsum vituperabit.*

Querent me improbi, nec tamen inuenient: sapientiam enim odêre.

Animi eorum qui exleges sunt, interibunt immaturi.

Exitus eorum qui legem violant, malus est.

Malos ne reprehendas, vt ne sis odio illis.

Prouerb. 9. *Fili si sapiens fueris, tibi & proximis tuis sapies: sin malus euaseris, solus exantlabis mala.*

Dolus est in corde mala fabricantis.

Misericordiam & iudicium non norunt malorum architecti.

Expelle è concilio pestiferum, & vnà cum illo exibit contentio: cùm enim sederit in virorum consessu, omnes probro afficiet.

Improbus non erit impunitus.

Amos 5. *Odi repulig, dies vestros festos, nec vestris conuentibus delector.*

Qui eum qui iustus sit, iniustum iudicat: & qui iniustus sit, iustum, is impurus apud dominum & abominandus est.

Malach. 1. *Summa potestate præditus dominus loquitur sic: Illi ædificabunt, ego verò diruam, vt vocentur termini iniquitatis, & populus cui dominus se opponet in sæculum: non mansura est in sæculum temporis improba progenies.*

Isaiæ 59. *Ex semine serpentis prodibunt aspidum catuli, at illarum posteri volantes serpentes erunt.*

Peccata nostra dissociãt nos à Deo, propterq; iniquitates nostras auertit à nobis vultum suum vt non misereatur.

ἐπορεύσατο γὰρ πάντας τοὺς ἡμαρτωλοὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ.

Μηδεὶς πεποιθέτω πονηρὸς ὢν, ἀθῷος ἔσεσθαι.

Ἐγλυκάνθη ὡς κόμμι αὐτοῦ κακία.

Ἐξαίσια πτώματα πονηρῶν.

Φαῦλοι ὁ θανάτῳ ἐξαίσιος.

οἱ αἰθέριον ἕως πότε βαρυκάρδιοι;

Πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Πρόσωπον κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός.

Ἐμαλακύνθησαν οἱ λόγοι αὐτοῦ ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοί εἰσι βολίδες.

Ἀπωλοφύρθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας, ἐλάλησαν ψεύδη.

Μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία, ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν.

Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος, οὐ μὴ ἡμισώσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

Ἁμαρτάνοντας καταλήψεται κακά.

Ὁ παιδεύων κακοὺς, λήψεται ἑαυτῷ ἀτιμίαν· ἐλέγχων δὲ τὸν ἀσεβῆ, μωμήσεται ἑαυτόν.

Ζητήσουσί με κακοὶ, καὶ οὐχ εὑρήσουσι· ἐμίσησαν γὰρ σοφίαν.

Ψυχαὶ ἀσόμων, ὀλοῦνται ἄωροι.

Ἡ καταστροφὴ τῶν ἀδικούντων κακή.

Μὴ ἔλεγχε κακοὺς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε.

υἱὲ, ἐὰν σοφὸς γένῃ, ἑαυτῷ σοφὸς ἔσῃ καὶ τοῖς πλησίον σου· ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος αὐτὰ ὑποίσεις τὰ κακά.

Δόλος ἐν καρδίᾳ τεκταινομένου κακά.

Οὐκ ἐπῄσανται ἔλεον καὶ κρίσιν τέκτονες κακῶν.

Ἔκβαλε ἐκ συνεδρίου λοιμὸν, καὶ συνεξελεύσεται μετ' αὐτοῦ νῖκος· ὅταν γὰρ καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ, πάντας ἀτιμώρητος ἔσται. (μάζῃ.

Μεμίσηκα, ἀπώθημαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ ὀσφρανθῶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὑμῶν.

Ὃς δίκαιον κρίνῃ τὸν ἄδικον, ἄδικον δὲ τὸν δίκαιον, ἀκάθαρτος καὶ βδελυκτὸς παρὰ κυρίῳ.

Τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ· αὐτοὶ οἰκοδομήσουσι, κἀγὼ καταστρέψω· καὶ ὀνειδισθήσεται ἀνθ' ὧν ἔθεντο ἀνομίας, καὶ λαὸς ἐφ' ὃν παρώργικεν κύριος ἕως αἰῶνος, οὐ μὴ μείνῃ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον σπέρμα πονηρόν.

Ἐκ σπέρματος ὄφεως ἐξελεύσονται ἔκγονα ἀσπίδων. τὰ δὲ ἔκγονα αὐτῶν, ὄφεις πετόμενοι.

Τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν, διέστησαν ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν, τοῦ μὴ ἐλεῆσαι.

οἱ

οἱ ἄφρονες εἰσὶ, καὶ ὐ συνετοὶ, σοφοὶ τῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν.

Τὰ ἔργα αὐτῶν ἔργα ἀνόμια· καὶ οἱ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν δέχονται.

Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς, καὶ ὑμῆς δυνήσεσθε τὸ ποιῆσαι μεμαθηκότες κακά.

Γνῶσις κακῶ κρύπτεται οὐδενὶ ὄφελος.

Ὁδὸς ἁμαρτωλῶν ὡμαλισμένη ἀπὸ λίθων, καὶ ἐπ' ἐσχάτων αὐτῆς βόθρος ἅδου.

Τὸν ἁμαρτάνοντα εἰς τὸν φυσικὸν αὐτῦ, πῶς δικαιώσῃς

Τέκνα βδελυκτὰ γίνεται, τέκνα ἁμαρτωλῶν.

Ὄνομα ἀσεβῶν ἁμαρτωλῶν ἐξαλειφθήσεται.

Ὁ πονηρὸς αἱμάτων ἄπτεται τῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτῦ προσφέρει τὰ πονηρά. ἐκ γὰρ τῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα.

Τῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐν ἀμίλλαις πονηρίας ἀθλιώτερος ὁ νικήσας· ἕλκει ἀναφέρεται τὸ πλῆθος ἔχων τῆς ἁμαρτίας.

Τὸ ἔσχατον ἐν πονηρίᾳ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐστιν ἀσύμφωνον.

Πολλοί εἰσι τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι, καὶ ἀφέλιμα μὲν, τὸν δὲ ἁπλοῦν λέγοντες· τὸν δὲ αἰσχρολόγον, πολιτικὸν· τὸν πικρὸν καὶ ὀργίλον, ἀκαταφρόνητον ὀνομάζουσι· τὸ φιλήδονον καὶ ἀκρατώνητον, ὡς οἰκονομικὸν ἐπαινοῦσι· τὸν ἄσωτον, ὡς ἐλεήμονα· τὸν πόρνον καὶ ἀσελγῆ, ἀποδεκτικόν τινα καὶ αἰδήμονα. οἱ τοιῦτοι τῷ στόματι μὲν εὐλογοῦσι, τῇ δὲ καρδίᾳ καταρῶνται. ἐν γὰρ τῇ τῶν ῥημάτων εὐφημίᾳ, πᾶσαι κατάρας ἐπάγουσιν αὐτῶν τῇ ζωῇ, ἀποδίκους αὐτοὺς τῇ αἰωνίῳ κατακρίσει, οἷς ὧν ἀποδέχονται, καθιστῶντες.

Οὔτως ἀσυλλόγιστόν τι πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν ἔστιν ὃ τοὺς πονηροὺς βελτίους ποιήσει.

Εὐζήλωτον μὲν τοι καὶ προκείμενον πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ῥᾴδιον ὡς ὃ γνώσεσθαι κακός.

Δυσλήπτον μὲν ὃ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ καὶ ὃ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ· ἕτοιμοι δὲ πρὸς τὸ κακῦ ἐργασίαν οἱ πλῆθοι καὶ ὑπερτίθενοι.

Προκείμενον ἡ πονηρία τῷ κακῷ μᾶλλον ἀκολουθῆσαι, ἢ ἐκεῖνο τῦ χρείττονος ἀνασκοπεῖσθαι.

Ψυχαῖς βεβήλοις οὐδὲν τῶν καλῶν ἀξιόπιστον.

Οἱ πολλὰ πλημμελοῦντες καὶ μὴ κολαζόμενοι, φοβεῖσθαι καὶ δεδοικέναι ὀφείλουσιν. αὔξεται γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τιμωρίας, διὰ τῆς ἀπιμωρησίας καὶ τῆς μακροθυμίας τῦ Θεῦ.

Insipientes sunt nec sagaces, docti ad malefaciendum, honestè facere non norunt.

Opera illorum, opera eorum qui exleges sunt: & pedes eorum in vitia currunt.

Si mutabit AEthiops cutem suam, & pardalis varietates suas, & vos poteritis benefacere cùm mala didiceritis. Ieremiæ 13.

Ruina improborum seriò tandem veniet.

Via scelerosorum elapidata & complanata, sed in extremo ipsa inferorum est fossa.

Peccantem in animam suam quis absoluet?

Liberi abominandi sunt ex improbis prognati.

Nomen sceleratorum hominum delebitur.

Malus ex cordis sui malo thesauro quæ mala sunt, promit: ex abundantia enim cordis os loquitur. Matth. 12. & Lucæ 6.

Illud autem cognoscitote fore, vt in vltimis diebus instent acerba & difficilia tempora. Erunt enim homines sui amantes, &c. 2. Timot. 3.

In improbitatis certamine miserior victor, quàm victus, propterea quòd ille pluribus peccatis onustus discedit. Basilij.

Vltima in improbitate etiam secum ipsa discrepant.

Complures sunt qui actiones pravas approbent, ac scurram quidem gratiosum nominantes & obscœnitate verborum vtentem, similem: acerbum & iracundum, minimè contemnendum vocant: parcum & alienum à liberalitate, quasi rei familiaris administrandæ peritum laudant: prodigum, quasi liberalem: scortatorem & libidinosum, voluptarium quendam & remissiorem: istiusmodi laudatores illis ore quidem bene precantur, at corde execrantur. Nam in illa verborum pulchra commemoratione, omnem execrationem in illorum vitam inducunt, imò eos æterna damnationi obnoxios efficiunt, ipsa vitia approbantes.

Profectò res est rationis expers improbitas: nec quicquam est quod improbos efficere possit meliores. Theologi.

Improbitas facilè sui studium excitat, atq; in promptu est, nihilq; tam facile est, quam fieri malum.

Difficiliter bonum comprehenditur à natura hominum: quemadmodum ignem non concipit humidior materies. At ad maleficium parati plurimi, & ad ipsum quasi facti sunt.

Malum facilius & promptius improbum sequitur, quàm coerceatur à meliore.

Animus profanis nihil honesti satis dignum videtur, cui persuadendos se præbeant. Chrysostomi.

Qui sæpe peccant nec puniuntur, metuere et vereri debent: augentur enim illis supplicia per supplicij tarditatem & diuinam lenitatem.

Non tantùm ij qui sceleratè aliquid faciunt, verũ etiam, qui istos laudibus afficiunt, eorundem cum illis vel etiam grauiorum participes erunt supplicioru.

Sanctos quidem lucidi seruant angeli, improbos autem tenebrosi.

Abundantia cognitionis sapientiæ nobis multos conciliat angelos: impurus autem, etiam ab eo qui ipsi à puero datus est, separatur.

Philonis. *Improbus aliud sentit, aliud loquitur: aliæ etiam sunt eius actiones: deniq; diuersa ei & omnino pugnantia sunt omnia. non enim loquitur quæ sentit, & contraria decreuit ijs quæ se facturum narrat, nec his consentanea exequitur, vt propriè dicere liceat, improbi vitam secum bellum gerere.*

Improbis nulla re gaudere concessum est: quemadmodum in propheticis canitur oraculis, Gaudere non licet impys, Deus ait. Sermo enim diuinus, verus & vtilis est, tetricam & tristitiæ deditam, ac infelicitatis plenam esse improbissimi cuiusq; vitam.

Instabiles sunt malorum hominum spes, qui sibi quidem commoda proponunt cogitatione: quibus tamen aduersa, & illis digna contingũt.

Antisthenes. *Antisthenes cùm ab improbis quibusdam laudaretur, Vereor, inquit, ne quid mali à me designatum sit, quod istis placeo.*

Mali adulationibus cùm deliniuntur, peiores euadunt.

Senem peccantem ne moneas: veterem enim arborem transplantare difficile est.

Diogenes. *Diogenes improbum quendam monebat, interrogatus autem quid ageret: AEthiopem (inquit) abstergo, vt candidum reddam.*

Medici amaris medicamentis quæ lingendo sumuntur, mellis nonnihil adhibent, vt dulciora faciant: Sic ingenioſi difficiliorum hominum congressiones hilaritate molliunt.

Ex facto magis quàm ex verbis hominis periculum facito. multi enim cùm vitam vitiosam agant, oratione suaui & ad persuadendum valenti vtuntur.

Οὐχ οἱ τὰ φαῦλα πεφάνοντες μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτοις ἐγκωμιάζοντες, τῆς αὐτῆς αἰδοῦς, ἢ καὶ χαλεπωτέρας, κοινωνήσουσι κολάσεως.

Τοὺς μὲν ἀγίους φωταγωγοὶ φυλάττουσιν ἄγγελοι· τοὺς δὲ φαύλους σκοτεινοί.

Γλυκὺς γνώσεως σοφίας, πεφιστήσιν ἡμῖν ἀγγέλους πολλούς· ὁ δὲ ἀκάθαρτος, καὶ ἀπὸ τοῦ δοθέντος αὐτῷ οὐκ παιδὸς χωρίζεται.

Τοῦ φαύλου ἕτερα μὲν τὰ εὐθύμια, ἕτερα δὲ τὰ ῥήματα, ἄλλαι δὲ αἱ πράξεις, διάφορα δὲ καὶ μαχόμενα πάντα πᾶσι. λέγει γὰρ ὰ οὐ φησί, καὶ βεβούλευται τἀναντία οἷς διέξεισι, καὶ πράττει τούτοις μὴ συναδόντα· ὥστε κυρίως εἰπεῖν, ὁ τοῦ φαύλου βίος πόλεμος.

Τὸν φαῦλον θεὸς χαίρειν ἐφίησι, καθάπερ ἐν προφητικαῖς ᾄδεται ῥήσεσι. χαίρειν οὐκ ἔστι τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ Θεός. λόγος γὰρ ὄντως καὶ χρησιμώτατος ἐστι θεῖος, σκυθρωπὸν καὶ ὀδύλυπον, καὶ μεστὸν βαρυθυμίας εἶναι, τὸν πονηροῦ μοχθηροῦ βίον.

Ἀβέβαιοι αἱ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐλπίδες, εἰκαζόντων μὲν τὰ χρησιμώτερα, τὰ δὲ παλίμφημα καὶ ὧν ἄξιον τυγχάνειν εἰσὶ, παρόντων.

Ἀντισθένης ἐπαινούμενος ὑπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων· ἀγωνιῶ, ἔφη, μή τι κακὸν εἴργασταί μοι, ὅτι τοιούτοις ἀρέσκω.

Κακοὶ κολακευόμενοι κακώτεροι γίνονται.

Μὴ νουθέτει γέροντα ἀμπέλινον. δένδρον γὰρ παλαιὸν μεταφυτεῦσαι δύσκολόν ἐστιν.

Διογένης νουθέτει τινὰ πονηρὸν ἐρωτώμενος ὑπό τινος, τί ὅτε ποιεῖς; ἔφη· Αἰθίοπα σμήχω, ἵνα λευκὸν ποιήσω.

Οἱ μὲν ἰατροὶ τοῖς πικροῖς φαρμάκοις πικρίας μέλιτι· οἱ δὲ σοφοὶ τοῖς δυσκολωτέρων ἀνθρώπων ὁμιλίαις ἱλαρότητι γλυκαίνουσιν.

Πεῖραν ἀνθρώπου, ἐκ τῶν ἔργων λάμβανε μᾶλλον, ἢ ἐκ τῶν λόγων. πολλοὶ γὰρ βίῳ μὲν εἰσὶ κακοὶ, λόγῳ δὲ πιθανοί.

DE VERSVTO, ET DOloso, & peruersis moribus prædito, Sermo XVIII. Ex Antonio.

ΠΕΡΙ ΠΑΝΟΥΡΓΟΥ, ΚΑΙ ΔΟΛΙΟΥ, καὶ σκολιῦ τὸν τρόπον, Λόγος ιη'.

Psalm. 11. *Dispердet dominus omnia labia dolosa, & linguam magnifica loquentem.*

Os tuum malitia redundauit, & lingua tua dolos connexuit.

Viri sanguinarij & dolosi dimidium vitæ tempus non implebunt.

Libera domine à labijs iniquis animam meam, & à lingua dolosa.

Solomonis. *Peruersũ cor architectatur mala: in omni tem-*

Ἔξολοθρεύσῃ κύριος πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια, γλῶσσαν μεγαλορρήμονα.

Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίας, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεξε δολιότητας.

Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος, οὐ μὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων, καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.

Διεστραμμένη καρδία τεκταίνει κακά. ἐν παντὶ καιρῷ

ρῷ ὁ τοιοῦτος παραχὰς στασίσει πόλιν, ἀφ' ἧς ἔτος ἑξακόσιοι ἔρχεσθαι ἢ ἀπώλεια αὐτοῦ, ὅτι χαίρει πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ Θεός.

Λόγοι ἀσεβῶν δόλιοι.

Ψυχαὶ δικαίων πλανῶνται ὑπὸ ἁμαρτίας.

Ὁ σκολιὸς ὁδὸς ἔστι τὸ ἑαυτοῦ σῶμα φορεῖν τὴν ἀπώλειαν.

Ἀνὴρ σκολιὸς ἀφαπέμπει κακὰ, καὶ ἀφαγωγεῖ φίλους.

Πρὸς τοὺς σκολιοὺς, σκολιὰς ὁδοὺς ἀποστέλλει ὁ Θεός.

Λόγοι χειρώνων μαλακοί, ἅτινες δὲ τύπτουσιν εἰς τὰ μέσα ἀνωλάγχνων.

Ὁ σκολιαῖς ὁδοῖς ἐμπορεύομενος, ἐμπλακήσεται.

Οἱ ἰδιοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν αὐτῶν εἰσίν.

Δύο σημαίνει ἡ τοῦ πανούργου παρεσκευή. ὁ μὲν γὰρ ὅτι βλαβῆ ἑτέρων τῇ ὑπονοίᾳ κεχρημένος, πονηρός· ὁ δὲ ἐπαινετὸς πανοῦργος, ὀξέως καὶ σωφρόνως τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐξευρίσκων, καὶ τὰς δολίους καὶ ὑπούλους παρ' ἑτέρων βλάβας αὐτῷ σκευωρουμένας ἀποδιδράσκων. παρέσχε δὲ ἀκριβῶς τὴν τῆς πανουργίας ὀνόματι, καὶ γίνωσκε ὅτι μέση τίς ἐστιν ἕξις· καθ' ἣν ὁ μὲν οὐκ παραιρέσεως ὑγιοῦς ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ πλησίον αὐτῆς κεχρημένος ἀποδεκτός· ὁ δὲ ὅτι βλάβῃ τῶν πέλας μεταχειζόμενος αὐτῷ, κατεγνωσμένος, ἀφορμῇ παρὸς ἀπωλείας τῷ ὑπονοθεύματι χρώμενος.

Φεῦγε τὸ πανοῦργον καὶ πολυπλοκῶν τὸ ζῆτε. ὁ ὄφις ποικίλος ἀφ' οὗ τοῦτο καὶ ἕρπειν κατεδικάσθη.

Δόλος ἐστὶ, τὸ οὐκ κακίας παρὸς ὑπούλῳ παρέργου· ὅταν τὶς ἀγαθόν τι σχηματισάμενος, καὶ τοῦτο ὥσπερ δίλεαρ τι παρέχηται, ἀφ' οὗτος τὰ τῆς ὑπούλης κατεργάσηται. (ερωτίεσ.

Λαυθάνουσα πονηρία, τῆς παρεκπεπυγμένης βλαβερωτέρα.

Οἱ σφόδρα ἰσχύοντες παρὰ τὰς φύσεις τυραννικῶν, πανουργίαις τὰς ὑπούλους κατορθοῦσιν. Philonis.

ΠΕΡΙ ΧΑΙΡΕΚΑΚΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟδεχομένων τὰ πονηρὰ, Λόγος ιθ'.

Συλλαμβάνονται ὑπὸ δολίοις οἷς δολεύονται· ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀδικῶν εὐλογεῖται.

Εἰ ἑθεώρεις κλέπτειν, συνέτρεχες αὐτῷ· καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις.

Τί ἐγκαυχᾶται ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός; ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσα σου.

Ὁ εἰπὼν τὸν ἀσεβῆ, ὅτι δίκαιός ἐστιν, ἐπικατάρατος λαοῖς ἔσται, καὶ μισητὸς ἔθνει.

Οὐαὶ οἱ δυφραινόμενοι ὅτι κακοῖς, καὶ χαίροντες ὅτι ἀφορμῇ κακῇ, ὧν αἱ τρίβοι σκολιαὶ, καὶ καμπύλαι αἱ ὁδοὶ αὐτῶν.

pore talis turbas suscitat ciuitati, quamobrem repentè aderit internecio eius, quod is omnibus delectetur quæ odit Deus.

Sermones impiorum insidiosi.

Animi iustorum falluntur peccatis.

Prauus in os sumit exitium.

Vir prauus immittit mala, & dissociat amicos.

Prauis prauas vias mittit Deus.

Sermones adulatorum molles, sed intimas partes ferunt.

Tortuosus vijs ambulans, implicabitur.

Filij huius sæculi in genere suo filijs lucis sunt prudentiores. Lucæ 16.

Duo significat † *astuti vocabulum: alter enim ad nocendum alijs solertia ingenij vtens improbus est: alter laude dignus, qui acutè & prudenter sibi accommodatum bonum reperit, dolosa autem & insidiosa incommoda & detrimenta quæ ab alijs afferuntur, declinat. Obserua igitur diligenter astutia vocabulum, ac medium quendam id habere habitum intellige: qua qui ex instituto sano ad vtilitatem proximi sui vsus fuerit, probandus est: at qui ad proximorum perniciem eam exercet, condemnandus, quòd ea arte tanquam perditionis occasione & materia vtatur.* S Basilij. † πανούργου.

Fuge varietatem, & multiplicitatem ingenij. Serpens enim varius ob id ad serpendum damnatus est.

Dolus est curiosi tas vitiosa ad parandas insidias parata, cùm quis boni aliquid præ se fert, idq; quasi escam prætendit vt insidias structas reddat.

Occulta malitia est perniciosior quàm aperta.

Quibus vires desunt, tyrannicæ naturæ hominibus, rem astu & insidijs moliuntur. Philonis.

DE IIS QVI MALIS DElectantur, probantque improbitatem, Sermo XIX. Ex Antonio.

Comprehenduntur in insidijs suis consilijs quæ excogitarunt, quia laudatur scelerosus in cupiditatibus animi sui, & iniurios us in eisdem bene audit. Damidis.

Si videbas furem, vnà cum illo currebas, & cum adultero societatem ineibas. Psalm. 49.

Quid gloriatur potentia præditus in vitio? iniquitatem totos dies & iniuriam commenta est lingua tua.

Qui dicit impium iustum esse, is execratus populis erit, & genti odiosus.

O qui malis delectamini, ac pernersitate mala gaudetis, quorum via tortuosa, & obliqua cursus vestigia.

Quærens mala, comprehendetur abillis.

Qui alterius interitu gaudet, non erit innocens.

Quouis tempore oculi improborum admittunt flagitia.

Amos. *Ne gaudeas inimica mea quòd ceciderim, nam resurgam, propterea quod etiam si sedero in tenebris, dominus illustrabit me: iram domini sustinebo, quia in eum peccaui, donec ipse iustificarit causam meam, & eduxerit me in lumen, ac ipsius iustitiam videro. Videbit item hostis mea, & confusione turpi induetur, quæ mihi dicere solebat, Vbi est dominus Deus tuus?*

Esaiæ 5. *Miseri vos qui dicitis malum bonum, & vicissim bonum malum: qui ponitis tenebras lucem, & lucem tenebras: itemq; amarum dulce, & dulce amarum.*

Laqueo capientur qui piorum ruina gaudent, & vehemens dolor conficiet ipsos ante mortem.

Non conuenit scelerosum laudibus efferri.

Scelerosus amicos suos turbabit: & inter eos qui pacificè viuunt, iniyciet calumniam.

Qui gaudent gaudio propter vitia mala, ijs consenescent mala.

Rom. 1. *Qui quidem iusta Dei decreta cùm cognossent, eosq; qui talia designassent mortis supplicio dignos esse, non solùm illa faciunt, sed etiam approbant eos qui faciunt.*

Proditio est veritatis & assuefactio ad rerum indifferentiam improbè viuentium receptio. (Indifferentia hic significare videtur vitij & virtutis confusionem.)

Basilij. *Multi malas actiones approbant, ac scurram, gratiosum dicunt: & obscœnitate verborum vtentem, ciuilem nominant: & quæ deinceps sequuntur, vt suprà sermone 17. de malis & improbis.*

Non solùm vitium imitari, sed etiam cum peccato viuentes laudare, pœna dignum est, & supplicio non vulgari: & vt etiam admirabile quiddam dicam, si licet, nobis grauius imminet periculum, quàm ijs qui in ipso scelere viuunt: nam laudare peccantes, maiore animaduersione dignum est, quàm peccare, & merito: est enim corrupti animi & morbo incurabili laborantis hæc sententia & iudicium. Qui enim improbitatem laudat, is se pœnitendi curatione priuat, vt meritò Paulus hoc illo grauius esse indicarit. Itaq; non modo qui improbè faciunt, sed etiam qui istos laudant, eiusdem vel etiam acerbioris participes erunt animaduersionis.

Philonis. *Maleuolentia ac propter vitia delectatio, à sapientibus aliena est.*

DE ZELO ET IMITATIone praua, Sermo x x.

Ex Antonio.

Ἐκ ζητοῦντα κακὰ καταλήψεται αὐτόν.

Ὁ ἐπιχαίρων ἀπολλυμένῳ, οὐκ ἀθῷος ἔσται.

Πάντα τὸν χρόνον οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν κακῶν παρανοίγονται κακά.

Μὴ ἐπιχαίρε μοι ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα, καὶ ἀναστήσομαι. διότι καὶ ἐὰν καθίσω ἐν σκότει, κύριος φωτιεῖ μοι. ὀργὴν κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἥμαρτον αὐτῷ, ἕως τοῦ δικάσαι αὐτὸν τὴν δίκην μου, καὶ ποιήσῃ με εἰς φῶς, καὶ ὄψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. καὶ ὄψεται ἡ ἐχθρά μου, καὶ περικαλύψεται αἰσχύνη, ἡ λέγουσα πρός με, ποῦ κύριος ὁ Θεός σου;

Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν πονηρόν· οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος· οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκύ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν.

Παγίδι ἁλώσονται οἱ ὑφαινόμενοι ὅτι πίωσι βυσσῶν, καὶ ὀδύνη καταναλώσει αὐτοὺς πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν.

Οὐ καθῆκεν δόξασαι ἄνδρα ἁμαρτωλόν.

Ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς ταράξει φίλους, καὶ ἀνὰ μέσον εἰρηνευόντων βαλεῖ διαβολήν.

Τοῖς χαιρεκάκοις ὅτι τῇ κακίᾳ, συνηρέσκετο τὰ κακά.

Οἵτινες τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσιν.

Πρόδοσία τῆς ἀληθείας ἐστὶ, καὶ ἕτοιμος πρὸς ἀδιαφορίαν ἡ τῶν πονηρευομένων ἀποδοχή.

Πολλοί εἰσιν οἱ τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι, καὶ χαρίεντα μὲν τὸν βωμολόχον λέγοντες, τὸν δὲ αἰσχρολόγον πολιτικόν· καὶ τὰ ἑξῆς.

Οὐ τὸ ζηλοῦν κακίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ζῶντας ἐπαινεῖν, φέρε τινὰ κέλσιν ὑπὲρ τοῦ τυχοῦσαν ἡμῖν· καὶ εἴ τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, αὐτῶν τῶν ἐν πονηρίᾳ ζώντων χαλεπωτέραν. τὸν μὲν ἁμαρτάνειν, ἐπαινεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας, πολὺ μεῖζον εἰς κολάσεως λόγον, καὶ μάλα εἰκότως. διεφθαρμένης γάρ ἐστι γνώμης, καὶ ψυχῆς ἀπίατα νοσούσης, αὕτη ἡ ψῆφος. ὁ γὰρ ἐπαινῶν πονηρίαν, οὐκ ἂν τῆς μετανοησάσης θεραπείας ἑαυτὸν ἀποστέρησιν· ὥστε εἰκότως τοῦτο ἐκείνης χαλεπώτερον ὁ Παῦλος εἰς ἐνομοθέτησε. διατοῦτο γὰρ οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτους ἐγκωμιάζοντες, τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χαλεπωτέρας ἐκείνοις κεκοινωνήσουσι κολάσεως.

Ἐπιχαιρεκακία, ἀλλότριον σοφῶν.

ΠΕΡΙ ΖΗΛΟΥ ΚΑΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ πονηρᾶς, Λόγος κ'.

Ἐγὼ κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν καὶ τὰ δικαιώματα τῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾗ παῴκησατε ἐπ' αὐτῆς, οὐ ποιήσετε· καὶ τὰ δικαιώματα γῆς Χαναὰν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ ποιήσετε, καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε, ἵνα μὴ προσοχθίσῃ ἡ γῆ ὑμῖν, καθὼς προσώχθισεν ἐν τοῖς καθημένοις ἐν αὐτῇ.

Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρας λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται.

Μὴ κτῆσαι κακῶν ἀνδρῶν ὀνείδη, μηδὲ ζηλώσῃς τὰς ὁδοὺς αὐτῶν.

Υἱέ μὴ ζηλώσῃς κακοὺς ἄνδρας, μηδὲ ἐπιθυμήσῃς εἶναι μετ' αὐτῶν. ψευδῆ γὰρ μελετᾷ ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ πόνους τὰ χείλη αὐτῶν λαλεῖ.

Μὴ χαῖρε ἐπὶ κακοῖς, μηδὲ ζηλώσῃς ἁμαρτωλούς.

Υἱέ μὴ ζηλώσῃς ὁδοὺς παρανόμων, ἐν ᾧ αὐτοὺς στρατοπεδεύσωσι, μὴ † ἀπέλθῃς ἐκεῖ, ἔκκλινον τὸν πόδα σου καὶ παρέλθατε. γὰρ μὴ κοιμήσωσιν, ἐὰν μὴ κακοποιήσωσιν. ἀφῄρηται ὁ ὕπνος αὐτῶν, καὶ ἐκοιμήθησαν. οἴδε γὰρ σιτοῦνται ἄρτα ἀσεβείας, οἴνῳ δὲ παρανόμῳ μεθύσκονται. (παρανόμων.

Ὁδοὺς ἀσεβῶν μὴ ἐπέλθῃς, μηδὲ ζητήσῃς ὁδοὺς

Μὴ ζηλώσῃς δόξαν ἁμαρτωλῶν. γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ καταστροφὴ αὐτῶν.

Καλὸν τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε.

Φεύγετε τὰς μιμήσεις τῶν κατεγνωσμένων.

Μὴ ζηλώσῃς τὰ τῶν φθονουμένων, ἀλλὰ μισουμένων.

Μὴ φεύγῃ τῶν κακῶν φαίνεσθαι χρείττων, λυποῦ δὲ τῶν ἀγαθῶν ἡττώμενος.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΩΝ ΜΟΧΘΗΡΩΝ, Λόγος κα'.

Οἱ αἴθεσποι οἱ ἐν Σοδόμοις ἁμαρτωλοὶ, καὶ πονηροὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ σφόδρα.

Οὐ πορεύσῃ δολίως ἐν τῷ ἔθνει σου.

Ἐν στόματι ἀφρόνων, παγὶς πολίταις.

Στόματι ἀσεβῶν, κατεσκάφησαν πόλεις.

Διεστραμμένη καρδία πεπαίνεται κακὰ ἐν πονηρῷ· ὁ τοιοῦτος παραχὰς σωίσῃ πόλιν, ἐκ τούτου ἐξαπίνης ἔρχεται ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ, ἀφαντὴν καὶ σωτηρίαν αἴτιος, ὅτι χαίρει ἐπὶ πᾶσιν οἷς μισεῖ ὁ κύριος, σωτείρεται δὲ ἐκ καθαρσίας ψυχῆς.

Μυκτηρίζει πολίτας ὁ δειλὸς φρενῶν· ἀνὴρ δὲ φρονήσεως ἡσυχίαν ἄγει.

EGo dominus Deus vester: Secundum instituta AEgypti, in qua incolæ fuistis, non vietis: nec ex institutis Chananæorum vitam instituetis, in quorum agrum vos inducam, nec ex legibus eorum regemini, ne terra detestetur vos, sicut detestata est eos qui habitabant in ipsa. Leuit. 18.

Beatus qui non adijt consilia impiorum, & in via sceleratorum non stetit, & in cathedra pestilenti non sedit. Psalmo 1.

Noli æmulari scelerate viuentes, nec legis violatores, quia sicut herba cito exarescent.

Vide ne prauorum hominum dedecora æmuleris, nec vias illorum sequaris. Salomonis.

Fili noli æmulari improbos, nec cum illis esse concupiscas: mendacia enim meditatur cor eorum, & molestias labia eorum loquuntur. Prouer. 24.

Ne delectare malis, nec improbos æmulare.

Fili ne legis contemptorum vias sequare, vbicunque castrametati fuerint, eò ne accedas, declina illos & præteri. non enim somnum capere solent, nisi malefecerint: detractus est illis somnus, nec dormiunt. Isti enim cibus impietatis aluntur, & vino iniquitatis inebriantur. Prouerb. 4. † Al. ἐπίλθῃς.

Impiorum vias ne ingrediaris, nec exlegum viam quæras.

Noli æmulari gloriam sceleratorum: ignoras enim quid exitus ipsorum ferat. Sirach.

Semper decet æmulari honesta.

Fugite imitationes desperatorum. Galat. 4. Basilij.

Noli quicquam æmulari eorum quibus non inuidetur, sed odio habentur. Theologi.

Noli cogitare te malis videri præstantiorem, sed tristare quòd sis bonis inferior.

DE CIVIBVS IMPROBIS, Sermo XXI. Ex Antonio.

CIues Sodomorum scelerosi & improbi in conspectu Dei vehementer. Genes. 19.

In populo tuo dolosè ne agito. Leuit. 19.

Per stultum os illaqueatur ciuitas.

Impiorum ore diruta sunt vrbes.

Peruersum cor fabricatur mala quouis tempore: & homo talis ciuitati turbas excitat, ob quam causam repentè venit illius exitium, discinditur, & conteritur, ita vt nullum possit inueniri remedium, quia delectatur ijs omnibus, quæ dominus ipse odit, conteritur autem propter animi impuritatem. Prouer. 17.

Subsannat ciues mentis inops, vir autem prudens quietus est.

Ecclesiast. 9. *Peccans vnus perdit bonitatem multorum.*

Muscæ mortuæ putidam reddunt confectionem olei suaueolentis.

Qui in ea habitabant, falsa loquebantur, & lingua ipsorum elata est in ipsorum ore.

Isti sunt viri qui mala excogitarunt, & malum consilium capientes in ciuitate hac, ac dicentes: Hæc est lebes, nos autem carnes in medio eius. itaq; dominus dicit, Mortui vestri quos in medio eius percussistis, hi sunt carnes hac autem est lebes, vosq; educam è medio eius. gladium metuite, at ego gladium adducam in vos (dicit dominus omnium rerum præpotens) & tradam vos in alienorum manus, & exercebo in vos iudicia.

DE CONGREGATIONE malorum virorum: & oportere sodalitates improborum extorsas fugere. Sermo XXII.

Ex Antonio.

Deuter. 1. Cotinth. 5. Iob. *AVferte ex vobis ipsis improbum.*

Se abstinere ab improbis viris, id demum scientia est.

Dauid Psal. 1. *Beatus est qui in consilio impiorum non ambulat, nec in via sceleratorum stat, nec in sede pestiferorum sedit.*

Non sedi in conseßu vanitatis, nec ingrediar cum exlegibus.

Salomonis. *Insipiens confidenter se cum exlege cõmiscet.*

Fili vide ne te seducant impij, nec sequaris eorum instituta: deflecte à vijs illorum, non enim somnum capere possunt, nisi aliquod maleficium commiserint.

Noli æmulari exleges: vbicunque castra sua posuerint, eò fac ne accedas: declina illos ac præteri: non enim somnum capient, nisi maleficium commiserint.

Viam impiorum ne ingrediaris, nec exlegum vias quæsieris.

Qui cum insipientibus congreditur, agnoscetur.

Fili malos viros ne æmulerù, nec illorum ea tus appetas: falsa enim meditatur cor illorum, & molesta labia eorundem loquuntur.

Ne te adiungas sodalem iracundo, aut amico iracundo contubernalem: ne discas tandem illius vias, & laqueum capias animæ tuæ.

Isaiæ 33. *Abstine ab iniusto, & non terreberis, nec tremor appropinquabit tibi.*

1. Thes. 5. *Præcipimus vobis fratres, nomine domini nostri Iesu Christi, vt secedatis ab vnoquoq; fratre immoderatè & sine ordine se gerente, & non ea ratione quam à nobis traditam acceperatis.*

Fugite imitationes desperatorum.

Ἁμάρτανων εἷς ἀπολέσει ἀγαθωσυνὴν πολλῶν.

Μύαι θανατοῦσαι, σαπρίσουσι σκευασίαν ἐλαίου ἡδύσματος.

Οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν, ἐλάλουν ψεῦδη, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ὑψώθη ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.

Οὗτοι οἱ ἄνδρες οἱ λογιζόμενοι μάταια, καὶ βεβουλευμένοι βουλὴν πονηρὰν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ λέγοντες· αὕτη ἐστὶν ὁ λέβης, ἡμεῖς δὲ τὰ κρέα. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος· τοὺς νεκροὺς ὑμῶν, οὓς ἐπαταξατε ἐν μέσῳ αὐτῆς, οὗτοί εἰσι τὰ κρέα· αὕτη δέ ἐστιν ὁ λέβης. καὶ ὑμᾶς ἐξάξω ἐκ μέσου αὐτῆς. ῥομφαίαν φοβεῖσθε, καὶ ῥομφαίαν ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ δώσω ὑμᾶς εἰς χεῖρας ἀλλοτρίων, καὶ ποιήσω ἐν ὑμῖν κρίματα.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ ΚΑΚΩΝ ἀνδρῶν· καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰς τῶν μοχθηρῶν ἑταιρείας, ὡς ὄλεθρον τοῦ ἐξενίσας, Λόγος κϚ'.

Ἀφαίσατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Τὸ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστιν ἐπιστήμη.

Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος, καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω.

Ἄφρων ἑαυτῷ πεποιθὼς μίγνυται ἀνόμοις.

Ἐὰν μή σε πλανήσουσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μὴτε πορευθῇς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν. ἔκκλινον τὸν πόδα σου ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν. οὐ γὰρ μὴ καθυπνώσουσιν, ἐὰν μὴ κακοποιήσωσιν.

Μὴ ζηλώσῃς ὁδοὺς ἀνόμων· ἐν ᾗ ἂν τόπῳ στρατοπεδεύσωσι, μὴ ἐπέλθῃς ἐκεῖ· ἔκκλινον ἀπ' αὐτῶν καὶ παρελεύσῃ. οὐ γὰρ μὴ καθυπνώσουσιν, ἐὰν μὴ κακοποιήσωσιν.

Ὁδοὺς ἀσεβῶν μὴ ἐπέλθῃς, μηδὲ ζητήσῃς ὁδοὺς παρανόμων.

Ὁ συμπαρεφερόμενος ἄφρονι, γνωσθήσεται.

Ἐὰν μὴ ζηλώσῃς κακοὺς ἄνδρας, μηδὲ ἐπιθυμήσῃς εἶναι μετ' αὐτῶν. ψεῦδη γὰρ μελετᾷ ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ πόνους τὰ χείλη αὐτῶν λαλεῖ.

Μὴ ἴσθι ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει, μηδὲ συναυλίζου φίλῳ ὀργίλῳ, μήποτε μάθῃς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ, καὶ λάβῃς βρόχους τῇ σῇ ψυχῇ.

Ἀπέχου τοῦ ἀδίκου, καὶ οὐ φοβηθήσῃ, καὶ ἔσται σοι εἰρήνη σου.

Παραγγέλλομεν ὑμῖν ἀδελφοὶ ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθε ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρελάβετε παρ' ἐμοῦ.

Φεύγετε τὰς μιμήσεις τῶν κατεγνωσμένων.

Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Μὴ συνέπαιζε ἀπαιδεύτοις, ἵνα μὴ ἀτιμάζωνται οἱ γονεῖς σου.

Βλαβεραὶ αἱ συνουσίαι τοῖς κακοῖς συνουσίαι· ὅπου νόμος ἐστὶ φιλίας, δι' ὁμοιότητος πεφυκέναι τοῖς συναπτομένοις εἰσγίνεσθαι. ὡσγὰρ ἐν τοῖς νοσοκομείοις χωρίοις καὶ μέρος αἰσθητικὸν ὁ ἀὴρ λαθὼν ἔνεσαν νοσεῖν τοῖς ἐνδιατρωμένοις ἐναποτίθησιν· οὕτως ἡ συνοὺς τοὺς φαύλους συνουσία, μεγάλα κακὰ ταῖς ψυχαῖς ἐναφίησι, κἂν τὸ παρὸν αἴσθησιν ὁ βλαβερὸν διαφεύγῃ.

Ἀεὶ συνήθημα τοὺς καλοὺς τῶν μὴ καλῶν.

Κακοῖς δ' ὁμιλῶν καὶ κακὸς πάντως ἔσῃ.

Φεῦγε τοὺς βλάκας καὶ ἀκλύτους ἄνδρας καὶ πονηρεύεσθαι καὶ ἁπαρηχότας.

Δεῖ μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα συνέχοντας ἀποτρέπεσθαι.

Τὸ συνδιατρίβειν τοῖς φαύλοις, ὀπτικλαβὲς καὶ ὀπτάφαγον.

Ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ, σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή.

Πολλάκις ἄνδρες ἀγαθοὶ κακοῖς συνδιατρίβοντες, πολλῷ βάθρον κακίας μετέλαβον, ἢ μετέδοσαν ἀρετῆς.

Βλαβερὰ τῶν αἰσθήσεων αἱ συνουσίαι· καὶ ἀκούουσα πολλάκις ψυχὴ, τῆς ἐκείνων φρενοβλαβείας ἀπομάττεται τὰ εἴδωλα.

Οὐ τοῖς ἀγροῖς φύλλοις, οὐδὲ ἄγυ ἀσυδαίοις, ἀλλ' ἡμῖν τῶν τοιῶνδε συνδιατριβή.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΚΑΙ ἀείσους ἄνδρας ἀτιμαζόντων, Λόγος κγ'.

Δίκαιοι καταγελῶνται· παραδίδονται γὰρ εἰς χεῖρας ἀσεβῶν.

Δίκαιος αἰὴρ ἄμεμπτος, ἐγλωσθη εἰς χλεύασμα.

Ἄλαλα γλωσσῶν τὰ χείλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν.

Κατασοφὸς ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ βρύχεται ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.

Τοὺς σοφοὺς καὶ συνετοὺς, φαύλους καλοῦσιν.

Ἄνδρες αἱμάτων μέτοχοι, μισοῦσιν ὅσιον.

Βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια.

Ἐν τόποις ἀσεβῶν φεύγουσι δίκαιοι· ἐν ᾗ τῇ ἐκείνων ἀπωλείᾳ πληθυνθήσονται δίκαιοι.

Οὐκ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ἐπὶ βεβούλευται βουλὴν πονηρὰν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστιν. τοίνυν τὰ γενήματα τῶν ἔργων αὐτῶν φαγόμεθα.

Si quis frater cùm nominetur, fuerit vel scortator, vel simulachrorum cultor, vel conuitator, vel rapax, cum eiusmodi ne cibum quidem sumite: tollite ex vobis ipsis improbum. 1. Cor. 5.

Cum institutione carentibus ne colludas, ne parentes tui probro afficiantur. Sirach.

Perniciosæ sunt malorum congressiones: si quidem hæc est amicitiæ lex ac consuetudo, vt per similitudinem ingeneretur contunctus. vt enim in pestilentibus locis paulatim aer immissus morbum occultè illic degentibus immittit: sic improborum consuetudo multa mala importat, etiamsi calamitas in præsentia videndi sensum effugiat. Basilij.

Bonos non bonis semper anteponito: Theologi.

Nam si cum malis versaris, malus omninò fies.

Delicatos & dissolutos ac improbos vitato, ac etiam eos qui scorta ducant. Chrysostom.

Non modò à vitijs cauere debemus, ac ea vitare, verùm etiam eos, qui talia faciunt, auersari. Athanasius.

Improbis connuere, & noxium est & vituperatione dignum. Cyrilli.

A malis liberari, salutis initium est. Clementis.

Probi viri ad improbos accedentes multò facilius vitia trahunt, quàm virtutem impertiunt. Nil.

Perniciosæ sunt stultorum intelligentia carentium congressiones: & animo sæpe audienti, illorum dementiæ simulachra imprimuntur. Philonis.

Non rus improbos, non vrbs bonos efficit, sed similium congressio & consuetudo.

DE IIS QVI SANCTOS ET præstantes viros ignominia afciunt, Sermo XXIII. Ex Antonio.

Vsti deridentur: nam in impiorum manus traduntur. Iob 12.

Vir iustus & irreprehensibilis, factus est ad ludibrium.

Muta fiant labia dolosa, quæ contra iustum loquuntur iniquè. Danid.

Obseruat sceleratus iustum, & dentibus in eum frendet.

Sapientes & sagaces improbos vocant.

Viri sanguinarij quod sanctum est, oderunt. Prouer. 29.

Abominandus est sceleratorum diuinus cultus.

In regione impiorum probi gemunt: at in illorum exitio boni angebuntur.

Miser animus illorum, quia malum ceperunt consilium contra seipsos, dicentes: Vinculis constringamus iustum, quia nobis est inutilis. Ergo fructus operum illorum deuorabunt. Esaiæ 3.

Sapientiæ 4. *Si viderint iustum, contemnent: dominus autem irridebit eos: deinde ignominiosè & contumeliosè tractati ruent.*

Sapien. 5. *Tunc cum magna constãtia stabit iustus aduersus ora eorum qui ipsum afflixerint, & qui repudiauerint labores ipsius, cũq; viderint grauis metu turbabuntur, & obstupescient ad admirabilem illius salutis rationem: secum enim tacite loquentur pœnitentes, Hic est quem risui habuimus insipienter, & conuitijs proscidimus, ac in cum conuitiorum prouerbia iecimus, in vita eum insanire putabamus, & mortem ipsius ignominiosam arbitrati sumus: quomodo verò annumeratus est inter filios Dei, & inter sanctos sors eius cecidit? Ergo aberrauimus à via, & iustitiæ lux nobis non illuxit, & sol nobis non est exortus: quid profuit nobis superbia? quid opulentia cum arrogantia nobis contulit? præterita sunt illa omnia, quasi vmbra, & quasi fama præternolans.*

2. Timot. 3. *Quicunq; volu. piè viuere ex Christi Iesu instituto, ij persecutionibus agitabuntur: improbi autem homines & præstigiatores ad peiora proficient seducentes & seducendi.*

Basilij. *Sæpenumero boni etiam in manus impiorũ traduntur, non vt illis honore afficiantur, sed vt hi contemptu probentur.*

Theologi. *Quòd si me malus cùm essem optimum existimares, quid mihi faciendum esset? an improbior ero, vt magis placeam tibi? nequaquam verò sic mihi consulam. Eodem modo nec si cùm rectè fungar officio meo, labi & errare me credis, rectum officium propter te deseram. vino enim non tibi magis quàm mihypsi.*

Fabricãtur scelerati super dorsum nostrum, factiq; sumus commune theatrum & angelis & hominibus.

Chrysostomi. *Fieri non potest, vt qui virtuti dediti sunt, apud omnes audiant bene.*

Athanasius. *Traduntur sæpe etiam iusti in scelerosorum manus, non vt isti honorentur, sed vt illi probentur: deridentur in præsens quandiu Dei bonitas permittit: occultantur magna & secreta penetralia earum rerum quæ virisq; sunt reseruata in illud tempus quum & oratio, & actio, & cogitatio æquis lancibus pendentur, quum surget ad iudicandum vniuersam terram, consilia, voluntates & opera ipsa congregaturus, & aperturus quæ apud ipsum consignata & clausa seruantur.*

DE MONACHIS INCONstantibus & ad vitia reuertentibus, Sermo XXIIII. Ex Antonio.

Dauid. *Declinantes ad fraudes abducet dominus cum ijs qui exleges sunt.*

Prouer. 26. *Vt canis cùm redit ad vomitum suũ, odiosus*

Ὅ ψοιτα τὸν δίκαιον καὶ ἄξυδικήσειν, αὐτὸς δὲ κύριος ἐκλελάσεται καὶ ἔσεται μὴ τοῦτο εἰς πῶμα ἄτιμον καὶ εἰς ὕβριν.

Τότε φήσει) ἐν παῤῥησίᾳ πολλῇ ὁ δίκαιος κατὰ πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτὸν, καὶ τῶν ἀθετούντων τοὺς πόνους αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ ταραχθήσονται φόβῳ δεινῷ, καὶ ἐκστήσονται ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας. ἐρροῦσι γὰρ ἐν ἑαυτοῖς μετανοοῦντες· οὗτός ἐστιν ὃν ποτε ἔσχομεν εἰς γέλωτα καὶ εἰς παραβολὴν ὀνειδισμοῦ οἱ ἄφρονες· τὸν βίον αὐτοῦ ἐλογισάμεθα μανίαν; καὶ τὸν τελευτὸν αὐτοῦ ἄτιμον· πῶς κατελογίσθη ἐν υἱοῖς Θεοῦ, καὶ ἐν ἁγίοις ὁ κλῆρος αὐτοῦ ἐστιν; ἄρα ἐπλανήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ, καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης φῶς οὐκ ἐπέλαμψεν ἡμῖν, καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀνέτειλεν ἡμῖν· τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία; καὶ τί ὁ πλοῦτος μετ' ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; παρῆλθεν ἐκεῖνα πάντα ὡς σκιὰ, καὶ ὡς ἀγγελία παραπέρχουσα.

Πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται· πονηροὶ δὲ αἱρετισταὶ καὶ γόητες, προσέχθησονται ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες, καὶ πλανώμενοι.

Παραδίδονται πολλάκις καὶ δίκαιοι εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, οὐχ ἵνα ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμασθῶσι διὰ τῆς ἀνθρωσύνης.

Εἰ δέ μοι εἶπας κακὸν ἄριστον ἐπελάμβανες, τί μοι ποιῆν ἐχρῆν; εἰ μᾶλλον κακὸν, ἵνα πλέον ἀρέσκω σοι; οὐκ ἂν τοῦτο ἐμαυτῷ συνεβούλευσα. ὅτως οὐδὲ εἰ κατορθοῦντά με παίειν ἐπελαμβάνῃ, ὃ κατορθοῦν δι' ἐκεῖνο μεταθήσομαι. ζῶ γὰρ σοὶ μᾶλλον, ἢ ἐμαυτῷ.

Τεκταίνουσιν ὅτι τὸν νῶτον ἡμῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ γεγόναμεν θέατρον κοινὸν καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

Οὐ δυνατὸν τοὺς ἐν ἀρετῇ ὄντας, παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς.

Παραδίδονται πολλάκις καὶ δίκαιοι εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, οὐχ ἵνα ἐκεῖνοι τιμηθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμασθῶσιν. καταγελῶνται παρὰ τοῦ παρόντος, ὡς † ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ χρηστότης κρύπτεται, καὶ τὰ μεγάλα ταμεῖα τῶν ὑπερκειμένων ἐκατέρωθεν, ἰώτα καὶ λόγος καὶ πρᾶξις καὶ διανόημα τοῖς δικαίοις σταθμοῖς ταλαντεύεται, ὅταν ἀναστῇ κρίναι τὸν κόσμον, τὸν βυθὸν καὶ τὰ ἔργα συνάγων, καὶ γυμνῶν τὰ ἐσφραγισμένα παρ' αὐτῷ καὶ σωζόμενα.

† Ἐρι.

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΧΩΝ ΠΑΛΙΜΒΟλων, καὶ παλινδρομούντων εἰς κακίαν, Λόγος κδ'.

Τοὺς ἐκκλίνοντας εἰς τὰς δραγαλιὰς ἀπάξει κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Ὡς γὰρ κύων ὅταν ἐπέλθῃ ὅτι τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον μισοῦντος

υπὸς ἡήπαι· ὕτως ἄφρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ ἀναστρέψας, ὅτι τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ.

Εἶδον δίκαιον ἀπολλύμενον ἐν τῇ ματαιότητι αὐτοῦ, καί γε τοῦτο ματαιότης.

Τῷ εἰσπορευομένῳ καὶ ἐκπορευομένῳ οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἀπὸ τῆς θλίψεως.

Διέλιπεν ὁ βέχων, ὡς ἵππος καθιδρος ἐν χερμετισμῷ αὐτοῦ.

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι ἀδικίαν κατὰ πάσας τὰς ἀνομίας, ἃς ἐποίησεν ὁ ἄνομος, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ ἃς ἐποίησεν, οὐ μὴ μνησθῶσιν, ἐν τῷ παραπτώματι αὐτοῦ, ᾧ παρέπεσε· καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἃς ἥμαρτεν, ἐν αὐταῖς ἀποθανεῖται.

Δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξέλπται αὐτόν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πλημμεληθῇ· καὶ ἀνομία ἀσεβοῦς οὐ κακώσει αὐτόν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστραφῇ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ. ἕκαστον ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινῶ ὑμᾶς οἶκος Ἰσραήλ.

Ἐπιστράφητι ἀπὸ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρτίαν, ὁ κύριος ἑτοιμάσει σοι φυλακὴν αὐτοῦ.

Μὴ κατακαλύψῃς δικαίας ἁμαρτίας σου· ἐν γὰρ ἐν μιᾷ ἀθωωθήσῃ.

Βαπτιζόμενος ἀπὸ νεκροῦ, καὶ πάλιν ἁπτόμενος αὐτοῦ, τί ὠφέλησεν ἐν τῷ λουτρῷ αὐτοῦ; οὕτως αἴθεσπος ἰχθὺς ἰχθὺν ὅτι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ πάλιν πορευόμενος, καὶ τὰ αὐτὰ ποιῶν, τῆς προσευχῆς αὐτοῦ τίς εἰσακούσεται; καὶ τί ὠφέλησεν ἐν τῷ ταπεινοῦσθαι αὐτόν;

Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ γραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες † ἥττωνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν εἰς τὰ ὀπίσω ὑποστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ἐλεεινὸν θέαμα, μετὰ νηστείαν, μετὰ σκληραγωγίαν, μετὰ προσευχὴν ἐντευκτῆ, μετὰ δάκρυον δαψιλές, μετὰ ἐγκράτειαν ἐτῶν εἰκοσί που, ἢ τεσσάκοντα, δι' ἀπροσεξίαν ψυχῆς καὶ ἀμέλειαν, γυμνὸν ἀπὸ πάντων ἀποδειχθῆναι, καὶ παραπλήσιον γενέσθαι τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἐπιόντος διανύσαντι ἔμπορῳ τινὶ μεγαλοπλούτῳ, ὃς τῷ πλήθει τῶν ἀγομένων

est: sic insipiens ad vitium suum reuersus.

Animaduerti iustum pereuntem vanitate Eccles. 7.
sua, atq; id quidem vanitas est.

Ingredienti & exeunti non est pax ab afflictione. Zach. 8.

Defecit currens velut equus hinniendo Esaiæ.
fessus.

Si iustus deflexerit à iustitia sua, iniustéq; Ezech. 33.
fecerit ad exempla peccatorum, qua commiserunt exleges, eius omnes iustitiæ in quibus antè se exercuerit, in oblitionem venient propter erratum ipsius, quo lapsus fuerit, ac in ipsis peccatis quæ admiserit, morietur.

Iustum non eripiet è malo sua iustitia, quo 18.
die ipse aberrauerit: & impium iniquitas sua non affliget, quo die ab iniquitate sua discesserit. In suis quenque vijs & institutis iudicabo ô domus Israelitica.

Qui à iustitia ad flagitia deflectit, ei dominus præparabit gladium.

Ne connectas gemina peccata: nam vt in vno quidem innocens eris (id est, quasi innocens absolueris.)

Ei qui se lauerit ob tactum cadauer, & Sirach 34.
iterum idem tangit, quid prodest lauacrum? eadem est ratio eius qui ieiunat propter peccata sua, & iterum redit ad eadem: quis istiusmodi precationem audiet? & quid illi profuit quod se humiliauerit?

Nemo cùm manum suam aratro admouerit, & Lucæ 9.
ad posteriora se conuerterit, aptus est ad regnum cœleste.

Nam si postea quàm refugerunt inquina- 2. Pet. 2.
menta mundi per agnitionem domini & seruatoris nostri Iesu Christi, rursùs tamen his impliciti superati fuerint, illis postrema pestra primis acciderunt: melius enim illis fuisset non agnouisse viam iustitiæ, quàm ea agnita retrorsum reuertisse, & à sancto illo præcepto ipsis tradito deflexisse: accidit enim illis quod vero prouerbio dici solet, Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota ad volutabrum cœni. † al. ἀνήκεστα

Spectaculum miserabile, post ieiunium, post Basilij.
duram exercitationem, post precationes assiduas, post multas & copiosas lachrymas, post continentiam annorum viginti fortasse vel etiam triginta, per incogitantiam & negligentiam, denudatũ omnibus ostẽde, ac præceptorũ perfectione abundantẽ simile esse mercatori alicui opulẽtissimo, qui copia mercium aduecti

siarum exultans, naui secundis progrediente ventis periculosa maria praeruectus, in ipso tandem portu naui fracta vniuersis illis simul priuatur: quod hic quoque infinitis laboribus comparata vno diaboli impetu perdat per peccatum, quasi per procellam quandam immanem, submersus. Hac vox ei conuenit qui omnem simul virtutem naufragio amiserit: Veni in altum mare, & procella submersit me.

In oratione contra ebriosos.

Qui progressum in bonis actionibus fecerit, deinde ad pristinam consuetudinem reuersus fuerit, non modo laborum praeteritorum mercede priuatur, sed etiam acerbiore condemnatione dignus iudicatur.

Theologi.

Si tu tibi nihil molestiarum fore putabas quum ad philosophiam accessisti, alienum à philosophia fuit institum. Sin putabas, & non accidit, Deo gratia est habenda: sin acciderit, aut patienter ferto, aut promissis non stetisti.

Philonis.

Nonnulli cùm in virtute profecissent, defluxerunt & reuocauerunt se prius quam ad finem peruenissent. Etenim optimam viuendi rationem ex animo detrahit turbulenta & pessima ratio, quae cùm paulisper quierit de integro maioribus viribus reuiuiscit.

† ἀσκηταὶ al.

Complures † meditatores cùm essent, ad extremum virtutem mutarunt. At cui Deus firmam largitur scientiam, huic vtraque largitur, & virtutes exercere, & ab ijsdem nunquam deficere, sed recondere & vnamquamque semper conseruare.

† Περὶ τὴν ἀρετήν.

Iam quidam nouarum rerum cupidi & fastidiosi, cùm probitatem degustassent, ac spem melioris mentis dedissent, in eundem recidêre morbum.

DE SAPIENTIA, ET INtellectu, & prudentia, Sermo XXV. Ex Antonio.

Matth. 10.

ESTOTE prudentes instar serpentium, & simplices vt columbae.

1. Cor. 14.

Non mente, sed malitia infantes esse debetis: animis autem perfecti este.

Prouerb. 3.

Beatus homo qui inuenit sapientiam, & mortalis qui vidit prudentiam: praestat enim ipsam acquirere, quàm auri & argenti thesauros: pretiosior est magni pretij gemmis: facilè agnoscitur omnibus adeuntibus eam: nihil autem tam pretiosum est quod ipsius pretium adaequet. Diuturnitas enim & anni vita, in dextera eius: in laeua autem, opes & gloria. Ex ore eius iustitia progreditur: legem & misericordiam in lingua fert. Viae eius, viae sunt pulchrae, & omnes semitae ipsius in pace.

Prouerb. 15.

Vir prudens directus ingreditur.

Prouer. 4.

Acquire sapientiam, & intellectum tibi compara: ne obliuiscaris, vt capiἐπαγαλλόμενος, ἐξ ὑείας αὐτοῦ τῆς νηὸς φερομένης, τὴν φοβερὰν πλάγη διαφθαμεῖν, πρὸς αὐτῇ τῇ λιμένι διαῤῥαγήτος τ πλοίου, πάντων ἔρημος ἀθρόως ἀπεδείχθη· ἐὰν καὶ ὅτος τὰ μυρίοις πόνοις κτηθέντα μιᾷ προσβολῇ δαίμονος ἀπολέσῃ· ὥστε τὴν ἀγχίαλον λαίλαπι τῇ ἀμυρτίᾳ βυθισθεῖς. πρέπουσα φωνὴ τῶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀρετὴν ναυαγήσαντι, ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγὶς κατεπόντισέ με.

Ὁ ἐν προκοπῇ γινόμενος ἀγαθῶν ἔργων, εἶτα παλινδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, ὅμοιον τὸν ὑὸν τῆς πεπονημένοις μαθὼν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς κατακρίσεως.

Εἴ σοι μηδὲν ἐλπίζετο δυσχερές, ἰώμεθα τῇ φιλοσοφίᾳ προσέβαλες, ἀφιλόσοφος ἡ ἀρχή· εἰ δὲ ἐλπίζετο, εἰ μὲν οὐκ ἀπήντησε, τῷ Θεῷ χάρις· εἰ δ' ἀπήντησεν, ἢ καρτέρει πάσχων, ἢ ἴαθι ψυχαγωγὸς τῶν ἐπόχων.

Philonis.

Ἔνιοι προκόψαντες ἐπ' ἀρετῇ, ὑπέστρεψαν πρὶν ἢ ἐφικέσθαι τοῦ τέλους, τὴν ἄρτι φυομένην αἴσθησιν ἐπὶ τῇ ψυχῇ καθελοῦσης τῆς ὀχλησειούσης, ἢ προσὸς ὀλίγον ἠρεμήσασα, πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς μᾶλλον πλείονος δυνάμεως ἀνεθερμάνθη.

† ἀσκηταὶ al.

Πολλοὶ ἀσκηταὶ † γινόμενοι ἐπὶ τὸ τέλους μετέβαλον τῆς ἀρετῆς· ᾧ δὲ παρέχει ὁ Θεὸς ἐπιστήμην βεβαίαν, τούτῳ δίδωσιν ἀμφότερα, ἐργάζεσθαί τε τὰς ἀρετὰς, καὶ μηδέποτε αὐτῶν ἀφίστασθαι, ἀλλ' ἀεὶ παμμόνην καὶ φυλάττειν ἑκάστην.

† Περὶ τὴν ἀρετήν.

Ἤδη τινὲς ἀλίσκεσθαι γευσάμενοι καλοκἀγαθίας, καὶ ἐλπίδα προσχόντες ὑγιείας, εἰς τὸν αὐτὸν ἐπανέστρεψαν νόσον.

ΠΕΡΙ ΣΟΦΙΑΣ, ΚΑΙ ΣΥΝΕσεως, καὶ φρονήσεως, Λόγος κέ.

ΓΙνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.

Μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν. ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.

Μακάριος ἀνὴρ πος ὃς εὗρε σοφίαν, καὶ ἄνθρωπος εἶδε φρόνησιν. χρηστὸν γὰρ αὐτῆς ἐμπορεύεσθαι, ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς· τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν. διέγνωσται ὅτι πᾶσι τοῖς εἰσὶ ζητοῦσιν αὐτήν. πάντα δὲ τίμια οὐκ ἄξιον αὐτῆς. μῆκος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς, ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς, πλοῦτος καὶ δόξα. ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη· νόμον ὑπὸ καὶ ἔλεον ὅτι γλώσσης φορεῖ. αἱ ὁδοὶ αὐτῆς, ὁδοὶ καλαὶ, καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι αὐτῆς εἰρηνικαί.

Ἀνὴρ φρόνιμος, κατευθύνων πορεύεται.

Κτῆσαι σοφίαν, καὶ κτῆσαι σύνεσιν. μὴ ἐπιλάθῃ, ἵνα δῷ τῇ

δῶ τῇ σῇ κεφαλῇ στέφανον χαρίτων.

Μετὰ σοφῶν συμβουλεύου, καὶ μὴ συνετῶν ἔστω ὁ διαλογισμός σου.

Σοφία ἐστὶν, ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τῶν τούτοις αἰτίων.

Διπλοῦν ἐστὶ τὸ τῆς φρονήσεως ὄνομα. ἡ μὲν γάρ τίς ἐστι φυλακὴ τοῦ οἰκείου συμφέροντος, οἵα ἡ τοῦ ὄφεως τὸν κεφαλὸν ἑαυτοῦ σωτηρουμένου· ἡ δὲ ἧς ἔοικεν εἶναι κακοηθέστατα ὕπνου, ὀξέως ὃ ἔστιν λυσιτελὲς ἐξευρίσκουσα, καὶ συναρπάζουσα τοὺς ἀκεραιοτέρους· οἵα ἦν τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας. ἡ δὲ ἀληθὴς φρόνησις, διαγινώσκει ἐστὶ τῶν ποιητέων, καὶ ἀ ποιητέων· ἢ ὁ καταλαβοῦσαν, οὐδέποτε τῷ ὀλέθρῳ τῆς κακίας περιπαρήσεται. ὁ τοίνυν νοῶν λόγους φρονήσεως, οἶδεν τίνες μὲν σοφισματώδεις, τίνες δὲ οἱ κατὰ τὸν βίον † παρακαίοι, καὶ τὰ βέλτιστα ἡμῖν ἀποτελοῦντες· καὶ ὡς δόκιμος ταμίας ζητῶν, τὸ μὲν καλὸν καθέξει, ἀπὸ δὲ πάντος εἴδους πονηροῦ ἀφέξεται.

Ὁ γὰρ τὸ τοῦ ὄφεως φρόνιμον περὶ τὸ κακὸν, τό τε τῆς περιστερᾶς ἀκέραιον περὶ τὸ καλὸν ἀναμίξας, ὅτε τὸ φρόνιμον ἐάσῃ κακοῦργον γένεσθαι, ὅτε τὸ ἁπλοῦν, ἀνόητον.

Ἔφησέ τις ποῦ τῶν φιλοχρύσων τάδε
Θέλω τύχης γαλαγμόν, ἢ φρενῶν πίδον,
Ἧς μὴ παρούσης δυστυχοῦσιν αἱ φρένες.
Πρὸς ὅν τις ἀντέφησε τῶν φιλοφρόνων·
Ῥᾳδίως φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθὸς τύχης.

Φρόνησις, τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀρχή.

Μόνος ὁ σοφὸς, ἐλεύθερός τε καὶ ἄρχων, κἂν μυρίους τοῦ σώματος ἔχῃ δεσπότας.

Φρόνησις εὐτυχίαν ὡς τὰ πολλὰ χαρίζεται, τύχη δὲ φρόνησιν οὐ ποιεῖ.

Γάντων μὲν ἐπιμελοῦ τῶν περὶ τὸν βίον, μάλιστα δὲ τὴν αὐτοῦ φρόνησιν ἄσκει. μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι.

Τοσοῦτον διαφέρειν ὁ Σόλων τὴν φρόνησιν ἔλεγε τῶν ἀρετῶν, ὅσῳ ὄψεσιν τῶν ἄλλων αἰσθήσεων.

Οὔτε ἵππον χωρὶς χαλινοῦ, οὔτε πλοῦτον δίχα φρονήσεως δυνατὸν κρατεῖσθαι.

Τόπων μεταβολαὶ οὔτε φρόνησιν διδάσκουσιν, οὔτε ἀφροσύνην ἀφαιροῦνται.

Οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς, Οὐδ' εὐρύωποι φῶτες ἀσφαλέστατοι·
Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ, κρατοῦσι πάντα χρόνον.
Μέγας δὲ πλευρὰ βοῦς ὑπὸ σμικρᾶς ὁμως
Μάστιγος, ὀρθὸς εἰς ὁδὸν πορεύεται.

tis tuo coronam det gratiarum.

Cum sapientibus consulta, & cum prudentibus sit colloquium tuum. Eccl. 9.

Sapientia est scientia de diuinis & humanis rebus, earumq; causis. Basilij.

Duplex est prudentiæ nomen: altera enim est proprij commodi custodia, vt serpentis caput suum custodientis: altera vero videtur esse malignitas morum acutè quod sibi vtile est deprehendens, & simpliciores secum abripiens, qualis erat illa dispensatoris iniustitia. Vera autem prudentia discretio est rerum quæ faciendæ sunt, & non faciendæ: quam qui sequitur, nunquam interitu malitiæ afficietur. Qui igitur intelligit prudentiæ rationes, nouit qui nam sint astuti, qui contrà circa vitam actiui, & optima nobis consulentes. Et ceu probus numularius, quod bonum est retinebit, ab omni autem mala specie abstinebit. † forte παρακαίοι.

Nam qui serpentis prudentiam circa malum, columbinæ simplicitati circa bonum commiscuerit, is neque ex prudentia malignitatem, neque ex simplicitate stultitiam fieri permittet. Theologi.

Quidam auarus hæc verba protulit:
Malo fortunæ guttam, quàm dolium mente plenum:
Nam illa absente, infortunata mens est.
Cui quidam ex prudentiæ studiosis respondit:
Stilla mihi mentis potiùs obtingat, quàm fortunæ mare.

Prudentia virtutum aliarum principium est. Philonis.

Solus sapiens liber est ac princeps, etsi innumeros corporis dominos habuerit.

Prudentia vt plurimum bonam fortunam donat: fortuna verò prudentiam non facit. Plutarchi.

Omnia quidem vitæ negotia curabis, in primis autem prudentiam eius exercebis. Quippe maxima res inclusa minima, bona mens est in humano corpore.

Prudentiam Solon aiebat tantum cæteris virtutibus antestare, quantum visus reliquos sensus excellit. Solon.

Neq; sine freno equus, neq; diuitiæ sine prudentia gubernari possunt. Pythagoræ.

Locorum mutationes neq; prudentiam docent, nec imprudentiam adimunt. Biantis.

Non enim quadrati, Aut amplis lateribus viri tutissimi sunt:
Sed qui rectè sapiunt, vbiq; vincunt.
Et bos cui magna sunt latera, vel paruo ictus
Flagello, rectus per viam ingreditur. Sophoclis in Aiace.

Herodoti. *AEqualia mihi videntur & rectè sapere, & probè dicenti parere.*

DE RATIONALI ET RATIOCINATIONE, Sermo XXVI. Ex Antonio & Maximo.

Matth. 12. Luc. 6. *BOnus homo de bono thesauro cordis promit bona, & malus homo de malo profert mala.*

Solomonis. *Viæ sunt vitæ cogitationes prudentis: & cogitationibus eiusdem replebuntur homines bonis.*

Prouer. 12. *Cogitationes iustorum iudicia sunt.*

Sirach 27. *In concussione cribri remanent sordes, sic spurcitiæ hominis in ratiocinatione ipsius* (scilicet inhærent, vel discernuntur ab ea.)

Prouer. 19. *Multæ sunt cogitationes in corde hominis, consilium autem Dei superabit in æternum.*

2. Cor. 10. *Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed per Deum potentia ad demolitionem munitionum: quibus consilia demolimur, & omne excelsum quod se extollit contra cognitionem Dei, et captiuam abducimus omnem cogitationem, vt Christo obediatur.*

S. Basilij. *Ex duabus partibus, quarum altera rationis est particeps, altera expers, velut centaurum quendam* (vt fictio Græcorum ad physiologiam refertur) *Deus totum hominem constituens: humanæ formæ, id est à capite vsque ad pectus, superiori parti, eam quæ est ab vmbilico vsq; ad lumbos quasi equi naturam (ad ventris voluptates belluino more pronam, & ad coitum propensam temere) inferius supposuit: cùm nollet rationis participem à rationis parte vacua abripi: imò rationi parti brutæ imperantem, gubernatricem & moderatricem esse volens ad naturæ necessitates, sapientissimè eam imposuit.*

Eiusdem, al. Chrysost. *Qui diuinam perturbationum vacuitatem sibi adsciscere studet, ita vt nulli seruiat affectui, debet suam ipse custodire rationem.*

Theologi. *Ratio melior est actionibus aut pecunijs. Nam istæ corrumpuntur, ratio permanet.*

Chrysosto. *Aniculis ideo datæ sunt alæ, vt fugiant laqueos: & ratio hominibus, vt euitent peccata.*

Mens non desinit producere cogitationes: tu verò malas euelle, bonas cole.

Clementis. *Absit inentia factorum non iustum reddit fidelem, sed cogitationum castitas & puritas.*

Plutarchi. *Solem sæpe nubes obumbrant, rationem affectus.*

Pedi spinam, irrationali animæ ignorantiam eximere oportet.

Philemonis, al Philistionis. *Qui omnia secum ratione considerat, Malum remouet, bonum autem carpit.*

Isocratis, al. Charicles. *Quæ tibi ratiocinanti optima videntur, eadem re ipsa perfice.*

Ἴσον ἐκεῖνο παρ' ἐμοὶ κέκριται, φρονίμῳ τι δοῦ, καὶ τοῦ λέγοντι χρηστὰ πείθεσθαι.

ΠΕΡΙ ΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΜΟΥ, Λόγος κς'.

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά.

Ὁδοὶ ζωῆς διανοήματα σωφρόνων· ἀπὸ τῶν διανοημάτων αὐτῶν πλησθήσεται αἰὼν ἀγαθῶν.

Λογισμοὶ δικαίων κρίματα.

Ἐν σίσματι κοσκίνου διασμὸς χωρίων, οὕτως σύγκλασις ἀνθρώπου ἐν λογισμῷ αὐτοῦ.

Πολλοὶ λογισμοὶ ἐν καρδίᾳ ἀνδρός, ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Θεοῦ κρατήσει εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ λογικοῦ γὰρ καὶ ἀλόγου (καθὸ ἑλληνικὸν πρὸς φυσιολογίαν πλάσμα) ὥσπερ τινα κένταυρον, συνθεὶς ὁ δημιουργὸς ὅλον τὸν ἄνθρωπον, τῷ ἀνθρωπομόρφῳ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως στέρνων αἰῶνι μέρει, ὃ ἀπὸ ὀμφαλοῦ ἕως ὀσφύος καθάπερ ἵππου φύσιν (πρὸς τε τὰς γαστρὸς ἡδονὰς κτηνωδῶς ὑπάρχον, καὶ πρὸς τὰς μίξεις ἀλόγως κινούμενον) κάτωθεν φέρων παρεσήρμοσεν· ὑπὸ τοῦτο τοῦ ἀλόγου μέρους τὸ λογικὸν ἀζαρπάζεσθαι βουληθείς, ἀλλ' ὥσπερ λογικῷ ἐπιβεβουλευμένον ἔχοντι τὸ ἄλογον μέρος, ἰδιοποιεῖσθαι πρὸς τὰς τῆς φύσεως ἀνάγκας, πανσόφως ἐνθείς.

Ὁ τὴν ἀπάθειαν κατορθῶσαι σπουδάζων, ἀδύνατον πάντη πάθη, ὀφείλει φυλάξαι τὸ ἑαυτοῦ λογισμόν.

Κρεῖσσον λογισμὸς πρὸς ἕξεων, ἢ χρημάτων. τὰ μὲν γὰρ τῆς φθορᾶς ἐστιν, ὁ δὲ ἴσασι.

Διὰ τοῦτο πτερὰ τοῖς τρωθίοις, ἵνα φύγῃ παγίδα· καὶ ὄφις· τοῦτο λογισμὸς τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα ἐκφύγωσιν ἁμαρτήματα.

Οὐ παύεται λογισμοὺς ἡ διάνοια πλέκουσα· οὐδ', τοὺς μὲν φαύλους ἔκπλεε, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς γεώργει.

Οὐχ ἡ τῶν πραγμάτων ἀπόχρη δικαιοῖ τὸν πιστὸν, ἀλλ' ἡ τῶν συνειδότων ἀγνεία καὶ εἰλικρινεία. (γισμῷ τὰ πάθη.

Ἐμπιστεῖ τῷ μὲν ἡλίῳ πολλάκις τὰ νέφη, τῷ δὲ λο-

Ἐκ μὲν τοῦ πόθου τὸν ἔρωτα· ἐκ δὲ τῆς ἀλόγου ψυχῆς τὸν ἄγριον ὑπεξελέσθαι δεῖ.

Ὁ τῷ λογισμῷ πόντια παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖ, τἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.

Ἃ αἱ σοι λογιζομένῳ βέλτιστα, ταῦτα τοῖς ἔργοις ἐπιτέλει.

Δεῖ ὡς-

Δεῖ ὥσπερ ἐξ εὐνομουμένης πόλεως φυγαδεύειν στάσιν αἴθεσπον, ὕτως ἐκ τῆς ψυχῆς τὸν πρὸς τὰ φαῦλα κακοήθη λογισμόν.

Τῷ γὰρ πάθει τοῦ σώματος, καὶ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς συνομολογεῖν αἰσχρόν.

Ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ἐννοεῖν ποιεῖν.

Αἰσχρὸν τοῖς τῶν μελιτῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τὸν κέντρωσιν, ὃ τοῦ Θεοῦ δῶρον πικραίνειν τὸν λόγον τῇ κακίᾳ.

Τὸ γὰρ ἀντίσχειν μὴ δυνάσθαι τοῖς πόνοις, ὑπείκοντῶν δὲ τοῖς ἡδέσι, οἰκεῖον ἔστι τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς. ἃ δὲ προαιρεῖσθαι ἐν ἀμφοτέροις ἀΐδιος ἕξις, καὶ τοῦ λόγον ἔχοντος μέρους τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ ἀλόγου.

ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Λόγος κζ.

Σὴς ὀσίων, καρδία αἰσθητική.
Αἴσθησις φρονίμοις δύχερής.
Καρδία φρονίμου κατ' αἴσθησιν.
Κτώμενος αἴσθησιν ἀγαπᾷ ἑαυτόν.
Καρδία αἰσθητικὴ ἀνδρὸς, λυπερὰ ψυχῇ αὐτοῦ.
Ἐμπίσσεται μέμψει ἀνδρὶ νοήμονι.
Ἀνὴρ στωμύλος, θρόνος αἰσθήσεως.
Καρδία σοφῶν νοήσει τὰ ἀπὸ τῶν ἰδίων στόματος.
Ὁ νοήμων οἶδεν ἐν τῷ ὀλισθαίνειν αὐτόν.
Λόγον σοφὸν ἐὰν ἀκούσῃ ἐπιτήμων, αἰνέσει αὐτὸν, καὶ ἐπ' αὐτὸν προσθήσει.

ΠΕΡΙ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ, Λόγος κη'.

Ἃ Δεῖ παρὼν φράζε, μὴ παρὼν ἀπῇς.
ὀχρήσιμ' εἰδὼς, ἢ χ' ὁ πολλ' εἰδὼς, σοφός.
Περιοίας ὀφθὲν αἰθέσπιος ἔφυ
κέρδος λαβεῖν ἄμεινον, ὀφθὲν νῷ σοφῷ.
Πολλαῖσι μορφαῖς οἱ Θεοὶ σοφισμάτων
σφάλλουσιν ἡμᾶς, χρείσσονες πεφυκότες.
Κἂν σφόδρα σαφῶς εἰδῇς τὸν κρύπτοντά σε,
μηδέ ποτ' ἐλέγξῃς. δύσκολον γὰρ πρᾶγμά * ἐστιν,
ἃ λανθάνειν τις βούλεται, ταῦτ' εἰδέναι.
Ἐκ τῶνδε μοὶ τοι τῶν ξύπνων οὐκ ἄν ποτε
κατάσασις γένοιτ' ἂν ὀρθίους νόμους
εἰ τοὺς δίκην νικῶντας ἐξωθήσομεν,
καὶ τοὺς ὄπισθεν εἰς θ' ὑπερθεν ἄξομεν.
Ἀλλ' εἰρκτέον πάσῃ βίᾳ. τὸ γὰρ οἱ πλατεῖς,
ὑφ' ἡμιώνοις φῶσι ἀσφαλέστατοι,
ἀλλ' οἱ φρονοῦντες δι', κατοῦσι πάντα χῶ.
μέγας δὲ πλευρὰς βοῦς, ὑπὸ σμικρᾶς ὄμφῃ
μάστιγος ὀρθὸς εἰς ὁδὸν πορεύεται.
Ὁ πλεῖστον νοῶν ἔχων, μάστις παμπλείστων ἁμαρτημάτων.

Quemadmodum ex ciuitate bonis legibus instituta hominem seditiosum, sic ex anima cogitationē ad mala inclinantē fugare oportet.

Corporis affectioni, etiam animi intelligentia consentire sustinet.

Quæ facere non decet, ea ne cogitato quidem facere. Epicteti.

Turpe est apū munere potionē dulcem reddere & dei donum sermonem malitia exacerbare. Pythagoræ.

Laboribus resistere non posse, & voluptate vinci, proprium est irrationalis animæ facultatis. Propositum autem tum rationali, tum rationis experti facultati commune est. Theagis.

DE PRÆSTANTI SENSV & intelligentia præditis, Sermo XXVII. Ex Antonio.

Tinea & eroso ossium est, cor sensu præstans. Salomonis.

Sensus prudentibus facilis.

Prudentis cor sensu viget.

Qui sensum comparauit, se ipse diligit.

Cor viri sensu præditum, molestum est animæ ipsius. Eccle. 22.

Sollicitudine afficietur vir intelligētia præditus.

Vir prudens, thronus intelligentiæ.

Cor sapientis intelliget quæ ex ipsius ore proficiscentur.

Intelligentia præditus lapsum suū agnoscit. Sirach.

Si audierit scientia præditus sapientem sermonem, laudabit illum, & ad illum adijciet.

DE PRVDENTIA, SERMO XXVIII. Ex Stobæo.

Quæ opus est præsens dispice, ne præsens absis. Æschyli.

Qui vtilia nouit, nō qui multa nouit, sapiēt.

Prouidentia nullum hominibus natura comparatum est Sophoclis.

Emolumentū acquisitu præstantius, nec animo sapiente.

Multis formis dij sophismatū & argutiarū, Menandri.

Nos illiciunt in errorem, præstantiores cùm natura sint.

Etiamsi liquidò noueris eum, à quo celari aliquid voluerīs, *Legoῖμι.

Nunquā tamē aperias: periculosa enim res est,

Quæ celata quis velit, ista scīri à quoquam.

Ex talibus certè moribus, haud vnquam Sophoclis in Aiace.

Constitui queat vlla lex,

Si eos qui turbè vicerint expellemus,

Et posteriores priores faciemus.

Tamen in his cedendum est. non enim lati,

Neq; latus dorsis præditi viri tutissimi sunt:

Sed qui rectè sapiunt, illi vbinis vincunt.

Cæterum ingens lateribus bos, à parua tamen

Scutica rectus viam ingreditur.

Mente præcellens vates erit plurimarum rerum: causa Menādri in Theophor:

Intelligentia prudens vtiq; fuerit restitutionis
in meliorem statum. (*iustum sit,*
Sophoclis Alete. *Anima quippe benenola, & quæ sentias quod*
Melior est quouis sophista indagatrix.
Menandri in Imbrijs. *Non est quicquã pater in hominum natura*
Maius ratione & consilio. Nam componendis
& disponendis rebus,
Et rationem subducendo commodè, vnusquis-
que est
Princeps, imperator, dux populi, rursum,
Consiliarius: qui præstat ratione, omnia habet.
Menandri. *Est quando peccat vel sapientissimus aliquis.*
Subijciuntur omnia sapientiæ.
Tu verò corpus meum imbecillum & muliebre
Non bene reprehendisti. Modo enim sapiam,
Potius id fuerit, quàm brachium robustum.
Sophoclis. *Vt visus est in oculo, ita mens in anima.*
Boni viri est, laborantes iuuare.
Agathonis. *Recta prudentia magnus est Deus.*
*ὀφαλμία. *Non prudentiam, sed fortunam sequi oportet.*
Non prudentiam, vt putas, conuitio affecisti.
Charremonis. *Quod optimum est, honorari debet vbiq;*
Nam qui rectè sapit, omnia simul cõplectitur.
Euripidis. *Rectè à me petijsti, morem tibi fili geram,*
Iam enim sapis, & memi nisse poteris parens
Quæ tibi consilia dixerit, si te sub mortem ad-
monuero
De rebus bonis, & adolescentibus commodis.
Sed agè breues, fœcundas tamẽ dicã sententias.
Primum quidem oportet animo mitis & beni-
gno præditum esse.
Diuiti caue ne priores partes attribuas,
Sed æqualem omnibus te, pietatiq; studiosum
exhibeas.
Si duo negotia proponuntur, fac alteri
Animum applicans reliquum oderis.
Non opes iniustè tibi condas si studes multum
Temporis inhabitare regiam. Præterea enim
ÆEdes ingressæ non salutifera sunt.
Operam tamen dato vt possideas. Nam in hoc
*τῖτ. *generositas est sitã.*
In paupertate verò ignobilitas est,
Et timiditas, & ignominia vitæ.
Caterùm amicos, quorum oratio tibi nihil in-
dulgeat,
Al. φίλων & præponitur Εὐριπίδου ἐφ χείλει. *Conquire. Qui verò ad gratiam delectandi*
Te causa mali sunt, illos excludant repagula do-
mus.
Conuersationes autem feniles ama.
Breue voluptatis gaudium, parit tristitiam.
*ἰχνεία. *ἰωτυχίαν. *Nunquam verò fili in prospero tui imperij statu*
Turpes amores ciuium persequere.
Ferrum enim & laqueos allicit,
Qui pauperum bonorum liberos affecerit igno-
minia.
*αὖξειν πόλιν. *Præterea homines improbos ne promoueas in*
ciuitate:

ἢ σωτέσις αὖ ἢ πρὸς τὰ βέλτιω σοφή.
Ψυχὴ γὰρ ἔστιν, ἡ φρονοῦσα τἀνδίκως,
χρείαν σοφισοῦ πάντος ὄστιν εὑρετής.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν πατὴρ ἐν ἀνθρώπου φύσει,
μεῖζον λογισμῷ τῷ δικαίως θέσθαι πρόγματα,
ἕκαστός ὄστιν καὶ λογίσασθαι χρὴ ὅπου
ἄρχων, στρατηλὰς, ἡγεμὼν δήμου, πάλιν
σύμβουλος, ὁ δικαίως λογισμῷ, πάντ' ἔχει.
Ἀμῶτάις τε καὶ σοφῶν σοφώτερος.
Ἄπαντα δ' ὕλα τῷ φρονεῖν καθίσταται.
Τὸ δὴ ἀσθενὲς μὲν καὶ ὂ ἧλυ σῶμα τοῦ
κακῶς ἐμέμφθης. καὶ γὰρ εἰ φρονεῖν ἔχω,
χρῄσιν τόδ' ὄστι καρτερῶν βραχίονος.
Ὡς ὄψις ἐν ὀφθαλμῷ, οἶκος ἐν τῇ ψυχῇ.
Ἐσθλὸν γὰρ ἀνδρὸς τὸς ποιοῦντας ὠφελεῖν.
Ἀλλ' ἡ φρόνησις ἡ ἀγαθὴ, θεὸς μέγας.
Οὐ τὴν φρονοῦσαν, τὴν τύχην δὲ * ἐπαινέτεον.
ἔχω δικαίως μίζας ὃ φρονεῖν εἶπας κακῶς.
Τόδ' τοι κρατίστου πάντα χρὴ τιμᾶν τέον.
ὁ γὰρ φρονεῖν δύ, τἄλλα συλλαβὼν ἔχει.
Ὀρθῶς μ' ἐπῄνεσ', βούλομαί δέ σοι τέκνον
(φρονεῖς γὰρ ἤδη, καὶ προσώσας αὖ πάλιν
γνώμας φρονεῖσαι, αὖθις αἰνῶ) τῶνδε μᾶλλον
κεἰμὴ λέγειν ἐθέλω, καὶ νέοισι χρήσιμα.
βραχεῖ δὲ μύθῳ πολλὰ συλλαβὼν ἐρῶ.
τῶν φρενῶν μὲν ἥπιος ἔχου χρεών.
τῷ πλησίον δὲ μὴ δίδου μείζον μέρος,
ἵνα σαυτὸν δικαίως ἔχῃς πανταχοῦ.
δι' οἶν παρήνουν πρόγματα, πρὸς πατέρων
γνώμῃ σου πρόσαπτε, τοῖς σαυτοῦ μέσα.
ἀδίκως δὲ μὴ κτῶ χρήματ', ἐν βίᾳ πολλὰ
χρόνον μελετήσεις ἐμέ· φρονεῖν δ' ἀδίκως
οὐκ ἐς ἐσελθοῖτ' οὐκ ἔχει σωτηρίαν.
ἔχειν δὲ πειρῶ, τοῦτο γὰρ * τὸ τ' ἀνθρώπειν.
ὃ τῷ πείθεσθαι δ' ὄστιν, ἥ τ' ἀδοξία,
αἰσχρόν τε, ἥ τ' ἀτιμία βίου.
† φίλους δὲ τοὺς μὲν μὴ χαλῶντας τὸ λόγοις
κέκτησο· τοὺς δὲ πρὸς χάριν σοὶ ἡδονῇ
τῇ σῇ ποιοῦ, κλήθρου εἰργέτω ψόγος.
ὁμιλίας τε τὰς γεραιτέρους θέλε.
βραχεῖα τέρψις ἡδονῆς πίκτει λύπην.
† ἐξοισίαι δὲ μήποτ' † ἀτυχῶν τέκνον,
αἰσχρεὶς ἔρωτας δημοσίᾳ διωκάθειν.
ὃ καὶ σίδηρον, ἀγχόνας τ' ἐφέλκεται,
χρηστῶν πεπτώκασι τις αἰχμὴ τέκνα.
καὶ τὰς πανηγυς μή ποτ' * αὐξάνειν πόλει·

κακοῖ

κακοὶ γὰρ, ἐμπλησθέντες ἢ νομίσματος,
ἢ πόλεως ἐμπεσόντες εἰς ἀρχήν τινα,
σκιρτῶσιν † ἀδίκως εὐτυχησάντων δόμῳν.
ἀλλ' ὦ τέκνον μοι δὸς χέρ', ὡς θίγῃ πατρὸς,
καὶ χαῖρε, καὶ σὺ αἰδοῦς δὴ ὑλίας ἀπαλλάζομαι.
γυναικόφρων γὰρ θυμὸς, ἀνδρὸς εὐσοφοῦ.

Οὔτις ἐμοὶ κάλλιστα * τοῖς αὐτοῦ φίλοις,
οὕτω σοφὸς πέφυκεν εἰς τὸ συμφέρον.

Πολλοὶ δὴ αἰθέρποισι λόγοι, ἀλαοί τε καὶ ἐσθλοὶ,
τοῖς ἐπίπεσσ', ὧν μήτ' ἐκπλήσσοιο, μήτ' ἀπ' ἐόντος
εἴργεσθαι σαυτὸν. ἦθος δὴ ἰὼν σοι τὶ ἐνίπτω,
πρᾴως εἶκ'. ὃ δέ τοι ἐρέω, ἐπὶ πᾶσι τελείεσθω.
μηδείς μήτε λόγῳ σε παρείπῃ, μήτε τι ἔργῳ,
πρῆξαι μηδ' εἰπεῖν ὅ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἔσται.
πρῆσσοι δὲ τοῦτ', ἄ σοι μὴ βλάπτῃ· λόγισαι δὲ πρὸ ἔργου.

Πρὸς κέντρα μὴ λάκτιζε τοῖς κρατοῦσί σου.

Οὐ τὸν ἕτερός σοι μηδὲν πλέον δίδῳ,
δίξαι δ' μέλιον. τὸ λαβεῖν γὰρ μηδὲν
δ' λαβεῖν ἔλαττον, πλέον ἔσαι σοι πολύ.

Ἰσχὺς καὶ τεῖχος καὶ ὅπλον σοφὸν ἡ φρόνησις.

ΓΝΩΜΑΙ ΜΟΝΟΣΤΙΧΟΙ.

Ἀγαθὸν μέγιστον ἡ φρόνησις ἐς ἀεί.
ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.
ἄριστόν ἐστι πάντ' ἐπίστασθαι καλά.
αὐξεῖ δὲ φρονῆς, τὰ πάντα γ' εὐδαίμων ἔσῃ.
ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀσφαλέστατον.
ἔνιοι κακῶς φρονοῦσι πρᾴσσοντες καλῶς.
ἐμπειρία γὰρ τῆς ἀπειρίας κρατεῖ.
βλέπων πεπαίδευμαι εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.
ἡδύ γε πατὴρ φρόνησιν αὐτοῦ ὀργῆς ἔχων.
ἥδιόν ἐστιν, εὐτυχοῦντα νοῦν ἔχειν.
μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐκ αὐτῷ σοφός.
νοῦν γὰρ ἐστι κρεῖττον, ἢ σιγὴν ἔχειν.
σπουδὴν πέφυκας, φεῦγε τὴν κακοσυμβίαν.
ὁ παρ' ἡλικίαν νοῦς μῖσος ἐξεργάζεται.
σοφὸς ὁ νοῦς οἶδεν, ὁ δὲ πολὺς βλέπει.
τὰ πάντα χρὴ δὴ τὸ φρόνιμος ἁρμόττειν δοκεῖ.
τὸ μηδὲν εἶκειν, πάντα χρὴ ἐστὶ χρήσιμον.
ψυχῆς μέγας χαλινὸς αἰθέρποις ὁ νοῦς.
ὡς σοφὸν ἡ μάθησις, ἰὼν μὴ νοῦς παρῇ.

Ἀγαλέον φρενέοντα παρ' ἄφροσι πολλ' ἀγορεύειν,
καὶ σιγᾶν αἰεί. τοῦτο γὰρ ἀδυνατον.

Οὗτος μὲν πάμφρων, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ,
φρασταὶ μῦθος τὰ κ' ἔπφτα, καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω.
ἐσθλὸς δὴ αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
ὃς δέ κε μήθ' αὐτῷ νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων

Nam improbi, siue pecunijs aucti,
Siue ad aliquem vrbis promoti magistratum,
Exultant in aedibus iniuria fortunatis. † ἀδίκως.
Sed porrige manum fili tangendam patri,
Et vale, pudore motus non admodum amplector te.
Mollis enim animus viri non sapientis est.
Optima suis qui largitur amicis, Eiusdem.
Ille sibi sapit suum in commodum. * τῷ αὐτῷ φύσιν. Pythagoræ.
Inter homines multi mali bonig; sermones
Incidunt, quibus haud absterrearis, neq; sinas
Ab instituto te dimoueri. Si quis aduersum te mentiatur,
Leniter cedes. Quod verò nunc dicam, vbique sequi debes.
Nemo tibi neq; verbis, neq; factis imponat,
Vt facias dicáve, quod tibi non consultissimum sit.
Quin facito quae tibi non obsint, & rationem ante factum inito.
Ne contra stimulos imperantiũ tibi calcitres. Eurip. Peliaſ.
Cùm quis tibi non quod plus est dederit, Menandri.
Particulam accipe. Minus enim acceptum
Multo tibi plus erit, quàm nihil.
Robur, & murum, & arma sapienti prudentia praestat. Pythagoræ.

SENTENTIÆ MONOSTICHÆ.

Prudẽtia bonum semper est quàm maximum.
Qualis sit vnusquisq; sermone indicat.
Optimum est, honesta cuncta nouisse.
Si rectè sapias, per omnia beatus eris.
Tutissimum quod est, idem semper optimum.
Sunt qui cùm malè sapiant, rectè tamen agant.
Experientia enim vincit imperitiam.
Malis aliorum inspectis, sapientior euasi.
Suauis est pater qui prudentior quàm iracundior fuerit.
Suauissimum est si fortunati sapiant.
Odi sophistam, qui sibi nihil sapit.
Sapere melius est quàm silere.
Cùm sis prudens, fuge malitiam.
Prudentia praeter atatem parit odium.
Nemo mentem tuam nouit, sed facta inspicit.
Non vbiq; conueniens locus est prudenti.
Vtile fuerit vbiq; vt ne quid agas temere.
Mens est hominibus magnum animae frenum.
Quàm nihil est disciplina sine mente.
Indecorum est, prudentem apud imprudentes multa loqui, Theognidis.
Perpetuò autem tacere impossibile est.
Optimus ille quidem est, qui sibi cuncta prospicit Hesiodi in operibus.
Sapiens, quae in posterum quoq; & ad finem potiora sunt.
Bonus autem & ille est, qui rectè dicenti paret.
At qui nec ipse sibi sapit, nec audita alterius

Animo verba cõplectitur, is prorsus inutilis vir est. (ceps autem

Luciani. *Tardum consilium longè praestatius est. præ-*

Semper habet comitem pœnitentiam.

Incerti in iuuenem prudentem. *In te mentitur verax alioquin Homeri liber,*

Iuniorum inquiens esse leuia consilia virorum.

Pythagoræ *Consule ante opus, ne quid stulti committas.*

Eiusdem. *Fac autem ea quæ tibi nihil obsint, & ante factum delibera.*

Eiusdem. *Assuefac teipsum vt nusquam sis imprudens.*

Phocylidis. *Sapientiam ne iacta, neq; vires, neq; diuitias:*

Vnus Deus est sapiens, potens, & omnifariam

Eiusdem. *Ratio homini telũ est acutius ferro.* (diues.

Deus enim vnicuiq; animali arma dedit aereamque naturam,

Auibus magnã celeritatem, roburq; leonibus,

Tauris aũt spõte nata cornua, et aculeos apibus,

Ingenitũ telum largitus est: At hominibus propugnaculum est ratio. (pientiæ.

Est vero optima ratio diuinitus inspiratæ sa-

Vir sapiens robusto præstantior est.

Sapientia gubernat agros, & ciuitates et naues.

Eiusdem. *Nec somnũ mollibus admittas oculis,* (ris.

Priusquã diurnorũ operũ ter singula æstimaueQuà transij? quid egi? quid opportunũ omisi?

Incipiens autẽ à primo percẽsse quoq; sequentia,

Et malis quidem cõmissis, increpare: bonis autem, delectare. (tibus

Orphei in Proœmio de gemmis. *Ast ego me polliceor thesaurum obtemperan-*

Diuite auro longè præstatiorem indicaturum.

Requirit autem virum laboriosum, qui singula

Promptus experiatur, aueatq; laboret q;,

Et qui discat, & à scientibus scisciteturMagis quidem prudentis viri colloquium

Ibidem. *nactus,*

Delectarer, quàm aurum omnium princeps hominum. (dite.

O diui sapiẽtiæ duces egregiè splendentis Au-

Ibidem. *Sapientiũ est, in malis quoq; vt decet, sapere.*

Eurip. Hecuba. *Equidem ego & canerem, & dicere aliquid*

Euripidis Antiope. *cupio* (laboret.

Sapienter, nihil perturbans vnde agra ciuitas

Misericordes sunt non quidẽ imperiti vspiam,

Sed viri sapientes. Non enim damno caret,

Mentem inesse sapientibus, quæ nimium sapit.

Theognidis. *Nunquam laudaueris, priusquam videris, hominis ignoti*

Affectum & animum, atque mores quósnam habeat.

Multi adulterino ac furtiuo ingenio præditi,

Abscondunt id, animum in diem mutatum simulantes.

Horum cuiusq; mentem tempus prodit,

Ego quoq; frequenter meo iudicio falsus sum.

Biantis. *Considera, & postea rem aggredere.*

Eiusdem. *Aggredere tardus agenda, aggressus age constans.*

ὀ θυμῷ βάλληται, ὅσ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.

Ἡ βραδύποος βουλὴ μὲν ἀμείνων. ἡ δὲ ταχεῖα

αἰὲν ἐφελκομένη τὼ μετάοιαν ἔχει.

Εἰς σὲ καὶ ἀψευδὴς ἐψεύσατο βίβλος Ὁμήρου,

ὁπλοτέρων ἐνέπουσα μετήορα βουλέα φωτῶν.

Βουλεύου δὲ περὶ ἔργου, ὅπως μὴ μοχθὸς πέλεται.

τῶν σὺ τάχιστ' ἀπέχου μὴ βλαφθῇς, λέγεσθαι τ' ἐπὶ ἔργου.

Μήσ' ἀλογίστως σαυτὸν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔπιζε.

Μὴ γαυροῦ σοφίῃ, μήτε δυνάμει, μήτ' ἐνὶ πλούτῳ·

εἷς Θεὸς ὕβρι σοφὸς, δυνατὸς θ' ἅμα, καὶ πολύολβος.

Ὄπλον τοι λόγος ἀνδρὶ τομώτερόν ἐστι σιδήρου.

ὅπλον ἑκάστῳ ἔθηκε Θεὸς φύσιν ἠερόφοιτον,

ὄρνισι μὲν πολλὴν ταχυτῆτ', ἀγκίλαι τε λέοντες,

ταύροις δ' αὐτοκύτοις κεράεσι, κέντρα μέλισσαις

ἔμφυτον ἄλκαρ ἔδωκε, λόγος δ' ἔρυμα ἀνθρώποισι.

τῆς δὲ θεοπνεύστου σοφίης λόγος ἐστὶν ἄριστος.

βέλτερος ἀγκύλου ἔφυ σοφὸς ἀνήρ.

ἀρχοὺς καὶ πόλιας σοφία, καὶ ἅπαν κυβερνᾷ.

Μήσ' ὕπνῳ μαλακῇσιν ἐπ' ὄμμασι πρὸς δέξασθαι,

πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τέλος ἕκαστον ἐπελθεῖν·

πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπίξηι, καὶ μετέπειτα,

δειλὰ μὲν οὐκ πρήξας, ὀπίπλησσο· χρηστὰ δὲ, τέρπου.

Ἀλλ' ἐμὲ ὑπισχνέομαι κειμήλια πολλὸν ἀμείνω

ἀφθίτοις χρυσοῖο πολὺ πρεσφερέστερα δείξειν.

φῶτα δὲ δίζηται ταλασίφρονα, ὅσκε ἑκάστου

ἐμμεμαὼς πρῶτα, μνωόμενός τε, καί μιν τε,

ὅστε διδάσκηται, κατὰ εἰδότας ἄγχι καθίζων.

Μᾶλλον ἐγὼ πίνυτοῖο παραίφασιν αἰὲν ἐρεύνων,

τέρπομαι, ἢ περ χρυσὸν ἀπόπτων κείμενον αὐδρῶν.

Ἀλλὰ θεοὶ σοφίης ἐρικυδέος ἡγεμονῆες κέκλυτε.

Σοφόν τι καὶ κακοῖς, ἀδύ, φρονεῖν.

Ἐγὼ μὲν οὖν ἄδομαι καὶ λέγομαί τι

σοφὸν, παρέσαντων μηδὲν ὧν πόλις νοσεῖ.

ἔνεστι δ' οἵκτος ἀμαθίᾳ μὲν ὠδαμοῦ,

σοφοῖσι δ' ἀνδράσιν. καὶ γὰρ ὠδὶ ἀζήμιον

γνώμην ἐνεῖναι τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν.

Μή ποτ' ἐπαινέσῃς, πρὶν ἂν ἴδῃς, ἀνδρὸς ἀφαίως

ὀργὴν καὶ θυμὸν, καὶ τρόπον ὁντιν' ἔχει.

πολλοί τοι κίβδηλον ὀπίκλοπον ἦθος ἔχοντες,

χρύπτουσ' ἐνθάμβοι θυμὸν ἐφημένοι.

τούτων δ' ἐκφαίνει πάντων χρόνος ἦθος ἑκάστου.

καὶ γὰρ ἐγὼ γνώμης πολλὸν ἁρ' ἐκτὸς ἔβλων.

Νοῦ, καὶ τότε πρᾶσσε.

Βραδέως ἐγχείρει τοῖς πρασσομένοις ἐγχρίσας ἦ,

πρᾶσσε βεβαίως.

Τὰ ἀφα-

Τὰ ἀφανῆ τοῖς φανερεῖς τεκμήρω.

Σωκράτης παρῄνει, ὡς ἥκιστα τοῖς δυνάσαις, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν.

Περίπλει ἀμεταμέλητα.

Σοφίη ἄθαμβος ἀξίη πάντων, πλειστάτη ὕσα.

Ὄφελος συμφορέων καὶ ἀσυμφορέων, τέρψις καὶ ἀτερπίη.

Ῥᾴθυμία δὲ μὴ μόνον φρονήσεως, ὠφέλησιν ἄλλα δὲ τούτοις, πλεῖον τοὺς ἔχοντας ἔβλαψε.

Βουλεύεσθαι μὲν δεῖ τὰ παρελθόντα τῶν μελλόντων.

Οὐ χρὴ δὲ ἀνευ τῶν σαυτοῦ μέλλειν τινὶ συμβουλεύεσθαι, σκέψασθαι πρῶτον πῶς ἀνευ τῶν αὐτοῦ διῴκησεν. ὁ γὰρ κακῶς διανοηθεὶς ἀνευ τῶν ἰδίων, οὐδέποτε καλῶς βουλεύσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

Λύπη σε μακρὰν προφύλαξαι ἀγαθὰ φρονοῦντα.

μιμοῦ τὸ καλὸν, καὶ μόνος σὺ βέλτιστος ἔσεσθε.

νόμος ἐστὶ Θεὸς, τοῦτον ἀεὶ σέβου τότε τίμα.

ξένος ὀφείλεις εἶναι τῶν † καλῶς φρονούντων.

ὅπου καλῶς βιοῖς, πρόσμενε, καὶ δυτυχήσας τὰ πρῶτα.

πρόσεχε τὰ πρώτων καλὰ, καὶ ταῦτα σὺ μιμοῦ.

φῆσιν ἡ ἀγαθὴν δεδεμένον, φύλασσε σαυτῷ.

σοὶ τοῦτο ἡρέσθω φίλον, μηδὲν ἀτακτεῖν,

τῷ ἡσυχίαν ἄγειν βίον ἵνα πρώτοτε τηρῇς.

ὑγιαίνειν δύναμαι τοῖς Θεοῖς, ἐφ' ὅσον ἔχεις ζῆν.

Παρεκτὸς παθήκειν λαβὼν δικαίως ἀπόδος.

Κυβερνήτου μὲν ἔργον ἀγαθοῦ, εἰς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἁρμόσασθαι· ἀνδρὸς δὲ σοφοῦ, πρὸς τὰς τῆς * ψυχῆς.

Ἐν μὲν τῷ πλεῖν, πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ· τὸ δὲ τῷ ζῆν, τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον.

Ὁδὸν μὲν τὴν * τελεωτάτην ἐκλέγεσθαι δεῖ· βίον δὲ τὸν ἀλυπότατον.

Μόνῳ τῷ λόγῳ καθάπερ ὅπλῳ χρῆσθαι σώφρονι, παρεκπαθητέον τὸν βίον καὶ τὴν νεότητα † καὶ ἐπιθυμήματα.

Βίος ἁρμόζων, ἀλυπότερος.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί φρόνησις; ἁρμονία ἔφη ψυχῆς. ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, τίνες φρόνιμοι; οἱ μὴ ῥᾳδίως, εἶπεν, ἐξαμαρτάνοντες.

Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς, τί δή ποτε οὐχ οἱ πλούσιοι πρὸς τοὺς σοφοὺς ἀπίασιν, ἀλλ' αὐτάπαλιν; εἶπεν, ὅτι οἱ σοφοὶ μὲν ἴσασιν, ὧν ἐστὶν αὐτοῖς χρεία πρὸς τὸν βίον· οἱ δὲ οὐκ ἴσασιν. ἐπεὶ μᾶλλον σοφίας ἢ χρημάτων ἐπιμελοῦντο.

Γρηγόριος ὁ θεολόγος εἶπεν, ὁ γὰρ ὂν τοῦ ὄφεως φρόνιμον πρὸς τὸ κακὸν, τῷ τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἀπλότητα μίξας, ἵνα τὸ φρόνιμον ἀσφαλὲς κακοῦργον γένηται, ἵνα τὸ ἁπλοῦν ἀσινὲς.

Obscurorum coniecturam ex euidentibus facito. Theobuli.

Socrates aiebat, aut quàm rarissimè proceribus, aut quàm gratissimè consuuendum.

Ea facito quorum te non pœniteat. Periandri.

Sapientia nihil admirans aut stupens, rebus omnibus digna est, vt omnium pretiosissima. Democriti.

Vtilium ac inutilium termini sunt, iucundũ (& iniucundum. Eiusdem.

Fortitudo cum prudentia quidem iuuat, sine ipsa verò magis ledit habentes. Isocrates ad Demonicũ.

Deliberando, coniecturam de futuris facies ex præteritis. Ibidem.

De rebus tuis consulturus aliquem, vide primùm quo pacto res suas administrauerit. Qui enim negocijs proprijs malè prospicit, nunquam bene consulet in alienis. Ibidem.

Dolor te rectè sapientem procul fugiet. Sotatis.

Imitare honestum, & optimus inter homines manebis.

Deus lex est, hanc omnino semper cole.

Hospes illorum esse debes qui bene sapiunt.

Vbi vitam honestam agis, illic mane, & omnia tibi fœliciter succedent. ἐν καλῷ.

In omnibus, quæ decora sunt, obseruata imitare. (tibi serua.

Sermonem bonum, quem audieris, acceptum

Hoc tibi placeat, ne quid indecorum aut petulans committas,

Vt per omnem vitam tranquillitate fruaris.

Sanitatem Deos ora, quandiu vixeris.

Depositum apud te iustè reddito.

Boni gubernatoris est, ventorum se mutationibus accommodare: viri autem sapientis, fortunæ. Ex Aristonymi Tomarijs.

Nauigando gubernatori auscultandum est: viuendo, illi qui plus ratione valet. * Malim τύχης. Socrates.

Via eligẽda planissima: vita autẽ iucundissima. *Ἀποτάτην.

Soli rationi, tanquam consultissimo tutori, vt vitam omnem, ita maximè iuuentutem credere conuenit. Idem.

Vita cuiusque moribus apta, minori molestia fertur. †Locus corruptus videtur.

Socrates interrogatus quid esset prudentia, animæ respondit concinnitas. Idem rogantiquinam prudentes essent, qui non facilè aberrant dixit.

Antisthenes interrogatus, quamobrem non opulenti sapientes adirent, sed contrà: dixit, quoniam sapientes quidem nouerunt quibus rebus ad vitam indigeãt, illi verò nesciunt. aliter enim magis sapientiæ quàm pecuniæ curam gererent.

Qui serpentis prudentiam in malis, columbinæ syncerritati circa bona miscuerit, is neq; prudentiam sinet malignam fieri, neq; simplicitatem stolidam. Gregorij Theologi.

De prudentia & sapientiæ differentia ex libro Plutarchi de morali virtute.

Rerum omnium alia absolutè quodammodo se habent, vt terra, & cælum, & astra: alia erga nos modo quodā affecta sunt, vt bonum, malum, eligendum, fugiendum, voluptas, dolor. Vtrumq; ratio complectitur. Superioris generis scientia est & contemplatio. Ex altero, quod videlicet nos respectat, deliberandi facultas oritur, et agendi. Huius virtus est prudentia, illius verò sapientia. A sapientia autem differt prudentia in eo, quod à contemplandi genere ad actiuum, affectionibusq; agitatum, conuersione & respectu quodam facto secundum rationē prudētia subsistit. Quapropter prudentia fortunæ opus est. Sapientia verò ne consilio quidem eget ad suum finem cōsequendum: in æternis enim, & eodem modo semper se habentibus versatur. Et quemadmodū Geometra non cōsultat, vtrū triangulus in ternos angulos abeat duobus rectis æquales, sed nouit: (sunt enim consilia earū rerum quæ aliàs aliter se habent, non autē firmarū atq; immutabilium:) Sic mens cōtemplatiua prima stabilia, vnam sempiternamq; naturam habentia, nulliq; obnoxia mutationibus exercens, à consilio capiendo libera est. At prudentiam in rebus errorū ac turbulentiæ plenis immersam, sæpe cum fortuitis misceri necesse est, & consultatione in rebus dubijs vti, & vbi consuluerit iam agere irrationali quoq; assistente atq; præsente, & simul à iudicijs tracto.

Eiusdem.

Nam circa bonum: prudentia quadrupliciter se gerit, quum aut adipiscitur bona, aut tuetur, aut adauget, aut prudenter vtitur. Hi prudentiæ aliarumq; virtutum sunt canones, quibus ad vtramq; vtendum est fortunam.

Eiusdem ex libro, anvtilis sit prænotio futurorum.

Porrò prudentia quidem non tam corporum, quàm rerum est inspectio, priusquam ipsas res homo aggrediatur, vt quàm commodissimè eas obuias, & quasi incidentes excipiat. Prospicit enim futura. Siquidem corpus anteriori solum parte oculis præditum est, posteriori verò omnino cæcum. Cogitatio autem præterita quoque memoriæ beneficio conspicit. Hic est enim ille scriba, qui semper intus manet & residet, vt Plato inquit: Hæc est animæ pars siue instrumentum, quod res transeuntes apprehendit, conseruat, sistit, & circulum facit, id quod præteryit reflectens, vt cum præsenti iungatur, nō permittens vt in infinitum abeat, & in natura non consistat, neque cognitione comprehendatur.

†Nimirum in margine scriptum in quibusdam qui dialogus est Platonis, in textum irrepsit. al. legitur μίνω.

Theophrast.

Oportet igitur virum, qui admiratione dignus haberi vult, sacrificandi studiosum esse, non quòd sumptuosè, sed quòd crebro hunc honorem numini tribuat. Illud enim diuitiarum, hoc pietatis signum est. Deinde parentes honestè alere, suamq; vitam

Ἐ'στι τοίνυν τῶν πραγμάτων τὰ μὲν ἁπλῶς ἔχοντα, τὰ δὲ πῶς ἔχοντα πρὸς ἡμᾶς. ἁπλῶς μὲν οὖν ἔχοντα, γῆ, οὐρανός, θάλασσα· πῶς δὲ ἔχοντα πρὸς ἡμᾶς, ἀγαθόν, κακόν, αἱρετόν, φυκτόν, ἡδύ, ἀηδές. ἀμφοῖν δὲ τοῖν λόγοιν θεωρητικοῦ ὄντος, τὸ μὲν περὶ τὰ ἁπλῶς ἔχοντα μόνον, ἐπιστημονικόν καὶ θεωρητικόν ἐστι· τὸ δὲ περὶ τὰ πῶς ἔχοντα πρὸς ἡμᾶς, βουλευτικόν, καὶ πρακτικόν. ἀρετὴ δὲ, τούτου μὲν ἡ φρόνησις, ἐκείνου δὲ ἡ σοφία. διαφέρει δὲ σοφίας φρόνησις, ἢ τοῦ θεωρητικοῦ πρὸς τὸ πρακτικὸν καὶ παθητικὸν ἐπιστροφῆς καί τινος γνωμόνης ὑφίσταται κατὰ λόγον ἡ φρόνησις. διὸ φρόνησις μὲν τύχης δεῖται. σοφία γ' ἂν δεῖται πρὸς τὸ οἰκεῖον τέλος, οὐδὲ βουλῆς. ἔστι γὰρ περὶ τὰ ἀεὶ καὶ τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ἔχοντα. καὶ καθάπερ ὁ γνωμίζων ἂν βουλεύεται περὶ τοῦ τετράγωνου, εἰ δυοῖν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς ἐντὸς γωνίας, ἀλλ' οἶδεν (αἱ γὰρ βουλαὶ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐχόντων, ἂν περὶ τῶν βεβαίων καὶ ἀμεταπτώτων) οὕτως ὁ θεωρητικὸς νοῦς περὶ τὰ πρῶτα, καὶ μόνιμα, καὶ μίαν ἀεὶ φύσιν ἔχοντα, μὴ διαφερόντως μεταβολὰς, ἐνεργῶν, ἀπήλλακται τοῦ βουλεύεσθαι. τῷ δὲ φρόνησιν εἰς πράγματα πλάτης μετὰ καὶ παρεμπτῆς καθήκουσαν ὑπομένουσαν τοῖς τυχηροῖς πολλάκις ἀναγκαῖόν ἐστι, καὶ τῷ βουλευτικῷ χρῆσθαι περὶ τὰ ἀδηλότερον· ᾧ γ' ὁ πρακτικῷ ὁ βουλευτικὸν ἐκδεχόμενον ἐνεργεῖν ἤδη, καὶ ἅμα συμπαρόντος καὶ συνεφελκομένου τοῖς χρήσιμον.

Καὶ γὰρ περὶ τἀγαθὸν ἡ φρόνησις πραγματεύεται τριττῶς, ἢ κτωμένη τἀγαθὰ, ἢ φυλάττουσα, ἢ αὔξουσα, ἢ χρωμένη ὀρθῶς. ὅτοι τ' φρονήσεως καὶ τῶν ἀρετῶν εἰσι κανόνες, οἷς πρὸς ἀμφότερα χρηστέον.

Ἀλλὰ μὴν ἡ φρόνησις, ἀ σωμάτων, ἀλλὰ πραγμάτων ὄψις ἐστὶ, πρὶν ἐν αὐτοῖς γενέσθαι τὸν αἰφνίδιον, ὅπως ἄριστα χρήσηται τοῖς ἀπροσδοκήτοις καὶ παρεστηκόσι, παρέχουσα σκοπεῖν τὸ μέλλον. τὸ μὲν οὖν σῶμα, πρόσω μόνον ὠμμάτωται, τοῖς δ' ὄπισθεν τυφλόν ἐστιν ἀτεχνῶς. ἡ δὲ διάνοια καὶ τὰ παρωχημένα βλέπειν τῇ μνήμῃ πέφυκεν. ὁ γὰρ ἐγκαθήμενος ἀεὶ καὶ οἰκουρῶν γραμματεὺς ὁ † μίνως, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, οὗτός ἐστι, καὶ * προσέχουσα σύστασις τῆς ψυχῆς, εἴτε μέρος, εἴτε ὄργανον, ὃ τῶν πραγμάτων ἀπιλαμβάνεται φερομένων, καὶ φυλάττει, καὶ ἵστησι, καὶ κύκλον ποιεῖ τὸ παρωχημένον ἐπιστρέφουσα, καὶ συνάπτουσα τῷ παρόντι, καὶ τοδαρρὲς εἰς τὸ ἄπειρον οὐκ ἐῶσα, καὶ ἀνυπαρκτίζον, καὶ ἄγνωστον.

Χρὴ τοίνυν τὸ μέλλοντα θαυμαζήσεσθαι, περὶ ὃ θεὸν φιλοθύτην εἶναι, μὴ ᾧ πολλὰ θύειν, ἀλλ' ᾧ πυκνὰ τιμᾶν τὸ θεῖον. τὸ μὲν γὰρ εὐπορείας, τὸ δ' ὁσιότητος σημεῖον. ἔπεσται γοῦν γνησίως καλῶς, ταῖς τ' ἐκείνων βουλήσεσι τὸν αὐ-

τὸν αὐτῆς βίον ὑπειρῆ κατασκευάζειν. ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος, ἀλλὰ τῆ τε τῆς φύσεως τῶν τε πόλεως νόμων ὀλιγωρῶν, ἀμφοτέρους τοὺς τῆς δικαιοσύνης τρόπους παραβέβηκε. καὶ μὴν καὶ γυναικὸς καὶ παίδων ἐπιμελητέον καλῶς καὶ φιλανθρώπως. οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸ γῆρας ἀμείβονται τὰς θεραπείας, ἡ δ' ἐν ταῖς νόσοις καὶ ταῖς καθ' ἡμέραν οἰκονομίαις ἀποδώσει τὴν ἐργασίαν. ἐὰν δέ τινι συμβάλλειν ἀνάγκη ᾖ, μὴ τῷ βεβαίῳ πειρῶ τοῦτο προσφέρειν. Προνοητέον γὰρ ἀνδρὸς δανείσαντα προνοήσαντος, ἀπολαβεῖν φιλικῶς· ὑπὸ σπουδαζόντα φιλανθρώπου, κομίσασθαι φιλαπεχθημόνως.

Προνοητικὸν ἔργον, μέλλουσαν ἀδικεῖσθαι φυλάξασθαι· ἀναλγησίας δέ, τὸ * ἡδόμενον μὴ ἀμύνασθαι.

Ἐκ μὲν τῆς προμαθητικῆς, προγνῶσιν ἔφασαν δεῖν ἐπιζητεῖν. ἐκ δὲ τῆς ἰατρικῆς, τὴν τε προγνώσεως, ἐπισώρθωσιν. ταῦτα γὰρ ἔσχατα τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. ἐκ μὲν τῆς μουσικῆς αἴσθησιν ἀκριβῆ τε καὶ ἐπιστημονικήν. ἐκ δὲ τῶν μαθηματικῶν ὀνομαζομένων, συλλογισμόν τε καὶ ἀπόδειξιν τῶν δι' αὐτῶν νοημάτων.

Ἀριστοτέλης εἶπεν· ὅπως μὴ ἡμῖν τὰ πράγματα ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι ὡς γίνεται.

Ἔτι δὲ φρόνησις μὲν ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ προαιρετικὴ τῶν * παρ' εὐδαιμονίαν * τεινόντων.

Ἔργα μὲν τῆς φρονήσεώς ἐστι, τὸ εὖ βουλεύεσθαι, τὸ κρίνειν τὰ ἀληθῆ, καὶ τὰ καλὰ, καὶ πρὸς τὰ ἐν τῷ βίῳ αἱρετὰ καὶ φευκτά. τὸ χρῆσθαι καλῶς πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν ἀληθοῖς. τὸ ὁμιλῆσαι ὀρθῶς. τὸ σωφρονίζειν τοὺς χαμῆλους. τὸ ἀγχίνοιαν χρῆσθαι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. τὸ ἐμπειρίαν ἔχειν τῶν χρησίμων πρὸς τὰ πράγματα. μνήμην δὲ, καὶ ἐμπειρίαν, καὶ ἀγχίνοιαν, καὶ δεξιότητα, καὶ βουλαίαν, ἤ τοι ἀπὸ φρονήσεως ἕκαστα αὐτῶν ἐστιν, ἢ παρέπεται τῇ φρονήσει. καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, οἷον * συναίτια τῆς φρονήσεως, καθάπερ ἡ ἐμπειρία, καὶ ἡ μνήμη· τὰ δὲ, οἷον μέρη, οἷον εὐβουλία τε, καὶ ἀγχίνοια.

* Νομίζειν τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν τῷ πολλὰ κεκτῆσθαι κεῖσθαι, * ἀλλ' ἐν ᾧ τῇ ψυχῇ εὖ διακεῖσθαι. καὶ γὰρ οὐδ' ὃ τὸ σῶμα αὐτὸ ὃ λαμπρᾷ ἐσθῆτι κεκοσμημένον φαίη τις ἄν μακάριον, φήσαι δ' ἂν τὴν ὑγίειαν ἔχον, καὶ εὐσυδαίμονα διακείμενον, κἂν μηδὲν τῶν προφημένων αὐτῷ παρῇ. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ψυχὴν ἐὰν ἡ πεπαιδευμένην, τοιαύτην καὶ τοιοῦτον αἴσθεσθαι εὐδαίμονα προσαγορευτέον ἐστίν. Οὐκ ἄν τις * ἐκ τούτων ἡ λαμπρᾷ κεκοσμημένος, αὐτὸς μηδενὸς ἄξιος ὤν. ὅτε γὰρ ἵππος, κἂν φάλαια χρυσᾶ καὶ σκεύη ἔχῃ πολυτελῆ, φαῦλος ὤν, τοιοῦτον οὐκ ἄξιόν τινος νομίζομεν εἶναι· ἀλλ' ὃς ἂν διακείμενος ᾖ εὐσυδαίμως, τοῦτον μᾶλλον ἐπαινοῦμεν. ὥσπερ γὰρ ἂν τις τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ χείρων εἴη, κατάγλαος ἂν ἡδοιτο· τὸν αὐτὸν δὲ-

ad ipsorum voluntatem instituere. Qui enim talis non est, sed naturæ & ciuitatis leges negligit, vtrumque iustitiæ modum transgressus est. Vxoris etiam & liberorum honestè ac humaniter habenda est cura. Rependent enim officia liberi in senectute. Vxor in morbis & quotidiana rei domesticæ administratione beneficium reddet. Quòd si cum quopiam contrahendum sit, cum aliquo constante id fieri studendum. Prudentis enim viri est, qui mutuum prudenter dedit, id amicè recipere: non postquam humaniter contractum est, odiosè accipere.

Prudentiæ est, futuram iniuriam præcauere; indolentiæ verò, quod factum est non vlcisci. Democriti.

** γιγνώσκειν lib. Incerti autoris.*

E futurorum præsagijs prouidentiam iubemur inquirere: E medicandi verò simul & præsagiendi arte restitutionem. Isti enim termini sunt scientiæ medicæ. Ex Musica sensus exactus & scitus petendus est. Ex mathematicis verò scientijs discenda est ratiocinatio, & demonstratio eorum circa quæ versantur.

Aristoteles dixit: Quoniam euentus quidem rerum nostræ voluntati se haudquaquam accommodant, nos certè voluntatem euentibus accommodare oportet. Aristotelis.

Prudentia virtus est rationalis partis, ad fælicitatem spectantia præparans.

** πρὸς. Aristotelis in libello de virtutibus.*

Prudentiæ autem effecta sunt, consilium agitare, discernere bona & mala, & omnia quæ sunt in vita sequenda & fugienda, honestè vti omnibus bonis, cum alijs rectè versari, prospicere occasiones, solerter verbis & rebus vti, experientiam habere vtilium omnium. Memoria autem, peritia, & solertia, vel manant à prudentia, vel prudentiæ sunt affectæ: aut partim prudentiæ adminicula, vt experientia & memoria: partim tanquam prudentiæ partes, vt consilium & solertia.

** σωτηρίων. Ibidem.*

** παρώντια.*

Existimandum est fælicitatem non in magnitudine possessionis esse sitam, sed in bono statu animæ. Etenim neque corpus ornatum veste splendida beatum aliquis dixerit: sed quod sanitate fruitur, & bene se habet, licet nihil ex prædictis ei adsit. Eodem modo si anima bene sit instituta, ipsam, & hominem huiusmodi fælicem appellare conueniet: non illum verò, cui ornatus foris magnificus nitet, cùm ipse nullius sit precij. Quoniam ne equum quidem, licet phaleris aureis & reliquo apparatu precioso ornetur, magnifaciemus, si natura malus sit. At illum, qui natura sit generosus, impensiùs laudamus. Quemadmodum enim ille ridiculus fuerit, qui seruis suis deterior est: ita non

Aristotelis? * νομίζειν δὲ. * μᾶλλον δὲ ἐν τῷ καλῷ ψυχῇ. * ἐκτὸς ἢ.

minus habendi sunt miseri, quorum possessio maioris est precy, quàm ingenium proprium. Atque hoc reuera sic habet. Parit enim, vt prouerbio dicitur, saturitas ferocitatem: imperitia autem potestati coniuncta, insaniam. Nam quibus male affectus est animus, illis non diuitiæ, non robur, non forma pro bonis sunt: sed quo maius augmentum acceperint, eo pluribus maioribusq; damnis possessorem suum mulctant, cuicunque sine prudentia accesserint.

Iambliehi ex epistola ad Aphaleum de prudentia.

Prudentia virtutum princeps est, reliquisq; omnibus vtitur, atque ipsarumq; ordinem, modum, & occasionem in præsentia, tanquam oculus quidam mentis vndequaque lucidissimus, ostendit. Generatur ergo hæc primùm quidem à sincera perfectaq; mente, atque sic genita in ipsam mentem intuetur, à qua perficitur, modumq; & exemplar inde sibi pulcherrimum omnium suarum actionum habet. Quod si quæ nobis etiam cum Deis intercedit communitas, ea maximè virtutis huius gratia consistit, & per hanc in primis ipsis assimilamur. Huius beneficio bona & vtilia, honesta & turpia discernimus, factaq; conuenientia iudicamus, ac emendamus. Denique vt paucis omnia complectar, gubernatrix est hominum, & omnis inter ipsos constitutionis princeps. Ciuitates quinetiam, & familias, priuatamq; singulorum vitam ad exemplar diuinum referens, qua potest optima similitudine depingit, hoc delet, illud inscribit, vtrobique assimilationis modo studens. Meritò igitur Deo similes facit sui possessores prudentia.

*ἐγκειρ. forte εὐκαιρότατα pro τύχαις.

†ὁ λόγος.

*αὐτῶν.

Periandri.

Quærenti quid in minimo maximum esset, respondit Periander, bona mens in corpore humano.

Democriti.

Magna gaudia ex facinorum præclarorum spectaculo nascuntur.

Platonis in Phædro.

Corporis amatorem inuidum esse necesse est, ita vt amatum cùm à multis alijs studijs & conuersationibus, ijsq; vtilibus arcendo, ex quibus maximè vir euaderet, ingentis ipsi causa damni sit: tum in primis ab illa disciplina prohibendo, per quam sapientissimus efficeretur, nempe diuina philosophia, à qua amator procul abducere amatum compellitur, metuens ne ab eo, si fiat sapientior, contemnatur.

Eiusdem.

Prudentia & magna vis naturæ coniungi solent. Semper se mutuò persequuntur, quærunt, & conueniunt.

Pythagoræ.

Recordare quòd cùm homines omnes maximum esse bonum in sapientia situm asserant, tam pauci interim ad possessionem eius annitantur.

πον οἷς πλείστος ἀξίαι τὼ κτῆσιν εἰ) συμβέβηκε τῆς ἰδίας φύσιως, ἀθλίως τύτως εἰ) δεῖ νομίζειν. ἡ δ' τὸ κατ' ἀλήθειαν ὕτως ἔχει. πίπτει γὰρ, ὥσπερ φησὶν ἡ παροιμία, κόρις μὲν ὕειν, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἐξουσίας αἴσιον. τοῖς γὰρ ἀμοιρεῖν μὲν τὰ ἐκ τὼ ψυχὼ κακῶς, ὕτε πλοῦτος, ὕτε ἰσχὺς, ὕτε κάλλος τῶν ἀγαθῶν ὄντι· ἀλλ' ὅσῳ περ αἱ αὐταὶ μᾶλλον αἱ ἀμαθίαι καὶ ὑπερβολαὶ ὑπάρξωσι, τοσύτῳ καὶ πλείω καὶ μείζω τὸν κεκτημένον βλάπτουσι, χωρὶς θεμιτίως ὠφελημένων.

Τὼ ἡγεμονεύσαντα τῶν ἀρετῶν φρόνησιν, καὶ χρωμένω αὐταῖς ὅλαις, καθάπερ ὄμμα νοερὸν τάξις τις ἐν μέρα αὐτῶν, καὶ τὼ * εὐκαιροτάτω εὖ ἀμφισβήσαι, ὑποδείκνυσιν † ὅλον ὑπαγωγὸς ὁ τῶ παρόντι. αὕτη τοίνυν τοσηνδεμὴν μὲν τὸν ἀδὲ χεται τὼ ἀποβλήτων ἀπὸ τῦ καθαρῦ καὶ τελείυ. φρονεμένη δ' ὕτως, εἰς αὐτὸν τὸν νῶν ἀποβλέπει, καὶ τελεῖται ὑπ' αὐτῦ, μίζον τι καὶ τῶ δέδυγμα αὐτὸν ἔχει κάλλιστον τ' ὁ αὐτῇ πασῶν ἐνεργειῶν. εἰ δέ τις ὀρθὴ καὶ πρὸς Θεὸς ἡμῖν κοινωνία, δι' ταύτης μάλιστα τῆς ἀρετῆς αὕτη σωίσαται, καὶ κ' ταύτῃ ἀμφοτέρως πρὸς αὐτὸς ἀφομοιόμεθα ἀγαθῶν τε καὶ συμφερόντων καὶ καλῶν καὶ τ' ἐναντίων διάγνωσις ἀπὸ ταύτης ἡμῖν πάρεστιν, ἔργων τε πρεσπόντων κρίσις, καὶ κατόρθωσις δι' * αὐτὼ κατευθύνεται. καὶ συλλήβδην φάναι, κυβερνητικὴ τις ὀρθὴ τ' αἰ θρώπων, καὶ τῆς ἄλης ὁ αὖτις ἀμφοτάξεως ἀρχηγὸς, πόλις τε καὶ οἴκυς, καὶ τὸν ἴδιον ἕκάστου βίον εἰς τὼ δέδυγμα ὃ θεῖον ἀναφέρουσα, διαζωγραφεῖ κ' τ' ἀείσην ὁμοιότητα· ὃ μὲν ὀξαλείφουσα, ὃ δὲ ἐναπομοργυμένη· τὰ δὲ ἀμφότερα συμμέτρως ἀπεικάζουσα. εἰκότως ἄρα καὶ θεοφιλεῖς ἀπεργάζεται τὺς ἔχοντας αὐτὼ ἡ φρόνησις.

Περίανδρος ἐρωτηθεὶς, τί μέγιστον ἐν ἐλαχίστῳ, εἶπε, φρένες ἀγαθαὶ ἐν σώματι αἰθρώπυ.

Αἱ μεγάλαι τέρψεις ἀπὸ τῦ θαῦμα τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνεται.

Φθονερὸν δὴ ἀνάγκη εἶ), καὶ πολλῶν μὲν ἄλλων συνουσιῶν ἀπείργοντα, καὶ ὠφελίμων, ὅθεν αὖ μάλιστα ἀνὴρ γένοιτο, μεγάλης αἴτιον εἶ) βλάβης. μεγίστης δ' τῆς, ὅθεν αὖ φρονιμώτατος τις εἴη. τῦτο δὲ ἡ θεία φιλοσοφία τυγχάνει οὖσα, ἧς ἔρασιν παιδικὴ ἀνάγκη πόρρω ἐλθεῖν, ἀφέμενον ὄντα τῦ καταφρονηθῆναι.

Πέφυκε ξυνιέναι εἰς ὃ αὐτὸ φρονεῖς τε καὶ δύναμις μεγάλη. καὶ ταῦτα ἄλληλα ἀεὶ διώκει, καὶ ζητεῖ, καὶ συζύγνεται.

Υ πομίμνησκε σαυτὸν, ὅτι πολλοὶ μὲν ἀνθρώποι μέγιστον ἀγαθὸν τὼ φρονεῖν εἶ) λέγουσιν· ὀλίγοι δ' εἰσὶν, οἱ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τῦτο κτήσασθαι εὐτυχήσαντες.

Σωκράτης

Σωκράτης ὁ φιλόσοφος, πολλὰ τῇ φίλῃ αὐτῷ πεμπόντων, ὅπως μηδὲν δεχόμενος, δηλὸν τοῦτο τῷ τῆς Ξανθίππης δηλώσειε, ἔφη· εἰ τὰ διδόμενα πάντα ἐπίμως λαμβάνωμεν, ἴσως αἰτοῦντες τοὺς διδόντας ἔξομεν.

Εἴπε τις τῷ Διογένει ἀνόητον εἶναι. ὁ δὲ, ἀνόητος μὲν οὐκ εἰμὶ, ἔφη, τὸν δὲ αὐτὸν ὑμῖν νοῦν οὐκ ἔχω.

Πωλούμενος ἐν Κορίνθῳ, ἐρομένου τοῦ κήρυκος, τί ἐπίστανται; εἰ δεσπόσειν, ἔφη, ἄρχειν τῶν ὁ κήρυξ γελάσας, μέγα ἐπιτήδευμα πωλῇ, εἴ τις θέλοι τοιαῦτα κύριον.

Σωφρονέστερον δὲ οἶμαι τὸ μὴ δεῖν παθεῖν ἐγκαλεῖν, τοῦ περὶ παθεῖν φυλάξασθαι * τοῦ μὴ παθεῖν.

Ξένης πόσεις ἰδίᾳ φράσειν φάσκοντος αὐτῷ, ὅπως * τοὺς φονεύσοντας ἐπιβουλεύοντας ἐκκλείσειεν εἶπεν. ὁ δὲ πρεσβύτης, δός, ἔφη, μοι τάλαντον, ἵνα δόξῃς μεμαθηκέναι τὰ σημεῖα τῶν ἐπιβουλευόντων. ἔδωκεν οὖν θαυμάζων τὸ μέθοδον τοῦ ἀνθρώπου. (γνώ-

Χρύσιππος ὁ Στωϊκὸς ἔφη, τὴν διάνοιαν εἶναι λόγον πη-

Ὥσπερ οἱ ἐν διδίᾳ πλέοντες ἐν τοῖς πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἕτοιμα· οὕτως οἱ ἐν δυτυχίᾳ φρονοῦντες, ἐν τοῖς πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἑτοιμάζεσθαι βοηθήματα.

Ἴσον ἐστὶν ὦ βασιλεῦ παρ' ἐμοὶ κέκριται, φρονέοντά τι δεῖν, ἐν τῷ λέγειν χρηστὰ ἐλέγχειν πεφυκέναι.

Σὺ δὲ μαθὼν ὅσον φρονεῖσθαι χρῆσιν ἔστιν, ἢ οἴκ τείρεσθαι, ἅμα τε οἰκεῖον ἐς τὰς τοκέας καὶ ἐς τοὺς κρείσσονας τεθυμῶσθαι, ἅπερ εἰς τὰ οἰκεῖα.

Οἷον ὅτε τέτταρα ἐφήσαμεν ἀρετῆς εἴδη γενέσθαι, δῆλον ὡς ἓν ἕκαστον αὐάγκη φάναι, τεττάρων ὄντων. τί μήν; καὶ μὴν ἓν γε αὖ πολλὰ ταῦτα προσαγορεύομεν. ἀνδρείαν γὰρ φαμὲν ἀρετὴν εἶναι, καὶ τὴν φρόνησιν ἀρετὴν, καὶ τὰ δύο τἆλλα, ὡσαύτως πολλά, ἀλλ' ἓν ἕκαστον μόνον ἀρετήν. παντὶ μὲν οὖν. ἢ καὶ τοῦτ' ἂν διαφέρειν ἀλλήλοιν τὼ πρότω τὼ δύο, καὶ δύ' ὀνόματα ἐλαχέτην, καὶ τὰ ἄλλα, οὐδὲν χαλεπὸν εἰπεῖν. ἦ γὰρ ἀμφοῖν ἑπομασάμεθα ἀρετὴ, καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐκ ἀπεῖπες ἔπι. πῶς λέγεις; οὐδὲν χαλεπὸν ὅγε λέγω δηλῶσαι. ἀμφισβητοῦμεν γὰρ ἀλλήλοις τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν. πῶς οὖν φῂς; ἐρώτησόν με, τί ποτε εἶν προσαγορεύοντες ἀρετὴν, ἀμφότερα, δύο πάλιν αὐτὰ προσείπομεν, τὸ μὲν ἀνδρείαν, τὸ δὲ φρόνησιν. ἐρῶ γὰρ σοι τὴν αἰτίαν, ὅτι τὸ μὲν δεῖ φόβοι, ἢ καὶ τὰ θηρία μετέχει τῆς ἀνδρείας, καὶ τάχιστα παίδων ἅπαντα πεφύκασιν, αἴδε γὰρ λόγου καὶ φύσει γίγνεται ἀνδρεία ψυχή· αἴδε δὲ οὐ λόγου ψυχὴ φρόνιμός τε καὶ ἱκανὴ ἔχουσα ὅτ' ἐγένετο πώποτε, ὅτ' ἔστι, καὶ οὐ μὴ ποτε γένηται, ὡς ἔστος ἑτέρου. ἀληθῆ λέγεις.

Πῶς γὰρ ὦ φίλε δυνατὸν οὐ τις ἀρχόμενος ἀπὸ δόξης ψευδοῦς * εἶτ' ἀληθείας καὶ μικρὸν μέρος ἀφικόμενος,

Socrates philosophus obiurgatus ab vxore Xanthippe, quod multa missitatibus amicis nihil acciperet, dixit: Si omnia quæ dantur statim acciperemus, ne si peteremus quidem inposterum vt darent, habituri essemus.

Diogenem quidam amentem vocabat. cui ille: amens quidem non sum, nō tamen eandem, quam vos, mentem habeo.

Idem in Corintho vendendus, interrogante præcone quidnā calleret, respōdit hominib. imperare. Risit præco, & magnū (dixit) artificium vendo. si quis sibi dominum velit emere.

Prudentius agit, qui sibi cauet priusquam malum ingruat quàm qui malo iam accepto ad accusandum conuertitur. Gzi. *τῦ.

Cùm hospes quidā seorsim se indicaturū ei diceret, quo pacto insidiatores pnosse posset, narraret sibi iussit. Tum ille, Da mihi, inquit, talentū, vt insidiātiū notas callere videaris. Dedit igitur, solertiā hominis admirat°. (nu esse fontē. * πεῖθοι. Dionysij.

Chrysippus Stoicus cogitationē dixit oratione. Chrysippi.

Vt qui nauigant ventis secundis, instrumēta quoq; parata habent, quibus se cōtra tempestatē aduersam muniāt: ita qui cum bona fortuna sapiunt, ēt ad infortunia sibi auxilia præparāt. Socratis.

Idem, ô rex, meo qdē iudicio, esse videtur, vel ingenio suo sapere, vel rectè dicentis obtēperare. Herod. hist. lib. 7.

Tu verò cùm iam didiceris quantum inuidiam sustinere quàm misericordiam præstet, & qualis res sit parentibus & excellentioribus succensere, domum abi. Eiusd. lib 3.

Cùm quatuor virtutis species posuerimus, liquet singulas vnū quippiam nominandas esse, quāuis sint quatuor. Quid ita? Sanè hæc omnia vnū appellamus. Fortitudinem enim virtutem esse dicimus, prudentiam virtutem, & reliqua duo similiter, quasi reuera non multa sint, sed vnum id solum, quod virtus est. Omnino quidem. In quantum igitur duo hæc inter se differūt, & duo nomina acceperūt, atq; alia duo similiter, difficile dictu non est. In quantū verò in vtrisq; vnū posuimus, idq; virtutē vocauimus, & in duob. reliquis similiter, nō ita facile. Quomodo istud ais? Nō est arduum, quod dico, explanare. Agè ergo interrogandi te, pōdus ndq; munus inter nos partiamur. Quo pacto? Interroga tu me, quare vnū appellaues virtutem, duo vtrag; rursū diximus, alterū fortitudinē, alterū verò prudētiā. Causam equidē tibi affero, quod alterum circa timores versatur. Vnde belua quoq; fortitudinis participes sunt, & infantiū animi. Natura enim quodāmodo & sine ratione animus fortis efficitur: sed absq; ratione prudens animus et mentis cōpos nec fuit vnquam, nec est, nec erit. Aliud ergo hæc est, quàm illa. Vera loqueris. ¶ *Quomodo amice posset quisquam initiò à falsa opinione facto, & ne particulam quidem exiguā veritatis adeptus,* Eiusdem. * καὶ τῆς ἀληθείας μικρὸν μέρος μηδ'

peruenire tamen propè ad prudentiam? Nullo pacto.

Prudenter facta tanquam in vas inane, alia aliis superinjcere oportet.

Prudens vir ad vitam, quasi viam quandam, non preciosius viaticum, sed quod magis necessarium est, comparat.

Prudentia & bona fortuna ita se habent inuicem. Prudentia res est rationem habens, & verbis effabilis, ordinata & definita. Fortuna verò neq; sermone rectè comprehenditur, neq; rationem habet, inordinata omnino ac infinita. Illa prior est dignitate & potentia: hac vtroque posterior. Solet enim illa gubernare, determinareq;: hac verò regi & terminari. Iunguntur tamen aliquando, & simul vtraque conueniunt, prudentia simul & bona fortuna. Cæterùm semper oportet naturam rationalem, & quæ sermone definiri potest, habere quod terminet ac disponat. Irrationalem autem, & verbis non effabilem, habere opus est alteram naturam, à qua definiatur & ordinetur. Eadem enim vbique est ratio de infinita & finiente natura. Siquidem infinita, vt materia & substantiæ rationem habentia, terminari & disponi apta sunt ab aliys ratione & prudentia præditis: quæ quidem cùm artis efficientiúq; causa locum habeant, ordinare ac finire cætera solent.

Natura quas diximus aliter atq; aliter coniuncta, magnam atq; variam iunctorũ differentiam constituunt. Nam in vniuerso vtriusque naturæ coniunctio, eius inquam quæ semper monet, & alterius quæ semper patitur, mundum efficit: aliter enim rerum vniuersitas salua manere non posset, nisi genitum & diuinum, semper agens, semperq; patiens certa ratione cõuenirent. In homine partis irrationalis cum rationali consensus, virtus sit. Nam hic quoq; si partes vtrinq; dissideant, virtus cõstitui nequit. In ciuitate, subditorum ad principes coniunctio, imperium & concordiam parit. Vbi nimirum præstantiores imperant, inferiores parent: ex vtriusque autem imperium & concordia consistunt. Eodem modo vt vniuersum, sic familiam vnamquanque consensus & disciplina concordi ratione instituta conseruant. Porrò in vita hominum tristitiam & voluptatem, lætam & tristem fortunam miscri oportet. Opus enim habet vita, vt nunc remittatur, nunc intendatur, modo mœsta, modo hilaris, iam fortunata, iam infortunata sit. Nam quæ nobis aduersa sunt, animum contrahunt, ingeniúq; vim continent: exoptata quiete permulcent, & lætitia diffundunt, vnde recentior & promptior ad actionem

κτήσασθαι χρεὼν φρονήσεως δαμῶς.

Ὡς γὰρ εἰς κενὸν σκάφος, † τὰ ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἔρμματα δεῖ προσεμβάλλειν.

Ὁ φρόνιμος ὥσπερ εἰς ὁδὸν τὸν βίον, οὐ τὰ πολλοῦ ἄξια συμπάσιον ἐφόδια, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαιότερα.

Φρόνησις γὰρ εὐτυχία ὡδὲ ἔχοντε πρὸς ἄλληλα. Φρόνησις μὲν, ὃ ῥητὸν καὶ λόγον ἔχον· τεταγμένον γάρ τι καὶ ὡρισμένον ἐστί. Εὐτυχία δὲ, ὃ ἄῤῥητον καὶ ὃ ἄλογον· ἄπαυστον γάρ τι καὶ ἀόριστόν ἐστι. καὶ ὃ μὲν ἀρχὰ τῇ δυνάμει πρόσεστον, ὃ δὲ ἀρχᾶ τῇ δυνάμει ὕστερον. ὃ μὲν γὰρ κυβερνᾶν τῇ ὁρίζειν πέφυκε, ὃ δὲ κυβερνᾶσθαι τῇ ὁρίζεσθαι. λαμβάνοντι μέντοι γε συναρμογὰν ἀμφότερα, φρονήσιος μὲν εὐτυχίης εἰς ταὐτὸ συνδραμούσας. ἀεὶ γὰρ δεῖ, τὰν μὲν ῥητὰν καὶ λόγον ἔχουσαν φύσιν, ἔχειν ὃ περαίνῃ τε τῇ συνταξόμενον· τὰν δὲ ἄῤῥητον τῇ ἄλογον, ἔχειν ὑφ' ᾧ περαίνηταί τε τῇ συνταχθήσεται. ἔχῃ γὰρ ὅπως ὁ λόγος κρατῇ πάντων, ὅ τε τᾶς ἀπείρου φύσιος καὶ τᾶς περαινούσας. τὰ μὲν γὰρ ἄπειρα, φύσιν ἔχῃ περαίνεσθαί τε καὶ συντετάχθαι ὑπὸ τῶν λόγον ἐχόντων ἀεί τῇ φρονήσιν· ὕλαις γὰρ καὶ οὐσίας ἔχουσι τάξιν. τὰ δὲ περαίνοντα, ὀξ αὐτέων συντετάχθαι τε καὶ ὠφελεῖσθαι· τέχνας γὰρ καὶ αἰτίας ἐνεργατικᾶς ἐπέχουσι τάξιν.

Ἁ δὲ συναρμογὰ τούτων τᾶν φύσιων κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα γινομένα, μεγάλαν καὶ ποικίλαν πεποίηκε τὰν διαφορὰν τῶν συναρμοσμένων. ἔν τε γὰρ τᾷ τῶν ὅλων εὐεκτᾷ συναρμογὰ συναμφοτέρων τᾶν φύσιων, τᾶς τε ἀφθάρτου φύσιος, καὶ τᾶς ἀφθάρτου, κόσμος ἐστί. ἄλλως γὰρ οὐκ ἐνεδέχετο σώζεσθαι τό τε ὅλον καὶ ὃ πᾶν, μὴ συναρμογὰν ἔχοντος τῶ θνατῶ ποτὶ τὸ θεῖον, καὶ τῶ ἀφθάρτω ποτὶ τὸ ἄφθαρτον. ἔν τε τῷ ἀνθρώπῳ συναρμογὰ τῶ ἀλόγω μέρεος τᾶς ψυχᾶς ποτὶ τὸ λόγον ἔχον, ἀρετά. ὅτε γὰρ ἐν τούτοις ἐνδέχεται σύμφωνος εὐέμεν ἁ διαφορέοις τοῖς μέρεσιν, ἀποτελεσθῆναι ἀρετάν. καὶ τὸ πόλει δὲ, τῶν μὲν ἀρχομένων ποτὶ τὼς ἄρχοντας, ἀποτελεῖ κράτος καὶ ὁμόνοιαν. τὸ μὲν γὰρ ἄρχειν, ἴδιον τῶ κρείσσονος· τὸ δ' ἄρχεσθαι ῥᾴον τῶ χείρονος. τὸ δὲ κρατεῖν τῇ ὁμονοεῖν, κοινὸν ἀμφοτέρων. ὁ δὲ αὐτὸς τρόπος τᾶς ἐφ' ὅλω καὶ τᾶς ὅτι τῶ οἴκω συναρμογᾶς σωτίζεταί τε καὶ * σωτίζουσι ἐπῳδᾶς καὶ παιδείας, ποτὶ λόγον ἐς ταὐτὸ συνδραμούσας· καὶ λύπας δὲ, τῇ ἡδονᾶς, τῇ εὐτυχίας, τῇ * ἀτυχήματα. χρὴ ζῆν γὰρ τὸν βίον τυγχάνειν καὶ ἀνέσιος, καὶ ἐντάσιος, καὶ σκυθρωπότατος, καὶ ἁβρόχρους, καὶ εὐτυχίας δὲ καὶ ἀτυχίας. ἃ μὲν γὰρ συνέχειν καὶ συναθροίζειν δύναται τὸν νοῦν ἐς τὰν εὐμαχείαν, καὶ ἐς τὰν φρόνησιν· ἃ δ' ἄμπαυσιν καὶ ἁβρόχρουν παρεχόμενα, χαλαρώτερον τῇ εὔψυχον αὐτὸν ἐνδιδοῖ πρὸς τὰς

a Al. ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἔρμα. Socratis.

Critonis.

Critonis, siue Damippi Pythagorici, ex libro de prudẽtia & bona fortuna.

Ibidem.

* σωτίζουσιν.

* ἀτυχίαι.

ζας προξίας. εἰ γὴ ἐν τούτων ἐνδεως δύοι τὸν βίον, ἑτερομερής τε καὶ ἑτεροκλινὴς γίνεται ὁ βίος, ὅτε μὲν ὑπὲρ τὸ σκυθρωπόν τε καὶ χαλεπὸν καταφερόμενος, ὅτε δὲ ὑπὲρ τὸ ἀνειμένον καὶ κῦφον. ἁ γὴ σωαρμογὰ τούτων ἁπάντων, ὀφείλει γίνεσθαι ποτὶ τὸν φρόνησιν. αὕτη γὰρ ἀ διευθύνουσα ἐστὶ, τό τε ἄπειρον καὶ τὸ περαῖνον ἐν ταῖς πράξεσι, διόπερ καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν αὕτη αἰεὶ ἀγεμών ἐστι καὶ μήτηρ. πᾶσαι γὰρ ποτὶ τὸν λόγον καὶ νόμον τὸν τοιοῦτος σεσαρμοσμέναι τε καὶ σεσυντεταγμέναι τυγχάνουσι. περαίνεται † δὴ ὁ λόγος ἤδη μοι κατὰ δύναμιν. τὸ γὰρ ἄλογον καὶ τὸ ῥητὸν ἐν πᾶσιν εἶναι. καὶ τὸ μὲν ὁρίζει καὶ περαίνει, τὸ δὲ ὁρίζεται καὶ περαίνεται· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων αὐτῶν συγκείμενον, ἅ τε τῶν ὅλων καὶ τῶν πάντως σεσαρμογά ἐστιν.

Φρόνιμος αἀὴρ οὗτος αὖ μάλιστα γηρᾷ φύσιος τοιοῦτον δύναται τε καὶ μεμονικὸς καὶ φιλοπόνως τυγχάνει, ἐν λογισμοῖς τε καὶ μαθήμασι, καὶ τοῖς περὶ ἀκριβείας θεωρίαις εὐθὺς ἐκ νέων γυμνάσαι τὸν ἀληθείαν φιλοσοφίας ἀπλόμυθος ὀρθῶς. μετὰ δὲ ταῦτα, θεῶν τε καὶ νόμων καὶ βίων ἀνθρωπίνων ἐμπειρίαν λάβῃ. δύο γάρ ἐστι ἐξ ὧν τῷ φρονίμῳ ἀληθοῦς τὸ δοκεῖν γίνεται, ὧν τὸ μὲν ἐστιν ἔξις μαθηματικὴ τε καὶ γνωστικὴ λαβεῖν, ἐν ᾗ θεωρήματα καὶ πράγματα πολλὰ ἐπιλήσιμα μὲν καὶ αὐτὸν ἰδόντα, ἔχει δὲ καὶ δι' ἑτέρου τινὸς τρόπου καταγνόντα. ὅτε γὰρ ὁ ἐν λογισμοῖς καὶ μαθήμασι, καὶ τοῖς περὶ ἀκριβείας θεωρίαις εὐθὺς ἐκ νέων γυμνάσας τὸν ἀληθείαν, ἱκανὸς ἐστι ποτὶ φρόνησιν· ὅδε ὁ τούτων μὲν ἀπολειφθείς, ἐν ἀκεραιότησι δὲ πολλοῖς καὶ πράγμασιν αἰσθησείς. ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τῷ καθόλου κρίνει, τυφλὸς ἐὼν τὴν ἀληθείαν· ὁ δὲ ἐν ᾧ καθόλου θεωρεῖ αἰεί. καθάπερ γὰρ ὅτι τῶν λογισμῶν τὰ μέρεα † συμβλητὰ ὅλον ἐξ αὐτῶν λογίζεσθαι ὅτου καὶ ὅτι τῶν πραγμάτων δυνατὸν ὁ μὲν λόγος τὸν καθόλου θεωρίαν ὑπογράφει, ἁ δὲ ἐμπειρία καθ' ἕκαστα κρίνει.

Οὐδὲς φιλοχρήματος, καὶ φιλήδονος, καὶ φιλόδοξος καὶ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ μόνος ὁ φιλόκαλος.

Ὥσπερ οὐκ αἰ ἐθέλοις ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ γλαφυρᾷ, καὶ πολυχρύσῳ πλέων βαυλίζεσθαι· ὅτου μηδὲ ἐν οἰκίᾳ αἰρῇ ὑπερμεγέθῃ καὶ πολυτελεῖ * καθήμενος χαμάζεσθαι.

Δημητρίου Φαληρέως τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἀποφθέγματα. Κλεόβουλος Εὐαγόρου Λινδίος ἔφη.

Μέτρον ἄριστον. πατέρα δεῖ αἰδεῖσθαι. εὖ δὲ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχήν. * φιλήκοον καὶ μὴ πολυήκοον.

ones sit animus. Quòd si alterutrum solum in vita superet, nimium in alteram partem inclinabit, aut in tristitiam & molestiam nimis vergens, aut ad negligentiam & lenitatem. Debet autem omnium harmonia, id est, cōcinna coniunctio prorsus dicio prudentiæ fieri. Hæc enim est quæ res definit, ac infinita disponit: ideóque cæterarum quoque virtutum dux & mater est. Etenim virtutes omnes ad præscriptum & rationem prudentiæ constituuntur. Cæterùm hæc ad instituti mei probationem satis dicta sunt, quibus efficitur, rebus in omnibus naturam irrationalem & ratione præditam inesse, quarum illa determinatur & finitur, hæc autem terminat & definit: at quod ex utraque constat, totius & vniuersi harmonia est. †Al.

Vir prudens hoc maximè pacto nascetur. Primùm natus sit oportet ingenium solers, memor, & laboriosum. Deinde statim à puero animum exerceat, ratiocinetur, circa mathemata, exactas speculationes & rectam philosophiam versetur. Postea de diis & legibus & vitis hominum experientiam indipiscatur. Duo enim sunt, quæ prudentis habitum gignunt: quorum alterum est, vt mens disciplinis & cognitione sit munita: alterum, spectacula & negotia multa, quæ partim ipsummet vnumquenque spectasse oportet, partim alio modo percepisse. Nam neque is qui mox ab incunabulis rationibus, disciplinis, ac exquisitis contemplationibus animum exercitauit, ad prudentiam sat idoneus est: neque ille, qui tam dictorum quidem nihil consecutus, sed in multis aliàs historiis & rebus experiundo versatus est. Prior enim ad singularia perpendenda cæcum habet animum. Alter in vniuersalium contemplatione nihil videt. Quemadmodum enim aliquis computando partibus coniunctis, totum ex ipsis resultans colligere potest: ita in rebus quoque ratio quidem speculationem vniuersalem delineat, experientia verò singularia indicat. Archytæ Pythagoræi, ex libro de viro bono & felice. †συντιθέντων.

Nullus qui pecunias & voluptates & gloriam amat, philanthropos, id est humanus dici potest, sed solus ille qui honesta amat. Epictet.

Quemadmodum nolles in magna pulchráque naui, & onusta auro nauigans submergi, sic etiam non desiderare debes, in ampla magnificaq; domo sedens curis obrui. Eiusdem. * ἀλυσιτελεῖν.

Demetrij Phalerei septem sapientum apophthegmata. Cleobulus Euagoræ Lyndius dixit:

Modus optimus. Genitorem oportet reuereri. Bene habere corpore simul & animo, curandum est. Libenter audire quidem oportet, non quauis tamen temere. * Al. φιλήκοον ἀντὶ μὲν λογοῦ φιλολαλον.

*πολύλαλον. †Al. φίλαμαθὲς μᾶλλον ἢ ἀμαθῆ. *ἢ οὐκ ἔπι. *ἐχθρὸν. *Al. φιλοφρονεῖσθαι. *Al. ἦ μὲν γὰρ ἄνοιαν, τὸδὲ μανίαν σημαίνει. †al. δόξῃς παροινεῖν. *Al. μὴ ἐπιγελᾶν ποὶ σκωπτομένοις. ἀπιχθέσθαι.

*Præstat multa discẽdi studiosum esse, quàm rudem. Linguã bene ominantem, non maledicam habere conuenit. Virtutis est propriũ & ab improbitate alienũ iniustitiã odisse, pietatẽ custodire, ciuib. optima quaq; cõsulere. Linguã continere. Per vim nihil agere. Liberos erudire. Successum à fortuna petere. Inimicitias dissoluere. Populi inimicũ, hostem existimare. Cum vxore neq; lites, neq; blanditias, præsentibus aliis exercere conuenit: hoc enim stulti viri, illud autem insani signum est. Famulos ebrios ne castigaueris: sin minùs, ebrius etiã ipse videberis. Vxorẽ duc ex aqualibus: Si n. ex superiori familia duxeris, non affines tibi, sed dominos cõparabis. Nec cũ fubsannante alios temere rideas: inuisus n. fies illis quib. illuditur. In diuite fortuna ne superbias: Pauper, nõ animo deiiciaris.

2. Solon Execestidæ filius Athenienſis dixit:

*Ἥττ. Nequid nimis. Nõ sedebis iudex: sin minùs, damnato inimicus fies. Voluptatem fuge, paris enim tristitiã. Morũ probitatem serua vel iureiurãdo fide digniorẽ. Sermonẽ quidem obsigna silentio, silentium aũt temporis occasione. Non mentiere, sed verum dices. Seria meditare. Parentib. iustiora dicere non conator. Amicos nõ citò comparabis: quos autem cõparaueris, non statim reiicies. Parere cùm didiceris, imperare scies. Quã aliis pœnam præscripseris, tu quoque sustineto. Ciuibus nõ suauissima, sed optima cõsules. Non eris audax, vel arrogans. Malis ne conuersator. Cõsule deos. Amicos cole. Quod moueris, aut videris, non statim dic. Parentes reuerere. Mentem tibi ducem præfice. Sciens tace. Mansuetus sis in tuos. De rebus ignotis per notas & euidentes coniecturam fac.

†Lacertius habet ἀμαθῆ.

3. Chilon filius Pagetis aut Damageti Lacedæmonius dixit:

*δίκαιον. Nosce teipsum. Inter pocula nõ multũ loquere, delinques enim. Liberis hominibus nõ minitare: neq; enim decet. Ne sis maledicus in proximos: sin minùs, audies quæ tibi molesta erũt. Ad amicorum cõuiuia tardiu accedas, ad calamitates autem citò. Nuptias frugaliter celebra. Bene ominare de homine mortuo. Natu maiorẽ reuerere. Curiosum in alienis, oderis. Iacturam turpi lucro præferenda. Calamitosum nõ irriseris. Si robustus es trãquillus esto, vt reliqui se vereantur potius quàm metuant. Domũ tuã guberna. Fac ne lingua tibi mẽtem præcurrat. Iracũdiæ moderare. Impossibilia non desideres. In via nõ acceleres pergẽdo: neq; manũ moueas: insaniẽtis n. indiciũ est. Legib. obtẽpera. Affectã iniuriã recõciliare: cõtumeliã vero vlciscere.

*ἰσχρὸν. †ἀνυτικὸν. *ἀδικουμένοις. Al. Thales ex Samo Melesius dixit.

4. †Pittacus Mitylenæus.

Spõde, noxa præsto est. Amicorũ tũ præsentiũ, tum absentiũ memineris. Faciem reddere nitidã & speciosam non laborabis, sed in actionibus

* πολυμαθῆ, † ἢ ἀμαθῆ. γλῶσσαν εὔφημον κεκτῆσθαι δεῖ οἰκεῖον, καὶ κακίας ἀλλότριος, ἀδικίαν μισεῖν. εὐσεβῆ φυλάσσειν. πολίταις τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. γλώττης * κρατεῖν. βίᾳ μηδὲν πράττειν. τέκνα παιδεύειν. τύχῃ εὔχεσθαι. * ἔχθρας λύειν. τὸν τῦ δήμου ἐχθρὸν, πολέμιον νομίζειν. γυναικὶ μὴ μάχεσθαι, μηδὲ * ἄλλοις φράζειν, ἀλλοτρίων παρόντων. * μὴ γὰρ ὄφελε χέρηνον, ὃ μανίαν δηλοῦσα παρέχειν. οἰκέτας μεθύοντας μὴ καλάζειν· εἰ δὲ μὴ, δόξεις † καὶ αὐτὸς μεθύειν. γαμεῖν ἐκ τῶν ὁμοίων· εἰ δὲ ἐκ τῶν κρειττόνων, δεσπόζας, οὐ συγγενὴς κλήσῃ. * μὴ ἐπιμένεσθαι τοῖς σκώπτουσι· ἀπεχθὴς γὰρ ἔσῃ τοῖς σκωπτομένοις. εὐπορωτέρα μὲν ἐγχωρεῖν, ἀπορωτέρα μὴ ταπεινοῦσθαι.

β. Σόλων Ἐξηκεστίδου Ἀθηναῖος ἔφη·

Μηδὲν ἄγαν. κερδὴς μὲν κάθισο· εἰ δὲ μὴ, τῷ λαφθέντι ἐχθρὸς ἔσῃ. ἡδονὴν φεῦγε· αὐτὴ γὰρ * λύπην τίκτει. φύλασσε τρόπου καλοκἀγαθίαν, ὅρκου πίστεργον. σφράγιζε τοὺς μὲν λόγους, σιγῇ· τὴν δὲ σιγὴν καιρῷ. μὴ ψεύδου, ἀλλ' ἀληθεύε. τὰ σπουδαῖα μελέτα. τῷ γονέων μὴ λέγε δικαιότερα. φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, ὃς δ' ἂν κλήσῃ, μὴ ταχὺ ἀποδοκίμαζε. ἄρχεσθαι μαθὼν, ἄρξῃ ἐπιστήσῃ. βιβλίων ἑτέρους ἀξιῶν διδάσκειν, καὶ αὐτὸς ὑπέχε. συμβούλευε μὴ τὰ ἡδίστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα τοῖς πολίταις. μὴ θρασύνου. μὴ κακοῖς ὁμίλει. χρῶ θεοῖς. φίλοις βοήθει. γονῆς αἰδοῦ. νοῦν ἡγεμόνα ποιῦ. ὃ δ' ἂν ἴδῃς, μὴ λέγε. εἰδὼς σίγα. τοῖς σαυτῦ τρόποις ἴαθι. τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεκμήρου.

γ. Χίλων ὁ † Πάγητος Λακεδαιμόνιος ἔφη·

Γνῶθι σαυτόν. πίνων, μὴ πολλὰ λάλει· ἁμάρτοις γάρ. μὴ ἀπείλει τοῖς ἐλευθέροις· οὐ γὰρ * καλόν. μὴ κακολόγει τοὺς πλησίον· εἰ δὲ μὴ, ἀκούσῃ ἐφ' οἷς λυπηθήσῃ. ὅτι τὰ δίκαια τῷ φίλων βεβαίως πρᾶττε, ὅτι δὲ ταῖς ἀτυχίαις, ταχέως. γάμους εὐτελῆς ποιῦ. τὸν τετελευτηκότα μακαρίζε. σεσωφρονισμένον σέβου. τὸν τὰ ἀλλότρια κατεργαζόμενον μίσει. ζημίαν αἱροῦ μᾶλλον, ἢ κέρδος αἰσχρόν. τῷ δυστυχοῦντι μὴ ὀνείδιζε. * βαχὺς ὢν, πόσον σεαυτῦ πάρεχε, ὅπως σε αἰδημόνως μᾶλλον, ἢ φοβῶνται. τὰ ἰδίας οἰκίας σεμνύνου. ἡ γλῶσσά σου μὴ προέχέτω τῦ νῦ. θυμῦ κράτει. μὴ ὀργίζου ἀδικούμενος. εἰς ὁδὸν μὴ σπῦδε προβάλλειν, μηδὲ τὴν χεῖρα κινεῖ· † μανικὸν γάρ. νόμοις πείθου. * ἀδικουμένοις ἀμύνου. ὑβριζόμενος ὀργῦ, σωφρονῦ.

δ. Πιττακὸς Μιτυληναῖος.

Ἐγγύα, πάρα δὲ σὴ ἄτη. φίλων παρόντων καὶ ἀπόντων μέμνησο. μὴ τὸ ὄψιν καλλωπίζου, ἀλλ' εἰς τὸ ὀργανοδύμα-

δεύμασιν ἴσθι καλός. μὴ πλούτῳ κακῶς. μή σε σφαλαλέτω λόγος, * εἰς τοὺς πίστως κεκοινωνηκότας. κηλακεύειν γνῆσιος μὴ ὄκνει. μὴ τοιοῦτόν τι θαῦλον. οἷος αὐ ἐφάνης σὺ ἐγκλης τοῖς γονεῦσι, τοιούτους αὐτοὺς σὺ τῷ γήρᾳ τοῦτο τῶν τέκνων τοιοῦτόν τι. χαλεπὸν τὸ δυ γνῶναι. ἥδιστον τὸ ἐπιθυμίας τυχεῖν. αἰσχρὸν ἀργία. * κακὸν ἀκαιρία. βαρὺ ἀπαιδευσία. δίδασκε καὶ μάνθανε τὸ ἄμεινον. ἀργὸς μὴ ἴσθι, μὴ δὲ αὖ πλουτῆς. * τὴν εὐτυχίαν κρύπτε. φθόνου χάριν, μὴ οἰκτείρου. μέτρῳ χρῶ. μὴ πᾶσι πίστευε. ἄρχειν κόσμει σαυτόν.

ε. * Θαλῆς ὁ Μιλήσιος.

Καιρὸν γνῶθι. ὃ μέλλεις ποιεῖν, μὴ λέγε. ἀποτυχὼν γὰρ, καταγελασθήσῃ. τοῖς ἐπιτηδείοις χρῶ. ὅσα νεμεσᾷς ἄλλῳ πλησίον, αὐτὸς μὴ ποίει. * ἀναγωγὴν μὴ ὀνείδιζε. ὅτι γὰρ τούτοις νέμεσις θεῶν κάθηται. τὰ δικαταβήκας ἀπόδος. αἰσχρὸν τὸ τῶν πλησίον μικρὰ. ἀγάπα τὸν πλησίον, μικρὰ ἐλατιούμενος. τὸν φίλον κακῶς μὴ λέγε, μὴ δὲ εὖ τὸν ἐχθρόν. ἀσυλλόγιστον γὰρ ὃ τοιοῦτον. δῆλον ὃ σωιδεῖν ὃ μέλλον. ἀσφαλὲς ὃ γνώμενον, ἀσαφὲς ὃ μέλλον. πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα, ἄπληστον κέρδος. κτῆσαι καλοκἀγαθίαν. δεξιότητα ζήτει. φίλει τὴν παιδείαν, σωφροσύνην, φρόνησιν, ἀλήθειαν, πίστιν, ἐμπειρίαν, ὑπηρεσιότητα, ἑταιρείαν, ὑπομέλειαν, οἰκονομίαν, τέχνην, εὐσέβειαν.

ζ. Βίας † Τευταμίδης Πριηνεύς.

Οἱ πλείστοι ἄνθρωποι κακοί. * χρὴ τοίνυν αὐτὸν ἐμβλέπειν πρᾶξιν· εἰ μὲν καλὸς φαίνῃ, καλὰ ποίει· εἰ δ' αἰσχρὸς, τὴν φύσεως ἔλλειψιν διόρθου λόγῳ. ἄσκει καλοκἀγαθίαν. βραδέως ἐγχείρει· ὃ δὲ ἂν ἄρξῃ, ἀμεταβλήτως. μέσῳ τῷ παχὺ λαλεῖν, μὴ ἀμύθητος· μετάνοια γὰρ ἀκαλυθ. μήτε εὐήθης ἴσθι, μήτε κακοήθης. ἀφροσύνῃ μὴ τοιοῦτόν τι. φρόνησιν ἀγάπα. πώποτε λέγε, ὡς εἰσὶ θεοί. τοῦ δὲ τοιούτου. ἄκουε πολλά. λάλει καιρία. πένης ὤν, πλουσίοις μὴ ὑπόπτευε, ἵν' μὴ μέγα ὠφελῇς. ἀνάξιον αἴδου μὴ ἐπαίνει μᾶλλον πλοῦτον. πείθου λάβε, μὴ βιάζου. ὅταν ἀγαθοὶ τοιοῦτοι, θεὸς, μὴ σεαυτὸν αἰτιῶ. κτῆσαι σὺ μὲν νεότητι εὐτοξίαν, σὺ δὲ τῷ γήρᾳ σοφίαν. ἔξις ἔργῳ μὴ μέλῃ, καιρῷ εὐλαβεῖσθαι, βουλῇ ἡμαρτῆσθαι, πόνῳ ἐγκρατεῖσθαι, φόβῳ * εὐσεβεῖσθαι, πλούτῳ † φιλίαν, λόγῳ πεῖθω, σιγῇ κόσμος, γνώμῃ δικαιοσύνῃ, τόλμῃ ἀνδρείαν, τοιοῦτόν τι δυναστείαν, δόξῃ ἡγεμονίαν, φύσει εὐηθείαν.

η. Περίανδρος † Κυψέλλου Κορίνθιος ἔφη,

Μελέτα τὸ πᾶν. καλὴν ἡσυχίαν. ἀσφαλὲς τοιοῦτόν τι. κέρδος αἰσχρὸν, φύσεως κατηγορία. δημοκρατία τυραννίδος. αἱ μὲν ἡδοναὶ, θνηταὶ,

*studiúq; tuus pulcher esto. Ne sis dives improbè. Ne te fama calumnietur erga eos, quibus astrictus es fide. Adulari parentibus non dubita. Malum non admitte. Qualia tu cõtuleris in parentes, talia prorsus à tuis liberis expecta. Difficile bonũ cognoscere. Suauissimum est desiderio potiri. Molesta res est ocium. Intemperantia malũ est. Imperitia res est intolerabilis. Doce ac disce meliora. Otiosus ne fueris, ne si locuples quidem fueris. * Fælicitatẽ tuam celato. Fac ne declinãs inuidiã, miserabilis fias. Modum adhibe. Non omnibus crede. Cùm imperas rege teipsum.* πρὸς.

5. Thales Milesius.

Nosce tempus. Quod facturus es, ne prædixeris: frustratus. n. spe, irrideberis. Amicis vtere. Quæ tu ægrè fers in proximo, ea ipse ne feceris. Infortunato ne quid exprobres: in his. n. deorũ vindicta sedet. Deposita redde. Sustine quas proximi paruas molestias intulerint. Ama proximũ. Si parũ tibi decedat, nõ statim amico conuicieris, neque inimico bene preceris: hoc enim rationi aduersatur. Difficile est perspicere futura. Quod præteriit certũ est, futurũ verò obscurum. Fida est terra: infidũ mare: inexplebile lucrũ. Honestatẽ acquire. Obsequiũ quære. Amato disciplinã, temperantiam, prudentiam, veritatem, fidem, experientiam, dexteritatem, societatem, diligẽtiam, œconomiam, artem, pietatem.* Al. Mala domi abscõde. Al. καὶ ὃ οἰκοι κρύπτε. *Al. πρὸς καὶ τὰ τοιάδε λέγε ἴσθι. *Lego κακοκαγαθίαν. Vel συνεταξ. &c.

6. Bias Teutamidæ filius Prienæus.

Plurimi hominum improbi sunt. Teipso prius inspecto, ad agendum aliquid accingi oportet: Et si pulcher videaris, pulchra facito: sin deformis, naturæ defectum morũ pulchritudine pensato. Honestatem exerce. Serò aggredere: quod autem cœperis, constanter absolue. Celeritatem in loquẽdo oderis, ne aberres: sequitur enim pœnitentia. Neq; simplex sis, neque malignus. Imprudentiam non admitte. Dilige prudentiam. Deos esse nunquam non dicito. Considera faciendum. Audi multa, loquere tempestiua. Si pauper sis, diuites non reprehende, nisi magna sit vtilitas. Virũ indignũ, propter opes ne laudaris: persuasione cape, nõ vi. Cùm quid bonũ feceris, causam non tibi, sed diis ascribe. Compara in adolescentia quidem bonã fortunã, in senectute verò sapientiã. Curandum est, vt habeas in factis memoriã, in tempore cautionem, in moribus ingenuitatem, in labore patientiã, in metu cautionem, in diuitiis amicitiã, in oratione persuasionem, in silẽtio decorum, in mente iustitiã, in audacia fortitudinem, in actione potẽtiam, in gloria principatũ, in natura ingenuitatem.† Βίαντος. • εὐλάβειαν. † φιλίαν.

7. Periander Cypseli filius Corinthius dixit, †κυψέλου.

Rem omnem cõsidera. Bonares quies. Periculosa temeritas. Lucrum turpe, accusatio naturæ est. Imperium populare, melius est tyrannide. Voluptates quidem mortales sunt,

virtutes autẽ immortales. In dextra quidẽ fortuna moderatus esto: sinistra autẽ prudens. Hominẽ parcũ mori satius est, quàm viuũ indigere. Compara te, vt dignus sis parẽtibus. Da operã, vt viuẽs quidẽ laudabilis, defunctus aũt beatus existimeris. Amicis in læta pariter & tristi fortuna eundẽ teipsum exhibe. Si quid mali promiseris inuitus trãsgredere. Sermones arcanos ne prodideris. Sta cõuiciare, tanquã breui futurus amicus. Legib. quidẽ vtitor antiquis, obsonijs autem recentibus. Non modo peccantes castiga, sed peccaturos etiam prohibe. Infortunium tuum celato, ne gaudio inimicos afficias.

† Lego εἴ τ' ἀν ἄκαρ ὑμολ.

Sofiadu septem sapientium consilia.

Sequere Deũ. Pareto legi. Cole Deos. Reuerere parẽtes. Pro iusto etiã vinci sustine. Cognosce, postquã didiceris. Cũ audieris, intellige. Nosce te ipsũ. Ducturus vxorẽ, opportunitatẽ cognosce, mortalia sapito. hospes cũ es, agnosce. Focũ honora. Impera tibỹpsi. Succurre amicis. Irã vince, prudentiã exerce. prouidentiã cole, iureiurando abstine. Amicitiã dilige. Disciplinæ incũbe. Gloriã sectare. Æmulare sapientiã. Quod pulchrũ est, pulchrè dicito. Neminẽ vituperã. Laudatum virtutẽ. Fac quæ iusta sunt. Amicus esto benevolus. Inimicos vlciscere. Ingenuitatẽ exerce. Abstine malitia. Esto cõmunis. Propria custodi. Alienis abstine. Verbis bene ominare. audi omnia. Gratificare amico. Ne quid nimis. Parce tẽpori. Prospice futurũ. Iniuriã oderis. Famulos reuerere. Filios erudito. Si quid habes, alijs gratificare. dolũ metue. Benedic omnib. Philosoph⁹ esto. quod bonũ et æquũ est, iudica. Vbi cognoueris rẽ, actioni incũbe. Abstine cæde. Opta possibilia. Vtere sapientib⁹. Ingeniũ et mores explora. Quod accepisti, restitue. De nemine suspicare. Vitior arte. Daturus nõ differes. Beneficia honorato. Inuidento nulli. Custodiã ne cõtẽpseris. Spẽ approbato. Calumniã oderis. Possidetiure. Honora bonos. Iudicẽ nosce. Nuptias admitte. Fortunã ne neges. Sponsionẽ fuge. Colloquere omnibus. Vtere similibus. Sumptus facere ne differ. Acquisitis gaude. Verecundiã cole. Gratias refer. Bonã fortunam optes. Fortunam dilige. Audiens vide. Labora pro rebus quæ acquiri possunt. Contentionem oderis. Opprobrium detestare. Linguam cohibe. Iniuriam repelle. Iudica iustè. Vtere pecunijs. Muneribus incorruptus res examina. Incusa præsentia. Dic sciens. Vim non facias. Viue in eundè. Conuersare mansuetè. Finem cœptis intrepidus impone. Omnibus esto benignus. Filijs non confides. Impera linguæ. Benefac tibỹpsi. affabilis esto. Respondè in tempore. Labora cum iustitia. Ea fac. quorũ te non pœniteat. Peccans pœnitudine afficiaris. Oculo moderare. Consule vtilia. Absolute cùo. Amicitiã custodi. Sis grat⁹. Cõcordiã sequere. Arcanũ nõ pfer. Potẽtius ti-

ἀ δ' ἀρεταὶ, ἀθάνατοι. δύτυχῶν μὴν, μάτεως ἴαθι ἀτυχῶν δὲ, φείσιμος. φιλόμυθον, χρήζων, ἀποθαυμῆν, ἢ ζῶντα εὐδαίμονα. σαυτὸν ἄξιον παρασκεύαζε τῆς γενέσεως. ζῶν μὴν ἐπαινῶ· ἀποθανὼν δὲ, μακαρίζω. φίλοις δύτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν ὁ αὐτὸς ἴαθι. † ὃν αἰ ἐκὼν ὁμολογήσῃς ποιήσειν, παράβαινε. λόγων ἀπορρήτων ἐκφορὰν μὴ ποιοῦ. λοιδορῇ ὡς ταχὺ φίλος ἐσόμενος. τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, ταῖς δ' ὄψεσι παρασφάλοις. μὴ μόνον τοὺς ἁμαρτάνοντας κόλαζε, ἀλλὰ καὶ τοὺς μέλλοντας κώλυε. δυστυχῶν, κρύπτε· ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφραίνῃς.

† Ἐγκλυσὶς παρενθέσεως ἀλιὰς οὐ λεγομένη.

Σωσιάδου τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἀποφάσεις.

Ἕπου θεῷ. νόμῳ πείθου. θεοὺς σέβου. γονεῖς αἰδοῦ. ἡτταῦ * ὑπὲρ δικαίου. γνῶθι μαθών. ἀκούσας ἰσόν. σαυτὸν ἴαθι. γαμῶν μέλλων, χωρὶς γνῶθι. φείδου θνητά. ξένος ὢν ἴαθι. ἑστίαν τίμα. ἄρχε σαυτοῦ. φίλοις βοήθει. θυμοῦ κράτει. φείδονται ἄσκει. πρεσβύτας τίμα. ὅρκον μὴ χρῶ. φιλίαν ἀγάπα. παιδείας αἴτεχου. δόξαν δίωκε. σοφίαν ζήλου. καλὸν δοῦ λέγε. ψόγε μηδένα. ἐπαίνει ἀρετήν. πρᾶττε δίκαια. φίλοις δίδου. ἐχθροὺς ἀμύνου. δυσμενῆ ἄσκει. κακίας ἀπέχου. κοινὸς γίνου. ἴδια φύλαττε. ἀλλοτρίων ἀπέχου. δύφημος ἴαθι. ἄκουε πάντα. φίλῳ χαίζου. μηδὲν ἄγαν. χρόνῳ φείδου. ἃ δεῖ τὸ μέλλον. ὕβριν μίσει. οἰκέτας αἰδοῦ. † (πίνων ἁρμοζε) ὑὸς παῖδας. ἔχων χαίζου. δόλον φοβοῦ. δυλοῦ * πάντας. φιλόσοφος γίνου. ὅσια κρίνε. γονεῖς πράττε. φόνου ἀπέχου. δύχα δίωνα. σοφοῖς χρῶ. ἦθος δοκίμαζε. λαβὼν ἀπόδος. ὑφορῶ μηδένα. τέχνη χρῶ. ὃ μέλλῃς, δός. ἐργασίας τίμα. φθόνῳ μηδενί. φυλακὴν προΐεσο. ἐλπίδα αἴρου. ἀβουλίαν μίσει. δικαίως κτῶ. ἀγαθοὺς τίμα. κριτὴν γνῶθι. γάμους κράτει. τύχην νόμιζε. ἐπιεύου φθόγε. πᾶσι ἁβαλέου. ὁμοίοις χρῶ. δαπάνῃ ἄρχου. κτώμενος ἥδου. ἀχθοῦ σίδε. χάριν ἐκτίλλε. δύτυχίαν δύχα. τύχην εἴργε. ἀκοὴν ὕρα. ἐργάζου κτῶ. ἕλκυε μισῶ. ὀκνὸς ἔχθαιρε. γλῶσσαν ἴσχε. ὕδωρ ὁμοίως κρίνε δίκαια. χρῶ χρήμασιν. * ἀδωροδόκητος δοκίμαζε. αἰτῶ παρεῖται. λέγε εἰδώς. βίας μὴ ἔχου. ἀλύπως βίου. ὁμίλει φρένας. πάρεργος ὑπερτέλλῃ, μὴ ἀποδιλιῶν. φιλοφρόνει πᾶσιν. ἡσυχίοις μὴ † καταβαρῇ. * γλώσσης ἄρχε. σαυτὸν δὲ ποιοῦ. δύσοργος γίνου. ἀποκρίνου εὐκαίρῳ. πόνῳ * μὴ δικαίου. πράττε ἀμεταπόητος. ἁμαρτάνων μεταιόου. ὀφθαλμῶ κράτει. βυλεύου χρήσιμα. * ὑπερτέλλῃ σωτήρια. φιλίαν φύλαττε. δύσκριτον γίνου. ὁμόνοιαν δίωκε. ἄρρητον μὴ * λέγε. τὸ † κρατοῦν φοβοῦ.

ζῶ. τὸ συμφέρον θηρῶ. καιρὸν παραδέχου. ἔρωτας φεύγε. γῆρας παραδέχου. ὅτι ῥώμῃ μὴ καυχῶ. σύμμετρα ἄσκει. ἀπέχθειαι φεῦγε. πλούτῳ δικαίως. δόξαν μὴ λίπῃς. καιρίαν * μίσει. μαλθάκων μὴ κάμῃς. κινδύνοις φρονίμως. ἡδόμενος μὴ λίπῃ. χρησμοὺς θαύμαζε. ὕπνος τέφρα, ἀγάπα ἀπόντι μὴ μάχου. παρασύτοις αἰδοῦ. νεώτεροι δίδασκε. πλούτῳ ἀπίστει. σαυτὸν αἰδοῦ. μὴ ἄρχε ὑβρίζειν. παραγώνιος στέφανε. θάπτε ὑπὲρ πατρίδος. ὑπὲρ βίου μὴ μάχου. ὅτι νεκρῷ μὴ γέλα. ἀτυχοῦντι συνάχθου. χαρίζου ἀβλαβῶς. μὴ ὅτι πάντι λυποῦ. ἐξ ὑγιῶν ψύχε. ἐπαγγέλλου μηδενί φιλοῦντας μὴ ἀδίκει. ὑπὲρ πάχους ὑπνος. τύχῃ μὴ πίστευε. παῖς ὢν κόσμιος ἴσθι, ἥβων ἐγκρατὴς, μέσος δίκαιος, * παρασύτοις ἤλεγχος. τελεύτα ἄλυπος.

Ὁ κόσων λόγους ἤκουσα, οὐδεὶς ἀφικνεῖται εἰς τοῦτο, * ὥστε γινώσκειν. ἢ γὰρ Θεὸς, ἢ θηρίον. ὅτι σοφοί ἐστι, πάντων κεχωρισμένον.

Κρύπτειν ἀμαθίαν κρεῖσσον, ἢ εἰς τὸ μέσον φέρειν.

Ἀνθρώποις γίνεσθαι ὁκόσα θέλουσιν, οὐκ ἄμεινον.

Νοῦσος ὑγιείαν ἐποίησεν, ἡδὺ καὶ ἀγαθὸν λιμὸς, κόπος κάματος, αἰδὼς παῦσιν. σωφρονεῖν, ἀρετὴ μεγίστη, καὶ σοφίη, ἀληθέα λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαΐοντας. ξυνὸν ὅτι πᾶσι τὸ φρονεῖν. ξυνῷ νόῳ λέγοντας, ἰσχυρίζεσθαι χρὴ τῷ ξυνῷ πάντων. ὅκως γὰρ νόμῳ πόλις, † καὶ πόλις ἰσχυροτέρως. τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ὑπὸ ἑνὸς τοῦ θείου. κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον, ὁκόσον ἐθέλει, καὶ ἀρκεῖ πᾶσι, καὶ περιγίνεται.

Ψυχῆς ἐστὶ λόγος, ἑαυτὸν αὔξων. εὖ τοῦ βίου, καθάπερ ἐν δράματι, χρὴ τὰ πρῶτα λέγειν, οὐ τὰ πλεῖστα, ἀλλὰ τὰ φρονιμώτατα.

Καλὸν, ὅτι μὲν τὰ ἑστίας φαίνεσθαι τὸ πῦρ λαμπρόν· ὅτι δὲ τὰ δυστυχίας, τὰ νοῦν.

Δεῖ ὥσπερ διομνυμένης τὰ πόλεως φυλακτέον εἶναι ἄνθρωπον· ὅπως ἂν τὰ σωθησομένης ψυχῆς τὰ πρὸς τὰ φαῦλα κεκλικότα νοῦν.

Πολλαὶ τέχναι εἰσὶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς ἐμπειρίας, ἀπείρως δὲ πράσσει τὰ αἰῶνα ἡμῶν πορεύεσθαι καὶ τέχνῃ· ἀπειρία δὲ καὶ τύχῃ. ἐκ τούτων δὲ τοῦτο, μεγάλα μοῖραν ἄλλοι ἄλλων ἄλλως· τῆς δὲ ἀρίστων οἱ ἄριστοι.

Σὺ δὲ δὴ πρὸς Θεῶν ὦ παῖ δοκεῖς τοῦτο ἡγεῖσθαι τάχα γὰρ ὑμεῖς μὲν ὀξύτεροι οἱ νέοι πρὸς αὖ βλέπουσι· ἡμεῖς δὲ ἀμβλύτεροι. τί ποτ' οὖν, καὶ πρὸς τί μάλιστα λέγεις σὺ γὰρ πω καταγνῶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον. εἰ πάντα δύνασθαί τινα ἄνθρωπον ἐστὶ δυνατόν; μακάριον

me. Venare vtile. Occasionem expecta. Inimicitias dissolue. Senectutem expecta. De viribus ne glorieris. Benedicentiã vsurpa. Simultatem fuge. Diuitias posideto iurè. Gloriã non desere. Malitiã habeas odio. Discendo nõ defatigeris. Periclitare prudenter. Ea quib. gaudes ne desere. Oracula admirare. Dilige eos quos alis. Absentem ne impugnes. Maiorẽ te natu reuerere. Iuniorẽ doce. Diuitiis nõ confide. Verere teipsum. Iniurẽ esse ne caperis. Maiores tuos corona. Pro patria mortẽ oppetas. Nõ pugna aduersus vitam. De mortuo non riseris. Cum infœlice condoleto. Gratificare citra iacturam. Non quauis de causa tristeris. Ex ingeniis prolem suscipe. Nemini promitte. Ne fueris iniquus in defunctos. Suscipe beneficia, tãquam mortalis. Fortuna ne credas. Modestus esto in pueritia, & adolescens quidem sis temperans, vigente ætate iustus, senex autem prudẽs. Moriaris absque tristitia. *Νεω. *Al. πρεσβύτης.

Quoruncunque sermones audiui, nullus eò vsque peruenit vt intelligat sapientiã quiddam esse à rebus omnibus separatum. Homo solitarius, aut Deus est, aut bellua. Heraclitei. *Al. ὅσους ἐγὼ ἀκούσας ὅτι σοφὸν ἐστὶ πάντων κεχωρισμένον.

Imperitiam celare melius est, quàm in medium proferre. (bonum est. χαρακτὴρ ἀγαθοῦ τὸ κρύπτειν τὴν ἀμαθίαν ἢ εἰς τὸ μέσον φέρειν.

Hominibus omnia quæ volũt cõtingere, non bonum est.

Morbum sanitas excipit, iucũda res et bona: famẽ satietas, laborẽ quies. Temperãtia maxima virtus est, & sapientia verum dicere, & facere secundum naturam intelligẽtes. Sapere omnibus est cõmune. Cordatè loquentes re quadam omnibus cõmuni cõfirmare oportet: Quẽadmodum lege ciuitas confirmatur. Fouentur enim omnes humanæ leges ab vna diuina, quæ quidem tantum potest, quantum libet, & sufficit omnibus, atque etiam superat. † Locus est defectus & vt videtur, corruptus.

Animæ ratio auget ipsa seipsam. Oportet in vita tanquã in fabula quadam, primas dicendi partes obtinere nõ ditissimũ, sed prudentissimũ. Socratis.

Pulchrum est in foco quidem ignem conspici splendidum, in felicitate autem animum.

Oportet, sicut ex ciuitate quæ bonis legibus administratur, seditiosum hominẽ expellere: sic ex animo, quem saluum volueri mus, mentẽ ad mala inclinatam.

Multa quidem artes insunt hominibus ex peritia, pertiè adinuentæ. Peritia enim efficit, vt vita nostra per artem incedat: imperitia verò, vt per fortunã temerè circumuagetur. Illarum artium alii alias & alias, alius atque alius consequuntur, optimas verò optimi. Platonis in Gorgia.

Tu verò per deos ô puer fieri hoc posse putas? Fortè. n. vos iuuenes acutiùs hoc inspicitis, senes verò nos obtusiùs. Quid istud, & quale? Neq; enim quod nũc quæris, intelligo. Quærebam vtrum homo quispiã scire omnia possit. Beatum Fiusdem in Sophista.

Socratis.

profectò hospes genus nostrum esset.

Nec equo sine freno, neque diuitiis sine ratione tuto quis uti poterit.

Vita instar organi musici, dum intensione & remissione sibi cōcinna redditur, suauior fit.

Laudandum est, quod secundum artem fit.

Platonis.

Maximā hanc esse curā debet, vt vnusquisque nostrūm postlabitis aliis studiis, huius in primis imitatorem & discipulum se faciat, sicunde discere & inuenire queat, quo pacto bonam vitam à mala discernendi potens sit ésque, semper optima, quoad eius fieri licet, vbique seligat.

Eiusdem in Clitophonte.

Placet etiam quod dicis, melius esse multo, vsum eius rei prætermittere, qua quis rectè uti nequeat. Itaque illi qui oculis, auribus, toto corpore nescit uti, præstare neque videre, neq; audire, neque vllo modo uti corpore, quam uti. Similiter & in artibus. Quicunque enim lyra propria uti nescit, patet, vt ipse ais, quòd neque alterius lyra scit uti: & qui aliena nescit uti, nescit & sua. Eademq; est de cæteris instrumentis & possessionib. ratio. Atque eò tandem præclarè tibi sermo procedit, vt inferas, qui nescit anima uti, præstare huic, vt ocium agat anima, neque viuat, quàm vt viuat, & sui iuris in agendo ipse sit. Quem, si qua necessitas cogit viuere, melius huic esse, vt seruus vitam ducat, quàm liber.

Eiusdem in Alcibiade secundo.

Dicemus igitur, plures ab eo quod est optimum aberrare, vtpote qui opinioni absque mente vt plurimum consenserint? Planè dicemus. Prodest igitur multis, neque nosse quicquam, neque putare se noscere: siquidem promptiores erunt ad illa efficienda, quæ vel nescunt, vel cognoscere opinantur. Agentes autem sibi nocebunt crebriùs, quàm conferent. Verissima loqueris. Cùm ergo dicebam, reliquas omnes scientias, si absit scientia optimi, obesse sæpius, quàm prodesse illas habenti, num rectè loqui tunc tibi videbar? Etsi tunc minimè, nunc saltem ô Socrates. Oportet itaque ciuitatem, & animam quæ rectè victura sit, hanc proculdubio complecti scientiam. Quemadmodum qui agrotat, medicum: & qui prosperè nauigare vult gubernatorem.

† βλάπτειν. * ὠφελοῦντα.

Ex definitionibus Platonis mutuatus.

Prudentia facultas est, per se hominis fœlicitatem efficiens. Affectio qua iudicamus quid agendum, quid non. Scientia, bonorum & malorum. Scientia fœlicitatis effectrix.

Dionis ex libello de nō tuendo ere alieno.

Compertúm ne tibi est damnum aliquibus tam datum ab inimicis? Quid ni verò? Etiámne ab amicis, vt vocamus, & notis, &

μήτ' αὖ ἡμῶν ὦ ξεῖνε ἦν τὸ γένος.

Οὔτε ἵππων χωρὶς χαλινὸν, οὔτε πλούτου χωρὶς λογισμοῦ δυνατὸν ἀσφαλῶς χρήσασθαι.

Ὁ βίος ὥσπερ ὄργανον, αἰσίως μὲν ἐπιτάσει ἁρμοττόμενος, ἡδίων γίνεται.

Ἐπαινεῖσθαι χρὴ τὸ κατὰ τέχνην γιγνόμενον.

Μάλιστα προσμελέσθαι χρὴ ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀμελήσας, τούτου τοῦ μαθήματος καὶ μιμητὴς καὶ μαθητὴς ἔσται, ἐάν ποθεν οἷός τ' ὢν μαθεῖν καὶ δύνηται τὸν αὐτὸν ποιοῦντα δυνατὸν καὶ ὠφέλιμα, βίον χρηστὸν καὶ ποιητὴν ἀγαθοῦ. τὰ γὰρ βελτίω ἐκ τῶν δυνατῶν ἀεὶ πράττειν αἱρεῖσθαι.

Καὶ ὅταν λέγῃς, ὡς ὅτῳ τις μὴ ὀπίσω χρῆσθαι, χρήσιον ἐᾷ τὸ τοῦτο χρῆσιν. εἰ δή τις μὴ ὀπίσω ἐφάλμιος χρῆσθαι, μηδὲ ὠσὶ, μηδὲ ξυμπάσῃ τῷ σώματι, τοῦτῳ μήτε ἀκούειν, μήθ' ἑρμῆν, μήτε ἄλλῳ χρείαν μηδεμίαν χρῆσθαι, τῷ σώματι κρεῖττον, ἢ ἵππῳ χρῆσθαι. καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τέχνῃ ὡσαύτως. ὅστις γὰρ οὐδὲ μὴ ὀπίσω τῇ ἑαυτοῦ λύρᾳ χρῆται, δῆλον ὡς οὐδὲ τῇ τοῦ γείτονος, οὐδὲ ὅστις μὴ τῇ τῶν ἄλλων, οὐδὲ τῇ ἑαυτοῦ. οὐδὲ τἄρα ἄλλῳ οὐδὲ κτήματι οὐδενὶ χρὴ τὴν δὴ καλῶ ὁ λόγος ὅτι σοι, ὡς ὅστις ψυχῇ μὴ ὀπίσω χρῆσθαι. τοῦτῳ δ' ἄρα ἡσυχίαν τὴν ψυχὴν, καὶ μὴ ζῆν κρεῖττον ἢ ζῆν πραττοντι καὶ αὐτόν. εἰ δέ τις ἀνάγκη ζῆν εἴη, δούλῳ ἀμείνον ἢ ἐλευθέρῳ σχολὴν ὦ τοιούτῳ εἶναι.

Οὐκοῦν φαμὲν πάλιν τὰς πολλὰς διημαρτηκέναι τοῦ βελτίστου, ὡς γε πολλά γε εἶμαι, αἷς οὐδὲν δόξῃ πιθανὸν εἶναι; φαμὲν γάρ. λυσιτελεῖ ἆρα τισὶ πλείοσι, μήτε εἰδέναι μηδὲν, μήτε οἴεσθαι εἰδέναι. εἰ ἄρ' γε προθυμοῖς ταῦτα μᾶλλον πράττειν, ταῦτ' ἂν εἰδῶσιν ἢ οἰηθῶσιν εἰδέναι πράττουσιν † βλάπτοιεν τὰ πλείω μᾶλλον, ἢ * ὠφελοῖεν. ἀληθέστατα λέγεις. ἐρᾷς οὖν ὅτε γ' ἐφάνη, καὶ δεικνύντι ὅτι τἄλλα ὁπισθόμενον κτῆμα, ἐάν τις αὖθ' τοῦ βελτίστου ὑπισθόμενος κεκτημένος ᾖ, ὀλιγάκις μὲν ὠφελεῖ, βλάπτει δ' ἢ τὰ πλείω τὸν ἔχοντα αὐτὸ, ἆρ' ἐγὼ ὀρθῶς ἐφάνην λέγων; ἢ εἰ μή πω, ἀλλὰ νῦν μοι δοκῶ Σώκρατες. δῆ ἆρα ἡ πόλιν, ἢ ψυχὴν τὴν μέλλουσαν ὀρθῶς βιώσεσθαι, ταύτης δ' ὑπισθόμενος αὐτίχα θανεῖν ἀτιχῶς, ὥσπερ ἀθεμίτως ἔχει ἰαχεῖν, ἢ πιὸς κυβερνήτην τὸν ἀσφαλῶς μέλλοντα πλεῖν.

Ἐξ ὁρισμοῦ, δύναμις ποιητικὴ καθ' αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίας, ἀγαθοῖς καθ' ὧν χρὴ ὀρθῶς τι πράττειν, καὶ τὸ ὠφελητέον. ὑπόθεσις ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ὑπόθεσις ποιητικὴ εὐδαιμονίας.

Ἐπίσταμαί γε ὑμᾶς ἤδη ἐλαβέ τοις τοῦτο ἐξηρῶς πῶς γὰρ ὅ τι τῷ τοῦτο τοῦ κελευμένων φίλων ἢ στυγητῶν, ἢ καὶ

τοῦτο

κἀκεῖνο συλλογίζονται τινες; εἰ ἄρα ὑπὸ τῶν ἐχθίστων, ἀδελφῶν, ἢ γυναικῶν, ἢ πατέρων ἔγωγε πολλούς. πῆς οὖν ἡ αἰτία, δι' ἣν οὐ μόνον οἱ ἐχθροὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ λεγόμενοι φίλοι ἀλλήλους, καὶ ἡ Δία πολλοὶ καὶ τῶν † ὄντως αἰσχρῶν; δῆλον ὡς ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, ὑφ' ἧς ἕκαστος οἷμαι καὶ αὐτὸς ἐστὶ βλαβερός. πῶς οὖν χρὴ τοὺς φίλους φυλάττεσθαι δεῖ, καὶ μὴ πιστεύειν μηδὲν μᾶλλον, ἢ αὐ φίλος, ἢ συνήθης, ἢ αἷμα ἐγγύς ἐστι; δοκῇ; πῶς, ὡς ὁ λόγος οὗτος φησίν. ἐγὼ δὲ ὀρθῶς ἔγραψε ὁ γράψας τοῦτο τὸ ἔπος· κἄφε, καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν. ἴσως ὀρθῶς (καὶ τἀληθές.)

Νῆφε, καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν· αἱρεῖ γὰρ τὰ φρενῶν.

Epicharmi.

Περὶ σοφίας χρείς τινα ἐνταῦθα προστίθεναι ἔδοξε, καί τοι ἐν τοῖς προηγουμένοις ἱκανὰ εἰς σοφίαν συντείνοντα τοῖς περὶ φρονήσεως ὁ Στοβαῖος συνέμιξε.

Plutarchi exhib. de morali virtute sapientiam nõ esse in medio vt reliquæ virtutes. item de prudẽtia.

Ὁ προκοπτικὸς λόγος οὐδὲν ἧττον τοῦ παθητικοῦ κίνησιν, ἐμποιεῖ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς περὶ τὸ ἄλογον, ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς μεσότητας ὅσας. ὁ γὰρ ἅπασιν ἀρετὴ μεσότητι γίνεσθαι ῥητέον. ἀλλ' ἡ μὲν ἀπροκοπὴ τοῦ ἀλόγου, καὶ περὶ τὸ εἰλικρινῆ καὶ ἁπλῆ νοῦν σωτηρίαν μόνη σοφία καὶ φύσησις, ἀδιάπτωτος τῆς ὄντως ἀκρότητος τοῦ λόγου καὶ δυνάμεως, ἢ ὃ ἥκιστον ἐστίν) τῆς ὑπερτήμης καὶ μανικωτάτου. ἡ δὲ ἀναγκαία δι' ὃ σῶμα, καὶ δι' ὁρμῶν διὰ τὸ παθητικῆς ὥσπερ ὀργανικῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τοῦ προκοπτικοῦ, οὐκ ἴσα φθορεῖ τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς, οὐδὲ αἵρεσις, ἀλλὰ τάξις καὶ διακόσμησις, ἀκρότης μὲν οὖσι τῇ δυνάμει καὶ τῇ ποιότητι. τῷ ποσῷ δὲ μεσότης γίνεται), ὃ ὑπερβάλλον ἐξαφεῦσα, καὶ ὃ ἔλλιπον.

Τῷ Ἀριστοτελικῷ ἔθει, τὴν αὐτὴν ὑπειλήμμενον σοφίαν τε ἀποκαλεῖν, καὶ πρώτην φιλοσοφίαν, καὶ μετὰ τὰ φυσικά, καὶ θεολογίαν.

Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος παρεκελεύετο τοῖς νέοις τοιαῦτα ἐφόδια κτᾶσθαι, ἅπερ αὐτοῖς ἐναυαγήσασι συγκολυμβήσῃ.

Ariſtippus Cyrenenſ. philoſophus adoleſcẽtes hortabatur, huiuſmodi viatica cõpararent, qua naufragos enatantes ſequerentur.

Ὑπολήψεις περὶ σοφοῦ καὶ σοφίας.

Existimationes de ſapiente & ſapientia.

Ὑπολαμβάνομεν δὴ πρῶτον μὲν ὑπίσασθαι μάλιστα πάντα τὸν σοφὸν ὡς ἐνδέχεται), μὴ καθ' ἕκαστον ἔχοντα τὴν ὑπιστήμην αὐτῶν. εἶτα τὸν τὰ χαλεπὰ γνῶναι δυνάμενον, καὶ μὴ ῥᾴδια τῷ ἀνθρώπῳ γινώσκειν, τοῦτον σοφόν. ὃ γὰρ αἰσθάνεσθαι πάντων κοινόν. δῆλον ῥᾴδιον καὶ ὑδὲν σοφόν. ἔτι τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ διδασκαλικώτερον τῶν αἰτίων, σοφώτερον ἐστὶ) πρὸς πᾶσαν ὑπιστήμην. καὶ τὸ ὑπιστήμην δὲ, τὴν αὐτὴν ἔνεκεν, καὶ τὸ εἰδέναι χάριν αἱρετὴν ὄντων, μᾶλλον ἐστὶ) σοφίαν, ἢ τὴν τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκεν. καὶ τὴν ἀρχικωτέραν τῶν ὑπηρετούσης μᾶλλον ἐστὶ) σοφίαν. ὁ γὰρ δεῖ ὑπιτάττεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ὑπιτάττειν. καὶ ὁ τῶν ἑτέρῳ πείθεσθαι, ἀλλὰ τούτῳ τὸν ἧττον

cognatis, atque adèo cõiunctiſſimis, nempe fratribus, aut liberis, aut patribus? Fateor. Quid igitur cauſſæ eſſe dicemus, cur nõ modo hoſtes hoſtibus noceant, ſed amici etiam amicis, & quidẽ ſæpenumero, & inter ſummas neceſſitudines? † forſan ſatur. *Quid enim, niſi improbitatem, quæ, niſi fallor, efficit vt ipſi ſibi homines detrimentoſi ſint. Eſt igitur ab amicis cauendũ, ſiue benenolẽtia, ſiue cõſuetudinis, ſiue sãguinis fuerit cõiũctio? Sanè eſt, vt hæc euincit oratio. Ergo rectè ſcripſit huius verſus author: Eſto ſobrius, ac memẽto nulli temere credere. Fieri ſanè poteſt, vt rectè, &c.*

Eſto ſobrius, memorq́; diffidere: his ſapiẽtia nerui ſunt & artus.

De Sapientia quædam ſeorſim: quanquã & in prudentia ſæpenũmò ſapientiæ vocabulo vſus, vel abuſus ſit Stobæus.

Ratio quæ in reb. verſatur agendis, affectuũ cõmotionem moderãs, virtutes morum in parte animi experte rationis cõſtituit, inter exceſſum atq; defectũ medium obtinẽtes locum. Non tamen omnẽ virtutẽ in mediocritate ineſſe, dicendum eſt: ſed eſt quædam irrationalis animæ partis minimè indiga, in pura cõſtantiq́; mente cõſtituta, ſapientia videlicet atq; prudentia, ſuapte natura perfecta, præſtantiaq́; rationis & ſummitas ac vis, qua ſumma diuinitas ſcientia atq; beatitudo intẽditur. Hæc verò corporis gratia neceſſaria, & affectuum & cõmotionum egens, quibus tãquam inſtrumentis & miniſteriis ad res agendas vtatur irrationalis animi haudquaquam exiſtẽs interitus, nec extinctio: ordo atq; modus, ſua quidẽ vi & ipſa qualitate ſummitas eſt, quãtitate verò mediocritas, circumcidens & amputãs quod redũdas & deeſt.

Ariſtotelismos eſt eandem ſcientiam & ſapiẽtiæ nomine appellare, & primæ philoſophiæ, & metaphyſicorum, & theologiæ.

Ariſtippus Cyrenenſ. philoſophus adoleſcẽtes hortabatur, huiuſmodi viatica cõpararent, quæ naufragos enatantes ſequerentur.

Primum itaq; exiſtimamus ſapiẽtem omnia ſcire, maximè quoad fieri poteſt, non per ſingula ſcientiam ipſorum habentem. Deinde ſapientẽ eum eſſe putamus qui difficilia homini, non facilia cognitu, cognoſcere poteſt. Sentire enim omnib. eſt commune, quapropter facile & haud ſapiẽs eſt. Præterea magis exactum, magisq́; habilem ad principia tradenda, cauſasq́; doctrina ſapientiorem eſſe, circa ſcientiam quamlibet arbitramur. Scientiã etiam eam quæ ſui cauſa ſciendiq́; gratia eſt expetibilis, magis ſanè quàm eam quæ eſt euentus gratia, ſapientiam eſſe cenſemus. Et magis principem itidem, magis quàm ſubminiſtrantem. Non enim præcepta ſapientem ſuſcipere, ſed præcipere: nec hunc alii, ſed huic minùs ſapientem obtemperare

Ariſtotel. in procœmio Metaphyſ.

conuenit. Quæ igitur de ſapientibus & ſapientia perſuaſi ſumus, tot & talia ſunt. Horum autem primum, omnia inquam ſcire, eicompetit neceſſariò, qui maximè ſcientiam habet vniuerſalem. Iſte namque ſcit quodammodo, quomodo ſe habent vniuerſa ſubiecta. Ferè autem & ea ſunt hominibus difficilima cognitu, quæ maximè vniuerſalia ſunt. Longiſſimè namque à ſenſibus diſtant. Exactiſſima præterea ſcientiarum ea ſunt, quæ primorum maximè ſunt. etenim quæ ex pauciorib⁹ accipiuntur, exactiores ijs ſunt quæ ex additione ſumuntur, quo pacto arithmeticam exactiorem eſſe geometria conſtat, &c.

Et paulo poſt.

Non eſſe autem effectricem, ex iis etiam qui philoſophati ſunt, patet. Ob admirationes enim homines & nunc & primò philoſophari cæperunt, principiò quidem facilia mirabilium admirantes, deinde paulatim ſic procedentes, & de maioribus dubitantes, vt de luna aſſectibus, de ſtellis, de ortu etiam vniuerſi. Qui verò dubitat, & admiratur, is ignorare ſe arbitratur. Quapropter & fabularum amator philoſophus quodammodo eſſe videtur. ex mirabilibus enim fabula conſtat. Quare ſi vt ignorantiam fugerent, philoſophati ſunt, patet ob cognitionem, & non vſus cuiuſquam gratia, ſcientiam illos eſſe ſequutos. Teſtimonio eſt id quod euenit. Cùm enim omnia neceſſaria ad facilè cum voluptatéque viuendum adeſſent, quæ vitalis prudentia cæpit. Quo patet, ob nullam aliam vtilitatem nos ipſam quærere: ſed vt hominem eum liberum eſſe diximus, qui ſui ipſius eſt gratia, non ob alium: ſic & ipſam ſolam ſcientiarum liberam eſſe. Eſt enim hæc ſui ipſius gratia ſola. (& quæ ſequuntur: vbi diuinam quoque ipſam, & omnium prætioſiſſimam eſſe aſtruit.)

Bias dixit: Qui ſapientia vacant inani, noctuæ ſunt ſimiles oculis. Huius enim oculi noctu quidem valent: ſole autem ſplendente, cæcutiunt. Et illorum mens acutiſſima quidem eſt in vanitate contemplanda: ad veri autem luminis obiectum motum, obſcuratur.

Gregorii Theologi.

Non equidem illum ſapientem iudico, cuius oratio ſapiens videtur: neque illum cuius lingua volubilis eſt, mens autem inconſtans & imperita: ſed qui dum pauca de virtute verba facit, multa interim re ipſa & opere declarat, & verbis ſuis authoritatem vitæ honeſtate conciliat.

Periandri. Pauli Silentiarii.

Sapientibus vtere.
Non vita per ſe iucunda eſt, ſed expectorare
Curas, ex animo canitiem inducentes.
Opes quidem mediocres opto. Superflua enim
Inſaniens auri cupidine cura ſemper animum exedit.

σοφόν. ζᾷς μὲν ὃν ἀπολιπὼν παιδίας καὶ ζωαρίας ἔχουθ᾽ ὡδὶ ἡ σοφίας καὶ τῶν σοφῶν. τούτων δὲ ὁ μὲν πρῶτος ὑπάρχειν, ᾧ μάλιστα ἔχοι τις καθόλου ὑπεξημένων αἰανγκαῖον ἐστὶν ἀρχήν. ὅλος γὰρ οἶδέ πως πάντα τὰ ὑποκείμενα. χαλεπώτατα γοῦν ἴζειν τοῖς ἀνθρώποις ὄντα τὰ μάλιστα καθόλου. πορρωτάτω γὰρ τῶν αἰσθήσεών ὄντ. ἀκριβέστατα δὲ τῶν ὑπεξημένων, αἱ μάλιστα τῶν πρώτων εἰσίν. αἱ γὰρ ἐκ ἐλαττόνων, ἀκριβέστεραι τῶν ἐκ πρὸς θέσιος λεγομένων, οἷ ἀριθμητικὴ γεωμετρίας (καὶ τὰ λοιπά.)

Ὅτι δὲ ἡ ποιητικὴ, δῆλον ἐκ τῶν πρώτων φιλοσοφησάντων. διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάζοντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες· οἷον περί τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων, καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ ἄστρα, καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως. ὁ δὲ ἀπορῶν καὶ θαυμάζων, οἴεται ἀγνοεῖν. διὸ καὶ φιλόμυθος, ὁ φιλόσοφός πως ἐστιν. ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων. ὥστ᾽ εἰ διὰ τὸ φεύγειν τὸ ἀγνοεῖν ἐφιλοσόφησε, φανερὸν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ὑπεξαθεν ἐδίωκον, καὶ οὐ χρησίου τινος ἕνεκεν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ συμβεβηκὸς γεγονὸς γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων, καὶ πρὸς ῥᾳστώνην καὶ διαγωγὴν, ἡ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. δῆλον οὖν, ὡς δι᾽ οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρείαν ἑτέραν· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἄνθρωπος ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἕνεκα, καὶ μὴ ἄλλου· οὕτω καὶ αὐτὴ μόνη ἐλευθέρα οὖσα τῶν ἐπιστημῶν. μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἕνεκέν ἐστιν. (καὶ τὰ λοιπά, ἐν οἷς καὶ θείαν αὐτὴν καὶ πασῶν τιμιωτάτην ἀποφαίνεται.)

Βίας εἴρηκεν· ἔοικασι τοῖς ὄμμασι τῆς γλαυκὸς οἱ περὶ τὴν ματαίαν σοφίαν ἠρληκότες. καὶ γὰρ ἐκείνης αἱ ὄψεις νυκτὸς μὲν ἔρρωνται, ἡλίου δὲ λάμποντος ἀμαυροῦνται· καὶ τούτων ἡ διάνοια ὀξυτάτη μὲν ἐστὶ περὶ τὴν ματαιότητος θεωρίαν, περὶ δὲ τὴν τῆς ἀληθινῆς φρονήσεως κατάληψιν ἐξαμαυροῦται).

Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, οὗτ᾽ ἐμοὶ δοκεῖ· οὐδ᾽ ὅστις γλαφυρὸν ὑπὸ στόμα ἔχει, ψυχὴν δὲ ἄστατον καὶ ἀπαίδευτον· ἀλλ᾽ ὅστις ὀλίγα μὲν ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐνεργεῖ τὰ δίκαια, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου περιτίθησι.

Σοφοῖς χρῶ.

Οὐ τὸ ζῆν χαρίεσσαν ἔχει φύσιν, ἀλλὰ τὸ ῥίζας
φερτίδας ἐκ στέρνων τὰς πολιοχρὰ φυᾶς.
πλοῦτον ἔχειν ἐθέλω τὸ ἐπαίσιον. ἢ δὲ περισσὴ
θυμὸν ἀεὶ κατέδει χρυσομανὴς μελέτη.

εἴθε

Ὥστε ἐκ αὐθρώποισιν ἀρείονα πολλάκις εὑρὴς
καὶ πενίαν πλούτου, καὶ θάνατον βιότου.
Ταῦτα σὺ γιγνώσκων, κραδίης ἴθυνε κελεύθους,
εἰς μίαν εἰσορόων ἐλπίδα τὴν σοφίην.

ΓΝΩΜΑΙ ΜΟΝΟΣΤΙΧΟΙ.

Οὐκ ἔστι σοφίας κτῆμα τιμιώτερον.
σοφία γὰρ ἔστι καὶ μαθεῖν ὃ μὴ νοεῖς.
σοφῷ παρ' αὐδενὶ πρέσβυν εὑρεῖν λόγος.
σοφὸς γὰρ ἁνὴρ ὃς τὰ πρόσφορα πρεσκόπει.
σοφία γὰρ πλούτου κτῆμα τιμιώτερον.
σοφὸν παρ' ἀνδρὸς χρὴ σοφόν τι μανθάνειν.
σοφοὶ γὰρ συγκρύπτουσιν οἰκείας βλάβας.
Ἄριστόν ἐστι πάντ' ὀπίσω θαι καλά.

ΠΕΡΙ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ βυλῆς, Λόγος κθ'.

ΧΡυσίον καὶ ἀργύριον ἐπίσησον πόδας, καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα βυλὴ εὐδοκιμήσει.

Ἰμάντωσις ξυλίνη ἐνδεδεμένη εἰς οἰκοδομὴν οὐ σεισθήσεται· ἔτι καρδία ἐπεισμένη ἐπὶ διανοήμασι βυλῆς, οὐ φοβηθήσεται δειλιάσει.

Πηγὴ καὶ μήτηρ καὶ ῥίζα φρονήσεως, ἡ ἀρετή· ὥσπερ καὶ πᾶσα πονηρία ἐξ αἰσίας ἔχει τὴν ἀρχήν, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ προφήτης φησίν· Οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου, ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. ὁ δὲ εὐλαβὴς καὶ φόβον Θεοῦ ἔχων, πάντων ἐστὶ σωφρονέστερος, διό φησιν, ἀρχὴ σοφίας φόβος κυρίου.

Τέλειοι ὄντες, τέλεια φρονεῖτε. θέλουσιν γὰρ ὑμῖν εὖ προσενεχθῆναι, Θεὸς ἕτοιμος εἰς ὃ παρέχειν.

Ἡ φρόνησις, οὐ σωμάτων, ἀλλὰ πραγμάτων ὄψις ἐστί, πρὶν ἐν αὐτοῖς γενέσθαι τὰ αἴσθητον ὅπως ἄρισα χρήσεται τοῖς ἀπόντων καὶ προεστυχόσι, παρέχεται σκοπὴν τὸ μέλλον. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα προσωπεῖον μόνον ὀμμάτων ἐστί, τοῖς δὲ ὄπισθεν τυφλόν ἐστιν· ἡ δὲ διάνοια, καὶ τὰ παρωχημένα βλέπει τῇ μνήμῃ πέφυκεν.

Ἄφρων αὐθημερὸν ἐκκαλεῖται ὀργὴν αὐτοῦ. πᾶς ἄφρων, οὗτος καὶ μικρόψυχος, οὐ γὰρ ἔστι πάγιος.

Εἴ ποτέ τινα ἐώρακεν ἁμαρτάνοντα ἔλεγε· μή ποτε καὶ ἐγὼ τοιοῦτο προπέσω.

Ἄπτυστα δοῦλα τοῦ φρονεῖν κεκτῆσαι.

Βουλεύομενοι παραδείγματα ποιοῦνται παρελθόντα τῶν μελλόντων. Τὸ γὰρ ἀφανὲς, ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν ἀναγνῶσιν.

Ὁ κακῶς προνοητὴς περὶ τῶν οἰκείων, οὐδέποτε καλῶς βουλεύσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ σώματος, μὴ γινέσθω τῆς ψυχῆς ἀσθένεια.

Hinc fit, vt inter homines meliorem sæpe inuenias,
Et paupertatem diuitiis, & mortem vitæ.
His tu cognitis, animi vias dirige,
Oculis vnicam in spem fixis, nempe sapiẽtiam.

SENTENTIÆ SINGVLIS versibus absolutæ.

Nulla possessio pretiosior est sapientia. Menandri.
Sapientia enim est, & discere quod nescis.
Sapientem apud virum primùm inuenta est ratio.
Sapiens enim nullus est, qui in omnib. offendit.
Sapientia diuitiis possessio pretiosior est.
Sapiente à viro oportet sapiens quid discere.
Sapientes autem occultant propria damna.
Optimum est honesta omnia scire.

DE PRVDENTIA ET CONsilio, Sermo XXIX. Ex Maximo.

AVrum quidem & argentum statum cuiuspiam constabilierint, sed prudentia est vtroque commendabilior. Sirach 40.

Vt compages (vel, subscudes) *& ingamẽta lignea ædificio indita concussu non dissoluũtur: sic animus perpenso consilio, nullo tempore pertimescet.* Sirach 22.

Fons & mater radixq; prudentiæ virtus est: quemadmodum contrà omnis improbitas examentia capit initium, sicut propheta dixit: Non est sanitas in carne meà à facie insipientiæ meæ. At virtutis studiosus, & in Dei metu viuens, omnium est prudentissimus: & rectè quidam dicit, metum domini esse sapientiæ primordium. Chrysostomi.

Qui perfecti estis, perfecta sapite: volentibus enim vobis bene agere, deus paratus est præbere. Ignatii.

Prudentia non corporum, sed negotiorum inspectio est, priusquam in ipsis versetur homo: futura subiiciẽs oculis, vt eis occurrẽtibus postea optimè vtatur. Corpus enim antè tantùm oculatum est, retro autem cæcum est: at mens etiam præterita cernere potest memoria. Plutarchi.

Insipiens eodem die iram suam enunciat. Omnis insipiens paruo etiam præditus est animo: non enim est constans. Hìc aliquid deest. Sirach.

Si quando quempiam peccantem animaduerteret, dicebat: Ne quando etiam ipse in tale quiddam incidam.

Nil non seruire sibi cogit prudentia. Menandri.

Consultans præterita sibi exempla futurorum facit. Quod enim obscurum est, ex manifesto celerrimè dijudicari & discerni potest.

Qui malè suis rebus prospicit, nunquam bene alienis consulet.

Robur corporis, animi ne sit imbecillitas: Clitarchi.

Democ. vim autem animi, prudentiam putato.

Alienis te exemplis erudito, & nihil mali patieris.

Aristidis. In prælijs vincere etiam improbis sæpenumero contingit: at prudentia & sapientia superare posse, id demum est eorum qui consilio valent.

Gaij. Prudentius est, priusquam acciderit cauere ne accidat, quàm postquam acciderit accusare.

Democratis. Prudentia munus est, cauere ab iis qui iniuriam volũt inferre: allatã autem nõ vindicare.

Solonis. Consule non quæ iucundissima, sed quæ sunt optima.

Epicteti. Multum deliberato priùs quàm quid dicas aut agas: non enim integrum erit dicta vel facta reuocare.

Biantis. Robusto & valenti esse corpore, naturæ munus est: at ea dicere quæ patriæ prosint, id animi proprium est & prudentiæ.

Idem interrogatus quis optimus esset consiliarius, Tempus inquit.

Prudentes dicebat magis ab imprudentibus, quàm imprudentes à prudentibus iuuari solere: hos enim illorum obseruare errata, illos autem horum non imitari rectè facta.

Virum bonum decet præterita meminisse, instantia agere, & futuris diligenter prospicere.

Vnum est principium bene consultandi, nosse de quo instituatur oratio: sin secus, omnino aberrare necesse est.

Animi magnum frenum est ipsa mens.

Euripidis in Antiope. Hanc meam corporis imbecillitatem non rectè accusasti.

Si enim rectè sapere valeo,
Idipsum est robusto brachio præstantius.

Sophoclis in Aiace. Ex his profectò moribus, nunquam
Vllius legis constitutio fieret:
Si eos qui iustè vincunt expellemus,
Eos autem qui posteriores sunt, in partem anteriorem adducemus.
Sed iis cedendum est. non enim lati
Aut robustis humeris viri tutissimi sunt:
Sed qui rectè sapiunt, vbique superiores euadunt.
Atqui bos quamuis magnis lateribus præditus,
Paruo tamen flagello regitur vt per viam rectà gradiatur.
Qui enim rectè sapit, omnia complexus habet.

DE CONSILIO, ET QVOD omnia consultò cõsideratéq; agenda sint, Sermo xxx. Ex Antonio.

Prou. 11. & 24. MVlto consilio salus inest.

Omnia fac consultò. Cum consilio vinum bibe.

ἰσχὺν δὲ ψυχῆς, φρόνησιν νόμιζε.

Ἐν ἀλλοτρίοις παραδείγμασι παίδευε σαυτὸν, καὶ ἀπαλλὴς τῶν κακῶν ἔσῃ.

Τὸ μὲν νικᾶν ἐν ταῖς μάχαις, καὶ τοῖς φαύλοις πολλάκις συνέπεσε· φρονήσεως δὲ καὶ σοφίας κρατεῖν δυνασθαι, μόνων ὄντων τῶν εἰδότων βουλεύεσθαι.

Σωφρονέστερον οἶμαι τὸν μὴ ὃ παθὼν ἐγκαλεῖν, ὃ πρὶν παθεῖν φυλάξασθαι τὸν μὴ παθόντα.

Φρονήσεως ἔργον, μέλλοντας ἀδικεῖσθαι φυλάξασθαι· ἀδικηθέντας δ', ἀμελῆσαι μὴ ἀμύνασθαι.

Συμβούλευε, μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ ἄριστα.

Βουλεύου πολλὰ πρὸ τοῦ λέγειν τι ἢ πράττειν. ὑπὸ γὰρ ἔξεως ἄδηλον ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα ἢ πραχθέντα.

Τὸ μὲν ἰσχύειν τῷ σώματι φύσεως ἔργον· τὸ δὲ λέγειν τὰ συμφέροντα τῇ πατρίδι, ψυχῆς ἴδιον καὶ φρονήσεως.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τίς ἄριστος σύμβουλος, ἔφη, ὁ καιρός.

Τοὺς φρονίμους ἔλεγε μᾶλλον τοῦ τῶν ἀφρόνων, καὶ τοὺς ἀφρονας τοῦ τῶν φρονίμων ὠφελεῖσθαι. τοῖς μὲν γὰρ φυλάττεσθαι τὰς ἐκείνων ἁμαρτίας· ἐκείνους δὲ τοῖς τούτων μὴ μιμεῖσθαι καλῶς.

Δεῖ τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν, μεμνῆσθαι μὲν τῶν γεγενημένων, τοῦ πράττειν δὲ τὰ ἐνεστῶτα, σκοπεῖν δὲ τῶν μελλόντων ἀσφαλίζεσθαι.

Μία ὅτι ἀρχὴ τοῦ καλῶς βουλεύεσθαι, ὁ γινώσκειν περὶ ὅτου ὁ λόγος· εἰ δὲ μή, ὅ πάντας ἁμαρτάνειν ἀνάγκη.

Ψυχὴ μέγας χαλινὸς ὄντως ἐστὶν ὁ νοῦς.

Τὸ δὴ ἀσθενὲς μου, καὶ ὃ ἧλυ σώματος
Κακῶς ἐμέμφθης. εἰ γὰρ οὖν φρονῆν ἔχω,
Κρῆσσον τόδ' ἐστὶ καρτεροῦ βραχίονος.
Ἐκ τῶνδε μέντοι τῶν λόγων οὐκ αἰ πάντα
Κατάσασις ἡμῖν αἰ ὑδενὸς νόμῳ·
Εἰ τοὺς δίκῃ νικῶντας ἐξωθήσομεν,
Καὶ τοὺς ὄπισθεν εἰς ὃ πρόσθεν ἄξομεν.
Ἀλλ' εἰκτέον τάδ' ἐστίν. ὑγρὸν οἱ πλατεῖς
Οὐδὲ ῥωννῦσι φῶτες ἀσφαλέσταται·
Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες οὖν, κρατοῦσι πάντα χῶ.
Μέγας γ' πλοῦτος βροτοῖς ὑπὸ σμικροῖς ὅμως
Μάστιγος ὀρθὸς εἰς ὁδὸν περᾷ πατεῖ.
Ὁ γὰρ φρονῶν οὖν, πάντα συλλαβὼν ἔχει.

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣ, ΚΑΙ ΟΤΙ χρὴ μετὰ βουλῆς καὶ σκέψεως πάντα ποιεῖν, Λόγος λ'.

Σωτηρία ὑπάρχει ἐν πολλῇ βουλῇ.

Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ, μετὰ βουλῆς οἰνοπότει.

Πᾶς

Πᾶς πανοῦργος πράσσει μετὰ γνώσεως.

Βουλὴ ἁγίων σύνεσις.

Ἄνευ βουλῆς μηδὲν ποιήσῃς, καὶ ἐν τῷ ποιῆσαί σε, μὴ μεταμεληθῇς.

Βουλεύου πολλὰ, πρὸ τοῦ λέγειν τι, ἢ ποιῆσαι. ὁ γὰρ ἔξεις ἄδειαν ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα καὶ πραχθέντα.

Μετὰ σοφῶν συμβουλεύου. βουλὴ γὰρ σοφοῦ, πηγὴ ζωῆς.

Χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐπιστήσουσι πόδας, καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα βουλὴ εὐδοκιμήσει.

Πάσης πράξεως βουλὴ ὑγιαθήσεται.

Κρείσσων λελογισμένη βραδυτὴς, ταχυς ἀπερισκέπτου.

Λύχνος βίου πάντος ἡγείσθω βουλή.

Ἐν καίρου ἔργου σκέψαι τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτῷ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό.

Εἰ καὶ μυριάκις ὦμεν σοφοὶ, καὶ τὰ δέοντα σπουδῶμεν, ἀλλ' ἄνθρωποι ἐσμὲν, καὶ χρείαν ἔχομεν συμβούλου. ὁ Θεὸς γὰρ μόνος ἐστὶν αὐτάρκης, καὶ μόνος ὁ δεῖται συμβούλου, διὸ καὶ περὶ ἐκείνου μόνου λέγεται· Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἄνθρωποι δ' καὶν μυριάκις ὦμεν σοφοὶ, μυριάκις ἐλεγχόμεθα, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀσθενὲς ἀναφαίνεται. ὁ γὰρ δυνάμενος πάντα εἰπεῖν ἐν ἀνθρώποις φησὶν, ὅτι οὐκ ἀθάνατος υἱὸς ἀνθρώπου.

Καθάπερ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς τὸ ἀπαραπλησὲς ἀκτῖνα σκότος ἐπελθὸν ἀποκρύπτει· ὕτω πολλάκις καὶ τὸν σύνεσιν τὴν ἡμετέραν, καθάπερ ἐν σαθρᾷ μεσημβρίᾳ λάμπουσαν καὶ ἀναφαινομένην, ἐπελθοῦσα ἄνοια ἀποκρύπτει πολλάκις. καὶ ὁ μὲν σοφὸς τὸ δέον ὁ σωφρόνως· ὁ δὲ ἐλάττων ἐκείνου πολλῷ, ὀξύτερον τούτου ἐφώρασεν. καὶ τοῦτο γίνεται, ἵνα μήτε ὁ σοφὸς ἐπαίρηται, μήτε ὁ δύσελπις ἑαυτὸν ταπεινίζῃ.

Ὁ κακῶς ἀναγινώσκων περὶ τῶν οἰκείων, ὁ δύνατα καλῶς βουλεύσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

Σύμβουλος ἀγαθὸς, χρησιμώτατον καὶ τιμιωτικώτατον ἁπάντων κτημάτων ἐστίν. ὃ γὰρ λέγει ὡς δεῖ, τοῦ φρονεῖν εὖ μέγιστον σημεῖον ποιούμεθα.

Ἐν ἀλλοτρίοις παραδείγμασι παίδευε σαυτὸν, καὶ ἀπαθὴς τῶν κακῶν ἔσῃ.

Κρείσσων σοφὸς ἰσχυροῦ.

Ἄνευ μὲν εὐβουλίας, οὐδὲν πέφυκε δύναμις ὠφελεῖν· σύνεσις δὲ καὶν ἰσχνὸν μὴ παρῇ, πολλὰ πολλάκις ὄντως.

Σοφὸν γὰρ εὐβούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας
Νικᾷ· σὺν ὄχλῳ δ' ἀμαθία, πλέον κακόν.

Omnis callidus agit cum cognitione.

Consilium sanctorum, intellectus est.

Sine consilio nihil feceris: & inter faciendum non pœnitebit te. Eccles. 32.

Dies multumq; delibera, priusquam aliquid dicas aut facias. Non enim liberum erit tibi vt reuocentur ea, quæ semel dicta aut facta fuerint.

Cum sapientibus consulta. Consilium enim sapientis fons est vitæ. Ecclesiast.

Aurum & argentum statum alicuius constabilierint: sed vtriusque gloriam superabit prudentia. Ibidem 40.

Actionem omnem consilium constans præcedat. Theologi.

Melior est consulta tarditas celeritate temeraria. Chrysostomi.

Consilium vita lucerna vbique præest.

In singulis rebus quid eas antecedat, quid sequatur, animaduerte: & sic eas aggredere.

Si millies sapientes simus, & ea quæ fieri oportet conspectemus, homines tamen summo, & cõsultore indigemus. Solus enim Deus citra indigentiam est, solusq; consultore nõ eget: quamobrem & de solo ipso dicitur: Quis enim cognouit mentem domini, aut quis consiliarius eius fuit? Homines verò, etsi millies simus sapientes, millies redarguimur, & naturæ nostræ imbecillitas se prodit. Non enim possunt, ait, omnia in hominibus esse: quippe non immortalis est filius hominis. Quemadmodum iubar fulgens à solis lumine caligo superueniens occultat. ita sæpenumero intellectum quoque nostrũ velut in ipsa meridie splendentem, & luce sua conspicuum, stultitia vel amentia superueniens obscurat: & vir sapiens quod facto opus est nõ dispicit, alius autem multò inferior eo acutiùs rem deprehendit: atque hoc ita fit, ne vel sapiẽs superbiat, vel obscurus & vilis homo miserum se reputet.

Qui de suis rebus malè statuit, nunquã bene consulet de alienis. Isocratis.

Bonus consultor res omnium vtilissima & potentissima est. Nam ex opportuna oratione animi prudentiam ceu maximo signo conijcimus.

Exemplis alienis sapere discito, & nulla male te afficient. Demonactis.

Sapiens robusto præstat. Diodori.

Sine bono consilio nihil efficit robur: prudẽtia verò quamuis robur non assumpserit, multa multoties excogitat. Choricii

Prudens enim consultatio manuum multitudinem vincit: imperitia verò cum hominum turba deterior est.

Chabrix. *Exitus rerum prospicere oportet, ac ita demum eas aggredi.*

Plurium enim consensus res excogitatas cõfirmare solet.

Hic deest Sermo xxxi. qui inscribitur: De consultore & illis qui consilium & reprehensionem admittunt: & quod intelligere oporteat qualis sit consultor.

DE IMPRVDENTIA, SERMO XXXII. Ex Ioanne Stobæo.

Phocylidis. *NVnquam imperitis hominibus iudicium permittas.*

Sapiens sapientiam dirigit, & artes earundem peritus.

Rudis audiens magnã eruditionem, non capit:
Nihil.n.intelligunt, qui nunquã bona didicere.

Eiusdem. *Cognosces autem, homines habere spontanea damna.*

Miseri, qui propinqua bona non conspiciunt,
Neque audiunt. Sed perpauci malorum solutionem animaduertunt.

Orphei in præfatione ecclesiastes. *Nulla prorsus hominib. prudentiã curandi*
Est cupido, sed statim venerandam scientiam contemnunt.

Ibidem. *Vah miseri, qui sapiẽtiam, rem utilissimam, contumeliosè spernunt.*

Ibidem. *Vulgus hominum simile feris, indoctumq́*
Mentis indigentia diuina, neq; ad consilium
Diuinũ splendens mortalibus fugit ex malitia.
Neq; diuinum aliquod opus vlla admiratione dignum
Nouit, sed nubes præcordijs ipsorum atra
Vndiq; circumposita, progredi floridũ
Virtutis in pratum, sertigerũq; inuidet.

Pythagoræ. *Mali viri est, imprudenter agere & loqui.*
Quin ista facito, qua tibi nõ in posterũ molesta sint.
Nihil autem illorum age, quæ ignoras: sed disce
Quæcunq; oportet. sic enim iucundissimè vines.

Sophoclis. *Quibus est aduersa fortuna, nõ surdi solũ sunt,*
Sed ne videntes quidem res conspicuas vident.

Euripidis. *Quòd ignarus sis eorum in quibus peccas,*
Id verò magnum est tibi temeritatis & audaciæ incitamentum.

Hesiodi. *Imprudẽs est, quisq; præstãtiorib. certare vult,*
Et victoria priuatur, & dedecore supra dolorẽ afficitur

Menandri. *Amẽtia hominibus spontaneũ est infortuniũ.*

Sophoclis. *Quàm intractabile malum est insciti a.*

Quid tibi es iniuriꝰ animũ tuũ in culpa faciẽs?

Menandri. *Nemo rem, dũ peccat, cognoscit: sed quãta sit*
Peccati magnitudo, postmodum videt.

Eiusdem. *Graue est peccata huiusmodi committere,*

Euripidis, ἀκήκοα. Fusi e Metusis. *Qualia qui admiserunt, vel nominare verẽtur.*
Multi mortaliũ per audaciã suas calamitates
Obtegere volunt, & celare mala.

Δέον τὰ τέλη τῶν πραγμάτων ἡμᾶς προορᾶν, ὑπὲρ ὅτου τῶν τούτων ἐγχείρησιν ποιεῖσθαι.

Φιλοῦσι γὰρ ἡ τῶν πλείονων συγκατάθεσις κρατιστεύειν τὰ νοηθέντα.

Ἐνταῦθα λείπει ὁ λόγος, ὁ ὑπογεγραμμένος

ΠΕΡΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑΙΣΙ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥΣ ΔΕΧΟΜΕΝΩΝ. ΧΡΗ ΔΕ ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ ΠΟΙΑΠΟΣ Ο ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ.

ΠΕΡΙ ΑΦΡΟΣΥΝΗΣ, Λόγος λβ'.

ΜΗδέ ποτε χρίνειν ἀδαήμονας ἄνδρας ἐάσῃς.
τὸν σοφίῃ σοφὸς ἰθύνει, τέχνας δ' ὁμότεχνος.
ἠ χωρὶς μεγάλων διδαχῶν ἀδίδακτος ἀκούειν
ἠ γὰρ δὴ νοέοι, οἱ μηδέ ποτ' ἐσθλὰ μαθόντες.

Γνώσῃ δ' αὖ, θρώπους ἀϊδρείῃσι πήμασ' ἐχοντας
τλήμονας, οἵ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐκ ἐσορῶσιν,
οὔτε κλύουσι. λύσιν δ' κακῶν παῦροι συνίασι.

Ἀλλ' ἠ πάγχυ βροτοῖσι σωφροσύνης ἀλεγίζειν
ἡμέρης, ἀψῦχα δὲ πρέσβιον δαιμοσύνῃσιν ἅπασι.

Ἀ' δυσὶ σοφίῃ ἐεικότα γείνοντες.

Οἵδ' ἴκελοι θήρεσσιν ἀΐδριες, οἵδ' ἀδίδακτοι
χήτεϊ δαιμονίοιο νοήματος, ὅθ' ὑπ' ἀγνωτὶ
θυμοῖσιν φυγάτην φαεσιμβρότου οὐκ κακότητος.
ὅτι τι θέσκελον ἔργον, ὅσον μάλα θαυμάζοιτο
ἴσασ', ἀλλά σφιν νεφέλη πραπίδεσσι κελαινὴ
ἀμφιβέβληται δυσζήλῳ βαθύζωνος ἀϊδρείῃ
εἰς ἀρετὴ λήμῃσι πολυσφαόν τε μεγάρῳ.

Δύσνοοι θρῆσκοι τε λέγουτ' αἰόπτα πρὸς ἄνδρος.
ἀλλὰ πάσῃ ἐκτελέῃ, ἅ σε μὴ μετέπειτ' αἰτίσῃ.
πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ὀθνείσασ', ἀλλὰ διδάσκου
ὅσσα χρεών, καὶ τερπνότατον βίον ὧδε βιώσεις.

Ἀλλ' οἱ κακῶς πρήσσοντες ἠ κωφοὶ μόνον,
ἀλλ' ἠδὲ ὁρῶντες εἰσορῶσι τἀμφαίῃ.

Τόδε εἰδέναι σε μηδὲν ὦν ἀμπρᾶξις,
ἔκκαυμα τόλμης ἱκανὸν ὄντα καὶ θράσους.

Ἄφρων δ' ὅσα θέλει πρὸς χρείασσιν αὐτῷ ἐρείζει,
νίκης τε ἔρεται, πρός τ' αἶχμον ἄλγεα πάσχει.

Ἄνοια θνητοῖς δυστύχημ' αὐθαίρετον.

Ὡς δυσπάλαστον ἠ ἀμαθία κακόν.
τί σαυτὸν ἀδικῶν, τὸν ψυχὴν κατατιᾷς;

Οὐδεὶς ξυνοίδεν ἐξαμπρᾶσιν, πόσον
ἀμπρᾶσι τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ.

Χαλεπόν γε τοιοῦτ' ὄντι ἐξαμπράσῃ,
ἃ καὶ λέγειν ὀκνεῦμεν οἱ πρεσβύτεροι.

Πολλοί γε θνητῶν τὰς θράσει τὰς συμφορὰς
ζητοῦσ' ἀμφυεσῶν, * κἀπικρύπτειν κακά.

Ἀ σώφε-

* κρύπτειν κακὰ.

Ἀ σώφρων, ὅστις ἐν φόβῳ μὴ ἀθεὶς,
λαβὼν δὲ μικρὸν τῆς * ψυχῆς, φέρῃ μέγα.
Κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίγν' τέλος κακόν.
Καταθανοῦσα δὲ κείσεαι. οὐδέποτε μνησθήσεται σου οὐδεὶς οὐδέποτ' ὕστερον. οὐ γὰρ μετέχεις ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας, ἀλλ' ἀφανὴς κἂν ἄϊδα δόμοις * φοίτασεις. οὐδεὶς δέ σε βλέψεται παῖδ' ἀμφιπόρων νεκύων ἐκπεποταμένην.

Τυφλὸν τὸ ταὐτὸν εἶναί μοι δοκεῖ.
Οὐ ζῶσιν οἱ τὰ μὴ σωθέντες σοφόν.
Πρὶν γὰρ φρονῆσαι * δεῖ, καταφρονῆσαι θᾶσσον.
Ἔχει τὸ δοῦναι τὸν θέλοντα λίαν φόβον.
Σφαλεὶς γὰρ οὐδεὶς δεῖ βεβουλεῦσθαι δοκεῖ.
Ἢ βαρὺ φόρημ' αἴθεσπος ἀτυχῶν ἄφρων.
Ἢ δὲ μωρία
μάλιστ' ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ.
Δόξα τις † ἀμαθῶς σοφὰ λέγων, οὐκ εὖ λέγει.
Τόσον ὠκὺ τοῦτο κἀβέβαιον φρενῶν,
εἰς συμφορὰς ἵζησι πολλοὺς δὴ βροτούς.
Θάλασσα κλύζει πόντια τ' αἰθέσπιν κακά,
φέρεται δὲ εἰς τοὺς δυσδαίμονας, οἳ θαλάσσης ἐκκαθαίρεται.
Πολλάκι τοι κἀμοῦσος αὐτὸς καπαφίλησεν εἶπεν.
Κύνος μὲν πόντιος ἔστι, ὃς † αὖτ' πόντια νοσῶν,
φεύγει πάλιν τε κἄπειτα κἀς τέλος εἰσὼν ἀμείνων.
ἐσθλὸς δ' ἂν κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὅδ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.
Οἱ γὰρ κακοὶ γνώμῃσι, πάγαθον χρεὼν
ἔχοντες, οὐκ ἴσασι τοὐν τις ἐκβάλῃ.
Μῶρος γὰρ μῶρος λέγει.
Ἥκιστα φεύγειν σαυτὸν ἀνδρ' ἐχθροὶ χρεών.
σοφοῖσι δ' εἴκειν καὶ τεθραμμένοις καλῶς.
Βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἔστιν ἔχθιον κακῆς.
Ὅσπερ τοι δακέθ' τὸν πλησίον ἔμμεναι σοφὸν,
ἀλλ' αὐτὸς μωσῶς ποικίλα δεινὰ ἔχει,
κεῖνός γ' ἄφρων ἐστὶ, νόου βεβλαμμένος ἐσθλοῦ.
ἴσως γὰρ πάντες ποικίλ' ὀπιζόμεθα.
ἀλλ' ὁμῶς οὐκ ἐθέλει κακοκερδύνοισιν ἕπεσθαι·
τῷ δὲ δολοπλοκίαι μᾶλλον ἑταῖραι εἰσὶ φίλαι.
Εὐηθία μοι φαίνεται δηλουμένη,
ὃ νοσῶν μὲν ὅσα δεῖ, μὴ φυλάσσεσθαι δὲ ἃ δεῖ.
Ἐπὰν τὸ ἀγαθοῖς δυνάμενος ἐς πᾶν
ζητεῖ τὸ χρήσιμον ὧν ἔχει, ζητεῖ κακά.
Οὐκ αἰδοίμην μὴ τὰ γιγνόμενα πιμπλάναι,
σοφοὺς ἐπαινῶν αἰσχύνομαι μὴ σοφῷ λέγειν.

Non sapit ille, qui in metu quidē infirmus est:
Animo autem paululum collecto, nimium est arrogans. (* τύχης.)
De malo principio malus finis exit. Eiusd. Æolo.
Defuncta iacebis. Nulla unquā in posterum tui memoria erit. Non enim participas rosis è Pieria: Quin obscura ad Orcum ibis, neque te quisquam videbit puellam euanidos reliquisse manes, aut ab inferis euolasse. Sapphus ad mulierem indoctam. * Fort. φοιτάσεις.
Res mihi caeca videtur imprudentia. Menandri Charremonis.
Non viuūt illi, qui nihil sapiens intelligunt. Eiusdem.
Prius alios spernere, quàm rectè sapere didicisti. Eiusdem. * ἢ δεῖ al. non legitur.
Non decet mores nimium esse leues. (cesti.
Nullus enim vbi iam videt se lapsum, bene sibi consuluisse videtur. Eiusdem.
Nè homo fortunatus, sed imprudens, onus Æschyli.
Porrò stultitia, (est graue. Sophocl. al. Euripidis.
Maximè soror est malitiae.
Qui cum imperito sapienter loquitur, non Euripid. al.
bene loqui videbitur. Eiusdem.
Hac animi lenitas & praecipitatio * ἀμαθὴς. Eiusdem.
In magnam calamitatem detrudit homines.
Mala hominum omnia pontus abluit, Æschyli. al.
At illa pariter in superstitiosos ingruunt, qui Eiusd. in.
mari se lustrant.
Saepe etiam stultus fuit opportuna locutus. Eiusdem Phrygibus.
Optimus ille quidem fuerit, quicunq; sibi omnia consuluerit, Hesiodi.
Animaduertens ea, quae deinceps, ac in fine meliora sunt.
Bonus autem et ille est, qui bene dicenti obtemperat. * αἰνῶν.
Qui verò neq; sibi sapit, neq; ab alijs audita
Animo recondit, hic sanè vir est inutilis.
Imprudentes homines, bonum manibus Sophocles in Aiace.
Tenentes, non agnoscunt, antequam amittant. Ibidem.
Stultus enim stulta dicit. Eurip. in Bacchis.
Minimè imperitus homo inimicus fugiendus est. Eurip. in Hercule furēte.
Sed concedendum sapientibus & bene educatis.
Consilio enim nihil peius est malo.
Quicunq; nihili aestimat alium, Theognidis
Seq; putat solum consilia varia nosse,
Desipit, atq; bonae mentis est expers.
Omnes enim ex aqua varia scimus.
Sed huic non libitum est astutias sequi,
Illis verò calliditas praeceteris est cordi.
Stultitia mihi manifesta videtur, Menandri.
Intelligere quidem quae oportet, non autem cauere ea.
Si quis in bona fortuna, & hominum benevolentia Al. hic adscribitur Eurip.
Sortem quaerit praesenti meliorem, hic mala
quaerit.
Non potero replere pertusum animum, Euripidis.
Sapientes sermones homini stulto infundens.

Eiusdem. *Hoc velim scias, etsi te latuerit ante hac,*
leg. κἄν τ'. *Quòd malitia magna signum sit imperitiæ.*

Eiusdem Alexandra. *Infœlix es ò princeps, qua parte te vincere oportebat:*
Qua verò non, felix es. Seruorum enim
lego τῶνδε. Multitudini concedis, liberis verò minimè.

Empolidis. *Age spectatores pluribus audite, & intelligite*
Rem. ad vos enim rectà causa nostræ dictionem eloquar.
Nam cùm peregrinos poetas audiuistis, statim
αὐτῶν. sapientes ipsos esse asseritis:
Si quis verò nostratium nihilo illis sapientia inferior,
Aggrediatur poesin, omnino desipere iudicatur:
Quin verò insanit, & mente nõ constat, vt vos clamatis.
Sed agite mihi audite, et moribus planè immutatis,
Si quis è vestratibus musica delectetur iunio-
Rhiani. *Omnes profectò erramus animis*
Homines, et lãce deorũ distributa diuersa dona
Pectore insipiente. Nam qui victus inops
Fuerit, is grauem diis culpam impingit,
Mœstus: virtutẽ verò suam, animũq; negligit,
Nec dicere quicquam fortiter, neq; facere,
Præ timore audet, vbi viri locupletes adfuerint:
Sed animum eius absumunt pudor & mœror.
At qui secundam fortunam, et opes à Deo collatas habuerit,
Et regnum in multos: hic obliuiscitur, quòd tel-
Pedibus insistat, et mortales ei sint parentes:
Sed arrogans, & animo peccans,
Instar Iouis tonat, & caput supra cerui cẽ tollit,
Quamuis paruus homo, pulchrisq; decoram cubitis Mineruam ambit.
Denique viam vbiq; requirit ad Olympum,
Vt numeratus inter Deos epulis iungatur eorũ.
Ast Ate lenibus adcurrens pedibus,
In vertice capitis insperata, nulliq; visa,
Iam quidem vetulis ipsa iuuenilis forma, iam
vero contrà
Iuuenibus senilis insistit facie fraudulenter,
Ioui deo terribili, & iustitiæ gratum faciens.

Menandri. Hesiodi. *Non est quicquã audacius, quàm imperitia.*
Miser, nimirũ valde deplorat post modum
Calamitatẽ suam lugẽs, quæ nõ reuocabilis est.

Sophoclis. *Hac parte videlicet omnia laborant hominum negocia,*
Cùm remedijs malis mala statuunt.

Eiusdem. *Hoc verò dolendum est, si cùm res ferat se rectè instituí,*
Sua quis culpa sibi damnum comparat.

Menandri. *Qui nõ bene fert, quæ in vita contigêre sibi*
Bona, stolidus est, non beatus.

Eiusdem Thessalia. *Nullus peccandi satis magnus est prætextus.*

Philemonis. *Si quis mente sibi non constat,*
Hic rectè quicquam neq; audit, neq; videt.

Εὖ γὰρ τόδ' ἴσθι, † κἂν εἴ σ' ἐλάθαρνεν πάρος,
ὅ σαιὸν εἶδος ἔσθ' ἁμοιρίαν ἔχει.
Ὅταν δὲ νικᾷς χρή σε, δυστυχεῖς ἄελ·
ὅταν δέ σ' ἐχρὴ, δύτυχεῖς. δούλοισι γὰρ
τοσοῖσιν † ἥκεις, τοῖς δ' ἐλευθέροισιν ὤν.

Ἀλλὰ ἀκούετ' ὦ θεαταὶ πολλά, καὶ ξυνίετε,
χρήμαθ'. ὑμῖν γὰρ πρὸς ὑμᾶς πρῶτον ἀπολογήσομαι
ὅτι μαθόντες τοὺς ξένους μὲν λέγετε ποιητὰς σοφοὺς
ἐμοῦ δέ τις τῶν ἰδιωτῶν * αὐτῶν μηδὲν ἔγχειρεῖν φρονῶν,
ὅταν ᾖσθα τῇ ποιήσει, πάνυ δοκεῖ κακῶς φρονεῖν,
μαίνεταί τε καὶ παραπρᾷ τῶν φρενῶν τῶν σῶν λόγῳ.
Ἀλλ' ἐμοὶ πείθεσθε, πάντως μεταβαλόντες τοὺς τρόπους,
μὴ φθονεῖθ' ὅταν τις ὑμῶν μουσικῇ χαίρῃ νέων.

Ἦ ἄρα δὴ μάλα πάντες ἀμάρτηροοι πελόμεθα
αἰεθεροι. φέρομεν δὲ θεῶν ἑτεροῤῥοπα δῶρα
ἀφραδέϊ κραδίῃ. βιότοιο μὲν ὅς κ' ὀπιδδιὴς
τρωφᾶται, μακάρεσσιν ὅτι φόρον αἰτιόωπτο
ἀχνύμενος· σφετέρῃσι δ' ἀρετὴν καὶ θυμὸν ἀπίζει,
οὐδέ τι θαρσαλέως τοέδν ἔπος, οὐδέ πρέξαι
ἐρρηγὰς, ὅθι τ' ἀίδρεες ἐγκατέπαυσι παρέοισι.
καί οἱ θυμὸν ἔδοισι κατηφείη καὶ ὀιζύς.
ὅς δέ κεν ἀζηχῆσι, θεὸς δ' ὅτι ὄλβον ὀπάζῃ,
καὶ πολυκηδεμονίῃσι, ὅτι λήθεται ἕνεκα γαίης
πουλὺ ὑπερφιάλῳ τε καὶ ἀμπλακίῃσι νόοιο
ἶσα Διὶ βεβμέϊ, κεφαλὴν δ' ὑπὲρ αὐχένας ἴσχει,
καὶ παρ' ἑὼν ὀλίγος. μαίεται δ' ὕπνῳ Ἀτειλῇ,
πέπλον ἀβληχρὸν τεκμαίρεται ὕλυμπόνδε
ὡς κε μετ' ἀθανάτοισιν ἀείθμιος εἰλαπινάζῃ.
ἡ δ' Ἄτη ἀπαλοῖσι μεταβωχᾶσα πόδεσσι
ἄκρης ἐν κεφαλῇσιν ἀώτοις καὶ ἄφαστος,
ἀμφοτέρῃσι χρηὶς ἐφίσαται ἀμπλακίῃσι,
Ζηνὶ θεῶν κριόεντι, δίκην τ' ὀπίπερα φέρουσα.

Οὐκ ἐς' αἰσίας οὐδὲν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πολυμηχέτεω.
Σχέτλιος, ἥ που πολλὰ μεταστεναχίζετ' ὀπίσσω,
ἰὼ ἄτλητα ἀχέων, ἥ δ' ὑπαλινάζετός ἐστιν.
Ἐν τοῖσδε μὲν τοῖσι πάντα τ' αἰεθέσπεσι νόσφι,
κακοῖς ὅταν θέλωσιν ἰᾶσθαι κακά.
Τοῖσδ' ἔστιν ἄλγος, αἴ παρὸν θέσθαι καλῶς,
ἄλλως πὶς αὐτῷ τἀν βλάβῃσι προσθῇ φέρων.
Ὁ μὴ φέρων γὰρ ἔν τι τῶν ἐν τῷ βίῳ
ἀγαθῶν, ἀλόγιστός ἐστιν, ὑ μανικός.
Μικρὰ γὰρ προφάσις ἐστὶ τὸ προσθῆναι κακῶς.
Ἐπαινῶ νῷν ἢ μὴ καθεσπκώς τινι,
σὺ δ' ἀχνύῃ ὑθὲν αὐτῷ, ὑδ' ὀφθν.

Nũs

Νῦς ὁρῇ, νοῦς ἀκούει. πῶς εἰσίδυσει τὰν σοφίαν
πόλυς ἐσακῆαι ἀέρες, ὧν ὄκέαρ
παλῷ σίσακται, καὶ δυσεκπίπλῳ ζυγί;
Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγος ἰς.
Πολλούς τοι κόρος ἄνδρας ἀπάλεσεν ἀφραίνοντας.
γνῶναι γὰ χαλεπὸν παῦρον, ὅτ' ἐσθλὰ παρῇ.
Καθάπερ δὲ τὸ τῦ ἡλίου φῶς οὐκ ἔστι θεάσασθαι ἀ-
θεεὶ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ ὄψει· ὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον τὸν δύ-
νασθαι οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀθεεὶ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ διανοίᾳ.
Ἀλλ' ὅμως τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ δεινὰ ὡμολόγη
Κοίτη καθ' αὑτῆς. ἕτο γὰ αὐτῇ καὶ μόνον τῆ προαιρέ-
σει πρόσεστιν ἀγαθόν, ὅπερ ὅτι μέγιστον τῆ κακῶν, ὅτι
θεὶ ὧν προήροισι κακῶς, καὶ παῤῥησιάζονται.
Γιγνώσκω μὲν οὖν ὅτι τοῖς πλείοσι τῆ † νενουθε-
τημένων, ἐμφυτόν ἐστι, μὴ προσὸς τὰς ὠφελείας ἀπο-
βλέπειν· ἀλλὰ τοσούτῳ χαλεπώτερον ἀκούειν τῆ λε-
γομένων, ὅσῳ περ αἴ τις αὐτῆ ἀκριβέστερον ἐξετάζῃ
τὰς ἁμαρτίας.
Ἀλλὰ πρῶτον μὲν βλεπωμεν, τί πάθος μὴ πά-
θωμεν. Τὸ ποῖον; ἵν' οἱ ἐγὼ. μὴ γνώμεθα, ἢ οἱ ὄς, μισο-
λόγοι, ὥσπερ οἱ μισάνθρωποι γινόμενοι. ὡς οὐκ ἔστιν,
ἔφη, ὅ, τι μεῖζον τούτου κακὸν πάθοι, ἢ λόγους μισή-
σας. γίγνεται δὲ ἀπὸ τῦ αὐτῦ τρόπου μισολογία τε καὶ
μισανθρωπία. ἥτε γὰ μισανθρωπία ἐνδύεται ἀπὸ τῦ
σφόδρα πιστεῦσαι ἀΐδρι τέχνης, καὶ πρήσασθαι πρω-
τόπαισί γε δηλῆ εἶ) καὶ ὑγιὴ καὶ πιστὸν τὸν ἄνθρωπον·
ἔπειτα ὀλίγον ὕστερον ἁῦρεῖν τοῦτον πονηρόν τε καὶ ἄπιστον,
καὶ αὖθις ἕτερον. καὶ ὅταν τοῦτο πολλάκις πάθῃ τις, καὶ
μάλιστα τούτων μάλιστα, ὃς ἂν πρήσαιτο οἰκειοτάτοις καὶ
ἑταιροτάτοις· τελευτῶν δὲ θαμὰ προσκρούσας, μισεῖ τε
πάντας, καὶ πρῶτα σεαυτὸν σεαυτῦ ὑγιὲς εἶ). ἢ οὐκ ἤδη-
σας σὺ * τοῦτο γιγνόμενον; πολλά γε ἴσως οἱ ἐγώ. Οὐκοῦν,
ἢ οἱ ὄς, αἰσχρὸν, καὶ δῆλον ὅτι ἄνευ τέχνης τῆς περὶ τὰ ἀν-
θρώπεια ὁ τοιοῦτος χρῆσθαι ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀνθρώποις, εἰ
μηδέ που μιᾷ τέχνης ἐχρῆτο, ὥσπερ ἔχει, ὅτων αἴ πρήσαι-
το, τοὺς μὲν χρηστοὺς καὶ πονηροὺς ὀλίγους εἶ) σφόδρα
ἑκατέρους, τοὺς δὲ μεταξὺ τοὺς πλείστους.
Ὡς κινδυνεύω ἐγὼ σὺ ὦ παρόντι, περὶ αὐτῦ τούτου
ὑ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι φι-
λονεικῶς. καὶ γὰ οὗτοι ὅταν περί του ἀμφισβητῶσιν,
ὅπη μὲν ἔχει περὶ ὧν αἱ ὁ λόγος ἦ, ὑ φροντίζουσιν· ὅπως δ'
ἃ αὐτοὶ εἶπον, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο σπουδά-
ζουσιν.
Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ θεασάμενός τινα δημαγωγὸν
ἀφυᾶ μέγα βοῶντα, ἔφη· ἀλλ' ὑ τὸ μέγα εὖ ἐστι· τὸ δὲ
εὖ, μέγα.

Mentis est videre, mentis audire. Sed quomodo viderent sapientiam, licet propinquam, viri, quorum mentem lutum replent, & fax difficilis eluit? Cercidas.

Asinus lyram, sus audiebat buccinam. Senarius prouerbialis.

Multos viros satietas perdidit insipientes. Theognidis.

Vel parum enim intelligere difficile est, cùm externa bona affluunt.

Vt solare lumen imbecillus & impotens visus aspicere nequit: ita veritatem, idq; multo magis, infirma mens & inualida conspectare non potest. Rhegini in sermone de amicitia.

Magna hæc et grauia facinora de seipsa Caste confitebatur. Hoc enim solum in ipsorum voluntate boni erat, quod malum est maximum, nempe quòd improbè facta ab ipsis, audacter eloquerentur. Corneliani contra Beronicen.

Non sum nescius, quòd magna pars eorũ qui aliqua de re monentur, non suam vtilitatem spectant: sed eo molestius, quæ dicuntur, accipiunt, quanto quis diligentius erratа ipsorum examinat. †vulnerum. Horatius in Bulinde.

In primis verò cauendũ ne id nobis accidat. Quid nam? inquam. Ne rationum, inquit, osores euadamus, quemadmodũ nonnulli hominũ osores fiunt. Nullum enim maius quàm hoc malum nobis posset accidere, videlicet si rationes odio habuerimus. Fit autẽ eodẽ pacto odium & aduersus rationes, et aduersus homines. Odium quidẽ cõtra homines tunc maximè subit, quando alicui nimiũ credimus absq; arte, putamusq; ipsum omnino verum & syncerum fidumq; virum esse: deinde verò mox prauum infidumq; deprehendimus, rursusq; alium eodem pacto. Itaq; quando quis sæpius offensus ita decipitur, præsertim ab iis quos præcipuè familiarissimos amicissimosq; existimabat, odit tandẽ plurimũ vniuersos, putatq; nihil omnino apud quenquã esse sincerum. An te latuit id ita accidere cõsueuisse? Animaduerti equidẽ, inquam. An nõ turpiter, inquit, & absq; humanarum rerum arte hic aggreditur hominib. vti? si enim ex arte vti studeret, cogitaret vtiq; rẽ ipsam ita se, vt habet, habere, videlicet homines vehemẽter bonos aut malos, perpaucos esse, medios verò plurimos. Platonis in Phædone. • ũtra.

Periclitor enim in præsentia, ne me non vt philosophum geram, sed vt contentiosum atq; pertinacem, quod quidam homines à disciplina alienissimi facere solent. Illi enim vbi aliqua de re ambigitur, nõ vt res ipsa, de qua agitur, se habeat, curant: sed vt, quæ posuerunt ipsi, præsentibus videantur vera, obnixè contendunt. Eiusdem, ibidem.

Demosthenes rhetor cùm vidisset ineptum quendam demagogum, id est benevolentiæ popularis auidum, magna voce concionantem, dixit: Non magna res status bona est, sed bona status est magna. Demosth.

Crates. *Crates stultos homines terebris comparabat, quòd nisi vinculis & aliàs coacti officium suum non faciant.*

Democritii. *E bonis mala nascuntur hominibus: si qui bona non recta ratione regere, neq; facilè ferre nouerunt.*

Bion. *Bion grammaticos aiebat errores Vlyssis inquirentes, non animaduertere suos, neq; videre, quòd eodem, vt ille, modo errent, dum labores multos inutiles exhauriunt.*

Platonis in Clitophõte. *Et cùm inquis eos qui corpus exercent, negligunt animam, diuersum quiddam facere: nempe principem partem neglectam sinere, subiectam verò excolere.*

Heraclii. *Mali fiunt etiam oculi, & aures stultorum hominum, qui barbaros habent animos.*

Isocratis al. Socratis. *Timidus quidem patriam, ambitiosus verò substantiam paternam deserit.*

Socratis. *Fugitiui, etsi nullo persequente, sibi metuunt: insipientes autem, licet nihil aduersetur ipsis fortuna, perturbantur.*

Stulti temulenti debacchantur, aduersante fortuna insaniunt.

Neque musices ignari instrumenta concinnare, neque indocti infortunia sibi accommodare possunt.

Indoctorum vita, tanquam histrio, multa fastus & arrogantiæ gerit indumenta.

Stultis, sicut infantibus, vtcunq; leuis occasio satis est ad luctum.

*περίαπτα. *Errant peregrini in vijs, in rebus imperiti & rudes.*

Idem est languenti onus imposuisse, & indocto bonam fortunam.

Neq; nauigantes prater loci commoditatem appellere tutum est, neq; viuentes prater legem vitam agere, periculo vacat.

Proteus quidem formam, imperitus verò animum vbiq; mutat & variat.

Multos vt in morbis, ita etiam in successu fortunæ conuersantium multitudo afficit molestia.

Philippus Athenienses comparabat statuis quibusdam quæ nihil aliud quàm os habent, & magna pudenda.

Demades. *Demades tibijs similes esse dicebat Athenienses, quod adempta lingua nihil residui rationis haberent.*

*λυρικῷ. *Theocritus ad ludimagistrum quendam malè pronunciantem accedens, rogauit, Quid fit, quòd Geometriam non doceas? is cùm respondisset, quoniam ignoro: quid tum? dixit: nam legere quoq; nescis.*

Democritii. *Simulachra artificiosa, & bellè ornata, ad sui quidem spectaculum allici-*

Κρίτης ἀπείκαζε τοὺς ἀνοήτους τοῖς ἀνθρώπων τοῖς ξυμφόροις. ἄνευ γὰρ δεσμῶν καὶ ἀνάγκης μηδὲν ἐθέλειν τοὺς δεόντων ποιεῖν.

Ἀνθρώποισι κακὰ ἐκ ἀγαθῶν φύεται· ἐπήν τις τἀγαθὰ μὴ ὀρθῶς πεδηγεῖν, μηδὲ ὀχεῖν δύνηται.

Βίων ἔλεγε τοὺς γραμματικοὺς ζητοῦντας τὰ Ὀδυσσέως πλάνης, μὴ ἐξετάζειν τὰ ἴδια, μηδὲ καθορᾶν, ὅτι καὶ αὐτὸν τοῦτο πλανῶνται, πονοῦντες περὶ τὰ μηδὲν χρήσιμα.

Καὶ ὁπόταν * αὖ φῇς τοὺς ἀσκοῦντας μὲν τὰ σώματα, τῆς δὲ ψυχῆς ἀμελεῖν, ἕτερόν τι ποιεῖν τοιοῦτον, τὸ μὲν ἄρχοντος ἀμελεῖν, περὶ δὲ τὸ ἀρχόμενον ἐσπουδακέναι.

Κακοὶ γίνονται ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα ἀφρόνων ἀνθρώπων, ψυχὰς βαρβάρους ἐχόντων.

Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρῴας οὐσίας ἐστὶ προδότης.

Οἱ δραπέται κἂν μὴ διώκωνται, φοβοῦνται· οἱ δὲ ἄφρονες, κἂν μὴ κακῶς πράξωσι, πράττονται.

Ἐν μὲν ταῖς μέθαις παροινοῦσιν, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις θρηνοῦσιν οἱ ἀνόητοι.

Οὔθ' οἱ ἄμουσοι τοῖς ὀργάνοις, οὔθ' οἱ ἀπαίδευτοι ταῖς ἀτυχίαις δύνανται σωφρονίσασθαι.

Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ, καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετενδύματα * πρόκειται.

Τοῖς ἄφροσιν ὥσπερ τοῖς παιδίοις, μικρὰ πρόφασις εἰς τὸ κλαίειν ἱκανή.

Οἱ μὲν ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἐν τοῖς πράγμασι πλανῶνται.

Ταὐτόν ἐστιν ἀρρώστοις μὲν φορτίον αἰτιᾶσθαι, καὶ ἀπαιδεύτοις δυτυχίαν.

Οὔτε πλέοντας πρὸς τόπον ὁρμεῖν ἀσφαλὲς, οὔτε ζῶντας πρὸς τὸν νόμον βιοῦν ἀκίνδυνον.

Ὁ μὲν Πρωτεὺς τὴν μορφὴν, ὁ δὲ ἀπαίδευτος τὴν ψυχὴν παρ' ἕκαστον ἀλλοιοῦται.

Πολλοὺς ὥσπερ ἀσθενοῦντας, ὅταν καὶ δυτυχοῦντας ὁ πλῆθος τῶν περικειμένων λυπεῖ.

Φίλιππος τοὺς Ἀθηναίους εἴκαζε τοῖς ἑρμαῖς, ὡς στόμα μόνον ἔχουσι, καὶ αἰδοῖα μεγάλα.

Δημάδης τοὺς Ἀθηναίους εἴκαζεν αὐλοῖς, ὧν εἴ τις ἀφέλοι τὴν γλῶτταν, ὃ * λογικὸν ἔστιν ὄφελος.

Θεόκριτος γραμματοδιδασκάλῳ φαύλως αἰσχυνόσχοντι προσελθὼν εἶπε· Διὰ τί γεωμετρίαν οὐ διδάσκεις τοῦτον; ὁ δὲ εἰπόντος, ὅτι οὐκ οἶδα· καὶ τί τοῦτ' εἶπεν; οὐδὲ γὰρ ἀναγινώσκει.

Εἴδωλα αἰσθητικὰ καὶ κόσμῳ διαφορεῖα, πρὸς θεωρίαν,

εἶλω, ἀλλὰ κερδῶς κενεά.

Λήθη τῶν * οἰκείων κακῶν, θρασύτητα γυνᾷ.

Ἀνόημονες ῥυσμοῦνται τοῖς τ' ψυχῆς κέρδεσιν· οἱ δὲ τῶν τοιῶνδε δαήμονες, τοῖς τ' σοφίης.

Τὸ χρῆζον οἶδεν ὁκόσον χρήζει· ὁ δ' χρήζων, ὅ γινώσκει.

Ἀνόημονες ὃ ζῶ † ὡς συγκοντες, ζῶ ἐθέλουσι δύμαπι ἄφρω.

Ἀνόημονες βιῶσιν, ὅ τερπόμενοι βιοτῇ.

Ἀνόημονες νεότητος ὀρέγον), ὅ τερπόμενοι ἢ νεότητι.

Ἀνόημονες τῶν ἀπόντων ὀρέγονται· τὰ δὲ παρεόντα καὶ * παρωχημένων κερδαλεώτερα ἐόντα ἀμελδμένοισιν.

Ἄνθρωποι τὸν θάνατον φεύγοντες, διώκουσιν.

Ἀνόημονες οὐδὲν αἰδέονται ἐν ὅλῃ τῇ βιοτῇ.

Ἀνόημονες θάνατον δεδοικότες, γηροσκὴν ἐθέλουσι.

Δόξα καὶ πλοῦτος αὐτὸ ξυνέσιος, οὐκ ἀσφαλέα κτήματα.

Πολλοὶ πολυμαθέες, νόον οὐκ ἔχουσι.

Ἐπὶ δὲ ὁ τῇ σοᾷ αὐάπαλιν βαδιστατοῦντος αὐτῷ ἐγέλων τινὲς, εἶτ' οὐκ αἰσχύνεσθε, εἶπεν, ὑμῖς τὸν μὲν τῷ βίῳ ὁδὸν αὐάπαλιν πορευόμενοι, ἐμὲ τὸν ὀρθῶς τὸν τῷ βαδιστατεῖν κατεγνωκότες;

Σωκράτης ἰδὼν μειράκιον πλούσιον καὶ ἀπαίδευτον, ἰδού, ἔφη, χρυσοῦν αὐθράποδον.

Διογένης ἔλεγε τοὺς ἀνθρώπους τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν πορίζεσθαι, τὰ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν οὐ πορίζεσθαι.

Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ σαφῆ πρόγματα πειρωμένους δεικνύναι, ὅμοιον ἔφη ποιεῖν, τοῖς δᾳδὶ λύχνου τὸν ἥλιον φιλοτιμουμένοις δεικνύναι. (δῆθεν.

Βίωνα ἐρωτηθεὶς, τί ἐστιν ἄνοια, εἶπε, πρόκοπῆς ἐμπόδισμα.

Στίλπων ἐρωτηθεὶς τί ἰσχυρότερον ἀνδριάντος, ἄνθρωπος (εἶπεν) ἀνάθητος.

Κλεάνθης ἔφη τοὺς ἀπαιδεύτους μόνῃ τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.

Φανορῖνος εἶπε, τοὺς ἀνθρώπους πῇ μὲν εἶναι γελοίους, πῇ δ' ἐλεεινοὺς, πῇ δ' μισητούς. γελοίους μὲν, θρασύτητι μείζονων ὀρεγομένους· μισητοὺς δ', ἀτυχοῦντας· ἐλεεινοὺς δ', ἁμαρτάνοντας. *

Εἰς συμπόσιον μὲν ὧν προκληθέντες, τῷ παρόντι χρώμεθα· εἰ δέ τις καλέσειεν ἡμᾶς ἐπὶ δεῖπνον ἰχθῦς αὐτῷ προσφέρειν, ἢ πλακοῦντας, ἄτοπος ἂν δόξειεν· ὁ δὲ τῷ κόσμῳ αἰτιώμενος τοὺς θεοὺς ἃ μὴ δίδωσι, καὶ ταῦτα πολλῶν ὄντων, ἄγε ἡμῖν δεδώκασι.

Χαρίεντες ἔφη εἰσὶν, οἱ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἐγώ σου φησὶ κρείττων εἰμί. ἀλλὰ σοὶ γὰρ ἔχω πολλοὺς, σὺ δὲ λιμῷ προσκείσῃ. ἄλλος λέγει, ἐγὼ ὑπα-

nunt, sed corde carent.

Malorum suorum oblivio gignit audaciam.

Stulti eruditiuntur per ingenij astutias: earum verò ignari, per sapientiam. * ibim.

Ipsa res quæ ad vsum adhibetur, magis quàm qui vtitur homo, modum sui cognoscere videtur (nimia enim exundat.)

Stulti cùm vitam oderint, viuere tamen volunt mortis metu. ὡς al. non legitur.

Stulti viuunt, non delectati vita.

Stulti desiderant iuuentutem, cùm nullo iuuentæ commodo fruantur.

Stulti desiderant absentia: præsentia verò, etsi meliora præteritis, negligunt. * παρωχημένα.

Homines dum fugiunt mortem, sequuntur ipsam.

Stulti nihil approbant per totam vitam.

Stultis mortem timentes, senescere cupiunt.

Gloria & opes absq; mente, non tutæ sunt possessiones.

Multi quamuis plurima didicerint, mentem non habent.

Cùm in Stoicorũ gymnasio retrorsum incederet ridentibus nõnullis: Non vos, inquit, pudet viuendi iter facere retrogradum, mihi verò deambulando tantùm id facienti vitio dare? Diogenis.

Socrates adolescentulum intuitus diuitem ac imperitum: Videte, dixit, mancipium aureum.

Diogenes aiebat, de necessarijs quidem ad victum hominibus sibi prospicere: quæ verò ad bene viuendum pertinent, non comparare.

Aristoteles, illos qui res manifestas demonstrare conantur, perinde facere dixit, ac si solem adhibita lucerna vellent ostendere.

Bion interrogantis quid esset amentia, sine stultitia, proficiendi impedimentum, respondit. Bion.

Stilpon rogatus quid statua durius esset, homo stolidus, dixit. Stilpon Socraticus.

Cleanthes dicere solebat, rudes homines sola forma à brutis differre.

Phauorinus homines partim esse ridiculos, partim odiosos, partim miserabiles dixit. Ridiculos quidem, qui per audaciam ad maiora aspirant: Odiosos, qui ea consequuntur: Miserabiles verò, qui spe fallũtur. * al. additur ἐκλαυτὸν δὲ πάντα. Epicteti.

Ad conuiuium quidem inuitati præsentibus vtimur. Quod si quis iuberet hospitem apponere sibi pisces, aut placentas, absurdus videretur. At nos in mundo petimus à dijs, quæ non dant: cùm multa interim sint, quæ exhibuerunt.

Egregij verò scilicet sunt, qui sibi valde placent in rebus externis, neq; nostri arbitrij. Vt si quispiam dicat: Ego te melior sum, possideo enim prædia, tu fame cruciaris. Alius se consu- Eiusdem.

larem, alius tutorem iactat. Est cui crispum suum capillitium placeat. Atqui equus equo non dicit, melior te sum: multum enim pabuli habeo, & hordeum abunde, aureumq; frenum est mihi, & sella varia (vel, picta) sed quis te velocior sum. Siquidem omne animal ex virtute aut vitio sibi proprijs, melius deteriúsve iudicatur. An verò hominis tantùm nulla virtus est peculiaris, sed ad comam, vestes, & anos respiciendum est? Siquidem medici nullum dent consilium, displicet aegris, & nihil sibi spei *Per diuers. superesse putant. Ergo philosophum autem nemo sic afficitur, neq; metuit illum de sapientia sua desperasse, si nullam ei vtilem admonitionem protulerit.*

Eiusdem. *Qui corpore sunt bene constituto, æstum & frigus tolerant. Ita quibus bonus est animi status, ira, tristitia, gaudium, & cæteros affectus bene ferunt.*

Platonis in Eurythrone ab initio fere. *Vellem equidem ô Socrates, sed vereor ne contrà contingat. Nam prorsus ab ipso statim initio mihi videtur huic vrbi nocere velle, qui iniuria te afficere tentat. Sed mihi dicas, quid te agentem iuuentutem inficere prædicat? Absurda quædam auditu, ô vir mirifice. Inquit enim, confictorem me esse deorum, nouos quidem inducentem Deos, priscos verò negantem.*

Eiusdē paulo pòst. *Athenienſibus nempe, vt mihi videtur, non admodum cura est, si quem peritum esse putent, modo ne sua perdoceat alios. Quem verò peritia propria cæteros imbuentem sentiunt, insectantur, siue id liuore quodam, vt asseris, conciti siue alia de causa.*

Eiusdem, ibidem. *Animus stultus, turpis & immoderatus habendus est.*

Eiusdem in Timæo. *Amentiam animæ morbum esse concedendum: genus autem eius duplex, alterum insania, alterum inscitia.*

Eusebij. *Homines multa potiùs scire videri, quàm verum dicere desiderio tenentur. Proinde multi dum contrarias veteribus opiniones probant, veri cognitionem de rebus maximè necessarijs dubiam efficiunt: ita vt non amplius solidam fidem assequatur, sed tanquam ab antiqua persuasione in contrariam ad hoc compositis illorum verbis, vacillans, instabilissimè pendeat.*

Eiusdem. *Multi homines disputando de rebus haud secus quàm animantes bruta pugnando, solam sibi victoriam proponunt. Vt autem nihil (quod vnumquenque in dicendis & faciundis pariter præmeditari decet) præter vtilitatem suam & præsentium agatur, ac ne rerum veritas offendatur, eius rationem nullam habent.*

Eiusdem. *Gratæ sunt contentiones hominibus, & contradicendo quacunque re pro-*

πικός εἰμι ἀνὴρ, ὅπ. ἔστι πρὸς ἐμέ. ἀνὴρ, ἐγὼ δὲ λόγος τείχας ἔχω ἵππους δὲ ἵππαν δὲ λέγω, ὅτι κρείττων εἰμὶ σοῦ πολλῷ γὰρ κέκτημαι χλόην, καὶ κριθὰς πολλὰς, καὶ χαλινοί μοι εἰσὶ χρυσοῖ· καὶ ἐφιππικὰ ποικίλα, ἀλλ' ὅτι ὠκύτερός σου εἰμί. καὶ παῖ ζῶον κρεῖττον καὶ χαριέστερόν ἐστιν ἢ τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς καὶ κακίας. ἆρ' οὖν αἱ θεῶν μόνον ἀρεταὶ οὐκ ἔστιν; ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς εἰς τείχας ἀφορᾶν, καὶ πρὸς ἰματία, καὶ τοὺς πάππους; τῷ μὴ ἰατρῷ μηδὲν συμβουλεύοντι ἄχθονται οἱ κάμνοντες, καὶ ἡγοῦνται ἀπεγνῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ· τοὺς δὲ τὸν φιλόσοφον * δόξαι οὐκ ἄν τις ὅτῳ ἀφαιρεθῆναι, ὥστε οἰηθῆναι ἀπεγνῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ σωφρονίσαι, εἰ μηδὲν λέγοι πρὸς αὐτὸν τῶν χρησίμων.

Οἱ δὲ σῶμα δὲ ἀφανίζουσι, καὶ κεύματα καὶ ψύχη ὑποφέρουσιν. ὅτῳ δὲ καὶ οἱ τοῦ ψυχοῦ καλῶς ἀφανίζουσι, καὶ ἐρᾷ, καὶ λύπην, καὶ ἡδονὴν φέρεται, καὶ τὰ ἄλλα πάθη φέρουσι.

Βουλοίμην ἄν ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὀρρωδῶ μὴ τύραννοι ἡμῖν· ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τοῦ πόλιν, ὅπου χρῶν ἀδικεῖν σι. καί μοι λέγε, τί καὶ ποιοῦντά σε φησὶ διαφθείρειν τοὺς νέους; ἄπορα, ὦ θαυμάσιε, ὡς ὅτῳ ἀκούσαι. φησὶ γάρ με ποιητὴν εἶ) Θεῶν· καὶ ὡς καινοὺς ποιοῦντα θεοὺς, τοὺς δ' ἀρχαίους οὐ νομίζοντα, ἐγράψατο.

Ἀθηναίοις γὰρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑ σφόδρα μέλει αὖ πινα δεινὸν εἶναι, μὴ λάθῃ τοι διδασκαλικὸν τῆς αὐτοῦ σοφίας· οἱ δ' αὖ καὶ ἄλλους εἶναι ποιοῦντας τοιούτους, θυμοῦνται, εἴτ' οὖν φθόνῳ, ὡς σὺ λέγεις, εἴτε δι' ἄλλο τι.

Ψυχὴν αἰσχρὸν, αἰσχρὸν καὶ ἀμελεῖν θητέον.

Νόσον μὲν ψυχῆς αἴσιοις συγχωρητέον. δύο δὲ αἰσίας ἦν, ὃ μὲν μανίαν, ὃ δὲ ἀμαθίαν.

Ἀ', θεοπτὶ πολυμαθίης ἔχῃ δόξαν, ἢ τοῦ ἀληθίζεσθαι, ἔραται πλοῦτα ἐκτέαται. πολλοὶ γεωῖ, τοῖς τοῦ ἑαυτῶν ἐναντίας δόξας συγκαίμενοι, τῷ γνῶσιν τοῦ ἀληθέως τοῦ τῶν ἀναγκαιοτάτων, ἀφείλοντο τῷ πίστιν αὐτῶν μὴ ἐμβεβαίως ἔσεσθαι, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀπὸ τῆς τοιαύτης δόξης τοῦ ἐρέφας, εἰς τοιοῦτον * λόγον τοῦ ἀσκεδάσαντες ἐν τῷ ἀσταθμοτάτῳ αἰωρεῖσθαι.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς συζητήσεσι τοῦ πραγμάτων, ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων, ὥσπερ ἐκεῖνα μαχόμενα, ὅτῳ καὶ αὐτοὶ * μονοῦσι τοῦ νικᾶν μεταποιέονται. ὅκως δὲ (τοῦ ὧν χρὴ πάντα ἄνδρα τοῦ μηδέσθαι, καὶ λέγοντα καὶ πράσσοντα) μὴ τοῦδε τὸ ξυμφέρον καὶ σφέων αὐτῶν, καὶ τῶν παρεόντων, καὶ ὥστε μὴ τὸ ἀληθὲς αὐτὸ βλάπτειν, ὅκῃ λέγειν τοῦτο ποιέονται.

Ἀ', ἀνθρώποισιν ἔρωδες τοῦ φιλέες· χὴ τοῦ δεῖ πάντας τοῦ τοῦ-

τῶ παρὰ τέλπος ἀπλήρωτος ἐθέλειν κρατεῖν, ἄπλετος καὶ ἄλογος ἐπιθυμία· ὁπότε πολλοὶ ἤδη δίκην, καὶ κατὰ τῶν ἀσυνδιαιτήτων, καὶ τῶν ἀχρὴ τῶν χείρονι λόγω νικᾶν, νικῶντες ἀξίως κεκλῆσθαι νίκην Καδμείαν.

Ἄνθρωποι, τοὺς μὲν παρὰ φύσιν, καὶ ὑπὲρ τέρατων λόγω ἔοντας, ἀσπάζονται, καὶ μεγάλων χρημάτων ὠνεόμενοι, ὡς ὑπὲρ μεγίστω κτήματι χαίρουσι, καὶ μεγαλοφρονέονται. περὶ δὲ τὰ ἀσυνδιαίτατα καὶ τὰ σμικρὰ ἄρθονται αἰσχύνοντες.

Οἱ πλούσιοι τῶν ἀνθρώπων, περὶ πάντα τὰ λοιπὰ φειδωλοὶς σφέας παρέχόμενοι, καὶ εἰ δαπανοῖεν ἀχάλλοντες, ὑπὲρ τῶ παρὰ τῶν δήμων κρατηθῆναι, καὶ τὰ ἔοντα σφὶ πάντα ἡδέως παρίενται.

Οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, τοὺς μὲν μεγάλα χρήματα ἔχοντας, καὶ φαύλους ἐόντας, τιμῶσί τε, καὶ τεθωυμάκασι· τῶν δὲ ἀσυνδιαίων, ἐπιφανὰ ἀχρηματίλω καταγνῶσιν, ὑπερφρονέουσι.

Πολλοὶ ἀδικηθέντες ὑπὸ ῥητόρων, τοὺς υἱεῖς ῥήτορας διδάσκουσιν. ὁ δὲ ἀδικηθεὶς ὑπὸ λύκου, αὐτὸς λύκος γίνεται, καὶ αὐτὸς δάκνει.

Ζήνων δὲ ἔφη γελοῖον ἑκάστους μὲν τοῖς παραγγέλμασιν, ὡς δεῖ ζῆν, μὴ παρεσκευάθαι, ὡς οὐκ εἰδότων· τὸν δὲ παρὰ πάντων ἔπαινον θαυμάζειν, ὡς ἐκόντων χρῆσθαι.

Οἱ μὲν ἀκρατεῖς, ὑπὸ ταῖς ἀρρωστίαις· οἱ δὲ ἄφρονες, ὑπὸ ταῖς ἀτυχίαις εἰσὶ δυσθεράπευτοι.

Θυσπολίαι μὲν ἀφρόνων, πυρὸς τροφή· τὰ δὲ ἀναθήματα, ἱεροσύλων χορηγία.

Ἀρίστων ὁ Χῖος τοὺς περὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα πονεμένους, ἀμελοῦντας δὲ φιλοσοφίας, ἔλεγεν ὁμοίους τοῖς μνηστῆρσι τῆς Πηνελόπης, οἳ ἀποτυγχάνοντες ἐκείνης,* παρὰ τὰς θεραπαίνας ἐτρέποντο.

Ὁ αὐτὸς τοὺς πολλοὺς ἔλεγε τῶν Λαέρτη, ὅσοις τῶν χρὴ τὸν ἀγρὸν ἐπιμελούμενος πάντων, ὀλιγώρως εἶχεν ἑαυτοῦ. καὶ γὰρ τούτοις τῶν κτημάτων πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεύμενοι, περιορῶσι τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν πλήρη παθῶν ἀγρίων οὖσαν.

Διογένης ἔλεγε, * ἁρπαίζοντας μὲν πολλοὺς ὁρᾶν, καὶ ἁρπάζοντας· ἁρπαλέους δὲ, οὔ.

Ἆρα λέγεις τὸν τῶν καλῶν ἐπιθυμοῦντα, ἀγαθῶν ἐπιθυμητὴν εἶναι; μάλιστά γε. ἆρα ὡς ὄντων τινῶν, οἱ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν, ἑτέρων δὲ, οἱ τῶν ἀγαθῶν; ἢ πάντες ἂν εἶεν δοκοῦσί σοι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμεῖν; οὐκ ἔμοιγε. ἀλλά τινες τῶν κακῶν; ναί. οἰόμενοι τὰ κακὰ ἀγαθὰ εἶναι λέγεις, ἢ καὶ γινώσκοντες ὅτι κακά εἰσιν, ὅμως ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν; ἀμφότερα

posita vincendi desiderium præter omnem rationem inexplebile. Itaq; multi intempestiuè, præter decorum, in rebus grauissimis, in quibus deteriorem sententiam superare non conuenit, victoriam Cadmeam, vt dici meretur, auferunt.

Homines, eos qui præter naturam, & monstrosi sunt, amplectuntur, ijsq; multa pecunia redemptis, tanquam maxima possessione gaudent, & sibi placent magnopere. In rebus autem seriis, & plurimo studio comparandis, quamuis exiguum sumptum facere grauantur.

Permulti sunt qui in reliquis omnibus parsimoniam nimium sequuntur, & si quicquam insumpserint, ægrè ferunt: ad plausum verò popularem eliciendum omnia sua libenter exponunt.

Homines vani ac stulti, prædinites quidem vitiunq; malos colunt, & admirantur: bonos verò, vt primum inopes esse intelligunt, contemptui habent.

Non pauci rhetorum iniurijs affecti, filios suos artem rhetoricam docent. Nullus autem qui iniuriam à lupo acceperit, ipse lupus fit, vt remordeat. Aristonymi ex Tomaritis.

Zenon dixit, ridiculum esse quòd non vnusquisque quo pacto viuendum sit, ipsemet in rebus suis consideret, tanquam omnino insciis: quorumuis autem aliorum laudem admiretur, à iudicio pendens alieno.

Luxuriosi cùm ægrotant, stulti cùm fortunâ sinistram experiuntur, vix curari queunt. Socrates.

Sacrificia stultorum ignis solium alimenta sunt: eorundem anathemata, victum sacrilegis suppeditant. Pythagoræ.

Aristo Chius eos qui cyclopadiæ & mathematicis disciplinis vacarent, neglecta philosophia, similes aiebat esse procis Penelopes: qui cùm ipsa potiri non possent, ad ancillas se conuertebant. Ex Aristonis similib. * περὶ.

Idem vulgus hominum Lxerti comparabat, qui cùm reliqua ruri diligenter omnia curaret, seipsum negligebat: sic & illos studiosissimos quidem esse circa possessiones, animum autem ferè obrutum affectibus non excolere aiebat. * διατριβόντας.

Diogenes dicebat se multos quidem videre colludentes, colluctantes, & discursantes: nullos autem qui virtuti operam darent.

Num honesta cupientem bona cupere dicis? Omnino. Nunquid ita loqueris quasi sint nonnulli qui bona cupiant, quidam verò qui mala? Imò. Non omnes igitur, ô optime vir, bona tibi appetere videntur. Mihi nequaquam. Quidam itaque mala? Ita. An ita dicis, quasi quæ mala sint, bona esse opinẽtur: aut etiam noscẽtes quòd mala sint, nihilominus illa cupiant? Vtrunque Platonis in Menone.

aio. An censes aliquem cognoscentem mala, quòd mala sint, illa tamen appetere? Arbitror. Quid autem exoptare hunc dicis? Num hæc sibi adesse? Adesse sanè. nam quid aliud optet? Virum qui mala desiderat, mala esse cognoscens, prodesse cùm adsint existimat? an unumquodque potiùs sua præsentia ladere? Sunt certè qui mala prodesse putent, nec desunt qui obesse cognoscant. Videntur tibi mala nosse quòd mala sint, qui mala prodesse cuiquam opinantur? Haud sanè id mihi videtur. Ex ijs igitur patet, eos non appetere mala, qui illa minimè norint: sed illa potiùs, quæ bona esse putauerint, cùm tamen mala sint. Quapropter ignorantes illa, bonaq; existimantes, perspicuum est bona potiùs exoptare. An non? Sic ijsti se habere videntur. At verò qui mala quidem affectant, vt ipse inquis, eaq; cuicunque accidunt, obesse censent, norunt ne quod ipsorum præsentia ladentur? Necessariò sequitur. Quid verò læsos homines, nónne isti miseros esse, quatenus læsi sunt, opinantur? Hoc quoque necessarium. Miseros autem, nónne infœlices? Reor equidem. Est ne aliquis, qui miser & infœlix esse velit? Non videtur. Nemo igitur mala vult, siquidem talis esse minimè velit. Nam quid aliud est esse miserum, quàm cupere mala, in eaq; incurrere? Vera loqui videris ò Socrates: nemo enim vult mala.

Eiusdem ex epistola ad familiares Dionis.

At nunc scilicet genius aliquis infestus incidit, secum inuecta iniquitate impietateq;, & quod maximum est, audaci imperitia, ex qua omnibus omnia mala tanquam radice pullulant, & amarissimum postea fructum suis authoribus producunt. Hæc denuò omnia inuertit & perdidit.

* Legerim, Νῦν δὲ ἤ τις τὴν δαίμων ἀλιτήριος. * is ὕστερον.

Socrates.

Timidus quidem arma contra seipsum habet, stultus autem pecunias.

Neque vinum austerum aptum est potioni, neq; mores agrestes conuersationi.

Plutarchide animi tranquillitate.

Quemadmodum timidi, & qui nauseæ nauigando obnoxij sunt, existimantes se meliusculè habituros, si ex acatio in gaulum, rursumq; si in triremem commigrarint: nihil tamen proficiunt bilem timiditatemq; secum circumferentes: ita aliud vitæ genus non eximit animo ea quibus grauatur, & perturbatur, hoc est rerum insciti am, & rationis imperfectionem, ac id vitium quòd non potest, neque callet rectè præsentibus vti. Hæc sunt quæ diuites grauant, & pauperes. Hæ nuptis & innuptis sunt molestiæ. Hinc est quòd multi forum fugiunt, deinde verò tranquillitatem non probant: ideo ad principum aulas cupiunt promoueri, quò cum peruenere, mox

ἔμοιγε δοκεῖ. ἢ γὰρ δοκεῖ τις σοὶ ὦ Μένων, γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως ἐπιθυμεῖν αὐτῶν; μάλιστα. τί δὲ ἐπιθυμεῖν λέγεις; ἢ γιγνέσθαι αὑτῷ; γιγνέσθαι. τί δὲ φῂς; πότερον ἡγούμενος τὰ κακὰ ὠφελεῖν ἐκεῖνον ᾧ ἂν γίνηται, ἢ γιγνώσκων τὰ κακὰ, ὅτι βλαβερά ἐστιν ᾧ ἂν παρῇ; εἰσὶ μὲν οἱ ἡγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν, εἰσὶ δὲ καὶ οἱ γιγνώσκοντες ὅτι βλαβερά. ἢ καὶ δοκοῦσί σοι γιγνώσκειν τὰ κακὰ, ὅτι κακά ἐστιν, οἱ ἡγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν; ὑ πάνυ μοι δοκεῖ τοῦτό γε. ὑκοῦν δῆλον, ὅτι οὔτοι μὲν ὑ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν οἱ ἀγνοοῦντες αὐτά· ἀλλ' ἐκείνων, ἃ ᾤοντο ἀγαθὰ εἶ). ἔστι δὲ ταῦτά γε κακά. ὥστε οἱ ἀγνοοῦντες αὐτὰ, καὶ οἰόμενοι ἀγαθὰ εἶ), δῆλον ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμοῦσιν. ἢ ὑ; κινδυνεύουσιν οὔτοί γε. τί δαί; οἱ τῶν κακῶν μὲν ἐπιθυμοῦντες ὡς φῂς σὺ, ἡγούμενοι δὲ τὰ κακὰ βλάπτειν ἐκεῖνον ᾧ ἂν γίγνηται, γιγνώσκουσι δή που ὅτι βλαβήσονται ὑπ' αὐτῶν; ἀνάγκη· ἀλλὰ τοὺς βλαπτομένους οὔτι οἴονται ἀθλίους εἶ), καθόσον βλάπτονται; καὶ τοῦτο ἀνάγκη. τοὺς δὲ ἀθλίους ὑ κακοδαίμονας; οἶμαι ἔγωγε. ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ἄθλιος εἶ κακοδαίμων εἶ); ὑ μοὶ δοκεῖ ὦ Σώκρατες. οὐκ ἄρα βούλεται τὰ κακὰ ὦ Μένων οὐδείς, εἴ γε μὴ βούλονται τοιοῦτος εἶ). τί γὰρ φῂς ἐστιν ἄθλιον εἶ), ἢ ἐπιθυμεῖν τῶν κακῶν καὶ κτᾶσθαι; κινδυνεύεις ἡμῖν λέγειν ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδεὶς βούλεται τὰ κακά.

* Νῦν δὲ ἤπου τις δαίμων, ἢ τὶς ἀλιτήριος ἐμπεσὼν ἀνομίᾳ καὶ ἀθεότητι, καὶ ᾧ μέγιστον τόλμης ἀμαθίας, ἐξ ἧς πάντα κακὰ πᾶσιν ἐρρίζωται καὶ βλαστάνει, καὶ † ὕστερον ἀποτελεῖ καρπὸν τοῖς γηπόνοις πικρότατον. αὕτη πάντα ᾧ δεύτερον ἀνέτρεψέ τε καὶ ἀπώλεσεν.

Ὁ μὲν δειλὸς καθ' ἑαυτῷ τὰ ὅπλα ἔχει· ὁ δὲ ἀνόητος τὰ χρήματα.

Οὔθ' ὁ αὐστηρὸς οἶνος εἰς πόσιν ἥδιστος, οὔθ' ὁ ἄγριος τρόπος εἰς ὁμιλίαν.

Ἀλλ' ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλοῖ * ἀνομοιότερον οἰόμενοι ἕξειν, ἐὰν εἰς γαῦλον ἐξ ἀκάτου, καὶ πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, οὐδὲν πρᾴττουσι, τὸν χολὸν καὶ τὸν δειλίαν συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς· ὅτως αἱ τῶν βίων ἀντιμεταλλάξεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ παράπονα. ταῦτα δέ ἐστιν ἀπειρία πραγμάτων, ἀλογισία, ὃ μὴ δύνασθαι, μηδὲ ἐπίστασθαι χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν ὀρθῶς. ταῦτα καὶ πλουσίους χλευάζει καὶ πένητας, ταῦτα καὶ γαμικοὺς αἰτιᾶται, καὶ ἀγάμους. ἀφ' ταῦτα φεύγουσι τὸν ἀγορᾶν, εἶτα τὸν ἡσυχίαν ὑ φέρουσι. ἀφ' ταῦτα προσαγωγὰς ἐν αὐλαῖς διώκουσι, καὶ παρελθόντες δύθις

βαρυόρ-

βαρυῶνται. δυσάρεστον οἱ νοσοῦντες ἀπείρως ὄν. καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἰατρὸν αἰτιῶνται, καὶ δυσχεραίνουσι τοῖς δὲ χαριέστερον. φίλων δὲ, ὅτ' ἐλθὼν λυπεῖς, ὅτ' ἀπιὼν βαρεῖ, ὡς ὁ Γέων φησίν. εἶτα τῆς νόσου ἀφαιρεθείσης, καὶ κρίσεως ἐτέρας ἐγγινομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία, φίλα πάντα ποιοῦσα, καὶ προσφιλῆ. ὁ γὰρ χθὲς ὠὰ, καὶ † ἀμύγδαλα, καὶ † σίτινον ἄρτον ἀφαιροῦν, σήμερον ἀλφίτων ἐστὶ ἐλαίῳ ἢ * κάρδαμον ἁλῒ, καὶ προσφύμενος. τοιαύτην ὁ λογισμὸς δύναται καὶ μεταβολὴν * ἐργαζόμενος πάντα πρὸς τὸν βίον.

Ἆρ' οὖν τούτοις φρενίμους καταλαμβάνεις, οἳ αὐτὰ εἰδῶσιν ἅπερ δεῖ προσφέρειν ἢ λέγειν; ἔγωγε. ἄφρονας δὲ ποτέρους ἂν φαίης εἶναι τοὺς μηδὲν ἕτερα τούτων εἰδότας; τούτους. οὐκοῦν οἵγε μὴ εἰδότες μηδὲν ἕτερα τούτων * δηλοῦσιν αὐτοὺς μὴ λέγοντες καὶ προσφέροντες ἅπερ μὴ δεῖ; φαίνεται.

Οὔτι τὰ * τῶν Ἀχαιῶν ὅπλα τῷ Θερσίτῃ, οὔτι τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ τῷ ἄφρονι ἁρμόττει.

Νοσοῦντος δίαιτα, καὶ ἄφρονος εὐτυχία, πολὺ ἔχει τὸ δυσάρεστον.

Αἱ μὲν βρονταὶ μᾶλλον τοὺς παῖδας, αἱ δὲ ἀπειλαὶ τοὺς ἄφρονας καταπλήττουσιν.

Ἀφροσύνη δέ ἐστι κακία τοῦ λογιστικοῦ, αἰτία τοῦ ζῆν κακῶς.

Ἀφροσύνη δέ ἐστι, τὸ κρίναι κακῶς τὰ πράγματα, τὸ βουλεύσασθαι κακῶς, τὸ ὁμιλῆσαι κακῶς, τὸ χρῆσθαι κακῶς τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, τὸ ψευδῶς δοξάζειν περὶ τῶν εἰς τὸν βίον ἀγαθῶν καὶ καλῶν. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀφροσύνῃ, ἀπειρία, ἀμαθία, ἀκρασία, ἐπαισιοδοξία, ἀμνημοσύνη.

ΟΤΙ Η ΑΦΡΟΣΥΝΗ ΤΟΥΤΩΝ ἐστὶν ἄγνοια, ὧν ἡ φρόνησις ἐπιστήμη.

Εἰ ἡ φρόνησις ἐπιστήμη ἐστὶ ποιητέων τε καὶ μὴ ποιητέων, εἴη ἂν καὶ ἀφροσύνη ἄγνοια τούτων καὶ ἄφρονες, οἱ τούτων τι ἀγνοοῦντες, καὶ περὶ ταῦτα διεψευσμένοι. εἰ δὲ τοῦτο, ἁπάντων οἱ ψευδόμενοί τι ὧν πράττεσθαι ἄφρονες ἂν εἶεν. Οὐ γὰρ πᾶσα γνῶσις ἢ ἀπάτη περὶ τῶν ποιητέων, ἢ μὴ ποιητέων ἐστίν. ὅτε γὰρ ἡ περὶ τοῦ κόσμου ἔστι) τοιαῦτά τινος σχήματος γνῶσις ἢ ἀπάτη περὶ ποιητέων ἐστίν· ὅτε περὶ τοῦ σχητὸν ἢ ἀσχήτιστον αὐτὸν εἶναι, ἢ περιφερομένου ἢ ἄπειρον, ἢ ἕνα ἢ ἀπείρους· ὅτε τῶν τῶν ἄστρων ἀριθμοῦ ἢ περιττὸν ἔστι), ἢ ἄρτιον· ὅτε ὁ ἔστι) τοῦ κόσμου ὁ μὲν ἄνω, ὁ δὲ κάτω, ὅλως τι τῶν εἰς γνῶσιν τε καὶ θεωρίαν συντελούντων μόνων· ἀλλ' ἐστὶν ἡ περὶ ταῦτα ἐπιστήμη ἄλλης ἀρετῆς, ἀλλ' οὐ φρονήσεως. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀπάτη περὶ αὐτὰ οὐκ ἀφροσύνης, ἀλλὰ κακίας τινὸς ἄλλης.

grauãtur. Sic egrotantium animus implacidus atq; perplexus est: nunc mulier est molesta, nũc medicum accusant, alias grabato succensent: amicorum & qui venit, molestus est, & abiens granat, vt Ion inquit. Deinde morbo soluto, melioris temperamẽti beneficio sanitas accedit, omniaq; grata facit & iucunda. Qui enim olus heri, & amyli placentas, panemq; siligineum fastidiebat, hodie panem cibarium cum oliuis 10 *deuorat, aut nasturtio, & id auidè. Quod igitur sanitas præstat, idem recta ratio accedens, vt in vnoquoq; vita genere mutationem animo lubenti, facilq; feramus, efficiet.*

† ἀμύλια. ‡ σιτάριον. * καρδαμον.

* μετακινεῖ πρὸς ἕκαστον βίον.

Eos ne sapientes putas, qui facienda dicendaq; cognoscunt? Hos ipsos. Quos verò stultos arbitraris? Nónne qui neutrum istorum sciunt? Ita sanè. Igitur qui vtrunq; istorum ignorant, imprudentes sese prodent, dicendo faciendoq; ea quæ non conuenit. Sic videtur.

Platonis in Alcibiade.

Neq; Achillis arma Thersiti, neq; animi 20 *bona hominis stulto conueniunt.*

* λέγουσιν.

Victus ægrotantis, & bona fortuna insipientis, malum continet molestiæ.

Tonitrua pueros in primis, & minæ stultos territant.

Imprudentia seu stultitia, rationis est vitium, malè viuendi causa.

Socratis. * τῶν Ἀχιλλέως.

Aristot. in libello de Virtutibus. Ibidem.

Imprudentia autem est, iudicare peruersè de rebus, deliberare perperam, conuersari inepiè, vti nequire præsentibus bonis, in falsam adductę opinionem de iis quæ ad vitam sunt bona & honesta. Sectatur autem imprudentiam, 30 *insciția, incontinentia, rusticitas, oblivio.*

IMPRVDENTIAM, INSCIțiam illorum esse, quorum sc. entia est prudentia.

Si prudentia faciendorum & non faciendorum sit scientia, eorundem insciția fuerit imprudentia: & imprudentes, qui horum aliquid ignorant, & in hisce fallantur. quod si ita habet, non simpliciter omnes qui quapiam in re falluntur, eum ob errorem imprudentes fuerint. Haud enim vel cognitio vel error omnis in faciundis aut non faciundis existit. Etenim neq; cognitio aut deceptio huius aut illius figuræ mundum esse, de faciundis est: neq; an mundus genitus, ingenitúsve sit, aut finitus, aut infinitus, aut vnus aut infiniti: neq; an stellarum 50 *numerus par sit aut impar. Neque quod altera mundi superior, pars altera sit inferior: nec denique eorum quicquam, vt summatim dicam, quæ solam cognitionem ac speculationem attinent. Caterùm huiusmodi rerum scientia virtutis alterius est, non prudentiæ. Similiter quoque deceptio in ipsis, non imprudentia, sed aliud quoddam vitium est.*

Alex. Aphrodisiei lib. 4. Quæstionũ.

Beſeleel rhetor dixit: Qui animo puer eſt, nihil ab ætate puero differt.

Platonis in Alcibiade 2. paulo poſt initium.

Eadem quoq; ratione imprudentiam inter ſe plurimi partiuntur: & qui maiorē ſortiuntur imprudentiæ partem, inſanis furentesq; vocantur: qui verò aliquāto minorem, ſtolidi atq; attoniti. Qui autē honeſtioribus vocabulis eadē ſignificare volunt, partim quidē magnanimos appellant, partim ineptos, quidā non malos, innocuos, et inexpertos et ſtupidos. Inuenies quoq; alia multa nomina, quib. omnib. imprudentia ſignificatur. Diſcrepant autem, vt in ſuperioribus diſcrepare apparuit, ars ab arte, & à morbo morbus. Tibi verò quid videtur? Idipſum.

Ibidem paulo ſuperius inſaniam & imprudentiam differre probat, hanc generis, illam ſpeciei locum habere. Et circa finem ferè huius dialogi, magnanimitatem pulcherrimum inter imprudentiæ nomina eſſe dicit.

Eiuſd. lib. 9. de repub.

Nónne fames ac ſitis, & cætera generis eiuſdem, vacuitates quædam ſunt corporis ipſius habitudinis? Quid ni? Ignorantia verò & imprudentia vacuitas quædam eſt habitus animi? Maximè. Impletur autem et illud dum alimenta capit, & hic dum intelligentiam? Quidni? Quæ nam repletio verior? vtrum quæ per ea fit quæ magis veriusq; ſunt, an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis ſunt. Quæ nam cenſes purioris eſſe ſubſtantiæ? Nunquid cibi, potus, obſonij, alimentorumq; quorumcunq; genera? an veræ opinionis ſpecies, ſcientiaq; & mentis, ſummatimq; vniuerſæ virtutis? & cætera.

De ſtupiditate, Theophraſti.

Stupor ſeu ſtupiditas, definiatur animi tarditas, in verbis ſimul & actionibus. Stupidus autem eiuſmodi eſt, vt calculis computando, ac ſummam colligendo, eum qui iuxtà ſedeat interim roget quid agatur. Idem in iudicium vocatus, & ad dicendā cauſam acceſſurus, oblitus omnia, in agrum proficiſcitur. Cùm ad ſpectandum venit, in theatro ſolus relinquitur, dormiens, ac noctu ſe cibis obruens: & in ſede vicini cane excitatus, animi excruciatur. Et quod ipſemet acceperit, atque repoſuerit, hoc idem nequit quærens inuenire. Tum nuncio ſibi de amici obitu allato, & vt eò ſe conferat admonente, mœſtus & lachrymans, felix faſtumq; ſit, inquit. Nec ab huius hominis ingenio abeſt, vt dum debitum ſibi argentum diſſoluitur, teſtes adhibere velit. et tempore hiemis nō dubitet ſuccenſere ſeruo, quòd cucumeres nō

† πεπεγίνται.

emerit. Eſt eius quoq; filios ſuos pueros adhuc, vt paleſtra ſe exerceant, & vt currant, cogere, & omnino defatigare. Et cùm lentem coquit familia ruri, bis ſalem olle inijcere, & corrumpere cibum. Ac Ioue pluuiam demittente, dicere, aſtrorum illud ſibi iucundiſſimum videri. Et ſi eì quis dixerit, quos

* ἡδύγε.

Βεσιλεὺλ ὁ τεχνικὸς ἔφη, Διαφέρει τὸν καθ' ἡλικίαν ἀπαίδευτον οὐδὲν τοῦ κατὰ τὰς φρένας νηπιάζοντος.

Οὕτω μὲν οὖν καὶ τὴν ἀφροσύνην διληφότες εἰσί καὶ τοὺς μὲν πλῆξιν μέρος αὐτῆς ἔχοντας, μαινομένους καλοῦμεν· τοὺς δ' ὀλίγον ἐλαττον, ἠλιθίους τε καὶ ἐμβροντήτους. οἱ δὲ εὐφημοτάτοις ὀνόμασι βουλόμενοι καταχρᾶσθαι, οἱ μὲν μεγαλοψύχους, οἱ δὲ ἀκάκους, καὶ ἀπείρους, καὶ εὐηθεῖς. εὑρήσεις δὲ καὶ ἕτερα πολλὰ αἰνίγματα τοῦτο ὀνόματα. πρώτη δὲ ταῦτα ἀφροσύνη ἐστί. Διαφέρει δὲ ὥσπερ τέχνη τέχνης ἡμῖν καταφαίνεται. ἢ πῶς σοι δοκεῖ; ἐμοὶ μὲν οὕτω.

Ἐν τούτῳ μικρῷ ὑπώτερον καταπαύζει, ὅτι οὐ ταὐτὸν μανία καὶ ἀφροσύνη, ἀλλ' ἡ μὲν ὡς εἶδος, ἡ δὲ ἀφροσύνη ὡς γένος. καὶ ὁ τῷ τέλει σχεδὸν τοῦ λόγου τούτου, τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ ἄλλων τῶν ὁ ἀφροσύνη ὀνομάτων λέγει.

Οὐχὶ πῆνα καὶ δίψη καὶ τὰ τοιαῦτα, κενώσεις τινές εἰσι τῆς περὶ τὸ σῶμα ἕξεως τί μήν; ἄγνοια δὲ καὶ ἀφροσύνη, ἆρ' οὐ κενότης ἐστὶ τῆς περὶ ψυχὴν ἕξεως; μάλα γε. Οὐκοῦν καὶ πλησμονῆς αὖ ὅ τε ἔμφρων μεταλαμβάνων καὶ ὁ νοῦν ἔχων; πῶς δ' οὔ; πλήρωσις δὲ ἀληθεστέρα τοῦ ἧττον ἢ τοῦ μᾶλλον ὄντος; δηλονότι τοῦ μᾶλλον. πότερα οὖν ἡγῇ τὰ ἡμῖν μᾶλλον καθαρᾶς οὐσίας μετέχειν; τὰ οἷον σίτου τε καὶ ποτοῦ καὶ ὄψου καὶ ξυμπάσης τροφῆς; ἢ τὸ δόξης τε ἀληθοῦς εἴδους, καὶ ὀρθότητος, καὶ νοῦ, καὶ ξυλλήβδην ἁπάσης ἀρετῆς; (καὶ τὰ λοιπά.)

Ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀναισθησία, ὡς ὅρῳ εἰπεῖν, βραδυτὴς ψυχῆς εἰς λόγους καὶ πρᾶξιν. ὁ δὲ ἀναίσθητος τοιοῦτός τις, οἷον λογισάμενος ταῖς ψήφοις καὶ κρίνας ποιήσας, ἐρωτᾶν τὸν παρακαθήμενον, τί πράττεται. καὶ δίκαιον φυγὼν, καὶ ταύτης εἰσιέναι μέλλων ὀπτηλεκτόμενος εἰς ἀγορὰν πορεύεσθαι. καὶ θεωρῶν εἰς τὸ θέατρον μόνος καταλείπεσθαι καθεύδων. καὶ πολλὰ φαγὼν τῆς νυκτὸς, καὶ ὀπτὰ θάκου ἀπισάμενος τῆς τοῦ γείτονος διαθῆναι. καὶ λαβὼν, καὶ ἀποθεὶς αὐτὸς, τοῦτο ζητεῖν, καὶ μὴ δύνασθαι εὑρεῖν. καὶ ἀπαγγέλλοντός τινος αὐτῷ, ὅτι τετελεύτηκέ τις αὐτοῦ τῶν φίλων, ἵνα † πάρος ἥκοι σκυθρωπάσας, καὶ δακρύσας, εἰπεῖν, ἀγαθὴ τύχη. δεινὸς δὲ, καὶ ἀποβαλόμενον ἀργύριον ὀφλήσοντα, μάρτυρας παραλαβεῖν. καὶ χειμῶνος ὄντος μάχεσθαι τῷ παιδὶ, ὅτι σικύους οὐκ ἠγόρασε. καὶ τὰ παιδία ἑαυτοῦ παλαίειν ἀναγκάζων, καὶ δρομαίζειν, καὶ εἰς κόπους ἐμβάλλειν. καὶ τὸ ἀγρῷ ἀλῶσαι φακῶν ἕψων, εἶτα ἅλας εἰς τὸν χύτρον ἐμβαλὼν, ἄβρωτον ποιῆσαι. καὶ ὕοντος τοῦ Διὸς εἰπεῖν, * ὑδύ γε τῶν ἄστρων νομίζω, ὅτι δὴ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσι πάντες. καὶ λέγοντός τινος πόσους οἴει χθὲς ἐκ-

τὰς ἱερὰς πύλας ὀξενεχθῆναι νεκροὺς, τοὺς τῦτον εἰπῶν, ὅσοι ἐμοὶ καὶ σοὶ ἠχθοντο.

Ἡ δὲ ἀγροικία, δόξειεν ἂν εἶναι ἁμαρτία ἀκήμων. ὁ δὲ ἄγροικος τοιῦτός τις, οἷος κυκεῶνα πιὼν, εἰς ἐκκλησίαν παρελθεῖν, καὶ ὃ μῦθον φάσκειν τοῦδε τῦ ῥήματος ἥδιον ὄζειν, καὶ μείζω τῦ ποδὸς τὰ ὑποδήματα φορεῖν, καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ λαλεῖν. καὶ τοῖς μὲν φίλοις καὶ οἰκείοις ἀπιστῶν· τοῖς δὲ τῶν αὐτῦ οἰκέταις αἰσχυνόμενον εἶναι τῶν μείζονων. καὶ τοῖς παρ' αὐτῷ ἐργαζομένοις μισθωτοῖς ἐν ἀγρῷ, πόρρω τὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διηγεῖσθαι. καὶ ἀναβεβλημένος ἄνω τῦ γόνατος καθιζάνειν, ὥστε τὰ γυμνὰ αὐτῦ φαίνεσθαι. καὶ ἐπ' ἄλλῳ μὲν μήτε θαυμάζειν, μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς. ὅταν δὲ ἴδῃ βοῦν, ἢ ὄνον, ἢ ῥᾴγην, ἐσπουδακὼς θεωρεῖν. καὶ τοὺς αἴρων δέ τι ἐκ τῦ ταμείῦ δεινῶς φαγεῖν, καὶ ζωρότερον πιεῖν. καὶ τῷ σιτοποιῷ πυρῶν λαθεῖν, κατ' * ἐλάσας μετ' αὐτῆς τοῖς ἔνδον πᾶσι, καὶ αὐτὰ τὰ ὀπιτήδεια. καὶ ἀειρῶν δὲ ἅμα τοῖς ὑποζυγίοις ἐμβαλεῖν τὸν χόρτον. καὶ κόψαντος τῷ ξύλον ἐπακοῦσαι αὐτός. καὶ τὸν κύνα προσκαλεσάμενος, καὶ ὀπιλαβόμενος τῦ ῥύγχους εἰπεῖν, ἔστ' φυλάσσει ὁ χωρίον, καὶ τῷ οἰκίαι, καὶ τὰς εἴσω. ἀργύριον δὲ ὅ τι ποτ' † λαβὼν ἀποδοκιμάζειν, λίαν μὲν λυπρὸν εἶ), καὶ ἕτερον ἅμα ἀλλάττεσθαι. καὶ * ᾧ ἄροτρον ἔχοντι, ἢ κόφινον, ἢ δρέπανον, ἢ θύλακον, ζῶντα τῆς ἰυκτὸς χεῖ ἀγχυπτίαν ἀναμιμνησκόμενος. καὶ ἅτε καταβαίνων ἐρωτῆσαι τὸν ἀπαντῶντα, πόσου ἦσαν αἱ διφθέραι, καὶ ὁ τάριχος· καὶ εἰ σήμερον ὁ ἀγὼν ἐσόμενος ἐστί. καὶ εἰπεῖν βύθις, ὅπῃ βούλεται καταβαίς, ἀποκείρασθαι. καὶ ὑποβαλόμενος δὲ ᾆσαι. καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα δὲ ἥλους ἐγκροῦσαι. καὶ τῆς αὐτῆς ὁδῦ παιὼν κονίσασθαι * παρ' ἀρχὰς τοὺς ταρίχους.

Ἡ μὲν οὖν ἀκηδία ἐστὶ ὀπιτάλυξις λυπροῦσα τοὺς ἐντυγχάνοντας. ὁ δὲ ἄκηδης τοιῦτός τις, οἷον ἀρχομένῳ προσελθὼν αἰσχυνόμενον εἶναι. καὶ προσὼν τῷ αὐτῦ ἐρωμένῳ, κωμάζειν παρέπεσθαι. καὶ δίκην ὠφληκότα ἐκ ξύνης προσελθὼν, κελεῦσαι αὐτὸν αἰτάδεξασθαι. καὶ μαρτυρήσων παρεῖναι τῦ προσήματος ἤδη κεκριμένῳ. καὶ κεκλημένος εἰς γάμους, τῦ γυναικείῳ ἥδιον κατηγορεῖν. καὶ ἐκ μακρᾶς ὁδῦ ἥκοντας ἄρτι, προσκαλεῖν εἰς περίπατον. δεινὸς δὲ καὶ προσάγειν ὠνητῷ πλείω διδόντα ἤδη πρόσθεν. καὶ ἀκηκόντας, καὶ μεμαθηκότας, αἰτίασθαι ὅτε ἀρχῆς διδάσκων. καὶ πρόθυμος δὲ ὀπιμεληθῆναι ἃ μὴ βούλεταί τις ἡνέσθαι, αἰσχυνόμενος ἀπειπάσθαι. καὶ θύοντας, καὶ αἱαλίσκοντας ἥκειν † τέμνειν ἀπαιτῆσαι. καὶ μαστιγουμένῳ οἰκέτῃ παρεστὼς, διηγεῖται, ὅτι καὶ αὐτὸς ποτε παῖς ὢν πληγὰς λαβὼν, ἀπήγξατο.

sacris portis cadauera expectata putas? quos vtinam, inquit, mea ac tua forent.

Rusticitas inepta et deformis ruditas definiri potest. Rusticus verò is, mea sententia, appellandus est, qui medicamento epoto in concionẽ descendat: suauissimaq; vnguẽta nihilo dicat suauius olere, quàm cepas. & maioribꝰ pede calceis induitur, ac maxima vtitur inter loquendũ voce. neq; amicis, neq; familiaribꝰ fidẽ habet: de rebus verò maximis cum seruis cõmunicat. ad operarios autẽ, quos in agro merceaie cõduxerit, qua in cõctione sunt acta omnia defert. et supra genu sublata veste sedet, vt aliqua pars nuda appareat. At in via neq; admiratur magni quippiam, neq; obstupescit vnquã: quum asinũ autem vel bouẽ viderit aut hircum, tum gradum sistens quàm attentissimè spectat. et ex penu aliquid nactus, quàm auidissimè comedit, et merã eius bibit. eam verò quæ panis præest fallere volens (post hac sese cum illa ad molas frumentarias conferens molit, præparatq; ea quæ ad rei domesticæ necessitatẽ spectant) *dumq; in prandio est, iumẽtis simul fœnũ injecit, et quum quis ostium pulsat, ipse auscultat. Est etiam eiusdem hominis canem accire, et rostro comprehẽso dicere, hic rus domumq; custodit. et quod argenti à quopiam acceperit, improbare, tanquam asperum, ob idq; aliud sibi eius loco efflagitare. Si aratro, aut cophino, aut falce, aut ad panẽ arca indiguerit, hæc omnia noctu volutat. ac si oppidum casu petierit, rogat occurrentẽ, quanti veneant diphtheræ, pelles pastorales, quanti salsamenta: et an hodie ludus nouilunium celebret. Tũ se dicat velle in tonstrinã quãprimũ descendere, capillũq; tõdere. Idẽ quoq; in balneis cantat, calceamentisq; clauos affigit: & in via præteriens, salsamenta à brachio demissa portat.*

Importunitas est, occursus incidentibus molestus. At importunus ille est, qui actiens hominem minimè ocioſum, aliqua de re cum eo communicat. Amicam quoq; suam febricitantem non minus, quàm alias, lasciuè tractat. Tum ad eum accedens, qui pœnam fideiussionis debuerit, se vt conuiuam accipiat iubet: et re iam iudicata, testimonium dicturus adest. Ad nuptias inuitatus, infœmineum sexum inuehitur. Ex longo itinere redeuntes, ad deambulandum prouocat. Ac iam venditare, ad eum, qui vendiderit, emptorem maiori empturum adducit. Qui audierint aliquid, didicerintve, eos denuò ad audiendum impellit. Promptus etiam est ad ea curanda, quæ quis fieri nolit, erubescat verò negare. Ab ijs qui sacrificant & sumptus faciunt, partem sibi petit. Dum seruus aliquis flagris cæditur, astans propè commemorat seruum suum olim cùm similiter vapulasset, suspendio vitam finisse.

De rusticitate, Theophr.

* ἐλάσας legit interpres.

† vel λαβὼν.

* al. ἀ.

Eiusdem de importunitate.

* ἀπὸ βραχίονος.

† τεμεῖν.

Eos, quorum controuersia componenda adest, iam sponte conuenire volentes, impedit et committit. Saltaturus, socium nondum ebrium apprehendit.

DE INSIPIENTIA, IMPRVdente, stolido, imperito, & stulto, Sermo xxxiii. Ex Antonio & Maximo.

Matth. 7. *OMnis audiens verba mea, & non faciens, similis erit viro stulto, &c.*

1. Cor. 14. *Non mente, sed malitia, infantes debetis esse: mente autem perfecti este.*

Salomonis. *Cor imprudentis, dolorem domino suo parit.*

Prouer. 16. *Vir imprudens sibi mala fodit: & in labijs suis colligit ignem.*

Eccl. 10. *Labia imprudentis submergent ipsum: initium sermonum oris eius, imprudentia: & exitus oris eius, error pernicio sus.*

Sirach 22. *Cum imprudente ne multum colloquaris, et hominem intellectu vacuum non adeas.*

Mente vacuo sapientia nihil conducit: magis enim regitur ille imprudentia.

Ibidem. *Luge mortuum, vt cui lux adempta sit: & stultum defle, priuatus est enim intellectu.*

Ibidem. *Arenam, & salem, & glebam ferream sustinere facilius quàm hominem imprudentem.*

Ne teipsum homini stulto subiecceris.

Sirach 8. *Cum stulto consilium non ineas.*

Theologi. *Testam conglutinat, qui stultum docet.*

Mentis neglectum, turpitudinem aestima.

S. Basilij. *Quemadmodum infirmi egent medicina, sic sapientia insipientes.*

Turpe est iuuenem sene infirmiorem
Esse, & senem stolidiorem iuuene.

† fort. ἀφρονίῳ. *Tanquam sonitus fluctuum sunt insipientis viri sermones,*
Qui littora feriunt, sed non saginant herbas.

Chrysostomi. *Nihil sic stultum reddit, vt improbitas: cùm enim aliquis fraudulentus est, cùm ingratus, cùm nulla affectus iniuria molestus est, quomodo is non extrema prabet exemplum dementia?*

Philonis. *Insipiens nulla in re solet consistere, aut acquiescere: est q; tota eorum vita suspensa, quippe qua firmo careat fundamento.*

Nullum maius malum accidere homini potest, quàm insipientia, qui mentem, hominibus propriam, perdiderit.

Aduersus rectam rationem iens, tranquillitatem & quietem solet odisse insipiens.

Neq; agroti ictus, neq; stulti minas metuere debemus.

ΠΕΡΙ ΑΦΡΟΣΥΝΗΣ, ΑΦΡΟΝΟΣ, καὶ ἀνοήτου, καὶ ἀπαιδεύτου, καὶ μωροῦ, Λόγος λγ΄.

ΠΑ̃ς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ.

Μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.

Καρδία ἄφρονος, ὀδυνῶν τῷ κτησαμένῳ αὐτήν.

Ἀνὴρ ἄφρων ὀρύσσει ἑαυτῷ κακὰ, ὅπου δὲ τοῦ ἑαυτοῦ χείλεων θησαυρίζει πῦρ.

Χείλη ἄφρονος κατάποντισιν αὐτόν. Ἀρχὴ λόγων στόματος αὐτοῦ, ἀφροσύνη, καὶ ἐκβάσεις στόματος αὐτοῦ περιφερῆ πονηρά.

Μετὰ ἄφρονος μὴ πληθύνῃς λόγους, καὶ τοὺς ἀσυνέτους μὴ παρέλθῃς.

Οὐ χρεία ἔχει σοφίας ὀδυνῶν φρενῶν· μᾶλλον γὰρ ἄγεται ἀφροσύνη.

Ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον, ὅτι ἐλείπη γὰρ φῶς· καὶ ἐπὶ μωρῷ κλαῦσον, ὅτι ἐλείπη γὰρ σύνεσις.

Ἄμμον καὶ ἅλας καὶ βῶλον σιδηρᾶν, ἀκοπώτερον φέρειν ἢ ἄνθρωπον ἄφρονα.

Μὴ ὑποστρώσῃς ἀνθρώπῳ μωρῷ σαυτόν.

Μετὰ μωροῦ μὴ συμβουλεύσῃ.

Συγκολλᾷ ὄστρακον, ὁ διδάσκων μωρόν.

Αἶσχος νόμιζε τὸν φρενῶν ἀχρημοσύνην.

Ὥσπερ οἱ ἀδυνῶντες χρήζουσιν ἰατροῦ, ὅταν σοφίας ἄφρονες ὀρέγωνται.

Αἰσχρὸν νέον γέροντος ἀδυνέστερον
Εἶναι, γέροντα δ' † ἀδυνέστερον νέου.

Ἢ χαλεπὸν ἀνδρὸς ἄφρονος λόγοι,
Θλίβοντες ἀκτὰς, ἢ παίγνιοι χλόαι.

Οὐδὲν οὕτω ποιεῖ μωρὸν ὡς πονηρία. ὅταν γὰρ ὕπουλος ᾖ, ὅταν ἀχάριστος, ὅταν ἀδίκως ἠδικημένος λυπῇ, πῶς οὐκ ἐσχάτης αἰσίας ὑπόδειγμα;

Πέφυκεν ἄφρων ὅπου μηδενὸς αἰσθάνεσθαι πράγματος, ἢ ἔσεσθαι· καὶ ἔστιν αὐτοῦ ζωὴ πᾶσα χρεμαμένη, βάσιν ἀπράδμονα οὐκ ἔχουσα.

Μεῖζον ἀνθρώπῳ κακὸν ἀφροσύνης οὐδέν ἐστι, τοῦ ἰδίου τοῦ λογιστικοῦ γλίσχρους τὸν νοῦν ζημιωθέντι.

Γέφυκεν ὁ ἄφρων ἀεὶ ὅπου τὸν ὀρθὸν λόγον κινούμενος, ἁρμία καὶ ἀπαπαύσεσθαι δυσθυμῶν εἴη).

Οὔτε ἀρρώστου πλησίον, οὔτε ἀνοήτου ἀπέλθειν δεῖ λαβέσθαι.

Οἱ ἐλα-

Οἱ ἐλαφροὶ τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων, δυβάστακτοι τοῖς ὠτίοις εἰσίν.

Κακόσιτός ἐστι πρὸς τὸν συμφέροντα λόγον ἡ τῶν ἀσόφων ψυχή, ἃ πᾶσα προσχρῆται τὸν σώζοντα νοῦν, ὥσπερ φάρμακον.

Ὁ δηλοῖ τυφλὸν λαβεῖν καὶ σύμβουλον ἀσόφον ἴσον ἐστίν.

Οὐχ ὅτω τοῖς ὀρφανοῖς παισὶν, ὡς τοῖς ἀσόφοις ἀνδράσιν ἐπιτρόπους χρὴ παρεῖναι.

Κράτης ἀπείκαζε τοὺς ἀσόφους τῶν ἀνθρώπων τοῖς ξυπνοῦσιν. ἄνευ γὰρ δισμοῦ καὶ ἀνάγκης, μηδὲν ἐθέλουσι τῶν δεόντων ποιεῖν.

Οὔτε σὺ ἐν ἀγνοίᾳ φωνὴν, ὅτε σὺ ἀπαιδεύτοις ἀρετὴν διὰ βάτου ζητῶν.

Τῶν τις ἐν ἀκαδημίᾳ νεανίσκων περὶ ἐπιτηδευμάτων διελέγετο ἀφρόνων· ὁ δὲ Ζήνων, ἐὰν μὴ τὴν γλῶσσαν (ἔφη) εἰς νοῦν ἀποβρέξας λαλήσῃς, πολὺ πλείω ἔπη καὶ ἐν τοῖς λόγοις πλημμελήσεις.

Δημάδης τοῖς Ἀθηναίοις εἴκαζεν αὐλοῖς, ὧν εἴ τις ἀφέλοι τὴν γλῶτταν ὃ λοιπὸν οὐδὲν ἐστίν.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΙΣΘΗΤΟΥΝΤΩΝ, Λόγος λδ'.

Ἐ Ἀν μαστιγῇς τὸν ἄφρονα ἐν μέσῳ συνεδρίῳ, ἃ μὴ περιέλῃς ἀτιμάζων τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ.

Ἄφρων μαστιγωθεὶς οὐκ αἰσθάνεται.

Ἠσχύνθησαν, καὶ τὴν ἀτιμίαν αὐτῶν οὐκ ἔγνωσαν, ἃ ἀχ ὡς κατηχημένοι ἠσχύνθησαν.

Ὡς ὁ ἐξεγείρων καθεύδοντας ἐκ βαθέος ὕπνου, ὁ διηγούμενος ἄφρονι, καὶ ὅτι τέλος ἔρχ, τί τοῦτο; καὶ ὅτι συντελείᾳ ἔρχ, τί προϊτερον;

Μετὰ ἄφρονος μὴ πορεύου, αἰσχυνθῇ γὰρ ἐξηγούμενος σου τὰ πρῶτα· φύλαξαι ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ κόπον ἔχῃς.

Συγκολλῶν ὄστρακον, ὁ διδάσκων μωρόν.

ΠΕΡΙ ΑΒΟΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΒΡΑΔΥΒΟΥΛΙΑΣ, καὶ ὅτι ὃ ἀπροσκέπτως βλαβερόν, Λόγος λε'.

Ὥσπερ πόλις τὰ τείχη καταβεβλημένη· ἄτως ἀνὴρ, ὃς ἃ μὴ βουλῆς πρῶτα προφάσει.

Οἷς μὴ ὑπάρχῃ βουλὴ, πίπτουσιν ὡς φύλλα.

Τῇ ἀβουλίᾳ αὐτῶν ἀλίσκονται πολλάκις.

Ὀξύθυμος προφάσει μὴ ἀβουλίας.

Πολλοὶ πολλάκις ὑπὲρ ἃ μὴ φαίνῃται διόμενοι συμβουλῆς τῆς παρ' ἑτέρων, εἵλοντο προδοῦναι τὴν ὠφέλειαν τὴν ἀπὸ τῆς γνώμης, ἢ δεξάμενοι τὴν μετάνοιαν, διορθώσασθαι τὸ ἁμάρτημα· καὶ μᾶλλον ἀγνοῆσαι, ἢ μαθεῖν κατεδέξαντο· οὐκ εἰδότες ὅτι ἃ μαθεῖν ἔγκλημα, ἀλλὰ

Leues homines, tanquam inania vasa, auribus gestatu sunt faciles.

Fastidiosus est ad vtilem orationem stultorum animus, qui non recipit salutiferam intelligentiam, quasi medicamentum.

Qui viæ ducem cæcum adhibet, & qui stultum consultorem, idem faciunt. Plutarchi.

Non tam pupilli, quàm viri stulti tutoribus egent.

Crates terebris comparabat stultos homines: quod nisi vinculis et necessitate coacti officium suum non faciant. Crates.

Neq; vox in piscibus, neq; virtus in hominibus imperitis quærenda. Sexti.

Quidam eorum qui in academia versabantur adolescentulorum de stolidis studijs loquebatur: cui Zeno, Nisi lingua in mentem intincta loquaris, inquit, multo etiam plura in sermone peccabis. Zenonis.

Demades tibijs Athenienses comparare solebat, ex quibus si linguam detrahas, reliquum inutile erit.

DE NVLLO SENSV AVT INtellectu præditis, Sermo xxxiiii. Ex Antonio.

SI flagris insipientem ceciderit in medio concilio, ei non detraxeris hac ignominia insipientiam. Salomonis.

Stultus flagris casus non sapit.

Erubuerunt, & infamiam suam non agnouerunt, nec vt dedecore affecti verecundati sunt. Hieremiæ.

Velut qui excitat dormientes ex alto somno, sic qui stulto aliquid narrat: qui tandem ad extremum dicet, Quid istud est? & in consummatione, quid primum?

Cum stulto ne congrediatur: nam cùm sensu careat, omnia contemnit: cave illum, ne molestiam suscipias.

Agglutinat testam qui stultum docet.

DE TEMERARIO VEL NVLlo & tardo consilio, & quòd noxium sit inconsideratò agere, Sermo xxxv. Ex Antonio.

QValis ciuitas est, cuius diruta sunt mœnia: talis est vir qui non omnia cum consilio agit. Salomonis.

Quibus consilium non est, cadunt tanquam folia.

Temeritate sua capiuntur prævaricatores.

Iracundus præcipitanter ac temere agit.

Multi sæpe ne viderentur indigere aliorum consilio, relinquere potiùs voluerunt vtilitatem ex consilio capiendam, quàm admonitione accepta errorem corrigere: & ignorare quàm condiscere maluerunt, nescientes quòd discere non sit vitiosum, igno- Chrysostomi.

re verò culpandum. Non quidem discere, sed cum insciția pergere: non redargui, sed errare, spem emendationis nullam habent. Licet enim, licet vel apud exiguæ ac obscuræ sortis hominem opportuni quidpiam inuenire, quod multoties apud sapientem et magnum aliquem inuentum non est.

Philonis. *Quæ absq; ratione fiunt omnia sunt turpia, quæ verò cum ratione omnia decora.*

Citra contemplationem scientificam nihil decorè fieri potest: Scientia enim à bono consilio nascitur: at inconsulta temeritas malorum omnium scaturigo est.

Meditatio sera lucrum non habet, & in exitu rei inutilis est pœnitudo.

DE IIS QVI CONSILIVM ET reprehensionem non admittunt, Sermo xxxvi. Ex Antonio.

Salomonis. *INaures insipientis nihil dicito, ne quando sermones tuos prudentia plenos irrideat.*

Prouerb. 15. *Malos ne reprehendito, vt illis odio ne sis.*

Reprehensio impio est pro vibicibus.

Qui odit reprehensionem & castigationem, insipiens est.

Qui malos castigat, sibi pariet dedecus.

Qui castigationes odêre, turpiter vitã finiẽt.

Imperitus non amabit castigantes ipsum.

Amos 5. *Oderunt in portis reprehendentem, & sanctam orationem abominati sunt.*

Omnes reprehendentes in portis pro offendiculo habebunt.

Hieremiæ. *Locutus sum tibi in delicto tuo, & respondisti te non auditurum.*

Hæc fatur dominus: Ecce ego posui ante vestrum conspectum viam vitæ & viam mortis.

Sirach. *Improbus castigationem declinare solet.*

Vir consilio carens, nauigium est gubernatore destitutum.

Matth. 18. *Si peccarit frater tuus, reprehende ipsum dum soli estis. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.*

Basilij. *Qui non recipit sibi à fratre adhibitam curationem is secum ipse dissidet.*

Theologi. *Omnis anima repudians admonitiones, incurabilis est.*

Amicè reprehendens, nõ est extra terminos amicitiæ ejiciendus.

Nili. *Inanis est omnis oratio, quæ ad corrigendum adhibetur, si auditorum voluntas & studium ad deteriùs inclinans, consilio nostro aduersatur.*

Chrysostomi. *Multi sæpenumero ne viderentur alterius egere consilio, maluerunt prodere & amittere vtilitatem quæ à consilio profecta fuisset, quàm audiendo admonitiones errata corrigere, & ignorare quàm discere ma-*

Ὁ ἀγνοῶν, κατηχείσθω· ὁ δὲ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ δοκῶν ἀμαθὴς εἶναι· ὁ δὲ ἐλέγχεσθαι, ἀλλὰ δοκῶν ἁμαρτάνειν ἀδύνατα. ἔστι γὰρ ἔστι καὶ παρὰ αἰδήμονι μικρῷ καὶ δύτιλή, εὑρεθῆναί τι τῶν δεόντων, ὃ παρὰ τῷ σοφῷ καὶ μεγάλῳ πολλάκις οὐχ εὕρηται.

Τὰ μὲν σὺν λόγῳ, πάντα αἰσχρά· ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια.

Χωρὶς θεωρίας ἐπιστημονικῆς, οὐδὲν τῶν πραττομένων καλόν. ἐπιστήμη γὰρ, ἔσονται βουλίας· ἀβουλία δὲ, πηγὴ κακῶν πάντων.

Ἀκέρδης ὁ βραδὺς λογισμός· καὶ αἰωφελὴς, ὁ ὀψὲ ἐφάπτοις μετάμελος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΗΝ ΚΑΙ ἐλέγχοις μὴ δεχομένων, Λογος λς'.

ΕΙ ς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, μή ποτε μυκτηρίσῃ τοὺς σοφοὺς σου λόγους.

Μὴ ἔλεγχε κακοὺς, ἵνα μὴ μισήσωσί σε.

Οἱ ἔλεγχοι τῶν ἀσεβῶν μῶλωπες αὐτῶν.

Ὁ μισῶν ἔλεγχος, ἄφρων.

Ὁ παιδεύων κακοὺς, λήψεται ἑαυτῷ ἀτιμίαν.

Οἱ μισοῦντες ἐλέγχους, τελευτήσουσιν αἰσχρῶς.

Οὐκ ἀγαπήσῃ ἀπαιδεύτους τοὺς ἐλέγχοντας αὐτόν.

Ἐν μήποτε ἐν πύλαις ἐλέγχονται, καὶ λόγον ὅσιον ἐδεδύξατο. (ἤκουσεν.

Γάιτας τοὺς ἐλέγχοντας ἐν πύλαις, προσκόμμα.

Ἐλάλησα πρός σε ἐν τῇ ταπεινώσει σου, καὶ εἶπας οὐκ ἀκούσομαι.

Τάδε λέγει κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ δίδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου.

Ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς ἐκκλησίᾳ ἐλεγμός.

Ἀσύμβουλος ἀνὴρ, πλοῖον ὅστις ἀκυβέρνητον.

Ἐὰν ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ, καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.

Ὁ μὴ παραδεχόμενος τὴν παρά τοῦ ἀδελφοῦ θεραπείαν προσαγομένην αὐτῷ, ἀσύμφωνός ἐστι τῇ αὐτοῦ ἑαυτῷ.

Ψυχὴ πᾶσα ἀνυπότακτος, ἀθεράπευτος.

Οὐ δεῖ φιλικῶς ἐγκαλοῦντα ἔξω τὴ τῶν τῆς φιλίας ὅρων ποιῆσαι.

Πρεπόντως πᾶς λόγος πρὸς διόρθωσιν, ὅταν μὴ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ χεῖρον ἀποκλίνασα ἀκουσθῇ, τῆς τῶν συμβουλῶν λεγομένων ὠφελείας ἀφαιρεῖται.

Πολλοὶ πολλάκις ὑπὲρ τοῦ μὴ φαίνεσθαι δεόμενοι συμβουλῆς τῆς παρ' ἑτέρων εἵλοντο προέσθαι τὸ ὠφέλιμον τὸ ἀπὸ τῆς γνώμης, ἢ δόξαι μαθεῖν τὸ διαφεύγον, διορθῶσαι τὸ ἁμάρτημα· καὶ μᾶλλον ἀγνοῆσαι, ἢ μαθεῖν κατὰ-

δέξα-

δέξασθαι, οὐκ εἰδότες ὅπι τὸ μαθεῖν ἔγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἀγνοῆσαι κατηγορία· τὸ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐν ἁμαρτίᾳ εἶναι· τὸ ἐλέγχεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἁμαρτάνειν ἀδιόρθωτα. ἔστι γὰρ, ἔστι καὶ παρὰ μικρῷ τῷ δίτελεῖ δίρεσθαι παρὰ τοῦ δεόντος, ὃ καὶ παρὰ τοῦ σοφοῦ καὶ μεγάλου πολλάκις οὐχ εὕρηται.

Δαυὶδ τῆς τοῦ Ἰωὰβ παραλογισάμενος παραινέσεως, τοσούτῳ θεῷ ἐκέκριτον.

Ῥοβοὰμ ἀπωσάμενος τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων, τὸν λαὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν.

Μεῖζον ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξαι νομίζω, ὅσῳ μεῖζον ἐστὶ τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ, τοῦ φίλον ἀπαλλάξαι.

Οὐδενὶ τῶν φαύλων ἐπῃσε ἔλεγχος δι' ἡδονῆς ἐστί.

Πεφυκὸς γὰρ τοῦ τὰ δέοντα ποιεῖν πᾶς ὁ λόγος, ὅταν ἢ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ χεῖρον ὁμόνοια ᾖ.

ΠΕΡΙ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΣ, λόγος λζ'.

Οὗτος κεφαλῆς ἐς' αἰὴρ ὦ Γοργία,
ὅστις ἀδικεῖσθαι πλεῖστ' ἐπίσταται βροτῶν.

Ἐγὼ δ' οὐδὲν πρεσβύτερον νομίζω τῆς σωφροσύνης, ἐπεὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ ξύνεστι.

Φόβος δὲ τὰ θεῖα τοῖσι σώφροσι βροτῶν.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς, οὐχὶ θαυμάζω θεόν,
ὃν καὶ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Οὐκ ἔς' ἀπ' ἔργων μὴ καλῶν ἔπη καλά.
αἰαῖ. τὸ δ' ἦδυ θεῖον αἰδεσθῆναι κακόν,
ὅταν τις ἴδῃ τἀγαθόν, χρῆναι δὲ μή.
ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυοῖν *μόνοιν,
Δήμητρος ἀκτῆς, πώματος θ' ὑδρηχόου;

Εἰμὶ μισῶν δὲ τῶν κακῶν βουλεύματ' ἐγὼ κακὰς ἀμοιβὰς ὄντι κερδοῦσθαι βροτοῖς.

*Τὰμφὶ ὄντιν' ἀρετῆς ἡ σωφροσύνη. ὕπαντον εἶναι) τἄλλοτρια διαπτύνατα δεῖ.

Ἡ χάρις ἐς' αἰδεσθῆναι, αἰαῖ αἰδεσθῆναι ἦ.
Κλύειν τὸν ἐσθλὸν ἄνδρα χρὴ τῶν ἐν τέλει.

Ὡς ἡμέρα κλίνει τε, κἀνάγει πάλιν
ἄπαντα τἀν θεοῖσι. τοὺς δὲ σώφρονας
Θεοὶ φιλοῦσι, καὶ συνοῦσι τοὺς κακούς.

Χαίρειν ἐπ' αἰσχραῖς ἡδοναῖς οὐ *δεῖ ποτε.

Οὐχ ὁ Διόνυσος μὴ σωφρονεῖν ἀναγκάσῃ γυναῖκας εἰς τὴν Κύπριν, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τὸ σωφρονεῖν ἔνεστιν εἰς τὰ πολλὰ ἀεί.

Ὦ μάκαρ, οἵας ἔλαχες ἡμᾶς, Ἱππόλυτε, ἥρως
ἀρχὴ σωφροσύνης. οὔ ποτε θνητοῖς ἀρετῆς
ἄλλη δυνάμις μείζων. ἦλθε γὰρ ἡ πρόσθεν ἡ
μετόπισθεν τῆς εὐσεβείας χάρις ἑκάστοις.

lucrunt: nescientes in discendo nullum esse crimen, sed in ignorando: nec discere, sed insciam retinere: nec reprehendi & castigari, sed peccare ita vt corrigi nolis, vitio dari. Licet enim, licet vel apud hominem infimũ et abiectissimum aliquid rectum, quodq; deceat inuenire, quod apud sapientem & magnum sæpe non reperitur.

Danid, Ioabi monitione contempta, mulctæ subiacet diuinæ.

Roboam consilio maiorum natu repudiato, populum suum dissipauit.

Tanto maius bonum reprehendi, quàm reprehendere arbitror: quanto maius est teipsum malo liberari, quàm alterum liberare. Methodij.

Nemini improborũ castigatio voluptati est. Philonis.

Inanis est omnis ad honestatem exhortans oratio, quum audientium animi ad deteriora conspirant.

DE TEMPERANTIA, SERMO XXXVII. Ex Io. Stobæo.

Optimus hic vir est, ô Gorgia,
Quisquis hominum plurimas iniurias ferre nouit. Menandri in Georgo.

Ego nihil esse, temperantia puto antiquius: Menandri.
Quoniam semper bonis conuersatur.
Homines frugi timent diuina.
Ne mihi diuitias nomina. Non illum magnifacio Deum,
Quem pessimus quisq; facilè sibi comparat.
A factis inhonestis non possunt honesta proficisci verba.
Heu mihi, sacrum est omnino malum,
Bonum videre, non vitam ipso.
Quid enim aliud ad vitam requiritur, nisi duo sola, *μόνων.
Cereris alimentum & aquæ potus?
Sic fata ferunt, pro malis vt consiliis Eiusdem.
Malam vicissim talionem lucrentur homines.
Penu virtutis est temperantia. *τοῦτων ἀρετῆς ἐστι σωφροσύνη μέν.
Compositum & modestum illum esse decet, qui aliena mensa fruitur. Eiusdem.
Gratiosa res est homo, si homo sit.
Decet virum bonum audientem esse magistratui. Æschyli.
Dies inclinat, iterumq; refert Sophoclis in Aiace.
Omnia humana. Moderatos autem
Diligunt dij, & malos oderunt. Idem.
Nunquam obscœnis gaudendum est voluptatibus. *χρὴ. Eiusdem

Non Bacchus est, qui intemperantes esse cogit Euripidis in Bacchis.
Mulieres circa Venerem: sed in ipsa natura
Temperantiæ vis semper inest vbiq.
O felix heros Hippolyte, quantos nactus es honores Eiusdem in Hippolyto.
Ob temperantiam. nunquã inter homines virtute
Vis vlla maior est. aut enim præcedit, aut
Sequitur pietatem bona gratia.

Eiusdem. *Calamitati aliorũ, qui infortunia passi erant,*
Nunquã insultauit, metuẽs ne quid ẽt ipse pate-
Colloquentium duorum, irato altero (retur.
Ille qui verbis non refragatur, prudentior est.

Eiusdem Medea. *Amet autem me modestia,*
Donum pulcherrimum deorum.

Eiusdem in Hippolyto. *Papæ, quàm pulchra vbiq; res est modestia,*
Et gloriam bonam inter mortales producit.

Eiusdem in Thes. *Est quidam planè alius inter homines amor*
Animi iusti, frugi atq; boni. (auditu

Lini. *Prospice, animum intendens & muniens ex*
Nostri sermonis viam præcunctis veram.
Noxas repelle, sortesq; damnosas, quas profano-
rum (cant
Vulgus subuertunt, malisq; per omnia impli-
Variis fraudulentas sibi sumentes formas.
Has tu custodia mentis ab anima arceto.

* κατάσκιαι illius μορφῶν. *Hæc enim expiatio renouate iustè purgabit:*
† Al. Lini, ex libro de natura mundi. *† Siquidem reipsa oderis exitiosum earum ge-*
nus, (tricem,
In primis verò illam malorum omnium largi-
Quam regit instar aurigæ cupido stolidis frenis.

Pythagoræ. *Sed modum in cibo, potu, & exercitijs*
Adhibeas. Modum appello, quantum nihil do-
loris aut molestiæ pariat.
Assuesce victum habere purum, non delicatum.

Eiusdem. *Moderari autem assuescito istis: (dia.*
Ventri primùm, & somno, libidinique, et irace cun-

Phocylidis. *Virginem custodias bene clausis thalamis,*
Neq; ipsam vsq; ad nuptias ante domum conspi-
ci permittas.
Liberorum pulchritudo difficilis custoditu est
parentibus. (abstine.

Eiusdem. *Temperantiam exerce: & factis obscœnis*
Eiusdem. *Moderatè cibum potumq; sumas, & lo-*
quaris.
Modus omnium optimus, excessus autem vi-
tandus est.

Eiusdem. *Honestus est virtutis amor: Veneris autem,*
dedecus auget.

Eiusdem. *Passiones sint communes: nihil magnũ neq;*
superbum sit.
Non bona est redundans mortalibus vtilitas:
Nimius autem luxus ad immodicos trahit a-
mores. (ginitas

Pauli Silentiarij. *Pulcher virginitatis thesaurus est: sed vir-*
Si seruaretur ab omnibus, vitam perderet.
Idcirco legitimè vxorẽ duc, & aliquem mundo
Hominem tui loco des: fuge autẽ scortationem.

Antipatri Thessalon. *Antigenes Gelous hunc sermonem aliquan-*
do ad filiam
Dixit, cùm iam esset moribundus.
O formosa virgo, et filia mea, sociam tibi retine
Colum, sufficientes tenui vitæ opes.
Quòd si viro nupseris, Graia parentis mores
Obseruato probos, firmissimam viro dotem.

Τὰς συμφορὰς γὰρ τῶν κακῶς πεπραγότων
ὑπόπτου ὕβρεως, αὐτὸς ὀρρωδῶν παθεῖν.

Δυοῖν λεγόντοιν, θατέρῳ ξυμμενῶν,
μὴ ἀντιτείνου τοῖς λόγοις σοφώτερος.

Στέργοι δέ με σωφροσύνα
δῶρημα κάλλιστον θεῶν.

Φίλη φίλῃ τὸ σῶφρον ὡς ἁπάντα χὴ καλὸν,
κἀν δόξαι ἐσθλὸν ἐν βροτοῖς κεκμήκασι.

Ἀλλ' ἔστι δή τις ἄλλος ἐν βροτοῖς ἔρως
ψυχῆς δικαίας, σώφρονός τε κἀγαθῆς.

Φεύγειν δὲ πανοῦργον ἐντυναίμους δὲ ἀκουὰς
μύθων ἡμετέρων, ἁλᾶσθαι τῶν πάντων ἀληθῆ,
κἠσθεὶς ἀπασάμενος πολυπήμονας, αἵτε βεβήλων
ὄχλον αἰσχῦναι, ἄτας τῶν πάντα πεδῶσι
*πομπαίας, μορφῶν χαλεπῶν ἀπατήματ' ἔχουσαι.
τὰς μὲν ἀπὸ ψυχῆς εἴργειν φυλακῇσι νόοιο.
† οὗτος γάρ σε καθαρμὸς *ὄντως δικαίως ὁσιεύσει,
† εἶκεν ἀληθείῃ μισέειν ὀλοὸν ἦθος αὐτῷ,
ἤδη *μὲν σώφρονα αἰσχρῶν δώτειρα πάντων,
ἐν ἐπιθυμία ἰώσοχεῖ μήδεσι χαλινοῖς.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον, καὶ σίτου, γυμνασίων τε
ποιεῖσθαι· μέτρον δὲ λέγω τόδε· ὃ μήσ' αἰνέσει.
εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχειν καθαρόν, ἀθρυπλον.

Κρατεῖν δ' εἰθίζεο τῶνδε·
γαστρὸς μὲν σῶφρονα, καὶ ὕπνου, λαγνείης τε, καὶ θυμοῦ.

Παρθενικὴν δὲ φύλασσε πολυκλείστοις θαλάμοισι,
μηδέ μιν ἄχρι γάμων σεῦ δόμων ὀφθῆναι ἐάσῃς.
κάλλος δυστήνητον ἔφυ παίδων πικέεσσι.

Σωφροσύνην δ' ἀσκεῖν, αἰσχρῶν δ' ἔργων ἀπέχεσθαι.

Μέζων μὲν φαγέειν, καὶ πιεῖν, καὶ μυδολεγεύειν.
πάντων μέζον ἄριστον ὑπερβασίη δ' ἀλεγεινή.

Σεμνὸς ἔρως ἀρετῆς· ὁ δὲ κύπριδος, αἶσχος ὀφέλλει.
Ἐγὼ κακὰ πάσχω, μηδὲν μέγα, μηδ' ὑπέροπλον.
οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ.
ἡ πολλὴ δὲ ῥυφὴ τοὺς ἀμέτρους ἔλκει ἔρωτας.

Καλὰ τὰ παρθενίης κειμήλια· παρθενίη δὲ
τὸν βίον ὤλεσεν αὖ πᾶσι φυλασσομένη.
τὸ ἔχειν ἐνάσιμος ἦεν ἑκοῦσ', καὶ τινα κόσμῳ
δῦσ' βροτὸν αὖτις εἶσιν, φεύγει δὲ μαχλοσύνην.

Ἀντιπάτρης ὁ Γελῶος ἔπος ποτὲ τοῦτο θυγατρὶ
εἶπεν, ὅτ' ἤδη νεύμενος εἰς ἀΐδην.
παρθένε καλλιπάρῃε, κόρη δὲ ἐμή, ἔχε σωφρονέουσαν
πλακάτην, ἔρκεῖον κτῆμα πένητι βίῳ.
ὣς δ' ἵκῃ εἰς ὑμέναιον, Ἀχαΐδος ἦθεα μήδεο
ἔργα φύλασσε πόσει σεμνὰ βεβαιοτάτην.

Σωφρο-

Σωφροσύνη καὶ ἔρως κατ' ἀνάγκην ἀλλήλοισι
ἐλθόντες, ψυχὰς ὤλεσαν ἀμφότεροι.
Φαίδρῳ μὲν κτεῖνεν πυρὸς πόθος Ἱππολύτοιο,
Ἱππόλυτον δ' ἁγνὴ πέφνε σωφροσύνη.
Νηδὺν ἀναίσχυντον στεφανοῖς ἤρμοσα λογισμοῖς,
σωφροσύνῃ κηλήσας ἔντερον ἀργαλέον.
εἰ γὰρ ἔχω τὸν νοῦν ὑπεικάμενον ὑφ' ἡγεμόνος,
πῶς μὴ νικήσω τὴν ἀκολασταινομένην;
Οὐδὲν σωφροσύνης τερπνότερόν ἐστι βροτοῖς.
τοῖς ἐμπαίζουσιν ἀνδράσι ταῦτα λέγω.
ἔστι δὲ δισσὸν πάντως αὐτόπτου ὑπάρχειν,
ὥστ' ἀκολασταίνειν πᾶσα πέφυκε κακή.
καὶ γάρ τις δι' ἃ τοῖς ὄμμασι τοῖς πολλὰ διδοῦσιν
οὐκ ἔπεται. πολλὰς δ' ἔστι γυναῖκας ἰδεῖν
οὐκ καλὰς τὴν ὄψιν, * ὁπλιζομένας ἀκριβέστως,
καὶ τοῖς χρησαμένοις πολλὰ χρειζομένας.
Οὐκ εἴ τις σιωπᾷ τὰς ὀφρῦας, οὐδὲ γελῶσα
φαίνεται, ὀφθῆναι τ' ἀνδράσιν ἐκπέφευγε,
σωφροσύνης δ' ὅπως ἔστ' ἔλεγχος· ἀλλά τις ὕβρει
μαχλάδα μὲν κρύπτει τὴν πόθῳ στυγνοτάτην·
τὰς δ' ἱλαρὰς, καὶ πᾶσι φιλανθρώπως προσιούσας,
σώφρονας, εἰ σώφρων ἔστι γυνή τις ὅλως.
Τῆς τύχης σκοπεῖν δεῖ τὸ μέγιστον ὡς ἔλαττον,
καὶ τὸ μὴ παρὸν μὴ θέλειν· οὐδὲ γὰρ σόν ἐστιν.
ἀμφοτέρων μὲν οὐκ οἶδεν ὅ τι φύσει γε θνητόν.
ἂν πλούσιος ὢν καθ' ἡμέραν σκοπῇς τὸ πλέον,
εἰς τοσοῦτον εἶ πενιχρὸς, εἰς ὅσον εἶ πλούσιος.
ὡς πένης θέλεις ἀεὶ, καὶ πλούσιος † πλέον ἔχειν,
ἴσον ἔχουσιν αὐτῷ αἱ ψυχαὶ τὸ μεμνῆσθαι.
Νόμῳ καὶ ἄρχοντι καὶ σοφωτέρῳ εἴκειν κόσμιον.
Ἄριστον ἀνθρώπῳ τὸν βίον διάγειν, ὡς πλεῖστα εὐθυμηθέντι, καὶ ἐλάχιστα ἀνιηθέντι. τοῦτο δ' ἂν εἴη, εἴ τις μὴ ὀρθῶς τοῖς θνητοῖσι τὰς ἡδονὰς ποιοῖτο.
Φαύλων ἔργων καὶ τοὺς λόγους φευκτέον.
Ἀδικούμενος διαλλάσσου, * ὑβριζόμενος ἀμύνου.
Οὕτω πειρῶ ζῆν, ὡς καὶ ὀλίγον, καὶ πολὺν χρόνον βιωσόμενος.
Ζῆν χρεών ἐστιν ὅπου τις βάλῃ κατακείμενον ἢ θαρρεῖν, ἢ παρακαθεύδειν χρυσοῦν ἔχοντα κλίνην.
Ὦ νοῦ † ψυχῆς κυβία δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι, ὑπὲρ δέησιν θεοῦ.
Ὦ νοῦ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεὶς ὑπὲρ δέησιν, ἐπείνων καταφεύγῃ πάντων· καὶ ὧν ἀπαλλαγεὶς δέησι, ταῦτά σοι ἀσχολούμενοι τοῖς θεοῖς προσκαλεῖ γίνεσθαί σοι συλλήπτορες.
Ζημίαν αἰρεῖ μᾶλλον, ἢ κέρδος αἰσχρόν. ὃ μὲν γὰρ

Castitas & amor, affectus contrarij, cùm alter alteri Incerti autoris.
Occurrisset, hominũ animas vtrig; perdiderũt.
Feruidus Hippolyti amor occidit Phædram:
Hippolytum verò casta temperantia necauit.
Ventrem impudentem firmis rationibus ad Palladæ.
verecundiam redegi,
Temperantia castigans molestum intestinum.
Nam cùm mihi mẽs altiùs supra ventrẽ sita sit,
Quid ni superarem ventrem inferiorem?
Nullum pudicitiæ manifestũ est argumẽtum. E eũdem.
Hæc dico viris, qui decipi solent.
Nam neq; deformitas omnino caret suspicione,
Nec omnis pulchra luxuriosa est.
Inuenias enim quæ multa dona pulchritudinis
causa offerentes
Non sequitur. Multas verò mulieres est videre
Informes facie, quæ Venere non satiari possunt, * ὑπομένουσας.
Et volentibus sæpe se prostituunt. (dens
Non si quæ supercilia cõtrahit, & nunquam ri-
Apparet, & conspectum declinat virorum,
Non inquam tales digni sunt mores, quibus ca-
stimoniam credas: sed est reperire
Meretricem latenter, quæ alioqui grauissima
videtur:
Hilares autem, et quosuis humaniter adeuntes,
Pudicas, si modo vlla mulier pudica est.
Maximam fortunam cum minimam spectare oportet: Sotatis.
Et quod abest, non desiderare: neq; enim ad
Vtrunq; pariter manere nõ potest. Nihil in
rebus constans est.
Si opulentus sis, & quotidie plurib. inbies,
Tam es inopiosus, quàm copiosus.
Vt pauper quæ possides, vis retinere: vt di- † Malim πλουτοῦντα propter versum.
ues, accumulare plura:
Ex æquo tam hic quàm ille animum habet
anxiè sollicitum. (corum est.
Legi, & principi, & sapientiori cedere, de- Democriti.
Optimũ homini, vitã agere animo vt plu- Eiusdem.
rimum læto, rarissimè tristato. quod fieri poterit,
si voluptates nõ in perituris rebus locentur.
Facinorum malorum sermones quoque sunt Eiusdem.
cauendi. (vlciscere. * Forte. ὕβρει.
Iniurijs affectus, reconciliare, contumelias ξυμίτω. Theobuli.
Sic vitam institue, tanquam & parum & multum victurus temporis. Biantis.
Satius est humi cubantem viuere, & bono Pythagoræ.
animo esse, quàm perturbatum in aureo lecto.
Nullare indigebis, quam dare & auferre Eiusdem.
penes animam est. † τύχῃ.
Quibus à corpore solutus non egebis, illa o-
mnia contemne: & quibus etiam defuncto erit
opus, illis tibi vacanti, Deos adiutores precibus
aduoca.
Multo magis damnum quàm turpe lu- Chilonis.
crum elige.

Quippe illud semel duntaxat molestum, hoc perpetuò futurum est.

Socratis. *Socrates aiebat, oportere voluptates non ex alijs, sed ex nobis ipsis aucupari: corpus autem, vt decet, præparatum & compositum esse volebat.*

Socrates dicebat: Nulla re indigere, Dei esse: quàm paucissimis autem, Deo proximum.

Socrates interrogatus, quibus nam rebus maximè abstinendum esset: Turpibus & iniustis voluptatibus, respondit.

Alexander, quum quidam eum hortarentur vt Darij filias & vxorem forma præstantem spectaret: Turpe futurum dixit, eos qui vicissent viros, à mulieribus vinci.

Socrates. *Frugalis & rebus suis contentus animi habitus, similis est viæ breui & amœnæ: multum enim gratiæ, parum laboris habet.*

Democriti. *Mensam preciosam fortuna apponit, frugalem & contentam temperantia.*

Ex Epicteti enchiridio, cap. 39. *Risus neq; multus sit, neq; ob multa, neq; solutus.*

Ibid. cap. 41. *Conuiuia cum extraneis ac vulgaribus vt plurimum declina: quòd si quando tempus incidat, caue tibi. Scias enim necessarium esse, qui cum inquinato conuersatur, etiam si purus fuerit, & ipsum inquinari.*

Diogenes. *Indignum esse aiebat Diogenes, athletas & citharœdos ventre & voluptatibus superiores esse: hos vocis, illos corporis gratia: propter temperantiam verò neminem ista contemnere.*

Pythagoræ. *Robur animæ est temperantia. hæc enim animæ passionum expertis lumen est.*

Socrates quærenti quis ditissimus esset, paucissimis contentus respondit. Virtus enim rebus suis contenta, naturæ opulentia est.

Democriti. *Patris temperantia, optimum liberis præceptum.*

Ex Aristonymi Tomasijs. *In exercitio lassitudinem, in rerum successu inuidiam declinare oportet.*

Dionysius Aristippo persuasit, vt deposita veste attrita, purpuram indueret: persuasus ille Platonem vt idem faceret, inuitabat. cui Plato, Stolam muliebrem non licet mihi sumere. Excepit Aristippus, Eiusdem poeta & hoc est, Pudica quanquam Bacchicis præsens sacris, Non esse casta desinet.

Ex Serini scriptis. *Phocionis vxor mulieri aureum mundum suum & gemmis refertum ostentanti, dixit: Satis splendidum mihi ornamentum est Phocion meus, pauper quidem, sed vicesimo iam anno Athenienſium dux.*

Legati venerunt à rege ferentes aurum, animo corrumpendi muneribus Epaminundam. Epaminundæ. *Inuitati sunt igitur ad prandium ab ipso. intelligebat enim, qua gratia appulissent. Iussit verò*

ἅπαξ σε λυπήσει, ὃ δὲ ἀεὶ ἀποτόμως.

Σωκράτης ἔλεγε, δεῖν τὰς ἡδονὰς μὴ παρ' ἄλλων, ἀλλὰ παρ' ἡμῶν αὐτῶν θηρᾶσθαι· τὸ δὲ σῶμα, οἷον χρὴ εἶναι.

Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, Θεοῦ μὲν εἶναι τὸ μηδενὸς δεῖσθαι. τὸ δὲ ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω Θεοῦ.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τίνων δεῖ μάλιστα ἀπέχεσθαι· τῶν αἰσχρῶν καὶ ἀδίκων, ἔφη, ἡδονῶν.

Ἀλέξανδρος παρεθέμενόν τινων αὐτὸν ἰδεῖν τὰς Δαρείου θυγατέρας καὶ τὴν γυναῖκα θαυμαζούσαν κάλλος· αἰσχρὸν, ἔφη, τοὺς ἄνδρας ἡττᾶσθαι τῶν γυναικῶν ἡδονῆς.

Ἡ αὐτάρκεια καθάπαξ ὁδὸς βραχεῖα καὶ ἀπέριττος, χάριν μὲν ἔχει μεγάλην, πόνον δὲ μικρόν.

Τράπεζαν πολυτελῆ μὲν τύχη παρατίθησιν, αὐταρκεῖα δὲ σωφροσύνη.

Γέλως μὴ πολὺς ἔστω, μηδ' ἐπὶ πολλοῖς.

Δεῖπνος τὸς ἔξω, καὶ ἰδιωτικοὺς ὁ πολὺ ἀποτάξας· αἱ δὲ ἡδοναὶ καιρὸς, φυλάσσου. ἴσθι γὰρ ὅτι αἱ ἕτεραι ἢ μεμολυσμένος, ἢ τὸ ἕτερον ἐμπλησθῆναι ἀνάγκη, ὅταν γυμνοὶ σιτοδεσίου ὦσι.

Διότι ἔλεγεν ὁ Διογένης, εἰ οἱ μὲν ἀθληταὶ, καὶ οἱ κιθαρῳδοὶ γαστρὸς καὶ ἡδονῶν κρατοῦσιν· οἱ μὲν τῆς φωνῆς χάριν, οἱ δὲ τοῦ σώματος. σωφροσύνης δὲ ἕνεκα οὐδεὶς τούτων καταφρονᾷ.

Ῥώμη ψυχῆς σωφροσύνη. αὕτη γὰρ ψυχῆς ἀπαθοῦς φῶς ἐστιν.

Σωκράτης πρὸς τὸν πυθόμενον τίς πλουσιώτατος, εἶπεν, ὁ ἐλαχίστοις ἐφκούμενος. αὐτάρκεια γὰρ φύσεώς ἐστι πλοῦτος.

Παιδὸς σωφροσύνη μέγιστον τέκνοις παράγγελμα.

Γυμναζόμενον φυλάξασθαι δεῖ τὸν κόπον· ὁ Σωκράτης δὲ, τὸν φθόνον.

Διονύσιος Ἀρίστιππον ἔπαθλον ἀποδήμουν τὸν τέλεωνα, πορφυρᾶν ἱμάτιον παραβαλέσθαι. καὶ * ἐπείθη ἑκὼν, τὰ αὐτὰ καὶ Πλάτωνα ποιῆσαι ἐθέλων. ὁ δὲ ἔφη, Οὐκ αἰδοῦμαι μὴ ἔλλην ἐνδυῶν στολήν. καὶ Ἀρίστιππος, τῷ αὐτῷ, ἔφη, ὅτι ποιητῇ· καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν ὅσιός ἐστι σώφρων, ἁ Δαφθαρήσεται.

Ἡ Φωκίωνος γυνὴ παρὰ τὴν ἐπιδεικνυμένην αὐτῇ τὸν κόσμον χρυσᾶν ὄντα καὶ λίθον· ἐμοὶ δ', ἔφη, κόσμος ὑπάρχει καλὸς Φωκίων πεινῶν, καὶ εἰκοστὸν ἤδη τοῦτο ἔτος Ἀθηναίων στρατηγῶν.

Πρέσβεις ἦκον παρὰ βασιλέως χρυσὸν κομίζοντες, βουλόμενοι δωροδοκῆσαι τὸν Ἐπαμινώνδαν. ὁ δὲ αὐλητὰς εἰς ἄριστον εἰστιᾶτο. ἤδει γὰρ ἐφ' ᾧτινι ἥκοιεν. καὶ ἐπελθόντων

αὐτοὺς πρότερον ἀείσασθαι, εἶτα λέγειν πρὸς ὃ τι βούλοιντο. παρακειμένης δὲ ταπέζης φαύλης, καὶ ὀξίνου ἐπίνον. οἱ μὲν οὖν οὐκ εἶχον ὅ, τι καὶ εἴποιεν ἐπὶ τούτοις. ὁ δὲ διαμειδιάσας, ἄπιτε, ἔφη, καὶ λέγετε τῷ δεσπότῃ τῷ ὑμετέρῳ, οἷα ἄριστα ἀρίστῳ· καὶ σιωπῇ, ὡς ἐγὼ οὐκ αὐτῷ προσδοίην, τούτοις ἁρκούμενος.

Σωφροσύνη τὰ τερπνὰ ἀέξει, καὶ ἡδίω ὀπτιμίζοντα ποιεῖ.

Ἀριστοτέλους τὸν ἐμψύχων οὐδὲν ἀποκτείνυσι. τὰ δὲ κρεάμενα τῶν ἱερηπείων, οὐ χρυσοῖς ἐλύτροις φυλάττουσι.

Δαρδανίης Ἰλλυρικὸν ἔθνος, τρὶς ὁ τῷ βίῳ λύονται μόνον, ὅταν γίνωνται, καὶ ὅταν γαμεῖς, καὶ τελευτῶντες.

Κράτης εἰς ἀγορὴν ἐμβαλὼν, καὶ ὁρῶν τοὺς μὲν πωλοῦντας τοὺς δὲ ὠνουμένους, ὅτι, ἔφη, διάφορα ταῦτα ἀνθρώποις παιδιὰ, ἑαυτοὺς μαχαιρίζουσιν· ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν, ὅτι ἀμφοτέρων ἀπήλλαγμαι, μήτε ὠνούμενος, μήτε πωλῶν.

Ὅστις δὲ τῶν αἰσχρῶν μήτε ἐπιθυμεῖ, μήτε ἥψατο, οὐκ ἔστι σώφρων. ὃ γὰρ ἔλαβ' ὅτε κρατήσας αὐτὸς, ἑαυτὸν κόσμιον παρέσχετο.

*Ἡ γυμναστικὴ μείζονα εἰς τὰς λειτουργίας, ὁ καθ' ἡμέραν βίον κόσμιον καὶ σώφρονα παρέχειν.

Ὑφ' ὧν κρατεῖσθαι τὴν ψυχὴν αἰσχρὸν, τούτων ἐγκρατείαν ἄσκει, κέρδους, ὀργῆς, ἡδονῆς, λύπης. ἔσῃ δὲ τοιοῦτος, ἐὰν κέρδη μὲν εἰ νομίσῃς, δι' ὧν δυσκλεὴς, ἀλλὰ μὴ δι' ὧν δυσπρεπὴς. τῇ δὲ ὀργῇ πρόσκαιρον ἔχε εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ πρὸς σὲ τοὺς ἀγνοοῦντας ἔχειν ἀξιώσεις. σὺ δὲ τοῖς τερπνοῖς, ἐὰν αἰσχρὸν ὑποπτεύῃς, τῶν μὲν οἰκείων ἀρχὴν, ταῖς δὲ ἡδοναῖς δουλεύειν. σὺ δὲ τοῖς λυπηροῖς, ἐὰν τὰς τῶν ἀγνώτων ὀπτυλέπτους ἀτυχίας, καὶ σαυτὸν ὡς αὐθέκαστος ὢν ὑποκριτικὸς μάλιστα δὲ αὖ παροξυνθεὶς ὀρεχθῆναι τῶν καλῶν ἔργων, εἰ καταμάθοις ὅτι καὶ τὰς ἡδονὰς οὐκ τούτων γνησίως ἔχομεν. σὺ μὲν γὰρ τῷ ῥᾳθυμεῖν, καὶ τὰς πλησμονὰς ἀγαπᾶν, δύθι αἱ λύπαι ταῖς ἡδοναῖς * πεπήγασι. Σὺ δὲ τῇ ἀρετῇ ἀεὶ ποιεῖν, καὶ σωφρόνως τὸν αὐτῆς βίον οἰκονομεῖν, ἀεὶ τὰς τέρψεις εἰλικρινεῖς καὶ βεβαιοτέρας ἀποδίδωσι. τοὺς μὲν Θεοὺς φοβοῦ. τοὺς δὲ γονεῖς τίμα. τοὺς δὲ φίλους αἰδοῦ. τὰς ἡδονὰς φεῦγε τὰς μετ' ὀδύνης. τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ μὲν ἄριστον, ἄνευ δὲ τούτου κάκιστον.

Ἃ παροῦσιν ὑφ' ἑτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε.

Βασιλέα σε χρὴ ἀνῆφθαι ἀείζομεν, ὡς βασιλεύειν καὶ κρατεῖν τῶν ἡδονῶν δυναμένου, καὶ τὸν στέφανον τῆς σωφροσύνης ἀναδησαμένου, καὶ τῇ πορφύρᾳ τῆς δικαιοσύνης ἀμφιεσαμένου. ἡ μὲν γὰρ ἀνῆκεστος, τὸν θάνατον

vt à prandio causam aduentus explicarent. Apposita est mensa vilis, bibebant vinum acidum: neque habebant quod ad hæc dicerent. Tum ille subridens: Abite, inquit, & domino vestro mea prandia narrate, vt intelligat, ijs me contentum non facilè ad proditionem allici posse.

Temperantia quæ iucunda sunt, auget, & voluptatem maiorem facit. Democrit.

Aristoni nihil vita fruens occidunt. Oracula testis inscripta, in aureis inuolucris seruant. E Nicolai Collectaneis de moribus.

Dardani gens Illyria, ter duntaxat in vita lauant, cùm nascuntur, in nuptijs, & in funere.

Crates cùm in forum incidisset, alios sementes, vendentes alios contemplatus: Illi, inquit, quòd rem inter se contrariam agunt, se beatos iudicant, at ego me, quòd virtuis, tum emendi, tum vendendi sim immunis. Cratetis.

Qui turpia non cupiuit, neque attigit, is non est temperans. Nihil enim existit a quo sibi temperauerit, vt modestus & continens dici mereatur. Antiphõtis.

Sacrificium mihi maximum videtur, vitam quotidie modestam & temperantem præstare. *ἡγοῦ. Hæc.

A quibus animam detineri turpe est, eorum continentiam meditare, lucri, iræ, voluptatis, doloris. Continens autem horum euades, si primò lucrum existimes, quod gloriam, non quod pecuniam auget. Quod ad iracundiam, non aliter in peccantes affici debes, quàm alios velles erga te ipsum. In iucundis tibi temperabis, si reputes dedecus esse seruis imperare, voluptatibus seruire. In tristibus, si aliorum inuearis infortunia, & te hominem esse memineris. Imprimis verò ad bene faciendum incitabere, si intellexeris inde etiam voluptates pendere. Nam in vita socordi & epularum studiosa, mox dolores voluptatibus coalescunt: virtuti autem vacare, & vitam sobriam instituere, gaudia sincera semper diuturniora præ- Isocratis ad Demonicũ. *σπατανήγεσι. *reddit. Deos time. Parentes honora. Amicos reuerere. Voluptates aucupare, quæ tibi gloriosæ sint. Delectatio enim iuncta honesto, optima: secus, pessima est.*

Quæ ab alijs in vos fieri ægrè fertis, ijs vos ne afficitote alios. Eiusdem in Nicocle.

Aio te reuera esse regem, vt qui regere possis voluptates, cisq; moderari, & corona temperantiæ sis redimitus, & purpura iustitiæ indutus. Etenim alios principatus mors Agapetidis diaconi ad Iustinianum.

sequitur: huiusmodi autem regnum in omne æuum extenditur. Item alij in hoc sæculo solluntur: hic verò ab æterno supplicio liberat.

Eiusdem. *Dominus omnium rex est, et seruus interim Dei cũ omnib. Tunc autẽ maximè vocabitur dominus, cùm ipse sibi dominatur, & absurdis voluptatib. nõ subijcitur: sed cum auxilio piæ rationis, quæ inuictum in irrationales affectus imperium exercet, omnia domantes cupidines panoplia temperantiæ deuincit.*

Ex collectaneis Hermippi, de Carminibus Homeri, peculiari aliqua dote insignibus.

Demetrius Phalereus ad temperantiam carmen hoc Homeri pertinere dicebat,

Et veteris cupidè repetunt consortia lecti.

Hieracis ex libro de iustitia. *Eam igitur quæ superest virtutẽ voluptatib. coercendis præficere oportet, quæ quidẽ efficit, ne suum prudentia opus deserat. Quãdiu enim sapit aliquis & prudẽs est, cupiditates ad vitia ducentes emergere nõ permittet. Vbi verò mens tanquã præstigijs sopita iacet, statim exurgere solet imprudẽtia, & comitẽ sibi vocare luxuriam. Quamobrẽ virtutem illam, quæ amboilla vitia repellit, σωφροσύνῃ, id est temperãtiam, sapientes Græci vocauerunt, vt quæ sit σωτηρία φρονήσεως, hoc est, prudentiæ incolumitas: sed magis propriè à poetis appellatur σαοφροσύνη. illi enim σαῶσαι pro communi verbo σῶσαι, hoc est seruare vsurpant. Hanc igitur virtutẽ, quæ conseruatio & incolumitas prudentiæ est, si quis assumpserit, perfectam sibi iustitiæ possessionem habuerit. Sin minus, multũ errabit, & multa iniustè committet, partim pecuniæ, partim gloriæ, partim voluptatum gratia.*

Iamblichi ex epistola de temperantia. *Omnis etenim virtus quicquid mortale & caducũ est, aspernatur, & immortalitatẽ amplectitur, multò maximè verò temperantia hoc sibi studium habet, vt quæ voluptates, quibus anima corpori tanquam clauis affigitur, contemnat, castis innixa gradibus, vt Plato ait.*

Ibidem. *Temperantia enim cùm exterminet à nobis quicquid imperfectũ et perturbationibus obnoxium reperit, quomodo nõ perfectos nos redderet? Quòd autẽ ita se res habeat, vel ex Bellerophontis fabula cognosces: qui cum modestia auxiliari, Chimæram, et belluinũ agreste ferumq; genus omne cõfecit. Omnino enim immoderata affectuum vis, ne homines quidem sinit esse homines, sed ad rationis expertem, belluinam, & incompositam naturam eos trahit.*

Ibidem. *Bona illa moderatio, qua voluptates intra certos limites coercentur, familias simul & ciuitates, secundum Cratetis sententiam, conseruat: imò ad Deorum naturam propius iam accedit. Quamobrem Perseus ad summam temperantiæ laudem aspirans, duce Minerua,*

ἔχῃ ἀσφαλῶς· ἡ δὲ τοιαύτη βασιλεία, τὸν ἀθάνατον σώζει ἀσφαλῶς· καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ λύεται, ἡ δὲ τῆς αἰωνίου κολάσεως ῥύεται.

Κύριος μὲν πάντων ἐστὶν ὁ βασιλεύς, δοῦλος δὲ μετὰ πάντων ὁ τῶν ἀρχὴ Θεοῦ. τότε δὲ μάλιστα κληθήσεται κύριος, ὅταν αὐτὸς ἑαυτοῦ διακοσμῇ, καὶ ταῖς ἀτόποις ἡδοναῖς μὴ δουλεύῃ· ἀλλὰ σύμμαχον ἔχων τὸν ὑγιεῖ λογισμόν, τὸν ἀήττητον αὖ τῶν ἀλόγων παθῶν, τοὺς πανδαμάτορας ἔρωτας τῇ πανοπλίᾳ τῆς σωφροσύνης καταγωνίζεται.

Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς εἰς σωφροσύνην ἔλεγεν ταῦτα ποιεῖν,

ἀκαμάτοισι λέκτρον παλαιοῦ ἁρμὸν ἴκηται.

Ὅθεν τὸν λῃστρικὸν ἀρετὴν ἐπισπᾶσαι δεῖ τῇ τῶν ἡδονῶν φυλακῇ, μὴ συγχωροῦσαν ἀποδιδράσκειν τῇ φρονήσει τὸ ἑαυτῆς ἔργον. ἕως μὲν γὰρ φρονῇς τις, οὐδὲ αἰσχύνῃ συγχωρήσει ταῖς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φερούσαις ἐπιθυμίαις. ὅταν δὲ τῷ καταδαρθάνειν ὑπὸ χαυνότητος, ἐπαίρεσθαι εἴωθεν ἀφροσύνη συζυγοῦσα αὐτῇ τὸν ἀκολουθοῦσα τ' ἀκολασίαν. ὅθεν τὸν ἀρετὴν τ' ἀμφότερα φυλαττούσας σωφροσύνας ἐκάλεσαν οἱ σοφοί, σωτηρίαν οὖσαν φρονήσεως. κυριώτερον δὲ κεκλήκασιν ποιηταὶ παῖδες σαοφροσύνης. σαῶσαι γὰρ τὸ σῶσαι λέγουσι. τὸν οὖν σαοφροσύνῃ τηροῦσαν φρονήσεως καὶ σωτηρίαν, ὅταν τις παραλάβῃ, τελείαν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ τὸν τῆς δικαιοσύνης κτῆσιν. εἰ δὲ μή, σφάλλεται πολλά, καὶ ἀδικεῖ πολυτρόπως, τὰ μὲν ὑπὲρ χρημάτων, τὰ δ' ὑπὲρ δόξης, τὰ δὲ ὑπὲρ ἡδονῶν.

Πᾶσα μὲν γὰρ ἀρετὴ ὃ θνητὸν ἐστὶν ἀτιμάζει, ὃ δὲ ἀθάνατον ἀσπάζεται· * πολλῇ δὲ διαφέρουσα ἡ σωφροσύνη ταῦτα ἔχει τῶν ἀσυνδέτων, ἅτε δὴ τὰς παρεισρεούσας τῷ σώματι τῶν ψυχῶν ἡδονὰς ἀπαμάζουσα, καὶ ὡς ἀγκίστροις βάθρασι βεβῶσα, ὡς φησὶ Πλάτων.

Πῶς γὰρ ἡ σωφροσύνη τελέους ἡμᾶς ἂν ποιῇ, ὃ ἀτελὲς καὶ ἐμπαθὲς ὅλως ἀφ' ἡμῶν ὄζοις ἀζωσα; γοῦν σὶ αἰ ὡς τοῦτο ἔστως ἔχει, τὸν Βελλεροφόντου ἐποήσας, ὃς μετὰ τῆς κοσμιότητος συναγωνιζομένης τῷ Χίμαιραν, καὶ ὃ θηρίων δεινὸν καὶ ἄγριον καὶ ἀπήμερον φῦλον πᾶν ἀνῆλεν. ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἀμετρία ὁπόταν φύσια, οὐδὲ αὐθρώπους ἀφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους· πρὸς δὲ τὸν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἕλκει φύσιν, καὶ θηριώδη, καὶ ἄτακτον.

Ἡ δὲ μέτρια ἀκολουθοῦσα κατέχουσα τὰς ἡδονὰς διάταξία, σώζει μὲν οἴκους, σώζει δὲ πόλεις ἔτι τὸν Κράτητος γνώμην. ἔτι δὲ πλησιάζει πως ἤδη πρὸς τὸ τῶν Θεῶν εἶδος. τοιγαροῦν Περσεὺς ἐπ' αὐτὸ τὸ ἀκρότατον ἐλαύνων τ' σωφροσύνης ἀγαθὸν, ἡγουμένης τ' Ἀθηνᾶς ἀπίκηται

τὸν

τ̃ Γοργόνα, τ̃ εἰς τ̃ ὕλλιω οἶμαι καθήλκυς, ἡ ἀπολυθῶσαν τὰς ἀνθρώπους * αἰσχίστων τ̃ παθημάτ̃ πλησμονῆ.

Ibidem.

Ὅτι τοίνυν χρηπὶς τ̃ ἀρετ̃, ὡς ἔλεγε Σωκράτης, ἡ ἐγκράτειά ἐστι τ̃ γλυκυθυμίας· κόσμος ἢ τ̃ ἀγαθῶν πάντων ἡ σωφροσύνη δηλοῦται, ὥσπερ δὴ καὶ ἀπεφήνατο Πλάτων. ἀσφάλεια ἢ τ̃ καλλίστων ἕξεων ἡ αὐτή ἐστιν ἀρετὴ, ὥσπερ ἐγὼ λέγω.

Ibidem.

Οὐκοῦν ἐστιν ὅντως ὁμολογούμενον θαῤῥῶν διϊσχυρίζομαι, ὅτι δὴ διὰ ὅλων τ̃ ἀρετ̃ ὁ κάλλος διήκειν τ̃ σωφροσύνης, ἡ συναρμόζ τὰς πάσας ἀρετὰς πρ̃ μίαν ἁρμονίαν, συμμετρίαν τε αὐταῖς καὶ κρᾶσιν πρὸς ἄλληλας ἐπίθησι. τοιαύτη δὴ οὖν ἅπασι καὶ ἀφορμὴν παρέχ τοῖς ὅλοις ὥστε εὐγενεῖς, καὶ ἐγγενομέναις αὐταῖς ἀσφαλῆ παρέχ σωτηρίαν.

Ibidem.

Καὶ ἡ τ̃ ὡρῶν διαῤῥύθμισις, καὶ ἡ τ̃ στοιχείων πρὸς ἀλλήλα σύγκρασις, συμφωνίαν ἀποσώζ καλλίστην καὶ σώφρονα. καὶ τοῦτο πᾶν τοῦτο, διὰ τὴν κοσμιότητα τ̃ καλλίστων μέρων, κόσμος ὀνομάσθαι.

Ex Telete viri αὐταρκέστατ.

Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, εἴ, τι αὖ ὁ ποιητὴς πρόσωπον, τοῦτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς· ὕτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι αὖ πρόσωπον ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὖτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγου, ὁτὲ ὑστερολόγου πρόσωπον, καὶ ὁτὲ μὲν βασιλέως, ὁτὲ δὲ πτωχ. μὴ οὖν βούλου δυστερολόγος ὤν, ὃ πρωτολόγου πρόσωπον· εἰ δὲ μὴ, ἁρμοσόν τι ποιήσῃς. σὺ μὲν ἄρχῃς καλῶς, ἐγὼ δὲ ἄρχομαί φησι. καὶ σὺ μὲν πολλῶν· ἐγὼ δὲ εἷς τουτουὶ παιδαγωγὸς ἡμόμην. καὶ σὺ μὲν ὑπόπλεως ἡμόμην, δίδως ἑλευθερίως· ἐγὼ δὲ λαμβάνω εὐθαρσῶς παρά σοῦ, οὐχ ὑποπίπτων, οὐδὲ ἀλλοτριζων, οὐδὲ μεμψιμοιρῶν. σὺ κέχρησαι τοῖς πολλοῖς καλῶς, ἐγὼ δὲ τοῖς ὀλίγοις. οὐ γὰρ τὰ πολυτελῆ φασι δεῖν, οὐδὲ ἐκείνοις μὴν ὄντι μετ᾽ ὠφελείας χρ̃σθαι. τοῖς δὲ ὀλίγοις, καὶ εὐτελέσι, μ̃ σωφροσύνης οὐκ ἔστι καὶ ἀτυφίας. διὸ καὶ εἰ λάβοι, φησὶν ὁ Βίων, φωνὴν τὰ πράγματα οἷόν τε ἦν, καὶ ἡμεῖς, καὶ δυοῖν ὄντοιν δικαιολογεῖσθ, οὐκ ἂν εἴποι φησὶν ἡ πενία, ἄνθρωπε τί μοι μάχῃ, ὥσπερ οἰκέτης τὸν κύριον ἐφ᾽ ἱερὸν καλέσας δικαιολογοῦμαι, τί μοι μάχῃ; μή τι σοὶ κέκλοφα; οὐκ ἂν ὁ πρεσταπόμενον οὐκ ἀπὸ σοῦ ποιῶ; ἢ τῶν ἀποφορέων εὐτάκτως σοι φέρω; καὶ ἡ πενία εἴποι πρὸς τὸν ἐγκαλοῦντα, τί μοι μάχῃ; μὴ καλοῦ τινος δι᾽ ἐμὲ στερίσκῃ; μὴ σωφροσύνης; μὴ δικαιοσύνης; ἀνδρείας; ἀλλὰ μὴ τ̃ ἀναγκαίων ὀλιγωρῶν εἶς; ἢ μεταὶ μὲν αἱ ὀδοὶ λαχάνων, πλήρεις δὲ αἱ κρῆναι ὕδατος; οὐκ εὐτρεπῆ σοι τοσαῦτα παρέχω ὑπόστρωμα γῆ; καὶ στρωμνὰς φύλλα; ἢ εὐφραίνεσθαι μετ᾽ ἐμοῦ οὐκ ἔξεστιν; ἢ οὐχ ὁρ̃ς * γελασιφύρτην φαγόντα

*ἀνοήτων παθ.

*γελασ.

Gorgonis caput, cupiditatem nimirũ quæ deorsum in materiam trahit, et saxeos efficit homines stolidis affectibus repletos, amputauit.

Ibidem.

Fundamentum igitur virtutis est, vt Socrates aiebat, continentia & moderatio voluptatis. Ornamentum verò bonorum omnium temperantia spectatur, vt Plato asseruit. Munimentum denig. honestißimarum animi affectionum hæc ipsa virtus est, vt ego dico.

Ibidem.

Ergo audacter hoc assero, ceu verè cõfessum, temperantiæ decus in omnes virtutes extendi, & omnium ab ea virtutum vnã harmoniam, concentum, & commoderationem inter se constitui. Eiusmodi cùm sit, occasionem quoq. omnibus præstat, vt innascantur, & innatas stabili incolumitate confirmat.

Ibidem.

Anni quoq. partium constitutio, & mutua elementorum coniunctio, commoderationem seruant pulcherrimam ac temperatam. Denig. vniuersum hoc, propter moderationem & elegantiam in rerum omnium modis atq. mensuris pulcherrimis, mundus appellatur.

Ex Telete viri αὐταρκέστατ.

Vt bonum histrionem, quamcunque ei poeta dederit personam, eius decorum seruare decet: ita bonum virum, quamcunque fortuna dederit. Nam & ipsa, vt Bion inquit, velut poetria, nunc primi, nunc vltimi actoris locum nobis tribuit, aliàs regis, aliàs mendici personam. Ne igitur, si pariestibi contigerint actionis vltima, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis. Tu honestè præs, ego subijcior, inquit ille. Tu multorum, ego vnicè istius pædagogum ago. Tu dines largiris liberaliter, ego non dubito abs te accipere. Non pra inopia animi deiecti & degeneris sum, neque de sorte mea conqueror. Tu multis rectè vteris, ego paucis. Nihil ad alimentum sumptuosæ res faciunt. Neq. ex ipsis fructum facere hominibus licet: paucis autem & vilis precij rebus cum temperantia sine fastu vti non licet. Ideóque Bion ait: Si rebus oratio daretur, velut nobis, possentq. iure nobiscum contendere, nónne paupertas dictura esset, Quid mecum homo pugnas? Quemadmodum seruus in sacro sedens, ad quod confugit, in herum suum iure contendit, Quid mihi aduersaris? Num quid tibi furto sustuli? An non quæ præcipis exequor? An quæ tibi debeo, non satis præsto? Itidem paupertas contra incusatorẽ ageret, Quid est quod te mihi opponis? Num aliquo bono meæ culpæ priuaris? pudentia ne? an iustitia? aut fortitudine? At metuis ne tibi necessaria desint? Quid? nónne viæ sunt omnes oleribus refertæ, & pleniaqua fontes? non tibi toti lectos exhibeo, quanta est ipsa terra? Stragula autem folia? An mecum animo læto esse non licet? Non vides Gradiaphyrtam cantil-

lando cœnare? Nõne tibi obſoniũ neq; p̃cioſum, neq; delicatũ cõparo ipſam famẽ? An nõ ſuauiſſimus eſt cibus eſurienti, & idẽ obſonio minimè indiget? Nonne ſitibũdus ſuauiſſimè bibit, abſentemq; potũ minimè deſiderat? putáſne quempiam eſurire placentã, aut ſitire niuem? Nónne iſtæ homines nimiũ delicati req̃rũt? Quid aũt? Domicilia ne tibi nõ exhibeo? At hyeme balneorũ, æſtate templorũ tibi copiã facio. Quã domũ tã egregiã haberes æſtate (Diogenes inquit) atq; ego hãc Palladis adẽ, ventis peruiã, & magnificã? Huiuſmodi paupertas ſi tibi diceret, quid reſponderes? Equidẽ ego ceu mutus obticerẽ. Sed neſcio quomodo in culpa facimus omnia potiùs quã noſtrã morũ et ingenij ineptitudinem, difficilemq; moroſitatem. Itaq; incuſamus infortuniũ, ſenectã, inopiã, impoſterẽ, diem, horã, et denig; locũ. Quod animaduertens Diogenes, audiuiſſe vocem dicebat malitiæ culpãtis ſeipſam.

Pythagorica.

Nihil planè adeo propriũ eſt philoſophiæ Pythagoricæ, q̃ ſymbolicũ doctrinæ genus, voci & ſilẽtio permixtũ velut in ſacra initiatione, vt nõ opus ſit p̃monere, Cantabo doctis, claudatur porta profanis: ſed ſtatim quodlibet dictũ exercitatis lucẽ et characterẽ ſui in promptu oſtẽdit, cæcũ aũt et obſcurũ eſt imperitis. Quemadmodũ enim Apollo in Delphis, nõ dicit, nec abſcondit, ſed innuit, iuxta Heraclitum: ſic è Pythagoricis ſymbolis, & id quod dici videtur, abſconditur: & quod abſcondi, intelligitur.

ExNicolao de moribus gentium.

Galactophagi Scythica gens, carẽt ædibus, vt plerisq; Scytharũ: alimentũ autem ſolũ ſibi lacq; nũ habent. q̃ et potãt, & cõfectos inde caſeos edunt. Itaq; impugnatu difficilimi ſunt, cùm victũ ſemper ſecũ habeãt. Hi Dariũ quoq; in fugã cõuerterũt. Sunt aũt iuſtiſſimi, cõmunib. vtentes tũ bonis, tũ vxoribus. Quare ſeniores quidem inter ſe, patres nominant: iuniores aũt, filios: & coætaneos, fratres. Ex horũ numero ẽt Anacharſis fuit, exiſtimatus vnus è ſeptem ſapiẽtib. q̃ in Graciã profectus eſt, vt aliarũ gentiũ leges exploraret. Meminit ipſorum Homerus, cùm ait:

Iliad. lib. 13. ab initio.

Myſorumq; cominus pugnantium, & Agauorum equos mulgentium,
Et Galactophagorum, Abiorumq; qui homines ſunt iuſtiſſimi.

Vocat autem eos Abios, vel quia terram non colũt, vel q̃a domib⁹ carent: vel quòd ſoli arcubus vterentur. arcũ enim Homerus Bion appellat.

Apud hos nullus eſt qui inuidia, vel odio, vel metu moueri conſpiciatur, vt ferunt, propter vitæ cõmunionem & iuſtitiam. Pugnaces verò nõ minus ipſorũ mulieres quàm viri ſunt: & ſi opus ſit, in bello ſe præbent ſocias. Ideoq; Amazones eſſe fortiſſimas, adeò vt olim ad vſq; Athenas, & Ciliciam, caſtra monuerint. Tum enim prope paludem Mæotim habitabant.

τερπέζοντα; ἢ οὐκ ὄψον ἀδάπανον καὶ ἀξύφεργον παρασκευάζω σοι τὴν πῖαρ; ἢ οὐχ ὁ πίνων ἥδιστα ἐαθίει, καὶ ἥκιστα ὄψα δῆται; καὶ ὁ διψῶν ἥδιστα πίνει, καὶ ἥκιστα ὃ μὴ παρὸν ποτὸν ἀιαμένει; ἢ πῖαρ τις πλακοῦντα, ἢ διψᾷ χόνα; ἀλλ' ὑ ταῦτα δῆτα ζυφιὼ ζητοῦσιν αἱ ἀθερπεῖαι; ἢ οἰκήσις ὑ παρέχω σοι, θερμὸν μὲν χειμῶνι τὰ βαλανῆα, θέρους δὲ τὰ ἱερά; ποῖον γὰρ σοι τοιοῦτον οἰκητήριον, φησὶν ὁ Διογένης, τὸ θέρος, οἷον ἐμοὶ ὁ παρθενὼν οὗτος, δῶπες, καὶ πολυτελής; εἰ ταῦτα λέγοι ἡ πενία, τί αἰ ἔχοις ἀντειπεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ, ἄφωνος γίνεσθαι. ἀλλ' ἡμεῖς πάντα μᾶλλον αἰτιώμεθα, ἢ τὴν ἑαυτῶν δυσχερείαν, τὴν κακοδαιμονίαν, τὸ γῆρας, τὴν πενίαν, τὸν ἀπατήσαντα, τὴν ἡμέραν, τὴν ὥραν, τὸν τόπον. ὅθ' φησὶν ὁ Διογένης, φωνῆς ἀκηκοέναι κακίας ἑαυτὴν αἰτιωμένης.

Καὶ μὲν οὐδέν ἐστιν οὕτω τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας ἴδιον, ὡς τὸ συμβολικόν· οἷον, ἐν τελετῇ μεμιγμένον φωνῇ καὶ σιωπῇ διδασκαλίας γένος, ὥστε μὴ λέγειν, Ἀείσω ξυνετοῖς, θύρας δ' ἐπίκλειε βέβηλοι. ἀλλ' αὐδᾶν ἔχειν φῶς καὶ χαρακτῆρα τοῖς συνήθεσι τὸ φερόμενον, τυφλὸν δ' καὶ ἄτιμον εἶναι τοῖς ἀπείροις. ὡς γὰρ ὁ Ἄπολλων ἐν Δελφοῖς οὔτε λέγει, οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει τῷ Ἡρακλείτου· οὕτω τῶν Πυθαγορείων συμβόλων, καὶ τὸ φερόμενον δοκοῦν, κρυπτόμενόν ἐστι· καὶ τὸ κρυπτόμενον, νοούμενον.

Γαλακτοφάγοι Σκυθικὸν ἔθνος, ἄοικοί τε εἰσὶν, ὥσπερ καὶ οἱ πλείστοι Σκυθῶν· ἔφην δ' ἔγωγε γάλα μόνον ἔσεσθαι, ἐξ οὗ τυροποιοῦντες, ἐσθίουσι καὶ πίνουσι, καὶ εἰσὶ δίκαιοι τοῦτο διαμαχώμενοι, σοὶ αὐδοῖς πρώτη τὴν ἔφην ἔχοντες. οὗτοι καὶ Δαρεῖον ἐδίωξαν. εἰσὶ δὲ καὶ δικαιότατοι, καινὰ ἔχοντες τὰ τε κτήματα καὶ τὰς γυναῖκας, ὥστε τοὺς μὲν πρεσβυτέρους αὐτῶν, πατέρας ὀνομάζειν· τοὺς δὲ νέους, παῖδας· τοὺς δ' ἡλίκους, ἀδελφούς. ὧν ἦν καὶ Ἀνάχαρσις, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν * νομοθετήσ· ὃς ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἱστορήσῃ τὰ τῶν ἀλλων νόμιμα. τούτων καὶ Ὅμηρος μέμνηται, ἐν οἷς φησι·

Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν,
γαλακτοφάγων, ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

Ἀβίους δ' αὐτοὺς λέγει, ἢ ὅτι τὸ γῆν μὴ γεωργεῖν, ἢ ὅτι ἀοίκους εἶναι, ἢ ὅτι τὸ χρῆσθαι τούτοις μόνοις τόξοις. βιὸν γὰρ λέγει τὸ τόξον.

Παρὰ τούτοις οὐδὲ εἷς, οὔτε φθονῶν, ὡς φασιν, οὔτε μισῶν, οὔτε φοβούμενος ἱστορῆσαι, διὰ τὴν τοῦ βίου κοινότητα, καὶ δικαιοσύνην. μάχιμοι δ' οὐχ ἧττον αὐτῶν αἱ γυναῖκες, ἢ οἱ ἄνδρες, καὶ συμπολεμοῦσιν αὐδοῖς ὅταν δέῃ, καὶ διὰ τοῦτο Ἀμαζόνας φασὶν εἶναι, ὥστε ποτὲ ἐλάσαι μέχρι Ἀθηνῶν καὶ Κιλικίας, ὅτε τότε παρῴκουν ἐγγὺς τῆς Μαιώτιδος λίμνης.

Οὕτω

Οὕτω γὰρ χρὴ καθαρὸν εἶναι τὸν βίον τοῦ σώφρονος ἀνδρὸς, ὥστε μηδὲ δίχεσθαι δόξαν αἰτίας πονηρᾶς.

Ἐν συμποσίῳ σε ὅπου δεῖ αἰσχρέφεσθαι. ἐὰν φερόμενόν τι γλίσχρως κατὰ σὲ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα μετρίως ἔφαψαι. παρέρχεται, μὴ κάτεχε. ὅπου ἐλήλυθε, μὴ ὀκνήσαλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλ' ἀνάσχου καὶ σὲ γλυκάθαι αὐτό. ὅπου πρὸς πλοῦτον, ὅπου πρὸς ἀρχὰς, ὅπου πρὸς γάμον, ἐὰν ἔσῃ ἄξιος συμπότης τῶν Θεῶν.

Καὶ ἡδονῇ χαρτέον, ἣ τὰ ἀρεστὰ, ἔστιν τῆς σωφροσύνης ἥδιον. καὶ πόνῳ χαρτέον, ᾧ τὰ φίλτατα, ἔστιν ὅτι τῆς ἀκρασίας ἐπιπονώτερον.

Ἡδονὴ ὑ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ὀπὶ τῷ καλῷ αἱρεῖσθαι χρεών.

Δίκαιος ἔρως, αὐθαδέστατος ἐφίεσθαι τῶν καλῶν.

Πρῶτον μὲν αὖ δέξαιο Σωκράτους ὑπὲρ φυὲς δίδαγμα, πλοῦτον μεδὲν χρήσιμον. ὑ γὰρ ἔφη Σωκράτης εἶναι τὸν ὑπὲρ μέγεθος κτῆσιν, πλοῦτον· ὃ δ' ὅσοις πρὸς ἡκει χρῆσθαι, ἔπειτα δὲ τούτων μὴ ἀφαιρετέον. τῷ γὰρ ὄντι τούτοις κεκλῆσθαι δυπόρους, τοὺς δ' ἄλλους πένητας ἀπεκάλει, καὶ αἰτίαν αὐτοὺς ἔφασκε πενίας πένεσθαι. ψυχῆς γὰρ εἶναι ὃ ἀῤῥώστημα, ὑ κτήσεως.

Κακὸν ἔστιν φύσεται ὁ ἀνδρὶ, θηρία θηρίων σοφίας, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας.

Δῆλος ὥσπερ Σφῆνας τὰς ἡδυσμὰς παρελθὼν, τὸν καπύδιντα τὴν ἀρετὴν ἰδεῖν ὥσπερ πατρίδα.

Εὐριπίδης δ' ἀδοκίμησεν ὁ ἀπλῶς εἰπών·

Τί δ' αἰσχρὸν, ἂν μὴ τοῖσι χρωμένοις δοκῇ; καὶ Πλάτων ὁ τυχὼν αὐτῷ, ὦ Εὐριπίδη, ἔφη· αἰσχρὸν τὸ αἰσχρὸν, κἂν δοκῇ, κἂν μὴ δοκῇ.

Σωφροσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ ὑ ὀπιθυμητικὴ, καθ' ἣν αἱρετοί γίνονται αἱ τὰς ἀπολαύσεις φαύλων ἡδονῶν.

Σωφροσύνης δέ ἐστι, τὸ μὴ θαυμάζειν τὰς ἀπολαύσεις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν· ὃ ἐστὶ πάσης * ἀπολαύσεως αἰσχρᾶς ἡδονῆς αἱρετὸν· καὶ τὸ φοβεῖσθαι τὴν ἀπαξίαν· καὶ τὸ τεπάσθαι τὸν βίον ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις. παρέπεται δὲ τῇ σωφροσύνῃ, εὐταξία, κοσμιότης, αἰδὼς, εὐλάβεια.

Γέλων ὁ Σικελίας τύραννος σαπρόστομος ἦν. ὡς οὖν τῶν φίλων εἶπέ τις αὐτῷ, ὠργίζετο τῇ γυναικὶ ὅτι οὐκ ἐμύουσιν αὐτῷ. ἡ δὲ ἔφη· ὤμην γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως ὄζειν τὸ στόμα.

Ἡ σωφροσύνη αἱρετωτέρα καὶ ἀναγκαία μᾶλλον ἐν τῇ νεότητι, ἢ ἐν τῷ γήρᾳ. μᾶλλον γὰρ οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων ἐσμὲν τῶν ὀπιθυμιῶν ἐπιχαλινῶται. ὁ αὐτὸς ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἠθικῶν βιβλίῳ, κεφ. ι. περὶ τῆς σωφροσύνης καθ' ὑπόθεσιν διδάσκει.

Tam purã oportet esse hominis frugi vitam, vt ne suspicionem quidem criminis incurrat. Æschinis contra Demarchum.

Hoc modo versandum est in conuiuio. Circumacto disco aliquid ad tuum locum peruenit, id manu extẽsa modestè attinges. Præterit, noli retinere. Nondũ appropinquauit, ne nimiũ appetitũ tuũ extẽde: sed expecta donec iuxta te sit. Eodẽ animo ad diuitias, magistratus, et nuptias affici debes, eriq; deorum conuiuio dignus. Epict. in enchiridio.

10 *Approbanda est voluptas tanquam ad rectissimam rationis regulam comparata, cui inter pulchra & iucunda nihil quicquam temperantia suauius est. Sic & probandus est dolor, cui inter omnia quæ declinari solẽt, nihil est intemperantia grauius.* Musonij.

Voluptatem non quamlibet, sed honestati coniunctam eligere decet. Demosthenis, al. Democr.

Iustus amor est sine contumelia res pulchras appetere. Eiusdem.

20 *Primùm Socratis admirabilem doctrinam approbare debes, qui diuitias ex vsu metiri inbebat. Nonenim immensas possessiones diuitias vocabat: sed tantum, quantum requiritur ad vsum decentem. Monebat autem ne iudicio falleremur. Illos enim quos diximus, reuera diuites, reliquos pauperes appellabat: & incurabili paupertate ipsos laborare dicebat, nempe animi morbo, non possessionis.* Xenophanis, al. Xenophõtis ex epistola ad Lamprocl.

Nihil innasci malum potest in homine, qui 30 *sapientiæ fundamenta iecerit temperantiam et continentiam.* Ibidem.

Voluptates opus est præterire, veluti Sirenes, eum qui ad virtutem tanquã patriam festinat. Socratis.

Celebratus est Euripides, quòd in theatro dixerit:

Quidnam est turpe, nisi quod vtentibus ita videtur? Et Platoni occurrens ei, ô Euripides inquiens, Est turpe semper turpe, seu videatur, siue non. Ex scriptis Serini. Ex Diogene.

40 *Sobrietas virtus est appetentis, per quam prauæ voluptates ne appetuntur quidem.* Aristot. in 11 bello de virturibus.

Temperantiæ autem est, nihil mirari corporis voluptates, & cuiusuis fœdæ voluptatis & delectationis minimè appetentem esse, & timere etiam iustam licentiam, & intentum esse in vitæ rationem similiter in paruis & magnis. Assectatur autem temperantiam, ordo, moderatio, pudor, reuerentia. Ibidem. * ἀκολασιῶν.

Geloni Siciliæ tyranno ea fœtidã erat. quod 50 *cùm ei amicorũ quidã dixisset, irascebatur vxori, quòd nunquam indicasset ei. Illa verò dixit, Atqui virorũ omniũ os similiter olere putabam.* Ex Chrijs Aristotelis.

Laudabilior est et magis necessaria temperantia in iuuenibus, quàm senibus. Nam iuuenes plus quàm senes cupiditatibus tentãtur. Aristoteles libro tertio, capite decimo Ethicorũ Nicomachiorum ex professo de hac virtute agit. Aristot. libr. 3. Topicorum.

Simplicii in præfatione in 2 to. lib. naturalem Aristotelis, de physicæ scientiæ viu.

Ad temperantiã deinde prodest, quũ doceat eam esse naturã voluptatis, vt nõ sit antecedens vllũ aut per se, aut suapte natura bonũ, sed posterius quiddã et subsequens, dũ id quod vehementer mouere, et magnopere expetendũ videtur, multa etiamnũ turpitudine p̃ter naturã cõmixtũ et coinquinatũ appareat. Huiusmodi itaq; stu diũ philosophia facilè nos à corporis voluptatib. deterrebit, atq; ab eorũ omniũ cupiditate: q̃ externa cùm sint, plurimũ admirari et p̃ciosa existimare solemus. Vnde illud eueniet, vt & iusti & cõtinentes esse possimus, et in cõmercijs hominum atq; contractibus bene facileq; versemur.

Epicteti.

Examina teipsum, vtrum diuescere malis, an beari. Quòd si diuitias velis, rem neq; bonam esse scias, nec omnino in te sitam. Si vero beari, id & bonum est, & penes te. Opes enim fortuna ad tempus commodato dat: Beatitudo autem à nostra voluntate procedit.

Quemadmodũ viperã, aut aspidem, aut scorpium in eburneo, aureóve scrinio inspiciens, nõ propter materiæ p̃cium ipsa diligis, aut magnifacis tãquã fœlicia animalia: sed potiùs propter naturæ ipsorũ exitialẽ vim abhorres ac detestaris. Sic etiã in diuitijs et fastu fortunæ malitiam videns inesse, non ad materiæ splendorem obstupesce. sed morum prauitatem contemne.

Diuitiæ non sunt de numero bonorum. Nimietas sumptuũ mala est, temperantia autem bona. Vocat enim ad frugalitatem, et possessionẽ bonorum. Diuitiæ verò ad sumptuositatẽ illiciunt, et à temperãtia abstrahunt. Quamobrẽ diff. cile sanè fuerit aut diuitẽ esse temperãtem: aut eum qui temperans est, diuitijs affluere.

Quemadmodũ si cõceptus aut natus esses in naui, non ideo statim eius gubernator fieri velles: neq; enim natura ad te nauis pertineret. sic neq; diuitiæ, sed ratio. Id igitur quod tibi naturale et cognatũ est, videlicet rationẽ, proprium tibi censere, et eius curam suscipere debes.

* μᾶλλον εὐτυχεῖν.

Siquidem genitus esses inter Persas, non desiderares in Græcia habitare, sed illic felicitate frui. Cùm autem in paupertate sis natus, quid studes diuescere, & non potiùs in ea conditione manere, ac fœliciter agere?

* ἡδυπαθῶν. * διαπαθῶν.

Quemadmodũ in paruo humiliq; grabato anguste cubare hominem sanũ melius est, quàm in amplo lecto se voluptantẽ ægrotare. Similiter & in exigua fortuna melius est sese cõtrahentẽ lato esse animo, quàm in magna fortuna tristem.

* ἐπιθυμήσει.

Non paupertas molestiam facit, sed animi cupiditas. Neq; diuitiæ à metu liberant, sed ratio. Si tibi rationem igitur comparaueris, neq; diuitias desiderabis, neq; paupertatem accusabis.

† βίαιος.

Nec equus ob præsepe phaleras et tapetes, nec auis ob floccos ac nidũ suũ effertur et gloriatur: sed vtrunq; animal ob celeritatem, hoc quidem alarum, illud verò pennarum. Quare tu quoq;

Σωφροσύνη δὲ συμβάλλεται, τῇ φύσει δικεῖον ἡδονῆς, ὅτι τὸ σωφρονοῦν μὴ οὐδὲν ἀγαθόν ἐστι παρακολούθημα δέ τι, ἕως τότε σφοδρὸν καὶ αἱρετὸν δοκῇ, ἕως ἔτι πολλῷ τῷ τοιούτῳ φύσει συνοικειοῦται. καὶ μήτοι ἡ τοῦ τῇ φυσικῇ θεωρίᾳ ἀχολία ῥᾳδίως τὴν ψυχὴν μεθίησιν, ἀπό τε τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ τῆς περὶ τὰ ἐκτὸς πλοίας· δι' ὧν σωφροσύνη καὶ διαμοσύνη καὶ ὁ ὁμόμβολον ἐν τοῖς σωματάγμασι θεωρήσεται.

Ἐξέταζε σαυτὸν, πότερον πλουτεῖν θέλεις, ἢ εὐδαιμονεῖν. καὶ εἰ μὲν πλουτεῖν, ἴσθι ὅτι οὐκ ἀγαθὸν, οὐκ ἔστι σοι πρώτη. εἰ δὲ εὐδαιμονεῖν, ὅτι καὶ ἀγαθὸν, καὶ ἔστι σοί. ἐπεὶ ὁ μὲν τύχης ἔκτικτος ἔσται δῶρον· ὁ δὲ τῆς εὐδαιμονίας, αὐταίρετος.

Καθάπερ ἔχιν, ἢ ἀσπίδα, ἢ σκορπίον, ἐν ἐλεφαντίνῃ, ἢ χρυσῇ θεώμενος κίστῃ, οὐ διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς ὕλης ἀγαπᾷς καὶ εὐδαιμονίζεις, ἀλλ' ὅτι λυμαντικὴ ἡ φύσις, ἐκβέπῃ καὶ μυσάττῃ· οὕτω καὶ ἐπὶ δὸς ἐν πλούτῳ καὶ ὄγκῳ τύχης θεᾶσθαι κακίαν οὖσαν, μὴ κατάπλαγῆς τὸ ἀφελαμπὲς τῆς ὕλης, ἀλλὰ καταφρόνει τῆς ἐν τῷ βίῳ κακοδαιμονίας.

Ὁ πλοῦτος, οὐ τῶν ἀγαθῶν· ἡ πολυτέλεια τῶν κακῶν· ἡ σωφροσύνη, τῶν ἀγαθῶν. καλῆς δὲ ἡ μὲν σωφροσύνη, ὅτι τοῦ εὐτέλειαν, καὶ τοῦ κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν. ὁ δὲ πλοῦτος, ὅτι τοῦ πολυτέλειαν, καὶ ἀφέλκει τῆς σωφροσύνης. δυσχερὲς ἄρα πλουτοῦντα σωφρονῆσαι, ἢ σωφρονοῦντα πλουτεῖν.

Ὥσπερ εἰ ἐν νηὶ ἐπάρης ἢ ἐτέθης, οὐκ αἰ ἔμπυδες αὐτῆς κυβερνήτης ὑπάρχειν. οὕτε γὰρ οὐκῆ σοι φύσις ἡ ναῦς σωθῆναι, οὔτε σώζωσθαι ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ πρώτη ὁ λόγος. ἐπὰν οὖν σοι φυσικὸν καὶ συγγενὲς ὁ λόγος, τοῦτο καὶ οἰκεῖον ἡγησάμενος, τοῦτον τίμα σῦ.

Ἐν Πέρσαις μὲν γενηθεὶς, οὐκ ἔμπυδες οἰκεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αὖθι εὐδαίμων εὐτυχεῖν· ἐν πενίᾳ δ' γενηθεὶς, ἢ ἀσπούδῃς πλουτῆν, ἀλλ' οὐκ αὖθι * μᾶλλον εὐτυχεῖν;

Ὥσπερ ὅτι σμικρῷ σκίμποδος θλιβόμενον ὑγιαίνειν ἄμεινον, ἢ ὅτι πλατείας κλίνης κυλινδούμενον νοσεῖν· οὕτω καὶ ἐν μικρᾷ οὐσίᾳ βέλτιον συγκλόμενον * εὐδαιμονεῖν, ἢ ἐν μεγάλῃ τυγχάνοντα * δυστυχεῖν.

Οὐ πενία λύπην ἐργάζεται, οὐδὲ εὐθυμία· οὐδὲ πλοῦτος φόβον ἀπαλλάττει, οὐδὲ λογισμός. κτησάμενος τοίνυν τὸν λογισμὸν, οὔτε πλούτου † ἐπιθυμίαν, οὔτε πενίας μέμνῃ.

Οὔτε ἵππος ὅτι φάτνη καὶ φαλάρεις καὶ τάπησιν, οὔτε ὄρνις ὅτι † κρόκην καὶ καλιὰν ὑφαίνεται καὶ γαυλιάζει, ἀλλ' ἄμφω ὅτι ὠκύτητι, ὁ μὲν ποδῶν, ὁ δὲ πτερῶν. οὐ σὺ τοίνυν, μὴ ὅτι

μὴ ὅτι ὄψῳ καὶ σκέπῃ καὶ ἁπλῶς τῇ ἔξωθεν εὐπορίᾳ † μετογκύλλε, ἀλλ' ὅτι χρηστότητι, καὶ δικαιοσύνῃ.

Τὸ καλῶς ζῆν, τῷ πολυτελῶς διαφέρει. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ σωφροσύνης, καὶ αὐταρκείας, καὶ † εὐεξίας, καὶ κοσμιότητος, καὶ εὐτελείας συμβαίνειν. Τὸ δὲ ἐξ ἀκολασίας, καὶ τρυφῆς, καὶ ἀταξίας, καὶ ἀκοσμίας. τέλος δὲ, τὸ μὲν ἔπαινος ἀληθὴς, τὸ δὲ ψόγος. εἰ τοίνυν βούλῃ καλῶς ζῆν, μὴ ζήτει μὴ πολυτελείας ἐπαινεῖσθαι.

Μέδον ἔστω σοι πάντως ὅτου καὶ πότου, ἡ τοιαύτη τῆς ὀρέξεως ἔμπλησις. ὄψον δὲ καὶ ἡδονὴ, αὕτη ἡ ὄρεξις· καὶ ὅταν πλείονα τῶν δεόντων προσοίσῃ, ὅταν ὀψοποιὸν δείπνῃ, ποτῷ τε τῷ παρόντι ἀχρεῖον ἐγκελεύσῃ.

Τὰς σιτήσεις ποιοῦ, μὴ * ἀθυμίας, ἀλλὰ σκυθρωπάς· ἀλλὰ λαμπρὰς, καὶ εὐτελεῖς, ἵνα μήτε σῶμα πικρὰ αἱ ψυχαὶ ταράττωσι) * φεναχίζόμεναι, καὶ τῶν ἡδονῶν τῶν σωματικῶν ὀλιγωρῶσιν, ἔπειτα βλάπτωσι), τρυφῶντα μὲν παραυτίκα πλοῦτον, νοσοῦντα δὲ εἰσαῦθις τὰ σώματα.

Φείδου δὲ ὅπως σοι μὴ τὰ ἐν τῇ γαστρὶ * μόνον ἐπαινῇ, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη. ἐπεὶ τὰ μὲν ἀποσκυβαλίζεται, καὶ συνεκρεῖ, ὡς * ὁρᾷς· ἡ δὲ καὶ ἡ ψυχὴ χαρεῖσα, ἀγαθοῦ τινος ἀκήρατος μένει.

Ἐν ταῖς ἑστιάσεσι μέμνησο, ὅτι δύο σοι δεκτέον, σῶμα καὶ ψυχήν. καὶ ὅ, τι αὖ τῷ σώματι δῷς, τοῦτο εὐθὺς ἐξέχεας· ὅ, τι δὲ αὖ τῇ ψυχῇ, ἀγαθοῦ τηρεῖς.

Μὴ συγχέασα ἅμα ὀργὴν πολυτελείᾳ προσένεγκαι. πολυτέλεια μὲν παρέσεται σοι τῷ σώματι, μετ' ὀλίγον οἰχήσεται. * ὀργὴν δὲ ὀργὴν εὐθὺς, ὅτι ὃ μήκιστον μένει. σκέπτου τοίνυν, ὅπως μὴ ἐν ὀργῆς ἕξει δεῖς, τὰς δαπανωμένας πολυτελῶς ὑβρίσῃς· ἀλλὰ μᾶλλον μὲν ἡμερότητος εὐτελῶς εὐφρανῇς.

Αἰσχρὸν τοῖς τῶν μελιττῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τὸν καπάτοσιν, ὃ τῶν Θεῶν δῶρον τὸν λόγον πικραίνειν τῇ κακίᾳ.

Μελέτω σοι καὶ τοῖς σιτίοις, ὅπως σοι οἱ συνεργοῦντες, μὴ * πλουσιώτεροι τῶν συνεργουμένων ὦσι. ἄτοπον γὰρ, ὀλίγας σοι βάσι πολλὰς ἀγαθὰς ψυχὰς.

Ἄριστον μὲν εἰ καὶ ταῖς τῶν δημιουργῶν χερσὶν, καὶ ταῖς δοφαῖς ἑστιῶμενος * κυβερνᾷς τοῖς θεραπεύουσι τῶν παρόντων. εἰ δὲ ὅ τοιόνδε δυσχερές τῷ χειρὶ ὑπάρχοι, μέμνησο, ὅτι μὴ κάμνων ἐστὶ ὀχλουμένων ἐπουργῇ, ἐσθίων τοῦ μὴ ἐσθιόντων, πίνων τοῦ μὴ πινόντων, λαλῶν τοῦ σιωπώντων, ἀθυμῶν τοῦ συνευφραινομένων. καὶ ὅτε αὐτὸς φλεγμήνας ἄτοπον πιόῃ, ἀσθενὲς ἕτερον ἀγελαίας χαλεπὸν ἐργάσῃ.

Ἐν εἴδῃς γε φιλονεικοῦν, πάντη μὲν * ἄτοπον, μάλιστα δ' ἐν ταῖς τῶν θεῶν ὁμιλίαις ἀπρεπές. ὅτε γὰρ αὖ μεθύων νήφοντα διδάξῃς, ὅτ' αὖ μεθύων τοὺς νήφοντας

ob alimenta, vestes & omnino ob externas opes ne superbito, sed ob probitatem & beneficentiã. † μείγνυε ὑγιαίνειν.

Bene & sumptuosè viuere differunt. Alterũ enim ex temperantia, frugalitate, disciplina, honestate, & animi moderatione rebus suis contenti prouenit. Alterũ verò ex intemperantia, luxu, ac ordinis omnis atq; decori neglectu nascitur. Denique hoc vituperiũ: illud, vera laus consequitur. Itaq; si rectè viuere & bene voluerís, nolis laudem ex sumptuositate quærere † Lego εὐπαιδείας.

Prima repletio appetitionis, modus sit omnis cibi potusq;. Ipsa autẽ appetitio obsonij & voluptatis loco sit. Sic enim neq; plura quàm opus est ingere, neq; instructoribus obsoniorum egebis, & potum quemuis approbabis.

Conuiuijs vitor, nõ sumptuosis cum tristitia, sed hilarib. cũ frugalitate, vt neq; per corporea anima decepta perturbentur, neq; corporeas voluptates contemnant: & deinde lædãtur, diuitijs quidem ad præsens luxuriantia, in posterum verò morbis affligenda corpora. * πολυτελῶς. * μήτε φενακιζόμεναι περὶ τῶν ἡδονῶν.

Operam da, vt non solùm ventri & intestinis gratificere, sed honesta animi lætitia. In illis enim contenta excernuntur, & vt vides effluunt: hæc verò etiam anima à corpore seiuncta, perpetuò incorrupta manet. * ἐστιᾶτε. * Forsan ὀρᾷς. Sed ὁρᾷ. al. καὶ σωματικῶν ἀπέχεται.

Inter epulandum consideranda duos tibi excipiendos conuiuas, corpus & animã. Tum quod omne in corpus collatũ statim rursum effluxurũ sit: quod autem in animã, perpetuò seruandũ.

Fac ne preciosas epulas cum ira miscens assumas. Eximia enim epularum post quam breui mora corpus transilierint, paulo post abeunt. At ira cùm animum subierit, diutissimè immorabitur. Vide sis igitur ne vrgente ira in conuiuas eximiè sis iniurius, sed potius cum mansuetudine & simplicitate ipsos exhilares. * ἡ δὲ ὀργὴν δοῦσα τῇ ψυχῇ, κακὸν ἐστί.

Turpe est muneribus apum potionem edulcare: rationem autem Deorum munus vitiorum amaritudine inquinare.

Cura ne conuiuiorum ministri plures sint, quàm quibus ministratur. Dedecet enim paucis toris, quibus accumbitur, multas animas inseruire. * πλείους.

Optimũ quidem fuerit, si etiam ipse in apparatu laboraueris, & ferculis tibi propositis aliquid præsentiũ famulis quoq; communicaueris. Si verò tempus non ita ferat, saltem memento quòd tibi ocioso à laborantib. inseruitur, edenti à non edentibus, bibenti à non bibentibus, loquenti à silentibus, denique dissoluto, & animi remisso, à sollicitis, & accinctis. Hoc enim pacto nec tute inflammatus absurdi quicquam patieris, nec alium commotus afficies molestia. * Malim συνευφραινομένων τοῦ θεραπεύοντος.

Litigare & cõtendere cùm vbiq; indecorũ est, tũ inter pocula maximè. Nũ neq; ebrius aliquis docere sobrium potest, neque sobrius ab ebrio * ἀσκόπως.

*πιθοῦς. perſuaderi. Vbicunque igitur non adfuerit ſobrietas, tandem nequicquam te contendiſſe apparebit.

*ἄρουσι. Cicadæ animal ſunt muſicum, cochleæ verò muta: & hæ quidem humectari gaudent, illa verò caleſcere. Rurſum has quidem res elicit, eiusq; gratia prodeunt: illas autem ſolis vigor excitat, & in ipſo cantillant. Quamobrem ſi volueris vir eſſe muſicus & concinnus, cùm tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari: Sed cùm in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tunc vaticinari eam, & canere iuſtitiæ oracula iubebis.

Hominem qui cum conuerſaris, tribus modis conſidera, nempe vt præſtãtiorem te aut inferiorem, aut æqualem. Præſtantiori quidẽ aufculare & obtemperare conuenit: Inferiori non obtemperarẽ: AEquali autem conſentire. Hoc ſanè modo nunquã in contentionẽ incides.

Melius eſt veritati cõcedentem vincere opinionem, quàm locũ opinioni dantem à veritate ſuperari.

Veritatẽ inquirens, nõ omnib. modis victoriã quæres: Inuẽta autẽ veritate, eris inuictus.

Veritas apud ſeſe vincit, opinio autem apud exteros.

Melius eſt cum vno libero degentem, intrepidum & liberũ eſſe, quàm cum multis ſeruire.

*ἀλλὰ σαυτόν. Quod pati refugis, eo fac teipſum ne afficias: fugis autem ſeruitutem, caue igitur ſubtici. Nam ſi ſeruitutem ſubieris, ipſemet iam antea ſeruus eſſe videberis. Neq; enim malitia quicquam habet cum virtute commune, neque ſeruitus cum libertate.

Quemadmodum ſanus ab ægris miniſtrari ſibi, & familiares ſuos ægrotare nollet: ita neq; liber aliquis ſuſt inuerit ſeruos ſibi inſeruire, aut eos quibus cum agit ſeruitutem pati.

Quiſquis volueris ſeiunctus à ſeruis eſſe, ipſe te primùm à ſeruitute abſolue. Eris autem liber, ſi ſolutus fueris à cupiditatibus. Nam neque Ariſtides iuſtus, & Epaminundas Deus, †ἐσώσης. Lycurgus autẽ ſeruator appellati ſunt, diuitiis abundãtes, & ſeruitute detenti: ſed quia tenui fortuna cõtenti, Græciam à ſeruitute in libertatem aſſeruerunt.

Si domum cupis bene habitari, Lycurgum Spartanum imitare. Sicut enim ille non muris vrbem muniuit ſed virtute ciues inſtruxit, & vrbem perpetuò liberam conſeruauit: ita tu quoque non magnum veſtibulum circunda, nec turres altas erige. ſed potiùs inhabitatores benevolentia, fide, & amicitia confirmes, & nihil noxij domum ingredietur, ne ſi vniuerſa quidem malitiæ turma reſtiterit.

Ne tabulis & picturis domũ tuã circũda, ſed tẽperantia ipſam depinge. Illud. n. alienũ eſt, &

σφαδεῖν. ἔνθα δὲ αὖ μὴ παρῇ * τῆψις, τέλος εἰκῇ σι παρέχῃ δηλαδὴ νεανίσεσθαι.

Οἱ τέττιγες μουσικοὶ, οἱ δὲ κοχλίαι * ξηροί χαίρουσι δὲ οἱ μὲν ὑγραινόμενοι, οἱ δὲ ἀλειφόμενοι. ἔπεφυκε προκαλεῖσθαι τὰς μὲν ἡ δρόσος, καὶ ἕνεκα τούτου ἐκδύονται· τὰς δὲ αὖ διεγείρει ἀκμάζων ὁ ἥλιος, καὶ ἐν αὐτῷ ᾄδουσι. τοιγαροῦν εἰ βούλει μουσικὸς καὶ εὐάρμοστος εἶναι ἀνὴρ, ἐπεὶ κατὰ τοῦτο τὸ οἶνον δροσισθῇ ἡ ψυχὴ, ὅτι αὐτὴν μὴ ἔα προΐεσθαι μολύνεσθαι· ἀλλ' ἡνίκα αὖ ἐν τοῖς συνεδρίοις ἐπὶ τῷ λόγῳ ζέσει πυρωθῇ, τότε θεσπίζειν καὶ ᾄδειν τὰ τῆς δικαιοσύνης κέλευε λόγια.

Τὸν προσομιλοῦντα τειχῆ δόμοις ποῦ, ἢ ὡς ἀμείνονα, ἢ ὡς ἥττονα, ἢ ὡς ἴσον. καὶ εἰ μὲν ἀμείνονα, ἀκούειν καὶ πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δὲ ἥττονα, ἀπείθειν· εἰ δὲ ἴσον, συμφωνεῖν· καὶ ὅ ποτε ἀλύσει φιλονεικίας.

Ἀμείνονι τῇ ἀληθείᾳ συγχωρήσαντα τιμᾶν δόξαν νικᾶν, ἢ τῇ δόξῃ συγχωρήσαντα, προεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν ἡττᾶσθαι.

Ζητῶν τὴν ἀλήθειαν, μὴ ζητήσεις ὃν οὐκ πάντως τρόπον νικᾶν· καὶ μόνον τὴν ἀλήθειαν, ἔσῃ ὃν μὴ νικᾶσθαι.

Ἡ ἀλήθεια παρ' αὐτῇ νικᾷ, ἡ δὲ δόξα πρὸς τοῖς ἔξω.

Βέλτιόν ἐστιν ἑνὸς ἐλευθέρου ζῶντα, ἄφοβον καὶ ἐλεύθερον ἐπάρχειν, ἢ μετὰ πολλῶν δουλεύειν.

Οὐ φεύγεις παθεῖν, τοῦτο μὴ ἐπιχείρει * δρᾶν. Φεύγεις δὲ δουλείαν, φυλάσσου δὲ δουλεύειν. ἐπεὶ μέντοι γε δουλεύειν, αὐτὸς ὑπάρχειν πρότερον ἔοικας δοῦλος. ὅτε γὰρ κακίᾳ ἀρετὴ χρῶνται, ὅτε ἐλευθερία δουλεία.

Ὥσπερ οὐ δύναιτο ἂν οὐκ ἂν ἐπὶ τοσούτων βάλοις θεραπεύεσθαι, ὅτε τοὺς συνοικοῦντας ἑαυτῷ νοσεῖν· οὕτως ὅτε ἐλεύθερος αἰσχρὸν· ἂν ἐπὶ δούλων ὑπηρετεῖσθαι, ἢ τοὺς συμβιοῦντας ἑαυτῷ δουλεύειν.

Ὅστις θέλει δούλων εἶναι τὸν ὑπάρχειν, αὐτὸν ἀπολύσθαι δουλείας· ἔσῃ δὲ ἐλεύθερος, ἂν ἀπολυθῇς ἐπιθυμίας. ὅτε γὰρ Ἀριστείδης, ὅτε Ἐπαμινώνδας, ὅτε Λυκοῦργος πλουτοῦντες καὶ δουλούμενοι, ὁ μὲν δίκαιος, ὁ δὲ θεὸς, ὁ δὲ σωτὴρ † προσηγορεύθησαν· ἀλλ' ὅτι πειόμενοι, τὴν Ἑλλάδα δουλείας ἀπέλυσαν.

Εἰ θέλεις τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖσθαι, μιμοῦ τὸν Σπαρτιάτην Λυκοῦργον. οὗτος γὰρ δόμοις οὔτως ἐτείχισε τὴν πόλιν ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοὺς οἰκοῦντας ὠχύρωσε, καὶ ἀκαπώμυτος ἐτήρησεν ἐλευθέραν τὴν πόλιν· οὕτω καὶ σὺ μὴ μεγάλου αὐλῶνα προβάλλου, καὶ πύργους ὑψηλοὺς αἴρε, ἀλλὰ τοὺς οἰκοῦντας εὐνοίᾳ καὶ πίστει καὶ φιλίᾳ στέργε, καὶ μηδὲν εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερόν, ὅσῃ αἰ ὁ σύμπας τῆς κακίας κατέσπασται σίφος.

Μὴ πίναξι καὶ γραφαῖς τὴν οἰκίαν σου περίβαλλε, ἀλλὰ σωφροσύνῃ κατάγραφε. ὃ μὲν γὰρ ἀλλοῖον, καὶ τοῦ

ὀφθαλ-

ὀφθαλμῷ ἐστιν* ὀπτασία γοητεία. Ὁ δὲ, σύμφυλος καὶ αἰεξάλφαλος, καὶ αἴδιος οἰκίας κόσμος.

Ἀντὶ βοῶν ἀγέλης, πειρῶ φίλων ἀγέλας σαγηλάζεσθαί σου τῇ οἰκίᾳ.

Ὡς γὰρ λύκος ὅμοιον κυνί, ὕπω καὶ κόλαξ καὶ μοιχὸς καὶ παράσιτος ὅμοιος φίλῳ. προσέχε οὖν ἀγαρῶν, μὴ αὐτὴ κυνὶ φυλάκων, λάθῃς λυμεῶνας εἰσδεχόμενος λύκους.

Τῷ μὲν γύψῳ λευκαίνειν ἀσπουδάζειν θαυμάζεσθαι τὴν οἰκίαν, ἀπρεπὲς ἁλώ. Ὃ γὰρ ἦθος χρηστότητι καινοτομίας λαμπρύνειν, φιλικὴν ἅμα καὶ φίλαν θρώσαι.

Εἰ μὲν θαυμάζῃς τὰ μικρὰ, † προσέχοι μεγάλων ἀξιωθήσῃ· ἐὰν δὲ καταφρονήσῃς τῶν μικρῶν, μεγάλως θαυμασθήσῃ.

Οὐδὲν μικρότερον φιλοδοξίας, καὶ φιλοχρηματίας, καὶ ἀλαζονείας· *οὐδὲν κρεῖσσον μεγαλοψυχίας, καὶ πραότητος, καὶ φιλανθρωπίας.

Χρημάτων αὐτῷ κομισθέντων ἀπ' Ἀλεξάνδρου ἐστάλης τοὺς κομίζοντας τὸν αὐτῷ δόρον, ἀπαγγείλατε ἔφη Ἀλεξάνδρῳ ἐς' αὖ ὕπω ζῶ, ὑ δίομαι πολλῶν πονηρότερα. πολὺ γὰρ ἰῶ τὰ πεμφθέντα.

Ἀνθρώποις πᾶσι μέτεστι γινώσκειν ἑαυτὸν, καὶ σωφρονεῖν.

Ἀνὴρ ὁκόταν μεθυσθῇ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς αἰθὴρ σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαΐων ὅκη βαίνῃ, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων.* αὖον ψυχὴ σοφωτάτη, καὶ ἀρίστη.

Γυναῖκες αἱ χωλαῖς κατ' ἔτος ὅ, τι αὖ ὀφθαλμῶσιν τὸ καινὸν διηκρύσαν· ἄνδρες δὲ χρηστοπρεπεῖς κρίναντες τὸ πλῆθος ἐργασαμένων τιμῶσιν. ἔχουσι δὲ καὶ μέζον τι ζώνης, ἣ τὸν γαστέρα συλλαβὴν αὖ μὴ δυνηθῶσιν, αἰσχρὸν ἡγοῦνται.

Σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν, οἵ τινες πάλαι ἐς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔλκυτο, καὶ ταῖς ξυμφοραῖς οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτεροι αὖ γεγένηνται.

Μενέδημος, νεανίσκου τινὸς εἰπόντος, μέγα ὄντι ὃ τυγχάνειν ὧν αὖ τις ὀπτυμῇ, εἶπε· πολλῷ μεῖζόν ὄντι, ὃ μηδὲ ὀπτυμεῖν ὧν μὴ δεῖ.

Οἶδε μὲν γὰρ ὑδεὶς τὸν θάνατον, ὐδ' εἰ τυγχάνει τῶν ἀνθρώπων πρώτων μέγιστον ὂν τῶν ἀγαθῶν· δεδίασι δ' ὡς εὖ εἰδότες, ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ὄντι. καὶ ὅπως οὐκ αὖ ἀμαθία ὄντι αὕτη ἡ ἐπονείδιστος, ἡ ὑ οἴεσθαι εἰδέναι, ἃ οὐκ οἶδεν; ἐγὼ δὲ, ὦ ἄνδρες, τούτῳ καὶ σοφὸς ἴσως διαφέρω τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰ δή τῳ σοφώτερός τε φαίην εἶ, τούτῳ αὖ, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἱκανῶς περὶ τοῦ ᾅδου, οὕτω καὶ οἴομαι οὐκ εἰδέναι. Ὃ δὲ ἀδικεῖν, καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακόν τε καὶ αἰσχρόν ὄντι οἶδα. πρὸ ὧν τῶν κακῶν ὧν οἶδα, ὅτι κακά

oculorũ modo iucunda præstigiatio: Hoc verò, indelebilis, æternusq; domus ornatus existit. *malim inspres.

Pro bonum armentis studium tibi sit, amicorum greges domi tuæ congregari.

Veluti lupus animal est cani simile: ita & adulator, & adulter, & parasitus amico similis est. Animum igitur aduorte, ne canum custodum vice pernicioſos lupos neſcius admittas.

Operam quidem dare, vt domus incrustata gypſo albedine ſua reſplendens, in admirationẽ ſpectantes trahat, hominis uſt imperiti: Ingeniũ verò commoda familiaritate luſtrare, honeſtatis humanitatisq; ſtudium teſtatur.

Sires parvas admireris, cõtemnes magnas: at ſi ſpreueris exiguam, ipſe in magnam admirationem venies. † τῶν μεγάλων καὶ ἀφρονήσῃς.

Nihil abiectius eſt luxuria, auaritia, arrogãtia: Nihil autem præſtantius magnanimitate, manſuetudine, humanitate, & beneficentia.

Allatis ſibi pecuniis ab Alexãdro, exceptisq; ſuo more, illis qui attulerant, renunciari Alexandro iuſſit, quàm diu hoc modo viueret, non opus ſibi quinquaginta talentis fore. tantum enim ille miſeras. Xenocratis. * οὐδὲν κρεῖσσον μεγαλοψυχίας καὶ ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας καὶ ὠφελείας.

Quorumuis hominum refert noſſe ſeipſos, & ſibi moderari prudenter. Heracliti.

Vir inebriatus vacillat, et ab impubere puero ducitur, animam habens humidam, ignarus quorſum eat. Eſt autem anima ſicca, ſapientiſſima & optima. Eiuſdem.

Mulieres iberorũ quotannis telas ſuas publicè proponunt: viri autem, quæ ipſorum ſuffragiis plurimum elaborâſſe viſa fuerit, illi maximum honorem deferunt. Habent quoq; certa menſuræ zonam, qua ſi vẽter alicuius cingi nequeat, turpe habetur. *αὐγὴ ξηρή. Ex hiſtoria Nicolai de morib. gẽtium.

Moderati viri, qui cauta mẽte lætã fortunã, dubiam reputant & inſtabilem, ſi quid infortunii inciderit, ſapientiùs ferre nouerunt. Thucydidis in concione Lacedæmoniorum.

Menedemus, cùm iuuenis quidam dixiſſet, magnares eſt aſſequi quæ quis deſiderat: dixit, multò maior eſt, omnino non deſiderare ea quibus nihil indiges.

Nemo enim ſcit vtrum mors ſummum bonorum omnium contingat homini: metuunt autem perinde, ac ſi eam ſcirent maximum eſſe malorum. Cui verò dubiũ eſſe debet, quin hæc ipſa inſcitia ſit maximè vituperãda, per quam aliquis ſe putat ſcire, quæ neſcit? Ego autem ô viri in hoc forſan à vulgo hominum differo: ac ſi qua in re ſapiẽtiorem me aliquo eſſe dicerem, in hac vtique dicerem, quòd cùm haud ſufficienter quæ ſunt apud inferos, norim, ſimiliter me nõ noſſe cognoſco. Cæterùm iniuriam facere & non obedire meliori, ſiue Deo ſiue homini, malum ac turpe eſſe ſcio. Nunquam enim vel metuam vel fugiam illa, de quibus an bona Platonis in apologia Socratis.

sint incertus sum magis quàm mala, quæ mala esse non dubito.

Eiusdē paulo pòst.

Nihil enim aliud agēs circūeo, quàm suadēs iuniorib. senioribusq; vestrūm, neq; corporum, neque pecuniarum, neque aliarum omnino rerum curam priùs vehementiusq;, quàm animi habendam esse, vt quàm optimus sit: docens, non ex pecuniis virtutem, sed ex virtute pecunias, aliaq; bona omnia & priuatim & publicè hominibus prouenire.

Sed ne hoc feceritis. Scitote enim, si me occideritis talem, qualem vobis modo dicebam, nō me læsuros esse vos magis, quàm vos ipsos. Me quidem neque Melitus neque Anytus vnquam ledet. Neque enim posset. Siquidem nefas est, vt arbitror, meliorem virum à deteriore ledi. Interficere tamen possunt, vel pellere, vel contumelia quadam afficere.

dē paulo

Eiusdem in tertio reip. non procul ab initio.

Sed neque in risum nimium profusos nos esse oportet. Nam effusum risum vehemens mutatio sequitur. Ita mihi quoque videtur. Non igitur admittendum est quando quis summæ authoritatis viros in risum solutos inducit, & multo minùs, quando Deos.

(Affectus aliquis vrget præstantissimos.)

Deesse aliquid videtur. Ibidem.

Quid autem? Temperantia ne nihil opus erit nobis iuuenibus? Quid ni? Est autem, quod plebem attinet, hæc vtilitas præcipua temperantiæ, vt magistratui quidem obediat, imperet autem voluptatibus, quæ in cibo potuq;, & venereis consistunt? Assentior.

Eiusdem in principio 9. de repub. τῶν.

Earum voluptatum cupiditatumq;, quæ nō necessariæ sunt, videntur mihi quadam legibus repugnantes omnibus ineſſe quidem: legibus autem & melioribus cupiditatib. pariter cum ratione castigata, in quibusdam hominibus vel omnino obsolescere vel adeò reprimi, vt rara admodū exilesq; reddantur: in aliis autem vehementiores frequentioresq; euadere. Quas potissimum istas vocas? Quæ in somnis sapiē excitantur, quoties animi pars illa, quæ rationis particeps manſuetaq;, & illius domina est, dormit: ferina autem & agrestis, cùm sit immoderato potu atq; pastu repleta, exultat, tētatq; excutere somnū, & solitis libidinibus indulgere: Tunc quippe nihil est, quod non audeat, veluti soluta & libera omnib. verecundia prudētiaq; præceptis: vt aut cum matre corpus miscere nitatur, aut cū quouis alio homine, vel Deo, sæpe & belua: atq; etiā trucidare aliquem, & impiè cruentari, & à nulla prorsus veracitate abstinere: nec, vt breui complectar, ab vlla insania vel impudentia temperare. Vera nimiū loqueris. At cū quis rectè moderateq; habens, quieti se tradiderit, ea parte animi in qua est ratio, excitata & recta, saturataq; bonarum cogitatio-

τιν ἀχρείων.

Ἔστιν ἃ μὴ οἶδα, εἰ καὶ ἀγαθὰ ὄντα τυγχάνῃ, ὐδέ ποτε φοβήσομαι, ὐδὲ φεύξομαι.

Οὐδὲν γὰρ ἄλλο σοφίζων ἐγὼ περιέρχομαι, ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους, μήτε σωμάτων ἐπιμελεῖσθαι, μήτε χρημάτων πρότερον, μήτε ἄλλου τινὸς ὕτω σφόδρα, ὡς τῆς ψυχῆς, ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται· λέγων ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἡ ἀρετὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς τὰ χρήματα, καὶ τἆλλ' ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

Ἀλλὰ μηδαμῶς ποιήσητε τοῦτο ὑμῖν γὰρ ἔσται, ἐὰν ἐμὲ ἀποκτείνητε τοιοῦτον ὄντα, οἷον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ μείζω βλάψητε, ἢ ὑμᾶς αὐτούς. ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν βλάψειεν, οὔτε Μέλιτος, οὔτε Ἄνυτος. οὐδὲ γὰρ ἂν δύναιτο. οὐ γὰρ οἶμαι θεμιτὸν εἶναι ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. ἀποκτείνειεν μέντ' ἂν ἴσως, ἢ ἐξελάσειεν, ἢ ἀτιμάσειεν.

Ἀλλὰ μέντοι οὐδὲ φιλοτέλωτας δοκεῖ). χρὴ γὰρ ὅταν τις ἐφ' ἱκανῷ γέλωτι, ἱκανὴν καὶ μεταβολὴν ζητεῖ· ὃ τοιοῦτόν μοι δοκεῖ, ἔφη. ὅτε οὖν ἄνθρωπος ἀξίους λόγου κεκινημένους ὑπὸ γέλωτος, ἂν τις ποιῇ, ἀποδεκτέον· πολὺ δὲ ἧττον, ἐὰν Θεούς.

(Θάλλειά λυπῇ τοὺς ἄγαν ὑπερφέροντας.)

Τί δαί; σωφροσύνης ἆρα καὶ δεήσει ἡμῖν τοῖς νεανίαις πῶς δ' οὔ; σωφροσύνης γ' ὡς πλήθει καὶ τὰ τοιάδε μίγνυσα, ἀρχόντων μὲν ὑπηκόους εἶναι), αὐτοὺς δὲ ἄρχοντας τοῦ περὶ πότους καὶ ἀφροδίσια, καὶ περὶ ἐδωδὰς ἡδονῶν; ἔμοιγε δοκεῖ.

Τῶν † μὲν ἀναγκαίων ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν δοκοῦσί πῃ ἐμοὶ εἶναι) παρανομεῖ, αἳ κινδυνεύουσιν ἐγγίνεσθαι μὲν τῷ σώματι· χαλεπαίνομαι δὲ ὑπό τε τοῦ νόμου, καὶ τοῦ βελτόνων ἐπιθυμιῶν, μὴ λόγου, σύνεσιν μὲν αὐξεσθαι, ἢ σώματα ποιεῖν, ὡς ἐπὶ πᾶσι λελυμένον τε καὶ ἀπηλλαγμένον αἰσχύνης καὶ φρονήσεως. μητεί τε γὰρ † ἐπιθυμεῖ μίγνυσθαι, ὡς οἴεται, ὑδενὶ οὐκεῖ ἄλλῳ τῳ οὑτωοῦν αἰσθητῶν, ἢ θεῶν, καὶ θηρίων μαφορῆι τε ὀπῶν, βρώματός τε ἀπέχεσθαι μηδενός· καὶ εἰ λόγῳ, ὅτε αἰσίας ὑδὲν ἐλλείπῃ, ὅτ' ἀναμαρτησίας. ἀληθέσταθ' ἔφη λέγεις. ὅταν δέ γ' οἶμαι ὑγιῶς τις ἔχῃ αὐτὸς αὑτῷ καὶ σωφρόνως, καὶ εἰς τὸν ὕπνον ἴῃ, ὃ λογιστικὸν μὲν ἐγείρας αὐτό, καὶ ἱσιάσας λόγων καλῶν

καλὰν καὶ σκέψιων, εἰς στενότητα αὐτὸς * αὐτὴν ἀφικόμενος· ὃ δ' ἐπιθυμητικὸν δὲ, μήτ' εὐδία δοὺς, μήτε πλησμονῇ, ὅπως αὖ χειμῶνι, καὶ μὴ παρέχῃ θόρυβον τῷ βελτίστῳ χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι, ἀλλ' ἐᾶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μόνον καθαρὸν σκοπεῖν καὶ ὀρέγεσθαι τῆς ἀληθείας ὃ μὲν οἶδεν, ὅτι τῶν γεγενότων, ἢ ὄντων, ἢ καὶ μελλόντων ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ θυμοειδὴς τοῦ θυμοῦ καθεύδῃ, ἀλλ' ἡσυχάσας μὲν τὼ δύο εἴδη, ὃ τέταρτον δὲ κινήσας, εἰς ᾧ ὁ φρόνησιν ἐγγίνεται, ὅταν οὕτως ἀναπαύηται, οἷα δ' ὅτι τῆς ἀληθείας ἐν τῷ τοιούτῳ μάλιστα ἅπτεται, ἢ ἥκιστα τοῦ δαίμονος τότε αἱ ὄψεις φαντάζονται τῶν ἐνυπνίων. πρωτιστῶς μὲν οὖν, ἔφη, οἶμαι ὅτω. ταῦτα μὲν τοίνυν ὑπερτέον ἐξηπλωμένῳ εἰπεῖν· ὃ δὲ βουλόμεθα γνῶναι, τοῦτ' ἔστιν, ὡς ἄρα δεινόν τι καὶ ἄγριον καὶ ἄνομον ἐπιθυμιῶν εἶδος ἑκάστῳ ἔνεστι, καὶ ποσὸν δοκεῖν ἡμῖν ἐνίοις μετρίοις εἶναι. τοῦτο δὲ ἆρα ἐν τοῖς ὕπνοις γίνεται ἔνδηλον.

Γ*ᾶσα γὰρ πρᾶξις, ὡδὶ ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη, ὅτε καλὴ, ὅτε αἰσχρὰ, οἷον ὁ νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πίνειν, ἢ ᾄδειν, ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων οὐδὲν καθ' αὐτὸ καλὸν ὑδέν· ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ, τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται· μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρόν. οὕτω δὴ καὶ ὁ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

Ἔστι γὰρ ἡμῖν νόμος ὥσπερ ὑπὲρ τοῖς ἐρασταῖς ἰών, δουλείαν ἐλευθερίᾳ οὐ πάνυ τι δουλείαν παιδικοῖς, μὴ κολακείαν, μηδὲ ἐπονείδιστον εἶναι· οὕτω δὴ καὶ ἄλλη μία μόνη δουλεία ἐκοῦσιος λείπεται οὐκ ἐπονείδιστος· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν ἀρετὴν. νενόμισται γὰρ δὴ ἡμῖν, ἐάν τις τινα θέλῃ θεραπεύειν, ἡγούμενος δι' ἐκεῖνον ἀμείνων ἔσεσθαι ἢ κατὰ σοφίαν τινὰ, ἢ κατ' ἄλλο ὁτιοῦν μέρος ἀρετῆς, αὕτη αὖ ἡ ἐθελοδουλεία οὐκ αἰσχρά ἐστιν, οὐδὲ κολακεία.

Ἄριστον δὲ τὸ πρὸς τὰς ἐπιθυμίας μὴ ἐπιτηδᾶν, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν, καὶ κοσμίως.

Εἰ δὲ βέλτιόν γε καὶ τοῦτο μαντικὸν ἐστὶ), συγχωρητέον ἐπιστήμονα τὸ μέλλοντος ἔσεσθαι, καὶ τῷ σωφρονοῦντι αὐτὸ ἐπιστατεῖν, τοὺς μὲν ἀλαζόνας ἀπελαύνειν, τοὺς δὲ ἀληθεῖς μάντεις καθίστασθαι ἡμῖν προφήτας τῶν μελλόντων. κατεσκευασμένον δὴ οὕτω τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅπη μὲν ἐπιστημόνως αὖ προΐοι τὸν ζῆν, εἰς ὦμαι. ἡ γὰρ σωφροσύνη φυλάττουσα οὐκ αὖ εἴα παρεμπίπτειν τὴν ἀνεπιστημοσύνην σωτηρίαν ἡμῖν ἐστί).

Ἔστι δὴ, ὡς ἔοικεν, ὃ νῦν λέγεις, ὅτι ἡδοναί εἰσί τινες, αἱ μὲν ἀγαθαὶ, αἱ δὲ κακαί. ἢ γάρ; ἆρ' οὐκ ἀγαθαὶ μὲν αἱ ὠφέλιμοι, κακαὶ δὲ αἱ βλαβεραί; πάνυ γε. ὠφέλιμοι

num epulis, & ad seipsam contemplando conuersa: ea verò quæ voluptate alitur, nec inopia pressa, nec satietati affluenti, vt quiescat maximè, neque optimam partem illam aut gestiendo, aut mœrendo perturbet, sed sinat eam per seipsam solam ac puram considerare, indagare atque percipere quicquid ignotum hactenus vel præsentium, vel præteritorum, vel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum æstuat ardor, sedata atque restincta, vsque adeò vt nulli infensa quiescat: atque ita inquam, partib. quidem duabus pacatis, mente verò erecta, somno se comparet: tũc demum mens pura veritatem attingit, neque insomniorum visa nefaria sese obiicient. Sic prorsus existimo. Quid plura? Id summatim volumus, vnicuique speciem quandam inesse cupiditatum diram, agrestem, iniquam, atque etiam in his qui inter homines maximè moderati videntur, quod in somnis fit manifestum.

* αὐτῷ.

Quæuis actio sic se habet. Ipsa per sese nec honesta, neq; reprehensibilis est, vt qđ nos in præsentia facimus, aut bibere, aut canere, aut colloqui, nihil horum in sese laudandum est: sed modum actionis sequitur. Nam si quid bene rectèq; agitur, honestum est: aliter verò, turpe. Sic etiam amare, & amor non omnis est honestus ac laude dignus: sed is tantũ, qui ad amandum honestè impellit. Eiusdem ex Symposio.

Etenim quemadmodum apud nos de amãtibus lex illa relata est, qua dicitur, nullum voluntarium amatoris in amatum obsequium, adulatorium & infame putandum: sic & alia quædam secundum legem voluntaria seruitus restat, quæ infamiã nullã subit: Hæc autem est, quæ circa virtutem versatur. Nam nostris legib. est institutum, si quis velit aliquem colere, putans per illum vel sapientia quadam, vel in alia quauis parte virtutis proficere, hanc rursus voluntariam seruitutem neq; dedecori seruienti fore, neque adulationem vocari debere. Ibidem.

Optimum fuerit, nullo circa voluptates stupore, sed leniter ac modestè tantùm affici. Eiusdem in Phædone.

Concedamus quoq;, si vis, vaticiniũ futuri scientiam esse, & temperantiã illi præsidentem, vanos ostentatores vitare: veros autem vates ad futurorum prædictionem eligere. Ita profecto genus hominum institutum, quòd scitè ageret, viueretq;, assentior. Nam custos vitæ hominum temperantia, nũquam subrepere inscitiam, & viribus vti suis permitteret. Idem in Charmide.

Est autẽ, ni fallor, quod nunc affers eiusmodi: voluptatũ alias quidẽ bonas esse, alias verò malas. Nunqd? Proculdubio. Bonæ verò nónne q̃ vtiles? malæ aũt, quæ noxiæ? Ita certè. Vtiles Platonis in Gorgia.

autem, quæ boni aliquid afferunt: noxiæ verò, quæ mali nonnihil? Assentior. Num igitur tales dicis, velut in corpore, quas modo dicebamus edendi bibendiq; voluptates? Nunquid ex his illæ quæ valetudinem præstant corpori aut robur, aut aliam quandam corporis virtutem, bonæ sunt: quæ contrariæ, malæ? Prorsus. Et dolores eodem pacto alij boni sunt, alij mali? Nihil prohibet. Bonas quidem voluptates, & dolores bonos eligere oportet, & prosequi? Prorsus. Contrà verò, nequaquam? Manifestum est. Nempe alicuius boni gratia nobis agenda sunt omnia. Quamobrem bonorum causa oportet & alia & voluptates sequi: non autem bona, causa voluptatum? Omnino. An ergo cuiusuis est eligere, quanã ex rebus quæ delectant bonæ sint, quæve malæ? An potiùs artificiosi viri opus est utrumque? Artificiosi. Recordemur ergo illorũ, quæ ad Polum Gorgiamq; dixi. Nam si meministi, esse facultates quasdam præparatrices dicebã: alias quidem vsque ad voluptatem duntaxat, quid melius deteriúsve sit ignorantes: alias verò, quid bonũ malúmve sit cognoscentes. Ponebam præterea earum quæ circa voluptates versantur, coquinariam circa corpus peritiam, sed non artem: earum verò quæ ad bonum intendunt, medendi artem.

τὰρ τοῦ.

Ibidem. *Equidẽ ita statuo, & vera esse assero. Quòd si igitur vera sint, ei qui fœlix, vt decet, futurus est, exercendam sectandamq; esse temperãtiam: intemperantiam verò, quantum quisque pedibus valet, fugiendam. Opus est enim ita se præparare, maximè quidem vt castigatione nihil egeat: sin indiguerit, siue ipse siue aliquis familiarium, siue priuatus quispiam, siue ciuitas, puniri & castigari debet.*

Iamblichi ex epistola ad Areten de temperantia. *Idem de omnib. animæ facultatibus assero: nempe mutuam earum commoderationem, & ordinem conuenientem, vt partis irascibilis, & concupiscentis, & rationalis, optimum & maximè decorum animæ statum esse. Quòd si earũdem partium, siue facultatum regnandi & obediendi debita fiat administratio, temperantia modis omnibus enascetur.*

ἰκάστου.

Porphyrius dubitat, an per dictũ hoc Nosce teipsum, nihil aliud insinuetur, quàm si quis diceret σωφρόνει, id est, mentem & prudentiam serua. Verba eius quære in sermone infrà de Cognoscendo seipsum.

Sophronistæ dicebantur viri per singulas tribus decem, suffragiis creati, quorũ erat censere & moderari iuuentutis mores.

Definitiones quædam, quarum autores nominati non sunt.

Temperantia est animæ partium mutua consensio.

δὲ αἱ ἀγαθὸν ποιοῦσαι, κακαὶ δὲ αἱ κακόν; Φημί. Ἆρ' οὖν τὰς τοιάσδε λέγεις, οἷον κατὰ τὸ σῶμα, ἃς δὴ νῦν ἐλέγομεν ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἡδονάς; εἰ ἆρα τούτων, αἱ μὲν ὑγίειαν ποιοῦσαι ἐν τῷ σώματι, ἢ ἰσχύν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀρετὴν τοῦ σώματος, αὐτὰς μὲν ἀγαθὰς· αἱ δὲ ταναντία τούτων, κακάς; πάνυ γε. ὑκοιῶν δὲ λύπας αἱρετέον ἐστὶ καὶ φευκτέον; πάνυ γε. τὰς δὲ ποιητέας ἅ; δῆλον δή. ἕνεκα * γὰρ δή που τῶν ἀγαθῶν, ἅπαντα ἡμῖν πρακτέα ἐστί. καὶ τῶν ἀγαθῶν ἆρα ἕνεκα δεῖ ὡς τ' ἄλλα, καὶ τὰς ἡδέα πρακτέα, ἀλλ' ὄχι ἀγαθὰ τῶν ἡδέων; πάνυ γε. ἆρ' οὖν πάντος ἀνδρός ἐστιν ἐκλέξασθαι ποῖα ἀγαθὰ τῶν ἡδέων ἐστὶ, καὶ ποῖα κακά; ἢ τεχνικοῦ δεῖ εἰς ἕκαστα; τεχνικοῦ. ἀναμνησθῶμεν δὴ ὧν αὖ ἐγὼ εἶπον πρὸς Πῶλον καὶ Γοργίαν ἐτύγχανον λέγων. ἔλεγον γὰρ αὐτοὺς, εἰ μνημονεύεις, ὅτι εἶεν παρασκευαὶ, αἱ μὲν μέχρι ἡδονῆς αὐτὸ τοῦτο παρασκευάζουσαι, ἀγνοοῦσαι δὲ τὸ βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον· αἱ δὲ γιγνώσκουσαι, ὅ, τι τὸ ἀγαθὸν, καὶ ὅτι κακόν. καὶ ἐτίθουν τῶν μὲν περὶ τὰς ἡδονὰς τριβὴν μαγειρικὴν ἐμπειρίαν, ἀλλ' οὐ τέχνην· τὴν δὲ περὶ τὸ ἀγαθὸν, τριβὴν ἰατρικὴν τέχνην.

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα οὕτω τίθημι, καὶ φημι ταῦτα ἀληθῆ εἶναι. εἰ δὲ ἔστιν ἀληθῆ, τὸν βουλόμενον ὡς ἔοικεν εὐδαίμονα εἶναι, σωφροσύνην μὲν ἀσκητέον καὶ διωκτέον ἐστίν· ἀκολασίαν δὲ φευκτέον, ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν· καὶ παιδευτέον ἑαυτὸν, μάλιστα μὲν μηδὲν δεῖσθαι τοῦ κολάζεσθαι· ἐὰν δὲ δεηθῇ ἢ αὐτὸς, ἢ ἄλλος τις τῶν οἰκείων, ἢ ἰδιώτης, ἢ πόλις, ὀφλητέον δίκην, καὶ κολαστέον, εἰ μέλλει εὐδαίμων εἶναι. (καὶ τὰ λοιπά.)

Τὰ αὐτὰ δὴ οὖν καὶ περὶ πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἀποφαίνομαι, τὴν συμμετρίαν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ τάξιαν, θυμοῦ τε, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ λόγου, καὶ τὴν προσήκουσαν * ἑκάστῳ τάξιν, ἁρμοσμίαν καὶ τούτων ἐν τῇ ἀρχῇ τε καὶ ἄρχεσθαι ἐν δεόντι γιγνομένην ἁρμονίαν, σωφροσύνην αὖ εἶπον πολυφθόγγους.

Ὁ Πορφύριος ἀπορᾷ, εἰ ὃ παράγγελμα τοῦτο ὃ Γνῶθι σαυτὸν, ὄχ ἄλλο τι δηλοῖ παρὰ ὃ σωφρόνει, τουτέστι σῶζε τὴν φρόνησιν. τὴν δὲ λέξιν αὐτοῦ ζήτει κατωτέρω, ἐν ᾧ περὶ τοῦ γνῶθι σαυτὸν λόγῳ.

Σωφρονισταὶ ἄρχοντές τινες ἐχειροτονοῦντο, δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐκ φυλῆς ἑκάστης ἐπιμελησόμενοι τῶν τῶν ἐφήβων σωφροσύνης.

Ὅροι ἀδήλων.

Σωφροσύνη ἐστὶν ὁμολογία τῶν κατὰ ψυχὴν μερῶν πρὸς ἄλληλα.

Σωφροσύνη ἐστὶν ἐπιστήμη ἡδονῶν.

Σωφροσύνη ἐστὶ καθολικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπιστημία.

Σωφροσύνη καὶ εὐφροσύνη περὶ μὲν τοῖς ὕστερον, ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας· Ὅ μηδὲς ἂν σῶαι φρένας οἶδεν αὐτίκα· δηλοῖ καὶ σωφία τὴν καλὴν φρονῦν, τουτέστι ὁ σαόφρων ἐστὶν ὁ καλόφρων, καθὰ καὶ ὁ ἄφρων.

Σωφροσύνη ἐστὶν ἀνδρείας φύλη, ἀσελγείας δὲ πύλυξ, ὀφθαλμῶν ἡνίοχος, βουλῆς ἐπίσκοπος, λογισμῶν περιτομή, ἀκολασίας δὲ ἐκτομή, φύσεως ἀπόφυγε, καὶ πυρώσεως ἀπάθεια, ἔργων ἔπεργος, καὶ ἐγκρατείας συνεργὸς, καρδίας καθαρτὴρ, ψυχῆς γνώμη.

ΠΕΡΙ ΑΚΟΛΑΣΙΑΣ, Λόγος λή.

ΣΟφοκλεῖ ἤρετό τις πρεσβύτῃ ὄντα, εἰ ἔτι πλησιάζει γυναικί· ὁ δέ, δύφημά, ἔφη· ἀσμενέστατα ἀπέφυγον ὡσπερ λυτιῶντα καὶ ἄγριον δεσπότην.

Ἀντισθένης ἔλεγε, τὰς μὴ θύρας εἰσιούσας ἡδονὰς ἀναγκαῖον μὴ θύρας πάλιν ἐξιέναι. διόφ ὗν τιμηθῆναι, ἢ ἐλλεβορίαθαι.

Ὁ Διογένης τοὺς πολλοὺς ἔφασκεν, ζωντας μὲν ἑαυτοὺς σήπειν λουτροῖς τήκοντας, καὶ ἀφροδισίοις τήκοντας, ἀποθνήσκοντας δὲ ἐνθυμάμασι δὲ σῶμα κελεύειν ἀποθέσθαι, τοὺς δὲ ἐν μέλιτι, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταχέως καταπαπῆναι.

Διογένης ἔλεγε τῶν οἴκων ἔνθα πλείστη βορὴ πολλοὺς μῦς εἶναι, καὶ γαλᾶς· καὶ δὴ σώματα τὰ πολλὰ βορὰ πολλῶν δεχόμενα, καὶ νόσους ἴσους ἐφέλκεσθαι.

Διογένης πρός τινα νέον ἀδίκως καλλωπιζόμενον, εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς εἶπεν· εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδίκους.

Ἐρυξίμαχος τὴν σύνουσίαν μικρὰν ἐπιληψίαν ἔλεγε, καὶ χρόνῳ μίαν μανίαν.

Ἔνθα δὲ ἡδύ ἐστι, πλησίον σε καὶ ὁ λυπηρόν· αἱ γὰρ ἡδοναὶ οὐκ εἰσὶ σφῶν αὐτῶν ἐκπορεύονται, ἀλλ' ἀκολουθοῦσιν αὐταῖς λύπαι καὶ πόνοι.

Ἀρχὴ * δὲ μὴ καλόκαγαθίας τὰ ἀγήμονα λέγει.

Σωκράτης ἔφη, τοὺς μοιχοὺς ὁμοίους τι πάσχειν τοῖς μὴ βουλομένοις ἐκ τῶν ἀποῤῥεόντων πίνειν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐκ τοῦ βάθους, χίεσθαι τὰ ἄφορτα.

Ἡδονὴν φεῦγε, ἥτις ὕστερον λύπην τίκτει.

Ἔνιοι πόλεων μὲν διαπίπτουσι, γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι.

Καίτοι καλοῦσί γε ἀκολασίαν, ὅταν τῶν ἡδονῶν ἄρχεσθαι.

Τῶν ταῖς αἰσχραῖς ἐπιθυμίαις ἐπιχειρούντων, ἐλεύθερον μηδένα νόμιζε. τῶν γὰρ τὴν τύχην δούλης κεκτημένων, πολὺ βαρυτέρους ἔστι διαπάσας, τοὺς καταναγκάζοντας ταῦτα δουλεύειν.

Temperantia est imperium in voluptates.

Temperantia est vniuersale cognomẽ omniũ virtutum.

Posteriores Græci σωφροσύνην vocant virtutẽ quæ circa voluptates & dolores versatur. Homerus autem hoc vocabulo σῶαι φρένας, id est, prudẽtiã integrã intelligit: quãobrẽ stultitiæ cõtraria est: & σόφρων stulto cõtrari°, quẽadmodũ & καλόφρων, id est valde prudens.

Temperantia est columna fortitudinis, galea contra lasciuiam, oculorum auriga, benevolentiæ custos, cogitationum circumcisio, luxuriæ castratio, à naturæ desideryis refugiens, efferuescenti animo contraria, opera turpia impedit, cõtinentiam promouet, cor flectit, precibus & votis rationem ceu regulam adhibet.

DE INTEMPERANTIA, Sermo xxxviii. Ex Io. Stobæo

Sophoclem grandem natu interrogabat quidam, num adhuc rẽ haberet cũ vxore: at ille, Bona verba, inquit: libentissimè effugi hanc libidinem, tanquã rabidum & ferum dominũ. Sophocis.

Antisthenes dicebat, eas quæ p fores nõ ingrederẽtur voluptates, necessario nec p fores iterũ egredi: opus itaq; fore, aut fœcari, aut veratro purgari.

Diogenes dicebat pleroſque vinos quidẽ seipſos putrefacere balneis humectãtes, & reuenerea tabefacientes, moriẽtes autẽ demũ mandare corpus in ſuffimentis aromaticis recõdi, alios etiam in melle, ne citò compoſtrescant.

Diogenes dicebat, earũ domorũ in qbus copia alimenti, multos esse mures & feles: sic etiã corpora quæ multum cibi capiant, morbos quoq; pares asciscere. *ἴσα vel ὡμάτ.

Diogenes ad quendam iuuenẽ supra modum seſe comentem: Si quidem, inquit, ob viros, infelix es: sin ob mulieres, iniurius.

Eryximachus coitum breuẽ comitialem esse dicebat, ac tempore tantùm differre.

Vbi dulce est, ppè alicubi etiã triſte: Voluptates.n.nõ ex seipſis pgredisũtur. sed sequũtur eas dolores & moleſtiæ. Antiphõtis. *addẽdum τῶν καλῶν πονῶν.

Fons & origo malè viuendi, non refugere obſcœna, & turpia loqui. Muſonii.

Socrates dicebat perinde facere adulteros, ac siq nolint ex aqua supernè profluẽte bibere, sed ex illa quæ in fundo subsedit, ac deterior est.

Voluptatem fuge, quæ in posterũ dolorẽ parit. Solonis.

Nonnulli vrbib. quidem deminãtur, vxoribus autem seruiunt. Democriti.

Sanè quidem vocant intemperantiam seu luxum, à voluptatibus regi. Platonis ex Phædone.

Eorũ q fœdis voluptãtib. dediti sunt, nullũ te liberũ ducas. Hi. n. multo ſeuioribus dominis, q̃ sint qui fortuna ſeruos cõparant, poſſidentq; cogentibus eò ſeruiunt. Euſebii.

Crapula corpus pinguefacit, ſtuporem inducit, animi verò quod optimum eſt, rationem ſopit.

Eiuſdem. *Anima corpus hominis dij iunxerunt, vt anima corporis ſeruitio vteretur. plerique autē cōtrà faciunt, corpori ad omnia, atque adeò ſola ipſius obſequia, id quod potius eſt deteriori, & mortali immortale, animam ſubijcientes.*

Eiuſdem. *Intemperantia animam corrumpit, & corpus perdit, quod ſanè voluptatis gratia, vtq; ei gratum fiat, coget illum à quo habetur turpiſſima quaque facere.*

Eiuſdem. *Velut venti nauem correptam, huc illuc ferentes, quaſſant, & inobedientem efficiunt gubernatori: itidem animam agitans, & mentis immorigerā eſſe cogens intemperantia, tranquillam eſſe & in tranquillo ac tutiſſimo ceu portu quieſcere non permittit.*

Philemonis *Tu mihi dic quid ſit dicendi libertas.*
Tú ne loqueris inter homines, tanquam homo,
Et in vniuerſum ita ambulas? an eundem cum alijs
Aerem hauris, dic mihi qui adeò luxu corruptus es?

Cleanthis. *Quisquis rē turpem appetere ſibi indulget,*
Ille eam etiam deſignabit opportunitatem nactus.

Eiuſdem. *Vnde tandem naſcitur genus adulterorum?*
Ex viro in venereis nimium obeſo & ſanguine redundante.

Euphronis. *Non eſt adultero vllum maius malū:*
In aliorum enim infortunijs delicias quærit.

Euripidis Annope. *Atqui quicunque vitam ſic agunt, vt carnē*
Saginent, ſi deſtituantur pecunijs,
Malierunt canes. neceſſe eſt enim cum qui aſſuetus ſit
Ventris ingluuiei, ſui ſimilem permanere.

Anaxandridæ. *Nunquam ſeruū voluptatis te ipſum facito.*
Libidinoſæ mulieris iſtuc eſt, haud viri.

Alexidis. ἐρημένῃ περ. Menandri in ita. *Fuge voluptatem, quæ ferat in poſterum damnum.*
Non eſt adultero vllares precioſior: morte enim eſt venalis.

Eiuſdem. *Probrum eſt turpis vita, tametſi ſuauis ſit.*

Ariſtophontis in Medic. *Meretricum nanque ceu ſacræ domus nōomnibus patent ſed*
Inacceſſæ ſunt ijs qui nihil habeant.

Apollodori in calūniatore. *Et tanua clauditur vectibus, nullus autem*
Faber tam munitū effecit oſtiū,
Per quod feles & adulter non ingrediatur.

Bathonis. *Cùm & alia multa ſint in vita,*
Ob quæ omnes meritò perturbamur,
Potiſſimùm tamen mihi bilem cient,
Qui dicunt ſe mores valde amare,
Ac putant nos non intelligere, quòd & fictis
Verbis narrant, nec verè.

Γαστριμαργίη σῶμα παιᾶ, ἀλογίῃ ἀείρᾳ, ψυχῆς δ' τ' κάλλιστον λογισμὸν χειμίζᾳ.

* Ψυχὴ σῶμα ἀνθρώπῳ ἔδοσαν οἱ Θεοί, ὥστε τῇ ψυχῇ δ' σῶμα ὑπηρετέεσθαι. οἱ δὲ πολλοὶ δ' ἔμπαλιν ποιέουσι σώματι πρὸς πᾶν, καὶ ἐς μυῶα τὰ ἐκείνῳ ὑπουργήματα, δ' κρέσσονα τῷ χείρονι, καὶ θνητῷ ἀθάνατον ψυχὴν καταδουλούμενοι.

Ἀχαλκοῖσι ψυχὴ λυμαίνεται, καὶ σῶμα διαφθείρᾳ, τὸ γὰρ ἕνεκα τ' ἡδονῆς, καὶ ὥστε αὐτῷ χαρίζεσθαι, τὸν ἔχοντά μιν καταναγκάζᾳ τὰ αἴσχιστα πᾶντα ποιέειν.

Ἀχαλκοῖσι ψυχὴ, ὥσπερ νῆα αἴσι ἐπιλαβόντες, τῇ καὶ τῇ φορέοντες συγκλονέουσι, καὶ ἀπιθέα ποιέουσι τῷ κυβερνήτῃ· ὕτω καὶ ψυχὴ δονέυσα, καὶ ἀπιθέα νόῳ εἶ καταναγκάζουσα, εἰρηνέην, καὶ ἐν ᾧ διέῃ καὶ ἀσφαλεσάτῳ ὁρμέειν, δ' ξυγχωρέᾳ.

Σὺ γὰρ τί ἐστιν εἶπέ μοι παρρησία.
σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν ὡς ἄνθρωπος ὤν,
τοσοῦτον ἐκπατεῖς; ἢ τ' ἀέρα
ἑτέροις συνέλκεις, εἶπέ μοι τοιοῦτος ὤν;

Ὅσπερ ἐπιθυμῶν αἰσχρᾶ αἰσχρᾶ προσάγματος,
οὗτος ποιήσει τοῦτ' ἐὰν καιρὸν λάβῃ.

Πόθεν ποτ' ἆρα γίνεται μοιχῶν γένος;
ἐκ χρηστῶν ἀνδρῶν ἐν ἀφροδισίοις.

Οὐκ ἔστι μοιχοῦ μεῖζον ἐν κακοῖς κακόν.
ἐν ταῖς γὰρ ἑτέρων βούλεται ἀτυχίαις γυφᾶν.

Καὶ μὴν ὅσοι μὲν χαρὰς εἰς δυσεξίαν
ἀσκοῦσι βίον, ἐν σφαλῶσι χρημάτων,
κακοὶ πολῖται. δεῖ γὰρ ἄνδρ' εὐτυχοῦντα
ἀκόλαστον ἦθος χαρᾶς, ἐν αὐτῷ μένειν.

Μηδέποτε θέλειν ἡδονῆς σαυτὸν ποιεῖ.
λάγνης γυναικός ἐστιν, οὐκ ἀνδρός, τόδε.

Φεῦγ' ἡδονὴν, φέρουσαν ὕστερον βλάβην.
Οὐκ ἔστι μοιχοῦ πρᾶγμα * ἀπημότερον θανάτου γὰρ ἐς ὤνιον.

Οὐδὲν αἰσχρὸς βίος, ὅμως καὶ ἡδὺς ἦ.
Αἱ τῶν ἑταιρῶν γὰρ δεσπότης οἰκίαι,
γηρῶσιν ἄβατοι τοῖς ἔχουσι μηδέν.

Καὶ κλείεται θύρα μοχλοῖς, ἀλλ' ὑδὶ εἰς
τέκτων ὀχυρὸν ὅτως ἐποίησεν θύραν,
δι' ἧς γαλῆ καὶ μοιχὸς οὐκ εἰσέρχεται.

Πολλῶν σφόδρ' ὄντων καὶ ἑτέρων ἐν τῷ βίῳ,
ἐφ' οἷς ἅπαντες εἰκότως θορυβούμεθα,
μάλις' ἐμοὶ δηχθῆ κιθῶν χολῇ,
οἱ τῶν τρόπων φάσκοντες ὀρθῶς ἐχεῖν,
καὶ λανθάνειν δοκοῦντες, ὅτι πεπλασμένως
τὸ πρᾶγμα προσφέρουσι, κ' οὐκ ἀληθινῶς.

τίνα γὰρ ἔχῃ τρόπον τὴν Ἀθηνᾶν ἀμφορεῦν,
ὁ τῶν νεωτέρων τε καὶ λείων τρόπος,
παρ' οὓς οἱ δασεῖς ἔχουσι καὶ προσβεβηκότες;
Μὰ τὴν Ἀφροδίτην, οὐκ ἂν ὑπομείναιμ' ἔτι,
Πυθιάς, ἑταιρικὸν χαιρέτω, μή μοι λέγε,
ἀπέτυχον, ὕδὲν πρὸς ἐμὲ, κατάλυσαι θέλω.
Λύθις ὑπεχρήσατο, φίλον εἶχόν τινα
στρατιωτικόν· ἀμφοτέρους οὗτ' ἂν μάχας
ἔλεγεν, ἐδείκνυ ἅμα λέγων τὰ βαύματα,
εἰσέφερε δ' ὕδὸν. δωρεὰν ἔφη τινὰ
παρὰ τοῦ βασιλέως λαμβάνειν, καὶ ταῦτ' ἀεὶ
ἔλεγεν. ἀλλὰ ταύτην ἐγὼ λέγω τὴν δωρεάν
σεαυτὸν ἔσχε μόνον ὁ κακοδαίμων δωρεάν.
ἀφῆκα τοῦτον, λαμβάνω ἄλλον τινὰ
ἰατρόν. οὗτος εἰσάγων πολλοὺς τινας
ἔτεμνεν, ἔκαιε, πιωχὸς ἦν, καὶ δήμιος.
ἀνόητος οὗτος πατέρα μοι κατεφάνη.
ὁ μὲν διήγημ' ἔλεγεν, ὁ δ' ἐποίει νεκρούς.
τρίτην συνέζευξ' ἡ τύχη με φιλοσόφῳ,
πώγωνα ἔχοντι, καὶ τρίβωνα, καὶ λόγον·
εἰς πρᾶγμ' ἦλθον ἐμπεσοῦσα δὴ κακόν.
ὕδὸν ἐδίδου γάρ. εἰ δέ τ' αἰτοίην, ἔφη,
οὐκ ἀγαθὸν εἶναι τὸ ἀργύριον. ἔγω κακὴ,
ἀφ' τοῦτο δός μοι, ῥῖψον· οὐκ ἐπίστατο.
Οὔτε πῦρ ἱματίῳ προσιζῆσαι δυνατὸν, οὔτε αἰσχρὸν ἁμάρτημα χρόνῳ.
Τὸ μὲν πῦρ ὁ ἄνεμος, τὸν δ' ἔρωτα ἡ συνήθεια ἐκκαίει.
Διογένης κατεγέλα τῶν τὰ μὲν ταμεῖα κατασημαινόντων μοχλοῖς, καὶ κλεισὶ, καὶ σημείοις· τὸ δὲ σῶμα τὸ αὐτῶν πολλαῖς θυείσι καὶ θύραις ἀνοιγόντων, ἀφ' ὧν τὸ σώματος, καὶ αἰδοίων, καὶ ὤτων, καὶ ὀφθαλμῶν.
Ὁ Ζήνων ἐπαίετο τοὺς πλείους, λέγων· ὄζειν ἀπὸ τῶν πόνων τὰς ἡδονὰς φέρειν, ἀπὸ τῶν μαγειρείων λαμβάνειν.
Μυσώνιος ἔλεγεν ὑπερβολὴν ἀναισχυντίας εἶναι, τὸ τοὺς μὲν τὰς τῶν πόνων ὑπομονὰς μεμνῆσθαι τοῦ σώματος ἀσθενείας, τοὺς δὲ τὰς τῶν ἡδονῶν ἐκλαθέσθαι.
Περὶ Εὐριπίδου τινὸς ἔλεγεν, ὅτι μισογύνης εἴη. καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἀλλ' οὐκ ἐν γε τῇ κλίνῃ, ἔφη.
Κλεάνθης ἔλεγεν, εἰ τέλος ἐστὶν ἡδονὴ, τοὺς κακοὺς τοῖς ἀνθρώποις τῶν θεῶν δίδοσθαι.
Ἀκολασία δέ ἐστι, κακία τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ὃν ὀρεκτικοί γέ ἐσμεν), τοῦ περὶ τὰς ἀπολαύσεις φαύλων ἡδονῶν.
Ἀκολασίας δέ ἐστι, τὸ αἱρεῖσθαι τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἡδονῶν, τῶν βλαβερῶν καὶ αἰσχρῶν, καὶ ὑπολαμβάνειν δαιμονίως μᾶλλον τοὺς τὸ τοιούτους ἡδυαῖς ζῶντας καὶ φιλόγελως εἶναι), καὶ φιλόσκωπτον, καὶ φιλοβράδυ-

Quid enim per Minervam obsecro differunt
Mores adolescentium & imberbium,
A moribus hispidorum, & astatu provectâ?
Per Venerem, non possum amplius, Phœnicid.
Pythias, meretriciam agere vitam valeat, ne mihi occinas,
Excidi, nihil ad me, desistere volo.
Statim enim ut ingressa sum illum quæstum, amatorem habui
Militem quendam: hic usque pugnas
Referebat, ostendebat inter narrandum vulnera,
Sed nihil afferebat. munus nescio quod
A rege se acceptum dicebat, atque eadem semper
Dictitabat. Pro isto, quod dico, munere
Ductavit me toto scelestus anno gratis.
Dimisi hunc, & alterum medicum
Nanciscor: hic plurimos introducens,
Secabat, urebat, pauper erat, & carnifex.
Gravior hic altero isto mihi visus est.
Ille enim narrationes exponebat iucundas, hic verò faciebat mortuos.
Tertio copulavit me fortuna philosopho,
Barbam habenti, & pallium, & sermonem:
In manifestum incidi malum.
Nihil enim dabat: & si quid peterem respondebat,
Non bonum esse argentum. Esto malum,
Propter id da mihi, abiice: non parebat.
Nec ignem vestimento occulere possibile est, Socratis.
nec fœdum peccatum tempore.
Ignem quidem ventus, amorem autem consuetudo accendit. Eiusdem.
Diogenes irridebat eos, qui cellas promptuarias obserant vectibus, & seris & signaculis: corpus autem suum multis fenestris & ianuis aperiunt, per os, & pudenda, & aures, & oculos. Ex libris Senai.
Zenon incusabat plerosque inquiens, Cùm liceat à laboribus voluptates capere, eos è popinis potiùs petere. Zenonis.
Musonius dicebat extremæ impudentiæ esse, in subeundis vel sustinendis quidem laboribus meminisse corporis imbecillitatis, ergà voluptates autem obliuisci. Musonii.
De Euripide quidam dicebat, quòd osor mulierum esset. Et Sophocles infert, At nō in lecto. Ex libris Senai.
Cleanthes dicebat, si finis est voluptas, in malum hominibus prudentiam conferri.
Intemperantia verò est vitium partis concupiscibilis, quo appetunt frui voluptatibus illicitis. Aristotel. de virtutibus.
Intemperantia verò est, eligere perfruitionem voluptatum pernicioſarum & turpium: & existimare eos vel solos bene & fœliciter agere, qui in talibus voluptatibus vivunt: & esse amantem risus & amantem cavillorum, & studiosum faceti & lepidi In eodem.

sermonis, & in verbis leuem & in factis esse. Consequitur autem intemperantiam, perturbatio ordinis, impudentia, indecentia, luxus, socordia, negligentia, incuria, dissolutio.

Diogenes, à diis quidem, ait, sanitatem precantur: omnia autem plerique contrà quàm valetudini conducat, faciunt.

Crates visa aurea imagine Phrynes scorti Delphis erecta, exclamauit, hoc Graecorum incontinentiæ trophæum erectum est.

Æsopus ad eum qui forma malè utebatur, dixit: Quali veste amictus, malè eam exuis.

In philosophiç sermone. *Atqui intemperanter agere iam olim vitio datur, quia in ea relaxantur frena cupiditati vt libera sit vltrà quàm par sit.*

Plutarchi ex libro cõtra voluptatẽ. *Quia corpora resoluit voluptas, indies emolliens delicijs, quarum assiduus vsus tollit vigorem, relaxans vires eorum, vnde morborum et laßitudinum copia egregiè proficit, & senecta rudimenta in iuuentute praeludunt.*

*Ferè. In eodem. *Fera est mancipans sibi homines, voluptas, sed nõn fera. nam si apertè pugnaret, cito caperetur. nunc autem etiã ideo inuisa magis, quòd celat inimicitiam, induta habitum beneuolentiæ. Itaq; dupliciter auersanda, & q nocet, & quòd fallit.*

In eodem. *Iustas igitur voluptates non iam voluptates vel appellemus, vel agnoscamus, sed curas, obsequia: quæcunque verò præterea sunt omnes superuacuæ petulantiæ fuerint, et contumelia plenæ, & violentæ: quæ dum varietate blandiuntur, clam ledunt. Lex autem eadem nos nostráque teneat quæ & bruta animantia: vt cùm expleuerimus desiderium, nihil vltra appetamus, sed satietas sit rerum necessariarum voluptatibus non violentis.*

In eodem. *Num quisquã proditores laudat? at talis est voluptas. Prodit quæ virtutis sunt. Nũ qs tortores? tale est voluptatib. indulgere: torquet, quæ sunt tẽperantia. Nũ quis auaritiã? insatiabilis est vtraque. Quid huiusmodi oblectamur bestia, quæ assentando conficit?*

In eodem. *Cur nõ omnibus videntib. luxuriaris, quãdo & te adeò ipsum reueritus fugis, noctí solũ & tenebris sine testibus contumeliã & libidinem *προβάλλει. cõmittens? nemo quippe honestis actionib. caliginẽ obtẽdit, lucẽ earũ testem reformidãs. Imò totũ mundũ solẽ esse optaret, erga ea quæ præclarè agit. Vnumquodvis autem crimen nudum conspici cauet, prætexens affectus. ijs ergo amputatis, nudas intueamur voluptates: sunt ebria ad stuporem, scortantur perpetuò, dormiunt ad negocia, ciuitates negligunt, non curam gerunt parentum, non verentur leges.*

*εἰτὰ.

πλεον, καὶ ῥᾳδιουργὸν εἶ) τὸ τοῖς λόγοις καὶ τὸ τοῖς ἔργοις. Ἀκολυθεῖ δὲ τῇ ἀκολασίᾳ, ἀταξία, ἀναίδεια, ἀκοσμία, ζυφὴ, ῥᾳθυμία, ἀμέλεια, ὀλιγωρία, ἔκλυσις.

Διογένης, τοὺς μὲν τῶν Θεῶν, φησὶν, ὑγίειαν εὔχεσθαι· πολλὰ δὲ τοῖς πλέουσι πανταπᾶσι τῇ ὑγιείᾳ πρόσφορα.

Κράτης ἰδὼν χρυσῆν εἰκόνα Φρύνης τῆς ἑταίρας ἐν Δελφοῖς ἑστῶσαν, ἀνέκραγεν, ὅτι τοῦτο τῶν Ἑλλήνων ἀκρασίας τρόπαιον ἔστηκεν.

Αἴσωπος πρὸς τὸν τῷ κάλλει κακῶς χρημένον εἶπεν· ὁποίᾳ ἱματίῳ ἠμφιεσμένος κακῶς αὐτὸ ἀποδύῃ.

Καὶ μὲν τὸ γε ἀκολασαίνειν πάλαι ψέγεται, ὅτι ἀνίεται τὸ τοῦ τοιούτου ὀρεκτικὸν εἰς ἐλευθερίαν πέρα τοῦ δέοντος.

Ὅτι τὰ σώματα λύπην ἡ ἡδονὴ, καθημέραν ἐκμαλάττουσα ταῖς τρυφαῖς, ὧν ἡ συνέχεια παραιρεῖται τὸν τόνον, ἀναλαλῶσι τῷ ἰσχνῷ αὐτῶν, ἐξ ὧν ῥᾳστώνη μὲν νόσων, ῥᾳστώνη δὲ καμάτων, προμελετῶμενον δὲ τὸ * μισόπονον γῆρας.

Θηρίον ἐστὶ δουλαγωγὸν ἡδονὴ, ἀλλ' οὐκ ἄγριον. εἴθε γὰρ ὡς φανερῶς αἱ πολεμοῦσι, ταχέως ἐάλω. νῦν δὲ καὶ ταύτῃ μισητέον, ὅτι κλέπτει τὸν ἔνδρα ὑποδυομένη σῆμα εὐνοίας. ὥστε διχῇ ἀποδόκιμον, καὶ ὧν βλάπτει, καὶ ὧν ψεύδεται.

Τὰς μὲν οὖν δικαίας ἡδονὰς οὐκ ἔτ' αἰ ἡδονὰς ὅτι καλέσομεν, ὅτι ἴσμεν, ἀλλὰ χρείας. ὅσαι δὲ παύσας πᾶσι ὕβρεις πρεπταί εἰσι, πεπληρωμέναι, βιαζόμεναι, καὶ ταῖς ποικιλίαις κολακεύουσαι, λανθάνουσι βλάπτουσαι. ὁ δὲ εἰς τὰ ἡμέτερα νόμος, οὐκ ἐᾷ τὰ ἀλόγων ζώων· μὴ τὸ ἀκέσασθαι τὰς ὑπερθυμίας ὑδίτιος ὄρεξις, ἀλλὰ χόρος τοῦ ἐπιφόρτων ἀβιάστοις ἡδοναῖς.

Μή τις προσδόξας ἐπαιμίσῃ; τοιοῦτόν ἐστιν ἡδονὴ, προσδίδωσι τὰ ἀρετᾶ. μή τις βασανιστὰς; τοιοῦτόν ἐστιν ὃ ἥδεται, βασανίζει τὰ σωφρόσυνα. μή τις φυλαργυρείαν; ἀπλήρωτόν ἐστιν ἑκάτερον. τί τηλικούτῳ χαίρομεν θηρίῳ, ὃ κολακεῦον ἡμᾶς ἀναλίσκει;

Τί δ' ὑπ' αὐτῶν ὁρώντων ἀκρατὴς, ἀλλὰ φεύγεις τὸν αἰδούμενος φεύγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἀμάρτυρσι πιστεύων τοῦ ὕβρει; ὑδεὶς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος * προβάλλει, ὃ φῶς αὐτοῖς μάρτυρον αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον ἡγέσθαι, πρὸς ἃ κατορθοῖ, βούλοιτ' ἂν· ἅπασα δὲ κακία ὀρφανὸς γυμνὴ φυλάττεται, σπέρχει προσβαλλομένη τὰ πάθη. ἀποκέφαντες οὖν * αὐτὰς γυμνὰς βλέπωμεν τὰς ἡδονάς. μεθύουσιν εἰς ἀναισθησίαν, λαγνεύουσιν εἰς αἰῶνα, καθεύδουσιν εἰς ἔργα, οὐκ ὀπισθοφόντα πόλεων, ὑ φεισιθύοισι γονέων, οὐκ αἰσχύνονται νόμους.

Δου-

Δουλεύειν πάθεσι χαλεπώτερον, ἢ τυράννοις.

Ἐλεύθερον ἀνδραποδίζεται τις, τὸν παθεσι δουλεύοντα, καὶ τοῦ παθῶν κρατοῦμενον.

Χαλεπὸν ἔλεγεν εἶναι ὁ Πλάτων λύραν, τοῖς μὲν ἀκολάστοις ἀγαθὴν ἡδονὴν παρεχούσαν, τοῖς δὲ νοσοῦσιν ὑγιεινήν.

Τοὺς δυσχεροῦς δὲ φιλοσόφους εἰς μέσον ἄγοντες, οἷς οὐ δοκεῖ κατὰ φύσιν ἡδονὴ εἶναι, ἀλλ' ἐπιγίνεσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ἐλευθερία. τί ποτ' οὖν ἡ ψυχὴ ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ σώματος ἀγαθοῖς μικροτέροις οὖσι χαίρει, καὶ γαληνιᾷ, ὡς φησιν Ἐπίκουρος· ὅταν δὲ τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς μεγίστοις οὖσιν οὐ χαίρῃ; καί τοι καὶ δίδωσί μοι ἡ φύσις αἰδῶ, καὶ πολλὰ ἐρυθριῶ, ὅταν τι ἀναλέγωμαι αἰσχρὸν λέγειν. τοῦτό με ὁ κίνημα οὐκ ἐᾷ τὴν ἡδονὴν θέσθαι ἀγαθὸν, καὶ τέλος τοῦ βίου.

Οὐδεὶς ἐλεύθερος ἑαυτοῦ μὴ κρατῶν.

Διογένης οὐδὲν εὐωνότερον εἶναι μοιχοῦ διωρίζετο, τὸν ψυχὴν τῶν δραχμῆς ὠνίων ἀπολιμένα.

Διογένης ἐωθὼς ἔλεγε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἔσθειν ἕνεκα, ἀποπαύεσθαι δ' αὐτοῦ τούτου χάριν μὴ ἐθέλειν.

Κάτων ὁ πρεσβύτερος τὴν πολυτελείας καθαιρούμενος εἶπεν, ὡς χαλεπὸν ὀρθῶς λέγειν πρὸς γαστέρα, ὦτα μὴ ἔχουσαν.

Ἡ μερήσιοι ὕπνοι σώματος ὄχλησιν, ἢ ψυχῆς ἀθυμοσύνην, ἢ ἀργίαν, ἢ ἀπαιδευσίαν σημαίνουσιν.

Κάτων τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις ἔλεγεν τοῖς σπουδαίοις γίνεσθαι καταγέλαστους.

Ξυνουσία ἀποπληξίη σμικρή. ἐξέστηκε γὰρ ἀνθρώπου ἐξ ἀνθρώπου.

Ἐν Ῥώμῃ αἱ γυναῖκες μετὰ χεῖρας ἔχουσι τὸν Πλάτωνος πολιτείαν, ὅτι κοινὰς ἀξιοῖ εἶναι τὰς γυναῖκας. τοῖς γὰρ ῥήμασι πρόσεχουσι τὸν νοῦν, ἀλλ' οὐ τῇ διανοίᾳ ταύτης· ὅτι γαμεῖν κελεύων καὶ συνοικεῖν ἑνὶ μιᾷ, εἶτα κοινὰς εἶναι θέλει τὰς γυναῖκας. ἀλλ' ἐξαιρῶν τὸν ἴδιον γάμον, καὶ ἄλλό τι εἶδος γάμου εἰσφέρων. καὶ ὅλον οἱ ἄνθρωποι χαίρουσιν, ἀπολογίας τοῖς ἑαυτῶν ἁμαρτήμασι ποιούμενοι. ἐπεί τοι φιλοσοφία φησὶν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι εἰκὸς πρέπει.

Τῶν ἡδέων τὰ σωφρονέστατα γεγόμφωται μάλιστα τέρπει.

Εἴπις ὑπερβάλλοι δ' μέτρον, τὰ ὑπερτερπόμενα ἀνιαρὰ γίγνοιτο.

Μέρος μέντοι τρυφῆς καὶ μικρόπολιν καὶ τοῖς ἀφροδισίοις ἔστιν, ὅτι ποικίλων δεῖ παιδικῶν οἱ τρυφῶντες, καὶ νομίμων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρανόμων καὶ θηλειῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρρένων, ἄλλοτε ἄλλως θηρῶντες ἐρωμένους· καὶ οἷς μὲν ἕτοιμα ἔστιν οὐκ ἀρκοῦνται, ἢ ἀπανίων ἐφιέμενοι, συμπλοκὰς δ' ἀρρήτους ζητοῦντες, ἄφρ' ἅπαντα με

Seruire affectibus grauius est, quàm tyrannis. Pythagoræ.

Nequit liber esse, quisquis affectibus seruit, & affectibus regitur. Eiusdem.

Plato dicebat, difficile esse inuenire, intemperantibus quidem bonam voluptatem, agrotantibus autem salubrem. Ex libris Serani.

Molestos autem philosophos in medium producamus, quibus non videtur secundum naturam voluptas esse, sed accedere naturæ consentaneis: iustitiæ, temperantiæ, liberalitati. Quid ergo anima quidem bonis corporis existentibus minoribus gaudet, & tranquillatur, vt inquit Epicurus: suis autem bonis, quæ sunt maxima, non delectatur? Quin & natura largita est mihi verecundiam, & crebrò erubesco, cùm quid turpe dici à me puto: iste me motus nõ sinit voluptatem statuere bonum, & finem vitæ. Ex libris Epicteti

Nullus liber, qui sibi ipsi non imperat. Pythagoræ.

Diogenes nihil vilius constare adultero definiuit, qui vitam profundit ob res drachma venales.

Diogenes dicebat, homines edere vt voluptate fruantur, nolle autem desine ee m[illegible] fam ob rem.

Cato maior luxum perstringens dixit, difficile esse loqui contra ventrem, aures non habentem.

Diurni somni corporis turbationem, aut animæ mœrorem, aut pigritiam, aut imperitiam denotant. Democriti.

Cato magno studio & seriò agentes in ridiculis, dicebat grauibus viris fieri ridiculos.

Coitus est breuis apoplexia. prorumpit enim homo ex homine. Democriti.

Romæ mulieres Platonis de repub. libros circumferunt, quia communes vult esse vxores. verbis enim intentæ sunt, non sententiæ viri: nam non iubet nubere & cohabitare vnum vni, ac deinde vult communes esse vxores: sed tollens huiusmodi nuptias, ac nouam quãdam formam nuptiarum introducens. In summa homines gaudent, si suis peccatis patrocinia inueniãt. Siquidẽ philosophia docet, quòd nec digitũ porrigere abs re conueniat. Ex Epicteti memorabilibus dictis.

Ex voluptarijs ea quæ rarißimè contingũt, imprimis delectant. Eiusdem.

Si quis excedat modũ, quæ suauißima sunt, ingratißima fient. Eiusdem.

Pars quidem voluptatis non minima etiam in re venerea est, quòd varijs indigent amoribus homines voluptarij, non solùm licitis, sed etiam enormibus & nefarijs: nec fœminis tantùm, sed etiam maribus, modò hos, modò illos amores venando: paratis & obuijs non contenti sunt, sed rara cupiunt, & congressus indecẽtes quærunt: quæ omnia sanè ma- Musonii ex iis quæ de veneris tractauit.

gna crimina sunt hominis. Oportet autem illos qui nec voluptarij nimis, nec improbi sint, solam illam Venerem existimare licitam quæ in coniugio sit, & ob procreationem liberorũ fiat: quia & legitima est. quæ verò nihil aliud quàm voluptatem sectantur, iniqua & illegitima, etiã si in matrimonio sit. Coitus aũt alij qui adulterio cõmittuntur, sceleſtiſsimi: nec quicquã his tolerabiliores ij quibus vir viro miſcetur, quia contra naturã est flagitiũ. quicunq; item præter adulteriũ fiunt cum mulieribus non secundũ legem, ij vniuersi turpes sunt, vt qui peragantur per intemperantiam: Nam salua temperantia, haud quisquã poterit cum meretrice rem habere, neq; sanè libera citra nuptias, nec per louem ancillæ suæ. illegitima enim ac indecoræ tales consuetudines, & turpitudo & probrũ ingens captantibus eas sunt. Vnde nec agere palàm quicquam huiusmodi rerũ sustinet, si vel paululũ erubescere quis queat, sed occultãtes & clàm (qui non omnino sunt perditi ac dissoluti) hæc perpetrant. atqui vel conari vt lateãt quæ quis agat, est fatentis se peccare. Sic est per louẽ, inquit. At non, sicut adulter iniuria afficit virum corruptæ mulieris, sic etiã qui cum meretrice, aut aliqua non nupta consuescit, quenquam iniuria afficit. nec enim spem prolis cuiusquam perdit ille. Ego aũt id possum dicere, quòd quisquis peccat, idem & iniuria afficit statim, etiã si proximorum nullũ, at seipsum omnino, dum se peiorẽ exhibet, & magis infamem. Nã qui peccat quatenus peccat, deterior & magis infamis est. Nam vt omittatur iniuria, at intemperantiam omnino necesse est ineſſe ei qui succumbit turpi voluptati, & gaudenti contaminari perinde vt sues: qualis vel maximè est etiam is, qui cum propria ancilla cõsuetudinem habet, quod nonnulli putant vel maximè culpa carere, quòd quinis dominus ius & potestatem habere videatur agẽdi cum seruo suo pro libito. Ad hoc simpliciter dico: Si cui videtur non esse turpe, nec incõueniens dominũ suæ ancillæ miſceri, & maximè si sit vidua, reputet quale ei videatur, si hera cum seruo rem habeat. an non videretur intolerandæ res esse, non solùm si copulata viro legitimo mulier admittat seruum, sed etiam si viro carens istuc agat? At viros nemo puto dignabitur vſquam esse inferiores fœminis, nec minùs posse moderari cupiditates suas, fortiores animo imbecillioribus, superiores subditis. Multo namque præstantiores esse viros conuenit, si modo præesse mulieribus postulant. si enim appareant esse magis incontinentes & deteriores, (imperare indigni sunt.) Quod autem solius luxuriæ opus sit, herum cum ancilla congredi, quid attinet dicere, cùm sit notum?

γάλα ἐγκλήματα αἰσθήσεώς ἐστι. χρὴ δὲ τοὺς μὴ βυφῶντας, ἢ μὴ κακοὺς, μόνα μὴ ἀφροδίσια νομίζειν δίκαια τὰ ἐν γάμῳ, καὶ ὅτι γνήσιά παίδων σπερμάτια, ὅτι καὶ νόμιμά ἐστι τὰ δὲ γε ἡδονῆς θηρώμενα φιλεῖ, ἄδικα καὶ πονήρευτα, κἂν ἐν γάμῳ ᾖ. συμπλοκαὶ δὲ ἄλλαι, αἱ μὲν καὶ μοιχείαι, πονηρευόμεναι· καὶ μετεώτεραι τούτων ἔδιν αἱ τοῖς ἄῤῥεσιν τοῖς ἄῤῥεσιν, ὅπερ οὐδὲ φύσιν ὁ τόλμημα. ὅσαι δὲ μοιχείας ἐκτὸς ἔσαι τοῖς ἑτέροις εἰσὶν, ἑτερηθέαι τὸ γένεος καὶ νόμου, καὶ αὖται πᾶσαι αἰσχραί, μᾶλλον πονηρόν· δὲ ἀκόλαστοι· ὡς μετά γε σωφροσύνης, οὐκ ἂν ἑταίρας πλησιάζειν τις μοιμένοι, ὅτ' ἂν ἐλευθέρας γάμου χωρὶς, ὅτε μὰ Δία θεραπαίνης τῆς αὐτοῦ. ὃ γὰ μὴ νόμιμον μηδὲ ὠφελεῖς τ σωφρονοῦσιν τούτων, αἰσχρός τε καὶ ὄνειδος μέγα τοῖς ἀνθρώποις αἰτίας. ὅθεν οὐδὲ πορνίδιον φανερῶς οὐδεὶς ἂν ἔχοιτ' τ τοιούτων οὐδείς, κἂν ἐπ' ὀλίγον ἐρυθριᾷ οἷόστε ᾖ· ὅτι καὶ ὑπόμνημοι ἦ καὶ λάθρα, οἵγε μὴ τελέως ἀπῤῥωγότες, ζοῦται βουλόμενοι. καί τοι τό γε πορνεῖον λανθάνειν ἐφ' οἷς πορνεύει τις, ὁμολογούμενος ἁμαρτάνειν ἐστί. νὴ Δία φησὶν· ἀλλ' ἔχ, ὥσπερ ὁ μοιχεύων ἀδικεῖ τὸν ἄνδρα τ διεφθαρμένης γυναικός· οὕτως καὶ ὁ τῇ * ἑτέρᾳ συνὼν ἀδικεῖ τινα, ἢ ἐν Δί' ὁ τῇ μὴ ἐχούσῃ ἄνδρα. οὐδὲ γὰρ ἐλπίδα παίδων οὐδενὸς ἀφαιρεῖται οὗτος. ἐγὼ δὲ ἔχω μὲν λέγειν, ὡς πᾶς ὅστις ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ δήπουθεν, εἰ καὶ μηδένα τῶν πέλας, ἀλλ' αὐτόν γε πάντως, χείρονα ἀπεφαίνων καὶ ἀτιμότερον. ὁ γὰ ἁμαρτάνων, καθ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ ἀτιμότερος. ἵνα δ' ἐῶ τ ἀδικίαν, ἀλλ' ἀκόλαστόν γε πᾶσαν αἰσχύνη πάντως προσεῖναι ᾧ ἡδωμένῳ αἰσχρᾶς ἡδονῆς, καὶ χαίροντι ᾧ μολύνεσθαι ὥσπερ αἱ ὗες. οἶσθ' ἔχ ὅτι καὶ ὁ δούλην ἰδίαν πλησιάζων, ὅπερ νομίζουσί τινες μάλιστά πως εἶναι αἰτιατόν, ἐπεὶ καὶ δικαιότης πᾶς αὐτεξούσιος εἶναι δοκεῖ, ὅτι βούλεται χρῆσθαι δούλῳ ᾧ ἑαυτῷ. τοῖς τοῦτο ᾗ ἁπλῶς μοι ὁ λόγος· εἰ γὰρ τῷ δοκεῖ μὴ αἰσχρὸν, μηδὲ ἄτοπον εἶναι δούλῃ δικαίως πλησιάζειν τῇ ἑαυτοῦ, καὶ μάλιστα εἰ τύχῃ οὖσα χήρα, λογισάσθω ποῖόν τι καταφαίνεται αὐτῷ, εἰ δικαίως δούλῳ πλησιάζοι. οὐ γὰ ἂν δόξειεν εἶναι ἀνεκτόν, οὐ μόνον εἰ κεκτημένη ἄνδρα νόμιμον ἡ γυνὴ τοιοῦτο δοῦλον, ἀλλ' εἰ καὶ ἄνανδρος οὖσα τύχοι τοιαύτοις καὶ οἵοις τοὺς ἄνδρας οὐδέπω τ γυναικῶν ἀξιούσης εἶναι χείρονας, οὐδ' ἥττον δυνάσθαι ἂν ὀλιγωρίας παιδαγωγεῖν ἂν ἑαυτῆς, τοὺς ἰσχυροτέρους τ γνώμην τ ἀσθενεστέρων, τοὺς ἀρχομένους τ ἀρχόντων. πολὺ γὰ χρείττονας εἶναι τοῖς κρείττοσι καὶ τοὺς ἄνδρας, εἴπερ καὶ τοῖς ἐστάναι ἀξιοῦνται τ γυναικῶν. αὐ μὴν οἵ γε ἀκρατέστεροι φαίνονται ὄντες καὶ κακίονες. ὅπου δ' ἀκρασίας ἔργον καὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐστὶ δικαίως δούλῃ πλησιάζειν, πῶ δῆ καὶ λέγοις γοῦν μόνον γάρ.

Ἔφη

Ἔφη μὴν ὥσπλησίως τὸν ἄνδρα χρῆναι τῇ κεφαλῇ προσφέρειν ξυρὸν, ὡς ἀμπέλῳ προσφέροντα μηλίῳ, * ἢ μόνον ἀφαιρεῖν χάριν ὃ ἄχρηστον ὥστε ἱματίῳ πώγωνα, ἀλλ' εἶναί τινα καὶ φύσιν σκέπην τοῦ τῆς φύσεως ἡμῖν παρεσκευασμένου. τὸν δὲ πώγωνα καὶ σύμβολον γεγενέναι τοῦ ἄρρενος, ὥσπερ ὀρνιθί λόφον, καὶ λέοντι χαίτην. ὅθεν τῆς μὲν κόμης ἀφαιρετέον εἶναι τὸ ἐνοχλοῦν, τοῦ δὲ πώγωνος οὐδέν. οὐδὲ γὰρ ἐνοχλεῖ αὐτὸν οὐδὲν, ἕως ἂν ὑγιαίνῃ τὸ σῶμα, μὴ νόσον μή τιν' τοιαύτην νοσῇ, ἧς εἵνεκα ξυρητέον ἐστὶν ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ὑγιεινοῦ περιττῶν. ὃ γὰρ εἰρηται ἔφη τοῦ Ζήνωνος, ὅτι τούτου ἕνεκα κερτέον, ὅπως μὴ χρήσιμον τοῦ σώματος, μηδὲ ἐνοχλοῦν ἢ τοῖς μηδεμίαν ἐνέργειαν. καὶ γὰρ δὴ φύσις τὸ μὲν ἐνδεὲς μᾶλλον φαίνεται θυλακῶδες, τὸ δὲ περιττὸν ἧττον, ὅτι τε φυτὸν, καὶ ὅτι ζῷον· ὅτι δὲ τοῖς μὲν ἐνδεέσιν ἡ ἀφαίρεσις τοῦ περιττοῦ πολὺ ῥᾴων καὶ ἐπιτηδειοτέρα ἐστί. χρὴ δ' ἐφ' ἑκάτερα τὸν λογισμὸν τὸν ἀνθρώπινον τῇ φύσει βοηθοῦντα, ὡς ἂν ἀναπιμπλάναι τὰς ἐνδείας ἐφ' ὅσον οἷόν τε ἀναπληροῦν, * ἐλαττοῦντας δὲ καὶ ἀφαιρεῖν τὰς περιττότητας. ὅτι καὶ κερτέον μέντοι ἕνεκα τοῦ ἀφαιρέσεως τοῦ περιττοῦ, καὶ οὐχὶ κόσμου χάριν, ὥσπερ οἴονταί τινες, τὰ μὲν ἥβια λειαίνοντες, καὶ μιμούμενοι τοὺς ἀγενείους, ἢ νὴ Δία τοὺς ἄρτι ἠφανισκομένους· τὰ δὲ κεφαλὴν οὐχ ὁμοίως κεκοσμημένοι, διαφόρως δὲ τὰ μὲν ὄπισθεν τοῦ ὄπισθεν. καὶ γάρτοι δοκοῦσί τισι κόσμος εἶναι, πολλὴν ἀκαμψίαν ἔχει, καὶ διαφέρει οὐδὲν τῶν καλλωπισμάτων τῶν γυναικῶν. ἐκφαίνει τε γὰρ τὰ μὲν τινα μέρη πλέκουσι τῶν τριχῶν, τὰς δὲ καθιᾶσι, τὰς δ' ἑτέρωθί τινα σκιάζουσι ἐκπον, ἵνα φαίνωνται καλλίονες. οἵ τε κειρόμενοι ὥσπερ οἱ ἄνδρες δῆλοί εἰσιν διὰ ἐπιθυμίαν τοῦ φαίνεσθαι καλοὶ οἷς βούλονται ἀρέσκειν, τὰς μὲν τέλεον ἀφαιροῦντες τῶν τριχῶν, τὰς δὲ πλάττοντες ὥστε ὡς αὐ εὐσχήμονά τε εἶναι γυναιξὶ καὶ παισὶν ὑφ' ὧν ἐπαινεῖσθαι δέονται. ἤδη δέ τινες καὶ ὑφ' ὧν βαρύνεσθαι τὰς τρίχας κελεύουσι, καὶ λειαίνουσι τὰ ἥβια, σαφῶς ὅτοί γε καλλωπιζόμενοι ὑπὸ τῆς τρυφῆς καὶ ἐκτετριμμένοι πρὸς πάντας, οἵ γε αἰσχύνονται ἀνδρώδεις καὶ γυναικώδεις ὁρᾶσθαι ὄντες, ὥσπερ ἔδει φοβηθῆναι ἐξ ἀπόντος, εἰ δὴ ὦ ὄν τι ἄνδρες ἦτε. τί γὰρ δή ἐστιν αἱ τρίχες ἀνθρώποις βάρος; εἰ μὴ νὴ Δία τοῖς ὀρείοις τὰ πέρα φαίνεται αὖ εἶναι βάρος.

Τοσοῦτον ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ τὸν Πρωταγόραν ἀποδεῖξαι, πρὸς ὃν ἡρεάδ' ἡμᾶς. ἠρεάθην, εἰ μέμνησθε, ἡνίκα ἡμᾶς διήλθεις ὁμολογοῦμεν ὁπωσοῦν μηδὲν εἶναι κρεῖττον· διὰ δ' ὃ τι ἀεὶ κρατεῖ, ὅπερ αὖ ἐγὼ, καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν διῶν ἀπόντων. ὑμᾶς δ' δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλάκις κρατεῖν καὶ τὸ εἰδότος αὐτὰ ἀνθρώπου. ὅπερ δ' ἐγὼ οὐκ. οὐχ ὁμολογοῦμεν, μὴ τοῦτο ἠρεάθαι ἡμᾶς, ὦ Πρωταγόρα τε, καὶ Σώκρατες, εἰ μή ἐστι τοῦτο τὸ πάθημα

Dixit etiam perinde virum debere capiti adhibere tonſuram, vt vitis adhibemus putationem: nempe ſolùm gratia auferendi quod inutile ſit. Capillitium enim eſſe quoddam tegmen, à natura nobis ſuppeditatum capiti, vt barba mento. Barbam verò etiam ſignũ eſſe viri, tanquam gallo criſtam, & leoni iubam. Vnde coma quidem præcidenda, quæ diuexet: barba verò nihil: eam enim nihil moleſtare, dum corpus ſit ſanum, aut non eo morbo laboret, cuius gratia auferendi ſint pili. Rectè enim dictum eſt iſthuc Zenonis, quòd eadem de cauſa tondendi ſint pili, qua etiam nutriuntur, ſcilicet quatenus natura poſtulat, ne quis grauetur à coma; néve turbetur in vlla actione. Natura enim apparet magis cauere & auerſari defectum, minùs autem exceſſum, tam in plantis, quàm in animantibus: eo quòd auferre ſuperfluum, quàm quod deficit inſtaurare, multo facilius & procliuius ſit. Opus eſt autem vt in vtriſque ratio hominis naturæ opituletur, vtq; farciat defectus, quatenus licet explere: & vt auferat ſuperflua. Vnde & tondendum eſt tantùm, vt quod nimium eſt auferas: non etiam ornatus gratia, quod putant nonnulli conuenire, mentum quidem læue facientes, & imitantes imberbes, aut per Iouem modo pubeſcentes: capite autem non itidem raduntur, ſed aliter à fronte, aliterq; à tergo. Id cùm decor quidam videatur, multum habet deformitatis, neque quicquam differt à mulierum cultu, elegantiáque, hæ enim partes quaſdam capillorum plicant, alias verò demittunt rurſum, alias alio componunt modo, quo formoſiores videantur. Itidem qui ſic tondentur viri, produnt ſe quòd cupiant videri pulchri iis quibus placere ſtudent: dum pilos alios quidem omnino tollunt, alios verò fingunt eo modo quo inter mulieres & pueros videntur aſpectu pulchri, à quibus laudari quærunt. Iam etiam reperias qui eò quòd grauentur, tondantur, et radant barbam: apertè illi quidẽ fracti voluptate, & penitùs enernati: qui non verentur feminiri & mulieroſi cõſpici, quod erat quouis pacto fugiẽdum, ſi reuera viri eſſent. Quod namq; ſunt pili hominibus onus? niſi per Iouem, etiam animantibus quibuſpiam ſuas pẽnas onerie eſſe dicere velit.

Sufficiet nunc ſcientiam eſſe, quod ad eam reſponſionem ſpectat, quam ego & Protagoras veſtra eramus quæſtioni daturi. Hæc autem, ſi recordamini, erat quæſtio. Nos quidem conſenſimus, nihil ſcientia potentius eſſe: imò ſemper vbicunque adeſt voluptati, cunctisq; cæteris dominari. At vos obieciſtis voluptatem ſæpe etiam ſcienti dominari. Quod cùm vobis nequaquam daremus, ſtatim ita rogaſtis: Si hoc, ô Protagora & Socrates, non eſt à

Ex libro de tonſura.

* καὶ μόνον ἀφαιρεῖν.

* ἐλαττοῦν.

Platonis in Protagora circatione, ſcientiam eſſe quæ voluptatibus dominatur.

voluptatibus ſuperari, ſed aliud quiddam, declarate quid ſit. Hic ſi illico reſpondiſſemus inſcitiam eſſe, protinus nos riſiſſetis. Nunc autem ſi nos deridetis, etiam vos ipſos deridebitis. Ipſi enim vos paulo antè confeſti eſtis, defectu ſcientiæ aberrare illos, qui in voluptatũ & dolorum electione delinquũt. (ea verò bona ſunt et mala.) Neq; defectu ſcientiæ tantùm dixiſtis, ſed addidiſtis etiam, defectu ſcilicet ſcientiæ metiendi. Actio autem errans, & quam ſcientia non regit, vt & vos non latet, ab inſcitia prouenit. Quapropter quod dici ſolet, à voluptatibus ſuperari, extrema inſcitia eſt.

*Eiuſdem Philebo circa finem, de voluptate et prudentia, vtra eorum ſummo bono cognatior & pretiofior ſit: Et quòd voluptas in quinto ac vltimo bonorum gradu ſit.

* Socrat. Secundum quodlibet igitur horum trium, de voluptate & ſapientia iudicemus. Videndum enim, vtri vnumquodque trium cognatiùs aſſeramus. Protarchus. Num de pulchritudine, veritate, menſuraq; loqueris? Socrat. Certè. Primùm igitur veritatem ſume Protarche: cumq; ſumpſeris, adtria iam reſpice, mentem, veritatem, voluptatem: & poſtquam diu maturè conſideraueris, tibypſi reſponde, vtrum voluptas an mens veritati propinquior. Protarch. Quid diuturna meditatione opus eſt? permultum, vt arbitror, intereſt. Voluptas enim maximè omnium temeraria. fertur enim de Venereis voluptatibus, quæ ingentiſſimæ omnium æſtimantur, quòd peierantibus illis dij prorſus ignoſcunt, quaſi pueri quidam ſint, nullius intelligentiæ compotes. Mens autem aut idem eſt quod veritas, aut omnium certè ſimillima, atque veriſſima. Socrates. An poſthac menſuram illam moderationémque conſiderando reſtat, voluptásne an ſapientia eius ſit capacior? Protarchus. Id quoque quod nunc infers, exploratu facilè eſt. Reor equidem nihil voluptate eiúsque exultatione immoderatius inueniri poſſe, nihil contrà, mente & ſcientia moderatius. Socrates. Præclarè, veruntamen tertium quoque reſponde. Mens ne pulchritudinis magis eſt particeps, an ipſa voluptas? Quidve pulchrius? an mens voluptate, an contra? Protarchus. Mentem quidem & ſapientiam, ô Socrates, nemo vnquam, aut reuera, aut falsò deformem vel vidit, vel aliquo pacto cogitauit, aut fuiſſe vnquam, aut eſſe, aut deinde futuram. Socrates. Rectè. Protarchus. Si quem verò voluptates præſertim maximas proſequentem aduertimus, vel quòd ridicula, vel quòd obſcœna ſint, ipſi quidem erubeſcimus, atque celamus, noctis tenebris talia concedentes, quaſi ſint diurni luminis indigna conſpectu. Socrates. Cunctis igitur, ô Protarche, & per nuncios & voce præſenti declarato, quòd voluptatis poſſeſſio neque primum eſt, neque ſecundum bonum: Sed primum circa

ἡδονῆς ἡ πᾶσα θεσις, ἀλλά τί ποτ' ὄντ', καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατὲ εἶναι), εἶπετε ἡμῖν. εἰ μὲν οὖν τότε ἐγὼ τοῖς ὑμῖν εἴπομεν ὅτι ἀμαθία, κατεγελᾶτε αὖ ἡμῶν· νῦν δὲ αὖ ἡμῶν καταγελᾶτε, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καταγελάσεσθε. καὶ γὰρ ὑμεῖς ὡμολογήκατε βραχέσιν ἐνδεῖν ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν τῶν ἡδονῶν αἵρεσιν καὶ λυπῶν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας (ταῦτα δέ ἐστιν ἀγαθά τε καὶ κακά) καὶ μόνον βραχέσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὃ περὶ ἔστιν ἐπὶ ὡμολογήκατε ὅτι μεδηπικῆς. ἡ δ' ἐξαμαρτανομένη περὶ ταῦτα αὖ βραχέσιν, ἴσως πᾶν τοὐναντίον ὅτι ἀμαθία περὶ τέτραπται. ὥστε τοῦτ' ἔστι ὃ ἡδονῆς ἥττω εἶναι), ἀμαθία ἡ μεγίστη.

Σωκρ. Καθ' ἓν ἕκαστον τοίνυν τῶν τριῶν, περὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν νοῦν κρίνωμεν. δεῖ γὰρ ἰδεῖν, πότερα μᾶλλον ξυγγενὲς ἕκαστον αὐτῶν ἀποφαινώμεθα. Πρώταρχος. καλλιᾶς καὶ ἀληθείας καὶ μετριότητος περὶ λέγεις; Σωκ. Ναί. περὶ τοῦτον δὲ γε ἀληθείας λαβὲ ὦ Πρώταρχε καὶ λαβόμενος βλέψας εἰς τρία, νοῦν καὶ ἀλήθειαν καὶ ἡδονήν, πολὺν βραχὺν χρόνον, ἀπόκριναι σαυτῷ, πότερον ἡδονὴ ξυγγενέστερον ἢ νοῦς ἀληθείᾳ. Πρώτ. τὸ δὲ χρόνου δεῖ πολὺν γὰρ οἶμαι σκέμμα φέρεται. ἡδονὴ μὲν γὰρ ἀπάντων ἀναισχυντέστατον. ὡς δὲ λέγεις, καὶ οἱ παῖς παῖδες καὶ τὰ ἀφροδίσια, αἰ δὴ μέγιστα δοκοῦσιν εἶναι), καὶ ὃ βδελυρὸν συγγνώμῃ εἴληφε παρὰ θεῶν· ὡς, καθάπερ παίδων, τῷ ἡδονῶν ἰσχὺν οὐδὲν τοῦ ὀλίγιστον κεκτημένων. ἰσχὺς δὲ ἥτις τοῦτον καὶ ἀληθέστατόν ἐστιν, ἢ πάντων ὁμοιότατοί τε καὶ ἀληθέστατον. Σωκρ. ἴσχω ὃ μὴ τοῦτο τὴν μετριότητα ὡς ὕπως σκέψαι, πότερον ἡδονὴ φρονήσεως, ἢ φρόνησις ἡδονῆς πλείω κέκτηται. Πρώτ. ὑπόσκεπτόν γε καὶ τοῦτον σκέψιν προσδέεσθαι. εἴμαι γὰρ ἡδονῆς μὲν καὶ πειρατείας οὐδὲν τῶν ὄντων πέφυκος ἀμείνονι ὑρῆναί τινα· ἰσχὺν δὲ καὶ ὑπερβάλλουσαν ἐμμενέστερον ὑδὲ αὖ ἕν ποτε. Σωκράτ. καλῶς εἴρηκας. ὅμως δὲ ἔπι λέγε ὃ τοίτον· ἰσχὺς ἡμῖν κάλλους μετείληφε πλέον, ἢ ὃ τῆς ἡδονῆς ἧμος, ὥστε τοῦτ' ἔστι) καλλίω ἰσχὺν ἡδονῆς, ἢ τἀναντίον; Πρώτ. ἆρ' οὖν φρόνησιν μὲν καὶ νοῦν, ὦ Σώκρατες, οὐδεὶς πώποτε οὐθ' ὕπαρ, οὐτ' ὄναρ αἰσχρὸν, οὔτε εἶδεν, οὔτε ἐπενόησεν οὐδαμῇ οὐδαμῶς, οὔτε γιγνόμενον, οὔτε ὂν τα, οὔτ' ἐσόμενον. Σωκράτ. ὀρθῶς. Πρώτ. ἡδονὰς δὲ γέ που, καὶ ταύτας ἀεδὸν τὰς μεγίστας, ὅταν ἴδωμεν ἡδόμενοι ὀπινοῦν, ἢ ὃ γελοιότατον ἐπ' αὐταῖς, ἢ ὃ πάντως αἴσχιστον ἐπόμενον ὁρῶντες, αὐτοί τε αἰσχυνόμεθα, καὶ ἀφανίζοντες κρύπτομεν ὅτι μάλιστα, ἰσχὺν πάντα τὰ τοιαῦτα διδόντες, ὡς φῶς ὑ δέον ὁρᾶν αὐτά. Σωκράτ. πάντη δὴ φὴσις, ὦ Πρώταρχε, τοῦτό τε ἀγέλων πέμπων, καὶ παρῶσι φράζων, ὡς ἡδονὴ κτῆμα οὐκ ἔστι πρῶτον, ὑδὲ αὖ δεύτερον· ἀλλὰ πρῶτον μὲν περὶ

μέτρον,

μέτρον, καὶ τὸ μέτριον καὶ καίριον, καὶ πάντα ὁπόσα τοιαῦτα χρὴ νομίζειν τινὰ ἀίδιον εἰρῆσθαι φύσιν. Πρώτ. Φαίνεται οὕτω σὺν τοῖς πρὸ λεχθεῖσιν. Σωκρ. δεύτερον μὲν οὖν τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλεον, καὶ ἱκανὸν, καὶ πάντα ὁπόσα τῆς γενέσεως ταύτης αὖ ἐστιν. Πρώτ. ἔοικε γοῦν. Σωκρ. Τὸ τοίνυν τρίτον, ὡς ἐγὼ μαντεύομαι, νοῦν καὶ φρόνησιν τινὰς, οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις. Πρώτ. ἴσως. Σωκρ. ἆρ' οὖν τὰ τέταρτα, ἃ τῆς ψυχῆς ἔλεγεν αὐτὸς, ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας, καὶ δόξας ὀρθὰς λεχθείσας, ταῦτ' ἐστὶ τὰ τοῖς τοῖσι τέταρτα; εἰ γὰρ τῷ ἀγαθῷ γένεσι μᾶλλον, ἢ τῆς ἡδονῆς ξυγγενῆ. Πρώτ. τάχ' ἄν. Σωκρ. πέμπτας τοίνυν ἂς ἡδονὰς ἔλεγεν, ἀλύπους ὀνομάσαντες, καθαρὰς ἐπονομάσαντες, τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἐπιστήμας, ταῖς δὲ αἰσθήσεσιν ἑπομένας. Πρώτ. ἴσως. Σωκρ. ἕκτη δ' ἐν γενεᾷ (φησὶν Ὀρφεὺς) καταπαύσατε κόσμον ἀοιδῆς. ἀπαρκεῖ δὴ καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος τὸ ἕκτον καταπεπαυκέναι τοῦτο κρίσει.

Ἔστι δὲ ὁ μὲν ὕπνος νεώτερος καὶ μᾶλλον θεὸς δαίμων, εὔπλαστος, καὶ ῥᾴδιος ἀποφυγεῖν· ὁ δὲ ἕτερος ἐστὶ πολιὸς, καὶ γέρων, τὸ τοῖς προσώποις τῶν ἀνθρώπων μάλιστα ἐμπεφυκὼς, ἄπιστος καὶ ἀποδρᾶναι τοῦτο δὲ δαίμονος ἔργῶδες ἐστὶν ἀπαλλαγῆναι, ὅταν ἅπαξ παρῇ. ὅτι γὰρ λόγοις προσέχειν δύναται, ὅτι ἀκούειν τὸ σύμπαν δύναται· κωφὸς γάρ ἐστιν ὅτ' ἂν δεικνύων αὐτῷ ἐμφανίσῃς τι αἰ. τυφλὸς γάρ ἐστιν.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ,

Λόγος λθ'.

Σωφροσύνη καὶ ἐγκράτεια πῶς διαφέρουσι, εἴρηται ἤδη ἐν τοῖς περὶ σωφροσύνης.

Περὶ ψόγου ἀφροδίτης ἕτεροι ἔσαι λόγοι ἴδιοι.

ΖΗΝ αἰσχρὸν αἰσχρῶς, τοὺς καλοὺς πιφυκόσιν.
ὁ γὰρ δίκαιον αἴδρα γλυκαῖον φρένας
τέρπειν, ὅπου μὴ καὶ δίκαια τέρψεται.
Γαστρὸς δὲ πυρῶ πᾶσαν ἰσίαν κρατεῖν,
μόνη γὰρ ὧν πέπονθεν οὐκ ἔχει χάριν,
ἀεὶ δὲ τῷ δέοντος ἐνδεῖται πλέον.
ὅσπις δὲ μὴ γαστρὸς κρατεῖν ἐπίσταται,
οὗτος τὰ πλείω τῶν κακῶν ἔχει κακά.
Ἡ χιλία καὶ πολλὰ χωρεῖ, κώλιγα.
Γαστέρα μισοῦσι θεοὶ, καὶ βρώματα γαστρός.
εἵνεκα γὰρ τούτων σωφροσύνη λύεται.
Καλὸν μὲν γυναῖκα μικρὸν ἔχειν νόον· εἰ δ' ἄρ' ἀνάγκη,
ἁρσενικὴ φιλότης μή ποτε σε χλοιέοι.
Θηλυτέρας φιλέειν, ὀλίγον κακὸν, ἵνεκα καίνας
κουριδίας ἄρρας πόντια δίδωκε φύσις.

mensuram, & moderatum, & opportunum, & quæcunq; talia sempiternã quandam naturam sortita esse putare decet. Protar. Apparet vtiq; ex ijs quæ modo sunt dicta. Socrates. Secundum deinde circa commensuratum & pulchrum, perfectum atq; sufficiens, & quotcunq; huius ordinis sunt. Protarchus. Videtur. Socrates. Tertium, vt ipse vaticinor, si mentem sapientiamq; posueris, haud procul à veritate discedes. Protarch. Fortè. Socrates. Quarta verò sunt quæ ipsius animæ propria posuimus, scientiæ et artes, opinionesq; rectæ. quæ ideo tribus illis statim succedunt, quia bono sunt quàm voluptati cognatiora. Protarchus. Forsitan. Socrates. Quinto loco pone voluptates eas, quas expertes molestiæ definimus, quas puras nominabamus animæ ipsius scientias, sensus autem sequentes. Prot. Fortassis. Soc. In sexta verò progenie, inquit Orpheus, cantilenæ ornatũ finite. Nostra quoq; oratio in sexto iudicio finire videtur.

Est autem somnus alter quidẽ iunior et puerilis Deus, facilis persuasu ac declinatu: alter autem canus & senex, grandæuis hominibus potissimùm innatus, pertinax & inexorabilis. Ab hoc Deo difficile est liberari, si semel aduenerit. neq; enim verbis quicquam attendit, neq; audire omnino potest: surdus quippe est. neq; rursum ostendendo ei quicquam demonstraueris, & oculis subiecteris: quippe cùm cæcus sit. Euclidis.

DE CONTINENTIA ET SOBRIETATE, Sermo XXXIX. Ex Io. Stobæo.

Temperantia & Continentia quid differant, dictum est suprà in sermone de Temperantia.

De vituperatione Veneris alius erit sermo proprius.

TVrpe est honesto loco natis turpiter viuere: Quippe non decet animi generosi virum Gaudys non licitis delectarier. Sophoclis.

Ventrem modis omnibus refrenare conabetur, Quandoquidem solus beneficijs acceptis ingratus est, Semperq; plura sibi iniuste postulat. Charetis.

Quicunq; verò modum imperare ventri nescit, Hic plura mala malis coacernat. Incerti.

Venter & multorũ capax est, & paucorum. Ventrem Deus odit, ventriq; epulas. Palladæ.

Propter ista enim temperantia soluitur. Agathij.

Bonum est quidem, animum à nuptijs alienum habere. Si tamen opus fuerit, Nunquam te masculus amor turbet.

Mulieres amare, modicum malum est, quoniam illis Venereas conuersationes veneranda dedit natura.

Aspice bruterum genus animalium. Haud enim illorum
Natura leges coniugij spernit:
Sed viro fœmina iungitur. Miseri autem
Viri, sibi nubunt inuicem.

Sophoclis. *Inhonesta factu, ne dictu quidem honesta sunt.*

Quicunq; verò philosophicis se dedunt laboribus,
Addiscunt per vitam compescere ventrem.
Videlicet frugalitas est magistra
Sapientium optimorum & consiliorum.

Euripidis. * ἴσχνια δὲ μή ποτ' ὀτυχῶν. *Nunquam sibi potestatem nactus,*
Turpes amores popularium persequitor:
Quia ferrum, variasq; vindictas sibi parat,
Quisquis bonorum, etsi pauperum, dedecore liberos notauerit.

Pythagoræ. *Nil egregium comparatur, quod non continentia labor præcesserit.*

Homines quorũ concinnus est & compositus animi habitus, facilè cum diuersis ingenijs conuersans, imperare ac parère vicissim nõ impatitus, mores & studia sequuntur à voluptatibus abstinendi, imperandiq; cupiditatibus. Quod omnino enitendum est, vt quicquid infrene ac immoderatum voluptates nobis iniecerint, omnibus modis exterminetur.

Phocioni filius plura solito obsonia coemerat, itaq; comminatus est, si plura (inquit) quàm solebam, per incontinentiam fortè ingurgitaro, tu mihi pœnas lues.

Ex Simonis epistola ad Aristippum. *Famis atq; sitis non oblinisci oportet. Multum enim potest apud sobrietatis ac prudentiæ studiosos.*

Pythagoræ. *Continentiam tibi vt robur ingens opesq; parato.*

Pythagoras admonebat, Ne sæpe homo ab homine: hoc enigmate, frequentis venereorum vsu interdicens.

* πάντως. Apollonij ad Eidomenen. *Commendamus frugalitatem, non quòd tanti res viles ac minimè sumptuosas faciamus, sed vt hoc pacto animi magnitudinem augeamus.*

Eiusdem ad familiares. *Ne me facilè alios monere putaueris: ego enim mazæ vtens, alioq; consimili victu, ista vobis consulo.*

Diogenes panem album nactus, & peram cibarium eiecit, hunc versum proloquens: Hospes tyrannis è via decedito.

Socratis. *In festo quodam Athenis, ostentandi causa, Alcibiades multa dona Socrati transmisit. Admirata Xanthippe magnificentiam, maritum vt acciperet, roganit. Ad quam ille: Imò detrectando munera, cum ambitiosa viri ostentatione certabimus.*

Aristippi. *Moderatur voluptati, non qui penitus abstinet, sed qui hoc modo vtitur,*

δέρκεο τῶν ἀλόγων ζώων ἦθος. ἐν γὰρ ἐκείνων
φύσις ἀτιμάζει θέσμια συζυγίης.
ἄρσην γὰρ θήλεα σεμνὰ πέπαται. οἱ δ' ἀγενεῖοι
ἄνδρες ἐς ἀλλήλους ξείνον ἄγονται γάμον.
Ἀλλ' ἐν γὰρ αὐδᾷν ἔασ', ἃ μηδὲ δρᾶν καλά.
ὅσοι δὲ φιλοσοφοῦντες σκληραθοῦσι π,
ἐγκρατῶς ὑπάρχειν τῷ βίῳ γαστρὸς κρατεῖν.
διδάσκαλος γὰρ ἔσται ἡ σύντιλλα σοφῶν,
καὶ τῶν ἀείσων γίνεται βουλευμάτων.
* Εὐσχία δὲ μή ποτ' ἐντυχὼν τέκνον
αἰσχρῶς ἔρωτας δημοτῶν διώκοντα.
ὃ καὶ σίδηρον, ἀγχόνας τ' ἐφέλκεται,
χρηστῶν πενήτων ἐν τις αἰσχύνη τέκνα.

Παντὸς καλοῦ κτήματος πόνος προηγεῖται, ὁ κατ' ἐγκράτειαν.

Τί δαί, τοῖς αἰθέσποις χρωμένοις ἐμμελῶς καὶ δι-
άρμοστον ἕξιν, πρός τε τὰς ἀφροδισιαστικὰς ὁρμὰς δυσκι-
νήτον, ἀρχή τε καὶ ἀρχεσθαι δυναμένῳ, τὸ μὲν πρὸ τῶν
προσηκόντων τὰ τοιαῦτα δ' ἔπεται τὰ ἔθη καὶ τὰ ὁπιτηδεύ-
ματα, πρός τε ἐγκράτειαν ἡδονῶν, καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν
τῶν ἐπιθυμιῶν. ἀλλὰ δεῖ δὴ τῶν ἡδονῶν ὅ ἀκόλαστον
ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ ἄμεσον ἐξορίζειν.

Φωκίωνι ὁ παῖς πλείω τῶν εἰωθότων ὄψων ἐπρίατο.
ὁ δὲ, οἰμώξῃ, ἔφη, ἐὰν τὸ φαγεῖν πλείω ὁπιφαγεῖν
σοι δασκύζῃς.

Μέμνησο μὴν τοι λιμοῦ καὶ δίψης. ταῦτα γὰρ δυνάσ-
μεγάλα τοῖς σωφρονεῖν διώκουσι.

Ῥώμην μεγίστην ἡγοῦ πλοῦτον, τὴν ἐγκράτειαν κτῆσαι.

Πυθαγόρας παρῄνει, μὴ πυκνὰ τὸν αὐτὸν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ μὴ δεῖν συνεχῶς ἀφροδισιάζειν αἰτιώμενος.

Ἐζηλώσαμεν τὴν αὐτάρκειαν, οὐχ ὅπως τοῖς ὀψοτε-
λέσι καὶ λιτοῖς * πρόσφορα χρώμεθα, ἀλλ' ὅπως θαρρῶ-
μεν πρὸς αὐτά.

Μηδέν με δόξῃς ῥᾳδίως ἀνῆσθαι. αὐτὸς γὰρ
ὑπὲρ τῆς μάζης, καὶ τῆς ἀνέσεως τῆς ἀκολούθου τούτῃ διά-
της ὤν, τοιαῦτα ὑμῖν παρεγγυῶ.

Ὁ Διογένης καθεζόμενος λαβὼν ἄρτον, ἐξέβαλε τῆς
πήρας τὸν αὐθημερινόν, εἰπών· ὦ ξένε τυράννοις ἐκ ποδῶν
μεθίστασο.

Ἑορτῆς ὔσης ποτὲ τοῖς Ἀθηναίοις, ἐφιλοτιμήσα-
το ὁ Ἀλκιβιάδης δῶρα πολλὰ πέμψας τῷ Σωκράτει.
τῆς δὲ Ξανθίππης καὶ πλαγιάσης, καὶ τὸν Σωκράτην
λαβεῖν αὐτὰ ἀξιούσης, ἔφη· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τῇ τοῦ Ἀλκι-
βιάδου φιλοτιμίᾳ προσαξόμεθα, μὴ λαβεῖν τὰ πεμ-
φθέντα αὐτῷ φιλοτιμησάμενοι.

Κρατεῖ ἡδονῆς, οὐχ ὁ ἀπεχόμενος, ἀλλ' ὁ χρώμενος
μὲν, μὴ

μὴ, μὴ τοῦ ἐκφερόμενος δι' ὧν αὐτὸς ἢ γεὼς ἢ ἵππου, ἀλλ' ὁ μὴ χρώμενος, ἀλλ' ὁ μετάγων ὅποι βούλεται.

Περικλῆς Σοφοκλέους καλὸν παῖδα δεικνύοντος ἑαυτῷ· ὦ Σοφόκλεις, εἶπε, τὸν σώφρονα στρατηγὸν, οὐ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ.

Ὅταν τὴν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσου, μὴ συναρπάζῃ σε τὸ χρῆμα· ἀλλὰ ἀναβαλλέσθω σε ὁ πρᾶγμα, καὶ μικρὸν ἀναβολὴν αὐτὸς πρὸ σαυτοῦ λάβε. εἶτα διασκοπήσας τὴν φαντασίαν, καθ' ἃς ἔχεις χρόνους, μνήσθητι ἀμφοτέρων τῶν χρόνων, καθ' ὧν ἀπολαύσας μὲν τῆς ἡδονῆς † ἀπλήρωτος μετανοήσεις, καὶ λοιδορήσεις σαυτόν· ἀπεχόμενος δὲ χαρεῖς, καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸν ἑαυτόν. ἐὰν δὲ δόκησίν φαίνηται ἄψασθαι τοῦ πράγματος, μέμνησο ἵνα σου μὴ κρατήσῃ ὃ προσκλύσει αὐτὸ καὶ ἀναγάγῃ, ἀλλὰ πειρῶ κρατεῖν τῶν ἰδίων.

Δεῖ τὸν μὲν φεύγοντα τὸν λογισμὸν ἀεὶ τῶν ἐπιθυμιῶν κρείττω παρεῖσθαι ποιεῖν.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τίνι τῶν ἀνθρώπων ἀμφέρει, εἶπε· καλόσουσι μὲν λοιποὶ ζῶσιν, ἵν' ἐθίσωσιν. αὐτὸς δὲ ἐθίσω, ἵνα ζῶ.

Χάρις τῇ μακαρίᾳ φύσει, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα ἐποίησεν εὐπόριστα· τὰ δὲ δυσπόριστα, οὐκ ἀναγκαῖα.

Εἰ βούλῃ πλούσιόν τινα ποιῆσαι, μὴ χρημάτων προστίθει, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀφαίρει.

Ἐγκράτεια δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν κατέχουσι τῷ * λογισμῷ τὰς ἐπιθυμίας ὁρμώσας ἐπὶ τὰς φαύλας ἡδονάς.

Ἐγκράτειάς δέ ἐστι δύνασθαι κατασχεῖν τῷ λογισμῷ τὴν ἐπιθυμίαν, ὁρμῶσαν ἐπὶ φαύλας ἀπολαύσεις ἡδονῶν, καὶ ὃ καρτερεῖν, καὶ ὃ ὑπομονητικὸν εἶναι τῆς πρὸς * φύσιν εὐδείας τε καὶ λύπης.

Ξενοκράτης, εἴ ποτε † σάμινον οἴνου ἀποίξειεν, ἔφθανεν ὁ οἶνος ξεπόμενος πρὶν ἀναλωθῆναι. καὶ τὰ ὄψα δὲ πολλάκις ἤδη ἀπέρριψεν. ἔνθεν καὶ ἡ παροιμία, ὃ Ξενοκράτους τυρίον, ἐπὶ τῶν ἐπὶ πολὺ παραμενόντων, καὶ μὴ ταχέως ἀναλισκομένων.

Εὐγνώμων, ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει.

Τεθνάναι πολλῷ κρεῖττον, ἢ δι' ἀκρασίαν τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι.

Σωκράτης ἐγκράτειαν, ὃ κρατεῖν τῆς ἐν τοῖς σώμασιν ἡδονῆς, ἔφη.

Χρύσιππος ὁ Σολεὺς ἐποίησε τὸν βίον οὐκ πάνυ ὀλίγων Κλεάνθους δέ, καὶ ἀπὸ ἐλαττόνων.

Ἐπίκουρος ὁ Γαργήττιος κέκραγε λέγων· ᾧ ὀλίγον

ut non abripiatur cum ipsa. Vt nauis & equo moderatur, haud qui non vtitur, sed qui quò libuerit, ducit.

Pericles, Sophocle formosum puerum sibi ostendente: ô Sophocles, dixit, oportet frugi imperatorem non manus modo, sed oculos quoq; continere secum.

Cùm aliqua voluptatis animum phantasia subierit, obseruandum est id quod in omnibus, ne statim abreptum te præcipitem des: Negocium te expectet, tuq; tecum aliquantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inspectam secundum præscripta tibi præcepta examinato. Venias autem tibi in mentem vtrunque tempus, & hoc quo voluptati victus, postquam ei satisfeceris, nihil tibi reliqui quàm pœnitentiam, & tua aduersus te conuicia habebis: & illud, quo cùm abstinueris, gaudebis, atq; temet laudabis. Quòd si tamen voluptati locum dare opportunum tibi videatur, fac ne in transuersum eius suauitate ac lenocinijs agaris, quin habenis semper fortiter vtere. Epicteri, ex Enchiridio.

† ἀπλήρωτος.

Perpetuum hoc esse debet sapientis institutum, vt rationem cupiditatum dominam constituat. Demosthenis.

Socrates rogatus, quónam à cæteris hominibus differret, respondit: Alij quidem viuunt, vt edant: ego edo, vt viuam.

Gratia est habenda naturæ beatæ, quæ necessaria parabilia fecerit: difficilia autem paratu, non necessaria. Epicuri.

Si quem volueris diuitem efficere, non est quod augeas opes, sed minuas cupiditates. Eiusdem.

* τῷ λογισμῷ.

Continentiæ partem cupidam in malas voluptates ruentem refrenat.

Continentiæ autem est, posse cohibere ratione cupiditatem, ferentem ad malas delectationes & voluptates, & pati, & tolerare naturæ indigentiam & agritudinem.

* φύσιν. † σαμίνιον. Prouetbium.

Xenocrates, si quando vini cadum releuisset, in vappam conuertebatur, antequam consumeretur. Sæpe & obsonia pridiana iam corrupta eiecit. Hinc natum est diuerbium, Xenocratis caseolus, de rebus diu durantibus, quæ non facilè absumuntur.

Bene composito est animo, qui de rebus absentibus non tristatur, præsentibus autem lætatur. Democriti.

Satius est mori, quàm per incontinentiam animum obnubilare. Pythagoræ.

Socrates continentiam à corporis illecebris temperantiam vocabat.

Chrysippus Solensis admodum paucis vinebat: Cleanthes etiam pauciorib⁹. Ælianus in varia historia.

Epicurus Gargettius exclamabat: Cui parum

non satis est, nihil sufficere potest. idem aiebat; cum quolibet se de felicitate certaturum, dummodo mazam & aquam haberet.

Socrates interrogatus, quo quis pacto opulentus euaderet, Si cupiditatũ fuerit inops, respondit.

Quòd si bonum ac honestum hominibus continentia est, consideremus vtrum introduxerit ad eam talia dicens: O viri, si bello nobis indicto eligere hominem velimus, per quem nostram salutem, ac aduersariorum conflictum consequuturi sumus, num illum eligemus, qui gulæ, veneri, vino & somno seruit, qui laborem perferre non possit? At quo pacto cùm talis ille sit, aut nos saluos facere, aut hostes nostros vincere possit? Si autem ab hac vita migraturi, velimus testamento cuiquam filios educandos, aut filias virgines conseruandas, aut custodiendam pecuniam relinquere, num hominem incontinentem arbitrabimur aptum ad hæc esse? Seruo verò non continenti commendabimus pecudes, ærarium, aut cuiusquam operis curam? Ministrum autem talem, aut emptorem, gratis etiam nobis datum, accipiemus? Quòd si nec seruũ incontinentem habere prodest, multò magis de nobis ipsis ne tales fiamus conabimur. Non enim vt iniusti, cùm aliorum pecuniam arripiant, sibi ipsis diuitias accumulant: sic incontinens cæteris nocet, sibi ipsi prodest: verùm cæteris etiam, sibi ipsi multo plus nocet. siquidem perniciosissimum est, non modo suam domum destruere, sed non minùs corpus ac animam propriam. In conuersatione verò, quis volet cum ipso conuersari, qui cibo ac potu, ac meretricibus potiùs quàm amicis affectus sit? Nonne quemuis oportet cùm continentiam sciat virtutis fundamentum esse, hanc primam in animam deponere? Quis nanque sine ista aut quicquam disceret bonum, aut exercitatione perciperet? Aut quis voluptarius, non omni turpitudine corpus animamq; suam polluet? Mihi enim videtur optabile esse libero viro, nec seruum talem habere. Quòd si ipsemet huiusmodi seruiat voluptatibus, deprecari Deos oportet, vt bonos dominos consequi possit. Hoc enim modo duntaxat talis homo seruari potest.

Ibidem paulo pòst. An ignoras edentem auidè minimè epulis indigere, quique cum auiditate bibat, minimè potum exquisitum absentem desiderare. At vestibus quicunque diuersis vtuntur, frigoris & æstus causa mutant, calceisque pedes induunt, ne propter ea quæ pedes offendunt, ambulare impediantur. Dic igitur quæso, quando me comprehendisti, aut frigoris causa plus cæteris domi manentem, aut æstus gratia

Xenophon libro 1. de dictis & factis Socratis.

οὐκ ἰσχυνόν, τούτῳ γε σὺν ἰσχαλέον. ἔλεγε δ' ἑτοίμως ἔχειν, καὶ * ὃ δὴ ὑφ' δὐδαιμονίας * δεῖ ἀγωνίζεσθαι, μάζαν ἔχοντι καὶ ὕδωρ.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις πλούσιος εἴη τῶν ἐπιθυμιῶν, ἔφη, εἰ πένης.

Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλόν τι κἀγαθὸν αἱρεῖται τιμᾶσθαι, σκοπῶμεν, εἰ * πη προσοίσεται λέγων εἰς τοῦτον τὸν τρόπον· ὦ ἄνδρες, εἰ πολέμιος ἡμῖν ἡμῶν βουλοίμεθα ἐλέσθαι ἄνδρα, ὑφ' ὃν μάλιστα αὐτοὶ μὲν σῳζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἆρ' ἔστιν ὅτου ἂν αἱρεθείημεν ἧττον ὑγιαίνοντες, ἢ οἶνον, ἢ ἀφροδισίων, ἢ πόνου, ἢ ὕπνου τοῦτον αἱρούμεθα; καὶ πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον, ἢ ἡμᾶς σῶσαι, ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι; εἰ δὲ ὅτι τελευτῇ τὸν βίον μέλλοιμεν, βουλοίμεθά τῳ ὅτου ἐπιτρέψαι, ἢ παῖδας ἄρρενας παιδοῦσαι, ἢ θυγατέρας παρθένους ἀσφαλέως φυλάξαι, ἢ χρήματα ἀσφαλῶσαι, ἆρ' ἀξιοῦμεν εἰς τοῦτο ἀνησαίμεθ' ἄν τὸν ἀκρατῆ; δούλῳ δὲ ἀκρατεῖ ὅτου ἐπιτρέψαιμεν ἄν, ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργων ὅτου σασίαι; ἆρ' ἄχθονται δὲ καὶ ἀγοράσαντες τὸν τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν ὠνεῖσθαι; ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἄν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον ἡγεῖσθαι; καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἁρπαγίμους χρήματα, ἑαυτοῖς δοκοῦσι πλουτίζειν· οὕτως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δὲ ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτῷ δὲ πολὺ κακουργότερος. εἴ γε κακουργότατον ὄντι μὴ μόνον τὸν οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ὁ σωφροσύνης δὲ, τίς ἂν ἡδείη τῷ τοιούτῳ ὁμιλεῖν, ἢ τῷ ὄψῳ, καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις; καὶ τὰς πόρνας ἀγαπῶντα μᾶλλον, ἢ τοὺς ἑταίρους; ἆρά γε χρὴ πρῶτα ἄνδρα κτησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κτῆσιν, ταύτην πρώτην ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; ἢ γὰρ ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τις ἀγαθόν, ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς ὁρᾷ ἂν τὰς ἡδονὰς δουλεύων, αἰσχρῶς ἀσχολούμενος καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νὴ τὸν Ἥφαιστον, ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ δίκην ἂν μὴ τυχεῖν δούλων τοιούτων. δουλεύοντι δὲ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, ἱκετευτέον τοὺς θεοὺς διαπαντὸς ἀγαθῶν τυχεῖν. οὕτω γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σωθείη.

Οὐκ οἶσθ' ὅτι ὁ μὲν ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου δεῖται· ὁ δὲ ἥδιστα πίνων, ἥκιστα τοῦ μὴ παρόντος ὀπτοῦ ποτοῦ; τὰ γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι, ψύχους καὶ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλονται· καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ ἀφῇ τὰ λυποῦντα τοὺς πόδας κωλύῃ πορεύεσθαι. ἤδη σοῦ πότε ἤσθου ἐμέ, ἢ ἀφῇ ψύχους μᾶλλόν τι ἔνδον μένοντα, ἢ ἀφὴ θάλπους

μαχό-

μαχόμενόν τῳ τῶν ἐχθρῶν ἢ ἀμφὶ ὀλιγίων τοὺς πόδας ὑβαδίζοντα ὅπως αὐ βάλωμεν; οὐκ οἶδ' ὅτι οἱ φύσει ἀθλητέσατοι, τῷ σώματι μελετήσαντες, τῶν ἰσχυροτάτων ἀμελησάντων χρείττους τε γίνονται τούτοις ἃ αὐ μελετήσουσι, καὶ ῥᾴων αὐτὰ φέρουσιν; * ἐὰν δὲ ἢ φίλοις, ἢ πόλει ὠφελεῖν δέῃ, ποτέρῳ πλέον χρὴ τούτων ὀφείλειν μελεᾶσθαι, τῷ ὡς ἐγὼ νῦν, ἢ τῷ ὡς σὺ μαλακίζῃ διαπονεῖσθαι; πρὸς δὲ ποτέρους αὖ ῥᾷον, ὁ μὴ δυνάμενος αὐτὸς πολυτελοῦς διαίτης ζῆν, ἢ ὃς ὁ παρὼν ἀρχήν; οὐκ πολιορκητέον δὲ ποτέρους αὖ ἧττον, ὁ τῷ χαλεπωτάτων ὀργὴν δεόμενος, ἢ ὁ τοῖς ῥᾳστοις ῥᾳστως ἐντυγχάνειν ἀρκούντως χρώμενος; ἔοικας ὦ Ἀντιφῶν τὴν δ' εὐδαιμονίαν οὐ μόνον εὐφυΐᾳ τῇ πολυτελεῖ εἶναι. ἐγὼ δὲ νομίζω, ὃ μὴ μάλιστος δέεσθαι, θεῖον εἶναι· ὃ δὲ ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου. καὶ ὃ μὲν θεῖον κέκτηται· ὃ δ' ἐγγυτάτω τοῦ θείου, ἐγγυτάτω τοῦ κρατίστου.

Βρυάζω τῷ χῷ ὃ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος. ἡγοῦμαι δὲ τὰ ἐκ πολυτελείας ἡδονὰς, οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἕπεσθαι ταύταις δυσχερῆ.

Τότε χρείαν ἔχομεν τῆς ἡδονῆς, ὅταν ὦμεν τοῦ μὴ παρεῖναι αὐτὴν ἀγωμεν. ὅταν δὲ τοῦτο μὴ πάσχωμεν, οὐ διὰ ταῦτα καλοῦντες, τότε μάλιστα χρείαν ἡ ἡδονῆς. οὐ γὰρ ἡ τῆς φύσεως ἡδονὴ τὴν ἀδικίαν ποιεῖ ἔχωθεν, ἀλλ' ἡ περὶ τὰς κενὰς δόξας ὄρεξις.

Πλάττων πολλάκις δίψῶν, οὐκ τοῦ φρέατος αἰτιῶμαι τὸ ὕδωρ, καὶ ἔξέχει, καλοῦσιν τὴν ἐπιθυμίαν.

Ἐπίκουρος ἐρωτηθεὶς, πῶς αὖ τις πλουτήσειεν; οὐ τοῖς ὅσι περιοῦσι, ἔφη, τῆς δὲ χρείας τὰ πολλὰ περιτέμνων.

Τῶν ἡδέων τὰ ἀνανιώτατα γιγνόμενα, μάλιστα τέρπει.

Εἴ τις ὑπερβάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερπέστατα ἀτερπέστατα αὖ γίγνοιτο.

Ἄνδρος οὐχ ὁ τῶν πολεμίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδέων * κρείττων.

Γνώμης αἱρὸς ἀείσου ἀπόδειξις ἥδε· μὴ ὅπῃ τῳ σπέρεσθαι ἑαυτὸν νομίζειν γεγονέναι, μηδὲ ἐν τούτῳ τὴν ζωὴν ἡγεῖσθαι, μούνῳ δὲ αὐτοῦ τῷ ζῴῳ ἕνεκα αἱ ὧραι τοῖς ζῴοις νομίζειν διῃρῆσθαι.

Ἐγκράτεια, ἡγοῦμαι ἀγαθὸν. πρὸς γὰρ ὑγείαν αὐτῷ ξυμμάχεται, καὶ σωφροσύνῃ ἐς ψυχὴν τίκτει. σωφροσύνη δὲ ἀσφαλέστατον, καὶ ἄδολον, καὶ βίον εἰρηναῖον ψυχῇ παρασκευάζει.

Περὶ δὲ ξυφῆς εἰώθει μὲν πολλάκις λέγειν, καὶ πάνυ ἐντεταμένως, ὡς ὑπὲρ μικροῦ πράγματος, ὑσὶ εἰς μικρὰ ἀξιοφέρεσθαι. ἔφετο γὰρ ἀρχὴν καὶ καταβολὴν τοῦ

pro umbra cum aliquo contendentem, aut propter pedum dolorem non prodire quocunq; vellem? Nonne certò tenes, naturam corporis imbecilles, exercitatione fortiores ad ea quæ meditantur, effici, ac facilius sustinere, quàm illos qui corpore fortissimi, inexercitati tamen sunt? Cur igitur & me non opinaris per exercitationem omnia posse sustinere facilius, te non exercitato? Propterea si quid amicis aut ciuitati prodesse oporteat, viri plus ocij ad hæc procurandæ erit? an illi, qui vt ego affectus sum: an illis qui, vt tibi beatum videtur. sic viuat? Ad rem autem militarem, virum qui sine sumptuoso victu viuere non possit: an ille cui satis est omne quod contigit, aptior iudicabitur? Aut vtrùm ille citius expugnabitur, qui rarò & sumptuosis indigeat: an qui mediocriter vtatur etiam communibus? Videris ô Antipho. felicitatem delicijs et diuitijs applicare. Ego autem, nullis indigere rebus, dijs appropriatum esse duco: minimis, illorũ qui quam proximi superis sint: & deos quidem optimos omnibus: qui verò dijs appropinquant, proximos optimo existere.

* Hi circiter 15. versus intercacent in Halenti.

Turget mihi præ voluptate corpusculum. Aqua & pane vtor, ad sumptuosas voluptates expuo, non tam ipsarum causa, quàm sequentium ipsas incommodorum. Epicuri.

Tum egemus voluptate, cùm eam abesse dolemus. Cum verò nõ ita afficimur, in tranquillo cõpositoq; sensu constituti, nihil nobis voluptate opus est. Porrò non naturalis voluptas aliquid damni extrinsecus nobis accersit: sed quæ intra nos est vanæ opinionis appetitio, ea verè ladit. Eiusdem.

Plato sapius sitiebat laborans, è puteo hauriebat aquam, iterumq; effundebat, vt ita cupiditatẽ castigaret.

Epicurus cùm quæreretur, qua quis arte ditesceret: Non si præsentibus adiecerit, respõdit, sed vsum ac necessitatem sibi persuasam circumciderit.

Dulcium quæ rarissima sunt, maximè delectant. Democriti.

Si quis modum excesserit, iucundissima quæq; iniucundissima sient. * κρατῶν.

Fortis est, non tantùm hostium, sed & voluptatum victor.

Optimè constituti animi hoc argumentum est, non adepulandum se natum existimare, neque in eo vitam reponere: sed viuendi tantùm gratia nobis alimenta dari iudicare. Eusebij.

Continentia et corporis bonũ est, ad secundã valetudinẽ ipsum promouẽs: et in anima tẽperantiam parit, quæ quidẽ virtus tranquilla, serenam, et compositam animæ vitam adornat. Eiusdem.

De victu frequenter solebat diligente ac seria oratione disputare, vt de nõ parvo negocio, nec parui momẽti. Sentiebat etenim cõtinẽtiã circa Musonij in libro de alimento.

cibum & potum, initium & tanquam fundamentum ad rectè sapiendum existere. Cùm igitur aliquando alia dicendi argumenta, in quibus plerunque versabatur, omisisset, ita loqui incœpit: Omnino præferendum esse, vt vilis precy victum sumptuoso, ita parabilem exquisito, & homini familiarem, ei qui talis non esset, vt ferino. Familiaria autem nobis esse, qua terra fundit, siue frumentacei generis, siue alia ad rectè nutriendum idonea: item qua ab animalibus non occidendis, sed aliter iuuantibus, sumuntur. Rursus horum maximè apta, quibus in promptu citra ignem vti liceat: hæc enim paratu facilima esse, vt plantarum fructus, quædam olera, lac, caseus, faui: non reyctenda tamen quædam, quamuis ignem requirant, vt frumentacea & oleracea nonnulla, cuncta enim ista homini familiaria esse. Ex carnibus autem alimentum, ferinum asserebat, & bestijs conuenientius. Hoc quoque grauius esse dicebat, cogitandi, sapiendiq; impedimentum, impuros vapores parere, qui animam obnubilent: quamobrem ingenio tardiores fieri, qui huiusmodi victu affatim vtantur. Hominem verò decere, qui terrestrium omnium dijs præcipuè cognatus sit, similimo quoq; ipsis modo ali. Dys sufficere exhalationes à terris & aquis elatas: cui nos similimum alimentum sumemus, si quod purissimum leuissimumq; fuerit, elegerimus: ita fore, vt anima nostra pura & sicca euadat, qualis videlicet, optima sapientissimaq; in omnibus habetur. quemadmodum Heraclito videtur, dicenti: Vt lux sicca, sic anima sapientissima, optimáque. Istud sanè miserum est, quòd etiam brutis animalibus deteriores circa victum simus. Siquidem bestiæ, etiamsi vehementi cupidine ceu flagello victæ ad pabula ferantur, non tamen aut facinora improba, aut vlla artificia in victu affectant: quin obuys quibusq; contenta, solum repletionem, nihil vlterius quærunt. At nos artes varias, inuentáque noua meditamur, quibus ciborum potuúmque voluptatem gulæ blandiendo edulcemus. Vsque adeò delicatum est, & inglutiei deditum nostrum seculum, vt sicut Musicæ, & medicinalis artis: ita etiam culinariæ extent commentarij, qui gulam delicys titillare docent, sanitati nocent. Hinc fit, vt qui ferculis deliciantur, longè minùs salubri valetudine fruantur. Sunt aliqui delicatuli, picam expertis mulieribus non dissimiles. nam & ipsi, veluti illæ, familiarissimos cibos fastidiunt, ore ventriculi corrupto. Itaque, vt ferrum inutile acie noua semper eget: similiter & illorum stomachi inter edendum, acus nunquam

σωφρονῆ τὸ), τὸ δὲ σιτίοις καὶ ποτοῖς ἐγκράτειαν. ἅπαξ δέ ποτε τῶν λόγων ἀφέλκοντος λόγον, ὃς ἐκαίετο διεξιέναι τινὰ δὲ τινὰ εἶπεν· ὡς χρὴ καθάπερ τὸ βίοτον τῆς παλυτελοῦς τροφῆς τοῦ εὐπόριστον τῆς δυσπορίας, ὕτω καὶ τὸ σύμφυλον αἰθέρα· τοιοῦτον δὲ τὸ σύμφυλον ἡμῖν, τὸ ἐκ τῶν φυομένων ἐκ γῆς, ὅσα τε σιτώδη ἔστα, καὶ ὅσα μὴ τοιαῦτα ἔστα δυνάμενα θρέψαι *καλῶς τὸν αἰθέρα καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ζώων οὐκ ἀναρμοδίων, μᾶλλον δὲ χρησιμευόντων. τούτων δὲ τῶν βρωμάτων ὀπτὰ μὲν διότατα, οἷς ἀνθρώπῳ χρῆσθαι ὑπάρχοι, δίχα πυρός, ἐπεὶ καὶ ἑτοιμότατα· οἷα δὴ τὰ τε ὡραῖα, καὶ τῶν λαχάνων ἔνια, καὶ γάλα, καὶ †τυρὸν, καὶ κνεῖα· καὶ ὅσα μὲν τοι δεῖται πυρός, ἢ σιτώδη, ἢ λαχανώδη ἔστα, καὶ ταῦτ' ἀκαὶ ἀεπιτήδεια, μηδὲ σύμφυλα αἰθέρα πάντα. τὸ μὲν τοι χρεώδη θρέψαι, ἧκιστα ἐγκαταλιπεῖν ἀπέφαινε, καὶ τοῖς ἀγρίοις ζώοις προσφορώτερον. εἰ) δὲ ταῦτα ἔλεγε καὶ βαρυτέρους, καὶ τὸ νοῆσαι καὶ φρονῆσαι ἐμποδίζειν. τὸ γὰρ αἱματῶδες ἀπ' αὐτῶν ὁλοκαθιέναι ὅσαν, ὀπτοποιεῖν τὴν ψυχήν. παχὺ γὰρ βεβαιότερος φαίνεσθαι τὸν ἀφρόνιμον τοὺς πλείονι ταύτῃ χρωμένους. δεῖν δὲ τὸν αἰθέρα, ὥσπερ συγγενέστατον τοῖς θεοῖς τῶν ὑπηλίων ὄντα, ὅτι ὁμοιότατα θρέφεσθαι τοῖς θεοῖς. ἐκείνοις μὲν οὖν ἀρκεῖν τοὺς ἀπὸ γῆς καὶ ὕδατος αἰαφερομένους ἀτμούς. ἡμᾶς δὲ ὁμοιότατον ταύτῃ προσφέρεσθαι θρέψει αὖ εἶη, εἰ τὸ καθαρώτατον καὶ καθαρώτατον προσφερόμεθα· ὕτω δὴ αὖ καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὑπάρχειν καθαρόν τε, καὶ ξηρόν, ὁποῖα ὄσα ἀρίστη καὶ σοφωτάτη, * εἰς πᾶν, καθάπερ Ἡρακλείτῳ δοκεῖ λέγοντι, ὅτως * αὖ γῆ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη νοῦ δὲ, ἔφη, πολὺ χείρονι ἡμεῖς τῶν ἀλόγων ζώων θρεφόμεθα. τὰ μὲν γὰρ, εἰ καὶ σφόδρα τῇ ὀπτῇ θυμίᾳ ὥσπερ μάστιγί τινι ἐλαυνόμενα φέρεται προς τὸ θρέψαι, ὅμως ὅ γε πάντων ἀρχὴν τὰ βρώματα καὶ τὸ τεχνεύσαι ἀπήλλακται, ἀρκούμενα τοῖς παρατυχοῦσι, καὶ πλησμονὴν θηρώμενα μόνον, προσωτέρω δὲ οὐδέν. ἡμεῖς δὲ τέχνας καὶ μηχανὰς ποικίλας ὀπτανοῦμεν, ὥστε τὴν ἡδονὴν τοῦ θρέψαι ἐφηδύνειν, καὶ τὸ κατάπαυσιν κολακεύειν μᾶλλον. εἰς ὅτον δὲ προσελήλυθεν ἡμῖν λιχνεία, καὶ ὀψοφαγία, ὥστε καθάπερ μουσικὴ καὶ ἰατρικὴ, ὕτω καὶ μαγειρικὴ παιδεύειν τινὲς συγγράμματα, ἃ τὸ μὲν ἡδονὴν, καὶ πάνυ αὖξει τὸ ὦ φάρυγξ, τὸ δὲ ὑγίειαν διαφθείρει. πολὺ τοῦ κάκιον διακειμένους ὁρᾶν ὅτι τὰ σώματα τοὺς περὶ τὰ βρώματα δυσωπῶντας· ὧν εἰσιν ἔνιοι καὶ πλήσιοι τὸ κιθώσαις γυναιξί. καὶ γὰρ ὅτοι, καθάπερ σκῆναι, τὰ στομαχήσαντα τὸ βρωμᾶν διαχειρίσασι, καὶ τοὺς στομάχους διεφθαρμένους ἔχουσιν. ὅθεν ὥσπερ ὁ ἀχρεῖος σίδηρος συνεχῶς δεῖται τομοῦσιος, ὕτω καὶ οἱ ἐκείνων στόμαχοι εἰ ὦ ἐαθῆν συνεχῶς τομῶ-

μῦσθαι

* ἀναπαῦσι.

† τυρῶν.

* ἡ.

* αὖ γῆ ξηρὴ

μᾶλλον ἡδύνοιτο, ἢ ὅταν ἄκρατος, ἢ ὅταν ὄξος, ἢ ὅταν βρώματός τινος σφοδροῦ. Ἀλλ' ὅμως ὁ Λάκων τοιοῦτος, ὃς ἰδών τινα, ὡς ἐδαιμόνισε αὐτὸν ἐρυθρίᾳ τε πλόνων καὶ πολυτελῶν, ὑπὸ δυσφημίας ἀναπόμενον φαγεῖν αὐτὸ, καὶ φάσκοντα μὴ δύεσθαι· Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, καὶ γυπὸς δύομαι καὶ τράγου. Ζήνων δέ γε ὁ Κιτιεὺς, ὑγιαίνοντα ἄρτον δεῖν ἡδυσμένον μᾶλλον ἐσθίειν ἀπεφαίνετο, ἀλλ' ἐπεὶ ὁ θεραπεύων ἰατρὸς ἐκέλευεν αὐτὸν φαγεῖν νεοττὸν ἀφεψητὸν, οὐκ ἀναχόμενος, ὡς Μάνην, ἔφη, μὴ θεραπεύειν ἄξιον γὰρ οἶμαι, μηδὲν μᾶλλον ἀκρατέστερον ἐν τῇ θεραπείᾳ γίνεσθαι αὐτὸν, ἢ τὸν δούλων τινὰ νοσοῦντα. * καὶ γὰρ οἱ τοῖς θεραπεύεσθαι δυνάμενοι, δίχα τοῦ ἡδυσμένα λαμβάνειν πολυτελέστερον, δύνασθαι ἂν καὶ ἡμᾶς. δεῖν δὲ μηδαμῶς τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, δούλου μηδενὸς ἕνεκα μαλακώτερον. διὸ καὶ ὁ Ζήνων εἰκότως ἄξιον ἐλάμβανε τὸν πολυτελῆ ἐν τῇ δίαιτῃ, καὶ μηδὲν ἐπ' ὀλίγοις ἐνδιδόναι τοῖς δὲ τοιοῦτον ἐπεὶ καὶ ὁ ἐνδοὺς ἅπαξ, τοσοῦτον ἐλθοὶ ἂν ὅπου πλήσειν, ἅτε τὴν ἡδονὴν πολλῷ ἐχούσης αὔξησιν ἔν τε πόμασι καὶ βρώμασι. Ταῦτα μὲν τότε καιρόν τινα ἔδοξεν ἡμῖν εἰπεῖν περὶ δίαιτης, ὧν εἰώθει λέγειν ἐκάστοτε.

Διαίτην δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα, ἣ χρώμενος ἄν τις, εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι, καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσαι τοσαύτης δαπάνης. ὅτου γὰρ αὐτάρκης ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἴ τις ὅτου ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. σίτου μὲν γὰρ τοσούτου ἐχρῆτο, ὅσου ἡδέως ἤσθιε. καὶ ὅτι τούτου ὅτου παρεσκευασμένος ἦν, ὥστε τὴν ὀψοφαγίαν τοῦ σίτου, ὄψον αὐτῷ εἶναι. ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ, διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῶν. εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐλθὼν ἐθελήσειε πιεῖν ὅτι δεῖπνον, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι τὸν κληθέντα ἐμπεσεῖν, τοῦτο ῥᾳδίως πάνυ ἐφυλάττετο· τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν, συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πειθόντα μὴ πείθοντας ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας πίνειν. καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλὰς, καὶ ψυχὰς, ταῦτα ἔφη εἶναι. οἴεσθαι δ', ἔφη, ὅτι σκώπτων, καὶ τὸν Κίρκην ὡς ποιεῖν τοιούτοις πολλοῖς δυσπίστους. τὴν δ' Ὀδυσσέα Ἑρμοῦ τε συμβουλεύοντος, καὶ αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, καὶ ἀποχρώμενον δὲ ὑπὲρ τὸν κληθέντα τοῖς τοιούτοις ἄπεσι, διὰ ταῦτα ὑφηγεῖσθαι αὐτῶν. τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν, ἅμα σπουδάζων. ἀφροδισίων δὲ παρόντων τοῖς καλοῖς ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι. ὑγιὲς γὰρ, ἔφη, ῥᾴδιον εἶναι τοῖς τοιούτοις ἀπόμενον σωφρονεῖν.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα καλὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς νομίζεις εἶναι καὶ οἰκίαν καὶ πολὺ κτῆμα, ἐλευθερίαν, ὡς οἷόν τε μάλιστα, ἔφη; ὅστις οὖν ἄρχεται τοῦ τῶν σώματος ἡδονῶν, καὶ ἃ ταῦτας μὴ δύναται

non postulant, sine mero, sine aceto, sine acerbo aliquo condimento. Quantum ab istis differebat Laconille, qui cùm conspexisset quendam preciosam aniculam sibi appositam prafastidio renuere: At mihi, dixit, etiam vultur & hircus sapiunt. Ita enim Zeno Citiensis ne per morbum quidem cibo magis delicioso fruendum opinatus est. Igitur medico columbinum pullum consulente, ipse consilij impatiens, non secus quàm Manem, si agrotaret, curari se inssit. Nimirum volebat, non se mollius tractandum, quàm agrum aliquem servum. Si enim absque sumptuosis alimentis recuperare sanitatem servi possunt, quid idem nobis futurum prohiberet? Sanè indignum est, virum bonũ ullo se seruo molliorem praestare. Quamobrem meritò Zenon lautelas magno redemptas caueri consulnit, & ne parum quidem ipsis indulgere: loco enim semel dato cupiditatis, in immensum crescit: & hoc sibi peculiare habet ciborum atque potuum luxuria, vt semel cœpta, magis magisq; augeatur. Hactum ille de victus frugalitate, prater sermonum suorum consuetudinem, velut noua dicere nobis est visus.

Tali autem modo viuendi corpus ac animam castiganit, quo quisquam vsus, nisi quid diuinum impedist, facilimè atque securè degat, tantóque sumptu non careat. Tam enim paucis vtebatur, vt nescio si quis tam modicum laboraret, qui non posset lucrari, quæ Socrati satis essent. Cibo nanque tam parcè vtebatur, vt iucundè comederet: atque ad illum ita ibat paratus, vt pro obsonio sibi esset cupiditas comedendi. Potus verò omnis erat ei gratus, propterea quòd nunquam bibebat, nisi sitiret. Si quando verò in conuiuium conuocatus voluisset ire, à quo difficillimum plurimis cauere est, praterquam deceat saturari, facilimè ipse ab illo cauebat: Qui verò hoc facere non poterant, his consulebat abstinere ab illis, quæ persuadent non famescendo comedere, neque sitiendo bibere. Hæc enim esse aiebat, quæ ventribus, capitibus, atque animis noceant. Arbitrari autem iocando dicebat, idcirco sues homines effectos à Circe, quoniam multis talibus ipsos nutrinerit: Vlyssem autem partim Mercurij consilio, partim abstinentia sua, suem factum non fuisse: huiuscemodi de his serio simul ac ioco dicebat. De rebus verò Venereis superandis, admonebat à pulchris abstinere vehementer. Non enim esse facilè aiebat, cùm tales homo tangat, modestum esse.

Xenophontis lib. 1. de dictis & factis Socratis.

Dic mihi, inquit, ô Euthydeme, putásne bonã magnamq; possessionem homini atq; ciuitati libertatẽ esse? Maximã, inquit. Quicunq; igitur corporeis seruit libidinibus, & ob eas nequit,

Eiusdem lib. 4. de dictis & factis Socrat.

quæ sint optima, exequi, putásne tu hunc esse liberum? Minimè, inquit. Fortassis homine libero dignum videtur tibi, posse agere quæcunq; bona sint: deinde habere, qui interpellant huiusmodi facere, seruile quippiam deputas? Omnino, inquit, puto. Omnino igitur tibi videntur incontinentes, etiam non liberi esse? Per Iouem, ait, & meritò. Vtrum incontinentes videntur tibi prohiberi ea facere quæ honesta sunt, an & cogi ea facere quæ turpia? Non minùs hæc mihi videntur cogi agere, quàm & illa prohiberi. Quales tu dominos putas, qui bona prohibent, & turpia cogunt? Hercle quàm pessimos. Seruitutem quam tu putas esse pessimam? Ego, inquit ille, hanc quæ apud pessimos dominos feratur. Pessimam igitur seruitutem incontinentes seruiunt? Mihi, ait, videtur. Sapientiam verò maximum bonum, nónne tibi videtur ab hominibus auferendo, contrariam in partem eos concitare incontinentia? Nanque prohibens attendere, & ea discere, quæ profutura sint, eos attrahit ad voluptates: & cùm pluries bona malaque discernant, illa abstersis peiora pro melioribus eligunt. Fit quidem, inquit. Castitatem atque moderantiam cui nam dicemus minùs conuenire, quàm incontinenti? Ipsa enim moderantia, atque incontinentia, opera contraria sunt. Fateor, inquit. Putas ne, inquit, earum rerum studia, quibus vacare in primis oportebat, aliunde magis, quàm ab incontinentia impediri? Minimè verò. At quod pro vtilibus, quæ lædant efficit vt eligas: quodq; vt in horum studio perseueres, illa negligas suadeat, cogatq; ea facere quæ immodesta sint, putásne homini hoc dari peius posse? Nihil. Continentiam igitur contrariorum verisimile est causam hominibus esse, quàm incontinentiam? Vehementer, inquit. Causam, inquit, contrariorum verisimile est optimam esse? Est quidem, inquit. Videtur igitur ô Euthydeme, ait, optimum omnium esse continentia. Meritò, ô Socrates. Illud autem, ô Euthydeme, consideraſti ne vnquam? Quid nam? inquit. Quoniam, ait, & ad voluptates, ad quas sola homines videtur ducere incontinentia, ipsa quidem non potest perducere: continentia verò, maiores efficit voluptates. Quid ita? inquit. Quemadmodum, inquit, incontinentia non famem, non sitim aduentare permittens, neque Veneris desiderium, neque vigilias, per quæ sola voluptuosè edere, bibere, Venere vti, quiescere, atque dormire possit, prohibet necessarijs, & continuis voluptatibus perfrui: sic contrà, cùm sola continentia desiderari ista faciat, sola etiam perfrui rectè voluptatibus fa-

ὁ λυτικώτερον.

ᾧ τἀγαθὰ πράττειν, τοῦτον καὶ εὐδαίμονα εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ τὸν ἐγκρατῆ τοῦτον ἀγαθὸν εἶναι; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ἐλεύθερον; Ἔγωγε, ἔφη. Τί δέ; τὸν ἐγκρατῆ ἄρχειν ἑαυτοῦ δοκεῖ σοι; Ἔμοιγε, ἔφη. Τί δέ; τὸν ἀκρατῆ ἄρχειν ἑαυτοῦ δοκεῖ σοι; Οὐ μὰ τὸν Δί' ἔγωγε, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ἄρχοντα ἑαυτοῦ τὸν ἀκρατῆ ἐλεύθερον εἶναι δοκεῖ σοι; Οὐ μὰ τὸν Δί' οὐκ ἔμοιγε, ἔφη. Ἆρ' οὖν τὸν ἐγκρατῆ ἐλεύθερον ἡγῇ; Ἔγωγε, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ἐπιστήμονα ἡγῇ; Ἔγωγε, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ἐπιστήμονα ἡγῇ τὸν ἀκρατῆ; Οὐ μὰ τὸν Δί' ἔγωγε, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ἐπιστήμονα ἡγῇ τὸν ἐγκρατῆ

νοις. πάντα πᾶσιν, ἔφη, δηλονότι λέγεις. ἀλλὰ μᾶλλον τῶν μαθόντων τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ ἅ δεῖ μελετᾶν καὶ τούτων τίνος, δι' ὧν ἄν τις καὶ ὃ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσαιτο, καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσαιτο, καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο, καὶ ἐχθροὺς κρατήσαιεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλειά, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγισται γίγνονται· οἱ μὲν γὰρ ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι, τοιοῦτοι δὲ αὐτοὶ· οἱ δὲ ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. ὧν γὰρ ἂν ἥκιστα φήσαιμεν τοῦ τοιούτων τοιοῦτόν τινα εἶναι, ἢ ᾧ ἥκιστα ἔξεστι ζῶντα πράττειν, κατέχομαι ὑπὸ τοῦ ἀσυδαίζειν ἐν ταῖς ἐμπαθεστάταις ἡδοναῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἥττονι τοῦ ἁβρὰ τὰ σώματος ἡδυόντων, παμπόνηρον εὐδαιμονίας ἀρετὴν εἶναι. τί γὰρ διαφέρει, ὦ Εὐθύδημε, ἀνδρὸς ἀκρατοῦς ἐπὶ τὰ * ἀκρατισάτω; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κρείττω μὴ σκοπεῖ, τὰ ἥδιστα δὲ ἐκ παντὸς ζητεῖ ποιεῖν, τί αὖ διαφέρει τοῦ ἀφρονεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κρείττω τοῦ πράγματος, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγεσθαι, καὶ τὰ μὲν τὰ μὲν ἀγαθὰ πράττεσθαι, τοῦ δὲ κακοῦ ἀπέχεσθαι. καὶ ὅπως, ἔφη, ἀεὶ σοὶ τε καὶ ὑμῖν εὐδαιμονεστάτους ἄνδρας γίγνεσθαι, καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομάζεσθαι ἐκ τοῦ συνιόντας καὶ ἡμᾶς βουλεύεσθαι διαλέγοντας καὶ μὴ τὰ πράγματα.

ΠΕΡΙ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑΣ, Λόγος μ'.

Πλοῦτον καὶ πενίαν μή μοι δῶς κύριε· σύνταξον δέ μοι τὰ δέοντα, καὶ τὰ αὐτάρκη, ἵνα μὴ πλησθεὶς ψεύδης γένωμαι, καὶ εἴπω· τίς με ὁρᾷ; ἢ πτωχεύσας κλέψω, καὶ ὁμόσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Κρεῖσσον μικρὰ μετὰ φόβου κυρίου, ἢ μεγάλοι θησαυροὶ μετὰ ἀσεβείας.

Ἀρχὴ ζωῆς ἀνθρώπου, ἄρτος καὶ ὕδωρ, καὶ ἱμάτιον καλύπτον ἀχημοσυνίαν αὐτοῦ.

Σοφὸς ἀνὴρ ἀρκεῖται τοῖς ὀλίγοις.

Ζωὴ αὐταρκείας ἐργάτου γλυκαίνεται.

Ὑπὲρ ὑγείας ὅπου ἐντέρων μετείων.

Εἶπεν ὁ κύριος· μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.

Ἔστι γὰρ πειρασμὸς μέγας ἡ ἀνέσεσθαι μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.

Ἐγὼ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.

cis. *Vera profectò narras, inquit. Atqui, ait, dicere quæ honesta & bona sunt, inq; studijs rerum earum versari, per quæ suum quisq; corpus bene regat, et propriam domum bene gubernet, amicisq; atq; patriæ fiat utilis, & inimicos superet, à quibus non solùm utilitates, sed & voluptates quoq; maximè capiatur, his omnibus cõtinentes perfruuntur, cùm quæ diximus, faciant: incontinentes verò in nullo participãt. Cui nanq; minùs hæc dicemus conuenire, quàm illi cui minimè licet hæc agere, dum propinquis tenetur voluptatibus? Atqui Euthydemus: Videris mihi ô Socrates dicere, homini voluptatibus seruienti, nullam vnquam virtutem conuenire. Quid enim interest, ait, ô Euthydeme, inter hominem incontinentem, et belluam? Nam quicunq; ea quæ optima non sint, cogitat, voluptuosa verò omnibus quæritmodis exequi, quid à pecudibus differt? Solis igitur continentibus licet ea cogitare quæ optima sunt, & dicere ac facere, ac rerum quidem discrimina secundum genera disgregare, bona eligere, mala secludere, quo optimi atq; fœliciſsimi reddantur, & bonorum docti ratiocinatores. Nam & aiebat recta dissererе dici, quòd in vnũ consultantes conueniant, rerũ genera discernentes, seligentesq;.*

* ἀναπισάτω.

DE VIRTVTE QVA QVIS rebus suis contentus est, Sermo XL.

Vide etiam Sermonem sequentem.

Ex Antonio & Maximo.

NEc diuitias, nec paupertatem mihi dederis Domine: sed mihi cõstitue quæ decet, quæq; satis sint, vt ne implet us mẽdax fiam, ac dicam, Quis me videt? aut in paupertatem redactus furer, & diuinum nomen iurem. Solomonis 30.

Præstat parua portio cum timore domini, Prouer. 16.
quàm magni thesauri cum impietate.

Principium vitæ hominis panis & aqua, Sirach 29.
& vestis turpitudinem eius operiens.

Vir sapiens paucis contentus est. Sirach.

Vita quæ seipsa contenta est, in operario dul- Sirach 40.
cis & iucunda erit.

Somnus sanitatis in intestinis moderatis. Sirach 31.

Dixit dominus, ne solliciti sitis pro vita ve- Matth. 6.
stra quid comedatis, neque pro corpore vestro quid induatis.

Est autem quæstus magnus pietas cum ani- 1. Tim. 6.
mo sua sorte contento. Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus: sed habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti erimus.

Ego didici ijs quæ mihi adsunt, contentus es- Philip. 4.
se: noui & in humilitate viuere, noui & in rerum magna copia versari: in omnibus rebus institutus sum, & saturari & esurire, & copia vti & inopia: omnia possum per Christum qui me corroborat.

Basilij. *Facultas quæ gubernat corpus animalis, frugalem & simplicem alimoniam facilè cõcoquit, & partibus nutriendis assimilat: sumptuosis verò & variis edulijs onerata, et impotens tandem ea superare, varia morborum genera producit.*

Theologi. *Honestè panca habere maius & pretiosius est, quàm multa inhonestè.*

Chrysostomus. *Dives est, nõ qui multa possidet, sed qui non multis indiget.*

Ad vsum & necessitatem, non ad voluptatem, vitæ modus datus est: depositio igitur supernacanco, quod necessarium est tantùm amplectamur.

Qui se superiores respicit, nunquam videre potest quàm dives sit. Verùm oportet sua sorte contentum esse, & Deo gratias habere.

Sobria frugalitas & alimentum est, & voluptas, & sanitas: nimium verò noxa, & fastidium, & morbus.

Christus inquit: Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis: Nos verò inuertimus ordinem, & quærimus terram, & bona terrena, quare nec hæc habemus, nec illa.

Nili. *Bonum est intra fines necessitatis manere, & omnibus viribus contendere ne transcendamus illos. Nam si quis vel modicum per cupiditatem ad vitæ delicias deflexerit, nullus deinceps quo minùs pergat coercere potest.*

Modus possessionis est necessitas corporis, quem transire immodestia est, non amplius necessitas. Vt enim tunica ad corporis modulum aptata, vsui est & ornamento: quæ autem vndique diffluit, & pedibus implicatur, & humi trahitur indecorè, ad omnem actionem impedimento est: sic possessio quæ vsum necessarium corporis excedit, virtutem impedit, multumq; abys qui rerum naturam scrutantur, vituperatur & condemnatur.

† περιῤῥέων.

Clementis. *Sobrietatis & mediocritatis amatores, luxum & sumptus profusiores tanquam animi & corporis morbum deuitant.*

Rerum necessariarum possessio & vsus, non qualitatem habet noxiam, sed quæ modum transit quantitatem.

Philonis. † al. ἀταράξιον. *Vir bonus & paucis egens, in mortis & naturæ mortalis confinio quodam est. Nam indiget quidem, propter mortale corpus: sed non multis, propter animum immortalitatis appetentem.*

Quasi ad viam vitæ non magni pretij viaticum, sed quod est magis necessarium componito.

Alexander. *Cùm quidam ex numero amicorum, qui summè benevoli videbantur, ei diceret, Ci-*

Ἡ οἰκονομοῦσα τὸ ζῶον δύναμις αὐτάρκειαν μὲν τὴν λιτὴν ῥᾳδίως κατεργάσατο, καὶ ᾠκείωσε τῷ διαφορήσει· πολυτέλειαι δὲ καὶ ποικιλίαι βρωμάτων παραλαβοῦσα, εἶτα ἀπαγεῖν πρὸς τὸ ὑφ' ἃς οὐκ ἐξαρκέσασα, τὰ ποικίλα ἡμῖν τῶν νοσημάτων ἐποίησεν.

Τὸ καλῶς ἔχειν ὀλίγα, πολυτιμώτερον τοῦ κακῶς ἔχειν πολλά.

Οὐ πλούσιός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ὁ μὴ πολλῶν δεόμενος.

Πρὸς χρείαν ἀδελφοί, ὑ πρὸς ἡδονὴν ἡ ζωὴ συμμέτρησται· ὃ οὖν ἀναγκαῖον τῆς φύσεως ἀποθέμενοι, τὸ περιττὸν μόνον ἀποσωμεθα.

Ὁ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας βλέπων, τῆς εὐθείας αὐτῷ πορείας οὐδέποτε δυνήσεται λαθεῖν αἰσθήσει· ἀλλὰ χρὴ αὐτάρκως πρὸς τὰ ἴδια ἔχειν, καὶ διὰ χειρὸς ἔχειν τῷ Θεῷ.

Ἡ αὐτάρκεια καὶ σωφρὴ ἕξις, καὶ ἡδονὴ, καὶ ὑγιεία· τὸ δὲ πλέον, λύμη καὶ ἀηδία καὶ νόσος.

Φησὶν ὁ Χριστὸς, ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· ἡμεῖς δὲ τὴν τάξιν ἀντιστρέψαμεν, καὶ ζητοῦμεν τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἀγαθά· διὰ τοῦτο ὅτε ταῦτα, ὅτε ἐκεῖνα ἔχομεν.

Καλὸν τοῖς ὅροις τῆς χρείας ἐμμένειν, καὶ φιλοσκεῖν πάσῃ δυνάμει, τούτους μὴ ὑπερβαίνειν. ἐὰν γὰρ ὀλίγον παρεκβῇ τις ἀπὸ τῆς ὀπτιμίας ὁπότε τὰ ἡδέα τοῦ βίου, οὐδεὶς λοιπὸν ἴσχυσι τὴν ὁπῇ τὰ πρόσω φορεῖν.

Μέγιστον κτῆσίς ἐστιν ἡ χρεία τοῦ σώματος, ὃ δὲ ταύτην ὑπερβαίνει, ἀκοσμία λοιπὸν, καὶ οὐκ ἔτι χρεία ἐστίν. ὡς γὰρ ὁ συμμεμετρημένος τῷ σώματι χιτὼν, καὶ χρεία ἐστὶ καὶ κόσμος· ὁ δὲ πολύπλεκτος † περιθέων, καὶ τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενος, καὶ τῇ γῇ μὴ τὰ ἀνθρώπου ὑπισυρόμενος, ἐμπόδιόν πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν ἐστὶ· οὕτως ἡ ὑπερβαίνουσα τὴν τοῦ σώματος χρείαν χρῆσις, καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐστὶν ἐμπόδιον, καὶ πολλῷ ἔχει κατάγνωσιν παρὰ τοῖς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐρευνᾶν δυναμένοις.

Ὀλιγοδίας μὲν ἕρμαιον, πολυτέλειας δὲ, ὡς ψυχῆς καὶ σώματος νόσου ἐκδεχόμενοι.

Ἡ τῶν ἀναγκαίων κτῆσις καὶ χρῆσις, οὐ τὴν ποιότητα βλάπτειν ἔχει, ἀλλὰ τὴν ποσότητα. Ὁ μέγιστος ποσότητα.

Ὁ ἀσυδαῖος καὶ ὀλιγοδίης, † θανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθόριον, ὃ μὲν ὀπαδιὰς ἔχων διὰ σῶμα θνητόν· ὃ δὲ μὴ πολυδεὴς διὰ ψυχὴν ἐφιέμενος ἀθανασίας.

Ὥσπερ εἰς ὁδὸν τὸν βίον, οὐ τὰ πολυτίμητα ἄξια σωτηρίας ἐφόδια, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαιότερα.

Εἰπόντος αὐτῷ τινος τῶν δοκούντων φίλων, ὅτι δύνα-

ται αἱ

τὰς αἱ πόλεις σὺν πλοῦτον παρέχειν † ὀξύδυς, ἔφη· κακὸν μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα.

Τράπεζαι πολυτελέα μὲν τύχη κατασκευάζουσιν, αὐταρκία δὲ σωφροσύνη.

† Αὐταρκείη βοφὴ * σμικρὴ νύξ οὐδέποτε μακρή.

Ὀφείλομεν ἑαυτοὺς ἐθίζειν ἀπὸ τῶν ὀλίγων ζῆν, ἵνα μηδὲν αἰσχρὸν ἕνεκεν χρημάτων μάθωμεν.

Σωκράτης ἐρωτηθείς ὑπό τινος, τίς σοι πλουσιώτερος εἴη δόκει, εἶπεν· ὁ ἐλαχίστοις ἀρκούμενος. αὐτάρκεια γάρ ἐστι φύσεως πλοῦτος.

Βελτίον ἐστὶν ὀλίγοις μετρίως εὐπορουμένοις διημεῖν, ἢ μεγάλης τυγχάνοντα δυστυχεῖν.

Μήτε λίαν πολυτελῶς, μήτε ἄγαν εὐτελῶς, παρέχε τὰ σῶμα τῇ ἑαθῆτα καὶ δίαιταν καὶ τὴν ἑτέραν ἅπασαν χρῆσιν. τὸ μὲν γὰρ φθονεῖσθαι ἢ γελᾶσθαι, τὸ δὲ μισεῖσθαι ἢ ἐλεεῖσθαι ποιεῖ.

Εἰθίσθω τὸ σῶμα δι' εὐτελείας πρὸς εὐχερῆ αὐταρκες ἑαυτῷ γινόμενον. οἱ γὰρ ὀλίγων δεόμενοι, πολλῶν οὐκ ἀποτυγχάνουσιν.

Ἐθίζε σαυτὸν τῇ λιτῇ διαίτῃ, ἵνα τῆς πολυτελοῦς μηδέποτε πρόσδεηθῇς.

Αὐτάρκεια, καθάπερ ὁδὸς βραχεῖα καὶ ἀπέριττος, χάριν μὲν ἔχει μεγάλην, πόνον δὲ μικρόν.

Ὄχυρωσον σαυτὸν τῇ αὐταρκείᾳ· τοῦτο γὰρ ἀσάλευτόν ἐστι χωρίον.

Ξενοφάντης Σωκράτει τῷ ἀνδρὶ ἐπιτιμῶντος, ὅτι λιτῶς παρεσκεύαζετο καὶ τοιούτους ἕξαθαι φίλους, εἶπεν· εἰ μὲν ἡμέτεροι εἰσὶν, οὐδὲν σκεύεσι μελήσει· εἰ δὲ ἀλλότριοι, ἡμῖν τοῖς αὐτοῖς οὐδὲν μελήσει.

ΠΕΡΙ ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ὀλιγοδείας, Λόγος μα'.

Εἶπεν ὁ κύριος· μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί σὺ δύσησθε. ζητεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα· αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται.

Ἀφιλάργυρος ὁ βίος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἶπεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω.

Ἐγὼ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.

Κρεῖσσον ὀλίγον ᾧ δικαίῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολλῶν.

nitates subiectas maiora posse pendere tributa, respondit: Olitorem odi, qui radicitus euellit olera. † *for.* ἀπὸ φυτείας.

Sumptuosam mensam apponit fortuna: quae satis sit, temperantia. Democriti.

Contentis frugali victu nulla vnquam nox longa (aut molesta) esse potest. † *for.* αὐταρκείᾳ. ² *for.* μακρά.

Debemus nos assuefacere, vt paucis cõtenti vi namus, vt nihil turpe pecuniæ causa discamus. Clitarchi.

Interrogatus à quodam, quis ei ditissimus videretur: Qui, inquit, minimis contentus est: nam contentum esse, naturæ continet diuitias. Socrates.

Præstat in tenui re se cõtrahentem, cum animi tranquillitate versari: quàm in summis opibus cum infortunio & miseria. Moschionis.

Neque sumptuosum nimis, neq; sordidum aut vilem in vestimentis, victu, & reliqua vitæ exhibeas: hoc enim odiosum aut miserabilem, illud inuidiosum aut ridiculum reddit. Plutarchi.

Assuefiat corpus frugalis & parabili modo vitæ sibi satisfacere. Nam qui paucis indigent, non fraudantur multis.

Familiarem tibi redde victum simplicem, vt sumptuoso nunquam indigeas.

Frugalitas, sicut via brevis & delectabilis, gratiam quidem habet magnam, laborem verò exiguum. Ex sentẽtijs Epicteti & Isocratis.

Obualla teipsum virtute, quæ seipsa contenta est: hæc enim arx difficilis est expugnatu.

Cùm Xanthippe Socratem virum sunm increparet, quòd tenuiter se ad amicos accipiendos præpararet, dixit: Si nostri fuerint, nihil curabunt: sin alieni, nos de ipsis nihil curabimus. Xanthippe.

DE INOPIA ET PAVCARVM rerum indigentia, Sermo XLI. Ex Antonio.

Vide etiam præcedentẽ Sermonem.

Dixit Dominus, Ne soliciti sitis vitæ vestræ quid comedatis, neq; corpori vestro quid induatis: sed quærite regnũ Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Matth. 6.

Argentum aut aurum aut vestimentum nullius desideraui: ipsi scitis, quòd necessitatibus meis, & his qui mecum sunt, suppeditauerunt manus hæ. Act. Apost. 20.

Sint mores alieni ab auaritia, contenti ijs quæ adsunt. Siquidem ipse dixit: Non te deseram, neq; derelinquam. Hebr. 13.

Nam ego didici in quibus sum, in his contentus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere: vbique & in omnibus institutus sum, & saturari & esurire, & abundare & penuriam pati. Omnia possum per Christum qui me corroborat. Philip. 4.

Modicum satius est iusto quàm magnæ peccatorum diuitiæ. Psalm. 36.

Psalm. 61. *Diuitiæ si affluant, cor ne apponite.*

Prouerb. 21 *Vir indigens, amat sobrietatem. Qui vinum & oleum amat non ditescet.* (*Aliter legitur apud Hebræos.*)

16. *Melius est pauca accipere cum iustitia, quàm multæ possessiones cum iniustitia.*

15. *Melius est conuiuium cum oleribus ad amicitiã, quàm appositio vitulorũ cum inimicitia.*

17. *Melior est buccella cum voluptate in pace, quàm domus plena multis bonis & iniustis pecoribus cum contentione.*

30. *Diuitias & paupertatem ne mihi des Domine: sed necessaria & quæ sufficiant mihi largire, ne saturatus iam vanus, & dicam: Quis me videt? aut pauper factus furtum committam, & iurem per nomen Dei mei.*

25. *Inuento melle quod satis est comede, ne fortè repletus euomas.*

Sirach. *Præstat pusillus plenus cum quiete, duobus pusillis cum labore.*

Homini sapienti sufficit exiguum.

Vitæ frugalitatem sequentis iucunda erit.

Somnus sanitatis in ventre moderato.

Basilij. *Magna animi sitis. Parietes vero & supparus seu integnt eundem vsum exhibent.*

Vnus est scopus vestis, vt sufficiens tegumentum, sit ad hyemem & æstatem.

Sumptus supra quàm necessitas & vsus postulant, abusus est.

Theologi. *Præstat exigua portio cum securitate, quàm magna cum debilitate.*

Gregorij Nyssen. *Inopia tibi sit obsonium, & quòd satietas non adycitur satietati, nec appetitus hebetatur crapula.*

Qui diem dedit, dabit etiam quæ ad diem necessaria sunt.

Clementis. *Rerum necessariarum vsus & possessio, non qualitatem habet noxiam, sed ipsam prater modum quantitatem.*

Paucitas cibi necessarium bonum est.

Philonis. *Virtutis studiosus paucis indiget, in confinio mortalis & immortalis naturæ situs: indigentia quidem laborans, propter mortale corpus: non multis autem indigens, propter animum immortalitatis cupidum.*

Frugalitas ex temperantia ceu fonte scaturiens, rerum ad vitam necessariarum & vilium mensura est.

Exercere oportet vt paucis egeamus: hoc enim Deo proximos reddit, contrarium ab eodem remotissimos.

DE ANIMI HVMILITATE, deque modestis & spiritu pauperibus, Sermo XLII. Ex Antonio & Maximo.

Genes. 18. RESpondens Abrahamus: *Nunc, inquit, cœpi loqui cum Domino meo, cùm tamen sim terra & cinis.*

Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προσπήξῃς καρδίαν.

Ἀνὴρ ἐνδεὴς ἀγαπᾷ σωφροσύνην. Φιλῶν οἶνον καὶ ἔλαιον οὐ πλουτήσει.

Κρεῖσσον ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης, ἢ πολλὰ γενήματα μετὰ ἀδικίας.

Κρεῖσσον ξεισμὸς μετὰ λαχάνων προσὼς φιλίαν, ἢ παράθεσις μόσχων μετὰ ἔριδος.

Κρεῖσσον ψωμὸς μετὰ ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκος πλήρης πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ἀδίκων θυμάτων μετὰ μάχης.

Πλοῦτον καὶ πενίαν μή μοι δῷς κύριε· σύνταξον δέ μοι τὰ δέοντα καὶ τὰ αὐτάρκη, ἵνα μὴ πλησθεὶς, ψεύδης γένωμαι, καὶ εἴπω, τίς με ἑωρᾷ; ἢ πενηθεὶς κλέψω, καὶ ὁμόσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου.

Μέλι εὑρὼν φάγε τὸ ἱκανὸν, μή ποτε πλησθεὶς ἐξεμέσῃς.

Κρεῖσσον πλήρωμα δρακὸς μετ' ἀναπαύσεως, ὑπὲρ πλήρωμα δύο δρακῶν ἐν μόχθῳ.

Ὡς ἱκανὸν αὐλῇ σοφῷ πεπαιδευμένῳ ὀλίγον.

Ζωὴ αὐτάρκειας ἐργάτου γλυκαίνεται.

Τροπὴ ὑγείας ὀπὶ ὀψαρίῳ μετρίῳ.

Μεγάλων ἔχετε τὴν ψυχήν. τοῖς δὲ καὶ μικρὰ ἐν μείζοσι, τὴν αὐτὴν χρείαν παρέχοντα.

Σκηνὴ τοῖς ἐθέλουσιν εἶναι, κάλυμμα εἶναι θέλουσι, σοῖς χρῶνται καὶ λέγουσιν αὔταρκες.

Παράχρησίς ἐστιν, ἢ ὑπὲρ τὴν χρείαν δαπάνη.

Κρεῖσσον μικρὰ μετὰ ἀσφαλείας, ἢ μεγάλα μετὰ σαθρότητος.

Οὐ σοὶ γένοιτο εἰδέναι, τὸ μὲν ὀπτὸν ἀλλὰ κρέας τὸν κρέα, μηδὲ ἀμολύνειν τῇ χρᾳ πάλη τὴν ὄρεξιν.

Οὐ τὴν ἡμέραν δίδως, ἀλλὰ τὰ εἰς τὴν ἡμέραν σοι δώσει.

Ἡ τῶν ἀναγκαίων κτῆσις, ἀλλὰ τὴν ποιότητα βλάπτειν ἔχει, ἀλλὰ τὴν ποσότητα μέγιστον πόσοτητα.

Ἀγαθὸν ἀναγκαῖον, ἢ ὀλιγοστία.

Οὐ σπουδαῖος ὀλιγοδεὴς, ἀθανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθόριος. Τὸ μὲν ὀπτὸν δεόμενον ἔχων, σὺν σῶμα θνητὸν· τὸ δὲ μὴ πολυδεὲς, σὺν ψυχὴν ἐφιεμένην ἀθανασίας.

Ἡ αὐτάρκεια πηγὴ ἔχουσα σωφροσύνης, μέσον ὄντα τῶν ἀναγκαίων καὶ χρησίμων τοῖς τοὺς βίους.

Ἀσκητὸν ὀλίγων διηθεῖσθαι· τοῦτο μὲν ἐγγυτάτω Θεοῦ, τὸ δὲ ἐναντίον μακροτάτω.

ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ, καὶ ταπεινοφρονούντων, καὶ πλουσίων τῷ πνεύματι, Λόγος μβ'.

Ἀπὸ τῶν Ἀβραὰμ εἰπόντων πρὸς τὸν κύριον· ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός.

Εἶπε

Εἶπε Δαυὶδ πρὸς Ἀβεσσά· ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἴ πως ἴδοι κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ ἀποστρέψῃ μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς καταράς αὐτοῦ τῆς ἡμέρας ταύτης.

Κύφωσας ὀφθαλμοὺς σώζει ὁ Θεός.

Ἀκοῇ ὠτὸς ἤκουόν σου, νῦν δὲ ὀφθαλμός μου εἶδέ σε, καὶ ἐξουθένησα ἐμαυτόν· ἤγημαι ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.

Κύριε, ἅπαξ ἐλάλησα, ὅτι δὲ οὐ δευτέρῳ προσθήσω. τίς γάρ εἰμι κρινόμενος ἐναντίον κυρίου;

Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ.

Ἐγγὺς κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει.

Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Τοὺς ταπεινοφρονοῦντας ἐν γῇ κύριος εἰς δόξαν.

Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

Στόμα ταπεινῶν μελετᾷ σοφίαν.

Ἀγλάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;

Ἐγὼ κύριος ὁ ταπεινῶν ξύλον ὑψηλὸν, καὶ ὑψῶν ξύλον ταπεινόν· καὶ ξηραίνων ξύλον χλωρὸν, καὶ αὐξάνων ξύλον ξηρόν. ἐγὼ κύριος ἐλάλησα, καὶ ποιήσω.

Ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσὸς καὶ ἄνθρωποι δεκτοὶ, ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

Ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπείνου σαυτὸν ἔναντι κυρίου, καὶ εὑρήσεις χάριν ὅτι μεγάλη ἡ δυναστεία κυρίου, καὶ ὑπὸ τῶν ταπεινῶν δοξασθήσεται.

Θρόνους ἀρχόντων καθεῖλεν ὁ κύριος, καὶ ἐφύτευσε ταπεινοὺς ἀντ' αὐτῶν.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστι μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ὃς ἐὰν ἐν ὑμῖν θέλῃ μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν ἐν ὑμῖν θέλῃ εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων δοῦλος, καὶ πάντων ἔσχατος. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι.

Dixit Dauid ad Abessa: Sinite eũ maledicta iacere, quia dixit ipsi Deus: si qua fieri possit vt dominus videat humilitatem meam, & reddeant ad me bona pro maledicto & execratione istius hoc ipso die. 2. Reg. 16.

Demissos oculos Deus liberat. Iob. 22.

Antea auribus te audiui, nunc verò meus oculus te vidit: & meipse nihili feci, me terram & cinerem putani. Iob. 39.

Semel domine locutus sum, sed iterum non loquar: quis enim sum vt causam meam agam in conspectu tuo? Iob. 41.

Ego sum vermis & non homo, probrum hominum, & reiectamentum populi. Psalm. 22.

Propè adest dominus contritis corde, & humiles spiritu saluos facit. Psalm. 34.

Sacrificium Deo spiritus contritus, cor contritum & humiliatum Deus non reiicies. Psalm. 51.

In humilitate nostra memor fuit nostri dominus, & redemit nos de inimicis nostris. Psalm. 136.

Modestos ad gloriam euehet dominus. Solom. 29.

Superbis dominus resistit, humilibus autem dat gratiam. 1. Pet. 5.

Os humilium sapientiam meditatur. Prouer 11. et Prouer. 10.

Sanctum existimate eum, qui animũ suum deijcit.

Quem respiciam, nisi humilem & quietum, sermonesq́; meos cum tremore seruantem. Esaiæ 66.

Ego dominus sum qui lignum excelsum humile reddo, & lignum humile exalto: viride autem arefacio, & aridum florere facio. Ego qui quod dixerim, facio. Ezech. 17.

Igne probatur aurum, & homines accepti humilitatis camino. Sirach 17.

Quanto maior es, tanto summissiùs te geras in conspectu domini, & gratiam nanciscêris: quia magna domini potestas est, & ab humilibus magnificabitur. Sirach 3.

Principum thronos detraxit dominus, & pro illis plantauit abiectos. Sirach 10.

Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum cœlorum. Matth. 5.

Amen amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & facti fueritis vt parui pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Qui igitur se abiecerit vt paruus puer hic, in regno cœlorum is erit maximus. Matth. 18.

Quicunque vult in vobis magnus esse, sit minister vester: & quicunque in vobis vult primus esse, sit omnium seruus, & omnium postremus. Etenim filius hominis non venit vt ipsi ministraretur, sed vt ipse alijs ministraret. Matth. 20.

Matth.23. *Qui seipse elatè gesserit, humilis reddetur: qui verò summisse, in altum gradum euehetur.*

Matth.8. *Dixit Centurio: Non sum idoneus domine, vt tectum meum subeas.*

Luce 14. *Quum ab aliquo vocatus fueris ad nuptias, ne accumbas in primo loco: & quæ deinceps.*

Luce 17. *Quum feceritis omnia quæ præscripta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quia quod debuimus facere, fecimus.*

Luce 5. *Dixit Petrus Iesu: Exi à me, quia homo peccatis onustus sum, Domine.*

Luce 14. *Quisquis se extulerit, deijcietur: & qui se demiserit, extolletur.*

Rom. 12. *Dico autem per gratiam mihi datam, cuiuis versanti inter vos, ne sentiat de se supra id quod sentire debet: sed ita sentiat, vt moderatè & temperanter sentiat.*

Videte ne vos elatè geratis, sed abiectis et humilibus vos accommodetis.

Philip.2. *Per humilitatem animi alium quisq; sibi antecellere existimato: non vestra commoda spectate, sed etiam aliorum.*

1.Cor.4. *Deus nos Apostolos postremos fecit, quasi mortis addictos: quia spectaculum facti sumus mundo & Angelis & hominibus.*

Quasi mundi purgamenta facti sumus.

Iacobi 4. *Humiliamini coram Domino & extollet vos.*

1.Pet.5. *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.*

S.Basilij. *Fieri non potest, vt is, qui non infimam & postremam sortem sibi æquo animo ferendam persuasus sit: aut si conuitium ipsi fiat, iram comprimat: aut si prematur, patientia victor euadat.*

Exercitatio humilitatis est, in vilioribus rebus versari: sic enim gloriæ cupiditas coercetur.

Optimam dignitatis viam ostendit dominus, humilitatem dico.

Humilitas cum honesta fama habet & securitatem.

Præstat doctum de suo iure cedere clementia, quàm imperitum per audaciam nimium alas extendere.

Non in veste solùm vtamur modestia, sed etiam in animi constitutione: neque enim cervicis deiectio, aut vocis remissio, aut capitis nutus, aut barba promissa, aut incessus compositus modestiam rectè exprimunt, quippe quæ ad tempus finguntur, sed celerrimè falsa deprehenduntur: quicquid autem est fictum,

Ὅστις ὑψώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.

Εἶπεν ὁ ἑκατόνταρχος· κύριε οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς.

Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταγέντα ὑμῖν, λέγετε· δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

Εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε.

Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.

Λέγω δὲ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν.

Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι.

Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων.

Ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

Ὡς περικαθάρματα ἐγενήθημεν τοῦ κόσμου, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι.

Ταπεινώθητε ἐνώπιον κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς.

Ἀμήχανον τὸν μὴ καταδεξάμενον τὸ πρὸς πάντας ὑποδεὲς καὶ ἔσχατον, διωθεῖσθαι ποτὲ, ἢ λοιδορούμενον, θυμῷ κρατῆσαι· ἢ θλιβόμενον, διὰ μακροθυμίας ἀφελήσεσθαι τῶν πειρασμῶν.

Γυμνάσιον ταπεινοφροσύνης, ἢ ἐν τοῖς ὑπερεχέσεσι πρὸς ἅπαντας διατελεῖν, τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας θεραπεύουσα.

Δείκνυσιν ἡμῖν ὁ κύριος ἀείσημον ὁδὸν ὑψώσεως τὴν ταπείνωσιν.

Τὸ ταπεινὸν μετὰ τῆς δόξης ἔχει καὶ τὴν ἀσφάλειαν.

Κρεῖσσον ὕστα σεσῶν ὑφίεσθαι δι' ὀπτείκειαν, ἢ ἀμεθῶς ἔχοντα δόξαι θράσους ὑπερεκτείνεσθαι.

Μὴ ἐν ἐσθῆτι τὸ ταπεινὸν ἔχωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ψυχῆς κατασκευῇ· μηδὲ θρύψις αὐχένος, ἢ φωνῆς ὕφεσις, ἢ περιστόμου νεῦσις, ἢ βάθος ὑπήνης, ἢ βαδίσματος ἦθος τὸ ταπεινὸν ὑποκρίνοιτο, τὰ πρὸς ὀλίγον τυπούμενα, καὶ πάλιτα ἐλεγχόμενα. πᾶν γὰρ ὃ πρόσκαιρον,

σοφὸν

σὺν ἐμοὶ μόνιμον. Ἀλλ' ὅμως, ὑψηλοὶ μὲν τῷ βίῳ, ταπεινοὶ δὲ τῷ φρονήματι· καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτον, τὴν σωφροσύνην δὲ καὶ λίαν εὐπρόσοδον. πολιτικῶς μὲν γὰρ ἔργον † τοῦ εἶ) πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ἐξ ὧν εὐδοκιμήσῃ παρὰ † τῶν ἔξωθεν· πνευματικῶς δὲ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς, πρὸς ἓν μόνον βλέπειν τὴν σωτηρίαν, ἥ τε ἁπλότης, καὶ ὁ τῦ ἤθους ἄδολόν τε καὶ ἀμηχάνητον.

Οὐδὲν ὕπως τῷ Θεῷ φίλον, ὡς ὃ μὴ τῶν ἐσχάτων ἑαυτὸν ἀριθμῆσαι.

Οὐχ ὕπως τὸν ἁμαρτάνοντα, ὡς τὸν κατορθοῦντα χρὴ μετριάζειν.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν, ὃ ὑψηλὸν ὄντα ἀπὸ κατορθωμάτων, ταπεινῶν ἑαυτὸν ἀπὸ δόξης.

Μηδὲν ἄπονον οἰέσθω τις μετρίως ἐπιτρέχεσθαι, ὃ τῆς ταπεινοφροσύνης κατόρθωμα. ἐμπέφυκε γὰρ ὃ μὲν τὴν ἔπαρσιν πάθος πρὸς ἡδονὴν τοῦ † χαυνοῦντι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. διὸ πάντων τοῦ κατ' ἀρετὴν ὀκνηρότατόν ἐστι τὸ ὀκνηρεύειν τοῦτο ἐστὶν ὀκνηρότερον.

Ἀτιμία οὐκ ἄπεπται τοῦ ἑαυτὸν ταπεινοφροσύνῃ παιδαγωγήσαντι.

Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν, ὃ ταπεινοφρονῶν, ὃ ἑτέρου ἀνεξίζοντος φέρειν, ὃ ὑπεγνωσμένον ἁμάρτημα, ὃ φέρειν τὰς κατηγορίας.

Ταπεινοφροσύνη διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι τῦ φρονήματος ἐστὶ ταπείνωσις.

Ταπεινόφρων ἀνδρός ἐστιν, ὁ ὑψηλὰ δυνάμενος φρονῆσαι, ταπεινοφρονῶν· οἷον, ἐὰν μὲν ὁ βασιλεὺς ὑποταγῇ τοῦ ὑπάρχου, ταπεινόφρων ἐστὶν, ὅτι ἀπὸ τῦ ὕψους κατέβη· ἐὰν δὲ ὁ ὕπαρχος τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἔστι ταπεινόφρων. ὑπὸ γὰρ τοῦ ὕψους ἐταπείνωσεν ἑαυτόν.

Τοσοῦτον τὶς μᾶλλον ὀφείλει ταπεινοφρονῆσαι, ὅσον δοκεῖ μᾶλλον εἶ). καλὸν γὰρ ἀεὶ τῷ κρείττονι ὃ χεῖρον ἀκολουθῆσαι, διὰ βελτιώσεως ἐλπίδα.

Μακάριος ὁ τὸν βίον ὑψηλὸν ἔχων, ταπεινὸν δὲ ὃ φρόνημα.

Ἄρρηκτον ὅπλον ἡ ταπεινοφροσύνη τῇ ψυχῇ.

Σωναγρέφου τοῖς ἔχουσι ταπείνωσιν, καὶ μαθήσῃ τὰς ὁδοὺς αὐτῦ. εἰ γὰρ ἡ θεωρία τῦ εἰρημένου ὠφέλιμος, πόσῳ μᾶλλον ἡ διδασκαλία τῦ στόματος αὐτοῦ;

Τὸν καρτερείας καὶ φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης ἐφετὸν, εἶπεν χρὴ καὶ ὃ μεγάλαυχον καθαιρεῖν. τὸ γὰρ ὀκνηρὸν δύσφορον ἀνόθως ἀρετὴν, δεῦγμα δὲ μικρὸν ἄσκησις ἀτυφίας.

Εἰ δόξαις ἐν ἀρχαῖς μέγα φυσώσαις † ἐφίεσαι, καθάπερ ὁ ἀγαθὸς κυβερνήτης, τὴν πολλὴν τοῦ ἱστίου χύσιν σπεῦσον, ἵνα μὴ λάθῃς ἐκπλαχὴν ἁλισθείς.

Νόμῳ ἐν ἀρχοντι ἐν ὧ σοφωτέρῳ εἶναι, χόσμιον.

idem non diuturnum erit. Simus igitur vita quidem elati, ſed ſpiritu humiles: & virtute quidem † inacceſſibiles, conuerſatione autem facillimus ſit ad nos aditus. Eſt enim hominis ciuilis officium vt omnia faciat & dicat ex quibus ab alijs gloriam conſequatur: Spiritalis autem & eius qui nobiſcum ſentit, in vnicam rem ſpectare, nimirum ſalutem, quæ eſt in ſimplicitate, & moribus minimè doloſis, ac iniuriarum obliuione. † (graues & difficiles.) † *for.* eũm. † *for.* τῶν.

Nihil eſt tam Deo gratum, quàm ſeipſum cum poſtremis numerare. Chryſoſtomi.

Non tam peccantem, quàm rectè facientem, decet modum ſeruare & mediocritatem.

Modeſtia eſt, fortiter facilis & virtutibus excelſum, animo ſeipſum deijcere.

Nemo credat labore carere, aut facilè præſtari poſſe modeſtiæ & humilitatis officium. Innatum eſt enim ſuperbia vitium omnibus ferè naturæ humanæ conſtitutis. Quare hoc ex omnibus virtutis operibus difficillimum eſt. † *for.* ἀσκυ-νοντι.

Infamia non eum attingit, qui ſe moderatione & abiectione animi rexerit.

Modeſtia eſt modeſtè ſentire, alterum conuitiantem ferre, agnoſcere peccatum, accuſationes pati.

Ταπεινοφροσύνη *dicitur quod* φρονήματος, *id eſt ſpiritus, eſt* ταπείνωσις, *id eſt abiectio.*

Modeſtus aut humilis eſt is, qui cùm poſſit elatus eſſe, ſeipſe abijcit: vt ſi imperator ſubijciatur prætori aut proconſuli, modeſtus eſt, quòd ex alto deſcenderit. Sin prætor imperatori, non eſt humilis ideirco: non enim ex alto ſe ipſe abiecit, & extenuauit.

Tanto quiſq; debet ſe ſummiſſiùs gerere, quanto maior videtur eſſe. Decet enim vt ſuperiorem deterior ſequatur, ea ſpe vt fiat melior. Clementis.

Beatus cuius eſt vita excelſa, ſpiritus autem humilis. Nili.

Armatura tutiſſima, animi modeſtia. Euagrij.

Verſare cum modeſtis, & mores ipſorum edifces. Si enim contemplatio dictorum vtilis eſt, quanto magis doctrina, quæ ex illorum ore proficiſcitur? Patrum.

Tolerantiæ & prudentiæ & iuſtitiæ amatorem, decet elationem & magnos ſpiritus detrahere: nam magnum eſt argumentum verè exerceri virtutem, ſi omnis modeſtia adſit, & arrogantia abſit. Philonis.

Si dignitatibus & magiſtratibus multum inſtantibus præditus es, tanquam optimus gubernator vela expanſa contrahito, ne imprudens præcipiteris. † *for.* ἰφίεσαι.

Legi, & principi, & ſapientiori cedere, modeſtum. Iſocratis.

Socratis. *In nauigando gubernatori, in viuendi ratione melius ratiocinanti parendum est.*

DE SVPERBIA, SERMO XLIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis. *Grauis fastus ex improbi hominis opinione nascitur.*

Eiusdem in Glauco. *Quicunq; ciuium vir arrogans fuerit,*
Is nec amicis, nec toti ciuitati familiarem se præbet, ac affabilem.

Sosiphanis. *O infelices vt plurimum, minimū verò fæ-*
Mortales, quid gloriamini propter potestates,
Quas vna lux vel dedit, vel abstulit?
Cùm primùm aliqua fortuna affulserit, homines nihili illico
Ad cœlos caput erigitis, interea dominum
Orcum, seu Plutonem astantem non videtis proximè.

* λαμπρῷ Euripidis. *Cùm videris in sublime quempiam elatum,*
Splendidis gloriantem opibus, ac genere,

* potius πάνυ ἄνδρα. Eiusdem. *Supercilioq; supra sortem suam fastuosum,*
Illius celerè diuinitus expecta breuem vindictam.
Quis aliquid magni de homine sibi pollicetur,
Quem qualibet occasio totum abolet?
Vbi, aut quomodo latebis? Quis nobis est fidus amicus?
Quaramus. Opinio malum est hominibus,
Et magni conatus vt plurimum aberrant.
Mortalibus morbos parit, quicquid mediocritatem superat.
Homines Deorū decus vsurpare non conuenit.

Menandri. *Quàm stulti sunt superciliosi homines,*
Qui dicunt, cōsiderabo: Quasi si quis hominum
In infortunium incidit, aliquid consilio tuo efficere queas.
Quin res sua sponte in vtiliorem partem
Fluunt, etsi dormieris aliq; itidē in cōtrariam.

Charemonis. Menādri in Gubernatoribus. Eiusdem. *Omnino pars superior non sinit superbire.*
O miserrimi terq; quaterq;
Omnes, qui de sese magnificè sentiunt inflati,
Ignorant enim illi hominis conditionem.
Omnis insipiens
Arrogantia & plausibus capitur.

Euripidis in Alcmæone. *Videte tyrannum, vt orbus senex*
Fugit: Mortalem autem non decet altum sapere.

Euripidis in Æolo. † *Vide abest.* *Tacere sapientem potiùs est, quàm verbis*
Contendere. Caterùm huiusmodi ne mihi contingat amicus,
Neq; contubernalis, qui satis multa sapere se
Sibi persuadet, & proserùs amicos æstimat.

Eiusdem in Andromache. Menandri. *Qui valde sunt inflati, superiores sermones*
Ægrè ferunt ab inferioribus audire.
Mortales cùm nati situs, ne supra Deos vos erexeritis.

Euripidis in Bacchis. *Nimis sapere non est sapientia,*
Et non secundum mortalem sapere naturam.
Ævum est breue, in quo

Ἐν μὲν τῷ πλεῖν, πειθαρχεῖν δεῖ τῷ κυβερνήτῃ, ἐν δὲ τῷ ζῆν, τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΟΨΙΑΣ, Λόγος μγ'.

Βαρὺ δ' ἔφυτον εἶπας αἰ θεῶν κακόν.
Ὅστις γὰρ ἀστῶν πλέον ἔχειν πέφυκ' αἰνῶν,
φίλοις τ' ἄμικτός ἐστι, καὶ πάσῃ πόλει.
Ὦ δυστυχεῖς μὴ πολλὰ, παῦσαι δ' ὀλίγοις
βροτοὶ, τί σεμνύεσθε ταῖς ὀλυσίαις,
ἃς εἴ τ' ἔδωκε φέλος, εἴ τ' ἀφείλετο;
αὖ δὴ δ' ὑτυχεῖτε μηδὲν ὄντες, ἀλλέως
ἴσ' ὑβρισῶ φρονεῖτε, τὸν δὲ κύριον
ἄδην παρεσῶτ' οὐχ ὁρᾶτε πλησίον.
Οὕτω τὸν ἴδῃς ὑψόσ' ἠρμένον ποτὲ
† λαμπρῶς τε πλούτῳ καὶ γένει γαυρούμενον,
ὀφρύν τε μείζω τῆς τύχης ἐπηρκότα,
τούτου τ' ἀχθεῖσαν νέμεσιν ἀθρεῖν προσδόκα.
Κεἴ τίς αὐτὸν * αἰ θεῶν ποτ' ἔπεσε μέγα,
οὐ πᾶσα λείφει προσφάσεις ἡ τυχοῦσ' ὅλως;
Ποῖς πῶς δὲ λήσῃ; τίς δὲ κῶφ πίσους φίλους
ζητῶν μάθ. ἢ δόκησις αἰ θεῶν πάρα κακὴ,
καὶ τὴν ἀχρῆν ὀξὰ μύρτακ' ἐν φιλῇ.
Βροτοῖς τὰ μείζω τῶν μέσων πήκτει νόσους.
Θεῶν δὲ θνητὸς κόσμον ὑπερπέφρᾳδε.
Οἱ τὰς ὀφρῦς αἴροντες ὡς ἀβέλτεροι,
καὶ σκέψομαι λέγοντες· αἰ θεῶν γὰρ ὢν
σκέψῃ σὺ πρὸς τε δυστυχὴς ὅταν τύχῃς
αὐτίκα τὰ σχήματ' ὀπὶ ὃ συμφέρον
ῥᾷ, κἀν κεχευδήκῃ, πάλιν τἀναντία.
Οὕτως ὄκνον οὐκ ἐᾷ φρονεῖν μέγα.
Ὦ τεῖσ' ἄθλιοι
ἄπονται οἱ φυσῶντες ἐφ' ἑαυτοῖς μέγα.
αὐδοὶ γὰρ οὐκ ἴσασιν αἰ θεῶν φύσιν.
Πᾶς ὁ μὴ τρέμων,
ἀλαζονείᾳ καὶ ψόφοις ἁλίσκεται.
Οὐ χρὴ τὸν τύραννον, ὡς ἄπαις γέρων
φεύγει. φρονεῖν δὲ θνητὸν ὄντ' οὐ χρὴ μέγα.
Σιγᾶν φρονοῦντα χρῆσον, † ἢ εἰς ὁμιλίαν
πεσόντα· τούτῳ δ' αὐδρὶ μήτ' εἶναι φίλον,
μήτε ξυνεῖναι, ὅστις αὐτάρκη φρονεῖ
πόνοις, δούλοις τοῖς φίλοις ἡγούμενος.
Οἱ γὰρ πέροντες μεγάλα, τοὺς κρείσσονας λόγους
πικρῶς φέρουσι τῶν ἐλασσόνων ὕπο.
Θνητοὶ γεγῶτες, μὴ φρονεῖθ' ὑπὲρ θεούς.
Τὸ σοφὸν δ' οὐ σοφία,
τό τε μὴ θνητὰ φρονεῖν.
βραχὺς αἰὼν, ὅτῳ τούτῳ

δίκης

ὅστις αὖ μεγάλα διώκων,
τὰ παρόντ' οὐχὶ φέρει.
μεγαλομόρων οἵδε ξύποι,
καὶ κακοβούλων παρ' ἐμοιγε φωτῶν.

Ὁ Ζεὺς κολαστὴς τῶν ἀγαμύθων φρενῶν.

Τὸ ἀργύριον εἴ τις, μειρακίσκε, σοι φαίνεται
ὑπὲρ τοὺς ἀναγκαίως καθ' ἡμέραν μόνον
τιμὴν παρέχειν δυνατὸν, ἄρτων, ἀλφίτων,
ὄξους, ἐλαίου, μείζονος δ' οὐδενός.
ἀθανασίας δ' οὐκ ἔστιν, ὑφ' ἣν αὖ σοι ἀγάγῃς
τὰ Ταντάλου πάλαι πολλὰ λεγόμενα.
ἀλλ' αὖ ἀποθάνῃς, ταῦτα καταλείψεις πόσα.
τί οὖν λέγω; μηδ' αὐτὸς, εἰ σφόδρ' εὐπορῇς,
πίστευε τούτῳ, μήτε τῶν πλησίον πάλιν
ἡμῶν καταφρόνει, τὸ δ' εὐτυχεῖν ἀεὶ
παρέχε σαυτὸν τοῖς ὁρῶσιν ἄξιον.

Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν
εἰδωλ', ὅσοι περ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
τοιαῦτα τοίνυν εἰσορῶν, ὑπέρογκον
μηδέν ποτ' εἴπῃς αὐτὸς εἰς Θεοὺς ἔπος.
μηδ' ὄγκον ἄρῃς μηδέν, εἰ πλοῦτος πλέον
ἢ χθὲς βέβηκε, ἢ μακρῷ πλούτου βάθει.

Τὰ γὰρ θεῖα καὶ οἰκεῖα σώματα
πίστει βαρείαις τοὺς Θεοὺς δεῖ σαφηνίας
ἔφασκ' ὁ μάντις, οἷος αἰθέρος φύσιν
βλαστῶν, ἔπειτα μὴ κατ' αἰθέρα φρονῇ.

Θνητὰ φρονεῖν χρὴ τὴν θνητὴν φύσιν, τοῦτο
κατιδόντας, ὡς οὐκ ἔστι πλοῦ Διὸς θεοῖς
τῶν μελλόντων ταμίας ὅ, τι χρὴ τετελέσθαι.

Καλὸν φρονεῖν τὸν θνητὸν αἰῶν' ἀνθρώποις ἴσα.

Ταπεινὰ γὰρ χρὴ τοῖς κακῶς πεπραγόσι
λέγειν, ἐς ὄγκον δ' οὐκ ἄνω βλέπειν τύχης.

Αἰθέρος ὢν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

Εἰ καὶ βασιλεὺς πέφυκας, ὡς θνητὸς ἄχθου.
αὖ μακρὰ πίνῃς, φλέγματι κρατεῖ θερμῷ.
αὖ ἱματῆς, ταῦτα τοῖς σοῖς προσήκοντα εἶχεν.
αὖ χρυσοφορῇς, τοῦτο τύχης ὄστιν ἔπαρμα.
αὖ πλούσιος ᾖς, τοῦτο χρόνου ἀδηλοτάτου.
αὖ ἀλαζονῇς, τοῦτ' ἀνοίας ὄστι φρύαγμα.
αὖ δὲ σωφρονῇς, τοῦτο Θεῶν δώρων ὑπάρχει.
ἢ σωφροσύνη πάρεστιν, ἐὰν μεθῇς σαυτόν.

Θνητὸς πέφυκας, τὰ ὀπίσω πρῶ βλέπε.

Ἐφ' ᾧ φρονεῖς μάτην, ἀπολεῖ τοῦτό σε,
ὃ δικεῖν πιν' εἴωθε, καὶ γὰρ ἀνθρώπους μυεῖ.

Τὸ σὺν παιδεύειν, αἰεί * ὑ σιμωνίη, καλὸν
ἔζω φασὶ παῖδα φιλ. αἴρει αὖ δ' αὐτὸς παῖδα

Qui magna sequitur,
Præsentem conditionem non bene sustinet.
Huiusmodi sunt mores insanientium,
Et stultorum hominum, vt ego iudico.
Iupiter nimis superbos castigat.
Nimirum tibi videtur argentum, adolescens, Menandri.
Non modo rerum necessariarum indies
Precium exhibere posse: vt panis, polenta,
Aceti, olei, sed quippiam hisce maius.
At immortalitatem nunquam tibi conferet,
neq; si collegeris
Copiosa illa, vt fama fert, Tantali talenta.
Sed cùm obieris mortem, aliquibus post te relinques. (ditissimus,
Ad quid hæc dico? Videlicet tu quoq;, etsi fueris
Nihil argento credo, neq; etiam pauperes
Nos sprueris, sed felicitate tua semper
Exhibeas teipsum spectantibus non indignum.
Video enim nos aliud esse nihil, præter Sophoclis in Aiace flagellifero.
Simulacra quædam, quotquot viuimus, aut
umbram leuem.
His igitur consideratis, fastuosum
Nullum vnquam dixeris in Deos verbum.
Nec aliquo modo superbieris, si quopiã amplius
Aut polles manibus, aut copia diuitiarum.
Magna etenim & inutilia corpora Ibidem.
Labefactari grauibus à numine calamitatibus
Vates dicebat: vt si quis humana conditione
Natus, deinde non secundum hominem sapiat.
Mortalia sapere oportet mortalem naturam, Eiusdem.
istud (nem
Scientes, quòd non est quisquam præter Io-
Futurorum dispensator, quæ euenire oportet.
Decet mortalem pro hominum sorte sapere. Eiusdem in Colchidib.
Oportet eos quibus aspirauit aura fortunæ Euripidis in Alcmæone.
sinistra, humiliter
Loqui, non fastum superioris vsurpare sortis.
Homo cùm sis, fortunam memineris com- Hipposthenis in Hippochoonte.
munem. (mortalis.
Quamuis rex natus fueris, audi tamen vt Sotatis.
Quid tum, quòd procul expuis? multa abundas
pituita. (habuit.
Vestem elegantem fers: at hanc ouicula prius
Aurũ gerit: hæc fortunæ incõstans est potentia.
Opibus affluis: hæc vis est iniqua temporis.
Superbis: huiusmodi est stultitiæ iactantia (vel hinnitus.)
At si temperantiam secteris, diuinũ donum est.
Fit autem temperantia, si teipsum metiaris.
Cùm sis mortalis, operam da, vt quæ retro Isidori.
sunt videas.
Quo tibi maximè places, idipsum te pessum- Menãdri in Empimpramene.
dabit: Nempe opinio, qua tibi aliquis esse vide-
ris: perdidit enim alios etiam infinitos.
Humilitas tua, si qua grauitas accesserit, * malim γε.
pulchra (fecerit
Apud alios videbitur, ô chare vir: sin tute

Abiectum teipsum, & pro nihilo duxeris,
Domesticus esse contemptus, & ludibrium apparebit.

Menãdri in Canephora. Nonvidetur huc quadrare ille senarius. Euripidis.

Quòd non gnauiter laborauit, bonam fortunam nactum est.
Felicitas solet excitare superbiam.
Concede necessitati, & Deos non impugna.
Quin aspicere me sustineto, et elationem animi
Remitte. Maxima quaq; persæpe numen
Humilia reddidit, sterumq; contraxit.

Ex historia Ælliani.

Socrates Alcibiadẽ intuitus ob diuitias inflatum, et superbientẽ opibus, prædysq; in quendã ciuitatis locũ duxit ipsum, in quo suspensa erat tabula terræ circuitum complexa. Iussit igitur Alcibiadem Atticam in ea requirere: quam vt inuenit, sua etiam prædia inspicere præcepit. quæ cùm Alcibiades nusquam esse picta diceret: Cur igitur, Socrates inquit, ob illa superbis, quæ circa nullam terræ partem existunt?

Demosthenis.

Tantum abest, vllum illorum qui solidè docti sunt, quicquam de sese gloriosius dicere, vt alio etiam dicente erubescant. Qui verò longiùs à vera quam sibi vendicant, doctrina absunt, propter insitiam verba molestissimè audienda de seipsis proferunt.

Socrates.

Apud superbiam ceu apud malum figulum aut statuarium, peruersas rerum imagines videre est.

Idem.

Superstitio superbia tanquam parenti est morigera.

Idem.

Vtres quidem inanes spiritus distendit, stultos autem opinio.

Socrates interrogatus mechanici qui essent: qui sui similes spernunt, respondit.

Phauorini.

Nusquam quidem de te superbam opinionem concipies: neq; contrà nimium de te humiliter senties.

Diogenis.

In arrogantia, quemadmodum in armis inauratis, non similia sunt interiora exterioribus.

Eiusdem

Fastus tanquam pastor quoquo libet vulgus hominum ducit.

Democriti.

Desinit in malam infamiam, qui cum superiore contendit.

Democrates iam senex ascendens in arcem Athenis perquàm anheloſus, idem se facere dixit, quod vniuersa ciuitas Athenienſium soleret: nempe se magnum quidem spirare, parum autem valere.

Xenophontis.

Arrogantis nomen vsurpari mihi rectè videtur, in illis qui se simulant esse dictores et fortiores, quàm sint: & ea se facturos promittũt, quæ præstare nequeunt, idq; manifestò facere videntur, accipiendi quippiam & lucrandi gratia. Cæterùm q; quirisium moliuntur inter cõuersantes, neq; suum ob quæstum, neq; auditorum tædium, aut vllum aliud damnum, quo pacto

ταπεινὸν, αὐτὸ καὶ τίθης ὀ μηδενὶ,
οἰκεῖος ἑαυτῷ καταγέλως νομίζεται.

Τὸ γὰρ εὐθυμεῖσθαι μὴ πονήσαντα δ' τύχησαν.
Εὐδαιμονίαν εἴωθεν ὑπερφανείας ποιεῖν.
Σὺ δ' εἶκ' ἀνάγκῃ, καὶ θεοῖσι μὴ μάχου.
τόλμα δὲ τοῦ σε βλέπειν με, καὶ φρενήματος
χάλα. τά τοι μέγιστα πολλάκις θεὸς
ταπεινὸν ἔθηκε, καὶ σεσεῖσθαι πάλιν.

Ὁρῶν ὁ Σωκράτης τὸν Ἀλκιβιάδην τετυφωμένον ὅτι τῷ πλούτῳ, καὶ μέγα φρονοῦντα ὅτι τῇ οὐσίᾳ ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἤγαγεν αὐτὸν εἴς τινα τῆς πόλεως τόπον, ἔνθα κεῖτο πινάκιον ἔχον γῆς περίοδον, καὶ προσέταξε τῷ Ἀλκιβιάδῃ τὴν Ἀττικὴν ἐνταῦθα ζητεῖν. ὡς δ' εὗρε, προσέταξε, καὶ τοὺς ἰδίους ἀγροὺς αὐτὸν σκοπῆσαι. τοῦ δὲ εἰπόντος, ἀλλ' οὐδαμοῦ γεγραμμένοι εἰσὶν· ὅτι τούτοις οὖν, εἶπε, μέγα φρονεῖς, οἳ περὶ οὐδὲν μέρος τῆς γῆς εἰσίν;

Γαυδίας τῷ μὲν ἀληθῶς τετυχηκότων οὐδὲ αὐτὸς εἶναι μέγα οὐδὲ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἑτέρου λέγοντος ἐρυθριάσειεν ἂν· τοῖς δ' ἀπολλυμένοις μάλ', ὡς σκληρομύθοις ὄν, ὑπὸ αἰσθησίας τοὺς ἀκούοντας ἀλγεῖν ποιεῖ.

Παρὰ δὲ τύφῳ, καθάπερ ἐν ἄλλοις καὶ κακῷ πλάσει διεγραμμένας τὰς τῶν σχημάτων εἰκόνας ἰδεῖν ἔστι.

Ἡ δυσδαιμονία καθάπερ πατρὶ τῷ τύφῳ πείθεται.

Τοὺς μὲν κενοὺς ἀσκοὺς ὁ πνεῦμα διέτεινε, τοὺς δ' ἀνοήτους ἀνθρώπους ὁ οἴημα.

Σωκράτης ἐρωτηθείς, τίνες βάναυσοι οἱ τῶν ἐμοίων, ἔφη, καταφρονῆται.

Φρονήσεις μὲν οὖν μηδέποτε ὅτι σαυτῷ μέγα· ἀγάλλου μηδὲ καταφρονήσεις σαυτοῦ.

Τῆς δαζονείας καθάπερ τῶν κεχρυσωμένων ὅπλων, οὐχ ὁμοία ἐστὶ τὰ ἐντὸς τοῖς ἐκτός.

Ὁ τύφος ὥσπερ ποιμένι, ὃν θέλει τοὺς πολλοὺς ἄγει.

Τελευτᾷ γὰρ εἰς κακοδοξίαν κακῶν ὁ παρεκτεινόμενος τῶν κρειττόνων.

Δημοκράτης ἀναβαίνων εἰς τὴν ἀκρόπολιν ὑπὸ γήρως, καὶ πνευστιῶν, ποθεν ἔφη ὅπερ οἱ ξύμπαντες Ἀθηναίων πόλις· πλὴν μὲν γὰρ μέγα, ἰσχύει δ' μικρόν.

Ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἐμοιγε δοκεῖ ὅμοια πεῖσθαι ὅτι τοῖς περὶ ποιημάτων καὶ πλασιωτέρους εἶναι ἢ εἰσὶ, καὶ ἀνδρικωτέρους, καὶ ποιῆσαι ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν ὑπισχνούμενοις καὶ ζῶντα φανερῶς γελωμένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα· καὶ κερδαίνειν ποιοῦσιν· οἱ δὲ μεγαλόψυχοι γέλωτα τοῖς σεμνοῖσι, μήτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν κέρδους, μήτε ὑπὸ ζημίας τῶν ἀκουόντων, μηδ' ὑπὸ βλάβης μηδεμιᾶς, πῶς οὐχ

ὕστοι

ὅτοι ἀγαθοῖσι καὶ δικαίοισι ὀνομάζοιντο δικαιότεροι, ἢ ἀλαζόνες;

Δοκεῖ δέ μοι, ὦ κύριε, χαλεπώτερον εἶναι ἀνδρὶ πάσχοντα καλῶς, ἢ τὰ κακὰ φέροντα. τὰ μὲν γὰρ εὔκλεια τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνῃ τοῖς πᾶσιν ἐμπίπτει.

Ὁρᾷς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα ὡς κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, ὑπὸ ἀφαντάζεσθαι τὰ δὲ σμικρὰ οὐδὲν μιν κνίζει. ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ, καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα ἀποσκήπτει βέλεα. φιλεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. ὕπου δὲ καὶ κρατὸς πολὺς ἀπὸ ὀλίγου ἀμαφθείρεται κατὰ τοιόνδε, ἐπεφόβησαν φρένα ὁ Θεὸς φθονήσας φόβοι ἐμβάλῃ, ἢ βρουτὴν, δι' ὧν ἐφάρησαν ἀξίως ἑαυτῶν. ὑπὸ γὰρ ἑαυτοῦ φρονέοντος Θεὸς μέγα ἄλλον, ἢ ἑαυτόν.

ΠΕΡΙ ΑΚΡΑΣΙΑΣ, Λόγος μδ'.

ΤΙ ζῶντ' ἐπαινεῖς; πᾶς γὰρ οἰνωθεὶς ἀνὴρ
ἥκιστα μὲν ὀργῆς ὄζει, τὸ δὲ ὑβριστικόν.
φιλεῖ δὲ πολλὰ γλῶσσαν ἐκχέας μάτην,
ἃ χὠ νήφων ἀκούσῃ, ὧν ἐκὼν εἶπεν κακῶς.
Ὡς οὐκ ἀνεκτὸς, ὅστις ἦ παροινος ὤν,
ἢ καὶ μεμηνὼς, εἰς μὲν αὐτὸν ἀσφαλὴς
ἀεί ποτ' ὤν, εἰς δὲ τοὺς πέλας νοσῶν.
Οἶνός τε πυεῖ ἴσον ἔχει μῦθος, ὃν τ' αὖ ἐς ἄνδρα
ἔλθῃ, κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἄλσα
βορρᾶς πνέων νότος. τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα φανεῖ
βυσσόθεν, ὅκου δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐπίσταται νόον.
Ὁ πολὺς ἄκρατος, ὀλίγου ἀναγκάζει φρονεῖν.
Οὐ γὰρ ὁ πλῆθος αὖ σκοπῆς τοῦ ποτοῦ
ποιεῖ παρεῖναι, τὸν πίνοντος δ' ἡ φύσις.
Τί δῆτα ζῶν ὄφελος ᾧ μή ἐστι θυμὸς εἰδέναι;
Ἀλλ' οἶνος ἰῶν. σοφὸς δὲ μεθύων αὖ σκοπῆς,
ὃς ἀνὴρ δοῦλός ἐστι τοῦ πεπωκέναι.
ὅσα μὲν σοὶ ἰὼν ἀναγκάζει, ἐποίησεν ζῶντ' ἐγώ.
ὁ ποιητὴς οἶνος σοὶ ἐστι Νικηφόρ.
Ἅπας ποιητὴς οἶνος ὁ πολὺς ἐς τ' αἰεί.
ἐμέθυον. ἰχανὴ τοι φάσις εἰς θ' ἁμαρτάνειν.
Πολλῷ τοι πλέονας λιμὸς χέρσος ὤλεσεν ἢ δόμος
ἀνδρας, ὅσοι μοίρης πλοῦτον ἐθέλουσιν ἔχειν.
* Αἰσχρὸν τοι μεθύοντα παρ' ἀνδράσι * νήφοσ' εἶναι,
αἰσχρὸν δ' εἰ νήφων παρὰ μεθύουσι μὴ ᾖ.
Οἶνος πινόμενος πολὺς, κακὸς· ἰὼν δέ τις αὐτὸν
πίνῃ ὀπίσω, μοῦνος, οὐ κακὸς, ἀλλ' ἀγαθός.
Κάτοπτρον εἶδος χαλκοῦ ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ.
Ὅς δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, ὑκέτ' ἐκεῖνος
τῆς αὐτοῦ γλώσσης κάρτερος, οὐδὲ νόου.
μυθεῖται δ' ἀπάλαμνα, τὰ νήφουσιν γίνετ' αἰσχρά,
αἰδεῖται δ' ἔρδων οὐδέν, ὅτῳ μεθύῃ.

illi non urbani potiùs & faceti, quàm arrogantes nominabuntur?

Videtur autẽ mihi, ô Domine, difficiliùs inueniri vir, qui secundã fortunã bene ferat, quàm qui aduersam. Illa enim in plerisq; contumeliam, hac autẽ temperantiam in omnibus gignit. Eiusd. lib. 8. de pædia Cyri.

Vides eximia animalia vi fulminei Dei, neq; suis opinionibus vti sinat: exigua verò facile fert. Vides etiam vt in ædificia maxima semper, & celsissimas arbores cælestia tela ingruant. Solet enim Deus eminentia quæuis castigare. Ideoq; magnus quoq; exercitus ab exiguo sternitur, cùm Deus inuidens aut metum ipsis iniecerit, aut tonitrua, vnde condignam se perditionem incidunt. Non sinit enim Deus alium præter se altum sapere. Herodoti lib. 1 historiarum.

DE INCONTINENTIA, SERMO XLIIII. Ex Io. Stobæo.

Quid ista laudas? Omnis profectò ebrius ira facilè vincitur, & vacuus est mente. Sophocles.

Itaque solet ei vsuenire, vt posteaquam linguam temerè exonerauerit,
Vicissim illos etiam nolens audiat, quibus ipse volens maledixerat.

Quàm non ferendus est, qui vel ex temulentia, Vel insania, sibi quidem innocuus Sclerix.
Semper, cõuersantiũ autẽ dãno mente laborat.

Vinũ igni æqualem habet vim: Vbi hominem Eratosthenis.
Subierit, quem conturbat, vt Libycum mare
Aquilo, vel auster. Itaq; prodit Latentia
In mentis recessu, animũq; vniuersum cõcutit.

Merum copiosum parum cogit sapere. Menandri.
Non ipsa potus copia, si quis consideret,
Debachari cogit, sed potantis ingenium.

Quid illum viuere tuuat, qui vitam suam Philemonis.
nescit?

Vinum in causa est. Nullum enim bene potum,
si quæras, (domitus.
Inuenies, qui non à potu, tanquam ferus, sit
Quicquid me vinum coegit, id admisi.
Malum vinum est, ô Nicophon.

Nimium vinum omne semper est malum. Eiusdem.

Ebrius eram. Scilicet prætextus hic ad peccandum satis est. Eiusdem.

Multo plures perdidit satias, quàm fames, Theognidis.
Viros, qui plus sua sorte habere voluns.
Turpe est virum ebrium apud sobrios esse. * ἰχανὸν in Græque Scripsi. * νήφειν.
Turpe, item si sobrius cum ebrijs fuerit.

Vinum si bibas multum, noxium est: at si quis Eiusdem.
ipsum (est.
Bibat prudenter, iam non malum, sed bonum

Æs forma speculum est, vinum mentis. Æschyli.

Quisquis bibendo modum superauerit, is Theognidis.
non amplius
Suæ linguæ compos est, neq; mentis.
Verba effatur balba, quæ sobrijs dedecus fiunt:

Nullo enim quodlibet agendi pudore ducitur, quàm diu fuerit ebrius. (tu
Qui priùs sapiebat, tum stultius efficitur. Hac Animaduertens, vinum ne supra modũ ingurgitaueris. (ciat
Sed priùs surge, quàm inebrieris, ne te sibi subijciat Venter, tanquam mediastinũ improbum quotidianis laboribus inseruientem.
Tam stolidi, quàm sapientis, vinum Immoderatè potum, leuissimũ reddit animum.
Igne aurum argentumq́; viri periti Dignoscũt: at vino humanus animus arguitur, Licet admodũ sapiens: vitium omne detegitur, Ita vt verecundia prudentes quoq; afficiantur.
Dolco caput Onomacrite, vim mihi facit Vinum, animiq́; non sum amplius compos Mei: ædes rotantur. Quin age surgens Experiar, an & pedes vinum inuaserit, Et animum intra pectus. Sed metuo ne quid temere (probrum pariam.
Committam inebriatus, vnde mihi magnum
Homeri. *Vinum, quamuis sapientissimum cantare, Molliter ridere & tripudiare impulit.* (sent.
Hoc etiam protulit verba, quæ satiùs tacita fuisMolestũ est, si quis præ vino nimiùs loquatur,
Menandri. *Ea quæ nescit callere simulans.*
Nunc vinũ me mente priuauit, et fateor tibi
Euripidis in Augis. *Iniurium me fuisse, sed insciũ & inuitum.*
Non ita fiet, vt tu nunc ais: ebrius fui pater,
Philippidæ. *Peccaui, vt veniam à me consequaris.*
Qui enim Pamphile quidpiam per vim aduersus imbecilliorem (videtur.
Egerit, is non peccare simpliciter, sed iniuriari
Panyasidis. *Agedum hospes, quin bibis: hoc etiam virtutis est,* (exiccauerit
Si quis in virorum conuiuio plurimos calices Rectè sciteq́;: aliũq́; simul prouocauerit. (in bello
Tam inter epulas fortis vir esse potest, quàm qui Pugnas sequitur luctuosas, in quibus pauci Animosi sunt, ac Martẽ impetuosum excipiunt.
Huic ego illum æquali laude contulerim, qui epulis (tat.
Assidens gaudet, aliumq́; pariter cœtum inci-Non enim viuere illum mortalem iudico, neq; agere (vino
Vitam hominum ærumnosorum, quicunque à Animum abstinens potionẽ aliam stultius hauserit. libus vtilitas
Etenim vini non minor quàm ignis est morta-Bona, malorum amuletum, omnis cantilenæ comes. (gratiarum,
Inest enim vino sacra pars Thaliæ & Aglaiæ Insunt saltatio & optatus amor,
Parenthesi (*Sed etiam venatio, tristisq́; malevolentia*) inclusa, non bene huc quadrare videntur. *Quapropter decet te inter pocula læto animo merum acceptantem Potare, non cibo malè affectum instar vulturis*

Ὃ πρὶν ἐὼν σώφρων, τότε νήπιος. ἀλλὰ σὺ ταῦτα
γιγνώσκων, μὴ πίν' οἶνον ὑπερβολάδην.
ἀλλ' ἢ πρὶν μεθύων ὑπαναίσασο, μὴ σὲ βιάσθω
γαστὴρ, ὥστε κακὴν λάτριν ἐφημέριον.
Ἄφρων ἀνδρὸς ἄγαν κεν σώφρων εἴη, ὅτῳ δὴ
πίνῃ ὑπὲρ μέτρον, κεῦθον ἔδηκε νόον.
ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
γιγνώσκουσ· ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον,
καὶ μάλα περ πινυτόν. κακότητα δὲ πᾶσαν ἐλέγχει,
ὥστε καταιδεῖσθαι καὶ τὸν ἐόντα σοφόν.
οἰνοβαρὲς κεφαλὴ Ὀνομάκριτε, καί με βιᾶται
οἶνος· ἀτὰρ γνώμης οὐκέτ' ἐγὼ παμίης
ἡμετέρης, ὀφθαλμοὶ δὲ δόμα περιδέδρομεν. ἀλλ' ἄγ' ἀείρας
πειρήσω, μή πως καὶ πόδας οἶνος ἔχῃ,
καὶ νόον ἐν στήθεσι. δίδοικα δὲ μή τι μέγιστον
ἔρξω θωρηχθείς, καὶ μέγ' ὄνειδος ἔχω.
Οἶνος δὲ πολύφρενά περ μάλ' ἀάσσας,
καὶ θ' ἁπαλὸν γελάσας, καὶ τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκε.
καὶ τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.
Χαλεπὸν ὅτῳ πὶς ὢν πίνῃ πλέον λαλῇ,
μηδὲν κατειδώς, ἀλλὰ προπαίζμιος.
Νῦν σέ γ' οἶνος ὀξέως ἐμὲ ὁμολογῶ δέ σε
ἀδικεῖν, ὃ ἀδίκημ' ἐγὼ οὐχ ἑκούσιον.
Οὐκ ἔστιν, ἐμεθύσθην πάτερ, λέγεται νῦν
ἡμῖν, ὥστε προῄς σέ με συγγνώμης τυχεῖν.
ὁ γὰρ εἰς τὸν ἀσθενῆ βίαιος, Πάμφιλε,
πανὼν, ὑβρίζει, οὐχ ἁμαρτάνειν δοκεῖ.
Ἔξιθ' ἄγε δὴ καὶ πίν', ἀρετὴ δέ τις ἔστι καὶ αὐτή·
ὅς κ' ἀνδρῶν πολὺ πλεῖστον ἐπ' εἰλαπίνῃ μέθυ πίνῃ
δῖ' ἐπιζαμενῶς, ἄμμε τ' ἀνώγοι φῶτα κελεύῃ.
ἶσόν θ' ὅστ' ἐν δαιτὶ καὶ ἐν πολέμῳ θοὸς αἰνὴρ
ὑσμίνας διέπων παλαιπειθέας, ἔνθα δὲ παῦροι
θαρσαλέοι τελέθουσι, μεμυκότε θοῦρον Ἄρηα.
τῷ μὲν ἐγὼ θυμῷ ἶσον κλέος, ὅστ' ἐν δαιτὶ
τέρπηται παρεών, ἅμα τ' ἀνέρι λαὸν ἀείρῃ.
ὅ γάρ μοι ζώειν γε δοκεῖ βροτὸς, ὃς δὴ βιώναι
αἰ θεόπλοιο βίοιο παλαισφόρου, ὅστις ἀτὰρ εἶπε
θυμὸν ἐρητύσας πίνῃ ποτὸν ἀνέρι νεόφρων.
οἶνος γὰρ πυρὶ ἶσον ὀπιζομένοισιν ὁπάων
ἐσθλὸν, ἀνεξίκακον, πάσης σινοποιὸν ἀοιδῆς.
ἐν μὲν γὰρ Θαλίης ἱερὸν μέρος, Ἀγλαΐης τε,
ἐν δὲ χορεσπυΐης, ἐν δ' ἱμερτῆς φιλότητος.
(ἐν δέ τε μὲν θήρης, καὶ δυσφεσσυίης ἀγελείης.)
τῷ σε χρὴ τῷδε δαιτὶ δεδεγμένον ἦτορ ἄφρονι θυμῷ
πίνειν, μηδὲ βορῇ κεκακωμένον ἦτορ ἔπεσθαι

ἥδαι πλημμύρειντα, λελασμένον ἀφροσυνάων.

Ἐλεύθερον ἀδυνατὸν εἶναι πάθεσι δουλεύοντα.

Μανίην φασὶ μανίαν εἶναι τὴν μέθην.

Πυθαγόρας ἔλεγε, τὴν μέθην μανίας εἶναι μελέτην.

Ἀνάχαρσις ἔφη, κύλικα μὲν πρῶτον εἶναι ὑγιείας πίνεσθαι· τὸν δὲ δεύτερον, ἡδονῆς· τὸν δὲ τρίτον, εὔφρεος· τὸν δὲ τέταρτον, μανίας.

Ταῖς μὲν γὰρ ἥδεσι φησὶν ὁ Ἀντισθένης εἰσιέναι ἀπολαύσεις, δεήσει ἢ * χαθῶναι, ἢ ἐλλεβορισθῆναι, ἢ πόνων λιμαγχονισθῆναι, κακὰς ἀμοιβὰς ἐκτίνοντα τῆς προσγλυκυθύμου πλησίας, ἕνεκα μικρᾶς καὶ ὀλιγοχρονίου ἡδονῆς.

Τῷ Διονυσίῳ νάρθηκα καὶ λήθην συγκαθιερῦσιν, ὡς μὴ δέον μνημονεύειν τῷ οἴνῳ πλημμεληθέντων, ἀλλὰ ἀσφαλείας παιδικῆς δεομένων. ὥστε καὶ ὁ, μισῶ μνήμονα σύμποτον. ὁ δὲ Εὐριπίδης, τὸν ἀπόπονον λήθην σοφὸν εἶρηκε.

Μεθύων κυβερνήτης, καὶ πᾶς πρύτανις ἀρχὴν ἀναβέπει πρᾶγμα, εἴτε πλοῖον, εἴτε ἅρμα, εἴτε στρατόπεδον, εἴτε ὅ, τι ποτὲ εἴη ὃ κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Οὐ μόνον ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυστής.

Ὑγιείαν μὲν χαῖς τοῖσι Θεῶν αἰτέονται ἄνθρωποι· τὴν δὲ ταύτης δύναμιν παρ' ἑαυτοῖς ἔχοντες, οὐκ ἴσασιν. ἀκρασίῃ δὲ πανάστια φρήσαντες, αὐτοὶ προδόται τῆς ὑγιείης τῇσιν ὀπιθυμίῃσι γίνονται.

Ἀμαθίαν, ὥς φησιν Ἡράκλειτος, οὐ λόγος κρύπτειν ἔργον ἐστίν· οὐ οἴνῳ δὲ χαλεπώτερον. οὐ Πλάτων δέ φησιν, οὐ οἴνῳ τὰ ἤθη φανερὰ γίνεσθαι. ὥσπερ οὐ Ὅμηρος, * σοὶ δ' ῥαπίζη γναθμὸν ἀλλοδαπῆ.

Σοφοκλῆς ἐμέμφετο Αἰσχύλῳ, ὅτι μεθύων ἔγραφε· καὶ γὰρ εἰ τὰ δέοντα ποιεῖ, φησὶν, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε.

Πυθαγόρας ἐρωτηθείς, πῶς ἄν οἰνόφλυξ τὸ μεθύειν παύσαιτο· εἰ σωφρῶν, ἔφη, δηλονότι τὰ ὑπ' αὐτοῦ προσταττόμενα.

Ἀνάχαρσις ἔφη, ἐρωτηθεὶς πῶς ἄν τις μὴ μεθύσκοιτο· εἰ, φησὶν, ὁρῴη τοὺς μεθύοντας οἷα ποιοῦσιν.

Ὅσοι ἀπὸ γαστρὸς τὰς ἡδονὰς ποιέονται, ὑπὸ βεβλημένοι τὸν χρόνον, ὅπου βρώσιος, ἢ πόσιος, ἢ ἀφροδισίοις, ἐν τοῖσι πᾶσιν αἱ μὲν ἡδοναὶ, βραχεῖαί τε, καὶ ὀλίγον γίνονται, ὁκόσον αὐτὸ χρόνον ἐσθίουσιν, ἢ πίνουσιν· αἱ δὲ λύπαι πολλαί. τοῦτο μὲν γὰρ ὃ ὀπιθυμεῖν ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ πάρεστι, καὶ ὁκόταν χρήσωνται, ὁκοίων ὀπιθυμέουσι, ἀφανὲς τὸ ἡδονὴ παρέχεται, καὶ οὐδὲν ἐν αὐτοῖσι χρηστὸν ἔστιν, ἀλλ' ἡ τέρψις βραχεῖα, καὶ αὖθις τοῦ αὐτοῦ δεῖ.

Sedere pleno ventre, oblitum gaudia.

Fieri non potest vt liber sit, qui seruit affectibus. Pythagoræ.

Ebrietatem ferunt paruam insaniam esse. Chrysippi.

Pythagoras ebrietatem insaniæ meditationem vocitabat.

Anacharsis primum quidem poculum sanitatis esse dixit, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, vltimum insaniæ.

Fruitiones & voluptates, quæ non per ianuas ingrediuntur, ex Antisthenis sententia, opus habent aut sectione, aut helleborismo, aut fame macerari: vt malas pœnas luat illa ingurgitatio, quam breuissimæ voluptatis gratia admisimus. Antisthenis. * χαθῶναι.

Libero patri ferulam & oblivionem consecrant, insinuantes non reuocanda in memoriam esse, quæ inter pocula sint admissa, sed puerilem commonitionem eis sufficere. Huc et istud facit: Odi memorem compotorem. Et Euripides, absurdarum rerum oblivionem sapientem esse dixit. Plutarchi in lib. de mulierib. etiam instituendis.

Gubernator ebriosus, & quiuis cuicunq; rei præfectus, omnia subuertit, siue nauigium, siue currum, siue exercitum, siue quamcunq; rem fidei sua commissam. Platonis.

Manifestum est, non modo senem bis puerum fieri, sed inebriatum quoq;. Eiusdem

Pro sanitate vota cœlitibus homines offerunt, insciy penes se ipsam esse: contraria autem ei per luxuriam facientes, suis libidinibus ipsam perditum eunt. Democriti.

Ruditatem, vt ait Heraclitus, cùm aliàs celasse non est facilè, tum in vino multo maximè. Testatur & Plato, animi mores in vino apparere. (Plura adduntur in Græco.) Plutarchi in libro, Quòd mulieres etiam erudiendæ sint.

Sophocles vitio vertebat AEschylo, quòd ebrius scriberet. Nam etsi bene scribit, inquiebat, nescienstamen id facit. * *Locus corruptus.* Eiusdem.

Pythagoras consultus quinam vinosus ebrietatem desereret, respondit: Si quæ per temulentiam facit, frequens animo voluat.

Anacharsis, quo quis modo temulentiam fugeret, interrogatus: Si qualia ebrij faciunt, inspiciat, dixit.

Qui ventrij voluptates sequuntur, edendo, potando, Veneris illecebrij tempus fallentes, breue omnino delectationis tempus habent, interim duntaxat, dum edunt ac bibunt: Curæ verò & tristitiæ multæ sequuntur. Semper etenim earundem rerum desiderio torquentur: & cùm quæ appetunt, nacti fuerint, voluptas confestim transit, cùm nihil in se boni, quàm momentaneam titillationem habeat: itaq; mox rursus ijsdem indigent. Democriti.

Quisquis ſuum corpus curat, non ſeipſum colit. Qui verò pecunias, neq; ſeipſum, neque ſua, ſed remotiora ſuis curat.

Οὔτις σῶμα θεραπεύει ὃ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἑαυτὸν θεραπεύει. ὅστις δὲ χρήματα, οὐθ' ἑαυτόν, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τοῦ ἑαυτοῦ.

Muſonij de victu.

Turpiſſima res eſt proculdubio voracitas, & liguritio. Equidem paucissimos noui qui deliberarent de vitijs huiuſcemodi fugiendis: plurimos autem, qui tales epulas abſentes requirunt, præſentibus abſtinere nequeunt. Quin adeò intemperanter eis cùm incidérint, vtuntur, vt valetudini non parum officiant. Voracitas autem nihil aliud fuerit, quàm incontinentia in victu, qua impulſi homines, dulce præferunt vtilitati. Liguritio, quam Graci ὀψοφαγίαν, immoderatio circa vſum obſoniorum eſt. Porrò cùm modi exceſſus nulla non in re vitioſus ſit, hac parte profectò maximè ſuam naturam prodit, liguritores & heluones ex hominibus in ſues aut canes, quod ad ingluiem, transformans, omnis honeſtatis in geſtibus, viſu, eſuq; oblitos. Tantam ipſis inſaniam cupediarum amor gignit. Quid autem turpius, quàm ita ſe præſtare circa victum, vt bruti potiùs animalis, quàm prudentis hominis imago ſit? Hoc igitur cùm turpiſſimum ſit, nimirum eius contrarium pulcherrimum erit, ordinatè modeſtéque cibo frui, & hoc omnium primùm temperantiæ ſpecimen edere. Cùm enim in vniuerſum temperantia difficilis habeatur, multi ſtudij ac exercitationis egens, maximè circa victum id cõtigit. Quamobrem iſtud? Quia cùm innumera ſint voluptates, peccandi incitamenta, quæ per vim morem ſibi gerere cogunt, præter omnem vtilitatem: ea quæ victum attinet, luxuria difficillima, periculoſiſſimaq; videtur. Quippe cætera voluptates variùs incidunt, nonnullis etiam integros menſes, annósque carere poſſumus: quæ verò in alimentis conſiſtit, eam experiri quotidie neceſſitas cogit, & plerunque bis in die, cùm aliter vitam fouere non ſit. Quo ſæpiùs igitur edendi ſuauitatem vſurpamus, eo plus inde periculorum nobis immineat. Præterea quoties cibum ſumimus, multis peccandi modis occaſio datur. Nam & qui nimium edit, peccat: & qui feſtinantiùs, nihilo minus: & qui obſonio vltra decorum ſe inquinat, & qui ſuauiora ſalubrioribus anteponit, & qui ſodalibus non æquam partem relinquit. Item, qui non ſuo tempore comedit, is quoque peccat, cùm alijs antecurtundis relictis, ad epulas ſe conuerterit. Cùm ergo tot tantique errores iam enumerati, & quidam alij, ab epulantibus committi poſſint, ſtudendum eſt temperanti futuro, vt ſe ab omnibus purum

† περὶ τὰ ἔδεσμα. addo ὀχλήσειεν δὲ περὶ τὴν τροφήν.

Αἴσχιστον, ἔφη, γαστριμαργία καὶ ὀψοφαγία ἐστίν, οὐκ αὐτίκα σχεδόν τι. σκοπῶν τας δὲ ὅπως ἀφαφύξω τοῦτο, πάνυ ὀλίγους ἠθύμησα ἐγώ· τοὺς μὲν πολλοὺς ὁρῶ καὶ ἀπόντων ὀρεγομένους τῶν τοιούτων βρωμάτων, καὶ παρόντων ἀπέχεσθαι μὴ δυναμένους, καὶ χρωμένους αὐτοῖς, ὅταν χρῶνται, ἀφειδῶς, ὡς καὶ τοῖς βλάβην χρῆσθαι τὴν τοῦ σώματος. καί τοι γαστριμαργία τί ἂν εἴη ἄλλο, ἢ ἀκρασία περὶ ἔδεσμα; δι' ἣν οὐδὲν ἧττον οἱ πόλεμοι τοῦ πότου τοῦ ὠφελίμου πρόσεισι καὶ ὀψοφαγία δὲ, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀμετρία περὶ χρῆσιν ὄψου. πάντα χρὴ δὲ κακὸν ὅσα ἡ ἀμετρία, ἐν τοῖς μάλιστα τῆδε τὴν ἑαυτῆς ἐπιδείκνυται φύσιν, παρεχομένη τοὺς ὀψοφάγους αὐτὴ αὐθέκαστον, οὐκ ἢ κύνας ὁμοιουμένους τὴν λαιμαργίαν, καὶ δαημονὴν μὴ δυναμένους, οὔτε ταῖς χερσὶν, οὔτε τοῖς ὄμμασιν, οὔτε τῇ καταπόσει· ὅπως ἄρα αὐτοὺς ἀζήσειν ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐν ὄψῳ ἡδονῆς. ὅτι μὲν δὴ ὅπως ἔχειν πρὸς ἔσθιν αἰσχίστου ἐστὶ, γνώριμον, ἐν ᾧ γε ζώοις ἄφεσι μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις φρονίμοις, ὁμοιούμεθα. αἰσχίστου δὲ τούτου ὄντος, κάλλιστον ἂν εἴη τἀναντίον, τάξει καὶ κοσμίως ἐσθίειν, καὶ τὴν σωφροσύνην ἐν τῷδ' ἐπιδείκνυσθαι πρῶτον, οὐκ ὂν ῥᾴδιον, ἀλλὰ διὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως † κατόρθου μὲν ἴσως ὃ σωφρονεῖν. * ἀφ' οὗ δὲ τοῦτο; ὅτι πολλῶν ἡδονῶν ὄντων, αἳ τὸν ἄνθρωπον ἀναπείθουσιν ἁμαρτάνειν, καὶ ἐπιδιδόναι αὑτὰς βιάζονται πρὸς τὸ συμφέρον, δεινότατα τῇ κινδυνώδει πασῶν, ἡ περὶ ἔδεσμα ἡδονή. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἡδονὰς ἀναπιώτερον ὁμιλοῦμεν, καὶ ἐνίων γε μέρους καὶ ὁλοτελῶς ἄλλως ἀπέχεσθαι δυνάμεθα· ταύτης δὲ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν πάντως πειρᾶσθαι ἀνάγκη, καὶ τάγε πολλὰ, δὶς ἐκάστης ἡμέρας· ἐν γὰρ ἔνι ζῆν ἄλλως τὸν ἄνθρωπον. ὡσθ' ὅσῳ πλεοναχῶς τῆς ἐν βρώσει ἡδονῆς πειρώμεθα, τοσούτῳ πλείους οἱ ἐνταῦθα κίνδυνοι. καὶ μὲν καθ' ἑκάστην παροφορὰν ἔσθης, οὐκ εἰς κίνδυνος ἁμαρτήματος, ἀλλὰ πλείονες. καὶ γὰρ ὁ ταχὺ πλείονα * ἢ δεῖ ἐσθίων, ἁμαρτάνει· καὶ ὁ καταπεύδων ἐν τῷ ἐσθίειν, οὐδὲν ἧττον· καὶ ὁ μολυνόμενος ἐπὶ τοῦ ὄψου μᾶλλον ἢ χρή, καὶ ὁ τὰ ἡδίω τοῦ ὑγιεινοτέρου βρώματα προτιμῶν, καὶ ὁ μὴ νέμων τὰ ἴσα τοῖς συνεσθίουσιν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τις ἁμαρτία περὶ ἔσθιν, ὅταν τοῦ καιροῦ προσφερώμεθα αὐτὴν, καὶ δέον ἄλλό τι πράττειν, ἀφέμενοι τούτου, ἐσθίωμεν. τοσούτων δὴ καὶ ἔτι ἄλλων ἁμαρτιῶν ὄντων περὶ ἔσθιν, δεῖ μὲν ἁπασῶν καθαρεύειν αὐτὸν, καὶ μηδεμιᾶς ἕνεκεν εἶναι

τὴν μέλλοντα σωφρονήσειν. καθαρθῆναι δεῖ αὖ τινα καὶ ἀναμάρτητον εἶναι, ἀσκεῖν καὶ ἐθίζειν αὐτὸν αἱρεῖσθαι σίτοις, οὐχ ἵνα ἥδηται, ἀλλ' ἵνα ζέφηται, οὐδ' ἵνα λεαίνηται τὸ κατάπωσιν, ἀλλ' ἵνα ῥωννύηται τὸ σῶμα. οὐ γὰρ γέγονεν ἡμῖν κατάπωσις, ἀλλὰ τροφῆς, οὐχ ἡδονῆς ὄργανον. ἢ ὥσπερ γαστὴρ, τοῦ αὐτοῦ χάριν, ἕνεκα καὶ φυτῷ πάντι ῥίζα γέγονε. καθάπερ γὰρ ἐκεῖ ζέφει τὸ φυτὸν ἡ ῥίζα, ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ τοῖς τροφοῖς λαμβάνουσα· οὕτω ζέφει τὸ ζῷον ἡ γαστὴρ, ἀπὸ τῶν εἰσφερομένων σίτων καὶ ποτῶν. ὥσπερ τε αὖ τούτοις ἁβρυμονῆς ἕνεκα συμβαίνει ζέφεσθαι, καὶ οὐχ ἡδονῆς· τοῦ δὲ πλησίον ἡμῖν * φάρμακον ἡ τροφὴ ὧν αἰδεσίμου ὄντι. διὸ καὶ τοιαύτην ἐαδίζειν ἡμῖν ἵνα ζῶμεν, οὐχ ἵνα ἡδώμεθα, εἴγε μέλλομεν συσχεῖν ἀεὶς ᾧ ὅτι τῷ λόγῳ Σωκράτους, ὃς ἔφη τοὺς μὲν πολλοὺς αἰδρώπους ζῆν ἵνα ἐαδίωσιν, αὐτὸς δὲ ἐαδίειν ἵνα ζῇ. οὐ γὰρ δὴ ὁπόσης τις βουλόμενος αἰδεσίμου, ἀξιώσει τοιαύτης τοῖς πολλοῖς, καὶ ζῆν τῷ ἐαδίειν· ὥσπερ οἱ ἄφρονες αἰδρώμενοι ἐξ ἁπάντων τοῦ ἀπὸ τῆς τροφῆς ἡδέος. * ὅτι δὲ καὶ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν αἰδρωπον, τοῦ σώζεσθαι χάριν, οὐχὶ τοῦ ἥδεσθαι, σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκεύασεν αὐλοῖς, μάθοι τις αἰ ἐκεῖθεν μάλιστα. ἡ γὰρ δὴ τροφὴ ὅτι ἐργάζεται μάλιστα τὸ ἑαυτῆς ἔργον, τότε οὐδαμοῦ ἥδεται τὸν αἰδρωπον κατά τε τοὺς πόνους καὶ τοὺς αἰάδοσιν, ἀλλὰ τρεφόμεθα μὲν τότε οὐκ αὐτὴ καὶ ῥωννύμεθα· ἡδόμεθα δὲ τότε οὐδεμίαν ἡδονὴν, καὶ τοι πλείονο χρόνος οὗτος ἐστιν, ἢ ὅν ᾧ ἐαδιόμεθ. εἰδεῖ δέ γε, εἴπερ ὁ Θεὸς ἡδονῆς χάριν τοῦ τροφοῦ ἐμηχανήσατο ἡμῖν, τὸ πλείω τοῦτον χρόνον ἡδεσθαι ἡμᾶς οὐκ αὐτῆς, καὶ οὐ τὸ ἐλάχιστον ἐκείνου τὸ ᾧ καταπίνομεν. ἀλλ' ὅμως, ὃ χαίρει ἐκείνου οὐ ἐλαχίστου χρόνου, οὐ ἡδόμεθα, τοσαυτὴ μὲν ὀψων γίνεται μυείων· πλοῖα δὲ ἡ θάλαττα μέχρι περάτων· μάγειροι δ' γεωργῶν τοσουτοδαπότεροί εἰσι. δεῖπνα δ' τοσαυτίνεται ἵνες, ἀργῶν αἰαλίσκοντες ὑμᾶς, καὶ ζωὴ οὐδαμοῦ ὠφελουμένων τῶν σωμάτων, ἐκ τῆς πολυτελείας τῶν βρωμάτων. πολὺ γὰρ τἀναντίον, οἱ ταῖς εὐτελεσάταις χρώμενοι τροφαῖς, ἰσχυρότατοί εἰσι. τοὺς γοῦν οἰκέτας τοὺς δεσποτικοὺς, καὶ τοὺς χωρίτας τῶν ἀστικῶν, καὶ τοὺς πένητας τῶν πλουσίων, ἴδοις αἰῶς ὅτι οἱ † πλείονος ῥωμαλεωτέρους εἰς ἔργα, καὶ μᾶλλον μὲν πονεῖν δυναμένους, ἥττον δὲ κάμνοντας ἐν τοῖς ἔργοις, τοσοῦτον ἥδιον καὶ ἀσφαλέστερον, αἰσχρομένους δὲ εὐκολώτερον κρύος, θάλπος, ἀγρυπνίας, πολὺ εἴπι τοιοῦτον. καί τοι καὶ ὁπόσον ἔστι πολυτελὴς, καὶ ἡ εὐτελὴς τροφὴ ῥωννύει τὸ σῶμα, ὅμως αἱρετέον ὄντι τὸν εὐτελῆ, ὅτι αὕτη σωφρονεστέρα, καὶ παρέπεται ἀνδρὶ ἀγαθῷ μᾶλλον, * ὡς καὶ τὸ εὐπόριστον τοῦ δυσπορίστου, καὶ τὸ ἀπράγματον τοῦ μετὰ πραγμάτων, καὶ τὸ ἕτοιμον τοῦ αἰετοίμου, * πρὸς τροφὴν παρεπόδιστι-

& integrum exhibeat. Ita verò se tutum aliquis ab ipsis præstiterit, si multo exercitio consuescat alimentis vti, ad alendi, non delectandi corpus, finem: non vt lenem ac lubricam reddat gulam, sed corpus vt roboret. Gula enim condita est, vt ciborum meatus esset, non voluptatis instrumentum. Venter in animali eadem gratia, qua radix in omnibus plantis, factus est. Etenim vt plãtam radix alit, forinsecus nutrimentum attrahens: sic venter animal nutrit, cibis & potionibus in ipsum derivatis. Rursus vt plantæ aluntur perdurationis, haud voluptatis causa: non secus hominibus, vitæ sustentandæ remedium, victus est concessus. Quas ob causas edendũ vt viuamus, non vt voluptemur: siquidem ad optimam Socratis sententiam nos accommodare voluerimus, qui bonam hominum partem viuere dixit vt edant, se autem edere vt viuat. Enimuero quisquis probitatis studiosus fuerit, haudquaquam vulgo hominum similis erit viuendo vt edat, sicut illi præ cunctis ciborum illecebras captãtes. Porrò quòd Deus hominum conditor cibum atque potum pro incolumitate, non deliciis largitus sit, hinc intelligi licet. Quippe alimentum dum maximè munere suo fungitur, in concoctione digestioné-que nullo suauitatis lenocinio nos afficit, sed nutrit duntaxat, & vires reficit, quamuis multò longius tempus interim eat, quàm dum edimus. Oportuisset autem, si Deus delectationis gratia cibum nobis machinatus esset, longiori illo tempore voluptatem sentiri, non breuissimo tantùm inter deglutiendum. Sed licet tam momentanea sit ista glutientium suauitas, infinita tamen obsonia excogitauit. Maria nauigantur ad vltima vsque litora. Maius studium coquis quàm agricolis impenditur. Aliquot tota prædia in conuiuiorũ apparatu cõsumunt. Annon hoc miserrimum est? præsertim cùm nihil vtilitatis corpori accedat, ex tam sumptuosa dapium structura. Omnino enim contraria ratione, qui communissimis cibis vtuntur, robustissimi sunt. Itaque seruos dominis, agrestes vrbanis, pauperes diuitibus validiores, vt plurimùm, videas, laboribus aptiores, tardiùs fatigari operando, variùs ægrotare, facilius ferre frigus, æstum, vigilias, & quicquid eiusmodi est. Etiamsi autem ex æquorum preciosus, tum vulgaris victus corporis robur augerent, nihilominus vulgarem præferre conueniret, vt qui magis sobrius sit, magísque bonum virum deceat: sicut & parabilis difficili paratu, & simplex elaborato, et exquisito qui in promptu est, ingenuis pro-

* ζωῆς καὶ φάρμακον.

* aliàs nouũ hic fit initiũ.

† πλεῖστον.

bisq; viris eligibilior est. Sed vt cuncta quæ diætam attinent, paucis complectar, opus esse dico scopum eius constituere, sanitatem ac vires: horum enim solùm causa cibus assumendus, quem sumptuosum esse, nulla necessitas est. Is autem qui cibum ingerit, vt ordine, modo, mensura, puritatéque decenter & absque festinatione observatis, plurimum à reliquis differat, omni cura & studio eniti debet.

Incontinentia vitium est appetentis, quo male voluptates vsurpantur, ratione non prohibente.

Ἀκρασία δέ ἐστι, καθ' ἣν τὸ ἐπιθυμητικὸν, καθ' ἡδονὰς αἱρουῶται τὰς φαύλας ἡδονὰς, μὴ κωλύοντος τοῦ * λόγου.

Aristotelis in libello de virtutibus.

Ἀκρασίας δέ ἐστι τὸ κωλύοντος τοῦ λογισμοῦ τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἡδιῶν αἱρεῖσθαι, καὶ ὑπολαμβάνοντα χρῆσθαι μὲν μετέχειν μοὶ αὐτῶν, μετέχειν δὲ μηδὲν ἧττον, καὶ δοκεῖσθαι μοὶ δεῖν πράττειν καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ συμφέροντα, ἀφίεσθαι δὲ αὐτῶν διὰ τὰς ἡδονάς. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀκρασίᾳ, μαλακία, μεταμέλεια, καὶ τὰ πλεῖστα τὰ αὐτὰ, ἃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ.

Ibidem.

Incontinentia autem est, prohibente ratione, delectationes voluptatum sectari, & ducere præstabilius esse, non frui ipsis, frui autem nihilominus: & opinari quidem, oportere facere, & pulchra, & conferentia: abhorrere tamẽ ab ipsis, propter voluptates. Est autem comes incontinentiæ, mollities, & pœnitentia, & plura eiusmodi quæ intemperantiam comitantur.

DE SVPERBIS ET PROTERuis & arrogantibus & inanis gloriæ cupidis, Sermo XLV.

Ex Antonio.

Iob. 40. *OMnem contumeliosum humilia, & superbum respice: tabefacito impios repentè, & ora ipsorum ignominia impleto.*

Psalmo 9. *Dum superbit impius, vt ignis accenditur.*

Psalmo 17. *Oculos superbos deprimes.*

Psalmo 37. *Vidi impium superexaltatum, & in sublime quasi cedros Libani sublatum.*

Psalmo 88. *Tu depressisti, sicut saucium, superbum.*

Psal. 100. *Cum superbo oculo & inexplebili corde cibum non sumpsi.*

Prouerb. 11. *Superbis dominus resistit, humilibus verò dat gratiam.*

Prouerb. 16. *Impurus est apud dominum quisquis est elato corde.*

Audax & præfractus et arrogãs, pestis vocatur.

Prouerb. 13. *Sunt qui se diuites prædicent cùm nihil habeant.*

Prouerb. 12. *Melius est in ignobilitate sibi seruire, quàm honorem sibi assumere cum panis penuria.*

Sophon. 3. *Perdam contumeliam exlegum, & superborum iniuriam deprimam.*

Abdiæ 1. *Si tam sublime sublatus fueris quàm aquila, ac inter astra nidum posueris tuum, illinc detrahamte, inquit dominus.*

Hieremiæ. *Euanuerunt etiam pennigeræ, quia dixerunt dominum non visurum vias ipsorum.*

Danielis 4. *Omnes qui superbè incedunt, dominus deprimet.*

Sap. Salom. 5. *Tunc dicent in seipsis, Quid profuit nobis superbia? quid item opulentia cum arrogantia coniunctà contulit? omnia in vmbræ morem præterierunt.*

Sirach 1. *Noli te tollere, ne cadas, & animæ*

ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΩΝ ΚΑΙ ΣΟβαρῶν καὶ ἀλαζόνων καὶ κενοδόξων, Λόγος μέ.

ΠΑντα ὑβριστὴν ταπείνωσον, ὑπερήφανον δὲ σβέσον, σῆψον δὲ ἀσεβῆ τῷ δικαίῳ σῶμα τὸ πρόσωπον αὐτῶν ἀτιμίας ἔμπλησον.

Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυρίζεται.

Ὀφθαλμοὶ ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐταπεινώθην, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.

Σὺ ἐταπείνωσας, ὡς βδελυκτὸν, ὑπερήφανον.

Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

Ἀκάθαρτος παρὰ κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος.

Θρασὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζὼν, λοιμὸς κληθήσεται.

Εἰσὶν οἱ πλουτίζοντες ἑαυτοὺς, μηδὲν ἔχοντες.

Κρεῖσσον ἀνὴρ ὃς ἀτιμίᾳ δουλεύων ἑαυτῷ, ἢ ὁ τιμῶν ἑαυτῷ πειθαρχῶν καὶ περιδεόμενος ἄρτου.

Ἀπολέσω ὕβριν ἀνόμων, καὶ ὕβριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω.

Ἐὰν μετεωρισθῇς ὡς ἀετὸς, καὶ ἐὰν ἀνὰ μέσον τῶν ἄστρων θῇς τὴν καταίαν σου, ἐκεῖθεν καταξώσει σε, λέγει κύριος.

Ἠπατήθησαν ἡ πτερνὰ, ὅτι εἶπον, Οὐκ ὄψεται κύριος ὁδοὺς ἡμῶν.

Γάστας τὰς περιουμένας ἐν ὑπερηφανίᾳ, ταπεινώσει κύριος.

Τότε ἐροῦσιν πρὸς ἑαυτοὺς· τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία; ἢ τί ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; παρῆλθε πάντα ὡς σκιά.

Μὴ ὑψοῦ σεαυτὸν, ἵνα μὴ πέσῃς καὶ ἐπαγάγῃς τῇ ψυ-

τῆ ψυχῆσου ἀπιμέλειαν, καὶ ἀποκαλύψῃ κύριος τὰ κρυπτά σου, καὶ ἐν μέσῳ ἐκκλησίας καταβαλῇσι.

Μισητὴ ἔναντι κυρίου καὶ ἀνθρώπων ἡ † κενοδοξία.

Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός;

Ἀρχὴ ὑπερηφανίας ἁμαρτία· καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς, † ἐξομβρήσει βδέλυγμα.

Ὁ ἁπλόμβυος πίσσης, μολυνθήσεται· καὶ ὁ κοινωνῶν ὑπερηφάνῳ, ὁμοιωθήσεται αὐτῷ.

Βδέλυγμα ὑπερηφάνοις ταπείνωσις.

Μὴ ὑπερηφανεύου ἐνώπιον βασιλέως.

Ἐξέλιπεν ἄνομος, ἀπώλετο ὑπερήφανος, πεσοῦνται οἱ ὑψηλοὶ μαχαίρᾳ.

Δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, τὴν δὲ δόξαν τὴν ἀπὸ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε.

Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται.

Τὸ ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ.

Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

Οὐ τὰ ῥήματα πέφυκε τοὺς λύπας κινῆσαι, ἀλλ' ἡ τοῦ λοιδορήσαντος ἡμᾶς ὑπεροψία, καὶ ἡ ἐκείνου περὶ αὐτῶν φαντασία.

Τῷ ὄντι ἡ περιβόλωμα τὰ ὑπερήφανα ἦν, ἑαυτῶν ὑπεροπτικώτερον πέφυκε γίνεσθαι.

Οὐ μείους ἐστὶ χαλεπὸν, ἔν τε δυσκολίαις πραγμάτων, ἀταπείνωτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι, ἢ ἐν ταῖς ὑπερηφανίαις μὴ ἐπαρθῆναι.

Κενόδοξός ἐστιν, ὁ ψιλῆς ἕνεκεν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δόξης, καὶ παρὰ τῶν ὁρώντων, ἢ ἀκουόντων, ποιῶν τι, ἢ λέγων.

Μὴ ἐπαρθῇς μέγα, ἵνα μὴ μᾶλλον κατενεχθῇς.

Μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενὴ δόξα πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον.

Πᾶσον ἑαυτὸν ἀπατᾶν, καὶ οἴεσθαι εἶναί τι μηδὲν ὄντα ἐκ τῆς κενῆς δόξης φυσώμενον.

Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι ὃ πλῆσον ἀφαιρεῖται.

Μὴ φρόνει ὡς κακῶν φαίνεσθαι χρεῖττων· λυποῦ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ μὴ τυγχάνων.

Γνῶθι, μικρὸν κατανύσσεται μέγα.

Τί τοῦ τύφου καὶ τῆς ἀποτομίας αἰσχρότερον;

Εἰκότως εἴρηται παρὰ τῶν παλαιῶν κενοδοξία. Ἄμαχος γάρ ἐστιν ἔνδον, μηδὲν ἔχουσά τι χρήσιμον.

Ἡ μωρία καὶ ἡ σεμνότης τοῦ ὑπερηφάνου, ὃ συγγενὲς πρὸς τὸν πλίνθον ἔχει.

Ὁ ἀπονενοημένος καὶ σοβαρὸς ἀπροσπέλαστός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ δυσμενὴς ἑαυτῷ.

Εἰ μὴ ὑφέλοις τοῦ τύφου τὸ ἦθος, κινήσει μὲν οὐκ ἐξῃ ὃ κα-

tua ignominiam inuras, & dominus patefaciat occulta tua, & in medio ecclesiæ deiiciat te.

Odiosa est in conspectu Dei & hominum inanis gloria. Sirach 10.

Quid superbit terra & cinis? † Ὑπερηφανία. Sirach 10.

Superbiæ initium peccatū est, (al. superbia initium peccati est) *& præditus ea profundet execrabilia.* Ibidem. † al. Ἀρχὴ ἁμαρτίας.

Qui tangit picem, cōtaminabitur: qui cum superbo communicat, similis ei euadet. Sirach 13.

Detestantur superbi modestiam. Ibidem.

Ne superbè te geras in conspectu regis: noli superbè sentire de te, sed time.

Defecit exlex, periit superbus, cadent elati gladio.

Laudem inuicem accipientes, laudem à solo Deo non quæritis. Ioan. 5.

Quisquis se ipse extollit deprimetur. Luc. 18.

Quod in hominibus excelsum est, id coram Deo detestandum. Luc. 16.

Noli elatus esse, sed time. Rom. 11.

Ne simus inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Galat. 5.

Non verba ipsa solent dolore afficere, sed cōtemptus, & vt cuiusque est de illis opinio. S. Basilij.

Mores hominis superbi si verè sanati fuerint, solent esse sui despicientiores.

Æquè difficile est in rerum difficultatibus animum non abiectum seruare, atque in prosperitatibus non extolli.

Inanis gloriæ captator est, qui aliquid aut facit aut dicit mundanæ & nudæ gloriæ causa, quæ ipsi vel à spectatoribus vel auditoribus tribuatur.

Ne multum tollare, vt ne magis dejiciare. Theologi.

Inanis gloria magnum est ad virtutem impedimentum.

Facillimum est seipsum fallere, ac præ gloria inani inflatum se aliquid putare, cùm nihil sit.

Opinari ab eo quod est, plurimū dirimitur.

Noli cogitare te malis videri præstantiorem: sed potiùs tristare quòd sis bonis inferior.

Iniuria est, si quis cùm paulum valeat, multum insletur.

Quid fastu & arrogantia turpius? Chrysosto-mi.

Verè dicta est ab antiquis inanis gloria, quòd inanis sit, nihil intus habēs quod vtile sit.

Generis nobilitas & fastus superbi, cognationem cum figlinis lateribus habent. (Nimirum quia omnes homines ex luto vt lateres originem ducunt.) Gregorij Nyſ.

Effrenatus & proteruus, tum alijs adiri non potest, tum ipse sibi inimicus est.

Si detrahas fastuosos mores, iræ nullus

relinquetur locus.

Elatus est semper arrogantium animus, & ad sublimia semper fertur, cõuiuere humilioribus non sustinens, & moderatum & humilem despiciens spiritum.

Laudatione summa dignus est, qui arrogantem odit, videlicet ipsum arrogantiæ vitium, quod est omnium malorum fœdissimum, tum apud Deum tum apud homines odiosum & reiciendum. Quis enim contemptorem non putat molestũ & intolerandum? quis turgidum non vitat spiritum? quis nõ inflatos obiurgandos & increpandos putat?

Semper enim quodam modo arrogans est audax, asper, iracundus, & compesci nõ potest.

entis. *Excelso & glorioso affixa est volubilis ad humilitatem mutatio & casus, vt diuina docet oratio.*

Philonis. *Aiunt quidam sapientem omnium postremum exuere inanis gloriæ tunicam: etenim vt alias perturbationes superet, à gloria & à populi laudatione superari solet.*

†Id est, quod foris insecus apparet. *Ex his qui in repub. versantur, si detrahas †materias, inane sepulchrum reperies mente carens.*

Honorem aut magistratum quis contempsit? Nullus ferè eorum qui adhuc immersi fuerunt inani gloriæ.

Isagrij. *Indignum est vt is qui parum efficiat, multum glorietur.*

In omnibus rebus opinio impedit illud quod est reuera.

Ventilator virtutis animus superbus.

Cisternæ destituta aquis, animus gloriæ cupidus.

Superbus animus diuersorium latronum.

Ioan. Climacus. *Ieiunans gloriæ inanis cupidus sum, abdome vt ignotus sim, tanquam prudens rursus gloriam appeto. Splendidè vestitus ab illa vincor: vili habitu tectus, rursum gloriam cupio: loquens vincor, tacens rursus victus sum. vtcunque proieceris istum tribulum, aculeus stat rectus.*

Difficile est inanis gloriæ dæmonem effugere: nam quicquid molitus fueris, vt hanc detrahas, id ipsum erit alterius inanis gloriæ initium.

Fur solem detestatur, superbus modestos despicit.

Maximi. *Præstat cum ratione vini potio, quàm cum fastu aquæ.*

Platonis. *Exhaurire oportet ex animis iuuenum falsam opinionem, & fastum: sicut æremex vtribus vtile quippiam infusuri exhauriunt: secus enim inflatione & spiritu turgentes nihil admittunt.*

τὰ ψυχὴν ἐγκρύπτεσθαι πάθος.

Μετεωρός ἐστιν ἀεί πως τ' ἀλαζόνων ὀγκος, καὶ πρὸς τὰ ἄνω φέρεται, συζῆσαι ταπεινοτέροις οὐκ ἀνεχόμενος, καὶ τὸ μέτριον καὶ ταπεινὸν ἀπωμάζων φρόνημα.

Εὐφημίας τῆς αἰωτάτω ἄξιος, ὁ τὸν ἀλαζόνα μισῶν, ἥγουν αὐτὸ τὸ χρῆμα τῶν ἀλαζονίας, τὸ πάντων αἴσχιστον τῶν κακῶν, καὶ πρῶτα θεῷ καὶ ἀνθρώποις φυγητὸν καὶ ἀπόβλητον. τίς γὰρ τὸν ὑπερόπλον οὐχ ἡγεῖται φορτικώτατός τε ὑπάρχειν καὶ παραιτητὰ φρόνημα; τίς τοῖς μέγα φυσῶσιν οὐκ ὀπτιμᾶ;

Ἀεί γάρ πως ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν θρασὺς, καὶ ἀπίθανος, δυσέριδός τε καὶ ἀκατάσχετος.

Τῷ ὑψηλῷ καὶ μεγαλωμένῳ πρόσκοπτον ἀγχίστροφος ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν μεταβολὴ καὶ πτῶσις, ὡς ὁ θεῖος διδάσκει λόγος.

Φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν πρόσεστι τὸ σφόδρα· ἀλλά τι δόξης, καὶ τὸ πρὸς τοῖς πολλοῖς ἐπαίρειν πέφυκεν ἡδονάς.

Τῶν πολιτικῶν ἐκ τῆς ὕλης ἀφέλης, κενὸν τάφον εὑρήσεις, ἰσως οὐκ ἔνοικα.

Τίς τιμῆς ἢ ἀρχῆς καταπεφρόνηκε; μᾶλλον τῶν ἐπὶ πεφυρμένων εἰκαίας δόξαις ἡδέως ὁ πρόπας.

Δῆλόν ἐστι μέγα φρονεῖν, μικρὰ προσκείμενα.

Ἐν πολλοῖς τὸ οἴεσθαι τῶν εἰ ἐμποδίζει.

Λιχμήτωρ ἀρετῆς, λογισμὸς ὑπερήφανος.

Λάκκος ἄυδρος, φιλόδοξος ψυχή.

Ὑπερήφανος ψυχὴ, πολυδοχεῖον λημῶν.

Νηστεύων κενοδοξῶ καταλύων ἵνα μὴ γνωσθῶ, ὡς φρόνιμος πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ προσβεβλημένος ἱματισμῷ τούτῳ, καὶ βρυτελῆ ἐξαλλάσσων πάλιν κενοδοξῶ· λαλῶν ἱματισμῷ, καὶ σιωπῶν πάλιν ἱματίσθην. ὡς ἂν ῥίψῃς τὸν τρίβολον τοῦτον, ὀρθὸν ὁ κέντρον ἵσταται.

Χαλεπὸν ἅμα φυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ ποιήσῃ τις καθαιρήσειν αὐτὸν, τοῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γένηται.

Βδελύττεται ἥλιον κλέπτης, ὑπερήφανος δὲ πρᾶος ἐξουθενεῖ.

Ἄμεινον ἡ μετὰ λόγου οἰνοποσία, τῆς μετὰ τύφου ὑδροποσίας.

Δεῖ τῶν νέων ἐκπυρώματων τὸ οἴημα, καὶ τὸν τύφον, † ἢ τὸν ἀσκῶν τὸν ἀέρα τοῖς † ἐκχέαντι τὶ βλεμμένοις χρήσιμον· εἰ δὲ μὴ, γέμοντες ὄγκου καὶ φυσήματος, οὐδὲν δέχονται.

† lego ὠν. † lego ἐγχέαντι.

τοὺς

Τοὺς μὲν ἀσκοὺς ὁ πνεῦμα διίστησι· τοὺς δὲ ἀσόφους ἀνθρώπους ὁ οἴημα.

Ὁ τύφος ὥσπερ ποιμήν, ἕνα ἄγει τοὺς πολλοὺς ἄγλη.

Ἀλέξανδρος νοσήσας μακρὸν νόσον, ὡς ἀνέῤῥωσεν, οὐδὲν ἔφη διαπεπτῶσθαι χεῖρον. Οὕτω γὰρ ἔμπροσθεν ἡμᾶς ἡ νόσος μὴ μέγα φρονεῖν θνητοὺς ὄντας.

Εἰ καὶ ἴδοις ποτὲ εἰς ὕψος αἰρόμενον,
Λαμπρῷ τε πλούτῳ καὶ τύχῃ γαυρούμενον,
Ὄφρων τε μεῖζον τῆς τύχης ἐπαιρόμενα·
Τοῦτο τάχιον μεταβολὴν πρόσδεχε,
Εἰ παίρεται γὰρ μεῖζον, ἵνα καὶ μεῖζον πέσῃ.

Ὦ πρεσβύται πλούτου, οἱ φυσῶντες ἑαυτοὺς μεγάλα, Αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἴσασιν αἰθέρα φύσιν.

Ἀριστοτέλης θρασύμυθος νεανίσκῳ καταφρυώμενον, μηδὲν δὲ ὑπισάμβῳ νεανίσκε, ἔφη, οἷος μοι δοκεῖς εἶναι, ἐγὼ ἡμείμην· οἷος δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο.

Ὁ αὐτὸς καταπόσας μειράκιον ὑπὲρ πολυτελείᾳ τῆς χλαμύδος σεμνυνόμενον· ὦ παῖ, ἔφη, μειράκιον, ὑπὲρ τοιούτου βάτου δορᾷ σεμνύνῃ;

ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΣΥΝΗΣ,

καὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας· καὶ ὅτι τὸ πρέπειν, τιμᾷ τὸ Θεοῦ γνῶσιν παρέχειν. Λόγος μϛ'.

Ἀκούσωμεν ἄνθρωποι ἄπλαστοι οἰκῶν οἰκίαν.

Ἐνδοξάσθητι καθήμενος ἐν τῷ οἴκῳ σου.

Ἡσυχάσῃς, καὶ οὐκ ἔσῃ ὁ πολεμούμενος.

Καταγελῶ πολυοχλίας πόλεως, μέμφομαι δὲ φορολόγῳ οὐκ ἀκούων.

Σχολάσατε, καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι Θεός.

Καταμόνας εἰμὶ ἐγώ, ἕως ὃ παρέλθω.

Ἀνὴρ φρόνιμος ἡσυχίαν ἄγει.

Ἰχνευτιεῖ σου μὴ ζητῇς, καὶ βαθύτερά σου μὴ ἐρεύνα. Ἃ πρόσταξέ σοι, ταῦτα διανοοῦ. Οὐ γὰρ πλείονα τούτων ἔργων αὐτοῦ, ὃ ἀποκρύφοις.

Μυκτηρίζει πολίτας ὁδοιπόρος φρενῶν ἀνὴρ δὲ φρόνιμος ἡσυχίαν ἄγει.

Ἀγαθοὶ ἡσυχάζουσι βροτοί.

Τέκνον, μὴ πολλὰ ἔργωσαι· αἱ πράξεις σου· ἐὰν γὰρ πληθύνῃς, οὐκ ἀθῷος ἔσῃ.

Ὁ σιωπῶν ὑπὸ τοῦ χαροῦς ἐκείνου σωπήσεται· ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστιν.

Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;

Εὐφρανθήσονται οἱ ἡσυχάζοντες ἐπὶ τῆς γῆς.

Μὴ ἐκπορεύεσθε εἰς τὸν ἀγρὸν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζητε· ὅτι ῥομφαία τοῦ ἐχθροῦ παντοῦ κυκλόθεν.

Vtres aër distendit, homines autem stultos elatio. Socrates.

Fastus quasi pastor, quo libet multos agit. Diogenes.

Alexander diuturno morbo afflictatus, vt conualuit, negauit se deteriùs esse affectum: admonuit enim nos aegritudo, mortales cũ simus, ne magnificè de nobis sentiamus. Alexander.

Si videris improbum in altum gradum euectum, magnisq; opibus & fortuna exultantem, superciliaq; supra fortunam extollentem, eius celerrimam expecta mutationem: tollitur enim altissimè, vt maiori casu ruat. Philistionis.

O ter miseri quotquot magnis sunt inflati rebus, ipsi enim hominis naturam non norunt. Menander.

Aristoteles adolescentulum supercilijs sublatis superbientem conspicatus, sed nulla scientia praeditum: Adolescentule, inquit, vtinam talis essem, qualis ipse tibi videris: qualis autem reuera es, tales fiant hostes mei. Aristoteles.

Idem cùm animaduertisset sumptuosa chlamyde adolescentulũ se iactantem: Non desines, inquit, adolescentule ouis pelle gloriari?

DE CVRIOSITATE VEL distractione in mundi negotiis, & securitate & quiete: ac quietum esse, Dei cognitionem conciliare,

Sermo XLVI. ex Antonio & Maximo.

Vide etiam sequentem Sermonẽ.

Iacobus erat vir minimè fictus, domi se cõtinens. Genes. 25.

Gloriam comparato domi sedens. Regum.

Quiesces, & non erit qui tibi bellũ inferat. Iob.

Deridens magnam ciuitatis turbam, querelam autem exactoris tributorum non audiens.

Otium agite, & cognoscite me esse Deum.

Solus sum ego dum praetereo.

Vir prudens quietem agit. Solomonis.

Difficiliora quàm quibus par sis, ne quaerito & te profundiora ne scrutator: sed quae tibi praescripta sunt, haec considerato: quae enim vlteriùs opera Dei sunt, in arcanis latent. Sirach.

Subsannat ciues mente captus: prudens autem quietus est.

Boni viri perpetuò sunt quieti.

Fili, fac tuae actiones ne sint multorum negotiorũ: Si enim multiplicaris, nõ eris innocens.

Intelligentia praeditus illo tempore tacebit, quia tempus malum est. Amos 5.

Quem respiciam, nisi humilem & quietum, & timidè audientem sermones meos? Esaiae.

Laetabuntur qui requieti sunt in terra.

Ne egrediamini in agrum, nec per vias ambulate: quia gladius hostilis in orbe circũhabitat. Ieremiae.

Benevolus dominus ijs qui ipsum expectant: animæ quæ ipsum quæret, bene erit, & in salute illius conquiescet.

Bene est ei qui tulerit iugum à iuuentute sua, sedebit solus & tacebit, quoniam in seipso sustinet, dabit percutienti malam. Saturabitur probris: quia non in æternum repellet dominus.

Luc. 10. *Respondens autem Iesus, dixit ei: Martha Martha angeris, & in multarum rerum perturbatione versaris: sed vno est opus. Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur abea.*

1. Thes. 4. *Obsecro igitur fratres vt magis ac magis abundetis, & honestatem concupiscatis, quieti vos tradatis, & propria negotia geratis, & manibus vestris opus faciatis.*

S. Basilij. *Facilius est cuique nostrum alsa curiosè spectare, quàm nostra propria considerare.*

Multi festucam quæ est in oculo fratris considerant, trabem autem sui oculi non vident.

Vt enim fera facilè superantur, si demulceas: sic cupiditates, iræ, timores, dolores, venenata animi mala, per quietem consopita, nec efferata perpetua irritatione, vi rationis facilius domari solent.

Quod separatum & priuatum est, pluris æstimatur, quàm quod commune multis & coniunctum.

Vtile est priuatim & separatim habitare, vt animus in plures partes non distrahatur. nam in vita commiscere se cum ijs qui imprudenter & contemptim ad mandatorum obseruationem exquisitam affecti sunt, inutile & perniciosum est.

Quies igitur initium est purgationis animi, cùm neque lingua res humanas loquitur, nec oculi corporum colores & aptas membrorum compactiones circumspiciunt, nec aures animi intentionem soluunt audiendis canticis ad voluptatem modulatis, aut dictis scurrilibus & ridiculis, qua re animi intentio langvescere maximè solet.

Mens enim cùm ad res externas non dissipatur, nec in mundum per partes in quibus siti sunt sensus diffunditur, ad se ipsa reuertitur, ac per sese ad Dei notionem ascendit: atq; illa pulchritudine cùm circumlustratur ac illuminatur, ipsius quoque natura obliuiscitur, non alimenti cura, aut vestimenti animum solicitans, sed liberata terenis curis omne suum studiũ ad comparanda bona sempiterna transfert, quo nimirum temperantiam & fortitudinem,

Ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· ψυχῇ ἥτις ζητήσῃ αὐτὸν, ἀγαθὸν, καὶ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ σωτήριον κυρίου.

Ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ. καὶ θήσεται καταμόνας, καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἦρεν ἐφ' ἑαυτῷ. δώσει τῷ παίοντι σιαγόνα, χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν, ὅτι οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπώσεται κύριος.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ· Μάρθα Μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν.

Ῥᾴδιον ἑκάστῳ ἡμῶν πολυπραγμονεῖν τὰ ἀλλότρια, ἢ τὰ οἰκεῖα ἑαυτῶν διασκέπτεσθαι.

Πολλοὶ μὲν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ κατανοοῦσι, τὸν δὲ ἐν τῷ οἰκείῳ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐκ ἐμβλέπουσιν.

Ὥσπερ γὰρ τὰ θηρία διὰ καταγοήτευσά ἐστι καταφερόμενα ὕπνου ἐπιθυμίαι, καὶ ὀργαὶ, καὶ φόβοι, καὶ λῦπαι, τὰ ἰοβόλα τῆς ψυχῆς κακὰ, κατὰ ναθέντα ἐκ τῆς ἡσυχίας, καὶ μὴ ἐξαγριούμενα τῷ συνεχεῖ ἐρεθισμῷ, διὰ καταγωνιστότερα τῇ δυνάμει τοῦ λόγου γίνεται.

Τὸ ἀπερισπάστως καὶ ἰδιάζοντι τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολυμιγοῦς τοῖς πολλοῖς προτιμότερον.

Σωτηρίως ἐστὶ τὸ ἀμέριστον τῆς ψυχῆς, τὸ ἰδιάζειν κατ' οἶκον. τὸ γὰρ ἀναμεμιγμένως ἔχειν τοῦ ζῆν τοῖς ἀφρόνως καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἐντολῶν διακειμένοις, βλαβερόν.

Ἡσυχία μὲν ἀρχὴ καθάρσεως τῇ ψυχῇ, μήτε γλώσσης λαλούσης τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου, μήτε ὀφθαλμῶν ἐκχεούσας σωμάτων καὶ συμμετρίας περισκοπούντων, μήτε ἀκοῆς τὸν τόνον τῆς ψυχῆς ἐκλυούσης εἰς ἀκροάσεις μελῶν πρὸς ἡδονὴν πεποιημένων, μήτε ῥήμασιν βωμολόχοις καὶ γελοιασταῖς ἀνδράσιν, ὃ μάλιστα λύει τῆς ψυχῆς τὸν τόνον πέφυκεν.

Νοῦς μὲν γὰρ μὴ σκεδαννύμενος ὅτι τὰ ἔξω, μηδὲ εἰσὶν τοῦ αἰσθητηρίου ὅτι τὸν κόσμον διακρίνομεν, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, εἰς ἑαυτὸν δὲ πρὸς τὸν πρὸς Θεὸν ἔννοιαν ἀναβαίνει· κἀκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενός τε καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν, τὴν ψυχὴν καθελκόμενος· ἀλλὰ πολλὴν ἀπὸ τῶν γηΐνων φροντίδων ἄγων, τὴν πᾶσαν ἑαυτοῦ σπουδὴν ὅτι τὴν κτῆσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν μεταθήσει, πῶς κατορθωθῇ αὐτῷ ἡ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία·

πῶς

πῶς δεῖ δικαιοσύνη καὶ ἡ φρόνησις, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταί.

Χρή τι καὶ ἡσυχάζειν, ὥστε ἀδολώτως προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, καὶ μικρὸν τῆς νοῦ ἀποστῆσαι τῶν πλανώντων.

Τηρῶμεν τὰς ἀλλήλων ἁμαρτίας, οὐχ ἵνα θρηνήσωμεν, ἀλλ' ἵνα ὀνειδίσωμεν· οὐδὲ ἵνα ἰάσωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν, καὶ ἀπολογίαν ἔχωμεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίον βαύματα.

Ἡ ἀπραγμόνων ἡσυχία, τῆς ἐν πράγμασι περιφανείας τιμιωτέρα.

Κρείττων γὰρ ψωμὸς ἐν ἄλατι μετ' ἡσυχίας καὶ ἀμεριμνίας, ἢ πολυτέλεια ἐδισμάτων πολυτελῶν ἐν περισπασμοῖς καὶ μερίμναις.

Οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπον τὸν ἀλλοτρίας πολυπραγμονοῦντα βίον, τὸ οἰκείας ἐπιμελεῖσθαί ποτε ζωῆς. τῆς γὰρ ἀσυδησίας αὐτῷ πάσης εἰς τὴν τῶν ἑτέρων πολυπραγμοσύνην ἀναλισκομένης, ἀνάγκη τῷ αὐτῷ ἁπλῶς κεῖσθαι καὶ ἀμελεῖσθαι.

Ζεῦξιν ἄμεινον ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαρρεῖν, ἢ παρέσεσθαι χρυσοῦν ἔχοντα κλίνην.

Διὰ πολλῶν πραγμάτων ἡ ψυχὴ ἔρημος γίνεται, τοῦ μὴ ἡσυχάσαι, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν περισπασμὸν, καὶ τὸν ἐπιποθεῖν τινὰ ὕλην, καὶ τοῦ κτᾶσθαι.

Βέλτιον ἀπορεῖσθαι σωφρονοῦντα καὶ πιστεύειν, ἢ ἀπιστεῖν ἀφ' οὗ ἀπορεῖ.

Βίος ἡσύχιος, χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος.

Ἐπίπονος τοῖς νέοις ἀποταμιεύσεις ἡσυχία. τότε γὰρ καιρὸν λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν αἰσχύνην τὴν ἐγκειμένην ἀκαθαρσίαν, ἡ σχολάζουσα προτρέπει τοῦτο ποιεῖν, ἀφ' οὗ πλῆθος τῶν περισπώντων πραγμάτων.

Ὁ σοφὸς ἐρημίαν καὶ ἀπραγμοσύνην διώκει, ἵνα τῶν θείων ἐν ἡσυχίᾳ ἐπιτύχῃ. σοφὸς μέτοικος καὶ μετανάστης ἐστὶν, ἐν τῷ πεφυρμένῳ βίῳ, πρὸς τὴν εἰρηνικοὺς καὶ † μακαρίαν προπέμουσαν ζωήν.

Ἐστιν ὧν ἱκανὸν πρᾶγμα σοφίας· ἔστι δὲ καὶ ἐργασὴς αὐτῆς σοφός. ὑπάρχει ὅμως, ἡμᾶς τοὺς φαύλους ἀφελήλυθεν. ἀγαθὸν γὰρ οὐκ ἐθέλει κακοῖς συνέρχεσθαι.

Σωκράτης ἐρωτηθείς τίνες ἀπράγμονες ζῶσιν· οἱ μηδὲν ἑαυτοῖς (εἶπεν) ἄτοπον συνειδότες.

Ἀρίστιππος λέγοντος αὐτῷ τινος· Ἀφ' οὗ σὺ ἀπολωλεν ὁ ἀγρός· ἔχεις, ἔφη, κάλλιον δὶ ἐμὲ τὸν ἀγρὸν, ἢ ἀφ' οὗ τὸν ἀγρὸν ἐμέ;

Δημοσθένης λέγοντος αὐτῷ τινος, ὅτι τοῦ ἀγροῦ ἀμελεῖς, ἑαυτῷ σχολάζεις· † τοῦτο γὰρ, ἔφη, ἐπιμελοῦμαι, ἵν' ὦ καὶ τὸν ἀγρὸν ἐκτησάμενος.

Θαλῆν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρῶντα, καὶ ἐμπεσόντα εἰς βάραθρον προπαίσαι γυναῖκα, δίκαια παθεῖν ἔφη·

iustitiam & prudentiam & reliquas virtutes habeat & exerceat.

Quietos nos esse oportet, vt non turbulentè cum Deo colloquamur, & paululum renocemus mentem ab iis quæ seducunt & errore inuoluunt. Theologi.

Obseruamus inuicem errata, non vt deploremus, sed vt exprobremus: nec vt sanemus, sed vt insuper vulneremus, & pro defensione nostrorũ vitiorum habemus proximorũ vulnera.

Quies negotiorum otiosa illustri negotiorum splendori anteferenda est. Greg. Nyssen.

Melior est panis buccella cum sale in quiete & securitate, quàm ciborũ magnificus apparatus, cum animi distractione & solicitudine. Chrysosto-mi.

Fieri non potest vt qui alienam vitam curiosè intuetur, suam rectè curet. Cùm enim in alienorum curiosa contemplatione omne studium consumat, necesse est ipsius res negligi & iacere.

Præstat in storea cum fiducia iacere, quàm in lecto aureo perturbari. Eusebii.

Quatuor ex rebus animus incultus redditur, si quiete caret, si negotia & distractiones amet, si res terrenas concupiscat, & si præparcus fuerit.

Melius est vt dubitantes sileamus, & credamus: quàm vt ob dubitationem diffidamus. S. Athanasii.

Vita quieta multis pecuniis anteponẽda est. Nili.

Molestum iis qui recèns secesserunt, otium est, quòd tunc occasionem nacta memoria, omnem repetit & mouet insitam immũdiciem, cùm antea ad id faciendum spacium non haberet propter multitudinem distrahentium negotiorum.

Sapiens quietem & otium persequitur, vt rerum diuinarũ opportunè compos fiat. Sapiens demigrat & transfugit à vita confusa & perturbata ad beatam vitam, & pacificis conuenientem. Philonis.

Res profectò cõstans, & vera existit sapientia: qui amat illam, sapiẽs existit: cumq; talis sit, tamẽ nos improbos præterit: bonum enim malè comitatum esse non vult. † forte meæ-sion.

Socrates interrogatus, quisine perturbatione viuerẽt: Qui, inquit, nihil sibi cõsciunt mali. Socrates.

Aristippus cùm quidam ei obiiceret, ac diceret: Propter te ager perijt: An non, inquit, melius propter me agrum, quàm propter agrum me perire? Aristippus.

Demosthenes cùm quidam diceret eum agrum negligere, ipsum autem se curare: Eum enim, inquit, curo propter quem agrum comparaui. Demosth.

† τὸ τοιοῦτον.

Thaletem in cælum suspicientem, & lapsum in barathrum ancilla conspicata, meritò id illi accidisse ducebat: Serini. † lege ὦν.

qui cùm quæ ante pedes essent ignoraret, cælum contemplaretur vt cognosceret.

Demonax. *Cùm quidam exquirerent, an mundus esset animatus: & rursus, an globosus: Vos, inquit Demonax, de mundo solicitis estis, at vestram ipsorum immundiciem non curatis.*

Moschionis. *Qui vitandæ turbæ causa secesserit, lucrum putat esse damnum.*

Aristoteles. *Aristoteles eos qui res euidentes demonstrare conarentur, similiter facere dicebat, vt si qui solem per lucernam ostendere conetur.*

Euclides. *Euclides Philosophus à quodã rogatus, quales sint dij, quaq; re gaudeant: Cætera quidem ignoro, inquit, at curiosos illis odio esse, certò scio.*

Valens ægrotat curiosus aliena curans.

Vide etiam præcedentem sermonem. ## DE NEGOTIORVM SOlicitudine & distractione, Sermo XLVII. Ex Antonio.

Iob. Ecclesiastes *TOta impij vita in solicitudine est. Odi equidem vniuersum laborem, quem sub sole sustineo: quia relinquo eum post me futuro hæredi: & quis nouit sapiens ne an insipiens futurus sit?*

Peccanti dedit distentam anxietatem augendi & coaceruandi, vt det bono in conspectu Dei.

Sirach. *Fili fac ne variis actionibus distraharis. Si enim auctus fueris, non eris innocens: operum redemptor implicabitur litibus.*

Cor malitiosum onerabitur laboribus.

Lucæ 14. *Homo quidam fecit cænam magnam, multosq; vocauit, & misit seruum suum hora cænæ, qui iuberet inuitatos venire, quòd iam parata essent omnia: & cœperunt pariter omnes se excusare, ac primus dixit se agrum emisse, &c. Dico vobis, neminem illorum de cœna mea gustaturum.*

Philip. 2. *Omnes de suis rebus soliciti sunt, non de iis quæ pertinent ad Christum.*

S. Basilij. *Fieri non potest vt potiatur aliquis laboriosa rerum diuinarũ meditatione, inter animi distractiones & occupationes rerum ad victum pertinentium.*

Vt in speculo non repurgato videri non possunt imaginum species: sic animus curis victus affixus, & perturbationibus, quæ à carnis sensu suggeruntur obtenebratus, spiritus sancti illustrationem recipere non potest.

Vt oculus qui continenter circumagitur, ac nunc in transuersa circumfertur, nunc sursum ac deorsum deflectitur, euidẽter & clarè rẽ pro-

ὃς τὰ ποδὰ ποσὶν ἀγνοῶν, τὰ ὐρανῶ ἐσκόπει.

Ἄλλων ἐζητεζοιτων εἰ ὁ κόσμος ἔμψυχος, καὶ αὖθις εἰ σφαιροειδὴς ὑμεῖς, εἶπε, περὶ μὲν τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε.

Ἀπαλλαγὴς ἕνεκα ὀχλήσεως, κέρδος ἡγεῖται ὁ ἄνθρωπος τὴν ζημίαν.

Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένους δεικνύναι, ὅμοιον ἔφη ποιεῖν τοῖς λύχνῳ τὸν ἥλιον φιλοπευστοῦσιν δεικνύναι.

Εὐκλείδης ὁ φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, ὁποῖοί τινες εἰσὶν οἱ Θεοί, καὶ τίνι χαίρουσι· τὰ μὲν ἄλλα οὐκ οἶδα (εἶπεν) τοὺς μέντοι φιλοπράγμονας ὅτι μισοῦσι, ἀσφαλῶς οἶδα.

Ὑγιαίνων νοσεῖ πᾶς περίεργος, ὁ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονῶν.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΟΧΗΣ ΠΡΑΓΜΑτων, καὶ περισπασμοῦ, Λόγος μζ.

ΠΑς ὁ βίος ἀσεβοῦς, ἐν φροντίδι.

Ἐμίσησα ἐγὼ σύμπαντα μόχθον μου, ὃν ἐγὼ μοχθῶ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι ἀφίω αὐτὸν ἀνθρώπῳ τῷ μετ' ἐμέ· καὶ τίς οἶδεν εἰ σοφὸς ἔσται ἢ ἄφρων;

Τῷ ἁμαρτάνοντι ἔδωκε περισπασμὸν τοῦ περιθεῖναι καὶ τοῦ συναγαγεῖν, τοῦ δοῦναι τῷ ἀγαθῷ παρὰ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

Τέκνον, μὴ περὶ πολλὰ ἔστωσαν αἱ πράξεις σου. ἐὰν γὰρ πλησθῇς, οὐκ ἀθῷος ἔσῃ. διώκων ἐργολαβεῖσθαι, ἐμπεσῇ εἰς κείσεις.

Καρδία πονηρὰ βαρυνθήσεται πόνοις.

Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς, καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ, τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις ἔρχεσθαι, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες· ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπεν, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπεν, γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ παραγίνομαι.

Οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν μεμερίμνωσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ.

Ἐν τοῖς ἔλκεσι τῆς ψυχῆς, καὶ ἀσχολίας βιωτικὰς ἐμποιοῦσι, περιγράφεσθαι τῆς θείας μελέτης τοῦ Θεοῦ, ἀμήχανον.

Οὔτε κατόπτρῳ ῥυπῶντι δυνατὸν τὴν εἰκόνα δέξασθαι ἐμφάσεις· οὔτε ψυχὴ ταῖς βιωτικαῖς περισπωμένη μερίμναις, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐπισκοτουμένη πάθεσι, δυνατὸν ὑποδέξασθαι τὰς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐλλάμψεις.

Ὥσπερ ὀφθαλμοὶ περιαγόμενοι σύνεχῶς, καὶ τοῦ μὲν ὀπίσω τὰ πλάγια φερόμενοι, τοῦ δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω πυκνὰ μεταστρεφόμενοι, ἰδεῖν σαφῶς ὃ ὑποκεῖ

κείμενον ὐχ οἷόν τ' ὄντα καὶ νοῦν αἰθέρπων ἐπὶ μυρίαν τὴν τὸν κόσμον φροντίδων ἐξειλιγμένον, ἁμὴ χαῖον ἀτενίσαι τῇ ἀληθείᾳ.

Οἱ σφόδρα ταῖς τοῦ βίου μερίμναις κατειλημμένοι, οἷον ὄρνιθες παλύσαρκοι, εἰκῇ τὸ πτερὸν ἔχοντες, κάτω πως σύρονται μετὰ τῶν βοσκημάτων.

Ψυχὴ ὅταν μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγεῖσα φροντίδων, ὅτε τὸν Θεὸν ἀγαπήσῃ γνησίως, ὅτε τὸν ἀληθῆ βδελύξεται ἀξίως. κάλυμμα γὰρ ἅπαξ ἔχει φορτικὸν τὸ μέριμναι τοῦ βίου.

Ἐν θορυβουμένῳ καὶ ἀγωνίας ἔχοντι νῷ, οὔτε ἔννοιά τις τῶν καλῶν, οὔτε Θεοῦ χάρις ἐγίνεται.

Τελείας ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀμέριμνον· ἀπρεπὲς δὲ, τὸ φροντίσι καταπείθεσθαι.

Πέφυκεν ὁ ἄφρων ἀεὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον κινούμενος, ἠρεμίᾳ καὶ ἀναπαύσει δεχόμενος εἰ).

Ἄνθρωπος πολυμέριμνος, πρᾶος καὶ ἡσύχιος γενέσθαι οὐ δύναται· διότι αἱ ἀναγκαῖαι αἰτίαι τῶν πραγμάτων, ἐν αἷς παλαιστρᾷ, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν κινεῖσθαι ἐν αὐταῖς ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον, καὶ θορυβοποιοῦσι τὸ γαλήνιον αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν.

Χωρὶς ἀμεριμνίας φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσῃς.

Ὁ φαῦλος, πόλιν τε, καὶ τὴν πόλιν ὄχλον τε καὶ φυρμὸν ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεταδιώκει. φιλοπραγμοσύνας γὰρ, καὶ πλεονεξίας, δημοκοπίας τε καὶ δημαρχίας, ὧν τούτων ἡμεῖς ὄντες ἡσυχάζειν, ἀτιμότατον.

Δυσθύρετον, ἢ καὶ παντελῶς ἀθύρετον, ἐν πεφυρμένῳ βίῳ τὸ καλόν.

ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΙΑΣ, Λόγος μη'.

Θάρσος δὲ πρὸς ταῖς συμφοραῖς μέγα ὄφελος.

Εἴ τι καὶ πάσαιτ' ἀρετὴν ἀπεδείξαο θαιάτῳ.

Αἰσχρὸν γὰρ, ἄνδρα τοῦ μακροῦ χρήζειν βίου,
καὶ τοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
τί γὰρ παρ' ἡμῖν ἡμέρα τέρπειν ἔχει
πρᾶξίσα καὶ ἀπαθεῖσα τἄγαθ' κατθανεῖν;
Οὐκ ἂν φθαίμην ὑδενὸς λόγου βροτῶν,
ὅστις καλαῖσιν ἐλπίσιν θρεμμήσεται.
Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῶ, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν ἄνδρα χρή. πάντ' ἀνήκεσας λόγον.

Οὗτος τί πράττῃς ὅσιον, ἀγαθὼν ἐλπίδα
πρόβαλλ' ἑαυτῷ, τοῦτο γινώσκων, ὅτι
πάλιν δικαία καὶ Θεὸς συλλαμβάνει. (ἐκὼν

Ἐν δέ σοι μόνον προφωνῶ, μὴ πὶ δουλείαν ποτὲ ζῶν ἔλθῃς, παρὸν σοὶ κατθανεῖν ἐλευθέρως.

Φεῦ τῶν θνητοῖσιν, ὡς ἀπέφυτα χρὴ πρέπει χαρακτὴρ χρηστὸς εἰς εὐψυχίαν.

positam cernere non potest: Sic & mens humana sexcentis mundanis curis distracta veritatem attentè cernere, ac in ea defixa esse nullo modo potest.

Qui vehementer vitæ huius curis occupati sunt, quasi aues corpulentæ frustra pennis præditæ deorsùm trahuntur cum pecudibus. Chrysostomi.

Animus igitur mundanis nondum liberatus curis, neque verè Deum diliget, neque diabolum detestabitur, vt dignum est. Prætextum enim habet graue, rerum ad victum pertinentium curam.

In mente tumultu & angore plena, neque Cyrilli.
rerũ honestarũ cogitatio, neq; Dei gratia inest.

Perfecti animi est curæ vacuitas: impij autem curis conteri. Nil.

Insipiens præter rectam rationẽ motus tranquillitatem & requietem semper odisse solet.

Qui multis curis distractus est, lenis & Isaac.
quietus esse nullo modo potest, propterea quòd causæ negotiorum in quibus miser est, cogunt eum cõmoueri inuitum & nolentem, & eius tranquillum & quietum statum disturbant.

Sine curarum vacuitate, lumen in animo tuo ne quæras.

Improbus ciuitatem ac ciuitatis turbam & Philonis.
fecem hominum simul & negotiorum persequitur: nam alienarum rerum curationes & rapinæ, ambitus & tribunatus plebis, isti iusmodi homini ceu dignitates probantur: at quietum esse, probrosissimum est.

Difficile est, vel potiùs omnino fieri non potest, vt honestas in vita plebeiorũ inueniatur.

DE FORTITVDINE,
Sermo XLVIII. Ex Stobæo.

Fiducia autem contra calamitates multùm Euripid. Bellerophonte.
valet.

Licet etiam occumbentem, virtutem ostendere in morte. Eiusdem in Ægeo.

Turpe etenim, virum optare longam vitam, Sophocles in Aiace.
Cui nulla malorum vicissitudo sit.
Quid enim iuuat dies dies
Additus, atque mortem procrastinans?
Huius non facio hominem,
Qui spe bona fouetur.
Sed aut bene viuere, aut honestè mori
Ingenuũ decet. omnem iam habes sermonem.
Cùm quid sanctum agis bonam spem Menandri.
Tibi propone, certus quòd
Conatum iustum etiam Deus adiuuat.

Vnum hoc tibi pronuncio, ne ad seruitutem Euripidis in Archelao.
vnquam viuus libens
Accedas, si liceat tibi libero oppetere mortem.

Papæ generosos vt vbique Euripid. Danae.
Decet signum impressum & nota egregia magnanimitatis.

Sophocles in Eriphile. Virorum enim fortium pectus nō lāgueſcit.
Quiſquis audacter periculum adit,
Sophocles in Creuſa. Recta quidē & lingua eſt & mēs firma, certaq;
Vtrum ſanè vtilius? an eſſe
Prudentē ſine audacia, an audacē & furentem?
Alterum quidem horum inhumanum eſt, ſed mala repellit:
Alterum verò tranquilla res. in vtroque tamen eſt vitium.
Æſchyli. Viri enim ſeptem feroces ductores cohortum,
Taurum mactantes, in ſcutum ferro compactum,
Et attingentes manu bouinum ſanguinem,
Martem & Bellonam, & ſanguine gaudentem Metum
Sanctè iurarunt, aut vrbe euerſa
Perdituros ſe oppidum Cadmeorum vi:
*μιανῶσι αὐτῶν. Aut terram mortuos priùs commixturos ſanguine.
†δὲ. Sepulchra autem ſuis parentibus domi
Ad plauſtrum Adraſti manibus coronarunt, lacrymas
*σύσιν. Fundentes: luctus nullus erat in ore.
Bellicoſus enim animus, fortitudine ardens
Spirabat, tanquam leonum, Martem tuētium.
Hac ipſo ſtatim facto comprobant.
Sortitos autem reliquerunt, vt ſorte
Quiuis illorum ad portas ducat manipulum.
Mimnermi. Non quidem illius robur, & animū fortem,
Similem iis qui ante me fuerūt, credo: qui ipſum viderunt
†ἵππων. De Hermi campo, Strabo l. 13. Lydorum equitum confertas diſturbare phalanges,
*ἐν' ἀνδρὶ μάχῃ. Hermi per campum virum haſtatum.
Illius quidem nūquam omnino culpauit Pallas Minerua
Acre robur pectoris: quando in prima acie
Furebat, atque ſanguinariin pugna belli,
Acerba per vim repellentis hoſtium tela.
Non enim illo hoſtium alius præſtantior vir
Erat, percurrendo pugna validæ
Opus, quandiu luce fruebatur ſolis velocis.

Melianûs vel potius Erinnæ Leſbiæ in Romam Sapphici verſus.

Salue mihi Roma, filia Martis,
Aurea mitra decora, bellicoſa regina.
Auguſtum vtinam ſis ſuper terra olympum,
Semper infracta.
Tibi ſoli antiqua ea largita eſt Parca,
Gloriam firmiſſimi regalem imperij:
Vt præpotens habens imperium,
Modereris & ducem agas:
Tuo autem ſub iugo quæ habent fortia lora,
Pectora terræ & cani maris
Conſtringuntur. Tu autem tutò gubernas
Vrbes populorum.
Omnia autem quod labefactat tempus,

*al legitur πτόλιν ἄ valet. †πάσα. *ἄρασσες. †πεδία ſidunt. al. πεδία. *σθένος. al σθένος.

Ἀνδρῶν γὰρ ἐσθλῶν σθένος ἀτρόμητον μάλιστα πᾶν.
Ὅστις δὲ τόλμᾳ πρὸς δόξαν ἔρχεται,
ὀρθὴ μὲν ἡ γλῶσσ' ἔστιν, ἀσφαλὴς δ' ὁ τρόπος.
Πότερα γὰρ εὐθυμεῖσθαι δῆτα χρὴ σωφρονοῦντα σεσωσμένον ἄπτολιν, ἢ θράσει τε κ' ἐμμανῆ;
τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ σκαιόν, ἀλλ' ἀμείνεται·
τὸ δ' ἡσύχιον ἔρχεται. τὸ δ' ἀμφοῖν νόσος.
Ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θούριοι λοχαγέται,
ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκος,
καὶ θιγγάνοντες χερὶ ταυρείᾳ φόνου
Ἄρη, κ' Ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον Φόβον
ὠρκωμότησαν, ἢ πόλιν κατασκαφὰς
θέντες, λεπάδνοις ἄστυ Καδμείων βίᾳ,
ἢ γῆν θανόντες πρόσθε φυρῆσαι φόνῳ.
*σημῆνα δ' αὐτῷ τοῖς τεχοῦσιν εἰς δόμους
πρὸς ἅρμ' Ἀδράστου χερὶν ἔστεφον δάκρυ
λείβοντες. οἶκος δ' ἄτης ἰὼ † ἀνὰ στόμα.
σιδηρόφρων γὰρ θυμὸς, αἱδρεία φλέγων,
ἔπνει λεόντων ὡς Ἄρει δεδορκότων.
καὶ τῶνδε * πίστις οὐκ ὀκνῳ χρονίζεται.
κληρωμένους δ' ἔλιπον, ὡς πάλῳ λαχὼν
ἕκαστος αὐτῶν πρὸς πύλας ἄγοι λόχον.
Οὐ μὲν δὴ κεῖνόν γε μῦθος καὶ ἀγήνορα θυμὸν
τοῖον ἐμοῦ πρόσθ' ἑτέρων πεύθομαι, οἵ μιν ἴδον
Λυδῶν ἱππομάχων πυκινὰς κλονέοντα φάλαγγας,
† ἐείμιον ἀμπετίον φῶτα φερεμμελίῃσιν.
τῷ μὲν ἄρ' ἄστυ ποτε πάμπρωτ' ἐμέμφατο παλλὰς Ἀθήνη
δριμὺ μῦθος κραδίης, ἔαδε δ' * ὅταν ἀνδρομάχοις
σθῦ, ἠδὲ αἱματόεντος ὀρυσμίνη πολέμοιο,
πίπτῃ βιαζομένων δυσμενέων βέλεα.
ἐν γάρ τις κεῖνον δηΐων ἔτ' ἀμφότερος φὼς
ἔσχεν ἐποίχεσθαι φυλόπιδος κρατερῆς
ἔργον, ὅτ' αὐγάσει φέρετ' ὠκέος ἠελίοιο.
Χαῖρέ μοι Ῥώμα, θυγάτηρ Ἄρηος,
χρυσιόμιτρα, δαίφρων ἄνασσα.
*σεμνὸν αὖ † αἴης ὄφρ' ἐπὶ γᾶς ὄλυμπον,
αἰὲν * ἄθραυστον.
Σοὶ μόνᾳ † πρέσβις τὰ δέδωκε Μοῖρα,
κῦδος ἀρρήκτω βασιλήιον ἐγχεῖ·
ὄφρα κ' ἱερωσύνιον ἔχουσα κάρτος
ἀγεμονεύῃς.
Σᾷ δ' ὑπὸ * σθένει κρατερῶν λεπάδνων,
πείρατα γαίας καὶ πολιᾶς θαλάσσας
σφίγγεται. σὺ δ' ἀσφαλέως κυβερνᾷς
ἄστεα λαῶν.
Παῖπα δ' ἀσφαλὼς ὁ μέγιστος αἰών,

καὶ

καὶ μετὰ πλάστων βίον ἄλλοτ' ἄλλως,
σὺ μόνα πλησίστιον ὄρεσι δέχας
ὑ † μεταβάλλῃ.
ἦ γὰρ ἐκ πάντων σὺ μόνα κρατίστους
ἄνδρας ἀγχμαχὰς μεγάλως λοχεύῃς,
δῖα χθὼν Δάματερ ὅπως* σωτείου
καρπὸν ἀπ' ἀνδρῶν.

Οὐ μόν μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐς δόρυ πήξῃς,
ἀλλ' ἰθὺς μεμαῶτι διὰ στήθεσιν ἔλασον.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τί ῥώμη, εἶπε, κίνησις ψυχῆς μετὰ σώματος.

Διὰ τοῦτο ἐπῄνει Ἀγεσίπολιν, δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιος ἀνὴρ ἡγούμενος, οὐδέποτε ἐπήνεσεν ἑαυτόν· ἀλλ' εἴ τις καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. ὅτε δέ τις ἔφη ὁ ἀνὴρ πιστὸς εἶ, ὥστε τοῦ συμβαίνοντας ἀεὶ ἑαυτῷ δεῖσθαι, ἔπαινον γράφειν· εἰ μὲν πυρέττοι, πυρέττειν. εἰ δὲ ἀδοξοῖ, ἀδοξίας εἶναι φύγοι, φυγῆς. καί ποτε μέλλοντι ἔφη αὐτῷ ἀεὶ τισίν, ἐπίσης ὁ λέγων, ὅτι φεύγω αὐτὸν κελεύει Νέρων· ἐγὼ δὲ ἔφη, σὺ δὲ εἶπον ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν.

Διογένης οὐδένα καλὸν ἔφησεν εἶναι πόνον, οὗ μὴ τέλος * εἶναι εὐψυχίαν, καὶ τόνει ψυχῆς, ἀλλ' οὐχὶ σώματος.

Τὸ γὰρ ἀπραγμόνως σώζεσθαι, μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου πεπαγμένον. (κακῶν οὐκ εἶναι).

Ἀντίγονος δὲ ἔφη, τὰ μέγιστα καλὰ αὐτὸν μεγάλων

Ἔλεγε δὲ ὁ Χρύσιππος, ἀλγεῖν μὲν τὸν σοφὸν, μὴ βασανίζεσθαι δέ· μὴ γὰρ ὑποδύναι τῇ ψυχῇ. καὶ δέεσθαι μέν, μὴ πρᾴως δέχεσθαι δέ.

Ἀνδρεία ζημίας ἅπασι μικρὰς ἔρδει.

Καὶ αἱ τοῦ συμφέροντος μάλιστα πρᾴως αἱρεῖσθαι ἔχεσθαι, μὴ διαχέρωσι ταῖς παρεισάσεσιν, εἰθυμούμενος ὅσα πάρεστί σοι τῷ σῷ βίῳ, οὐχ ὡς σὺ ἐβούλου, συμπίπτειν, ἀλλ' ὡς συμφέρει.

Ἅρπαζε τὸ καλῶς ἀποθνήσκειν, ὅτι ἔξεστι, μὴ μὴ μὲν χρόνῳ τὸ μὲν ἀποθνήσκειν σοι παρῇ, τὸ δὲ καλῶς μηκέτι ἔξῃ.

Οὐκ ἔστιν ὅπῃ πολλῶν συμφέροντι ζῶντα, καθηκόντως ἀποθανεῖν, μὴ ὑπὲρ πλείόνων ἀποθνήσκοντα συμφέροντι.

Ἀνδρεῖος οὐχ ὁ τῶν πολεμίων κρείττων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδονῶν κρείσσων. εἶναι δέ * πόνων μὲν διαπονῆσαι, γυναιξὶ δὲ δουλεύσειν.

Πλάτων ἔφη, τοῖς ἀγαθοῖς ἄνδρας βίον μὲν μακρὸν ἀλλὰ λαμπρὸν δεῖσθαι.

Δαρεῖος ὁ Ξέρξου πατὴρ ἑαυτὸν ἐγκωμιάζων ἔλεγε, ἐν ταῖς μάχαις, καὶ τοῦδε τὰ δεινὰ γίγνεσθαι φρονιμώτερος.

Λάκαινα γυνὴ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἐν τοῦδε πεδίῳ χωλοῦντος, καὶ διαφερομένου ὅτι τοῦτο, μὴ λυποῦ τέκνον, εἶπε· καὶ ἕκαστον γὰρ βῆμα τῆς ἰδίας ἀρετῆς ἀναμιμνήσκει.

Et immutat vitam variis vicibus rerum,
Tibi sola secundum ventum imperij
Non mutet.

Certè enim inter omnes tu sola fortissimos †al μεταβάλλῃ.
Viros bellatores egregiè paris,
Fœcundum ceu Cereris proferens
Fructum à viris. (*Siges,* *σωτείου vel ἀνδρῶν.
Non quidem mihi fugienti dorso hastam in- Homeri.
Sed ex aduerso ruenti per pectora adige.

Socrates interrogatus, quid robur esset, dixit: Motus animæ cum corpore.

Ob hoc meritò laudandus Agrippinus, Epictet.
quòd in magno precio cùm haberetur, nunquam laudauit seipsum: sed etiamsi alius quispiam eum laudibus veheret, erubescebat. Hic etiam, ait, talis vir erat, vt eius quod illi accidisset mali encomium scriberet: si quidem febritet febrij: sin notaretur infamia, infamiæ: si exularet, exilij. Et quondam ei iamiã prandituro, supervenit qui diceret, quòd eum Nero proscriberet: & ille ait, Ergo in Aricia prandium sumemus.

Diogenes nullum bonum dixit esse laborem, *ἄν τι ἔμψυχα καὶ τόνου.
cuius finis non sit magnanimitas, & intentio
firmitasq; animæ, non autem corporis.

Nam trãquillitas & ocium nequit seruari, Thucydid. è
nisi tũgatur promptitudo & alacritas in agẽdo. cõtione Pericl. is.
Antigonus autem dixit, summa bona ma- Antigoni.
gnis malis non carere.

Dicebat autem Chrysippus, Dolere quidem Chrysippi.
sapientẽ, sed non torqueri, seu cruciari. nihil enim submitti animo. Ac egere quibusdam, non ita tamen vt admittat.

Fortitudo dispendia minuit. Democriti.

Etsi vtile in primis cupias assequi, noli ta- Musonij.
men iniquo animo ferre præsentes casus, reputans tuo cum animo, quàm multa tam tibi in vita non vt tu volebas, acciderunt, sed vt conducebat.

Arripe mortem honestam dum licet: ne pau- Musonij.
lò pòst mori quidem tibi necesse sit, at honestè non amplius liceat.

Non potest qui multorum cum vtilitate vi- Eiusdem.
xit, digna morte cadere, nisi plurimorum cum fructu & vsu etiam moriatur.

Fortis est, non qui hostes modo superat, sed Democriti.
& qui voluptatibus superior existit. Aliqui autem licet ciuitatibus imperent, mulieribus ser- *πόλεων, vel πολεμίων.
uiunt.

Plato dixit, viros bonos vita non longa, sed
clara & illustri opus habere.

Darius ille Xerxis pater, seipsum Laudans di-
cebat, in bellis, & in rebus periculosis fieri se pru-
dentiorem.

Lacæna mulier, filio in acie claudo facto, & Ex Dionis
id molestè ferenti, Non, inquit, ô fili doleas: in Chrysi.
quouis .n. gressu propriæ virtutis recordaberis.

Nullo enim quodlibet agendi pudore ducitur, quàm diu fuerit ebrius.
Qui priùs ſapiebat, tum ſtultus efficitur. Hac
Animaduertens, vinum ne ſupra modũ ingurgitaueris.
Sed priùs ſurge, quàm inebrieris, ne te ſibi ſubji-
Venter, tanquam mediaſtinũ improbum quotidianis laboribus inſeruientem.
Tam ſtolidi, quàm ſapientis, vinum
Immoderatè potum, leuiſſimũ reddit animum.
Igne aurum argentumq́; viri periti
Dignoſcũt: at vino humanus animus arguitur,
Licet admodũ ſapiens: vitium omne detegitur,
Ita vt verecundia prudentes quoq; afficiantur.
Dolco caput Onomacrite, vim mihi facit
Vinum, animiq́; non ſum ampliùs compos
Mei: ædes rotantur. Quin age ſurgens
Experiar, an & pedes vinum inuaſerit,
Et animum intra pectus. Sed metuo ne quid temere (probrum pariam.
Committam inebriatus, vnde mihi magnum

Homeri. *Vinum, quamuis ſapientiſſimum cantare,*
Molliter ridere & tripudiare impulit. (ſent.
Hoc etiam protulit verba, quæ ſatiùs tacita fuiſ-

Menandri. *Moleſtũ eſt, ſi quis præ vino nimis loquatur,*
Ea quæ neſcit callere ſimulans.

Euripidis in Augis. *Nunc vinũ me mente priuauit, et fateor tibi*
Iniurium me fuiſſe, ſed inſcium & inuitum.

Philippidæ. *Non ita fiet, vt tu nunc ais: ebrius fui pater,*
Peccaui, vt veniam à me conſequaris.
Qui enim Pamphile quidpiam per vim aduerſus imbecilliorem (videtur.
Egerit, is non peccare ſimpliciter, ſed iniuriari

Panyaſidis. *Agedum hoſpes, quin bibis: hoc etiam virtutis eſt,* (exiccauerit
Si quis in virorum conuiuio plurimos calices
Rectè ſciteq́;: aliũq; ſimul prouocauerit. (in bello
Tam inter epulas fortis vir eſſe poteſt, quàm qui
Pugnas ſequitur luctuoſas, in quibus pauci
Animoſi ſunt, ac Martẽ impetuoſum excipiunt.
Huic ego illum æquali laude contulerim, qui epulis (tat.
Aſſidens gaudet, aliumq́; pariter cœtum inci-
Non enim viuere illum mortalem iudico, neq; agere (vino
Vitam hominum arumnoſorum, quicunque à
Animum abſtinens potionẽ aliam ſtultus hauſerit. libus vtilitas
Etenim vini non minor quàm ignis eſt mortalibus vtilitas
Bona, malorum amuletum, omnis cantilenæ comes. (gratiarum,
Ineſt enim vino ſacra pars Thaliæ & Aglaiæ
Inſunt ſaltatio & optatus amor,
(*Sed etiam venatio, triſtiq́; malevolentia*)

Parenthesi inclusa, non bene huc quadrare videntur.

Quapropter decet te inter pocula læto animo
merum acceptantem
Potare, non cibo malè affectum inſtar vulturis

Ὃ πρὶν ἐὼν σώφρων, τότε νήπιος. ἀλλὰ σὺ ταῦτα
γιγνώσκων, μὴ πίν' οἶνον ὑπερβολάδην.
ἀλλ' ἢ πρὶν μεθύων ὑπεμίσασο, μὴ σὶ βιάσθω
γαστὴρ, ὥστε κακὸν λάτριν ἐφημέριον.
Ἀ'φρων ἀνδρὸς ἄγαν καὶ σώφρων οἷος, ὅτῳ δὴ
πίνῃ ὑπὲρ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον.
ὃν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες
γιγνώσκουσ· ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον,
καὶ μάλα μὲν πινυτῆς. κακότητα δὲ πᾶσαν ἐλέγχει,
ὥστε κατημύειν καὶ τὸν ἐόντα σοφόν.
οἰνοβαρῶ κεφαλὴ Ὀνομάκριτε, καί με βιᾶται
οἶνος· ἀτὰρ γνώμης οὐκέτ' ἐγὼ ταμίης
ἡμετέρης, ὃ δὲ δῶμα περιτρέχει. ἀλλ' ἄγ' ἀνάσσας
πειρήσω, μή πως καὶ πόδας οἶνος ἔχῃ,
καὶ νόον ὃν κέκτηται. δέδοικα δὲ μή τι μέγαιον
ἔρξω θωρηχθείς, καὶ μέγ' ὀνείδος ἔχω.
Οἶνος δὲ πολύφρενά περ μάλ' ἀείσας,
καί θ' ἁπαλὸν γελάσας, καί τ' ὀρχήσαθαι ἀνῆκε.
καί τι ἔπος περέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.
Χαλεπὸν ὅτῳ τὶς ὧν πίνῃ πλέον λαλῇ,
μηδὲν κατειδώς, ἀλλὰ παρεκπαίων μύθους.
Νῦν δή οἶνος ὀξέως με. ὁμολογῶ δίκαι
ἀδικεῖν, ὃ ἀδίκημ' ἐκὼν οὐχ ἑκούσιον.
Οὐκ ἔστιν, ἐμεθύσθην πάτερ, λέγεται νῦν
ἥμαρτον, ὥστε παρὰ σοί με συγνώμης τυχεῖν.
ὁ γὰρ εἰς τὸν ἀσθενῆ βία τι, Πάμφιλε,
ποιῶν, ὑβρίζει, οὐχ ἁμαρτάνειν δοκεῖ.
Ἔξιθ' ἄγε δὴ καὶ πίν', ἀρετὴ δέ τις ἔστι καὶ αὐτή·
ὅστις ἀνδρῶν πολὺ πλέξιν ἐν εἰλαπίνῃ μέθυ πίνῃ
δὴ καὶ ὀπιζαμένως, ἅμα τ' ἀμφοτέρωθα κελεύῃ.
ἶσόν θ' ὅστ' ἐν δαιτὶ καὶ ἐν πολέμῳ θοὸς αἰνὴρ
ὑσμίνας διέπων παλαιπεδίας, εἴθα δὲ παῦρα
θαρσαλέοι τελέθουσι, μεθύσοί τε θύουσιν Ἄρηα.
τὸν μὲν ἐγὼ θυμοῦ ἶσον κλέος, ὅστ' ἐν δαιτὶ
πίπτοντα παρεών, ἅμα τ' ἀμφὶ λαοὶ ἀείρῃ.
ὃ γάρ μοι ζώειν γε δοκεῖ βροτὸς, οὐδὲ βιῶναι
αἰζηοῦ βίοιο παλαισιφρόνως, ὅστις ἀτ' οἴνῳ
θυμὸν ἐριτύσας πίνῃ ποτὸν ἀμφὶ νεόφρων.
οἶνος γὰρ πυρὶ ἶσον ὅτε ζόωισιν ὄνδαρ
ἐσθλὸν, ἀμεξίκακον, πάσης στυφελιγδὸν ἀοιδῆς.
ὃν μὲν γὰρ Θαλίης ἱερὸν μέρος, Ἀγλαΐης τε,
ὃν δὲ χορεσιτυπίης, ὃν δ' ἱμερτῆς φιλότητος.
(ὃν δέ τε καὶ θήρης, καὶ δυσφορσυνίης ἀμεγάρτης.)
τῷ σε χρὴ τῷδε δαιτὶ δεδεγμένον ἐν φρεσὶ θυμῷ
πίνειν, μηδὲ βορῇ κεκακωμένον ἠύ τε γῦπα

παθαι

ἥδεσθαι πλημμύρησιτα, λελησμένον δυφεστιώδων.

Ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι πάθεσι δουλεύοντα.

Μικρὰν φασὶ μανίαν εἶναι τὴν μέθην.

Πυθαγόρας ἔλεγε, τὴν μέθην μανίας εἶναι μελέτην.

Ἀνάχαρσις ἔφη, κυλικίου κρατῆρος ἐφεστίου, τὸν μὲν πρῶτον ὑγιείας πίνεσθαι· τὸν δὲ δεύτερον, ἡδονῆς· τὸν δὲ τρίτον, ὕβρεως· τὸν δὲ τέταρτον, μανίας.

Τὰς μὲν ἐκ θύρας φησὶν ὁ Ἀντισθένης εἰσιούσας ἀπολαύσεις, δεήσει ἢ * χαλεπῶν, ἢ ἐλλεβορισμῶν, ἢ πόνων λιμαγχονισμῶν, κακὰς ἀμοιβὰς ἐκτίνοντα τῆς παρεγκυμούσης ἀπλησίας, ἕνεκα μικρᾶς καὶ ὀλιγοχρονίου ἡδονῆς.

Τῷ Διονυσίῳ πάρδηκα καὶ λήθην συγκαθιερῶσιν, ὡς μὴ δέον μνημονεύειν τῶν ἐν οἴνῳ πλημμεληθέντων, ἀλλὰ ἡδυσίας παιδικῆς δεομένων. ᾧ συμᾴδει καὶ ὃ, μισῶ μνήμονα συμπόταν. ὁ δ' Εὐριπίδης, τῶν ἀτόπων τὴν λήθην σοφὴν εἶρηκε.

Μεθύων κυβερνήτης, καὶ πᾶς πρωτὸς ἄρχων αἰσχύνει πρᾶγμα, εἴτε πλοῖον, εἴτε ἅρμα, εἴτε στρατόπεδον, εἴτε ὅ, τι ποτὲ εἴη ὃ κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Οὐ μόνον ὡς ἔοικεν ὁ γέρων δὶς παῖς γίνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυστής.

Ὑγιείαν μὲν αἰτοῦνται παρὰ θεῶν αἰτήσονται ἄν, ἔφη ποτ· τὴν δὲ ταύτης δύναμιν παρ' ἑαυτοῖς ἔχοντες, οὐκ ἴσασιν. ἀκρασίᾳ δὲ πάντα τὰ χρήσιμα φθείροντες, αὐτοὶ παρέδοσαν τῆς ὑγιείας τῆσιν ἐπιθυμίησι χήσονται.

Ἀμαθίαν, ὡς φησιν Ἡράκλειτος, οὐ ῥᾴδιον κρύπτειν ἔργον ἐστίν· ἐν οἴνῳ δὲ χαλεπώτερον. οὐ Πλάτων δέ φησιν, ἐν οἴνῳ τὰ ἤθη φανερὰ γίγνεσθαι. ὥσπερ καὶ Ὅμηρος, * σὺν δαπέδῳ γλωτὴν ἀλλοδαπήν.

Σοφοκλῆς ἐμέμφετο Αἰσχύλῳ, ὅτι μεθύων ἔγραφε· καὶ γὰρ εἰ τὰ δέοντα ποιεῖ, φησίν, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε.

Πυθαγόρας ἐρωτηθείς, πῶς ἄν οἰνόφλυξ τὸ μεθύειν παύσαιτο· εἰ συνεχῶς, ἔφη, θεωρεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα.

Ἀνάχαρσις ἔφη, ἐρωτηθεὶς πῶς ἄν τις μὴ μεθύσκοιτο· εἰ, φησὶν, ὁρᾷ τοὺς μεθύοντας οἷα ποιοῦσιν.

Ὅσοι ἀπὸ χαρᾶς τὰς ἡδονὰς ποιέονται, ὑπερβεβληκότες τὸν καιρὸν, ὅταν βρώσιμοι, ἢ πόσιμοι, ἢ ἀφροδισίοις, ἐν τοῖσι πᾶσιν αἱ μὲν ἡδοναὶ, βραχεῖαί τε, καὶ δι' ὀλίγου γίνονται, ὁκόσον αἱ χρόνον ἐσθίωσιν, ἢ πίνωσιν· αἱ δὲ λύπαι πολλαί. τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ἐπιθυμεῖν ἀεὶ τῶν αὐτῶν πάρεστι, καὶ ὁκόταν γλίχηται, ὁκοίων ἐπιθυμέουσι, ἅμα παγίως τε ἡ ἡδονὴ παρείχατο, καὶ σφέων ἐν αὐτοῖσι χρησίμη ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τέρψις βραχεῖα, καὶ αὖτις τῶν αὐτῶν δεῖ.

Sedere pleno ventre, oblitum gaudia.

Fieri non potest vt liber sit, qui seruit affectibus. Pythagoræ.

Ebrietatem ferunt paruam insaniam esse. Chrysippi.

Pythagoras ebrietatem insaniæ meditationem vocitabat.

Anacharsis primum quidem poculum sanitatis esse dixit, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, vltimum insaniæ.

Fruitiones & voluptates, quæ non per ianuas ingrediuntur, ex Antisthenis sententia, opus habent aut sectione, aut helleborismo, aut fame macerari: vt malas pœnas luat illa ingurgitatio, quam breuissimæ voluptatis gratia admisimus. Antisthenis. * χαλῶν.

Libero patri ferulam & oblivionem consecrant, insinuantes non reuocanda in memoriam esse, quæ inter pocula sint admissa, sed puerilem commonitionem eis sufficere. Huc et istud facit: Odi memorem compotorem. Et Euripides, absurdarum rerum oblivionem sapientem esse dixit. Plutarchi in lib. de mulierib. etiam instituendis.

Gubernator ebriosus, & quiuis cuicunq; rei præfectus, omnia subuertit, siue nauigium, siue currum, siue exercitum, siue quamcunq; rem fidei suæ commissam. Platonis.

Manifestum est, non modo senem bis puerum fieri, sed inebriatum quoq;. Eiusdem

Pro sanitate vota cœlitibus homines offerunt, inscij penes se ipsam esse: contraria autem ei per luxuriam facientes, suis libidinibus ipsam perditum eunt. Democriti.

Ruditatem, vt ait Heraclitus, cùm aliàs cessasse non est facile, tum in vino multo maximè. Testatur & Plato, animi mores in vino apparere. (Plura adduntur in Græco.) Plutarchi in libro, Quòd mulieres etiam erudiendæ sint.

Sophocles vitio vertebat Æschylo, quòd ebrius scriberet. Nam etsi bene scribit, inquiebat, nescientem tamen id facit. * Locum corruptum. Eiusdem.

Pythagoras consultus quinam vinosus ebrietatem desereret, respondit: Si qua per temulentiam facit, frequens animo volvat.

Anacharsis, quo quis modo temulentiam fugeret, interrogatus: Si qualia ebrij faciunt, inspiciat, dixit.

Qui ventris voluptates sequuntur, edendo, potando, Veneris illecebris tempus fallentes, breue omnino delectationis tempus habent, interim duntaxat, dum edunt ac bibunt: Cura verò & tristitia multa sequuntur. Semper etenim earundem rerum desiderio torquentur: & cùm quæ appetunt, nacti fuerint, voluptas confestim transit, cùm nihil in se boni, quàm momentaneam titillationem habeat: itaq; mox rursus ijsdem indigent. Democriti.

Quisquis suum corpus curat, non seipsum colit. Qui verò pecunias, neq; seipsum, neque sua, sed remotiora suis curat.

Musonij de victu.

Turpissima res est proculdubio voracitas, & liguritio. Equidem paucissimos noui qui deliberarent de vitijs huiuscemodi fugiendis: plurimos autem, qui tales epulas absentes requirunt, præsentibus abstinere nequeunt. Quin adeò intemperanter eis cùm inciderint, vtuntur, vt valetudini non parum officiant. Voracitas autem nihil aliud fuerit, quàm incontinentia in victu, qua impulsi homines, dulce præferunt vtilitati. Liguritio, quam Graci ὀψοφαγίαν, immoderatio circa vsum obsoniorum est. Porrò cùm modi excessus nulla non in re vitiosus sit, hac parte profectò maximè suam naturam prodit, liguritores & heluones ex hominibus in sues aut canes, quod ad ingluiem, transformans, omnis honestatus in gestibus, visu, esuq; oblitos. Tantam ipsis insaniam cupediarum amor gignit. Quid autem turpius, quàm ita se præstare circa victum, vt bruti potiùs animalis, quàm prudentis hominis imago sit? Hoc igitur cùm turpissimum sit, nimirum eius contrarium pulcherrimum erit, ordinatè modestéque cibo frui, & hoc omnium primùm temperantiæ specimen edere. Cùm enim in vniuersum temperantia difficilis habeatur, multi studij ac exercitationis egens, maximè circa victum id cõtigit. Quamobrem istud? Quia cùm innumera sint voluptates, peccandi incitamenta, quæ per vim morem sibi gerieogunt, præteromnem vtilitatem: ea quæ victum attinet, luxuria difficillima, periculosissimaq; videtur. Quippe cætera voluptates rarius incidunt, nonnullis etiam integros menses, annósque carere possumus: qua verò in alimentis consistit, eam experiri quotidie necessitas cogit, & plerunque bis in die, cùm aliter vitam fouere non sit. Quo sæpiùs igitur edendi suauitatem vsurpamus, eo plus inde periculorum nobis immittet. Præterea quoties cibum sumimus, multis peccandi modis occasio datur. Nam & qui nimium edit, peccat: & qui festinantiùs, nihilo minus: & qui obsonio vltra decorum se inquinat, & qui suauiora salubrioribus anteponit, & qui sodalibus non æquam partem relinquit. Item, qui non suo tempore comedit, is quoque peccat, cùm alijs antenortundis relictis, ad epulas se conuerterit. Cùm ergo tot tantique errores iam enumerati, & quidam alij, ab epulantibus committi possint, studendum est temperanti futuro, vt se ab omnibus purum

† περὶ καθόλου. * addo οὐχ ἥκιστα δὲ περὶ τὸν τροφήν.

Ὅσπις σῶμα θεραπεύῃ ἑαυτοῦ, οὐχ ἑαυτὸν θεραπεύει. ὅσπις δὲ χρήματα, οὔθ' ἑαυτὸν, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τῶν ἑαυτοῦ.

Αἴσχιστον, ἔφη, γαστριμαργία καὶ ὀψοφαγία ἐστὶν, οὐκ αὐτὰρ ὀλίγοις. σκοπεῖτε δὲ ὅπως ἀφαφλίζω) ταῦτα, πάνυ ὀλίγους ἡμᾶς ἐγὼ· τοὺς δὲ πολλοὺς ὁρῶ καὶ ἀπόντων ὀρεγομένους τῶν τοιούτων βρωμάτων, καὶ παρόντων ἀπέχεσθαι μὴ δυναμένους, καὶ χρωμένους αὐτοῖς, ὅταν χρῶνται, ἀφελῶς, ὡς καὶ πρὸς βλάβην χρῆσθαι τὴν τοῦ σώματος. καὶ τοι γαστριμαργία τί αὖ εἴη ἄλλο, ἢ ἀκρασία περὶ ἔδεσμα, δι' ἣν αἱ θερμαὶ ὧραι ὀπώρᾳ τῷ ἡδεῖ ὄψα πεπαίνουσι; καὶ ὀψοφαγία δὲ, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἀμετρία περὶ χρῆσιν ὄψου. πάμπαν δὲ κακὸν ἡ ἀμετρία, ἐν τοῖς μάλιστα τῆδε τὴν ἑαυτῆς ἐπιδείκνυται φύσιν, παρεχομένη τοὺς ὀψοφάγους αὐτὴ αὑτῇ θερμοὺς, ὑσὶν ἢ κυσὶν ὁμοιουμένους τὴν λαιμαργίαν, καὶ ἀχρήμονας μὴ δυναμένους, ἐν ταῖς χερσὶν, ἐν τοῖς ὄμμασιν, ἐν τῇ καταπόσει· ὥστε ἄρα αὐτοὺς ἀξίωσιν ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐν ὄψῳ ἡδονῆς. ὅτι μὲν δὴ ὥτινας ἔχει περὶ θερμοὺς αἰσχύνη ἐστὶ, γνώσεσθον, ἐν ᾧ ζώοις ἄφεσι μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις φρονίμοις, ὁμιλήσεσθε. αἰσχίστου δὲ τούτου ὄντος, κάλλιστον ἂν εἴη τοὐναντίον, τάξει καὶ κοσμίως ἐσθίειν, καὶ τὴν σωφροσύνην ἐν ᾧ ἐπιδείκνυσθαι περὶ τοῦτον, οὐκ ὀλίγοις, ἀλλὰ δεόντως πολλῆς ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως † κατέλειπεν ἡμῖν ἴσως ὁ σωφρονῶν. * Ἀγαπᾶ δὲ τοῦτο; ὅτι πολλῶν ἡδονῶν ὄντων, αἷς τὸν ἄνθρωπον ἐπαπείλουσιν ἁμαρτάνειν, καὶ ἐνδίδοναι αὐταῖς βιάζονται πρὸς τὸ συμφέρον, δυσμαχωτάτη ἐστὶ κινδυνεύειν πασῶν, ἢ περὶ θερμοὺς ἡδονή. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἡδονὰς ἀπαιωρεῖσθαι ὁμιλοῦμεν, καὶ ἐνίων γε μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς ὅλους ἀπέχεσθαι δυνάμεθα. ταύτης δὲ αὐτὰ πᾶσαι ἡμέραν πάντως πειρᾶσθαι αὐάγκη, καὶ πάνυ πολλὰ, δὶς ἐκάστης ἡμέρας· ἐν γὰρ ἔνι ζῶν ἄλλως τὸν ἄνθρωπον. ὡσθ' ὅσῳ πλεοναχῶς τῆς ἐν βρώσει ἡδονῆς πειρώμεθα, τοσούτῳ πλείους οἱ ἐν ταύτῃ κίνδυνοι. καὶ μὴν καθ' ἑκάστην προσφορὰν θερμῆς, οὐχ εἷς κίνδυνος ἁμαρτήματος, ἀλλὰ πλείονες. καὶ γὰρ ὁ ταχὺ πλείων * ἢ δεῖ ἐσθίων, ἁμαρτάνει· καὶ ὁ καταπαύδων ἐν τῷ ἐσθίειν, οὐδὲν ἧττον· καὶ ὁ μολυνόμενος ἐπὶ τοῦ ὄψου μᾶλλον ἢ χρή, καὶ ὁ τὰ ἡδίω τῶν ὑγιεινοτέρων βρώματα προτιμῶν, καὶ ὁ μὴ νέμων τὰ ἴσα τοῖς συνεσθίουσιν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τις ἁμαρτία περὶ θερμοὺς, ὅταν τοῖς καιροῖς προσφερώμεθα αὐτὴν, καὶ δέον ἄλλό τι πράττειν, ἀφέμενοι τούτου, ἐσθίωμεν. τοσούτων δὴ καὶ ἐπ ἄλλων ἁμαρτιῶν ὄντων περὶ θερμοὺς, δεῖ μὲν ἁπασῶν καθαρεύειν αὐτὸν, καὶ μηδεμιᾶ ἔνοχον εἶναι

τῆς τὸν μέλλοντα σωφρονήσῃ. καθαρῶς δ' ἂν τις καὶ ἀναμαρτήτως εἴη, ἀσκῶν καὶ ἐθίζων αὐτὸν αἱρεῖσθαι σίτου, ὐχ ἵνα ἡδηται, ἀλλ' ἵνα ζέφηται, ὐδ' ἵνα λεαίνηται τ' κατάποσιν, ἀλλ' ἵνα ῥωννύηται τὸ σῶμα. ἡ γὰρ γάστηρ ἡμῶν κατάποσις, δίοδος τῆς ζέφης, ὐχ ἡδονῆς ὄργανον. ἡ γὰρ γαστὴρ, τῦ αὐτὸ χάριν, ὅπερ ἕνεκα καὶ φυτῷ πάντι ῥίζα γέγονε. καθάπερ γὰρ ἐκεῖ ζέφει τὸ φυτὸν ἡ ῥίζα, ἀπὸ τ ἑαυτὸς τλῶ ζέφλω λαμβάνουσα· ὕτω ζέφει τὸ ζῶον ἡ γαστὴρ, ἀπὸ τ εἰσφερομένων σίτων καὶ ποτῶν. ὥσπερ τε αὖ τούτοις ζῆν μονῆς ἕνεκα συμβαίνει ζέφεσθαι, καὶ ὐχ ἡδονῆς· ὡδὶ πλησίως ἡμῖν * φάρμακον ἡ ζέφὴ τῦ ἀνθρώπου ἐστί. διὸ καὶ προσῆκε ἐδωδὴν ἡμῖν ἵνα ζῶμεν, ὐχ ἵνα ἡδώμεθα, εἴγε μέλλομεν συνοικεῖν ἀεὶς ᾧ ὄντι τῷ λόγῳ Σωκράτους, ὃς ἔφη τοὺς μὲν πολλοὺς ἀνθρώπους ζῆν ἵνα ἐσθίωσιν, αὐτὸς δὲ ἐσθίειν ἵνα ζῇ. ὐ γὰρ δὴ ὁπτέχης τις βυλόμενος ἐστὶν ἄνθρωπος, ἀξιώσει ὡδὶ πλησίος τις ἐστὶ τοῖς πολλοῖς, καὶ ζῆν τῷ ἐσθίειν· ὥσπερ ἐκεῖνοι ἀνθρώμενοι ἐξ ἅπαντος τλῶ ἀπὸ τ ζέφης ἡδονῆς. * ὅτι δὲ καὶ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, τῦ σύζεσθαι χάριν, ὐχὶ τῦ ἥδεσθαι, σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκεύασεν αὐλῖς, μάθοι τις ἂν ἐκ τῆδε μάλιστα. ἡ γὰρ δὴ ζέφὴ ὅτε ἐργάζεται μάλιστα ὅ ἑαυτ ἔργον, τότε ὑδαμῶς ἥδεται τ ἄνθρωπον κατά τε τλῶ πέψιν ἢ τλῶ αἰάδοσιν, ἀλλὰ ζεφόμεθα μὲν τότε ὑπ' αὐτ καὶ ῥωννύμεθα· ἡδόμεθα δὲ τότε ὑδαμοῦ ἡδονλῶ, καὶ τοι πλείων ὁ χρόνος ὅτος ἐστὶν, ἢ ὃν ᾧ ἐσθιόμθ. ἐδέ γε, εἴπερ ὁ Θεὸς ἡδονῆς χάριν τλῶ ζέφλω ἐμηχανήσατο ἡμῖν, τ πλείω τῦτον χρόνον ἥδεσθαι ἡμᾶς ὑπ' αὐτῆς, καὶ ὑ τ ἐλάχιστον ἐκείνου ὃν ᾧ καταπίνομθ. ἀλλ' ὅμως, ὃ χαίρων ἐκεῖνο ὑ ἐλαχίστ χρόνῳ, οὗ ἥδόμεθα, τοσοῦτόν μὲν ὄψων γίνεται μυρίων πλῆται δὴ ἡ θάλαττα μέχρι περάτων· μάγειροι δ' γεωργῶν πολυπραγμονέστεροί εἰσι. δῦπνα δ' ἀνατίθενται ἵνες, ἀγρῶν ἀναλίσκοντες ὕλας, καὶ ζῶντ ὑδαμῶς ὠφελυμένων τ σωμάτων, ἐκ τ πολυτελείας τ δρωμάτων. πολῦ γὰρ τὐαντίον, οἱ ταῖς δὐτελεστάταις χρώμενοι βοφαῖς, ἰσχυρότατοί εἰσι. τὺς γὰρ οἰκέτας τ δεσποτ, καὶ τὺς χωρίτας τ ἀστικῶν, καὶ τοὺς πένητας τ πλουσίων, ἴδοις ἂν ὡς ὅτι † πλῆθος ῥωμαλεωτέρους ὄντας, καὶ μᾶλλον μὲν πονῆ δυναμένους, ἧττον δ' κάμνοντας ἐπὶ τοῖς ἔργοις, ῥοσῦν ἔχοντας δ' ἀσθενέστερον, αἰσχομένους δ' εὐχλωτέρου χρύος, θάλπος, ἀχρυπνίας, πολῦ εἴπ τευτῦν. καί τι καὶ ὑπίσον ἔστι πλουτελὴς, καὶ ἡ δὐτελὴς ἔφη ῥωννὺ τὸ σῶμα, ὅμως αἱρετέον ἐστὶ τλῶ δὐτελῆ, ὅτι αὕτη σωφρονεστέρα, καὶ πρέπει ἀνδρὶ ἀγαθῷ μᾶλλον, * ὡς καὶ τὸ δὐπόρεστον τ δυσπορείστου, καὶ τὸ ἀπροσχημάτιστον τ μετὰ προσχημάτων, καὶ τὸ ἔντιμον τ ἀτίμου, * πρὸς βοφλω πρεπωδέστε-

& integrum exhibeat. Ita verò se tutum aliquis ab ipsis præstiterit, si multo exercitio consuescat alimentis vti, ad alendi, non delectandi corpus, finem: non vt lenem ac lubricam reddat gulam, sed corpus vt roboret. Gula enim condita est, vt ciborum meatus esset, non voluptatis instrumentum. Venter in animali eadem gratia, qua radix in omnibus plantis, factus est. Etenim vt plãtam radix alit, forinsecus nutrimentum attrahens: sic venter animal nutrit, cibis & potionibus in ipsum derivatis. Rursus vt plantæ aluntur perdurationis, haud voluptatis causa: non secus hominibus, vitæ sustentandæ remedium, victus est concessus. Quas ob causas edendũ vt vivamus, non vt voluptemur: siquidem ad optimam Socratis sententiam nos accommodare volverimus, qui bonam hominum partem vivere dixit vt edant, se autem edere vt vivat. Enimpero quisquis probitatis studiosus fuerit, haudquaquam vulgo hominum similis erit vivendo vt edat, sicut illi præ cunctis ciborum illecebras captãtes. Porrò quòd Deus hominum conditor cibum atque potum pro incolumitate, non deliciis largitus sit, hinc intelligi licet. Quippe alimentum dum maximè munere suo fungitur, in concoctione digestioné-que nullo suauitatis lenocinio nos afficit, sed nutrit duntaxat, & vires reficit, quamuis multò longius tempus interim eat, quàm dum edimus. Oportuisset autem, si Deus delectationis gratia cibum nobis machinatus esset, longiori illo tempore voluptatem sentiri, non breuissimo tantùm inter deglutiendum. Sed licet tam momentanea sit ista glutientium suauitas, infinita tamen obsonia excogitauit. Maria nauigantur ad vltima vsque litora. Maius studium coquis quàm agricolis impenditur. Aliquot tota prædia in conuiuiorũ apparatu cõsumunt. Annon hoc miserrimum est? præsertim cùm nihil vtilitatis corpori accedat, ex tam sumptuosa dapium structura. Omnino enim contraria ratione, qui communissimis cibis vtuntur, robustissimi sunt. Itaque seruos dominis, agrestes vrbanis, pauperes diuitibus validiores, vt plurimùm, videas, laboribus aptiores, tardius fatigari operando, variùs ægrotare, facilius ferre frigus, æstum, vigilias, & quicquid eiusmodi est. Etiamsi autem ex æquotum precioſus, tum vulgaris victus corporis robur augerent, nihilominus vulgarem præferre conueniret, vt qui magis sobrius sit, magisque bonum virum deceat: sicut & parabilis difficilis paratu, & simplex elaborato, et exquisito qui in promptu est, ingenuis pro-

* ζωῆς καὶ φάρμακον.

* aliàs nouũ hic fit initiũ.

† πλεῖστον.

* πρέπ-

bisq́ viris eligibilior est. Sed vt cuncta quæ diætam attinent, paucis complectar, opus esse dico scopum eius constituere, sanitatem ac vires: horum enim solùm causa cibus assumendus, quem sumptuosum esse, nulla necessitas est. Is autem qui cibum ingeris, vt ordine, modo, mensura, puritatéque decenter & absque festinatione observatis, plurimum à reliquis differat, omni cura & studio eniti debet.

Ἀκρασία. Aristotelis in libello de virtutibus.

Incontinentia vitium est appetentis, quo mala voluptates vsurpantur, ratione non prohibente.

Ibidem.

Incontinentia autem est, prohibente ratione, delectationes voluptatum sectari, & ducere præstabilius esse, non frui ipsis, frui autem nihilominus: & opinari quidem, oportere facere, & pulchra, & conferentia: abhorrere tamẽ ab ipsis, propter voluptates. Est autem comes incontinentiæ mollities, & pœnitentia, & plura eiusmodi quæ intemperantiam comitantur.

DE SVPERBIS ET PROTERuis & arrogantibus & inanis gloriæ cupidis, Sermo XLV.

Ex Antonio.

Iob. 40. *OMnem contumeliosum humilia, & superbum restingue: tabefacito impios repentè, & ora ipsorum ignominia impleto.*

Psalmo 9. *Dum superbit impius, vt ignis accenditur.*

Psalmo 17. *Oculos superbos deprimes.*

Psalmo 37. *Vidi impium superexaltatum, & in sublime quasi cedros Libani sublatum.*

Psalmo 88. *Tu depressisti, sicut sanctum, superbum.*

Psal. 100. *Cum superbo oculo & inexplebili corde cibum non sumpsi.*

Prouerb. 11. *Superbis dominus resistit, humilibus verò dat gratiam.*

Prouerb. 16. *Impurus est apud dominum quisquis est elato corde.*

Audax & præfractus et arrogãs, pestis vocatur.

Prouerb. 13. *Sunt qui se diuites prædicent cùm nihil habeant.*

Prouerb. 12. *Melius est in ignobilitate sibi seruire, quàm honorem sibi assumere cum panis penuria.*

Sophon. 3. *Perdam contumeliam exlegum, & superborum iniuriam deprimam.*

Abdiæ 1. *Si tam sublime sublatus fueris quàm aquila, ac inter astra nidum posueris tuum, illinc detraham te, inquit dominus.*

Hieremiæ. *Euanuerunt etiam pennigera, quia dixerunt dominum non visurum vias ipsorum.*

Danielis 4. *Omnes qui superbè incedunt, dominus deprimet.*

Sap. Salom. 5. *Tunc dicent in seipsos, Quid profuit nobis superbia? quid item opulentia cum arrogantia coniuncta contulit? omnia in vmbræ morem præterierunt.*

Sirach 7. *Noli te tollere, ne cadas, & anima*

ἐγκειμένοις. ἵνα δὲ σωφελῶν εἴπω πᾶσι τοῖς ὑπ' ἐμὲ ὄντας, φημὶ δεῖν σκοπὸν μὲν αὐτῆς ποιεῖσθαι ὑγείαν τε καὶ ἰσχύν, ὡς τούτων μόνον ἕνεκα βρωτέον, ἃ δὴ δεῖται πολυτελείας οὐδεμιᾶς· εὐδίοντα δὲ ὑπομελεῖσθαι κόσμου τε καὶ μέτρου τοῦ προσηκόντως, καὶ τοῦ ἀγαθέρδην πλεῖστον, ὥστε ἀμολύντῳ καὶ τῷ σχολαίῳ.

Ἀκρασία δέ ἐστι, καθ' ἣν τοῦ ὑπομνητικοῦ, καθ' ὃν οἱ αἱρούμενοι τὰς φαύλας ἡδονὰς, μὴ κωλύοντος τοῦ * λόγου.

Ἀκρασίας δέ ἐστι ὁ κωλύοντος τοῦ λογισμοῦ τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἡδονῶν αἱρεῖσθαι, καὶ νομοθετοῦντα χρῆσθαι· εἶναι μὴ μεταμέλειν μὲν αὐτῷ, μετέχειν δὲ μηδὲν ἧττον, καὶ ὃ οἴεσθαι μὲν δεῖ πράττειν καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ συμφέροντα, ἀφίστασθαι δὲ αὐτῶν διὰ τὰς ἡδονάς. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀκρασίᾳ μαλακία, μεταμέλεια, καὶ τὰ πλεῖστα τὰ αὐτὰ, ἃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΩΝ ΚΑΙ ΣΟβαρῶν καὶ ἀλαζόνων καὶ κενοδόξων, Λόγος μέ.

ΠΑ΄ντα ὕβρεις ὦ ταπείνωσον, ὑπερήφανον δὲ σβέσον, σῆψον δὲ ἀσεβῆ τὰ βλαστήματα· καὶ ὁ προσωπα αὐτῶν ἀτιμίας ἔμπλησον.

Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ, ἐμπυρίζεται.

Ὀφθαλμὸς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον, καὶ ἐταπεινούμενον, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.

Σὺ ἐταπείνωσας, ὡς βδελυκτὸν, ὑπερήφανον.

Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

Ἀκάθαρτος παρὰ κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος.

Θρασὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζών, λοιμὸς καλεῖται.

Εἰσὶν οἱ πλουτίζοντες ἑαυτοὺς, μηδὲν ἔχοντες.

Κρείσσων ἀνὴρ ὁ ἀτιμάζων ἑαυτὸν, ἢ ὁ τιμῶν ἑαυτὸν πεινῶν, καὶ προσδεόμενος ἄρτου.

Ἄπολέσω ὕβριν ἀνόμων, καὶ ὕβριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω.

Ἐὰν μετρηθῇς ὡς ἄχρηστος, καὶ ἐὰν ἀνὰ μέσον τῶν ἄστρων θῇς τὴν καλιάν σου, ἐκεῖθεν καταξώσω σε, λέγει κύριος.

Ἠφανίσθησαν ἡ πτέρνα, ὅτι εἶπεν, οὐκ ὄψεται κύριος ὁδοὺς ἡμῶν.

Γαύρους τοὺς περιφρονοῦντας ἐν ὑπερηφανίᾳ, ταπεινώσει κύριος.

Τότε ἐροῦσιν πρὸς ἑαυτοὺς· τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία; ἢ τί ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; παρῆλθε πάντα ὡς σκιά.

Μὴ ὑψοῦ σεαυτὸν, ἵνα μὴ πέσῃς καὶ ἐπαγάγῃς τῇ ψυ-

τῆ ψυχῆσου ἀπιμίαν, καὶ ἀποκαλύψη κύριος τὰ κρυπτά σου, καὶ σε μέσῳ ἐκκλησίας καταβαλῆ σε.

Μισητὴ ἐναντι κυρίου καὶ ἀνθρώπων ἡ † κενοδοξία.

Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός;

Ἀρχὴ ὑπερηφανίας ἁμαρτία· καὶ ὁ κρατῶν αὐτῆς, † ἐξομβρήσει βδέλυγμα.

Ὁ ἁπλόμυθος πίστις, μολυνθήσεται· καὶ ὁ χαίρων ὑπερηφανίᾳ, ὁμοιωθήσεται αὐτῇ.

Βδέλυγμα ὑπερηφανίαις ταπείνωσις.

Μὴ ὑπερηφανεύου ἐνώπιον βασιλέως.

Ἐξέλιπεν ἄνομος, ἀπώλετο ὑπερήφανος, πεσοῦνται οἱ ὑψηλοὶ μαχαίρᾳ.

Δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, τὴν δὲ δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε.

Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται.

Τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ.

Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προσκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

Οὐ τὰ ῥήματα πέφυκε τοὺς λύπας κινεῖν, ἀλλ' ἡ τοῦ προδηλοῦντος ἡμᾶς ὑπεροψία, καὶ ἡ ἐκάστου περὶ αὐτοῦ φαντασία.

Τῷ ὄντι μεγαλορρήμονα τὰ ὑπερήφανα ἤθη, ἑαυτῷ ὑπερουσιωτέραν πέφυκε γίνεσθαι.

Ὁμοίως δεῖ χαλεπὸν, ἔν τε δυσχωλίαις πραγμάτων, ἀταπείνωτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι, καὶ ἐν ταῖς ὑπερηφανίαις μὴ ἐπαρθῆναι.

Κενόδοξός ἐστιν, ὁ φιλῆς ἕνεκεν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ δόξης, τοῦ παρὰ τῶν ὁρώντων, ἢ ἀκουόντων, ποιῶν τι, ἢ λέγων.

Μὴ ἐπαρθῆς μέγα, ἵνα μὴ μᾶλλον καταπεσχῆς.

Μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενὴ δόξα πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον.

Ῥᾶστον ἑαυτὸν ἀπατᾶν, καὶ οἴεσθαι εἶναί τι μηδὲν ὄντα τοῦ τῆς κενῆς δόξης φυσώμενον.

Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται.

Μὴ φεύγε τὸ καλῶς φαίνεσθαι χρεῖττων· λυποῦ δὲ τὸ ἀγαθὸν ἠλιθίως.

Γνῶθι, μικρὸν κατανύσσεσθαι μέγα.

Τί τοῦ τύφου καὶ τῆς ἀπονοίας αἰσχρότερον;

Εἰκότως εἴρηται παρὰ τοῖς παλαιοῖς κενοδοξία. Ἀμφίκεντρος γάρ ἐστιν ἔνδον, μηδὲν ἔχουσά τι χρήσιμον.

Ἡ βλακεία καὶ ἡ σκυθρωπότης τοῦ ὑπερηφάνου, ὀργυιὰς πρὸς τοὺς πλησίον ἔχει.

Ὁ ἀπανθρωπος καὶ σοβαρὸς ἀποστάτας ἐστὶ τῆς ἰσότητος, καὶ δυσμενὴς ἑαυτῷ.

Εἰ συμφέλης τοῦ τύφου ὁ ἦθος, οὐκ ἂν ἔχοι ὃ κα-

tua ignominiam inuras, & dominus patefaciat occulta tua, & in medio ecclesiæ deiiciat te.

Odiosa est in conspectu Dei & hominum inanis gloria. Sirach. 10. † Ὑπερηφανία.

Quid superbit terra & cinis? Sirach. 10.

Superbiæ initium peccatū est, (al. superbia initium peccati est) *& præditus ea profundet execrabilia.* Ibidem. † al. ὑπερφρόνου.

Qui tangit picem, cōtaminabitur: qui cum superbo communicat, similis ei euadet. Sirach 13.

Detestantur superbi modestiam. Ibidem.

Ne superbè te geras in conspectu regis: noli superbè sentire de te, sed time.

Defecit exlex, periit superbus, cadent elati gladio.

Laudem inuicem accipientes, laudem à solo Deo non quæritis. Ioan. 5.

Quisquis se ipse extollit deprimetur. Luc. 18.

Quod in hominibus excelsum est, id coram Deo detestandum. Luc. 16.

Noli elatus esse, sed time. Rom. 11.

Ne simus inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Galat. 5.

Non verba ipsa solent dolore afficere, sed cōmittantis nobis contemptus, & vt cuiusque est de illis opinio. S. Basilij.

Mores hominis superbi si verè sanati fuerint, solent esse sui despicientiores.

Æquè difficile est in rerum difficultatibus animum non abiectum seruare, atque in prosperitatibus non extolli.

Inanis gloriæ captator est, qui aliquid aut facit aut dicit mundanæ & nudæ gloriæ causa, quæ ipsi vel à spectatoribus vel auditoribus tribuatur.

Ne multum tollare, vt ne magis deijciare. Theologi.

Inanis gloria magnum est ad virtutem impedimentum.

Facillimum est seipsum fallere, ac præ gloria inani inflatum se aliquid putare, cùm nihil sit.

Opinari abeo quod est, plurimū dirimitur.

Noli cogitare te malis videri præstantiorem: sed potiùs tristare quòd sis bonis inferior.

Iniuria est, si quis cùm paulum valeat, multum insletur.

Quid fastu & arrogantia turpius? Chrysostomi.

Verè dicta est ab antiquis inanis gloria, quòd inanis sit, nihil intus habēs quod vtile sit.

Generis nobilitas & fastus superbi, cognationem cum figlinis lateribus habent. (Nimirum quia omnes homines ex luto vt lateres originem ducunt.) Gregorij Nyl.

Effrenatus & proteruus, tum alijs adiri non potest, tum ipse sibi inimicus est.

Si detrahas fastuosos mores, iræ nullus

relinquetur locus.

Elatus est semper arrogantium animus, & ad sublimia semper fertur, cõuiuere humilioribus non sustinens, & moderatum & humilem despiciens spiritum.

Laudatione summa dignus est, qui arrogantem odit, videlicet ipsum arrogantiæ vitium, quod est omnium malorum fœdissimum, tum apud Deum tum apud homines odiosum & reyciendum. Quis enim contemptorem non putat molestũ & intolerandum? quis turgidum non vitat spiritum? quis nõ inflatos obsurgandos & increpandos putat?

Semper enim quodam modo arrogans est audax, asper, iracundus, & compesci nõ potest.

Sentis. Excelso & glorioso affixa est volubilis ad humilitatem mutatio & casus, vt diuina docet oratio.

Philonis. Aiunt quidam sapientem omnium postremum exuere inanis gloriæ tunicam: etenim vt alias perturbationes superet, à gloria & à populi laudatione superari solet.

†Id est, quod forinsecus apparet. Ex his qui in repub. versantur, si detrahas †materias, inane sepulchrum reperies mente carens.

Honorem aut magistratum quis contempsit? Nullus ferè eorum qui adhuc immersi fuerunt inani gloriæ.

Euagrij. Indignum est vt is qui parum efficiat, multum glorietur.

In omnibus rebus opinio impedit illud quod est reuera.

Ventilator virtutis animus superbus.

Cisternæ destitutæ aquis, animus gloriæ cupidus.

Superbus animus diuersorium latronum.

Ioan. Climacus. Ieiunans gloriæ inanis cupidus sum, abdome vt ignotus sim, tanquam prudens rursus gloriam appeto. Splendidè vestitus ab illa vincor: vili habitu tectus, rursum gloriam cupio: loquens vincor, tacens rursus victus sum. vtcunque proieceris istum tribulum, aculeus stat rectus.

Difficile est inanis gloriæ dæmonem effugere: nam quicquid molitus fueris, vt hanc detrahas, id ipsum erit alterius inanis gloriæ initium.

Fur solem detestatur, superbus modestos despicit.

Maximi. Præstat cum ratione vini potio, quàm cum fastu aquæ.

Platonis. Exhaurire oportet ex animis iuuenum falsam opinionem, & fastum: sicut aërem ex vtribus vtile quippiam infusuri exhauriunt: secus enim inflatione & spiritu turgentes nihil admittunt.

†lego in. †lego ὑγιές.

τὰ θυμὸν ἐγκλυέσθαι πάθος.

Μετέωρός ἐστιν ἀεί πως τ᾽ ἀλαζόνων ὁ νῶς, καὶ πρὸς τὰ ἄνω φέρεται, συζῆσαι ταπεινοτέροις οὐκ ἀνεχόμενος, καὶ τὸ μέτριον καὶ ταπεινὸν ἀτιμάζων φρόνημα.

Εὐφημίας τῆς αἰωτάτω ἄξιος, ὁ τὸν ἀλαζόνα μισῶν, ἤγουν αὖθ᾽ ὃ χρῆμα τὴν ἀλαζονίας, ὃ πρώτων αἴσχιστον τῶν κακῶν, καὶ πρὸς Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἐχθρὸν καὶ ἀποβλητέον. τίς γὰρ τὸν ὑπερόπτην οὐχ ἡγεῖται φορτικώτατός τ᾽ ὑπέρογκον καὶ παραπετασμένον φρόνημα; τίς τοῖς μέγα φυσῶσιν οὐκ ὀπτιμᾷ;

Ἀεί γάρ πως ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν θρασὺς, καὶ ἀπόθρασος, δύσοργός τε καὶ ἀκατάσχετος.

Τῷ ὑψηλοῦντι καὶ μεγαλυνομένῳ πρόσκειται ἀγχίστροφος ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν μεταβολὴ καὶ πλῶσις, ὡς ὁ θεῖος διδάσκει λόγος.

Φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύσεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων παθῶν κρείττων ἐστὶ· ἀλλά τοι δόξης, καὶ τῶν πρὸς τοῖς πολλοῖς ἐπαίνων πέφυκεν ἥττασθαι.

Τῶν πολιτικῶν ἐκ τῆς ὕλης ἀφέλης, κενὸν τάφον εὑρήσεις, νοῦν οὐκ ἔχοντα.

Τίς τιμῆς ἢ ἀρχῆς καταφρόνησε; σχεδὸν τῶν ἐπιφορημένων σοι κενῶν δόξαις ὑδεὶς ὁ πρόσκαιρος.

Δεινόν ἐστι μέγα φρονῆν, μικρὰ πρᾶγόντα.

Ἐν πρώτῃ τὸ οἴεσθαι τῶν εἰ ἐμποδίζει.

Λιχμήτωρ ἀρετῆς, λογισμὸς ὑπερήφανος.

Λάκκος ἄυδρος, φιλόδοξος ψυχή.

Ὑπερήφανος ψυχὴ, πανδοχεῖον λῃστῶν.

Νῆς βίων κενοδοξῶ καὶ παλύω ἵνα μὴ γνωσθῶ, ὡς φρόνιμος πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ πρόσκειμαι ῥακώματα ἡπλωμένος τούτῳ, καὶ βύτελῆ ἐξαλλάσσων πάλιν κενοδοξῶ λαλῶν ἡπλωμαι, καὶ σιωπῶν πάλιν ἡπλώθην. ὡς ἂν ῥίψῃς τὸν τρίβολον τοῦτον, ὀρθὸν ὁ κέντρον ἵσταται.

Χαλεπὸν ἐστὶ φυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὃ γὰρ ποιήσῃς τις καθαιρήσειν αὐτὸν, τοῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γένηται.

Βδελύττεται ἥλιον κλέπτης, ὑπερήφανος δὲ πρᾶξις ἐξουθενεῖ.

Ἄμεινον ἡ μὴ λόγων οἰνοποσία, τῆς μὴ τύφου ὑδροποσίας.

Δεῖ τῶν νέων ἐκπυρωμάτων ὃ οἴημα, καὶ τὸν τύφον, † ἢ τὸν ἀσκῶν τὸν ἀέρα τοῖς † ἐκχέαι τι βουλομένοις χρήσιμον· εἰ δὲ μὴ, γέμοντες ὄγκου καὶ φυσήματος, οὐ προσδέχονται.

τοῖς

Τοὺς μὲν ἀσκοὺς ὁ πνεῦμα διίστησι· τοὺς δὲ ἀσόφους ἀνθρώπους ὁ οἴημα.

Ὁ τύφος ὥσπερ ποιμὴν, ἕνα θέλῃ τοὺς πολλοὺς ἄγει.

Ἀλέξανδρος νοσήσας μακρὸν νόσον, ὡς ἀνέρρωσεν, ἔφη δεῖν ἔφη διατεθεῖσθαι χεῖρον. ὑπέμνησε γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος μὴ μέγα φρονεῖν θνητοὺς ὄντας.

Εἰ καὶ ἴδοις ποτὲ εἰς ὕψος αἰρόμενον,
Λαμπρῷ τε πλούτῳ καὶ τύχῃ γαυρούμενον,
Ὀφρῶν τε μεῖζον τῆς τύχης ἐπαίροντα·
Τοῦτο τάχιον μεταβολὴν προσδόκα,
Ἐπαίρεται γὰρ μεῖζον, ἵνα καὶ μεῖζον πέσῃ.

Ὦ τρισάθλιοι πλούτου, οἱ φυσῶντες ἑαυτοὺς μεγάλα, Αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἴσασιν αἰσθόμενοι φύσιν.

Ἀριστοτέλης θρασύμυθον νεανίσκον καταφρονούμενον, μηδὲν δὲ ὑπισχνούμενον· νεανίσκε, ἔφη, οἷός μοι δοκεῖς εἶναι τοῦτος εἶ, ἐγὼ χαιρόμην· οἷος δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπάρχεις, τοιοῦτοί μοι οἱ ἐχθροὶ γένοιντο.

Ὁ αὐτὸς καταγνοὺς μειράκιον ὑπὲρ πολυτελείᾳ τῆς χλαμύδος σεμνυνόμενον· ὦ παῖ, ἔφη, μειράκιον, ὑπὲρ τοιούτου δοκεῖς σεμνύνεσθαι;

ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΣΥΝΗΣ, καὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας· καὶ ὅτι τὸ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ γνῶσιν παρέχει, Λόγος μζ'.

Ἀκίνδυνον ἐν ἀνθρώποις ἁπλοῦς οἰκῶν οἰκίαν.

Εὐδοξάσθητι καθήμενος ἐν τῷ οἴκῳ σου.

Ἡσυχάσεις, καὶ οὐκ ἔσῃ ὁ πολεμήσων.

Καταγελῶ πολυοχλίας πόλεως, μέμφομαι δὲ φορολόγῳ οὐκ ἀκόντων.

Σχολάσατε, καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι Θεός.

Καταμόνας εἰμὶ ἐγὼ, ἕως ἂν παρέλθω.

Ἀνὴρ φρόνιμος ἡσυχίαν ἄγει.

Ἐρευνητέα σου μὴ ζητῇ, καὶ βαθυτέρα σου μὴ ἐρεύνα. ἃ γὰρ σοὶ παρῄνεσται, ταῦτα διανοοῦ. οὐ γὰρ πλείονα τούτων ἔργων αὐτῷ, εἰς ἀποκρύφοις.

Μυκτηρίζει πολίτας ὁ δεινὸς φρενῶν· ἀνὴρ δὲ φρόνιμος ἡσυχίαν ἄγει.

Ἀγαθοὶ ἡσυχάζουσι βραβεῖοι.

Τέκνον, μὴ σοὶ πολλὰ ἔργα εἶναι αἱ πράξεις σου· ἐὰν γὰρ πληθύνῃς, οὐκ ἀθῷος ἔσῃ.

Ὁ σιωπῶν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σιωπήσεται· ὅτι καιρὸς πονηρός ἐστιν.

Εἰ πίνα ὑπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ὑπὲρ τὸν ταπεινὸν, καὶ ἡσύχιον, καὶ δέοντά μου τοῖς λόγοις;

Εὐφημήσονται οἱ ἡσυχάζοντες ἐν τῇ γῇ.

Μὴ εἰσπορεύου εἰς τὸν ἀγρὸν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζητε· ὅτι ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παρεστηκε κυκλόθεν.

Vtres aër distendit, homines autem stultos elatio. Socrates.

Fastus quasi pastor, quo libet multos agit. Diogenes.

Alexander diuturno morbo afflictatus, vt convaluit, negauit se deteriùs esse affectum: admonuit enim nos ægritudo, mortales cũ simus, ne magnificè de nobis sentiamus. Alexander.

Si videris improbum in altum gradum euectum, magnisq; opibus & fortuna exultantem, superciliaq; supra fortunam extollentem, eius celerrimam expecta mutationem: tollitur enim altissimè, vt maiori casu ruat. Philistionis.

O ter miseri quotquot magnis sunt inflati rebus, ipsi enim hominis naturam non norunt. Menander.

Aristoteles adolescentulum supercilijs sublatis superbientem conspicatus, sed nulla scientia præditum: Adolescentule, inquit, vtinam talis essem, qualis ipse tibi videris: qualis autem reuera es, tales fiant hostes mei. Aristoteles.

Idem cùm animaduertisset sumptuosa chlamyde adolescentulũ se iactantem: Non desines, inquit, adolescentule ouis pelle gloriari?

DE CVRIOSITATE VEL distractione in mundi negotiis, & securitate & quiete: ac quietum esse, Dei cognitionem conciliare, Sermo XLVI. ex Antonio & Maximo.

Vide etiam sequentem Sermonẽ.

Iacobus erat vir minimè fictus, domi se cõtinens. Genes. 25.

Gloriam comparato domi sedens. Regum.

Quiesces, & non erit qui sibi bellũ inferat. Iob.

Deridens magnam ciuitatis turbam, querelam autem exactoris tributorum non audiens.

Otium agite, & cognoscite me esse Deum.

Solus sum ego dum præteriero.

Vir prudens quietem agit. Solomonis.

Difficiliora quàm quibus par sis, ne quæsieris & te profundiora ne scrutator: sed quæ tibi præscripta sunt, hæc considerato: quæ enim vlteriùs opera Dei sunt, in arcanis latent. Sirach.

Subsannat ciues mente captus: prudens autem quietus est.

Boni viri perpetuò sunt quieti.

Fili, fac tuæ actiones ne sint multorum negotiorũ: Si enim multiplicaris, nõ eris innocens.

Intelligentia præditus illo tempore tacebit, quia tempus malum est. Amos 5.

Quem respiciam, nisi humilem & quietum, & timidè audientem sermones meos? Esaiæ.

Lætabuntur qui requieti sunt in terra.

Ne egrediamini in agrum, nec per vias ambulate, quia gladius hostis in orbe circũhabitat. Ieremiæ.

Benevolus dominus ijs qui ipsum expectant: animæ quæ ipsum quærit, bene erit, & in salute illius conquiescet.

Bene est ei qui tulerit iugum à iuuentute sua, sedebit solus & tacebit, quoniam in seipso sustinet, dabit percutienti malam. Saturabitur probris: quia non in æternum repellet dominus.

Luc. 10. *Respondens autem Iesus, dixit ei: Martha Martha angeris, & in multarum rerum perturbatione versaris: sed vno est opus. Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.*

1. Thes. 4. *Obsecro igitur fratres vt magis ac magis abundetis, & honestatem concupiscatis, quieti vos tradatis, & propria negotia geratis, & manibus vestris opus faciatis.*

S. Basilij. *Facilius est cuique nostrum alia curiosè spectare, quàm nostra propria considerare.*

Multi festucam quæ est in oculo fratris considerant, trabem autem sui oculi non vident.

Vt enim fera facilè superantur, si demulceas: sic cupiditates, iræ, timores, dolores, venenata animi mala, per quietem consopita, nec efferata perpetua irritatione, vt rationis facilius domari solent.

Quod separatum & priuatum est, pluris æstimatur, quàm quod commune multis & coniunctum.

Vtile est priuatim & separatim habitare, vt animus in plures partes non distrahatur. nam in vita commiscere se cum ijs qui imprudenter & contemptim ad mandatorum obseruationem exquisitam affecti sunt, inutile & perniciosum est.

Quies igitur initium est purgationis animi, cùm neque lingua res humanas loquitur, nec oculi corporum colores & aptas membrorum compactiones circumspiciunt, nec aures animi intentionem soluunt audiendis canticis ad voluptatem modulatis, aut dictis scurrilibus & ridiculis, qua re animi intentio languescere maximè solet.

Mens enim cùm ad res externas non dissipatur, nec in mundum per partes in quibus siti sunt sensus diffunditur, ad se ipsa reuertitur, ac per sese ad Dei notionem ascendit: atq; illa pulchritudine cùm circumlustratur ac illuminatur, ipsius quoque naturæ obliuiscitur, non alimenti cura, aut vestimenti animum solicitans, sed liberata terenis curis omne suum studiũ ad comparanda bona sempiterna transfert, quo nimirum temperantiam & fortitudinem,

Ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· ψυχῇ ἣ ζητήσῃ αὐτὸν, ἀγαθὸν, καὶ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ σωτήριον κυρίου.

Ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ. καθήσεται καταμόνας, καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἦρεν ἐφ' ἑαυτῷ. δώσῃ τῷ παίοντι σιαγόνα, χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν, ὅτι οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ἀπώσεται κύριος.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ· Μάρθα Μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

Παρακαλῶ ὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν.

Ῥᾴδιον ἑκάστῳ ἡμῶν παρατηρεῖν τὰ ἀλλότρια, ἢ τὰ οἰκεῖα ἑαυτῶν κατανοεῖσθαι.

Πολλοὶ μὲν τὸν κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ καταγνῶσι, τὸ δὲ ἐν τῷ οἰκείῳ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐκ ἐμβλέπουσιν.

Ὥσπερ γὰρ τὰ θηρία δύνανται ἡμερωθέντα· οὕτως ἐπιθυμίαι, καὶ ὀργαὶ, καὶ φόβοι, καὶ λῦπαι, τὰ ἰοβόλα τῆς ψυχῆς κακὰ, κατευναθέντα ἀπὸ τῆς ἡσυχίας, καὶ μὴ ἐξαγριώμενα τῷ συνεχεῖ ἐρεθισμῷ, δύνανται εὐκατανικητότερα τῇ δυνάμει τοῦ λόγου γίνεσθαι.

Τὸ ἀπεσχισμένον καὶ ἰδιάζον, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἡνωμένου τοῖς πολλοῖς τιμιώτερον.

Συντελεστικὸς τὸ ἀμείωτον τῆς ψυχῆς, τὸ ἰδιάζειν καὶ τὸ οἴκησιν. τὸ γὰρ ἀναμεμιγμένον ἔχειν τὸν ζωὸν τοῖς ἀφρόνως καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὰ ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἐντολῶν διακειμένοις, βλαβερόν.

Ἡσυχία ὖν ἀρχὴ καθάρσεως τῇ ψυχῇ, μήτε γλώσσης λαλούσης τὰ τῶν ἀνθρώπων, μήτε ὀφθαλμῶν θεωρούσας σωμάτων καὶ συμμετρίας εὐσχημόνων, μήτε ἀκοῆς τὸν τόνον τῆς ψυχῆς ἐκλυούσης τὸ ἀκροάσει μελῶν πρὸς ἡδυσμὸν πεποιημένων, μήτε ῥήμασιν ὑβριστῶν καὶ γελοιαστῶν ἀνθρώπων, ὃ μάλιστα λύει τῆς ψυχῆς τὸν τόνον πέφυκεν.

Νῦς μὲν γὰρ μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ἐπὶ τὸν τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· κἀκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενός τε καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν, τὴν ψυχὴν καθελκόμενος· ἀλλὰ καλὴν ἀπὸ τῆς γνίσιον φρονήσεως ἄγων, τὴν πᾶσαν ἑαυτοῦ σπουδὴν ἐπὶ τὴν κτῆσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν μεταθήσει, πῶς κατορθωθῇ αὐτῷ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία·

πῶς

πῶς δὲ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φρόνησις, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταί.

Χρὴ τοίνυν ἡσυχάζειν, ὥστε ἀβολώτως συνεσομιλεῖν τῷ Θεῷ, καὶ μικρὸν παρεκκλίνειν τῶν τοιούτων ἀπὸ τῶν πλανώντων.

Τηρῶμεν τὰς ἀλλήλων ἁμαρτίας, οὐχ ἵνα ὀνειδίσωμεν, ἀλλ' ἵνα ἀνθεδίσωμεν· οὐδ' ἵνα θεραπεύσωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν, καὶ ἀπολογίαν ἔχωμεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίον τραύματα.

Ἡ ἀπραγμοσύνη ἡσυχία, τῆς δὲ πράγμασι περιφανείας τιμιωτέρα.

Κρεῖττον γὰρ ψωμὸς ἐν ἄλατι μετ' ἡσυχίας καὶ ἀμεριμνίας, ἢ πολυτέλεια ἐδισμάτων πολυτελῶν ἐν φροντίσεσι καὶ μερίμναις.

Οὐ γάρ ἐστιν αἴτιον τοὺς ἀλλοτρίους πολυπραγμονοῦντα βίους, τῶν οἰκείων ἐπιμελεῖσθαί ποτε ζωῆς. τῆς γὰρ ἀσυδοξίας αὐτῷ πάσης εἰς τὸν τῶν ἑτέρων πολυπραγμοσύνῳ αἰαλισκομένης, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν ἁπλῶς κεῖσθαι καὶ ἠμεληκότως.

Ζεῦ ἄμεινον ἐπὶ σιβάδος κατακείμενον καὶ θαρρεῖν, ἢ παρέσεσθαι χρυσοῦν ἔχοντα κλίνιον.

Διὰ πανάρχων πραγμάτων ἡ ψυχὴ ἔρημος γίνεται, τῶν μὴ ἡσυχάσαι, καὶ λαβεῖν τὸν ἀγαπητὸν τῶν βλασφημιῶν, καὶ τὸ ἐπιποθεῖν τὸν ὕλιν, καὶ τὸ κεπεύεσθαι.

Βέλτιον ἀπορεῖσθαι σιωπῶντας καὶ πιστεύειν, ἢ ἀπιστεῖν μετὰ ὀπορᾶς.

Βίος ἡσύχιος, χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος.

Ἐπίπονος τοῖς νέοις ἐπιταγμοῖς ἡ ἡσυχία. τότε γὰρ καιρὸν λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν αἰσχύνη τὸν ἐγκαμμύοντα ἀκαθαρσίαν, ὀχλοῦσα προσέτι τοῦτο ποιεῖν, μετὰ τοῦ πλήθους τῶν περιεστώτων πραγμάτων.

Ὁ σοφὸς ἠρεμίαν καὶ ἀπραγμοσύνην διώκει, ἵνα τῶν θείων ἐν ἡσυχίᾳ ἐπιτύχῃ. σοφὸς μέτοικος καὶ μεταστάσης ἐστὶν, ἐκ τοῦ πικροῦ βίου, πρὸς τὸν εἰρηναίοις καὶ †μακαρίαν πρέπουσαν ζωήν.

Ἐστιμὴν ἀπαρχὴ τοῦ πράγματος σοφίας· ἔστι δὲ καὶ ἐπιστήμη αὐτῆς σοφός. ὑπάρχον γὰρ ὅμως, ἡμᾶς τοὺς φαύλους ἐξελήλυθεν. ἀγαθὸν γὰρ οὐκ ἐθέλει κακοῖς συνέρχεσθαι.

Σωκράτης ἐρωτηθείς τίνες ἀπραγμόνως ζῶσιν· οἱ μηδὲν ἑαυτοῖς (εἶπεν) ἄτοπον συνειδότες.

Ἀρίστιππος λέγοντος αὐτῷ τινός· Ἀλλὰ σὲ ἀπολωλεκὸς ἀγρὸς ἔχειν, ἔφη, κάλλιον δὲ ἐμὲ τὸν ἀγρὸν, ἢ ἐγὼ τὸν ἀγρόν ἐμέ;

Δημοσθένης λέγοντος αὐτῷ τινός, ὅτι τῶν ἀγρῶν ἀμελεῖς, ἑαυτῷ σχολάζεις· †τούτων γὰρ, ἔφη, ἐπιμελοῦμαι, διὰ †ὧν καὶ τὸν ἀγρὸν ἐκτησάμην.

Θαλῆν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρῶντα, καὶ ἐμπεσόντα εἰς βάραθρον θεράπαινα γελῶσα, δίκαια παθεῖν ἔφη·

iustitiam & prudentiam & reliquas virtutes habeat & exerceat.

Quietos nos esse oportet, vt non turbulentè cum Deo colloquamur, & paululum reuocemus mentem ab iis quæ seducunt & errore involuunt. Theologi.

Obseruamus inuicem errata, non vt deploremus, sed vt exprobremus: nec vt sanemus, sed vt insuper vulneremus, & pro defensione nostrorũ vitiorum habemus proximorũ vulnera.

Quies negotiorum otiosa illustri negotiorum splendori anteferenda est. Greg. Nyss. leni.

Melior est panis buccella cum sale in quiete & securitate, quàm ciborũ magnificus apparatus, cum animi distractione & solicitudine. Chrysosto-mi.

Fieri non potest vt qui alienam vitam curiosè intuetur, suam rectè curet. Cùm enim in alienorum curiosa contemplatione omne studium consumas, necesse est ipsius res negligi & iacere.

Præstat in storea cum fiducia iacere, quàm in lecto aureo perturbari. Eusebii.

Quatuor ex rebus animus incultus redditur, si quiete caret, si negotia & distractiones amet, si res terrenas concupiscat, & si præparcus fuerit.

Melius est vt dubitantes sileamus, & credamus: quàm vt ob dubitationem diffidamus. S. Athanasii.

Vita quieta multis pecuniis anteponẽda est. Nili.

Molestum iis qui recèns secesserunt, otium est, quòd tunc occasionem nacta memoria, omnem repetit & mouet insitam immũdiciem, cùm antea ad id faciendum spacium non haberet propter multitudinem distrahentium negotiorum.

Sapiens quietem & otium persequitur, vt rerum diuinarũ opportunè compos fiat. Sapiens demigrat & transfugit à vita confusa & perturbata ad beatam vitam, & pacificis conuenientem. Philonis.

Res profectò cõstans, & vera existit sapientia: qui amat illam, sapiẽs existit: cumq; talis sit, tamẽ nos improbos præterit: bonum enim malè comitatum esse non vult. †forte mirum.

Socrates interrogatus, qui sine perturbatione viuerẽt: Qui, inquit, nihil sibi cõsciunt mali. Socrates.

Aristippus cùm quidam ei obiiceret, ac diceret: Propter te ager periit: An non, inquit, melius propter me agrum, quàm propter agrum me perire? Aristippus.

Demosthenes cùm quidam diceret eum agrum negligere, ipsum autem se curare: Eum enim, inquit, curo propter quem agrum comparaui. Demosth. †τοῦτο περισσότερον.

Thaletem in cælum suspicientem, & lapsum in barathrum ancilla conspicata, meritò id illi accidisse dicebat: Serini. †lego ὧν.

qui cùm quæ ante pedes essent ignoraret, cælum contemplaretur vt cognosceret.

Demonax. *Cùm quidam exquirerent, an mundus esset animatus: & rursus, an globosus: Vos, inquit Demonax, de mundo solliciti estis, at vestram ipsorum immundiciem non curatis.*

Moschionis. *Qui vitandæ turbæ causa secesserit, lucrum putat esse damnum.*

Aristoteles. *Aristoteles eos qui res euidentes demonstrare conarentur, similiter facere dicebat, vt si qui solem per lucernam ostendere conetur.*

Euclides. *Euclides Philosophus à quodã rogatus, quales sint dij, quæq; re gaudeant: Cætera quidem ignoro, inquit, at curiosos illis odio esse, certò scio.*

Valens ægrotat curiosus aliena curans.

Vide etiam præcedentem sermonem.

DE NEGOTIORVM SOlicitudine & distractione, Sermo XLVII. Ex Antonio.

Iob. Ecclesiastes *TOta impij vita in solicitudine est.*

Odi equidem vniuersum laborem, quem sub sole sustineo: quia relinquo eum post me futuro hæredi: & quis nouit sapiens ne an insipiens futurus sit?

Peccanti dedit distentam anxietatem augendi & coaceruandi, vt det bono in conspectu Dei.

Sirach. *Fili fac ne variis actionibus distraharis. Si enim auctus fueris, non eris innocens: operum redemptor implicabitur litibus.*

Cor malitiosum onerabitur laboribus.

Luc. 14. *Homo quidam fecit cænam magnam, multosq; vocauit, & misit seruum suum hora cænæ, qui iuberet inuitatos venire, quòd iam parata essent omnia: & cœperunt pariter omnes se excusare, ac primus dixit se agrum emisse, &c. Dico vobis, neminem illorum de cæna mea gustaturum.*

Philip. 2. *Omnes de suis rebus soliciti sunt, non de iis quæ pertinent ad Christum.*

S. Basilij. *Fieri non potest vt potiatur aliquis laboriosa rerum diuinarũ meditatione, inter animi distractiones & occupationes rerum ad victum pertinentium.*

Vt in speculo non repurgato videri non possunt imaginum species: sic animus curis victus affixus, & perturbationibus, quæ à carnis sensu suggeruntur obtenebratus, spiritus sancti illustrationem recipere non potest.

Vt oculus qui continenter circumagitur, ac nunc in transuersa circumfertur, nunc sursum ac deorsum deflectitur, euidẽter & clarè rẽ pro-

ὃς τὰ ποδὰ ποσὶν ἀγνοῶν, τὰ ὸ ὑρανὸ ἐσκόπ.

Ἄλλων ἐξεταζόντων εἰ ὁ κόσμος ἔμψυχος, ἢ αὖθις εἰ σφαιροειδὴς· ὑμεῖς, εἶπε, περὶ μὲν τ κόσμ πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶ ἀκοσμίας ὐ φροντίζετε.

Ἀπαλλαγὴς ἕνεκα ὀχλήσεως, κέρδος ἡγεῖται ὁ ἄνθρωπος τ ζημίαν.

Ἀριστοτέλης τοὺς τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένους δεικνύναι, ὅμοιον ἔφη ποιεῖν τοῖς ἥλιον λύχνῳ τὸν ἥλιον φιλοπευστοῦσι δεικνύναι.

Εὐκλείδης ὁ φιλόσοφος, ἐρωτηθείς ὑπό τινος, ὁποῖοί τινες εἰσὶν οἱ Θεοί, καὶ τίνι χαίρουσι· τὰ μὲν ἄλλα οὐκ οἶδα (εἶπεν) τοὺς μέντοι φιλοπράγμονας ὅτι μισοῦσιν, ἀσφαλῶς οἶδα.

Ὑγιαίνων νοσεῖ πᾶς περίεργος, ὁ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονῶν.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΟΧΗΣ ΠΡΑΓΜΑτων, καὶ περιπερισμῦ, Λόγος μζ.

ΠΑ̃ς ὁ βίος ἀσεβῶς, ὃν φερεπόλ.

Ἐμίσησα ἐγὼ σύμπαντα μόχθον μου, ὃν ἐγὼ μοχθῶ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι ἀφίω αὐτὸν ἀνθρώπῳ τῷ μετ' ἐμέ· καὶ τίς οἶδεν εἰ σοφὸς ἔσται ἢ ἄφρων;

Τῷ ἁμαρτάνοντι ἔδωκε περισπασμὸν τοῦ περιθεῖναι καὶ τοῦ συναγαγεῖν, τοῦ δοῦναι τῷ ἀγαθῷ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Τέκνον, μὴ περὶ πολλὰ ἔσῃ αἰ περίεργος. ἐὰν γὰρ πληθύνῃς, οὐκ ἀθῷος ἔσῃ. δώρων ἐργολάβεις, ἐμπεσῇ εἰς κείσεις.

Καρδία πονηρὰ, βαρυνθήσεται πόνοις.

Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς, καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ, τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις ἔρχεσθαι, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες· ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, ἀγρὸν ἠγόρασα· καὶ τὰ λοιπά. λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τ ἀνδρῶν ἐκείνων γεύσεταί μου τ δείπνου.

Οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν μεριμνῶσι, καὶ τὰ τ Χριστοῦ.

Ἐν τοῖς ἕλκεσι τ ψυχῆς, καὶ ἀχρείας βιωτικὰς ἐμποιοῦσιν, περιγράφεσθαι τῆς ὑπερκόσμ μελέτης τ τοῦ Θεοῦ, ἀμήχανον.

Οὔτε καταπεφρυπωμένῃ δυνατὸν τὴν εἰκόνα δέχεσθαι τὰς ἐμφάσεις· οὔτε ψυχὴ ταῖς βιωτικαῖς περισπωμένη μερίμναις, καὶ τοῖς ἐκ τ σώματος τῆς σαρκὸς ὑπεισερχομένη πάθεσι, δυνατὸν καταδέχεσθαι τὰς τ ἁγίου πνεύματος ἐλλάμψεις.

Ὥσπερ ὀφθαλμοὶ περιαγόμενοι συνεχῶς, καὶ νῦν μὲν ὅτι τὰ πλάγια φερόμενοι, νῦν δὲ πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω πυκνὰ μεταστρεφόμενοι, ἰδίᾳ σαφῶς ὃ ὑπὸ

κείμενον ὐχ οἷόν τ' ὄντα καὶ νοῦν ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ μυείων τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων ἀπειλημμένον, ἀμήχανον ἀπατεῖσαι τῇ ἀληθείᾳ.

Οἱ σφόδρα ταῖς τοῦ βίου μελίμαις κατειλημμένοι, οἷον ὄρνιθες πολύσαρκοι, εἰκῇ τὰ πτερὰ ἔχοντες, κάτω πως σύρονται μετὰ τῶν βοσκημάτων.

Ψυχὴ ὅταν μὴ τῶν κοσμικῶν ἀπαλλαγεῖσα φροντίδων, ὅτε τὸν Θεὸν ἀγαπήσῃ γνησίως, ὅτε τὸν διάβολον βδελύξεται ἀξίως. κάλυμμα γὰρ ἅπαξ ἔχει φορτικὸν τὸ μέλημα τοῦ βίου.

Ἐν θορυβημένῳ καὶ ἀγωνίας ἔχοντι νῷ, ὅτι ἔννοιά τις τῶν καλῶν, ὅτι Θεοῦ χάρις ἐκλίνεται.

Τελείας ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀμέλημον· ἁπλοῦς δὲ, τὸ φροντίσι κατατείνεσθαι.

Πέφυκεν ὁ ἄφρων ἀεὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον κυμαίνεσθαι, ἠρεμίᾳ καὶ ἀναπαύσῃ δυσμενὴς ὤν.

Ἄφροντις πολυμέλημος, πρᾶος καὶ ἥσυχος γίνεσθαι οὐ δύναται· διότι αἱ ἀναγκαῖαι αἰτίαι τῶν πραγμάτων, ἐν αἷς παλαιστρεῖ, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν κινεῖσθαι ἐν αὐταῖς ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον, καὶ διασκορπίζουσι τὸν γαλήνιον αὐτοῦ καὶ ἥσυχίαν.

Χωρὶς ἀμελημίας φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσῃς.

Ὁ φαῦλος, πόλιν τε, καὶ τὴν πόλιν ὅλον τε τὸν φυρμὸν αὐτῶν ὁρώπων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεταδιώκει. φιλοπραγμοσύναι γὰρ, καὶ πλεονεξίαι, δημοκοπίαι τε καὶ δημαρχίαι, ὧν τοιούτων τιμῶν ὄντων ἡσυχάζειν, ἀτιμότατον.

Δυσεύρετον, ἢ καὶ παντελῶς ἀνεύρετον, τὸ πεφυρμένῳ βίῳ τὸ καλόν.

ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΙΑΣ, Λόγος μή.

Θάρσος δὲ πρὸς τὰς συμφορὰς μέγα σθένει.
Ἔστι καὶ πάσαιτ' ἄρετὰ ἀποδειξασθαι θανάτῳ.
Αἰσχρὸν γὰρ, ἄνδρα τὸν μακρὸν χρόνον βίου,
κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
τί γὰρ παρ' ἡμῶν ἡμέρα τέρπει ἔχει
προσθεῖσα καὶ ἀναθεῖσα τῷ κατθανόντι,
ὅτι μὴ προσαίμιλλα ὑδρικὸς λόγος βροτοῖς,
ὅστις καλοῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.
ἀλλ' ἢ καλῶς ζῶν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν ἀνδρὸν χρεών. πάντ' ἀκήκοας λόγον.
Ὅταν τι προσπίπτῃς ὅσιον, ἀγαθὸν ἐλπίδα
προβαλλ' ἑαυτῷ, τοῦτο γιγνώσκων, ὅτι
πάλιν δικαία καὶ Θεὸς συλλαμβάνει. (ἐκὼν
Εἰ δέ σοι μόνον προφωνῶ, μὴ πρὸ δουλείας ποτὲ ζῶν
ἔλθῃς, παρὸν σοὶ κατθανεῖν ἐλεύθερος.
Φεῦ πᾶσι γυναιξὶν, ὡς ἁπάντων χρὴ
φρένας χαρακτὴρ χρηστὸς εἰς εὐψυχίαν.

positam cernere non potest: Sic & mens humana sexcentis mundanis curis distracta veritatem attentè cernere, ac in ea defixa esse nullo modo potest.

Qui vehementer vitæ huius curis occupati sunt, quasi aues corpulentæ frustra pennis præditæ deorsùm trahuntur cum pecudibus. Chrysostomi.

Animus igitur mundanis nondum liberatus curis, neque verè Deum diliget, neque diabolum detestabitur, vt dignum est. Prætextum enim habet graue, rerum ad victum pertinentium curam.

In mente tumultu & angore plena, neque rerũ honestarũ cogitatio, neq; Dei gratia inest. Cyrilli.

Perfecti animi est curæ vacuitas: impij autem curis conteri. Nili.

Insipiens præter rectam rationẽ motus tranquillitatem & requietem semper odisse solet.

Qui multis curis distractus est, lenis & quietus esse nullo modo potest, propterea quòd causæ negotiorum in quibus miser est, cogunt eum cõmoueri inuitum & nolentem, & eius tranquillum & quietum statum disturbant. Isaac.

Sine curarum vacuitate, lumen in animo tuo ne quæras.

Improbus ciuitatem ac ciuitatis turbam & fecem hominum simul & negotiorum persequitur: nam alienarum rerum curationes & rapinæ, ambitus & tribunatus plebis, istiusmodi homini ceu dignitates probantur: at quietum esse, probrosissimum est. Philonis.

Difficile est, vel potiùs omnino fieri non potest, vt honestas in vita plebeiorũ inueniatur.

DE FORTITVDINE, Sermo XLVIII. Ex Stobæo.

Fiducia autem contra calamitates multùm valet. Euripid. Bellerophonte.

Licet etiam occumbentem, virtutem ostendere in morte. Eiusdem in Ægeo.

Turpe etenim, virum optare longam vitam,
Cui nulla malorum vicissitudo sit. Sophocles in Aiace.
Quid enim iuuat diei dies
Additus, atque mortem procrastinans?
Huius non facio hominem,
Qui sine bona fouetur.
Sed aut bene viuere, aut honestè mori
Ingenuũ decet. omnem iam habes sermonem.
Cum quid sanctum agis bonam spem Menandri.
Tibi propone, certum quòd
Conatum iustum etiam Deus adiuuat.
Vnum hoc tibi pronuncio, ne ad seruitutem Euripidis in Archelao.
vnquam viuus libens
Accedas, si liceat tibi libero oppetere mortem.
Papæ generosos vt vbique Euripid. Danae.
Decet signum impressum & nota egregia magnanimitatis.

Sophocles in Eriphile.
Virorum enim fortium pectus nō lāgueſcit.

Sophocles in Creuſa.
Quiſquis audaciter periculum adit,

Euripides in Hercule.
Recta quidē & lingua eſt & mēs firma, certaq́.
Vtrum ſanè vtilius? an eſſe
Prudentē ſine audacia, an audacē & furentem?
Alterum quidem horum inhumanum eſt, ſed
mala repellit:
Alterum verò tranquilla res. in vtroque ta-
men eſt vitium.

Æſchyli.
Viri enim ſeptem feroces ductores cohor-
tum,
Taurum mactantes, in ſcutum ferro compa-
ctum,
Et attingentes manu bouinum ſanguinem,
Martem & Bellonam, & ſanguine gauden-
tem Metum
Sanctè iurarunt, aut vrbe euerſa
Perdituros ſe oppidum Cadmeorum vi:
* μιανᾶσι αὐτῶν. *Aut terram mortuos priùs commixturos ſan-*
guine.
†δέ. *Sepulchra autem ſuis parentibus domi*
Ad plauſtrum Adraſti manibus coronarunt,
lacrymas
* αὐση. *Fundentes: luctus nullus erat in ore.*
Bellicoſus enim animus, fortitudine ardens
Spirabat, tanquam leonum, Martem tuētium.
Hæc ipſo ſtatim facto comprobant.
Sortitos autem reliquerunt, vt ſorte
Quinis illorum ad portas ducat manipulum.

Mimnermi.
Non quidem illius robur, & animū fortem,
Similem iis qui ante me fuerūt, credo: qui ipſum
viderunt

†ἵππων. De Hermi campo, Strabo lib. 13.
Lydorum equitum confertas diſturbare pha-
langes,
* ὅτ' ἀνηρ ο μάχης. *Hermi per campum virum haſtatum.*
Illius quidem nūquam omnino culpauit Pallas
Minerua
Acre robur pectoris: quando in prima acie
Furebat, atque ſanguinariÿ in pugna belli,
Acerba per vim repellentis hoſtium tela.
Non enim illo hoſtium alius præſtantior vir
Erat, percurrendo pugnæ validæ
Opus, quandiu luce fruebatur ſolis velocis.

Melinnûs vel potius Erinnæ Leſbiæ in Romam Sapphici verſus.
Salue mihi Roma, filia Martis,
Aurea mitra decora, bellicoſa regina.
Auguſtum vtinam ſis ſuper terra olympum,
Semper infracta.
* al legitur ετμενὲ ἄ νάσσ. †ῦνε. *ἄρανσον. †κιόβιφα ſidonii. al. πετοβίφα. *σδδίγλαid eſt ζυγλα.
Tibi ſoli antiqua ea largita eſt Parca,
Gloriam firmiſſimi regalem imperÿ:
Vt præpotens habens imperium,
Modereris & ducem agas:
Tuo autem ſub iugo quæ habent fortia lora,
Pectora terræ & cani maris
Conſtringuntur. Tu autem tuò gubernas
Vrbes populorum.
Omnia autem quod labefactat tempus,

Ἀνδρῶν γὰρ ἐσθλῶν κέρτομον ἐ μαλθάσσει.
Ὅστις δὲ πόλεμον προὸς ὃ δῆνον ἔρχεται,
ὀρθὴν μὲν ἡ γλῶσσ' ἔστιν, ἀσφαλὴς δ' ὁ νοῦς.
Πότερα φυέσθαι δῆτα χρησιμώτερον,
σωφρονοῦν' ἄτολμον, ἢ θρασεῖ τε κ' ἐμμανῆ;
τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ σκαιόν, ἀλλ' ἀμείνω πάτᾳ·
τὸ δ' ἠσύχιον ἔργον. ἐν δ' ἀμφοῖν νόσος.
Ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θοῦροι λοχαγέται,
ταυροσφαγοῦντες εἰς μελαίνδετον σάκος,
καὶ θιγγάνοντες χερὶ ταυρείᾳ φόνᾳ
Ἄρη, κ' Ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον Φόβον
ὤρκωμότησαν, ἢ πόλιν κατασκαφὰς
θήσειν, λαπάξειν ἄστυ Καδμείων βίᾳ,
ἢ γῆν θανόντες προσθάνειν φυρσήσειν φόνῳ.
* σημεῖα δ' αὐτῷ τοῖς τεκοῦσιν εἰς δόμους
προὸς ἅρμ' Ἀδράστου χερὶν ἔστιφον δάκρυ
λείβοντες. οἴκοις δ' ὕπις ἦν † ἀτὰ σόμα.
σιδηρόφρων γὰρ θυμὸς, ἀνδρεία φλέγων,
ἔπνει λεόντων ὡς Ἄρη δεδρακότων.
καὶ ὧδε * πίστις οὐκ ὄκνῳ χρονίζεται.
κλῆροι δ' ἔλιπον, ὡς πάλῳ λαχὼν
ἕκαστος αὐτῶν προὸς πύλας ἄγοι λόχον.
Οὐ μὰν δὴ κεῖνόν γε μῶμος καὶ ἀγήνορα θυμὸν
τοῖον ἐμοῦ προτέρων πάθομεν, οἵ μιν ἴδον
Λυδῶν ἱππομάχων πυκινὰς κλονέοντα φάλαγγας,
† ἐείμιον ἀμπεδίον φῶτα φερεμμελίην.
τὸν μὲν ἄρ' ἔ ποτε πάμπαν ἐμέμφατο Παλλὰς Ἀθήνη
δριμὺ μῶμος κραδίης, ἔαδ' * ὅταν ἀνδρομάχους
σθῦ, ἠδ' αἱματόεντος ἐν ὑσμίνῃ πολέμοιο,
πικρὰ βιαζομένου δεδμενέων βέλεα.
ἦ γὰρ τις κεῖνον δηΐων ἔτ' ἀμφοτέροις φὼς
ἔσκεν ἐποίχεσθαι φυλόπιδος κρατερῆς
ἔργον, ὅτ' αὐγάσσι φέρετ' ὠκέος ἠελίοιο.
Χαῖρέ μοι Ῥώμα, θυγάτηρ Ἄρηος,
χρυσεομίτρα, δαίφρων ἄνασσα.
* σημεῖον αἰ † αἰὲν ὅτι γᾶς ὄλυμπον,
αἰὲν * ἄθραυστον.
Σοὶ μόνᾳ † πρέσβις τὰ δέδωκε Μοῖρα,
κῦδος ἀρρήκτῳ βασιλήιον ἀρχᾶς·
ὄφρα κραταιπόλοις ἔχουσα κάρτος
ἀγεμονεύῃς.
Σᾷ δ' ὑπὸ * σδδίγλᾳ κραιπνῶν λεπάδνων,
γαῖρα γαίας καὶ πολιᾶς θαλάσσας
σφίγγεται. σὺ δ' ἀσφαλέως κυβερνᾷς
ἄστεα λαῶν.
Πάντα δ' ἰσφαλὲς ὁ μέγας αἰών,

εἰ μετα πλάτων βίον ἄλλοτ' ἄλλως,
σὺ μόνα πλησίστιον ὄρσι δρόμας
† μεταβάλλη.
ἦ γὰρ σὲ πάντων σὺ μόνα κρατίστους
ἄνδρας αἰχμαῖς μεγάλως λαχοῦσ',
Ἔσταχυν Δάματερος ὅπως * σωτείσω
καρπὸν ἀπ' ἀνδρῶν.

Οὐ μοί μοι φεύγοντι μεταφρένῳ ἐν δορὶ πῆξαι,
ἀλλ' ἰθὺς μεμαῶτι κατὰ στῆθος ἔλασσον.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τί ῥώμη, εἶπε, κίνησις ψυχῆς μετὰ σώματος.

Διὰ τοῦτο ἐπαινῶ Ἀγρίππαν, ὅτι μέγιστον, ὅτι πλείστου ἄξιος αὐτὸν ἡγούμενος, οὐδέποτε ἐπῄνεσεν ἑαυτόν· ἀλλ' εἰ καί ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. τοιοῦτος δ' ἔφη ὁ ἀνὴρ πιστὸς ἦν, ὥστε τὸ συμβαίνοντος ἀεὶ ἑαυτῷ διεκόλυε, ἔπαινον γράφειν· εἰ μὲν πυρέττοι, πυρετόν· εἰ δὲ ἀδοξοῖ, ἀδοξίαν· εἰ δὲ φύγοι, φυγήν. καί ποτε μέλλοντι ἔφη αὐτῷ ἀεὶ τοιαῦτα γράφειν, ἐπίσχες ὁ λέγων, ὅτι φεύγω αὔριον κελεύει Νέρων· ἐγὼ δὲ ὃς ἔφη, οὐκοῦν εἶπεν ὁ Ἀγρίππας ἀριστήσωμεν.

Διογένης οὐδένα καλὸν ἔφησεν εἶναι πόνον, ὃν μὴ τέλος * εἶναι ἀψυχίαν, καὶ τοῖς ψυχῆς, ἀλλ' οὐχὶ σώματος.

Τὸ γὰρ ἄοκνον μόνον σώζεται, μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένον. (κακῶν οὐκ εἶναι).

Ἀντήνορος δὲ ἔφη, τὰ μέγιστα καλὰ αὐτὸ μεγάλων

Ἔλεγε δὲ ὁ Χρύσιππος, ἀλγεῖν μὲν τὸν σοφὸν, μὴ βασανίζεσθαι δὲ μὴ γὰρ ὑποδύεσθαι τῇ ψυχῇ. καὶ δέεσθαι μέν, μὴ προσδέχεσθαι δέ.

Ἀδρεπίζεις ἅπαντας μικροὺς ἔρωτας.

Καὶ αἱ τοῦ συμφέροντος μάλιστα προαιροῦ ἔχεσθαι, μὴ διεγείρουσαι τὰς προσιστάσεις, ἐνθυμούμενος ὅσα ἤδη σοι τῶν ἐκτὸς, οὐχ ὡς σὺ ἐβούλου, συνέπεσεν, ἀλλ' ὡς συνέφερεν.

Ἅρπαζε τὸ καλῶς ἀποθνήσκειν, ὅτι ἔξεστι, μὴ μοι μικρὸν τὸ μὴ ἀποθνήσκειν ἔτι παρῇ, τὸ δὲ καλῶς μηκέτι ἐξῇ.

Οὐκ ἔστιν ὅστις πολλῶν συμφέροντα ζήσας, καθήκοντος ἀποθανεῖν, μὴ ὑπὸ πλόων ἀποθνήσκειτα συμφέροντι.

Ἀνδρεῖος οὐχ ὁ τῶν πολεμίων κρατῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδονῶν κρείττων. εἰσὶ δὲ * πόνων μὲν διαπονῆσαι, γυναιξὶ δὲ δουλεῦσαι.

Πλάτων ἔφη, τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας βίου μὲν μακροῦ ἀλλὰ λαμπροῦ δεῖσθαι.

Δαρεῖος ὁ Ξέρξου πατὴρ ἑαυτὸν ἐγκωμιάζων ἔλεγε, ἐν ταῖς μάχαις, καὶ τοῖς δεινοῖς γίνεσθαι φρονιμώτερος.

Λάκαινα γυνὴ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἐν τάξει χωλοῦντος, καὶ διαφερομένου ὅτι τοῦτο, μὴ λυποῦ τέκνον, εἶπεν· καθ' ἕκαστον γὰρ βῆμα τῆς ἰδίας ἀρετῆς ἀναμιμνήσκῃ.

Et immutat vitam variis vicibus rerum,
Tibi soli secundum ventum imperij
Non mutet.

Certè enim inter omnes tu sola fortissimos † εἰ μεταβάλλ.
Viros bellatores egregiè paris,
Fœcundum cen Cereris proferens
Fructum à viris. (*figes*, *σωσείεις vel ἀνδῶν.

Non quidem mihi fugienti dorso hastam in- Homeri.
Sed ex aduersoruenti per pectora adige.

Socrates interrogatus, quid robur esset, dixit: Motus animæ cum corpore.

Ob hoc meritò laudandus Agrippinus, Epictet.
quòd in magno precio cùm haberetur, nunquam laudauit seipsum: sed etiamsi alius quispiam cum laudibus veheret, erubescebat. Hic etiam, ait, talis vir erat, vt eius quod illi accidisset mali encomium scriberet: si quidem febrires febrim: sin notaretur infamia, infamia: si exularet, exilij. Et quondam ei iamiã prænsuro, supernunt qui diceret, quòd eum Nero proscriberet: & ille ait, Ergo in Aricia prandium sumemus.

Diogenes nullum bonum dixit esse laborem, * ἄν οὐ ψυχὴ καὶ ἴδοι.
cuius finis non sit magnanimitas, & intentio firmitasq; animæ, non autem corporis.

Nam trãquillitas & ocium nequit seruari, Thucydid. è cõcione Pericl.
nisi iugatur promptitudo & alacritas in agẽdo.

Antigonus autem dixit, summa bona ma- Antigoni.
gnis malis non carere.

Dicebat autem Chrysippus, Dolere quidem Chrysippi.
sapientẽ, sed non torqueri seu cruciari. nihil enim submitti animo. Ac egere quibusdam, non ita tamen vt admittat.

Fortitudo dispendia minuit. Democriti.

Etsi vtile in primis cupias assequi, noli ta- Musonij.
men iniquo animo ferre præsentes casus, reputans tuo cum animo, quàm multa tam tibi in vita non vt tu volebas, acciderunt, sed vt conducebat.

Arripe mortem honestam dum licet: ne pau- Musonij.
lò pòst mori quidem tibi necesse sit, at honestè non amplius liceat.

Non potest qui multorum cum vtilitate vi- Eiusdem.
xit, digna morte cadere, nisi plurimorum cum fructu & vsu etiam moriatur.

Fortis est, non qui hostes modò superat, sed Democriti.
& qui voluptatibus superior existit. Aliqui autem licet ciuitatibus imperent, mulieribus seruiunt. * πόνων, sed πλημμ.

Plato dixit, viros bonos vita non longa, sed clara & illustri opus habere.

Darius ille Xerxis pater seipsum laudans di-
cebat, in bellis, & in rebus periculosis fieri se pru dentiorem.

Lacæna mulier, filio in acie claudo facto, & Ex Dionis Chriis.
id molestè ferenti, Non, inquit, ô fili doleas: in quouis enim gressu propria virtutis recordaberis.

Ex Aristot. Chius.

Anaxarchus Physicus, dicente ei Alexandro, Suspendam te: Minare his, inquit, è vulgo: mea autẽ nihil interest, super terrám ne an infra terram computrescam.

Ἀνάξαρχος ὁ φυσικὸς, εἰπόντος αὐτῷ Ἀλέξανδρε, ὅτι κρεμῶ σε· ἀπείλησον τούτοις, ἔφη, τοῖς πολλοῖς· ἐμοὶ δὲ ὐδὲν διαφέρει ὑπὲρ γῆς ἢ κατὰ γῆς σήπεσθαι.

Ibidem.

Gorgone Lacedæmonia Leonidæ vxor, filio in militiam proficiscenti scutum dans, inquit: Aut hoc, aut super hoc.

Γοργὼ Λακεδαιμονία Λεωνίδᾳ γυνὴ, τῷ υἱῷ αὐτῆς ἐπὶ στρατείαν πορευομένῳ, τὴν ἀσπίδα ἐπιδιδοῦσα εἶπεν, ἢ τὴν, ἢ ἐπὶ ταύτης.

Democriti. Ex lego ἐύθυμίη.

Iustitiæ laus et gloria, mentis fiducia & animi bonus status: iniustitiæ autem fuga, calamitatis terminus.

Δίκης κῦδος, γνώμης θάρσος, καὶ * ἀθυμίη· ἀδικίης δὲ δέμας, ξυμφορῆς τέρμα.

Herodoti hist. lib. 7.

Magna quippe res, etiam magnis cum periculis volunt percipi.

Μεγάλα γὰρ πρήγματα, μεγάλοισι κινδυνοισι ἐφέλκει καὶ αἱρέεσθαι.

Platonis ex apologia Socratis.

Dicat forsan quispiam, an non pudet te ô Socrates quòd tale studium exerceas, quod tibi necem iam conciliet? At ego illi iustum sermonem respondero: Mi homo, non rectè loqueris, si putas oportere periculi rationem habere, seu vitæ, seu mortis, virum, cuius vel modica vtilitas sit: ac non hoc potiùs spectare, cùm agit aliquid, vtrum iusta an iniusta agat, & viri boni opera aut mali.

Ἀτὰρ σύ γε ὦ ἐμιαυτὲ, εἴτ' ὀρθῶς εἴπομεν εἴτε μὴ, ὡς Σώκρατες, τοιοῦτο ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας, ἐξ οὗ κινδυνεύεις καὶ ἀποθανεῖν; ἐγὼ ἂν τούτῳ αὖ δίκαιον λόγον ἀντείποιμι· ὅτι οὐ καλῶς λέγεις ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἴει δεῖ κίνδυνον τὸν ὀλίγον λογίζεσθαι τὴν ζῶν ἢ τεθνεῶσαν ἄνδρα, ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο σκοπεῖν, ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

Thucydid. è concione Corci.

Absque animositate nullus dolus contra pericula valet. metus enim memoriam stupefacit, dolus autem sine ea nihil prodest.

Ἄνευ δὲ θυμοῦ οὐδεμία τέχνη πρὸς τοὺς κινδύνους ἰσχύει. φόβος γὰρ μνήμην ἐκπλήσσει, τέχνη δ' ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν ὠφελεῖ.

Einsdem ex epitaphio.

Acerbior namque viro prædito mente animi fracti cum timore afflictio videtur, quàm ea mors quæ cum robore & communi spe obruit sine sensu doloris.

Ἀλγεινοτέρα γὰρ ἀνδρὶ γε φρόνιμα ἔχοντι ἡ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις, ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος.

Ibidem.

Hoc enim præ cæteris primarium habemus, vt & audeamus ipsi maximè, & deliberemus, de his quæ aggressuri simus. nam cæteris imperitia audaciam, consultatio autem pigritiam affert. Præstantissimi autem animo iure censeri queant, qui cùm dura & iucunda liquidò cognorint, tamen propter illa à periculis non declinant.

Διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα, καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν, ἐκλογίζεσθαι· ὡς τοῖς ἄλλοις, ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὼν ψυχὼν δικαίως κριθεῖεν, οἱ τά τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γινώσκοντες, καὶ ὅμως τούτων μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων.

Zenonis.

Zenon Eleates à tyranno tortus, vt indicaret coniuratores: si fuerunt, inquit, certè tyrannum agebas.

Ζήνων ὁ Ἐλεάτης ὑπὸ τοῦ τυράννου στρεβλούμενος, ὅπως εἴπῃ τοὺς συνωμότας· εἰ γὰρ ἦσαν, εἶπεν, ἐτυράννεις.

E Nicolai de moribus collectaneis

Ombrici in pugnis aduersus hostes, turpissimum ducunt victos viuere: sed necesse est aut vincere, aut mori.

Ὁ μὲν εἰκὸς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους μάχαις αἴσχιστον ἡγεῖσθαι ἡττημένους ζῆν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ νικᾶν, ἢ ἀποθνήσκειν.

Einsdem.

Celtæ Oceano vicini, turpe æstimant parietem aut domum corruentem fugere: inundatione autem externi maris aduenante, armati occurrentes sustinent donec vndiù obruantur, ne videantur fugiendo mortem pertimescere.

Κέλται οἱ τῷ ὠκεανῷ γειτνιῶντες, αἰσχρὸν ἡγοῦνται τοῖχον καταπίπτοντα ἢ οἰκίαν φεύγειν· πλημμυρίδος δὲ ἐκ τῆς ἔξω θαλάττης ἐπερχομένης, ὡς ὅπλων ἀπόντων ὑπομένουσιν ἕως κατακλύζονται, ἵνα μὴ δοκῶσι φεύγοντες τὸν θάνατον φοβεῖσθαι.

Iamblichi, ex epistola ad Olympiumde fortitudine.

Fortitudo primaria intelligatur quacunque immota intellectualis facultas, & maximi vigoris intellectualis actus, mentisq; constantia, & immutabilis habitus intra sese. huiusmodi sanè fuerint species quæ in vita spectantur fortitudinis, siue per se subsistentes, siue suum robur communicantes ad eum qui in verbis elucet solidum firmumq; statum.

Ἀνδρεία νοερὰ ὧν ἡ κυριωτάτη, ὅση τέ ἐστιν ἄτρεπτος νοερὰ δύναμις, καὶ ὅση ἀκμαιοτάτη νοερὰ ἐνέργεια, ἥ τε τοῦ νοῦ ταυτότης καὶ μονιμος ἕξις ἐν ἑαυτῇ. τοιαῦτα δ' εἴη τὰ περὶ τὸν ζωὸν εἴδη θεωρούμενα τῆς ἀνδρείας, ἥτοι καθ' ἑαυτὰ ὑφεστηκότα, ἢ χορηγοῦντα τῆς ἑαυτῶν ῥώμης πρὸς τὸν ἐν τοῖς λόγοις μόνιμον κατάστασιν.

Ἀπὸ

Ἀπὸ δὴ τούτων τὰ μὲν τοῖς παθήσιν ὠφέλιμα δεινὰ καὶ μὴ δεινά, καὶ ὠφέλιμον καὶ θάρσος, ὠφέλιμα δὲ ἡδονὴν καὶ λύπην ἡμιαγῶς αἱρησόμεθα, καὶ τὰ μὲν φυλακτὰ ἀεὶ τὰς αὐτὰς ὀρθὰς δόξας, τά τε σύμμετρα καὶ μέσα ἔθη σῳζοντα, καὶ τὰ ὠφέλιμα τὸν ἐπὸ τοῦ λόγου, καὶ αἱρετώτατα αὐτὸν ἔχειν, καὶ τὰ καινὰ τούτων ἐκ πάθους καὶ λόγου καὶ προαιρέσεως πλῆθος ἓν πολυμέρεια † ἤθη δ' ἀνδρείας ἀφ' ὧν ὑπάρξῃ τοῖς βίοις ἡ ἀνδραγαθία τῶν πραγμάτων ἀπήμων πάντη καὶ ἀβίαστος, ἑκουσίως τὰ καλὰ καὶ δι' ἑαυτὰ αἱρουμένη καὶ πραττομένη, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἕνεκα πάντας πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένουσα, διδοῦσά τε ἑαυτὴν ἑτοίμως εἰς τὰ δοκοῦντα ἔν δυσχερῆ, καὶ θαρροῦσα τὸν θάνατον καὶ μελετῶσα, τάς τε ἀλγηδόνας ἀκόλως φέρουσα καὶ μεταχειριζομένη.

Πλάτων ἐρωτηθείς, πῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τὰ ἐπιπλήματα, ὅπως εἶπεν· ὥστε προϊδόντα μὴ ἐμβαίνειν, ἐμβάντα δὲ καταγέλαστα μηδὲ φροντίσαι.

Οὐ τὸ ζῆν δεῖ πλείστου ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν.

Ζήνων ὡς ἤδη γέρων ὢν πταίσας κατέπεσεν, ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰπών, τί με ἄγεις; καὶ εἰσελθὼν ἀπήγξατο.

Λεωνίδης ἀκούσας ὑπισκιάζεσθαι τὸν ἥλιον τοῖς Περσῶν τοξεύμασιν· χάριεν, ἔφη, ὅτι καὶ ἐν σκιᾷ μαχούμεθα.

Ὁρῶν Μεγαρέας ὁ Διογένης τὰ μακρὰ τείχη ἐξάραντας, ὦ μοχθηροί, εἶπε, μὴ τὸ μέγεθος προφάσεσθε τῶν τειχῶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν ἐσομένων.

Ἄγις ὁ βασιλεὺς ἔφη τοὺς Λακεδαιμονίους μὴ ἐρωτᾶν ὁπόσοι εἰσίν, ἀλλ' ὅπου εἰσὶ πολέμιοι. καὶ ἐρωτῶντος τινὸς, πόσοι εἰσὶ Λακεδαιμόνιοι, ἔφη· ἱκανοὶ τοὺς κακοὺς ἀπώσασθαι.

Ξενοφῶντι ἐν Σκιαλοῦντι ἐστεφανωμένῳ, καὶ θύοντι ἀπήγγελέ τις Γρύλλον τὸν υἱὸν ἐν Μαντινείᾳ πολεμοῦντα αἱρεθῆναι. ὁ δὲ ἀποθέμενος τὸν στέφανον, εἴρετο ὅπως ἀγωνιζόμενος τελευτήσειε· τοῦ δ' εἰπόντος, ἄρισα, ὑπιθέμενος τὸν στέφανον, πάλιν ἔθυεν.

Πέρας μὲν γὰρ ἅπασιν αἰθέσπιστος τοῦ βίου θανάτου, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις ἑαυτὸν καθείρξας τηρῇ. δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, τὴν ἀλαθῆ, προβαλλομένους ἐλπίδα, φέρειν δ' ὃ ἂν ὁ Θεὸς διδῷ γενναίως. (αὐ ξυμβῇ.

Ἀλλὰ καὶ ὑπάρχειν τοῖς καλοῖς καλὸν, καὶ πάσχειν ὅ, τι

Ἐν Ἰλίῳ θύοντι Ἀλεξάνδρῳ ἔφη ὁ ἱερεὺς δείξειν τὴν Πάριδος λύραν· ὁ δὲ τὸν Ἀχιλλέως, εἶπεν, εἰ ἔχεις, δεῖξον, καὶ πρὸ γε τῆς λύρας τὴν μελίαν.

Κόρισκος δὲ μάλα γέρων ὤν, ὡς ἀπό τινος χαλεπῆς ἀρρωστίας ἀνέρρωσεν· ἄπαγε (ἔφη) ὡς ἀνδρῶς ἀνέστροφα, ἤδη πολὺ τῆς ὁδοῦ προκεκόφως, ἢν δεῖ πάντως πορεύεσθαι.

Post hac demum, ea quæ circa grauia & non grauia, & circa metum & confidentiam, et circa voluptatem & dolorem fortiter resistunt affectibus, & semper conseruant, eadem rectas opiniones atq; competentes & mediocres habitus animi seruant, & mansuetum reddunt eum qui rationi paret, et excitant eum pro tempore: atq; his communia ex affectu & ratione, & electione, indico esse multiplices fortitudinis species, è quibus in vitam hominum demanat strenuitas rerum agendarum omnino inuicta & inexpugnabilis, quæ sponte honesta & propter seipsa eligit & peragit, quæq; bonorum causa omnes labores & pericula perfert, seq; ipsam alacriter dat ad ea quæ videntur difficilia, et quæ mortem meditatur, subitq; magno animo, & cruciatus facilè fert & capessit. Ibidem.

Plato interrogatus, quomodo affectum esse conueniat aduersus calamitates: ita dixit, vt prouidens aliquis non incidat in eas: si tamen inciderit, condemnationem etiam sui nō curet.

Non vita maximi est faciēda, sed bona vita. Eiusdem.

Zenon cùm iam senex impingens cecidisset, Venio (inquit) cur me impellis? ac ingressus, sibi ipsi mortem conscisit.

Leonides cùm audisset solem obumbrari Persarum telis, Gratum, inquit, quòd etiam sub vmbra pugnabimus. Leonidæ.

Diogenes cernens Megarenses longos muros educere, O vos (inquit) nequam, non molem murorum curate, sed eos qui super muris collocabuntur.

Agis rex dicebat, Lacedæmonios non interrogare quot sint, sed vbi sint hostes. Et quodam interrogante quot essent Lacedæmonij, inquit, Sat multi ad malos arcendos.

Xenophonti in Scialunte coronato, & sacrificanti quidam annunciauit Gryllum filium ad Mantineam præliantem interemptum esse. At is deposita corona rogabat, quo pacto dimicans mortuus esset? ad hoc illo dicente, fortissimè, imposita iterum corona, sacrificium peregit.

Mors quidem hominibus est vitæ terminus, etiam si quis inclusum in cauea se seruet. oportet autem bonos viros semper omnia bona capessere, bona spe fultos, & ferre interim quicquid Deus dederit, fortiter. Demosthenes in oratione de corona.

Verùm etiam bona capessere decet, & petere quodcunq; accidat. Platonis.

In Ilio sacra facienti Alexandro, sacerdos dixit, se ostensurum Paridis lyram. at ille, imò Achillis, ait, si habes ostende, ac ante lyram potiùs hastam. Alexandri.

Coriscus admodū senex, cùm à quodam graui morbo conualuisset: Apage, inquit, quàm inuitus reuersus sum, tam magnam partem itineris emensus, quod oportet omnino proficisci.

Cleanthes ſub lingua vlcere ei enato cibum nequibat tranſmittere. Cùm verò meliuſculè haberet, & cibum ei medicus adhiberet: Tu vero me, inquit, vis maiore parte viæ ſuperata, reuerti: deindè iterum eandem denuò ingredi? atq; è viuis exceſſit.

* ἰχνάθαι.

Clitomachus morbo correptus, cùm in veternum incidiſſet, vbi euigilauit, Nihil me (inquit) fallet amor vitæ: ſeq; ipſum enecauit.

Socrati reo Lyſias orationem quandam à ſe compoſitam adferens, iubebat ea vti. ad hæc Lyſia adyciente, eam eſſe elegantiſſimam: Etiam roſas ait eſſe pulcherrimas, at ſibi non conuenire inde contextum ſertum. Morieris igitur, infert Lyſias, niſi iſta ratione te defenderis. Tum ille: Certè etiamſi nunc deuitem, tamen omnino breui moriar.

† ἀγλεῤῥ.

Eraſiſtratus ille Chius iam grandæuus, hulcus in pede immedicabile cùm haberet: Bene habet, inquit, quòd patria memoria refricatur: & cicutam cùm bibiſſet, diem obijt.

Herodoti hiſtoriæ ſepumo libro.

Demaratus hæc dicit: Quoniam veritate omnino in dicendo nos vti iubes, ne quis poſtea mendacij conuincatur à te: Gracia paupertas quidem ſemper connutrita conuerſatur: Virtus autem aduentitia eſt, ſimul per ſapientiam effecta, ſimul per legem firmam & ſanctam: ea dum Gracia vtitur, & paupertatem † propulſat, & dominationem.

† σιῦ.

† tuetur.

Philippus venit ad Spartam & ante eam caſtris fixis, miſit nuncios multa & dira minitans, ni faciant imperata. Quidam ergo ex Lacedæmonijs, auditis minis, gratiam inquit ſe ei habere, quòd non obſtet quo minus pugnantibus liceat mori.

Pyrrho exercitum ducente contra Lacedæmonios, et multa minante, Dercyllidas vnus ex ſenioribus, exurgens in concione dixit: Si quidem Deus eſt qui minatur, non timeamus, nihil enim iniuſtè agimus: ſin homo, nôrit quòd viris minetur.

Scinai.

Alexandrum Phareorum tyrannum Thebe mulier iugulauit, itáque Phereos aſſeruit in libertatem. accidit autem, vt illi qui oraculum conſuluerant, reuerſi, voce perperam enunciata dicerent eis, Ammonem iubere vt Hebes fanũ extruant. Seniorum autem quiſpiam, obaudiſſe inquit eos: Ammonem enim Thebes iuſſiſſe ædem extrui, quæ ipſos vendicarit è ſeruitute.

† Δάρτι ὁ περσῶν σατράπης.

Ex Plutarchi narrationibus, vel Parallelis.

Darius Perſarum rex in Marathone caſtrametatus eſt cum triginta myriadibus. Athenienſes autem † mille miſerunt, duces eis dantes Polyzelum, Callimachum, Cynegirum, Miltiadem. acie autem inter ſe concurrente, Polyzelus quidem ſpectrum ſupra hominem

† χιλίους, nonem millia.

Κλεάνθης ὑπὸ γλώττης ἕλκους αὐτῷ ἠμυδρύνθη, τὴν τροφὴν οὐκ ἐδύνατο διαπέμπειν. ὡς δ' ἄριστα ἔχοι, καὶ ὁ ἰατρὸς αὐτῷ προσήγαγε· σὺ δέ με, ἔφη, βάδιον ἤδη τὸ πλέον τῆς ὁδοῦ καταβύσαντα ἀναχωρεῖν, εἶτα πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν αὐτὴν * ἄρχεσθαι; καὶ ἐξῆλθε τοῦ βίου.

Κλειτόμαχος νοσήσας, καὶ ληθάργῳ προσπεσών, ὡς ἀνέπνευσεν, ὀδύνη με, ἔφη, ἐξαπατήσασα φιλοζωίᾳ, καὶ ἐξήγαγε ἑαυτὸν τοῦ βίου.

Σωκράτους φεύγοντος τὴν δίκην, Λυσίας λόγον πρὸς συγγράψας ἦλθεν αὐτῷ κομίζων, καὶ ἐκέλευε χρήσασθαι. τοῦ δὲ Λυσίου εἰπόντος, καὶ μὴν καλλιγράφου αὐτὸν εἶναι καὶ τὰ ῥόδα, ἔφη, καλλίστά ἐστιν, ἀλλ' οὐ πρέπει αὐτῷ ὅσιόν φάρμακον τεθνήξεσθαι, ἔφη ὁ Λυσίας, εἰ μὴ θᾶττον ἀπολεῖσθαι ὀφείλεις, † νῦν (ἔφη) καὶ μὴ νῦν, πάντως τεθνήξομαι.

Ἐρασίστρατος ὁ Χῖος ἤδη γηραιὸς ὤν, ἕλκος ἔσχε περὶ τὸν πόδα δυσίατον ἔχον· οὗ γε, εἶπεν, ὅτι τῆς πατρίδος ὑπομιμνήσκομαι καὶ κώνειον πίων κατέσβεσεν.

Λέγει Δημάρατος πάντως ἀληθῆ χρηστέον εἶναι τὸν μέλλοντα λέγειν, μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ † σοῦ ἁλῶσι). τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεί κοτε συνέφορος συνέζευκται· ἀρετὴ δὲ ἐπακτός ἐστιν, ἀπό τε σοφίης κατειργασμένη, καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ χρεωμένη Ἑλλὰς τήν τε πενίην ἀπαμύνεται, καὶ τὴν δεσποσύνην.

Φίλιππος ἦλθεν ἐπὶ Λακεδαίμονα, καὶ στρατοπεδεύσας, ἔπεμψεν ἀπειλῶν πολλὰ καὶ χαλεπά, εἰ μὴ ποιῶσι τὰ προσταττόμενα· τῶν δὲ Λακεδαιμονίων τις ἀκούσας τὰ ἀπειλῶν, χάριν αὐτῷ, ἔφη, εἰδέναι, ὅτι οὐ κωλύει ἐπὶ τοῖς μαχομένοις εἶναι ἀποθανεῖν.

Γύρρου ἐπιστρατεύσαντος Λακεδαιμονίοις, καὶ πολλὰ ἀπειλοῦντος, Δερκυλλίδας εἷς τῶν γερόντων, ἀναστὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἶπεν· εἰ μὲν Θεός ἐστιν ὁ ἀπειλῶν, μὴ φοβώμεθα, οὐδὲν γὰρ ἀδικοῦμεν· εἰ δ' αὖ ἄνθρωπος, γνώσεται ἀνδράσιν ἀπειλῶν.

Ἀλέξανδρον τὸν Φεραίων τύραννον Θήβη ἀπέκτεινε γυνή, καὶ οἱ Φεραῖοι ἠλευθέρωσαν. συνέβη δὲ, καὶ θεοῖς ἔκνιτας αὐτῶν προσχρήσασθαι λέγει Αἶσις, κελεύειν τὸν Ἄμμωνα Ἥβης ἱερὸν ἱδρύσασθαι. τῶν δὲ πρεσβυτέρων τις προσκύσας, ἔφη, τοὺς θεοὺς· τὸν γὰρ Ἄμμωνα Θήβης εἰπεῖν τοὺς αὐτοὺς ἐξελευθῆναι τοὺς δουλείας.

† Δαρεῖος ὁ Περσῶν βασιλεὺς μετὰ διακοσίας μυριάδων ἐν Μαραθῶνι ἐστρατοπεδεύσατο. Ἀθηναῖοι δὲ † χιλίους ἔπεμψαν, στρατηγοὺς αὐτοῖς δόντες, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, Κυνέγειρον, Μιλτιάδην. συμβαλόντος δὲ προσβολῆς, Πολύζηλος μὲν ὑπὲρ ἄνθρωπον φαντασίαν θεασά-

θρασύμυος, τὴν ὄρασιν ἀπέβαλεν, καὶ τυφλὸς ὢν ἀνῄρε τισσαράκοντα καὶ ὀκτώ. Καλλίμαχος δὲ πολλοῖς βεβελεσμένος δόρασι, καὶ νεκρὸς ἑστάθη. Κυνέγειρος δὲ Περσικὴν ἀγεμόνα ναῦν κατέχων, ἐχειροκοπήθη. ὅθεν καὶ εἰς αὐτοὺς Παντελέους τοιάδε γεγράφθαι λέγεται·

ὦ κενεὸν καμάτοιο, καὶ ἀπρήκτου πολέμοιο,
ἡμετέρῳ βασιλῆι τί λέξομεν ἀντιάσαντες;
ὦ βασιλεῦ, τί μ' ἔπεμπες ἐπ' ἀθανάτους πολεμιστάς;
βάλλομεν, ἀλλ' οὐ πίπτουσι· πρόσχημεν, ἀλλ' οὐ φοβέονται.
μοῦνος ἀνὴρ σύλησεν ὅλον στρατόν. ἐν δὲ μέσῳ
αἱματόεις ἕστηκεν ἀτειρὲς Ἄρεος εἰκών.
δένδρεον δ' ὡς ἔφυκε σιδηρείαις ἐπὶ ῥίζαις,
κοὐκ ἐθέλει πεσέειν. τάχα δ' ἔρχεται ἔνδοθι πρῶν.
λῦε κυβερνῆτα, νέκυος προφυγώμεθα ἀπειλάς.

Ξέρξης μετὰ πεντακοσίων μυριάδων Ἀρτεμισίῳ προσορμίσας, πόλεμον τοῖς ἐγχωρίοις κατήγγειλεν. Ἀθηναῖοι δὲ συγχυθέντες, κατάσκοπον ἔπεμψαν † Ἡγησίλαον τὸν Θεμιστοκλέους ἀδελφόν· καὶ γὰρ Νεοκλέους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατ' ὄναρ ἑωρακότος ἀμφοτέρας † ἀποβεβηκυίας τὰς χεῖρας. παραγενόμενος δὲ ὁ αἰρεὶς εἰς πλῆθος τῶν βαρβάρων ἐν σχήματι Περσικῷ, Μαρδόνιον ἕνα τῶν σωματοφυλάκων ἀνεῖλεν, ὑπολαβὼν Ξέρξεω ὑπάρχειν. συλληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν δορυφόρων προσήχθη πρὸς τὸν βασιλέα δέσμιος. βουθυτεῖν δὲ τῷ προσφιλεῖ μέλλοντος ὅτι τὸν βωμὸν τοῦ ἡλίου, τὴν δεξιὰν ἐπέθηκε χεῖρα, καὶ ἀσθενέστερος ὑπομείνας τὴν ἀνάγκην τοῦ βασάνου, ἐλευθερώθη τῶν δεσμῶν εἰπών· τοιοῦτοι πρῶτοι ἐσμὲν Ἀθηναῖοι· εἰ δ' ἀπιστεῖς, καὶ τὸ ἀκριβὲς ὅτι ῥᾴσω. φοβηθεὶς δ' ὁ Ξέρξης, φρουρὰν τὸν Ἡγησίλαον προσέταξε.

Γερῶν μετὰ πεντακοσίων μυριάδων ὅτι τὴν Ἑλλάδα Φερεκλείων, Λακεδαιμόνιοι χιλιοστύας εἰς Θερμοπύλας ἔπεμψαν, στρατηγὸν αὐτοῖς δόντες Λεωνίδαν. ὅστις ὁ ἐπερχόμενον θρασύμυος τῶν πολεμίων πλῆθος, δυσχερέσιν εἶπε τοῖς συμμάχοις, ὅτως ἀκριβῶς ὡς τριακόσιοι, ὡς ἐν ᾅδου δειπνήσοντες. ὅτι φανέντων αὐτῶν τοῖς βαρβάροις, Λεωνίδας πολλοῖς βεβελεσμένος δόρασι, μεθ' ὁρμῆς ὅτι Ξέρξεω ἐπέθη. καὶ βεβελεσμένος αὐτῷ ὁ διάδημα περὶ τῶν βαμμάτων κατέαξε, καὶ αἱμορραγήσας ἐξέπνευσεν. ἀκατιμῶν δὲ ὁ βασιλεὺς τοῦ προσφιλοῦς ὁ σῶμα, εὗρεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν τετριχωμένην.

Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, δύο καὶ τριάκοντα Χαλκιδικὰς πόλεις τοῖς ἰδίοις ὑποτάξας σκήπτροις, Μεθωναίους καὶ Ὀλυνθίους λεηλατεῖν ἤρξατο. ῥεόμενος δ' ὑπὸ τὴν γέφυραν ποταμοῦ * Σαρδώνος, καὶ εἰς ὃ πρᾶσαι διαβῆναι βιαζόμενος, ὑπὸ τῆς πλήθους τῶν Ὀλυνθίων ἐπιχέ-

cùm vidisset, visum amisit: & iam cæcus interemit quadraginta octo. Callimachus autem multis undiq; confixus hastis, & mortuus, erectus stetit. Cynegirus autem Persicam vectam nauem detinens, manu truncatus est. Vnde & in eos hæc Pantelei scripta esse feruntur:

O irritum laborem, & infectum bellum,
Nostro regi quid dicemus obuiam euntes?
O rex, Cur me misisti contra mori nescios hostes?
Iacimus, non cadunt: vulneramus, nõ metuunt.
Vnus vir spoliauit totum exercitum. In medio autem
Cruenta stetit indomiti Martis imago.
Arbor autem vetus stat ferreis firmata radicibus,
Nec vult cadere. Mox autem veniet intra naues.
Solue ô gubernator, hominis mortui euitemus minas.

Xerxes, cum quingentis myriadibus cùm appulisset Artemisio, bellum indigenis denunciauit. Athenienses autem confusi, exploratorem miserunt Agesilaum Themistoclis fratrem, quamuis Neocles pater eius per somnum vidisset, eum vtramque manum amisisse. Cùm autem is venisset ad turbam barbarorum, habitu Persico, Mardonium vnum è satellitibus interemit, existimans Xerxem esse. Comprehensus autem à satellitibus, ad regem vinctus perductus est. Cumq; is immolaturus esset bouem super aram solis, dextram iniecit manum: & cùm sine gemitu pertulisset angustiam illorum tormentorum, è vinculis etiam solutus est, dixitq; Tales omnes sumus Athenienses: sin fidem non habes, etiam sinistram immittam. Metu autem concussus Xerxes, custodiæ mandari Agesilaum imperauit. Agathyrsidæ Samij in 4. rerũ Persicarum.

† ἐγνοίλαον.
† ἀπεβλακεύσατο.

Persis cum quingentis myriadibus in Græciam venientibus, Lacedæmonij trecentos ad Thermopylas miserunt præfecto eis duce Leonida. hic cùm vidisset adnitare hostium manum, ad socios conniuantes ait: Sic ô trecenti prandete, tanquam in Plutonis domo cænaturi. Cùm igitur venissent in conspectum barbari, Leonidas multis vndique fixus iaculis, cum impetu in Xerxem delatus est. cumq; ei diadema abstulisset, ante vulnera obtinuit, & sanguine manans exhalauit animam. Cùm autem rex pectus illius dissecuisset, inuenit cor obsitum pilis. Aristidæ, in tertio libro de rebus Persarum.

Philippus Macedonũ rex, cùm triginta duo oppida Chalcidica suæ ditioni subiecisset, Methonæos & Olynthios diripere incæpit. Cũq; esset in põte Sardonis fluuij, et in vlteriorẽ ripã traijcere anniteretur, à multitudine Olynthiorũ inhibit- Callisthenes in 3. rerum Macedonicarum.

* σανδάνα.

est. Sagittarius autem quidam After nomine, arcu intento excæcauit Philippum, talicum dicto, After Philippo Latiferum mittit telum. Amisso oculo, rex in fluuium sese præcipitauit. & ad suos cùm enatasset, periculum euitauit.

Sostratii in 2. rerum Thraciæ.

Athenienses cum Thracibus bellum gerentes, imperatorem elegerunt Codrum. Hic cùm audisset, quòd hostes oraculum accepissent, ipsos potituros esse victoria, si duci parcant Atheniensium: lignarij habitu commisit pugnam cum quibusdam Thracibus ligna colligentibus: & cùm falce letaliter vnum ex ipsis percussisset, occidit. at reliqui strategematis rationem ignorantes, interfecerunt Codrum lubentem: commisso autem prælio, Athenienses victoria potiti sunt.

Ex scriptis Theseï * συγγάτι δος.

Lacedæmonij & Argiui de agro Therao, in confinio sito, aliquandiu totis exercitibus contra sese acies instruebant: tandem visum est ipsis, deligere ex vtrisque trecentos, quibus pugnantibus, penes victores foret ius illius agri. Quo facto, Othryades Lacedæmonius miles multos cùm interfecisset, & multis vulneribus saucius, iacebat inter cæsos Lacedæmonios, solus superstes. ex Argiuis autem duo Agenor, & Chromius: quibus digressis Argos vt nunciarent victoriam, Othryades interim multis hostium spoliatis trophæum erexit: cui illinens vulnerum suorum sanguinem, titulum fecit, Lacedæmonij contra Argiuos. atque hoc peracto, mortuus est.

* γινόμενος.

* Ἀγήνωρ καὶ Χρόμιος.

Ex Phalaridis epistola ad Perillhenem.

Eubuli & Aristophantæ vxores, qui mihi insidias struxerunt, missi tanquam perituras: & nunc miraris valde quòd iram remiserim. Quòd si causam audieris, quòd ob ingenuitatis eximium responsum, nihil à me passæ sint, magis etiam admiraberis. Interrogata siquidem à me num conscia fuerint viris insidiarum: non id solùm inquiunt, sed etiam simul operam dedisse, vt tyrannum tollerent. Quam ob iniuriam me scisciante: Ob nullam priuatam, verùm ob publicam responderunt. Communem enim iniuriam esse, quòd seruitute premantur liberæ ciuitates. Rursum me interrogante, quo tandem supplicio affectæ, meritas pœnas mihi luant huiusce odij: Capitis, addiderunt. Viuere igitur, & non mori, statui dignas eas quæ cum tali virtute mori voluissent.

τὴν προδεδομένην ἀπέδωκεν.

Callisthenis in 2. transformat. & Plutarch.

Iuxta Celænas vrbẽ Phrygiæ vasto terræ hiatu aquæ pleno ob Iouis iram Idæi facto, multa domus cum ipsis habitatoribus immersæ sunt. Itaque populo periclitante, Midas rex oraculum accepit, coiturã terram, si voragini, quod in humana vita pretiosissimum est, injiceretur. Celænitis autem aurũ et argentum mundumq;

Θη. τοξότης δέ τις Ἀγὴρ τὔνομα, τόξον ὀστείνας ἐτύφλωσε τὸν Φίλιππον, εἰπών· Ἀγὴρ Φιλίππῳ θανάσιμον πέμπει βέλος. ἀποβαλὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν ὀφθαλμὸν, εἰς τὸν ποταμὸν ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ τοὺς τοὺς οἰκείους ἀφιππάζοντος, τὸν κίνδυνον ἐξέφυγε.

Ἀθηναῖοι τοὺς Θρᾴκας πόλεμον ἔχοντες στρατηγὸν ἐχείροτόνησαν Κόδρον. ὅτος ἀκούσας, ὅτι χρησμὸν εἰλήφασιν οἱ πολέμιοι ἐγκρατεῖς γήσεσθαι τ νίκης αὐτοὺς, ἐὰν δ στρατηγὸς φείσωνται τ Ἀθηναίων, ἐν δρυτόμου σχήματι συνέβαλε μάχην μετά τινων Θρᾳκῶν ξυλιζομένων, καὶ ὡς δρεπανίῳ χαλκείῳ ἐξ αὐτ ἕνα πλήξας, ἀπέκτεινεν. οἱ δ λοιποὶ τ ὠθείσαν δ στρατηγήματος μὴ γινώσκοντες, ἀπέκτειναν τ Κόδρον θέλοντα συμβαλόντες δ τ πόλεμον, Ἀθηναῖοι τ νίκης ἐγκρατεῖς ἐγένοντο.

Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀργεῖοι περὶ χωρίου * Θυραίας, ἐν μεθορίῳ κειμένης, μέχρι μού τινος ὅλοις τοῖς στρατεύμασιν παρετάσσοντο πρὸς ἀλλήλους, τέλος ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιλέξαι παρ' ἑκατέρων τριακοσίους, καὶ ἐκείνων μαχησαμένων τοῖς κρατήσασιν ἡ χώρα φέρῃ τὸ χωρίον. ὅπερ * γενομένου Ὀθρυάδης Λακεδαιμόνιος στρατιώτης πολλοὺς ἀποκτείνας, καὶ πολλὰ τρώματα, ἔκειτο μεταξὺ τῶν ἀπηρημένων Λακεδαιμονίων μόνος περιλειφθείς. Ἀργείων δὲ δύο * Ἀλκιμένης καὶ Χρομίος· ὧν ἀπελθόντων εἰς Ἄργος, ἀπαγγείλαι τὴν νίκην· Ὀθρυάδης πολλοὺς συλλέσας τ πολεμίων ἔσπασον ἔστησε, καὶ χρησάμενος ὡς τ βαυμῷ αἵματι, ἐπέγραψε, Λακεδαιμόνιοι κατ' Ἀργείων. καὶ τοῦτο ποιήσας, ἀπέθανεν.

Τοὺς Εὐβούλου καὶ τ Ἀριστοφάντου γυναῖκας τ ὑποβουλευσάντων μοι, ἔπεμψας ὡς ἀπολουμένας· καὶ πάντως θαυμάζεις ὅτι ὑφῆκα τ ὀργῆς. εἰ δ καὶ πυθοῖο τ αἰτίαν, ὅτι δι' ἀγχινοίας τ ὑπερβαλλούσας ἀπόκρισιν ἔσχον παρὰ τοῖς ἐμοῦ πεποιθόσι, μᾶλλον ἂν ἐπιθαυμάσειας. ἐρωτώμεναι γὰρ παρ' ἐμοῦ τὴν ὑποβουλὴν εἰ συνήδεσαν τοῖς αἰδέσιν, ὃ μόνον ἔφασαν, ἀλλὰ καὶ συνορμῆσαι τυραννοκτονίαν. αἰτοῦσαι ποίας ἀδικίας εἰς πόντος μοι ἰδίας μὴ ἐπιθυμίας, τ δ κοινῆς, ἀπεκρίναντο. κοινὴν γὰρ ἀδικίαν εἶναι, ὃ καταδουλοῦσθαι πόλεις ἐλευθέρας. τί παθοῦσαι τοιγάρτοι, πάλιν ἐπανερωμένου μου, δίκην ἀποτίσαντ' αἵματι δ μίσους, τὴν κατ' ἀξίας; ἀποθανοῦσαι, τοιοῦτόν θηκαν. ζῆν δὴ, δ τεθνάναι, ἔκρινα τὰς μὴ τοιαύτης ἀρετῆς ἀποθησκούσας.

Κατὰ Κελαινὰς πόλιν τ Φρυγίας, διὰ μεῖζιν Ἴδαίου Διὸς χάσμα μὲν ὕδατος πλήρωμα πολλὰς οἰκίας αὐτάνδρους εἰς τ βυθὸν καθέλκυσι. τοῦ δ δήμου κινδυνεύοντος, Μίδας ὁ βασιλεὺς χρησμὸν ἔλαβε, συνελθόντα τ γῆ, ἐὰν εἰς ὃ βάραθρον βάλῃ τὸ τιμιώτατον ἐν ἀνθρωπίνῳ βίῳ. τ δ Κελαινῆς χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, καὶ τ κόσμον

τῶν

τῶν γυναικῶν εἰς τὸ χάσμα ῥιψάντων, καὶ μηδ' ὅτου τὸ κακὸν λήγοντος, * Αἰγίστιος ὁ υἱὸς Μίδα, λογισάμενος μηδὲν εἶ) τιμιώτερον εἶναι βίου ψυχῆς ἀνθρωπίνης, ἀναπηδήσας καὶ δύς τε ἐπλησε τῷ ἡνίοχῳ, καὶ ἐπαναξάμενος τῇ γυναικὶ Τιμοθέᾳ, μετ' ὁρμῆς ἔφιππος εἰς τὸν τόπον τοῦ χάσματος ἐνέβη. τῆς δὲ γῆς εἰς τὴν φυσικὴν ἁρμονίαν συνελθούσης, Μίδας βωμὸν ἱδρύσατο Διὸς Ἰδαίου, ὃν χρύσεον ἐποίησε ταῖς χερσὶν ἁψάμενος. ἔστ' ὁ βωμὸς τότε ἐκεῖνος τὸ καιρόν, ἐν ᾧ τὸ χάσμα συνέβη γενέσθαι, λίθινος γίνεται· τῆς δ' ὡρισμένης περιόδου παρελθούσης, χρύσεος ὁρᾶται.

Λοιμοῦ καταλάβοντος τὴν Λακεδαίμονα, δόξαι τὴν αἵρεσιν τῶν κηρύκων τῶν ἀπεσταλμένων περὶ Ξέρξου, αὐτοῦντος γῆν καὶ ὕδωρ, ὡς ἂν ἀπαρχὰς * λείας, χρησμὸς ἐδόθη, ἀπαλλαγήσεσθαι αὐτοὺς, εἴ γέ τινες ἕλοιντο Λακεδαιμονίων ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἀναιρεθῆναι. τότε Βούλης καὶ Σπέρχης ἀφικόμενοι εἰς βασιλέα, ἠξίουν ἀναιρεθῆναι. ὁ δὲ θαυμάσας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, ἐπῳδιέναι προσέταξε.

Τὸν μὲν ἀνδρείαν μεσότητά φασιν εἶ) δειλίας καὶ θρασύτητος, ὧν ἡ μὲν ἔλλειψις, ἡ δὲ ὑπερβολὴ τοῦ θυμοειδοῦς ἐστιν.

Ἀγησίλαος περὶ ἀνδρείας καὶ δικαιοσύνης ἐρωτηθεὶς, ποτέρα αὐ κρείττων εἴη· μηδὲν ἀνδρείας δεήσεται ἡμᾶς, ἔφη, εἰ δίκαιοι πάντες γένοιντο.

Ἀνδρεία δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν δυσέκπληκτοί εἰσιν ὑπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον.

Ἀνδρείας δέ ἐστι, τὸ δυσέκπληκτον εἶ) ὑπὸ φόβων τῶν πρὸς τὸν θάνατον, καὶ τὸ ἀθάρσῃ εἶ) †, καὶ εὔτολμον πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ τὸ μᾶλλον αἱρεῖσθαι τεθνάναι καλῶς, ἢ αἰσχρῶς σῴζεσθαι, καὶ τὸ νίκης αἴτιον εἶ). ἔστι δὲ ἀνδρείας, καὶ τὸ πονεῖν καὶ τὸ καρτερεῖν, καὶ αἱρεῖσθαι * ἀνδραγαθίζεσθαι. παρέπεται δὲ τῇ ἀνδρείᾳ, ἡ εὐτολμία καὶ ἡ εὐψυχία, * καὶ τὸ θάρσος, ἔτι τε † μεγαλοψυχία, καὶ ἡ καρτερία.

Ἀνδρεῖος δέ τις αὖ ὕπως εἴη, ὡς ὁ ἀπὸ φυσιολογίας ἐγγυκὼς, ὡς οὐδὲν ἀθάνατον τοῦ παντός ἐστι μέρος ὃ ἡμέτερον ζῶον, οὐδὲ τοῦ χρόνου τοῦ παντὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς ὃ μέγεθος, καὶ ὅτι τῷ γινομένῳ παντὶ φθορὰν ἀκολουθεῖν ἀναγκαῖον, διαλύσιν οὖσαν εἰς τὰ ἁπλᾶ, καὶ ἀπόδοσιν τῶν μερῶν εἰς τὰς οἰκείας ὁλότητας καὶ συνεσμὸν τῶν γεγενημένων, καὶ ἀνάῤῥωσιν τῶν κεκμηκότων. ὃ γὰρ νῦν ἢ μετ' ὀλίγα ἔτη φθαρησόμενον, οὐ δοκεῖ αὖ εἶναι λόγῳ πρὸς τὸν τὴν ἀπειρίαν τοῦ χρόνου διεγνωκότα. εἰ δὲ καὶ τὴν χωρισὴν ὑπερέχειν τῆς ψυχῆς οἰνοῦν, πρὸς τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος προσγινομένας ἀχολίας

fœminarum barathro immittentibus, malo interim minimè cessante, « AEgistens Midæ filius cùm secum reputasset nihil in vita pretiosius haberi quàm hominis animam, mox patrē amplexus, cùm valedixisset vxori Timotheæ, eques cum impetu in hiatum insiliyt. Et cùm iam terra ad pristinum habitum redyisset, Midas Iouis Idæi aram extruxit, quam auream reddidit manibus suis attactam. Hæc ara illo anni tempore quo contigit hiatus, lapidea fit, eoq; elapso rursus aurea visitur. *Anchurus.

Peste Lacedæmonios occupante, propter necem legatorum, quos Xerxes miserat, terram et aquam petens ceu primitias prædæ, oraculum datum est, liberandos ipsos, si qui modo Lacedæmoniorum regi ipsi occidēdos obtulissent. Tum Bules et Sperches adierunt regem, cum suæ mortis petitione. Ille hominum virtutem admiratus, domum reuerti iussit. Ex Theseo. *Δηλάδας.

Fortitudinem itaque mediocritatem esse dicunt timiditatis & temeritatis, quarum alia superatur à modo, altera ei præstat in irascentiæ affectu. Plutarchide virtute morum.

Agesilaus de fortitudine atque iustitia percontatus, vtra melior esset: Nihil, inquit, fortitudine indigeremus, si omnes iusti essemus. Eiusdem in Apophtheg.

Fortitudo virtus est animosi, per quam non facilè mortis metus ingruit. Aristotelis in libello de virtutibus.

Fortitudinis verò est, inconcussum à mortis mestibus, & constantem in malis & intrepidum ad pericula esse, & malle honestè mori, quàm turpiter seruari, & victoriæ causam præstare. Præterea autem fortitudinis est, & laborare, & in animo instituere, & posse. Accedit autem fortitudini & audacia, & animi præstantia, & fiducia, & confidentia: ad hæc, industria & tolerantia. Ibidem. † al. additur ὑπὸ τοῦ θαρσεῖν.

Sed è physicis etiam fortis effici potest aliquis, quum didicerit ex naturæ speculatione hominem vix esse portiunculam sensilem vniuersi, & viuendi spacium vix totius temporum esse momentum. Item genitum omne corrumpi, dissoluiq; in simplicia oportere, & partes propriis elementis reddi, atq; restitui vniuersitati. Nihil enim aliud est corruptio, quàm dissolutio dissipatioque compositi, per quam, vt dixi, partes in generalitatem, id est naturam suam recurrentes, reciprocantésque, quasi acceptæ feruntur vniuersitati, renouantur ea quæ consenuerunt, confirmantur ea quæ debilitata fuere atq; prostrata. Cæterùm nunc, siue paucis post annis emori, in nulla esse ponendum ratione ei qui temporis numerum, atque adeò infinitudinem æstimarit. Quòd si illam à materia seiunctam animi sublimitatē quis consideret, et negocijs molestijsq; quas corporis causa toleramus, * καὶ θαῤῥαλέον. * al. additur καὶ τὸ φράσει. Simplicijin præfatione commentariorum in Aristot. acroasim physicā, de vtilitate naturalis contemplationis. † μεγαλοψυχία.

cam conferat, penitus mortis amore capietur. Qui verò ita est animo constituto atque composito, vt mortem contemnat, quid esse potest tam graue, quòd illius mentem perterrefacere queat?

Xenophontis libr. 4. de dict. & factis Socratis.

Fortitudinem, ô Euthydeme, vtrum putas esse decens? Puto equidem. Vtile igitur non ad minima putas esse fortitudinem? Hercle, inquit, ad maxima. Num tibi ad aspera & periculosa videtur vtile, ignorare quanam ea sint? Minimè inquit. Quicunq; ergo non timent huiusce modi, quia ignorent quidnam sint, hi non sunt fortes? Non, inquit. Multi enim hoc pacto insani & formidolosi fortes essent. Quid ergo nunc, & quicunq; non aspera timent? Minùs, inquit, mehercle. Quicunq; igitur ad aspera & periculosa boni sunt, fortes sunt: & qui mali, ijdem & formidolosi? Maximè. Bonos ne ad hac alios tu putas esse quàm hos qui his bene possint vti? Non, inquit: sed istos. malos verò, qui non possunt bene vti eis? Quos alios putem? ait. Singuli ne eis vtuntur, vti putant oportere? Quid ni? Qui verò non possunt bene vti illis: sciunt ne bene illis vti? Minimè. Qui ergo sciunt, qui illis debeant, vti, illi & possunt? Soli, inquit. Quid tum qui non id peccant, malè ne illis vtuntur? Non puto, inquit. Qui ergo malè vtetur, peccat? Verisimile ist huc. Qui ergo sciunt asperis & periculosis bene vti, fortes sunt: qui verò in hoc peccant, formidolosi? Mihi ist huc videtur, inquit.

Ibid. libr. 3.

Iterum quasitus, vtrum doctrina fortitudo, an natura pararetur: Opinor, dixit, vt corpus corpore robustius nascitur, sic etiam animum animo ad graues casus fortiorem natura fieri. Quin & eisdem legibus moribusq; educatos longè alios alijs audaciores video. Non tamen est dubium, omnem indolem disciplina & exercitatione promoueri. Hinc fit, quòd Scythæ & Thraces non auderent cum scutis & hastis se Lacedæmonijs opponere: neq; Lacedæmonij contra Thraces cum peltis & iaculis, aut contra Scythas cum arcubus pugnam inire vellent. Similiter & in alijs rebus omnibus, et natura hominum alios alijs præstare, & diligentia multũ proficere video. Hinc adeò constat, quòd siue ingenioſi siue tardi homines fuerint, quibuscunq; in rebus insignes haberi voluerint, eas addiscere & meditari ac exerceri in ijs oportere.

Xenophontis in Apologia pro Socrate.

Aderat autem Apollodorus quidam, Socratis quidem amantissimus, sed alioqui simplex & ignarus, qui tum dixit: At istud ô Socrates agerrimè fero, quòd te iniustè damnatum video. Cuius capite contrectato, Socrates respondisse fertur: An tu amicissime Apollodore, malles me iustè quàm iniustè damnatum? Simúlque risisse dicitur.

αὐτὴν ὡς βαλλόμενοι, τότε αὖ τελέως ἀγαπήσουσι τὸν θάνατον. ὁ δὲ πρὸς θάνατον ὕπνος ἔχων, τίνα ἄλλον τῶν δεινῶν καταπλήξει;

Ἀνδρείαν δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. χρήσιμον ἆρα καὶ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τ' ἀνδρείαν; μὰ Δί' ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. ἆρα δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινά τε καὶ ὑπτίδεινα χρήσιμον εἶναι; ὃ ἀγνοῶ αὐτά; ἦκιστα γὰ, ἔφη. οἱ ἆρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα ἆρ' ὃ μὴ εἰδέναι ἡγοῦνται, οὐκ ἀνδρεῖοι εἰσίν; νὴ Δί' ἔφη. πολλοὶ γὰρ αὖ ὕπνου γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἶεν. τί δέ, οἱ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; ἔτι γοὖν Δία ἥπιον, ἔφη. ἆρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ὑπτίδεινα ὄντας, ἀνδρείους ἡγῇ εἶναι; τοὺς δὲ κακούς, δειλούς; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἀνθρώπους, ἢ τοὺς δυναμένους τούτοις καλῶς χρῆσθαι; οὐκ, ἀλλὰ τούτους, ἔφη. κακοὺς δὲ ἆρα τοὺς οἵους τ' οὐ τούτοις κακῶς χρῆσθαι; πάνυ γὰρ ἀνθρώπους, ἔφη. ἆρ οὖν ἔνιοι χρῶνται, ὡς οἴονται δεῖν; πῶς γὰρ ἀνθρώπους; ἔφη. ἆρ οὖν οἱ μὴ δυναμένοι καλῶς χρῆσθαι, ἴσασιν ὡς δεῖ χρῆσθαι; ἢ δὴ που γε, ἔφη. οἱ ἆρα εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, ἅτοι καὶ δύνανται; μόνοι γ' ἔφη. τί δαί, οἱ μὴ διημαρτηκότες, ἆρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις; οὐκ οἶμαι, ἔφη. οἱ ἆρα κακῶς χρώμενοι, διημαρτήκασιν; εἰκὸς γ' ἔφη. οἱ μὲν ἄρα ὑπισάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ὑπτίνδυνοις καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν· οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες τούτων, δειλοί, ἔμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

Πάλιν ἐρωτῶμεν, ἡ ἀνδρεία πότερον διδακτὸν ἢ φυσικόν; οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον ἔστι πρὸς πόνους φύεται, ὕτω καὶ ψυχὴ ψυχῆς ἔρρωμενεστέρα εἰς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεται. ὁρῶ δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι τραφομένους, πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τὸ μηδὲν μανθάνω μὲν τοι πᾶσαν φύσιν μαθήσεώς καὶ μελέτης πρὸς ἀνδρείαν αὔξεσθαι. δῆλον μὲν γὰρ, ὅτι Σκύθαι καὶ Θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσαιεν ἀσπίδα καὶ δόρατα λαβόντες Λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι. φαίη δ', ὅτι Λακεδαιμόνιοι, ὅτ' ἂν Θρᾷξὶ πέλτας καὶ ἀκόντια, ὅτε Σκύθαις τόξοις ἐθέλοιεν διαγωνίζεσθαι. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ὑπὸ τῶν παίδων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέροντας ἀλλήλων τὰς ἀθρώπους, καὶ ὑπ' ἐπιμελείας πολὺ ὑπερβάλλοντας. ἐκ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάντα χρὴ καὶ τὰς φυσικωτέρας καὶ τὰς ἀμαθεστέρας φύσεις, ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι γίγνεσθαι βούλωνται, ἀσκεῖσθαι καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

Γαρὼν δέ τις Ἀπολλόδωρος, ὑπερφυὴς μὲν οὖν ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ἁπλοῦς δ' ἦθος, εἶπεν· ἀλλά τοι ἔγωγε ὦ Σώκρατες, χαλεπῶς φέρω, ὅτι ὁρῶ σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα. τί δ' ἔφη, καταψήσασα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἶπεν· σὺ δ' ὦ φίλτατε Ἀπολλόδωρε, μᾶλλον ἂν ἐβούλου με ὁρᾶν δικαίως ἀποθνήσκοντα; καὶ ἅμα ὑπεμειδίασεν.

λέγεται δὲ ἡ Ἄνυτον παριόντα ἰδὼν, εἰπεῖν· Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ὅδε γε κωφὸς, ὡς μέγα τι καὶ καλὸν ἀπεργασμένος, εἰ ἀπέκτονέ με * ὄντως, ἡγ τῶν μείζων αὐτὸν ὑπὸ τῆς πόλεως ὁρῶν ἀξιούμενον, † οὐκέτι χρῆναί τὴν γε εἰς βύρσας παιδεύειν. ὦ μαθητὰ σοῦ, ἔφη, ὡς οὐκ ἔοικεν εἰδέναι, ὅτι ὁπότερος ἡμῶν ἡγ συμφορώτερος ἡγ καλλίων εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον διαπέπλασται. χείρων δὲ ὅστις ὁ νικῶν.

Οὕτω γὰρ ἔχει ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι τῇ ἀληθείᾳ· ὃ αὖ τις ἑαυτὸν τάξῃ, ἢ ὑπὸ ἀρχόντων ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο τι μηδέν, πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. ἐγὼ οὖν δεινὰ ἂν εἶεν εἰργασμένος ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἴ ὅτε μὲν με οἱ ἄρχοντες ἔταττον, οὓς ὑμεῖς εἵλεσθε ἄρχειν μου, καὶ ἐν Ποτιδαίᾳ, καὶ ἐν Ἀμφιπόλει, καὶ ἐν Δηλίῳ, τότε μὲν ὥσπερ καὶ ἄλλος τις, καὶ κινδυνεύων ἀπέθανον· τοῦ δὲ Θεοῦ τάττοντος, ὡς ἐγὼ ᾠήθην τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά με δεῖν ζῆν, καὶ ἐξετάζοντα ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα ὑπ' φοβηθεὶς ἢ θάνατον, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν πρᾶγμα, λείπομαι τὴν τάξιν. δεινὸν μέντ' ἂν εἴη, καὶ ὡς ἀληθῶς τότ' ἄν με δικαίως εἰσάγοι τις εἰς δικαστήριον, ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι, ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ, καὶ δεδιὼς θάνατον, καὶ οἰόμενος σοφὸς εἶναι, οὐκ ὤν. τὸ γὰρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι, μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν, ἃ οὐκ οἶδεν.

Οὔτε γὰρ οἶδε δίκη, ὅτ' ἐστὶ πολέμῳ, οὔτε ἐμοὶ, οὔτε ἄλλων σοφῶν δεῖ τοῦτο μηχανᾶσθαι, ὅπως ἀποφεύξεται πᾶν ποιῶν θάνατον. καὶ γὰρ ἐν ταῖς μάχαις πολλάκις δῆλον γίγνεται, ὅτι τό γε ἀποθανεῖν ῥᾴον ἄν τις ἐκφύγοι, τὰ θ' ὅπλα ἀφεὶς, καὶ ἐφ' ἱκετείαν δραπὼν τῶν διωκόντων. καὶ ἄλλαι πολλαὶ μηχαναί εἰσιν ἐν ἑκάστοις τοῖς κινδύνοις, ὥστε διαφεύγειν θάνατον, ἐάν τις τολμᾷ πᾶν ποιεῖν, καὶ λέγειν. ἀλλὰ μὴ οὐ τοῦτ' ἦν χαλεπὸν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θάνατον ἐκφυγεῖν· ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον, πονηρίαν. θᾶττον γὰρ θανάτου θεῖ.

Ἐγὼ δὲ ὑδαμοῦ ὑδὲ νῦν οὐδαμοῦ ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι· τοὺς μὲν τοι ἰσχυροὺς, δυνατούς. ὃ γὰρ ἑαυτῷ εἶναι δυνάμιν τε καὶ ἰσχὺν· ἄλλο δὲ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίγνεσθαι τὴν δυναμιν, καὶ ἀπὸ μανίας γε, καὶ ἀπὸ θυμοῦ ἰσχὺν δὲ ἀπὸ φύσεως, καὶ εὐεξίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα ὃ ἑαυτῷ εἶναι, θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν. ὥστε συμβαίνει, τοὺς μὲν ἀνδρείους, θαρραλέους εἶναι· μὴ μέντοι τοὺς γε θαρραλέους, ἀνδρείους πάντας. θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίγνεται ἀνθρώποις, καὶ ἀπὸ θυμοῦ τε, καὶ ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δυνα-

Item cùm Anytum prætereuntem videret, Socratem his verbis usum aiunt: Vir ille triumphat, quasi facinus magnum & præclarum egerit, me ita occiso: & quod filium non amplius coriariam docendum existimet, cùm tantis sibi deferantur à ciuibus homines. Sed quàm stultus & improbus est ille, dixit, quoniam ignorat uter nostrùm in omne æuum vilior & melior extiterit. Deterior verò est, qui in tali genere certaminis victor fuerit. * al. ὅτι αὐτὸν τῶν μειζόνων † al. κωφόν

At profectò ita res se habet, ô viri Athenienses: Quo quisque in loco vel seipsum constituit, arbitratus id optimum esse, vel à superiore iubetur consistere, in eo ut mihi videtur permanere oportet, periculumq; subire, neq; mortem, neque aliud quicquam magis quàm turpitudinem formidantem. Equidem o viri Athenienses grauiter aberrarem, si cùm illis paruerim præfectis, quos ipsi mihi præposuistis & in Potidæa, & in Amphipoli, & in Delio: tunc enim vbi illi me consistere iusserunt, ibi constiti, vt quisquam alter, mortisq; discrimen subiui: vbi Deus me posuit, permanereq; voluit, vt opinatus sum atq; existimaui, videlicet philosophantem me vivere, ac me ipsum aliosq; scrutari, ibi ob mortis alteriúsve rei metum, ordinem desererem. pergrave, inquam, id esset delictum, et tunc vere a me iustè quis in iudicium traheret, quasi Deos non putantem, videlicet, oraculo nõ parentem, atq; mortem timentem, putantemq; me sapientem esse, cùm sapiens minimè sim. Nam mortem timere, ô viri, nihil est aliud, quàm sapientem videri eum qui non sit sapiens. Quippe cùm id sit, scire videri qua nesciat. Plato in Apologia Socratis.

Neq; enim in iudicio, neq; in bello, vel mihi vel alteri, omnia quibus vitemus mortem, sunt facienda. Nam in præliis sæpe constat interitum vitari, si quis abiecta armis supplex ad insequentes se conuertat. Alia quoq; in singulis periculis machinamenta sunt, quibus interitũ quis effugiat, si quem non pudeat facere quælibet, atq; dicere. Sed considerate, ô viri Athenienses, haud sanè quidem difficile esse, mortem effugere: sed multo difficiliùs, prauitatem. Velocius enim illa currit, quàm mors. Ibidem.

Ego autem nusquam in præsentia potentes homines robustos esse confiteor. Robustos tamen potentes esse autumo. Non enim idem esse robur & potentiam arbitror. Nam & à scientia, et ab insania, & ab ira potest potentia prouenire. Robur autem à natura duntaxat, & debita corporum nutritione venit. Similiter et in illu nequaquam idem esse censendum fortitudinem et audaciam. Quapropter contingit, fortes quidẽ audentes esse. At verò non omnes audentes fortes sunt. Audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab insania datur, quemadmodum de potẽ- Quęre & alia quædam Platonica de Fortitudine infrà in Laude nostra. Eiusdem in Protagora.

sia diximus. Fortitudo autem à natura, debitaq́; educatione prouenit animorum.

Xenophont. 1. in Apologia Socratis.

Vnde mirandum mihi videtur, qua ratione dignus morte vobis sim visus. Nec tamen quòd intustè moriar, ob hoc minùs de me sentiendum est. non enim mihi, sed condemnantibus hoc turpe. Solatur, quòd Palamedes ille non absimiliter condemnatus est, qui etiam nunc maiores & pulchriores laudes reportat, quàm Vlysses, qui per iniuriam ipsum interfecit. Scio autem, mihi testimonium perhibebitis in praesenti & in praterito tempore, me nulli vnquam iniuriam intulisse, neq; deteriorem fecisse quenquam, sed multis profuisse, qui mecum disputauerunt: gratisq; docuisse, quicquid potuerim boni. Quæ cùm dixisset, maximè consentaneus verbis suis abibat, & oculis, & gestu, & gradu laetus. Vt autem animaduertit illos qui sequebantur lugere, Quid hoc est? inquit. nónne iamdudum sciebatis me, ex quo genitus eram, ab ipsa natura morti fuisse damnatum? Atqui bonis aduentantibus praeripi è vita, mihi nimirum meusq; beneuolis lugendum foret. Si verò malis impendentibus, diem obeo, arbitror tanquam pro fœlicitate quadam à vobis omnibus esse laetandum.

Incerti authoris.

Vir fortis est qui omni metu caret. Errat igitur, qui fortitudinem aut moderationem esse timoris.

Magnanimus est, qui omnia facilè fert: pusillanimis verò, qui ne parua quidem.

Menandri.

Viri est, animo generoso rerum euētus ferre.

Vide in sermone 51. de iustitia Platonica quadam ex Alcibiade primo, quorum initium est, Respondeigitur: & alia quadam in sermone 168. de laudibus audaciæ: & sermone 254. quòd fortiter sustinendi sint casus humani: & sermone 274. de mortis laude.

DE FORTITVDINE, ET ROBORE, Sermo XLIX. Ex Antonio & Maximo.

Prouer. 21.

NOn est homini sapientia, non est fortitudo, non est consilium aduersus dominum.

Ibidem.

Equus præparatur ad belli diem, sed à Domino est auxilium.

Sirach 13.

Cum fortioribus te ne communicato: quid communicabit olla cum lebete? ipsa collidetur, & conteretur.

Matth. 16.

Si quis vult me sequi, abneget semetipsum, tollatq́; crucem suam, & me sequatur.

Ephes. 6.

Induite totam armaturam Dei, vt possitis stare aduersus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinē et carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum seculi

μις. ἀνδρεία δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐ ἕξεως τῶν ψυχῶν γίνεται.

Ὥστε θαυμαστὸν ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ὅπου ποτε ἐφάνη ὑμῖν ὁ τῷ θανάτῳ ἔργον ἐμοὶ ἄξιον. ἀλλ' οὐδὲ μόνον τοῦτο ὅτι ἀδίκως ἀποθνήσκω, ἀφ' οὗτο μεῖον φρονητέον. οὐ γὰρ ἐμοί, ἀλλὰ τοῖς καταγνοῦσι τοῦτο αἰσχρὸν ὅστις οὖν ἐμυθεῖτο ἐπὶ με καὶ Παλαμήδης, ὁ παλαιὸς ἐμοὶ τελευτήσας· ἐπὶ γὰρ καὶ τοῦ πολὺ καλλίους ὕμνους παρέχεται Ὀδυσσεὺς τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν. οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ μαρτυρήσετε τοσοῦτο τοῦ θανάτου, καὶ τοσοῦτον παρελπλυθότος χρόνου, ὅτι οὐδέπω μοι οὐδένα πώποτε, οὐδὲ ποιητέον ἐποίησα. διεργάζεται δὲ τοὺς ἐμοὶ ξυμβαλεομένους, τοιαῦτα διδάσκων, ὅτι ἐδυνάμην ἀγαθόν. εἰπὼν δὲ ταῦτα μάλα ὁμολογουμένως δὴ τοῖς εἰρημένοις ἀπῆλθε, καὶ ὄμμασι καὶ χύμασι καὶ βαδίσματι φαιδρός. ὡς δὲ ἤσθετο ἄρα τοὺς παρεπομένους δακρύοντας, τί τοῦτο εἶπεν αὐτοὺς, ἢ ἄρτι δακρύετε; οὐ γὰρ πάλαι ᾔδει, ὅτε ὡς ἐνόμιζον, κατεψηφισμένος ὑπ' ἐμοῦ τοσοῦτο τῆς φύσεως ὁ θάνατος; ἀλλ' ἐμοί τοι, εἰ μὴ ἀγαθῶν ὑπαρξόντων τοσαῦτα ἐπόλλυμεν, δικαίως ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς βίοις λυπητέον· εἰ δὲ χαλεπῶν τοσούτων ἀπαλλαττόμεθα τῷ βίῳ, ἐγὼ μὲν οἶμαι ὡς δι' ὑμᾶς τοσαῦτα ἐμοῦ, πᾶσιν ὑμῖν διὰ παντὸς εὐθυμητέον εἶναι).

Ἀνδρεῖος αἰνῶ ὁ ἄφοβος. ἀμύρτακε δῶν ὁ λέγων, τὴν ἀνδρείαν ἐγκράτειαν φόβων.

Μεγαλόψυχός ἐστιν, ὁ πάντα ὑπερτῶς φέρων· μικρόψυχος δέ, ὁ μηδὲ τὰ μικρά.

Ἀνδρὸς τὰ τοσαῦτα γυναίως φέρειν.

Ζήτει σὺν τῷ περὶ δικαιοσύνης λόγῳ τινά. Πλατωνικά τινα ἐξ Ἀλκιβιάδου, τοῦ ἀρίστου ἡ ἀρχὴ, ἀποκρίνου δή· καὶ ἄλλα τινὰ σὺν τοῖς λόγοις, περὶ ἐπαίνου τολμης, ὅτι δεῖ γυναίως φέρειν τὰ τοσαῦτα, περὶ ἐπαίνου θανάτου.

ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ἰσχύος, Λόγος μθ'.

Οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ σοφία, οὐδὲ ἔστιν ἀνδρεία, οὐδὲ ἔστι βουλὴ κατέναντι κυρίου.

Ἵπποις ἑτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέμου, παρὰ δὲ κυρίου ἡ βοήθεια.

Ἰσχυροτέρῳ σου μὴ κοινώνει. τί κοινωνήσει χύτρα πρὸς λέβητα; αὕτη προσκρούσει, καὶ αὕτη συντριβήσεται.

Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι.

Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους

τούτου

τούτῳ, ὡς ἐς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρείας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Ἀμφὶ ἕτοι ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ὅπερ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ.

Οὗ ἔνεκεν ζῆν ἐθέλεις, καὶ ἀποθανεῖν μὴ κατόκνει.

Ἰσχὺς μὲν γὰρ φρονίσεως ὠφέλησεν· αὖθι δὲ τούτου, ἔλαφε τοὺς ἔχοντας.

Ὑπέγκειται τοίνυν, οὐκ ἀπαθῶς, οὐδὲ ἀναισθήτως. τίς γὰρ μισθὸς ἀναλγησίας, ἀλλ' ὅπου πόνος μὲν καὶ σπουδὴ ἀγηδόσι μυρίαις, πλείω ὑπέγκειται· ὥσπερ τις γενναῖος ἀγωνιστὴς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἀνδρείαν, οὐ μόνον ἐκ τοῦ τύπτειν τοὺς ἀντιπάλους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ φέρειν στερρῶς τὰς παρ' αὐτῶν πληγὰς ἐπιδεικνύμενος· καὶ ὥσπερ τις κυβερνήτης σοφὸς καὶ ἀτάραχος ὑπὸ τῆς ἄγαν περὶ τὸν πλοῦν ἐμπειρίας, ὀρθὸν καὶ ἀδάπτιστον καὶ πάντως χειμῶνος ὑπηλοτέρην τὴν ψυχὴν ἀφασώζων.

Θάρσος καὶ θράσος, καὶν τοῖς ὀνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται· ἀνδρείας τε (εἰ φαεινὸν, καὶ ἀνδρείαν. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητίοις θαῤῥεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίεσθαι, δειλίας· †τὸν δὲ πλεῖστον κίνδυνον, ὁμοῦ χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατέχεσθαι, θράσους, ὥσπερ τὸ ἐκποδὼν χωρεῖν ἀσφαλείας.

Οὔτε παραιτεῖσθαι δεῖ τοὺς ἀγῶνας, οὔτε ἐπὶ τούτους ὁρμητέον. οὕτω γὰρ καὶ ἡμῖν ἡ νίκη λαμπροτέρα ἔσται, καὶ ἡ ἧττα τοῦ διαβόλου καταγελαστοτέρα. ἐλκυσθέντας μὲν γὰρ γενναίως ἐστάναι, μὴ καλυμμένους δὲ ἡσυχάζειν καὶ τὸν καιρὸν αἰσχυνομένους, τοῦ ἀγαθοῦ· ἵνα καὶ τὸ ἀκενόδοξον καὶ τὸ γενναῖον ὁρμηδικῶμεθα.

Θεασάμενος τὰς τῶν Κορινθίων †πόρτας ἰσχυρῶς κεκλεισμένας, ἔφη· μὴ γυναῖκες οἰκοῦσιν ἐνταῦθα;

Ἰσχὺς νοῦν οὐκ ἔχουσα, ταφῷ τοὺς ἐμπίπτοντας παραδίδωσιν.

Οὗτος παραγκαλούμενος ὑπὸ τῶν φίλων νυκτὸς ὁπλίσασθαι τοῖς πολεμίοις, εἶπεν· οὐ βασιλικόν ἐστι κλέπτειν τὴν νίκην.

Θεασάμενος δέ τινα ὁμώνυμον αὐτῷ δειλὸν ὄντα, ἔφη· ἀσχήμονα εἶ, ἢ τὸ ὄνομα ἄλλαξον, ἢ τὸν τρόπον.

Παρακαλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν φίλων τεκνοποιῆσαι, ἔφη· μὴ ἀγωνιᾶτε, καταλείπω γὰρ ὑμῖν τέκνα, τὰς ἐκ τῶν ἀγώνων νίκας.

huius, aduersus spirituales astutias in cœlestib. Quapropter assumite vniuersam armaturam Dei, vt possitis resistere in die mala, et omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circuncinctis baltheo per veritatem, & indutis thoracem iustitiæ, & calciati pedibus, vt parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere: galeamq; salutaris accipite, & gladium spiritus qui est verbum Dei.

Cuius gratia vitam diligis, propter id obire mortem ne dubites. Diui Basilij.

Robur cum prudentia iunat, sine ea verò damno afficit possidentes. Isocratis.

Ferto igitur, non quidem sine vlla perturbatione, aut vllo sensu: quæ enim merces est indolentiæ? sed quamuis laboriosè, ac cum doloribus plurimis, ferto tamen: quemadmodu generosus certator, robur & fortitudinem spectandam præbet, non solùm cædendo aduersarios & colluctatores, sed etiam fortiter ferendo, quas ab illis acceperit plagas: item vt gubernator doctus, & longo nauigandi vsu tam imperterritus, rectum minimeq; aquis obruendum, atq; omni tempestate excelsiorem animum seruans.

Fiduciam & confidentiam (quæ etiam si multam nominum similitudinem habeant, inter se tamen plurimum disiuncta sunt significatu) & fortitudinem esse dicimus & timiditatem: nam in loco confidere, fortitudinis est, vt contrà diffidere & cedere, timiditatis. In magnis autem periculum se offerre, & irruere, nec se retrahere, temeritatis & audaciæ est: declinare & retrocedere, securitatis. Theologi. †for. ἔστω.

Neq; detrectandum est certamen, neq; ad id irruendum. Sic enim & nostra victoria futura est splendidior, & diaboli offensio contemptior risuq; dignior. Cùm attrahuntur enim magno & excelso animo resistere, non prouocatos autem quiescere & occasionem expectare, bonos decet: vt simul & generositatem, & inanis gloria nos non esse appetentes ostendamus. Chrysostomus.

Conspicatus Corinthiorum portas validè clausas: Num, inquit, habitant hic mulieres? Socrates. † πύλαι portæ.

Robur mente carens, in quoscunq; inciderit, eos sepulchro tradit. Menandri.

Hic cùm amici hortarentur, vt noctu hostes aggrederetur: Non est, inquit, regium victoriam furari. Alexander.

Cùm autem vidisset quendam idem cum ipso nomẽ habentem sed timidum: Adolescens, inquit, aut nomen aut mores mutato.

Idem, cùm eum amici vt liberis procreandis operam daret, hortarentur: Nihil est, inquit, cur soliciti sitis: relinquo enim vobis liberos certaminum victorias.

Idem cùm ei ad bellum gerendum proficiscenti diceret Aristoteles, expectandam esse perfectam ætatem, tum demùm bellandum: Vereor, inquit, ne dum perfectam ætatem expecto, audacem perdam iuuentutem.

Lacon cùm quidam ei vt probrum obiceret, quòd claudus cùm esset in militiam proficisceretur: Quid istud? (inquit) non est opus fugientibus, sed manentibus & certantibus.

Leonidæ. *Leonides Lacedæmonius cùm parua manu ad pugnam contra Persas proficisceretur, & diceret quidam eum cum nimis paucis proficisci: At, inquit, cum volentibus.*

Lacon ægroto corpore in aciem progrediebatur: cùm autem quidam eum, quorsum ita affecto corpore proficisceretur, interrogarent: respondit, Ad moriendum pro patria.

Musonij. *Honestè moriendi occasio arripienda est, cùm licet: ne paulo pòst tibi tempus moriendi, non autem honestè moriendi, accedat.*

Ex Dionis Chrijs. *Lacæna mulier, cùm eius filius accepto vulnere in prælio claudus factus esset, isq; suam calamitatem ægrè ferret: Noli, inquit, fili dolere: quotiescunq; enim gradum feceris, totiestuam virtutem recordaberis.*

Ex Nicolai Collectaneis. *Celtæ, Oceani accolæ, domus aut parietis ruinam fugere turpe ducunt. Aduentanti quoque refluentis maris æstui armati occurrunt, & eò vsque expectant donec aquis obruti demergantur, ne videlicet fuga mortis timorem in illis possit arguere.*

Coriscus. *Coriscus admodum senex cùm difficili quodam morbo liberatus esset: Apage, inquit, quàm molestè reuersus sum, tam aliquantum viæ progressus, quam ingredi omnino necesse est.*

Pyrrhus. *Cùm Pyrrhus in Lacedæmonios exercitum duceret, multáque minaretur, Cercyllidas, vnus de numero senatorum, in concione surgens: Si, inquit, Deus est is qui minatur, nihil metuendum, nihil enim iniuriæ facimus: sin homo, sciat se viris minitari.*

Ex Plutarchi Historija. *Darius Persarum rex, cum trecentis militum milibus ad Marathonem castra posuit: Athenienses mille aduersus illos miserunt, quorum duces erant Polyzelus, Callimachus, Cynægyrus, & Miltiades: confligentibus autem exercitibus vtrisque, Polyzelus visum admirabile ac supra hominem cum vidisset, cernendi sensum amisit, cæcusq; factus octo & quadraginta interfecit. Callimachus multis transfossus hastis etiam mortuus stabat. Cynægyron auem, qua Persas vehebat, retinenti manus abscissa est. Vnde à Pantelio hæc scripta esse dicuntur:*

O inanem laborem & infectum bellum!

Τῷ αὐτῷ ἀξιόντος ὅτι τὸν πόλεμον, Ἀ εἰσοτέλης ἔφη· ἀθέμιτον ὃ τέλεον τῆς ἡλικίας, ἢ τότε πολεμεῖ· ὁ δὲ, φοβοῦμαι, εἶπε, μὴ ἀθεμίτων ὃ τέλεον τῆς ἡλικίας, τὴν τῆς νεότητος τόλμαν ἀπολέσω.

Λάκων ὀκνιζόμενός τινα τῶν, ὅτι χωλὸς ὢν ἐξέσιν ὅτι τὸν πόλεμον, τί τοῦτο; (ἔφη) ὐ φευγόντων ὅτι χρεία, ἀλλὰ μενόντων καὶ ἀγωνιζομένων.

Λεωνίδης ὁ Λακεδαιμόνιος, ὀλίγους ἔχων στρατιώτας, εἰς τὴν τοῦ ἐς τοὺς Πέρσας μάχιμα ἐξεπορεύετο· εἰπόντος δέ τινος, ὅτι μετ' ὀλίγων πάνυ τελῶς ἐκπορεύεται, εἶπεν· ἀλλὰ μετὰ βουλομένων.

Λάκων ἀσθενοῦς σῶμα ἀφοκείμενος ὅτι τοῦ τάξιν τοῦ ἦγε, λεγόντων δέ τινων αὐτῷ· πῶ τοιοῦτος ὢν πορεύῃ; ἔφη· ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανῆν.

Ἅρπαζε ὃ καλῶς ἀποθνήσκειν ὅτε ἔξεσι, μὴ μετὰ μικρὸν ὃ μὴ ἀποθνήσκειν σοι παρῇ, ὃ δὲ καλῶς μηκέτι ἔξῃς.

Λάκαινα γυνὴ, τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἐν τῷ τάξει χωλωθέντος, καὶ διαφορουμένου ὅτι τούτῳ· μὴ λυποῦ τέκνον (εἶπε) καθ' ἕκαστον γὰρ βῆμα τῆς ἰδίας ἀρετῆς ὑπομνησθήσῃ.

Κελτοὶ οἱ τῷ ὠκεανῷ γειτνιῶντες, αἰσχρὸν ἡγοῦνται τεῖχον καταπίπτοντα ἢ οἰκίαν φεύγειν, πλημμυρίδος δὲ ἐκ τῆς ἔξω θαλάττης ἐπερχομένης, μετ' ὅπλων ἀπαντῶντες ὑπομένουσιν, ἕως καταπλύζωνται, ἵνα μὴ δοκῶσι φεύγοντες τὸν θάνατον φοβεῖσθαι.

Κορίσκος γὺ μάλα γέρων ὤν, ὡς ἀπό τινος χαλεπῆς ἀῤῥωστίας ἀνέῤῥωσεν· ἄπαγε (ἔφη) ὡς ἀηδῶς ἀνέστροφα, ἤδη γ' ὁδῷ πορευκὼς ὤν, ἢν δεῖ πάντως πορεύεσθαι.

Πύῤῥος ὁπλίσας τοὺς Λακεδαιμονίοις, καὶ πολλὰ ἀπειλοῦντος, Κερκυλλίδας εἷς τῶν γερόντων, αἰρεθεὶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἶπεν· εἰ μὲν Θεός ἐστιν ὁ ἀπειλῶν, μὴ φοβώμεθα, οὐδὲν γὰρ ἀδικοῦμεν· εἰ δ' ἄνθρωπος, γνώσεται αὐθράσιν ἀπειλῶν.

Δαρεῖος ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς μετὰ τριάκοντα μυριάδων ἐν Μαραθῶνι ἐστρατοπεδεύσατο. Ἀθηναῖοι δὲ χιλίους ἐπέμψαν ἐπ' αὐτοὺς, στρατηγοὺς αὐτοῖς δόντες, Πολύζηλον, Καλλίμαχον, Κυναίγειρον, καὶ Μιλτιάδην. συμβληθέντος δὲ τοῦ στρατεύματος, Πολύζηλος μὲν ὑπὸ θείας φαντασίας θαυμάσιος, τὴν ὄψιν ἀπέβαλεν, καὶ τυφλὸς ὢν ἀνῄρει πάντα ἐφ' ἃ ἐτράπετο. Καλλίμαχος δὲ πολλοῖς παρεμβεβλημένος δόρασι, καὶ νεκρὸς ἑστήκει. Κυναίγειρος δὲ † Περσικὰς ἁλισκομένου ναῦς κατέσχεν, ἐκβεβηκότος δὲ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὰς ὑπὸ πορευομένου τοῦ δεξιᾶς ἀφθῆναι λέγεται.

Ὦ κενὸν κάματον, καὶ ἀτρύκτους πολέμους!

Ἢ με-

Ἢ μετέρῳ βασιλῆϊ τί λέξομεν ἀντιάσαντες;
Ὦ βασιλεῦ, τί μ' ἔπεμπες ἐπ' ἀθανάτους πολεμιστάς;
Βάλλομεν, ὑπέπεσον· πρώσχομεν, ὑπεφόβηντο.
Μοῦνος ἀνὴρ σύλησεν ὅλον στρατόν. εἰν δὶ ἄρα μέσσῳ
Ἀσμενὸς † εἵηκε σιδηρείαισι ῥίζῃσι,
Οὐ † θέλει πίσυνον, πάχα δ' ἔρχεται ἔνδοθι νηῶν.
*Λέγε κυβερνῆτα, νέκυος ὡς φύγωμεν ἀπειλάς.

Ἀνδρειότερος εἶναί μοι δοκεῖ, ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἢ τῶν πολεμίων κρατῶν. καὶ γὰρ χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν νικῆσαι.

Ἀνδρεῖος οὐ μόνον ὁ κρατῶν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδονῶν κρείττων. ἀλλ' ὦ τῆς αἰσχρᾶς παλαιστρικῆς, ὅτι πολλοὶ πολλάκις πολεμίων κρατοῦντες καὶ θηρῶν τινῶν, γυναιξὶν ἐδουλώθησαν. δεῖ οὖν πάσῃ δυνάμει, τὰς γυναικείας ὄψεις ἐκφεύγειν.

Πολλοὺς μὲν ἡ φύσις ἀνδρείους ὑπέδειξε· πείρα δὲ καὶ γυμνασία ἀνδρικωτέρους κατέστησεν.

Ἀνδρείας οὐδὲν ὄφελος, μὴ παρούσης δικαιοσύνης. εἰ γὰρ δίκαιοι πάντες ἦσαν, οὐδὲν ἀνδρείας δεήσοιτο.

ΠΕΡΙ ΔΕΙΛΙΑΣ, Λόγος ν'.

Δόλοι δὲ καὶ σκοτειναὶ μηχαναὶ μαται
χρείας ἀνάνδρου φάρμακ' ἤρπασαν βροτῶν.

Βοᾷ τις; ὤ ἀκούετ'. ἢ μάτην ὑλακτῶ;
ἄπυστα γάρ τοι τῷ φοβουμένῳ φοβεῖ.

Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσι τὸ μάχῃ
ἀριθμόν, ἀλλ' ἄπεισι, κἂν παρῶσ' ὅμως.

Τί πλέον σὺ δείσασ' πόλεμον καὶ δι' ὀλιγότητα;
εἰ γὰρ γὰρ τ' ἀμφὶ γε κτεινόμεθα πάντες
πυσὶν ἐπ' Ἀργείων, σοὶ δ' ἂν δόξ' ἓς ἅπαν λέσθαι.
ἀνὴρ γάρ τοι κραδίην μεμεδήκως, οὐδὲ μαχήμων.

Τὰς θύμφης γὰρ καὶ ταθὰς, ὦ παῖ, φίλει
Ἄρης σιωπᾷ φιλεῖ. οἱ δὲ τῇ γλώσσῃ θρασεῖς,
φεύγοντες ἅπας, ἐκτὸς εἰσι τῶν κακῶν.
Ἄρης γὰρ οὐδὲν τῶν κακῶν λογίζεται.

Οὔ τοι νομίζω σοφὸν, ὃς αἰ μέλλων θανεῖν,
οἴκτῳ τὸ δεῖμα τἀλέθρου νικᾶν θέλει.

Ἀνὴρ δ' ὃς εἰ φὴς· αἰσχρὸς οὐκ ἄξιον,
δειλὸν κεκλῆσθαι, κἠνοσεῖν αἰσχρὰν νόσον.

Τί πολλὰ τοῦδ' πολλὰ δεῖ δεδοικότα;
Πολλὰ φέρει εἰπεῖν λόγος θνητοῖσι βροτοῖσι
πάσματα δ' γνώμης Κύρνε ταρασσομένης.

Κακὴ μὲν ὄψις· ἐν δὲ δειλαίᾳ φρενὶ
Οὐ τοῖς ἀθύμοις ἡ τύχη ξυλλαμβάνει.

Ὁ φόβος ὅταν τι σώματος μέλῃ πέρι,
λέγει κατασκὰς ἐπ' ἀγῶνι ἑκάστοτε,
τό τε στόμ' εἰς ἔκπληξιν αἰθέρων ἄγει,

Regi nostro quid dicemus ad illum reuersi?
Cur me rex ad immortales bellatores misisti?
Prosternimus, non cadunt: vulneramus, non metunt.
Vnus vir totũ spoliauit exercitum: et in medio
Anhelus consistit ferreis in radicibus,
Neq; vult cadere, & forsitã etiam naues ingredietur. † *lego ἴσταται.* † ἐδὲ θέλει πεσεῖν.
Fuge gubernator, cadaueris minas effugiamus. *for. φεῦγε, θελῶν. Aristotelis.

Fortior mihi videtur ille qui cupiditates, quàm qui hostes vicit. Etenim seipsum vincere difficillimum est.

Fortis est non solùm qui superat hostes, sed etiam qui voluptatibus superior fuerit. Sed ô miseriam humanam: multi enim cùm sæpe hostes & alios homines vicerint, mulieribus seruierunt. Quare modis omnibus muliebres vultus refugere oportet.

Multos quidẽ natura fortes genuit: experientia autem & exercitatio fortiores effecerunt.

Nullus est fortitudinis vsus absente iustitia: si Agesilai. *verò omnes iusti essent, fortitudine nihil egerẽt.*

DE TIMIDITATE, SERMO L. Ex Io. Stobæo.

Dolos autem & obscuras fraudes
Ad vsum minimè virilem remedia mortales repererunt. Euripidis in Belleroph.

Clamat nẽ hic aliquis? heus heus, audite.
sed temerè forsan gannio. Sophoclis in Acrisio.

Homini enim timido nihil non obstrepit.

Viri enim timidi nullum habent in pugna
Numerum, sed præsentes absunt. Euripidis in Meleagro.

Quid est quòd bellum metuis & pugnam?
Nam quãuis cæteri omnes interfecti fuerimus,
Ad classem, tibi tamẽ nihil est de morte periculi.
Non enim tibi fortis est, neq; bellicosus animus. Homer. Iliad. 12.

Generosos & fortes, ô fili, solet
Occidere Mars. Qui verò lingua sunt audaces,
Cladem fugientes securi sunt à malis.
Mars nanq; timidos pro nihilo reputat. Sophoclis in Phrygibus.

Haud sanè sapientem illum esse iudico, qui moriturus,
Misericordia metum mortis superare vult. Euripidis in Iphigenia a Tauris.

Tu quidem te virum esse dicis: sed indignum est viro
Timidum vocari: & morbo laborare turpi. Eiusdem in Phryxo.

Quorsum attinet hominem multum timentem seruare multa? Menãdri in Adelphis.

Multa proferre solet oratio mortalibus hominibus
Errata, ô Cyrne, cùm animus perturbatus est. Theognidis.

Est trepidus vultus, & latent intus præcordia timida.
Timidos fortuna non iuuat. Philemonis in Enchiridio.

Timiditas, vbi quid periculi est de vita,
Locum habens dicendi contrariam causam,
Et os ipsum coram hominibus obstupefactum reddit: Sophoclis, Euripidis.

Et animum, ea quæ libet, dicere non permittit. Nam qui secus fecerit, periclitatur: hic verò manet illæsus.

Atq; hoc periculi subterfugere me oportet: Præmium enim vitam meam proponi video.

Eiusdem in Archelao. *Vita mollis, & mala timiditas, (rint.*

Antisthenis. *Neq; domum neq; ciuitatem rectè gubernauerit.*

Quisqs alios metuit, seruus est, licet nesciat.

Diogenis. *Omnia sanè mala plus terrere solent eos qui ipsa futura expectant, quàm vbi iam acciderint molestare. Metus enim tam improbus est, vt multi rem quã metuunt, ipsimet anticipent. Vt qui in naui tẽpestate periclitãtur, nõ expecta submersione nauis, manũ sibi priùs inferunt.*

Hyperidis. *Rhetor Hyperides timorem esse vinculum orationis aiebat.*

Thucyd. li. 2. in concione Phormionis. *Vbi clades accepta est, ibi non possunt virorum animi ad eadem pericula subeunda similiter, vt priùs erant, affecti permanere.*

Antiphontis. *Morbus timidis hominũ est loco festi. Aegrotantes enim ad agendũ prodire non coguntur.*

Hieroclis ex libro de iustitia. *Agè videamus, an vt homines timidi iusti sint, fieri possit. Nam qui animo ipsis contrario sunt, hoc est, audaces, iniustos esse deprehendimus, eo quòd plurima per vim faciant. Est autẽ timiditas corruptio legitimi iudicij de reb. metuẽdis aut nõ metuẽdis: Aut ignorãtia terribilium, nõ terribilium, et neutrorũ. Quomodo igitur qui corruptis et illegitimis opinionib. in vita detinentur, iusti esse possent? Non enim quasuis res rectè æstimabunt, non permittente ipsos animi timore quamlibet quæstionem aggredi.*

Demetrij. *Fingamus exempli causa, belligeranti & in acie stanti hinc fortitudinem, illinc timiditatem assistere: quantum putas diuersas orationes habebunt? Nónne fortitudo quidem permanere iubebit, et ordinem suum conseruare? Sed ingruunt tela: Sustinẽdum est. At vulnerabor: Tolerato. Sed moriar: Morere potiùs, quàm relinquas aciem. Hæc oratio dura videtur, & immitis. Contrà verò timiditatis humana, per lenem, atq; mollis. Nimirum enim recedere iubet trepidantem. Sed scutum ægrè fero: Abijcias. Molestat me thorax: Ergo resolue. Cui non hæc verba benigniora viderentur, quàm illius? Similiter in alijs rebus vsuenit. Ne capias, inquit continentia, vnde non decet. Ne comedas. Ne bibas. Sustine, tolera: denique moriare potiùs, quàm quicquam indecori committas. Luxuria verò sic suadet: Ede, cùm libet, quodcunque tibi suauissimum fuerit. Placet ne vicini tui vxor? Miscere cum ipsa. Pecunijs eges? Accipe mutuo. Mutuatus non potes restituere? Nihil reddito. Non credent tibi amplius ad mutuo dandum? Rapito. Viden' vt hic etiam magnum sit vtrinque discrimen? Sed quis nescis huiusmodi quidem munus perniciosum*

* τρυπήσομαι.

* γίνεται τοῖς προσδεξαμένοις.

τὸν νῶν τ' ἀπείρητ' μὴ λέγειν ἃ βούλεται,
τῷ μὴ γὰρ ἔνι κίνδυνος· ὁ δ' ἀθῶος μένει.
ὅμως δ' ἀγῶνα τόνδε δεῖ μ' ὑπεκδραμεῖν.
ψυχὴν γὰρ ἆθλα πρεσβύτην ἐμὴν ὁρῶ.

Ὁ δ' ἡδὺς αἰών, ἢ κακὴ τ' αἰσχρὰ φρενί,
ὅτ' οἶκον, ὅτε πόλιν ὀρθώσειεν ἄν.

Ὅστις γ' ἕτερος δίδαξε, δοῦλος ὢν, λέληθεν ἑαυτόν.

Πάντα μὲν οὖν τὰ δεινὰ πέφυκε μᾶλλον ἐκπλήττειν τοὺς προσδεχομένους, ἢ λυπεῖν τοὺς παρόντας. ὁ γὰρ φόβος ὅταν χαλεπὸς ᾖ, ὥστε πολλοὶ ἤδη προέλαβον τὸ ἔργον. οἱ μὲν ἐν πλοίῳ ζώμενοι, ὑπομείναντες καταδυόμενα τὰ πλοῖα, μόλις τότε αὐτοὶ ἀπορριφέντες.

Τιμοθέου ὁ ῥήτωρ ἔφησε, τὴν ἀγωνίαν τοῦ λέγειν πόλεμον εἶναι.

Ἡ ἀπιθανίαν δὲ ἀνδρῶν οὐκ ἐθέλουσιν αἱ γνῶμαι προσέχειν τοῖς αὐτοῖς κινδύνοις ὁμοίως εἶναι.

Νόσος δουλοῖσιν ἑορτή· ὑγιὲς γὰρ οὐκ ἐπορθοῦνται ὅπου προσέξουσιν.

Ἰσοκράτης γὰρ, εἰ τοὺς δούλους οἷόν τε δικαίους εἶναι. τοῖς γὰρ ἐναντίως ἔχουσι τούτοις, τοῖς θρασέσι, ἀδίκοις οὖσι δυσκόλως, ἀφαιροῦμεν τὰ πολλὰ πονηρὰ δουλεύειν ἐστίν, ἀφαιροῦσι δόξης ἐνόμισε, δεινῶν τε πρᾶγμα· ἢ ἄγνοια δεινῶν τε καὶ ὑ δεινῶν, καὶ ἀμφοτέρων. πῶς ἂν οὖν οἱ δόξαις διεφθαρμέναις καὶ παρανόμοις συζῶντες, εἶεν ἂν ἐλεύθεροι δίκαιοι; ὑ γὰρ δὴ εἰκάζοιεν ἂν πρὸς ὅτου δήποτε καλῶς, μὴ συζῶντες αὐτοῖς ὑ πρὸς τὴν ψυχὴν δίκης, εἰς ἣν πίπτουσιν ζήτησιν προκύπτειν.

Αὐτίκα γὰρ εἰ τῷ πολεμοῦντι καὶ παρατεταγμένῳ παραιτεῖσθαι ἢ τε αἰδὼς καὶ ἡ δουλία, πόσοι ἂν οἴεσθε ἀφαιρεῖσθαι εἰπεῖν λόγους; ἆρ' ὐχ ἡ μὲν ἀνδρεία μᾶλλον κελεύσει, καὶ τὴν τάξιν ἀφαιρεῖσθαι; ἀλλὰ βάλλουσι· ὑπόμενε. ἀλλὰ * τρωθήσῃ· καρτέρει. ἀλλ' ἀποθανοῦμαι· ἀπόθανε μᾶλλον, ἢ λίπῃς τὴν τάξιν. ἀπηνὴς σοὶ ὁ λόγος καὶ σκληρός· ἀλλ' ὁ τῆς δουλίας ἢ Δία φιλεῖ θεσπος καὶ μαλακός. ἐπαγάλλει γὰρ δῆπα κελεύει τὸν φοβούμενον. ἀλλ' ἡ ἀσπὶς ἐνοχλεῖ· ῥῖψον. σκέλη καὶ ὁ θώραξ· παραλυσον. πρωτί δήπου προσέτεσα τούτ' ἐκείνων. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. μὴ λάβῃς, φησὶν ἡ ἐγκράτεια, ὅθεν ὑ δεῖ. μὴ φάγῃς, μὴ πίῃς, ἀπέχου, καρτέρει. ὃ τελευταῖον ἀπόθανε προτέρει, ἢ προέλῃς ὅσῳ ὑ δεῖ. ἡ δὲ ἀκρασία πείθει, ὅτε βούλει, φάγε, ὅ, τι ἂν ἥδιστα φάγοιο. ἡ τῆ γείτονος ἀρέσκει σοι γυνή; πάραγε. χρημάτων ἄπορεῖς; δάνεισαι. δανεισάμενος ἀδυναμεῖς; μὴ ἀποδῷς. ὑ πιστεύουσιν ἔτι δανείζειν; ἅρπασον. πολύ γε καὶ τοῦτο τὸ μεταξύ. ἀλλὰ τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἡ μὲν τοιαύτη χάρις ὀλέθριος * τῷ προσδεξα-

πρὸς δὲ ἀνδρείαν, ἢ δ' ὃς τὴν ἐναντίαν αὐτῇ ἕξιν;

Οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες, ἀποθνήσκειν μελετῶσι καὶ τοῦτο ἥκιστα αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερόν.

Δειλία δέ ἐστι κακία ὑπομενετικὴ, καθ' ὃ ἐκπλήττονται ὑπὸ φόβων,* τῶν περὶ θάνατον.

Δειλίας δέ ἐστι, τὸ ἐκ τῶν τυχόντων φόβων ἡττᾶσθαι (τῶν περὶ θάνατον), καὶ μάλιστα τῶν περὶ θάνατον καὶ τὰς σωματικὰς πηρώσεις· καὶ ὁ ἀνδρεῖος χρηστὸν (τὸν περὶ) ὀπωσοῦν σωθῆναι, ἢ τελευτῆσαι καλῶς. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ δειλίᾳ μαλακία, ἀπαιδρία, φιλοψυχία, καὶ ἀποτία. ὑπεῖσι δέ τις καὶ ἀλαζονεία, καὶ ὁ ἀφιλόπονος τοῦ ἤθους.

Οὐκοῦν ἱκανόν σοι τεκμήριον, ἔφη, τοῦτο ἀνδρὸς, ὃν αὖ ἴδῃς ἀγωνιῶντα μέλλοντα ἀποθανεῖσθαι, ὅτι οὐκ ἄρ' ἐστὶ φιλόσοφος, ἀλλά τις φιλοσώματος. αὐτὸς δέ πως ἔστι τυγχάνει ὢν καὶ φιλοχρήματος, καὶ φιλότιμος, ἢ τοῦτο ἢ ἀμφότερα. πάνυ ἔγωγ', ἔφη, ὅπως ὡς λέγεις. ἆρ' οὖν, ἔφη, ὦ Σιμμία, καὶ τὴν ὀνομαζομένην ἀνδρείαν τοῖς οὕτω διακειμένοις μάλιστα προσήκει; πάντως δήπου, ἔφη. ἰσχνῶν καὶ ἡ σωφροσύνη, λεγομένη καὶ οἱ πολλοὶ ὀνομάζουσι σωφροσύνην, ὃ περὶ τὰς ἐπιθυμίας μὴ †ἐμπροσθεῖσθαι, ἀλλ' ὀλιγώρους ἔχειν καὶ κοσμίους, ἆρ' οὐ τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς μάλιστα τῶν σώματος ὀλιγωροῦσί τε καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ ζῶσιν; ἀνάγκη, ἔφη. εἰ γὰρ ἐθέλοις, ἢ δ' ὅς, ἐννοῆσαι τὴν γε τῶν ἄλλων ἀνδρείαν τε καὶ σωφροσύνην, δόξει σοι (τὸ περὶ) ἄτοπος. πῶς δή, ὦ Σώκρατες; οἶσθα, ἢ δ' ὅς, ὅτι τὸν θάνατον ἡγοῦνται πάντες οἱ ἄλλοι τῶν μεγάλων κακῶν (τὸν περὶ); καὶ μάλ', ἔφη. ἰσχνῶν φόβῳ μείζονων κακῶν ὑπομένουσιν αὐτῶν οἱ ἀνδρεῖοι τὸν θάνατον, ὅταν ὑπομένωσιν; ἔστι ταῦτα. τῷ δειλίᾳ ἄρα καὶ δέει ἀνδρεῖοι εἰσι πάντες, πλὴν οἱ φιλόσοφοι. καίτοι ἄλογόν γε δέει τινὰ καὶ δειλίᾳ ἀνδρεῖον (τὸν περὶ); πάνυ μὲν οὖν. τί δὲ, οἱ κόσμιοι αὖ τῷ ταὐτὸ τοῦτο πεπόνθασιν, ἀκολασίᾳ τινὶ σωφρονεῖν εἶναι; καίτοι φαμέν γε ἀδύνατον (τὸ περὶ), ἀλλ' ὅμως αὖ τοῖς συμβαίνει τοῦτο ὅμοιον ὃ πάθος, ὃ περὶ ταύτην τὴν δύνῃ σωφροσύνην. φοβοῦμενοι γὰρ ἑτέρων ἡδονῶν στερηθῆναι, καὶ ἐπιθυμοῦντες ἐκείνων, ἄλλων ἀπέχονται, ὑπ' ἄλλων κρατούμενοι. καίτοι καλοῦσί γε ἀκολασίαν, ὃ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἄρχεσθαι· ἀλλ' ὅμως συμβαίνει αὖ τοῖς κρατουμένοις ὑπ' ἡδονῶν, κρατεῖν ἄλλων ἡδονῶν. τοῦτο δ' ὅμοιόν ἐστιν, ὃ νῦν δὴ ἐλέγετο, ὃ ἔστιν ποτὲ δι' ἀκολασίαν αὐτὸς σωφρονεῖσθαι. ἔοικε γάρ, ὦ μακάριε Σιμμία. μὴ γὰρ ὀρθὴ οὕτη ἡ ὁδὸς πρὸς ἀρετὴν, ἡδοναὶς πρὸς ἡδοναὶς, καὶ λύπας πρὸς λύπας, καὶ φόβον πρὸς φόβον καταλλάττεσθαι, μείζω πρὸς ἐλάττω ὥσπερ νομίσματα· ἀλλ' ἡ ἐκεῖνο μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ὃ δεῖ ταῦτα πάντα

suscipientibus esse, contrarium verò salutare?

Qui rectè philosophãtur, mori meditantur: et mors ipsis inter homines minimè terribilis est. Platonis in Phædone.

Ignauia vel timiditas, vitium est animosæ partis, quo consternantur periculis, præsertim mortis. Aristotelis in libello de virtutibus.

Ignauiæ autem est, quòd metu facilè percelli, & mortis maximè, & noxarũ corporis: & arbitrari præstabilius esse quomodocũq; seruari, quàm pulchrè mortem obire. Comitatur autem ignauiam mollities, effœminatio, torpor, vitæ studium. Subest etiam quædam timiditas, & contentionis detrectatio. *al. addunt καὶ μάλιστα.

Sufficiens ergo cõiectura erit, inquit, si quem videris molestè mortem ferre, eum non esse philosophum, sed corporis amatorem, & pecuniarum honorumq; cupidum, ac talem, vt alterum horum affectet, aut vtrunq;. Omnino ita est, vt ais, inquit Simmias. Proinde qua, ô Simmia, fortitudo nominatur, an non viris eiusmodi maximè conuenit? Maximè. Nónne & temperantia, cuius plerique aiunt officium esse, nequaquam prosternere se libidinibus, sed parui pendere illas, modestiámque seruare, his duntaxat conuenit, qui corpus despiciunt maximè, atque in philosophia viuunt? Necesse est. Si enim considerare velis fortitudinem, temperantiamq; aliorum, tibi perabsurda videbitur. Qua nam ô Socrates ratione? Scis vtique cæteros omnes mortem vnum ex maximis malis existimare. Et maximè quidem. Nónne igitur maiorum metu malorum, quicunque inter eos fortes sunt, sustinent mortem, quando sustinent? Hoc pacto. Metuendo igitur, atque metu fortes ita sunt omnes, præter philosophos: etsi absurdum est metu, vel timiditate aliquem esse fortem. Nimium certè, inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nónne simili quodam pacto affecti sunt, intemperantia videlicet quadam temperati? quanquam impossibile id esse dicimus: verumtamen illis euenit affectio quædam huic simili, in ista hac eorum fatua temperantia. Timentes enim, ne aliis careant voluptatibus, easq; appetentes, à cæteris abstinent, ab aliis superati: etsi vocant intẽperantiã à voluptatib. superari, verumtamen accidit eis, vt superati à voluptatibus, alias superent voluptates. Iam verò id illis simile est, quod modo dicebatur, scilicet quodãmodo per intemperantiam fieri temperatos. Simile quidẽ, inquit Simmias. Animaduertendum est, ô beate Simmia, inquit, ne hæc haudquaquam recta sit ad virtutem via, voluptates videlicet voluptatibus, dolores doloribus, et metum metu, et maius minori tanquam nummos commutare: sed ille duntaxat rectus sit nummus, cuius gratia hæc omnia oporteat † ἐμπροσθεῖσθαι.

commutari, atque venundari, scilicet sapientia prudentiáve, pro qua, & cum qua omnia empta ac vendita reuera sint, & fortitudo, & temperantia, & iustitia, ac summatim vera virtus cum sapientia, siue prudentia, & accedentibus & recedentibus voluptatibus, & timoribus, cæteriſq; generis eiusdem. Sin autem à sapientia segregata inuicem commutantur, adumbratio quædam sit eiusmodi virtus, ac reuera seruilis, nihil sani veriq; possidens: virtutis autem veritas in horum omnium purificatione reuera consistat: & temperantia, & iustitia, & fortitudo, & sapientia ipsa sit purificatio quædam. Quamobrem hi, qui mysteria nobis constituerunt, minimè contemnendi videntur: sed reuera iamdudum occultè nos admonere, quicunq; non expiatus neq; initiatus migrabit ad inferos, cum iacere in luto: quicunque verò purgatus atq; initiatus illuc accesserit, cum Dijs habitare. Sunt enim, quemadmodum dicunt, thyrſigeri quidem multi, Bacchi verò pauci. Hi verò, vt equidem opinor, non alij sunt, quàm qui rectè philoſophati sunt.

DE IVSTITIA, SERMO LI.
Ex Io. Stobæo.

IN HOMINEM IVSTVM, Senarij.

Viri iusti fructus non perit.
Irectam viam, si iustus es.
Vitæ iustæ bonus sit exitus.
Iustus esto, vt iusta etiam consequaris.
Iustus esse malis quàm benignus.
Iusta faciens, Deum auxiliatorem consequêris.
Iudicare velis iusti respectu, non vtilis.
Benedicentibus nihil habeo quod contradicam.
Mores iusti, possessio preciosissima sunt.

Autoris incerti.
Oculus iustitiæ omnia quæ fiunt inspicit.

Euripidis.
Iustitia non est in oculis mortalium.

Sophoclis in Halæsi.
Iusto resistere non est facile.

Euripidis.
Possidetores tuas iurè sine reprehensione,
Et in humili sorte maneto, semper cum iustitia coniuncta.

Eiusdem in Hecuba.
Boni viri officium est iustitiæ inseruire,

Euripidis al. Sophoclis in Aiace.
Et malos vbig. semper afficere malis.
Ne te violentus animus vllo modo cogat
Odisse quempiam tantopere, vt iustitiam conculces.

Euripidis in Theseo.
Potiores sunt diuitijs, & luxuria affluente auro,
Bonorum virorum & iustorum conuersationes.

Menandri.
Si iustus fueris, mores habebis tanquam leges.

*ἀνευθ.
De probo viro mali nihil cogites.
Iusti mores iniuriam facere nesciunt.

καταλάβεσθαι, Φερσηποις, καὶ τότε μὲν πρώτα καὶ μετὰ τότε ὠνούμενά τε καὶ πιπρασκόμενα ὧν ἔστι ἡ, καὶ ἀνδρεία, καὶ σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ ξυλλήβδην ἀληθὴς ἀρετὴ μετὰ Φερσηποις, καὶ προσγινομένων καὶ ἀπογινομένων καὶ ἡδονῶν καὶ Φόβων, καὶ τῶν ἀνάλων πρώτων τῶν τοιούτων. χωριζόμενα δὲ Φερσηποις, καὶ ἀλλατόμενα αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων, μὴ σκιαγραφία τις ἡ τοιαύτη ἀρετὴ, καὶ τῷ ὄντι ἀνδραποδώδης τε, καὶ οὐδὲν ὑγιὲς, οὐδ' ἀληθὲς ἔχη· τὸ δ' ἀληθὲς τῷ ὄντι ἡ καθαρσις τῶν τοιούτων πρώτων, καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἀνδρεία, καὶ ἔτι αὐτὴ ἡ Φερσηποις, μυήσεως τις ἡ· ὡς κινδυνεύουσι καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἡμῖν θέντοι καταστήσαντες, οὐ Φαῦλοι εἶναι, ἀλλὰ ὄντως πάλαι αἰνίττεσθαι, ὅτι ὃς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς Ἅιδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ κεκαθαρμένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος, μετὰ Θεῶν οἰκήσεται. εἰσὶ γὰρ δή, ὡς Φασιν οἱ περὶ τὰς τελετὰς, ναρθηκοφόροι μὲν πολλοὶ, Βάκχοι δέ τε παῦροι· οὗτοι δ' εἰσὶν ἐμοὶ δόξαι οὐκ ἄλλοι, ἢ οἱ ὀρθῶς φιλοσοφήσαντες.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, Λόγος να'.

ΕΙΣ ΔΙΚΑΙΟΝ, ΓΝΩΜΑΙ μονόστιχοι.

Ἀνδρὸς δικαίου καρπὸς οὐκ ἀπόλλυται.
Βάδιζε τὴν εὐθεῖαν, ἐὰν δίκαιος ᾖς.
Βίου δικαίου γίγνεται τέλος καλόν.
δίκαιος ἴσθι, ἵνα καὶ δικαίων δὴ τύχῃς.
δίκαιος εἶναι μᾶλλον ἢ χρηστὸς θέλε.
δίκαια δράσας, συμμάχου τύχῃ Θεοῦ.
κρίνε δίκαιον, μὴ τὸ συμφέρον, φίλε.
πρὸς δυσλέκτους οὐδὲν αὐτεπεῖν ἔχω.
Τρόπος δίκαιος κτῆμα τιμιώτατον.
Ὄμμα δίκης καθορᾷ πάντα τὰ γιγνόμενα.
Δίκη γὰρ οὐκ ἔνεστ' ἐν ὀφθαλμοῖς βροτῶν.
Τοῖς γὰρ δικαίοις αὐτίχ' ἥδ' ὑράδδεται.
Κέκτησο δ' ὀρθῶς ἄνευ ψόγου,
καὶ μικρὰ σώζου τῇ δίκῃ ξυνῳδὸς ἀεί.
Ἐσθλὸν γὰρ ἀνδρὸς τὴν δίκην θ' ὑπερτεῖν,
καὶ τοὺς κακοὺς δρᾶν πάντα χὠ κακῶς ἀεί.
Μήθ' ἡ βία σε μηδαμῶς νικησάτω,
πονηρὸν δὲ μισῶ, ὥστε τὴν δίκην κτᾶσθαι.
Κρεῖσσον δὲ πλούτου, καὶ πολυχρύσου χλιδῆς,
ἀνδρῶν δικαίων καὶ ἀγαθῶν παρουσία.
Δίκαιος αὖ ἦς, τῷ ξύμπαντι χρήσιμος νόμῳ.
χρηστοῦ πρὸς ἀνδρὸς μηδὲν * ἐπιστρέφου κακόν.
δίκαιος ἀδικεῖν οὐκ ἐπίσταται ξύμπας.

Ὠ θνητοῖσι δικαιοπάτη, πολύολβε, ποθεινή,
ἐξ ἰσότητος ἀεὶ θνητοῖς χαίρουσα δικαίοις,
πρώτιμε, ὀλβιόμοιρε, δικαιοσύνη μεγαλαυχὴς,
ἣ καθαρᾶς γνώμης αἰεὶ τὰ δίοντα βεβούλῃς,
ἄθραυστος σὸ σωφρόνως. ἀεὶ θραύεις γὰρ ἅπαντας
ὅσοι μὴ σὸν ἦλθον ἐς τὸ ζυγὸν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ
πλάστιγξι βεβαρᾶσι παρεγκλίναντες ἁπλήστως.
ἀσφαλείᾳ, φίλη πρώτων, φιλόκομε, ἐφετεινὴ,
εἰρήνη χαίρουσα, βίον ζηλοῦσα βέβαιον.
αἰεὶ γὰρ τὸ πλέον σιγᾷς, ἰσότητι δὲ χαίρεις.
σὺ σοὶ γὰρ σοφίης † ἀρετῆς τέλος ὅλον ἱκάνει.
κλῦθι θεὰ, κακίαις θνητῶν θραύουσα δικαίως,
ὡς αἰὲν ἰσορροπίαισιν ἀεὶ βίος ἐσθλὸς ὁδεύοι
θνητῶν αὐθεφίτων, οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν,
καὶ ζώων πρώτων, ὁπόσ' ἐν κόλποισι τιθηνῇ
γαῖα θεὰ μήτηρ, καὶ πόντιος εἰνάλιος Ζεύς.

Ὄμμα δίκης μέλπω παλιδερκέος, ἀγλαομόρφου,
ἣ καὶ Ζηνὸς ἄνακτος ὕπατ' ἀθανάτων ἱερὸν ἵζει
θρόνον καθορῶσα βίον θνητῶν πολυφύλων,
τοῖς ἀδίκοις τιμωρὸς ὑπερβείθουσα δικαία,
ἴσης ἰσότητος ἀληθείας σεμνάγυιος ἀθρόα.
πρῶτα γὰρ ὅσα κακῆς γνώμης θνητοῖσιν ὀχεῖται
δείκρηνα, βλαβερώτερα δὲ πλέον βλαπτοῖς ἀδίκοισι,
μοῦνη ἐπεμβαίνουσα δίκαιον ἀδίκοις ἐπιγείρεις.
ἐχθρὰ τῶν ἀδίκων, φίλη δὲ σώφροσι δικαίοις.
ἀλλὰ θεὰ μόλ' ὑπὲρ γνώμης ἐσθλαῖσι δικαίαις,
ὡς αἰὲν βιοτῆς ὁ πιφαυσκόμενος ἡμῖν ἐπέλθοι.

Ὠ Νέμεσι, καλέω σε θεὰ, βασίλεια μεγίστη,
πανδερκὴς, ἐσορῶσα βίον θνητῶν πολυφύλων,
ἀϊδία, πολύσεμνε, μόνη χαίρουσα δικαίοις,
ἀλλάσσουσα λόγοι παλυποίκιλον, ἄζηλον αἰεὶ,
ὃν πρώτης δεδάασι βροτοὶ ζυγὸν αὐχένι θέντες.
σὴ γὰρ ἀεὶ γνώμη πρώτων πέλει, σοὶ δὲ σιγῇ
ψυχὴ ὑπερφερέουσα λόγων ἀδιακρίτῳ ὁρμῇ.
πρώτη ἐσορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις, πάντα βεβούλευς.
σὺ σοὶ δὴ εἰσὶ δίκαι θνητῶν παντοῖαται δαίμων.
ἐλθὲ μάκαιρ', ἀγνὴ, μύσαις ὑπαπάρθενος αἰεί.
δὸς δὴ ἀγαθὴν διάνοιαν ἔχειν, παύουσα πανεχθῆ
γνώμας, ἀχ ὁσίας, πανυπερφερεῖας, ἀλιτρατάτας.

Ἡ δέ τε παρθένος ἐστὶ Δίκη Διὸς ἐκγεγαυῖα,
κεδνή τ', αἰδοίη τε θεοῖς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
καί ῥ' ὁπότ' ἄν τις μιν βλαπτίῃ σκολιῶς ὀνοτάζων,
αὐτίκα παρ' Διὶ πατρὶ καθεζομένη Κρονίωνι,
γηρύετ' ἀνθρώπων ἀδικον νόον, ὄφρ' ἀποτίσῃ
δῆμος ἀπασσαλίας βασιλήων, οἳ λυγρὰ νοέοντες
ἄλλῃ παρκλίνωσι δίκας σκολιῶς ἐνέποντες.

O iustissima Dea mortalibus, beata, optabilis, Ex Orphei hymnis, iustitiæ suffitus, thus.
Quæ semper iustis hominibus propter æqualitatem gaudes,
Veneranda, fœlicissima, gloriosa iustitia,
Quæ pura mente semper digna cuiq; distribuis,
Integra conscientia fruens: semper autem comminuis omnes (*ipsam*
Quotquot stateram tuam nõ subeunt, sed vltra
Lancibus duris inexplebiliter declinant.
A seditionibus alsena, amica omnium, conuiuia
diligens, amabilis,
Studiosa pacis, vita stabilis æmula.
Semper enim quod nimium est, odisti: gaudes autem æqualitate.
Per te sapientiæ totum virtus finem assequitur. *for. ἀριτέ.
Exaudi nos Dea, improbitatem hominum iustè
comminuens,
Vt æquali momento semper bona vita procedat
Mortalium hominum, qui frugẽ telluris edunt,
Et omnium animalium, quotquot alit in sinu
Diua parens tellus, & marinus Iupiter.
Oculũ iustitiæ canto, vetrò videntis, formosa, Eiusdem iustitiæ ex vindicis suffimentum, thus.
Quæ etiam super Iouis principis sacro sedes solio, *gentes diuisorum,*
Cœlitus despiciens vitam mortalium in varias
Iniustorum vltrix, supplicijs grauans iustis,
Veritatis æqualitate concilians dissimilia.
Omnia enim quæ mala mẽte homines cõmittũt
Temerè, nimium concupiscentes malis consilijs,
Tu sola puniens, pœnã sumis ab iniustis. (*iustis.*
Hostis improborũ, benenola autem versaris cum
Sed ades ô Dea iusta propitio in nos animo,
Vt semper adueniat dies vitæ fatalis.
O Nemesi, aduoco te Dea, regina maxima, Eiusd. Nemesis hymnus.
Cuncta videns, inspiciens vitam hominum per
varias gentes,
Æterna, veneranda, sola gaudens iustis,
Immutans sermonem varium & semper instabilem, (*subdita.*
Quam omnes mortales agnoscunt cervice ingo
Tua enim semper est omnium mens, neq; te latet
Anima superbiẽs temeraria verborũ iactatione.
Omnia vides, audisq; cuncta, & nihil non dispensas. (*mon.*
Penes te sunt indicia mortalium ô supreme da-
Veni beata, sancta, semper opifera mystis.
Da verò mentem bonam vt habeant, extinguens odiosas (*lestissimas.*
Cogitationes, profanas, nimis superbas, ac sce-
Iustitia virgo est Ioue prognata, Hesiodi in Operibus.
Casta & veneranda dijs cœlicolis.
Et quando quis ipsam læserit obliquè iniuriam inferens,
Statim apud Iouem patrem Saturnium sedens,
Iniustam narrat hominum mẽtem, donec luat
Populus peccata regum, qui malè sentientes
Alio deflectunt iura, obliquè interpretantes.

Eiusdem in Theogoniis.
Secundam vxorem Iupiter duxit pulchram
Themidem, quæ peperit horas,
Eunomiam legum præsidem, Iustitiamq́, et floridam pacem,
Quæ opera inter mortales homines obseruant.

Incertum.
Homicida ruinosum iuxta murũ dormienti
Nocte astitisse aiunt Serapin in somnijs,
Et vaticinatũ fuisse: Heus tu qui taces hic, sur-
Et aliò transiens, ô miser, cubato. (ge,
Hic autem excitatus, mutauit locum. at marci-
Murus subitò lapsus, humi iacuit. (dus ille
Porrò manè salutis sacrificia malignus ille gaudens Dijs faciebat,
Delectari putans Deum homicidus.
Sed iterum Serapis per noctem astans vaticinium dixit:
Putas ne miser iniustos mihi curæ esse?
Etsi nunc mori te nõ permisi: mortẽ enim sine dolore futuram
Nunc effugisti: scias tamẽ in crucem te reseruari.

Archix.
Quondam in lucido dum volat æthere niger
Scorpium è tellure videt prodijsse corum.
Quem vt raperet festinauit: ille verò in terram delatus
Non tardus acuto pedẽ vulnerauit stimulo,
Et vita priuauit eum. Ita quam alij structbat,

*ἰκέτην. Menandri.
Ab illo miser mortem ipse passus est.
Nemini iniuriam facere, omnes homines decet. (alios,

Eiusdem in Superstitioso.
Non oportet iniurium esse in supplices, cùm
Tum si benenolo animo; non maligno
Lapsi fuerint. Esset enim valde indecens.

*ἀδίκων. Menandri.
Omni tempore quod iustum est, vincere de-

Euripidis.
Vnus iustus infinitos non iustos (bet.
Vincit, Deo & iustitiæ adiuuantibus.

Philonidæ.
Non is qui legem metuit, dicẽdus est timidus:
Sed fortitudo in pugna aduersus inimicos æstimatur.

†μίγα.
A iusto autem etiam superari pulchrum est.

Eiusdem, al. Euripidis. †γαῦρα.
Papæ, quàm valde pulchrum est vincere iure,
Iniustè autem, quàm vbiq, malum est!
Et lingua iactabunda, & inuidia, quàm nõ inuidere,
Quanto peiora sunt in hominibus indecenter elatis. (lege:

Antiphõtis al. Antiphanis. Menãd. Carthaginensis.
Qui nemini facit iniuriam, nõ indiget vlla
Id quod rectè habet, etiam lege præstantius est.

Eiusdem in Citharistis.
Si affectos iniuria, ô pater, fugerimus,
Quibus nam alijs facilè feremus opem?

Philemonis al. Menãdri in Trophõ.
Iniuriam nulli facere, ô Laches, didicisse
In vita, studium esse indico ciuile.

Ibidem.
Nihil iniuriari parit humanitatem.

Philemonis in Plamede.
Iustitiæ tum apud mortales, tum apud Deos,
Immortalis perpetuò gloria solius perdurat.

Eiusdem.
Vir iustus est, non qui non facit iniuriam,
Sed qui cùm iniuriari possit, non vult tamen.

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὼ Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας,
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τιθαλῆαν,
αἵ τ' ἔργ' ὠρείοισι καὶ ἀνθρώποισι βροτοῖσι.
Ἀνδροφόνῳ σ' ἀθρόον τοῖχον ὑπτιάοντι
νυκτὸς ὀπιζῆναί φασι Σάραπιν ὄναρ,
καὶ χρησμοδόσαι· κατακείμενος οὗτ' αὐτῶ
καὶ χειμῶ μεταβάς, ὦ τάλας, ἀλλαχόθι.
ὃς δ', ἀναπηδήσας, μετέβη. τὸ δὲ σαθρὸν ἔπιπτε
τοῖχον ὀξαφνίης· λύθεν δ' ἔκειτο χαμαί.
σῶρα δ' ἔωθεν ἔθυε θεοῖς χαίρων ὁ κακοῦργος,
ἤδιστα νομίσας τὸν θεὸν αἱροφόνον.
ἀλλ' ὁ Σάραπις ἔχρησε πάλιν δι' ὑκτὸς ὀπιζάς·
κήδεσθαί με δοκεῖς ἄθλιε τῶν ἀδίκων;
εἰ μὴ νῦν σε μαθεῖν θανάτου, θάνατον μὲν ἄλυπον
νῦν ἔφυγες· σαυρῶ δ' ἴσθι φυλακτόμενος.
Ἐν ποτε παμφαίνοντι μελάντερος αἰθέρι νωμᾶ
σκορπίος ἐκ γαίης εἰδε θορὼν τὰ κάτω.
ὃν μὴ λάθων ὤρουσεν, ὁ δ' αἶψα πεσὼν ἐπ' ὄδοντα
ὠκὺ βεβοδυκέναι πέζαν ἔτυψε βέλει,
καὶ ζωῆς μιν ἄμερσεν. ἰδὼν ὅσον ἔτυχεν ἐπ' ἀνδρί,
οὐκ κείνῳ τλήμων αὐτὸς ἔδεκτο μόρον.
Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν πᾶσιν αἰθρώποις πρέπει.
Οὐ δεῖ γὰρ ἀδικεῖν τοὺς *ἱκέτας· ἀνῶς τε, καὶ
ὅταν μετ' ἐννοίας τινὸς μὴ ποιητὰς
πλημμόσιον αἰσχρὸν τοῦτο γὰρ ὄντι πάνυ.
Ἐν παντὶ δεῖ καιρῷ τὸ δίκαιον ὑπερέχειν.
Εἷς τις δίκαιος μυρίων οὐκ *ἀδίκων
κρατεῖ, τὸ θεῖον τὴν δίκην τε συλλαβών.
Οὐκ ἔστιν ὅστις δειλὸς ὁ δεδικὼς νόμον·
πρὸς τοὺς πολεμίους δ' ὅστις αἰδρείας χρίσις.
τὸ τῶ δικαίῳ δ' ἐστὶν ἡπλᾶσθαι καλόν.
Φίλ' φίλ'. τὸ νικᾶν τὰ δίκαι' ὡς καλὸν † γρᾶς·
τὰ μὴ δίκαια δ', ὡς ἀπαντα χὠ κακόν!
καὶ γλῶσσα † φλαῦρα καὶ φθόνος τῶ μὴ φθονῆν
ὅσῳ κάκιον μὴ καλῶς ὠγκωμένοις.
Ὁ μηδὲν ἀδικῶν, σοφὸς δεῖπαγκάλως.
Τὸ καλῶς ἔχον που, χρηστὸν ὅστι καὶ νόμῳ.
Εἰ τοὺς ἀδικηθέντας, πάτερ, φιλοῦμεθα,
τίσιν αὖ βοηθήσομεν ἀνδράσιν ῥᾳδίως;
Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν ἐκμαθεῖν γὰρ, ὦ Λάχη,
ἄριστον ἐπιτήδευμα κρίνω τῷ βίῳ.
Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν καὶ φιλεῖν θεοὺς ποιεῖ.
Τῶ γὰρ δικαίῳ καὶ βροτοῖσι καὶ θεοῖς
ἀθάνατος ἀεὶ δόξα ξυμπέλει μόνῳ.
Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, ὃς οὐκ ὁ μὴ ἀδικῶν,
ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος, μὴ βούλεται.

οὐδ' ὅς τ' ἀμείνονα λαμβάνῃ * ὑπέρτερος,
ἀλλ' ὅς τε μεγάλα κεκτημένος μὴ λαμβάνων,
ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν ἀζημίως.
οὐδ' ὅς γε ταῦτα πάντα † δόλῳ θηρώμενος,
ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνοίαν τ' ἔχων φύσιν,
εἶναι δίκαιος, καὶ δοκεῖν ἐθέλῃ.

Ἀ πάτης δικαίας οὐκ ἄποιστος Θεός.

Μνῆμα τόδ' Ὑπάρχου· τεῖχε δίκαια φρονῶν.

Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα,
Μοῦσαι Πιερίδες, κλῦτέ μοι εὐχομένῳ. (των

ὄλβον μοι παρὰ θεῶν μακάρων δότε, καὶ παρὰ πάντων
ἀνθρώπων αἰεὶ δόξαν ἔχειν ἀγαθήν.
τοῖς δ' γλυκὺ μὲν ὧδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρόν·
τοῖσι μὲν αἰδοῖον, τοῖσι δὲ δεινὸν ἰδεῖν.
χρήματα δ' ἱμείρω μὲν ἔχειν, ἀδίκως δὲ πεπᾶσθαι
οὐκ ἐθέλω· πάντως ὕστερον ἦλθε δίκη.
πλοῦτον δ' ὃν μὲν δῶσι θεοί, τοῦτον γίγνεται αἰεὶ
ἔμπεδος οὐ νεάτου πυθμένος εἰς κορυφήν.
οἳ δ' ἄνδρες πημῶσιν, ὑφ' ὕβριος, ὃ ξυμφορὸν
ἔρχεται, ἀλλ' ἀδίκοις ἔργμασι πειθόμενος,
οὐκ ἐθέλων ἕπεται, ταχέως δ' ἀναμίσγεται ἄτῃ.
ἀρχὴ δ' ὀλίγου γίγνεται, ὥστε πυρός.
φλαῦρα μὲν ὄφελεν, αἰπὺ δὲ τελοῦντα.
ὃ γὰρ * δὴ θνητοῖς ὕβριος ἔργα πέλει.
ἀλλὰ Ζεὺς πάντων ἐφορᾷ τέλος· ὀξὺ πίνης δὲ
ὥς τ' ἄνεμος νεφέλας αἶψα διασκέδασεν
πόντου, ὃς πάντα πολυκύμονος ἀζυγέτοιο
πυθμένα κινήσας, γαῖάν τε πυροφόρον
δηώσας * καλὰ ἔργα, θεῶν ἕδος αἰπὺν ἱκάνῃ
οὐρανόν· αὖ θρίαι δ' αὖθις ἔπειτ' ἰδεῖν·
λάμπει δ' ἠελίοιο μάλ' αἴγλη τε πόντον καὶ γαῖαν
καλήν, ἀπὰρ νεφέων οὐδὲν ἔτ' ἔστιν ἰδεῖν.
τοιαύτη Ζηνὸς πέλεται τίσις, ὅτε' ἐφ' ἑκάστῳ,
ὥς τε θνητὸς ἀνὴρ, γίγνεται ὀξύχολος.
αἰεί ποτε λέληθε βροτοὺς, ὅστις ἀλιτρὸν
θυμὸν ἔχῃ· πάντως δ' ἐς τέλος ἔβλαψεν.
ἀλλ' ὁ μὲν αὐτίκ' ἔπεσεν, ὁ δ' ὕστερον. εἰ δὲ φύγοισιν
αὐτοί, μηδὲ θεῶν μοῖρ' ὀπίσω ἐλθοῦσα κίχῃ,
ἦλυθε πάντως, αὐτὰρ ἀναίτια ἔργα πίνουσιν
ἢ παῖδες τούτων ἢ γεγαῶτες ὀπίσω.
θνητὸν δ' ὧδε νοῦν μὲν, ὁμῶς ἀγαθός τε κακός τε.
εὐδαίμων ὢν αὐτὸς δόξαν ἕκαστος ἔχει,
σμικρόν τι παθών, τό τε δ' αὖθις ὀδύρεται, ἄχρι δὲ τούτου
χάσκοντες, κούφαις ἐλπίσι τερπόμεθα.
ὃς δ' ὅστις μὲν νόσοισιν ὑπ' ἀργαλέῃσι πιεσθῇ,
ὡς ὑγιὴς ἔσαι τοῦτο καταφρόσατο.

Nec qui à paruis capiendis abſtinuit, * ἀπέχεται.
Sed qui magna ſuſtinet non accipere,
Quamuis habere queat, & poſsidere ſine periculo. (tur:
Nec qui iſta facit omnia vt gloriam ſibi venet † malim διατηρέμενος.
Sed qui ſincero & candido præditus ingenio,
Eſſe iuſtus, non modo videri, vult.
A fraude iuſta non alienus eſt Deus. Æſchyli.
Sepulchrum hoc Hipparchi eſt: Perge iuſtitiam animo complectens. Hipparchi.
Memoriæ & Iouis olympÿ inclytæ filiæ, Solonis.
Muſæ Pierides, audite me precantem.
Fœlicitatem à dÿs immortalibus mihi præbete,
& ab omnibus
Hominibus ſemper bonam habere gloriam:
Et iucundum hîc amicis eſſe, inimicis autem acerbum, (aſpectu.
Illis quidem venerandum, his autem dirum
Pecunias equidẽ deſidero: iniuſtè verò poſsidere
Nolim. Prorſus enim in poſterum vindicta
Diuitiæ à dÿs collatæ, manent homini (venit.
Firmæ, ab extremo fundo ad verticem uſq;.
Quas verò colunt homines, ab iniuria, non rectè
Prouenient, ſed iniuſtis operibus adductæ,
Sequuntur inuitæ, & ſtatim calamitati permiſcentur. (ignis.
Initium antè à paruo momento ſit, tanquam
Primùm quidem calamitas eſt exigua, ſed valde grauis deſinit. (manent.
Non enim diu mortalibus iniuriæ opera per-
Sed Iupiter finem inſpicit omnium, atq; repẽtè * malim ἴδιον.
Vi ventus nubes illicò diſÿcit
Vernum, qui fluctuoſi maris immenſi
Agitans fundum, et per terram frumenti feracem (tum peruenit
Latas ſegetes vaſtans ad deorum ſedem in alCælum, & rurſus ſerenitatem efficit:
Reluceţq; vis ſolis per terram opimam * καὶ.
Pulchra, nubium verò nihil ſupereſt reliqui.
Talis eſt quoq; vindicta Iouis. Non ſit autem ob
quamlibet cauſam,
Vt mortalis homo ſolet, Iupiter iracundus.
Cæterùm non ſemper latet in perpetuum, quicunq; ſceleroſum
Pectus habet. Sed omnino tandem arguitur.
Dat autem pœnas alius ſtatim, alius in poſterum. Et ſi videantur effugiſſe
Aliqui, neq; fatũ ipſos Deorũ inuaſerit: (luũt,
Omnino tamen venit, atq; immeriti facinora
Vel liberi primorum authorum in poſterum.
Nos autem mortales ita cogitamus, idem valet
bonus & malus:
Quam ſentẽtiam vnuſquiſq; tã diu retinet,
Donec aliquid patiatur: tum rurſus luget, antea
Oſcitantes leui ſpe foouemur. (verò
Quòd ſi quis morbis difficilibus implicetur,
Sanum ſe futurum animum inducit.

Alius cùm timidus sit, fortis sibi esse videtur,
Et pulcher sibi videtur homo deformis.
Alius carens pecunijs, & pauertate pressus,
Multas se tamẽ possidere putat opes. (gatur,
†malim πάν- *Accelerat alius altunde. hic quidẽ per mare va-*
των. *In nauibus cupiens lucra referre domum,*
Per mare inquam piscosum ventis delatus peri-
Nihil penitus vitæ suæ parcens. (culosis,
Terram scindens alius arboribus consitã in an-
Colit, cui curua sunt aratra curæ. (num
Est qui Minervæ, & multas callentis artes Vul-
cani (victum.
**malim μέ-* *Instrumenta tenens, manibus sibi colligit*
λει. *Alius Olympiadum Musarum munera doctus,*
Amabilis sapientiæ modum assequitur.
**malim ἕ-* *Alium venerabilis iaculator Apollo vatem ef-*
γαλ' ἔχων *fecit, (prænouit,*
χαρεὶν. *Qui malum multo antè hominis imminens*
† ἀεί. *Quo cum Dij conuersati fuerint. Verùm fatalia*
prorsus
Nec vllum soluet augurium, neq; sacrificia.
Sunt qui Pæonis multa tenentis pharmaca, ope-
ra exerceant
Medici. hos quoq; nullus finis consequitur.
Sæpius enim è modico dolore morbꝰ fit magnus,
Quem nemo soluerit blãda remedia præbens.
†νῦν δὲ, τὸ *Alterum malis ægritudinibus et molestis agita-*
λύειν. *tum (reddit.*
Manibus contingens quispiam, illico sanum
Fatum profectò mortalib. adducit mala, simul
& bona,
Nec dona diuũm fugeris immortalium.
Inest autem factis omnibus periculum, neque
certò dignoscat aliquis
**τὸ* *Qua se conuertat in principio negocij.*
**πρωτόκοις.* *Est enim qui rem aggredi quàm optimè sibi pro*
ponit, sed improuidus
In magnam noxam, difficilemq; cadit.
†Potius le- *Alteri autem opera sua† bene instituenti, Deus*
gendum ma- *in omnibus largitur (peritia.*
le: Et in Gra- *Successum bonum, & liberationem ab im-*
co sit κακῶς, *Porrò diuitiarum nullus est inter homines con-*
non κακῶν. *stitutus terminus: (victum,*
Nam qui nunc inter nos plurimũ possident
Bis tantum quærunt. Quisnam satiauerit o-
mnes? (talibus,
**ἄτας.* *Astuta quidem consilia dedere Dij immor-*
Sed emergit ex ipsis noxa, quam cùm Iupiter
Miserit vt pœnas sumat, aliàs alius ipsam experi-
tur in se.
Platonis. *Ne dubita, si aurum quidem inquirendum*
proponeretur, nunquã alterũ alteri sponte con-
cessurũ in inquisitione, & inuẽtionem eius per-
diturum. Cùm autem inuestiganda sit iustitia,
res auro longè preciosior, an nõ absurdũ est tam
temerè alios alijs inuicem cedere: non autem u-
nũquemq; id studere, vt sibi in primis appareat.
Agesilai. *Fortitudinis quidẽ absente iustitia nullus est*

ἄλλος δ' ἀλλοῖος ἐὼν, ἀγαθὸς δοκεῖ ἔμμεναι αἰήρ,
καὶ καλὸς μορφὴν δ' ἐπιείκελος ἔπλετο πάντη.
εἰ δέ τις ἀχρήμων, πενίης δέ μιν ἔργα βιᾶται,
κτήσασθαι † πάντων χρήματα πολλὰ δοκεῖ.
αὐτὰρ ὁ μὲν πολλὴν ἀλὸς ἐρχόμενος κατὰ πόντον
ἐν νηυσὶ, χρήζων οἴκαδε κέρδος ἄγειν,
ἰχθυόεντ', ἀνέμοισι φορεύμενος ἀργαλέοισι,
φείδεται ἀψυχῆς ἐν δεινῷ θύμβρῳ.
ἄλλος γῆν τέμνων πολυδένδρεον, εἰς ἐπιαυτὸν
λαχνοῦται, τοῖσι καμπύλ' ἄροτρα * μέλει.
ἄλλος Ἀθηναίης τε καὶ Ἡφαίστου πολυτέχνεω
* ἔργα † εἰν χερσὶν ξυλλέγεται βίοτον.
ἄλλος Ὀλυμπιάδων Μουσάων πάρος δῶρα διδαχθείς,
ἰμερτῆς σοφίης μέρον ἐπισάμενος.
ἄλλον μαντιν ἔθηκεν ἄνακτ' ἑκάεργος Ἀπόλλων,
ἔγνω δ' ἀνδρὶ κακὸν πλεῖστον ἐρχόμενον,
ᾧ συνομαρτήσωσι Θεοὶ. τὰ δὲ μέρσιμα πάντως
ὅτε τις οἰωνὸς ῥύσεται, οὐθ' ἱερά.
ἄλλοι Παιῶνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες,
ἰητροὶ, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεστι τέλος.
πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος,
† κοὐ τις λύσαιτο ἤπια φάρμακα δώς.
τὸν δὲ κακῇσι νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέῃσι
ἀψάμενος χερσὶν, αἶψα τίθησ' ὑγιῆ.
μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, ἠδὲ καὶ ἐσθλὸν,
δῶρα δ' ἄφυκτα Θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.
πᾶσι δέ τοι κίνδυνος ἐπ' ἔργμασιν, οὐδέ τις οἶδεν
* ἢ μέλλῃ σήσειν χρήματος ἀρχόμενος.
ἀλλ' ὁ μὲν ἐξ ἔργων πειρώμενος, ἐς * τροπόωσας,
εἰς μεγάλην ἄτην καὶ χαλεπὴν ἔπεσεν.
τῷ δὲ καλῶς ἔρδοντι Θεὸς τότε πάντα δίδωσι
σωτυχίην ἀγαθὴν ἔκλισιν ἀφροσυνης.
πλοῦτος δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται.
οἳ γὰρ νῦν ἡμέων πλεῖστον ἔχουσι βίον,
διπλασίως σπεύδουσι· τίς αὖ κορέσσεν ἅπαντας;
κέρδεά τοι θνητοῖς ὤπασαν ἀθάνατοι,
* αὐτὴ δ' ἐξ αὐτῆς ἀναφαίνεται, ὡς ὁπόταν Ζεὺς
πέμψῃ τισιμάχῳ, ἀνίοτε τ' ἄνος ἔχῃ.
Μὴ γὰρ δὴ οἵῳ εἰ μὲν χρυσὸν ἐζητοῦμεν, οὐκ ἂν ποτε
ἡμᾶς ἐόντας ἐσθλοὺς ἀποκαπνίζεσθαι ἀλλήλοις ἐν τῇ
ζητήσει, καὶ διαφθείρειν τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ. δικαιοσύνῃ
δὲ ζητοῦντας πρᾶγμα πολλῷ χρυσοῦ τιμιώτερον, ἔπειθ'
ὕπως ἀόπτως ὑπείξειν ἀλλήλοις, καὶ ὑ σπουδάζειν ὅτι
μάλιστα φανῆναι αὐτός.
Ἀνδρείας μὲν γὰρ οὐδὲν ὄφελος, μὴ παρούσης δικαιο-
σύνης·

στώνης· εἰ δὲ δίκαιοι πάντες γένοιντο, μηδὲν ἀνδρείας δέεσθαι.

Καὶ μηδείς οἰέσθω με λέγειν, ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν. ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τοιαύτην τέχνην εἶναι, ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς αὐτὴν, δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν.

Ἄξιον τούτους ἐπαινεῖν τῶν ἀνθρώπων, οἳ μηδεμίαν ὠφέλειαν προτιθέασι τοῦ δικαίου. χρήματα μὲν γὰρ ῥᾴδιον κτήσασθαι, δόξαν δὲ χρημάτων οὐ ῥᾴδιον πρίασθαι.

Πᾶσά τε ἐπιστήμη, χωριζομένη δικαιοσύνης, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, ἀλλ' οὐ σοφία φαίνεται.

Ἀγαθὸν, οὐ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ τὸ * μηδὲ ἐθέλειν.

Μοῦνοι θεοφιλέες, ὅσοις ἐξαρὸν τὸ ἀδικεῖν.

Πιττακὸς ἔφη, ἡδονὴ σεμνῷ πρᾶγμα καλῷ † δίκαιος.

Ὁ αὐτὸς ἔφη· παρακαταθήκην λαβὼν, δικαίως ἀπόδος.

Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ἐρωτηθεὶς, τί ἐστὶ τὸ δίκαιον· τὸ μὴ ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, ἔφη.

Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἐμοὶ τὴν δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι, καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον. καὶ ὑμᾶς δὲ, εἴ με ἐρήσεσθαι ταῦτα αὐτὰ ἀποκρινοίμην, ὅτι ἤτοι ταὐτόν γ' ἐστὶ δικαιότης ὁσιότητι, ἢ ὅτι ὁμοιότατον, καὶ μάλιστα πάντων ἥ τε δικαιοσύνη οἷον ὁσιότης, καὶ ἡ ὁσιότης οἷον δικαιοσύνη.

Ξένος ἀνὴρ δίκαιος, οὐ μόνον πολίτην, ἀλλὰ καὶ συγγενῆ ἄγαθὸν φέρει.

Εἰς αὐτὸ δὴ τὸ πάντων ὅλων ἀρετῶν τέλος, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, εἰς ἣ δὴ πᾶσαι εἴωθεν συλλήβδην καὶ τὸν * πάλαι λόγον, γνοίητο ἄν τις εἰς τὴν δικαιοσύνην ἀναφέρων.

Ἐν δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ διανομὴ τῶν κατ' ἀξίαν ἔργων τε καὶ παθῶν, καὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ὑπαλλόντων ἐκάστοις, ὑφίστησι τὴν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον τάξιν δικαιοσύνην. Ἔργα τοίνυν τῇ δικαιοσύνῃ προσφορά, καὶ ὑπηρεσιῶν εἴη ἄν, ὅσα κοινωνικὰ καὶ ἥμερα τυγχάνει, καὶ εὐσύμβολα, καὶ εὐσυνάλλακτα, καὶ ὠφέλιμα, τῶν βλαβερῶν κωλυτικὰ ἀφαιρετέξεων, τῶν δ' ἐναντίων ὅλων καπάσιν εὐπρεπῆ προσκοσμάζοντα.

Ὥσπερ ἀληθὴς ζυγὸς ὅτι προσὶς ἀληθοῦς ἰσάνεται ζυγοῦ, οὕτω καὶ ψευδοῦς κρίνεται· οὕτω καὶ ὁ δίκαιος κριτὴς, οὕτω καὶ δικαίων εὐρίσκεται, οὕτε παρ' ἀδίκοις δικάζεται.

Ὥσπερ ὁ εὐθὺ εὐθέως ἐστὶν, οὕτως οὐδὲ ὁ δίκαιος δικαίως.

Μὴ προτερήσῃς ἑτέρῳ δικαστηρίῳ δικάσῃς, πρὶν αὐτὸς ἀκούσῃς· εἰ δὲ δίκαιοι πάντες γένοιντο, μηδὲν ἀνδρείας δεῖσθαι.

Nemo autem me dicere censeat iustitiam acquiri doctrina. Prorsus enim nullam huiusmodi artem esse puto, quæ iustitiam in illis ingenijs parere queat, quæ infeliciter ad ipsam nata sunt. Isocratis contra Sophistas.

Homines illi sanè laudari merentur, qui nullam vtilitatem iusto præferunt. Pecunias enim non adeò difficulter comparare licet. Bonam autem famam pecunijs redimere non facilè licet. Demosthen.

Scientia quauis, à iustitia & reliqua virtute seiuncta, callidtas, non autem sapientia videtur esse. Platonis.

* μὴ.

Bonum est, non iniuriam non facere, sed ne velle quidem. Democriti.

† δίκαιον.

Soli Deo charisunt qui iniurias oderunt.

Pittacus dixit: Honesta voluptas iusta res est.

Idem dixit: Depositum quod acceperis, iustè reddito.

Aristides ille iustus interrogatus, quid iustum esset, aliena non concupiscere, respondit.

Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror enim te permissurum, vt pro te illud ipsum respondeam, quòd videlicet aut idem sit iustitia quod sanctitas, aut inuicem quàm simillima: vt maximè omnium qualis iustitia, talis sanctitas: & qualis sanctitas, talis iustitia sit. Platonis in Protagora.

Peregrinus vir iustus non modo ciue, sed etiam cognato maioris faciendus est. Pythagoræ.

Qui ad iustitiam perducitur, hic ad omnium virtutum finem, & vniuersarum collectionem, in qua cuncta comprehensim insunt, vt vetus est dictum, peruenire poterit.

* παλαιὸν. Iamblichi ex epistola ad Anatolium de iustitia.

Distributio in humana vita secundum cuiusque dignitatem operum et honorum & aliarum rerum, quæ singulis conueniunt, iustitiam, quæ ad hominum vitam pertinet, constituit. Proinde opera studiaq; illa iustitiæ propria sunt, quæ liberaliter ac facilè in conuentibus commercijsq; versantur, & quæ familiariter, benignè, ac vtiliter fiunt, denique actiones prohibent noxias, vtilium verò totam constitutionem decentem moliuntur. Ibidem.

Sicut vera trutina, neq; à bona & concinna corrigitur, neq; per falsam examinatur: Sic etiam iustus iudex, neq; à iustis castigatur, neque apud iniustos iudicatur. Epicteti.

Vt rectum non egest recto, ita neque iustum iusto.

Ne priùs in alio tribunali iudicaueris, quàm

ipſe coram iuſticia indicatus fueris.

Si iudicia recta proferre voles, nullum contendentium & cauſam dicentium, ſed ipſam cauſam cognoſcas.

Minimè in iudicijs delinques, ſi ipſe in vita tua delicta caueris.

Melius eſt, ſententia iuſtè pronunciata, reprehendi ab eo, qui merito ſuo damnatus eſt: quàm ſi iniuſtè iudicaueris, iure à natura vituperari.

Quemadmodum Lydius indicat aurum, non autem vicißim ab auro examinatur: ſic & homo qui iudicandi facultate pollet.

Turpe fuerit iudicem ab alijs indicari.

Velut recto nihil poteſt dari rectius, ſic neq; iuſto iuſtius.

Diogenis. *Itaque iuſtitia multam adfert animo tranquillitatem. Neminem enim timentem, nec apud vllum erubeſcentem viuere, voluptas quædam eſt, & quaſi ſufficientia ſiue perfectio vitæ. Caterùm qui iuſtitiam animo complectitur, nõ ſolùm alijs vtilis eſt, ſed etiam ipſe ſibi. Non enim conabitur vlla ex parte ſeipſum offendere, neque vllius ſibi doloris aut morbi author erit. Sed naturæ inſtrumenta ſenſibus deſtinata, Deos exiſtimans eſſe, iuſtè ipſis vtetur: & ne quid ſupra ipſorum vires agat, maximè cauebit, voluptatem vtilitatémque ex eis capiens. Etenim ab auditu, viſu, alimentis, & Venere contingent voluptates ei qui ſeipſo iuſtè vſus fuerit. Pericula verò etiam circa maximi momenti, & omnino neceſſarias res quandoque contingunt. An non vidiſti quoſdam noctes dieſq; animo perturbatos, in mare tandem temerè ſe præcipitaſſe?*

Lycurgi. *Diuitiæ fortaſſis magna æmulatione deſiderabiles ſunt. Sed iuſtitia, preciosa & admirabilis res eſt.*

Demoſthenis Olynth. 2. *Quemadmodum domus, & nauigij, & aliorum huiuſmodi, partes inferiores firmiſſimas oportet eſſe: ſic & actionum initia fundamentáque vera & iuſta conuenit eſſe.*

Ex Nicolai de collectione morum. *In Pædalijs Indica gente non ſacerdos, ſed qui præſentium prudentiſſimus fuerit, ſacris præficitur. Petit autem ſemper à dijs nihil aliud quàm iuſtitiam.*

Platonis in Theæteto. *Deus nullo vſpiam modo iniuſtus eſt, ſed planè iuſtiſſimus. Nec ei ſimilius inueniri poteſt quicquam, quàm qui inter nos iuſtiſſimus fuerit.*

Ex Polo Pythagorio *Iuſtitia inter homines videtur mihi mater & nutrix cæterarum virtutum appellanda.*

τὸς πρὸς τῇ δίκῃ κριθῆς.

Εἰ βούλῃ τὰς κρίσεις δικαίας ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογουμένων ὑπερίδωσαι, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δίκην.

Ἡ κλίσις πλαγίους ἐν τοῖς κρίσεσιν, ἐὰν αὐτὸς ἐν τῷ βίῳ ἄπλαγκτος διατελῇς.

Ἄμεινον δικαίως κρίνοντα, πρὸς τὸν κατεδικασθέντος ἀξίως μεμφθῆναι· ἢ ἀδίκως κρίναντα πρὸς τῇ φύσει δικαίως ψέγεσθαι.

Καθάπερ ὁ τὸν χρυσὸν δοκιμάζων λίθος ἐκεῖνο *καυτὸν πρὸς τὸν χρυσὸν δοκιμάζεται· οὕτω καὶ ὁ τὸ κριτήριον ἔχων.

Αἰσχρὸν τὸν δικαστὴν πρὸς ἑτέρων δικάζεσθαι.

Καθάπερ ὀρθοῦ οὐδὲν ὀρθότερον, οὕτως οὐδὲ δικαίῳ οὐδὲν δικαιότερον.

Ἡ τίνων δικαιοσυνὴ πολλὴν ἔχει ῥᾳστώνην τῇ ψυχῇ. Τὸ γὰρ μηδένα μήτε φοβούμενον, μήτε αἰσχυνόμενον ζῆν, ἡδονή τις ἐστὶν, καὶ ἱκανότης τοῦ βίου. ὁ δὲ τὴν δικαιοσύνην ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ, οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμός ἐστιν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς αὑτῷ. οὐ γὰρ πειράσεται αὐτὸν ἀδικεῖν, οὐδὲ καθ' ἓν μέρος. οὐδὲ γὰρ λύπης αὐτῷ αἴτιός ἐστιν, οὐδὲ νόσου. ἀλλὰ τὰ αἰσθητήρια τὰ τῆς φύσεως, Θεοὺς ὑπολαμβάνων εἶναι, δικαίως χρήσεται αὐτοῖς· οὐδὲν μὴν ὑπὲρ τὴν δύναμιν πράττων, φυλάξεται δὲ τὰ μάλιστα, καὶ ἡδονὰς καὶ ὠφελείας λαμβάνων ἀπὸ τούτων. καὶ γὰρ ἀπὸ ἀκοῆς, καὶ ἀπὸ ὁράσεως, καὶ ἀπὸ τῆς τροφῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων, ἡδοναὶ ἔσονται τῷ δικαίως ἑαυτῷ χρωμένῳ, καὶ κίνδυνοι γίνονται περὶ τὰ πλείστου ἄξια καὶ ἀναγκαιότατα. ἢ οὐχ εὑρήκας τὴν ψυχὴν παρακρουομένους καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτοὺς ῥιπτοῦντας εἰκῇ, καὶ εἰς *ἑτέραν;

Ζηλωτὸν ἴσως ὁ πλοῦτος. τίμιον μὲν τοι καὶ θαυμαστὸν, ἡ δικαιοσύνη.

Ὥσπερ γὰρ οἰκίας οἴμαι καὶ πλοίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων τὰ κάτωθεν ἰσχυρότατα εἶναι δεῖ. οὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθεῖς καὶ δικαίας εἶναι προσήκει.

Ἐν Παιδαλίοις Ἰνδικῷ ἔθνει οὐχ ὁ θύων, ἀλλ' ὁ σωφρονέστατος τῶν παρόντων, καταρχεται τῶν ἱερῶν. αἰτεῖται δ' ἀεὶ παρὰ τῶν Θεῶν οὐδὲν ἄλλο, πλὴν δικαιοσύνης.

Θεὸς ὐδαμῇ ὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν, ἢ ὃς ἂν ἡμῶν ὢν γένηται ἐπὶ δικαιότατος.

Δοκεῖ μοι τῶν ἀνδρῶν τὰν δικαιοσύναν, μητέρα τε καὶ τιθηνὰν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσαπτεῖν.

ἄπειρα

ἄτεργα ζῴντας ὅτε σώφρονα, ὅτε αὐδρεῖον, ὅτε φρόνιμον οἷόν τε εἶναι. ἁρμονία γὰρ ἔστι καὶ εἰρήνη τῶν ὅλων ψυχῶν μετ' εὐρυθμίας. δηλοφανέστερον δὲ καὶ γένοιτο ὃ λέγω τοιόνδε τρόπου, ἐπάγωμεν ἡμῖν τὰς ἕξεις. μεμικταὶ γὰρ ἔχονται αὗται ταῖς ὠφελείαις, καὶ ποθ' ἕνα· ἃ δὲ ποθ' ὅλα τὰ συστήματα, καὶ ἐν πλάθει. ἐν κόσμῳ μὲν ὢν αὐτὰ ταῦτα ὅλων ἀρχὰν διαγραπτοῦσα, εὐνοιά τε, καὶ ἁρμονία, καὶ δίκη, ἤθους πρὸς Θεῶν ὅτῳ ψαφιζομένων. ἐν πόλει δὲ εἰρήνη τε καὶ εὐνομία δικαίως κέκληται. ἐν οἴκῳ δ' ἔστιν ἀνδρὸς μὲν καὶ γυναικὸς πρὸς ἄλλαλους ὁμοφροσύνη· οἰκετῶν δὲ πρὸς δεσπότας εὔνοια· δεσποτῶν δὲ πρὸς θεραπόντας κηδεμονία. ἐν σώματι δὲ, ὡς ἅπαντα * μὲν ἅπασιν ἀγαπᾷ ὃ τὰ ζῷα, ἄτε ὑγίεια καὶ ἄρτιότης. ἐν δὲ ψυχῇ σοφία ἡ ἐκ τῆς ἐπιστάμας τε καὶ δικαιοσύνης γιγνομένη παρ' ἀμφοτέροις. ἡ δ' αὐτὰ ὅλον καὶ τὰ μέρεα ὅτου παιδαγωγεῖ τε καὶ σώζῃ ὁμόφρονα καὶ πρὸς ἄλλαλα ἀναγκάζουσα, πῶς οὐ μήτηρ καὶ τιθήνη πασῶν τε καὶ πάντων πρωφανεῖ λέγοιτο;

Τίμιος μὲν δὴ καὶ ὁ μηδὲν ἀδικῶν· ὁ δὲ μηδ' ἐπιτρέπων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν, πλέον ἢ διπλασίας τιμῆς ἄξιος ἐκείνου. ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν αἰτάξιος ἑτέρων, μείζων τὴν τῷ ἀνδρὶ τοῖς ἄρχουσιν ἀδικίαν. ὁ δὲ καὶ ξυγκολάζων εἰς δυνάμιν τοῖς ἄρχουσιν, ὁ μέγας αἰνὴρ ἐν πόλει καὶ τέλεος ὡς ἀναμφιλόγως νικηφόρος ἀρετῆ.

Φέρε δ' ἴδωμεν, τί τοῖς πολλοῖς δοκεῖ περὶ δικαιοσύνης οἱ μὲν οὖν ἔξιν εἶναι φασὶ ψυχῆς ἀδιαφθόρκητον, † καὶ τὸ κατ' ἀνδρα ἑκάστου σχαζόμενόν· οἱ δὲ ἕξιν ἐν ψυχῇ, μήτε τῇ χείρονι τύχῃ, μήτε τῇ κρείττονι πλέον ἢ ἔλαττον ἀποκέμνασαν, ὃ δὴ ἴσον πᾶσι φυλάττουσαν. δοκοῦσι δέ μοι οἱ μὲν πρότεροι, τὸν μὴ ἀλλοτρίων ἐπιθυμοῦντα χρημάτων θαυμάζειν· τηρήσαντα δ' αὖ καὶ ὃ κατ' ἀνδρα ἑκάστου, εἰ καλύψει πρὸς συγγραφήν. οἱ δὲ ὕστεροι δὲ, τὸν μὴ τῇ τύχῃ ὃ πλέον μεθέντα, πρώτους δὲ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦντα. τί οὖν εἰ τοῦτο μαθών τις ἐν τοῖς ἀνδρὸς ἀδικώτατος εἴη; καὶ εἰ χρημάτων μὲν ἅπαξ, ἀλλοτρίων δὲ ἐπιθυμεῖ, ὑβριστὴς δὲ ὑπάρχοι, καὶ ἀκόλαστος ὡς ἡδονᾶς, ἆρα ὁ τοσούτων κακῶν ἀνάπλεως δίκαιος ἂν εἴη; οὐδαμῶς· δὲ καὶ τῶν αὖ ἀξιώσει πρώτους, πῶς μὴ ὀρθῶς ἄφρων, πῶς οὐκ ἄδικος, εἰ ὁμοίως τιμήσει τόν τε σώφρονα καὶ τὸν ἀκόλαστον, καὶ τὸν ἄφρονα, καὶ τὸν φρόνιμον;

Ἀλλ' οὐδὲ ὃ μὴ χρημάτων ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, δικαιοσύνης ὄρος, δύστυχημα γὰρ ἂν εἴη πᾶσι τοῖς παθῶν. ὑποκείσθω γὰρ ὑπερβολὴν πλούσιον εἶναί τινα, δυνάμενον ἄλλοις ἐπαρκεῖν πολλοῖς ἐκ τῶν ἰδίων, δόξης δὲ τῶν ἡττώμενον καὶ φιλοτιμίας, καὶ μηδενὸς ἐλευθεριάζοντος

Nam sine illa neq; temperantē, neq; fortem, neq; prudentē esse quenquā fieri potest. Quippe harmonia et cōcordia totius animæ est cum concinnitate. Fiet aūt eius vtilitas euidentior, si alios habitus consideraverimus, vtpote qui particularem solum sui vsum et ad vnū quempiam præbeant. Iustitia verò vtilitatem in multitudine, & vniuersas rerum comprehensiones præstat. Siquidem in mundo principatum omnem obtinens, prouidentia vocatur, et harmonia, et constitutio generis cuiusdā Deorum, qui ipsam ita disposuerunt. In ciuitate autem pax, & æquitas meritò nominatur. In domo autem, hæc est viri & vxoris concordia mutua: Item, famulorū in heros benevolentia: Dominorum autem erga famulos benigna curatio. In corpore autem, sanitas, & perfectio membrorum, quæ tanquā præcipua cuncta animantes maximè diligunt. Cæterùm in anima est sapientia, quæ per scientiam et iustitiam hominibus cōparatur. Cùm igitur hæc virtus totum simul ac partes singulas ita moderetur, & in concordia conseruet, quomodo non mater & nutrix tum virtutū tum rerum omnium communi iudicio dici deberet? Lucano, in libro de Iustit.

* καὶ ἕνα καὶ ἑκάστοτε τὰ ζῷα.

Honorandus certè est qui nihil iniuriatur. Qui verò nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiam magis est honorādus. Ille enim vni, hic multis hominibus cōparatur, cùm principibus cæterorū iniuriam nunciet. Qui autem vnà etiam cum magistratibus iniuriam quoad potest vlciscitur, is magnus perfectusq; in ciuitate vir præconio prædicetur. Platonis legū quinto.

Agedū videamus quid plerisq; videatur de iustitia. Sunt igitur qui ipsam habitum esse dicant animæ nūneribus incorruptum, & quantum vnusquisq; possit coniectantem: Alij habitū animæ definiūt, qui neq; superiori neq; inferiori fortunæ plus minúsve tribuat, sed æqualitatē omnibus seruet. Videntur aūt mihi priores quidē admirari illū qui alienas pecunias nō concupiscat: et quid vnusquisq; possit, obseruet, si quibus præficiatur. Posteriores illum magnificare apparēt, qui nō maiori fortunæ pl° attribuat, sed omnes eisdem rebus dignetur. Sed qd si quispiam prædictā quidē teneat, in alijs aūt iniustissimus sit? Nā si pecunias rapiat, desideret aliena, iniurius & luxuriosus sit circa voluptates: his inquam malis si plenus sit, poterit ne iustus esse? Quod si etiam omnes eisdem rebus dignos æstimet, vt si eodem honore & temperantem & luxuriosum prosequatur, & insipientem et prudentem, quo pacto non imprudens iniustusq; fuerit? Hieracis in libro de iustit. † καὶ al. abest.

Porrò neque pecunias alienas non concupiscere, iustitiæ definitio est, sed vnius solùm affectus felix constitutio. Fingamus enim aliquem prædiuitem esse, qui suis opibus plurimis alijs suppeditare possit, gloria autem & ambitione vinci, & neminem liberè loquentem Eiusdem. alias cohærent præcedentibus, & rectè.

ſuſtinere, ſed alios afficere iniuria, alios verberare, alijs pro libidine quidlibet imperare placentem ſibi, eo quòd omnes ei obediant. Talem hominem quid eſſe dicemus, qui alieni quidem nihil cupiat, ſed alioqui violentus & tyrannus fuerit, et famulis quidem primũ & ancillis malè vtatur, illos quidem immodicè caſtigans, cum his verò impudenter luxurians: deinde cùm hæc faciat, nihil iniuriari ſe cenſeat?

Ibidem. *Peripatetici quidẽ inter pluris minorisq; aſſumptionem medium obtinere iuſtitiam dixerunt: Stoici verò habitũ æqualiter diſtribuentẽ. Quòd autem non modo iuſtũ non ſit, ſed planè iniuſtiſſimũ omnes eadem æſtimatione dignari, ſuperius expoſitum eſt. At medium inter pluris minorisq; aſſumptionem, effectio cuiuſdam actionis eſt innominata, non autem virtus anima. Caterùm omnis actio operatio eſt anima per corpus: Operatio autem non eſt virtus, aut omnis operatio virtus eſſet. At iuſtitiam omnes ſimpliciter animæ virtutẽ eſſe conſentiunt, non actionem, nec actionis effectum. Tria enim circa vnũquodq; cõſiderantur, videlicet vt aut ſit habitus, aut actio, aut effectus. Habitus quidẽ, ſecundũ quẽ maius minúſve aſſumimus: Actio autẽ, ipſum maius minúſve ſibi ſumere: Effectus verò, maioris minorísve aſſumptio. Quẽadmodum habitus quidem eſt, ars pictoria: actio, ipſa depictio: effectus autẽ, pictura. Rurſus, habitus quidẽ eſt ars ſtatuaria: Actio autem ſtatuæ formatio: At effectus, ipſamet ſtatua. Si quis habitum definiat picturam aut ſtatuam eſſe, vtendo nomine quod proprium eſt effectui, is ſanè falli videretur, & rem confundere. Sic et qui maioris minorisq; aſſumptionem habitum nominat, vocabulum vſurpat effectus de anima habitu. Caterùm & medietas effectuũ, effectus erit, nõ habitus. Nam cùm maioris minorisq; aſſumptio inter operũ effectus cenſeatur, eorundem quoq; medietas effectus exiſtet, nõ autem habitus. Sed eſto nõ effectus, ſed habitus animi. Itaq; videamus num iuſtitia ſit animi habitus, neq; pluris, neq; minoris aſſumptiuus: item an iuſtus is, qui neq; nimium neq; parũ ſibi ſumit. Primum quidem igitur in bonis corporeis dicere nõ poterũt, iuſtitiam vel extremitatẽ eorũ vel medietatem eſſe: non enim illa comparare licet noſtra voluntate, ſtudioq;, ſed ipſorum maxima pars per naturam accedit. Pulchritudo enim natura fit, & robur corporis, & ſanitas. Nam etſi conemur vires quidẽ augere alimentis ac exercitijs: item certo victus genere ſanitatem conſeruare, et labaſcentem reuocare: nihilominus tamen naturæ corporis ea tribuimus, quoniam non ſtatim ab initio cùm libet ipſa comparare, in nobis ſitum eſt. Atqui dicuntur per hæc etiam aliqui maiores ſibi partes ſumere. vt robore quidem, exempli gratia, plus cæteris habet*

* Quomodo hæc legerimus, in trãſlatione ſua debes. ſ. ſcire.

* for. reprimere.

αἱρεῖσθαι, ἀλλὰ τὰς μὲν ὑβρίζειν, τὰς δὲ τύπτειν, τοῖς δὲ κελεύειν, τερπόμενον τῷ πάντας ὑπακούειν· εἰπὲ δή μοι αὖ τίς τοῦτον εἴποι, ὅταν μηδενὸς μὲν τῶν ἀγαθείων ἐπιθυμῇ, βίαιος δὲ ἀνὴρ ἢ καὶ τύραννος καὶ περὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ τὰ θεραπαινίσι χρῆσθαι κακῶς, τὰς μὲν ὑπερ' ὃ μέτρον κολάζοντα, τὰς δὲ συγκινόμενον αἰσχίστως· ἔπειτα μηδὲν ἀδικεῖν ἡγεῖσθαι, ταῦτα ποιοῦντα;

Οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ περιπάτου, μεσότητα πλεονεξίας καὶ μειονεξίας τὴν δικαιοσύνην εἰρήκασιν· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς στοᾶς, ἕξιν ἰσότητος ἀπονεμητικήν. καὶ ὡς μὲν ὐ μόνον ὐ δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἀδικώτατον τὸ πάντας τοὺς αὐτοὺς ἀξιοῦν, εἰ τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. Τὸ δὲ μεταξὺ πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, ἔκβασίς ἐστι περάξεως ἀκατονόμαστος, ἀλλ' οὐκ ἀρετὴ ψυχῆς. πᾶσα δὲ πρᾶξις ἐνέργεια ψυχῆς ἢ σώματος· ἡ δὲ ἐνέργεια, οὐκ ἀρετὴ, εἰ πᾶσα ἐνέργεια ἦν ἀρετή. τὴν δὲ δικαιοσύνην πάντες ἁπλῶς ἀρετὴν ψυχῆς ὁμολογοῦσιν, ἀλλ' ὐ πρᾶξιν, οὐδὲ πράξεως ἀποτέλεσμα. τρία γὰρ ἐστι περὶ ἕκαστον, ἢ ἕξις, ἢ πρᾶξις, ἢ ἀποτέλεσμα. ἕξις μὲν, καθ' ἣν πλεονεκτικοί τινες, ἢ μειονεκτικοὶ ἐσμέν· πρᾶξις δὲ, τὸ μειονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν· ἀποτέλεσμα δὲ ἡ μειονεξία, καὶ ἡ πλεονεξία. ὥσπερ ἕξις μὲν, ἡ ζωγραφική· πρᾶξις δὲ, ἡ ζωγραφία· ἀποτέλεσμα δὲ, ἡ γραφὴ καὶ πάλιν ἕξις μὲν, ἡ ἀγαλματοποιική· πρᾶξις δὲ, τὸ ἀγαλματοποιεῖν· ἀποτέλεσμα δὲ, τὸ ἄγαλμα. εἰ δέ τις τὴν ἕξιν ὀνομάζοιτο γραφὴν καὶ ἄγαλμα, ὥ τ' ἀποτελέσματος ὀνόματι καλῶς σφάλλεσθαι ἂν ὁμολογοῖτο, καὶ σύγχυσιν ποιεῖν. ὅτως ὁ πλεονεξίαν καὶ μειονεξίαν τὴν ἕξιν ὀνομάζων, τῷ τὸ ἀποτελέσματος ὀνόματι χρῆται κατὰ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἕξεως. καὶ ἡ μεσότης τοίνυν τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀποτέλεσμα ἂν εἴη. τεταγμένων γὰρ ἐν τοῖς ἐκ τῶν πράξεων ἀποτελουμένοις πλεονεξίας καὶ μειονεξίας, καὶ ἡ τούτων μεσότης εἴη ἂν ἀποτέλεσμα, ὐχ ἕξις. ἔγω δὲ μὴ ἔκβασις, ἀλλ' ἕξις ψυχῆς, * ὅτε πλεονεκτική. ὁ πρὸς ὃ τοίνυν, ἢ τινί, μήτε πλεονεκτῶν, μήτε μειονεκτῶν, † ἔστι δίκαιος. πρὸς μὲν δὴ τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ οὐκ ἂν φαίην εἶ τοῦτον, ὅτε ὡς τούτων ἀκρότητα, ὅτε ὡς μεσότητα· ὐ γὰρ δὴ κτητὰ ταῦτα γίγνεται καὶ τὴν ἡμετέραν προθυμίαν τε καὶ σπουδὴν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ τούτων ὑπὸ φύσεως. κάλλος μὲν γὰρ ὑπὸ φύσεως, καὶ ἰσχὺς σώματος, καὶ ὑγίεια. εἰ δὲ * γηρώμεθα, τὴν μὲν ἀκμὴν ὑπεκτείνειν, ἐφαῖς τε καὶ γυμνασίοις· τὴν δὲ ὑγίειαν, διαίτῃ ποιᾷ τηρεῖν, καὶ ἐκπίπτουσαν ἀνακαλέσασθαι· ἀλλ' ὅμως ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν οὔσης ὅλης ἀρχῆς τῆς τούτων κτήσεως, ἀπονεμητέον τῇ τοῦ σώματος φύσει. καὶ τοι καὶ τοὺς πλεονεκτεῖν λέγοντάς τινες. ἰσχύι μὲν, εἰ τύχοι

Μίλων

Μίλων ὁ Κροτωνιάτης· κάλλει δὲ, Λαὶς ἡ Κορινθία, καὶ εἴ τινες τούτοις τῶν πλησίον. τίς οὖν αὖ ἦν ἡ τοῦ Μίλωνος ἀδικία; ἢ τίς Λαΐδος πλεονεξία; ἆρα εἰ μὲν Μίλων περιέλθοι τοὺς ἀσθενεστέρους τύπτων τε, καὶ τὰ τούτων χρήματα ἁρπάζων, καὶ τὰς τούτων γυναῖκας; καὶ Λαὶς ὁμοίως, μισθὸν μὲν πλεῖστον εἰσπραξαμένη τῶν ἐραστῶν, εἰσὶν δὲ γυναικῶν καὶ γάμους διαλύσασα, τοῦτ' αὖ εἴη ἂν τὸ πλεονεκτεῖν; τοῦ δὲ ποίαν οὖν ἄλλην τὴν αἵρεσίν τις ποιήσεται ἢ μήτε ὑπερβάλλοντος, μήτ' αὖ ἐλλείποντος; ἢ τὸ ἀγελαῖον ἐκεῖνο, καὶ κοινὸν, ἔχειν τοῖς αὑτῷ, καὶ μὴ ἁρπάζειν τὰ πλησίον, μηδὲ αὖ περιεῖσθαι τῶν σῶν, ὡς τοῦτ' ἦν τὸ μὴ πλεονεκτεῖν; τὸ μὲν δὴ μὴ βιάζεσθαι δικαίως μοι δοκεῖ, εἴποι τις αὖ, ἐπ' ἐμοὶ γὰρ τοῦτο· τὸ δὲ μὴ πλεονεκτεῖσθαι, πῶς αὖ γένοιτο; πολλοὶ γὰρ οἱ κρείττους. ἀλλ' εἴ τις βούλοιτο διορθώσεις ἐπαρκεῖν, καὶ ὀρφανὰς συνεκδιδόναι, καὶ αἰχμαλώτους λύσασθαι, ταῦτα μὲν ἴσως δυνατός ἐστι ποιεῖν, ἀλλ' οὐ τῷ γε τιμᾶν τὴν περιφρονητέαν μετρίως. πλεονεκτεῖσθαι γὰρ ἔστι, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, τὸν ταῦτα ποιεῖν αἱρούμενον. πῶς οὖν αὐτὴν ὁρίζεται ὁ καθ' ἡμᾶς λόγος; ἔξιν ἄλογον ψυχῆς ὀρθότητος ἐπιμελουμένου· ἢ τιμωρίας ἀπαίτησιν τῶν περιηδικηκότων. οὐχ ὡς τοῦ ἢ σεσωδέναι τὴν ἑτέραν τῶν ὑποκειμένων. *

Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Οὐκοῦν, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν αἱ πόλεις πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἀρχικοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἀνδρείοις αἱ πόλεις, καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς, καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖται βασιλικὴ. ἀτάρ, ἔφη, κατανενόηκας, εἰ οἷόν τέ ἐστι, μὴ ὄντα δίκαιον, ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; καὶ μάλα, ἔφη, οὐχ οἷόν τε γε αὖθις δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. τί οὖν, ἔφη, σὺ ἤδη τοῦτο κατείργασαι; οἶμαί γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, σοὶ δοκοῦντά γε ἂν ἔμοιγε φαίνεσθαι δίκαιος. ἆρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἔστιν ἔργα, ὥσπερ τῶν τεκτόνων; ἔστι μοί τι, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδεῖξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ ἑαυτῶν ἔχουσιν αὖ ἐξηγήσασθαι; μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἐγώ γε δύναμαι τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι. καὶ νὴ Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας. ἐπεὶ σὺκ ὀλίγα ἔστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὁρᾶν τε τοιαῦτα καὶ ἀκούειν. βούλῃ οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν ἐνταυθοῖ μὲν δέλτα, ἐνταυθοῖ δὲ ἄλφα. εἶτα ὅ, τι μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, ταύτῃ ὦμεν γράφωμεν ὅ, τι δ' ἂν τῆς ἀδικίας, ταύτῃ ὦμεν. εἴ τι σοι δοκεῖ, ἔφη, προσδεῖν τούτων, ποίει ταῦτα. καὶ ὁ

Milon Crotoniates: specie verò, Laïs Corinthia, & his similes alij. Quæ igitur fuerit Milonis iniustitia? Aut quæ Laidis arrogantia? An si Milon circumierit, imbecillieres percutiens, eorũq; pecunias et vxores diripiens? Et Laïs similiter, si maximam mercedem ab amatoribus exegerit, & vxorum aliquot nuptias dissoluerit, in eo videbitur arrogantiam exercere? In quo genere tandem igitur locauerit aliquis hanc virtutem, quæ sibi nec maius nec minus eligit? An vulgari hoc et communi dicto contineri videbitur? Contentus esto rebus tuis, & proximi res ne diripito, neq; tuas deserito, vtpote hoc pacto tibi derogans. Verùm dixerit aliquis, vim quidem alijs non inferre præstare possim, est enim in me situm: at quo minus alij plus me sibi sumant, quomodo fieri posset? multi enim me præstantiores sunt. quòd si voluerit aliquis egentibus subuenire, & orphanas ad nuptias promouere, & liberare captiuos, id fortè præstare poterit aliquis, at non ille qui prædictæ medietati studeat. Hoc enim modo fieret, vt ab alijs superaretur, ac ipse sibi minorem conditionem sumeret, dum hac facere sustinet. Quo pacto igitur nostra sententia iustitiam definiet? Nempe, iustitia est animæ habitus rationabilis, rectitudinem curans, aut exactionem vindictæ ab illis qui priores iniuriam fecerunt. Non est autem hic accipienda disiunctiua cõiunctio, tanquam alteram propositionem efficiens.

At Socrates: Nunquid igitur ô Euthydeme, inquit, virtutem quæris, ob quam homines ciuiles, & patresfamilias, et principatu digni, & vtiles sibiq; suisq; efficiantur? Tum Euthydemus: Vehementer quidem, ô Socrates, isthanc ipsam opto. Per Iouem, inquit Socrates, artem perquamoptimam, virtutemq; maximam desideras. Est enim hæc regum virtus, regaliq; nuncupatur. Verùm, inquit, consideraſti ne vnquam an sine iustitia possis in huiuscemodi bonus fieri? Vehementer, inquit. Neque enim est possibile sine iustitia bonum fieri ciuem. Quid igitur, tu ne dete hoc perfeciſti? Puto, inquit, ô Socrates, præ alijs me nihilominus videri iustum. Verum, inquit, sunt & iustorum, vti & fabrorum, quædam opera? Sunt, inquit. Num igitur, inquit, vti & fabri sua possunt monstrare opera, ita & iusti sua possunt exponere? Tunc Euthydemus: Non facilè possum iustitiæ opera exponere. Et ego per Iouem, inquit Socrates, iniustitiæ. Non enim pauca ista insmodi indies videre atq; audire licet. Si itaq; velis, Socrates ait, scribamus hic sub D, quæ esse nobis iustitiæ opera videbuntur: istic verò deinceps sub A, quæ iniustitiæ. Si tibi, inquit, videtur his esse opus, facito. Tunc Xenophontis lib. 4. de factis & dict. Socratis.

Socrates vti dixerat, adscripserat. Ac vtrum ne, inquit, est in hominibus mentiri? Est, inquit. Vbi igitur hoc collocabimus? Patet, inquit, ad iniustitiam esse referendum. Quid, & malignari? Et hoc itidem. Tum & furari? Et hoc. Sub iustitia verò, ô Euthydeme, harum nihil nobis ponemus? Malum, inquit, esset istud. Quid verò, si quis dux electus iniustam inimicámque ciuitatem praedaretur, iniustè ne hunc diceremus facere? Minimè, inquit. Iustè ne igitur eum facere asseremus? Maximè. Quod si cum eis bellum gerens, eos deceperit? Et id quoque iustum. At si furetur illorum ipsorum res, atque arripiat, iustè ne fecerit? Maximè, Sed ego à principio putabam, quantum ad amicos solùm te ista interrogare. Quaecunque igitur, inquit, sub iustitia collocauimus, omnia & sub iniustitia erunt aequè colcanda? Vti videtur, ait. Vis sdcirco hac ita componentes, definiamus iterum hac eadem aduersus hostes facta iusta esse, aduersus amicos iniusta? Sed fortassis aduersus amicos opus sit animo perquam simplici. Valde, inquit Euthydemus. Quid verò, inquit Socrates, si quis dux videat exercitum perterritum, & mentitus dicat illico socios affuturos, istóque mendacio animos commilitonum leuet, sub quo nam id collocabimus? Sub iustitia, inquit, vti videtur. At si quis filio pharmacum quo maximè indigeat resipuenti, in cibarij locum dederit, & hoc mendacio illum liberarit, deceptionem hanc vbi collocabimus? Et hanc, inquit, sub eodem, vt mihi videtur. Quod si quis timens ne se amicus vita desperatione interimat, furetur aut arripiat siue gladium, siue quicquam aliud simile, hunc actum rursus vbi collocabimus? Mehercle sub iustitia, inquit. Nec ergo aduersus amicos, vt tibi videbatur, opus est cunctis in rebus animo simplici? Minimè, inquit, mediusfidius. Sed, si liceat, reuoco quae antè concessi. Multo magis hoc licet, Socrates ait, quàm non rectè concedere. Sed ne hoc etiam inuestigabile omittamus. Vter illorum qui necandi causa amicos seducunt, magis iniuriosus tibi videatur, qui sponte, an qui inuitus decipit? Iam, ô Socrates, ait, non possum responsionibus credere meis: quaecunque namque huc vsque asserebamus, aliter nunc quàm antea mihi videntur: nihilominus magis illum esse dicam iniuriosum, qui sponte amicos decipiat. Videtur autem ne tibi doctrina atque scientia esse iustitia ceu literarum? Ita, inquit. Vtrum autem illum esse magis grammaticum indicas, qui sponte non rectè scribat ac legat, an illum qui inuitus? Qui sponte, inquit. cùm enim

Parenthesi inclusa nō sunt in Halensi.

* κακηγόρ.

† γὰρ.

* ἰχρὰν.

† πάντα γὰ.

† οπῖον.

Σωκράτης γράψας ὥσπερ εἶπεν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἔστι τι ἀνθρώποις ψεύδεσθαι; ἔστι μήν τοι, ἔφη. ποτέρωσε οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. (Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἐξαπατᾶν ἔστι; καὶ μάλα, ἔφη. ἔστο οὖν ποτέρωσε θῶ; καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. τί δαὶ τὸ * κλέπτειν; καὶ τοῦτο, ἔφη) τί δ' ἀνδραποδίζεσθαι; καὶ τοῦτο. πρὸς δὲ τὴν δικαιοσύνην, οὐδέν τούτων ἡμῖν κείσεται, ὦ Εὐθύδημε; δοκεῖ † δ' αὖ εἶη, ἔφη. τί δαί, εἴ τις στρατηγὸς αἱρεθείς, ἄδικόν τι καὶ * αἰσχρὸν πόλιν ἐξανδραποδίσοιτο, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; ἥκιστά γε δῆτα, ἔφη. δίκαια δὲ ποιεῖ ἢ φήσομεν; καὶ μάλα. τί δαί, αὖ ἐξαπατᾷ πολεμίους ἀνθρώπους; δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, ἃ δίκαια ποιοῦσι; καὶ μάλα, ἔφη. ἀλλ' ἐγώ σε ὃ προῆκον ὑπέλαβον πρὸς τοὺς φίλους μόνους ταῦτα ἐρωτᾶν. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τὴν ἀδικίαν ἐθήκαμεν, † ταῦτα πρὸς τὴν δικαιοσύνην θετέον αὖ εἶη; ἔφη, ἔοικε. βάλλ' ὧδε, ἔφη, ταῦτα θέντες ὕστερον, σκεψόμεθα πάλιν, πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶ) ταῦτα ποιῆ, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἄδικον· ἀλλὰ δεῖ πρός τε τούτοις ὡς ἁπλούστατον εἶ) ; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα, ψευσάμενος φήσῃ συμμάχους προσιέναι, καὶ τῷ ψεύδει τούτῳ καταπαύσῃ τῆς ἀθυμίας τοὺς στρατιώτας, ποτέρωσε τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. ἐὰν δέ τις ἰὸν αὐτὸ διόλλυον φαρμακίας, καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον, ἐξαπατήσας ὡς † σῖτον τὸ φάρμακον δῷ, καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος, ὅτου ὑγιῆ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπάτην ποῖ θετέον; δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτό. τί δαί, ἐάν τις ἐν ἀθυμίᾳ ὄντος φίλου δύσας, μὴ ἑαυτὸν χρήσηται ἑαυτοῦ, κλέψῃ, ἢ ἁρπάσῃ ξίφος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο, τοῦτο αὖ ποτέρωσε θετέον; καὶ τοῦτο ἡ Δία πρὸς τὴν δικαιοσύνην. λέγεις, ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἁπλοΐζεσθαι; μὰ Δί' ἔγωγε, ἔφη. ἀλλὰ μεταπέμψομαι τὰ εἰρημένα, εἴ σοι ἔξεστι. δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξεῖναι πολὺ μᾶλλον, ἢ μὴ ὀρθῶς πλέειν. ἐγὼ δὲ δὴ τοὺς φίλους ἐξαπατῶντων ὅτι βλάβη, ἵνα μηδὲ τοῦτο παραλίπωμεν ἄσκεπτον, πότερος ἀδικώτερός ἐστιν ὁ ἑκών, ἢ ὁ ἄκων; ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μοὶ ἔγωγε πιστεύω οἷς ἀποκρινόμην. καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα, νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὡς ἐγὼ τότε ὡμολόγουν. ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι, ἀδικώτερον εἶ) τὸν ἑκόντα ψεύδεσθαι τοῦ ἄκοντος. δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶ), ὥσπερ τῶν γραμμάτων; ἔμοιγε. πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ, καὶ ἀναγιγνώσκῃ, ἢ ὃς ἂν ἄκων; ὃς ἂν ἑκών, ἔγωγε. δυνατὸν γὰρ

σπέρτε

ὁπότι βέλοιτο, καὶ ὀρθῶς αὐλεῖν ποιῇ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων, γραμματικὸς ἂν εἴη· ὁ δὲ ἄκων, ἀγράμματος; πῶς γὰρ ἄ; τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἑκὼν ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν, ἢ ὁ ἄκων; δῆλον ὅτι ὁ ἑκών. Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἁπτόμενον γράμματα τοῦ μὴ ἁπτομένου φῂς εἶναι; ναί. δικαιότερον δὲ τὸν ἁπτόμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἁπτομένου; * φαίνεται. δοκεῖ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν. τί δὲ δή, ὃς ἂν βουλόμενος ψεύδηται λέγειν, μηδέποτε ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φέρειν τὸν αὐτὸν, ποτὲ μὲν πρὸς ἕω, ποτὲ δὲ πρὸς ἑσπέραν φέρειν; καὶ λογισμὸν ἀφανόμενος τὸν αὐτὸν, ποτὲ μὲν πλείω, ποτὲ δὲ ἐλάττω ἀποφαίνεται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; δῆλος νὴ Δί', ἔφη, ὅτι ἃ ὤετο εἰδέναι, οὐκ οἶδεν. οἶσθα δέ τινας ἀνδραποδώδεις καλουμένους; ἔγωγε. πότερον δι' ἀμαθίαν ἢ δι' ἐπιστήμην σοφίας; δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. ἆρ' οὖν διὰ τοῦτο τοῦ χαλκοῦν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; δῆτα. ἀλλ' ἆρα διὰ τοῦτο τοῦ πεπλάνησθαι; ἦ δὲ διὰ ταῦτα. ἀλλὰ τοῦτο τοῦ σκυτοῦν; ἦ δὲ δι' ἓν τούτων, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον. οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν τὰ ζῳαῦτα ἁπτομένων ἀνδραποδώδεις εἰσίν. ἆρ' οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ τὰ δίκαια μὴ εἰδότων ὃ ὄνομα τοῦτό ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Οὐκοῦν δεῖ πάντῃ τρόπῳ διωκτέον φεύγειν, ὅπως μὴ ἀνδράποδα ὦμεν.

Οἶδα δέ ποτ' αὐτὸν καὶ περὶ Ἱππίαν τὸν ἠλεῖον περὶ τῶν δικαίων τοιάδε διαλεχθέντα. διὰ χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἱππίας Ἀθήναζε, παρεγένετο ὡς Σωκράτει λέγοντι περί τινας, ὡς θαυμαστὸν εἴη ὅ εἴ μού τις * μέλλοιτο σκυτέα διδάξασθαί τινα, ἢ τέκτονα, ἢ χαλκέα, ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν ὅπη αὖ πέμψας τοῦτον τύχοι. φασὶ δέ τινες καὶ ἱππέων καὶ βοῶν τῶν βελτιόνων δικαίως ποιήσασθαι, πρὸς τὰ μαλακὰ εἶναι τοῦ διδασκόντων. ἐὰν δέ τις βέλτιστος, ἢ αὐτὸς μαθεῖν ὃ δίκαιον, ἢ ἕτερον, ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, μὴ * εἰδέναι ποίαν ἐλθὼν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἱππίας ἀκούσας ταῦτα ὥσπερ ἐπισκώπτων αὖ, ἔφη δὲ σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις ἃ ἐγὼ πάλαι ποτέ σου ἤκουσα. καὶ ὁ Σωκράτης, ὅ δέ γε τούτου δεύτερον, ἔφη, ὦ Ἱππία, οὐ μόνον ἀεὶ * ταῦτα λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν· σὺ δ' ἴσως διὰ τὸ πολυμαθὴς εἶναι, περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις. ἀμέλει, ἔφη, πειράσομαι καινόν τι λέγειν ἀεί. πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι, οἷον περὶ γραμμάτων, ἐάν τις ἔρηταί σε, πόσα καὶ ποῖα Σωκράτους ἐστίν, ἄλλα μὲν * σοῦ, ἄλλα δὲ ὧν πρόσθεν λέγεις; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δὶς πέντε, δέκα γίνονται, ἃ τὰ αὐτὰ νῦν ἃ καὶ πρότερον ἀποκρίνῃ; περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ, *volueris, possis rectè quoq; eadem facere. Quicunque igitur sponte non rectè scribat, grammaticus esset profectò: qui verò inuitus, literarum ignarus? Quid ni? Iusta verò quæ nõ sunt, vtrum ille scit qui sponte mentiatur ac decipiat, an qui inuitus? Ille qui spõte. Magis itaq; grammaticum qui literas sciat, quàm qui nesciat, esse putas? Ita. magis etiam iustum, qui sciat quæ iusta sunt, quàm qui nesciat? Ignoro quo nam pacto ista etiam sic se mihi apparẽt habere. Quid verò, Socrates ait, quicũque vera dicere volẽs, nunquã eadem de eisdem dicat? Sed siue viam quandã monstrare oporteat, modò ad orientem, modò ad occidentem esse dicat? Siue rationem reddere de eadem re modò maiorem, modò minorem, eam ostendat, quid tibi de illo homine videtur? Patet, inquit, mehercle ignarum illorum esse, quæ scire putabat. Scis autem quosdam seruiles homines appellatos? Ita inquit. Vtrum propter sapientiam, an propter ignorantiam? Manifestum est quòd propter ignorantiam. Vtrum autem propter ignorantiam fabricandi, aut domos edificandi, aut coria conficiendi hoc nomine vocari merentur? Ob nullum, inquit, istorum: sed è conuerso potiùs illi vt plurimum seruiles sunt qui huiusce modi sciant. An igitur illis hoc conuenit nomen, qui, quæ bona & honesta, quæq; iusta sunt, ignorãt? ita mihi videtur, inquit. Oportet itaque omnibus modis, Socrates ait, conari ne simus seruiles. * φαίνομαι.

Caterùm tum ad alios, tum ad Hippiã memini eum sic de iusticia disputantem. Nam, cùm post multa quibus abfuerat tempora, Athenas appulisset, adfuit dũ Socrates ad quosdam diceret: Mirum esse profectò, si quis velit cerdonem, aut fabrum, aut equitem instruere, is certa habeat loca, quò eum mittat vt fiat doctior. Nonnulli etiam dicunt plena esse illorum omnia, qui aut boues, aut equos bene instructos reddant. Si quis verò, aut ipse instituerit velle edisce re, quidnam sit iustum, aut suos velit liberos in ea re fieri eruditiores, non inueniat quo id assequatur. Hæc cùm audisset Hippias, quasi irridens: Adhuc, ait, ô Socrates eadem dicitas, quæ dudum te audiui prædicantem. At Socrates: Et quod, ait, hoc peius est ô Hippias, ne eadem quidem semper dico, verùm & de eisdem: tu fortassis, quòd multa sapias, nunquam eadem iteratò dicis. Nempe, inquit ille, quòd semper aliquid enitor noui dicere. Vtrùm ne de his quæ certò scias, puta si quis roget quot et litera sint literæ Socratis, alia tum primum, alia & nunc conaris dicere? Aut si quis de numeris roget bisne quinque, decem sint, vtrum aliàs alia respondes? De his, ait, ô Socrates, eadem, vti & tu, Ibidem. * μέλλοιτο. * ἀναπίμπλη σθαι. † τὰ αὐτὰ.

semper dico. De iusto verò ea puto habere nunc me, quæ dicam, vt possit nemo contradicere. Per Iunonem, ait, magnum te bonum adinuenisse dicis, si cessabunt ipsi iudices in proferenda sententia discrepare. Cessabunt quidem inter se ciues litigiis contendere, cessabunt & ciuitates armis de iusto disceptare. Ea de re non satis scio, quò nam pacto abs te discedam, ni priùs audiam de tam grandi à te inuento bono differentem. At per Iouem, inquit, non audies ni priùs proferas, quid statuas esse iustum. Sat sit, te alios omneis irridere, semper rogare, arguere, dum nolis cuiquam respondere, & nusquam sententiam tuam explicare. Quidnam, inquit, nõne & tu perpendisti, quæ ipse quoque sentiam iusta esse, eadem haud quaquam cessõ facere? Et quid hic ais? Tum Socrates: Id, si non verbis, sed opere ostendo: num tibi probatior ratio ea videtur, quàm quæ verbis fit? Multo per Iouem, inquit. Multi enim dum iusta dicant, iniusta faciunt: qui verò iusta fecerit, nunquam iniustus est. Perpendisti ne tu me vnquam, ait, aut falsum testimoniũ exhibentem, aut calumniantem, aut amicos, aut ciuitates ad seditiones excitantem, aut quicquam iniusti agentem? Minimè, inquit. Abstinere idcirco ab iniustis, ait, non tu putas esse quid iustum? Vt videre licet, & nunc eniteris effugere, tuam in medium proferre sententiam, ac dicere quid putes esse iustum: non enim quæ agunt iusti, sed quæ non agunt, dicis. Ego putabam, inquit Socrates, nolle iniuriam in quempiam afferre, satis constans esse iustitiæ signum. Id si tibi non videtur, considera si hoc tibi magis accommodatum videtur. Illum enim ego dico iustum, qui pareat legibus. Vtrum eundem dicis, ô Socrates, esse legibus obtemperantem, & iustum? Ita, inquit. Non satis teneo, ait, quem legibus obtemperantem, quémve iustum esse dicas. Nónne, inquit Socrates, quæ sint vrbis leges nosti? Nosco, ait. Et quas illas putas esse? Quas ciues, ait, conscripserunt, statuentes quid facere, & à quibus abstinere oporteat. Legibus idcirco obtemperans, ait Socrates, num is erit, qui secundum eas viuat? non obtemperans erit, qui eas transgreditur? Vehementer, inquit. Quicunq; igitur eis pareat, faciet iusta: qui secus, iniusta: Ita, inquit, profectò. Qui igitur iusta facit, iustus: qui iniusta, iniustus est. Iniustus verò, qui præter leges viuat. Tunc Hippias, Quò nam pacto, ô Socrates, ait, aut leges, aut eis parere quisquam magni existimaret, cùm ipsimet legumlatores pluries eas improbantes mutent? Etenim, Socrates ait, ciuitates bellum suscipientes, rursus pacem suscipiunt. Maximè. Putás ne interesse, si quis eum vituperet qui legib. obtemperet, quòd sæpiùs mu-

καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω. τοῦτο μὲν τοι τῦ δικαίυ πόλυ οἶμαι ἐγὼν εἰπεῖν, τοσοῦτόν γε σύ, ὅτ' αὖ ἄλλος ὑδεὶς δυύαιτο εἰπεῖν. τὶ τοῦτο * ἡμέραν, ἔφη, μέγα λέγεις ἀγαθὸν ἀνεύρησθαι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίκας ψηφιζόμενοι· παύσονται δὲ οἱ πολῖται τοὺς τῶν δικαίων αἰτιλέγοντές τε, καὶ ἀντιδικοῦντες, καὶ στασιάζοντες· παύσονται δ' αἱ πόλεις ἀφανιζόμεναι τοὺς τῶν δικαίων, καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπολύφθείην ἄν σου, τοσοῦτον τὸν ἀκοῦσαι τηλικοῦτον ἀγαθὸν ἀνεύρητος. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσῃ, πρίν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γὰρ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελᾷς, ἐρωτᾷν μὲν καὶ ἐλέγχειν πάντας. αὐτὸς δ' ὑδενὶ ἐθέλειν ἀποκρίνεσθαι λόγον, ὑδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι τοιοῦτος τίς; ὦ Ἱππία, ἔφη, οὐκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ ἃ δοκῶ μοι δίκαια εἶναι ὑδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; καὶ ποῖος δήσοι, ἔφη, ὅτος ὁ λόγος ἔσται; εἰ δὲ μὴ λέγω, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ † ἐπιδείκνυμι, ἢ ὑ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμηρτότερον ὑ λόγῳ τὸ ἔργον εἶναι; πολύ γε μὰ Δί', ἔφη. δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες, πολλοὶ ἄδικα ποιοῦσι· δίκαια δὲ πράττοντων ὑδεὶ ἂν εἰς ἄδικος εἴη. ἦσθησαι οὖν πώποτέ μου, ἢ ψευδομαρτυροῦντος, ἢ συκοφαντοῦντος, ἢ πάλιν, ἢ φίλους, εἰς στάσιν ἐμβαλόντος, ἢ ἄλλό τι ἄδικον πράττοντος; οὐκ ἔγωγ' ἔφη. ὃ γὰρ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι, ὑ δίκαιον ἡγῇ; δῆλος εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ τῶν ἀληθῶν ἐγχωρῶν, ὃ ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον. ὑ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις. ἀλλ' ὅμως ἔγωγε, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν, ἱκανὸν δοκεῖ σωφρόνης ἐπίδειγμα εἶναι. εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν * τὸ δίκαιον μᾶλλον ἀρέσκῃ. φημὶ γὰρ ἔτι * τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. ἆρα τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; ἴσθι, ἔφη. οὐκ † ἄρα ἀγαθὸν νομίζεις σύ, ὁποῖον νόμιμον, ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, γινώσκεις; ἔγωγε, ἔφη. καὶ πότας τούτους νομίζεις; ἃ οἱ πολῖται, ἔφη, συνέθεντο, ἃ τε δεῖ ποιεῖν, καὶ ὧν ἀπέχεσθαι ἐγράψαντο. οὐκοῦν, ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη, ὁ ταῦτα πολιτευόμενος· ἄνομος δ', ὁ ταῦτα παραβαίνων. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τοιοῦτος πολίτευμα, ἄδικα δὲ ὁ τούτοις ἀπειθῶν. πάνυ μὲν οὖν. ἀνάγκη ἄρα ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἄδικος; (πῶς γὰρ οὔ;) ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιός ἐστιν) ὁ δὲ ἄνομος, ἄδικος; καὶ ὁ Ἱππίας, * ἀνόμως δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἄν τις ἡγήσαιτο ἀσπούδαστον πρᾶγμα εἶναι, ἢ ὅ πείθεται ἄν τοῖς † ὅτε πολλάκις αὖθις οἱ νόμοι ἀποδοκιμάσαντες μεταπίθηται; καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀναίρηται πόλις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦν. καὶ μάλα, ἔφη. ἀλλ' ἔοικεν οὖν τι οἶμαι ποιῆ, ἔφη, τὺς τοὺς νόμους πεθομένους φαυλίζων, ὅτι κατα-

λυτὸν

ζιεν αὖ οἱ νόμοι, ἢ εἰ τὰς † ἐν τοῖς πολέμοις ὑπεκτύνας φήσεις, ὅτι ἥδιστ' αὖ εἰρήνη, ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πατρίοις προθύμως βοηθοῦντας μέμφῃ; μὰ Δί' οὐκ ἐγώ, ἔφη. Λυκοῦργον γοῦν τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, κατεμάθηκας, ὅτι ὑδὲν αὖ διαφέρειν τὴν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τοῖς πείθεσθαι τοῖς νόμοις, μάλιστα ὧν ἐπεμελήσατο αὐτῆς. τοὺς δὲ ἀρχέτας τοὺς ἐν τοῖς πόλεσιν, οὐκ οἶσθα (ὅτι) οἵπερ αὖ τοῖς πολίταις αἰτιώτατοί εἰσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, ὅτοι ἄριστοί εἰσι; καὶ πόλις ἐν ᾗ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διαβαίνει, καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι, καὶ πολλάκις ἐν αὐταῖς αἱ γερουσίαι, καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες διαλλάττονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν. καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται, τοὺς πολίτας ὁμονοίας ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ὁμόνοιαι τὴν ὄρκον τοῦτον. οἶμαι δ' ἔγωγε ταῦτα γίγνεσθαι, οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χορεύτας κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἱρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ᾄδωσιν, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τοῖς πολίταις ἐμμενόντων, αἵ τε πόλεις ἰσχυρόταταί τε, καὶ εὐδαιμονέστατοι γίγνονται. αἴθις δ' ὁμονοίας, ὅτ' ἂν πόλις εὖ πολιτεύηται, ὅτ' οἴκοις καλῶς οἰκήσει. ἰδίᾳ δὲ, πῶς μὴν ἄν τις ἥττον ὑπὸ τοῦ πόλεως ζημιοῖτο (* πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῷτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἧττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἥττῷτο, ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῴη; τίνι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειεν, ἢ χρήματα, ἢ θυγατέρας, ἢ υἱέας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τοῦ νομίμου; τοῦ δὲ τίνος δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν, ἢ γονέως, ἢ οἰκείου, ἢ οἰκέτου, ἢ φίλου, ἢ πολίτου, ἢ ξένου; τίνι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίγνεσθαι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον ἢ συμμάχοις τις εὐφραίνοιτο ἡγεμονίαις, ἢ φρουραρχίαις, ἢ πόλεις; τίνα δ' ἄν τις εὐεργετήσας ἥκιστα λάθοι κομιδῇ χάριν μᾶλλον, ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἄν τις εὐεργετήσειεν, ἢ παρ' ὃν χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζῃ; τῷ δ' ἄν τις βούλοιτο μᾶλλον φίλος εἶναι, ἢ τῷ τοιούτῳ, ἢ τῷ ἥττον ἐχθρός; τῷ δ' ἄν τις ἥττον πολεμήσειεν, ἢ ᾧ μάλιστα μὴ δεῖ φίλος βούλοιτο, ἥκιστα δ' ἐχθρός; καὶ ᾧ πλεῖστοι μὴ φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι; ἐγὼ μὴν ὦ, ὦ Ἱππία, ὃ αὐτὸ ὀρθὸν νομίζω, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι. σὺ δ' εἰ ταναντία ἀναγιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Ἱππίας, ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅ μοι δοκῶ ταναντία γιγνώσκειν οἷς εἴρηκας οὐδὲ τὸ δικαίου. ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἱππία, νόμους; τοὺς γε ἐν πάσῃ χώρᾳ, ἔφη, κεῖσθαι νομιζομένους. ἔχεις αὖ εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς

tentur? An eum, qui bello fortiter pugnet, quòd sæpius fiat pax? An & hos qui in bello promptè patriam iuuent, vituperas? Non hercle. Lycurgum autem Lacedæmonium sensistine vnquam, nulla re alia fecisse Spartam ab aliis ciuitatibus differre, quàm quòd instituerit suos cives rectè parere legibus? In ciuitatibus quoque, non meministi eos primates fore optimos, qui populo causa sint, vt pareant legibus? Tum ciuitas, in qua maximè cives legibus pareant, & in pace beata, & bello inuicta est. Nec non è concordia maximum esse ciuitatibus bonum videtur: pluriésque & senatus, & viri optimi ad eam ipsam hortantur: totáque in Græcia lex posita est, vt ciues ad concordiam inreiurando conueniant, atque vbique id inter se præstant. Hæc, ni fallor, faciunt, non vt semper eosdem saltatores, nec vt eosdem tibicines, nec vt eosdem poetas habeant, nec vt eisdem delectentur, sed vt legibus pareant. Nam cùm bene cum legib. ciues conuenerint, fœliciores, ac multo erunt ciuitates potentiores. Sine concordia neque ciuitas bene gubernabitur, neque domus bene habitabitur. Priuatim verò, quomodo aut minùs à ciuitate condemnabitur, aut magis honorabitur, aut magis litigiis vinces, aut minùs vincatur, quàm si legibus parueris? Apud quem magis quispiam aut pecuniam, aut filios, aut filias suas deponat? aut quem ciuitas digniorem putet magis, quàm qui legibus pareat? Tum à quo magis parentes, propinqui, familiares, noti, ciues, aduena assequentur quæ officij sunt? Cui hostes magis credent, aut induciis, aut pace componendis? Cui magis quàm legibus parenti fieri socij mallent? aut cui socij magis credant aut principatum, aut ciuitatis custodiam? Aut cui quisquam cùm benefaciat, putet sibi gratias redditas maiores, quàm ab hoc qui legibus pareat? Quisve magis cuiquam benefecerit, quàm huic à quo non dubitet se gratias recepturum? Cui autem velit magis esse amicus, aut minùs quàm huic esse inimicus? Cui bellum quispiam minùs inferat, quàm huic cui maximè velit quispiam se amicum esse, & minimè inimicum? Cui plures amici atque socij esse volent, magisve pauci ssimi inimici & hostes? Itaque ego, ô Hippias, idem dico esse iustum, atque legibus obtemperare. Quod si tu aliter sentias, profer. At Hippias: Rectè, neque mihi secus de iusto est vt sentiam. Non scriptas autem quasdam ô Hippias, cognosti esse leges? Has inquit, quæ quidē vbiuis locorū similiter habentur. Habes igitur eas tu dicere esse ab hominibus

† πολεμίοις.

* al. abest.

Parēthesin in cluſa nō ſunt in Halenſi editione, ſed optimè hucquadrāt.

latas? At id quónam pácto, inquit, cùm neq; in unam omnes conuenire possint, neq; vnius sine lingua? quos igitur tu putas leges iĩtas tulisse? Ego quidem Deos putem istas hominibus leges dedisse. Nam lex quidem in primis apud omnes homines vna est, vt Deos colas: & vt parentes item honores, ubig; iubet lex, ait. Et hoc, inquit: neque parentibus licere miscericum liberis, neque liberis cum parentibus. No mihi ista videtur, ô Socrates, esse diuina lex. Quid ita? Quoniam sentio, inquit, esse quosdam transgredientes. Enimuero cetera permulta, inquit, trãsgrediuntur: sed supplicijs afficiuntur, qui à dijs impositas leges trãsgrediuntur, quæ quidẽ nullo modo est homini possibile effugere: veluti qui ab hominibus positas quidem transgredientes, tum quòd lateant, pœnam effugiunt, tum quòd vi superẽt. Et quam pœnam, inquit, ô Socrates. tandem non possunt effugere, si vel parentes liberis, aut liberi parentibus misceantur? Maximam, inquit, per Iouem. Quid enim malorum maius in procreando filios homines patiantur, quàm si malè procreent? Quo igitur, ait, pacto malè illi procrearent, quos nihil prohibet, cùm boni sint, ex bonis prolem procreare? Quoniam, inquit, mehercle, non solùm bonos esse oportet, qui prolem procreant, verùm & ætate firma & valida. An tibi videtur similia semina esse illorum qui virili ætate, aut qui declini, aut qui immatura sunt? At per Iouem, inquit, non fit mihi verisimile. Vtra, inquit, igitur meliori? Patet, ait, quæ virilis. Num ætatis immaturæ non bona sunt semina? Minimè. Isto igitur modo prolem non oportet procreare? Minimè. Quicunque igitur prolem procreant inferiorum, prolem non vt oportet, procreant? Vti videtur, ait. Qui igitur, ait, malè procreent, nisi isti? Fateor. Sed quid? benefactores nónne vicissim afficere beneficijs vbique legibus sancitum est? Est, inquit: Verùm & id homines interdum transgrediuntur. Et hi igitur, qui hoc transgrediuntur, pœnas luunt. Nam bonis amicis priuati, alios, quibus sunt odio, quæritant. Quicunque enim bene suis fecerit necessarijs, huic boni fient amici: quicunque verò non affecerit huiusmodi homines beneficijs, propter ingratitudinem ab his odio habebitur. Cùm autem adeò iis maximè conducat vti, hos maximè quæritant. Per Iouem, inquit, ô Socrates, deorum ea esse leges videntur. Nam quòd qui transgrediuntur, dant pœnas, eo mihi melioris esse conditionis videntur, quàm hominis. Vtrum ô Hippias deos putes quæ iusta sint legibus mãdare, an alia? Non hercle. Minimè enim alium iusta legib. mãdaret. Diis quoq;, ô Hippias, idẽ iustũ esse, atq; legibus obtemperare, placet.

Plato de Republica, vel de iusto.

Durius hoc iam, ô amice, neque amplius

ἔδοντο; καὶ πῶς αἰ, ἔφη, οἵ γε ὕστε συνελθεῖν ἅπαντες δύνανται, ὕστε ὁμόφωνοί εἰσι; τίνας ὖν, ἔφη, νομίζεις τὺς νόμους τεθεικέναι τούτους; ἐγὼ μὲν, ἔφη, Θεὺς οἶμαι τὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις δοῦναι. καὶ γὰρ πᾶσι ἀνθρώποις θεῶν τιμὴν νομίζεται Θεὺς βλαπτέον. οὐκοῦν καὶ γονέας ἁμαρτάνειν κωλύει νομίζεται; καὶ τοῦτο, ἔφη. οὐκοῦν καὶ μίσγεσθαι παισὶ μίγνυσθαι, μήτε παῖδας γονεῦσιν; οὐκ ἔστι μανθάνειν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὕτως Θεοῦ νόμος ἐστίν). τί δή; ἔφη. ὅτι, ἔφη, μανθάνομαί τινας παραβαίνοντας αὐτόν. καὶ γὰρ ἄλλα πολλὰ, ἔφη, παρανομοῦσιν. ἀλλὰ δίκην γέ τοι διδόασιν οἱ παραβαίνοντες τὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κειμένους νόμους, ὦ οὗτοι ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἀφυγεῖν· ὥσπερ τὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι παραβαίνοντες, δύνανται ὃ δίκαιον διαφυγεῖν, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. καὶ ποίαν, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, ὑπέχουσιν) δύνανται φυγεῖν, γονεῖς τε παισὶ καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; τὴν μεγίστην γε Δία, ἔφη. τί γὰρ ἂν μεῖζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιούμενοι, ὃ κακῶν τεκνοποιεῖσθαι; πῶς ὖν, ἔφη, κακῶς ἂν τεκνοποιοῖντο, * ὅτε ὑπὸ καλῶν ἀγαθῶν αὐτοὺς ὄντας ἐκ ἀγαθοὶ τεκνοποιεῖσθαι; ὅτι νὴ Δί' ἔφη, ὑμᾶς μὲν ἀγαθοὺς ὄντας ἐκ ἀλλήλων παιδοποιεῖσθαι ἐστίν), ἀλλὰ καὶ ἀκμάζουσας τοῖς σώμασιν. ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια ζῷα σπέρματα ἐστὶν ἀκμάζοντων, ἢ τῶν παρηκμακότων; ἀλλὰ μὰ Δί' ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι). πότερα ὖν, ἔφη, βέλτιόν; δῆλον ὅτι τὰ τῶν ἀκμαζόντων. τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα ὑ κακὰ σπέρματα; οὐκ εἰκὸς μὰ Δί' ἔφη. οὐκοῦν οἵ γε ὕτω παιδοποιούμενοι, ὡς ὑ δεῖ παιδοποιεῖσθαι); ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. ἴωμεν ὖν, ἔφη, ἄλλοι κακῶς ἂν παιδοποιοῖντο, εἰ μὴ ὕτω; ὁμολογῶ μοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. τί ὃ τοὺς δὴ ποιοῦντας αὐτὰ ἐργάζεσθαι, ὑ πάντα νόμιμόν ἐστι; νόμιμον, ἔφη. παραβαίνει) ὃ καὶ τοῦτο. οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο παραβαίνοντες δίκαια δίδασι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς αἰεὶ κεκτώμενοι δικαίως; ἢ οὐχ οἱ μὲν δὴ ποιοῦντες τοὺς χρωμένους ἑαυτοῖς, ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶ; οἱ δὲ μὴ αὐτὰ ἐργαζομένους τοὺς τοιούτους, δίκαια μὲν τὰ ἀγαθὰ κτήματα μισοῦντα ὑπ' αὐτῶν· δίκαια δὲ μάλιστα λυσιτελῆ τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι, τούτους μάλιστα διώκοντας; ἐπὶ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔφη, Θεοῖς πάντα ταῦτ' ἔοικε. τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοῖς τοῖς παραβαίνουσι, ταῖς τιμωρίας ἔχειν, βελτίονος, ἢ κρείττονος αἰεὶ δεσπότου, νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι). πότερον ὖν, ὦ Ἱππία, τοὺς Θεοὺς ἡγῇ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη. ῥᾳδίη γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν, εἰ μὴ Θεός. καὶ τοῖς Θεοῖς ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ αὐτὸ, δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι) φαίνεται.*

Τοῦτο, ὦ δὴ ἐγὼ, ἤδη τετρεώτερον, ὦ ἑταῖρε, καὶ οὐκ ἔτι ῥᾴδιον

ῥᾴδιον ἔχειν, ὅ, τι τὶς εἴποι. εἰ γὰρ λυσιτελεῖν μοὶ τοῦτο ἀδικίαν ἐπιθεῖναι, καὶ αἰσχρὸν αὖ τοῦτο ὁμολογεῖν ἔοικεν), ὥσπερ ἄλλοι τινὲς, εἴχομεν * ἂν τι πλέγειν, καὶ τὰ νομιζόμενα λέγοντες. πῶς δὲ δῆλος εἶ, ὅτι φήσεις, αὖθις καὶ καλὸν καὶ † αἰσχρὸν εἶναι), καὶ τἄλλα αὖτως πάντα προσθήσεις, ἃ ἡμεῖς τῷ δικαίῳ προσεπίθεμεν, ἐπειδή γε καὶ σὺ ἀρετῇ αὖθις καὶ σοφίᾳ ἐτόλμησας θεῖναι. ἀληθέστατα, ἔφη, μαντεύῃ. ἀλλὰ πόθεν μοι πάρεστι ἀποκρίνασθαι ὁ δίκαιος δικαίῳ δοκεῖ τί σοι αὖ ἐθέλειν πλέον ἔχειν; ἡδαμῶς, ἔφη. ἆρ' οὖν οὐκ ἴσος ἀξιοῖ, ὥσπερ καὶ ἐμοὶ δοκεῖς; τί δαί, τὸ δικαίας πράξεως ἢ δὲ τὸ δικαίας, ἔφη. τῷ δὲ ἀδίκῳ πότερον ἀξιοῖ αὖ πλέον ἔχειν, καὶ ἠξίου δίκαιον εἶναι), ἢ οὐκ ἂν ἠξίου δίκαιον; ἠξίου ἄν, ἦ δ' ὅς, καὶ ἀξιοῖ, ἀλλ' οὐκ ἂν δύναιτο. ἀλλ' ἔστω, ἴσως ἔφην ἐγώ, ἐρωτῶ· ἀλλὰ εἰ τῷ μὲν δικαίῳ μὴ ἀξιοῖ πλέον ἔχειν, μηδὲ βούλεται ὁ δίκαιος· τῷ δὲ ἀδίκῳ; ἀλλ' ὅπως, ἔφη, ἔχει. τί δαί; δὴ ὁ ἄδικος, ἆρα ἀξιοῖ τῷ δικαίῳ πλεονεκτεῖν, καὶ τὸ δικαίας πράξεως; πῶς γὰρ οὔ, ἔφη, ὅς γε πάντων πλέον ἔχειν ἀξιοῖ; οὐκ οὖν καὶ ἀδίκου γε ἀνθρώπου τε καὶ πράξεως ὁ ἄδικος πλεονεκτήσει τε καὶ ἀμείνονος εἶναι, ὡς ἁπάντων πλεῖστον αὐτὸς λάβῃ; ἔστι ταῦτα. ὧδε δὴ λέγωμεν, ἔφη, ὁ δίκαιος τοῦ μὲν ὁμοίου ἀνομοίου πλεονεκτεῖν, τοῦ δὲ ἀνομοίου ὁ δὲ ἄδικος, τοῦ τε ὁμοίου, καὶ τοῦ ἀνομοίου. ἀρίστα, ἔφη, εἴρηκας. ἔστι δέ γε, ἔφην, φρόνιμός τε καὶ ἀγαθὸς ὁ ἄδικος, ὁ δὲ δίκαιος ἀμφοτέρως; καὶ τοῦτ', ἔφη, οἶμαι, ἐγὼ, καὶ ἔοικε τῷ φρονίμῳ καὶ ἀγαθῷ ὁ ἄδικος, ὁ δὲ δίκαιος οὐκ ἔοικε. πῶς γὰρ οὔ; μέλλει, ἔφη, τοιοῦτος ὤν, καὶ ἐοικέναι τοῖς τοιούτοις, ὁ δὲ μὴ ἐοικέναι, καλῶς. τοιοῦτος ἄρα ἑκάτερος αὐτῶν, οἷσπερ ἔοικεν. ἀλλὰ τί μέλλει; ἔφη. εἶεν, ὦ Θρασύμαχε. μουσικὸν δέ τινα λέγεις, ἕτερον ἢ ἄμουσον; ἐγωγε. πότερον φρόνιμον, καὶ πότερον ἄφρονα; τὸν μὲν μουσικὸν δήπου φρόνιμον, τὸν δὲ ἄμουσον ἄφρονα. οὐκοῦν ἆρα φρόνιμον, ἀγαθόν· ἃ δὲ ἄφρονα, κακόν; ναί. τί δαί, ἰατρικὸν οὐχ οὕτως; οὕτως. ἆρ' οὖν τὶς ἄμεινον δοκεῖ μουσικὸς ἁρμοττόμενος λύρᾳ, ἐθέλειν μουσικῷ ἀνδρὸς ἐν τῇ ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει τῶν χορδῶν πλεονεκτεῖν, ἢ ἀξιοῖ πλέον ἔχειν; οὐκ ἔμοιγε. τί δαί, ἀμούσου; ἀνάγκη, ἔφη. τί δὲ ἰατρικοῦ, ἐν τῇ ἐδωδῇ, ἢ πόσει ἐθέλειν ἄν τι ἰατρικῷ πλεονεκτεῖν, ἢ ἀνδρὸς, ἢ σώματος; οὐ δῆτα. μὴ ἰατρικοῦ δέ; ναί. ἐπὶ πάσης δὴ ὅρα ἐπιστήμης τε καὶ ἀνεπιστημοσύνης εἴπῃς σοι δοκῶ ἐπιστήμων, ὅστις οἷός τ' ἐθέλειν πλείω ἂν αἱρεῖσθαι, ἢ ὅσα ἄλλος ἐπιστήμων, ἢ πράττειν, ἢ λέγειν, καὶ ὁ αὐτὰ τῷ ὁμοίῳ ἑαυτῷ εἰς τὠυτὸ ἀποδώσει; ἀλλ' ἴσως, ἔφη, ἀνάγκη, τοῦτό γε οὕτως ἔχειν. τί δαί, ὁ ἀνεπιστήμων οὐχ ὁμοίως μὲν ἐπιστήμονος πλεονεκτήσει, ἀνο-

inuētu facile, quod quis dicat. Si enim conducere quidē iniuſtitiā poſuiſſes, vitium tamē vel turpe quoddā eſſe ipſam cōfeßus eſſes, quemadmodum aliȳ quidā, aliquid ad hæc ſecundū ea quæ exiſtimantur dicere poſſemus. Nunc autē perſpicuū eſt dicturum eſſe te, & pulchrū & robuſtum quiddā iniuſtitiā eſſe, cæteraq; illi daturum omnia, quæ nos iuſtitiæ tribuimus: quandoquidem & in virtute, & in ſapientia ponere eam nō dubitaſti. Veriſſima profectō vaticinaris. Sed hoc quoq; mihi reſponde: An iuſtus videatur tibi plus iuſto habere velle. Nullo pacto. Non enim vrbanus eſſet, vt nunc, & ſimplex. Quid autē, plúsne iuſta actione? Neq; iuſta etiā actione. Iniuſto aūt vtrum dignū putaret plus habere, id q; iuſtum exiſtimaret, vel cōtrā? Exiſtimaret vtiq; dignumq; putaret ſed nō poſſet. Atqui ego iſt hunc nō interrogo, ſed vtrū iuſto qui dē plus habere, neq; dignū putet, neq; velit iuſtus: iniuſto aūt contrà. Sic eſt profectō. Quid aūt iniuſtus? An æquum cenſet plus habere & iuſto, & actione iuſta? Quid ni? cum omnibus plus habere ſe dignū exiſtimet. Nū igitur & iniuſto homine iniuſtaq; actione, iniuſtū plus habebit, & certabit, vt in habēdo omnes exuperet? Vera hæc ſunt. Sic itaq; dicimus, Iuſtū quidē ſimili non plus habere velle, plus aūt diſſimili: Iniuſtum verò vtroq; plus accipere velle. Rectè dixiſti. Atqui prudens & bonus, iniuſtus ipſe eſt: iuſtus aūt, neutrū. Rectè & illud. Ergo prudēti & bono ſimilis eſt iniuſtus, iuſtus aūt minimè. Quid obſtat, inquit, quo minùs qui talis talibus quoq; ſimilis ſit: qui verò nō talis ſimilis non ſit? Aiò bellè. Talis igitur eſt vterq; ipſorū, quales hi quib. ſimilis eſt. Et quid aliud? Sit ita ſanè. Sed dicas Thraſymache, vtrū muſicū aliquem voces, aliquem verò non muſicū? Equidē. Vtrum iſtorum prudētem, vtrum imprudentem? Muſicum ſanè prudētem, expertem muſicæ imprudentem. Nónne, in quibus prudētem, in eiſdem & bonum: in quibus imprudētem, & malum? Nempe. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodem. Videtur tibi vir optime, cùm muſicus vir lyrā temperat, velle in intenſione & remiſſione chordarū muſicū virū exuperare, vel dignum putare, vt eò plus aſſequatur? Minimè. Expertē verò muſicæ ſuperare contendit? Neceſſe eſt. Quid medicus? in cibo aut potu dicésne plus aſſequi, q̄ aut medicus alter aut res ipſa cupit? Ne quaquā. Plus aūt quàm medicinæ artis imperitus? Proculdubio. Vniuerſas deniq; ſcientias & inſcitias contemplare, ſi quis tibi videtur, qui quidē ſcientiā habeat, plus ſumere velle, vel dicendo, vel faciendo, quàm alter ſciēs, nō aūt eadē ad actionē eandē quæ & ille qui ipſi ſimilis eſt. Fortè ſic ſe res habeat neceſſe eſt. Quid autē indoctus? nónne plus docto ſibi aſſumere vellet,

*ἂν τι.

†ἰσχυέν.

Eiuſdem.

atq; etiam indoctо? Fortasse. Sed doctus nónne sapiens? Concedo. Sapiens autem nónne bonus? Est ist huc etiam. Bonus ergo & sapiens non volet plus sibi quàm sui similis vindicare. plus tamen quàm dissimilis et contrarius, volet? Videtur. Malus autem & indoctus tam simili quàm dissimili sibi plus arrogabit. Apparet. nónne iniustus Thrasimache plus vsurpare contendit, quàm vel similis vel dissimilis? An non ita dicebas? Dicebam equidem. Iustus aũt simili quidem nõ plus volet. sed dissimili. Fatcor. Est itaq; similis, iustus quidem sapienti & bono, iniustus autem malo & insscio. Apparet. Atqui concessimus, talem vtrunque esse, qualis sit is cui similis est vterque. Concessimus planè. Iustus itaq; nobis bonus sapiensq; esse apparuit: iniustus autem, indoctus & malus.

Plato de Repub. vel de iusto.

Cùm igitur constitisset, iustitiam & virtutem esse & sapientiam, iniustitiam vitium & insscitiam: maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebam⁹ autẽ validũ ac potẽs quiddã iniustitiã esse.

Eiusdem.

Verùm nõ ista simpliciter agere cupio, sed hac via considerare. Ciuitatémne aliquã affirmares iniustam esse? & alias ciuitates velle iniustè in seruitutẽ redigere, seruasq; sub se multas habere? Cur non? Imò verò hoc summopere faciet illa quæ præstantissima erit, & quæ ad extremam peruenerit iniustitiam. Intelligo equidẽ, quòd tua hæc erat oratio. Sed hoc circa ista considero, vtrũ hæc quæ præstantior sit ciuitas ciuitate, absq; iustitia hãc sit potestatẽ habitura, vel necesse sit vt habeat cum iustitia. Si quidẽ vt tu paulo antè dicebas, iustitia ipsa sapiẽtia est, necesse est cũ iustitia: sin autẽ vt ego, sine iustitia. Responsionib. tuis ô Thrasimache, valde delector, quoniã nõ modo annuis & abnuis, sed & præclarè respondes. Vt tibi gratũ faciã. Facis tu quidẽ bene. Sed in hoc quoq; gratificare mihi, et dicito: An cẽses ciuitatẽ aliquã, vel exercitũ, seu latrones, siue fures, vel aliũ quẽuis cœtũ hominũ iniustè aliqd vnà aggredientiũ, pficere posse quicquã, si iniuria inuicẽ se affecerint? Nequaquã. Quid aũt, si ab iniuria abstinuerint; Nónne magis? Prorsus. Seditiones nanq; Thrasymache, iniustitia, inimicitias, cõtentiones q; parit: iustitia verò, cõcordiã et amicitiã. Nónne? Esto, ne à te dissentiamus. Benè agis vir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniustitiæ opus est, vbicũq; insit odiũ gignere, nónne inter liberos & seruos si fuerit, efficiet vt inuicẽ odia atq; cõtentiones exerceant? nulloq; pacto possint aliqd ex cõmuni cõcordia facere? Omnino. Quid autem? Si inter duos hæc insint, nónne dissentient inter se, insequenturq; odiis, et inimici erũt & sibi & iustis? Erunt sanè. Sin aũt in vno insit, ô mirifice vir, iniustitia nónne ipsius potentiã dissipabit? vel nihil min⁹ habebit? Nihil min⁹ habeat.

μοίως δὲ ἀεπιστήμονος ἴσως. ὁ δὲ ὀπτιστήμων σοφός; ναί. ὁ δὲ σοφὸς ἀγαθός; Φημί. ὁ ἄρα ἀγαθός τε καὶ σοφὸς, τῷ μὴ ὁμοίῳ οὐκ ἐθελήσει πλεονεκτεῖν, τῷ δ' ὁμοίῳ τε καὶ ἑαυτοῦ; ἔοικεν, ἔφη. ὁ δὲ κακός τε καὶ ἀμαθὴς, ὅ τε ὁμοίῳ κ᾽ ὅ ἑαυτῷ; Φαίνεται. οὐκοῦν, ὦ Θρασύμαχε, ἐγὼ δ' ἐγὼ, ὁ ἄδικος ἡμῖν ὅ τε ὁμοίου τε καὶ ὁμοίου πλεονεκτήσει, ἢ οὐχ ὅτως ἔλεγες; ἔγωγε, ἔφη. ὁ δὲ δίκαιος ὅ μὴ ὁμοίου ὅ τε πλεονεκτήσει, ὅ δὲ ἀνομοίου. ναί. ἔοικεν ἄρα, ὦ δ' ἐγὼ, ὁ μὲν δίκαιος ὡ τοῦτῳ τε κ᾽ ἀγαθῷ, ὁ δὲ ἄδικος ὡ κακῷ τε καὶ ἀμαθεῖ. κινδυνεύει. ἀλλὰ μὴν ὡμολογοῦμεν, ὧγε ὅμοιος ἑκάτερος εἴη, τοιοῦτον καὶ ἑκάτερον εἶναι). ὡμολογοῦμεν γάρ. ὁ μὲν ἄρα δίκαιος ἡμῖν ἀνὴρ φάνεται ὢν ἀγαθός τε κ᾽ σοφὸς· ὁ δ' ἄδικος, ἀμαθής τε κ᾽ κακός.

Εἰ ταῦθ' οὕτω δὴ ὡμολογησάμεθα τὴν δικαιοσύνην ἀρετὴν εἶναι καὶ σοφίαν, τὴν δὲ ἀδικίαν κακίαν τε καὶ ἀμαθίαν. εἶεν, ὦ δ' ἐγώ. τοῦτο μὲν ἡμῖν ὕστω κείσθω. ἔφαμεν δ' ἴσως καὶ ἰσχυρότερον εἶναι τὸν ἀδικίαν.

Ἀλλὰ τῇ δέπτι σκέψασθαι χρή. πόλιν φαίης ἂν ἄδικον εἶναι, καὶ ἄλλας πόλεις ὀπτιχρῆν δουλοῦσθαι ἀδίκως, καὶ καταδεδουλῶσθαι, πολλὰς δὲ καὶ ὑφ' ἑαυτῇ ἔχειν δουλωσαμένην ὡπῶς γάρ οὐκ; ἔφη. καὶ τοῦτό γε ἡ ἀρίστη μάλιστα ποιήσει, καὶ τελεώτατα, ὅσα ἄδικος. μανθάνω, ἔφην, ὅτι σὸς τοῦτ' ἦν ὁ λόγος. ἀλλὰ τόδε αὖ σκοπῶ, πότερον ἂν ἡ κρείττων γιγνομένη πόλις πόλεως ἄνευ δικαιοσύνης μᾶλλον δύναμιν τοιαύτην ἕξει, ἢ ἀνάγκη αὐτῇ μὴ δικαιοσύνης. εἰ μέν, ἔφη, ὡς σὺ ἄρτι ἔλεγες, ἔστιν ἡ δικαιοσύνη σοφία, μὴ δικαιοσύνης, εἰ δ' ὡς ἐγὼ, μετ' ἀδικίας. πάνυ γε ἄγαμαι, ὦ δ' ἐγὼ, ὦ Θρασύμαχε, ὅτι οὐκ ὀπτιδιὰς μόνον, ἀλλ' ἀναιδὴς, ἀλλὰ καὶ ἀποκείνῃ πάνυ καλῶς. σοὶ γάρ, ἔφη, χαρίζομαι. δῦναι σὺ ποιῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τόδε μοι χάρισαι, καὶ λέγε· δοκεῖς αὖ ἡ πόλιν, ἢ στρατόπεδον, ἢ λῃστὰς, ἢ κλέπτας, ἢ ἄλλο τι ἔθνος, ὅσα κοινῇ ὁπῇ τι ἔρχεται, ἀδίκως πράξαι ἄν τι δύνασθαι, εἰ ἀδικοῖεν ἀλλήλους; ὅ δῆτα, ἦ δ' ὅς. τί δ' εἰ μὴ ἀδικοῖεν; ὅ μᾶλλον; πάνυ γε. εἰ γάρ τοι, ὦ Θρασύμαχε, ἢ γε ἀδικία, καὶ μίσος, ἢ μάχας ἐν ἀλλήλοις παρέχοι· ἡ δὲ δικαιοσύνη, ὁμόνοιαν, καὶ φιλίαν. ἦ γάρ; ἔγωγε, ἦ δ' ὅς, ἵνα σοὶ μὴ διαφέρωμαι. ἀλλ' ἴθι σὺ ποιῶν ἐμοὶ χάρισαι, τόδε δέ μοι λέγε. ἆρα εἰ τοῦτο ἔργον ἀδικίας, μῖσος ἐμποιεῖν ὅπου ἂν ἐνῇ, ὅ καὶ ἐλεύθερόν τε καὶ δούλοις ἐγγιγνόμενον μισεῖν ποιήσει ἀλλήλους καὶ στασιάζειν, καὶ ἀδυνάτους εἶναι) κοινῇ μετ' ἀλλήλων πράττειν; πάνυ γε. τί δ' αἰ ἐν δυοῖν ἐγγένηται, ὅ διοίσονται καὶ μισήσουσι, καὶ ἐχθροὶ ἔσονται ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς δικαίοις; ἔσονται, ἔφη. ἐὰν δὲ δὴ, ὦ θαυμάσιε, ἐν εἰ ἐγγένηται ἀδικία, μῶν μὴ ἀπολεῖ τὸ αὑτῆς δύναμιν; ἢ ὅδεῖ ἧττον ἔχειν; μηδὲν ἧττον ἐχέτω, ἔφη.

ἔφη. Οὐκοῦν τοιάδε τινὰ φαίνεται ἔχουσα τὴν δύναμιν, οἵαν ὧ ἂν ἐγγένηται, εἴτε πόλει τινί, εἴτε γένει, εἴτε στρατοπέδῳ, εἴτε ἄλλῳ ὁτῳοῦν, πρῶτον μὲν ἀδύνατον αὐτῷ ποιῇ πράττειν μεθ' αὑτοῦ, ἀλλὰ διαφέρεσθαι ἐπὶ σὲ ἐχθρὸν εἶναι ἑαυτῷ τε καὶ τῷ ἐναντίῳ πάντι, καὶ τῷ δικαίῳ, ἦ γ' ὅτι μάλιστα· καὶ ἐν ἑνὶ δὴ οἶμαι ἐοῦσα ταῦτα πάντα ποιήσει, ἅπερ πέφυκεν ἐργάζεσθαι. πρῶτον μὲν ἀδύνατον αὐτὸν ποιήσει πράττειν συμφώνως ἑαυτῷ· ἔπειτα ἐχθρὸν καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς δικαίοις. ἦ γάρ; ναί. δίκαιοι δέ γ' εἰσὶν ὦ φίλε καὶ οἱ θεοί; ἔστωσαν, ἔφη. καὶ θεοῖς ἄρα ἐχθρὸς ἔσται, ὦ Θρασύμαχε, ὁ ἄδικος· ὁ δὲ δίκαιος, φίλος. Μὴ οὖν τῷ λόγῳ, ἔφη, θαῤῥῶν. ἀλλ' ἐγωγέ σοι ἐναντιώσομαι, ἵνα μὴ τοῖσδε ἀπέχθωμαι. ἴθι δή, ὡς ἐγώ, καὶ τὰ λοιπά μοι τῆς ἐστιάσεως ἀποπλήρωσον, ἀποκειτόμενος ὥσπερ καὶ νῦν· ὅτι μὲν γὰρ καὶ σοφώτεροι, καὶ ἀμείνους, καὶ δυνατώτεροι πράξειν οἱ δίκαιοι φαίνονται· οἱ δὲ ἄδικοι ἀδύνατον πράξειν μετ' ἀλλήλων οἷοί τε. ἀλλὰ δὴ καὶ ὡς φαμὲν ἐρρωμένως ποτέ τι μετ' ἀλλήλων κοινῇ πράξαι ἀδίκους ὄντας, τοῦτο δὲ πανταπασιν ἀληθὲς ἐλέγομεν. εἰ γὰρ αὖ ἀπείχοντο ἀλλήλων, κομιδῇ ὄντες ἄδικοι. ἀλλὰ δῆλον ὅτι ἔστιν οὗτος ἀνθρώποις δικαιοσύνη, ἢ αὐτοὺς ἐποίει, μή τι καὶ ἀλλήλους γε καὶ ἐφ' οὓς ἦεσαν ἀδικεῖν ἅμα, δι' ὃ ἔπραξαν ἃ ἔπραξαν. ὥρμησαν δὲ ὅτι τὰ ἄδικα, ἀδικίᾳ, ἡμιμόχθηροι ὄντες· ἐπεὶ οἵ γε παμπόνηροι, καὶ τελέως ἄδικοι, τελέως εἰσὶ καὶ πράξειν ἀδύνατοι. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔχει, μανθάνω, ἀλλ' οὐχ ὡς σὺ τὸ πρῶτον ἐπῄνεσε. εἰ δὲ καὶ ἄμεινον ζῶσιν οἱ δίκαιοι τῶν ἀδίκων, καὶ εὐδαιμονέστεροι εἰσὶν (ὅπερ ὕστερον προυθέμεθα σκέψασθαι) σκεπτέον. φαίνονται μὲν οὖν καὶ νῦν ὡς γε μοι δοκεῖ, ἐξ ὧν εἰρήκαμεν. ὅμως δέ τι βέλτιον σκεπτέον. οὐ γὰρ περὶ τοῦ τυχόντος ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ, ὅντινα τρόπον χρὴ ζῆν. σκόπει δή, ἔφη σκοπῶ, ἐμοὶ γὰρ ἐγώ, καὶ μοι λέγε. δοκεῖ τί σοι εἶναι ἵππου ἔργον, ἔμοιγε. ἆρ' οὖν τοῦτο ἂν δοίης ἔργον ἵππου εἶναι ἄλλο ὁτιοῦν ᾧ ἔργον, ὃ ἄν τις μόνῳ ἐκείνῳ ποιῇ τις, ἢ ἄριστα. οὐ μανθάνω, ἔφη. ἀλλ' ὧδε, ἔφη· ὄτῳ ἂν ἄλλῳ ἴδοις, ἢ ὀφθαλμοῖς; οὐ δῆτα. τί δαί; ἀκούσαις ἄλλῳ ἢ ὠσίν; οὐδαμῶς. οὐκοῦν δικαίως ἂν ταῦτα τούτων φαμὲν ἔργα εἶναι; πάνυ γε. τί δαί; μαχαίρᾳ ἀμπέλου κλῆμα ἀποτέμοις, καὶ σμίλῃ, καὶ ἄλλοις πολλοῖς; πῶς γὰρ οὔ; ἀλλ' οὐδενί γ' ἂν οἶμαι οὕτω καλῶς, ὡς δρεπάνῃ ἐπὶ τούτῳ εἰργασμένῃ πρέπει. ἀληθῆ. ἆρ' οὖν οὐ τοῦτο τούτου ἔργον θήσομεν; θήσομεν μὲν οὖν. νῦν δὴ εἶμαι ἄμεινον ἂν μάθοις, ὃ ἄρτι πρώτων τοιωνδεμένος, εἰ οὐ τοῦτο ἑκάστου εἴη ἔργον, ὃ ἂν ἢ μόνον τι, ἢ κάλλιστα τῶν ἄλλων ἀπεργάζηται. ἀλλὰ, ἔφη, μανθάνω

Nonne talem aliquam vim habere videtur, vt cuicunque insit, siue ciuitati, siue genti, siue exercitui, siue alteri cuilibet, primò quidem impotens reddat id cui inest aliquid secum agendi, propter dissensionem atque discordiam: deinde inimicum efficiat ipsum & sibi, & cõtrario cuilibet, atque iusto? Nonne ita? Ita. Atqui & in vno si fuerit, hæc eadem faciet omnia quæ ad naturam suam sequuntur. Primum quidem impotentem eum agendi reddet, cùm secum ipse dissentiat, neque sibimet cõstet. Deinde & sibi & iustis faciet inimicũ. An nõ? Certè. Iusti autem, ô amice, sunt & Dei; Sint. Ergo Deis inimicus erit, Thrasymache, vir iniustus: iustus autem, amicus. Explere Socrates pro libidine, orationis epulo. Non enim tibi aduersabor, ne istos mihi infensos reddam. Age itaque reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulo antè reſpõdens. Constat profectò sapientiores, meliores, potentioresq; ad agẽdum, iustos esse: iniustos autem, ne inuicem quidem tractare quicquam posse. Verum quod dicimus, valdissimè in commune simul aliquid conficere illos posse, qui omnino iniusti sunt, haud omnino verum est. Non enim abstinerent inuicem ab iniuria, si prorsus iniusti essent. Sed liquet in ipsis esse iustitiam quandam, quæ ipsos ita afficiat, vt se inuicem laedere nolint, simulatq; alios, per quam agunt quæcunque agunt. Impulsi autem sunt ad iniustè agendum, iniustitia, cùm semimali essent. Nam qui ad summum nequitiæ & iniustitiæ peruenerunt, perficere omnino nihil possunt. Hæc quidem quod ita se habeant, non autem vt tu suprà ponebas, intelligo. Vtrum autem & melius viuant iusti quàm iniusti, & feliciores sint, (quod quidẽ postea cõsiderare proposueramus) considerãdum est. & vt mihi quidem videtur, hoc ex his quæ diximus sequitur. Sed tamẽ melius considerandum. Non enim de re quadam vili spernendaq;, sed quónam modo viuendum sit, habetur oratio. Considera iam. Ecce cõsidero. Dic igitur opúsne equi tibi aliquid esse videtur? Mihi quidem. Num hoc quidem diceres, & equi & alterius cuiuslibet opus, quod vel solo illo, vel maximè quis expleret? Haud intelligo. Attẽde, sic fortè intelliges. Aliáne re, quàm oculis, vides? Minimè. Quid verò? aliáne re audires, quàm auribus? Nequaquã. Ergo hæc horum opera rectè diceremus. Rectè. Posésne gladio & scalpello, & multis aliis, vitis palmites amputare? Quid ni? Verumtamen non ita commodè, vt falce ad vsum hunc fabricata. Est, vt dicis. Ergo nónne hoc istius opus esse dicemus? Dicemus profectò. Existimo melius te nunc tenere, quæ paulo antè dicebam, cùm interrogarem an id cuiusque opus esset, quod vel solo illo, vel melius quàm cæteris efficitur. In-

telligo iam: Idq; mihi cuiusque opus esse videtur. Nonne & virtus tibi esse cuique videtur, cui aliquod opus adscribitur? Reuertamur igitur ad priora. Oculorum dicimus esse opus aliquod? Certè. Ergo nonne & virtus oculorum est? Et virtus. Et aurium opus? Et aurium. Est ergo & virtus? Est. Nonne de reliquis omnibus eodem modo dicendum? Eodem. Nunquid oculi opus suum pulchrè aliquando exercerent, virtutem propriam non habentes, sed pro virtute vitium? At quomodo? Caecitatem nanque fortasse pro visu dicis. Quacunque illorum sit virtus: nam ad praesens non id quaero. sed utrum propria virtute recte suum opus exerceant, vitio verò non recte. Vera loqueris. Nonne & aures sua privata virtute, malè suum opus exercebunt? Malè. Idémne sentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hac praeterea contemplare. Estne anima aliquod opus, quod nulla re alia faceres, veluti curare, imperare, consulere, & alia generis eiusdem? Nunquid haec alteri rei quàm animae iure tribuere possemus, diceremúsque ipsius propria esse? Nulli alteri. Quid autem ipsum viuere? Annon anima opus esse dicemus? Maximè. Annon & virtutem quandam animae esse dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoque, ó Thrasymache, propria virtute priuata, opera sua bene explebit? Vel nullo modo poterit? Non poterit. Necesse est igitur, malam animam malè imperare atque curare, bonam verò haec omnia benefacere. Necesse. Concessimúsne virtutem animae iustitiam esse, iniustitiam vitium? Concessimus. Iusta ergo anima, iustúsque vir bene viuet, iniustus autem malè? Ita secundum rationem tuam apparet. Qui autem bene viuit, beatus est, & felix: qui malè contrà? Quid ni? Igitur iustus felix est, & iniustus miser. Sint. At miserum esse non prodest. Prodest autē esse felicem. Proculdubio. Nunquam igitur ó beate Thrasymache, conducibilius erit iniustitia quàm iustitia.

†virtutē.

Ex Platone de repub. vel de iusto lib. 4.

In his itaq; vix tandem consensimus, satisq; inter nos constitit, eadem in ciuitate, eadem & in ciuisque anima genera esse, ac numero paria. Sic certè. Quin & hoc necessarium est, quemadmodum & quo sapiens erat ciuitas, ita & eodem sapientem esse priuatum? Planè. Item, quo fortis est priuatus aliquis & quomodo, eodem & ita fortem esse ciuitatem, & in caeteris omnibus ad virtutem vtrag; similiter se habere? Necesse est. Atqui & iustum, ó Glauco, virum dicemus eadem ratione, qua dicimus ciuitatem. Necessarium id omnino. At nondum

ϑάνω τε, καί μοι δοκῆ τοῦτο ἑκάστου πρᾴγματος ἔργον εἶναι). εἶεν, ἦν δ' ἐγώ. ἆρ' οὖν καὶ ἀρετὴ δοκεῖ σοι εἶναι ἑκάστῳ, ὧνπερ καὶ ἔργον τι πρόσεστιν; ἢ ἀμελήσωμεν ἃ ἔφαμεν ἐπὶ τἀυτὰ καὶ πάλιν. ὀφθαλμῶν φαμὲν ἔστι τι ἔργον; ἔστιν. ἆρ' οὖν καὶ ἀρετὴν ὀφθαλμῶν ἔστι; καὶ ἀρετή. τί δέ, ὦτων ἦν τι ἔργον; ναί. ἀκοὴν καὶ ἀρετήν; καὶ ἀρετή. τί δὴ καὶ περὶ τἄλλων οὕτως; οὕτως ἔχει δή. ἆρ' αἱ ποτε ὄμματα, ὃ αὐτῶν ἔργον καλῶς ἀπεργάσαιντο, μὴ ἔχοντα τὴν αὑτῶν οἰκείαν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀντὶ τῆς ἀρετῆς κακίαν; καὶ πῶς ἄν, ἔφη; τυφλότητα ἴσως γὰρ λέγεις, ἀντὶτῆς ὄψεως. ἥτις, ἦν δ' ἐγώ, αὐτῶν ἡ ἀρετή. οὐ γάρ που τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλ' εἰ τῇ μὲν οἰκείᾳ ἀρετῇ ὃ αὐτῶν ἔργον εὖ ἐργάσεται τὰ ἐργαζόμενα, κακίᾳ δὲ κακῶς. ἀληθῆ, ἔφη, τοῦτο γε λέγεις. οὐκοῦν καὶ ὦτα τοιοῦτα τυγχάνει, κακῶς ὃ αὐτῶν ἔργον ἀπεργάσεται); πολύ γε. πάλιν δὴ καὶ τὰ ἄλλα πάντα εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον; ἔμοιγε δοκῆ. ἴθι δὴ μετ' ἐμοῦ τὰδε σκέψαι. ψυχῆς ἔστι τι ἔργον, ὃ ἄλλῳ τῳῦ ὄντων του ἂν εἴη ποιήσαις; οἷον ὃ τοιόνδε, ὃ † ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἄρχειν, καὶ βουλεύεσθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἔστιν ὅτου ἄλλου ἢ ψυχῆ δικαίως ἂν αὐτὰ ἀποδοῖμεν, καὶ φαῖμεν ἴδια εἶναι); οὐδενί ἄλλῳ. τί δ' αὖ τὸ ζῆν; οὐ ψυχῆς ἔργον φήσομεν εἶναι); μάλιστ' ἄν, ἔφη. οὐκοῦν καὶ ἀρετήν φαμέν τινα ψυχῆς εἶναι); φαμέν. ἆρ' οὖν ποτε ὦ Θρασύμαχε ψυχὴ τὰ αὑτῆς ἔργα εὖ ἀπεργάσεται, στερομένη τῆς οἰκείας ἀρετῆς, ἢ ἀδύνατον; ἀδύνατον ἀνάγκη ἄρα κακὴν ψυχὴν κακῶς ἄρχειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι, τὴν δὲ ἀγαθὴν πάντα ταῦτα εὖ πράττειν. ἀνάγκη. οὐκοῦν ἀρετῇ μὲν ξυνεχωρήσαμεν ψυχῆς εἶναι) δικαιοσύνην, κακίαν δὲ ἀδικίαν; ξυνεχωρήσαμεν γάρ. ἡ μὲν ἄρα δικαία ψυχὴ, καὶ ὁ δίκαιος ἀνὴρ, εὖ βιώσεται), κακῶς δὲ ὁ ἄδικος; φαίνεται, ἔφη, κατὰ τὸν σὸν λόγον. ἀλλὰ μὲν ὅγε εὖ ζῶν, μακάριός τε καὶ εὐδαίμων· ὁ δὲ μή, πανάπαλιν; πῶς γὰρ οὔ; ἐμὲν δίκαιος ἄρα εὐδαίμων, ὁ δὲ ἄδικος ἄθλιος; ἔστω, ἔφη. ἀλλὰ μὲν ἄθλιόν γε τὸ λυσιτελεῖ), εὐδαίμονα δέ. πῶς γὰρ οὔ; τὸ δέ ποτε ἄρα ὦ Θρασύμαχε λυσιτελέστερον ἀδικία δικαιοσύνης.

Ταῦτα μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, μόγις διεκρινάμεθα, καὶ ἡμῖν ὁμολόγηται. ταῦτα μὲν τὸ πόλει, ταῦτα δὲ τὸ ἑνὶ ἑκάστῳ τῇ ψυχῇ· ἦμεν οἶμαι, καὶ ἴσα τὸν ἀριθμόν. ἔστι ταῦτα. οὐκοῦν τόδε γε ἤδη ἀναγκαῖον ὡς πόλις ἦν σοφή, καὶ ᾧ ἔστω καὶ τὸν ἰδιώτην, καὶ τούτῳ σοφὸν εἶναι); τί μήν; καὶ ᾧ δὴ ἀνδρεῖος ἰδιώτης, καὶ ὡς τούτῳ καὶ πόλιν ἀνδρείαν· καὶ ἔστω καὶ τἆλλα πάντα πρὸς ἀρετὴν ὡσαύτως ἀμφότερα ἔχειν; ἀνάγκη. καὶ δίκαιον δὴ ὦ Γλαύκων οἰώμεθα φήσομεν ἄνδρα εἶναι) τῷ αὐτῷ τρόπῳ, ᾧπερ καὶ πόλιν δικαίαν; καὶ ἔστω πᾶσα ἀνάγκη. ἀλλ' ἔστω μήν τοῦτό

illud obliti sumus, q̃ ciuitas ex eo iusta visa est, quia cũ tria in ea sint hominũ genera, suũ quisq; explet officiũ. Haud certè mihi obliti videmur. Meminisse ergo oportet, q̃ quisq; nostrũm, cuius singulæ animæ partes quod suũ est agũt, & iustus erit, & sua peragens. Meminisse prorsus. Nónne rationali potẽtiæ cõuenit imperare, cùm sapiens sit, gerat q̃ totius animæ prudentiã? Irascendi verò natura obsequi rationi, perq; illam pugnare? Penitus. Nónne, vt suprà tractauimus, musicæ & gymnasticæ mixtio atq; temperantia, vt cõcordia ista sint efficit? Vnum quidẽ horũ, intendens augensq; & nutriens præclaris sermonibus & disciplinis: alterũ verò remittẽs, sedans, mansuefaciẽs per harmoniam atq; rhythmũ? Maximè. Cumq; ita nutrita hæc fuerint, & quæ sua sunt reuera didicerint, & optimè fuerint erudita, ardori concupiscentiæ præsidebunt: quæ pars animæ in quocunq; est plurima, neq; vnquam pecuniarum possessione repletum cauebunt q̃, ne corporaliũ voluptatũ expletione adauctã grãdior robustiorq; euadat, nolitq; suo dũtaxat officio fungi, sed subijcere sibi illa contendat, quibus imperare natura non debet, atque ita vniuersam omnium vitam peruertat. Sic prorsus. Quin etiam ab externis hostibus hanc animã omnem, corpusq; custodit, dum illud quidẽ prouidè consulit, hoc aũt propugnat, obtẽperat principi, fortitudine quæ consulta sunt peragit. Vera hæc sunt. Fortem profectò hac ex parte virum quenque vocamus, quando in ipso iracundiæ vigor ita institutus est, vt in mediis voluptatibus & doloribus, in sententia sua persistat, non aliter esse de terribili & non terribili iudicãdum q̃ ratio ipsa dictauerit. Probè. Sapientem verò breui illa ex parte qua & imperauit in ipso, & ista dictauit, habens in seipsa scientiã, qua discernit quid potissimũ ex vsu sit tam singulis q̃ vniuerso ex his trib. cœtui constituto. Certè. Temperantẽ rursus aliquẽ appellamus horũ ipsorũ amicitia atq; concordia, quãdo & qđ præsidet, et quod subest, in sententiã eandem cõueniunt, rationẽ scilicet imperare decere, neq; ab illa desciscendũ esse. Tẽperantia profectò nihil est aliud & priuatim & publicè. Iustus denique ex eo atq; ita erit quisq; ex quo sæpe iã diximus, & quẽadmodũ exposuimus. Necesse est, inq;, prorsus. Quid porrò? inquã. Est ne aliquid qđ hanc nostrã vsq; adèo sententiã interturbet, vt aliud videatur esse nobis iustitia, q̃ quod in ciuitate constitit? Mihi quidẽ non videtur. Quinimo, si quid adhuc inter nos in cõtrouersia sit, sic iterũ superiora penitus confirmabimus, absurda illa huic obiicientes. Qualia? Veluti si in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, deq; homine eodem cum illa pacto nato atq; nutrito, nunquid vir talis cùm depositũ am-

τὸ γὲ διτλελήσμεθα, ὅτι ἐκεῖνη γε ὀρθῶς, ὃ ἑαυτῆ ἕκαστον τὸ αὐτῆ πρόσῆκον τεῖων ὄντων ἡμῶν, δικαία ἐῶ. ὃ μοι δοκεῖ μάλιστα, ἔφη, διτλελῆσθαι. μεμνῆσθαι οὖν ἦ δ' ἐμέ, ὅτι καὶ ἡμῖν ἕκαστος ὅταν τὰ αὐτοῦ εἰς αὐτὰ πράττῃ, οὕτω δικαιότερός τε ἔσται, καὶ τὰ αὑτῆ πράξει. καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, μεμνῆσθαι. οὐκοῦν ὀρθῶς μὲν λογικῷ ἀρχὴν προσῆκεν σοφίᾳ οὔσῃ, καὶ ἔχοντι τὴν ἐπιμέλειαν ὅλης τῆς ψυχῆς προστατεῖν; ὀρθῶς δὲ θυμοειδῆ ὑπήκοον εἶναι), καὶ ξυμμαχεῖν τούτῳ; πάνυ γε. ἆρ' οὖν οὐχ, ὥσπερ ἐλέγομεν, μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς κρᾶσις σύμφωνα αὐτὰ ποιήσῃ, τὸ μὲν ἐπιτείνουσα καὶ τρέφουσα λόγοις τε καλοῖς καὶ μαθήμασι, τὸ δ' ἀνιεῖσα, καὶ ἡμεροῦσα μελῳδίᾳ καὶ ἡμεροῦσα ἁρμονίᾳ τε καὶ ῥυθμῷ; κομιδῇ γε, ἦ δ' ὅς. καὶ τούτω δὴ οὕτω βαφέντε καὶ ὡς ἀληθῶς τροφὼ αὐτὰ μαθόντε καὶ παιδαθέντε, προσήσειν τὸ ἐπιθυμητικόν, ὃ δὴ * κρήσιμον ἅπαν ψυχῆς ἐν ἑκάστῳ ὄντι, καὶ χρημάτων φύσει ἀπληστοῦν, καὶ τηρήσειν, μὴ ὑπὸ πίμπλασθαι τῶν περὶ τὸ σῶμα καλουμένων ἡδονῶν, πολὺ καὶ ἰσχυρὸν ἡγούμενον, ἃ τὰ αὑτοῦ πράξῃ, ἀλλὰ καταδουλώσασθαι καὶ ἄρχειν * ἐφ' ἅπερ, ὧν ἃ προσῆκον αὐτοῖς ἐστι, καὶ ξυμπάντα ἂν βίον πάντων αἰσχύνῃ. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τὰς ἔξωθεν πολεμίους τοῦτο ἂν κάλλιστα φυλάττοι, * τὸν μὲν ἅπασης τῆς ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος, τὸ μὲν, * κελεῦόμενον, τὸ δὲ προσπολεμοῦν, ἐπόμενον δὲ τῇ ἀρχούσῃ, καὶ τῇ ἀνδρείᾳ διὰ τὰ βελευθέντα ἔσεσθαι. καὶ ἀνδρεῖον δὴ οἶμαι τοῦτο τῇ μέρει καλοῦμεν ἕνα ἕκαστον, ὅταν αὖτοῦ τὸ θυμοειδὲς διασῴζῃ, διά τε λυπῶν καὶ ἡδονῶν, ἃ ἂν αὐτὸ ὁ λόγος παραγγείλῃ δεινά τε καὶ μή. ὀρθῶς γε ἔφη. σοφὸν δέ γε ἐκεῖνο τῷ σμικρῷ μέρει, * πῶς ἦρχέ τε ἐν αὐτῷ, καὶ ταῦτα παρήγγειλεν, ἔχον αὖ κἀκεῖνο ἐπιστήμην ἐν αὐτῷ τῶν ἑκάστοις καὶ ξυμφέροντος ἑκάστοτε, καὶ ὅλῳ τῷ κοινῷ σοφὴν αὖ τῶν πέλας ὅλων. πάνυ μὲν οὖν. τί δὲ * σωφροσύνην ὦν τὴν φιλίαν, καὶ τὴν ξυμφωνίαν τὴν αὖ τῶν τοιούτων, ὅταν τότε ἄρχον καὶ † τῶν ἀρχομένων ὁμοδοξῶσιν, ὡς δεῖ ἄρχειν τὸ λογιστικὸν, καὶ μὴ στασιάσωσιν αὐτῷ; σωφροσύνη γ' οὖν, ἦ δ' ὅς, ἄλλο τί ἐστιν, ἢ τοῦτο, πόλεώς τε καὶ ἰδιώτου. ἀλλὰ μὲν δὴ δίκαιός γε, ὡς πολλάκις λέγομεν, τούτῳ καὶ οὕτως ἔσται. πολλὴ ἀνάγκη. τί δῆτα; εἰ ποτ' ἐγώ. μή πῃ ἡμῖν ἀπαμβλύνεται ἄλλό τι δικαιοσύνη * δοκεῖν εἶναι), ἢ οὐδὲν ἧττον ἐν τῇ πόλει ἐφαίνετ' ἔτι ἔμοιγε, ἔφη, δοκεῖ. ὧδε γὰρ, οἶμαι ἐγώ, * πάνυ τὰ πρωτάπαντα αὖ βεβαιωσαίμεθα, εἴ τι ἡμῖν ἔτι ἐν τῇ ψυχῇ ἀμφισβητεῖ, τὰ φορτικὰ αὖτοῦ προσφέροντες. ποῖα δή, οἷον εἰ δέοι ἡμᾶς αὖ ὁμολογεῖσθαι περὶ τε ἐκείνης τῆς πόλεως, καὶ τοῦ ἐκείνῃ ὁμοίως πεφυκότος τε καὶ τεθραμμένου ἀνδρὸς, * ἐδόκει αὖ τῶν καταθήκων χρυ-

* πλεῖον.

* ἐπιτρέπειν.

* τῷ. * ἐκλελυμένων.

* τῷ.

* σώφρονα εἶν.

† τὸ ἀρχόμενον.

* δῆτ. * al. absq.

* ἀνδρῶν.

ri vel argenti acceperit, videatur quandoque frandem excogitaturus? Censes aliquem iudicaturũ eiuſcemodi virum frandem committere potiùs, quàm ſecus affectos homines? Neminẽ prorſus. An non à ſacrilegijs hic, furtis, proditionibus, tam priuatim aduerſus ſodales, quàm publicè aduerſus rempublicam innocens erit? Innocens. Atqui neque perfidus, vel iureiurando, vel quibuſcunque commerciis. Nullo pacto. Adulteria quidem, parentum contemptus, impietas in deos, cuilibet alteri potiùs quàm huic conueniunt. Ita prorſus. Nónne horum omniũ cauſa hæc eſt. quia quicquid in ipſo eſt ſuum opus exequitur: ſiue imperando ſiue exequendo? Nulla certè alia. Quid? Quæris aliud eſſe iuſtitiam, quàm hanc ipſam vim, quæ tales viros, & tales efficit ciuitates? Ego quidem minimè. Tandem nobis abſolutum ſomnium illud eſt, quod nos coniecisse diximus: nempe quod mox incipientes condere ciuitatem, Deo quodam fauente, in aliquod principium imaginémque iuſtitiæ ingreſſi videmur. Omnino quidem. Hoc autem erat, ô Glauco, propter quod confert quoddam iuſtitiæ ſimulacrum. Nempe debere qui natura coriarius eſt, artem hanc exequi, aliud nihil aggreſſum: qui verò faber, fabricare. Similiterque in cæteris. Apparet. Reuera quidem talis iuſtitia eſt, ſed non circa actionem exteriorem, imò circa interiorem ſuarum partium actionem verè ad ipſummet animum, & ad ſua: dum nihil permittit ex ſuis aliena tentare, neque ſinit animæ genera opera inuicem confundentia per plura vagari: ſed reuera propria rectè digerit, ſuique eſt dominus, ſeſe exornat, amicus ſibi ipſe effectus, in ſe tria ipſa contemperans tanquam tres terminos harmoniæ, neates, hypates, & mediæ, hoc eſt octauæ vocis, & grauis, & quintæ, ſeu quæuis alia media fuerit. Itaque hæc omnia nectens, ipſéque vndique vnus effectus ex multis temperans atque concinens, ita demum agit ſi quid agit, vel circa pecunias acquirendas, vel corporis cultum, vel etiam circa ciuilia, aut priuata commercia, in his omnibus actionẽ illam iuſtã & præclarã exiſtimans, quæ habitum hunc peragit atq; ſeruat: Sapientiam verò, operationi huic præſidentẽ ſcientiam: iniuſtã autem operationẽ quæ hãc diſſoluit, inſipientiã: denig, operationis huius ducem, opinionem. Vera prorſus, ô Socrates, loqueris. Si ergo dicamus nos inuenisſe iuſtum virum, & ciuitatẽ iuſtam, quídve in vtriſq; iuſtitia ſit, haud fortè multũ, vt arbitror, mentiri videbimur. Non per Iouẽ. Aſſerendum igitur? Proculdubio. Eſto itaq;. Enimuero deinceps de iniuſtitia cõſiderandũ videtur. Planè. Seditionẽ quandã horum trium iniuſtitiã appellare decet, curioſam-

* Διαπράξειν.

ſitis ἢ ἀργυρίου δεξάμενος, ὁ τοιοῦτος ἀποστρέψας τινὰ αὖ εἰς οἰκτιεῖται τοῦ αὐτοῦ δράσας μᾶλλον, ἢ ὅσοι μὴ τοιοῦτοι; ἥδιστα μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἱεροσυλιῶν, καὶ κλοπῶν, καὶ προδοσιῶν, ἢ * ἰδιαίᾳ περὶ ἢ δημοσίᾳ πόλεων οὐκ ἂν ἐπιτὴς αὐτοῦ εἴη; οὐκ ὀκνῶ. καὶ μὴν ὅ γε ὅπως τίς γε οὖν ἄπιστος, ἢ πρὸς τοὺς ὅρκους, ἢ πρὸς τὰς ἄλλας ὁμολογίας. πῶς γὰρ ἂν μαχοῖτό γε μὴν, καὶ γονέων ἀμέλοι, καὶ θεῶν ἀθεραπεύτως πολὺ μᾶλλον, ἢ τῷ πολίτῃ προσήκοι. πάντα μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν τούτων πάντων αἴτιον, ὅτι αὐτὸ τοῦτο ἐν αὐτῷ ἕκαστον τὰ αὑτοῦ πράττειν πέφυκε, καὶ τοῦ ἄρχεσθαι. τοῦτο μὲν δὴ οὕτω, καὶ πάνυ ἄλλο τι. τί οὖν ἕτερον ζητοῦμεν δικαιοσύνην εἶναι, ἢ τοιοῦτον δύναμιν, ἢ τοὺς τοιούτους ἄνδρας τε παρέχειν καὶ πόλεις; μὰ Δί', ἦ δ' ὅς, οὐκ ἔγωγε. τέλεον ἄρα ἡμῖν τὸ ὄνειρον ἦλθε τελεσθαι, ὁ ἔφαμεν ὑποπτεύσαντες, ὡς δι' ἡμᾶς ἀρχόμενοι τῆς πόλεως οἰκίζειν, καὶ Θεοῦ τινα εἰς ἀρχήν τινα καὶ τύπον τινὰ τῆς δικαιοσύνης κατὰ σμικρόν τε ἐμβεβηκέναι. πάντα μὲν οὖν. Τὸ δέ γε, ὦ Γλαύκων, δι' ὃ καὶ ὠφελεῖ εἰδωλόν τι τῆς δικαιοσύνης, τὸν μὲν σκυτοτομικὸν φύσει ὀρθῶς ἔχειν σκυτοτομεῖν, καὶ ἄλλο μηδὲν πράττειν· τὸν δὲ τεκτονικὸν τεκταίνεσθαι, καὶ τἆλλα δὴ οὕτω. φαίνεται. Τὸ δέ γε ἀληθὲς, τοιοῦτόν τι ἦν, ὡς ἔοικεν, ἡ δικαιοσύνη, ἀλλ' οὐ περὶ τὸ ἔξω πρᾶξιν τὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ τὸ σπουδὴ ὡς ἀληθῶς, περὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ αὑτοῦ, μὴ ἐάσαντα τὰ ἀλλότρια πράττειν ἕκαστον τῶν ἐν αὑτῷ, μηδὲ πολυπραγμονεῖν πρὸς ἄλληλα τὰ τῶν τῆς ψυχῆς γένη· ἀλλὰ ὄντι ὄντως τὰ οἰκεῖα † εὐθυμεῖσθαι, καὶ ἄρξαντα αὖθις αὐτοῦ, καὶ κοσμήσαντα, καὶ φίλον γενόμενον ἑαυτῷ, καὶ συναρμόσαντα τρία ὄντα, ὥσπερ ὅρους τρεῖς ἁρμονίας ἀκριβῶς, νεάτης τε καὶ ὑπάτης καὶ μέσης, καὶ εἰ ἄλλα μεταξὺ τυγχάνει ὄντα, πάντα ταῦτα ξυνδήσαντα, καὶ πάντα πανταχοῦ ἕνα γενόμενον, καὶ σώφρονα καὶ ἡρμοσμένον, ὅταν δὴ πράττῃ, ἤδη, ἐάν τι πράττῃ, ἢ περὶ χρημάτων κτῆσιν, ἢ περὶ σώματος θεραπείαν, ἢ καὶ περὶ πολιτικόν τι, ἢ περὶ τὰ ἴδια ξυμβόλαια· ἐν πᾶσι τούτοις ἡγούμενον καὶ ὀνομάζοντα, δικαίαν μὲν καὶ καλὴν πρᾶξιν, ἣ ἂν τοῦτο τὸ ἔξιν σώζῃ τε καὶ συναβράζηται σοφίαν δέ, τὴν ἐπιστατοῦσαν ταύτῃ τῇ πράξει ἐπιστήμην· ἄδικον δὲ πρᾶξιν, ἣ αὖ ἀεὶ τοῦτο λύει ἀμαθίαν τε, ὡς τὸ ταύτῃ αὖ ἐπιστατοῦσαν δόξαν. πάντα πάνυ, ἦ δ' ὅς, ὦ Σώκρατες, ἀληθῆ λέγεις. εἶεν, ἦ δ' ἐγώ, τὸν μὲν δίκαιον καὶ ἄνδρα καὶ πόλιν καὶ δικαιοσύνην, ὃ τυγχάνει ὂν αὐτῶν ὅτι, εἰ φαῖμεν ἀνευρηκέναι, οὐκ ἂν παίειν τι οἶμαι δόξαιμεν ψεύδεσθαι. μὰ Δί' ἔγωγε μὲν οὖν τοι, ἔφη. Φῶμεν ἄρα; Φῶμεν. Ἔστω δή, ἦ δ' ἐγώ. μετὰ γοῦν τοῦτο σκεπτέον οἶμαι ἀδικίαν. δῆλον. Ἐοικὼς ἐστὶν ἀνάγκη ἀλλ' εἰ πειρῶντων τούτων δεῖ αὐτοῖς ὅτι), καὶ πρὸ-

καὶ πολυπραγμοσύνῃ ἄλλοτε ἄλλο πραγμοσύνην, καὶ ἐπανάστασιν μέρους τινὸς πρὸς ὅλην τὴν ψυχὴν, ἵνα ἀρχὴ ἐπ' αὐτῇ γένηται, ἀλλὰ δίκαιον ὄντως φύσει, οἵῳ πρέπει αὐτῷ δουλεύειν, ᾧ τὸ ἀρχικὸν θεῖον ὑπάρχει. πιθανὸν ἄττα οἶμαι φήσομεν καὶ τούτων παρὰ πολὺ καὶ πλείω εἶναι, πολύ τε ἀδικίαν, καὶ ἀκολασίαν, καὶ δειλίαν, καὶ ἀμαθίαν, καὶ ξυλλήβδην πᾶσαν κακίαν. ταῦτα μὲν δὴ τῶν τοιούτων, ἔφη. σκόπει δή, ὦ ἐγὼ, καὶ τὸ ἄδικα πράττειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ αὖ τὸ δίκαια ποιεῖν, πότερα τούτων συγχαίρει ὅπερ καὶ πάρος ἦν ἢ οὐ σαφῶς ἦν πω καὶ ἡ ἀδικία καὶ δικαιοσύνη; πῶς δή; ὅτι, ὦ δαιμόνιε ἐγὼ, συγχαίρει ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ὑγιεινῶν τε καὶ νοσωδῶν, ὡς οἰκεῖα ὄντα τῷ σώματι, ταῦτα καὶ τῇ ψυχῇ. πῇ; ἔφη. τὰ μὲν τοῦ ὑγιεινὰ, ὑγίειαν ἐμποιεῖ· τὰ δὲ νοσώδη, νόσον. ναί. ὀρθῶς δὲ καὶ τὸ μὲν δίκαια πράττειν, δικαιοσύνην ἐμποιεῖ· τὸ δὲ ἄδικα, ἀδικίαν. ἀνάγκη. ἔστι δὲ τὸ μὲν ὑγίειαν ποιεῖν, τὰ κατὰ τὸ σῶμα κατὰ φύσιν καθίστανται, κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὸ δὲ νόσον, παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ὑπὸ ἄλλου καὶ ἄλλο. ἔστι γάρ. ὀρθῶς αὖ, ἔφην, τὸ δικαιοσύνην ἐμποιεῖν, τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν κατὰ φύσιν καθίστανται, κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὸ δὲ ἀδικίαν, παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ὑπὸ ἄλλου καὶ ἄλλο. κομιδῇ, ἔφη. ἀρετὴ μὲν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ὑγίειά τις ἂν εἴη, καὶ κάλλος καὶ εὐεξία ψυχῆς· κακία δὲ, νόσος τε καὶ αἶσχος καὶ ἀσθένεια. ἔστιν ἅττα. ἆρ' οὖν οὐ καὶ τὰ μὲν καλὰ ἐπιτηδεύματα εἰς ἀρετῆς κτῆσιν φέρει, τὰ δὲ αἰσχρὰ εἰς κακίας; ἀνάγκη. ὃ δὴ λοιπὸν ἤδη, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ὀκνεῖ σκέψασθαι, πότερον αὖ λυσιτελεῖ, δίκαιά τε πράττειν, καὶ καλὰ ἐπιτηδεύειν, καὶ εἶναι δίκαιον, εἴτε τις λανθάνει, εἴτε τε μή, τοιοῦτος ὤν· ἢ ἀδικεῖν τε καὶ ἄδικον εἶναι, ἐάν γε μὴ δι-δῷ δίκην, μηδὲ βελτίων γίγνηται κολαζόμενος. ἀλλά, ἔφη, ὦ Σώκρατες, γελοῖον ἔμοιγε φαίνεται τὸ σκέμμα γίγνεσθαι ἤδη. εἰ τῷ μὲν σώματος τὴν φύσιν διαφθειρομένην δοκεῖ τὸ βιωτὸν εἶναι, τὸ δὲ μετὰ πόνων σιτίων τε καὶ ποτῶν, καὶ πάντος πλούτου καὶ πάσης ἀρχῆς, τῆς δὲ αὐτοῦ τούτου τὴν φύσιν διαφθειρομένην τε καὶ διαφθειρομένην, βιωτὸν ἆρα ἔσται; αὖ γάρ τις ποιῇ, ὃ αὖ βελτίω ἄλλο πλὴν τοῦτο, ὁπόθεν κακίας μὲν καὶ ἀδικίας ἀπαλλαγήσονται, δικαιοσύνην δὲ καὶ ἀρετὴν κτήσονται, ἐπιδήλη γε ἔφαίη γε ὅπερ ἑκάτερα, οἷα ἡμεῖς διεληλύθαμεν. γελοῖον γάρ, ὦ δαιμόνιε ἐγώ. ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα ἐληλύθαμεν ὅσον οἷόν τε σαφέστατα καταδεῖν, ὅτι ταῦτα ὄντως ἔχει, τὸ χρὴ ἀποκάμνειν. ἧκιστα μὰ τὸν Δί', ἔφη, πάντων ἀποκνητέον.

Εἶεν δή, εἶπον. ἐπειδὴ ἐνταῦθα λόγος γεγόναμεν, ἀναλάβωμεν τὰ ῥηθέντα λεχθέντα, δι' ἃ δεῦρο ἥκομεν. ὧν

q; & variam alieni operis vſurpationem, & inſolentem partis cuiuſdam præuaricationem aduerſus totam animam rebellantis, inſurgẽtisq; ad imperandum regio animi generi, cui ſeruire eã natura iubet. Talia quadã, vt arbitror, atq; horum turbationem erroremq;, iniuſtitiam eſſe dicemus, & intemperantiam, ignauiam, inſipientiã, et vniuerſam denig; prauitatẽ. Hæc prorſus ita ſe habent. Nónne ſatis iam perſpicuè patet, quid eſt iniuſta facere & iniuriari, ac rurſus quid agere iuſta, quandoquidem iuſtitia & iniuſtitia patẽt? Quónam pacto? Quia nihilo à ſalubribus & inſalubribus differunt. Nempe vt hæc circa corpus, ſic circa animũ ſe habent & illa. Qua ratione? Salubria quidem ſanitatem inducunt, inſalubria morbum. Planè. Similiter quoque iuſta agere, iuſtitiam gignit in animo: iniuſta facere, iniuſtitiam. Neceſſe eſt. Eſt autem ſanitatem inferre, ita quæ in corpore ſunt diſponere, vt ſecundum naturæ ipſius ordinem innicem ſuperentur & ſuperent. Morbum autem inducere, vſque adèo corporis partes inficere, vt contra naturæ legem dominentur inter ſe ſubijcianturq;. Eſt ita. Eadem ratione iuſtitiam præſtare cuiquam, nihil eſt aliud quàm animi partes in ordinem ſuum digerere, vt ad naturæ normam pareant atque imperent. Iniuſtitiam verò vt contra naturam exuperent inuicem, ac ſuccumbant. Prorſus. Virtus igitur, vt apparet, ſanitas quædam eſt, & pulchritudo, & robuſtus animi vigor. Prauitas contrà morbus, turpitudo & imbecillitas. Eſt vt dicis. Nónne igitur exercitationes honeſtæ ad virtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitatẽ deducunt? Neceſſe eſt. Reſtat vt videtur, diſcutiẽdum, nũquid proſit agere iuſta, honeſta colere, eſſe iuſtum, ſiue occultum id cuique ſit, ſiue nõ: an iniuriari & iniuſtum eſſe, ſi modo non det pœnas, neq; fiat caſtigatione melior. Mihi quidem, ô Socrates, ridicula diſceptatio iſta fore videtur. ſi quidẽ corporis natura corrupta, videtur non eſſe viuendũ, neq; etiam in ſumma epularum & poculorũ omnium affluentia, cunctis diuitijs, & totius orbis imperio. Natura verò eius quo viuimus polluta, atq; corrupta, num viuendum erit? ſiquis quodcunq; lubet aliud agat quàm hoc vnũ, vnde ab improbitate iniquitateq; liberetur, iuſtitiã verò & probitatẽ adipiſcatur, poſtquã talia hac vtraq;, qualia narrauimus, apparuerint. Ridicula profectò. Verùm poſteaquã eò deuenimus, vt quàm certiſſimè fieri poteſt, quòd hæc ita ſe habẽt perſpiciamus, minimè deſiſtendũ. Per Iouem, minimé omnium.

At enim poſtquam huc diſputando deuenimus, repetamus quæ à principio dicta ſunt, ex quibus ad iſta delati ſumus. Di-

Platonis de repub. vel de iuſto lib. 9.

Cum quandoq; fuit iniustè agere illi prodesse, qui cùm omnino iniustus sit, iustus tamen existimatur: an non ita dictum? ita. Ad hæc igitur ita in præsentia differamus, postquam vnà conuenimus, quam vim & iusta & iniusta habeat operatio. Quo pacto? Imaginem animæ figuremus, vt qui illa dixit, qualia dixerit, recognoscat. Qualem? Talem aliquam quales quondam memorantur, fuisse naturæ Chimæræ ipsius, Scyllæ, & Cerberi, & alia multa, in quibus feruntur variæ in eodē formæ congenitæ. Feruntur quidem. Finge itaq; figuram vnam bestiæ variæ admodum, & capita circùm multa habentis, capita inquam partim bestiarum domesticarum, partim agrestium, quæ & permutare & producere ex se hæc omnia possit. Nouis pictoris artificium narras, tamen cùm ad fingendum sermo quàm cera facilior sit, fingatur. Vnam præterea his adiunge superquè leonis formam huic vnam insuper hominis & amplissimum quidem primum sit, angustius verò secundum atq; tertium. Facilia quidem ista, quare & formata sint. Coniunge igitur hæc tria, vt ad vnum conficiendum inuicem cohæresçant. Innēcta sunt. Circumpone extrinsecus ipsis hominis vnius imaginem, vt illi qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat operimentum, vnum animal, homo scilicet videatur. Circumdedi. Dicamus itaque illi qui asserit prodesse homini huic iniustè agere, iustè verò viuere nequaquam prodesse, eū nihil aliud asserere, nisi prodesse illi vt bestiā illam multiplicē pascat & leonē, & fortiorē illā leonemq; efficiat, hominē verò perire fame permittat atq; eneruet, vsque adèo vt ꝓpter imbecillitatē trahatur quocunq; cætera illa rapiunt, neq; alterū cū altero manſuefaciat, inuicémve conciliet, imo sinat singula se inuicē morsib. lacerare, ac pugnātia se mutuò deuorare. Omnino hæc diceret, quisquis laudaret iniuriā. Ergo si qs dicat officia iusta ꝑdesse, hæc agēda dicēdaq; monebit, ex quib. homo ille huiusmodi animalis interior summā potentiā cōsequatur, feraq; illius plurib. capitib. redimita, tanquā colonus curā habeat, domestica quidē capita fouēs, irrigās ac nutriēs, agrestia protinus amputās, dum leonis naturā ad hoc admitricē accipit, communiterq; curat omnia, et inuicē mutua beneuolētia sibiq; conciliat. Profectò hæc ait, qui iustū laudat. Omnino itaq; ratione qui iusta laudat, vera loquitur: Qui verò iniusta, mētitur. Nam & quoad voluptatē, & quoad decus, & quoad emolumentū, iusti laudator vera pronunciat: Vituperator autē neq; veri quicquā affert, neq; nouit quod improbat. Nullo modo, vt mihi quidē videtur. Mitibus itaque verbis illi persuadeamus, neq; enim sponte delinquit: sic interrogantes, O

δέ πω λεγόμενον, λυσιτελῆ ἀδικεῖν τοῦ τελέως μὲν ἀδίκου, δοξαζομένου δ' δικαίου, ἢ οὐχ οὕτως ἐλέχθη; οὕτω μὲν δῆτα. νῦν δὴ, ἔφην, αὐτοῦ ἀλλήλοις λεγώμεθα, ἐπειδὴ διωμολογησάμεθα, τό τε ἀδικεῖν, καὶ ὃ δίκαιον τυγχάνει, ὡς ἑκάτερον ἔχει δυνάμιν. πῶς, ἔφη; εἰκόνα πλάσαντες τῆς ψυχῆς λόγῳ, ἵνα εἰδῇ ὁ ἐκεῖνα λέγων, οἷα ἔλεγε. ποίαν τινά, ἦ δ' ὅς; τὸν τοιοῦτον τινά, ὡς δ' ἐγὼ, οἵαν μυθολογοῦσιν παλαιαὶ γλυφαὶ φύσις, ἥ τε Χιμαίρας, καὶ ἡ Σκύλλης, καὶ Κερβέρου, καὶ ἄλλαι τινὲς συχναὶ λέγονται ξυμπεφυκυῖαι ἰδέαι πολλαὶ εἰς ἓν γεγενῆσθαι. λέγονται γάρ, ἔφη. πλάττε τοίνυν μίαν μὲν ἰδέαν θηρίου ποικίλου καὶ πολυκεφάλου, ἡμέρων δ' θηρίων ἔχοντος κεφαλὰς κύκλῳ καὶ ἀγρίων, καὶ δυνατὸν μεταβάλλειν καὶ φύειν ἐξ αὑτοῦ πάντα ταῦτα. δαιμονίως πλάττεις, ἔφη, ὁ ἔργον. ὅμως δ' ὑπὸ δυσπλασίστερον κηροῦ καὶ τοιούτων λόγων, πεπλάσθω. μίαν δὲ τοίνυν ἄλλην ἰδέαν λέοντος, μίαν δ' ἀνθρώπου, πολὺ δὲ μέγιστον ἔστω τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον, τὸ δεύτερον. ταῦτα, ἔφη, ῥᾴω καὶ πέπλασται. συνάπτε τοίνυν αὐτὰ εἰς ἓν τέλος ὅπτα, ὥστε πῃ ξυμπεφυκέναι ἀλλήλοις. συνῆπται, ἔφη. περιπλασον δὴ αὐτοῖς ἔξωθεν ἑνὸς εἴκασμα τοῦτ' ἀνθρώπου, ὥστε τῷ μὴ δυναμένῳ τὰ ἐντὸς ὁρᾶν, ἀλλὰ τῷ ἔξω μόνον ἕλυτρον ὁρῶντι, ἓν ζῷον φαίνεσθαι αὐθρωπον. περιπέπλασται, ἔφη. λέγωμεν δή, τῷ λέγοντι ὡς λυσιτελῇ τούτῳ ἀδικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, δίκαιον τυγχάνειν ὑ ξυμφέρει, ὅτι μὴδὲν ἄλλο φησὶν, ἢ λυσιτελῆ αὐτῷ τὸ πολυδαπὸν θηρίον εὐωχοῦντι, πολὺ ἰσχυρὸν καὶ τὸν λέοντα καὶ τὰ περὶ τὸν λέοντα· τὸν δὲ ἄνθρωπον λιμοκτονῆν, καὶ πολὺν ἀσθενῆ, ὥστε ἕλκεσθαι, ὅπη αὐ ἐκείνων ὁπότερον ἄγῃ, μηδὲν ἕτερον ἑτέρῳ συνεθίζειν, μηδὲ φίλον ποιεῖν, ἀλλ' ἐᾶν αὐτὰ ἐν αὑτοῖς διάκεισθαί τε, καὶ μαχόμενα ἐσθίειν ἀλλήλα. πολλὰ πᾶσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα λέγει, ὁ δὲ ἀδικεῖν ἐπαινῶν. οὐκοῦν αὖ ὁ τὰ δίκαια λέγων λυσιτελῆ φαίνει δρᾶν ταῦτα πρᾴττειν καὶ ταῦτα λέγειν, ὅπως τῷ αὐθρώπῳ ὁ ἐντὸς αὐθρωπος ἔσται ἐγκρατέστατος, καὶ ὃ πολυκέφαλον θρέμμα ὥσπερ γεωργὸς τὰ μὲν ἥμερα θρέπων καὶ πιαίνων, τὰ δ' ἄγρια ἀποκωλύων φύεσθαι, ξύμμαχον κτησάμενος τὴν τοῦ λέοντος φύσιν, καὶ κοινῇ πάντων κηδόμενος, φίλα ποιησάμενος ἀλλήλοις τε καὶ αὑτῷ, ὅτῳ θρέψει. κομιδῇ γὰρ αὖ λέγει ταῦτα, ὁ δὲ δίκαιον ἐπαινῶν. κεῖται δὴ ἔτι περὶ δικαίου, ὁ μὲν δίκαιον ἐγκωμιάζων, ἀληθῆ αὖ λέγοι· ὁ δὲ κακόδικα, ψεύδοιτο. πρὸς τε γὰρ ἡδονὴν καὶ πρὸς εὐδοξίαν καὶ ὠφέλειαν σκοπουμένῳ, ὁ μὲν ἐπαινέτης τοῦ δικαίου ἀληθεύει, ὁ δ' ψέκτης οὐδὲν ὑγιές, οὐδὲ εἰδὼς ψέγει ὅ, τι ψέγει. οὐ μοι δοκεῖ, ἦ δ' ὅς, οὐδαμῇ γε. πειθώμεν τοίνυν αὐτὸν πρᾴως· οὐ γὰρ ἑκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, ὦ

μακά-

μακάριε, ὑ καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ νόμιμα ἆρα ἃ τοιαῦτα φαῖμεν γεγονέναι; τὰ μὲν καλά, τὰ ὑπὸ τῷ ἀνθρώπῳ, μᾶλλον δ' ἴσως τὰ ὑπὸ τοῦ θείου τὰ θηριώδη ποιοῦντα τῆς φύσεως; αἰσχρὰ δὲ, τὰ ὑπὸ τοῦ ἀγρίου ὃ ἤμελλον δυλύμβα; συμφήσει, ἢ πῶς; ἐὰν ἐμοὶ, ἔφη, πείθῃ ταῦτα. ἔστιν οὖν, εἶπον, ὅτῳ λυσιτελεῖ ἐκ τούτου τοῦ λόγου χρυσίον λαμβάνειν ἀδίκως, εἴ γε τοιόνδε τι γίγνεται, λαμβάνων ὃ χρυσίον, ἅμα καταδουλοῦται ὃ βέλτιστον ἀυτῷ τοῦ μοχθηροτάτου; ἢ εἰ μὴ λαβὼν χρυσὸν, ἧττον ἢ δυγατέρα ἐδουλοῦτο, καὶ ταύτ' εἰς ἀγρίων τε καὶ κακῶν ἀνδρῶν, ἆρ' οὐκ ἂν αὐτῷ ἐλυσιτέλει, ὑ δῆ ἂν πάμπολυ ὅπου τούτῳ λαμβάνοι; εἰ δὲ ὃ ἀυτῷ θειότατον ὑπὸ τοῦ ἀθεωτάτου τε καὶ μιαρωτάτου δουλοῦται, καὶ μηδὲν ἐλεῖ, οὐκ ἆρα ἄθλιός ἐστι, καὶ πολὺ ὅπου διυοτέρῳ ὀλέθρῳ χρυσὸν δωρεοδοκεῖ, ἢ Ἐριφύλη ὅπου τῇ τοῦ ἀνδρὸς ψυχῇ τὸν ὅρμον δεξαμένη; πολὺ μὲν τοι, ἦ δ' ὃς ὁ Γλαύκων, ἐγὼ γάρ σοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀποκεινοῦμαι. οὐκοῦν καὶ ὃ ἀπολαστίαν οἴῃ ἆρα τὰ τοιαῦτα * πάντα φέρεσθαι, ὅτι αἱρεῖται ὑπὸ τοῦ τοιούτου ὃ δῆνον ὃ μέγα ἐκεῖνο καὶ πολυκέφαλον θρέμμα † πέρα τοῦ δεόντος; δῆλον, ἔφη. ἡ δ' ἀυθάδεια καὶ δυσκολία φέρεται, ὑχ' ὅταν ὃ λεοντώδης καὶ ὀφιώδης αὔξηται, καὶ * συγκίνηται ἀναρμόστως; πάνυ μὲν οὖν. ἁβρὴ μὲν οὖν καὶ μαλθακία οὐκ ὅπου τοῦ αὐτοῦ τούτου χαλάσει τε καὶ αἰσχρὰ φέρεται, ὅταν ὑπὸ αὐτῷ δῆλόν ἐμποιῇ; τί μήν; κολακεία δὲ καὶ ἀνελευθερία, ὑχ' ὅταν τῆς ὃ αὖ τοῦ ὃ θυμοειδὲς ὑπὸ τοῦ ὀχλώδη θηρίου ποιῇ, καὶ ἕνεκα χρημάτων καὶ τῆς ἐκείνου ἀπληστίας καταπλακιζόμενον ἐθίζῃ ἐκ νέου αὐτὶ λέοντος πίθηκον γίγνεσθαι; καὶ μάλα, ἔφη. βαναυσία δὲ καὶ χειροτεχνία ἆρα τί, οἴῃ, ὄνειδος φέρει; ἢ δι' ἄλλο τι φήσομεν, ἢ ὅταν τις ἀθυτὸς φύσει ἔχῃ ὃ τοῦ βελτίστου εἶδος, ὥστε μὴ αὖ δυνατὸς εἶναι τοῦ μὲν αὐτοῦ θρεμμάτων, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐκεῖνα, καὶ τὰ θωπεύματα αὐτοῦ μόνον δυνῆται μανθάνειν; ἔοικεν, ἔφη. οὐκοῦν ἵνα καὶ ὁ τοιοῦτος ὑφ' ὁμοίου ἄρχηται, οἷόσπερ ὁ βέλτιστος, δοῦλον αὐτὸν φαμὲν δεῖν εἶ) ἐκείνου τοῦ βελτίστου, καὶ ἔχοντος ἐν αὐτῷ ὃ θεῖον ἄρχον· οὐχ ὅπου βλάβῃ τῇ τοῦ δούλου οἰόμενοι δεῖν ἄρχεσθαι αὐτὸν, ὥσπερ Θρασύμαχος ᾤετο τοὺς ἀρχομένους· ἀλλ' ὡς ἄμεινον πάντι ὑπὸ θείου καὶ φρονίμου ἄρχεσθαι, μάλιστα μὲν οἰκεῖον ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ· εἰ δὲ μή, ἔξωθεν ἐφεστῶτος, ἵνα εἰς δυνάμιν πάντες ὅμοιοι ὦμεν καὶ φίλοι, τῷ αὐτῷ κυβερνώμενοι; καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη. δῆλοῖ δέ γε, ὡ δ' ἐγὼ, καὶ ὁ νόμος, ὅτι τοιοῦτον * βούλεται πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει ξύμμαχος ὤν· καὶ ἡ τῶν παίδων ἀρχὴ, ὃ

beate vir, nónne & honesta vitæ instituta & turpia ob talia quædam esse dicimus? Honesta quidē, quæ partē naturæ ferinā homini, imò fortassis diuino subiiciunt? Turpia verò, quæ agresti domino mancipāt mansueta? Consentiet, nec ne? Consentiet, si mihi crediderit. Est ne aliquis cui prosit ex hac ratione iniustè aurū vsurpare, si quidē accidit, vt dum accipit aurū, præstantissimam sui partem ignobilissimæ seruire compellat? Etenim si accipiens aurum, filium suum, vel filiam mancipium efficeret agrestium & improborum hominum, haudquaquam accepisse prodesset, neque etiam si multum caperet: sin autem partem sui diuinissimam, parti prophanissimæ sceleſtissimæq; seruire cogit, neque misericordia tāgitur, nonne erit miser? ac multo cum grauiori sui pernicie, auri muneribus est corruptus, quàm Eriphyle, quæ vt perderet viri sui vitam, monile illud accepit? Valde quidem, vt ego tibi pro illo respondeam. Nonne & intemperantiam olim appellatam tali quadam de causa putas? Quoniam in ea dira illa iugénsque & multiplex fera vltra quàm deceat, vagatur? Patet. Contumacia verò & insolentia improbatur, quando leoninum & serpentinum illud genus ita superat, vt præter omnem modestiā inualescat? Prorsus. Delicata verò mollities in huius ipsius libera nimiū relaxatione, quādo in ipso timiditatē & ignauiam procreat, reprehenditur? Quid ni? Assentatio insuper, illiberalitasq;, cùm aliquis hunc ipsum animo statis vigorem turbulentæ multiplicisq; bestiæ subiunxit, ac propter quæstū, eius q; inexplebilem cupiditatē deiecit, atq; ita à primis annis assuefacit, vt ex leone in simiam vertatur? Magnopere. Mechanicus verò mercenarius q; affectus cur infamis habetur? Tunc certè hæc in nobis infamia sunt, quando quis partis optimæ speciem natura sortitus est imbecillem, adeò vt bestiis quæ in eo sunt dominari non possit: colere verò tantùm & possit & studeat, & earum blanditias solùm nosse. Videtur. Nón ne vt huiusmodi vir à tali quodam duce regatur, à quali & optimus quisque regitur, seruum ipsum esse debere dicimus optimi viri, diuinúmque in seipso imperatorem habentis: neque ad subiecti iacturam, parère illum debere superiori censemus, quemadmodum de subditis omnibus Thrasymachus existimabat: sed quia præstat cuique diuino sapiētiq; principi subiici, maximè quidē si talem in seipso principē habeat: si non habeat, principi huic saltē exteriori, vt omnes simus quoad fieri potest, consimiles & amici, eidē principi subiecti? Rectè nimirū. Perspicuū quidē ex lege fit, quòd tale quiddā ipsius est consiliū, cùm omnib. ciuibus æquè prospiciat: tū illud etiam in pueros imperium idem ostēdit,

* πάλαι.

† al. additur αὐτὸ ἐν αὐτῷ.

* συντόνως.

* βουλεύεται.

quo prohibentur iniuris esse, tantisper dum & in ipsis quemadmodum in ciuitate rempub. cõstituamus, optimamq; ipsorum partem colẽtes, ex optima nostri parte exterioris huius principis loco similem quendam in ipsis custodem sibiipsi imperantem creemus, ac tunc demum liberos esse permittamus. Constat planè.

*ἐλεύθερον.

Ex Platone de repub. vel de iusto lib. 10.

Non ne cætera quidem in hac disputatione exposuimus? præmia verò ipsius & honores nequaquam attulimus, quemadmodum Homerum vos & Hesiodum adduxisse dicebatis: sed iustitiam ipsam ipsi animæ optimum præmium esse comperimus, iustèq; agendum esse monstrauimus, siue Gygis habeat annulum, siue etiam Platonis galeam? Vera loqueris. Cæterùm nunc quoque præter hac nulla inuidia prohibet, quo minùs iustitiæ & vniuersæ virtuti ea præmia tribuamus, quæ ipsa anima tam apud homines, quàm apud Deos comparat, tam viuenti quàm defuncto. Magnopere. Nunquid ergo restituitis mihi, quæ in sermone mutuati estis? Quid maximè? Dedi equidem vobis, iustum virum videri iniustum, iniustúmque iustum. Vos enim petieratis, licet fieri non posset, vt ista homines Deósque laterent, tamen concedi hoc disputationis gratia placuit, vt iustitia ipsa ad iniustitiam ipsam comparata iudicaretur: Non recordaris? Quid ni recorder? Postquam iudicium peractum est, iam iterum postulo vt exponatis, quam iustitia mercedem à Diis & hominibus referat, vt & palmam ab opinione & manifesta existimatione reportet, quæ cultores suos ipsa quoque decorat, postquam aperte visa est etiam ipsa sui præsentia beneficia nobis conferre, neque eos decipere, qui verè possident. Debita postulas. Primùm quidem hoc mihi reddetis, quòd qualis vterque eorum sit, & iustus & iniustus, deos non latet. Reddemus. Si Deos id non latet, hic quidem à Deo amabitur, ille odio habebitur: id quod principiò confessi sumus. Est ita. Deorum autem amico omnia, quoad fieri potest, à Diis optima tribuuntur, nisi quid mali ex priori delicto, ei necessitate quadam immineat. Omnino. Sic itaque de iusto viro existimandum, siue paupertati, seu morbis, siue quibusuis aliis eorum quæ mala videntur, obnoxius sit, huic demum vel viuenti, vel mortuo ad bonum aliquod ista conducere. Neque enim à Diis vnquam negligitur, quicunq; iustus euadere, virtutisq; officijs, quoad homini licet, Deo similis fieri conabitur. Decens est quidem, talem virum à simili non contemni. De iniusto autem contrà omnino est sentiendum. Vehementer. Apud Deos igitur iusto viro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud homines autem

*αὐτὴν δικαιοσύνην.

μὴ ἐὰν ἀνελθὼν ἧς εἶ), ἕως αὖ σὺ αὖθις, ὥσπερ σὺ πάλαι πολιτείαν κατασήσω μίαν, ἣ δ' βέλτιστον ἡμῖν πρὸ δύσαντες τῶν παρ' ὑμῖν τοιούτων αὐτὴν κατασήσωμεν φύλακα ὅμοιον καὶ ἄρχοντα σὺ αὐτῷ· καὶ τότε δὴ * ἐλευθερίαν ἀφίεμεν. δῆλοι γὰρ, ἦ δ' ὅς.

Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, πάντα ἄλλα ἀπελυσάμεθα σὺ δ' λόγῳ χὴ τὸν μισθὸν ὃν ἔλαβε δίκαιος ἀδικίας ἀπέλυσε ἐγκαλῶν, ὥσπερ Ἡσίοδόν τε καὶ Ὅμηρον ὑμεῖς ἔφατε, ἀλλ' * αὐτὸ δικαιοσύνην αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἄριστον φέρειν ἐφάνη, χὴ ποιητέον εἶ) αὐτῇ τὰ δίκαια, ἐαυτῇ ἔχῃ τ' Γύγου δακτύλιον, ἐάν τε μὴ, χὴ πρὸς τούτῳ δακτύλιον τ' Ἄϊδος κυνέην. ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις. ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Γλαύκων, νῦν ἤδη ἀνεπίφθονον ὅτι πρὸς ἐκείνοις, χὴ τὸν μισθὸν τὴν δικαιοσύνην χὴ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀποδοτέον, ὅσους χὴ αὕτη τὴν ψυχὴν παρέχῃ παρ' ἀνθρώπων τε χὴ Θεῶν, ζῶντός τε ἐπὶ πᾶσι θρώπῳ, χὴ ἐπειδὰν τελευτήσῃ; παντάπασι μὲν οὖν, ἦ δ' ὅς. ἆρ' οὖν ἀποδώσετέ μοι ἃ ἐδεήθητε σὺ δ' λόγῳ, πάλιν ἔλαβε; ἔδωκα ὑμῖν τ' δίκαιον δοκεῖν ἄδικον εἶ), χὴ τ' ἄδικον δίκαιον. ὑμεῖς γὰρ ἠξιοῦτε, κἂν εἰ μὴ δυνατ' εἴη ταῦτα λανθάνειν χὴ Θεοὺς χὴ ἀνθρώπους, ὅμως δεῖν εἶ) γε λόγου ἕνεκα, ἵν' ἡ αὐτὴ δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν αὐτὴν κεῖσθαι· ἢ γε μνημονεύεις; ἀδικοίην μήτ' ἄν, ἔφη, εἰ μή. ὅπῃ τοίνυν (ἦν δ' ἐγὼ) κεκέρμασαι εἰσὶν, ἐγὼ πάλιν ἀπαιτῶ ὑπὲρ δικαιοσύνης, ὥσπερ ἔχῃ δόξης χὴ παρὰ Θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων, χὴ ὑμᾶς ὁμολογεῖν χρεὼν αὐτὴ δοκεῖσθαι ὄντως, ἵνα χὴ τὰ νικητήρια κομίσῃ), ἃ ἀπὸ τ' δοκεῖν κλωμένη, δίδωσι τοῖς ἔχουσιν αὐτήν. ὅπῃ χὴ τὰ ἀπὸ τ' εἶ) ἀναθὰ, δίδοῦσα ἐφάνη, καὶ οὐκ ὄζα πατοῦσα τὰς ὧν ὅτι λαμβάνουσας αὐτήν. δίκαια, ἔφη, αἰτῇ. οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, πρῶτον μὲν τοῦτο ἀποδώσετε, ὅτι Θεός γε χὴ λανθάνει ἕκάτερος αὐτ' οἷός ἐστιν. ἀποδώσομεν, ἔφη. εἰ δ' μὴ λανθάνετον, ὁ μὲν θεοφιλὴς αὖ εἴη, ὁ δ' θεομισὴς, ὥσπερ χὴ κατάρχας ὡμολογοῦμεν. ἔστι ταῦτα. ὧ δ' θεοφιλῆ χὴ ὁμολογήσομεν, ὅσα γε ἀπὸ Θεῶν γίγνεσθαι) πᾶσι γίγνεσθαι, ὡς οἷόν τε ἄριστα, εἰ μή τι αἰτιαγκῆον αὐτὸ κακὸν ἐκ προτέρας ἁμαρτίας ὑπῆρχεν πρόσθεν μὲν ἦν. ἔστιν ἄρα ὑπολειπτέον περὶ τ' δικαίου ἀνδρὸς, ἐαυτ' ὃ πενία γίγνηται, ἐαυτ' ὃ νόσοις, ἢ τισὶ ἄλλῳ τ' δοκούντων κακῶν, ὡς τούτῳ ταῦτα εἰς ἀγαθόν τι τελευτήσῃ ζῶντι, ἢ χὴ ἀποθανόντι. τ' γὰρ δὴ ὑπό γε Θεῶν ποτὲ ἀμελεῖται, ὃς ἂν προθυμῆται ἐθέλῃ δίκαιος γίγνεσθαι, χὴ ἐπιτηδεύων ἀρετὴν εἰς ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ ὁμοιοῦσθαι Θεῷ. εἰκός γ', ἔφη, τὸν τοιοῦτον μὴ ἀμελεῖσθαι ὑπὸ τ' ὁμοίου. οὐκοῦν πρεπὲ τ' ἀδίκου τοὐναντία τούτων δεῖ ξυμβαίνειν. σφόδρα γε. τὰ μὲν δὴ παρὰ Θεῶν τοιαῦτ' ἄττ' ἂν εἴη νικητήρια τῷ δικαίῳ. χὴ γὰρ ἐμοὶ δόξαι, ἔφη. τί δ', ἦν δ' ἐγὼ, παρ' ἀνθρώπων;

πρᾶ

ἆρα οὐχ ὧδε ἔχει, εἰ δεῖ ὃ ὀρθόν ἐστιν εἰπεῖν; οὐχ οἱ μὲν δίκαιοι τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν, ὅ γε οἱ δρομεῖς, ὅσοι εὖ θέουσιν, οὐ πρὸς τοῦ κάτω, ἀπὸ τῶν ἄνω μᾶλλον. ὃ μὲν γε τοιοῦτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες τῶν καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ὀπίσω τῶν ὤμων ἔχοντες, καὶ ἀσταφάνωτοι ἀποβέβηκεν οἱ τῇ ἀληθείᾳ δρομικοὶ, εἰς τέλος ἐλθόντες, τά τε ἆθλα λαμβάνουσι καὶ στεφανοῦνται. οὐχ οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν δικαίων ὃ πολὺ ξυμβαίνει, πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης πράξεως καὶ ὁμιλίας, καὶ τοῦ βίου, δεδοκιμασμένοι τε, καὶ τὰ ἆθλα παρὰ τῶν ἀνθρώπων φέρονται καὶ μᾶλλον. ἀνέξῃ οὖν λέγοντος ἐμοῦ περὶ τούτων, ἅπερ αὐτὸς ἔλεγες περὶ τῶν ἀδίκων; ἐρῶ γάρ δή, ὅτι οἱ μὲν δίκαιοι, ἐπειδὰν πρεσβύτεροι γένωνται, ἐν τῇ αὐτῶν πόλει ἄρχουσί τε, ἃς ἂν βούλωνται, ἀρχάς, γαμοῦσί τε ὁπόθεν ἂν βούλωνται, ἐκδίδασί τε εἰς ἃς ἂν ἐθέλωσι· καὶ πολλὰ ἃ σὺ περὶ ἐκείνων, ἐγὼ νῦν λέγω περὶ τῶνδε. καὶ αὖ καὶ περὶ τῶν ἀδίκων, ὅτι οἱ πολλοὶ αὐτῶν, καὶ ἐὰν νέοι ὄντες λάθωσιν, ὅτι τέλος τοῦ δρόμου αἱρεθέντες καταγέλαστοί εἰσι, καὶ γέροντες γιγνόμενοι, ἄθλιοι προσπελάζουσι τοῖς ξένοις τε καὶ ἀστοῖς μαστιγούμενοι, καὶ ἃ ἀγρεῖκα ἔφησθα σὺ εἶναι λέγειν, εἶτα στρεβλώσονται, καὶ ἐκκαυθήσονται πρῶτα ἐκεῖνα οἷς καὶ ἐμοῦ ἀκηκόεναι ὡς πάσχουσιν. ἀλλ' ὃ λέγω, ὅρα εἰ ἀνέξῃ. καὶ πρῶτον, ἔφη· δίκαια γὰρ λέγεις. ἃ μὲν τοίνυν, ἐγὼ, ζῶντι τῷ δικαίῳ προσδοκῶ τε καὶ ἀνθρώπων ἆθλά τε καὶ μισθοὶ καὶ δῶρα γίγνονται πρὸς ἐκείνοις τοῖς ἀγαθοῖς, οἷς αὐτὴ παρέχεται ἡ δικαιοσύνη, τοιαῦτ' ἂν εἴη. καὶ μάλα, ἔφη, καλά τε καὶ βέβαια. ταῦτα τοίνυν, ἐγὼ, ἐν ἐμοὶ μὲν ὅτι πλήθει, οὐδὲ μεγέθει, πρὸς ἐκεῖνα, ἃ τελευτήσαντα ἑκάτερον περιμένει.

Τί τοίνυν; πῶς ἀρξόμεθα δεῖν φάναι δικαιοσύνης περὶ μαθήσεως; ὥσπερ ἂν εἴ τις ἡμᾶς παρέλθοι ὑγιείας σώματος ἐπιμέλεσθαι πειθομένους, μηδὲν προσποιουμένους ὁρᾶν καθάπερ παῖδας, ὡς ἔστι τις γυμναστικὴ, καὶ ἰατρικὴ, καὶ ἕπεται ὠνείδιζε λέγων ὡς αἰσχρὸν πυρῶν μὲν καὶ κριθῶν καὶ ἀμπέλων ἐπιμέλεσθαι πᾶσαν ποιεῖσθαι, καὶ ὅσα ὑπὲρ σώματος ἕνεκα διαπονούμεθά τε καὶ κτώμεθα· τούτου δ' αὐτοῦ μηδεμίαν τέχνην, μηδὲ μηχανὴν, ὅπως ὡς βέλτιστον ἔσται τὸ σῶμα, ἐξευρίσκειν, καὶ ταῦτα ὄναρ. εἰ δ' ἐπανορθώμεθα ὃν ταῦθ' ἡμᾶς παρέρπομεν, λέγεις δὲ τίνας ταύτας τὰς τέχνας; εἶπεν αἱ ἴσως ὅπη γυμναστικὴ, καὶ ἰατρικὴ. καὶ νῦν δή τινα φαμὲν εἶναι τὸν ὅπῃ τῇ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ τέχνην, λεγέσθω. ὁ δὴ δικῶν αὖ ἐρωμένους ἔσται, καὶ ταῦτα ἀποκρινόμενος εἶπε ταύτην τὴν τέχνην ἔστι, ὦ ἄνθρωπε συλλέγοντες, ἔφη, Σωκράτες, οὐκ ἄλλην ἢ δικαιοσύνην. εἰ πόντος δέ μις, μή μοι τὸ ὄνομα εἴπῃς μόνον, ἀλλὰ ὡδὶ, ἰατρικὴ πως τὴς λέ-

nónne sic euenit, si vera fateri debemus? Callidi quidem homines & iniqui perinde faciunt, ac cursores illi qui ab inferioribus currunt bene, à superioribus minimè. Nam primò celeriter exiliunt, tandem verò risum reportant, auribus demissis, & sine corona discedentes: Veri autem cursores ad finem perueniunt, adeptique præmium coronantur. Viris iustis similiter idem vt plurimùm accidit: nempe in fine cuiusque actionis consuetudinisque & vitæ probantur, muneráque ab hominibus referunt? Magnopere. Sustinebis ne vt ego de his, quæ tu de iniustis, adducam? Dicam equidem. Iusti enim cùm ad maturam ætatem peruenerint, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur, matrimonia, quibus cum voluerint, & dando & accipiendo vicissim ineunt: ac summatim quæcunque de illis tu, ego nunc de his affirmo: rursusque de iniustis hominibus assero. Plerique enim ipsorum quamuis ad tempus sua vitia celent, tandem in curriculi calce, quales sint deprehenduntur: ridiculi prorsus euadunt: & in senio miseri à peregrinis & ciuibus obiurgantur, verberantur, omnia patiuntur, quæ tu aspera esse renerabadicebas. Torquebuntur enim, & inurentur. Porrò quæcunque ipse commemorabas, audire iterum ex me putato. Sed vt dicebam, vide an sis hæc toleraturus. Perferam equidem: dicis enim quæ decent. Hæc itaque sunt præmia, mercedes, & munera, quæ iusto viro præter ea bona quæ ipsa in se iustitia cõtinet, à diis & hominibus tribuuntur. Egregia valde hæc sunt, & certa. At enim hæc & numero & magnitudine nihil sunt, si ad ea comparentur quæ vtrunque defunctum manent.

Quid posthæc? vnde iustitiæ studium incipiemus? Si quis nos ad curandum corpus hortans, tanquam pueros, qui nequaquam aduertunt curam eius gymnasticam atque medicinam esse, obiurget quòd de tritico, & hordeo, & vitibus semper cogitemus, déque omnibus quæ corporis gratia quærimus: artem verò & industriam qua bonus corporis habitus fiat, nullam inquiramus, cùm tamen sit aliqua, fortè illum rogaremus quas artes circa cultum corporis esse dicat: atque ille, vt arbitror, responderet, medicinam atque gymnasticam. Eodem pacto nunc quam artem circa animæ virtutem versari censeamus, respondeat, quisquis peritissimus horum sibi videtur. Respondes ergo ad hæc partem hanc quam ex Socrate audiisti, nullam aliam nisi iustitiam esse scias. Tunc ego, non solùm inquam mihi nomen adducas, sed vlteriùs sic exponas. Medicina porrò ars quædam

Platonis in Clitophonte.

οὐ λέγεται.

dicitur. ab hac duo fiunt. nam & medici ex medicis efficiũtur, & sanitas reparatur. Alterum horum haud amplius ars aliqua est: artis autem docentis perceptæq; opus, quam dicimus sanitatem. Ab architectura similiter duo fiunt, ædificium videlicet, & architectura: illud quidem opus, hac autem doctrina: Iustitiæ quoque ἐστὶν. esto iustos alios facere, quemadmodũ superiores artifices. Sed opus alterum quod nobis vir iustus efficere potest, quid esse dicemus? declara. Respõdit quidam, conferens: alius, decens: alius, conducibile: alius, vtile. At ego respondens obieci, in singulis artibus eadem hæc nomina esse: atq; rectè quid sit, vtilia conducibiliáque & alia *κἀκεῖ. huius generis illic fieri, dicíq;. Illud verò artu cu *ταῦτ. iusq; propriũ, ad quod hæc respiciunt: Quemadmodũ in arte fabrili, quod bene, pulchrè, decenter, se habere dicitur, illuc tendit vt ex lignea natura aptè supellectilia fiant, quæ quidem ars minimè sunt, sed artis opus. Dicatur similiter & iustitiæ ipsius opus.

Platonis in Alcibiade 1. Quid si nõ habeã? nónne putas aliter me iusta atq; iniusta dignoscere posse? Imo siquidẽ inueneris. An nõ censes inuenisse me? Et maximè qdẽ, modo ẽfsueris. Deinde nõ credis me quæsisse? Credo equidem, modo te ignorare putaueris.

Ibidẽ paulo pòst. Non ergo per inuentionem iusta & iniusta cognoscis? Nõ videor. Sed paulo antè negq; per disciplinã etiam percepisse dicebas. Quod si nec inueneristi, negq; didiceristi, quónam pacto & vnde tenes? Fortè haud rectè respondi, cũ scire me per inuentionem asserui. Id verò quo pacto habet? Didici ipse quoque, vt arbitror, quẽadmodum ceteri. Rursus in idẽ relabimur: dic mihi enim, à quo didiceristi? A vulgo. Non ad probatos refugis præceptores, cùm ad vulgus te refers.

Ibidem. Respõde igitur: nam nisi à teipso audieris, iusta omnia vtilia esse, alteri dicenti ne credas. Non credã. sed iam respondendũ est: nihil enim periculi esse existimo. Vates profectò es. verùm dic, iustorũ alia cõferre asseris, quadã minimè? Assero. Quid autẽ, horum partim esse pulchra, partim contrà? Quomodo hoc interrogas? Vtrũ quispiã tibi aliquando visus sit, turpia quidem facere, sed tamen iusta? mihi nunquã. Omnia ista, iusta, etiam pulchra? Ita. Rursus, pulchra vtrum omnia bona, an partim bona, partim mala? Arbitror equidem ô Socrates, nõnulla ex pulchris mala esse. Et turpia quædã bona? Certè. Nunquid tale quiddã dicis, perinde ac si nonnulli dum in prælio amico vel propinquo cuidam opem ferre vellent, vulnerati perierint: qui verò auxilium cùm debuissent, non tulerunt, incolumes discesserint? Et maximè quidẽ. Nón ne auxilium huiusmodi pulchrũ appellas, vbi quis seruare conatur quos oportebat? éaque fortitudo est? Profectò. Malum verò

γεται τέχνη. ταύτης δ' ἔστι διττὰ τὰ ἀποτελούμενα· τὸ μὲν ἰατρὸς ἀεὶ ποιεῖ τοῖς ὑσὶν ἑτέρους ἐξεργάζεσθαι· τὸ δὲ, ὑγιάναι. ἔστι δὲ τούτων θάτερον, οὐκέτι τέχνη. τ τέχνης δὲ ἡ διδασκάλου τι καὶ διδασκομένης ἔργον, ὃ δὴ λέγομεν ὑγιάναι. καὶ τεκτονικῆς ἂν τοιαῦτα, οἰκία τε, καὶ τεκτονική· τὸ μὲν ἔργον, τὸ δ' δίδαγμα. τ δὴ δικαιοσύνης ὡσαύτως· τὸ μὲν, δικαίους ἕτερον ποιῆσαι, καθάπερ † οἰκεῖ τοὺς τεχνίτας ἑκάστους. τὸ δ' ἕτερον ὁ δυνατὸν) ποιῆσαι ἡμῖν ἔργον ὁ δίκαιος, τί ὕστερον φαμὲν; εἰπέ. ταῦτ μὲν, ὡς οἶμαι, τὸ συμφέρον ἀπεκείναμεν· ἄλλος δ', τὸ δέον· ἕτερος δὲ, τὸ ὠφέλιμον· ὁ δὲ, τὸ λυσιτελοῦν. ἐπομνήσθη δὴ ἐγὼ λέγων, ὅτι * οἰκεῖα τὰ γε ὀνόματα * ταῦτ' ἔστιν ἐν ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν, ὀρθῶς προσάπτειν λυσιτελοῦντα, ὠφέλιμα, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλὰ πρὸς ὅ, τι ταῦτα πάντα τείνει ἑρεῖ τὸ ἴδιον ἑκάστη τέχνη, οἷον ἡ τεκτονική, τὸ δι', τὸ καλῶς, τὸ δέοντος, ὥστε τὰ ξύλινα φύσει σκυτίνη γίγνεσθαι, ἃ δὴ οὐκ ἔστι τέχνη. λεγέσθω δὴ καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης ὡσαύτως.

Τί δ' εἰ μὴ ἔχω; οὐκ αἰσθάνῃ με ἄλλως εἰδέναι περὶ τ δικαίων καὶ ἀδίκων; ναί, εἴγε δύρεις. ἀλλ' οὐκ αἰσθάνῃ με ἡγῇ; καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσας. εἶτα ζητῆσαι οὐκ αἰσθάνῃ μεζέγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι.

Εὑρὼν μὲν ἄρα οὐκ οἶσθα τὰ δίκαια καὶ ἄδικα; κάνυ φαίνομαι. ἀλλὰ μὲν ἀλλ' ἔτι γε οὐδὲ μαθὼν ἔφησθα εἰδέναι. εἰ δὲ μήθ' εὕρες, μήτ' ἔμαθες, πῶς οἶσθα, καὶ πόθεν; ἀλλ' ἴσως τοῦτό σοι οὐκ ὀρθῶς ἀπεκρίθη, τὸ φάναι εἰδέναι αὖθις ἐξεύρων. τὸ δὲ πῶς εἶχεν; ἔμαθον, οἶμαι, καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι. πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν ἥκομεν λόγον. πόθεν τοῦ; φέρε κἀμοί. πόθεν τῶν πολλῶν. οὐκ εἰς ἀποδιδάξας γε διδασκάλους καταφεύγεις εἰς τοὺς πολλοὺς ἀναφέρων.

Ἀ ποκείνου δή· καὶ αἰσθάνῃ μὴ αὐτὸς σὺ σαυτῷ ἀκούων, ὅτι τὰ δίκαια οὐ συμφέροντά ἐστιν, ἄλλῳ γε λέγοντι μὴ πιστεύοις. ὕστοι. ἀλλ' ἀποκρίτεον. οὐ γὰρ σοῦ οἶμαι βλασφήσεσθαι μαντικὸς γὰρ εἶ. καί μοι λέγε, τὰ δίκαια φὴς ἔνια μὲν συμφέρειν, ἔνια δ' οὔ; ναί. τί δὲ, τὰ μὲν καλὰ εἶναι αὐτῶν, τὰ δ' οὔ; πῶς τοῦτο ἐρωτᾷς; εἴπερ σοι ἤδη ἔδοξεν αἰσχρὰ μὲν, δίκαια δὲ, προσκείσθω; οὐκ ἔμοιγε. ἀλλὰ πάντα τὰ δίκαια καὶ καλά; ναί. τί δ' αὖ τὰ καλὰ; πότερον πάντα ἀγαθὰ, ἢ τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ; οἶμαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ἔνια τῶν καλῶν κακὰ εἶναι). ἢ καὶ αἰσχρά, ἀγαθά; ναί. ἆρα λέγεις τὰ τοιάδε, οἷον πολλοὶ ἀν πολέμῳ βοηθήσαντες ἑταίρῳ, ἢ οἰκείῳ, τραύματά τε ἔλαβον, καὶ ἀπέθανον· οἱ δ' μὴ βοηθήσαντες, δέον, ὑγιεῖς ἀπῆλθον; πάνυ μὲν οὖν. οὐκοῦν τὼ τοιαύτω βοήθειαν, καλὼ μὲν λέγεις, τὼ δὲ ὀπτιχείρουν τὴν σῶσαν ὡς ἔοικε; τοῦτο δ' ἐστὶν ἀνδρεία, ἢ ὅ; ναί. καλὼ δέ γε,

χ

καὶ τὸς θανάτους τι, καὶ τὰ ἕλκη.ἢ γάρ; ναί.ἆρ' οὖν οὐκ ἄλλο μὲν ἡ ἀνδρεία, ἄλλο δὲ ὁ θάνατος; πάνυ γε.οὐκ ἄρα καὶ ταὐτόν γ' ἐστὶ καλὸν καὶ κακόν, ὃ τοῖς φίλοις βοηθεῖν.ὑφαίνεται.ὅρα τοίνυν ἢ γε καλὸν καὶ ἀγαθόν,ὥσπερ καὶ σκόπει.καὶ τὴν ἀνδρείαν γὰρ ὁμολογεῖς καλὸν εἶναι τὸν βοηθῆσαι.τοῦτ' οὖν αὖθις σκόπει, τὴν ἀνδρείαν ἀγαθὸν ἢ κακόν; ὧδε δὲ σκόπει, σὺ πότερ' ἂν δέξαιό σοι εἶναι ἀγαθὰ ἢ κακά;ἀγαθά. οὐκοῦν τὰ μέγιστα; μάλιστα. καὶ ἥκιστα τῶν τοιούτων δέξαι ἂν εἰρεσθαι; πῶς γὰρ οὔ; πῶς οὖν λέγεις περὶ ἀνδρείας, ὅτι πόσου ἂν αὐτὴν δέξαιο εἰρεσθαι; ὑδὲ ζῆν ἂν ἔγωγε δεξαίμην, δειλὸς ὤν. ἔφαθον ἆρά σοι δοκεῖ κακὸν εἶναι ἡ δειλία; ἔμοιγε.ζῆσόν τε θνήσκειν, ὡς ἔοικε. φημί.οὐκοῦν θανάτου τε καὶ δειλίας σφοδρότατον ζωὴ καὶ ἀνδρεία;ναί. καὶ τὰ μὲν μέγιστα ἂν εἴη βούλοιό σοι, τὰ δὲ ἥκιστα; ναί.ἆρ' ὅτι τὰ μὲν ἄριστα ἡγῇ,τὰ δὲ κάκιστα; πάνυ γε. (οὐ τοῖς ἀρίστοις ἆρα σὺ ἡγῇ ἀνδρείαν εἶναι), καὶ τοῖς κακίστοις θάνατον; ἔγωγε.) ὃ ἆρα βοηθεῖν ἐν πολέμῳ τοῖς φίλοις, ἢ μὲν καλὸν, καὶ ἀγαθοῦ πρᾶξιν τὴν τῆς ἀνδρείας, καλὸν αὖθις πρᾶξιν εἶναι; φαίνομαί γε. καὶ δὲ κακοῦ πρᾶξιν τὸν τὸν θανάτου, κακόν;ναί. οὐκοῦν δίκαιον ὧδε πρᾶξαι σκοπεῖν τὴν πρᾶξιν, εἰ ὄφελος ἢ κακὸν ἀπεργάζεται, καὶ τὸν μὲν καλεῖς, καὶ ἢ ἀγαθὸν, ἀγαθὸν κλητέον; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρ' οὖν καὶ ἢ ἀγαθὸν, καλόν· ἢ δὲ κακὸν, αἰσχρόν; πάνυ γε. τὸν ἄρ' ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς φίλοις βοηθῆσαι λέγων καλὸν μὲν εἶναι, κακὸν δὲ, ὑδὲν διαφέροντας λέγῃς, ἢ εἴ τι προσεῖπες αὐτὸν ἀγαθὸν μὲν, κακὸν δὲ * ὑδαμῶς; ἀληθῆ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες. ὑδὲν ἄρα τῶν καλῶν, καθόσον καλόν, κακόν· ὑδὲ τῶν αἰσχρῶν, καθόσον αἰσχρόν, ἀγαθόν. ὑφαίνεται. ἔτι τοίνυν καὶ ὧδε σκέψαι. ὅστις καλῶς πράττει, ὑχὶ καὶ εὖ πράττει; ναί. οἱ δὲ εὖ πράττοντες, οὐκ εὐδαίμονες; πῶς γὰρ οὔ.οὐκοῦν ἡ εὐδαιμονία δι' ἀγαθῶν κτῆσιν; μάλιστα.κτῶνται δὲ ταῦτα ταῖς εὖ καὶ καλῶς πράττειν; ναί.ὄφελος καλῶς πράττειν ἀγαθόν, πῶς δ' οὔ. οὐκοῦν καλὸν ἡ εὐπραγία;ναί.ταὐτὸν ἄρα ἐφάνη ἡμῖν πάλαι καλὸν τε καὶ ἀγαθόν.φαίνεται.ὅ, τι ἂν αὖ ἀνεύρωμεν καλόν τε καὶ ἀγαθόν, εὑρήσομεν ἔχ γε τούτου τοῦ λόγου. ἀνάγκη.τί οὖν, τὰ ἀγαθὰ συμφέρει, ἢ οὔ;συμφέρει. μεμνῆσθαι δὲν ὡμολογεῖτ' δικαίων, πῶς ὡμολογήσαμεν; οἶμαί γε τοὺς τὰ δίκαια πράττοντας ἀναγκαῖον εἶναι καλὰ πράττειν. οὐκοῦν τοὺς τὰ καλὰ, ἀγαθά;ναί. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέρει; ναί.τὰ δίκαια ἄρα ὦ Ἀλκιβιάδη, συμφέροντα ἐστὶ.ἔοικε.

Πιττακὸς ἔφη, τὸ δίκαιον παθήκας λαβεῖν, δικαίως ἀποδός.

Δικαιοσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς διανεμητικὴ

vocas, ob interitus ac vulnera: nunquid? Voco. An non est aliud fortitudo, aliud mors? Aliud. Non ergo secundum idem pulchrum ac malum est, amicis opem ferre. Non videtur. Vide itaque vtrum qua ratione pulchrum etiam bonum sit: quemadmodum in iis. Quia enim fortè concedis pulchrum esse auxilium ferre, ipsa autem fortitudo bonúmne an malum? Sic verò considera: vtra eligeres adesse tibi, bona, an mala? Bona. Nonne maxima bona maximè optares? Maximè. Ac minimè omnium his priuari velles? Quid ni? Quid de fortitudine dicis? quanto illam precio commutares? Ne viuere quidem vellem si timidus essem. Extremúmne malum tibi videtur esse timiditas? Mihi verò. AEquè ac mori, vt apparet. AEquè. Morti atque timiditati vita & fortitudo contraria sunt? Sunt. Et hac quidem maximè optares adesse tibi, illa minimè? Certè. Annon ex eo quod hæc optima, illa pessima esse censes? Prorsus. Igitur auxilium ferre amicis in pr.-lio, pulchrum quidem vocabas secundum boni, id est fortitudinis, actionem. Videor sanè. Secundum verò actionem mali, id est mortis, malum. Mihi quidem videtur. Annon congruum est, sic vnamquanque actionem denominare? si enim eam prout malum fert, malam appellas: cõtrà, prout fert bonum, bonam vocare decet. Videtur. Nónne etiam quà bonum, pulchrum: quà malum, turpe? Maximè. Cùm ergo dicis, auxilium ferre bello, pulchrum esse, sed malum: perinde est ac si dicas, ipsum bonum quidem, malum tamen. Veramihi dicere videris, ô Socrates. Nihil igitur pulchrum, quatenus pulchrum, malum est: neque turpe quicquam, quatenus turpe, bonum. Non videtur. Præterea hunc in modum contemplare: quisquis pulchrè agit, nónne bene agit? Vtique. Bene autem agentes, nónne felices? Quid ni? Annon felices propter bonorum possessionem? Et maximè. Acquirunt autem hæc ex eo, quòd pulchrè ac bene agunt? Certè. Igitur bene agere, bonum. Quid ni? Nónne pulchrum actio bona? Certè. Idem itaque rursus apparet nobis pulchrum ac bonum. Apparet. Quicquid igitur inueniemus pulchrum esse, idem quoq; bonum existere, hac ratione reperiemus. Necesse est. Bona autem conferunt, nec ne? Conferunt. Meministi quid suprà de iustis confessi simus? Reor iusta agentes necessarium esse pulchra facere. Pulchra verò agentes, nónne etiã bona? ita. Et bona prodesse? Penitus. Iusta igitur, ô Alcibiades, vtilia sunt. Videtur.

Pittacus dixit, Depositũ apud te iustè reddito.

Iustitia virtus est animi, qua tribuitur

Parenthesi inclusa non sunt in Frobeniano.

*ὑδαμῶς nõ est in Frob.

† ἀγαθὸν

Pittacus. Aristot. in libello de virtutibus.

quod cuique par est.

Iustitia est, distributiuum esse eius quod est secundum cuiusque dignitatem, & tueri patrias consuetudines & instituta: & seruare scriptas leges, & veridicum esse in controuersiis, & stare conuentionibus. Est autem prima iustitiarum, aduersus Deos: proxima, in daemonas: deinde, in patriam & parentes: deinde, erga defunctos: in quibus est pietas, vel pars iustitiæ, vel eius comes. Sectatur autem iustitiam & sanctitas, & veritas, & fides, & vitiorum odium.

Aristoteles de iustitia & iniustitia disseruit Ethicorum libro 5.

Simplicij in præfatione cõmentarioꝝ in physicam acroasim, de utilitate physicæ.

Ad virtutes enim actiuas scientia naturalis adipiscendas confert. Primum ad iustitiam: quandoquidem elementa & reliquas partes orbis uniuersi, & sibi inuicem cedere, & suum amare quæque ordinem, eo esse contenta, æquabilitatemq; seruare geometricam, planè perspicimus, unde ab auaritia & possidendi libidine nos faciet abhorrentes.

DE LIBERALITATE.

Aristotel. de virtutibus.

Liberalitas virtus est animi, honestorum sumptuum ministra.

Ibidem.

Liberalitatis autem est, erogare pecunias in laudabilia, & largitio ad honestos sumptus faciendos, & presto esse ad auxilium in aduersa fortuna, & humanitas, & non accipere unde non oportet, & accipere unde oportet. Est autem liberalis, & circa indumenta nitidus, & circa habitationem: est & instructior permagnarum rerum, & elegantium, & oblectationem habentium, nulla commodi ductaratione: est & altior animalium, mirum quid aut suaue habentium. Comitatur autem liberalitatem morum facilitas & comitas & humanitas: & esse misericordem, & erga amicos beneuolum, & hospitalem, & honesti studiosum,

RVRSVS DE IVSTITIA,

Sermo LII. Ex Antonio & Maximo.

Matth. 5.

BEati qui esuriũt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur.

Rom. 6.

An nescitis uos eius seruos esse, cui obeditis, & uos ad obediendum & parendum offertis, siue peccati ad mortem, siue obedientiæ ad iustitiam?

Leuit. 19.

Stateræ iustæ, & pondera iusta, & congius iustus erit uobis.

Esaiæ. 26.

Discite iustitiam qui habitatis in terra.

Proverb. 14.

Iustitia exaltat gentem, imminuunt autẽ populos peccata.

Pretiosa res est uir purus, ambulans in uijs iustitiæ.

τῶν κατ' ἀξίαν.

Δικαιοσύνης δέ ἐστι, τὸ ἀφαιρετικὸν εἶναι τοῦ κατ' ἀξίαν· τὸ σώζειν τὰ πάτρια ἔθη, καὶ τοὺς νόμους, τὸ σώζειν τοὺς γεγραμμένους νόμους· τὸ ἀληθεύειν τῷ ἀφαιρεῖσθαι τὰς ὁμολογίας. ἔστι δὲ πρῶτα τῶν δικαίων τὰ πρὸς τοὺς Θεούς, εἶτα πρὸς δαίμονας, εἶτα πρὸς πατρίδα καὶ γονεῖς, εἶτα πρὸς τοὺς κατοιχομένους· ἐν οἷς ἐστὶ καὶ εὐσέβεια, ἥτοι μέρος ὂσα ἡ δικαιοσύνης, ἢ παρακολουθοῦσα. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ δικαιοσύνῃ, ἡ ὁσιότης, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ πίστις, καὶ ἡ μισοπονηρία.

Περὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας, ὁ Ἀριστοτέλης Ἠθικῶν βιβλίῳ ε διδάσκει.

Καὶ γὰρ ταῖς προαιρεταῖς ἀρεταῖς συλλαμβάνει, δικαιοσύνη μὲν καθ' ὅσον ὑποδείκνυσι τά τε στοιχεῖα καὶ τὰ μέρη τοῦ παντὸς, ἀλλήλοις εἴκοντα, καὶ ἀγαπῶντα τὴν ἑαυτῶν τάξιν, καὶ τὴν ἰσότητα φυλάττοντα τὴν γεωμετρικὴν, καὶ ἀφ' ὧν πλεονεξίας ἀφίστησι.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΤΗΤΟΣ.

Ἐλευθεριότης δέ ἐστιν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, διδάπανος εἰς τὰ καλά.

Ἐλευθεριότητος δέ ἐστι, τὸ *προαιρετικὸν εἶναι χρημάτων εἰς τὰ ἐπαινετὰ, καὶ τὸ ὑποδεκτικὸν εἶναι τῶν εἰς δέοντα αἰσχρωθῆναι, καὶ τὸ βοηθητικὸν εἶναι τῶν ἀφορώντων, καὶ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ μὴ λαβεῖν ὅθεν μὴ δεῖ, καὶ ὅθεν δεῖ λαβεῖν. ἔστι δὲ ὁ ἐλεύθερος, καὶ ὁ ἐὰν ἦτα καθαίρεος, καὶ ὁ ἐὰν οἰκήσῃ, καπασκευαστικός τε ὢν τῶν περιττῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀφαγωγὴν ἐχόντων ἡδεῖαν αἰεὶ τὸ λυσιτελοῦντος· καὶ θρεπτικὸς τῶν ζώων τῶν ἥδιόν τε ἐχόντων, ἢ θαυμαστόν. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἐλευθεριότητι, ἡ τοῦ ἤθους ὑγρότης, καὶ εὐαγωγία, καὶ φιλανθρωπία, καὶ τὸ εἶναι *ἐλεητικὸν, καὶ φιλόφιλον, καὶ φιλόξενον, καὶ φιλόκαλον.

*προαιρετικὸν. *ἐλεητικὸν.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ,

Λόγος ιβ'.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.

Οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;

Ζυγὰ δίκαια, καὶ μέτρα δίκαια, καὶ χοῦς δίκαιος, ἔσται ὑμῖν.

Δικαιοσύνην μάθετε οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς.

Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος, ἐλαττοῦσι δὲ φυλὰς ἁμαρτίαι.

Κτῆμα τίμιον ἀνὴρ καθαρὸς, περιερχόμενος ἐν ὁδοῖς δικαιοσύνης.

Ὁ δὲ

Ὁ δὸς δικαιοσύνης καὶ ἐλεημοσύνης, εὑρήσει ζωὴν καὶ δόξαν.

Ὁ ῥυπῶν βόρβορον πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτὸν ὁ κυλίων λίθον, ἐφ' ἑαυτὸν κυλίει.

Κρεῖσσον ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης, ἢ πολλὰ γενήματα μετὰ ἀδικίας.

Χρήματα ἀδίκων, ὡς ποταμὸς ξηρανθήσονται, καὶ ὡς βροντὴ μεγάλη ἐν ὑετῷ ἐξηχήσει.

Ὁ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην μὴ ἔχων τρόπον ἀποκρύπτεται αὐτὸν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἢ χρήμασι διεφθαρμένος, ἢ φιλίᾳ χαριζόμενος, ἢ ἔρᾳ ἁμιλλώμενος, ἢ δυναστείαν δεδιὼς ὑπομένει, ὃ κρίμα κατὰ δύναται.

Δικαιοσύνη ἐστὶν ἕξις ἀπονεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν· διαφέρει δὲ τοῦτο, τοῦ μὲν ἀφ' ὧν πρὸς τὸν φέροντα ἕλκεται ἑκάστῳ ἀφορίζειν ὃ ἴσον· τοῦ δὲ ἀφ' ὧν προσήκει θεωρεῖν τὸν παθόντα αἰτιῶν ἀφαιρεῖσθαι τὸ δίκαιον.

Οὔτε πρὸ καιροῦ σπεύδειν ἀπαιτεῖ δίκαιον ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ἀπροόπτως τὸν αἰῶνα σὺν καὶ ἀπελπίσῃς τὸν χρόνον, ὡς πρώτων σπεύδειν διδόντων λόγον· οὔτε πρώτα ἀφίησιν ἁμαρτηθῆναι ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπροσκόπτως εἰς τὰ πρώτα νομίσῃς.

Δικαιοσύνη λέγεται ἡ ἅπασα τῆς ψυχῆς φιλοσοφία.

Δικαιοσύνη ἐστὶν ἡ πασῶν τῶν ἐντολῶν πλήρωσις.

Οὐ δύναται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτὴ καθαρῶς τὸ δίκαιον ἐν ψυχῇ θεάσασθαι, τὰ πολλὰ τῶν λογισμῶν ἀμβλυώπησα. (καὶ ὁμοία.

Ὡς ἔοικεν ἡ δικαιοσύνη τις ἀγαθός ἐστι, πρώτην ἴσην

Ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισία ταῖς ἡμετέραις ἀξιώσεσιν ἐξομοιοῦται, καὶ οἷα ἂν αἱ τὰ παρ' ἡμῶν ᾖ, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων ἀντιπαρέχεται.

Οὐ λέγομεν φονέας, ἢ αἱμάτων ἄνδρας, τοὺς κατὰ θείους νόμους ἀποκτείνοντας τοὺς ἀξίους τοῦ παθεῖν, ὡς καὶ Σαμουὴλ καὶ Ἠλίαν.

Πᾶς ὁ ἀδικούμενος καταφλέγεται μὲν κατὰ λύπης, ἀμύνασθαι δὲ οὐκ † ἔχει ἢ ἀφ' ὧν ἴσων ἐλθεῖν, ἐὰν ὅτε ἀφ' ὧν πέπαυσθαι τῆς τοῦ ἀδικοῦντος κρείσσης, τῆς αὐτῶν μισοπονηρείας τὸ κέντρον καλῶς τρέπεται εὐτυχείαν.

Θεοῦ μὲν ὀργῆς † ζυγίαν τινὰ καὶ πρὸς δύναμιν, καὶ ἀκούομεν τὸ * λῆμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως· ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσεων κύριος. εἰ γὰρ καὶ κλίνῃ ἀφ' φιλανθρωπίαν ἐκ τῆς ἀποτόμου τρέπεται τὸ ἐνδόσιμον, ἀλλ' οὐ πᾶν συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χείρους γένωνται.

Ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισία ταῖς ἡμετέραις ἀξιώσεσιν ἐξομοιοῦται· καὶ οἷα ἂν αἱ τὰ παρ' ἡμῶν ᾖ, τοιαῦτα ἡμῖν ἐκ τῶν ὁμοίων ἀντιπαρέχεται.

Via iustitiæ & misericordiæ, reperiet vitã & gloriam. Prouerb. 21.

Qui proximo foueam foderit, ipse in eã incidet: qui lapidem voluit, in seipsum voluit. Prouerb. 26. Prouerb. 16.

Melius est paululum aliquid cum iustitia, quàm multa bona cum iniustitia. Sirach. 40.

Iniustorum bona fluminis more exarescẽt, et vt magnũ tonitru in pluuia psonare desinẽt. Diui Basilij.

Qui verã iustitiã nõ priùs in animo repositã habet, sed aut pecunijs corruptus est, aut amicitia gratificatur, aut inimicitiã vlciscitur, aut potẽtia cõmouetur, rectũ proferre iudiciũ neqt.

Iustitia est habitus secundũ dignitatẽ suum cuiq; tribuens. Hoc antẽ cõsequi arduũ est, cũ aly prudẽtia ingenijq; defectu quid singulis æquale & congruũ distribuãt inuenire non possint: alij verò, quontã affectibus humanis priùs occupatum habẽt animũ, iustitiam ubliterent. Chrysostomi.

Deus in hoc mundo neq; ab omnibus pœnã sumit, ne desperes resurrectionem, & animum de futuro iudicio despondeas, tanquam omnibus hic in præsentia rationem reddentibus: neq; omnes impune sinit abire, ne rursus omnia citra prouidentiam euenire putes.

Iustitia nominatur vniuersa animæ philosophia.

Iustitia est omnium præceptorũ integra obseruatio.

Natura humana non potest ipsam iustitiã in anima purè cõspicere, cum in plerisq; cogitationibus cæcutiat.

Iustitia, vt videtur, quadrata est, vndecũq; æqualis ac sibi similis. Methodij.

Iustum Dei iudicium nostris affectionibus accommodatur, & quales quidem res nostræ fuerint, quoq; se habuerint modo, talem eidẽq; modo retributionem sortimur.

Nõ appellamus homicidas aut sanguinarios, illos qui iuxta leges diuinas occiderint homines dignos qui mortem paterentur, vt neq; Samuelem & Eliam. Cyrilli.

Quisquis iniuria afficitur, præ dolore tabescens, cũ se vlcisci aut par pari reddere nequeat, nimirũ qui viribus inferior sit, cœlestis in malignos odij & vindictæ stimulum ad opem sibi ferendam implorat. †fortè ἔχων.

Diuinæ iræ asperitatem & credimus, & audimus concitationẽ propositi eius, aduersus eos qui digni sunt & commeriti supplicium: quia Deus est vltionum dominus. Etsi enim de summo iure per humanitatem inclinat ad misericordiã & remissionem, non omnia tamen peccantibus ignoscit, ne clementia illius deteriores fiant. Theologi. †fortè τρωχνται. *λῆμμα.

Æquissimũ Dei iudicium nostris affectibus cõsimile fit: & qualiacunq; à nobis profecta fuerint, talia nobis ex similib. reddũtur vicissim. Greg. Nyss.

Euagrii. *Iniquus index eſt, contaminata conſcientia.*

Platonis. *Qui iniuriam facit nemini, dignus ille quidem eſt honore: at qui non patitur, & impedit iniurioſos ne iniuriam faciant, plus quàm duplici præmio dignus honore fuerit: ille enim vni, hic autem multis dignitate comparandus eſt.*

Sic enim exiſtimo, & me & te alioſq; homines in ea eſſe ſententia, vt iniuriã facere quàm accipere deterius eſſe ducant, & non dare pœnas quàm dare.

Æquum eſt vt eos laude afficiamus, qui nullam commodum æquitati præponunt: pecuniam enim licet acquirere, ſed gloriam pecunia parare difficile eſt.

Moſchionis. *Præſtat rectè iudicando à condemnato iniuſtè accuſari, quàm iniuſtè iudicando apud naturam iuſtè vituperari.*

Ex dictis ſeptem ſapientum. *Optimè agendum eſt, & maximè ſeruanda democratia, vbi iniuriarum authores puniuntur, & inferiores aduerſus eos defenduntur.*

Hyperidis. *Duabus de cauſſis ab iniuriis ſolent homines abſtinere, aut metu, aut pudore.*

Socratis. *Quæ ab altero paſſi indignanter fertis, videte ne hæc eadem aliis faciatis.*

Epicteti. *Si volueris iuſtas pronunciare ſententias, nullum eorum qui litigant & cauſam dicunt, ſed ipſum ius cognoſcito.*

Omnis locus homini cum iuſtitia viuenti tutus eſt.

Vt iuſta bilanx, nec à vera bilance corrigitur, nec à falſa iudicatur: ſic & iudex iuſtus, neque à iuſtis examinatur, nec ab iniuſtis arguitur.

Noli prius in altero iudicio iudicare quàm apud ipſam iuſtitiam rem examinaueris.

Pythagoræ. *Plus torquetur iniuriam faciẽs dum in conſcientia cruciatur, quàm qui corpore plagas accipit & cæditur.*

Zenonis. *Zeno Stoicus philoſophus, cùm ex eo quidam familiarium quæreret qua poſſent ratione nihil iniuriæ facere: Si ſemper, inquit, me vobis adeſſe exiſtimabitis.*

Idem interrogatus, an Deum latere poſſit iniuriam faciens: Imò, inquit, ne cogitans quidem.

Socratis. *Damnatus Socrates ab Athenienſibus vt præcipitaretur, vxore eius Xanthippe clamante ac dicẽte: Quàm iniuſtè Socrates morte afficieris: Tu igitur, inquit, velles me iuſtè necari?*

Xenophõtis. Socrates loquitur. *An non videtur tibi opus ipſum magis meriri fidem quàm ſermo? Maximè verò, inquit: multi enim dẽ iure loquentes iniuſtè agunt, ex his autem qui iuſta faciunt ne vnus quidem reperietur iniuſtus.*

Ἄδικος δικαστὴς μεμολυσμένη συνείδησις.

Τίμιος μὲν δὴ καὶ ὁ μηδένα ἀδικῶν, ὁ δὲ μηδ' ὑπομένων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν, πλέον ἢ διπλασίας τιμῆς ἄξιος ἐκεῖνος. ὁ μὲν γὰρ ἑνὸς, ὁ δὲ πολλῶν ἀπάξιος ἑτέρων.

Ἐγὼ γὰρ δὴ οἶμαι, καὶ ἐμὲ, καὶ σὲ, καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον ἡγεῖσθαι, καὶ τὸ μὴ δίδόναι δίκην τοῦ διδόναι.

Ἄξιον τούτους ἐπαινεῖν τῶν ἀνθρώπων, οἳ μηδεμίαν ὠφέλειαν προαιροῦνται τοῦ δικαίου. χρήματα μὲν γὰρ ἔστι κτήσασθαι δόξαν δὲ χρημάτων ῥᾴδιον πρίασθαι.

Ἄμεινον δικαίως κρίνασθαι, πρὸς τοῦ καταδικασθέντος ἀδίκως μεμφθῆναι· ἢ ἀδίκως κρίνασθαι, πρὸς τῇ φύσει δικαίως ψέγεσθαι.

Δοκεῖ δέ μοι πόλις ἄριστα πράττειν, καὶ μάλιστα σώζειν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος προβάλλονται καὶ κολάζουσιν.

Διὰ δύο προφάσεις τῶν ἀδικημάτων ἄνθρωποι ἀπέχονται, ἢ ἀπὸ φόβου, ἢ ἀπὸ αἰσχύνης.

Ἃ πάσχοντες ὑφ' ἑτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε.

Εἰ βούλει σὺ χρῆσθαι δικαίοις ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν δικαζόντων καὶ δικαιολογουμένων ὑπερίνωσκε, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον δίκαιον.

Ἀσφαλὴς πᾶς τόπος τῷ ζῶντι μετὰ δικαιοσύνης.

Ὥσπερ λίθος ζυγὸς ὅτε πρὸς ἀληθῆς λίθους ἁρμόζεται ζυγοῦ, οὕτω καὶ ψευδῆς κρίνεται· ὅτω καὶ ὁ δίκαιος κριτὴς, οὕτω καὶ δικαίων λίθων ἁρμόζεται, ὅτε παρ' ἀδίκοις δικάζεται.

Μὴ πρότερον ἑτέρῳ δικαστηρίῳ δικάσῃς, πρὶν αὐτὸς πρὸς τῇ δίκῃ κριθῇς.

Κακὰ μείζω πάσχει ἀπὸ τοῦ συνειδότος ὁ ἀδικῶν βασανιζόμενος, ἢ ὁ τῷ σώματι καὶ ταῖς πληγαῖς μαστιγούμενος.

Ζήνων ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τῶν γνωρίμων, πῶς ἂν μηδὲν ἄδικον πράττοιμεν, εἶπεν· ἐὰν οἴησθε πάντως ὑπολαμβάνητέ με συμπαρεῖναι ὑμῖν.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, εἰ δύναται λαθεῖν Θεὸν, ἀνθρώπους ἀδικῶν· Ἀλλ' οὐδὲ λογισμούμενος, ἔφη.

Καταδικασθεὶς ὑπὸ Ἀθηναίων καταχρημισθῆναι, τῆς γυναικὸς Ξανθίππης κλαιούσης καὶ λεγούσης, ὡς Σώκρατες ὡς ἀδίκως ἀποθνήσκεις, ἔφη· σὺ οὖν ἐβούλου με δικαίως ἀποθανεῖν;

Ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοπεμπτότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; πολύ γε νὴ Δία, ἔφη. δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ, ἃ δὲ δίκαια ποιοῦσι δίκαια δὲ πράττοντων οὐδεὶς ἂν εἷς ἄδικος εἴη.

Ἀνδρείας

Ἀνδρείας ἄδικον ὄφελος, μὴ παρούσης δικαιοσύνης·
εἰ δὲ δίκαιοι πάντες ἦμεν, οὐδὲν ἀνδρείας δεήσοιτο.

Χρὴ δ' οὐδὲν αἰσχρὸν μηδὲν ὑποπτεύειν κακόν.

Δίκαιος γὰρ ἀδικεῖν οὐκ ἐθέλησεται ἑκών.

Ἀδικείτω με πλούσιος, καὶ μὴ πένης.

Ῥᾴων φέρειν γὰρ τῶν τυράννων τυραννίδα.

Ἀγωνιζόμενος γὰρ ἂν ἀδίκως ἔπραξας, δὶς ἀδικήσεις.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν,
ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος, οὐ βούλεται.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΙΑΣ, ΚΑΙ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ καὶ πλεονεξίας, Λόγος ιγ'.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος κάτω λόγος περὶ φιλαργυρίας.

Πάλαι ποτ' ἐστὶ τοῦτό μοι δεδογμένον,
ὁ μὲν δίκαιος τοῖς πέλας πέφυκ' αἰνῆν.
ὁ δ' εἰς ὃ κέρδος λῆμ' ἔχων ἀφιλόφιλον,
φίλοις τ' ἄχρηστος, καὶ συναλλάξαι βαρύς.
Οὐ τἀμοῦ ἕκατι καρδίας φέρεις
λόγους παρῳδούς, τοῦ δι' ἐμὲ κέρδους χάριν.
Πλεονεξία μέγιστον ἀνθρώποις κακόν.
οἱ γὰρ θέλοντες πάντα λαβεῖν τὰ τῶν πέλας,
ἀποτυγχάνουσι πολλάκις κἀκώμυθοι,
τὰ δ' ἴδια παρεστῶσαι τοῖς ἀλλοτρίοις.
Ἆρ' ἔστιν αἰσχιστόν τι μᾶλλον ἢ κερδοκέρδεια;
παρὸς δ' λαβεῖν γὰρ ὧν ὁ νοῦς, πάλιν' οὐχ ὁρᾷς.
Εἰ μὴ δ' λαβεῖν ἐᾷ, οὐδὲ εἷς πονηρὸς ἐᾷ.
Φιλαργυρία τοῦτ' ἐστίν, ὅταν ἀφεὶς σκοπεῖν
τὰ δίκαια, τῷ κέρδει ζημιώτης δοῦλος ᾖς.
Λέγεις, ἃ δὲ λέγεις, ἕνεκα τοῦ λαβεῖν λέγεις.
Ὅστις γὰρ ὅτι ὃ πλέον ἔχειν πέφυκ' ἀνήρ,
οὐδὲν φρονεῖ δίκαιον, οὐδὲ βούλεται·
φίλοις τ' ἄμικτός ἐστι καὶ πάσῃ πόλει.
Ὦ καλλιφεγγὲς λαμπάδ' εἱλίσσων φλογὸς
ἥλιε, πρέπεις πᾶσιν ἀνθρώποις σέλας,
εἶδές πω ἄλλων πώποτ' εἰς ὕβριν μείζω
ἐλθόντ' ἀγῶνα, καὶ δυσέκφυκτον κρίσιν,
ὅπου κατηγορῆς μὲν ὁ λόγοισι μὲ
γυνή· παρὸς δ' εἵρηκε, τυγχάνει πόσις,
κἀκ τῶνδ' οἵπερ καὶ κατηγορεῖ μου;
Οἱ δημόσια γὰρ μισθοφορεῖντες χρήματα,
ἴδιᾳ σκοπεῖν ἕκαστος, ὅ, τι τῆς κέρδους·
ὃ δὲ κοινὸν ὥσπερ σμῆνος κωλύσεται.
Χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτά, δόσεται πολλὰ ἀμείνω.
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσον πλέον ἥμισυ παντός,
οὐδ' ὅσον ὁ μακρὸς τεῖχος ἀσφαλέστερον ὄντως.
Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἴσα ἄτῃσι.

Fortitudinis nullus est vsus absente iustitia: si verò iusti forent omnes, nihil iam fortitudine foret opus. Agellius.

Ne suspicator de bonis vnquam malum. Menandri.
Nam iustus haud vllum nocendi scit modum.

Iniuriam dines inferat mihi, non pauper. Menandri.
Facilius enim est ferre tyrannidem præstantiorũ.

Contendens ad defendendum id quod iniustè fecisti, bis delinques. Clitarchi.

Iustus est, non qui iniuriam non facit: Philemonis.
Sed qui cùm possit facere iniuriam, non vult.

DE INIVSTITIA ET AVARITIA, & quauis in re plus habendi cupiditate, Sermo LIII. Ex Io. Stobæo.

Est & alius sermo infrà, de Parcitate.

Equidem hanc sententiam iam olim approbani, Euripidis in Heraclide.
Quòd vir iustus natus sit in proximi commodum.

Cõtrà, cuius animus inclinatus est in lucrũ,
Et amicis inutilis est, & difficilis in cõmercijs.

Non vt animo meo gratificere, profers Serapionis.
Tam blanda verba, sed tui causa lucri.

Auaritia mortalibus est maximum malũ. Menandri.
Nam qui suis aliena quoq; volunt adijcere,
His sæpius victi sua spe frustratur,
Adduntq; alienis qua priùs erant propria.

An non stultissima res est turpilucrium? Diphili.
Nam dum quærit animus occasiones arripiendi quippiam, hallucinatur ad alia.

Accipere si non esset, nullus foret malus. Eiusdem.
Istud est auaritia, cùm neglecta consideratione
Iusti, quauis in re lucro seruieris.

Dicis, sed quicqd dicis accipiẽdi causa dicis. Menandri.
Quisquis ambitiosum & auarum ingenium habet, Euripidis Ixione.
Nihil ille iustum sapit, neq; cupit:
Difficilis q; est amicis, & toti ciuitati.

O qui pulchrè splendentem lampada versas flammeam Theodectis.
Sol, omnibus mortalibus sidus optatum,
Vidisti'n' vnquam alium in adeò magnum
Sua causa periculum, & inexcusabile iudicium incidisse?
Hic enim ecce verbu accusat me
Mulier, agitq; causam apud maritum:
Superant autem me ijdem, qui & incusant.

Vos qui accipitis stipendia publica, Aristophan.
Singuli, priuatim incumbitis suo quisq; lucro:
Vtilitas verò reipublicæ ceu σμῆνος versatur.

Pecunia non rapta, sed data diuinitus, multo sunt potiores. Hesiodi in Operibus.
Dimidium ignorant stulti magis vtile toto, Ibidem.
Malunq; quos vsus, quos hastula regia præbet.
Turpia lucra fuge, nam sunt æqualia damnis. Ibidem.

Epicharm. *Manus manum fricat.*

Bachylidis Epinicion. * ἀνθρώπων. Pindari. Hesiod in Operibus. *Vt paucis dicam, quantumuis sapientem animum hominis, lucrum vi superat.*
Vincta est etiam sapientia lucro.
Bonum est donum, sed rapina mala, mortisq; causa.
Si quis enim sponte quantumuis magnum donauerit,
Dato gaudet munere, animoq; suo delectatur.
At si quis ipsemet impudentia fretus acceperit,
Hoc etsi parum, charam mentem contristat.

Euripidis in Bellerophonte. *Ingenita quidē est malitia cunctis mortalibus,*
Is verò qui accepta mercede maxima
Malus fuerit, venia quidem indignus est:
Sed cùm magnā mercedē audacia magnæ ferat,
Facilius sustinebit reprehēsionem incusantium ipsum.

Sophoclis, al. Euripidis in Danae. *Nullus est quem non vincant pecuniæ,*
Nisi fortè quispiā, quē ego quisnā sit, haud video.

Sophoclis in OEdipo. *Subornans magū huiusmodi, veteratorem,*
Dolosum, erronem, & qui in lucro
Solummodo cernit, arte verò cæcus est.

Menandri in Lacalia, alias Leucadia. *Quicunq; manum auro supponit, ille quamuis inficietur,*
Mala consilia molitur.

Menandri in Colakia. *Nullus continuò iustè viuens ditatus est.*
Iustus enim paulatim sibi colligit parsimonia.
At ille insidiatus alicui dudum opes asseruanti, occupat omnia continuò.

Antiphōtis. al. Antiphanis. Eurip. in Ino. *Lucra malè quæsita, voluptates quidē pariūt*
Breues: longam verò deinde tristitiam.
Ite nunc ô mali homines, parate vobis honorem per vim,
Et contrahite diuitias vndecunque venantes,
Per fas simul atque nefas,
Deinde messem ipsarum infelicem metite.

Menandri in Adelphis. *Difficile fuerit, inuenisse pauperi cognatum.*
Nullus enim fatetur ad se pertinere
Illum anxilio qui egeat aliquo,
Nimirū statim aliquid à se postulandū metuēs.

Sophoclis in Tereo. *Auarum est omne genus barbarorum.*

Eurip. in Hypsipyle. *Improbi lucrum iustitiæ præferunt.*
Si viueres longū cerni tempus, aut cornicis,
Dandatibi venia foret multas opes colligenti:
Si autem vnus es ex mortalibus, quos properè ledit senectus,
Nō debes insano immensarū opū amore capi.
Ne tu quidē intolerabilibus molestiis animum conficias,
Alij verò bonis tuis impudenter vtātur.

Palladæ. * i. ἀνάλιον. *Diuitias quidem diuitis, sed animam pauperis habes,*
O dines hæredibus, sibi verò pauper.

Eiusdem. *Si alia dedisti ad vsuram, alia iam das, alia daturus es,*
Nunquam argenti dominus es tui.

Ἀ δὲ χεὶρ τὼ χεῖρα νίζει.
Ὡς δή ἄπαξ εἰπεῖν, φρένα κῆρδος * ἀνθρώπου βιᾶται.
Ἀλλὰ κέρδη καὶ σοφία δίδεται.
Δώς ἀγαθὴ, ἅρπαξ δὲ κακὴ, θανάτοιο δότειρα.
ὃς μὲν γάρ κεν αὐτὸς ἑλέων, ὅ, τι καὶ μέγα δόρυ,
χαίρει τῷ δώρῳ, καὶ τέρπεται ὃν κῆρ θυμόν.
ὃς δέ κεν αὖθ' ἕλπηται ἀναιδείῃφι πιθήσας,
καί τι σμικρὸν ἐὸν τό γ' ἐπάχρωσε φίλον ἦτορ.
Ὡς ἔμφυτος μὲν πᾶσιν ἀνθρώποις κάκη.
ὅστις δὲ πλέξαι μαθὼν εἰς χεῖρας λάβῃ,
κακὸς θήσεται, τῷδε συνίστωμι μὴ ἔ.
πλείω δὲ μεθὸν μείζονος τόλμης ἔχει,
τὸν τῷν λεγόντων ῥᾴδιον αἰεὶ φέρεσι φόβον.
Κρείσσων γὰρ ὑδρὶς χρημάτων πέφυκ' ἀνήρ·
πλὴν εἴ τις, ὅστις δή ὅτου ὅτ', οὐχ ὁρῶ.
Τί φὴς μάγον τοιόνδε, μηχανορράφον,
δόλιον, ἀγύρτην, ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσι
μόνον δίδορκε· τῷ τέχνῃ δ' ἔφυ τυφλός.
Ὅστις ἐσθέχει χρυσίῳ τὼ χεῖρε, κἂν μὴ φῇ,
πολλὰ βυλεύεται.
Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν.
ὁ μὲν γὰρ αὐτῷ συλλέγει, καὶ φείδεται·
ὁ δὲ τὸν πάλαι θεσμῶν ἐσεσυλημένος πόλιν ἔχει.
Τὰ πονηρὰ κέρδη ταῖς μὲν ἡδονὰς ἔχει
μικράς, ἔπειτα δ' ὕστερον λύπας μακράς.
Βίᾳ ἰὼ ἔλκετ' ὦ κακοὶ πολῖται βοστοί,
καὶ πάντα πλοῦτον πάντοθεν θηρώμενοι,
σύμμικτα μὲν δίκαια, καὶ δίκαι' ὁμοῦ·
ἔπειτ' ἀμοῖσθε τῷδε δύσκλειον θέος.
Ἔργον δ' ὀρεῖν συνετὸν πάντως ἐστίν.
ὑδρὶς γὰρ ὁμολογεῖ αὐτῷ παρεστάναι
τὸν βοηθείας πρὸς δίκαιον,
αἰτεῖσθαι γὰρ ἅμα τι παρεσδοκᾷ.
Φιλάργυρον μὲν πᾶν βάρβαρον γένος.
Κακοῖς δ' κέρδος, τῆς δίκης ὑπὸ πέρι.
Εἰ μὲν ζῆς ἐλάφῳ τάχιον θέειν, πτερωτός,
συνίστωμι πλέξαι πλοῦτον ἀλεγεινόν.
εἰ δ' τις ἐστὶ βροτῶν, ὃς αὐτίκα γῆρας ἱκάνει,
μή σέ γ' ἀποφρεσίαν οἶστρος ἕλῃ κτεάνων.
μὴ σὺ μὲν ἀτλήτοισιν ἐν ἄλγεσι θυμὸν ὀλέσσῃς,
χρήσωνται δ' ἄλλοι σοῖς ἀγαθοῖς * ἀνέδην.
Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος,
ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης.
Εἰ δ' ὧν μὲν ἐκδεδάκρυκας, ὁ δ' ἔρρει δίδως, ὃ μέλλεις,
ἀδάπανος εἶ τοῦ σοῦ κύριος ἀργυρίου.

Ω᾽ τ᾽ ταχίστης ἁρπαγῆς τ᾽ τοῦ βίου.
ἀνὴρ δανιστὴς τῶν χρόνων γλυφων τόκους,
τί θνήσκει δῆθ᾽ ὡς ῥοπῆς κερῶ βραχεῖ,
ὡ δακτύλοισι τοὺς τόκους σφίγξων ἔτι.
Χαλκὸν ἔχων, πῶς οὐδὲν ἔχῃς μάθε. πρώτα δανείζῃς.
ὕστως οὐδὲν ἔχῃς αὐτὸς, ἵν᾽ ἄλλος ἔχῃ.
Τέρπε δανιζόμενος τὸ σὸν φρένα· τοῖς γὰρ δανιστῆς
κάλλιπε τὸν ψῆφον † δάκτυλι καμπτοδρόμῳ.
Ψηφίζῃς κακόδαιμον. ὁ δὲ χρόνος ὡς τόκον, ὕτω
καὶ πολιὸν πίκτῃ γῆρας ἐπερχόμενον.
κοὔτε πιὼν, οὔτ᾽ αὖθις ὅπως κροτάφοις ἀναδήσας,
οὐ μύρῳ γλαφυρὸν γύαλόν τι μελισμάτιον,
τεθνήξῃ, πλουτοῦσαν ἀφεὶς μεγάλῳ Ἀϊδῃκῷ,
ὡς πολλῶν ὀβολῶν μοῦνον ἐνεγκάμενος.
Πολλὰς μυριάδας ψηφίζῃ Ἀρτεμίδωρος,
καὶ μηδὲν δαπάνων ζῶν βίον ἡμίονων·
πολλάκις αἰ χρυσοῦν ἡμαλφέα φόρτον ἔχουσαι
πολλὸν ὑπὲρ νώτου, χόρτον ἔδοισι μόνον.
Πλουτεῖν φασί σε πάντες, ἐγὼ δέ σε φημὶ πένεσθαι.
χρῆσις γὰρ πλοῦτου μοῦνος, Ἀπολλόφανες.
εἰ μετέχῃς αὐτῶν σύ, σὰ γίγνεται· εἰ δὲ φυλάττῃς
κληρονόμοις, ἀπὸ σῶν γίγνεται ἄλλοτρια.
Θρασύμαχε πλοῦτον πολλὼν ὤλεσας ἐξ ἐπιβουλῆς,
εἰς οὐδὲν δ᾽ ἦλθες ἄθλιος ἐξαπίνης.
Φιλάργυρος, δανίσας, τοκίσας τόκον, ὑδροποτίσας,
πολλάκι μηδὲ φαγὼν, ὥστέ τι πλέον ἔχῃ.
Ἀλλ᾽ εἴ μοι λογίσαιο ὃ πίνῃ καὶ τότε, καὶ νῦν,
οὐδὲν ἔλαττον ἔχῃς ὧν τότ᾽ ἔδοξας ἔχειν.
Μῦν Ἀσκληπιάδης ὁ φιλάργυρος εἶδεν ἐν οἴκῳ,
καί τί ποιῇς, φησὶν, φίλτατε μοῦ παρ᾽ ἐμοί;
ἐδὺ δ᾽ ὁ μῦς γελάσας. μηδὲν φίλε, φησὶ, φοβηθῇς,
οὐχὶ σεφῆς τοῦδ᾽ οὕτι χρήζομαι, ἀλλὰ μονῆς.
Φιλοπλούτης τις ἀνὴρ ἀφόων θησαυρὸν ὀνείρῳ,
ἤγλ᾽ ἀποθνήσκει, πλούσιον ὕπνον ἔχων.
ὡς δ᾽ εἶδε τὸν πατέρα σκιόεν μετὰ κέρδος ὀνείρου
ἐξ ὕπνου πνίλου, αὐτεκέλευδος πάλιν.
Ποιήσας δαπάνην ἐν ὕπνοις ὁ φιλάργυρος Ἑρ-
μόν τοξιοδωνίας αὐτὸν ἀπαγχόνισεν. (μων,
Ἐχθὲς ἀπάγχεσθαι μέλλων Δείναρχος ὁ Φείδων
Γλαῦκε, δι᾽ ἓξ χαλκοὺς δεσμὸς οὐκ ἔθανεν.
ἓξ χαλκῶν ἰῶ γὰρ ὃ χρεῖον. ἀλλ᾽ ἐδιξώνῃ,
ἄξιον ζητῶ ἄλλον ἴσως θάνατον.
τοῦθ᾽ φιλαργυρίας δῆπου ἔργος· ὃς γ᾽ ἀποθνήσκων
Γλαῦκε, δι᾽ ἓξ χαλκοὺς δεσμὸς οὐκ ἔθανεν.
Χρυσὸν ἀνὴρ, ὁ μὲν εὗρεν, ὁ δ᾽ ὤλεσεν· ὧν ὁ μὲν εὑρὼν,
ῥίψας· ὁ δ᾽ οὐχ εὑρὼν, λυγρὸν ἔδησε βρόχον.

O celerrimam vitæ rapinam. Eiusdem.
Vir fœnerator temporum vsuras signans,
Subitò mortuus est breui momento temporum,
Dum claudit adhuc digitis vsuras.
AEs habens, audi quomodo nihil habeas. Poliani.
Omnia ad vsuram tradis.
Ita tu nihil habes vt alius habeat.
Ad vsuram accipiens, animum tuum ob- Incerti.
lecta: fœneratoribus autem
Relinque calculationem digitorum flexibus †Lego δακτυλοκαμπτοδρόμῳ.
molestam.
Calculas ô miser: tempus autẽ vt vsurã, ita Antiphanis.
Canam quoque senectam parit accedens: * In Græco colludunt τόκων & τίλλῃ.
Et neq; potu delectatus, neq; floribus circa tem-
pora coronatus, (rus,
Non vnguenti, nec elegantis cantiũculæ gna-
Moriere pdiues, & magnũ testamẽtũ relinquẽs, *Naulũ scilicet Charõnti persoluẽdum.
Ex multis obolis vnicum auferens.
† Multas myriades calculat Artemidorus, †Incerti.
Et nihil expendens, mulorum vitam agit,
Qui sæpius auri pretiosissimum onus gestantes
Magnum super dorso, solum comedũt fœnũ.
Omnes te diuitem esse aiunt: ego verò paupe- Incerti.
rem esse dico.
Vsus enim diuitias, ô Apollophanes, testatur.
Si tu participes opibus, tua sint: si verò reseruas
Hæredibus, sit ab eo tempore aliena.
O Thrasymache, multas opes per insidias Lucillij.
perdidisti,
Et subitò in nihilum redactus es:
Cùm fueris parcus, fœnus & vsuram exercue-
ris, aquam biberis, (us haberes.
Imò sæpe nihil comederis, vt aliquid ampli-
Verùm si consideres quantum nunc bibas, &
quantum olim, (bere.
Nihil minus habes, quàm olim videbaris ha-
Murem domi vidit Asclepiades auarus, Eiusdem.
Et quid agis, inquit, charissime mus apud me?
Mus aũt suauiter ridẽs, nihil, inquit, amice timeas,
Non comedere tecum, sed habitare desidero.
Vir quidã parcus thesaurũ in somnio cõtrectãs, Macedonij Hypati.
Optabat mortem propter diues somnium.
Vt verò pristinam vidit post vmbratile somnij
lucrum (minus.
Experrectus à somno paupertatẽ, denuò dor-
Cùm sumptũ fecisset in somnis auarº Hermẽ, Lucillii.
Pra nimio dolore seipsum strangulauit.
Heri suspensurus se Dinarchus Phidon, Nicarchi.
O Glauce, propter sex chalcos nõ mortuus est. Phidon cognomen, Getică inferè mox: Celsus flauum, parcum.
Tãti.n. cõstabat funis. sed agrè ferebat sumptũ,
Aliam fortè quærês vilioris precij mortem.
Insignis hic auaritiæ modus est: quòd qui mori
proposuerat,
O Glauce, propter sex chalcos nõ mortuus sit.
Aurum quidam inuenit, alter perdidit: ex qui- Platonis. al. Antipatri.
bus ille qui inuenit, (xit laqueum.
Abiecit: qui verò nõ inuenit, dirum sibi astrin-

Eiusdem. *Lachrymatur Phidō auarus, nō quia moritur,*
Sed quia minis quing, arcā sepulchralē emit.
Hoc igitur ei gratificamini, et p capacitate ar-
Vnū de multis filijs ad eū simul injcite. (ca,

Lucillij. *Hermocrates auarus moriens, in testamento*
Seipsum rerum suarum scripsit hæredem.
Decumbebat autem calculans, quantū à mor-
bo liberato sibi dandum esset
Medicis mercedis, & qd insumeret ægrotās.
Vt verò inuenit vnicum sibi restare denarium, 10
si conualesceret,
Præstat mori, dixit: & diriguit.
Iacebat aūt nihil habēs præter obolū. at ipsius
Pecunias libenter diripuerunt hæredes.

Eiusdem. †ἀσκωνεῖς. *Non pulegij odore Critō auarus, sed numismate dichalco*
Seipsum reficit, cùm stomachus angitur.

Eiusdem. *Natam sibi prolem in mare proiecit Aulus,*
homo parcus, (ptura fuisset.
Cū calculasset impensas, quas viua insum- 20

Ammiani. *Quasi mactasset hortū, cœnā apposuit A-*
Oues p amicis pascēdas sibi ratus. (pelles,
Radix erat, intybum, fœnugræcum, lactuca,
porrum, bulbi,
Ocymum, menta, ruta, asparagus.
Hinc ergo timēs, ne fœnū quoq; mihi apponeret,
Cū lupinos cōedissem semimaceratos aufugi.

Automedō. tis *Heri cœnatus hircinū pedē, & decē partes*
Cānabinæ brassicæ, vnā verò lutei asparagi,
Nominare illum qui inuitauit non audeo. est 30
enim iracundus:
Et nō parū timendū est, ne denuò me vocet.

Palladæ. *Omnes semel in die cibum capiunt: vbi ve-*
rò apud Salaminum conuiuium fuit,
Domum reuersi prandemus iterum.

Incerti. *Argētea fame quidā inuitatū me ad conuiuiū*
Cruciauit. famelicos apponens orbes.
Suspirās autē dixi, in famę argēto coruscante,
Vbi mihi saturitas est orbiū fictiliū?
Quærebam vnde πίνακες, id est orbes, nomen 40
istud haberent:
Et inuitatus à te etymologiam inueni.
Nam apposuisti nobis magnos orbes magna
pinæ, id est esuriei,
Famis instrumenta famelicos orbes.

Platonis in Crītone. *Attamen iniuriā facere, omnino malū, tur-*
peq; esse fatemur illi qui facit, an non? Fatemur
certè. Quamobrē nullo modo iniuriandū est?
Nullo quidē. Neq; si iniuriā passus fueris, vlci-
scendū, vt vulgus putat: siquidē nullo modo in- 50
iuriandū? Ita videtur. Quid verò? mala alicui
facere decet, ô Crito, an nō? Nō certè, ô Socrates.
Quid aūt q mala patitur, nū mala vicissim re-
ferre illi debet q intulit, vt vulgo videtur? Iustū
ne id esset, an iniustū? Iniustū. Nēpe mala infer
re hominib. nō discrepat ab iniuria. Vera loque
ris. Neq; igitur vlcisci decet. neq; malefacere cui
quā hominū, quodcūq; ab alijs ipse passus fueris.

Δακρύῃ Φείδων ὁ φιλάργυρος, οὐχ ὅτι θνήσκῃ,
ἀλλ' ὅτι πέντε μυῶντι λῴων σορὸν ἐπρίατο.

Τοῦτ' αὐτῷ χαρίσασθε, καὶ ὡς τόπος ἔστιν ἐν αὐτῇ,
τῶν πολλῶν τεκέων ἔν τι παρεμβάλετε.

Θνήσκων Ἑρμοκράτης ὁ φιλάργυρος, ὡς διεθήκας
αὐτὸν τῶν ἰδίων ἔγραφε κληρονόμον.
ψηφίζων δ' ἀνέκητο πόσον δώσῃ διεθῆκις
ἰητροῖς μισθοῦ, καὶ τί νοσῶν δαπανᾷ.
ὡς δ' οὐρε πλείω δραχμὴν μίαν ὧν ἀφασωθῇ,
λυστελεῖ θνήσκειν, εἶπε, καὶ ἐξετάθη.
κεῖτο δ' ἑ γ' ὀβολὸν ἔχων ὁλοῦ πλέον. οἱ δὲ τἀκείνου
χρήματα κληρονόμοι ἥρπασαν † ἀσπασίως.

Οὐ γλήχωνι Κείτων ὁ φιλάργυρος, ἀλλὰ δι' ἄλκης
αὐτὸν ἀποσφραίνῃ θλιβόμενος στομάχῳ.

Γευσάμενος τέκνον κατεπόντισεν Αὔλος ὁ κωφὸς,
ψηφίζων αὐτὸ σωζόμενος δαπάνας.

Ὡς κῆπον τεύχοις, δεῖπνον παρέθηκεν Ἀπελλῆς,
οἰόμενος βόσκειν αὐτὸ φίλων στόματα.
ἰὼ ῥαφανὶς, σέρις ἰὼ, τῆλυς, σρίδακες, πράσα, κολοκοί,
ὤκιμον, ἡδύοσμον, πήγανον, ἀσπάραγος.
δείσας δ' ἐκ τούτων μὴ καὶ χόρτον παραθῇ μοι,
δειπνήσας θέρμυς ἡμιβρεχεῖς ἔφυγον.

Εὐχῇς δειπνήσας βάλανον πόδα, καὶ δικαίως
κεμαδίνης κρέμβης μᾶλλον ἀσπάσεσθον,
εἰπεῖν δὲ καλέσαντα φυλάσσομαι. ἔστι γὰρ ὀξὺς
καὶ φόβος οὐχ ὁ τυχών, μή με πάλιν καλέσῃ.

Πάντες ἅπαξ ζῶσιν. ὅταν δ' ἐλθεῖν Σαλαμῖνος,
οἴκαδ' ἀριστῶμεν δεύτερον ἐρχόμενοι.

Ἀργυρέῃ λιμῷ τις ἐς εἰλαπίνην με καλέσας,
ἔκπαγλε, πινακίδας τὰς πίνακας φορέων.
ὀχθήσας δ' ἀρίεπον ἐς ἀργυροφεγγέι λιμῷ,
πῶμα χορτασίη ὀρακίνων πινάκων;
ἐζήτουν πινάκων πόθεν ὄνομα τοῦτο καλέσω,
καὶ τόδε σοι κλῃδὶς, ἄνερ, ὄφελον λέγεται.
πείνης γὰρ μεγάλης, μεγάλους πίνακας παρέθηκας,
ὄργανα τῆς λιμοῦ πεινάλεους πίνακας.

Οὔμως τό γε ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ κακὸν καὶ αἰσχρὸν τυγχάνῃ ὂν πᾶσι τοῖς φαμένοις, ἢ οὔ; φαμέν. οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν; οὐδέ γε ἀδικουμένους ἄρα ἀνταδικεῖν, ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται, ἐπειδή γε οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν; φαίνεται. τί δαὶ δὴ κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κείτων, ἢ οὔ; οὐ δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες. τί δ' ἀντικακουργεῖν κακῶς πάσχοντα ὡς οἱ πολλοί φασι, δίκαιον, ἢ οὐ δίκαιον; οὐδαμῶς. οὐδὲν γάρ που κακῶς ποιεῖ ἀνθρώπους, τὸ ἀδικεῖν τοῦτ' ἔστιν ὀρθῶς ἀληθῆ λέγεις. ὥστε ἄρα ἀνταδικεῖν δεῖ, ὥστε κακῶς ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδὲ ἂν ὁτιοῦν πάσχῃ ὑπ' αὐτῶν.

καὶ ὅρα,

καὶ ὅρα, ὦ Κείτων, ταῦτα καθομολογῶν, ὅπως μὴ σοῦ δόξαι ὁμολογῆς. οἶδα γὰρ ὅτι ὀλίγοις ποτὲ ταῦτα καὶ δοκεῖ καὶ δόξει. οἷς δ' ὕστερον δέδοκται, καὶ οἷς μὴ, τούτοις οὐκ ἔστι κοινὴ βουλὴ· ἀλλ' ἀνάγκη τούτους ἀλλήλων καταφρονεῖν, ὁρῶντας τὰ ἀλλήλων βουλεύματα.

Φιλοχρηματίᾳ, τὸ κτήσασθαι δύρσην ἀρκέοντα ὕβριν, οὐκ οἶδε.

Φιλοχρηματίᾳ ἐφ' ἡμέρῃ ἑκάστῃ ὑπερρέων πλοῦτος οὐκ ἴσχυσεν· ὥσπερ οὐδὲ πυρκαιὰν ὕλη ὑπιβαλλομένη. ὑπεργηθόμενος δ' ἀεὶ ἐς τὸ πλοῦτος τὴν ὑπερθυμίαν ἐξάπτει μείζονας. νόος δὲ μοῦνος ἐπιδοὺς, καὶ τοῦτο οἶδεν ἀκέσασθαι.

Φιλοχρηματίᾳ ἄλογον τὰ κτώμενα ὑποβαλλόμενα μᾶλλον αὐαίνει, ἢ ὃ ἐφ' ἑκάστῃ ἡμέρῃ πλοῦτος ἄπλετος ὑπεργηθόμενος.

Τὸ οἰκονομέειν τὰ παρεόντα, ἀνδρὸς σοφοῦ· ὃ δὲ μηδ' ὅλως ἐθέλειν, ὄφρα τῶν δεόντων χρέεσθαι.

Οὐδέποτε τῶν κτηθέντων, καταδεὴς γινώμενος δὲ ἑωυτὸν τῶν χρημάτων ἐπὶ τῇ κτήσει.

Οἱ πλοῦτοι τῶν ἀνθρώπων οὐδὲ λόγου φιλοῦμενοι, ἀξιοῦσι πολυχρήματοι πεπιθμένοι, ἠλίθιοι καὶ σαφοὶ νομίζεσθαι· ἢ οὐκ ἀδεῖς ἀναλίσκοντες, δυσχεροὶ κεκλῆσθαι.

Δός τι, καὶ λάβοις τι.

Ἐγὼ μὲν ὦ βασιλεῦ οἷα ἀνθρωπος, ἰδὼν ἤδη πολλά τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπὸ ἡσσόνων, οὐκ ἐῶ σε τὰ πρῶτα τῇ ἡλικίῃ εἶκειν, ὑπισάμενος ὡς κακὸν εἴη τὸ πολλῶν ὑπερθυμέεσθαι.

Πλούσιον χρὴ νομίζειν, τὸν ἡγεόμενον ἔχειν τὰ ἀρκέοντα· τὸν δὲ ἀεὶ ὑπερθυμέοντα προσκτήσασθαι, καὶ πλησθῆναι μηδέποτε τοῦ πιεῖν λαμβάνοντα, καὶ εἰ Μίδεω πλουτέοι μᾶλλον, πένητα καλέω, καὶ Ἴεσυ, ὧν ἐκεῖνος ἐξ ἀνάγκης εἶχε ψυχὴν κεκτῆσθαι.

Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίης προσηγόμενος, ὑπεφαίσιεν ὀνείδεος κέκτηται.

Βίων ὁ σοφιστὴς τὴν φιλαργυρίαν μητέρα πολλῶν ἔλεγε πάσης κακίας εἶναι.

Σιμωνίδης προσκαλεῦντος τινὸς ἐγκώμιον ποιῆσαι, καὶ χαίρειν ἔφασκε λέγοντος, ἀργύριον δὲ μὴ διδόντος, δύο εἶπεν αὐτῷ ἔχω κιβωτούς, τὴν μὲν χαρίτων, τὴν δὲ ἀργυρίου. καὶ προσῆκε τὰς χαρίτας τὴν μὲν τῶν χαρίτων, κενὴν δὲ εἰσκομίσας ὅτε μοι αἰτοίης, τὴν δὲ χρησίμην μόνην.

Οἱ δὲ ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι, καὶ παλαιπωροῦντες καὶ προσπλέκοντες, ἥδονται οἷα δή τις αὐτὸ εἰκάσειεν ἥδεσθαι· ἀφαιροῦντες δὲ καὶ χρώμενοι ἀλγοῦσιν, ὡς περ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφαιρούμενοι.

Et vide ô Crito, ne quid dum hæc concedis, præter sententiam tuam nobis assentiare. Perpaucis enim, scio, quid loquar, sic vel apparet, vel apparebit. At verò quibus sic apparet, & quibus aliter, his non est communis deliberatio: sed necesse est eos, cùm vltro citroq; consilia sua respiciunt, inuicem se despicere.

Anaritia opes conquirendi sufficientem terminum nescit inuenire. Eusebij.

Anaritiam quotidie confluentes diuitiæ non sistunt: vt neque struem ardentem iniecta materia. Quin accedentes semper opes, ad maiorum cupiditatem animum magis accendunt. Sola verò mens si præsens fuerit, huic quoq; vitio mederi potest.

Irrationabilem anaritiam citiùs consument abiectæ res parta, quàm crescentes quotidie immensæ opes. Eiusdem

Præsentibus ritè vti, viri est prouidi: prorsus autem id facere non velle, est rebus necessarijs indigere. Eiusdem.

Nullus earum rerum quæ possidentur, vsus aut fructus accedere potest illi, qui pecuniæ seruus fuerit.

Plures homines diuitijs præter rationem addicti, malunt dum pro diuitibus habeantur stulti & rudes existimari, quàm suo loco sumptus facientes commodi nominari.

Da aliquid, & aliquid accipito. Prodici.

Ego quidem ô rex, vtpote homo, cùm sæpe iam viderim res multas atq; magnas à minoribus euersas esse, non permitto te ætati tuæ in omnibus indulgere, gnarus quàm malum sit multa concupiscere. Herodoti libro 7. histor.

Ille dives existimandus est, qui se satis possidere sibi persuasit. Eum verò qui partis semper adijcere properat, acquirendiq; saturitate nulla capitur, etsi Mida fuerit opulentior, pauperem esse dico, & Iri, qualem ille necessariò habebat, animo præditum. Eusebij.

Diuitiæ malis acquisitæ facinoribus, opprobrium eo habent insignius. Democriti.

Bion sophista anaritiam esse dicebat omnis improbitatis metropolim. Bion.

Simonides rogante quodam vt sibi conscriberet encomium, & gratiam se relaturum inquiente, argentum autem non dante, Duas (respondit) arcas habeo, vnam gratiarum, alteram argenti. Et cùm necessitas exigit, gratiarum quidem arcam aperiens, inanem ipsam reperio: alteram verò solùm mihi commodam. Simonides.

Homines anari labore, parcitate, erumnis & auctione præsentium gaudent, quo scilicet anari possunt gaudio. Auferentes verò aliquid de rebus suis, & in vsum conuertentes, tam dolent, quàm si de corpore suo ipsis adimeretur. Antipho nis.

Herodotus. *Malum est, animum ita instituere, vt plus conquirere & possidere velit præsentibus.*

Aristhenis. *Auarus nemo bonus, neq; rex, neq; liber esse potest.*

Democr. al. Demonici. *Diuitem, qui sapientiæ sibi opinionem induit, admonens quid frustra laborat?*

* *Addo Stobæi lib.* Eiusdem. *Pecuniarum cupiditas nisi terminetur aliqua satietate, longè deterior est extrema paupertate. Maiores enim cupiditates, indigentias quoq; maiores faciunt.*

Democriti. *Improba lucra damnum virtutis inferunt.*

Diogenes auaros hydropicis comparabat. Illos enim argento plenos, hos autem refertos aqua, amplius desiderare: idq; vtrosque in sui perniciem. Affectiones enim ipsis eo magis intenduntur, quo largiùs desiderata consequuntur.

Socrates. *Socrates interrogatus, auari qui nam essent, qui turpia lucra venantur, dixit, & necessarios amicorum negligunt.*

Pittaci. *Quæsitum vbiq; lucrum, inexplebile.*

Periandri. *Quæstus turpis grauis est thesaurus.*

Ex Aristonymi Tomatijs. al. Aristonis. *Tradit Aristoteles octo latrones socios de spolijs inter se certasse, & quatuor eorum interfectos esse. Deinde cæteri quatuor rursum inter se contenderunt, & reliqui facti sunt duo, tandem vnus solùm superstes mansit. Quòd si dextera quoq; sinistris pugnabunt, quidnam residui futurum est?*

Ibidem. *Cùm Pyrrhus sibi somniaret Siciliam, deinde Carthaginem, & amplam terram, Cygon Cineas adipsum dixit: Quid verò deinde fiet? respondit Pyrrhus: Viuemus postea. Tum Cygon: Quid igitur nos prohibet, inquit, quin statim ab hoc tempore in præsentia viuamus, ante quam multas vrbes perdiderimus?*

Hominis auari vita si licernio, hoc est funebri conuiuio, similis est. Cùm enim habeat omnia cætera, exhilaraturum non habet.

Semiramis. *Semiramis constructo sibi monumento, inscripsit: Quicunq; rex pecunijs indiguerit, aperto sepulchro quantum opus est, capiat. Darius autem cùm aperuisset, pecunias quidem nō inuenit, sed in huiusmodi scripta incidit: Nisi vir malus esses, & pecuniarum inexplebilis desiderio flagrares, haud sanè mortuorum loculos commouisses.*

Timon ille cognomine Misanthropos, id est hominum exosor, elementa malorum esse dixit insatiabilitatem & ambitionem.

Isocratis, al. Socratis. *Sedimentum est, vini quidem fax, auari autem illiberalitas.*

Eiusdem. *Neq; mortui colloquium, neq; auari beneficium quærendum est.*

Xenophon. in libr. 4. de *Quid nam arbitraris esse populum? illos ciuium, qui pauperes sunt. Scis ergo quinam pauperes sint? Quid ni? Num*

Ὡς κακὸν εἶη, διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι δίζεσθαι καὶ ἔχειν τῶν παρεόντος.

Φιλάργυρος σοὶ δοκεῖς ἀγαθὸς, ὅτι βασιλεὺς, ὅτι ἐλεύθερος.

* Χρυσῶ τὸν οἰόμενον νοῦν ἔχειν ὁ νεκρὸς, τί μάταιον πονεῖ;

Χρημάτων ὄρεξις, ἕως μὴ οἰζηται χώρα, πενίης ἐχαίτης πολλῷ χαλεπωτέρη· μείζονες γὰρ ὀρέξις μείζονας ἐνδείας ποιοῦσι.

Κακὰ κέρδεα ζημίαν ἀρετῆς φέρει.

Διαφθείρει ὠμοὺς τοὺς φιλαργύρους τοῖς ὑδρωπικοῖς. ἐκείνους μὲν γὰρ πλήρεις ὄντας ἀργυρίου, ἐπιθυμεῖν πλείονος, τούτους δὲ ὕδατος· ἀμφοτέρους δὲ, ἐπὶ κακῷ. ἐπιτείνεσθαι γὰρ μᾶλλον τὰ πάθη, ὅσῳ τὰ ἐπιθυμήματα πορίζεται.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τίνες φιλοχρήματοι, οἱ τὰ αἰσχρὰ κέρδη θηρώμενοι, εἶπε, καὶ τοὺς ἀναγκαίους τῶν φίλων ὑπερορῶντες.

Ἄπλητον τὸ ἀμαθοῦς κέρδος.

Κέρδος αἰσχρὸν, βαρὺ χειμάλιον.

Ἀριστοτέλης φησὶν, ὅτι ὀκτὼ τινες λῃσταὶ ὄντες, ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν σκύλων, καὶ τέσσαρες αὐτῶν κατελείφθησαν. πάλιν ὅτοι πρὸς ἀλλήλους διωμάχησαν, καὶ δύο κατελείφθησαν, εἶτα εἷς. καὶ τί ἂν τὸ λοιπὸν, εἰ στασιάσῃ τὰ δόξια πρὸς τὰ ὀνύματα;

Τῷ Πύρρῳ ὀνείρους πολῶντος αὐτῷ Σικελίαν, καὶ μετὰ ταῦτα Καρχηδόνα, ἢ πολλὴν γῆν, ὁ Γύγων αὐτῷ Κινέας ἔφη· εἶτα μετὰ τοῦτο τί; τῷ δὲ εἰπόντος, ὅτι ζησόμεθα λοιπὸν, ὁ δὲ ἔφη· τί οὖν κωλύει ἀπὸ τοῦ νῦν ζῆν, πρὶν πολλὰς πόλεις ἀπολέσαι;

Ἔοικεν οὖν ὁ τοῦ φιλαργύρου βίος νεκροῦ δείπνῳ. πάντα γὰρ ἔχων, τὸν ὀψοφαγησόμενον οὐκ ἔχει.

Σεμίραμις δὲ ἑαυτῇ κατασκευάσασα τάφον, ἐπέγραψεν· ὅστις χρημάτων δεηθῇ βασιλεὺς, διελόντα δ' μνημεῖον, ὅσα βούλεται λαβέτω. Δαρεῖος οὖν διελὼν, χρήματα μὲν οὐχ εὗρε, γράμμασι δ' ἑτέροις ἐντυχὼν τάδε φέρουσιν· εἰ μὴ κακὸς ἦς ἀνὴρ, καὶ χρημάτων ἄπλητος, οὐκ ἂν νεκρῶν ἦρας ἐκίνεις.

Τίμων ὁ μισάνθρωπος, στοιχεῖα ἔφη τῶν κακῶν τὴν ἀπληστίαν καὶ φιλοδοξίαν.

Ὑποστάθμη ὄξους, οἴνου μὲν ἦν, φιλαργυρία δὲ ἀπελευθερία.

Οὔτε τοῦ νεκροῦ ὁμιλίαν, ὅτι τοῦ φιλαργύρου χάριν δεῖ ζητεῖν.

Τί νομίζεις δῆμον εἶναι; τοὺς πένητας τῆς πόλεως ἔγωγε. καὶ τοὺς πένητας ἆρα οἶσθα; πῶς γὰρ οὔ; ἆρ' οὖν καὶ τοὺς

καὶ τοὺς πλουσίους οἶδα; Οὐδέν γε ἧττον, ἢ καὶ τοὺς πένητας. ποίους δὲ πένητας, καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; τοὺς μὲν, οἷς μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν, πένητας· τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλουσίους. καταμεμάθηκας οὖν ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχρησεν, ἃ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, δῆλα καὶ ὡς ποιοῦντα αὐτῶν· ἐνίοις δὲ πάνυ πολλά, οὐχ ἱκανά ἐστι; καὶ νὴ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος. ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις· οἶδα καὶ τυράννους τινάς, οἳ δι' ἔνδειαν, ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ γε ταῦτα ὕστως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον ἡσυχῆ· τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ὦσιν, εἰς τοὺς πλουσίους.

Ἐλπὶς κακοῦ κέρδεος, ἀρχὴ ζημίης.

Οἱ φιλάργυροι καθάπερ μαχαίρᾳ τῷ βίῳ χρῶνται, πάντα ποιοῦντες πρὸς τὴν λαβήν.

Πλάτων πρὸς τὸν ἀεὶ ζητοῦντα χρηματίζεσθαι, ὦ πονηρέ, εἶπε, μὴ πυρῷ τὴν κτῆσιν αὔξειν, ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν μειοῦσαι.

Διογένης ὁ κύων θεασάμενός τινα πλουσίας γραίας πρεσβύτερον ἐρῶντα, ἔφη, ταύτῃ γε τὸν ὀφθαλμὸν, δῆλα τὸν ὀδόντα * ἀποβέβληκε.

Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς διατί ἑκάστου γήρως ὢν, φιλάργυρος εἴη; ὅτι, εἶπε, βουλόμενος ἂν ἀποθανὼν τοῖς ἐχθροῖς μᾶλλον ἀπολιπεῖν, ἢ ζῶν δεῖσθαι τῶν φίλων· κατιγνωκὼς τῆς τῶν πολλῶν φιλίας ὁ ἀβέβαιον.

Διογένης τοὺς μεγάλα καὶ ἀθρόα λαμβάνοντας, μεγαλοπλούχους ἐκάλει.

Οὐκ ἐπιλογιζόμενοι ἡ ψυχὴ ὃ τοῦ σώματος αὔταρκες, ἃ δύναται ἑαυτὴν αὐτάρκη ποιῆσαι.

Ἡ τέχνοις ἄγαν χρημάτων συναγωγὴ, πρόφασίς ἐστι φιλαργυρίης ὕστερον εὑρεθεῖσα ἐλέγχουσα.

Ὧν ὁ σκιῶδες χρήζει, πᾶσι πάρεστιν εὐμαρέως, ἄτερ μόχθου καὶ παλαιπωρίης· ὁκόσα δὲ μόχθου καὶ παλαιπωρίης χρήζει, καὶ βίου ἀλγεινοῦ, τούτων οὐκ ἐμπίπρησι ὁ σκιῶδες, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης † κακοηθείη.

Περὶ δὲ ἐπιθυμίας, τάδε ἔλεγε· εἶδος πάθους τοῦτο ποικίλον, καὶ πολύπονον, καὶ πολυφόρητον. εἶδος δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν τὰς μὲν ἐπικτήτους τε καὶ ἐπιδοκιμαστὰς, τὰς δὲ συμφύτους. αὐτὴν μὲν τοι τὴν ἐπιθυμίαν, ἐπιφοράν τινα τῆς ψυχῆς καὶ ὁρμὴν, καὶ ὄρεξιν εἶδος πληρώσεως, ἢ παρουσίας αἰσθήσεως, ἢ κενώσεως καὶ ἀπουσίας, καὶ τοῦ μὴ αἰσθάνεσθαι. ἐπιθυμίας δὲ ἡμερτημένης τε καὶ φαύλης, τρία εἶδη τὰ γνωρισμώτατα, ἀκοσμοτοκίαν, ἀσυμμετρίαν, ἀκρισίαν. ἢ γὰρ αὐτόθεν εἶδος τὴν ἐπιθυμίαν ἀκρίτως τε καὶ φορτικῶς, καὶ αἰσχρῶς· ἢ τοῦτο μὲν ὑ, σφοδρότερον δὲ καὶ

etiam diuites cognoscis? Non minus quàm pauperes. Quos igitur pauperes & diuites vocas? Illos qui non satis habent, vbi sumptus facere oportet, pauperes: qui verò vltrà quàm satis habent, diuites apello. Sed an cogitasti vnquam, quosdam cùm valde pauca possideant, non solum satis habere, sed plus etiam inde acquirere? Contrà, nonnullis ne valde quidem multa sufficere? Per Iouem, inquit Euthydemus (nam rectè mihi in memoriam reduxisti) tyrannos quosdam noui, qui propter indigentiam, tanquam pauperrimi, iniuriam inferre alijs coguntur. Si igitur hæc sic se habent, Socrates ait, tyrannos quidem cum populo: qui verò pauca habent, dummodo boni dispensatores sint, cum diuitibus collocabimus. dictis & factis Socratis.

Spes mali lucri, initium est iactura. Democriti.

Auari vita sua tanquam gladio vtuntur, Diogenis. *omnia facientes secundum ansam.*

Plato ad quempiam accumulandæ pecuniæ semper incumbentem: ô improbe, dixit, ne possessioni augendæ studeas, sed minuendæ cupiditati.

Diogenes Cynicus cùm vidisset quendam opulentas anus amare simulantem, dixit: Hac ratione non oculum, sed dentem amisit. *ἀπέβαλεν.

Simonides interrogatus, cur in extrema senectute auarus esset? Quoniam, respondit, malim defunctus opes inimicis relinquere, quàm viuus amicis egere. His ille verbis plurimorum amicitiæ inconstantiam damnauit.

Diogenes magna & multa simul accipientes, Insignimendicos appellabat.

Animus qui non reputat secum quid corpori sufficere possit, non potest seipsum rebus suis contentum præstare. Apollonius ad Euphrat.

Nimia pecuniarum collectio pro liberis, vt Democriti. *multi loquuntur, pratextus est auaritiæ, proprium ingenium arguens ac detegens.*

Quorum corpus indiget, ea facilè omnibus obueniunt citra laborem ac arumnam: quibus verò comparandis labore ac arumna opus est, ea non corpus, sed peruersitas opinionis desiderat. Ex Aristotele ni Pythagoreis scriptis. Al. eiusdem. *κακοηθείη.

De concupiscentia autem hæc dicebat: Affectionem hanc variam esse, laboriosam, & multiformem maximè. cupiditatum autem alias accessorias et ascititias esse, alias verò connatas. At ipsam cupiditatem definiebat esse impetũ quendam animæ, & motum, & appetitionem repletionis, aut inanitionis: vel sensilis alicuius præsentia absentiaue, vel ipsius sensus privationis. Porrò deprauata & malè cupiditatis tria genera præcipua faciebat: Indecorum, immoderatum, intempestiuum. Aut enim per se statim indecentem esse cupiditatem, odiosam, & illiberalem: Aut non quidem simpliciter culpandam, sed vehementiorem, di- Ex eiusdem apophthegmatib. al. ex Aristotelei Pythagorici sententijs.

niurnioremq; iusto esse: Aut quo tempore, & ad quæ non conuenit.

Platonis lib. 5. legũ. *Paupertas habenda est non possessionis decrementum, sed insatiabilitatis augmentum.*

Democriti. *Cupiditas plurium amittit præsentia, sicut olim Æsopicus ille canis.*

Ex libro de moribus gentium. *Vmbrici cùm controuersias inter se habent, pugnant armati, sicut in bello: & qui suos aduersarios interemerint, iustiorem causam habuisse videntur.*

Clitophontis lib. 5. Italic. *Brennus Gallorum rex vastans Asiam in Ephesum peruenit: vbi castrametatus præfinitum pugnæ diem expectabat. Interea plebeia quædã virgo, nomine Demonice, amore barbari capta, proditurã se ipsi Ephesum promisit, si torques & monilia pro mercede darentur. Ad hanc Brennus, in certo loco susceptam, subditos duxit: & quicquid haberent auri, in gremium auara conyecerent, imperauit. Qui cùm imperium exequerentur, Demonice præ auri in se coniecti multitudine viuens est obruta.*

Platonis lib. 2. de repub. *Summa est iniustitia, iustum sibi videri illum, qui non est.*

Eiusd. lib. 1. de republic. *An hoc ignoras, quòd auarum et ambitiosum esse, dedecus & nominatur, & est reipsa?*

Ibidem. *Quoniam igitur conuenimus, iustitiam virtutem ac sapientiam esse: iniustitiam verò, malitiam & insciti am. Sic esto, inquiebam, & ita nobis statuatur.*

Eiusdem lib. 1. de republic. Ibidem. *Furtum quidem pecuniarum, res illiberalis est: rapina verò, impudens.*

Si quis publicum aliquid furetur, siue magnum siue paruum, eadem pœna constituatur. Nam & qui exiguum aliquid furatur, eodem quidem studio, potentia verò minori furatus est.

Hieracis in opere de iustitia. *Quandoquidem author iniuriæ ignorat seipsum lædi præ alijs quibus nocere studet, intelligat quòd duplex est iniustitia, à qua primùm ipsemet læditur, deinde illa pars quæ iniuria afficitur. Quòd si non tot passionibus, etsi fieri posset, nullis malis obrueretur anima, haud tantum in iudicando hallucinaretur. Quare optandum est, ne propter stupiditatem eos qui iniuriam patiuntur, magis quàm ipsos authores lædi existimet. Vna sanè pars est nostri, quæ semper ab omnibus sic affectis iniuriam accipit, nempe ipsa anima. Id autem quod iniuriam facit, insidiásque molitur, est malitia, quæ ab authore incipiens, in illum qui afficitur redundat. Sed ipsum authorem iniuriæ illatæ, aut inferre cogitantem, plurimum lædit: minùs enim, qui iniuriam accipit. Ab authore enim principium sit motus, & excitatio. Intus verò concitata semel iniuria, parturientem primùm incendit, ac antequam pepererit, inflammat parturigine, transiensque lædit, & ve-*

Inclusa parenthesi obscuratiora. χρονιώτερον τῦ πρᾶξαντος· ἢ πεῖσιν πρὸς ταῦτα, ὅτι ἃ δεῖ, καὶ πρὸς ἃ δεῖ.

Πενίαν ἡγητέον εἶ), μὴ ὃ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιῶν, ἀλλὰ ὃ τὴν ἀπληστίαν πλείω.

Τῦ πλέονος ἐπιθυμία ὃ παρεὸν ἀπόλλυσι, τῇ Αἰσωπίῃ κυνὶ ἐοικώς.

Οἱ μὲν κύνες ὅταν πρὸς ἀλλήλους ἔχωσιν ἀμφισβήτησιν, καθοπλισθέντες, ὡς ἐν πολέμῳ μάχονται· οἱ δοκοῦσι δικαιότερα λέγειν, οἱ τὺς ἑαυτῶν ἀποσφάξαντες.

Βρέννος ὁ τῶν Γαλατῶν βασιλεὺς, λεηλατῶν τὴν Ἀσίαν, εἰς Ἔφεσον ἦλθε· καὶ στρατοπεδευσάμενος, ἐξεδέχετο τὸ πολέμου τὴν προῤῥησιν. παρθένος δέ τις τῶν ἐπιτηδείων, τὸ γένος Δημονίκη, εἰς ἐπιθυμίαν ἐμπεσοῦσα τῦ βαρβάρου, προδιδόναι αὐτῷ τὴν Ἔφεσον ὑπέσχετο, ἐὰν μισθὸν λάβῃ τὰ ψέλλια καὶ τὺς ὅρμους· ὁ δὲ Βρέννος δεξάμενος αὐτὴν εἰς τόπον ὠρισμένον, ἦγε τὺς ἐπιτεταγμένους, καὶ προσέταξεν αὐτοῖς, τὸν χρυσὸν ὅσον εἶχον, κόσμου χάριν, βάλλειν εἰς τὸν τῆς φιλαργύρου κόλπον. ποιησάντων ἢ αὐτῆ ὃ προσελήλυθεν, ἡ Δημονίκη ὑπὸ τῆς ἀφιλοκερδείας τῦ βαλλομένου χρυσίου ζῶσα κατεχώσθη.

Ἐγὰ τη γὰρ ἀδικία, δοκεῖν δίκαιον εἶ), μὴ εἶναι.

Ἢ σὺκ οἶσθα ὅτι φιλάργυρόν τε καὶ φιλότιμον τὴν εἶ), οὐδεὶς λέγεταί τε καὶ ἔστιν;

Ἐπειδὴ οὖν ὁμολογησάμεθα τὴν δικαιοσύνην ἀρετὴν εἶ) καὶ σοφίαν· τὴν δὲ ἀδικίαν, κακίαν τε καὶ ἀμαθίαν. εἶεν (ὡς δὴ ἐγὼ) τῦτο μὲν ἡμῖν ὕτω κείσθω.

Κλοπὴν μὲν χρημάτων, ἀσελγίαν· ἁρπαγὴν δὲ, ἀναίσχυντον.

Ἐάν τις τὶ κλέπτῃ δημόσιον μέγα, ἢ καὶ σμικρὸν, τῆς αὐτῆς δίκης δεῖ. σμικρόν τε γὰρ ὁ κλέπτων, ἑαυτῷ μὲν ἑαυτῷ, δικαίως δὲ ἐλάττονι κέχλοφε.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κατάρχων αὐτὸς πρῶτος τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀδικῶν ἀγνοῇ, ἵνα ὡς ἁπλῶς ὅσης τ' ἀδικίας, αὐτὸς ἀπολαύῃ πρῶτος, ἔπειτα καὶ ὃ ἀδικούμενον ὑπ' αὐτῦ μέρος. (μηδὲ ὕτως ἀναθητεῖν, εἰ ἐῶ μηδενὶ τῶν αἰσχρῶν. εἰ δυνατὸν δὲ, μηδὲ τῶν πονηρῶν.) ὑ γὰρ δὴ ὑγείας ψυχῆς ἡ δίκη, ὡς δὶ ἀναθησίαν νομίζειν τὺς ἀδικουμένους μᾶλλον τῶν ἀδικούντων βλάπτεσθαι. ἐν μὲν γὰρ μόνον ὅσι ὃ ἀδικούμενον ὑπ' πονηρὸς, ἡ ψυχή· ὃ δὲ ἀδικῶν καὶ ὑπερβαλλόν, ἡ κακία, καὶ ὁ τῶν ἀδικουμένων, καὶ τῦ ἀδικοῦντος. ἀλλὰ τὸν μὲν ἔλαττον, τὸν δὲ πλέονα. ἔλαττον μὲν, τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα· πλέονα δὲ, τὸν ἀδικεῖν μέλλοντα· ἐπεὶ καὶ αὐτὸ αὐτῦ τὴν κίνησιν λαμβάνῃ, καὶ τὴν ἔπαρσιν. ἐγειρομένην τοίνυν, τὸν τεχνίτα χρὴ τον αἰσθάνῃ, καὶ φρὶν τιτεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι, φλέγῃ, καὶ δυοῦσα λυμήνεται, καὶ τῶν

ἐπ' αὐ-

ἐπ' αὐτῆς ἰᾷ, χρώζῃ δυσπροιᾷ τῇ βαφῇ. ὅτε γὰρ ὦ πυρὶ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀλλοτρίου λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι· ὅτε τῇ μυραίνῃ τὰς ἐυδρους ὄφεις εἰς ἀλλοτρίαν ὄλεθρον ἀποκυΐσαι, πρὶν τὴν κυήσασαν γαστέρα καταφαγεῖν, ὡς Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος καὶ Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς γράφουσιν. οὕτω καὶ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γεύεται, πρὶν εἰς ἀλλοτρίους ἀφικέσθαι. πολλοὶ γὰρ ἀνεγείροντες τὴν ἐν αὐτοῖς χολὴν, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὀργῆς αὐτοὶ πρότερον ἀπόλωνται, πρὶν τοὺς ἐχθροὺς ἡμωρήσασθαι. τοῦτο τοίνυν ἀγνοήσαντες πολλοὶ, ταῖς τοῦ θεοῦ ἀθυνεξίροις ἀδικίαις ἀναιδῶς ἐχρήσαντο, μηδὲν εἰς πρὸς αὐτοὺς οἰηθέντες ὃ λυπήσει. τοῦτο δὲ ὁμολογουμένου, δεῖ * καθάπερ πρᾶξαι τοῦτο ἀδικεῖν.

Ἀδικία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν πλεονεκτικοὶ γίνονται πρὸς τὴν ἀξίαν.

Ἀδικίας δέ ἐστιν εἴδη τρία, ἀσέβεια, πλεονεξία, ὕβρις. ἀσέβεια μὲν, ἡ πρὸς θεοὺς πλημμέλεια, καὶ πρὸς δαίμονας, καὶ τοὺς κατοιχομένους, καὶ πρὸς γονῆς, καὶ πατρίδα. πλεονεξία δ', ἡ πρὸς τὰ συμβόλαια πρὸς τὴν ἀξίαν αἱρουμένη ὃ λυσιτελοῦν. ὕβρις δ', καθ' ἣν τὰς ἡδονὰς αὐτοῖς πρόξενοι ἄλλοις, εἰς ὄνειδος ἄγοντες ἕτερους. ὅθεν καὶ Εὔβιος πρὸς αὐτῆς λέγει· ἥτις κερδαίνουσ' οὐδὲν, ὅμως ἀδικεῖ. ἔστι δὲ τῆς ἀδικίας, ὃ πρόξενοι παίδια τὰ πάτρια ἔθη, καὶ τὰ νόμιμα· ὃ ἀπιστεῖν τοῖς † νόμοις, καὶ τοῖς ἄρχουσι· ὃ ψεύδεσθαι, διορκεῖν, ὃ πρόξενοι παίδια τὰς ὁμιλίας, καὶ τὰς πίστεις. ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀδικίᾳ, συκοφαντία, * ἀλαζονεία, ἀφιλανθρωπία, πρόσποίησις, κακοήθεια, πανουργία.

Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ ἔργου κέρδος εἰς καλὸς * χρηματίζοντες λῃτουργίας, ὅμοιόν τι ποιοῦσι τοῖς ἀπὸ ἱερσυλείας βιοτεύουσιν.

ΠΕΡΙ ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΟΤΗΤΟΣ.

* Ἀνελευθερία δέ ἐστι, κακία ψυχῆς, καθ' ἣν αἱρετικοὶ γίνονται κέρδους αἰσχροῦ.

Ἀνελευθερίας δέ ἐστιν εἴδη τρία· αἰσχροκέρδεια, φιλοψολία, κιμβικία. ἔστι δὲ αἰσχροκέρδεια μὲν, καθ' ἣν κερδαίνειν ζητοῦσι πανταχόθεν, καὶ ὃ κέρδος τῆς αἰσχύνης πρὸς πλείονος ποιοῦνται. φιλοψολία δὲ, καθ' ἣν ἀδάπανοι γίνονται τῶν χρημάτων εἰς ὃ δέον. † κιμβικία δέ ἐστι, καθ' ἣν δαπανῶσι μὲν, καὶ μικρὸν δὲ, καὶ κακῶς, καὶ πλείω βλάπτωνται, τοῦ μὴ καιρὸν κτήσασθαι ὃ λυσιτελοῦν. ἔστι δὲ τῆς ἀνελευθερίας, ὃ πρὸς πλείστου ποιεῖσθαι χρήματα· καὶ ὃ μηδὲν ὄνειδος ἡγεῖσθαι τῶν ποιούντων κέρδος· καὶ βίος θητικὸς, καὶ δουλοπρεπὴς, καὶ ῥυπαρὸς, καὶ φιλοτιμίας καὶ ἐλευθερίας ἀλλότριος.

neno suo pertinaci tinctura imbuit. Quemadmodum enim ignis non potest praterita sine damno materia, in qua primùm conceptus est, priusquam prorsus ipsam consumat, ad aliorum noxam conuerti: Neque murana prius aquaticos angues in alienam perniciem parere potest, quàm proprium eius ventrem, in quo concepti fuerant, eroserint: vt Nicander Colophonius et Archelaus physicus testatur: Ita quiuis iniustus malitiam suam primus experitur, antequam in alios emittat. Vnde multi connatam sibi bilem excitantes, ex iracundia mutua priùs obiere, quàm hostes suos vlti sint. Hac ignorantes plurimi imbecillioribus iniurias impudenter intulerunt, nihil opinantes incommodi in seipsos redundare. Proinde si hoc concedatur, non minus iniuriam inferre, quàm pati, cauendum est. *κατάπαλ.

Iniustitia vitium est animi, quo amplius quàm par sit sibi sumunt. Aristotel. de virtutibus.

Iniustitiæ sunt species tres: impietas, anauritia, immanior improbitas. Impietas quidem est aduersus Deos, & dæmones, & circa defunctos, & circa parentes, & circa patriam. Anauritia autem circa commercia, præter dignitatem eligens præcipuum. Immanior autem improbitas est, per quam voluptates sibi comparant, ludibrio alios habentes: vnde Euenus de ea dicit, Quæ lucri captans nil, tamen ipsa nocet. Est autem iniustitia, patria violare & instituta et iura, nec parêre legibus, nec magistratibus, mentiri, peierare, transgredi conuentiones, & fidem fallere. Comites autem iustitiæ se addunt calumnia, tactantia, inhumanitas, simulatio, malignitas, callidi tas. Ibidem. † νομίμων.

Qui lucrum turpiter acquisitum ad honestos in ciuitate vsus expendunt, simile quid faciunt illis, qui sacrilegia ad pietatem & religionem conuertunt. Socratis. * ἀνωλίσκουσι.

DE ILLIBERALITATE.

Illiberalitas, siue anauritia, vitium est animi, quo turpe lucrum sectantur. * αἰσχροκέρδεια. Aristotel. de virtutibus.

Anauritia autem species sunt tres: turpis quæstus, tenacitas, illiberalitas. Turpis quæstus quidem, per quem diteſcere quarunt vndecunque, & lucrum quàm pudorem pluris faciunt. Tenacitas autem, per quam sumptui parcunt, & impensæ in re honesta. Illiberalitas autem est, per quam expendunt quidem, minutatim autem & malè, & plus iactura facientes, nullo scilicet habito temporis delectu. Est autem anauritia, plurimi facere pecunias, nec id probrum putare quòd quæstuosum sit: item vita mercenaria, & seruilis, & sordida, à munificentia & liberalitate aliena. Ibidem. † κιμβία.

Consequuntur autem illiberalitatem, sordes, aegrimonia, pusillanimitas, humilitas, immodestia, ignobilitas, hominum odium.

Ex libro Hieracis de iustitia, de homine contentioso.

Quid dicat aliquis de homine moribus contentioso, etsi nihil alienum concupiscat? Quo pacto huiusmodi quicquam iusti faceret, si cogitet secum nihil fide publica dignum approbare, paratus cum omnibus contendere sine vllo modi & opportunitatis litigandi respectu? Hic sanè non ea modo quæ rectè dicuntur, euertere conatur: sed multa quoq; faciendo contentiosè, vt se nõ consentire aliorũ opinionibus ostendat, actiones suas quasi peruersas & violentas semitas à regia via discedentes exhibebit. Hinc alijs molestus erit: illos autem qui ipsum et conuersationes eius fugiunt, prosequetur odio. At qui liberè morum eius prauitatem accusauerint, illos ne intueri quidem rectis oculis sustinebit. Quod si in sui similes incidat (non enim rari sunt huiusmodi homines) illico seditiones, conuitia, & bellum irreconciliabile nascentur: inde calumniæ mendaces, ac omne genus insidiarum, & consultationes quo pacto se mutuò perdant. Ingentia quippe mala non aliter quàm ex aliqua contentione suboriuntur.

*συναντῶντα.

†ἐξῆς.

Ex Theophrasti Notis de tenuitate importuna.

Tenuitas verò de qua nunc est dicendum, intempestiua circa eos quos fieri dicebat sumptus, parcitas iurè appellari potest. Et tenuis quidem is erit, qualis qui ad domesticum sumptum semiobolum exigit singulo quoque mense, quique quot culignas conuiua singuli potarint enumerat. Omnium verò in cœna discumbẽtium quàm minimas Dianæ persoluit primitias: & quæ empta paruo cateri dicunt, ea dicit sibi cara videri. Si famulus ollam aut patellam confregerit, à rebus victui necessarijs ei detrahere. Quumq; tres areolos vxor amiserit, omnia vasa domus, lecticas, scrinia, sellas & operimenta transmutat, permiscet, perserutaturq;. In rebus autem vendendis, & in petendo precio vsque eò procedit, vt eares quæ emitur, nihil emptori afferat vtilitatis. Ex horto suo fructus degustari non patitur: nec per agrum suum quempiam proficisci, nec oleas, aut dactylos humi stratos colligere. Tum ipsos terminos diebus singulis inuisit, circumspicitque diligenter, si suo loco maneant. Idem etiam apprimè callet pro neglecto diei præstituto termino pecuniam, & ex fœnore fœnus cogere. & quùm epulum tribulibus præbet, carnes minutatim incisas discumbentibus apponit. Vbi verò in obsonijs emundis diu occupatus fuerit, nulla re empta tandem reuertitur, vxorémque vetat placentas colorare, nec ellychnium, nec cyminum, nec origanum, nec ordea, neque serta, neq; primitias adhibere permittit: verùm has ast res, etsi paruæ sint, toto anno fieri permultas. In-

*τὴν διαφόρων.

ἀχθοῦθεῖ δὲ τῇ ἀνελευθερίᾳ μικρολογία, βαρυθυμία, μικροψυχία, ταπεινότης, ἀμετρία, ἀθρύψια, μισανθρωπία.

Ἡ δέ τις αὖ φαίη πρὸς τὸν τὰς ζημίας ἐκτικόν, καὶ μηδενὸς πώποτε κτήματος τῶν μηδὲν ἀπὸ τοῦ ἐνόντων ἐφίεται; πῶς ἂν δίκαιόν τι πράξοι, εἰ καθ' αὑτὸν ἐνθυμοῖτο, μηδενὶ συμπίπτειν τῶν ὁμολογουμένων ἀξίων, ἀλλ' ἐείζειν πρὸς ἅπαντας παρεσκευασμένος, μᾶλλον δὲ ἔστιν, ἀλλ' ἔστι καιρὸν ἔστιν πτόλεμος εἰς φιλονεικίαν; ὁ γὰρ δὴ μάλιστα ἐν τοῖς λόγοις ὃ ὀρθῶς ἔχον, οὐ τοιοῦτος αἱρεῖται πείθεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῦ πράγματι πολλὰ καὶ φιλονεικεῖν, ὁδοὺς βιαίους πολλάκις καὶ διαστρόφους τὰς πράξεις ποιήσεται, ἑαυτὸν μὴ * συμφέροντα τοῖς τῶν πολλῶν δόξαις ὑπιδείκνυσι. ἐκ τούτων δὲ αὐτὸς μὲν τοῖς ἄλλοις ἐπαχθὴς, τοὺς φεύγοντας δὲ αὐτὸν, καὶ τὰς τοιαύτας συνουσίας, μισήσει· τοὺς δ' ὑπ' ἐλευθερίας ἐλέγχοντας αὐτὸν ὀργὴν ἔχοντα. εἰ δὲ εἰς τοὺς ὁμοίους ἐμπέσοι (ἐν γὰρ δὴ πολλὴ ἀσάφεια τῶν τοιούτων) δύσεις ἔσονται, λοιδορίαι, καὶ πόλεμος ἄσπονδος, † ἐξ ὧν φιλονεικεῖς διαβολαί, καὶ πᾶν εἶδος ὑπιδουλῆς, καὶ σκέψις, ὅπως ἀλλήλους ἀπολέσονται. τὰ γὰρ μεγάλα κακὰ οὐκ ἄλλως, ἢ ἐκ τῆς τυχούσης φιλονεικίας συνίσταται.

Ἡ δὲ μικρολογία ἐστὶ φειδωλία * τοῦ δαπανᾶν ὑπὲρ τὸν καιρόν. ὁ δὲ μικρολόγος τοιοῦτός τις, οἷος ἐν τῷ μιᾷ ἡμιωβολίου ἅπαντεῖν ὑπὲρ τὴν οἰκίαν· καὶ συνειδὼς ἀριθμεῖν πόσας κύλικας ἔκαστος ἐκπέπωκε· καὶ ἀπάρχεσθαι ἐλάχιστον τῇ Ἀρτέμιδι τῶν συνδειπνούντων· καὶ ὅσα μικρῶ τις σπανιώτερος λογίζεται, πρῶτα φάσκων εἶναι. καὶ οἰκέτου χύτραν ἢ λοπάδα κατάξαντος, εἰς πρᾶξαι ἀπὸ τῶν ὀφειλομένων. καὶ τὴν γυναικὸς ἀπορρᾶναι λούσης τεῖχαλκον, οἷος μεταφέρει τὰ σκεύη, καὶ τὰς κλίνας, καὶ τὰς κιβωτούς, * καὶ δίφρος τὰ καλύμματα· καὶ ἐάν τι πωλῇ, πολλοῦ ἀποδόσθαι, ὥστε μὴ λυσιτελεῖν τῷ ὠνουμένῳ. καὶ οὐκ ἂν ἐάσας ὅτε συκῆ γένηται ἐκ τοῦ αὐτοῦ κήπου, ὅτε μῆλα τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ προσελθεῖν, ὅτε ἐλαίαι, ἢ φοίνικα τῶν χαμαὶ πεπτωκότων αἱρεῖσθαι. καὶ τοὺς ὅρους δὲ ἐπισκοπεῖσθαι ὁσημέραι εἰ μεμένηκασιν οἱ αὐτοί. δεινὸς δὲ καὶ ὑπερημερίαι πρᾶξαι, καὶ τόκον τόκου. καὶ ἐστιῶν δημότας, μικρὰ τὰ κρέα κόψας προσφέρειν. καὶ ὀψωνῶν μηδὲν ἀριθμοῦ εἰσελθεῖν, καὶ ἀπαγορεύσας τῇ γυναικὶ μήτε ἄλας * χρωνύναι, μήτε ἔλυχνον, μήτε κύμινον, μήτε ἐρίγανον, μήτε ὄλας, μήτε στέμματα, μήτε φυλλήματα· ἁπλῶς λέγειν, ὅτι τὰ μικρὰ ταῦτα πολλά ἐστι τῷ ἐνιαυτῷ. καὶ ὁ ὅλον δὲ τῶν μικρολόγων, καὶ τὰς ἀργυρο-

γυεσθήκας, ὅσιν ἰδῶν ἀνρωπώσας καὶ * κλέπτωμένας, καὶ αὐτὰς δὲ φορεμῶντας ἐλάχιστα τῶν μικρῶν τὰ ἱμάτια· καὶ ἐκ λεκυθίων μικρῶν πάνυ ἀλείφομένους, καὶ ἐν χερσὶ κειρομένους, καὶ ὅ μέσον τῆς ἡμέρας ἐπολυομένους· καὶ τοὺς τρόφεις ἁβρατίπα ὄντας, ὅπως ὁ ἱμάτιον αὐτοῖς ἔξῃ πολλῷ χρῷ, ἵνα μὴ * ῥυπαίνῃ τὰ ταχύ.

ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ, ΠΛΕΟνεκτόντων, καὶ ἀδικούντων, Λόγος ιδ'.

Ὁ Ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.

Πρόσωπον κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς ὁ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει εἰς διαφθοράν.

Οὐκ ὠφελήσουσι θησαυροὶ ἀδόμους.

Εἰς κόλπους ἐκδέχεται πνεύματα ἀδίκους.

Μεμιγμένη ἐπισυνδαζομένη ἐν πονηροῖς, ἐν τοῖς τελευταίοις οὐκ εὐλογηθήσεται.

Γῆ παρξις ἐπισυνδαζομένη μετ' ἀδικίας, ἐλαττοῦται χήρᾳ.

Ἄδικοι ἀπολοῦνται σεσυλημένοι.

Γενεαὶ ἀδίκου σχολιάζουσι τὰ ἔτη.

Μὴ ἐπιχαίρῃς ἐπὶ χρήμασιν ἀδίκοις. Οὐδὲν γὰρ ὠφελήσουσιν ἐν ἡμέρᾳ ἐπαγωγῆς.

Οὐκ ἐμπλησθήσεται ὀφθαλμὸς πλεονέκτου, καὶ ἡ πλημμελὴς οὐ μὴ δικαιωθήσεται.

Μὴ ἔκτεινε σου τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀποδιδόναι σεσφιγμένος ἦσθι.

Χρήματα ἀδίκων ὡς ποταμὸς ξηρανθήσεται, καὶ ὡς βροντὴ μεγάλη ἐν ὑετῷ ἐκλείποντι.

Πλεονέκτου ὀφθαλμὸς οὐκ ἐμπίμπλαται ἐν μερίδι.

Δέησις ἀδίκου μὴ εἰσακουσθήσεται.

Ὁ οἰκοδομῶν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐν χρήμασιν ἀλλοτρίοις, ὡς ὁ σωρεύων τοὺς λίθους αὐτοῦ εἰς τὸν τάφον.

Λέων ἐνεδρεύει θήραν, οὕτως ἁμαρτία τοὺς ἐργαζομένους ἄδικα.

Μὴ ποίει κακά, καὶ οὐ μή σε καταλάβῃ κακόν. Ἀπόστηθι ἀπὸ ἀδίκου, καὶ ἐκκλινεῖ ἀπὸ σοῦ ἁμαρτία.

Μὴ μὴ σπείρῃς ἐπ' αὔλακας ἀδικίας, καὶ οὐ μὴ θερίσῃς ἑπταπλασίονα.

Θύων ἐξ ἑνὸς πατρὸς αὐτοῦ, ὁ προσάγων θυσίαν ἐκ χρημάτων πενήτων.

Οὐαὶ ὁ πλουτῶν ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρυῶν τὸν χλοιὸν αὐτοῦ σταθαρῶς.

Οὐαὶ οἱ θησαυρίζοντες ἀδικίαν, καὶ παραπωλείαν ἐν † χερσὶν αὐτῶν.

Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν τοῖς οἰκίαις, καὶ ἀγρὸν τοῖς ἀγροῖς ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι.

tueri etiam licet loculos, in quibus horum hominum argentum adseruatur situ obsitos. Vestibus quoque minoribus quàm alij homines induuntur. Ex paruis verò admodum pyxidibus perunguntur, & vsq; ad cutem tondentur, calceos circa meridiem ponunt: & à fullonibus obnixè contendunt, vt eorum vestes quammultum habeant terræ, ne facilè sordes recipiant. * ἐυπαίνητα ταχύ.

DE AVARITIA, AVARIS ET qualibet in re plus habere volentibus, & iniustis, Sermo LIIII. Ex Antonio & Maximo.

Qui diligit iniustitiam, odit animam suam. Psalm. 10.
Facies Domini super facientes mala, vt aboleat à terra memoriam eorum. Psalm. 33.
Virum iniustum mala corripient ad perniciem. Psalm. 140.
Thesauri non iuuabunt iniquos. Prouer. 10.
Iniustis omnia in sinum colliguntur. Prouer. 12.
Hæreditas præpropera principio, tandem non benedicetur. Prouer. 20.
Opes iniquitatis studio cõparatæ, minuũtur. Prouer. 13.
Iniusti citò peribunt. Sapient.
Gentis iniustæ obliqui sunt anni.
Ne gaudeas ob iniustam pecuniam: nihil enim iuuabit in die afflictionis Salomonis.
Oculus aspectu non satiatur, nec auris audiendo expletur. Eccles. 1.
Manus tua ad accipiendum ne extendatur, & in largiendo ne contrahatur. Sirach. 4.
Iniustorum diuitiæ quasi amnis exarescent, quasiq; magnũ tonitru cum sonitu euanescent. Sirach. 40.
Auari oculus non expletur in parte. Sirach. 14.
Oratio patientis iniuriam exaudietur. Sirach. 35.
Qui domum suam ædificat pecunijs alienis, similis est congerenti lapides in † tumulum sepulturæ suæ. Sir. ch. 22. † alias in torrentem.
Leo insidiatur venationi, itidem peccatum facientibus iniqua. Sirach. 27.
Mala ne feceris, et non apprehendet te malum. Desiste ab iniusto, & declinabit à te peccatum. Sirach. 7.
Fili ne seras in sulcos iniustitiæ, ne septies tanto ampliorem inde messem facias. Sirach. 7.
Filium occidit coram patre suo, qui victimam offert ex pecunijs pauperum. Sirach 24.
Væ illi qui sibi res non suas multiplicat: quousq; tandem? & qui aggranat super se densum lutum. Abac. 2.
Væ illis qui colligunt iniustitiam, & miseriam in manibus suis. Amos 3. † al. χάρματι.
Væ illis qui domũ domui cõiungunt, et agrũ agro apponunt, vt aliquid eripiant proximo. Esaiæ 5.

Num vos soli habitabitis in terra? Atqui dominus exercituum auribus hæc percepit.

Esaiæ 54. *Abstine ab iniusto, & non timebis, neque tremor inuadet te.*

Lucæ 12. *Videte & cauete ab auaritia, non enim in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quæ possidet.*

1. Corint. 6. *Cur non potiùs iniuriam patimini? cur non potiùs damnum accipitis? Imò vos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quòd iniusti, regni Dei hæreditatem non consequentur?*

2. Timot. 2. *Desistat ab iniustitia omnis qui nomen Dei nominat.*

2. Petri 2. *Nouit Dominus iustos à tentatione liberare, iniustos verò ad diem iudicij puniendos seruare.*

Basilij. *Qui alicui eripit & alteri dat, is non misericordiam sed extremam iniustitiam exercet. Nam ex iniurijs materiam miserationis captas, miserere potiùs illorum quos iniuria afficis. Pius enim ille est, non qui miseretur multorum, sed qui nemini facit iniuriam.*

Quæcunque videt oculus, ea omnia desiderat auarus. Inferis nunquam satisfit, nec vnquam auarus sibi sufficere dicit. Malus hic vicinus est in vrbe, malus rure. Mare suos fines agnoscit, & nox antiquos terminos non transcendit. Auarus autem tempus nullum reueretur, non agnoscit terminum, non cedit ordini successionis: sed ignis violentiam imitatur, omnia arripit, omnia depascitur.

† for. ὄφοτ.

Sed quid tandem fies? Nónne tres omnino cubitis tè manent? Nónne paucorum lapidum moles ad custodiam miseræ carni sufficiet? Ad quid igitur laboras? Quorsum iniquus esse pergis? Quibus verbis defendes te, cùm affecti abs te iniuria vndique circumstantes sub communi iudice contra te clamauerint? Quomodo persuadebis iudici, qui falli non potest? Nullus illic orator est, nulla verborum probabilitas qua veritatem iudici abscondere valeat.

Qui aliena desiderat, paulo pòst lugebit suis priuatus.

Præstat paulatim consilio inopiam subleuare, & consolari, quàm repente alienis sublatum, ad extremum omnibus simul priuari & nudari.

Theologi. *Scortationis merces non castè dispertitur: est enim summa miseria non in suis munitionibus tutum esse, sed in alienorum putribus fundamentis.*

Eiusdem, al. Chrysostomi. *Qui cupiditatem suam coërcere non potest, is etsi omnia omnium sibi acquirat, quomodo tandem satis abundabit?*

μὴ οἰκήσητε μόνοι ὑπὸ τῆς γῆς. ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ ταῦτα.

Ἀπέχου ἀπὸ ἀδικίας, καὶ οὐ φοβηθήσῃ, καὶ ἐγγιεῖ σοι οὐκ ἐγγίσει σοι.

Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ.

Διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν;

Ἀπόστητε ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου.

Οἶδεν κύριος δικαίους ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν.

Ὁ τὰ ἑτέρου λαμβάνων καὶ ἑτέροις δίδους, οὐκ ἠλέησεν, ἀλλὰ καὶ ἠδίκησεν ἀδικίαν τὴν ἐσχάτην. εἰ μὲν γὰρ ἐλεεῖς ὧν ἀδικεῖς, ἐλέησον ὃς ἀδικεῖς. δίκαιος γὰρ ἐκεῖνος οὐχ ὁ πολλοὺς ἐλεῶν, ἀλλ' ὁ μηδένα ἀδικῶν.

Ὅσα βλέπει ὀφθαλμός, τοσαῦτα ἐπιθυμεῖ ὁ πλεονέκτης. ὁ ᾅδης οὐκ εἶπεν ἀρκεῖ· οὐδὲ ὁ πλεονέκτης εἶπέ ποτε ἀρκεῖ. ποιηρὸς ἐν πόλει συοίκης, † ποιηρὸς ἐν ἀγρῷ γείτων. ἡ θάλασσα οἶδεν τὰ ὅρια αὐτῆς, ἡ νὺξ οὐχ ὑπερβαίνει ὁρθησίας ἀρχαίας. ὁ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρόνον, οὐ γνωρίζει ὅρον, οὐ συγχωρεῖ ἀκολουθίᾳ. ἅρπαξ· ἀλλὰ μιμεῖται τὸ πυρὸς τὴν βίαν, πάντα ἐπιλαμβάνεται, πάντα ἐπινέμεται.

Τί οὖν μοι ταῦτα; οὐχὶ βῆξι πήχεις αἱ μέλλουσιν οἱ πάντες; οὐχὶ λίθων ὀλίγων βάρος ἀρκέσει τοῖς φυλακὴν τὴν δυσήνιον ἔχουσι; ὑπὲρ τίνος οὖν μοχθεῖς; ὑπὲρ τίνος πλανᾶσαι; τί ἀπολογήσῃ, ἐπειδάν σε κύκλῳ περιστάντες οἱ ἠδικημένοι καταβοῶσιν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ κριτοῦ; πῶς πείσεις τὸν ἀπολόγητον δικαστήν; οὐκ ἔστι ῥήτωρ ἐκεῖ, οὐκ ἔστι πιθανότης ῥημάτων κλέψαι δυναμένη τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ τῶν ἀλλοτρίων ἐρῶν, μετ' ὀλίγον θρηνήσει τῶν ἰδίων ἀποστερούμενος.

Βέλτιον ταῖς κατ' μικρὸν ἐπινοίαις τὴν χρείαν ἀναμηδεσθαι, ἢ ἀθρόως ἐπαρθέντα τοῖς ἀλλοτρίοις, ὕστερον πάντων ὁμοῦ τῶν προσόντων ἀπογυμνοῦσθαι.

Μία ὕλη πάντας ἀγρίους ὀλίγους ἐποίησεν· ἔστι γὰρ τῆς ἄκρας κακοδαιμονίας, μὴ ἐν τοῖς ἰδίοις ἐχυροῖς τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις σαθροῖς.

Ὁ τὴν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενος κόπασαι ἐπιθυμίαν, κἂν τὰ πάντων περιβάληται, πῶς σωθῆναι ἐν βυθῷ ποτέ;

Ἀνδρὶ

Ἀνδρὶ ἐπιθυμητῇ χρημάτων οὐκ ἔστιν κόρος.

Ὁ μὲν γὰρ πένης κἂν δοῦλος ᾖ, καὶ μὴ ἐμπλησθεὶς τὴν ἑαυτοῦ γαστέρα, ἡσυχίως μεταλαμβάνει τῆς σχολῆς τοῦ ὕπνου αἰσίως· πλούτου δὲ ἐπιθυμία, σωρεύουσα ἀγρυπνίας καὶ καμάτους ψυχῇ.

Χρυσοῦ δύτερα πάντα ἀδίκησις.

Ὁ μὴ δεόμενος τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐν αὐταρκείᾳ νομίζων εἶναι, πάντων ἐστὶν ὢν πλουσιώτατος.

Ἄρκτοι μὲν καὶ λύκοι ἐμφορηθέντες κόρον, τῆς ἁρπαγῆς ἀφίστανται· οἱ δὲ πλεονέκται κόρον οὐκ ἔχουσιν.

Ἡ ἀπληστία τυραννίς, ἡ πλεονεξία δυναστεία, οἱ ἅρπαγες τὸν βίον παρέχουσι καὶ αὗται αὐτῶν αἱ ἁρπαγαί, καὶ ἄλλων αἱ ἡδοναί· αὐτῶν αἱ κατάραι, καὶ ἄλλων αἱ θεραπεῖαι· κατ' αὐτῶν οἱ στεναγμοί, καὶ παρ' ἑτέροις οἱ πλεονασμοί· κατ' αὐτῶν τὰ δάκρυα, καὶ παρ' ἑτέροις τὰ χρήματα· αὐτὸς ἐν ᾅδῃ κολάζεται, καὶ ἄλλοι πολλάκις ἐν τοῖς αὐτοῦ ὑφῶντες ψάλλουσιν.

Πλεονεξία ἐστὶ, τὸ πλέον ἔχειν τοῦ ὠφελιμίου.

Ἡ πλεονεξία, εἰδωλολατρεία ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ χαλεπωτέρα εἰδωλολατρείας. οἱ μὲν εἰδωλολάτραι τοῖς τοῦ Θεοῦ κτίσμασι παρεκινοῦσι· καὶ ἐσεβάσθησαν (φησὶν) καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα. σὺ δὲ τῷ κτίσματι τῷ σαυτοῦ παρεκινήσω. ὁ μὲν γὰρ Θεὸς πλεονεξίαν οὐκ ἐδημιούργησεν, ἀλλ' ἡ τῆς σῆς ἀπληστίας ἐπεξεύρετο ἀμετρία.

Εἰ ὁ τῶν ἑαυτοῦ μὴ μεταδιδοὺς, κατήγορον ἔχει τὸν οὐκ ἐληφθέντα ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ· ὁ καὶ τὰ ἀλλότρια ἁρπάσας, ποίας τεύξεται συγνώμης, πόθεν αὐτῷ παρεσκηνωμένων τὴν ἀδικημάτων; οὐ γὰρ μαρτύρων ἐκεῖ χρεία, οὐδὲ κατηγόρων, οὐδὲ ἀποδείξεων· ἀλλ' αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ πράγματα, οἷά περ αὐτὰ κατεσκευάσαμεν, παρὰ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεται τῶν ἡμετέρων. ἰδοὺ γάρ φησιν αἶθεμος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἁρπαγὴ, τὸ μὴ μεταδιδόναι τῶν ὄντων, καὶ πλεονεξία καὶ ἀποστέρησις. τοῖς γὰρ Ἰουδαίοις ἐγκαλῶν ὁ Θεὸς, φησὶ τῷ προφήτῃ φησὶν· ἐξήνεγκεν ἡ γῆ τὰ ἐκφόρια αὐτῆς, καὶ οὐκ εἰσηνέγκατε τὰ ἐπιδέκατα, ἡρπάσατε τὰ τοῦ πένητος. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει, μὴ ἀποστερήσῃς τὸν ζωλωὸν τοῦ πλουσίου.

Οἱ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κερδῶν εἰς τὰς καλὰς αἱρούμενοι λειτουργίας, ὁμοιόν τι ποιοῦσι τοῖς ἀπὸ ἱεροσυλίας θεοσεβοῦσιν.

Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίας ἐπιγινόμενος ἐπιφανέστερον οὐδένα κέκτηται.

Χρήματα ποιεῖν μὲν οὐκ ἄχρηστον· ἐξ ἀδικίας δὲ, πάντων κάκιον.

Σωκράτης τοὺς μὲν πλεονέκτας εἴκαζε ταῖς ὄρνισιν,

Homini pecuniæ cupido nulla ſatietas innaſcitur. Theologi.

Pauper quidem licet ſeruus & ventre non ſaturo, blanda per ſomnum quiete fruitur: cupiditas autem diuitiarum mentem vigilijs & laboribus cruciat.

Iniuſti nihil non auro poſtponunt.

Qui non indiget alienis, ſed ſua ſibi ſufficere exiſtimat, omnium eſt ditiſſimus. Chryſoſtomi.

Vrſi & lupi ſaturati, rapinam relinquunt: auaris autem nulla ſatietas.

Inexplebilitas admodum violenta eſt, & auaritia præpotens: rapaces vitam hominum perturbant: & huius quidem rapinæ ſunt, delicię autem aliorum: in ipſum cadit execratio, fruitio in alios: aduerſus ipſum eduntur ſuſpiria, abundantia contingit alijs: aduerſus ipſum funduntur lachrymæ, ab alijs vſurpantur pecuniæ: ipſe apud inferos punitur, & alij ſæpenumero in ipſius diuitijs voluptuantes cantillant.

Pleonexia, id eſt auaritia, eſt cùm plus habet aliquis quàm ad eum pertineat.

Auaritia eſt idololatria, imò deterior ea. Siquidem idololatræ Dei creaturas adorant: & venerati ſunt (inquit) & coluerunt creaturam præter creatorem. Tu verò tuum ipſius opus adoras. Deus enim auaritiam non creauit, ſed inſatiabilis & immodica tua cupiditas eam excogitauit.

Siquis de ſuis non largitur, ab illo accuſabitur in die iudicij cuius non eſt miſertus: quomodo illi venia dabitur qui rapuit aliena, vndique circumſtantibus eum illis quos affecit iniuria? Non enim illic teſtibus, non accuſatoribus, non argumentis locus eſt: ſed ipſæ res per ſe, quales à nobis geſtæ ſunt, coram oculis noſtris apparent. Ecce enim (inquit) homo & operacius. Etenim hoc quoque rapina eſt, & auaritia, & ſpoliatio ſua non communicare. Nam Deus Iudæos accuſans per prophetam, inquit: Protulit terra fructus ſuos, & non ſoluiſtis decimas, rapuiſtis bona pauperis. Et rurſus alibi inquit, ne quid eripias de victu pauperis.

Qui ex turpibus lucris ad honeſtas functiones & adminiſtrationes ſumptum faciunt, ſimile quid faciunt illis qui ex ſacrilegio Deum placare volunt. Plutarchi.

Diuitiæ malo facinore partæ maiori dedecore notantur. Democriti, al Demonactis.

Non inutile quidem eſt pecunias acquirere: per iniuſtitiam autem, longè peßimum.

Socrates auaros auibus comparabat, Socratis.

quarum alia deglutit quicquid inuenerit, & quandoque suffocatur: alia verò sequuntur vt quod habet ei exterqueant, & ipsa quoq; alia post alias suffocantur.

Diogenes. *Diogenes interrogatus quænam essent fera pessimæ, dixit: In montibus vrsi & leones, in ciuitatibus autem publicani & sycophantæ.*

Antiphanis. *Canis de carnibus edendis cogitans, non amplius gregem custodire potest.*

Mala lucra breues quidem voluptates, tristitiæ verò longæ sequuntur.

Platonis. *Furtum quidem pecuniarum illiberale est, rapina autem impudens.*

Paupertas existimetur, non imminutio rerum, sed inexplebilis status adauctio.

Isocratis. *Nullum iniquè lucrantem æmuleris: sed magis approbato viuentes cum iustitia.*

Nam qui magna rapiunt, an parua quoque rapiant, incertum est: qui verò paruis non abstinent, illi nimirum ne à magnis quidem sibi temperabunt.

Philemonis. *Si quæ habemus, ijs ne vtimur quidem,*
Et quæ non habemus, ea quærimus:
His per fortunam, illis autem per nosmetipsos priuabimur.

Euripidis. *Si quis beatus possidens magnas opes,*
Bonis tamen non audeat frui suis:
Hunc iure felicem vocare non licet.
At iure custodem beatum dixeris.

Qui plura semper appetit, ius negligit,
Nec idem amicis se sociat, nec ciuibus.

Cùm quidam deprehendisset quendam lapides ipsius furantem, & deprehensus diceret se nescisse ad illum eos lapides pertinere: Atqui, inquit, sciebas tuos non esse.

Menandri. *Auaritia malum dat sæpe hominibus magnum.*
Qui enim volunt vicinorum bona addere suis, victi sæpe,
Et excidentes spe, sua adiungunt alienis.

DE AVARITIA, SERMO LV. Ex Antonio.

1. Timot. 6. *RAdix omnium malorum est pecuniæ studium, cuius aliqui desiderio capti à fide aberrarunt, & multis seipsos doloribus implicuerunt. Tu verò homo Dei ista fuge: sectare autem iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.*

Basilij. *Animus auaritia captus trutina est,*

ὧν ἡμῶν καταπίῃ ὅ, τι αὐτοῖς τύχῃ, καὶ ἔστιν ὅτε πνίγεται· αἱ δ' ἄλλαι τοῖς ἀλγοῦσιν ἀφελεῖν αὐτὸ σπεύδουσαι, ἵνα καὶ αὐταὶ μέρος πτύωσιν.

Διογένης ἐρωτηθεὶς ποῖα εἴη θηρία χαλεπώτερα, εἶπεν· ἐν μὲν τοῖς ὄρεσιν, ἄρκτοι καὶ λέοντες· ἐν δὲ ταῖς πόλεσι, τελῶναι καὶ συκοφάνται.

Κύων μελετήσας σαρκῶν ἀπογεύεσθαι, φυλάττειν οὐκ ἔτι δύναται τὴν ἀγέλην.

Τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει μικρὰς, τὰς δὲ λύπας μακράς.

Κλοπὴ μὲν χρημάτων, ἀνελεύθερον· ἁρπαγὴ δὲ, ἀναίσχυντον.

Πενίαν ἡγητέον εἶναι, μὴ τὴν οὐσίαν ἐλαττοῦν ποιοῦσαν, ἀλλὰ τὴν ἀπληστίαν πλείω.

Μηδένα ζήλου τῶν ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέχου τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζῶντας.

Οἱ μὲν γὰρ τὰ μεγάλα ἁρπάζοντες ἄδηλον εἰ καὶ τὰ μικρὰ ἁρπάζουσιν· οἱ δὲ τῶν μικρῶν μὴ ἀπεχόμενοι, δῆλον ὅτι οὐδὲ τῶν μεγάλων ἀφέξονται.

Ἐὰν οἷς ἔχομεν, τούτοις μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δὲ οὐκ ἔχομεν, ταῦτα ζητοῦμεν,
Ὧν μὲν ἄλλοι τυγχάνουσιν, ὧν δὲ δι' ἑαυτοὺς, ἐσόμεθα ἐστερημένοι.

Εἰ δή τις δύτυχῶν τις, καὶ βίου κεκτημένος,
Μηδὲν δή ὅμως τῶν καλῶν πεφύκατε·
Ἐγὼ μὲν αὐτὸν ὕποτ' ὄλβιον καλῶ,
Φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων δ' ἀθάμονα.

Οὔτις γὰρ ὅστις ὃ πλοῦτον ἔχων πέφυκ' ἀνήρ,
Οὐδὲν φρονῆ δίκαιον, οὐδὲ βούλεται,
Φίλοις τ' ἄμικτός ἐστι, καὶ πάσῃ πόλει.

Καταλαβών τίς τινα λίθους αὐτοῦ κλέπτοντα, κἀκεῖνου λέγοντος, ὅτι οὐκ ἐγίνωσκον ὅτι σοί εἰσιν· ἔφη, ἀλλ' ἤδεις ὅτι οὐδὲ σοί.

Πλεονεξία μίγιστον αἰθρώποις κακόν.
Οἱ γὰρ θέλοντες πλεονεκτεῖν τὰ τῶν πέλας,
Ἁ πότυγχάνουσι πολλάκις ἡκώμενοι·
Τὰ δ' ἴδια πρέπει τοῖς ἀλλοτρίοις.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ, Λόγος νέ.

Πρῶτα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεχόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα.

Λογισμὸς φιλαργυρίᾳ περιπλεκόμενος ζητεῖν ἐστὶν, ὅτι ὃ

ὅτι ὁ βαρὺ τῆς κανόνος τὴν ῥοπὴν καταφέρουσα.

Χρυσὸς τῶν ψυχῶν ἡ ἀγχόνη, ὁ τῆς θανάτου ἄγκιστρον, ὁ τῆς ἁμαρτίας δέλεαρ.

Πένης ἐστὶν ὁ πολλῶν ἐνδεής· πολλῶν δὲ ἡμᾶς ἐνδεῖς ποιεῖ, ὁ τῆς ἐπιθυμίας ἀχόρεστον.

Ὥσπερ γὰρ τοῖς μεθύουσιν ἀφορμὴ τοῦ πίνειν ἡ τοῦ οἴνου προσθήκη γίνεται· οὕτως καὶ οἱ νεόπλουτοι πολλὰ κτησάμενοι, πλειόνων ἐπιθυμοῦσι, τῷ ἀεὶ προσπεριμένειν τὴν νόσον θέροντες, καὶ πρὸς ἐναντίον ἡ κατοῦσις ἡ τῶν πραγμάτων.

Πάντα χρυσὸν βλέπεις, πάντα χρυσὸν φαντάζῃ, τοῦτό σοι καὶ καθεύδοντι ἐνύπνιον, καὶ ἐγρηγορότι ἐνθύμιον. ὥσπερ γὰρ οἱ ὑπὸ μανίας παραφέρονται, οὐ τὰ πράγματα βλέπουσιν, ἀλλὰ τὰ ἐκ τῆς πάθους φαντάζονται· οὕτως σοὶ ἡ ψυχὴ τῇ φιλοχρηματίᾳ κατακέκλεισε, πάντα χρυσὸν, πάντα ἄργυρον βλέπει. κρεῖττον αὐτῇ ἴδιος τὸν χρυσὸν, ἢ τὸν ἥλιον.

Ὁ φιλάργυρος οὐδέποτε παύσεται τῆς ἐπιθυμίας.

Μὴ γίνου φιλάργυρος, ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ δουλεύσῃς τῷ μαμωνᾷ.

Βαρύ τι χρῆμα ὁ χρυσίον ἐστὶ, καὶ φορτίον δὲ καὶ ἀνωφερὲς πρᾶγμα, ἡ ἀρετή. εἰ οὖν χρὴ τοῖς ἄνω προσκαίειν, τῶν καθελκόντων πλοχμώμεθα, ἵνα σὺν τοῖς ἄνω φερώμεθα.

Ἔοικεν ὁ τῶν φιλαργύρων βίος νεκρῷ δείπνῳ· πάντα γὰρ ἔχων τὸν δύφεσιν ἡσύμμον οὐκ ἔχει.

Οὔτε πρὸς νεκροῦ ὁμιλίαν, οὔτε παρὰ φιλαργύρου χάριν δεῖ ἐπιζητεῖν.

Ποτὸν μὲν ἔσβεσιν τὴν ποτοῦ ὄρεξιν, καὶ βρῶσις τὴν βρώσεως ἐπιθυμίαν ἠκέσατο· φιλαργυρίαν δὲ οὐδὲν σβέννυσιν ἀργύριον ἢ χρυσίον.

Διογένης ὁ κυνικὸς φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, διατί ὁ χρυσίον χλωρὸν ἐστὶν ἔφη, ὅτι πολλοὺς ἐπιβούλους ἔχει.

Ὁ τῶν φιλαργύρων πλοῦτος, ὥσπερ ὁ ἥλιος καταδὺς εἰς τὴν γῆν, οὐδένα τῶν ζώντων διέφθειρε.

Τὰ τοῖς ὅπλοις ἀδύνατα χρωθῆναι, τῷ χρυσῷ ῥᾴδιόν ἐστι καταπολεμῆσαι. τῷ ἀργυρίῳ γὰρ ὑποτάσσεται τὰ σύμπαντα.

Εἰ μὴ ὁ λαβὼν ἦν, οὐδὲ εἷς πονηρὸς ἦν.

Φιλαργυρία τοῦτ' ἐστὶν, ὅταν ἀφεὶς σκοπεῖν
Τὰ δίκαια, τοῦ κέρδους ἅπτωτος δοῦλος ᾖς.

Τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει μικράς, τὰς δὲ λύπας μακράς.

ad pondus inclinans regulæ momentum.

Aurum est laqueus animorum, hamus mortis, esca peccati.

Pauper est qui multis indiget: multorum autem indigos facit cupiditas insatiabilis.

Quemadmodum ebrijs magis magisq; occasionem bibendi vinum bibitum præstat: sic etiam homines recenter ditati cùm multa possideant plura desiderant, ex ipsa rerum acceßione morbum fouentes, & suum eis studium vertitur in contrarium.

Quicquid vides, quicquid imaginaris, aurum est. Hoc tibi dormienti somnium, & vigilanti cogitatio est. Nam vt qui per insaniam delirant, non ipsas res vident, sed quæ eis affectio suggerit imaginantur: Sic animus tibi auaritia detentus, nihil quàm aurum & argentum videt: & suauius quidem aurum quàm sol conspectui tuo se offert.

Auarus nunquam liberabitur cupiditate. Chrysostomi.

Non fias auarus, ne Mammona loco Dei seruias.

Grauis res est aurum, virtus contrà leuis & apta in sublime ferri. Ergo si nobis accedenda sunt sublimia, ea quæ deorsum trahunt abijciamus, vt sursum feramur.

Silicernio seu funebri conuiuio similis est vita hominis auari: nam cùm nihil nõ habeat, oblectantem neminem habet. Plutarchi.

Nec à mortuo colloquium, nec ab auaro beneficium petendum est.

Potu restinguitur appetitus bibendi, et cibus desiderio cibi medetur: auaritiam verò non aurum nec argentum extinguit.

Diogenes Cynicus philosophus interrogatus à quodam cur aurum palleret, dixit: Quoniam insidiatores multos habet. Diogenes.

Auarorum diuitiæ, vt sol posit occasum, neminem mortalium oblectant. Socrates.

Quæ nequeunt armis capi, facilè expugnantur auro. Nihil non subijcitur argento. Diodori.

Si accipere nihil esset, nemo foret malus. Diphili.

Istud est auaritia, cum relicta consideratione
Iusti, lucro per omnia seruis.

Mala lucra voluptates quidem breues, longa verò tristitia sequuntur.

DE PONDERIBVS ET STATERIS & mensuris iniquis, Sermo LVI. Ex Antonio.

Leuit. 19. *Nihil iniquè feceris in iudicio, in mensuris, stateris & ponderibus. pondera sint iusta, & mensura, & congius iustus.*

Deuter. 25. *Non erit in marsupio tuo pondus paruum & magnum: nec mensura magna & parua domi tuæ. Pondus verum & iustum erit tibi, vt diu viuas in terra.*

Psalm. 61. *Vani filij hominum, & fallaces in ponderibus, vt iniuriam faciant:* †*ipsi ex vanitate simul. Nolite spem habere in iniuria, & rapinam ne desyderate: diuitiæ si affluxerint, nolite cor in eis figere.*

†Hebræa bēt, si simul ponantur in bilance, ipsa vanitate leuiores erūt.

Prouer. 11. *Pondus æquum domino est acceptum.*

Pondera dolosa abominanda sunt domino.

Prouer. 20. *Statera magna & parua, & gemina mensura, ambo impura sunt in cōspectu domini: quiq; ea facit, in suis institutis irretietur impeditus.*

Detestatur dominus duplicem stateram, & pondus dolosum in conspectu ipsius nō gratū est.

Ezech. 45. *Bilanx æqua, itemq; mensura & chœnix æqua vobis sint.*

Oseæ 12. *Chanaan est in manibus ipsius statera dolosa, oppressionibus delectatus est, &c. Labores eius non inuenientur in eo, propter iniurias quas fecit.*

Amos 8. *Audite hæc omnia, qui manè pauperem conteritis, & potentia mendicos opprimitis in terra, ac dicitis illa: Quando tandem præterieris mensis, vt mercaturam nostram faciamus, & aperiamus thesauros vt minorem faciamus mensuram, & maiora pondera, & lancem faciamus iniquam, vt argento comparemus egentes, & tenues calceamentis, & ex omni genere fructus mercemur?*

Micheæ 6. *Non iustificabitur in statera iniquus, nec in sacculo ponderum doloforum, quibus diuitias impietatis coacernarunt.* †*al. æ.*

DE GRATIS ET BENEFICIA agnoscentibus, Sermo LVII. Ex Antonio.

Psalm. 115. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ mihi largitus est?*

Psalm. 136. *Si obliuiscar tui Hierusalem, in obliuionem veniat dextra mea, agglutinetur lingua mea gutturi meo.*

Salomonis. *Prudentia est agnoscere cui debeatur gratia.*

Sirach 29. *Qui gratiam refert, in futurum prospicit, ac in tempore miseriæ suæ inueniet quo stabiliatur.*

Gratia hominis tanquam pupilla oculi obseruanda.

Lucæ 17. *Vnus aūt de leprosis cū vidisset se esse sanatū,*

ΠΕΡΙ ΖΥΓΩΝ, ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΩΝ, καὶ μέτρων ἀδίκων, Λόγος νς'.

Οὐ ποιήσεις ἄδικον κρίσιν ἐν μέτροις, καὶ σταθμοῖς, καὶ ζυγοῖς. ζυγὰ δίκαια, καὶ μέτρα δίκαια, καὶ χοῦς δίκαιος ἔσαι ὑμῖν.

Οὐκ ἔσαι ἐν τῷ μαρσίππῳ σου σάθμιον μικρὸν καὶ μέγα· οὐκ ἔσαι ἐν τῇ οἰκίᾳ σου μέτρον μέγα καὶ μικρόν. σάθμιον ἀληθινὸν δίκαιον ἔσαι σοι, ἵνα πολυήμερος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Μάταιοι γὰρ τῶν ἀνθρώπων, ψευδεῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι· αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτό. μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαις, μηδ' ἐπὶ ἅρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προσέχετε καρδίας.

Στάθμιον δίκαιον, δικαίου κυρίῳ.

Ζυγοὶ δόλιοι βδέλυγμα κυρίῳ.

Στάθμιον μέγα καὶ μικρόν, καὶ μέτρα διαφά, ἀκέραιτα ἐνώπιον κυρίου ἀμφότερα· καὶ ὁ ποιῶν αὐτά, ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτοῦ συμποδισθήσεται.

Βδέλυγμα κυρίῳ διαφὸν σάθμιον· καὶ ζυγὸς δόλιος, οὐ καλὸν ἐνώπιον αὐτοῦ.

Ζυγὸς δίκαιος, καὶ μέτρον δίκαιον, καὶ χοῦς δίκαιος ἔσαι ὑμῖν.

Χαιρὰν ἐν χερσὶν αὐτοῦ ζυγὸς ἀδικίας, καταδυναστεύων ἡγάπησε. πάντες οἱ ποιοῦντες αὐτὸν οὐχ εὑρεθήσονται ἐν ἀσπῷ, ἀφ' ἁμαρτίας ἀδικίας ἁμαρτεῖν.

Ἀκούσατε τοῦτο πάντα οἱ ἐκτερίζοντες εἰς τὸ πρωΐ πίνειν, καὶ καταδυναστεύοντες πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· οἱ λέγοντες, πότε διελεύσεται ὁ μὴν, καὶ ἐμπολήσομεν, καὶ ἀνοίξομεν θησαυρούς, τοῦ ποιῆσαι μικρὸν τὸ μέτρον, καὶ τοῦ μεγαλῦναι σάθμια; καὶ ποιῆσαι ζυγὸν ἄδικον, τοῦ κτᾶσθαι ἐν ἀργυρίῳ πάντας, καὶ τοὺς πένητας αὐτῶν ὑποδημάτων, ἀντὶ πάντος γενήματος ἐμπορεύσομεθα;

† Οὐ δικαιωθήσεται ἐν ζυγῷ ἄδικος, καὶ ἐν μέτροις πάντα σάθμια δόλου, ἃ ὧν τὸν πλοῦτον αὐτῶν ἀσεβείας ἔπλησαν.

ΠΕΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ἀγνωμονούντων, Λόγος νζ.

Τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;

Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Ἱερουσαλήμ, ἐπιλαθείη ἡ δεξιά μου, κολληθείη ἡ γλῶσά μου τῷ λάρυγί μου.

Φρονίμως καὶ εἰδέναι πάντας ἡ χάρις.

Οἱ ἀνταποδιδόντες χάριτας, μέμνηνται εἰς τὰ μετ' ταῦτα, καὶ ἐν καιρῷ πλώσεως αὐτοῦ εὑρήσει στήριγμα.

Χάριν αἰσθάνεσθαι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ συντηρῆσαι.

Εἷς δὲ ἐκ τῶν λεπρῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέ-

στρεφόμενος μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεὸν, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης.

Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς.

Δῴη ὁ κύριος ἔλεος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη· ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ, σπουδαιοτέρως ἀνεζήτησέ με, καὶ εὗρε· δῴη αὐτῷ ὁ κύριος, εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

Πρέπουσα δοξολογίας ὑπόθεσις, ἡ τῶν εὐεργετημάτων διήγησις. (ραδιν.

Τοῖς εὐεργέταις ἐκουσίως πᾶσαν εὔνοιαν ἀποπλη-

Ἀποδώσομεν τοίνυν σὺν τόκῳ ὃ χρέος, εἰ ἄρα τοσοῦτον ὑπερβάντες φανῶμεν.

Ἐπιδὴ ὅσον ὀφείλομεν εἰς εὐχαριστίαν ὑμῖν εἰπεῖν οὐκ ἰσχύομεν, λέγομεν ὅσον δυνάμεθα.

Οὐδὲν οὕτως ἄγει εἰς εὔνοιαν, ὡς ἡ τῶν εὐεργετημάτων εὐφημία.

ΠΕΡΙ ΑΓΝΩΜΟΝΟΥΝΤΩΝ καὶ ἀχαριστούντων, Λόγος πʹ.

ΑΝταπεδίδοσάν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν.

Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με, διεβάλλοί μου· ἐγὼ δὲ προσηυχόμην, καὶ ἔθετο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶτῆς ἀγαπήσεώς μου.

Οἳς ἀποδίδωσι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, οὐ κινηθήσεται κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. δειλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐλυτρωσάμην αὐτούς, αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ.

Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν· υἱοὺς ἐθρεψάμην καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός μου οὐ συνῆκεν.

Ἀχαρίστου ἐλπὶς, ὡς χειμερίου πάχνη τακήσεται, καὶ ῥυήσεται ὡς ὕδωρ ἄχρηστον.

Ἀχάριστος τὸ ἀξιωσίας ἐγκαταλείψει ῥυσάμενον.

Ξένισις καὶ πότισις ἀχάριστον, καὶ πρὸς ὀλίγον μὲν καὶ ἀκόσμως· διπλάσια γὰρ κακὰ ἀντίστασις τῶν πᾶσιν ἀγαθοῖς, οἷς εὖ ποιῇς αὐτόν.

Δῴρου τὴν εὐεργετηθεῖσαν, καὶ ταῖς μεγίσταις ὑποχρεώσεων χάρισι, πρὸς τὸν ἀχάριστον, ἔτι καὶ ὕβρεως καὶ ἀτιμίας κατάρξαι δῴρον μὲν, ἀλλὰ τῷ ποιοῦντι μεῖζον ὀδύνην, ἢ τῷ πάσχοντι.

Αἱ ἀχάριστοι ψυχαὶ ἐν τῇ ἀλλοτριώσει τῶν ἀγαθῶν, τῆς παρελθούσης χάριτος ἐπιλαθάνεσθαι πεφύκασιν.

cum magna voce reuersus est Deum laude celebrans, & cecidit in faciem suam ad pedes Iesu, gratias illi agens: is autem erat Samaritanus.

In omni re gratias agite: hoc enim Deus requirit à vobis, qui Christum Iesum agnoscitis. 1. Thess. 5.

Impertiatur dominus misericordiam Onesiphori familiæ: quia sæpe me recreauit & refecit, nec catenæ meæ eum puduit, sed cùm Romã veniſſet, ſumma diligentia me quæſiuit, & inuenit: faxit dominus, vt illo die misericordiam conſequatur. 2. Timoth. 1.

Beneficiorum acceptorum commemoratio honesta est laudandi occasio. Basilij.

Benemeritis vltrò debemus omnem beneuolentiam præstare.

Reddemus igitur cum fœnore debitũ, si modò tanta copia abundare videamur. Theologi.

Quando quantum debemus ad gratiam vobis referendam dicere non valemus, dicimus quantum possumus. Chrysostomi.

Nihil tã valet ad beneuolentiã conciliandã quàm beneficiorum depradicatio acceptorum. Philonis.

DE INGRATIS ET BENEFICIA non agnoscentibus, Sermo LVIII. Ex Antonio.

MAla pro bonis mihi reddiderunt. Calumniabantur me, cùm diligerem eos. Ego autem precabar, & mala pro bonis mihi reposuerunt, & odium pro dilectione mea. Psalm 34.

Qui mala pro bonis reddit, ex eius familia mala non mouebuntur. Prouerb. 17.

Væ illis, quia resilierunt à me: infelices sunt, quia impij in me fuerunt. Ego enim redemeram eos, ipsi verò oblocuti sunt mihi falsò. Osee 7.

Audi cælum, auribus percipe terra, quia dominus loquitur: Filios procreaui, & euexi, ipsi verò me reiecerunt: agnoscit bos dominum suũ possidentem, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non agnoscit, & populus meus non intelligit. Esaiæ 1.

Ingrati spes quasi hyberna pruina liquescet, & defluet vt inutilis aqua. Sapientiæ 16.

Ingrata mens deseret eum à quo aliquando fuerit liberata. Sirach 29.

Hospitio & potu excipies ingratum, & insuper acerba audies, &c. Duplicia enim mala cõparabis tibi pro omnibus bonis, quæ in eum contuleris. Ibidem. τὰ ἐγκώμ.

Indigna res, eum qui sit beneficio affectus, vel maximis oppigneratorum remissionibus & condonationibus, præterquam quòd ingratus sit, etiam iniuria & ignominia lacessere: indignum quidem id est, sed facienti maiori est damno, quàm patienti. Basilij.

Ingrati animi in alienatione bonorum præteritam gratiam sentire consueuerunt:

cùm enim acceperint à liberalioribus, nullam largienti habent gratiam, priuati autem præterita beata prædicant.

Admiranda illa quidem ingratitudo est, quæ bene merentis beneuolentiam ingratitudinis occasionem facit.

Permulti sunt morosis hominibus similes, id quod adest contemnentes, & quæ absunt requirentes: non enim indigentiores ipsis enumerando, pro ijs quæ possident gratias agunt domino: sed comparantes sua cum excellentissimis & quantum vincantur cogitantes, quasi proprijs careant, quòd aliena non habeant, cruciãtur & quæruntur.

Chrysostomi. *Multos hominum videre licet beneficijs acceptis mancipiorum ritu de se bene meritos contemnere, & aduersus illos supercilia contrahere.*

Vitium maximum ingratitudo videtur, indignum profectò & perquam indignum vitiũ. Nam beneficio aliquo affectum, non conari rependere, si non licet aliter, at saltem gratias verbis agendo, vel omnino stulti & beneficia non sentientis, vel ingrati hominis est.

DE VERITATE, Sermo LIX. Ex Io. Stobæo.

Menandri. in Nannis. *ADsit autem veritas*
Tibi ac mihi, res omnium iustissima.

Olympiadis. τἄνακτ'. *Veritas cœlicolis est, & sola fruitur conuictu Deorum.*

Pindari. *Veritas principia magna virtutis promouet: Ne pactum meum aspero mendacio labefactes.*

Ex Gnomis monostichis. Phocylidis. Homeri Iliados primo. *Ingenui viri est vera dicere.*
Lingua aberrans verum loquitur.
Vbique seruato fidem.
Verbum meum non reuocari, neque fallere potest,
Neque suum effectum non adipisci, quodcunq; nutu capitis confirmauero.

Bacchylidis ἀπ' ὀρχημάτων. Æschyli in iudicio armorum. Sophoclis. in Electra. Menandri. in Rhapsõ. Idem in Hydrobohmæa. Euripidis in Phœnissis. *Lapis Lydius aurum indicat: Hominũ verò virtus & omnipotens sapientia veritas est.*
Sunt veritatis verba simplicissima.
Faciam. Iustũ non vltro citroq; rationibus
Mutuis contendere solet, sed factũ accelerat.
Venit veritas in lucẽ, interdum non quæsita.
Semper est optimum vera loqui,
Quouis tempore, hanc ego moneo
Ad tuto viuendum præcipuam esse partem.
Simplex est oratio veritatis,
Nec varijs eget interpretationibus bifariam,
Est. n. opportuna per se. Cõtrà sermo iniustus,
Cũ ager in seipso sit, pharmacis indiget astutis.

Sophoclis in Oreste. Iamblichi. *Vtere iustis: exiguus vincit magnum.*

Veritas quidem, quemadmodum Græcum eius etymon indicat, circa Deos

ὅτι γὰρ ἀπέλαυσαν τῶν χρηστῶν, τὸ μὲν χάριν εἰδωκότι γινώσκοντες, μὴ τῷ χέρητι δὲ παρελθὸν μνησικακεῖζουσιν.

Ὑπερβολὴ τοῦτό γε ἀγνωμοσύνης, τὴ φιλανθρωπίαν τῷ δυσχερεῖ ἀφορμὴν ἀχαριστίας ποιεῖσθαι.

Τὸ τῶν δυσαρεστούντων πάσχουσιν οἱ πολλοί, τὸ μὲν παρὸν ἀπεμάζοντες, τῶν δὲ ἀπόντων ἐπιθυμοῦντες. ἐγὼ δὲ τοὺς ὑποδεεστέρους αὐτῶν ἀπαριθμούμενος τῷ ὑπερέχον συγκείσθω ὅσον. ἀπολιμπανόμενος λογίζομαι, ὡς οἰκείων στερούμενος τῶν ἑτέροις παρεσόντων, ὅτων ἀπεῖμαι, καὶ καταμέμφομαι.

Ὁρῶμεν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων μὴ τὰς δυσχερείας, καθάπερ αἰδραπόδων ὅτως ὑπερορῶντας τῶν δυσχερεστηκότων, καὶ εἰς ὀφρῦς αἰεὶ ἀσκοῦντων κατ' αὐτῶν.

Δῆλον μὲν ἡ ἀχαριστία καταφαίνεται, δῆλον, καὶ παράδηλον. παρόν τι καλὸν μὴ ἀμείβεσθαι πρέπει, εἰ καὶ μὴ † ἄλλοις δοῦναι τὸν, δυσχερείαις γοῦν τὰς δεξιολόγων, ἢ αἰσθέσθαι τιμητικῶς καὶ αἰσθέσθαι τῶν δυσχερασιῶν, ἢ ἀγνώμονος.

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, Λόγος ιθ'.

Menandri. in Nannis. Ἀλήθεια δὲ παρέστω
Σοὶ κἀμοί, πάντων χρῆμα δικαιότατον.

Olympiadis. Ἀλάθεια θεῶν ὁμόπολις, μένει θεοῖς συνδιαιτωμένη.

Pindari. Ἀρχὰς μεγάλας ἀρετᾶς † ὦναξ ἀλάθεια,
μὴ παλαίσῃς ἐμαὶ στεφθεῖσαι βαχεῖ ποτὶ ψεύδει.

Ex Gnomis monostichis. Phocylidis. Homeri Iliados primo. Ἐλεύθερος γὰρ ἀνδρὸς ἀληθῆ λέγειν.
ἠγλωσσαν ἀμπλακόντα ἀληθῆ λέγειν.
Πίστιν δ' ἐν πᾶσι φυλάσσειν.
Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλόν,
οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅ τοι αὐ κεφαλῇ κατανεύσω.

Bacchylidis ἀπ' ὀρχημάτων. Æschyli in iudicio armorum. Sophoclis. in Electra. Menandri. in Rhapsõ. Idem in Hydrobohmæa. Euripidis in Phœnissis. Λυδία μὲν γὰρ λίθος μεμύσῃ χρυσόν· ἀνδρῶν δ' ἀρετὰν, σοφίαν τε, παγκρατίας τ' ἐλέγχει ἀλήθεια.
Ἁπλᾶ γὰρ ἔστ' ἔπη τ' ἀληθείας ἔπη.
Δεξίωμ. Τὸ γὰρ δίκαιον, οὐκ ἔχει λόγον
δυοῖν εἰπεῖν, ἀλλ' ὅπερ σαφὲς τὸ δρᾶν.
Ἔρχεται παλαιὸς εἰς φάος σαφὲς ὑζητούμενον.
Ἀεί κε πίσευ' ὅστις ἀληθῆ λέγει,
σὺ πρῶτα χωρῶ. τοῦτ' ἐγὼ παρεσπόμην
εἰς ἀσφάλειαν τοῦ βίου πλεῖστον μέρος.
Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τ' ἀληθείας ἔφυ.
κοὐ ποικίλων δεῖτ' αὐδιχ' ἑρμηνευμάτων·
ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος,
νοσῶν σὺ αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Τοῖς τοι δικαίοις χρῶ· βραχὺς νικᾷ μέγαν.
Ἀλήθεια μὲν, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, σοὶ θεὸς πρὸ τοῦ ὄτι-

τὼ ἀληθοφιλῶ, καὶ τῷ Θεῷ τὼ ἀκήρατον ἐνέργειαν. ἡ δὲ δοξομιμητικὴ αὕτη εἰδωλοποιία, ὡς φησι Πλάτων, περὶ ὄλεθρον καὶ σκοτεινὸν πλανᾶται. καὶ ἡ μὲν τοῖς νοητικοῖς εἴδεσι καὶ θείοις, καὶ τοῖς ὄντως οὖσι, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἀεὶ ἔχουσι, τελεῖται· ἡ δὲ τὸ ἀειδὲς καὶ μὴ ὄν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχον ἀποβλέπει, καὶ περὶ αὐτὸ ἀμβλυώττει. καὶ ἡ μὲν αὐτὸ ὅ ἐστι θεωρεῖ· ἡ δὲ οἷον φαίνεται τοῖς πολλοῖς, τοιοῦτον ὑποδύεται φαντάσματος δόξαν· ἡ μὲν πρὸς τὸν ὁμιλεῖ, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν νοερὸν αὔξει· ἡ δὲ τῷ ἀεὶ δοκοῦντι πορεύεται τὼ αἰσθητὼ, καὶ ἀπατᾷ.

Πλάτων μὲν ἥδιστον εἶναι τὴν ἀκουσμάτων, τὼ ἀληθῆ ἔλεγε. Πολέμων δὲ, πολὺ ἥδιον εἶναι τὸ ἀκούειν, τὸ λέγειν τἀληθῆ.

Ὑμεῖς δὲ ὑποβάλετε αὐτὸν ὑποληψαίοντες. ἴσμεν, ὦ Πύρανδρε, ὅτι σὺ δεῖ γελᾶν τούτων ἑαυτόν. ἀλλ' ὅπως ἰσχυρόν ἐστιν ἀλήθεια, ὥστε πάντων ὀλίγα τὴν αἰσθητικὴν λογισμῶν.

Τότ' οὖν ἀποληψόμενον ἤδη παρῆσαν, ἐρώτα πῶς ἔχοι τὰ περὶ τὼ γυναῖκα. ἡ δὲ σαφῶς μέλλουσα, βλοσυρὸν εἶπεν. ὅπου τὸ ἀληθὲς ἀμελέτητόν ἐστιν.

Ἀλήθεια δὴ, πάντων μὲν ἀγαθῶν Θεοῖς ἡγεῖται, πάντων δὲ ἀνθρώπους. ἧς, ὁ γλισχραίνεσθαι μέλλων μακάριός τε καὶ εὐδαίμων, ἐξ ἀρχῆς βλοσυρὸς μάντεως εἶη, ἵνα ὅτι πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν διαβιοῖ. πιστὸς γάρ. ὁ δ' ἄπιστος, ᾧ φίλον ψεῦδος ἑκάστοτε· ὅταν δὲ ἀκούσιον, ἄμεινον, ὧν ἑκάτερον ζηλωτόν. ἄφιλος γὰρ δὴ πᾶς, ὅστις ἄπιστος καὶ ἀμαθής.

Ἡ γνώμη δ' ἡ ἀληθείας, οὐκ ἄν ποτε οἴμοι φαύλων αὐτὴν χρεὼν κακῶν ἀκολουθῆσαι.

Ψεύδεσθαι, αἰσχρὸν ἐλεύθερον· ἀλήθεια, γνήσιον.

Ἀληθείαν νόος ἀσπάζεται, καὶ αἰεὶ αὐτῇ συνοικεῖ. ἐὰν δ' ὁ τοῖς ἑαυτοῦ ἀψευδίσας, ὅμως ἔστιν ὅτι καὶ ψεύδος ἀγαθῷ κεράσας, παρέχεται ἑαυτὸν ὠφελεῖν ἀνθρώπων τὸν τούτου χρῃζόντων, καὶ ὅτι χρησῷ δι' σφετέρου παραλογισθησομένων πρὸς αὐτόν. τότε γὰρ δὴ μοῦνον, καὶ ὅτε ἄλλοτε νόος καὶ ἐν καιρῷ δι' αὐτὸς οἶδε, πάντα πάλαι ψεύδεα ἀπὸ ὑγιοῦς, ψεύδος τοῖον εἰσφέρεται, ἀπὸ τὸν τῶν λοιπῶν ἁπάντων ψεύδεων φύσιος ἐς ἄλλο εἶδος μεταλλάξαν, χρησιμώτατον τέχνῃ καὶ σοφίᾳ αὐτὸ καὶ νόῳ τῷ φαύλων ἀπηγμα ἐς τοῦτο μετακοσμήσαντος.

Ψεύδεσθαι οὐ πάλαι μηδὲ εἷς νόμος ξυγχωρείτω μηδενὶ, πλὴν τῷ φιλαλήθους, καὶ νοήμονος, ὅτῳ καιρὸν τὸ ὁπότε καὶ ὅπως ὑπὲρ φίλης ψεύδους. ἃ δὲ ἀπὸ τούτου γνωμοδοτοῦσι χρείης αἰεὶ ἀναγκαίης, καὶ τοῦτο ποιέειν.

Περὶ ἀληθείας, ὦ Τατιὰ, ὑπ' ἔστι δυνατὸν ἄνθρωπον ὅτα ζῶον ἀτελὲς, ἐξ ἀτελῶν συγκείμενον μελῶν, καὶ ἐξ

& incorruptam deorum actionem versatur. Ista verò quæ sequitur opinione, idolopœia, vt inquit Plato, hoc est imaginaria quadã persuasio, circa res profanas & obscuras oberrat. Et illa quidem formis intelligibilibus, diuinis, et veris entibus, perficitur: Hæc verò ad informe, non ens, & aliàs aliter se habens respicit, ac hallucinatur circa ipsa. Item illa idipsum quod est cõtemplatur: Hæc verò, qualis vulgo hominum videtur, talem subit apparẽtiam. Idèo illa menticonuersatur, & quod intellectus in nobis est particeps, auget. Hæc verò sua opinione stultissimam venatur, & fallit.

Platoni suauissimam narrationum veritatem esse dicebat. Polemon verò multo suauius esse vera dicere, quàm audire. Ex Serini memorabilibus dictis.

Vos autem suspicionibus moti, ipsum eiecistis: Scimus, ô Pyrandre, contra hæc non ridendum. Sed adèo valida res est veritas, vt omnes humanas cogitationes superet. Æschinis contra Timarch. * πάντων.

Tunc igitur ancillam receptam, quomodo se res vxoris haberẽt, interrogabat. Cui illa nihil cunctata, statim respondit. Adèo nullã præmeditationem veritas requirit. Cati contra Musæum, in adulteru crimine.

Veritas sanè tũ diũ tum hominibus ad omnia bona dux erit. Hæc quilibet, qui fœlix & beatus futurus est, ab initio statim particeps sit oportet, vt quàm plurimum temporis verax in vita degat. Sic enim fide dignus erit, indignus autem qui mendacium sponte eligit: demens, qui inuitus: ex quibus neutrum optandum est. Amicis enim destituitur, quisquis fide indignus ac imperitus fuerit. Platonis lib. 5. legum.

Veritate autem duce proculdubio nunquam malorum dicemus chorum consequi. Eiusdem.

Mendacium illiberale est: veritas, generosa. Apollonius Delio. Eusebij.

Mens veritatem amplectitur, & semper cum ipsa versatur. Sed quamuis in rebus suis alienissima sit à mendacio, interdum tamen commiscens bono mendacium ad hominum hoc indigenum vtilitatem profert, qui quidem suæ ipsorum commoditatis causa decipiendi sunt ab eo. Tunc enim solùm, nec vnquam aliàs quo nouit opportunum esse tempore mens, abhorrens interim ab omnibus aliis mendacijs, tale quoddam mendaciũ introducit, in diuersam & vtilissimam speciem immutatum, arte sapientiaq; mentis rem malam commodè vsurpantis. † τῶν πάντων. * μετα μεθὼν.

In ciuitate mentiri nulla lex vsquam concedere cuiquam debet, nisi veritatis studioso & prudenti viro, qui quo tempore, quóque modo natura mendacij non soleat obesse, intelligat: & necessariæ commoditatis causa mendacium sequutura id faciat. Eiusdem. † φιλόν. * Aliquid deest.

De veritate ô Tati non fieri potest vt aude ãter loquatur homo, qui animal imperfectũ est, membris imperfectis cõstans, & ex multis diuer- * adde ὄντα. Ex Mercurij ter gisti ad Tatium.

sisq; corporibus constitutum corpus gerens. Sed quatenus possum & fas est, veritatē dico in solis æternis corporibus esse, quorum & ipsamet corpora vera sunt. Videlicet ignis nihil aliud quàm ignis est, sed ipsignis, vt ita dicam. Terra nihil aliud, quàm mera terra est: aer, verus aer. Nostra verò corpora his partim omnibus constant: habent enim partes ignis, habent etiam terræ, & aeris & aquæ partes. At neq; sunt ignis, neq; terra, nec aer, nec aqua, nec aliud quicquam veri. Itaq; si cōstitutio nostra ne principio quidem veritatē est nacta, quo pacto liceret nobis veritatē intueri, aut eloq, aut cogitare solū, nisi Deus id velit? Vniuersa igitur, ô Tati, supra terrā, nō ipsa veritas sunt, sed veritatis imitationes & vmbræ: & ne hoc qdē omnia, sed ppauca. Cætera planè ô Tati ipsum mēdaciū & error sunt, & phātasia velut simulacra quædā. Cū autē supernè influxus phātasia cōtingit, veritatis imitatio fit. Cōtrà sine superiori efficacia, mendaciū remanet. Quemadmodum imago corpus quidem pictura ostendit, ipsa verò nō est corpus, vt imaginatio pictura putat. Et oculos quidē ac aures videtur habere, verùm nec videt, nec audit quicquam. Item & reliqua omnia præ se fert pictura, sed falsa sunt, & videntium oculos fallunt, qui sibi res veras videre videntur, cùm reuera falsa sint. Porrò quicunque mendacium non vident, veritatem vident. Quòd si rem quamlibet ita æstimemus, aut videamus, vt existit, æstimamus & videmus vera. Si verò præter ens, nihil veri vel cogitabimus, vel scietmus. Est igitur, pater, veritas etiam in terra. Non sine occasione falleris, fili. Verùm veritas ô Tati nequaquam est in terra, neque esse potest. Vt tamen aliqui homines, quibus diuina contēplandi facultatē largius est Deus, de veritate cogitēt, fieri potest. Alioqui nihil ad mentem & rationē verum est in terra, sed vera mēti ac rationi omnia sunt opiniones, ac imaginationes. Cæterùm nōnne vera cogitare & loqui, id quoque veritatem oportet nominare? Quid tum postea? Entiáne cogitare ac loqui oportet? Oportet. At nihil in terra verè ens est. Quo pacto igitur veritas esse potest nullius veri cognitio? Et quomodo hic in terra fieri posset, ô fili, tanta res? Quippe veritas absolutissima virtus est, ipsumq; summum bonum, quod nec à materia turbatur, neq; corpore circundatur, nudum, conspicuum, augustum, mutationis & alterationis expers bonum. Contrà quæ hic sunt, haud est videre tanto bono pdita, vtpote corruptibilia, passibilia, dissolubilia, cōuerti & alterari & alia ex aliis fieri solita. Quæ igitur ne secū quidem ipsa sunt vera, quo pacto simpliciter esse vera possent? nam omne quod alteratur, mendacium est, non in illo solùm cui inest, sed phantasias immutatione

ἀλλοτρίων σωμάτων καὶ πολλῶν ὂ σκιῶδες συνειδὸς, τελμήσαντα εἰπεῖν. ὃ δ' ἐστὶ δυνατὸν ἢ δίκαιον, τοῦτο φημὶ ἀληθῆναι εἶ), ἐν μόνοις τοῖς ἀϊδίοις σώμασιν, ὧν καὶ τὰ σώματα αὐτὰ ἀληθῆ ἐστι. πῦρ αὐτοπῦρ μόνον, καὶ θεῖον ἄλσος γῆ αὐτογῆ, καὶ θεῖον ἄλσος ἀὴρ, αὐτοαήρ. τὰ δὲ ἡμέτερα σώματα οὐ πάντων τούτων συνέστηκεν. ἔχει μὲν γὰρ πυρὸς, ἔχει δὲ καὶ γῆς, ἔχει καὶ ὕδατος, καὶ ἀέρος. καὶ οὔτε πῦρ ἐστιν, οὔτε γῆ, οὔτε ὕδωρ, οὔτε ἀὴρ, οὔτε ὂν ἀληθές. εἰ δὲ μὴ τῷ ἀρχὴν ἡ σύστασις ἡμῶν ἔσχε τοῦ ἀληθῆναι, πῶς ἂν δυνατὸν ἀληθῆναι ἢ ἰδεῖν, ἢ εἰπεῖν; * νοῆσαι δὲ μόνον, ἐὰν ὁ Θεὸς θέλῃ. πάντα οὖν, ὦ Τάτιε, ἐπὶ γῆς, ἀληθῆ μὲν οὐκ ἔστι, τὰ δὲ ἀληθείας μιμήματα· καὶ ὐ πάντα, ὀλίγα δὲ τούτων, ἄλλα δὲ ψεῦδος καὶ πλάνος, ὦ Τάτιε, καὶ δόξαι φαντασίας καθάπερ εἰκόνες συνεστῶσα. * ὅταν δ' ἀῶθεν τῷ ὑπερκειμένῳ ἔχῃ ἡ φαντασία, τὰ ἀληθείας γίνεται μίμησις χρεία δὲ τὰ ἄνωθεν ἐνεργείας, ψεῦδος καταλείπεται. καθάπερ καὶ ἡ εἰκὼν ὃ μὲν σῶμα τὰ γραφὴς δείκνυσιν, αὐτὴ δὲ οὐκ ἔστι σῶμα κατὰ τὸν φαντασίαν τὰ ὁρώμενα. καὶ ὀφθαλμοὺς μὲν ὁρᾶται ἔχουσα· βλέπει δὲ οὐδέν, * ἀκούει δὲ οὐδὲν ὅλως. καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔχει μὲν ἡ γραφή· ψεῦδη δέ ἐστι τοῖς τῶν ὁρώντων ὄμμασι τὰ πολλὰ δοκούντων ἀληθῆ ὁρᾶν, τὰ δὲ ὡς ἀληθῶς ὄντων ψευδῶν. ὅσοι μὲν οὖν ὐ ψεύδεσθαι ὁρῶσιν, ἀληθῆ ὁρῶσιν. ἐὰν οὖν ἔχωσιν τούτων ὅτου νοῶμεν, ἢ ὁρῶμεν, ὡς ἔστιν, ἀληθῆ καὶ νοοῦμεν καὶ ὁρῶμεν. ἐὰν δὲ ἃ δεῖ ὄν, οὐδὲν ἀληθὲς ὅτι νοήσομεν, οὔτ' εἰσόμεθα. ἔστι οὖν, πάτερ, ἀλήθεια καὶ ἐν τῇ γῇ. καὶ οὐκ ἀσκόπως σφάλλῃ, ὦ τέκνον. ἀλήθεια μὲν ὐδαμοῦ ἐστιν ἐν τῇ γῇ, ὦ Τάτιε, ὅτε γένεσθαι δυνατόν. ἐκεῖ δὲ ἀληθείας τοιοῦσας εἰσὶν τῶν ἀϊδίων, οἷς ἐὰν ὁ Θεὸς τῷ νοητικῷ δυνάμεως ἀνθρώπων, οἷς ἐὰν ὁ Θεὸς τῷ νοητικῷ δυνάμιν * γένεσθαι, ὅτως ἀληθὲς ὄντως ἐστὶν ἐν τῇ γῇ νόῳ καὶ λόγῳ. φαντασίαι εἰσὶ καὶ δόξαι πάντα, * ἀληθῆ νόῳ καὶ λόγῳ. ἐκνοοῦν τό τε ἀληθῆ νοεῖν καὶ λέγειν, τοῦτο ἀληθείαν δεῖ καλεῖν; τί δαί; τὰ ὄντα δεῖ νοεῖν καὶ λέγειν; ἔστι δὲ ὐδὲν ἀληθὲς ἐπὶ τῆς γῆς. * τοῦτο ἀληθές ἐστι τὸ μὴ εἰδέναι μηδὲν ἀληθές· εἶτα ὑπῶς ἂν ἐν δύναιτο γένεσθαι, ὦ τέκνον; ἡ γὰ ἀλήθεια τελεωτάτη ἀρετή ἐστιν, αὐτὸ τὸ ἀκρότατον ἀγαθόν, ὃ μὴ ἐστὸ ὕλης ἁλισκόμενον, μήτε ἐστὸ σώματος τρεπόμενον, γυμνὸν, φανὸν, ἄθραυστον, σεμνὸν, ἀναλλοίωτον, ἀγαθόν. τὰ δὲ ἐνταῦθα, ὦ τέκνον, οἷά ἐστιν * ὁρᾶσθαι δεκτὰ τῶνδε τῶν ἀγαθῶν, φθαρτὰ, παθητὰ, ἀσθενῆ, ἀεὶ ἕτερα, ἄλλο ἐξ ἄλλου γινόμενα. ἃ οὖν μήτε πρὸς ἑαυτὰ ἀληθῆ ἐστι, πῶς δυνατὸν ἀληθῆ εἶ); πᾶν γὰρ ὃ ἀλλοιούμενον, ψεῦδός ἐστι· μὴ † μόνον ᾧ ᾧ ἐστι, φαντασίας δὲ μεταβεπόμενον,

*Al. τοῦτο ἐστὶν ἐν τοῖς οὖσι, ὃ μὴ ἐκεῖ θέλῃ.

*Al. nonnulla hic exstitisse fit cum inscriptione ἐμοὶ ἐν τῷ πίστευε.

*Addo καὶ ὅτε.

*Addo δόκησιν.

*forte ἀλλ' οὐδ'.

*Addo τῶν ὄντ.

*ἐμοὶ τὸ ἀληθὲς τοιοῦτο τυγχάνει.

†Quod simile est γίνεται

μένον, ἄλλας καὶ ἄλλας ἐπιδείκνυται ἡμῖν. ὁ δὲ αἴθεσπος ἀληθής ἐστιν, ὦ πάτερ; καθότι αἴθεσπος, οὐκ ἔστιν ἀληθής, ὦ τέκνον. ὃ γὰρ ἀληθές ἐστι, ὃ ἐξ αὐτοῦ μόνον τὴν σύστασιν ἔχον, καὶ μένον καθ' αὑτὸ οἷον ἐστίν. ὁ αἴθεσπος δὲ οὐκ πολλῶν συνέστηκε, καὶ ὑ μένῃ καθ' αὑτόν· μέπεται δὲ καὶ μεταβάλλεται ἡλικίας ἐξ ἡλικίας, καὶ εἰδέας ἐξ εἰδέας, καὶ ταῦτα ἔτι ὧν ἐν τῷ σκιῷ. καὶ πολλοὶ τέκνα οὐκ ἐγνώεισαν χρόνου ὀλίγου μεταξὺ γενομένου, καὶ πάλιν τέκνα γονεῖς ὁμοίως. ὃ οὖν ὕτως μεταβαλλόμενον, ὥστε ἀγνοεῖσθαι, δύναται ἀληθὲς εἶναι, ὦ Τάπε; ὑ τοιοῦτον ψεῦδός ἐστιν ἐν ποικίλαις γινόμενον φαντασίαις τῆς μεταβολῆς; σὺ δὲ νῦ ἀληθές τι εἶναι, ὃ * μόνον καὶ δίκαιον. ὁ δὲ αἴθεσπος, οὐκ ἔστιν ἀεί. πρὸ οὐδὲ ἀληθής ἐστι. φαντασία δέ ἐστι τὶς αἴθεσπος. ἡ δὲ φαντασία, ψεῦδες αἰεῖ εἶη ἀκρότατον. οὐδὲ ταῦτα οὖν, ὦ πάτερ, τὰ αἰδῖα σώματα, ἐπεὶ μεταβάλλεται, ἀληθῆ ἐστι. πῶς μὲν οὖν ὃ γλωττὸν καὶ μεταβλητόν, οὐκ ἀληθές. ἀλλὰ δὲ τῶ πατρὸς γλώμενα, τὴν ὕλλην δύναται ἀληθῆ ἐχρήεναι. ἔχει δέ τι καὶ ταῦτα ψεῦδος ἐν τῇ μεταβολῇ. οὐδὲν γὰρ μὴ μένον ἐφ' αὑτῷ ἀληθές ἐστιν. ἀληθές, ὦ πάτερ. τί οὖν αἰ εἴποι τις, μένον τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄλλα πάντα μὴ μεταβαλλόμενον, μένοντα δὲ ἐφ' ἑαυτῷ, ἀληθῆναι. δεῖ καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων δημιουργίαν αὐτὸς μόνος πιστεύεται, ἄρχων πάντων, καὶ ποιῶν πάντα· ὃν καὶ σέβομαι καὶ προσκυνῶ αὐτὸν τ' ἀληθῆναι, καὶ μετ' τὸν ἕνα καὶ πρῶτον τοῦτον δημιουργὸν γνωρίζω. τί οὖν αἰ εἴ) * τὴν πρώτην ἀληθῆναι, ὦ πάτερ; ἕνα καὶ μόνον, ὦ Τάπε, τὸν μὴ ἐξ ὕλης, τὸν μὴ ἐν σώματι, τὸν ἀχρώματον, τὸν ἀσχημάτιστον, τὸν ἄτρεπτον, τὸν μὴ ἀλλοιούμενον, τὸν ἀεὶ ὄντα. * ὃ δὲ ψεῦδος, ὦ τέκνον, φθείρεται. πάντα δὲ τὰ ὑπὸ γῆς, φθορᾷ κατέλαβε καὶ ἐμπεδεύχθη, καὶ ἐμπεδεύεται ἡ τοῦ ἀληθοῦς πρόνοια. χωρὶς γὰρ φθορᾶς, οὐδὲ γένεσις δύναται συστῆναι. πάσῃ δὲ γενέσει φθορὰ ἕπεται, ἵνα πάλιν γένηται. τὰ γὰρ γενόμενα, ἐκ τῶν φθαρέντων ἀνάγκη γίνεσθαι. φθείρεσθαι δὲ τὰ γενόμενα ἀνάγκη, ἵνα μὴ στῇ ἡ γένεσις τῶν ὄντων. πρῶτον † οὖν τὸν δημιουργὸν γνώριζε εἰς τὴν γένεσιν τῶν ὄντων. τὰ οὖν ἐκ φθορᾶς γινόμενα, ψεῦδη αἰεῖ εἶη, ὡς ποτὲ μὲν ἄλλα, ποτὲ δὲ ἄλλα γινόμενα. τὰ γὰρ αὐτὰ γίνεσθαι * δυνατόν. ὃ δὲ μὴ αὖθις, πῶς αἰεῖ ἀληθὲς εἶη; φαντασίας οὖν καλῆν δεῖ ταῦτα, ὦ τέκνον, εἴγε ὀρθῶς προσαγορεύομεν τὸν αἴθρωπον, ἀνθρωπότητος φαντασίαν· τὸ δὲ παιδίον, παιδὸς φαντασίαν· τὸν δὲ νεανίσκον, νεανίσκου φαντασίαν· τὸν δὲ ἄνδρα, ἀνδρὸς φαντασίαν· τὸν δὲ γέροντα, γέροντος φαντασίαν. ὅτε γὰρ ὁ αἴθρωπος, ἄνθρωπος· ὅτε δὲ παιδίον, παιδίον· ὅτε δὲ νεανίσκος, νεανί-

sua nobis alias atque alias exhibens. An verò ne homo quidem verus est, ô pater? Quatenus quidem homo, non verus est, fili. Verum enim est, quod ex se solo essentiam suam habet, & prò se manet quale est. At homo ex multis constat, & non manet in se, sed ex ætate in ætatem, ex una forma in alteram vertitur atq; mutatur, adhuc in corpore degens. Hinc multis liberos suos post breue temporis internallum non agnouerunt, itemq; liberi parentes. Quod igitur ita mutatur, vt non cognoscatur amplius, potèst ne verum esse? aut an contrà potiùs mendacium est, dum in varijs propter mutationes phantasijs versatur? Quin tu verũ esse cogita id quod solũ æternum est. Homo autem nõ semper est, quare ne verus quidẽ est, sed imaginatio potiùs, quæ mendacium summum est. Ergo ne æterna quidem illa corpora, pater, quoniam mutantur, vera sunt? Omne profectò genitum & mutabile, verum nõ est. Sed æterna illa corpora à primo parente facta, materiam quidem accepisse veram possunt. Continent tamen & ipsa non nihil mutatione sua mendacij. Nihil enim in seipso non permanẽs verum est. Verum inquis, ô pater. Itaque solem, qui præter omnia cætera non mutatur, sed in seipsò permanet, solum quis rectè veritatem nominauerit. Quare omnium rerum in mundo opificium ei soli concreditum est, vt qui imperet omnibus, ac faciat omnia. Hunc ego colo, & veritatem eius adoro: ipsúmque opificem agnosco, post primum illum & vnum. Quam tu igitur primam esse veritatem ais, ô pater? Vnum & solum illum, qui non est ex materia, qui corpore non continetur, sine colore, sine figura, mutationi & alterationi nulli obnoxium, semper existentem. Mendacium verò, fili, perit. Porrò quæ terrena sunt, corruptione occupauit, & inuoluit, & inuolutura est ipsius veri prouidentia. Nam & absque corruptione non existere potest generatio. Omnem verò generationem corruptio sequitur, vt iterum aliquid gignatur. Quæ generantur enim, ex corruptis produci necessarium est: & rursus genita corrumpi oportet, ne rerum generatio cesset. Primum igitur hunc opificem rerum creationis agnosce. Efficitur itaque vt falsa & mendacia sint, quæ à corruptione procreantur, quippe quæ alia fiant atque alia. Eadem enim fieri non possunt. quod verò non vnum ac idem est, quónam id modo verum esset? Imaginationes igitur hæc appellare fili oportet, si rectè nominaturi sumus: nẽpe hominem humanæ essentiæ phantasiam, puerũ pueri, iuuenẽ iuuenis, virũ viri, senem senis imaginationẽ aut phantasiam. Homo enim non verus homo est, nec puer puer, nec iuuenis iuue-

* μένον ἀλλ' ἀεί.

* addo λέγει.

* aliàs nomas hic inscriptio est τοῦ αὐτοῦ.

† τοῦτον δημιουργὸν γνώριζε.

* malim ἐκ vetus.

nis, neque vir est vir, neque senex revera senex. Sed immutata decipiunt nos, & quæ priùs erant, & quæ nunc sunt. Cæterùm hæc ita intelligenda sunt ô fili, vt etiam falsos istos effectus, supernè ex ipsa veritate pendêre memineris: quod cùm ita se habeat, mendacium veritatis opus esse dico.

Ex Homero Iliados 1. *Quòd autem veritas res pulcherrima sit, ac inter deos quoque maximi fiat, Homerus hisce versibus indicat:*

Hoc. n. à me inter immortales est maximum
Testimonium. Quoniam irrevocabile est, ac minimè mendax,
Neq; ad finem non perueniens, ad quodcunque annuero capite.

Siquidem inter homines quidem tres extant causæ, propter quas pollicita violant & mentiuntur. Aut enim statim à principio quippiam aliquid per fraudem dicit: aut eius quod dixit, postea ipsum pœnitet: aut ad perficiendum inualidus est factus. Ex his primum prauæ voluntatis est, alterum imbecilli iudicij, tertium infirmæ facultatis. Hæc omnia Deus declinat, bonitatis studio fraudem constantia reuocationẽ eius cuius ipsum pœnitere posset, postremò agendi efficacia finis impedimẽtum.

Pythagoras interrogatus, quid Deo simile facerẽt homines, cùm veritatem, respondit, exercent. Cæterùm Magi maximum deorum, quem Oromagden ipsi vocant, corpore quidem asserunt esse luci similem, animo verò veritati.

DE VERITATE ET TEstimonio fideli, Sermo LX. Ex Antonio.

Ioan 14. *EGo sum via, veritas, & vita.*

Ioan. 7. *Qui veritatem facit, venit in lucem, vt opera eius manifesta fiãt, quòd in Deo facta sint.*

Ephes. 4. *Depositio mẽdacio quisq; vestrũ veritatẽ loquatur cũ pximo suo. Membra. n. sum⁹ inuicẽ.*

Deut. 9. *Non stabit testis vnus ad testificandum contra hominem secundum omne facinus, & secundum omne peccatum.*

Labia vera rectum testimonium proferunt.

Quæ oculi tui viderunt, loquere.

Prou. 14. *Testis fidelis non mentitur*

Ibidem. *Testis fidus liberat à malis.*

Zach. 8. *Loquimini veritatẽ quisq; cũ proximo suo.*

Ibidem. *Veritatem & pacem diligite, inquit dominus omnipotens.*

Sirach 14. *Ne accipias personam potentis: ad mortem vsq; pro veritate certato, & dominus Deus tuus pugnabit pro te.*

Sirach 27. *Auis diuertit ad aues sui similes, & veritas ad studiosos ipsius reuertetur.*

Sirach 15. *Viri veraces inuenientur in sapientia, & agent feliciter vsq; ad visitationem domini.*

Ὅτι ἡ ἀλήθεια κάλλιστον, ὡς καὶ ὁ Θεοῖς ὑπαρ-
χὴν μέγιστον, δηλοῖ ὁ Ἅμηρος τοῖσδε τῶν ἐπῶν τόδε.

Τοῦτο γὰρ ἐξ ἐμέθεν γε μεθ' ἀθανάτοισι μέγιστον
τέκμωρ. ἀτὰρ γὰρ ἐμὸν παλιναγρέτον, οὐδ' ἀπατηλόν,
οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅτι κεν κεφαλῇ κατανεύσω.

Τριῶν γὰρ αἰτιῶν οὐσῶν, δι' ἃς αἱ ἄνθρωποι τοὺς βαίνουσι ταῖς ὑποσχέσεις καὶ ψεύδονται. ἢ γὰρ ἀρχὴς ἅμα πάντος ἔφησεν, ἢ φήσας ὕστερον μετενόησεν, ἢ βουλόμενος ἐξαπατῆσαι. τούτων δὲ τὸ μὲν πρῶτον πονηρᾶς προαιρέσεως, τὸ δὲ ἀσθενοῦς κρίσεως, τὸ δὲ ἐνδεοῦς δυνάμεως. πάντα δὲ ὁ Θεὸς ἐκπίπτοντα, τῷ φιλαγάθῳ, τὸ ἀπατηλὸν καὶ τῷ βεβαίῳ, τὸ παλιναγρέτον· καὶ τῷ τελεσιουργῷ, τὸ ἀτελεύτητον.

Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς, τί ποιοῦσιν ἄνθρωποι Θεῷ ὅμοιον; ἔφη· ἐὰν ἀληθεύωσιν. οἱ δὲ μάγοι ἀποφαίνονται τὸ μεγάλου τῶν Θεῶν, ὃν Ὡρομάγδων καλοῦσιν, εἰκόνα τὸ μὲν σῶμα φωτὶ, τὴν δὲ ψυχὴν ἀληθείᾳ.

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΡτυρίας πιστῆς, Λόγος ξ'.

Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή.

Ὁ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτι ἐν τῷ Θεῷ εἰσὶν εἰργασμένα.

Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη.

Οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἰς μαρτυρῆσαι κατὰ ἀνθρώπου κατὰ παῦσαν αἰτίαν, καὶ κατὰ πάντα ἀμάρτημα.

Χείλη ἀληθινὰ κατορθοῖ μαρτυρίαν.

Ἃ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, λάλει.

Μάρτυς πιστὸς ὁ ψεύδεται.

Ῥύεται ἐκ κακῶν μάρτυς πιστός.

Λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ.

Τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπᾶτε, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

Μὴ λάβῃς πρόσωπον δυνάστου, ἕως θανάτου ἀγώνισαι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ κύριος ὁ Θεός σου πολεμήσει ὑπέρ σου.

Γενέσθω πρὸς τὰ ὅμοια καταλύσις, καὶ ἀλήθεια πρὸς τοὺς ἐργαζομένους αὐτὴν, ἐπιφανήσεται.

Ἄνδρες ἀληθεύοντες εὑρεθήσονται ἐν σοφίᾳ, καὶ ὁδοδηγήσουσιν ἕως ἐπισκοπῆς κυρίου.

Τὸ κε-

Τὸ κρεῖττον ἀγαθὸν ἡ ἀλήθεια.

Ὁ ἀληθινὸς λόγος καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προϊὼν, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος.

Δυσθήρατός ἐστιν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ῥᾳδίως δυνάμενος ἐκφυγεῖν τοὺς μὴ προσέχοντας.

Τὸ μὲν ἀληθὲς ἕν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυμιγές.

Ἀλήθειά ἐστιν, ἡ τῶν ὄντων ἀσφαλὴς καταμόνησις.

Ὡς ἔοικε ῥέπομεν ὅτι τὰ ἔνδοξα μᾶλλον, καὶ ὅτι πιθανὰ τυγχάνει, ἢ ὅτι τοῖς ἀληθέσι.

Ἀλήθειά ἐστιν ὁ Θεὸς, ὡς ἕν, ἁπλοῦν τῇ φύσει. Τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς ἕν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυμιγές. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ Χριστός· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή.

Ἀλήθειά ἐστιν, ἡ τὰ τῶν συνεσκιασμένων πραγμάτων ἀνακαλυπτήρια ἄγουσα δυνάμεις.

Τὸ σιγᾶν τοῖς ἀληθέσι χρυσοῦν ἐστὶ θαπτήν.

Τὸ μὲν ἴσον ζυγῷ, τὸ δὲ ἀληθὲς τῇ ἐκ φιλοσοφίας λόγῳ κρίνεται.

Ὀδοῦ καὶ ἀληθείας χαλεπὸν ἀποπλανηθῆναι.

Κρεῖττον ἐλέσθαι † ψεῦδος, ἢ ἀληθὲς κακόν.

Τὸ μὲν ἀληθὲς πικρὸν ἐστι καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀσκόποις· τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ καὶ προσηνές· ὥσπερ γε οἶμαι καὶ τοῖς νοσοῦσι τὰ ὄμματα, τὸ μὲν φῶς ἀηδὲς ὁρᾶν, τὸ δὲ σκότος ἄλυπον καὶ φίλον, οὐκ ἐῶν βλέπειν.

Χρὴ τὸ μὲν δύσκολα φανερῶς ἐνδείκνυσθαι, τὴν δὲ ἀληθείας παῤῥησίαν προσίεσθαι.

Μηδὲν τῆς ἀληθείας τιμιώτερον ἔστω. † μηδὲ φιλίας ἐκλογὴ * ἐκτὸς παθῶν ἀφανιζούσης, οἷς τὸ δίκαιον καὶ συγχέεται καὶ σκοτίζεται.

Ἀθάνατον χρῆμα ἡ ἀλήθεια, καὶ ἀίδιον. παρέχει δὲ ἡμῖν ὁ κάλλος χρόνῳ μαραινόμενον, ὅτε παῤῥησίαν ἀφαιρεῖται τὸν ἔπειτα δίκης· ἀλλὰ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα, ἀφανίσασα ἀπ' αὐτῶν τὰ ἄδικα καὶ ἀπειλέγχουσα.

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ψεύδους, Λόγος ξα'.

Ὅσ ἐρεῖδεται ὅτι ψεύδεσιν, ὡς ποιμαίνει αἴγας, ὁδηγεῖ αὐτὰς διώξεται ὄρεα πέρωτά.

Ἀπὸ ἀκαθάρτου τί καθαρισθήσεται; καὶ ἀπὸ ψεύδους τί ἀληθεύσει;

Οὔτε ἐν δικαστηρίοις, οὔτε ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν, ἐπιτήδειον τὸ ψεῦδος, τοῖς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν καὶ ἀληθῆ προελομένοις τὸν βίον.

Οὐδεμιᾶς δεῖται βοηθείας ἡ τῆς ἀληθείας ἰσχύς· ἀλλὰ κἂν μυρίους ἔχῃ τοὺς ἀσεβοῦντας αὐτὴν, ἡ μόνον οὐκ ἀφανίζεται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἐπιχειρούντων, φαιδροτέρα καὶ ὑψηλοτέρα αὐτῶν εἴη, τῶν εἰκῇ κατοπτῶντων ἑαυτοὺς καταγελῶσα.

Præstantissimum bonum est veritas. Basilij.

Sermo verus & à mente sana profectus, simplex est & vniformis.

AEgrè comprehenditur veritatis oratio, & non animaduertentes facilè potest effugere.

Verum quidem vnum est, mendacium autem multiplex. Theologi.

Veritas est firma comprehensio entis in animo. Chrysostomi.

Plerique magis inclinare videmur ad probabilia, licet inuentu laboriosa, quàm ad veritatem.

Veritas est Deus vtpote vnum, non multa secundum naturam. Verum quippe vnum est, mendacium autem multiplex. Nam & Christus inquit: Ego sum via, veritas, & vita. Dionysii.

Veritas est facultas res obumbratas in lucem producens. Philonis.

Veritatem tacere, est aurum sepelire. Euagrii.

AEqualitas trutina, veritas autem ratione philosophia examinatur. Plutarchi.

A via & veritate aberrare malum est. †forte ἀλήθειας.

Præstat eligere falsum quàm verum malũ. Menandri.

Veritas quidem amara & ingrata est stolidis, mendacium autem suaue & gratum: nimirum vt illis qui dolent oculis, molestus est lucis aspectus: tenebræ autem visum reprimentes, charæ & minimè molestæ sunt.

Pietas palàm declaranda est, & veritas constanter defendenda. Democriti.

Nihil veritate pretiosius haberi debet, ne amicitia quidem, vtpote obnoxia affectibus, qui quod iustum est turbant & obumbrant. Epicteti. †forte ἡδὺ. *forte ὠμὰ.

Immortalis & æterna res est veritas: Non donat autem nobis pulchritudinem paulatim tabescentem, neque dicendi fiduciam è iustitia prodeuntem aufert: sed quæ iusta & legitima sunt, exhibet, discernens ab eis iniusta & redarguens.

DE VERITATE ET MENdacio, Sermo LXI. Ex Maximo.

QVi nititur mendaciis, ventos is pascet, & idem aues pennigeras persequetur. Prou. 10.

Ab impuro quid purum fieri potest? à mendace quid veri proficiscit? Sirach 34.

Neque in iudiciis neque in aliis actionibus commodum est mendacium iis qui rectam vitæ viam & veram ingredi instituerunt. S. Basilij.

Nullo eget auxilio veritatis vis. Quinetiam si infiniti ipsam velint extinguere, non modo non obscuratur, verumetiam per eos ipsos qui incommodare conantur, illustrior & excelsior redditur, illos frustra se torquentes deridẽs. Chrysostomi.

Thales. *Thales Milesius à quodam rogatus, quantũ à vero falsum abesset, Quantum inquit, oculis ab auribus.*

Serini. *Quemadmodum debilis & impotens aspectus, solis lucem intueri nõ potest, sic idẽ, multo magis debilis & infirma mens verum cernere non potest.*

Æsopus rogatus quid lucri accederet ex mendacio mentientibus: Vt eis, inquit, etiam cùm vera dicunt, fides non habeatur.

Platonis. †forte τὰ. *Plato veritatem rem audituu incundissimam esse dicebat: Polemon autem, vera audire quàm dicere incundius.*

DE MENDACIO, Sermo LXII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis. *INfelix est qui mẽdacia, etsi bona ei videãtur, Potiùs vsurpat, quàm qua mala esse indicat vera.*

Sophoclis. *Nullũ mẽdacium procedit ad senectutẽ aui.*

*malim xv. Sophoclis in Creusa. *Malũ est facta celare, nec virũ decet ingenuũ.*

Haud quidem honestum est mendacia loqui: Cui tamen diram perniciem veritas affert, Huic venia danda, licet inhonesta loquenti.

Menandri. *Satius est eligere mendacium, quàm verum malum.*

Pisandri. *Non reprehendendus est, qui mendacium pro vita sua dixerit.*

Homeri. *Mendacium autem non dicet, est enim valde prudens.*

Menandri. Euripid. al. eiusdem. *Probabilis oratio vim, quàm veritas, habet Aliquãdo maiorẽ, & persuadẽdo vulgo aptiorẽ.*

Eiusdem. al. Euripidis in Hippolyto. *Profectò res est intolerabilis, mẽdacia loqui.*

Equidem aio legem quoq; non colendam esse In periculis, plus quàm nẽcessitatem.

Diphili. *Mendacium positum in tempore, lucrum seu fructum affert.*

Diphili in Thesauro. *Ego existimo mendacium salutis gratia Prolatum, nihil adferre mali.*

Democriti. *Vera sunt dicenda, vbi id præstat.*

Thales Milesius rogatus, quãtũ à vero distaret mendaciũ: Quantũ oculi, dixit, ab auribus.

Charemonis. *Bonos falsa dicere non conuenit.*

Homeri Iliados nono. *Ille mihi tam exosus est, quàm inferni porta, Qui aliud animo occultat, aliud ore profert.*

Phocylidis. *Mẽdacia ne dixeris, sed omnia vera loquaris.*

Eiusdem. *Nolis aliam occultare in corde sententiam, & aliam proferre.*

Cleobuli. *Mendacium odit quinis prudens & sapiens.*

Menandri. *Mendaciũ odit omnis sapiens et frugi homo.*

Menandri. *Mendacij calumnia vitam hominum ledit.*

Eiusdem. *Mentiens nullus multum temporis latet.*

Phocylidis. *Fraudes ne consarcias.*

Eiusdem. *Mendax testimonium fuge, & iusta dic.*

Theognidis. *Principium mẽdacij exiguum habet gratiæ: circa finem verò*

*ἀμφίτομα. *Lucrum turpe, malumq; pariter*

Θάλης ὁ Μιλήσιος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, πόσον ἀπέχει τὸ ψεῦδος τῆς ἀληθοῦς· ὅσον ἔφη ὀφθαλμοὶ τῶν ὤτων.

Καθάπερ τὸ τῆς ἡλίου φῶς οὐκ ἔστι θεάσασθαι ἀθεεὶ καὶ ἀδυνάτῳ τὴν ὄψιν· οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον τὼ ἀληθεῖ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀθεεὶ καὶ ἀδυνάτῳ τὴν διανοίαν.

Αἴσωπος ἐρωτηθεὶς, τί ὄφελος τοῖς ψευδομένοις οὐκ εἶναι ψεύδεσθαι, ἔφη· τὸ καὶ ἀληθῆ λέγουσι μὴ πιστεύεσθαι.

Πλάτων μὲν ἥδιον εἶναι τῶν ἀκουσμάτων τὼ ἀληθεῖ ἔλεγε· Πολέμων δὲ, πολὺ ἥδιον † τοῦ ἀκούειν τὸ λέγειν εἶναι τἀληθῆ.

ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ, Λόγος ξβ'.

Διογένης, ὅστις καὶ τὰ καλὰ ψεύδη λέγων, ἐπιτιμᾶν τοῖς δεξιοῖς τοὺς κακοῖς ἀληθέσιν.

Ἀλλ' οὐδὲν ἕρπει ψεῦδος εἰς γῆρας χρόνου.

Κακὸν δὲ κεύθει, * καὶ τοιοῦτος αἰδρὸς ὄλβιος.

Καλὸν μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὰ ψεύδη λέγειν, ὅταν δὲ ὄλεθρον δεινὸν ἡ ἀλήθεια ἄγῃ, συγγνωστὸν εἰπεῖν ὅστι καὶ ὃ μὴ καλόν.

Κρεῖττον δ' ἐλέσθαι ψεῦδος, ἢ ἀληθὲς κακόν.

Οὐ νέμεσις καὶ ψεῦδος ἐσθλὸν ψυχῆς ἀγορεύειν.

Ψεῦδος δ' οὐκ ἐρεῖ, μάλα γὰρ πεπυμένος ὅστι.

Τὸ πιθανὸν ἰσχυρὸν τῆς ἀληθείας ἔχει εἰσοτὲ μείζονα, καὶ πιθανώτερον ὄχλου.

Ἦ που χαλεπὸν ὅστι ὃ ψεῦδος λέγειν.

Ἔγωγέ φημι καὶ νόμον γε μὴ σέβειν τοῖσι δεινοῖς τῶν ἀναγκαίων πλέον.

Καιρῷ πλημμυρὲς κέρδος ὡς καρπὸν φέρει.

Ὑπολαμβάνω δὲ ψεῦδος ὅτι σωτηρίας λεγόμενον, ὀλίγον ἀφεστηκέναι δυσχερές.

Ἀληθομυθεῖν χρεών, ὅπου λώιον.

Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἐρωτηθεὶς πόσον ἀπέχει τὸ ψεῦδος τῆς ἀληθοῦς· ὅσον, ἔφη, ὀφθαλμοὶ ὤτων.

Ψεῦδος δὲ τοῖς ἐσθλοῖσιν οὐ πρέπει λέγειν.

Ἐχθρός γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν, ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐοῖ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

Ψεύδεα μὴ ζάζειν· τὰ δὲ ἐτήτυμα πᾶσιν ἀγορεύειν.

Μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἀλλ' ἀγορεύων.

Ψεῦδος δὲ μισεῖ πᾶς φέριμος καὶ σοφός.

Ψεῦδος δὲ μισεῖ πᾶς σοφὸς καὶ χρήσιμος.

Ψεῦδος ἀφαιρεῖται τὸν βίον λυμαίνεται.

Ψευδόμυθος ἀνὴρ λαθραίῃ παλιὼ χρόνου.

Μήτε δόλους ῥάπτειν.

Μαρτυρίην ψευδῆ φεύγειν, τὰ δίκαια ἀγορεύειν.

Ἀρχὴ ὅτι ψεῦδος μικρὰ χάρις· εἰς δὲ τελευτὴν αἰσχρὸν δὴ κέρδος καὶ κακοῖ * ἀμφότερον γίνεται.

γίνεται. Οὐδέπω καλὸν ὅτῳ ψεῦδος προσομίλῃ
ἀνδρὶ, καὶ ἐξέλθῃ πρῶτον ἀπὸ στόματος.

Δημήτριος ἐρωτηθεὶς, τί φαῦλον τοῖς ψευδομένοις ἀκόλουθῇ, εἶπε· Τὸ μηδὲ ἀληθῆ λέγουσιν ἔτι πιστεύεσθαι. (σαν ἀπεμβραίνῃ.

Ἐκ βλασφημίας καὶ φθόνου ψεῦδος ἐπ' ὀλίγον ἰσχύει· Ἀνὴρ εἰς Λακεδαίμονα ἀφίκετο Χῖος, γέρων ἤδη ὤν, τὰ μὲν ἄλλα ἀλαζών, ἠδέστο δ' ὅτι τῷ γήρᾳ, καὶ τὰ πολιὰ ὅσαι ἐπέλαβε βαφῇ ἀφανίζειν. παρελθὼν οὖν, εἶπεν ἐκεῖνα ὑφ' ὧν καὶ ἀφίκετο. ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀρχίδαμος, τί ἄν, ἔφη, ξένε ὑγιὲς εἴποι, ὃς γε μόνον ὅτι τῇ ψυχῇ ὁ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ὅτι τῇ κεφαλῇ περιφέρῃ; Ψεύδεσθαι πρόχειρόν τοῖς πολλάκις ἁμαρτάνουσιν.

Οὐδεμία γὰρ μηχανὴ μᾶλλον δεινοποιὸς ἀπιστίας. ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ἡ κακία, πρὸς ἓν μόνον τὴν φυλακὴν ὀξὺ παρεῖδε. τὸ γὰρ δὴ ὃ μόνον ἐποιησάμεθα φυλακτήριον, τὸν ὅρκον λέγω, τοῦτο αὐτῷ μάλιστα καταχρῶνται, ὅταν δέῃ τι ἄπιστον ἀνδρὶ κακῶς δράσαντα ἐξαρνήσασθαι. ἔστι γὰρ δή τι καὶ ἕτερον ψεῦδος, ὃ τοὺς μὲν ἄλλους οὐ πάνυ δή τι λυμαίνεται, αἶσχος δέ ἐστι τοῦ χρωμένου. γίνεται γὰρ οὐκ ἐπὶ τῷ καθ' ἑτέρου τι λέγειν ἢ πράττειν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πρὸς αὐτόν τε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ. διπλοῦν δὲ τοῦτο, καὶ διχῇ δές. ἢ γὰρ ἐν ᾧ φαυλότερα καὶ ἐλάττω λέγειν ἢ πράττειν τῶν ὄντων ἀληθινῶς· ἢ ἐν τῷ μείζω τε καὶ σεμνότερα. καλῶν δὲ τὸ μὲν ἐνδεέστερον, εἰρωνεία· τὸ δὲ πλέον, ἀλαζονεία. Τὸ μὲν δὴ ἔλλειπον τοῦ ἀληθοῦς, κομψόν τί ἐστι καὶ αἰμύλον, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἄχρηστον τῷ φιλοσόφῳ. καὶ διὰ τοῦτο αὖ καὶ Σωκράτης παρελάμβανεν ἐν τοῖς λόγοις, ὁπότε ἐδοῦτο ὑποσκῶψαί τινα σοφιστὴν τύφου μεστὸν, καὶ γόμους εἰσφερόντως. μᾶλλον γάρ τι αἰσθάνονται τῆς ἑαυτῶν ἀδυνατίας, ὅταν ἁμαθέστεροι ἐξελέγχωνται, τοῦ μηδὲν εἰδέναι προσποιουμένου. Τὸ δὲ ἕτερον ὃ ὑπερβάλλον, βαρύ τε καὶ ἐπαχθὲς, καὶ οὐδεὶ ὅπως ἀνεκτὸν φορτικὸν, ὡς ὁ καθ' αὑτὸν ἔπαινος. καὶ τοῦτο ὅτι παιδιὰ (ἔφη) καὶ ἄλλων ἐπαινουμένων, ἐρυθριᾷ χρεὼν τοὺς ἀληθινῶς αὐτῆς ὀρεγομένους. Οὐκοῦν καὶ πρὸς ἀλήθειαν, τοῦτον τὸν * αἰσχύνην ψυχῆς ἡσυχῇ, ἢ αὖ τὸ μὲν ἔλαττον ψεῦδος μισῇ, καὶ χαλεπῶς φέρῃ, αὐτῆς τε καὶ ἑτέρων ψευδομένων ὑπερηφανακτῇ· τὸ δ' ἀκύρωτον δύσκολος προσδέχηται, καὶ ἀμαθαίνουσά που ἀλισκομένη μὴ ἀγανακτῇ, ἀλλὰ δύσχρως ὥσπερ θηρίον ὕδωρ ἐν ἁμαξίᾳ μολύνηται.

Ἔνθα γάρ τι δεῖ καὶ ψεῦδος λέγεσθαι, λεγέσθω.

Ὀρθῶς γοῦν ὅπη καὶ πῶ ἀφ' ἧς † ἐπάλξεως ταύτης ὁ πολυκέφαλος σοφιστὴς ἐπάγκωνον ἡμᾶς, ὃ μὴ

Nascitur. est autem planè inhonestum, si cui mendacium adhæreat

Viro, & ab ore primùm egrediatur.

Demetrius interrogatus, quid mali mentientes sequeretur, dixit: quòd ne vera quidem dicentibus deinceps fides adhibeatur.

Ex calumnia & inuidia mendacium pauco tempore durans, paulatim extinguitur. Theophrasti.

Vir quidam Chius iam senex in Lacedæmonem peruenit, qui quidem alioquin erat arrogans, sed senectutis suæ ipsum pudebat. Quare canos tinctura obliterare conabatur. progressus autem in publicũ de reb. orationẽ habuit, quarum gratia venerat. Tum surgens Archidamus dixit, quid ille tandẽ rectũ diceret, qui mendaciũ non in animo solũ, sed capite quoq; circũfert? Eiusdem. al. Æliani.

Sæpe delinquẽtibus promptissimũ est mẽtiri. Lysiæ.

Nulla enim malitia alienior est à conuersatione hominũ, quàm perfidia. Sed hæc est illa improbitas, aduersus quam solùm nulla datur custodia. Nam quod vnicum habebamus confugium, nempe iusiurandum, hoc ipso maximè abutitur vir perfidus quod cõmisit malum facinus, inficiando. Est & aliud quoddam genus mendacij, quod cæteros quidem nõ admodum ledit, sed dedecus ipsius vtẽtis est. Committitur enim non dicendo faciendóue quicquam in alterum: sed de seipso & rebus suis. Et hoc duplex est: aut enim committitur, leuiora & minora dicendo, quàm reuera sint: aut maiora & splendidiora. Hoc quod fit circa minus, dissimulatio dicitur: illud verò quod circa maius, arrogantia. Id autem quod inferius est, quàm verum sit, lautum, & elegans est, ac interdum philosopho non inutile. Quamobrem etiam à Socrate vsurpatur in dicendo cùm opus erat illudere superciliosum aliquem sophistam, sibíque plurimum de sua doctrina placentem. Tum enim vanitatem suam magis sentiunt, cùm indoctiores deprehenduntur illo, qui se nihil scire simulat. Supra modum verò se suáque iactare, auditu graue ac molestum est: nec vlla narratio tam odiosa, quàm sui ipsius laus. Decet enim, præsertim in laude doctrinæ nostræ, etsi ab aliis prædicetur, ingenuo pudore suffundi reuera doctos. Quinetiam ad veritatem affectum animi similiter moderatum instituemus, quo gubernata voluntarium quidem mendacium oderit ac ægrè ferat, & tum sibi, tum aliis mentientibus valde succenseat: inuoluntarium verò facilè accipiat: & si imperitia eius deprehendatur, non indignetur, sed instar suis promptè possit per inscitiæ lutum volutari. Lysiæ. Themistii ex libro de mediocritate affectuum aut amore liberorum. *malim μετρίαν.

Sicubi etiam mendacium dici opus est, dicatur. Herodoti li. 3. histor.

Cernis quàm argutè multiceps iste Sophista, nunc rursus tergiuersando nos inuitos non ens Ex Platone de Sophista, vel de ente. † ἐκ παλάξεως.

quodam modo esse fateri coegerit? Quis non viderit? Qua igitur ratione eius artem definiemus, ita vt nobis cõstemus? Quid maximè veritus ita loqueris? Quia enim Sophistam circa phantasmata deceptorem quendam asserimus, eamq; artem decipiendi astutiam nominamus, vtrum ne animam nostram falsa opinari captiunculis eius irretitam, an aliud quiddam dicemus? Non aliud certè. Falsa opinio est, eorũ quæ sunt opinari contraria? Cõtraria. Ais igitur falsam opinionẽ, quæ non sunt opinari? Aio. Vtrum non esse quæ non sunt putat? an quodam modo esse, quæ nullo modo sunt? Si quis vnquam quoque modo opinando mẽtitur, necesse est, vt quæ non sunt, esse quodam modo iudicet. Nónne etiam quæ omnino sunt, nullo modo esse putabit? Id quoq; Et hoc falsum similiter? Et hoc. Quin etiam sermo mendax eadem ratione cẽsebitur, qui videlicet quæ non sunt esse, & contrà quæ sunt, non esse pronunciet? Haud aliter mendax effici potest.

*al. non habet.

Ibidem.

Non ens constitit vnum quoddam reliquorum generũ existens, per omnia quæ sunt, diffusum. Constitit. Considerandũ ergo deinceps, vtrum opinioni atq; orationi immisceatur. Cur? Quoniã si nullo modo bis immisceatur, vera esse omnia necesse est: sin autem miscetur, falsa opinio, oratioq; falsa exoriuntur. Dicere enim & opinari nõ entia, hoc ipsum falsum est, orationi & cogitationi contingens. Sic est. Cùm verò sit falsitas, deceptio sequitur. Statim orta deceptione, necesse est simulachris & imaginibus phantasiaq; cuncta repleri. Nihil repugnat.

Platonis in libello de iusto.

Dic age mihi, vtrum tu putas iustum esse, mentiri ne, aut verũ dicere? Verum dicere. Igitur mentiri fuerit iniustum? Na. Sed an decipere iustum reris, aut nõ decipere? Nimirum non decipere. Ergo decipere iniustum est? Sic est. Ladere verò iustúm ne est, an iuuare? Iuuare. Iniustum ergo ladere? Planè. Igitur verũ dicere, non decipere, iuuare, iusta sunt: contrà mentiri, ladere, & decipere iniusta? Sanè per Iouẽ. An verò etiãm hostes? Haudquaquam. Ergo ne hostes ladere iustum, iuuare autem iniustum est? Mea quidem sententia. Nónne per fraudẽ quoq; hostes offendere iustum est? Quid ni? At si quis mentiatur vt decipiat & ladat ipsos, iustúm ne fuerit? Fuerit. Caterùm amicos an non inquis adiuuari iustũ esse? Inquã. Vtrũ non per fraudẽ: an id quoq; dũmodo fiat in ipsorum cõmodum? Per fraudem quoq; mehercle. Sed an decipiendo quidem ipsis prodesse iustũ fuerit, non aũt mentiendo, an ita quoq;? Sanè & mentiẽdo iustum fuerit. Efficitur itaq;, sicut apparet, vt & mentiri & vera loqui, iustum simul iniustumq; sit. Profectò. Item decipere vel nõ decipere, iustum ac iniustum fueris? Videtur. Et offendere &

ὂν οὐχ ἑκόντας ὁμολογεῖν εἶναί πως. ἐρῶ καὶ μάλα. τί δαὶ δὴ τὸ τέχνῃ αὐτό τινα ἀφορίζοντες ἡμῖν αὐτοῖς συμφωνοῖ οἷόί τε ἐσόμεθα; πῇ καὶ ὃ ποῖόν τι φοβερόμυθος ἅτε λέγεις, ὅταν σοὶ ὃ φάντασμα αὐτὸν ἀπατᾷ φῶμεν, καὶ τὸ τέχνῃ εἶναί τινα ἀπατητικὸν αὐτό, τότε πότερον ψυχὴν δῆτα δοξάζειν τὸ ψυχῇ ἡμῶν φήσομεν εἶναι τὸ ἐκείνου τέχνης, ἢ τί ποτ' ἐρῶμεν; τοῦτο. τί γὰρ αὖ ἄλλο εἰ πειρῷμεν ψεῦδος ἢ αὖ δόξαν εἶναι, παντάπασι τοῖς ὄσα δοξάζουσα; ἢ πῶς; τὰ ἐναντία. λέγεις ἆρα τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν τινὶ ψευδῆ δόξαν; ἀνάγκη. πότερον μὴ εἰ) τὰ μὴ ὄντα δοξάζουσαν, ἢ πῶς * λέγεις εἰ) τὰ μηδαμῶς ὄντα; εἰ) πῶς τὰ μὴ ὄντα δῦ γε, εἴπερ ψεύσεταί ποτέ τις τι, καὶ χ' ὃς χυ. τί δ' ὅ καὶ μηδαμῶς εἰ) τὰ πάντως ὄντα δοξάζεται; ναί. καὶ τοῦτο δὴ ψεῦδος; καὶ τοῦτο. καὶ λόγος οἷμαι ψευδὴς, ὅτου χ' ὃς τοιαῦτα τοῦτα νομισθήσεται, τά τε ὄντα λέγων μὴ εἰ), καὶ τὰ μὴ ὄντα εἰ). πῶς γὰρ αὖ ἄλλως τοιοῦτος γένοιτο;

Τὸ μὲν δὴ μὴ ὂν ἡμῖν, ἐν τῇ τοῦ ἄλλου γένους ὂν αἰεφαίνῃ, χ' πάντα τὰ ὄντα διεσπαρμένον. ὅτως. Οὐκοῦν ὃ μὴ τοῦτο σκεπτέον, εἰ δόξῃ τε καὶ λόγῳ μίγνυται. τί δή; μὴ μιγνυμένου μὲν αὐτὸ τούτοις, αἰανγκαῖον ἀληθῆ πάντ' εἰ) μιγνυμένου δὲ, δόξα τε ψευδὴς γίνεται καὶ λόγος. ὃ γὰρ τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν, ἢ λέγειν, τοῦτ' ἔστι που ὃ ψεῦδος, ἐν διανοίᾳ τε καὶ λόγοις γιγνόμενον. ὅτως. ὄντος δή γε ψεύδους, ἔστιν ἀπάτη. ναί. καὶ μὴν ἀπάτης ὄσης, εἰδώλων τε, καὶ εἰκόνων, ἤδη καὶ φαντασίας ἅπαντα αἰάγκη μεστὰ εἰ). πῶς γὰρ οὔ;

Φέρε δή, πότερον ἡγῇ δίκαιον εἰ) ψεύδεσθαι, ἢ ἀληθῆ λέγειν; ἀληθῆ ἔγωγε. ψεύδεσθαι ἆρα ἄδικον; ναί. πότερον δὲ καὶ ἐξαπατᾶν ἡγῇ δίκαιον, ἢ μὴ ἐξαπατᾶν; μὴ ἐξαπατᾶν δή που. ἐξαπατᾶν ἆρα ἄδικον; ναί. τί δαί, βλάπτειν δίκαιον, ἢ ὠφελεῖν; ὠφελεῖν. βλάπτειν ἆρα ἄδικον; ναί. ἔστιν ἆρα ἀληθῆ μὲν λέγειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, τὸ ὠφελεῖν δίκαιον· ψεύδεσθαι δέ, τό, βλάπτειν, τὸ ἐξαπατᾶν ἄδικον; ναί μὰ Δία σφόδρα γε. ἢ τὸ τοὺς πολεμίους; ὑδαμῶς. ἀλλὰ βλάπτειν δίκαιον τοὺς πολεμίους, ὠφελεῖν δὲ ἄδικον; ναί. ὑκοῦν τὸ ἐξαπατῶντας δίκαιον βλάπτειν τοὺς πολεμίους; πῶς γὰρ οὔ; πῇ δὲ ψεύδεσθαι ἵνα ἐξαπατῶμεν τὸ βλάπτωμεν αὐτοὺς ὑ δίκαιον; ναί. τί δαί, τοὺς φίλους ὅτε ὠφελεῖν δίκαιον εἰ) φὴς; ἔγωγε. πότερον μὴ ἐξαπατῶντας, ἢ ἐξαπατῶντας ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ ἐκείνου τὸ ἐξαπατῶντας νὴ Δία. ἀλλ' ἐξαπατῶντας μὲν, δίκαιον ἆρα ὠφελεῖν, ὑ μὲν τι ψευδομένους γε, ἢ τὸ ψευδομένους; τὸ ψευδομένους δίκαιον. ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε, ψεύδεσθαί τε, τὸ ἀληθῆ λέγειν, δίκαιον καὶ ἄδικον; ναί. καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, καὶ ἐξαπατᾶν, δίκαιον καὶ ἄδικον; ἔοικε. καὶ βλάπτειν καὶ

ὠφε-

ὠφελῇ, δίκαιον καὶ ἄδικον; ναί. Ταῦτα δὴ, ὡς ἔοικε, πάντα τὰ τοιαῦτα ὄντα, καὶ δίκαια καὶ ἄδικα ὕστερον φαίνεται. ἄκουε δή. ὀφθαλμόν ἐγώ ἔχω δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι; ναί. καὶ μυκτῆρα δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, καὶ χεῖρα δεξιὰν καὶ ἀριστεράν; ναί. Οὐκοῦν ὅτῳ Ταῦτα ὀνομάζω, τὰ μὲν δεξιὰ φὴς εἶ), τὰ δὲ ἀριστερὰ τῷ ἐμοί, εἴσει ἐγὼ ἐρήσομαι, ὁπότερα * αὖ ἔχῃς εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν τοῦ * τὸν δεξιὰ ὄντα, τὰ δὲ τοῦ τὸν ἀριστερά; ναί. ἴθι δὴ καὶ σκέψαι. ὅτῳ Ταῦτα ὀνομάζων, τὰ μὲν δίκαια φὴς εἶ), τὰ δὲ ἄδικα, ἔχῃς εἰπεῖν, ὁπότερα τὰ δίκαια, καὶ ὁπότερα τὰ ἄδικα; ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, εἰ τῷ δέοντι καιρῷ ἕκαστα τούτων γιγνόμενα, δίκαια εἶ)· εἰ δὲ τῷ μὴ δέοντι, ἄδικα. καλῶς γέ σοι δοκῶ. ὁ μὲν ἄρα εἰ τῷ δέοντι ἕκαστα τούτων ποιῶν, δίκαια ποιεῖ· ὁ δὲ μὴ εἰ τῷ δέοντι, ἄδικα; ναί. Σκόπει οὖν ὁ μὲν τὰ δίκαια ποιῶν, δίκαιος· ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἀδικήσει ἔστι ταῦτα. τίς οὖν ὁ εἰ τῷ δέοντι καιρῷ οἷός τε τέμνειν, καὶ κάειν, καὶ ἰσχναίνειν, ὁ ἰατρός. ὅτι ὁπόταν, ἢ διὰ ἄλλό τι; ὅτι ὁπόταν. τίς δὲ εἰ τῷ δέοντι σπάσθαι καὶ ἀρόσαι καὶ φυτεῦσαι οἷός τε; ὁ γεωργός. ὅτι ὁπόταν, ἢ ὅτι ὅ; ὅτι ὁπόταν. Σκόπει οὖν καὶ τὰ ἄλλα ὅσα, ὁ μὲν ὁπόταν βούλωμαι, οἷός τε τὰ δέοντα ποιεῖν ἐστι, καὶ εἰ τῷ δέοντι, καὶ εἰ τῷ καιρῷ· ὁ δὲ μὴ ὁπόταν βούλωμαι, ἢ ὅ; ὅσα. καὶ φιλοσοφεῖσθαι ἄρα καὶ ἐξαπατᾶν καὶ ὠφελεῖν, ὁ μὲν ὁπόταν βούλωμαι, οἷός τε ποιεῖν ἕκαστα τούτων εἰ τῷ δέοντι καιρῷ· ὁ δὲ μὴ ὁπόταν βούλωμαι, ἢ ἀληθῆ λέγεις.

Τυχιάδης. ἔχεις μοι, ὦ Φιλόκλεις, εἰπεῖν, τί ποτε ἄρα τοῦτό ἐστιν, ὃ τοὺς πολλοὺς εἰς ἐπιθυμίαν τοῦ ψεύδεσθαι παρέχεται, ὡς αὐτούς τε χαίρειν μηδὲν ὑγιὲς λέγοντας, καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα διεξιοῦσι, μάλιστα προσέχειν τὸν νοῦν; Φιλοκλῆς. πολλά, ὦ Τυχιάδη, ἐστὶν, ἃ τοὺς ἀνθρώπους εἰώθασιν ἀναγκάζειν τὰ ψευδῆ λέγειν, ἐς ὃ χρήσιμον ἀποβλέποντας. Τυχ. Οὐδὲν προσήκει ἔτι τούτοις φασὶν, οὐδὲ παρὲξ τούτων ἐστὶν, ὁπόσοι τῆς χρείας ἕνεκα ψεύδονται· συγγνώμης τοίνυν ἅπαντες μᾶλλον, καὶ ἐπαίνου τινὲς αὐτῷ ἄξιοι, ὁπόσοι ἢ πολεμίους ἐξηπάτησαν, ἢ ὅλως σωτηρίας τῷ τοιούτῳ φαρμάκῳ ἐχρήσαντο ἐν τοῖς δεινοῖς· οἷα πολλὰ καὶ Ὀδυσσεὺς ἐποίει, τιμῶν τε αὐτὸ ψυχῆς ἀξιοῦντος, καὶ τοὺς ἑταίρους. ἄλλα παρὲξ ἐκείνων ἃ ἄρτι φημί, οἱ αὖ ἄλλοι τῆς χρείας ὁ ψεύδης παρὲξ πολὺ τῆς ἀληθείας πέφευγε, ἡδόμενοι ᾧ παράγματι, καὶ οὐδὲν προσηκόντως ἐπὶ δεδεγμένῳ παρὰ φύσιν αἰσχρῷ. τούτους οὖν ἐπίλοιπον εἰδέναι, πόθεν ἀρξάμενοι τοῦ τοιούτου Φιλ. ἴσως που κεφαλαιούμενος ἤδη τινὰς τοιούτους, οἷς ἔμφυτος ἔρως ἐστὶν ὅστις παρὲξ ὁ ψεύδης; Τυχ. ἐγὼ μάλα πολλοὺς τοιούτους. Φιλ. τί δ' οὖν ἄλλο ἢ ἄγοιαν χρὴ

iuuare, iustum pariter ac iniustum erit? Planè. Hæc igitur, quantum apparet, omnia cùm huiusmodi sint, tum iusta, tum iniusta sunt? Mihi quidem videtur. Ausculta mihi. Viden' oculum esse mihi dextrum ac sinistrum, vt reliquis hominibus? Video. Narem quoque dextram & sinistram? Euidens est. Et manum dextram & læuam? Planè. Quandoquidem igitur eisdem partibus nominatis has quidem dextras, illas verò sinistras esse dicis, siue interrogarem vtri parti hoc vel illud nomen conueniret, dicere posses, quòd pars ad illum hominem spectãs dextra sit: quæ verò ad te, sinistra? Facilè. Hic ergo similiter, quoniam eadem res nominans has dicis esse iustas, illas iniustas, potés ne dicere vtræ sint iustæ, & vtræ iniustæ? Mihi sanè videtur horum singula, si decenter opportunéq; fiant, esse iusta: secus, iniusta. Placet mihi tua sententia. Quisquis igitur illorum singula facit, vt decet, iustè facit: qui indecenter, iniustè? Nè. Nón ne qui iusta facit, iustus est: qui iniusta, iniustus? Sic est. Quis nam est ille, qui potest opportunè secare, vrere, attenuare? Medicus. An quia scit, an aliam ob causam? Quia scit. Sed quis est qui tempestiuè fodere, arare, & plantare potest? Agricola. An quia nouit, vel quia nescit? Quia nouit. Sequitur, vt aliùt in rebus quoque similiter se habeat. Sciens igitur, opportuna facere potest decenter & opportunè: nescitès verò, nequit? Ita. Ergo is qui mentiri, decipere iuuaréque scit, horum singula decenter ac tempestiuè potest administrare: qui nescit, nequaquam? Vera dicis.

Potes mihi Philocles dicere, quid nam id tandem sit, quod multos in mentiendi cupiditatem adducit, vt pariter gaudeant, quum & ipsi nihil sani loquuntur: & his qui talia narrant, maximè animum intendunt? Phil. Multa ô Tychiades sunt quæ nõnullos mortales mentiri compellunt, quia in rem vident conducere. Tych. Nihil ad rem hæc, vt aiunt: neque enim de his rogabam, qui quum vsus postulat mentiuntur: venia nimirum hi, imò laude plerique eorum digni sunt, quicunque vel hostes fefellerunt, vel ad salutem tali quopiam pharmaco vsi sunt in necessitatibus. Cuiusmodi multa Vlysses etiam fecit, vt & vitam suam, & sociorum reditum redimeret. Sed de illis vir optime dico, qui nulla necessitate mẽdacium ipsum veritati longè anteponunt, ipsa re videlicet delectati, atq; in ea sine vlla idonea occasione versati. Isti ergo, scire cupio, cuius commodi gratia istud agant. Philocles. An alicubi tales aliquos iam deprehẽdisti, quib. hæc insita sit mẽtiendi libido? Tychiades. Et quidẽ admodũ multi sunt huiusmodi. Philocles. Quid aliud ergo in causa sit,

* al. ἐρ' interponitur, * τῆ.

Luciani in Philopseudo ab initio.

quòd mentiuntur, nisi dementia? siquidem rem peßimam, optimæ loco præoptant. Tychiades. Hoc nihil eßt: nam ego tibi multos ostenderim, ad cætera prudentes, ac sapientia mirabili, nescio tamen quo pacto captos hoc malo, mendacijq; studiosos: adeò vt ego certè moleßtè feram, quod viri tales, omnib. cæteris in rebus optimi, gaudent tamen, & se, & eos in quos inciderint, fallere. Nam veteres illi, id quod tibi notius eßt quàm mihi, Herodotus, Cteßasq; Cnidius, atque his superiores, denique Homerus ipse, & cætera.

Theophrasti de dißimulatione.

Dißimulatio, vt ita dixerim, eßt quæ res ac verba videtur deteriorem in partem dißimulare. Dißimulator autem talis quidam eßt, qui inimicos adeat, dicátque, illos se minimè odisse: coramq; laudibus eos efferat, quibus insidietur: & ijs propter infortunium mœstis, mœstum se ipse quoq; ostendat, & maledicti is se lacessentibus ignoscat: quæq; aduersum se dicantur, haud grauiter ferat. Idem quoque indignè oppreßis, & iniuria circumuentis, ob hocq; indignantibus mitti indulgétiq; oratione inseruiat: seriò se cõuenire volentibus, redire mandet: omnia sua facta occultet atque abdat, nec palàm esse quicquam patiatur: sed se consilium capere dicat, simuletq; se nuper acceßisse, serò venisse, ægrotasse. mutuantibus aut rogantibus quippiam, dicat se vendere: quumq; vendit, vendere se negat. vbi aliquid audierit, id ad se nihil pertinere simulet: & si quid viderit, vidisse se perneget: & si quid promiserit, memoria tamen rem non tenere dicat: & partim nota sibi esse, partim ignota: itẽ illa se mirari, hæc minimè: quòd dudum sibi quoq; haud aliter esset visum. Et in huiusmodi denicq; orationis genere permultũ valebit non credo, non opinor, obßtupesco: & planè immutatum aliquem atq; aliũ effectum dicet. Præterea, Non mihi exposuit, non mihi verisimile sit, alij cuiuis narres, vtrum minùs tibi fidẽ adhibeam, an illum accusem, haud exploratũ habeo. Cauẽdum igitur ne huiusmodi vocibus, perplexis sermonibus atque iterationibus, patefacias aures, quibus nihil deterius inueniri potest. Itaque ingenia non aperta, non simplicia, sed astuta & callida, & ad decipiẽdum parata, magis, quàm viperas fugere debemus.

* ἀντιπιῶσι.

De vanitate ex Charactere Theophrasti.

Vanitas eßt mẽdacium sermonũ, & actionũ cõpositio, quæ pro ipsius cõponentis arbitrio & voluntate cõficitur. At vanus is esse dicitur, qui amico obuiã procedens vultu demisso, atq; subridẽs rogat: Vnde tibi eßt iter amice? affers ne aliqd? aut habes hac de re quippiã dicere noui? addit ad hæc, Nũqd nouũ magis dicitur? an quæ ferũtur bona sunt? Ac statim priusquã respõdeas, subdit: Quid dicis? nũ nihil audiuisti? ego te pascam sermonibus nouis. Ac sibi vel miles, vel alicuius tibicinis seruus, vel Lycõ operarius adest è

αἰτίαν τῆ) αὐτοῖς φάναι τὸ μὴ ἀληθῆ λέγειν, εἶναι δὲ χρέιαν αὐτὴ τὸ βελτίστου παραμύθιον. Τυχ. Οὐδὲν τοῦτο· ἐπὶ πολλοὺς αὖ ἐγώ σοι δείξαιμι, σωφρονεστάτους, καὶ τὸ γνώμιμον θαυμαστούς, οὐκ οἶδ' ὅπως ἁλισκομένους τούτῳ τῷ κακῷ, καὶ φιλοψευδεῖς ὄντας, ὡς αἰσθάνῃ μοι εἰ τοιοῦτοι ἄνδρες ἄριστοι τἆλλα πάντα, ὅμως χαίρουσιν αὐτοί τε ἢ τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐξαπατῶντες. ἐκείνους μὲν γὰρ τοὺς παλαιοὺς παρὼν ἐμοὶ σὺ χρὴ εἰδέναι, τὸν Ἡρόδοτον, καὶ Κτησίαν τὸν Κνίδιον, καὶ παρὰ τούτων τοὺς πρώτους, (καὶ τἆλλα.)

Ἡ μὲν οὖν εἰρωνεία δόξειεν ἂν τοιαύτη (ὥσθ' ὑπολαβεῖν) παροιμίοις ὅτι χρέιον παρέχειν καὶ λόγων. ὁ δὲ εἴρων τοιοῦτός τις, οἷος παρελθὼν τοῖς ἐχθροῖς ἐθέλειν λαλεῖν, ὑ μισεῖν, καὶ ἐπαινεῖν παρόντας, οἷς ἐπίδηλος λέληθε. καὶ τούτοις συλλυπεῖσθαι πεπωμένοις, καὶ συγγνώμιλον δὲ ἔχειν τοῖς κακῶς αὐτὸν λέγουσιν, καὶ ὅτι τοῖς καθ' ἑαυτὸν λεγομένοις. καὶ πρὸς τὰς ἀδικουμένους, καὶ ἀγανακτοῦντας παρὼν μέλεσθαι. καὶ τοῖς ἐντυγχάνειν καὶ ὅσα δεῖ βουλομένοις, παρασκευὴ ἐπιμελεῖσθαι, καὶ μηδὲν ὧν παρέπεσθαι ὁμολογῆσαι· ἀλλὰ φῆσαι βουλεύεσθαι, καὶ ποιήσασθαι ἄρτι παρεγγενέσθαι, καὶ ὀφὲ γνέσθαι αὐτῷ, καὶ μαλακισθῆναι. καὶ πρὸς τὰς δυμζομένους καὶ ἐρανίζοντας, ὡς ὑ πολλοῦ· καὶ μὴ πολλῶν, φῆσαι πολλοῦ. καὶ ἀκούσας τι, δείξαι μὴ * ποιεῖσθαι· καὶ ἰδὼν, φῆσαι μὴ ἑωρακέναι· καὶ ὁμολογήσας, μὴ μεμνῆσθαι· καὶ τὰ μὲν ἐσκέφθαι φάσκειν, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι, τὰ δὲ θαυμάζειν, τὰ δὲ ἤδη ποτὲ καὶ αὐτὸς ὕστερον ἀγνοῆσαι. καὶ ὅλον δοκεῖν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῷ λόγῳ χρῆσθαι, ὑ πιστεύω, ὑχ ὑπολαμβάνω, ἐκπλήττομαι· καὶ λέγειν αὐτὸν ἕτερον γεγενέσθαι. καὶ μιμεῖσθαι, ὑ ταῦτα πρὸς ἐμὲ διεξῇσι, παραδόξου μοι τὸ πρᾶγμα, ἄλλῳ τινὶ λέγει, ὅπου δέ σοι ἀπιστήσω, ἢ ἐκείνῳ κατηγορῶ, ἀπορούμαι. ἀλλ' ὅρα μὴ σὺ θαττον πιστεύσῃς τοιαύτας φωνάς, καὶ πλοκάς, καὶ παλιλογίας, ἃ χρέιον ἐστὶν ἀμύητον εἶναι. τὰ δὴ τοιαῦτα μὲν ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπιβουλὰ φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ, ἢ τοὺς ἔχθρους.

Ἡ δὲ λοιδορία ἐστὶ σωρεύσεις ὕβριδων λόγων καὶ παρόξεων, ὧν βούλεται ὁ λοιδορούμενος. ὁ δὲ λοιδορητικός τις ἐστὶν, οἷος ὑπαντήσας τῷ φίλῳ ὀργὴν καταβαλὼν ὄχλος, καὶ μεθιάσας ἐρωτῆσαι, πόθεν εἶ; καὶ λέγεις τί; καὶ ἔχεις περὶ τοῦδε εἰπεῖν καινόν; καὶ ὑπερβαλὼν ἐρωτᾶν, μὴ λέγεταί τι καινότερον; καὶ μιμεῖ ἀγαθὰ ὄντα τὰ λεγόμενα; καὶ οὐκ ἐάσας ἀποκρίνεσθαι, εἰπεῖν· τί λέγεις; οὐδὲν ἀκήκοας; δοκῶ μοι σε διώχήσειν καινῶν λόγων. καὶ ἔστιν αὐτῷ ἡ γραπιότης, ἢ παῖς ἀχθὺς τοῦ αὐλητοῦ, ἢ Λυκῶν ὁ ἐργολάβος, παραγγελοῦς δὲ αὐτῷ

αὐτῆς τῆς μάχης, ὃ φασὶν ἀκριβέστερον. αἱ μὲν οὖν ἀπαγγελίαι τοιαῦταί εἰσιν αὐτοῦ, ὧν οὐδεὶς ἂν ἔχοι ἀπιστῆσαι. διηγεῖται δὲ τάδε, φάσκων λέγειν ὡς Πολυσπέρχων, καὶ ὁ βασιλεὺς μάχην νενίκηκε, καὶ Κάσανδρος ἐζώγρηται. κἂν εἴποι τις αὐτῷ, σὺ δὲ τοῦτο πῶς οἶδας; φήσει, ὅτι τοιοῦτο βοᾶσθαι γὰρ ἐν τῇ πόλει, καὶ τὸν λόγον ἐπαντιόν, καὶ πάντα συμφωνεῖν. τοιαῦτα γὰρ λέγειν περὶ τῆς μάχης, καὶ πολλὰ τὸν φόνον γεγενῆσθαι. εἰ δὲ αὐτῷ καὶ σημεῖον, τὰ πρόσωπα τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν. ὁρᾶν γὰρ αὐτῶν πάντων μεταβεβληκότα. λέγει δέ ὡς καὶ παρακηκοὼς τούτοις κρυπτόμενόν τινα ἐν οἰκίᾳ, ἤδη πέμπτην ἡμέραν ἥκοντα ἐκ Μακεδονίας, ὃς πάντα ταῦτα εἶδε, καὶ πάντα διεξιὼν, πῶς οἴεσθε πιθανῶς ἀπατᾷ λέγων· δυστυχὴς Κάσανδρος, ὦ παλαίπωρος. ἐνθυμῇ δὲ τῆς τύχης; ἀλλ' οὖν ἰσχυρὸς ἡμόμβνος. καὶ δοῦν δὲ αὐτὸν σε μόνον εἰδέναι. πᾶσι δὲ τοῖς ἐν τῇ πόλει προσδιδράμηκε λέγων. τῶν τοιούτων ἀνθρώπων τεθαύμακα, τί ποτε βούλονται λανθάνοντες. ὃ γὰρ μόνον ψεύδονται, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοτελῶς ἀπαλλάττουσι. πολλοῖς γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν ἐν τοῖς βαλανείοις παρεισάσης ποιήσαντες, τὰ ἱμάτια ἀποβεβλήκασιν· οἱ δὲ ἐν τῇ στοᾷ πεζομαχίᾳ καὶ ναυμαχίᾳ νικῶντες, ἐρήμους δίκας ὤφλήκασιν. εἰσὶ δ' οἳ, καὶ πλέοντες λέγω, ἐν χερσὶν αἰρῶντες παρεδυπτήθησαν. πάνυ δὲ παλαίπωρον αὐτῶν ὅτι ὁ ὑπνοδίδυμα. ποία γὰρ ὑ στοᾶ, * ποῖον δὲ ἐργαστήριον, ποίᾳ δὲ μέρει τῆς ἀγορᾶς ὑ διημερεύουσιν, ἀπαυδᾶν ποιοῦντες τοὺς ἀκούοντας, ὕπνους καὶ καταποιοῦντες ταῖς ψευδολογίαις;

* πόσον δὲ ἐμπορίου.

ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ ΚΑΙ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΣ καὶ ψευδομαρτυρίας, Λόγος ξγ'.

ΟΥ ψευδομαρτυρήσεις ἐν τῷ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.

Οὓς ἐρεῖδεται ὅτι ψεύδονται, τοῦτ' ποιμανεῖ ἄνεμος. ὁ δὲ αὐτὸς διώξεται ὄρνεα πτερωτά.

Βόλυγμα κυρίῳ χεῖλη ψευδῆ.

Μάταιον λόγον καὶ ψευδῆ, μακρὰν ποίησον ἀπ' ἐμοῦ.

Γλῶσσα ψευδὴς μισεῖ ἀλήθειαν.

Ἐκκαὶ ψεύδη μάρτυς ἄδικος, καὶ ὁπτεύμπει κρίσεις ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν.

Μάρτυς ψευδὴς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται.

Μάρτυς ψευδὴς ἀπολεῖται.

Ὁ μάρτυς τῶν ἀδίκων δόλιος.

Ὄρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε, διότι ταῦτα πάντα ἐμίσησα, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

pralio, ex quo ait se certiorem esse factum. Hi ergo rumorū nuncij tales sunt, quos obliuisci possit nemo. Prosequitur autem, ab illis sibi nunciatum esse, Polysperchum ac regem ex prælio victoriam reportasse, Cassandrumq; captū esse. Quod si quis ex eo quærat, num ea sibi probabilia videantur, ait, Res ipsa loquitur: ita enim tota vrbe hominum sermone celebrari: atq; eum rumorem vehementer inualuisse, atq; omnia conuenire ijs qui de pugna loquuntur: & cadis permultum extitisse. quod vt credat, eorum sibi facies indicio esse qui interfuerint, se enim intueri ora omnium esse immutata. Audisse se etiam dicit, apud eos quendā domo occultum, quintum iam diem teneri, qui ex Macedonia veniat, omniaq; probè teneat. Atq; hæc cuncta commemorantem illum arbitramini animi dolore affectum videri? præsertim hæc dicentem, hæc Cassandrū infælicem & miserum: videre rerum humanarum imbecillitatem, varietatemq; fortunæ. Quàm magnus & potens erat ille? Hæc ego te solum scire velim. Mox eadem ciuibus omnibus quoscunq; offenderit, cursu aduolans enarrat. Huiusmodi ego homines quid sibi velint, vehementer admiror, qui fictis rumoribus cōmentitijsq; fabulis delectantur. nō enim mentiuntur solū, verùm ex ea vanitate et mendacio ipsi quoq; cum detrimento abeunt. Sæpe enim euenit, vt eorū alij in balneis diutiùs commorati amittāt vestes: nōnulli dū in porticu victorias terramariq; partas narrāt, absentes interim in iudicio damnantur. Sunt ēt, et quidē permulti, qui cùm per vim occupatos locos, et opima spolia referre gaudeāt, ipsi miserrimè domi cænēt. Id igitur eorū studium multo miserrimū puto. etenim, qua in porticu, qua in officina, qua denique in fori parte tempus non terunt? auditoresq; in fastidium ac defatigationem suis mendacijs non adducunt?

DE MENDACIO, ET CALVmnia, & falso testimonio, Sermo LXIII. Ex Antonio.

NOn dices falsum testimonium contra proximum tuum. Exod. 20.

Perdes quotquot loquuntur mendacium. Psalm. 5.

Qui nititur mendacijs, ventos pascet, & aues alatas persequetur. Prouer. 10.

Labia mendacia dominus abominatur. Prouer. 12.

Vanum & mendacem sermonem procul à me remoue.

Lingua mendax odit veritatem.

Excitat mendacia testis iniquus, & discordiam fratribus immittit. Prouer. 14.

Testis falsus nō erit impunitus. (est. Prouer. 19.

Testis falsus peribit. Testis iniquus, deceptor Prouer. 21.

Ne diligatis falsum iuramentum, quoniam Zacharię 8. *hæc omnia odi, inquit Dominus omnipotens.*

Ieremiæ 9. *Veritatem non loquentur. Lingua eius didicit loqui mendacium.*

Basilij. *Improbitatis extremus finis est mendacium. Lapsus à veritate, primatio visus est in mente, & obcæcatio.*

Theologi. *Verum quidem vnũ est, mendacium autem multiplex.*

Chrysostomi. *Facilè capitur improbitas, & vndiq; per se-* (ipsam implicatur.

Veritas terram reliquit. Calumniatores vendunt mendacium, decipiendo se inuicem iuramenta consumunt, non aliter quàm iurando solùm Dei memores.

Isidori Pelusiotæ. *Mendacium ab initio dictũ magis persuadet, quàm posteriori sermone indicata veritas.*

Philonis. *Non potest firmam fidem facere, cuius testimonium per se non est sufficiens, sed alieno patrocinio indiget.*

Scuetiani. *Mendacium est imaginatio quædam circa non ens in animo oborta, tanquam subsistat id quod non est.*

Mendacium quando fidem facere voluerit, nisi veritatis apparentis fundamentum fixerit, non persuadebit.

Charicles. *Bonum est aliquando mendacium quoque, cùm ita iuuat mentientes, vt interim audientes non lædat.*

DE ADVLATIONE, SERMO LXIIII. Ex Io. Stobæo.

Posidippi. *ANtehac omnes pallium, vt coniicio, nõ me, Salutabant. Iam enim ne vnus quidẽ mecum loquitur.*

Cirin. *Quicunq; omnis in gratiam amicis*
Agens conuersatur, præsens gaudium
Odio commutat in posterum.

Euripidis in Erechtheo. *Amicos qui nihil tibi verbis indulgeant*
Comparato. Qui verò vt complaceant, & delectent te, (excludito.
Verba faciunt, eos tanquam malos præ foribus

Zenonis. *Argue teipsum, quisquis es, nihil ad gratiam*
Audito, neq; assentatores libertate loquendi pri-

Euripidis in Iphigenia. *Boni cùm laudantur, quodammodo* (na.
Odio laudantes habent, si præter modum id fe-

Eiusdem in Oreste. *Etiam laus nimia onus est.* (cerint.

Nicolai. *Parasitorum genus ô viri inuenit*
Ioue prognatus, vt aiunt, Tantalus.
Cùm autem arte non rectè vti sciret,
Intemperantẽ linguã habuit: deinde ingratam
Compulsus in sedẽ, quæ fame ipsum cruciaret,
A prisi ina mensa subitò reiectus est.
Repentè autem ictus in medium ventrem,
Omnia sursum & deorsum confundi putauit.
Siphylum quoq; fama est hoc modo pessum iisse, (ras
Idq; bono iure. Phryx enim cùm esset, non pote-
Nutrientis ipsum dicendi libertatem rectè fer-
re. (bus
Propter tale vitium igitur, quod modis omni-

Ἀλήθειαν μὲν λαλήσωσι· μεμάθηκεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν λαλεῖν ψεῦδος.

Ἕκαστος ὅρος τῆς πονηρίας ἐστὶ τὸ ψεῦδος· τῆς ἀληθείας ἀπόπτωσις, ἀορασία ἐστὶ καὶ τύφλωσις.

Τὸ μὲν ἀληθὲς ἕν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυμιδές.

Εὐάλωτον ἡ πονηρία, καὶ πάντοθεν ἑαυτῇ ἐπιπλέουσα.

Ἡ ἀλήθεια τὴν γῆν κατέλιπεν. οἱ συκοφάνται τὸ ψεῦδος πιπράσκουσιν, ἀλλήλους ψευδόμενοι τοὺς ὅρκους ἀπάλλωσαν, εἰς τὸ ὀμνύειν καὶ μόνον τὸν Θεὸν ἐπιτηδεύοντες.

Τὸ ψεῦδος τοῖς μὲν πρώτοις λεχθὲν, πλείονα πίστιν ἔχει παρὰ τὸ δεύτερον λόγῳ δεικνυμένῳ ἀλήθειαν.

Τὸ μὴ ἑαυτὸν μάρτυρα ἱκανὸν, τῆς δὲ ἀφ' ἑτέρου χρῄζον σωτηρίας, ἀβέβαιον εἰς πίστιν.

Ψεῦδός ἐστι φαντασία τις περὶ τὸ μὴ ὂν ἐγκειμένη τῇ διανοίᾳ, ὡς ὑφεστῶτος τοῦ μὴ ὑπάρχοντος.

Τὸ ψεῦδος ὅταν δόλῳ πίστιν διώκῃ, ἐὰν μὴ πίστιν ἡμίλιον δοκούσης ἀληθείας, οὐ πείσει.

Καλόν γάρ ποτε καὶ τὸ ψεῦδος, ὅταν ὠφελοῦν τοὺς λέγοντας, μηδὲν καταβλάπτῃ τοὺς ἀκούοντας.

ΠΕΡΙ ΚΟΛΑΚΕΙΑΣ, Λόγος ξδ'.

ΤΗν χλανίδα πάντες, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐμὲ προσεκήρυττον. νῦν δὲ εἷς καὶ μόνος μοι λαλεῖ.

Ὅστις δὲ τοῖς φίλοις πάντα πρὸς χάριν προσάντων ὁμιλεῖ, τὴν παρ' αὐτοῖς ἡδονὴν ἕλκυσε καθίστησ' εἰς τὸν ὕστερον χρόνον.

Φίλους δὲ τοὺς μὴ χαλῶντας ὁπόσα λέγεις, κέκτησο. τοὺς δὲ πρὸς χάριν σοὶ ἡδονῇ τῇ σῇ πονηρὰς, κλῆθρον εἰργέτω τάχος.

Ἔλεγχε σαυτὸν ὅστις εἶ, μὴ πρὸς χάριν ἄκου, ἀφαιροῦ δὲ κολάκων παῤῥησίαν.

Αἰνέμενοι γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, ἔφην ποτὲ μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν.

Βάρος πᾶσι καὶ τόδ' ἐστὶν, αἰνεῖσθαι λίαν.

Τὸ πᾶν πρόσωπον ἄνδρες ἔξυρε λῴον

Διὸς πεφυκὼς, ὡς λέγουσι, Τάνταλος.

ὁ δυνάμενος δὲ τῇ τύχῃ χρῆσθαι καλῶς, ἀκόλαστον ἔχει γλῶσσαν, εἶτ' ἀκούσῃ δίφρον πρόσεισιν δυναμένῳ λιμὸν ποιεῖν, εἶτα τῆς βαπτίσης ὀξαπίνης ἀπεστράφη.

ἄφνω δὲ πληγὴς εἰς μέσην τὴν γαστέρα ἔδοξεν αὐτῷ γεγονέναι τ' ἄνω κάτω.

Σίπυλόν τε τοῦτον αἰτιᾶσθαι τὸν ἔπος, καὶ μάλα δικαίως. φρυὲ γὰρ ὤν, οὐκ ἰκανὸς ἦν τὴν τοῦ βέλτιστος δ' φέρειν παῤῥησίαν.

διὸ δὴ τοιαύτης πάντελῶς καὶ ἐξίας

ὁ τοῦς

ἐν τοῖς βίοις πᾶσι δὲ πᾶσιν ἐζηλωμένης,
πικρῶς * ἐκπλῆξαι βούλομ' (εἰ σὺ μὴ Διὰ
παῤῥησίας μοι δῶτε) τοὺς ἀσυμβόλους,
τἀλλότρια δειπνεῖν ἑλομένους αἰεί ποτε.
τί γὰρ μαθὼν εἶ θέλοις ποτ' ἂν τῶν δαιμόνων
βούλῃ προσιτεῖν; ἢ τί τῶν ἐν τῷ βίῳ
ξυνῆκας, εἰπέ μοι, ἄξιον γὰρ εἰδέναι.
τίνος μαθητὴς γίγνεσθαι; αἵρεσιν τίνα
* κλοῖς; ἀπὸ τίνων δογμῶν ὁρμώμενος
τολμᾷς προσιτεῖν; ἃ μέλλεις ἡμεῖς τὸν βίον
πρώτα κατατείναντες, οὐδὲ πω ἔτι
αἰεὶ γεμίζειν δυνάμεθα τὴν ὕστερον ἰδεῖν,
ἀφ' ὧν τρώγω, ἀφ' ὧν τ' ἀλλότρια μεστούμενος.
ὁ πρώτιστος αἰδοῦς ὅπως βάπτεται ἔσθ' ὁ πλοῦς.
πλουτεῖν ἔχων * προφάσεσι τοιούτοις δεῖ,
προσώπου ἰταμοῦ, χρῶμα ἀφυβρίστου, γνάθου
ἀκάματον, ἧς δυνάμενος πλαγὰς φέρειν.
στοιχεῖα μὲν ταῦτ' ἐστὶ τῆς ὅλης τέχνης.
ἔπειτα δεῖ σκωπτόμενον ἐφ' ἑαυτῷ γελᾶν.
αἰσχρὸν γὰρ οἴμοι δοῦλον εἶναι σκώμματος.
ἀπὸ τῶν ἑτῶν κλέπτῃ τις, ἢ καὶ βλάπτεται
ἥλων καλὸς εἶναι, καὶ παρ' ἡλικίαν τοσοῦ.
ἔστω Γανυμήδης οὗτος ἀποδεδειγμένος.
πρὸς χάριν ὁμιλεῖν τῷ μέθυοντος ἐστ' ὀλέθριον.
παρέπεται τις, καὶ * ποιεῖ πάντας νεκρούς
δείπνου, σιωπῇ τοῦτον ὑπομυκτηρίσας
εἰς τὴν βάπτεσθαι, καὶ σὺ τὴν χολὴν ἄφες.
οἴμοι δ' ἐμαυτὸν δοῦλον * τοῖς πράγμασι,
παῖδες, γεγονέναι. πρώτα γὰρ πρόσεστί μοι
ὅσα ᾧ ἔχθιστ' ἀλλότρια τὸν δειπνοῦντα δεῖ,
λιμός, ἀπόνοια, τόλμα, γαστήρ, ὀργία.
καὶ νῦν μ' ὁ Λυδῶν τῶν πολυχρύσων ἄναξ
σὸν δεῖπνον ἐαυτῷ κέκρικεν εἶναι φίλον.

Εὐλογέειν ὅτι καλοῖς ἔργμασι, καλόν, ὃ δ' ὅτι φλαύροισι, κἀδόκιμον, καὶ ἀπατεῶνος ἔργον.

Τὰ μὲν ξύλα ὁ πῦρ αὔξοντα, ὑπ' αὐτοῦ καταναλίσκεται. ὁ δὲ πλοῦτος ἀνδρῶν τοὺς κόλακας, ὑπ' αὐτῶν τούτων ἀφανίζεται.

Οἱ δελφῖνες μέχρι τοῦ κλύδωνος συνδιαπλέουσι τοῖς κολυμβῶσι, πρὸς δὲ ξηρὸν οὐκ ἐξοκέλλουσιν. οὕτως οἱ κόλακες τὸ μέσον πρὸς ἡμῶν, ὡς καὶ οἱ τοὺς φίλους εἰς ἀποδημίαν προπέμποντες, μέχρι τ' λείας συμπαρακολουθοῦσιν· ἐπὶ δὲν δ' εἰς τραχεῖαν ἔλθωσιν, ἀπιᾶσιν.

Εἰ δὲ οὐκ ἀξιόπιστος ἔπαινος, ὃν ἐπαινῇ τις ἕτερον, ἀφ' ὧν ἑαυτῷ συμφέρει.

Ὡς ᾧ ὁ Ἀχαιὸς ὑπὸ τῶν προμνώντων ὑπ' αὐτοῦ

Omnes in vita æmulantur, & cupiunt,
Acerbè volo reprehendere (si modò per Iouem * ἐκπλῆξαι.
Liberè mihi loqui per vos liceat) homines qui
sine symbolo comessantur,
Et qui sine labore aliena deglutire proponunt.
Quidnam bone vir, obsecro te, didicisti,
Quòd parasitum agere velis? Aut quidrei in
vita humana
Calles? Dicito, dignum est enim scitu.
Cuius fuisti discipulus? quam sectam
Profiteris? à quibus placitis incipiens * ἄλλ.
Audes parasitus esse? At egrè nos qui vitam
Omnem contriuimus, ne nunc quidem adhuc
Apertas possumus intueri fores,
Propter eos qui suprà sunt, qui deuorant aliena.
Non cuilibet ad mensam nauigare licet.
Oportet enim vt illi primùm habeant * πρώτιστον ἐν τέτοισι δεῖ.
Faciem impudentem, colorem stabilem, maxillam
Indefessam, quæ continuò possit alapas sustinere.
Hæc quidem elementa sunt totius artis.
Deinde si illudatur, de seipso rideat opus est.
Turpe autem puto seruire dicteriis.
Minorem natu fingit esse, aut offenditur,
Dum studet elegans haberi, & prater ætatem ægrotat.
Ille Ganymedes esto inter Deos relatus.
Ad complacendum conuersatur in alentis perniciem. * βλαπ.
Si quis turbetur, statim omnes exanimat
In conuiuio. Alterum tacitè subsannans.
In mensa, & tu, inquit, bilem dimitte.
Opinor autem me idoneum ad hæc negotia, * τῷ πράγματι.
Opueri, natum esse. Adsunt enim mihi omnia,
Quæcunq; habere oportet, aliena comessantem:
Nempe fames, vecordia, audacia, venter, ocium.
Et nunc me rex Lyderum abundantium auro
Amicum esse conuiuam sibi decreuit.

Rectè facta collaudare, honestum est: mala verò laudibus vehere, adulterini animi ac impostoris est. Democritii.

Ligna dum augent ignem, ab ipso consumuntur. Opes dum alunt adulatores, ab eis ipsis pereunt. Ex Aristonymi Tomar.

Delphini quousque vnda subest, comitantur natantes, in litus verò nunquam egrediuntur. Sic adulatores in sereno rerum statu manent. Sicut qui amicos ad peregrinationem euntes, dum via plana est, deducunt: cùm asperior incipit, recedunt. Sotionis in libro de ira.

Non fidem meretur ea laus, qua quis alium, sui commodi gratia, prosequitur. Phauorini.

Quemadmodum Actæon ab alumnis suis ca- Eiusdem.

*κατεδύσει. nibus interÿt: sic parasiti eos à quibus aluntur, pessundant.

Theodori ὑπὲρ ἀπαιδευσίας. *σωπῶν. Ingressus ad ipsam frequens erat, alÿs morum simplicitatem probantibus, alÿs aliquare indigentibus: plurimis verò pro more et ingenio vulgo hominum peculiari affectu, qui homines diuites ceu spectaculum quoddam eximium mirati, ad ipsorum ianuas tempus terunt, etsi nihil inde laturi sint commodi.

Diogenis. In assentatione, veluti sepulchro quopiam, solum amicitiæ nomen inscriptum est.

Isocratis ad Demonicũ. Adulatores vt impostores odio habeto. Creditores enim vtrig, in re quanis sibi credita fallũt.

Crates parasitos συγκαταινοσιφάγους appellabat, quasi quis Latinè connuepulones dixerit, quòd omniũ facilè dictis inter epulas annuant.

Antisthenes satius esse ait, in corvos, quàm parasitos incidere. Hi enim viuentis animum corrumpunt, illi solùm mortui corpus.

Pythagoræ. Gaudendum potiùs redarguentibus, quàm assentantibus, quos etiam hostibus deteriores existimare & refugere oportet.

Antisthenes aiebat, vt meretrices bona omnia præter mentem & prudentiam suis amatoribus imprecantur: eodem modo adulatores, ijs quibus cum agunt.

Crates ad opulentum adolescentem, quem parasitorum comitabatur turba: Adolescens, dixit, miseret me tuæ solitudinis.

Socratis. Adulatorum benevolentia tanquam tergo hostibus dato, fugit infortunia.

Eiusdem. Lepores quidem canibus venatores capiunt: multi autem stolidos laudibus irretiunt.

Eiusdem. Lupi cùm sint canibus similes, assentatores amicis, diuersa tamen studia sequuntur.

Eiusdem. Similis est adulatio panoplię pictæ, ideoq, delectationem quidem, sed vsum nullum præstat.

Platonis in epistola ad Dionysium. Videbam id temporis, & adhuc video, magnas & immensas opes, tum priuatorum hominum, tum monarcharum, ferè quo fuerint abundantiores, eo plures maioresq, calumniatores alere, & voluptatem turpi damno confusam machinantes, quo nihil deterius diuitiæ, aliæq, potentiæ generant.

Eiusdem in Menexeno, vel Epitaph. Si quis huic rei fuerit studiosè deditus, nihil mirum, si cuius laudes recenset, ei benedicendi doctus esse videatur.

De assentatione, Theophrasti. Assentationem autem rectè quis turpe colloquium, & obsequium quoddam assentatorum, vtilitatis gratia institutum esse arbitretur. Assentator verò est, qui dum tecum vnà proficiscitur, Animaduertis, dicat, vt in te ora hominum atq, oculi cõiecti sunt? quod præter te nemini ex ciuib. euenit. Itẽ, heri in porticu maximè collaudatus es: quũ enim plus quàm triginta homines eò sedẽtes cõuenissent, ac sermo incidisset, quisnã cæteris maximè virtute pẽstaret, primi et vltimi

κωνῶν ἀπέθανεν· ὕτως οἱ κόλακας τὺς δεφόντας * καταλύουσιν.

Εἴσοδος δὲ ἰὼν παρ' αὐτὴν οὐκ ὀλίγη· τ μὲν τὺ ἤθους τὴν ἀφέλειαν ἀποδεχομένων, τ δέ τι καὶ διομένων ἴσως· τ δὲ πολλῶν * σωπῶντως νοσούντων, καὶ οἰκείᾳ φύσει χεωμένων, οἱ τὺς πλουτοῦντας ὥσπερ τι χρῆμα θαυμάζοντες, φλυαρεῖσθαι πρὸς τὰς τούτων θύρας εἰώθασιν, κἂν μηθ' ὁπῶν τῆς διατριβῆς μεθέξειν μέλλωσιν.

Ἐπὶ τῆς κολακείας, ὥσπερ ὅτι μνήματος, αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα τῆς φιλίας ἐπιγέγραπται.

Μισῶ τὺς κολακεύοντας, ὥσπερ τὺς ἐξαπατῶντας. ἀμφότεροι γὰρ πικροῦντες, τὺς μὲν δαίνυντες, τὺς δὲ δαίσαντας ἀδικοῦσι.

Κράτης τὺς κόλακας φησὶ συγκαταινοσιφάγους.

Ἀντισθένης αἱρετώτερόν φησιν εἰς κόρακας ἐμπεσεῖν, ἢ εἰς κόλακας. οἱ μὲν γὰρ ἀποθανόντος τὸ σῶμα, οἱ δὲ ζῶντος τὴν ψυχὴν λυμαίνονται.

Χαῖρε τοῖς ἐλέγχουσί σε μᾶλλον, ἢ τοῖς κολακεύουσιν ὡς δὲ ἐχθρῶν χείρονας ἐκφεύγειν τὺς κολακεύοντας.

Ἀντισθένης ἔλεγεν, ὥσπερ τὰς ἑταίρας παρὰ τῶν ἐραστῶν πάντα τὰ ἀγαθὰ εὔχεσθαι τοῖς ἐραστοῖς παρεῖναι, πλὴν τ καὶ φρονήσεως, ὕτω καὶ τὺς κόλακας οἷς συμφέρει.

Κράτης πρὸς νέον πλούσιον πολλὺς κόλακας ἔχοντα συμπεριπλεόμενον, ἠσθόμενος, εἶπεν, ἐλεῶ σε τὴν ἐρημίαν.

Ἡ τ κολάκων βίωσις, καθάπερ ἐκ θηρὸς φεύγειν τὰς ἀτυχίας.

Θηρεύουσι τοῖς μὲν κυσὶ τὺς λαγωὺς οἱ κυνηγοί, τοῖς δὲ ἐπαίνοις τὺς αἰσχίστους οἱ πολλοί.

Οἱ μὲν λύκοι τοῖς κυσὶν, οἱ δὲ κόλακες τοῖς φίλοις ὄντες ὅμοιοι, ἀνομοίων ἐπιθυμοῦσιν.

Ἔοικεν ἡ κολακεία γραπτῇ πανοπλίᾳ. διὸ τέρψιν μὲν ἔχει, χρείαν δὲ οὐδεμίαν παρέχεται.

Ἑώρων γὰρ καὶ τότε, καὶ νῦν ὁρῶ τὰς μεγάλας οὐσίας, καὶ ὑπερόγκους τ τε ἰδιωτ, καὶ τ μοναρχ, φλεδὸν ὅσῳ περ αἱ μείζους ὦσι, τοσούτῳ πλείους καὶ μείζους τὺς ἀμφιβάλλοντας, καὶ τοῖς ἡδονῇ μὴ αἰσχρᾶς βλάβης τὺς ὁμιλοῦντας διαφθείρουσας, ὃ κακὸν οὐδὲν μεῖζον γίνεται πλούτου τε καὶ τ τῆς ἄλλης ἐξουσίας δυνάμις.

Ὅταν δέ τις ἐν τούτοις ἀγωνίζηται, ὥσπερ καὶ ἐπαινῇ, οὐδὲν μέγα δοκεῖν δεῖ λέγειν.

Τὸ δὲ κολακείαν ὑποπτεύειν αἴ τις ὁμιλίας αἰσχρὰς ἔχει, συμφέρουσαν δὲ τ κολακευόντι. τὸν δὲ κόλακα τοιοῦτόν τινα, ὥστε ἅμα παρεμένοντα εἰπεῖν, εὐθυμῆ ὡς ἀποβλέπουσιν εἰς σὲ οἱ ἄνθρωποι, τοῦτο οὐδενὶ ἔοικε τ τῶν ἐν τῇ πόλει, πλὴν ἢ σοί. πυθοίμεις γὰρ ἂν ἐν τῇ σοῇ πλοίων γε ἢ τεσσάκοντα ἀνθρώπων καθημένων, καὶ ἐμπεσόντος λόγου τίς εἴη βέλτιστος, ἀπ' αὐτ' ἄρξαμένους πάντας

πθήτας ὅτι ὃ ὄνομα αὐτῷ κατενεχθῆναι· καὶ ἄλλα τοιαῦτα λέγειν. ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀφελεῖν χονίδα· καὶ ἐάν * τις τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ τείχωμα τῆς κεφαλῆς ἄχρι τοῦ σαχθῆ ἀπὸ πνεύματος, καρφολογῆσαι· καὶ ὑπογελάσας δὲ εἰπεῖν, ὁρᾷς ὅτι δυοῖν σοι ἡμερῶν οὐκ ἀπετύχηκα, πολιῶν ἔχοντας τὸν πώγωνα μεσὸν, καὶ τοῦ εἴ τις καὶ ἄλλος ἔχεις τοῖς τὰ ἔτη μέλαιναν τὴν τρίχα. καὶ λέγοντος δὲ αὐτοῦ τι, τοὺς ἄλλους σιωπᾶν κελεῦσαι· καὶ ἐπαινέσαι δὲ ἄχρηστος. καὶ ὑπομιμνήσκεσθαι δὲ, εἰ παύσοιτο, ὀρθῶς. καὶ σκώψαντι πικρῶς, ὑπογελάσαι, τό τε ἱμάτιον ὧσαι εἰς ὃ τόμα, ὡς δὴ ὑπὸ δυσωδίας καταγεῖν τὸν γέλωτα. καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ὑπισχνεῖσθαι κελεῦσαι ἕως αὐτὸς παρέλθῃ. καὶ τοῖς παιδίοις μῆλα καὶ ἀπίους πριάμενος, εἰσενέγκας δοῦναι ὁρῶντος αὐτοῦ, καὶ φιλήσας δὲ εἰπεῖν, χρηστοῦ πατρὸς παῖδες ἐστέ. καὶ στενωκύμενος δὲ χρηπῖδας, τὸν πόδα φῆσαι εἶναι ῥυθμότερον τοῦ ὑποδήματος. καὶ παρδιομένου τοῖς τινα τῶν φίλων, προσδραμών, εἰπεῖν ὅτι τοῖς σὲ ἔρχεται, καὶ ἀναστρέψας, ὅτι προσήκελκε. ἀμέλει δὲ καὶ τὰ ὑπὸ γυναικείας ἀγορᾶς ἁμαρτόντα δύνασθαι ἀπευθύσαι. καὶ τῶν ἐστιωμένων τοῦτο ἐπαινέσαι τὸν οἶνον, καὶ προσομόσαι εἰπεῖν, ὑ μελανκῶς ἐαθίει· καὶ ἄρας τι τῶν ἀπὸ τῆς βαπέζης, φῆσαι τυτὶ ἄρα ὡς χρηστόν ἐστι. καὶ ἐρωτῆσαι, μὴ ῥιγοῖ, καὶ εἰ ὑπιβαλέσθαι βούλεται, καὶ ἔτι προεισῖλαι αὐτόν. καὶ μιὰ ταῦτα λέγων εἰς ὃ ὃς προσπίπτων, ψιθυρίζειν, καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀποβλέπων τοῖς ἄλλοις λαλεῖν. καὶ τὸ παιδὸς ἐν τῷ ἥδῳ ἀφελόμενος τὰ προσκεφάλαια, αὐτὸς ὑποῤῥῶσαι. καὶ τὴν οἰκίαν φῆσαι δεῖ ἠρχιτεκτονῆσθαι, καὶ τὸν ἀγρὸν δεῖ πεφυτεῦσθαι, καὶ τὴν εἰκόνα ὁμοίαν εἶναι. καὶ ὃ κεφάλαιον, τὸν κόλακα ἐστὶ θεάσασθαι πᾶντα καὶ λέγοντα καὶ προάπτοντα, οἷς χαριεῖσθαι ὑποληψόμενον.

Ἡ δὲ ἀρέσκεια, ἔστι μὲν (ὡς ὅρῳ προειλάβωμεν) ἕντευξις οὐκ ὀκνηρὰ τοῦ βελτίστου ἡδονῆς προσκυνητική· ὁ δὲ ἀρέσκος ἀμέλει τοιοῦτός τις οἷος πορρωθεν προσαγορεύσας, καὶ αὖθις κεφίσειν εἰπὼν, καὶ θαυμάσας ἱκανῶς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας μὴ ἀφιέναι. καὶ μικρὸν προσπέμψας, καὶ ἐρωτήσας πότε αὐτὸν ὄψεται, ἔτι ἐπαινῶν ἀπαλλάττεσθαι. καὶ προσκληθεὶς δὲ τοῖς διαιτῶν, μὴ μόνον ᾧ πάρεστι βούλεσθαι ἀρέσκειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ αἰτιάσασθαι, ἵνα κοινὸς εἶναι δοκῇ. καὶ τοὺς ξένους δὲ εἰπεῖν ὡς δικαιότερα λέγουσι τοῦ πολίτου. καὶ κεκλημένος δὲ ὅτι δεῖπνον, κελεῦσαι καλέσαι τὰ παιδία τὸν ἑαυτοῦ· καὶ εἰσιόντα φῆσαι, σύχνου ὁμοιότερα εἶναι τοῦ πατρί· καὶ προσαγαγόμενος φιλῆσαι, καὶ παρ' αὐτὸν καθίσαι· καὶ τοῖς μὲν συμπαίζειν αὐτὸς λέγων, ἀσκὸς,

vno ore te prætulerunt: multaq; alia his similia dicere consueuit. et à pallio si quid pili, festucæ, flocci, aut puluerís fuerit, excutere atq; amouere: et si palearũ quippiam in crinẽ ventus abiecerit, id eximere, atq; arridẽdo dicere: vides vt duobus diebus, quib. à te abfui, caniciem barba contraxit: et si mihi præ cæteris, qui hoc ætatis sunt, capillo nigro esse videre. et quum ille aliquid loquitur, cæteris silentium imperet. nolentem etiam & inuitũ efferat laudibus. & orationem finienti, Rectè, subiiciat. & salib. dicteryq; amarulentis vtenti, vehementer arrideat, vestemq; in os adigat, tanquã risum nequeat cõtinere. ac si quis obuiam venerit, eum subet cõsistere, quoad ille prætereat. pueris eius mala ac pyra coempta deferens, eo spectante tradit, eosq; osculatus: ô præclarã, ait, optimi patris sobolem. calceos emẽti adest, atq; pedẽ longè melius formatũ calceis esse dicit. Quumq; is ex amicis aliquẽ adit, cursu assentator prænolet: eiq; qui adtur, Ad te proficiscitur amicus, ait: et antequã adierit, reuersus affirmat se nunciasse. Illa etiam quæ muliebris cœtus sunt, facilè ac sine labore præstare potest. Et si quando in cõuiuio versetur. primus omnium vina collaudat. Et assidens, ait: Nõ videris mihi molliter accumbere: deinde aliquid è lance ei proponẽs, affirmat esse peroptimum. rogat deinde, nunquid frigore sit affectus, ac nunquid amplius indui, & vestib. abs se amiciri velit. atq; hæc omnia quũ dicit, insusurrat in eius aurem. tum in illum aspiciens, ad alios astantes atq; audientes loquitur. In theatro verò puluinos ministro ereptos ipse substernit. domũ artificiosissimè ædificatam, agrũ optimè excultum, et plantis consitũ esse confirmat, imaginem peritè ex illius figura imitatione simulatã atq; expressam. In summa, assentatorẽ intueri licet, ad eius cui gratificari se arbitretur, nutum ac voluntatem omnia sua & dicta & facta referentem.

De obsequio ex Theophrasti notis.

Obsequium autem est (vt definitione id complectar) affabilis quidam congressus, non virtutis atq; probitatis, sed voluptatis gratia cõparatus. At qui obsequitur, is est potissimũ appellandus, qui etiam eminus salutat, virumq; optimũ appellat: tum vbi accesserit, laudibus afficit, & prolixè admiratus eum vtraq; manu comprehensum, minimè à se dimittit. Quumq; illum paululũ deduxerit, rogat, quódnam intra tempus eum sit reuisurus: tum demum à se laudatũ dimittit. Quũ arbiter vocatus est, non solùm ei cuius causam tutari debet, sed et aduersario gratificari studet, vt cõmunis vtriq; amicus esse videatur. Tum peregrinorum causam iustiorẽ ait esse, quàm ciuium. Inuitatus ad cœnã abhospite, filios vocare iubet: ingressosq; similiores patri ait esse, quàm fico ficum. Inde manu trahens osculatur, & iuxta se sedere facit: & alys colludens, ea loquitur quib. pueri oblectẽtur, vtrem,

securim: alios patitur supra ventrem sibi somno obdormiscere, aegrè pōdus interim ferens. In eoq́ studet quàm maximè, vt quàm sæpissimè capillum castiget, & vt dentes quàm candidulisint, vt splendidiùs vtatur vestibus, easq́ frequenter immutet, vt vnguētis fragret: ac in forū descendens, primùm argentarios adit. ad ea verò gymnasia libentissimè se confert, in quibus impuberes exercentur: in theatro, quum spectaculum instat, pretorib. proximū occupat ad sedendū locum. Quumq́ nihil sua causa emat, tum ad Byzantium tragemata, ad Cyzicum Laconicos canes, mel Hymettium ad Rhodū, peregrinis emēs mittit. quæquū facit, cuius narrat. Idem maximā nutriendæ simiæ peritiam tenet, et in cercopitheco, in Siculiensib. colūbis, in capreolorū talis, vnguentarijs vasis, eisq́ rotundis & Tyrijs, denicq́ in inflexis ex Lacedæmone scipionib. comparandis, valet plurimùm. Ad hæc vehemēter enititur, vt aulæum posideat, persas habens intextos, et areolam palæstrico refertā puluere: vt denicq́ locū paret ad pilæ ludum. atq́ hæc quotidie circumiens, sophistis, hoplomachis, musicisq́ hominibus tactat: & alium subornat, qui præsentibus illis qui spectatum venerant, omnibus ostentatis, digito ipsum monstret, ac ipsius esse palæstram astanti cuipiam dicat.

† τυριευκὸς.

RVRSVS DE ADVLATIONE,

Sermo LXV. Ex Ant. & Maximo.

Luc. 6. Iudæ. *VAE quando bene vobis dixerint homines. Hi sunt murmuratores, querulæ, iuxta concupiscentias suas ambulantes, & os illorum loquitur tumida, admirantes personas vtilitatis gratia.*

Salomonis. *Per blandiloquentiam decipiunt corda simplicium.*

Sermones adulatorum molles sunt, sed ferunt penetralia viscerum.

Prouer. 28. *Melior est vir qui redarguit, quàm qui adulatur.*

Esaiæ 3. *Qui vos felices prædicant, seducunt vos, & callem viæ perturbant.*

Basilij. *Fugiamus adulationem et assentationem, & insidiosa vulpis astutiam et varias fraudes.*

Nihil enim intolerabilius est rectè sapientibus quàm viuere ad gloriam, & ad opinionem pluribus ratam respicere, non autem rectam rationem vitæ ducem instituere.

Hoc amicus ab adulatore differt, quòd hic quidem conuersatur ad voluptatem, ille verò molestijs etiam non abstinet.

Theologi. *Si me vitijs obnoxium, optimum existimares, quid me facere oporteret? deterior ne fierem, vt magis tibi placerem? nō sic mihi velim consulere. Eadem ratione nec si ex virtute viuerem, & sume labi et peccare putares, virtutis vitam mutarem. Non enim tibi magis, quàm mihimetipsi viuo.*

πίλεκυς. τὰ δὲ ὀπὶ τῆς γαστρὸς ἐὰν καθεύδειν, ἅμα βλισόμβος. καὶ πλησάκις δὲ ἀποκίεσθαι, καὶ τὰς ὀδόντας λευκὰς ἔχει, καὶ τὰ ἱμάτια δὲ χρηστὰ μεταβάλλεσθαι, καὶ χρίσματι ἀλείφεσθαι. καὶ τῆς μὲν ἀγορᾶς, πρὸς τὰς βαπίζας πρὸς φοιτᾷ· τῆς δὲ γυμνασίων ἐν τούτοις ἀφικνεῖται, ὅ αὐ ἔφηβοι γυμνάζονται· τῷ δὲ θεάτρῳ καθῆσθαι, ὅταν ἡ θέα, πλησίον τῆς στρατηγῶν. καὶ ἀγοράζειν αὐτὸν μὲν μηδὲν, ξένοις δὲ εἰς Βυζάντιον ὀπισθάλματα, καὶ Λακωνικὰς κύνας εἰς Κύζικον, καὶ μέλι Ὑμήττιον εἰς Ῥόδον. καὶ ζῶντα πολλῶν, τῆς ἐν τῇ πόλει διηγεῖσθαι. ἀμέλει δὲ καὶ πίθηκον θρέψαι δεινὸς, καὶ τίτυρον κτήσασθαι, καὶ Σικελικὰς ἀλεκτορίδας, καὶ δορκαδείους ἀστραγάλους, καὶ † θυεϊακὰς τῆς στρογγύλων λεκύθους, καὶ βακτηρίας τῆς σκολιῶν ἐκ Λακεδαίμονος, καὶ αὐλαίαν ἔχουσαν πέρσας ἐνυφασμένους, καὶ αὐλίδιον παλαιστρικὴν κόνιν ἔχον, καὶ σφαιριστήριον. καὶ τῶν ἀλεκτρυόνων ἀεὶ τοῖς φιλοσόφοις, τοῖς σοφισταῖς, τοῖς ὁπλομάχοις, τοῖς ἁρμονικοῖς ὑποδείκνυσθαι, καὶ αὐτὸς ταῖς ὑποδείξεσιν ὕστερον εἰπεῖν· ὅτι τῆς γειτόνων εἰπεῖν πρὸς ἕτερον, ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἡ παλαίστρα.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΚΟΛΑΚΕΙΑΣ,

Λόγος ξέ.

ΟΥ̓ αἱ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι.

Οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπερόγκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.

Διὰ τῆς χρηστολογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων.

Λόγοι κερκώπων μαλακοὶ, ὅταν δὲ τύπτωσιν εἰς ταμεῖα σπλάγχνων.

Κρίσιν αἰσχρὸς ἐλέγχοντος, ὑπὲρ ἀνὴρ κολακεύοντος.

Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὸν τρίβον τῶν ὁδῶν ταράσσουσιν.

Φύγωμεν κολακείας καὶ θωπείας, καὶ τῆς ἀχειλόχου ἀλώπεκος τὸ κερδαλέον καὶ ποικίλον.

Οὐδὲν γὰρ χαλεπώτερον τοῖς θεοφιλέσι, τὸ κατὰ δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα πράσσειν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου.

Τοῦτο φίλος κόλακος διενήνοχε, ὅ τὸν μὲν κατὰ τὸ ἡδὺ ὁμιλεῖ· τὸν δὲ μήτε τῶν λυπούντων ἀπέχεσθαι.

Εἰ με ὄντα κακὸν ἄριστον ὑπελάμβανες, τί με ποιεῖν ἐχρῆν; εἰ μᾶλλον κακὸν, ἵνα πλέον ἀρέσκω σοι; Οὐκ αὐτὸ ἐμαυτῷ συνεβούλευσα· ὥστε οὐδὲ εἰ καταρθοῦντά με πλάσῃ ὑπολαμβάνῃς, ὃ κατορθοῦν ἔχω σὲ μεταθήσομαι. ζῶ γὰρ οὐ σοὶ μᾶλλον ἢ ἐμαυτῷ.

ΕΤΙ

Ἔστι γὰρ ἀνδρὸς μεγαλόφρονος, φίλων ἀποδέχεσθαι μᾶλλον ἐλευθερίαν, ἢ ἐχθρῶν κολακείαν.

Πολλῷ βέλτιον βραχέα λυπήσαντα, μέγιστα ὠφελῆσαι· ἢ τὸ τοῖς ἡδονὴν διώκοντα, ζημιῶσαι τὸ κεφαλαίῳ.

Ὅταν μεταβολή τις ἡμῖν τοῖς τὸ χεῖρον, τότε τῶν κολάκων ἀφαιρεῖται τὰ τραγῳδοπεῖα· τότε ὁ χορὸς ἐλέγχεται τὸν ὑποκριτῶν, καὶ ἡ σκηνὴ τὸ τραγήματος. αὐλοῖς ἔοικεν πολλῶν τὰ στόματα, ὁ μιᾶς λέγοντις, ὁ πονηρός, ὁ παμπόνηρος. τὸ χρὴς αὐτὸν ἐκολάκευες; τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατεφίλεις; τραγῳδοπεῖον ἦν σκῆνα. ἦλθεν ὁ καιρός, καὶ ἔρριψα τὸ τραγῳδοπεῖον, καὶ ἀπεφηνάμην τῇ διανοίᾳ.

Νόσος φιλίας ἡ κολακεία.

Ταῖς τῶν ἀρχόντων δυσκολίαις μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄρχουσιν αὐτοῖς, εἰώθασι θεραπεύειν οἱ πλησίον.

Ἔοικεν ἡ κολακεία γραπτῇ πανοπλίᾳ. διὸ τέρψιν μὲν ἔχει, χρείαν δὲ οὐδεμίαν παρέχει.

Τὰ μὲν ξύλα τὸ πῦρ αὐξάνοντα, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πυρὸς καταναλίσκεται· ὁ δὲ πλοῦτος τρέφων τοὺς κόλακας, ὑπ' αὐτῶν τούτων διαφθείρεται.

Ὥσπερ οἱ κόρακες παρεδρεύοντες ἐξορύττουσι τοῖς νεκροῖς ὀφθαλμούς· οὕτως οἱ κόλακες τοῖς ἐπαίνοις τοὺς λογισμοὺς διαφθείρουσι τῶν ἀνθρώπων.

Λαγῷ μὲν κύνα, φίλῳ δὲ κόλακα φύσει πολέμιον ἡγητέον.

Χαίρειν χρὴ τοῖς ἐλέγχουσιν, ἢ τοῖς κολακεύουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἡμᾶς λυποῦντες, διεγείρουσιν· οἱ δὲ χαριζόμενοι ἐκλύουσι καὶ σκελίζουσιν.

Οὔτε τῆς γαμετῆς τὴν ἑταίραν, οὔτε τῆς φιλίας τὴν κολακείαν δεῖ προτιμᾶν.

Διόρα καὶ τοὺς τέχνῃ κολακεύοντας, καὶ τοὺς μετ' εὐνοίας θεραπεύοντας, ἵνα μὴ πλέον οἱ πονηροὶ τῶν χρηστῶν ἔχωσιν.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας, ὥσπερ τοὺς ἐξαπατῶντας. ἀμφότεροι γὰρ πίστιν λύοντες τοὺς πίστιν δόντας ἀδικοῦσι.

Κράτης τῷ νέῳ πλουσίῳ πολλοὺς κόλακας θηρευομένῳ, εἶπε· νεανίσκε, ἐλεῶ σου τὴν ἐρημίαν.

Οἱ μὲν κόρακες, τῶν τετελευτηκότων τοὺς ὀφθαλμοὺς λυμαίνονται, ὅταν οὐδὲν αὐτῶν ὄφελος χρεία· οἱ δὲ κόλακες, τῶν ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι, καὶ τυφλοῦσι τὴν διάνοιαν.

Πρᾶγμα ὀργῆς, καὶ κόλακος ἀπειλή, οὐδὲν ἄξιον φόβου.

Ἀποδέχου τοὺς τὰ χρηστὰ συμβουλεύειν ἐθέλοντας, ἀλλὰ μὴ τοὺς κολακεύειν ἑκάστοτε ἀπευδόντας. οἱ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον ἐν ἀληθείᾳ ὁρῶσιν, οἱ δὲ τοῖς τὰ δοκοῦντα τοῖς κρατοῦσιν ἀφορῶσι· καὶ τῶν σωμάτων τὰς σκιὰς μιμούμενοι, τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις συνῳδοῦσιν.

Est enim viri magnanimi amicorum magis libertatem admittere, quàm inimicorum assentationem.

Multò satius est per molestiam paruam, vtilitatis plurimum conciliare: quàm voluptatem sectando, totius sortis iacturam inferre.

Cùm aliqua mutatio fit in deterius, tunc auferuntur adulatorum personæ: tum chorus histrionum, et rei simulatio arguuntur. Aperiuntur omnium ora, execrandum improbum, et hominem pessimum vocitant. An non heri assentabaris ei, & manus eius deosculabare? Persona hæc erant: nunc tempus venit, in quo personam abieci, & animi mei sententiam declaraui. Chrysostomi.

Adulatio morbus est amicitiæ. Clementis.

Plerique magis felicitatem principum, quàm principes ipsos colere solent.

Adulatio similis est panoplia pictæ. Delectat enim solùm, nihil verò vtilitatis præbet. Plutarchi.

Ligna quidem augendo ignem ab ipso igne consumuntur: diuitiæ autem cùm nutriant adulatores, ab his ipsis perduntur.

Vt corui inuolantes cadauerum oculos effodiunt: sic adulatores suis laudationibus rationem & mentem humanam corrumpunt.

Lepori canem, amico adulatorem natura infestum esse cogitandum est.

Lætandum magis reprehensoribus, quàm assentatoribus: illi enim veluti stimulo animos excitant, hi verò gratificantes dissoluunt & subuertunt.

Nec vxori meretricem, nec amicitiæ adulationem præponere debemus. Plutarchi.

Arte assentantes ab iis qui cum benevolentia te colunt discernito, ne sint apud te meliore conditione mali, quàm boni. Horatii.

Eodem sunt digni odio assentatores & deceptores: vtrique enim fidem ipsis habentes ludunt.

Crates adolescenti opulento multos adulatores perlicienti: Adolescens, doleo (inquit) tuam solitudinem.

Corui mortuorum oculos corrumpunt, quum iam eorum nullus est vsus: at adulatores viuorum animos perdunt, & animorum oculos excæcant. Epicteti.

Simij iræ comparantur adulatorum minæ.

Approbato eos qui bene consulere cupiunt, non etiam eos qui vbique adulari student: illi enim vtile in veritate cernunt, hi verò ea quæ potentibus placent, spectant, corporumq; vmbras imitantes omnibus illorum dictis assentiuntur.

Dionis Chrysostomi. *Omnium vitiorum turpissimũ adulationem inuenies. Primùm enim laudem rem pulcherrimam & iustissimam corrũpit, vt iam ne si verè quidem adhibita fuerit, fidem mereatur: & quod indignissimum est omnium, virtutis praemia vitio donat, vt sceleratius facere videantur quàm qui nummos corrumpunt & adulterant. Hi enim suspectos reddunt nummos, illi virtutis fidem labefactant.*

Diogenis. *In adulatione veluti sepulchro nomen solum amicitiae inscriptum est.*

Demosthenes. *Idem interrogatus quódnam animalium pessimè morderet, dixit: Ferorum quidem calumniator, ciurum autem adulator.*

Demosthenes adulatorẽ in hoc differre dixit à corno, quòd hic mortuos, ille viuos deuorat.

Antisthenes. *Antisthenes inquit, Satius fuerit in cornus incidere, quàm adulatores. Illi enim corpus mortui, hi verò animum viuentis ledunt.*

Phauorinus. *Sicut Actaeonem nutriti ab ipso canes occiderunt, ita deuorantur ab adulatoribus nutritores eorum.*

Zenonis. *Castigate quisquis es, nec ad gratiam Audias, sed aufer assentatoribus libertatem.*

Pythagorae. *Gaude potiùs arguentibus te quàm adulantibus: & tanquam deteriores hostibus adulatores auersare.*

Socratis. *Adulatorum beneuolentia tanquam tergo hostib. dato fugit infortunium et res aduersas.*

Philonis. *Auersare fraudulentos adulatorum sermones, qui cùm animae rationem hebetent, veritatem in rebus perspicere non sinunt. Aut enim laudant vituperanda, aut vituperant sepe quae omnem laudem excellunt.*

Sotionis ex libro de ira. *Delphini quousque vnda subest comitantur natantes, in luctus verò nunquam egrediuntur: Sic adulatores in sereno rerum statu manent: Sicut qui amicos ad peregrinationem euntes, dum via plana est, deducunt: cùm asperior incipit, recedunt.*

Phocion. *Phocion ad Antipatrum dicere solebat: Non potes me & amico & adulatore vti.*

Παsῶν γὰ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶ κακιῶν, αἰσχίστην αὖ τις φύσει τὴν κολακείαν. τοῦτον μὲν γὰ τὸ κάλλιστον καὶ δικαιότατον ἀφαφθείρᾳ τὸν ἔπαινον, ὥστε μηκέτι δοκεῖν πίστιν μηδ' ἀληθῶς γινόμενον· καὶ τὸ γὰ πάντων δεινότατον, τὰ τῆς ἀρετῆς ἔπαθλα τῇ κακίᾳ δίδωσι, ὥστε πολὺ χεῖρον δρᾶσι τῶ ἀφαφθέντων τὸ νόμισμα. οἱ μὲν γὰ ὕποπτον αὐτὸ ποιῦσιν, οἱ δὲ τὴν ἀρετὴν ἄπιστον.

Ἐπὶ τῆς κολακείας ὥσπερ ὅπὶ τῦ μνήματος αὐτὸ μόνον τὸ ὄνομα τῆς φιλίας ὅπιγέγραπται.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τί τῶ θηρίων κάκιστα δάκνει, ἔφη, τῶ μὲν ἀγρίων, συκοφάντης· τῶ δὲ ἡμέρων, κόλαξ.

Δημοσθένης ἔφη, τὸν κόλακα τῦτο ἀφαφέρειν τῦ κόρακος, ὅτι ὁ μὲν ζῶντας, ὁ δὲ νεκρὺς ἐσθίει.

Ἀντισθένης φησὶν, αἱρετώτερον εἰς κόρακας ἐμπεσεῖν, ἢ εἰς κόλακας· οἱ μὲν γὰ ἀποθανόντος τὸ σῶμα, οἱ δὲ ζῶντος τὴν ψυχὴν λυμαίνονται.

Ὥσπερ ὁ Ἀκταῖος ὑπὸ τῶ ἰδρομένων ὑπ' αὐτῦ κυνῶν ἀπέθανεν, ὕτως οἱ κόλακες τὺς τρέφοντας κατεσθίουσιν.

Ἔλεγχε σαυτὸν ὅστις εἶ, καὶ μὴ πρὸς χάριν

Ἄκου, ἀφαιροῦ δὲ κολάκων παῤῥησίαν.

Χαῖρε τοῖς ἐλέγχουσί σε μᾶλλον, ἢ τοῖς κολακεύουσιν, ὡς σὺ ἐχθρῶν χείρονας ὀκτρέπε τὺς κολακεύοντας.

Ἡ τῶ κολάκων εὔνοια καθάπερ ὀκ ἔσπης φεύγετὰς ἀτυχίας.

Ἀποτρέφε τῶ κολάκων τὺς ἀπατηλὺς λόγυς, ἐξαμβλιώντες γὰ τὺς τῆς ψυχῆς λογισμὺς, ὑ συγχωροῦσι τῶ πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν. ἢ γὰ ἐπαινοῦσι τὰ ψόγυ ἄξια, ἢ ψέγυσι πολλάκις τὰ ἐπαίνων χρείττονα.

Οἱ δελφῖνες μέχρι μ κλύδωνος συνδιανήχονται τοῖς κολυμβῶσι, πρὸς δὲ ὃ ξηρὸν ὀκ ἐξοκείλουσιν· ὕτως οἱ κόλακες ὀν εὐδίᾳ συνδιαμένουσι, καὶ τὺς φίλυς εἰς ἀποδημίαν προπέμποντες μέχρι τῆς λείας συμπαραχωροῦσιν· ἐπιφανὲς δὲ εἰς βαθείαν ἔλθωσιν, ἀπίασιν.

Φωκίων εἰώθη λέγειν πρὸς Ἀντίπατρον, ὑ δύνασαί μοι καὶ φίλῳ καὶ κόλακι χρήσασθαι.

DE FIDVCIA ET LIBERTATE dicendi, Sermo LXVI. Ex Io. Stobęo.

ΓΕΡΙ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ, Λόγος ξϛ'.

Euripidis. *VTrum manis, tibi blanda mẽdacia loquar, Aut durã veritatẽ, dic. Tua enim est optio.*

Sophoclis in Oedipo. *Qui hac tanta impudentia euomuisti Dicta, an te impunè effugiturum putas?*

Ἔκφυγε. *Effugio. veritatis enim robur mecum habeo.*

Eiusdem in Aiace. *Non talem linguã hominis calamitosi probo. Dura siquidem verba, iustissima licet, mordent.* (bet.

Ibidem. *Lingua tua animi concitati indicium habet animosum esse, modo iure fiat.*

Πότερα φίλης σοι μᾶλλα καὶ ψόδη λέγω,

ἢ σκληρὰ ἀληθῆ, φεύξει σὺ γὰ ἡ χρείς.

Οὕτως αἰδοῦς ἐξεκύησας τόδε

ῥῆμα· καὶ πῦ τῦτο φεύξεσθαι δοκεῖς;

πέφυγα. τἀληθὲς γὰ ἰσχυρὸν * βλέπω.

Οὐδὲ αὖ τοιαύτην γλῶσσαν ὀν κακοῖς φιλῶ.

τὰ σκληρὰ γὰρ τοι, κἂν ὑπὲρ δίκ' ᾖ, δάκνει.

Ἡ γλῶσσά συ τὸν θυμὸν, ὡς δεινὸν τρέφει.

ξυὼ τῷ δικαίῳ γὰ, μὴ ἔξεστι φεύγειν.

Θάρσει

Θάρσει λέγων τἀληθῆς, ὐ σφάλλῃ ποτέ.
Καὶ γὰρ δικαία γλῶσσ' ἔχει κράτος μέγα.
Ἐμοὶ γένοιτο πτωχὸς, εἰ δὲ βούλεται,
πτωχῶ κακίων, ὅστις ὢν δοῦλος ἐμοὶ
φόβον παρελθών τ' ἀπὸ καρδίας ἐρεῖ.
Καλὸν γ' ἀληθὴς καὶ ἀτεχνὴς παῤῥησία.
Αἰδὼς γὰρ οὐ κακοῖσιν οὐδὲν ὠφελεῖ·
ἡ γὰρ σιωπὴ τῷ λαλοῦντι σύμμαχος.
Ἀγάμεμνον. οὐδ' εἰ πίλεκυν οὐ χρεὼν ἔχειν,
μέλλοις τις εἰς βάχηλον ἐμβαλεῖν ἐμοί,
σιγήσομαι, δίκαια γ' ἀντιπτῶν ἔχων.
Περιφέρειν ὅπου τὴν γλῶτταν βούλομαι βέλτιον.
φῦ φῦ. βεστιῶσιν ὡς τὰ χρηστὰ πρόσφορα,
χρηστῶν ἀφορμὰς ἐνδίδωσ' ἀεὶ λόγων.
Θάρσει, τὸ τοι δίκαιον ἰσχύει μέγα.
Οὔμοι τό γ' ὀρθὸν καὶ δίκαιον οὐ ποτε
σιγῇ παρήσω. τὴν γὰρ οὐ τεθραμμένην
αἰσχραῖς Ἀθήναις, τῇ τε Θησέως πόλει,
καλὸν φυλάξαι γενναίως παῤῥησίαν.
Ἀτὰρ σιωπᾷν τάγε δίκαι' οὐ χρεών ποτε.
Φιλόξενος παῤῥησιάσατο τοῦ Διονυσίου ποτὲ εἰς τὰς λατομίας, ὅτε ὁ Φαυλίζων τὰ ποιήματα αὐτοῦ. καὶ αἰσχληθεὶς, ἔπειτα πάλιν ὅτε τὴν ἀκρόασιν αὐτῷ ἐκλήθη· μέχρι δέ τινος ὑπομείνας αἴσχρη. πυθομένῳ δὲ τοῦ Διονυσίου, ποῖ δὴ σύ; εἰς τὰς λατομίας, εἶπεν.
Οὐδὲν αἰεὶ εἴη τοῖς ἐλευθέροις μεῖζον ἀτύχημα, τοῦ στέρεσθαι τῆς παῤῥησίας.
Ὥσπερ οἱ τοῦ Ποντικοῦ μέλιτος γευσάμενοι ὀπισχρῶσιν οἱ ἄπειροι, γευσάμενοι δὲ πολυπραγμοσύνῃ· ἐλεγχόμενοι δὲ, ἀπεστρέφοντο καὶ ἔφευγον· καὶ μᾶλλον μὲν ἤδοντο λοιδορουμένων, αὖθις δ' ἐφοβοῦντο καὶ ἀνεχώρουν. καὶ εἰ μὲν ἔσκωπτε καὶ ἔπαιζεν, ὥσπερ εἰώθει ἐνίοτε, ὑπερφυῶς ἔχαιρον· ἀπατεινομένῳ δὲ καὶ καταδαζομένους, οὐκ ὑπέμενον τὴν παῤῥησίαν.
Ἐπ' αὐτοῦ γε τ' Ἀντισθένους πολλάκις, τοὺς τὰς λόγους ἐνίοτε ἤλεγχεν ὡς πολὺ μαλακώτερον καὶ ἔφη αὐτὸν εἶναι σάλπιγγα * λοιδόρων. αὐτὸς γὰρ οὐκ ἀκούειν φιλονεικοῦντα μέγιστον. καὶ Ἀντισθένης ἀμυνόμενος, αὖθις τε σάλπιγγος σφηκὸν ὅμοιον αὐτὸν εἶπε. καὶ γὰρ τοῦτον τὸν μὲν φόβον τοῖς πέλας, εἶναι μικρόν· ὃ δὲ κέντρον, δριμύτατον. ἔχαιρεν οὖν τῇ παῤῥησίᾳ τοῦ Διογένους.
Συμβέβληκε μὲν τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ ἄριστα.
† Συνήθειά τε καὶ ἀρχαία πλοῦ ἐλευθερίας πάντα εἰκῇ.

Bono sis animo, vera dicendo nunquam erraueris. Eurip. aliàs. Sophoclis in Tereo.
Nam iusta lingua maximam vim possidet. Sophoclis in Aleadis.
Mihi vel mendicus contingat, aut etiam fortè aliquis Euripidis.
Mendico inferior, qui modo benevolus mihi
Sepositò metu ex corde loquatur liberè.
Quàm elegans est vera & stabilis dicendi fiducia. Eiusdem in Menesia.
Verecundia nihil ad calamitates proficit: Sophoclis.
Alterius enim silentium, pro altero loquente stat.
Agamemnon. Haud etiam securim si manibus tenens Euripidis in Telepho.
Aliquis, ceruici esset incussurus meæ,
Conticerem, iurè si contradicere possem.
Diserto proclive est ad linguam confugere. Philemonis in Epidicazomeno.
Pape. Quàm quæ ipsis rebus insita bonitas
est, semper
Bene dicendi occasionem mortalibus gignit. Euripidis in Hecuba.
Esto bono animo. Maximum quid iustitia valet. Eiusdem in (est Dictye.
Haud vnquam tamen quod rectũ & iustum Molchionis.
Silens prateribo. Quippe nutritam
Palladis inter ciues, in vrbeq; Thesei
Candidè seruare decet loquendi libertatem.
Quæ iusta sunt, tacere nunquam conuenit. Euripidis.
Philoxenus Dionysij carminibus spretis, lapicidinis hanc ob causam ab ipso adiudicatus est. Deinde reuocatus, ac iterum ad eius carminum recitationem admissus, non multũ immoratus, surrexit. Quærenti autem Dionysio, quónam abiret, Ad lapicidinas, respondit.
Nihil accidere potest infœlicius ingenuis Demosthē.
quidem hominibus, quàm si dicendi libertatem amittant.
Vt ignari nonnulli mel Ponticum gustare Ex Diogenis diatrib.
volunt, gustatum ceu minimè dulci amarogi succẽsentes, illico respuunt: sic aliqui curiosi Diogenis periculum facere volebant, à quo redarguti statim tergo dato fugiebant. Conuicijs quidem in alios iactis delectati, sibi solùm metuentes retrocedebant. Nam si dicteriijs & ridiculis pro more luderet, perquàm gaudebant: seriò autem agente illo, libertatem hominis sustinere nequibant.
Diogenes aliquando in Antisthenem incidens reprehendit ipsum, vt in dicendo remissiorem se multo, & qui vix etiam altum clamans exaudiretur: seipsum verò tubam conuiciorum appellabat. Cui, verbis se vlciscens Antisthenes, pro tuba se similem esse respondit vespis, quæ sonum quidem alis haud magnum edant, centrum tamen habeant acerrimum: plurimum verò libera Diogenis lingua promptitudine delectabatur. Ibidem. * λαλιᾶς.
Optima quæq, non iucundissima, consulito. † Græcabilia obscura sunt. Solonis.

Pythagoræ. *Idem facit qui absinthij amaritudinem, & qui orationis libertatem tollit.*

Aristonymi. ex similibus Aristonis. *Vt mel exulcerata mordicat, secundam naturam autem affectis suaue est: ita quoq; philosophicæ orationes.*

Ex Aristonymi Tomar. Ex sententijs Dionis. *Reprehensionem Diogenes alienum bonum esse dicebat.*

Cùm Athenienſis quidam Diogeni obijceret, cur non inter Lacedæmonios ageret, quos ampliùs laudaret: Medicos etiam, dixit, licet sanitati studerent, non inter sanos versari.

Democriti. *Melius est domestica vitia culpare, quàm aliena.*

Diogenes aiebat: Canes quidem cæteri inimicos mordent: ego verò amicos, vt incolumes seruem.

Serini. *Antipater cuidam rustico librum de felicitate exhibenti, non ocium sibi esse dixit. Cui ille: Ne regnato quidem igitur, si non frueris ocio.*

Ibidem. *Cùm anus quædam præsidente Philippo causam diceret, ipsumq; ad ea quæ proponenda erant somniculosum videret, rogabat vt sibi liceret prouocare. Et, cùm ille interrogaret, ad quémnam? Ad Philippum, respondit, vigilantem.*

Democrates cùm furem ab vndecimuiris abduci videret: Vah miser, dixit, cur tantula furatus es, & non potiùs magna, vt tute etiam abduxisses alios?

Hippocratis. *Hippocrati quidam persuadere conabatur, ad Xerxen proficisci, bonum dominum appellans. At ille: Ne bono quidem domino mihi opus est.*

Demosthenes ad furem inquientem, nesciebam quòd tuum esset: at tuum non esse sciebas, dixit.

Pythagoræ. *Vitia tua ne verbis celare coneris, sed emendare reprehensionibus.*

Eiusdem. *Non tam difficile est ipsum peccare, quàm peccantem alium non redarguere.*

Eiusdem. *Vt corporis morbus si abscõdatur, laudetúrve, non sanatur: ita animi vitium, cui vel patrocinaris, vel abscondis, non emendatur.*

Plato. *Platonem Dionysius tyrannus, ob eius cum Dione amicitiam contemptum, discumbere vltima sede iussit, pariter subsannans: Nimirum vbi hinc abieris Plato, multa aduersus nos in Academia dicenda habebit. Tum ille, Absit, inquit, tanta me dicendi penuria laborare, vt tui mentionem facere oporteat.*

Diogenes interrogabat Platonem, num leges scriberet: Annuebat ille. Nónne remp. quoque scripsisti? Scripsi. Ea verò respub. leges non habebat? Habebat. Quorsum igitur te denuo leges scribere attinebat?

Ex Ælian. *Timotheus Cononis filius Aristophontem*

Ὅμοιον ἀφιησὶν ὁ ἀριμὺ, καὶ λόγου παῤῥησίας ἀφαιρῶν.

Ὥσπερ ὁ μέλι τὰ ἑλκεσμένα δάκνει, πῖς δὲ κῆ φύσιν ἡδύ ἐστιν, οὕτω κὴ οἱ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι.

Τιμὼ ἐπιτίμησιν ὁ Διογένης ἀλλότριον ἀγαθὸν ἔλεγε εἶ).

Διογένης Ἀθηναῖόν τινος ἐγκαλοῦντος αὐτῷ, ὅτι Λακεδαιμονίους μᾶλλον ἐπαινῶν, παρ' ἐκείνοις ὐ θαυμάζοιτο. Οὐδὲ γὰρ ἰατροὺς, εἶπεν, ὑγείας ὢν ποιητικὸς, ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι τὴν θεραπείαν ποιεῖται.

Κρέαννον τὰ οἰκεῖα ἡμάρτημα ἐλέγχειν, ἢ τὰ ἀλλότρια.

Ὁ Διογένης ἔλεγε, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι κύνες τοὺς ἐχθροὺς δάκνουσιν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους, ἵνα σώσω.

Ἀντιπάτρῳ ἀγροῖκος ἄνθρωπος ἐπιδίδου βιβλίον δυτυχίας ἔχον. ὁ δὲ, ὐ σχολάζω, ἔφη. καὶ μὴ βασίλευε, εἶπεν ἂν σχολάζειν, εἰ μὴ σχολὴν ἄγοις.

Πρεσβύτης δικαζομένῳ ὕπτι Φιλίππου, ὡς νυστάζοιτα ὕπτι τὰ μέλλοντα ἀποφαίνεσθαι, ἐδεῖτο συγχωρῆσαι αὐτῇ ἐφίναι. ὁ δὲ, ὕπτι τίνα; εἶπεν. ὕπτι Φίλιππον, ἀπεκρίνατο, ἐγρηγορότα.

Δημοκράτης ἰδὼν κλέπτην ὑπὸ τῶν ἑνδεκα ἀπαγόμενον, ἄθλιε, εἶπε· τί γὰρ τὰ μικρὰ ἔκλεπτες, ἀλλ' ὐ τὰ μεγάλα, ἵνα καὶ σὺ ἄλλους ἀπῆγες;

Ἰππουκράτην ἔπειθέ τις, τοὺς Ξέρξου ἀπαίρειν, λῷστον εἶ) φάσκων βασιλέα. ὁ δὲ, ὐ δέομαι, ἔφη, λῷστου δεσπότου.

Δημοσθένης τοὺς κλέπτην εἰπόντα, οὐκ ᾔδειν ὅτι σόν ἐστιν· ὅτι δὲ, ἔφη, σὸν οὐκ ἦν ᾔδεις.

Τὰ ἁμαρτήματά σου πειρῶ μὴ λόγοις ὑπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχοις.

Οὐχ ὕτω χαλεπὸν ἁμαρτάνειν, ὡς τὸ ἁμαρτάνοντα μὴ ἐξελέγχειν.

Ὥσπερ σωματικὸν πάθος ὐ κρυπτόμενον, οὐδὲ ἐπανόμενον ὑγιάζεται, ὕτως οὐδὲ ψυχὴ κακῶς φρονοῦσα καὶ σωφρονεῖσθαι θεραπεύεται.

Διονύσιος ὁ τύραννος ἀτιμάζων αὐτὸν ἀφ' ὧν τοὺς Δίωνα φιλίαν, κατέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ χώρᾳ· καὶ μυκτηρίζων * εἶπου ὁ Πλάτων ἐκεῖ δὲ ἀπελθὼν, πολλὰ ἐν Ἀκαδημίᾳ λόγον κατ' ἡμῶν ἀφήσει. ὁ δὲ, μὴ λόγων, ἔφη, χρῄοιτο τοσαύτη ἀπορίᾳ, ὥστε περὶ σοῦ διαλέγεσθαι.

Διογένης εἴρετο Πλάτωνα, εἰ νόμους γράφει. ὁ δὲ, ἔφη. τί δαὶ πολιτείαν ἔγραψας; παύομαι ὦ. τί δῶν ἡ πολιτεία νόμους οὐκ εἶχεν; εἶχεν. τί δῶν ἔδει σε πάλιν νόμους γράφειν;

Τιμόθεος ὁ Κόνωνος τοὺς Ἀεισοφῶντα τὸν Ἀζηνέα,

Ἀζηνιέα, πόλιν ἄδειαν ἔχοντα λόγων, εἶπεν ἐπὶ γὰρ ἀσώτοις ἰῶ ὁ Ἀριστοφῶν, πικρότατα αὐτῷ καθήκετο ὁ Τιμόθεος εἰπὼν, ᾧ ἱκανὸν οὐδέν, τούτῳ γε αἰσχρὸν οὐδέν.

Φήσαντός τινος, λίαν μοι δοκεῖς ἁπτόμενος, ἔφη· καὶ γὰρ τοῖς σαλιωκοῖς τὰ μὲν δριμέα καὶ πικρὰ ὠφέλιμα· τὰ δὲ γλυκέα, βλαβερά.

Οἰκεῖον ἐλευθερίας, παρρησία· κίνδυνος δὲ, ἡ τοῦ καιροῦ διάγνωσις.

Ἀλλὰ δικαίου πολίτου κρίνω, τὴν τῶν πραγμάτων σωτηρίαν αὐτῇ τῆς ἐν τῷ λέγειν χάριτος αἱρεῖσθαι.

Ἡ Λάκαινα πωλυμένη, πρὸς τὸν ἐρόμενον εἰ δοῦλα, ἐλευθέρα ἔφη εἶναι.

Εἰ μὲν δὴ ὀρθῶς ἔφη Πλάτωνος εἶπε Διογένης, τί δὲ ὄφελος ἡμῖν ἀνδρὸς, ὃς πολὺν ἤδη χρόνον φιλοσόφων, οὐδένα λελύπηκε; ἕτερος κρινώσιν. ἴσως γὰρ ὡς ὃ μὲν δεῖ καὶ τὸν λόγον τοῦ φιλοσόφου ὃ γλυκὺ δηκτικὸν ἔχειν τῶν ἡλκωμένων.

Παρρησία ἀπὸ γνώμης ἐλευθέρης καὶ ἀληθείᾳ ἀσυζυγὴς πρόεισι. παρέξει δὲ αὐτὴν ἀμέμπτον, ὁ δὲ πᾶσι καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπομένειν καὶ λοιδορεῖσθαι νομίζων τοῦτο εἶναι τὴν παρρησίαν· ἀλλ' εἰ πρὸς οὓς δεῖ, καὶ ὑφ' ὧν * χρημάτων, καὶ ὡς ὧ χρὴ μετὰ τοῦ χρησίμου * τὸ παρεισαμένων ξυνοίσει πρόσκαιρον.

Ἐλεύθερος παλαιὸν εἶπών τὸ προσποιούμενον φίλου πρὸς χάριν εἰπόντος πάντως αἱρετώτερος.

Τῆς παρρησίας ὥσπερ ὤρας ὁ καιρὸς ἡ χάρις ἡδίων.

Οὔτε μάχαιραν ἀμβλῦναι, οὔτε παρρησίαν ἄπρακτον ἔχειν δεῖ.

Οὔτε ἐκ τοῦ κόσμου τὸν ἥλιον, οὔτε ἐκ τῆς παιδείας ἀφαιρετέον τὴν παρρησίαν.

Ἔστιν ὥσπερ ῥίζωσα ῥυπαρὸν ἀμπεχόμενον ἐλεκτῶν, οὕτω καὶ βίον ἔχοντα πενιχρὸν παρρησιάζεσθαι.

Ἔλεγχος γὰρ ὑπογραφεὺς ὢν μέγιστος βασιλεῖ εἰς ὑπόμνησιν φέρει τὸν ἐλεγχόμενα, ὧν πρότερον οὐκ ἤδει.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΟΥ ἐλέγχειν, Λόγος ξζ'.

Οὐδεὶς ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ † αὐτὸ ἐν παρρησίᾳ εἶναι.

Ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἃ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν.

Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω· ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως.

Ἐξουσίαν δίδωσι λόγοις, ἀρχὴ δικαιοσύνης.

Μὴ ἐκκρίνῃς αἱ ἄθρακας, ἁμαρτωλοὺς ἐλέγχων.

Azenienſem, eloquentem quidem illum, ſed luxurioſum hominẽ, acerbiſsimè increpauit hiſce verbis: Cui ſatis eſſe nihil poteſt, ei ne turpe quidem videtur eſſe quicquam.

Dicente quodam plus ſatis ab ipſo illudi ſibi. Ex Ariſtonymi, al. Ariſtonis ſimilibus.
At etiam lienoſis, inquit, acria & amara ſalubria, dulcia verò nocua ſunt.

Libertas in dicendo, ingenuitati propria eſt: ſed occaſionis diuerſitas, periculum habet. Democriti.

Ego verò boni ciuis eſſe iudico, pluris rerũ incolumitatem, quàm verborũ ſuauitatẽ facere. Demoſthe.

Mulier quædam Lacæna venalis ad interrogantem quidnam calleret, libera eſſe, reſpondit. Ex Serini ſcriptis.

Penes alios iudicium eſto, an rectè de Platone Diogenes his verbis vſus ſit: Quæ tandem vitilitas nobis eſſe poteſt eius viri, qui diuiam philoſophatus, nemini moleſtus fuit? Senſit nimirum, etiam philoſophicam orationem talis eſſe dulcedine temperatam debere, quæ mordeat exulceratos. Themiſtij ex l. b. de anima.

Oratio libera ex animo ingenuo & veritatis ſtudioſo procedit. Verùs autem ipſa citra culpam, non exiſtimando ipſam eſſe reprehenſionem & conuicium in quemuis abſq; delectu: ſed illos quorum refert, quibuſq; de rebus, idq; ſuo tempore & loco, non ſine aſtantium vtilitate prudenter alloquendo. Euſebij.
* χρὴ. * περὶ τῶν.

Inimicus qui vera loquitur, cuiuis amicitiæ ſimulatori ad gratiam loquenti, præferendus eſt longè.

Lingua libera, vt tempori, opportuna occaſio, maiorem gratiam conciliat. Socratis.

Neq; gladius retuſus, neq; eloquendi libertas infructuoſa ſit. Eiuſdem.

Vt minimè ſolem è mundo, ita neq; dicendi fiduciam à rectâ inſtitutione tollere conuenit. Eiuſdem.

Sicut pallium ſordidũ nõ obſtat corpori, quo minùs ſanum & quadratũ ſit: ita paupertas nihil orationis liberam fiduciam prohibet. Eiuſdem.

Cognitum vitium, ô maxime rex, deſiderium reprehenſo parit, rerum quas priùs ignorabat. Mercurij.

DE LIBERTATE REPREhendendi, Sermo LXVII. Ex Antonio & Maximo.

Nemo quod in occulto facit, id vult palàm fieri. (Aliàs, Nemo aliquid in occulto facit, & quærit ipſe palàm eſſe. † al. αὐτὸς. Ioan. 7.

Si cor noſtrum non condemnet nos, fiduciam habemus apud Deum: & quæ petimus ab eo accipimus, quia mandata eius exequimur, & quæ illi placent facimus. 1. Ioan. 3.

Fac ne quis iuuentutem tuam contemnat: reprehende eos ſeuerè. 1. Timot. 4.

Authoritatem orationi conciliat initium iuſtitiæ. Solom. 16.

Ne carbones accẽdas, ſceleratos reprehẽdens: Sirach 8.

ne flamma ignis peccatorum ipsorum exuaris.

Basilij. *Qui quiescit nec fratris arguit peccatum, immisericors est, vt qui venenum immittit in eum qui sit à venenata bestia morsus.*

In obiurgando grauis ne esto, nec citò, nec affectu animio reprehendito, hoc enim contumacia est: nec ob res leniores damnato, quasi summo iure cum his qui dereliquerint agens, sed spiritaliter eos instaurans, quemadmodum monet Apostolus, teipse consyderans ne & tu tenteris.

Reprehensio correctionem peccantis propositum habet: at conuitium ad lapsi & errantis sit iniuriam.

Theologi. *Melius esse credo arguere quàm argui: quanto potius est te à malo liberum fieri, quàm alterum liberare.*

Multo satius breui dolore afficere dum plurimũ prosis, quàm voluptati se accommodando summa rei priuare.

Optabilius est obiurgationem sapientis vnius admittere, quàm totius chori hominum improborum canentium fieri auditorem.

Chrysosto-mus. *Liberè loqui simpliciter, est etiam vulgaris hominis sapenumero: at sicut res postulat, & cùm tempus idoneum est, adhibita modi regula & prudenter hac re vti, id verò magnum admodum & admirabilem animum requirit.*

Vita qua ex legibus agitur, libertatis effectrix est.

Maxima est libertas, se non habere libertatem existimare: quemadmodum dedecus est maximum in conspectu domini se iustificare: testes sunt eorum qua dicimus, Pharisæus & publicanus.

Nihil est quod magis arrogantiam augere soleat, quàm praclarorum facinorum sibi conscius animus, & vtens libertate.

Isocratis. *Concede libertatem tibi bene cupientibus, vt de quibus ambigis, qui tecum exquirant & probent, habeas.* (ia.

Præstat sua, quàm aliena redarguere peccata.

Pythagoras. *Pythagoras, cùm quidam dixisset, Nimium me irrides: Atqui, inquit, splenicũ etiam acria & amara prosunt, dulcia nocent.*

Ex Epicteto & Isocrate. *Neq; gladio obtuso, neq; immoderata libertate vti decet.*

Socrates. *Libertatis, vt cuiusq; partis anni, in tempore gratia iucundior.*

Phocionis. *Cùm aliquando Phocion Athenienſis Athenis non ad gratiam, sed ad vtilitatem concionaretur, ei Demades orator dixisse dicitur: Si populus insanierit, te occidet: cui Phocion, Te verò, si sapiet.*

Plutarchi. *Nec è mundo sol tollendus, nec loquẽdi libertas ex hominum congressu remouenda.*

μὴ ἐμπυρισθῇς φλογὶ πυρὸς ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.

Ὁ ἐφυσιάζων, καὶ μὴ ἐλέγχων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀσυμπαθής ἐστιν· ὡς γὰρ ὁ τὸν ἰὸν ἐκφεύγων τῷ δηχθέντι ὑπὸ τοῦ ἰοβόλου.

Μὴ βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσει γίνου, μηδὲ παχέως, μηδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων· αὐθάδης γὰρ ὁ τοιοῦτος· μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδίκαιος ἐν τοῖς ὑπάρχουσι, τοὺς ἐν παραπτώμασι περιλαμβανομένους, καὶ πνευματικῶς καταρτίζων αὐτούς, ὡς ὁ ἀπόστολος παραινῶν, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς.

Ἔοικεν ὁ μὲν ἔλεγχος τέλος ἔχειν τὴν διόρθωσιν τοῦ ἁμαρτάνοντος· ὁ δὲ ὀνειδισμὸς ἐπὶ ἀχρηστίᾳ τοῦ ἐπλημμελήσαντος γίνεται.

Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν ἐλεγχθῆναι, τοῦ ἐλέγξαι νομίζω· ὅσῳ μεῖζόν ἐστιν, αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ, τοῦ ἑτέρου ἀπαλλάξαι.

Πολλῷ βέλτιον βραχέα λυπήσαντα μέγιστα ὠφελῆσαι· ἢ τὸ πρὸς ἡδονὴν διώκοντα, ζημιῶσαι τὸ κεφάλαιον.

Εὐκαταφρόνητόν ἐστι, ἑνὸς σοφοῦ ἐνὸς δέξασθαι, ἢ ὅλου χοροῦ ἀνθρώπων φαύλων ᾀδόντων ἡμᾶς ἀκροατήν.

Τὸ μὲν ἁπλῶς παρρησιάζεσθαι, καὶ τοῦ τυχόντος παλαιόν ἐστι· τὸ δὲ εἰς τὸ δέον, καὶ καιρῷ ᾧ προσήκοντι, καὶ μετὰ ἁρμοττούσης συμμετρείας, καὶ σωφρόνως, ᾧ πρέπει μετὰ χρήσασθαι, μεγάλης λίαν καὶ θαυμαστῆς δεῖται ψυχῆς.

Ἔννομος ζωὴ, παρρησίας δημιουργός.

Μείζων παρρησία, τὸ μὴ νομίζειν ἔχειν παρρησίαν. ὥσπερ οὖν αἰσχίων μείζων, τὸ δικαίων ἑαυτὸν συνίστορι χρῆσθαι· καὶ μάρτυσι τοῖς λεγομένοις, ὁ Φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης.

Οὐδὲν οὕτως εἰς ἀπόνοιαν αἴρειν εἴωθεν, ὡς συνειδὸς τῶν κατορθωμάτων, καὶ ψυχὴ μετὰ παρρησίας ζῶσα.

Δίδου παρρησίαν τοῖς δεομένοις, ἵνα παρὰ σοῦ ἀμφίγνοοι, ἔχῃς τοὺς συνδοκιμάσοντας.

Κρεῖσσον τὰ οἰκεῖα ἐλέγχειν ἁμαρτήματα, ἢ τὰ ἀλλότρια.

Φήσαντός τινος, λίαν μοι δριμὺς εἶ, ἔφη· καὶ γὰρ τοῖς σκωληκοβίβλοις, τὰ μὲν δριμέα καὶ πικρὰ ὠφέλιμα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά. (ἔχειν δεῖ.

Οὔτε μάχαιραν ἀμβλείαν, οὔτε παρρησίαν ἄκαιρον χρὴ μεταχειρίζεσθαι.

Τῆς παρρησίας, ὡς τῶν ὡρῶν, ἐν καιρῷ ἡ χάρις ἡδίων.

Φωκίωνος ποτὲ τοῦ Ἀθηναίων δημηγορεῖν μέλλοντος, εἰ τὰ πρὸς χάριν, ἀλλὰ τὰ πρὸς ὠφέλειαν τοῖς Ἀθηναίοις· Δημάδου δέ τοῦ ῥήτορος εἰρηκότος αὐτῷ, ἀποκτενοῦσί σε, ὦ Φωκίων, ὁ δῆμος ἢν μαίνωσι· σὲ δὲ (εἶπεν) ἂν σωφρονῶσιν.

Οὔτε ἐκ τοῦ κόσμου τὸν ἥλιον, οὔτε ἐκ τῆς ὁμιλίας ἀρτέον τὴν παρρησίαν.

Ἐκ δὲ τοῦ

Ξενόχαρις ὁ φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος περί τινων αἰσχρῶν, καὶ μὴ ἀποκρινόμενος, σκείνου δὲ εἰπόντος, τί σιωπᾷς; οὐδὲ τοιούτων, ἔφη, σοὶ μὴν ἐρωτᾶν, ἐμοὶ δὲ μὴ ἀποκρίνασθαι πρέπει.

Δημοκρίτου πρεσβεύοντος ποτὲ ὑπὲρ Ἀθηναίων πρὸς Φίλιππον, καὶ παῤῥησίᾳ διαλεγομένου· ὁ Φίλιππος, ὑ φοβῇ μὴ τὴν κεφαλήν σου (ἔφη) προστάξω ἀφαιρεθῆναι; ὑ φησιν· ἐὰν γὰρ σύ μου ταύτην ἀφέλῃς, ἡ πατρίς μοι αὐτὴν ἀθάνατον ἀναθήσει.

Ὡς γὰρ ὁ μέλι τὰ ἡλκωμένα δάκνει, τοῖς δὲ κατὰ φύσιν ἡδύ ἐστι· ὕτω καὶ οἱ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι. (ὅμοιον.

Ἀριθμὸν δραμὼν, καὶ λόγου τὴν παῤῥησίαν ἐκκόψας

Ἔλεγχος ἐπιγραφὴ (ὦ μεγίστη βασιλεῦ) εἰς ἐπιθυμίαν φέρει τὸν ἐλεγχθέντα, ὧν πρότερον οὐκ ἤδει.

Ἐχθρὸς τὰ ἀληθῆ εἰπὼν τῷ προσποιουμένῳ φίλῳ πρὸς χάριν, δεῖ πολλῷ κρείττονος.

ΠΕΡΙ ΝΟΥΘΕΣΙΑΣ, Λόγος ξή.

Διὰ τοῦτο τοὺς παῤῥησιαστικοὺς κατ' ὀλίγον ἐλέγχει κύριος, καὶ ἐν οἷς ἁμαρτάνουσιν ὑπομιμνήσκων νουθετεῖ, ἵνα ἀπαλλαγέντες τῆς κακίας αὐτῇ πιστεύσουσιν ὅτι σε.

Ἔλεος κυρίου ὅτι πᾶσαν σάρκα, ἐλέγχων καὶ νουθετῶν καὶ ἐπιστρέφων, ὡς ποιμὴν ὁ ποίμνιον αὐτοῦ.

Εἶπεν ὁ κύριος τῷ παραλυτικῷ· ἰδοὺ ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ὀλιγοψύχους καὶ ἀτάκτους, καὶ αἰτίχεσθε τῶν ἀθετούντων, καὶ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε.

Μήτε τὸ ἀλγεῖν ἀπαθὲς ἀμύθητον, μήτε τὸ μὴ πρὸς πᾶν ἀπαιδαγώγητον.

Βίαιον μὲν γὰρ μάθημα ὑ πέφυκε παραμένειν· τὸ δὲ μετὰ τέρψεως καὶ χάριτος εἰς δύναμιν, μονιμώτερόν πως ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνίζάνει.

Ὁ τὸν κίνδυνον ἐκφυγεῖν βουλόμενος, ὑ πλάττεσθαι δεῖ τῷ πεπλασμένους πάντας ὀφείλει· ὁ δὲ ἐξ ἴσου καταπεσών, ἕτερον καὶ αὐτὸς τῷ αἰσχῶντος δεῖται.

Συμφέρει δάκνεσθαι ὑπὸ τῶν ῥημάτων ἀλγηδόνος τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἵνα ὑπὸ τῶν πραγμάτων αἰσχύνης ἀπαλλαγῶσιν. (κεφ.

Μὴ δημοσίᾳ βούλου ἐπιχρήσωμαι, αὐδὲ βρύοντες ἔλ-

Μὴ δεῖ βαρύνεσθαι τὴν παίδευσιν. εἰ γὰρ βαρύνεσθαι ἔδει, ἐμὲ ἔδει τὸν πολλάκις λέγοντα καὶ οὐκ ἀκούομενον ὑφ' ὑμῶν, τοὺς ἀεὶ μὴ ἀκούοντας, ἀεὶ δὲ παιδεύοντας.

Μὴ ἔλαττον ἡγοῦ τοῦ ἐπαινεῖσθαι τὸ νουθετεῖσθαι.

Πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς μὲν ὑπηρετοῦντας αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποδέχονται, καὶ νομίζουσιν ὑ μόνον ὄλους, ἀλλὰ καὶ μόνους ἄνδρας ὡς ἀληθῶς εἶ-

Xenocharis Philosophus de obscœnis quibusdam aliquãdo rogatus, cùm nihil respõderet, & qui interrogarat, Quid taces, diceret: De talibus te rogare decet, inquit, me autẽ non respondere.

Cùm Democritus pro Athenienſibus apud Philippũ legatione fungeretur, libereq; loqueretur, Philippus, Metuis ne, inquit, ne tibi caput iubeã amputari? Nõ, inquis: nã hoc ſimihi abſtulerũ, patria ipſa mihi immortale prohoc reponet. Democriti.

Quemadmodum mel exulcerata mordet, ſecundum verò naturam conſtitutis ſuaue eſt, ita habet & oratio philoſophorum.

Perinde facit, qui ex oratione libertatem tollit, ac ſi ex abſinthio tollat acrimoniam. Ex Ariſtonymi ſcripta.

Reprehenſio ſi agnoſcatur (ô maxime imperator) ad cupiditatem eorum quæ prius non norat reprehenſum ducit. Hermæ & Iſidori.

Hoſtis vera dicens amico ad gratiam ſimulanti omnino præponendus eſt. Euſebij.

DE ADMONITIONE, SERMO LXVIII. Ex Antonio & Maximo.

IDcirco labentes & impingentes paulatim reprehendis Domine, & in his quæ peccant admones & caſtigas, vt vitio liberati tibi fidant, & ſpem in te ponant. Sapient. 12.

Miſericordia Domini ſuper vniuerſam carnem, reprehendens, & admonens, & conuertens tanquam paſtor gregem ſuum. Sirach. 18.

Dixit Dominus paralytico, Ecce ſanus factus es, poſthac ne peccato, ne quid tibi deterius contingat. Ioan. 5.

Obſecramus vos fratres, vt admoneatis immoderatè ſe gerentes (inordinatos) conſolemini paruo animo, & infirmos ſuſtinetis: et ſemper quod bonũ eſt et honeſtũ, perſequamini. 1. Theſſ. 5.

Neq; triſtitia conſolationẽ non recipere, neq; ſecunda fortuna caſtigatione carere debet. Theologi.

Violenta diſciplina non ſolet eſſe permanens: quæ autem voluptate & gratia temperata eſt, conſtantiùs et diutiùs quodam modo in animis noſtris inſidet. S. Baſilij.

Qui iacentem erigere vult, vt lapſo ſit altior, neceſſe eſt omnino: qui autem aquè ac alter lapſus iacet, hic etiam erigentis eget auxilio.

Vtile eſt peccãtes verborũ acrimonia morderi, vt ipſa rerum turpitudine poſſint liberari. Ne aggrediamur alys mederi, ipſi ſcatentes vlceribus. Chryſoſtom.

Admonitiones non ſunt graniter ferendæ. Si enim agrè ferre deceret, me deceret, qui ſæpe dico & non audior: non vos, qui ſemper auditis, ſed nunquam obeditis.

Admoneri tanti faciendũ eſt, quanti laudari. Ariſtotelis.

Omnes ferè libenter admittũt illos qui deſiderijs ipſorũ inſeruiunt, et eos nõ modo ſibi benenolos arbitrantur, ſed ſolos ẽt homines reuera eſſe:

moleste autem ferunt illos à quibus castigãtur.

Euripidis. Omnes in admonendo sapimus.

Ipsi verò si quid delinquimus, non agnoscimus.

Æsopus. Æsopus dicebat vnumquenq; nostrum duas manticas secum ferre, vnam ante, alteram à tergo: & in anteriorem quidem aliorum peccata reponere, in posteriorem verò nostra.

Isocratis. Nulli mala rei defensorem te aut patronum adhibeas. Videberis enim tu quoque eiusmodi facere, si facientibus alijs auxiliator fueris.

Demosthenes. Cùm quidam interrogaret, quo tandem modo aliquis sibi praceptor fieri posset: Si, inquit, quæ in alijs reprehendit, in se maximè reprehendat.

Demetrij Phalerei. De quibus enim amici non audent admonere reges, ea in libris perscripta reperiuntur.

Quemadmodum mel exulceratas partes mordet, sanis autem iucundum est: sic accidit etiam sermonibus philosophorum.

Epicteti. Monitor illud in primis curare debet, vt eorum, qui monendi erunt, pudori consulat & verecundiæ: qui enim pudore non afficiuntur, corrigi nullo modo possunt.

Melius est monere, quàm conuitium facere: illud enim lenitatis et amicitiæ plenum, hoc verò acerbum & contumeliosum est: illud item peccantem corrigit, hoc solùm redarguit.

Empedoclis. †for. ἡδὲ ἕτερον. Interrogatus cur cùm malè audiret, tam indignanter ferret maledicta: Quia, inquit, ne laudationes quidem mihi iucundæ forent, nisi maledicta molesta essent.

Diogenis. Mortuum medicari, & senem admonere, idem fuerit.

DE LAVDE, SERMO LXIX.

Ex Antonio & Maximo.

Matth. 5. Lucæ 6. VAE vobis cùm benedixerint vobis homines: idem enim fecerunt pseudoprophetis patres vestri.

Iacobi 3. Ex eodem ore exit benedictum & maledictum, non oportet fratres mei ista sic fieri: num fons ex eadem scaturigine fundit dulcẽ et amaram aquam?

Solom. 17. Aurum & argentum igni exploratur: vir autem probatur ore laudantium eum.

Sirach. 27. Inconsultè vide ne quenquam laudes: hæc enim est hominum tentatio.

Basilij. Ne nobis stultè placeamus propter laudes quæ veritatem excedunt.

Theologi. Nimia honorum excellentia ita quosdam afficit, vt decorum etiam deserant & contemnant. Quorum enim laudes noui, eorum etiam incrementa certò scio.

†Locus Gideon mutilus. Præcipuum beneficium est in rebus honestis laudari. Laus enim parit amulationem, amulatio virtutem, virtus felicitatem, quæ supremũ et finis est omnium quæ desiderantur, & quò

τοῖς δὲ σωφρονίζειν ὀπτέον, ἀηδῶς ἔχουσιν.

Ἄπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί.

Αὐτοὶ δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

Αἴσωπος ἔφη, δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν ὀπισθέρειν, τὴν μὲν ὄπισθεν, τὴν δὲ ἔμπροσθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτίθεσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτῶν.

Μηδενὶ πατρῷ προσάγματι μήτε προσίστασο, μήτε συνηγόρει. δόξεις γὰρ καὶ αὐτὸς τοιαῦτα προσπάθειν, εἰ τοῖς ἄλλοις προσπάθοι βοηθεῖς.

Πυθομένῳ τινὸς πῶς ἄν τις ἑαυτῷ διδάσκαλος γένοιτο· εἰ ὑφ' ὧν ὑπὸ τοῖς ἄλλοις (ἔφη) καὶ ἑαυτῷ ὑπὸ μόνοις μέλιτος.

Ἃ γὰρ οἱ φίλοι τοῖς βασιλεῦσιν οὐ θαρροῦσι προσειπεῖν, ταῦτα ἐν τοῖς βιβλίοις γέγραπται.

Ὥσπερ τὸ μέλι τὰ ἡλκωμένα δάκνει, τοῖς δὲ κατὰ φύσιν ἡδύ ἐστιν· οὕτω καὶ οἱ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι.

Τὸν νουθετοῦντα δεῖ προσέχειν τοῖς τῶν νουθετουμένων αἰδοῦς τι καὶ αἰσχύνης ὑπομένουσιν· οἱ γὰρ ἀναφριάσαντες ἀδιόρθωτοι.

Κρεῖττον τὸ νουθετεῖν τοῦ ὀνειδίζειν. τὸ μὲν γὰρ πρέπον τε καὶ φίλον, τὸ δὲ σκληρόν τε καὶ ὑβριστικόν· καὶ τὸ μὲν διορθοῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας, τὸ δὲ μόνον ἐξελέγχει.

Ἐρωτηθεὶς διατί σφόδρα ἀγωνιστὴς, κακῶς ἀκούων, ἔφη· ὅτι οὐδὲ ἐπαινούμενος † αἰσθήσομαι, εἰ μὴ κακῶς ἀκούων ἀχθήσομαι.

Νεκρὸν ἰατρεύειν, καὶ γέροντα νουθετεῖν, ταυτόν ἐστιν.

ΠΕΡΙ ΕΠΑΙΝΟΥ, Λόγος ξθ'.

Οὐ αἱ ὑμῖν ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· τὰ γὰρ τοιαῦτα ἐποίουν τοὺς ψευδοπροφήτας οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐχρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. μή τι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν;

Δοκίμιον ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ πύρωσις, ἀνὴρ δὲ δοκιμάζεται διὰ στόματος ἐγκωμιαζόντων αὐτόν.

Γενοῦ λογισμοῦ μὴ ἐπαινέσῃς ἄνδρα· σοὶ γὰρ πειρασμὸς ἀνθρώπων.

Μὴ προσοῖς ἐπαίνοις χαυνωθῶμεν τὰς ὑφ' ἡμῶν ἀληθείας.

Αἱ τῶν ἡμῶν ὑπερβολαὶ προσκαλοῦσί τινας καὶ τοῦ δέοντος ὑπερφρονῆσαι· ὧν γὰρ τοὺς ἐπαίνους οἶδα, † τούτων σαφῶς καὶ τὰς ὑπεροψίας.

Πρώτη τῶν ἀνθρωπίνων, τὸ ἐπαινεῖσθαι τὰ καλά. ζῆλου γὰρ ὁ ἔπαινος προσήκων, ζῆλος δὲ ἀρετῆς, ἀρετὴ δὲ μακαριότητος, ἡ δὲ ὅλων τῶν ἐφετῶν, καὶ προσοῖς

ὃ τείνει

ὁ τὴν πᾶσα σπουδὴν κίνησις.

Μήτε δ' ἀλλότριον ἐπαινείσθω παρ', ὃ μὴ δίκαιον μήτ' ἀπιμαζέσθω δ' οἰκεῖον εἰ τίμιον· ἵνα μὴ τῷ μὲν κέρδος ἡ ἀλλοτριότης ᾖ, τῷ δὲ εἰς ζημίαν περιῇ δ' τῆς οἰκειότητος. ἀμφοτέρως γὰρ αἱ τοῦ δικαίου βλάπτοιτο λόγος, καὶ κείνων ἐπαινεμένων, καὶ τούτων σιωπωμένων.

Ὁ γὰρ ἐπαινῶν πονηρίαν, τῆς ἐκ τῆς μετανοήσεως θεραπείας αὐτὴν ἀπείργησι.

Πολλοὶ πολλάκις αὐτὰς τὰς ἀρετὰς διὰ τοὺς πόνους φεύγοντες, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν εὐφημίαν αἱροῦνται πονεῖν.

Οὐ μόνον δὲ μετιέναι καὶ ζηλοῦν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ δι' ὃ τοὺς μετιόντας ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν, φέρει τινὰ μισθὸν οὐκ ὀλίγον.

Ὡς γὰρ οὐχ οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτοις ἐγκωμιάζοντες, τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χαλεπωτέρας κολάσεως τύχοιεν ἂν· οὕτως οἱ τοὺς ἀγαθοὺς ἐπαινοῦντες καὶ θαυμάζοντες, συμμέτοχοι τῶν ἐκείνοις ἀποκειμένων στεφάνων εἰσί· καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀπὸ τῆς γραφῆς ἔστιν ἰδεῖν, ὅπου γὰρ τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἔλεγεν, τοὺς εὐλογοῦντάς σε εὐλογήσω, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι.

Ὁ γὰρ διὰ τοῖς κατορθώμασιν ἔπαινος σφοδροτέραν τοῖς κατορθώμασι τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιθυμίαν προσπίθησι.

Σοφῷ τινὶ τῶν Χαλδαίων τινὲς ἐμακάριζον, ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτούς· εἰ μὲν τῷ ἐπαινεῖν με παύσεσθε, ἐκ τῆς ὑμῶν ἀποχωρήσεως μέγα τί ἐμαυτὸν νοήσω· εἰ δὲ ἐπαινοῦντες οὐ παύεσθε, ἐκ τοῦ ὑμῶν ἐπαίνου τὴν ἐμαυτοῦ ἀκαθαρσίαν συλλογίζομαι.

Ἐπίπλαστος ἔπαινος, ἀληθοῦς ἀπιμοτέρως φέρει.

Οἶδε γὰρ πολλοὺς πολλάκις καὶ λωβᾶσθαι τῶν αἰσθήσεων ὁ ἔπαινος. χαίνει γὰρ τὴν προθυμίαν, καὶ τὸν δρόμον λυμαίνεται. καὶ ἠρεμήσας τις αὐτὸ καταλιπεῖν τοῦ δρόμου τὸ τέρμα (τοῦτο γὰρ ὁ ἔπαινος ὑπαγορεύει) παύεται τοῦ δρόμου, καὶ τὴν νίκην ἀπόλλυσι.

Καὶ ἐρρωμένος ὢν τὰ εἰς Θεὸν, πλέον μοι δεῖ φοβεῖσθαι καὶ προσέχειν τοῖς εἰκῆ φιλοῦσί με. ἐπαινοῦντες γάρ με μαστιγοῦσι.

Θηρεύουσι τοῖς μὲν κυσὶ τοὺς λαγωοὺς οἱ κυνηγοὶ, τοῖς δὲ ἐπαίνοις τοὺς ἀνοήτους οἱ πολλοί.

Τὸν μὲν λιβανωτὸν τοῖς Θεοῖς, τὸν δὲ ἔπαινον τοῖς ἀγαθοῖς ἀπονέμειν δεῖ.

Πιστεύειν μοι, μὴ τοῖς πάντων, τί αὖ πρὸς ταῦτα λέγεις ἐπαινοῦντας, ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀληθείας μόνοις ὅτι μεμφομένοις.

Εἰ θέλεις καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν·

omnis viri boni motus refertur.

Nihil alienum quod non sit iustum, laudetur: nec nostrum vel domesticum reiiciatur, si est honestum: vt illi alienum esse lucro non sit, huic autem domesticum esse damnosum: vtroque enim modo aequitatis violaretur ratio, si vel illi laudarentur, vel hi silerentur.

Qui improbitatem laudat, eam poenitentiae remedio fraudat. Chrysostomi.

Multis saepe cùm virtutes ipsas propter laborem fugiant, gloriae tamen gratia sequentis eas laborem suscipiunt.

Non solùm exercere & amulari virtutem, sed etiam exercentes alios laudare ac admirari, mercedem non exiguam confert.

Quemadmodum non modò qui mala faciunt, sed etiam qui laudant eos, eiusdem aut grauioris quoque participes erunt supplicij: ita qui bonos laudant & admirantur, consortes erunt coronarũ quae illis destinatae sunt. Exemplum autem & argumentum in scriptura habemus: Dixit enim Dominus ad Abraham, Benedicentes tibi benedicam, & execrantes te execrabor.

Laus enim propter egregia facta auget animi cupiditatem ad meliora in illis qui aliquid bene gesserunt.

Assentatores quidam beatum praedicabant sapientem quendam: ille verò dicebat ad eos: Si mel audare desiteritis, ex discessu vestro magnum aliquem meipsum cogitabo: si vero laudare non desinitis, ex laude vestra meam impuritatem conijcio. Clementis.

Laus ficta peior est reprehensione vera.

Multis saepe hominibus nocet laudatio. Laxat enim animi vigorem, & cursum impedit. Et aliquis ipsum curriculi finem se consequutum existimans (haec enim persuasio per laudem se insinuat) currere desinit, & victoriam perdit. Theodoriti.

Vt sanus sim in his quae ad Deum pertinent, vehementiùs tamen verendum mihi est, & cauendum ab ijs qui me temere instant: laudantes enim me flagellant. S. Ignatij.

Venatores canibus venantur lepores, stultos autem plerique capiunt laudibus. Plutarchi.

Dijs thus, bonis autem viris laudem tribuere conuenit.

Fideles tibi existimato, non qui dicta factaq; tua laudauerint omnia, sed qui peccata reprehendant. Socratis.

Si vis bene audire, disce bene dicere:

conare bene facere, & sic bene audiendi fructū percipies.

Polyzeni. *Præsentes neq; vituperes neq; laudes: hoc enim adulationem, illud inimicitiam parit.*

Antagenis, al. Antagoræ. *Operam da vt viuus laudabilis, mortuus autem beatus iudiceris.*

Idem dixit, cùm multi me laudant, tum nullius pretij meipsum existimo: cùm verò pauci, bonum & egregium hominem.

Ciuitatis ornamentū est, fortitudo virorum: 10
† Deest aliquid forte, ψυχῇ δὲ, ἀνανδρίαν. *corporis, pulchritudo: animæ, iustitia: His contraria, dedecori sunt. Oportet autem virum, & mulierem, & sermonem, & factum, & ciuitatem, & rem quamlibet, si laude digna sit, laudando honorare: indignam verò, vituperio afficere. AEquè enim vitiosum & stolidum est, vituperare laudanda, & laudare vituperanda.*

Vide etiam Sermonem LXXX. DE CALVMNIA, SERMO LXX. Ex Io. Stobæo.

Menandri. NOn est contemnenda calumnia, etiam si prorsus fuerit
Falsa. Aliqui enim ipsam extollere norunt,
Propter quos huiusmodi cauere conuenit.

Cleanthis. *Nihil ferè tam est malignū, quàm calumnia.*
Hæc enim vbi clàm aliquem à se persuasum decepit, (meritus.
Odium excitat aduersus eum qui nihil est com-

Euripidis in Alexandra. *Domine, vehemens est malum inter homines calumnia.*
Sæpe autem aliquis eloquentia superatus,
Licet iusta dixerit, post habetur tamē eloquēti.

Menandri. †forsitan. *Nihil est grauius quàm calumnia.*
Nam quod alteri inest peccatum,
Illummet qui calumniam patitur, vtpote proprium crimen suscipere necessarium est.

Eiusdem. *Suspiciones maiorum pariunt calumniam quàm ipsa facta.*

Eiusdem. *Quisquis est qui calumnijs statim fidē habet,*
Aut moribus improbis præditus est,
Aut ingenium prorsus habet puerile.

Isocratis ad Demonicū. *Caue tibi à calumnijs, etsi falsa sint. Plerique enim veritatem ignorant, respiciunt autem opinionem.*

Demosthenis. †vis. *Calumnia aliquantisper quidē audientium opinionem confirmat, progressu verò temporis nihil ipsa imbecillius est.*

Thucydidis. *Non decet calumnias neq; alijs narrare, neque audiendo suscipere.*

Plutarchi in libro de calumnia. *Hippias grauissimam rem calumniam esse* 50
dicit, quia nulla pœna lege sancita sit calumniatoribus, vt furibus, quamuis amicitiam, quæ optima est possessio, furentur. Quamobrem contumelia licet malefica sit, iustior tamē est quàm calumnia: quæ quia latet, nocentior est.

Rhegini de Amicitia. *Multi hactenus plus mali per calumnias, quā per hostes acceperunt. Et multis iam iniuria*

πειρῶ καλῶς ποιεῖν, καὶ ὕστερον ἀκροάσῃ τὸ καλῶς ἀκούειν.

Παρόντων μὴ τε ψέγε, μήτε ἐπαίνει· τὸ μὲν γὰρ ἔμφρασι φέρει, τὸ δὲ κολακείαν.

Ζῶν μὲν, ἐπαινῶ· ἀποθανὼν δὲ, μακαρίζω.

Ὁ αὐτὸς εἶπεν, ὅταν ἐπαινῶσί με πολλοὶ, τότε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι· ὅταν δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖός εἰμι.

Κόσμος πόλει μὲν, εὐανδρία· σώματι δὲ, κάλλος· ψυχῇ † τὰ δὲ ἐναντία τούτων, ἀκοσμία. ἄνδρα δὲ καὶ γυναῖκα καὶ λόγον καὶ ἔργον καὶ πόλιν καὶ πρᾶγμα, χρὴ, τὸ μὲν ἄξιον ἐπαίνου, ἐπαίνῳ τιμᾶν· τῷ δὲ ἀναξίῳ, μῶμον ἐπιθεῖναι. ἴσον γὰρ ἁμάρτημα καὶ ἀμαθία, μεμφεσθαί τε τὰ ἐπαινετὰ, καὶ ἐπαινεῖν τὰ μεμπτά.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΒΟΛΗΣ, Λόγος ὁ.

Ὅτ' δεῖ Διαβολῆς καταφρονεῖν, καὶ αὐ σφόδρ' ἢ φυλάττεσθαι· ἔστι δ' αὐτὴν τινες, δι' ὃς φυλάττεσθαι τὰ τοιαῦτ' ὀρθῶς ἔχει.

Κακουργότερον οὐδὲν Διαβολῆς ἔστι πω.
λάθρα γὰρ ἀπατήσασα τὸν πεπισμένον,
μῖσος ἀναπλάττει πρὸς τὸν οὐδὲν αἴτιον.
Αἶναξ, Διαβολὴ δεινὸν αἰθέρ' οἰκεῖς κακόν.
δύγλωσσία δὲ πολλάκις ληφθεὶς ἀνὴρ
δίκημα λέξας, ἅπαντ' ἀγλώσσου φέρει.
Οὐδὲν Διαβολῆς ἔστιν ὅτι πονώτερον.
τὴν γὰρ ἑτέρῳ γε καιμένῳ ἁμαρτίαν
† ἀεὶ μέμψιν ἰδίαν αὐτὸν ἐπαναγκάς λαβεῖν.
Τὸ δοκεῖν, Διαβολῶ ἔχει μείζω τὴν ποιῆν.
Ὅστις δὲ Διαβολαῖσι πείθεται ταχὺ,
ἥτοι πονηρὸς αὐτός ἐστι τὰς ὀφρῦς,
ἢ πάμπαν παιδαρίῳ γνώμῃ ἔχει.

Εὐλαβοῦ τὰς Διαβολὰς, καὶ ψευδεῖς ὦσιν. οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι.

Διαβολὴ καιρῷ μὲν ἰσχυρὸν ἐργάζεται τοῖς ἀκούσι τὴν ὑπόληψιν, χρόνῳ δὲ πάντων ἀσθενεστέρα γίγνεται.

Διαβολὰς ὑποφεύγειν ὅτε λέγειν † πρὸς ἀλλήλους, ὅτε ἀκούοντας ἀποδέχεσθαι.

Ἱππίας φησὶν, ὅτι δεινόν ἐστιν ἡ Διαβολία, ὅτιπερ ὀνομάζων, ὅτι οὐδὲν ἡμώρηται τῆς κατ' αὐτῶν γίγραπται ἐν τοῖς νόμοις, ὥσπερ τῶν κλεπτῶν· καίτοι ἄριστον ὂν κτῆμα τὴν φιλίαν κλέπτουσιν, ὥστε ἡ ὕβρις κακοῦργος οὖσα, δικαιοτέρα ἐστὶ τῆς Διαβολῆς, ἀφ' ὃ μὴ ἀφανὴς ἐστί).

Πολλοὶ γὰρ ἤδη μείζω κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν Διαβολῶν, ἢ τῶν πολεμίων. καὶ πολλοὶ ἤδη

μείζω

μείζω ἡδικέωται, ἢ τοῦ τῶν ὤτων ἀσθενείας, ἢ τοῦ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς.

Ἀρξόμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ μάλιστα ὠφελοῦντος οἰκίαν· εἶη δ' ἂν τοῦτο ἐπιτίμησις. Διαβολὴ γὰρ κακὸν † καὶ ἐπιβουλότατον.

Πελοπίδας ἀνδρείου στρατιώτου διαβληθέντος αὐτῷ, ὡς βλασφημήσαντος αὐτόν· ἐγὼ τὰ μὲν ἔργα, ἔφη, αὐτῷ βλέπω, τῶν δὲ λόγων οὐκ ἤκουσα.

Διαβολὰς ἄνδρα τοιοῦτον εἰς παρακοὰς ἀφεῖναι. Ὃ γὰρ ἔλεγξον μὴ ὄν, παρασπασθείς, ταῦτα πάντα ἔρρωται μὲν, ὃ δ' ἀνδρὸς ἀρετῇ πρέπον οὐκ ἔχει.

Τὸ νικᾶν τὰ τοιαῦτα, φέρε τινὰ αἰσχύνῃ τοῖς διαβληθεῖσιν, ἀμηδὲ δοκεῖν ἔδει.

Διαβολὴ γάρ ἐστι δυνάτατον. ἐν τῇ δύο μόνοι εἰσὶν οἱ ἀδικέοντες, εἷς δὲ ἀδικεόμενος. ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδικεῖ, ὁ παρεόντι κατηγορέων· ὁ δ' ἀδικεῖν ἀπαπειρόμενος, πρὶν ἢ ἀκοῦσαι οὐκ ἀμαθὴς. ὁ δὲ ἀπεὼν τὸν λόγον, τάδε μὲν αὐτοῖς ἀδικέεται, διαβληθεὶς γε ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, καὶ νομισθεὶς παρὰ τοῦ ἑτέρου κακὸς εἶναι.

Πᾶσαν δ' οἰκίαν καὶ φύσιν κόπτει διαβολή.

ΠΕΡΙ ΨΟΓΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΒΟΛΗΣ, Λόγος πρώτος.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ.

Λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν.

Καλύπτουσιν ἔχθραι χείλη δίκαια· οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας, ἀφρονέστατοί εἰσι.

Ἀνὴρ ἀμπλακὼν τοὺς πρόσθεν φίλους, καὶ νῦν μίσει εἱμαρμένον βαλὼν διαβολίῃ, κῆρ τὴν ὕλιν τοῦ πυρὸς ὅπως ἐκκαυθήσεται.

Πρὶν ἐξετάσῃς, μὴ μέμψῃ· νόησον πρῶτον, καὶ τότε ἐπιτίμα.

Οὐ τὰ ῥήματα πέφυκε τὰς λύπας κινεῖν· ἀλλ' ἡ κατὰ τοῦ λοιδορήσαντος ἡμᾶς ὑπερηφανία, καὶ ἡ ἐκείνου αὐτῷ φαντασία.

Πεφύκασί πως ταῖς μεγάλαις δυναστείαις αἱ ἀεὶ λυθησόμεναι αὖται προφυλάσσειν θεραπεῖαι, αἳ δι' ὃ ἄπορον οἰκείᾳ ἀγαθῷ δι' ὃ γνωσθήσων, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων κακῶν ἑαυτὰς σωιζοῦσιν.

Τοιοῦτόν ὑμῖν προσώπου τὴν βλάβην προσπεποίηται ὁ διαβάλλων· τόν τε γὰρ συκοφαντούμενον ἀδικεῖ, καὶ πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἑαυτόν.

Τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν, οὐ μέγα· ῥᾴδιον γὰρ καὶ τοῦ βουλομένου πάντος. ὃ δὲ αἰτιᾶσθαι τὸν ἑαυτοῦ

maior facta est propter aurium infirmitatem, quàm inimicorum insidias.

Faciemus autem initium ab eo quod in primis vtile est familiæ: id autem est increpatio calumniæ. Est enim calumnia malum, idq; insidiosissimum. Dionis in Oeconomico.

Pelopidas cùm fortis quidam miles per calumniam apud ipsum deferretur, vt qui ei conuiciatus esset: Equidem, dixit, facta eius respicio, verba autem non audiui. † τὸ δεύτερον.

Græcum exemplar corruptum est: & in exemplaribus quibusdam prorsus non leguntur hæc. Philoctetæ.

Calumnia enim res est grauissima, in qua duo sunt qui iniuriam faciunt, vnus qui afficitur. Calumniator enim iniuriam facit, nõ præsentem accusans: & similiter qui accusanti fidem habet, antequam verè rem cognoscat. Qui autem abest, iniuriam patitur, tum à calumniatore, tum ab illo qui ipsum aures calumniantis præbens pro malo reputat. Herodoti. libro 7.

Omnem beneuolentiam & naturam frangit calumnia. Iosippi in Historia captiuitatis.

DE VITVPERATIONE ET calumnia, Sermo LXXI. Ex Antonio & Maximo.

Beati estis cùm probris vos affecerint homines, & persequuti fuerint, & omne maledictum in vos fecerint mentientes propter me. Matth. 5.

Cùm conuitijs afficimur, benedicimus: cùm fugamur, sustinemus: cùm maledictis impetimur, obsecramus. 1. Corint. 4.

Tegunt inimicitiam labia iusta: qui autem conuitia iactant, insipientissimi sunt. Prouer. 10.

Vir sceleros us turbabit amicos, ac inter pace fruentes iaciet calumniam: vt materia ignis sic exardescet. Sirach 28.

Prius quàm examinaris, ne reprehendas: nosce prius, deinde increpato.

Non verba ipsa dolorem nobis afferunt, sed nostra erga nobis conuitiantem superbia & contemptus, & cuiusque opinio sine imaginatio. S. Basilij.

Solent quodam modo magnis principibus huiusmodi obsequiorum artifices adhærere: vt quoniam proprio bono carent quo innoteſcant, ex alienis malis seipsi commendent.

Tribus simul damnosus est calumniator. Nam & illi quem traducit iniurius est, & audientibus eum, & ipse sibi.

Non magna res est reprehendere, imò facillima et cuiuslibet volentis: sanum verò consilium Theologi.

culpæ opponere, viri pij & cordati est.

Præstat malè audire quàm malè dicere.

Reprehensionem non vulgares modo, sed etiam præstantissimi incurrunt.

Chrysosto-mi. *Quemadmodum benedicentia & laudatio principium est amicitiæ: sic maledicentia & calumnia, inimicitiæ & odio & infinitis malis initium & ansam præbet.*

Fieri non potest, vt qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant.

Si illi qui leues & inanes excipiunt narrationes, veniam nō impetrabunt: qui criminantur et conuitiantur, quam habituri sunt defensionem?

Non dolendum si malè audiamus, sed si iure malè audiamus.

Plerig, vitiorum suorum reperiuntur patroni, alienorum accusatores.

Maximi. *Calumniatori aures ne præbeas, ne duplex peccatum cum illo committas, tum teipsum pernicioso affectui assuefaciens, tum illum aduersus proximum nugari non impediens.*

Phorii patriarchæ. *Qui facilè alienas calumnias admittit, ne ipse quidem similibus factis abstinet. Nam ipsa calumniantium admissio, innocentem quog, in societatem pertrahere solet.*

Plutarchi. *Lingua maledica, malæ mentis index est.*

Quemadmodum Æsopica illa gallina cùm ægrotaret, ad felem interrogantem eam tanquam ex benevolentia, quomodo valeret, Rectè, dixit, si tu discedas: sic ad eiusmodi hominem, qui super dissensione sermonem mouet, & interrogat, & secreta aliqua suffodit, dicendum est, Atqui nihil ego in fratre desidero, si nec ipse calumniantes audiam, nec ille.

Isocratis. *Caue calumnias, etiamsi falsæ fuerint. Vulgus enim veritatem ignorat, ad famam respicit.*

Hic cùm quidam ad eum obtrectatoris sermonem referret, ac diceret: Me præsente ille hæc de te maledicta iactabat: Nisi tu, inquit, libenter audisses, nunquam ille conuitiatus esset.

Democriti. *Gladius quidem secat, calumnia autem separat amicos.*

Socratis. *Cùm quidam ei dixisset: Quidam de te malè loquitur: Verberet me etiam (inquit) non præsentem.*

Socratis. *Loquacem & calumniatorem ne admittas: non enim ex benevolentia id facit. Sed vt aliorum arcana tibi detexit, similiter etiam quæ tu dixeris exponet alijs.*

Moschionis. *A multis malis traduci, neq, verum, neque*

τῷ γνώμῃ, αἰδρὸς δ' ὑστοῦς καὶ ἰῶν ἔχοντος.

Κακῶς ἀκούειν κρεῖσσον, ἢ λέγειν κακῶς.

Α'πλετος ὁ τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀείστων ὁ μῶμος.

Ω'σπερ ὁ καλῶς λέγειν ἀρχὴ ἐγκωμιάζειν ἀρχὴ φιλίας ἐστίν· οὕτω ὁ κακῶς λέγειν καὶ διαβάλλειν, ἔχθρας καὶ ἀπιστίας καὶ μυρίων κακῶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις γίγνεται.

Οὐ δυνατὸν τὸν ἐν ἀρετῇ ὄντα παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς.

Εἰ οἱ παρὰ δεχόμενοι ἀκοὰς ματαίας, οὐκ ἂν τύχοιεν συγνώμης· οἱ διαβάλλοντες καὶ λοιδοροῦντες πίαν ἕξουσιν ἀπολογίαν;

Μὴ τῷ κακῶς ἀκούειν δυσχέραινε, ἀλλὰ τῷ δικαίως ἀκούειν κακῶς.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν μὲν ἰδίων ἁμαρτημάτων σιωπηροί γίνονται· τῶν δὲ ἀλλοτρίων κατήγοροι.

Ε'πισύμιζε τὸν διαβάλλοντα ἐν ἀκοαῖς σοῦ, ἵνα μὴ διπλοῦν ἁμάρτημα σοὶ αὐτῷ ἁμαρτάνῃς, καὶ σαυτὸν ὀλεθρίῳ πάθει ἐθίζων, κἀκείνου τῷ πλησίον φλυαρῆσαι οὐκ ἀνασχόμενον.

Οὓς διαφορᾶς τὰς ἀλλοτρίας διαβολὰς ἀποδέχεται, σοὶ δὲ τῶν ἐμῶν σοῦ ἀπέχεται πραγμάτων. ἡ γὰρ ἐργασία τοῦ διαπιστεύματος, εἰς κοινωνίαν φιλίας καθέλκει καὶ τὸν αἰτήσαντα.

Γλῶσσα βλάσφημος, διανοίας κακῆς ἔλεγχος.

Καθάπερ ἡ Αἰσώπειος ἀλεκτορὶς, πρὸς τὴν αἴλουρον ὡς δὴ κατ' εὔνοιαν αὐτῆς νοσούσης ὅπως ἔχοι πυθομένην, καλῶς εἶπεν αὖ σὺ ἀπόστηθι· ὕπαγε πρὸς τὸν ὅμοιον ἄνθρωπον ἐμβαλοῦσα λόγον ὑπὲρ τῆς ἀδελφεᾶς, καὶ πυθανόμενον καὶ ὑποροῦντα τῶν ἀπορρήτων ἕκαστα χρὴ λέγειν. ἀλλ' ἔμοιγε πρᾶγμα πρὸς ἀδελφὸν οὐδὲν, οὔτε ἐγὼ τοῖς διαβάλλουσι πρόσειμι, μήτε ἐκεῖνος.

Εὐλαβοῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσιν.

Οὗτος ἀκούσας τινός, ὅτι ὁ δεῖνα ὅτι ἐμοῦ κακῶς εἶπε· σὺ ἐλοιδόρει· εἰ μὴ σὺ (εἶπεν) ἡδέως ἤκουσας, οὐκ ἂν ἐλοιδόρει.

Η' μὲν μάχαιρα τέμνει, ἡ δὲ διαβολὴ χωρίζει φίλους.

Α'παγείλαντος τινὸς αὐτῷ, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, τυπτέτω με (ἔφη) μὴ παρόντα.

Ψεύδεσι καὶ διαβολαῖς ἀνδρὸς μὴ πρόσεχε· ὁ γὰρ ἔνεκεν εὐνοίας τοῦτο ποιεῖ· ὡς γὰρ τὰ τῶν ἄλλων ἀπόρρητα ἀπεκάλυψέ σοι, ὡσαύτως καὶ τὰ σοῦ λεχθέντα ἑτέροις ἀποκαλύψει.

Υ'πὸ πολλῶν διαβάλλεσθαι κακῶν, ἥττε ἀληθές, ἥττε

βλασφεμεῖν.

βλαβερόν· ὃ δὲ ὑφ' ἑνὸς ἀγαθοῦ ψέγεσθαι, καὶ ὠφέλιμος, καὶ λυσιτελές.

Τινὸς σοφιστοῦ αἰτιωμένου αὐτὸν, καὶ λέγοντος· Διὰ τί μοι κακῶς λέγεις; ὅτι μὴ καταφρονεῖς, ἔφη, τοῦ κακῶς λέγοντα.

Γελοπίδου ἀνδρείου στρατιώτου διαβληθέντος ὦ Δημώνακτι, ὡς βλασφημοῦντος αὐτὸν, ἐγὼ τὰ μὲν ἔργα, ἔφη, αὖ βλέπω, τὸν δὲ λόγον οὐκ ἤκουσα. al. Γελοπίδας ἀνδρείου στρατιώτου διαβληθέντος αὐτῷ, ὡς βλασφημοῦντος, &c.

Ἥδιόν ἐστι, φασὶ μυσικώτερον
Ἐᾶς, ἢ δυνάσθαι λοιδορεῖσθαι φέρειν.
Καὶ γὰρ ὁ λοιδορῶν, αὖ ὁ λοιδορούμενος
Μὴ τοιοῦτοι ὦσι, λοιδορεῖται ὁ λοιδορῶν.
Ὅστις διαβολαῖς πείθεται ταχύ.
Ἥκιστα ποιητὴς αὐτός, ὅστις τοῖς ἤθεσι,
Ἢ πρὸς ἅπασι παιδαρίοις γεώμοιρ' ἦν.
Οὐδὲν διαβολῆς ἐστιν ὅπως ποτ' οὐ τοιοῦτον.
Τὸν σὸν ἑτέρῳ γὰρ κεκμηκότα μάρτυρα.
Ἀεὶ μέμψιν ἰδίαν αὐτὸν ἐπαναγκες λαβεῖν.

Τίς γὰρ οὐκ ἂν ὁμολογήσειε, τὴν μὲν ἰσότητα εἶναι πᾶσι, καὶ τὸ μηδὲν πλέον, δικαιοσύνης ἔργα εἶναι· τὸ δὲ ἄνισόν τε καὶ πλεονεκτικὸν, ἀδικίας; ὁ δὲ τὴν διαβολὴν τῶν ὄντων λαμβάνων ἄρα χρώμενος, πῶς οὐ πλεονέκτης ἐστί; ἕλκει τὸν ἀκροατὴν σφετερίζομενος, καὶ τοῦ ἐξελέγχειν αὐτὸ τὰ ὦτα, καὶ δόξαν φέρειν, καὶ τῷ δευτέρῳ λόγῳ πρωτιλῶς ἄβατα κατασκευάζων αὐτὰ ὑπὸ τοῦ διαβολῆς προεμπεπλησμένα.

Πολλοὶ γὰρ ἤδη μείζω κακὰ πεποίηκαν ὑπὸ τῶν διαβολῶν, ἢ τῶν πολεμίων. καὶ πολλοὶ ἤδη μείζω δίκαια ὑπὸ τῆς τῶν ὠτων ἀθετείας, ἢ ὑπὸ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῆς.

Κακιορρότερον οὐδὲν διαβολῆς ἐστί που.
Λάθρα γὰρ ἀπατήσασα τὸν πεπεισμένον,
Μῖσος αἰὰ πλάττῃ πρὸς τὸν οὐδὲν αἴτιον. (γρ.

Ὁ διαβαλὼν φίλον, μὴ διδοκιμείτω, κἂν ἀληθῆ λέγῃ.

Εἰπόντος αὐτῷ τινὸς, ὁ φίλος σοι λάθρα λοιδορεῖ, εἶπε· μὴ ἔλεγχε αὐτὸν, ἐπεὶ φανερῶς αὐτὸ ἔχει ποιεῖν.

Ὁ αὐτὸς ὑπό τινος ποιητοῦ πολλὰ λοιδορηθείς, ἔφη· καλλίω ἐποίησας, μηδέν σοι τῶν προσόντων προσαγαγών.

Ὁ αὐτὸς τινὸς λέγοντος, ὅτι σὲ τινὲς λοιδοροῦσιν, ἔφη· ἀλλ' ἐγὼ ὅπως διαιτῶμαι, ὥστε ἀπιστεῖσθαι αὐτοῖς.

Ὁ μὲν ἀγαθὸς δρομεὺς τῆς ὑπαληγίδος διώκοντος, μᾶλλον δὲ προσώ ἐφιέμενος, καὶ τὴν διαίσιαν ἀποτείνας πρὸς τὸ τέρμα, καὶ ποσὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἔχων, τῷ πλησίον οὐδὲν κακουργεῖ, οὐδὲ τοῦτο κωλύει τὸν ἀγωνιστὴν πολυπραγμονεῖν· ὁ δὲ κακὸς ἡνίοχος

damnosum est: ab vno autem bono reprehendi, & verum & vtile est.

Cùm sophista quidam culparet eum, & diceret, Cur mihi maledicis? Respondit, Quoniam tu maledicentem non contemnis. Demonax.

Pelopidas, cùm fortis quidam miles delatus esset ei, quòd obloqueretur: Ego (inquit) facta eius video, verba non audiui. Pelopidas.

Nihil suauius, neq; magis musicum
Est, quàm conuitia ferre posse. Philemonis.
Nam conuitia, si is contra quem dicuntur
Dissimulet, in sui authorem recidunt.

Quisquis statim fidem habet calumnijs, Menandri.
Aut moribus improbis præditus est,
Aut ingenium prorsus habet puerile.

Nihil est molestius calumnia: Menandri.
Peccatum enim quod alteri inest,
Necesse est illummet qui calumniam patitur
ceu proprium crimen suscipere.

Quis non fateatur in omnibus rebus æquabilitatem, & nihil nimium & redundans, iustitiæ opera esse: inæqualitatem verò & nimiam habendi cupiditatem, iniustitiæ? Atqui calumnia in absentes clanculum abutens aliquis, quid est cur auarus & cupidus non censeatur? Quippe qui totum auditorem suum reddat & occupet, eiusq; aures abturet, & posteriori sermoni clausas reddat calumnia tam repletas. Lucian.

Multitiam maioribus malis affecti sunt per calumnias, quàm hostes. Et multitiam magis læsi sunt ob aurium infirmitatem, quàm hostium insidias. Rhegin.

Nihil vsquam maleficentius est calumnia. Cleanthis.
Hæc enim vbi clàm aliquem à se persuasum decepit,
Odium excitat aduersus eum qui nihil est commeritus.

Criminans amicum non approbetur, etiamsi vera dicat. Sext.

Cùm quidam ei diceret: Amicus clanculum te mordet, & conuitiatur: Hominem, inquit, ne arguito, quoniam idem palàm facturus est, (aut facere potest.) Chrysippus.

Idem à quodam improbo multùm affectus conuitijs: Optimè, inquit, feci sti, quòd nihil eorum quæ in te sunt præterieris.

Idem cùm quidam narraret quosdam ipsi obloqui: Atqui, ego, inquit, sic vitam degam, vt illius nemo sit creditur us.

Bonus quidem cursor, vt primum currendi signum datum est, nihil quàm pergere desiderans, & animum ad metam conuertens, & in pedibus victoriæ spem collocans, nihil mali molitur in proximum, neque quicquam de ipso curat inter certatores: Malus verò

& ignauus antagonista, de celeritate sua desperans ad malas artes se vertit, & hoc vnum pra omnibus spectat, vt currentem quouis modo retardet ac impediat, vt qui vincere nequeat, si hoc omiserit.

καὶ ἀήθλος ἀπαγωνιςὴς, ἀπογνὺς τὴν ἐκ τῆς πάχυς ἐλπίδα, ἐπὶ τὴ κακοτεχνίαν τρέπεται, καὶ ὅτι μόνον ἐξ ἁπάντος σκοπῆ, ὅπως τὸν τρέχοντα ὁπῃοῦν, μὴ ἐμποδίσας ὁπῃσοῦν μηδ' ὡς εἰ τάχιστα διαμάρτοι, ἐκ αἴ ποτε νικήσας δυνάμενος.

Dionysius rex. *Dionysius rex cùm audiuisset duos adolescẽtes multa cõtumeliosa de ipso & tyrannide inter compotandum dixisse, vtrosq; vocauit ad cœnam. Cùm videret autem alterum ex temulentia petulantẽ et multa nugantem, alterum verò modestè & cautè bibentem: illum vt natura ebriosum & stolidum dimisit, hunc verò interfecit tanquam ex animi proposito malevolum & inimicum.*

Διονύσιος ὁ βασιλεὺς ἀκούσας δύο νεανίσκους πολλὰ βλάσφημα περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς τυραννίδος εἰρηκέναι πρὸς πότον, ἀμφοτέρους ἐκάλεσε πρὸς δεῖπνον· ὁρῶν δὲ τὸν μὲν παροινοῦντα καὶ ληρωδοῦντα πολλὰ, τὸν δὲ κοσμίως μετὰ εὐλαβείας τοῖς πόσοι χρώμενον, ἐκεῖνον μὲν ἀπέλυσεν ὡς φύσει παροινήσαντα, τοῦτον δὲ ἀνεῖλεν ὡς δίκαιον καὶ πολέμιον ἐκ προαιρέσεως.

Alexander. *Alexander cùm epistolam contra medicum suum accepisset, vtpote insidiantem ei, & iam esset in ipso tempore bibendæ medicinæ, adeò non credidit traducenti, vt simul & epistolam legerit, & medicinam hauserit.*

Ἀλέξανδρος ἐπιστολὴν κατὰ τοῦ ἰατροῦ δεξάμενος, ὡς ἐπιβουλεύοντος, ὅτε ἔτυχεν ἐπὶ αὐτῷ κειμένῳ φάρμακον ὥστε πιεῖν, τοσοῦτον ἀπέχε πίστεως δοὺς τῷ διαβάλλοντι, ὥστε ὁμοῦ τε τὴν ἐπιστολὴν ἀνεγνωκέναι, καὶ τὸ φάρμακον ἔπινεν.

Eundem dicunt cùm familiaris quidam traduceret apud eum, alteram aurem obstruxisse manu, scilicet vt illam puram absenti relinqueret.

Τὸν αὐτὸν φασὶ διαβαλλομένου πρός τινων, τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἀκοῶν ἐπιμελῶς ἐπιφράξασθαι τῇ χειρὶ, ἀκεραίαν δὴ λοιπὸν τοῦτον διασώζοντα τῷ μὴ παρόντι.

Cleobulus. *Cleobulus illam ciuitatẽ maximè dixit bene compositam esse, vbi infamiam magis quàm legem ciues metuant.*

Κλεόβουλος μάλιστα συμφέρειν ἔφη, ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολῖται δεδιέναι, ἢ τὸν νόμον.

Conuitiorum reprehensio non attingit illos qui secundum virtutem viuunt.

Τῶν κατ' ἀρετὴν ζώντων ὁ τῆς λοιδορίας μῶμος οὐχ ἅπτεται.

Diogenes. *Cùm à caluo quodam conuitio afficeretur: Tibi contumeliam, inquit, non dico, sed capillos tuos laudo, quòd malam effugerint caluam.*

Λοιδορούμενος ὑπό τινος φαλακροῦ, ἔφη· σὲ μὲν οὐχ ὑβρίζω, τὰς δὲ τρίχας σου ἐπαινῶ, ὅτι κακὴν ἀπέφυγον κεφάλην.

Cùm proditor quidem ei malediceret: Gaudeo (inquit) me factum inimicum tuum: non enim inimicis, sed amicis malè facis.

Προδότης δέ τινος κακῶς αὐτὸν λέγοντος, ἔφη· χαίρω ἐχθρός σοι γιγνόμενος. σὺ γὰρ οὐ τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ τοὺς φίλους κακῶς ποιεῖς.

Aristippi. *Aristippus cùm contumelia à quodam afficeretur, secedebat: maledico autem persequente, ac dicente, Fugis? Etiam, inquit: nam tu malè dicendi potestatem habes, ego verò non audiendi.*

Ἀρίστιππος ὑβριζόμενος ὑπό τινος ἀνεχώρει· τοῦ δὲ ὑποδιώκοντος, καὶ λέγοντος, Φεύγεις; ναὶ, ἔφη· τοῦ μὲν γὰρ κακῶς λέγειν σὺ τὴν ἐξουσίαν ἔχεις, τοῦ δὲ μὴ ἀκούειν ἐγώ.

Demosthenis. *Demosthenes cùm quidam ei conuitium faceret: Non descendo, inquit, in certamen, in quo victus victore superior est.*

Δημοσθένης λοιδορουμένου τινὸς αὐτὸν, οὐ συγκαταβαίνω, εἶπεν, εἰς ἀγῶνα, ἐν ᾧ ὁ νικώμενος τοῦ νικῶντος ἐστὶ κρείττων.

DE OBLOQVVTORIBVS, & contumelia, Sermo LXXII. Ex Antonio.

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΛΑΛΟΥΝΤΩΝ, καὶ τῆς ὕβρεως, Λόγος οβ'.

Deutero. Pſalm. 24. *AVditionem inanem ne admittas.* *Qui detrahebat clàm proximo suo, eum persequebar.*

Ἀκοὴν ματαίαν μὴ παραδέξῃ. Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐδίωκον.

Basilij. *Qui fratri detrahit, aut audit detrahentem, & sustinet, ambo digni sunt qui exterminentur.*

Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀκούων καταλαλοῦντος καὶ ἀνεχόμενος, ἀφορισμοῦ ἄξιοι καὶ οἱ ἀμφότεροι.

Theologi. *Nihil tam incundũ est hominib. atq; de alienis rebus loqui, et maximè si fauore alicuius aut*

Οὐδὲν ὕπως ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ὅ λαλῆσαι τὰ ἀλλότρια, καὶ μάλιστα εἰ καὶ τύχοιεν ὑπ' οὐσίας τινὸς ἢ

μίσους

μίσους ἐλκόμενοι, ὑφ' ὧν φιλεῖ πλέπεσθαι ὡς τὰ πολλὰ ἡ ἀλήθεια.

Ἐπὶ ὀργιζομένῳ καὶ τῶν λοιδορησαντος, ἐβεβαίωσας τὰ ὀνείδη. τί γὰρ ὀργῆς ἀφεστήκειεν; ἐὰν δὲ μείνῃς ἀόργητος, ἤλεγξας τὸν ὑβρίσαντα, ἔργῳ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενος.

Ὁ βλασφημῶν τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἀδελφικὰ κρέα ἔφαγε, καὶ τὸν λιμὸν ἔσωσας, καὶ μυρία ἕτερα ἠργασάμενος βλάβη τῷ λόγῳ κακά.

Ὥσπερ ὃ καλῶς λέγειν καὶ ἐγκωμιάζειν, ἀρχὴ φιλίας ἐστὶν· οὕτω ὃ κακῶς λέγειν καὶ βλασφημεῖν, ἔριδος καὶ ἀπεχθείας καὶ μυρίων κακῶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις γίγνεται.

Ἂν μοὶ ὀνειδίσῃ σὶ ὁ ἕτερος ἁμάρτημα, ὃ σαυτῷ συνοίδας· σὺ δὲ ἀκούσας, σκόπει μὴ ὑβρίσῃς, σεαυτὸν δὲ πικρὸν, καὶ τὸν Θεὸν φιλάνθρωπον παρόξυνας, ἵλεως ἀπιδεῖν τὴν ἁμαρτίαν ἅπασαν.

Μηδέποτε αἰδεσθῇς τὸν τοὺς σὲ καταλαλοῦντα, μᾶλλον δὲ λέγε, παῦσαι ἀδελφὲ, ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαλεπώτερα πλάττω. καὶ πῶς σκόπει καταχρίναι δύναμαι; δύο γὰρ κερδανῶ, σὲ μιᾷ ἐμπλάστρῳ καὶ σαυτὸν καὶ τὸν πλησίον ἰασάμενος.

Πλάτωνι τινὸς λέγοντος, ὅτι τινὲς λοιδοροῦσί σε, ἔφη· ἀλλ' ἐγὼ οὕτως ζήσω, ὥστε ἀπιστεῖσθαι αὐτούς.

Ὅταν λοιδορηθῇς, σκόπει μή τι σοι πέπραχται τῆς λοιδορίας ἄξιον· εἰ δὲ μὴ πέπραχται, καὶ τοῦτον εἰς τὴν λοιδορίαν νόμιζε.

Χαβρίας ὑπό τινος πολλὰ λοιδορηθείς, ἔφη· κάλλιστα ἐποίησας μηδὲν τῶν προσόντων καταλιπών.

Ἡ μὲν μάχαιρα τέμνει ἡ δὲ βλασφημία χωρίζει φίλους.

Οὔτε ἀῤῥώστου πλήττω, οὔτε ἀσκοῦ τυπτίω δεῖν βλασθῆναι.

Φίλιππον τὸν Ἀλεξάνδρου πατέρα ἐλοιδόρει τις τῶν κακοηλιώντων αὐθεμέρων· καὶ παρῄνουν οἱ φίλοι δικάσειν τὸν λοιδορον. ὁ δὲ ἔφη· οὐκ ἔστι καλὸν τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὑπ' πλείοσι προσεχόμενος κακῶς λέγῃ ἡμᾶς.

Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι χάριν ἔχω τοῖς λοιδοροῦσί με, ὅτι βελτίονα ποιοῦσιν. ἐγὼ γὰρ αὐτοσυνειδήτως ψευδεῖς αὐτὰς ἀπελέγχω, εἴ τι φαῦλον ποιῶ, μεταβάλλομαι.

Εὐλαβοῦ τὰς βλασφημίας, κἂν ψευδεῖς ὦσιν. οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, τοὺς δὲ τὴν δόξαν ἐπιβλέπουσι.

Τινὶ σοφῷ ἔφη τις, ὅτι ὁ δεῖνα κακῶς σε ἐλοιδόρησε. μὰ ἐμὲ· ὁ δὲ ἔφη· εἰ μὲν σὺ ἡδέως ἤκουες, οὐκ ἂν ὁ δεῖνά με ἐλοιδόρει.

Λοιδορούμενός τις ὑπό τινος Φαλακρῶ, εἶπεν· εἰ μὲν ὑβριζόμην, τὰς τρίχας σου ἐπῄνουν, ὅτι κακὸν ὄζος ἔφυγον κεφάλαιον.

odio ducantur, à quibus solet plurimum veritas occultari & supprimi.

Cùm iraſceris conuitium facienti, probra confirmas: quid est enim ira insipientius? Sin verò iræ parcas et lentus fueris, pudore afficis iniuriam facientem, reipsa temperantiam declarans.

Qui fratrem suum criminatur, fraternas carnes edit, existimatione eius læsa, et mille alijs malis lingua patratis. Chryſoſt.

Vt benedicere & laudare initium amicitiæ est: sic maledicere & criminari, inimicitiæ & odij & sexcentorum malorum principium & occasio est.

Si tibi vt probrū obijcit inimicus peccatum, cuius tu tibi cōscius es, nec tu audiens illum contumelioſè excipis, sed acerbè gemis, Deumq; precaris, statim omne peccatum à te remouisti.

Fac nunquam reuereare eum qui apud te alteri detrahit, sed potiùs illum sic moneas, dicens: Desine frater. Ego quotidie grauiùs labor & pecco: & qui possum illum condemnare? duos enim lucraberis, vno emplastro et teipsum & proximum sanans. Clementis.

Plato cùm quidā ei narraret esse nonnullos qui ipsum maledictis insectarentur: At ego, inquit, sic viuam, vt illis non habeatur fides. Plato.

Quū reprehēderis cōuitioſè, vide num quid à te cōuitio dignū designatū sit: si nihil tale actū est, fumum esse conuitium illud existimato.

Chabrias ab improbo quodam multis conuitijs affectus: Bene, inquit, feciſti, quòd nihil eorum quæ insunt, prætermiſiſti. Chabrias.

Gladius secat, calumnia aūt disiungit amicos.

Neq; infirmi ictus, neq; stulti minas metuere debemus.

Philippum Alexandri patrem conuitio affi- Philippus.
ciebat quidam effreni lingua præditus, cumq; amici hortarentur vt conuitiatorē persequeretur: Non est hoc, inquit ille, faciendum, ne amplius affectus & implicatus plura in nos iaciat maledicta.

Idem dicebat se suis conuitiatoribus gratiam habere, quòd se meliorem redderent. Ego enim, inquit, studens illos mendacij cōuincere, si quid improbè fecerim, muto consilium & pœnitentia emendo factum.

Vitato calumnias etiam falsas: multi enim veritatem ignorantes, existimationis et opinionis rationem tantùm habent. Democriti.

Quum sapienti cuidā aliquis diceret, se præsente ipsi à certo quodam conuitium factum: tum ille, Nisi tu, inquit, libenter audiuisses, nunquam ille mihi conuitiatus esſet.

Cùm quidam afficeretur conuitio à calvo aliquo: Tibi, inquit, contumeliam non dicam, sed capillos tuos laudabo, quòd malum caput refugerint.

Conuitio lacessitus quidam ab altero discedebat: cùm autem conuitiator persequeretur, ac diceret, Fugis? Etiam, inquit: nam tu quidem maledicendi potestatem habes, ego autem audiendi.

Cùm cuidam multis modis aliquis vt probrum obiceret, quòd è parentibus prognatus esset ignobilibus: Mihi, inquit, dedecori sunt parentes, tu verò parentibus.

Diogenes. *Diogenes conuitianti sibi, At nec mihi, inquit, credit quisquam te laudanti, nec tibi me vituperanti.*

Cùm sapienti quidam narraret, eum à quopiam conuitio impetitum: Non praesentem, inquit, etiam verberet me.

DE PRODIGALITATE, SERMO LXXIII. Ex Io. Stobæo.

Menandri. *SI qui suas opes temere dilapidant,*
Laudibus vehantur, id multis obesse potest.

Euphronis in Didymis. *Nam qui suam malè gubernat rẽ familiarem,*
Dic quæso quomodo seruabit is alienam?

Luciani. *Theron Menippi filius, patrimonium omne adhuc iuuenis*
Turpiter lasciuis sumptibus dissipauerat.
Postquam verò Euctemon, paternus amicus, ipsum vidit
Iam excruciari arida paupertate,
Illachrymans ad se recepit, & maritum
Suæ filiæ coniunxit, magnam dotem largitus.
Vt primùm autem Theron præter spem ditatus
Statim pristinos sumptus repetebat, (est,
Nihil nõ deliciarum indulgens ventri indecen-
Ac nefaria sub ventre libidini. (ter,
Ita Theronem obruit secundo
Noxia paupertatis reciproca vnda.
Caterùm Euctemon denuo defleuit, nõ quidem
Sed filiæ suæ dotem, et nuptias. (illum,
Cognouit autem, quòd quisquis malè vsus est
Rebus proprijs, non possit esse fidus in alienis.

Euphonis, al. Diphili. *Haud facilè cumulus acernatur, etiam longo tempore:*
Vno verò die facilè dissipabitur.

Diphili, aliàs Menandri. *Multi sic affecti sunt, vt ægrè queant*
Parcere quicquam vlterius, quàm pro vsu præsenti.

*πεφειδῆσθαι. Menandri. *Si nauigatio fortè quatridui instituatur,*
Prospicimus quæ necessaria sunt indies.
At si quid parcendum in senectam sit,
Cur non viaticum parsimonia reponemus?

Theognidis. *Sicut ego, mediam viam ingredere pedibus,*
Neq; alijs Cyrne largitor aliena.

Pythagoræ. *ἐπὶ τὰ καλῶν ἀδάπανα. *Ne sumptus temerè & importunè feceris,*
Sed neque illiberalis esto. Modus in omni re optimus.

Socrates, cùm facilè quendam omnibus gratificari, nulloque delectu suppeditare animaduertisset: malè pereas, imprecatus est,

Λοιδορούμενός τις ἀπό τινος ἀπεχώρει, τοῦ δὲ διωκόντος καὶ λέγοντος, Φεύγεις; ναί, ἔφη· ἐξὸν μὲν γὰρ κακῶς λέγειν σὺ τὴν ἀξιοπρέπειαν ἔχεις, τοῦ δὲ ἀκούειν ἐγώ.

Πολλαχῶς τις ὀνειδίζομένου ὑπό τινος, ὅτι τῶν γονέων ἀγνώτων εἴη, εἶπεν· ἐμοὶ μὲν ὄνειδος οἱ γονῆς, σοὶ δὲ τοῖς γονεῦσιν.

Διογένης πρὸς τὸν λοιδορούμενον αὐτῷ, Ἀλλ' ὅτι ἐμοί, ἔφη, τις οὐ πιστεύει συκοφαντοῦντί σε, ὅτι σοι ἐμὲ βλασφημοῦντα.

Ἔφη σοφῷ τινι, ὁ δεῖνά σε ἐλοιδόρει· ὁ δὲ ἔφη, μὴ παρόντα γοῦν τυπτέτω με.

ΠΕΡΙ ΑΣΩΤΕΙΑΣ, Λόγος ογ'.

ΤΟὶς τὴν ἴδιαν δαπανῶσιν ἀλογίστως βίον,
* τῶν καλῶς ἀκούειν, ταχὺ ποιῇ πᾶσι κακῶς.
Ὁ γὰρ τὴν ἴδιαν οἰκονομῶν κακῶς βίον,
πῶς οὗτος ἂν σώσαι τὴν ἔξω ποτέ;
Τὸν πατρικὸν πλοῦτον νέος ὢν Θήρων ὁ Μενίππου,
ἀφρόνως εἰς ἀκρατεῖς ἐξέχεεν δαπάνας.
Ἀλλά μιν Εὐκτήμων, πατρικὸς φίλος, ὡς ἐσίδοντο
ἤδη κεφαλὴν τειρόμενον πενίῃ,
καί μιν δακρυχέων ἀπελάμβανε, καὶ πόσιν αὐτὸν
ἧπτε θυγατρὸς ἑῆς, πολλ' ὀπιμείλια δούς.
αὐτὰρ ἐπεὶ Θήρωνι παρ' ἐλπίδας ἦλυθε πλοῦτος,
αὖτις τὰς αὐτὰς ἐξέφερ' ἐς δαπάνας,
ἀργὸν χρειζόμενος πᾶσαν χέειν ὑπὲρ κόσμον,
τῇθ' ὑπὸ τὴν μιαρὰν γαστέρα μαργοσύνῃ.
ὣς τὸν μὲν Θήρωνα δὶς δύτερον ἀμφεκάλυψεν
ὑλομανὴς πενίης κῦμα παλιρρόθιον.
Εὐκτήμων δ' ἐδάκρυε δὶς δύτερον, οὐκέτι κεῖνον,
ἀλλὰ θυγατρὸς ἑῆς τειρομένην τε καὶ θάλαμον.
ἔγνω δ' ὡς οὐκ ἔστι κακῶς κεχρημένον ἀνδρα
τοῖς ἰδίοις, εἰ μὴ πιστὸν ἐν ἀλλοτρίοις.
Ἔρρειν σὺν αγαγεῖν σωρὸν ἐν πολλῷ χρόνῳ,
ἐν ἡμέρᾳ δὲ μιᾷ διαφορῆσαι ῥᾴδιον.
Λαμπρὸς ἔνιοι σώζειν, οἷς χαλεπώτερον
τῷ * σῶσαι ποιήσασθαί τι τὸ φυλάξαι βίον.
Ἂν μὲν πλέωμεν ἡμερῶν πυκνὰ τριάκοντα,
σκεπτόμεθα τὰ ἀναγκαῖ' ἐκείσης ἡμέρας.
αἰ δὲ φείσασθαί τι τῶν γήρως χάριν,
ἐν φθόνῳ ἐφόδια δεικνύμενοι;
Ὡς σφὼ ἐγὼ, μίαν ὁδὸν ἔρχεο πᾶσιν,
μηδ' ἑτέρωσι δίδυ Κύρνε τὰ σφῶν ἑτέρων.
Μὴ δαπάνα τῶνδε χαίρει, * ἀπειροκάλως ἔνι ἡμῖν
μηδ' ἀνελεύθερος ἴσθι. μέσον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.
Σοικεν ἀτὴς ἰδών τινα τῶν χείρως πᾶσι χρειζόμενον,
καὶ ἀξιοπρεπῶς ὑπηρετούμενον· κακῶς, εἶπεν, ἀπόλοιο,

ὅτι πᾶς

ὅτι τὰς Χάριτας παρθένους ὔσας, πόρνας ἐποίησας.

Διογένης ἄσωτον ἤτει μναῦν· τοῦ δὲ εἰπόντος, Διατί τοὺς ἄλλους τρισώβολα, ἐμὲ δὲ μναῦν ζητεῖς; ἔφη, Ὅτι μὲν τῶν ἄλλων ἐλπίζω πάλιν λαβεῖν, σοῦ δὲ οὐκέτι.

Κράτης τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἀσώτων χρήματα, τὴν ὕλην τῶν χρημάτων συνῆγεν, ἀφ' ὧν αὐθέκαστοι μηδὲν λαμβάνειν, κόρακας δὲ καὶ ἰκτίνους· ὥσπερ καὶ τούτων, ἑταίρας καὶ κόλακας.

Τῶν γὰρ αὐθεκάστων οἱ πλούσιοι κτῶνται μὲν τἀγαθὰ, τοῖς καλῶς βουλεύεσθαι, καὶ μηδενὸς καταφρονεῖν· φυλάττειν δὲ οὐκ ἐθέλουσι τοῖς αὐτοῖς τούτοις.

Ζήνων πρὸς τοὺς ἀπολογουμένους ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀσωτίας, καὶ λέγοντας, ὅτι πολλῶν τῶν ἀρίστων ἀναλίσκειν, ἔλεγεν· ἴσως καὶ τοῖς μαγείροις συγγνώσεται, ἐὰν δύνωνται λέγουσι πεποιηκέναι τὰ ὄψα, ὅτι πλῆθος ἰχθύων αὐτοῖς ὑπῆρχεν.

Οὐ γὰρ ὃ μὴ λαβεῖν τἀγαθὰ ὕστερον χαλεπὸν, ὡς ὃ λαβόντα φυλάξαι.

ΠΕΡΙ ΑΣΩΤΙΑΣ, Λόγος οδ'.

Ὃς καταπατάλῃ ὁν παιδὸς ἀσώτου, οἰκέτης ἔσται, ἔσχατον δὲ ὀδυνηθήσεται ἐφ' ἑαυτῷ.

Τὰ φύλλα σου καταφάγεται ἀσώτως, καὶ τοὺς καρπούς σου ἀπολέσῃς, καὶ ἀφήσῃς σεαυτὸν ὡς φύλλον ξηρόν.

Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.

Μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία.

Οὐδὲ γὰρ φειδόμενοι καθάπαξ πλούτου, ἐρριμμένους χαμαὶ παραβλέπομεν ἀδελφοὺς, οὐδὲ τοῖς παισὶν ἢ τοῖς ἀνδράσιν οἰκείοις τὴν εὐπορίαν φυλάττοντες, ἀποκλείομεν τοῖς δεομένοις τὰς ἀκοάς· ἀλλὰ τὴν δαπάνην μεταθέντες ὅτι τοῖς χείροσι, καὶ ὃ φιλότιμον ἀκόνιτον πονηρίας ποιούμενοι τοῖς ἑαυτῶν ὁμοήθεσι. πόσαι γὰρ ἢ πόσοι τῶν οἴκων ἀπολεσθῆναι δάπεδα; οἱ μὲν αἰσχροῖς ῥήμασι τὸν ἑστιατορα θέλγοντες, οἱ δὲ ἀπόποις βλέμμασί τε καὶ ῥίμασι τὸ τῆς ἀκρασίας ἐκκαίουσι πῦρ, οἱ δὲ τοῖς εἰς ἀηδίας σκώμμασι γέλωτα ἐξ ἀκληκότι κατασκευάζειν ἐθέλοντες· καὶ ὅ τοι δὴ, ὃ ἑστιαθῆναι λαμπρῶς μόνον κερδαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας πεπληρωμένας πολυτελῶν δώρων κατάγουσιν.

Τῆς αὐτῆς δεξιρείας ἐστὶ, καὶ κτήσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσασθαι.

Τοῦ μὲν γὰρ δαπανᾶν ἡ φιλοδοξία τοῖς πολλοῖς παρέχει ὃ προθύμως· ὃ δὲ ἀφαιρεῖσθαι ἢ ἐπίδοσις, καὶ ὃ παρέχειν ἀμελούτερον.

quoniam Gratias virgines vt scorta prostituisti.

Diogenes à quodam prodigo minam petijt: quo mirante, quòd ab ipso minam, ab alijs tres obolos tantùm rogaret: Iterum me ab alys, respondit Diogenes, accepturum spero, abs te autem nunquam posthac amplius.

Crates, diuitũ et prodigorum pecunias sicubus, quæ in præcipitijs nascuntur, comparabat: quibus homines non fruuntur, sed corui tantùm et milui: vt prodigorum opibus scorta & parasiti.

Plurimi quidem hominũ diuitias bene consulendo, et nihil contemnendo acquirunt, nõ tamen ijsdem artibus ipsas conseruare possunt. Demosthenis in oratione ad Leptinen.

Zenon ad prodigalitatem suam excusantes, quòd ex multis superfluis sumptus facerent, dicebat: Igitur & coquis veniam dabitis, si falsa obsonia se fecisse dixerint, quod copia salis adfuerit.

Non tam graue est, bona non accipere, quàm acceptis priuari. Xenophontis lib. 8. institutionis Cyri.

DE PRODIGALITATE ET luxuria, Sermo LXXIIII. Ex Antonio & Maximo.

QVi deliciatur à puero luxuriosè, seruus erit, & ad extremum in mœrore versabitur. Prouer. 29.

Folia tua deuorabis luxuriosè, & fructus perdes tuos, & tibi relinques aridum folium. Eccles. 6.

Et post paucos dies collectis omnibus iunior filius peregre profectus est in longinquam regionem, & bona sua luxuriosè dissipauit. Lucæ 15.

Nolite ebrij fieri vino, in quo est luxuria. Ephes. 5.

Neque enim parcentes semel diuitijs, humi abiectos præterimus fratres, neque liberis aut alijs domesticis rerum copiam seruantes egentibus aures claudimus: sed in rebus deterioribꝰ sumptus facimus, & nostram liberalitatem cotem malitiæ facimus ijs qui in malitia versantur. Quàm multis enim, aut quàm multæ nonnullorum circumstant mensas? qui turpibus et obscœnis verbis conuinatorem delectant: alij aspectu lasciuo & gestu incontinentiæ accendunt ignem: alij mutuis dicterijs risum mouere inuitatori student: atque ij non solùm sumptuosas epulas lucrantur, verumetiam manus magnificis muneribus refertas referunt. S. Basilii.

Eiusdem est difficultatis boni aliquid quod non habeas, parare, & paratum conseruare & tueri. Theologi.

Plerique ad sumptum alacriùs faciendum celebritatis ambitione innitantur: vbi verò non conspicua videtur largitio futura, ibi liberalitas reprimitur.

Chrysosto mi. *Si pueri tutor esses, & bonis eius receptis eum extremè laborantem contemneres, innumerabiles haberes accusatores, supplicioq; legibus constituto afficerere: nunc verò cùm Christi bona acceperis, an non rationem tibi reddendam putas quòd sic temerè profundas?*

Dionis. *Des operam vt nunquam temere consumas pecuniam, vnde nullam tibi gloriam pares. Nam diuitiæ magnæ non tam multa accipiendo, quàm non multa expendendo colliguntur.*

Menandri. *Illos qui suas opes temere profundunt*
Bene audire & laudari, nimirum omnibus molestum est.

Chilonis. *Si expendas vbi non oportet, parcus eris vbi oportebat expendere.*

Non possidere diuitias, non adeò noxium est: præsentibus autem malè vti, prorsus ad perditionem & inopem vitam redigit.

Plutarchi. *Luxuriosorum vita quasi quotidie moriens effertur.*

Diuitem prodigum contemplatus olivas edentem & aquam bibentem: Si sic, inquit, prandisses, non sic cænares.

Cypselli. *Parcum præstat mori, quàm vt egens viuat.*

Plato. *Plato ille sapiens generosum conspicatus adolescentulum, patrimonio consumpto ad feres pandochij panem edentem & aquam bibentem: Si, inquit, sic moderatè prandisses, nunquam sic cænares.*

Diogenes. *Idem cùm ad quendam accessisset adolescentulum, qui patrimonium deuorarat, ab eo decem drachmas petijt: cumq; is causam percunctaretur, cur cùm ab alijs obolum acciperet, ab ipso drachmas decem peteret: Quia, inquit, ab alijs sæpe me acceptarum spero, à te autem posthac nunquam.*

Xenophontis. *Non enim bona non accipere sic molestum est, vt postquam acceperis, priuari.*

Diphili. *Difficilè accumulaueris longo tempore tantum,*
Quantum vno die facilè prodegeris.

Zeno. *Zeno excusantibus suam luxuriam, ac dicentibus, sumptus à se factos ex magna redundantium copia: Num (inquit) coquis ignoscendum putaretis si dicerent se nimis salita obsonia fecisse, quòd magnam salis haberent copiam?*

DE CHARITATE, SEV DIlectione, pace, concordia & pacificis, Sermo LXXV. Ex Antonio.

Psalm. 34. *Quære pacem, & eam persequere.*

Psalm. 36. *Est derelictio homini pacifico.*

Psalm. 119. *Cum ijs qui pacem oderunt, eram pacificus.*

Solomonis. *Cupientes pacem lætitia afficientur.*

Εἰ παιδὸς ἐπίτροπος ὢν καὶ λαβὼν τὰ αὐτοῦ χρήματα αὐτὸν μὲ τοῖς ἑταίροις ὄντα, μυρίους ἂν ἔχοις κατηγόρους, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ἔδιξας ἂν δίκην· τὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ λαβὼν, καὶ ὅτως μάτην ἀναλίσκων, οὐχ ἡγῇ δώσειν δίκην;

Μηδέποτε μάτην χρήματα κατάδαζε ἀναλίσκειν, ἐξ ὧν εὐθυμία τοῖς πολλοῖς. πλοῦτος γὰρ ἀκριβὴς, οὐχ ὅτως ἐκ τοῦ πολλὰ λαμβάνειν, ὡς ἐκ τοῦ μὴ πολλὰ ἀναλίσκειν ἀθροίζεται.

Τὸν τὸν ἴδιον δαπανῶντας ἀλογίστως βίον
Τὸ καλῶς ἀκούειν, παχὺ ποιεῖ πᾶσι κακῶς.

Δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσῃ ἐφ' ἃ δεῖ.

Τὸ μὴ κεκτῆσθαι πλοῦτον, βλάβην ἡμίζεσθαι τοσαύτην· ὃ δὲ τοῖς ὧδε κακῶς κεχρῆσθαι, ἀπόλλυσι τὸν ὄντως φασὶ κεχρημένον βίον.

Ὁ τῶν ἀσώτων βίος, ὥσπερ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων ἀναφέρεται.

Πλούσιον ἄσωτον θρασύμυθος ἐλαίας ἐσθίοντα, καὶ ὕδωρ πίνοντα, ἔφη· εἰ ὅτως ἠρίστας, οὐκ ἂν ὅτως ἐδείπνεις.

Φείδεσθαι χρεών ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντα σὺ δεῖσθαι.

Πλάτων ὁ σοφὸς ἰδὼν μειράκιον δήμιες ἀσώτως τὴν πατρικὴν οὐσίαν ἀναλώσαντα, καὶ ὀστρείοις πεπλουτηκὸς ἄρτον ἐσθίοντα, καὶ ὕδωρ πίνοντα, πρὸς αὐτὸν ἔφη· εἰ ὅτως ἐν γνώμῃ ἠρίστας, οὐκ ἂν ὅτως ἐδείπνεις.

Ὁ αὐτὸς προσελθών τινι μειρακίῳ, καταδεδρακότι τὰ παιδῶα, ᾔτει αὐτὸν δέκα δραχμάς· τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν ἐρωτῶντος, δι' ἣν παρὰ μὲν τῶν ἄλλων ὀβολὸν λαμβάνει, παρὰ δ' αὐτοῦ δραχμὰς δέκα αἰτεῖ, εἶπεν· ὅτι παρὰ μὲν τῶν ἄλλων ἐλπίζω λήψεσθαι πολλάκις, παρὰ σοῦ δὲ οὐκέτι.

Οὐδὲ δὲ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ ὅτω χαλεπὸν, ὡς δὲ λαβόντα στερηθῆναι.

Ἔργον σωφρονοῦντος τὸ πολλῷ χρόνῳ,
Ἐν ἡμέρᾳ δὲ διαφορῆσαι ῥᾴδιον.

Ζήνων πρὸς τοὺς ἀπολουμένους ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἀσωτίας, καὶ λέγοντας οὐκ πολλοῦ δεῖν ἀναλίσκειν, ἔλεγε· εἶτα καὶ τοῖς μαγείροις συγγνώσεσθε, ἐὰν ἁλμυρὰ λέγωσι πεποιηκέναι τὰ ὄψα, ὅτι πλῆθος ἁλῶν αὐτοῖς ὑπάρχει;

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ, ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ, καὶ ὁμονοίας, καὶ εἰρηνοποιῶν, Λόγος οε'.

Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν.

Ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῷ.

Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην, ἤμην εἰρηνικός.

Οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην, εὐφρανθήσονται.

Καλὺ-

Καλύπτουσιν ἔχθραι χείλη δίκαια.

Ὁ ἐλέγχων μὴ παῤῥησίας, εἰρηνοποιεῖ.

Θυμὸν ἀνδρὸς πραΰνει θεράπων σιγηρός.

Ὃς κρύπτει ἀδίκημα, ζητεῖ φιλίαν.

Πάντας τοὺς μὴ φιλονεικοῦντας καλύπτει φιλία.

Ἀπόκρισις ὑποκύπτουσα ἀποστρέφει θυμόν.

Κρεῖσσον ψωμὸς μεθ' ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ, ἢ οἶκος πλήρης πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ἀδίκων θυμάτων μὴ μάχης.

Κρεῖσσον ξενισμὸς μὴ λαχάνων πρὸς φιλίαν καὶ χάριν, ἢ παράθεσις μόσχων μετὰ ἔχθρας.

Τιμᾶ ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀγαπᾶτε, λέγει κύριος.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν. πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

Εἰ εἰρηνεύονταί σοι, ἔσωσαν πολλοί.

Εἶπεν ὁ κύριος, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.

Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ· καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· ἐὰν δὲ μή γε, ἐφ' ὑμᾶς ἐπανακάμψει.

Εἶπεν ὁ κύριος· ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ὅτι τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί.

Εἶπεν ὁ κύριος· ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

Occultant inimicitiam labia iusta.

Liberè reprehendens, pacem conciliat.

Iram viri mitigat famulus taciturnus.

Qui celat iniuriam, quærit amicitiam.

Omnes non contentiosos tegit amicitia.

Simulatio summissè se gerens iram auertit.

Melius est frustum panis cum letitia in pace, quàm domus multis bonis plena, & iniquis victimis, cum contentione.

Melius est accipi hospitem oleribus amicè & gratiosè, quàm si apponerentur vituli cum inimicitia.

Veritatem & pacem diligite, dicit dominus. Zach. 8.

Pacem domine Deus da nobis, cùm omnia nobis dederis. Esaiæ 26.

Si prospera & pacifica tibi fuerint omnia, plurimi se tibi coniungent. Sirach.

Dixit dominus, Diligite inimicos vestros, benedicite eis qui execrantur vos, benefacite eis qui vos oderunt, & orate pro eis qui vos offendunt & persequuntur, vt sitis filij patris vestri qui est in cœlis: quia solem suum exoriri facit super improbos & probos, & pluuiam demittit super iustos & iniustos. Matth. 5.

Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Ioh. 14.

In quamcunq; domum ingressi fueritis, primùm dicite, Pax huic domui: & si fuerit illic filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin secus, ad vos reflectet. Matth. 10.

Dixit dominus: Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Nam & peccatores eos à quib. diliguntur, diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefacũt, quæ vobis est gratia? Siquidẽ & peccatores hoc faciunt. Et si mutuũ dederitis his à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatorib. dant mutuum, vt recipiant paria. Quinimo diligite inimicos vestros, & benefacite, & mutuũ date, nihil inde sperãtes: & erit merces vestra multa, et eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est ergà ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est. Lucæ 6.

Dixit dominus, Præceptum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem, sicut ego vos dilexi, vt & vos diligatis vos inuicem. In hoc enim cognoscent omnes quòd mei discipuli sitis, si charitatem habeatis inter vos. Ioan. 13.

Hoc est præceptum meum, vt vos mutuo diligatis. maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt ponat aliquis vitam suam pro suis amicis. 15.

Rom.12. *Quoad à vobis fieri poteſt, cum omnibus hominibus pacem habete.*

Hcb.12. *Pacem perſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo Deum viſurus eſt.*

Rom.13. *Nemini quicquam debete, niſi vt mutuo alij alios diligatis. qui enim alterum diligit, legem complcuit. nam illud, Non committes adulterium, Non furaberis, Non falſum dices teſtimonium, Non concupiſces, & ſi quod preterea eſt aliud mandatum, in hoc ſermone ſummatim cõprehenditur, qui eſt: Diligito proximũ tuum tanquam teipſum.*

Dilectio proximum malo non afficit: expletio igitur legis eſt dilectio.

Galat.5. *Tota lex in vno ſolo completa eſt, in illo videlicet: Proximum tanquam teipſum diligito.*

Coloſſ.3. *Super omnia autem hac charitate induti ſitis, quae eſt vinculum perfectionis.*

1.Pet.1. *Diligite vos inuicem vehementer ex puro corde. Charitas enim tegit multitudinem peccatorum.*

1.Iohan.3. *Hoc illud eſt, quod audiuiſtis ab initio praeceptum, vt nos inuicem diligamus.*

Per hoc cognouimus charitatem, quoniam Chriſtus animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

1.Iohan.2. *Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet, & offendiculum in eo non eſt.*

1.Iohan.3. *Filioli mei, ne diligamus verbo neq; lingua, ſed opere & veritate. Per hoc cognoſcimus quòd ex veritate ſumus.*

1.Iohan.4. *Chariſſimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo eſt. Et omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum: quoniam Deus charitas eſt.*

Ibidem. *Deum nemo vidit vnquã. Si diligamus nos inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius eſt perfecta in nobis.*

Si quis dicat ſe Deum diligere, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim fratrem ſuũ non diligit quem videt, quo tandem modo diligere poteſt Deum quem non videt?

S.Ignatii. *Nihil eſt pace melius, qua omne bellum dirimitur.*

Baſilij. *Quàm ſit res honeſta pax, quid neceſſe eſt cõmemorare apud filios pacis? nihil eſt tam proprium Chriſtiani, quàm pacem conciliare & pacificum eſſe: itaq; dominus mercedem maximam nobis propter illam promiſit.*

Ratam facite charitatem, qua remota nullũ mandatum perfici poſſe dominus ipſe affirmauit.

Deus non omnium Deus eſt, ſed illorum quos ei charitas conciliauerit.

Εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύετε.

Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον.

Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. Τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.

Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

Πᾶς ὁ νόμος ἐν ἑνὶ μόνῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον ὡς σεαυτόν.

Ἐπὶ πᾶσι τὴν ἀγάπην διώκετε, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος.

Ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς. ἡ γὰρ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ὁ Χριστὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τοίνυν ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν θεῖναι τὰς ψυχάς.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

Τεκνία, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. ἐν τούτῳ γνωσόμεθα, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν.

Ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν Θεὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν.

Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἐν ἡμῖν τετελειωμένη ἐστίν.

Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν;

Οὐδέν ἐστιν ἄμφω εἰρήνης, ἐν ᾗ πᾶς ὁ πόλεμος καταλύεται.

Ὅσον ἐστὶ τὸ εἰρήνης καλὸν, τί χρὴ λέγειν πρὸς ἄνδρας ὑὸς τῆς εἰρήνης; Θεοῦ γὰρ ὕστατον ἴδιον Χριστιανῶν, ὡς ὁ εἰρηνοποιός. διότι καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μαθὸν, μίμησιν ἡμῖν ὁ κύριος ἐπιτρέπει.

Κυρώσατε τὴν ἀγάπην, ἧς οὐδὲν ἀτελὲς τῶν πάσης ἐντολῆς ἐργασίαν, αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῖν διωρίσατο.

Οὐ πάντων Θεὸς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τῶν οἰκοδομηθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης.

Τῆς

Τῆς ἀγάπης ἴδιά ἐστι δύο· τὸ λυπεῖσθαι μὲν καὶ ἀγωνιᾷν, ἐφ' οἷς βλάπτεται ὁ ἀγαπώμενος· χαίρειν δὲ καὶ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς ὠφελίας αὐτοῦ.

Τί δὲ μεῖζον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης; ὃ γὰρ δύναμιν ἀεὶ τῷ ψυχῷ ἐπισπείσασθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, καὶ κατ' σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης.

Οὐδὲν οὕτως ἰσχύει πρὸς ἀγάπωλιν ὡς αἰτιολογουμένη ὑφ' ἡμῶν.

Φιλάνθρωπον ἡ ἀγάπη, μᾶλλον δὲ αὐτοφιλανθρωπία.

Οὐκ ἰκανὸν ἡ δόξησις, εἰ μὴ καὶ δι' ἔργων πραγμάτων χορηγοῖμεν· ἔργον γὰρ ἀπόδειξις ὑφ' ἡμῶν.

Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἐγγὺς, ὅσοι τῆς εἰρήνης καλῶς ἀπτεσθαι φαίνονται, καὶ τῷ σωτηρίῳ τῇ φύσει ἀπτεσθαι φαίνονται καὶ διεχειρίσαντο.

Κρεῖσσον ἐπαινετὸς πόλεμος, εἰρήνης χωρίζουσης Θεοῦ.

Κρεῖσσον ἡττᾶσθαι καλῶς, ἢ νικᾶν ἀδίκως καὶ ἀθέμιτα.

Μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὅτι πᾶσαν εἰρήνην ἀγαπητέον· οἶδα γὰρ ὡς καὶ φασί τινα βελτίω ἐστὶν, ὅταν καὶ βλαβερωτάτην ὁμόνοιαν· ἀλλὰ τῷ τε καλῷ καὶ ὅτι καλῷ, καὶ Θεῷ συναπτέον.

Μέγιστον εἰς ὁμόνοιαν τὸ συμπάσχειν, εἰς δὲ συμβουλὴν ἡ ὁμόνοια.

Ἄριστον ἡ ὁμόνοια, καὶ τὸ συμφέρειν ἀλλήλοις.

Ὥσπερ γὰρ ὀργιζομένων ἡμῶν καὶ πυκτευόντων, καὶ πρὸς ἀλλήλους συγκρουομένων, χαίρει τε καὶ τέρπεται ὁ διάβολος· οὕτως εἰρηνευόντων καὶ κρατούντων ὀργῆς, συγκλαίεται πάλιν καὶ πενθεῖται, ἅτε ἐχθρὸς εἰρήνης ὤν, καὶ πολέμου ὁμονοίας, καὶ βασιλείας πατήρ.

Ἀγάπη ἐστὶ σωτήριος τελείωσις.

Ἡ ἀγάπη σωτηρία καὶ τελειότης ἐστὶν, ἢ ἔστι μὲν, ἢ κινηθεῖσα καθίσταται, ἢ ἀπελθοῦσα ἐπάνεισι· καθάπερ τῶν φυτῶν, αἱ βίᾳ χεροὶ μεταπεσόντα, εἶτα ἀφιέμενα, πρὸς ἑαυτὰ πάλιν ἀναδέχεται.

Δημιουργὸς ἀρετῆς ἁπάσης ἡ ἀγάπη.

Ἡ δὲ ἀγάπης φύσις κόρον οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἀεὶ τῷ ἀγαπωμένῳ ἀπολαύουσα πρὸς μείζονα αἴρεται φλόγα, καὶ τοῦτο ὁ τούτης ζέφυρος Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. τοῦτο γὰρ ὄφλημα, ἀεὶ μὲν καταβάλλεται, οὐδέποτε δὲ ἀποδίδοται. οὕτω τοῦτο τὸ διὰ τελείας ὀφλεῖν, καλὸν καὶ ἐπαίνων ἄξιον. ὅτι μὲν γὰρ τῶν χρημάτων, τοὺς μηδὲν ὀφείλοντας ἐπαινοῦμεν· ὅτι δὲ τῆς ἀγάπης, τοὺς διὰ τελείας ὀφείλοντας μακαρίζομεν. καὶ ὅπερ ἀγνωμοσύνης ἐκεῖ, τοῦτο ἐνταῦθα ἀγνωμοσύνης.

Τὸ μὲν ἀγαπᾶν τοὺς μισοῦντας, ἀρετῆς καὶ θείου·

Charitatis duo sunt peculiaria: alterum, tristari & angi dispendiis eius qui diligitur: alterum, gaudere successu eius, & pro eo certare.

Quis modus est dilectionis erga Deum? Hic est, vt anima semper nitatur etiam supra vires suas ad voluntatem Dei, & iuxta scopum ac desiderium gloriæ ipsius agat.

Nihil tam firmum ad charitatem, quàm mutua affectio. Theologi.

Humana est charitas, vel potiùs ipsa humanitas siue benignitas.

Non satis est animi affectio, nisi & re ipsa declaretur: opus enim affectionis argumentum & probatio est.

Deo proximi rerumq; diuinarum participes esse censentur, qui pacis cõmoda amplectuntur, & è contrario seditionem oderunt, & molestè ferunt.

Laudabilius est bellum, quàm pax ea quæ nos à Deo disiungit & separat.

Præstat honestè vinci, quàm periculosè contra fas vincere.

Nemo ita existimet me in ea esse sententia, vt dicam omnem pacem esse amplectendã: noui enim vt seditionem quandam optimã, sic nocentissimam concordiam: sed eam quæ honesta sit, et obrem honestã suscipiatur, quæq; Deo nos copulet, probandam esse censeo.

Plurimum valet ad concordiam, alienis affici malis: & ad consilium capiendũ, concordia.

Optima & præstantissima res est concordia, & consensio mutua.

Vt enim cùm irascimur, & contendimus, & cõfligimus inuicem, diabolus gaudet & regnat: sic nobis in pace viuentibus & iram regentibus, mœrore contrahitur & abiectus redditur: quippe qui sit pacis hostis, & concordiæ inimicus, & inuidentiæ pater.

Charitas est vinculum perfectionis. Paulus ad Colossã 3.

Charitas colligat, & vnum ex tribus, aut manet in suo statu, aut inde mota sistitur, aut si abierit reuertitur: quemadmodũ stirpes, si manibus violenter retrahas, & iterum dimittas, ad seipsas recurrunt.

Opifex omnium virtutum est charitas. Chrysostomi. al. Theologi.

Charitatis natura satietatem nescit, sed dum semper fruitur dilectis, magis magisq; inflammatur, & hoc insinuans alumnus charitatis Paulus dicebat: † *Nemini quicquam debeatis prater mutuum amorem. Hoc enim debitum, semper quidem expẽditur, nunquam verò persoluitur. In hoc genere debere, bonum est & laudabile. Nam circa pecunias eos laudamus, qui nihil debent: circa dilectionem verò, eos qui nunquã non debent beatos iudicamus. Et quod illic ingratitudini, hic gratitudini tribuitur.* † Rom. 13. Photij patriarchæ.

Diligere illos q nos oderũt, virtutis op⁹ est: et di-

ninum: diligentes diligere, humanum & vulgare: cæterùm odisse etiam diligentes, ne beluis quidem conuenit.

Firmi. *In cæteris rebus laudatur modus: in dilectione verò, q̃ maiorẽ partẽ habet, gratior est Deo.*

Greg. Myseni. *Caput bene sentientium pax est.* (vel, *caput & summa prudentia pax est.*)

Vt valetudine recuperata morbus euanescit, & lumine illato tenebræ recedunt: sic pace orta dissoluuntur omnes perturbationes quæ ab aduersario productæ erant.

Pax est dissidentium concordia & cõsensio.

Bellum honestũ pace turpi magis expetẽdum.

Dilectionis virtus magnum malorum ipsi contrariorum numerum ex animo depellere & fugare solet.

Omnis malorum turba charitatis affectione exterminatur.

Clementia. *Multis modis charitas intelligitur & sentitur, clementia, suauitate, patientia, inuidentiæ & æmulationis vacuitate, & iniuriarum obliuione: individua est in omnibus,* † *inseparabilis, ad impertiendum propensa.*

† vel, ab aliis nõ scitur: agitur, non discernit aliis &c. *Amare inimicos non iubet malum amari, neq; impietatem, aut adulterium, aut furtum: sed furem, & adulterum, non quia peccet, & illa turpi actione hominis vocabulum contaminet: sed quia homo sit, & Dei opus. Peccatum certè actio est, nõ substantia, ideoq; ne opus quidem Dei est.*

Philonis. *Pax vel cum magno damno coniuncta, vtilior bello.*

Pax ex recta præfectorum administratione nascitur.

Pax maximum bonum est, quod nullus omnino mortalium præstare posset: siquidem diuinum hoc donum est.

† Ἔγω κρίνω. Cratetis. *Crates Thebanus fertur familias dissidentes adijsse, et de pace verba faciendo lites diremisse.*

Democriti. *Seipsum vincere, omnium victoriarũ prima & pulcherrima: vinci autem à seipso, & turpissimum & pessimum est.*

Lamachi. *Lamachus cùm quendã manipuli ductorem obiurgaret peccantem, illeq; respondisset, Se in reliquum tempus non peccaturum: Nõ licet, inquit, in bello bis peccare.*

DE ELEEMOSYNA ET BEneficentia in pauperes, Sermo LXXVI. Ex Antonio & Maximo.

Deut. 15. *PAuper non deerit in terra, quare præcipio tibi, vt largè aperias manus tuas fratri tuo pauperi, & indigenti in regione tua tua.*

Iob 29. *Oculus eram cæcorum, pes claudorum, ignis inualidorum.*

Psalm. 111. *Dissipauit, dedit pauperibus.*

Prouerb. 3. *Eleemosyna & fides non relinquãt te: suspẽ-*

Ὃ δὲ τὸς ἀγαπῶντας, αἰώνιον καὶ καινόν. Ὃ δὲ μισῶν καὶ τὸς ἀγαπῶντας, ὁσὸν ἀνειλῶν οἶμαι.

Ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ὃ μέτριον ἄριστον· ἐν δὲ τῇ ἀγάπῃ ὁ ὃ πλέον ἔχων θεοφιλέστερος.

Τὸ κεφάλαιον τῶν εὖ φρονούντων, ἡ εἰρήνη ἐστίν.

Ὥσπερ ὑγείας ἐπιλαβούσης ἡ νόσος ἀφανίζεται, καὶ φωτὸς φανέντος οὐκ ἀπολείπεται σκότος· οὕτως καὶ τῆς εἰρήνης ἐπιφανείσης, λύεται πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐναντίας συνισάμενα πάθη.

Εἰρήνη ἐστὶν, ἡ τῶν διεστηκότων ὁμοφωνία.

Πόλεμος ἔνδοξος, εἰρήνης αἰσχρὰς αἱρετώτερος.

Τὸ δ' ἀγάπης ἀγαθὸν, πολὺ καπάλειπεν τῶν ἀπεκθρώπων κακῶν τὴν ψυχῆς ἀπειλάν.

Πᾶσα ἡ τῶν κακῶν ἀγέλη τῇ ἀγαπητικῇ χάρι ἀφανίζεται.

Πολλαχῶς ἀγάπη νοεῖται, ἀφ' ἡμερότητος, ἀφ' ἡδυτότητος, ἀφ' ἑνωτικότητος, ἀφ' ἀφθονίας καὶ ἀζηλίας, ἀφ' ἁπλότητος· ἀμέμπτως ἐστὶ τὸ πᾶσιν, ἀδιάκριτος, κοινωνική.

Τὸ ἀγαπᾶν τὸς ἐχθρὸς, οὐκ ἀγαπᾶν ὃ κακοὶ λέγεται, οὐδὲ ἀσέβειαν, ἢ μοιχείαν, ἢ κλοπὴν ἀλλὰ τὸν κλέπτοντα καὶ τὸν μοιχὸν, ἃ καθὸ ἁμαρτάνει, καὶ τῇ πρὸς ἐνέργειαν μολυνῇ τὸν τοῦ ἀνθρώπου τρόπον, καθὸ δὲ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ἔργον Θεοῦ, ἀμέλει ὃ ἁμαρτάνει ἐνέργειά ἐστι, καὶ οὐκ οὐσία· διὸ οὐδὲ ἔργον Θεοῦ.

Εἰρήνη καὶ ἡ σφοδρὰ ὀνειδίζεται, λυσιτελεστέρα τοῦ Εἰρήνην δι' ἡγεμονίας ὀρθῆς φύεται. (λέμου.

Τὸ μέτριον ἀγαθὸν εἰρήνη, ὃ μηδεὶς ἐκφυὼς ἀνθρώπων ἐπιτυχεῖν, ἐπεὶ θεῖον τοῦτο δῶρον.

† Κάτης μὲν οὖν λέγει ὁ Θηβαῖος τοῖς στασιάζουσιν οἰκίοις ἐπιφοιτῶν, λόγοις εἰρήνης ἀμαυρεῖν τὰς ἔριδας.

Τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· ὃ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, αἴσχιστόν τε καὶ κάκιστον.

Λάμαχος ἐπιτίμα τινὰ τῶν λοχαγῶν ἁμαρτήσαντα, τῷ δὲ φήσαντος μηκέτι τοῦτο ποιήσειν· Οὐκ ἔξεστιν, εἶπεν, ἐν πολέμῳ δὶς ἁμαρτεῖν.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΕΙΣ ΠΤΩΧΟΥΣ, ΛΟΓΟΣ ΟΓ'.

Ὀ ΥΜΕΙΣ μὲν ἐκλιπεῖν ἐνδεῖς ἀπὸ τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἐγὼ σοι ἐντέλλομαι τὸ ῥῆμα τοῦτο λέγων· ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖρας σου τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πένητι, τῷ ἐπιδεομένῳ, τῷ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὀφθαλμὸς ἤμην τυφλῶν, πὺς δὲ χωλῶν, ἐγὼ ἤμην πῦρ ἀδυνάτων.

Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι.

Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μὴ ἐκλειπέτωσάν σε· ἄφαι-

ψαι δὲ

φαγεῖν αὐτῷ ὅτι σῷ βαχήλῳ, καὶ βρῶσις χάειν.

Μὴ ἀπόσχῃ δῶ πτωχῷ ὀδύν, ἐὰν γὰρ αὐτὸ ἔχῃ ἡ χείρ σου βοηθῆν. μὴ εἴπῃς, ἐπάνελθὼν ἐπάνηκα, καὶ αὔριον δώσω, δυνατὸν σου ὄντος δῶ τοιῆν· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα.

Λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος.

Ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρεται ἁμαρτίαι.

Δόμα ἀνθρώπου ἐμπλατύνει αὐτὸν, καὶ πρὸ βασιλέων ὁδηγεῖ αὐτόν.

Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε· καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων σπερμάτος σου, οὐ μὴ ὑποδράμῃ. τότε ῥαγήσεται ὡρώϊμον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχέως ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ περιστελεῖ σε· τότε βοήσῃ, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεταί σου, ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ, ἰδοὺ πάρειμι.

Ἐὰν δῷς σιτεύσιμον τὸν ἄρτον σου ἐκ ψυχῆς σου, καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐμπλήσῃς, τότε ἀνατελεῖ σοι σκότος τὸ φῶς σου, καὶ τὸ σκότος σου ὡς μεσημβρία, καὶ ἔσται ὁ Θεός σου σοὶ ἀεὶ πότε καὶ ἐμπλησθήσῃ κατὰ ἐπιθυμίαν ἡ ψυχή σου, καὶ τὰ ὀστᾶ σου πιανθήσεται, καὶ ἔσῃ ὡς κῆπος μεθύων, καὶ ὡς πηγὴ ὕδατος, ἧς μὴ ἐκλείπωσιν ὕδωρ.

Τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πτωχῶν.

Γὰρ φλογιζόμενον κατασβέσει ὕδωρ, καὶ ἐλεημοσύνη ἐξιλάσκεται ἁμαρτίας.

Κλῖνον πτωχῷ ἀλύπως τὸ οὖς σου, καὶ ἀποκρίθητι αὐτῷ εἰρηνικά.

Δὸς τῷ ὁσίῳ, καὶ μὴ ἀντιλαβοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ. ἀγάθυνον πεπτωκότα, καὶ μὴ δῷς ἀσεβεῖ.

Σύγκλεισον ἐλεημοσύνην ἐν ταμείοις σου, καὶ αὕτη σε ἐξελεῖται ἐκ πάσης κακώσεως, καὶ ὑπὲρ δόρυ ἀλκῆς κατέναντι ἐχθροῦ πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ.

Ὁ ποιῶν ἔλεος ἐν καιρῷ θλίψεως, ὡς νεφέλη ὑετὸς ἐν καιρῷ ἀβροχίας.

Κρεῖσσον ποιεῖν ἐλεημοσύνην, ἢ θησαυρίζειν χρυσίον. ἐλεημοσύνη γὰρ ἐκ θανάτου ῥύεται, καὶ καθαρίζει ἀπὸ ἁμαρτίας.

Οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνην, ἐμπλησθήσονται ζωῆς.

Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ πτωχοῦ πλουτοῦς, καὶ οὐκ ἀποστρέψει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ ὁ Θεός.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

Γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν

de eas à collo tuo, & eris gratiosus.

Ne parcas benefacere pauperi, quando in potestate tua fuerit vnde tuues eum. Ne dixeris, aliàs redi, & dabo cras, cùm habes quod largiaris. Nescis enim quid sit postera dies paritura. Proverb. 3.

Diuitiæ propriæ redimere possunt animam hominis. Prou. 13.

Beneficentia & fide expiantur peccata. Proverb. 15.

Donum hominis dilatat ei locum, & requiem parat ei coram magnatibus. Prou. 18.

Frange esurienti panem tuum, & pauperes sine tecto induc in domum tuam. Nudum si videris, vestito: & domesticos generis tui ne despicias. Tunc erumpet tanquam aurora lux tua, & incolumitas tua germinabit. Iustitia antebit faciem tuam, & gloria domini colliget te. Te clamantem exaudiet dominus, & adhuc loquenti respondebit: En adsum. Esaiæ. 58.

Si porrigas esurienti panem tuum ex animo, & hominem afflictum saturaueris, orietur in tenebris lux tua, & fiet caligo tua sicut meridies, & Deus perpetuo tecum erit: saturaberis ex animi sententia, & ossa tua saginabuntur, ac similis euades horto irriguo, cui non deest aqua. Et paulò pòst.

Peccata tua redime eleemosynis, & iniquitates tuas commiseratione pauperum. Daniel. 4.

Aqua restinguit inflammatum ignem, & eleemosyna expiat peccata. Sirach 3.

Facilis esto ad audiẽdum pauperem, & cum mansuetudine placida verba ei responde.

Largire pio, & peccatori ne succurras. Benefacias afflicto, sed nihil eroges in impium. Sirach 12.

Include eleemosynam cellis tuis, & ipsa te ab omni calamitate liberabit: & contra hostem tutiùs te defendet quàm valida hasta. Sirach 29.

Qui beneficentiam præstat afflictionis tempore, similis est pluuiosæ nubi in magna siccitate. Sirach 35.

Satius est misericordiam exercere, quàm aurum congerere. Siquidem à morte liberat misericordia, & expurgat à scelere. †al. ἐρᾶν ἄμεινον. Tobiæ 12.

Qui misericordiam præstant, satiabuntur vita.

Ne auertas faciem tuam ab vllo paupere, & Deus quoq; faciem suam à te non auertet. Tobiæ 4.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Matth. 5.

Estote similes patri vestro cælesti, quoniam solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos ac iniustos. Ibidem.

Operam date ne eleemosynã vestram coram Matth. 6.

hominib. largiamini, vt spectemini ab ipsis: sin minùs, mercedem non habetis apud patrem vestrum cœlestem.

Matth. 10. *Quicunque dederit ad bibendum vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ in nomine discipuli, amen dico vobis, nõ perdet mercedem suam.*

Matth. 25. *Tunc dicet rex his qui à dexteris sibi erunt, Venite benedicti patris mei, possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi. Esurijt enim & dedistis mihi edere: Sitiui, & dedistis mihi bibere.*

Luc. 3. *Qui duas tunicas habet, communicet nõ habenti: & qui habet cibos, similiter faciat.*

Luc. 12. *Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam. Parate vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.*

Luc. 14. *Dicebat autem & ei, qui se inuitauerat: Quum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, &c.*

16. *Facite vobis amicos ex mamona iniusto, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æternata bernacula.*

Act. 20. *Beatius est dare quàm accipere.*

Rom. 12. *Qui impartit, id faciat in simplicitate: qui præest, in diligẽtia: qui miseretur, in hilaritate.*

1. Corinth. 9. *Qui sementem facit parcè, is parcè messurus est; & qui sementem facit libenter ac benignè largiendo, copiosè messurus est: vnusquisque secundum propositum cordis, non ex molestia aut necessitate. nam hilarem datorem diligit Deus.*

Hebr. 13. *Beneficentiæ & communionis ne obliuiscamini: talibus enim victimis placatur Deus.*

1. Ioan. 3. *Qui benefacit, ex Deo est.*

Basilij. *Auaritiæ genus est acerbissimum, ne pereuntia quidem impertiri egentibus.*

Tot iniuria afficis, quot largiri potuisti.

Melius est innumera prolis patrem vocari, quàm stateres innumeros habere in loculis. Pecunias enim hic vel inuitus relinques: gloriam verò bonorum operum deferes ad dominum. Et cùm totus populus apud communem iudicem te circundantes appellauerint suum altorem, benefactorem, & omnibus benignitati propriis nominibus, Deus erit qui te suscipiet, angeli collaudabunt, & homines à condito mundo beatum te prædicabunt: ibi æterna gloria, corona iustitiæ, & regnum cœleste, præmium tuum erunt.

Si diuitiæ spargantur eo modo quem dominus præscribit, remanere solent: sin retinẽtur,

ἀνθρώπων, παρὰ δὲ θεῷ δοθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε τοῦτο παρὰ ὑμῖν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με.

Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω.

Γωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

Ἔλεγεν ὁ κύριος τῷ κεκλημένῳ αὐτόν, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου.

Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.

Μακάριόν ἐστιν διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.

Ὁ μεταδιδοὺς, ἐν ἁπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι.

Ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει· ἕκαστος καθὼς προῄρηται ἡ καρδία, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός.

Τῆς εὐποιΐας καὶ τῆς κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.

Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι.

Πλεονεξίας εἶδος τὸ ἀλεπότατον, μηδὲ τῶν φθειρομένων μεταδίδοναι τοῖς ἐνδεέσι.

Τοσούτους ἀδικεῖς, ὅσους παρέχειν ἠδύνασο.

Κρεῖττον μυρίων παίδων πατέρα προσαγορεύεσθαι, ἢ μυρίους στατῆρας ἔχειν ἐν βαλαντίῳ. τὰ μὲν γὰρ χρήματα καταλείψεις ἀπόντα· τὸν δὲ ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἔργων φιλοτιμίαν ἀποκομίσεις πρὸς τὸν δεσπότην. ὅταν δῆμος ὅλος ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κειμένου πρεσβεύσῃ σε, εὐφρανεῖ καὶ ἱερεύσει, καὶ πάντα τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἀποκαλῶσιν ὀνόματα, Θεὸς ἔσται ὁ ἀποδεχόμενος, ἄγγελοι συμπαίζοντες, οἱ ἀπὸ κτίσεως ἀνθρώποις μακαρίζοντες· δόξα αἰώνιος, στέφανοι δικαιοσύνης, βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀθλοθέσιον ἔσται.

Σκορπιζόμενος ὁ πλοῦτος καθ' ὃν ὁ κύριος ἐκτοπίσεται τρόπον, πέφυκε παραμένειν· συνεχόμενος δὲ, ἀλλοτρι-

λητεῦσαι. ἐὰν φυλάσσῃς, οὐκ ἔχεις· ἐὰν δὲ σκορπίσῃς, οὐκ ἀπολέσῃς. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν.

Καλὸν ἐπιτάφιον ἡ ἐλεημοσύνη. πρὸς τοῦτο παρακαλούμενος ἄπελθε, οἰκεῖον κόσμον τὸν πλοῦτον σου ποίησον, ἔχε αὐτὸν μὴ σαυτῷ, πείθου καλῶς συμβούλῳ τῷ ἀγαπήσαντί σε Χριστῷ, τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν.

Ἔλεός ἐστι πάθος, ὅταν τοῖς παρ' ἀξίαν πεπτωκόσι συμπαθῶς διατεθῶμεν καὶ τῶν συμπαθῶς διατεθέντων μιμηταὶ γενώμεθα.

Οὐδενὶ τῶν πάντων οὕτως ὡς ἐλεήμονι Θεὸς προσπάσχεται, ὅπου μηδὲ οἰκτίρμονι ἄλλο τούτου Θεῷ, ὃ ἔλεος καὶ ἀλήθεια προηγεῖται.

Δός τι Θεῷ χαριστήριον, ὅπου τὸ δοῦναι πᾶσι δυναμένων ἡμῶν, ἀλλ' ὁ τοῖς δι' παθῶν δυναμένων· ὅπου μὴ βλέπῃς εἰς ἀλλοτρίας χεῖρας, ἀλλ' εἰς ἰδίας σὰς ἑτέρας. πλούτησον, μὴ οὐσίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ διαθέσει. μὴ μόνον τὸ χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρετῇ ἡμῶν τὸ πλησίον ὠφελοῦντες, ἐν τῷ φανῆναι χρηστότεροι. ἡμῶν τοῦ ἀτυχοῦντι Θεοῦ, τὸν ἔλεον Θεοῦ μιμούμενος. σόδιν γὰρ ὕστερος ὡς ὁ δι' παθῶν αὐθέκτος ἔχει Θεοῦ. Μὴ διαλογίσῃ σεαυτῷ μηδὲ νύξ τὸν ἔλεον μὴ εἴπῃς, ἐπάνελθὼν ἐπάνηκε, καὶ αὔριον δώσω, μή τι μέσον ἡμῖν τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἐνέργειαν.

Ἐὰν ἴδῃς γυμνόν, περίβαλε, τιμῶν τὸ σὸν ἔνδυμα τὴν ἀφθαρσίαν, Χριστὸς δὲ τοῦτό ἐστιν· ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα.

Ἔχω τὸ ἀγαθὸν ὑμῶν οὐκ ἐκ χρείας, μὴ τοῦ περισσεύματος. ἢ μᾶλλον καρποφορεῖ Θεὸς ὑφ' ἡμῶν, ἢ πλήθει τῆς εἰσφορᾶς, καὶ μεγέθει τῆς ἐπιδόσεως.

Τὸ κάλλιστον καὶ φιλανθρωπότατον, ὅταν μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ διδομένου, τῇ δὲ δυνάμει καὶ τῇ προθέσει τοῦ καρποφορουμένου μέτρει Θεὸς τὴν ἐπίδοσιν.

Μὴ αἰσχύνῃ ἡττᾶσθαι χρηστοῦ, ἀλλ' ἥδη ἡττῶ· μηδὲ ὅτι τῆς ἀξίας λείπει, τὸ πρόθυμον ἐλλείπῃς· ἀλλὰ τὸ μὲν εἰσένεγκε, τὸ δὲ προθυμήθητι.

Καλόν τι σπουδὴν ἁρπάσαι καὶ τὸ φθάσαι.

Χριστὸν χρεώστῃ μᾶλλον, ἢ πᾶσι πένητα ἔχειν,
ὃς καὶ βασιλείαν κλάσματος ἀντίζεται.
Χριστὸν σπένῃς τρέφεις τι, τὸν πτωχὸν τρέφων.

Γύμνει τὰ πάντα, καὶ Χριστὸν κτῆσαι μόνον.
εἰ γὰρ μισεῖς χρημάτων ἀλλοτρίων.
εἰ δὲ θέλεις τὰ πάντα, δὸς τὰ πλείονα·
εἰ δὲ σόδε τοῦτο, τοῖς πτωχοῖς δούλευε.

Γύμνης προσῆλθεν, εἶτ' ἀπῆλθε μὴ τυχών.
δίδωκα Χριστέ, μὴ κάμῃς τὴν σὴν χεῖρα πίων.
ὃ γάρ τις οὐκ ἔδωκε, μηδὲ ἐλπιζέτω λαβεῖν.

Μὴ δοκιμασίαν ζήτει τῷ διδομένῳ ὅστις ἄξιος, καὶ

alienari. Si custodias, non habes: si verò dissipes, non perdes. † *Dissipauit, dedit pauperibus.* †Psalm. 111.

Pulcherrimum funus est pietas. Cùm omnes vestiteris, discede: para tibi ex diuitiis tuis ornatum proprium, vt opes tuas tecum habeas: obsequitor optimo consultori Christo, qui te dilexit, qui propter nos pauper fuit, vt nos ex eius paupertate ditaremur.

Misericordia est affectus, qui fit cùm aliquis animo commouetur erga afflictos indignè.

Deus misericordia maximè omnium colitur, nec alius quisquam Deo familiarior, quàm ille quem misericordia & veritas antecedunt. Theologi.

Gratitudinis aliquod specimen Deo exhibeas, quòd te feceris vnum illorum qui beneficia præstare possunt, non autem qui opus habent accipere: & quòd non inspiciendæ tibi sint alienæ manus, sed aliis tuæ. Dives esto, non solùm opibus, sed etiam pietate. Ne solùm auri, sed insuper virtutis possessione alios antecellas, exhibẽdo te probiorem & benigniorem. Deus esto calamitosis, Dei misericordiam imitando: nihil enim beneficentia diuinius in hominem cadit. Misericordiam tuam ne nox quidem intercipiat: ne dixeris, aliàs redi, & in crastinum dabo, ne quid fortè accidat inter propositum tuum & beneficium, vnde impediatur.

Nudum si videris, vestito, honorans immortale tuum indumentum, quod est Christus. Nam quotquot in Christo baptizati sumus, Christum induimus.

Benefici estote & liberales, non ex superfluis rebus, sed etiam vsui vestro commodis. Quippe Deum magis delectat ipsa largitio, quàm eius copia vel magnitudo.

Pulcherrimè hoc et benignissimè Deus facit, quòd non ex pretio rei datæ, sed offerentis facultate & animo, donum æstimat.

Benignus esse ne differas, sed nunc esto: nec ideo quia pretij summa te destituis, totam relinquas liberalitatem: sed partem re ipsa præstes, partem animi promptitudine aut proposito in posterum.

Bonũ est aliqd tineis & inuidiæ subtrahere.

Christo debitor esse malis, q̃ omnia possidere,
Qui etiam pro panis frusto regnum donat.
Christum tegis nutrisq́ pauperem nutriens.

Relictis omnibus Christũ tibi solum cõpara.
Distributor enim es alienæ pecuniæ.
Quòd si non vis omnia, plura tamen largire:
At si ne hoc quidem, superfluis tamen erogandis esto pius.

Pauper accessit, & nihil consecutus abiit.
Metuo Christe ne & ego manu tua excidam.
Nam quod quis non dedit, accipere etiam non speret.

Ne inquiras solicitè, quis largitione dignus

ant indignus sit. Multò melius enim est propter dignos indignis quoque porrigere, quàm dignos fraudare præ metu & suspicione indignorum.

Præstat conferre quenque quod facultatis est suæ, quàm prorsus deficere.

Magnum calamitoso remedium est, misericordia ex animo collata: & genuina cõdolentia multò leniorem reddit calamitatem.

Paupertas non impedit eleemosynam: idq; †Mar. 12. testatur † vidua illa, quæ quadrantem elargita, cæterus etiam qui multa eroguauerant prælata est.

Magna vis est eleemosynæ. Siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnũ cælorum introducit. Nota est enim ianitoribus cæli, qui thalami fores custodiunt: neque nota solùm, sed etiam venerabilis: & à quibuscunque se honoratam cognouerit, illos confidenter introducet. Nam si Deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit, multò magis hominem in cælum adducere poterit.

Penes nos situm est vt Deus misereatur nostri, ipse nobis hanc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei quæ misericordia & benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri: si verò nos nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parcet? Miserere proximi, & misericordiam à Deo consequeris. Maior est quæ †forte hu- peccatoribus exhibetur misericordia, quàm manius. quæ iustis. Hoc enim misericordia est, non illorum qui rectè egerunt, sed qui deliquerunt, misereri.

Non ita laudãdus est qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & æruminosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & desperatum curat propter solum Dei præceptum id agit.

Misericordia expers est omnis sceleris: omnia reddit pura. Hac & ieiunio & cubitu super humo, quamuis molestioribus magisq; laborioſis, melior est, vtpote vtilior: hac animam colorat, subtilem, pulchram & formosam efficit.

Regni vestibula accedere nequaquam licet, quamuis innumera, sed absque misericordia, peracta sint bona.

Illa sola lucrabimur, quæ præmiserimus illuc: illa sola nostra sunt, quæ bona opera anima dicuntur, vt misericordia, & benignitas. Non enim licet acceptis pecuniis abire: quin igitur eas †Luc. 16. præmittamus, vt † paremus nobis tabernaculum in æternis habitationibus.

Anima sine misericordia, sterilis est. Sine hac

ὅστις ἔ. πολλῷ γὰρ βέλτιον, καὶ τοὺς ἀξίους ὀρέγειν καὶ τοῖς ἀναξίοις, ἢ τοὺς ἀξίους ἀποστερῆσαι δέει τῶν ἀναξίων.

Κρεῖσσον δὲ κἂν δυνάμει εἰσενεγκεῖν, ἢ ὅ πορ ἐλλιπεῖν.

Μέγα τῶν ἀτυχούντων φάρμακον, ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος· καὶ ὃ σωφαλεῖν γνοίοις, πολύ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς.

Οὐκ ἔστι κώλυμα τοῖς ἐλεημοσύνῃ πενία, καὶ μάρτυς ἡ χήρα ἡ τὰ δύο λεπτὰ βαλοῦσα, καὶ τοὺς τὰ πολλὰ καταθύσαντας ὑπερακοντίζουσα.

Μεγάλη ἡ τῆς ἐλεημοσύνης ἰσχύς. μετὰ πολλῆς γὰρ εἰσάγει τὴν παῤῥησίας τοὺς αὐτῆς ἐφημους εἰς τὸν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. γνωρίμη γάρ ἐστι τοῖς τῶν οὐρανῶν πυλωροῖς, τοῖς τοὺς θύρας κατέχουσι τοῦ νυμφῶνος· οὐ μόνον γνωρίμη, ἀλλὰ καὶ αἰδέσιμος, καὶ ὃς ἂν ὀπτηνῶν τετιμηκότας αὐτὸν, μετὰ πολλῆς εἰσάξει τῆς παῤῥησίας. εἰ γὰρ τὸν Θεὸν εἰς τὸν γῆν κατήγαγεν, καὶ ἔπεισεν ἄνθρωπον γενέσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἄνθρωπον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν δυνήσεται.

Ἡμῖν ἐστὶν οἰκεῖον τὸν Θεὸν ἐλεῆσαι ἡμᾶς, αὐτὸς ἡμῖν τοῦτο ἐχαρίσατο· ἐὰν ἄξια ἐλέους προσάγωμεν, ἐὰν ἄξια φιλανθρωπίας παρ' αὐτοῦ, ἐλεήσει ἡμᾶς ὁ Θεός· ἐὰν ὑπ' ἐαυτὸν μὴ ἐλεῶμεν, πῶς ἡμῶν φείσεται ἐλέησον τὸν πλησίον, καὶ ἐλεηθήσῃ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Μείζων ἡ ἐλεημοσύνη ἐστὶν, ἢ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἢ εἰς τοὺς † ους. ἐλεημοσύνη γὰρ τοῦτό ἐστι, τὸ τοὺς κατορθωκότας, ἀλλὰ τοὺς πεπλημμεληκότας ἐλεῆσαι.

Οὐχ οὕτως ἐπαίνων ἄξιος ὁ μέγαν ὑποδεχόμενος, ὡς ὁ τὸν εἰκῆ δοκοῦντα καὶ πάλαι πτωχεύοντα· καὶ ὁ μὲν τὸν θαυμαστὸν καὶ ἀδελφὸν ἀνθρώπων, πολλάκις καὶ πρὸς αὐθρώπων ὀπτάνεται τοῦτο ἐποίησεν· ὁ δὲ τὸν ἀπερριμμένον καὶ ἀπεγνωσμένον, ἀφ' μόνῳ τῷ ἐντολῷ τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἐργάζεται.

Ἐλεημοσύνη ἡ πάσης ἀπαλλαγμένη ἀδικίας ἐστὶν αὕτη πάντα ποιῆσαι καθαρά. τοῦτο καὶ νηστείας βέλτιον, καὶ χαμευνίας, καὶ τοιαῦτα ἐκεῖνα μοχθηρότερα, καὶ ὀπτανότερα, ἀλλ' αὕτη κερδαλεωτέρα χρωτίζει ψυχὴν, λευκοτέραν, καλλίω καὶ ὡραιοτέραν ποιεῖ.

Ἀμήχανον, κἂν μυρία κατορθώσωμεν ἀγαθὰ τὴν ἐλεημοσύνης χωρὶς, ὀπτάνεσθαι τῆς βασιλείας προθύρων.

Ἐκεῖνα μόνα κερδήσωμεν, ὅσα αὐ ἐκεῖ προπέμψωμεν· ἐκεῖνα μόνα ἐστὶν ἡμέτερα, ὅσα τῆς ψυχῆς ἐστὶ κατορθώματα, ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία. ἃ γὰρ δυνατὸν χρήματα λαβόντα ἀπολιπεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ προπέμψομεν αὐτὰ, ὥστε ἑτοιμάσαι ἡμῖν σκηνὰς εἰς τὰς αἰωνίας μονάς.

Ἐλεημοσύνη χωρὶς, ἄκαρπος ἡ ψυχή. πάντα ἀκά-

θαρτα,

ϑαρτὰ, ζωὴ τῆς χειρὸς πᾶσα αἰσχύνη. τοῦτό ἐστιν ᾧ ἐλεεῖσθαι δυνάμεθα τῷ Θεῷ, ὃ ἐλεεῖ καὶ οἰκτείρει. ὅτε μὲν οὖν τοῦτο μὴ ἔχομεν, τῶν πάντων ἀπεστερήμεθα. οὐκ εἶπεν, ἐὰν μὴ ὦμεν τέλειοι ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν. οὐκ εἶπεν, ἐὰν παρθενεύσητε. ἀλλὰ τί; γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἔλεον γάρ φησι θέλω καὶ οὐ θυσίαν.

Ὧν βουλόμεθα τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, τούτων ἐσμὲν μεταδιδόναι τοῖς πλησίον ὀφείλομεν. εἰ δὲ τοὺς πλησίον τούτων ἀποστεροῦμεν, πῶς τυχεῖν αὐτῶν βουλόμεθα; μακάριοι, φησὶν, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ἀνέλεος δὲ ἡ κρίσις τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

Ἔκτεινόν σου τὰς χεῖρας μὴ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' εἰς τὰς τῶν πενήτων χεῖρας. ἐὰν εἰς τὰς τῶν πενήτων χεῖρας ἐκτείνῃς τὴν χεῖρα, αὐτῆς ἥψω τῆς κορυφῆς τοῦ οὐρανοῦ· ὁ γὰρ ἐκεῖ καθήμενος λαμβάνει τὴν ἐλεημοσύνην. εἰ δὲ ἀκάρπους αἰτανίης, οὐδὲν ὤνησας· οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν, οὐδὲ ἐν τῷ πλήθει τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔργοις ἡ ἐπακρόασίς ἐστιν. ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος, ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκτείνητε, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. κρίνατε δὲ μᾶλλον ὀρφανῷ καὶ ταπεινῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ μάθετε καλὸν ποιεῖν.

Εἰ μὴ πένητες ἦσαν, οὐκ ἂν ὁ πολὺς τῶν ἁμαρτημάτων ἐξετέμνετο. ἰατροὶ τῶν ϑαυμάτων εἰσὶ τῶν ἡμετέρων οἱ πένητες· φάρμακα ἡμῖν παρέχουσι τὰς αὐτῶν χεῖρας. οὐχ ὕπως ἰατροῦ χεῖρες ἐκτείνων καὶ φάρμακα ἐπιτιθεὶς, τὴν ἰατρείαν παρέχει, ὡς πένης χεῖρα ἐκτείνων καὶ τὰ παρ' ἡμῶν λαμβάνων, ἐκμαγεῖον τῶν ἡμετέρων ἐστὶ κακῶν. ἔδωκα τὸ ἀργύριον, συνεξῆλθε καὶ ἁμαρτήματα. ζυγῷ τις καὶ οἱ ἱερεῖς, ἁμαρτίας λαοῦ μου φάγονται.

Τυφλὸς οἶδεν ἐλεήμονας εἰς οὐρανοῦ βασιλείαν χειραγωγεῖν καὶ τοίχοις προσκρούων, καὶ βόθροις ἐμπιπτόντων, ἐκ ὁδηγοῦ χάριτος τὸ εἰς οὐρανὸν ἀναβαίνειν.

Τί ματαιοπονεῖς, ὦ πλούσιε, τὰ τῶν πενήτων ἐν ταῖς σαῖς ϑησαυροῖς ἀποκρύπτων, τί αἰτήματος παρ' αὐτῶν ἀγωνιακτεῖς ὡς οἴκοθεν ἀναλίσκων; τὰ παρ' ἐμοῦ θέλουσι, καὶ τὰ σὰ, τὰ ἐγκεκλεισθέντα σοι δι' αὐτοὺς, καὶ μὴ σὸν νομισθέντα. ἃ ἔλαβες δός, καὶ τὸ χρῆσαι κέρδος. ἔχεις σοι ὅτι δίδοναι καὶ λαμβάνειν ἐτάχθης.

Οὐδεὶς ὕπως δύναται τὸν Θεὸν, ὡς ἐλεημοσύνη. διὸ οἱ ἱερεῖς τὸ παλαιὸν, ἔλαιον ἐχρίοντο, καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ προφῆται. τῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας εἶχον σύμβολον τὸ ἔλαιον. διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἐλεεῖ τοὺς αὐτοῦ σπουδαίους καὶ φιλανθρώπους, ἀγαπᾷ τὸ ἔλαιον ἐχρίοντο. καὶ γὰρ τὴν ἱεροσύνην ἀπὸ ἐλέους ἐπίπνοιαν. καὶ οἱ βασιλεῖς ἔλαιον

omnia impura sunt, omnia inutilia. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet, misereri inquã & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus non dixit. Si ieiunetis similes eritis patri vestro, neque si castitatem tueamini: quid igitur? Estote misericordes, sicut pater vester cælestis. Misericordiam enim, inquit, volo, & non sacrificium.

Quæ à Deo consequi cupimus, ea priùs communicare debemus proximis. At si proximos fraudemus eis, quomodo nos eadem consequuturos speremus? Beati (inquit) misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Immisericors autem iudicium illi continget, qui misericordiam non exercuerit

Extende manus tuas, non in cælum, sed in manus pauperum: Si manum in pauperis manus tetenderis, ipsum cœli verticẽ attigisti: nam qui illic sedet, eleemosynam accipit. Si verò vacuas extenderis, nihil profecisti. Non enim in extensione manuum, neq; verborum multitudine, sed in ipsis operibus situm est vt exaudiaris. Audi enim prophetam dicentem: Cùm extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & si copiosi fueritis in deprecando, non exaudiam vos. Quin potiùs iudicate pupillo & afflicto, & causam viduæ promouete, et discite quod bonum est facere.

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerum nostrorum medici sunt: remedia nobis porrigunt manus suas. Non adeò medicus extendens manus & imponens pharmaca, sanationẽ efficit: quàm pauper manus extendens, & quæ porrigimus accipiens, absterſio est malorum nostrorum. Expendi argentum, simul etiam peccata exiuerunt: tales etiam sacerdotes erant de quibus scriptum est, Peccata populi mei comedunt.

Cæcus misericordiam consecutus in regnum cælorum deducere nouit: & quamuis ad parietes offendens, & incidens in foueas, ducem se præstat ascensionis in cælum.

Quid frustra laboras ô dines res pauperum in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis tanquam de tuo expẽdas? bona paterna petunt, non tua, quæ tibi commissa sunt ipsorum gratia, non tecum nata. Da quæ accepisti, & vsum eorum tibi concessum in lucro pone. Satis est tibi quòd dare non accipere destinatus sis.

Nihil ita gratum est Deo quàm eleemosyna. Quare sacerdotes antiquo ritu inungebantur oleo, vt & sacerdotium à misericordia inchoaret. Reges etiam vnge-

ἔλαιον Græci ἐλεον: ἔλεος misericordia.

bantur oleo. Omnium enim (inquit) misereri debes, cùm posſis omnia. Nempe hoc ipsum, misereri dico, propriũ est principatus. Cogita quòd mundus per misericordiam constitutus sit, et imitare dominum. Misericordia hominis in proximum suum, domini autem in omnes homines extenditur.

Nihil tam similes Deo reddit, quàm adveniã improbis ac iniurijs dandam paratum esse.

Beneficio afficere quàm affici honoratius est: & misericordia magis quàm lucrũ expetẽda est.

Si quid largiris, vide ne murmures, quod multi facitant dantes quidem, sed parum alacriter. Atqui alacritas dandi, ipsa largitione maius quid et perfectius est. Neque verò inquirendum de accepturo beneficentiam, dignus ne sit an indignus. Multò enim melius est propter dignos indignis etiam dare, quàm propter indignos frandare dignos.

*forrèal-ma.

†al. deuber-up.

Melius est pro facultate aliquid afferre, quàm nihil omnino dare: non enim qui non potuerit, sed qui noluerit, culpandus est.

Esto proximo honoratior, ex eo quòd videaris benignior.

Calamitosis Deus esto, Dei misericordiam tibi ad imitandum proponens.

Ad rationem eius à quo petitur, moderanda est petitio. AEquè enim absurdum est à paruo magna quærere, atque à magno parua: illud enim intempestiuum, hoc verò sordidum fuerit.

Chrysosto.

Quum pauperem pascis, tete ali existimato. talis est huius rei natura, vt à nobis in nos ipsos transeant & redundent quæ ipsi largimur.

Nihil eum iudicem metuamus, qui ante iudicium manum porrigit: nihil iudicem metuamus, qui recipere non recusat.

Illud valde est à ratione alienum, vt agrum emere cupiens terram feracem quærat: cùm autem cælum sit loco terræ propositum, liceat & illic prædium comparare, in terra manere, ac eius labores sustinere.

Greg. Nyss.

Qui pauperi impertierit, in partem eius qui pro nobis factus est pauper se ipse collocat.

Misericordia est voluntaria tristitia ex alienis malis producta.

Clemens.

Facilè posset Deus neminem facere pauperem, sed ita beneficentiæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nunc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficentiæ suppetat.

Nil.

Vt lucis proprium est illuminare, sic Dei proprium est misereri suorum operum.

S. Irenæi ex ep. ad Victorem. | †al. ad Paulum.

Vbi aliquis potest benefacere proximis, nec facit, alienus à charitate domini censendus est.

Talem te famulus tuis præbe, qualẽ tibi Deum optas. Audiemur enim à Deo sicut nos audi-

ἐχείοτο. ἐλεήσῃς γὰρ φησι πάντας, ὅτι πάντα δύνασαι. τοῦτο γὰρ ἀρχῆς ἴδιον, τὸ ἐλεεῖν. σύνησον ὅτι δι' ἔλεον ὁ κόσμος σεσωσται, καὶ μίμησαι τὸν δεσπότην. ἔλεος αἰδεσθου ὅτι τὸν πλησίον αὐτῆ, ἔλεος δὲ χρεία ὅτι πᾶσιν ζῴοις.

Οὐδὲν οὕτως ὁμοιοῖ τῷ Θεῷ, ὡς ὁ τοῖς πονηροῖς καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν εὐ) συγχωρητικός.

Τὸ δοῦναι, τοῦ παρὰ τιμιώτερον καὶ θειοτάτου δαστότερος κέρδος ἔλεος.

Μὴ χρήσῃ ῥῆμα γογγυσμοῦ μετὰ τὴν ἀπόδοσιν, ὃ πάσχουσι οἱ πολλοί, διδόντες μὲν, ὁ δὲ προθύμως μὲν προσπάντες, ὁ τοῦ παρέχειν μεῖζον ὄντι καὶ τελειότερον. μηδὲ δοκιμασίαν ζήτει τοῦ λαμβάνοντος ὅστις ἄξιος, καὶ ὅστις οὐ. πολλῷ γὰρ βέλτιον † εὖ) δοῦναι τοῖς ἀξίοις ὀφείλειν καὶ τοῖς ἀναξίοις, ἢ τοῖς ἀξίοις ἀπιστεῖν δοῦναι τοῖς ἀναξίοις.

Κρεῖσσον τὸ κατὰ δύναμιν † εἰσενεγκεῖν, ἢ τὸ παντὸς ἐλλείπειν· ὁ μὲν γὰρ δυνηθείς, ἀλλ' οὐ θελήσας, ἔνοχός ἐστιν.

Γενοῦ τοῦ πλησίον τιμιώτερος ἐκ τοῦ φαίνεσθαι χρηστότερος. (μένος.

Γενοῦ ὦ ἀτυχοῦντι Θεὸς, τὸν ἔλεον τοῦ Θεοῦ μιμούμενος.

Συμμερίζεσθαι δεῖ ὧν αἰτοῦμεν τὸν αἴτησιν. ὁμοίως γὰρ ἄτοπον, τὸ μικροῦ μεγάλα ζητεῖν, καὶ τὸ μεγάλου μικρά. τὸ μὲν γὰρ ἄκαιρον, τὸ δὲ σμικρολόγον.

Ὅταν θρέψῃς τὸν πένητα, σαυτὸν νόμιζε θρέφειν. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πράγματος φύσις, εἰς ἡμᾶς εἰς ἡμᾶς μεταχωρεῖ τὰ διδόμενα.

Μὴ φοβηθῶμεν δικαστὴν τὸν δικαιοκρίτην τὸν χεῖρα προτείνοντα· μὴ φοβηθῶμεν δικαστὴν οὐκ ἀρνούμενον τὸ λαβεῖν.

Πολλῆς ἀλογίας, ἀγρὸν μὲν βουλόμενον ὠνεῖσθαι, τὸν δὲ φέροντα γῆν ὀπίζεσθαι· οὐρανὸν δὲ αὐτὴ γῆς προκειμένου, παρὸν ἐκεῖ κτήσασθαι χωρίον, μένειν ὅπου τῆς γῆς, καὶ τοῦ ἐκ τούτης αἴρεσθαι πόνου.

Ὁ τῷ πτωχῷ κοινωνήσας, εἰς τὸν μερίδα τοῦ ἡμᾶς πτωχεύσαντος ἑαυτὸν καταστήσει. (σαμένη.

Ἔλεος ὅτι ἐκούσιος λύπη ἀλλοτρίοις κακοῖς συνδωρεὰν τοῖς δὲ Θεὸς ποιῆσαι μηδένα πένητα· ἀλλὰ τοῦ δὲ πολλοὺς προσπτῶτας, συμπαθεῖν ἡμᾶς. νῦν δὲ ἀλλήλων ἕνεκα καὶ εὐπορεῖμεν καὶ ἀπορεῖμεν, ἵνα τύπος γινώμεθα τῆς εὐποιΐας.

Καλὸν ἴδιον ὅτι τοῦ φωτὸς τὸ φωτίζειν, ὅτως ἴδιον Θεοῦ τὸ ἐλεεῖν καὶ οἰκτείρειν τὰ οἰκεῖα ποιήματα.

Ἐν ᾧ ἄν τις δύναιτο εὐποιεῖν τοῖς πλησίον, καὶ ὑ ποιεῖ, ἀλλότριος τῆς ἀγάπης τοῦ κυρίου νομισθήσεται.

Τοιοῦτος † γίνου πρὸς τοὺς σοὺς οἰκέτας, οἷον εὔχῃ σοι τὸν Θεὸν γενέσθαι. ὡς γὰρ ἀκούομεν, ἀκουσόμεθα ὑπὸ τοῦ

τ῀ Θεῦ· καὶ ὡς ὁρῶμεν, οὕτω θησόμεθα καὶ αὐτοί. τοίνυν ἐνέγκωμεν οἰκτιρμὸν τῷ ἐλεῆσαι τὸν ἔλεον, ἵνα τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀπολάβωμεν.

Γιτιακός ἀδικηθείς ὑπό τινος, καὶ ἔχων ἐξουσίαν αὐτὸν κολάσαι, ἀφῆκεν, εἰπών· συγνώμη τιμωρίας ἄμεινον. Τὸ μὲν γὰρ ἡμέρου φύσεώς ἐστι, τὸ δὲ θηριώδους.

Ἐκ τοῦ παθεῖν, μάθε τὸ συμπαθεῖν. καὶ σοὶ γὰρ ἄλλος συμπαθήσεται παθών.

Δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν, οὐ τοὺς ἀδίκους τῷ αἰθέρι, ἀλλὰ τοὺς παρὰ λόγον δυστυχοῦντας.

Βίας θανάτῳ μέλλων καταδικάζειν τινά, ἐδάκρυσεν. εἰπόντος δέ τινος, τί παθὼν αὐτὸς καταδικάζων κλαίεις; εἶπεν, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι, τῇ μὲν φύσει τὸ συμπαθὲς ἀποδοῦναι, τῷ δὲ νόμῳ τὴν ψῆφον.

Οὔτε ἐξ ἱερᾶς βωμοῦ, ὅτι ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον.

Ξένοις μεταδίδου, καὶ τοῖς δεομένοις, ἐκ τῶν ἑαυτοῦ. ὁ γὰρ μὴ δοὺς δεομένῳ, οὐδὲ αὐτὸς λήψεται δεόμενος.

Πρεσβυτῇ τινὶ ἐμπεσόντι εἰς τὸ χιών, καὶ διαφθειρομένῳ χειμῶνος, παρεβολάμην τις ἄρας δέδωκεν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαγαγών, τὰ ἑξῆς πάντα παρέσχεν. ὀνειδιζόντος δέ τινος, ὅτι τοὺς πονηροὺς εὐεργετεῖ· ὁ τὸν ἄνθρωπον, ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον τιμήσας.

Ξένη σοι γῆ τὸ μὲν ὤνιον, ἀνώνιον τοῖς ἀγοροῦσιν· τὸ δὲ αὐτόκτητον, εὐμετάδοτον τοῖς ἐλεοῦσι.

ΠΕΡΙ ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ ΚΑΙ χάριτος, καὶ ἀχαριστίας, Λόγος οζ.

Φρονίσεως καὶ τὸ εἰδέναι τίνος ἡ χάρις.

Κρείττονες λόγοι ἀγαθοῦ, ἢ δόσις ἀγαθοῦ λόγου· ὑπὲρ δὲ ἀμφότερα χείλη ἀνδρὸς δικαίου ἐπίστανται χαρίζεσθαι. (δόμα.

Χάριν αἰτοῦντα, ὡς κόριον ὀφθαλμόν, σωτήρησον.

Ὁ ἀνταποδιδοὺς χάριτας, μέμνηται καὶ εἰς τὰ μὴ γενόμενα, καὶ ἐκ χειρὸς πεπωκότος αὐτὸ ῥήσις σημαίνει.

Εἶπεν ὁ Κύριος, ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀνταπαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς, καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεταί γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

Ὁ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν· ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν. (εἰς ἀγαθόν.

Παντὶ ᾧ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ ὁ Θεός

Ὥσπερ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ ἄγαν προσχείμενον οὐχ

mus, & aſpiciemur ab ipſo vt nos aſpicimus. Offeramus igitur miſericordiam pro miſericordia, vt pro ſimili ſimile adipiſcamur.

Pittacus iniuriam paſſus à quodam, cùm illum puniẽdi poteſtatem haberet, dimiſit, inquiens: Venia melior eſt vindicta: hæc enim beluini eſt ingenij, illa manſueti. Pittaci.

Ex percepto dolore condolere diſcas. Nam & tibi alius qui doluit condolebit. Philiſtionis.

AEquum eſt vt miſericordiã impertiamur, non iniquis & improbis, ſed iis qui iniuſtè aduerſa vtuntur fortuna. Demoſthenis.

Bias quendam capite damnaturus lacrymabatur: rogatus autem quid ei accidiſſet, quod alium damnans ipſe fleret: Quia, inquit, naturæ quidem mutuum dolorem reddere neceſſe eſt, legi verò ſuffragium. Biantis.

Nec ex templo ara, nec ex humana natura tollenda eſt miſericordia. Phocionis.

Peregrinis impertire & egentibus ex iis quæ adſunt: qui enim indigenti non impertierit, ne ipſe quidem accipiet, cùm eguerit. Democriti Hoctatis & Epicteti.

Cùm pirata cuidã in terrã appulſo & tempeſtate afflictato veſtitum quiſpiam attuliſſet, & in domum adducto deinceps omnia neceſſaria præbuiſſet, à nõnullis vituperatus quòd ſceleratos beneficiis afficeret: Non homini (inquit) ſed humanitati hunc honorem habui.

Peregrina in terra quod venale eſt, ignorantibus eſt rarum: quod autem rogatur facilè impertiunt miſericordes. Charicleæ.

DE BENEFICENTIA ET gratia & ingratitudine, Sermo LXXVII.

Ex Antonio & Maximo.

PRudentia eſt agnoſcere cui debeatur gratia. Sermo bonus melior eſt munere: bonus ſermo ſuperat donum. Solomonis.

Labia iuſtorum agnoſcunt gratias.

Tanquam pupillam tuam, hominum conſerua gratiam. Sirach 29.

Qui gratiam refert, futura quoque cogitat, & in poſterum proſpicit, & in tempore calamitatis inueniet ſuſtentationem.

Dixit Dominus, cùm facis prãdium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos tuos: ne quando & ipſi te viciſſim inuitent, ac rependatur tibi beneficium. Imò cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris: quia non poſſunt rependere tibi: rependetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. Lucæ 14.

Sicut vultis vt faciant vobis homines, vos etiam eis ſimiliter facite. Lucæ 6.

Qui bene facit, ex Deo eſt: qui verò malè facit, Deum non vidit. 1. Ioan. 3.

Cuiuis inſtituenti bonum, Deus cooperatur (in bonum. Incerti.

Quemadmodũ enim oculi quæ nimium propè Baſilij.

admota sunt, nõ cernunt, sed iustam requirunt distantiã: ita et ingratorũ animi præteritã gratiam sentire videtur, quũ boni ab eis alienãtur.

Operum gratia bonorum in largitores ipsos reuertuntur.

Benefactores quidem etiã feræ naturali instinctu amãt: Num verò tantũ boni amic⁹ in nos confert, quantũ inimici comparantes nobis benedictionem domini, qui dixit: Beati est is cùm probra iecerint in vos, & persequuti fuerint, & dixerint omne malũ verbũ contra vos mẽtientes propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cælis?

Theologi. *Dum nauigas secundis ventis, manum porrige naufrago: & dum bene habitus ac diues es, malè affectum iuuato.*

Petitionis magnitudinem determinari conuenit pro modo illius à quo petitur. Tam enim absurdum est magna à paruo petere, quàm parua à magno. Hoc enim vile & sordidum, illud importunum habetur.

Homo nihil tã Dei habet quàm benefacere: quamuis hic in magnis rebus, ille in paruis benefaciat, vterque nimirum pro sua facultate.

Chrysostomi. *Benefaciendo Deum imitari te puta.*

Multos videmus post accepta beneficia, authores beneficiorum veluti mancipia cõtemnere, & frontem aduersus ipsos caperare.

Benefici simus erga illos qui non sentiunt se beneficiis affici, ne nos vicissim aut laudantes aut aliter remunerantes, mercedem nobis imminuant. Nam cùm nihil ab hominibus acceperimus, tunc maiora accipiemus à Deo.

Sæpe sufficit vel ipsa voluntas magnum aliquod bonum faciendi.

Non benefacit qui benefacit, sed beneficium ipse accipit potiùs quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniam Deo mutuum dat, non hominibus: auget opes, non minuit. Minuit autem, si nihil demat, si nihil elargiatur.

Qui enim prior beneficiũ confert, is apertè declarat benignitatem: beneficio autem affectus quicquid reddiderit, debitum reddit, non gratiam confert.

Clementis Romani. *Haud æquum est vt præterito largitore & deserto, quæ data fuerint, apud ingratos remaneant.*

Greg. Nyssen. *Qui bonum sibi in vblũtate tantũ proposuit, impeditur autem imbecillitate quò minùs effectum det: nihil inferior est animi sui habitu quàm qui re ipsa propositum suum declarauit.*

Nili. *Qui beneficium ad animum pertinens tibi præstat, veluti ministrum Dei post Deum honora.*

Photij patriarchæ. *Qui largiuntur indignis ea quæ dignis conferri debebant, tria cõmittunt absurda: nã & ipsi iactura faciũt, & in bonos cõtumelioſi sunt,*

ὁρῶσιν, ἀλλὰ δίονται συμμέτρου τινὸς ἀποτάσεως· ὅτῳ γὰρ αἱ ἀχάριστοι ψυχαὶ ἐοίκασιν ἐπὶ τῇ ἀπαλλοτριώσει τῶν ἀγαθῶν τῆς παρελθούσης χάριτος ἐπαισθάνεσθαι.

Τῶν ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες ὀπίσω τοὺς διδόντας ἐπιστρέφουσιν.

Εὐεργέτας μὲν καὶ τὰ θηρία φυσικῶς ἀγαπᾷ· τί δὲ τοσοῦτον ὠφέλησε φίλος, ὅσον οἱ ἐχθροὶ παρέχειν ὑπόντες ἡμῖν τὸν μακαρισμὸν τοῦ κυρίου εἰπόντος· μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς;

Ἕως πλεῖς ἐξ οὐρίας, δὸς ναυαγοῦντι δόκα χεῖρα· ἕως εὐεκτεῖς καὶ πλουτεῖς, τῷ κακοπαθοῦντι βοήθησον.

Συμμετρεῖσθαι δεῖ τῷ αἰτοῦντι τὴν αἴτησιν. ὁμοίως γὰρ ἄτοπον τὸ μικρὸν μεγάλα ζητεῖν, καὶ τὸ μεγάλου μικρά· ὃ μὲν γὰρ ἄκαιρον, ὃ δὲ μικροπρεπές.

Οὐδὲν οὕτως ὡς ὁ θεῖος ἀνθρώπους ἔχει θεῦ, κἂν ὁ μὲν μείζω, ὁ δὲ ἐλάττω εὐεργετῇ, ἑκάτερος ὅμοιος τῷ ἑαυτῷ δυνάμει.

Εὐεργετῶν νόμιζε μιμεῖσθαι θεόν.

Ὁρῶμεν πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὰς εὐεργεσίας, καθάπερ ἀνδραπόδων ὕστερον ὑπερορῶντας τῶν εὐεργετούντων καὶ τὰς ὀφρῦς ἀναστρέποντας κατ' αὐτῶν.

Εὐεργετῶμεν τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν ὁμῖν ὄντι εὐεργετοῦντας, ἵνα μὴ ἀντιδόντες ἡμῖν τὸν ἔπαινον, ἢ ὅ, τι δήποτε, ἐλαττώσωσιν ἡμῖν τὸν μισθόν. ὅταν γὰρ μηδὲν παρὰ ἀνθρώπων λάβωμεν, τότε μείζονα παρὰ θεοῦ ληψόμεθα.

Ἀρκεῖ πολλάκις καὶ προαίρεσις μέγα ποιοῦσα ἀγαθόν.

Οὐκ εὖ ποιεῖ ὁ εὖ ποιῶν, ἀλλ' εὖ πάσχει αὐτὸς, καὶ εὐεργετεῖται μᾶλλον, οὐκ εὐεργετεῖ. μείζονα γὰρ λαμβάνει, ἢ δίδωσι. θεῷ γὰρ δανείζει, οὐκ ἀνθρώποις· αὔξει τὸν πλοῦτον, οὐ μειοῖ· μειοῖ δὲ, ἐὰν μὴ ἐλαττώσῃ, ἐὰν μὴ δῷ.

Ὁ μὲν πρῶτος εὐεργετῶν, φανερὸν ποιεῖ τὴν χρηστότητα· ὁ δὲ εὐεργετηθεὶς, ὅ, τι ἂν ἀποδῷ, ὀφείλημα ἀποδίδωσι, οὐ χάριν καταθέτεται.

Οὐ δίκαιόν ἐστι τῶν δεδωκότος ἐγκαταλιφθέντος, τὰ δοθέντα παρεμμένειν τοῖς ἀγνώμοσιν.

Ὁ θελήσας τὸ ἀγαθὸν μόνον, κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ καλοῦ τῶν μὴ δυνάσθαι, κατ' οὐδὲν ἐλαττοῦται τῆς ψυχῆς διαθέσει, τῷ ἔργῳ τῶν ἔργων τὸν γνώμονα δείξαντος.

Τὸν εὐεργετοῦντά σε εἰς ψυχὴν, ὡς ὑπηρέτην θεοῦ, μετὰ θεὸν τίμα.

Οἱ δαπανῶντες εἰς ἀναξίους, δι' ὧν ἐχρῆν δαπανᾶν τοὺς ἀξίους, τρισὶν ἀτόποις ἑαυτοὺς ἐπιφαίνουσιν· ἐζημίωσε ἑαυτοὺς, ἐλύπησε τοὺς χρηστοὺς, τοὺς φαύ

λοις ἐνίκησαν, ὕλῃ ἀμαρτιῶν χορηγήσαντες.

Οὐδὲν ὕπως ἀνάγκην εἰς εὔνοιαν, ὡς ἡ τῶν εὐεργετημάτων εὐφημία.

Πλέον ἀγάπα βασιλεῦ τὸς λαμβάνειν σε θέλοντας χάριτος ἱκετεύοντας, ἢ σὺ τὸς παρακαλοῦντας δωρεάς σοι προσφέρειν. τοῖς μὲν γὰρ ὀφειλέτης ἀμοιβῆς καθίστασαι· οἱ δέ σοι τὸ ὀφειλέτιν ποιήσαντες, τὸ οἰκεῖον μόνον τὰ εἰς αὐτὸς γινόμενα, καὶ ἀμφότερον ἀγαθαῖς ἀποδόσεσιν τὸ φιλάνθρωπόν σου σχῆμα.

Ἡ χάρις, ὥσπερ ἡ σελήνη, ὅταν μὴ τελεία φήνηται, τότε κακὴ φαίνεται.

Θεῷ ὅμοιον ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν, ὅταν τὸ εὖ ποιεῖν μὴ κακοπλοῦται, καὶ τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

Ὁ αὐτὸς ἰδών τινα προσχείρως πᾶσι χαριζόμενον, καὶ ἀνεξετάστως ὑπερβαλλόμενον κακῶς, εἶπεν, ἀπόλοιο, ὅτι τὰς Χάριτας παρθένους ὔσας, πόρνας ἐποίησας.

Τὸ μὲν εἰς ἀχάριστον ἁμαρτεῖν, ὀφλημα· τὸ δὲ εἰς εὐχάριστον μὴ ἁμαρτεῖν, βλάβος ἐρεῖν.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, προσὸς μὲν τὰς τιμωρίας ἑτοιμότερος ἔχουσι· προσὸς δὲ τὰς εὐεργεσίας καὶ φιλίας, ὑποθύμιος.

Ἡ χάρις προσὸς εὐγνώμονας σοφὸν ποτὲ θηρᾶ.

Ξενοκράτης ὁ φιλοσόφος πεντήκοντα τάλαντα πέμψας, ὡς οὐκ ἐδέξατο μὴ δόξῃ φήσας, ἠρώτησεν, εἰ μηδὲ φίλον ἔχει Ξενοκράτης. ἐμοὶ γὰρ, ἔφη, μόλις ὁ Δαρεῖος πλοῦτος εἰς τὸς φίλους ἤρκεσεν.

Τινὸς δὲ τῶν αὐτοῦ φίλων αἰτήσαντος αὐτὸν εἰς προῖκα τῆς θυγατρὸς, ἐκέλευσε πεντήκοντα τάλαντα λαβεῖν· αὐτοῦ δὲ φήσαντος ἱκανὰ εἶ) δέκα· σοὶ μὲν (ἔφη) λαβεῖν, ἐμοὶ δὲ οὐχ ἱκανὰ † εἶ) δέκα δοῦναι.

Ὁ αὐτὸς πληρώσας ποτὲ ὀστέων πίνακα, ἔπεμψε Διογένει τῷ Κυνικῷ φιλοσόφῳ. ὁ δὲ λαβὼν, εἶπεν· κυνικὸν μὲν τὸ δῶρον, οὐ βασιλικὸν δὲ τὸ δοῦναι.

Ὁ αὐτὸς εἶπεν, τῆς αὐτῆς ἁμαρτίας εἶ), τὸ διδόναι οἷς μὴ δεῖ, καὶ τὸ μὴ διδόναι οἷς δεῖ.

Διογένης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος δι' τίνα αἰτίαν οἱ ἄνθρωποι, τοῖς μὲν προσαντῶσι διδόασι· τοῖς δὲ φιλοσόφοις οὐδαμῶς, εἶπεν· ὅτι χωλοὶ μὲν καὶ τυφλοὶ ἴσως ἐλπίζουσι γενέσθαι, φιλόσοφοι δὲ οὔ.

Τῇ γῇ δανείζειν χρήσιμόν ἐστιν, ἢ βεβαίως,
Ἢ τῆς τόκους δίδωσι μὴ λυπουμένη.

Λύσανδρος Διονυσίου τοῦ τυράννου πέμψαντος ἱμάτια ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ τῶν πολυτελῶν, οὐκ ἔλαβεν, εἰπὼν διδύσκειν μὴ μᾶλλον αἰσχρὰ φαίνωσιν.

Ἡ χάρις, ὡς οὐδὲν ἄλλο ὀψὲ βίῳ, τοῖς πολλοῖς τάχα γηράσκει.

Οἱ μὴ χρησάμενοι τοῖς καιροῖς ὀρθῶς, οὐδὲ εἰ σπεύ-

& malos roborant, materia vitiorum suppeditata.

Nihil æquè benevolentiam conciliat, atque beneficiorum grata commemoratio. Philonis.

Plus tibi diligendi sunt, imperator, qui supplicitèr petentes beneficia abs te sibi præstari cupiunt, quàm qui tibi munera offerre studet: his enim debes remunerationem, illis verò debitorem tibi efficiūt Deum, qui in proprijs numerat quæ in ipsos contuleris, qui remuneraturus est optimis donis humanitatis tuæ & benignitatis institutum.

Beneficentia, sicut luna, nunquam pulchrior apparet, quàm cùm plena est. Eiusdem, al. Plutarchi.

Deo simile habet homo, bene agere, si modò id non cauponetur: item beneficia præstare, & veritatem colere. Democriti.

Idem cùm animadvertisset quendam quibuslibet promptè largientem & temere suppeditantem: Malè, inquit, peres, quia Gratias virgines, meretrices effecisti.

Vt in ingratum aliquid cōferre, damnosum: sic etiam in gratum nihil conferre, noxium est. Moschionis.

Multi mortales ad vlciscēdum promptissimi: ad benignè autem faciendum & amicitias conciliandas tardissimi sunt. Catonis.

Beneficium apud gratum positum, nunquam intermoritur.

Cùm Xenocrati philosopho quinquaginta talenta misissem, isq; repudiasset, quòd sibi opus esse negaret: percunctatus est, an Xenocrates ne amicum quidem haberet: Mihi enim (inquit) vix Darij gaza in amicos satis fuisset. Alexander.

Cùm quidam ex amicis pro dote filiæ aliquid ab eo peteret, quinquaginta talenta iussit ei dari: illo autē dicēte, decē satis esse: tibi (inquit) decē accipe satis videtur, mihi autē decē dare nō satis. † *fortè sīmum.*

Idem discum ossibus refertum Diogeni philosopho Cynico misit: quem cùm accepisset Diogenes: Est quidem, inquit, cibus cynicus, id est caninus, *sed donum minimè regium.*

Idem dicebat in eodem ponendum vitio, dare indignis, & dignis non dare.

Diogenes à quodam rogatus, quā ob causam homines mēdicis darent, philosophis verò nihil largirentur: Quia, inquit, se claudos & cæcos fore sperare possunt, philosophos autem minimè.

Præstat terræ mutuū dare, quā hominibus: Quæ nō invita cū fœnore quæ acceperit, reddat. Philistionis.

Lysander, cùm ei Dionysius tyrannus ad vsum filiarum eius prætextas vestes misisset, non accepit, quòd diceret se vereri ne cum illis ornamentis turpiores viderentur. Lysander.

Gratia, si quicquam aliud in vita hominum, apud multos quàm citissimè senescit.

Qui temporis rationem non habent, nec arripiunt occasionem, quamuis aliquid Demosthenis.

boni diuinitus eis obtigerit, non meminerunt.

Idem dicebat eum qui beneficium praestitisset, statim oblinisci oportere: qui autem accepisset, perpetuò meminisse.

Heraclitii Physici. *Opportuna gratia, quasi cibus fami conueniens, animi indigentiam sanat.*

Menandri. *Si quis tibi de re aliqua non amplius dare volet,*
Accipe particulam. nam quod minus est accipere,
Multò tibi amplius erit, quàm nihil accipere omnino.

Plutarchi. *Ingrato benefacere, & ungere mortuum, aqualia sunt.*

Serpentem alere, & malo benefacere, idem est. Neuter enim ad beneuolentiam beneficio trahitur.

Anacreon. *Anacreon lyricus cùm auri talentum à Polycrate tyranno cepisset, alijs id distribuit, inquiens: Odi munus quod vigilare cogit.*

Demosthenes. *Demosthenes interrogatus quid homo simile Deo haberet, dixit: Benefacere & vera dicere.*

Democritii. *Parua beneficia tempestiua, maxima sunt accipientibus ea in calamitate.*

Parua potiùs largire, quàm magna promitte. Hoc enim periculo vacat: & qui accipit, re non verbis indiget.

Lege Frum. *Si cui benefacturus es, statim facito. Tarditas enim vitiosum reddit munus.*

Si benefacere potes ne cunctaris sed largire, sciens quòd res nullae sint diuturnae.

Socratet. *Qui diuiti largitur, nihil ab illo differt qui aquam in mare profundit.*

Nihil in vita celerius beneficio senescit.

Epicuri. *Ne recuses in paruis gratificari: videberis enim in magnis quoq; liberalis.*

Sexti. *Ne exprobres amico tuo beneficia: secus enim eris tanquam non dederis.*

Demosth. *Ne petas magna, ne alterum è duobus accidat, vt vel compos redditus voti molestus fias alijs: vel non compos, ipse molestiam sentias.*

Cratetis. †Legomenae. *Non ab omnibus quae dantur accipienda sunt. Non decet enim virtutem ab improbitate nutriri.*

Isocratis. *Benefacito bonis. Pulcher enim thesaurus est apud virum bonum debita gratia.*

Tyrtaei. *Opes non absumuntur beneficentia: dando enim accipitur, & spargendo colligitur.*

Cùm quid ab aliquo accepisti, mox redde, vt iterum accipias.

Non inutile quidem est pecunias acquirere: per iniustitiam verò, longè pessimum.

Hymnos Deo, hominibus laudes exhibere oportet.

Beneuolentia & gratia persuadentium est, non cogentium.

Ἐν τῇ αὐξῆς τοῦ δὲ Θεοῦ χρηστόν, μεμνῆσθαι.

Ὁ αὐτὸς ἔλεγε, τὸν μὲν διδόντα χάριν, χρὴ τοῦτο χρῆμα ἐπιλανθάνεσθαι· τὸν δὲ λαμβάνοντα, ἀεὶ τοῦτο μεμνῆσθαι.

Ἡ ἄκαιρος χάρις, λιμῷ καθάπερ ἐφὴ ἄρμοττουσα, τῇ τῆς ψυχῆς ἀνδραποδίαται.

Ὅταν ἕτερός σοι μηδὲν πλέον δίδῳ,
Δέξαι τὸ μέσον. τοῦ λαβεῖν γὰρ μηδὲν,
Τὸ λαβεῖν ἔλαττον, πλέον ἔσται σοι πολύ.

Ἀ χάρις ἐν ἀργίᾳ, καὶ νεκρὸν μυείζει, ὡς ἴσα κάπαι.

Ὅφιν τρέφειν, καὶ πονηρὸν ἐργάζεσθαι, ταυτόν ἐστιν. ἀμφότερα γὰρ ἡ χάρις ἀνοίαν ὠφιᾷ.

Ἀκαχρέων ὁ μελοποιὸς, λαβὼν τάλαντον χρυσίου παρὰ Πολυκράτους τοῦ τυράννου, ἀπέλυσεν, εἰπών· μισῶ δωρεὰν, ἥτις αἰανγκάζει ἀγρυπνεῖν.

Δημοσθένης ἐρωτηθεὶς τί ἂν ἄνθρωπος ἔχοι ὅμοιον Θεῷ, ἔφη· Τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

Μικραὶ χάριτες ἐν καιρῷ, μέγιστά εἰσι τοῖς λαμβάνουσιν ἐν τῷ δεῖσθαι.

Μικρὰ δίδοναι βέλτιον μᾶλλον, ἢ μεγάλα ἐπαγγέλλειν. ὁ τε γὰρ κίνδυνος ἄπεστι, καὶ ὁ λαβὼν ἔργον τὸ λόγου χρείαν ἔχει.

† Ὃ ποιεῖν τὸν χάριν καταλῇς, θᾶττον τὴν χάριν δίδου. ἡ γὰρ βραδυτὴς λυμαίνεται τὸν δόσιν.

Δωρούμενος χαρίζεσθαι, μὴ βράδυνε, ἀλλὰ δίδου, ὀκνῶν δὲ μὴ εἶ) τὰ πράγματα μόνιμα.

Ὁ πλουσίῳ χρημάτων, ὁμοῖος ἀφαιρεῖ τὸν εἰς θάλασσαν ὕδωρ ἐκχέοντος.

Οὐδὲν ἐν τῷ βίῳ τάχιστα γηράσκει ὡς χάρις.

Μὴ φοβοῦ μικρὰ χαρίζεσθαι. δόξεις γὰρ καὶ περὶ τὰ μεγάλα τοιοῦτος εἶ).

Μὴ ὀνείδισης τῷ φίλῳ σου χάριτας· ἴσον γὰρ ὡς ἀδωκώς.

Μὴ αἴτει μεγάλα, ἵνα μὴ δυοῖν θάτερον, ἢ τυγχάνων λυπῇς, ἢ μὴ τυγχάνων λυπῇ.

† Ῥυπαρὰ πάντων τὰ διδόμενα δέχεσθαι χρή· ἀγαθὸν γὰρ ἡμῖν, ἀρετὴν ἐκ κακίας τρέφεσθαι.

Τὰς ἀγαθὰς δὲ ποίει καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφλημένη.

Ἀδαπάνητός ἐστι τῆς δυνάμεως ὁ πλοῦτος. ἐν τῷ δίδόναι γὰρ λαμβάνεται, καὶ ἐν τῷ σκορπίζειν σώζεται.

Λαβών τι παρά τινος, λήθης ἀπόδος, ἵνα πάλιν λάβῃς.

Χρήματα ποιεῖσθαι μὲν, οὐκ ἀγαθὸν· ἐξ ἀδικίας δὲ, πάντως κάκιον. (δέ.

Ὕμνους τῷ Θεῷ· ἐπαίνους δὲ, τοῖς ἀνθρώποις παρέχειν
Εὔνοια καὶ χάρις πρέπουσά ἐστιν, ἢ βιαζομένων.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΦΕΙΔΩΛΕΙΑΣ, Λόγος οη'.

Ζήτ. καὶ ἄλλα πνὰ ἐν τοῖς περὶ ἀδικίας καὶ Φυλαργυρίας, λόγοις.

Εἰ αἰσῖς ἔχομεν, τοῖς γε μηδὲ χρώμεθα,
ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζητοῦμεν, ὧν μὲν ἀφῃρέθη τύχαι,
ὧν δ' ἐσμὲν ἑαυτοὺς ἐσόμεθα ἐστερημένοι.
Μισῶ τύχαις συνοῦσαν ἀτυχεῖ σώματι.
ὅστις γὰρ εὐπορεῖν παρὸν ζῶν ἡδέως,
κακῶς ἀφῄρηται, τί αὖ τις ἄλλ', ἢ τῇ τύχῃ
μέμφεται, ὅτῳ δυστυχεῖ συνὼν τῇ τύχῃ.
Ἐγὼ γὰρ οὐ τὸν πλοῦτον εἶδον ὅσος ἐστὶν,
ἀλλ' ὅστις αὐτὸν * κτᾶται, εἰ σωφρονεῖ ἐφ' ὧν ἔχει.
Εἰ δ' ἐστὶ δύτυχῶν τις, καὶ βίον κεκτημένος,
μηδὲν δόμοισι τῶν καλῶν προσοίσεται,
ἐγὼ μὲν οὔποτ' αὐτὸν ὄλβιον καλῶ,
φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων δύδαίμονα.
Ἀμυσία τοι μηδὲ σὺ οἰκεῖοισι δάκρυ
σάζῃν. κακὸν δὲ, χρημάτων ὄντων ἄλις,
φειδοῦ ποτ' ἐσθλῶν μηδὲν δύπονον βροτῶν.
Ὅστις δόμους μὲν ἤδεται πλουσίους,
γαστρὸς δ' ἀφαιρῶν σῶμα δύσνους κακοῖ,
τοῦτον νομίζω καὶ Θεῶν συλῶν βρέτη,
τοῖς φιλτάτοις τε πολέμιον πεφυκέναι.
Οὔπω ποτ' εἶδον πλουσίων τινὰ σφόδρα
αἰδέσιμον, ἀπολαύοντα μηδὲν ὧν ἔχει.
Μὴ πρώτοδειν κέρδαινε· αἰσχύνῃ δέ μοι
ὃ μὴ δικαίως δύτυχεῖν. ἔχει φόβον
ὁ πεισκακοδαίμων, ὅστις ἐκ φειδωλίας
κατέθετο μῦσος διπλάσιον τῆς οὐσίας.
Κάλλιον ὦ πιμελὲς φιλάργυρε τὸν φακὸν ἔφθην,
μὴ πιτάμης τὰν χεῖρα σχασείων ὀκύμορον.
Ἀργύριον ἔχει τινὰ ὁ σκληρὸς βίος.
Ἀλλὰ χρεὼν ἢ ὄνειδος τῶν κακῶν
εἴρηκας, ἢ φιλαργυρία γὰρ πρώτ' ἐνι.
Ὦ δυστυχεῖς, ὅσοισι τὸ κέρδος χάειν
ὀπίσω θὲ παίχρεά φαίνετ' εἶ τῶν καλῶν.
ὀπισσοτεῖ γὰρ ὁ φρενὶν ταῖς λαμβάνειν.
Περὶ χρημάτων λελῆς ἀβεβαίως πρήγματος.
εἰ μὲν γὰρ οἶδα ταῦτα σοῖσιν μνωσσάτω σου,
εἰς πρώτα τὸν χρόνον φύλαξε, μηδενὶ
ἄλλῳ μεταδιδούς, αὐτὸς ὢν δὲ κύριος.
* εἰ δὲ μηδ' ἑαυτὸν, τ' τύχης δὲ πάντ' ἔχῃς,
τί αὖ φθονοίοις ὦ πάτερ τούτων τινὶς
αὐτὴ γὰρ ἄλλῳ τυχὸν ἀναξίῳ τινὶ
παρελθοῦσ' οὖ πάντα πρόσθεν πάλιν.
δίκαιος ἐγώ σοι φημὶ δοῦναι ὅσον χρόνον

DE PARCITATE, Sermo LXXVIII. Ex Io. Stobæo.

Plura vide suprà sermone 53. vbi de Iniustitia & Anaritia.

SI præsentibus non vtimur, Philemonis.
Absentia quærimus: his quidē nostra culpa,
Illa verò per fortunam priuabimur.
Odi fortunam iunctam infortunato corpori. Apollodori.
Si quis enim per diuitias suauiter agere potest,
Miserè tamen vnit: quid aliud quā fortunam
Accuses, quòd se homini infortunato sociauerit?
Ego non opes quanta sint aspexerim: sed num Eiusdem.
quispiam
Possidet superior, vt dominus, sit possessis.
Si quis fortunatus & opulentus *κέκτηται.
Nihil egregium domi instituat, Euripides in Antiope.
Hunc ego nequaquam beatum nominauerim,
Sed potiùs fœlicem diuitiarum custodem.
Inhumana est imperitia, in statu ne miserabili quidem lachrymas
Fundere. Hæc verò est malitia, cùm opes affatim suppetant,
Neminem mortalium beneficijs demereri. parcitate victum improba.
Quisquis domi rem gaudet abundare, Eiusdem in
Et ventrem interea defraudans corpus miser Danae.
macerat,
Is mihi sacrilego melior non esse videtur,
Neq; parricida, aut sanguine iunctis inimico.
Nunquam præduitem fœlicem existimaui Menandri.
Hominem, bonis non vteretur qui suis.
Ne lucrū vndecunq; captes: Sed pudor adsit, Eiusdem.
Quòminùs per nefas conquiras opes. Semper sibi timet
Ter miser ille, qui præ parcitate
Odium sibi peperit, partis opibus duplo maius.
Decoque lenticulā, fatuus tibi pastor auare, Theocrit.
Quàm læsisse manus, resecas dum falce cyminum.
Inhumana res est, duritas vita.
† *Propemodum caput malorum nominasti,* Menandri in Pseudoherc.
Anaritia etenim insunt omnia. † Apollodori in Apocarteronte.
O infœlices illos, quibus lucri ergo Antiphont. al. Antiphanis.
Turpia videntur honestis præferenda.
Quippe prudentia accipiendo obnubilatur. Menandri in Dyscolo.
Diuitias, rem instabilem commemoras.
Eas si tibi mansuras censes,
Perpetuò custodi, neq; cuiquam
Hominum communices, solus ipsarum tibi dominus.
Si verò ne teipsum quidem, licet omnia fortuna *Lege ἀ σ' ἑαυτὸν.
bona habeas,
Quid est ô pater quòd istorum inuideas alicui?
Fortuna enim aliis fortassis alicui indigno
Omnia quæ tute nunc habes, te spoliato, donabit.
Quapropter sentio oportere te, quàm diu

Dominus es, ipsis liberaliter vti, pater,
Omnibus opem ferre, dites efficere.
Per te quàm plurimos vt possis amicos.
Hæc enim virtus immortalis est: atque si fortè
exutus omnibus fortunis fueris,
Iterum ab illis, quos antea beasti, capies.
Longè præstantior est aperta viri amicitia,
Quàm operta auri diuitia, quales tu defodisti.

Vir cui magnæ sunt opes recondita, quibus prosuo arbitrio ad res necessarias vti non audeat, similis est erario quæstori publicum thesaurum sum esse persuaso. Quantum etenim ad opinionem, ex æquo vterq; dives est: vsum verò diuitiarum, qui proprius est possidenti, nõ hic magis quàm ille habet.

Si dominus amplissimæ fortunæ tristem vitam transigat, nec ille mihi omnium qui sunt, quiq; futuri sunt hominum, est miserrimus.

Qui parci præter modum sunt, instar apicularum operantur, tanquam perpetuo victuri.

Stolidi parcorum filij vbi quid à patria consuetudine exquisita illa & tenaci deciderint, perire solent: non secus quàm qui inter gladios saltant, si vel semel aberrauerint in vnico gladio, vbi pedibus niti debebant, intereunt. Est verò difficillimum, ne in vno quidem aberrare, cùm sola pedum angusta vestigia relinquantur.

Parsimonia & esuries, bona: suo autem tempore, sumptus etiam. Porrò vir bonus discernet.

Non desunt, qui præsentem vitam non viuunt, sed magno studio se parant, ceu vitam quandam aliam victuri: interea tempus ipsos deserit.

Aliqui in vita præparant quæ ad vitam pertinent, victuri post id quod viuere dicimus: non aduertentes, lethale nobis omnibus ipsum generationis infusum esse pharmacum.

Vita sine festiuitatibus, longa est via sine diuersorijs.

Veruntamen auaritia & tenacitas cogit aliquos, repressis domi cupiditatibus, apud alios ingurgitari sumptuosis alimonijs, iisque frui, ceu bello partis, strenuè comessando. Deinde malè affecti discedunt, postridianam cruditatem pro mercede ingurgitationis habentes.

Theocritus multos diuites non dominos rerum suarum, sed tutores esse dicebat.

Virum qui magnas opes recõditas habuerit, nec aliã ob causam, quàm vt reponat, cõquirentem, quo semper aliqd præsentib. addat, et si locupletẽ,

εἰ κύριος, χρῆσθαί σε ἡμερίως, πάτερ,
αὐτὸν ὑπηκόοις πᾶσιν, ὡς πόρους ποιῆ
ὡς αὖ δυνῃ πλείους ἐξ ἀρῆς σαυτῷ *.
τοῦτο γὰρ ἀθάνατον, κἂν ποτε σφαλῇς τύχης,
ἐκθήσει ἐς σαυτὸ τοῦτό σοι πάλιν.

*Πολλὸν γ' ἀρχτέον ἐστὶν ἐμφανὴς φίλος,
ἢ πλοῦτος ἀφανὴς, ὃν σὺ κεκρύφας ἔχῃς.

Ἀὴρ μεγάλα ἔχων χρήματα ἀποτεθησαυρισμένα, ἔπειτα γνώμῃ μὴ τῇ ἑωυτοῦ ἐς μηδὲν τῶν δεόντων οἷός τε ἐὼν αὐτοῖς χρέεσθαι, ἔοικε τῷ τὰ ἐν τοῖς δημοσίοις ἀποκείμενα πεπιστευκότι ἑωυτῷ εἶναι. δόξῃ μὲν γὰρ ὁμοίῃ πλουτέουσι· τοῦ δὲ τὰ κεκτῆσθαι ἐστὶν οἰκήιον, τοῦ αὐτοῖς χρέεσθαι, ἀποστρέπεται ὁμοίως ἀμφότερα.

Εἴ τις πλήσα τῶν ἀγαθῶν κεκτημένος, μὴ τὸν λυπεῖσθαι ἀφέλοι τὸν βίον, ἁπάντων ἂν εἴη καὶ τῶν ὄντων, καὶ τῶν ἐσομένων, ἀθλιώτατος.

Οἱ φειδωλοὶ τῶν τὰ μελίσσης * ἀσκεῦν ἔχουσιν, ἐργαζόμενοι ὡς ἀεὶ βιωσόμενοι.

Οἱ τῶν φειδωλῶν παῖδες ἀμαθέες γινόμενοι, ὥσπερ οἱ ὀρχησταὶ οἱ ἐς τὰς μαχαίρας ὀρθοντες, ἢν ἑνὸς μούνου μὴ τύχωσι, καταφερόμενοι ὅθι δεῖ τὰς πόδας ἐρεῖσαι, ἀπόλλυνται. χαλεπὸν δὲ τυχεῖν ἑνός· τὸ γὰρ ἴχνιον μοῦνον λέλειπται τῶν ποδῶν. ὅπου δὲ καὶ ὅτι μάλιστα ἀμάρτωσι τοῦ πατεχομένου τούτου τοῦ ὀλιγίστου, καὶ φειδωλοῖσι, φιλέουσι ἀφανίζεσθαι.

Φείδου τοι καὶ λιμοῦ, χρῆσαι, δὲ καιρῷ δὲ καὶ δαπάνησον· γινώσκειν δὲ ἀγαθόν.

Εἰσί τινες, οἳ τὸν παρόντα μοῦνον βίον οὐ ζῶσιν· ἀλλὰ πολλοστὸν μάλιστα πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἑτέρῳ τινὶ βίῳ βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα. καὶ ἐν τούτῳ * ἐλλιπόμενος ὁ χρόνος οἴχεται.

Εἰσί τινες ἀφ' ὧν βίου τὰ πρὸς τὸν βίον, βιωσόμενοι μετὰ τὸ λεγόμενον ζῶν, οὐ συνορῶντες, ὡς πᾶσιν ἡμῖν θανάσιμον * ἐγκέχυται τὸ τῆς γενέσιος φάρμακον.

Βίος ἀνέορτος, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδοκεύτος.

Οὐ μοῦνον ἀλλὰ καὶ μικρολογία, καὶ γλισχρότης ἐνίους ἀναγκάζει † πιεζομένους οἴκοι τὰς ἐπιθυμίας, καὶ καταχαίνοντας, ἐμπιπλᾶσθαι παρ' ἑτέρων τῶν πολυτελῶν, καὶ ἀπολαύειν, καθάπερ ἐν πολεμίοις ἀφειδῶς ἐπιστιζομένους. εἶτα κακῶς ἔχοντες ἀπιᾶσιν, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐφόδιον τὴν ἀπληστίαν, τὴν ἀπεψίην ἔχοντες.

Θεόκριτος τοὺς πολλοὺς τῶν πλουσίων ἔλεγεν ἐπιτρόπους εἶναι, ἀλλὰ μὴ δεσπότας τῶν χρημάτων.

Ἆρα ἔνδρα χρήματα μεγάλα ἔχοντα ἀποτεθησαυρισμένα, καὶ ἃ δηστρωρίζει αὐτὸ τοῦτο εἵνεκα ἐπιλήθοντα, καὶ ἔχοντα ἀεὶ ἐν τοῖς παροῦσι προσδεῖν, χρήματα μὴ ἔχοντα,

μήτε

μήτε ἢ εἰς ἑαυτὸν, μήτε εἰς ἄλλοτι τ̃ χρησίμων ἀναλίσκοντα, μήκοτε πλουτίζ ἀποφήνῃς. Φύλακα ἢ ἢ ταμίαν τ̃ ἢ ἀλλοτρίων χρημάτων, ἢ πόνους ἔχειν αἱρεῖται πολλάκις, ἢ τοῖς ἑαυτῷ μηδὲν προσήκουσιν ὀπτικτώμενον.

Ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδύῃς, ὦ Κρῖσι. ἐγὼ γὰρ οὐ τοὺς πλοῦτα ἔχοντας, καὶ φυλάττοντας πλοῦτα, εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι. οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες, ὅτοι αὖ εὐδαιμονέστατοι εἶησαν. πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν. ἀλλ' ὅς αὖ πλοῦτα κέκτηταί τε δικαίως σὺν θεῷ δικαίῳ, καὶ χρῆται πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω κ̃ χρήματα.

Ὁ τ̃ φυλαργύρου πλοῦτος, ὥσπερ ὁ ἥλιος καταδὺς εἰς τ̃ γῆν, σβέννυται τ̃ ζώντων εὐφραίνει.

Ὁ τ̃ φυλαργύρων βίος ἔοικε νεκρῷ διάπνοι. πάντα γὰρ ἔχων, τὸν εὐφραινόμενον οὐκ ἔχει.

Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι. δεῖ δὲ τ̃ αἰῶνα μηκέτ' εἶναι. σὺ δὲ τ̃ αὔριον οὐκ ὢν κύριος, αἰσθάλλῃ τ̃ χρόνον. ὁ γὰρ πάντων βίος, μᾶλλον ὡς ἀπόλλυται· καὶ ἕκαστος ἡμῶν, ἀχρεῖόμενος ἀποθνήσκει.

Εἴ τι δέ τις λέγοι, ὡς ἀφαιδρὸν ἀνὴρ ἄνδρα ἕτερον ἀργύριον αἰσθόμενον πολύ, ἐδάνεισε οἱ δόμεναι ὅτε τόκῳ. ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἵνα οἷος ἀπιστεῖν τε καὶ ὠφελεῖν μηδένα, φέρων δὲ ἀπέθετό που δή. καί τις καταμαθὼν τοῦτο ποιοῦντα, ὑφείλετο. ὕστερον δὲ χρόνῳ ἐλθὼν, ἔχ' εὗρε τὰ χρήματα ὁ καταθέμενος. προσαλγῶν οὖν τῇ συμφορᾷ πάντα τε ἄλλα, καὶ ὅτι οὐκ ἔχρησε τῷ δομένῳ, ὃ αὐτῷ ἢ σῶον ἵνα, ἢ ἕτερον προσοφέρειν. ἀπολωλυτίσας ἢ τῷ αὐτῷ τῷ τότε δομένῳ, ἀπωλεφύρετό τ̃ συμφορὰν, ὅτι ἐζημίωτο· καὶ ὅτι οἱ μεταμέλει χαλεπαίνῳ, ἀλλὰ ἀχαριστήσαντι. καὶ πάντως οἱ ἀπολόμενον ἦν τὸ ἀργύριον. ὁ δὲ αὐτ' οὐκ ἐλύπει μὴ φροντίζειν, ἀλλὰ νομίζειν αὐτὸ ἢ μὴ ἀπολωλέναι, καταθέμενον λίθον εἰς ὃ αὐτὸ τὸ ἀργύριον. πάντως γὰρ ὑπ' ὅτου τῶν σοι, ἔχεσθ' αὖτῳ. ὅθεν μὴ δὶς νῦν νόμιζε σύρειν μηδένος. ὅτῳ γὰρ τις μὴ ἐχρήσατο, μηδὲ χρήσεται, ὄντος ἢ μὴ ὄντος αὐτῷ, τοῦτ' ἐστὶν ὅτε πλέον ὅτε ἔλασσον βλάπτει. ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς μὴ πάντελῶς βούληται ἀγαθὰ δίδοναι αἰσθητὰ χρημάτων πλοῦτον παρασχών, τῇ φρενὶ καλῶς πάντα ποιήσας, ὃ ἕτερον ὠφελήσαι, ἑκατέρων ἀπεστέρησεν.

ΠΕΡΙ ΦΕΙΔΩΛΩΝ ΚΑΙ ἀμεταδότων, ἢ ἐλεημοσύνῃ μὴ προσιόντων, Λόγος οθ'.

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς ἢ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τ̃ νόμου, τ̃ κρίσιν ἢ τὸν ἔλεον. ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.

nihil tamen neque sui, neque alterius vtilitatis gratia insumentem, haudquaquam diuitem esse dixerim: sed custodem, & alienis pecuniis comparandis natum, qui sæpenumero sibi labores creet, & res nihil ad se pertinentes augeat.

Vt autem & istud scias, ô Cræse. Ego enim non illos qui plurima habẽt, & custodiunt plurima, fœlicissimos existimo. Nam hoc pacto, qui mœnia tuentur, fœlicissimi forent, vt qui omnia in ciuitatibus custodiant. Sed eum, qui tum plurima iure posſederit, tum plurimis honestè fuerit vsus, quod pecunias attinet, fœlicissimum esse statuo. Xenophontis.

Hominis auari diuitiæ, quemadmodum sol post occasum, neminem viuentium exhilarant. Socratis.

Auarorum vita similis est funerali conuiuio. Omnia enim cùm habeat, hominem qui præsentibus hilariter fruatur, non habet. Eiusdem.

Semel nati sumus, bis nasci non licet: sed necessariũ est ætatẽ finiri. Tu verò qui ne crastinũ diem qdẽ in tua potestate habes, tẽpus differs. omniũ verò vita cũctando peritur: et hinc est, quòd vnusquisque nostrùm inter negocia moritur. Epicuri.

Fama est, quòd cum vidisset quidam alterum argẽti multum ferre, roganerit eum, vt sibi mutuo daret cum fœnore reddẽdum. Ille verò noluit, vt qui diffideret omnibus, & neminem iuuaret. Itaque quodam in loco argentum recõdit. Et cùm animaduertisset quidam, quid egisset, suffuratus est. Reuersus igitur ille postea, qui pecuniam absconderat, nihil inuenit: vnde magno dolore motus est ob calamitatem, tum aliàs, tum quia roganti non mutuo dederat pecuniam, quæ quidem & salua ei mansisset, & insuper attulisset fœnus. Cumq; incidisset in virum cui mutuare priùs noluerat, infortunium suum deploranit, vtpote qui peccasset: & pœnitere se dixit, quòd ei non obsequutus, sed ingratus fuisset: & prorsus ei omne argentum interisse. Ille autem bono animo ipsum esse iussit, atq; existimare lapidem eodem in loco à se depositum fuisse. Omnino enim ne cùm habebas quidem argentum, eo vtebaris. Quamobrem etiam nunc ne putaueris te vllare primari. Illud etenim quo quis nec vsus, nec vsurus est, nihil sine præsens, sine absens magis minùs ve ledit. Nam cùm Deus alicui non perfectè bona largiri instituit, exhibita pecuniarum copia, bona mentis inopẽ facit: atq; ita ablato altero, vtrisq; priuat. Antiphõtis.

DE PARCIS ET ILLIBERALIBUS, & eleemosynam non facientibus, Sermo LXXIX. Ex Antonio.

VAE vobis scribæ et pharisæi hypocritæ, quoniam decimatis mẽtham, anethum, & cyminũ, & quæ grauiora sunt in lege relinquitis, iudicium scilicet & misericordiam: oportebat autem hæc facere, & illa non omittere. Matth. 23.

Iacobi 4. *Qui scit bonum facere non facit, peccato tenetur.* (cordiam non fecit.

Iacobi 2. *Immisericors iudicium experietur qui miseri-*

Prouerb. 12. *Impiorum viscera misereri nesciunt.*

Ecclesiastæ 5. *Vitium est quod vidi sub sole, diuitias custoditi in malum domini sui: & illæ pereunt in afflictione pessima.*

Sirach. *Est aliquis dines per curam & anxietatem suam, & relinquet opes alijs, ac morietur.*

Qui colligit animam suam defraudans, colligit alijs: & in bonis ipsius multi delitiabuntur.

Malus sibi ipsi, cui nam erit bonus?

Fili quoad potes benefac tibi ipsi.

Basilij. *Audi ô homo Salomonem: Ne dicas, Reuertere alias, & cras tibi dabo, cùm possis beneficium præstare: nescis enim quid crastinus dies pariat. O quæ præcepta contemnis, & tristitiam ac grauitatem pretefers, declinãs obuios, ne quid etiam modicũ expendere cogaris. Vnã hanc vocem nosti, cùm nihil habeã nihil dabo. pauper enim sum. Atqui verè pauper es & inops omnis boni, inops fidei erga Deum, inops benignitatis, inops spei. Quin impertiris fratribus tuis ea quæ aliter à tineis erodentur? Pessimum istud auaritiæ genus est, ne corruptioni quidẽ ad breue tempus obnoxia indigentibus communicare.*

Misertus non es, misericordiam non consequeris: non aperuisti domum, excluderis regno: non dedisti panem esurienti, nõ accipies æternam vitam.

Ostende ô homo opera, & pete mercedem. Nemo solutis iam nundinis, negotiatur: neque post certamina reuersus coronatur, ne igitur post mortem demum pius esse velis.

Messis tibi sementi respondebit. Ani aritiem fauisti, carpe manipulos: immisericordiã coluisti, habeas quod dilexisti: fugisti misericordiã, eadem te quoq; fugiet: abominatus es pauperem, abominabitur te qui nostri gratia pauper fuit.

DE IIS QVI MVTVANTVR, quos æquum est creditoribus gratos esse, Sermo LXXX. Ex Antonio.

Solomonis. PRudentia est cognoscere à quo proficiscatur gratia, id est gratuitum beneficium.

Sirach. *Gratiam hominum tanquàm pupillam oculi conserua to.*

Basilij. *Qui gratiam reddit, futurorũ meminit, & tempore suæ calamitatis inueniet stabilimentũ.*

Qui de nobis bene meriti sunt, iis omnem benevolentiam præstare debemus.

Theologi. *Reddamus igitur cum fœnore debitum, si modo tantum possidere videamur.*

Philonis. *Nihil est quod facilius benevolentiam conciliare possit, quàm ipsa beneficiorum grata commemoratio.*

Εἰδότι καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν.

Ἡ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

Τὰ σκληρὰ τῶν ἀσεβῶν ἀνελεήμονα.

Ἔστιν ἀρρωστία, ὡς εἶδον ἐγὼ τὸν ἥλιον, πλοῦτον φυλασσόμενον ὃ παρ' αὐτῷ, εἰς κακίαν αὐτῷ· καὶ ἀπολέσαι ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος ἐν περισπασμῷ πονηρῷ.

Ἔστι πλουτῶν ἀπὸ περισκοπῆς καὶ σφιγξίας αὐτῷ, καὶ καταλείψει αὐτὰ ἑτέροις καὶ ἀπολαύσεται.

Ὁ σώζων ἀπὸ ψυχῆς αὐτοῦ, σώζει ἄλλους· καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ, δυφήσουσι πολλοί.

Ὁ ποιῶν ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσῃ;

Τέκνον, καθ' ὅσον ἔχεις, οὕτω ποίει σαυτῷ.

Ἄκουε μου, δέσποτα Σολομῶντος, μὴ εἴπῃς, ἐπιμελθὼν ἐπιμήκη καὶ μέλλον δώσω, δυνατὸς σύ ὄντος οὐ ποιεῖ. οἶδας γὰρ οἷδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. ὦ ποίων ἀφιλελμόνων ὑποφορᾶς, καὶ κατηφὴς εἰ καὶ δυσέντευκτος, ἐκκλίνων τοὺς ἀπορουμένους, μή που τι καὶ μικρὸν αἰσχυνθῇς τῶν χρῶν ἐκβαλεῖν. μίαν οἶδας φωνὴν, οὐκ ἔχω οὐδὲ δώσω, πένης γάρ εἰμι. πένης εἶ τῷ ὄντι πτωχὸς ἀγαθῶν, πένης πίστεως εἰς Θεὸν, πένης εἶ φιλανθρωπίας, πένης ἐλπίδος. συμμερισὰς ποίησον τῶν ὄντων τοὺς ἀδελφούς σου. πλεονεξίας εἶδος χαλεπώτατον, μισεῖ τῶν φθαρτῶν μεταδοῦναι τοῖς ἐνδεέσιν.

Οὐκ ἠλέησας, οὐκ ἐλεηθήσῃ· οὐκ ἤνοιξας τὴν οἰκίαν, ἀποκλεισθήσῃ τῆς βασιλείας· οὐκ ἔδωκας ἄρτον τῷ πεινῶντι, οὐ λήψῃ τὸν αἰώνιον ζωήν.

Δεῦρο ἄνθρωπε τὰ ἔργα, καὶ ἀπαίτει τὸν μισθόν. οὐδεὶς μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν πανήγυριν στεφανοῦται, οὐδὲ μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐπιμελθὼν σφαδᾶται, οὐ πίνων μετὰ τὴν τελευτὴν δίκης.

Ἄξιον σου τῆς σπορᾶς ὁ θερισμός. πεῖσαι ἑαυτὸν σπεῖρε τὰ σπάργανα. ὃ αἰνέσεις ἐτίμησας; ἔχεις ὃν ἠγάπησας. ἔφυγες τὸν ἔλεον; φεύξεται σε ὁ ἔλεος. ἐδιελύσω τὸν νόμον; διαλύσεται σε ὁ δι' ἡμᾶς τὸν νόμον λύσας.

ΠΕΡΙ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ὅτι χρὴ δίκαιον εἶναι τοὺς κρεωχρέους, Λόγος π'.

ΦΡονίσεως ὃ εἰδέναι τίνος ἡ χάρις.

Χάριν αἰδέσθητε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ συντηρήσατε.

Ὁ αἰταποδίδους χάριτας, μέμνηται εἰς τὰ μετὰ ταῦτα καὶ ἐν καιρῷ ἀνθέσεως αὐτῷ ὑπόστηριγμα.

Τοῖς δανείσασι πᾶσαν δίκαιοι ἐκπληρωτὴν ὀφείλομεν.

Ἀποδώσομεν τίνι σὺν τόκῳ τὸ χρέος, εἰ μὴ ἄρα τοῦτον δικαιοῦντες φανῶμεν.

Οὐδὲν ὕπερ δικαίαν εἰς δίκαιον, ὡς ἐπὶ δικαιώματος δίκημα.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ἀγωμονούντων, Λόγος πα'.

Δανείζεται ὁ ἁμάρτωλος καὶ οὐκ ἀποτίσει.

Μὴ ἔστω ἡ χείρ σου ἐκτεταμένη εἰς τὸ λαβεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀποδιδόναι συνεσταλμένη.

Πολλοὶ εἰς κέρδος ἐνόμισαν δανοῦν, καὶ παρέσχον κόπους τοῖς βοηθήσασιν αὐτοῖς.

Ἄχρηστος ἐν ἀφροσύνῃ ἐγκαταλείψει φυσάμενον.

Μὴ μόνον λαμβάνοντα σκοπεῖν σε δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπαιτούμενον. τί πολυπλόκῳ θηρίῳ ἑαυτὸν συζεύγνυσι; Ὁ τάχις ἑαυτὸν ἐπὶ βύθιον καταπήσας, ὧν ἢ κήτους οὐχ ὑφίσταται, ὅλεθρον αὐθαίρετον ἐδέξατο ἀφ' ἑαυτοῦ βίου.

Ὁρᾶτε, οὐχὶ τοὺς τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς ἐρχομένους ἐπὶ τὸ δανεῖσαι σπεύδει ἔχειν τοὺς πίστωσιν ἀλλὰ δανείζονται ἄνθρωποι δαπάνας ἀπρήκτους, καὶ πολυτελείας ἀκάρπους ἑαυτοῖς ἐπιδιδόντες.

Εἶδον ἐγὼ ἐλεεινὸν θέαμα, παῖδας ἐλευθέρους ὑπὸ χρεῶν πατρικῶν, ἑλκομένους εἰς τὸ δεσμωτήριον.

Οὐ νύκτες τῷ χρεώστῃ ἀνάπαυσιν φέρουσι, οὐχ ἡμέρα φαιδρά, οὐχ ἥλιος τερπνός, ἀλλὰ δυσχεραίνει τὸν βίον, μισοῦσαι τὰς ἡμέρας πρὸς τὰ προθεσμίαι ἐπιφερόμεναι, φοβοῦνται τὰς μῆνας ὡς τόκων πατέρας. κἂν καθεύδῃ, ἐνύπνιον βλέπει τὸν δανείσαντα, κακὸν ὄναρ τῇ κεφαλῇ παρεισάμενον· κἂν ἐγερθῇ, ἕτοιμα αὐτῷ καὶ φερτὰ ὁ τόκος ἐστί.

Τοιοῦτον ἡ εἰς τοὺς ἀχαρίστους χάρις. αὐτὴ γὰρ ὧν ὠφελήθη, παρέχουσα μεγίστας ζημίας τοῖς εὐεργετήσασιν.

ΠΕΡΙ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ ΧΡΗστῶν, Λόγος πβ'.

Ἐὰν ἀργύριον ἐκδανείσῃς τῷ ἀδελφῷ σου τῷ πένητι τῷ παρά σοι, οὐκ ἔσῃ αὐτῷ καταπείγων, οὐκ ὀφλήσεις ἐπ' αὐτῷ τόκον.

Ζήσεται ὁ ἀδελφός σου μετὰ σοῦ. τὸ ἀργύριόν σου οὐ δώσεις αὐτῷ ἐπὶ τόκῳ, καὶ ἐπὶ πλεονασμῷ, οὐ δώσεις αὐτῷ τὰ βρώματά σου.

Δανίσῃς τῷ πλησίον σου, ὅσου ἐπιδεῖ· καὶ ἀλυπήσῃ τὴν καρδίαν σου διδόντος σου αὐτῷ, ὅτι διὰ τοῦτο τὸ ῥῆμα τοῦτο εὐλογήσει σε κύριος ὁ θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου.

Οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου τόκον βρωμάτων, οὐ τόκον πωμάτων, οὐδὲ ἐκδανεῖς τῷ ἀδελφῷ σου.

Συγγραφὴν εἶχον κατά τινος, ἐπ' ὤμοις περιθέμενος, ὡς στέφανον ἀναγινώσκων, καὶ ῥήξας αὐτὴν ἀπέδωκα, μηδὲν παρὰ τοῦ χρεωφειλέτου μου.

Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δῶρα ἐπ' ἀθῴοις οὐκ ἔλαβεν. ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

DE INGRATIS CVM MVtuum sumpserint, Sermo LXXXI. Ex Antonio.

Mutuatur improbus, nec vnquam reddit. Psalm. 36.

Ne sit manus tua ad accipiendum porrecta, & ad reddendum contracta. Sirach 4.

Multi mutuum quasi inuentum æstimant, exhibentq; molestias eis qui ipsis subuenerint. Sirach 29.

Stultus & ingratus cum à quo fuerit aliquãdo liberatus, deseret.

Non solùm est cogitandum tibi esse accipiendum, sed etiam reddẽdum cùm repetetur, quod acceperis: cur te cum bestia nodosa coniungis? Basilij.

Qui se fœnoribus subiectum reddit à quibus possideri non sustinet, voluntariam perpetuámque suscipit seruitutem.

Videmus non eos quibus necessaria desunt ad mutuum sumendum accedere: non enim habent qui ipsis credant, sed ij solùm mutuantur qui sumptibus profusis, & luxui infructuoso se dediderunt.

Rem miserabilem spectaui, liberos homines, quorum patrimonia essent obærata, qui traherentur vt vanirent.

Non noctes debitori quietem adferunt, non dies ei iucunda, non sol delectabilis sed per omnem vitam in tristitia versatur: dies odit, qui ad præscriptum tempus properant: menses formidat, quasi usurarum genitores: si dormierit, in somnis videt fœneratorem capiti imminentem, infaustum somnium: sin vigilarit, cogitatio & sollicitudo de vsuris est.

Tale quiddam in ingratos efficit beneficij gratia: pro iis enim beneficijs quib. adiuti sunt, multis damnis afficiunt de se bene meritos.

DE PROBIS CREDITORIbus siue mutuantibus, Sermo LXXXII. Ex Antonio.

Si pecuniam mutuaueris fratri tuo pauperi, qui apud te versatur, eum neque vrgebis, neque vsuram ab eo exiges. Exod. 22.

Tecum viuet frater tuus, nec ei dabis pecuniam tuam ad vsuram, nec vt plus recipias dabis ei de alimentu tuis. Leuit. 25.

Mutuum dato proximo tuo, quantum ei opus est, nec grauatè aut cum animi mœrore dabis: nam ob istam causam fortunabit tibi Deus omnia operatua. Deuter. 23.

Non fœneraberis fratri tuo cibaria, aut aliud quicquam, quod fratri tuo mutuaueris.

Syngraphamquam habebam contra quempiam humeris circundatam tanquam coronam legebam, & eam à me fractam reddidi, nihil autem à debitore meo accepi. Iob. 31.

Argentum non dedit fœnori, & munera contra innocentes non accepit: qui hæc exercet, non conquassabitur vllo tempore. Psalm. 15.

Vir bonus est is qui miseretur & commodat, adhibet iudicium sermonibus suis.

Psalm. 37. *Iustus miseretur & commodat.*

Prou. 19. *Creditorem simul & debitorē inspicit dominus.*

Ezechiel. 7. & 18. *Qui debitoris pignus reddiderit, & argentum suum fœnori non dederit, nihilq; vltra sortem receperit, is vir bonus est, ait dominus, & quàm diutissimè viuet.*

Sirach 29. *Qui misericordiam impertit, proximo mutuum dabit: & qui manu sua corroborat, præcepta seruat.*

Luce 6. *Petenti abs te, dato: & ab eo qui vult abs te mutuum sumere, ne auertaris.*

Si mutuum datis à quibus speratis vos recepturos, qua vobis gratia est? etenim scelerosi mutuum dãt scelerosis, vt paria eis referantur: imò verò diligite inimicos vestros, ac benefacite mutuumq; date nihil inde sperantes, & erit merces vestra in cœlis copiosa.

Basilij. *Neq; volentem abs te mutuum sumere repellito, nec argentum tuũ des fœnori: vt ex veteri & nouo testamento quæ vtilia sunt, discas, bonaq; spe accedas ad Deum, vbi vsuras bonorum operum recepturus es.*

Si vis Christum perpetuò amicum & fauentem retinere, multarum rerum efficito illum debitorem: neq; enim tam gaudet fœnerator debitoribus: & quibus nihil debet, eos refugit: quibus autem debet, ad hos accurrit.

DE AVARIS ET IMPROBIS creditoribus, Sermo LXXXIII.

Ex Antonio.

Deuter. 15. *CAuendum tibi est, ne quid occultè impium in animo volutes ista ratione, qua dicas septimum annum appropinquare † cõdonationis, atq; ob eam causam sis iniquior fratri tuo egenti, nec des ei quicquam: ille clamabit ad dominum, peccatum autem tuum magnum erit.*

† id est nouarũ tabularum.

Iob. 20. *Diuitiæ iniuriâ coacernatæ euomentur.*

Prou. 28. *Qui amplificat res suas vsuris & prater sortem accessionibus, is impertienti misericordiam pauperibus eas coacernat.*

Prou. 13. *Diuitiæ per iniuriam comparatæ minuẽtur.*

Oseæ. *Si quid largitus sit insipiens, non proderit ei qui acceperit. oculis enim ipsius erunt pro vno vt multa accipiat: panca dabit, & multa exprobrabit: & sic aperiet os suum, quemadmodum præco solet, hodie mutuum dabit, & cras reposcet: ist iusmodi qui est, tum Deo tum hominibus odiosus est.*

Matth. 18. *Egressus autem seruus ille inuenit vnum ex conseruis suis, qui centum denarios debebat, apprehensumq; eum vrgebat, ac dicebat: Redde quod debes, & quæ desinceps.*

Theologi. *Si debitorẽ deprehenderis supplicem, totam*

Χρηστὸς αἰὴρ, ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν· οἰκονομήσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει.

Δίκαιος οἰκτείρει καὶ κιχρᾷ.

Δακὴς ὑ καὶ χρεωφλέτης ἀλλήλοις σπουδάζοντες, ὑπισχνοῦ ἀμφοτέρων πατὴρ κύριος.

Ἐν κεχρεωκοπικοῖς ὀφείλοντος ἀπόδωσι, καὶ ὃ ἀργύριον αὐτοῦ ὑπὲρ τόκου ὑ δώσῃ, καὶ πλεονασμοὺ ὑ λήψεται. δίκαιος ὅτὰν ὅσι, ζωῇ ζήσεται, λέγει κύριος.

Ὁ ποιῶν ἔλεος δίδωσι τῷ πλησίον· καὶ ὁ ὑπερχόμενος τῇ χειρὶ αὐτοῦ, τηρεῖ ἐντολάς.

Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς.

Ἐ αὶ δανείζετε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶ, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσ αι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς ὐρανοῖς.

Μήτε τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀποστραφῇς, καὶ ὃ ἀργύριόν σου ὑ δώσεις ὅτὰν τόκῳ· ἵνα ἐκ παλαιᾶς καὶ νέας ἀληθείας τὰ συμφέροντα διδαχθῇς, μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος πρὸς Θεὸν ἀπίῃς, ἐκλῆς τοὺς τόκους τῆ ἀγαθῆ ἔργων ἀπολῃψόμενος.

Εἰ βούλῃ τὸν Χριστὸν ἔχειν φίλον διηνεκῶς, πολλῶν αὐτὸν κτῆσαι χρεώστην. οὐδὲ γὰ ὕτω χαίρει δανειστὴς ὀφλέταις ἔχων· καὶ οἷς μὲ μηδὲν ὀφείλῃ, τούτους ὴ ἀποφεύγει· οἷς δὲ ὀφείλῃ, τούτοις καὶ ὑπερέχει.

ΠΕΡΙ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ ΜΟΧΘΗΡΩΝ, Λόγος πγ'.

ΠΡόσεχε σαυτῷ, μὴ λήσῃ ῥῆμα κρυπτὸν αἰόμενον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, λέγων· ἐγγίζει ὁ ἔτος ὁ ἕβδομος ἡ ἀφέσεως. ὴ πονηρεύσηται ὁ ὀφθαλμός σου ἐπὶ ἀδελφῷ σου ἐπὶ ὑστερουμένῳ, καὶ ὐ δῷς αὐτῷ, ὴ βοήσεται κατὰ σοῦ πρὸς κύριον, ὴ ἔσ αι σοι ἁμαρτία μεγάλη.

Γλυκὺς ἀδίκως σπουδάζόμενος, ἐξεμεθήσεται.

Γλυκυνόν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ μετὰ τόκων ὴ πλεονασμῶν, τῷ ἐλεοῦντι πτωχοὺς σπουδάζει αὐτόν.

Γ παρξις ὑπερασπαζομένη μετ' ἀδικίας, ἐλάσσων ἔσ.

Δόσις ἄφρονος ὐ λυσιτελήσει σοι λαβόντι. οἱ γὰ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, αὐθ' ἑνὸς εἰς ὃ λαβεῖν πολλά· ὀλίγα δώσει, καὶ πολλὰ ὀνείδισει· ὴ ἀνοίξει ὃ στόμα αὐτοῦ ὡς κήρυξ. σήμερον δανεῖ, καὶ αὔριον ἀπαιτεῖ. μισητὸς κυρίῳ καὶ ἀνθρώποις ὁ τοιοῦτος.

Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφλει αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· ὴ κρατήσας αὐτὸν, ἔπνιγε λέγων· ἀπόδος ὅ, τι ὀφείλεις, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἐ αὶ χρεωφλέτου λάβῃς πρόσκλησιν, πᾶσαν συλλο-

συγγραφὴν ἄδικον ἀφάνισον· μνήσθητι τῶν μυρίων ταλάντων, ὧν σοι Χριστὸς ἐδωρήσατο, καὶ μὴ λύπη πικρὸς τοῦ ἐλαττόνος χρέους.

Τῷ ὄντι ὑπερβολὴ ἀπανθρωπίας ἔχει, τὸν μὴ τῶν ἀναγκαίων εὐδιῶς ἔχοντα ζητεῖν εἰς τροφὰς βίου· τὸν δὲ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ κεφαλαίῳ, ἀνὴρ δίκαιος οὐκ ἂν τῶν συμφορῶν † πέντε τρόπους ἑαυτῷ καὶ ὑποφίας προσάγειν.

Τόκος οἴμοι ἀπὸ τῶν πολυπραγμοσύνης τοῦ κακοῦ προσηγόρευται, πόθεν ἄλλοθεν; ἢ τάχα τόκος λέγεται, ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν καὶ λύπας, αἷς ἐμπίπτουσι ταῖς ψυχαῖς τῶν δανισαμένων πίφυκεν. ὥσπερ γὰρ ἡ ὠδὶς τῇ τικτούσῃ, ὅταν προθησμία ὁ τόκος ἐπέχειν παύσηται. τόκος ὅτι τόκῳ, πατρῶν γονέων πατρῷον † ἔγγονον. Τοιοῦτα λεγέσθω γλυπτὰ ἐλπίδων, τὰ τῶν τόκων ἀποκυήματα. Τοὺς ἐλπίδας φασὶ, τοὺς γαστέρας τῆς μοίρας διεσθίοντας, τίκτεσθαι· καὶ οἱ τόκοι τὰς οἰκίας τῶν ὀφλόντων ἀναφαγόντες, ἀπογλυπτῶνται.

Ἀνὴρ λεμβάδος, μισαν. θρωπίας ὑπερβολὴν ἐπιδείκνυται ἀπολείπει. ἀπὸ συμφορᾶς κερδαίνεις, ἀπὸ δακρύων ἀγγυρολογεῖς, τὸ γυμνὸν ἄγγος, τὸ λιμῶττον τύπτεις. ἔλεος ἐδαμοῦ, ἔποικα τῆς συγγενείας τῆς πάροντος ἐπιδημία.

Ὁ γεωργὸς τὸν σπόρον λαβὼν τοῦ σπέρματος, πάλιν ὑπὸ τὴν ῥίζαν οὐκ ἐρευνᾷ· οὐδὲ καὶ τὰς καρπὰς ἔχεις, καὶ οὐκ ἀφίσασαι τῶν ἀρχαίων. ἄδηλον πῶς σωθήσῃ· ἐμοὶ δακρύων ὅτι τοῖς τόκοις, προσῆλος· ὁ δὲ ἀπολαύων μέλλων τῆς ἀπὸ τούτων εὐπορίας, ἀμφίβολος.

Κυνὲς λαβόντες ἡμερῶνται· ὁ δὲ δανιστὴς λαμβάνων προσερείζεται. ὑπὸ γὰρ παύεται ὑλακτῶν, ἢ ὅ πλέον ὅτι ζητῶν. ἐὰν ὁμοίως, ἀπιὼν ἐρευνᾷ τὰ ἔνδον· τὰ σὸν ἀλλάγματα σὺν πολυπραγμοσύνῃ. ἐὰν προσίῃς τῷ δωματίῳ, ἕλκει πρὸς ἑαυτὸν καὶ καταῤῥήγνυσι· ἐὰν δὲ ἑαυτὸν κατακρύψῃς, ἐφέσηκε τῇ αὐλαίᾳ καὶ ὑποχρυσοῖ.

Ἐπὶ πολλοῖς ὄψονται τοὺς ὀφείλοντας οἱ ἀνθρωποι, ὥσπερ θήραμα ὑπείροντες, ὅπως λεηλατήσωσι, ἢ πόντια ποιῆσαι, ὅπως ὅ πολὺ ἀπαιτήσωσι· κἂν μὴ δυνηθῶσι δίκῃ τὴν πενίαν τῶν ὀφλόντων, τὸ ὑπὲρ τῶν χρημάτων ὀργὴν εἰς ὅ παλαίπωρον τὸ ἀθλίων σῶμα, αἰκιζόμενοι καὶ τύπτοντες καὶ μυρία αὐτοῖς ἀφανιζόμενοι κακὰ, ἐναφίασιν.

ΠΕΡΙ ΑΓΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΩΦΡΟσύνης, καὶ παρθενίας, καὶ γάμου σεμνοῦ, Λόγος πδ'.

Εἰ ἐζηλώθησεν ἡ καρδία μου γυναικὶ ἀνδρὸς ἑτέρου, εἰ δὲ καὶ ἐγκάθετος ἐνῴκουν ὅτι θύραις αὐτῆς, ἐρίσαι ἅρα καὶ ἡ γυνὴ μου ἑτέρῳ.

Μακαρία σὺ ἄμωμος, ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτου ἀνδρὸς πλώματι· ἕξεις καρπὸν ἐν ἐπισκοπῇ ψυχῶν.

syngraphã iniquam discerpito: recordare decem milia talentorum, quæ tibi Christus cõdonauit, nec sis acerbus exactor debiti minoris.

Extrema profectò inhumanitatis est, subsidia vitæ quærere ab eo cui necessaria desint, illi verò sortem non satis esse, sed ex calamitatibus pauperis reditus & copias sibi parare cogitare. Basilij.

†*Fœnus, vt opinor, à multiplici fœtu mali nominatum est, nec alunde: vel fortasse dicitur fœnus propter tristitias & dolores quibus afficiuntur animi eorum qui mutuãtur à fœneratoribus: vt enim dolor parienti, sic dies certus obærato incidit. fœnus cumulatum fœnore, ex improbis parentibus improbi liberi. Fœnorum fœtus viperarum proles rectè dici possunt: narrant autem viperas erosa matris aluo in lucem edi, & fœnora deuoratis debitorum domibus procreantur.* † τῶκτι ἀντίκτου quod parere significat. † forte ἔγγονον.

Quæ exigis omne inhumanitatis genus superant: ex incommodis alterius tua paras commoda, ex lachrymis argentum colligis, nudum ungulas, esurientem verberas: nulla vsquam misericordia est, neq; cognationis eius qui premitur recordatio vlla.

Agricola cùm semel spicam seminis receperit, iterum sub radice scrutari non solet: tu verò & fructus habes, nec tibi vnquam sors diminuitur: incertum est cui coacerues, certus est qui fœnoribus pressus lachrymatur, at qui fruiturus sit isto modo comparatis opibus ambiguum est.

Canes si quid acceperint cicurantur: at fœnerator accipiens, etiam irritatur: non enim desinit latrare, ac plus plusq; inquirere: si intras, non credit: quæ intus sunt, scrutatur, in contractibus multum operæ ponit: si è domuncula prodeas, trahit ad se & scindit vestimenta: sin autem teipse occultaueris, adstat in vestibulo & æstium pulsat.

Quum inuenerint debitores suos, quasi prædam nacti sic lætantur, ac omnia faciunt vt totum repetant. Quòd si id minùs possunt propter eorum qui debent inopiam, iram pecuniæ causa inflammatam in erumnosorum & miserorum corpus exercent, contumeliosè flagris cædentes, & verberantes, & mille alijs incommodis afficientes. Chrysostomi.

DE VIRGINITATE, ET CAstitate, & temperantia, & nuptijs honestis, Sermo LXXXIIII. Ex Antonio & Maximo.

SI cor meum alterius viri vxorem secutum est, aut si etiam insidiosè foribus illius sedi, alteri quoque placeat vxor mea. Iob. 31.

Beata sterilis incontaminata, quæ cubile non cognouit per lapsum: in visitatione animarum fructum percipiet. Solom. Sap. 3.

Melior est virtuti coniuncta virginitas: immortalis enim erit eius memoria. Nam & apud Deum, et apud homines cognoscitur, & præsentem ipsam amulantur, et absentem desiderant: Et in sæculo coronata magnificè incedit, vt quæ victrix purissimi certaminis præmiũ obtinuerit.

Sirach. *Qui despicit voluptates, coronat vitã suam.*

Matth. 19. *Non omnes capiunt hoc verbum, sed quibus datum est.*

Ibidem. *Sunt eunuchi, qui ab vtero matris ipsorum ita nati sunt, &c.*

Matth. 5. *Intuitus mulierẽ ita vt concupiscat eam, iam adulterium cum ea commisit in corde suo.*

Matth. 19. *Quod igitur Deus cõiũxit, homo ne separet.*

1. Thess. 4. *Vnusquisq; vestrum vas suum possideat cum sanctificatione & honore, non cum affectu concupiscentiæ, quemadmodum cætera gentes.*

†al. in immundit. Ephes. 4. *Non amplius ambulate, quemadmodum & reliquæ gentes ambulant in vanitate mentis ipsorum*

Rom. 12. *Exhibete corpora vestra sacrificiũ viuum, sanctum, beneplacitum Deo.*

Glorificate Deum in membris vestris.

1. Corinth. 6. *Glorificate Deum in corpore vestro, & in spiritu, quæ quidem Dei sunt.*

Galat. 5. *Spiritu ambulate, & affectum carnis ne impleatis. Caro enim: desiderat contra spiritum, spiritus autem contra carnem: hæc autem aduersantur sibi inuicem.*

1. Corin. 7. *Bonum est homini, vxorem non attingere. Attamen propter stupra vitanda suam quisque vxorem habeat, & suum quæque virum habeat. Vxori vir debitam benevolẽtiam reddat, similiter autem & vxor viro. Vxor proprij corporis ius non habet, sed maritus: Similiter & maritus proprij corporis ius nõ habet, sed vxor. Ne fraudetis vos inuicem, nisi forte ex consensu pro tempore, vt vacetis ieiunio et precationi: & rursum in vnum conueniatis, ne tentet vos satanas propter intemperantiam vestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam velim omnes homines esse, vt & ipse sum. Sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius autem sic. Dico autem inconiugatis & viduis, bonum eis est si manserint vt & ego: quòd si se non continent, contrahant matrimonium. Nam satius est matrimonium contrahere, quàm vri. At coniugatis præcipio, non ego, imò dominus: Vxor à viro ne separetur: quòd si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur: & maritus vxorem ne dimittat.*

†al. συνέρχεσθε.

Ibidem. *De virginibus autem præceptum domini non habeo: consilium tamen do, tanquam misericordiam consecutus à domino, in hoc vt sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. Nam bo-*

Κρεῖσσον παρθενία μετὰ ἀρετῆς. ἀθανασίας γάρ ἐστιν ἡ μνήμη αὐτῆς· ὅτι καὶ τῷ Θεῷ γινώσκεται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις· παρὼν γε μιμοῦνται αὐτὴν, καὶ ποθοῦσιν ἀπελθοῦσαν· καὶ ὁ τῶν αἰῶνι στεφανοφορῆσα πομπεύει, τὸν τῶν ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσασα.

Ὁ ἀποφθαλμῶν ἡδονῆς, στέφανοι ζωὴν αὐτῷ.

Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται.

Εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ τὰ λοιπά.

Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοιχεύσατο αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

Ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ, καὶ τιμῇ † ἀτιμίας, κατὰ τὰ λοιπὰ ἔθνη.

Μηκέτι περιπατεῖτε, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν.

Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ.

Δοξάσατε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν.

Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ.

Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος· τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις.

Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην ἀποδιδότω εὔνοιαν, ὁμοίως καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ † ἦτε, ἵνα μὴ πειράσῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐκ ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ χήραις· καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι· ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι.

Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην,

ὅτι

ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γαμήσῃς, οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε· θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι.

Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί. ὁμοίως καὶ ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῷ ἀνδρί.

Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν; ἆρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστιν.

Εἴ τις δύναται ἐν ἁγνείᾳ μένειν, εἰς τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· καὶ ἐὰν γνωθῇ πλέον τοῦ ἐπισκόπου, ἔφθαρται. πρέπει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμουμέναις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἕνωσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ Θεόν, καὶ μὴ κατ' αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν.

Παρθενίας ζυγὸν μηδενὶ ἐπιτίθει· ἐπισφαλὲς γὰρ κτῆμα, καὶ δυσφύλακτον, ὅταν κατ' αἰδῶ γένηται.

Τοῖς νεωτέροις ἐπίτρεπε γαμεῖν, μὴ εἰς ἀφθαρσίαν εἰς ἑταίρας.

Οὔτε οὖν ἐπὶ σωφροσύνῃ ἐπαινέσῃς τοὺς ἀποκοπομένους τὰ μόρια. οὐδὲ γὰρ τοὺς ἵππους, ὡς μὴ † κερατίζειν αὐτούς, ἐπαινοῦμεν· ἀλλὰ τούτους μέν, εἰ μὴ λακτίζουσιν, ἐπαινέσομεν· τοῖς δὲ βουσὶν, εἰ μὴ κερατίζουσι, τῆς ἡμερότητος ἀποδεξόμεθα. οὐ γὰρ ἐν ᾧ μὴ δύναταί τις, ἀλλ' ἐν ᾧ δυνάμενος οὐκ εἰς ἀδικίαν κέχρηται τῇ δυνάμει, θαυμάζεται.

Θυμίαμα τῷ κυρίῳ ὁ ἐν σώματι ἁγιασμός.

Ἡ ἐν γήρᾳ σωφροσύνη, οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀσθενείας ἀδυναμία. ἕως ἔστί σοι δύναμις, κράτει τῆς ἁμαρτίας, τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρετή. ἐὰν δὲ ἀδυναμία σε παύσῃ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀσθενείας ἡ χάρις. ἐπαινοῦμεν οὖν τοὺς ἐκ προαιρέσεως ἀγαθοὺς, οὐ τοὺς ὑπό τινος ἀνάγκης ἐξεργασθέντας.

Νεκρὸς οὐ στεφανοῦται. οὐδεὶς δίκαιος δι' ἀδυναμίαν κακοῦ.

Δεῖ οὖν τὸν νοῦν ὥσπερ τινα κυβερνήτην, ἄνω καθήμενον τῶν παθῶν, καὶ οἱονεὶ πλοίου τῆς σαρκὸς ἐπιβάντα· καὶ ἐμπείρως τοὺς λογισμοὺς ὥσπερ οἴακας διευθύνοντα, κατὰ πάντων μὲν ἡμερίως τὰ κύματα· ὑψηλότερον δὲ ἀναβλύοντα, καὶ δυσπρόσιτον ὄντα τοῖς πάθεσιν, μηδαμοῦ τῆς ἀπ' αὐτῶν πικρίας, ὥσπερ ἅλμης ἰῶτος, ἀναπίμπλασθαι.

Συνοίκησιν αἱροῦ μηδ' ἀδελφὸν ῥᾳδίως.

num est homini sic esse. Alligatus es uxori? ne quare dimittam. Solutus es ab uxore? ne quaeras uxorem. Quòd si duxeris uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. Attamen afflictionem in carne habituri sunt huiusmodi.

Qui cælebs est, curat ea quæ sunt domini, quomodo placiturus sit domino: At qui duxit uxorē, sollicitus est de his quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori. Similiter & innupta curat ea quæ sunt domini, quomodo placitura sit domino: Contrà, quæ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro. Ibidem.

An nescitis, quòd corpora vestra, membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis quòd qui adglutinatur scorto, unum corpus est? At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. 1. Corinth. 6.

Si quis in castitate manere potest ad honorem carnis domini, sine iactantia pergat. Etsi pluribus quàm episcopo id communicauerit, periit ei castitatis usus. Decet autem vt sponsi futuri & sponsæ cum episcopi assensu matrimonium contrahant, vt nuptiæ secundum Deum, non secundum turpem cupiditatem fiant. S. Ignatij.

Cælibatus iugum nulli imponas: res enim est periculosa, & custoditu difficilis, quando per necessitatem facta fuerit.

Iunioribus nuptias concede, antequam meretricijs amoribus implicentur.

Non igitur ob temperantiam laudari conuenit eos qui exacti sunt. neq; enim equos quòd cornua non petant laudamus, sed quòd calcitrosi non sint: ac boues qui cornu nō petunt, mansuetudinis laude afficimus. non enim in quo quis nihil potest, sed in quo cùm possit non ad alterius iniuriam vtitur, cum admiratione laudatur. † lego κερατίζειν.

Purificatio corporis thymiama est Domino.

Continentia in senectute, non continentia est, sed libidinis impotentia. Dum adhuc validus es, peccatum refrena: hoc enim virtus est. Nam si impotentia peccatum inhibeat, gratia imbecillitati habenda fuerit. Laudamus autem illos qui ex animi proposito boni sunt, non qui aliqua necessitate tales fiant. S. Basilij.

Mortuus non coronatur: nemo inultus est propter impotentiam ad malum.

Mentem igitur oportet, veluti gubernatorem quendam supra affectus & perturbationes considentem, & veluti nauigium corporis ingressum, & cogitationes ceu gubernacula dextrè moderantem, fluctus undarum generosè conculcare: & altius eminentem, inq; loco perturbationibus inaccesso constitutam, nequaquam impleri amaritudine ipsarum, tanquam aspergine quadam salsuginis.

Cōtubernalē tibi ne fratrē qdē facilè deligas. Theologi.

Quorsum enim attinet intueri fomẽtum aegritudinis?

Melius est ingenium subtriste, quàm voluptuarium.

Putido vasi non committitur unguentum.

Neq; flamma permanet absumpta materia, sed vnà cum illo à quo accendebatur discedit: neque mens & cogitatio affectionibus obnoxia manet, si fomentum earum marcescat.

Oculus libidinosus, violat castitatem. Lingua luxuriosa, crimen incurrit. Pedes temere ambulantes, animam in vitium aut periculum trahunt. Casta sit etiam animi cogitatio, non stertat, non oberret, nec rerum malarum typos in se admittat: est enim vel ipse typus scortationis pars: nec earum rerum quæ debent odio haberi, imagines in anima effingat.

Chrysostomus.

Maximè necessarium est, vt qui Deo placere, probusq; & castus esse nititur, vitã degat non supinam, mollem, & dissolutam: sed laboriosam, multisq; negotiis & sudoribus plenam.

Ridiculum est, genitales quidẽ corporis partes seruare castas, linguã verò negligere: aut obseruare quidem linguam puram, visum verò vel auditum vel manus non obseruare: aut hæc etiam habere tueriq; cum castimonia, cor autem non custodire, sed cum superbia & affectu scorta.

Qui freno regit affectus, quanquam semel domitos non negligit. Perpetuum enim est ab illo hoste bellum vnicuique, quandiu vixerit.

Ne igitur emolliamus vires nostras, nec eneruemus nos his cõgressionibus: multum enim, & quantum vix dici potest vitij in animos nostros hinc influit: nam tametsi non sentimus amore facti ebrij, id quid iuuat? hoc enim ipsum longè est grauissimum malum, quòd nesciamus quemadmodum eneruemur, & interim quanis cera fiamus mollisores. Quemadmodum enim si quis leonem egregium & ferum ceperit, deinde tuba detonsa dentes exemerit, & vngues circunciderit, deformem reddit, & ridiculum, ac vel pueris expugnabilem, illum qui tam terribilis & intolerabilis erat, qui vel solo rugitu omnia quatiebat: Sic & istæ quoscunque ceperint, sub potestatem rediguntdiaboli, molliores reddunt, calidiores, impudentes, dementes, extremæ bilis homines, audaces, importunos, ignauos, effrenes, ingenio seruili, illiberales, temerarios, loquaces, & omnino omnes muliebres affectus corruptos afferentes istorum animis imprimunt. Fieri enim non potest, vt qui cum mulieribus versatur in tanta præsertim affectuum similitudine & morum, quique illorum congressionibus & colloquiis vtatur, non sit circulator quidam, & circumforaneus, & impurus: nam si quid loquatur,

Τί πέπαυμαι δὲ τοῦτο τί δὴ βλέπω;
Κρῆσσον κατηφὲς ἦθος, ἢ τερθρευμένον.
Μῦρον δυσχεῖον σαπρᾷ· οὐ πίς ἀλεται.

Οὔτε φλὸξ μένει τῆς ὕλης δαπανηθείσης, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ λύεται συναπέρχεται· οὔτε λογισμὸς ἐμπαθὴς ὑφίσταται, μεμαραμμένου τοῦ ἐπιτηδεύματος.

Ὀφθαλμὸς περιβλέπων ἀφυλάκτῳ τῷ σαρκίῳ γλῶσσα περιβόητος τῷ πονηρῷ μίγνυται. πόδες ἄσκεπτα βαίνοντες ἐκκαλοῦνται νόσον, ἢ κίνδυνον τῷ νῷ παρεισβάλλουσι καὶ ἡ διάνοια, μὴ ῥεμβέσθω καὶ πλανάσθω. μὴ τύπους ἐν ἑαυτῇ φερέτω πονηρῶν πραγμάτων. καὶ ὁ τύπος μέρος πορνείας ἐστί. μὴ εἰδωλοποιείτω τῇ ψυχῇ τὰ μισύμενα.

Πᾶσα ἀνάγκη τὸν μέλλοντα εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμον εἶναι καὶ ἀγνὸν, μὴ τὸν αἴσιον καὶ ὑγρὸν καὶ διαλελυμένον διώκειν βίον· ἀλλὰ τὸν ὀπίπονον, καὶ μόχθων γέμοντα πολλῶν καὶ ἱδρώτων.

Χαλᾷ τὰ μὲν τῆς παιδοποιίας ὄργανα τηρεῖν παρθένα, τὴν δὲ γλῶσσαν μὴ τηρεῖν· ἢ τὴν γλῶσσαν μὲν τηρεῖν παρθένον, τοῦ δὲ ὄφεως ἢ τοῦ ἀκοῦειν ἢ τὰς χεῖρας μὴ τηρεῖν· ἢ ταῦτα μὲν ἔχειν καὶ τηρεῖν παρθένα, τοῦ δὲ καρδίαν μὴ τηρεῖν, ἀλλ' ἐπαίρεσθαι τύφῳ καὶ θυμῷ.

Ὁ τῶν παθῶν ἡνίοχος, οὐχ ἅπαξ καθυποτάξας ἑαυτῷ ἀεὶ γὰρ ὁ πόλεμος ἔσται ἴσος, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ζωῇ ἐστί.

Μὴ δὴ καταμαλάττωμεν ἡμῶν τὴν ἰσχύν, μηδὲ ἐκκόπτωμεν τοὺς δεσμοὺς ταῖς ὁμιλίαις ταύταις. καὶ γὰρ ἄφατος καὶ πολλὴ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐντεῦθεν εἰσρεῖ κακία. τί γὰρ εἰ καὶ μὴ αἰσθανόμεθα τῇ φιλίᾳ μεθύοντες; τοῦτο γὰρ αὐτὸ τὸ πάντων ἐστὶ δεινότατον, ὅτι σοῦ ἴσμεν ὅπως ἐκλυόμεθα, καὶ κηροῦ πλαστοὶ γινόμεθα μαλακώτεροι. καθάπερ γάρ τις λέοντα γαῦρον καὶ βλοσυρὸν λαβὼν, εἶτα ἀποκείρας μὲν τοὺς κόμας, αἰτήσας δὲ τοὺς ὀδόντας, καὶ περιελὼν τοὺς ὄνυχας, αἰσχρὸν ποιῇ καὶ καταγέλαστον, καὶ παιδίοις ὑπακοῦσαι ποιήσῃ, τὸν φοβερὸν καὶ ἀφόρητον, καὶ ἀπὸ μόνου τοῦ βρυχήματος τὰ πάντα σείοντα ὕστερον δὴ καὶ αὗται, πάντας ὅσους ἐὰν λάβωσιν, ὑχρώτους τῷ ἀγαθῷ ποιοῦσι, μαλακωτέρους, θερμοτέρους, αἰσθησικωτέρους, αἰσθητοὺς, ἀκροχόλους, θρασεῖς, ἀκούρους, ἀγλιφεῖς, ἀπλήκτους, δουλοπρεπεῖς, αἰσχροθήρους, ἰταμοὺς, φλυάρους, καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ γυναικεῖα πάθη τὰ διεφθαρμένα φέρουσαι, εἰς τὴν τούτων ἐναποτίθενται ψυχήν. ἀμήχανον γὰρ τὸν γυναιξὶ συνοικοῦντα μετὰ συμπαθείας τοσαύτης, καὶ ταῖς ἐκείνων ἐπιτρεφόμενον ὁμιλίαις, μὴ ἀγύρτην τινὰ εἶναι, καὶ ἀληθῆ, καὶ συρφετώδη. κἂν γὰρ φθέγξεταί τι, πάντα

πόρνα ἀπὸ τῶν ἱερῶν καὶ τ̃ εἰδώλων φθέγξεται, τῆς γλώττης αὐτῆ τῆ ποιότητι τῶν γυναικείων αἰσχρωδεστέρης ῥημάτων· κἂν ποιῇ τι, μ̃ὴ πολλῆς τ̃ῦτο ἐργάσηται δουλοπρεπείας, πόρρω τοῖς Χριστιανοῖς πρεπούσης ἐλευθερίας ἑαυτὸν ἀποικίσας, καὶ σὸδὲ πρὸς ὑδὲν τῶν μεγάλων καρποφοριῶν χρόμβυος χρήσιμος.

Μακαρίζει ὁ Κύριος, ὑ τοὺς ἔξω πάθους βιοτεύοντας (ὑ γὰρ δυνατὸν ἐν ὑλώδει ζωῇ τὸν ἄυλον καθόλου καὶ ἀπαθῆ καταφωτιζομένῳ βίον) ἀλλὰ πρὸς τὰς τῆς φύσεως ὁρμὰς βραδέως καὶ διχῇ πτώσεως ἔχοντας.

Πάσης ὄντως κακίας οἷόν τι δέλεαρ ἡ ἡδονὴ προβεβλημένον, εὐκόλως τὰς λιχνοτέρας ψυχὰς ὅτι ὃ ἄγκιστρον τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται.

Παρθένων φθορὰ λέγεται, ὑ μόνον πορνεία, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸ καιροῦ ἔκδοσις· ὅταν, ὡς εἰπεῖν, ἄωρος ἐκδοθῇ τῷ ἀνδρὶ, ἤτοι ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ πρὸς τῶν γονέων.

Διὰ τεσσάρων πραγμάτων ἐγείρεται ἡ πορνεία, ἐκ τ̃ φαγεῖν καὶ πιεῖν εἰς πλησμονὴν, καὶ ὁ κόρος τ̃ ὕπνου, καὶ ὃ ἀργεῖν καὶ παίζειν καὶ ἀργολογεῖν, καὶ ὁ καλλωπισμὸς τῶν ἱματίων.

Ἀπόσπασον ἀπὸ τῆς συμβίου σου τὸν εὐνοῦχον Σμάραγδον, κἂν γὰρ δοκῇ τῶν κάτω διδύμων ἐκτετμῆσθαι· ἀλλ' αὖν ἔχει ἐν τῷ προσώπῳ πῶς τοὺς διδύμους ὀφθαλμοὺς, ἐμπαθῶς ἐμβλέποντας, καὶ ὑποσυρομένους ἤδη ποιεῖς μάρτυρας.

Καπνὸν λέγω, ἢ καὶ ὥσπερ τινὲς ἀτμοὶ τῶν ἐμφύτων ἡδυπαθειῶν αἴρονται ἐν ἡμῖν αἱ ὀρέξεις. Ἀλλ' ὁ μὲν σώφρων καὶ νεανικὸς, ὑπτιασθεῖς τοῖς κινήμασι, καὶ σφαιτέρω προελθεῖν οὐκ ἐᾷ· ὧ καὶ ἀδρανὲς ὂν ἔτι ὃ πάθος ἥττηται ῥᾳδίως. ὁ δὲ ῥᾴθυμος καὶ κατημελημένος, εἰσδέχεται μὲν τὰς τῶν ἡδονῶν ἀρχὰς ὡσεὶ γυμνὰς ἐπινοίας ἔτι φιλάς· ὑπερβὰς δὲ προβῆναι εἰς πλάτος, δυσχερεστάτην εὑρὼν τὴν † αἰτίαν. ὁ γὰρ προαλὼς, καὶ προκαταληφθεὶς, ὑ τῶν ἰδίων ἐστὶ θελημάτων κύριος· † ὑποκείται δὲ μᾶλλον καθάπερ τινὶ βαρβάρῳ τῷ νικήσαντι πάθει.

Ὁ τὴν ἑαυτῶ θεραπαίνων γαστέρα, καὶ πνεῦμα πορνείας νικῆσαι θέλων, ὅμοιός ἐστιν τῷ μετὰ ἐλαίου σβεννύοντι ἐμπρησμόν.

Παρθενία ἐστὶν ἐκούσιον ἀγαθόν.

Δεσμὸς οἰκείων ὀθνείους αἱ ἐπιγαμίαι, τ̃ ἀλλοτριότητα εἰς οἰκειότητα μεταχέουσαι.

Σώφρων ἐστὶν, ὐχ ὁ τῶν κωλυομένων μὴ ἀπτόμενος, ἀλλ' ὁ τῶν συγχωρουμένων φειδόμενος.

Πᾶσα μὲν ἀρετὴ, ὃ θηκτοειδὴς παῦ ἀπαμᾷ, ὃ δὲ ἀθάνατον ἀσπάζεται· πολὺ δὲ διαφερόντως ἡ σωφροσύνη ζώτην ἔχει τ̃ ἀσυδόλου, ἅτε δὴ πᾶς προσηλύσας

telas & lanas meras loquitur, quòd linguam quasi colore quodam muliebrium verborum coloratam habeat. Quòd si quid faciat, id seruiliter admodum facit, & aliena à Christiana libertate ratione & modo, non ad illam magnorum munerum functionem vtilis.

Beatos prædicat Dominus non eos qui vitam sine vlla perturbatione degunt (fieri enim non potest, in tam crassa vita spiritalem omnino & perturbationibus vacantem transigere vitam) sed eos qui ad naturales appetitiones lentè & difficulter commouentur. Greg. Nyssen.

Omnis vitij quasi quædam esca voluptas, facilè cupidiores animos in hamum attrahit exitij.

Virgines corruptæ non solùm dicuntur propter scortationem, sed etiam propter immaturam elocationem: quum, vt ita dicam, immatura, vel à seipsa, vel à parentibus viro elocatur. Clementis.

Rebus quatuor scortatio excitatur: cibi & potionis expletione, somni satietate, otio & lusu inaniq; verborum fundatione, & vestitus exornatione. Ex patrib.

Remoue à coniuge tua eunuchum, Smaragdum: nam etsi geminis testibus inferioribus exectus esse videtur, tamen habet nescio quomodo geminos in facie oculos, qui motus aspiciendo concitant, atq; testes malos ascisciunt & perficiunt. Nili.

Fumi more, aut etiam veluti vapores quidam, insitarum voluptatum in nobis vigent appetitus. Sed temperans quidem & fortis cohibet motus, nec vlterius progredi sinit, & infirmum adhuc affectum facile superat. At iners & negligens, admittit quidem voluptatum principia quasi nudas adhuc cogitationes, permittens verò in latum progredi difficillimè inuenit remedium: nam captus iam & præoccupatus, non est suarum voluntatum dominus, sed magis victrici perturbationi quasi barbaro alicui subiacet. Cyrilli. † al. ἁπτόμενον. † al. ὑποκεῖται.

Curans ventrem, & spiritum fornicationis vincere volens, similis est incendium oleo extinguenti. Ioan. Climacis.

Virginitas bonum est voluntarium. Euagrij.

Affinitatis vinculum familias coniungit diuersas, & ex alienis familiares reddit, & necessitudine obstringit. Philonis.

Temperans est, non qui prohibita non attingit, sed qui licitis etiam abstinet. Iambichi.

Virtus omnis quicquid mortale est cõtemnit, immortale autem quod est amplectitur: Sed præter reliquas eximiè temperantia hoc studio tenetur, quippe qua voluptates animum Eiusdem ex vna epistolarũ de temperantia.

corpori affigentes repudiet, & in castis sedibus consistat, vt est apud Platonem. Qui enim nos temperantia perfectos non reddat, cùm quicquid est imperfectum & perturbationibus obnoxium à nobis depellat & exterminet? Atq; hoc ita se habere facilè intelligas, si consideraris Bellerophontem, qui moderationis auxilio sibi coniuncto, Chimaeram certando, ferumq; & agreste & immite genus omne sustulit: prorsus enim affectionum immoderata dominatio, ne homines quidem sinit esse homines, sed eos ad naturam trahit ratione carentem, ferinam, & inordinatam.

Ex Aristig. *Fac esuriei & sitis in mentem tibi veniat: haec enim plurimum valent in ijs qui temperantiam sectantur.*

Voluptatem vincit, non qui abstinet, sed qui vtitur quidem, at non effusè: sic & naucm & equum regit, non qui vtitur, sed qui quo libitum fuerit, ducit.

Ifxi. *Maximum omnium sacrificium esse puto, quotidie moderationẽ & temperantiam exercere.*

Socratis. *Ignem ventus, amorem autem accendit consuetudo.*

Alexander. *Cùm Alexander captiuas haberet in sua potestate Darij filias, eiq; amici suaderent, vt cum tam formosis congrederetur: Turpe foret, inquit, virorum victores à mulieribus vinci.*

Idem cùm in Illyrios peruenisset, ac in Iouis ara animaduertisset mulierem forma praestantem, pulchritudinem admiratus diu spectauit: cumq; Hephaestion diceret, aequum esse vt ipse amatam caperet: An non, inquit, hoc indignissimum esset, vt qui in aliorum incontinentiam animaduertere velimus, ipsi incontinentiae seruire ab exterùs deprehendamur?

Clitarchi. *Si quae non decet, amas, quae decet non amabis: est enim inexplebilis cupiditas, idcoq; egena vel indiga.*

Diogenes. *Rem indignam esse dicebat citharoedos & athletas gulam & voluptates vincere, illos quidem vocis gratia, hos autem corporis: neminem verò temperantiae causa illa contemnere.*

Democratis. *Nonnulli ciuitatibus dominantur, & mulieribus seruiunt.*

Antiphõtis. *Qui turpia vel mala non desiderauit, neq; tetigit, non est temperans. Nihil enim est per cuius abstinentiam ipse moderatum se & continentem praestiterit.*

Socratis. *Socrates interrogatus quid esset continentia, dixit: Coërcere & vincere corporis voluptatem.*

Xenophontis. *Nihil mali nascitur viro, qui pro fundamentis habet sapientiam, temperantiam, & castitatem.*

Democriti. *Patris temperantia maximum liberis praeceptum & documentum est.*

ὦ σώματι τὴν ψυχὴν ἡδονὰς ἀτιμάζουσα, καὶ ἐν ἀγροῖς βάθεσις βεβῶσα ὥς φησι Πλάτων· πῶς γὰρ ἡ σωφροσύνη τελείους ἡμᾶς ἂν ποιῇ, ὃ ἀτελὲς καὶ ἐμπαθὲς ὅλον ἀφ' ἡμῶν ἀποδιοίζουσα; γνοίης δ' ἂν ὡς τοῦτο οὕτως ἔχει, τὸν Βελλεροφόντην ἐννοήσας, ὃς μετὰ τῆς κοσμιότητος συναγωνιζόμενος, τὴν Χίμαιραν καὶ τὸ θηριῶδες καὶ ἄγριον καὶ ἀπήμερον φῦλον πᾶν ἀνεῖλεν. ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἀμέτρος ὀπτικρατία, οὐδὲ αὐθρώπους ἀφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, ἀγρίους δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτοὺς ἕλκει φύσιν ἀθηριώδη καὶ ἄτακτον.

Μέμνησο λιμοῦ καὶ δίψης· ταῦτα γὰρ δυνάσται μεγάλως τοῖς σωφρονοῦσιν δυάκουσιν.

Κρατεῖ ἡδονῆς, οὐχ ὁ ἀπεχόμενος, ἀλλ' ὁ χρώμενος μὲν, μὴ παρεκφερόμενος δὲ· ὥσπερ καὶ νηὸς καὶ ἵππου, οὐχ ὁ χρώμενος, ἀλλ' ὁ μετάγων ὅπου βούλεται.

Ἡγοῦμαι μεγίστην εἶναι τῶν λατρικῶν, ὃ καθ' ἡμέραν βίον κόσμιον καὶ σώφρονα παρέχειν.

Τὸ μὲν πῦρ ὁ ἄνεμος, τὸν δὲ ἔρωτα ἡ συνήθεια ἐκκαίει.

Ἀλέξανδρος αἰχμαλώτους λαβὼν τὰς Δαρείου θυγατέρας ὑπ' αὐτῷ οἱ φίλοι, ἀνέδειον ὡραίας αὐτὰς συγκατέβαι· αἰσχρὸν, ἔφη, ἐστὶν, ἄνδρας νικήσαντας ὑπὸ γυναικῶν ἡττηθῆναι.

Ὁ αὐτὸς εἰς Ἰλλυρίους παραγενόμενος, ἐν τῷ τοῦ Διὸς βωμῷ καταδὼν γυναῖκα κάλλει διαφέρουσαν, ἐκπλαγεὶς αὐτῆς τὴν ἀμορφίαν πολὺν χρόνον ἐθεᾶτο· τῶν δὲ Ἡφαιστίωνος εἰπόντος, ὅτι εἰκὸς ἐστὶ παράλογόν αὐτὸν τὴν ἐρωμένην, ἔφη· καὶ πῶς δ' δεινὸν εἰ οἱ ἄλλων ἀκρασίας καλάζειν βουλόμενοι, ἁλισκόμενοι ἀκρασίαις ὑπὸ τῶν ἐκτὸς αὐθρώπων φωραθῶμεν;

Φιλῶν ἀμὴ δεῖ, ὃ φιλήσεις ἀδεῖ. ἀπλήρωτον γὰρ ἡ ἐπιθυμία, διὸ τοῦτο καὶ ἄπορον.

Δεινὸν ἔλεγε, εἰ οἱ μὲν ἀθληταὶ καὶ οἱ κιθαρῳδοὶ, γαστρὸς καὶ ἡδονῶν κρατοῦσι, οἱ μὲν τῆς φωνῆς χάριν, οἱ δὲ τοῦ σώματος· σωφροσύνης δὲ ἕνεκα οὐδεὶς τούτων καταφρονήσει.

Ἔθνοι πόλεων μὲν δεσπόζουσι, γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι.

Ὅστις δὲ τῶν αἰσχρῶν, ἢ τῶν κακῶν, μήτε ἐπεθύμησε, μήτε ἥψατο, οὗτος ἔστι σώφρων. ὃ γὰρ ἔλεγε ὅτι κρατήσας αὐτὸς ἑαυτοῦ κόσμον παρέχεται.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί ὄντι ἐγκράτεια, εἶπεν· Τὸ κρατεῖν τῆς ἐν σώματι ἡδονῆς.

Κακὸν οὐδὲν φύεται ἀνδρὶ, θεμέλια θεμένῳ σωφροσύνην καὶ ἀγνείαν.

Παῖδες σωφροσύνη, μέγιστον τέκνοις παράγγελμα.

Τρίπτε-

Τράπεζαν πολυτελεᾶ μὲν τύχη παρατίθησιν, αὐτάρκειαν δὲ σωφροσύνη.

Εἰ βούλῃ δούλων εἶναι τῶν ἐπὶ σοὶ, ἐλεύθερος ἔσῃ τῶν ἐπὶ σοὶ δουλείας. ἔσῃ δὲ ἐλεύθερος, ἐὰν ἀπολυθῇς ἐπιθυμίας.

Ἡδονὴν μὲ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τὸ καλὸν αἱρεῖσθαι δεῖ.

Φρονίμως μέν ἐστιν, ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, ἄφρονος δὲ δουλεύειν.

Πάσης ὄντως κακίας, οἷόν τι δέλεαρ ἡ ἡδονὴ παρεσκευασμένη, ῥᾳδίως τὰς λιχνοτέρας ψυχὰς ἐπὶ τὸ ἄγκιστρον τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται.

Αἱροῦ μᾶλλον τιμωρεῖν τὰς ἐπιθυμίας κολάζων, ἢ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κολάζεσθαι.

Θάνατος καὶ φθορὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα δεινὰ παρὸ ὀφθαλμοῖς ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ἐπιθυμήσεις, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις.

Οὐδεὶς ἐλεύθερος, ἑαυτῷ μὴ κρατῶν.

Ῥώμη ψυχῆς ἀπαθὴς, σωφροσύνη. αὕτη γὰρ ψυχῆς ἀπαθὴς φῶς ἐστιν.

Δουλεύειν πάθεσι χαλεπώτερον ἢ τυράννοις. ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι, τὸν πάθεσι δουλεύοντα, καὶ ὑπὸ παθῶν κρατούμενον.

Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοὺς καλῶς πεφυκότας.

Δεῖ τὸ ἀφρονοῦντα, τὸν λογισμὸν ἀεὶ τῶν ἐπιθυμιῶν κρείττω πειρᾶσθαι ποιεῖν.

Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς τοὺς ἀστοὺς ἔλεγε τῶν νέων, ἐν μὲν ταῖς οἰκείαις τοὺς γονεῖς δεῖν αἰδεῖσθαι· ἐν δὲ τῇ ὁδῷ, τοὺς ἀπαντῶντας· ἐν δὲ ταῖς ἐρημίαις, ἑαυτούς.

Μενέδημος, νεανίσκου τινὸς εἰπόντος, μέγα ἐστὶ τὸ τυγχάνειν ὧν ἄν τις ἐπιθυμεῖ, εἶπεν· πολλῷ μεῖζον ἐστὶ τὸ μηδὲν ἐπιθυμεῖν ὧν μὴ δεῖ.

Βίας ὁ Πριηνεὺς ἔλεγε· μακάριός ἐστιν ὁ πλουτῶν, καὶ ὧν ἐπιθυμῇ ἀπολαύων· ὁ δὲ μὴ ἐπιθυμῶν, μακαριώτερος.

Ξάνθος ὁ σοφὸς, θεασάμενος ἐπὶ θύραις ἐπιτρεπῆ γυναικὸς αὐθρα οἰκέτην, ἔφη· σοὶ μὲν ἡδονὴ μικρὰ ὑπάρξει μεγάλου κινδύνου.

Ἡ γὰρ τῶν ἐρωτικῶν ἀπόβλεψις, ὑπόμνησις τοῦ πάθους ἐστὶ, καὶ ἀναφλέγει τὴν ἀφροδίσιον ἡ θέα, καθάπερ ὕλην πυρὶ προσφερομένην. ὑπόκαυμα γὰρ ἐπιθυμίας λόγος ἐρωτικός.

Ταμεῖόν ἐστιν ἀρετῆς ἡ σωφροσύνη.

ΠΕΡΙ ΠΟΡΝΕΙΑΣ ΚΑΙ μοιχείας, Λόγος πέ.

Ἄνθρωπος ὅστις μοιχᾶται γυναῖκα ἀνδρὸς, ἢ ὅς ἂν μοιχᾶται τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω ὁ μοιχὸς καὶ ἡ μοιχαλίς.

Mensam sumptuosam fortuna apponit, frugalem verò & praesentibus contentam exhibet temperantia.

Si non vis inter seruos reputari, ipse liberator seruitute: eris autem liber, si cupiditate fueris liberatus. Epictet.

Voluptas non qualibet, sed quae finem honestum proponat, eligenda.

Sapientis est obsistere voluptatibus, stulti autem seruire.

Voluptas veluti quaedam esca ad omnem malitiam, delicatioribus animis obiecta, facilè ad hamum perditionis eas allicit.

Elige potiùs castigare affectus, quàm propter ipsos castigari.

Mors, corruptio, & omnia alia terribilia, quotidie tibi ante oculos versentur, & nihil vnquam mali desiderabis vel appetes nimium.

Liber non est, qui se ipse non continet.

Vis animi perturbatione carentis temperantia est: haec enim est lux animi vacantis perturbatione. Pythagorę.

Seruire perturbationibus, grauius est quàm tyrannis: fieri omnino non potest vt is sit liber, qui perturbationibus seruiat, & superetur.

Turpiter viuere turpe est ys qui honesto loco nati sunt. Sophoclis.

Decet sapientem vt rationi obedientes appetitus efficere conetur. Demosthenis.

Demetrius Phalareus honestos adolescentes domi parentes reuereri debere dicebat, in via autem omnes vt quisque se obtulerit, in solitudine seipsos. Demetrij Phalerei.

Menedemus, cùm adolescens quidam dixisset, magnum esse si quis quae concupisset assequeretur: Multo, inquit, maius est, nihil eorum quae non decet, concupiscere. Menedemus.

Bias Prieneus beatum eum esse dicebat, qui & diues esset, & cupitis potiretur: sed eum qui nihil concupisceret, beatiorem. Bias.

Xanthus ille sapiens cùm adulterũ quendam vidisset pro foribus formosae mulieris: Iste, inquit, breuem voluptatem magno emit periculo. Xanthi.

Amorum aspectus, commonefacit amantem: nec minùs hoc spectaculum animũ inflammat, quàm materies igni admota incendium. Cupiditatis fomentum est amatorius sermo. Charicles.

Virtutis conclaue temperantia est. Menandri.

DE SCORTATIONE ET adulterio, Sermo LXXXV. Ex Antonio.

Homo qui alterius viri aut proximi sui vxorem adulterio corruperit, caput punietur, tum ipse, tum mulier corrupta. Leuit. 20.

Irritas faciens nuptias viri, ſub duobus aut tribus teſtibus moriatur.

Quicunq; concubuerit cum maſculo concubitu muliebri, abominationem fecit, ambo morientur, rei ſunt.

Iob. *Viri vxorem corrumpere, iræ furorem excitat qui contineri nequit. Eſt enim ignis ardens ex omnibus membris, nec ſemel ingreſſus radicitus perit.*

Qui ſeruunt abſurda, dolores metent ſibi ipſis. Ex præcepto Domini peribunt, & à ſpiritu iræ ipſius abolebuntur.

Nullus eſt locus vbi occultentur iniqua facientes.

Prouerb. 5. *Fili bibe aquas de tuis vaſis, & de tuis puteis fontis: fons tuus aquæ ſit tibi proprius, & lætare cum vxore in iuuentute tibi deſponſa. Ne ſis effuſus in alienam, nec implicator vlnis non propriis. Sunt enim viæ hominis coram oculis Dei: & omnes ſemitas eius aſpicit.*

Prouerb. 6. *Cane tibi à muliere nupta, ne te vincat pulchritudinis deſiderium, neque capiaris oculis tuis, nec illa te palpebris ſuis rapiat. Pretium enim ſcorti, quantum & vnius panis. Mulier autem virorum pretioſas animas capit. Num aliquis ignem in ſinu fouebit, & veſtimenta non comburet? Ita qui fuerit ingreſſus ad mulierem nuptam, non erit expers grauis pœnæ, nec innocens erit quiſquis eam tetigerit. Non mirum eſt aliquem in furto deprehendi: furatur enim vt eſurtem pellat: deprehenſus autem numerabit ſeptuplum, & expenſis opibus vniuerſis ſeipſum eripiet. At mœchus ob inopiam mentis, perditionem animæ ſuæ accerſit, & ignominiæ eius perpetuò durabit. Animus enim mariti plenus eſt zelo: non parcet tempore vindictæ, nec vllo pretio inimicitiam commutabit, neq; donis vincung; multis ea diſſoluetur.*

Mel deſtillat à labijs meretricis, ſed tu reſilias, nec immoreris in loco eius, nec oculos tuos in eam defigas. Abſtine aqua aliena, & ex fonte alieno ne biberis, vt multum temporis viuas: adijcientur autem tibi anni vitæ.

Siruch 23. *Homini ſcortatori quinis cibus ſuauis eſt, non ceſſabit donec intereat.*

Matth. 5. *Audiuiſtis quòd dictum ſit veteribus: Adulterium non committes: cæterùm ego dico vobis, quòd omnis intuitus mulierem ita vt eam concupiſcat, iam adulterium cum ea in corde ſuo commiſit.*

Ἀθετήσας τις γάμον ἀνδρὸς, ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσι ἀποθνήσκῃ.

Ἄνθρωπος ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικὸς, βδέλυγμα ἐποίησαν, ἀμφότεροι θανατούσθωσαν, ἔνοχοί εἰσιν.

Θυμὸς ὀργῆς ἀκατάσχετος ὃ μιαίνων ἀνδρὸς γυναῖκα. πῦρ γάρ ἐστι καιόμενον ἐκ παντὸς τοῦ μέλους, ἐάν ἅπαξ εἰσέλθῃ, ἐκ ῥιζῶν ἀπόλεσεν.

Οἱ ἀπειθοῦντες τὰ ἄτοπα ὁδεύσας θείσουσιν ἑαυτοῖς. ἀπὸ προστάγματος κυρίου ἀπολοῦνται, ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀφανισθήσονται.

Οὐκ ἔστι τόπος τοῦ κρυβῆναι τοὺς ποιοῦντας τὰ ἄτοπα.

Υἱὲ πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων, καὶ ἀπὸ σῶν φρεάτων πηγῆς. ἡ πηγή σου ἔστω σοι ἰδία, καὶ σὺν εὐφραίνου μετὰ γυναικὸς, τοῦ ἐκ νεότητός σου. μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλλοτείαν, μηδὲ σωέχου ἀγκάλαις τοῦ μὴ ἰδίας. ἐνώπιον γάρ εἰσι τοῦ θεοῦ ὀφθαλμοὶ ὁδοὶ ἀνδρός· εἰς δὲ πάσας ἐξοχὰς αὐτοῦ σκοπεύει.

Φυλάσσου ἀπὸ γυναικὸς ὑπάνδρου, μή σε νικήσῃ κάλλος· ἐπιθυμίᾳ, μηδὲ ἁλῷ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ σωαρπασάτω σε τοῖς βλεφάροις αὐτῆς. τιμὴ γὰρ πόρνης, ὅσον κεφάλαιον ἄρτου. γυνὴ δὲ ἀνδρῶν † τιμίων ψυχὰς ἁλίσκει. * ἀποδύσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; ἢ τίς ὁ εἰσελθὼν πρὸς γυναῖκα ὑπανδρον, οὐκ ἀπεμφρηκτος ἔσαι κακῶν, ὡσαύτως οὐκ ἀθωωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. ἐὰν θαυμαστὸν ἐάν τις κλέπτῃ· κλέπτει γὰρ ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πεινῶσαν· ἐὰν δὲ ἁλῷ, ἀποτίσει ἑπταπλάσια, καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ δώσει, ῥύσεται ἑαυτόν. ὁ δὲ μοιχὸς δι' ἔνδειαν φρενῶν, ἀπώλεσε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν πράξει ταῦτα, τὸ τε ὄνειδος αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. μεστὸς γὰρ ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς· οὐ φείσεται ἐν ἡμέρᾳ χρίσεως, οὐκ ἀνταλλάξεται ὁ ἐχθρὸς λύτρα τὴν ἔχθραν, οὐδὲ μὴ ἀφαλυθῇ πολλῶν δώρων.

Μέλι ἀποσάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ ἐγχρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, μηδὲ βλέψῃς ὃ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτείου ἀπόσχου, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτείας μὴ πίῃς, ἵνα πολλοῦ ζήσῃς χρόνου προστεθήσεται δέ σοι ἔτη ζωῆς.

Ἀνθρωπῳ πόρνῳ πᾶς ἄρτος ἡδύς· ὃ μὴ χορτάσῃ ἕως αἵματος τελευτήσῃ.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Πᾶς

Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα.

Omnis qui peccatum facit, seruus est peccati: Ioan. 8.
seruus autem non in æternum manet in domo.

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς· μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ. Οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;

Ne regnet igitur peccatum in corpore vestro Rom. 6.
mortali, vt iuxta concupiscentias eius obtemperetis ei: neq; membra vestra præbete peccato instrumenta iniquitatis. An nescitis quòd cui vos exhibetis seruos ad obediendum, eius serui estis cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obedientiæ ad iustitiam?

Ε᾽ἀν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. Ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Si quis cùm frater appelletur, fuerit scorta- 1.Cor.5.
tor, aut auarus, aut simulachrorum cultor, aut conuitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibum quidem capiatis, &c. Etiam profligate istum qui malus est ex vobis ipsis.

Φεύγετε τὴν πορνείαν. πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός.

Fugite scortationem. Scortatores enim & 1.Cor.6.
mœchos iudicabit Deus.

Πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς.

Quoduis aliud hominis peccatum extra corpus est: qui verò scortatur, in proprium corpus peccat. An nescitis quòd corpus vestrum sit templum Spiritus sancti intra vos, quem habetis à Deo, & non estis ipsi vestri iuris? nam empti estis pretio.

Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός.

An nescitis vos esse templum Dei, et spiritum 1.Cor.3.
Dei habitare in vobis? si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus.

Νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία.

Mortificate membra vestra terrestria, stu- Colos. 3.
prum, immunditiam, mollitiam, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum cultus.

Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, πορνεία, μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔριδες, θυμοί, ζῆλοι, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι. οἱ δὲ τοιαῦτα ποιοῦντες, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομοῦσι.

Manifesta sunt autẽ opera carnis, quæ sunt, Galat.5.
scortatio, adulterium, immunditia, lascinia, simulachrorũ cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, iræ, æmulationes, concertationes, seditiones, sectæ, inuidia, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia: de quibus prædico vobis quẽadmodũ & prædixi, quod qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt.

Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. ὅτι οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσουσιν ἐκεῖθεν.

Ne erretis, Deus non irridetur. Quicquid Galat.6.
enim seminauerit homo, hoc & metet. Nam qui seminat per carnem suam, de carne metet corruptionem: sed qui seminat per spiritum, de spiritu metet vitam æternam. Nam qui serunt lachrymis, metent inde cum exultatione.

Ὁ ἐπιθυμήσας κάλλους, καὶ δίχα τῆς θεωρίας ἁμαρτυρεῖν τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσατο.

Qui formam concupiscit, quamuis sine faci- Athanasij.
nore, peccatum sine teste commisit.

Ῥίζα μοιχείας, ἡ περιεργος θέα τῶν ὄψεων.

Radix adulterij est, curiosa inspectio in faciẽ. Chrysosto-

Οἱ περιεχόμενοι τοῖς σωματικοῖς ἡδοναῖς, κἂν μὴ πλησιάσωσι σώμασι, τῇ διανοίᾳ ἐξεπόρνευσαν.

Qui corporeis voluptatibus tentantur, licet corporibus nõ coniungantur, animo tamen scortati sunt. mi. Seniorum.

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ, Λόγος πϛ'.

DE IEIVNIO ET CONTInentia, Sermo LXXXVI. Ex Anton.

Ε᾽ις κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε, καὶ τύπτετε πυγμαῖς ταπεινόν. ἵνα τί μοι νηστεύετε; οὐ γὰρ τοιαύτην νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει κύριος· ἀλλὰ λύε πᾶντα σύνδεσμον ἀδικίας, ἄφες λύειν στραγγαλιὰς βιαίων συναλλα-

Ad lites & iurgia ieiunatis, & pugnis af- Esaiæ 58.
flictum cæditis. Quid est quod mihi ieiunatis? non enim tale ieiunium approbo, dicit Dominus. Quia tu solue omnem nodum iniquitatis, dissolue nexus violentorum cõtra-

ctuum: oppressos dimitte cum libertate: & omnem iniustam syngraphan tuam dilacera. Frangas esurienti panem tuum, & pauperes sine domib. introduc in aedes tuas. Nudũ si videris, vestito: et cognatos generis tui nõ asperneris.

Matth. 6. *Cùm ieiunaueritis ne sitis veluti hypocritae tetrici. Obscurant enim facies suas, quo perspicuum sit hominibus ipsos ieiunare. Amen dico vobis, habent mercedem suam. Tu verò quum ieiunas, unge caput tuũ, et faciem tuã lauа, etc.*

1. Corin. 9. *Omnis qui certat, per omnia temperans est.*

Chrysosto. *Qui carnem Christi Iesu crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.*

Basilij. *Sugilla corpus tuum & seruitute astringe, ne tuo sanguine aucto & efferuescente, ad peccãdũ occasio tibi fiat carnosum corporis habitus.*

Ne corpori tuo blandiare somno, & balneis, & mollibus stragulis, semper haec verba proferens: Quanã utilitas sanguini meo me descendente in perditionem? Nam quò crassiorem tibi carnem acquiris, hoc grauiorem animae tuae carcerem paras.

Verè continens est qui omni perturbatione superior est, & nullum voluptatis irritamentũ admittit: sed animo sobrio & nusquam cedente ad omnem fruitionem noxiam afficitur.

Continentia peccatum interimit, affectus amouet, corpus mortificat. Seruatur autem hoc modo continentia scopus, si vilioribus quidem & necessarijs ad vitam quantum requirit usus adhareas: ys verò quae ad voluptatem pertinent, prorsus abstineas.

Quantum adimis carni, tanto nitidiorẽ spirituali habitu reddis animã. Non enim viribus corporis, sed animae continentia, & in afflictionibus patientia, aduersus inconspicuos hostes victoria comparatur.

Qui carnẽ anget, spiritũ impedit: et qui spiritui se cõiungit, carnẽ subigit. Haec enim aduersantur sibi inuicem. Ergo si mentẽ roborare velis, domato carnem ieiunio. Hoc enim est quod inquit Apostolus, Quantum externus homo corrumpitur, tantum renouatur internus: & rursus, Cùm languco, tum validus sum.

Quia nõ ieiunauimus, excidimus paradiso: ieiunemus igitur, vt in paradisum redeamus.

Ieiunanti color honestus est, non efflorescente lasciuo rubore, sed pallore sobrio ornatus: oculus mitis: compositus gressus: vultus cogitabundus, non luxurioso risu indecenter affectus: modestia sermonis: puritas cordis.

Absurdũ est nõ gaudere ob animae incolumitatem, sed propter cibos mutatos tristari: et videri

γμάτων· ἀπόστηθι τι θρασυμένους ἐν ἀφέσ[ει] καὶ πᾶσάν σου συγγραφὴν ἄδικον διάσπασα. διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἴσαγαγε εἰς τοὺς οἴκους σου. ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε· καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐκ ὑπερόψῃ.

Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν ἔλαιῳ, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, καὶ τὰ ἑξῆς.

Πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται.

Οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαι σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

Ὑπωπιάζει σου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγεῖ, μή πως ἀνέκτωτος καὶ ὑπερζέοντος σου τοῦ αἵματος, ἀφορμὴν πρὸς ἁμαρτίαν ἡ πολυσαρκία λάβῃται.

Μὴ καλοκαίρει σου τὴν σάρκα ὑπνῳ καὶ λουτροῖς καὶ μαλακαῖς στρώμασιν, ἀεὶ ἐπιλέγων τὸ ῥῆμα τοῦτο· τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; ὅσῳ γὰρ παχυτέραν σαυτῷ ποιεῖς, τοσούτῳ βαρυτέραν τῇ ψυχῇ κατασκευάζεις τὸ δεσμωτήριον.

Ἀληθῶς ἐγκρατής ἐστιν, ὁ πάντας πάθους αἰωτέρας, καὶ μηδένα ἐξ ἡδονῆς ἐρεθισμὸν πρόσιέμενος, ἀλλ' ἐγκρατῶς καὶ ἀεισδότως πρὸς πᾶσαν ἀπόλαυσιν βλαβερὰν διακείμενος.

Ἐγκράτειά ἐστιν ἁμαρτίας αἵρεσις, παθῶν ἀλλοτρίωσις, σώματος ἔκχρωσις. φυλάσσεται δὲ ὕπως ὁ τῆς ἐγκρατείας σκοπὸς· τοῖς μὲν ἀτελεστέροις καὶ ἀναγκαίοις πρὸς τὸ ζῆν μέχρι τῆς χρείας πρόσεστι χρῆσθαι, τῶν δὲ πρὸς ἡδονὴν καθόλου ἀπέχεσθαι.

Ὅσον ὑφαιρεῖς τῇ σαρκὸς, τοσοῦτον ποιεῖς τῷ πνευματικῆς ἀνέξιας τὴν ψυχὴν ἀποστίλβειν. ἡ γὰρ σωματικοῖς πόνοις, ἀλλὰ καρτερίᾳ ψυχῆς, καὶ τῇ πρὸς τὰς θλίψεις ὑπομονῇ, τὸ πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς πολεμεῖν κράτος.

Ὁ τῇ σαρκὶ πρασιάζων, τὸ πνεῦμα καταγωνίζεται· καὶ ὁ πρὸς τὸ πνεῦμα καταπαλαίων, καταδυλοῦται τὴν σάρκα. ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται. ὥστε εἰ βούλει χωρεῖν ποιῆσαι τὸν νοῦν, δάμασον τὴν σάρκα ἀσιτίαις. ὅτε γάρ ἐστιν ὅ φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὅσον ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται· καὶ ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.

Ἐπιδὴ οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἐξεπέσομεν τοῦ παραδείσου. νηστεύσωμεν οὖν, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωμεν.

Νηστεύοντος σημεῖον ὁ χρῶμα, οὐκ εἰς ἐρύθημα ἐξανθοῦν αἰσχύνης, ἀλλ' ὠχρότητι σώφρονι κεκοσμημένον· ὀφθαλμὸς πρηΰς, κατεσταλμένον βάδισμα, πρόσωπον σεμνόν, ἀκολάστῳ γέλωτι μὴ καθυβριζόμενον, συμμετρία λόγου, καθαρότης καρδίας.

Ἄτοπόν ἐστι μὴ χαίρειν ὅτι ὑγείᾳ ψυχῆς, ἀλλὰ λυπεῖσθαι ὅτι βρωμάτων ἀλλαγῇ· καὶ πλείονα

χάειν

χάειν φαίνεσθαι διδόντας ἡδονῇ γαστρὸς, ἢ ὀπτιμελείᾳ ψυχῆς. κόρος μὲν γὰρ εἰς γαστέρα τὴν χάειν ἵστησι, νηστεία δὲ πρὸς ψυχὴν αἰσθάνεται τὸ κέρδος.

Ἔστι μὲν οὖν πάντα τὰ χρόνον ἡ νηστεία ὠφέλιμος τοῖς αἱρουμένοις αὐτήν. ὅτε γὰρ ἐπήρεια δαιμόνων κατατολμᾷ τοῦ νηστεύοντος, καὶ οἱ φύλακες τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄγγελοι φιλοπονώτερον προθυμοῦσιν τοῖς ἐκ νηστείας κεκαθαρμένοις.

Μὴ μόνοις οὖν τῆς ἀποχῆς μόνον τῶν βρωμάτων ὁ ἐκ τῆς νηστείας ἀγαθὸν ὁρίζου. νηστεία γὰρ ἀληθὴς, ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσις. † Λῦε πάντα συνδεσμον ἀδικίας, ἄφες τῷ πλησίον τὴν λύπην, ἄφες αὐτῷ τὰ ὀφλήματα. μὴ εἰς ῥίσκας καὶ μάχας νηστεύετε. χρεῶν ὄκνει ἐλθίς, ἀλλ' ἐλθὶς τὸν ἀδελφόν. οἶνον ἀπέχῃ, ἀλλ' ὕβρεων καὶ κραιπάλης. τὴν ἑσπέραν ἀναμένεις εἰς μεταλῆψιν, ἀλλὰ δὲ παντὸς τὴν ἡμέραν εἰς δικαστήρια. τί ὄφελος νηστεύειν τῷ σώματι, τὴν δὲ ψυχὴν μυρίων κακῶν ἐμπιπλᾶσθαι.

Νηστεία ἀληθὴς, ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσις.

Οὐ ῥαπίζης ὄψον φιλοτιμούμενα, καὶ φαρμακείαις ἀναθήτου γαστρός. ὑδὲν γὰρ ἐπαινοῦμεν τὰ μετὰ τὰ λαμπὸν ὁμοτίμων, μᾶλλον δὲ ἀτίμων ὁμοίως καὶ ἀποβλήτων. διὰ ζῶμεν ὅπως ἁπλῶς καὶ ῥᾳδίως, καὶ μικρόν τι τῶν θείων, οἷς ὁ βίος ἄσκυλος καὶ ἀεπιτήδευτος, ἀφαφέρητες.

Τράπεζα, μονοφθὴς μὲν ὕσα, κόρον σπάνιν· αἱ δὲ ποικίλαι τὴν ὄρεξιν διεγείρουσιν.

Οὐκ ἀποχὴ βρωμάτων, ἀλλ' ἀποχὴ ἁμαρτημάτων, ἐργάζεται νηστεία.

Οὐδὲν ὅπως ἀφορητον τῷ καταψυχομένῳ νηστείαις, ὡς ἡ τῶν ἀέρων ἀνωμαλία.

Πρέπει τοὺς νηστεύοντας, οὐκ ἀνοήτους ἀφροσύνας τοῦτο δρᾶν, καὶ μὴ κατά τινας τῶν ὑποκρισεως θαυματοποιῶν, πρεσβύτερον ὥσπερ συγκόπτοντι καὶ αἰδεῖς ἑαυτοῖς ἀφειπλάτοντας, μονονουχὶ δι' αὐτοῦ κεκραγέναι τῷ σχήματος, ὅτι τοὺς τῆς ἀσιτίας φέρουσι πόνους.

Ἐγκρατείας μὲν ἴδιον ὑγεία καὶ ἰσχὺς, ἀκρασίας δὲ ἀσθένεια, καὶ νόσος γειτνιῶσα θανάτῳ.

Καλὴ ἐγκράτεια ἐστὶ, ὃ τροφὴ μικρὸν τῆς χρείας μεταλαμβάνειν σὺν ᾧ καιρῷ τῆς διαίτης, καὶ τὴν καρδίαν τηρεῖν, καὶ πρὸς τὰ κρύφια πάθη κρυπτῶς πολεμεῖν.

Οὐ τὸ βεβρωθῆναι μόνον τοῦτο νηστεία ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τὸ βεβρωθῆναι· καὶ ὃ τὸ ἀγαθὸν ἐλθὶς τοῦτο ἄσκησις ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ μὴ ποικιλοφαγῆσαι. ἄσκησις γάρ ἐστι, τράπεζα σὺν μονοφθεῖ ζυφῇ σεσεσαλμένῃ, τὸ ἔκλυτον τοῦ πολυτραγίας ὡς ἀνδρὸς βδελυττομένη.

Ἀληθὴς νηστεία, ἡ διηνεκὴς ἔνδεια.

Μὴ εἴπῃς, σήμερον βρώσομαι, ὅτι οὐκ εὖ φερούσῃ ποιεῖς τοῦτο. ἔσται γὰρ βλάβη τῷ σώματί σου, καὶ ὀδυνη τῷ στομάχῳ σου.

magis gratificari voluptati ventris, quã anima cultui. Satietatis enim gratia intra ventrẽ consistit, ieiunium verò ad animã usq; lucrũ eleuat.

Semper quidem vtile est ieiunium vsurpantibus se. Nam neq; contumelia dæmonum quicquam audet aduersus ieiunantem, & vitæ nostræ custodes angeli alacrius manent apud illos qui per ieiunium purgati sunt.

Non in abstinentia solùm ciborum ieiunij bonum circumscribas. Verum enim ieiunium est malorum alienatio. † Solue omnem iniquitatis nodum, remitte molestiam proximo, remitte ei debita. Ne ieiunetis ad lites & iurgia. Carnem non comedis, sed comedis fratrem. Abstines vino, sed ab iniurijs tibi non temperas. Vesperam expectas ad sumendum cibum, sed insumis diem causis forensibus. Quid iuuat ieiunare corpore, animam verò malis innumeris repleri? † Esaiæ 58.

Verum ieiunium est malorum alienatio.

Non gloriamur mole mensarum & cupedijs insensati ventris. Nihil enim laudamus illorum quæ intra fauces sumpta eiusdem omnia pretij sunt, aut omnia potiùs æquè vilia & reijcienda. Sed viuimus simplici facilique apparatu, quorum sanè hac in parte differentes à brutis animalibus, quorum imparatus & minimè elaboratus victus est. Theologi.

Mensæ simplicitas satiat, varietas autem appetitum excitat. Chrysostomi.

Ieiunium non ciborum sed peccatorum abstinentiam efficit.

Homini qui ieiunijs maceratur, nihil tam est intolerabile, quàm aëris inæqualitas.

Decet eos qui ieiunant ex pia mente id facere, & non tanquam histriones in fabula tetricam et deformem veluti personam sibi induentes tantùm non ipso habitu exclamare quòd inediæ labores ferant. Cyrilli.

Continentiæ proprium est sanitas & robur: incontinentiæ autem imbecillitas & ægritudo morti vicina. Philonis.

Bona continentia est modicum citra necessitatem tempore cibi sumere, vt simul & cordi prouideas, & occultos affectus clàm impugnes. Athanasij.

Non modò tarditas cibi sumendi ieiunium est, sed etiam paucitas: neq; in hoc sita est religionis exercitatio vt bini comedant, sed ne varia comedant. Est enim exercitatio, mensa cibo simplici contenta, & dissolutum veracitatis morem ceu minimè gratum abominans.

Verum ieiunium est assidua indigentia. Theodoriti.

Ne dixeris, hodie non comedam: quoniam non prudenter id facis. Noxam enim corpori tuo, & dolorem stomacho tuo contrahes. Euagrij.

DE GVLA SEV GVLOSItate, & incontinentia circa mensam, Sermo LXXXVII. Ex Antonio & Maximo.

Exod. 32. *ET sedit populus vt ederet ac biberet. & surrexerunt ad ludendum, & dixit Dominus ad Mosen: I & statim hinc descende: peccauit enim populus tuus quos eduxisti de terra AEgypti, cito prauaricati sunt à via, quam præcepisti eis: fecerunt sibi ipsis vitulum conflatilem, & adorarunt eum.*

Iob 40. *Potentia satanæ sita est in vmbilico ventris.*

Sirach 31. *Ne inexplebilis esto in mensa, ne quando offendas.*

Salomonis. *Ne seducaris in saturitate ventris tui.*

Prouer. 25. *Mel nactus quantum satis est, edito, ne expletus euomas.*

Prouer. 27. *Anima repleta fauos contemnit: anima verò indigentis amara quoq; videntur dulcia.*

Prouer. 29. *Qui delicatus est à puero, seruus erit. (Hanc sententiam alij ex Hebræo sic vertunt, Qui seruũ suum à puertia delicatè educat, postremo ius filiorum occupare molietur.)* (cob.

Osee 12. *In vtero matrem fratrẽ suum supplantauit Iacob.*

Amos 6. *Qui dormiũt in lectis eburneis, et in stragulis suis delitiantur, qui hædos ex gregib. comedũt, & vitulos teneros ex armento, qui vinũ defecatũ bibunt, & præcipuis vnguentis vngũtur.*

Esaiæ 5. *Væ illis qui surgunt manè & siceram sectantur. & cum ea expectant noctem. Vinum enim exuret ipsos.*

Sirach 18. *Ne sequaris cupiditates tuas, & desiderijs tuis abstine. Si anima tua indulgeas ei gratificeris p cupidine sua, faciet te ludibriũ hostib. tuis.*

Sirach 31. *Ne delectator multis delicijs: tormina enim virum inexplebilem afficiunt.*

Sirach 37. *Ne fueris inexplebilis in quauis voluptate: ex multis enim edulijs morbus fiet.*

Sirach 40. *Viri mensam alienam spectantis vita, non est pro vita deputanda.*

Lucæ 6. *Væ vobis qui impleti estis, quoniam esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam lugebitis & plorabitis.*

Iacob. 5. *Voluptuarij et delicati in terra fuistis, nutriuistis corda vestra tanquã in die mactationis.*

1. Cor. 6. *Esca ventri destinata sunt, & venter escis. Deus autem & hunc & illas abolebit.*

Hebr. 12. *Nullus sit scortator aut profanus velut Esau, qui vnico edulio permutauit ius primogenitii.*

Bafilij. *Grauatus venter non modo ad cursum, sed ad somnum etiam ineptus est. Compressus enim pondere non potest quiescere, sed frequenter huc & illuc se conuertit.*

Nullum cum ventre fidum commercium contrahit potest: est enim penu incustoditum (vel, nihil custodiens) & multorum quæ in eo deposita sunt, noxam quidem

ΠΕΡΙ ΑΚΡΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΓΑστριμαργίας, Λόγος πζ'.

Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν, καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς Μωϋσῆν· βάδιζε, καταβὴθι· ὁ γὰρ λαός σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου, παρέβησαν ταχὺ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετείλω αὐτοῖς· ἐποίησαν ἑαυτοῖς μόσχον χωνευτὸν, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ.

Ἡ δυνάμις τοῦ σατανᾶ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρός.

Μὴ ἀπλήστευε ὅπως βαπίζῃς, μή ποτε προσκόψῃς.

Μὴ ἀπατηθῇς ὁ χορτασία χιλίας σε.

Μέλι εὑρὼν ὅσον φάγε, μή ποτε πλησθεὶς ἐξεμέσῃς.

Ψυχὴ ὁ πλησμονὴν ὕβρεως, πένησιν ἐμπαίζει· ψυχῇ δὲ ὁ δεῖ καὶ τὰ πικρὰ γλυκέα φαίνεται.

Ὃς καταπαπαλᾷ ὁ παιδόθεν, οἰκέτης ἔσται.

Ἐν τῇ χιλίᾳ ἐπλήρωσε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰακώβ.

Οἱ καθεύδοντες ὅπου κλινῶν ἐλεφαντίνων, καὶ καταπαπαλῶντες ὅπου τῶν στρωμνῶν αὐτῶν, οἱ κριὸν ἐσθίοντες ἐκ ποιμνίου, καὶ μοσχάρια ἐκ μέσου βουκολίου γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι.

Οὐαὶ οἱ ἐγκρατεῖς ὁ πρὸς καὶ ὁ οἰκεῖα διώκοντες, οἱ μύοντες ὁ ὀφέ· ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς ἐκκαύσει.

Ὄπισω τῶν ὀπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κώλυε. ἐὰν χορηγήσῃς τῇ ψυχῇ σου χορηγίαν ὀπιθυμίας, ποιήσει σε ὀπίσω ἐχθρῶν σου.

Μὴ εὐφραίνε ὅπου πολλῇ συφῇ· τρόφος γὰρ μὴ ἀνδρὸς ἀπλήστου.

Μὴ ἀπλήστευε ὁ πάσῃ συφῇ· ὁ πολλοῖς γὰρ βρώμασιν ἔσαι νόσος. (Βίος αὐτῷ ὁ λογισμῷ ζωῆς.

Ἀνὴρ βλέπων εἰς ἀλλοτρίαν βαπέζαν, οὐκ ἔστιν ὁ

Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

Ἐτρυφήσατε ὅπου τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς.

Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει.

Μήτις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτότοκα αὐτοῦ.

Βαρυνομένη γὰρ ἡ χοῦς πρὸς ἡρεμεῖν, ἀλλ' ὑδὲ πρὸς ὕπνον ἐστὶν ὁπότε δύσις. ὅστις καταβαλλομένη ὡς πλήθει ὕδατος ἡρεμεῖν συγχωρεῖται, ἀλλ' ἀναγκάζεται πολλὰς ποιεῖσθαι τὰς περιστροφὰς ἐφ' ἑκάτερα.

Γαστὴρ στωμυλάκτης ἐστὶν ἀπιστότατος, ταμεῖον ἀφύλακτον· πολλῶν ἀποτιθείτων, τὴν μὲν βλέπειν οὐδὲ κατέχου-

κατέχουσα, τὰ δὲ προσκτώμενα ἀφανίζουσα.

Λίχνη γαστὴρ, ἡ ἀεὶ ἀπαιτοῦσα καὶ μηδέποτε λήγουσα· ἢ λαμβάνουσα σήμερον, καὶ αὔριον ἐπιλανθανομένη· ὅταν ἐμπλησθῇ, τοῦτ' ἐγκρατείας φιλοσοφεῖ· ὅταν δὲ πεινάσῃ, ἐπιλανθάνεται τῶν δογμάτων.

Φοβήθητι τὸ τοῦ πλούτου, ἐκεῖνον παρέδωκε τῷ πυρὶ ἡ ἀφόβως βυφήσασα· οὐ γὰρ ἀδικίαν, ἀλλὰ τὸν ἀδεσπότατον ἐγκληθεὶς, ἀπετηγανίζετο ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου.

Τῆς οὖν δαψιλοῦς καὶ παχείας ἐκφῆς † ἀτμαλώδεις τινὲς ἀναθυμιάσεις ἀναπιμπλῶσι, νεφέλης δίκην πυκνῆς, τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐλλαμψεις † εἰς τὸν νοῦν ἀφικνουμένας· διὸ καὶ Μωυσῆς πρὸς θεωρίαν Θεοῦ ἀναβαίνων διὰ τοῦτο, ἄσιτος καὶ ἄποτος ἡμερῶν τεσσαράκοντα διετέλεσεν, ἀθόλωτον διαφυλάττων αὐτῷ τὸ ἡγεμονικὸν διοικούμενος.

Σώματος μὲν γὰρ εὐεκτοῦντος καὶ πολυσαρκίᾳ βαρυνομένου, ἀνάγκη ἀσθενῆ καὶ ἄτονον εἶναι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας τὸν νοῦν· ψυχῆς δὲ εὐεκτούσης, καὶ διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν μελέτης πρὸς τὸ οἰκεῖον μέγεθος ὑψουμένης, ἐπόμενόν ἐστι τὴν τοῦ σώματος ἕξιν καταμαραίνεσθαι.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ σατανᾶ, φησὶν (Ἰὼβ μ΄) ἐπ' ὀσφύι, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρός. πιαινομένης γὰρ ταύτης ἐκ τῆς γεύσεως, ἀνάγκη τὰ ἐκ' αὐτὴν μόρια ἐκ τοῦ † πλημμυρεῖσθαι ὑγροῦ βεβαπτισμένα εἰς βάθη, πρὸς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας κινεῖσθαι.

Κόρος, ὕβρεως ἀρχή. ἀλόγως γὰρ συνεκπίπτει τῇ ψυφῇ καὶ τῇ μέθῃ καὶ ταῖς πάντοθεν ἀπαίσι καρυκείαις πᾶν εἶδος ἀχαλασίας βοσκηματώδους, ἔνθεν ἵπποι θηλυμανεῖς οἱ ἄθεσποι, ἀφ' ὧν ἐκ τῆς ψυφῆς οἶστρον ἐπιγενόμενον τῇ ψυχῇ.

Ἀκρασία ἐστὶν, ἡ μὴ ἔχουσα κράτος πρὸς τὰς ἐναντίας ἡδονῶν.

Δὸς, εἶπε γαστήρ. λαβοῦσα σωφρονεῖς,
† Δώσω πρόθυμος· ἐὰν δὲ τοῖς κάτω δίδως
Κόπρον, λαβοῖς μὲν, ἀλλ' ὄμως μὴ * πλουσίαν.
Εἰ δ' οὖν κατάσχοις, διάνομον καὶ † πλουσίαν.

Ἄϋπνός ἐστι καὶ ἀκόρεστος πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις.

Ἀκρασία γὰρ ἐμοὶ, πᾶν τὸ περιττὸν καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν, καὶ ταῦτα, πεινώντων ἄλλων καὶ διδομένων, τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τε καὶ κράματος.

Οὐδὲν οὕτως ἐπίμαχόν τε καὶ φιλόνεικον, ὡς γαστήρ.

Θαυμασὸν ἡ ἐγκράτεια καὶ ὀλιγαρκεία, καὶ τὸ μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, μηδὲ ὡς ὑπὸ πικρᾶς καὶ

retinet, ipsa verò depositа non conseruat.

Ligurtior venter semper aliquid postulat, & nunquam intermittit: hodie accipit, & cras obliuiscitur. Cùm plenus est, de continentia cogitat, vaporibus autem cibi discussis obliuiscitur eorum quæ statuerat.

Diuitis exemplum metue, quem voluptuaria vita igni tradidit. Non enim de iniustitia, sed vita delicijs accusatus, in flamma caminі torrebatur.

A copioso & pingui nutrimento (& vino) fuliginosi quidam vapores sublati, instar nubis opacæ intercipiunt illuminationem quæ à Spiritu (sancto) transmittitur menti: quamobrem & Moses cùm ad Dei contemplationem mente conscenderet, sine cibo & sine potu diebus quadraginta mansit, imperturbatam sibi mentis aciem conseruari satagens. † al. addit τοῦ πνεύματος. † al. ἡμ.

Cùm corpus bene habitum est & multa carne grauatur, necesse est infirmam & imbecillem esse mentem ad proprias functiones: contrà cùm anima bene habet, & exercitatione rerum bonarum ad suam magnitudinem attollitur, consequens est vt corporis habitus emarcescat.

Robur satanæ inquit (Iob 40.) in lumbis situm est, et potentia eius in vmbilico ventris. Eo enim cibis ingestis pinguescente, necessariò partes etiam subiectæ humore copioso per imum ebulliente, ad naturales actiones mouentur.

Satietas initium est iniuriæ. Statim enim cum voluptate, ebrietate, & varijs condimentorum cupedijs omne genus belluinæ luxuriæ se immiscet, hinc homines equis ad libidinem furibundis similes redduntur, propter furorem ex voluptate in animam natum.

Ἀκρασίαν Græci vocant incontinentiam, quod κράτος, id est, vim nullam habeat aduersus ingruentes voluptates.

Da, inquit venter. Si cùm acceperis, modestus fueris, Theologi.

Alacriter dabimus. Sin inferioribus transmittis

Stercus, accipies quidem, sed non opulentè: Sin retinebis, opulentè dabimus. † al. διανομεῖς. * † Strobilo legit πλουσίαν.

Hominum natura vel noctes insomnes ducit, nec vnquam quiescit præ desiderio plura conquirendi.

Incontinentiam voco quicquid superfluum est & vsum excedit, idq; esurientibus & indigentibus alijs, qui ex eodem luto et eadem mixtione producti sunt.

Nihil tam contentiosum est & pronum in lites quàm venter.

Admirabile quiddam est continentia, & rerum paucarum indigentia, & non vinci à voluptatibus, nec à ventre tanquam aspero &

illiberali domino regi.

Si quid voluptati carnis ademistis, date spiritui. In propinquo est pauper, inua eius aegritudinem, in illum aliquid de superfluis effundas. Quid est quòd & tu labores fastidio cibi, & ille fame? tu crapula distendaris, ille hydrope? tu satietatem oneres satietate, & ille morbo conficiatur? Ne tuum Lazarum hic neglexeris, ne te faciat qualis illic erat dives ille.

† leg ἀπο σιτῶν.

Nulla satietas sobriè & prudenter agere potest.

† leg τὸ πῦρ.

Etenim ignis solet excrescere per materiam. Ne terra & mare pretiosum nobis excrementum adducant. Non enim honorificentiùs de voluptate loqui libet.

Chrysostomi.

Cibo ac potu saturatus curam tui habeas. Praeceps enim est voluptatis (deliciarum) locus. Venter crassus mentem subtilem non parit. Cùm natiuus calor cibos nimios concoquere non potest, sed obruitur: supernatant fumigantes, & multum fastidij molestiaq; generant. Multa vorare ad pardalim, leonem, & vrsum pertinet. Non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem. Nam & prandentibus, & ambulantibus, & lauantibus, praesens est hostis, nec vllas inducias agnoscit, nisi tempus somni: quamuis saepe tunc etiam impugnet cogitationes impuras suggerens, & per insomnia lasciuiores efficiens. Frugalitas & alimentum est, & voluptas, & sanitas: nimium verò noxam, fastidium, et morbum gignit. Nam quacunq; fames, eadem efficit repletio, imò grauiora. Fames enim paucis diebus hominem relinquit: haec verò exedens & putrefaciens corpus in longum morbum impellit, interdum autem grauissimam mortem. Quinetiam materia est repletio absurdis desiderijs. Nam licèt maximè philosophus sit & sapiat qui voluptati indulget, necesse tamen est eum aliquid pati à vino, & à cibis affici: hinc scortationes et adulteria prodeunt. Venter enim famelicus amores gignere non potest.

Pedum dolores, & capitis grauitates, & oculorum hebetudines, & manuum aegritudines, & tremores, & resolutiones, & aurigo, & febres longae ac horrentes, ex voracitate & repletione produci solent. Nam cibo non saturari, sanitatem esse medicorum filij pronunciant.

Mensa simplicitas saturat, varietas appetitum excitat.

Obsony loco tibi sit inopia, & quòd saturitas non obruatur satietate, nec appetitus luxetatur per crapulam. Condimentorum semper ad palatum terminatur, deinceps verò

αἰελδήρᾳ διασοίπης τῆς γαστρὸς ἄγεσθαι.

Εἰ πρέπει τὴν ψυχὴν ὑφέλεσθαί τι τῆς σαρκὸς, δότε τῷ πνεύματι. ἐγγίζει ὁ πένης, τῇ νόσῳ βοήθησον, εἰς τοῦτον ἀποῤῥύξαί τι τῶν περιττῶν. τί καὶ σὺ κάμνεις † ἀπαυτῶν, καὶ οὗτος πεινῶν; καὶ σὺ κραιπαλῶν, καὶ οὗτος ὑδερικῶν; καὶ σὺ κόπῳ κόπῳ βαρυνόμενος, καὶ οὗτος περιερπόμενος νόσῳ; μὴ παρίδῃς τὸν σὸν Λάζαρον ἐκεῖσε, μή σε ποιήσῃ τὸν ἐκεῖθεν πλούσιον.

Οὐδεὶς κόπος πέφυκε σωφρόνως ἔχειν.

Καὶ γὰρ † τῷ πυρὶ εἴωθε ταῖς ὕλαις αὔξειν.

Μὴ γῆ καὶ θάλαττα τὴν πρόφασιν ἡμῖν κόπτωσι δορυφορούμεναι. ὅτῳ γὰρ ἐγὼ τιμᾷν οἶδα ψυχήν.

Φαγὼν καὶ πιὼν καὶ ἐμπλησθείς, προσέχε σαυτῷ· ἐπίκρημνος γάρ ἐστιν ὁ τόπος τῆς ψυχῆς.

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νοῦν.

Τοῦ μὲν φύσιν θερμὸν ὄντα ἀρκούντως τὰ πολλὰ κατεργάσασθαι βρώματα, μηδὲ καταχωννύειν, ὑπερπίνειν τε αὖθις καὶ περιζώννυσθαι, καὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἀνδρίαν.

Τὸ πολλὰ σιτεῖσθαι παρδάλεως καὶ λέοντος καὶ ἄρκτου ἐστί.

Οὐκ ἔστιν ἡμῖν πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα. καὶ γὰρ ἀριστῶσι καὶ βαδίζουσι καὶ λουομένοις πάρεστιν ὁ ἐχθρὸς, καὶ οὐκ εἶδε καιρὸν ἀνοχῆς, εἰ μὴ τὸν τοῦ ὕπνου μόνον· πολλάκις γοῦν καὶ τότε πολεμεῖ λογισμοὺς ἐμβάλλων ἀκαθάρτους, καὶ ἀσελγεστέρους ἀπὸ τῶν ὀνείρων ἐργαζόμενος.

Ἡ αὐτάρκεια, καὶ ἕξις ἐστὶ καὶ ἡδονὴ καὶ ὑγεία· τὸ δὲ πλέον, λύμη καὶ ἀνδρία καὶ νόσος. ἀγαθὸν ποιεῖ ὁ λιμὸς, ἀλλὰ ποιεῖ καὶ ἡ πλησμονὴ, μᾶλλον δὲ χαλεπώτερα. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπον, αὕτη δὲ βαθεῖα γενομένη καὶ σήπουσα τὸ σῶμα μακρᾷ παραδίδωσι νόσῳ, καί ποτε θανάτῳ χαλεπωτάτῳ. ἀνάγκη καὶ ὕλη ἐστὶν ἡ πλησμονὴ ταῖς ἀτόποις ἐπιθυμίαις. κἂν γὰρ πάντων ᾖ φιλοσοφώτερος ὁ ψυχῶν, ἀνάγκη τὸ παθεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἀπὸ τῶν σιτίων ἀνάγκη βαρυνθῆναι· ἐντεῦθεν πορνεῖαι, ἐντεῦθεν μοιχεῖαι. ἡ γὰρ διψῶσα πεινῶσα γαστὴρ ἔρωτα τεκεῖν.

Ποδαλγίαι, καὶ καρηβαρίαι, καὶ ἀμβλυωπίαι, καὶ χεραλγίαι, καὶ ῥῆμοι, καὶ παρέσεις, καὶ ἵκτερος, καὶ πυρετοὶ μακροὶ καὶ φρικώδεις, ἐξ ἀδηφαγίας καὶ πλησμονῆς πίπτειν πεφύκασιν. ἀκούειν γὰρ ἔφης, ὑγεία, φασὶν ἰατρῶν παῖδες.

Τράπεζα μονοειδὴς μὲν ἡδονὴ, κόπον ἐπιφέρουσιν· αἱ δὲ ποικίλαι τὴν ὄρεξιν διεγείρουσιν.

Ὄψον σοι ἡμέτω ἔνδεια, καὶ ὃ μὴ ὑπερβάλλῃ κόπον τὸν κόπον, μηδὲ ἀμβλυώσῃ τῇ κραιπάλῃ τὴν ὄρεξιν. μέχρι γὰρ ὑγρώσεως ἡ τῶν ἡδυσμάτων αἴσθησις τὸ ὄφον ἔχει, ἀπὸ δὲ τῆς

ὑγρώσεως

ὑσφύας ἀδιάκριτος ἡ τῶν ἐμβαλλομένων διαφορά, ὁμοτίμως τὰ πάντα τῆς φύσεως εἰς δεξιὰν ἀλλοίωσιν.

Indifferens est quod ingeritur, omnia ex æquo ad fœtorem vsq; alterante natura.

Philonis.

Ἐγκρατείας μὲν, ὑγιεία καὶ ἰσχύς· ἀκρασίας δὲ, ἀσθένεια καὶ νόσος μετὰ θανάτου.

Continentiam sanitas & robur sequitur: incontinentiam verò infirmitas et ægritudo mortis vicina.

Climacis.

Θλιβομένης χοιλίας, ταπεινοῦται καρδία· διεγειρομένης δὲ αὐτῆς, γαυριᾷ λογισμός.

Onerato ventre, deprimitur cor: si autem ratio eius habeatur, exultat ac gestit animus.

Ἐπιτηρήσαντες πολλάκις δύναται μοι δοκεῖν πικρὸν τοῖς δαίμοσι καθ' ἡμῶν μηχάνημα. κορεσθέντας μὲν ἡμᾶς καταπαύουσι, καὶ νηστεύοντας σκληραίνουσιν, ἵνα τοῖς πόθοις δάκρυσιν ἀπατηθέντες τῇ μητρὶ τῶν παθῶν τρυφῇ ἑαυτοὺς ἐκδώσωμεν, οἷς πειθαρχεῖν δεῖ, μᾶλλον δὲ τἀναντίον ποιεῖν.

Sæpe si obseruemus ridiculum malum dæmones contra nos moliri inueniemus: saturatos enim nos pungunt (id est, instigant ad lachrymas) ieiunantes autem indurant, vt spurijs lachrymis decepti voluptati perturbationum parenti nos dedamus: quibus non obediendum, sed contrarium potiùs faciendum est.

Ῥίζα τῶν περὶ τὸν βίον πλημμελημάτων ἐστὶν, ἡ περὶ τὸν λαιμὸν ἀργολία.

Radix errorum qui in vita versantur, est gulæ studium.

Marci.

Καρδίας ἡδυπαθούσης, λογισμὸς λοιμὸς ἀναφύεται, ἧς ἐγὼ καπνὸν τὴν ἐγκαμψίλιον ὕλην ὀπτηνιάσκομεν.

Quando cor indulget delicijs, rationi pestis innascitur: cognoscimus autem materiam insitam ex fumo.

Τί βέλτιον, τρυφᾶν ὀπὶ ὀλίγας ἡμέρας, καὶ τὴν ὀπτὴν θυμίαν τῆς σαρκὸς ποιεῖν, καὶ στερεοῦσθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς; καὶ τὰ λοιπά.

Esaiæ eremitæ.

Vtrum melius est, an deliciari paucis diebus, & carnis desiderio satisfacere, & priuari æterna vita? &c.

Ὑγίειαν ἔχειν παρὰ Θεοῦ αἰτοῦνται οἱ ἄθεοι, τὴν δὲ ταύτης δύναμιν παρ' ἑαυτοῖς ἔχοντες οὐκ ἴσασιν. ἀκρασίᾳ γὰρ τὰ ἐναντία ποιοῦντες, αὐτοὶ ποιοῦσι τῆς ὑγιείας λήθην.

Homines à Deo sanitatem petunt, ignorant autem quòd eius potestatem penes sese habeant. Nam per incontinentiam facientes ei contraria, ipsi desertores (proditores) sanitatis existunt.

Democriti.

Τάχος καὶ ἔπειξις ἀπέστω τοῦ ἐσθίειν. κυνῶδες γὰρ τοῦτο, καὶ θηρίῳ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ πρέπον.

Celeritas & festinatio absit à comedendo. Hoc enim caninum est, & belluæ conuenit magis quàm homini.

Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς, τί ἐστιν ἑορτὴ, ἔφη· γαστριμαργίας ἀφορμή.

Antisthenes.

Antisthenes rogatus quid festum esset: dixit, Ingurgitationis occasio (seu gulæ irritamentum.)

Ἐν ταῖς ἑστιάσεσι μέμνησο ὅτι δύο σοι τοὺς δέχῃ, σῶμα καὶ ψυχήν, καὶ ὅτι μὲν τῷ σώματι δῷς, τοῦτο μὲν εἰς ἔξεχεας· ὅτι δὲ τῇ ψυχῇ, ἄφθαρτος τηρεῖς.

Epicteti.

In conuiuijs memento duos tibi hospites nutriri, corpus inquam & animam: & quicquid in corpus contuleris, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuò seruari.

Φέρεταί τινα ὅπως οὐ μὴ τὰ εἰς τὴν γαστρὶ σιτία παίνῃ, ἀλλ' ἡ εἰς τὴν ψυχὴν εὐφροσύνη· ἐπεὶ τὰ μὲν ἀποσκυβαλίζεται, καὶ σὺν χρῷ ὁ ἔπαινος, ἡ δὲ ψυχὴ χωρισθεῖσα ἄφθαρτος ἀκήρατος μένει.

Curate ne non cibi qui in ventrem ingeruntur, alant, sed animi lætitia. Illi enim in excrementa vertuntur, & simul perit laus eorum: animus autem à corpore seiunctus, incorruptus perpetuò manet.

Κράτης ἰδὼν χρυσῆν εἰκόνα Φρυνίης τῆς ἑταίρας εἰς Δελφοῖς ἑστῶσαν, ἀνέκραγεν· ὅτι τοῦτο τῆς Ἑλλήνων ἀκρασίας τρόπαιον ἔστηκεν.

Cratetis.

Cùm Crates Delphis Phrynes scorti imaginem vidisset auream: Hoc est, exclamat, intemperantiæ Græcorum tropheum.

Ὁ αὐτὸς νεανίσκον ἰδὼν ἀθλητικὸν οἴνῳ, καὶ κρεοφαγίᾳ, καὶ ἀσκήσει σώματος πολλῇ πεπορισμένον, εἶπεν· ὦ δαιμόνιε, παῦσαι καθ' ἑαυτοῦ ποιῶν τὸ δεσμωτήριον ἰσχυρόν.

Idem conspicatus adolescentulum athleticum, vino, carne, & exercitatione corpulentiorem fieri: O miser, inquit, desine aduersus temetipsum carcerem munire.

Πολλῷ τοι πλέονας λιμὸς κτείνει ἢ δαὴς
Ἀνδρας, ὅσοι μοίρης † πλέον ἐφίλυσεν ἔχειν.

Multò plures iam satietas quàm fames perdidit
Viros, qui plus quàm conueniret habere voluerunt.

Theognidis.

† al. πλεῖον ἔχειν ἐθέλων.

Σωκράτης τοὺς μὲν ἀνθρώπους ἔλεγε ζῆν, ἵνα ἐσθίωσιν· ἐγὼ δὲ ἐσθίω, ἵνα ζῶ.

Socrates.

Socrates homines vt ederent viuere dicebat: Ego verò (inquit) vt viuam edo.

Plutarchi. *Delicię ex animo, tanquam ex caſtris, optima quæq; rapiunt.*

Vt vnctio non quæ ſuauis eſt, aut longa, bona eſt, ſed quæ ſanat: ſic cibus, non qui ſuauis, aut multus, bonus eſt, ſed qui valetudinem tuetur.

Catonis. *Cato ſumptus deliciarum reprehendens, Quàm difficile eſt, inquiebat, ad ventrem verba facere auribus carentem?*

Diogenes. *Quibus in ædibus magna eſſet ciborum copia, ibi multos mures & feles eſſe ſolere dicebat: ac ea corpora, quæ multum cibi caperent, multos morbos contrahere ſolere.*

†vlcus. *Lupus cùm vidiſſet paſtores in tugurio comedentes ouem, accedens dixit: O quantus foret tumultus ſi ego iſtud facerem.*

Columna ſuæ baſi innititur, ſcortationis autem affectus ſatietati incumbit.

Satietas iniuriam parit, imperitia verò poteſtati coniuncta dementiam.

Mori longè præſtat, quàm animæ tenebras per incontinentiam offundere.

Pythagoræ. *Tres botri naſcuntur in vite, primus voluptatis, ſecundus ebrietatis, tertius iniuriæ.*

DE EBRIETATE, SERMO LXXXVIII. Ex Antonio & Maximo.

Eccleſiaſt. 7. MElius eſt ire in domum luctus, quàm compotationis.

Solomonis. *Noli eſſe vini potor: ebrioſus enim omnis mendicabit.*

Qui libenter in vini compotationibus verſatur, in ſuis munitionibus relinquet ignominiam.

Prouer. 23. *Omnis ebrius & ſcortator veſtietur laceris veſtibus.*

Ibidem. *Apud quem eſt dolor, tumultus, contentiones, moleſtiæ, loquacitas, vulnera temere inflicta, & liuor oculorum? Nónne apud immorantes in vino & circumſpicientes vbi compotationes fiant?*

Sirach 31. *In conuiuio ne proximum argnas, nec eum in lætitia ipſius contemnas.*

Luæ 21. *Obſeruate vos ipſos, ne quando grauentur corda veſtra per crapulam, ebrietatem, et huius vitæ ærumnas: & ſubitò vobis immineat dies illa. Irruet enim inſtar laquei ſuper omnes ſedentes in facie terræ.*

Rom. 13. *Tanquam in die honeſtè ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus ac laſciuijs.*

Baſilij. *Vinum à Deo datum temperantibus donum ad conſolationem infirmitatis, laſciuientibus nunc factum eſt inſtrumentum luxuriæ.*

Ignis ille qui carni ex vino innaſcitur, fomes ſit ignitorum iaculorum inimici. Ratio-

Ἡ ζυφὴ, καθάπερ τραπεζα, τῆς τῶν ἀπαιδεύτων ψυχῆς τὰ ἄρίστα ἁφαρπάζει.

Ὥσπερ ἄλλημα ὑὸ ἡδὺ καλὸν, οὐδὲ ὸ μακρὸν, ἀλλὰ ὸ ὑγιεινόν· ὕτω καὶ ζυφὴ, οὐχ ἡδεῖα καλὴ, οὐδὲ ἡ πολλὴ, ἀλλ' ἡ ὑγιεινή.

Κάτων τῆς πολυτελείας καθαπόμενος, εἶπεν· ὡς χαλεπόν ὅστι λέγειν πρὸς γαστέρα, ὦτα μὴ ἔχουσαν.

Τῶν οἰκιῶν, ἔνθα πλείστη ζυφὴ, πολλοὺς μῦς εἶ καὶ γαλᾶς· καὶ σώματα δὲ τὰ πολλὼ ζυφὼ δυσχρώματα, καὶ † νόσους ἴσας ἐφέλκεσθαι.

Λύκος ἰδὼν ποιμένας ἐσθίοντας ἐν σκιῇ πρόβατον, ἐλθὼν πρόσω, ἠλίκος αὐ ὼ ὁ θόρυβος, εἶπεν, εἰ ἐγὼ τοῦτο ἐποίουν.

Στύλος μὲν ἐπερείδεται βάσει, πορνεία δὲ πάθος ἐπὶ πλεῖστον παύεται χρόνῳ.

Κόρος μὲν ὕβριν τίκτει, ἀπαιδευσία δὲ μετ' ἀδικίας ἄνοιαν.

Τελευτᾶν πολὺ κρεῖττον, ἢ δι' ἀκρασίας τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι.

Βότρυας φησὶ ἄμπελος φέρειν, τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δεύτερον μέθης, τὸν δὲ τρίτον ὕβρεως.

ΠΕΡΙ ΜΕΘΗΣ, Λόγος πδ'.

Ἀγαθὸν παρελθεῖν εἰς οἶκον πένθους, ἢ εἰς οἶκον πότου.

Μὴ ἴσθι οἰνοπότης. πᾶς γὰρ μέθυσος πτωχεύσει.

Ὃς ἔστιν ἡδὺς ἐν οἴνῳ ἀκρατεύεται, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ὀχυρώμασι καταλείψει ἀτιμίαν.

Πᾶς μέθυσος καὶ παροινόπους ἐσθύσεται διερρηγμένα.

Τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι κρίσις; τίνι ἀηδία καὶ λέχας; τίνι σπινθηρίσματα ἀκρατείας; τίνες πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; οὐ τοῖς ἐγχρονιζόντων ἐν οἴνοις, καὶ τοῖς κατασκοπεύουσι ποῦ ποτε γίνονται;

Ἐν συμποσίῳ οἴνου μὴ ἔλεγχε τὸν πλησίον, καὶ μὴ ἐξουδενώσῃς αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοῦ.

Προσέχετε ἑαυτοῖς, μήποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ, καὶ μέθῃ, καὶ μεριμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνιδίως ὑμῖν ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς.

Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις.

Οἶνος ὸ παρὰ Θεοῦ δοθεὶς εἰς παραμυθίαν τῆς ἀδυνεῖας δεδομένον τοῖς σωφρονοῦσιν, ὅπλον δὲ νῦν γεγόμενον ἀκολασίας τοῖς ἀσελγαίνουσιν.

Τὸ ἐκ τοῦ οἴνου πῦρ ἐκπυούμενον τῇ σαρκὶ, ἕξαμμα γίνεται τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ ἐχθροῦ. τὸν μὲν γὰρ λογισμὸν,

λογισμὸν, καὶ τὸ νῆφον, ὁ οἶνος καταβαπίζει· τὰς δ' ὀπτασίας καὶ τὰς ἡδονὰς, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐξάπτει.

Οὐδεὶς ἐκραιπάλησεν ἀπὸ ὕδατος· οὐδενὸς κεφαλὴ ὠδυνήθη ποτὲ ὕδατι βαπτισθεῖσα· οὐδεὶς ἀνιστείων ποδῶν ἐδεήθη ὑδροποσίᾳ συζῶν· οὐδενὸς ἐδέθησαν πόδες, οὐδενὸς χεῖρες ἀπηρτήθησαν, ὕδατι καταρδόμεναι.

Μέθη κύριον οὐ χωρεῖ πνεῦμα· μέθη πνεῦμα ἅγιον ἀποδιώκει. καπνὸς μὲν γὰρ φυγαδεύει μελίσσας, χρίσματα δὲ πνευματικὰ ἀποδιώκει κραιπάλη.

Μέθη αὐθαίρετος δαίμων ἐξ ἡδονῆς ταῖς ψυχαῖς ἐμβαλλόμενος. μέθη κακίας μήτηρ, ἀρετῆς ἀναίτιωσις, τὸν ἀνδρεῖον δουλὸν ἀποδείκνυσι, τὸν σώφρονα ἀσύνετον, δικαιοσυνίου οὐκ οἶδε, φρόνησιν ἀναιρεῖ. ὥσπερ γὰρ ὕδωρ πολέμιόν ἐστι πυρί· οὕτως ἀμετρία οἴνου λογισμὸν καταβάπτει σώφρονα.

Τοῖς μεθύουσιν ὕπνοι μὲν βαρεῖς καὶ δυσανάφοροι καὶ πνιγώδεις, καὶ τοῦ ὄντι θανάτου γείτονες· αἱ δὲ γρηγορήσεις τῶν ὕπνων ἀναισθητότεραι. ἀνύπνιον γάρ ἐστιν αὐτοῖς ὁ βίος· οἷον ἱμάτιον οὐκ ἔχοντες, οὐδὲ τί φάγωσιν εἰς τὴν αὔριον, βασιλεύουσι, καὶ στρατοπέδων ἄρχουσιν ἐν τῇ μέθῃ, καὶ πόλεις οἰκοδομοῦσι, καὶ χρήματα διανέμουσιν.

Αἱ μὲν γὰρ τοῦ λοιμοῦ βλάβαι χρόνῳ ἐξίνου) τοῖς ἀνθρώποις, κατὰ μικρὸν τοῦ ἀέρος τὸ παρ' ἑαυτοῦ φθορὰν ἐντιθέντος τοῖς σώμασιν· αἱ δὲ τοῦ οἴνου, ἐξαίφνης σωματοπίπτουσαι· οὕτω γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπολωλότες, ὡς ἐκεῖνο πάσης κηλίδος εἰλικρινῆ) καθεστηκότες, ἔτι καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος τὴν ἕξιν περιδιαφθείρουσι), τῷ μόνον τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἡδονῶν ἐξοιστρούντων, ἐπὶ λαγνείαν ἐκτεταμένοι καὶ διαῤῥέοντες, ἀνιᾶσι καὶ αὐτὸ τοῦ ὄγκου πεπλαδηκὸς καὶ βρυῶδες, καὶ τοῦ ζωτικοῦ τόνου λελυμένον τὸ σῶμα φέροντες. τούτων πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ, ὕπτιος δὲ ἡ ὀπτασία, πνεῦμα παρεσπακὸς, γλῶσσα παρειμένη, κραυγὴ ἄσημος, ἀκροσφαλὴς οἱ πόδες, καθάπερ οἱ τῶν παίδων.

Ὥσπερ γὰρ ὕδωρ πολέμιόν ἐστι πυρὶ, οὕτως ἀμετρία οἴνου λογισμὸν καταβάπτει σώφρονα.

Μέτρον ἄριστον τοῦ οἴνου χρῆσις, ἡ χρεία τοῦ σώματος.

Καὶ οἱ μὲν πένητες, οὕτως· ἡμεῖς δὲ ἀναπεσούμεθα λαμπροῖς λαμπροῖς, ὑπὸ στιβάσιν ὑφαλῆς τε καὶ μετεώρου, καὶ τῶν παρεπῶν καὶ ἀφαύστων ὑποβλημάτων. καὶ τοῖς μὲν πολλὴ κόρος καὶ ὕδατος, ἡμῖν δὲ καὶ μέχρι μέθης οἱ τοῦ οἴνου κρατῆρες, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μέθην τοῖς ἀκολαστοτέροις. καὶ τὸν μὲν ἀποπεμψόμεθα τῷ οἰῶν· τὸν δὲ ἐγκριτὸν ὡς αἰθυσμίαν παρὰ δὲ † τοῦ φιλοσοφοῦμεν. ζημία γ', εἰ μὴ παρεσκεύασαι τῷ ἐγχωρίῳ καὶ τὸ ὀνομαζομένων ξένων τις, ὥσπερ τύραννος. δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἁβρὸς, καὶ τῆς χρείας παρεπιτέρους εἶναι· ἡ νομίζεσθαι

nem enim & mentem vinum demergit: affectus autem & voluptates, vt oleum flammam, accendit.

Nullus ex aquæ potu crapulam sensit, nullius vnquam caput doluit aqua granatum, nullus aquæ potor alienis pedibus indiguit, nullius pedes ligati sunt, nullius inutiles reddita manus aquæ irrigatæ.

Ebrietas non suscipit Dominum, ebrietas Spiritum sanctum repellit. Fumus enim apes fugat, crapula verò pellit spiritualia dona.

Ebrietas damon est sponte admissus per voluptati[illegible] animos. Ebrietas mater est malitiæ, impugnatio virtutis: hæc ex forti timidum facit, ex moderato lasciuum, institiam ignorat, prudentiam abolet. Nam sicut aqua pugnat igni, sic immoderatio vini mentem sobriam extinguit.

Ebriorum graues sunt somni, profundi, & suffocationi, imò reuera morti vicini: vigiliæ verò ipsorum minùs etiam quàm somni sensum habent. Vita enim eis insomnium est, qui cùm tunicam non habeant, neque quòd in crastinum comedant, regnant tamen & exercitibus imperant in ipsa ebrietate, & vrbes ædificant, & pecunias distribuunt.

Nocumenta quidem pestis cum tempore hominibus contingunt, aëre ipso paulatim virus suum corporibus inserente: Vini autẽ noxæ illico ingruunt. Ebrij quippe cùm adeò corruperunt animam, vt tota sit inquinata & plena maculis, insuper etiam corporis habitũ perdunt: non præ libidine solùm tabidi & diffluentes, voluptatibus eos vehementia sua in furorem agentibus: sed ipsum quoque corpus circumferentes mole sua turgidum & flaccidum, & vitali vigore destitutum. His luuent oculi, pallet cutis, spiritus est angustus, lingua resoluta, vox incerta, & pedes tanquam pueris cespitantes.

Vt enim aqua aduersatur igni, sic immoderatus vini potus vtionem extinguit temperantem.

Optimus vini hibendi modus est, corporis necessitas.

Et pauperes quidem hoc modo viuunt: nos autem splendidi splendidè accubabimus, in lectis mollibus & sublimibus, & excellentibus, & pretiosis stragulis. Illis aqua potus est satis: nobis autem ad ebrietatem vsq; vini crateres, imò & supra ebrietatem intemperantioribus dantur. Vina alia in vini numero non habemus, alia florum instar odorata iudicamus: †fort. τίτυ. et de his ipsis philosophamur: damnũ autem putamus, nisi vernaculo externum aliquod vinum quasi tyrannus addatur. decet nos molliores aliquid habere redũdans et excellens: et haberi Theologi.

quasi ignominiosos, nisi malit existimemur & ventris, & eorum quæ sunt infra ventrem serui.

Præstat lugere quàm comessari: & conuersari tristantibus, quàm se inebriantibus.

Chrysostomi. *In ebrietate & intemperantia viuentibus dies in tenebras noctis mutatur, non solis luce, sed illorum mente per ebrietatem obtenebrata.*

Ebrietas est rectæ rationis alienatio, & delirium, & secundum animam sanitatis perditio.

Vinum immodicè potum luxuriæ fomes est, voluptatum suppeditatio, lues iuuentutis, animæ venenum, rationis extinctio, virtutis alienatio.

Clementis. *Omnis enim vinosus (vt habetur in Tragœdia) inferior est ira, & mente vacuus.*

Euagrij. *Corpus quidem vino roboratur, anima verò sermone Dei.*

Plutarchi. *Mundus quidem igne & aqua corrumpitur: luxuriosorum autem opes amore & ebrietate.*

Iniuria & vinum detegere solent amicis mores amicorum.

Menandri. *Multum meri parum sapere cogit.*
Non quidem copia potus, si quis obseruet,
Desipere facit, sed potantis ingenium.
Molestum est autem cùm quis præ vino nimis loquitur,
Nihil sciens, simulans verò scire.

Anacharsis. *Anacharsis dixit, primum quidem poculum quod infunditur sanitatis bibi, alterum voluptatis, tertium iniuriæ (contumeliæ), vltimum insaniæ.*

Pythagoras. *Tres botri nascuntur in vite, primus voluptatis, secundus ebrietatis, tertius iniuriæ.*

Idem à vinoso quodam interrogatus, quomodo quis ebrietatem relinqueret, dixit: Si sæpe quæ per temulentiam designat, consideret.

Sapiens quidam interrogatus, quomodo aliquis compotandi studium deserere, dixit: Si ante oculos habeat vitia ebriorum.

Is ebrietatem insaniæ exercitationem esse dicebat.

Diogenis. *In conuiuio quodam cùm ei vini multum datum esset, id effudit: cumq; quidam eum reprehenderent: Si, inquit, ebibero, non solùm ipsum perit, sed me quoque perdit.*

Cleostratus. *Cleostratus cuidam sibi dicenti, Non te pudet ebrium fieri? dixit: Te verò non pudet ebrium monere?*

Epicteti. *Cicada canore, cochleæ autem mutæ, gaudent tamen ha humectatione, illæ verò calore: ha pronocantur rore, & in eum exeunt:*

ὥσπερ αἰχμωμένους, εἰ μὴ καὶ οἱ νομίζομεθα, καὶ δοῦλοι γαστρὸς, καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα.

Αἱρετώτερον πενθεῖν, ἢ κωμάζειν· καὶ συμπαρῆναι τοῖς λυπουμένοις, ἢ τοῖς μεθυσκομένοις.

Τοῖς δὲ μέθῃ καὶ ἀκολασίᾳ βιῶσιν, ἡ ἡμέρα τρέπεται σκότος, ὑπὸ τῆς νυκτὸς μεταστρέφεται σκότος, ὑπὸ τῆς ἡλίου σβεννυμένου, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων διανοίας σκοτιζομένης τῇ μέθῃ.

Μέθη ἐστὶν ἕκστασις τῶν ὀρθῶν λογισμῶν, καὶ τῶν διαφερουσῶν, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας αἵρεσις.

Ὁ οἶνος ὅταν παρέλθῃ τὴν ἀμετρίαν τὴν χρείαν, ἀκολασίας ἐστὶν ὑπέκκαυμα, ἡδονῶν χορηγία, νεότητος λύμη, ψυχῆς δηλητήριον, διανοίας νέκρωσις, ἀρετῆς δηλητηρίασις.

Πᾶς γὰρ οἰνώδης καὶ τὴν βαναυσίαν, πίθων μὲν ὀργῆς ἐστὶν, τῶν δὲ νῶν κενός.

Ῥώννυσι μὲν οἶνος σῶμα, τὸν δὲ ψυχὴν λόγος Θεοῦ.

Φθείρεται μὲν ὁ κόσμος πυρὶ καὶ ὕδατι· ὁ δὲ τῶν ἀκολάστων πλοῦτος ἔρωτι καὶ μέθῃ.

Γνῶθι καὶ οἶνος ἀποκαλύπτει εἰώθασι φίλοις τὰ ἤθη τῶν φίλων.

Ὁ πολὺς ἄκρατος ὀλίγον αἰσχρὰ ζητεῖ φανῆναι.

Οὐ γὰρ ὁ πλῆθος, αὐ σκοπῆται, τοῦ ποτοῦ
Ποιεῖ παρεῖναι, τοῦ πίοντος δ' ἡ φύσις.
Χαλεπὸν ὅταν τις ὢν πίνῃ πλέον λαλῇ
Μηδὲν κατειδώς, ἀλλὰ προσποιούμενος.

Ἀνάχαρσις εἶπε κύλικα μὲν πρῶτον ἑαυτῷ ἐφεστάναι, τὸν μὲν πρῶτον ὑγιείας πίνεσθαι, τὸν δεύτερον ἡδονῆς, τὸν δὲ τρίτον ὕβρεως, τὸν δὲ τελευταῖον μανίας.

Βότρυας φησὶν ἡ ἄμπελος φέρειν, τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δεύτερον μέθης, τὸν δὲ τρίτον ὕβρεως.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος οἰνόφλυγος, πῶς αὐ τοῦ μεθύειν παύσοιτο, ἔφη· εἰ συνεχῶς θεωρᾷ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα.

Σοφός τις ἐρωτηθεὶς, πῶς αὖ τις μὴ ἦ φιλοπότης, εἶπεν· εἰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοι τὰς τῶν μεθυόντων ἀμνημοσύνας.

Οὗτος ἔλεγε τὴν μέθην βασίας εἶναι μελέτην.

Διογένης συμποσίῳ τινὶ, πολλοῦ αὐτῷ οἴνου δεδομένου, τοῦτον ἐξέχεεν. ἐπεὶ δέ τινες αὐτὸν ἐμέμφοντο· ἐὰν γὰρ αὐτὸν (ἔφη) ἔκπιω, μόνον αὐτὸς ἀπόλλυμαι, ἀλλὰ καὶ μὲ πρόσαπόλλυσιν.

Κλεόστρατος πρός τὸν εἰπόντα αὐτῷ, οὐκ αἰσχύνῃ μεθύων; ἔφη· σὺ δὲ οὐκ αἰσχύνῃ μεθύοντα νουθετῶν;

Οἱ τέττιγες μουσικοὶ, οἱ δὲ κοχλίαι ἄφωνοι. χαίρουσι δ', οἱ μὲν ὑγραινόμενοι, οἱ δὲ θερμαινόμενοι. ἔπειτα προκαλεῖται τοὺς μὲν ἡ δρόσος, καὶ ὅπου τούτῃ ἐκδύουσι, τοὺς δὲ

τὰς δὲ αὖ διεγείρει ἀκμάζων ὁ ἥλιος, καὶ ἐν αὐτῷ ἄδουσι. τοιγαροῦν εἰ βούλει μουσικὸς καὶ εὔαρμοστος ὑπάρχειν ἀνήρ, ἡνίκα μὲν ἐν τοῖς πότοις ἄρδοιτο τοῦ οἴνου ἡ ψυχή, τότε αὐτὴν μὴ ἔα προϊοῦσαν μολύνεσθαι· ἀλλ' ἡνίκα ἐν τοῖς συνεδρίοις ἄρδοιτο τοῦ λόγου ἡ πυρωθῇ, τότε προτρέπειν ἐξ ἄδειν τὰ τῆς δικαιοσύνης κέλευε λόγια.

Ἡ ἄμπελος βότρυας φέρει, τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δεύτερον μέθης, τὸν τρίτον ὕβρεως.

Ἐν οἴνῳ μὴ πολυλόγει, ὅτι δεικνύμενος παιδείας χολερὰ γὰρ ἀποφέγξῃ.

Μέθυσός ἐστιν ὁ τρισὶν πίνων πλέον· Κἂν μὴ μεθύσῃ, ὑπερβέβηκε δὲ μέτρον.

Κάτοπτρον εἴδους χαλκὸς ἐσ', οἶνος δὲ νοῦ.

Μεθύων κυβερνήτης, ἢ πᾶς ἡγεμὼν ἄρχων, ἀναξίᾳ πάντα, εἴτε πλοῖον, εἴτε ἅρμα, εἴτε στρατόπεδον, εἴτε ὅτι ποτὲ εἴη ὃ κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ.

Σοφοκλῆς ἐμέμφετο Αἰσχύλῳ, ὅτι μεθύων ἔγραφε· καὶ γὰρ εἰ τὰ δέοντα ποιῇ, φησὶν, ἀλλ' οὐκ εἰδώς γε.

ΠΕΡΙ ΥΠΝΟΥ, Λόγος πθ'.

Ἐνδύεται διερρηγμένα καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης.

Μεείμμια ἀγρυπνίας † ἀπαρτισμὸς ἐνυσταγμός.

Ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εὗρε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; (καίτοι τὸν Ἰούδαν κάλλιστα πῶς οἶδε καθεύδειν) γρηγορεῖτε οὖν καὶ προσεύχεσθε.

Ἄγε οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι· καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν.

Εὐχαριστῶ σοι ἀδελφὲ πρὸ * ἀγνοίας ἡμᾶς λύσαντι τοῦ ὕπνου τῆς συνεχείας τοὺς πόνους λύοντι, καὶ οὐκ μακρᾶς ἀναπαύσεως πάλιν προσέτι τῷ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως ἐπομάζοντι.

Ὡς γὰρ ὅτε τῆς καθύγρου γῆς, ἐπιβαλὼν θερμότερος ἀκτῖσι ἐπιλάμψας ὁ ἥλιος, ἀτμοί τινες ὁμιχλώδεις ἀπὸ τοῦ βάθους ἀείρονται· ὅμοιόν τι γὴ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, τῆς ἕξεως ὑπὸ τῆς φυσικῆς θερμότητος ἀναζεούσης· ἀνωφερεῖς δὲ ὄντες οἱ ἀτμοὶ τῇ φύσει, καὶ ἀερώδεις, καὶ πρὸς ὃ † ἐπιτήδειον ἀναπνέοντες, ἐν τοῖς τοῦ κεφαλαίου μένουσι χώροις.

Ὅσα περὶ ὕπνου λέγουσι, τὰ αὐτὰ χρὴ καὶ περὶ θανάτου ἐξακούειν. ἑκάτεροι γὰρ δηλοῦσι τὴν ἀποστασίαν τῆς ψυχῆς· ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἧττον.

Γλαυκὸν γὴ (ὡς ἔπος εἰπεῖν) δῶρον χειμερινὸν ὑμῖν πρὸς τὸν ὕπνον, ὡς πλείονα χρόνον τοῦ ζῆν δῶ τὸ ἐγρήγορσιν μεταλαμβάνειν.

illas contrà excitat sol ardens, & in eo canunt: itaq; si vis & musicus, & ex omni parte aptus vir existere, cùm in compotationibus vino animus irrigatus fuerit, tum eum progredi & contaminari ne sinito: at cùm in consessibus à ratione animus incensus fuerit, tum & diuinare & iustitiæ oracula canere, iubeto.

Vitis tres producit vuas, primam voluptatis, alteram ebrietatis, tertiam contumeliæ.

Inter pocula noli multum verborum fundere, eruditionis ostentandæ causa: bilis enim hunc habet loquendi locum.

Ebrius est, qui plus quàm tria ebibit pocula: etsi non ebrius fiat, modum tamen transit.

Speculum formæ as est, vinũ autem animi. Æschinis.

Ebrius gubernator & quiuis præfectus omnia euertit, siue nauim, siue currum, siue exercitum, siue quodcunq; tandem sit, quod ab illo gubernetur. Platonis.

Sophocles Æschylum, quòd ebrius scriberet, reprehendebat: propterea quòd etsi quæ recta sunt faceret, tamen id nescienſ faceret. Sophocles.

DE SOMNO, SERMO LXXXIX. Ex Anton. & Maximo.

Laceras et pannosas vestes omnis somnolentus indnet. Prouerb. 23. † al. ἀφιεῖς ὕπνον.

Cura vigiliarum requirit somnum. Sirach.

*Cùm venissẽt Iesus, discipulos suos dormientes reperit: erant enim oculi eorum granati. quibus dixit: Siccine non potuistis vnam horam mecum vigilare? (*quamuis ipse spectatæ veritis quàm non dormiat Iudas) Vigilate igitur & precamini.* Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. (*Hæc non leguntur in codicibus noui Testamenti.

Ne dormiamus igitur quemadmodum & cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: et qui inebriantur, nocte fiunt ebrij: nos cùm diei simus, sobriè vitam instituamus. 1. Thess. 5.

Gratias age illi qui mirabiliter nos per somnum ab assiduis laboribus recreat, & modica quietis beneficio rursus ad vigorem virtutis reducit. * forte θαυμασίως aut simile quid legendum. Basilij.

Vt in terra humida radijs solis calidioribus calefacta, vapores quidam nebulosi ex alto excitantur: sic fit propè ad eundem modum in nostra terra, cùm cibus naturali calore fermefactus fuerit: nam cùm vapores secundum naturam sint aerei, & sublimè ferantur, ad superiorem locum aspirantes in capite considunt. Gregorij Nyss. † leg. ἐπιτήδειον vel ὑπερκείμενον.

Quæcunque de somno dicuntur, eadem etiam de morte intelligi debent: vtrunque enim animi defectionem declarat, hæc magis, ille minus. Clementis.

Omnibus nobis cum somno, vt sic dicam, digladiandum est, vt plus vitæ temporis per vigiliam consequamur.

Somnus enim quasi publicanus quidam, dimidium nobis vitæ tempus aufert.

Tantum abest vt interdiu dormiant, vt etiam noctis maximam partem vigilia impartiantur.

Theologi. *Vir somnolentus inuenit somnia.*

Chrysostomi. *Somnus enim author est spectrorum, non rerum.*

†vel quotidianus. *Somnus nihil aliud est quàm mors adbreue tempus, & aliquot horarum † obitus.*

Philonis. *Non temere qui rem verè considerarunt, somnum esse mortis præmeditationem, & vmbram ac delineationem quandam vitæ denuo futuræ statuerunt. Imagines enim vtriusq; euidenter repræsentat. Quippe eundem hominem ex integro & aufert, & sibi restituit.*

†Videtur aliquid corruptum. *Somnus est imago mortis, cessatio sensuum.*

Vnus quidem somnus est, multas verò eius carpendi suggestiones cupiditas habet: videlicet, à natura, à cibis, à dæmonibus, & fortè etiam à summo & intenso ieiunio, quo debilitata natura somnos statim se recreare cupit.

Quemadmodum vinolentiam vocamus malam quandam consuetudinem: sic & somnolentiam. Difficile est autem consuetudini longa mederi.

†fort. πολυπλασία. Al. Democriti. *Diurni somni aut corporis molestiam aliquam, aut animæ anxietatem, aut segnitiem, aut imperitiam arguunt.*

Æschinis. *Somnus diuturnior quàm deceat, mortuis potiùs quàm viuis conuenit.*

Democriti. *Mente vigili esto: huius enim somnus vera mortis cognatus & germanus est.*

Philostrati. *Temperantes & studiosi nunquam dormitant, etiam si sua studia in multam noctem producant: non enim somnus tanquam dominus quidam eos impellit cervicem vino subactam & in seruitutem redactam quasi cum contumelia deprimens: sed liberi et recti permanent. cùm autem somnum petunt, cum paramente recipiunt, neq; prosperitatibus elati, neque vllis rebus aduersis dejecti. æqualiter enim vtraque hæc fert animus sobrius, neutroq; horum se vinci patitur: itaq; & suauissimè dormit omni dolore vacuus, & somno non intercepto.*

Ὁ γὰρ ὕπνος ὥσπερ τελώνης τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαφθείρει χρόνον.

Πολλοῦ γε δεῖ μεθ' ἡμέραν καθεύδειν, τοῖς καὶ τῆς νυκτὸς ὀλίγον εἰς ἐγρήγορσιν ἀποτεμνομένοις.

Ἀὴρ ὑπνώδης, διάρρητος ὀνείρατων.

Μύσης γὰρ ὕπνος φασμάτων, οὐ πραγμάτων.

Ὕπνος ἐστὶν ἕτερος θάνατος, ἢ βιαίου τοῦ ἐκ νεότητος, καὶ ἐφήμερος τελευτή.

Εἰκότως μελέτην μὲν θανάτου, σκιὰν δὲ καὶ ἀπομίμημα τῆς αὐτῆς ἐσομένης ἀϊδιότητος, τὸν ὕπνον οἱ ἀληθῆ περιεργαζόμενοι ἀπεφήναντο. ἑκατέραν γὰρ ἐναργῶς φέρει τὰς εἰκόνας. μεθιεῖσα γὰρ καὶ παυομένη τὸν αὐτὸν ὅλον ἀποκαθίστησιν.

Ὕπνος ἐστὶ, φύσεως † πόσις σύγκρασις, εἰκὼν θανάτου, ἀναθήσεως ἀργία.

Εἷς μὲν ὁ ὕπνος, πολλὰς δὲ τὰς ἐπιθέσεις καὶ ἡ ὀρεξις ἔχει· λέγω δὴ, οὐ φύσεως, οὐ βρωμάτων, οὐ δαιμόνων, ἢ τάχα καὶ ἐξ ἄκρας καὶ ὑπερτεταμένης ἡσυχίας, ἐξ ἧς ἐξανύσασα ἡ φύσις, δι' ὕπνου λοιπὸν ἑαυτὴν ἀναμνήσασθαι βούλεται.

Ὡς ὥσπερ ἡ † πολυπλασία σωμήθη εἴρηται, ὕπνος καὶ ἡ πολυπλία. χαλεπὸν οὖν σωμήθη μακρὰν ἰάσασθαι.

Ἡ μερήσιοι ὕπνοι, ἢ σώματος ὄχλησιν, ἢ ψυχῆς ἀδημοσυνίαν, ἢ ἀργίαν, ἢ ἀπαθείαν σημαίνουσιν.

Τὸ ἄφαρ καθεύδειν τοῖς ἀρέσκοντος, τοῖς τεθνηκόσι μᾶλλον ἢ ὥρᾳ τοῖς ζῶσιν ἁρμόδιον.

Ἄγρυπνος ἔσο καὶ τὴν νύκτα. συγγενὴς γὰρ τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου ὁ ἐπὶ τοῦτον ὕπνος.

Οὐδὲν γὰρ οἱ σώφρονες καὶ ἀπονδαύστως ἐυσταίζουσι, κἂν πόρρω τῆς νυκτὸς ἀπονδάζωσιν. ὁ γὰρ ἔξωθεν αὐτοὺς ὁ ὕπνος ὥσπερ διαστάσης, ὑβρίσας εἰς τὸν αὐχένα δεδουλωμένον ἐπὶ τοῦ οἴνου· ἀλλ' ἐλεύθεροί τε καὶ ὀρθοὶ φαίνονται. καταβαρθέντες δὲ, καθαρᾷ τῇ ψυχῇ δέχονται τὸν ὕπνον, ὅτε ἐπὶ τοῖς μεγίστοις αἰσχυνόμενοι, ὅτε ἐπὶ κακοπραγίαις τισὶν οὐ θεμένοις. συμμένουσι γὰρ ἀμφω ταῦτα ψυχῇ νήφουσα, καὶ σωφρονοῦντι τοῖς παθῶν ἤθεσι· ὅθεν καὶ καθεύδει ἥδιστα καὶ ἀλυπότατα, μὴ ὀχλουμένη τοῦ ὕπνου.

DE SOMNIIS, SERMO XC. Ex Antonio & Maximo.

Eccleſiaſt. 5. *VEnit insomnium in multitudine tentationis.*

Sirach. 34. *Idem facit vmbram manu prehendens ventosq; persequens, quod qui somnio animum applicat.*

Matth. 27. *Nihil tibi sit negotij cum iusto illo: quia multa hodie in somnis propter eum sum passa.*

Actorum 9. *Erat autē quidā discipulus Damasci nomine Ananias, cui domin' per visionē dixit: Anania:*

ΓΕΡΙ ΕΝΥΠΝΙΩΝ, Λόγος ὀγδοηκοστός.

Παραγίνεται ἐνύπνιον ἐν πλήθει πειρασμοῦ.

Ὡς ὁ δρασόμενος σκιάς, καὶ διώκων ἀνέμους· ὕτως ὁ προσέχων ἐνυπνίοις.

Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.

Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ, ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, Ἀνανία.

ὁ δὲ εἶ-

ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτὸν· ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην Εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα, Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ τὰς χεῖρας ὅπως ἀναβλέψῃ.

Ὡς γὰρ ἐπὶ πολύ, τὰ καθ' ὕπνον φαντάσματα, τοῖς μεθημερινοῖς ἐνοιῶν εἰσὶν ἀπηχήματα.

Τὰ γὰρ πως αἱ καθ' ὕπνον φαντασίαι, ὡς τὰ πολλὰ ἀπηχήματα εἰσὶ τῶν μεθημερινῶν φροντίδων. οἷα γὰρ ἂν ἢ τὰ κατ' αὐτὸν βίου ἡμῖν ἐπιτηδεύματα, τοιαῦτα ἀνάγκη εἶναι καὶ τὰ ἐνύπνια.

Αἱ νύκτες τὰς μεθημερινὰς φροντίδας παραλαβοῦσαι, εἰς τὴν αὐτῶν φαντασίαις ἐξαπατῶσι τὸν νοῦν.

Τὸ γὰρ ὄναρ ἰδεῖν τὰ ποθούμενα, φέρει τοῖς ἀγαπῶσι παραμυθίαν.

Οἱ μέθη καὶ ἀδηφαγίᾳ δεδουλωμένοι, ὅταν ὕπνον ἀγεύστου γήσιον καὶ εἰλικρινῆ, ὅταν ὀνείρατων ἀπαλλάττωνται φοβερῶν.

Μὴ σφόδρα ἔπιαθαι παιγνίοις ἐνυπνίων,
Μηδὲ ἀπόπτων εἰς ἅπαντ' ἔχειν φρένα,
Μηδὲ πλεροῦν μοι δόξιοις φαντάσμασιν·
Λόγος πάλαι ὅτι πολλάκις τὸ δεινὸν μῦς.

Πλατύνουσι μᾶλλον τοῖς ὀνείρασι πλέον,
ἢ χρημάτων ἄδυσσον οἱ κεκτημένοι.

Ὁ τοῖς ὀνείροις πιστεύων εἰς ἅπαν ἀδόκιμος.

Φιλεῖ γὰρ ὁ δαιμόνιον πολλάκις αἰθερίοις ὁ μέλλον τύπτων † λαθεῖν, ἵνα φυλάξωνται μὴ παθεῖν (ἃ γὰρ εἰμαρμένης δύναται κρατεῖν) ἀλλ' ἵνα κυφότερον πάσχοντες φέρωσιν. (καταδιώκωνται.

Ὁ τοῖς ὀνείροις παρασέχων, ἔοικε τῷ τὴν σκιὰν αὐτῷ

Ὁ ὅταν ἐν τοῖς ὕπνοις τοῖς δαίμοσι πείθεσθαι ἄρξώμεθα, τότε λοιπὸν καὶ ἐγρηγορότας ἐμπαίζουσιν.

Τὸ πλέον καθεύδειν τῷ πρέποντος, τοῖς τεθνηκόσι μᾶλλον ἢ πρὸ τοῖς ζῶσιν ἁρμόδιον.

ΠΕΡΙ ΓΕΛΩΤΟΣ, Λόγος ἐνενηκοστὸς πρῶτος.

Ὁ Μωρὸς ἐν γέλωτι αὐτοῦ φωνεῖ αὐτῷ, αὐτὸς δὲ σοφὸς, μόλις ἡσυχῇ μειδιάσῃ.

Ὡς πρὸ φωτὸς ἀχανῶν ὑπὸ τῶν λέβητα, οὕτως ὁ γέλως τοῦ ἀφρόνων.

Διήγησις μωρῶν πρόσχυσμα, καὶ ὁ γέλως αὐτοῦ ἐν ἀπατάλῃ ἁμαρτίας.

Οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.

Αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, καὶ βωμολοχία, καὶ τὰ ὁμοῖα τούτοις, μηδ' ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, μηδὲ μᾶλλον εὐχαριστία.

cui ille, Ecce ego Domine: Et Dominus illi, Surge, inquit, itaque ad vicum qui vocatur Rectus, & ibi in domo Iudæ quærito Saulum cognomento Tarsensem. Ecce enim dum precatur, vidit per visum virum nomine Ananiam ingredientem, & sibi manus imponentem, vt visum recuperaret.

Imaginationes (visa) in somnis vt plurimum diurnis cogitationibus respondent. Basilij.

Solent enim ferè imaginationes in somnis vt plurimum respondere curis diurnis. Qualia enim fuerint vitæ nostræ studia, talia necessariò etiam in somnis fient.

Noctes excipiunt curas dierum, easq; imaginando illudunt animis.

In somnis (secundum quietem) videre sua desideria, solatium fert amantibus.

Qui dediti sunt ebrietati & gulæ, illi somnum genuinum sincerumq; non capiunt, & terribilibus insomnijs afficiuntur.

Non somniorum ludicris adhæreas: Theologi.
Nec facilè conterreris animo ad omnia,
Nec visa te tollant quæ bene ominata sunt,
Quòd hæc malis insidiæ ferè sint dæmonis.
Stulti insomnijs ditiores sunt,
Quàm qui abyssum possident diuitiarum.

Somnijs credens, ad omnia ineptus est. Ioan. Climacis.

Solet enim Deus hominibus futura nostra exponere, non vt quæ eventura sunt, vitent (non enim fatum superare possunt) sed vt leuius quæ passuri sunt, ferant.

Qui obseruat insomnia, similis est vmbram suam persequenti. Nili.

† *Videtur vox corrupta.*

Quando in somnis dæmonibus obedire incipimus, tunc etiam vigilantes deinceps illudunt.

Plus quàm decet dormire, mortuis conuenit magis quàm viuentibus. Æthiopis.

DE RISV, SERMO XCI.
Ex Antonio & Maximo.

STultus in risu tollit vocem suam, vir autem sapiens vix paululum ridere solet. Sirach 21.

Qualis est sonitus spinarum sub lebete, talis est risus insipientium. Ecclesiast. 7.

Narratio stultorum offensio est, & risus eorum in delicijs peccati. Sirach.

Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam lugebitis & flebitis. Lucæ 6.

Cæterùm scortatio & omnis immundicia aut auaritia, ne nominetur quidem inter vos: sicut decet sanctos: aut obscœnitas, aut stultiloquium, aut vrbanitas, quæ non conueniunt, sed magis gratiarum actio. Ad Ephes. 5.

Basilij. *Ad lenem usq; risum anima hilaritatem subindicare non dedecet, iuxta scripturam quae ait, Latante corde vultus renidet: cachinnari autem voce, & concuti corpore, non est hominis animo compositi neq; probi.*

* al. τὸ φαιδρόν. † al. ἀναβράζεσθαι. ‡ δοκίμ. *Risus sapientibus bonis est risui.*

Theologi. *Risus quidem omnis, maximè meretricius, Et immodestus & lachrymarum causa sit.*

Animus gravis & prudens melior ac dignior est risu: severus enim habitus faciei emendat animam.

Sapientium animæ tristes sunt et in se cõtractæ, insipientium verò instantur & diffluunt.

Chrysostomi. *Si vis apertè demonstrare te non delectari obscœnitate verborum, ne audire quidem sustineto. Nunc quando tandem poteris temperantia sudores sufferre, qui subinde risu diffluis, & istorum obscœnitate verborum? Atqui bene agitur, si animus etiam ab omnibus istis liber, honestus & temperans fieri possit.*

Non decet risus esse studiosum: ferè enim qui risu vehementiore delectatur, vehementem sui status mutationem quærit.

Ex Epicteti sententijs. *Nimium fuge risum, & risum movere caveto: est enim locus hic lubricus ad vulgi ineptias.*

Risus profusus ne sit: quare in cœnis multis & externis & plebeijs ne versator frequenter: si tamen occasio fert, cave tibi. Scito enim, quòd si alter fuerit pollutus, alterum quoque impleri necesse est.

Isocratis. *Ne serius esto in rebus iocosis, neq; inter seria ridiculis gande. Nam quod intempestivum est, ubique molestum est.*

Moschionis. *Qui cum adolescente ridere vult, turpes contumelias & reprehensionem lucrabitur.*

Catonis. *Qui in ridiculis serij sunt, in serijs sient ridiculi.*

Stratonicus. *Stratonicus citharœdus cùm vidisset quendam imperitè iaculantem, abiens ad ipsum scopum constitit, & cùm quidam interrogaret causam, respondit: ne feriar.*

DE PATIENTIA, SERMO XCII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Andromac. A *Parvo initio lites magnas hominis*
Lingua producit. Hoc verò sapientes mortalium
Cavent, ne quid inter amicos contentionis excitent.

Philemonis in Ecdicazomeno. *Nihil est iucundius, & docto viro dignius,*
Quàm ferre posse conviciantem.
Quoniam si ille cui convicium fit,
Dissimulaverit, in ipsum autorem redundat.

Euripidis in Protesilao. *Altero duorum colloquentium indignante,*
Is qui se non opponit, plus sapit.
Demosthenes à quodã cõvitys lacessitus: Nolim

Ἄ̓ρχει μὴν γὰρ μικρὰ μεγάλας φλογμοῦ τὴν ἀφθαρσίαν τῆς ψυχῆς ὑποφαίνειν, οὐκ ἀνθρώπου, ὅσον δεῖξαι μόνον ὃ γεγραμμένον καρδίας δύφραινομένης, τοῦ σώματος θάλλοντος ἐκκαχλάζειν δὲ * τῇ φωνῇ, καὶ † ἀναβρασσεσθαι τὸ σῶμα, ὑπὸ τῆς κατεσαλευμένης τὴν ψυχὴν, οὐδὲ τῷ * εὐκρατῶς ἔχοντος ἑαυτῷ.

Γέλως γέλωτος δὴ φρονοῦσιν ἄξιος,
Μάλιστα μὲν πᾶς, ὃ πλέον δ' ὁ πορνικός.
Γέλως ἄπακτος, συλλέγει καὶ δάκρυον.

Γέλωτος θυμὸς ἔμφρων τοῦ σπουδαίου. αὐστηρὰν γὰρ ἀγαθὸς τοῦ σώματος κατορθοῦται ψυχή.

Αἰμὴν τοίνυν τῶν σοφῶν ψυχαὶ σκυθρωπάζουσι καὶ συστέλλονται· αἱ δὲ τῶν ἀφρόνων ἐπαιωρούμεναι διαχέονται.

Εἰ βούλει δεῖξαι σαφῶς ἡμῖν, ὅτι ὁ χαίρων αἰσχρὰ φλυαρῶν, μηδὲν ἀκούει αἰσχρὸν. πῶς δὲ ποτε δυνήσῃ τοὺς ὑπὲρ τῆς σωφροσύνης ἱδρῶτας ἐνεγκεῖν, καὶ μικρὸν ὑποῤῥέων ὑπὸ τοῦ γέλωτος, καὶ τῶν αἰσχρῶν τούτων ῥημάτων; καὶ ἀγαπητὸν, ἀπόντων τούτων καθαρεύουσαν ψυχὴν δυνηθῆναι θρέψασθαι σεμνὴν καὶ σώφρονα.

Οὐδὲ φιλογέλωτα εἶναι χρεὼν γὰρ ὅταν τις ἐφηδυπνοῇ ἡμῖν γέλωτι, ἡμῖν μεταβολὴν ζητεῖν τοιοῦτον.

Τὰ πολλὰ δὲ τοῦ γελᾶν ἀπέχου, καὶ τοῦ γέλωτα κινεῖν. ἀλιθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμόν.

Ὁ γέλως μὴ πολὺς ἔστω, μηδὲ ὅπου πολλοῖς δεῖπνοις τοῖς ἔξω καὶ ἰδιωτικοῖς ὁ πολὺς ἀποτάξαι· αἱ δὲ γλῶτται καιρὸς, φυλάσσου. ἴσθι γὰρ ὅτι αἱ ἕτεραι ἢ μεμολυσμένος, καὶ τὸν ἕτερον ἐμπλησθῆναι ἀνάγκη.

Μὴ τοῦδε γέλοια σπούδαζε, μηδὲ τοῦδε τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαῖρε. ὃ γὰρ ἄκαιρον παύλαχε λυπηρόν.

Γελᾷν ὁ θέλων μετὰ μειρακίου, αἰσχρὰς ὕβρεις καρδήσεται μέμψιν. (γένοιτο καταγέλαστοι.

Οἱ σπουδάζοντες ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις

Σβατόνικος ὁ κιθαρῳδὸς θρασύμυθος πρὸς ἅφυῶς τοξεύοντα, ἀπελθὼν ἔστη τοῦδε τοῦ σκοποῦ· πυθομένου δέ τινος τὴν αἰτίαν, ὅπως, ἔφη, μὴ πληγῶ.

ΠΕΡΙ ΑΝΕΞΙΚΑΚΙΑΣ, Λόγος ἀνεπιτήδειος δεύτερος.

Σμικρᾶς ἀπ' ἀρχῆς ἔριδος αἱ θέσπιν μέγα
γλῶσσ' ἐκπορίζει. τοῦτο δ' οἱ σοφοὶ βροτῶν
ἐξαλλαχεῖσθαι, μὴ φίλοις τριβὴν ἔχειν.

Ἡ δ' ἦν τοιαύτη, τοῦδε μυσικώτερον
ἔς, ἢ δυοῖν ἀθαῖν λοιδορούμενον φέρειν.
ὁ λοιδορῶν γὰρ, αὖ ὁ λοιδορούμενος
μὴ τοῦς ποιῆται, λοιδορεῖται ὁ λοιδορῶν.

Δυοῖν λεγόντοιν θατέρου θυμουμένου,
ὁ μὴ ἀντιτείνων τοῖς λόγοις, σοφώτερος.

Δημοσθένης λοιδορουμένου τινὸς αὐτῷ, ὑπ' συγκαταβαίνω, εἶπεν,

νω, εἶπεν, εἰς ἀγῶνα, ἐν ᾧ ὁ πεπώμενος τοῦ νικῶντος ἐστὶ κρείττων. (κἂν, ἐπεὶ καλῶς γε μεμάθηκας.

Γ Πλάτων λοιδορούμενός τινος, λέγε, ἔφη, καὶ Α Ἀρίστιππος, λοιδορηθεὶς † αὐτόν τινος, ἔφη· τοῦ μὲν λέγειν κακῶς σὺ κύριος εἶ, τοῦ δὲ ἀκούειν ἐγώ.

Λόγων δὲ κεφαλὴ τὸ ἁμάρτημα, βαρυτάτη ζημία καὶ τὸν θεῖον Πλάτωνα, καὶ παρὰ θεοῖς ἔπεται καὶ παρ' ἀνθρώποις. ἡ μὲν σιγὴ, πάντα κοσμεῖ μᾶλλον, (καὶ μόνον ἄδολον, ὡς φησιν Ἱππακράτης) τὸ δὲ λοιδορεῖσθαι, σεμνόν τι Σωκρατικὸν, μᾶλλον δὲ Ἡρακλεῖον· εἴγε κἀκεῖνος, ὅταν μιᾶς συῤῥῶν ἐμπάζετο μύθων.

Μεγάλην παιδείαν νόμιζε, δὶ ἧς δυνήσῃ φέρειν ἀπαιδευσίαν. ¶ Ὀργῆς κρατεῖν ἄριστον ἡγοῦ εἶναι ἑαυτῷ· μάλιστα μὲν καὶ πρὸς ὃ μὴ δίκαιός ἐστι πρὸς αὐτὸν ξυγχωρεῖν· εἰ δὲ μή, ἀλλ' ὥστε γε πάντως μὴ ὃ καταγελᾶσθαι ὑπὸ αὐτοῦ αὐτίκα * σε καὶ ἐν ᾧ λογίσῃ ἀποπεμπλάναι.

Νικᾷ γὰρ ἡ ἀρετὴ μετὰ τῆς ἥδρας πολύ.

Οὐ δύναμαί σοι θυμὲ * παρεῖναι ἄρμενα πάντα,
τέτλαθι. τῷ δὲ καλῶν ἐχὶ σὺ μῦθος ἐρέεις.

Οὐ μὴν ἀεὶ μετ' ὀργῆς προσιτέον τοῖς φεύγουσιν ἐστὶν. ὀλίγιστος γὰρ θυμὸς, ἐν μετὰ προνοίας ἐστὶν αἱ ποτε ποιήσειν· ἀλλὰ μεμῦσθαι τῇ φιλονεικίᾳ, ὡς ἔτυχε, χρῆναι τῇ ὁρμῇ. ὥστε δεῖ μήτε ὀξὺ ὑπογράφειν ἁμαρτημάτων τὰς τιμωρίας, μήτε παρὰ τοῖς οἰκείοις, μήτε παρὰ τοῖς ἀλλοτρίοις λαμβάνειν, ἵνα ὁ λογισμὸς κρίνῃ, μὴ ὁ τοῦ θυμοῦ φίλτρον ἀεὶ προσῇ· καὶ * δίκαιον παρὰ τῶν ἐχθρῶν λαμβάνειν, ἐξ ἧς μέλλεις † σαυτὸν μὴ αὐτὸς ἐκείνου βλάπτειν. ὃ γὰρ τιμωρεῖσθαί τινα κακῶς ἑαυτὸν ποιοῦντα, δίκαιον δίδοναι ἐχθίονι ἢ λαμβάνειν ἐστίν. ὥστε δεῖ σχολῇ μᾶλλον ἀμυνεῖσθαι ζητεῖν, ἢ παχέως ἀνοήτως ἑαυτῷ κελεύσαι τὸν ἐχθρόν. ¶ Τὸν Λυκοῦργον δὲ Λακεδαιμονίου, τίς ὑμῶν οὐ θαυμάζει; πεπληγὼς γὰρ ὑπό τινος τῶν πολιτῶν ὀφθαλμῷ τὸ ἕτερον, καὶ παραλαβὼν τὸν νεανίσκον παρὰ τοῦ δήμου, ἵνα μεμνήσαιτο ὅπως αὐτὸς βούλοι), τοῦτο μὲν ἀπέχετο· παιδεύσας δὲ αὐτὸν, καὶ ἀποφήνας ἄνδρα ἀγαθὸν, παρήγαγεν εἰς τὸ θέατρον. θαυμαζόντων δὲ τὸν Λακεδαιμονίων, ὅτου μὲν τὸν λαβὼν, ἔφη, παρ' ὑμῶν ὑβριστὴν, καὶ δίαιρον, ἀποδίδωμι ὑμῖν δεδιδαγμένον καὶ δημοτικόν. ¶ Πιττακὸς ἀδικηθεὶς ὑπό τινος, καὶ ἔχων ἐξουσίαν αὐτὸν κολάσαι, ἀφῆκεν εἰπών· συγγνώμη τιμωρίας ἀμείνων. ὃ μὲν γὰρ ἡμέρου φύσεώς ἐστι, τὸ δὲ θηριώδους. ¶ Ἄρξαι οὖν ἀπὸ τῶν μικρῶν. ἐπιχείρει τὸ ἔλαιον, κλέπτε) τὸ οἰνάριον. λέγε, ὅτι τοσοῦδε πωλήσαι ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία, τοσοῦτον ὕδωρ ἐστὶν ἡδύ. ὅταν δὲ καλῇς τὸν παῖδα, προεπιτρέψῃ, ὅτι δύναται καὶ μὴ ὑπακοῦσαι, καὶ μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν * αὐτῷ, ἵνα σὸ ἐκείνῳ ἦς ὅ ἐμὲ παραχθῆναι.

Γ Ἥρεως δὲ γραφὴν, ὅτ' αὐ αὐτὸς, ἔφη, γράψειν in hoc genus certaminis descendere, dixit, in quo qui vincitur, ipso victore est melior.

Plato quodam ei maledicente: Perge, inquit, maledicere, vt qui bene nunquam didiceris.

Aristippus contumelijs à quodam petitus, dixit, Penes te est maledicere: penes me autem, recte audire. † αὐτῶ.

Verborum rei lenissimæ grauissima pœna, iuxta diuum Platonem, & apud Deum, & apud homines comes esse solet. Silentium verò cùm vbiq; culpa vacet, tum maximè in aliorũ conuicijs, nescio quid egregium, Socraticum, aut potiùs Herculeum præ se fert: siquidem & ille, nõ quantum muscam, odiosa verba curabat. Plutarchus in lib. quomodo quis ab hostibus iuuetur.

Magnam peritiam existimato, qua ferre potes aliorum imperitiam. Pythagoræ.

Optimum est quidem ita assuescere domare iracundiam, ne facilè ad ipsam accendaris. Sin minùs, saltem ne quod ipsa imperat, statim irrationalis animæ pars ad finem perducat. Eusebij. * et al. non legitur.

Multò pluris virtutem hominis, quàm inimicitiam facio. (Eia quæ desideras: Sophoclis in Aiace.

Non possum tibi animemi suppeditare cum Fer igitur patienter, pulchra non solus appetis. * lego παραχῶν. Tucognidis.

Quinetiam nihil agunto viri prudẽtes irati. Concitata enim illa pars animi irrationalis est, & nihil vnquam prouidenter agere nouit: sed litigandi studio quasi ebria, temerè quouis rapitur. Itaq; oportet non citò peccatorũ pœnas, neq; à seruis, neq; ab alijs exposcere, vt non quod animo sitati gratum, sed quod rationi consultissimũ videtur, id semper agas: non autem ita inimicos vlciscaris, vt tibi magis quàm illis obsis. Qui enim inimicum suo cum malo vindicat, dat potiùs pœnam, quàm ab illo sumat. Igitur paulatim occasio sese vlciscendi magis inueniunda est, quàm illico inutiliter præcipitanda. Theophrasti. * adde μὴ. † σαυτὸν μὴ λυπῶν ἐκείνου βλάπτειν.

Lycurgi autem Lacedæmonij factum, quis vestrũm non admiratur? Nam à ciue quopiam iuuene altero oculorum orbatus, illum à populo accepit, vt quo libèret modo puniret. Quod minimè fecit, sed optimè institutum, boniq; viri moribus præditum, in theatrum produxit. Lacedæmonijs autem admiratis, dixit: Istum antehac iniurium & violentum, qualem à vobis accepi, iam frugi ac popularem restituo. Rufi ex dictis Epicteti de amicitia.

Pittacus potestatem habens puniendi quempiam, qui contumelioſius in ipsum extiterat, dimisit, inquiens: Venia vltione melior est. Illa nanq; mitis est ingenij, hæc autem ferini.

Ab exiguis incipe: effunditur oleum, furto vinum auferitur. Cogita tanti redimi patientiam, tanti emi imperturbationem: nihil gratis fit. Cùm seruum accersieris, præmeditare: fortè non parituris tibi, fortè nihil eorum quæ cupio facturus est. At non tanti est tamen, vt eius causa perturbari debeam, aut possim. Ex Epicteti Enchiridio. * leg. αὐτῶ.

Actiones iniuriarum neq; contra alium se Musonij in sermone An

philosophus actionē iniuriarū contra aliquem susceptarus sit.

actūrum aiebat, neque id vlli philosophiæ vacantium consulturum. Siquidem quæ multi iniurias interpretantur, eorum nihil iniuriam esse, neque contumeliam in affectos eis: vt maledici, conspui, verberari, quod postremum indignissimum videtur. Quòd verò nihil graue aut iniuriosum contineant, argumento sunt Lacedæmoniorum pueri, qui publicitus flagellis cæduntur, & id ipsum gaudent. Philosophi autem, si verba aut contumelias contemnere nequeant, quisnam vsus erit, qui & mortem pa-

† καταφρονῶν τὰ νὴ Δία. ἀλλ' ἢ διάνοια τῷ δρῶντος αὐτὰ ἀφὴ τὸ τιμ.

lam spernere deberet? Opus est per Iouem, rei ipsa se talem præstare, non irridentem iniuriari indicatum verberibus aut verbis contumeliæ plenis, aliove modo vlcisci velle. Demo-

* μὴ perius.

sthenes etiam oculis quosdam iniurios esse putabat, eámque rem intolerabilem esse, & homines inde plurimum affici. Ita qui quid honestum, quid reuera turpe sit ignorant, iniuriam se pati censent, si quis aut torum ipsos intueatur, aut irrideat, aut percutiat, aut conuitia iactet. At vir sapiens & cordatus, qualis philosophus esse debet, nullo horum perturbatur, non tam ipsa pati, quàm inferre, turpe ducens. Nam qui peccat, is turpitudini obnoxius est: qui verò patitur, quatenus ipse peccatum non admit-

* Al. aliter. sensu tamen eodem.

tit, eatenus neque turpis alicuius indignitatis particeps dicendus est. Quapropter non ad forū & actiones vllus mente præditus conuertetur, vtpote qui nullam sibi videatur iniuriam accepisse. Pusillanimitas enim est, has obres indignari, & commouerī intensius: sed leniter & tranquillè tolerabit, quicquid acciderit. Hoc decorum est eius, qui se magnanimum profitetur. Ita palàm Socrates erat animatus, qui publica conuicia ab Aristophane passus, non modo non agrè tulit, sed obuium etiam interrogauit, num se rursus ad similem rem aliam opus haberet. Quàm facilè putas inter paucos maledicta sustinuisset ille, quem ne publicè quidem infrequenti theatro iacta commouere potuerunt? Caterùm bonus ille Phocion iniuria vxori suæ facta, tantum ab authoris accusatione abfuit, vt cùm ille sponte metu perculsus Phocionem accederet, & veniam postularet, inquiens ignorasse quòd eius vxor fuisset, in quam iniuriosus fuerat, hoc sermone sit vsus: Mea quidem vxor nihil abs te affecta est, sed fortassis alia quapiam: proinde non est cur excusationem apud me dicas. Habe-

* ἰμοὶ.

rem alios multos veterum proponendos, qui contumeliosè tractati, siue verbis conuicioſis, siue manibus, etiam cum corporis afflictione, nullo pacto vltionem exequuti sunt, nec aliud quicquam aduersus ipsos egerunt: sed æquo lenique animo improbitatem hominū tule-

ψεαθαί τινα ποτὲ, ὅτ' αὖ ἑτέρῳ συμβαλοῦσαν σοβεῖ τῶν φιλοσοφίαν ἀξιούντων. ἃ γὰρ πάσχοντές τινες ὑβρίζεσθαι δοκοῦσι, τούτων σοβεῖν ἐστὶν οὐδὲν, οὐδ' ὕβριν, οὐδ' αἰσχύλλειν τοῖς πάσχουσιν οἷον λοιδορηθῆναι, ἢ πληγῆναι, ἐμπυσθῆναι, ὧν ὃ χαλεπώτατον πληγή. ὡς ὅτι μὲν αἰσχρὸν, ὅτι ὑβριστικὸν ἔχουσιν σοβεῖν, δῆλον Λακεδαιμονίων παῖδας δημοσίᾳ μαστιγουμένους, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἀγαλλομένους. ὁ δὲ φιλόσοφος εἰ μὴ δύναιτο καταφρονεῖν πληγῶν, ἢ λοιδορίας, τί αὖ ὄφελος αὐτῷ εἴη, ὅτου γε φαίνεσθαι δεῖ καὶ θανάτου † καταφρονοῦντα; νὴ Δία τοῦ δρῶντος αὐτὰ δεῖ, * ἢ ὃ ἐπεισελῶντα ὑβρίζειν νομίζοντα ῥαπίσαι, ἢ λοιδορῆσαι, ἢ τι τοιοῦτο ποιῆσαι. Δημοσθένης γοῦν καὶ τῷ βλέμματι ὑβρίζειν τινὰς, καὶ ἀφόρητα εἶναι τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐξίστασθαι τοὺς αἰσθησίους ὑπ' αὐτῶν ἔφυτα δὲ οἱ μὲν ὄντα καλὰ καὶ ὄντα αἰσχρὰ ὅ, τι τῇ ἀληθείᾳ ὄντα ἀγνοοῦντες, καὶ τοῖς τὴν δόξαν κεχηνότες, ταῦτα ἢ σκεῖνα οἴεται, καὶ αὖθ' ὑβρίζεσθαι νομίζουσιν, εἴ τις ἢ προσβλέποι αὐτοὺς πικρότερον, ἢ καταγελῴη αὐτῶν, ἢ πλήττοι, ἢ λοιδορεῖν. αὐτὸς δὲ ὁ φρονῶν καὶ νοῦν ἔχων, οἷον χρὴ δεῖ τὸν φιλόσοφον, ὑπὸ σοβείας τούτων τοιούτων προσβάλλεται, οὐδ' οἴεται ὄντα πάσχειν αὐτὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ ὃ ποιεῖν μᾶλλον· * ὅτῳ μὲν ἁμαρτάνειν ὄντως καὶ ὃ αἰσχύνη ὄντι, ὁ δὲ πάσχων ὡσαύτως οὐκ ἁμαρτάνει· καθόσον πάσχει ὄντως οὐδὲ ὃ αἰσχρῶ σοβεῖν χρή. ὅθεν οὐδ' ὅτι δ' ἂν, οὐδ' ἐπ' ἐγκλήματα εἰσέλθοι αὐτῷ ὁ νοῦν ἔχων· ἐπεὶ τῷ οὐδ' ὑβρίσθαι αὖ δόξειεν. καὶ γὰρ μικρόψυχου ὃ ἀγανακτεῖν, ἢ ὀπτιτεύεσθαι τοῖς τοιούτοις. τῷ ὡς δὲ καὶ ἡσύχως οἴσει ὃ συμβαίνων, ἐπεὶ καὶ πρέπον τοῦτο τῷ βουλομένῳ εἶναι μεγαλόφρονι. Σωκράτης γοῦν ὅτου Ἀριστοφάνης φανερὸς ἦν, ὃς δημοσίᾳ λοιδορηθεὶς ὑπ' Ἀριστοφάνους, οὐχ ὅπως ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ καὶ σιτυχὼν ἠξίου αὐτὸν εἴ καὶ τοῖς ἄλλό τι τοιοῦτον βούλοιτο χρῆσθαι αὐτῷ. ὃ τάχ' ἂν οἶμαι σοβολίγοις λοιδορούμενος ἐχαλέπηνεν, ὃς οὐδὲ σὺ θεάτρῳ λοιδορηθεὶς ἠγανάκτει. Φωκίων δὲ ὁ χρηστὸς, τῆς γυναικὸς αὐτῷ προσπλακισθείσης τοῖς πιοῖς, τοσοῦτον ἐδίωσεν ἐγκαλῶν τῷ προσπλακίσαντι, ὥστε ἐπεὶ δύσας οἴκοι, προσῆλθέ τε καὶ συγγιγνώμην ἔχειν ἠξίου τὸν Φωκίωνα, φάσκων ἠγνοηκέναι ὅτι ἐκείνου γυνὴ, εἰς ὃν ἐπλημμέλει· ἀλλ' ἥγε ἐμὴ γυνὴ οὐδὲν, ἔφη, ἐκεῖνος σοῦ πέπονθεν, ἑτέρα δέ τις ἴσως· ὥστε οὐδὲ χρὴ * ἐμοί γε ἀπολογεῖσθαι. καὶ ἄλλους δὲ παλαιοὺς ἄνδρας ἔχοιμ' ἂν λέγειν πεπραγότας ὕβρεως, τοὺς μὲν ἔκ τινων γλώσσης πλημμεληθέντας, τοὺς δὲ χερσὶν ὥστε αἰκισθῆναι ὃ σῶμα· καὶ ὅτε ἀμυναμένους φανῆναι τοὺς πλημμελήσαντας, ὅτε δ' οὐδὲν ὄφελος ἐξελθόντας, ἀλλὰ πόνῳ σφῶν ἐγκύψαντας τὴν ἀδικίαν αὐτῶν.

αὐτῷ. καὶ γὰρ δὴ ὃ μὲν σκοπεῖν, ὅπως ἀντιδήξεταί τις τὸν δάκνοντα, καὶ ἀντιποιήσῃ κακῶς τὸν ὑπάρξαντα, θηρίων τινὸς οὐκ ἀνθρώπου ἐστίν, ὃς οὐδὲ τοῦτο λογίσασθαι δύναται, ὅτι τὰ πολλὰ τῶν ἁμαρτανομένων ὑπ' ἀγνοίας τε καὶ ἀμαθίας τοῖς ἀνθρώποις ἁμαρτάνεται, ὧν ὁ μεταδιδαχθείς, λύθις παύεται. ὃ δὲ δέχεσθαι τὰς ἀμαρτίας, μὴ ἀγρίως, μηδὲ * ἀπημερεῖ τοῖς πλημμελήσασιν, ἀλλά τι μᾶλλον ἐλπίδος χρηστῆς, ἡμέρου ἤθους καὶ φιλανθρώπου ἐστί. πόσῳ δὲ χρήσιμον ἅπασι φαίνεσθαι τὸν φιλόσοφον, ὥστε συγγνώμης ἀξιοῦν, εἴ τις πλημμελήσειεν εἰς αὐτόν; ἢ δοκεῖν μὲν ἀμυνόμενον ἑαυτῷ δικαζόμενον γὰρ ἐγκαλοῦντα, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἀσημονεῖν, αἰσχύνεσθαι τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις πρόσφορα; εἰ γε λέγει μοι, ὡς οὐκ ἂν ἀδικηθείη ποτὲ ἀγαθὸς ἀνὴρ ὑπὸ κακοῦ ἀνδρός· ἐγκαλεῖ δ' ὡς ἀδικούμενος ὑπὸ ἀνθρώπων πονηρῶν αὐτὸς ἀξιῶν ἀγαθὸς εἶναι.

Δίωνι τῷ Ἀκαδημαϊκῷ ἀπὸ συμποσίου ἀναστρέφοντι, παρεπόμενός τις κακῶς ἔλεγε, καὶ βλασφημίας οὐδὲν ἀπολείπων. ὁ δ' ἡσύχως εἶχεν. ὡς δὲ καὶ ὅτε τὴν οἰκίαν ἦλθε, μέλλοντι αὐτῷ εἰσιέναι ὁ λοιδορῶν, τί δαί; ἔφη πρὸς αὐτὸν εἶπεν ὁ Δίων, οὐδὲ χρῆν.

Ὁ δὲ αὖ Σωκράτης εἶπεν· ἀλλὰ πίνειν μοι ὧδε καὶ μοι πάνυ δοκεῖ. τῷ γὰρ ὄντι ὁ οἶνος ἀρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, καταμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει. δοκεῖ γε μοὶ τοίνυν, καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων συμπόσια ταῦτα πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα. καὶ γὰρ ἐκεῖνα, ὅταν μὲν αὐτὰ ὁ θεὸς ἀρδῇ κατὰ τύχην, ἀδύνατα ὀρθοῦσθαι, οὐδὲ ταῖς αὔραις ἀναπνεῖσθαι· ὅταν δὲ, ὅσῳ ἥδεται, τοσοῦτον πίνῃ, καὶ μάλα ὀρθά τε αὔξεται, καὶ θαλλοντα ἀφικνεῖται εἰς τὴν καρποφορίαν. ὅτω δὲ καὶ ἡμεῖς, ἐὰν μὲν ἀθρόον ὃ ποτὸν ἐγχώμεθα, ταχὺ ἡμᾶς καὶ τὰ σώματα καὶ αἱ γνῶμαι † σφάλλουσι, καὶ οὐδὲ αἰσθητόν, μὴ ὅτι λέγειν τι δυνησόμεθα· ἢν δ' ἡμῖν οἱ παῖδες μικραῖς κύλιξι πυκνὰ ὑποφοιτίζωσιν, ἴσα καὶ ἐγὼ τοῖς Γοργίου ῥήμασιν εἶπον, ὥστε ἡδέως μεθύειν ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἀλλ' αἰσθανόμενοι πρὸς ὃ παίγνιόν ἐστιν ἀφιξόμεθα.

Ξῆνε Σπαρτιάτα, ὀνείδεα καὶ πόντα αὐθρώπῳ, φιλέει ἐπιθυμάχην τὸν θυμόν. σὺ μὲν τοι ἀποδυξάμενος ὑβρίσματα ἐν τῷ λόγῳ, ἅ μ' ἔπεισας ἀχθόμενον ἐν τῇ ἀμοιβῇ ἡδέσθαι.

Πραότης δ' ἐστὶν ἀρετὴ τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ὑπὸ ὀργῆς κινούμενοι δυσκίνητοι.

Πραότητος δ' ἐστὶ, τὸ φέρειν μετρίως ἐγκλήματα, καὶ ὀλιγωρείας † μετρίας. καὶ τὸ μὴ ταχέως ὁρμᾶν ἐπὶ τὰς τιμωρίας, καὶ δυσκίνητον εἶναι πρὸς τὰς ὀργάς,

re. Sanè animo cogitare, qua via in eum qui momordit, morsum retorqueas, & retalies iniurias authori, ferarum, quàm hominum, magis proprium existimo. Reputandum est, homini multa crimina per ignorantiam ac imperitiam committi, à quibus cognitis postea, mox desistitur. Mitia & humana ingenia, non ferata sunt & dura in eos qui peccarunt, vt quæ melius sperent. Quanto satius igitur fuerit, ita se præstantem videri philosophum, vt venia dignetur eos qui aliquid aduersus ipsum admiserunt? quàm causas agendo & accusando, ita quidem se vlcisci putare, reipsa autem præter omne decorum sibi verbisq; suis pugnare? id quod facit, qui docet bonum viro ab improbo haudquaquam iniuria posse affici: ipse interim malos accusat, tanquam iniuriarum sibi authores, cùm ipse bonus haberi velit. * ἀπήμερον.

Dionem Academicum è conuiuio redeuntem quidam maledicus insectabatur, nullas non blasphemias eructans. Tacebat Dion. Ingressuro autem iam domum, conuiciator ille dicebat: Nihil verò respondes? Cui Dion: Ne grȝ quidem.

Tum rursus Socrates: Ita bibendum etiam mihi sanè videtur. Reuera enim vinum animos irrigans, vt hominis corpus mandragoras, sopit: iucunditatem et benevolentias, non aliter quàm oleum ignis, excitat atque fouet. Porrò videtur mihi idem in hominum conuiuijs, quod plantis vsuenire. Nam sicut hæ, si nimium cœlitus madefiant, erigi nequeunt, neque ab auris perspirari: cùm verò tantum imbiberint humoris, quanto egebant, tum & in rectum augentur admodum, & florida ad fructuum maturationem perueniunt: Ita scilicet quoque nos, si potum sine modo hauserimus, mox & corpore & animo laboramus, nec respirare quidem amplius rectè, nedum ad loquendum idonei: at si pocillatores nobis parvis calicibus frequenter instillauerint, vt Gorgia verbis vtar, eo modo non à vino coacti ad ebrietatem, sed tanquam paulatim persuasi ad maiorem cum iocis hilaritatem perueniemus. Xenophontis ex Symposio. † σφαλοῦνται.

Spartane hospes, opprobria in animum deiecta, concitatum ipsum efferre solent. Cæterùm licet tu contumeliosam orationem habueris, non tamen mihi persuasisti, vt neglecto decoro, paria referre velim. Videtur Herodoti esse.

Mansuetudo virtus est animosæ partis, qua præditi agrè mouentur ad iram. Aristotelis de virtutibus.

Mansuetudinis autem est, posse ferre moderatè obiecta crimina & contemptus: nec celeriter rapi in vltiones, nec facilè moueri ad iras: Ibidem.

† al non leg.

* τὸ μὴ τύπτειν τὸν τύπτοντα πρὸς τὰς ὀργάς.

moribus comem esse, mitemq́, ingenio quieto & stabili.

DE PATIENTIA ET LENItate, vel longanimitate, Sermo XCIII.

Ex Antonio & Maximo.

2. Reg. 16. *SInite, inquit Dauid, maledicta iaciat Semei, quòd Deus ipsi insserit, si qua ratione Dominus abiectionẽ meam videat, & ad me redeant bona pro execratione istius.*

Iob 22. *Si patiens fueris, fructus tuus in bonis numerabitur.*

Dauid. *Quicunq; patienter te expectant Domine, ij nunquam dedecore afficientur.*

Patienter Dominum expectato, & viam eius obserua to, & ipse te extollet, vt terram possideas.

Solomonis. *Prudens multa fert.*

Leni animo praditus lites accensas extinguit, sed impius magis excitat.

†for. ἰσχυρὸς. *Longanimis multum prudentia habet: pusillanimis autem valde stultus est.*

Lenis forti praestat: & ira qui imperat, maior est vrbium expugnatore.

Habacuc 2. *Si tardauerit, tamen expectato, quia certò veniet, nec procrastinabit.*

Sophon. 3. *Expecta me, inquit Dominus, ad diem resurrectionis meæ in testimonium.*

Malach. 3. *Benignus est Dominus ijs qui ipsum expectant cùm premuntur, & agnoscit timentes ipsum.*

Esaiæ 40. *Qui Dominum expectant, vires renouatas accipient, aquilarum more renouabuntur eis ala: current, nec fatigabuntur: deambulabunt, nec esurient.*

Bonus est Dominus ijs qui ipsum expectant.

Baruch 4. *Filioli leniter ferte iram super vos venturam.*

Sirach. *Ad tempus patientiã praestabit leni praditus animo, postea ei afferetur latitia, tempore postulante occultabit sermones suos, & multorum labijs enarrabitur prudentia eius.*

Qui metuunt Dominum, præparant animas suas, ac in conspectu eius humiliabunt animas suas, & lenitate vtentur vsq; ad tempus visitationis eius.

Fili si seruire Domino instituis, ad tentationem animum tuum præparato: rectum cor habeto, & perdurato. Vide ne festines tempore calamitatis, expectato patienter Deum, ac illi adhæresci to, vt ad extremum bene tibi cedat.

Lenitate in respondendo vtitor.

Haud quaquam tardabit patientia pij.

Sirach. 2. *Quicquid tibi illatum fuerit, suscipe: & in vicissitudine humiliationis tuæ leniter sustineto: quia vt igni probatur aurum, sic homines accepti in fornace abiectionis.*

* ἄπικρον δὲ τῷ ἤθει, καὶ ἀφιλόνεικον, ἔχοντα ὃ ἥρεμόν τε τῇ ψυχῇ, καὶ ὃ σάσιμον.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΜΑκροθυμίας, Λόγος ἀνεπηκοὸς τέταρτος.

ΕἸπε Δαυὶδ, ἄφετε τὸν Σεμεὶ καταράσασθαι· ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἴ πως ἴδοι κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ ἀποτρέψῃ μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας αὐτοῦ.

Ἐὰν ὑπομείνῃς, ὁ καρπός σου ἔσται σὺ ἀγαθοῖς.

Πάντες οἱ ὑπομένοντές σε, κύριε, οὐ μὴ καταισχυνθῶσιν.

Ὑπόμεινον τὸν κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομῆσαι γῆν.

Ἀνὴρ φρόνιμος πολλὰ ὑποφέρει.

Μακρόθυμος ἀνὴρ κατασβέσει κρίσιν, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἐγείρει μᾶλλον.

Μακρόθυμος ἀνὴρ, πολλῆς σωφροσύνης· ὁ δὲ ὀλιγόψυχος, † ἰσχυρὸς ἄφρων.

Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυροῦ· ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, κρείσσων καταλαμβανομένου πόλιν.

Ἐὰν ὑστερήσῃ, ὑπόμεινον αὐτόν, ὅτι ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ.

Ὑπόμεινόν με, λέγει κύριος, εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου, εἰς μαρτύριον.

Χρηστὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν εἰς καιρὸν θλίψεως· γινώσκων τοὺς ἐλπίζοντας αὐτόν.

Οἱ ὑπομένοντες τὸν κύριον ἀλλάξουσιν ἰσχύν, πτερορυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, δραμοῦνται καὶ οὐ κοπιάσουσι, βαδιοῦνται καὶ οὐ πεινάσουσι.

Ἀγαθὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν.

Τεκνία μακροθυμήσατε τὴν ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀργήν.

Ἕως καιροῦ ἀνέξεται μακρόθυμος, καὶ ὕστερον ἀποδώσει αὐτῷ ἀνταπόδοσιν, ἕως καιροῦ κρύψει τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ χείλη πολλῶν ἐκδιηγήσεται σύνεσιν αὐτοῦ.

Οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον ἑτοιμάσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ταπεινώσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, λέγοντες μακροθυμήσουσιν ἕως ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Τέκνον εἰ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν. εὔθυνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον, καὶ μὴ σπεύσῃς ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. μεῖνον τὴν ἀναμονὴν, καὶ κολλήθητι αὐτῷ, καὶ μὴ ἀποστῇς, ἵνα αὐξηθῇς ἐπ' ἐσχάτου σου.

Ἐν μακροθυμίᾳ φείσεται ἀπόκειται.

Οὐ μὴ καθυστερήσῃ ὑπομονὴ θυσιῶν.

Πᾶν ὃ ἐὰν ἐπαχθῇ σοι, δέξαι, καὶ ἐν ἀλλάγματι ταπεινώσεώς σου μακροθύμησον, ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσὸς, καὶ ἄνθρωποι δεκτοὶ ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως.

Ὑπό-

Γ πόμεινον ἐν καιρῷ θλίψεως, καὶ ἀφάμενε ὅπῃ τοῦ πλησίον, ἵνα ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ συγκληρονομήσῃς.

Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.

Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.

Μὴ ἀποβάλητε τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μεγάλην μισθαποδοσίαν. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὰς ἐπαγγελίας.

Γνώριμος ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν.

Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ὅταν πειρασμοῖς περιπίπητε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Τοῦτο χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν † ἀγαθὸν ὑποφέρῃ τις λύπας, πάσχων ἀδίκως. ποῖον † ὑμῖν κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομένετε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομένετε, τοῦτο χάρις παρὰ Θεῷ. (Φανέντως

Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀσεβὴς πῦ

Ἀδελφοὶ ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε.

Στῆκε ὡς ἄκμων τυπτόμενος. μεγάλου ἀθλητοῦ ἐστι, δέρεσθαι καὶ νικᾶν· μάλιστα δὲ ἕνεκεν Θεοῦ πάντα ἡμᾶς ὑποφέρειν δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὑπομείνῃ.

Μακροθυμεῖτε μετ' ἀλλήλων ἐν προσευχῇ, ὡς ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν διαπαντός.

Ὁ τῇ ταπεινοφροσύνῃ τοὺς ἑαυτοῦ λογισμοὺς προσκαταχών, πᾶσαν ἀμαίαν ἐλπίδα κρίσεως ἀληθείας· καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ὑπομονῆς προξενήσει ἑαυτῷ στέφανον, τὴν ἑτέρᾳ μαίᾳ ἀφορμὴν οἰκείας ἀσφαλείας ποιούμενος.

Ὅταν σοὶ κινηθῇ ὁ τῆς λοιδορείας πειρασμός, νόμιζε κοινεάζειν ἑαυτῷ, πότερον διὰ μακροθυμίας προσχωρήσῃ τῷ Θεῷ, ἢ διὰ τὴν ὀργῆς ἀποδέχῃ πρὸς τὸν ἀντίπαλον.

Τοῖς ἀγωνιστὰς προλαβὼν ὁ προφήτης ὑπέδειξεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ψαλμοῦ, Ὁ μακάριοι τέλειοι ἵνα τῇ

Patere tempore afflictionis, & perseuera cum proximo tuo, vt in hæreditate eius sis cohæres. Sirach 2.

Qui patientia nisus fuerit vsque in finem, is salutem consequetur. Matth. 10.

In patientia vestra possidete animas vestras. Matth. 10.

Obsecro vos fratres, ego qui captiuus sum & vinctus Domini nomine, vt sicuti est vocatione vestra dignum, ambuletis cum omni modestia, mansuetudine & lenitate ferentes vos inuicem cum dilectione. Luc. 21. Ephes. 4.

Facite ne vestram in dicendo libertatem amittatis, quæ magnam habet mercedem: patientia enim vobis opus est, vt voluntati diuinæ obtemperantes promissiones accipiatis. Hebr. 10.

Certus est sermo: si commortui sumus, conuiuemus etiam: si patimur patienter, simul etiam regnabimus. 2. Tim. 2.

Omne gaudium existimate fratres mei prædilecti, si in tentationes varias inciderius illud non ignorantes: probationem fidei vestræ, patientiæ effectricem esse: patientia autem perfectum habeat opus, vt perfecti sitis & integri, nulla re indigentes. Iacobi 1.

Beatus qui tentatur, & patienter fert: quia probatus cum fuerit, vitæ coronam accipiet, quam Deus ijs promisit qui diligunt ipsum.

Hoc gratia est, si bona conscientia quis dolores patiatur iniquè. Quæ enim gloria est, si peccantes colaphis cædimini & patimini? Sed si benefacientes cruciati patienter fertis, id verò gratum est Deo. 1. Pet. 2. † al. σὺν. al. γὰρ.

Si iustus vix salutem consequitur, sceleratus & impius vbi comparebit? 1. Pet. 4.

Fratres exemplum sumite patientiæ & lenitatis ex prophetis, qui nomine Domini sunt locuti. Ecce beatos dicimus sustinentes patienter. Patientiam Iobi audistis, & exitum Domini vidistis. Iacobi 5.

Firmiter dum caderis quasi incus stato. Generosi est athletæ cædi & vincere: maximè verò propter Deum nobis omnia patienda sunt, vt ipse nos patiatur. S. Ignatij.

Patienter alij alios cum mansuetudine patimini, vt semper Deus vos leniter ferat.

Qui demissione animi suas cogitationes præmunierit, apud Deum minus dedecoris inueniet quàm reuera habeat: ac ex patientia sibi coronam parabit, alterius insaniam suæ securitatis & quietis occasionem faciens. S. Basilij.

Quum igitur ad conuitia incitaris, teipse in iudicium adductum existimato: vtrũ ad Deum per lenitatem accessurus sis, an per iracundiam ad aduersarium recurras.

Pys certatoribus propheta occupãs in principio Psalmi beatitudinis finem ostendit, vt be-

norum ſpe futurorum moleſtias vita non grauatè feramus: ſic & iter facientium laborem aſperæ & ſalebroſæ viæ leuat commodi expectatio diuerſorij. Quocirca communis vitæ rector, & magnus doctor ſpiritus ille veritatis ſapienter & arte maxima præmia propoſuit, vt vltra labores & dolores præſentes proſpicientes, cogitatione properemus ad ſempiterna bona perfruenda.

Non enim rerum neceſſariarum egens, patiens eſt: ſed qui in abundantia voluptatum perfert malum.

Temperantium eſt non ſe in pericula conijcere: ſed fortium & philoſophorum eſt, ſi inciderint, ferre fortiter.

Sit tibi præceptum Dei domeſticum, quaſi lumen quoddam & illuſtratio ad negotiorum diſcretionem nunquam non ſeſe proferens: quod eminus animi tui meditationem præoccupans veras de quaque re opiniones & ſententias tibi præparet, nec ſinat te in vllo caſu alienari: ſed efficiat vt præparata mente tanquam ſcopulus quidam mari vicinus tuto & conſtanter violentorum ventorum & fluctuum impetus ſuſtineas.

Greg. Nyſſ. *Conuitiorum & contumeliarum progreſſus lenitate ferendi ſiſtitur. Nam ſi quis contumelia contumeliam & conuitium vlciſcatur, hæc ipſa vitia augebit, dum quod abſurdum eſt ſimilibus alit.*

Firma & indubitata gratiæ ſpes, fruitio eſt ijs qui per patientiam expectant.

Theologi. *Eſt in fabulis, plantam quandam eſſe, quæ cùm inciditur germinet, quæq; cum ferro certare dicatur, ac ſi poetarum more loqui licet, quæ morte viuat, & inciſione naſcatur, & conſumptione augeatur. Talis mihi videtur eſſe ſapiens & philoſophus, qui in perturbationibus claritatem conſequitur, cui virtutis materia eſt moleſtia, & aduerſis ornatior redditur, nec dexteris iuſtitiæ armis tollitur, nec ſiniſtris flectitur aut deijcitur, ſed idem ſemper manet in nõ ijſdem, aut etiam probatior, quemadmodum aurum in fornace.*

Melior lenitas celeritate, & conſenſus quàm contumacia.

Vtile eſt audaciam manſuetudine vincere, & meliores reddere iniuriam facientes, quæ nobis inferuntur patienter ferendo.

Nihil eſt fortius ijs qui ferre omnia parati ſunt.

Dolent etiam qui orbi præfecti ſunt, ac multo magis quàm qui Deo ſeruiunt, ſed præmium

ἐλπίδι τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἀλύπως τὸν βίον τὰ ἀλγεινὰ φέρωμεν· ὅτω καὶ ὁδοιπορίας βαρεῖαι ὁδὸν πορευομένοις καὶ δίσβατον καυφίζη τὸν μόχθον, ὑπὲρ τὴν δυσὶ αὐτοῖς προσδοκηθὲν καταγώγιον. διὸ καὶ ὁ χριστὸς τοῦ βίου ὀρθωτὴς ὁ μέγας διδάσκαλος, ὁ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, σοφῶς καὶ ἐντέχνως τοῖς μαθηταῖς προεβάλετο, ἵνα ὑπερκύπτοντες τὰς ἐν χερσὶ πόνους, τῇ διανοίᾳ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπειγώμεθα.

Οὐ γὰρ ὁ ἀπέρων τῶν ἀναγκαίων καρτερικὸς, ἀλλ' ὁ ἐν ἀφθονίᾳ τῆς ἀπολαύσεως ἐγκαρτερῶν τοῖς δεινοῖς.

Σωφρόνων ἀνδρῶν, ὁ μὴ κινδυνίοις ὑπερρίπτειν ἑαυτὸν· ἀνδρεῖον δὲ καὶ φιλοσόφων, ὁ ἐμπεσόντας φέρειν ἀνδρείως.

Ἔστω σοι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ οἰκεῖος, οἷόν τι φῶς καὶ διαύγεια πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν ἀδιαλείπτως παρεχομένη· ἥτις πορρώτω τὴν τῆς ψυχῆς σου ὑπόνοιαν προκαταχοῦσα, καὶ τὰς ἀληθεῖς περὶ ἑκάστου δόξας προβλεπίζουσα, ὡσ' ἀσφαλῶς σε τῶν προσπιπτόντων ἀλλοιωθῆναι· ἀλλὰ προβεβλεπισμένον τῇ διανοίᾳ, ὥσπερ τινα σκόπελον θαλάσσης γείτονα, ἀσφαλῶς καὶ ἀσείστως τῶν τε βιαίων πνευμάτων, καὶ τῶν κυμάτων τὰς προσβολὰς ὑποφέρειν.

Ἡ τοῦ λοιδορεῖσθαι καὶ ὑβρίζειν ἀνεπιτηδία, διὰ μακροθυμίας ἴσασιν τῆς ὑπὲρ τὰ πρόσω φορᾶς· ὡς εἴγέ τις ὕβρει τὴν ὕβριν καὶ λοιδορίαν ἀμείψοιτο, πλεονάσει πάντως, βέφρων διὰ τῶν ὁμοίων τὸ ἄτοπον.

Τὸ πιστὸν καὶ ἀναμφίβολον τῆς ἐλπιζομένης χάριτος, ἀπόλαυσις τοῖς δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχομένοις γίνεται.

Εἴ τι προσὸν τῷ μύθῳ φυτὸν, ὃ θάλλει τεμνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ (εἰ δεῖ ποιητῶν μεμπάσθαι λόγου) θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ αὔξεται δαπανώμενον. Τοῦτο μοι ὁ μῦθος, καὶ ἡ αἰτιολογία τοῦ πλάσματος· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ σαφῶς τοιοῦτο εἶναί τι ὁ φιλόσοφος, ὃ εὐδοκιμεῖ τοῖς πάθεσι, καὶ ὕλαις ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἐγκαλλωπίζεται, μήτε τοῖς δεξιοῖς ὅπλοις τῆς δικαιοσύνης αἰρόμενος, μήτε τοῖς ἀριστεροῖς καμπόμενος· ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτοῖς διαμένων ἀεί, ἢ καὶ δοκιμώτερος, ὥσπερ ἐν καμίνῳ χρυσὸς, διεισκόμενος.

Βέλτιον τοῦ τάχους ἡ μακροθυμία, καὶ τῆς αὐθαδείας ἡ συγκατάβασις.

Ἀγαθὸν χρηστότητι νικᾶν θρασύτητα, καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀδικοῦντας, οἷς καρτερῶμεν πάσχοντες.

Οὐδὲν ἰσχυρότερον τῶν πόνων φέρειν ἐπίσταται.

Ἀλγοῦσι καὶ οἱ τῷ κόσμῳ προεστηκότες, ἢ πολλῷ πλέον τῷ Θεῷ δουλεύοντων, ἀλλὰ μισθὸς αὐτοῖς ὁ ἀλ-

δ' ἀγχεῖν· ἡμῖν δὲ καὶ δ' πάσχειν ἔμμιαθον, ὅταν ἀφ' ἡ τὸν Θεὸν καρτερῶμεν.

Μὴ ἡδώμεθα δ' ἕλκει κακοί, ἀγαθύνοντι μὲν ὁμολογήμενοι τῷ δεσπότῃ· παθόντι δὲ, μὴ προσπήμενοι καί τοι ποτὲ κρείσσων ὑγείας πόνος, καὶ ὑπομονὴ ἀνέσεως, καὶ ἐπίσκεψις ἀμελείας.

Οὐδὲν ὕπως αἰδεσίμους ποιεῖ, ὡς ὑπεικόμενος φέρειν.

Καθάπερ τοῖς μετανοοῦσιν ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ὠφέλιμος, ὕπως τοῖς ἀνενδότοις καὶ σκληροῖς, μείζων γίνεται κολάσεων προφάσις.

Ἔθος τῷ Θεῷ, μὴ ἐκ προοιμίων τὰ δεινὰ καταλύειν, ἀλλ' ὅταν κορυφωθῇ ἡ αὐξηθῇ, ὅταν ἀχθὸν μηδὲν ὑπολελειμμένον ἢ τοῦ πολεμούντων κακίας· τότε ἀθρόως πάντα μεταβάλλει· ὅπερ ὁ γαλεώτης, καὶ τοὺς ἀπροσδοκήτους πνὰς καταστάσεις αὐτὰ προσημάτων ἄγει.

Ὅταν τις ἐπηρεάζῃ, μὴ πρὸς αὐτὸν ἴδῃς, ἀλλὰ πρὸς τὸν κινοῦντα δαίμονα, καὶ τὴν ὀργὴν ἅπασαν κατ' ἐκείνου κίνωσον· αὐτὸν δὲ καὶ ἐλέει τὸν ὑπ' ἐκείνου κινούμενον.

Οὐ γὰρ ὃ ποιῆσαί τι χρηστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὃ παθεῖν τι κακὸν, πολλὰς ἔχει τὰς ἀμοιβὰς καὶ δείκνυσιν Ἰὼβ, ἀπὸ τῶν παθημάτων μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων δόξαν κομίσας.

Οὐδὲν γὰρ ὕπως λαμπρὸν ποιεῖ καὶ ζηλωτὸν, καὶ μυρίων ἐμπίπλησιν ἀγαθῶν, ὡς πειρασμῶν πλῆθος, καὶ κίνδυνοι, καὶ πόνοι, καὶ ἀθυμίαι· καὶ ὃ δι' ἐνεδρῶν ὑπερβολαί, καὶ παρ' ὧν ὐδαμῶς ἐχρῆν, καὶ πράως ἄπαντα φέρειν.

Οὕτως γὰρ αἱ πάθωμεν ἀδίκως παρ' ὁτουοῦν, ἢ εἰς ἁμαρτημάτων ἀφέλεσιν ὁ Θεὸς ἡμῖν λογίζεται τὴν ἀδικίαν ἐκείνου, ἢ εἰς μισθοῦ ἀπόδοσιν.

Οὐ μεμελετηκὼς βλέπεσθαι, οὐδὲ ἀποδειλιητὴς πρὸς τὸ πίπτεσθαι.

Τὸ ὀλιγωρεῖν καὶ μὴ θέλειν ὑπομένειν συμφορὰς, μεγάλης καὶ ποικίλης ἀφροσύνης ἴδιον.

Μεγάλην παιδείαν νόμιζε, δι' ἧς δυνήσῃ φέρειν ἀπαιδευσίαν.

Γνῶσις Θεοῦ ἀφ' μακροθυμίας καὶ πρότερος εἰς ἄνδρα γνωρίζεται.

Μὴ ζήτει γνώσεσθαι τὰ γινόμενα ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε ὡς αὐτὰ γίνεται.

Οὐδὲν ὕπως πάντα ἀσφαλῶς, ὡς ὃ φέρειν· καὶ ὃ τοῦ ἀδικουμένου ἡσύχιον, τοῖς ἀδικοῦσι γίνεται ἀφανέστατον.

Εἰ μὴ ἦν παθεῖν, ἃ δεῖ παθεῖν, καὶ μὴ παθεῖν, καλὸν ὃ μαθεῖν· εἰ δὲ παθεῖν, τί δεῖ μαθεῖν; παθεῖν γὰρ χρή.

Σόλων προσπύσαντός τινος, ἠνέσχετο· μεμφαρθίου δὲ αὐτῷ ἑτέρου ὅτι τοῦτο, εἶτα οἱ μὲν ἄλλοι,

illis est dolor: nobis verò etiam pati, non caret mercede, si modo propter Deum patiamur.

Ne simus serui mali, benefacienti domino gratias agẽtes, castiganti aũt nõ assentientes. Atqui nonnunquã valetudine vilior est morbus, & patiẽtia remissione p̃stãtior, et cura q̃ securitas.

Nihil æquè venerabiles reddit, ac iniuriam patientes ferre toleranter. Chrysostomi.

Quemadmodum pœnitentibus Dei lenitas vtilis est: sic obstinatis & duris, supplicij est occasio maioris.

Solet Deus non à principio mala auertere, sed cùm vsq; ad summũ venerint et creuerint, quũ ferè nihil prætermissum fuerit ab hostibus, quin omnia experti sint: tum simul omnia in summã tranquillitatẽ conuertit, ac præter omnium expectationẽ res ipsas optimè constituit et firmat.

Quum quis te offendit (tibi maledicit) noli ad ipsum aspicere, sed ad dæmonem impellentem, & iram totam in hunc effundito, illius autem miserere qui à dæmone impellitur.

Non enim solum dum boni aliquid facimus, sed etiam dum mali patimur aliquid, magna præmia expectare debemus: id quod Iobus ostendit, qui ex malis & rebus aduersis magis quàm à rectè factis, clarus euasit.

Nulla profectò res est, quæ tam splendidos efficiat & imitatione dignos, ac bonis & cõmodis afficiat innumeris, quàm multæ & variæ tentationes & afflictiones, pericula, labores, tristitiæ, & continenter insidijs appeti vel ab ijs qui minimè debebant, sed omnia leniter ferre.

Quicquid enim à quocunq; iniustè patimur, aut ad peccatorum remissionem Deus nobis iniuriam illam imputat, aut ad mercedis remunerationem.

Qui meditatas habet afflictiones, non horrebit oppressionem.

Contemnere & nolle pati calamitates, magna & varia est insipientia proprium. Nili.

Magnam eam peritiam existimato, per quam ferre possis imperitiam. Pythagoræ.

Cognitio Dei per lenitatem & clementiam in homines declaratur. Glyconis.

Optare non debes vt ea quæ fiunt, quemadmodum velis, fiant: sed quemadmodum res ipsa accidunt, ita accidere velle debes. Metrodoti.

Nihil tam plagas reprimit, quàm eas ferre: & iniuriam accipientium patientia quieta, iniuriam facientibus pudorem affert. Iosephi.

Si quæ sunt perpetienda discere liceret & non perpeti, bonum esset discere: sed si perpetienda sunt omnino, quid discere iuuat? perpeti enim necesse est. Democritii.

Solon in se despuentem quendam ferebat: cùm autem alter quidam eum propterea accusaret, Atqui, inquit, piscatores Solonis.

vt gobium vnum capiant, patiuntur se aqua marina conspergi: ego idem ferre non sustineam, vt hominem capiam?

DE NON PATIENTIBVS ET animo paruo præditis, Sermo XCIIII. Ex Antonio.

Solomonis. *PAruo animo præditus, valde est insipiens. Animi virum angusti quis ferat?*

Sirach. 2. *Væ vobis qui patientiam perdidistis: quid facietis, cùm Dominus ad res inspiciendas veniet?*

S. Basilij. *. Si irasceris conuitianti, conuitia approbasti. Quid enim ira insipientius? Sin verò nihil moueris ira, iniuriam facientem pudore affecisti, re ipsa temperantiam declarans.*

Euidentibus argumentis Dominus noster patientiæ viam nobis monstrauit, lenter mansueteq; percutientem ferens, nihilq; se commouens. Effector enim cæli terræq;, & Dominus ab omnibus creatis adorandus, qui fulcit omnia verbo virtutis suæ, eum à quo alapa cæsus fuerat, haudquaquam viuum ad inferos dehiscente terra demisit, sed monuit, & docuit, dicens: Si malè iam locutus, testare de malo: sin autem bene, cur me cædis? Si enim assuefactus fueris omnium postremus esse, quemadmodum præceptum est Domini, nunquam indignaberis, quasi præter dignitatem tibi contingat iniuria.

Theologi. *. Ex iis qui tentantur, alij mihi videntur in morem leuissimorum lapillorum & inanium conchularum rapi, ac ne ad breuissimum quidem tempus insultum sustinere posse: neque enim in se possident rationis temperatæ soliditatem & granitatem, quæ casibus irruentibus obsistat. Alij verò similes videntur petræ, illa petra digni in qua stamus, quamq; colimus, quicunque ratione vtentes sapientiæ studiosa, vulgi excellunt humilitatem, & omnia ferunt æquo animo & infracto, ac rident magis, quàm miserentur alios, qui vexantur: illud per philosophiam, hoc verò per humanitatem: Ipsi autem turpe existimant, quæ absunt pericula contemnere & nihili æstimare, præsentibus superari, & præsertim prætereuntibus: & non in tempore philosophari, in ipso autem vsu philosophiæ expertes deprehendi, tanquam si quis se velit athletam existimari, qui nunquam in stadium descenderit, aut egregium gubernatorem qui in serenitate magnos ob artem sibi sumat spiritus, in tempestatibus autem gubernacula deserat.*

Proprium est insignis stultitiæ, aduersas res parui facere, & nolle quum accidunt pati.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗ ΥΠΟΜΕΝΟΝΤΩΝ, ἀλλ' ὀλιγοψυχούντων, Λόγος εἰσεικοστὸς τέταρτος.

Ὁ Ὀλιγόψυχος, ἰσχυρὸς ἄφρων.

Ὀλιγόψυχον ἀΐδρα τίς ὑποίσει;

Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἀπολελωκόσι τὴν ὑπομονήν. καὶ τί ποιήσοντε, ὅταν ἐπισκέπτηται κύριος;

Εἰ ὀργισθῇς τῷ λοιδορήσαντος, ἐβεβαίωσας τὸ ὀνείδη. τί γὰρ ὀργῆς ἀφρονέστερον; ἐὰν δὲ μείνῃς ἄοργητος, ἤχμωσας τὸν ὑβρίσαντα, ἔργῳ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενος.

Διὰ παραγῶν ὑποδειγμάτων ὁ κύριος ἡμᾶς ἐπαίδευσεν ἡμᾶς τὴν τῆς ὑπομονῆς ὁδὸν, πράως καὶ ἀκινήτως † ἐχόμενος τῶ τυπτοντος. ὁ γὰρ ὑφιστὺς καὶ γῆς ποιητὴς καὶ δεσπότης, ὁ πᾶσι τοῖς κτίσμασι προσκυνούμενος, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐχὶ ζῶντα ἔπεμψε τὸν ῥαπίσαντα εἰς τὸν ᾅδην, τῆς γῆς ὑποχανείσης· ἀλλ' ἐνουθέτει καὶ ἐδίδασκε, λέγων· εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρῃς; ἐὰν γὰρ ἐθισθῇς πάντων ἔσχατος εἶναι, οὐκ ἔσται σοι ἀνιαρὸν ὡς παρ' ἀξίαν τῆς ὕβρεως ἀπαντῶντος.

Τῶν περιερχομένων, οἱ μὲν ἐοίκασι μοι τοῖς κουφοτάτοις καὶ ἀπροίοις τῶν καχλήκων, καὶ τῶν κηρυκίων παρασύρεσθαι, καὶ σοβεῖ μικρὸν αἴτιον παρὸς τὰς ἐπηρείας δυνάμενα· σοβεῖ γὰρ ἔχουσιν οὐ ἑαυτοῖς στερρότητα καὶ βάρος λογισμοῦ σώφρονος καὶ παρισταμένου αἰτιωμένου. οἱ δὲ τῆς πέτρας τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι, ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἣν λαβόμενοι· ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀσείστως καὶ ἀπαράκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον, ἢ ἐλεοῦσι τοὺς σφομένους· τὸ μὲν οὐ φιλοσοφίας, τὸ δὲ οὐ φιλανθρωπίας· αὐτοὶ δὲ τῶν αἰσχρῶν πάθεσι, πάντα μὲν τὰ δεινὰ προσφέρειν, μᾶλλον δὲ μηδὲν οἴεσθαι, παρόντων δὲ πάσχεσθαι, καὶ τούτων τῶν παρερχομένων· καὶ τῷ καιρῷ μὲν ἔξω φιλοσοφεῖν, οὐ δὲ ταῖς χρείαις ἀφιλοσόφους φαίνεσθαι. ὥσπερ εἴ τις ἑαυτὸν νομίζοι τῶν ἀθλητῶν, μηδὲ καταβαίνων εἰς τὸ στάδιον· ἢ κυβερνήτην τῶν εὐδοκίμων, οὐ μὲν ταῖς εὐδίαις τῇ τέχνῃ μεγαλοφρονοῦντα, οὐ δὲ ταῖς ζάλαις μεθιέντα τοὺς οἴακας.

Τὸ ὀλιγωρεῖν καὶ μὴ θέλειν ὑπομένειν συμφορὰς, μεγάλης καὶ παντὸς ἀφροσύνης ἔργον.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΗΣΙΟΝ· ΟΤΙ ΧΡΗ

τὰ βάρη τῦ πλησίον φέρειν, καὶ ἀπλημμελεῖσθαι αὐτῦ· καὶ ἐλέγχειν ἀγαπητικῶς τὰ ἀχρεῖα εἰκὸς γινόμενα παρ' αὐτῦ, καὶ μὴ μνησικακεῖν αὐτῷ, Λόγος συνεπικτὸς πέμπτος.

Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς ἑαυτόν.

Ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου· καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν.

Οὐκ ἐπιθυμήσεις πάντα, ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστίν.

Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.

Κρεῖσσον αἰνῆ ἐλέγχων, αἰδρὸς σκληροδαχήλου.

Ὁ κρύπτων ἀδίκημα, ζητεῖ φιλίαν.

Ὁ ἐλέγχων μετὰ παῤῥησίας, εἰρηνοποιεῖ.

Ἵνα τί παρεσιωπήσατε ἀσεβεῖν, καὶ τὰς ἀδικίας αὐτῆς ἐτρυγήσατε;

Κακίαν ἔκρυψεν τῦ πλησίον αὐτῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ἔλεος καὶ οἰκτιρμὸν ποιεῖτε ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτῦ, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ.

Ἐπὶ πάντι ἀδικήματι μὴ μνησικάκει τῷ πλησίον σου.

Ἄφες ἀδίκημα τῷ πλησίον σου, καὶ τότε δεηθέντος σου, αἱ ἁμαρτίαι σου λυθήσονται.

Κρεῖσσον ἡ πλώμενος ἐν σωφροσύνῃ ἐμφρονος, ἢ περισσεύων φρονήσεως, καὶ παρανόμων νόμον.

Μνήσθητι ἐσχάτων σου, καὶ μὴ ἀμελήσῃς τῦ πλησίον σου.

Μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ παῦσαι ἐχθραίνων.

Νόει τὰ τῦ πλησίον ὡς ἑαυτῷ.

Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὰ λοιπά.

Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

Τότε ὁ Πέτρος τῷ κυρίῳ εἶπεν· ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

Ἐὰν ἁμαρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ· καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ λέγων μετανοῶ, ἄφες αὐτῷ.

Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν τῷ οὐρανῷ διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τῦ πατρός μου τῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν.

DE PROXIMO: QVOD PROximi onera ferenda sint, eique succurrendum: & quod amicè reprehendere deceat, si quid indecenter egerit, non autem inimicitias cum illo gerere,

Sermo XCV. Ex Antonio.

Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Leuit.19.

Acriter redargues proximum tuum, nec illius causa scelus admittes.

Nihil eorum quæ sunt proximi tui concupiscito. Deut.5.

Irascimini, sed nolite peccare. Psalm.4.

Melior est qui reprehendit & arguit, quàm Salomonis.
qui perunicax est.

Qui iniuriam celat, amicitiam quærit.

Qui libere arguit, pacem conciliat. Osee.

Cur ad impietatem silentio connixisti is, & iniquitates eius vindemiasti is?

Nemo vitia proximorum in corde suo re- Zacharix.
cordetur.

Misericordiam & miserationem impertimini quisq; proximo suo ac fratri suo.

Ne ob quamlibet iniuriam proximo tuo irascitor.

Remitte proximo iniuriam, & tum te pre- Sirach.28.
cante, peccata tua delebuntur.

Melior est minore præditus intelligentia, Sirach.
si metu se continet, quàm abundans prudentia qui legem violat.

Recordare præceptum, & sic proximum tuum non negliges.

Recordare postrema quæ tibi euenient, & inimicitias gerere desinito.

Ex teipso res proximi cognoscito.

Si obtuleris munus tuum ad aram, &c. Matth.5.

Si remiseritis hominibus delicta ipsorum, remittet etiam vobis pater vester cælestis delicta vestra.

Tum Petrus Domino dixit: Quoties pec- Matth.18.
cabit in me frater meus, & remittam ei? Num vsque septies? Dicit ei Iesus: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.

Si frater tuus in te peccarit, obiurga eum: & Lucæ 17.
si pœnituerit, remitte illi: & si septies in die peccarit in te, septiesq; in die reuertatur, ac dicat, Pœnitet me, remitte illi.

Videte ne contemnatis vnum de pusillis Matth.18.
his: dico enim vobis, angelos ipsorum in cælo continenter videre faciem patris mei, qui est in cælis.

Debemus nos qui robusti sumus, infir- Rom.15.
mitates imbecillium ferre, nec nobis ipsis placere.

Vnusquisq; vestrum proximo placeat in eo quod bonum est ad aedificationem.

Philip. 2. *Nemo sua quaerat, sed proximi commodis quisq; seruiat.*

Gal. 6. *Onera portate alij aliorum, & sic explebitis legem Christi.*

Ephes. 5. *Estote igitur alij in alios suaues & commodi, misericordes, condonantes vicissim, quemadmodum Christus vobis condonauit.*

Estote igitur imitatores Dei tanquam filij charissimi, ac in dilectione ambulate, quemadmodum ipse Christus nos dilexit, & seipsum pro nobis offerendum & mactandum Deo tradidit in odorem suauecolentem.

Coloss. 3. *Induimini, vt electi Dei, sancti, ab ipso dilecti, viscera miserationis, suauitatem, animi demissionem, clementiam, lenitatem. Ferte vos inuicem, & vobis mutuo condonate, si quis cum aliquo habet expostulationem: vt Christus condonauit vobis, sic etiam vos condonare debetis alij alijs.*

1. Thess. 5. *Hortamur vos fratres, vt eos qui immoderatè nulloq; ordine seruato se gerunt, admoneatis: eos qui paruo sunt animo consoleminì, & imbecilles sustentetis, & lenes erga omnes sitis. Videte ne quis malum pro malo reddat, semperq; quod bonum est, prosequimini, tum erga vos inuicem, tum erga alios omnes.*

Hebr. 12. *Pacem cum omnibus & sanctificationẽ expetite, sine qua Dominum nemo visurus est.*

Vitia proximi sui nemo vestrũm in animo cogitet.

1. Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus reprehende, vt cæteri metu in officio retineantur.*

Basilij. *Vt qui in littore tuti sunt, cùm eorum qui in mare demerguntur calamitate afficiuntur, suam securitatem & tutam stationem nõ amittunt propter solicitudinem quam de periclitantibus suscipiunt: Sic etiam qui proximorum peccatis mœrent, suam non delent lætitiam, sed contrà maiorem eam reddunt, dum propter lachrymas quas fratrum causa profuderint, domini gaudio digni habentur, propter affectionem illam qua alienis malis afficiuntur: quia talis lachryma, quasi semen & fœnus æterni gaudij est.*

Qui pro peccato proximi feruentem profuderit lachrymam, hic fratrem deplorando seipsum sanauit.

Qui conquieſcit, nec fratrũ sui peccatum reprehendit, hic immisericors est, & venenum quodammodo in morsum à diabolo immittit.

Scisne quid boni proximo sit faciendum? quod tibiipsi vis ab altero fieri.

Qui proximum sicut seipsum diligit, is nihilo plus quàm proximus possidet.

Ἕκαστος ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν.

Μηδεὶς τὸ ἑαυτῷ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ πλησίον ἕκαστος.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.

Γίνεσθε οὖν εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν.

Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας.

Ἐνδύσασθε, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι, καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραΰτητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς.

Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε εἰς πάντας· ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας.

Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον.

Ἔκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.

Ὡς γὰρ οἱ ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ἑστῶτες, τοῖς ἐν θαλάσσῃ βαπτιζομένοις συμπάσχοντες, ὑ προσίενται τὴν οἰκείαν ἀσφάλειαν ἐν τῇ περὶ τῶν κινδυνευόντων φροντίδι· οὕτως οὐδὲ οἱ τοῖς ἁμαρτήμασι τῶν πέλας ὀδυνώμενοι, τὴν οἰκείαν ἀφαίζουσι δυφροσύνην· τοιγαροῦν μᾶλλον καὶ μείζονα ποιοῦσιν αὐτὴν, ὑπὲρ τῶν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς δακρύων ἀξιούμενοι τῆς χαρᾶς τοῦ κυρίου, σχὲ τὴν συμπάθειαν· ὅτι τὸ τοιοῦτον δάκρυον, σπέρμα καὶ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς.

Ὁ γὰρ τῆς τοῦ πλησίον ἁμαρτίας θερμὸν ἀποσταξας δάκρυον, ἑαυτὸν ἐθεράπευσε δι' ὧν τὸν ἀδελφὸν ἀπωδύρατο.

Ὁ ἐφησυχάζων καὶ μὴ ἐλέγχων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀπάνθρωπός ἐστιν, ὡς γὰρ ὁ τὸν ἰὸν ἐναφεὶς τῷ δηχθέντι ὑπὸ τοῦ ἰοβόλου.

Οἶδας τί ποιήσεις τῷ πλησίον καλόν; ὃ σαυτῷ βούλῃ παρ' ἑτέρου γίνεσθαι.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, οὐδὲν περισσότερον κέκτηται τοῦ πλησίον.

Ἄφες

Ἄφες ὁ ἀφεθείς, ἐλέησον ὁ ἠλεημένος· κτῆσαι τῷ φιλοῦντι ἄνθρωπον τὸ φιλάνθρωπον.

Μὴ γελάσῃς πῶμα τῆς πέτρας, σκόβαινε δὲ ἀσφαλῶς, ὅσον σοι δυνάμεις, μήπως καὶ δίδυμα χεῖρα χαμαὶ κεῖσθαι.

Συγχωρήσωμέν τι μικρὸν, ἵνα μεῖζον ἀπολάβωμεν, τὴν ὁμόνοιαν· ἡττηθῶμεν, ἵνα νικήσωμεν. ὅρα τοὺς νόμους ἀθλήσεως, καὶ παλαιστῶν ἀγωνίσματα, οἱ τῷ κάτω κεῖσθαι πολλάκις, νικῶσι τοὺς ὑπερκειμένους.

Ἀγαθὸν χρηστότητι νικᾶν, θρασύτητα· καὶ βελτίους ποιῶν τοὺς ἀδικοῦντας, οἷς καρτερῶμεν πάσχοντες.

Ἕκαστος ἡμῶν ἐστιν ὁ ὀφειλέτης, καὶ † (ὀχθὸς) πολλὰ φέρει τὰ ὀφλήματα. συγχωρήσωμεν οὖν, ἵνα συγχωρηθῶμεν· ἀφῶμεν, ἵνα ἀφεθῇ ἡμῖν.

Εἰ μηδὲν ὄφλεις τῷ Θεῷ πεφείας,
Μηδ' αὐτὸς ἴαθι τοῖς † ὀφείλουσι συμπαθής·
Εἰ δ' οἶδας ὄφλων, καὶ σοῦ χρῄζοντι δὸς σοῦ.
Οἰκτρῷ γὰρ οἰκτος καὶ Θεῷ καθήμενος.

Ὑπάρχει τοῖς γε μετρίοις, δεδιέναι τοὺς λελυπηκότας, καὶ δεδοκηκέναι ταῦτα παθεῖν, ὧν εἰσὶν ἄξιοι. ἀλγεῖ τις ὡς πεισόμενος δέδοικε, ταῦτα πέπονθε, κἂν μὴ πάθῃ, καὶ πλεῖω παρ' ἑαυτῷ τυχόν, ἢ τοὺς δρασάντων κολάζεται.

Ὑπάρχει ἡγεῖσθαι χρεὼν τὴν τοῦ ποιῆσαι ἐξουσίαν.

Ὑπάρχει μοι πεφεῖσθαι τῶν ἀδικούντων, ἢ τοῦ αὐτίδρᾶν ἐξουσίαν.

Καὶ ὃ συνιὼν μοι πολλάκις λέγω, τοὺς σωτηρίαν αἰδεῖ κατεῖργον τὸν ἀδικήσαντα, καὶ μετάγον εἰς φίλτρον ἐκ φόβου τὴν ἀσφαλεστέραν ἔννοιαν.

Πολλῷ βέλτιον μικρὰ λυπήσαντα μίσια ὠφελῆσαι· ἢ ὃ τοὺς ἡδονὴν διώκοντα, ζημιῶσαι ὡς κεφαλαίῳ.

Ἔτιμον ὃ χρεὼν εἰς συνιόμεν.

Συγχωρήσωμεν τὰ εἰς ἡμᾶς, ἵνα καὶ αὐτοὶ τύχωμεν συγχωρήσεως.

Μή σε ἀπατάτω μάταιος λογισμὸς, ὅτι ὃ δικαίως ἐπελθεῖν αἰδύνητόν ἐστι, καὶ ὃ τοῦδε ἄναγκες τοῖς νόμοις τὸν ἀδικήσαντα.

Ὡς σὺ λόγῳ νικᾶν, οὕτως καὶ νικᾶσθαι καλῶς μεμαθήκαμεν.

Ὅσῳ σὺ ἰσχυρότερος εἶ, τοσούτῳ δικαιότερος αὖ εἶναι τὸ ἀδυνάτερον σκεπάσαι. ὁ γὰρ ἑαυτῷ μόνον, μήπως καὶ ἑτέρους ἰσχυρὸν εἶ) χρὴ τὸ ἰσχύοντα. εἰ δὲ λέγων ἰσχύειν, τὸ ἀδύνατον τὸ σὸν πεφεισμένος, ἁπλῶς δώσεις δίκην. ὑπόδυνος γὰρ ἕκαστος ἡμῶν τοῦ πλησίον σωτηρίας ἐστὶ, σκοπεῖν τὰ ἑαυτοῦ σκοπεῖν μόνον, μήπως καὶ τὰ τῆς πόλεως ἀπολώμεθα· ἡμᾶς ἠγόρασθημεν· ὁ δὲ ἀγοράσας ἡμᾶς, τοῦτο προσέταξεν ὅτι τῇ κοινῇ πάντων λυσιτελείᾳ.

Remitte, cùm tibi sit remissum: miserere, qui misericordiam consecutus es: humanitatem humanitatem parato. Theologi.

Casum proximi ne rideto: tutò autem, quoad à te fieri poterit, transito: quinetiam porrigito manum humi iacenti.

Concedamus aliquid exiguum, vt maius impetremus, nempe concordiam: patiamur nos vinci, vt vincamus. Videte athletarum consuetudinem, & luctatorum certamina, qui sæpenumero hoc ipso quòd suppositi sunt, aduersarios sibi incumbentes vincunt.

Bonum est mansuetudine audaciam vincere, & meliores efficere eos qui iniuriam faciunt, per ea, quæ tolleramus patiendo. † leg. ὁ χριστός.

Vnusquisq; nostrum aliquid debet, et Christus multa fert debita. Veniam demus, vt impetremus: remittamus, vt nobis remittatur.

Si Deo nihil supplicij debes, † leg. ὀφείλημα ἐμπαθές.
Ipse quoq; nihil afficiaris debentium miserijs.
Sin aũt scis te debere, tu prior exhibe clementiã.
Pro misericordia enim vel apud Deum ipsum misericordia rependitur.

Satis est moderatu quidem iniurioſos metu affici, atq; ea expectare quibus sunt digni: quæ enim quis tanquã perpessurus metuit, eadẽ patitur, etiamsi nõ patiatur: & fortasse plus à seipso punitur, quàm ab ijs qui cruciaturi essent.

Satis esse existimare debemus, si faciendi potestatem habemus.

Satis mihi supplicij est aduersus eos qui iniuriam intulerint si vlciscendi potestas fuerit.

Et sæpenumero mentionẽ facio veniæ dandæ, vt quæ ad salutẽ pudore affectũ eum qui iniuriã intulerit, reducat: et metu liberatã ad amorem alliciat mentem, quæ non prorsus desipit. Videntur hęc iungenda præcedenti versui.

Multo est melius dolore exiguo comparare vtilitates maximas, quàm voluptates sequendo summa totius damnum inferre.

Bonis præditi morib. ad veniam dandã parati sunt. (veniam impetremus.

Ignoscamus alienis in nos peccatis, vt et ipsi

Ne te fallat inanis & stulta cogitatio, vt iustè persequi crimine vacare credas, et iniurium legibus tradere puniendum.

Vt cum ratione vincere, sic & honestè vinci didicimus.

Quanto fortior fueris, tanto aquius est te imbecilliorẽ ferre. Non enim sibi solùm fortis esse debet qui robore præditus est, sed ẽt alijs. Quòd si dicis te fortẽ esse, & illius imbecillitatẽ contemnis, duplicẽ dabis pœnã: nam vnusquisq; nostrum de salute proximi solicitus esse iure debet: itaq; non tantùm cõmoda nostra spectare et parare iussi sumus, sed etiã proximorũ: pretio empti sumus: qui autem nos redemit, hoc præscripsit ad communem omnium vtilitatem. Chrysostomi.

Non simpliciter ad delictorum modum adhibenda est obiurgatio, vel castigatio: sed delinquentium consilium etiam considerandum est: ne dum dissutum consuere vis, deteriorem efficias rupturam.

Difficile esse arbitror vt qui futurus sit aliorum reprehensor & castigator, animum suum ab audacia & superbia longissimè abducat: & verbis tantùm, non verberibus agat.

Clementis. *Fidelis maximè, quæ sit scientia adhibita, reprehensio: quando perfectissima est demonstratio, condemnatorum reorum cognitio.*

Methodij. *Maius bonum esse iudico reprehensionem ferre quàm reprehendere: quanto maius etiam est teipsum liberari malo quàm liberare alium.*

Nec quisquã tetricè monens, eos qui inviti operatione dignam rem inciderint, coarguendo oratione commota vtatur. nam dicere, cur peccasti, grauius est et seuerius, quàm laboribus leuare: multum autem valet propriè, & vt decet, adhibita reprehensio.

Philonis. *Venia pœnitentiam generat.*

Euagrij. *Talem te præsta omnibus, quales tibi omnes esse vis.*

Maxim. † *lege vel.* *Veniam & condonationem peccatorum nostrorum in condonatione proximi inuenimus. Et misericordia Domini, in misericordia quæ impertitur proximo abscondita est. Quamobrem Dominus dicebat: Remittite, et remittetur vobis, in voluntate vestra relinquitur salus vestra.*

DE IIS QVI NON REMITTUNT, ac iniurias meminerunt, Sermo XCVI. Ex Antonio

Prouer. 26. *VIæ eorum qui iniuriam meminerunt, ad mortem ferunt.*

Salomonis. *Inimicitiam celans, dolum machinatur.*

Qui odit occultare iniuriam, amicos & familiares dissociat.

Ezech. 35. *Iniurias meminerunt, & vlti sunt. quamobrem hæc dicit Dominus: Extendã manũ meam aduersus Idumæam, & exterminabo ex ea hominem, eamq; vastabo.*

Sirach. 28. *Qui se vlciscitur, eum Dominus vlciscetur, eiusq; peccata sedulò obseruabit.*

Ibidem. *Homo homini irascitur, & à Domino sanari quærit: homini sui simili misericordiam nõ impertit, et pro peccatis suis precatur: ipse caro cùm sit, iracundiam retinet, et quis Deo placato peccata illius expiabit? Fac eorum quæ ad extremum tibi euentura sunt, memineris: & desine inimicitias gerere. Recordare præcepta, proximo autem ne succenseas. Perpende pactum altissimi, & parce insciticæ.*

Matth. 6. *Si non remiseritis hominibus delicta ipsorum, ne pater quidem cœlestis remittet vobis peccata vestra.*

Οὐχ ἁπλῶς ποιεῖ τὸ τῶν πλημμελημάτων μέτρον δεῖ τὴν ὀπτίμησιν ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἁμαρτανόντων σοφίζεσθαι προαιρέσεως, μή ποτε τὸ διέρρωγὸς ῥάψαι βουλόμενος, χεῖρον τὸ σχίσμα ποιήσῃς.

Δεινὸν οἶμαι τὸ μέλοντα ἐλεγκτικὸν εἶναι θρασύτητος μάλιστα καὶ ἀπονοίας παρρωτάτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπάγειν, καὶ τὸ δραστήριον ἐν τῇ φύσει τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ τῶν πραγμάτων ὀπτεύεσθαι μόνον.

Πιστὸς δὲ μάλιστα ὁ μετ' ὀπτήμης ἔλεγχος· ὅτε καὶ τελεωτάτη ἀπόδειξις εἰσπέπραται, ἡ γνῶσις τῶν κατεγνωσμένων.

Μεῖζον ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξαι νομίζω, ὅσῳ μεῖζον ἐστὶ τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι κακοῦ, τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξαι.

Καὶ τοὺς ὅτι ψεκτῆς αἰτίας περιπεσόντας, σκυθρωπῶς ὑφεστῶς τις, οὐκ αἰ ἐλέγξοι χρὴ λόγοι κινοῦμενος. Ὃ γὰρ λέγω, ἁμαρτάνειν, βαρὺ μᾶλλον ἐστὶν, ἢ πόνων κυφίσαι· μέγα δυνάμενον κυρίως καὶ ὡς δεῖ προσαγόμενος ἔλεγχος.

Συγγνώμη μετάνοιαν πέφυκε γενέσθαι.

Γίνου τοῖς πᾶσιν, ὡς † σὺ θέλεις τοὺς πάντας.

Τῷ συγχωρῆσαι τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν ἐν τῇ συγχωρήσει τοῦ πλησίον ἐφίεσθαι· καὶ ὁ ἔλεος τοῦ κυρίου, ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ τοῦ πλησίον ἐγκέκρυπται. Διὰ τοῦτο ὁ κύριος ἔλεγεν· ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, ἐν τῷ θελήματι ὑμῶν λοιπόν ἐστιν ἡ σωτηρία ὑμῶν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗ ΑΦΙΕΝΤΩΝ, ΑΛΛὰ μνησικακούντων, Λόγος ὀγδοηκοστὸς ἕκτος.

Παροιμ. κϛ. Ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον.

Κρύπτων ἔχθραν, σωφίσῃ δόλον.

Ὃς μισῶ κρύπτει ἀδίκημα, διίστησι φίλους καὶ οἰκείους.

Ἐμνησικάκησαν καὶ ἠξεδίκησαν δίκην. Διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος· ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ ἐξολοθρεύσω ἐξ αὐτῆς ἄνθρωπον, καὶ θήσομαι αὐτὴν ἔρημον.

Ὁ ἐκδικῶν τοῦ κυρίου κρίσει ἐκδικήσει, καὶ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ διατηρῶν διατηρήσει.

Ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ διατηρεῖ ὀργὴν, καὶ τοῦ κυρίου ζητεῖ ἴασιν, ἐπ' ἄνθρωπον ὅμοιον αὐτῷ οὐκ ἔχει ἔλεος, καὶ περὶ ἁμαρτιῶν αὐτοῦ δέεται. αὐτὸς σὰρξ ὢν διατηρεῖ μῆνιν, καὶ τίς ἐξιλάσεται τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ; μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ παῦσαι ἐχθραίνων. μνήσθητι ἐντολῶν, καὶ μὴ μνησικάκησῃς τῷ πλησίον σου· διαθήκης ὑψίστου, καὶ παρίδῃς ἄγνοιαν.

Ἐὰν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ πταίσματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

Εἰ μὴ-

Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Πολλάκις οἱ τῷ πάθει τῆς μισοπονηρίας κεκτημένοι, εἰς τοιοῦτον κακὸν ἑαυτοὺς ἐμβάλλουσι, τῇ τοῦ ἀμύνασθαι ἡδονῇ καθ' ἑαυτὸν ἀμελοῦντες. οἱονεὶ γὰρ οἴστρῳ τῇ μνήμῃ τῶν λελυπηκότων τηκόμενοι, σφύζοντος αὐτῶν τοῦ θυμοῦ καὶ πηδῶντος, οὐ τοῦτο μόνον ἀπολήγουσι, τοῦ μή τι κακὸν δοῦναι τοῖς παροξύναντι, εἴ που καὶ τοῦτο λάβοι ἐὰν τύχῃ.

Οἶδα μὲν ὅτι χαλεπὸν ἔστι τοῦτο φάναι τῆς ἀδικίας ὕσπερ, καὶ τοῦ θυμοῦ ζέοντος ἔτι, τοῦ δεχθῆναι τὰς λογισμούς. τυφλὸν γὰρ ὁ θυμὸς καὶ ἡ λύπη, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ δικαίως ἀγωνιστῶν παρῇ, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀδικήσωμεν, μηδὲ τοσοῦτον τὸν ἠδικηκότα μισήσωμεν, ὅσον ἡμῖν ὁ συμφέρει, μηδὲ τὴν παῤῥησίαν τὴν πρὸς Θεὸν ἀποβάλωμεν, ἐχθροὶ τοῖς ἠδικηκόσι φανέντες, καὶ ὑπὲρ ὃ μέζον ἀγωνιστῶντες.

Τηρεῖν μὲν τὰς ἁμαρτίας, οὐχ ἵνα πενθήσωμεν, ἀλλ' ἵνα ὀνειδίσωμεν· οὐδὲ ἵνα θεραπεύσωμεν, ἀλλ' ἵνα προσπλήξωμεν· καὶ ἀπολογίαν ἔχωμεν τῶν ἡμετέρων κακῶν τὰ τῶν πλησίον βαύματα.

Ὁ μοίως γὰρ ἔστι κακὸν, καὶ ἄρεσις ἀσωφρόνιστος, καὶ κατάγνωσις ἀσυγχώρητος· ἡ μὲν ὅλως ἐφίσσα τὴν πίστιν, ἡ δὲ τῷ σφοδρῷ κατάγνυσα.

Τί αἰ γλοιοτέρας μισοπονηρίας χείρες, ὅταν φιλανθρωπίας ἐξεναχθῶσαν αἰσχυνθῶσι δεσπότην.

Ὅταν ἐννοήσωμεν ἄνθρωπε ἁμάρτωμεν τοῦτο τῷ σωδούλῳ, καὶ τὰ ἑξῆς. *

Πολλοὶ βοσκημάτων βλακεύμενοι χείρους, οὐδὲ προσκρούειν αἰσχύνονται τῷ πλησίον προτέροις, νομίζοντες ὑβρίζεσθαι καὶ ἐλαττοῦσθαι, εἰ φιλῆς τινὸς μεταδοῖεν προσρήσεως. καὶ τί τούτης καταγελαστότερον γένοιτο τῆς αἰσχύνης; τότε γὰρ ὑβρίσθης, τότε ἠτιμάσθης ἄνθρωπε, ὅταν ὁ πλησίον σου πρότερος προσεύπῃ.

Τὸ μὴ καταλλάττεσθαι τῷ λελυπηκότι, οὐκ ἐλαττόν ἐστιν ἀμυνομένῳ τοσοῦτον, ὅσον τὸν Θεὸν ὑβρίζοντος, τὸν ταῦτα νομοθετήσαντα.

Si alij alios mordetis & deuoratis, videte ne alij ab alijs conficiamini. Galat. 5.

Sæpe qui hoc morbo tenentur, vt iniurias recordentur, in manifestum & certum malum se conijciunt, vlciscendi cupiditate impulsi, ac sui omnino obliti. Etenim quasi æstro, memoria eorum qui molestia affecerint, tabescunt, & bulliente ac saliente eorum ira, non prius desistunt quàm malo aliquid ei qui ipsos irritarit, dederint, sicubi fortè in eum inciderint. Basilij.

Scimus difficile esse recenti adhuc iniuria & ira feruente recipere rationis consilia. Cæca enim ira est, & dolor, & maximè si iusta fuerit indignationis causa: Sed non idcirco etiam nos ipsi iniuria afficiemus, nec eum qui iniuriam fecit tantum oderimus, quantum nobis non expedit: nec nostram erga Deum libertatem amittemus, inimici existentes eorum qui iniuriam fecerint, & supra modum indignantes. Theologi.

Peccata obseruamus, non vt lugeamus, sed vt exprobremus: nec vt sanemus, sed vt præterea vulneremus: & proximorum vulnera pro nostrorum malorum excusatione habemus.

Æque vitiosum est obsequium immoderatum, & condemnatio omni venia semota: illud enim totas laxat habenas, hac acerbitate præfocat.

Quid potest esse iniuriarum recordatione deterius, quæ humanitatem Domini promptam reuocat & amolitur? Chrysostomi.

Quum memoria repetimus quæ à conseruis passi sumus: & quæ deinceps sequuntur. *

Multi sunt pecudibus ipsis deteriores, qui ne salutare quidem dignantur priores proximum, existimantes se contumelia affici & contemni, si vel tenuem quandam impertiant salutationem. Sed quid esse potest ista stultitiæ ridiculum magis? tum enim contumelia afficeris, tum ignominia notaris ô homo, cùm prior te tuus proximus alloquitur.

Non reconciliari ei qui molestiam exhibuerit, non tam est illum vlcisci, quàm contumelia Deum afficere, qui hanc legem præscripsit.

* Vide reliqua supra in Sermone 9. mox post citatum Basilium.

ΠΕΡΙ ΜΙΣΟΥΣ ΚΑΙ ΕΧΘΡΑΣ, καὶ τῶν μάχας σωματούντων, Λόγος ἑβδομηκοστὸς ἔβδομος.

Ἀπέστειλεν Ἰεφθαὲ ἀγγέλους πρὸς βασιλέα υἱῶν Ἀμμών, λέγων, τί ἐμοὶ καὶ σοί, ὅτι ἦλθες ἐπ' ἐμὲ, πολεμῆσαί με ἐν τῇ γῇ μου; ἐγὼ οὐχ ἥμαρτόν σοι, καὶ σὺ ποιεῖς μοι ἐμοὶ πονηρίαν τοῦ πολεμῆσαί ἐν ἐμοί. κρίναι κύριος ὁ κρίνων, ἀνὰ μέσον υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀνὰ μέσον υἱῶν Ἀμμών. καὶ οὐκ εἰσήκουσε βασιλεὺς υἱῶν Ἀμμὼν τὸν λόγον Ἰεφθαὲ, ὧν ἀπέστειλε

DE ODIO ET INIMICITIIS, & pugnas ferentibus, Sermo XCVII. Ex Antonio.

Iephtha nuncios misit ad regem Ammonitarum, cum huiusmodi mandatis: Quid tibi mecum rei est, quod venis in fines agri nostri bellatum? nihil in te peccaui: & tu mecum malitiosè agis, qui mihi bellum inferas. Iudicet Dominus de causa Israelitarum & Ammonitarum. Rex autem Ammonitarum non acquieuit orationi Iephthæ, qua per nuncios Iudicum 11.

apud illum vsus erat: & corripuit Iephthan Spiritus Domini, & progressus est ad bellum inferendum filijs Ammonis, tradiditq; eos Dominus in manus ei, vastauitq; viginti vrbes: et Ammonitæ timuerunt Israelitas.

Dauid. *Seda iracundiam, & iram omitte, noli ita æmulari vt improbè agas: quia improbi funditus pereunt.*

Dispergegentes quæ bella volunt.

Solomonis. *Odium excitat contentionem.*

Quocunq; ingressa fuerit contumelia, eò etiam ignominia.

Vir iracundus præparat pugnas.

Contradictiones excitat omnis malus: Dominus autem illi mittet angelum immisericerdem.

Peccandi cupidus pugnis gaudet.

Molesta oratio excitat iras.

Ne insultes aut irruas in prælium citò, ne ad extremum te eius pœniteat.

Vt ferrum acuit ferrum, sic homo hominem irritat.

Noli sine causa inimicitias cum quoquam suscipere, ne quid in te mali excogitet.

Esaiæ 59. *Contritio et miseria in vijs eorum, nec viam pacis norunt, nec est in vijs eorum iudicium: viæ enim quas ingrediuntur, praua sunt, nec pacem nouerunt.*

Ezechiel. *Tota familia Israelitica ex contentiosis & pernicacibus constat.*

Improbus exacerbat amicos, & inter concorditer viuentes iniicit calumniam.

Sirach. 28. *Contentio festinata emittit ignem, & pugna accelerata effundit sanguinem.*

Matth. 12. *Omne regnum secum dissidens desolatur, itemq; ciuitas omnis ac familia diuisa aduersus seipsam, non stabit.*

Matth. 24. *Quia multiplicabitur iniquitas, frigescet charitas multorum.*

1. Corin. 11. *Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei.*

Galat. 5. *Qui conturbat vos, damnationem portabit, quicunq; tandem sit.*

1. Corint. 3. *Quum enim in vobis contentio & æmulatio & seditiones sint, nónne carnales estis, & hominum ritu ambulatis & viuitis?*

Iacob. 3. *Vbi æmulatio & contentio, ibi inconstantia & omnis improbitas.*

2. Timot. 2. *Seruum Domini non decet pugnare, sed ergaomnes mitem esse.*

ποὸς αὐτὸν, καὶ ἐβλήθη ὅτι Ἰεφθαὲ πνεῦμα κυρίου, καὶ διέβη ποὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμών, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς κύριος εἰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν εἰς αὐτοὺς εἴκοσι πόλεις, καὶ ἐνεδράπησαν οἱ υἱοὶ Ἀμμὼν ἀπὸ ποοσώπου υἱῶν Ἰσραήλ.

Γαῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· μὴ παοαζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι, ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθοευθήσονται.

Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα.

Μῖσος ἐγείρει νείκος.

Οὗ ἐὰν εἰσέλθῃ ὕβρις, ἐκεῖ καὶ ἀτιμία.

Ἀνὴρ θυμώδης ποοσκαλίζει μάχας.

Ἀνὴρ πλοιάσιος ἐγείρει πᾶς κακός· ὁ δὲ κύριος ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐκπέμπει κατ' αὐτοῦ.

Φιλαμύρτημον χαίρει μάχαις.

Λόγος λυπηρὸς ἐγείρει ὀργάς.

Μὴ σπεύχαιρε καὶ ποοσπίπτε εἰς μάχην ταχέως, ἵνα μὴ μεταμεληθῇς ἐπ' ἐσχάτων σου.

Σίδηρος σίδηρον ὀξύνει· ἀνὴρ δὲ παροξύνει ποόσωπον ἑτέρου.

Μὴ φιλεχθρήσῃς ποὸς αἴθωνα μάτην, ἵνα μή τι εἰς σὲ ἐργάσηται κακόν.

Σύντριμμα καὶ παλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν, καὶ οὐκ ἔστι κρίσις ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. αἱ γὰρ τρίβοι αὐτῶν διεστραμμέναι ἂς ὁδεύουσι, καὶ οὐκ οἴδασιν εἰρήνην.

Πᾶς ὁ οἶκος Ἰσραὴλ, φιλόνεικοι καὶ συκοφάνται.

Ἀνὴρ ἀμύρτωλος παροξύνει φίλους, καὶ ἀναμέσον εἰρηνευόντων βάλλει διαβολήν.

Εἰς καταπαυσμὸν ἀκμὴν πῦρ, καὶ μάχη καταπαυσμὸν ἀχρὶ αἵματος.

Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις καὶ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν, οὐ σταθήσεται.

Διὰ δὲ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.

Εἴ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.

Ὁ παροξύνων ὑμᾶς, αὐτὸς βασάσει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ.

Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ἔρις καὶ ζῆλος καὶ διχοστασίαι, οὐ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατ' ἄνθρωπον περιπατεῖτε;

Ὅπου ζῆλος καὶ ἐριθία, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.

Δοῦλον κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας.

Εἰ δέ

Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν.

Ἐπιλέλοιπεν ἡ ἀγάπη, ἡ ῥίζα τῶν σπλάγχνων.

Ἐν ἀμίλλαις ποινείας ἀθλιώτερος ὁ νικήσας· ὅστις ἀναχωρεῖ τὸ πλέον ἔχων τῆς ἁμαρτίας.

Πεφύκασί πως οἱ φιλονεικοῦντες, ἀχαλεπώτεροι γίνεσθαι, καὶ πολλὰ τῶν ἰδίων κακῶν ἀφαιρεῖσθαι, ὑπὲρ τοῦ λυπῆσαι τοὺς ἀντιπάλους.

Κρεῖττον ἡττᾶσθαι καλῶς, ἢ νικᾶν ἐπισφαλῶς καὶ ἀθέσμως.

Τῆς αὐτοκαμάτου μελίσσης ἐχίς, οἱ πολεμικοὶ τὸν ξένον, καὶ ὃ ἀδόκιμον τῶν ἰδίων κακῶν ἀπορέμενοι, καὶ τῇ ἑαυτῶν αἰχμῇ ἐγκαλλωπιζόμενοι· ἐπεὶ καὶ ὁ Διάβολος *. ἔοικέ τι λείπειν ἑαυτῷ.

Τὸ μὲν ἥλως ἐχθρὸν, καὶ ἀνύφλεκτον.

Ἔχθρας ὄρεξις γίνωσκε, ἀνοίας δὲ μή.

Τί μαχόμεθα πρὸς ἀλλήλους εἰκῇ; τί πολεμοῦμεν ἀλλήλοις, παροξυνόμενοι καὶ τοὺς μισοῦντας φίλους;

Εἰ μεταξὺ Παύλου καὶ Βαρνάβα μικροψυχία, τί θαυμαστὸν εἰ καὶ μεταξὺ ἡμῶν;

Μὴ δὴ πάντα χρὴ ζητῶμεν νικᾶν. ἔστι γὰρ ὅπου νίκη μὲν φέρει βλάβην, ἧττα δὲ ὠφέλειαν.

Τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν, πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, αἰσχιστόν τε καὶ κάκιστον.

Πεφύκασιν αἱ ποιναὶ φύσεις μὲν φιλονεικεῖν, μὴ πρότερον λῆξαι τῆς διαμάχης καὶ ἔριδος, πρὶν ἢ καιρίαν δέξασθαι τὴν πληγὴν, καὶ ἀνεπιλήσου τιμωρίας πεῖραν λαβεῖν.

Σοφὸν γὰρ βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας
Νικᾷ. σοὶ δ' ὄχλος σὺν ἀμαθίᾳ πλέον κακόν.

ΠΕΡΙ ΟΡΓΗΣ, Λόγος ἐπτακαιδέκατος ὄγδοος.

DE IRA, SERMO XCVIII. Ex Io. Stobæo.

Οὐδέν, Κύρι', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα πημαίνει, θυμῷ δουλαγωγούμενον.

Πολλάκις αἰθέρων ὀργὴ σοὶ ἐξεκάλυψε κρυπτόμενον, μανίας πολὺ χεῖρον.

Ὀργῆ μὲν λογισμὸς ποτὲ οὐδὲ εἷς φύεται. αὕτη κρατεῖ πάντων, αἱ δὲ μικρὸν πρόσθεν, κατόψεταί τι μᾶλλον εἰς τὸ συμφέρον.

Μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν ὀργιζώμεθα. τὸ γὰρ καταχεῖν ἐστι * τῆς ὀργῆς πόνος.

Ἀπάθεια ὀργιζόμενος αἰθέρος πολῦ, τοῦτ' ὕστερον λάβοις αἰῶνος ἡμέρημα.

Ἐπίσης ὀργιζόμενος. ἀλλὰ βέλομαι. οὐδεὶς γὰρ ὀργῆς χάριν ἀπέλιπεν, πάτερ.

Ὀργὴ γὰρ ὅστις ἡδέως χαρίζεται,

Si quis dicat se Deum diligere, & fratrem suum oderit, mendax est. 1. Ioan. 4.

Defecit dilectio, mandatorum radix. Basilij.

In certaminibus improbitatis miserior est qui viceris, propterea quòd peccatis onustior discedit.

Solent contentiosi minùs consilio valere, & sæpe suis rebus malè consulere, vt dolore afficiant suos aduersarios.

Præstat honestè vinci, quàm periculosè & iniustè vincere. Theologi.

A partibus aduersariorum propemodum stant quiingensio sunt bellicoso, gloriam suam ex publico malo venantes, & suo se dedecore ornantes. Quando et diabolus. (Apparet quadam deesse.)

Apertum hostem cauere facile est.

Inimicitiæ fines fac noscas, nullos autem benevolentiæ.

Quid inter nos temerè digladiamur? quid bellamus alij cum alijs? quibus præceptum est, vt qui nos oderint, amemus. Chrysostomus.

Si inter Paulum & Barnabam angustus & pusillus animus fuit, quid mirum si etiam inter nos?

Non vbiq; debemus velle vincere: est enim vbi victoria detrimentum affert, vinci autem vtilitatem præbet.

Seipsum vincere omnium victoriarum prima et præstantissima est, at vinci à seipso & turpissimum & pessimum. Democriti.

Praua ingenia eadem solent esse & contentiosa, vt non priùs finem faciant pugnæ & contentionis, quàm lethalem acceperint plagam, et supplicio memorabili afficiantur. Isocratis.

Nam consilium bonum multas vincit manus. Euripidis.

Turba verò coniuncta rudis tas plus affert mali.

Nihil, ô Cyrne, tam iniustum est, quàm ira, quæ dominum Theognidis.

Suum ledit, vt animo commoto miserè, gratum faciat.

Sæpe mentem hominum detexit ira Eueni.

Latentem, qua peior quandoq; est insania.

Ira non potest vnquam falli. (rit, Menandri.

Ea nunc imperas: vbi verò modicum deferbue-

Multò acutiùs quod ex vsu est, videbit. * Ἰσχνοῦ ὀργῆ.

Insanimus omnes, cùm irascimur. Philemonis.

Ira enim difficillimè refrenatur.

Omnia quæ iratus agit, Menãdri, al. Eiusdem.

Errata post modum intelliges.

Ira moderator. Respon. *Id quidem volo.*

Est enim ira, pater, ingratissima res.

Quisquis ira præceps indulget, Euripidis in Æolo.

In malum finem exit: plurimum enim hominibus incommodat.

Epicharmi. *Ne tute teipsum obrem leuem iracundum exhibeas.*

Eiusdem. *Superare non iram conuenit, sed legem.*

Euripidis, al. Eiusdem. *Nemo iratus quicquam rectè deliberat.*

Al. nouum initium, cũ inscriptione, Euripidis in Archelao. *Multos iracundia magna perdidit mortalium,*
Et imperitia, quæ gemina mala sunt vtentib. se.
Iræ malæ multa sunt indecora.
Extra iram enim vnusquisq; multo sapientior est.
Ex ira imperita multum generatur malorum.

Æschyli. *Iræ vana causa sunt verba.*

Sophoclis. *Morositas obnoxia est imperitiæ.*

Charemonis. *Ex ira scio cuncta prodire mala.*

Eiusdem. *Ira permultos agere cogit mala.*

Euripidis in Philoctete. *Cæterùm vt mortale nostrum est corpus,*
† ἰσχὺν δ' ἴσα. *Ita conuenit iram quoq; non retinere*
Immortalem, quicunq; sapientiam intelligit.

Sosiphanis. *Nunc in facie tibi iracundia efflorescat ô senex:*
Nunc irasci conuenit iustitiæ gratia.

Menandri. *O quàm cohibendi magnus est iram labor.*
Non esse videtur aliud iræ pharmacum,
Oratio nisi grauis amici viri.

Eiusdem. *Etsi doles vehementer, haud quicquam tamen irritatus*
Ages temerè. nam iram rationis insciam refrenare (tet.
In perturbationibus, in primis sapientem oportet.

* Al. cohæret præcedenti stichω. *Ingenium tam irritabile, & amarulentum adeò*
Indicium statim est omnibus pusillanimitatis.

Theocriti. *Non fas ô pastor in meridie, non fas est nobis*
Fistula canere. Metuendus Pan est: etenim à venatione
Hoc tempore fessus quiescit,
Et acris ei bilis perpetuò naribus assidet.

Homeri. *At illi animus ater iracundia replebatur.*

Euripidis. *Mores violenti & agrestes cum lenibus*
Vnà coniuncti, vtrung; temperant excessum.
Nam iræ mortalibus ob calamitatem
Graues, & dubius error animo oboritur.

Archilochi. *O stulte, inutilis est ira in malis.*

Sophoclis. *Anime mi, grauissimis curis turbate,*
Fac patienter feras, & defendas te, hostibus objiciens (minus
* δύσεστι. *Aduersum pectus inter hastas inimicorum co-*
Pede consistens tuto.
† ἡμιόλιον. *Et neg, victor palàm exultes:*
Neg, si victus fueris, domi prostratus lugeas.
Quin rebus lætis gaude, sinistris
Contristare ita, vt ne quid nimis. Sed agnosce
qualis
* ῥύσμια. *Sors homines detineat.*

κακῶς τελοῦσα· πλήσσα γὰρ σφάλλει βροτούς.
Μὴ ὅτι μικροῖς αὐτὸς αὑτὸν ὀξύθυμον δείκνυε.
Ἐ πιπολάζειν ὄπι χρὴ τὸν θυμόν, ἀλλὰ τὸν νόμον.
Οὐδεὶς μετ' ὀργῆς ἄνδρ' ἂν βουλεύεται.
πολλοὺς δὴ ὁ θυμὸς ὁ μέγας ὤλεσε βροτῶν,
ἥ τε ἀσυνεσία, δύο κακὼ τοῖς χρωμένοις.
Ὀργὴ δὲ φαύλη πολλ' ἔνεστ' ἀχήμονα.
ἔξω γὰρ ὀργῆς, πᾶς ἀνὴρ σοφώτατος.
πολλ' ἔστιν ὀργῆς ὄξ' ἀπαιδεύτως κακά.
Ὀργῆς ματαίας εἰσὶν αἴτιοι λόγοι.
Αὐθαδεύα τοι σταγότητ' ὀφλισκάνει.
† Ὡς οἶδε τὸ ὀργὴ πάντα γίνεσθαι κακά.
Ὀργὴ δὲ πολλοὺς δρᾶν ἀναγκάζει κακά.
Ὡς καὶ δὲ θητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῖν ἔφυ,
ὕτω προσήκει μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
Νῦν σοι πρέπει σ' ὦ γῆρας ὀφθῆναι θυμὸς ἡδέως ἔχων,
νῦν δεῖ ὀργὴν ἰδεῖν ἐνδικον λαβεῖν.
Ὅσος τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόνος.
Οὐκ ἔστιν ὀργῆς, ὡς ἔοικε, φάρμακον
ἀλλ' ἢ λόγος σοφὸς ἀνὴρ αἰδοῖος φίλος.
Εἰ καὶ σφόδρ' ἀλγεῖς, μηδὲν προπεπτωκὸς
προφάσεως προπετῶς. ὀργῆς γὰρ ἀλογίστου κρατεῖν
τὸ τῆς παροιμίας, μάλιστα τὸν φρονοῦντα δεῖ.
* Τόδ' ὀξύθυμον τοῦτο, καὶ λίαν πικρόν,
δεινῶς ἔχειν ἄνθρωπον ἐν μικροψυχίᾳ.
Οὐ ῥᾴμις ὦ ποιμὴν τὸ μεσαμβρινόν, ὑπὸ ῥᾴμις ἄμμιν,
συρίσδειν. τὸν Πᾶνα δεδίσκαμες. ἢ γὰρ ἀπ' ἄγρας
ταύνικα κεκμακὼς ἀμπαύεται, ἔστι δὲ πικρός,
καί οἱ ἀεὶ ῥινμεῖα χολᾶ περὶ ῥῖνα κάθηται.
Ἀχύμβους, μύωπας δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι
πίμπλαντ', ὅσσοι δὲ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἔίκτην.
Τῷ γὰρ βιαίῳ καὶ χόλῳ τὸ μελθακὸν
εἰς * αὐτὸν ἐλθὸν, τῷ λίαν παρείλετο.
Ὀργαὶ γὰρ αἰσθήσεσι συμφορᾶς ὕπο
δεινὰς, πλάνος τε καρδίας προσίσαται.
Ὦ μωρὲ, θυμὸς σὸ κακοῖς ὦ σύμφορος.
Θυμὲ θύμ' ἀμηχάνοισι κήδεσι κυκώμενε,
σὸ δὲ δυσμενῶν δ' ἀλέξο προσβαλὼν
σθένος γέρων, σὺ * δοχεῖς ἐχθρῶν πλησίον,
καταστὰς ἀσφαλέως.
καὶ μήτε νικῶν † ἀμφάδην ἀχάλλεο,
μηδὲ νικηθεὶς σὸ οἴκῳ κατάπεσὼν ὀδύρεο,
ἀλλὰ χαρτοῖσί τε χαῖρε, καὶ κακοῖσιν
ἄχαλλε μὴ λίαν. γίγνωσκε δ' οἷος
* ῥυσμὸς ἀνθρώπους ἔχει.

Πόλ'

Πόλλ' ἐν κακοῖσι θυμὸς ὑπνηδὴς ὁρᾷ.

Μεγαλόστομος ἔλεγχος δυσκατάπαυστος ψυχὴ δηχθεῖσα κακοῖσι.

Ἔξω γὰρ ὀργῆς πᾶς ἀνὴρ σοφώτερος.

Ἄνους ἐκεῖνος, αἳ δὴ αἰσχίστας ἔπι ἐκεῖνοι ἡμείναντο κερτερόν.

Ὅστις γὰρ ἐν κακοῖσι θυμωθεὶς βροτῶν, μεῖζον προσαπτῇ τῆς νόσου τὸ φάρμακον, ἰατρὸς οὗτος οὐκ ἐπιστήμων κακῶν.

Εἶεν. τί δράσεις θυμέ; βάλλουσα καλῶς, σεαυτὴν ἔλαμψας, καὶ τὰ φίλτατα ἔθυσας ἅδην. ποῖ ποτ' ἐξῆξαι πάλαι; καὶ πρόσχλημα καὶ δεινὸς θεοστυγής. καὶ πρὸς τί ζῶντ' ὀδύσεσθαι, ψυχὴν ἐμὴν ὀρῶσ' ἔρημον, καὶ παρημελημένην, πρὸς ὧν ἐχρῆν ἧκιστα; μαλθακοὶ δὲ δὴ τοιαῦτα γιγνόμεθα πάσχοντες κακά. ὦ μὴ προδώσῃς θυμὲ σαυτὸν ἐν κακοῖς. οἵ μοι δέδηκται· παῖδες ἐκτὸς ὀμμάτων ἀπέλθετ'. ἤδη γάρ με φοινία μένος δύσνικε λύσσα θυμόν. ὦ χέρες χέρες πρὸς οἷον ἔργον ἐξοπλιζόμεθα! φεῦ πάλαιστα τόλμης, ἢ πολὺν πόνον βροτοῖς ἄλγος φθερεῖσα τὸν ἐμὸν ἔρχομαι χρόνον.

Οὐ νῦν κατεῖδον πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις, βαρεῖαν ὀργὴν ὡς ἀμήχανον φέρειν.

Δεινή τις ὀργὴ καὶ δυσίατος πέλει, ὅταν φίλοι φίλοισι συμβάλωσ' ἔριν.

Ὧ ἔρα σε θυμὸς χρείσσονα γνώμην ἔχειν. Θυμὸς δὲ χρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων, ὅσῳ μείζων αἴτιος κακῶν βροτοῖς.

Ὁ θυμὸς ἡγῶν, ἀσφάλειαν οὐκ ἔχει.

Ἐν τοῖς κακοῖσι συλλέγει ὅταν παρῇ βαρεῖα καὶ ὀξύθυμος, ἁμαρτίαν ἔχει.

Ἀλλ' ἀχλὺν, δάμασον θυμὸν μέγαν, σὸν δέ τι σὺ χρὴ πλεῖν ἢ περ ἔχεν. βρέπουσι δέ γε καὶ θεοὶ αὐτοί.

Οὕτω γὰρ δή τοι γαμόχλοις κυανοχαίταις τόνδε φέρω Διὶ μῦθον ἀπήνεά τε, κερτερόν τε; ἢ τι μεταστρέψῃς; τρέπονται γάρ τε φρένες ἐσθλῶν.

Πλάτων ὀργισθείς ποτε τινὶ τῶν δούλων, χαίρειν ἔχειν τοῖς θεοῖς ἐκέλευεν αὐτὸν ὅτι ὀργίζεται· καλοσθένους γὰρ αὐτὸν πρώτους, εἰ μὴ ὠργίζετο.

Οὐκ ἔστιν ὅ, τι αὐ ὀργιζόμενος ἄν, θεσπέσιος δοκοίη. αὐτὸ γὰρ ὃ * βούλεται, τὴν γνώμην ἐξεφθείρε τὸ αἰθέριον.

Τὰ ὀνείδεια κατόπτα ἀνθρώπῳ φιλεῖ ἐπανάγειν τὸν θυμόν.

Multa videt animus obrutus iacens malis. Sophoclis in Tyro.

Vix compescs potest excelsus animus malè acceptus. Euripidis in Medea.

Nemo non prudentior est, cùm ab ira immunis est. Eiusdem in Hypsipyle.

Amens quidem ipse, sed magis ipsa insaniebant,
Quæ virum illum fortem vlciscebantur.
Quisquis hominum rebus iratus aduersis
Vehementius ipso morbo remedium adhibet,
Is medicus est non peritus naturæ malorum.
Age verò. Quid facies anime? consulta bene, Neophronis.
Priusquam pecces, & charissima tibi
Reddas infensissima. Quò tandem exis miser?
Reprime voluntatem, & vim impiam.
Sed quid hæc lugeo, cùm animam meam
Videam deseri atq; negligi,
A quibus id minimè oportebat? Molles scilicet,
Et timidi sunt, huiusmodi qui mala tolerant.
Ne teipsum anime relinquas in malis.
Hei mihi, stat sententia: O pueri ab oculis
Discedite. Iam mihi cruenta magnum
Subijt rabies animum. O manus manus,
Ad quale facinus armamur! Heu
Quid tantum infœlix audebo, quæ breui diuturnum laborem
Perditura meum pergo tempore?
Non primùm nunc video, sed sæpius antehac, Euripidis in Medea.
Asperam iram quanta sit molis ferre.
Grauis est & incurabilis ira, Ibidem.
Cùm inter amicos nascitur contentio.
Tempus requirit, animum vt ira superiorem habeas. Euripidis in Telepho.
Consilia mea vincit iracundia,
Quæ mala maxima gignit hominibus.
Animus commotus atque dolens nihil habet tuti.
Si cognati adfuerint malè fortunato
Asperi & irati, imprudenter faciunt.
Reprime tuam iracundiam Achilles, haud Homeri Iliados nono.
te decet
Animi crudelis esse. Mutabiles sunt etiam superi.
Siccine tuo nomine, ô qui terram cingis cærule comam, Eiusdem Iliados 15.
Hæc verba Ioui nunciabo, tam sana duraq;?
An placet mutare? mutatur sanè bonorum
quoq; animus.
Plato quondam iratus cuipiam è famulis,
gratiam cum Dijs habere iussit, quòd succenseret: alioquin enim non euasurum fuisse sine castigatione, si non succensuisset.
Nihil quicquam homo iratus rectè potest Antiphontis.
cognoscere: Vlciscendi enim auiditas iudicium eius corrumpit.
Opprobria in hominem coniecta, iracundiam Herodoti.
excitant.

* βουλεύεται.

Eiusdem. *Hominum animus in auribus habitare videtur: bonis enim auditis, corpus gaudio repletur: contrarijs autem, ira inflatur.*

Aristotelis. *Nonne vides quòd ab omnibus quæ per iram committuntur, ratio recedit, fugiens iracundiam, tanquam acerbum tyrannum?*

Ariani. *Sunt quidam leniter magnanimi, trãquillè facientes absq; iracundiæ motu æquè magna, ac alij vehementer impetuosi & iracundi. Sed cauẽdum est à remisso illorum ingenio, vt quod sit deterius, quàm magno iracundiæ nixu intensum. Hoc enim statim vltione saturatur: illud verò in multũ temporis extenditur, quemadmodum exilis febricula.*

Apollonij ad Macedonem. *Insania flos est iracundia.*

Eiusdem ad Aristoclem. *Affectus iræ nisi curentur & castigentur, in naturalem morbum abeunt.*

Eiusdem ad Democratem. *Qui propter leues errores vehementissimè succenset, non sinit authorem peccati discernere, quando minus, & quando maius admiserit crimen.*

Dionysij Halicarnassei. *Quamuis iram vincere tum magna res videatur, tum reuera sit: maius tamen est cauere & prouidere, ne in ipsam incidamus.*

Sotionis, sermonum a. de ira. *Sapientibus iræ loco, Heraclito quidem lachryma, Democrito autem risus oboriebantur.*

Quemadmodum nauigia præclara iudicantur, non quæ in tranquillitate nauigant, sed quæ tempestatibus obsistunt & euadunt: sic & homines qui iræ & perturbationibus resistere valent, magni fortesq; habentur. Histriones quidem, licet solùm simulent, hominis irati faciem repræsentant: Viri autem virtutis studiosi, etsi reuera irascantur, vultu tamen & gestibus irati abstinent.

*συλώτικεν.

Aristotelis. *Vt fumus mordicans oculos non videre sinit, quæ pedibus adiacent: sic iracundia oboriens orationem offuscat: & quod bonum habitura mens fuerat à ratione, eo non sinit ipsam iracundia sine labore ac molestia potiri.*

Democriti. *Iracundiam impugnare quidem est difficile: sed viri præditi ratione bona, est ipsam vincere.*

Plato iratus olim in famulum, assistente Xenocrate: Accipe, dixit, & hunc flagris affice. ego enim irascor.

Plutarchi. *Aristoteles inquit, Satyri Samij aures amicos eius cera obstruxisse in causa agenda, ne omnia per iracundiam confunderet, auditis aduersariorum conuicijs.*

Serui nuper empti non quærunt an superstitiosus aut inuidus sit dominus, sed an iracundus.

Eiusdem in libro de calumnia.

Rufi ex Epicteti histo- *Cæterùm hoc in primis est opus naturæ,*

Ὡς ἐν τοῖσιν ὠσὶ τὴν αἰθέρων οἰκέτ' ὀργὴ, χρησὰ μὲν ἀκούσας, τέρψιος ἐμπίμπλησι τὸ σῶμα· ὑπεναντία δὲ τυτθοῖσιν ἀκούσας, αἰσιδαίνει.

Ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τὴν ἐν ὀργῇ λογισμὸν ἀποδημεῖ, φεύγων τὸν θυμὸν, ὡς πικρὸν τύραννον;

Μεγαλόθυμοι τρόπως εἰσί τινες, ἡσυχῇ καὶ οἷον ἀοργήτως τρέποντες, ὅσα καὶ οἱ σφόδρα τῷ θυμῷ φερόμενοι. Φυλακτέον οὖν καὶ τούτων ἀβλεπημα, ὡς πολὺ χεῖρον ὂν τοῦ ἀμετανόητον ὀργίζεσθαι. ὅταν μὲν γὰρ ταχὺ κόρον τῆς τιμωρίας λαμβάνωσιν· οἱ δὲ εἰς μακρὸν τρέπτοντες, ὡς οἱ λεπτῶς πυρέποντες.

Τῆς ὀξυθυμίας τὸ αἶσχος, μανία.

Τὸ τῆς ὀργῆς πάθος μὴ καθομιλούμενον, μηδὲ θεραπεύόμενον, φυσικὴν νόσον γίνεται.

Ὁ ὑπὲρ μικρῶν ἁμαρτημάτων αὐτοσχέδιος ὀργιζόμενος, οὐκ ἐᾷ ἀμαγνῶναι τὸν ἁμαρτάνοντα, πότε ἔλαττον, καὶ πότε μεῖζον ἠδίκησεν.

Ὅτι μεγάλου καὶ δοκιμωτάτου ἐστὶ, καὶ ὄντος τοῦ κρατεῖν ὀργῆς, ἡ τρέπεσθαι καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ μὴ πρόπεσεῖν, μείζων.

Τοῖς δὲ σοφοῖς αἰτὶ ὀργῆς, Ἡράκλειτῳ μὲν δάκρυα, Δημοκρίτῳ δὲ γέλως ἐπῆν.

Ὥσπερ δὲ πλοῖα γυναῖα, οὐχ ὅσα ἐν ἀδείᾳ πλεῖ, ἀλλ' ὅσα τρὸς χειμῶνα αἴρεται, καὶ σώζεται· οὕτω καὶ ἄνδρες ὀργῇ καὶ κινήσει αἰτέχοντες, μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι. ὑποκρίτας μὲν οὖν καὶ μὴ ὀργιζομένοις ὑποκρινομένοις ὀργὴν * συνεπιλύεσκεν· οἱ δὲ ἀσυνδέτως ἄνδρες, ἀλλ' ἐὰν ὡς ἀληθῶς ὀργίζωνται, ὅταν χρῶνται τῷ χρήματι.

Ὥσπερ ὁ καπνὸς δάκνων τὰς ὄψεις, οὐκ ἐᾷ βλέπειν ὃ κείμενον ἐν τοῖς ποσὶν· ὅτως ὁ θυμὸς ἐπαιρόμενος, τὸν λογισμὸν ἐμποιεῖ, καὶ ὃ συμφυσόμενον ἐξ ἀυτῆς ἄπονον οὐκ ἀφίησι τὴν διανοίαν τρόσλαβεῖν.

Θυμῷ μάχεσθαι μὲν χαλεπὸν· ἀνδρὸς δὲ κρατεῖν βουλήσει.

Πλάτων ὀργιζόμενος ποτὲ τῷ οἰκέτῃ, ἐμπεσάντος Ξενοκράτους, λαβὲ, ἔφη, τοῦτον μαστίγωσον· ἐγὼ γὰρ ὀργίζομαι.

Ἀριστοτέλης φησὶ, Σατύρου τοῦ Σαμίου τοὺς φίλους φεύγειν τὰ ὦτα κηρῷ, δίκαιον ἔχοντος, ὅπως μὴ συγχέῃ τὸ πρᾶγμα διὰ θυμὸν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν λοιδορούμενος.

Οἱ νεώνητοι δοῦλοι, οὐκ εἰ δεισιδαίμων, ἢ φθονερὸς πυνθάνονται ὁ δεσπότης, ἀλλ' εἰ ὀργίλος.

Ἀλλὰ πρῶτος μᾶλλον τῆς μὲν φύσεως ἐκεῖνο

ὃ ἔργον

ὃ ἔργον, σωιδῆσαι, καὶ σωαρμόσαι τὴν ὁρμὴν † τῷ πρεπόντος καὶ ὠφελίμου φαντασίᾳ.

Τὸ δὲ οἴεσθαι δίκην καταφρονήτους τοῖς ἄλλοις ἔσεσθαι, ἐὰν μὴ τοὺς πρώτους ἐχθροὺς πάντη τρόπῳ βλάψωμεν, σφόδρα ἀλλοτρίων καὶ αἰσχίστων ἀνθρώπων. Φαμὲν γὰρ τὸν δίκην καταφρόνητον, νοσεῖσθαι μὲν καὶ κατ' ὃ δυνατὸν ἐστὶ βλάψαι· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον νοσεῖσθαι κατ' ὃ δυνατόν ἐστὶ ὠφελῆσαι.

Ὀργιλότης δέ ἐστι καπία τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν δίκης τοι γίνονται πρὸς ὀργήν.

Ὀργιλότητος δέ ἐστιν εἴδη τρία· ἀκροχολία, πικρία, † βαρυθυμία. ἔστι δὲ τοῦ ὀργίλου, τὸ μὴ δύνασθαι φέρειν, μήτε τὰς μικρὰς ὀλιγωρείας, μήτε τὰς ἐλαττώσεις· τὸ δὲ κολαστικὸν, καὶ * ἄγχιον, καὶ δίκης τοι πρὸς ὀργήν, καὶ ἐκ τοῦ λόγου καὶ ἔργου τοῦ τυχόντος. ἀχλυᾶται δὲ τῇ ὀργιλότητι, τὸ παρόξυ τοῦ ἤθους, καὶ τὸ μεταβολὴν, καὶ ἡ * πικρολογία, καὶ ἡ μεταμέλεια, καὶ τὸ λυπεῖσθαι, καὶ * ἥδεσθαι· καὶ ταῦτα πάσχειν ταχέως, καὶ ἐπὶ βραχὺ καιρόν.

Φιλονεικία πᾶσα αἰσχρὸς. τὸ γὰρ τοῦ δυσμενοῦς βλάβεσιν θεωροῦσα, τὸ ἴδιον συμφέρον οὐ βλέπει.

Ἀρίστιππος Κυρηναῖος φιλόσοφος θεασάμενός τινα ὀργιζόμενον, καὶ ἅμα τοῖς λόγοις χαλεπαίνοντα, ἔφη· μὴ τοὺς λόγους δι' ὀργῆς ἄγωμεν, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν ἅμα τοῖς λόγοις καταπαύωμεν.

Ναυκράτης ὁ σοφὸς, τοὺς ὀξυθύμους, ἔφη, ὅμοιόν ἐστι πλείοσι τοῖς λύχνοις πάσχειν· καὶ γὰρ τούτους πλείονι ἐλαίῳ ἐκκαίεσθαι.

Ὁ θυμός ἐστι πάθος θηριώδες μὲν τῇ ἀλογίστῳ, συνεχὲς δὲ τῇ λήθῃ, σκληρὸν καὶ βίαιον τῇ δυνάμει, φόνων αἴτιον, συμφορᾶς σύμμαχον, βλάβης συνεργὸν καὶ ἀτιμίας, χρημάτων ἀπώλεια, ἔτι δὲ καὶ φθορᾶς ἐρέθισμα.

Ὅστις δὲ ἴσων ὅτι τὸν πλησίον κακῶς ποιήσων, δέδοικε μὴ ἀθελὶ ποιῆσαι ἁμαρτόντων τούτων, ἃ μὴ θέλει ἀπενέγκηται, σωφρονέστερος. τὸ μὲν γὰρ δέδοικε, μέλλει· τὸ δὲ μέλλει, πολλάκις ὁ μετὰ μέσου χρόνου ἀπέστρεψε τὸν νοῦν τῆς θελήσεως. καὶ τὸ μὲν τῷ μεθύειν, οὐκ ἔνεστι· τὸ δὲ τῷ μέλλειν, ἐνδέχεται γίνεσθαι. ὅστις δὲ φάσκει μὲν οἴεσθαι τοὺς πέλας κακῶς, πίστεσθαι † δὲ ἀδυσωφρονεῖ. ἐλπίδες δὲ ἐστὶ πάντα χρὴ ἀγαθόν. πολλοὺς γὰρ τοιαύτας ἐλπίδες κατέβαλον εἰς αἰτίας συμφορᾶς, ἃ δὲ ἐδόκουν τοῖς πέλας ποιήσειν, παθόντες ταῦτα, αἰσθάνονται αὐτοί. σωφρονεῖν δὲ ἀνδρὸς, οὐκ ἄλλος ὀρθότερόν τις κρίνειεν, ἢ ὅστις τοῦ θυμοῦ τὰς παραχρῆμα ἡδονὰς * ἐμφράσσει αὐτὸς ἑαυτὸν, κρατῶν τε καὶ νικᾶν ἡδυνήθη αὐτὸς ἑαυτόν. ὃς δὲ θέλει χα-

ut cohibeat & moderetur imaginationis impetum ad decori & vtilitatis regulam. — ria de amicitia.

Ignobilis & imprudentis hominis est, ideo se facilè contemptum iri à cæteris existimare, quòd primos hostes non modis omnibus offenderit. Asserimus enim aliquem extra contemptum esse quidem, eo quòd nocere queat: sed multo magis non contemni illum qui beneficys iuuare potest. — Eiusdem.

Iracundia vitium est partis animosæ, qua homines facilè ad iram commouentur. — Aristotelis in libello de virtutibus.

Iracundiæ autem species sunt tres, excandescentia, sæuitia, & indignatio. Est autem iracundi, non posse ferre ne modicos quidem sui contemptus, neque sortem inferiorem: promptum ad vindictam & immitem esse, & de facili ad iram facto verbove quouis moueri. Assectatur autem iracundiam ingenium præceps, & inconstans & sordida illiberalitas: item pœnitentia, & paruas ob res dolere vel gaudere: atque ita temere, subitò, & per breue tempus affici. — Ibidem. † βαρυθυμία. * τιμωρητικόν. * μικρολογία. * al. addiscur ἐπὶ μικροῖς.

Imprudens est omnis contentio: dum enim hostem quo pacto ledat, respicit, propriam vtilitatem negligit. — Democriti.

Aristippus Cyrenensis philosophus cùm succensere quendam vidisset, ac verbis indignari, dixit: Ne verba per iram proferamus, sed verbis iram compescamus.

Naucrates sapiens iracundis simile quid accidere dixit, quod lucernis, quæ copioso oleo magis inflammantur.

Iracundia est perturbatio immanis affectione, dura & violenta potentia, cædium causa, calamitatis socia, iacturam concilians, & dedecus, pecuniarum pernicies, ad hæc perditionis origo. — Aristotelis.

Quisquis accedens aliquem animo ledendi, sibi metuit, ne non assequutus quæ facere vult, ea quæ non vult, referat, is sanè plus sapit. Dum enim sibi timet, cunctatur: interea autem non rarò tempus intercedens mutat institutum. Non dico quòd metuendo sapiat, sed dum moratur, sapere potest. Contrà, qui alios quidem se nociturum putat, se verò nihil passurum, minimè sapit. Spes enim haud semper est bona, sed sæpe talis concepta spes in maximas calamitates præcipitat: & multi quæ in alios se facturos sibi persuaserant, ea ipsimet palàm sunt passi. Cæterùm sapientem virum non rectius alium iudicaueris, quàm illum qui se contra momentaneam iræ titillationem munierit, & potuerit ipse refrenare ac vincere seipsum. Contrà, qui iræ voluerit in- — Antiphontis † lego δὲ μὴ δύν. * malim ἀπ τιθέμενον.

dulgere, huic sanè deteriora præ melioribus placent.

Epicteti. Si quem cum minis & impetu volueris aggredi, memento præmeditari, humanum esse tibi mansuetúmq; ingenium: & quòd pœnitudo damnumq; te sequutura sint, si quicquam immane commiseris.

Catonismaioris. Iratum ab insano, tempore tantùm distare puta.

† ἐνέμιζε. Anstonis. Apparet iram parere maledicentiam: itaque mater est inciuilis.

Plutarchi. Quacunque ira commoti faciunt homines, ea necessum est cæca sint, & imprudentia, & omnino errata. Non enim fieri potest vt concitatus ira, ratione vtatur. Omne autem quod sine ratione fit, inartificiosum ac peruersum est. Proinde rationem oportet agendorum ducem constituere, ac ita demum actiones vitæ aggredi: iram interea contingentem semper castigando, ac euitando, vt naucleri fluctus aduoluedos. Est enim sanè non minor metus, ne ira nimium aduersa, ceu prora fluctus, & sui autorem, et familiam funditus perdat, euertatq;, nisi quis per industriam præternauiget. Cæterùm ad iram rectè moderandam diligentia & studium requiruntur. Vsus enim ipsius moderatus, ad virtutem incitandam vtilis, & fortitudini socius existit, tum in bello, tum per louem in administrãda republica. Quod verò nimium est, exundansq;, id exterminare, & procul ab animo reijcere oportet, nempe quod iram, amarulẽtiam, & excandescentiam vocant, nomismata & insignia fortibus animis indecora. Sed quo pacto in vita iræ moderamini studebimus? Hoc fiet in primis, mea quidem sentẽtia, si multo antèrem præmeditemur, & longissimè abnauigemus ab ipsa. Exercebimus igitur nos domi inter famulos, & vxores. Qui enim domi lenis esse didicit, idem multo magis publicè talis erit: præstabitq; foris, quod intus cum familia exercuit, videlicet vt mitis ac bonus sit.

DE IRA, EXCANDESCENTIA & furore, Sermo xcix. Ex Antonio & Maximo.

Solomonis. Vir lenis præstat robusto: & qui reprimit iram, similis est ciuitatis expugnatori.

Ira regis mortis est nuntia, sed vir sapiens placabit ipsum.

Minæ conterunt cor sapientis, insipiens ne flagris quidem cæsus sentit.

Stultus eo ipso die enunciat iram sapiens autem paulatim promit.

Graue est saxum, & difficilis portatu arena, sed stulti ira vtroque grauior: nam quo se inclinarit ira eius, ruinam dabit ipsi.

Iracundus & facile excandescens, deformis est: itaq; cum iracundo ne habites.

εἰσαθαι τῷ θυμῷ, τοῦθ' ἅχρημα θέλῃ τὰ κακίω αὐτὴ τῶν ἀμφότερων.

Ὅ'τῳ μὲν αἰσθήσεως καὶ ἀπλῆς ὑπῆρχεν, μέμνησο προλέγειν, ὅτι ἥμερος εἶ· καὶ οὐδὲν ἄγριον δράσας, ἀμεταύοπτος καὶ αἰδήμων ἀφεθήσῃ. (Φέρε

Τὸν ὀργιζόμενον † νόμιζε τὸν μαινομένῳ χείρω εἶναι

Τῶν κακολογίαν ἡ ὀργὴ φαίνεται ἀποθηκεύσασα, ὥστε ἡ μήτηρ οὐκ ἀστεῖα.

Ὅ'σα γὰρ ὀργῇ χρώμενοι τοῖς ἀνθρώποις, τῶν αἰδίκων τυφλὰ ἐστί, καὶ ἀσκοπα, καὶ τοῦ πάντος ἁμαρτάνει. ἡ γὰρ οἷόν τε ὀργῇ χρώμενον λογισμῷ χρῆσθαι. Ὃ δὲ ἄνευ λογισμοῦ ποιούμενον πᾶν ἄτεχνόν τε καὶ διεστραμμένον. λόγον οὖν ἡγεμόνα χρὴ ποιεῖσθαι, ὅπως ὑπαρχὴν τοῖς περὶ τὸν βίον ἔργοις, ἃς ἑκάστοτε προεπιτάξας ὀργὰς διορθούμενον, καὶ ἀφανιοῦντα, ὥσπερ οἱ κυβερνῆται τὰ κύματα τὰ προσφερόμενα. ἔστι γοῦν οὐκ ἔλαττον δὲος ὀργῆς ἀπροφόρου κυλινδομένης, ἀνδρὸς τε καὶ σύμπαν οἴκου ἀπόλεσαι, καὶ ἀναστρέψαι μὴ ἀφαπλύσαντα δεξιῶς. ὑμῖν δὲ ἀπὸ παιδείας εἰς αὐτὰ δὴ καὶ μελέτης, ἢ καὶ μάλιστα ἁλίσκονται κατέχεις οἱ τοὺς θυμοὺς ὡς σύμμαχον ἀρετῆς ἀπολαύοντες ὅσον αὐτῷ χρήσιμόν ἐστιν, ἔν τε πολέμῳ, καὶ ἐν Δίᾳ ἐν πολιτείᾳ. Ὃ πολὺ δὲ αὐτοῦ καὶ ὃ ὑπόλοιπον ἐκκείσθω καὶ ἐκβαλλέσθω τῆς ψυχῆς, ὅταν ὀργή τε καὶ πικρία δι' ὀξυθυμίαν λέγεται, νομίσματα ἥκιστα ταῖς ἀνδρείαις ψυχαῖς πρέποντα. τίς οὖν ἐν τῇ ἡλικίᾳ τούτων γίγνεται μελέτη; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ μάλιστ' ἂν ὧδε γίγνεσθαι, πορρωθεν ἡμῶν προμελετώντων, καὶ προαποπλεόντων πλέον· οἷον, ἐν οἰκείοις τε καὶ πρὸς γυναῖκας ταῖς γαμετάς. ὁ γὰρ οἶκος πρᾶος, καὶ δημόσια πρᾶος, πολὺ μᾶλλον ἔς γε τοιοῦτος ἐνδοθεν, καὶ ἐκ τοῦ τῆς οἴκοι πεπαιδευμένος αὐτῷ τ' αὐτοῦ ψυχῆς ἐστὶν ἀγαθός.

ΠΕΡΙ ΘΥΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΗΣ,

Λόγος ἐπεπτικὸς ἕναλος.

Κρείσσων ἀνὴρ μακροθύμως ἰσχυρὸς· ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, ὡς καταλαμβανόμενος πόλιν.

Θυμὸς βασιλέως, ἄγγελος θανάτου ἀνὴρ δὲ σοφὸς ἐξιλάσεται αὐτόν.

Σωτερίαν ἀπλῆ καρδία φρενίμου· ἄφρων δὲ μαστιγωθεὶς οὐκ αἰσθάνεται.

Ἄφρων αὐθημερὸν ἐξαγγέλλει ὀργήν· σοφὸς δὲ παμβύεται τὴν μέρος.

Βαρὺ λίθος, καὶ δυσβάστακτον ἄμμος, ὀργὴ δὲ ἄφρονος βαρυτέρα ἀμφοτέρων. ἡ γὰρ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πλῶσις αὐτοῦ ἐστιν.

Ἀνὴρ θυμώδης οὐκ ἐξιλήσεται· καὶ ἐὰν ῥύσηται, προσθήσει ἁμαρτίαν.

Μὴ

Μὴ ἴσθι ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει, φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλίζου, μή ποτε μάθῃς τῶν ὁδῶν αὐτοῦ, καὶ λάβῃς βρόχους τῇ σῇ ψυχῇ.

Ἀνὴρ θυμώδης ὑποκαίει μάχας· μακρόθυμος δὲ, καὶ τοὺς μέλλοντας καταπραΰνει.

Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.

Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.

Ἀμείνονος δὲ καὶ εἰς ἴσον αἰτηκαθιζάμενος τῷ λοιδόρῳ, τί καὶ ἀπολογήσῃ; ὅτι παρώξυνε κατάρξας; καὶ ποίας τοῦδε συνηγόρους ἄξιον; οὐδὲ γὰρ ὁ πόρνος ἐπὶ τὴν ἑτέραν μεταλλεῖς τὸν αἰτίαν, ὡς πρὸς τοῦτο ἁμαρτίας διεκδίσασαν, ἧττον τῆς κατακρίσεως ἄξιᾶσαι· ὅτι οὐ φανοῦ χωρὶς ἀνταγωνιστῶν, ὅτε πταῖσμα χωρὶς αἰτιπάλων.

Τί ὀργῆς ἀφρονέστερον; ἐὰν μείνῃς ἀόργητος, ἥμισυ τὸν ὑβρίσαντα, ἔργῳ τοῦτο σωφρονοῦντι ἐπιδικάζεις.

Θυμὸς ἐγείρει μάχας, μάχη δὲ ἡνιᾷ λοιδορίας· αἱ δὲ λοιδορίαι, πληγάς· πληγαὶ δὲ τραύματα, ὧν δὲ τραυμάτων πολλάκις θάνατοι.

Θυμὸς βασιλέως ἄγγελος θανάτου, ἀνὴρ δὲ σοφὸς ἐξιλάσεται αὐτόν.

Θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἐξ αἰθυμιάσεως τοῦ χυμοῦ συνισταμένου· ὀργὴ δέ ἐστιν, ὄρεξις ἀντιλυπήσεως. ὥστε ὁ μὲν ὀξείαν ἔχει τὴν πάθους τοῦ κίνησιν· ἡ δὲ μονιμωτέρα καὶ παλαιουμένη ἐμφαίνει τοῦ ὅτι τοῦ λύπην ἐκπλήρωσιν.

Οὔτε φανοὶ χωρὶς ἀνταγωνιστῶν, οὔτε πταῖσμα χωρὶς ἀντιπάλου.

Τυφλὸν ὁ θυμὸς καὶ ὑπόλυπον, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ δικαίως ἀγωνακτῶν παρῇ.

Παύου δὲ χρὴ θυμοῦ φείδεσθαι, καὶ μὴ εἰς ὀργὴν τρόπον θύμου καταφέρεσθαι, ἢ τινι ἄφρονες δουλοῦσιν.

Οὐδὲν οὕτω καθαρότητα νοῦ καὶ ὃ διδοῖς δοκεῖ τῶν φρενῶν, ὡς θυμὸς ἄπακτος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης φερόμενος.

Ὁ θυμὸς ὀξύς ἐστι καὶ ὀλιγοχρόνιος· ἡ δὲ ὀργὴ, βραδυτέρα μὲν, μονιμωτέρα δέ.

Δύο ἐν ἡμῖν ἡμικὰ πάθη, φυσικώτερα τῶν ἄλλων, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία.

Μὴ ἀποδέχου ἐγκράτειαν, διωκομένην τραχύτητος.

Εὐτονωτέρας ἐπὶ τὴν ὀργῆς χρὴ ζοφοῦν τὸ σοβαρὸν· τυραννικὸν γὰρ τὸ πάθος, καὶ πολλάκις τοὺς μὴ νήφοντας, καὶ τοὺς ὁδηγοῦντας αὐτὸ καταγαγὸν εἰς ἀπωλείας.

Sodalis hominis iracundi ne esto: neve contubernalis sis amico iracundo, ne quando ipsius instituta discas, & laqueo tendas animae tuae.

Iracundus pugnas excitat: lenis autem eam quae excitari videbatur, sedat & mitigat.

Quisquis irascitur fratri suo temere, indicio Matthæi 5. *erit obnoxius.*

Omnis acerbitas & excandescentia & ira, Ephes. 6. *clamor, maledictum, ac simul omne vitium à vobis tollatur.*

Sol ne occidat super irritatione vestra, nec date locum criminatori, (diabolo).

Dum te ulcisceris, & par pari refers conui- Basilij. *tiatori, quid excusationis habes? an quòd prior ille irritarit? sed istud qua venia dignum est? non enim scortator in meretricem transferens culpam quòd ad peccatum ipsum inuitarit, condemnationem vitat. Et neque corona sine aduersariis queruntur, neque quisquam cadit in lucta sine colluctatore.*

Ira quid insipientius? Si iram contineas, pudore affecisti iniuriam facientem, reipsa temperantiam ostendens.

Ira excitat rixam, rixa parit conuitia, conuitia ictus, ictus vulnera, & sape vulnera mors consequitur.

Regis ira mortis nuncia: sed sapiens placabit illum.

Iracundia est fervor sanguinis, qui circumfusus est cordi ex euaporatione succorum constans: ira autem est libido vlciscendi, & vicissim molestia afficiendi. Itaque illa celerem habet perturbationem & motionem, hac autem diuturniorem.

Nec corona datur sine aduersariis, neque ca- Theologi. *sus & lapsus sine aduersario colluctatore.*

Caca est ira, & molestiarum plena, & maximè quum causa indignandi iusta subest.

Irae maximè parcendum est, nec statim decet in bilem ferri, cuius stulti serui sunt.

Nihil aequè mentis puritatem, & animi syn- Chrysosto- *ceritatem turbat, ac immoderata ira quae mi. magno fertur impetu.*

Iracundia est celeris ac brevis: ira autem tardior quidem, sed diuturnior.

Duae in nobis sunt generales perturbationes, naturales magis quàm aliae, ira & cupiditas.

Continentiam ne probes vbi clementia reiicitur.

In vehementiore ira summum adhibendum est studium & cautio: est enim affectus tyrannicus. Sape enim non sobrios peruertit, & in

barathrum exitij detrahit.

Prompta ferè per omnem vitam ira est agritudo.

Iracundus es? esto in peccata tua talis, obiurga animũ tuum, flagris cæde cõscientiam, vehemens esto iudex & acerbus in proprijs peccatis: hoc enim est iræ lucrum, ob hanc enim causam Deus nobis eam indidit.

(†forte σωφρόνως ou.)

Alieni abira simus: non enim vbi ira fuerit, habitat spiritus sanctus.

Si quis tibi iniuriam & conuitium facit, considera cruciatum quo ille cruciatur, & non solùm non irascaris, verùm etiam lacrymabere: non enim quisquam febricitanti irascitur, aut inflammationem patienti, sed miseretur omnino & lacrymis eum prosequitur. Quòd si eum vlcisci vis, tace, & magnam periculosamq; dedisti plagam. Sin verò morsus referis conuitia, vt vera existimari possint, quæ in te dicuntur, tu tibi author es. Cur enim diues qui sit, si quis eum pauperem dicat, ridet? quòd paupertatis sibi non sit conscius. Si igitur cõtumelias rideremus & cõuitia, maximam daremus significationem, eorum quæ nobis obijcerentur nos non esse conscios.

Euagrij. Acibo & potione abstinens, immoderatè autem ira commotus, similis est naui per mare vaganti, cuius dæmon sit gubernator.

Cyrilli. Quæ bestia tam sæua & immanis est, vt iracundus, & iræ immoderatè tanquam tyranno cuidam parens?

Ex patribus. Quatuor ex rebus ira nascitur, ex dandi ratione & accipiendi, ex eo quòd quis suæ morem gerat voluntati, ex studio litium, & prudentia opinione, id est, ex eo quòd quis se prudentem esse iudicat.

Dionysij Halicarnassei. Irasci apud nos hoc termino finiendum est, vt peccata sedet: Irascimini enim, inquit scriptura, & ne peccatote.

Apollonij. Iræ affectus, si sermone non delineatur & curetur, naturalis efficitur morbus.

Aristotelis. Vt fumus oculos lædens impedit quò minùs prospicere possimus quod est ante pedes positum: Sic ira rationẽ tenebris offundit, vt absurditates mente cernere non sinat.

An non vides eorũ qui ira perturbantur rationem peregrinari? quippe quæ iram quasi tyrannum quendam acerbum fugiat.

Ira est perturbatio quædam belluarum motui similis, quæ perpetuò premit, dura & violenta quadam vi prædita, homicidiorum causa, calamitatum socia, incommodorum conciliatrix & infamiæ, pecuniarum consumptrix, denique corruptela dux & princeps.

Eueni. Prodidit ira viri mentem, quæ sæpe lateret, Insano & grauior tecta furore fores.

Γεύχεσθαι ὡς ὅτι πολὺ κρεῖττόν ἐστι τὸν βίον, ὃ καὶ τὰ τοῦ ὀργίλου ὅτιν ἀρρώστημα.

Ὀργίλος εἶ; ἔσο κατὰ τῶν ἁμαρτημάτων τῶν σαυτοῦ τοιοῦτος. ὅτι πλῆττε τὴν ψυχήν, μάστιζε δὲ † συνειδήσει σωφρόνως ἔσο κριτὴς, καὶ πικρὸς δικαστὴς τοῖς οἰκείοις ἁμαρτήμασι. τοῦτο τῆς ὀργῆς τὸ κέρδος ὅτι, ἵνα τοῦτο ἡμῖν αἰτίαν εἰσέδυκεν ὁ Θεός.

Καθαρεύωμεν ἀλλοτρίων· ὁ γὰρ κατοικεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔνθα θυμός.

Ὅταν σέ τις ὑβρίσῃ, σκόπησον τοῦ κόλαστιν ἔστι καλάζεται, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔξελθε ὀργίλος, ἀλλὰ καὶ δάκρυα ἀφήσεις. σοὶ γὰρ τὸν πυρέττοντα τις παροξύνεται, σοὶ τὸν φλεγμαίνοντα, ἀλλ' ἐλεεῖς πάντως καὶ δακρύεις. εἰ δὲ καὶ ἀμύνασθαι βάλλεις, σίγησον, καὶ κρείαν ἔδωκας αὐτῷ τοῦ πληγοῦ. ἂν δὲ δηχθῇς ὑβρίσεις, αἰσχύνῃ ἀληθῆ νομίζεσθαι τὰ λεγόμενα. διατί γὰρ ὁ πλούσιος ἀκούων ὅτι πένης ὅτι, γελᾷ; ὅτι μὴ συνοίδεν ἑαυτῷ πενίαν. ἂν τοίνυν μέλλωμεν γελᾶν ὅτι ταῖς ὕβρεσι, μείζω ἀπόδειξιν παρεξόμεθα, ὃ μὴ συνειδέναι τοῖς λεγομένοις.

Βρωμάτων καὶ ποτάτων ἀπεχόμενος, θυμὸν δὲ ἀλόγως κινῶν, ὅτως ἔοικε ποιᾷ πορεύσῃ καὶ ἐχούσῃ δαίμονα κυβερνήτην.

Ποῖον ὅτω θηρίον ὠμὸν καὶ ἀήμερον, ὡς δύσοργος ἀνὴρ, καὶ ἀκρατὴς θυμῷ τυραννίδι;

Διὰ τεσσάρων πραγμάτων ἡ ὀργὴ ἐγείνεται, τῷ δοῦναι καὶ λαβεῖν, καὶ τῷ ποιῆσαι ὃ ἴδιον θέλημα, καὶ τῷ ἀγαπᾶν δίκας, καὶ τῷ νομίζειν εἶναι φρόνιμον ἑαυτόν.

Τὸ ὀργίζεσθαι παρ' ἡμῖν ἄχρι τοῦ παύειν τὰ ἁμαρτήματα προελαθόσεται. ὀργίζεσθε γάρ φησι, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.

Τὸ δ' ὀργῆς πάθος μὴ καθομιλούμενον, μηδὲ θεραπεύόμενον, φυσικὴν νόσος γίνεται.

Ὥσπερ ὁ καπνὸς ὀχλεῖ τοῖς ὄμμασι τὸ μὴ ἐᾶν προβλέπειν τὰ κείμενα ἐν τοῖς ποσὶν, ὅτως ὁ θυμὸς ἐπισκοτοῦν τῷ λογισμῷ ὀχλεῖ τὸ συμβησόμενον ἐξ αὐτοῦ ἄτοπον οὐκ ἀφίσι τῇ διανοίᾳ προβλέπειν.

Οὐχ ὁρᾷς ὅτι τῶν ὑπὸ ὀργῆ διαπορουμένων ἀπόντων ὁ λογισμὸς ἀποδημεῖ, φεύγων τὸν θυμὸν, ὡς πικρὸν τύραννον;

Ὁ θυμός ἐστι πάθος, θηριώδες μὲν τῇ ὁρμῇ, σιωπηρὸς τῇ θλίψει, σκληρὸν δὲ καὶ βίαιον τῇ δυνάμει, φοβερὸν αἴτιον, συμφορᾶς σύμμαχον, βλάβης συνεργὸν καὶ ἀτιμίας, καὶ χρημάτων ἀπώλεια, ἐπὶ πᾶσι δὲ φθορᾶς ἀρχηγόν.

Πολλάκις αἱ θεῶν ὀργὴ νόον ἔσχε κρυπτόμενον μανίας πολὺ χεῖρον.

Mar-

Μαινόμεθα πάντες ὅταν ὀργιζόμεθα.
Τὸ γὰρ κατασχεῖν ὅτι τῆς ὀργῆς πόνος μέγας.
Αἰδὼς γὰρ ὀργῆς πλέον ὠφελεῖ βροτοῖς.
Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ·
Οὕτω τὸν ὀργὴν μηδὲ τὸν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον, ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.

Furimus omnes cùm irascimur. Philemonis.
Nam se tenere in ira magni est laboris.
Pudor mortalibus vtilior est quàm ira. Euripidis.
Quemadmodum autem corpus nostrum mortale est,
Sic conuenit iram non habere
Immortalem, cum qui temperātia vti nouerit.

Μεγαλόθυμοι πρᾴως εἰσί τινες, ἡσυχῇ καὶ οἷον ἀοργήτως πρᾶξαι ὀφείλοντες, ὅσα καὶ οἱ σφόδρα τῷ θυμῷ φερόμενοι. φυλακτέον οὖν καὶ τοῦτων ἁμάρτημα, ὡς πολὺ χεῖρον ὂν τοῦ προπετόμενον ὀργίζεσθαι. ὅταν μὲν γὰρ ταχύ κόπτωσι τῆς τιμωρίας λαμβάνουσιν· οἱ δὲ εἰς μακρὸν παρατείνουσιν, ὡς οἱ λεπτῶς πυρέττοντες.

Magnanimi quidam sunt leniter magnanimi, qui sedatè & quasi lentè & ira remota ea omnia agunt, quæ vehementer ira concitati: quorum peccatum & inconsiderantiam vt longè deteriorem quàm eorum qui ira vehementi comouentur, cauere debemus. Hi enim citò ad satietatem vltimis perueniūt: illi verò in longum tempus protrahunt, vt qui leuiter febricitant. Aristot.

Ὁ γὰρ μικρῶν ἁμαρτημάτων αἰσθόμενος ὀργιζόμενος, οὐκ ἐᾷ διαγιγνώσκειν τὸν ἁμαρτάνοντα, πότερα ἔλαττον, πότερα μεῖζον ἠδίκησε.

Qui ob leuia peccata vehementissimè irā commouetur, non sinit discernere peccantem, vtrum leuiter, an grauiter deliquerit. Apollon. ad Demonicatem.

Τοῖς σοφοῖς αἰτὶ ὀργῆς, Ἡράκλειτῳ μὲν δάκρυα, Δημοκρίτῳ δὲ γέλως ἐπῆν.

Sapientibus & doctis pro ira, Heraclito lacryma, Democrito risus mouebatur. Sotionis ex disputatione de ira.

Ὥσπερ πλοῖα γενναῖα, οὐχ ὅσα ἐν εὐδίᾳ πλεῖ, ἀλλ' ὅσα τοῖς χειμῶσιν αἰτίοις ἀντέχει καὶ σώζεται· οὕτω καὶ αἱ ἀνδρεῖοι ὀργῇ καὶ κινήσει αἰτίοις ἀντέχοντες, μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι.

Vt naues egregiæ sunt, non quæ sereno cœlo nauigant, sed quæ tempestati resistunt & seruantur: sic homines iræ & motui resistentes, magni sunt & fortes.

Θυμῷ μάχεσθαι μὲν χαλεπόν, ἀνδρὸς δὲ κρατεῖν βουλεύσασθαι. Democriti.
Iræ repugnare, difficile est: vincere autem, viri est ratione optima præditi.

Τὸν Πλάτωνα φασὶ ἐπιπλήττοντα παιδί, ἐξάναι χρόνον πολὺν μετέωρον τοῦτον ἔχοντα, καὶ τὸν αἰτίαν ἐρωτῶντα, φῆσαι κολάζειν τὸν ἐξ αὐτοῦ παροξυνόμενον θυμόν. Plato.
Aiunt Platonem, cùm puero minatus esset, diu suspensum & perplexum stetisse: causamq; rogatum, respondisse, cruciare & se punire à se concitatam iram.

Πλάτων ὀργιζόμενος ποτὲ Ξενοκράτει, ἐπιτάντος Ξενοκράτους, λαβοῦ, ἔφη, τοῦτον μαστίγωσον· ἐγὼ γὰρ ὀργίζομαι.
Κόλαζε κεῖνον, ἀλλὰ μὴ θυμούμενος.

Idem iratus aliquando præsente Xenocrate: Cape, inquit, hunc, & flagris cædito: ego enim sum iratus.
Castiga iudicio, non ira adhibita. Democriti. al. Demonacis. Plutarchi.

Οἱ θυμοὶ, καθάπερ αἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσιν εἰσκλήματα.

Ira, quemadmodum canes, cæcas pariunt criminationes.

Οἱ μὲν ταχεῖς ἵπποι τοῖς χαλινοῖς, οἱ δὲ ὀξεῖς θυμοὶ μετάγονται τοῖς λογισμοῖς.

Equi duri frenis, at iræ vehementiores ratione ducuntur & reguntur.

Τὸ μὲν ἀνθρώπινον ὕδωρ ταῖς φλεγμοναῖς· ὁ δὲ ἐπιεικὴς λόγος ταῖς ὀργαῖς ἀμαλύνει.

Vt aqua tepida inflammationes: sic oratio humanitatis plena, iram restinguit.

Ὡς γὰρ ὁ Καικίας τὰ νέφη, καὶ ὁ φαῦλος βίος ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκει τὰς λοιδορίας.

Vt enim Cæcias nubes, sic improborum vita in se conuitia attrahit.

Ὡς ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκεῖ ὁ θυμός· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀκούσας, τέρψιος ἐμπίπλαται τὸ σῶμα· ἐναντία δὲ τοιούτοισιν ἀκούσας, αἰσιδαίνει. Herodoti.

Nam in auribus hominum animus residet: qui enim iucunda audierit, voluptate corpus explet: contraria verò cùm audierit, ira tumescere solet.

Ναυκράτης ὁ σοφὸς τὰς ὀξυθυμίας ἔφη παραπλήσιον τοῖς λύχνοις πάσχειν· ἐκεῖ γὰρ τούτους πλείονι ἐλαίῳ σβεννύεσθαι. Naucrates.
Naucrates sapiens iracundiis eadem propè accidere dicebat quæ lucernis, quæ præ nimia olei copia exuruntur.

Ἀνὴρ † κακοῦργος πρᾶον ὑποδυθεὶς ἤθει, Κεκρυμμένην παγίδα τοῖς πλησίον. Menandri. † al. κακοῦργον.
Vir improbus & veterator clementiæ obrepens habitu,
Proximis quasi laqueus occultus prætenditur.

Μὴ θὲς μικροῖς αὐτὸς ἑαυτὸν ὀξύθυμον δύκρυν.
In rebus parvis & leuibus vide ne temetipsum iracundum præbeas.

Οὐκ ἔστιν ὀργῆς, ὡς ἔοικεν, Φάρμακον
Ἄλλ', ἢ λόγος σοφοῦ δαίμονος ἀνδρὸς φίλου.

Nullum est, vt videtur, iræ remedium,
Aliud, nisi apta amici oratio.

Vt vehementer doleas, nihil tamen irritatus temere

Agas. iram enim vincere, quæ alicnissima rationis est,

In perturbationibus maximè sapientem decet.

Theognidis. *Haud licet ira tibi concedere congrua cuncta.*

Pythagoræ. *Ab ijs qui iniuriam fecerint, ne sumito pœnam. satius est enim illos suo premi malo.*

Impius est qui nō reueretur honoratum virum, nec animaduertit vt honorem illi habeat.

Immoderatū & inexplebile otium, aut stultitiam, aut insignem improbitatem procreat.

Leucippi. *Dolor per pectus diffusus, anima fomitem lignat. ira autem cor circumlastrās, furoris spuma rationem quasi undis obruit.*

Aristippi. *Aristippus Cyrenaus philosophus quendam iratum conspicatus, verbísque succensentem: Non (inquit) ira verba accommodemus, sed verbis iram sedemus.*

al. Pythagoræ. *Prodest cum muliere iracunda consuetudinem habere exercitationis causa: vt equites decet ferocibus assuescant vti equis, quos si domuerint, aliis etiam facilius vtentur.*

DE TEMERARIO ET IMPVdente, iracundo, & efferuescēte ira & extremæ bilis homine, Sermo c. Ex Antonio.

Genes. 49. *SImeon & Leui fratres iniustitiam perfecerunt proposito suo: in consilium eorum ne veniat anima mea, quia in ira sua interfecerunt homines, & in cupiditate sua enervauerūt tauros: detestanda ipsorum ira est ob contumaciam: & indignatio eorum, quia induruit.*

Iob. *Scelerati commoti ira, imbecillos euerterūt.*

Impius est qui non reueretur conspectum honorati viri, nec nouit ei honorem habere.

Dauid. *Fac finem iracundiæ, iramq; omittito.*

Ira eorum est qualis serpentis.

Solomonis. *Qui iracundus est, agit nullo consilio adhibito.*

Iracundus indecorè se gerit.

Grauis est lapis, & portatu difficilis arena: sed insipientis ira grauior vtroque.

Feruidus fodit cōtentionem, iracundus autem effodit peccatum.

Vbi non est iracundus ibi quiescit pugna.

†malim dixit Iunius. *Insipientis labia in calamitatem ferunt, os autem eius audax mortem accersit.*

Os insipientis conterit ipsum, & labia illaqueant animam.

Boreas excitat nubes, facies impudens linguam irritat. Iuxta Hebræos vertitur: Ventus aquilonaris pellit pluuias, at vultus seuerus linguam absconsionis: id est quæ clàm defert.

Εἰ καὶ σφόδρ' ἀλγεῖς, μηδὲν προπετὲς μόνον
Γένῃς τοῦ στόματος. ὀργῆς γὰρ ἀλογίστου κρατεῖ
Ἐν ταῖς παροιχαῖς, μᾶλλον τὸν φρονοῦντα δεῖ.

Οὐ δυνάμεί σοι θυμὸν ἐμποδίζειν ἄρθμια πάντα.
Τοῖς ἀδικήσασί μὴ προσάπτου δίκης. ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἰδίας ταπεινοῦσθαι κακίας.

Ἀσθενὴς ὃς οὐκ ἐπῃρώθη τοῦτον τιμᾶν,
Οὐδὲ εἶδε τιμὴν ἔχοντα τοῦτο.

Ἀμάθητος ὕσα καὶ ἀκόρεστος ἡ ὀργία, ἢ μωρίας ἀφράζεται, ἢ κακῶν πομπείας.

Ἡ λύπη δεῖ τὰ στέρνα διαπεμοιμένη, καταπνεῖ τὴν ψυχῆς ζωπυρεῖν. ἡ δὲ ὀργὴ περιυλακτοῦσα τῷ καρδίαι θηκυλεύει τὸν λογισμὸν τῆς μανίας ἀφρῷ.

Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος, θυμούμενός τινα ὀργιζόμενον, καὶ δι' αὐτῶν λόγων χαλεπαίνοντα, ἔφη· μὴ τοὺς λόγους δι' ὀργῆς ἀγωμεν, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν διὰ τῶν λόγων καταπαύωμεν.

Καλόν ἐστι συζῆν γυναικὶ θυμώδει χάριν ἀσκοῦντα. καὶ γὰρ τοὺς ἵππους ἐπιζεύγνυσι δεῖ βαρίοις ἵπποις κεχρῆσθαι· τούτων γὰρ κρατήσαντες, καὶ τῶν ἄλλων ῥᾴδιως κρατήσουσιν.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΠΕΤΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΙδοῦς, καὶ ὀργίλου, καὶ θυμώδους, καὶ ὀξυχόλου, Λόγος ρ'.

ΣΥμεὼν καὶ Λευὶ ἀδελφοὶ συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξ αἱρέσεως αὐτῶν. εἰς βουλὴν αὐτῶν μὴ ἔλθοι ἡ ψυχή μου, ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἄνδρας, καὶ ἐν τῇ ὀλιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευρύσκησαν ταύρους. ὀλιγαπάρεκτος ὁ θυμὸς αὐτῶν, ὅτι αὐθάδης, καὶ ἡ μήνις αὐτῶν, ὅτι ἐσκληρύνθη.

Θυμῷ κατίσχυσαν ἀδυνάτους οἱ ἁμαρτωλοί.

Ἀσθενὴς ὃς οὐκ ἀρχήσεται τοῦτον τιμᾶν, οὐδὲ εἶδε τιμὴν ἔχοντα τοῦτο.

Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπον θυμόν.

Θυμὸς ἀΐδιος καὶ τῷ ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως.

Ὁ ξύθυμος προσάπτει μὴ ἀβουλίας.

Ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐχήμων.

Βαρὺ λίθος, καὶ δυσβάστακτον ἄμμος· ὀργὴ δὲ ἄφρονος, βαρυτέρα ἀμφοτέρων.

Ἀνὴρ θυμώδης ὀρύσσει φιλίαν· ἀνὴρ δὲ ὀργίλος ἐκχύνει ἁμαρτίαν.

Οὗπερ οὐκ ἔνι † δίθυμος, ἡσυχάζει μάχη.

Χείλη ἄφρονος, ἄγουσιν αὐτὸν εἰς κακά· τὸ δὲ στόμα αὐτοῦ τὸ δρασὺ, θάνατον ἐπικαλεῖται.

Στόμα ἄφρονος συντρίβει αὐτόν, τὰ δὲ χείλη αὐτοῦ παγὶς τῇ ψυχῇ αὐτοῦ.

Ἄνεμος βορρᾶς ἐξεγείρει νέφη· πρόσωπον δὲ αἰσχυνὸς γλῶσσαν ἐρεθίζει.

Ἀναιδὴς

Ἀναιδὴς τῷ προσώπῳ μισηθήσεται.

Μεγαλόφρων ἐφ' ὕβρει θρασυκάρδιος.

Μὴ σπεύσῃς ἐν πνεύματί σου θυμοῦσθαι, ὅτι θυμὸς ἐν κόλποις ἀφρόνων ἀναπαύεται.

Νεῦρον σιδηροῦν ὁ τράχηλός σου, καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦν. Isai.

Ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναίδευτησας πρὸς πάντα. Ieremiæ.

Μετὰ θυμώδους μὴ ποιήσῃς μάχην, καὶ μὴ βάδιζε μετ' αὐτοῦ τὴν ἔρημον, ὅτι ὡς οὐδέν ἐστιν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ αἷμα· καὶ ὅπου οὐκ ἔστι βοήθεια, καταβαλεῖ σε ἐκεῖ. Sirach 8.

Οὐ δυνήσεται θυμὸς ἄδικος δικαιωθῆναι· ἡ γὰρ ῥοπὴ τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πτῶσις αὐτοῦ. Sirach.

Ζῆλος καὶ θυμὸς ἐλαττοῦσι ἡμέρας.

Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ψυχῆς ἀνδρὸς αἱμάτων μὴ παραδῷς με.

Μὴ φιλόκριτος γίνου, ἵνα μὴ ἀφαιρεθῇς.

Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Matth. 5.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. Ephes. 4.

Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία, ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ.

Ἐπιδὼ ἅπαξ παρωσάμενον τὸν λογισμὸν τὸ πάθος τῆς ὀργῆς τοῦ διωκῆσαι τῆς ψυχῆς τὸ δηλαθὲν, ἀποθηριοῖ πάντως τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπον εἰ συγχωρῇς, οὐκ ἔπι ἔχοντα τοῦ οὐκ τῷ λογισμῷ βοήθειαν. ὅταν γὰρ τοῖς ἰοβόλοις ᾖ ὁ ἰὸς, τοῦτο τοῖς παροξυνθεῖσιν ὁ θυμὸς γίνεται. S. Basilius.

Ὥσπερ γὰρ αἱ χαράδραι τοῖς τὰ χεῖλα ῥέουσι, τὸ προστυχὸν παρασύρουσιν ὕπως αἱ τῶν ὀργιζομένων ὁρμαὶ, βίαιοι καὶ διακαθηκτοι, καὶ οὐδὲ πάντων χαρᾶσιν ὁμοίως.

Οὐ πολιὰ τοῖς θυμουμένοις αἰδέσιμος, οὐκ ἀρετὴ βίου, οὐκ οἰκειότης φύσεως, οὐ προλαβοῦσα χάρις, οὐκ ἄλλό τι τῶν τοιούτων οὐδὲν τίμιον παρ' αὐτοῖς ἐστι.

Οἱ ὀργιζόμενοι οὐ πρόσεσιν ἴσασι, πρὶν ἂν δεινὰ μεγάλα καὶ ἀπηνέστατα κακὰ, οἷον πομφόλυγες, τῆς ὀργῆς ἐκφυσήσῃς, διαπνευσθῇ τὸ φλεγμῆνον. οὔτε γὰρ ξίφος ἀκμὴ, οὔτε πῦρ, οὔτε ἄλλό τι τῶν φοβερῶν, ἰσχύει τὸν ὑπὸ ὀργῆς ἐκμανέντα ψυχὴν ἀνασχεῖν· οὐ μᾶλλόν γε, ἢ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων κατεχομένους, ὧν οὐδὲν οὐδὲ κτῆμα, οὔτε κατὰ τῶν ψυχῶν διάθεσιν· οἱ ὀργιζόμενοι διαφέρουσιν. ὀρεχθέντες γὰρ ἀπλυτήσεως, ἐκζεσθὲν τῶν καρδίας τὸ αἷμα, ὥσπερ βία πυρὸς κυμαινόμενον καὶ παμφλέγον. τοῖς δὲ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεται ἔξαλλάσσον, ὁ ἄλλη μορφὴν τὸ ὀργιζόμενον ἔδειξεν, τὸ σεσηθὸς πᾶσι καὶ γνωρίμῳ, ὥσπερ τι προσώπου ὑπὸ σκηνῆς ἐναλλάξαν.

Ore impudenti qui est, odio habebitur.

Propter iniuriam superbiens temerario est corde.

Ne festina spiritu perturbari, quia ira in sinu insipientium manet & conquiescit.

Nervus ferreus collum tuum, & facies tua anea.

Aspectus meretricis fuit tibi, ergo omnes te impudenter gessisti.

Cum iracundo ne pugnes, nec iter facito cum illo in solitudine, quia nihili æstimat sanguinem, & ubi nullus succurrere poterit, ibi te proiiciet.

Non potest animus iniquus iustificari: nam commotio iræ eius, ruina ipsius est.

Æmulatio & ira dies vitæ minuunt.

Omnipotẽs Domine Deus salutis meæ, ne tradas me voluntati hominis impudentis.

Temerarius ne fis, vt ne auferaris.

Quicunq; fratri suo iratus fuerit temere, obnoxius erit iudicio.

Sol ne occidat super iracundia vestra, nec date locum calumniatori.

Omnis amaritudo, & excãdescentia, & ira, & clamor, & blasphemia, tollantur.

Postquam semel deturbata ratione, iræ perturbatio animi dominatũ occupauit, hominem efferat omnino, nec hominem esse patitur, qui à ratione amplius auxilium habeat: nam quod est in venenatis venenum, id est in irritatis & acerbatis ira.

Quemadmodum enim torrentes per cana loca fluentes, quicquid occurrerit secum trahunt: sic iratorum impetus, violenti sunt, talesq; vt retineri non queant, ac per omnia similiter incurrunt.

Iratis non veneranda canicies, non virtus vitæ, non propinquitas generis, non præterita beneficia, non aliud quicquam talium apud tales magno æstimatur.

Irati non prius desistunt quàm per magnum & insanabile aliquod malum ira ipsorum veluti bulla erumpat, & inflammatio discutiatur vel diffletur. Neque enim gladij acies, neque ignis, neq; aliud quicquam eorum quæ maximè timentur, iratum furentem animum coercere potest: non magis quàm eos, qui à dæmonibus occupati tenentur, à quibus irati nihil prorsus neque habitu, neque animi affectione differunt. Cùm enim vlciscendi libidine quempiam dolore afficere cupiunt, tum ijs sanguis circa cor effervescit, quasi calore ignis agitatus, & ebulliens: at quum in extrema cute efflorescit, aliam irati speciem demonstrat, familiarem & notam omnibus veluti personam in scena immutans.

Theologi. *Freno coerce iram, ne mente excidas.*

Nihil tam puritatem & limpitudinem turbat mentis, atque ira immoderata, qua multo impetu fertur.

Cyrill. *Qua fera adeò crudelis & immanis est, vt iracundus, & intemperata ira imperio subditus? Aut quod mare adeò vehementibus ventis agitatum & impulsum ad saxa illiditur, vt homo effrenis & asper, quiq, nullo modo retineri potest, quin irae pareat, & totas perturbationi laxet habenas?*

Dionysij Alex. *Irasci apud nos eo vsq, extendatur dum peccata sedet. Irascimini enim, inquit, & ne peccetis. Et summum ira vitandum est, cum dicat Ecclesiastes: Ne sis iustus multum.*

Ira maximè opus est gubernatore: nam si gubernatore careat, sursum & deorsum agitata fluctibus & procellis, animam totam quasi scapham fundo carentem euertet, corpore simul euerso.

DE CONTRADICTIONE, & confidentia siue audacia, & contentione, Sermo CI. Ex Antonio & Maximo.

Salomonis. *VEntus boreas excitat nubes: vultus impudens linguam irritat.*

Prou. 27. *Ferrum acuit ferrum, homo hominem exasperat.*

Sirach. 22. *Vt antè ignem vapor camini & fumus praeit, sic ante vulnera & sanguinem conuitia.*

Sirach. 28. *Contentio accelerat ignem accendit, & pugna festinans sanguinem effundit.*

Idem. *Dissensionem sedat omnis taciturnus.*

Dissensiones excitat omnis malus: dominus autem illi angelum immisericordem mittit.

Assuefactus verbis probrosis (conuitijs faciendis) in omnibus diebus suis non emendabitur.

Sirach. 4. *Ne sis audaci lingua, nec segnis & remissus in operibus tuis.*

Matth. 5. *Audistis dictum esse: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: ego verò dico vobis, non esse malo resistendum: sed quicunq, tandem tibi in dextram malam incusserit alapam, ei & alteram obuertito.*

Rom. 9. *O homo tu quis es, qui ex aduerso respondeas Deo? num dicet figmentum fictori suo, cur me sic fecisti? An non habet figulus potestatem ex eadem massa luti aliud vas honesto vsui destinare, alterum turpi & ignominioso?*

Basilij. *Vbi odia, lites, ira, contentiones, magnos tumultus in animis excitant, ibi spiritus mansuetudinis non requiescit.*

Θυμὸν χαλίνα, μὴ φρενῶν ἔξω πίσῃς.

Οὐδὲν ὕπως καθαρότητα νοὸς καὶ ὃ διὰ δίκης θαλεῖ τῷ φρενὶ, ὡς θυμὸς ἄπακτος, καὶ μὴ πολλῆς τῆς ῥύμης φερόμενος.

Ποῖον ὕπτω θηρίον ὠμὸν καὶ αἱμιερὲς, ὡς δεσπόζεσ αὐτὸν, καὶ ἀχειρώτῳ θυμῷ τυραννούμενος; ποία δὲ ὕπτω θάλασσα, ῥαγδαίων αὐτῇ καταχεομένων πνευμάτων ταῖς ἐγκειμέναις πόροις ἐρρήγνυται, ὡς αὐτὸν ἀκάθεκτος καὶ ἀριμὺς καὶ ἀχάλινος εἰς ὁρμὰς, καὶ ὅλως ὡς ἂν τῷ πάθει δίδοὺς ζωὴν ἴσιας;

Τὸ ὀργίζεσθαι παρ' ἡμῖν, μέχρι τοῦ παύειν τὰ ἁμαρτήματα ἐξισοῦται. ὀργίζεσθε γὰρ φησι, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. καὶ ὁ ἀκριβὴς κανὼν παραιτητέον, ὃ ἐκκλησίας ὃ λέγοντος· μὴ γίνου δίκαιος πολύ.

Θυμῷ μάλιστα δὴ κυβερνήτης χρὴ καταληφθῆς γὰρ ἀκυβέρνητος, αἴρει καὶ κάτω κυκώμενος ὥσπερ σάλος καὶ κλύδωνος, τῷ ψυχῷ ὅλῳ, καθάπερ αἴρεται σκάφος, αἰωρεῖ, σὺν αὐτῇ καὶ τὸ σῶμα.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΛΟΓΙΑΣ, ΚΑΙ ΘΡΑΣΥΤΗΤΟΣ, καὶ ἔριδος, Λόγος ρα'.

Α'Νεμος βορρᾶς ἐξεγείρει νέφη· πρόσωπον δὲ αἰσχύνης, γλῶσσα ἐρεθίζει.

Σίδηρος σίδηρον ὀξύνει, ἀνὴρ δὲ παροξύνει πρόσωπον ἑτέρου.

Γὲν πυρὸς ἀτμὶς καμίνου καὶ καπνὸς ὕπτω πρὸ αἱμάτων λοιδορία.

Εἰς καταστυδρυμὴν σκηνὴ πῦρ· καὶ μάχη καταστύσεται σκηνὴ αἷμα.

Ἀπλησίαι προσεύχαι πᾶς στυγερός.

Ἀπλησίας ἐγείρει πᾶς κακὸς, ὁ δὲ κύριος ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐκπέμπει ἐπ' αὐτόν.

Ἄνθρωπος συνεχόμενος λόγοις οἰκείοις μὴ, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ὑ μὴ παιδευθῇ.

Μὴ γίνου θρασὺς ἐν τῇ γλώσσῃ σου, καὶ νωθρὸς καὶ παρειμένος ἐν τοῖς ἔργοις σου.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.

Σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν.

Ὅσα ἔχθραι, ἔριδες, θυμοὶ, φιλονεικίαι, θορύβους ἀσηκώτους ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦσαι, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τραπότητος οὐκ αἰσθάνεται.

Ἡ αἰ-

Ἡ ἀπληξία δ' ἀθεκτον μεν ἐκεῖ καὶ ἀνυπόστατον δείκνυσι, κἂν ὑπόθημα ᾖ πραότητος.

Φιλεῖ γὰρ τὰ γενναῖα φρονήματα τοῖς βιαίοις πνεύμασιν ἀνάπτεσθαι καὶ καθάπερ φλὸξ ὑπ' αὐτῶν ῥιπιζομένη, τοσούτῳ μᾶλλον αὐξάνεσθαι, ὅσῳπερ ἂν σφοδρότερον καταπνέωσι.

Εἰ τέλος παιδείας, σὲ ἑαυτὸν αἰσχύνεσθαι, ἐσχάτης δὲ παιδεύσεως σὲ μηδὲ τοὺς ἄλλους αἰσχύνεσθαι.

Μὴ τοῖς τὰς παραινούσας σιγᾶν ἀντίτεινε, λέγων· Οὐκ ἀνέξομαι, ἵνα μοι καταγελάσας ὁ δεῖνα ἀπέλθῃ. ἴσως γὰρ δὴ τότε σου καταγελᾷ, ἀλλ' ὅταν ἐπεξέλθῃς. εἰ δὲ καὶ τότε γελάσεται, ὡς αὐόητος καὶ τοῦτο πείσεται. σὺ δὲ μὴ ζήτει † παρὰ τοῦ * τοῖς τῶν αὐοήτων μαρτυρεῖσθαι, ἀλλ' ἀποχρώσαν νόμιζε τοῦτο τοῖς τῶν σωφρονούντων. μᾶλλον δὲ τοῖς τὸν Θεὸν αἰδουμένοις, κἀκείνοις σε ἐπαινέσῃ. τὸν δὲ παρ' ἐκείνου θαυμαζόμενον, ἴσθι τοῦτο τοῖς τῶν ἀνθρώπων πᾶσιν ὅλως ἐπιζητεῖν.

Τὰ μὲν γὰρ λοιπὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ χρόνου καὶ τοιούτων καὶ τοιούτων ἐξωθεν συνεργίας τοῖς ὑπ' ἐμοῦ δέονται· ἡ δὲ τοῦ λόγου φύσις κατ' ἐξουσίαν ἔχει τὸ πλημμελεῖν.

Αἰσχύνης βλέμμα, καὶ μετέωρος αὐχήν, καὶ συνεχὴς κίνησις ὀφρύων, καὶ βάδισμα σεσοβημένον, καὶ ὅτι μηδενὶ τῶν φαύλων ἐρυθριᾷν, σημεῖα ψυχῆς ἐστὶν αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων ἀνιδρώτους ἐλέγχουσα φύσεις τοῖς φανερῷ σώματι.

Αἰσχυντία μὲν ἴδιον φαύλου· αἰδὼς δὲ κοινὸν ἀμφοῖν· τὸ δεῖσθαι αἰσχύνεσθαι, μήτε αἰσχυντεῖν, τὸ ἀκαταπλήκτως ἔχοντος καὶ ἀσυγκαταβάτου.

Αἰσχύνης βλασφημώτερος οὐδὲν ἀνθρώπου ἀναισθησίας, ἔφη· σὺ μὲν ἀκούεις τὰ κακὰ ῥᾳδίως, καὶ λέγεις δ' ἥκιστα· ἐμοὶ δὲ καὶ λέγειν ἄπορον, καὶ ἀκούειν ἀπορον.

Τὸ μὴ αἰσχύνεσθαι κακὸν ὄντα, κακίας ὑπερβολή.

Γλώσσης θρασύτης μὴ χρᾶσθαι. πολλάκις γὰρ ὁ θρασὺς, καὶ αὐτῷ διώλεσε τοῦ κεφαλήν.

Θεμιστοκλῆς μὲν ὑπὲρ πάντα πόλιν δι' ἣν καὶ γυναικὸς ἐπιθυμεῖν ἀρετὴν ἐπεκτήσατο.

Θεόφραστος ἰδὼν μειράκιον ἐρυθριάσαν, ἔφη· θαῤῥεῖ. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ ἔχει τὸ χρῶμα.

Αἰδοῦ σαυτὸν, καὶ ἄλλοι σὲ οὐκ αἰσχυνήσονται.

Μάλιστα νόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτὸν· μηδέποτε γὰρ ἑαυτῷ μηδέποτε χωρεῖς εἴκειν.

Ὥσπερ γὰρ αὐτὸς αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεται,
Σιωπᾷ δ' αὐτῷ φαῦλα λαμπρὸς ἁμιλλώμενος,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνήσεται;
Οὐκ ἔστιν αἰσχύνη τοιαύτη, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πολυμερέστερον.

Αἰδοῦς τοῦδε πᾶσιν ἄξιος ἔσῃ, ἐὰν τοσοῦτον ἄρξῃ σαυτὸν αἰδεῖσθαι.

Ipsa contradictio imperatorium quiddam, & voluntatem nulli se subijciendi indicat, etiamsi in humili fueris habitu.

Solent enim magno (generoso) spiritu praditi violentis contumaciter prafracteq; resistere: ac vt flamma à vento excitata, tanto magis accendi, quanto vehementiùs sufflatur. Theologi.

Si finis doctrinæ est seipsum reuereri: extremæ est imperitiæ, ne alios quidem reuereri Chrysostomi.

Hortantibus te ad silendum ne aduerseris, dicens: Non feram, vt ille me deridens abeat: non enim tum deridet, sed sirem persequaris. Quod si etiam tum riserit, vt stulto id illi accidet: tu verò ne quæras obtinere de stultis testimonium, sed id satis esse existimato quod prudentes dederint: vel potiùs in Deum spectato, qui tibi laudem tribuet. Illum verò, quem Deus laudauerit, omnino non decet ab hominibus honorem quærere. †fortè νικῶν. *& παρ.

Cætera quidem peccata, & re, & tempore, & extrinsecus adhibita actione vt fiant egent: at orationis natura per se peccandi libertatem obtinet. Greg. Nyss.

Impudens aspectus & elata ceruix, & continuus superciliorum motus, & incessus insolens, & obrem turpem non erubescere, animi sunt signa turpissimi, obscuras suorum dedecorum notas in conspicuo corpore inscribentis. al. Philonis.

Improbi propria est impudentia, pudor autem probi: at neque pudentem, neque impudentem esse ad academicos pertinet & nũquam assentientes, ac nihil affirmantes. Philonis.

Aristoteles cùm ab impudente quodam conuitijs lacesseretur: Tu (inquit) & conuitia facilè audis & libenter dicis: mihi verò & dicere non consuetum, & audire iniucundum. Aristoteles.

Si quis malus cùm sit non erubescit, insigniter improbus est.

Lingua petulanti (temere) non vtendum. Sæpe enim audacia etiam ipsum perdidit caput. Socrates.

Temeritate & audacia nemo adhuc virtutem comparauit, sed industria (labore) generositate & clementia Euripidis.

Theophrastus adolescẽtulum erubescentem conspicatus: Consule, inquis. talem enim virtus habet colorem. Theophrastus.

Vererè temetipsum, & apud alium non erubesces.

Maximè se quenque reuereri oportere putato: neminem enim vnquã à se disiunctũ esse. Catonis.

Qui non seipsum veretur,
Cùm sit malefactorum sibi conscius,
Qui potest alium nescientem vereri? Philistionis.

Nihil est stultitia, vt mihi videtur, audacius. Menandri.

Reuerentia apud omnes dignus eris, si primùm teipsum vereri cæperis. Musonij.

DE COGNOSCENDO SEIpsum, Sermo CII. Ex Io. Stobæo.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΝΩΘΙ σαυτὸν, Λόγος ρβ'.

Philemonis.

HOmo cùm sis, id fac semper intelligas, & memineris,
Cognosce teipsum: non temere, crede mihi,
Hoc dictum celebre apud Delphos est.

Ἄνθρωπος ὤν, τοῦτ' ἴσθι, καὶ μέμνησ' ἀεί,
Τὸ γνῶθι σαυτόν· ὑ μάτην, πίθου, λέγω,
Τὸ ῥῆμα τοῦθ' δόξαν ἐν Δελφοῖς ἔχει.

Menandri in Catazon.

Noscestipsum, si negocia
Inspexeris tua, & quid faciundum tibi.

Τὸ γνῶθι σαυτόν ἐστιν, εἰ τὰ πράγματα
Ἴδοις τὰ σαυτοῦ, καὶ τί σοὶ ποιητέον.

Diphili. Antiphōtis, al. Antiphanis.

Iucundiùs vives, si noveris quid homo sit.

Ἀνὴρ γνοὺς τί ἐστ' αὖ ἄνθρωπος, ἡδίων ἔσῃ.

Menandri in Thrasyleonte.

Si mortalis es, vir optime, mortalia sapito.

Εἰ θνητὸς εἶ, βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.

Æliani in varia historia.

Multis sanè modis non bene dictum est,
Cognosce teipsum: foret enim vtilius si diceret,
Cognosce alios homines.

Κατὰ πολλ' αἴ' ἐστιν ὑ καλῶς εἰρημένον
Τὸ γνῶθι σαυτόν. χρησιμώτερον γὰρ ἦν
Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους.

Cùm in Chæronea Philippus Atheniẽses vicisset, animum elatum ratione compescuit, ne quid per cõtumeliam & fastum cõmitteret. Idcoq; sibi consuluit, vt quotidie in aurora ab aliquo puerorum se hominem esse commoneretur.

Ἐν Χαιρωνείᾳ τοὺς Ἀθηναίους ἰδὼν ὁ Φίλιππος, ἐπαρθεὶς τῇ εὐτυχίᾳ, ὅμως λογισμῷ ἐκράτησε, καὶ ὑχ ὕβρισε, καὶ διὰ τοῦτο ᾤετο δεῖν αὐτὸν καθ' ἑκάστην ὑπομιμνήσκεσθαι ὑπό τινος τῶν παίδων ἕωθεν, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν.

Ex Aristonymi Tomar.

Heraclitus adhuc iuvenis omnium erat sapientissimus, seipsum n. nihil nosse cognoscebat.

Ἡράκλειτος νέος ὤν, πάντων ἦν σοφώτερος, ὅτι ἤδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα.

Demonax interrogatus quando cœpisset philosophari, tum dixit, cùm cognoscere meipsum incepi.

Δημώναξ ἐρωτηθεὶς πότε ἤρξατο φιλοσοφεῖν, ὅτε καταγνώσκειν, ἔφη, ἐμαυτοῦ ἠρξάμην.

Socrates roganti cur nihil scriptum ederet: respondit, Quia video chartam multo preciosiorem, quàm scribenda forent.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, διὰ τί ὑ συγγράφει, ὅτι, εἶπεν, ὁρῶ τὰ χάρτια πολὺ τῶν χρησομένων τιμιώτερα.

Theocritus quærẽti quare poemata non scriberet, dixit: Quoniam vt libet, non possum: vt verò possim, non libet.

Θεόκριτος ἐρωτηθεὶς *διὰ τί ὑ συγγράφει, ὅτι, εἶπεν, ὡς μὴ βούλομαι, ὑ δύναμαι· ὡς δ' δύναμαι, ὑ βούλομαι.

*al. additur ἐπὶ ποιημάτων.

Beantis.

Contemplare velut in speculo tuas actiones, vt honestas quidem magis ornes, turpes verò abscondas.

Θεώρει ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τὰς σαυτοῦ πράξεις, ἵνα τὰς μὲν καλὰς ἐπικοσμῇς, τὰς δ' αἰσχρὰς καλύπτῃς.

Proverb.

Nosce teipsum, Theophrasto teste in libro de Paræmiis, proverbialiter vsurpatur. Multi Chilonis hanc sententiam faciunt: Clearchus autem diuinitus ipsam Chiloni dictatam scribit.

Γνῶθι σαυτὸν, ὡς παροιμία λαμβάνεται, μάρτυρι Θεοφράστῳ ἐν τῷ περὶ παροιμιῶν. οἱ πολλοί μέν, Χίλωνος εἶναί φασι τὸ ἀπόφθεγμα· Κλέαρχος δὲ ὁ Σολεὺς ἐκ τοῦ Θεοῦ λέγεσθαι Χίλωνι.

Chilo quid difficillimum interrogatus, seipsum agnoscere respondit: Vnumquenque enim multa ex cæco sui amore sibi attribuere.

Χίλων ἐρωτηθεὶς τί χαλεπώτατον, ἔφη, γινώσκειν ἑαυτόν· πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας ἔκαστον ἑαυτῷ προστιθέναι.

Alexander postquam ex diuturno morbo conualuit, nihilo se deteriùs affectum dixit: admonuit enim nos ægritudo, ne altum saperemus, vtpote mortales.

Ἀλέξανδρος νοσήσας μακρὰν νόσον, ὡς ἀνέρρωσεν, οὐδὲν, ἔφη, σχετλιαστικώτερον ἔχειν· ὑπέμνησε γὰρ ἡμᾶς ἡ νόσος, μὴ μέγα φρονεῖν, ὡς θνητοὺς ὄντας.

Plutarchi ex libro de animi tranquillitate.

Potatio quidẽ vini, & ingestio carniũ, validum corpus efficiunt ac robustũ, sed animũ imbecillũ. Item ꝑsidũ pecuniæ studiũ & cõseruatio auget quidem opes: sed animi moderatio & temperãtia, magnũ sunt ad philosophiã viaticum. Itaq; non quiduis vnicuiq; conuenit, sed oportet sententia Apollinea morigerũ seipsum agnoscere, deinde vnum aliquod aptum ingenio suo studium sequi, non aliud aliùs vitæ genus æmulãdo, distrahere naturam, etq; vim facere.

Καὶ μὲν οἰνός τε, καὶ σαρκῶν ἐμφορήσεις, σῶμα μὲν ἰσχυρὸν ποιοῦσι καὶ ῥωμαλέον, ψυχὴν δ' ἀσθενῆ. καὶ χρημάτων ὄφελος μὲν συνεχὴς καὶ τήρησις αὔξει πλοῦτον· αὐτάρκεια δ' ἐς σωφροσύνην, μέγα πρὸς φιλοσοφίαν ἐφόδιον. ὥστε ὑ πάντα πᾶσιν ἐστὶν, ἀλλὰ δεῖ τῷ Γνῶθι σεαυτὸν ἕκαστον πείθεσθαι, καὶ μὴ πρὸς ἄλλον ἄλλοτε βίον ζηλοῦν ἕλκειν, καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν.

Ex Epicteti Enchiridio.

Nulla debes aliena præstantia gloriari. Equus quidẽ elatus si de seipso iactabundus diceret, Quàm sum egregius: foret vtiq; tolerabile.

Ἐπὶ μηδενὶ ἑπαρθῇς ἀλλοτρίῳ πράγματι. εἰ ὁ ἵππος ἔλεγεν ἐπαιρόμενος, ὅτι καλός εἰμι, ἀνεκτὸν ἂν ἦν.

σὺ δὲ

σὺ δ' ὅτῳ λέγῃς, ὅτι ἵππων καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐφ' ἵπ-
πῳ ἀγαθῷ μέγα φρονῇς. τί οὖν ἐστὶ σόν; χρῆσις φαντα-
σιῶν, λέγω ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃς, τότε ἐπαρθῇ. τότε γὰρ
ἐπὶ τῷ σῷ πλεονεκτήματι ἐπαρθήσῃ.

Καὶ τὰ ἀγαθὰ μὲν προσδοκᾶν, καὶ τοῖς Θεοῖς εὔχε-
σθαι διδόναι· πόνητα δ' αἰσθάνεσθαι ἡγεῖσθαι.

Demoſtenis ad Leptinen.

Ἀλλ' οἶμαι δεῖ μέλλοντ' ἄπασιν αἰσθέσεως ἄδηλον,
καὶ μικροὶ καιροὶ μεγάλων πράγμασιν αἴτιοι γίγνονται·
δεῖ δὴ μετεώρους εἶναι τὰς εὐπραξίας, καὶ προορωμέ-
νους δεῖ μέλλοντα φαίνεσθαι.

Ibidem.

Τί δ' ἐπειδὴ αἴσθησιν ὢν τις ἀγνοεῖ τοὺς χρηστοὺς
καὶ τοὺς μοχθηροὺς αἰσθέσεως, ἆρ' οὐκ ἑαυτὸν ἀγνοεῖ πό-
τερον χρηστός ἐστιν, ἢ μοχθηρός; ὅπερ καὶ αὐτὸς αἴσθησίν
ἐστι. σωφροσύνη. Ὃ δὲ αὐτὸν ἀγνοεῖν, σωφροσύνη, ἢ οὐ σω-
φροσύνη ἐστὶν; οὐ σωφροσύνη. Ὃ ἑαυτὸν ἄρα γινώσκειν, ἔστι σω-
φροσύνη; φημί, ἔφη. τοῦτο ἄρα, ὡς ἔοικε, τὸ ὑπ' ἐν Δελφοῖς
γράμμα τοῦτ' ἐκέλευεν, σωφροσύνην ἀσκεῖν καὶ δικαιο-
σύνην. ἔοικε. τῇ αὐτῇ γὰρ τοῦτο καλάζειν ὀρθῶς ἔστιν ἃ
μέλλομεν; φημί. Οἰκεῖον, ἦ μὴν καλάζειν ὀρθῶς ἔστιν ἃ μέλλομεν, δι-
καιοσύνη αὖτη ἐστίν ἢ ὃ δύναται γιγνώσκειν καὶ ἑαυτὸ καὶ ἄλλους,
σωφροσύνη; ἔοικεν, ἔφη. Τοῦτο ἄρα ἐστὶ δικαιοσύνη σω-
φροσύνη; φαίνεται. καὶ μὴν ἥ γε καὶ αἱ πόλεις οὐ οἰκοῦν-
ται, ὅταν οἱ ἀδικοῦντες δίκην διδῶσιν. ἀληθῆ λέγεις.

Platonis in amatoribus.

Καὶ ὁ Σωκράτης, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς Δελ
φοὺς ἤδη ποτὲ ἀφίκου; καὶ δίς γε, νὴ Δία, ἔφη. κατέμα
θες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ Γνῶθι σαυ-
τόν; ἔγωγε. πότερον οὖν σοὶ ταῦτ' ἐμέλησεν; ἢ προσέχων τε καὶ ἐπιχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν,
ὁποῖος εἶης; μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· καὶ γὰρ δὴ τοῦτο πάνυ ᾤμην εἰδέναι. σχολὴ γὰρ ἂν ἄλλο τι ἤδειν, εἰ γε μηδ' ἐμαυτὸν
ἐγίγνωσκον. πότερα δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτὸν, ὁστις τὸ ὄνομα μόνον ἑαυτοῦ οἶδεν, ἢ ὁστις ὡς χρὴ οἱ τοὺς ἵπ-
πους ὠνούμενοι, οὐ πρότερον οἴονται γιγνώσκειν, ὧν ἂν βέλτι-
στα γνῶσι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, πότερον εὖ πεφυκὸς ἐστιν,
ἢ δυσσφήξ, καὶ πότερον ἰσχυρὸς, ἢ ἀσθενὴς, καὶ πότερον ταχὺς, ἢ βραδὺς, καὶ πάλιν τὰ πρὸς τοῦτο τοῦ ἵππου
χρείαν ἐπιτήδεια ἔστε καὶ ἀνεπιτήδεια, ὅπως ἔχει· ὅτῳ ἑαυ-
τῷ ἐπισκεψάμενος οἱόν ἐστι πρὸς τὰ ἀνθρώπινα χρεί
αν, ἔγνωκε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὅτου ἐμοῦγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ
εἰδὼς τοῦτο ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀγνοεῖ ἑαυτόν. σκέψο δὲ ὧδε τα-
χέως, ἔφη, ὅτι ὄντως μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτὸν πλεῖστα ἀγαθὰ
*ἐχρῆσιν ἀνθρώποις, ὄντα δὲ τὸ ἐναντίον ἑαυτοῦ πλεῖστα κα
κὰ; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς, τὰ ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσα-
σι, καὶ διαγιγνώσκουσιν ἅ τε δύνανται, καὶ ἃ μή. καὶ ἃ
μὲν ἐπίστανται πράττοντες, πορίζονταί τε ὧν δέονται,
καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι,

*At si tute dicas, Ne equum egregium possideo: nihil aliud quàm de bono equo superbis. Tuum autem quid est? Nempe solus opinionum vsus, quem si secundum naturam habueris, tum gloriare, ita demum enim de propria excellentia gloriaberis.

*Oportet expectare bona, Deosq; rogare vt ea nobis conferat: omnia aũt humana existimare.

*Equidem rerum euentus omnibus hominibus sunt obscuri, & momenta occasionum parua ad res maximas causa existunt: ideo in secunda fortuna moderatos nos præstare, futurisq; prouidos oportet.

*Nunc verò cùm homo quispiam existens ignoret bonos homines & malos, nónne sui ipsius etiam ignarus erit bonús ne sit an malus? Admuit. Seipsum ignorare, sapere an desipere est? Desipere. Seipsum itaq; nosse, sapere est? Est, inquit. Hoc igitur, vt videtur, & inscriptio quæ in Delphis est, præcipit, prudentiam scilicet & iusticiam colere. Apparet. Hæc eadem & rectè cohibere scimus. Admuit. Qua ergo rectè cohibere scimus, ea vtique iustitia est: qua verò & nos ipsos, & alios dignoscere possumus, prudentia. Videtur. Eadem igitur est iustitia atque prudentia. Apparet. Quinetiam ciuitates tunc optimè gubernantur, cùm iniusti dant pœnas. Vera narras.

*Tum Socrates: Dic mihi ô Euthydeme, ait, fuisti ne vnquam apud Delphos? Et bis, inquit, mehercle. Considerasti itaque, ait, in templo scriptam illam diuinam sententiam, Cognosce teipsum? Ita, inquit. Vtrum, ait, nihili illam fecisti, an conatus fuisti teipsum qualis nam sis, considerare? Non, inquit, mehercle: putabam enim bene hoc scire. Nam si meipsum ignorarem, quid aliud scirem? Vtrum autem seipsum ille cognoscere tibi videtur, qui nomen suum solum nouit? an ille qui seipsum considerat, qualis nempe sit, quantúmq; in rebus humanis ac vsu earum valeat? Quemadmodum illi qui equos emunt, non antea putant se cognoscere equum, quem nosse cupiunt, quàm animaduertant vtrum bene domitus an effrenis, fortis an debilis, citus an tardus sit, ac in aliis quó nam modo se habeat, in quibus equum valere oportet. Sic mihi videtur, inquit, vt tibi. qui nanque se, quantum valeas, nescit, seipsum ignorat. At Socrates, Hoc quoque manifestum est, inquit, quòd propter sui scientiam homines multorum bonorum, sicut propter ignorantiam multorum malorum causa fiunt. Qui nanque se cognoscunt, quæ sibi conueniant, sciunt, ac discernunt quænam efficere possunt, quæ minùs: proinde quæ sciunt, agentes, comparant ea sibi, quibus indigent, & fœliciter viuunt. Rursus abstinentes ab ignoratis,

Xenophontis lib. 4. de dictis & factis Socratis.

*ἀγαθῶν.

nec in aliquo peccant, nec malè agunt. Quinetiam cùm posſint alios quoque iudicare, per ipſorum commoditatem ſibi conſulunt, & à malis cauent. Qui verò ſe quantum valeant, ignorant, ineptè ſe habent, & aduerſus cateros homines, & ad res humanas, nec quibus indigeant ſciunt, neque quid agant, neque quibus vtantur: ſed his omnibus fruſtrati, bonis priuantur, atque in mala incidunt: & illi quidem, qui ſciunt quid agant, cùm res quas velint obtineant, honoribus afficiuntur. Itaque tum illi qui eis ſimiles ſunt, libenter eis vtuntur: tum illi qui rebus propoſitis fruſtrantur, cupiunt eos conſulere, ac ſibi eos præficiunt, ſpémque totam ſuam in eis collocant, maximéque eos propterea diligunt. Qui verò ignorant quid agant, fruſtrati à repropoſita, non ſolùm damnum & iacturam patiuntur, ſed etiam in ignominiam incidunt atque deriſum, neglectique viuunt, atque contempti. Vides autem etiam ciuitates quacunque ſua conditionis ignaræ fortioribus inferunt bellum, alias depopulari, alias amiſſa libertate ad ſeruitutem redigi? Tunc Euthydemus, Velim, inquit, ô Socrates, ſcias valde mihi videri magnificiundum eſſe, ſeipſum cognoſcere. Sed vnde nam incipere deceat hominem ſeipſum conſiderare, hoc mihi exponas. Illa quidem, Socrates ait, quæ bona, quæve mala ſunt, vtique ſcis. Ita, inquit, me hercle. Si enim nec iſta cognoſcerem, mancipijs etiam profectò deterior eſſem. Age igitur, ait, mihi quoque ea exponas. Non difficilem rem quæris, inquit. Primùm namque ipſum ſanum eſſe, bonum: ægrum autem, malum puto. Deinde cauſas vtriuſque eorum, vt cibum, potum, exercitia, & reliqua quæ ad ſanitatem conducunt, bona: quæ verò ad ægritudinem, mala. Ipſum quoque igitur, ait, ſanum & ægrum eſſe, cùm cuiuſdam boni cauſa ſiunt, bona: cùm verò mali, mala ſint neceſſe eſt. Et quando, Euthydemus inquit, aut ſanitas eſſe cauſa mali, aut ægritudo boni poteſt? Cùm, inquit, mehercle turpis exercitus, aut nauigationis noxia, caterorumq; multorum ſimilium, hi quidem participes facti ab bonam valetudinem corporis pereunt: alij verò abſtinendo ab eis propter infirmitatem ſalui manent. Ita dicis, inquit, vt res eſt. Sed vides quòd etiã vtilium rerum hi quidem ob valetudinem corporis participes ſunt: hi verò non, propter infirmitatem. Hactenus, ait, cùm modò proſint, modò obſint, non magis bona, quàm mala ſunt. Non, inquit Euthydemus, mehercle. Sed ſapientia tamen, ô Socrates, abſque dubio bonum eſt. Quidnam non melius

ἀναμάρτητοι γίγνονται, καὶ ἥκιστα ἀφαμαρτάνουσι τοῦ καλῶς πράττειν. Ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἄλλους δυνάμενοι δοκιμάζειν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων χρείας, τά τε ἀγαθὰ παρέχονται, καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται οἱ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τὸν αὐτὸν δυνάμεως, πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ πάλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως ἔχουσι, καὶ ἅττα ὧν δέονται ἴσασιν, ἅττα ὄντα, τί ποιοῦσιν, ἅττε πάσχουσιν, οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων ἁμαρτάνοντες, τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὅ, τι ποιοῦσι, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσι, εὐδόξοί τε καὶ τίμιοι γίγνονται· καὶ οἵτε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἵτε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ἐπ' αὐτὰ βουλεύεσθαι, καὶ περίεσθαί τε ἑαυτῶν τούτους, καὶ ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ μὴ εἰδότες τί ποιοῦσι, κακῶς τε αἱρούμενοι, καὶ οἷς αὖ ἐπιχειροῦσιν ἀποτυγχάνοντες, ἃ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνταί τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδόξοι διὰ ταῦτα καὶ καταγέλαστοι γίγνονται, καὶ καταφρονούμενοι, καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τὰ πόλεων, ὅτι ὅσαι αὖ ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν χρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν αἱρέσιμαι γίγνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι· καὶ ὁ Εὐθύδημος, ὡς πάνυ μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, ἔφη, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶναι, τὸ ἑαυτὸν γνωσκειν. * ἅττως ἴσθι. ὁπόθεν μὲν γὰρ ἀρξάμενος ἐπιχειρεῖν ἑαυτόν, τὸ πρὸς σὲ ἀποβλέπων, εἴ μοι ἐθελήσας αὖ ἐξηγήσαιο. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως που γιγνώσκεις νὴ Δί', ἔφη. εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φαυλότερος αὖ εἴην. Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξήγησαι ταῦτα. Ἀλλ' ὑ χαλεπὸν, ἔφη. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω. τὸ δὲ νοσεῖν κακόν. ἔπειτα τὰ αἴτια ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ, καὶ βρωτὰ, καὶ ἐπιτηδεύματα, τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα, ἀγαθά· τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν, κακά. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τινος αἴτια γίγνηται, ἀγαθὰ αὖ εἴη· ὅταν δὲ κακοῦ, κακά; πότε δὴ αὖ, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἴτιον γίγνοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγαθοῦ; ὅταν νὴ Δί', ἔφη, γραπιάς τε αἰσχράς, καὶ ναυτιλίας βλαβερὰς, καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων, οἱ μὲν δι' ἀφροσύνην μεταλαμβάνοντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀνδρίαν ἀποληφθέντες σώζωνται). ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων, οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσι, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστιν. Οὐδὲ μὰ Δία Φαίνεται κατά γε τοῦτον τὸν λόγον. Ἀλλ' ἦ γε τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα ἀμείνον πράττοι

πρεσβύτοι σοφὸς ὤν, ἢ ἀμαθής; τί δαί, τὸν Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὸ σοφὸς εἶναι ἠναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν, καὶ τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη, καὶ βιαζόμενον ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ υἱέος, τόν τε παῖδα ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους, πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; λέγεται γὰ δαί, ἔφη, ταῦτα. τὰ δὲ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθη; τοῦτον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ διὰ τὸ σοφὸς εἶναι φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπόλλυται; λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. ἄλλους δὲ πόσους οἴει διὰ σοφίαν * ἀναπείσειν τοὺς βασιλέα γενέσθαι, καὶ οὐ δουλεύειν; κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλεγώτατον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. εἰ γάρ τις αὐτὸ, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἐκ ἀμφιλέγων ἀγαθῶν συνθείη. τί δ' αὖ, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἴη; σοὶ δοκεῖ, ἔφη, εἴ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ καλλὸς, ἢ ἰσχὺν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καὶ τί ἄλλο τῶν τοιούτων. ἀλλὰ νὴ Δία προσθήσομεν, ἔφη. πῶς γὰρ αὖ τις ἄνευ τούτων εὐδαίμων εἴη; νὴ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἔγωγε. ἐκ τούτων πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ὑβριστῶν διαφθείρονται. πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζοσιν ἔργοις ὑβριστοῦντες, ὑπὸ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι, πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον ἐπιβουλευόμενοί τε καὶ ὑβριζόμενοι, ἀπόλλυνται. πολλοὶ δ' ἐπὶ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν, μεγάλα κακὰ πεπόνθασιν. οὐκ ἄρα μοι, ἔφη, εἴη γε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδὲ ὅτι προσῆκε τοὺς Θεοὺς εὔχεσθαι ἐγὼ εἰδέναι. οὐκ ἄρα μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως ἐκ τὸ σοφρόνα πιστεύειν εἰδέναι * ὑ διέσκεψαι.

Τῆς δὴ αὖ πάσης πονηρίας ἕξις τἀναντίον πάθος ἔχει, ἣ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων. τὸ γνῶναι σαυτὸν, λέγεις, ὦ Σώκρατες; ἔγωγε. τἀναντίον μὲν οὖν ἔοικε δηλοῦσθαι, τὸ μηδαμῆ γινώσκειν αὐτὸν, λεγόμενον ὑπὸ τοῦ γράμματος αἰεὶ εἶη. τί μοι; ὦ Πρώταρχε, πειρῶ δὴ αὐτὸ τοῦτο τριχῆ διαιρεῖν. πῇ φῄς; ἐγὼ μὲν δυνατὸς ὦ. λέγεις δὴ δεῖν ἐμὲ τοῦτο διελέσθαι τὰ νῦν. λέγω καὶ δέομαί γε τοῦ λέγειν. ἆρ' οὖν ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων αὐτοὺς ἔστι τοῦτο τὸ πάθος πάσχειν ἐκ τρόπου; πῶς; πρῶτον μὲν κατὰ χρήματα δοξάζειν τινὰς πλουσιώτερον, ἢ ἔστιν αὐτῶν οὐσία. πολλοὶ γοῦν εἰσι τοιοῦτο πάθος ἔχοντες. πλείους δέ γε ἢ μείζους, καὶ καλλίους αὐτοὺς δοξάζουσι, καὶ πρῶτα ὅσα ἔστι τὸ σῶμα εἶναι προσφέροντας, τῆς ὕσης αὐτοῖς ἀληθείας. πολὺ γε. πολὺ δὲ πλεῖστοί γε, οἶμαι, καὶ τὸ τρίτον εἶδος τούτων τὸ περὶ τὰς ψυχὰς διημαρτήκασιν ἀρετῆ δοξάζοντες ἕκαστοι ἑαυτοὺς οὐκ ὄντες.

agas sapiens, quàm indoctus? Quid verò? ait. Non audisti Dedalum à Minoe propter sapientiam captum, coactum fuisse illi seruire, patria simul atque libertate priuatum? conatúmque vnà cum filio aufugere, illum quidem amisisse, se verò ipsum non liberasse? Nam ad quosdam barbaros aberrauit, ac eis ipsis seruiebat. Dicuntur hæc, inquit, mehercle. Calamitates autem Palamedis ignoras? Hunc enim propter sapientiam prædicant omnes inuidia Vlyssis interemptum fuisse. Et hoc, inquit, dici audio. Quot verò alios arbitraris propter sapientiam ad regem Persarum vi ductos ibi seruire? Apparet igitur, ô Socrates, ait, fælicitatem bonum proculdubio esse. Si quis, ait, ô Euthydeme, non illam ex dubijs bonis componat. Et quid eorum, inquit, quæ ad fælicitatem conducunt, dubium esset? Nil, ait, dum non addamus ei pulchritudinem, potentiam, diuitias, honores, aut aliud simile. Sed mehercle addemus, inquit: quónam enim pacto sine his fælix quisquam esse posit? Illa addemus itaque, Socrates ait, è quibus multa hominibus atque periculosa eueniunt? Multi nanque propter pulchritudinem ab illis perduntur, qui pulchros venantur. Multi confisi potentia, maiora quàm possint facere conati, in multa incidunt pericula. Multi propter diuitias molles effecti & pigri, insidijs pereunt. Nonnulli propter honores ac ciuilem potentiam multa passi sunt. Tum Euthydemus: Si neque cùm fælicitatem laudo, rectè existimo, fateor nec id scire, quid à Dijs petendum sit. At hæc nimirum, Socrates inquit, propterea quòd prorsus tibi cognita putabas, non considerasti.

* ἀναπείσειν.

† ἀλλ' ἴσως.

Ex Philebo Platonis, quid ignorantia.

Est vtique summatim depranatio quædam habitus alicuius cognomento dicta: improbitatis verò vniuersæ genus quoddam est, contrà prorsus habens, quàm Delphica præcepta docent. Præceptum hoc inquis, ô Socrates, Nosce teipsum? Aio. Oppositum huic esset, si fortè præciperetur, Nullo modo teipsum nosce? Esset. O Protarche, conare nunc id trifariam distribuere. Dic tu: ego enim nequeo. Ais ergo, me nunc istud diuidere oportere. Aio equidem, & quod maius est, obsecro. Nónne quisque ex ijs qui seipsos ignorant, secundum tria id necessariò patitur? Quomodo? Primò enim secundum pecunias, opulentiorem quippe, quàm sit, aliquando seipsum existimat. Multi quidem ita decipiuntur. Plures etiam, qui maiores, formosiorésque se putant, & quacunque corpus attinent, suprà quàm reuera sunt. Plures profectò. Plurimi denique, qui animi dotes maiores quàm habeant, habere se putant.

Maximè. Quantum verò ad virtutes animi, nónne vulgus ſapientiam prorſus ſibi vendicans, plenum eſt contentionibus, falſaq; ſcientiæ ipſius opinione? Quid ni? Si quis ergo affectionem illam omnem malum quiddam vocarit, rectè nimirum appellabit. Maximè.

* καὶ ψεύδους.

Platonis in primo Alcibiade.

Age quid eſt ſeipſum curare? ne ſæpe nos ipſos fallamus, non curantes noſmetipſos, cùm belle curare putemus. Et quando id homo facit, num quotiens ſuorum, totiens & ſui curam habet? Mihi videtur. Quid? Num pedes tum quis curat, cùm ea quæ pedum ſunt, curat? Non intelligo. Dicísne eſſe aliquid ipſius manus, quemadmodum annulus eſt? Dico. Num alterius membri quàm digiti annulum eſſe cenſes? Minimè. Et pedis calceum eodem modo? Ita. Cùm calceorum curam gerimus, num & pedum cura eſt? Haud ſatis te teneo, ô Socrates. Quid verò, ô Alcibiades, vocásne aliquid rectam alicuius curationem? Voco. An non cùm quid melius ſit, tunc rectè curatum dicis? Dico. Quæ ars calceos meliores efficit? Cerdonica. Cerdonica igitur calceorum curam habemus? Hac ipſi. Nunquid & pedes etiam cerdonica? vel ipſa potiùs, qua pedes reddimus meliores? Illa. Pedes autem meliores non ne qua & reliquum corpus? Videtur. Hac nónne gymnaſtica? Maximè. Ergo gymnaſtica pedes curamus, cerdonica verò illa quæ pedum ſunt. Prorſus. Et gymnaſtica quoque manus, annularia verò illa quæ ſunt manuum. Sic eſt. Et gymnaſtica corpus: textoria autem & alys facultatibus, ea quæ corporis ſunt. Omnino. Alia igitur arte unumquodque, alia qua illius ſunt, curamus. Videtur. Non ergo cùm ſua quis, tunc etiam ſe curat. Nullo pacto. Non enim eadem ars, vt videtur, quæ nos, & quæ noſtra curat. Non apparet. Age itaque, quánam arte noſmetipſos curare poſſumus? Non habeo quid dicam. At hoc inter nos conuenit, quòd non qua noſtrorum aliquid melius efficimus, nos curamus: verùm qua nos ipſos ad meliorem frugem corrigimus. Vera narras. Noſſe ne unquam licet quæ ars meliorem facit calceum, niſi calceum ipſum nouerimus? Fieri nequit. Neque etiam quæ annulum efficit meliorem, ignorantes annulum. Verum. Sciemúsne unquam qua arte meliores euadamus, quamdiu nos ipſos ignoramus? Nunquam. Vtrum facile quiddam ſit ſeipſum cognoſcere, ac ridiculus fuerit, qui templo Apollinis id inſcripſit, an potiùs arduum quippiam, nec cuiuſuis hominis eſt? Mihi quidem ô Socrates, aliquando viſum eſt facile & cuiuſuis eſſe, nónunquam verò omnium difficillimum. Sed ſiue facile hoc ſit ô Alcibiades, ſiue difficile, nobis ſanè ſic ſe habet, vt hoc intelligentes,

Non eſt in Probeniano quod ſuccedit parentheſi.

σφόδρα μὲν οὖν τῷ ἀρετῷ δ' ἄρα, ὦ σοφίας ἐκεῖ ὁ πλῆθος πᾶν ἀντιχόμενον, μεστὸν ἐρίδων, καὶ δοξοσοφίας ὄν; * ψευδοῦς; πῶς δ' οὔ, καλὸν μὲν δὴ πᾶν ἄν τις ὃ τοιοῦτον εἴποι, ὀρθῶς ἂν εἴποι κάλος. σφόδρα γε.

Φέρε δὴ τί ἐστι τὸ ἑαυτὸν ἐπιμελεῖσθαι; μὴ πολλάκις λάθωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπιμελούμενοι, οἰόμενοι δέ. καὶ πότε ἄρα αὐτὸ ποιεῖ ἀνθρωπος, ἆρ' ὅταν τοῦ ἑαυτοῦ ἐπιμελῆται, τότε καὶ αὐτός; ἔμοιγ' οὖν δοκεῖ. τί δαί; ποδῶν αὖ ἄνθρωπος πότε ἐπιμελεῖται, ἆρ' ὅταν ἐκείνων ἐπιμελῆται ἃ ἐστι τοῦ ποδῶν; ὑ μανθάνω. καλὸς δὴ τις χειρὸς, οἷον δακτύλιον, ἔστι ὅτε αὖ ἄλλο τοῦ αὐθρώπου φαίης, ἢ δακτύλου; ὑ δῆτα. Οὐκοῦν καὶ ποδὸς ὑποδήματα τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον; ναί. * (καὶ ἱμάτια καὶ στρώματα τοῦ ἄλλου σώματος ὁμοίως; ναί) ἆρ' οὖν ὅταν ὑποδημάτων ἐπιμελώμεθα, τότε ποδῶν ἐπιμελούμεθα; ὑ πάνυ μανθάνω, ὦ Σώκρατες. τί δαί, ὦ Ἀλκιβιάδη, ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι καλεῖς τὸ ὅτου οὖν τοιούτου; ἔγωγε. ἆρ' οὖν ὅταν τις τὶ βέλτιον ποιῇ, τότε ὀρθὼς λέγεις ἐπιμέλεσθαι; ναί. τίς οὖν τέχνη ὑποδήματα βέλτιω ποιεῖ; σκυτική. σκυτικῇ ἄρα ὑποδημάτων ἐπιμελούμεθα; ναί. ἦ καὶ ποδὸς σκυτικῇ, ἢ σκεπτῇ, ἢ πέδας βελτίους ποιοῦμεν; σκεπτῇ. βελτίους δὲ πόδας ὑ χεῖρ καὶ ὁ ἄλλο σῶμα; ἔμοιγε δοκεῖ. αὕτη δ' ὑ γυμναστική; μάλιστα. γυμναστικῇ μὲν ἄρα ποδὸς ἐπιμελούμεθα, σκυτικῇ δὲ τοῦ ποδός. πάνυ γε. καὶ γυμναστικῇ μὲν χειρῶν, δακτυλιογλυφίᾳ δὲ τοῦ τῆς χειρός. ναί. καὶ γυμναστικῇ μὲν, σώματος ὑφαντικῇ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις, τοῦ τοῦ σώματος. πάντα πάσιν. ἄλλῃ μὲν ἄρα τέχνῃ αὐτοῦ ἑκάστου ἐπιμελούμεθα, ἄλλῃ δὲ τοῦ ἑαυτοῦ. φαίνεται. Οὐκ ἄρα ὅταν τοῦ ἑαυτοῦ ἐπιμελῇ, σαυτὸν ἐπιμελῇ. ὑδαμῶς ὑ γὰρ ἡ αὐτὴ τέχνη, ὡς ἔοικεν, ἢ τις αὖ αὑτῷ τε ἐπιμελοῖτο, καὶ τοῦ αὑτῷ ὑ φαίνεται. Φέρε δὴ, ποίᾳ ποτ' αὖ ἡμεῖς αὐτοῦ ἐπιμεληθείημεν; οὐκ ἔχω λέγειν. ἀλλὰ τοσόνδε γε ὁμολογῆται, ὅτι οὐχ ἧ αὐ τοῦ ἡμετέρων καὶ ὁποιῶν βέλτιον ποιῶμεν, ἀλλ' ἧ ἡμᾶς αὐτούς. ἀληθῆ λέγεις. ἦ οὖν ἴσμεν αὖ ποτε τίς τέχνη ὑποδήματα βέλτιον ποιῇ, μὴ εἰδότες ὑποδήματα; ἀδύνατον. Οὐδέ γε τίς τέχνη δακτυλίους βελτίους ποιῇ, ἀγνοοῦντες δακτύλιον. ἀληθῆ τί δέ; τίς γε τέχνη βελτίω ποιεῖ αὐτοῦ ἆρ' αὖ ποτε γιγνόμεθα, ἀγνοοῦντες τί ποτ' ἐσμὲν αὐτοί; ἀδύνατον. πότερον οὖν αὖ ῥᾴδιον τυγχάνει ὂν γνῶναι ἑαυτὸν, καί τις ὦ φαῦλος ὁ τοῦτο ἀναθεὶς εἰς τὸν τοῦ Πυθοῖ νεών, ἢ χαλεπόν τι, καὶ ὐχὶ πάντος; ἐμοὶ μὲν, ὦ Σώκρατες, πολλάκις μὲν ἔδοξε, πάντος εἶναι· πολλάκις δὲ, παγχάλεπον. ἀλλ' ὦ Ἀλκιβιάδη, εἴτε ῥᾴδιον, εἴτε μή ἐστιν, ὅμως γε ἡμῖν ὧδ' ἔχει· γιγνόντες μὲν αὐτὸ,

μὴν αὐτὸ, τάχ' ἂν γοῦν μὴν τὴν ὀπτικὴν ἡμῖν αὐτῶν· ἀγνοοῦντες δὲ, οὐκ ἂν ποτέ. ἔστι ταῦτα. Φέρε δὴ τίν' ἂν τρόπον ἂν εὕροιμεν αὐτὸ † τοῦτο. οὕτω μὲν γὰρ ἂν τάχ' ἂν εὕροιμεν τί ποτ' ἐσμὲν αὐτοί· τούτου δ' ἔτι ὄντος ἐν ἀγνοίᾳ, ἀδύνατόν που. ὀρθῶς λέγεις. ἔχε δῆτα τοίνυν Διὸς, τῷ Σωκράτει σὺ νῦν, ἄλλῳ τῳ, ἢ ἐμοί; ναί. οὐκοῦν καὶ ἐγὼ σοί; ναί. Σωκράτης ἄρ' ἐστὶν ὁ διαλεγόμενος; πάνυ γε. Ἀλκιβιάδης δ' ὁ ἀκούων; ναί. οὐκοῦν λόγῳ διαλέγεται ὁ Σωκράτης; τί μήν; ὃ δὲ διαλέγεσθαι, καὶ τῷ λόγῳ χρῆσθαι, ταὐτόν που καλεῖς; πάνυ γε. ὁ δὲ χρώμενος καὶ ᾧ χρῆται, οὐκ ἄλλο; πῶς λέγεις; ὥσπερ σκυτοτόμος τέμνῃ που τομῇ καὶ σμίλῃ καὶ ἄλλοις ὀργάνοις. ναί. οὐκοῦν ἄλλο μὲν ὁ τέμνων καὶ χρώμενος, ἄλλο δὲ οἷς ὁ τέμνων χρῆται; πῶς ἔφη; ἆρ' οὖν ὅτῳ καὶ οἷς ὁ κιθαρίζων κιθαρίζει, καὶ αὐτὸς ὁ κιθαρίζων ἄλλο ἂν εἴη; ναί. τοῦτο τοίνυν ἀρτίως ἠρώτων, εἰ ὁ χρώμενός τε καὶ ᾧ χρῆται, ἀεὶ δοκεῖ ἕτερον εἶναι. δοκεῖ. τί * οὖν φῶμεν τὸν σκυτοτόμον τέμνειν ὀργάνοις μόνον, ἢ καὶ χερσί; καὶ χερσί. χρῆται ἄρα καὶ ταύταις. ναί. ἦ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς χρώμενος σκυτοτομεῖ; ναί. τὸν δὲ χρώμενον, καὶ οἷς χρῆται, ἕτερα ὁμολογοῦμεν; ναί. ἕτερα ἄρα σκυτοτόμος, καὶ κιθαριστὴς, χερῶν καὶ ὀφθαλμῶν οἷς ἐργάζονται. φαίνεται. οὐκοῦν καὶ πρωτὶ τῷ σώματι χρῆται αὖ ἄνθρωπος; πάνυ γε. ἕτερον * δὴ ἴῳ τό τε χρώμενον, καὶ ᾧ χρῆται; ναί. ἔστιν ἄρ' ὁ αὖ ἄνθρωπος ὅτι τοῦ ἑαυτοῦ σώματος. ἔοικε. τί ποτ' οὖν ἐστὶν αὖ ἄνθρωπος; οὐκ ἔχω λέγειν. ἔχεις μὲν οὖν ὅ, τι γε τῷ σώματι χρώμενον; ναί. ἦ οὖν ἄλλό τι χρῆται αὐτῷ ἢ ψυχῇ; οὐκ ἄλλο. οὐκοῦν ἄρχουσα; ναί. καὶ μὲν τό γ' οἶμαι εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἄλλως οἰητέον. ὃ ποῖον; μὴ ὑπερῶν ἔν γέ τι εἶναι τὸν ἄνθρωπον. τίνων; ψυχῶν, ἢ σῶμα, ἢ καὶ συναμφότερον, ὃ ὅλον τοῦτο. τί μήν; ἀλλὰ μὴν αὖ γε ὃ τοῦ σώματος ἄρχον ὡμολογήσαμεν αὖ ἄνθρωπον εἶναι; ὡμολογήσαμεν. τίς οὖν ὁ αὖ ἄνθρωπος; ἆρ' οὖν σῶμα αὐτὸ αὑτοῦ ἄρχει; ὑδαμῶς. ἄρχεσθαι γὰρ αὐτὸ εἴπομεν. ναί. οὐκ ἄρ' ἐν τούτῳ γε εἴη ὃ ζητούμενον. οὐκ ἔοικεν. ἀλλὰ ἆρα ὃ συναμφότερον τοῦ σώματος ἄρχει, καὶ ἔστιν ἐν τούτῳ ὁ αὖ ἄνθρωπος; ἴσως δῆτα. πάντων γε ἥκιστα. μὴ γὰρ * συναρχόντοιν τοῦ ἑτέρου, ὁ δὴ μία που μηχανὴ ὃ συναμφότερον ἄρχειν. ὀρθῶς. ὅτῳ δὲ ὅτι ὃ σῶμα, ὅτε ὃ συναμφότερόν ἐστιν αὖ ἄνθρωπος, λείπεται, οἶμαι, ἢ μηδὲν αὐτὸ εἶναι, ἢ εἴπερ τί ἐστι, μηδὲν ἄλλο τὸν αὖ ἄνθρωπον συμβαίνειν, ἢ ψυχήν. κομιδῇ μὲν οὖν. ἔτι οὖν σαφέστερον δεῖ ἀποδυσχθῶναί σοι, ὅτι ἡ ψυχή ἐστιν αὖ ἄνθρωπος; μὰ Δί', ἀλλ' ἱκανῶς μοι δοκεῖ ἔχειν. εἰ δέ γε μὴ ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ μετρίως, ἐξαρκεῖ ἡμῖν. ἀκριβῶς μὲν γὰρ εἰσόμεθα τότε, ὅταν ἴδωμεν ὃ νῦν δὴ παρήλθομεν

etiam qua ratione curãdi sumus, intelligamus: ignorantes verò, contrà. Est, vt dicis. Age quomodo illud ipsum inueniemus: sic enim fortasse quid simus ipsi inuenire poterimus: at hoc †τὸ αὐτὸ. *ignorantes, nunquam. Rectè loqueris. Attende ergo per Deum, cum alione quàm mecũ tu disputas? Tecum. Et ego nonne tecũ? Et tu mecum. Socrates igitur est qui disputat? Est. Alcibiades verò qui audit? Ita est. Nónne ratione Socrates disputat? Quid ni? Disputare autem & ratione vti idem quodammodo vocas? Idem. Vtens autem, & quo vtitur, nónne aliud? Quomodo dicis? Quemadmodum cerdo incidit quidem circulari & semicirculari organo, atq; aliys instrumentis: Est vt dicis. Nonne aliud quiddã est qui diuidit, & quo diuiditur quicquã? Quid ni? Item aliud citharœdus, aliud quod citharam pulsat? Aliud. Hoc paulo antè interrogabam, an vtens, & quo vtitur, semper aliud esse videatur? Videtur. Cerdonem incidere dicimus instrumentis tantùm, an etiam manibus? Et manibus. Et ys ergo vtitur? Vtitur. An non* * αὖ. *& oculis vtens corta incidit? Prorsus. Vtentem verò aliud quiddam ab ys, quibus vtitur, esse concessimus? Concessimus. Cerdo igitur & citharœdus aliud quiddam sunt, quàm oculi & manus quibus vtuntur. Apparet. Nónne toto corpore homo vtitur? Penitus. Aliud vtique vtens, & quo vtitur? Sic. Homo ergo* * δὴ. *à suo corpore aliud est. Videtur. Quid est igitur homo? Ignoro. Scis esse quod corpore vtitur. Scio. Alitúdne vtitur ipso, quàm anima? Nil aliud. An non imperans? Imperans. Quinetiam neminem hoc aliter æstimaturum puto. Quídnam? Quin ex tribus vnum aliquid homo sit. Ex quibus? Aut animum videlicet, aut corpus, aut totum ipsum ex vtriusq; compositum. Quid ni? Veruntamen id quod imperat corpori, hominem esse confessi sumus. Confessi sumus. Quid igitur homo? Num sibiipsi corpus imperat? Nullo modo. Subyci enim illud diximus. Certè. Non est igitur hoc quod quærimus. Non, vt videtur. At vtrunq; simul forsitan corpori dominatur, atque id homo est. Fortè. Imò minimè omnium. nam altero illorum non dominante, nulla coniectura est, vt simul vtrunq; dominetur. Rectè loqueris. Cùm verò nec corpus, nec simul vtrunq; sit homo, re-* τῶν ἄρχοντοιν. *stat, vt arbitror, aut nihil omnino hominem esse, aut si quid est, nihil aliud quàm animam esse. Prorsus. Adhuc ne liquidius monstrari tibi oportet animam esse hominem? Non per Iouem. hæc enim sufficere mihi videntur. Etsi non in integrum hæc discussa sunt, mediocriter tamen inducta in præsentia sufficiunt. Nam tunc demum penitus comprehendemus, cùm inuenerimus quod nunc, quia ampliorem indagationem*

requirebat, prætermisimus. Quid istud? Paulo antè sic est dictum, quòd prius considerandum sit ipsum idē: nunc verò pro eo, quod quidem est ipsum idem, consideranimus ipsum vnumquodque quid est, idq; fortè sufficiet. Nihil enim in nobis ipsis esse magis quam animam dicere possemus. Non certè. Nonne sic putandum est, me scilicet ac te conspirare inuicem anima ad animam sermone vtentes? Et maximè quidem. Hoc itaq; erat, quod paulo antè dicebamus, quòd Socrates cum Alcibiade disputat, oratione vtens non ad personam tuam, vt apparet, sed ad Alcibiadem verba dirigens: hoc autem anima est. Mihi sanè videtur. Animam igitur nosse iubet, qui præcipit, Nosce teipsum. Videtur. Quicunque igitur corpus cognoscit, sua quidem, non seipsum nouit. Sic est. Atque ideo nullus medicus, vt est medicus, neque gymnasticus vt gymnasticus, sese nouit. Non, vt videtur. Multo minùs agricola, alyq; opifices se cognoscunt: neque enim se, neque sua, sed remotiora quædam artibus suis expendunt: ijs enim intenti sunt, quibus corpus curatur. Vera narras. Quare, si prudentia est seipsum nosse, nullus istorum secundum suam artem est prudens. Non, vt videtur. Ob hoc mechanica artes ista, non autem boni viri disciplina videntur. Prorsus. Nonne rursus, quicunq; corporis curam habet, sua quidem, non seipsum curat? Apparet. At verò cui pecunia curæ sunt, nec se, nec sua, sed quæ procul à suis sunt, curat. Videtur. Non ergo suis indulget, qui pecunias cumulat. Recte. Quisquis etiam corpus Alcibiadis amauit vnquam, non Alcibiadem ipsum, sed qua Alcibiadis essent, amauit. Vera loqueris. Qui verò te amat, amat animum. Necessariò sequi ex ratione tua videtur. Nonne tui corporis amator, cùm primùm species defloreſcit, abiens deserit? Apparet. At verò qui animum tuum diligit, nunquam deserit, donec ad meliorem frugem peruenias. Consentaneum. Hanc ego ob causam te minimè desero, verùm in amicitia perseuero, reliquis senescente corpore abeuntibus.

† προσομιλῶν, id est, cōuersari, colloqui.

* παραμένω.

Ibidem paulo pòst.

Bene mihi dicere videris, ô Socrates: Verùm conare iam nobis exponere, qua ratione nosmetipsos curemus. Nonne satis iam à nobis in superioribus definitum est? Quid enim simus, communi consensu definiuimus. Nam timebamus ne in hoc decepti nos ipsos forsitan falleremus, alicuius alterius, non nostri, curam habentes. Est, vt dicis. Deinde concessum est, animæ curam habendam, sempérque ad ipsam respiciendum. Manifestum est. Corporum verò pecuniarúmque curam alijs relinquendam. Quid ni? Quónam igitur pacto ista perspicuè nosceremus, siquidem hoc

ἀλλὰ ὃ πολλῆς ἔτι σκέψεως. τί τοῦτο; ὃ ἄρτι οὕτω πως ἐρρήθη, ὅτι χρὴ τοιοῦτον σκοπεῖν εἶναι αὐτὸ ὃ αὐτὸ τῷ αὐτῷ, αὐτὸν ἕκαστον ἐσκέμμεθα ὅ, τί ὄντ. καὶ ἴσως ἱκανῶς ἔχει. τί γὰρ ἂν μᾶλλον κυριώτερόν γε εἶναι αὐτῶν ἡμῖν φήσαιμεν, ἢ τὴν ψυχήν; ἔστι δῆτα. οὐκοῦν καλῶς ἔχει οὕτω νομίζειν, ἐμὲ καὶ σὲ † προσομιλεῖν ἀλλήλοις τοῖς λόγοις χρωμένους τῇ ψυχῇ πρὸς τὸν ψυχήν. πάνυ μὲν οὖν. τοῦτο δή ἐστιν, ὃ καὶ ὀλίγῳ ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὅτι Σωκράτης Ἀλκιβιάδῃ διαλέγεται λόγῳ χρώμενος, οὐ πρὸς τὸν σὸν πρόσωπον, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην ποιούμενος τὰς λόγους. τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ ψυχή. ἔμοιγ' οὖν δοκεῖ. ψυχὴν ἄρα κελεύει γιγνώσκειν, ὁ ὁπιστισοῦν γιγνὸς ἑαυτόν. ἔοικεν. ἔστι ἄρα τῷ μὲν σώματος ἐπιστήμῃ, τὰ αὑτοῦ, ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν ἔγνωκεν. οὕτως. οὐδεὶς ἄρα τῷ ἰατρῶν ἑαυτὸν γιγνώσκει καθόσον ἰατρός· οὐδὲ τῷ παιδοτρίβων, καθ' ὅσον παιδοτρίβης. οὐκ ἔοικε. πολλοῦ ἄρα δέουσιν οἱ γεωργοί, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοὶ γιγνώσκειν ἑαυτούς. οὐδὲ γὰρ τὰ ἑαυτῶν ὅτι γε, ὡς ἔοικε, γιγνώσκουσιν, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τῶν ἑαυτῶν, καθ' γε τὰς τέχνας ἃς ἔχουσι. τὰ γὰρ τοῦ σώματος γιγνώσκουσιν, οἷς τὸ θεραπεύεται. ἀληθῆ λέγεις. εἰ ἄρα σωφροσύνη ἐστὶν ἡ τὸ ἑαυτὸν γιγνώσκειν, οὐδεὶς τούτων σώφρων κατὰ τὸν τέχνην. οὔ μοι δοκεῖ. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ βάναυσοι αὗται αἱ τέχναι δόξουσιν εἶναι, καὶ οὐκ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μαθήματα. πάνυ μὲν οὖν. ὑκεῖν πάλιν ὅστις αὖ σῶμα θεραπεύει, τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν θεραπεύει· κινδυνεύει. ὅστις δέ γε τὰ χρήματα αὖτε ἑαυτοῦ, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τοῦ ἑαυτοῦ, ἔμοιγε δοκεῖ. οὐ τὰ αὐτὰ ἄρα ἐστὶ τοῖς φιλοχρηματισταῖς. ὀρθῶς. εἰ δή τις γέγονεν ἐραστὴς τοῦ Ἀλκιβιάδου σώματος, οὐχὶ Ἀλκιβιάδου ἄρα ἠράσθη, ἀνήρ τινος τοῦ Ἀλκιβιάδου. ἀληθῆ λέγεις. ὅστις δέ σου, τῆς ψυχῆς ἐρᾷ. αὐάγκη φαίνεται ἐκ τοῦ λόγου. οὐκοῦν ὁ μὲν τοῦ σώματός σου ἐρῶν, ὅπῃ λήγει αὐθωῶ, ἀπιὼν οἴχεται; φαίνεται. ὁ δὲ τῆς ψυχῆς ἐρῶν, οὐκ ἄπεισιν, ἕως ἂν ὅτι τὸ βέλτιον εἴη. εἰκός γε. οὐκοῦν ἐγώ εἰμι ὁ οὐκ ἀπιών, ἀλλὰ * παραμένων, λήγοντος τοῦ σώματος, τῆς ἀνόου ἀπηλιωτότου.

Εὖ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ πειρῶ ἔτι ἐκείνο ὅπῃ ποτὲ ἐπιμεληθήμεν ἡμῶν αὐτῶν. ἀκούω τοσοῦτον μὲν ἡμῖν εἰς τὸ προσθεν πεπρᾶσθαι; ὃ γὰρ ἐσμὲν, ὁπιστισοῦν ὁμολογεῖται. ἐφοβούμεθα δὲ μὴ τοῦτο σφαλέντες λάθωμεν, ἑτέρου τινὸς ἐπιμελούμενοι, ἀλλ' οὐχ ἡμῶν. ἔστι ταῦτα. καὶ μὴν τοῦτο δ' ὅπῃ ψυχῆς ἐπιμελητέον, καὶ εἰς τοῦτο βλεπτέον. δῆλον. σωμῆς δὲ καὶ χρημάτων τὴν ἐπιμέλειαν ἑτέροις προσεκτέον. τί μήν; πῇ δῆτα αὖ ἔστι ποτὲ ποιούμενοι αὐτὰ ἐναργέστατα; ὅπῃ τοῦτο

γνόντες,

γιόντες, ὡς ἔοικεν ἡμᾶς αὐτὸς γνωσόμεθα. ἆρα τοῖς Θεῶν δὴ λέγοντος, ὃ δὴ νῦν ἐμνήσθημεν, τῦ Δελφικῦ γράμματος ὑ ξυνίομεν; Ὅ ποῖον; τί φῄς, ὦ Σώκρατες; ἐγώ σοι φράσω ὅγι οὐκ ἐπιβουλεύω λέγειν καὶ συμβουλεύειν ἡμῖν τῦτο τὸ γράμμα. κινδυνεύει γὰρ οὐδὲ πολλαχοῦ εἶναι τοιοῦτον γράμμα αὐτοῦ, ἀλλὰ χρὴ τὴν ὄψιν μόνον. πῶς τῦτο λέγεις; σκόπει καὶ σύ, εἰ ἡμῖν τῷ ὄμματι ὥσπερ αὖ θεὸς συμβουλεύων, εἶπεν, ἴδε ἑαυτόν, πῶς ἂν ὑπολάβοιμεν τὸ τοιοῦτον; ἆρ' οὐχὶ εἰς τῦτο βλέπειν, εἰς ὃ βλέπων ὀφθαλμὸς ἔμελλεν αὐτὸν ἰδεῖν; δῆλον. σκοποῦμεν δὴ εἰς τί βλέποντες τὴν ὄψιν, σκήψιό τι ὁρῶμεν ἅμα αὖ, καὶ ἡμᾶς αὐτούς. δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι εἰς κάτοπτρά τε καὶ τὰ τοιαῦτα. ὀρθῶς λέγεις. σκόπει δὴ καὶ τὸν ὀφθαλμόν, ᾧ ὁρῶμεν, ἔν ἐστι τοῦτων; πάνυ γε. σκεπτόμενος οὖν ὅτι τῦ ἐμβλέποντος εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὸ τοιοῦτον ἐμφαίνεται ἐν τῇ τῦ κατόπτρου ὄψει, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ; ὁ δὴ καὶ * κορὴν καλῦμεν, εἴδωλόν ἐστι τῦ ἐμβλέποντος. ἀληθῆ λέγεις. ὀφθαλμὸς ἄρ' ὀφθαλμὸν θεώμενος, καὶ ἐμβλέπων εἰς τοῦτο, ὅλον ᾗ βέλτιστον αὐτοῦ, καὶ ᾧ ὁρᾷ, ὕτως ἂν αὐτὸν ἴδοι. φαίνεται. εἰ δέ γ' εἰς ἄλλο τοῦτων τῦ τοῦ θεοῦ βλέποι, ἢ τὸ τοῦτων, πλὴν εἰς ἐκεῖνο ᾧ τῦτο τυγχάνει ὂμοιον, οὐχὶ ὄψεται ἑαυτόν. ἀληθῆ λέγεις. ὀφθαλμὸς ἄρα, εἰ μέλλει ἰδεῖν αὑτὸν, εἰς ὀφθαλμὸν αὖτε βλεπέτω, καὶ τῦ ὄμματος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ τυγχάνει ἡ τῦ ὀφθαλμῦ ἀρετὴ ἐγγιγνομένη. ἔστι δὲ τῦτό που ὄψις. ὕτως. ἆρ' οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, καὶ ψυχὴ, εἰ μέλλει γνώσεσθαι αὑτὴν, εἰς ψυχὴν αὖτε βλεπέτω, καὶ μάλιστα εἰς τῦτον αὐτῆς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐγγίγνεται ἡ ψυχῆς ἀρετὴ, σοφία, καὶ εἰς ἄλλο ᾧ τῦτο τυγχάνει ὂμοιον ὄν; ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. ἔχομεν οὖν εἰπεῖν, ὅ, τι ἐστὶ τῆς ψυχῆς φρονεῖν, ἢ τῦτο μάλιστ' ἂν εἴδείημεν καὶ φρόνησίς ἐστιν; ἔχομεν. τῷ θείῳ ἄρα τῦτ' ἔοικεν αὐτῆς· καὶ ὃς εἰς τῦτο βλέπων, καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνοὺς, Θεόν τε καὶ φρόνησιν, ὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοίη μάλιστα. φαίνεται. Τὸ δὲ γνῶναι αὐτὸν, ὁμολογῦμεν σωφροσύνην εἶναι; πάνυ γε.

Ἆρ' ὥσπερ κάτοπτρα σαφέστερά ἐστι τῦ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἐνόπτρου καὶ καθαρώτερά τε καὶ λαμπρότερα, ὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ βελτίου καθαρώτερόν τε καὶ λαμπρότερον τυγχάνει ὄν. ἔοικέ γε, ὦ Σώκρατες. εἰς τὸν Θεὸν ἄρα βλέποντες, ἐκείνῳ καλλίστῳ ἐνόπτρῳ χρώμεθ' ἂν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὴν ψυχῆς ἀρετήν. καὶ ὕτως ἂν μάλιστα ὁρῷμεν, γνωσόμεθα ἡμᾶς αὐτούς. ναί.

Τὸ δὲ γνῶναι αὐτὸν, ὁμολογῦμεν σωφροσύ-

*intellecto nos quoq; ipsos intelligimus? An forsè per Deos Delphicam illam inscriptionem recitè monentem, cuius suprà mentionē fecimus, nondum intelleximus? Quid nam sic ais, ô Socrates? Dicā tibi quid suspicer hanc inscriptionē nobis consulere: neq; verò passim eius exemplar, sed in visu solùm inueniri posse videtur. Quomodo id ais? Cōtemplare tu quoq;, si oculo nostro quēadmodū homini cōsuluisset: Vide teipsum, quomodo id admonuisse putemus? nónne vt in illud inspiceret oculus, ex cuius intuitu seipsum visurus esset? Constat. Cōsideremus itaq; in qd potissimū intuentes, illud simul ac nos ipsos videremus. In speculū, & alia huiusmodi. Recitè loqueris: sed oculo quo videmus, an non ineſt huiusmodi quiddam? Valde. Num animaduertisti quòd facies hominis in oculum intuentis in oppositi visu relucet, velut in speculo, quā summā vocamus pupillam, simulacrū inspicientis existens? Aduerti. Oculus igitur ita demū seipsum cernit, cùm in oculum inspicit, in idq; præterea intendit, quod * κορηλὸν oculi optimū est, et quo oculus ipse videt. Apparet. Si autē in aliud quoddam hominis membrū respexerit, vel in quodvis aliud, præterquam in id cuius hoc est simile, haudquaquā seipsum percipiet. Verum. Oculus ergo cùm seipsum visurus est, in oculum respicere debet, atq; in eum oculi locum, in quo virtus est oculi. Is autē visus, atq; pupilla acies est. Sic est. Eodem pacto & anima, ô amice Alcibiades, si seipsam noscere vult, in animam intueatur, in eumq; præcipuè locū animæ, in quo ineſt virtus anima, sapientia, & in aliud cuius hoc est simile. Mihi quidē videtur, ô Socrates. Num reperire possumus quippiā in anima diuinius illo, circa quo intelligentia sapiētiaq; versatur? Nequaquā. Id igitur anima diuino simile est, in quod sanè quis intuens, et omne diuinū, Deum scilicet et sapientiā cernens, ita et seipsum agnoscet. Apparet. Seipsum verò cognoscere, prudentiam esse concedimus. Prorsus.

*Nónne sicut specula euidentiora sunt, quā oculi pupilla, & puriora, & splendidiora: sic quoq; Deus optima anima nostræ parte purius quippiam ac splendidius est? Videtur, ô Socrates. Deum itaq; cōspicientes, pulcherrimo speculo vtemur ipso, deinde inter humana animæ virtutē intuentes: atq; hoc pacto maximè ad inspectionē nostri cognitionemq; peruenire licebit. Reuera.

*Si hæc eximas, præcedentia & sequentia, vt in impressis Platonis exemplaribus habent, cohærebunt. Suspicor verò rectè hic legi, & omnia coniungi debere, in impressis verò culpa librarij omissa esse quæ sequuntur hæc verba, (Seipsum verò cognoscere, prudentiam esse concedimus. Prorsus.) donec eadem repetantur. sic enim sæpe fit error.

Eiusdem in primo Alcibiade.

Seipsum verò cognoscere, prudentiā esse conce

dimus. Prorsus. Si autem nec nos ipsos cognosceremus, nec prudentes essemus, possemus ne nostra seu mala seu bona nosse? Quomodo posset fieri, ò Socrates? Impossibile tibi fortè videtur quenquam, qui non norit Alcibiadem, tamen quæ Alcibiadis sunt, quòd sint Alcibiadis, nosse? Impossibile, per Iouem. Nec nostra quòd nostra sint, nisi prius nos ipsos? Nullo modo. Si nostra ignoremus, nec ea quæ nostrorum sunt, intelligimus? Non, vt videtur. Non igitur rectè omnino consensimus, cùm suprà quosdam esse assereremus, qui se ignorantes, sua tamen dignoscerent: atqui nec ea etiam, quæ suorum. hæc enim cuncta dignoscere vnius atque eiusdem artis officium esse videtur, seipsum scilicet & quæ sua sunt, & quæ suorum sunt, nosse. Videtur. At qui sua ignorat, ignorat & aliena. Quid ita? Num igitur si aliena, etiam quæ reipublicæ, ignorabit? Necesse est. Nunquam ergo hic vir ciuilis sit. Non certè. Nec œconomicus etiam. Neque hoc. Nec quod agit, intelliget? Minimè. Ignorans autem, nónne errabit? Maximè. Qui aberrat, an non malè aget & priuatim & publicè? Quid ni? Malè agens nónne miser? Et maximè quidem. An verò & ÿ quibus cum hæc agit? Et hi quoq;. Nemo itaq; fœlix esse potest, nisi sapiens bonusq; sit. Nemo. Sequitur vt mali homines miseri sint. Apprimè. Non ergo qui diues sit, sed qui prudens, miseriam vitat. Videtur.

Eiusdem in Charmide.

Neque me pudebit fateri aliquid aliud non rectè dixisse, potiùs quàm consentire, vt qui seipsum ignorat, sit temperatus. Fermè nanque hoc ipsum temperantiam esse arbitror, seipsum cognoscere. Illiq; assentior, qui præceptum hoc templo Apollinis ipsius inscripsit. Atqui videtur hæc inscriptio, tanquam Dei salutatio quædam ad homines qui templum ingrediuntur, eius loco quæ gaudere iubet: quasi non probè dicatur Gaude: neque iubere nos inuicem deceat, sed temperatè potiùs viuere. Ita homines templum ingredientes, singulari sententia Deus alloquitur, alitérque quàm homines, nos salutat, vt sensit ille, meo iudicio, qui inscripsit. Et ingredienti nihil præcipit aliud quàm viuere temperatè. Verùm obscurè hoc præceptum verbis tanquam vates interserit. Quippe cognosce teipsum, idem est quod temperatè viue, vt literæ testantur, egoq; interpretor. Fortè verò aliud esse putabit quispiam: quod quidem contigisse illis qui sequentia imposuerunt, existimo: hoc est, Nihil nimis, & sponsioni non deesse iactaram. Nam illi quidem, Cognosce teipsum, consilium quoddam esse putarunt, non Dei ipsius ad eos qui ingrediuntur, appellationem. Deinde vt & ipsi nihilo deteriora consulerent, reliqua insuper adiecerunt.

* ἀπ' ἀλλ.

* ορτῆ.

ριλω εἶ); πθύν γε. ἆρ' οὖν μὴ γιγνώσκοντες ἡμᾶς αὐτοὺς, μηδὲ σώφρονες ὄντες, δυναίμεθα εἰδέναι τὰ ἡμέτερα αὐτῶν κακά τε καὶ ἀγαθά; καὶ πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο, ὦ Σώκρατες; ἀδύνατον γὰρ ἴσως σοι φαίνεται μὴ γιγνώσκοντα Ἀλκιβιάδην, τὰ Ἀλκιβιάδου γιγνώσκειν, ὅτι Ἀλκιβιάδου ἐστίν. ἀδύνατον μέν τοι νὴ Δία. ἦ δ' ἔσθ' ὅπως τὰ ἡμέτερα, ὅτι ἡμέτερα, εἰ μὴ δι' ἡμᾶς αὐτούς; πῶς γάρ; εἰ δ' ἔστι μηδὲ τὰ ἡμέτερα, οὐδὲ τὰ τῶν ἡμετέρων; οὐ φαίνεται. οὐκ ἄρα πθύν τι ὀρθῶς ὡμολογοῦμεν, ὁμολογοῦντες ἄρτι εἶ) τινὰς, οἳ ἑαυτοὺς μὲν οὐ γινώσκοιεν, τὰ δὲ αὐτῶν † ἀμείνους δὲ τὰ τῶν ἑαυτῶν. ἔοικε γὰρ πάντα ταῦτ' εἶ) καὶ δεῖν ἑνός τε καὶ μιᾶς τέχνης, ἑαυτόν, τά τε αὐτοῦ, τά τ' ἄλλ' ἐπισκοπεῖν. κινδυνεύω. ὅστις δὲ τὰ αὑτοῦ ἀγνοεῖ, καὶ τὰ τῶν ἄλλων που ἀγνοεῖ ταῦτα. τί μέν; σὺ οἰόμεθα εἰ τὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ τῶν πόλεων ἀγνοήσει; ἀνάγκη. οὐκ ἄρα αὖ ἤθελεν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ πολιτικὸς; οὐ δῆτα. οὐ μὲν οὐδὲ οἰκονομικός γε; οὐ δῆτα. οὐδέ γ' ἔσται, ἢ πράξει; οὐ γὰρ οἶδεν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς τί πράξει, οὐχ ἁμαρτήσεται; πθύν γε. ἁμαρτάνων δὲ, οὐ κακῶς πράξει ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ; πῶς δ' οὔ; κακῶς δὲ πράττων, οὐκ ἄθλιος; σφόδρα γε. τί δ' οἷς οὐκ ἐπιτρέψει; καὶ ὅτοι. οὐκ ἄρα οἷόν τε εἶναι μή τινα σώφρονα καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα εἶ). οὐκ οἷόν τε. οἱ ἄρα κακοὶ τῶν αὖ θεῶν ἄθλιοι. σφόδρα γε. οὐκ ἄρα οὐδὲ ὁ πλουτήσας ἀθλιότητος ἀπαλλάξεται γε, ἀλλ' ὁ σωφρονήσας. φαίνεται.

Καὶ οὐκ αὖ αἰσχυνθείην, ὅτι μὴ νῦν ὀρθῶς φάναι εἰρηκέναι μᾶλλον, ἢ ποτὲ συγχωρήσαμεν αὖ ἀλλοῦντα ἄνθρωπον αὐτὸν ἑαυτὸν σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ γε οὐ πάνυ τι ἔγωγε αὐτὸ τοῦτο φημὶ εἶ) σωφρονεῖν, ὃ γιγνώσκειν ἑαυτόν. καὶ συμφέρειν γ' ἐν Δελφοῖς αὐτὸ τοῦτο τὸ γράμμα. καὶ γὰρ τοῦτο ὅπως μοι δοκεῖ ὃ γράμμα αὐτὸ εἰρῆσθαι, ὡς δὴ προσήκοις οὖσα τοῦ Θεοῦ τῷ εἰσιόντων, αὐτὶ τοῦ χαίρε· ὡς τοῦτο μὲν οὐκ ὀρθοῦντος τοῦ προσήματος, ὃ χαίρειν, οὐδὲ δεῖν τοῦτο προσκελεύεσθαι ἀλλήλους, ἀλλὰ σωφρονεῖν. ὅτῳ μὲν δὴ ὁ Θεὸς προσαγορεύει τοὺς εἰσιόντας εἰς τὸ ἱερὸν, ἀξιοῦντος καὶ ἀναγκάζοντος αὐτοὺς ἀληθῆ εἶναι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἀεὶ εἰσιόντας, οὐκ ἄλλό τι ἢ σωφρονεῖν φησίν. αἰνίγματωδέστερον δὴ, ὡς μάντις λέγει. ὃ γὰρ Γνῶθι σαυτὸν, καὶ ὃ Σωφρόνει, ὁτὶ μὲν ταὐτὸν, ὡς τὰ γράμματά φησι, καὶ ἐγώ. τάχα δ' ἄν τις οἰηθείη ἄλλο εἶ). ὃ δὴ μοι δοκοῦσι παῖζειν, καὶ οἱ τὰ ὕστερα γράμματα ἀναθέντες, τό, τε Μηδὲν ἄγαν· καὶ Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. καὶ γὰρ ὅτοι συμβουλεύω ὡς ἤθησαν εἶ) ὃ Γνῶθι σαυτὸν, ἀλλ' οὐ τῶν εἰσιόντων ἕνεκεν τοῦτο τὸ Θεοῦ πρόσρησιν. εἰθ' ἵνα δὴ καὶ * αὖ τοῖς μηδὲν ἧττον χρησίμως συμβουλὰς ἀναθεῖεν, ταῦτα γράψαντες ἀνέθεσαν.

Τί πο-

Τί ποτε ἰῶ ἄρα καὶ τίνος ὂν ἱερὸν τοῦτο πρόσταγμα ὃ ὁ Πυθοῖ, ὁ γνῶναι ἑαυτὸν τοῖς τοῦ Θεοῦ δεισιδαίμοσι προσαγορεύει; μήτε γὰρ πᾶσαν Θεὸν τὰ προσήκοντα, μηδὲ αὖ τυχεῖν τοῦ Θεοῦ δεηθέντα, τὸν ἀτυχοῦντα τῆς ἑαυτοῦ ἐπιμελούμενον, ὡδαιμόνων ἔοικεν. ἀλλ' εἴτε Φημονόη ὅτι πρώτη λειτουργοῦσα τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐθέσπισεν, ἢ τῆς προφήτης ὁ Πύθιος λέγεται τὰς εἰς ἀνθρώπους ὠφελούσας χάριτας· εἴτε Φανοθέα ἡ Δελφοῦ, εἴτε καὶ Βίαντος, ἢ Θαλοῦ, ἢ Χίλωνος ἦν ἀνάθημα, ὁρμηθὲν ἀπό τινος θείας ἐπιπνοίας· εἴτε Κλεάρχῳ προσεκτέον μᾶλλον τῷ μὴ Πυθίᾳ φράζοντι εἶναι) ὡδάκελμα, χρησθὲν δὲ Χίλωνι, ὃ ἄριστον ἀνθρώποις μαθεῖν πυνθανομένῳ· εἴτε καὶ πρὸ Χίλωνος ἰὼ ἔπι ἀνάγραπτον ἐν τῷ ἱδρυθέντι νεῷ μὴ τὸν πίτερόν τε, καὶ χαλκοῦν, καθάπερ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας εἴρηκε. Τὸ μὲν, ὅτῳ ἀεὶ εἴη, ἴ' ἀμβλυχε, ἀμφισβητήσιμον ἔχω· πάντως δὲ ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ Θεοῦ ἐρρήθη, ὅς αὐτὸ φαίνοιτ' ἂν ὑπὲρ ἐν τοῖς Πυθίοις αὐτὸ κεῖσθαι, * ἀμφίεσον. τί ποτε δ' ἐστὶν ὁ φράζει, καὶ πρός γε τὴν παρρησιαστικὴν προτελεσθαι τῷ Θεῷ ἐπιτάττει, ἀναγκαῖον ἂν εἴη γνῶναι.

Porphyrij ex sermone 1. de hoc dicto, Nosce teipsum.

Quale nam fuit, et à quo profectum sacrum illud Pythicum præceptum, quod Deo supplices futuros, cognoscere sese iubet? Neq; enim Deum, vt par est, culturum: neq; voti compotem fore eum, qui ignorantia sui laboret, significare videtur. Sed siue Phemonoe hoc ad omnes res humanas vtilissimum oraculum deprompserit, siue Phanothea Delphi filia: siue Biantis, aut Thaletis, aut Chilonis hoc velut anathema sit, inspiratione diuina natum: siue Clearcho potius credendum est, qui hanc sententiam ab ipso Pythio responsam ait Chiloni, roganti quid hominibus optimum esset edoceri: siue ante Chilonis ætatem fuerit inscriptum fundato templo post lapideum & æreum, vt Aristoteles de philosophia scribens meminit. Sed cuiuscunq; tandem hæc, inquam, sententia sit authoris, etsi id in controuersia sit: proculdubio tamẽ aut à Deo, aut non sine Deo natam esse, inde constat, quòd Pythico templo consecrata est. At quidnam sibi velit, & quid ante lustrationem per aspergillum ex aquiminario faciendum præcipiat, necessarium fuerit cognoscere.

* malim ἀναμφίεσον. Ibidem.

Ἀλλὰ μή ποτε σωφρόνει ἔνεστιν ἀκούσαι λέγοντος αὐτὸ τοῦ σῶζε τὴν φρόνησιν· καὶ γὰρ σωφροσύνη σαοφροσύνη τις. οὕτω δὲ πρὸς ὃ φρονῶ καὶ * ὃ φρονῶ, αἴτιον ἀφελέσθαι αὐτὸ, σώζειν ἑαυτὸν προκελεύομενος. τοῦτο δ' ἂν εἴη ὁ νοῦς. ἀλλ' εἰ τοῦτο, δεῖ πάλιν γνῶναι τὴν οὐσίαν ἡμῶν ἥτις ἐστίν. ἄλλοι γε μὴν μικρὸν ἀφέκοσμον καλῶς εἰρῆσθαι φάσκουσι τὸν ἄνθρωπον, προκελεύεσθαι μὲν φασὶ ὃ γράμμα γνῶναι τὸν ἄνθρωπον· ὄντος δὲ μικροῦ ἀφεκόσμου τοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲν ἄλλο κελεύειν, ἢ φιλοσοφεῖν. εἰ δὴ οὖν ἀπταίστως φιλοσοφεῖν σπουδάζομεν, προθυμώμεθα γνῶναι ἑαυτούς, καὶ ἔσται ἡμῖν τελεία ὁρμὴ φιλοσοφίας, ἐκ τῆς ἡμετέρας καταγνώσεως ἀναβαίνουσα ἐπὶ τὴν τοῦ πρώτου θεωρίαν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἀπὸ τῶν ἐν ἡμῖν, συλλογιζόμενοι καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ ὅλῳ· καὶ ἡμᾶς ἐπάγοντες, καὶ διείσκοντες, ῥᾴον μεταβαίνομεν ἐπὶ τὴν τοῦ πρώτου θεωρίαν, λέγεται ὀρθῶς. μή ποτε δὲ τὴν ἑαυτοῦ θεωρίαν ἡ φιλοσοφία ἕνεκα θεοῦ ποιεῖσθαι προκελεύεται, ἀλλά τινος μείζονος ἕνεκα, δι' ὃ καὶ φιλοσοφία παρελήφθη; φιλοσοφία μὲν γὰρ ἐπιτηδεύθη ἐκ περισπασίας ἡμῶν τῆς περὶ τὸ σοφὸν καὶ τῆς περὶ τὴν θεωρητικὴν σοφίαν ἀγαπήσεως· ἡ δὲ σπουδὴ τῆς περὶ τὸ γνῶναι ἑαυτὸν προκελεύσεως εἰς τελείωσιν τῆς ἀληθινῆς εὐδαιμονίας ἀπὸ τείνεται, ἥτις συνίσταται ἐκ τῆς κατὰ σοφίαν ἀφθάρτου, καὶ τῆς κατὰ κτῆσιν τῆς σοφίας θεωρίας τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῶν ὄντως ὄντων γνώσεως. θεωρῆν οὖν καὶ

Sed fortè hæc Apollinis sententia accipienda fuerit tanquã dicentis σωφρόνει, id est temperãs esto: vel secundum Græcam etymologiam, σῶζε τὴν φρόνησιν, id est, prudẽtiã serua. σωφροσύνη enim, id est temperãtia, nomẽ apud Græcos habet quasi σαοφροσύνη diceretur, hoc est integritas prudentiæ. Ita verò nimirũ ad animal prudentiæ capax dep̃cipua causa, qua prudẽtes efficiuntur, sermocinaretur, seruare seipsum admonẽs. Quòd si hic sensus sit, rursum cognoscere oportet, quæ sit essentia nostra. Caterũ alij approbantes sententiam, qua homo paruus mundus esse fertur, hoc dicto admoneri volunt, cognoscendum quidẽ esse hominem: sed cùm homo paruus quidã mũdus sit, nihil aliud quã philosophiæ incumbendũ significari. Quòd si igitur inoffensè philosophari libet, studeamus cognitioni nostri ipsorũ, et verã philosophiã assequemur ab agnitione nostri ad vniuersi speculationẽ ascendẽdo. Sed q̃ à nobis orsi de cæterù quæ in vniuerso cõtinentur ratiocinemur, et quòd inuestigata inuentaq; nostra natura facilùs ad vniuersi contemplationẽ nos conuertamus, rectè dicitur. Vtrùm videtur non tam philosophiæ causa Deus, vt cognoscamus nos ipsos præcipere, quàm alicuius maioris gratia, propter q̃ ipsam quoq; philosophiã assumimus. Incumbimus enim philosophiæ p̃pter sapientiæ desideriũ, et sapientis speculationis amorem. Porrò studium admonitionis cognoscendi seipsum ad veræ beatitudinis consequutionem pertinet, quæ quidem ex affectu circa sapientiam consistit, & ex speculatione boni circa sapientiæ comparationem, & verè entium cognitione. Speculari igitur &

* τὸ.

cognoscere iubet Apollo vnũquenq; suã verè essentiã, nõ vt philosophemur sed vt sapientes effecti beatitate fruamur. Nang. cõsecutio essentia nostra reuerentiis, eiusq; vera cognitio, sapietia cõsequutio est. Siquidẽ sapientia, ppriũ est, vera essentia rerũ vera scientia: per sapientiam autẽ perfecta beatitudinis possessio comparatur.

Eiusdem ex libro 4.

Postquã in hac loca descendimus, & externũ hominẽ induimus, vndefallimur nos id existimantes esse quod sub oculos cadit, maximèq; conuenit hac adhortatio ad propria facultatis cognitionem. Siquidem Plato in Philebo memorata sententia, Nosce teipsum, triplicem facit ignorationem. Est autem omni ex parte ignoratio sui mala, sive quis intus sua dignitatis amplitudinẽ ignorans, dum nã in se partem neglectam humiliet: sive extra humilitatem natura sibi appositam ignorans, ob extrinseca extollatur, nesciens omnem naturã mortalem ita se habere prorsus, Vt puer accumulans multum per littus arena,

† adde omn. 2ª.

Vnde sibi fingit permulta, sed omnia statim
Confundit manib. ludens, pedibusq; repulsat.

Quinis igitur qui per ignorãtiam sui quae circa se sunt extollit, is plus attribuit naturae à qua fabricatus est, quãipsamet requirat, vtpote ludicra eius facta tanquã magna et grauia demiratus. Ipsa verò natura in cunctis conuenientẽ dignitatis modũ tenere apparet, neq; cum hominib. supra modũ res sui viliores extollentib. decipi. Caterũ hac sententia, Nosce teipsum, pertinet ad omnẽ existimationem, quae de ꝑsenti aliqua facultate cõcipitur, modumq; cognosci praecipit vbiq;. Porrò seipsum nosse oportere, necessitatem facere videtur, animae & mentis statũ esse cognoscendum, nempe cùm essentia nostra in ipsis existat. At si quis dicat, Vndequaq; teipsum cognosce: hoc dicto contineri apparet, & nos & nostra, & quae nostrorũ sunt. Huiusmodi quidẽ distinctione tam exacta vsus est Plato, qui operae precium ratus est tum sese solùm cognoscere extra catera cuncta, & sine circũiacentib. tum rursus vndequaq; se cognoscere, vt et internus immortalis homo cognoscatur, et vmbratilis ille forinsecus nõ ignoretur, et quae ad vtrũq; pertinent intelligãtur. Ad interiorem enim pertinet perfectissima mens, in qua id existit, quod hominẽ appellamus, cuius vnusquisq; nostrũ vmbra duntaxat et imago est. Ad externũ verò simulacrũ illud pertinẽt illa q̃ circa corpus sunt ac possessiones, quorũ ẽt facultates scire debemus, & quatenus vtriusq; cura sit habẽda, ne ꝑcium dignitatẽq; partis immortalis, corruptibili ac ternae tribuẽtes, aliàs ridiculã ipsam faciamus, aliàs lacrymatione dignã, dum in hac solida vita comœdo tragœdia detinetur: neq; rursus mortalis partis vtilitatẽ applicãtes immortali, miserabiles simus, iniustiq; per omnia propter ignorantiam quae debita cuiusq; dignitas existat.

μαθάνειν τὸ Γνῶθι σεαυτόν, ὑχ ἵνα φιλοσοφήσωμεν, ἀλλ' ἵνα σοφοὶ γενόμενοι, εὐδαιμονήσωμεν. ἡ γὰρ τελεία τῆς ὄντως οὔσης οὐσίας ἡμῶν, καὶ ἡ τῶν ἀληθῶν γνῶσις, σοφίας ἐστὶ τελεία· εἴη δ' ἂν σοφία ἴδιον, ἡ τῶν ὄντων οὐσία τῶν πραγμάτων ἀληθὴς ἐπιστήμη, ἡ δὲ σοφίας δὲ ἡ τῆς τελέας εὐδαιμονίας γίνεται κτῆσις.

Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἡ κατάβασις ἡμῖν εἰς τὰ τῇδε καὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἀΐδιον, καὶ ἡ παντελῶς οὐκ ἀληθῶς τοῦτό ἐσμεν ὃ ὁρώμενον, πρόσφορος οἰκεία εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑαυτῆς δυνάμεως. ὁ γὰρ δὴ Πλάτων ἐν τῷ Φιλήβῳ μεμαθηκὼς τὸ Γνῶθι σαυτόν, τριχῆ διαιρεῖται τὴν ἄγνοιαν. πᾶσα γοῦν τοίνυν ἡ ἑαυτῆς ἄγνοια πονηρὰ, ἐάν τε τις ὁ ἔσω ὂν μέγεθος τῆς ἀξίας ἀγνοήσας τὸ ταπεινώσῃ ὂν θεῖον, εἴ τε τις ὁ ἔξω ἀγνοήσας ὂν φύσει πρόσκοινον αὐτῷ ταπεινὸν, ἐπαίρηται ἐπ' αὐτῷ. ἢ ὃ πάντῃ ὂν ἀπίθανον,

ὡς ὅτε τὶς ψάμαθον * παῖς ἄγχι θαλάσσης,
ὅσσ' ἐπὶ οἷσι ποιήσῃ ἀθύρματα πηπίθεσσιν,
ἄψ αὖθις συνέχεε ποσὶ καὶ χερσὶν ἀθύρων.

Γᾶς οὖν ἀγνοίᾳ ἑαυτῆς τὰ καθ' αὐτὸν ἐπαίρων ὑπερῆρται τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸν Φύσεως πλέον, ἢ οἰκείαν βεβάληται, τὰ αὐτῆς ὡς σμικρὰ θαυμάζων παίγνια. ἡ δὲ τηρεῖ ἔοικεν ἐν πᾶσι τῆς ἀξίας ὂν πρέπον, οὐδὲν τῆς ἐπαίρεσθαι συνεχὲς καταπομπήν. ὃ γνῶθι οὖν σαυτὸν δύναται εἰς πᾶσαν ἐπόλειψιν τῆς προσούσης δυνάμεως, πολλαπλάσιον γινώσκειν τὰ μέγα ὂντα πρώτων. ὃ μὲν οὖν γινώσκειν ἑαυτὸν, τὴν ἀναφορὰν ἔοικεν ἔχειν ὅτι ὃ γινώσκειν δεῖν τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν, ὡς ἐν τούτῳ ἡμῶν ὑποκειμένων· ὃ δὲ πρώτη γινώσκειν ἑαυτὸν, συμπαρειλημμένην ἔοικεν ἡμᾶς καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἡμετέρων. τοιαύτη μὲν καὶ ἡ ἐν τούτοις τοῦ Γνῶθι σαυτὸν ἀκριβὴς φιλοπονηθέντος ἐκεῖνος τῶν ἄλλων, καὶ δίχα τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀπρώτων γνῶναι ἑαυτὸν· καὶ πάλιν πρώτη γνῶναι ἑαυτὸν, ἵνα καὶ ὁ ἐντὸς ἀθάνατος γνωσθῇ ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἐντὸς εἰκονικὸς μὴ ἀγνοηθῇ, καὶ τὰ τούτοις προσφέροντα γνώσιμα ᾖται. προσφέρει μὲν γὰρ τῷ ἐντὸς, πρωτέλεσμᾶς, ἐν ᾧ αὐτὸς ἄνθρωπος, ὃ εἰκὼν ἕκαστος ἡμῶν· προσφέρει δὲ τῷ ἐντὸς εἰδώλῳ τὰ περὶ ὃ σῶμα καὶ τὰς κτήσεις. ὧν δεῖ γὰρ τὰς δυνάμεις γινώσκειν, καὶ ὃ ἄχρι τινὸς τούτων φροντιστέον, ἵνα μήτε τιμῶ τῷ ἀθανάτῳ τὰ ἀξίαν παρεπλέοντες τῷ φθαρτῷ καὶ γηίνῳ, καταγέλαστον αὐτὸ ποιῶμεν, καὶ πάλιν ἄξιον δακρύων ἐν τῇ κωμῳδοδαιμονίᾳ τῇ τῶν αἰσθητῶν βίων ἐνεχόμενον μήτε τὴν τοῦ θνητοῦ ταπεινότητα τῷ ἀθανάτῳ προσάπτοντες, ἐλεεινοὶ ὦμεν καὶ ἅμα πρώτων ἄδικοι τῇ τοῦ κατ' ἀξίαν ἀγνοίᾳ.

Θεοῦ

Θεῖον μάθημα καὶ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι, ὃ γινώσκειν τινα ἑαυτὸν, διδασκόμεθα. ὁ γὰρ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται Θεόν. Θεὸν δὲ ὁ γνοὺς, ὁμοιωθήσεται Θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ Θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος Θεοῦ. ἄξιος δὲ γίνεται Θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων Θεοῦ· μηδὲ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ, λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ, ποιῶν δὲ ἃ λαλεῖ.

1 *Diuinum hoc & primum homines praeceptum discimus, vt noscat quisque seipsum. Nam qui sese nouit, Deum cognoscet. Qui Deum nouerit, Deo assimilabitur. Similis autem fiet Deo, qui Deo dignus fuerit. Deo autem dignus sit, qui nihil Deo indignum committit: sed cogitat res diuinas, & quae cogitat loquitur, & quae loquitur facit.* Agapeti ad Iustinianū.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ, Λόγος ργ΄.

RVRSVS DE COGNITIONE sui, Sermo CIII. Ex Antonio & Maximo.

Περιπάτει ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, καὶ γνῶθι σαυτὸν ὅτι ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἄξει σε ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν.

Ambulato in vijs cordis tui inculpatus, & noscete ipsum. Nam de omnibus istis Deus ad rationem postulabit. Eccles. 11.

Οἱ ἑαυτοὺς ἐπιγνώμονες, σοφοί.

Qui seipsos cognoscunt, sapientes sunt. Sirach.

Σωτήρησον καὶ προσέχε σοφοδρῶς, ὅτι μετὰ τῆς πλησίον σου περιπατεῖς.

Obserua & animaduerte diligenter, quoniam cum ruina tua (periculo tuo) ambulas.

Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;

Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in tuo oculo non animaduertis? Matth. 7. & Luc. 6.

Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς στῆσαι αὐτόν.

Tu quis es qui iudicas alienum seruum? proprio Domino stat aut cadit: imò fulcietur vt stet: potens enim est Deus efficere vt stet. Rom. 14.

Ἡ ἀκριβὴς σαυτοῦ κατανόησις, αὐτάρκη σοι παρέχει καὶ χειραγωγίαν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ.

Accurata cognitio tuiipsius, sufficienter te velut manu deducet ad notionem & contemplationem Dei. Basilij. †for. virtus.

Μεμνημένος τῆς φύσεως, οὐκ ἐπαρθήσῃ ποτέ. μεμνήσῃ δὲ † αὐτοῦ, ἐὰν προσέχῃς σαυτῷ.

Memor naturae, nunquam superbies. Memor autem eris ipsius, si teipsum obserues.

Ἐπαθες οὐθὲν ὃ ἐγκαλεῖς καὶ τὸ μὲν ἀλλότριον κακὸν ὀξυμελῶς βλέπεις, τὸ δὲ σαυτοῦ αἶσχος ὑδαμοῦ πηλεῖς.

Hoc tute pateris quod in alio accusas: & alienum quidem malum acutè vides, tuum verò dedecus nihili facis.

Τῷ ὄντι γὰρ ἔοικε πάντων εἶναι χαλεπώτατον, ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. ὁ γὰρ μόνος ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἐφ' ἑαυτὸν οὐ κέχρηται τῷ ὁρᾶν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς, ὀξέως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα καταβλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἐλεγχωμάτων ἐπιγνωσιν.

Nosse seipsum omnium difficillimum esse videtur: non enim solus oculus, alia intuens seipse non cernit, sed etiam mens nostra acutè aliena errata videns, ad suorum cognitionem tarda est.

Ἐρεύνα σαυτὸν πλόον, ἢ τὰ τῶν πέλας.

Scrutare teipsum magis quàm proximos. Theologi.

Τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ κερδαλέος, τὸ δὲ οἱ πέλας.

Illud enim tuum est lucrum, hoc verò proximorum.

Γνῶθι σαυτὸν πόθεν εἶσι, πόθεν, καὶ ὅστις ἐτύχθης, Ῥηΐδά κεν ὧδε τύχης κάλλεος ἀρχετύπου.

Fac quaeso noscas te, qui sis, vnde profectus: Inuenies forma sic tua principia.

Τὸ εἰδέναι τινὰ ὅτι ἀγνοεῖ, σοφίας ἐστὶν ὡς καὶ τὸ εἰδέναι ὅτι ἠδίκησε, δικαιοσύνης.

Nosse ignarum se esse, sapientia est: & scire se iniuriam fecisse, iustitia. Didym.

Οὗτος μάλιστά ἐστιν ὁ ἑαυτὸν εἰδὼς, ὁ μηδὲν ἑαυτὸν εἶναι νομίζων.

Is maximè se nouit, qui se nihil esse putat. Chrysostomi.

Εἰ βούλει γνῶναι Θεὸν, πρόλαβε γνῶναι σαυτόν.

Si vis Deum nosse, priùs teipsum nosce. Clementis.

Εἰ θνητὸς εἶ βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.

Si mortalis es bone vir, mortalia quoque sapias. Antiphanis.

Οἶμαι δὲ μέλλον ἅπασιν ἀνθρώποις ἄδηλον. καὶ μικροὶ καιροὶ, μεγάλων πραγμάτων αἴτιοι γίνονται. διὸ δεῖ μετεωρίζειν ἐν ταῖς εὐπραξίαις, καὶ προορωμένους τὸ μέλλον φαίνεσθαι.

Futurum opinor cunctis hominibus incertum esse: & parua temporis occasiones maximarum fiunt rerum causae. Quapropter in bona fortuna moderatos esse, & futura prospicere conuenit. Demosthenis.

Ἡράκλειτος νέος ὢν πάντων γέρων ἐγένετο σοφώ-

Heraclitus adhuc iuuenis omnium sapientiss. Heraclius.

simus fuit, quoniam sciebat se nihil esse.

Socrates. Socrates existimabat nihil se scire præter hoc vnum quòd nihil sciret: reliquos verò ne hoc quidem scire.

Qui valde febricitant, appetitum & robur amittunt: qui verò principum aulas inhabitant, mentem & bonos mores perdere solent, nisi frequenter animo repetant hoc dictum, Nosce teipsum.

Philemonis. Cùm sis homo, scito hoc, et semper eris homo.

Sotatis. Et si rex natus es, tanquam mortalis audito.

Si procul expuis, pituita redundas.

Si bene vestitus es, ea priusquam tu, habuit oviculæ.

Si aurea gestas, hæc fortunæ est elatio.

Si dives, hoc robur tempore evanescit.

†al. ἀλαζονῆς. Arrogans es, hæc stultitia est iactantia.

Si moderatus es, hoc Dei donum est.

Temperantia autem aderit, si tuo te modulo metiris.

Thales. Difficile est se nosse, sed beatum, quòd hæc sit secundum naturam vita.

Platonis. Qui nihil propemodum scimus, arbitramur nos omnia scire: non permittentes autem alios, †for. ἄκων. quæ ipsi nescimus, agere, peccare cogimur ipsi cùm agimus.

Menandri. *καλῶς. Multis illud dictum, Nosce teipsum, non convenit:

Quòd eis utilius foret illud, Alios nosce.

Xenophontis. Qui seipsi noscunt, necessaria sibi norunt & discernunt, & quæ possint, & quæ non possint: itemq; quæ sciunt agentes ea quibus opus est sibi parant, & beati sunt: ab ijs quæ non norunt, abstinentes nihil peccant, & infelicitatem effugiunt.

Is mihi non videtur, qui suam facultatẽ non norit, seipsum nosse: illud verò an non perspicuum est, homines propter sui cognitionem plurima bona habere, & propter ignorationem multa mala?

Aliena virtute nunquam te efferto. Si equus se efferens diceret, se pulchrum esse, tolerabile id esset: tu verò cùm dicis te pulchrum habere equum, scito te ex bonitate equi gloriari. Quid igitur tuum est? opinionum vsus, quem cùm secundum naturam habes, tum effertor: tum enim obrem tuam elatus esse videberis.

Chilo. Chilo interrogatus quid esset difficillimum omnium: Seipsum nosse, inquit: vtile enim hoc dictum est ad obiurgationẽ arrogantium, qui supra suas vires inaniter se iactant.

DE AMORE SVI, SERMO CIIII. Ex Io. Stobæo.

Eutipidis, al. Critiæ. INtolerabile est, cùm quis insipiens sibi sapere videtur.

Socratis. Lyncei sumus aliena videndo mala:

τερες, ὅτι ἥδει ἑαυτὸν μηδὲν ὄντα.

Σωκράτης ᾤετο μηδὲν εἰδέναι, πλὴν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι μηδὲν οἶδεν· τοὺς δὲ λοιποὺς μηδὲ τοῦτο εἰδέναι.

Οἱ μὲν σφοδρῶς πυρέττοντες, τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ῥώμην· οἱ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις παροικοῦντες, τὸν νοῦν καὶ τὰ ἤθη πεφύκασι διαφθείρεσθαι, εἰ μὴ τὸ γνῶθι σαυτὸν συχνῶς ἑαυτοῖς ὑπολέγοιεν.

Ἄνθρωπος ὢν τοῦτ' ἴσθι, καὶ μὴ μὴ ἀεί.

Εἰ καὶ βασιλεὺς πέφυκας, ὡς θνητὸς ἄκουσον.

Ἂν μακρὰ πλύνῃς, φλεγματίᾳ κεκτῆσθαι ὀλίγον.

Ἂν ῥίμματῆς, ζῶντα τὰ σὰ περιβάλλοντα εἶχεν.

Ἂν χρυσοφορῇς, τοῦτο τύχης ὀστὶν ἔπαρμα.

Ἂν πλούσιος ᾖς, τοῦτο χρόνιον ἄδηλος ἰσχύς.

Ἂν * ἀλαζονεύῃ, τοῦτ' αἰσίας ὀστᾶ φρύαγμα.

Ἂν δὲ σωφρονῇς, τοῦτο θεοῦ δῶρον ὑπάρχει.

Ἡ δὲ σωφροσύνη πάρεστιν, ἐὰν μέτρῃς σαυτόν.

Χαλεπὸν δ' ἑαυτὸν γνῶναι, ἀλλὰ μακάριον. ζῆν γὰρ κατὰ φύσιν.

Οἱ οὐκ εἰδότες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν, οἰόμεθα τὰ πάντα εἰδέναι· οὐκ ἐπιτρέποντες δὲ † ἀλλήλοις, ἃ μὴ ἐπιστάμεθα, πράττειν, ἀναγκαζόμεθα ἁμαρτάνειν αὐτοὶ πράττοντες.

Κατὰ πολλῶν ὀστὶν * καλὸν εἰρημένον,

Τὸ γνῶθι σαυτόν. χρησιμώτερον γὰρ ἴσως

Τὸ γνῶθι τοὺς ἄλλους.

Οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς, τὰ ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασι, καὶ διαγινώσκουσι ἅ τε δύνανται, καὶ ἃ μή. καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται πράττοντες, ποιοῦσί τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται, ἀπεχόμενοι, ἀναμάρτητοι γίνονται καὶ διαφυλάττουσι τὸ κακῶς πράττειν.

Οὗτος ἔμαιγε δοκεῖ ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀγνοεῖν ἑαυτόν. ὅκου δὲ ὑ φανερὸν (ἔφη) ἐστὶ μὲν διὰ τὸ εἰδέναι ἑαυτὸν, πλεῖστα ἀγαθὰ ἴσχουσιν ἄνθρωποι· διὰ δὲ τὸ ἐπιλελῆσθαι ἑαυτῶν, πλεῖστα κακά;

Εἴ τι μηδενὶ ἐπαρθῆς ἀλλοτρίῳ πρωτεύματι. εἰ ὁ ἵππος ἔλεγεν ἐπαιρόμενος, ὅτι καλός εἰμι, ἀνεκτὸν ἦν· σὺ δὲ ὅταν λέγῃς ὅτι ἵππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐφ' ἵππῳ ἀγαθῷ, μέγα φρονῇς. Τί οὖν ὀστὶ σόν; χρῆσις φαντασιῶν, ἐμοὶ ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃς, τότε ἐπαρθῆναι. ὅτε γὰρ ὀστὶ τῶν σῶν πλεονεκτήματι ἐπαρθήσῃ.

Χείλων ἐρωτηθεὶς τί ὂ χαλεπώτατον, ὃ γινώσκειν ἑαυτὸν, ἔφη. χρήσιμον γὰρ εἰς νουθέτησιν τῶν ἀλαζόνων, οἳ ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν φλυαροῦσιν.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΥΤΙΑΣ, Λόγος ρδ'.

Δεινὸν δ', ὅταν τις μὴ φρονῶν, δοκεῖ φρονεῖν.

Ἀγαθοὶ δὲ ὃ κακὸν ἐσμὲν ἐφ' ἑτέρων ἰδεῖν·

αὐτοὶ

αὐτοὶ δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

Οὐδεὶς ἐπ' αὐτῷ τὰ κακὰ σωφρονεῖ. Παμφίλε σαφῶς· ἑτέρου δ' ἁμαρτάνοντος ὄψεται.

Οὐ βλέπει γὰρ μόνον ὁρῶν καὶ προσδοκῶν, ἀλόγιστός ἐστι τῆς ἀληθείας κριτής.

Ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί· αὐτοὶ δ' ὅταν * σφάλωμεν, οὐ γινώσκομεν.

Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἔχειν ἡμᾶς φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν, ἀπορριπτεῖν τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα· εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν, τὰ ἑαυτῶν, διὸ οὐδὲ καθορῶμεν αὐτά.

Οὕτως ἔνιοι αὐτοῖς δοκοῦσι φιλοσοφεῖν, ὡς καὶ Νῆφον οἱ μεθύοντες.

Σωκράτης ἔλεγεν, εἴπερ ἐν θεάτρῳ κοπρεῖοι αἱρεῖσθαι τοὺς σκυτοτόμους, ἐκείνους μόνους αἱρήσεσθαι· ὁμοίως εἰ τοὺς χαλκεῖς, τοὺς ὑφάντας, ἢ τοὺς ἄλλως κατ' γένος· εἰ δὲ τοὺς φρονίμους ἢ δικαίους, πάντας αἱρήσεσθαι. καὶ ἔστιν ἐν βίῳ βλαπτικώτατον μάλιστα, τὸ ἀφρόντιστον εἶναι τοὺς πολλοὺς οἴεσθαι φρονίμους εἶναι.

Διόπερ ῥᾴδιόν ἐστιν ἀπάντων, ἑαυτὸν ἐξαπατᾶν. ὃ γὰρ βούλεται, τοῦτ' ἕκαστος καὶ οἴεται. τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτω πέφυκε.

Διογένης ἔφη, τοῖς αἰθέσπισιν ἐκείνους τὰ δέοντα λέγοντας, ἑαυτοῖς οὐκ ἀκούειν· ὥσπερ καὶ τὰς λύρας καλὸν φθεγγομένας, οὐκ αἰσθάνεσθαι.

Εἰ γάρ τις προθείη πᾶσιν αἱθέσποισιν ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους ἐκ τῶν πάντων νόμων, ἁρμοσαμένους αἱρεῖσθαι ἕκαστος τοὺς ἑαυτῶν. οὕτω νομίζουσι πολὺ τι καλλίστους τοὺς ἑαυτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι.

Ἡ φιλοτιμία, κτῆμα σχολαῖον.

Μὴ τοῖς κακοῖς τὸ κακὸν ἰῶ.

Πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ὀπίσθια προτιθέασι.

Πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μοχθηρὰ δικαίμωνες, τὰ παλαιὰ ἀπέβαλον.

Πλάτων συνεβούλευεν, ὅτε καταγελάσωμέν τινων, ὀπίσω τρέφειν ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ σκοπεῖν, μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἐσμὲν ἔνοχοι. πολλὰ γὰρ ὁ φίλαυτος ὀπίσω κρύπτει, καὶ προβάλλει τοῖς μᾶλλον καταγελῶσι.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν μὲν ἰδίων ἁμαρτημάτων συνήγοροι γίνονται, τῶν δὲ ἀλλοτρίων κατήγοροι.

Πολλοὶ δοκοῦντες ἑαυτοὺς φιλεῖν, οὐ φιλοῦσιν ἀληθῶς. πάντα γὰρ αὐτῷ τοῦτο ἕνεκα εἰσάγοντες ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς δ' ἀρέσκειν προαιρούμενοι αὐτοῖς, τοῖς σοβαρωτάτοις προσπίπτουσι.

Πολλοὶ βουλόμενοι δοκεῖν εἶναι βουλόμενοι, τοῖς τῶν οἰκειοτάτων καὶ δι' φρονεόντων αἱρεῖσθαι,

Quòd si quid ipsi committimus, non agnoscimus.

Quàm nullus in se sua mala videt Pamphile Menandri.
Euidenter: ast alius si quid indecens egerit, facilè viderit.

Qui ea solùm inspicit & expectat, quæ sibi Euripidis,
cordi sunt, al. Menandri in Aspide.
Ne illa veritatis absq; ratione index est.

Omnes in admonendo sapimus: Euripidis.
Sed cùm ipsimet aberramus, haud aduertimus. * πεσῶμεν.

AEsopus unumquenque nostrùm duas ferre peras aiebat: alteram ante nos, alteram à tergo: & in anteriorem quidem alienos errores condere, in posticam verò nostros, ideoq; non videri à nobis.

Nonnulli non secus sibi philosophari videntur, quàm ebrij homines esse sobrij. Ex Aristonymi Tomarijs.

Socrates dicebat, si quis in theatro coriarios surgere iuberet, eos solùm surrecturos: similiter si fabros aerarios, textores, aut alios generatim. Si verò prudentes aut iustos, hic oës exurrecturos fore. Est autẽ hoc in primis in vita damnosum, quòd cùm hominum pars maxima stulta sit, sapere tamen sibi videatur.

Quare facillimum est omnium, seipsum de- Demosthenis.
cipere: quod enim quisq; cupit, id etiam in animum inducit, & sibi persuadet. Res autem ipsa frequenter non ita se habent.

Diogenes dixit, hominum aliquos opportuna loquentes non intelligere seipsos: sicuti lyræ egregiæ resonantes non sentiunt.

Si quis omne genus legum proponeret homi- Herodoti.
nibus, & optimas sibi considerati⁹ omnibus deligere iuberet, singuli suas recepturi essent. Ita quilibet omnium longè præstantissimas suas esse leges existimant.

Ambitio improba res est.

Ne malum malo medicare.

Multi iustis aquiora præferunt.

Multi iam dum materna quærunt, amisere paterna.

Plato consulebat, vt cùm aliquos irridere volu-
erimus, conuertamur ad nosipsos, & videamus, ne ipsi eisdem vitijs laboremus. Amor enim sui multa celat, & circumoperit in illo qui magis irridere solet alios.

Plerig; homines propria peccata defendunt, Apollonij
accusant aliena. ad Satyrum.

Multi cùm seipsos amare videantur, non ve- Eusebij.
rè amant. Quare sibimet vbiq; indulgentes, perperam gratificantes, in maximè contraria desideratis incidunt.

Plurimi cùm velint haberi quàm con- Eiusdem.
sultissimi, si qua in re familiarissimi, & benevoli ipsis homines eos dehortentur,

nolunt à confirmato semel intra se proposito recedere: sed ne redarguantur à consilio suo tanquam prauo desistere, permanent in proposito, donec tandem inde profecta incommoda sentiant.

Platonis in Cratylo. *Ipsum sese falli à seipso, res est omnium pessima. Cùm enim impostor ipse ne minimum quidem discedat, sed semper adsit, quo pacto non graue foret?*

Eiusdem ex 5. legum. *Omnium verò maximum quoddam malum in multorũ hominum animis est innatum. Cuius quidẽ, cùm facilè sibi ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc quod dicere solent, quòd natura sibi quisque amicus est: recteq; est, ita id se habere. Sed reuera nimius in seipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Occecatur quippe circa occecatum, qui amat. Quapropter qui se amat, cùm seipsum magis quàm veritatem honorandum putet, quid iustum, bonum, & pulchrum sit, malè iudicat. Decet sanè eum qui magnus vir futurus est, neque seipsum, neque sua diligere, sed iusta semper, siue à seipso, seu ab alio quouis gerantur. Ex hoc ipso delicto accidit omnibus, vt ignorantiam suam esse sapientiam opinentur: hinc fit, vt quamuis nihil, vt ita dicam, sciamus, scire tamen omnia arbitremur. Cùm verò nec alijs committamus facultatem agendi quæ ipsi facere ignoramus, facientes ipsi errare compellimur. Quamobrem nimium suiipsius amorem fugere quisque debet, & meliores sequi, nullo robore verecundiæ impeditus.*

RVRSVS DE AMORE SVI, Sermo CV. Ex Antonio & Maximo.

Sirach. 37. † *al.* κατάπαυσι. *Fili in vita tua explora animum tuum, & vide quid sit illi pernicioſum, nec id ei conceſſeris: non enim omnia omnibus conferunt.*

Solom. 20. *Omnes sibi videntur iusti, sed Dominus iudicat (dirigit) corda.*

Prouer. 27. *Laudet te vicinus, & non os tuum, alienus & non labia tua.*

Ioan. 12. & Luc. 9. *Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit eam in hoc mundo, in vitam sempiternam custodiet eam.*

2. Cor. 10. *Non qui seipsum commendat, hic probatus est, sed quem Deus commendat.*

Philip. 2. *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Christi.*

Basilij. *Magnum certè dedecus est illi qui verè sit nomine viri dignus, comptum & corporis studioſum esse, aut alio aliquo vitio non generosè affectum: nam omnem adhibere diligentiam & studium, vt quàm pulcherrimum sit corpus, eius est qui seipsum non agnoscit, nec præceptum sapientiæ plenum intelligit.*

Οὐκ ἀξιοῦσιν ἀπὸ τῆς δοξάντων ἅπαξ ἀναχωρεῖν· ἀλλ' ἔχως μὴ ἐλεγχοίατο, ὡς ἀπὸ ἡμαρτημένης ἀφισάμενοι, ἐμμένουσι τῇ γνώμῃ, ἐς ὃ δὴ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτῆς κακοῖς ἐγκυρήσωσι.

Τὸ γὰρ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὑτοῦ, πάντων ἐστὶ λεπτότατον. ὅταν γὰρ μηδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ, ἀλλ' ἀεὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς ὐ δεινόν;

Πάντων δὲ μέγιστον κακὸν ἀνθρώποις τοῖς πολλοῖς ἔμφυτον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐστιν, ὃ πᾶς αὐτῷ ξυγγνώμην ἔχων, ἀποφυγὴν οὐδεμίαν μηχανᾶται. τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὐτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τί ἐστι, καὶ ὀρθῶς ἔχει ὃ δεῖν εἶναι τοιοῦτον. ὃ δὲ ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων, μᾶλλον τὴν σφόδρα ἑαυτοῦ φιλίαν αἴτιον ἑκάστῳ γίγνεται ἑκάστοτε. τυφλοῦται γὰρ περὶ ὃ φιλαύτου ὁ φιλῶν· ὥστε τὰ δίκαια, καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ καλὰ κακῶς κρίνει, ὃ αὐτῷ περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀεὶ τιμῆν δεῖν ἡγούμενος. ὅτε γὰρ ἑαυτὸν, ὅτε τὰ ἑαυτοῦ χρὴ τὸν γε μέγαν ἄνδρα ἐσόμενον σκέπτεσθαι· ἀλλὰ τὰ δίκαια, ἐάν τε παρ' ἑαυτῷ, ἐάν τε παρ' ἄλλῳ μᾶλλον τυγχάνῃ πραττόμενα. ἐκ τοιούτου δὲ ἁμαρτήματος τούτου, καὶ ὃ τῶν ἀμαθίαν τὴν παρ' ἑαυτῷ δοκεῖν σοφίαν εἶναι, γίγνεται πᾶσιν· ὥστε οὐκ εἰδότες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν, οἰόμεθα τὰ πάντα εἰδέναι, οὐκ ἐπιτρέποντες δὲ ἄλλοις ἃ μὴ ἐπισταμεθα πράττειν, ἀναγκαζόμεθα ἁμαρτάνειν αὐτοὶ πράττοντες. δεῖ πάντα ἄνθρωπον χρὴ φεύγειν ὃ σφόδρα φιλεῖ αὐτὸν, τὸν δὲ αὐτοῦ βελτίω διώκειν δεῖ, μηδεμίαν αἰσχύνην ὁπὶ τῷ τοιούτῳ πρόσθεν ποιούμενον.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΥΤΙΑΣ, Λόγος ρέ.

Τέκνον ἐν τῇ ζωῇ σου πίεσσον τὴν ψυχήν σου, καὶ ἴδε τί πονηρὸν αὐτῇ, καὶ μὴ δῷς αὐτῇ. ὐ γὰρ † πάντα πᾶσι συμφέρει.

Πᾶς ἀνὴρ φαίνεται ἑαυτῷ δίκαιος, κατευθύνει δὲ καρδίας κύριος.

Ἐγκωμιάζετω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ ὃ σὸν στόμα· ἀλλότρια, καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη.

Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν αὐτὸ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

Οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

Οἱ πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, ὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ.

Οὐδὲν γὰρ ἀνδρὶ, τῷ γε ὡς ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας τούτης ἀξίῳ, κεκοσμῆσθαι ἢ φιλοσώματον εἶναι, ἢ τοῦ ἄλλο τι τῶν παθῶν ἀλογίστως ἔχειν. ὃ γὰρ τῷ πᾶσαν σπουδὴν εἰσφέρεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα αὐτῷ ὃ σῶμα ἕξοι, ὑ διαφανώσκοντος ἑαυτὸν ἐστιν, ὑδὲ σωφρονοῦντος τοῦ σοφοῦ παραγγέλματος.

Οὐδεὶς

Οὐδεὶς φίλος, οὐδεὶς ἀδελφός, τὰ ἑαυτῷ σκοπεῖ μόνα ἕκαστος, ἀφ' οὗ τοῦτο καὶ τὰ ἑαυτῷ κηδεύεται μόνα· καὶ ἀθυμίας, καὶ δίκη παγώνιοι καὶ αἱ θεῶπιδες καὶ ἀφ' ὧν ὀλλύμεθ' ἐσμὲν οὐκ ἐν τῷ μὴ σῶα σπίζειν ἀλλήλοις. καὶ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ τῷ παντάξει, ὁ φεύγων τοῦτο μόνον ὁρᾷ γραπτώτης, ὅπως ἑαυτὸν ἀφ' ὧν σώσῃ φυγών, καὶ τοὺς ἄλλους μετ' ἐαυτοῦ προαπόλλυσιν· ὥσπερ οὖν ὁ γενναῖος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τὰ ὅπλα τιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτὸν ἀφασώζει.

Ὁ μὴ καταδεχόμενος ἢ τῷδε ἢ ἀδελφῷ θεραπείαν προσαγομένῳ αὐτῷ, ἀσύμφωνός ἐστι τῇ αὐτοῦ ἑαυτῷ.

Πάντες μὲν δίκης ἔξω τοῦ κατανοῆσαι ἀλλήλων ἀσέβειαν· † ἢ τῶν μὲν ἰδίων προσοί κριταί, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀκριβῶς ἐξεταστάι.

Σωζώμεθα ἀλλήλοις πνευματικῶς, ζηλώμεθα φιλάδελφοι μᾶλλον ἢ φίλαυτοι.

Οἱ ἑαυτῷ μόνον ἕνεκα πάντα προσάπτοντες, φιλαυτίας μέγιστον κακὸν ὑπομένουσιν.

Δικαίως δ' ὅταν τὶς μὴ φεύγων δόκῃ φεύγειν.

Ἀγαθοὶ δὲ ὃ κακὸν ἐσμὲν ἐφ' ἑτέρων ἰδεῖν·
Αὐτοὶ δ' ὅταν ποιῶμεν, οὐ γινώσκομεν.

Οὐδεὶς ἐπ' αὐτῷ ὃ κακὸν σπουδάζει Πάμφιλε·
Ἑτέρου δ' ἁμαρτάνοντες, σαφῶς ὁρᾶται.

Διογένης ἐρωτηθεὶς τί χαλεπώτατον, ὃ γινώσκειν ἑαυτὸν, ἔφη. πολλὰ γὰρ τοῦ φιλαυτίας ἕκαστον ἑαυτῷ προσπλέκει.

Οἱ αὐτὸς τῶν αἰσθητῶν ἔφη τὰ δεινὰ λέγοντας, ἑαυτῶν οὐκ ἀκούειν, ὥσπερ καὶ τὰς λύρας καλὸν φθεγγομένας, οὐκ αἰσθάνεσθαι.

Φιλαυτία ἐστὶν, ἢ τοῦ σώματος ἄλογος φιλία. ἐξ αὐτῆς δὲ πίπτεται ὁ τῆς χρηματομανίας λογισμὸς, καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας· οὐκ δὲ τούτων πίπτεται ἅπας ὁ τῶν κακῶν καταλογος.

Οὔτε καταγελάσωμεν τινῶν, ὀπισθρόφιν ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ σκοπεῖν δεῖ, μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἐσμὲν ἔνοχοι. πολλὰ γὰρ τὸ φίλαυτον ὑποκρύπτει καὶ προκαλλεῖ, καὶ τῶν μᾶλλον καταγελώντων.

Τὸ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὑτοῦ, πάντων χαλεπώτατον. ὅταν γὰρ μὴ σμικρὸν ἀπόσχῃ, ἀλλ' ἀεὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν;

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΙΔΟΤΟΣ, Λόγος ρ'.

Ὅστις γὰρ αὐτὸς αὐτὸν οὐκ αἰσχύνεται,
συνειδότ' αὐτῷ φαῦλα προπεπραγμένῳ,
πῶς τοῦτ' ἔμ' οὐκ εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Γ' αὐτῶν δὲ μᾶλλον αἰσχύνου σαυτόν.
Ὁ συνιστορῶν αὐτῷ τι, κἂν ἦ θρασύτατος,

Non est quisquã amicus, non est frater: nostra singuli spectamus, atq; ita nostra imminuimus, infirmiq; & expugnatu faciles sumus tum hominibus tum diabolo, propterea quòd non invicem nos defendimus. Nam in bello & in acie miles qui sibi tantùm unum hoc proponit, vt fuga sibi salutem quaerat, alios quoq; secum perdit: vt contrà, magnanimus & pro alijs etiam sumens arma, vnà cum alijs & seipse conseruat & tuetur. Chrysostomi.

Qui non recipit adhibendam sibi medelam à fratre, is secum ipse non consentit.

Omnes videntur pij in hoc vno, quòd condemnent alij alios impietatis: suorum peccatorum parum seueri iudices, alienorum autem accurati examinatores. Theologi.

†Videtur ab mutare ἢ.

Conuersemur alij alijs spiritualiter, et simus fratrum magis quàm nostri amantes.

Sua causa omnia agentes, philautia, (id est, amoris sui ipsorum) maximum vitium exercent. Philonis.

Indigna (molesta) res est, quum quis non sapiens, sapere videtur. Critiæ.

Acuti sumus ad aliena vitia cernenda: Ipsi autem si quid facimus, non cernimus.

Nullus in se vitium Pamphile apertè cernit, Sed altero aliquid indecorè agente, cernet. Menandri.

Diogenes interrogatus quid esset difficillimũ, Nosse seipsum, inquit: multa enim propter amorem sui sibi quoq; sumere solitum. Diogenes, al. Chilo.

Idem nõnullos homines esse dicebat, qui cùm bellè dicerent, rectè q; loquerentur, seipsos non audirent, in lyrarum morem, quae cùm bellè sonent, nihil tamen sentiunt.

Amor sui, est corporis ratione carens amicitia, ex qua quidem nascitur gulositatis ratio, & inanis gloriae cupiditas: ex his autem nascitur vniuersus malorum numerus. Maximi.

Cùm deridemus quempiam, in nos ipsos oculos conuertere & spectare debemus, num & ipsi ijsdem teneamur vitijs: multa enim amor nostri in nobis occultat & tegit quae risu digna sunt maiore.

A seipso falli omnium est pessimum: cùm enim ne minimum quidem distet, sed semper adsit qui sit ad fallendum paratus, an non hoc malum est? Platonis.

DE CONSCIENTIA, SERMO CVI. Ex Io. Stobæo.

Quisquis enim ipse non seipsum veretur Conscium sibi quòd mala commiseris, Quomodo apud nescientem pudefieret? Diphili.

In primis autem reuerere teipsum. Pythagoræ.

Qui aliquid sibi conscius est, etiamsi fuerit audacissimus,

Conscientia tamen facit ipsum timidissimum.

Sophoclis. *Si quis in furto palàm deprehendatur,*
Illum tacere necessum est, licet eloquentissimum.

Euripidis in Oreste. *O miser Oresta, quid morbi te perdit?*
Or. *Conscientia: sum enim mihi conscius de malis perpetratis.*

Sophoclis. *Magna profectò res est, si quis de innocentia sua sibi conscius sit.*

Antiphōtis. *Conscium esse sibi in vita sua*
Nullius criminis, multum voluptatis parit.

Pythagoræ. *Vir iniquus plus mali patitur afflictus conscientia, quàm ille qui in corpore castigatur, & flagris cæditur.*

Isocratis ad Demonicū. *Nunquam sperare debes si quid turpe feceris te latiturum. Quamuis enim lateas alios, in te tamen tibi conscius eris.*

Eiusdem in Nicocle, vel Cyprijs. *Nihil celandum est prorsus illorum, quæ quis possidet, aut facit aut facturus est. Siquidem circa res latentes necessariò multum timoris & metus contingit.*

Bias interrogatus, quanam res in vita metu careret: Bona conscientia, respondit.

Periander interrogatus, quid esset libertas: Recta conscientia, dixit.

Socrates rogatus, quinam tranquillè vixerent: illi, inquit, qui nullius absurditatis sibi conscij sunt.

Diogenis. *Quis enim minimè timidus, animosus autem maximè fuerit, quàm ille, qui nullius mali sibi conscius est?*

Plutarchide animi tranquillitate. *Facinorosa conscientia, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinquit in anima lancinantem tugiter ac peruellentem. Nam cùm alias omnes tristitias tollere ratio solita sit, pœnitentiam hæc eadē cum pudore, quasi morsicus impetentem sese atque excarnificantem promouet.*

* διακαίμενοι. *Quemadmodum porrò qui rigente febre perfrigescunt, aut æstuante exuruntur, acriùs infestiusq; afficiuntur, quàm qui æstu rigoréve exterius hæc eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita et temeraria, utpote adventitias. At qui illud,*
Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:

Isocratis in Nicocle vel Cyprij. *Cùm sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, grauescit enim natura unius, grauius etiam facit, atq; altiùs adigit.*

Æmulemini non opulentissimos, sed de nullo crimine sibi conscios. Cum hac enim fortuna suauissimè quis vitam agere poterit.

Laërtij. † for. παρέδωκαν. *Parentes pueros nos pædagogo tradiderant, qui ubiq; obseruaret ne quid lederemur: Deus autem iam vires insitæ cōscientiæ custodiendos tradit, quæ quidem custodia & conseruatio nequaquam contemnenda est: quoniam & Deo displiceret, & conscientia ipsi nostræ hostes essemus.*

† for. ἐχθροί.

ἡ συνείδησις αὐτὸν δειλότατον εἶναι πάντων.

Κλέπτων δ' ὅταν τις ἐμφανῶς ἐφάλῃ,
σιγᾶν ἀνάγκη, κἂν καλὸν φέρῃ σόμα.

Ὀρέστα πλῆμον, τί σ' ἀπόλλυσι νόσος;
ἡ συνείδησις, ὅτι συνοίδα δεινὰ εἰργασμένος.

Ἦ δεινὸν ἄρ' ἦν, ὦνὴρ, αἴ τις ἐσθλὸς ὢν
αὑτῷ συνείδῃ.

Τὸ μὴ συνοίδέναι γὰρ αὐτῷ τῷ βίῳ
ἀδίκημα μηδὲν, ἡδονὴν πολλὴν ἔχει.

Κακὰ μείζω πάσχει ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ ἀδικῶν βασανιζόμενος, ἢ ὁ τῷ σώματι καὶ ταῖς πληγαῖς μαστιγούμενος.

Μηδέποτε μηδὲν ἀγαθὸν ποιήσας ἔλπιζε λήσειν· καὶ γὰρ αὐτοὺς ἄλλους λήσῃς, σαυτῷ συνοίσῃ.

Μηδὲν ἀποκρύπτεσθε, μήθ' ὧν κέκτησθε, μήθ' ὧν ποιεῖτε, μήθ' ὧν μέλλετε πράττειν, εἰδότες ὅτι πρὸς τὰ κεκρυμμένα τῶν πραγμάτων, ἀναγκαῖόν ἐστι πολλοὺς φόβους γίγνεσθαι.

Βίας ἐρωτηθείς, τί αὐτῷ εἴη τῶν κτητῶν ἄφοβον, εἶπεν, ὀρθὴ συνείδησις.

Περίανδρος ἐρωτηθείς, τί ἐστιν ἐλευθερία, εἶπεν, ἀγαθὴ συνείδησις.

Σωκράτης ἐρωτηθείς, τίνες ἀταράχως ζῶσιν, εἶπεν, οἱ μηδὲν ἑαυτοῖς ἄτοπον συνειδότες.

Τίς γὰρ ἂν ἧττον φοβοῖτο τι, ἢ θαρσοίη μᾶλλον, ἢ ὅστις αὑτῷ μηδὲν συνειδείη κακόν;

Τὸ γὰρ συνειδὸς, οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῆς ψυχῆς τὴν μεταμέλειαν αἱμάσσουσαν ἀεὶ καὶ νύσσουσαν ἀναπολέπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἁπάσας λύπας ὁ λόγος τιθὼ δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένῳ συνὼν αἰσχύνῃ, καὶ κολαζομένῳ ὑφ' αὑτοῦ. ὡς γὰρ οἱ ῥιγοῦντες καὶ πυρετοῖς * δακναιόμενοι, τῶν ἔξωθεν παθόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος, ἢ κρύους μᾶλλον ἀνιῶνται καὶ κακὸν ἔχουσιν· οὕτως ἐλαφρότερα ἔχει τὰ τυχηρὰ τὰς λύπας ὡς ἀπ' ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὸ δὲ,
ὅτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς,
ὅτι θρηνούμενοι τοῖς ἁμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτοῦ, βαρύτερον πως τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

Ζηλωτὶ, μὴ τοὺς πλέοντα κεκτημένους, οὐδὲ τοὺς μηδὲν κακὸν σφίσιν αὐτοῖς συνειδότας. μετὰ γὰρ τῆς τοιαύτης τύχης ἥδιστα ἄν τις διάγοι τὸν βίον ἀφαγαγεῖν.

Παῖδας μὲν ὄντας ἡμᾶς, οἱ γονῆς παιδαγωγῷ † παρέδοσαν, ὀπτεύοντι πάντα χῶρον τοῦ μὴ βλάπτεσθαι· ἄνδρας δὲ γεγονότας ὁ Θεὸς παραδίδωσι τῇ ἐμφύτῳ συνειδήσει φυλάττειν. ταύτης οὖν τῆς φυλακῆς μηδαμῶς καταφρονητέον, ἐπεὶ τῷ Θεῷ ἀπάρεσον, καὶ τῶν ἰδίων συνειδότι † ἐχθροὶ ἐσόμεθα.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ, ΚΑΙ τ̃ λογισμ̃ω, κ̀ συνειδ̀ς καθαρ̀ν ἐχόντων, Λόγος ρζ'.

Οὐ λαλήσ͂ι τὰ χείλη μ̀ ἄνομα, σ̀δὲ ἡ ψυχή μ̀ μελετήσ͂ι ἄδικα.

Καθαρὰ καρδία μ̀ ῥήμασι, συνέσεις δὲ χειλέων μ̀ καθαρὰ νοήσ͂ι.

Ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ ἀγαθοὶ τ̃ῃ καρδίᾳ.

Κτῆμα τίμιον ἀνὴρ καθαρός. (δοι ζωῆς.

Πάσῃ φυλακ̃ῃ τήρ͂ι τὴν καρδίαν· ἐκ γὰρ τούτης ἔξο-

Καρδία ἀνδρὸς λογιζέσθω δίκαια, ἵνα ἀπὸ Θεοῦ διορθωθ̃ῃ τὰ διαβήματα αὐτοῦ.

Λογισμοὶ δικαίων κρίματα.

Ὡς̃ε δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ ἄργυρος καὶ χρυσὸς οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι ἐνώπιον Θεοῦ.

Ἀπὸ τ̃ν ἐνθυμημάτων αὐτ̃ν, πλησθήσεται ἀνὴρ

Ὁ δὲ ζωῆς, ἐνθυμήματα σοφ̃ν. (ἀγαθός.

Ἀγαπᾷ κύριος ὁσίας καρδίας, δεκτοὶ δὲ αὐτ̃ῳ πάντες ἄμωμοι.

Γεείπατε ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, κ̀ γνῶθι ὅτι ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἄξ͂ι σε ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν.

Ἀπόσπασον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου, καὶ πάσχε πονηρίαν ἀπὸ σαρκός σου.

Μακάριος, ὃ ὐ κατέγνω ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τ̃ῃ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

Ἡ καύχησις ἡμ̃ν αὕτη ἐστίν, τὸ μαρτύριον τ̃ς συνειδήσεως ἡμ̃ν, ὅτι ἐν ἁγιότητι καὶ εἰλικρινίᾳ Θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικ̃ῃ, ἀλλὰ ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τ̃ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

Ἀδελφοὶ προσεύχεσθε περὶ ἡμ̃ν· πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι.

Ἐὰν ἡ καρδία ἡμ̃ν μὴ καταγινώσκῃ ἡμ̃ν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν.

Πρῶτον μακάριον, τὸ ἐν τ̃ῃ ἀγνοίᾳ ἡμ̃ν καθαρὸν, ὅπερ ῥίζα τ̃ν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐνεργειῶν, τὸ ἐν τ̃ῃ καρδίᾳ βούλευμα.

Καθαρὸς τ̃ῃ καρδίᾳ ἐστὶν, ὁ μὴ λαμβανόμενος ἑαυτ̃ῳ ὅτι ἐντολῆς Θεοῦ ἀθετήσ͂ι.

Οὐκ ἐν μικροῖς ἡ ὄψις, σ̀δὲ ἐν τ̃ῳ κατηφ̃ῃ τὸ φιλόσοφον, ἀλλ' ἐν ψυχῆς στερρότητι, καὶ ἀγνοίας καθαρότητι, καὶ γνησίᾳ τ̃ῃ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμ̃ῃ.

Οὐδὲν οὕτως ἡμᾶς εὐφραίνει εἴωθεν ὡς συνειδὸς καθαρὸν, καὶ ἐλπίδες ἀγαθαί.

DE PVRO CORDE ET COgitationibus, & de ijs qui puram habent conſcientiam, Sermo CVII. Ex Antonio.

NOn loquentur labia mea legi aduerſa, nec anima iniuſta meditabitur. Iob 27.

Purum cor meum verbis, & ſagacitas labiorum meorum pura intelliget.

Laudabuntur omnes qui corde ſunt recto. Pſalmo 63.

Res pretioſa vir purus. Salomonis.

Omni cautione cor ſeruato: ex hoc enim ſunt exitus vitæ.

Cor viri æqua cogitet, vt à Deo greſſus eius dirigantur.

Cogitationes iuſtorum iudicia ſunt.

Vt probatur argentum & aurum in fornace ignis: ſic corda electa apud Deum.

Cogitationibus ſuis implebitur vir bonus.

Via vitæ, conſilia ſapientis.

Diligit Dominus corda pura, ac illi accepti ſunt omnes, qui tales ſunt vt reprehendi non poſſint.

Ambula in cordis tui via ſine reprehenſione, & ſcito te in omnibus his adducêdum tibi à Domino in iudicium. Eccleſ. 11.

Remoue tram à corde tuo, & malitiam repelle à carne tua. Sirach 38.

Beatus quem ſuus animus non condemnat.

Beati puro corde, quia ipſi Deum videbunt. Matth. 5.

Gloriatio noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſanctitate & ſyncerit ate Dei, nõ in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei in mundo verſati ſumus, ſed multo magis apud vos. 2. Cor. 1.

Fratres precamini pro nobis. Confidimus enim nos bonam conſcientiam habere, in omnibus honeſtè verſari volentes. Hebr. 13.

Si cor noſtrum nõ condemnat nos, ad Deum liberè accedimus, & quicquid petimus, ab illo accipimus: quia præcepta eius ſeruamus, quæq; illi grata ſunt, facimus. 1. Iohan. 3.

Primum beatiſſimum eſt quod in corde noſtro purum: quia radix eſt omnium corporis actionum cordis conſilium. S. Baſilij.

Puro corde eſt is, qui ſeipſe nõ conuincit præceptorum Dei reiectione.

Non eſt pietas in rebus paruis, nec philoſophia in vultus demiſſione, ſed in animi firmitate & cogitationis puritate, & vera ad res honeſtas propenſione.

Nihil eſt quod ſic nos delectare ſoleat, vt Theologi: *conſcientia pura & ſpes bona.*

Conscientia lata, et exultans, sibi etiam vultum hilarem reddit, ac genas rigat animi bona valetudo, nec sine causa dictum est à sapiente: Lati cordis os floreſcit.

Gregorij Nyſſ. *Qui praclara sunt conscientia, filij lucis & dici prædicantur.*

Clementis. *Non facinorum abstinentia fidelem iustificat, sed cogitationum castitas & pura sinceritas.*

† *al.* τὴν ἀκαθαρσίαν *sequentibus coniunctã.* *Oratio casta, & vita nulla labe contaminata, thronus & verum Dei templum est.*

Euagrij. *Salus est eorum qui perturbationibus carent, & puri sunt.*

Iolephi. *Cor temperans commentationum pertus est.*

Non extirpatrix perturbationum est sed aduersatrix ratio.

Philonis. *Quia nobis non videntibus in animi locum intrat Deus, præparemus locum illum, quàm licet pulcherrimum, & idoneum maximè futurum Dei habitaculum Sin secus, nobis non sentientibus in aliam domum Deus migrabit.*

Domus Dei cogitatio sapientis, ac huius propriè vocatur Deus, qui vniuersorum est, (vt inquit propheta) quod Deus tanquam in regia in ea ambulet.

Oculis quæ aperta sunt, quæq; in manibus sunt, comprehenduntur: sed ratio sincera penetrat etiam ea quæ sub oculos non cadunt & futura sunt.

DE CORDE PRAVO, DEque mala conscientia, Sermo CVIII.

Ex Antonio.

Psalm. 19. EX occultis meis purga me, & ab alienis parce seruo tuo.

Prouerb. 6. *Distortum cor architectatur mala.*

Solomonis. *Qui duro corde præditus est, ei bona non obtingunt.*

In corde bono conquiesceret sapientia: at in corde insipientium non dignoscitur.

Insipientes mala in animo volutant.

Duro corde præditus in miserias incidet.

Detestanda est apud Dominum iniqua cogitatio.

Michæ 2. *Molesta cogitabant & mala designabant in cubilibus suis, & simul vt illuxerat, ea perficiebant.*

Esaiæ. *Cogitationes eorum sanguinaria.*

Eluito à malitia cor tuum vt seruetis, quousq; tandem in animo volutabis dolores & molestias?

Sapient. Solom. *Stultus stulta loquitur, & cor eius in vanis elaborat.*

Praua cogitationes à Deo nos seiungunt.

Sirach. 3. *Cor durum grauabitur molestijs.*

Idem. *Vt in motione cribri remanet fex, sic reiecta mentis hominis in cogitatione ipsius.*

Τὸ σωφρόνως ἀγαλλόμενον, συγκαλλωπίζει ἑαυτῷ τὸ πρόσωπον, καὶ ἀρδεύει τὰς παρειὰς ἡ τῆς ψυχῆς εὐρωστία, καὶ οὐκ ἀπλῶς εἴρηται τῷ σοφῷ· καρδίας εὐφροσύνη ἀνθρώπου, προσώπου θαλλός.

Οἱ λαμπροὶ τὴν συνείδησιν, φῶς καὶ ἡμέρας ἀναγράφονται.

Οὐχ ἡ τῶν ῥημάτων ἀποχὴ δικαιοῖ τὸν πιστόν, ἀλλ' ἡ τῶν ἐνοιῶν ἀγνεία καὶ εἰλικρινεία † ἀκραιφνής.

Καθαρὸς λόγος καθαρὸς, καὶ βίος ἀκηλίδωτος, θεῖός ἐστι καὶ ὄντως ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἀπαθῶν καὶ καθαρῶν ἐστιν ἡ σωτηρία.

Σώφρων καρδία, λιμὴν θορυβημάτων.

Οὐκ ἐκριζοῖ τὰς τῶν παθῶν, ἀλλ' ἀνταγωνιστής ἐστιν ὁ λογισμός.

Ἐπειδὴ τῶν ἀοράτων εἰς τὸν τῆς ψυχῆς χῶρον εἰσδύεται ὁ Θεὸς, πρόσκαθαίρωμεν τὸν τόπον ἐκεῖνον ὡς ἔνεστι κάλλιστον, ἀξιόχρεων, οἰκητήριον Θεοῦ γινησόμενον· εἰ δὲ μὴ, λήσεται μεταναστὰς εἰς ἕτερον οἶκον ὁ Θεός.

Οἶκος Θεοῦ σοφοῦ διάνοια, τοῦτο καλεῖται Θεὸς ἰδίως, ὁ τῶν συμπάντων ὡς φησιν ὁ προφήτης, ὡς Θεὸς ἐμπεριπατῶν οἷα βασιλείῳ.

Ὀφθαλμοῖς μὲν τὰ ὁρατὰ, καὶ τὰ ὑπὸ χεῖρα καταλαμβάνεται· λογισμὸς δὲ ἀχείραστος φθάνει καὶ προῤῥήσεις τὰ ἀόρατα καὶ μέλλοντα.

ΠΕΡΙ ΚΑΡΔΙΑΣ ΠΟΝΗΡΑΣ, ΚΑΙ συνειδότος κακοῦ, Λόγος ῥπ'.

Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φείσαι τοῦ δούλου σου.

Διεστραμμένη καρδία τεκταίνεται κακά.

Ὁ σκληρὸς καρδίᾳ ὑστερήσει ἀγαθοῦ.

Ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ, αἰωνοποιεῖται σοφία· τὸ δὲ καρδίας ἀφρόνων οὐ διαγινώσκεται.

Οἱ ἄφρονες διαλογίζονται κακά.

Ὁ σκληρὸς τῇ καρδίᾳ ἐμπεσεῖται κακοῖς.

Βδέλυγμα κυρίῳ λογισμὸς ἄδικος.

Ἐνθυμοῦντο λογιζόμενοι κόπους, καὶ ἐργαζόμενοι κακὰ ὁ τέκτων αὐτῶν, καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ συνετέλεσαν αὐτά.

Οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν, λογισμοὶ ἀπὸ φόνων.

Ἀπόπλυνε ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου, ἵνα σωθῇς. ἕως πότε ὑπάρχουσιν ἐν σοὶ διαλογισμοὶ πόνων σου;

Ὁ μοχθῶν μοχθήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια πονήσει.

Σκολιοὶ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ.

Καρδία σκληρὰ βαρυθήσεται πόνοις.

Ἐν σισμῷ κακίας διαμένει καρδία, ὕπνος σπένδεται αἰθέριος ἐν λογισμῷ αὐτοῦ.

Σκλη

Σκεύη κεραμέως δοκιμάζει κάμινος, καὶ ἀνθρώπου διαλογισμὸς ἐν διαλογισμῷ αὐτοῦ.

Πᾶν ὃ εἰσπορεύόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται· τὸ δὲ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται, πονηροὶ λογισμοί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον.

Ἐκ τῶν ἀνοσιουμένας τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα.

Καθαίσατε τὰς χεῖρας ἁμαρτωλοί, ἁγνίσατε τὰς καρδίας δίψυχοι.

Τοῦτο μόνον οὐκ ἔστι διαφυγεῖν, ὃ ἔνδον καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς δικαστήριον.

Ὅταν ποτὲ αἰσχρὸν ἐνοῇς, νόμιζε πολλὰς παρεῖναι, καὶ σαυτὸν αἰδέσθου.

Τὸ ἡδέσθαι κακοῖ, ἐν τῷ ἀπαλλάττεσθαι μόνον ἀπόκειται· ἐν ἤρξατο πολλάκις πρὸς τελείωσιν κακίας ὁ λογισμός.

Αὐτὸ οὖν καθ' ἑαυτὸ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν ἔξω παρεμπέσεως, ἀδαμοῦ ὃ κακὸν ὑπάρχει κείμενον, οὐ ὑφεστὼς, ἀλλὰ τότε εἰς ἡδέσει παραγίνεται, ὅταν ἐλώμεθα αὐτό.

Οὐδὲν οὕτως αἰσχρὸν ἐστιν ποιεῖ, ὡς ποτὲ ἐν συνειδός.

Ἀρχὴ καὶ ῥίζα καὶ οἷον πηγὴ, καὶ ὕλησις τῶν ἐν ἡμῖν ἐστὶ παθῶν ἡ πρὸς κακίαν ὄρεξις, ἐπ' αὐτοῖς καλοῦσα τὸν νοῦν, καὶ καταγνοῦσα μὲν ἐν ἀρχαῖς, διαζομένη δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ καταπίνουσα.

Καπνῶ μὲν γὰρ ἔοικεν, ἢ καὶ ὥσπερ πῦρ ἀτμοὶ, τῶν ἐμφύτων ἡδονῶν αἰσθησιν ἐν ἡμῖν αἱ ὀρέξεις, ἀλλ' ὁ μὲν σώφρων καὶ νεανικὸς, ὀλιγωρεῖ τοῖς κινήμασι, καὶ σφαλερῶ προβῆναι οὐκ ἐᾷ· ὧ καὶ ἀσθενὲς ὂν ἔτι τὸ πάθος ῥᾳδίως· ὁ δὲ νωθρὸς καὶ κατημελημένος, εἰσδέχεται μὲν τὰς τῶν ἡδονῶν ἀρχὰς, ὡς οἰκείας ἔτι ψιλὰς, ὀλιγωρήσας δὲ προβῆναι εἰς πλάτος, δυσχερεστάτην βίᾳ † αἵρεσιν. ὁ γὰρ προαλὴς καὶ προπεπηδηκὼς, ἤδη τῶν ἰδίων ἐστὶ θελημάτων κύριος. † ὑποκείσεται δὲ μᾶλλον, καθάπερ τινὶ βαρβάρῳ, τῷ νικήσαντι πάθει.

Ἡ ἁμαρτία οὐκ ἐν μόναις αἰσθήσεσι ταῖς ἐπιθυμίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐκβάσεσι τῶν ἐπιτηδευμάτων. καὶ ἕως μὲν ἔστιν ἐν ὠδῖσι τοῦ νοῦ ὁ κακὸν, οὔπω νέκρωσις, οὔπω θάνατος.

Αἱ συνεχεῖς ὑπομνήσεις τῆς ἐν ὁ πάθος φαντασίας, τύπους ἐγχαράττουσαι βαθεῖς, βλάπτουσι τὴν διάνοιαν, καὶ (ἂν ἥκωσιν) αὐτὴν πολλάκις ἀνατρέπουσιν. ἐν δὲ τούτοις σωτήριον, ἡ φυγή· ὃ δὲ ἐνθυμεῖσθαι, καὶ ἀναγκάζει, καὶ μὰ πολλὰ, κρατεῖ καὶ δουλοῦται βιαίως τὸν νοῦν.

Vt vasa figuli probat fornax, sic distrahitur homo in cogitatione sua.

Quicquid intrat in os, in ventriculum descendit, & in secessum ejicitur: quod autem ex ore exit, ex corde proficiscitur, atque id impurat hominem: nam ex corde exeunt prauæ cogitationes, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta: hæc sunt quæ hominem impurum reddunt. Matth. 15.

Ex cordis abundantia os loquitur.

Repurgate manus scelerati, purificate corda Iacobi 4.
duplicis animi homines.

Illud solùm non potest euitari internum, & Theologi.
in nobis ipsis situm iudicium.

Quum turpe aliquid cogitas, complures adesse existimato, ac te ipse reueretor.

Malum esse in ipsa solùm voluntate positum est: sæpeq; satis est ad vitij perfectionem, Gregorij Nyss.
cogitatio.

Ipsum per se malum nusquam reperitur extra voluntatem priuatim subsistens: sed tum demum procreatur, quum animo instituimus illud.

Nullares æquè impudentes facit atq; mala conscientia.

Principium & radix & quasi fons & procreatio nostrarum perturbationum est, ad malum propensus appetitus, ad ipsas insinuitans mentem ac primò præstigijs illudens, postea vim adhibens & concutiens. Cyrilli.

Siquidem fumi more, vel etiam quemadmodum vapores quidam, insitarum voluptatum appetitus in nobis nascuntur. Sed qui temperans est, & fortis, motus increpat, nec longiùs progredi finit, facilè infirmos adhuc perturbationis motus superat. Iners autem & negligens voluptatum principia admittit, quasi cogitationes nudas, cumq; permiserit in latitudinem progredi, difficillimum erit resistere: nam qui antecaptus est & iam occupatus, is consiliorum suorum non est dominus, imò magis victrici perturbationi quasi barbaro alicui subijcietur. †al. deuictorum. †al. uictus tam.

Peccatum non erit in ipsis solis cupiditatibus, sed in ipsis effectorum exitibus: ac quandiu quidem est malum in mente parturiente, nondum est extinctio, nondum mors.

Perpetuæ recordationes & imaginationes perturbationum, claras species imprimentes mentem lædunt, & cedentem sæpe illam pervertunt. In istis igitur rebus salutaris est fuga: recordari autem, & in ore habere, ac in animo voluntare, id verò vincit & violenter mentem in seruitutem redigit. Philonis. (lego ἐκκαυσαν vel ἐκκαυσαν.)

Peccanti virtutis ignoratione venia parata esse debet: at qui de industria iniuriam facit, excusationem non habet, quippe qui priùs iudicio conscientiæ damnatus sit.

Interno ac domestico iudicio quilibet insipiens damnatur.

Nill. *Voluptas dolorem non exhibet, nec mœrorem gaudium, nec tristitiam lætitia.*

DE MEMORIA, SERMO CIX.

Ex Io. Stobæo.

Ex Porphyrio de anima vel de animæ potentijs.

Quemadmodum & reliquas animæ facultates ex actionibus ipsarum deprehendimus, ita memoriam quoq; à posteriori considerantes, posuimus animæ facultatem esse quæ per relationem ad alia consistat ex rebus siue sensu siue cogitatione perceptis. Atq; hanc animæ potentiam, quæ semper ad alia refertur, & memoria nominatur, Aristoteles definit habitum esse imaginationis tanquã simulacri illius rei, à qua orta est imaginatio. Cùm enim ad facultatem imaginandi sensus peruenit, tum illa, quæcunq; tandẽ affectio, phantasma dicitur. Excitata igitur sentiendi facultate à sensu, id quod offert rei sensilis imaginem, àquare phantasma natum est, imaginis & simulacri rationem habet ad ipsam rem phantasia perceptam: & sic imago quædam est in facultate phantasticarei, quæ sub sensum cecidit. Cùm autem circa phantasticam facultatem retentio & habitus phantasmatis fit, memoria nominatur, quæ quidem est brutis quoq; communis. Illa verò discreta facultas quæ reminiscimur, solis rationepraditis contingit. Nam quod discretũ est, ad rationem pertinet. Proinde Aristoteles ait animalia bruta meminisse quidem, non autem reminisci: solùm verò hominem vtrumq; facere.

Platonis in Cratylo. *Memoria vel nomine suo Græco cuiusostendit, quòd mansio quædam sit, non autem motio.*

Ex Aristotele de Memoria. *Aristoteles autor est habitũ phantasmatum memoriam nominari: ac eorundem ruminationem, reminiscentiam esse. Caterũ non eosdẽ qui memoria præcipuè pollent, reminiscentia quoq; valere: sed plurimum accidere solet, vt memoria præcellant, qui tardo ingenio sint: reminiscentia, qui vigore animi, celeritate, docilitate q; præstent. Præterea memoriam à phantasia differre, quòd hæc sit motio sensus aut cogitationis agentis. Vtrunque enim similiter appellare nos phantasmata. Illam verò ceu picturam animæ quandam esse. Motum enim à sensu factum in anima quodammodo signare et imprimere formas, quales ab annulis & signaculis imprimuntur. Propterea illis qui propter affectum et morbum aliquem aut ætatem valde commouentur, non existere memoriam, cùm motus & signaculum velut in aquam fluentem adigatur:*

Hæc omnino etiã Porphyrij verba sunt, & superioribus Porphyrij iũgẽda. Platonis autem & Aristotelis abaliquo margini adscripta sunt, Porphyriũ notantes sententias horũ authorum vsurpare.

Τῷ μὲν ἀγνοίᾳ τὸν κρείττονος ἁμαρτάνοντι, συγγνώμη παρέρχεται· ὁ δὲ ἑκὼν πονηρὸς ἀδικῶν, ἀπολογίαν οὐκ ἔχει, πεφυλακὼς ἐν τῷ συνειδότος δικαστηρίῳ.

Τῷ ἔνδον οἰκείῳ δικαστηρίῳ πᾶς ἄφρων ἀζήμιος.

Ἡδονὴ μὲν παρέχεται πόνον, οὐδὲ λύπην χαρὰ, οὐδὲ κατήφειαν εὐφροσύνη.

ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ, Λόγος ρθ'.

Ὥσπερ γὰρ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὰς δυνάμεις καταλαμβάνομεν ὄντως * ἀναθεωροῦντες καὶ συναναφορὰν ποιούμενοι καὶ μνήμην, τῶν ἢ δι' αἰσθήσεως καταληφθέντων, ἢ ἀφ' ἑτέρου ἐλάβομεν. καὶ τοίνυν ψυχῆς δύναμιν ἢ τὴν συναναφορὰν καλοῦσι μνήμην, ἣν ἀφορίζεται Ἀριστοτέλης, κατοχὴν φαντάσματος, ὡς εἰκόνος, οὗ * φαντάσματα εἰκόνων· οἷον ὅταν γένηται ἡ αἴσθησις * ἀνελθοῦσα ἐπὶ τὴν φανταστικὴν κατασκευήν, ὃ γενόμενον ἐν τῇ φαντασικῇ ὃ πάθος ἔσχεν, τοῦτο δή ποτε ὄν, καλοῦσι φάντασμα. ἔτι οὖν καὶ ἀρθέντος τοῦ αἰσθητικοῦ ἐκ τῆς αἰσθήσεως, ὃ περιεσπάρη ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ αἰσθητοῦ, ἀφ' οὗ συνέστηκε τὸ φάντασμα, εἰκόνος λόγον * ἔχον πρὸς τὸ φανταστόν· οἷον γὰρ εἰκόνα τις ἐλάμπει ἐν τῇ φαντασικῇ τοῦ ὑποπεσόντος ὑπὸ τὴν αἴσθησιν. ὅταν οὖν γένηται κατοχὴ ἐκεῖ τῶν φαντασικῶν τοῦ φαντάσματος, καλοῦσι μνήμην. τοῦτο μὲν οὖν κοινὸν καὶ ἐπὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις· ἡ δὲ διηρθρωμένη, καθ' ἣν καὶ ἀναμιμνησκόμεθα, ἐν μόνοις ὅσοι τοῖς λογικοῖς. ἴδιον γὰρ λογισμοῦ, τὸ διηρθρωμένον. διὸ καὶ φασὶν οἱ ἐκεῖ τὸν Ἀριστοτέλην τὰ ἄλογα ζῶα μεμνῆσθαι μὲν, ἀναμιμνήσκεσθαι δὲ μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ μνημονεύειν καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι.

Ἡ μνήμη πότε ποτὲ γενομένη, ὅτι μονή ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' οὐ φορά.

Τῶν δὲ κατοχῶν τῶν φαντασμάτων, μνήμην ἐπονομάζεσθαι· τῶν δ' ἀναπόλησιν τούτων, ἀνάμνησιν. οὐ τοὺς αὐτοὺς δ' εἶναι μνημονικούς τε καὶ ἀναμνηστικούς, ἀλλ' ὡς ὅτι πολὺ μνημονικωτέρους μὲν εἶναι τοὺς βραδεῖς, ἀναμνηστικωτέρους δὲ τοὺς ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς. ἀφαιρεῖ δὲ τῆς φαντασίας τὸν μνήμην, ὅτι ἡ μὲν κίνησίς ἐστιν αἰσθήσεως ἐνεργούσης, ἢ ἀφαιρεῖ. φαντάσματα γὰρ ἄμφω λέγει ὁμοίως ἡμᾶς. ἡ δὲ οἷον ζωγράφημά τι τῆς ψυχῆς. τὴν γὰρ γενομένην κίνησιν τῆς αἰσθήσεως σημαίνεσθαί τινα ἔχειν ἐν αὐτῇ τὴν ἁπλησίως τοῖς σφραγιζομένοις ἀφ' ὧν δακτυλίων. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ ἀφ' ἅπαξ, ἢ δὲ ἠλικίαις οὖσιν, οὐ γίνεσθαι, καθάπερ εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπιπτούσης τῆς κινήσεως, καὶ τῆς σφραγῖδος.

τῆς

τῆς δὲ ἀφῆ ὃ ψήχεσθαι, καθάπερ καὶ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων· καὶ ἀφῆ σκληρότητα δὲ τῆ δεχομένῃ ὃ πάθος οὐκ ἐγκλίνεσθαι τοὺς τύπους. διόπερ τοὺς τε νέους σφόδρα καὶ τοὺς γέροντας ἀμνήμονας εἶναι. ὑποῤῥεῖν γὰρ, τῶν μὲν ἀφῆ τὴν αὔξησιν, τῶν δὲ ἀφῆ τὴν φθίσιν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰς λίαν ταχεῖς, ἢ βραδεῖς. βραδυτέρους γὰρ τούτων φαίνεσθαι μνημονεύοντας· τοὺς μὲν γὰρ ὑγροτέρους εἶναι τῆ δέοντος, τοὺς δὲ σκληροτέρους, παρ' ὃ καὶ τῶν μὲν ὑ μένειν ἐν τῆ ψυχῆ τὸ φάντασμα, τῶν δὲ ὑ χ' ἅπτεσθαι τὸ παράπαν.

Μείζων δὲ φυλακὴ, τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν. ὑ γὰρ ὅσα γεγραφέναι μὴ ὀκνεῖ ἐκπεσεῖν. ἀφῆ τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν πώποτ' ἐγὼ ἔδει τούτων γέγραφα, ὑδ' ἔστι Πλάτωνος σύγγραμμα οὐδὲν, ὑδ' ἔσται. τὰ δὲ νῦν λεγόμενα Σωκράτους ἐστὶ καλοῦ καὶ νέου γεγονότος.

Τὸ δ' ἐν ἑνὶ πάθη τῶν ψυχῶν, καὶ τὸ σῶμα κοινῆ γενόμενον, κοινῆ καὶ κινεῖσθαι, τοῦτον δὴ τὸν κίνησιν ὀνομάζομεν αἴσθησιν, οὐκ ἀπὸ τοῦ φθέγγεσθαι αἴ. ἀληθέστατα λέγεις. οὐκοῦν ἤδη μανθάνομεν, ὃ βουλόμεθα καλεῖν τὸν αἴσθησιν; τί μήν; σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως τὸν μνήμην λέγων ὀρθῶς ἄν τις λέγοι, κατά γε τὴν ἐμὴν γνώμην. ὀρθῶς γὰρ οἶμαι. μνήμης δὲ ἀναμνησιν ἆρ' ὑ δοκεῖ διαφέρεσθαι † ἔγωγέ μοι; ἴσως. ἆρ' ὑ τόδε; τὸ ποῖον; ὅταν ἃ μὴ τοῦ σώματος * ἔπαθε πάθη ψυχὴ, τούτων αὖθ σώματος αὐτὴ ἐν ἑαυτῆ ὅτε μάλιστα ἀναλαμβάνῃ, τότε ἀναμιμνήσκεσθαί πω λέγομεν. ἢ γάρ; πάνυ μὲν οὖν. καὶ μὴν καὶ ὅταν ἀπολέσασα μνήμην, εἴτ' αἰσθήσεως, εἴτ' αὖ μαθήματος, αὖθις τοῦτον ἀναπολήσῃ πάλιν αὐτὴ ἐν ἑαυτῆ καὶ τοῦτα ξύμπαντα, ἀναμνήσεις καὶ μνήμας πω λέγομεν. ὀρθῶς λέγεις.

Τούτων * δὴ τῶν κινοτάτων δυνάμεων, εἰσὶ καὶ ἄλλαι τῆς ψυχῆς δυνάμεις, κατ' αὐτὴν μὲν, ἀ μὲν συμπληρωτικαὶ αὐτῆς, ὡς ἡ μνήμη κατοχὴ ὧν φαντάσματος.

aliys verò, ideo quòd phantastica forma deterantur & descobinentur, vt antiquata solent adificia: adhaec propter duritiem partis recipientis, non absolui typos. Quapropter & valde iuuenes ac senes obliuiosos esse: desluere enim illorum quidem typos, quòd in iugi sint incremento: horum autem, quòd natura in sene ad occasum prona minuitur. Similiter memoria laborare, tum qui praeleres & impendio volucres sunt, tum qui admodum hebetes tardiq. Alteros, quòd sint humidiores quàm sit necesse, vnde sisti & inharere imagines nequeant. Alteros, quòd rigeant plus aquo, vnde propter duritatem typos non admittant.

Maxima studiorum est conseruatio, si non scribantur, sed ediscantur. Fieri enim non potest quin scripta nobis excidant. Propterea nihil vnquam ego de his rebus scripsi, nec vllum extat opus à Platone conscriptum, nec extabit. Quae verò iam ei tribuuntur, ea Socratis sunt illius pulchri & iuuenis. Ex Platonis Epistola ad Dionysium.

Motum autem in communi corporis & animae passione factum si sensum vocaueris, haud ab re nominabis. Vera loqueris. An non percipimus iam quid sensum vocari velimus? Percipimus. Sensui praeterea conseruationem rectè quis memoriam mea sententia nuncupabit. Rectè nimirum. Et à memoria reminiscentiam discrepare fatemur, nec ne? Fortè. An non in hoc praecipuè. Quonam? Quoties quae cum corpore passa est aliquando anima, eadem sine corpore in seipsa resumens animaduertit, tunc meminisse eam asserimus, an non? Valde quidem. Quinetiam quando memoria passa iacturam, deinde vel sensu vel disciplina monente eam iterum reuocat, in seipsa reminisci putatur. Atq. hac iam memoriae reminiscentiasq. vocamus. Probè loqueris.

† Αἰγαμεν.

* Ψυχὴ ἀνθ' ἡ ψυχή.

Harum igitur facultatum, quae communissimae sunt, aliae quoq. facultates animae habentur, secundum ipsam quidem existentes, non tamen essentiam eius constituentes, vt memoria, quae visi sensibilis est retentio. Iamblichi in libro de Anima.

* τούτων κατ.

ΓΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ, Λόγος ρί.

DE MEMORIA, ET RECORdatione, Sermo cx. Ex Antonio & Maximo.

Μνήμη δικαίων μετ' ἐγκωμίων, ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβεσθήσεται. Memoria iustorum cum laude coniuncta est, nomen autem impiorum extinguitur. Prouer. 10.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου μνήσθητι τὰ ἔσχατά σου, καὶ ὑ χ ἁμαρτήσῃς. In omnibus operibus tuis memento finis tui, & non peccabis. Sirach. 7.

Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hoc facite in mei memoriam. Luc. 22. & Matth. 26.

Μνημονεύετε Ἰησοῦ Χριστὸν, ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν. Memores estote Iesu Christi à mortuis excitati. 2. Tim. 2.

S. Basilij. *Fieri non potest vt de recta via deflectant, qui obliuione Dei, morbo animi, non laborant.*

Memoria est cogniti reseruatio: reminiscentia autem, elapsi recuperatio.

Theologi. *Dei memoria magis necessaria est quàm respiratio.*

Deum operibus cole, verbis laudа, mente venerare & honora.

Clementis. *Euidens memoria mortis, ciborũ appetitum aufert: ablatis autem cibis cum humiliatione, simul auferuntur & excinduntur affectus.*

Chrysostomi. *Pietatis signum est rerum diuinarum perpetuò meminisse, & crebris interpellationibus Deum placare.*

Quòd si quis statua inanimata filij vel amici vel cognati posita, eum putat adesse cùm decesserit, & per imaginem vita expertem viuum illum imaginatur: quãto magis nos per diuinas scripturas, sanctorum præsentia fruimur, non corporum quidem ipsorum, sed animorum imagines habentes? Quæ enim ab illis dicta sunt, animorum illorum sunt imagines.

†Φαντάζεται.

Plotin. *Plato admodum iuuenes & senes obliuiosos esse dicebat: diffluere enim memoriam illorum, quia crescant: horum, quia decrescant, similiterq; nimium celeres ingenio, aut tardos: illos enim esse plus æquo molles, hos verò duriores: ac illos quidẽ non diu retinere in animo rerũ imagines, hos verò ne attingere quidem omnino.*

Plato in Cratylo. *Memoria ipsum vocabulum indicat in animo manere eam, non moueri.*

Receptaculum phantasmatum memoriam vocari, eorumq; agitationem recordationem: et tardos ferè meliore præditos esse memoria, celeres autem & dociles, in reminiscendo feliciores.

Charicles. *Multum prodest ad malorum obliuionem, si oculorum monitio quæ animum monet, obscuretur.*

Ex sententijs Epicteti. *Magis est de Deo sermo renouandus quotidie, quàm ipsi cibi.*

Crebriùs Deum cogitato, quàm respirato.

Si perpetuò memineris Deum spectatorem tibi adesse, quicquid agas, siue id ad animum siue ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, et Deum familiarem habebis.

Vt iucundum est è terra mare spectare, sic à periculis liberato meminisse laborum.

DE OBLIVIONE, SERMO CXI. Ex Io. Stobæo.

Oblinio Pieridum odiosa & inamabilis,
Misera vita breuem isthmum continens.
O venerabilis oblinio malorum, quàm sapiens es,
Et infortunatis exoptata dea.

*ἀνίμερον. Sophoclis in Syndipno. Locus apparet corruptus. Euripidis in Oreste.

Ἀμέλαινον ἐκβαπτῆναι τῆς δικαίας ὁδὸν μὴ λήθην Θεὸν ταῖς ψυχαῖς νοσήσαντας.

Μνήμη ἐστὶν, ἡ τῶ γνωσθέντος τήρησις· ἀνάμνησις δὲ, ἡ τῶ ἀπελθόντος ἀνάληψις.

Μνημονευτέον Θεὸν μᾶλλον, ἢ ἀναπνευστέον.

Τὸν Θεὸν ἔργοις μὴ σίτου, λόγοις δὲ ὕμνῳ, ἐννοίᾳ δὲ πάσῃ.

Μνήμη θανάτου ἐναργὴς, τὴν εἰκόνα βρώματα· βρωμάτων δὲ ἐπιτεθραυσμένων πέπτων, συνεξενήνεκε πάθη.

Εὐσεβείας σημεῖον, τὸ συνεχῆ μνήμην ποιεῖσθαι τῶν θειοτέρων, καὶ τὸ πυκναῖς ἐντεύξεσιν ἱλεοῦσθαι τὸν Θεόν.

Εἰ εἰκόνα τὶς ἄψυχον ἀγαθοῦ, παιδὸς ἢ φίλου ἢ συγγενοῦς νομίζει παρεῖναι ἐκεῖνον τὸν ἀπελθόντα, καὶ ἀφ' ὧν τῆς εἰκόνος αὐτὸν † βασάζεται τῆς ἀψύχου· πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς ἀφ' ὧν θεῖαι γραφαὶ, τῆς τῶν ἁγίων παρουσίας ἀπολαύομεν, οὐχὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν ψυχῶν τὰς εἰκόνας ἔχοντες. τὰ γὰρ παρ' αὐτῶν εἰρημένα, τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰκόνες εἰσίν.

Γλάφυρον ἔλεγε τὸν μὲν νέον σφόδρα, καὶ τὸν γέροντα, ἀμνήμονας εἶναι. ὑποῤῥεῖν γὰρ, τῶν μὲν ἀφὲ τὴν αὔξησιν, τῶν δὲ ἀφὲ τὴν φθίσιν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸν λίαν ταχεῖς, ἢ βραδεῖς. τὸν μὲν γὰρ ὑγροτέρους εἶναι τῶ δέοντος, τὸν δὲ σκληροτέρους· καὶ τοὺς μὲν ἐμφύεσθαι τῇ ψυχῇ τὸ φάντασμα, τῶν δὲ οὐχ ἅπτεσθαι τὸ παράπαν.

Μνήμη πάντα που μένουσά, ὅτι μονή ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' οὐ φορά.

Τὴν κατοχὴν τῶν φαντασμάτων μνήμην ἐπονομάζεσθαι· τὴν δ' ἀνάπλησιν τούτων ἀνάμνησιν. καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ, μνημονικωτέρους μὲν ὑπάρχειν τοὺς βραδεῖς· ἀναμνησικωτέρους δὲ τοὺς ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς.

Μέγα γὰρ εἰς λήθην κακῶν, ἡ δι' ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ὑπόμνησις ἀμβλυνθεῖσα.

Ἀναπεμπέσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν μᾶλλον, ἢ τὰ σιτία.

Συνεχίζειν τὸν Θεὸν ἢ ἀναπνοή.

Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ὦ ἐργάζῃ τὴν ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέχειν ἔφορος, τὸ πάσας σου † προσευχὰς καὶ † προσέξεσιν, εὐμενῆ μὴ ἀμαρτήσῃ, ἕξεις τὸν Θεὸν σύνοικον.

Ὡς ἡδὺ τὸν θαλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὕπως ἡδὺ τῶν σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων.

ΠΕΡΙ ΛΗΘΗΣ, Λόγος ρια'.

Λάθα Γιγείδων σιγερὰ καὶ * ἀνάρετος
ὠδυνάσῃς θανάτοις δύστοτμόπατε,
μελέᾳ αἰέχουσα βίᾳ βεβιωμένα.
Ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσι δύκταία θεός.

Λήθου

Λήθλω τε καὶ τλῶ πάντ' ἀπεριρρεμφέως, καφῶς, ἄναυδον.

Ὡς τοῖς κακῶς πεφάνθαι σὺν ἡδὺ καὶ βραχὺν χρόνον λαθέσθαι τῶν παρεσώντων κακῶν.

Εἴσι γὰρ λήθη, μνήμης ἔξοδος.

Οἶδα γὰρ καλῶς μελετᾶν, ὡς ὀξυόσης ὀδὸς τῆς ὑπομνήμης· λήθη γὰρ ὑπομνήμης ἔξοδος.

Et obliuionem rebus omnibus priuatam, surdam, mutamq;. Sophoclis in contumelia Satyri.

O quàm iucundū est infortunatis vel parum Temporis obliuisci præsentium malorum. Eiusdem in Mysis.

Est enim obliuio, exitus memoriæ. Platonis in Philebo.

Quod enim dicitur meditari, quasi exierit scientia dicitur. Obliuio nanq; scientiæ exitus est. Eiusdem in Sympolio.

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ, Λόγος ριϚ'.

DE IVREIVRANDO, SERMO CXII. Ex Io. Stobæo.

Ὄρκον δ' ὅτ' ἄδικον οὐ δίκαιον, οὐδὲ δίκαιον.

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνήρ.

Ὅρκος βέβαιός ἐστιν, αἰνύσων μόνον.

Ὅστις γὰρ ὀμνύοντι μηδὲν πιστεύει, αὐτὸς ἐπιορκεῖν ῥᾳδίως ἐπίσταται.

Δέσποιν', ὅταν τις ὀμνύοντος καταφρονῇ, ὃν μὴ συνοίδε πρόσθεν ἐπίορκον πάρος, οὗτος καταφρονεῖ τῶν Θεῶν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ πρόσθεν ὀμόσας αὐτὸς ἐπιορκήσειν.

Ὅρκου δὲ προστεθέντος ἐπιμελεστέρα ψυχὴ κατέστη. διὰ γὰρ φυλάσσεται, φίλων τε μέμψιν, καὶς Θεοὺς ἁμαρτάνῃ.

Μάστιγος ὕσης, ὅρκου * σὺ μὴ δίδως.

Ὁ δοὺς τὸν ὅρκον τῷ πονηρῷ, μέμνεται. τὸ γὰρ πίστον γὰρ τοῦτο ποιοῦσιν οἱ Θεοί. ἐὰν ἐπιορκήσῃ τις, αὐτὸς λύσιος ὁ δοὺς τὸν ὅρκον, ἐγκύρει ἐμφορήτης τος, εἶμαι δικαίως, ὅτι πιστὸς δοκεῖ τινι.

Οὐ τοῖς γὰρ ὀμνύουσι τὸν φονεύοντα δεῖ, τοῖς πράγμασι δ' αὐδῶσι πίστις λύη ἀεί.

Δεῖ φίλοις καὶ τοῖς οἰκείοις βοηθεῖν, ἄχρι τοῦ μὴ ἐπιορκεῖν.

Ὅρκον ἐπακτὸν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ σαυτὸν αἰτίας αἰφρεᾶς ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων. ἕνεκα δὲ χρημάτων μηδένα θεὸν ὀμόσῃς, μηδ' ἂν ὑπορκεῖν μέλλῃς. δόξῃς γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν.

Ὅρκον προδόσθαι, εἰ μὲν οἷόν τε, εἰς ἅπαν· εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐόντων.

Οἱ πολλοὶ τοῖς ἀνθρώποις, ὃ ὑπορκεῖν ἐῇ, αὐδῖς προσμένουσιν. ἐγὼ δὲ, καὶ ὃ ἀρχὴν μηδ' ὑπιτίως ὀμνύναι, ὅσιον ἀποφαίνομαι.

Ἔλεξέ σφιν Λευτυχίδας τάδε· ὦ Ἀθηναῖοι, ποιέετε μὲν ὁκότερα βούλεσθε αὐδί. ἐγὼ γὰρ ἀποδιδόντες, ποιέετε ὅσια· ἐγὼ μὲν ἀποδιδόντες, τὰ ἑωυτοῦ τυγχάνω. ὁποῖον μέν τι τὸ τῇ Σπάρτῃ συμπεσὸν γένεσθαι πρὸς τοῦ θαλάσσης, βούλομαι ὑμῖν εἰπεῖν. λέγουσι ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται γενέσθαι τὸ Λακεδαίμονι ἐκ τρίτης γενεῆς τοῦ ἀπ' ἐμέο,

Iusiurandum nec iustum, nec iniustum vsurpandum est. Chœrilli in Perseide.

Iuramenta non fidem afferunt viro, sed vir iuramentis. Æschyli.

Firmum est iuramentum, si solùm annuero. Alexidis ἐκ διπλοΐδος.

Quisquis enim iuranti nihil credit, Illemet facilè peierare scit. Amphidis.

Hera, cùm aliquis contemnit iurantem, Antiphanis.
Cui antea vnquam commissi periurij non est conscius,
Tum ille mihi Deos ipsos contemnere videtur,
Ac priùs aliquando iurans ipsemet peieraſſe.

Apposito iureiurando cautior & diligentior Sophoclis in Hippodā.
Animus sit. A duobus enim sibi tum cauet,
Et ne lædat amicos, & ne peccet in Deos.

Præsente flagello, non postules amplius iuramentum. Apollodori.

Qui iuramentum à malo viro postulat, insanit. (Antiphōtis, alias Antiphanis.
Contrarium enim nunc Dij faciunt.
Nam si quis peieraverit, continùo
Ille qui postulauit iuramentum, * sit attonitus,
Meritò nimirū, quia credidit improbo homini.

Sapientem non oportet iurantibus, Alexidis in Olynthijs.
Sed ipsis rebus semper habere fidem.

Eatenus amicis & familiaribus auxiliandum est, quatenus periurium non admittitur. Lycurgi.

Sacramentum oblatum tibi duabus de causis iurato, vel vt teipsum turpi suspitione liberes, vel vt amicos ex magnis periculis eripias. Pecuniarum verò gratia etsi vera dicturus sis, nullum Deum iurauerís: sin minùs, alijs periurus, alijs auarus videberis. Isocratis ad Demonicū.

Iusiurandum deprecare, si quidem fieri potest, omnino: sin minùs, saltem quoad eius potest. Ex Enchiridio Epicteti.

Multi homines adhortantur vt in iurando probi sint & fideles. Ego verò ne principio quidem facilè iurare religiosi viri officium existimo. Eusebij.

Leutychides hæc coram ipsis locutus est. Facite Athenienses vtrum ipsi vultis, si redditus sanctè facturi: è contrario, si non redditis. Qualis autem res circa depositum contigit Sparte, volo referre. Dicimus nos Spartiatæ fuisse tertia ab hinc ætate quendam Herodoti libro 6.

Glaucum Epicydidis filium, qui cùm alijs summis laudibus excellebat, tum iustitia inter omnes optimè audiebat, qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore contigisse, vt vir quidam Milesius Spartam venerit, hominis conueniendi gratia, atque ita sit alloquutus: Ego sum vir Milesius, qui ad tuam Glauce fruendam iustitiam venio. Visum est itaque mihi dimidium mei census in pecuniam redactum deponere penes te. Multo deinde tempore interiecto, filij eius qui pecuniam deposuerat, Spartam veniunt, & Glaucum pecuniam reposcunt. Ille verò repellebat eos. Ita Milesij facta tanquam fraudati pecunia, discessere: & Glaucus Delphos se contulit ad oraculum consulendum. Cui consultanti, an ὅρκῳ, id est iureiurando pecuniam prædaretur, Pythia respondit his versibus:

Hic apud Herodotũ quędam interseruntur, et in sequentibus etiam.

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus
Iurando superesse, interuertisseq́; nummos.
Deiera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
Est Horci natus sine nomine, qui manibus, qui
Nullis est pedibus, rapidè aduenit, vsque adeò, dum
Corripiens omnem perdat prolemq́; domumq́;
Cum sobole euorci melius sed postea agetur.

His auditis, Glaucus veniam sibi eorum quæ dixisset vt daret, Deum obsecrabat. Cui Pythia, inquit, idem pollere, tentare Deum & facere: Tunc Glaucus, accitis Milesijs hospitibus, pecuniam reddidit. Cur autem hæc oratio apud vos instituta sit, viri Athenienses, dicetur: Glauci nunc nulla superest neq; soboles, neque domus, quæ illius censeatur: sed ex Sparta radicitus extirpata est. Ita bonum est nihil aliud de depositio cogitare, quàm vt repetentibus reddatur.

Γλαῦκον Ἐπικυδίδεος παῖδα. τῷ τοι τὸν ἄνδρα φαμὲν τότε δικαιότατα πάντων τῶν τότε ἐόντων ἀνθρώπων εἶναι, καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἔτι δικαιοσύνης πέρι, πάντων ὅσοι τῶνδε Λακεδαίμονας ἔσχον τὸν τότε χρόνον οἴκεον, συμπεσεῖν χθιζὰ δέ οἱ τὸ χρέος ἐνθυμίῳ τοιάδε λέγοντι. ἄνδρα Μιλήσιον ἀπικέσθαι ἐς Σπάρτην βουλόμενον τῶν ἐλθὼν ἐς λόγους τοιάδε εἰμὶ μὲν Μιλήσιος ἥκω ἐπὶ τῆς σῆς Γλαύκης δικαιοσύνης βουλόμενος ἀπολαῦσαι. †ἔδοξέ μοι οὖν τὰ ἡμίσεα τῆς οὐσίας ἐξαργυρώσαντα θέσθαι τῶνδε σὶ. χρόνῳ δὲ διελθόντος, ἦλθον ἐς Σπάρτην τῶνδε θηλυτέρω τὰ χρήματα οἱ παῖδες ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ, ἀπῄτεον τὰ χρήματα. ὁ δὲ διωθέετο. οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορῇ ποιεύμενοι, ἀπηλλάσσοντο· Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφούς, χρησόμενος ἐπὶ χρηστηρίῳ. ἐπειρωτῶντα δὲ αὐτὸν, εἰ ὅρκῳ τὰ χρήματα λήσεται, ἡ Πυθίη μετήρχετο τῇσδε τῇσι ἔπεσι·

Γλαῦκ' Ἐπικυδίδη, σὺ μὲν αὐτίκα κέρδεσι, θὰσσον ὅρκῳ νικῆσαι, καὶ χρήματα λήσεαι.
ὅμνυ, ἐπεὶ θανάτοιο γε καὶ ὄρκιον μοῖρ' ἀέθλη.
ἀλλ' ὅρκος παῖς ἐστιν ἀώνυμος, οὐδὲ ἑ χεῖρες,
οὐδὲ πόδες, κραιπνῶς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
ἀνδρὸς δ' ὀρκιστῆρος ἑκατοστῷ ἐνιαυτῷ.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, συγγνώμην τὸν Θεὸν παραιτέετο αὐτῷ ἵλαον τὴν ῥηθέντων. ἡ δὲ Πυθίη ἔφη· ὅ περ ῥηθῆναι τῷ Θεῷ, καὶ ὃ ποιῆσαι, ἴσον δύνασθαι. Γλαῦκος μὲν δὴ μεταπεμψάμενος τοὺς Μιλησίους ξείνους, ἀπέδιδοσί σφι τὰ χρήματα. ὅτου δὲ εἵνεκα ὁ λόγος ὅδε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὡρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρήσεται· Γλαύκῳ νῦν οὐκέτι ἀπόγονοί εἰσι οὐδέν, ὅτε ἐξίτηλα νομίζομέν τε Γλαύκου· ἐκτέτεπλαί τε παρρίζος ἐκ Σπάρτης. ὅτῳ ἀγαθὸν μηδὲν ὀφείλεσθαι πρὸς θεοῦ ἢ ἀνθρώπων μήτε γε ἀπαιτεόντων ἀποδιδόναι.

RVRSVS DE IVREIVRANdo, Sermo CXIII. Ex Maximo.

S. Basilij.

TVrpe est omnino & stultum accusare seipsum, quasi fide indignum, et iurisiurandi firmitatem adijcere.

Qui enim sanctè iurat, casu aliquo fit aliquando, vt fallatur: at qui non iurat, periurij periculum effugit.

Chrysostomi.

Sycophantæ mendacium vendunt, alios alij fallentes iuramenta consumunt, & solùm inter iurandum Dei meminerunt.

Amphidis.

Qui iuranti nihil credit,
Is peierare facilè nouit.

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ, Λόγος ργ'.

Αἰσχρὸν γὰρ παντελῶς καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ καταμαρτυρεῖν, ὡς ἀπαξίως πίστεως, καὶ τὴν τοῦ ὅρκου ἀσφάλειαν ὑποφέρεσθαι.

Ὁ μὲν γὰρ ὀμνύων, τυχὸν αἴ ποτε καὶ σφαλεῖη· ὁ δὲ μὴ ὀμνύων, τὸν τῆς ἐπιορκίας κίνδυνον ἀφυπόφευγε.

Οἱ συκοφάνται τὸ ψεῦδος πιπράσκουσι, ἄλλοι ἄλλους ψευδόμενοι τοὺς ὅρκους ἀπόλλυσι, εἰς τὸ ὀμνύειν, καὶ μόνον, τὸν Θεὸν ὑπισάμενοι.

Ὅστις γὰρ ὀμνύοντι μηδὲν πείθεται,
Αὐτὸς ἐπίορκος εἶναι ῥᾳδίως ὑπίσταται.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥΣ ΟΡΚΟΥΣ ΣΥΝΗΘΩΣ ΠΟΙΟΥΝΤΩΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ Ο ΜΕΛΛΩΝ ΜΑΤΑΙΟΝ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ὌΡΚΟΝ, Ἢ ὅΛΩΣ ΟΜΝΥΕΙΝ, ΛΟΓΟΣ ΡΙΔ'.

DE IIS QVI IVREIVRANDO frequenter vruntur: item non licere frustra vsurpare iusiurandum, aut omnino iurare, Sermo CXIIII. Ex Antonio.

Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

NOmen Domini Dei tui ne in vano et re nihili vsurpato: non enim purũ existimabit Dominus, eũ qui nomẽ ipsius in vano vsurparit. Exod. 20.

Οὐκ ὀμεῖσθε τῷ ὀνόματί μου ἐπ' ἀδίκῳ, καὶ οὐ βεβηλώσετε τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν.

Nomen meum ne iurate in re iniqua, nec profanate nomen Domini Dei vestri. Leuit. 19.

Ὅρκῳ μὴ ἐθίσῃς τὸ στόμα σου, καὶ ὀνομασίᾳ τοῦ ἁγίου μὴ συνεθισθῇς.

Iuriiurando ne assuefacito os tuum, & sancti nominationi non assuescas. Ecclesiastæ.

Ἀνὴρ πολυόρκης πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ.

Qui multum iurat, iniquitate replebitur, nec flagellum ab illius domo recedet. Sirach. 23.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ. Τὸ γὰρ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

Audistis dictum esse antiquis, non esse peierandum, sed reddendũ Domino iusiurandum. Ego verò dico non iurandum omnino: neq; per cælum, quòd thronus sit Dei: neq; per terram, quòd ea sit scabellum pedum eius: sed nec per caput tuum iuraueris, quia non potes capillum vnum candidum aut atrum facere: sed sit sermo vester, etiam, etiam: et non, non. quod enim præter hæc adijcitur, ex malo est. Matthæi 5.

Πρὸ πάντων ἀδελφοί μου μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ.

Ante omnia fratres mei nolite iurare, neq; per cælum, neq; per terrã, nec vllo alio modo iurate: Sed sit vestrum etiam, etiam: & non, non. Iacobi 5.

Ὁ νόμος φησὶν, Οὐκ ἐπιορκήσεις· σὺ δὲ καὶ ὁμὴν τὴν ἀρχὴν, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, ὡς τοῦ ὅρκου τὴν ἐπιορκίαν πίπτοντος.

Lex ait non peierabis: sed tu omnino ne initio quidẽ iurato, neq; per rem minimã neq; per maximam, quòd iusiurandum periurium pariat. Theologi.

Πάσης ἀπλοϊας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος.

Iusiurandum omnis controuersiæ finis est ad confirmationem. Chrysostomi.

Ὅρκος ἐστὶ, λόγος πίστωσιν δι' ἑαυτοῦ τὴν ἀλήθειαν.

Iuramentum est oratio confirmans per se veritatem. Gregorij Nyss.

Ὅρκος ἐστὶ μαρτυρία Θεοῦ, περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου.

Iusiurandum est testificatio Dei de re controuersa. Philonis.

Ὅρκον φεῦγε, καὶ δικαίως ὀμνύειν.

Iusiurandum ita fugito, vt ne sanctè quidem iures.

Δεῖ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ξὺν τῷ ὅρκῳ πίστιν φαίνεσθαι παρεχομένους.

Bonos viros decet, vt eos mores afferre videantur qui sint iureiurando firmiores. Socrates.

Ὅρκος ἐπακτὸν πρόσδεχον ἔχει δύο προφάσεις, ἢ σαυτὸν αἰτίας ἀπολύων, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων ἀφαιρούμενος.

Iusiurandum oblatum duabus de causis suscipito, aut te à crimine absoluens, aut amicos ex magnis periculis liberans.

Ἕνεκα χρημάτων μηδαμῶς θεὸν ὀμόσῃς, μηδ' οὕτω ἐπιορκεῖν μέλλῃς. δόξεις γὰρ, τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρηματεῖν ἔχειν.

Pecunię causa nequicquam Deum iurâris, ne si sanctè quidem iraturus sis: alijs enim peierare, alijs auarus esse videberis.

Οἱ πολλοὶ τοῖς ἀνθρώποις, † τοὺς ὅρκους εἰσφέρουσι, παραινοῦσιν· ἐγὼ δὲ καὶ τὸν ἀρχὸν μηδ' ὅλως ὀμνύναι, ὅσιον ἀποφαίνομαι.

Multi solent monere alios, vt sanctè iurent: ego verò omnino ne ab initio quidem facilè iurare licitum esse censeo. Eusebij. † lege vt.

Τέρπει καὶ λόγος ἀληθὴς ὅρκου δεῖν πίστιν ἔχειν.

Morum probitatem iureiurando firmiorem habere oportet.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΟΡΚΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΣ ὌΡΚΟΥΣ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΩΝ, ΛΟΓΟΣ ΡΙΕ.

DE MVLTVM IVRANTIBVS & iusiurandum exigentibus, Sermo CXV. Ex Antonio.

Ἐὰν ψυχὴ ἁμάρτῃ καὶ ἀκούσῃ φωνὴν ὁρκισμοῦ, καὶ οὗτος μάρτυς, ἢ ἑώρακεν, ἢ συνοίδεν, ἐὰν μὴ

SI anima peccaris & vocẽ iurisiurandi audieris, et hic testis vel vidit, vel conscius est, nisi Leuitici 5.

enuntiarit, aſciſcet ſibi peccatum illius.

Solomonis. *Si qui iureiurando propoſito quod audierint non enunciauerint quòd homines aut metuerent, aut venererentur, fraudem admiſerunt.*

Ezech. 17. *Hæc dicit Dominus: Viuo ego niſi teſtamentũ meum quod violauit, & iuſiurandũ meum quod dedecore affecit, dedero in caput eius, & extendam rete meum in eum, capieturq; in munitione ſua.*

Sapientiæ Solom. 14. *Iniquè doloſeq; iurauerunt, ſanctitate cõtempta: non enim iurantium poteſtas, ſed peccantium ſupplicium perſequitur ſemper iniquorum prauaricationem.*

Sirach. 23. *Vt ſeruus ſemper vapulans flagello non emendatur: ſic iurans & nominans ſemper, à peccato non repurgatur.*

Qui multum iurat, iniquitate plenus eſſe ſolet, nec ab illius domo diſcedet flagellum.

Confirmans mendacium iureiurando, exitioſam inhumanitatis mercem, videlicet periurium, comparat.

Chryſoſtomi. *Non tam interficit enſis, quàm iuriſiurandi natura: non tam occidit gladius, quàm iuriſiurandi plaga. Qui iurat, etſi videtur viuere, tamen iam mortuus eſt, & plagam accepit: acquemadmodum cui iniectus eſt laqueus, priuſquam ex vrbe egrediatur & adſtantem videat carnificem, mortuus eſt ſimul atq; ianuã egreſſus eſt pretorij: ſic & qui falsò mendaciterq; iurârit, etiamſi viuat, mortuus eſt.*

Philonis. *Ex frequenti iureiurãdo periurium naſcitur.*

Aiunt quidam iuſiurandum verum non eſſe reijciendum: ſed qui iam iurarit, eius fides in ſuſpicionem venit.

Teſtificatio Dei eſt de rebus ambiguis iuſiurandum: teſtem autem adhibere in mendacio Deum, ſummè impium eſt.

Fruſtra iurantem ob rem iniquam, Deus natura placidus nunquam culpa liberabit, vtpote impurum & ſceleſtum, etiam ſi hominum ſupplicia euaſerit.

DE PERIVRIO, SERMO CXVI. Ex Io. Stobæo.

Sophoclis. *IVramentis enim & mulier fugit acerbam*
Parturiginẽ liberorũ: aſt vbi malum abierit,
Eiſdem in rebus capitur
A præſenti cupiditate victa.

Venereum iuſiurandum non conſtitutam habet pœnam.

Callimachi. *Iuranit quidem, ſed vt aiunt, amatoria*
* ἀλλ' ἀτώτα. *Iuramenta Deorum non ſubeunt aures.*

Diphili. *Idem eſt iuramentum meretricis, & popularem captantis auram.*

Vterq; enim iurat apud illum, qui cũ loquitur.

Sophoclis. *Nullum iuſiurandum graue eſt furi, & impoſtori.*

Euripidis. *Lingua iuranit, ſed iniurata mens eſt.*

Αἰαλγείλη, λήψηται τὸν ἁμαρτίας αὐτόν.

Ἐὰν ὅρκῳ πεποιθότος ἀκούσαντες μὴ ἀναγείλωσι, φοβηθέντες, ἢ αἰσχυνθέντες ἀνθρώπους, ὑπωτεκελίθησαν.

Τάδε λέγει κύριος· ζῶ ἐγὼ, ἐὰν μὴ τὸν διαθήκην μου ἣν παρέβη, καὶ τὸν ὅρκωμοσίαν μου ἣν ἠτίμωσε, δώσω αὐτὰ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ἐκπετάσω ἐπ' αὐτὸν τὸ δίκτυόν μου, καὶ ἁλώσεται ἐν τῇ συσχέσει αὐτοῦ.

Ἀδίκως ὤμοσαν ἐν δόλῳ καταφρονήσαντες ὁσιότητος. οὐ γὰρ ἐπ' ὀμνυμένων δυνάμις, ἀλλ' ἐπ' ἁμαρτανόντων δίκη, ἐπεξέρχεται ἀεὶ τὸ τῶν ἀδίκων παράβασιν.

Ὡς σὺν οἰκέτης ὀξυπληγὴς συνεχῶς, ἀπὸ μάστιγος οὐκ ἐλαττωθήσεται· ὅτος ὁ ὀμνύων καὶ ὁμολογῶν ἀναπόνητος, ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ μὴ καθαρισθῇ.

Ἀνὴρ πολύορκος πλησθήσεται ἀνομίας, καὶ οὐκ ἀποχήσεται ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μάστιξ.

Πίστις ὕμνος ὁ ψεῦδος δὲ τὸν ὅρκον, κακὸν παρεμπόρημα τῆς ἀπονθησίας τὴν ὀπτορκίαν προσκτᾶται.

Οὐχ ὅτως σφάζει ξίφος, ὡς ὅρκου φύσις· οὐχ ὅτως ἀναιρεῖ μάχαιρα, ὡς ὅρκου πληγή. ὁ ὀμόσας καὶ δόξῃ ζῶν, νεκρὸς τέθνηκε, καὶ τὴν πληγὴν ἐδέξατο· καὶ ὥσπερ ὁ τὸ ἀναρτῆσαι λαβὼν, καὶ πρὶν ἢ τὸν πόλιν ἐξελθεῖν, καὶ δήμιον ἰδεῖν ἐφιστάμενον, τέθνηκεν ἅμα τῷ τὰς ὄψεις ἐξελθεῖν τῆς δικαστηρίου, ὅτω καὶ ὁ ὀμόσας εὐθὺς ψεύδεται, καὶ ζῇ, τέθνηκεν.

Ἐκ πολυορκίας ψευδορκία φύεται.

Φασί τινες τὸ ἐπιορκεῖν οὐκ ἀποβλητον· ἀλλ' ἤδη ὄγε ὁμνὺς εἰς ἀπιστίαν ὑποπίπτει.

Μαρτυρία Θεοῦ ὅτι περὶ πεφημάτων ἀμφισβητουμένων ὁ ὅρκος, μάρτυρα δὲ καλεῖ ὅτι ψεύδεται τὸν Θεὸν, ἀνοσιώτατον.

Τὸν ὀμνύοντα μάτην ἐπ' ἀδίκῳ, Θεὸς ὁ τῶν φύσιν ἵλεος, ὅποτε τὴν αἰτίας ἀπαλλάξῃ, δεικνὺς ἀφαρπαν καὶ μιαιφόνον, καὶ ἀφυγὴν τὴν ἀπ' ἀνθρώπων τιμωρίας.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΟΡΚΙΑΣ, Λόγος ριϛ'.

Ὄρκοισι γάρ τοι καὶ γυνὴ φεύγει πικρὸν
ὠδῖνα παίδων, ἀλλ' ἐπὶ λήξῃ κακῷ,
ὃ τοῖσιν αὖθις δικτύοις ἁλίσκεται,
τοῖς τῆς παρόντος ἡμέρας πικωμύθοις.

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμπόνιμος.

Ὤμοσιν, ἀλλὰ λέγουσιν, * δηλαδὴ τοὺς ὑπ' ἔρωτι ὅρκους μὴ δικάζειν ἐς ἀθανάτων.

Ὅρκος ἑταίρας ταὐτὸ καὶ δημιόρου.

ἑκάτερος αὐτῶν ὁμοίως τοῖς οὐ λαλεῖ.

Ὅρκος γὰρ οὐδεὶς ἀνδρὶ φιλήτῃ βαρύς.

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Συγκύ-

Συγχέχυται τῶν τ' πίστιν ὁ καθ' ἡμᾶς βίος.

Ὄρκων θ', ὃς δὴ πλεῖστον ἀνθρώπους ἀφορᾷ πημονή, ὅτε κέν τις ἑκὼν ἐπίορκον ὀμόσσῃ.

Ὅρκους οὓς ποιέονται ἐν ἀναγκαίῃσιν ἐόντες, ἃ τηρέουσιν οἱ φλαῦροι, ἐπεὰν ἀλφφύγωσι.

Οὐ γὰρ ἀσυνέτων
Θεῶν, ἀλλ' ἔχει συνιέναι τοὺς κακῶς
πεπλάσθαι ὅρκους, καὶ κατηναγκασμένους.
Καινοὺς πλάττου τοῖς μὲν Θεῶν θεούς,
ἵνα τοὺς παλαιοὺς μὴ ἐπιορκῇς πολλάκις.
Συγγνώμονάς τοι τοὺς θεοὺς εἶναι δοκεῖ,
εἴ τις ὅρκοις θάνατον ἐκφυγὼν θέλῃ,
ἢ δεσμόν, ἢ βίαια πολεμίων κακά.

Φημὶ πρῶτα τὸν προαίρεσιν τοῦ ἐπιορκῆσαι αἰσχρὸν εἶναι, κἂν ἐπιορκήσαντα ἐπὶ τὸν ὅρκον, εἰ καὶ μὴ πεπράχθαι τὸ ἔργον τοῦ ἐπιορκῆσαι τύχῃ τινί, ἢ καὶ ᾧ μὴ βεβουλήθη τὸ ἀπαρτίσαι, ὅμως αὐτὸν ἔχειν γνώμην τοῦ τὸν ψεύδορκον, καὶ εἶναι τοῦ ἐπὶ τῇ ἐπιορκίᾳ ἁμαρτάδος τοῦ ὀφλεμένης καὶ τὸν καὶ ἔργῳ ἐπιορκήσαντα ἔνοχον τιμωρείας.

Κλεάνθης ἔφη τὸ ὀμνύοντα ἅτινι ὀμνύειν ἢ ἐπιορκεῖν καθ' ὃν ὄμνυσι χρόνον. εἰ μὲν γὰρ ὕτως ὀμνύῃ ὡς ἐπιτελέσων, τὰ τοῦ ὅρκου ὀμνύειν· εἰ δὲ προθύμως ἔχων μὴ ἐπιτελοῖ, ἐπιορκεῖν.

Χρύσιππος διαφέρειν ἔφη τὸ ἀληθορκεῖν τοῦ ὀμνύειν καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, τοῦ ψεύδορκεῖν. τὸν μὲν γὰρ ὀμνύοντα καθ' ὃν ὀμνύει χρόνον, πάντως ἢ ἀληθορκεῖν, ἢ ψευδορκεῖν. τὸ γὰρ ὀμνύμενον αὐτό, ἢ ἀληθὲς εἶναι, ἢ ψεῦδος, ἢ ἀξίωμα τυγχάνειν ὄν. τὸν δὲ ὀμνύοντα μὴ πάντως καθ' ὃν ὀμνύει χρόνον, ἢ ὀμνύειν, ἢ ἐπιορκεῖν, ὅτε μὴ παρέστιν ὁ χρόνος, εἰς ὃν ἡ ἀναφορὰ τῶν ὅρκων ἐλέγετο. οὐ γάρ πω λέγεταί τινα ὀμνύειν ἢ ἀσυνθετεῖν, ἢ ἀσυνθετεῖν, ὡς ὅτι συντίθεται, ἀλλ' ὅτε οἱ χρόνοι ἐλήλυθαν τοῦ τὰς ὁμολογίας ὕτω καὶ ὀμνύειν τινὰ καὶ ἐπιορκεῖν ῥηθήσεται, ὅτ' ἂν οἱ χρόνοι παρῶσι, καθ' ὃς ὡμολόγησεν ἐπιτελέσειν τὰ τοὺς ὅρκους.

Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον οἱ Θεῶν ὅρκοι κωλύουσιν ἡμᾶς πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις. ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν ἑαυτῷ παρημελημένως, τοῦτον ἔγωγε οὐδαμοῦ εὐδαιμονίσαιμι. τὸν γὰρ Θεῶν πόλεμον, οὐκ οἶδα ὅτι ἀπὸ ποίας ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι, ὅτε εἰς οἱονοῦν ἂν σκότος * ἀποδύῃ, ὅτε ὅπως ἂν εἰς ὀχυρὸν χωρίον ἀποσταίη. πάντη γὰρ πάντα τοῖς Θεοῖς ὕποχα, καὶ πάντη πάντων ἴσον οἱ Θεοὶ κρατοῦσιν.

Ἀνθ' ὧν γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς πίστιες ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν.

AEtate noſtra fides omnis confunditur. Menandri.

Et iuſiurandum, quod quidem plurimum terreſtres homines
Ladit, ſi quis ipſorum ſponte peieraverit. Heſiodi in Theogonis.

Iuramenta, quæ iurant adacti neceſsitate, non ſeruãt mali homines, poſtquam periculum euaſerunt. Democriti.

Non enim intellectu carent Euripidis.
Numẽ ſed poteſt intelligere quænam ſint malè
Facta iuramenta, & neceſsitate coacta.

Nouos tibi confinge Deos, Euphronis in Concione deorum.
Vt ne ſeptus antiquos offendas periuriis.

Faciles mihi ad dandã veniam Dij videtur, Euripidis.
Si quis iurando mortem effugere cupiat,
Aut vincula aut malam hoſtium violentiam.

Aio vnumquenque qui voluntatem peierandi habere videtur, aut qui peierat verbis, etiamſi factum quod comitatur periurium non cõtingat, ſiue per fortunam aliquam, ſiue quòd noluerit ille cuius erat poſtulare: nihilo ſecius periurum eſſe animo, & non minùs meritum eſſe pœnam periurio præſcriptam, quàm ille qui re ipſa peieraſſet. Euſebij. *Al. hic inſeritur Glaucis oraculũ, quod in ſuperiore ſermone ex Herodoto allatum eſt.*

Cleanthes dixit iurantem eo ipſo quo iurat tempore, verè iurare aut peierare: nam ſi ita iuret tanquam facturus, quod iuſiurandum attinet, verè ſanctéq; iurare: ſin propoſito diſſentiente tanquam non facturus, peierare.

Chryſippus differre dicebat verũ iurare & fideliter iurare, item peierare & falſum iurare. Id quod iuratur enim, quo tempore iuratur, aut res vera aut falſa ſit neceſſum eſt. Siquidem ipſa iurandi forma cùm axioma, id eſt pronunciatum conſtituat, vera ſit oportet, aut falſa. Ipſum verò iurantem quo tempore iurat, nõ ſtatim aut periurum eſſe, aut fidelem neceſſarium eſt, quando nondum adeſt tempus, ad quod ceu terminum iuſiurandum refertur. Nam ſicut aliquis dicitur bene vel malè paciſci, non cùm pactum committitur, ſed cùm præſcriptum præſtandi cõuenta tempus acceſſit. Itidem quis aut fideliter aut perperam iurare dicetur, cùm adfuerit tempus, quo iuramento ſe ſatisfacturum pollicitus eſt.

Hoc primum & præcipuum eſt, quòd Deorum ſacramenta nos hoſtes inuicem eſſe prohibent. Ea verò ſi quis neglecta ſibi conſcius eſt, illum ego nequaquam beatum exiſtimauerim. Diuinitus enim illatum bellum, haud ſcio quæ quis aut celeritate effugere poſsit, aut quibus in tenebris latere, aut in quo munimento arcere. * ἀποδρᾷη. *Etenim omnia Diis vbique ſunt obnoxia, & æquali potentia reguntur ab ipſis omnia vbiuis gentium.* Xenophõtis lib. 2. de expeditione Cyri.

Nam ſine firma neceſsitate non poteſt firma fides permanere. Herodot. libro 1. hiſt.

Eiusdem. †παναύφ.

Aurum quidem homines arte Lydio lapidi affricantes, quod præstantius est cognoscunt: Hominem verò probum nemo potest secum animo perpendens discernere. Talis nimirum olim deorum voluntate constitutio nostra facta est. Oportet autem fideles in amicitia esse, non duplici sententia inquinatum cor possidere, nec periurium sancto iuramento præferre. Nam qui talis vir fuerit, diuinam quidem vindictam differt, interim verò præsentium acerba fruitione se stultus oblectat. Quis enim ignorat, quòd omne malum vindicta sua manet? Quamuis enim non præsens pœna sit: nullum tamen lucrum affert dilatio temporis, sed tarditas pœnæ grauitate tandem compensatur. Porro quòd numen non negligenter inspiciat humana negotia, ex ipsis factis quæ verè contigerunt, facilè iudicari potest. Fertur enim Archetimus ex Erythræa Ionica ciuitate in Tenedum venisse, & apud Cydiam hospitem suum auri magnam vim deposuisse, nihil de homine sinistri aut violenti suspicatum, vt qui cum recèns amicitiam iniuisset. Tum Cydia malum consilium auaritia suggessit. Cùm enim aurum apud se depositum ab ipso reposceretur, contumaciter negauit. Et cùm inter se contenderent, tandem visum est, vt totum negotium ad iusiurandum referretur. Cydias igitur cùm tertio posthac die fidem suam ceu diis commissam iureiurando confirmaturus esset, reuersus domum excogitauit dolum huiusmodi. omne simul aurum in excauatam ferulam inclusit, & qua parte ferulam manus amplectitur, fasciam circumuoluit undequaque, vt dolus celaretur. Postquam verò præscriptus dies aduenit, Cydias languidum gradum causa morbi fingens fulciendo ferula corpus accessit: & stans ante templum, quod iuramenti sui conscium esse volebat, ferulam, in qua omnis eius iniquitas latebat, Archetimo tenendam porrigit, donec absoluerit iuramentum: deinde manibus eleuatis dixit, accepisse quidem se depositum ab Archetimo, sed id restituisse: quod mendacium erat arte confictum. His dictis grauiter indignatus Archetimus, ictu vehementi ferulam in pauimentum proiecit: qua dirupta, omnis auri moles effluxit. Hac quidem diuinitus prouidentia adiutus est Archetimus. Cydias autem malum vitæ exitum habuisse dicitur. Hæc ergo respiciens quilibet sibi caueat ne sacramenta contempserit: vtramuis enim in partem res incerta feratur, non sine periculo sunt.

*malim ἔρ-πειν ἐπιορκεῖν.

*ἡγάθυ. *ἄλλως.

*ἴσως.

Χρυσὸν μὲν αἱ θεοφιλεῖς † βασάνῳ τέχνῃ παρεφάλ-
ψαντες, ἔγνωσαν ὃ κρύπτον· ἄνθρωπον δὲ οὐκ ἔστι δίχα
γνώμης σταθμησάμενον ἀθρῆσαι. τοίη δέ τις ὁ παλαιὸν ἡ-
μέας ἐκ θεῶν σωτείρησι μοῖρα. χρὴ δὲ πίστιν ἐν φιλίῃ
πίστασθαι κερδέϊ μὴ διπλῇ πεφυρμένους, μηδ' *ὅρκον
ὑπορκίης παρεφιλέοντα γηλομένους. ὁ γὰρ τοιόσδε τ'
ἀνδρῶν τιὼ μὲν ἐκ θεῶν ἀναβάλλεται τιμωρέϊν, ὀπὶ
δὲ τῷ παρεῶντος πικρὴν ψυχαγωγίην ἔχων, τέρπεται
μερὸς ἐών. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὡς μνυὴ τὸν κακὸν δίκη;
εἰ δ' ἁ πρόδρομα πόδα τιμωρείης ἔτυχεν, ἀλλ' ἐν χρόνῳ
κέρδος *ἠγεῖσθαι τὰς διεξῶσας ἡλίους, ὃς περσῶν ἐκ-
τὸς ἀμηρύτας * ὁ θεὸς παρεπιδημεῖν εἶχεν ἐν ζωοῖς.
ὡς δ' ἁ νωθρὴν ἔχῃ ὃ δαιμόνιον ἀνθρώπων ὀπίσκε-
ψιν, ἐξ ἔργων ἀληθείης μόρητόν ἐστι. λέγεται γὰρ ἐν
Τενέδῳ παρεπιδημίαν ποιησάμενον Ἀρχέτιμον ἐξ
Ἐρυθραίης τῆς Ἰόνων πόλεως ὀπὶ ξείνῳ θάσθαι Κυδίῃ,
χρυσοῦ δ' ἠλιμμένου ἐκ ὀλίγου ἐμπολὴν ἔχοντα·
ταύτην δὲ παθέσθαι Κυδίῃ ὕπνῳ ἔχοντα, ὡς οὐδὲν
ἂν βίαιον ἐξ ἀνδρὸς παθοῦ, δοκέοντός γε δή, ὡς τὰ πρὸς
ἑωυτὸν ἀρτίως ἐν φιλίῃ συγκεκρῆσθαι. ἔνθα Κυδίην κα-
κὴν βυλὴν ἐς φρένας ἔμβαλε φιλοκερδίη. ἀπαιτέμε-
νος γὰρ τὸν δεθέντα χρυσὸν ἐκ παθέος, ἀληθέϊ
ἔρπειν ἐποήσατο. τῷ δ' εἰς ἀμφιδολίην πιστώσαντες,
τέλος ἔδοξεν ὅρκῳ κυρῶσαι. Κυδίης μὲν οὖν ἐς τρίτην
ἡμέρην βυλόμενος κυρώσειν πίστιν τοῖς θεοῖς ὀπὶ δεφθεῖ-
σαν, ἀπελθὼν εἰς οἶκον, μηχανᾶται τοιήνδε ἔρσιν. ναρθήκα
γὰρ χιλήνας, πάντοθεν χρυσοῦ φόρβην εἰς αὐτὸν ἤρσει· παρὲς
δὲ χεῖρας αὐτίληψιν, εἵλικα μέσης ἐδίσμενε πάρβδην,
ὡς αἱ χρύσεοι τιὼ κατεσκευασμένην παρέφασιν. ὅπῃ
δὲ ἡ τεταγμένη παρεῶν ἡμέρη, νωθρὴν πορείης ἔκλεισιν
ποιούμενος, διήρκεσε τὸν ναρθηκα νοσφυτίην ὀπιφέρων
σώματι. καταστὰς ἐναντίον τοῦ θεοῦ, ὃν χρὴ ἔμελλε σεβί-
ζεσθαι ποιήσεσθαι, δίδωσι Κυδίης Ἀρχετίμῳ ναρθηκα, τ'
ἐντὸς ἀδικίην πᾶσαν κλύθοντα, μέχρι χρὴ τελευτή-
σῃ τ' τετραγμένον ὅρκον. ἀπατείης δὲ τῷ ἑῷ χερσὶ φο-
ρεῖν εἶπεν, ὡς λάβοι μὲν παρ' Ἀρχετίμου παθήκην,
ἀποδοίη δὲ ταύτην ὅταν ἐν ὀφθαλμοῖς ἐκ τύχης πεπλασμένον
φλοῦδος. βαρυνθεὶς ὀπὶ τοῖς λελεγμένοις Ἀρχέτιμος,
ῥήσσει παρὲς ἔδαφος ναρθηκα πληγῇ βαρείῃ· τῷ δὲ
ἀραχθέντος, ἐντὸς ἔρυ παθήκης ὄγκος. Ἀρχέτιμος
μὲν οὖν ἐκ θεῶν παρεοίης τοιοῦδε ἔτυχε, Κυδίῃ δὲ
λέγεται κακὴν βίᾳ καταφρονὴν ἡμέαθαι. εἰς ἃ δεῖ βλέ-
ποντας μὴ καταφρόνησιν ποιεῖσθαι παρὲς πίστιν ὅρκων
*νέοντας ἀνθρώπους, οἷς ὀπίσφαλὲς ὅπῃ δὴ πάντοθεν
τύχη φορὴν πιθύμασιν ἀωρυμένην.

*ἴσως.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΠΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΚΑΙ ὍΤΙ ΑΣΥΜΦΟΡΟΝ Ἡ ὀκνηρία, Λόγος ριζ.

Ὡς ἧκιστα τάχος διώκωμεν· ἐν γὰρ ἑαυτῷ ὅπως
σπουδῆς δικαίας μῶμος οὐ προσπεσεῖται ποτε.
Εἰς ἕτερον γὰρ τίς τε ἰδὼν ἔργον χαρίζων
πλούσιον, ὃς σοὶ βάδην μὲν ἐρόμενος, ἠδὲ φυτεύων,
οἶκόν τ' ἐὺ ναίεσθαι ζηλοῖ δίκτε γείτονα γείτων
εἰς ἄφενος σπεύδοντ'· ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.
Ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολύμηλοί τ' ἀφνειοί τε.
καί τ' ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοισιν.
ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.
εἰ δέ κεν ἐργάζῃ, τάχα σὲ ζηλώσῃ ἀεργὸς
πλουτεῖν· πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ.
Αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
αἰδὼς, ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται, ἠδ' ὀνίνησιν,
αἰδώς τοι πρὸς ἀπωλείην, θάρσος δὲ πρὸς ὄλβον.
Χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτά, θεόδοτα, πολλὸν ἀμείνω
Ἀρετὴ βαίη δ' ἐπὶ μάζῃσιν. (να.
Τὰς πόνους γὰρ οἱ θεοὶ
πρόμοις, δῆλοι δ' εἰσὶν οὐδὲν ὑδαμοῦ.
Πόνος γὰρ, ὡς λέγουσι, δύκλειας πατήρ.
Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ Θεοί.
Μοχθεῖν ἀνάγκη τὸν θέλοντα δ' εὐτυχεῖν.
Ἐκ μελέτης πλείους, ἢ φύσεως, ἀγαθοί.
Ἐκ τῶν πόνων τοι πάντ' ἀΐξεται βροτοῖς.
Τὸ συνεχὲς ἔργον, πάντος διείσυ τέλος.
Σοὶ δ' εἶπον, ὦ παῖ, ζῇς τύχας ἐκ τῶν πόνων
θηρᾶν. ὁρᾷς γὰρ σὸν πατέρα πεφιλμένον.
Οὐκ ἔστιν ὅστις ἡδέως ζητῶν βιοῦν
ἔκλαυσε εἰσεκτήσατ', ἀλλὰ χρὴ πονεῖν.
Τὸν γὰρ θεοσεβῆ, καὶ πρὸς πόνους πλέον
τιμῶμεν, ἄνδρας τ' ἐσθλοὺς νομίζομεν.
Ὅσῳ δὲ μάζῃ τῶν περὶ ἐκλέας χάεν.
Δῆτ' τὸν γινόμενος, μέχρι αὖ ζῶσιν, πονεῖν.
ἀπραξία γὰρ λυπεῖ βέβαιος βίον.
Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ὅτι σμικρῷ καταθῇς,
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ ὅ γ' ὠώιτο.
Πάντα γὰρ τ' ἐπιτελεσθῆναι κατὰ πόνον πράγματα.
Εὔκλειαν ἔλαβον οὐκ ἄνευ πολλῶν πόνων.
Φιλεῖ δὲ τὸν κάμοντα συναντύειν Θεός.
Ἐκ τῶν πόνων τοι πάντ' ἀΐξεται βροτοῖς.
ὁ δ' ἡδὺς αἰὼν, ἢ κακὸς τ' ἀπολμία,
ὅτ' οἶκον ἔστι βίοτον οὐδὲν ὠφελεῖ.
Οὐκ ἂν δύναιο μὴ κάμὼν εὐδαιμονεῖν,
αἰσχρόν τι μοχθεῖν μὴ θέλοντα πενίαν.
Καλὸν δὲ καὶ γέροντ' ἐμφιλοπονεῖν σοφά.

DE ASSIDVITATE, ET DILIGENTIA, & quòd ignauia sit inutilis, Sermo CXVII. Ex Io. Stobæo.

Eamus quàm celerrimè. Non potest enim Sophoclis
Iusta diligentia vnquam reprehendi. in Thyeste.
Si quis ociosus respexerit alterum Hesiodi in
Locupletem, is festinabit vt aret, plantetq;, Operibus.
Et rem domesticam vitè disponat: AEmulatur
enim vicinus vicinum
Ditescentem. Est autem hæc amulatio mortalibus vtilis.
Operando viri pecuniosi fiunt & diti. Ibidem.
Atque laborans multo magis amatur à Dijs.
Non est autem dedecori laborare, sed otiari.
Quòd si labores, statim & ociosus aliquis emulabitur te
Ditescentem: diuitias verò virtus & gloria sequuntur.
Verecundia inutilis virum egenum occupat, Ibidem.
Verecundia, q̃ viris multũ obest, rursusq; prodest.
Verecundia facit infortunatos: animositas fortunatos.
Pecunia non rapta, sed diuinitus data plurimum præstant. Ibidem.
Virtus autem per labores incedit. Euripidis in
Boni viri subire labores Heraclidis.
Audent, & nusquam vlla in re sunt timidi. Eiusdem in
Labor enim, vt aiunt, bonæ famæ pater est. Iphigenia
Laboribus vendunt nobis omnia bona dij. in Tauris.
Necessum est vt laborent, qui volunt fœliciter agere. Eiusdem in Licymnio. Epicharmi. Critiæ.
Plures studio boni sunt, quàm naturâ. Anaxandridæ.
Bona per labores augentur hominibus. Euripidis in
Labor assiduus omnia vincit. Erechtheo.
Tibi dixi, ô fili, vt fortunam laboribus Eiusdem in
Indages. Honorari enim tuum patrem vides. Archelao.
Nullus est, qui dum molli vita studet,
Gloriam adeptus sit: sed laborandum est.
Præstantes. n. & qui facitũs aliquid eximiũ,
Honoramus, ac viros in ciuitate nominare dignamur. (*frustra tuli.*
Nunc sum ignauus, quia prætcritos labores Menandri.
Genitos oportet, quoad vixerint, laborare. Hesiodi in
Ignauia enim non alit frugalem vitam. Operibus.
Nam si vel modicum modico coniunxeris, Menandri.
Idq; frequenter feceris, statim fiet hoc quoque magnum.
Omnia enim assiduitate conficiũtur negotia.
Gloriã assequuntur sum nõ sine multis laboribus. Euripidis in
Solet laborantem Deus pariter adiuuare. Andromeda.
Bona per labores augentur hominibus. Æschyli.
Voluptuosa autem vita, & mala timiditas, Euripidis in
Nec domui, nec victui quicquam prosunt. Erechtheo.
Haud poteris fœlix absque labore degere, Eiusdem in
Et iuuenem laborare nolle, turpis res est. Cressis.
Pulchrum est etiam senem sapientiæ studere. Æschyli.

Sophoclis in Vaubus.
Nulla res magna sine labore venit.
Necessum est vt laborent, qui volunt esse fortunati.
Omnia pulchra laborans consequitur.
Nihil non desiderium inquirentis inuenit.
Philemonis in Catapseudomeno.
Omnia possunt inueniri, si modo nō laborem
Fugerit aliquis, qui rebus indagandis adhaeret.
Assiduitate quilibet assequi datur.
Eiusdem.
Quantum delector ob exhausta mihi praeterita mala.
Nisi enim tum laborassem, in praesentia non gauderem.
Euripidis in Cancro.
Nemo sibi laudē cōparauit ex voluptatibus.
Eiusdem in Archelao.
Nullus enim socors celebris vir est.
Sed labores generositatem pariunt.
Alexidis in Orchestride.
Laborantem pariter Deus adiuuat.
Inueniuntur omnia quaesita,
Nisi prius desistas, laboremq; fugias.
Cùm enim homines quidam inuenerint
Partem aliquam in diuinis, tanto spacio
Distātes, nempe siderum ortus, occasus, solstitia,
Defectum solis: quidnam ex rebus communibus
Et familiaribus hominem fugere posset?
Euripidis in Hippolyto.
Laborantem enim Deus pariter adiuuat.
Theodectae.
Multum oportet illum laborare, qui gloriosam laudem consequuturus est.
Negligentia verò praesenti voluptate
Fruens, dolores afferre solet in posterum.
Euripidis in Sthenebœa.
Sine fortuna enim, vt in prouerbio est,
Labor relictus, haud amplius grauis est hominibus.
Sophoclis.
Nulla enim ratio praeteriti laboris habetur.
Eiusdem in Laocoonte.
Labores cùm iam abiere, dulces sunt.
Agathonis.
Vias peculiares scrutantur qui industrio sunt ingenio.
Philisci.
Non licet, ô stulte, cum inertia
Ociosos eadem nanciscī, quae laborantes.
Xenophanis.
Non ab initio statim Dij cuncta mortalibus ostenderunt:
Sed illis progressu temporis inquirentes singula melius inueniunt.
Hipponactis.
Nullum tibi tempus ociosum elabatur.
Apollodoti.
Si tibi sat temporis ad negotia sumpseris,
Perficientur & domabuntur omnia.
Euripidis.
Quae pulchra sunt, infinitis laboribus comparantur,
Menādri in Discolo.
Nulla in re oportet
Rectè facientem omnino desperare.
Comprehendi possunt industria & labore o-
Menādri in Eunucho.
Omnia quae inquiruntur, (mnia.
Indigere cura dicunt sapientes.
Sophoclis in OEdipo.
Quod quaeritur comprehendi potest, effugit autem quod negligitur.
In praefatione Orphei de lapidibus.
Requirit autem haec res virum animi patientis, & laboriosum, qui singula
Cupidus experiatur, desideretq;, & laboret:
Et qui discat, & à scientibus inquirat.

Οὕτω ποθ' ἥξει τῷδ' ἄκρων αὖθι πόνος.
μαθεῖν ἀνάγκη τὸν θέλοντ' εὐτυχεῖν.
Ἄπαντα τἀγαθ' τοῖσι πονοῦσι γίνεται.
Ἄπαντ' ὀ τοῖς ζητοῦσι εὑρεῖσθαι πάρα.
Παντ' ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον
φεύγῃ τις, ὃς παρέσεσι τοῖς ζητοῦσιν.
Ἐκ τοῦ φιλοπονεῖν γίνεθ' ὧν θέλεις κρατεῖν.
Ὡς ἡδέως μοι γέγονε τὰ παρεληλυθότα κακά.
εἰ μὴ τότ' ἐπόνουν, νῦν οὐκ ἂν εὐφραινόμην.
Οὐδεὶς ἔπαινον ἡδονῆς ἐκτήσατο.
Οὐδεὶς γὰρ ὧν ῥᾳθυμος εὐκλεὴς ἀνήρ.
ἀλλ' οἱ πόνοι τίκτουσι τὴν εὐανδρίαν.
Τῷ γὰρ πονοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Ὅτι πάντα τὰ ζητούμενα ἐξευρίσκεται,
ἂν μὴ παρῇς ἀπρᾶξις, μηδὲ τὸν πόνον φύγῃς.
ὅπου γὰρ εὑρήκασιν αἰθερίοι τινες
μέρος τι τῶν θείων, τοσούτῳ τῷ τόπῳ
ἀπέχοντες, ἄστρων ἐπιτολὰς, δύσεις, ἐκλάμψεις ἡλίου τ' ἠδὲ τῶν κοινῶν τε καὶ
συλλήπτων, διὰ ταῦτ' ἂν αἰθερίοις φυγῇς
Τῷ γὰρ ποιοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Πολλὰ δεῖ μαθεῖν τ' ἄξιον εἰς ἔπαινον ἐκλεῶς.
ῥᾳθυμία δὲ τὸν παραυτίκ' ἡδονὴν
λαβοῦσα, λύπας τῷ χρόνῳ τίκτει φίλ.
Ἀνὴρ τύχης γὰρ, ὥσπερ ἡ παροιμία,
πόνος μονωθείς, οὐκέτ' ἀλγύνει βροτούς.
Μόχθου γὰρ οὐδεὶς τῶν παρελθόντων λόγος.
Πόνοι μεταλλαχθέντες, οἱ πόνοι γλυκεῖς.
Ἰδίας ὁδοὺς ζητοῦσι φιλόπονοι φύσεις.
Οὐκ ἔστιν, ὦ μάταιε, σοὶ ῥᾳθυμίᾳ
τὰ τῶν πονούντων μὴ πονοῦντα λαβεῖν.
Οὗτοι ἀπαρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖς ἐπέδειξαν,
ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.
Χρόνος δὲ φιλείτω σε μηδὲ εἷς ἀργός.
Χρόνῳ γὰρ εἰς τὰ πρόσφορα ἐὰν λάβῃς,
ἅπαντα λήψῃ καὶ καταστελεῖς πάνυ.
Σὺν μυρίοις τὰ καλὰ γίγνεται πόνοις.
Οὐδενὸς χρὴ πρόσφορα
τὸν δ' ποιοῦντ' ὅλως ἀπογνῶναί ποτε.
Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ ἅπαντα.
Πάντα τὰ ζητούμενα
δεῖσθαι μεμίμνης, φασὶν οἱ σοφώτεροι.
Τὸ ζητούμενον ἁλωτὸν, ἐκφεύγει δὲ τὰμελούμενον.
Φασὶ δ' ἐν ζητεῖν παλαιὸν, ὅσκαν ἐκεῖσε
ἐμμεμαὼς πρῶτα, μάλιστά τε, κἄμοιγε,
ἔστε διδάσκεται, καὶ ὃς εἰδέναι ἐρεείνει.

ὃ γὰ

ὐ γὰ ἄτερ καμάτοιο τέλος μύθοισι καὶ ἔργοις
Ὑψόσε Κρονίδης ἐθέλῃ δόμεν, ἀλλὰ καὶ αὖθι
εἰς δύσιν αἰὲν ἰόντες ἀν' αἰθέρα λαμπετόωσαν
ἠέλιον φαέθοντα ἐφ' ἅρμασι πῶλοι ἄγωσι. (Εσ.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα Θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν,
Γρεπόντων πόνων, παλεδσιν ἀμῶν πάντα τἀγαθὰ εἶ
Σὴ παρὶς ὀ γὰ τοῖς πόνοισι αὔξεται. (Θεοί.
αἰ δ' ἦσυχοι σκιερὰ προφόωσι πόλις,
σκιερὰ καὶ βλέπουσι δύλαβούμεναι.
Τῆς ὀπιμελείας δῦλα πάντα γίνεται.
Ἐκ ψαμμῆς ῥαδάμιγγος, ὅκως λόγος, αἰὲν ἰοῖσας
χὰ λᾶος ἐς ῥωχμὸν κυλαίνεται.
Οὐ καλὸν, ὦ φίλε, πάντα λόγον ποτὶ τέκτονα φοιτᾶν,
μηδὲ πάντ' ἄλλο χρέος ἰχέμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
τεχνᾶσθαι σύεικα, πόλλ' δέ τοι ὠμὰ ἔργον.
Αἰ δὲ μελέτα, φύσιος ἀγαθᾶς πλέονα δωρήσατο φί-
Οὐ γὰρ τ' Ὀδυσσεύς ἐστιν αἰμύλος μόνος. (λος.
χρεία διδάσκει, κἀν βραδύς τις ᾖ, σοφόν.
Οὐκ αἰσχρὸν ἔστιν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς,
ἀλλ' ἠδύ τι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.
Σόλων ὁ Ἀθηναῖος * Ἐξηκέστου τοῦ πάππου ἀδελφιδοῦς ὢν μέλος τι Σαπφοῦς ᾄσαντος, ἣν ἔτι μέλλοντα καὶ προσέταξε τῷ μειρακίῳ διδάξαι αὐτόν. ἐρωτήσαντος δέ τινος, Διὰ ποίαν αἰτίαν τοῦτο ἐκπονοῦσιν ὁ δὲ, ἵνα μαθὼν αὐτὸ ἀποθάνω.
Γόνοι οἱ ἐκ τῶν πόνοις τοῖς μὴ ταῦτα ἀναλωθέντες ὥστε αὐτοὺς ὑπερτερεῖν προσποιεῖσθαι προπονοῦ).
Δημοσθένης ὁ Δημοσθένους, εἰ ἔμελλε τὴν ὑστεραίαν ἐκκλησίας, ἀλλὰ σκήπτου γε Διὸς τὴν ὅλην νύκτα ἠγρύπνει πάσης, Διὸς φερτίζων δηλονότι, καὶ σκοπῶν ταῦτα, ἃ ἔμελλεν * λέγειν. ὁ τοίνυν Πυθέας ἐκ τούτων ἐμοὶ δοκεῖ ἀποκωτῶν εἰς αὐτὸν ἐπιλέγων, αὐτῷ τὰ ἐνθυμήματα ἐλλυχνίου ὄζειν.
Φύσει δ' ἐστὶν ἀρχὴ τοῖς παροῦσι τὰ τῶν ἀπόντων, καὶ τοῖς ἐθέλουσι ποιεῖν καὶ κινδυνεύειν τὰ τῶν ἀμελούντων.
Ἔργων ἐκ πολλῶν μελέτη πλέον σώζει, ἢ λόγων δὲ ὀλίγων καλῶς ῥηθέντων παραίνεσις.
Οἱ ἐκούσιοι πόνοι τῶν τῶν ἀκουσίων ἐστὶν εὐπαραμυθητότεροι.
Γόνος συνεχὴς, ἐλαφρότερος ἑαυτῷ τῇ συνηθείᾳ γίνεται.
Ἡδονὰς μὲν τὰς πόνου διωκτέον, ἀλλ' ἐκ τὰς μετὰ τῶν πόνων.
Πλέονες ἐξ ἀσκήσιος ἀγαθοὶ γίνονται, ἢ ἀπὸ φύσεως.
Τὸ ἀεὶ μέλλειν, ἀτελείας ποιεῖ πάσης.
Σωκράτης ὀ γήρᾳ κιθαρίζων, καὶ παίσας ἐτύχθη. καί τινος εἰπόντος, κιθαρίζεις τηλικοῦτος ὢν; ἀπο-

Non enim absq; labore finem dictis & factis
Altisonans Iupiter dare vult: sed etiam ipsi
Ad occasum anhelantes per æthera splendidũ
Solem in curru lucentem equi perducunt.
Ante virtutem Dij sudorem posuerunt. Hesiodi in Operibus. Epicharmi.
Conuenientibus laboribus Vendunt nobis omnia bona Dij.
Tua enim patria laboribus proficit.
Quietæ verò ciuitates in obscuro sunt statu,
Et obscurè vident sibi metuentes.
Omnia diligentia subiiciuntur. Antiphanis Smyrnæi Bucolici. alias Bionis.
Ex numerosa gutta, vt aiũt, perpetò stillante
Excauatur etiam lapis in scissuram.
Non decet, amice, propter quodnis negotium
adire fabrum,
Neq; as alienum in omni re conflare. Quin tute
Fabricato fistulam: fuerit enim tibi facile factu.
Ceterùm diligens industria Epicharmi.
Plus donat amicis quàm bonum ingenium.
Non enim Vlysses solus est disertus. Euripidis in Telepho.
Necessitas docet, etsi quis tardus fuerit, esse sapientem.
Nullares necessaria turpis est hominibus. Eiusdem in Andromeda.
Sed iucundũ est superstitem meminisse laborũ.
Solon Atheniẽsis Execestidæ filius, cùm eius nepos ex fratre inter pocula carmen quoddam Sapphûs cecinissẽt, delectatus est illa cantilena, et iussit adolescentem vt eam se doceret. Cùm autem quidam interrogasset quam ob causam hoc desideraret, respondit: Vt postquam ipsam didicero, moriar. Ælianí. *Plutarchus habet* Σόλωνα δὲ.
Voluntarij labores necessarij sunt laboribus in posterum euenturis: quos facilùs tolerabit ille qui sponte sua praexercitatus in ipsis fuerit. Eusebij.
Demosthenes Demosthenis filius si postridie concionem ad populum habiturus esset, totam noctem præcedentem vigilabat, scilicet ad meditandũ ac ediscendum quæ dicturus erat. hanc igitur ob causam Pytheas, vt mihi videtur, torquebat in ipsum dicteria, inquiens sententias eius ellychnia redolere. Ælíani. †λέγει ἰδίᾳ.
Natura comparatum est, vt præsentes absentium bonis fruantur, & ignauorum gnari. Demosthenis contra Philippum.
Diuturnum in operibus exercitium plus confert, quàm pulchrè instructi sermonis brevis adhortatio. Thucydidis.
Voluntarij labores inuoluntariorum patientiam leuiorem efficiunt. Democriti.
Labor cũ assiduus consuetudine fit seipso leuior.
Voluptates venari conuenit, quæ labores sequuntur, non illas quæ præcedunt. Antisthenis.
Plures fiũt exercitatione boni, quàm natura. Democriti.
Perpetua cũctatio reddit actiones imperfectas. Eiusdem.
Socrati in senectute citharam pulsanti & aberranti, dixit quidam: Tũ ne adeò senex citharam ludis? Respondit Socrates,

Atqui præstat serò quàm nunquam discere.

Phanorini. *Ferunt anum quandam cùm quotidie parvum vitulum sublatum gestaret, & nullum diem intermitteret, tandem adultum quoque bovem gestasse.*

Ex Chriis Aristotelis. *Tassus Hermioneus quid nam sapientius esset præ cæteris, interrogatus: experientiam, dixit.*

Xenophõtis in Agesilao. *Nullam gloriam diligebat pro qua non laborasset.*

Xenophontis lib. 1. de Cyri institutione. *Victus autem non statim deserebat ea, in quibus vincebatur: sed modis omnibus experiebatur, vt aliàs melius faceret.*

Cyrus regis est ex fratre nepos, ac filius, & magna regioni imperat: non tamen aut prandium aut cænam sumere solet, antequam sudaverit.

Ibidem. *Atqui nulli virtuti, mea sententia, operam dant homines, quo nihilo plus habeãt viri probi quàm improbi: sed & hi qui præsentibus abstinent voluptatibus, non id agunt, vt lætentur nunquam, sed vt per hanc continentiam multo maiore in posterum lætitia fruantur: & hi qui dicendo student cæteris antecellere, non hoc exercent, vt à bene dicendo nunquam cessent, sed quòd existimant hac orationis præstantia, dum reddunt homines persuasos, fore, vt & multa & magna bona ipsi consequantur. Et item hi qui hasce bellicas res exercent, non hoc laborant vt à prælijs nunquam vacent, sed quia sperant, si rerum bellicarum gloria excelluerint, futurum vt multas opes, multam fælicitatem, maximósque honores & sibi comparẽt & reipublicæ. Quòd si qui versati bellicis in rebus priùs quàm fructum inde vllum susceperint, senectutem sibi imbecillam obrepere patiantur, simile quid mihi videntur pati, ac si quis bonus agricola esse studuerit bene serendo, & studiosè plantando: cùm autem fructus recipiendus est, eum non conuehat, sed sinat rursus in terram defluere. Item si quis pugil post multos labores exhaustos, & iam dignus victoria redditus, sine præmio tandem deficiat, nec hic quidem mihi videtur amentiæ crimen effugisse.*

Musonij ex libro de contemnendo labore. *Vt faciliùs & promptiùs labores illos sustineamus, quos virtutis & honestatis gratia subituri sumus, hæc animo reputare secũ vtile fuerit: videlicet quàm multa tolerẽt aliqui propter malas cupiditates, vt qui amant luxuriosè: & quãtum sufferant alij lucrãdi causa: item quãta patiantur nonnulli, dum gloriam venãtur: Et quòd omnes isti sponte tolerẽt ærumnas omnes. An non igitur in quũ foret illos quidẽ huiusmodi pro nullare honesta sustinere: nos verò honestatis gratia, & declinandæ causa malitiæ (quæ planè pessima est vitæ nostræ) tum comparandæ*

τον, εἶπεν, ὁ μαθὼν εἰ), ἢ ἀμαθῆ.

Γεραιῶ τινά φασι μόχθον μικρὸν ἀραμένῳ, καὶ τοῦτο καθ' ἡμέραν ποιοῦσαν, λαθεῖν βοῦν φέρουσαν.

Τάσος Ἑρμιονεὺς ἐρωτηθείς, τί εἴη σοφώτατον, πάντων ἔφη.

Δόξης οὐδεμιᾶς ἤρα, ἧς οὐκ ἠξιώθη.

Οὐκ ἀπεδείλασεν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις, εἰς ὃ μὴ πάντα ἃ ἐπεθύμει ἐπόνησεν· ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἐν τῷ πάσχειν αὖθις ἄμεινον ποιεῖν.

Κύρος ἐστὶ βασιλέως καὶ * ἀδελφιδοῦς καὶ υἱός, καὶ ἀρχὴ πολλῆς χώρας, κἀκεῖνος ὅτ' αὐ ἀριστήσειν, ὅτε δειπνήσειν, πρὶν ἱδρῶσαι.

Καί τοι ἔγωγε οἶμαι ἡδεῖαι ἀρετὴν ἀσκήσεις εἶναι αὐθεῖσιν, ὡς μηδὲν πλέον ἔχοιεν οἱ ἀγαθοὶ ἡδόμενοι τῶν πονηρῶν. ἀλλ' οἵτε τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, ἵνα μηδέποτ' ἀνιῶνται τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' ὅπως ἐν τούτῳ τῷ ἐγκρατεῖσθαι, πολλὰ πλάσια εἰς τὸ ἔπειτα χρόνον εὐφραίνωνται, ὅτω τοιούτοι ἀζονται. οἵτε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ ἡδέως εἶναι, ἵνα δὴ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες δὴ λέγοντ' εὖ πείθοντες πολλοὺς αὐθεῖσιν, μεγάλα ἀγαθὰ ἐργασεῖσθαι. οἵτ' αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες, ἵνα ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται) οὔτ' ἐκποιοῦνται, ἀλλὰ νομίζουσι καὶ ὅτι τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ ἡδόμενοι, πολὺ μὲν ὄλβον, πολλὴν δ' εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ τῇ πόλει αὐτοῖς περιάψειν. εἰ δέ τινες τούτων ἐκποιησαίντες, πολύ τινα ἀπ' αὐτῶν καρπὸν κομίσασθαι αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους παρεῖσθαι, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεποιῆσθαι, οἵ εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς περιθυμηθεὶς ἡδέως εἶναι, καὶ δὴ σπείρων, καὶ δὴ φυτεύων, ὅτε ἀποκαρπῶσθαι τούτων δέοι, ἐάσῃ τὸ καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὸν γῆν πάλιν καταῤῥεῖν· καὶ εἴ τις ἀθλητὴς πολλὰ πονήσας, καὶ ἀξιόνικος γενόμενος, ἀναγώνιστος ὅλως τελέσειεν, ἆρ' οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀπαίτιος εἶ) ἀφεστικώς.

Πρὸς δὲ τοῦτο καὶ προθυμότερον ὑφίσασθαι τοὺς πόνων ἐκείνους, ὧν αἱ ὑπὲρ ἀρετῆς, καὶ καλοκἀγαθίας μέλλομεν πονεῖν, τούτων λελογίσθαι χρήσιμα· πόσα μὲν ποιοῦσιν ἔνιοι δι' ὀπτυμίας κακῆς, ὥσπερ οἱ ἐρασταὶ πάντες ἀκολάστως· πόσα δ' ὑπομένουσιν οἱ ἄλλοι τῆς καρδαμίνης χάριν· πόσα δ' αὖ κακοπαθοῦσιν ἔνιοι θηρεύοντες δόξαν· καὶ ὅτι ὅτοι πόνους ὑπομένουσιν αὐθαίρετοι πᾶσαν παλαιπωρίαν. ἆρ' οὖν οὐχὶ δῆτα, ἐκείνους μὲν ὑπὲρ ὧνπερ τὴν καλῶν ἀνέχεσθαι τούτων πάσχοντας ἡμᾶς δ' ὑπὲρ καλοκἀγαθίας, καὶ τῆς κατίας μὲν ἐκφυγεῖν τὴν λυμαινομένην ἡμῖν τὸν βίον· κτήσασθαι δὲ ἀρετὴν,

ἀρετῆς, ἥτις ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν ὄντι χορηγός, μὴ πόνου τινὸς ἑτοίμως ὑφίσασθαι; καί τις ἂν εἴποι τῆς ὅσῳ χρῆσθαι, αὐτὴ μὲν τοῦ ποιεῖν, ἵνα τύχῃ τῆς γυναικὸς ἀλλοτρίας, ὃ ποιεῖν ἵνα παιδαγωγήσῃ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἑαυτοῦ· αὐτὴ δὲ τοῦ τὰ ἴδια χρημάτων ταλαιπωρεῖν, ὃ ἀσκεῖν, ὥστε ὀλίγων δεῖσθαι· τοῦ δὲ τοῦ πράγματα ἔχειν ὑπὲρ δόξης, ὃ πράγματα ἔχασι ὅπως μὴ δοξοκόποις εἶναι· τοῦ δέ γε τοῦ ζητεῖν, ὅπως ᾧ φθονῆται κακῶς ποιῆσαι, τοῦτο σκοπεῖν ὅπως μηδὲν φθονῆται μηδενί· καὶ τοῦ γε τοῦ δυσκόλοις τισὶ καὶ χαλεποῖς φίλοις, ὥσπερ οἱ κόλακες, ὃ κακοπαθεῖν ἵνα κτήσηται φίλους ἀληθινοὺς καὶ βέβαιον δὲ τοῦ ποιεῖν πᾶσιν αὐθαίρετοις ἀναγκαίως ὄντας, τοῖς τε τοῦ χρήτων ὀρεγομένοις καὶ τοῖς τῶν ἀλλοτρίων, ὃ μὴ πολλῷ ἂν μᾶλλον προθυμοτέρους ποιεῖν τοὺς τὰ χρείττω μετιόντας, οἷς ἐλπίδες μικραὶ τῶν πόνων εἰσὶν, ἀποπίστατον. ἀλλ' οἱ μὲν ἆρα θαυμαστοποιοὶ δύσκολα ὅπως ὑφίστανται πράγματα, καὶ τὰ ζῶα καταβάλλονται τὰ ἑαυτῶν, οἱ μὲν εἰς μαχαίρας κυδιῶντες, οἱ δὲ ὑπὲρ κάλων μετέωροι βαδίζοντες, οἱ δὲ ὥσπερ ὄρνεα πετόμενοι ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ ἀέρος, ὧν ὃ σφάλμα θανατός ὄντι. καὶ ταῦτα πάντα δρῶσι, μικροῦ χάριν μισθοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀνεξόμεθα ταλαιπωρεῖν ὑπὲρ εὐδαιμονίας ὅλης; ἢ γὰρ ἄλλο τί γε τέλος ὄντι τοῦ ἡδέσθαι ἀγαθὸν, ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν, καὶ ζῆν μακαρίως εἰς ὃ λοιπόν. εἰκότως δὲ ἄν τις λογίζοιτο, καὶ ὃ τῶν ζώων σῶον ὁποῖόν ὄντι, πάντα δυνάμενον ὑπενεγκεῖν ἡμᾶς φιλοπόνους εἶναι. οἱ γοῦν ὄρτυγες καὶ ἀλεκτρυόνες, ὅτ' ἀρετῆς ἐπαίοντες οὐδὲν ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος, ὅτε ὃ καλὸν καὶ δίκαιον εἰδότες, ὑπὲρ τούτου τοῦ πονοῦντες ὑπνου, ὅμως μαχόμενοι τοῖς ἀλλήλοις, καὶ πληγὰς ἀνέχονται, καὶ μέχρι θανάτου καρτεροῦσιν, ὥστε μὴ ἡττᾶσθαι θατέρου ὁ ἕτερος. πόσῳ δὴ μᾶλλον εἰκὸς ἡμᾶς ἀνέχεσθαί τε καὶ καρτερεῖν, ὅταν ἐφιστώμεθα ὑπὲρ τῶν καλῶν κακοπαθοῦντες, ἢ ἵνα φίλοις βοηθήσωμεν, ἢ πόλιν ὠφελήσωμεν, ἢ ἵνα γυναικῶν ἢ τέκνων ὑπερμαχήσωμεν; ὃ δὲ μέγιστον καὶ κυριώτατον, ἵνα ἀγαθοὶ ὦμεν καὶ δίκαιοι, καὶ σώφρονες, ὅταν πόνου τις παραγένηται σοφοῦ. ὅθεν ἔπεσί μοι λέγειν, ὡς ὁ μὴ θέλων πονεῖν, ἁπλῶς καταδικάζει αὐτὸς ἑαυτὸν μηδενὸς εἶναι ἀγαθοῦ ἄξιος, ὅτι τἀγαθὰ πάντα πόνῳ κτώμεθα. ταῦτα μὲν καὶ τοιαῦθ' ἕτερα εἶπε τότε, ἐπιγείρων καὶ παρορμῶν τοὺς παρόντας, πόνῳ * μὴ καταφεύγειν.

Περὶ μὲν αὐτῶν τοῦ τε τοῦ ζῆν τῶν ἐν τοῖς κυνηγεσίοις εἰρήνη ὠφελήσονται δὲ οἱ ἐπιθυμήσαντες τούτου τοῦ ἔργου πολλά. ὑγίειάν τε γὰρ τοῖς σώμασι παρασκευάζουσι, καὶ ὄψιν ἐξ ἀκοῆς μᾶλλον, γηράσκειν δὲ ἧττον. τὰ δὲ πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα παιδεύει. πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ὅπλα

virtutis (quæ nobis bonorum omniũ dux est) nõ quosuis labores promptè subire? At qui verbis exprimi non potest, quãto præstantiùs sit eniti, vt cupiditates propriæ castigentur, quàm laborare ad vxore potiendũ aliena: item frugalitatẽ exercere, quàm in comparandis pecuniis laboriosum esse: & operã dare ne sis ambitiosus, quàm gloriæ conquirendæ causa multis negotiis molestari: præterea se ab omni inuidia immunem præstare quanto sit satius, quàm modũ quærere quo quis illi noceat, cui inuides: & amicos sibi veros conciliare potiùs laborem sumere, quàm quibusdam nomine solùm amicis seruire vt adulatores faciunt. In summa, cùm labor omnibus hominib. necessarius sit, tum his qui præstantius aliquid, tum illis qui vilius quidpiam desiderãt, absurdissimum est, eos qui præstantioribus operam dant, & magna præmia sperãt, non multo in laborib. promptiores esse. Circumforanei quidem mirabiliũ autores perquam difficilia negotia sustinent, & de vita sua periclitantur, alij quidem saltantes supra gladios præcipitati, alij supra funem ambulãtes in sublimi, alij tanquã aues per aerẽ volantes: in quibus si contingat error, mortis periculum est. omnia tamen ista mercedis exiguæ causa faciunt: nos verò nihil sustinebimus laborũ pro vniuersa simul felicitate? Nullus enim alius finis est bonitatis morum quàm bene beateq; in posterum viuere. Ad hæc meritò natura quorundã animantiũ considerandæ est, quæ nos planè potest ad capessendos labores hortari. Coturnices enim & galli cùm neq; virtutis, vt homo, nec honesti iustiq; notitiam habeant, neq; laboris quicquam hisce comparandis insumant, pugnando tamen inuicem & mutilari sustinẽt, & mortem potiùs obeunt, quàm superari se permittãt. At quãto magis nos conuenit patientes ac tolerantes esse, cùm honestas ob causas ærumnis et laboribus fatigamur, vel ad opem ferendam amicis, vel iuuandam ciuitatem, vel pro vxoribus & liberis pugnandum. Cæterùm vt boni, iusti, & temperati sint, quæ res omnium est maxima & præcipua, nullis mortalium citra laborem datur. Hinc inducor vt dicam, quòd is qui laborem recusat, ferè seipsum condemnat tanquam bonis omnibus indignum: quicquid enim est vbique boni, labore comparatur. Huiusmodi tum ille dicebat, & alias his similia, ad excitandum instigandúmque præsentes vt laborem contemnerent.

*μὴ al. non legitur.

Hactenus de his quæ in venatione geruntur, quius studio dediti magnam ex eo vtilitatem capient. Nam corporibus bonam valetudinem comparant, hinc vident audiúntque magis, senescunt minùs. Hæc ad bellum præcipuè instituit. Primò quidem

Xenophontis in lib. de Venatione.

si vias difficiles sub armis ambulant, minùs lassantur: nam labores sustinent, quibus feras capere consueuerũt. Deinde poterũt humi iacẽtes quiescere, ad imperatoris dictũ præsto esse, in adeundis hostibus inuadere simul, & imperata facere, cùm feras ipsi hoc modo venentur. Nec verò in fronte locati deserunt acies, quia parasissimi sunt. At in hostium fuga vbique illos propter locorum peritiam rectè ac tutò persequuntur. Quòd si exercitus suus infœliciter pugnauerit, in syluosis, abruptis, iniquisque alys locis seipsos cum cæterũ non turpiter seruare poterunt. Nam consuetudo venandi nonnihil eos peritiores reddit. Et hi plerunque magna commilitonum turba fugiente, victores hostes propter locorum difficultatem errantes, suo ipsi robore & audacia repugnando, terga dare coegerunt: nam fortuna ferè corporis & animi fortitudinem comitatur.

*ὠφίλη.

Ibidẽ paulò pòst.

Dicunt verò nonnulli venationibus delectari non oportere, ne res familiaris negligatur, nescientes qui de repub. & amicis bene merentur, eos omnes rei familiaris diligẽtiores esse. Quòd si studiosi venationis ita se comparant, vt patriæ vtilissimi sint: hi certè nec priuata neglexerint: nam sua cuiusq; vnà cum repub. seruantur, & percunt. Itaque priuatas res suas & aliorum pariter tales viri conseruant. Sed eorum multi qui hac sine ratione dicunt, præ inuidia deligunt suo ipsorum vitio perire potiùs, quàm aliorum virtute incolumes esse. Nam voluptates multæ sunt & prauæ, quibus victi peiora dicere vel facere compellũtur. Deinde ex inanibus dictis odia sibi comparant: ex improbis factionibus morbos, damna, mortes: nec sibi solùm, sed liberis quoque & amicis, qui sine sensu malorum suorum voluptates plus etiam quàm cæteri sentiunt.

*πρίοντο.

Musonij ex lib. de Exercitatione.

Incitabat autem semper enixè conuersantes sibi ad actionem huiusmodi ferè verbis vsus. Virtus, inquiebat est scientia non contemplatiua solùm, sed etiam actiua, sicut & medicina & musica. Quemadmodum igitur oportet medicum & musicum, non solùm contemplationes suæ artis vtrumque percepisse, sed in ipsis etiã actionibus iuxta contemplationes exercitatum esse: similiter qui vir bonus est futurus, non præcepta solùm ad virtutem pertingẽtia edidicisse debet, verùm exercitari quoque secundum ipsa diligenter ac enixè. Etenim quo quis pacto statim temperans euaderet, si solùm nouerit, quòd à voluptatibus vinci dedeceat, repugnandi verò nullum exercitium habeat? Aut iustus quomodo fieret aliquis, sciens quidem æqualitatem esse diligendam, non au-

*λόγου πρὸς.

ἔτι δὲ ἔχοντες παρόμοιοι ὁδὸς χαλεπὰς, οὐκ ἀπορῶσιν· αἱρέξονται γὰρ τὰς πόνους φέρειν· ὃ εἰθίζουσι μὴ τὰ τῶν ἀιρῶν πρὸς θηρία. ἔπειτα δύνασθαί τε σιλπρῶς διωκεῖν ἔσονται, καὶ φύλακες εἶεν ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὰ παρόμοια· οὐ γὰρ τοῖς ὁδοῖς τοῖς τοῖς πολεμίοις ἅμα οἷοί τε ἔσονται ὑπεῖναι, καὶ τὰ τοιαῦτα γελοίωμα ποιῆν, φέρειν δ' ὅπως καὶ αὐτοὶ αἱρῆσι τὰς ἄγρας. τεταγμένοι δὲ οὐ φεύξονται, ὑ λείψουσι τὰς τάξις, φέρειν δ' ἀπαρτερῆν δύνασθαι. οὐ φυγῇ γὰρ τὰ πολεμίων, ὀρθῶς καὶ ἀσφαλῶς διώξουσι τὰς ἑαυτῶν οὐ πάντα χωρίον φέρειν καὶ σωτῆρα. διστυχήσαντες γὰρ οἰκείᾳ τραπόιδ' οὐ χωρίοις ὑλώδεσι καὶ ἀπορρήμνοις, ἢ ἄλλως χαλεποῖς, οἷσι τ' ἔσονται τε καὶ αὐτοὶ σώζεσθαι μὴ αἰχρῶς καὶ ἑτέρους σώζειν. ἡ γὰρ συνήθεια τῶν ἔργων, παρέξει αὐτοῖς πλέον τὴ εὐδύναμιν. καὶ ἥδ' ἡ ὑρὲς τ' ἰσότητον πολλῶ ὄχλου συμμάχου βεφθίντος τῇ αὐτ' * ὑπαξίᾳ, καὶ θρασύ, φέρειν δὲ σχεδὸν αἰμυρτάνειν τὰς πολεμίους νεικηκόσας, αἰαμαχόμενοι ἐμφανῶς. ἀεὶ γὰρ ὅστις τοῖς τὰ σώματα, καὶ τοῖς ψυχαὶ δ' ἔχουσιν, ἐγγὺς ὁ δύτυχήσας.

Λέγουσι δέ τινες, ὡς ὑ χρὴ ἐφῆι κυνηγεσίων, ἵ.α μὴ τ' οἰκείων ἀμελῶσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι οἱ τοῖς πόλις καὶ τοὺς φίλους δ' ποιοῦντες, πρώτως τ' οἰκείων ὑπεμελέστεροί εἰσιν. εἰ δ' οὖν οἱ φιλοκυνηγέται τοιαῦτα σκοπῶ ἀίζουσιν αὐτοὺς τῇ παρόδι χρησίμους εἶεν εἰς τὰ μέγιστα, ὑδ' αὖ τὰ ἴδια. * ἐρρέ εἰσι· σὺν γὰρ τῇ πόλει, καὶ σώζεται, καὶ ἀπόλλυται τὰ ἐκάστω οἰκεῖα· ὥστε τοῖς τοῖς αὐτ' καὶ τὰ τ' ἄλλων ἰδιωτῶν οἱ τοιοῦτοι σώζουσι. πολλοὶ δὲ ὑπὸ φόβου ἀλόγιστοι τ' ζῶν τα λεγόντων, αἱρῶνται φέρειν τ' αὐτ' κακίαν ἀπολέσθαι μᾶλλον, ἢ ἑτέρων ἀρετῇ σώζεσθαι· αἱ γὰρ ἡδοναί, αἱ πολλαὶ καὶ κακαί, ὧν ἠπιώθησι, λέγειν ἢ τοιαῦτ' ἐπαίρουσι τὰ χείρω· εἶτα ὀκ μὴ τ' ματαίων λόγων ἔρθρας αἰαιρῶν), ὀκ ὀ τ' κακῶν ἔργων, νόσους καὶ ζημίας καὶ θανάτους, καὶ αὐτ' καὶ παίδων, καὶ φίλων, αἰσθήτους μὴ τ' κακῶν ἔχοντες, τῶν ὀ ἡδονῶν πλέον τῶν πολλῶν αἰσθανόμενοι.

Παρόρμα δὲ τοῖς ἄσκησιν τὰς συνόντας ὁπόταν μάθωσ αἰεί, ὁσωσδέ ποι λέγοις χρώμενος. ἡ ἀρετὴ, ἔφη, ὅπερ ἡμῖν ὄστιν, ὑ θεωρητικὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρακτικὴ, καθάπερ ἡ τε ἰατρικὴ, καὶ ἡ μουσική. δῆλον δ' ὡς περ τ' ἰατρὸν καὶ τὸν μουσικὸν, μὴ μόνον αἰσθησέσθαι τὰ θεωρήματα τ' αὐτ' τέχνης ἑκάτερον, ἀλλὰ καὶ γεγυμνάσθαι πρὸς τ' τῷ * καὶ τὰ θεωρήματα· ὅτω καὶ τ' ἐσόμενον ἀγαθὸν ἄνδρα, μὴ μόνον ἐπαισθάνεσθαι ὅσα μαθήματα φέρει πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ γυμνάζεσθαι χρ' τοῦτα φιλοπόνως καὶ φιλοπόνως. ἐπεὶ πῶς μὴ αἰ δίκης ἡμῖστ' ἂν σώφρων, εἰ μόνον εἰδείη ὅτι ὑ χρὴ ἥδεσθαι ἡδοναῖς, ἀγύμναστος δ' εἴη αὐτέχεσθαι ταῖς ἡδοναῖς; πῶς δ' αὖ δίκαιός τις γένοιτο, μεμαθηκὼς μὲν ὅτι χρὴ ὃ ἴσον ἀγαπᾶν, μὴ μελετη-

μελετητέον ἢ φεύγειν τὸ πλεονεκτεῖν; πῶς δ' ἂν ἀνδρείαν κτησαίμεθα, τὸ μὲν ὅπως μὴ φοβεροὶ τὰ δεινὰ τοῖς πολλοῖς δόξομεν, καταπεπονηκότες· ἄφοβοι δ' εἰς αὐτὰ, μὴ μεμελετηκότες; πῶς δ' ἂν σωφρονοῦμεν ἡδοίμεθα, τὸ μὲν ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ καὶ κακὰ τίνα ἐστὶν ἐγνωκότες, μὴ γεγυμνασμένοι δὲ καταφρονεῖν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν διὰ χρὴ τῇ μαθήσει τῶν τοιούτων ἀρετῇ ἐκάστῃ μαθημάτων, καὶ τὸ ἄσκοπον ἐπαχθύνειν πολύτιμον, εἶτα μέλλει καὶ αὐτῆς τῆς μαθήσεως ὄφελός τι ἡμῖν ἔσεσθαι ἡμῖν. καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ἀσκεῖν τὸν φιλόσοφον ἀξιωτέον, ὅσῳ τὸν ἰατρικῆς, ἢ τινος τέχνης ὁμοίας ἐφιέμενον, ὅσῳ μείζονι καὶ δυσκατεργάστῳ περὶ φιλοσοφία πρᾶγμα ἢ τὸ ἰατρεύμα ἕτερον. καὶ γὰρ οἶμαι ὅτι μὲν τὰς ἄλλας τέχνας * εἴ τις οἱ ἐφιέμενοι αὐτῶν, ἢ καὶ διεφθαρμένοι τὰς ψυχὰς, ἢ δὲ σώματα μανθάνοντες οἷς μαθήσεσθαι μέλλουσιν· οἱ δὲ φιλοσοφεῖν ἐπιχειροῦντες, ἐὰν διαφθορᾷ γεγυμνασμένοι πρότερον πολλῇ, καὶ ἐμπεπλησμένοι κακίας, ὥστε καὶ τοῦτο πλείονος δεηθῆναι τῆς ἀσκήσεως. πῶς οὖν καὶ τίνα δεῖ πρῶτον τούτοις ἀσκητέον; ἐπεὶ τὸ μὲν ἄθεμιτον ὥστε ψυχῇ εἴ τις μόνον συμβέβηκεν, ὥστε σώματι μόνον, ἀλλά τι σωφρονοῦν ἐκ δυοῖν τοῖν, ἀναγκαῖον τὸν ἀσκοῦντα ἀμφοῖν ἐπιμελεῖσθαι, τῷ μὲν χρείττονος μᾶλλον, ὡς ἂν ἄξιον, τυγχάνοντι τῆς ψυχῆς· καὶ ἀπέρ ἐστὶν μέλλει μηδὲν ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀνθρώπου μέρει. δεῖ γὰρ δὴ καὶ τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι καλῶς πρὸς τὰ σώματος ἔργα τὸν τῷ φιλοσοφοῦντος, ὅτι πολλάκις αἱ ἀρεταὶ καταχωσθεῖσαι τούτῳ ὕλῃ ὀργάνῳ ἀναγκαίῳ πρὸς τὸν βίον παρέξῃς. τῆς οὖν ἀσκήσεως ἡ μὲν τις ἀφὸ τῆς ψυχῆς μόνης γένοιτ' ἂν ὀρθῶς· ἡ δέ τις κοινὴ τούτου τε καὶ τοῦ σώματος. κοινὴ μὲν οὖν ἄσκησις ἀμφοῖν ἡμῖν ἐστιν, σωνεθιζομένων ἡμῶν ῥίγει, θάλπει, δίψει, λιμῷ, ἕωθεν λιτότητι, καὶ τῆς σκληστητι, ἀπουσίᾳ τῶν ἡδέων, ὑπομονῇ τῶν ὀδυνηρῶν. ἀφ' ἑνὸς τούτων καὶ τῶν ὁμοίων ῥώννυται μὲν τὸ σῶμα, καὶ γίνεται δυσπαθές τε, καὶ εὐρεῖον, καὶ χρήσιμον πρὸς ἅπαν ἔργον ῥώννυται δὲ ἡ ψυχὴ γυμναζομένη, ἀφ' μὲν τῆς ὑπομονῆς τῶν ὀδυνηρῶν πρὸς ἀνδρείαν, ἀφ' δὲ τῆς ἀποχῆς τῶν ἡδέων, πρὸς σωφροσύνην. ἀφ' δὲ τῆς ψυχῆς ἄσκησίς ἐστι, πρῶτον μὲν τὰς ἀποδείξεις πρὸς χεῖρας ποιεῖσθαι, τάς τε περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῶν δοκούντων ὡς οὐκ ἀγαθοῦ, καὶ τὰς περὶ τοῦ κακῶν τῶν δοκούντων ὡς οὐ κακοῦ, καὶ τὰ ἀληθῶς ἀγαθὰ γνωρίζειν τε, καὶ διακρίνειν ἀπὸ τῶν μὴ ἀληθῶς ἐπιζητεῖν. εἶτα δὲ μελετᾶν μήτε φεύγειν μηδὲν τῶν δοκούντων κακῶν, μήτε διώκειν μηδὲν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν· καὶ τὰ μὲν ἀληθῶς κακὰ πάσῃ μηχανῇ ἐκκλί-

tem circa potioris partis cupidit as̃ē fugiendam se exercueris? Item fortitudinem quî comparauerit sibi ille, qui quamuis intelligit non esse terribilia, quæ hominum vulgo metuẽda vidẽtur: vt tamẽ intrepidũ aduersus ipsa se præstet, exercitio nullo confirmatus est? Præterea quo pacto prudentes fieremus, cognoscentes quidem quæ bona, quæ mala sint reuera, nõ exercitati vero cõtemnere ista, quæ boni speciem solùm referunt? Quamobrẽ necessariũ est omnino ad doctrinã præceptorũ vnicuiq; virtuti cõuenientiũ vsum & exercitationem accedere, si quã modo vtilitatẽ afferre nobis ex ipsa doctrina expectamus. Atque tanto magis exercitari conuenit futurũ philosophum, quàm medicinæ aut similis alicuius artis studiosum, quanto maior absolutuq; difficiliorq; est philosophia quouis alio studio. Siquidẽ alias quidem artes ipsarũ cupidi accedũt animis nõ priùs corruptis, neq; contraria discerunt antea his quæ deinde discẽda sunt: philosophaturi autẽ priùs multis corrupti modis, impletiq; malitia, sic ad virtutem se conferunt, quare hanc ob causam quoq; maiùs exercitium requiritur. Quoniam igitur modo, & qua ratione cõuenit ipsis exerceri? Quoniam homo nõ anima solùm, neq; corpore solo constat, sed compositum quiddam existit ex vtrisque, necesse fuerit exercẽtem se vtriusq; curam habere, magis quidem præstantioris partis, vt decet, hoc est animæ: alteram tamen non negligere, si modo nullam partem sui imperfectam habere velis. Etenim oportet corpus quoque philosophantis ad corporis officia rectè constitutum esse. Virtutes namque haud raro ad actiones vitæ vtpote necessarium instrumentum corpus vsurpãt. Exercitiorum igitur aliud rectè per solam animã efficitur, aliud animæ simul & corporis commune censẽdum. Communis etenim vtrisque fit exercitatio, si nos assuefaciamus adrigorem, calorem, sitim, famem, victus tenuitatem, cubilis duritiam, abstinentiam rerum suauium, & molestarum tolerantiam: quoniam per hæc & huiusmodi tũ corpus roboratur, ita vt nõ facilè forinsecus afficiatur, sed firmũ, & ad quoduis opus vtile sit: tũ anima sic exercitata cõfirmatur, scilicet difficilia quidẽ sustinẽs ad fortitudinẽ, abstinẽs verò suauibus ad tẽperantiã. Cæterũ ad alterũ exercitium, quod animæ solius est, pertinet, primùm quidẽ faciles sibi & in prõptu demonstrationes parare, quibus efficitur quòd illa bona, quæ speciem tantũ boni præ se ferunt, non sint bona. & mala quæ pro malis opinione malorum habentur, non sint mala: quæ autem reuera sunt bona cognoscere, atq; ad discernendũ ànõ veris assuefieri: deinde operã dare, neq; existimata vlla mala refugere, nec vlla p bonis habita sequi, et à veris malis omni modo declina-

* malim ψ. χρῆται.

re, vera autẽ bona omni studio sequi. Hactenus in summa propemodũ dictum est, qualis uterque sit exercitandi modus: veruntamen singillatim quoque deinceps, quomodo in singulis agendum sit, explicare conabor, nullo posthac discrimine facto inter animæ corporisq; communia exercitia, & animæ propria, sed utrisque simul iunctis. Quandoquidem igitur omnes qui philosophiæ sumus initiati, audiuimus & consensimus, quòd neque labor, neque mors, neque paupertas, ullo pacto mala sint, nec aliud quicquam alienum à malitia: & rursus bona non sint diuitiæ, vita, voluptas, aut quicquam quod non coniungatur cum virtute: sed quamuis ita sentiamus, propter corruptionem, tamen statim à puero nobis innatam, & malam inde consuetudinem, accedente quidem labore, aliquid mali nobis contingere putamus: voluptate autem se offerente, aliquid boni putamus nobis dari: & mortem quidem ceu calamitatem extremam horremus: contrà vitam veluti maximum bonorum amplectimur. Item argentum impendentes, tanquam accepto damno dolemus: recipientes verò tanquam aditui gaudemus. Consimiliter in plurimis alijs, non vt rectas opiniones decet, res administramus: sed malam potiùs consuetudinem sequimur. Quando igitur (vt suprà dicebam) hæc ita se habent, oportet exercentem se conari, vt vincat seipsum, adeò ne voluptati applaudat, neque laborem auersetur, & vita non nimis cupidus sit, nec mortem metuat: & pecunias accipere non maioris faciat, quàm expendere.

Ille qui dixit ad vitam tranquillè agendam non multa agere oportere, nec priuatim, nec publicè, hic primò magno nobis parabilem animi tranquillitatem facit, vtpote inertia venalem, & tanquam ægrotum vnumquenque hortans versu illo tragico:

Plutarchi in opere de animi tranquillitate.

Mane miselle tuis in lectis immotus.

Siquidem cùm noxium est medicamentum corpori sepulta illa segnities, tum nihilo melior anima medicus est ægritudinis & turbulentia torpor & mollitia, socordiaq; amicorum necessariorum, patriæq; desertrix.

Itaq; ne Epicurus quidem hominib. ambitiosis auidisq; gloriæ, vt se otio dedant, autor est: sed vt ad gerendam remp. natura duce accedãt: tales enim haudquaquã æquo animo inturbidoq; laturos, se eare orbatos esse, quã in primis cõcupierint. Sed ille ineptus, qui ad remp. ascisçat eos qui sibi ab ea tẽperare nequeãt, et nõ eos potiùs, qui gerendæ reip. facultatem habeant. Neque verò multitudine paucitatéque negotiorum, sed honestate & turpitudine securitatem animi anxietatemq; metiri conuenit. Ho-

Ibid. paulo pòst.

πάθαι, τὰ δὲ ἀληθῶς ἀγαθὰ πάντι τρόπῳ μετέρχεσθαι. ὁ μὲν κεφαλαίῳ μὲν οὖν τοσοῦτον εἴρηκε, ὁπόσος ἑκάστοις τρόπος ἀσκήσεως· ἐγὼ δὲ μικρὰ καὶ κατὰ μέρος οὕτως ἐπιχειρήσω διελθεῖν, ὅπως ἀφαιρεῖσθαι μὲν, οὐδὲ χωρίζων ἔτι πάντα καινὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀσκήματα, καὶ τὰ ἴδια τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἀναμίξ τὰ ἑκατέρων μέρους διεξιών. ὅτι μὲν οὖν ταῦτα μὲν τυγχάνομεν ἀκηκοότες τε καὶ ὑπειληφότες, ὅσοι γε φιλοσοφίας ἀφειλόμεθα, ὡς οὔτε πόνος, οὔτε θάνατος, οὔτε πενία κακόν ἐσθ' ἁπλῶς ἔστιν, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν κακῶν ἀπολλαγμένων· οὐδὲ αὖ πάλιν ἀγαθὸν, πλοῦτος, ζωὴ, ἡδονὴ, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μὴ μετεχόντων ἀρετῆς. ὅμως δὲ καὶ ταῦθ' ὑποπλησθέντες ἀφ' ὧν παίδων ὑπὸ γονέων ἡμῖν ἀφῳδοῦσι, καὶ τῷ ὑποπτεύειν ἀφῳδοῦντας συνήθειαν ποιεῖσθαι, πόνῳ μὲν προσερχόμενοι, κακόν τι ἡγούμεθα προσέρχεσθαι ἑαυτοῖς· ἡδονῆς δὲ προσγινομένης, ἀγαθόν τι ἡγούμεθα προσγίγνεσθαι ἡμῖν· καὶ τὸν μὲν θάνατον ὡς ἐσχάτῳ συμφορᾷ προσέχομεν, τῷ δὲ ζωῇ ὡς τῷ ἀγαθῷ μέγιστον ἀσπαζόμεθα· καὶ δίδοντες μὲν ἀργύριον, ὡς βλαπτόμενοι λυπούμεθα· λαμβάνοντες δὲ, ὡς ὠφελούμενοι χαίρομεν. τὰ δὲ πλείονα δὲ καὶ ὅτι πλέον ἄλλων οὐκ ἀληθῶς ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσι τῶν πραγμάτων χρώμεθα, τῷ δὲ φαύλῳ ἔθει μᾶλλον ἀκολουθοῦμεν. ἐπεὶ οὖν τοῦτό φημι τοιοῦτον ἔχειν, δεῖ τὸν ἀσκοῦντα ζητεῖν προσέχεσθαι ἑαυτῷ, τῇ μὲν ἡδονῇ μὴ ἀσμενίζειν, τὸν πόνον δὲ μὴ ἐκπλήττεσθαι· καὶ ὃ μὲν ζῆν μὴ φιλεῖν, τὸν δὲ θάνατον μὴ δεδιέναι· καὶ ὅτι χρημάτων μὴ προσιέμενον προΐεσθαι ὃ λαμβάνειν.

Ὁ μὲν οὖν εἰπὼν ὅτι δεῖ τὸν ἐθυμοῦσθαι μέλοντα μὴ πολλὰ πράττειν μήτε ἰδίᾳ μήτε ξυνῇ, πρῶτον μὲν ἡμῖν πολυτελῆ τὸν θυμὸν κατέστησε γιγνόμενον ὦνον ἀπροαξίας, οἷ ἀρρώστῳ παραινῶν ἑκάστῳ·

μεῖνε ὦ παλαίπορε ἀτρέμας σοῖς ἐν δικαίοις.

Καὶ τὰ κακὰ μὲν ἀναθησία σώματι φάρμακον ἀποιοῦσα· τὸν δὲ βελτίων ψυχῆς ἰατρὸς, ὀργὴν καὶ μανίαν καὶ προθυμίαν φίλων, καὶ οἰκείων, καὶ πατρίδος, ἀφαιρῶν ὅ παραχώδης αὐτὸν καὶ λυπηρόν.

Οὐδὲν οὖν Ἐπίκουρος οἴεται δεῖν πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ τῇ φύσει χρῆσθαι πολιτευομένῃ, καὶ προϊεμένῃ τὰ κοινὰ, τοὺς φιλοτίμους καὶ φιλοδόξους, ὡς μᾶλλον ἂν τὸ ἀπροαγμοσύνης παράπλεσθαι καὶ κακοῦσθαι πεφυκότας, αἷς ὧν ὀρέγονται μὴ τυγχάνουσιν. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἄτοπος, ὃ τοὺς δυναμένους τὰ κοινὰ προΐεσθαι προσέπεμπεν, ἀλλὰ τοὺς πονηρίας ἄλλο μὲν δυναμένους δεῖ δὲ μὴ πλήθη, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ ὁ ἐθυμὸν ὁρίζειν, καὶ ὁ δίκαιον. τῷ γὰρ καλῷ

κελῶν τῶν ἀλλήλοις, οὐχ ἥττον, ἢ τῶν βλασφήμων ἡ τοιαύτη ἕξις αἰσχρόν ἐστι καὶ ταραχῶδες.

Πρωταγόρας ἔλεγε, μηδὲν εἶναι μήτε τέχνην ἄνευ μελέτης, μήτε μελέτην ἄνευ τέχνης.

Πρῶτον μὲν φιλοπονία ὑγιαλὸν δεῖ εἶναι τὸν ἀγαθόν, τὰ μὲν ἡμίσεα φιλόπονον, τὰ δὲ ἡμίσεα ἄπονον. ἔστι γὰρ τοῦτο, ὅταν τις φιλογυμναστὴς μὲν ᾖ καὶ φιλομόχθηρος, καὶ πάντα τὰ ἀφ' τοῦ σώματος ἀφαιρῇ· μὴ φιλομαθὴς δὲ μηδὲ φιλήκοος, μηδὲ ζητητικὸς, ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις μισοπονῇ. χαλεπὸς δὲ, καὶ ὁ ταναντία τούτου μεταβεβληκὼς τῶν φιλοπονίαν.

Τὸ μὲν γυμνάσασθαι, ῥᾴδιον· τὸ δὲ γυμνάσασθαι, πόνος.

Οὐ κάμνει τὰ τοιαῦτα τοιαυτόμβια.

Εἰδέναι χρὴ, ὅτι οὐ ῥᾴδιον ἅπαξ γυμνάσασθαι ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ αὐτὰ καὶ λέγῃ τις, καὶ ἀκούῃ, καὶ ἅμα χρῶτο τοῖς τοῦ βίου.

Νικίας οὕτως ἦν φιλόπονος, ὥστε πολλάκις ἐρωτᾶν τοὺς οἰκέτας, εἰ λέλουκε, καὶ εἰ ἠρίστηκεν.

Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σανίδι τοιαῦτα γεωμετροῦντα ἀποσπῶντες βίᾳ οἱ ἀγαγόντες ἤλειφον· ὁ δὲ ὅτι τοῦ σώματος ἀληλιμμένου διέγραφε τὰ σχήματα.

Λάμπις ὁ ναύκληρος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἐκτήσατο τὸν πλοῦτον· ἀχαλεπῶς, ἔφη, τὰ μέγιστα· ἧττον δὲ βαρέως, ὅτι πόνῳ.

Τῆς ἡσυχίης πολλοὶ οἱ πόνοι ἡδίονες, ὅταν ὧν εἵνεκεν πονέωσι τυγχάνωσιν, ἢ εἰδέναι χρῄζοντες. ἐν ᾧ ἄκος τῇ *δυστυχίῃ, ὃ πᾶν ὁμοίως αἰνιγμὸν καὶ παλαίπωρον.

Ἀχιλλεὺς γὰρ Ἀθηναίῃ ἀγῶνα ὁρᾷν * ταχὺν, ᾗ ὅτι τῇ πληγῇ τοῦ ἅλματος ἐκβοήσαιεν, τοὺς Ἕλληνας, ἔφη· ὁρᾷς οἷόν ἐστιν ἡ ἄσκησις; ὁ πεπληγὼς σιωπᾷ, οἱ δὲ θεωμένοι βοῶσιν.

Δημοσθένης ἐρωτηθεὶς, πῶς τοῦ ῥητορικοῦ ἐπειράθη; πλέον, ἔφη, ἔλαιον οἴνου δαπανήσας.

Δημάδης ἐρωτηθεὶς, τίς αὐτῷ διδάσκαλος γεγονὼς εἴη· Ὁ τῶν Ἀθηναίων, ἔφη, βῆμα· ἐμφαίνων, ὅτι ἡ ἀφ' τῶν πραγμάτων ἐμπειρία χρείττων πάσης σοφιστικῆς διδασκαλίας ἐστίν.

Ὁ Διογένης ἔλεγε τὸν Μήδιαν σοφὸν, ἀλλ' ὑφαρμακίδα γυναῖκα εἶναι. λαμβάνουσαν γὰρ μαλακοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ σώματα διεφθαρμένους ὑπὸ τρυφῆς, ἐν τοῖς γυμνασίοις, καὶ τοῖς πεζοπορείοις ἀφαιρεῖν, καὶ ἰσχνοὺς ποιεῖν καὶ σφιγγούσας· ὅθεν δοκεῖ αὐτῆς ῥωμαίαν τὴν δόξαν, ὅτι τὰ κρέα ἔψουσα νέους ἐποίει.

Τίς οὖν ὁ τρόπος τοῦ καλῶς τε καὶ μὴ γράφειν; δεόμεθά τινος, ὦ Φαῖδρε, Λυσίαν τε τούτων ἐξετάσαι, καὶ ἄλλων ὅστις πώποτε γέγραφεν, ἢ γράψει, εἴτε πολιτικὸν σύγγραμμα, εἴτε ἰδιωτικὸν, ἐν μέτρῳ ὡς ποιητὴς, ἢ ἄνευ μέτρου ὡς ἰδιώτης. ἐρωτᾷς εἰ δεόμεθα; τίνος μὲν

nesta enim omittere, non minùs quàm turpia agere, molestum est & turbulentum.

Protagoras asserebat, nec artem sine exercitio quicquam esse, nec exercitium sine arte.

Primum quidem illum qui rem aggreditur non oportet assiduitate claudum esse, ita vt dimidia quidem sui parte sit assiduus, altera verò ignauus. Fit autem hoc, vbi quis gymnasia laboresq; diligit, & omnia quæ corpore peraguntur Platonis. *absoluit: discendi verò, audiendi, inquirendiq; studiosus non est, sed in omnibus hisce laborē exosum habet. Contrà qui exercitijs quidem animæ dat operam, ignauus autem est corpore, hic quoq; claudus est.* (labor est.

Non esse natum, nihil est: natum autem esse, Apollonius Dioni. *Res ipsæ dum peraguntur, non fatigantur.* Idem ad Danaum.

Sciendum, quòd homo non facilè vllum sibi dogma comparauerit, nisi quotidie eadem dicat, & audiat, & simul ad vitam accommodet. Ex libro de memorabilibus Epicteti.

Nicias tam erat assiduus, vt famulos sæpe rogaret an lauissent, aut prandisus esset.

Archimedum incumbentem abaco, & figuras quasdam ducentem, famuli per vim abstractum vngebant: ille verò figuras in corpore vncto ducebat.

Lampis nauclerus interrogatus, quomodo nactus esset diuitias: magnas quidem, respondit, non difficulter: exiguas verò, laboriosè.

Omnes labores ocio iucundiores sunt, quando illa consequuntur homines quorum gratia laborant, aut consequuturos se sciunt. Frustrationi verò, cùm spei non respondet euentus, vnū Democriti. *est remedium, si omnia reliqua similiter* *malum δυστυχίη. *exanimosa sint & laboriosa.* *ἄνυστον.

Æschylus cùm certamen in Isthmo constitutum videret, & quodam percusso spectatores exclamassent, dixit ad Ionem: Videne qualis res sit exercitatio? Qui ictus est, tacet: spectantes verò clamant.

Demosthenes interrogatus, quo pacto sibi oratoriam facultatem comparasset: plus olei, dixit, quàm vini mihi consumptum est. Ex Aristotelis Chria.

Demades rogatus, quo præceptore fuisset vsus: tribunali, respondit, Atheniensium: insinuans, quòd in ipsis negotijs experientia quauis institutione sophistarum melior sit.

Diogenes Medeā dicebat sapientē, nō veneficā fuisse. Acceptis.n. mollib. et effœminatis hominū corporib. cōfirmasse ipsa gymnasiis ac exercitiis, et robusta vigentiaq; reddidisse: hinc famā emanasse, q coquēdo carnes in iuuentutē restituerit.

Quanā igitur & bene, & nō bene scribēdi ratio est? Nunqd opus est nobis, ô Phædre, de his à Lysia, vel ab alio scisciari, q vel quādog, scripserit aliqd, vel sit scriptur⁹, seu ciuile publ. opus, sine priuatū, aut carmine vt poeta, aut tanq priuatus oratione soluta? Rogas, an op⁹ sit? Cuius.n. Platonis in Phædro, vel de pulchro.

gratia, vt ita dicam, vinat quispiam, nisi huiusmodi voluptatum? Nō.n.illarū gratia, quas dolor necessariò antecedit, alioquin voluptas minimè puenit: qđ omnes penè voluptates corporis habēt: quare seruiles non iniuria sunt appellatæ.

Xenophontis lib. 4. de fact. & dict. Socratis.

Socrates asserebat operarium esse, vtile ac bonū homini: ociosum verò esse, damnosum et malum. Item operari, bonum: ociari verò, malum. Præterea boni quippiam facientes operari dicebat, & opifices bonos esse: aleatores autem, vel aliud quidpiam prauum & noxium agentes, ocioſos nominabat. Quare Hesiodus rectè dixisse videri debet, Nequaquam dedecet operari, sed ocia probrosa sunt.

Ibid. lib. 1.

Fortassis autē nonnulli eorū qui se appellant philosophos, dicent, nūquam iustum hominem iniustum fore, aut moderatū contumeliatorem, aut doctum in aliquo eorum quorum doctrina est tradita, indoctū in illo quod didicit posse fieri. Ego verò de his aliter sentio. Video nanque quòd quemadmodum ea quæ per corpus fiunt, non queunt benefacere illi qui nō exerceāt corpora: sic etiam qui non exerceant animum, minimè posse animi opera agere. Nec enim quæ facienda sunt facere, nec à quibus abstinēdum est abstinere possunt. Quocirca patres etsi sobrios sciant liberos suos, prauorum tamen hominum colloquia eis prohibent, quasi bonorū hominum cōuersatio exercitium sit virtutis, prauorū verò destructio. Testatur autem hoc etiam qui dicit Poeta:

* ἀλέξεται

Bona quidem discēs à bonis: quòd si te miscēs
Prauis, amittes etiā insitam mentē. Quig, ait:
Vir autem bonus, modo fortis, modo ignauus.

Quibus ego quoque assentio. Video nanque quòd sicut carminum facilè obliuiscuntur, qui meditatione continua non vtantur, sic illi qui negligunt, tradunt obliuioni sermones ac admonitiones præceptorum suorum. Cùm verò quispiam istorum obliuiscatur sermonum, obliuiscitur etiam illorum quibus animus ad desideratam sobrietatem mouetur. Hoc autem facto, nil mirum profectò ipsam quoque sobrietatem obliuioni tradere. Considero etiam illos qui ad vitium bibendi, aut amores inciderint, minùs quàm antea quæ deceāt facere, et ab his quæ non deceant, abstinere posse. Multi nanque cùm in pecunia expendenda, antequam amassent, parci essent, post amorem parcere non possunt: & cùm pecuniam consumpsissent, ab eo quæstu, à quo propter turpitudinem antea abstinebant, amplius abstinere non queunt. Cur igitur non videatur posibile, eum qui antea sobrius erat, in posterum non sobrium effici? & quod iustè antea egerit, non posse similiter agere posteà? Mihi nanque videtur omnia quidem bona ac honesta exercitatione homines consequi posse,

† nobertum

ὧν ἕνεκά τις, ὡς εἰπεῖν, ζῴη, ἀλλ' ἢ τῶν τούτων ἡδονῶν ἕνεκα; ἐγὼ γάρ πω ἐμείνων γε ὧν προλυπηθείην ἂν, ἢ μηδὲ ἡσθῆναι· ὅ, τι ὀλίγου πᾶσαι αἱ περὶ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἔχουσι, δῆλον καὶ δικαίως αἰσχροποδώδης κέκλιται.

Σωκράτης ὁπόταν ὁμολογήσαιτο τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι, ὠφέλιμόν τε αἰνεῖσθαι, καὶ ἀγαθόν· τὸ δὲ ἀργὸν, βλαβερόν τι καὶ κακόν. καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι, ἀγαθόν. τὸ δὲ ἀργῶν, κακόν. τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι ἔφη, καὶ ἐργάτας ἀγαθοὺς εἶναι· τοὺς δὲ κυβεύοντας, ἢ ἄλλό τι πονηρὸν καὶ ὀπιζήμιον ποιοῦντας ἀργοὺς ἀπεκάλει. οὐκ δὲ τούτων, ὀρθῶς αὐτὸ ἔχει· ἔργον μὲν γάρ ἐστιν ὄφελος, ἀεργὸν δὲ τ' ὄνειδος.

Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν, ὅτι οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστὴς, οὐδὲ ἀνὴρ οὐδεὶς, ὧν μαθητὴς ὅστις ὁ μαθὼν, ἀεπιστήμων ἂν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γιγνώσκω. ὁρῶ γάρ, ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα, τοὺς μὲν τὰ τοῦ σώματος ἀσκήσαντας ἀδυναμίους ποιεῖ· οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὲν τῷ ψυχῷ ἀσκήσαντας, ἀδυναμίους. ὅτε γὰρ ἃ δεῖ πράττειν, ὅτε οὐκ δεῖ ἀπέχεσθαι δυνάμενοι. δῆλον καὶ τοὺς ὑμᾶς οἱ πατέρες, καίπερ σώφρονες, ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσι, ὡς τῷ μετὰ τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν, ἄσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς· τῷ δὲ τ' πονηρῶν, κατάλυσιν. μάρτυρα δὲ καὶ τῶν ποιητῶν, ὅ τε λέγων·

ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ * μαθήσεαι· εἰ δὲ κακοῖσι
συμμίγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸ ἐόντα νόον.

καὶ ὁ λέγων· αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς, τοτὲ μὲν κακὸς, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.

Κἀγὼ δὲ μάρτυρα τοῦτό γε ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τῶν ἐν μέτρῳ πεποιημένων ἐπῶν, τοὺς μὲν μελετῶντας ὀπταλαθεῖν ῥᾴους· οὕτω καὶ τ διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι, λήθην ἐπιγιγνομένην. ὅταν δὲ τ † νομοθετικῶν λόγων ὀπταλάθηταί τις, ὀπτιλέλησται καὶ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ὀπτιθυμεῖ. τούτων δ' ὀπταλαθομένων, οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης ὀπταλαθέσθαι. ἐρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοσοφίαν τραπομένους, καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐγκυλισθέντας, ἤτοι δυναμένους τῶν τε δεόντων ὀπτιμελεῖσθαι, καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φείδεσθαι πρὸ ἐόντες, ἐρασθέντες, οὐκέτι δυνάμενοι· καὶ τὰ χρήματα κατηναλωκότες, ὧν πρόσθεν ἀπέχοντο κερδῶν, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ εὐδέχεται σωφρονήσαντα πρόσθεν, αὖθις μὴ σωφρονεῖν; καὶ δίκαια δυνηθέντα πρᾶξαι, αὖθις ἀδυνατεῖν; πρόσθεν μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ, ἀσκητὰ εἶναι,

ὐχ ἥκιστα

ὐχ ἧκιστα δὲ σωφρονεῖν. οὐ γὰρ ἁδὲ σώματι συμπεφυτευμένῃ τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν παρ' ἑαυτῆς τε καὶ τοῦ σώματος χαρίζεσθαι.

Συβαρίτης ἐπιδημήσας Λακεδαίμονι, καὶ τὰ ἔθη ἰδὼν, καὶ τὰς καρτερήσεις, οἷς ἐκ παίδων ἀναστρέφονται, οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν αὐτοὺς ποιεῖν, ῥᾳδίως οὐ τοῖς πολέμοις ἀποθνήσκοντας, ὑπὲρ τοῦ μὴ οὕτω ζῆν.

Ἡ τῶν σωμάτων ἕξις ἀπὸ ἡσυχίας μὲν καὶ ἀργίας διόλλυται· ἀπὸ γυμνασίων δὲ καὶ κινήσεων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σώζεται. ἡ δ' ἐν τῇ ψυχῇ ἕξις ἀπὸ μαθήσεως μὲν καὶ μελέτης κινήσεων οὐσῶν, κτήματά τε μαθήματα, καὶ σώζει, καὶ βελτίων ἀπὸ δὲ ἡσυχίας, ἀμελετησίας τε καὶ ἀμαθίας οὔσης, ὅτε τι μαθοῖ· ἄτε αὖ μάθῃ, ἐπιλανθάνεται.

Κηφισίδωρος ἔλεγεν, ὅτι οὐδεὶς οὐσίαν, ἣν αὐτὸς ἐκτήσατο, κατέφαγεν, ἣν δὲ παρ' ἄλλου παρέλαβε.

Πυθαγόρας παρῄνει τοῖς ἑταίροις αἱρεῖσθαι βίστον ἄριστον. καὶ γὰρ εἰ ὀδυνηρότατος εἴη, ἀλλὰ τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν αὐτὸν ποιήσειν.

Διονύσιος Λακωνικὸν μάγειρον ἐπρίατο, ἐκέλευσεν αὐτὸν σκευάσαι τὸν Λακωνικὸν ζωμόν. καὶ σκευάσαντος, οὐκ ἔπιεν· ἔρετο δὲ τί ἄρα ἡδονὴν ἀνδρὶ πάρεστιν ὅτι οἱ Λάκωνες ὁσημέραι, οὐκ ἔχων ἔφη τοῦτον τὰ ἡδύσματα, ἃ οὗτος ἔχει, ἐπιτήδειον αὐτῷ μὴ ἔρεσθαι. καὶ ὃς ἐπύθετο, τίνα εἴη ταῦτα· αὐτὸν γὰρ κελεῦσαι τῷ ταμίᾳ πάντα ἔκπλεα αὐτῷ δοῦναι· ὁ δ' εἶπεν· ἃ μὲν ἔστι σοὶ παρὰ τοῦ διπτυοποιοῦ, καὶ ὅ ἐστι παρὰ Εὐρώτᾳ λουτρόν.

Καὶ οὐδὲν οἶμαι κακὸν εἶναι ὑπομιμνήσκεσθαι, ὅτι μὴ καλῶς ἢ πεποιήκαμεν ἢ ποιοῦμεν. ἀλλ' εἰς τὸν ἔπειτα βίον παρεμβήσεται ἀνάγκη τὸν ζῶντα εἰ μὴ φεύγοντα, ἀλλ' ἐθέλοντα καὶ ὀρέγοντα μαθήσεως ἕως ἂν ζῇ, καὶ μὴ οἰόμενον αὐτῷ ὃ γῆρας ἰὼν ἕξειν παρέσεσθαι.

Πολλάκις ἀκήκοά σε λέγοντος, ὅτι ζῶντα ἀγαθὸς ἕκαστος ἡμῶν, ἄν περ σοφός· ἃ δὲ ἀμαθὴς, ζῶντα δὲ κακός.

Σχολὴ μὲν δή, ὡς ἔοικε, καὶ ἅμα μοι δοκοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν οἱ τέττιγες ᾄδοντες, καὶ ἀλλήλοις διαλεγόμενοι καθορᾶν καὶ ἡμᾶς. εἰ οὖν ἴδοιεν καὶ ὡς καθάπερ τοὺς πολλοὺς ἐν μεσημβρίᾳ μὴ διαλεγομένους, ἀλλὰ νυστάζοντας, καὶ κηλουμένους ὑφ' αὐτῶν δι' ἀργίαν τῆς διανοίας, δικαίως ἂν καταγελῶεν, ἡγούμενοι ἀνθρώποις ἄττα σοφίσιν ἐλθόντα εἰς ὃ καταγώγιον, ὥσπερ παρεβάτα μεσημβριάζοντα πρὸς τῷ κρημνῷ ὕδωρ. ἐὰν δὲ ὁρῶσι διαλεγομένους, καὶ πρὸς

& non minùs sobrietatem. Cùm enim voluptates in eodem corpore cum anima insint, persuadent ei non exercere sobrietatem, sed ea quæ sibi ipsis atq; corpori grata sint agere.

Sybarita quidam cùm peregrinatus in Lacedæmonem venisset, moribus eorum perspectis, & patientia, qua statim à pueris educantur, nihil ipsos mirum dixit præstare quòd facilè mortem obeant in bello, ne ita vivere cogantur. Ex Serini scriptis.

Corporum habitus quiete ac ocio corrumpitur, gymnasijs & motibus magna parte conservatur. Itidem animæ habitus, institutione ac meditatione, qui motus quidam secundum disciplinas sunt, servatur, enadiq; melior: ocio autem, quod ab omni meditatione disciplinaq; vacatio est, neq; discit quicquam: & si quæ didicerit, obliuiscitur. Platonis in Theæteto.

Cephisidorus dicebat neminem opes à se conquisitas abligurisse, sed ab alijs acceptas.

Pythagoras familiares suos hortabatur, vt optimum viuendi genus sibi deligerent: quamuis enim laboriosissimum esset, consuetudine tamen iucundum fore.

Dionysius emptum Laconicum coquum parare iussit Laconicum iusculum: paratũ autem non comedit, sed interrogauit quidnam eius delectaret Lacones, cùm insuauissimum esset. Tum coquus, hoc iusculum non habere condimenta illa dicebat, quod Laconicum habet. Interrogauit Dionysius quænam essent illa, se enim imperasse promo vt omnia affatim ipsi suppeditarei. Respondit coquus, huiusmodi condimenta apud te non sunt, nempe labores ante cibum, & balneum in Eurota flumine.

Nihil autem esse mali duco admoneri, si quid perperam aut fecimus, aut nunc facimus. Imò ad sequentem vitam cautior enadat necesse est, qui modò hæc non fugiat: sed velit cupiátque discere, iuxta Solonis dictum, quamdiu viuit, nec senectam secum afferre mentem existimet. Platonis in Lachete.

Sapiùs audiui te dicentem, quòd in eisdem bonus vnusquisque nostrùm sit, in quibus sapiens est: contrà malus, vbi rudis & imperitus. Ibidem.

Ocio vtique abundamus, ac etiam mihi videntur, velut in æstu super caput nostrum cicadæ canentes, & inuicem disputantes nos conspicere. Si ergo nos viderent, quemadmodum & alios multos in meridie, non disputantes quidem, sed dormitantes, ab ipsis ob mentis desidiam delinitos, meritò deriderent: existimantes mancipia quædam ad eas illuc diuertisse, imò ipso secessu tanquam pecudes sub vmbra secus fontem meridiano somno teneri. Sin autem viderint differentes nos, minimeq; ab Platonis in Phædro.

illarum, quasi Sirenũ, illecebris captos, quo minùs portum versus enauigaremus, fortè nobis lubentissimè præmium illud tribuerent, quod Deorum concessione traducere ad homines possunt. Quidnam muneris istud est quod possident? Nunquam enim audisse videor. Non tamen decet Musarum studiosum virum rerum huiusmodi ignarum esse. Fertur autem, hos olim homines ante Musas fuisse. Natis deinde Musis, cantuq; monstrato, illorum nonnullos voluptate cantus usq; adeò delinitos fuisse, vt canentes cibum potumq; negligerent, imprudenterq; perirent: ex quibus deinceps cicadarum genus sit natum, munus hoc à Musis nactum, vt alimenta non indigeat, sed absq; cibo potuq; quandiu vixerit cantet: postea verò ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hic colat, renunciaturum. Ergo Terpsichoræ nunciantes qui præcipuè illam in choris cœtibusq; celebrauerint, eam ipsis propitiam reddunt. Eratò autem eos qui in rebus amatorijs honorauerint, atq; alijs eodem modo pro sua cuiq; veneratione specie. Calliopæ autem antiquissimæ, eamq; sequenti Vraniæ, eos qui in philosophia viuunt, coluntq; ipsarum Musicam, referunt: quæ præ cæteris Musis circa cœlum, atq; sermones tam diuinos quàm humanos versantur, vocem pulcherrimè modulantes.

πλέοντας σφᾶς, ὥσπερ Σφῆνας, ἀκηλήτους, ὃ γέρας παρὰ Θεῶν ἔχοιεν ἂν θεσπίοις διδόναι, τάχ' ἂν δοίεν ἀγαθόν τι. ἔχοιεν δὲ δή τί τοῦτο; αἰπὺς γάρ, ὡς ἔοικε, τυγχάνω ὤν. ὁ μὲν δὴ σπεύδει γε Φιλόμουσον ἄνδρα τῶν πάντων αἰπὺν λέγεται δ' ὡς ποῖ ἦσαι ὅτοι ἂν θεσπίοι τῶν περὶ Μούσας γεγένται. ἠμοιβαῖον ὁ Μουσῶν, καὶ φανείσης ᾠδῆς, ὅτως ἄρα τινὲς τῶν τότε ὀξεπλάγησαν ὑφ' ἡδονῆς, ὥστε ἀδόντες ἠμέλησαν σίτου τε καὶ ποτοῦ, καὶ ἔληθον τελευτήσαντες αὐτούς, ἐξ ὧν ὁ τεττίγων ἦμος μετ' ἐκείνων φύεται, γέρας τοῦτο παρὰ Μουσῶν λαβόν, μηδὲν ἔφης δεῖσθαι ἠμόμενον, ἀλλ' ἄσιτόν τε καὶ ἄποτον βίον ἄδειν, ἕως ἂν τελευτήσῃ· καὶ μετὰ ταῦτα ἔλθον παρὰ Μούσας ἀπαγγέλλειν, τίς τίνα αὐτῶν τιμᾷ τῶν ἐνθάδε. Τερψιχόρᾳ μὲν οὖν τοὺς ἐν τοῖς χοροῖς τετιμηκότας αὐτὴν ἀπαγγέλλοντες, ποιοῦσι παρασπλεκτέρους· τῇ δὲ Ἐρατοῖ, τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ ταῖς ἀλλαις ὅτῳ ἕκαστος εἶδος ἐκάστης τιμῆς. τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ, καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Οὐρανίᾳ, τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ διαφέροντάς τε καὶ τιμῶντας τὰ ἐκείνων μουσικὰ ἀπαγγέλλουσιν· αἱ δὲ μάλιστα τῶν Μουσῶν, σεμνή τε οὖσα καὶ λόγους οὖσαν θείους τε καὶ ἀθανάτους, ἴασι καλλίστη φωνῇ.

RVRSVS DE ASSIDVITATE, labore, & industria, Sermo CXVIII. Ex Maximo.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΠΟΝΙΑΣ, Λόγος ριή'. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Theologi. NObilior est in patiendo philosophia, qua, vt aqua frigida ferrum, periculis acuitur.

Γενναιότερον ἐν τῷ παθεῖν τὸ φιλόσοφον, ὥσπερ ψυχρῷ σίδηρος, ὅτῳ τοῖς κινδύνοις τρυφερόν.

Chrysostomi. Vbiq; per difficultates & labores vtilia hominibus obuenire solent.

Παντοῦ διὰ δυσχολίας καὶ πόνων τοῖς ἀνθρώποις πέφυκε τὰ χρήσιμα παραγίνεσθαι.

Euagrij. Absurdum est sequentem honores fugere labores, ex quibus nascuntur honores.

Ἄτοπον δεῖ διώκοντα τὰς τιμὰς, φεύγειν τοὺς πόνους δι' ὧν αἱ τιμαί.

Plutarchi. Quemadmodum organum intentionem & remissionem suscipiens suaue fit, sic etiam vita.

Ὥσπερ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον ἡδὺ γίνεται, ὅτῳ καὶ βίος.

Nicias. Hic adeò fuit laboriosus, vt sæpe rogaret seruos, an lotus esset & pransus.

Νικίας ὅτως φιλόπονος ἦν, ὥστε πολλάκις ἐρωτᾶν τοὺς οἰκέτας, εἰ λέλουται, καὶ εἰ ἠρίστηκεν.

Archimedes. †for. iurl. Archimedem tabulæ incumbentem, famuli per vim extractum vngebant: at ille etiam in corpore vncto describebat figuras.

Ἀρχιμήδει τῇ σανίδι παρακείμενον ἀπασῶντες βίᾳ οἱ θεράποντες ἤλειφον· ὁ δὲ καὶ † ἐπὶ τοῦ τῦ σώματος ἠλιμμένου διέγραφε τὰ σχήματα.

Ex sententijs Democriti, Epicteti & Isocratis. †al. aquosum. Idem rogatus, qua re industrij ab inertibus differrent: respondit, Quo impij à pijs, spe nimirum bona.

Ὁ αὐτὸς † ἐρωτηθείς ὑπό τινος, τίνι οἱ φιλόπονοι τῶν ῥᾳθύμων διαφέρουσιν, εἶπεν· ᾧ οἱ μὲν ἀσιτίας τῶν ἀστιτῶν, ἐλπίσιν ἀγαθαῖς.

DE IIS QVI OPVS LIBENTER faciunt & studiosè. Item laborandum esse, quòd labor vtilitatem habeat, Sermo CXIX. Ex Antonio.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ· καὶ ὅτι χρὴ πονεῖν, ὠφέλιμον γάρ ἐστι, Λόγος ριθ'.

Genes. 3. Cvm sudore oris edes panem tuum.

ΕΝ ἱδρῶτι τοῦ προσώπου φάγῃ τὸν ἄρτον σου.

2. Paralip. 15 Robusti estote, nec fatigentur manus vestræ, quia est merces operi vestro.

Ἰσχύσατε, καὶ μὴ ἐκλυέσθωσαν αἱ χεῖρες ὑμῶν· ἔστι γὰρ μισθὸς τῆς ἐργασίας ὑμῶν.

Iob. Ex solicitudine & cura tibi exorietur pax.

Ἐκ μερίμνης καὶ φροντίδος, εἰρήνη σοι ἐπιλάμψει.

Ἐξελεύ-

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι, μακάριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἐὰν ἄοκνος ᾖς, ἥξει ὡσεὶ πηγή, ὁ ἀμπώς σου· ἡ δὲ ἔνδεια, ὥσπερ καλὸς δρομεὺς ἀπαυτομολήσει.

Χεῖρες ἀνδρείων πλουτίζουσι.

Ἐν πολυτελεῖ μεμιγμένῃ ἔνεστι περίσσεια.

Ὁ σωρεύων ἑαυτῷ, μετ' εὐσεβείας πλουτήσεται.

Ἤρεισε τοὺς βραχίονας αὐτῆς εἰς ἔργον, καὶ ἐνόησεν ὅτι καλόν ἐστιν ὁ ἐργάζεσθαι· καὶ οὐ κατασβέννυται ὁ λύχνος αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα.

Κατακρινεῖ δίκαιος κάμνοντας ἀσεβεῖς.

Ἀγαθῶν πόνων καρπὸς δόξα.

Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου σπουδαῖος, καὶ πᾶν ἀρρώστημα οὐ μή σε ἀπαντήσῃ.

Πίστευε τῷ κυρίῳ καὶ ἔμμενε τῷ πόνῳ σου, ὅτι κοῦφον ἐνώπιον ὀφθαλμοῖς κυρίου ἐξαπίνης πλουτίσαι πένητα.

Ἐργάζεσθε τὰ ἔργα ὑμῶν ἐν καιρῷ, καὶ δώσει τὸν μισθὸν ὑμῶν ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ.

Κρεῖσσον ἐργαζόμενος ἐν πᾶσιν, ἢ δοξαζόμενος καὶ ἀπορῶν ἄρτου.

Ἐν τῷ ἔργῳ σου παλαίωθι.

Ἐν τῇ ὥρᾳ σου ἔξεγείρου, καὶ μὴ βραδύνῃς.

Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι.

Ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως, καὶ τὰ ἑξῆς.

Αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν.

Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν, καθὼς παρηγγείλαμεν ὑμῖν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε.

Τὸ γὰρ πόνῳ κτηθὲν, εὐκόλως ὑποδέχῃ, καὶ φιλοπόνως διεφυλάχθη· ὧν μάτην καταγέλως ὁ πλησμός, τούτων καὶ ἡ κτῆσις δύσκαταφόρητος.

Μίσους ὄντως ἀξία καὶ κατηγόρου ἡ ἀργία, μύρμηκος ἢ μελίσσης χείρονα ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον· ὃς γὰρ ἐξ ἀρχῆς πλασθεὶς ἐτέθη εἰς τὸν παράδεισον, ἐργάζεσθαι

Exibit homo ad opus suum, & ad culturam suam vsq; ad vesperam. Psalm. 104.

Labores fructuum tuorum edes, beatus es, & præclarè tecum agetur. Psalm. 128.

Si impiger fueris, veniet veluti fons messis tua: indigentia autem velut egregius cursor aufugiet. Prouerb. 6.

Manus fortium locupletant. Solomonis.

In omni solicitè cogitanti inest aliquid redundans.

Qui accumulat sibi, cum impietate locupletabitur.

Porrexit brachia sua ad opus, ac intellexit honestum esse operari, & totam noctem lucerna ipsius non extinguitur. Prouerb. 31.

Condemnabit iustus laborans viuentes impios.

Bonorum laborum fructus gloria coniunctus est.

In omnibus operibus tuis assiduus esto, & nullus te morbus corripiet. Sirach.

Crede Domino, et persiste in labore tuo: quia leue est in oculis Domini repentè ditare pauperem. Eccle. 2.

Facite opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem in tempore suo. Eccle. 51.

Præstat qui in omnibus aliquid operis facit, quàm qui gloria afficitur panis indigens. Sirach.

In opere tuo consenescito.

Ad horam præscriptam surgito, nec tardus esto.

Pater meus adhuc operatur, & ego operor. Ioan. 5.

Homo quidam peregre profecturus vocatis Matth. 25.
seruis suis dedit bona sua, alij quidem talenta quinq;, alteri autē duo, alteri vnū, ac pro facultate cuiq; & peregre profectus est: & reliqua.

Ipsi nostis manus has necessitatibus meis & 2. Thess. 3.
eorum qui mecum erant ministrasse: exemplo demonstraui vobis, sic laborandum esse, vt infirmis subueniatur: recordari enim debetis verba Domini, quum ipse dixerit, felicius esse dare, quàm accipere.

Hortamur autem vos fratres, vt abundantiores sitis, & studeatis quieti, & priuata opera faciatis, manibusq; vestris opus conficiatis: quemadmodum præceperamus vobis, vt decenter vos geratis erga extraneos, nullaq; re indigeatis. 1. Thess. 4.

Quod enim labore partum est, maiore leti- Basilij.
tia accipitur, diligentiusq; asseruatur: quorum autem facilis est comparatio, eorum ipsorum contemnenda est possessio.

Otium profectò condemnatione & odio dignum est, quo formicis et apibus deterior homo redditur: qui quidem cùm primò formatus esset, in paradiso collocatus est, vt eum exco-

leret, & custodiret. Quare primum & maximè accommodatum est natura hominis operis & laboris studium, & quasi contra naturam ipsius otium.

Quid ex numero bonorum facile est? quis dormiens vnquam trophæum fixit? quis in delicijs viuens & cantibus sese oblectans, pietatis coronis est vnquam decoratus? Nemo qui non cucurrerit palmam & brabeon retulit. Labores gloriam pariunt, sudores coronas comparant.

Vt sui causa quis solicitus sit, & opus faciat, interdictum est omnino: at præceptum est diuinum, vt propter proximi necessitatem & soliciti simus & diligentissimè in opus incumbamus.

Longa consuetudine exercitati labores minore molestia ab exercitatu suscipiuntur.

Ex laboribus valetudo, ex sudoribus salus.

Si qua carni sunt molesta fugerimus, non fruemur iustorum bonis.

Cùm paululum paululo adiungere, non solùm ad pecuniæ amplificationem, sed etiam ad quamcunque scientiam vtile sit, minimè dubitandum quin studiosis id maximè conueniat.

† lego ἴχνος & κτᾶσθαι. Theologi.

Eiusdem est difficultatis aliquid boni acquirere quod nondum habeas, & acquisita tueri. Sæpe enim quod studio partum erat, negligentia perdidit: & quod negligentia perdidit, diligentia recuperauit.

Quod labore partum est, diligentius retineri solet: quod autem facilè quæsitū est, quàm celerrimè respuitur, tanquam facilè recuperari possit.

Generosa ingenia, ratione quidem moderante & dirigente, magnum habent momentum ad virtutem sequendam: at si desit scientia & ratio, non minùs promptè ad vitia labuntur.

Chrysostomi. Exiguo tempore ô prædilecti elaboremus, ne bonis excidamus æternis.

Breuis est temporū labor, at in secula multa requies.

Vbi maior labor, ibi maior voluptas.

Qui prudentia præditus est, ad laborem non grauatè accedit, propter consequentes laborum fructus.

Vtilia nusquam nisi difficultate et laboribus suppeditari solent.

Labores bonorum vbique sunt largitores.

Exigua est inter volucres apis, at inter dulcia primum locum tenet fructus ipsius.

Dionysij Alex. †Vatica. Fortis autem & accurata oratio, amara etiam dicit esse dulcium † causas, et laborum fructus esse voluptates: nam sine labore nihil potest pulchri contingere.

ζεσθαι καὶ φυλάσσειν αὐτόν. ὥστε ὃ πρῶτον καὶ οἰκειότατον τῶν ἀνθρώπων, ἡ περὶ τὰ ἔργα σπουδὴ, καὶ οἱονεὶ παρὰ φύσιν αὐτῷ ἡ ἀργία.

Τί τῶν ἀγαθῶν εὔκολον; τίς καθεύδων στέφανον ἔσπασεν; τίς τρυφῶν καὶ καταυλούμενος; τοῖς τῆς εὐσεβείας στεφάνοις κατακοσμήθη; οὐδὲ εἷς μὴ δραμὼν ἀνείλετο βραβεῖον. πόνοι γὰρ τοῦτο δόξαν, κάματοι τοιούτους στεφάνους.

Τὸ μὴ ἑαυτῷ ἕνεκεν μεριμνᾶν, ἢ ἐργάζεσθαι, πανταπασιν ἀπηγόρευται· κατ' ἐπιτολὴν δὲ τῆς κυείας, ἀφ' ἑτοίμου χρείαν τοῦ πλησίον μεριμνᾶν καὶ ἐργάζεσθαι σπουδαιότερον χρή.

Οἱ γὰρ μακρᾶς σωτηρίας μελετηθέντες πόνοι, μᾶλλον ποιοῦσι τοῖς ἐπιγυμνασαμένοις.

Ἔστιν οὖν πόνων ὑγεία, καὶ ἐξ ἱδρώτων σωτηρία.

Ἐὰν φύγωμεν τῆς ἀρχῆς τὰ ἐπίπονα, οὐκ ὀψόμεθα τὰ ἀγαθὰ τῶν δικαίων.

Τὸ μικρὸν ὁπότε σμικρῷ καταπίπτειν, οὐ μόνον εἰς ἀργυρίου πρόσοδον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἁπάσαν ὁπωσοῦν † ἔχειν, τῷ σπουδαίῳ † προσήκει.

Τῆς αὐτῆς ὄντι διαφορᾶς, καὶ κτήσασθαί τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσασθαι. πολλάκις γὰρ, ὃ μὲν σπουδὴ προσέλαβε, ῥᾳθυμία διέφθειρε· ὃ δὲ ὄκνος ἀπώλεσεν, αἱ κεκλέσατο ὁπλιμέλεια.

Φιλεῖ τὸ μὲν πόνῳ κτηθὲν, μᾶλλον κατέχεσθαι· τὸ δὲ ῥᾳδίως κτηθὲν, ἀποπτύεσθαι τάχιστα, ὡς πάλιν ληφθῆναι δυνάμενον.

Αἱ ἡνιαῖαι φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγοῦσι καὶ διδάσκουσι, μέγα τὸ κέρδος πρὸς ἀρετὴν ὁπλοφυΐας δὲ ὁπλίσεως καὶ λόγου, τὸ ἴσον εἰς κακίαν διείσκονται.

Μικρὸν κοπιάσωμεν χρόνον ἀγαπητὸν, ἵνα μὴ τῶν αἰωνίων ἐκπέσωμεν ἀγαθῶν.

Πρὸς ὀλίγον χρόνον ὁ κάματος, καὶ εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἡ ἀνάπαυσις.

Οὔπω πλείων ὁ πόνος, ἐκεῖ μείζων ἡ ἡδονή.

Οὐκ ἐκεῖ ὁ δῦ φερῶν πρὸς τοὺς πόνους, ἀλλὰ τοὺς ἐκ τῶν πόνων καρπούς.

Γεωργῷ δίχα δικελλίας καὶ πόνων, τοῖς αἰθέρ πως πέφυκε τὰ χρήσιμα προσγίνεσθαι.

Οἱ πόνοι τῶν ἀγαθῶν πομπαχῶ χορηγοί.

Μικρὰ τὸ πετεινοῖς ἡ μέλισσα, καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς.

Ὁ δέ γε ἐρρωμένος καὶ ἀκριβὴς λόγος, καὶ τὰ πικρὰ εἶναί φησι τῶν γλυκέων ἐφόδια, καὶ πονεῖσθαι καρπὸν τῶν πόνων τὰς ἡδονάς. ἀκμὴν γὰρ οὐδὲν δύναται προσγενέσθαι καλόν.

Ἀρχὴ

Ἀρχὴ (εἰ δεῖ παλιλλογῆσαι) παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἀρετῆς ἁπάσης, ὁ Θεὸς ἐπέδειξεν ἀνθρώποις πόνον· ὃ χωρὶς τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν οὐδὲν ὅτι καὶ ὧν ἀνθρώπῳ κτήσιμον. (δεδώρηται.

Θνητῷ γὰρ οὐδενὶ κτῆσιν ἀγαθοῦ δίχα πόνων ἡ φύσις

Αὕτη ζυφὴ ψυχῆς ἀσκητικῆς, ἥδιον αὐτὴ πικρᾶ ὃ πονῆν ὑπολαμβάνει.

Οἱ μὲν τὸν πόνον φεύγουσι, φεύγει τὰ ἀγαθά· ὁ δὲ πονητικῶς καὶ ἀνδρείως ὑπομένων τὰ διηκοντέρηπα, ἀπυδέστερος μακαριότητα.

Τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, ἀσκητικοῖς ἀθλήσεσιν, καὶ ἱδρῶσι πόνοις εἴωθε συνίστασθαι.

Δεῖ τοὺς πόνους διώκειν, αἷς ὧν τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ γίνεται τοῖς ἀνθρώποις.

Φύσεως μὲν γὰρ ἀρετὴν ἀδιαφθόρῳ ῥᾳθυμία· φαυλότητα δὲ ἐπανορθοῖ διδαχή· καὶ τὰ μὲν ῥᾴδια τοὺς ἀμελοῦντας φεύγει· τὰ δὲ χαλεπὰ, ταῖς ἐπιμελείαις ἁλίσκεται. ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον ἡδὺ γίνεται, οὕτω καὶ βίος.

Γύμναζε σαυτὸν πόνοις ἑκουσίοις, ἵνα δέξῃς καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένῃς.

Οὐδεὶς ἔπαινον ἡδοναῖς ἐκτήσατο.

Οὐδεὶς ῥᾳθυμος μεγαλεῖος ἀνήρ.

Ἀλλ' οἱ πόνοι τίκτουσι τὴν ἀνδρίαν.

Δημοσθένης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, πῶς τῆς ῥητορικῆς ἐφικέσθαι, ἔφη, πλέον ἔλαιον οἴνου δαπανήσας.

Γύμναζε τοῖς μὲν πόνοις τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἡμερίως ὑπομένειν τοὺς κινδύνους.

Ὁ Θεὸς ὅτως ἐποίησε, τοὺς μὴ θέλοντας ἑαυτοὺς παρεστάσειν ἐκποίητα τὰ ἀγαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ὑπέρτακτῆρας δίδωσιν.

Οἱ ἑκούσιοι πόνοι, τὴν τῶν ἀκουσίων ὑπομονὴν ἐλαφροτέραν παρασκευάζουσιν.

Ὁ αὐτὸς ἰδὼν κατάπαιστον φιλοπονίαν, ἔφη· κάλλιστον ὄφλον τῆς γήρατος ἀρετάς.

ΠΕΡΙ ΑΡΓΙΑΣ, Λόγος ρκ'.

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις δὴ βίου κεκτημένος,
τὰ μὲν κατ' οἶκους, ἀμελείᾳ παρεάσῃ·
μολπαῖσι δ' ἡδυς, τῦτ' ἀεὶ ξυνβάλεται·
ἄρχοις μὲν οἴκοις καὶ πόλει χρήσεται,
φίλοισι δ' οὐδεὶς ἡ φύσις γὰρ οἴχεται,
ὅταν γλυκείας ἡδονῆς ἥσσων τις ᾖ.

Τὰ χρὴς' ὑπισάμενα καὶ γινώσκομεν·
οὐκ ἐκπονοῦμεν δ', οἱ μὲν ἀργίας ὕπο,
οἱ δ' ἡδονῇ τραφέντες αὐτῇ τῷ καλῷ
ἀχθόμενοι τιν'. εἰσὶ δ' ἡδοναὶ πολλαὶ βίου,

Principium omnis boni et virtutis, si verum Philonis.
fateri volumus, laborem esse Deus hominibus ostendit: quo remoto, nihil boni apud genus humanum constitui potest.

Natura enim nulli mortalium boni possessionem sine laboribus largita est.

Haec est animi in rerum diuinarum contemplatione versantis voluptas, vt laborare existimet duleissimum.

Qui laborem fugit, ipsa bona fugit: qui autem toleranter & fortiter sustinet dura, ad beatitudinem festinat.

Plurima & maxima bona certationibus exercitationis plenis & virentibus laboribus acquiruntur.

Labores debemus persequi, quibus homines Democriti.
magnas res & splendidas sibi comparant.

Natura virtutẽ corrumpit incuria, improbitatem corrigit doctrina. Et facilia negligentibus elabuntur: difficilia verò diligẽtiæ curis capiuntur. Vt. n. instrumentũ quod remittitur, et intẽditur, incũda voluptate oblectat: sic ẽt vitæ ratio hominũ et otio et negotio dispertienda est.

Exerce te laboribus voluntarijs, vt possis Isocratis.
(posse videaris) & non voluntarios tolerare.

Nullus vnquam laudem est voluptatibus Carcini.
consequutus.
Nullus negligens gloriam magnam est adeptus.
Sed labores pariunt nobilem fortitudinem.

Demosthenes à quodã interrogatus, quemadmodum esset dicendi facultatem adeptus, Plus, inquit, olei quàm vini consumendo.

Corpus laboribus exerce: animum autem, fortiter & generosè pericula sustinendo.

Deus sic statuit, vt qui nolint imperare & Xenophontis.
præscribere sibi honesta facta, alios eis imperantes inducat dominos.

Labores voluntarij, nõ voluntariorum per- Democriti.
pessionem efficiunt leuiorem.

Idem conspicatus iuuenem industrium, & laboris amantem, Iucundissimum, inquit, senectuti condũ obsonium.

DE OCIO, SERMO CXX.
Ex Io. Stobæo.

Qvisquis enim victum abundè possidens, Euripidis.
Rem quidem domesticam socordia sua neglexerit, (fuerit:
Cantibus autem delectatus, id vnum sequutus
Vir ille in domo quidem et ciuitate ociosus erit,
Amicis verò nullus. Perit enim natura,
Vbi quis à dulcedine voluptatis vincitur.

Quæ bona sunt, scimus & cognoscimus, Eiusdem in
Sed opere non facimus: aly propter pigritiam, Hippolyto
Aly voluptatem honestatis præponentes coronato.
Aliquam aliam: sunt enim multæ voluptates vitæ,

Et longa confabulationes, ac ocium, iucundum malum.

* καιὸν. Eiusdem in Hecuba. Quisquis non assuetus est experiri aduersa,
Fert ille quidem, sed dolet imposita iugo cerusce,
Et sanè mortuus multò fœlicior foret,
* μὴ καλῶς. Quàm viuus. In malis enim vitam agere, labor est ingens.

Philemonis. O Cleon, desine nugari: si discere distuleris,
Vitam tuam omni ope destitutam imprudenter efficies. (henderit terram,
Neq; enim nauta, si non per undas vectus appre
Vinquā seipsum seruare poterit. Neq; vir pauper
* malum τέδ. Qui nullam didicit artem, tutò viuere potest.
Sed pecunias possidemus. At illæ citò pereunt.
Sunt nobis prædia, & domus. An ignoras fortunæ vices,
Quæ dititem hodie, mendicum facit in crastinum? (appulerit,
Quòd si nostrum aliquis ad portum fortunæ
Demittit ancoram securitatis gratia.
Sin temere iactatus inepto flatu feratur,
Nullam in senectute paupertatis auxiliarem habebit salutem.
Sed fortè dices: sodales, amici, et familiares mihi, per tonem,
Collationem conferent. Quin tu potiùs opta non periculum facere de amicis:
Sin minùs, nosces teipsum aliud nihil esse quàm vmbram. (quisquis ocio\u{0}us

Hesiodi in Operibus & diebus. Illi pariter indignantur & Dij & homines,
Vixerit, fucis absq; aculeis similis studio,
Qui apum opus sine labore comedunt.

Sophoclis in Iphigenia. Nihil boni parit ocium inane.
Deus enim ociantibus haud absistit.

Menándri in Epitrepusi. Homo sanus ocios\u{0}us, quàm febricitans multo
Alexidis. Miserior est: bis enim tantũ comedit inutiliter.
Nam qui gaudet edere
Quotidie semper, ac facere cibũ
Nullum opus dignum: sed circuire in ocio
Ferians, infensissimum est vitæ malum.

Euripidis in Antiope. Multis mortalium hoc vitij habent,
Vt quamuis mente sapiant, nolint tamẽ obsequi
Animo suo, vt plurimum ab amicis victi.

Hesiodi in Operibus. Multa vir ocios\u{0}us vana spe ductus,
Dum eget victu, mala secum ipse meditatur.
Spes autem inutilis indigentem virum fouet
Sedentem in conuenticulis, cui non satis victus suppetit.

Euripidis in Melanippe. Idem est ocios\u{0}us & malus ciuis:
Nullus enim ocios\u{0}us, quamuis Deos ore prædicans,
Colligere victum sine laboribus potest.

Anaxarchus inquiebat, si quis alterum audiret imprecantem sibi manus & pedes inutiles, iratũ illi proculdubio fore: Diuites autem cùm re ipsa manus suas pedesq; faciant inutiles, interim ob hoc ipsum se beatos existimare.

μαχαί τε λέγαι, καὶ ἀγολὴ, πάμπολυ κακόν.

Οἷσπερ γὰρ οὐκ εἴωθεν ἡδύεσθαι * πόνοις,
φέρει μὲν, ἀλγεῖ δ' αὐχέν' ὑπὸ ζυγοῦ ζυγὸν,
θανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον ἢ τυχὼν βίου,
ἢ ζῶν. Τὸ γὰρ ζῆν * τὸ κακοῖς, πόνος μέγας.

Ὦ Κλέων παῦσαι φλυαρῶν, εἰ σοφὸς εἶ μανθάνειν,
ἀεὶ πικρὸν πρῶτον σαυτῷ τὸν βίον λήσῃ ποιῶν.
ὅτε γὰρ ναύτης, εἰ μὴ γῆς λάβοιτο φερέμβιος,
ὅπως ἂν σώσειεν αὐτὸν ὅτ' αἰπὺς πέσῃ χειμὼς,
μὴ 'κ τέχνης μαθὼν, δυοῖν εἰ ἀσφαλῶς ζῶν τὸν βίον.
ἀλλὰ χρήματ' ἔστιν ἡμῖν * ἄγαν τάχ' ἀπόλυται,
κτήματα, οἰκίαι. τύχης δὲ μεταβολὰς οὐκ ἀγνοῇς,
ὅπῃ τὸν ὄπορον ἤθησι πλωτὸν εἰς τὸ ἄμεινον;
κἂν μὴ ὁρμιαθῇ τις ἡμῶν εἰς λιμένα τὸν τύχης,
ἐβάλετ' ἄγκυραν καθάψας ἀσφαλείας εἵνεκεν·
εἰ δ' ἀπαμβλύτοι μετάρσιος πνεύματος φορεύμενος,
τῆς ἀπορίας εἰς ὃ γῆθεν οὐκ ἔχῃ σωτηρίαν.
ἀλλ' ἑταῖροι καὶ φίλοι σοι καὶ συνήθεις τὴ Διὰ
ἕξουσιν εἰσοίσειν. ὄχου μὲν λαβὴν πεῖρον φίλων.
εἰ δὲ μὴ, γνώσῃ σαυτὸν ἄλλο μηδὲν πλὴν σκιάν.

Τῷδε γοῦν μεμπτοὶ καὶ ἀνέρες, ὅσπερ ἀεργὸν
ζώῃ, κηφῆνες καθ' ὑγρὸν εἰκέλως ὁρμὴν,
οἵτε μελισσάων κάματον τὸν ἥδιστον ἔδουσι.

Τίκτει γὰρ εὐδὲν ἀθλοῦ εἰκῇ ἀργὴ.
Θεὸς δὲ τοῖς ἀργοῦσιν ὑ παείσατο.

Ἀργὸς δ' ὑγιαίνων, τῷ πυρέσσοντος πολὺ
ἐς ἀθλιώτερος, διπλάσια γοῶν ἐαθῇ μάτην.

Ὅσπ; ἤδεται γὰρ ἐσθίων ὁσημέραι ἀεὶ, καὶ πολὺ τῷ
σιτίων
ἐπάξιον μηδὲν, πλεονεξίᾳ δὲ χολὴν
ἄγοντα, τῷ ζῶν πολεμιώτατον κακόν.

Πολλοὶ δὲ θνητῶν τοῦτο πάσχουσιν κακὸν,
γνώμῃ φερόμενοι, ἡ ἥδιστ' ὑπηρετεῖν
ψυχῇ, τὰ πολλὰ τοῖς φίλων νικώμενοι.

Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὰν θέτ' ἐλπίδα μίμνει,
χρηίζων βιότου, κακὰ τοῖσιν ἐλέξατο θυμῷ.
ἐλπὶς δ' οὐκ ἀγαθὴ χρηζοσύνην ἄνδρα κομίζει
ἥμενον ἐν λέσχῃ, τῷ μὴ βίος ἄρκιος εἴη.

Ἀργὸς πολίτης κύνος, ὡς κακὸς γ' ἀνήρ.
ἀργὸς γὰρ οὐδὲν, θεοὺς ἔχων ἀτὰ σῶμα
βίον δυσαρτ' ἀεὶ συλλέγει ἄθλου πόνων.

Ἀνάξαρχος ἔλεγε, εἰ μὲν τινί τις καταράσαιτο ἀχρήστους αὐτῷ γενέσθαι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ὀργίζεσθαι ἂν αὐτῷ· τοὺς δὲ πλουσίους ἔργῳ ἀχρήστους τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας ποιοῦντας αὐτοῖς, μακαρίζειν σφᾶς ὅτι τούτων.

Πεὶς

Πρὸς Θεῶν τίς ὕπνος ὑμᾶς, ὅστις ἀγνοεῖ τὸν ἐκεῖθεν πόλεμον διὰ ῥᾳστώνην ἔχοντα, εἰ ἀμελήσομεν; ἀλλὰ μὴν εἴ τοῦτο γνήσεται, δέδοικα, ὦ Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις, μικρὸν διαπορήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῆς ἀρχαίων ἀπέστησαν· οὕτω καὶ ἡμεῖς αὖ ἐπιπολὺ φαιῶμεν ἐῤῥαθυμηκότες, καὶ ἄπορα τοῖς ἡδονὴν ζητοῦσι πολλὰ καὶ χαλεπὰ ὦμεν * ἐθελήσαντες ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν ποιεῖν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῆς αὐτῆς τῆς χώρας.

Σῶμα ἀργία τήκει, ψυχὴν δὲ ἀμελετησία. ἀσκήσιος * τῆς αὐτὴν ἀφέρητον τοῖς ὃ θεοδίδακτον.

Σχολὴν δὲ σκοπῶν τί εἴη, ποιεῖν τινας μὲν τὰ πλείστους διαφθείρειν ἔφη, καὶ γὰρ τοὺς πεπλουτηκότας, καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας, ποιεῖν τὰ πάντα δὲ τούτους ἔφη σχολάζειν. ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἐᾶναι τὰ ἐξοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μὲν τοι τῶν βελτίονων ἐπὶ τὰ χείρω ἐᾶναι, οὐδένα σχολάζειν. εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον ἀσχολίας αὐτῷ ὅσης κακῶς ἔφη τοῦτο τρέφειν.

Τὸ γὰρ ὅλον ἀφανιστὴν νυκτὸς καθεύδοντα, τῷ ὄντι τῶν πολιτῶν, καὶ μὴ φανερὸν εἶ) πᾶσι τοῖς οἰκέταις ἐγειρόμενόν τε, καὶ ἐξαναστάντα ἀεὶ τρέχειν, τοῦτ' αἰσχρὸν δεῖ δοκεῖν πᾶσι, καὶ οὐκ ἐλευθέρου· εἴτ' οὖν νόμον, εἴτ' ἐπιτήδευμα τοιοῦτον καλεῖν ὀρθῶς χρεών. ἢ δὴ δέσποινα ἐν οἰκίᾳ ὑπὸ τρεσπαιδῶν ἐγείρεσθαί τινων, καὶ μὴ τρέφειν αὐτὴν ἐγείρουσας δμῶας, αἰσχρὸν λέγειν χρὴ τοὺς αὐτοὺς δούλοις τε καὶ δοῦλον καὶ παῖδα, καὶ εἴ πως ἔστιν οἷόν τε ὅλῳ καὶ πᾶσαν τὴν οἰκίαν. ἔξεγερθέντας δὲ νύκτωρ, δεῖ * πάντας τρέφειν τῶν τε πολιτικῶν μέρη πολλὰ, καὶ τῶν οἰκονομικῶν· ἄρχοντας μὲν χρὴ πόλιν, διασοίνας δὲ καὶ διασώσας, οἰκίας ἰδίας. ὕπνος γὰρ δὴ πολεῖ, ὅτε τοῖς σώμασιν, ὅτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ὅσοι αὖ ταῖς τρέφουσι ταῖς περὶ ζῶντα πάντα ἁρμόττων ὀρθῶς χρὴ φύσιν. καθεύδων γὰρ, οὐδὲν οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. ἀλλ' ὅσπερ τοῦ ζῆν ἡμῶν, καὶ τοῦ φρονεῖν, μάλιστά ὀρθῶς κτεῖνεν, ἐγκήρατον χρόνον ὡς πλεῖστον ὃ τοῖς ὑγιείαν αὖ φυλάττων μόνον χρήσιμον. ἔστι δὲ τοῦτ' ὀλίγου καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. ἐγχειροῦσι δὲ ἄρχοντες τοῖς πόλεσι νύκτωρ, φοβεροὶ μὲν κακοῖς, πολεμίοις ἅμα καὶ πολίταις· ἀγαστοὶ δὲ καὶ τίμιοι τοῖς δικαίοις τε καὶ σώφροσιν· ὠφέλιμοι δὲ αὐτοῖς τε καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει.

Quis tandem adeò stupidus est per Deos, qui non videat bellum illinc huc aduenturum, si negligentes fuerimus? Quod si fiat, timeo viri Athenienses, ne similiter vt illi qui pro magnis vsuris facilè mutuam pecuniam accipiunt, postquam breue tempus abūdarunt, postea ipsam quoque sortem amittunt: ita nos etiam, si diu fuerimus socordes, & omnia voluptatis gratia fecerimus, multa tandem & difficilia prater voluntatem nostram facere cogamur, & de ipsa regione nostra periclitemur. Demosthenis Olynthiaca 1.

† addo μὴ

Ocium tabefacit corpus, animam verò socordia: Exercitatio verò ad speciem Deo simillimam, ipsam euehit. Eusebij.

* malim αὐτὴν ἀφέρητον.

Cùm verò de ocio, quidnam sit, considerauerit, vt plurimum dicebat se deprehendere omnes aliquid facere. etenim qui tesseris, quique risus excitando vacant, aliquid faciunt: nihilominus huiusmodi omnes ociosos dicebat. Liceret nanque eis, istis dimissis, meliora agere: à melioribus verò ad peiora migrare, nulli otium esse. Si quis autem migret, hunc id malè facere negotijs implicitum. Xenophontis 3. lib. de factis & dictis Socratis.

Nam siue lex siue officium id appellandum sit quod modò præcipimus, certè omnibus turpe illud & illiberale videri debet, vt ciuium aliquis per totam dormiat noctem, nec primus excitetur & surgat, ita vt hoc toti familiæ pateat. Quinetiam vt domina ab ancillis, nõ ancilla ab ipsa primùm excitentur, turpe dicendum apud seruos, ancillas, pueros, & domum denique si possibile sit, vniuersam. Nocte igitur exurgant, & magistratus publicum aliquid, patres verò matrésque familia in domibus proprijs rem suam curent. Somnus enim multus, nec corporibus, nec animis, neque rebus gerendis, natura conducit. Nemo quidem dum dormit, alicuius precij est, non magis quàm si non viueret. Quare quicunque viuere & sapere cupit maximè, quàm longissimo tempore vigilet, sola sanitatis commoditate seruata. Ad hanc verò non multo opus est somno: si bene assueueris somnis. Magistratus profectò nocte in vrbibus vigilantes malis hominibus tum hostibus tum ciuibus terrori sunt, amandi honorandique iustis, & temperatis, sibi & ciuitati vtiles vniuersa. Platonis 3. de legibus.

* τέρπει

ΠΕΡΙ ΜΙΣΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΟΚΝΗΡΩΝ, καὶ καταφρονούντων καὶ ῥᾳθυμούντων, Λόγος ρκα'.

DE ÖSORIBVS LABORVM & operum, ac pigris, nihil curantibus & incurijs, Sermo CXXI. Ex Antonio.

Psalm.73. IN laboribus hominum non sunt, & cum hominibus flagris non cadentur.

Prouer. 6. Ito ad formicam, ô piger, & amulare rationem acviam illius, sisq; ea prudentior. nam cùm illi desit ager quem colat, neminémque qui cogat ad opus, habeat, nec sub vllius dominatu viuat, parat tamen æstate cibum, multúmque in messe acernat quod sibi hyeme apponat. Aut accede ad apem, discéque quàm sit laborioſa, quámque opus splendidum efficiat, cuius laboribus tum Reges tum priuati vtuntur ad valetudinem: & ab omnibus amatur, & celebratur, quanquam sit robore infirmo: sapientia enim dedita, honestata est. Quousque piger decumbes? quando tandem è somno excitaberis? Paulisper dormis, paulisper sedes, paululum dormitas, admoues manus pectori, deinde paupertas velut egregius cursor ad te venit, & inopia velut celer viator.

Incluſa parenthesi alijs non habentur.

Pigri diuitiarum sunt inopes.

Solomonis. In cupiditatibus versatur omnis otioſus, & operis nihil agens.

Via otioſorum spinis strata sunt.

Anima otioſi esuriet.

Vestietur detritis pannis somniculoſus.

Piger probris cùm afficitur, non erubescit: similiterq; qui commodato accipit frumentum messis tempore.

Cupiditates pigrum interficient: non enim manus eius volunt quicquam facere.

Causatur & dicit piger, leonem esse in vijs, & in vicis grassatores.

Qui rem contemnit, contemnetur ab ipsa.

Piger sibi videtur sapientiſsimus.

Vt ostium voluitur in cardine, sic piger in lecto suo.

Via nihil curantium exitioſa.

Pigritia deijcietur & diruetur tectum, & otio manuum stillabit domus. (id est, stillicidijs plena erit propter otioſas manus.

Sirach. Ne, sis lingua celeri, & in operibus languidus ac remiſſus.

Eccle.33. Plurima vitia docet otium.

In iuuentute cùm nihil collegeris, quomodo inuenias in senectute tua?

Tobiæ. In otio multæ res imminuuntur: otium famis mater est, & frater furti.

Matth. 13. Omni qui habet, dabitur, & affluet: ab eo autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur.

2. Thess.3. Si quis operari recusat, is quoq; nihil edat: au-

ΕΝ κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μὴ ἀνθρώποις μάστιγωθήσονται.

Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρέ, καὶ ζήλωσον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ ἧμᾶς ἐκείνου σοφώτερος ἐκείνῳ γὰρ γεωργίου μὴ ὑπάρχοντος, μηδὲ τοῦ ἀναγκάζοντα ἔχων, μηδὲ ἕνεκα διακονίαν ὤν, ἑτοιμάζεται θέρους τὴν τροφὴν, πολλοῦ τε ἐν τοῖς ἀμήτοις ποιεῖται τὴν συλλογήν. ἢ παρεύθυ πρὸς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ, τίνι τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται, ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται. πολλὴ δὲ ἐστὶ πᾶσι καὶ ἐπίδοξος, καὶ ὅσα τῇ ῥώμῃ ἀθεμὶς (τὴν σοφίαν λυμήσασα προσηγόρευσε.) ἕως πότε ὀκνηρὲ κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ὀλίγον μοὶ ὑποστοῖς, ὀλίγον δὲ νυσταλιοῦς, μικρὸν δὲ νυσάζεις, ἀλίγον δὲ σοι ἀναγκαλίζῃ χερσὶ ξηθῆναι. εἶτα πρόσεστί σοι, ὥσπερ ἀγαθὸς δρομεὺς, ἡ πενία, καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ καλὸς ὁδοιπόρος.

Γλυκὺς ὀκνηροῖς ὁδὸς γίνονται.

Ἐν ὀκνηρίαις ἐστὶ πᾶς ἀεργός.

Ὁ δὲ ἀργῶν, ἐστρωμένας ἀκάνθας.

Ψυχὴ ἀργοῦ πεινάσει.

Ἐνδύεται διερρηγμένα ῥάκη πᾶς ὑπνώδης.

Ὀκνηλοίμυος ὀκνηρὸς οὐκ αἰσχύνεται, ὡσαύτως καὶ ὁ δανειζόμενος σῖτον ἐν ἀμήτοις.

Ἐπιθυμίαι ὀκνηρὸν ἀποκτείνουσιν· οὐ γὰρ αἰσθάνονται αἱ χεῖρες αὐτοῦ ποιῆσαι.

Περφασίζεται καὶ λέγει ὀκνηρός· λέων ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν δὲ ταῖς πλατείαις φονεύται.

Ὃς καταφρονεῖ τοῦ γράμματος, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.

Σοφώτερος ἑαυτῷ φαίνεται ὀκνηρός.

Ὥσπερ θύρα τρέφεται ὑπὸ τοῦ τρόφιδος· οὕτως ὀκνηρὸς ὑπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ.

Ὁ δὲ καταφρονῶν ἐν ἀπωλείᾳ.

Ἐν ὀκνηρίᾳ ταπεινωθήσεται δόκωσις, καὶ ἐν ἀργίᾳ χερῶν σταξὶ οἰκία.

Μὴ γίνου ταχὺς ἐν γλώσσῃ σου, καὶ νωθὴς καὶ παρειμένος ἐν τοῖς ἔργοις σου.

Πολλὰ κακὰ ἐδίδαξεν ἡ ἀργία.

Ἐν νεότητί σου οὐ συνήγαγες, καὶ πῶς εὑρήσεις ἐν γήρει σου;

Ἐν ἀργίᾳ ἐλαττώσεις πολλή. μήτηρ ὄντως ἡ ἀργία τοῦ λιμοῦ, ἀδελφὴ δὲ τῆς κλοπῆς.

Τῷ ἔχοντι πάντα δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκού-

ομεν

ομεν γάρ τινας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοὺς δὲ τοιούτους παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ἵνα μετ' ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.

Ἀργία κακουργίας ἀρχή.

Ἴδιον τοῦτο ἀῤῥώστημα ἀργῆς καὶ ῥαθύμου ψυχῆς, ὀνύπια βλέπειν ἐγρηγορότος τοῦ σώματος.

Τίς ἐν χειρὶ σπορεῖς οἴκοι καθήμενος, ἐνιαύτου τῷ θερισμῷ τὸν κόλπον ἐπλήρωσε τῶν δραγμάτων; τίς ἐζεύξησεν ἀμπελῶνα, τὸν μὴ παρ' αὐτοῦ πεφυτευμένον; ἐκείνων οἱ καρποί, ὧν καὶ οἱ πόνοι. αἱ τιμαὶ καὶ οἱ στέφανοι, τῶν νενικηκότων εἰσί. τίς στέφανοῖ ποτὲ τὸ μηδὲ ἀποδύσασθαι πρὸς τὸν ἀγῶνα; ὁπότε δὲ νικῆσαι μέτριον δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ νομίμως ἀθλῆσαι κρίνει τὸν Ἀπόστολον.

Τίς ὅπλων ἄκριτος ἀθλοθέτης, ὃς τῷ ἴσον ἀξιοῖ στέφανον τὸν νικητὴν, καὶ τὸν μηδὲν ἠγωνισμένον; τίς στρατηγὸς εἰς τιμὴν μερίδα τῶν σκύλων ἀξιοῖ ποτὲ τοὺς νενικηκότας, τοὺς μηδὲ φανέντας ἐπὶ τῆς μάχης ἐκκαλέσαι;

Οὐσιν ἐστὶ κακὸν, ἐπιμέλεια πρὸς τὸ χεῖρον, καὶ μέλλησις πρὸς τὸ βέλτιον.

Τὸ καλὸν ὑ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται.

Αἱ ἀθενεῖς καὶ ἀμαχεχυμέναι φύσεις, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως νωθεῖς, καὶ δυσκίνητοι. σοβαρώτερον μέγα νήσασθαι οἱ τὰ τῶν ἀρχόντων κινήματα. (ego legerim, Οὐδετέρωσι μέγα νήσασθαι τὰ τῶν ἀρχόντων κινήματα.)

Νωθεία ὕπνου σύζυγος.

Ὁ μοίως ἄχρηστος, καὶ νωθρότητος ἀπροσκοπος, καὶ θερμότητος ἀπαράδεκτος, ἡ μὲν οὐκ ἐξήγιζεν τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερεκπίπτουσα, καὶ τὸ δεξιὸν ποιουμένη τὸ δεξιώτερον.

Οὐδὲν οὕτω ῥᾴδιον, ὃ μὴ σφόδρα βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς, ὃ πολὺς δύσκολον ὄχλος· ὅτι ὀκνηρὸν καὶ δυσχερὲς, ὃ μὴ λίαν δύσκολον ἡ ἀσυνδὴ καὶ ἡ προθυμία ποιεῖ.

Οἱ μὴ ὡς δεῖ ποιοῦντές τι, ὀφείλουσιν ὅλως αὐτὸ ποιεῖν.

Τοῖς ἀπόνοις καὶ ἀσθενικοῖς τὸ μέτριον ὑπὲρ τόνον δοκεῖ.

Γόνος μὲν τοῖς συμφέρουσι, ῥᾳστώνη δὲ τοῖς βλαβεροῖς ἔπεται). πόνον δὲ ῥᾳστώνῃ προκρίνοντες, τοῖς τὰ συμφέροντα εἰς ημᾶς ἀποβλέπουσι.

Ἡ συνεχὴς ἄσκησις, ὀλιγωρίαν παλαιὰν ἐργάζεται, ὡς ἀμαθίαν ἀμελετησία. μυρίοι γὰρ ἀθλήσεως ὄκνῳ, καὶ τῷ ἐκ φύσεως ἰσχὺν ἐξέλυσαν.

Ἡ ἐξ ἔθους καὶ σχολῆς ἀργία, πρᾶγμα ὀκνηρὸν.

ΠΕΡΙ ΑΙΔΟΥΣ, Λόγος ρκϐ'.

Ἀλλ' ὅσῳ δ' ὀργῆς πλέον ὠφελεῖ βροτούς.

Βούλομαί σ' εἰπεῖν κακῶς δ' οὐ βραχέα μὲν λίαν αἴσω

dimus enim quosdam inter vos qui immoderatè se gerant, nihil operis ipsi facientes, sed in aliena opera curiosè inquirentes: quos monemus, & hortamur per dominum Iesum, vt quiete operantes suum ipsi panem edant.

Otium maleficij principium. Basilij.

Propria est hac agritudo otiosi & desidiosi animi, vt vigilante corpore somnia videat.

Quis sementis tempore domi sedens, instante æstate sinum suum manipulis impleuit? quis vindemiauit vineam, quam ipse nō conseuerit? eorum sunt fructus, quorum fuerunt labores. Honores & corona eorum, qui victoriam obtinuerint, esse solent: Quis vnquam coronādum putauit eum, qui ad certandum cum aduersario ne se exuerit quidem? quando non solum vincendum est, sed etiam, vt ait Apostolus, legitimè certandum.

Quis certaminū præfectus adeò caret iudicio, vt ijsdē coronis dignos iudicet, victorē, & eum qui nihil certarit? Quis imperator est, qui eos qui ne visi quidem sint in prælio, ad parem victoribus spoliorum distributionem vocet?

Quantum est malum ad pessima paratū esse, & ad optima cunctatorem & imparatum? Theologi.

Honestū iam nō est honestū, quū nō fit honestè.

Infirma et dissoluta ingenia, tum ad virtutē, tum vitium, similiter remissa et languida sunt, difficiliaq; ad se cōmouendum: et in neutrā partem insigniter inclinant otiosorum momenta.

Segnities somni coniunx.

Æquè inutilia sunt et segnities nihil agens, et nimiū diligens feruor sine doctrina: quòd illa ad honesta non accedit, hac honestum transilit, & iusto iustius quiddam facit.

Nihil est tam facile, quod non valde graue & inuisum magna pigritia reddat: nec quicquam tam laboriosum & difficile, quod studium & alacritas non facillimum efficiat. Chrysostomi.

Qui faciunt aliquid non vt decet, prorsus non facere videntur.

Qui infirmi & imbecilles sunt, ijs vel quod mediocre est supra vires ipsorum videtur. Clementis.

Labor vtilia, & facilitas nocentia comitatur: qui autem labori facilitatem præponunt, ij vtilia suadentibus succensent. Philonis.

Continuata exercitatio scientiam efficit firmam, sicut inscientiam nulla exercitatio adhibita: itaq; innumerabiles neglecta exercitatione robur etiam naturale eneruauerunt.

Consuetudine et quiete confirmatum otium, insidiosum est.

DE VERECVNDIA, ET PVDORE, Sermo CXXII. Ex Io. Stobæo.

Verecundia plus iuuat homines, quàm ira. Volo te reprehendere instè, & pauciś, non valde sursum Euripidis in Timæo. Eiusdem in Iphigenia in Aulide.

Palpebris impudẽtiùs reductis: sed moderatiùs, vtpote fratrem. Vir enim turpiũ neminem vereri solet.

* αἰσχρὸς αἰδοῦς φιλεῖ. Euripidis in Hippolyto.

O venerandа verecundia, vtinam omnibus hominibus

Conuersans impudentiam animorũ exemisses.

Hesiodi in Operibus. Menandri in Homopatrijs. Musonij.

Verecundia, quæ viros multum ladit & iuuat.

Omnis erubescens probus esse mihi videtur.

Verecundia dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.

Democriti.

Malum, etiamsi solus fueris, neq; dixeris, neq; feceris. Disce autem teipsum multo magis quam alios reuereri.

Pythias Aristotelis philosophi filia interrogata, qui color esset pulcherrimus, dixit: Qui per verecundiam ingenuis oboritur.

Iamblichi ad Sopatrũ de Virtute.

Huiusmodi fuerint mores, qui bonitatem probant, & verecundiam sequuntur, propter quam turpibus cunctis abstinemus: & qui impudentiam ab anima exterminant, vtpote causam, quòd multi turpia committant.

Theophrasti.

Reuerere teipsum, & non erubescas coram alijs.

Catonis.

Inprimis autem existimato oportere vnumquemq; reuereri sese ipsum. Nihil enim à seipso separari vnquam posse. (plantanis,

Stasimi in Cypriacis.

Iouem autem qui fecit, & qui sistat hæc omnia

Non vis eloqui. Vbi enim timor, ibi pudor.

Homeri.

Reuerendus mihi chare socer videris, atque

Eiusdem.

Sed vereor metuoq;. (granis.

Euripidis in Creiphõte.

Pudor in oculis nascitur, ô fili.

Theognidis.

Nullum thesaurum recondes intus meliorem

Reuerentia, quam bonis viris Cyrnetribuis.

Agathonis.

Cùm peccare me puto, faciem vereor amicorum.

Platonis in Euthyphrone.

Contrà enim statuo quàm Poeta qui dicit: Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo? (rem.

Nang; metus secum socium trahit vsque pudorem. Ego autem à Poeta hoc discrepo. vis quo discrepo tibi dicam? Prorsus. Non videtur mihi vbicunq; timor esse, ibi etiam pudor existere. Nam multi paupertatem ac morbos cateraq; huiusmodi, vt mihi videtur, metuunt, neque tamen pudore vllo in ijs afficiuntur: tibi verò nonne idem? Et mihi. At vbicunq; pudor, ibi & timor. An quisquam est qui pudore afficitur, atq; erubescit opinionem pranitatis non formidans? Formidat certè. Haud igitur rectè dicitur, vbi timor, ibi pudor, sed vbi pudor, & ibi timor: neq; tamẽ vice versa, vbicunq; timor, ibi etiam pudor. Amplior enim, vt arbitror, est timoris quàm pudoris natura: siquidem pars timoris est pudor, quemadmodum numeri pars est impar. Ideoq; non vbicunq; numerus, ibi impar: vbi tamen impar, & numerus est.

βλέφαρα παίσῃ αἰδὼς ἀγαθόν· ἀλλὰ σωφρονιστέρως,

ὡς ἀδελφὸν ὄντα. ἀνὴρ γὰρ * χρηστὸς χρηστὸν αἰδεῖσθαι φιλεῖ.

Ὦ πότνια αἰδώς, εἴθε τοῖς πᾶσι βροτοῖς σωοῦσα, παῦαι χθιζὸν ἔξηρεσυ φρενῶν.

Αἰδὼς ἥτ' ἀνδρας μέγα σίνεται, ἠδ' ὀνίνησιν.

Γαῖς ἐρυθριῶν χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ.

Αἰδὼς πᾶσιν ἄξιος ἔσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σαυτὸν αἰδεῖσθαι.

Φαῦλον, κἂν μόνος ἦς, μήτε λέξῃς μήτ' ἐργάσῃ. μάλα δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σαυτὸν αἰσχύνεσθαι.

Πυθιὰς ἡ Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου θυγάτηρ ἐρωτηθεῖσα, ποῖον κάλλιστον χρῶμα, ἔφη· Ὃ ἂν ἐκ τοῦ αἰδοῦς τοῖς ἐλευθερίοις ἐπιγιγνόμενον.

Τοιαῦτα δ' αἰδοῦς ἐστὶ καὶ τὰ τῆς αἰδοῦς αἰτιώμενα, πονηρὰ μὲν τὰ χρηστὰ ἤθη, δι' ἣν τῶν αἰσχρῶν πάντων ἀπεχόμεθα· τῶν δὲ ἀναίδειαν ἔχοντα τῆς ψυχῆς, δι' ἣν καὶ τῶν αἰσχρῶν οἱ πολλοὶ μίσγονται.

Αἰδοῦ σαυτὸν, καὶ ἄνδρες οὐκ αἰσχυνήσῃ.

Μάλιστα δὲ νόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδὲν γὰρ ἑαυτῷ μηδέποτε χωρὶς εἶ).

Ζεῦ δὲ τὸν ῥέξαντα, καὶ ὃς πάρος πρὶν ἐφύτλωσεν, οὐκ ἐθέλῃς εἰπεῖν. ἴνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

Αἰδοῖός τέ μοι ἐσσὶ φίλ' ἑκυρὲ δεινός τε.

Ἀλλ' αἰδόμεθ', καὶ δείδιμεν.

Αἰδὼς οὐ ὀφθαλμοῖσι γίνεται τέκνον.

Οὐδένα θησαυρὸν καταθήσεαι ἔνδον ἀμείνω αἰδοῦς, ἣν ἀγαθοῖς ἀνδράσι Κύρνε δίδως.

Ἀδικεῖν νομίζων, οὗτινα αἰδοῦμαι φίλων. (σας,

Λέγω γὰρ δὴ ὃ σαυτοῦ, ἢ ὁ ποιητὴς ἐποίησεν ὁ ποιη-

Ζεῦν δὲ τὸν ῥέξαντα, καὶ ὃς πάρος πρὶν ἐφύτλωσεν, οὐκ ἐθέλῃς εἰπεῖν. ἴνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

Ἐγὼ οὖν τούτῳ ἀμφέρομαι τῷ ποιητῇ. εἴπω σοι ὅπῃ; πάνυ γε. οὐ δοκῶ μοι εἶ) ἴνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. πολλοὶ γάρ μοι δοκοῦσι καὶ νόσους καὶ πενίας, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δεδιέναι, δεδιέναι μέν, αἰδεῖσθαι δὲ μηδὲν ζοῦτα ἃ δεδίασιν· ἢ καὶ σοὶ δοκεῖ; πάνυ γε· ἀλλ' ἴνα γε αἰδώς, ἔνθα καὶ δέος εἶ). ἐπεί ὅστις ὅστις αἰδήμων τι πρᾶγμα καὶ αἰσχυνόμενος, ἢ πεφόβηταί τε καὶ δέδοικεν ἅμα δόξαν τινὰ μοχθηρίας; δέδοικε μὲν οὖν. οὐκ ἄρα ὀρθῶς ἔχει λέγειν, ἴνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς· ἀλλ' ἴνα μὲν αἰδώς, ἔνθα καὶ δέος. ἢ μήν τοι γε ἴνα γε δέος, πάντα χῆ αἰδώς. ὁπόσα γὰρ οἴμαι δέος αἰδοῦς. μόνοι γὰρ αἰδὼς δέος, ὥσπερ ἀριθμοῦ περισσόν. ὥστε οὐχ ἵνα περ ἀριθμός, ἔνθα καὶ περισσόν· ἵνα δὲ περισσόν, ἔνθα καὶ ἀριθμός.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΙΔΕΙΑΣ, Λόγος ρκγ'.

Ἁπερηφανία πᾶς, ἐρυθριᾷ δὲ οὐδείς ἐστι.

Ὃς δὲ μὴ ὅτ' ἐρυθριᾷν οἶδεν, ὅτε δεῖ, τὰ πρῶτα πάσης τῆς ἀναιδείας ἔχει.

Οὐκ ἔστιν ἀναιδὲς ζῷον ἀθαρσέστερον.

καὶ γὰρ αἰδώς, εἴθα γ' ἀναιδὲς κεῖται.

Ἥδιστον αἰδὼς μὴν ὁ αἰδεσθεὶς ποιεῖ λαθεῖν, αὐτὰρ ἀναιδὴς γαῖαν * ἐπαχθὴς ὁμῶς.

Οὔτοι θρασὺς τόδ' ἐστίν, ἀλλὰ δυσμένεια, * φίλους κακῶς δράσαντ' ἐναντίον βλέπειν· ἀλλ' ἡ μεγίστη τῶν κακῶν ἀναίδεια νόσων παθῶν ἀναίδει. δεῖ δέ σ' ἐποίησας μέλον.

Ἅπαντ' ὁ αἰδεσθεὶς ποιεῖ γενέσθαι ἔφυ, καὶ πρὸς τελευτὴν ἔρχεται τὴν τοῦ χρόνου, πλὴν, ὡς ἔοικε, τῆς ἀναιδείας μόνον. αὕτη δ' ὅσῳ περ αὔξεται θνητῶν ὄχλος, τοσῷδε μείζων γίγνεται καθ' ἡμέραν.

Ὦ μεγίστη τῶν Θεῶν πρὸς ὅσ' ἀναιδεῖ, εἰ Θεὸν καλεῖν σε δεῖ. δεῖ δέ. ὃ γὰρ τῶν γὰρ, πρὸς τί νομίζεται Θεός; ἐφ' ὅσον βαδίζῃς; ἐφ' ὅσον ἥξειν μοι δοκεῖς;

Ἅμα δὲ χιτῶνι ἐκδυομένῳ ἐκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή.

Ἔπειτα ἡ δοκεῖ μάλιστα τὴν ἀφελείαν, ἀναισχυντία. καὶ γὰρ αὕτη δοκεῖ (εἰ) μεγίστη ὅτι πόρρω τὰ αἰσχρὰ ἠγνόηκεν.

Ἡ δὲ ἀναισχυντία ὅτι μὲν (ὡς ὅρῳ λαβεῖν) καταφρόνησις δόξης, αἰσχρᾶς ἕνεκα κέρδους. ὁ δὲ ἀναίσχυντος τοιοῦτος, οἷος πρῶτον μὲν ὀψοπωλῶν πρὸς τῷ τοῦ ἀπελθὼν δημοσίᾳ θύεσθαι. εἶτα θύσας τοῖς Θεοῖς, αὐτὸς μὲν δυσπλὴν παρ' ἑτέρου, τὰ δὲ κρέα ἀποπέμπει δήσας πάσας. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἀκόλουθον δοῦναι ἀπὸ τῆς ταπέζης ἄρας κρέας, καὶ ἄρτον καὶ εἰπεῖν ἀκουόντων πολλῶν, δίωχρῶ τίμιε. καὶ ὀψωνῶν δὲ ὑποσημήνασθαι τὸν κρεωπώλην εἴπῃ χρήσιμον αὐτῷ γενέσθαι, ἐσπακὼς πρὸς τῷ σαθρῷ μᾶλιστα μὲν κρέας, εἰ δὲ μή, ὅσουπερ εἰς τὸν ζυγὸν ἐμβάλλειν. καὶ ἐὰν μὲν λάβῃ, δοῦναι· εἰ δὲ μή, ἁρπάσας ἀπὸ τῆς ταπέζης χολίκιον ἅμα γελῶν ἀπαλλάττεσθαι. καὶ ξένοις δὲ αὐτοῦ κρέα ἀγοράσας, μὴ δοὺς ὃ μέρος δωρεῖν. ἄλλην δὲ καὶ τοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν καὶ τὸν παιδαγωγόν. καὶ ὅσα εὐσημότερος τῆς φορᾶς μεταδιδῶναι κελεύσας καὶ αὐτός, καὶ ὅτι τὴν ἀλλοτρίαν οἰκίαν ἐλθὼν, δημοσίᾳ κελεύσας, ποτὲ δὲ ἄχυρον καὶ ξύλα χρήσαντας ἀναγκάσαι ἀποφέρειν πρὸς αὐτόν. δυνὸς δὲ καὶ πρὸς τὰ χαλκεῖα τὰ ἐν τῇ βαλανείῳ προσελθὼν, καὶ βάψας ἀρύταινα βοῶντος τοῦ βαλανέως, αὐτὸς αὑτὸν καταχέασθαι, καὶ εἰπεῖν ὅτι λούεται ἀπιών. καὶτοι, δαιμόνια σοι χάρις.

DE IMPVDENTIA, SERMO CXXIII. Ex Io. Stobæo.

OMnes perfricta sunt fronte, nec vllus amplius erubescit. Menandri.

Qui verò nec erubescere scit, neq; metuere, Ille primas vniuersa tenet impudentiæ. Diphili.

Homine impudente nullum animal est confidentius. Diphili.

Malus enim est pudor, vbi vincit impudentia.

Nunc verecundia quidē inter homines perijt, As impudentia terram peragrat vbiq;. Theognidis.

Hæc non est animositas, neq; fortitudo In faciem intueri amicos malè à se affectos: Sed maximus morborum inter homines Omnium impudentia. Bene autem fecisti quòd aduenieris. * ἀπ' ἐναντίας. Euripidis in Medea. * φίλους.

Omnes humanæ res natura consenescunt, Et ad finem temporis veniunt, Præter solam, vt videtur, impudentiam. Theodectis.

Hæc enim quanto magis genus angetur mortalium, Tanto sit maior quotidie.

O maxima Deorum Hoc temporis impudentia: si modo te Deam vocare oportet. Sed oportet: nam quod imperat, pro Deo habetur. Quantum progrederis? Quousq; peruentura mihi videris? Menandri in Carine.

Mulier simul cum veste pudorem etiam exuit. Herodoti libro 1.

Ingratitudini verò potissimùm impudentia videtur esse comes, quæ ad omnem turpitudinem maxima dux est. Xenophontis in 1. lib. de Pædia Cyri.

Impudentia (vt breuiter definitione illam circumscribam) gloriæ contemptio est, sordidi quæstus causa inducta. Impudens autem ille, qui quem frustraturus sit, ab eo aliquid mutuatur: quiq; vbi Dijs immortalibus sacra macta uerit, apud alium cœnat, ipse carnes suas sale conditas recondit: & ministro accersito panem & carnē largitur è mensa, ac audientibus cunctis vescere, ait, honoratissime. Dumq; obsonium emit, lanijs commemorat, si qua illis in re vnquam emolumento fuerit: & vbi ad stateram constitit, carnium, vel saltem ossium aliquid ingerit in lancem supra pondus: quod si acceperit, rectè habet: sin minùs, ex mensa arrepto intestino aliquo cum risu discedit: & quum hospitibus suis carnes emit, in spectaculis aliquandiu immoratur, priusquam debitam eis partem des. Ad cōuiuia postridie etiam vnà cum liberis & pædagogo redit. Iam si quis aliquid emerit, deferatq;, sibi quoq; iubet impartiri. Ex aliena domo mutuatus hordea, interdum & paleas, cogit eos, à quibus mutua accepit, ad se domum deportare. Nec balneas petens veretur ad aliena accedere, & seipsum hausta aqua perfundere, exclamante balneatore. & abiens sese lotum dicit, subdens, nullam tibi habeo gratiam. De impudētia, ex Characteribus Theophrasti.

DE PVDORE HONESTO, Sermo CXXIIII. Ex Antonio.

Genes. 9. *Sem & Iaphetus acceptam vestem imposuerunt super dorsa sua, & aversi accesserunt, & nuditatem patris sui contexerunt: aversi igitur cùm essent, nuditatem patris sui non viderunt.*

Solomonis. *Est pudor qui peccatum adducit, est qui gloriam & gratiam.*

Sirach. 31. *Non est honestum quemuis pudorem capere.*

Vt à tonitru confestim prodit fulgur: sic à verecundo & pudente proficiscetur gratia.

Verecundare coram parentibus de scortatione, coram praefecto & tyranno de mendacio, apud iudicem & magistratum de errato, apud socium & amicum de iniuria: in loco ubi habitas, de furto verendum est: in cogitatione, de muliere nupta, & à curiosa eius ancilla: ab amico, de verbo exprobrationis, & patefactione arcanorum sermonum. Et eris verè verecundus, erisq; gratiosus apud omnes.

Theologi. *Malus si audis, verere, non ignobilis.*
Genus sunt qui pridem iam putruere diu.
Genus incipere, quàm finire, melius est.

Chrysostomi. *Verecundum oportet peccatum vereri, & ne Deum offendat, & ne quid turpe admittat.*

Synesij. *Est igitur & hoc secundum bonum, vereri: nam nunquam peccare palàm, est diuini cuiusdam fati, & naturae. Rubor autem qui ob non rectè facta innascitur, temperantiae indicat colorem.*

DE PVDORE IMPROBANDO, Sermo CXXV. Ex Antonio.

Sirach. *DE anima tua ne verearis: est enim pudor qui peccatum inducit, alter verò gloriam & gratiam: & ne accipias personam contra animam tuam, nec verearis in ruinam tuam.*

Est qui pudoris gratiam aliquando professus amico, paravit eum sibi inimicum gratis.

Non est honestum quamuis verecundiam obseruare.

Ira & impudentia & pudendum quiddam est, si vxor marito necessaria praebeat.

Muliebri improba honestum est obsignata esse omnia: et vbi manus multa, claudendum est: cuicunq; dederis numero & pondere, & datum & acceptum omnia perscribantur.

Est qui pudore perdat animam suam, & personae acceptione perdet eam.

Philonis. *Pudorem aiunt plerisq; inutilem esse.*

ΠΕΡΙ ΑΙΣΧΥΝΗΣ ΑΓΑΘΗΣ, Λόγος ρκδ'.

ΛΑβόντες Σὴμ καὶ Ἰάφεθ τὸ ἱμάτιον, ἐπέθηντο ὀπὶ τὰ δύο νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπισθοφανῶς, καὶ συνεκάλυψαν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. καὶ ὁ πρόσωπον αὐτῶν ὀπισθοφανῶς, καὶ τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν οὐκ εἶδον.

Ἔστιν αἰσχύνη, ἐπάγουσα ἁμαρτίαν· καὶ ἔστιν αἰσχύνη, δόξα καὶ χάρις.

Οὐκ ἔστι πᾶσαν αἰσχύνην φυλάξασθαι καλόν.

Ὑπὸ βροντῆς καταπαύει ἀστραπὴ, καὶ ἀπὸ αἰσχυντηροῦ προσελθόντος χάρις.

Αἰσχύνη ἀπὸ παίδων καὶ μητρὸς, πρὸς πορνείαν· καὶ ἀπὸ ἡγεμόνων καὶ τυράννου, πρὸς ψεῦδος· ἀπὸ κριτοῦ καὶ ἄρχοντος, πρὸς πλημμέλειαν· ἀπὸ κοινωνοῦ καὶ φίλου, πρὸς ἀδικίαν· καὶ ἀπὸ τόπου ὃ παρῄκεις, πρὸς κλοπῆς. ἀπὸ καταναγκάσεως γυναικὸς ὑπάνδρου, καὶ ἀπὸ προσευρέσεως παιδίσκης αὐτῆς· ἀπὸ φίλου, πρὸς λόγου ὀνειδισμοῦ, καὶ ἀποκαλύψεως λόγων κρυφίων. καὶ ἔσῃ αἰσχυντηρὸς ἀληθινὸς, καὶ εὑρήσεις χάριν ἐναντίον πάντος ἀνθρώπου.

Κακὸς δὲ ἀκόσμων αἰσχύνη, μὴ δυσχέρανε.

Γένος γάρ εἰσιν οἱ πάλαι σιωπῶντες.

Γένη προσάρχειν κρεῖσσον, ἢ λύειν ἦθος.

Τὸν αἰσχυνόμενον, ἁμαρτίαν δεῖ αἰσχύνεσθαι, καὶ ὃ τῷ Θεῷ προσκρούσας, καὶ ὃ ποιῆσαί τι τῶν ὑ δίκαιον.

Ἔστιν ἄρα καὶ τοῦτο δύτιερον ἀγαθὸν, ὃ αἰσχύνεσθαι. ὃ μὲν γὰρ ἀναμάρτητον, θείας ἀντιχρὺς ὄντι καὶ μείζονος καὶ φύσεως· ὃ δὲ ὅτι τοῖς οὐκ ἀνηκόμοις ἐρύθημα, σωφροσύνης ἐμφαίνει χρῶμα.

ΠΕΡΙ ΑΙΣΧΥΝΗΣ ΠΟΝΗΡΑΣ, Λόγος ρκε'.

ΠΕρὶ τῆς ψυχῆς σου μὴ αἰσχυνθῇς. ἔστι γὰρ αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν· καὶ ἔστιν αἰσχύνη, δόξα καὶ χάρις. καὶ μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου, καὶ μὴ σφαπῇς εἰς πτῶσιν σου.

Ἔστιν ὅτε τὴς χάριν αἰσχύνης ἐπαγγελλόμενος φίλῳ, καὶ ἐκτήσατο αὐτὸν ἐχθρὸν δωρεάν.

Οὐκ ἔστι πᾶσαν αἰσχύνην φυλάξασθαι καλόν.

Ὀργὴ καὶ ἀναίδεια καὶ αἰσχύνη πονηρὰ, ἐὰν γυνὴ ὑστερουμένῃ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς.

Ἐπὶ γυναικὶ πονηρᾷ καλὸν σφραγίς. καὶ ὅπου χεῖρες πολλαὶ, κλῆσον· ᾧ ἐὰν προσδῷς ἐν ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ, καὶ δόσις καὶ λῆψις, πάντα ἐγγραφῇ.

Ἔστιν ἀπολλύων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δι' αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ λήψεως προσώπου ἀπολεῖ αὐτήν.

Τὸν αἰδῆ φασὶ μὴ λειτελοῦντα τοῖς πολλοῖς.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΣΙΩΠΗΣ, Λόγος ρκϛ'.

Πολλοῖς γὰρ αἰθεφποισι φάρμακον κακῶν,
σιγή, μάλιστα δ' ἔστι σώφρονος βίου.
Οὐθὲν σιωπῆς ἔστι χρησιμώτερον.
Ὦ παῖ σιώπα. πολλ' ἔχει * σιωπὴ καλά.
Γλώσσης μάλιστα πάντα χὼ πειρῶ κρατεῖν.
ὃ καὶ γέροντι καὶ νέῳ τιμὴν φέρει
ἡ γλῶσσα σιγῶν καιρίαν κεκτημένη.
Ἔστι καὶ ὃ * σιγῆς ἀκίνδυνον γῆρας.
Οὐκ ἔστι κρεῖττον τοῦ σιωπᾶν οὐδὲν ἔν.
Κρεῖττον σιωπᾶν ἐστιν, ἢ λαλεῖν μάτην.

Σιωπῶντος τοῦ Κλεάνθους, ἐπεί τις ἔφη· τί σιγᾷς; καὶ μὴν ἡδὺ τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν. ἡδύ, ἔφη, ἀλλ' ὅσον ἥδιον, τοσῷδε μᾶλλον αὐτοῦ τοῖς φίλοις παραχωρητέον.

Ἀνὰ δὲ τούτου τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν ἐγκράτειαν, ὑ μικρὸν ἀρετῆς μέρος ὑπάρχον, ὑπήκοον ἀεὶ τῷ λογισμῷ καὶ πειθήνιον ἔχειν ὅτι ἔστιν, αἱ μή τις ἀσκήσει καὶ μελέτῃ καὶ φιλοπονίᾳ, πάσης κακίας τῶν παθῶν, οἷον ὅστις ἡ ὀργή, κατεργάσηται.

Ζήνων, Ἀντιγόνου πρέσβεις Ἀθήναζε πέμψαντος, κληθεὶς ὑπ' αὐτῶν σὺν ἄλλοις φιλοσόφοις, ὅτε δεῖπνον, καίπερ ὢν πολὺ πασῶν ἀπαιδεύτων ὅτι δύναται τὸ αὐτῶν ἔξω, αὐτὸς ἐσίγα. τῶν δὲ πρέσβεων ζητούντων, τί ἀπαγγείλωσι περὶ αὐτοῦ πρὸς Ἀντίγονον, τοῦτ' αὐτό, ἔφη, ὃ βλέπετε. δυσκατέσχετον γὰρ πάντων ὁ λόγος.

Ξενοκράτης διαιρῶν ἕκαστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς πράξιν τινα, καὶ τῇ σιωπῇ μέρος ἀπένεμε.

Σιμωνίδης ἔλεγε, μηδέποτε αὐτῷ μεταμεληθῆναι σιγήσαντι, φθεγξαμένῳ δὲ πολλάκις.

Πολλὰ ὀπτιμέλεται ποιεῖσθαι, ὡς τὸ μὴ λέγειν ἃ μὴ δεῖ. πάντως γὰρ ἀπαιδεύτου τινός ἐστι τὸ μὴ δεῖν σιωπᾶν, ἀλλ' ὀκνεῖν τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα.

Διογένης πρὸς τὸν φιλόσοφον εἰ φήσαντα, ἐρωτῶντα δὲ ἐριστικῶς, κακοδαίμον ἔφη, ὃ βέλτιστον τῷ ἐν τῷ βίῳ τοῦ φιλοσόφου λυμαινόμενος τῷ λόγῳ φιλοσοφεῖν φής.

Θεόκριτος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος ἀδολέσχου, ὅπου αὐτὸν αὔριον ὄψοιτο· ὅπου, ἔφη, ἐγώ σε οὐκ ὄψομαι.

Μὴ νομίσητέ με, ὦ Ἀθηναῖοι ἀγνοεῖν, ὅτι ἀσφαλὲς τὸ σιγᾶν ἐστι.

Περὶ τῆς καθ' Ὅμηρον ἐκμωκήσεως, λέγει τάδε σαφῶς δείκνυται. λέγει γάρ·

Θερσίτ' ἀκριτόμυθε, λιγύς περ ἐὼν ἀγορητής,
ἴσχεο μηδ' ἔθελε οἷος ἐρίζεμεναι βασιλῆι.
καὶ τῷ Τηλεμάχῳ εἰπόντος,
ἦ μάλα τὶς θεῶν ἔνδον οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν

DE TACITVRNITATE, SERMO CXXVI. Ex Io. Stobæo.

Multis enim hominibus pharmacũ malorũ Est taciturnitas, *quæ peculiaris est frugi moribus.* Carcini.

Nihil utilius est quicquam silentio. *σιγὴ. Menandri.

O puer tace. Multa continet bona silentium. Sophoclis αἰλιανοῦ.

Linguam imprimis ubiq; moderari conerĕris.
Nam tum seni, tum iuueni conciliat honorem Charetis.
Compos silentij lingua tempestiui.

Silentij præmium periculo vacat. Athenodori.

Nihil est quicquam præstantius quàm tacere. *σιγᾶν.

Satius est tacere, quàm temere loqui. Amphidis: Philonidis.

Cùm quidam ad tacentẽ Cleanthem dixisset: Cleanthis.
Tu quid taces? Atqui iucundum est cum amicis confabulari. Iucundum quidem, respondit Cleanthes: sed quo iucundius est, eo magis in hoc amicis oportet concedere.

Præter hoc, continentia linguæ, non exigua Plutarchiin libro quomodo quis fructum ab inimicis capiat.
virtutis pars, rationi subijci & morigera fieri
non potest: nisi quis multo studio, cura, & industria, pessimos affectus, qualis ira est, deuicerit.

Zenon ab Antigoni legatis Athenas missis vnà cum alijs philosophis ad conuiuium vocatus est: & cùm reliqui inter pocula suam quisque eruditionem ostentarent, ipse tacebat. Cùm autem legati interrogarent, quid Antigono deberent de ipso renunciare: Hoc ipsum, dixit, quod videtis. Oratio enim omnium est difficillima moderatu.

Xenocrates singulas diei partes certis negotijs assignans, silentio quoque suam partem dabat.

Simonides aiebat nunquam se pœnituisse silentij, dictorum autem sæpius. Apollonij ad familiares.

Annitendum est sedulò, vt nihil indecens eloquamur. Est enim viri planè imperiti, non posse tacere, sed quæ non decet efferre.

Diogenes ad quendam, qui se philosophum profitebatur, interrogabat verò contentiosè: Vah miser, dixit, cùm id quod optimum est in vita philosophi corrumpas, verbum tamen audes te philosophum iactare.

Theocritus à blatherone quodam interrogatus, vbi cras visurus esset ipsum: Illic, dixit, vbi ego te non videam.

Ne me existimetis Athenienses ignorare Dionis, alias Demosthenis. Plutarchi.
quàm tutum sit silentium.

Quantum commendauerit Homerus taciturnitatem, per hæc luculenter ostenditur. inquit enim, O Thersita loquens sine iudicio, etsi vehemens concionator sis,
Desine: ac solus contendere cum rege noli.
Et cùm Telemachus dixisset,
Nimirum Deorum aliquis intus est, qui cælum incolunt amplum:

Reprehendens pater subiecit:
Tace, animumq; contine, nec interrogaueris.
Hic equidem mos est Dinorum cœlicolarum.
Hoc interpretationem Pythagorici nominantes, nihil respõdebant de diuinis rebus, licet importunè et molestè ab interrogantibus vrgerentur?

DE ARCANIS, SERMO CXXVII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Ino. *NVllus ea rescisci at quæ conticeri decet.*
Parua enim facula Idæ cacumen
Incenderit aliquis: Et si quid vel vni aliquando aperueris,
Id cines audient omnes, quod celandum fuerat.

Anaxandridæ. *Qui cõmissum sibi instar depositi sermonem*
Euulgat, aut iniustus est, aut admodum incontinens.
Iniustus quidem si lucri causa id faciat: sin absq; lucro,
Incontinens: ex aquo autem vtrisq; mali sunt.

Sophoclis. *Ne mihi verbum arcanum efferas vllum.*
Serã enim nullã habeo: vel vt facilius intelligas,
Nihil non secreti per linguam meam diffluit.

Eiusdem in Aleadis. *Ne scruteris omnia: multa sunt quæ diuulgare malum est.*
Socrates dicebat carbonẽ igniũ facilius in lingua contineri posse, quàm sermonem arcanum.
Euripides cùm ei graueolentia oris obiceretur à quodam: multa enim, dixit, secreta in eo computruerunt.

Periandri. *Sermones arcanos ne efferas.*
Aristoteles quidnam in vita difficillimum esset interrogatus, dixit: Tacere quæ dicenda non sunt.

Pythagoræ. *Cana n prudentibus, profani claudite fores.*

Isocratis ad Demonicũ. *Sermonũ deposita fidelius quàm pecuniarũ custodito. Oportet enim viros bonos in existimatione esse quòd mores & vitam vel iureiurando fideliores constantioresq; præstent.*

DE TACITVRNITATE VEL silentio & arcanis, Sermo CXXVIII. Ex Antonio & Maximo.

Prouer. 21. *QVi os suum custodit, ab afflictione seruat animam suam.*

Solomonis. *Tacitus lenit contentionem: & qui diligit vitam suam, parcit ori suo.*
Qui loquacitatem odit, malitiam minuit.

Sirach 30. *Effusa bona sunt in ore clauso.*

Idem 21. *Tacitus & prudens, erit in pretio.*

Idem 41. al. 20. *Sapientia abscondita, & thesaurus latens, quid iuuant?*

Idem 20. *Est cùm minimè sit speciosa reprehensio, & est cùm quis sapienter taceat.*

Matth. 12. *Quodcunque verbum otiosum locuti fuerint homines, eius rationem in die iudicij sunt reddituri.*

Ἐπιλαμβανόμενος ὁ πατὴρ, ἔφη·
σίγα, καὶ σῇ σὺν νόῳ ἴσχανε, μηδ' ἐρέθιε.
αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι.
τοῦτο ἐξηγοῦν οἱ Πυθαγορικοὶ καλοῦντες, ὅσα ἀπεκρίνοντο τῶν περὶ θείων, ὅτε τύχοιεν ἀπαθῶς καὶ δυσχερῶς ἐρωτῶσι.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ, Λόγος ρκζ.

Ἔστω δὲ μηδεὶς ταῦθ' ἁ σιγὰ θαμὰ χρεών.
μικρᾶ γὰρ ἐκ λαμπῆνος ἴδᾳ ον λέπας
φρήσιεν αἴ τις καὶ πάρος ἔια εἰ τοῖς πατὴ,
πύθωντ' αἰ ἀστὶ πόλιτες, ἁ κρύπτω χρεών.
Ὅστις λόγους γὰρ ἐκπατῆκ ἰων λαβὼν,
ἔξεπεν, ἄδικός ἐστι, κἠ ἀχρεῖος ἄγαν·
ὁ μὲν ἁμὰ κέρδος, ἄδικος ὁ δὲ τόδε δίχα,
ἀχρεῖος ἴσως δέ γ' εἰσὶν ἀμφότεροι καλεῖ.
Μή μοι χρυσᾶν μηδὲν ὄξειπῃς ἔπος.
κλέπτει γὰρ οὐδέν. ὡς δὲ καὶ τὰς λάθοις,
γλῶσσ'. κρυπτὸν οὐδὲν ὑπέρχεται.
Μὴ πόλιν ἐρεύνα, πολλὰ καὶ λαλεῖ κακά.
Σωκράτης ἔλεγε, ὅτι ῥᾴον αἴ τις σβέσαι πυρὶ ἄθραυστον ἢ τὴν γλῶτταν κατέχοι, ἢ λόγον ἀπόρρητον.
Εὐριπίδης ὀζοστόμου τινὸς αὐτῷ πιόντος, ὅτι τὸ σῶμα διεφθαρμένον ἔχοι· πολλὰ γάρ, εἶπεν αὐτῷ, ἀπόρρητα ἐγκατέσαπη.
Λόγων ἀπορρήτων σκοπὸς μὴ ποιοῦ.
Ἀριστοτέλης ἐρωτηθείς, τί δυσκολώτατον ἐστι τῷ βίῳ, εἶπε· τὸ σιωπᾶν ἃ μὴ δεῖ λαλεῖν.
Ἀεὶ σιωπᾶν ἐπιτηδείως, ἢ λαλεῖν βέβηλοι.
Μᾶλλον τέρπει τὰς τῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας. δῆλον τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐοικέναι πιστοτέροις φαίνεσθαι παρεχομένους.

ΠΕΡΙ ΣΙΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ, Λόγος ρκη.

Ὅσ φυλάσσει τὸ ἑαυτοῦ στόμα, φυλάττει ἀπὸ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.
Ἀπλοΐαι περισσῶν σιγηὲς, ἀγαπῶν δὲ ζωὴν αὐτοῦ, φείδεται στόματος αὐτοῦ.
Μισῶν λαλιὰν, ἐλαττοῦται κακία.
Ἀγαθὰ ἀπεκρύβη ὅτι στόματι κεκλεισμένῳ.
Οἱ σιγηὲς καὶ νοήμονες, τιμῆς ἀξιωθήσεται.
Σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς, τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις;
Ἔστιν ἔλεγχος, καὶ οὐκ ἔστιν ὡραῖος· καὶ ἔστι σιγῶν, καὶ δεισιδαίμων σοφός.
Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Ἐγὼ

Ἐν ᾧ πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι.

Εἰδέναι ὀφείλομεν ἃ χρὴ λαλεῖν, καὶ ἃ χρὴ σιωπᾶν. τὰ γὰρ πάντα ῥητὰ τῆς γλώσσης τὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ ὁ νοῦς καθάπερ ὀφθαλμὸς ὅλον τὸν ἥλιον θέλων ἀποβλέπειν ἀπολέσῃ καὶ ὃ ἔχει φῶς.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐπιδὰν εἴπωσί τι τῶν ἀπορρήτων, τοῦτο καλοῦσι τὸν ἀκούοντα, καὶ ὁρκοῦσι, μηδενὶ λοιπὸν εἰπεῖν ἑτέρῳ· αὐτοῦθεν δηλοῦντες, ὅτι φρᾶσμα ἄξιον κατηγορίας ἐποίησε. εἰ γὰρ ἔκρινον μηδενὶ εἰπεῖν ἑτέρῳ παρακελεύῃ, πολλῷ μᾶλλον σὺ πρότερον τοῦτο ζῶντα εἰπεῖν οὐκ ἐχρῆν.

Φιλεῖν μὲν, εἴ τι χρήσιμον σιωπῆς ἔχεις· ἀγάπα δὲ ἡσυχίαν, εἶτα χρήσιμον λόγου τὸ σιωπᾶν.

Τοῖς λόγοις ἐλευθερίαν ἔχειν δεῖ τοὺς μετρίους τοῦ λόγου, καὶ ὡς ἀληθῶς κοσμίους καὶ σώφρονας.

Οὐχ ἡδὺ τοῖς πιστοῖς ἀδολεσχία, καὶ λόγων ἀντίθεσις. ἀρκεῖ γὰρ καὶ εἷς ἀντικείμενος.

Κρεῖσσον λελογισμένη βραδυτὴς τάχους ἀπερισκέπτου.

Καὶ τοῦτο κέρδος τῆς σιωπῆς, τὸ τοῖς πολλοῖς μηδὲν ἀποκρίνεσθαι.

Τὴν σιωπὴν συνηθίσαι δεῖ· διδάσκει γὰρ καὶ ἡ παροιμία.

Ἀγάπα τὸ σιγᾶν ὑπὲρ τὸ λαλεῖν. ἡ σιωπὴ γὰρ θησαυρίζει, τὸ δὲ λαλεῖν διασκορπίζει.

Ἐν πασῶν τῶν ἐντολῶν τὴν ἡσυχίαν ἐξελέξατο ὁ Θεός. γίνεται γάρ· Ἵνα τί περιβλέπω ἀλλ' ἢ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον; (σιωπήν.

Ὁ θέλων σωθῆναι, διωξάτω τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὴν

Οὐ γὰρ αὐτὸ σιωπᾷ βούλῃ, μηδενὶ εἴπῃς. ἢ πῶς παρέξεις ἄλλοις ἀπαίτησιν τοῦ πιστεῦσαι τῇ σιωπῇ, ὃ μὴ παρέχεις σεαυτῷ;

Τὸ σιωπᾶν οὐ μόνον ἄδικον, ὡς φησιν Ἱπποκράτης, ἀλλὰ καὶ ἀηδὲς καὶ αἰσχρόν. (πληθεῖς.

Σιωπήσας μὲν, οὐδεὶς μετενόησε, λαλήσαντες δὲ πάμ-

Πάσης χρὴ τὴν νέαν κόσμος ἀσφαλὴς ὄντων ἡ σιωπή.

Ὁ μὴ εἰδὼς σιωπᾶν, οὐκ οἶδε λαλεῖν καλῶς.

Ἀεισταλὴς ἐρωτηθεὶς σχολῆς πόσας αἰτίας τοῖς ἀνθρώποις διδάσκει λέγειν, αὐτὸς σιωπᾷς, ἔφη· καὶ γὰρ ἡ ἀκμὴ αὐτὴ μὲν οὐ τέμνει, τὰ δὲ ξίφη ὀξέα ποιεῖ.

Φαῦλον αἰδρὸς, καθάπερ κυνὸς σιγηρεῦν, δεῖ τοῦτο σιγῶν †, ἢ τοῦτο φωνῶν βλάπτεσθαι.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίς χαταχεῖν δυνατὸς λόγον ἀπόρρητον, ἔφη· ὅστις καὶ ἀνθρακα τῇ γλώσσῃ κατασχεῖν δυνήσεται.

Θεόφραστος ὁ περιπατητικὸς συμποσίῳ παίσχοντί τινα βλέπων ἡσυχίαν ἔχοντα, εἶπεν· εἰ μὲν ἀπαίδευτος εἶ σιωπᾷς, πεπαιδευμένος ὑπάρχεις· εἰ δὲ πεπαιδευμένος, ἀπαίδευτος σιωπᾷς.

Sit omnis homo velox ad audiendum & tardus ad loquendum. Iacobi i.

Dicenda tacendaq; nosse debemus: non enim divina omnia linguæ verbis explicanda sunt, ne mens sicut oculus solem totum intueri volens, id etiam quod habet luminis, perdat. S. Basilij.

Permulti sunt qui cùm aliquid arcani enunciarint, hortantur auditorem, & iureiurando adigunt ne cuiquam alteri enunciet, eo ipso significantes rem à se factam accusatione esse dignam. Si enim illum hortaris vt nemini enunciet, multò magis te decebat illa non enunciasse. Chrysostomi.

Si quid silentio melius habes, loquere: diligas autem taciturnitatem, vbi silentium sermoni præstat. Theologi.

Illiùs dicendi libertas concedenda est, quorum modestum ac verè mundus, & compositus & sobrius est sermo.

Non iucunda est fidelibus loquacitas, & sermonis contentio. Sufficit enim eis vel vnus oppositus.

Melior est cum ratione tarditas, inconsiderata celeritate.

Hoc etiam taciturnitatis lucrum est, quòd non opus habeat multis respondere.

Silentium pro consensu haberi docetur etiam prouerbio.

Silere quàm loqui malis. Silentium enim colligit, loquutio dispergit. Seniorum.

Præ omnibus præceptis Deus elegit taciturnitatem. scriptum est enim: Quem respiciam nisi humilem & tacitum?

Qui cupit seruari, sequatur inopiam & silentium.

Nemini dixeris quod taceri vis. Quomodo enim ab alio postulabis silentij fidem, quam tute tibi non præstitisti? Plutarchi.

Tacere non solùm sitim prohibet, vt inquit Hippocrates, sed tristitiam quoq; & dolorem.

Silentij neminem, sermonis plurimos pœnituit.

Taciturnitas vbiq; tutum ornamentum est iuueni.

Qui non scit tacere, loqui etiam nescit.

Aristoteles interrogatus, quamobrem cùm alios doceret loqui, ipse taceret, dixit: Nempe cos quidem ipsa non scindit; cultros autem acuit. Aristoteles.

Hominis improbi sicut taciti canis, silentium magis quàm sermonem canere opertet. † μᾶλλον videtur addendum.

Idem interrogatus à quodam quis arcanum sermonem continere posset, dixit: Qui carbonem quoq; ignitum lingua retinere potest.

Theophrastus Peripateticus philosophus cùm iuuenem in conuiuio tacitum animaduertisset, inquit: Si imperitus taces, peritus es: sin verò peritus, imperitè taces: Theophrasti.

Aristoteles cùm ex eo quæreretur, quid esset in vita difficillimum: Tacere, inquit, quæ loqui non decet.

Isocratis. *Duo dicendi tempora statue, vel de ijs quæ certò noris, vel de quibus dicere est necessarium.*

In his enim solis oratio silentio præstat: in alijs melius est silere, quàm loqui.

Linguam continere ubig; & maximè studeto:

Charetis. *Quia cùm seni tum iuueni laudem affert*

Lingua tempestiuo prædita silentio.

Hieronis. *Arcana enunciantes iniuriam facere dicebat eis etiam, quibus enunciarent. Odimus enim non solùm eos qui effutierint, verùm etiam eos qui quæ nolumus, audierint.*

Sophoclis. *Si quis in furto deprehẽsus fuerit manifesto,*

Ei necessariò silendum est, etiam si linguam habeat exercitatam.

Pudor enim in malis nihil prodest,

Quòd silentium sit loquentis auxilio.

Xenocrates. *Xenocrates singulas dici partes diuidens in actiones certas suam etiam silentio partem reddebat.*

Alexandri, al. Anaxandridæ. *Qui verba quasi depositum accepta*

Enunciat, iniustus est, aut valde impotens:

Ille quidem ob quæstum iniustus, hic verò sine quæstu

Incontinens: aquè autem malus uterq; est.

Philonidæ. *Melius est tacere, quàm loqui inaniter.*

Democriti. *Cùm animaduertisset quendam multa imperitè disputantem: Hic, inquit, nõ dicendi peritus mihi videtur, sed omnino tacendi imperitus.*

Solonis. *Silentio sermones obsignato, silentium autem occasione.*

Simonidis. *Aut silentium tempestiuum tenendum, aut sermones vtiles habendi.*

Dionysij. *Aut melius aliquid dic silentio, aut sile.*

Sexti. *Vir sapiens & silens Deum colit, & causam scit cur sileat.*

Pittaci. *Quod facturus es ne dixeris: nam si non succedat, irrideberis.*

Lycurgus. *Lycurgus interroganti cur breuiloquentia studerent Lacedæmonij, dixit: Quoniam silentio vicina est.*

Simonides. *Simonides dicebat nunquam se pœnituisse silentij, sermonis autem sæpius.*

Quorum indecora vita est, illis maximum decus est silentium.

Demosthenes. *Demosthenes cùm adolescens quidam inter pocula multas nugas effutiret, & tacere nollet: Adolescens, dixit, quomodo non didicisti tacere ab illo à quo didicisti loqui?*

Cùm quidam ei obiceret oris fœtorem: Multa enim, dixit, secreta in eo computruerunt.

Apollonij. *Omnem adhibeas diligentiam, ne ea dicas quæ dicere non decet: omnino enim indocti & (videtur ad dendum pò-*

Ἀ ἐμστέλης ἐρωτηθὶς τί τόδ' ἔστιν, τί δυσχαλέπητόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ, εἶπε τὸ σιωπᾶν ἃ μὴ δεῖ λαλεῖν.

Δύο ποιῦ καιρὺς τῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἐν τύτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιγῆς κρεῖττον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄμεινον σιγᾶν ἢ λέγειν.

Γλώσσης μάλιστα πάντα χῦ πρῶ κρατεῖν,
Ὅ τ' ἐν γέροντι κἀν νέῳ πλεῖστ' ὠφελῆ,
Ἡ γλῶσσα σιγὴν κρείσσον' ἐκτεθημένη.

Τὰς ἀπορρήτους λόγων ἐκφέρειν πίστεις ἀδίκειν ἔφη καὶ τοὺς ὅσις ἐκφέρουσιν. μισῦ γάρ, ἔ μόνον τὰς ἐκλαλήσαντας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀκούσαντας, ἃ μὴ βουλόμεθα.

Κλείτων δ' ὅταν τὶς ἐμφανῶς ἐφορμῇ,
Σιγᾶν ἀνάγκη, κἂν καλὸν φέρῃ σόφισμα.
Αἰδὼς γὰρ οἷς κακοῖσιν οὐδὲν ὠφελῆ·
Ἡ γὰρ σιωπὴ τῷ λαλοῦντι σύμμαχος.

Ξενοκράτης διαιρῶν ἕκαστον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς πράξιν τινά, καὶ τῇ σιωπῇ μέρος ἀπένεμεν.

Ὅστις λόγους οὐ δοκιμάζει λαλῶν
Ἐξέπιεν, ἀδικεῖ δ' ὅστις, ἢ ἀκρατὴς ἄγαν·
Ὁ μὲν γὰρ κέρδους, ἄδικος· ὁ δ' οὐδὲν λέγων,
Ἀκρατὴς ἴσως δέ γ' εἰσὶν ἀμφότεροι κακοί.

Κρεῖττον σιωπᾶν ἐστιν ἢ λαλεῖν μάτην.

Δημόκριτος θρασύμυθός τινα, πολλὰ μὴ ἀπαιδεύτως δὲ λέγοντα ἐθεώρει· σοῦ (ἔφη) ὦ λέγει μοι δοκεῖ δυνατὸς, ἀλλὰ σιωπᾶν ἀδύνατος.

Σφραγίζε τὰς μὲν λόγους, σιγῇ· τὸ δὲ σιγᾶν, καιρῷ.

Ἢ σιγᾶν καίριον ἔχειν δεῖ, ἢ λόγον ὠφέλιμον.

Ἢ λέγε σιγῆς τι κρεῖττον, ἢ σιγᾶν ἔχε.

Σοφὸς ἀνὴρ καὶ σιγῶν τὸν Θεὸν τιμᾷ, εἰδὼς καὶ λέγειν τί σιγᾷ.

Ὃ μέλλεις ποιεῖν, μὴ λέγε· ἀποτυχὼν γὰρ καταγελασθήσῃ.

Λυκοῦργος πρὸς τὸν εἰπόντα, λέγε τί Λακεδαιμόνιοι τὴν βραχυλογίαν ἀσκοῦσιν, εἶπεν· ὅτι ἐγγύς ἐστι τοῦ σιγᾶν.

Σιμωνίδης μηδέποτε μὲν αὐτὸς ἔλεγε μετεμεληθῆναι σιγήσαντι, φθέγξαμενός δὲ πολλάκις.

Ὧν ἄκοσμος ὁ βίος, τούτοις ἡ σιωπὴ μέγιστος κόσμος.

Δημοσθένης μειρακίῳ πολλὰ πότον πολλὰ ληροῦντος, καὶ μὴ βουλομένῳ σιωπῆσαι, μειράκιον, εἶπε, πῶς παρ' οὗ ἔμαθες λαλεῖν, παρ' αὐτοῦ σιωπᾶν οὐκ ἔμαθες;

Ὀνήσίζοντος αὐτῷ τινὸς ὅτι τὸμα δεξιῶδες εἶχε· πολλὰ γὰρ, εἶπεν, αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων ἐγκατέσαπη.

Πολλοῦ δεῖ μέλειν ποιεῖσθαι περὶ τοῦ † λέγειν ἃ μὴ δεῖ. πάντελῶς γὰρ ἀπαιδεύτου

πρὸς

πινός ὅτι τὸ μὴ δύνασθαι σιωπᾶν, ἀλλ' ἀκαλλῆ τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα.

Οἵτε ξένοι τινὲς ἐν συμποσίῳ παρόντες φιλοφρονούμενοι Ζήνωνα, παροτρύνοντες αὐτῷ ἤρετο ἡσυχίαν ἄγοντα· τοῖς σοῖς δὲ τί χρὴ λέγειν ὦ Ζήνων τῷ βασιλῆ; κἀκεῖνος ἔφη· μόνον μηδὲν ἢ ὅτι παρεσύτης ἐστὶν ἐν Ἀθήναις τοῖς πότοις σιωπᾶν δυνάμενος.

Οὗτος ἐστάλη παρὰ Σόλωνος, ᾧ καὶ μῶμος ἐφῆπτο, τὴν μὲν ἀριστερὰν χεῖρα τοῖς μορίοις, τὴν δὲ δεξιὰν τῷ στόματι παρακαλύπτειν ἔχων. ἐγκεντρίζειν γὰρ ἔφατο χαλινῷ δεῖσθαι τὴν γλῶτταν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΥΚΑΙΡΩΣ ΛΕΓΕΙΝ, Λόγος ρκθ'.

Ἢ λέγε τὶ σιγῆς κρεῖττον, ἢ σιγᾶ ἔχε.
Ἁπλοῦς ὁ μῦθος. μὴ λέγε. τὸ γὰρ λέγειν δεινόν ἐστιν, εἰ φέροι τινὰ βλάβην.

Εἰ μὴ καθίζῃς γλῶσσαν, ἔσαι σοι κακά.
Οὐκ ἔστιν οὕτω λεγόμενον μακρῶς, ὅτι ὁ λέγων ἀνατρέπει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα.

Περὶ τῶν τοιούτων χρὴ λόγων δάκνειν στόμα.

Δύο χρήσεις παρῆκε λέγειν, ἢ ὅταν ὧν οἶδα σαφῶς, ἢ ὅταν ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιωπῆς κρείττων· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, ἄμεινον σιγᾶν, ἢ λέγειν.

Εἶλεγεν ὁ Πυθαγόρας, χρὴ σιγᾶν, ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν.

Ἢ σιγὴ κρεῖσσον, ἢ λόγον ὠφέλιμον ἔχε.

Σφαλίζου τοὺς μὲν λόγους σιγῇ, τὴν δὲ σιγὴν καιρῷ.

Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικὸς ὀνειδισθείς, ὅτι Σωκράτει ἐσχολακὼς σιωπᾷ· ἐγὼ γὰρ μόνον, εἶπε, λέγειν ἔμαθον παρὰ Σωκράτει, ἀλλὰ καὶ σιωπᾶν.

Αἱρετώτερόν σοι ἔστω λίθον εἰκῇ βάλλειν, ἢ λόγον ἀργόν.

Σιγᾶς; σιωπὴ δ' ἄπορος ἑρμηνεῦσι λόγων.

Ἀργαλέον φρονέοντα παρ' ἄφροσι πολλὰ ἀγορεύειν καὶ σιγᾶν αἰεί. τοῦτο γὰρ ὑπὲρ δυνατόν.

Τάξον τινὰ ἤδη σαυτῷ χαρακτῆρα καὶ τύπον, ὃν φυλάξῃ, ὅτε τε σαυτὸς ὢν, καὶ ἐτέροισιν ἐντυγχάνων. σιωπὴν τὰ πολλὰ ἔχειν, ἢ λαλεῖσθαι τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δὲ ὀλίγων. ἀπαίνως δέ ποτε καιροῦ καλοῦντος, ὅτι τὸ λέγειν τι ἤκομεν, ἀλλὰ ταῖς ἐνόντοις τῶν εἰκόνων, μὴ ταῖς ἀθλητῶν ἢ μονομάχων, ἢ ταῖς ἵππων, ἢ βρωμάτων, ἢ πομάτων τῶν ἐκκαιρόν, μὴ ταῖς ἀνθρώπων ψέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα. λοιπὸν σχολῆς ἔχου, τὴν μὴ καλέσαι εἰς ὁμιλίας ἰδιωτικὰς, ἀλλὰ αὐ οἷός τε ἦς, μέταγε τοὺς λόγους ὅτι τὸ πρέπον· εἰ δὲ μή, ἀπόλιπε σιωπᾶν.

inculti est, non posse tacere, sed quæ recta non sunt effutire.

Cùm hospites quidam in conuiuio Zenonem humaniter inuitassent, ei propinantes, & tacitum permanentem interrogassent, quid de se vellet regi nunciari: Nihil aliud inquit, nisi senem quendam Athenis esse, qui in compotatione possit silere.

Is à Solone cõuiuio acceptus cùm se cubitũ recepisset. sic compositus erat vt sinistra manus ad pudenda apposita esset, dextra autẽ ori: cõtinentiori enim freno linguam indigere putabat. Anacharsidis.

DE TEMPESTIVA ORATIONE, Sermo cxxix. Ex Io. Stobæo.

AVt dic aliquid silentio melius, aut sile. Euripidis, aliàs Diorysij.
Simplex est oratio: medixeris. Nam dicere
Bene, malum est, si quid incõmoditatis afferat. Euripidis in Archelao.
Nisi continueris linguam, mala tibi contingent. Eiusdem in Ægeo.
Nulla est oratio quæ longa videatur, quam (do
Ad ipsam rerum naturam verba accommodantur. Antilochi, aliàs Antiphanis.
Potiùs mordendum os est, quàm hæc dicen- (da. Æschyli.
Duo tibi tempora dicendi præscribe, vt vel de rebus indubiè tibi perspectis, vel necessarijs verba facias. In istis enim solis oratio præstat silentio: in alijs verò tacendum potiùs quàm loquendum. Isocratis ad Demonicũ.
Pythagoras dicebat, aut oportet silere, aut afferre meliora silentio.
Aut silentium tempestiuum, aut orationem vtilem habeas. (das.
Verba silentio, silentium tempestiuitate clau-
Æschines Socraticus reprehensus de silentio, cùm Socratem præceptorem habuisset: Non loqui solùm (dixit) à Socrate, sed etiam silere didici.
Optabilius tibi sit lapidem temere proijcere, quàm sermonem ociosum. Pythagoræ.
Taces ne? At silentium obscurus est interpres sermonis. (rum est. Euripidis in Andromeda.
Sapientem inter stultos multa loqui, indecorum est rursus semper tacere, impossibile. Theognidis.
Præfige tibi certum modum & characterem, quem observes tum solus tecum, tum alijs conuersans. Silentium vt plurimum esto, aut necessaria dicantur, idq; paucis. Rarò autem interdum per occasionem ad dicendũ veniemus, Ex Epicteti Enchiridio.
sed nulla de re leui, non de athletis, aut gladiatoribus, aut equis, aut cibis, vel potionibus, quæ in singulis regionum habentur: neq; de hominibus vituperando, laudandóve ipsos, aut inter se conferendo. Deinde operam da, ne in colloquia plebeia descendas: sed si quidem fieri potest, orationem transfer ad aliquid decorum: sin minùs silentium age.

Solon inter pocula tacitus interroganti Periandro, an propter verborum inopiam, aut ob stultitiam taceret, respondit: At qui nullus stultorum in conuiuio silentium præstare potest.

Ex Chrijs Dionis.

Adolescens quidam ex illis, qui cum Diogene versabantur, interrogatus ab ipso, tacebat. Tum Diogenes: Non putas, inquit, eiusdem esse, quæ dicenda sint scire, & quando: & quæ tacenda sint, & apud quem?

Cleostratus ei qui dixerat, nõ te pudet ebrietatis? respondit: Te verò non pudet ebrium admonere? (est.

Ridiculo sermone tanquã sale, parcè vtendum

Multarum rerum cognitio aut valde iuuat, aut valde ladit habentem. Iuuat quidẽ virum dextrũ et cõmodum: ladit verò illum, qui facilè quemuis sermonem, & apud quosuis eloquitur. Oportet autẽ occasionis modũ nosse. Is enim sapientiæ terminus est. Qui verò intempestiuè cantilenã Musicã quamuis doctè cecinerint, illi non approbantur, sed crimen stultitiæ subeunt.

Græcus textus apparet corruptus. * αἰτίαν.

DE BREVITATE IN DICENDO, Sermo cxxx. Ex Io. Stobæo.

Hesiodi in Operibus.

Lingua thesaurus est optimus inter homines Parcæ, & plurimum gratiæ meretur, si fuerit moderata.

Eupolidis in Domis.

Relinquam ambages in dicendo.

Euripidis in Æolo.

Eloquar autem rem ipsam intra suos fines.

Sophoclisin Aiace Mæ ádri in Epangelmeno. Philonidis.

O pueri, istud sapientis est viri. paucis
Plurima posse verba bene complecti,
Orationi breui multum inest sapientiæ.
Impudentes sermones hoc solo iuuantur,
Si fiant breues, & temporis modum habeant.
De omnibus contendis, licet ne vnũ quidem
intelligas. (esse.
Literas oportet discere, ac insuper prudentem
Non si quis multa dixerit, admiratione dignus erit: (utilia.
Sed potiùs qui pauca pronunciauit, si fuerint

Pythagoræ.

Ne multis verbis pauca comprehendas, sed paucis multa.

Lycurgus interroganti, quamobrem Lacedæmonij breuiloquium vsurparent: Quoniam silentio finitimum est, respondit.

Ex Epicteti Enchiridio.

In omni negotio nihil adeò prospicere debes, quàm vt tutum securumq; sit, quod agis. Est autem tutius tacere, quàm loqui. Cæterùm ijs dicendis quæ mente & ratione carent, supersedebis. Absit quoq; nimietas in dicendo, et proprietatum facinorum aut periculorum commemoratio. Non enim similiter vt tibi mentionem de tuis periculis facere, sic & alijs, quæ tibi contigerunt, audire iucundum est.

* mal. λόγων.

Platonis lib. 1. Legum.

Vrbem nostram omnes Græci existimant, elegantiæ et copiæ sermonis studiosam esse: Lacedæmonem verò breuitati, & Cretã sensuum fœcunditati potiùs, quã verborũ multitudini studere.

Σόλων ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Περιάνδρου τοῦ πότου, ἐπεὶ σιωπῶν ἐτύγχανε, πότερα λέγων ἀσαίνει ἢ δι' ἀμαθίαν σιωπᾷ, ἀλλ' οὐδὲις ἄν, εἶπε, μᾶλλον σιωπᾷ ἐν συμποσίῳ δυνάμενος.

Τῶν σιωντων τὴς μεγαλίων Διογ. ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτ, εἰσιώπα. ὁ δὲ ἔφη· οὐκ οἴη τε αὐ εἰδέναι τί ἀλεκτέον, ἢ πότε, ἢ πίνα σιωπητέον, ἢ πρὸς πίνα;

Κλεόστρατος πρὸς τὸν εἰπόντα, οὐκ αἰσχύνη μεθύων; σὺ δὲ οὐκ αἰσχυνῇ, ἔφη, μεθύοντα νουθετῶν;

Τῷ γελοίῳ καθάπαξ δεῖ μετρίως δὲ χρῆσθαι.

Πολυμαθίη καίρια μὲν ὠφελέει, καίρια δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ὠφελέει μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα, βλάπτει δὲ τὸν ῥηιδίως φωνεῦντα πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. χρὴ δὲ χρεῶν μέτρα εἰδέναι, σοφίης γὰρ τοῦτ' ἔργον. οἱ δὲ ἔξω χρεῶν ῥῆσιν μισκιλὼν πεπυκνωμένως ἀείσωσιν, ἢ τὰ δέοντα ἐν ἀρχῇ γεώμενοι,* αἰτεῖν δ' ἔχουσι μισθόν.

ΠΕΡΙ ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑΣ, Λόγος ρλ'.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς· πλείστη δὲ χάρις χεῖ μέτρον ἰούσης.
Καὶ τῷ μὲν κύκλῳ γε παύσομαι λόγου,
φράσω δέ σοι ὃ πρᾶγμα ἀφ' ἧς χρείης.
Παῖδες, σοφῷ πρὸς ἀνδρός, ὅστις ἐν βραχεῖ
πολλὰς λόγους οἷός τε συντέμνει καλῶς.
Βραχεῖ λόγῳ δὲ πολλὰ προσκείται σοφά.
Τοῖς αἰσχίστοις βουλῆ γὰρ λόγοις τῷδ' ἓν μόνον,
αὖ βραχυῖς αὐτὸς ποιῆσις, τόν τε καιρὸν δ' λαβεῖν.
Ἅπαντ' ἐλίσσεις καὶ συνιεὶς οὐδὲν ἓν.
χρὰ μάτα μαθεῖν δεῖ, καὶ μαθόντα νῦν ἔχειν,
Οὐκ ἄν τις εἴπῃ πολλά, θαυμασθήσεται·
ὁ μικρὰ δ' εἰπὼν μᾶλλον, ἢ χρήσιμα.
Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά.

Λυκοῦργος πρὸς τὸν εἰπόντα, διὰ τί Λακεδαιμόνιοι τὴν βραχυλογίαν ἀσκοῦσιν, εἶπεν ὅτι ἐπεὶ ἴσασι τὸ σιγᾶν.

Μηδενὸς οὕτως ἐν παντὶ πρόχειρα, ὡς τὸ ἀσφαλοῦς. ἀσφαλέστερον γὰρ τοῦ λέγειν ἐστὶ σιγᾶν. ἐὰν δὲ λέγῃς, ὅσα δίκαια ἔστι νοῦ, καὶ * ψόγου. ἀπέχου δὲ πολλοῦ, καὶ αὐτῷ τινων ἔργων μεμνῆσθαι, ἃ κινδυνεύων. οὐ γὰρ ὡς σοὶ ἡδὺ ἐστὶ τὰ τοῖς σοῖς κινδυνεύσασι μεμνῆσθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδὺ ἐστὶ τὰ τοῖς συμβεβηκότων ἀκούειν.

Τὴν πόλιν ἅπαντες ἡμῶν Ἕλληνες ὑπολαμβάνουσιν, ὡς φιλόλογός τ' ἐστὶ καὶ πολύλογος· Λακεδαίμονα δὲ καὶ Κρήτην, τὴν μὲν βραχύλογον, τὴν δὲ πολύνοιαν μᾶλλον, ἢ πολυλογίαν ἀσκοῦσαν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΑΥΤΩΝ ΓΛΩΤΤΑΝ κὴ τόμα φυλαττόντων, κὴ τῦ μὴ σκληρῶς κὴ ἀπηνῶς ἀφεληλέγεσθαι, Λόγος ρλά'.

Οὐ λαλήσει ὁ τόμα μυ ἄνομα, οὐδὲ ἡ ψυχή μυ μελετήσει ἄδικα.

Εἶπα φυλάξω τὰς ὁδούς μυ, τῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μυ, ἐθέμην τῷ τόματί μυ φυλακὴν, ἐν τῷ συσχεῖν τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μυ.

Θὲς κύριε φυλακὴν τῷ τόματί μυ, κὴ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μυ.

Μετὰ δικαιοσύνης πάντα τὰ ῥήματα τῦ τόματός μυ, οὐδὲν ἐν αὐτοῖς σκολιὸν οὐδὲ διαστολιῶδες.

Ἀπὸ καρπῶν τόματος ψυχὴ ἀνδρὸς πλησθήσεται ἀγαθῶν, ἀνταπόδομα δὲ χειλέων αὐτῦ δοθήσεται αὐτῷ.

Ἄργυρος πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίυ.

Χείλη δὲ φίλα ἀποκρινόμενα λόγους ὀρθούς.

Ὑπόκρισις οὐκ ἔσω πίπτουσα, ἀποστρέφει θυμόν.

Οὓς φείδεται ῥῆμα σοφὸν ἀξυνήσει, ὑπερνικήσει.

Οὓς φυλάσσει τὸ τόμα αὐτῦ κὴ τὴν γλῶσσαν, διατηρεῖ ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν αὐτῦ.

Θάνατος κὴ ζωὴ ἐν χερὶ γλώσσης· οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς ἔδονται τὸς καρπὸς αὐτῆς.

Κηρία μέλιτος λόγοι καλοὶ, γλύκασμα δὲ αὐτῶν ἴασις ψυχῆς.

Λόγοι τόματος σοφῦ χάρις.

Μέλι κὴ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν συ.

Μὴ ἀποκωλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας.

Εἰ ἔστι σοι λόγος ἀποκείσθω· εἰ δὲ μή, ἔσω ἡ χείρ συ ἐπὶ τῷ τόματί συ.

* Λείπει πὰ τῦδε τῦ λόγυ, κὴ ὅλος ὁ ρλϚ', ὁ ὑπογεγραμμένος Περὶ τῶν μὴ φυλαττόντων τὸ ἑαυτῶν τόμα κὴ τὴν γλῶτταν.

DE ILLIS QVI LINGVAM suam & os custodiunt, & de sermone non duro neque contumace, Sermo CXXXI. Ex Antonio.

Os meum non loquetur iniqua, nec anima mea meditabitur iniusta. Iob 27.

Dixi, custodiam vias meas, ne peccem in lingua mea: ponam custodiam ori meo cùm coram me steterit impius. Psalm. 39.

Pone Domine custodiam ori meo, & ianuam munitionis circa labia mea. Psalm. 140.

Omnia verba oris mei cum iustitia, nihil in eis obliquum neq; tortuosum. Prouerb. 8.

A fructibus oris anima viri implebitur bonis, & retributio labiorum ipsius dabitur ei. Prouer. 12.

Argentum ignitum lingua iusti. Prouer. 10.

Amato labia, quæ rectos sermones respondent. Prouer. 24.

Mitis responsio auertit iram. Prouerb. 15.

Sapit qui durum sermonem proferre parcit.

Qui custodit os suum & linguam, ab afflictione seruat animam suam. Prouer. 21.

Mors & vita penes linguam sunt: qui verò moderantur eam, fructum inde capient. Prouer. 18.

Bona verba faui sunt mellis, & dulcedo eorum remedium est animæ. Prouer. 16.

Oris sapientis verba gratiosa sunt. Eccles. 10.

Mel & lac sub lingua tua. Cant. 4.

Ne cohibeas sermonem in tempore salutis. Sirach 4.

Si quid vales dicendo, responde: sin minùs, cohibeto manu os tuum. Sirach 5.

Deest hic sermonis huius finis, & totus sequens CXXXII. qui inscribitur, De illis qui os suum & linguam non custodiunt.

ΠΕΡΙ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ, Λόγος ρλή'.

Πολλοῖς αἰθρώπων γλῶσσα θύρα οὐκ ὀπίσεται ἁρμοδίη, κὴ σφιν πολλ' ἀλάλητα πέλει. πολλάκι γὰρ τὸ κακὸν κατακείμενον ἔνδοθεν ἦλθεν. ἐσθλὸν δ' ἐξελθεῖν λώιον, ἢ τὸ κακόν.

Γλῶσσα γὰρ οὐδὲν πιστὸν, ἢ ξυρῆα μὲν φρενήματ' ἀνδρῶν νοῆσαι ὀπίσσατο, αὐτὴ δ' ὑφ' αὑτῆς πλῆξαι κέκτηται κακά.

Οὐ νῦν με πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις, Κρέον, ἔβλαψε γλῶσσα, μεγάλα τ' εἴργασται κακά.

Γλώσσης πρόπατός ἐστιν ἀδολεσχία.

Λῆρος ἐν ὑδίοντι καιρῷ φιλοσοφῶν.

Καί πέπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

DE GARRVLITATE, SERMO CXXXIII. Ex Io. Stobæo.

Multis hominibus non vlla ianua linguæ obditur Theognidis.

Conueniens, & multa in ipsis occultanda comparent.

Sapiùs enim latitans malum intrinsecus processit.

Melius autem fuerit boni quippiam egredi, quàm malum.

Nulla fides lingua est, quæ alienos quidem Animos hominum admonere callet, Ipsa verò ex sese plurima mala possidet. Euripidis in Hippolyto coronato.

Non primùm nunc mihi, sed sapiùs ô Creon, Lingua nocuit, & ingentia mala tulit. Eiusdem in Medea.

Garrulitas est deambulatio linguæ. Assydamantis.

Nugas agis, dum philosophari is intempestiuè.

Et verbum aliquod protulit, quod melius fuisset indictum. Homeri.

Eiusdem. *Sed semper immodestè verba fundis. Non te post hac oportet*
Intempestivum esse loquendo.

Nicostrati. *Si continuè, & mulsa, celeriterq; loqui,*
Signum esset prudentia, tum hirundines
Dicerentur multo sapientiores nobis.

Euripidis in Penthea. *Tu verò linguam quidem volubilem habes, vti vir prudens,*
Sed in sermonibus tuis nulla mens inest.

Eiusdem in Antiope. *Decorum silentium corona est viri boni.*
Loquacitas autem neq; iucundum aliquid habet,
Et mala est conuersationi, & inutilis ciuitati.

Sophoclis in Aleadis. *Quid tibi vis amplius cum tanta garrulitate?*
Verba enim nimia molesta sunt vbiq;.

Menandri. *Turpe est cùm quis disertus dicendo*
Inanes linguæ sermones eiaculatur.

Euripidis in Bacchis. *Infrenis oris, Ac illegitima stultitia, Finis est infortunium.*

Menandri. *Neq; ex manu dimittentem ponderosum lapidem*
Facile est cohibere, neq; ex lingua sermonem.

Æschyli. *Tyrannicum quiddam est, multa scire loqui.*

Euripidis in Dictys. *Quisquis multa loquendo delectatur,*
Is non intelligit, præsentibus se esse molestum.

Philemonis. *Inani linguæ damnum impingitur.*
Eum qui nihil opportunè dicit,
Longum existima, licet duas tantùm syllabas pronunciarit.
At bene dicentem ne longum existimes,
Etsi permulta dixerit, & longo tempore.
Huius iudicium Homerum accipe.
Is enim nobis myriades scribit versuum,
Nullus tamen Homerum appellauit longum.

Zenon ad volentem plura loqui quàm audire adolescens, dixit, natura nobis linguã vnam, aures verò binas dedit, scilicet vt duplo plus audiamus, quàm loquamur.

Theocritus, cùm Anaximenes orationem habiturus esset: incipis verborum quidem flumen, mentis autem gutta, dixit.

Diogenes aliquando à Platone tres ex eius horto caricas petiit: Cùm autem Plato medimnum, id est sex modios ei misisset: ita, dixit, interrogatus quoq; respondes innumera.

Plato cùm Antisthenes aliquando in diatriba longam orationem habuisset: ignoras, dixit, quòd dicendi modus non penes loquentem, sed audientem est.

Zenon. *Adolescens quidam in Academia de stultis quibusdam negotijs loquebatur, cui Zenon dixit: Nisi lingua in mentem intinctà disseruerit, adhuc multo amplius dicendo delinques.*

Democriti. *Auaritia quædam est, omnia velle dicere & nihil audire.*

Isocrates orator cũ locutuleius quidã nomine

Ἀλλ' ἀεὶ μύθους λαβρολόγει, σοὶ δ' οὐ πόσις χρὴ
λαβεσχόρεστ' ἔμμεναι.

Εἰ δ' σιωπηχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλῇς,
ἦν τῦ φρονῇν σοφίσωμαι, αἱ χελιδόνες
ἐλέγοντ' ἂν ἡμῶν σωφρονέστεραι πολύ.

Σὺ δ' ἐξ ὑδρογόνου μὲν γλώσσης ὡς φρενῶν ἔχῃς,
σὺ τοῖσι λόγοισι δ' οὐκ ἔνεσί σοι φρένες.

Κόσμος δὲ σιγῆς εὐφανὴς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ.
Σὺ δ' οὐ λαλεῖς, ὅθ' ἡδονῆς μὲν ἅπεστι,
κακὸν δ' ὁμίλημ', ἀσθενὲς δὲ καὶ πολύ.

Τί ζῶντα πολλῶν ῥημάτων ἔτ' ὄφελός σοι;
τὰ γὰρ περισσὰ πάντα χοῦ λυπηρ' ἔπη.

Αἰσχρόν γ' ὅταν τις ὄπτι γλώσσαν φυείς,
γλώσσαν ματαίως ἐξακοντίσῃ λόγους.

Ἀχαλίνωτα στόματα, ἀνόματ' ἀφροσυνάς τε
τέλος δυστυχία.

Οὔτ' οὐ χρεὼς μεγάλα καρτερὸν λίθον
ῥᾴων κατασχεῖν, ὅστ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.

Τυραννικόν τι πολλ' ὀπίσασθαι λέγειν.

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις ἥδεται λέγων ἀεί,
λέληθεν αὑτὸν τοῖς ξυνοῦσιν ὢν βαρύς.

Γλώσσης ματαίας ζημία τοιαυτί ἐστι.

Τὸν μὲν λέγοντα τῶν δίκην μηδὲν ἔν,
μακρὸν νόμιζε, κἂν δυοῖν εἴπῃ συλλαβαῖν.
τὸν δ' εὖ λέγοντα, μὴ νόμιζ' εἶναι μακρόν,
μηδ' αὖ σοφόν γ' εἴπῃ πολλά, καὶ πολὺν χρόνον.
τεκμήριον δὲ τῦδε τὸν Ὅμηρον λάβε.
τοῦτ' γὰρ ἡμῖν μυριάδας ἐπῶν γράφει,
ἀλλ' οὐδεὶς εἶς Ὅμηρον εἴρηκε μακρόν.

Ζήνων τοιοῦτόν τῶν πλείω λαλῆν θέλοντα ἢ ἀκούειν, νεανίσκε, εἶπεν, ἡ φύσις ἡμῖν γλῶτταν μὲν μίαν, δύο δὲ ὦτα περέχει, ἵνα διπλάσιον ὧν λέγομεν, ἀκούωμεν.

Θεόκριτος, Ἀναξιμένους λέγειν μέλλοντος, ἄρχεται, εἶπε, λέξεων μὲν ποταμός, ὦ δὲ σταγμός.

Διογένης ἤτησέ ποτε Πλάτωνα τῶν ἐκ τοῦ κήπου ἰσχάδων ἓξ· ὡς δ' ἐκεῖνος μέδιμνον ἀπέστειλεν, ὅτους, ἔφη, καὶ ἀποκρίνῃ ἐρωτηθεὶς μυρία.

Πλάτων Ἀντισθένους ἐν τῇ Διατριβῇ ποτε μακρολογήσαντος, ἄγνοεις, εἶπεν, ὅτι τὸ λόγου μέτρον ὅδ' ἐστίν, οὐχ ὁ λέγων, ἀλλ' ὁ ἀκούων.

Τῶν τις ἐν Ἀκαδημίᾳ νεανίσκων, περὶ ὑποπτευομένων διελέγετο ἀφρόνων. ὁ δὲ Ζήνων, ἐὰν μὴ τὴν γλῶτταν, ἔφη, εἰς νοῦν ἀποβρέξας διαλέγῃ, πολὺ πλείω ἔτι καὶ ἐν τοῖς λόγοις πλημμελήσεις.

Γλαυκέξιν, ὃ πρώτα λέγειν, μανθάνεις ἢ ἐθέλειν ἀκούειν.

Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ Καρεῶνός ὄντος λάλου, καὶ φο-

λαζῆν

λείζειν αὐτῷ βυλομένῳ, διτὸς ἤτησι μαθεῖν. τῷ δὲ τὴν αἰτίαν πυθομένῳ, ἕνα, ἔφη, μὲν, ἵνα λαλῆν μάθῃ· τὸν δὲ ἕτερον, ἵνα σιγᾷν.

Ζήνων τῶν μαθητῶν ἔφασκε, τοὺς μὲν φιλολόγους εἶναι, τοὺς δὲ λογοφίλους.

Ἐρωτηθείς ποτε ὑπό τινος ἀνδρὸς ἐρωτῶντος αὐτὸν, εἰ ἡ ἀρετὴ ὠφέλιμος, ἀπέδυσεν, ἡ βυλόμενος τὸν ἄνδρα ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ἀφορμὴν εἰς ἔριν.

Πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει· ὁ δὲ σιγᾷν, ἀσφαλές.

Οἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων, βασχυλογώτατοι. οἱ δὲ τῶν ἀδολέσχων, εἰ ἠκούετο ὡς ἀκούουσιν, οὐκ ἂν ἐμακρηγόρουν.

Ἄνθρωπον λόγων κύφων μέγα ὀδόντων ἔρκος ἐκτίσατο. ἀλλὰ γὰρ ὅτι * πρώτως νέοι χρήζομεν. ἐπεὶ αὐτοῦ μὴ κατθύνῃ αὐτὰ τὰ ἔπεα, πρὶν βυλεύσασθαι ἐκφύγει πολλάκις, καὶ κατηγήσαντα τοσοῦτος ἔρκεος ἄκριτα προϊεῖται.

Ἔτι δὲ καὶ λάβε ὁ φιλομαθὴς τοῦ, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀπορῶτα, πῶς ἔχοντα τυγχάνει, καὶ ὅσα αὐτὸς παρ' ἄλλων ἐρωτῶτο, δέχει· ὁ ἀγχίνους δὲ τοῦ, ταχὺ ἀπεκρίνατο, ὥστ' ἐκ πρώτων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι ὄντες, μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί τι αἰδοῖς νεαρὸν, ὃ κατηγορεῖ τὸν ὀλιγωρίαν· ὅτου καὶ Κύρου, ἐκ τῆς πολυλογίας, ἡ θράσος διεφαίνετο, ἀλλὰ † τοσούτου τις καὶ φιλοσοφία, ὥστ' ἐπιθυμεῖν αὖ τις ὀπιπλείω ἀκοῦσαι αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

Ἡδὺ δὲ λαλεῖν, εἴ τις αὐτὴν οἴεσθαι βούλοιτο, εἰ αὖ δόξει ἀκρασία τοῦ λόγου. ὁ δὲ λάλος τοιοῦτός τις, ὅτα τῷ συντυγχάνοντι εἰπεῖν αὖ, ὅ, τι οὖν τοῦτο αὐτὸν φθέγξαιτο, ὅτι τοῦτ' ἐστὶν λέγει. καὶ ὅτι αὖθις πρώτα οἶδε, καὶ αὖ ἀκοὴν αὐτοῦ μαθήσεται. καὶ μεταξὺ δὲ ἀποκρινομένῳ, ὑποβάλλει, εἶπας σύ; μὴ ὅτι λάθῃ ὃ μέλλεις λέγειν. καὶ ἔγε ὅτι με ὑπέμνησας. καὶ ὃ λαλῆν ὡς χρήσιμόν που. καὶ ὃ παρέλιπον. καὶ ταχύ γε συνῆκας ὃ τοσοῦτον. καὶ πάλαι σε παρετήρουν, εἰ ὅτι ὃ αὐτὸ ἐμοὶ κατενεχθήσῃ. καὶ ἕτερας ἀφορμὰς τοιούτους ποιεῖσθαι, ὥστε μηδὲ αἰαπτύξαι τὸν συντυγχάνοντα. καὶ ὅταν γε τὸς καθ' ἕνα ἀπαντήσῃ, δεινὸς καὶ ὅτι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ συνεσπάσας πορεύεσθαι, καὶ φυγὴν ποιῆσαι μεταξὺ χειμαίζοντας. καὶ εἰς τὰ διδασκαλεῖα δὲ, καὶ εἰς τοὺς παλαίστρας εἰσιὼν, κωλύει τοὺς παῖδας τοσοῦτον μανθάνειν τοσαῦτα, καὶ προσλαλεῖν τοῖς παιδοτρίβαις καὶ διδασκάλοις, καὶ τοὺς ἀπείρους φάσκοντας δεινῶς τοσοῦτον, καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὴν οἰκίαν.

Careon in disciplinam eius recipi vellet, duplicem mercedem postulauit. Illis verò causam interroganti, dixit: Alteram quidem peto, vt loqui discas: alteram autem, vt tacere.

Zenon è discipulis suis aliquos aiebat esse φιλολόγους, id est, varia rerum cognitionis studiosos: alios verò λογοφίλους, id est, loquendi tantùm studiosos.

Cùm vir quidã litigiosus interrogaret eum, Theocrit.
an virtus vtilis esset, reuuit: non volens verbis respondendo ei occasionem dare litigandi.

Loquacitas multos errores habet: tacere autem tutum est. Apollonij ad Familiares.

Optimi hominum in dicendo breuissimi sunt. Lingnaces verò si tantum molestiæ caperent, quantæ reliquos afficiunt, haud sanè longos sermones traherent. Eiusdem ad Euphratem.

Homines magnũ posßident vallum dentium Eusebij.
ad coercendos leues sermones. Verũ enimuero in * κατὰ
omni re indicio mentis indigemus: quæ si verba non direxeris, sæpius ante consultationem effugiunt: & tanto vallo neglecto, citra iudicium ante tempus foras ruunt.

Præterea ob discendi studium multa & ipse semper à præsentibus requirebat, vt haberent: & quæcunq; per alios quæsita essent, ob dexteritatem ingenij celeriter respondebat. Quare ex his omnibus multus ei sermo conflabatur. Sed quemadmodum ỳ iuuenes, qui quanquam corporibus supra ætatem adoleuerunt, ostendunt tamen iuuenile quiddam, id quod annorum paucitatẽ arguit: ita ex Cyri multiloquio nõ audacia promebatur, sed simplicitas quædã atq; lenitas: quo fiebat, vt quis cuperet plura etiam eum dicentem audire, quàm tacenti adesse. Xenophontis in lib. de Pædia Cyri. † δειλότης.

Loquacitas, si cui definire libeat, nihil quàm sermonis incontinentia videtur. Loquax verò ille, qui cum aliquo colloquens, quicquid alter attuleris, nihil illum dicere asseras: & quòd ipse rem omnem calleat, atq; illum si audire velit intellecturum. Loquente altero, sæpe interpellat: Istáne aïs? ne obliniscere quod dicturus eras, bene habet quòd me admonuisti. &, quàm vtilis res est oratio. &, id quod omiseram. et, statim sanè rem percepisti. &, iamdiu obseruabam, an idem tua sententia propositum futurum esset. Et alia huiusmodi argumenta mouere solet, adeò vt vix respirandi tempus colloquenti concedatur. Et quum singulos loquendo obtuderit, ea facultate valet, vt in cunctam collectam; multitudinem proficiscens, dum maxima in re conficiunda est negotium, relinquere cogat atq; discedere. Si quando scholas aut palæstras ingreditur, prohibet pueros tam multa ante tempus discere, & cum ludimagistris ac præceptoribus sermonem confert: abeuntibus quoad eos in domum constituat, se comitem adhibet. De loquacitate, ex Theophrasti Notis.

Quum de cõcionib. aliquid audierit, id promulgat: et prælium, quod vel Aristophontis oratoris tempore, vel Lacedæmoniorum Lysandro duce confectũ est, refert. Adhæc quas ipse ad populũ orationes cum summa laude et approbatione habuerit. Deinde verò in multitudinẽ delatus, oratione in eam vehemẽter inuehitur, vt ij qui audiunt aut in oblivionẽ adducantur: aut detenti somno, dormire incipiant: aut eum loquentẽ deserant, atq; discedãt. Si inter iudices sit, impedit iudiciũ perfici. si spectaculo adsit, alios spectare non sinit. si cum alijs cœnat, discumbentib. quominùs cœnẽt, impedimẽto est, inquiens homini loquaci difficillimũ esse tacere: tum linguã in humore versari: nec se vnquã taciturũ, ne sisciat loquaciorẽ hirundinib. se visum iri. Salibusverò cauillisq; quum pronocatur, æquo animo fert. Liberis suis iam proclinis ad somnũ, audit, Narra quæso nobis aliqd, vt somnus nobis obrepat.

De importunitate dicendi, ex Notis Theophrasti.

Importunitas est longa & incõsiderata orationis expositio. Importunus verò is est, qui cùm in hominẽ vel ignotũ inciderit, huic iuxtà assidens primùm coniugis suæ laudes tollit: tum quæ per noctẽ somnia viderit, enarrat: deinde fercula quot in cœna habuerit, singillatim percurrit. Deinde in progressu, addit quàm nostri temporis homines sint veteribus illis virtute inferiores: & vt in foro annona cara est: quàm multi peregrini in ciuitatẽ veniunt: vt à Bacchanalib. cõmodum sit ad nauigandũ mare. tum si Iupiter imbrẽ demiserit, ex terra fructus multo vberiores futuros: quodq; agrũ suum in annũ proximũ culturus sit: et quàm multis angoribus solicitudinibusq; hominũ vita implicata sit. Adhæc vt Damippus in mysteryis ingentem facem statuit, quòd in Odeo columna erecta sint. Hesterno mihi die vomitus cõcitatus est. quis hodie dies est? Quòd si quis se illi ad audiendum dederit, finem non faciet: addet, quòd mense Iunio Mysteria celebrentur, Iulio verò Apaturia, Septembri mense in agris Bacchanalia fiant. Huiusmodi igitur homines reijciendi ac procul amouẽdi sunt, si quis se febre liberatum velit esse: difficile est enim illis loquentibus diutius interesse, qui ocij & negotij discrimen nesciunt.

DE LOQVACITATE ET TEmeritate in dicendo, Sermo cxxxiiii.

Ex Antonio & Maximo.

Sirach. 8. † al. inuestẽre. Idem.

CVm linguace ne contendito, nec in ignem eius ligna aggerito.

Ne festinã pronunciare verbum in conspectu Dei, quia Deus in cælo sursum, & tu in terra deorsum.

Qui custodit os suum, conseruat animam suam.

Firmus laqueus suæ cuiq; labia: suiq; oris verbis quisq; capitur.

καὶ πυθόμενος τὰς ἐκκλησίας τῷ δημοσθένει· τοσαῦτα δὲ καὶ τὰ ὑπὲρ Ἀριστοφῶντος πρὸς Λακεδαιμονίους· καὶ ἃ ποτε λέγεις αὐτὸς εἶπεν ἐν δοκιμάσας ἐν τῷ δήμῳ. καὶ ἐν τῷ πλήθει γε ἄμα διηγούμενος, καὶ τηνικαῦτα παρεμβαλὼν, ὥστε τοὺς ἀκούοντας ἢ ὑπολαθέσθαι, ἢ νυστάξαι, ἢ μεταξὺ καταλιπόντας ἀπαλλάττεσθαι. καὶ σιωπᾶν δὲ κωλύσας κρῖναι. καὶ σιωπῶντων, ἡδέσθαι· καὶ σιωπῶντων, φαγεῖν. λέγων ὅτι χαλεπὸν τῷ λέγω δεῖ σιωπᾶν, καὶ ὡς ὁ ὑγρὸς ὑδὼρ γλῶττα, καὶ ὡς οὐκ ἂν σιωπήσειεν, εἰ δεῖ τῷ χιλιοστῷ δόξειεν ἂν εἰ) λαλίστερος. καὶ σκωπτόμενος ὑπομεῖναι. καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῷ παιδίων, ὅταν αὐτὸν ἤδη καθεύδειν βουλόμενοι κελεύῃ λέγειν τι ζωπυρῶν, λαλεῖ τι ἡμῖν, ἵνα μὴ ὕπνος αἱρῇ ὑμᾶς ὕπνος λάβῃ.

Ἡ δὲ ἀδολεσχία ἐστὶ μὲν διήγησις λόγων μακρῶν καὶ ἀπροβουλεύτων. ὁ δὲ ἀδολέσχης τοιοῦτός ἐστιν οἷος ἂν μὴ γινώσκῃ, τούτῳ προσκαθίζόμενος πλησίον, πρῶτον μὲν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς εἰπεῖν ἐγκώμιον. εἶτα ὁ τῆς νυκτὸς εἶδεν ἐνύπνιον, τοῦτο διηγήσασθαι. εἶθ' ὧν εἶχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ τὰ καθέκαστα διεξελθεῖν. εἶτα δὴ προχωροῦντος τοῦ λόγου λέγειν ὡς πολὺ κομψότεροί εἰσιν οἱ νῦν ἀνθρωποι τῶν ἀρχαίων· καὶ ὡς ἄξιος γενόμενος οἱ πυρὶ ὁ τῇ ἀγορᾷ· καὶ ὡς πολλοὶ ἐπιδημοῦσι ξένοι· καὶ τῷ θαλάττῃ ὡς οὐκ Διονυσίων πλοῖμοι εἰ). καὶ εἰ ποιήσειεν ὁ Ζεὺς ὕδωρ, τὰ ἐν τῇ γῇ βελτίω ἔσεσθαι· καὶ ὁ ἀγρὸς εἰς νέα γεωργήσῃ· καὶ ὡς χαλεπὸν ἐστὶ τὸ ζῆν. καὶ ὡς Δάμιππος μυστηρίοις μεγίστην δᾷδα ἔστησε. καὶ πόσοι εἰσὶ κίονες τῷ Ὠδείῳ. καὶ χθὲς ἤμεσα. καὶ τίς ἐστιν ἡμέρα σήμερον; κἂν ὑπομείνῃ τις αὐτὸν, μὴ ἀφίσεται λέγων. καὶ ὡς Βοηδρομιῶνος μὲν τὰ μυστήρια, Πυανεψιῶνος δὲ Ἀπατούρια, Ποσιδεῶνος δὲ κατ' ἀγροὺς Διονύσια. παραινέσαιτο δὲ μὴ τοὺς τοιούτους τῷ οἰκείῳ, ἢ δέκα ἡμέρας ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶ). ἔργον γὰρ συναρπάσθαι τοῖς μήτε σχολὴν, μήτε ἀσυνδιάφορον.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΑΛΓΙΑΣ, Λόγος ρλδ'.

Γλωσσάλγει οἰκέτῃ μὴ ἀφημάχει, μηδὲ † ὑπερύβαζε· ὑπὸ τὸ πῦρ αὐτοῦ ξύλα.

Μὴ σπεύσῃς ἐξενεγκεῖν ῥῆμα πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω.

Ὃς φυλάσσει τὸ ἑαυτοῦ στόμα, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.

Παγὶς ἀνδρὶ ἰσχυρὰ, τὰ ἴδια χείλη· ἁλίσκεται δὲ ῥήμασιν ἰδίου στόματος.

Ὁ ἄγαν-

Ο ἄγγελος χίλεσιν, σχολιάζων κατασκελιθήσεται.

Βόθρος βαθὺς τὸ στόμα τῶν παρανόμων· ὁ δὲ μισηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν.

Ἐν πολλοῖς ξύλοις θάλλει πῦρ· τὸ στόμα δὲ ἄγγελον, ποιεῖ ἁρπαγάς.

Τίς δώσει ὅπλα τῷ στόματός μου φυλακὴν, καὶ ὅπλα τοῖς χείλεσί μου σφραγίδα; ἵνα μὴ ἐκπέσω ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἡ γλῶσσά μου ἀπολέσῃ με.

Ἀγαθὰ κεχυμένα ὅπλα στόματι κεκλεισμένῳ.

Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατακριθήσῃ.

Ἕτοιμος πᾶς ἄνθρωπος εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι.

Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν πίστεως.

Μὴ πάντα θαῤῥεῖ τῇ γλώσσῃ, ἵνα μὴ πάθῃς ἀκαίρως, καθάπερ ὀφθαλμὸς ὅλον τὸν ἥλιον θέλων ἀποβλέψαι, ἀπόλλυσι καὶ ὃ ἔχει φῶς.

Ὅλισθος ἀνθρώποις γλῶσσα μὴ λόγῳ κυβερνωμένη.

Πολλοὶ πολλάκις καὶ σωφρονοῦντες ἀπὸ ῥημάτων αἰσχρῶν ἦλθον ὅτε πρόξενοι πονηρίας. ἡ γὰρ ὄντως ἡμῶν ψυχὴ ἡμῶν, οὔτε ἀγαθὴ φύσει, οὔτε κακὴ, ἀλλὰ προαιρέσει τοῦτο καὶ ἐκεῖνο γίνεται.

Μηδεὶς ἔστω λόγος ἀργός· ἀπὸ γὰρ τῆς ἀργῆς καὶ εἰς ἄτοπα καταπίπτομεν. ἡ ἀλαζονεύεται ὁ παρὼν καιρὸς, ἀλλὰ πένθους, θλίψεως καὶ ὀδυρμοῦ, σὺ δὲ ἁβρὰ παλλόμενος. τίς ἀθλητὴς εἰς τὸ στάδιον εἰσελθὼν, καὶ τὴν ἀγωνίαν ἀφεὶς πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἀστεῖα φθέγγεται; ἐφέστηκεν ὁ διάβολος, περιέρχεται ὠρυόμενος ἁρπάσαι, πάντα κινεῖ καὶ πάντα τρέφει κατὰ τῆς σῆς κεφαλῆς, καὶ μηχανᾶται τῆς καλιᾶς σε ἐκβαλεῖν· πείζει τοὺς ὀδόντας, βρυχᾶται, πῦρ πνεῖ κατὰ τῆς σωτηρίας τῆς σῆς· καὶ σὺ κάθησαι ἀστεῖα λέγων, καὶ μωρολογῶν, καὶ τὰ μὴ αἰσχρὰ φθεγγόμενος.

Λόγος ἁπλῶς προενεχθεὶς, ὁλοκλήρους ἀνέτρεψεν οἰκίας· καὶ ψυχὰς ἀνέῤῥιψε καὶ κατέδυσε. καὶ τῶν μὲν χρημάτων τὰ ζημίαν διορθώσασθαι πάλιν ἔνι· λόγον δὲ ἐκπεπτωκότα ἅπαξ, ἀδύνατον πάλιν ἔνι.

Μὴ χελιδόνας οἰκίαις δέχεσθαι, τουτέστι λάλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς γλῶτταν ἀκρατεῖς ὁμοφυλίους μὴ ποιεῖσθαι.

Εἰ κρατεῖς γαστρὸς, κράτει καὶ γλώσσης, ἵνα μὴ τῆς μὲν ὑπάρχῃς δοῦλος, τῆς δὲ τυχαίης αὐθέντος ἐλεύθερος.

Qui labijs est detectis, & obliquè agit, subuertetur.

Fouea profunda os exlegis: quem Deus odit, is in eam incidet.

In multis lignis viget ignis: os autem detectum seditionem concitat.

Quis dabit ori meo custodiam, & labijs meis Sirach 22.
sigillum? vt ne excidam inde, & lingua mea pereat.

Bona diffusa sunt in ore clauso.

Illud autem vobis confirmo fore, vt de o- Matth. 12.
mni verbo otioso quod locuti fuerint homines, in die iudicij rationem reddant: nam ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Sit omnis homo velox ad audiendum, & Iacobi 1.
tardus ad loquendum.

Nullus sermo spurcus de ore vestro exeat, Ephes. 4.
sed si quis aptus est ad adificationem fidei.

Noli lingua omnia audere, ne quid tibi ac- S. Basilij.
cidat intempestiuè: quemadmodum oculus totum volens intueri solem, id etiam quod habet lumen, perdit.

Labendi causa est (lubrica est) lingua, quæ Theologi.
non ratione gubernatur.

Multi sæpe etiam temperantes, per Chrysosto-
obscœna verba ad vitiosas actiones descenderunt: anima enim nostra nec bona est naturâ, nec mala, sed ex instituto hoc & illud efficitur. mi.

Nullus sit sermo otiosus: ab otioso enim in absurdos delabimur. Non est hoc tempus ridendi, sed lugendi, afflictionum & lamentationum. Tu verò curram agis. quis athleta in stadium ingressus, omisso certamine cum aduersario, vrbana iactat dicta? Adstat diabolus, circumit rugiens ad rapiendum, omnia mouet, omnia voluit in caput tuum, & machinatur, vt è domo te extrudat, crepat dentibus, fremit, ignem sufflat contra salutem tuam: & tu sedes vrbanis dictis te oblectans, & stulta loquens, ac ea quæ non decet ore proferens.

Oratio simpliciter prolata totas euertit domos, & animas subuertit ac demergit: ac pecuniarum quidem damnum resarcire licet, semel autem emissum verbum reuocare non licet.

Hirundines tecto ne accipito: hoc est homi- Cyrilli.
nes loquaces, & linguæ incontinentis contubernales tibi ne asciscito.

Si imperas ventri, impera & linguæ: vt ne Nili.
huius sis seruus, ab illo autem stultè liber.

Euagrij. *Loquere quæ decet, & quando decet, & de rebus honestis: & non audies inhonesta, quæ minimè decet.*

Amygdalas, quia omnium stirpium prima florent, pruina corrumpere solet: sic homines ferè lingua temeritas, & præceps loquacitas.

Demonactis. *Auribus plus, quàm lingua vtitor.*

Demosthenis. *In conuiuio cuidam multa loquenti, Si tam multa, inquit, sapuisses, nunquam tam multa locutus esses.*

Rogatus, cur vnam habeamus linguam, aures verò duas: Quia, inquit, duplo plus audiendum, quàm loquendum.

Plato. *Plato cùm Antisthenes aliquando in disputationibus longa ageret oratione: Ignoras (inquit) orationis modum esse non in dicente, sed in auditore situm.*

Nicostrati. *Si continenter & multa & celeriter loqui, sapiendi signum esset, hirundines dicerentur nobis sapientiores.*

Ex Epicteto & Isocrate. *Linguam vnam hominibus natura dedit, & aures duas, vt duplum eorum quæ dicimus, ab alijs audiamus.*

Pythagoræ. *Gladij plaga leuior quàm lingua: ille enim corpus, hæc animum vulnerat.*

Æsopus. *Hic quid esset in hominibus bonum & malum interrogatus, Linguam esse dixit.*

Lyconis. *Hic oratores ranis similes esse dicebat: has enim in aqua clamare, illos verò ad clepsydram.*

Quemadmodum hirundines perpetuo garritu voluptatem familiaritatis perdunt: sic loquaces perpetuò obtundentes molesti sunt auditoribus.

Iurisconsulto loquaci quidam dixit, non oportere multis verbis pauca dicere, sed paucis multa.

Isocrates. *Quicquid dicturus es, id priùs in animo considerato: multorum enim lingua mentem præcurrit.*

Isocrates orator, cùm Caraon loquax ei vellet operam dare, duplicem petebat mercedem, cumq; ille causam percunctaretur: Vnam, inquit, peto vt loqui discas, alteram aũt vt tacere.

Clarchi. *Quæ nolis audire, ea etiam ne dicito: quæ nolis dicere, ea ne audito quidem. Aurium (enim) & linguæ magnũ est periculum.*

Socratis, al. Democritii. *Præstat pede quàm lingua labi.*

Arrogantia est omnia dicere, nihil autem audire velle.

Apollonij. *Multiloquium multa errata habet, sed tacere tutum est.*

Theophyli & Simocati. *Quæ verbis peccarimus, eorum re ipsa pœnam luemus.*

DE MVLTILOQVIS, ET FEstinatè loquentibus, & arcana efferentibus, Sermo cxxxv. Ex Antonio.

Λάλε ἃ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ, καὶ ὑφ' ὧν δεῖ, καὶ ὅσα ἀκούσῃ ἃ μὴ δεῖ.

Τὰς μὲν ἀμυγδάλας, ὅτι ὁ πρὸ πάντων φυτῶν ὁ ἄνθος ἀναφέρει, ἡ παχεῖα τὺς διὰ ἀνθρώπους ἡ προπέτεια τῆς γλώσσης ὡς ὅτι τὸ πλῆθος ἀφθείρει πέφυκεν.

Τοῖς ὠσὶ πλέον, ἢ τῇ γλώττῃ χρῶ.

Ἐν συμποσίῳ πρός τὸν πολλὰ λαλοῦντα· εἰ τοσαῦτα (ἔφη) ἐφρόνεις, οὐκ ἂν τοσαῦτα ἐλάλεις.

Ἐρωτηθεὶς διὰ τί μίαν γλῶτταν ἔχομεν, ὦτα δὲ δύο, εἶπεν ὅτι διπλάσιον δεῖ ἀκούειν τοῦ λέγειν.

Γλάτων Ἀντισθένους ἐν τῇ διατριβῇ ποτέ μακρολογήσαντος· ἀγνοεῖς (εἶπεν) ὅτι τοῦ λόγου μέρος ἐστὶν, οὐχ ὁ λέγων, ἀλλ' ὁ ἀκούων.

Εἰ ὅτι τῷ συνεχῶς καὶ πολλὰ καὶ ταχέως λαλεῖν τὴν φρόνησιν προσάπτουσι, αἱ χελιδόνες ἐλέγοντ' ἂν ἡμῶν φρονιμώτεραι.

Γλῶτταν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις δέδωκεν, δύο δὲ ὦτα, ἵνα διπλάσια ὧν λέγομεν, παρ' ἑτέρων ἀκούωμεν.

Ξίφους πληγὴ, καρφοτέρα γλώσσης· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, ἡ δὲ ψυχὴν πλήσσει.

Οὕτως ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἀγαθόν τε καὶ φαῦλον, ἔφη· γλῶσσα.

Ὁ αὐτὸς τοὺς ῥήτορας ἔφη ὁμοίους εἶναι τοῖς βατράχοις, τοὺς μὲν γὰρ ἐν ὕδατι κελαδεῖν, τοὺς δὲ πρὸς κλεψύδραις.

Καθάπερ αἱ χελιδόνες τῷ συνεχεῖ τῆς λαλιᾶς, τὸ ἡδὺ τῆς ὁμιλίας ἀποβάλλουσιν· ὕπως οἱ ἀδολέσχαι, ὀχληρὸς συνεχεῖς ποιούμενοι, ἀηδεῖς ἀποφαίνονται τοῖς ἀκροωμένοις.

Νομικῷ φλυάρῳ ἔφη τις· ἃ δεῖ σε πολλοῖς λέγειν ὀλίγα, ἀλλὰ σὲ ὀλίγοις πολλά.

Γαῖ ὦ, πῶς μέλλεις ἐρεῖν, πρότερον ὀπτισόμεθα τῇ γνώμῃ. πολλοῖς γὰρ ἡ γλῶσσα προδέδωκε τῆς διανοίας.

Συνεχάρης ὁ ῥήτωρ, Καραίωνος ὅτου λαλεῖν, καὶ σχολάζειν παρ' αὐτῷ βουλομένου, διπλοῦς ἤτησε μισθούς· τὸν δὲ τὴν αἰτίαν πυθομένου, ἵνα μὲν (ἔφη) ἵνα λαλεῖν μάθῃς, τὸν δὲ ἕτερον, ἵνα σιγᾷν.

Σὺ μὴ θέλεις ἀκούειν, μηδὲ εἶπῃς· ὃ μὴ θέλεις λέγειν, μηδὲ ἄκουε. ὥσπερ γὰρ γλώσσης, μέγας ὁ κίνδυνος.

Κρεῖττόν ἐστι τῷ ποδὶ ὀλισθαίνειν, ἢ τῇ γλώσσῃ.

Πλεονεξία δὲ πάντα λέγειν, μηδὲ ἀκούειν ἐθέλειν.

Πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει, ὁ δὲ σιγᾶν ἀσφαλές.

Ἃ λόγοις ἁμαρτάνομεν, ἔργοις τὴν τιμωρίαν ὑφέξομεν.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΤΑΧΥΛΟΓΩΝ, καὶ ἀναφερομένων μυστήρια, Λόγος ριέ.

Ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀνταχούσεται.

Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου. μέχρι τίνος ἡσυχάσω; ὑπόσχες, ἵνα καὶ αὐτοὶ λαλήσωμεν. Διὰ τί ὡσεὶ τετράποδα ἐσιωπήσαμεν ἐνώπιόν σου;

Ἀνὴρ γλωσσώδης, οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἡσύχασας λόγοις, σεσωσμένος εἶ.

Μὴ ἴσθι ταχὺς ἐν λόγοις, καὶ μὴ συμπαρεκτείνῃ πίνης ὢν πλησίον, μηδὲ ζήτει τὸν σοφὸν εἶναι σοφώτερος.

Ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν.

Ἐὰν ἐξελκύσῃς λόγον, ἐξελκύσει σε κείσεις καὶ μάχαι.

Ἔστιν ἔλεγχος, καὶ οὐκ ἔστιν ὡραῖος· καὶ ἔστι σιγῶν, καὶ οὗτος σοφός.

Οὗς ἀποκείνεται λόγον τοῦ ἀκοῦσαι, ἀφεσιοῦται αὐτῷ ὕβρις καὶ ὄνειδος.

Οἱ ἀπαίδευτοι ἀκρατεῖς γλώσσῃ.

Ἐὰν ἴδῃς ἄνδρα ταχὺν ἐν λόγοις, γίνωσκε ὅτι ἐλπίδα ἔχει μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ. (μισηθήσεται.

Ὁ ἄφρων πληθύνει λόγους, ὁ πλεονάζων ἐν λόγῳ φωνὴ ἄφρονος ἐν πλήθει λόγων.

Μὴ γίνου ταχὺς ἐν λόγῳ σου, καὶ νωθρὸς, καὶ παρειμένος ἐν λόγοις σου.

Χείλη πολυλάλων τὰ οὐκ αὐτῶν διηγήσονται.

Ὁ θέλων ζωὴν καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς, παυσάσθω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθὸν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν.

Κόρος λόγου, πολέμιος ἀκρασίας, ὡς ὑπερβάλλουσα τροφὴ σώματος. (μάθη.

Ὄλεθρος ἀνθρώποις, γλῶσσα μὴ λόγῳ κυβερνωμένη· φαυλοτέρων ἔργων κρεῖττόν ἐστι μακρολογία.

Λόγος ἁπλῶς προενεχθεὶς, ὁλοκλήρους πολλάκις οἴκους ἀνέτρεψε, καὶ ψυχὰς ἀπώλεσε καὶ κατέδυσε. καὶ τὸν μὲν χρημάτων τιμὴν ζημίαν, πάλιν ἔνι λαβεῖν· λόγον δὲ σκηνώσαντα ἅπαξ, ἀδύνατον πάλιν οὐκ ἔνι.

Τὰ λοιπὰ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ λόγῳ καὶ προσβλήμασι καὶ τοῖς ἔξωθεν σωτηρίας προσὸν θνητὸν ἀνθρώπου· ἡ δὲ τοῦ λόγου φύσις † κατεξουσίαν ἔχει τὸ πλημμελεῖν.

Ὧν μὴ ἐφεδρεύῃ αἰδὼς ἢ φόβος, ἀχάλινον τὸ στόμα, καὶ αἰδημόνη γλῶττα λέλυται.

ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΤΟΤΗΤΟΣ, Λόγος ρλϛ'.

Οὐδεὶς πώποτε προσῆλθε, χρηστὸς ὤν, ποτὲ

Ὃς εἰδὼς σιωπᾷ χρηστότης κεκραμένη.

Κύρν' ἀγαθὸς μὲν ἀνὴρ γνώμην ἔχει ἔμπεδον αἰεί,

Ἔλμασι δ' ἐν τ' ἀγαθοῖς κείμενος, ἔν τε κακοῖς.

εἰ δὲ θεὸς κακῷ ἀνδρὶ βίον καὶ πλοῦτον ὀπάσῃ,

ἄφρανέων βιότου οὐ δύναται κατέχειν.

Qui multa dicit, ille vicissim audiet. Iob 11.

Ne sis multus in verbis. Quousque non tacebis? Tace, vt & ipsi loquamur. Cur velut quadrupedes tacebimus coram te? Iob 18.

Vir linguax non fortunatus erit in terra. Dauid.

Audisti sermonem, commoriatur tibi. Solomonis.

Ne sis celer in verbis, & ne pauper cùm sis, contendas cum diuite, neque sapientior sapientibus esse quaeras.

Per multiloquium non effugies peccatum.

Si protraxeris sermonem, cõtentiones & pugna protrahentur.

Est cùm minimè sit speciosa reprehensio, & est cùm quis sapienter taceat. Sirach. 20.

Qui respondet priusquam audierit, insipientia & dedecore notatur. Prou. 18.

Imperiti linguam continere nesciunt.

Si videris hominem loquendo velocem, scias plus spei esse stulto quàm ipsi.

Insipiens multiplicat verba. Qui abundat verbis, habebitur odio. Ecclesiastes 10.

Sermo insipientis in multitudine verborũ est. Sirach.

Ne sis praeceps in sermone tuo, neque piger & remissus in verbis tuis. (quentur.

Labia loquacium nihil ad se pertinentia loQui desiderat vitam, & bonos dies videre cupit, prohibeat linguam à malo, & labia sua ne loquantur fraudem, declinet à malo, & faciat bonum, quaerat pacem & sectetur eam. 1. Pet. 3.

Satietas sermonis inimica est auribus, vt nimium alimentum corporibus. Theologi.

Lingua non gubernata ratione subuertit homines.

Cùm res ipsa apparent, superflua est sermonis prolixitas.

Sermo simpliciter narratus integras sape familias euertit, & animas perdidit ac submersit. Et pecuniae quidem iacturam resarcire licet: sermonẽ aũt semel elapsum, reuocare non licet. Chrysostomi.

Reliqua peccata verbis & rebus & externa ope indigent vt perficiantur: Sermonis autem natura per se sola potest delinquere. Greg. Nyss.

Qui pudore ac timore vacuus est, illi os effrene, & lingua remissa soluitur.

DE BONITATE VEL BENIgnitate, Sermo cxxxvi. Ex Io. Stobæo.

malim legere κακὸν ἰσχύειν ἔχει τῶν πλημμελεῖν.

Nullus bonorum malum facinus committit. Menandri.

Quàm iucunda res est bonitas prudentia iuncta. Eiusdem.

O Cyrne vir quidem bonus animum semper habet constantem, Theognidis.

Et animosus est tum in malis, tum in bonis constitutus. (Largitus est,

Cùm verò Deus homini malo victum & opes Insipiens victum non retinere potest.

Sophoclis in Electra. *Nullus bonorum malè viuendo bonam de se famam dehonestare vult.*

Menandri. *Tu quidem admones omnia, quæ tui sunt officij monuisse:*
Me verò ad faciendũ quod decet, non oratio tua,
Crede mihi planè, sed proprij mores persuadẽt.

Eiusdem. *Vir bonus multis in locis salutaris est.*
Res bonas facere, hominis est officiũ ingenui.

Eiusdem. *Maximum bonũ est probitas cum prudẽtia.*

Diphili Menãdri in Hompatrias. *O quàm fælix res est prudentia bonis cõiuncta moribus.*
Illis qui boni censentur, certum est viaticum
In omni tẽpore, & quauis inclinatione fortunæ.

Celpor. πᾶσι ροπὴν. Eiusdem in Pallace. *Hominum bonorum aliquam curam suscipit etiam Deus.*

Eiusdem. *Et in rebus perplexis vir bonus vtilis est.*

Antiphanis. *Iusti mores peculium sunt pretiosissimum.*

Posidippi. *Propter artẽ quidẽ familiares mihi cõparaui*
Multos: propter mores verò plurimos amicos.

Pirithi. *Mos bonus stabilior est lege.*
Illum enim nullus vnquam peruertere
Posset orator: ac legem sursum ac deorsum
Verbis turbatã sæpius corrumpit. (*demon est.*

Epicharmi. *Ipsum hominib. ingeniũ vel bonum, vel malum*

Theognidis. *Viros bonos sequitur prudẽtia et verecũdia,*
Quorũ nunc inter multos exiguus est numerus.

Menandri. *Beata res est bonitas, per Minervam,*
Vbique, & mirum vitæ viaticum.
Ego enim cum illo homine modicam diei partem colloquutus, (*det oratio.*
In benevolentiã eius nunc perueni. Ipsa persuasit.
Sic enim fortè quispiam, præsertim sapientium,
mihi dixerit. (*odio?*
Cur igitur aliquos loquentes non prosequimur

Menandri. *Mores dicentis, non sermones persuadent.*

Euripidis in Auge. *Probitas & moderatio vtilis est in calamitatibus.*

Theophrasti. *Boni paucis legibus indigent. Non enim res ponuntur ad leges: sed contrà, leges secundum ipsas res feruntur.*

Demosthenis. *Probum esse, res est multis pecuniis vtilior.*

Democriti. *Bonum aut esse oportet, aut simulare.*

Lycurgus legislator dixit dignitatem siue auctoritatem istam qua monemur ad facilius mutuò dandum aliquid, in opibus hominum sitam esse: illam verò, quæ nos ad facilius fidem habendam inducit, in moribus.

Aristippus interrogatus quid esset admirandum in vita: Vir probus, respondit, & moderatus, quoniam etsi inter multos improbos agat, non tamen peruertitur.

Democriti. *Quibus bene compositi sunt mores, illis etiam tota vita bene constituta est.*

ῥᾳθυμίαν, malum ἀφροσύνην. Socratis. *Vestis quidem corporis inconcinnitatem, benevolentia verò peccatum obtegit.*

Xenophõtis in OEconomico. *Quid si tibi, ô Critobule, ab initio enarrem, vti sum olim cõgressus cũ viro, q mihi vnus visus*

Οὐδεὶς τ' ἀγαθὸν ζῶν κακῶς ἤκλεσε αἰσχύνη Ν'
Σὺ μὲν παραινῆς ταῦτα ὅσα σοι πρέπει· (λέ
ἐμοὶ δὲ ποιεῖ ὃ καθῆκον οὐχ ὁ σὸς λόγος,
ἀλλ' ἴσθ' ἀκριβῶς, ὁ δ' ἔθος πολὺ βέλτιον.
Ὁ χρηστός ἐστι πολλαχοῦ σωτήριος.
Τὸ χρηστὰ πράττειν, ἔργον ἐς ἐλευθέρους.
Μέγιστον ἀγαθόν ἐστι μὴ νοῦ χρηστότης.
Ὦ μακάριον φέρτατος ὁ χρηστὸς βέλτερος.
Χρηστοὺς νομιζομένους ἐφόδιον ἀσφαλές,
εἰς πάντα καιρὸν, καὶ τύχης * ῥοπὴν πάσαν.
Ἀλλὰ τῶν χρηστῶν ἔχει τιν' ἐπιμέλειαν καὶ Θεός.
Καὶ ταῖς ἀπορίαις ἔνι ὁ χρηστὸς χρήσιμον.
Τρόπος δίκαιος, κτῆμα τιμιώτατον.
Διὰ τὸν τέχνην μὲν γνωρίμους ἐκτησάμην
πολλούς, διὰ τὸν τρόπον δὲ τοὺς πλείστους φίλους.
Τρόπος ἐστὶ χρηστὸς ἀσφαλέστερος νόμου.
τὸν μὲν γὰρ οὐδεὶς οἷός τ' ἂν διαστρέψαι ποτὲ
ῥήτωρ δυνατός· τὸν δ' ἄνω τε καὶ κάτω
λόγοις παρέσπασεν, πολλάκις λυμαίνεται.
Ὁ τρόπος αἰθέροισι δαίμων ἀγαθὸς, οἷς ἦ κακός.
Ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς ἔπεσθαι γνώμη τε καὶ αἰδώς,
οἷ πᾶσι τὸ πολλοῖς ἀρεκέως ὁλίγοι.
Νὴ τὴν Ἀθηνᾶν, μακάριον ἡ χρηστότης
πρὸς πάντα, καὶ θαυμαστὸν ἐφόδιον βίου.
τούτῳ λελοίπασ' ἡμέρας σμικρὸν μέρος,
δίκας ἐγὼ πᾶν εἰμι πιστικὸν λόγος,
πρὸς τοῦτ' ἄν εἴποι τις μάλιστα τῶν σοφῶν
τί δῆτ' ἐτέρους λαλοῦντας οὐ βδελυττόμεθα;
Τρόπος ἔνδ' ὁ πείθων τοὺς λόγιους, οὐ λόγος.
Τὸ δ' ἀτυχὲς ὠφελεῖ τοὺς ξυμφορέας.
Ὀλίγων εἰ ἀγαθοὶ νόμων δέονται. οὐ γὰρ τὰ πρόσ-
γραπτα πρὸς τοὺς νόμους, ἀλλ' οἱ νόμοι πρὸς τὰ πρόσ-
γραπτα τίθενται.
Πολλῶν χρημάτων, ὃ χρηστὸν εἶναι, λυσιτελέστερόν ἐστιν.
Ἀγαθὸν ἢ εἶναι χρεών, ἢ μιμεῖσθαι.
Λυκοῦργος ὁ νομοθέτης εἶπε· τὸ μὲν ἀξιόχρεων τῶν ἀν-
θρώπων ἐν τῇ οὐσίᾳ κεῖσθαι, τὸ δὲ ἀξιόπιστον ἐν τῷ τρόπῳ.
Ἀνείσιππος ἐρωτηθεὶς τί θαυμαστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ,
ἄνθρωπος ἀληθὴς, εἶπε, καὶ μέτριος, ὅτι ἐν πολλοῖς ὑ-
πάρχων μοχθηροῖς, οὐ διέστραπται.
Οἷόν τ' ὁ τρόπος ἐστὶν ἄπαντος, τοιούτοισι καὶ βίος συν-
τέτακται.
Ἡ μὲν εὐθὺς, τὸν * ῥυθμίαν· ἡ δὲ ἄνοια, τὸν ἀ-
μαρτίαν πρεσβύλλ.
Τί οὖν ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἐάν σοι ὀλίγα χρῆ
διηγήσωμαι, ὡς συνεγενόμην ποτὲ ἀνδρὶ, ὃς ἐμοὶ ἐδόκει
τῶν

τῆς ἐξ) Ἆρ' οὖν τούτων τῶν ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς τῦτο τίθημα δικαίως ἐστίν, ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς αἰνῇ; πάνυ αὖ, ἔφη, βουλοίμην, ὁ Κριτόβουλος, ὅταν *σκοπῶμαι, ὡς ἂν ἔγωγε ἐρῶ τούτου τοῦ ὀνόματος ἄξιος γενέσθαι. λέγω τοίνυν ἔφην ἐγὼ ὁ Σωκράτης, ὡς ἂν ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέψιν αὐτοῦ τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθοὺς τέκτονας, ἀγαθοὺς χαλκεῖς, ἀγαθοὺς ζωγράφους, ἀγαθοὺς ἀνδριαντοποιούς, καὶ πάνυ πολλοὺς ἐθεασάμην, καὶ πάνυ ὀλίγος μοι χρόνος ἐγένετο ἱκανῶς σκεψαμένῳ τε καὶ θεάσασθαι, τὰ δεδοκιμασμένα καλὰ ἔργα αὐτῶν τῆς ἐξ). ὅπως δὲ δὴ καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ σῶμα ὅμοια τούτοις καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἐπισκεψαίμην, πότε ἐργασάμενοι τοῦτο ἀξιοῦσθαι καλεῖσθαι, πάνυ μοι ἡ ψυχὴ ἐπεθύμει αὐτῶν πρὸ συγγενέσθαι. καὶ σκοπῶν μὲν ὅτι σκοπέσθαι ὁ καλὸς τῷ ἀγαθῷ, εἴ πῃ ἴδοιμι καλὸν τούτῳ σκοπούμενον, καὶ ἐπιφοιτῶν καταμανθάνειν, εἴπερ ἴδοιμι σκοπούμενον τῷ καλλίστῳ ἀγαθόν. ἀλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὕτως, ἀλλ' ἐμοὶ ἐδόκουν καταμανθάνειν τῶν καλῶν τὰς μορφὰς, πάνυ μοχθηρὰς οὔσας τὰς ψυχάς. ἔδοξεν οὖν μοι ἀφέλιμον τῆς καλῆς ὄψεως, ἐπ' αὐτῶν πῃ ἐλθεῖν τῶν καλλιμόρφων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν.

Τὰ γὰρ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἔφην ἐγὼ, οὐ λέγω τοὺς ὁραμάτους, ἀλλὰ δῆλα τοῖς ἐν τῷ βίῳ ἀρεταῖς τοῖς αἰθρώποις ἐπαίξαντα.

Θεμιστοκλῆς χωρίον πωλῶν, ἐκέλευσε κηρύξαι, ὅτι καὶ γείτονα χρηστὸν ἔχει.

Τέρπει καλοκἀγαθίαν, ὅρκου πιστότερον ἔχειν.

Ἀνεστένης ὁ φιλόσοφος αἰτηθείς ποτε ἔρανον ὑπὲρ μοχθηροῦ, καὶ προσκρούσας, ὅτῳ ἐπιλάβετό τις αὐτοῦ ὅτι τοιούτῳ ἔδωκεν, οὐ τῷ ἀνθρώπῳ, ἔφη, ἀλλὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ.

Ἀγαθὸς νομιζέσθω, ὁ τῷ τελεωτάτῳ τῶν χρηστῶν νοῦ συνεργίαν ἀφομοιούμενος, καὶ τῷ μετουσίαν τοῦ νοητοῦ κάλλους προσδεχόμενος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας καὶ δυνάμεως μέτοχος.

Δημοσθένης λέγων ποτὲ ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ Φωκίωνα ἰδὼν ἐρχόμενον, εἶπεν· ἡ τῶν ἐμῶν λόγων σφυρὶς καὶ κοπὶς ἔρχεται. ὅσον οὐ τοσοῦτον ὁ λόγος, ὅσον ὁ ἔμπρος πίθηκος δύναται.

Ὁ Σκιπίων ὁ Πολυβίου προσέταξε φυλάττειν ἐφεστῶτα μὴ πρότερον ἐξ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν, ἢ ποιήσασθαί τινα σωτήριον καὶ φίλον.

Βίας ἔφη, οἱ ἀγαθοὶ δύσαπάτητοι.

Ἀλεξάνδρου ἑκατὸν τάλαντα δωρεὰν τῶν Φωκίωνι πέμψαντος, ἠρώτησε τοὺς κομίσαντας· τί δὴ πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων αὐτῷ μόνῳ ταῦτα δίδωσιν. ὅτι μόνον αὐτὸν, ἔφασαν, ἡγεῖται καλόν τε κἀγαθόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἐᾶτέ με δοκεῖν τῆς ἐξ) τοιοῦτον.

est ex his, qui iure nomen hoc egregij atque boni viri adsequuntur? Libenter equidem audiuerim. Nam & ego quoque tali nomine dignari exopto. Dicam, nempe quo nam modo in ipsius venerim meditationem. Bonos enim architectos, bonos item fabros aerarios, pictores, statuarios, aliósque huiusce modi ex eorum operibus brevi tempore perspexi ac probaui. Vir autem qui egregius atque bonus vocaretur, perstrutatus sum quidnam potissimum ageret, quamobrem hoc sibi merito nomen vsurparet: ac primùm sum periclitatus, si quem adspicerem egregium, an eundem etiam bonum inuenirem: quæ me ratio longè fefellit. Nam & quosdam egregios forma, improbos tamen animo aduerti. Itaque statui mecum ipse, dimissa pulchritudine forma, adire aliquem ex illis qui boni & egregij nominantur. *al. absit.

Etenim egregia & bona, inquiebam ego, non propter pulchritudines, sed propter vitæ virtutes hominibus incrementum capiunt. Eiusdem.

Themistocles prædium vendens, præconem diuulgare iussit, quòd vicinum quoque bonum haberet.

Probitatem morum habere debes, quæ plus fidei mereatur, quàm iusiurandum. Solonis.

Aristoteles philosophus rogatus à quodam improbo, aliquid pecuniæ ei dedit: propter quod reprehensus à quodam, vt qui homini nequam dedisset: non homini, dixit, sed humanitati.

Bonus existimandus est, qui perfectissimam actionem iuxta mentem separabilem conseruat, & participationem intelligibilis pulchritudinis suscipit, ac essentiæ potentiæq; Dei particeps est. Iamblichi ad Sopatrũ de Virtute.

Demosthenes cùm aliquando concionaretur, & Phocionem accedentem videret, dixit: Orationis meæ malleus & bipennis aduenit. Adeò non tantùm sermones, quàm mores persuadere possunt.

Scipio Polybij præceptum seruans, conabatur non priùs ex foro domum reuerti, quàm aliquem sibi familiarem & amicum effecisset.

Bias dixit, boni faciles sunt deceptu.

Phocion cùm ei centum talenta Alexander dono misisset, adferentes interrogauit, quamobrem ex tanto Atheniensium numero sibi soli ea mitteret. Illi respondérunt, quoniam solum ipsum existimaret honestum egregiúmque virum. Quin igitur, dixit, me talem tum videri, tum esse sinat. Phocion.

Ex Nicolai collectaneis de Moribus.

Prayſii vicinos ſi fame premantur, alunt. Thyni naufragos humaniter ſuſcipientes in amicitiam recipiunt. Hoſpites qui ſponte venerunt, valde colunt: qui inuiti, puniunt.

RVRSVS DE BONITATE vel benignitate, Sermo CXXXVII. Ex Antonio & Maximo.

Solom. 28. *MAnſueti erunt terræ habitatores, & ſimplices in ea relinquentur.*

Sirach. *Chriſtus manſuetus cùm eſſet, & quæ formarat, videret: neque remiſit eis, neque deſeruit parcens illis.*

Luc. 6. *Benefacite & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra ampla, eritis & filij altiſſimi: quia ipſe ingratos & improbos benignus eſt.*

Epheſ. 4. *Eſtote benigni inuicem & miſericordes, condonantes mutuò, quemadmodum ipſe Deus vobis per Chriſtum condonauit.*

Coloſſ. 3. *Induite viſcera miſerationis, benignitatem, animi humilitatem, lenitatem, clementiam.*

S. Baſilij. *Imaginem Dei habeo, dum rationis ſum particeps: ad ſimilitudinem autem fio, dum benignitatem colo.*

Repugnantes vincere & ſubijcere, fortis eſt, & verè principis: ſubiectis autem manſuetum & clementem ſe præbere, magnanimi & manſuetudine excellentis.

Dionyſij Areopagitæ. *Nihil vſquam omnibus modis bonitatis expers aut fuit aut futurum eſt, aut denique eſſe poteſt.*

Theologi. *Bonitatis habet laudem manſuetudine feritatem vincere, & meliores efficere iniuriam facientes, patienter ferendo quæ nobis inferũtur.*

Omnib. eſto benignus, ſed maximè proximis.

Quære tibi Dei benignitatẽ, ſi benignus es.

Quod nam de benignitate præceptum daretur breuius?

Talem te præbeas amicis & proximis,
Quales erga te illos eſſe vis.

Chryſoſtomi. *Non ſolum Deus benignè & humaniter nos tractat dum beneficijs nos afficit, verumetiam dum punit. Etenim animaduerſiones eius & ſupplicia, beneficij ſunt pars maxima: quando & medicus non ſolùm cùm in hortos & prata educit ægrotum, aut in balneas & piſcinas, ſed etiã cùm à cibo abſtinere iubet, cùm ſecat, cùm amara adhibet medicamenta, tum quoque aquè eſt medicus, ſuamq; magis declarat humanitatem.* (gitor omnino eſt.

Greg. Nyſſeni. *Qui natura bonus eſt, idem & bonorũ largitor omnino eſt.*

Proprium bonorũ omnium eſt, prodeſſe alijs.

Demoſthenis. *Non tam verba, quàm boni mores perſuadere poſſunt.*

Poſidippi. *Quorum mores ſunt bene compoſiti, eorum vita quoque ſimul moderata eſt.*

Πραύσιοι τὰς ἀσυγκίτους, ἐὰν λιμῷ πιεσθῶσι, τρέφουσι. Θυῖοι τὰς ναυαγὰς φίλαι, ξένους δεχόμενοι, φίλους ποιοῦνται. τοὺς ξένους, τοὺς μὲν ἑκουσίως ἐλθόντας, σφόδρα τιμῶσι· τοὺς δὲ ἀκουσίως, χαλεπαίνουσιν.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΤΟΤΗΤΟΣ, Λόγος ρλζ'.

ΧΡηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς· ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ.

Χειρὸς χρηστὸς ὤν, καὶ ἰδὼν τὸ πλάσμα αὐτοῦ, ὅτε αὐξανεν αὐτὸς, ὅτε κατέλιπε φιλόμυθος αὐτοῦ.

Ἀγαθοποιήτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς.

Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ καὶ εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

Ἐνδύσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, μακροθυμίαν, πραότητα.

Τὸ κατ' εἰκόνα ἔχω, ἐν τῷ λογικὸς εἶναι· τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν γίνομαι, ἐν τῷ χρηστὸς γίνεσθαι.

Τὸ μὲν γὰρ τοὺς ἀπειθοῦντας ὑπὸ χεῖρα λαμβάνειν, ἀνδρείου τε καὶ ἀρχικοῦ ὡς ἀληθῶς· τοῖς δὲ ὑποπεπτωκόσι χρηστὸν εἶναι καὶ ταπεινὸν, μεγαλοφροσύνης πάντων, καὶ ἡμερότητος διαφέροντος.

Τὸ κρίνειν πάντα ἔστιν ἃ ἀγαθὸν ἐστερημένον, ὑδαμῶς ὑδαμῶς ὅτε ἦν, ὅτε ἔστιν, ὅτε ἔσται, ὅτ' ἂν εἶναι δύναται.

Ἀγαθὸν χρηστότητι νικᾶν, θρασύτητα, καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀδικουμένους, οἷς καρτερεῖν πάρεστι.

Πᾶσι μὲν ἴσθι χρηστὸς, πλέον δὲ τοῖς ἐγγίζουσι.

Ζήτει Θεοῦ σοι χρηστότητα χρηστὸς ὤν.

Τί χρηστότητος δόγμα σωτηριῶδες;

Τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πέλας,
Οἵους σαυτοῦ τούσδε τυγχάνειν θέλεις.

Οὐκ ἐργατοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ καλάζων ἀγαθός ἐστι καὶ φιλάνθρωπος ὁ Θεός. καὶ γὰρ αἱ κολάσεις αὐτοῦ καὶ αἱ τιμωρίαι, μέγιστον ἐργασίας μέρος εἰσίν· ἐπεὶ καὶ ἰατρὸς, οὐχ ὅταν εἰς περιπάτους καὶ λουτρὰς ἄγῃ τὸν κάμνοντα μόνον, ἀλλ' ὅταν εἰς βαλανεῖα καὶ κολυμβήθρας ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἄσιτον κελεύῃ διαμένειν, ὅταν τέμνῃ, ὅταν πικρὰ προσφέρῃ φάρμακα, τότε καὶ ἰατρός ἐστιν ὁμοίως, καὶ τῷ αὐτοῦ φιλανθρωπίαι ὅτι δύνηται πλέον.

Ὁ τῇ φύσει ἀγαθὸς, καὶ ἀγαθῶν πάντων παρεκτικός.

Γ' δεῖ πάντως ἀγαθὸν, τὸ ὠφελῆν. (ναται.

Οὐ τοσοῦτον ὁ λόγος, ὅσον χρηστὸς τρόπος πείθειν δύ-

Οἷόν ὁ τρόπος ἐστὶν εὔτακτος, τοιούτοις καὶ βίος σεσύνταται.

Τύχη

Τέχνη μὲν γεωείμυς ἐκτησάμην
Πολλούς, ἀφ' οὗ τὸν ζῆπον δὲ τοὺς πλείους φίλους.

Θεμιστοκλῆς χωρίον πωλῶν ἐκέλευσε κηρύξαι, ὅτι καὶ γείτονα χρηστὸν ἔχει. Themistocles.

† Οὐ μὲν παραινῆς ταῦτα ὅσα σοι πρέπει,
Ἐμὲ δὲ ποιεῖν ὃ καθῆκεν οὐκ ὀκνοῖς λόγος,
Εὖ ἴσθ' ἀκριβῶς, * ὡσεὶ ἴδιος πείθει τρόπος. Menandri. †forte σύ.

Οὐδεὶς πονηρὸν πρᾶγμα χρηστὸς ὢν ποιεῖ.
Οὐ πρωτελῶς δεῖ τοῖς πονηροῖς ἀντιβλέπειν.
Ἀλλ' ἀντιπάπτειν· εἰ δὲ μή, τ' ἄνω κάτω
Ἡμῖν ὁ βίος λήσει μεταγραφεὶς ὅλος.

Χρηστότης, τυγχάνουσα μὲν χαρίζεται, ἔτι μᾶλλον αὔξεται· προσπλακεῖσα δὲ, εἰς ὀργὴν ἐρεθίζεται. Leucippes.

Πολλῶν χρημάτων, τὸ χρηστὸν εἶναι λυσιτελέστερόν ἐστι.

Τρόπος ἐστὶ χρηστὸς ἀσφαλέστερος νόμου.
Τὸν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἂν δύναιτο πρᾶξαι ποτὲ
Ῥήτωρ δεινός, τὸν δ' ἄνω τε καὶ κάτω
Λόγοις τρέποντα πολλάκις λυμαίνεται. Perithi.

ΠΕΡΙ ΓΡΑΥΤΗΤΟΣ ΚΑΙ Ἡλαθείας, Λόγος ρλή.

Ἔγλαβες ποίησε τοὺς υἱούς Ἰσραήλ.

Ὁ ἄνθρωπος Μωσῆς πρᾳὺς σφόδρα παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς. (αὐτοῦ. Numeri 12.

Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει, διδάξει πραεῖς ὁδοὺς Psalm. 25.

Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν, καὶ καταθρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης. Psalm. 37.

Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ κύριος. Salomonis.

Ὑφώσει πραεῖς ἐν σωτηρίᾳ.

Πραΰθυμος ἀνὴρ, ταχὺς ἰατρός. Prouerb. 16.

Κρεῖσσον πραΰθυμος μετὰ ταπεινώσεως, ἢ διαιρεῖν σκῦλα μετὰ ὕβρεως.

Μακάριος, ὃς κατανοήσει πρὸς πτωχίαν· ὁ δὲ σκληρὸς τῇ καρδίᾳ ἐμπεσεῖται κακοῖς.

Ἀπόκρισις ἐναντία στρέφει θυμόν. Prou. 15.

Ὃς φείδεται ῥήματος πρέσβυ σκληροῦ, ὀπισθώμων.

Λόγος μαλακὸς συντρίβει ὀστᾶ· πρᾶος ἔστω μαχητής. Ioel. & Pro. 25.

Τέκνον ἐν πραΰτητι τὰ ἔργα σου διεξάγαγε, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον δεκτὸν ἀγαπήσει. Sirach.

Γίνου πρᾶος ἐν ἀποκρίσει λόγου, ἵνα σιωπήσῃς.

Ἐν μακροθυμίᾳ φείδου ἀπόκρισιν. εἰ ἔστι σοι σύνεσις, ἀπόκριθι τῷ πλησίον. Sirach 5.

Τέκνον ἐν πραΰτητι τὴν ψυχήν σου † δίδαξον. Sirach 10. †al. δόξασον.

Ῥίζας ἐθνῶν καθεῖλεν ὁ Κύριος, καὶ ἐφύτευσε πραεῖς ἀντ' αὐτῶν. Ibidem.

Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Matth. 5.

Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, Matth. 11.

Arte quidem familiares mihi multos
Parani, sed moribus plurimos amicos.

Themistocles pradium vendisturus praconem iussit promulgare, bonum etiam id habere vicinum. Themistocles.

Non me mones qua te decent,
Me quidē non impulit ad officiū sermo tuus,
Crede mihi, nec mores tui. Menandri. †forte σύ.

Non improbā rem fecit vnquā vir probus. †al. 18.

Nihil improbe permittendum omnino,
Sed resistendum: sin secus, vita nostra nobis imprudentibus
Sursum ac deorsum versata euertetur.

Mansuetudo gratiam (gratitudinem) si adipiscatur, multo etiam magis augetur: contumelia autem affecta, ad iram commouetur. Leucippes.

Multis opibus benignitas vtilior est.

Boni mores firmiores sunt lege. Perithi.

Illos enim nullus vnquam orator
Euertere potest. Hanc autem verbis
Sursum ac deorsum perturbans sepe corrūpit.

DE CLEMENTIA ET OBseruantia, Sermo CXXXVIII. Ex Antonio.

VErentes & metuentes facite filios Israelis. Lenit.

Moses mansuetus supra omnes homines qui sunt in terris. Numeri 12.

Deducet clementes & mansuetos in iudicio, & docebit eos vias suas. Psalm. 25.

Mites autem hæreditate capient terram, & in summa pace vitam agent cum voluptate. Psalm. 37.

Excipiens clementes dominus, extollet, & salutem dabit.

Vir leni præditus animo, celer est medicus. Salomonis.

Præstat leni esse animo cum humilitate, quàm diuidere spolia cum contumelia. Prouerb. 16.

Beatus qui prudenter omnia timet, duro autem corde præditus incidet in mala.

Responsio submissa iram auertit. Prou. 15.

Qui se abstinet quo minùs verbum emittat durum, prudens est.

Mollis oratio confringit ossa: mitis esto pugnator. Ioel. & Pro. 25.

Fili in lenitate fac opera tua perficias, & ab homine accepto diligeris. Sirach.

Esto lenis in responsione, vt intelligas.

Leniter responde. si tibi intelligentia est, responde proximo. Sirach 5.

Fili in lenitate animum tuum doceto. (Aliâs, glorioſum reddito) Sirach 10. †al. δόξασον.

Radices gentium detraxit Dominus, & in locum illarum plantauit mansuetos. Ibidem.

Beati clementes, quoniam ipsi terræ hæreditatem capient. Matth. 5.

Accipite iugū meū super vos, ac ex me discite, Matth. 11.

quoniam mitis sum & humili corde, & animis vestris requiem inuenietis.

Coloss. 4. *Sermo vester semper in gratia sale conditus, vt quemadmodum vnicuique respondere conuenit, sciatis.*

Philipp. 4 *Modestia vestra nota sit omnibus.*

S. Basilij. *Quasi fundamentum quoddam est ad perfectionem verecundia cum metu.*

Cani senum clementia.

Iuuenis clemens multa sustinet.

Nulla de virtutibus sic solet sapientiam parere vt clementia.

S. Ignatij. *Clementia ego, qua euertitur princeps huius seculi diabolus.*

Bonos remunerator, malos despice
Vt eos quoq; bonos reddas tempore.
Clementium benignitas largitio est honesta.

Chrysostomi. *Modestia nihil potentius, atq; hoc declarans quidam, dicebat Oratione molli ossa confringi: at qui quid osse durius? Verùm etsi quis adeò durus fuerit, & minimè flexilis, facilè tamen moderato & leni orationis vsu corrigitur.*

† Ἐγὼ τῶν πρὸ ἐμοῦ ἤκουσα σόφων. * παρὰ τοῦ

Cyrilli. *Exemplum summa omnium clementiæ, ipsum habemus omnium seruatorem Christum, quem à tergo sequi debemus, & alij aliorum iniurias necessario ferre: nam de illo scriptum est, Cùm contumelijs vexaretur, non vicissim contumelia & conuitio affecisse: dum pateretur, non minitatus, sed ei qui iustè iudicat tradidisse iudicandum.*

Iuuenis lenis multa ferre solet: at senem angusti animi quis ferat? Iracundum senem vidi sublatum in thronum sunm: maior tamen de iuuene spes habetur, quàm de illo.

Philosophus quidam cùm vxorem haberet improbam & garrulam, & ebriosam, percontantibus cur talem ferret: Vt domi, inquit, habeam philosophiæ gymnasium & palæstram. Ero enim erga cæteros lenior, hac quotidie instituus. Sunt etiam qui ipsum ob hanc ipsam causam, illam duxisse dicant.

DE INVIDIA, Sermo CXXXIX. Ex Io. Stobæo.

Philemonis. * malum aliquem. *INuidia in sese hoc solùm probè facit,*
Quòd qui mores ipsius diligit,
Illum inprimis ledat semper conuersans ipsi.

Dionysij. *Deinde hoc etiam non cognoscis, quòd*
Illis qui nihil sunt, nemo prorsus inuidet?
Semper omnia præcellentia comitem habent inuidiam.

Omne quod intellectu præstat, inuidiosum est.

Charetis. *Noli inuidere fortunatis, ne videare malus.*
Inuidia res est omnium iniustissima.

ὅτι πρᾷός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.

Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.

Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν.

Οἱονεὶ κρηπὶς καὶ βάθρον ὄντι πρὸς τὸν τελείωσιν ἡ αἰδώς.

Πολιὰ γηρότης πρεσβύτης.

Νέος πρεσβὺς πολλὰ ἐπαμύνει.

Οὐδεμία τῶν ἀρετῶν οὕτως πίφυκε πίστιν σοφίας, ὡς πραότης.

Χρήζω πραΰτητος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διάβολος.

Καλὸς ἀμείβου, τὸν κακὸν πρεσφερής·
Ὡς αὖ καλὸς καὶ τόνδε ποιήσῃς χρόνῳ.
† Τῷ πραέϊ χρηστότης, καλὴ δόσις.

Οὐδὲν ἐπιεικείας δυνατώτερον, καὶ τὸ δηλῶν τις ἐλεγῇ, * ὅτι λόγος μαλακὸς συγκλᾶσθαι ὀστᾶ καί τοι τί ὀργῆς σκληρότερον; ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος τὸν σκληρὸν ἢ ἐν ἀκμῇ πνεῦμα, ῥᾳδίως ὁ μετ' ἐπιεικείας αὐτῷ χρώμενος διορθοῖ.

Τὸ πατύπτειν τὸν αἰωπάτου πασῶν πραΰτητος αὐτὸν ἐγκαλεῖν, τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστόν· ὃ δὴ κατόπιν ἰέναι σπουδάζοντας καὶ ἡμᾶς ἀλλήλους ἀνέχεσθαι αἰσχρὸν. γίγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει· πάσχων, οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως.

Νέος πρεσβὺς, πολλὰ ἐπαμύνει. ὀλιγόψυχον γέροντα τίς ἐπαύσατο εἰδὼν ὀργίλον γέροντα ἐπαισχύνων ἐν θεάτρῳ αὐτόν; ἐλπίδα μᾶλλον ἔχει ὁ νέος αὐτοῦ.

Φιλόσοφός τις μισθησάμενος ἔχειν γυναῖκα, καὶ φλύαρον, καὶ πάροινον, πρὸς τὰς ἐρωτώσας, τίνος ἕνεκεν τοιαύτην ἔχων αἱρεῖται, εἶπεν· ὥστε γυμνάσιον καὶ παλαίστραν ἔχειν φιλοσοφίας ἀντὶ τῆς οἰκίας. ἔσομαι γὰρ τοῖς λοιποῖς πραότερος φησιν, ἐν ταύτῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀγωνιζόμενος τὸν ἀγαγέσθαι αὐτὸν αἰτησάμενος.

ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ Λόγος ρλθ'.

Ὁ φθόνος ἐν ἑαυτῷ τοῦτ' ἐν ἀνθρώποις ποεῖ,
τὸν * ἐρεθίζει· ὅταν τοῖς αὐτοῦ βέλτιον,
λυμαίνεται μάλιστα τοὺς πονηροὺς σεσωκότας.
Ἔπειτα δ' ἐνθένδε τοῦτο γνώσεαι, ὅτι
τοῖς οὐδὲν ὄσιν, οὐδεὶς ὅλως φθονεῖ;
ἀεὶ τὰ σεμνὰ κέκτηται φθόνον.
ἄπεστι δ' ὅλως σωφρονοῦντας, ἐς ἀνθρώπους φθόνος.
Μὴ φθόνει τοῖς δυστυχοῦσι, μὴ δόκησις εἶ κακός.
ἀδικώτατον πρᾶγμα ἐστὶν τῶν πάντων φθόνος.

Ἐγὼ

Ἐγὼ δ' ἐν ἀνθρώποισι μέχρι τοῦδε νῦν
ὢν εὐτυχὴς, μέχρις αὖ φθονεῖσθαί μοι δοκῶ.
Λιτὸς βιότους, τοῖς ἔχουσι μὴ φθονῶ.
καὶ τινὲς ἦσαν, οὓς ὁ βασκαίνων ἔφυ.
Ὄλοιθ' ὁ τοῖς ἔχουσι πάντα φθονῶν.
Τίς ἆρα μήτηρ, ἢ πατὴρ κακὸν μέγα
βροτοῖς ἔφυσε τὸν δεδοικότα φθόνον;
πολλοῦ * πότ' οἰκεῖ σώματος λαβὼν μέρος
τὸ χερσὶν, ἢ σπλάγχνοισιν, ἢ παρ' ὄμμασι;
ἔασ' ἡμῖν ὡς ἦν μόχθος ἰσχυρὸς μέγας
τυμβῆς ἀφαιρεῖν, ἢ πότοις, ἢ φαρμάκοις,
πασῶν μιᾶς ἰὼ τῶν τὸ καθ' ἕκαστον νόσων.
Φθόνος δ' ὁ πολλῶν φρένα ἀφαιρούμενος βροτῶν,
ἀπώλεσ' αὐτὸν, κἀμὲ συναπολλύει.
Ἐργῶδές ἐστιν ὃ τι βίᾳ βεβιωκότα,
τὸν τῶν φθονούντων πρόσθεν ὀφθαλμὸν λαθεῖν.
Ὁ φθονερὸς, αὐτῷ πολέμιος καθίσταται.
αὐθαιρέτοις γὰρ συνέχεται λύπαις ἀεί.
Οὐκ ἰῶ αὖ αὖ ἀνθρώποισι τὸ βίῳ φθόνος,
εἰ πάντες ἦμεν ἴσον εὐτυχοῦντες.
Φθονοῦσιν ἀλλοὶ χείρονες πεφυκότες.
εἰς ταὐτὸν ἥκει δ' ὁ φθόνος πανδαὶ φίλῃ.
Φθόνον δ' ἐγὼ, φθονεῖσθαι δὲ θέλοιμ' ἂν ἐπ' ἐσθλοῖς.
Φθόνος κάκιστος, καὶ δικαιότατος Θεὸς,
κακοῖς τι χαίρει, καὶ καλοῖς ἀλγύνεται.
Οὐδεὶς ἂν εἴποι κεῖνον ἀνθρώπων κακῶς,
ὅστ' εἰ φθόνου ἦν ἥττον δυσμενέστερος.
Χρὴ δ' ἢ λέγειν τι χρηστὸν, ἢ λέγουσιν ὦν
μὴ δεδιέναι τὸν φθόνῳ νικώμενον.
Χαίρω σ' ὁρῶν φθονοῦντα, τοῦτ' εἰδὼς, ὅτι
ἓν δρᾷ μόνον ἴδιον, ὧν ποιεῖ φθόνος.
λυπεῖ γὰρ αὐτὸ τὸ κτῆμα τοὺς κεκτημένους.
Ἤδη γὰρ εἶδον καὶ δίκης τοὺς δρασάσας
ἑαυτοὺς ποιητὰς τῶν φθόνῳ νικωμένων.
Οἴμοι θανοῦμαι διὰ τὸ χρήσιμον φρενῶν,
ἃ τοῖσιν ἀνδρὸς γίγνεται σωτήρια.
Τίς * ἐγκαλεῖν ἡδέσθαι μὴ φθονούμενος φίλοις
δῆλον ὡς αὑτὸν δοκεῖ τις ἐὰν, ὁ μὴ φθονούμενος.
τυφλὸν πλέπω ἰδών τις, ἐφθόνησε δ' οὐδεὶς εἷς.
Κρεῖσσον γὰρ οἰκτίρεσθαι φθόνος.
Σοφίας φθονοῦσαι μᾶλλον, ἢ πλούτου καλοῦ.
Πολλά με διδάσκεις ἀφθόνως διὰ φθόνον,
ὅπως ἀκούων πολλὰ, μηδὲν εἰδῶ.
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτεῖ, καὶ τέκτων τέκτονι·
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονεῖ, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
Οὔτε γὰρ γάμον, ὦ φίλε, οὔτ' αὖ ὄλβον ἐκμέζον

Caterùm ego inter homines tãdiu mihi videro
Esse fortunatus, quamdiu inuidiosus fuero. Diogenis.
Pauper existens, habentibus non inuidebo.
Sunt hodie quidam, quos alij inuidia. Agathonis.
Pereat quisquis inuidet bona possidentibus.
Quæ nam genitrix, aut quis genitor ingens Euripidis.
malum
Produxit hominibus infaustum inuidiam?
Vbi tandem, & quam corporis nacta partem *Hesiodi pro oĩ.
habitat?
In manibus ne, aut visceribus, aut oculis
Est nobis? O quantus esset labor medicis
Excindere ipsam, vel potionibus vel pharmacis
expellere,
Vtpote morborum omnium, quibus capiuntur
homines, multo maximum.
Inuidia, quæ multorum animos corrumpit Euripidis in
hominum, OEdipo.
Perdidit ipsum, & me quoque pariter.
Difficile fuerit in hac degentem vita Nicomachi
Omnes inuidentium oculos latuisse. in Naumachia.
Inuidus, hostis est sibiipsi. Menandri.
Spontaneis enim semper tenetur molestijs.
Haud vlla foret in vita hominum inuidia, Agathonis.
Si omnium esset æqualis conditio.
Inuident, vtpote sortis ipsi deterioris. Euripidis in
Solet enim inuidia ad res illustres prosilire. Bellerophonte.
Inuidiam non probo: velim tamen propter Euripidis in
bona mihi ab alijs inuideri. Phœnice.
Inuidia Dea est pessima, & iniustissima, Hippotho-
Malis gaudet, & bonis tristatur. onide.
Nullus hominum illi viro malè dicere posset,
Neq; si ipsa fuerit inuidia maleuolentior.
Oportet aut aliquid boni dicere, aut bene di-
centibus
Non infensum esse inuidia victum.
Gaudeo te inuidentem aspicere, sciens quòd Carcini.
Vnum quiddam peculiare sibi facit inuidia.
Ipsa enim possessio possessorem suum offendit.
Iam enim aliquando vidi etiam iustitiæ de- Euripidis.
fensores
Bonos vinci ab improba inuidia.
Hei mihi, moriar propter excellentiã ingenij, Euripidis in
Quæ reliquis hominibus salutaris est. Alexandro.
Quis est qui cuperet amicos sibi nõ inuidere? Epicharmi.
Proculdubio enim nullus est hominum, cui ne- *malim ἐν βουλαῖς.
mo inuideat.
Conspiciẽs aliquis cæcum misericordia hominis,
nullus autem inuidia mouetur.
Inuidia misericordiæ præstat. Pindari.
Sapientiæ causa potiùs quàm diuitiarum in- Agathonis.
uidere decet.
Multa me doces abundè propter inuidiam, Philemonis.
Vt audiens q̃ plurima, ne vnũ quidẽ addiscam.
Et figulus figulũ æmulatur, et faber fabrum: Hesiodi in
Et mendicus inuidet mendico, & poeta poetæ. Operibus.
Nec vxorem, amice, neq; diuitias immensas Sophoclis in Creusa.

Optarim habere domi. Sunt enim occasiones invidiæ.

Eiusdem in Epigonis. *Infamia solet propter quæ invidia tangitur,*
In turpibus vincere potius, quàm honestis.

Lucilij. *Cùm in altiorem crucem aliâ quàm se affigi*
Invidus Diophon iuxtà videret, contabuit.

Incerti. *Invidia ipsa suis telis confici tur.*

Incerti. *Pessima res invidia, hoc unum in se boni habet,*
Quòd invidorum oculos & cor tabefacit.

Palladæ. *Invidia, teste Pindaro, magis optanda est quàm miseratio.*
Quipatiuntur invidiam, splendidè vitam degunt.
Valde infortunatorum autem nos miseret. Vtinam ego sim
Nec admodum fortunatus, nec etiâ miserabilis.
Optima est mediocritas. Summus enim status solet
Periculosus esse, infimus verò contumelia non caret.

Eiusdem. *O maximam invidiæ improbitatem.*
Invidus odit fortunatum, quem Deus amat.
Adeò stolidi per invidiam erramus:
Adeò facilè seruimus stultitiæ.
Nos Græci homines sumus nihili,
Mortuorum sepulcras spes habentes.
Res enim omnes peruersæ iam sunt.

Eiusdem. *Si quis odit hominem, quem Deus amat,*
Maximam stultitiam sibi inducit.
Manifestè enim contra ipsum Deum pugnat,
Maximam iram ex invidia recipiens.
Amandus enim est ille, quem Deus amat.

Sophoclis in Aiace. *Ad habentem enim invidia serpit.*

Phocylidis. *Ne invideas bona socijs, ne crimen incurras.*
Sine invidia cœlestes etiam inter se sunt.
Non invidet luna multo præstantioribus solis radijs:
Non tellus altitudini cœlesti, cùm ipsa sit infima:
Non flumina mari: sed concordiam agunt perpetuam.

Æschyli. *Perpaucis hominum hoc ingenium est,*
Vt amicum fortunatum sine invidia colant.

Menandri. Ἀνὴρ κακὸς φθόνου. *Adolescens haud videris mihi intelligere, quòd*
Res singulæ ab insito aliquo vitio pereunt,
Et omnes corruptionis causæ veniunt intrinsecus,
Vt ferrugo, si consideres ferrum:
Si vestes, tinea: teredo, si lignum spectes.
Invidia verò malorum omnium pessima
Tabidum fecit hominem, & facit, & facit,
Propter impias animæ praua cogitationes.

Plutarchi in libro de cæ. humana. *Theophrastus dixit improbos homines nõ tã propriis bonis gaudere, quàm alienis malis.*
Invidiã aliqui fumo comparant. Cũ enim ab

ἔνδον λύχναι αὐ ἔχῃ. φθονεραὶ γὰρ ὁδοί.

Φιλεῖ γὰρ ἡ δύσκλεια ζῆν φθονουμένοις
μᾶλλον ἐπ' αἰσχροῖς, ἢ πὶ τοῖς καλοῖς πλέον.

Μακροτέρῳ σαυρῷ σαυρούμενον σῶον ἑαυτῷ
ὁ φθονερὸς Διοφῶν εἶδεν ἰδὼν ἐτάκη.

Ὁ φθόνος αὐτὸς ἑαυτὸν ἑοῖς βελέεσσι δαμάζει.

Ὁ φθόνος ὅστις κάκιστον ἔχει δέ τι καλὸν οὐ αὐτῷ.

τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ κραδίην.

ὁ φθόνος οἰκλυρμῷ χὴ Πίνδαρον ὅστιν ἀμείνων.

οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον.

τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν. σὺ δέ τις εἶσο
μήτ' ἄγαν δύσδαιμον, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ.

ἡ μεσότης γὰρ ἄριστον. ἐπὶ τὰ μὲν ἄκρα πίφυκε
κινδυνώδεις ἐπάγειν, ἔσχατα δ' ὕβριν ἔχει.

Ὢ τῆς μεγίστης τῆς φθόνου ποινείας.
τὸν δύτυχῆ μισεῖ τις, ὃν θεὸς φιλεῖ.

ὕπνῳ αὐτῷ ὡς φθόνῳ πλακώμεθα·
ὕπνῳ ἑτοίμως μᾶλλον ἀγαλόμεθα.

Ἕλλωές ἐσμεν ἄνδρες ἐσσοδωμένοι,
νεκρῶν ἔχοντες ἐλπίδας τεθαμμένας.

αἰεσράφη γὰρ πάντα νῦν τὰ πράγματα.

Οὕτω συγῇ τις ἄνδρα, τὸν θεὸς φιλεῖ,
ὅπως μείζω μοῖραν κατασχάσῃ.

φανερῶς γὰρ αὐτῷ ὡς θεῷ κηρύσσεται,
χόλον μέγιστον ἐκ φθόνου δεδεγμένος.

δεῖ γὰρ φιλεῖν ἐκεῖνον, ὃν θεὸς φιλεῖ.

Γρὸς γὰρ τὸν ἔχοντ' ὁ φθόνος ἕρπει.

Μὴ φθονεῖν ἀγαθοῖς ἑταίροις, μὴ μῶμον ἀνάψῃς,
ἄφθονοι ὑραπίδαι, καὶ σὺ ἀλλήλοις τελέθουσιν.
ὑ φθονεῖ μᾶλλον πολὺ χρείσσονι ἥλιος αὐγαῖς·
ὑ γαῖα ὑραίοις ὑψώμασι κέρδος ἔθεν·
ὑ ποταμοὶ πελάγεσσιν· ἀεὶ δ' ὁμόνοιαν ἔχουσιν.

Παύεσθε γὰρ ἀνδρῶν ὅστις συγγενὴς τόδε,
φίλον τὸν δύτυχοῦντ' ἀλλ * φόνῳ σέβειν.

Μέγα κακὸν ὔμοι καταπνεῖν δοκεῖς, ὅτι
τὸ τῆς ἰδίας ἕκαστα κακίας σήπεται;
καὶ πάντα τὰ λυμαινόμενόν ὅστιν ἔνδοθεν,
οἷον ὁ μὲν ἰὸς, αὐ σκῶρ τὸν σίδηρον·
ὁ δ' ἱμάτιον, οἱ σῆτες· ἡ δὲ ψήν, ὁ ξύλον.
ὁ δὲ ὁ κάκιστον τῶν κακῶν πάντων φθόνος,
φθινικὴν πεποίηκε, καὶ ποιεῖ, καὶ ποιεῖ,
ψυχῆς πονηρᾶς δυστεκὴς πλάσασ'ις.

Θεόφραστος ἔφη τοὺς μοχθηροὺς τῶν ἀνθρώπων οὐχ ὕτως ἥδεσθαι ὅτι τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὡς ὅτι τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Τὸν φθόνον ἔνιοι ὡς καπνῷ εἰκάζουσι. πολὺ γὰρ ὸ τοῖς

ἐχθροῖς

ἀχθομένοις ὧν, ὅταν ὑπερεμφθῶσιν, ἀφαιζεται. ἥκιστα γοῦν τοῖς πρεσβυτέροις φθονοῦσιν.

Ἱππίας λέγει δύο εἶναι φθόνους· τὸν μὲν δίκαιον, ὅταν τις τοῖς κακοῖς φθονῇ πεφυκόσιν· τὸν δὲ ἄδικον, ὅταν τοῖς ἀγαθοῖς. καὶ διπλῶν τῶν ἀγῶνα οἱ φθονεροὶ κακοῦνται· ὑ γὰρ μόνον τοῖς οἰκείοις κακοῖς ἄχθονται, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς. Ibidem.

Ἀγαθῷ ἀνδρὶ οὐδεὶς οὐδέποτε ἐφθόνησε. Platonis in Timæo. Socratis.

Τὸ τῆς δόξης κάλλος, ὥσπερ ὑπὸ νόσου τῆς φθόνου τὰχὺ μαραίνεται.

Τοῖς μὲν ἄχρι τῆς ἡλίου παρελθούσης, ἕπεται κατ' αἰσχύνη σιά· τοῖς δ' ἄχρι τῆς δόξης βαδίζουσιν, ἀκολουθεῖ φθόνος. Ex Aristonymi communib. diatribis. Aliàs Eiusdem

Ὁ φθόνος, ὥσπερ φαῦλος δημαγωγὸς, τοῖς καλοῖς αὐτοπολιτεύεται πράξεσιν. Ex Aristonymi Tomariis

Οὐχ ἡ λύπη μέγιστον κακὸν ἀκολουθεῖ τῷ φθόνῳ, ἀλλὰ πολὺ μεῖζον, τὸ καὶ πρὸς τοὺς γνωρίμους γίνεσθαι. τῷ γὰρ αἴσχρῷ καὶ φαύλῳ τὸ ὑπερέχειν δοτέον, ἢ τὴν λύπην.

Ἀνδρὶ ἀγαθῷ δεῖ πρήσσοντι φθονέων τις, καὶ πατρίδι, καὶ πολιτῇ τῷ κοινῷ, καὶ ἑαυτῷ φθονεῖ. αἴτιος ἀγαθὸς γὰρ δεῖ πρήσσειν, πόλιος καὶ πολιτῶν τῶν δυναμένων τὰ βέλτιστα μεταλαγχάνειν, κοινὴ δ' ὠφελίη. Eusebij.

Φθόνος ὁ κατὰ τῶν δοκιμαζόντων ὅτι τοῖς καλλίστοις ἔργοις καὶ ἀνεφάκτοις· τῶν δὲ ἀγαθῶν, καὶ οἷον τε τυγχάνειν παρ' ἑαυτῶν χρήσιμον, ἢ οὐ φθονεῖται.

Μὴ φθονεῖτε τοῖς παρ' ἐμοὶ πρωτεύουσιν, ἀλλ' ἀμιλλᾶσθε, χρήσιμοι ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχοντες, καὶ ἐζηλοῦσθε τοῖς πρώτοις. Isocratis in Nicocle.

Φθόνος τοῖς ζῶσι πρὸς θάνατον. Τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν, ἀνταγωνίστῳ δικαίᾳ τετίμηται. Thucydidis.

Τότων δ' αἴτιος ὁ φθόνος, ᾧ τὸ μόνον ἀγαθὸν πρόσεστιν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσιν ἐστί.

Τοσοῦτον δέ εἰσιν οἱ φθονεροὶ δυστυχέστεροι τῶν ἀγῶν, ὅσον οἱ μὲν ὅτι ταῖς αὐτῶν συμφοραῖς ἀγωνῶσιν· οἱ δὲ φθονοῦντες πρὸς τοῖς ἑαυτῶν κακοῖς, καὶ ὅτι τοῖς τῶν ἀγῶν ἀγαθοῖς λυπέμενοι διατελοῦσιν. Isocratis in Eurogora. Theophrasti.

Οἱ γὰρ μὴ φθονοῦντες, τὸ πρωτεῖον ἀπονέμουσι τοῖς χρείττοσι, καὶ τοῖς βελτίοσι.

Ὅσοι γὰρ τὰ καλῶς ῥηθέντα, ἢ πραχθέντα ἔχει φθόνον οὐκ ἐπαινοῦσι, πῶς ἄν τοι αὖ τοῖς ἔργοις ὠφελήσειαν; Anaximenis. Eiusdem.

Μωμεομένῳ φλαύρων, ὁ ἀγαθὸς οὐ ποιεῖ λόγον. Democrit.

Ὁ φθονέων, ἑαυτὸν ὡς ἐχθρὸν λυπεῖ. Inuidus seipsum tanquam hostem offendit. Eiusdem.

Σωκράτης τὸν φθόνον εἶπεν ἕλκος εἶναι τῆς ψυχῆς. Socrates inuidiam dixit vlcus esse animæ.

Εἰρωνὸς ὁ ἡμιμόχθης, ἀπὸ τῆς πόλεως πεφευγὼς, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας (ὁ δὴ φιλεῖ συμβαίνειν τοῖς ἀδίκως πράττουσι πολιτεύεσθαι) πρῶτον μὲν ζῆλος, εἶτα ζήλου ὁ φθόνος.

Βίων ὁ σοφιστὴς ἰδὼν φθονερὸν σφόδρα κεκυφότα, εἶπεν

initio abundet, mox illustrioribus illis quibus inuidetur, euanescit. Proinde senioribus minimè inuident.

Hippias dicit duplicem inuidiã esse: iustam quidem, cùm quis inuidet improbis honoratis: iniustam verò, cùm bonis. Et inuidi duplo magis quàm ceteri calamitosi sunt: non enim solùm propriis malis grauantur, vt alij, sed alienis quoque bonis. Ibidem.

Bono viro nunquam vlla quauis de re innascitur inuidia. Platonis in Timæo. Socratis.

Pulchritudo famæ citò marcescit ex inuidia, ceu morbo quodam.

Iter facientes per solem, necessariò comitatur vmbra: incedentibus verò per gloriam, comes est inuidia. Ex Aristonymi communib. diatribis. Aliàs Eiusdem

Inuidia tanquam malus demagogus (id est ambitiosus administrator reipub. popularis) honestis actionibus obsistit. Ex Aristonymi Tomariis

Tristitia non maximum est malum, quod inuidiam sequitur: sed aliud multo maius, nempe quòd in familiares etiam extenditur affectus inuidiæ. Quod cùm turpe sit ac improbum, meritò maius habetur malum, quàm tristitia.

Si quis inuidet bono viro fortunato, is etiam patriæ, ac toti reipubl. denique sibiipsi inuidet. Nam vir bonus fœliciter agens, communis est prosperitas & ciuitatis, & vniuscuiusque qui fœlicitatis eius particeps fieri potest. Eusebij.

Inuidia otiosa & ineffícax est aduersus homines pulcherrimis rebus claros: probos verò & aliquid ex seipsis boni producere idoneos, penitus non attingit.

Non inuidete primas obtinentibus apud me: sed contendite præstando vos bonos viros illis adæquari. Isocratis in Nicocle.

Inuidia resistit viuis. Defunctus verò vt qui neminem impediat, benenolentia constanti & libera colitur. Thucydidis.

Horum causa est inuidia, cui hoc vnum adest boni, quòd maximo malo se possidẽtibus est. Isocratis in Eurogora.

Inuidi hoc sunt reliquis infœliciores, quòd alij suis solùm calamitatibus dolẽt. Inuidi verò pter sua mala, bonis etiã alienis contristari pgũt. Theophrasti.

Nam qui cum inuidia iudicant, principatum pessimis attribuunt, non optimis. Anaximenis.

Nam qui bene dicta factaue propter inuidiã verbis nõ laudãt, quomodo illi re ipsa iuuarent? Eiusdem.

Malos reprehendentes vir bonus non curat. Democrit.

Inuidus seipsum tanquam hostem offendit. Eiusdem.

Socrates inuidiam dixit vlcus esse animæ.

Cùm verò pax iam esset, & ciuitas in precio haberetur, contigit ipsi (quod fortunatis hominibus euenire solet) primùm æmulatio, deinde inuidia. Platonis in Menexeno.

Bion sophista cùm vidisset quendam inuidum vultu prorsus in terram deiecto, dixit:

Aut huic magnum malum contigit, aut alteri cuipiam magnum bonum.

Periander. *Nemini inuideas.*

Idem. *Quemadmodũ rubigo propria est frumenti agritudo: sic inuidia amicitiæ est infirmitas.*

Idem. *Vt aerugo ferrum, sic inuidia animam illius, cui inest, conterit.*

Idem. *Quo magis vtique inuidebis, tanto maiorum fies causa bonorum illi cui inuides.*

Catonis Maioris. *Minimè inuideri dicebat illis, qui fortunæ suæ bene ac moderatè vtuntur. Non enim nobis homines, sed rebus nostris inuident.*

Ex Nicolai historia de morib. gentium. *Telchinum gens originem ex Creta sumpsit, habitauit autem etiam in Cypro, & inde migrauit in Rhodum, quam insulam ipsi primi occupauerunt. Erant autem perquam maligni & inuidi. Cùm verò artifices essent, ac imitarentur opera priscorum, Minerua Telchiniæ simulacrum primi constituerunt, quasi quis dixerit, inuida Minerua.*

Democriti. *Leges non prohibuissent singulos pro arbitrio suo viuere, nisi alter alteri fuisset iniurius: Etenim inuidia seditionis parit initium.*

Apollonii ad fratres. *Nemini inuidendum est. Boni enim bona fortuna digni sunt: mali verò in eadem malè viuunt.*

Eusebij. *Vir multis quidem scientijs eruditus, sed ob animi malitiam inuidiámque nolens alijs desiderantibus communicare, similis est malo vasi, quod in se multa & bona recondit, sed antequam vsum sui præbeant, corrumpit.*

Xenophon. li. 3. lib. de dictis & dictis Socratis. *Considerans autem quid inuidia sit, dolorem quendam reperiebat eam esse, non tamen nec in aduersa amicorum, nec in secunda fortuna inimicorum: sed illos inuidere aiebat, qui in amicorum prosperitate doleant. Cùm verò quidam mirarentur, si quis alterum amans eiusdem prosperitate doleret: ostendebat multos esse ita erga quosdam affectos, vt eos aduersitate laborantes non possint negligere, sed pro virili succurrant, successu verò eorum doleant. Hoc autem prudenti viro minimè, sed stolidis contingere asserebat.*

Herodoti libro 5. Hist. *Quoniam ciuis quidem ciui prosperè viuenti inuidet, & clàm infensus est. Neque consulenti ciui alius ciuis, quæ sibi videntur optima, suggeret, nisi multum in virtute profecerit, quales rari sunt. Peregrinus autem feliciter agenti peregrino omnium maximè benevolus est, & petenti quàm optima dabit consilia.*

Platonis in Philebo. *Ceterùm inuidus apparebit gaudere malis propinquorum. Valdè sanè.*

Isocrates in oratione de Capitulate. *Nihil inter omnia bona tam firmum est, quod inuidiæ perpetuò resistat.*

ἢ τούτῳ μέγα κακὸν συμβέβηκεν, ἢ ἄλλῳ μέγα ἀγαθόν.

Μηδενὶ φθονεῖ.

Ὥσπερ ἡ ἐρυσίβη ἴδιόν ἐστι τοῦ σίτου νόσημα, οὕτως φθόνος φιλίας ἐστὶν ἀῤῥώστημα.

Ὥσπερ ὁ ἰὸς σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τὸν ἔχοντα αὐτὸν ψυχὴν διαφθείρει.

Ὅσῳ γὰρ αὐ φθονῇς, τοσούτῳ μᾶλλον γίνῃ τοῖς ἐξ ἀγαθῶν τῷ φθονουμένῳ.

Ἡνίκα φθονεῖσθαι ἔλεγε τοὺς τὴν τύχην κρωμένους ὀρθῶς καὶ μετρίως. οὐ γὰρ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς παρ' ἡμᾶς φθονοῦσι.

Τελχῖνες αἱ θεοὶ ὀνομαζόμενοι ὃ αὐτοὶ καὶ Κρῆτες, οἰκήσαντές τε καὶ ἐν Κύπρῳ, μεταναστάντες δ' εἰς Ῥόδον, καὶ πρῶτοι τῶν νήσων καταλαβόντες, βάσκανοί τε σφόδρα ἦσαν καὶ φθονεροί. τεχνῖται δὲ ὄντες, καὶ τὰ τῶν προτέρων ἔργα μιμησάμενοι, Ἀθηνᾶς τελχῖνας ἀγάλματα πρῶτοι ἱδρύσαντο, ὥσπερ εἴ τις λέγοι Ἀθηνᾶς βασκάνου.

Οὐκ ἂν ἐκώλυον οἱ νόμοι ζῆν ἕκαστον κατ' ἰδίην ἐξουσίαν, εἰ μὴ ἕτερος ἑτέρου ἐλυμαίνετο. φθόνος γὰρ στάσιος ἀρχὴν ἀνθρώποις παρέχεται.

Οὐδενὶ φθονητέον. ἀγαθοὶ μὲν γὰρ ἄξιοι κακοὶ δὲ αὖ δυστυχῶσι, κακῶς ζῶσιν.

Ἀνὴρ πολλὰ ἔχων χρηστὰ μαθήματα, ἔπειτα γνώμην πονηρὴν ἀγαπᾷ χρεόμενος, καὶ μὴ βουλόμενος τοῖς μετέπειτα δικαίοις ἐπὶ τὸ φθονεῖν μεταδιδόναι, ἔοικεν ἀγγείῳ πονηρῷ, πολλὰ καὶ χρηστὰ ἔχοντι ἐν ἑωυτῷ ἀπρεπέα, καὶ τὰ ἐόντα πρὶν φανῆναι διαφθείροντι.

Φθονεῖν δὲ σκοπῶν ὅ, τι εἴη, λύπην μέν τινα ἔδοξεν ἔχειν αὐτὸν ὁρᾶν, ὅτε μέν τοι τὸ μὴ φίλων ἀτυχίαις, οὔτε τὸ ἐπ' ἐχθροῖς δυτυχίαις γιγνομένῳ, ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις αἰσχυνομένους. θαυμαζόντων δέ τινων, εἴ τις φίλῳ τινὶ ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν ὅτι πολλοὶ ὅταν τοῖς τινας ἔχωσιν· ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας, μὴ δύνασθαι παρεῖναι, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν· εὐτυχοῦντων δὲ, λυπεῖσθαι. τοῦτο μέν τοι φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβαίνοι, τοὺς πολλοὺς δὲ πάσχειν αὖ.

Ὅτι πολίτης μὲν πολίτῃ εὖ φρονοῦντι φθονεῖ, ἢ ἔστι δυσμενὴς τῇ σιγῇ. ὑπὸ δὲ συμβουλευομένου τὰ ἀριστα, πολίτης ἀνὴρ τὰ ἄριστα οἱ δοκέοντα γιγνώσκοιτο, εἰ μὴ παρὰ σφετέρης ἀρετῆς αἴτηοι. σπάνιοι δὲ εἰσιν οἱ τοιοῦτοι. ξένος δὲ ξείνῳ εὖ φρονοῦντί ἐστιν εὐμενέστατον πάντων· συμβουλευομένῳ τὰ ἄριστα, συμβουλεύσει τὰ ἄριστα.

Ἀλλὰ μὴν ὁ φθονῶν γε, ὅτι κακοῖς τοῖς τῶν πέλας ἥδεται αἰσθάνεται. σφόδρα γε.

Οὐδὲν ὅτου τῶν ἀγαθῶν * πάντων ἐχυρὸν, ὁ δὲ φθόνος μέχρι πάντων αἰτίχ.

ETI

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ, Λόγος μά.

RVRSVS DE INVIDIA, Sermo CXL. Ex Antonio & Maximo.

Μὴ συνδύπνει ἀνδρὶ βασκάνῳ, μηδὲ ἐπιθυμήσῃς τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῦ.

Noli conuiuari cum inuido, nec illius cibos appete. Prou. 23.

Φθόνος οὐκ οἶδε προβιβάζειν τὸ συμφέρον.

Inuidia quod utilius est præferre nescit. Solomonis.

Τῷ ἀνδρὶ ὁ ζῆλος πρὸς τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ.

Æmulatur socius socium.

Μὴ συμβουλεύου μετὰ ἀνθρώπου σε· ἀπὸ τῶν ζηλούντων ἔκκρυψον βουλήν σου.

Ne consultes cum eo qui te suspectum habet: æmulatores cela consilium tuum. Sirach 37.

Ἐλθόντες δὲ καὶ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες· ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν· ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι, ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;

Cumq́; venissent primi, arbitrati sunt se plura accepturos: & acceperunt & ipsi singuli denarium: quo accepto murmurauerunt contra patremfamiliàs, dicentes: Isti postremi vnam horam opus fecerunt, & pares nobis eos fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstum. at ille respondens vni ex illis, dixit: Amice non facio tibi iniuriam: nónne denario mecum pepigisti? tolle quod tuum est, & abi. Volo enim huic postremo tantum dare, quantum tibi: an non licet mihi de meo quod velim facere? an oculus tuus malus est, quòd ego bonus sim? Matth. 20.

Ὅπου ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. (γαθόν.

Vbi æmulatio & contentio, ibi inconstantia & omne opus malum est. Iacobi. 3.

Τί φθονεροῦ, τὸ ἴδιον κακὸν, ἢ τὸ ἀλλότριον ἀγαθόν;

Inuide quid suspiras? proprium ne malum, aut alienum bonum?

Οὐχ ὁρᾷς ἡλίκον ἐστὶν ἡ ὑπόκρισις; καὶ αὕτη καρπός ἐστι τοῦ φθόνου. ὁ γὰρ διπλοῦς τοῦ ἤθους, ὑπὸ φθόνου μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις γίνεται.

Non vides qualis res (quantum malum) simulatio sit? & hæc fructus est inuidiæ. Animus enim duplex, & diuersis affingens se partibus, ex inuidia maximè hominibus accedit. Basilij.

Φθόνου γὰρ πάθος οὐδὲν ὀλεθριώτερον ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐμφύεται.

Nullus pernicioſior affectus animis hominum innascitur quàm inuidia.

Ὥσπερ γὰρ ἰὸς τὸν σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἐξαναλίσκει.

Nam vt ærugo ferrum, sic inuidia quem infecit animum consumit.

Οἱ κύνες τρεφόμενοι ἡμερώτατοι, καὶ οἱ λέοντες χρόνῳ τρεφόμενοι γίνονται· οἱ δὲ βάσκανοι ταῖς θεραπείαις πλέον ἐξαγριαίνονται. (φθόνου.

Canes nutricatione cicurãtur, et cultu mansuescunt leones: inuidi verò ad obsequia magis efferantur.

Ἔθος τῇ γραφῇ πολλαχοῦ μετὰ τοῦ φόνου παρεῖναι τὸν

Scriptura multis in locis inuidiam & cædem simul nominat.

Ὥσπερ ἡ ἐρυσίβη ἴδιόν ἐστι τοῦ σίτου νόσημα· οὕτως ὁ φθόνος φιλίας ἐστὶν ἀῤῥώστημα.

Quemadmodum rubigo peculiare est vitium frumenti: sic inuidia morbus est amicitia.

Οἱ μισόκαλοι δαίμονες ἐπειδὰν οἰκείας ἑαυτοῖς ὕλας προαιρῶνται, πανταχόθεν αὐτὰς ἀποκλείουσι πρὸς τὸ ἴδιον βούλημα, ὥς τε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν βασκάνων εἰς ὑπηρεσίαν χρῆσθαι τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας.

Inimici probitatis dæmones cùm sibi familiares & congruas hominum voluntates inuenerint, omnibus modis abutuntur eis ad suam libidinem, ita vt etiam oculis inuidorum ad ministerium suæ cupiditatis vtantur.

Τίνα ζητεῖς φθονερέ; τὸ ἴδιον κακὸν, ἢ τὸ ἀλλότριον ἀγαθόν;

Quid quæris inuide, tuúm ne malum an alterius bonum?

Ὥσπερ ἔπεται τῷ ἀγαθῷ ἡ ἀφθονία, οὕτως ἀκολουθεῖ τῷ διαβόλῳ ἡ βασκανία.

Quemadmodum bonus omni caret inuidia, sic contrà calumniator eam perpetuam habet comitem.

Ὥσπερ δὲ αἱ γύπες πρὸς τὰ δυσώδη φέρονται, πολλὰς μὲν λειμῶνας, πολλὰς δὲ ἡδεῖς καὶ εὐώδεις τόπους παρελθόντες· καὶ αἱ μῦαι, τὸ μὲν ὑγιαῖνον παραπέτονται, πρὸς δὲ ἕλκος ἐπείγονται· οὕτως οἱ βάσκανοι, τὰς μὲν τοῦ βίου λαμπρότητας καὶ τὰ μεγέθη τῶν κατορθω-

Vt vultures ad maleolentia cadauera præteritis pratis & locis alijs multis amænis et odoriferis, feruntur: itemq́; muscæ quæ sana sunt præteruolantes ad vlcera festinant: Sic inuidi splendida & magna & præclarè facta

ne intuentur quidem, sed putris inuadunt.

Chrysosto. *O inuidia mortis radix, multiplex morbe, cordis acutissime clane: quis enim clauus acutissimus tam pungit, quàm inuidia cor occupatum vulnerat?*

Inuidet quidem dæmon, sed hominibus, nulli verò dæmoni: tu verò cùm sis homo, hominibus inuides, & quomodo consequêris veniam?

Si ille qui diligit amantem, nihil plus habet publicano: qui odio habet immeritum, qualem ille benignitatem assequetur?

Theologi. †*forte* ἐπὶ φθονοῦντι. *Ne inuideas corrigenti (vel, præclarum aliquid facienti) tu qui te inuidiosum esse putas, ob eamq; causam iratus es.*

Vtinam pereat ex hominibus inuidia, habentium se consumptio, & affectorum arugo: sola inter affectus iniustissima simul & iustissima: hoc dico, quoniam ladit à quibus fouetur: illud autem quia præclaris omnibus molesta est.

*lego φύσει. Greg. Nyss. *Inuidia infortunium quod non proprio malo, sed alieno bono efficitur: & contrà, eius felicitas non fit per domesticum & proprium bonum, sed vicini malum.*

Narrant vultures cadaueribus delectari, vnguento necari: ad maleolentia corrupta aduolare, vt eorum natura proprium & accommodatum est. Ita qui hoc morbo tenetur amicorum prosperitate quasi vnguento admoto emoritur: sin autem in calamitatem incidisse animaduerterit, aduolat, & os infigit aduncum, occultam miseriem extrahens.

Philonis. *Honesta, etiamsi per inuidiam ad tempus aliquod obscurentur, tamen suo tempore soluta iterum resplendent.*

Aristoteles. *Aristoteles inuidiam fortunatorum aduersariam (antagonistam) esse dicebat.*

Plutarchi. *In sole ambulantes necessariò vmbra sequitur, in honore & dignitate viuentes inuidia comitatur.*

Gloria pulchritudo ab inuidia quasi à morbo quodam citò corrumpitur.

Anacharsis. *Anacharsis Scytha cùm ex eo quæsitum esset, cur semper homines doleãt: Quia, inquit, non solùm mala sua dolent, sed etiam aliena bona.*

Democriti. *Bonorum contentio iuuat æmulantem, non nocet ei cui æmuleris.*

Nunquam leges suo quenque more viuere vetuissent, nisi alter alterum lesisset: seditionis enim exordium inuidia induxit.

Idem inuidiam veritatis vlcus esse dicebat.

Cleandri, al. Plutarchi. *Vt ferrugine ferrum, sic inuidos suis ipsorum moribus consumi.*

μῶν οὐδὲ περιβλέπουσι, τοῖς δὲ σαθροῖς ἐπιπίπτουσι.

Ὦ φθονερίζα θανάτου, ἡ πολύπλοκος νόσος, καρδίας ὀξύτατε ἧλε. ποῖος γὰρ ἧλος ὀξύτερος ὕπως κεντᾷ, ὡς ὁ φθόνος τὸν ἔχουσαν αὐτὸν καρδίαν πρώσκει;

Ὁ δαίμων φθονῆ μὲν, ἀνθρώποις δὲ, δαίμονι δὲ οὐδενί· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρώποις φθονῆς, καὶ ποίας τεύξῃ συγνώμης;

Εἰ γὰρ ὁ τὸν φιλοῦντα ἀγαπῶν, οὐδὲν πλέον ἔχει τελωνοῦ· ὁ τὸν οὐδὲν ἀδικοῦντα μισῶν, ποίας τεύξεται φιλανθρωπίας;

Μὴ φθονήσῃς τῷ καλὰ πραττοῦντι † ὀφθαλμὸς, καὶ φθονηθεὶς πλάθεις, καὶ ἅμα τῷδε κατενεχθείς.

Ὡς ἀπόλοιο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ἡ δαπανῶν τὸν ἐχόντων, ὁ τῶν πασχόντων ἰός· ὃ μόνον τῶν παθῶν ἀδικεῖ πατοῦσί τε ἅμα καὶ δικαιοπαθοῦσι· ὃ μὲν, ὅτι πᾶσι δυσχεραίνει τοῖς καλοῖς· ὃ δὲ, ὅτι ἀδικεῖ τοὺς ἔχοντας.

*φθόνος, ἀτύχημα μέν ἐστιν, οὐ δὲ ἴδιον κακὸν, ἀλλὰ δὲ ἀλλότριον ἀγαθόν· κατόρθωμα δὲ πάλιν, οὐ δὲ οἰκεῖον καλὸν, ἀλλὰ δὲ τοῦ πέλας κακόν.

Φθείρεσθαι τοὺς γενναιοτέρους γύπας τῷ μύρῳ λέγουσι. πρὸς γὰρ δυσῳδίαν καὶ διαφθορὰν ὡς αὐτῷ ἡ φύσις ᾠκείωται· καὶ ὁ τῇ νόσῳ ταύτῃ κατάμικτος, τῇ μὲν ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων, οἷόν τινος μύρου προσβολῇ καταφθείρεται· εἰ δέ τι πάθος ἐκ συμφορῶν ἴδοι, προσέπτατο, καὶ ὁ ἀγκύλον ἐπάγει στόμα, τὰ κεκρυμμένα ἐξέλκων τοῦ δυστυχήματος.

Τὰ καλὰ, κἂν φθονῇ προσολίγον ὀπτασιανθῇ χρόνον, ὀπτὶ καιρῷ λυθέντα, αὖθις αὐγαλέμπει.

Ἀντιστένης, φθόνος, φησὶν, ἀπαγωνιστής ἐστι τῶν εὐτυχούντων.

Τοῖς μὲν ἐν τῷ ἡλίῳ περιπατοῦσιν, ἕπεται ἡ σκιὰ ἀναγκαίως· τοῖς δὲ ἐν τῇ δόξῃ βαδίζουσιν, ἀκολουθεῖ φθόνος.

Τὸ τῆς δόξης κάλλος, ὥσπερ τὸ τοῦ νόσου τὴν φθόνου πρὸς καταφθείρεται.

Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης ἐρωτηθεὶς, ἐν τίνα αἰτίαν οἱ ἄνθρωποι λυποῦνται πάντοτε, ἔφη· ὅτι οὐ μόνον αὐτοὺς τὰ ἴδια κακὰ λυπεῖ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀγαθά.

Ἡ τῶν ἀγαθῶν ἔρις ὠφελῇ τὸν ζηλοῦντα, μὴ βλάπτουσα τὸν ζηλούμενον.

Οὐκ ἂν ἐκώλυον οἱ νόμοι ζῆν ἕκαστον κατ' ἰδίην ἐξουσίην, εἰ μὴ ἕτερος ἕτερον ἐλυμαίνετο. φθόνος γὰρ στάσιος ἐφελκὶς ἀναβράζεται.

Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον εἶπεν ἕλκος εἶναι τῆς ἀληθείας.

Ὡς ὥσπερ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, ὕπως τοὺς φθονεροὺς τοῦ ἰδίου ἤθους καταδίεσθαι.

Γελλοὶ

Πολλοὶ θανόντας ἀμείβουσι τοῖς τάφοις, ὃς τῷ φθόνῳ πρότερον ἄλγεα ζῶντας.

Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον ἔφη τῆς ψυχῆς εἶναι τρῶμα.

Ζηλοτυπία γὰρ ἅπαξ ἐμπεσοῦσα ψυχῇ † δυσέκλειπτόν ἐστι.

Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίνα δεῖ μάλιστα φυλάττεσθαι, εἶπεν· τῶν μὲν φίλων τὸν φθόνον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλήν.

Βίων ὁ σοφιστής, ἰδών τινα φθονερὸν σφόδρα κεκυφότα, εἶπεν· ἢ τούτῳ μέγα κακὸν συμβέβηκεν, ἢ ἄλλῳ μέγα ἀγαθόν.

Οὐκ ἂν ἦν αἰ ἀνθρώποισιν ὁ βίῳ φθόνος,
εἰ πάντες ἦμεν ἐξ ἴσου πεφυκότες.

Θεόφραστος εἶπε, τοὺς μὲν ἀνθρώπους τῶν ἀνθρώπων οὐχ ἥττους ἥδεσθαι ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Ἀγαθὸς ὢν ἀγαθῷ δὲ σπάνις πρὸς σπάνιον σπανίως ποτὲ γένηται φθόνος.

Ὁ φθόνος, ὥσπερ φαῦλος δημαγωγὸς, τοῖς καλοῖς ἀεὶ πολιτεύεται πρόξενον.

Φθόνος τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ αἰτιᾶσθαι· τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν, ἀναπαγωνίζω διανοίᾳ τετίμηται.

Οὐσι γὰρ τὰ καλῶς ῥηθέντα ἢ πραχθέντα ἀλλὰ φθόνου οὐκ ἐπαινῆσαι, πῶς ἔστι αὖ τοῖς ἔργοις ὠφελῆσαι;

Ἔλεγε φθονεῖσθαι, ἔλεγε, τοὺς τῇ τύχῃ χρωμένους ἀπλῶς καὶ μετρίως. οὐ γὰρ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς περὶ ἡμᾶς φθονοῦσιν.

Οὐδενὶ φθονητέον. ἀγαθοὶ μὲν γὰρ οὐκ ἄξιοι· κακοὶ δὲ αὖ δυστυχῶσι, κακῶς ζῶσιν.

Ἀγάθων εἶπεν τοὺς φθονεροὺς τῶν ἀνθρώπων οὐχ ἥττους ἀνιᾶσθαι ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.

Θεμιστοκλῆς μειράκιον ὢν ἔτι ἔφη περὶ πλείονος λαμπρύνεσθαι· ἢ πω γὰρ φθονεῖσθαι. καθάπερ γὰρ αἱ καθαρεῖδες ἐμφύονται μάλιστα τῷ ἀκμάζοντι σίτῳ, καὶ τοῖς ὑγιαλέοισι ῥόδοις· ὅταν ὁ φθόνος ἅπτηται μάλιστα τῶν ἀρετῶν καὶ αὐξανομένων περὶ ἀρετὴν, καὶ δόξαν ἠθῶν καὶ πραγμάτων κεκτημένων.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ, Λόγος ρμα'.

Εἰ δὲ λαοῦ ἕκαστος ὅπ δυνατὸ πὶς
ἀγλαὸν ἐξέλθοι, τοῦτο κ' εἰς κοινὸν φέροι
πατρίδι, * κακῶς αἱ πόλις ἐλασσόνων
πειρώμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν.

Ἐν τοῖσι μορτοῖς * τοῦτον ἐγὼ κρίνω βροτῶν,
ὅστις τῶν πατέρων παισὶ μὴ φρονοῦσιν εὖ,
ἢ καὶ πολίταις τοῦμὸν δίδωσ' ὄφελος.

Multi in monumenta defunctorum grati & benefici se exhibent, quos vivos antea per invidiam dolere affecerant. Socratis.

Idem dicebat, invidiam animi esse ferum. † *for. Invidiam vertes.*

Zelotypia enim, cùm semel in animum incideri, agrè illinc revelli potest. Leucippes.

Cleobulus Lindius cùm ex eo quæreretur, quæ maximè vitanda esse putaret: Amicorum, inquit, invidiam, & hostium insidias. Cleobuli.

Bion Sophista cùm invidum quendam admodum tristem vultu in terram demisso animadvertisset: Aut huic (inquit) magnum malum accidit, aut alteri magnum bonum. Bionis.

Non esset invidia in vita mortalium, Si omnes inter se pares & similes forent. Agathonis.

Theophrastus dicebat malos non tam delectari suis bonis, quàm alienis malis. Theophrasti.

Bonus erat: bonus autem nulli unquam ob ullam rem invidet. Platonis.

Invidia, sicut malus demagogus, honestis se opponit actionibus. Aristonymi.

Invidiam mortales exercent in adversaria sibi: ea verò quibus nihil impedimento sunt, libera benevolentia colunt. Thucydidis.

Quicunq; enim bene dicta aut facta per invidiam non laudant, quo tandem modo ullis unquam placuerint quenquam? Anaximenis.

Minimè invidiæ obnoxios esse dicebat illos, qui fortunam suam decenter & moderatè viverent. Non enim nobis homines, sed rebus nostris invident. Catonis.

Nemini invidendum: boni enim prospero successu digni sunt: mali verò si fortunatiores secunda, malè vivunt. Incerti.

Agathon dixit invidos homines non tam lætari proprijs bonis, quàm alienis malis. Agathonis.

Themistocles adhuc adolescens nihil dum præclari se facere dixit: nondum enim invideri sibi. Nam sicut cantharides vegeto maximè tritico innascuntur, & rosis pulchrè florentibus: sic invidia maximè invadit bonos viros, & in virtute proficientes, & ingenij personæq; gloriam sustinentes. Themistoclis.

DE REPVBLICA, SERMO CXLI. Ex Io. Stobæo.

Si unusquisq; accepto quantum posset, Bono accederet, id q; in commune conferret Patriæ, pauciora mala civitates Experientes in posterum fortunatæ forent. Euripidis.

Stultum equidem illum esse judico, Cùm vel pater filijs, vel non sapientibus aliquis Civibus tradit potestatem. * *leg. nunquã ãr.* Eiusdem in Phœnissis: & *rũr:*

Anchora vnica nequaquam ita nauim seruat
Vt tres demissæ: & vnus princeps vrbi
Periculosus est, adiungi verò et alium, non ma-
lum est ciuitati.

Euripidis in Phryxo. Sophoclis in Phædra.

Ciuitates enim viri sunt, non solitudines.
Nunquam sanè tuta & secura potest esse ci-
uitas,
In qua ius & modestia omnis
Pedibus calcantur, et loquax aliquis accipiens
Malignos manibus stimulos regit vrbem.

Eiusdem in Alcadis.

Haud scio quid ad hæc dicendum sit.
Nam cùm boni ab ignobilibus superantur,
Quænam ciuitas id ferre posset?

Eiusdem in Eriphyle.

Vbi autem quæ optima sunt, non liberè loqui
Licet, & in vrbe deteriora vincunt,
Tum peccata pessundant salutem.

Ex Bucolicis Bionis.

Ne me reliqueris inhonoratum: Nam et Phœ
bus pro cantu (cit.
Mercedem dedit: honor autem res meliores effi-

Eupolidis.

Equidem ego de plurimis non habeo quid po
tissimum dicam,
Tanto cum dolore rempub. nostram aspicio.
Hactenus enim, ô senes, nequaquam sic habitaba
mus: (peratores
Sed erant in vrbe nostra primùm quidem im-
Ex præcipuis familijs, opibus & genere præ-
stantes,
Quibus tanquam Dijs vota faciebamus: erant
enim digni.
Itaq; securi degebamus. Nunc verò quoslibet
Duces improbos eligentes militamus.

Euripidis in Supplicib.

Tria sunt ciuium genera. Quidã diuites sunt,
Inutiles q́, & plura semper appetunt.
Alij verò nihil possidentes, inopes q́, victus,
Miseri, nimium tribuentes inuidiæ,
Malos aculeos in ditiores emittunt
Lingua, improbis chari ducibus.
Cæterùm è tribus, quod medium genus est, vr-
bem seruat,
Modum illum custodiens, quem ciuitas appro-
bauerit.

Sophoclis.

Nam vbi custodes à pueris vincuntur,
Non est sapientium virorum ciuitas.

Euripidis.

Ciuitas malè affecta in malis excogitandis
callida est.
Nihil est inter humanas res æquale.
Deceret enim fortunas temere errantes
Nihil valere: manifesta autem euehere.
Scilicet illum qui viribus præstaret, (lens,
Aut arcu iaculando, aut hastarũ pugna præce-
Alys inferioribus se imperare par esset.
Atqui mali hominis indicium est, si quis de
populo
Nulla in re magistratum audire dignetur.

Sophoclis in Aiace.

Nunquam enim aut leges in ciuitate bene
Se habebunt, vbi metus abest:
Aut exercitus cum moderatione persistet,

†ἄρχειν.

Ναῶν τοι μί' ἄγκυρ' ὐδαμῶς σώζει φιλῆ,
ὡς ζῆς ἀφέντι, πρεσβάτης θ' ἁπλῶς πόλει
σφαλερὸς, ὑπὼν δὲ καὶ μόνος ὐ κακὸν πόλει.
Αἱ γὰρ πόλεις εἰσ' ἄνδρες, οὐκ ἐρημία.
Οὐ γάρ ποτ' αὖ ᾤοιτ' ἂν ἀσφαλὴς πόλις,
ἐν ᾗ τὰ μὴν δίκαια καὶ τὰ σώφρονα
λάγδην πατεῖται, κοὐπίλεος δι' ἀὴρ λαβὼν
πνεῦμα χρεῖν κέρδεσι κινδυνεύει πόλιν.
Κἀκ τοῦδ' ὅπῃ χρὴ πρὸς ταῦτα λέγειν.
ὅταν οἵ τ' ἀγαθοὶ πρὸς τῶν ἀμυνῶν κατηκόωσι,
ποία πόλις αὖ τάδε ἐνέγκοι;
Ὅπου δὲ μὴ τὰ ῥᾴστ' ἐλευθέρως λέγειν
ἔξεστι, νικᾷ δ' ἐν πόλει τὰ χείρονα.
ἀμβρίᾳ σφάλλει τὼν σωτηρίαν.
Μηδὲ λίπῃς μ' ἀγρᾶσαι, ἐπὶν χρὼ Φοῖβος ἀείδειν
μαθὼν ἔδωκε· τιμὰ δὲ τὰ πρέγματα χρέοντα ποιεῖ.
Καὶ μὲν ἐγὼ πολλῶν παρόντων, οὐκ ἔχω τί λέξω,
ὕτω σφόδρ' ἀλγῶ τὼν πολιτείαν ὁρῶν παρ' ἡμῖν.
ἡμεῖς γὰρ οὐχ ὕτω τέως φρονοῦμεν, ὦ γέροντες,
ἀλλ' ἦσαν ἡμῖν τῇ πόλει πρόσθεν μὲν οἱ πρατῆρες
ἐκ τῶν μεγίστων οἰκιῶν, πλούτῳ γένει τε πρῶτοι,
οἷς ὡς θεοῖσιν εὐχόμεθα· καὶ γὰρ ἦσαν.
ὥστ' ἀσφαλῶς ἐπρέπομεν. νυνὶ δ' ὅποι τύχομεν,
πρατούμεθ' ἀριθμοὶ καθάρματα πρατῆρες.
Τρῆς γὰρ πολιτῶν μοῖρές εἰσι· οἱ μὲν ὄλβιοι,
ἀνωφελῆς τι, πλέονων τ' ἐρῶσ' ἀεί.
οἱ δ' οὐκ ἔχοντες καὶ ἀσαιζόντες βίου,
δεινοὶ, νέμοντες τῷ φθόνῳ πλέον μέρος,
εἰς τοὺς ἔχοντας κέντρ' ἀφιᾶσι κακὰ
γλώσσης, πομπῶν πρόσθεν τῶν φιλούμενοι.
τρίων δὲ μοιρῶν ἡ μέση σώζει πόλιν,
κόσμον φυλάσσουσ' οἵπερ αὖ δόξῃ πόλει.
Ὅπου γὰρ οἱ φυλάσσοντες ἡσσῶνται τέχνῃ,
οὐκ ἔστιν αὕτη σωφρόνων ἀνδρῶν πόλις.
Δῆτ' πόλις νοσοῦσ' αἰθυίσκῃ κακά.
Οὐκ ἔστι σοφὸν τῷ σὺ αἰθερίσκῃ κακά.
λῆρος γὰρ τύχας μὲν τὰς μάτην πλανωμένας
μηδὲν δυνασθαι, τὰμφανῆ δ' ὑψηλὰ ἄγειν.
ὅστις κατ' ἰσχὺν πρόσθεν ὠνομάζετο,
ἢ τόξα πάλλων, ἢ μάχῃ δορὸς σθένων,
τοῦτον τυραννεῖν τῶν κακίονων ἐχρῆν.
Καί τοι κακοῦ πρὸς ἀνδρὸς, ἀνδρὸς δημότου
μηδὲν δικαίου τῶν ἐφεστώτων κλύειν.
ὃ γάρ ποτ' ὄντ' αἰεὶ τὸ πόλει νόμοι κελεύει
φέρειν τ' αἰ, ἔνθα μὴ παρεστήκῃ δέος·
ὅτ' αἰ γραπτὸς τε σωφρόνως † ἔχοιτ' ἔπι,

μηδὲ

μηδὲν φόβου παρέβλημα, μηδ' αἰδοῦς ἔχων.

Τρία γὰρ ἐστὶ, δι' ὧν ἅπαντα γίνεται, ἢ κατὰ νόμους, ἢ ταῖς αἰτίαις, ἢ τρίτον ἔθή τινι.

Ἀλλ' ὅπου αὐτὸς ἀμπλακών, ἄλλου βεβλαμένου παθεῖν αὖ παισὶ παρεσκεύαμ' ἀρὰν κατ' ὄσσων τυγχάνῃ * μὴ τὸ σκότος, εἰ * χρὴ δίκην παρὸς τέκνων νικώμενον.

Ὅπου δὲ ὑβρίζειν, δρᾶν θ' ἃ βούλεται † παρῇ, τοιαύτην νόμιζε τὴν πόλιν χρόνῳ ποτὲ ἐξ ὑγείας δραμοῦσαν, εἰς βυθὸν πεσεῖν.

Ἀλλ' ἑστάτω μοι καὶ δίκης τι κρεῖσσον.

καὶ μὴ δοκῶμεν δρῶντες αὖ πάθωμεν, οὐκ ἀπιστήσῃ αὖθις αὖ λυπώμεθα· ἕρπει παλαιὰ ξυμφορά.

Πρὸς γὰρ τὸν ἔχοντ' ὁ φθόνος ἕρπει, καί τοι σμικροὶ μεγάλων χωρὶς σφαλερὸν πύργου ῥῦμα πέλοντο.

μὴ γὰρ μεγάλων βαιὸς ἄρις· αὖ * δράσαι, καὶ μέγας ὀρθοῖτ' ἂν τοῦ σμικροτέρου.

Ἀλλ' ὡς δυνατὸν τοὺς αἰσθητὰς τούτων γνώμας παρεδιδάσκειν.

Ἐν τῷδε γὰρ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις, ὅταν τις ἐσθλὸς καὶ παρὼν θυμὸς ὢν ἀνὴρ, μηδὲν φέρηται τῶν κακιόνων πλέον.

Δοκεῖτ' αὖ οἰκεῖν γαῖαν, εἰ πένης ἅπας λαὸς πολιτεύοιτο πλουσίων ἄτερ; οὐκ αὖ γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά. ἀλλ' ἔστι πως σύγκρασις, ὥστ' ἔχειν καλῶς. ἃ μὲν γὰρ ἔστι τῶν πένητ', ὁ πλούσιος δίδωσιν· ἃ δ' οἱ πλουτοῦντες ἔκτηνται, τοῖσι πένησι χρώμενοι τιμῶμεθα.

Οἰκεῖος αἰθέρ' οἰκείοις γίγνεσθαι φιλεῖ πόλεμος ἐν ἀστοῖς, λύει δι' ὀργὰς πόλιν.

Ἀρέσκεια δ' ἄριστον ἀνδρὸς ἐν πόλει δικαίᾳ πόλει.

Κοινὸν ἀγαθόν ἐστι τοῦτο χρησὸς εὑρεῖν.

Τὸ καλῶς ἔχον πως χρήσιμόν ἐστι καὶ νόμῳ.

Νόμοις ἕπεσθαι τοῖς ἐγχωρίοις, καλόν.

Ἀναρχίας δὲ μεῖζον οὐκ ἔστι κακόν.

Ἐγὼ δ' ὄνομα τὸ μὲν καθ' ἑκάστην αὐτίκα λέξω. σιωπάσασι δ' εἰσὶ πάντα δὴ πόλει, αἳ νῦν ἀσπαίρουσαι πάλαι ἤδη χρόνον. τάχ' ἄν τις ὑποκρούσειεν, ὅτι ποτ' ἐνθάδε νῦν εἰσι, κἄν ἔρηται, παρ' ἐμοῦ πυθόμενος· τὸ χρεῖον μοι γὰρ τόδ' ἐστὶ πάνυ κύκλῳ ὀλυμπία, τοῦ δ' εἶδε τοῦ σκηνοῦ ἑκάς,

Qui nullum timoris aut reuerentiæ obstaculum habet.

Tria enim sunt here, Per quæ fiunt omnia, Menandri in Empiramene.
Videlicet aut legibus,
Aut necessitate, aut tertiò cõsuetudine quapiam.

Quandoquidem ipse læsus sum, nunquam Euripidis.
post hac alteri cuiquam
Filijs imperium tradere consuluerim,
Prius quam eius oculos tenebræ occupauerint: * *leg.* τὰ. * *mal.* ὦ.
Sin minùs, vitam agere à liberis obedientem oportebit.

Vbi iniuriari, & quæuis pro libidine facere licet, † πάρα. Sophoclis in Aiace.
Illam ciuitatem existimandum est tandem
Ex bono statu recedentẽ in profundũ ruituram.
At mihi tempestiuus aliquis metus cõstituatur.
Et ne putemus si quid libentes fecerimus,
Non luituros nos pœnam olim dolentes.
Est his in rebus vicissitudo.

Ad habentem enim repit inuidia. Ibidem.
Atqui parui sine magnis
Imbecilla turris munimentum sunt.
Paruus enim cum magnis optimè
Agit, & magnus à minoribus prouehi poterit.
Sed non fieri potest, vt stolidi illorum animi * *al.* absq.
hæc edoceantur.

In hoc enim multæ ciuitates laborant, Euripidis in Hecuba.
Cùm qui bonus & strenuus vir est,
Nihilo plus, quàm deteriores, accipit.

Putasne vos terram habitare posse, si totus Eiusdem in Æolo.
pauper
Populus rempub. absq; diuitibus institueret?
Haudquaquam seorsim bona & mala subsistere possent.
Sed est aliquod temperamentum, quo rectè cõ iunguntur.
Nam ea, quibus pauper caret, diues
Largitur: quæ verò nos diuites non possidemus,
Illorum gratia pauperibus vtentes colimus.

Intestinum hominibus oboriri solet Euripidis in Antigone.
Bellum inter cives, si ciuitas dissenserit.

Optimum est veritas in iusti viri ciuitate. Eiusdem in Alimene.
Hoc commune bonum est, si vir bonus fe- Menandri.
licitate fruatur.

Id quod rectè habet, etiam lege præstantius Eiusdem.
est.

Honestum est, leges sequi patrias. Sophoclis
Nullum est maius quàm inobedientia ma- Eiusdem.
lum.

Ego nomen singularum statim Heniochi.
Dicam. Vniuersa autem varia sunt vrbes,
Quæ longo iam tempore desipiunt.
Forsan aliquis interrumpet, dicens: Cur nam
hoc in loco
Nunc sunt? Hic interrogans à me audiet:
Omnis quidem hic in circuitu locus est
Olympia, sed scenam illam inspice illic,

† πνθικὸν. *Quæ Pythica quidem scena aspectu existimari potest.*

Esto: Quid illic verò ciuitates agunt?

* ἐλευθερία. *Aduenerunt immolatum Eleutheria, id est, libertatis sacra,*

Postquam à tributis semel propè liberatæ sunt.

Deinde ab illo sacrificio perdidit

Ipsas hospitio accipiens indies

Imprudẽtia, multo iam tempore ipsos occupans.

Cæterùm duæ quædam mulieres ipsam perturbabant

Semper conuersantes, Democratia alteri

Nomen est, alteri verò Aristocratia,

Quarum culpa iam frequenter deliquerunt, & debacchata sunt.

Aristophanis in Ranis. *Ciuium quos quidem scimus ingenuos, modestos, honestos, ac probos viros esse,*

In palæstrâ & choris enutritos, & musica,

Illos expellimus fabris autem, & peregrinis, & Pyrrhys, id est seruis,

Malisq; atq; malo genere natis, ad omnia vtimur,

Qui postremi aduenerunt, quibus ciuitas an-

Ne propiaculis quidẽ temere et facilè vsa esset.

At nunc saltem, ô stolidi, moribus immutatis,

Vtimini denuo bonis viris. Nam etsi quid prosperè egeritis

Hoc pacto, non absurdum erit: neq; si quid erratum fuerit. Ab arbore enim digna,

* lego vlmet. Euripidis. *Et si quid patiamini, sapietib. patiendum videbimini.*

Desine. Tam enim salua sunt ciuitates,

Cùm leges, vt decet, obseruantur.

Menandri. *Si iniuriarum autorem vlcisceretur*

Vnusquisq; nostrum, & vnà propugnaret

Æquè ac si propria sibi esset facta

Iniuria, & ciues vehementi studio mutuam iungerent operam,

Non amplius nobis calamitas inciperet

Improborum hominum: sed obseruati,

Et meritam pœnam luentes,

Vel admodũ essent rari, vel prorsus desinerent.

Menãndri. *Difficile est, ô Pania, Diuturnam consuetudinem breui tempore dissoluere.*

Æschinis contra Timarchum. *Illum enim qui in sua familia non bene vixit, in communibus quoq; reipub. negotijs similiter versaturum existimabat.*

Democriti. *Lex hominum vitam demereri cupit beneficijs: id autem præstare potest, si ipsi eam susciperevoluerint: obedientibus enim vim & virtutem suam declarat.*

Eiusdem. *Seditio intestina vtrinq; nocet: etenim tum victoribus tum victis pernicies est aqualis.*

† ὁμοίαν. Æschinis. *Malum ingenium magnam potestatem adeptum, magnas calamitates efficit.*

Demosthenis contra Androtionem. *Nam eum qui pro ciuitate aliquid agit, ciuitatis ingenium imitari decet. Atque huiusmodi nobis, ô Athenienses, seruandi sunt:*

σαίνειν ὀφεῖν † ἡσυχίαν νομίζεται.

ὦ ἐν. τί οὖν ποιοῦσιν αἱ πόλεις;

* ἐλευθηρία ἀφίκοντο θύουσαί ποτε,

ὅτε τῷ Φόρῳ ἐλύοντ' ἐλευθέραι ἡμέραι.

κἄπειτ' ἀπ' ἐκείνης τῆς θυσίας διέφθορεν

αὐτὰς ξενίζων ἡμέρᾳ ἐξ ἡμέρας

ἀβουλία κατέχουσα πολὺν ἤδη χρόνον.

γυναῖκε δ' αὐτὴ δύ' ἐπαφίησιν πικρὰ

ἀεὶ σωθῆναι, δημοκρατία θ' ἁτέρα,

ὁμοῦ δ' ἐστὶ, τὴν δ' ἀριστοκρατίαν θ' ἁτέραν,

αἷς πιπαρῳνήκασιν ἤδη πολλάκις.

Τῶν πολιτῶν θ' οὕς μὲν ἴσμεν δ' ἡμεῖς χὐ σώφρονας

ἄνδρας ὄντας χὐ δικαίους χὐ καλοὺς τε κἀγαθοὺς,

χὐ βαφέντας εἰς παλαίστρας, χὐ χορεῖς, χὐ μουσικῇ,

τοῦτ' ἐξελαύνομεν τοὺς δὲ χαλκεῖς, χὐ ξένους, χὐ πυρρίας,

χὐ πονηροὺς κἀκ πονηρῶν, εἰς ἅπαντα χρώμεθα

ὑστάτοις ἀφιγμένοισιν, οἷσιν ἡ πόλις τοῦ τὸ

σῶσαι φαρμακοῖσιν εἰκῇ ῥᾳδίως ἐχρήσατ' ἄν.

ἀλλὰ χὐ νῦν, εἰ νοῆτε, μεταβαλόντες τοὺς τρόπους

χρῆσθε τοῖς χρησοῖσιν αὖθις. χὐ κατορθώσαιτε δ',

ἂν λάβητε, κἂν πι σφάλητ'· ἐξ ἀξίου γὰρ τοῦ ξύλου

λῷον πι χὐ πάσχετε, πάσχειν τοῖς σοφοῖς δοκήσιτε.

Πᾶσαν· ὃ μὲν γὰρ σωτέχνου αἰθεσπιῶν πόλις

τοῦτ' ἔλαβ', ὅταν τις τοὺς * αὑτοῦ σώζῃ καλῶς.

Εἴ γὰρ τὸν ἀδικοῦντα μὲν ὡς ἠμείνετο

ἕκαστος ἡμῶν, χὐ συνηγωνίσατο

ἴσως νομίζων ἴδιον εἶ) τὸ γεγονὸς

ἀδίκημα, χὐ συνέσπευδεν ἀμύνεσθαι πικρῶς,

οὐκ ἂν ὅπως πλεῖστ' ὄνησιν ἡμῖν ἤρξατο

τῶν πονηρῶν· ἀλλὰ τἀναντία σύμπαντες,

χὐ τυγχάνοντες ἧς ἔδει τιμωρίας,

ἦτ' ἂν ἀσφαλῶς σφόδρ' ἂν ἦσαν, ἢ πιπαυμένοι.

Ἔργον ὄντ' ἐστὶ Πανία, Μακρὸν συνήθειαν συνδεδεμένην

λῦσαι χρόνῳ.

Τὸν γὰρ τὰ ἰδίαν οἰκίαν κακῶς οἰκήσαντα, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως οὐδὲν πλησίως ἡγήσατο αὐτῷ.

Ὁ νόμος βούλεται μὲν ἐνεργητὴν βίον αἰθεσπιῶν. διώκεται δ' ὅταν αὐτοὶ βούλωνται πάσχειν. τοῖσι γὰρ πειθομένοισι τὰ ἰδίαν ἀρετὰν ἐνδείκνυται.

Σπάσις ἐμφύλιος ἐς ἑκάτερα κακόν· καὶ γὰρ ἐν νίκαις χὐ ἡττωμένοις † ὁμοίη φθορή.

Πονηρὰ φύσις μεγάλης ἐξουσίας λαβοῦσα, μεγάλας ἀπεργάζεται συμφοράς. ¶ Τὸν γὰρ ὑπὲρ τῆς πόλεως πράττοντά τι, δεῖ τὸ τῆς πόλεως ἦθος μιμεῖσθαι, χὐ σώζειν ἡμῖν τοὺς τοιούτους, ὦ Ἀθηναῖοι, προσῆκε, καὶ μι-

καὶ μισεῖν τὺς, οἵος περ οὗτος. ὡς (ἐκεῖνο εἰδέναι μὲν ἴσως, ὅμως δὲ ἐρῶ) ὁποίους τινὰς αὖ φαίνεσθε ἀγαπῶντες, καὶ σώζοντες, τούτοις ὅμοιοι δόξετε εἶναι.

Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδα, ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρας ἡγεῖτο εἶναι. διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ ἑκόντων τε τῶν ἀρχθέντων, καὶ κατὰ τοὺς νόμους τῶν πόλεων ἀρχὴν, βασιλείαν ἡγεῖτο· τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιτο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν νόμιμα διατεθεωμένων αἱ ἀρχαὶ καθίσαιντο, ταύτην μὲν τὴν πολιτείαν, ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι· ὅπου δὲ ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν· ὅπου δὲ ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

Δηλοῖ δὲ οὐ καθ' ἓν μόνον, ἀλλὰ πανταχῇ ἡ ἰσηγορία, ὡς ἔστι χρῆμα ἀσπούδαστον.

Φιλεῖ δέ κως προσημαίνειν, ὅτ' αὖ μέλλῃ μεγάλα κακὰ, ἢ πολλὰ, ἢ ἔθνει ἔσεσθαι.

Ἀπὸ ὁμονοίας τὰ μεγάλα ἔργα, καὶ τοῖς πόλεσι τοὺς πολέμους δυνατὸν κατεργάζεσθαι, δηλῶσαι δέ οὐ.

Οὐ γὰρ ἄγνοιά, ὡς ἐν τοῖς κοινοῖς, κἂν τύχῃ χρήσιμόν τις ἀφέληται, ἀφορμὴν τῶν πλείστων ἀπωλείας γίνεται.

Ἡ ἐν δημοκρατίᾳ πενία, τῆς παρὰ τοῖς δυνατοῖσι καλουμένης εὐδαιμονίας, τοσοῦτόν ἐστιν αἱρετωτέρα, ὁκόσον ἐλευθερία δουλείας.

Τὰ κατὰ τὴν πόλιν χρεὼν τῶν λοιπῶν μέγιστα ἡγεῖσθαι, ὅκως αὔξεται ἄν, μήτε φιλονεικέοντα παρὰ τὸ δίκαιον, μήτε ἰσχὺν ἑαυτῷ περιτιθέμενον παρὰ τὸ χρηστὸν τὸ τῶ * ξύμπαντος. πόλις γὰρ εὖ ἀγομένη, μεγίστη ὄρθωσίς ἐστι· καὶ ἐν τούτῳ πάντα ἔνι, καὶ τούτου σωζομένου πάντα σώζεται· καὶ τούτου φθειρομένου, τὰ πάντα διαφθείρεται.

Τοῖς χρησοῖς δὲ συμφέρει ἀμελέοντας τῶν ἑαυτῶν, ἄλλα πράσσειν· τὰ γὰρ ἴδια καλῶς ἔχει. εἰ δὲ ἀμελέοιτο τὸ δημόσιον τι, κακῶς ἀκούειν γίνεται· καὶ οὔτε μηδὲν μήτε κλέπτειν, μήτε ἀδικεῖν ἐκεῖ καὶ ἀμελέοντι ἢ ἀδικέοντι, κίνδυνος κακῶς ἀκούειν καὶ δεῖν καὶ παθεῖν τι. αἰδὴς δ' ἀμπέπαται, συγγιγνώσκεσθαι δὲ τὰς αἰτίας οὐκ ἐθέλουσι.

Οἱ κακοὶ ἰόντες ἐς τὰς τιμὰς, ὁκόσῳ αὖ μᾶλλον ἀνάξιοι ἐόντες ἴωσι, τοσούτῳ μᾶλλον αὖ ἀκηδέες γίγνονται, καὶ ἀφρονεστέρως καὶ θρασύτερον πίμπλανται.

Ὅταν οἱ δυνάμενοι τοῖς μὴ ἔχουσι, καὶ παρέχειν πολεμέουσι καὶ ἐπουργεῖν καὶ χαρίζεσθαι· ἐν τούτῳ ἤδη καὶ οἰκτίρειν ἔνεστι, καὶ μὴ ἐρήμους εἶναι, καὶ ἑταίρους γίνεσθαι, καὶ ἀμύνειν ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς πολίτας ὁμοίους εἶναι, καὶ ἄλλα ἀγαθὰ, ὅσα ἂν ἐλπὶς αὖ δύναιτο καταλέξαι.

odio autem habendi, qui isti homini similes fuerint: si quidem qualescunque amare & seruare videbimini (quod fortè scientibus vobis, dicam tamen) talibus esse similes existimabimini.

Regnum autem & tyrannidem, principatum quidem vtrunque esse putabat: at multum inter se differre. Illum enim principatum qui volentibus, & non repugnantibus hominibus, ac secundum leges ciuitatum imperat, regnum putabat: qui verò inuitis, & non secundum leges, ad principis voluntatem ageretur, tyrannidem. Et vbi quidem principatus ab optimatibus, legumq; obseruatoribus haberetur, hunc regendi modum aristocratiam existimabat: vbi verò à ditissimis, principatum ex censu: vbi autem ex omnibus, popularem. Xenophontis lib. 1. de Memorabilibus Socratis.

Patet autem non vna tantùm in re, sed vbique dicendi copiam ex aequo omnibus datam, rem esse magni momenti. Herodoti libro 5.

Signa ferè praecedere solent, quoties magna mala, aut ciuitati, aut genti alicui imminent. Eiusdem libro 6.

Concordia meritò cùm aliàs magna facinora, tum à ciuitatibus bella confici possunt: secus haudquaquam. Democriti.

Non enim es nescius, si quis in publicis negotijs vel minimum quippiam abstulerit, occasionem inde fieri maioris pernicici. Polydici, aliàs Polyzeni.

Paupertas in populari imperio tantum praestat fœlicitati dictae inter potentes, quantum seruituti libertas.

Negotia publica ciuitatis omnium existimare oportet maxima, vt fœliciter augeantur, neque praeter aequum contendere, neque potentiam sibi comparare priuatam, praeter publicum bonum: ciuitas enim prosperè agens, fœlicitas est maxima. In hac insunt omnia: hac salua, cuncta seruantur: hac pereunte, nihil non pessum it. * malum.

Bonis non expedit, rebus suis neglectis, alias agere: propria enim interim malè habent. Si quid autem publicum negligatur, infamia accedit, etsi quis neq; furtum, neque iniuriam vllam committat. Etenim tum negligenti, tum iniuriam facienti, malè audiendi periculum est, atque patiendi aliquid necessitas. Fieri quidem non potest quin peccata admittantur, veniam autem impetrare homines non facilè fieri potest.

Improbi ad honores promoti, quo fuerint indigniores, hoc & negligentiores fiunt, imprudentiaq; magis & audacia pleni.

Vbi potentes pro tenuioris fortuna hominibus sumptum facere sustinent, eiq; ministrare, & gratificari, ibi misericordiae locus est, nullus ciuium deseritur, mutua societas, defensio, & concordia nascuntur, atque alia bona tot tantaque, vt nemo verbis exprimere possit.

Socratis.

Conuenit vt homines digni communem fructum percipiant ex ciuilis cœtus prosperitate.

Iuramentū quod Ephebi Athenis præstare solebant.

Non ignominia afficiam arma sacra, neque deseram meum ascitem, quo cum iunctus fuero. Dimicabo pro sacris & profanis, siue solus, siue cum multis. Patriam nō relinquam in deteriori statu, sed ampliori meliorique, quàm acceperim. Semper magistratui præfecto prudenter obediam, & legibus constitutis parebo, atq; aliys quibuscunq; plebis consensu decretis. Quòd si quis leges vel irritas facere, vel eis non obtemperare velit, non concedam: sed vlciscar tam solus, quàm cum pluribus. Sacra quoq; patria colam. Horum Dij mihi testes, & conscij sunto.

Aristotelis aliàs Aristoxeni, Pythagoricorum apophthegmatum.

Omnino autem existimandum putabant, nihil tam esse malum, quàm est inobedientia: homines enim incolumes durare non posse, vbi nemo præest. De magistratu verò, & subiectis ita sentiebant. Magistratus quidem dicebant non oportere tantùm prudentes esse, verumetiam benignos: subditos verò nō morigeros tantùm, sed amantes quoq; magistratuum. Præterea singularum ætatum curam habendam esse censebant, ita vt pueri quidem in literis, alijsq; disciplinis exercerentur: iuuenes ciuitatis morum atq; legum diligenter essent studiosi: viri actionibus, publicisq; muneribus incumberent: senes autem in meditationibus, iudicijs, & consilijs prudentissimè versarentur. Sic enim futurum, vt pueri non haberent mores infantium, neque puerile iuuenes, neque viri iuuenile retinerent ingenium, nec denique senes desiperent. Adhæc assuescendum aiebant, vt statim à puero alimenta certo ordine modoq; sumerentur, docentes ordinem atque modum, vbique decorem & vtilitatem afferre: contraria verò, vt turpia, sic noxia esse.

φασὶ δεῖν.

Xenophontis in repub. Atheniensium.

Quoniam necesse est principem à subditis odio haberi. Quòd si diuites & potentes in ciuitate præualuerint, brevissimum tempus populi imperium durabit. Quapropter bonos quidem ignominijs afficiunt, pecunijs exuunt, expellunt, & occidunt: malos autem promouent.

Ibidem.

Si vulgus quidem democratiam approbet, veniam meretur: quæ danda est vnicuiq;, qui ipse sibi gratificatur. At si quis non plebeia sortis homo, in populari imperio potiùs, quàm à paucis administrato, degere cupit, is mihi iniurium aliquid machinari videtur, atque nouisse, quod vir improbus facilius in repub. populari, quàm à paucis gubernata, latere possit.

Demosthenis in Philippicis.

Permulta profectò sunt, inquiebam, ciuitatibus excogitata ad custodiam atque salutem, vt valla, mœnia, fossæ, & alia huius generis:

Τῆς δ' ὑπηκόου * τῆς πολιτικῆς ὁμιλίας, κοινὴν εἶναι δεῖ τοῖς ἀξίοις τὴν ἀπόλαυσιν.

Οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερὰ, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν συνάγω. ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν, καὶ ὑπὲρ ὁσίων, καὶ μόνος κἀμετὰ πολλῶν. τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάττω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω, ὅσην αὐ παρεδεξάμην. καὶ βιήσομαι τοῦ ἀεὶ κρινόντων ἐμφρόνως, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἱδρυμένοις πείσομαι, καὶ ὅς τινας ἂν ἄλλους ὁ πλῆθος ἱδρύσηται ὁμοφρόνως. καὶ αἴ τις αἱρήσῃ τοὺς θεσμοὺς, ἢ μὴ πείθηται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος, καὶ μετὰ πάντων. καὶ ἱερὰ τὰ πάτρια τιμήσω. ἴσορρεποι θεοὶ τούτων.

Καθόλου δὲ ὥρατο δεῖν ὑπολαμβάνειν μηδὲν εἶναι μεῖζον κακὸν ἀπειθείας· ὑπὸ μὲν γὰρ πυθομένων τὸν αὐτὸν τρόπον σῴζεσθαι μηδένας ὁπόσα τοῦτο. ὅπου δὲ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ὧδε ἐφρόνουν. τοὺς μὲν γὰρ ἄρχοντας ἔφασκον οὐ μόνον ὁπωσημέναις, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώποις δεῖν εἶναι· καὶ τοὺς ἀρχομένους, οὐ μόνον πειθομένους, ἀλλὰ καὶ φιλαρχοντας. ὁπωμελητέον δὲ πάσης ἡλικίας ἡγοῦντο, καὶ τοὺς μὲν παῖδας ἐν γράμμασι καὶ τοῖς ἀγωνίοις μαθήμασιν ἀσκεῖσθαι· τοὺς δὲ νεανίσκους τοῖς τῆς πόλεως ἔθεσί τε καὶ νόμοις γυμνάζεσθαι· τοὺς δὲ ἄνδρας ταῖς πραξέσί τε καὶ δημοσίαις λειτουργίαις παρεσχῆν· τοὺς δὲ πρεσβύτας, εὐθυμήσεσι, καὶ κριτηρίοις, καὶ συμβουλίαις δεῖν ἀναστρέφεσθαι μετὰ πάσης ὁπωσημέας ὑπολαμβάνοντας, ὅπως μήτε οἱ παῖδες ἠπιάζοιεν, μήτε οἱ νεανίσκοι παιδαριώδοιντο, μήτε ἄνδρες νεανιώδοιντο, μήτε οἱ γέροντες παραφρονοῖεν. δεῖν δὲ ἔφασκον ἐνθυμεῖσθαι παῖδων, καὶ τὴν ἕξιν τεταγμένως παρεσκευάσθαι, † διὰ σκυταλικὴν ὡς ἡ μὲν τάξις καὶ συμμετρία καλὴν ἔχει σύμφορον· ἡ δὲ ἀταξία καὶ ἀσυμμετρία αἰσχρά τε καὶ ἀσύμφορος.

Ὅτι μισεῖσθαι μὲν ἀνάγκη τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. εἰ δὲ ἰσχύσουσιν οἱ πλούσιοι, καὶ ἰσχυρὸν ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγιστον χρόνον ἡ ἀρχὴ ἔσται τοῦ δήμου. διὸ τούτων τοὺς μὲν χρηστοὺς ἀτιμοῦσι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται, καὶ ἐξελαύνουσι, καὶ ἀποκτείνουσι, τοὺς δὲ πονηροὺς αὔξουσι.

Δημοκρατίαν δ' ἐγὼ αὐτῷ μὲν τῷ δήμῳ συγχωρήσω. ἑαυτὸν μὲν γὰρ δεῖ ποιῆσαι πάντα συγχώρημα ὅστις ᾖ, μὴ ὢν τοῦ δήμου, εἵλετο ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ ὀλιγαρχουμένῃ, ἀδικεῖν παρεσκεύασατο, καὶ ἐγὼ ὅτι μᾶλλον οἷόν τε λαθεῖν κακὸν ὄντα ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει, ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένῃ.

Εἴ τι πίνω τὴ Δί', ἔφην ἐγώ, πρωτοδαπὰ ἐρήμοις τοῖς πόλεσι πρὸς φυλακὴν καὶ σωτηρίαν, οἷον χαρακώματα, καὶ τείχη, καὶ τάφροι, καὶ τἆλλα ὅσα τοιαῦτα,

καὶ τὰ

καὶ τὰ μὴ ὄντα ἀπόντα χρεοποιοῦσι, καὶ δαπάνης πολλῆς τοῖς δεῖται· ἐν δέ τι κοινὸν ἡ φύσις τῶν ἁπάντων ἐν ἑαυτῇ κέκτηται φυλακτήριον, ὃ πᾶσι μὲν ἔστιν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον, μάλιστα δὲ τοῖς πλήθεσι πρὸς τοὺς τυράννους. τί οὖν ἐστι τοῦτο; ἀπιστία. ταύτην φυλάττετε, ταύτης αὐτέχεσθε· αὕτη τὴν σώζητε, οὐδὲν μὴ δεινὸν πάθητε.

Γερὸς μὲν δὴ ὁ μικρὸν τέλος, φήμ' ἔγωγε, ἀλλὰ ὄχλος μέγα. ἔστι δὲ ὁ λόγος, οὐ περὶ τῆς ποσότητος, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου. καὶ πρόδηλον, ὡς αἰεὶ τὰ ποτὲ τῶν ἐθῶν, ἄρχεται μὲν ἀπὸ μικρῶν· ἀμελούμενα δέ, ἰσχυρὰ μείζω λαμβάνει.

Νῦν δὲ, ὅπερ καὶ αὖτι ἐδηλώσαμεν, ἀρχαιόζοντα ὑμῶν τὰ ἐπιτηδεύματα πρὸς αὐτούς ἐστιν. αἰὰν δὲ * ὥσπερ τέχνης αἰεὶ τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖν. καὶ ἡσυχαζούσῃ μὲν πόλει, τὰ ἀκίνητα * μόνιμα ἄριστα· πρὸς πολλὰ δὲ ἀναγκαζομένους ἰέναι, πολλῆς καὶ τῆς ἐπιτεχνήσεως δεῖ.

Οὐκ εἰδὼς ὅτι πᾶν τὸ νεωτερίζόμενον ἐν ταῖς πολιτείαις, ἀρχὴ δυνάμεως μείζονος γίγνεται· αἵρεσις ἢ γεωργίας ἐκ ὀξέα τῶν κοινῶν ἀδικημάτων ἡ ἄθησις εἰσέρχεται.

Ὑπὸ γοῦν τῶν Μήδων δεινότερα τούτων πάσχοντες ἠνείχοντο· ἡ δὲ ἡμετέρα ἀρχὴ, χαλεπὴ δοκεῖ εἶναι, εἰκότως· τὸ παρὸν γὰρ ἀεὶ βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις. (ζοῦσι.

Αἱ γὰρ ἴδιαι ἔχθραι πολλὰ πρὸ τῶν κοινῶν ἐπαίρουσι.

Πάντων δὲ δεινότατον, εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν καθίστηται, ὧν αὖ δόξῃ πέρι μηδὲ γνωσόμεθα, ὅτι χείρωσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρειόσσων ἐστὶν, ἢ κακοῖς ἔθεσιν ἀκύρως· ἁμαρτία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον, ἢ δεξιότης μετὰ ἀκολασίας.

Οἵτε φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους, ὡς ὁπλίτου πλέθρου ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ μὲν γὰρ, τῶν τε νόμων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι, τῶν τε ἀεὶ λεγομένων ἐς τὸ κοινὸν ἐπιζητητικοὶ, ὡς ἐν ἀμφοῖς μείζοσιν ὄντες ἀξιοῦσι τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦτου τὰ πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις. οἱ δὲ ἀπιστοῦντες τῇ ἑαυτῶν ξυνέσει, ἀμαθέστεροι μὲν τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώτεροι δὲ, τὸν τοῦ καλῶς εἰπόντος μέμφεσθαι λόγον. κριταὶ δὲ ὄντες ἀπὸ τοῦ ἴσου μᾶλλον, ἢ ἀγωνισταὶ, διορθοῦνται τὰ πλείω.

Τοιγὰρ τοι διεσπασμένων εἰς δύο τῶν τε ἐν τῇ πόλει τὸ μὲν, εἰς τὸ μήτ' ἀρχὴν βίᾳ βούλεσθαι μηδενὸς, μήτε δικαίαν ἄγαν, ἀλλ' ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἴσην πολιτεύεσθαι τὸ δὲ εἰς τὸ ἄρχειν μὲν, τῶν πολιτῶν ἐπιθυμεῖν, ἑτέρων δὲ ὑπακούειν, διότι ποτ' ἂν οἴωνται τοῦτο δυνήσεσθαι ποιῆσαι οἱ τῆς ἐκείνου προαιρέσεως, οἱ τυραννίδων καὶ δυναστῶν ἐπιθυμοῦντες, κεκρατήκασι πάντα χῶ-

quæ quidē omnia manibus cōficiuntur, & sumptus postulant ingētes. Inest aūt vnū quodpiam cōmune munimentū cordatorū hominū animis à natura, quod cum cæteris omnibus bonū est ac salutare, tum plebi maximè contra tyrannos. Quódnam igitur istud est? Non facilè credere: vel, si vno verbo dicere licet, diffidentia. Hanc seruate, & amplectimini: hanc si habueritis integram, nihil graue vobis obueniet.

Atqui ad sermonē, q pensionē parnā esse dicit, Polyæni de repub. Macedonum.
respōdeo: at cōsuetudo magna est. Habetur autē nō tam quantitatis, quā iuris ratio: et manifestū est prauas cōsuetudines perpetuò à paruis initijs pgredi: tandē neglectas maiorē vim acquirere.

Nunc aūt, quod modo ēt significauimus, antiqua sunt vestra studia erga ipsos. Necessum est aūt, vt in artib. vt sequētia semper præcellant. Thucydidis. * lege μετὰ Gellii. * malim νέα μνημα.
Et reipub. quidē trāquillæ, leges fixæ quàm optimæ sunt: coactis autem varia negotia aggredi, multis etiam opus est machinationibus.

Ignorans quòd omnis innouatio in rebus publicis, maioris potentiæ initium existit: homines autem agriculturæ dediti non statim communes iniurias odorantur. Polyæni.

Cùm à Medo hisce grauiora paterētur, sustinebant tamen. Nostrū verò imperium, durū vobis nō immeritò videtur: semper enim p̄sens status subditis est molestus. Thucydid. lib. 1 in concione Athenienſium.
(cis negotijs corrigūt.

Priuatæ.n. inimicitiæ omnino multa in publis Æſchinis contra Timarchum.
Istud verò omnium est grauissimum, si nihil eorum quæ visa nobis decreta ag̃ fuerint, firmum et ratum futurum sit: neq; cognouerimus, quòd multò melior sit status ciuitatis, quæ licet deterioribus, firmis tamen legibus vtitur: quàm illius, quæ bonis quidem, sed irritis: & quòd imperitia iunctā temperantiæ, quàm industria proteruitati, non parum vtilitate præstet. Thucydidis lib. 3. in concione Cleonis.

Imperitiores homines prudentioribus comparati multo melius ciuitates inhabitant. Hi enim plus legibus sapere videri volunt, et aliorū sententijs, quæ semper in cōmune proferuntur, superiores esse, tanquā nulla sit alia materia melior, vbi vim ingenij sui ostendant: vt respublica multa damna accipiant. Illis verò non freti iudicio & intellectu suo, tum legib. imperitiores haberi volunt, tum imperitiores dicēdo sunt, quā vt sermonem eius qui rectè cōsuluit, reprehendant: itaq; ex aquo potiùs iudices sunt, quā concertatores, & res plurimas rectè disponunt. Ibidem.

Etenim cùm ciuium ingenia bifariam affecta sint, alij quidem nolunt cuiquā per vim imperare, neq; seruire alijs, sed in libertate & legibus ex æquo rempublicam administrare: alij contrà cunctis regere desiderant, nec vlli parere, atq; huius propositi quouis modo compotes fieri contendunt. Hi sunt qui tyrannides & potentias appetunt, & cæteros vbiq; vincunt. Demoſthenis in Philippicis.

Thucydidis lib. 6. in concione Nicię.

Equidem æstimo aquè bonum ciuem esse & illum qui partem aliquam corporis & qui possessionis aliquid pro ciuitate amittere non dubitat: talis enim præcipuè ciuitatis negotia per seipsum instaurari vellet.

Æschynis contra Timarchum.

Tres esse politias inter omnes homines, confessum est, nempe tyrannidem, imperium populi, & paucorum. Administrantur autem tyrannides quidem, & paucorum imperia, iuxta mores regnantium: ciuitates verò popularis imperij, constitutis legibus reguntur.

Platonis in Cauli.

An non monarchia, id est principatus vnius, vna quædam est gubernationum ciuilium? Post hanc paucorum potentiam ponere possumus. Sanè. Tertiam verò multitudinis gubernationem, quam popularem vocant. Prorsus. Nón ne tres hæ quodammodo quinq; fiunt, cùm duo nomina ex se insuper pariant? Quænam? Qui considerant & inuitis & volentibus, item & lege & arbitrio, imperari posse, tum & paupe-
res esse posse qui præsunt, vel diuitijs, ad imperium euehi, duas in species tam vnius quàm paucorum diuidunt principatum. Et vnius quidem principatũ in regnum & tyrannidem partiuntur. Vtiq;. Gubernationem verò quæ penes paucos est, in paucorum potentiam & potentiam optimatum. Omnino. Popularis verò gubernationis nomen nullus vtiq; mutare aliquando consueuit siue sponte, seu vi populus diuitibus quibusdam præsideat, siue lege, seu arbitrio regat. Vera narras.

Eiusdem in Critia.

Dico autem hæc ita coniectans, quoniam inquit Solon sacerdotes illos in veteris belli narratione plurima nomina posteris persimilia, vt Cecropem, Erechtheum, Erichthonium, Erisichthonem, aliasq; ex his quæ supra Theseum memorantur. Mulierum quoq; nomina similiter, atq; opera eadem, Deaq; Palladis figuram & statuam, vtut belli studia viris tunc essent muliebribusq; communia. Nempe eatempestate armatam Deam palàm cultam fuisse, exemplum daturam omnibus, quòd in singulis animalium gregibus, mas fœminaq; sortis eiusdem progeneris cuiusq; virtute ita natura instituta sunt, vt aggredi omnia communiter valeant.

* αὐτὰ.

* sina.

* Iun.

Isocratis ad Nicoclem.

In rebus publicis autem (ab hoc enim dicendi argumento incœpi) omnino iniquissimum mihi videtur, bonos & improbos in eadem reputatione esse. Omnino autẽ & iure optimo hæc emendari oportet, ne qui inter se dissimiles sunt, rebus fruantur eisdem: sed pro sua quisq; dignitate tum vivat tum æstimetur.

Thucydidis lib. 6. in concione Alcibiadis.

Ego verò primùm respondeo: popularis status nomine intelligi omnem ciuitatem, paucorum verò, partem ciuitatis: deinde custodes quidem pecuniarum optimos esse locupletes: ad consulendum autem præclarisq;

Νομίζω ὁμοίως ἀγαθὸν πολίτην εἶναι, ὃς ἂν ἢ σώματός τι, καὶ τῆς οὐσίας στερηται. μάλιστα γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος καὶ τὰ τῆς πόλεως διὰ τὸν βούλοιτο ὀρθοῦσθαι.

Ὁ μὲν γὰρ οὐτε τῆς εἶναι πολιτείας τὸ ἅπαξ ἀπολωλεκὼς τυραννὶς καὶ ὀλιγαρχία, καὶ δημοκρατία. διοικοῦνται δὲ αἱ μὲν τυραννίδες, καὶ ὀλιγαρχίαι, τοῖς ἤθεσι τῶν ἐφεστηκότων· αἱ δὲ πόλεις αἱ δημοκρατούμεναι, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις.

Ἆρ' οὐ μοναρχία τῶν πολιτικῶν ἡμῖν ἀρχῶν ἐστι μία; ναί. καὶ μὴν μοναρχίαι εἶπομεν τὰς αὐ οἰμαι, τὴν τοῦ τῶν ὀλίγων δυναστείαν; πῶς δ' οὔ; τέταρτον δὲ ἐζητεῖτο πολιτείας, οὐχ ἡ τῶ πλήθους ἀρχὴ, δημοκρατία τε νῦν κληθεῖσα; καὶ πάνυ γε. ἆρ' ἐστὶ ταῦτα, μία τε πάντα πολλὰ γίγνονται, δυοῖν δὲ αὐτῶν μίαν ἑκάστοις ὀνόματα πίπτουσα; ποῖα δή; τοῖς μὲν βιαίου τινὸς καὶ ἑκούσιον ἀποσχοῦσιν αὐτῶν, καὶ πενίαν, καὶ πλοῦτον, καὶ νόμον, καὶ αἰσχύνην ἐν αὐτοῖς γιγνόμενα, διπλοῦν ἑκατέρου τῶν δυοῖν διαιροῦντες, μοναρχίαν μὲν προσαγορεύσουσιν, ὡς δύο παρεχομένω εἴδη, δυοῖν ὀνόμασιν, ὃ μὲν τυραννίδι, ὃ δὲ βασιλικῇ· τί μήν; τοῖς δὲ αὖ τὸν ὀλίγων γε ἑκάστοτε κεκτημένοις πόλιν, ἀριστοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν· καὶ πάνυ γε. δημοκρατίας γε μὴν, ἐάν τ' οὖν βιαίως, ἐάν τε ἑκουσίως τῶν τὰς οὐσίας ἐχόντων ὁ πλῆθος ἄρχῃ, καὶ ἐάν τε τοὺς νόμους ἀκριβῶς φυλάττῃ, ἐάν τε μὴ, πάντως τύραννα ὀνόμασι αὐτῆς εἴωθε μεταλαμβάνειν; ἀληθῆ.

Λέγω δὲ * ταῦτα τεκμηράμενος, ὅτι Κέκροπός τε καὶ Ἐρεχθέως, καὶ Ἐριχθονίου, καὶ Ἐρυσιχθόνος, τῶν τε ἄλλων τὰ πλεῖστα ὅσα ὧν καὶ Θησέως τῶν ἄνω τοῖς τῶν ὀνομάτων ἑκάστοις ἀπομνημονεύεται, τούτων ἐπειδὴ τὰ πολλὰ ἐπονομάζοντας τοὺς ἱερέας Σόλωνα, ἔφη, τὸν τότε διηγεῖσθαι πόλεμον, καὶ τὰ τῶν γυναικῶν τε ταῦτα. καὶ δὴ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ ξόανον καὶ ἄγαλμα, ὡς κοινὰ τότε ἐν ὅπλοις δόρατά τε, τάς τε γυναῖξι, καὶ τοῖς ἀνδράσι, τὰ τοῖς τὸν πόλεμον, ὅπως κατ' ἐκεῖνον τὸν * νόμον ἀπομιμοῖτο τὸν Θεὸν, ἀνάθημα * θῆται τοῖς τότε, ἔθεσμα ὂν πάνυ ὅσα ζώνυμα ζῷα θήλεα, καὶ ὅσα ἄρρενα, τῷ προσήκουσαν ἀρετὴν ἑκάστῳ μίᾳ πᾶν κοινῇ δυνατὸν ὅπλοις πέφυκε.

Γερὶ μὲν οὖν τῶν πολιτειῶν (εἰ τοῦθεν γὰρ ὑποθήμενος ἤρξάμην) οἶμαι πᾶσι δυνατὸν μὲν εἶναι, ὃ τ' αὐτὸ ἀξιοῦν τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς δικαιότατον ὃ διορθώσασθαι τοῖς τότων, καὶ μὴ τοὺς αὐτοὺς τῶν ὁμοίων τυγχάνειν, δικαίᾳ καὶ προσήκειν καὶ τιμᾶσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν.

Ἐγὼ δέ φημι τοῦτο μὲν δῆμον ἐκπονῆσαι ὠφελιμώτατον, ὀλιγαρχίαν δὲ μέγας· ἔπειτα φύλακας μὲν ἀρίστους τῆς χρημάτων τοὺς πλουσίους, βουλεύσαι δ' ἂν βέλτιστα τοὺς

ψίσα τὰς ξυνεσεις, κρῖναι δ' αὖ ἀκούσαντας ἄριστα τὰς πολλάς. καὶ ταῦτα ὁμοίως ἢ κατὰ μέρη, ἢ ξύμπαντα· τὸ δημοκρατίας ἰσομοιρῆν· ὀλιγαρχία δὲ τῶν μὲν κινδύνων τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τῶν δ' ὠφελίμων, ἃ πλεονεκτεῖ μέσον, ἁπλᾶ καὶ σύμπαντα ἀφελομένη ἔχει.

Οὐ δέ γε μοι δοκεῖ δικαίως τοῦτ' εἶναι πολίτης, τοιοῦτος πολιτεύμασιν ἐπεισελθεῖν, ἐξ ὧν ἐγὼ μὲν πρῶτος ὑμῶν ἔσομαι βλάβης, ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων ὕστατοι. ἀλλὰ σωφρονίζεσθαι δεῖ τὴν πόλιν τοὺς τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν πολιτεύμασι, καὶ τὸ βέλτιστον αἰεί, μὴ ῥᾴδιον ἅπασιν λέγειν. ἐπ' ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἡ φύσις αὐτὴ βαδίζει· ὅτι τούτῳ δὲ τῶν λόγων δεῖ προσέχεσθαι δίδαξον τὸν ἀγαθὸν πολίτην, ἵν' ὑμῶν ἕκαστος, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῦτο γιγνώσκῃ, εἰδῇ, ὅτι ἡ καθ' ἡμέραν ῥᾳστώνη καὶ ῥᾳθυμία, ὥσπερ τοῖς ἰδίοις βίοις, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσιν, οὐκ ἀδήλως, ἀλλ' ὀξὺ τῷ κεφαλαίῳ τῶν πραγμάτων ἀπτῶτα.

Ὥσπερ τοίνυν ἑνὸς ἡμῶν ἑκάστου πρὸς ἕστι γονεῖς, οὕτω συμπάσης τῆς πόλεως χρεὼν δεῖ τοὺς γονέας τοὺς σύμπαντας ἡγεῖσθαι, καὶ προσήκειν τούτοις, ἐχ ὅπως ὦσι ἡ πόλις δίδωσιν ἀφελεῖσθαι ἢ ἀλλ', εἰ καὶ μηδὲν ἐκ τούτων, ἀλλοθεν σκοπεῖν, ὅπως μηδενὸς ὄντες οὐδενὸς προσδεήσουσι.

Δῆλον, ὦ Ἀθηναῖοι, δικαίως ἀλλήλοις τῆς πολιτείας κοινωνεῖν· τοὺς μὲν ἀπόρους, εἰς μὲν τὸν βίον τὸν ἑαυτῶν ἀσφαλῶς ἔχειν νομίζοντας, καὶ οὐ γὰρ τοῦτο μὴ δεδοικότας· εἰς δὲ τοὺς κινδύνους, χρεὼν οὐ γὰρ τῆς σωτηρίας τὰ ὄντα τῇ πατρίδι παρέχοντας. τοὺς δὲ λοιπούς, τὰ μὲν κοινὰ, χρεὼν νομίζοντας καὶ μετέχοντας ὧν μέρος· τὰ δὲ ἑκάστου, ἴδιον τῶν κεκτημένων. οὕτω γὰρ ἡ μικρὰ πόλις, μεγάλη γίγνεται, καὶ μεγάλη σώζεται.

Ἀνδρὶ δὲ τυράννῳ ἢ πόλει ἀρχὴν ἔχούσῃ, οὐδὲν ἄλογον ὅ, τι ξυμφέρει· ὑδὲ οἰκεῖον ὅ, τι μὴ πιστόν. τοῖς ἔπαρσι δὲ δεῖν ἐχθρὸν ἢ φίλον μετὰ καιροῦ γίγνεσθαι.

Ὁ μοίως ὅπλοις φάλης, μαχομένῳ δοῦναι μάχαιραν, καὶ μοχθηρῷ δοῦλα μὴν.

Θεόφραστος ἐρωτηθεὶς, τί σώζει τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον, ἔφη· εὐεργεσία, καὶ τιμὴ, καὶ τιμωρία.

Χάριλλος ὁ βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς, διὰ τί νόμους ὀλίγους ὁ Λυκοῦργος ἔθηκεν, ἀπεκρίνατο· τοῖς ὀλίγοις χρωμένοις νόμοις μὴ δεῖσθαι νόμων.

Ἐθίσθησαν δὲ ἔξω τὸ τῆσιν ὀδοῖσιν ὑπολείπειν· ὡς τὰ μὲν αἰσχρὰ, αἰσχρὸν δὲ, τὸ ἀποκρύπτειν ὅτι ποιέειν χρεών· τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, αἰσχρὸν.

Ἐγὼ δὲ οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας, καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας, ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσεστιν ἔχθρα, καὶ κίνδυνος· μετὰ δὲ τοῦ πείθειν,

simè, eos qui pollent intelligentia: cæteros verò, nempe vulgus, post quã audierit res, optimè iudicare: et hæc istẽ sine per partes, siue vniuersum, æqualiter distribui in democratia. At paucorũ status, pericula quidẽ populo impartit, cõmodorum autem non modo plus, verumetiam totum sibi vendicat, erepta ab alijs sua portione.

Nõ mihi videtur boni ciuis esse, huiusmodi rei pub. administrationes inuenire, ex quib. ego statim primus vestrũm futurus sim, vos aũt aliorũ vltimi. Quin cõmuni opera bonorũ ciuũ administrationib. promoueri ciuitatẽ cõuenit, & ab vnoquoq; semper quod optimũ est factu, nõ quod facillimũ, dici: ad hoc.n. vel ipsa natura progredietur: ad istud verò rationib. edoctũ bonũ ciuẽ adduci oportet, vt vnusquisq; vestrũ, ô Athenienses, cognoscat et sciat, q̃ ignauia quotidiana et quies, quemadmodũ in vita priuatorũ, sic in ciuitatibus quoq;, nõ principio. sed post summã præcipuamq; negotiorum partem, occurrat. Demosthenis in Philippicis.

Quẽadmodũ igitur singuli suos habẽt parentes sic ẽt vniuersa ciuitatis cũctos, cõmunes ceu parẽtes esse, iudicandũ est: eosq; decere, nõ solum ex ijs quæ ciuitas largitur auferre quippiam, verumetiã si nihil eorũ adsit, aliũde prospicere, vt nulla in re ciues penuria laborãtes negligantur. Ibidem.

Quoniã oportet, ô Athenienses, cõmunẽ inter nos reipub. administrationẽ iustè vsurpare, q̃ fiet, si locupletes (qui quod victũ attinet, securi sunt, & nihil eius causa metuunt) opes suas aduersus pericula pro publica salute patriæ cõmunicent: reliqui verò, quæ cõmunia sunt, pro communibus habeant, & pro se quisq; participent, singulorũ autem bona, possidentium esse propria existiment. Hac ratione & parua ciuitas magnitudinem acquirit, & magna conseruatur. Ibidem.

Viro autem tyrãno, aut ciuitati principatum gerenti nihil absurdum est, modo sit vtile: neq; familiarẽ vllum, nisi fidelem, existimant: oportere autem singulorum amicitias aut inimicitias pro ratione temporis eligere. Thucydidis in concione Euphemi, lib. 6.

Perinde periculosum est insanienti gladium, ac improbo viro magistratum committere. Iamblichi in adhortatione ad philosophiam.

Theophrastus interrogatus, quidnam vitam humanam conseruaret, dixit: beneficentia, & honor, & pœna.

Charillus rex, quamobrem Lycurgus tam paucas leges condidisset interroganti cuidam, respondit: illos qui paucis legibus vtantur, non opus habere legibus.

Cibum autem foris sumunt in compitis, inquientes: turpia quidem, sed necessaria, clàm esse faciunda: non turpia verò, palàm. Herodoti.

Cæterũ ego censeo homines prudentia studiosos, et qui sedoneos fore putẽt ad erudiendũ ciues de reb. vtilibus, minimè violentos esse futuros, eo quòd cognoscãt violentiã comites habere inimicitiam atq; periculum: persuasione autem Xenophontis, libro 1. Memorabilium Socratis.

& citra periculum & cum benevolentia idem effici. Nam qui per vim coacti sunt, ceu magna re privati, odio prosequuntur illos qui coegerunt: qui verò suadela inducti sunt, ceu cum gratia innitati, amant. Quamobrem vim facere non est prudentia studiosorum, sed qui robur sine mente possident, violentis gaudent facinoribus. Quinetiam socijs, qui vim inferre audet, non paucis indiget: pollens autem persuadendo, nullis eget, quippe vel solum se suadendi facultate voti compotem fore sperans. Ad hac huiusmodi viris eadem committere omnium minimè contingit. Quis enim malit occidere quempiam, quàm vius obedientis operavti?

Solon illam ciuitatem optimè habitari dixit, in qua viros bonos honoribus affici: contrà autem, improbos pœnis, mos fuerit.

Solon quæsitus, quánam ratione nullum in vrbe scelus perpetraretur, dixit: si tam indignarentur illi, quibus non est facta iniuria, quàm quibus facta est.

Periander, interrogante quodam, cur imperium non deponeret, dixit: quoniam per vim imperanti, etiam vltrò desistere periculosum est.

Pythagoras dixit: primùm luxuriam ciuitates ingredi, deinde saturitatem, postea contumeliam, postremò exilium.

Socrates interrogatus quæ nam munitissima ciuitas esset, respondit, quæ bonos viros habet.

Idem felicem illius reipub. constitutionem esse dixit, in qua præfecti societate coniunguntur.

Idem ciuitatem optimam esse pronuncianit, in qua plurima virtuti præmia proposita sint.

Idem optimè habitari dixit ciuitatem, quæ secundum leges viueret, & iniustos puniret.

Alias Socrates. Pythagoras ciuitatum optimam esse dixit, qua viros bonos habet.

Idem principes constitui iussit illos, qui à teneris bene educati sint, & iam adulti ætatem suam lucri gratia non prostituerint.

*Ἀνημέτων. Platonis in Menexeno. Respublica enim conuersatio est hominum, honesta quidem bonorum: inhonesta verò malorum.

Æschinis. Hoc etiam reputate, quòd si munera paucis, eisq; condigna, & secundum leges contuleritis, multos vos habituros esse pro virtute certantes: si autem cuilibet cupienti, & ijs qui nihil egregium fecerint gratificemini, frugi etiam ingenia corrupturos.

† Nimirum aliquid deest. Zenon dixit decorandas esse vrbes non preciosis ornamẽtis, sed inhabitãtium virtutibus.

Solon rogatus, quo modo ciuitas in optimo statu degeret, dixit: Si ciues quidem magistratus obediant, magistratus autem legibus.

ἀκριδώς τε καὶ μετὰ φιλίας τὰ αὐτὰ λέγεται. οἱ μὲν γὰρ βιαζόμενοι, ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν· οἱ δὲ πεισθέντες, ὡς χαριζομένοις φιλοῦσιν. οὐκοῦν ὁ τῷ φέροντι ἀσκιώτατον ὃ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῷ ἰσχὺν αὐτῷ γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα προσήκειν ἐστίν. ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων, ὁ μὴ βιάζεσθαι τολμῶν, δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων· ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος, εὐδετός· καὶ γὰρ μόνος ἱκανὸς αὐ δύναιτο πείθειν. καὶ φονεύειν δὲ τοῖς τοιούτοις ἥκιστα συμβαίνει. τίς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ ζῶντι πλημμελοῦντι χρῆσθαι;

Σόλων ἐκεῖνον εἶπεν ἄριστα τὴν πόλιν οἰκεῖσθαι, ἐν ᾗ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας συμβαίνει τιμᾶσθαι· καὶ δ' ἐναντίον, ἐν ᾗ τοὺς κακοὺς ἀμύνεσθαι.

Σόλωνι ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν μὴ γίγνοιτο ἀδίκημα ἐν τῇ πόλει, εἶπεν· εἰ ὁμοίως ἀγωνιοῖεν οἱ μὴ ἀδικούμενοι τοῖς ἀδικουμένοις.

Περίανδρος ἐρωτηθεὶς, διὰ τί οὐκ ἀποτίθεται τὴν ἀρχὴν, εἶπεν· ὅτι τῷ κατ' ἀνάγκην ἄρχοντι, καὶ δι' ἐκουσίου ἀποθέσθαι, κίνδυνον φέρει.

Πυθαγόρας εἶπεν, εἰσιέναι εἰς τὰς πόλεις πρῶτον τρυφὴν, ἔπειτα κόρον, εἶτα ὕβριν, μετὰ δὲ ταῦτα ὄλεθρον.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, ποία ἰσχυροτάτη τῶν πόλεων, εἶπεν, ἡ ἄνδρας ἔχουσα ἀγαθούς.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, ποία εὐνομεῖται πόλις, ἐν ᾗ, ἔφη, οἱ ἄρχοντες μετ' ἐπαινείας καλίσανται.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τίς ἄριστα πόλις, ἐν ᾗ, ἔφη, πλεῖστα ἀρετῆς ἆθλα.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, ποία πόλις ἄριστα οἰκεῖται, εἶπεν· ἡ μετὰ νόμων ζῶσα, καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπιζημιοῦσα.

Πυθαγόρας τῶν πόλεων ἐκείνην εἶπεν ἀρίστην τὴν ἄνδρας ἀγαθοὺς ἔχουσαν.

Ὃ αὐτὸς τούτους ἔφη καλεῖσθαι ἄρχοντας, οἵτινες ἐκ παίδων καλῶς ἤχθησαν, καὶ εἰς ἡλικίας ἐλθόντες, μὴ γεγόνασι προδόται τῆς αὐτῶν ἡλικίας * λήμματος χάριν.

Πολιτεία γὰρ ἀναστροφὴ ἀνθρώπων ἐστί, καλὴ μὲν ἀγαθῶν· μὴ καλὴ δὲ, κακῶν.

Καλχηδόνιοι ἐκλογίσασθε· ὅτι ἐὰν μὲν τὰς δωρεὰς ὀλίγοις ἢ ἀξίοις, ἢ τοὺς νόμους διδῶτε, πολλοὺς ἀγωνιστὰς ἕξετε τῆς ἀρετῆς· ἐὰν δὲ τῷ βουλομένῳ καὶ τοῖς † ἀχρεοποιήτοις χαρίζησθε, καὶ τὰς ἐπιφανεῖς φύσεις διαφθερεῖτε.

Ζήνων ἔφη δεῖν τὰς πόλεις κοσμεῖν οὐκ ἀναθήμασιν, ἀλλὰ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

Σόλων, πῶς ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῖντο, ἐρωτηθεὶς, εἶπεν· ἐὰν μὲν οἱ πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθωνται, οἱ δὲ ἄρχοντες τοῖς νόμοις.

Ἆθλα

Ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖσδε καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσιν.

Thucydidis in Epitaphio.

Ἀρχέσιλαος ἔλεγεν, ὥσπερ ὅπου φάρμακα πολλὰ καὶ ἰατροὶ πολλοί, οὕτω καὶ νόσοι πλεῖσται· ὅτου δὲ καὶ ὅπου νόμοι πλεῖστοι, ἐκεῖ καὶ ἀδικίαι εἰσὶ μέγισται.

Hippodami Pythagorei in lib. de Rep.

Φαμὶ δ' ἐγὼ εἰς μοίρας τρεῖς διῃρῆσθαι τὴν σύμπασαν πολιτείαν· καὶ μίαν μὲν εἶναι μοῖραν τῶν ἀγαθῶν, κυβερνώντων τὰ κοινά· δευτέραν δὲ τῶν δυνάμει· τετάρτην δὲ τῶν ἐκπλαρούντων, καὶ χρηγίαν τῶν ἀναγκαίων. ὀνομάζω δὲ τὸ μὲν πρῶτον πλῆθος, βουλευτικόν· τὸ δὲ δεύτερον, ἐπικουρικόν· τὸ δὲ τέταρτον, βάναυσον. καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἐλευθέρων βιοτὰς ἐχόντων οἰκεῖα φαμὶ εἶμεν· τὸ δὲ τέταρτον, τῶν βιοπόνων. καὶ τὸ μὲν βουλευτικόν, ἄριστον εἶμεν· τὸ δὲ βάναυσον, χείριστον· τὸ δ' ἐπικουρικόν, μέσον. καὶ τὸ μὲν βουλευτικόν, ἄρχειν δεῖ· τὸ δὲ βάναυσον, ἄρχεσθαι· τὸ δὲ ἐπικουρικόν, καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. τὸ μὲν γὰρ καὶ τί δεῖ πρᾶξαι προβουλεύει· τὸ δ' ἐπικουρικόν, τῷ μὲν πολεμεῖν, ἄρχει τῷ βαναύσῳ πάντος· τῷ δὲ προβουλεύεσθαι, ἄρχεται.

Τάσται δὲ τῶν μοιρῶν ἕκαστα πάλιν εἰς τρία τέτακται. τῶν τε γὰρ βουλευτικῶν μέρος τὸ μὲν ἔστι πρόεδρον· τὸ δὲ, ἀρχοντικόν· τὸ δὲ, κοινοβουλευτικόν. πρόεδρον μὲν, τὸ προεδρεῦον, καὶ τὸ προβουλεύσαν περὶ τῶν γραμμάτων, καὶ ὕστερον ἐπαναφέρον ὅτι τὰν βουλάν. † ἀρχοντικὸν δὲ, τὸ ἥτοι ἄρχον, ἢ γνῶμα μόνον ἀρχοντικόν. κοινοβουλευτικὸν δὲ, τὸ ἄλλο πλῆθος τὸ * πειδεχόμενον τὰ προστεθέντα, καὶ ἐπιφαφιζόμενον καὶ ἐπικυροῦν τὰ ὅτι κρίνῃ. ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, δεῖ τὸν μὲν πρόεδρον, ὅτι τὸ κοινοβουλευτικὸν διαφέρει· τὸ δὲ κοινοβουλευτικὸν, περὶ τῶν γραπτῶν ὅτι τὰν ἐκκλησίαν. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἐπικούρων, καὶ τῶν δυναμικῶν μέρος, τὸ μὲν τί ἐστιν, ἀρχοντικόν· τὸ δὲ προμαχητικόν· τὸ δὲ λοιπὸν καὶ πλῆθος μέρος ἀγελαῖον, καὶ στρατιωτικόν· ἀρχοντικὸν μὲν ὧν ἐστιν, ἐξ ὧν στρατοπεδάρχαι, καὶ ταξιάρχαι, καὶ λοχαγοί, καὶ πρόμαχοι καλέονται, καὶ καθόλου πάντες οἱ ἡγεμονίαν ἔχοντες. προμαχητικὸν δὲ, τὸ τῶν ἀνδρικωτάτων, καὶ θυμικωτάτων, καὶ πολεμικωτάτων, πᾶν γένος. ἀγελαῖον δὲ καὶ στρατιωτικὸν, τὸ λοιπὸν πλῆθος. τῶν δὲ βαναύσων καὶ βιοποτικῶν, τὸ μὲν ἔστι γεωπόνον, καὶ πρὸς τὰν κατεργασίαν τᾶς χώρας καταλούμενον· τὸ δὲ * τεχνικὸν, ὄργανα καὶ ἐπιτηδεύματα τοῖς τῶ βίω προσήμασιν ἐκπορίζον· τὸ δὲ μεταβατικὸν καὶ ἐμπορικὸν, ὃ τὰ μὲν ἐν τᾷ πόλῃ προεισάγοντα ὅτι τὰν ξένην ἀφάπτει, τὰ δὲ ἀπὸ τᾶς ξένας ἐς τὰν πόλιν. τὰ μὲν οὖν συνάμματα τᾶς πολιτικᾶς κοινωνίας, ἀφ' τοσούτων καὶ τοιῶνδε

Inter quos enim maxima virtutis præmia proponuntur, apud illos optimi etiam viri rempublicam gubernant.

Arcesilaus dicebat, quemadmodum vbi pharmaca multa, multiq; medici sunt, ibidem & morbi abundant: sic etiam vbi plurimæ leges fuerint, ibi & iniustitia viget maximè.

Dico autem vniuersam rempub. in tres ordines diuisam esse: & vnum quidem esse bonorum ordinem, publica negotia gubernantium: alterum ex viris robustis constare: tertium ex illis qui res necessarias explent, ac suppeditant. Nomino autem primum quidem ordinem, consiliarium: secundum, auxiliarem: tertium, mechanicum. Et priores duos proprios esse dicimus vitam liberam degentium: tertium verò, victum labore quærentium. Ac consiliarium quidem optimum esse: mechanicum, deteriorem: auxiliarem, medium. Item consiliarium imperare oportet, mechanicum parère: auxiliarem verò, vtrunque. Consiliarius enim quid agendum sit, consilijs præfinit: at auxiliaris, dum propugnat, totam mechanicam multitudinem regit: quatenus autem ei præscribuntur consilia, regitur.

Cæterùm singuli trium istorum ordinum denuo in tres alios subdiuiduntur. Consiliarij enim pars quædam est primaria, alia rectoria, alia senatoria, vel in commune consulens. Primaria quidem in consessu suo præsidens ante omnia de rebus consultat, ac deinde ad senatum refert. Rectoria, media est, et ad reliquos regendos creata. Senatoria ex reliqua multitudine constans, à primarijs proposita suscipit, suffragia fert, et quæ in iudicium veniunt confirmat. Sed vt paucis dicam, primarios quidem sibi visa ad communem senatum referre opus est: hunc rursus per prætores ad populum. Similiter & auxiliaris ordinis, siue robore virium præstantis, pars aliqua regit, altera propugnat, reliqua pars eaq; maior, promiscua, & militaris est. Prima autem siue rectoria est, ex qua castrorum præfecti, ductores ordinum, manipulorum duces, & antesignani constituuntur, ac denique omnes qui muneri cuipiam præficiuntur. Pars propugnãs ex robustissimis, animosissimis, & audacissimis quibusq; consistit. Promiscua verò & militaris, omnis reliqua multitudo est. Mechanici autem, ac ex labore viuentis generis pars vna agriculturam exercet, & in regionis cultu occupatur: alia incumbit artibus, instrumenta & commoditates vitæ negocijs exhibens: alia peregrinatur, & mercaturam facit, qua in ciuitate quidem abundantia in exteras regiones euehit: & alia aliunde in patriam conuehit. Constitutio igitur ciuilis communionis, ex tot ac talibus

† Videtur locus esse corrupt. * κεφαλαιῶν

* τεχνικὸν

partibus consistit. Deinceps de coniunctione & vnione ipsarum disseremus. Quoniam verò omnis communitas ciuilis omnimodam cum lyra similitudinem recipit, eo quòd apparatu, concinnatione, & tandem pertractatione aliqua vsúque musico indigeat: de apparatu quidem respublica, id est ex quos & quibus partibus consistat, iam antè mihi explicatum est: restat vt in praesentia de coniunctione decenti ac vnione ipsarum verba faciam. Itaque politicam communionem tribus modis aptè concinnari assero, nempe doctrina & rationibus, studijs consuetudinum, ac legibus: atque per ista tria hominem institui, honestiorémque fieri. Rationes enim docent, indúntque desideria, ad virtutes incitantes: leges partim metu detinentes coercent, partim honoribus & praemijs allicientes, inuitant. Consuetudines autem, & studia animum formant, & quasi cereum fingunt, naturalis habitu ob assiduam actionem imbutum. Caterùm oportet haec tria conuenire in honesto, vtili, & iusto: & in singulis, si fieri potest, ad ista omnia collimare, sin minùs ad duo saltem, aut vnum. Ita vt & ratio sine doctrina honesta, vtilis atque iusta sit, similiter & consuetudo, & lex. Praeferendum est autem honestum, ab eo iustum. tertio loco vtile habendum. Et in vniuersum conari decet, vt hisce modis ciuitatem, quàm maximè fieri potest, consonam partibúsque suis concinnam efficiamus, ne seditionibus & contentionibus agitetur. Hoc autem euenier, si iuuenilium animorum affectus instituantur, & ad mediocritatem reducantur, quod iucunda & molesta attinet: deinde si opes ac redditus ex agricultura mediocres sint: item si officijs praestituantur, virtute quidem egentibus, boni: experientia aliqua, periti: largitionem verò & sumptum poscentibus, opulenti: atque tandem his omnibus officio suo, vt decet, fungentibus honores debiti tribuantur. Porrò virtus tribus ex causis promouetur, metu, cupiditate, pudore. Metum incutere lex poterit: pudorem, consuetudines: bonis enim moribus assuetos, turpe quid admittere pudet. Doctrina verò desiderium parit. Nam reddita rei causa, animum allicit, attrahítque, cùm aliàs, tum si adhortatione iuncta fiat. Quocirca tribus, sodalitates, contubernia, & conuentus tum militares tum ciuiles adolescentibus commendare oportet, ita tamen vt seniores sibi coniunctos habeant. Quandoquidem vt adolescentes moderatione, & correctione egent, ita senes benenolentia, & conuersatione iucunda.

Quandoquidem igitur per tria hominẽ diximus honestum euadere, scilicet consuetudine,

* lego λύρᾳ πανταλῶς συντέσει. † forsan ἀνάκλασιν.

μερέων συντέτακ). ἔπειτα δὲ τὰς ἁρμονίας καὶ ἐνώσιος αὐτῶν ῥητέον. ἐπεὶ δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία * λύρας πάντελῶς † ἀποτέλεσμα, τῷ ξαρτύσιός τε δέεσθαι καὶ συναρμογᾶς, καὶ τὸ τελευταῖον ἐπαφᾶς τινος καὶ προσχεάσιος μουσικῆς· τὰς μὲν οὖν ξαρτύσιος πολιτείας ἐκ τίνων καὶ πόσων συνέστηκεν, εἴρηταί μοι καὶ ὸ τοῖς ἔμπροσθεν· τὰς δ' συναρμογᾶς καὶ ἐνώσιος αὖτ', περὶ ὧν μέλλω λέγειν. Φαμὶ δ' ἔγωγε τρισὶ τούτοις συναρμόζεσθαι τὰν πολιτικὴν κοινωνίαν· λόγοις, ὑπὸ τριττοδύμασιν ἐθῶν, νόμοις· καὶ ἀφὸ τριῶν τούτων παιδεύεσθαι τὸν ἄνθρωπον καὶ σωφρονέστερον γίγνεσθαι. τοῖ μὲν γὰρ λόγοι διδάσκοντι, καὶ ὑπερθυμίας ἐμποιοῦντι, προσδεπόμενοι τοῖς ἀρετᾶν· τοῖ δ' νόμοι τὰ μὲν φόβοις κατέχοντες, ἀπαρύκοντι, τὰ δ' ἀθυμίας τε καὶ δωρεαῖς διλεάζοντες, ἐκκαλέον). τὰ δ' ἔθη, καὶ ὑπὸ τριττοδύμασι, πλάσσοι καὶ κατέχυτεῖ τὰν ψυχάν, Φυσίωσιν ἐμποιοῦντα ἀφὸ τᾶς συνεχέος ἐνεργίας. δεῖ δὲ τὰ τρία ταῦτα συντετάχθαι, ποτί τι ὸ καλὸν, καὶ ὸ συμφέρον, καὶ ὸ δίκαιον, καὶ ὰν ἑκάτερω αὐτῶν, εἰ μὲν δυνατὸν, στοχάζεσθαι πάντων· εἰ δὲ μή γε, δυοῖν ἢ ἑνός· ὥστ' εἰ) καὶ τὸν λόγον καλὸν καὶ δίκαιον καὶ συμφέροντα, καὶ ὸ ἔθος, καὶ τὸν νόμον. τρισσὰ μὲν ἂν ὸ καλὸν· δεύτερον δ', ὸ δίκαιον· τρίτον δ', ὸ συμφέρον. ὸ καθόλου δ' πειρᾶσθαι ἀφὰ τούτων, ὡς ὅτι μάλιστα πασᾶν τὰν πόλιν, ὅπως ὁμολογήσῃ καὶ σύμφωνος τοῖς αὐτᾶς μέρεσιν, μηδὲ μὴ στασιάζοισα, καὶ διαμαχομένα. ἐσσῖται δ' ὅτο, αἴκα τὰ παῖδα τᾶς ψυχᾶς παιδεύηται τῶν νέων, καὶ ἐς ὸ μέτριον ἀγινῆται, τοῖς αἰδοῖ τε καὶ λυπαρεῖς· καὶ αἴκα ὧδε τὰς ὐσίας μέτρια, καὶ ἀπὸ γεωπονίας ἔχοντα τὰν πρόσοδον. καὶ αἴκα τὰς ἀρχὰς ἄρχοντι, τὰς μὲν ἀρετᾶς διορθώας τοῖ ἀγαθοί· τὰς δ' ἐμπειρίας τινός, τοῖ ἔμπειροι· τὰς δ' παρχᾶς τινος καὶ δαπάνας, τοῖ δύπορoι. καὶ τούτοις πᾶσι κατ' ὸν κα ἄρξασι τᾶς κατ' ἀξίας ἀρχᾶς ἀφαιρέωντι τὰς τιμάς. ὅτι δ' τᾶς ἀρετᾶς αἰτίαι τυγχάνοντι ἅδε φόβος, ὑπερθυμία, αἰδώς δυνατὸν δ' τὸν μὲν φόβον ὁ νόμος ἐμποδίσαι· τὰν δὲ αἰδῶ, τὰ ἔθεα. τοῖ γὰρ ἐθισθέντες καλῶς αἰδέονται τὰ αἰσχρὰ πρόσσειν. ὁ δ' λόγος τὰν ὑπερθυμίαν ἀλωτὸν γὰρ, τᾶς αἰτίας ἀπόδοσις ἅμα, καὶ ἐφελκυστικὸν τᾶς ψυχᾶς, μήπω τε δὴ καὶ μηδόμενον μᾶλλον πρὸς φρονήσιος, καὶ συνέσιος, καὶ συνεσκαίας, καὶ σωφροσύνας, τὰ μὲν πρακτικὰς, τὰ δὲ καὶ πολιτικὰς ἐγκαπασκευάζειν δεῖ † τῶν νέων ψυχᾶς, συναρμόζειν δὲ καὶ ὸ τῶν πρεσβυτέρων ἦθος αὐτοῖς. ἐπιδὴ καὶ τοῖ μὲν νέοι δέονται σωφρονισμῶ, καὶ καταρτύσιος· τοῖ δὲ πρεσβύτεροι, φιλοφρονήσιος, καὶ ἀμεμψίας ἀλύπου.

Ἐπεὶ οὖν ἀφὰ τριῶν ἐλέγομεν ἀποτελεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον σπουδαῖον, ἀφά τε τῶν ἐθέων, καὶ τῶν νόμων,

νόμων, καὶ τῦ λόγυ, σκοπεῖσθαι δεῖ, πῶς τε διαφθείρεσθαι πέφυκε τὰ ἔθη, καὶ πῶς διαμένῃ. δύο εὑρήσομεν δὴ τὰ ἔθη φθειρόμενα κατὰ δύο τρόπους· ἢ γὰρ δι' αὐτοὺς, ἢ τοὺς ἐκτός. καὶ διὰ μὲν αὐτοὺς, ἥτοι διὰ τὸ φεύγειν τὰς λύπας, ἢ διὰ τὸ αἱρεῖσθαι τὰς ἡδονάς. διὰ μὲν γὰρ τὸ φεύγειν τὰς λύπας, τοὺς πόνους οὐκ ἀνέχονται φέροντι· διὰ δὲ τὸ διώκειν τὰς ἡδονὰς, τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀποβαίνουσι. συμβαίνουσι δὲ τοῖς μὲν πόνοις τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰθεσπεσίοις· ταῖς δὲ ἡδοναῖς, τὰ κακά. ἀνεχέτεις ὢν καὶ μαλακοὶ γιγνόμενοι, ἀηλύτεροι γίγνονται ταῖς ψυχαῖς, καὶ ποτὲ τὰς ἀναλώσιας πολυδαπανώτεροι. διὰ δὲ τοὺς ἐκτὸς, αἴκα ξενικὸς ἐπίδαμος ὄχλος ἥκῃται εὐαμείαις ἐμπρεπεσταῖς χαίρων· ἢ καὶ τοῖς ἀγυιάτοις φιλάδοξοι καὶ ζυφακες ἐόντες, μεταδίδωσι τοῖς πλησιάζουσι τῶν παρ' αὐτοῖς ἐθέων. διὰ δεῖ τοὺς νομοθέτας, καὶ τοὺς ἀγελάρχας ἐπιμελῶς προσέχειν, εἰ ἐπιμελῶς* παρασκεῖται τὰ ἔθη, καὶ ὁμαλῶς πορεύεται διὰ πόλεων· ἔτι δ' εἰ τὸ γνήσιον, καὶ τὸ αὐτόχθονες πλῆθος τῆς πολιτείας διαμένῃ ἀκέραιον, καὶ ἀπρόμικτον ὑπ' ἀρχὴν ἀπὸ τῶ ἄλλω γένους· καὶ εἰ τὰ μεγέθεα τῶν βίων ἐν τοῖς αὐτοῖς διαμένῃ, καὶ ὑπερβὰ πολύ. ἅμα γὰρ τῷ τὰ περιττὰ κτᾶσθαι, καὶ τὰ περιττὰ μανθάνουσι. καὶ τὰ μὲν ἔθη ὅτως ἀσφαλίζεσθαι χρή. πῶς δὲ λόγως, ὃ τῶν σοφιστῶν γένος ἐπικρίνοντας καὶ δοκιμάζοντας, εἰ ποτὲ τοὺς νόμους καὶ τὰ πολιτικὰ δόγματα, καὶ τὰς ἰδίας οἰκονομίας τῶν βίων ὠφέλιμα λέγουσι. ὑγιὲς γὰρ τὰν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὰν μεγίσταν κακοδαιμονίαν ἐπάγουσι τῶν σοφιστῶν λόγοι ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς, αἳ κατολισθοῦσι κινδυνῶ, πρὸς τὰς κενὰς ἐννοίας ἢ τῶν θείων, ἢ τῶν ἀνθρωπίνων. * οὐδὲ ποτ' ἀληθείας, οὐδὲ ποτ' ἀσφάλειαν, οὐδὲ ποτὲ δόξαν κυρίου ὄντι· ζόφωσι δὲ καὶ σύγχυσιν ἐπιφέρει τῷ κρίνῳ τῶν ἀνθρώπων. τοιοῦτοι δὲ λόγοι τυγχάνοντι οἱ πόλεως, ἥτοι μὲν εἶμεν τὸ θεῖον, ἢ καὶ ἔον, μὴ ἔχειν ὅτως ποτὲ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὥστ' ἐπιβλέπειν αὐτὸ καὶ φέρειν, ἀλλ' ἐᾶν καὶ καταλιμπάνειν. καὶ γὰρ ἃ τοιαῦτα πράγματα τοῖς ἀνθρώποις ἀφέρουσιν καὶ ἀδικίαν ἐπάγει, ὅσοι εἰσὶν ἀληθυμοῦσι ἀμαρτάνειν ὄντι. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ἁμαρτίας πλαρωθεὶς, καὶ τὸν ὕποπλον ἀπωσάμενος φόβον, σκιρτᾷ τε καὶ θρασύνεται. πρωτοπλάστους γινόμενος χρέεσθαι δεῖ τῷ λόγῳ πολιτικῷ καὶ σεμνῷ, καὶ οἰκείῳ τοῖς ἀνθρώποις τῶ λέγοντος· ἀλλὰ μὴ προσποιητῷ. ὅτω γὰρ ἃ λέξις ἐσεῖται τοῦ λέγοντος ἦθος ἐμφαίνουσα. ἐκ δὲ τῶν νόμων δεῖ τὰν ἀσφάλειαν οὕτως ἐπιφέρειν, εἰ καὶ σεσωσμένος ἃ πολιτεία, ἢ καὶ σεσωσταγμένα ἐκ πασᾶν τᾶν ἄλλαν· λέγω δὲ οὐ τῶν θρασὺ φύσιν, ἀλλὰ τῶν κατὰ φύσιν· τυ-

lege, & doctrina, considerandum est quomodo consuetudines aut corrũpi, aut custodiri possint. Inueniemus ergo duobus modis consuetudinum corruptionẽ accidere: nam aut propter nos, aut propter externos. Per nos quidem, vel quia fugimus molesta, vel quoniam sequimur iucunda. Nam qui molestias declinant, non tolerant labores: voluptatum autem cupiditas in causa est, vt bona amittantur. Siquidem labore bona cõciliantur hominibus, voluptatis studium mala comitãtur. Quare incõtinentes ac molles facti & animis magis effœminati fiunt, & in expendendo prodigi. Caterùm ab externis consuetudines inficiuntur, cùm peregrinus populus nobiscum habitat mercatoria fœlicitate affluens: aut vrbi vicini voluptuarij & molliculi sunt et morum suorũ contagio propinquos afficiunt. Quapropter opus est vt legislatores, & multitudinis præfecti sedulo animaduertant, num diligenter obseruentur mores, & æquales in omnib. *omnibus. pergãt: itẽ an multitudo ciuitatis patriæ, id est, hominũ indigenarum sincera maneat, nec alia gente misceatur: et an bonorũ opum q; magnitudo æqualis permaneat, aut nõ multũ varietur. Cũ enim superflua possidẽtur, plura et superflua conquirẽdi desiderium solicitat. Hoc qdẽ pacto mores et cõsuetudines custodiantur. Porrò doctrina et oratio perpendetur, examinãdo p bandoq; sophistas, an secundũ leges, et instituta ciuilia, idoneum q; seu p prium viuẽdi genus, vtilia ploquantur. Non mediocrẽ.n. sed maximã infœlicitatẽ hominũ animis sophistarũ dissertationes ingenerant, si q; ausi fuerint innouare præter communem iudiciũ, in diuinis humanis q; rebus: quò admisso neq; veritas maior, neq; vita tutior honestiorve futura sit: sed maiori potiùs caligine atq; perturbatione inuoluẽda, et metu omni vacuus exultat ingenio petulanter et malignus est * addit. variis modis. Vtẽdũ est aũt oratione ciuili cum grauitate quadã, ita vt ab animi affectu proficiscatur, et simulata nõ sit: sed morata, velutiq; natiuũ dicẽtis ingeniũ exprimat auditorib. Tales aũt opiniones huius ferè generis oẽs sunt, aut nullũ esse numẽ, aut quãuis sit, nõ hoc tamẽ præditũ esse affectu in genus humanũ, vt ipsum inspiciat et curet: sed relinqui id et negligi ab ipso. Etenim huiusmodi sententia semel recepta, stultitiã iniustitiãq; gignit in hominib. quãta nõ facilè verbis exprimi potest. Quinis.n. inobediẽtiã plenus ciuilis et reuerẽda disciplina variis modis abuitur, ita vt prorsus ex animi sui affectu, nec vlla simulatione, de reb. loqui videatur, & oratio morata, velutiq; natiuũ dicentis ingenium ob oculos ponens, appareat. Caterũ legib. confirmabitur respublica, si mixta fuerit, aut conciunata ex omnibus alijs: ijs inquam, quæ non præter naturam se habent, sed secundum naturam;

Nam tyrannidis nullus est vsus ciuitatibus, & ferè etiam oligarchiæ. Primum itaque regnum insertum esse oportet, secundo aristocratiam. Est enim regnum res quædam ad diuinam imitationem comparata, & agrè ab humano ingenio conseruari potest, vt quæ citò per luxum & contumeliam immutetur. Quare non prorsus eo vtendum est, sed quantum eius fieri potest, & reipublicæ conducit. Aristocratia verò multo magis inserenda est, eo quòd plures sint principes, qui se inuicem amulari solent, & imperium sapius ab vno in alium transfertur. Democratia quoq; omnino est necessaria. Ciuem enim qui totius reipublicæ pars est, nonnihil ex ea honoris aut præmij accipere decet. Sed minimè indulgendum est vulgo quippe quod audax in agendo atq; præceps existat.

Porrò leges non cellis inclusas esse oportet, sed hominum animis & moribus. Sed quodnam est fundamentum totius reipublicæ? Nimirū adolescentium educatio. Haud enim vnquam vites vtilem fructum protulerint, quæ non bene sint excultæ: nec vnquam pulchri fient equi pullorum, educatione neglecta. Nam fructus etiam adhuc teneri, maximè similes fiunt corpori, à quo continguntur, & cui insinuantur. Verùm de vitibus quidem quo pacto putari & curari debeant, studium est hominibus: Ingeniorum verò humanorum cultus negligenter & temere tractatur. Quamuis vitis & vinum non regant ciuitates, sed homo, & hominū animus. Atqui plantis quidem curandis maioris precij hominem præficere solemus, neq; minoris quàm duobus libris conductum, pueru verò Illyrium aliquem, aut Thracem nullius precij. Cæterùm primi illi legislatores cùm animaduerterent, quòd hominum studia nō possent omnino tranquilla esse, admiscuerunt eis saltationem & rhythmum motu certo et ordine constantes: ad hæc ludos concesserunt, qui vel ad mutuam coniunctionē promouerent: vel ad verū cognoscendū; acuendumq; ingenium facerent. Similiter illis qui ebrietate & crapula inducti aliquid mali perpetrabant, tibias & concentum accommodarunt, vt ingenia his modis irrigata, honestiores matureſcendo mores acquirerent.

Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimū per musicā morem imbibunt, in contraria his omnino ac superioribus musica tendit: atq; prosequitur erigere, si quid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris. Quæ igitur exigua videntur esse ciuitatis instituta (vt dixi) hi reperient, quæ superiores omnia perturbant. Qualia? Hæc videlicet. Quemadmodum tacere debent coram senibus iuniores, cedere illis locum atq; assurgere, parentes colere: quis tonsuræ modus seruandus cuique, quibus vestibus

ἐμοὶ δοκεῖ. Θεῖα μία χρεία τῆς πόλεσιν, εἰ μή που καὶ τῆς ὀλιγαρχίας ὀλίγη βραχύ. δεῖ τοίνυν βασιλείαν πρῶτον ὑποτίθεσθαι, καὶ δεύτερον, ἀριστοκρατίαν. βασιλεία μὲν γὰρ θεοῦ μίμημα τὸν πρῶτον, ἢ δυσφύλακτον ὑπὸ ἀνθρωπίνας ψυχάς· ταχὺς γὰρ ὑπὸ τρυφῆς ἢ ὕβρεως ἁλίσκεται. δι' ὃ δεῖ κεῖσθαι μὲν ἐν πᾶσι αὐτὴν χρῆσθαι, μίγνυσι δὲ τῷ δυνατῷ καὶ ποτὲ τὰν πολιτείαν χρησίμων. τὰν δ' ἀριστοκρατίαν ὅτι πλέονι ἐμπλέκει, τῷ πλείονας εἶμεν τὼς ἄρχοντας, καὶ φιλονίκους ἀλλάτ[τ]εσθαι ποτ' αὐτούς, καὶ πολλάκις αὐτὰν μεταλαμβάνεσθαι τὰς ἀρχάς. δαμοκρατίαν δὲ αἰ[ν]αίρησιν μὲν ἥκιστα πάντως. δεῖ γὰρ τὸν πολίταν μέρος ὑπάρχοντα τᾶς συμπάσας πολιτείας φέρεσθαί τι ἀπ' αὐτᾶς ἁδονᾶς.* ἐπαΐχεσθαι δ' ἰσχυρῶς αὐτᾶν δεῖ. θρασὺ γὰρ καὶ πρόπετες ὁ πολὺ πλᾶθος.

Τὼς δὲ νόμως οὐκ ἐν οἰκήμασι καὶ φυράμασιν ἐπῆμεν δεῖ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἤθεσι τῶν πολιτευομένων. τίς οὖν ἀρχὰ πολιτείας ἁπάσης; νέων τροφά. ὁ γὰρ μὴ ποκα τὸν καρπὸν διαφθορὰν ἄμπελον φυτεύσηται, μὴ φυτεύσηται καλῶς· ὁμοίως δὲ ἵππον μὴ ποκα † ἡμερώσηται καλὸν πολεμιστὰν παρέντες. τὰ γὰρ νεόχρηστα τῶν σιτίων μάλιστα ἐν ἁβρύνσει τὰ πλασσόμενα ὅμοιον τὸ σχῆμα λαμβάνει τοῖς ἀνθρώποις ἐνεί καὶ ἀμπέλων, πῶς χρὴ τιμωρεῖσθαί τε καὶ ἐποφεῖλεσθαι, πεφυκυίας ἔχει· τὰ δ' ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀμελέως τε καὶ εἰκαίως· καί τοι οὐχ ἁ ἄμπελος, οὐδὲ οἶνος τὰς πολιτείας ἀναιρεῖ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ ἁ ψυχὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ τῷ μὲν φυτῷ πλέονος εἰώθαμες ἄξιον τὸν ἀναθησάμενον, καὶ τὸν ὑπομελησόμενον, ἢ μεῖον ἢ δύο μνᾶς ἄξιον· τοῖς δὲ νέοις, ἢν λυσιτελῆ ἢ θεραπεύσῃ, οὐδενὸς ἄξιον. οἱ δ' ἐξαρχὰς νομοθέται, ὃ μέσον τῶν ἀνθρώπων φάσιμεν, οὐκ ἂν δύναιντο ποιῆσαι· κινάσιος δὲ μόνας καὶ τάξεως † κεκτημένης ἐν ἀκαταξίᾳ ὄρχησιν καὶ ῥυθμόν· ἐπὶ δὲ παιγνίας τὰς μὲν ἐς κοινωνίας τρεπομένας, τὰς δ' ἐς ἀλήθειαν καὶ ὀξύτατα ψυχᾶς. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ μέθας ἢ πλησμονᾶς φαύλόν τι καταπράξασιν, τὸν αὐλὸν ἁρμονίαν, ἐς ὃ τὰς συνέσιας * κατέσταξαι, ὅπως πεπαιδόμενον ἦθος, δύναιτο καταχορδᾶσθαι.

Ὅταν δὴ ἄρα καλῶς ἀρξάμενοι παῖδες παίζῃν, δύνομίαν ἐκ τᾶς μουσικᾶς εἰσδέχωνται, πάλιν τἀναντίον ἢ ἐκείνοις πάντα συνέπεται τι καὶ αὔξῃ, ἐπορθοῦσα, εἴπῃ ἁ πρότερον τᾶς πόλεως ἔκειτο. ἀληθῆ μάν τοι, ἔφη. καὶ τὰ σμικρὰ ἄρα (εἶπον) δοκοῦντα εἶμεν νόμιμα ἐξ ἐκείνων ἔστω, ἃ οἱ πρότερον ἀπώλλυσαν ἅπαντα; ποῖα; τὰ τοιάδε· σιγάς τε τῶν νεωτέρων ἐνδὲ πρεσβυτέρως ὡς φρίπῃ, καὶ κατακλίσις, καὶ ὑπομαστάσις, καὶ γονέων θεραπεία, καὶ κουρᾶς τε καὶ ἀμπεχόνας,

καὶ ὑπο-

*for. ἐπιτρέχωμαι. Diotogenis Pythagorzi ex libro de sanctitate.

† γένωνται.

† κεκτημένης.

* κατέσταξαι.

Platonis in dialogo 4. de iusto.

καὶ ὑποδέσεις, καὶ ὅλην τὴν τοῦ σώματος κοσμητικήν, καὶ τἄλλα ὅσα τοιαῦτα. ἢ οὐκ οἶσθ'; ἔγωγε. νομοθετεῖν δὲ αὐτὰ οἴμαι δεῖν ἡμᾶς. ὅτε γὰρ που γίγνεται, ὅτ' ἂν μάτην λόγῳ τε καὶ γράμμασι νομοθετηθέντα. πῶς γάρ; κινδυνεύει γάρ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Ἀδείμαντε, οὐκ τῆς παιδείας,* ὁποία τις ὁρμηθῇ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἐπόμενα εἶναι. ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον οἰκεῖον, ὅμοιον προσκαλεῖ; τί μήν; καὶ τελευτῶν δή, οἶμαι, φαῖμεν ἂν εἰς ἕν τι τέλεον καὶ ὑγιὲς ἀνθρώπειον

Ornatus quidá est temperantia, et à voluptatibus cupiditatibus q́, quibusdam, vt perhibent, abstinentia. Dum verò temperatum hominem seipso potentiorem, suiq́ victorē nescio quo modo esse dicunt, et quædam similia, tanquā vestigia nōnulla temperantia signant. An non? Maximè omnium. Nónne quod seipso potentior, seipso potentius nuncupatur, ridiculum quodammodo apparet? Quisquis enim seipso potentior, seipso quoq; imbecillior erit: rursus q́, qui imbecillior & potentior. Idem quippe aliquis in his omnib. appellatur. Quid ni? Atqui videtur mihi id velle sibi hic sermo, quòd in hominis anima duo quædā sunt: Vnū quidem melius, alterū verò deterius. Et quando quod natura melius est, deteriori dominatur, tunc aliquis seipso potentior dicitur, atq; hoc sermone laudatur. Quoties autem propter improbā nutritionē, vel consuetudinē aliquā, quod est melius, cū minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodā seipso imbecillius dicitur: & qui ita affectus est, intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper à nobis conditā ciuitatem, inuenieſq́, ipsi alterū horū inesse. Potentiorem quippe ipsam seipsa iure vocatā fateberis. Nam si melius in ea pciori imperat, temperata dicenda est, & seipsa melior. Contemplor equidem, ac vera loqueris. Enimuero plurimas variasq́, cupiditates, voluptates, dolores, in his omnibus reperire maximè quisq́, poterit, mulieribus & ministris, & eorū qui liberi esse dicuntur in ipsis plebeijs abiectisq́, hominib. Omnino quidem. Simplices autē et moderatas, quæ cum mente et opinione rectā, ipsa ratiocinatione ducuntur, in paucis sanè reperiet, & his quidem natis optimè, et optimè educatis. Vera hæc sunt. An non & hæc in ciuitate hac esse vides; atq; hic cupiditates vulgi viliumq́, personarum superatas à cupiditatibus & temperantia paucorum modestorumq́, virorum? Cerno equidem. Si qua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & voluptatibus atq́, item ipsa seipsa, hac maximè talis appellanda est. Prorsus. Itaq́, nónne iusta hæc omnia & temperata? Maximè. Atqui si in vlla alia ciuitate tam subditis quàm imperantibus opinio, quibus deferre potissimùm imperium deceat, hæc inest, in hac præcipuè inesse oportet: an non ita censes? Magnopere istud quidem. Quibus itaq́, potissimum ciuibus inesse temperantiam dices, quoties sese ita habuerint? in principibúsne, an in subditis? In ambobus quodāmodo. Cernis quàm aptè vaticinati sumus paulo antè, harmoniæ cuidam esse similem temperantiam? Cur nam? Quia nō quemadmodū sapientia et fortitudo in partibus quibusdam incentes, illa quidem sapientem, hæc fortem effecit ciuitatem, ita modestia quoq́: sed instar har-

*ἴσων.

*ἐγκρατὴς.

*κατεγνωσμένα.

†φῶν.

Κόσμος που τὶς, ὦ δ' ἐγὼ, ἡ σωφροσύνη ὅσι, καὶ ἡδονῶν τινῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια, ὡς φασι. κρείττω δ' αὑτῶ φαίνονται, οὐκ οἶδα, ὅτι ποτ' ἔστον, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα, ὥσπερ ἴχνη αὐτῆς λέγεται. ἦ γάρ; πρώτων μάλιστα, ἔφη. Οὐκοῦν ὃ μὲν κρείττων αὑτῶ χείρων; ὁ γὰρ ἑαυτῶ κρείττων, καὶ ἥττων δήπου αὖ αὑτῶ εἴη, καὶ ὁ ἥττων, κρείττων. ὁ αὐτὸς γὰρ ἐν ἅπασι τοῖς τοιούτοις λεγόμενος. τί δ' ὅ; ἀλλ', ὦ δ' ἐγὼ, φαίνεταί μοι βουλεσθαι λέγειν οὗτος ὁ λόγος, ὥς τι ἐν αὐτῶ τῶ αὐθρώπω ἐστὶ τοῦ ψυχοῦ, ὃ μὲν βέλτιον * ἔστι. ὃ δὲ χεῖρον. καὶ ὅταν μὲν ὃ βέλτιον φύσει τοῦ χείρονος * ἐγκρατὴς ᾖ, τότε λέγειν ὃ κρείττω αὑτοῦ, ἐπαινοῦντα. ὅταν δὲ ὑπὸ τοῦ φαύλου καὶ κακοῦ, ἢ πόνοις ὁμιλίας, κρατῆται ὑπὸ πλήθους τοῦ χείρονος, μιχθότερον ὃ βέλτιον ὄν, τότε δὴ ὡς ὑπὸ ἑαυτοῦ ὀνείδει λέγειν τε καὶ καλεῖν ἥττω ἑαυτοῦ, καὶ ἀκόλαστον τὸν οὕτω διακείμενον. καὶ γὰρ ἔοικεν, ἔφη. Ἐπίβλεπε τοίνυν, ὦ δ' ἐγὼ, πρὸς τὴν νέαν ἡμῖν πόλιν, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῆ ὃ ἔτι σοι τοῦτον ἐνόν. κρείττω γὰρ αὐτὴν αὐτῆς δικαίως φήσεις * πεφυκέναι. εἰ γὰρ οὖν ὃ ἄμεινον τοῦ χείρονος ἄρχῃ, σωφρονικὴν ἂν καὶ κρείττονα αὐτὴν. ἀλλὰ ἐπιβλέπω, ἔφη, καὶ ἀληθῆ λέγεις. καὶ μὴν καὶ τάς τε πολλὰς καὶ πονηρὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἡδονάς τε καὶ λύπας, ἐν παισί μάλιστ' ἄν τις εὕροι, καὶ γυναιξί καὶ οἰκέταις, καὶ τῶν ἐλευθέρων λεγομένων ἐν τοῖς πολλοῖς τε καὶ φαύλοις. πάνυ μὲν οὖν. τὰς δέ γε ἁπλᾶς τε καὶ μετρίας, αἳ δὴ μετὰ νοῦ τε καὶ δόξης ὀρθῆς λογισμῷ ἄγονται, ἐν ὀλίγοις τε ἔστιν εὑρεῖν, καὶ τοῖς βέλτιστα μὲν † πεφυκόσι, βέλτιστα δ' ἐπαιδευμένοις; δήπου, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα ὁρᾷς ἐνόντα σοι ἐν τῇ πόλει, καὶ κρατούσας αὖ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐν τοῖς πολλοῖς τε καὶ φαύλοις, ἐνόν τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς φρονήσεως, τῆς ἐν τοῖς ἐλαττόσί τε καὶ ἐπιεικεστέροις; ἔγωγ', ἔφη. εἰ ἄρα δεῖ τινὰ πόλιν πεφυκέναι κρείττω ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ αὐτὴν αὑτῆς, ταύτην πεφυκέναι. πάνυ πάσαι μὲν οὖν, ἔφη. ἆρ' οὖν ὑ σώφρονα καὶ κατὰ πάντα ταῦτα; καὶ μάλα, ἔφη. καὶ μὴν, εἰ ἔστιν ἐν ἄλλῃ πόλει ἡ αὐτὴ δόξα ἔνεστι τοῖς τε ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις, πρὸς τῷ οἵῳ τινας δεῖ ἄρχειν, καὶ ἐν ταύτῃ αὖ εἴη τοῦτο ἐνόν. ἢ οὐ δοκεῖ; καὶ μάλα, ἔφη, σφόδρα. ἐν ποτέροις οὖν φήσεις τὴν πολιτῶν ὃ σωφροσύνην εἶναι, ὅταν οὕτως ἔχωσιν; ἐν τοῖς ἄρχουσιν, ἢ ἐν τοῖς ἀρχομένοις; ἐν ἀμφοτέροις που, ἔφη. ὁρᾷς οὖν, ὦ δ' ἐγὼ, ὅτι ἐπιεικῶς ἐμαντεύόμεθα ἄρτιοι, ὡς ἁρμονία τινὶ ἡ σωφροσύνη ὁμοίωται; τί δή; ὅτι οὐχ ὥσπερ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σοφία, ἐν μέρει τινὶ ἐκατέρα οὖσα, ἡ μὲν σοφὸν, ἡ δὲ ἀνδρείαν τὴν πόλιν παρείχετο, οὐχ οὕτω τὴ πόλιν ποιεῖ αὕτη, ἀλλὰ διὰ ὅλης ἀτεχνῶς τέτα-

τται,

πασι, δίχα πασῶν παρεχομένη ξυμφόρους, τύς τε ἀνδρειοτάτους ἑαυτῆ, καὶ τοὺς ἰσχυροτάτους, καὶ τοὺς μίσους, εἰ μὲν βούλει, φρονήσει· εἰ δὲ βούλει, ἰσχύι· εἰ δὲ καὶ πλήθει, ἢ χρήμασιν, ἢ ὅσῳ ὁτῳοῦν τῶν τοιούτων. ὥστε ὀρθότατα αὖ * φαμὲν τὴν τῆς ὁμονοίας σωφροσύνην εἶναι, χείρονός τε καὶ ἀμείνονος τῆς φύσιν ξυμφωνίαν, ὁπότερον δεῖ ἄρχειν καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ. πάνυ μοι, ἔφη, ξυνδοκεῖ.

Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ἄκουε, εἴ τι ἄρα λέγω. ὁ γὰρ δὴ ἀρχῆς ἐθέμεθα δεῖν ποιεῖν ὅταν πάντως, ὅτε τὴν πόλιν κατῳκίζομεν, τοῦτο ἦν τὸ ὀρθῶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἢ τις τούτου τι εἶδος ἡ δικαιοσύνη. ἐθέμεθα δὲ δήπου, καὶ πολλάκις ἐλέγομεν, εἰ μέμνησαι, ὅτι ἕνα ἕκαστον ἓν δέοι ἐπιτηδεύειν τῶν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ὃ αὐτοῦ ἡ φύσις ἐπιτηδειοτάτη πεφυκυῖα εἴη. ἐλέγομεν γάρ. καὶ μὴν, ὅτι γε ὃ τὰ αὑτοῦ πράττειν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνη ὀρθῶς, καὶ αὖθις πολλάκις εἰρήκαμεν. εἰρήκαμεν γάρ. ταῦτα τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε, κινδυνεύει πῃ ὁπωσοῦν γιγνόμενον ἡ δικαιοσύνη εἶναι, ὃ τὰ αὑτοῦ πράττειν. οἶσθα ὅθεν τεκμαίρομαι; οὐκ, ἀλλὰ λέγε, ἔφη. δοκεῖ μοι, ἦν δ' ἐγώ, ὃ λοιπὸν ἐν τῇ πόλει ὧν ἐσκεμμεθα, σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ φρονήσεως, τοῦτο εἶναι ὃ πᾶσιν ἐκείνοις τὴν δύναμιν παρέχον, ὥστε ἐγγενέσθαι καὶ ἐγγιγνόμενά γε σωτηρίαν παρέχειν, * ἕως ἂν αὐτὰ ᾖ. καὶ τοι ἐφαμεν δικαιοσύνην ἔσεσθαι ὃ λοιπὸν ἐκείνων, εἰ τὰ τρία εὕρομεν. καὶ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη. δηλαδή τοι, ἦν δ' ἐγώ, εἰ δέοι κρῖναι τί τὴν πόλιν ἡμῖν τούτων μάλιστα ἀγαθὴν ἀπεργάσεται ἐγγενόμενον, δύσκριτον ἂν εἴη, πότερον ἡ ὁμοδοξία τῶν ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, ἢ ἡ ταῖς δυνάμεσι τε καὶ μὴ, ἅπερ ἐστὶ δόξης ἐνόμιμος σωτηρία ὃ τοῖς γραπτέοις ἐγγενομένη, ἢ ἐν τοῖς ἄρχουσι φρόνησίς τε καὶ φυλακὴ ἐνοῦσα· ἢ τοῦτο μάλιστα ἀγαθὴν αὐτὴν ποιεῖ ἐνὸν, καὶ ἐν παιδὶ, καὶ ἐν γυναικὶ, καὶ δούλῳ, καὶ ἐλευθέρῳ, καὶ δημιουργῷ, καὶ ἄρχοντι, καὶ ἀρχομένῳ· ὅτι ὃ αὑτοῦ ἕκαστος εἰς ὢν † ἓν ἔπραττε, καὶ οὐκ ἐπολυπραγμόνει; δύσκριτον, ἔφη· πῶς δ' οὔ; ἐοικέ μοι οὖν, ὡς ἔοικε, πρὸς ἀρετὴν πόλεως, τῇ τε σοφίᾳ αὐτῆς καὶ τῇ σωφροσύνῃ, καὶ τῇ ἀνδρείᾳ, ἣ τοῦ ἕκαστον ἐν αὐτῇ τὰ αὑτοῦ πράττειν δύναμις. καὶ μάλα, ἔφη. οὐκοῦν δικαιοσύνῃ γε τούτοις ἐοικὸς ἂν εἴη πρὸς ἀρετὴν πόλεως ἄλλο; πάντα μὲν οὖν. σκόπει δὴ καὶ τῇδε, εἰ ὅτου δόξει. ἆρα τοῖς ἄρχουσιν ἐν τῇ πόλει τὰς δίκας πρὸς ἀλλήλους δικάζειν; τί μήν; ἢ ἄλλο τι ἐπινοοῦμεν μᾶλλον ἐφιέμενοι δικαίους εἶναι, ἢ τοῦτο, ὅπως αὖ ἕκαστοι μήτ' ἔχωσι τὰ ἀλλότρια, μήτε τῶν αὑτῶν στέρωνται; οὐκ· ἀλλὰ τοῦτο. ὡς δικαίῳ ὄντως; ναί. καὶ τούτῳ ἄρα πῃ τῷ οἰκείου τε καὶ ἑαυτοῦ ἕξις τε καὶ πρᾶξις, δικαιοσύνη αὖ ὁμολογήσεται. ἔστι ταῦτα.

monia quæ diapason dicitur, per totam ciuitatem diffunditur efficiens vt in idē debiliores homines fortioresq; & medij, prudentia, potentia, multitudine, pecunijs item aut alijs quodam huiusmodi consonent. Quapropter rectissimè possumus temperantiam hanc appellare concordiam, deterioris videlicet & potioris secundùm naturam consensionem, qua doceat, quem vel in ciuitate, vel in vnoquoque conuenias dominari. Assentior equidem. * φαμὲν.

Attende si quid dico. Nam quod principio passim statuimus faciendum, cùm ciuitatē condidimus, idem, vt arbitror, vel species quædam ipsius, iustitia. Nam diximus sæpenumero, si recordaris, vnumquenq; oportere vnum aliquid exercere eorū quæ ciuitati conducant, ad quod ipsius natura esset aptissima. Diximus proculdubio. Etenim quòd sua agere, neque in alienis curiosè occupari, iustitia est, & ex alijs multis audiuimus, & sæpe ipsi diximus. Diximus planè. Hoc vtiq; videtur amice cùm sit, quodammodo iustitia esse, sua scilicet agere. Scis vnde istud coniiciam? Nequaquam, sed dicas. Videtur mihi quod reliquum nobis est in ciuitate, præter illa quæ cōsideranimus, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, hoc esse quod omnibus illis vim præbuit, qua & innascerentur, & innata perseuerarent, quatenus ipsum adesset. Atqui diximus iustitiam fore quod restaret, si tria nobis comperta essent. Necessarium id quidem. Veruntamen si iudicandum sit quid horum potissimum cùm inest, bonam efficit ciuitatem, ambiguum erit, vtrum consensio temperantium & subiectorum, an legitima opinionis seruatio in militibus, iudicantis secundùm legem quæ terribilia censenda sint, quæue non: vel in principibus ipsis prudentia & custodia. An id potiùs bonam ipsam præ cæteris reddat, cùm inest pueris, mulieribus, seruis, liberis, artificibus, magistratibus, & priuatis, quòd videlicet suum quisq; vnus vnūe gerit, minimè per aliena vagatus. Ambiguum certè. Quid ni? Ergo vis ipsa qua sua quisq; in ciuitate agit, de ipsius ciuitatis virtute ex æquo cum sapientia eius, temperantiaq;, & fortitudine certat. Valde. An non igitur iustitiam pones, quod cum istis ex æquo de ciuitatis virtute concertat? Omnino quidem. Considera præterea et hac ratione, nūquid tibi sic videatur. An principibus in ciuitate mandabis vt iustè sententias ferant? Cur non? An iudicabunt alterius cuiusquam auidi magis quàm huius ipsius, vt singuli neque vsurpent aliena, neque suis priuentur? Non alterius certè, sed istius duntaxat. Tanquam id iustum sit? Nempe. Et hac quoq; ratione asseritur sui cuiq; & proprij possessionem actionemq; esse iustitiam. Est ita. † al. abest ἓν.

Ibidem. *Age igitur, inquam ego, huc accede, vt videas quot species improbitas habet, vt mihi videtur. Attende nunc. Nempe hac digna spectatu. Sequor equidem, dicas modo. Atqui tanquam è specula quadam, postquam hucratiocinando conscendimus, vna mihi species virtutis occurrit, prauitatis innumera. Ex quibus quatuor quidam modi potissimùm se offerunt, quorum meminisse oportet. Quomodo istud ais? Quos sanè rerumpublicarum modi sunt species suas habentes, totidem esse & animæ ipsius apparent. Quos? Quinq; rerumpublicarum, quinque rursus & animæ. Dic quales. Vnum aliquem reipublicæ modum esse hunc assero, quem exposuimus: duabus verò appellationibus declarari potest. Nam si inter principes ciuitatis vnus quidam sit omnium præstantissimus, regnum vocabitur: sin autem plures, gubernatio appellabitur optimatum. Vera narras. Hanc vnam idcc speciem esse dico, quia siue plures gubernent, siue vnus, nullus qui ita, vt diximus, educatus & eruditus fuerit, quicquam existimatione dignum in reipub. legibus permutabit.*

Platonis in dialogo 5. de Repub. vel de iusto. *Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodum, quandoquidem pro vestibus virtutem induent. Communicandumq; in bello & alia omni ciuitatis custodia atque tutela, neque aliud agendum. Horum tamen officiorum leuiora quæq; propter generis imbecillitatem mulieribus tribuenda. Qui verò nudas riserit mulieres, optimi cuiusdam gratia tanta nuditatem circa ridiculas nugas carpens sapientiæ fructum, neque quid videat, neque quid agat, intelligit. Scitè namque istud & dicitur & asseritur: quòd vtile quidem, honestum: noxium autem, turpe.*

Ibidem. *Hanc quidam & priores cæteras, vt puto, hæc quoq; lex sequitur. Quænam? Mulieres scilicet has horum virorum omnes omnium esse communes, nullam q; priuatim alicui adhærere, ac rursus communes filios, neque patrem filium suum nosse, neq; filium suum agnoscere patrem. Multò certè difficilius istud credetur, quod vel possibile, vel vtile. Haud quidem arbitror dubium id cuiq; fore, quin vtile sit, maximum q; bonum, mulieres esse communes, communes esse filios.*

Ibidem. *Talis vtiq; erit, ô Glauco, inter ciuitatis custodes mulierum & filiorum communio: quod autem congruat reliquo ciuitatis ordini, sitq; admodum optima, oportet deinceps ratione confirmare. aut quid agemus? Hoc omnino. An nem conuentionis huius hoc est principium, vt à nobis ipsis scisciteniur quid maximũ bonũ ad ciuitatis constitutionẽ inueniamus, ad quod respiciens legislator, leges condere debet, quid ve ma-*

Δεῦρο νυν, ἦν δ' ἐγω, ἵνα καὶ εἰδῇς ὅσα εἴδη ἔχει ἡ κακία, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀπὸ τοῦ δὴ καλλίστου ἡμῖν. ἕπομαι, ἔφη, μόνον λέγε. καὶ μήν, ἦν δ' ἐγω, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς μοι φαίνεται, ὅπῃ σε ἰόντες ἀναβεβήκαμεν τοῦ λόγου, εἷς μὲν εἶδος τῆς ἀρετῆς, ἄπειρα δὲ τῆς κακίας· τέτταρα δὲ * αὐτῆ ὄντα ὧν καὶ ἄξιον ἐπιμνησθῆναι. πῶς λέγεις, ἔφη; ὅσοι, ἦν δ' ἐγω, πολιτειῶν εἴδη ἐστὶν εἴδη ἔχοντες, ταῦτα καὶ κινδυνεύουσι καὶ ψυχῆς εἴδη εἶναι. πόσοι δή; πέντε μὲν, ἦν δ' ἐγω, πολιτειῶν, πέντε δὲ καὶ ψυχῆς. λέγ', ἔφη, τίνες; λέγω, εἶπον, ὅτι εἷς μὲν οὗτος, ὃν ἡμεῖς διεληλύθαμεν, πολιτείας εἴη ἂν δύο τρόπος, ἐπονομασθείη δ' ἂν καὶ διχῇ. ἐκλειομένῳ γὰρ ἀνδρὸς ἐν τοῖς ἄρχουσι διαφέροντος, βασιλεία καὶ κληθείη· πλείοσιν δὲ, ἀριστοκρατία. ἀληθῆ ἔφη. τοῦτο μὲν τοίνυν, ἦ δ' ἐγω, ἓν εἴδος λέγω· ὅταν γὰρ ἂν πλείους, ὅταν εἷς ἐγγενόμενοι κινήσῃ * τινα τῶν ἀξίων λόγου νόμων τῆς πόλεως, ἕξῃ τε καὶ παιδιᾶς χρησάμενος, ἢ διεληλύθαμεν.

Ἀποδυτέοι δὴ ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξίν, ἐπείπερ ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἀμφιέσονται, καὶ κοινωνητέον πολέμου τε καὶ τῆς ἄλλης φυλακῆς τῆς περὶ τὴν πόλιν, καὶ ὁτὲ ἄλλο πρακτέον. τούτων δὲ αὐτῶν τὰ ἐλαφρότερα ταῖς γυναιξὶν ἢ τοῖς ἀνδράσιν ἀποδοτέον, διὰ τὴν τοῦ γένους ἀσθένειαν. ὁ δὲ γελῶν αὖ ὑπὸ γυμναῖς γυναιξὶ τοῦ βελτίστου ἕνεκα γυμναζομέναις, ἀτιμᾷ τοῦ γελοίου σοφίας ὀρέπτων καρπὸν, οὐδὲν οἶδεν, ὡς ἔοικεν, ἐφ' ᾧ γελᾷ, ἢ * τί πράττει. κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο ἂν λέγεται, καὶ ἐλέγχεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον, καλόν· τὸ δὲ βλαβερὸν, αἰσχρόν.

Τοῦτο, ἦν δ' ἐγω, ἔπεται νόμος, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐγῷμαι, ὧδε πῃ· τὰς γυναῖκας ταύτας τῶν ἀνδρῶν τούτων πάντων πάσας εἶναι κοινὰς, ἰδίᾳ δὲ μηδενὶ μηδεμίαν συνοικεῖν· καὶ τοὺς παῖδας αὖ κοινοὺς, καὶ μήτε γονέα εἰδέναι ἕκαστον τὸν αὑτοῦ, μήτε παῖδα, γονέα. πολὺ, ἔφη, τοῦτο ἐκείνου μεῖζον πρὸς ἀπιστίαν, καὶ τοῦ δυνατοῦ περὶ καὶ ὠφελίμου. οὐκ εἶμαι, ἦν δ' ἐγω, ταῦτά γε τοῦ ὠφελίμου ἀμφισβητεῖσθαι αὖ, ὡς ὑπὲρ μέγιστον ἀγαθὸν, κοινὰς μὲν τὰς γυναῖκας εἶναι, κοινοὺς δὲ τοὺς παῖδας.

Ἡ μὲν δὴ κοινωνία, ὦ Γλαύκων, αὕτη τε καὶ τοιαύτη γυναικῶν τε καὶ παίδων τοῖς φύλαξίν ἐστι τῆς πόλεως. † ὧδε δὲ ἑπομένη τε τῇ ἄλλῃ πολιτείᾳ καὶ μακρῷ βελτίστη, δεῖ δὴ ὃ μὴ † τοῦτο βεβαιώσασθαι τῷ λόγῳ. ἢ πῶς ποιῶμεν; ὥστω τὴ Δία, ἦ δ' ὅς. ἆρ' οὖν ἀρχὴ τῆς ὁμολογίας ἔρεσθαι ἡμᾶς αὐτοὺς, τί ποτε ὃ μέγιστον ἀγαθὸν ἔχομεν εἰπεῖν εἰς πόλεως κατασκευὴν, ὃ δεῖ στοχαζόμενον τὸν νομοθέτην τιθέναι τοὺς νόμους, καὶ τί μέγιστον

γιστον κακόν; εἶτα ἐπισκέψασθαι, ἆρα ἃ νῦν διήλθομεν, εἰς μὲν τὸ τῆς ἀγαθοῦ ἴχνος ἡμῖν ἁρμόττει, τὸ δὲ τῆς κακοῦ ἀνάρμοστα. πρώτων μάλιστα, ἔφη. ἔχομεν οὖν τι μεῖζον κακὸν πόλει, ἢ σχίσιν ὃ αὐτὴν διαφανῆ, καὶ ποιῆ πολλὰς ἀντὶ μιᾶς; ἢ μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ, ὃ δὴ ξυνδεῖ τε καὶ ποιῆ μίαν; οὐκ ἔχομεν. οὐκοῦν ἡδονῆς τε καὶ λύπης κοινωνία ξυνδεῖ, ὅταν ὅτι μάλιστα πρῶτοι οἱ πολῖται τῷ αὐτῷ χαίρωσί τε καὶ λυπῶνται; πρωτάπασι μὲν οὖν, ἔφη. ἡ δέ γε τῶν τοιούτων ἰδίωσις διαλύει· ὅταν οἱ μὲν κατ' ἀλγῶσι, οἱ δὲ κατ' ἐχθρᾶς γίγνωνται διὰ τοῖς αὐτοῖς παθήμασι τῆς πόλεώς τε καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει; τί δ' οὔ; ἆρ' οὖν ἐκ τοῦδε ὃ τοιόνδε γίγνεται, ὅταν μὴ ἅμα φθέγγωνται ἐν τῇ πόλει τὰ τοιάδε ῥήματα, τό, τε ἐμὸν καὶ ὃ οὐκ ἐμόν, καὶ κατὰ τὰ ἀλλοτρία καὶ ξένα; κομιδῇ μὲν οὖν. ἐν ᾗ τινι δὲ πόλει πλεῖστοι σοι, ὃ αὐτὸ καὶ ξένα τοῦτο λέγουσι ὃ ἐμὸν καὶ ὃ οὐκ ἐμόν, αὕτη ἄριστα διοικεῖται; πολύ γε. καὶ ἥτις δὴ ἐγγύτατα ἑνὸς αὐθέκτου ἔχει· οἷον ὅταν του ἡμῶν δάκτυλός του πληγῇ, πᾶσα ἡ κοινωνία ἡ κατὰ τὸ σῶμα κατὰ τὸ ψυχὴν τεταμένη εἰς μίαν συντάξιν τὴν τοῦ ἄρχοντος ἐν αὐτῇ, ἤσθετό τε καὶ πᾶσα ἅμα συνήλγησε μέρους πονήσαντος ὅλη· καὶ οὕτω δὴ λέγομεν, ὅτι ὁ αὐθέκτος τὸν δάκτυλον ἀλγεῖ. καὶ κατὰ ἄλλου οὕτω δὴ τοῦ αὐθέκτου ὁ αὐτὸς λόγος, κατά τε λύπης, πονοῦντος μέρους, καὶ κατὰ ἡδονῆς, ῥαιζόντος. ὁ αὐτὸς γάρ, ἔφη. καὶ τοῦτο ὃ ἐρωτᾷς, τῇ τοιούτου ἐγγύτατα ἡ ἄριστα πολιτευομένη πόλις οἰκεῖ. ἑνὸς δή, εἶμαι, πάσχοντος τῶν πολιτῶν ὁπωσοῦν, ἢ ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἡ τοιαύτη πόλις μάλιστά τε φήσει ἑαυτῆς εἶναι τὸ πάσχον, καὶ ἢ ξυνωφεληθήσεται ἅπασα, ἢ ξυλλυπήσεται. ἀνάγκη, ἔφη, τοῦ γε εὖ νομον. ὥρα αὖ εἰπεῖν μοι ἐγώ, ἐπὶ πολιτείαν ἡμῖν ὅτι τοῦ ἡμετέραν πόλιν, καὶ τὰ τῶν λόγου ὁμολογήματα σκοπεῖν ἐν αὐτῇ, εἰ αὐτὴ μάλιστα ἔχει, εἴτε καὶ ἄλλη τις μᾶλλον. σκοπῶ γε, ἔφη. τί οὖν; ἔστι μού που καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἀρχοντές τε καὶ δῆμος, ἔστι δὲ καὶ ἐν * ταύτῃ; ἔστι. πολίτας μὲν δὴ πρώτους οὕτω ἀλλήλοις προσείρουσι; πῶς δή; οὐχὶ πρὸς τῷ πολίτας, τί ὁ ἐν ταῖς ἄλλαις δήμους τοὺς ἀρχοντας προσαγορεύει; ἐν μὲν ταῖς πολλαῖς, δεσπότας· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατουμέναις, αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἄρχοντας. τί δ' ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δῆμος, πρὸς τῷ πολίτας, τί τοὺς ἄρχοντας φήσιν εἶναι; σωτῆρας τε καὶ ὑπηρέτας, ἔφη. τί δ' οὗτοι τὸν δῆμον; μισθοδότας τε καὶ τροφέας. οἱ δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις ἄρχοντες τοὺς δήμους; δούλους, ἔφη. τί δ' οἱ ἄρχοντες ἀλλήλους; ξυνάρχοντας, ἔφη. ἔχεις οὖν εἰπεῖν τῶν ἀρχόντων ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, εἴ τις τινὰ ἔχει

ximũ malum? Consideremus deinde an ea quæ modo narravimus, ad boni ipsius vestigationẽ nobis cõveniant, à mali autẽ vestigio dissonent. Maximè omnium. Habemus ne vllum perniciosius ciuitati malum, quàm quod eam diuidit, et ex vna plures facit? vel melius quicquam eo, quod ipsam vincit simul, & vnam efficit? Non habemus. Nónne voluptatis dolorísque communio vnit, quando cives omnes maximè ex eorundem rerum accessu, vel decessu pariter gaudent ac dolent? Et maximè. Horum verò diuersitas eam dissoluit, quando eisdem ciuitatis, & eorum qui in ciuitate sunt, casibus alij vehementer dolent, alij gestiunt. Quid ni? Ex hoc autem tale quid prouenit, quando non simul in ciuitate hæc verba vulgantur: Meum scilicet, & non meum: ac de alieno eodem modo. Valde. In quamcunque igitur ciuitatem complurimi ad idem secundum eadem hoc dicunt, Meum & non meum, ea optimè gubernatur. Prorsus. Et quæcunque quàm optimè vt vnus homo affecta sit. Porrò quoties alicuius nostrum percussus est digitus, tota corporis communio ad animam pertingens, in vnam coordinationem eius quod in ipsa anima dominatur, sensit protinus, totáque simul afflicta parte condoluit, atque idcirco hominem dolere digitum dicimus. Eadémque est de quauis alia parte & passione hominis ratio, de dolore videlicet, cùm pars aliqua dolet: ac de voluptate, cùm aliqua sui parte reficitur. Eadem ratio certè & quod quauis ciuitas quæ optimè regitur, quàm proximè ad hoc accedit, quoties, vt arbitror, ciuium cuiquam boni aliquid vel mali continget, talis vtique ciuitas suum esse clamabit eum qui sic afficitur, atque ideo tota vel lætabitur vnà, vel dolebit. Necesse est ista in ciuitate optimis legibus gubernata contingat. Sed hora iam est, vt ad ciuitatem nostram redeamus, & quæ nunc inter nos constituerunt, exquiramus vtrum ciuitati huic conueniant maximè, an alteri potiùs. Licet prorsus. Sunt & in alijs ciuitatibus principes & populus, & in ista similiter? Sunt. Atqui omnes isti cives se alterutrum appellabunt? Quid ni? Sed præter ciuis nomen, quomodo in alys ciuitatibus populus principes vocat? In pluribus quidem dominos, in populari autem gubernatione principes. At nostræ ciuitatis populus, quomodo vltra ciuis nomen principes nuncupabit? Seruatores auxiliatorésque. Quo autem modo isti populum? Mercedis tributores & nutricatores. Qui verò in alys præsunt, populum? Seruos. Principes ipsi se inuicem? Conprincipes. Nostri autem? Concustodes. Putas esse aliquem inter aliarum ciuitatum principes, qui

* αὐτῇ

ex collegis alium sibi propinquum, alium extraneum vocet? Equidem multos. Propinquum igitur tanquam suum & putat & dicit: extraneum verò, vt non suum. Planè. E nostris autem custodibus est ne vllus qui collegarum quempiam extraneum arbitretur ac vocet? Nullus. Cuicunq; enim quis occurret, vel fratri, vel sorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filiæ, siue horũ natis, seu maioribus putabit occurrere. Præclarè loqueris, sed ad hoc quoq; respondе: Vtrum ciuibus tuis nomina dunt axat inuicem, propinqua & familiaria lege statues? an præterea propinquitatis officia, vt videlicet ita se gerant, vt appellationis ipsius dignitas postulat, seruentq; erga parentes, quæcunq; lex exhiberi illis præcipit, reuerentiam, curam, obedientiam: alioquin & Deos & homines infensos habeant, vtpote qui neq; sancta, neq; iusta agãt, si contrà fecerint? Aly ne in hac tua ciuitate sermones quàm hi, cunctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorum circumsonabunt, & aduersus parentes, quoscunq; illis quis indicauerit, et aduersus alios genere proximos? Hi certè ipsi. Absurdum enim id esset, si domestica nomina tantùm ore, sine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maximè omnium, vno aliquo bene vel malè affecto, vno ore clamabunt omnes, Meum bene se habet, vel meum se habet malè. Vera loqueris. Cùm hac opinione ac verbis huiusmodi sequi dicebamus, vt & voluptates communes sint & dolores. Est rectè quidem. In eo igitur maximè nostri cines inuicem communicabunt quod meum dicent: ex qua communione sequetur vti voluptates & dolores communes habeant. Penitus: Horum verò causa vnum cum reliqua ciuitatis constitutione, est ipsa custodum circa mulieres filiosq; communio. Sic est omnino. Enimuero summum hoc ciuitati bonum esse confessi sumus, cùm ciuitatem rectè gubernatam similem esse diceremus corpori, cum singulis partibus suis circa voluptatem & dolorem quoque modo communicantis. Et meritò quidem concessimus. Maximè itaque boni causa ciuitati nobis patuit esse ipsa inter auxiliarios mulierum filiorumq; communio. Valde. Atqui & superioribus hæc consonant: Diximus enim neque domos proprias eis esse debere, neque agros, neque possessionem aliquam, sed ab alys accipere nutrimentum mercedem custodiæ, & communiter omnes consumere, si vere custodes futuri sunt. Probè. Nónne quodipse aio, & quæ suprà, et quæ nunc inducta sunt, maximè faciunt, vt veri hi custodes euadant, neque diuidant ciuitatem, dum meum dicant non idem omnium, sed aliorum aliud esse, & alius in propriam domum trahat

τοῦτο φῶμεν τῶν ξυναρχόντων, τὸ μὲν ὡς οἰκεῖον, τὸν δ' ὡς ἀλλότριον. ἢ πολλῶν γε. ἀκοὴν τὸν μὲν οἰκεῖον, ὡς ἐαυτῷ νομίζῃ τε καὶ λέγῃ. τὸν δ' ἀλλότριον, ὡς οὐχ ἑαυτῷ; ὅταν γε. τί δ' οἱ τῶνδε σοὶ φύλακες, ἐὰν ὅστις αὐτῶν ἔχῃ αὖ τῶν ξυμφυλάκων νομίσαι τινὰ ἢ τοῦτο ἀλλότριον; οὐδαμῶς, ἔφη. πρὸς τὸ δὲ αὖ ὁντυγχάνῃ τις, ἢ ὡς ἀδελφῷ, ἢ ὡς ἀδελφῇ, ἢ ὡς πατρί, ἢ ὡς μητρί, ἢ ὡς ὑεῖ, ἢ θυγατρί, ἢ τούτων † ἐκγόνοις, ἢ τοῖς γόνοις, νομιεῖ ὁντυγχάνειν. καλλιστα, ἦν δ' ἐγὼ, λέγεις, ἀλλ' ἔτι καὶ τόδε εἰπέ· πότερον αὐτοῖς τὰ ὀνόματα μόνον οἰκεῖα νομοθετήσεις, ἢ καὶ τὰς τοιαύτας πάσας χρὴ τὰ ὀνόματα τοιαῦτα, τοῦ τε τοὺς πατέρας ὅσα νόμος τοῦτο πατέρας αἰδεῖσθαι τε πρὸς καὶ κηδεμονίας, καὶ τὰ ὑπήκοα δεῖν τοῖς τοιούτοις· ἢ μάτην τοῖς Θεῶν, μάτην τοῖς ἀνθρώποις * αὐτῶν ἀμείνονες ἔσεσθαι, ὡς ὅτε δίκαια, ὅτε ὅσια τοιαῦτα πάντως αὖ, εἰ ἄλλα τοιαῦτα, ἢ ταῦτα; αὖται σοι, ἢ δ' ἐγὼ φήμη ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν ὑμνήσουσιν ἅθρόως τοῖς τὰ τῶν παίδων ὦτα, καὶ τοῖς πατέρων, ὃς ἂν αὐτοῖς ἀποφήνῃ, καὶ τοῖς τῶν ἄλλων ξυγγενῶν; αὖται, ἔφη· γελοῖον γὰρ ἂν εἴη, εἰ ἀκούοντα ὀνόματα οἰκεῖα μόνον φθέγγοιντο. πασῶν ἄρα πόλεων μάλιστα ἐν αὐτῇ ξυμφωνήσουσιν, ἐνὸς τινὸς, ἢ δοῦ, ἢ κακῶς τοιαύτοις· ὅταν δή τις ἐλέγχωμεν ὃ ῥῆμα ὃ, ὅτι ὃ ἐμὸν δοῦ τοιοῦτόν, ἢ ὅτι ὃ ἐμὸν κακῶς; ἀληθίζεται, ἢ δ' ὅς. ὀρθῶν μετὰ τοῦτο τῶν δόγματός τε καὶ ῥήματος ἐφαμὲν ξυναχθήσεσθαι τὰς τε ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ ἢ. καὶ ὀρθῶς γε ἐφαμέν. ὀρθῶν μάλιστα τῶν αὐτῶν κοινωνήσουσιν οἱ πολῖται ἡμῖν, ὃ δὴ ἐμὸν ὀνομάζουσι τοῦτο δὲ καὶ ὠνοῦνται, ὅταν δὴ λύπης τε καὶ ἡδονῆς μάλιστα κοινωνίαν ἔχωσι πολύ γε. ἆρ' οὖν τούτων αἰτία τοῖς τὴν δημοκατασκή, ἢ τῶν γυναικῶν τε καὶ παίδων κοινωνία τοῖς φύλαξι; πάνυ μὲν οὖν μάλιστα, ἔφη. ἀλλὰ μὴν μέγιστόν γε πολλοῦ ὡμολογήσαμεν ἀγαθὸν, ἀπεικάζοντες δ' εἰκόνι μέλει πόλιν σώματι τοῖς μέρεσι αὐτῶν λύπης τε πέρι καὶ ἡδονῆς, ὡς ἔχει. καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη, ὡμολογήσαμεν. τῷ μεγίστου ἄρα ἀγαθοῦ τῇ πόλει αἰτία ἡμῖν † πέφυκεν ἡ κοινωνία τοῖς ὑπηκόοις τῶν τε παίδων καὶ τῶν γυναικῶν; κομιδῇ μάλα, ἔφη. καὶ μὴν δὴ καὶ τοῖς τοῦδε ὡμολογοῦμεν. ἔφαμεν γάρ που, οὔτε οἰκίας τοὺτοις ἰδίως δεῖν εἶναι, οὔτε γῆν, οὔτε κτῆμα, ἀλλὰ τροφὴν παρ' ἄλλων λαμβάνοντας μισθὸν τῆς φυλακῆς, κοινῇ πάντας ἀναλίσκειν, εἰ μέλλοιεν ὄντως φύλακες εἶναι. ὀρθῶς, ἔφη. ἆρ' οὖν οὐχ ὧδ' ἔτι λέγω, τά τε τοῦδε εἰρημένα, καὶ τὰ νῦν λεγόμενα, ἔτι μᾶλλον ἀποτελεῖν αὐτοὺς ἀληθινοὺς φύλακας, καὶ παύειν μὴ διαφθείρειν τὴν πόλιν ὃ ἐμὸν ὀνομάζοντας, μὴ ὃ αὐτὸ, ἀλλ' ἄλλον ἄλλο, τὸν μὲν εἰς τὴν αὑτοῦ οἰκίαν ἕλκοντα ὅ, τι αὖ

tingitur.

* αὐτῷ ἀμείνους.

* πέφυκεν.

ὅ,τι αὖ δυνῆται χωρὶς τῶν ἄλλων κτήσασθαι· τὸν δὲ εἰς τοὺς ἑαυτῆς ἑτέρους οὖσαν, καὶ γυναῖκά τε καὶ παῖδας ἑτέρους, ἡδονάς τε καὶ ἀλγηδόνας ἐμποιοῦντας, ἰδίων ὄντων ἰδίας, ἀλλ' ἑνὶ δόγματι, τῷ οἰκείου πόρου, ὅπῃ ὃ αὐτὸ τείνοιτας πάντας εἰς ὃ δυνατὸν, ὁμοιοπαθεῖς λύπης τε καὶ ἡδονῆς εἶναι; χαμαὶ ἢ μᾶλλον οὖν, ἔφη. τί δέ; δίκῃ τε καὶ ἐγκλήματα πρὸς ἀλλήλους οὐκ οἰήσεται ἐξ αὐτῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀφ' ὃ μηδὲν ἴδιον κεκτῆσθαι, πλὴν ὃ σῶμα, τὰ δὲ ἄλλα κοινά; ὅθεν δὴ καὶ ἀρχὰς τούτοις ἀστασιάστους εἶναι, ὅσα γε ἀφ' ἑρμάτων, ἢ παίδων, ἢ ξυγγενῶν κτῆσιν αἱ θήκαι στασιάζουσι. πολλή, ἔφη, αἰσχύνη ἀπηλλάχθαι. καὶ μὴν οὐδὲ βιαίων γε οὐδὲ αἰτίας δίκῃ δικαίως αἱ εἶεν οὐ αὐτοῖς. ἥλιξι μὲν γὰρ ἥλιξας ἀμύνεσθαι καλὸν καὶ δίκαιόν που ἡγούμεθα, αἰσχύνῃ σωμάτων ὀλιγωρίας πλήττοντες. ὀρθῶς, ἔφη. καὶ γὰρ καὶ τόδε ὀρθὸν ἔχει, ὦ δὴ ἐγὼ, οὕτως ὁ νόμος· εἰπεῖν τὴς τοῦ θυμοῦ τοῦ, οὐ * γὰρ τοιούτῳ πληρῶν τὸν θυμὸν, ἧττον ὅτι μείζους αἱ ἴσοι σασίας. πολὺ μὲν οὖν. πρεσβυτέρῳ μὲν νεωτέρων πάντων ἀρχήν τε καὶ κόλασιν πρὸς τεταῦσθαι. δῆλον. καὶ μὲν ὅτι γε νεώτερος πρεσβύτερον, αἱ μὴ ἄρχοντες πρὸς τάττωσιν, οὔτε ἄλλως βιάζεσθαι ὅτι χρήσει ποτὲ, οὔτε τύπτειν, ὡς ὃ εἰκὸς, οἴμοι δὲ ὑδὲ ἄλλως ἀτιμάσει. ἰσχυρὸν γὰρ τὸ φύλακα κωλύοντα, δέος τε καὶ αἰδώς· αἰδὼς μὲν, ὡς γονέων μὴ ἀπαλλαγῆς εἰργουσα· δέος δὲ, ὃ τοῦ παρόντα τοὺς ἄλλους βοηθεῖν, τοὺς μὲν ὡς υἱῆς, τοὺς δὲ ὡς ἀδελφούς, τοὺς δὲ ὡς πατέρας. ξυμβαίνει γὰρ οὕτως, ἔφη. πάντα χῆ δὴ ἐκ τοῦ νόμου εἰρῆσθαι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες † ἀξιοῖσι πολλοῦ γε. τούτων μὲν ἐν ἑαυτοῖς μὴ στασιαζόντων, θεῖον δεινὸν μή ποτε ἡ ἄλλη πόλις πρὸς τούτους, ἢ πρὸς ἀλλήλους διαφατήσῃ. οὐ γὰρ οἶδα. τὰ γε μὲν σμικρότατα τῶν κακῶν δι' ἀπορέπειαν ἐκτὸς καὶ λέγειν, ὧν ἀπηλλαγμένοι αἱ εἶεν· χαλκείας τε πλουσίων πένητες, ἀπορίας τε καὶ ἀλγηδόνας ὅσας ἐν παιδοτροφίαις καὶ χρημάτισμοῖς ἀφ' ἑαυτῶν οἰκεῖα τῶν ἀναγκαίων ἴσχουσι, τὰ μὲν δανιζόμενοι, τὰ δὲ ἐξαρνούμενοι, τὰ δὲ πάντως πωλοῦντες, θέλοντες πρὸς γυναῖκάς τε καὶ οἰκέτας ταμιεύειν πρὸς δόντες· ὅσα τε, ὦ φίλε, πρὸς αὐτὰ, καὶ οἷα πάσχουσι, δῆλά τε καὶ ἀθυμῆ, καὶ οὐκ ἄξια λέγειν. δῆλα γὰρ, ἔφη, καὶ τυφλῷ. πάντων δὴ τούτων ἀπαλλάξονται, ζήσουσί τε τὸν μακαριστοῦ βίον, ὃν οἱ Ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μακαριώτερον. πῆ; ἀλλ' σμικρόν που μέρος δαιμονίζονται οἰκήσουσι, ὧν τούτοις ἐστὶν ἀρχή. ἥ τε γὰρ τῶνδε νίκη, κρείττων· ἥ τ' ἐκ τοῦ δημοσίου ἔφη, τελειοτέρα. νίκῃ τε γὰρ νικῶσι, ξυμπάσης τῆς πόλεως σωτηρίαν. ἔφη τε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὅσων βίος δεῖται, αὐλοί τε καὶ παῖδες

quodcunq; seorsum ab alijs vsurpare valuerit, alius in suam ab alijs diuersam domũ: et ex pprijs mulierib. ac filijs, diuersi diuersis latentur et doleant, imò verò vt ex vna pprij eiusdem omniũ sententia in idem tendentes omnes quoad fieri potest, similib. voluptatibus, et doloribus ijsdem, si quid accidat, afficiantur? Maximè. Quid autem? iudiciorũ controuersia accusationesq; mutuæ, nónne cessabũt omnes, quandoquidem nec proprium quicquã præter corpus quisquã habebit, reliqua verò cõmunia? Vnde sequitur, sine seditione illos fore, quantũ ad eas lites attinet, quæ pecuniarũ, vel filiorũ, vel propinquorũ causa, oriri solent. Necesse est omnino hac abesse. Quin neq; de vi illata vsquã cõtendetur. Nempe asserimus honestũ & æquũ esse, vt æqualem æqualis ab iniuria arceat, tutãdis corporib. necessitatem imponentes. Probè. Atqui et hoc recti lex hæc cõtinet, q; si quis alicui iratscatur, iramq; explere cõtendat, minùs ad maiores maiorúmve transibit seditiones. Sic est prorsus. Seniorẽ quippe lex nostra cõstituit præesse omnib. iunioribus, eosq; corrigere. Perspicuũ id quidem. Cõsitat præterea, quòd iunior in seniorẽ nisi iussu principum ſeniet, nunquã neq; cedere audebit, vt decens est, neq; ignominia vlla afficere. Metus nanq; et pudor custodes sunt ad hæc phibenda sufficientes. Pudor quidem nõ permittit eos, quos parentes suspicãtur violare. Metus aũt ab iniuria abstinebit quẽq;, timentem scilicetne cæteri omnes, partim vt filij, partim vt fratres, partim vt patres oppresso succurrãt. Ita prorsus accidit. Omnino igitur ex his legib. ciues inuicem in pace vitã agẽt. Summopere. His aũt inter se minimè dissidentib. haud metuendũ est, ne quãdo ciuitas alia vel aduersus hos, vel ipsi inter se pugnent, seditioneq; moueãt. Nõ certè. Pudet referre, quia minùs deceat, minutissima quæq; mala, à quib. liberi ciues erũt. Adulationes certè aberũt, qb. aduersus diuites inopes vti solent. Solicitudines istẽ indigentiũ atq; dolores, qb. in filijs nutriendis q̃rendisq; pecunijs, pter necessariã domesticorũ seruorũq; nutritionem vexãtur, dũ et fœnoribus dãt operã, et negãt q̃ acceperũt, et quæstui vnde cunq; student, deponũt præterea apud mulieres ministros q; permulta, quæ ad tempus cõdantur. Nã quã multa et qualia in ijs homines patiũtur ô amice, & ipsa per se cuiq; patent, et illiberalia sunt, et indigna narratu. Patẽt planè vel cæco. Porrò ab his omnib. liberi erũt, vitãq; agent beatiorem beatissima illa eorũ vita, qui vicerunt Olympia. Quæ ratione? Nempe illi ob exiguam eorum, quæ hi possident, partem, beati putãtur. Nam & victoria horũ præclarior & perfectior ex publico alimonia. Horumq; victoria, ciuitatis totius est salus. Alimenta præterea & quæcunq; alia ad victũ necessaria ipsi eorumq; filij

coronationis loco recipiunt. Honores insuper & præmia ab ipsa repub. viuentes consequuntur, et defuncti digna sepulchrorum suis virtutibus monimenta. Hæc certè admodum egregia sunt.

Ibidem aliquanto pòst.

Videtur mihi, sicuti nomine hæc duo sunt, bellum ac seditio, ita & duo quædã duabus subesse differentijs. Dico autem duo hæc, aliud quidem proprium & cognatum, aliud alienum atq; extraneum: inimicitiam quæ inter nos est, seditionem: quæ inter extraneos, bellum vocant.

Ερραιδο pòst.

Ponamus itaq; legem hanc custodibus, vt neq; populentur agros, neq; igne ædes absumant. Ponamus profectò, & hæc vnà cum superioribus. rectè se habere assenserimus. Sed mihi quidẽ videris ò Socrates, si qs te alia quadã narrare permittat, nunquã illius te recordaturũ, quod in superioribus prætermittens, hæc omnia in medium adduxisti: quòd videlicet possibile sit hanc rempublicam fieri, et quo pacto fieri possit. Nam si extiterit: quæ bona omnia ciuitati ipsi quentant, non dubito: quin et ea etiã, quæ tu prætermittis, quod videlicet ciues illi contra hostes strenuè pugnabunt, eo quòd se inuicem nequaquã deserẽt, cognoscentes se inuicem esse propinquos, peregrinos, hæc nomina mutuò se vocantes, fratres, patres, filios.

Ibidẽ lib. 6.

Hoc est quod cõqueror, quia nullam video ex his quæ nunc extant rerumpublicarum institutionẽ ingenio philosophi dignam. Quamobrẽ mutari hãc naturã ac verti necesse est: vtq; peregrinũ semẽ in alienũ solum iactũ debilitatur, ac degenerãs ad indigenã vertitur loci seminisq; naturã: ita et hoc genus propria nũc amissa virtute, in alienã speciẽ permutatur. Sin aũt optimã rempublicam nanciscatur, sicut et ipsum est optimũ, tunc demũ diuinũ quiddã se esse, reliqua verò humana omnia tam ingenia quàm studia, declarabit.

Ibid. lib. 7.

Veritas autẽ ita se habet. Ciuitas profectò in qua ciues ad expetẽdos magistratus minimè ambitiosi sunt, optimè et procul à seditionibus permanet: contrà verò, quæ aliter affectos habet ciues.

Εκστατικ pòst.

In ea siquidem sola verè diuites dominabuntur: non auri dico, sed cuius oportet virum beatum diuitem esse, vita proba atq; prudenti. Sin autem inopes bonisq; proprijs vacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix esse non poterit. Nam vbi de principatu contenditur, cùm proprium hoc sit & intestinum bellum, tum eos qui ista pugnant, tum reliquam ciuitatem perdit.

Platonis in dialogo 5. de repub. vel de iusto.

Sic vtique se veritas habet. Quòd si & hoc præterea tui causa demonstrandum, quomodo & secundum quid maximè effici possit, rursus ad hanc ostensionem hæc ipsa mihi fateare oportet. Quanam? Nunquid sic fieri quicquam possit vt dicitur, vel ita natura comparatum est, vt actio minùs quàm sermo veritatem attingat, licet alicui non videatur? Tu verò vt

† ὁμολογήσαι. † ὁμολογήσαι.

αἰαδιῶται. καὶ γὰρ δέχονται τοὺς ἐκ τῆς αὐτῶν πόλεως ζῶντες, καὶ τελευτήσαντες ταφῆς ἀξίας μετέχουσι. καὶ μάλα, ἔφη, καλά.

Φαίνεταί μοι, ὥσπερ καὶ ὀνομάζεις δύο τοῦτα τὰ ὀνόματα, πόλεμός τε καὶ στάσις, οὕτω καὶ εἶδος δύο οἷα ὑπὸ δυοῖν τινοῖν διαφοραῖν. λέγω δὲ τὰ δύο, τὸ μὲν οἰκεῖον καὶ ξυγγενές, τὸ δὲ ἀλλότριον καὶ ἀθνεῖον. ὑπὸ μὲν οὖν τῆς τοῦ οἰκείου ἔχθρα, στάσις κέκληται· ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου, πόλεμος.

Τιθῶμεν δὴ καὶ τόνδε τὸν νόμον τοῖς φύλαξι, μήτε χλῶ τέμνειν, μήτε οἰκίας ἐμπιπρᾶναι; θῶμεν, ἔφη, καὶ ἔχει γε καλῶς ταῦτά τε καὶ τὰ πρόσθεν. ἀλλά μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, ἐάν τις σοὶ τὰ τοιαῦτα ὑπερβαίνῃ λέγειν, οὐδέποτε μνησθήσεσθαι ὅ τι περὶ τοῦ πρόσθεν παρωσάμενος, πρῶτα ταῦτα εἴρηκας, ὡς δυνατὴ αὕτη ἡ πολιτεία γενέσθαι, καὶ τίνα τρόπον ποτὲ δυνατή. ἐπεὶ ὅτι γε εἰ γένοιτο, πρᾶττ' ἂν εἶη ἀγαθὰ πόλλ' ἤ γένοιτο· καὶ ἃ σὺ παρελείπεις, ἐγὼ λέγω, ὅτι καὶ τοῖς πολεμίοις ἄρεις· ἂν μάχοιτο, τῷ ἥκιστα ἀπολείπειν ἀλλήλους, γιγνώσκοντές τε καὶ ἀναλλήλοις ταῦτα τὰ ὀνόματα ἑαυτοῖς, ἀδελφούς, πατέρας, υἱούς.

Ἀλλὰ τοῦτο μέν, ἐπαμφοῖν μοι μηδμίαν ἀξίαν εἶναι τὴν τῶν κατάσεων πόλεως φιλοσόφου φύσιν. δῆλον καὶ τρέφεσθαί τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι αὐτὴν, ὥσπερ ξενικὸν αὔξημα ἐν γῇ ἄλλῃ ἀπιέμενον, ἐξίστηλον εἰς τὸ ἐπιχώριον φιλεῖ κατὰ μέσον ἰέναι, ὅτου καὶ τοῦτο τὸ γένος, οἷον μὲν ἐκ ἔχον τὴν αὑτοῦ δύναμιν, εἰς ἀλλότριον εἶδος ἀπέπιπτεν. εἰ δὲ λήψεται τὴν ἀεὶ ἐν πολιτείαν, ὥσπερ καὶ αὐτὸ ἀεὶ ὂν ἐστί, τότε δηλώσει ὅτι τοῦτο μὲν τῷ ὄντι θεῖον ἦν· τὰ δὲ ἄλλα ἀνθρώπεια, τά τε τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπιτηδεύσεως.

Τὸ δέ που ἀληθὲς ὦδε ἔχει· ἐκ πόλεως ἥκιστα φοβοῦμαι ἀρχὴν οἱ μέλλοντες ἄρξειν, τοῦτο ἄριστα καὶ ἀσφαλέστατα ἀνάγκη οἰκεῖσθαι· τὸν δ' ἐναντίως ἄρχοντας ἐναντίως.

Ἐν μόνῃ γὰρ αὐτῇ ἄρξουσιν οἱ τῷ ὄντι πλούσιοι, οὐ χρυσίου, ἀλλ' ὃ δεῖ τὸν εὐδαίμονα πλουτεῖν, ζωῆς ἀγαθῆς τε καὶ ἔμφρονος. εἰ δὲ πτωχοὶ καὶ πεινῶντες ἀγαθῶν ἰδίων ὁρμῷεν τὰ δημόσια ἴασιν, οὐκ ἔνδον οἰόμενοι τἀγαθὸν δεῖν ἁρπάζειν, οὐκ ἔστι. πᾶσι μάχην γὰρ ὃ ἄρχειν μηχανώμενον, οἰκείους ὧν καὶ ἔνδον ὁ τοιοῦτος πόλεμος, αὐτούς τε ἀπόλλυσι καὶ τὴν ἄλλην πόλιν.

Τὸ μὲν τοίνυν δικαίως, ἦν δ' ἐγώ, ὅτου. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο προσθυμηθῶμεν χρὴ σὴν χάριν ἀποδεῖξαι, πῆ μάλιστα καὶ κατὰ τί δυνατώτατα αὖ εἴη πάλιν μοι πρὸς τὰ τοιαύτην ἀπόδειξιν τὰ αὐτὰ † διομολόγησαι. τὰ ποῖα; ἆρ' οἷόν τέ τι προσχθῆναι ὡς λέγεις, † ἢ φύσιν ἔχει προσδέξιν λέξεως ἧττον δικαίας ἐφάπτεσθαι, κἂν εἰ μή τῳ δοκῇ. δικαίως σὺ πότερον

περὶ ὁμολογεῖς ἢ οὔ; ὁμολογῶ, ἔφη. † τότε μὴν δὴ μή με ἀνάγκαζε, οἷα τῷ λόγῳ διηλθομεν, τοιαῦτα πάντα κατὰ τὸ ἔργον διεξιέναι. ἀλλ' ἐὰν οἷοί τε γενώμεθα διορᾶν, ὡς αὖ ἐγγύτατα τῶν εἰρημένων πόλις οἰκήσεται, φάναι ἡμᾶς δεῖν δυνηκέναι, ὡς δυνατὰ ταῦτα γίγνεται ᾗ σὺ βούλει. ἢ οὐκ ἀγαπήσεις τούτων τυγχάνων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἀγαπῶ. καὶ γὰρ ἐγώ, ἔφη. ὃ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, πειρώμεθα ζητεῖν τε καὶ ἀποδεικνύναι, τί ποτε νῦν κακῶς ἐν τῇ πόλει πράττεται, διὰ ὃ οὐ χεῖρον οἰκεῖται· καὶ τίνος αὖ σμικροτάτου μεταβαλόντος, ἔλθοι εἰς τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πολιτείας πόλις μάλιστα μὲν, ἑνός· εἰ δὲ μή, δυοῖν· εἰ δὲ μή, ὅτι ὀλιγίστων τῶν ἀριθμοῦ καὶ σμικροτάτων τὸ δυνάμενον. πάντα μὲν οὖν, ἔφη. ἑνὸς μέν τινος τούτου, ἦν δ' ἐγὼ, μεταβαλόντος * δοκεῖ μοι ἔχειν δύνασθαι, ὅτι μεταπίπτει αὖ, οὐ μέντοι γε, οὐδὲ ῥᾴδιον, δυνατὸν δέ. τίνος; ἔφη. ἐπ' αὐτὸ δὴ, ἦν δ' ἐγὼ, εἶμι, ὃ πρὸ μεγίστου * παρεσκευάζομαι σήματος εἰρήσεται δ' οὖν, εἰ καὶ μέλλοι γέλωτί τε ἀτεχνῶς, ὥσπερ κῦμα σκελῶν, καὶ * ἀταξίας καταλύσει. σκόπει δὲ ὃ μέλλω λέγειν. λέγε, ἔφη. ἐὰν μὴ, ἦν δ' ἐγὼ, οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσι, (καὶ τὰ λοιπά.) ἢ οἱ βασιλῆς τε νῦν καὶ δυνάσται λεγόμενοι, φιλοσοφήσωσι, * ὑκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσιν.

Ἀλλὰ μήν τοι, εἶπον, τό γε φιλομαθὲς, καὶ φιλόσοφον τοῦτον ὄντα. τοῦτον γὰρ, ἔφη. σὺκοῦν θαρρύνοντες πιθώμεθα καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ μέλλοι πρὸς τοὺς οἰκείους γε καὶ γνωρίμους πρᾶός τις ἔσεσθαι φύσει, καὶ φιλόσοφον καὶ φιλομαθῆ αὐτὸν δεῖν εἶναι. πιθώμεθα, ἔφη. φιλόσοφος δὴ καὶ θυμοειδὴς καὶ ἰσχυρὸς, καὶ ταχὺς ἡμῖν τῇ φύσει ἔσται, ὁ μέλλων καλὸς κἀγαθὸς φύλαξ ἔσεσθαι πόλεως. πάντα μὲν οὖν, ἔφη.

Καλεπὸν μὲν οὖν πόλεώς τε καὶ πολιτείας μὴ πάντασιν ἡμῖν εἰρηκέναι. δῆλα καλεπὸν μὲν, δυνατὸν δέ πη, καὶ οὐκ ἀδήπη εἰρῆ), ἢ ὅταν οἱ ἀληθῶς φιλόσοφοι δυνάσται ἢ πλείους ἢ εἷς ἐν πόλει γενόμενοι, τῶν μὲν νῦν τιμῶν καταφρονήσωσιν, ἡγησάμενοι ἀνελεύθερα εἶ) καὶ οὐδενὸς ἀξίας· ὃ δὲ ὀρθὸν μᾶλλον πλείστου ποιησάμενοι, καὶ τὰς ἀπὸ τούτου τιμὰς (μέγιστον δὲ καὶ ἀναγκαιότατον ὃ δίκαιον) καὶ τούτῳ δὴ ὑπηρετοῦντές τε καὶ αὔξοντες αὐτὸ δίαν σκέψωνται) τὴν ἑαυτῶν πόλιν. πῶς; ἔφη. ὅσοι μὲν οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, πρεσβύτεροι τυγχάνωσι δέκα ἐν τῇ πόλει πρώτας ἐκπέμψουσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς, τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν μᾶλλον ἐκτὸς τῶν σημείων, ἃ καὶ οἱ νῦν ἔθος ἔχουσι, θρέψουσι) ἐν τοῖς σφετέροις ἤθεσι καὶ νόμοις οὖσιν, οἷς διηλύθαμεν, τότε καὶ οὕτω τάχιστά τε καὶ ῥᾷστα πόλιν τε καὶ πολιτείαν, ἐν ᾗ ἐλέγομεν κατασῶσαι, αὐτήν τε καὶ δυδαιμονήσειν, καὶ ὅθνος ἐν ᾧ ἂν ἐγγένηται, πλεῖστα ὠφελήσειν.

*trum das istud, an non? Do equidem. Ne me cogas igitur, vt qualia verbis hac figuraui mus, talia penitus digito indicare debeam. Sed si valeamus adinuenire quaratione quàm proximè ad hac accedat respub. institutio, fatendum esse comperisse nos quemadmodum quæ tu præcipis, effici possunt. An non satis esse factum duces, si horum compos efficiaris? Nam ego quidem sat haberem. Ego quoq;. Conemur igitur declarare post hac, quid istud sit propter quod in ciuitatibus malè agatur, quo minus sic regantur, & vtrum vnius cuiusdam exigui mutatione, ciuitas ad hanc formam instituatur, quidve illud sit: & nunquid maximè vnius mutatione id fiat, vel saltem duorum, an plurium, sed quàm pauciſſimorum, et potentia minimorum. Sic omnino. Vno quodam mutato ostendere id possumus quod caderet, quod quidem non est paruum, nec facile, posſibile tamen. Quid istud? Ad id redeo equidem, quod ingenti fluctui comparauimus. Dicetur igitur, quanquam suſpicor ne effusiore pernicaciorum risu inundante penitus obruatur. Considera quod dicturus sum. Dic iam. Nisi philosophi ciuitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potentésque dicuntur, legitimè sufficienterq; philosophentur, &c.

† τῦτο.

* Ioan.

* παρεσκεύασμαι τὸ σῆμα.

* ἀταξίαν καταλύσει.

* Paulopiura hic adduntur in Platone.

Porrò discendi studioſus & philosophus idem. Idem. Cur igitur audaciter non ponamus & in homine, siquidem aduersus familiares & notos mitiùs futurus est, philosophum ipsum esse & discendi cupidum oportere? Ponamus. Philosophus igitur & iracundus, & velox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino.

Eiusdem in dialogo 2. de Repub.

Quid ciuitati & reipublicæ in primis optandum sit, explicatu difficile est. Difficile quidem est, fieri potest tamen vt fœlicissimè agat, cùm veri philosophi, aut plures aut vnus in ciuitate magistratum gerentes, præsentium honorum quicquid est contempserint, vt quos viles ac illiberales æstiment: rectum autem, & qui id comitantur honores (nam iustum maximè & apprimè necessaria res est) plurimi facientes, eique inſernientes, & ipsum promouentes, ciuitatem suam gubernauerint. Quomodo, inquit? Si inquam decem illis in vrbe seniores, cunctos rus ablegauerint, liberos autem eorum acceptos ex eisdem quibus ali parentes solebant, educauerint, secundum suos mores ac leges quas recensuimus, hoc tempore & hoc modo tum celerrimè tum facillimè ciuitas & respublica quam describimus, prosperè aget: & gens illa in qua fuerit, plurimum inde fructus percipiet.

Et alibi.

Platonis in lib. 4. de Virtute vel Menone.

At tu animaduertisne, quàm peruicacem argumentationem in medium adduxisti? quòd videlicet homo, neq; quod nouit, neq; quod ignorat inquirit. Nam si nosci, nulla inquisitione opus est. Sed neq; quod nescit, inuestigabit: non enim nouit quid quaerat. Nónne rectè induci ô Socrates hanc rationem existimas? Nequaquam. Potes dicere cur tibi non placeat? Possum, id enim à viris ac mulieribus diuinarum rerum peritis quandoq; percepi. Quis istorũ sermo? Verus, vt mihi videtur atq; praeclarus. Quis inquam iste? & qui nam testantur? Qui hoc asserunt, sancti viri sunt, ac sancta etiam mulieres: quibuscũq; cura extitit, vt eorũ quae profitentur rationem reddere possent. Tradit praterea Pindarus, & Pindarus. *cateri quicunq; poetarũ diuini sunt, talia quaedam, quae aduerte quaeso, num vera tibi videantur. Ferunt enim hominis animũ immortalem esse, eumq; tum decedere, quod quidẽ mori vocant, tum iterum redire, interire verò nunquam. Quam ob causam vitam quàm sanctissimè agere monent. Quicunq; enim poenas antiquae miseriae Proserpina iam dederunt, iis illa ad supernum solem nono anno rursus animam reddit, quousq; in reges gloria, sagacitate, sapientiaq; praestantes euadant. Reliquũ autem tempus sancti heroes inter homines vocantur. Cùm ergo animus immortalis sit, ac sapius in hanc vitam redieris, videritq; persape et quae in hac, et quae in alia vita sunt, omniq; perceperit, nihil vtiq; restat, quin ipse didicerit. Quamobrem nihil mirũ est, si eorũ quae ad virtutẽ et ad alia pertinent, reminisci possit: quippe cùm olim illa cognouerit. Cùm enim tota natura cognata sit, ac sibimet consona, & animus cuncta didicerit, nihil prohibet hominẽ vnius cuiusdã reminiscentem, quam disciplinã vocant, reliqua omnia recuperare, si quis adeò constans sit, vt quaerẽdo minimè fatigetur. Quarere igitur ac discere, reminiscentia est. Quapropter litigiosa illi argumentationi nequaquam credere decet: pigros. n. nos quodammodo redderet. Ea quoq; mollioribus hominibus mirificè placet. Ratio autẽ nostra solertes verũ inuestigatores efficit, qua ipse, vtpote vera fretus, vnà tecũ quid sit virtus perscrutari desidero. Imò, ô Socrates, sed num absolutè id asseris nos minimè discere? quã disciplinã vocamus reminiscentiam esse, potésne hoc ita esse me docere? In superioribus quoq; ô Meno te callidum esse dixi, et nũc rogas vtrum docere te possim, cùm antè nullam esse disciplinam, sed reminiscentiam asseuerim, vt è vestigio mihi ipsi repugnare videar. Per Iouem, ô Socrates, non hoc instituebam.*

Eiusdem de legib. lib. 5.

Audiat iam reliqua, quicunque paulo antè de Dys charissimisque genitoribus audiebat. Cuiusq; enim animus, omnium suarum

* αὐτῦ.

Ο ἐρᾷς τοῦτον ὡς ἐριστικὸν λόγον καταλέγεις; ὡς οὐκ ἄρα ὅστιν ζητεῖν ἀνθρώπῳ, οὔτε ὃ οἶδεν, οὔτε ὃ μὴ οἶδεν. οὔτε γὰρ ἂν ὅγε οἶδε ζητοῦ, οἶδε γὰρ, καὶ οὐδὲι δεῖ τοῦ γε τοιούτου ζητήσεως, οὔτε ὃ μὴ οἶδεν· οὔτε γὰρ οἶδεν ὅ, τι ζητήσει. Οὐκοῦν καλῶς σοι δοκεῖ λέγεσθαι ὁ λόγος οὗτος, ὦ Σώκρατες; Οὐκ ἔμοιγε. ἔχεις λέγειν ὅπη; Ἔγωγε. ἀκήκοα γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν σοφῶν περὶ τὰ θεῖα πρεσβύτερα. πίνα λόγον λεγόντων; ἀληθῆ ἔμοιγε δοκεῖν καὶ καλόν. πίνα τοῦτον, καὶ τίνες οἱ λέγοντες; οἱ μὲν λέγοντές εἰσι τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν ἱερέων, ὅσοις μεμέλητε, περὶ ὧν μεταχειρίζονται λόγον οἵους τε εἶναι διδόναι. λέγει δὲ καὶ Πίνδαρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ποιητῶν, ὅσοι θεῖοί εἰσιν· ἃ δὲ λέγουσι, ταῦτ' ἐστίν. Σκόπει εἴ σοι δοκοῦσιν ἀληθῆ λέγειν. Φασὶ γὰρ τὸν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δὲ οὐδέποτε· δεῖν δὴ ζῆν ὡς τοῦτα, ὁσιώτατα ζῆν τὸν βίον. οἷσι γὰρ ἂν Φερσεφόνη ποινὰν παλαιᾶς πένθους δίκην, εἰς τὸν ὕστερον ἐνιαυτὸν ἐκείνων αὐτῶν ἔτη ἀναδιδοῖ ψυχὰν πάλιν, ἐκ τῶν βασιλῆες ἀγαυοὶ, καὶ σθένει κρατεροὶ, σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται· εἰς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον, ἥρωες ἁγνοὶ κεκλῆς ἀνθρώπων καλοῦνται. ἅτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατος οὖσα, καὶ πολλάκις γεγονῦα, καὶ ἑωρακυῖα καὶ τὰ ἐνθάδε καὶ τὰ ἐν ᾅδου καὶ πάντα πρεσβύτερα, οὐκ ἔστιν ὅ, τι οὐ μεμάθηκεν. ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν, καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων οἷόν τε εἶναι αὐτὸν ἀναμνησθῆναι, ἅπερ καὶ πρότερον ἠπίστατο. ἅτε γὰρ τῆς Φύσεως ἁπάσης συγγενοῦς οὔσης, καὶ μεμαθηκυίας ἅπαντα τὰ τῆς ψυχῆς, οὐδὲν κωλύει ἕν μόνον ἀναμνησθέντα, ὃ δὴ μάθησιν καλοῦσιν ἄνθρωποι, τἆλλα πάντα αὐτὸν αὐτὸν ἀνευρεῖν, ἐάν τις ἀνδρεῖος ᾖ, καὶ μὴ ἀποκάμῃ ζητῶν. τὸ γὰρ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν, ἀνάμνησις ὅλον ἐστίν. ἔγωγε οὖν οὐδὲ σοὶ πείθεσθαι τούτῳ τῷ ἐριστικῷ λόγῳ. οὐ γὰρ ἂν ἡμᾶς ἐργοὺς ποιήσειε, καὶ ἔστι τοῖς μαλακοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡδὺς ἀκοῦσαι. ὅδε δὲ ἐργατικούς τε καὶ ζητητικοὺς ποιεῖ, ᾧ ἐγὼ πίστιν ἔχω ἀληθῆ εἶναι, ἐθέλω μετὰ σοῦ ζητεῖν, τί ἀρετή ἐστι. ναί, ὦ Σώκρατες. ἀλλὰ πῶς λέγεις τοῦτο, τί μανθάνομεν, ἀλλὰ μὴν καλοῦμεν μάθησιν, ἀνάμνησίς ἐστιν, ἔχεις μοι τοῦτο διδάξαι, ὡς ὕπως ἔχει; καὶ ὅπῃ εἶπον, ὦ Μένων, ὅτι πανοῦργος εἶ, καὶ νῦν ἐρωτᾷς, εἰ ἔγωγε σε διδάξαι, ὃς οὐ φημὶ διδακτὸν εἶναι, ἀλλ' ἀνάμνησιν, ἵνα δὴ δῆθεν φαίνωμαι αὐτὸς ἐμαυτῷ παντάπασι λέγων. οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, οὐ πρὸς τοῦτο βλέψας εἶπον.

Ἀκούοι δὴ πᾶς, ὥσπερ νῦν τὰ περὶ θεῶν τε ἤκουε, καὶ τῶν φίλων πρεσβυτέρων. πάντων γὰρ * ἐν τῷ βίῳ κτημά-

κτημάτων μᾶλλον θεὸς, ψυχὴ θνητὸν, οἰκειότατον οὖν τὰ σὴ αὐτοῦ διπλᾶ * πᾶσι δὲ πᾶσι. τὰ μὲν οὖν κρείττω καὶ ἀμείνω, διακόζοντα· τὰ δὲ ἧττω καὶ χείρω, δοῦλα. τῶν οὖν * δύο, τὰ διακόζοντα ἀεὶ προτιμητέον τῶν δουλευόντων. ὕτω δὴ τοι καὶ αὐτοῦ ψυχὴν μὲν θεοὺς οἵτινας διακόζας καὶ τοὺς τούτοις ἑπομένους, τιμᾶν δεῖν λέγων δικαίως, ὀρθῶς προσκυνοῦμεν. τιμᾶν δέ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς δοκεῖ δρᾶν. ἦθος γὰρ ἀγαθόν πως τιμή. τῶν δὲ κακῶν οὐδὲν τίμιον. ὁ δὲ ἡγούμενος ἅπασι λόγοις, ἢ δώροις † αὐτοῖς αὔξειν, μηδὲν (ἅπασιν ἐπαύξειν) βελτίω δὲ ἐκ χείρονος αὐτὸν ἀπεργαζόμενος, τιμᾷν μὲν δοκεῖ, δρᾷ δὲ τοῦτο οὐδαμῶς. αὐτίκα πᾶς ἡγούμενος δίκης αἴσθεσθαι πᾶς, ἡγεῖται πόσα ἱκανὸς εἶναι γινώσκειν, καὶ τιμᾷ οἴεται, ἐπαινῶν τὸν αὐτοῦ ψυχὴν, καὶ προθυμούμενος ὑπερβέβηκε προσῆκον, ὅ, τι καὶ εἰπεῖν. ὃ δὲ νῦν λεγόμενόν ἐστιν, ὡς ὁρῶν ζῶντα βλάπτει, καὶ οὐ τιμᾷ. δεῖ δὲ ὡς φαμὲν μετὰ γε θεοὺς, δοῦλεύειν. οὐδὲ γὰρ ὅταν ἄνθρωπος τὸν αὐτοῦ * ἕκαστος ἁμαρτημάτων, μὴ ἑαυτὸν αἴτιον ἡγεῖται, καὶ τῶν πλείστων κακῶν, καὶ μεγίστων, ἀλλὰ θεούς. ἑαυτὸν δὲ αἰεὶ αἴτιον ὀξαιρῆ † τιμῶν τὸν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ὡς δὴ δοκεῖ. ὧδε πολλοῦ δεῖ δρᾶν τοῦτο, βλάπτει γάρ. οὐδὲ ὁπόταν ἡδοναῖς προσλόγοις τὸν τοῦ νομοθέτου καὶ ἔπαινον χαρίζηται, τότε αὐδαμῶς τιμᾷ· ἀτιμάζει δὲ, κακῶν καὶ μεταμελείας ἐμπιπλὰς αὐτόν. οὐδὲ γὰρ ὁπότ' ἂν ταναντία τοῖς ἐπαινομένοις πόνοις καὶ φόβοις καὶ ἀλγηδόναις καὶ λύπαις μὴ ἀσμένῃ καρτεροῦν, ἀλλ' ὑπείκῃ, τότε οὐ τιμᾷ † ἀτιμάζων. ἄτιμον γὰρ αὐτὸν ἀπεργάζεται, ὁρῶν τὰ τοιαῦτα σύμπαντα. οὐδ' ὁπόταν ἡγεῖται * ζῆν τοῦτο ἀγαθὸν εἶναι, τιμᾷ· ἀτιμάζει δ' αὐτὸν καὶ τότε. τὰ γὰρ ἐν ἅδου πράγματα πάντα κακὰ ἡγούμενος τῆς ψυχῆς εἶναι, ὑπεὶ κέ τι καὶ ὀκνῇ ἀπιστίᾳ, διδάσκων τε καὶ ἐλέγχων, ὡς οὐκ οἶδεν οὐδ' εἰ ταναντία πέφυκε μέγιστα εἶναι πάντων ἀγαθῶν ἡμῖν, τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς τοὺς ἐκεῖ. οὐδὲ μὲν πρὸ ὧρέτ' ὁπόταν αὖ προθυμῆται κάλλος, τοιοῦτον οὐκ ἔστιν, ἢ κατὰ ψυχῆς ὄντως καὶ πάντως ἀλλοία. ψυχῆς γὰρ σῶμα εὐθυμότερον οὐδὲ ὁ λόγος φησὶν εἶναι φιλόδοξος. οὐδὲν γὰρ γηλὲς ὀλυμπίων εὐθυμότερον. ἀλλ' ὁ πρὸς ψυχῆς ἀνδρὸς δοξάζων, ἀγνοεῖ ὡς θαυμαστοῦ τούτου κτήματος ἀμελεῖ. οὐδέτι ὁπόταν χρήματά τις ἐκ κτᾶται μὴ καλῶς, ἢ μὴ δικαίως φέρῃ κτώμενος, δώροις πρᾶα λαμβάνει τότε τοῦ αὐτοῦ ψυχοῦ. πάντως μὲν οὖν λείπει. ὃ γὰρ αὐτοῦ τίμιον ἅμα καὶ καλὸν ἀποδίδοται σμικροῦ χρυσίου. πᾶς γὰρ ὅ, τ' ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς, ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος. οὐδὲ (ὡς εἰπεῖν ξυλλήβδην) ὅσα νομοθέτης αἰσχρὰ εἶναι καὶ κακὰ ἅπαντα μάλιστα καὶ τέλειον ἀγαθὰ

rerum post Deos, cùm sit maximè suus, diuinissimus est. Quæ verò sua sunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidem ac meliora dominantur, imbecilliora verò deteriora q; seruiunt. Profectò quæ dominantur, præ illis quæ seruiunt, semper sunt honoranda. Quapropter meritò post dominantes Deos, eos q; qui illos sequuntur, animum nostrum colendum, secundo q; loco habẽdum iubeo. Neme autem, vt breuiter dicam, rectè animũ suum honorat, quamuis videatur. Diuinũ enim bonũ est honor. Malorum aũt nihil est honorandum. Quisquis igitur putat vel sermonib. quibusdam, vel muneribus, vel obsequijs animum suũ posse extolli, si meliorem ipsum ex deteriore non reddit, quamquam honorare videtur, minimè tamen id facit. Nam statim à pueritia vnusquisque sufficientẽ ad omnia cognoscenda se putat, & honorare suum animum opinatur laudãdo, permittendo q; sibi quicquid libuerit agere. Nos autem dicimus eum qui hæc agit, animum nõ honorare, sed ladere, quem tamen secũdo loco post Deos dicimus honorandum. Sed neq; ille eum honorat, qui peccatorum suorum, plurimorúmque maximorum q; scelerum, non seipsum, sed alios causam ducit. Qui sanè seipsum semper excusans, honorare videtur animum, longè tamen abest cùm obsit. Neque etiam cùm præter rationem laudémque legumlatoris, voluptatibus quis indulget, animum suum honorat: deijcit enim ipsum, cùm malis & pœnitentia repleat. Neque etiam tunc honorat, quando labores lege laudatos, metúsque ac dolores ferendos non suscipit, sed cedit atque succumbit. Hæc enim agens omnia, animum suum dedecorat. Sed nec quando hanc vitam summum bonum censet, imò tunc etiam vituperat. Nam animo existimanti omnia apud manes mala esse, protinus assentitur, neque resistit, docens ipsum atque redarguens, quasi ignoret, vtrum contra quæ apud Deos inferos sunt, omnium bonorum nobis maxima sint. Præterea qui virtuti formam corporis anteponit, animam verè penitúsque dedecorat. Nempe corpus anima venerabilius arbitratur: in quo certè vehemẽter errat. Nihil enim terrenum rebus cœlestibus venerabilius est. Et qui de animo aliter sentit, quàm mirabilem rem negligat, prorsus ignorat. Nec rursus qui pecuniã iniustè cupit, aut possidens iniustè, non dolet, muneribus animũ suum exornat, sed ab hoc longissimè abest. Quod enim venerabile pulchrũ q; in animo est, parvo pro auro prodit: cùm totum quod super terram, quódve sub terra est aurum, virtuti compensari dignè non possit. Deniq; vt summatim dicam, quicunq; illa quæ legislator turpia malaq; putat esse, omnì studio non fugit, nec pro virib. sectur ea q̃ bona

* πλέονα-σι.

* αὐτοῦ.

† αὐτὸν. Alias nõ habẽtur parẽthesi inclusa.

* ἑκάστου.

† ἐξαίρῃ, τιμᾶ.

† ἐνδεῶς.

* ὃν ζῆν οἴεται.

& pulchra ſtatuit, non videt in his omnibus quàm turpiter & abſurdè diuiniſſimum animum ſuum afficiat. Maximam enim ſecundum iuſtitiam vltionem malè agendi, nemo, vt vno verbo dicam, animaduertit. Maxima verò eſt, vt quis malis hominibus ſimilis efficiatur: factúsque ſimilis, bonos & viros & ſermones fugiat: ſéque ipſum ab eis ſeiungat, improbis autem adhæreat, & eorum conſuetudinem amplectatur. Enm verò qui ſe his immiſcuit, neceſſe eſt eadem pati & agere, quæ tales agere & loqui inter ſe conſueuerunt. Ac paſsio quidem huiuſmodi iuſtitia non eſt. Iuſtitia enim & iuſtum, honeſtum eſt. Vltio verò paſsio iniuſtitiæ ſequax: in quam & qui non incidit, & qui incidit, malè miſerq; eſt: ille, quoniam non ſanatur: hic, quoniam vt multi ſeruentur, ipſe perit. Honor autẽ eſt, vt totum ſimul complectar, meliora ſequi, & ex peioribus quæcunq; meliora fieri poſſunt, ad melius quàm optimè reducere. Homini profectò nihil animo aptius & ſagacius eſt ad fugiendum malum, ad inueſtigandum eligendumque quod eſt omnium optimum, éique per omnem vitam firmiter adhærendum. Idcirco illi ſecundo ſtatutus eſt honor. Tertium deinde honorem ſecundum naturam quinis intelliget corpori conuenire. Conſiderare oportet qui veri honores ſint, quíue adulterati: quorum differentia à legiſlatore declaranda mihi videtur, vt puta honore dignum corpus eſſe, non quod formoſum aut robuſtum eſt, aut velox, vel magnum, vel ſanum: quamuis multis id videatur: neque quod contrariis modis affectum. Nempe quæ medium iſtorum omnium habitum tangunt, ea longè moderatiora tutioráque cenſenda ſunt. Altera enim inflatos & audaces animos reddunt, altera deiectos atque illiberales. Similiter pecuniarum prædiorúmque & cenſus poſſeſsio ſe habet. Excedens enim & priuatim & in ciuitatibus inimicitias ſeditionésque parit: deficiens autem, vt plurimum, ſeruitutem. Nemo igitur liberorum gratia pecunias cumulandis incumbat, vt ditiſſimos eos relinquat. Neque enim ipſis, neque ciuitati id conducit. Sed cenſus iuuenum tum adulatione vacuus, tum rerum neceſſariarum non indigens, omnium decentiſſimus & optimus eſt. Nam hic nobis ad omnia conſonans accommodatúsque, vitam à doloribus tutam reddit. Liberis ergo non auri, ſed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem verbis impudentiam iuuenum caſtigando id nos impetraturos. Sed non ex caſtigatione, quæ iuuenibus incutiunt, dicentes quòd adoleſcentem oporteat in omnibus verecundum eſſe. Sapiens itaque legumlator

καὶ καλὸν, τοῦτο μὲν ἀπίχεσθαι μὴ ἐθέλειν πάσῃ μηχανῇ· τὸ δ' ὅτι τὴν δίκην ξύμπασαν καὶ δυνάμει, οὐκ οἶδεν ὁ τούτοις πᾶσι πᾶς ἀνθρωπος, ψυχὴν ἡγεμονικὸν ἔχων, ἀτιμότατα καὶ κακοηθέστατα διακείμενος. τὸ μὲν γὰρ λεγόμενον δικαίως τῆς κακουργίας τὸ μεγίστιον σοφὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, λαμβάνεται. ἔστι δὲ ἡ μεγίστη, ὃ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ὑπὸ κακίας ἀνδράσιν ὁμοιότατον δὲ, τὸς μὲν ἀγαθὸς φιλεῖν ἄνδρας, καὶ λόγους· καὶ τοῦ μὲν ἀπέχεσθαι, τοῖς δὲ προσκολλᾶσθαι διώκοντα καὶ ξυνουσίας. προσπεφυκέναι δὲ τοῖς τοιούτοις, ἀνάγκη ποιεῖν καὶ πάσχειν, ἃ πέφυκεν ἀλλήλους οἱ τοιοῦτοι ποιεῖν καὶ λέγειν. τοῦτο δὴ οὔτω ὃ πάθος, δίκη μὲν οὐκ ἔστι· καλὸν γὰρ τοῦτο δίκη· οὐ καὶ ἡ δίκη· τιμωρία δὲ ἀδικίας ἀχάλεπος πᾶσι, τῷ τε τυχὸν καὶ μὴ τυγχάνων, ἄθλιος· ὁ μὲν οὐκ ἰατρευόμενος· ὁ δὲ ἰατρευόμενος· ὁ δ' ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζωνται, ἀπολλύμενος. τιμὴ δ' ὄντι ἡμῖν, ὡς ὅλον εἰπεῖν, τοῖς μὲν ἀμείνοσιν ἕπεσθαι· τὰ δὲ χείρω, φυέσθαι βελτίω δυνατά, τοῦτ' αὐτὸ ὡς ἄριστα ἀποτελεῖν. ψυχῆς * οὖν ἀνθρώπῳ κτῆμα οὐκ ἔστιν ἀφυέστερον, εἰς ὃ φυγεῖν μὲν τὸ κακὸν, ἰσχύουσαν δ' καὶ ἑλεῖν τὸ πρώτων ἄριστον, καὶ ἑλόντα αὖ, ξυνοικεῖν καὶ μὴ τὸν ἄπαλλοιπον βίον. δεῖ δὴ δεύτερον ἐπάξιον τιμᾶν. τὸ δὲ τέτον πᾶς αὖ τοῦτό γε νοήσας τοῦ † σώματος εἶναι κατὰ φύσιν τιμιώτατον. τοῖς δ' αὖ τιμὰς δεῖ σκοπεῖν, καὶ τούτων τίνες ἀληθεῖς, καὶ ὅσαι κίβδηλοι. τοῦτο δὲ νομοθέτην, μηνύειν δὴ φαίνεται, τάς τε καὶ τοιάσδε τινὰς αὐτὰς εἶναι, τίμιον εἶναι σῶμα, ὃ τὸ καλὸν, οὐδὲ τὸ ἰσχυρὸν, οὐδὲ τὸ τάχος ἔχον, οὐδὲ μέγα, ὃ δὲ τὸ ὑγιεινὸν, καὶ τοι γε πολλοῖς αὖ τοῦτο δοκεῖ, κἀμοὶ ὃ δὲ τὰ τούτων γε ἐναντία. τὰ δ' ἐν ᾧ μέσῳ ἁπάσης ταύτης τῆς ἕξεως ἐφαπόμενα σωφρονέστατα ἄμα τε ἀσφαλέστατα εἶναι μακρῷ. τὰ μὲν γὰρ, χαύνους τοῖς ψυχαῖς καὶ θρασείας ποιεῖ τὰ δ', ταπεινάς τε καὶ ἀνελευθέρους. ὡς δ' αὔτως ἡ τῶ χρημάτων καὶ κτημάτων δυσκολία, ὡς τὸ πολὺ κτῆσις καὶ πώσεως, κτῆ τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν ἔχει. τὰ μὲν ὑπερογκα γὰρ ἑκάστων τούτων ἔχθρας καὶ στάσεις ἀναφλέγεται ἐν τῇ πόλεσι, καὶ ἰδίᾳ· τὰ δ' ἐλλείποντα, δουλείαν. μὴ δή τις † φιλοχρηματείτω παίδων τε ἕνεκα, ἵνα ὅτι πλουσιωτάτους καταλείπῃ. ὅτε γὰρ ἐκείνοις, ὅτε αὖ τῇ πόλει ἄμεινον. ἡ γὰρ τῶν νέων ἀκολασία πολὺ ὕβρεως, τῶν δὲ ἀναγκαίων μὴ ἐνδεὴς, ὥστε πασῶν μοιρικωτάτη τε καὶ ἄριστη. ξυμφωνοῦσα γὰρ ἡμῖν καὶ ξυναρμόττουσα εἰς πᾶν, ἄλυπον τὸν βίον ἀναφλέγεται. πολλοὶ δὲ αἰδοῖ χρὴ πολλῷ μᾶλλον χρυσοῦ καταλείπειν. οἱ μὲν δὴ ὑπερπλήπλοντες τοῖς νέοις αἰσχυντῆσι τοῦτο καταλείπειν. ὃ δ' ἔστιν, οὐκ ἐκ τοιούτων παιδευμάτων τοῖς νέοις γιγνόμενον, ὃ παιδεύονται, λέγοντες ὡς δεῖ πᾶν αἰσχύνεσθαι τὸν νέον. ὁ δὲ ἔμφρων νομοθέτης

τοῖς πρε-

† φιλοχρηματείτω

τοῖς πρεσβυτέροις αἰ μᾶλλον προσηκελθύοιτο αἰχυύεσθαι τὰς νέας, καὶ πάντων μάλιστα φυλάττεσθαι, μήποτέ τις αὐτὸν ἴδῃ τῶν νέων, ἢ καὶ ἐπακύσῃ, δρῶντα, ἢ λέγοντά τι τῶν αἰσχρῶν. ὡς ὅπου αἰσχυντῦσι γέροντες, αἰδήμονα καὶ νέους εἶναι δεῖ αἰδεσίμους. παιδεία γὰρ νέων διαφέρουσά ἐστιν ἅμα καὶ αὐτῶν, ἢ τὸ νουθετεῖν, ἀλλ' ἅπερ αἰ ἄλλον νουθετῶν εἴποι τις, φαίνεσθαι ταῦτα αὐτὸ δρῶντα διὰ βίου. ξυγγνῶναί τε, καὶ ὁμογνίων θεῶν κοινωνίαν πᾶσαν τὴν αὐτῶν φύσιν ἅπαντος ἔχουσαν τιμᾶν τις καὶ σεβόμενος, οὕτως αἰ * ἡμεθλύσ θεὺς εἰς παίδων αὐτὸ σπουδὴν ἴσχει κῦρον. καὶ μὴν τόν γε φίλων καὶ ἑταίρων πρὸς τὰς ἐν βίῳ ὁμιλίας δύναμις αἰ τις κτῆσιτο, μείζως μὲν καὶ σεμνοτέρας τὰς ἐκείνων ὑπηρεσίας εἰς αὐτὸν ἡγύμενος, ἢ ἐκεῖνοι· ἐλάττως δ' αὖ τὰς αὑτῷ διανούμενος εἰς τὰς φίλους χάριτας * ὑπὲρ αὐτῶν τῶ φίλων δὲ καὶ ἑταίρων. εἰς τὴν πόλιν καὶ πολίτας μακρῷ πρῖσος, ὅστις πρὸς τὸ Ὀλυμπιάσι, καὶ ἁπάντων ἀγώνων πολεμικῶν τε καὶ εἰρηνικῶν, νικᾶν δέξαιτ' αἰ δόξη ὑπηρεσίας τὴν οἰκονόμιν, ὡς ὑπερφυῶς πάντων * μάλις' αἰ ἀνθρώπων αὐτοῖς ἐν τῷ βίῳ. πρὸς δ' αὖ τὰς ξένας διανοητέον, ὡς ἀγιώτατα ξυμβόλαια ὄντα· ἁπλοῦν γὰρ πάντα ὅσα τὰ τῶν ξένων καὶ εἰς τὰς ξένας ἁμάρτημάτα πρὸς τῶν πολιτῶν εἰς θεὸν ἀσεβήμαθ, τιμωρεῖν μᾶλλον. ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ ξυγγενῶν, ἐλεεινότερος αἰ ἀνθρώποις καὶ θεοῖς. ὁ δυσάμβυτος οὖν τιμωρῆ, μᾶλλον ἐοικὲν πρεπομύτερον. δυσάται δὲ διαφερόντως ὁ ξένιος ἐκάστων δαίμων καὶ θεὸς, ὃν ξενίῳ σεμνόμυθοι Διί. πολλῆς οὖν δυλαβείας, ᾧ γε σμικρὸν πρόμηθείας ἔνι, μηδὲν ἁμάρτημα πρὸς ξένους ἁμάρτοντα ἐν τῷ βίῳ, πρὸς δὲ τέλος αὐτὸ προδυσθῶαι. ξενικῶν δ' αὖ καὶ ὑπηκοείων ἁμαρτημάτων, ὃ πρὸς τοὺς ἱκέτας μέγιστον γίνεται ἁμάρτημα ἐκάστοις. ὧν ἅ γὰρ ἱκετύσαντας μάρτυρες ὁ ἱκέτης θεὸς ἔτυχεν ὁμολογιῶν, φύλαξ διαφέρων ὢν τοῦ παθόντος γίνεται· ὥστ' οὐκ αἰ ποτε ἀτιμώρητος πάθη, ὁ τυχὼν ὢν ἔπαθε τὰ μὲν οὖν πρὸς γονέας τε, καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτῷ, πρὸς πόλιν τε καὶ φίλους, καὶ ξυγγένειαν, ξενικά τε καὶ ὑπηκόεια διελήλυθαμῶ πρὸν ὁμιλήματα· ὃ δὲ ποῖός τις ὢν αὐτὸς αἰ κάλλιστα διάγοι τὸν βίον, ἐκπόμυον τύτῳ διεξελθεῖν. ὃς αἰ οὖν μὴ νόμος, ἀλλ' ἔπαινος παιδίων καὶ ψόγος ἑκάστους † διώκους μᾶλλον τοῖς τεθησεσθαι μέλλουσι νόμοις ἀφορᾶζεται, τοῦτ' ὄντι τοῦτο ἡμῖν ῥητέα. ἀληθῆ δὴ πάντων μὲν ἀγαθῶν θεοῖς ἡγεῖται, πάντων δὲ αἰ θεώτατος, ἦς, ὁ ἡμῖσυ μέλλων μακαρίος τε καὶ εὐδαίμων, ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μέτοχος εἶη, ἵνα ὡς ὅτι πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν, διάγοι. πιστὸς γάρ· ὁ δ' ἄπιστος, ᾧ φίλον ψεῦδος ἑκάστοτε. ὅτῳ δ' ἀκύσιον, αὐτὸς ὤν.

seniorib. præcipiet potiùs, vt sint coram iunioribus verecundi, ac summopere caueant ne quis iuuenum eos aut videat, aut audiat agentes turpe aliquid, vel loquentes. Nam vbi senes minùs pudici sunt, necesse est ibi iuuenes impudentissimos esse. præstans enim & iuniorum & seniorum disciplina est, non verborum increpatio, sed vt quæ increpando quis diceret & monendo, eadem ipse in omni vita facere videatur. Quisquis præterea cognationem & vniuersam sub eisdem penatibus generis communionem honorat & colit, hos deos meritò propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoq; & sodalium in vitæ consuetudine summam beneuolentiam consequetur, qui illorum in se obsequia maiora præstantioraq; putabit quàm illi, sua verò in illos beneficia minora quàm ipsi existimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optimè ille se geret, qui omni victoriæ quæ in Olympicis, aliisque tam belli quàm pacis certaminibus comparatur, illam gloriam anteponet, quam patriis legibus ministrando nanciscetur: atque in hoc ministerio cæteris omnibus per totam vitam præstare conabitur. Ad peregrinos verò sanctissima esse fœdera quisque cogitet. Ferme enim omnia peregrinorum, & contra peregrinos peccata, præ illis quæ inter ciues committuntur, vltori Deo curæ sunt. Nam cùm peregrinus amicis cognatisque careat, maiorem & apud Deos & apud homines meretur misericordiam. Quare qui magis vlciscipotest, is ad ferendum auxilium est paratior: potest autem maximè hospitalis cuiusque dæmon ac Deus, hospitalem secuti Iouem. Diligenti igitur cautione cogitandum cuique, cui non nihil est consilij, vt innocens ab iniuria in peregrinos semper viuat. Sed omnium tam in peregrinos quàm in ciues peccatorum maximum est, quod in supplices est commissum: Deus enim per quem supplex fœdus est consecutus, diligentissimus eius est custos. Quare nullus in supplices sceleratus impunis abibit. Hactenus officia cuiusque in parentes, seipsum, sua, patriam, amicos, cognatos, peregrinos, atque colonos penè omnia exposuimus. Qualis verò quisque quo ad seipsum esse debeat, qui optimè viuere velit, nunc iam exponamus, vt non lex, sed laus & vituperatio singulos docens, refrenet magis, & obtemperatiores ferendis legibus faciat. Atque hæc nobis deinceps dicenda sunt. Veritas profectò tum Dijs tum hominibus dux omnium est bonorum, cuius qui fœlix beatisque futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimum tempus vitam agat. Fidus hic certè est: infidus autem qui sponte mentitur: qui verò non sponte, amens:

* γονεῖσιν ἅμα ὀφείλει.

* ὑπὲρ non est aliàs.

* κάλλιστα.

† ὑποτιθεὶς καὶ τιμωμένη.

quorum neutrum optabile est. Nam & infidus & amēs ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantā in odiosā senectā vitaq; terminos solitudinem incidit, vt seu viuant, siue decesserint amici ac filij, penè similiter orbam vitam miserè agat. Honorandus certè est qui nihil iniuriatur: qui verò nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiam magis est honorandus. Ille enim vni, hic multis hominibus comparatur, cùm principibus ceterorum iniuriā nunciet. Qui autē vnà etiam magistratibus iniuriā quoad potest vlciscitur, is magnus perfectusq; in ciuitate vir praconio praedicetur. Nam virtute cunctis excellit. Eadem quoq; temperantia & prudentia laus est. Et qui alijs bonis abundat, quae in alios quoq; transfundi possunt si cateros participes efficit, tanquam vir summus est honorandus. Qui autē id facere vellet quidem, sed non potest, secundo loco habendus est. Inuidum verò qui sponte nihil boni ceteris conferat, vituperare debemus, nec propter hominem quis malè possidet, rem ipsam vituperare, sed eam pro viribus adipisci.

*ἀνιαῦον.

*ἰκέτην.

Eiusdem lib. 8 de Rep. Primum abinitio.

Esto. Haec etenim, ô Glauco, confessa nobis sunt, ciuitatem quae statum desideret optimum communib. vsuram vxoribus, ac liberis, omnisque disciplina: communia item eius fore studia domi militiaq;: & reges habituram, qui tum in philosophia, tum scientia militari excellant. Concessimus inquit. Atqui istā quoque adiecimus, quòd milites à principibus vel ducibus constituti, collocandi sint in domicilia, cuiusmodi praedximus, quae nihil quicquam peculiare cuiquam contineant, sed omnibus communia sint.

Εἶεν. ζῶντα μὲν δὴ ὡμολόγηϊ), ὦ Γλαύκων, τὴν μελλούσης ἄκρως οἰκεῖν πολὶ κοινὰς μὲν γυναῖκας, κοινοὺς δὲ παῖδας εἶ), καὶ πᾶσαν παιδίαν ὡσαυτως δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα κοινά, τὸ πολέμου τε καὶ εἰρήνης· βασιλέας τε αὐτῶν εἶ) τοὺς τὸ φιλοσοφία τε καὶ πολέμου τε γιγνομένους ἀρίστους. ὡμολόγηϊ), ἔφη. καὶ μὴν καὶ τάδε ξυνεχωρήσαμεν, ὡς ὅταν δὴ καταστῶσιν οἱ ἄρχοντες ἄγοντες τοὺς στρατιώτας, κἀγκαθιδρύσοντες εἰς οἰκήσεις, οἵας προείπομεν, ἴδιόν τι οὐδὲν οὐδενὶ ἐχούσας, κοινὰς δὲ πᾶσι.

Thidem ab init. o lib. 8. de 4 virtutibus rebusp.

Fer me enim quemadmodum nunc, quasi de ciuitate satis egisses, adiecisti, quod talem ciuitatem bonam vocares, qualem descripseras, bonumq; virū quicunq; illius foret persimilis: cùm talem posses adhuc, vt apparuit, meliorē ciuitatem virumq; referre. Dixisti verò tereа, si haec recta sit respub. cateras aberrare. Reliquarum verò verump. vt memini, species esse quatuor, de quibus verba facere oportere, earumq; defectus inspicere, et homines ipsarum similes declarare: &c. vsq; ad haec verba, Virum certè simile optimatum gubernationi vidimus.

Σχεδὸν γὰρ καθάπερ νῦν διελήλυθας. τοιαύτης πόλεως τὸν λόγον ἐποιοῦ· λέγων ὡς ἀγαθὴν μὲν τὴν τοιαύτην, οἷόν τότε διῆλθες, πρός τε πόλιν, καὶ ἄνδρα τὸν ἐκεῖ ἢ ὅμοιον, καὶ ζῶντα, ὡς ἔοικε, καλλίω ἔτι ἔχων εἰπεῖν πόλιν τε καὶ ἄνδρα. ἀλλ' οὖν δὴ τὰς ἄλλας ὑμᾶς ὀρθῶς ἔλεγες, εἰ αὕτη ὀρθή. τὼ δὲ λοιπὼν πολιτειῶν ἔφησθα, ὡς μνημονεύω, τέτταρα εἶδη ἢ ἔχει, ὧν καὶ πιεῖν λόγον ἄξιον εἶναι ἔχει, καὶ ἰδεῖν αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ τοὺς ἐκείναις ἀνομοίους, (καὶ τὰ λοιπὰ, μέχρι τοῦδε· τὸν μὲν δὴ τῇ ἀριστοκρατίᾳ ὅμοιον.

Ibidem.

Nimia enim libertas tum in priuato homine, tum in ciuitate, non in aliud quàm nimiam seruitutem euadere videtur. Videtur sanè. Verisimiliter igitur, dixi, non ex repub. tyrannis, quàm ex democratia fit.

Η' γὰρ ἄγαν ἐλευθερία ἔοικεν οὐκ εἰς ἄλλο τι, ἢ εἰς ἄγαν δουλείαν μεταβάλλειν καὶ ἰδιώτῃ καὶ πόλει. εἰκὸς γάρ. εἰκότως τοίνυν, εἶπον, ἐκ μὴ τῆς πολιτείας τυραννὶς καθίσταται, ἢ ὡς δημοκρατίας.

Eiusdem li. 9. de Rep.

Neq; verò tyrānicae ciuitatis speciē admiremur, ad solū tyrannū respiciētes, aut ad eos paucos qui cum eo rerū potiūtur: sed, vt decet, omnē penitus ciuitatē ingressi, lustremus singulos, & ad cūcta cōuersis oculis feramus sententiā. Pro-

Μὴ οὖν πλησιάσωμεν εἰς τὸν τύραννον ἕνα οἵτινες βλέποντες μόνον εἴ τινες ὀλίγοι τοῦτο ὄψονται. ἀλλ' ὡς χρή, ὅλῃ τῇ πόλει εἰσελθόντας θεάσασθαι, καταδύντες εἰς ἅπασαν, καὶ ἰδόντες, ὅτῳ δόξει ἀποφαινόμεθα. ἀλλ'

ὀρθῶς

ὀρθῶς, ἔφη, προσκεῖσθαι καὶ δῆλον πάντα, ὅτι τυραννουμένης μὲν, οὐκ ἔστιν ἀθλιωτέρα· βασιλευομένης δὲ, οὐκ εὐδαιμονεστέρα.

Ἴθι δή μοι, ἔφην ἐγὼ, πῶν ἤδη ὥσπερ ὁ Ἀφὸ πάντων κεντὴς ἀποφαίνε) καὶ σὺ ὕστατος τῆς προτέρας κρίσεως τῷ σῷ δόξαι εὐδαιμονίαν, καὶ τοὺς δευτέρους, καὶ τοὺς ἀεὶ ἐξῆς πέντε οἵους κεῖνται, βασιλικὸν, τιμοκρατικὸν, ὀλιγαρχικὸν, δημοκρατικὸν, τυραννικόν. Ἀλλὰ ῥᾴδια, ἔφη, κρίσις. καθάπερ γὰρ εἰσῆλθον ἔγωγε ὥσπερ χορὸς κεῖνο ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ εὐδαιμονίας, καὶ τοὐναντίου. μαθωσόμεθα τῶν κήρυκα, ὦ δαιμόνιε ἐγὼ, ἢ αὐτὸς αὖ εἶπον; ὅτι ὁ Ἀρίστωνος υἱὸς, τὸν ἄριστόν τε καὶ δικαιότατον εὐδαιμονέστατον ἔκεινε τοῦτον δὴ εἶ) τὸν βασιλικώτατον καὶ βασιλεύοντα ἐαυτῷ· τὸν δὲ κακίστου τε καὶ ἀδικώτατον, ἀθλιώτατον τοῦτον δὴ αὖ τυγχάνειν ὄντα, ὃς αὖ τυραννικώτατος ὢν, ἐαυτῷ τε ὅτι μάλιστα τυραννεῖ, καὶ τῇ πόλεως.

Ἦ δ' αἳ ποτε ξυνοικίαι μήτε πλοῦτος ξυνοικῇ, μήτε πενία, χεῖρον ἐν ταύτῃ δικαιότατα ἤθη γίγνοιτ' ἄν. ὅπου γὰρ ὕβρεις, ὅτ' ἀδικία, ζῆλοί τε αὖ καὶ φθόνοι οὐκ ἐπιγίγνονται.

Τὸ δὲ ἐμοὶ ἔλεγον, ὅτι τοῦτο μὲν πρὸς μίαν ἀρετὴν ἁπάντων τεττάρων, κελεύοι πάντας τοὺς νόμους· δίοι δὲ δὴ πρὸς πᾶσαι μὲν βλέπειν, μάλιστα δὲ πρὸς τὸ τοῦ παντὸς, τὸ τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς. Φρόνησις δ' ἐστὶ τοῦτο, καὶ * σοφία, ἣν δόξαμεν ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τοῖς ἐπομένοις.

Τοὺς δὲ τοιαῦτ' ἔχοντας τούτων, ὡς σοφούς τε προσρητέον, καὶ ὃ λεγόμενον, μήτε γράμματα, μήτε νόμους πείσονται, καὶ τοῖς ἄρχειν δοτέον ὡς ἔμφρονι. πῶς γὰρ ἄν, ὦ φίλε, ἄνευ ξυμφωνίας γένοιτ' ἂν φρόνησις καὶ ὃ σωφρονέστατον εἴδος; οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ἡ καλλίστη καὶ μεγίστη τῆς ξυμφωνίας, μεγίστη δικαιότατ' ἂν λέγοιτο σοφία· ἧς, ὁ μὲν τοῦ λόγου ζῶν, μέτοχος. ὁ δὲ ἀπολλύμενος, οἰκοφθόρος, καὶ τῇ πόλει δαιμὼν σωτὴρ, ἀλλὰ πῶς τοιαῦτα ἀμαθαίνων εἰς ταῦτα ἐκάστοτε φανήσεται.

Εἰ δέ τις μείζονα δίδοι τοῖς ἐλάττοσι δυνάμεις, παρεὶς τὸ μέτριον, πλοίοις τε ἱστία, καὶ σώμασι κεφὴν, καὶ ψυχαῖς ἀρχάς, ἀναῤῥίπτοι πάντα πάντα, καὶ ἄνω εἰ κάτω, τὰ μὲν εἰς νόσους ἴσως, τὰ δὲ εἰς ἔκγονον ὕβρεως ἀδικίας.

Λέγομεν τοίνυν ὅτι πόλιν, ὡς ἔοικε, τὴν μέλλουσαν σώζεσθαί τε, καὶ εὐδαιμονήσειν εἰς δυνάμεις ἀνθρωπίνας, δεῖ καὶ ἀναγκαῖον, ἡμᾶς τε καὶ ἀπαιδεύτους ὀρθῶς. ἔστι δὲ ὀρθῶς ἄρα, πρώτα μὲν καὶ κοινὰ, τὰ θεῖα τῆ ψυχῆ ἀγαθὰ κεῖσθαι, σωφροσύνης ἐναρχούσης αὐτῇ· δεύτερα δὲ, τὰ περὶ τὸ σῶμα καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ τρίτα, τὰ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ χρήματα λεγόμενα.

bè admones: constat autẽ apud quemlibet, nullam ciuitatem tyrãnide pressa, esse miseriorem: nullamq; rege gubernata, beatiorem esse.

Age quemadmodum index omnia circũspiciens de singulis indicas, ita tu in præsentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, q; secũdus: caterosq; gradatim qui in numero quinque sunt, enarra: regiũ, honorifici imperij studiosũ, paucorũ potentia cupidum, popularem, atq; tyrannicum. At facile iudicium istud. Nam velut sim ingressus, istos quasi choros virtutis & prauitate, beatitudine, & huic cõtrario inter se cõparo atq; iudico. Nũ præconẽ cõducemus? an ego hæc potiùs pronunciabo? Aristonis filium iudicasse virum optimum, & iustissimum, esse beatissimum, eumq; esse dixisse hominem maximè omnium regium, seq; ipsum regentem: pessimum verò & iniquissimũ, esse miserrimum, talemq; eum esse qui maximè tyrannus sit, seq; ipsum & ciuitatem tyrannide premat? Ibidem.

In quocũq; verò hominum cœtu, nec inopia, neq; diuitiæ sunt, huic iustissimi mores aderũt. Neq; enim ibi contumelia, neq; iniuria locum habet. Æmulatio quoq; et inuidia procul abest. Eiusdem lib. 3. de Legibus.

Ego autem dicebam ad vnã solãmodo virtutẽ. cũ tamen sint quatuor, id respicere, respiciendũq; nõ ad vnam tantũ, sed omnes: maximè verò ad primã, quæ & cæterarũ omnium dux est: hæc verò prudentia est, & intellectus, & opinio, vnà cum amore & cupiditate sequente. Ibidem.

**Qui verò hac ignorantia, quã nunc exposuimus, nõ affecti sunt, sapientes habendi, etiamsi neq; literas, vt dicitur, nouerint, neq; natare sciant. Magistratus quoque istis quasi prudentibus committendi. Quomodo enim ô amici vel mimma prudentiæ species sine consensu consistere poterit? Nullo modo. At verò pulcherrimus maximusq; consensus omnium, maxima iure sapientia esse dicetur: cuius quidem particeps sit necesse est, qui secundum rationem viuere debet. Quisquis autem expers est, & suæ domus euersor, & ciuitatis nũquam seruator, sed contrà omnino ad hæc semper ignarus esse videbitur.*

*νοῦν. Paulò pòst. * Quid ignorat a ista & dissẽsio apud Platonẽ statim ante hunc locũ pluribus tractatur: quæ & ipsa inuenies in Stobæi codicibus adscripta sunt ab hoc iurio: φασὶν δὲ δεῖ ὧν καὶ εἰδέναι δίκην.

Si quis minoribus potentiam maiorem neglecta mediocritate, nauibus vela, cibum corporibus, animis principatum committat, omnia peruertentur. Nam supra modum elata lasciuiunt, & alia in morbos incidunt, alia in iniuriã elatioris lasciuiæ filiam. Ibidẽ paulo pòst.

Oportere itaq; dicimus ciuitatem, quæ prohumanis virtb. salua fœlixq; futura sit, rectè honores et opprobria distribuere. Recta autem distributio est, vt prima & maximè honoranda censeantur animi bona, si adiũcta illis tẽperantia sit: secundo dignitatis gradu corporis bona ponantur: tertio, externa possessio & pecunia. Ibidem.

Hæc ſi quis legiſlator ciuitásve tranſgreditur, vel pecuniam præ cæteris honorando, vel poſterius aliquid honore priùs collocãdo, neque ſanctè neque ciuiliter faciet.

Eiuſdem libro 4. de Legibus.

Profectò mare ciuitati proximum, quotidiana quadam incunditate eam afficit. Verùntamen vicinitas ea nimium venena ſalſa eſt atque amara. Nam cùm mercibus & pecuniis cauponando ciuitas replcatur, doloſi animi inſtabiles & infidos mores parit. Vnde parum & ipſa ad ſeipſam, & ad gentes alias, fidem & amicitiam colit. Aduerſus hæc tamen illud habet remedium quòd omnia ferat. Cúmque ſyluoſa ſit & aſpera, licet omnia ferat, non tamen abundè omnia. Nam ſi eſſet ad omnia ferax atque fœcunda, multum auri atque argenti ex emiſſione rerum colligeret. Quæ una re nihil, vt breuiter dicam, pernicioſius eſt. ſi vnum vni conferas, ad generoſos iuſtóſque mores, vt in ſuperioribus quoque, ſi recordamur, eſt dictum.

Ibidem.

Dicturus eram nullum vnquam hominum aliquid lege ſancire, ſed fortunas caſusque varios incidentes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminentis violentia belli, priorem pertertit rempub. legésque mutat, aut ſumma quædam penuria. Morbi quoque multa innouare compellunt: Peſtis etiam diuina, multorúmque annorum incommoda & importuna tempeſtas, (& quæ ſequuntur, vſque ad, Nonne qui in ſingulis illorum artem habet.

Ibidem.

Nobis autem legum huc ſanctio reſpicit, vt fœliciſſimi ciues ſint, ac maximè inter ſe amici. Qui ſanè amici nunquam erunt, ſi mutuis iniurijs vexati, plurimis litigando vti cogantur iudiciis, ſed ſi quàm minima hæc ſint atque paciſſima. Quapropter oportere dicimus nec aurum nec argentum eſſe in ciuitate, neque quæſtum inſuper multum in mechanicis operibus cauponationibúsque & fœnore, nec ex pecoribus turpiter, ſed ab his quæ agricultura offert ac præbet: atque hoc ita, vt quæſtus non cogat ea negligere, quorum cauſa quærúntur pecuniæ. Hæc verò anima & corpus ſunt, quæ abſque gymnaſtica, & alia diſciplina, nullius precij vnquam erunt. Quare pecuniarum cura, vt ſæpius ita dictum eſt, vltimum honoris teneat locum. Quippe cùm tria ſint omnia, in quibus homines ſtudium ponũt, vltimum ac tertium eſt, ſi rectè habeatur pecunia ſtudium, medium corporis, animi primum. Atqui hæc ipſa, quam nunc condimus reſpub. ſi honores ita diſtribuit, rectè diſponitur. Si qua autem lex, aut temperantia ſanitatem corporis,

*inquirit.

τούτων δὲ αὖ ἐκτὸς ἂν βαίνῃ νομοθέτης ἡ πόλις, εἰς τιμὰς ἢ χρήματα προάγουσα, ἢ τι τῶν ὑστέρων εἰς ὃ πρόσθεν τιμᾶς τάττουσα, ὕβριν ὅσον, ὅτι πολλαχοῦ αὐθρώπῳ πρᾶγμα.

Πρόσοικος γὰρ θαλάττῃ χώρα, ὃ μὴ παρ' ἑκάστην ἡμέραν ἡδύ· μάλα γε μὴν ὄντως ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν γλύκημα. ἐμπορίας γὰρ καὶ χρηματισμοῦ δόλῳ καπηλίας ἐμπιπλᾶσα ἑαυτοῦ, ἦθη παλίμβολα καὶ ἄπιστα τῆς ψυχῆς ἐντίκτουσα, αὐτοῦ τι πρὸς αὑτοῦ τ' πόλιν ἄπιστον καὶ ἄφιλον ποιεῖ, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους αὖ ἀνθρώπους ὡσαύτως. πρὸς μὲν οὖν δὴ πρὸς ταῦτα, καὶ ὃ πάμφορος εἰ κέκτηται, βραχεῖα ἴσως ἔσται δῆλον ὡς οὐκ αὖ πολύφορός τε εἴη καὶ πάμφορος ἅμα. τοῦτο γὰρ ἔχουσα πολλὴν ἐξαγωγὴν αὖ παρεχομένη, νομίσματος ἀργύρου καὶ χρυσοῦ πάλιν αὐτ' ἐμπίπλατ' ἄν. ὃ μεῖζον κακὸν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πόλει αὐτῇ ἑνὸς ἐν τρόπῳ ἂν γένοιτο εἰς ἀνδραγαθίαν καὶ δικαίων ἠθῶν κτῆσιν, ὡς ἔφαμεν, εἰ μεμνήμεθα, τὸ τοῖς πρόσθεν λόγοις.

Ὡς οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲν νομοθετεῖ· τύχαι γὰρ καὶ ξυμφοραὶ πολλοῦ πολλάκις, πολλοῖς νομοθετοῦσι τὰ πάντα ἡμῖν. ἢ γὰρ πολέμου τις βιασάμενος ἀνέτρεψε πολιτείας, καὶ μετέβαλε νόμους, ἢ πενίας χαλεπῆς ἔσπρεια. πολλὰ δ' ἀναγκάζουσι καμόντας ἡμᾶς, λοιμῶν τε ἐμπιπτόντων καὶ χρόνου δὴ πολλοῦ πολλῶν πολλάκις ἀφορία, (καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τοῦ, οὐκοῦν ὅστις πρὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἔχων τὸν τέχνην.

Ἡμῖν δὲ ἡ τῶν νόμων σύστασις οὐ ταῦτα ἔβλεπεν, ὅπως ὡς εὐδαιμονέσταται ἔσονται, καὶ ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις φίλοι. εἶεν δὲ οὐκ ἄν ποτε πολῖται ἀλλήλοις φίλοι, ὅπου πολλαὶ μὲν δίκαι εἰσὶν ἀλλήλοις εἶεν, πολλαὶ δὲ ἀδικίαι, ἀλλ' ὅπου ὡς ὅτι σμικρόταται καὶ ὀλίγιστοι. λέγομεν δὴ, μήτε χρυσοῦ δεῖν, μήτε ἀργύρου εἶναι τῇ πόλει, μήτε αὖ χρηματισμοὺς πολλοὺς ἄνευ βαναυσίας καὶ πόνων, μηδὲ βοσκημάτων αἰσχρῶν, ἀλλ' ὅσα γεωργία δίδωσι καὶ φέρει, καὶ τούτων ὁπόσα μὴ χρηματιζόμενον ἀναγκάσει, ἀμελεῖν, ὧν ἕνεκα πέφυκε τὰ χρήματα. ταῦτα δ' ἐστὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἃ χωρὶς γυμναστικῆς καὶ τῆς ἄλλης παιδείας οὐκ ἄν ποτε ἡμῖν ἄξια λόγου δόξειε χρημάτων ὀτιμάσαι, οὐχ ἅπαξ εἰρήκαμεν, ὡς χρὴ τελευταῖον τιμᾶν. ἔστιν γὰρ τρισὶ τὰ πάντων, ὅσοις ἂ πᾶς ἄνθρωπος σπουδάζει, τελευταῖον καὶ τρίτον ὄντα, ἡ τῶν χρημάτων ὀρθῶς σπουδαζομένη σπουδή, σώματος δὲ μέση, πρώτη δὲ ἡ τῆς ψυχῆς. καὶ δὴ καὶ νῦν, ἢν διέξερχόμεθα πολιτείαν, εἰ μὲν τὰς τιμὰς οὕτω τάττει, ὀρθῶς * νομοθετεῖται· εἰ δέ τις τῶν προτεταγμένων ἄνω θήσει νόμον, σωφροσύνης ἔμπροσθεν, ὑγιείας δὲ τῇ πόλει φανεῖται ποιῶν τιμίαν, ἢ πλού-

*inquirit.

ἢ πλοῦτον ὑγιείας, καὶ τὸ συμφέρον, οὐκ ὀρθῶς αἱ φαντασίαι τιθέμενοι.

Δεῖ γὰρ τὸν πόλει πυθομένῳ τῆ τῶν μεγίστων νοσημάτων μεθέξειν, ὃ διάστασιν ἢ στάσιν ὀρθότερον αἱ εἰπεῖν καλεῖσθαι, μήτε πενίαν τοῦ χαλεπωτάτου εἶναι τοῖς πολίταις, μήτ' αὖ πλοῦτον, ὡς ἀμφότερα πικτόνων τούτων ἀμφότερα.

Ὡς ἆρα νόμους αὐθρώποις ἀναγκαῖον τίθεσθαι, καὶ ζῆν κατὰ νόμους· ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν πόλεων ἀγελαιοτάτων θηρίων. ἡ δὲ αἰτία τούτων ἥδε, ὅτι φύσει αὐθρώπων ἔνδεινός ἐστιν ἡ φύσις, ὥστε γνῶναί τε τὰ συμφέροντα αὐθρώποις εἰς πολιτείαν, καὶ γνόντα ὃ βέλτιστον, ἀεὶ δύνασθαί τε καὶ ἐθέλειν πράττειν. γνῶναι μὲν γὰρ πρῶτον χαλεπὸν, ὅτι πολιτικῆς καὶ ἀληθοῦς τέχνης ἐστὶ ἴδιον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἀναγκαῖον μέλειν. τὸ μὲν γὰρ κοινὸν ξυνδεῖ, τὸ δὲ ἴδιον διαφανᾶ τὰς πόλεις. καὶ ὅτι ξυμφέρει τῷ κοινῷ τε καὶ ἰδίᾳ τοῖν ἀμφοῖν, ἦν τὸ κοινὸν πρῶτον καλῶς μᾶλλον ἢ τὸ ἴδιον.

Πατρῶν ἀθέων νόμοι Θεῶν ἄγραφοι αὐτοσχεδιάζομενοι, πατρικὴν μοῖραν καὶ ζημίαν τῷ μὴ πειθομένῳ διδόντες, πατέρες καὶ ἡγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τελέντων.

Καλῶς δὲ καὶ τὸ τὸν Θεὸν ἐν ἀρχῇ τῶν δείπνων ἢ τῶν ἀείσμων ὀνομάζεσθαι, οὐχ ὡς δεόμενοι τινὸς τοιούτων· ἀλλ' ἵνα μεταθέντες κεκοσμημένην τὴν ψυχήν· ὅπερ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ ἐσμὲν, καὶ κεκοινωνήκαμεν τοῦ θείου, (κείνοτε ἄμμε· διὸ καὶ βουλόμεθα) δικαίως ἂν ἅπαντα ἡμᾶς ὀνομάζειν τελέως δικαιοσυναγίστως. ἕπεται γὰρ, τέτορες αἰτίαι τὰ σύμπαντα ἀφανίζοντι, ἢ ὀνομάζειν τέλος ὀνομήσαι, φύσις, καὶ νόμος, ἢ τέχνα, καὶ τύχα. ἢ τῶν μὲν ἐξ ἄπαντος τοῦ συμφοιτᾶν πολιτικὴν φερόντων, νόμος ὀνομαστὴς ἢ δημιουργός. τῶν δὲ ἀφ' ἑκάστου φερόντος αὐθρωπίνας τελεσθέντων, τέχνα λέγοιτο δικαίως, μάτηρ τε ἢ ἡγεμὼν ἡμῶν. τῶν τ' εἰκῆ τε ἢ ὡς ἔτυχεν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὁμοίως πολιτικῶν ὄντων τοῖς χρησοῖς τε ἢ πονηροῖς, τύχην τοιούτων αἰτίαν φάσκομεν. τοῦτον δ' ὅτ' ἐν μέσῳ, ὅτ' ἐν ὄρῳ τεταγμένον, ἢ προφυτεύειν ἔκαστα παιδὸς, (ἡνιοχεῖσα δὲ, ἃ ἐξ αὐτῶν τῶν ἡμέρας ἄμφοιν ἔπραττεν.)

Τῶν ἑπτὰ σοφῶν περὶ πολιτείας.

Εἰ δὲ βούλει καὶ νῦν, ἔφη ὁ Σόλων, περὶ πολιτείας ἀκοῦσαι, δοκεῖ μοι πόλις ἄριστα πολιτεύεσθαι, καὶ μάλιστα σώζειν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ τοὺς ἀδικοῦντας τοῖς ἀδικηθεῖσι τοῦτο ἧττον οἱ μὴ ἀδικηθέντες πολεμοῦσι καὶ χαλεπαίνουσι.

Δεύτερος ἦν ὁ Βίας ἔφη, κράτιστον εἶναι δημοκρατίαν, ἐν ᾗ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον.

aut sanitati & temperãtiæ diuitias anteponit, non rectè posita esse videtur.

Nempe oportere dicimus, vt in ciuitate quæ summi morbi expers futura sit, quod dissidium aut seditionem rectius appellarim, nec extrema in aliquibus ciuium inopia sit, nec ingentes diuitiæ. Nam vtrag; illa ab vtrisq; his pariuntur. Ibidem.

Necesse est leges hominibus ponere, vt secundum leges viuant. Nam si absque his viuerent, nihilo à feris atrocissimis discreparent. Cuius rei causa est, quia nullius hominis ingenium ita natura institutum est, vt quæ ad publicum humanæ vitæ bonum conferunt, sufficienter cognoscat: & si cognouit, vt optimum id quod nouit semper agere possit ac velit. Nam primùm difficile est nosse quod ciuili veraq; arti non proprium, sed publicum necessario est curandum. Publicum quippe ciuitates connectit atque coniungit, proprium dissipat: quodq; tam publicè quàm priuatim præstat cõmune quàm proprium bene disponere. Ibidem.

Aduersus improbos mores instituta sunt Deorum non scripta leges, malam sortem multamq; non obedienti inferentes, parentes ac principes scriptarum legum, & constitutionum inter homines. Archytæ.

Decet autem in principio cœnæ & prandij Deum inuocare, non quòd precibus ipse indigeat, sed vt animus noster Dei recordatione illustretur. quandoquidem enim à numine descendimus, & eo participamus, dij nos indicant, & meritò omnia iustè nos agere volunt. Quandoquidem causæ sunt quatuor, quibus efficiuntur, & finem suum adipiscuntur vniuersa, scilicet natura, lex, ars, & fortuna. Lex quidem præses ac autor eorum est, quæ iuxta humanos mores ad concordiam ciuilem perducunt. Operum verò, quæ hominum prudentia efficiuntur, ars meritò mater ac princeps nominanda est. Temere autem & casu fortuito bonis & malis similiter ac inconstanter euenientium fortunam esse causam dicimus; quæ neque modo aut termino vllo ordinata, neque sapiens quicquam, singula facit. Natura denique nasci & fieri ea dicimus, quæ vi quadam interna per se ipsa mouentur. Diotogenis Pythagorici in lib. de felicitate. Parenthesi inclusa obscura sunt. Videtur aliquid deesse, quoniã de natura nihil dixit. τεταγμένα καὶ προφυτευόμενα.

Septem Sapientum apophthegmata de Republica, ex conuiuio Plutarchi.

Si nunc etiam, inquit Solon, de repub. audire libet, optimus mihi eius ciuitatis status videtur, et democratiam in ea seruari maximè, in qua iniuriarum autorem ad ius trahunt, accusant, & puniunt nõ minùs illi qui iniuriam non passi sunt, quàm is qui passus est. 1

Ab hoc Bias dixit, optimam esse democratiam, in qua legem omnes perinde ac tyrannum metuant. 2

3 *Tertius Thales, eam quæ cives neq; prædivites, nec admodum pauperes contineat.*

4 *Post hunc Periander, in qua cùm reliqua æqualia existimentur, virtute quod melius, vitio autem quod deterius est, definiatur.*

5 *Quintus Cleobulus illum populum maximè dixit bene compositum esse, vbi cives magis infamiam quàm legem metuant.*

ὕβριν.

6 *Sextus Pittacus, vbi malis nõ imperare liceat.*

7 *Chilo aũt optimã esse pronuncianit rempublicam, qua maximè leges, minimè autem rhetores audiat.*

Archytæ Pythagorei ex scriptis de Lege & iustitia.

Omnis hominũ cœtus, vt ego indico, ex principibus ac subditis, & tertio legibus cõsistit. Lex alia animata, nẽperex est, alia inanimata, scriptum: & hæc quidem lex partibus reipub. cæteris præferenda est. Huius enim conseruatione, rex legitimus erit, princeps seu magistratus officio suo satisfaciet, populus erit liber, vniuersus autem cœtus fœlix futurus est. In eiusdem violatione, rex tyrannus fiet, magistratus officio suo deerit, populus seruus, totus denique cœtus infœlix euadet. Quippe ad omnes in rep. res & actiones perficiendas tria requiruntur, imperij administratio, obedientia, & victoria. Administrare imperium, ad meliores pertinet: obedire, ad deteriores: vincere, ad ambos. Etenim rationalis anima vtrisq; vt decet coniunctis inolescit: & mox à voluptatibus atque mœroribus tranquillum & serenum reddit animum.

Ibidem.

Ad eiusdem communionẽ conducet, si lex non monarchia fuerit, neq; ad priuatã quorundam, sed ad communem vtilitatẽ instituta, & ex æquo ad omnes pertinens. Oportet autem vt lex regionis & locorum rationem habeat. Nam nec omne solum fert omnia, nec omnium hominum animi earundem virtutum capaces sunt.

Ibidem.

Oportet sanè vt tum lex tum respublica quæ excellere debent, ex omnibus rerũpublicarum formis constet: ita vt & popularis aliquid insit, & paucorum, & regiæ, & optimatum aliquid reipub. Ad hũc modum Lacedæmoniorũ respub. composita est: in ea enim monarchia ad reges, aristocratia ad senes, oligarchia ad ephoros, democratia deniq; ad hippagretas & † coros pertinet. Oportet itẽ non solum bona & egregia sit, verũetiam vt suis siue reipub. partibus singulis aliquid opponat. Sic .n. firma & constans futura est. Partibus singulis opponi aliquid dico, vt idem magistratus alijs imperet, aliis obediat: id quod itidẽ fit in optimis legib. constitutis Lacedæmone. Regibus .n. opponũtur ephori, his senes, medij verò sunt cori & hippagretæ. in quamcunq; enim partem imperij momentũ nimis inclinet, illi se ad alias adiungunt partes.

† *insunt, ἐμμένουσι. hi enim præsunt Hippagretis, vt habet Xenophõ in rep. Lacedæm.*

Ἔπφτο Θαλῆς, τὸν μήτε πλούσιον ἔχουσαν ἄγαν, μήτε πένητας πολίτας.

Μετὰ τοῦτον ὁ Περίανδρος, ὃν ἡ τῶν ἀστῶν ἴσων τε καὶ ὁμοίων, ἀρετὴ τὸ βέλτιον ὁρίζεται, κακία δὲ τὸ χεῖρον.

Πέμπτος δὲ ὁ Κλεόβουλος ἔφη, μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον, ὅπου τὸ ψόγον μᾶλλον οἱ πολῖται δικαίως, ἢ τὸν νόμον. (ἀρχήν.

Ἕκτος δὲ Πιττακὸς, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ * ἔστιν

Ὁ δὲ Χίλων ἀπεφήνατο, τὸ μάλιστα νόμῳ, ἧκιστα δ' ῥητόρων ἀκούσαν πολιτείαν, ἀρίστην εἶναι.

Φαμὶ δὴ ἐγὼ πᾶσαι κοινωνίας ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων συνεστάναι, καὶ τρίτον νόμον. νόμον δὲ ὁ μὲν ἔμψυχος, βασιλεύς· ὁ δὲ ἄψυχος, γράμμα, ὥσπερ οἱ νόμοι. τούτων δὴ † ὁ μὲν βασιλεύς, νόμιμος· ὁ δὲ ἄρχων, ἀκέλευθος· ὁ δὲ ἀρχόμενος, ἐλεύθερος· ἁ δὲ ὅλα κοινωνία εὐδαίμων, καὶ τούτων ὧδε διαβάσα· μὲν βασιλεὺς τύραννος, ὁ δὲ ἄρχων ἀναχέλευθος, ὁ δὲ ἀρχόμενος δοῦλος, ἁ δὲ ὅλα κοινωνία κακοδαίμων. συνείρεται γὰρ ταῖς πολιτείαις ἐκ τοῦ ἄρχειν, καὶ ἐκ τοῦ ἄρχεσθαι, καὶ τρίτον ἐκ τοῦ κρατεῖν. τὸ μὲν οὖν ἄρχειν τῶν κρείττονος οἰκῆσαι, τὸ δὲ ἄρχεσθαι τῶν χείρονος, τὸ δὲ κρατεῖν, ἀμφοτέρων. ἄρχει μὲν γὰρ τὸ λόγον ἔχον τῆς ψυχᾶς, ἄρχεται δὲ τὸ ἄλογον, κρατοῦσι δὲ τῶν παθέων ἀμφότερα. γίνεται γὰρ ἐκ τῆς ἑκατέρων συναρμογᾶς ἀρετά. αὐτὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἀδύνατα καὶ ἀπὸ τῶν λυπρῶν εἰς ἀρεμίαν καὶ ἀπάθειαν ἀπάγει τὰν ψυχάν.

Συμφέρονται δὲ τᾷ πολιτικᾷ κοινωνίᾳ, αἴκα μὴ μόναρχος ᾖ, καὶ ἰδιωφελὴς ὁ νόμος, κοινωφελὴς δέ, καὶ ἁπᾶν πάντων ἀγαθῶν. διῦ καὶ ποτὶ τὰν χώραν, καὶ ποτὶ τοὺς τόπους ἀποβλέπει τὸν νόμον. ἄτε γὰ τοὺς αὐτοὺς καρποὺς, ἄτε ψυχὰ αἰ θεόπτων τὰν αὐτὰν ἀρετὰν δέχεσθαι δύνανται.

Δεῖ δὲ τὸν νόμον τὸν κάρρονα καὶ τὰν πόλιν ἐκ πασᾶν συνῆσθαι τᾶν μέρεων πολιτείαν· καὶ ἔχειν τι δαμοκρατίας, ἔχειν τι ὀλιγαρχίας, ἔχειν τι βασιλείας, καὶ ἀριστοκρατίας· ὥσπερ καὶ ἐν τᾷ Λακεδαίμονι. τοὶ μὲν γὰ βασιλέες, τᾶς μοναρχίας· τοὶ δὲ γέροντες, τᾶς ἀριστοκρατίας· τοὶ δὲ ἔφοροι, τᾶς ὀλιγαρχίας· ἱππάγρεται δὲ καὶ κόροι, τᾶς δαμοκρατίας. δεῖ τὸν νόμον μὴ μόνον ἀγαθὸν καὶ καλὸν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπροπειθέα τοῖς αὑτοῦ μέρεσσι. ὕτως γὰρ ἰσχυρὸς καὶ βέβαιος· ὃ δὲ ἀπροπειθέα λέγω αὐτῶ, καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι τὰν αὐτὰν ἀρχάν, ὥσπερ καὶ ἐν τᾷ δυομοστάτα Λακεδαίμονι. τοῖς μὲν γὰ βασιλεῦσιν οἱ ἔφοροι ἀντικάθηνται, τούτοις δ' οἱ γέροντες, μέσοι δ' οἱ κόροι καὶ ἱππαγρέται. ἐφ' ὃ δὲ αὖ ῥέψαν τὸ πλεονεκτέοντες τὸ ἀρχόντων, ὅτι τοῖς δήμοις ἀντίθηνται.

Δεῖ τὸ

Δεῖ τὸν νόμον τὰ πρὸς Θεοὺς καὶ δαίμονας καὶ γονέας, καὶ ὅλως τὰ καλλίστης τιμῆς τυγχάνοντα πρῶτα τιθέναι· δεύτερον δὲ τὰ συμφέροντα. τὰ γὰρ μείονα τοῖς μείζοσιν ἀκολουθεῖν πρέπει· καὶ μὴ ἐν οἰκήμασιν ἢ θυρώμασιν ἐσπουδάσθαι, ἀλλ' ἐν τοῖς ἤθεσι τῶν πολιτευομένων. διὸ καὶ ὁ Λακεδαίμονι τὰ δυνατώτατα, πλὴν γραμμάτων ἡ πόλις διοικεῖται· πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς ἔθεσι τῶν πολιτευομένων. συμφέρει δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ κοινωνία, αἴτια μὴ μόναρχος ἢ ἐν * ἰδιωτικὴς, κοινωφελὴς ἢ καὶ * ἁπάντων τὸς ἁπάντων ὁ νόμος· καὶ τὰν ζημίαν ἐς τὰν αἰσχύναν καὶ τὰν ἀτιμίαν ἀναφέρειν. μᾶλλον γὰρ τῷ τὰ αἰσχύνα ζημιοῦσθαι, κοσμιώτατα ἐν χρήσεται ἀσφαλίζοντι, ὅπως τὰν ἐν τοῖς νόμοις ζημίαν ἀκινδυνοτάτην ἔχωσιν. ἐν δὲ τῷ χρήμασι, χρήματα πλείστα ποιεῖν), μέγιστον φάρμακον λαμβάνοντες ἦθος τὸ ἁμαρτημάτων. ἄριστον μὲν οὖν τὰν ὅλαν πόλιν οὕτως συνεστάχθαι, ὥστε μηδενὸς πολιτείας ἔξωθεν, μήτε κατ' ἀρετὰν, μήτε κατὰ δύναμιν, μήτε κατ' ἄλλαν μηδεμίαν αἰτίαν. οὕτω γὰρ σῶμα, καὶ οἰκίαν, καὶ στράτευμα συνεστάχθαι καλῶς, ὃ ἐν αὐτοῖς ἔχον τὰν αἰτίαν τᾶς σωτηρίας, ἀλλὰ μὴ ἔξωθεν· σῶμα μὲν τὸ κράτιστον, οἰκία δὲ συγκείμενα καλῶς, στράτευμα δὲ ὃ μὴ μισθοφόρον μηδὲ ἀγύμναστον· χρείαν γὰρ τὰ οὕτως συνεστάχθαι τῶν ἄλλων καὶ ἐλαχίστων μὲν καὶ ἀδιάλειπτα, ἢ πολλῶν καὶ ποικίλων καὶ τὰν ἀρχὰν ἔχοντα, ὀλίγων δὲ καὶ † διαπείσεων. οὕτω γὰρ ὁ μὲν ἰσχνὸς τῷ βάρεος, ὁ δὲ γυμνάζων τῷ ῥίγους ἀφίσταται. γυμνάζονται γὰρ ταῖς τύχαις καὶ ταῖς συμφοραῖς τῶν ἀνθρώπων. ἐπὶ καὶ τῷ σώφρονι, καὶ ἁπλοϊκῷ καὶ σώματι καὶ ψυχᾷ, καὶ ἐφαδίοις φαίνεται πᾶσι, καὶ ποτῷ, καὶ διαίτᾳ δὲ ἁπλᾷ καὶ φυλλάδος. τῷ δὲ τρυφᾶν καὶ συβαρίζειν ἀφαρμοστὸν ἔσται, καὶ ἁ τῷ μεγάλῳ βασιλέως ἁδονὰ δειπνεῖν, καὶ ἀλλοτρία. τὸν νόμον οὖν ἐν τοῖς ἤθεσι, καὶ τοῖς ὑπάρχουσι τῷ πολιτῷ ἐγγράφεσθαι δεῖ. τὰς γὰρ πολλὰς αὐταρκείας φησί, καὶ ἁρμόττει ὃ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ ἐν ὃ ὑπάρχει. ὅτου γὰρ ἐν ὁ ἅλιος φερόμενος ἁρμάτῳ τοῖς ὑπὸ γᾶς πᾶσι, ἐν ἡμέρᾳ ἐν ἐφαῖς ἐν βιοτᾷ τὰν πεπρωμένην μοῖραν, οἷς δύναμιν, τὰν δύναμιν τῶν ὡρῶν ἁρμοσάμενος. διὸ καὶ Νόμιος ὁ Νεμήσιος Ζεὺς κέκληται, καὶ νομεὺς ὁ ἁρμόσας τὰς ἐφαῖς τοῖς οἴκοις· καὶ τὰ τῶν κιθαρῳδῶν δὲ ἄσματα νομοί. συνεστάσασι γὰρ καὶ ταῦτα τὰν ψυχὰν, ἁρμονίᾳ ἐν ῥυθμοῖς καὶ μέτροις ἀναπαύματα.

Δεῖ γὰρ ἢ μαθόντα παρ' ἄλλου, ἢ αὐτὸν ἐξευρόντα ὧν ἐπιστάμεθα, ἐπιστάμενα γενέσθαι. τὸ μὲν οὖν μα-

Oportet ea primùm lege sanciri quæ ad Deos, dæmones & parentes spectant, & in summa quæ honesta egregiaq; sunt: secundo loco utilia. Conuenit enim vt minora sequantur maiora. Decet autem in animis potiùs ciuium, quàm scrinijs & tabulis conditas esse leges. Nam neq; in optimè instituta Lacedæmone, multis literis ciuitas gubernatur, sed honestis ciuium moribus. Conducet autem ciuili communioni, si lex non monarchica fuerit, neque ad priuatam quorundam, sed ad communem vtilitatem instituta, & ex æquo ad omnes pertinens: & damnum ex dedecore potiùs & ignominia, quàm pecuniæ iactura metiatur. Nam si ignominia in legibus pro pœna irrogetur, honestatis & probitatis studium inter ciues fouetur: sin pecuniaria mulcta fuerint, plerique pecunias maximi facient, summoq; eas sibi remedio in peccatis futuras persuasi. Optimum itaque fuerit, ciuitatem vniuersam ita constitutam esse, vt nullare externa indigeat, quæ vel ad virtutem, vel potentiam, vel aliud quicquam desiderari possit. Nam corpus etiam & domus & exercitus, ita demum optimè habent, cùm salutis causam intra se habent, non alibi: quare corpus validum laudatur, & bene composita familia, & exercitus non mercenarius nec inexercitatus. Talia enim præstantiora sunt cæteris. Libera & minimè seruia ea sunt, quæ vt sustineant aliquid & perdurent, nō multis egent, sed paucis & paratu facilibus contenta sunt. Ita qui robustus est onera, & athleta vel exercitatus aliquis frigora sustinet. Exercentur autem homines à fortuna quoque & calamitatibus. Sobrius sanè aliquis & corpore simul animoq; exercitatus, quolibet cibo & potu iucundè fruetur, & super foliorum cumulo molliter cubabit. Ille verò qui in delicijs & luxuria vitam degere proposuit, ne in Persico quidem regis apparatu sibi satisfaciet. Legem itaque (Græci νόμον dicunt) moribus & studijs ciuium inolescere oportet. Sic enim tranquillos ac rebus suis contentos eorum animos efficiet, & suum vnicuique vt par est, distribuet. Hoc modo & letiam per zodiacum circulum inuectus, terrenis omnibus, generationis, alimenti, vitæq; suam cuique portionem tribuit, ex diuersis anni partium temperamentis optima rerum omnium moderatione constituta. Quamobrem Iupiter quoq; Nomius & Nemeius vocatur, & νομεὺς optimè, quòd omnibus pascua distribuat: & νομοὶ cantus citharœdorum. Nam & illis decente harmonia, rhythmis, & metris decantatis, animum ad tranquillitatem componunt.

Quæ quis intelligit, ea vel ab alio didicisse, vel per se inuenisse necesse est. Ab alio di-

* ἰδιωφελὴς Gr. paulo superius.
* διὰ πάντων vt supr.
† Vel διαμίσεων.

Ex Archyta de mathematibus.

discere alienum quodammodo: per se inuenire, suum & proprium homini est. Facile est autem inuenire illi qui inquirit, & quærere nouerit: ignoranti, impossibile. Ratio certè inuenta discordiam aufert, concordiam auget. Quod vbi sit, arrogãtia & anaritia locum non habet, viget æqualitas. Ratio est quæ contractus conciliat. hinc est quod pauperes à potentioribus accipiant, & diuites indigentibus communicent, idq; vtrig; æqualitatis futura spe facimt. Ratio veluti regula quædam & pœna est iniuriarum. Hæc prudentes abire a renocat priusquã iniuriam committant: si committerẽt, latere nõ posse persuasos. Imprudentibus autem in ipsis iniurijs pœnam obtendit, & porrò delinquere prohibet.

*τῦ ὀργίζεσθαι πρὶν ἀδικᾶ ἔχειν.

*αὐτῷ.

Plutarchi ex libro, Instituẽdas esse mulieres.

Ne puero gladium, paræmia monet: at ego dixerim, Ne puero diuitias, neq; homini imperito potentiam.

Æsopus res omnium tunc malè se habituras dixit, cùm omnes omnia sibi studia proponunt.

Ex Philippicis Demosthenis.

Harum rerum causa est, Athenienses, quoniam omnes qui auari & arrogantes sunt, re ipsa potiùs & factis quàm dictis castigare negligitis.

Epicuri.

Leges sapientium causa positæ sunt, non vt iniurijs abstineant, sed ne eis afficiantur.

*κατελύτη. Thucydidis.

Demosthenes orator leges ciuitatis animam esse dixit. Vt enim exanime corpus procumbit: similiter ciuitas, si leges absint, non consistit.

Nam quicunq; non concedunt æqualibus, ergà superiores se gerunt vt decet, ac inferioribus modestos se exhibent, præ cæteris successu fruentur maximo.

Eusebij.

In ciuitate studiosa fœlicitatis nunquam opes anteponi debent virtuti: ne hanc ob causam omnibus diuitiarum desiderio captis, contemptus & neglectio virtutis innascatur animis in republica. Nam vbi virtus spernitur, vnicum supereſt diuitiarum studium, ac præpollet. quæ in contumelias et superbiæ subseruiunt: sic abeunte virtute, idq; irreuocabili, quia potentes sunt, & metuunt neminem, omne malorum genus producunt.

*τῶν κατὰ τὴν πόλιν.

Locus in gracorum est in tegest.

Ciuitatis decus custoditur & conseruatur, cùm magistratui reuerentia & honor debiti, integri manent.

Post hoc iã istud consideremus, de quo nobis secundo loco dubium erat. Nempe an iniuriæ autorem maximũ malum sit pœnã luere, vt tu existimabas: an maius non luere, vt mihi videbatur. Contẽplemur autẽ hoc pacto. Num pœnam dare, & iure puniri hominem iniurium idẽ esse ais? Equidem aio. Potésne dicere, quòd iusta non omnia honesta sint, quatenus quidem iusta sunt? Age cogita, & responde. Non possum,

ἢ παράνομόν τι καὶ ἀλλότριον. Ὃ δὲ ἑξεύρειν αὐτὸν δι' αὑτοῦ καὶ ἴδιον. ἑξευρεῖν δὲ μὲν ζητοῦντα, δύνασθαι καὶ ῥᾴδιον· μὴ ἐπιστάμενα δὲ ζητεῖν, ἀδυνάτου. φασὶν μὲν ἔπαυσε, ὁμόνοιαν δὲ αὔξησιν λογισμὸς εὑρετής. πλεονεξία τι γὰρ οὐκ ἔστι, τότε ἡμῖν, καὶ ἰσότης ἔστιν. τότε γὰρ ἐκεῖ τῇ συναλλαγμῇ χρώμεθα. ἀφ' ἧς τοῦτον οὖν οἱ πένητες λαμβάνοντι παρὰ τῶν δυναμένων· οἵ τε πλούσιοι δίδοντες τοῖς δεομένοις, πίστιν φέροντες ἀφ' ἑτέρου ὃ ἴσον ἔξειν. κρύον δὲ καὶ καλυτὴρ τῶν ἀδικούντων τοὺς μὲν ἐπισταμένους * ὀργίζεσθαι περὶ ἀδικεῖν παύσειν, πείσας ὅτι ἃ δυνασόνται λαθεῖν, ὅταν ἐπ' * αὐτὸν ἔλθωντι· τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους εἰ αὐτῷ δηλώσας ἀδικεῖσθαι, ἐκώλυσεν ἀδικῆσαι.

Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία φησίν· ἐγὼ δ' φαίην, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδ' ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυναστείαν.

Αἴσωπος τότε ἔλεγε κακῶς ἔσεσθαι πᾶσιν, ὅταν πάντες πάντα ἐπιτηδεύωσιν.

Αἴτιον δ' τοῦτον, ὅτι πάντας, ὦ Ἀθηναῖοι, τοὺς πλεονεκτεῖν ζητοῦντας ἔργῳ κωλύετε καὶ παραξίοσιν, οὐχὶ λόγοις δέον.

Οἱ νόμοι χάριν τῶν σοφῶν κεῖνται, οὐχ ἵνα μὴ ἀδικῶσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀδικῶνται).

Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ ἔφη, πόλεως ψυχὴν εἶναι τοὺς νόμους. ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα σεσηπὸς ψυχῆς πίπτει· οὕτω καὶ πόλις μὴ ὄντων νόμων, * οὐχ ἵσταται.

Ὡς οἵ τινες τοῖς μὲν ἴσοις μὴ εἴκουσι, τοῖς δὲ κρείττοσι καλῶς προσφέρονται, εἰς δὲ τοὺς ἥττους μετριοί εἰσι, πλέον' αὖ ὀρθοῦσθε.

Πλοῦτος δὲ πόλει τῇ μελλούσῃ εὐδαιμονεῖν, ἀρετῆς μήποτε προτιμᾶσθαι, ὅπως μὴ ἀφ' τοῦτο εἰς τὸν ἐπειτα χρόνον ἐπιθυμίαν πᾶσιν συρρέοντα, ἀλίσκεσθαι, καὶ αἰσχύνην ἀρετὴ ψυχαῖς * τοῖς τῆς πόλεως ἐμφυῆ. ἀρετὴ γὰρ ἀπιοῦσα, πλοῦτος μόνος ἀσυνδάτος ὑβριστὴς καὶ ὑπερφανὴς ὑπηρέτης, καὶ πάντων κακῶν (ὡς ἐξουσίας τε καὶ τοῦ αἰεὶ πλήκτου.

τὰ ἀπιοῦσα ἀρετή. οὐδὲν ἀναπολέσει) χρημάτων γένεται.

Ἀρχοισιν ἡ ὀφθαλμὸν αἰδώς, καὶ τιμὴ φυλασσομένη, κόσμον σώζει πόλεως, καὶ ἀσφάλειαν.

Μετὰ τοῦτο δὲ, σκεψώμεθα δεύτερον ἐπισκοπήσαμεν, ὃ ἀδικοῦντα δίδοναι δίκην ἆρα μέγιστον τῶν κακῶν ἐστιν, ὡς σὺ φῂς, ἢ μεῖζον ὃ μὴ δίδοναι, ὡς αὖ ἐγὼ φημι. σκοπούμεθα δὲ τῇδε. ὃ δίδοναι δίκην καὶ κολάζεσθαι δικαίως ἀδικοῦντα, ἆρα ὃ αὐτὸ καλῆς ἢ ἕτερα ἔχεις οὕτω λέγειν, ὡς οὐχὶ τά γε δίκαια πάντα καλά ἐστι καὶ ὅσον γε δίκαια; ἢ διστάζομαι εἰπεῖν, ἀλλά μοι δοκεῖ,

δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. σκόπει δὴ καὶ τόδε. ἆρα εἴ τις τὶ ποιεῖ, ἀνάγκη τι εἶναι, καὶ πάσχειν τοῦτο τοῦτο τῷ ποιοῦντος; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρα τοῦδε πάσχοντος, ὃ δὴ ποιοῦντος ποιεῖ, καὶ τοιοῦτον οἷόν ποιεῖ ὃ ποιοῦν; λέγω δὲ τοιόνδε, εἴ τις τύπτοι, ἀνάγκη τι τύπτεσθαι. ἀνάγκη. καὶ εἰ σφόδρα τύπτοι ἢ ταχὺ ὁ τύπτων, οὕτω καὶ ὃ τυπτόμενον τύπτεσθαι; ναί. τοιοῦτον ἆρα πάθος τοῦ τυπτομένου ἐστίν, οἷον αὖ ὃ τύπτον ποιεῖ. πάνυ γε. ὀρθῶς οὖν καὶ εἰ καίοι τις, ἀνάγκη τι καίεσθαι. πῶς γὰρ οὔ; καὶ εἰ σφόδρα γε καὶ εἰ ἀληθῶς, οὕτως καίεσθαι ὃ καιόμενον, ὡς αὖ ὃ καῖον καίει. πάνυ γε. ὀρθῶς οὖν καὶ εἰ τέμοι τὶς, ὁ αὐτὸς λόγος. τέμνεται γάρ τι. ναί.†

Οὐκοῦν χρημάτων καὶ σώματος καὶ ψυχῆς, τεττάρων ὄντων, τεττάρας εἴρηκας πονηρίας· πενίαν, νόσον, ἀδικίαν. ναί. Ἐν τούτων τῶν πονηριῶν αἰσχίστη; οὐχ ἡ ἀδικία καὶ συλλήβδην ἡ τῆς ψυχῆς πονηρία; πολύ γε. εἰ δὲ αἰσχίστη, καὶ κακίστη. πῶς, ὦ Σώκρατες, λέγεις; ὡδί. ἀεὶ ὃ ἄρχιον, ἤτοι λυπεῖν μείζω παρέχον, ἢ βλάπτειν, ἢ ἀμφότερα, ἄρχιόν ἐστι τῶν ὁμολογουμένων τῷ ἔμπροσθεν. μάλιστα. ἄρχιον δὲ ἀδικία, καὶ ξύμπασα ψυχῆς πονηρία, πῶς δὴ ὡμολόγηται ἡμῖν; ὡμολόγηται γάρ. οὐκοῦν ἡ αἰσχίστη ἐστὶν ὑπερβάλλον, ἄρχιον τούτων ἐστὶν, ἢ βλάπτειν, ἢ ἀμφότερα. ἀνάγκη. ἆρ' οὖν δηλητηριωδέστερόν ἐστι τὸ πένεσθαι, καὶ κάμνειν, ὃ ἄδικον εἶναι, καὶ ἀκόλαστον, καὶ δειλὸν καὶ ἀμαθῆ; οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀπὸ τούτων γε. ὑπερφυὲς γὰρ τι ἆρα καὶ μεγάλη βλάβη καὶ κακῷ θαυμασίῳ ὑπερβάλλουσα τὰ ἄλλα ἡ τῆς ψυχῆς πονηρία, ἄρχιόν ἐστι πάντων· ὅπερ οὐκ ἀληθὲς γε λόγος φαίνεται. ἀλλὰ μὴν τῷ μείζονι βλάβῃ ὑπερβάλλον, μείζονι ἂν κακὸν εἴη τῶν ὄντων. ναί. ἡ ἀδικία ἆρα καὶ ἡ ἀκολασία, καὶ ἡ ἄλλη ψυχῆς πονηρία, μείζονα τῶν ὄντων κακῶν ἐστι. φαίνεται. τίς οὖν τέχνη πενίας ἀπαλλάττει; ἡ χρηματιστική; ναί. τῆς δὲ νόσου, οὐκ ἰατρική; ἀνάγκη. τὸ δὲ πονηρίας καὶ ἀδικίας, εἰ μὴ ὅτως βουλόμεθα, ὧδε σκόπει. ποῖ ἄγοντες, καὶ πρὸς τίνας τοὺς καμνοντας τὰ σώματα, πρὸς τοὺς ἰατροὺς, ὦ Σώκρατες, φήσ. ποῖ δὲ τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ ἀκολάστως αἰσχυντας; πρὸς τοὺς δικαστὰς λέγεις. οὐκοῦν δίκην διδόντας. φημί. ἆρ' οὖν ἡ δικαιοσύνη ἐστὶν ἡ χρωμένους κολάζουσι τοὺς ὀρθῶς κολάζοντες; δῆλον δή. χρηματιστικὴ μὲν ἄρα πενίας ἀπαλλάττει, ἰατρικὴ δὲ νόσου, δικὴ δὲ ἀκολασίας καὶ ἀδικίας. φαίνεται. τί τούτων κάλλιστόν ἐστιν ὧν λέγεις; πόνων λέγεις; χρηματιστικῆς, ἰατρικῆς, δίκης. πολὺ ἄρα φέρει, ὦ Σώκρατες, ἡ δίκη. οὐκοῦν αὖ ὅτου ἡδονὴν πλείστην ποιεῖ, ἢ ὠφέλιμον, ἢ ἀμφότερα, εἴπερ κάλλιστόν ἐστιν. ναί. ἆρ' οὖν ὃ ἰατρεύεσθαι ἥδιστόν ἐστι καὶ χαίρουσιν

sed tecum sentio, ô Socrates. Consideres igitur & istud. Nonne si quid agit, aliquid esse oportet quod ab agente patiatur? Mihi videtur. An non hoc patiens id ipsum, eoq; modo patitur, quod & quo modo agēs agit? Verbi gratia, si quis percutiat, aliqd percuti necesse est. Necesse. Et si percutiens vehementer aut celeriter percutiat, sic etiã corp⁹ quod percutitur percuti. Næ. Talis igitur affectus in percutiẽdo corpore est, qualẽ percutiẽs facit. Omnino sanè. Proinde etiã si quis vrit, qppiam vri oportet. Quid ni? Et si valde, ac dolorificè, ita vri opus est vrendũ, quẽadmodum vrens vrit. Prorsus. Quare & secante quopiam eadem est ratio: secatur enim aliquid. Planè.

†*al plura adduntur vsq; ad initium sequẽtis hic loci, ὑπεὶρ χρημάτων, &c. in eodem.*

Horum igitur trium, videlicet diuitiarũ, corporis & animæ tria vitia esse dixisti: paupertatẽ, morbũ, iniustitiam. Ita est. Sed quódnam ex istis tribus turpissimũ est? an non iniustitia, & summatim omne vitium animæ? Longè quidẽ. Quòd si turpissimũ, pessimũ quoq; fuerit. Qua ratione hoc aiũ, ô Socrates? Hoc modo. Semper turpissimum, aut quia dolorem maximum, aut inconmodũ, aut virũq; infert, idcirco turpissimũ est, vt iã antè confessi sumus. Maximè. Turpissimũ autẽ est iniustitia, et animæ vitiũ omne, quod & ipsum iam concessimus. Concessimus. Quamobrẽ aut quia molestissimũ est, et doloris causa maximi, aut damni, aut vtriusq;, ideo ex illis turpissimũ est. Necesse. Num igitur iniustũ esse, luxuriosum, timidum & rudem, plus secũ doloris adfert, quàm paupertas, aut egritudo? Non certè, quantum exhis conijcitur. Quoniã igitur incredibili quadã mirabiliq; magnitudine detrimẽti atq; mali vitiũ animæ cætera supat mala, iccirco omniũ est turpissimũ: quãdoquidẽ non dolorẽ excedit, vt ipse aiũ. Sic apparet. Iã verò quod maximo excedit damno, maximũ omniũ est malorũ. Ita profectò. Ergo iniustitia, luxuria, & alia animæ vitia, maximũ malorũ sunt. Apparet. Quæ nã ars igitur à pauptate liberat? an nõ q̃stuaria? Verũ. Morbo aũt, nónne medica? Necessũ est. De malitia verò et iniustitia, nè si aliud succurrit, hoc modo cõsidera. Corpore agrotãtes quorsũ, et ad quos adducimus? Ad medicos, Socrates. Per iniuriam verò & luxuriam delinquẽtes quorsum? Ad iudices. Ergo vt pœnã luãt. Assentior. An nõ igitur qui rectè puniũt, vsi aliqua iustitia sontes puniũt? Manifestũ est. Itaq; ars quæstuaria paupertate, medicina morbo, denig; iudiciaria nos iniustitia et proteruitate liberat. Cõstat. Quódnã igitur ex illis iã dictis honestissimũ est? Quib. illis? Quæstuaria inq̃, medicina, & iudiciaria. Iudiciaria plurimũ, ô Socrates, antecellit. Hæc igitur rursus aut voluptatis plurimũ, aut vtilitatis, velvtrũq; parit, si qdẽ honestissimũ sit. Profectò. An verò per medicinam curari iucundũ est, & num gaudent curã-

di? Non mihi videtur. Sed vtile est: nónne? Vtile.

οἱ ἰατροὶ ὁμῶς; οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. ἀλλὰ ὠφέλιμόν γε. ἦ γάρ; ναί.

Eiusdem lib. 8. de Legibus.

Artem enim magnam, quæq; tum exercitio assiduo, tum multis disciplinis eget, ciuis ille possidet, qui commune ciuitatis decus seruat & comparat, quæ res non leue studium requirit. Duo autem instituta, vel artes simul duas absolute exercere, nullum ferè inter homines ingenium potest.

Τέχνην γὰρ ἰσχυρὰν, πολλῆς ἀσκήσεως ἅμα καὶ μαθημάτων πολλῶν δεομένην κέκτηται πολίτης αἰνὴρ, τὸν κοινὸν τῆς πόλεως κόσμον σώζων καὶ κτώμενος, οὐκ εἰς παρέργου δεόμενον ὁπιτηδεύσεως. δύο δὲ ὁπιτηδεύματα, ἢ δύο τέχνας ἀκριβῶς ἅμα ποιεῖσθαι, σχεδὸν οὐδεμία φύσις ἰσχύει τῶν ἀνθρωπίνων.

Platonis in Alcibiade 1.

Ciuitas autem quo remoto, quóve adhibito melior sit, ac melius instituitur? Mihi videtur, ô Socrates, quando amicitia est inter ciues, odia verò & seditiones absunt. Amicitiam vocas consensionem an dissensionem? Consensionem. Per quam artem ciuitates circa numeros consentiunt? Per arithmeticam. Priuati verò an non per eandem? Nempe. Et vnusquisque secum ipse? Certè. Per quam artem quisque secum ipse consentit de palmo & cubito vter maior sit? nón ne per metiendi peritiam? Quid ni? Nón ne scilicet priuatim & publicè? Imo & de ponderibus (& reliqua, vsque ad hæc verba: Quam itaque amicitiam sine consensionem, circa quam nos sapientes & consultores esse oportet, vt boni viri simus?

Τί δὲ δὴ πόλις, τίνος προσγιγνομένου καὶ ἀπογιγνομένου, βελτίων τε γίγνεται καὶ ἄμφιον ἀναπτύσσεται τὴν διοίκησιν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ὅταν φιλία μὲν αὐτοῖς γίγνηται πρὸς ἀλλήλους, ὃ δὲ μισεῖν τε καὶ στασιάζειν ἀπολίγηται. ἆρ' οὖν φιλίαν λέγεις ὁμόνοιαν ἢ διχόνοιαν; ὁμόνοιαν. Ἀφ' ἅττα οὖν τέχνην ὁμονοοῦσιν αἱ πόλεις περὶ ἀριθμούς; Ἀφ' τὴν ἀριθμητικήν. τί δὲ εἰ ἰδιώτης, ἃ ἀφ' ἑαυτοῦ; ναί. καὶ αὐτὸς αὑτῷ ἕκαστος; ναί. ἀφ' ἥντινα ἢ τέχνην αὐτὸς αὑτῷ ἕκαστος ὁμονοεῖ περὶ σπιθαμῆς καὶ πήχεως ὁπότερον μεῖζον, ἃ ἀφ' ἑαυτὸν μετρητικήν; τί μήν; οὐκοῦν καὶ οἱ ἰδιῶται ἀλλήλοις ἢ αἱ πόλεις; ναί. τί δὲ περὶ σταθμοῦ, (καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τούτου δ' ῥήσεως· τίνα οὖν ποτε λέγεις τὴν φιλίαν ἢ ὁμόνοιαν, περὶ ἧς δεῖ ἡμᾶς σοφούς τε εἶναι καὶ βουλεύειν, ἵνα ἀγαθοὶ ἄνδρες ὦμεν;

Nihil rõ procul á fine libri.

Quamobrem nec mœnibus, nec nauibus, triremibusq;, atque naualibus, ô Alcibiades, nec multitudine, nec amplitudine absq; virtute ciuitas ad fœlicitatem opus habet. Non profectò. Si rectè ciuitatem gubernaturus es, virtute imbuendi sunt ciues. Quid ni? Num dare quis potest alijs, quod ipse non habet? Quî possit? Ergo virtute prius ornatus ipse debet esse, quicunque non sibi tantùm ac suis, sed reipublicæ etiam, & ijs quæ ad eam spectant, imperaturus est. Vera dicis. Nec igitur principatus neque licentia quodlibet faciendi aut tibi aut reipub. verum iustitia potiùs & prudentia comparanda. Apparet. Iustè enim ac prudenter agentes, & tu simul, & tua respub. Deo gratũ opus facietis. Proculdubio. Et sic, quemadmodum suprà diximus, in diuinum splendorem intuentes agetis. Videtur. (Et quæ sequuntur, vsque ad hæc verba: Aduertis quomodo te nunc habeas? vtrum liberè, an contrà? Et maximè quidem, vt mihi videor, hoc sentio.

Οὐκ ἄρα τεῖχος, οὐδὲ τέρμα, οὐδὲ νεωσοίκων πλῆθος, οὐδὲ μέγεθος αὐτὸ ἀρετῆς δεῖται τῇ μελλούσῃ εὐδαιμονήσειν πόλει, ὦ Ἀλκιβιάδη, εἰ μέλλουσιν εὐδαιμονήσειν, οὐδὲ πλῆθος, οὐδὲ μέγεθος αὖ ἀρετῆς. ἀλλὰ μήν τοι εἰ δὴ μέλλεις τὴν πόλεως πρᾶξαι ὀρθῶς καὶ καλῶς, ἀρετὴν σοι μεταδοτέον τοῖς πολίταις. πῶς γὰρ οὔ; δυνατὸν δ' αὖ τινὰ μεταδιδόναι ὃ μὴ ἔχει; καὶ πῶς; αὐτῷ ἄρα σοι πρῶτον κτητέον ἀρετὴν, καὶ ἄλλῳ, ὃς μέλλει μὴ ἰδίᾳ μόνον αὑτῷ τε καὶ τῷ αὑτοῦ ἄρξειν καὶ ἐπιμελήσεσθαι, ἀλλὰ πόλεως καὶ τῶν τῆς πόλεως. ἀληθῆ λέγεις. οὐκ ἄρα ἐξουσίαν σοι ὑδὲ ἄρχειν πρᾶξαι ἀδιασκέπτως σαυτῷ ποιήσῃ, ὅ, τι αὖ βούλῃ, οὐδὲ τῇ πόλει· ἀλλὰ δικαιοσύνην κτητέον καὶ σωφροσύνην. φαίνεται. δικαίως μὲν γὰρ πράττοντες καὶ σωφρόνως, σύ τε καὶ ἡ πόλις, θεοφιλῶς πράξετε. εἰκὸς γε. καὶ, ὅπερ γε ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, εἰς θεῖον καὶ λαμπρὸν ὁρῶντες πράξετε. φαίνεται. (καὶ τὰ λοιπὰ, μέχρι τῶν δι' ἀληθείας δὲ νῦν πῶς ἔχεις, ἐλεύθερος πότερος, ἢ οὔ; δοκῶ μοι καὶ μάλα σφόδρα αἰσθάνεσθαι.

Xenophõtis lib. 8. Pædiç Cyri prope initium. †διαφυλαχθείη. †περὶ τῆς αὐτῆς τῇ συλλογίσ.

Cogitate enim & quæ vrbs hostilis capta sit ab obedire nolentibus, & quæ amica ab ijs qui parere nolint seruata sit, quæ etiam obedientiam non præstãtium sit acies victoriam cõsequuta. Quo autem pacto magis homines vincantur in pugna q̃ vbi cæperint priuatim quisque de sua salute cõsultare? Quod denig, aliud bonũ p̃stetur ab ijs, q̃ melioribus nõ parent? Quæ vrbes legi-

Εὐνοήσατε γὰρ δὴ τίς αὖ πόλις πολεμία οὖσα μὴ πιθομένων ἁλοίη; ἢ τίς δ' αὖ φιλία οὖσα μὴ πιθομένων † διαφυλαχθείη; ποῖον δ' αὖ ἀπιθοῦν στράτευμα νίκης τύχοι; πῶς δ' αὖ μᾶλλον ἡττῶνται οἱ ταῖς μάχαις αὖθρωποι, ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος † περὶ σωτηρίας βουλεύεσθαι; τί δ' αὖ ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη οὖσα μὴ πιθομένων τοῖς χρείττοσι; ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν

μῶς αὖ οἰκήσειαν; ποῖοι δ' οἶκοι σωθείησαν; πῶς δ' αὖ νῆες ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο; ἡμεῖς δὲ ἃ νῦν ἔχομεν ἀγαθὰ, ἆρα τί ἄλλο μᾶλλον κατιδόντες, ἢ ὅτι τῷ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι;

¶ Εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ κατιδεῖν τὰ ἀγαθὰ, δεῖ ἴσως ὅπερ τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἃ δεῖ, μέγιστον ἀγαθόν ἐστιν.

Ἦ μέτριον * δ' αὖ εἰπεῖν ἔργον, ὡς ἔοικεν, εἴ τις οἷός τε ἐστὶν ἐκλέξασθαι τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτήδειαι εἰς πόλεως φυλακήν. ἡμέτερον μέν τοι. μὰ Δί', ὦ δ' ἐγώ. οὐκ ἄρα φαῦλον πρᾶγμα ἠρόμεθα, ὅμως δὲ οὐκ ἀπολυλιατέον, εἰς ὅσον δυνάμεις παρέχει. ἀνάγκη οὖν, ἔφη. οἶσθ' οὖν τι, ὦ δ' ἐγώ, διαφέρον τὸν φύσιν γενναίου σκύλακος εἰς φυλακὴν νεανίσκου ἀγαθοῦ; ὃ ποῖον λέγεις; οἷον, ὀξύν τέ που δεῖ αὐτὸν εἶναι ἑκάτερον αἰσθήσει, καὶ ἐλαφρὸν πρὸς τὸ ἀλαθανόμενον διωκάθειν, καὶ ἰσχυρὸν αὖ ἐὰν δέῃ ἑλόντα διαμάχεσθαι. δεῖ γὰρ οὖν, ἔφη, πάντων τούτων, κἀμοὶ μὲν ἀνάγκη γε, εἴπερ δεῖ μαχεῖται. πῶς δ' ἀ; ἀνδρεῖος δ' ἆρ' αὖ ἐθέλοι ὁ μὴ θυμοειδὴς εἴτε ἵππος, εἴτε κύων, εἴτε ὁτιοῦν ζῷον; ἢ οὐκ ἐννενόηκας, ὡς ἄμαχόν τε καὶ ἀίκητον θυμός; ᾧ παρόντος ψυχὴ πᾶσα πρὸς πάντα ἄφοβός τε καὶ ἀήττητος. ἐννενόηκα. τὰ μὲν τοίνυν τοῦ σώματος οἷον δεῖ τὸν φύλακα εἶναι. καὶ μάλα γε. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ὅτι γε θυμοειδῆ; καὶ τοῦτο. πῶς οὖν, ὦ δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων, οὐκ ἄγριοι ἀνήμεροί τε ἔσονται, καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πολίταις, ὄντες τοιοῦτοι τὰς φύσεις; μὰ Δί', ἦ δ' ὅς, οὐ ῥᾳδίως. ἀλλὰ μέν τοι δεῖ γε πρὸς μὲν τοὺς οἰκείους φρένας αὐτοὺς εἶναι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους, χαλεπούς. εἰ δὲ μή, οὐ * μενοῦσιν ἄλλους σφᾶς ὀλέσαι, ἀλλ' αὐτοὶ φθάσονται αὐτὸ δράσαντες. ἀληθῆ, ἔφη. τί οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ποιήσομεν; πόθεν πρὸς τοῦτο τὸ μεγαλόθυμον ἤθος εὑρήσομεν; εὐαρτία γάρ που θυμοειδοῦς πρεπεία φύσις. φαίνεται. ἀλλὰ μέν τοι τούτων γε ὁπότερον αὖ ξύμπτηται, φύλακ' ἀγαθὸς οὐ μὴ γένηται. †

Εἰ οὖν τὸν πρῶτον λόγον διασώσομεν, τοὺς φύλακας ἡμῖν τῶν ἄλλων πασῶν * δημιουργῶν ἀφείλομεν, ὡς † δεῖ εἶναι δημιουργοὺς ἐλευθερίας τῆς πόλεως πάνυ ἀκριβῶς, καὶ μηδὲν ἄλλο ὁπωστιοῦν, ὃ, τι μὴ εἰς τοῦτο φέρει. εὖ λέγεται δὲ καὶ δεῖν αὐτοὺς ἄλλο πρᾶττειν, εὖ δὲ μιμεῖσθαι. ἐὰν δὲ μιμῶνται, μιμεῖσθαι τὰ τούτοις πρεπόντα, ἐκ νέων εὐθὺς ἐκ παίδων, ἀνδρείους, σώφρονας, ὁσίους, ἐλευθέρους, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα· τὰ δὲ ἀνελεύθερα μήτε ποιεῖν, μήτε δεινοὺς εἶναι μιμήσασθαι, μηδ' ἄλλο μηδὲν τῶν αἰσχρῶν; ἵνα μὴ ἐκ τῆς μιμήσεως τοῦ εἶναι ἀπολαύσωσιν. ἢ οὐκ ἤσθησαι, ὅτι αἱ μιμήσεις, ἐὰν ἐκ νέων πόρρω διατελέσωσιν, εἰς ἕθη τε καὶ φύσιν καθίστανται, καὶ κατὰ σῶμα, καὶ φωνάς, καὶ κατὰ τὰ διάνοιαν. καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς.

timè habitentur, vel quæ domus seruentur, vel quo pacto naues quo opus est perueniant? Nos verò quæ hoc tempore habemus bona, ob quam rem aliam magis adepti sumus quàm ob præstitam obedientiam principi?

Si igitur principi obedire, maximum appa- Scatim pòst.
ret esse bonum ad bona adipiscenda: ita vobis exploratum esse debet, quod etiam idem hoc ad seruandum quæ oportet maximum est bonum.

Nostrum igitur erit officium, vt videtur, * Ita Platonis dè Republ. li. 2.
quoad fieri possit deligere, quæ & quales natura sint ad vrbem custodiendam idoneæ. Nostrum planè. Per Iouem non humile negotium sumpsimus: non tamen est formidandũ, quatenus vires suppetunt. Non certè. Existimas ne differre naturã generosi canis, & generosi adolescentis, ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrũq; ipsorũ sagacẽ oportet esse ad sentiendum, et velocem deinde ad insequendum, ac demũ robustum, cùm assecutus fuerit, ad pugnãdum capiendumq;. Opus certè est omnib. istis. Atqui audax & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit. Quid ni? An verò fortis erit & audax qui iracundus non sit, siue equus, siue canis, seu quoduis aliud animal? An non animaduertisti inexpugnabilem inuictamq; esse iram? qua præsente, anima omnis intrepida ad omnia est & inuicta. Animaduerti. Manifestum est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum. Quinetiam qualem & anima, scilicet iracundum. Et hoc. Quomodo ergo, ô Glauco, asperi nõ erunt aduersus se inuicem ciuesq; alios cùm tali natura præditi sint? Haud facile istud per Iouem. Veruntamen oportet ergà suos, mansuetos: * κεραυνῶσεται.
aduersus autem hostes, immites esse: alioquin haud expectabunt donec ipsos alij perdant, sed ipsi seipsos perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbi nam mansuetum simul & iracundum ingenium reperiemus? Contraria nanq; iracunde natura mitis apparet. Verùm quæ vtrolibet horum tarebit, custos bonus non erit. † aliàs plura adduntur ipsa ad hæc verba: ὅτι δίκαια δρᾷ ταῦτα ἄλλων. Eiusdem de Repub. li. 3. * δημιουργῶν ἀφεμένους. † δεῖν εἶναι.

Si ergo rationem superiorem ratam haberi volumus, custodes nostros à reliquis omnibus artificijs alienos, patria libertatis artifices esse oportere valde quidem solertes: neque aliud quicquã curare quod huc nõ tendat: nihil aliud agere eos, vel imitari oportet: vel si imitentur, imitari quæ istis cõsentanea sint, statim à pueritia, fortes scilicet, temperatos, sanctos, liberales, & reliqua eiusmodi: illiberalia autem neq; facere, neq; imitari posse, neque aliud quicquam turpe, ne ex ipsa imitatione tales efficiantur, quale id quod æmulantur. An non animaduertisti imitationes, si à teneris annis incipiãt perseuerentq;, in mores et naturã abire, tum quantum spectat ad corpus, tum ad vocem, tum ad cogitationem ipsam? Et maximè quidem.

Ibidem. * al. plura hoc præponũntur ab hoc initio: τὸ δὴ μετὰ τοῦτο ἐκ ἡμῶν διαμφισβητήσεται;

*Nónne putas bonùs homines inuitè priuari, malis autem sponte? An non mentiri, verumq́ nescire, malum est, verè autẽ iudicare, bonum? Nónne opinari ea quæ sunt, verè putare tibi videtur? Probè loqueris, mihiq́ videntur homines inuiti vera opinione priuari. An nõ vel surreptione, vel deceptione, vel vi hoc patiuntur? Neq́ istud intelligo. Tragicè porrò loqui videor. Surripi enim opiniones ys dico, qui sententiam mutant, vel sensim tempore obliteratam, vel clàm aduersa ratione subtractam. Nunc intelligis? Intelligo equidem. Vim autem illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter sentire cogunt. Istud intelligo equidem, ac rectè dicis. Subduci autem quasi præstigijs eos, vt arbitror, tu quoq́ diceres, qui priorem deponunt opinionem, vel voluptate permulcti, vel metu perterrefacti. Videntur sanè quæcunq́ decipiunt, præstigijs nos seducere. Quod igitur nuper dicebam, quærendum est quínam constanter seruent eam quæ apud ipsos est sententiam, id videlicet semper agendum esse, quod reipub. conducere arbitrantur. Obseruandi sunt igitur statim à puertia, eaq́ illis opera proponenda, ex quib. aliquis maximè præceptum illud obliuisci, falliq́ possit. Atq́ is qui seruat illud memoriter, neq́ subducitur, eligendus: quis cõtrà, abyciendus, an non? Certè. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponenda, in hiq́ hæc eadem obseruanda. Scitè. Nonne secundum speciem illam tertiam, hoc est, quasi quandam præstigiorum hallucinationem pugnandum est? & quemadmodum qui inspicere cupiunt, nunquid pulli pauidi sint, nec ne, ad strepitum illos et tumultum ducunt: sic iuniores in terribilia quædam impellendi, atq́ item oblectamenta, in hiq́ multo magis quàm igni aurum examinandi? vt ita comperiamus, si extet aliquis inter eos qui non facilè irretiatur, sitq́ compositus in omnibus, sui ipsius custos optimus, & eius quam didicit musicæ conseruator, concinnumq́ & consonum se in his omnibus præbeat.

† (τοῦτο ὃ ἂν τὴ πόλη δι πῶς βέλτιστον ἦ.)

Ibidem. † al. Versus aliquos præmittebat hoc initio: ὁ μὲν τοι ἄρτι ἐλίγωμι ἔξιστος.

Primò quidem nemo proprium quicquam possideat, nisi quatenus summa cogat necessitas. Deinde neq́ domum neq́ penu habeat, quò non omnibus pateat aditus. Quæ verò ad victum pertinent, tanta sint apud eos, quantùs indigent militares athletæ temperati ac fortes: accipiátq́ ex instituto ab alijs ciuib. mercedis tantum custodiæ gratia, vt exacto anno, neq́ desit quicquam, neq́ supersit. Conferentes autẽ se ad conessationes perinde atq́ in castris, communi vescantur conuiuio. Dicendumq́ est illis, aurũ & argentũ diuinũ à Dijs in animo eos habere, neq́ humano auro indigere, neq́ fas esse illius possessionem admixtione mortalis auri inquinare. Nempe ex vulgi pecunys multa impia

* al. deest ἡ syllaba.

* Τί δαί; ἦ δ' ἐγώ, ἔφην ἐγὼ, τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀκουσίως στέρεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, τῶν δὲ κακῶν ἑκουσίως; ἢ οὐ δοκεῖ σοι μεγίστη βλάβη τῆς ἀληθείας εἶναι, τὸ δὲ ἀληθεύειν ἀγαθόν; ἢ οὐ δοκεῖ σοι τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀληθεύειν δοκεῖ σοι εἶναι; ἀλλ', ἦ δ' ὅς, ὀρθῶς λέγεις, καὶ μοι δοκοῦσιν ἄκοντες ἀληθοῦς δόξης στερίσκεσθαι. Οὐκοῦν κλαπέντες, ἦν ἐγὼ δ' ἐγώ, καὶ βιασθέντες τοῦτο πάσχουσιν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη, μανθάνω. Παγκάλως ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, κινδυνεύω λέγειν. κλαπέντας δέ, τοὺς μεταπεισθέντας λέγω, καὶ τοὺς ἐπιλανθανομένους, ὅτι τῶν μὲν, χρόνος, τῶν δὲ, λόγος ἐξαισθάνεται. καὶ γὰρ που μανθάνεις; ναί. τοὺς τοίνυν βιασθέντας λέγω, ὅστις ἂν ὀδυνῶν τινῶν, ἢ ἀλγηδόνων μεταδοξάσαι ποιήσῃ. * καὶ τοῦτο, ἔφη, ἔμαθον, καὶ ὀρθῶς λέγεις. τοὺς μὲν γοητευθέντας, ὡς ἐγὼ φημι, καὶ σὺ φαίης ἄν), οἳ ἂν μεταδοξάσωσιν, ἢ ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου τι δείσαντες. ἔοικε γάρ, ἦ δ' ὅς, γοητεύειν πολύπλοα ὄντα ἀπατᾶν. ὃ τοίνυν ἄρτι ἔλεγον, ζητητέον, τίνες ἄριστοι φύλακες τῶν παρ' αὐτοῖς δογμάτων, † (τῶν ὡς ποιητέον. ὃ δὲ αὖ τῇ πόλει ἀεὶ δοκοῦσι βέλτιστοι εἶναι) αὐτοῖς ποιεῖν) τηρητέον δὴ ἐκ παίδων τοὺς ἐν τοῖς ἔργοις, ἐν οἷς αὖ τις ὂν τυγχάνει μάλιστα ἐπιλανθάνοιτο, καὶ ἐξαπατῷτο· καὶ τὸν μὲν μνήμονα καὶ δυσεξαπάτητον, ἐγκριτέον· τὸν δὲ μή, ἀποκριτέον. ἦ γάρ; ναί. καὶ πόνων γε αὖ καὶ ἀλγηδόνων ἀγῶνας αὐτοῖς θετέον, ἐν οἷς ταὐτὰ ταῦτα τηρητέον. ὀρθῶς, ἔφη. Σκόπει δή, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τρίτον εἶδος τῆς τῶν ποιητέων ἄμιλλαν ποιητέον, καὶ θατέρου ὥσπερ τοὺς πώλους ἐπὶ τοὺς φόβους τε καὶ θορύβους ἀγοντες σκοπεῖν, εἰ φοβεροί· ἔπειτα νέους ὄντας εἰς δείματα κομιστέον, καὶ εἰς ἡδονὰς αὖ μεταβλητέον, βασανίζοντας πολὺ μᾶλλον ἢ χρυσὸν ἐν πυρὶ, εἰ δεινοῖς τε καὶ ἡδέσι κηλούμενον ἐν ἅπασι φαίνεται, φύλακι αὑτῷ ὢν ἀγαθός †.

† Πρῶτον μὲν ὑσίας κεκτημένον οἰκήσεως ἰδίας, ὧν μὴ πᾶσα ἀνάγκη. ἔπειτα εἴκησιν, καὶ ταμιεῖον μηδενὶ ἐν) μηδὲν τοιοῦτον, εἰς ὃ οὐ πᾶς ὁ βουλόμενος εἴσεισι. τὰ δὲ ἐπιτήδεια, ὅσων δέονται ἄνδρες ἀθληταὶ πολέμου, σώφρονές τε καὶ ἀνδρεῖοι, ταξαμένους παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν δέχεσθαι μισθὸν τῆς φυλακῆς τοσοῦτον, ὅσον μήτε περιεῖναι αὐτοῖς εἰς τὸν ἐνιαυτὸν, μήτε ἐνδεῖν. Φοιτῶντας δὲ εἰς ξυσσίτια ὥσπερ * ἐξεστρατοπεδευμένους, κοινῇ ζῶν. χρεῖον δὲ καὶ ἀργύρεον εἶναι αὐτοῖς, ὅτι θεῖον παρὰ θεῶν ἀεὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἔχουσι, καὶ οὐδὲν προσδέονται † ἀνθρωπίνου, οὐδὲ ὅσια τὸν ἐκείνου κτῆσιν, τῇ τοῦ θνητοῦ χρυσοῦ κτήσει ξυμμιγνύντας μιαίνειν· πολλὰ γὰρ καὶ ἀνόσια περὶ τὸ τῶν πολλῶν νόμισμα γέγονε,

γίγνοιτ', ὃ παρ' ἐκείνοις δὲ ἀκήρατον, ἀλλὰ μόνοις αὐτοῖς τοῦτ' ἐν τῇ πόλει μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἅπτεσθαι χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, ὑφ' ἡμῖν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὀροφοῖεναι, οὐδὲ παρειάφασθαι, οὐδὲ πίνειν ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, καὶ ὕπῃ μὴ σώζοιντό τε αὐτοί, καὶ σώζοιεν τὴν πόλιν. ὁπόταν δὲ αὐτοὶ χωρὶς τῶν ἰδίαν, καὶ οἰκίας, καὶ νομίσματα κτήσωνται, οἰκονόμοι μὲν καὶ γεωργοὶ αὐτῶν φύλακες ἔσονται· δεσπόται δὲ καὶ ἐχθροὶ, αὐτὶ ξυμμάχων τῶν ἄλλων πολιτῶν γενήσονται· μισοῦντες δὲ καὶ μισούμενοι, καὶ ἐπιβουλεύοντες καὶ ἐπιβουλευόμενοι, διάξουσι πάντα τὸν βίον, πολὺ πλέον καὶ μᾶλλον δεδιότες τοὺς ἔνδον, ἢ τοὺς ἔξωθεν πολεμίους, δέοντες ἤδη τότε ἐκλύεσθαι ὀλέθρου, αὐτοί τε καὶ ἡ ἄλλη πόλις.

Νεωτεροποιοὶ γὰρ φαῦλοι γιγνόμενοι καὶ διαφθαρέντες, καὶ τοιοῦτοι ποιοῦντες ἑαυτοὺς μὴ ὄντες, πολλὴ ἀνάγκη δεινοὺς· φύλακες δὲ νόμων τε καὶ πόλεως μὴ ὄντες, ἀλλὰ δοκοῦντες, ὁρᾷς μὴ ὅτι πᾶσαν αὖθις πόλιν ἀπολλύασι.

Τοὺς ἄλλους αὖ δημιουργοὺς σκόπει εἰ πάντας διαφθείρει, ὥστε καὶ κακοὺς γίγνεσθαι. τὰ ποῖα δὴ ταῦτα; πλοῦτος, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ πενία. πῶς δή; ὧδε. πλουτήσας κεραμεὺς, δοκεῖ σοι ἔτι ἐπιμελήσεσθαι τῆς τέχνης; οὐδαμῶς, ἔφη· ἀργὸς γὰρ καὶ ἀμελὴς γενήσεται μᾶλλον αὐτὸς αὑτοῦ. πολὺ γε. κακὸν ἄρα κεραμεὺς γίγνεται; καὶ τοῦτο, ἔφη, πολύ. καὶ μὴν καὶ ὄργανά γε μὴ ἔχων παρέξεσθαι κακὰ πενίας ἢ τι ἄλλο τῶν εἰς τὴν τέχνην, τὰ τε ἔργα ποτὲ ἧττον ἐργάσεται, καὶ τοὺς υἱεῖς, ἢ ἄλλους, ὅς ἂν διδάσκῃ, χείρους δημιουργοὺς διδάξει; πῶς δ' οὔ; ὑπ' ἀμφοτέρων δὴ πενίας τε καὶ πλούτου, χείρω μὲν τὰ τῶν τεχνῶν ἔργα, χείρους δὲ αὐτοί. φαίνονται. ἕτερα δὴ, ὡς ἔοικε, τοῖς φύλαξιν ἐξευρήκαμεν ἅπερ τοῖς κτήνεσι φυλακτέον, ὅπως μή ποτε αὐτοὺς λήσει εἰς τὴν πόλιν ξυνδυάζοντα. τὰ ποῖα ταῦτα; πλοῦτος, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ πενία, ὡς τὸ μὲν τρυφήν τε καὶ ἀργίαν καὶ νεωτεροποιὸν ἐμποιοῦντες· τὸ δὲ αὖ ἀνελευθερίαν τε καὶ κακουργίαν, πρὸς τὰ νεωτεροποιά. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

Οὔκουν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ ἀγαθὲ Ἀδείμαντε, ὡς δόξειεν ἄν τις, ταῦτα πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῖς προστάττομεν, ἀλλὰ πάντα φῦλαξ, ἐὰν ὃ λεγόμενον ἓν μέγα φυλάττωσι, μᾶλλον δὲ αὐτὸ μεγάλου, ἱκανόν. τί τοῦτο, ἔφη; τὴν παιδείαν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τροφήν. ἐὰν γὰρ οἱ παιδευόμενοι μέτριοι αὐτῶν γίγνωνται, πάντα ταῦτα ῥᾳδίως διόψονται, καὶ ἄλλα γε ὅσα νῦν ἡμεῖς παραλείπομεν, τήν τε τῶν γυναικῶν κτῆσιν καὶ γάμων, καὶ παιδοποιίας· ὅτι δεῖ ταῦτα κατὰ τὴν παροιμίαν πάντα ὅτι μάλιστα, κοινὰ τὰ τῶν φίλων ποιεῖσθαι. ὀρθότατα γὰρ, ἔφη, γίγνοιτ' ἄν. καὶ μήν, εἶπον, πολιτεία, ἐὰν ἅπαξ ὁρμήσῃ, * ἔρχεται

*proenerunt: quod verò inest illis aurum, prorsus immaculatum. Profectò solis ipsis ex omnibus qui sunt in ciuitate, tangere aurum aut argentum, aut sub tecto suo recipere, aut circumferre, vel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & sibi & ciuitati salutem parerent. Si quando verò domum sibi aut agrum aut pecuniam priuatim possederint, administratores familiæ, & agricolæ pro custodibus erunt, & vice eorum qui ciuibus auxilio sint, domini eorum infensi efficientur: & ipsi odio habiti, odióque alios habentes, & insidias parantes, paritérque patientes, vitam vniuersam degent. Vbi multo magis cives quàm externos hostes timebunt, accedéntque tam tunc proximè ad perniciem tum ipsi quàm reliqua ciuitas.

Sutores enim si praui & perditi sint, quanquam dissimulent, nihil inde periculi ciuitati imminet. Custodes verò legum & ciuitatis, si non reuera sint, sed videantur tantum, vides quòd vrbem totam funditus perdunt. Eiusdem lib. 4. de Repub.

Contemplare nunquid ista cæteros quoque artifices ita corrumpant vt praui sint. Quanam ista? Diuitia videlicet & paupertas. Qua ratione? Ita, figulus dines factus, videtur ne tibi vlterius curam suæ artis habere? Minimè. Pigrior certè negligentiórque reddetur. Valde. Quare & deterior figulus. Et istud. Rursus autem si propter inopiam instrumentis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipsa deteriora faciet, & filios ac cæteros quoscunque docebit, deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex vtriusque igitur tam opulentia quàm paupertate, & praua artificum opera, & praui artifices ipsi fiunt. Sic apparet. Alia ergo quædam inuenimus nostris custodibus obseruanda, ne ipsis inscijs in ciuitatem irrepant. Quanam ista? opulentiam inquam & inopiam. Illa siquidem delicias, desidiam, seditiones, rerum nouarum studium parit: hæc autem cum rerum inneuatione illiberalitatem & maleficia gignit. Sic est prorsus. Ibidem.

Hæcquaquã, ô bone vir Adimãte, hæc multa & magna, vt existimaret aliquis, illis præcipimus, sed leuia omnia exiguáq; sunt, vt dici solet, magnum seruent, imo verò pro magno, sufficiẽs. Quid istud? Educationẽ inquã, et eruditionem. Nam si bene educati, viri moderati euaserint, facilè omnia ista discernẽt, tum alia quotcunq; nos in præsentia prætermittimus, tũ mulierũ virorumq; cõiunctiones, et procreationes filiorum, quòd videlicet oporteat amicorũ omnia hæc, secundũ prouerbium, quàm maximè esse communia. Rectissimè profectò ita fieret. Etenim respub. si semel cæperit bene, progreditur Eiusdem in dialogo 8. de Repub. vel de insto.

* αὔξεται.

tanquam circulus semper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona seruata, ingenia quoque bona efficit. Rursumq; bona ingenia educationem huiusmodi consequuta, meliora etiam quàm priùs euadunt tum ad alia, tum ad filios generandos, quemadmodum in cæteris animalibus. Consentaneum id quidem. Denique vt summatim dicam, hoc diligenter est à ciuitatis tutoribus obseruandum, ne clàm illis ignorantibus corrumpatur. Imò istud in primis curent, ne quid præter ordinem à nobis datum circa gymnasticam & musicam innouetur, sed illum quàm maximè fieri potest, quisque sequatur. Et cùm dixerit aliquis poeticum illud,

* παρὰ τὴν τάξιν.

Homines videlicet nouis cantibus admodum delectari,

Metuere debent ipsi custodes, ne sæpenumero poetam quis putet nõ cantilenas nouas, sed modos canendi nouos dicere, eosq; laudet. Oportet autem neque laudare quicquam tale, neq; suscipere. Cauendum sanè speciem musicæ nouam inducere, tanquam in toto naufragium. Nusquam enim musicæ modi mutantur absq; maximarum legum ciuilium mutatione, vt ait Damon, cui & ipse assentior. Me quoque scito, ò Socrates, assentiri. Arcem igitur quandam custodia gratia hi ipsi custodes circa musicam struere debent. Nempe eiusmodi prænaricatio clàm ac facilè surrepit. Certè iocicuiusdam instar, atque ita vt nihil lædere videatur. Atqui paulatim nobis familiaris effecta, sensim in mores serpit & studia: ex his deinde ad commercia emergit amplior: demum à commerciis in leges, respublicasq; erumpit magna, ò Socrates, cum petulantia ac lasciuia, quousq; tandem priuatim ac publicè cuncta pernertat. An hoc ita se habet? Ita mihi videtur. Ergo, vt à principio diximus, statim, à primis annis pueri honestis in locis assuefaciendi sunt.

* παραβαί νειν τὰ μέλη τὰ ῥαθυμα. * παιδιᾶς.

* παιδιᾶς.

Nam si iocis minùs decentibus assuescant, nunquam legitimis probisq; viris euadere poterunt. Quid ni?

DE REPVBLICA HONESTA, & de obedientia, Sermo CXLII.

Ex Antonio.

Matth. 5. AVdistis dictum esse antiquis: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. At ego dico vobis, non esse malo resistendum: sed qui alapam tibi incusserit in malam dextram, obuertito ei & alteram: volentiq; tecum certare & tunicam auferre tuam, permitte & pallium: & si quis te adegerit ire miliare vnum, cum eo duo pergito: petenti à te dato: & volentem abs te mutuum sumere, ne auersator.

Iohan. 14. Si quis me diligit, sermonẽ meum seruabit. & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus,

ὡς τὸν κύκλος αὐξανομένη. ἔφη γὰρ ἡ παίδευσις χρηστὴ σωζομένη, φύσεις ἀγαθὰς ἐμποιεῖ. καὶ αὖ φύσεις χρηστὰι, τοιαύτης παιδείας ἀπολαμβανόμεναι, ἔτι βελτίους τῶν προτέρων φύονται, εἴς τε τἄλλα καὶ εἰς τὸ γιγνᾶν, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις. εἰκός γ', ἔφη. ὡς τοίνυν ἀφ' ἑστίας ἀρξαμένους εἰπεῖν, τοῦτο αἰτητέον τοὺς ἐπιμελητὰς τῆς πόλεως, ὅπως αὖ αὐτὸς μὴ λάθῃ ἀφανῶς, μηδὲ τὸ δεύτερον πόλιν αὐτὸ φυλακτέον, ὃ μὴ γενομένης ἐκεῖ γυμναστικῆς τε καὶ μουσικῆς * τὸ δεύτερον, ἀλλ' ὡς οἷόν τε μάλιστα φυλακτέον, φοβερώτερος ὅταν τις λέγῃ, ὡς τὴν ἀοιδὴν μᾶλλον ὑπὸ φέρουσ' ἄνθρωποι,

* παρὰ τὴν τάξιν.

ἥ τις ἀφδὸν ἔχουσα νεωτάτην ἀμφιπέλεται.

μὴ πολλάκις τὸν ποιητὴν τις οἴηται λέγειν, οὐκ ᾄσματα νέα, ἀλλὰ τρόπον ᾠδῆς νέον, καὶ τοῦτ' ἐπαινῇ. δεῖ δὲ οὔτ' ἐπαινεῖν ὃ τοιοῦτον, οὔτε ὑποδέχεσθαι. εἶδος γὰρ χρονίου μουσικῆς μεταβαλλούσης, ὠφελοῦντος, ὡς ὁ ὅλως καὶ διανοούμενος ἁρμοῦ γὰρ καὶ ῥυθμοῦ μουσικῆς τρόποι αὐλητικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὡς φησί τις Δάμων, καὶ ἐγὼ πείθομαι. καὶ ἐμὲ τοίνυν, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος, θὲς τῷ πιστὸν εἶναι. δεῖ δὴ φυλακτέον, ὦ δι' ἐγώ, ὡς ἔοικεν, ἐν τῷδέ πῃ οἰκοδομητέον τοῖς φύλαξιν ὁ μουσικῆ. ἡ γὰρ ἄνομία, ἔφη, ῥᾳδίως αὕτη λανθάνει * παιδιᾶς μὴ ποιοῦσα. καὶ ἔστιν, ὡς ὁ * παιδείας γε μήν, καὶ ὡς κακὸν τοῦτο ἐργαζομένη τοῦτο γὰρ ἐργάζεται, ἔφη, ἀλλ' οὐδέ γε, ἦν δ' ἐγώ, σμικρὸν εἰσοικησαμένη, πρέμνα ἐπορρᾷ τοῖς τὰ ἤθη τε καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. ἐκ δὲ τούτων, εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβόλαια μείζων ἐκβαίνει. ἐκ δὲ τῶν ξυμβολαίων, ἔρχεσθαι τοὺς νόμους καὶ πολιτείας σὺ πολλῆς, ὦ Σώκρατες, ἀσυλίας, ἕως αὖ τὰ ἔμπροσθεν ἅπαντα ἴδια καὶ δημόσια διαφθείρει. εἶεν, ἦ δ' ἐγώ, οὕτω δὴ ἐχέτω. δοκεῖ μοι, ἔφη. ἐκεῖθεν ὁ δὴ ἀρχῆς ἐλέγομεν, τοῖς ἡμετέροις παισὶν εὐνομωτέρῳ βίου παιδείας μεθεκτέον, ὡς τοιούτων γιγνομένων αὐτῶν, καὶ παίδων τοιούτων εὐνόμους τε καὶ σωφρονας ἐξ αὐτῶν ἄνδρας αὐξάνεσθαι ἀδύνατον ὅπως δ' ὃς εἶπεν.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΕΜΝΗΣ, καὶ ὑπακοῆς, Λόγος ρμϐ.

ΗΚούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι, μὴ ἀποστραφῇς.

Ἐάν τις με ἀγαπᾷ, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ

καὶ μενῶ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Ταῦτα ποιήτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν, μηδὲν κατ' ἐρίθειαν, ἢ κενοδοξίαν.

Μὴ γογγύζωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

Αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν Κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν Θεόν· καὶ πᾶν ὅ, τι ἂν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ἀπὸ τοῦ Κυρίου λήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας. οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχετε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν οὐρανοῖς.

Ἄδικον οὐδὲν ἐν χερσί μου, οὐχὶ δὲ μου καθαρά.

Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλεπέτωσαν, τὰ δὲ βλέφαρά σου εὐθυνέτω δίκαια.

Ὃς ἀναιρεῖ ἄμωμος ἐν δικαιοσύνῃ, μακαρίους τοὺς παῖδας καταλείψει.

Γῆρας τίμιον, οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδὲ ἀριθμῷ ἐτῶν μετρηθέν, ἀλλὰ βίος ἀκηλίδωτος.

Μάθε αὐθέντα, διδάσκοντα τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγκράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινόν, ἐνοίας καθαρότητα, ὀργῆς ἀφανισμόν. ἀναγκαζόμενος πρόσεχε, ἀποτρεσύμενος μὴ δικάζου, μισούμενος ἀγάπα, διωκόμενος ἀνέχου, βλασφημούμενος παράκλει.

Ἄφωνον ἔργον κρεῖττον ἀπροφάτου λόγου.

Βίος μὲν οὐδὲν † ποὺ ὑφίσταται δίκα.

Λόγου δὲ πολλοὶ τοῦ καλῶς φορεμένου.

Οὐ γὰρ λαλουμένων, ἀλλὰ βιουμένων δεῖται χάρις.

Φαινομένων ἔργων, περιττόν ἐστι μακρολογία.

Βίος λόγου δυνατώτερος, καὶ ἔργα ῥημάτων, καὶ ἡ ἀφ' ἑαυτῶν ἐπίδειξις τῆς ἀφ' ἑτέρων διδασκαλίας.

Ἄκουσον τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε· † πάντα ποιῆτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα. ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαυὶδ φησί· δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ. πάντα χοῦν γὰρ πάρεστιν ὁ Θεὸς, πάντα ἀκούει, πάντα ὁρᾷ, οὐ τὰ προφερόμενα μόνον καὶ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ

& apud eum manebimus.

Hæc facite sine murmuratione, et disputatione, nihil per contentionem, aut inanẽ gloriam. Philip. ii.

Ne murmuremus, sicut quidam illorum murmurauerunt, & perditi sunt à perdente. 1. Cor. 10.

Vxores subiectæ viris estote, sicuti decet propter Dominum. Viri diligite vxores, nec ergà illas acerbi sitis. Liberi, obedite parentibus in omnibus: quia hoc Domino pergratum est. Patres, nolite liberos vestros irritare, ne illi despondeant animum. Serui, subiecti dominis carneis estote, non ad oculum seruientes, quasi qui hominibus placere studeatis, sed in simplicitate cordis Deum metuentes: & quicquid facitis, id ex animo exequi debetis, quasi in conspectu Domini, non hominum, non ignorantes futurum esse, vt à Domino remunerationem hæreditatis accepturi sitis. Quod iustum & æquum est domini seruis tribuite, quòd sciatis vos habere Dominum in cœlis. Colos. 3.

Iniquum nihil fuit in manibus meis, precatio autem mea pura. Iob 31.

Oculi tui rectè aspiciant, & palpebræ tuæ æqua nutent. Prouerb. 4.

Qui sine reprehensione in iustitia versatur, Prouer. 20. *liberos relinquet beatos.*

Senectus honorata, non quæ multos habet annos, nec numero annorum metienda est, sed vita inculpata. Sapient. 4.

Fac discas, ô homo, ac docearis Euangelicam rempub. oculorum accuratiorem modestiam, linguæ continentiam, corporis seruitutem, animi humilitatem, puritatem mentis, iræ deletionem. Cùm aliquid abs te exigitur, etiam amplius adde: cùm fraudatus fueris, iudicium ne petito: si te quis odit, amato: si persequitur, sustineto: si conuitijs proscindit, obsecrato. S. Basilij.

Factum tacitum dicto præstat infecto. Theologi.

Nemo sine actione adhuc subiectus est.

At absq; verbis argutè prolatis quamplurimi. †ἐγ. πάντα.

Non enim loquentibus, sed rectè viuentibus gratia debetur.

Vbi res ipsa comparent, longa supernacua est oratio.

Vita potentior oratione, verbisq; mores: & operum demonstratio, verborum doctrina præponitur. Chrysostomi.

Audi Apostolum dicentem, cum timore & tremore vestram ipsorum salutem efficite: † omnia facite sine murmurationibus & disputationibus, vt sitis simplices, ac tales de quibus conqueri possit nemo, filij Dei sine reprehensione. Quinetiam vates Dauid, Seruite, inquit, Domino cum metu, quia vbique est Deus, audit omnia, omnia videt, non modò ea quæ aguntur & dicuntur, verumetiam ea † Philip. ii.

omnia quæ in cordibus volutantur, vel quæ sunt in fundo cordis: quippe qui sit cupiditatum & cogitationum cordis iudex & cognitor.

Nili. *Præstantioribus subiectũ esse vtilissimũ est.*

Infinita sunt mala quæ commaculant animum, à quibus expurgari & elui omnino non licet: necessariò enim relinquuntur cuiusmortalis sordes, quas leniores fieri credi potest, tolli autem omnino non possunt.

Sextus. *Obedientia iuncta continentia vel bestias subigit.*

*Sermo hic sub eodem numero cũ superiore ferrone comprehenditur.

DE REPVB. VITVPERANDA, & contumacibus ac rebellibus, deq; ijs qui moribus improbandis præditi sunt, Ex Antonio.

QVia noluerunt mea sequi consilia, sed increpationes meas detulerunt, viæ suæ fructibus fruentur & cupiditatibus suis explebuntur.

Ieremiæ 5. *Populo huic fuit cor contumax & rebelle: omnes inobedientes sunt & prauè ingrediuntur.*

Ieremiæ 6. *Ad quem loquar & testabor, vt audiat? ecce aures eorum incircumcisæ sunt, nec possunt audire.*

Ezech. 3. *Qui audit me, audiat: & qui non paret, ne pareat.*

S. Basilij. *Vbi inimicitiæ, lites, iræ, contentiones, quæ in animis tumultus inexplicabiles excitant, ibi spiritus clementiæ non requiescit.*

Theologi. *Præstat opinor à patre & domino obiurgari, quàm abdicari.*

Impudens aspectus, cervix erecta, continua superciliorum motio, incessus fastuosus, & ob nullam rem improbam erubescere, animi fœdissimi signa sunt, occultas probrorum suorum formas conspicuo corpori inscribentis.

Oppian. *Semper enim imperitorum mens virorum*
Expugnatu difficilis est: nec volant etiam veris fidem habere.

DE LEGE, SERMO CXLIII. Ex Antonio & Maximo.

Solomonis. 29. Sirach 21. *LEgem cognoscere bonamentis est.*

Qui legem Domini seruat, imperat cogitationibus suis, (vel seruat voluntatem eius.)

Ioannis 8. *Iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego & is qui me misit: & in lege vestra scriptum est, duorum hominum testimonium verum esse.*

Rom. 2. *Quicunq; sine lege peccarunt, sine lege etiam peribunt: & quicunq; in lege peccarunt, per legem iudicabuntur.*

S. Basilij. *Si rationis expertes animantes sua consulunt saluti & tuentur, & piscis quid fugiendũ & sequendum sit, nouit: quid dicemus nos qui rationis & orationis munere decorati sumus, & legibus instituti, promissionibus imitati,*

ἐν καρδίαις ἄπωτα, ἢ τὰ ἐν τῷ βάθῃ τῆς καρδίας. κριτὴς γὰρ ὅστιν ἐνθυμήσεων ἢ ἐννοιῶν καρδίας.

Τὸ ὑποτάττεσθαι τοῖς κρείττοσιν, ὠφελιμώτατον.

Ἄπερ τὰ καταρυπαίνοντα τὴν ψυχὴν καὶ, ἄφ' ἑκὶ νίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι πάντελῶς οὐκ ἔστιν· ἀπολείπουσι γὰρ ὀλίγα ἀνάλυτα πάντη ἐνταῦθα κῆρας. λωφῆσαι μὲν γὰρ εἰκὸς, ἀναιρεθῆναι δὲ εἰς ἅπαξ ἀμήχανον.

Ὑπακοὴ μὲν ἐγκρατείας, ὑποτάσσει καὶ θηρία.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΨΕΚΤΗΣ, καὶ ἀνηκόων, καὶ ἀνυποτάκτων, καὶ ἀπόλλυντος ἤθος καὶ τοὺς ἤθεσιν ἐχόντων.

ΕΓΡΑΦΗ οὐκ ἤθελον ἐμοῖς πείθεσθαι βουλαῖς, ἐμυκτήρισαν δὲ ἐμοὺς ἐλέγχους· τοιγαροῦν ἔδονται τῆς ἑαυτῶν ὁδοῦ τοὺς καρποὺς, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πλησθήσονται.

Τῷ λαῷ τούτῳ ἐβλήθη καρδία ἀνήκοος, καὶ ἀπειθὴς· πάντες ἀνήκοοι, παρανόμοις σχολιῶς.

Πρὸς τίνα λαλήσω καὶ διαμαρτύρωμαι, καὶ ἀκούσεται; ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ οὐ δύνανται ἀκούειν.

Ὁ ἀκούων μου ἀκουέτω, καὶ ὁ ἀπειθῶν ἀπειθείτω.

Ὅπου ἔρις, ἐρεῖς, θυμοὶ, φιλονεικίαι, στρυφνὸς ἀσπάζεται τὰς ψυχὰς ἐμποιοῦσα, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος οὐκ ἀναπαύεται.

Κρεῖσσον οἶμαι ὑπὸ πατρὸς καὶ δεσπότου, ἢ ἀποδιδράσκειν.

Ἀναιδὲς βλέμμα, καὶ μετέωρος αὐχὴν, καὶ συνεχὴς κίνησις ὀφρύων, καὶ βάδισμα σεσοβημένον, καὶ τὸ ὑπὸ μηδενὸς τῶν φαύλων ἐρυθριᾶν, σημεῖα ψυχῆς ὅστιν αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων εἰδῶν τύπους ἐγγεγραφυίας τῷ φανερῷ σώματι.

Ἀεὶ γὰρ ἀπείρητων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχος, οὐδὲ θέλουσι καὶ ἀξυσίοις πιθέσθαι.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ, Λόγος ρμγ'.

ΤΟ νόμου γνῶναι, σοφίας ὅστιν ἀγαθῆς.

Ὁ φυλάσσων νόμον κυβερνᾷ, κατὰ τὴν ἐννόηματος αὐτοῦ.

Ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ὅστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με· καὶ ἐν τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ὅστιν.

Ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται.

Εἰ τὰ ἄλογα ὑπνωτικὰ καὶ φυλακτικὰ τῆς αὐτῶν σωτηρίας εἰσὶ, καὶ οἶδε τὸ αἱρετὸν αὐτῶν, καὶ τὸ φευκτὸν ἰχθύς· τί ἐροῦμεν ἡμεῖς οἱ λόγοις τετιμημένοι, καὶ νόμοις πεπαιδευμένοι, ἐπαγγελίαις προσαπτόμενοι,

πνεύματι

πνεύματι σοφιζόντες, εἶτα τῷ ἀλόγῳ ἐζύγων ἀλογώτερον τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀξιοπλήμονοι, μὴ πειθόμενοι τῷ νόμῳ ὑπείκειν;

Οὐ δυνατὸν σωθῆναι μὴ ποιοῦντα τὰ κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἔργα· ὅτε δὲ παιδεῦσαι τὰ τῷ προστεταγμένων ἀκίνδυνον. δεινὸν γὰρ ἡ ἔπαρσις κριτὰς ἡμᾶς τοῦ νομοθέτου καθίζεσθαι, καὶ τοὺς μὲν ἐγκρίνειν τῷ νόμῳ, τοὺς δὲ ἀποκρίνεσθαι. εἰ γὰρ δεῖ τέλειον εἶναι τὸν ἄνθρωπον Θεοῦ, ἀνάγκη πᾶσα ἅπαξ πάσης ἐντολῆς κατορθῶσαι, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ καὶ τὸν θεῖον νόμον, κἂν καθαρὸν ᾖ τὸ τελούμενον, ἀπρόσδεκτον εἰς θυσίαν τῷ Θεῷ.

Εἰ μὲν οὖν ἐμείναμεν ὅπερ ἦμεν, καὶ τῷ ἐντολῷ ἐφυλάξαμεν, ἐλεύθεροι ἂν ὅπερ οὐκ ἦμεν.

Ὡς † ἴδιόν τι μαθεῖν, ἢ διδάσκειν τοῦ Θεοῦ.

Λόγῳ μὲν ὀλιγοῦντες ὀλίγα, ἔργῳ δὲ πλείονα καὶ τῇ τηρήσει τῶν νόμων μᾶλλον, ἢ τῷ θαυμάζειν τὸν νομοθέτην, ὃ ποιεῖ αὐτὸν φίλον ἐπιδεικνύμενοι.

Νόμοις ὑποκείσῃ καὶ κυρίοις διατοπικοῖς, καθ' ὃς σε προσήκει ζῆν. ἢ τοῦτο ἀπὸ σαυτοῦ πρῶτον κατανόησον, ὅτι καὶ ἡ ψυχή σου πάντα χρῆναι τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποκεῖται παραγγέλμασιν. ἔλαβες καὶ σῶμα παρὰ τοῦ κτίσαντος, πέντε αἰσθήσεις εἰς τὰς τῆς ζωῆς χρείας οἰκονομούμενον· εἰσὶ δὲ οὐδὲ αὐταὶ ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, ἀλλ' ἑκάστη δούλη νόμων ἐστί. ἡ πρῶτος ἀκούσῃ ὁ ὀφθαλμὸς, βλέπε φησὶ, καὶ θεώρει ἃ βλέπειν καλόν· καὶ βέλτιον ἀκούσειέν αὐτὸν, ὅταν ἄπακτα βλέπῃ καὶ ἀδιάβλημα. ἔχει καὶ ἡ ἀκοὴ παράγγελμα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ λοιπαὶ ὁμοίως.

Οὔτε πλέουσι πρὸς τόπον ὁρμεῖν ἀσφαλὲς, ὅτε ζῶσι βίοις * ἀκινδύνως.

Νόμους φυλάττων τὸν φόβους ἔξω βαλεῖς.
Φόβος γὰρ ἔξω πᾶς ὁ τὸν νόμον φυλάξας.

Δύο μὲν γὰρ τὰ ἄγοντα ἡμᾶς ἐστι, φύσις καὶ νόμος. κρατεῖ δὲ τοῦ νόμου ἡ φύσις.

Ἴασαι καὶ οἱ νόμοι τὰ ἐξ ἀνάγκης συγκινώσκειν ἁμαρτήματα.

Εἰδὴ τῶν νόμων τρία, νόμος ὁ τῆς φύσεως, νόμος ὁ τοῦ γράμματος ὁ τοῦ Μωϋσεῖ δοθείς, νόμος ὁ τῆς χάριτος.

Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης, τοὺς νόμους τοῖς ἀγαγκίοις εἰπὼν ὁμοίους εἶναι. καὶ γὰρ εἰς ἀράχνια ἐὰν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κώνωψ, κατέχεται· ἐὰν δὲ σφὴξ ἢ μέλισσα, διαρρήξασα ἀφίσταται. οὕτω τοὺς νόμους ἐὰν ἐμπέσῃ πένης, κατέχεται· ἐὰν δὲ πλούσιος, ἢ δυνατὸς λέγῃ, διαρρήξας ἀποδέχῃ.

Σόλωνι ἐρωτηθέντι ὑπό τινος, πῶς ἄριστα αἱ πό-

spiritu docti, alienius tamen à ratione quod nostram salutem attinet, quàm pisces rationis expertes affecti sumus, legi parere recusantes?

Fieri non potest, vt is salutem consequatur, qui non ea executus fuerit, quæ præcepta sunt: neque periculo vacat vllum eorum quæ præscripta sunt, contemnere. Indigna est elatio, nos sedere iudices legislatoris, & alias ex legibus approbare, alias verò improbare. Si enim hominem Dei oportet esse perfectum, omnino necesse est per omnia præcepta absolutum esse, ad modum & summam perfectionis Christi: quando ex lege diuina, etiam si purum fuerit quod offertur, ad sacrificandum Deo ingratum est.

Si mansissemus quod eramus, & præcepto paruissemus, fuissemus quod non eramus. Theologi.

Suauius est aliquid de Deo discere quàm † *docere.* † for. Illum.

Verbis quidem parcè, operibus autem abundè pietatem proferentes, & legum obseruatione magis, quàm quòd legislatorem admirentur, amoris affectionem in eum ostendentes.

Legibus subiectus es, & canonibus dominicis, quibus vita dirigenda est. Atque hoc primum ex te ipse cognoscito, quòd animus tuus vndique virtutis præceptis instructus est. Corpus etiam accepisti à creatore quinque sensibus ad vitæ functiones communitum, qui nec ipsi sunt liberi aut sui arbitrij, sed singuli serui sunt legum. Et oculus primus illud audit præceptum, Vide & spectà quæ sunt honesta visu. Et melius est eruere eum, si inhonesta viderit, & damnosa. Habet & auditus præceptum, habet etiam lingua, & reliqui item sensus.

Neque nauigantibus tutum est extra portum appellere, neque viuentibus vitam sine legibus degere. * *Quid si addas, Eunuchis.*

Leges obseruans, metum eijcies.

Extra metum enim est quicunque leges obseruat.

Duo sunt quibus regimur, natura & lex. Fortior autem est natura quàm lex.

Peccatis ex necessitate commissis leges etiam ignoscunt. Chrysostomi.

Legum genera tria sunt, lex naturæ, lex scripta, quæ Moysi data est, lex gratiæ.

Zaleucus Locrensium legislator, leges aranearum telis comparabat. Illis enim si musca vel culex inciderit, detinetur: sin vespa aut apis, lacerat telam & auolat. Et in leges si pauper inciderit, retinetur: sin aliquis diues aut diſertus, perrumpens euadit. Zaleucus.

Solon rogatus à quodã quomodo optimè ciui- Solon.

tates habitarentur, dixit: Si ciues principibus, principes legibus obediant.

Demadis, al. Didymi. *Seruis quidem necessitas lex est: liberis autem lex est necessitas.*

Epicteti. *Legis scopus est bene mereri de vita hominum: nō potest autem cuiuis beneficia esse cùm ei beneficium accipere libuerit: solis enim obedientibus suam virtutem declarat.*

AEgri seruator est medicus: iniuriam passi, lex:

Leges verissimæ sunt, quæ iustissimæ.

Legi, & principi, & sapientiori cedere decorum est.

Quæ præter legem fiunt, infecta habentur.

Demosthenis. *Demosthenes orator, ciuitatis animam leges esse dicebat: vt enim corpus anima carens cadit, sic ciuitas nullis administrata legibus euertitur.*

Cyri. *Is interrogatus quosnam putaret iniustos, Lege, inquit, non vtentes.*

Theophrasti. περὶ νόμων. *Boni non multis egent legibus. non enim res ipsæ legum causa, sed leges rerum causa ponuntur.*

Incerti. *Optimam esse democratiam, in qua omnes legem tanquam tyrannum metuunt.*

Arcesilaus. *Arcesilaus dicebat, Quemadmodum vbi medicamenta multa & medici multi, ibi plurimos esse morbos contingit: sic vbi plurima leges, illic etiam summam esse iniquitatem.*

Periclis. *Probi mores lege sunt tutiores:*

Quòd illos nullus vnquam orator possit euertere,

Hanc autem verbis in omnem partem facilis sæpe peruertat.

DE CONSVETVDINE ET more, Sermo CXLIIII. Ex Antonio & Maximo.

Solomonis. *TEmpore confirmata impia consuetudo quasi lex seruatur.*

Deest hic sententia quædam ex Euangelio.

Rom. 7. *Delector lege Dei ratione interioris hominis. Sed video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me abducentem per legem peccati quæ inest in membris meis.*

Assuefactus conuitijs faciendis, nunquam castigabitur.

S. Basilij. *Fieri non potest vt in cera scribas non deletis prioribus notis impressis: sic nec animo diuina decreta committas, nisi consuetudinis opiniones pristinas eluseris.*

Nihil est tam desiderabile, quod perpetua perceptione & vsu contemnendum non reddatur: quorum autem rarior est possessio, præ-

λις οἰκεῖται, ἔφη· ἐὰν μὲν οἱ πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθωνται, οἱ δὲ ἄρχοντες τοῖς νόμοις.

Τοῖς μὲν δούλοις, ἡ ἀνάγκη νόμος· τοῖς δὲ ἐλευθέροις, ὁ νόμος ἀνάγκη.

Νόμος βούλεται μὲν διεργετεῖν βίον ἀνθρώπων, οὐ δύναται δ' ὅταν αὐτὸν βούληται πάσχειν. ὁ γὰρ τοῖς πειθομένοις ὠφέλιμον τὴν ἰδίαν ἀρετὴν.

Ὥσπερ τοῖς νοσοῦσιν ἰατροὶ σωτῆρες, οὕτω καὶ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι.

Νόμοι ἀληθέσταται οἱ δικαιότατοι.

Νόμῳ καὶ ἄρχοντι καὶ τῷ σοφωτέρῳ εἴκειν, κόσμιον.

Τὰ παρὰ νόμον γινόμενα, αὐτὴ μὴ γινομένων εἰσί.

Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ, ἔφη, πόλεως εἶναι τὴν ψυχὴν τοὺς νόμους· ὥσπερ γὰρ σῶμα ψυχῆς πίπτει, οὕτω καὶ πόλις μὴ ὄντων νόμων καταλύεται.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθείς, τίνας ἀδίκους νομίζεις εἶναι; τοὺς μὴ χρωμένους, εἶπε, τῷ νόμῳ.

† Ὀλίγοι οἱ ἀγαθοὶ νόμων δέονται. οὐ γὰρ τὰ πράγματα πρὸς τοὺς νόμους, ἀλλ' οἱ νόμοι πρὸς τὰ πράγματα τίθενται.

Κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν, ἐν ᾗ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον.

Ἀρκεσίλαος ἔλεγεν, ὥσπερ ὅπου φάρμακα πολλὰ, καὶ ἰατροὶ πολλοί, ἐνταῦθα νόσοι πλεῖσται· οὕτω δὲ καὶ ὅπου νόμοι πλεῖστοι, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἀδικίαν μεγίστην.

Τρόπος ἐστὶ χρηστὸς ἀσφαλέστερος νόμου.

Τὸν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἂν ἀναγράψαι ποτὲ
Ῥήτωρ δυνατὸς· τὸν δ' ἄνω τε καὶ κάτω
Λόγοις παρόντων πολλάκις λυμαίνεται.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ἔθους, Λόγος ρμδ'.

ΧΡόνῳ κρατυνθὲν ὃ ἀσεβὲς ἔθος, ὡς νόμος διεφυλάχθη.

* Λείπει τι ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου.

Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατεύομενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με, ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου.

Ἀνθρώπους συνεθιζομένους λόγοις ὀνειδισμοῦ, εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ παυσθῇ.

Οὔτε ἐν κηρῷ γράψαι δυνατὸν, μὴ προεξαλείψαντα τὰς ἐναποκειμένους χαρακτῆρας· οὔτε ψυχῇ θεῖα δόγματα παιδεύσαι, μὴ τὰς ἐκ τοῦ ἔθους προλήψεις ἐξελόντα.

Οὐδὲν οὕτως ἐπιθυμητὸν, ὡς μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἀπολαύσεως ἀκαταφρόνητον γίνεσθαι. ὧν ἡ κατάκτησις, πρει-

σις, ἡδεῖα τοῖς δικαίοις ἡ ἀπόλαυσις.

Παλαιωθὲν γὰρ ἕλκωμα ψυχῆς, καὶ κακῷ μελέτῃ χρόνῳ βεβαιωθὲν, δυσίατός ἐστιν, ἢ καὶ πάντελῶς ἀίατος, ὡς τὰ πολλὰ τῆς ἕξεως εἰς φύσιν μεθισταμένης.

Ἔθους χαλεπισμὸς, καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶ δυσφορώτατος. καί ποτε εἶδον ἐγὼ βοῦν ἅμα τῷ πλησίον συνεζευγμένον, τὸν ἕτερον ἀποθνήσκοντα, τὸν δὲ σωζόμενον ἀπὸ καὶ ὁμοζύγου τελευτήσαντος.

Ῥᾷον γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακίᾳ, καὶ φεύγειν ἢ φυγεῖν, ἢ φεύγοντα ἀποκόψαι, καὶ φαύλου ζώου τὸ ἀμείνονα γενέσθαι. Theologi.

Δικτύῳ καμίζειν ὕδωρ, καὶ πλίνθον πλύνειν † λεπτὸν, ἢ κακίαν φυτευθεῖσαν χρόνῳ πολλῷ ἐκ ἀνθρώπου ψυχῆς ἐξελεῖν δυνατόν. † leg. ἀνιπτότερον, & δυνατὸν infra omitte.

Οὐδὲν οὕτως ἰσχυρὸν ἐν ἀνθρώποις, ὡς συνηθείας παλαιᾶς τυραννίς. Chrysostomi.

Τινὲς τῶν ἔξωθεν, δευτέραν φύσιν τὴν συνήθειαν ἐκάλεσαν.

Διὸν ἡ συνήθεια κατασχεῖν τοὺς ἑαυτοὺς, καὶ μὴ συγχωρῆσαι πάλιν ἀναστῆναι ὅπου τῷ πρώτῳ ἔξιν τῆς ἀρετῆς.

Ψυχὴ ἅπαξ ἁμαρτίᾳ ἀπεσαμένη, καὶ οἱαλήπτως ἀκατεχοῦσα, πολλῷ παρέχεται τῷ νοσήματι τὴν προσθήκην.

Πολλάκις τὴν φλόγα περὶ τὴν ἀρχὴν μὴ σβεσάντες, εἰς μέγα κακὸν κατήντησαν. μὴ ἔχουσα γὰρ ἁμαρτία τὸν εἰς πρόσω πρόβιβον κωλύοντα, ἵππῳ ἔοικε τὸν χαλινὸν ἀπορρίψαντι, καὶ τὸν αἰθάδη τὴν χρημίζοντι.

Ὁ γὰρ μισῶν τις ἀφ' ὧν ὀφείλουσαν τὴν ἡλικίᾳ σώσειν, τοῦτο ἀφ' ὧν πολυχρόνιον τῶν κακῶν συνήθειαν, προσήκειν συναναγκάζεται, δεινῶν συνοίκειν τὴν ἁμαρτίαν παρελπίδος. Clementis Romæ Episcopi.

Βοιωτῶν ἔνιοι τοὺς χρεώστας οὐκ ἀποδιδόντας, εἰς ἀγορὰν ἄγοντες, καθῆσαι κελεύουσιν, εἶτα κόφινον ὀπίσω καλλοισιν αὐτῶν· ὃς δ' ἂν κοφινωθῇ, ἄτιμος γίνεται. δοκεῖ δὲ τοῦτο πεποιῆσθαι, καὶ ὁ Εὐριπίδου πατὴρ Βοιωτὸς ὢν ὅ γῆθος.

Γέρασς ὁ μὲν πονηρὸς ἔξεστιν, οὐδὲ λέγουσιν· ἐὰν δέ τις πατέρα κτείνῃ, † λιτὸν αὐτὸν οἴονται· ἐὰν δέ τινα προστάξῃ βασιλεὺς μαστιγῶσαι, εὐχαριστοῦσιν ὡς ἀγαθὸν τυχόν, ὅτι αὐτοῦ ἐμνήσθη ὁ βασιλεύς· ἄθλα δὲ λαμβάνουσι παρὰ βασιλέως πολυτελείας. οἱ δὲ παῖδες παρ' αὐτοῖς ὡσαύτως μαθήματα τὰ ἀληθῆ διδάσκονται. † al. ἐνεκλιτὸν.

Ἐγχρονίζον ἦθος, φύσεως κεκριμότερόν ἐστιν· καὶ μικρὰ μὴ κωλυόμενα ἁμαρτήματα, φύεται καὶ ἐπιδίδοται πρὸς μέγεθος συναυξάνοντα.

Μηδαμῶς τοῦ φύσιν αἰτιώμεθα· πάντα γὰρ βίον ἡδὺν ἢ ἀηδῆ ἡ συνήθεια ποιεῖ.

sio, iucundior est vsus & perceptio.

Inueteratum enim vulnus animi, et rei male exercitatio tempore infixa, curatu difficilis est, vel omnino incurabilis, quia vt plurimum habitus in naturam mutatur.

Ab assuetis disiungi vel rationis expertibus difficile est: molestum est. Et ipse aliquando animaduerti bouem qui ad præsepe socium bouem & in pastu & in iugo subeundo, mortuum fleret.

Facilius est à principio non se vitio dedere, & effugere nascens, quàm natum abscindere atq; eo superiorem fieri.

Reticulo aquam ferre & laterem lauare, facilius est quàm vitium in hominis animo tempore diuturno plantatum eximere.

Nihil tam firmum est in rebus humanis, quàm veteris consuetudinis tyrannis.

Externi quidam consuetudinem alteram naturam esse dixerunt.

Mirè efficax est consuetudo ad se retinendam, qua non patitur vt ad pristinum virtutis habitum aliquis reuertatur.

Animus semel vitijs conciliatus, & ita affectus vt sensum doloris inde non capiat, magnum morbo additamentum adiungit.

Qui flammam ab initio non extinguunt, ij sæpe in magnum incidunt incendium. Nam si peccatum nemo vltra progredi prohibeat, equo simile est, qui freno abiecto sessorem præcipitat.

Quod quis odit propter consequutam ætatis prudentiam, id propter diuturnam malorũ consuetudinem facere cogitur, peccatum grauem nactus contubernalem.

Sunt ex Bæotis nonnulli, qui debitores debita non soluentes in forum adductos sedere iubent: deinde cophinum sedenti injiciunt. Qui autem cophino intectus fuerit, apud illos infamis est: quod etiam patri Euripidis genere Bæoto, accidisse putatur.

Perse quod facere non licet, ne dicendum quidem putant: quòd si patrem occiderit aliquis, simplicem eum iudicant: si quem rex flagris cædi iusserit, gratias agit quasi aliquod bonum sit nactus quòd sui rex meminerit: præmia pro liberorum multitudine accipiunt à rege. Liberi apud illos verum dicere, tanquam disciplinas discunt.

Diuturnus mos natura ipsa firmior est: & leuiora peccata, si non prohibeas, subinde nascuntur, & aucta magnum capiunt incrementum.

Naturam accusare non debemus, cùm iucundam aut injucundam vitam omnem efficiat consuetudo.

Charicleæ. *Omne enim vitium si citò cognoscatur, facilè curari potest: quod autem tempore roboratur, propè insanabile est.*

Choricij. *Nacta semel delicias natura, vix ad labores vuls reuerti.*

† ὄντως. Socrates, al. Ex Epicteto & Ilocrate. *Nihil natura iucundum aut iniucundum, sed omnia talia consuetudine fieri videmus.*

Menandri. *Optimum vitæ genus tibi proponito. hoc enim iucundum efficiet consuetudo.*

Perdifficile est vt longa cõsuetudo breui tempore soluatur: consueta enim haud facilè contemseris.

Polyæni. *Consuetudo à paruis initium capit, neglecta autem vim maximam accipit.*

Theocriti. *Insidiosos mores & aliquid semper mali contra omnes machinari, non solertia, vt nonnulli existimant, sed pessimæ parti astribuo.*

Facile est & laudare & vituperare quæ non decet: sed vtrunque est improborum morum.

Ex Serini scriptis. *Persarum reges antequam sacrificent, de pietate disputant: antequam bibant, de temperantia: antequam bellum ineant, de fortitudine.*

Herodoti. *Agathyrsi mollissimi sunt, & plurimum aurea gestant ornamenta: communiter vxoribus vtuntur, vt fratres sint mutuo, & cognati omnes cùm sint, inuidiam et odium mutuum vitent.*

DE LEGIBVS ET CONSVEtudinibus, Sermo CXLV. Ex Io. Stobæo.

Euripidis. *Gubernari oportet malos à bonis, & parere se melioribus.*

Eiusdem in Dictye. *Ofenex ne cum regibus contenderis.*
Venerandos enim esse principes, antiqua lex est.

Menãdri in Adelphis. *Non omnino concedendum est malis,*
Sed resistendum: sin minùs, sursum atq; deorsum
Vita nostra inopinatò tota peruertetur.

Euripidis in Erechtheo. *Et improbos in ciuitate nunquã promoueris.*
Mali enim vel pecunijs ditati,
Vel aliquo reipublicæ magistratu aucti,
Exultant, repentè fortunatis ipsorum domibus factis.

† ἄλλων εὐτυχησάντων δόμων. Menãdri in Androgino. Euripidis in Supplicibus. *Nusquam negligenda est consuetudo.*
Nihil est ciuitati præstantius, quàm leges
Rectè posita. Nam & inferioris homo fortis,
Et qui ditior est, æquale tuis experiuntur.
Vincet autem minor maiorem, si iustam causam habeat.

Sophoclis in Aiace. *Proinde in posterum quidem sciemus Dijs*
Cedere, & Atridas colere discemus.

Παθος γὰρ ἅπαν, ὃ μὴ ὀξέως γνωσθήσεται, δύσηθες· ὃ δὲ χρόνῳ προσπεφυκός, ἐγγὺς ἀνιατον.

Λαβοῦσα ἅπαξ ἡδυπαθείας ἡ φύσις, μόλις ἐθέλει πρὸς πόνους χωρεῖν.

Οὐδὲν † ὄντως ἡδύ, ἢ ἀηδὲς τῇ φύσει ὑφέστηκεν· πάντα δὲ τῇ συνηθείᾳ γίνεται.

Βίον ἀρίστου τὸν ἄριστον. τοῦτον γὰρ ἡδὺν ἡ συνήθεια ποιήσει.

Α' μήχανον

Μαχεῖν συνήθειαν ὁ βραχὺς λύσαι χρόνος.

Τὸ γὰρ συνήθες ὕδαμοῦ παρεμπέσον.

Ἔθος ἀρχεται μὲν ἀπὸ μικρῶν, ἀμελούμενον δὲ τὸν ἰσχυὸν μείζονα λαμβάνει.

Ἐπίβουλον ἦθος καὶ κακομηχανώτατον ἀεὶ πάντων ἔχει, καὶ οὐ τέχνῃ τοῦ ἀγχίνου, ὥς τινες οἴονται, τῇ δὲ τοῦ πονηροτάτου μοίρᾳ προσπίπτει.

Ῥᾴδιον μὲν ἐπαινεῖν, ἃ μὴ χρὴ, καὶ ψέγειν, ἐκάτερον δὲ πονηροῦ τινος ἤθους.

Οἱ Περσῶν βασιλῆς, πρὸ μὲν τῶν θυσιῶν, περὶ εὐσεβείας διαλέγονται· πρὸ δὲ τοῦ πίνειν, περὶ σωφροσύνης· πολεμεῖν δὲ μέλλοντες, περὶ ἀνδρείας.

Ἀγάθυρσοι, ἁβρότατοι ἀνδρες εἰσὶ, καὶ χρυσοφορεῖν τὰ μάλιστα· ὁμίκοιτον δὲ τῶν γυναικῶν τὸν μίξιν ποιοῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ὦσι· καὶ οἰκεῖοι ὄντες πάντες, μήτε φθόνῳ, μήτε ἔριδι χρέωνται εἰς ἀλλήλους.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΘΩΝ, Λόγος ρμέ.

Ἄρχεσθαι χρεὼν κακοῖς ὑπ' ἐσθλῶν, καὶ κλύειν τῶν χρεσσόνων.

Μὴ νίκα, ὦ γραῖ, τυράννοις πίθου.
σίζει δὲ τοὺς κρατοῦντας ἀρχαῖος νόμος.

Οὐ πάντ' ἐλῶς δεῖ τοῖς πονηροῖς ὀπτρέπειν,
ἀλλ' ἀντιτείνειν· εἰ δὲ μή, τ' ἄνω κάτω
ἡμῶν ὁ βίος λήσει μεταστραφείς ὅλος.

Καὶ τὸν πονηρὸν μή ποτ' αὔξειν ἐς πόλιν.
κακοὶ γὰρ ἐμπλησθέντες, ἢ νομίσματος,
ἢ πόλεως ἐμπεσόντες εἰς ἀρχήν τινα,
στρεβλοῦσιν † ἀδίκως δ' εὐτυχοῦντες δόμους.

Τὸ γὰρ συνήθες ὕδαμοῦ παρεμπέσον.

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖσσον, ἢ νόμοι πόλει
καλῶς τεθέντες. ὅ, τε γὰρ ἀδυνατώτερος
ὁ πλουσιός τε τὼ δίκα ἴσον ἔχει.
νικᾷ δ' ὁ μείων τὸν μέγαν δίκην ἔχων.

Τοιγὰρ ὃ λοιπὸν, εἰσόμεθα μὲν Θεοῖς
εἴκειν, μαθησόμεθα δ' Ἀτρείδας σέβειν.

ἄρχοντες

ἄρχοντές εἰσιν, ὥσθ' ὑπεικτέον τιμῇ.
καὶ γὰρ τὰ δεινὰ καὶ τὰ καρτερώτατα
τιμῇς ὑπείκει. τοῦτο μὴν καὶ φοιτῶσ
ἀμῆνες ὀκχεροῦσιν ἐν καρπῷ θέρη.
ἐξίσταται δὲ νυκτὸς αἰωρῆς κύκλος
τῇ λευκοπώλῳ φέγγος ἡμέρᾳ φλέγειν.
δυνῶν τ' ἄημα πνευμάτων ἐκοίμισεν
εἴνοστα πόντου. τὸ δὴ ὁ παγκρατὴς ὕπνος
λύει πεδήσας, κἀπὶ ἀεὶ λαβὼν ἔχει.

Καλῶς οἱ νόμοι σφόδρ' εἰσὶν· ὁ δὴ ὁρῶν τὰς νόμους λίαν ἀκριβῶς, συκοφάντης φαίνεται.

Χρῆς που τῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων λόγων τὸ δὲ πολιτείας ἰῶ τὸ κεφάλαιον, οἷά τε καὶ ἐξ οἵων ἀνδρῶν ἀείση καταφαίνεται αἵ μοι ἡμεῖσθαι. καὶ μάλα γε ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, ῥηθεῖσα τοῦ τῶν ἅπασιν. ἆρ' οὖν ἃ τῶν γεωργῶν, ὅσαι τε ἄλλαι τέχναι, τοιοῦτον τὸ αὐτῇ χρεὼν διῃρῆσθαι ἀπὸ τοῦ ἡμῶν τοῦ τῶν πολεμησόντων; ναί. καὶ τοῦ φύσιν δὴ δόντες ὃ καθ' αὑτὸν ἑκάστῳ τοιοῦτον ἕν μόνον ἕκαστον τέχνῃ τούτου οἷς τοὺς πόλεμον ἔδει πολεμεῖν, εἴπερ μέλλει, ὡς ἄρα αὐτοὺς δεῖ φύλακας εἶναι μόνον τῆς πόλεως, εἴτε τις ἔξωθεν, εἰ καὶ τῶν ἔνδοθεν ἴοι καταργήσων, δικαίζοντας μὲν πρᾴως τοῖς ἀρχομένοις ὑπ' αὐτῶν ἅτε φύσει φίλοις οὖσι· χαλεποὺς δὲ ἐν ταῖς μάχαις τοῖς ἐντυγχάνουσι τῶν ἐχθρῶν γιγνομένους. πρωτάπασι μὲν δῶν. φύσιν γὰρ οἱμᾶ τινα τῶν φυλάκων δ' ψυχῆς ἐλέγομεν, ἅμα μὲν θυμοειδῆ, ἅμα δὲ φιλόσοφον δεῖν εἶναι διαφερόντως, ἵνα τοῖς ἑκατέροις δυνατὸν ὀρθῶς τοῖς τοῖς καὶ χαλεπὶ γίγνεσθαι. ναί. τί δαὶ τροφήν; ἆρ' ἡ γυμναστικὴ ἡ μουσικὴ, μαθήμασί τε ὅσοις τοῖς πρέπει, τούτοις δὲ ἅπασι τε, δράφθαι; πάνυ μὲν δῶν. τὸν δὲ γε οὕτω διαφέροντα, ἐλέγομεν, μήτε χρυσὸν, μήτε ἄργυρον, μήτε μηδὲν ἄλλο ποτὲ κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν, ἀλλ' ὡς ἐπικούρους μισθὸν λαμβάνοντας τῆς φυλακῆς τοῦ τῶν σωζομένων ὑπ' αὐτῶν, ὅσοις σώφροσι μέτριος ἀναλίσκειν τε δὴ χρὴ καὶ ξυνδιαιτωμένους μετ' ἀλλήλων ζῆν, ἐπιμέλειαν ἔχοντας ἀρετῆς διαπρεπεστάτους, τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἄγοντας σχολήν. ἐλέγομεν γὰρ ταῦτα ταύτῃ. καὶ μὴν δὴ καὶ τοῦ γυναικῶν ἐπιμεμνήμεθα, ὡς τὰς φύσει τοῖς ἀνδράσι τοῦ παπλησίας εἶναι ξυναρμοστέον, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πάντα κοινὰ, κατά τε πόλεμον καὶ τὸν ἄλλον διαιταν δοτέον πάσαις. ταῦτα καὶ ταύτῃ ἐλέγετο. τί δὲ δὴ ὃ τοῦ τῆς παιδοποιίας; ἢ τοῦτο μὲν τοῦ ἀκρίβειαν τῶν λεχθέντων ὑμνημόνευτον, ὅτι κοινὰ τὰ τῶν γάμων καὶ τὰ τῶν παίδων πᾶσιν ἀπόῶν ἐπέταμεν, μηχανωμένους ὅπως μηδεὶς ποτὲ ὃ γεγνημένοι αὐτῷ ἴδια γνώσαιτο, νομίσει δ' πάντες πάντας

Principes sunt, quare concedendum est ipsorum dignitati.
Nam & terribilia, & fortissima quæq;
Locum dant honoratioribus. Idcirco nivales
Hyemes loco cedunt fœcundæ æstati:
Et ambitus atræ noctis concedit
Albis equis invectæ diei, ut luce sua splendeat.
Ac vehementium spiritus ventorum quiescere permittit
Gemitus agitem pontum. Item vincens omnia somnus
Sua quandoque vincula solvit, nec semper occupat.
Leges perquam egregiæ sunt: sed iis qui legibus utitur Menandri.
Nimium exactè, sycophanta esse videtur.
Summa disputationis hesternæ erat, reſpub. qualis mihi, & ex qualibus viris optima posse fieri videretur. Nobis certè omnibus valde probata sunt; ô Socrates, quæ dixisti. Principiò agricolas cæterosq; artifices à militibus separauimus. Certè. Cùm verò cuique quod pro natura instinctu præcipuè suum, & singula tantum singulis artibus officia tribueremus, illis quoque quos præcæteris bella gerere oporteret, id vnum duntaxat, protegenda scilicet ciuitatis munus iniunximus, & aduersus externos hostes, & aduersus ciues reipub. euersores: ita vt erga subiectos tanquam natura amicos mites sint, contra hostes verò prælio ferocissimi. Ita prorsus. Duplicem sanè naturam in custodum animo esse debere diximus, & tractandam, & philosophico ingenio præcipuè accommodatam, vt rectè in suos mansueti sint, in alienos autem feroces. Proculdubio. Quid autem de educatione dicemus? Nónne gymnicis exercitationibus & musica, cæterisq; decentibus disciplinis, eos à nobis institutos fuisse? Valde quidem. Ita educatos homines neque aurum, neque argentum, neq; aliud quicquam proprium, aut habere, aut putare statuimus, sed tanquam adiutores publicosq; ministros sola mercede contentos esse, tanta ab his quos tuentur exhibita, quanta moderatè viuentibus sufficere videatur. Stipendio præterea publico in commune vti voluimus, & ad communem inter se victum impendere, vt cæteris posthabitis omnibus solius virtutis & custodiæ curam habeant. Platonis in Timæo ab initio ſtatim.
Hæc quoq; ita abs te dicta fuerunt. Naturã præterea mulierum non aliter quàm virorũ effingi præcepimus, studiaq; omnia tam belli quàm pacis mulierib. cum viris esse communia. Id quoq; dictum. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Fortè verò ob rei ipsius nouitatem firmiter tenuistis. Communes quippe nuptias liberosq; statuimus, vt nemo natos suos discernat, sed omnes ab omnibus

consanguinei existimentur, dum æquales ferme natu fratres sororésque vicissim se iudicant, maioribus verò patrum vel auorum reuerentiam exhibent, erga minores autem tanquam filios & nepotes afficiuntur. Hæc quoque memoratu facilia sunt. Vt autem quàm optimi ab ipso initio pro viribus gignerentur, magistratus vtriusque sexus nuptijs præposuimus, qui clàm sortibus quibusdam operam darent, vt prauis prauis, boni contrà bonis mulieribus miscerentur, neque vlla ob hoc discordia oriretur, cùm in congressu minùs prospero quisquam fortunam potiùs sit, quàm cõsilium principum culpaturus. Recordamur. Præterea sanximus, bonorum fœtus in patria alendos esse, aliorũ verò alios alio clàm mittendos. Adultos demum vtrosq; diligenter considerandos: vt si qui inter relegatos bona indolis sint, in patriam reuocentur: si qui verò inter domesticos contrà videantur affecti, similiter relegentur. Ita statutum est. Num satis iam hesternam disputationem, quantum compendio licet, narrauimus? an aliquid etiam à me prætermissum, ô amice Timæe, recenseri desideras? Nihil sanè.

Eiusdem in Minoe. *Quamobrem in constitutionibus de iustis atque iniustis, déque ciuitatis ordine, & gubernandi ratione tractantibus, quodcunq; rectum est, regia lex existit: non rectum verò nequaquam lex regia, quia scientia deest, esse videtur, quippe cùm illegitimum sit. Sic est. Probè igitur confessi sumus, legem esse veritatis inuentionem. Apparet. Præterea & hoc ad idem consideremus: quis spargendorum in terram seminum peritus est? Agricola. Hic vtique conuenientia semina vnicuique solo distribuet. Sanè. Agricola igitur in ijs legislator bonus est, eiusq; leges & ad ista distributiones rectæ. Verum.*

Paulo pòst. *Et verò qui pecudum gregem pascere nouit, quod nomen est? Pastor. Pastoris itaque leges omnibus optimæ. Optimæ. Et bubulci bobus. Etiam. At cuius potissimùm leges animis hominum optimæ sunt? an non regis? Regis.*

Stoicorum. *Et legem dicunt orationem esse grauem & rectam, qua facienda imperet, non facienda prohibeat. Cùm autem lex ciuilis sit, legitimus etiam ciuilis erit. Legitimum enim virum esse, qui legem & sequatur, & quæ præcipiuntur ab ea, faciat. Legisperitum verò, eum qui legem interpretari calleat. Nullum autem malorum vel legitimum, vel legisperitum esse.*

Æschines contra Timarchum. *Legislator existimabat oratorem pulpitum aditurum, non orationis priùs curam habuisse debere, quàm vitæ suæ.*

Demosthenis. *Imprudentibus regi satius est, quàm regere.*

αὐτὸς ὁμογνῴς, ἀδελφὰς μὲν καὶ ἀδελφοὺς, ὅσοι τῶν αὐτῶν τρεπόντων εἰσὶ τοὺς ἡλικίας γίγνεσθαι· τοὺς δὲ ἐμπροσθεν ἢ ἄνδρα, γονέας τε καὶ γονέων προσῆκον· τοὺς δὲ εἰς ὃ κατοπιν, ἐκγόνους τε καὶ παῖδας ἐκγόνων. καί. Καὶ ταῦτα μὲν μεμιμήμεθα, ἢ λέγεις ὅπως δεῖ δι' ἧς δυνάμεως εἰς γίγνοιντ' ὡς ἄριστοι τὰς φύσεις, ἆρ' ὑμνήμεθα, ὡς τοὺς ἄρχοντας ἐφαμὲν καὶ τὰς ἀρχούσας δεῖν εἰς τὼ τῶν γάμων συνέρξιν λαχεῖν μηχανᾶσθαι κλήρους ποιοὺς; ὅπως οἱ κακοὶ χωρὶς, οἵ τ' ἀγαθοὶ τοῖς ὁμοίοις ἑκάτερα συλλέξωνται, καὶ μή τις αὐτοῖς ἔχθρα ἀφ' τούτων γίγνηται, τύχῃ ἠγνοημένοις αἰτίας τῆς συλλέξεως μεμιμήμεθα. καὶ μὲν ὅτι γε τὰ μὲν τῶν ἀγαθῶν τρεφτέον ἐφαμὲν εἶ· τὰ δὲ τῶν κακῶν, εἰς τὼ ἀγῶνα λαχόντα ἀφανδτέον πόλιν. ἐπανῆλθομὲν δὲ σκοποῦντας αὖ τοὺς ἀξίους πάλιν ἀναγκαῖον δεῖν, τοὺς δὲ τῶν στέρνων ἀναξίους εἰς τὼ τῶν ἐπιτηδείων χώραν μεταλαβόντα. ἆρα οὕτω διεληλύθαμὲν ἤδη, καθάπερ χθὲς, ὡς εὐκεφαλαίοις πάλιν ἐπιμελεῖν, ἢ πεθύμηται τῶν ῥηθέντων; ὑδαμῶς.

Οὐκοῦν καὶ εὐ τοῖς συγγράμμασι περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ἢ ἄλλως περὶ πόλεως ἀφανισμένους, καὶ περὶ τὸ ὡς χρὴ πόλιν διοικεῖν, ὃ μὲν ὀρθὸν νόμος ἐστὶ βασιλικὸς· ὃ δὲ μὴ ὀρθὸν, ἢ δοκεῖ νόμος εἶ) βασιλικὸς τοῖς μὴ εἰδόσιν. ἔστι γὰρ ἄνομον. ναί. ὀρθῶς ἄρα ὡμολογήσαμὲν νόμον εἶ) τὸ ὄντος εὕρεσιν. Φαίνεται. ἔτι δὲ καὶ τόδε εὐ αὖτῷ διασώμεθα, πῶς ὀπτέον ἡμῖν * ὁπότ' ἂν ἡ τὰ σπέρματα γεωργὸς σοφὴ δὲ τὰ ἄξια σπέρματα ἑκάστῃ γῇ ἀφανέμει; ναί. ὁ γεωργὸς ἄρα νομεὺς ἀγαθὸς τούτων, καὶ οἱ τοιοῦτοι νόμοι, καὶ δίκαι νομεῖ ὁπότε τὰ αὐτὰ ὀρθαί εἰσιν; ναί.

Τίς δὲ τὴν τῶν προβάτων ἀγέλην κράτιστος νέμειν, τί ὄνομα αὐτῷ; ποιμένα. οἱ τοῦ ποιμένος ἄρα νόμοι ἄριστοι τοῖς προβάτοις; ναί. οἱ δὲ τοῦ βουκόλου τοῖς βουσί; καί. εἰ δὲ τῶν ποιῶν νόμοι ἄριστοι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἦ οὐ τοῦ βασιλέως; Φάθι φημὶ δή.

Τόν τε νόμον εὐδοκίμησον εἶ. αἰ φασι λόγοι, ὀρθοῦ ὄντα, προστακτικὸν μὲν τῶν ποιητέων· ἀπαγορευτικὸν δὲ τῶν ποιητέων. τοῦ δὲ νόμου ἀγαθοῦ ὄντος, καὶ ὁ νόμιμος ἄριστος ἂν εἴη· νόμιμον μὲν γὰρ εἶ) ἄνδρα καὶ ἀκολουθητικὸν τῷ νόμῳ, καὶ προστακτικὸν τῷ ὑπ' αὐτοῦ προστεταγμένῳ· νομικὸν δὲ τὸν ἐξηγητικὸν τοῦ νόμου· μηδένα δὲ τῶν φαύλων μήτε νόμιμον εἶ), μήτε νομικόν.

Οὐδὲ ὡς ᾤετο δεῖν ὁ νομοθέτης τὸν ῥήτορα ἥκειν ὅπου τὸ βῆμα τῶν λόγων ὁπομελήσοντα προτέρων, ἀλλὰ τοῦ βίου.

Κρεῖττον ἄρχεσθαι τοῖσιν ἀνοήτοισιν, ἢ ἄρχειν.

Δίκη

Δίκη μὲν ἐστιν, ἔρδειν τὰ χρὴ ἐόντα· ἀδικίη δ', μὴ ἔρδειν τὰ χρὴ ἐόντα, ἀλλὰ παρδοκέπεσθαι.

Κατὰ δὲ ζώων φόνου καὶ μὴ φόνου, ὧδε ἔχει. τὰ ἀδικέοντα καὶ θέλοντα ἀδικεῖν, ἀθῷος ὁ κτείνων. καὶ τοὺς δὴ ἓς τοῦτο τὸ ἔρδειν μᾶλλον, ἢ μή.

Κτείνειν χρὴ τὰ πανταχόθεν τὰ δὲ δίκαιον πάντα πρὸ πάντος καὶ τοῦτο ὁ νοῦς, ὀργυμένης, καὶ δίκης, καὶ θάρσεος, καὶ κτήσιος τὸ πάντι κόσμῳ μείζω μοῖραν μεθέξειν.

Ὅκως γὰρ τοὺς κυναδέων τε καὶ ἑρπετέων γεγράφαται τῶν πολεμίων, οὕτω καὶ κατ' ἀνθρώπων δοκεῖ μοι χρεὼν εἶναι πᾶσι, καὶ νόμους τοὺς πατρίους κτείνειν πολέμιον τὸ παντὶ κόσμῳ, τὸ ᾧ μὴ νόμος ἀπείργει. νόμος δὲ ἀπείργει ἱερὰ ἐκάστοισιν ὑπερόρια, καὶ σπονδαί, καὶ ὅρκοι.

Κἀξάλλου καὶ λῃστὴν πάντα κτείνειν τὸν, ἀθῷος ἂν εἴη, καὶ αὐτοχειρίᾳ, καὶ κελεύων, καὶ ψήφῳ.

Τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν, πάντας χρεὼν τοιούτους πεπεῖσθαι χρὴ, καὶ νομίζειν Θεοὺς εἶναι, καὶ αἰσθάνεσθαι εἰς ὑπερβολὴν, καὶ τὸν κόσμον, καὶ τὴν τοῦ αὐτοῖς διακόσμησιν, καὶ τάξιν. ὡς γὰρ τύχης, οὐδὲ ἀνθρώπων τέχνῃ δημιουργήματα σίδεσθαι δὴ τούτους καὶ πρωτίστους, ὡς αἰτίους ὄντας ἀπάντων ἡμῖν ἀγαθῶν, τῶν τε λόγου γιγνομένων. ἔκαστον δεῖν ἔχειν καὶ διασκοπεῖν δεῖ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, πάντων τῶν κακῶν καθαράν. ὡς ὑπὸ τιμᾶται Θεὸς ὑπὸ ἀνθρώπου φαύλου, οὐδὲ θεραπεύεται δαπάναις, οὐδὲ βαναυσίαις τῶν ἀλισκομένων, καθάπερ μοχθηρὸς ἄνθρωπος· ἀλλ' ἀρετῇ καὶ προαιρέσει τῶν καλῶν ἔργων καὶ δικαίων. δεῖ ἕκαστον δὴ εἰς δύναμιν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ πρᾶξιν, καὶ προαιρέσει, τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι εὐφιλῆ· καὶ μὴ φοβεῖσθαι βλάβας εἰς χρήματα ζημίας μᾶλλον τῶν εἰς αἰσχύνην τοιούτων· καὶ πολίτου ἀμείνονα ὀνομάζειν τὸν τὴν ὑσίαν προσιέμενον μᾶλλον τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου. ὅσοις δ' μὴ ῥᾴδιον πρὸς τοῦτο τὸν ὁρμὴν πεπεῖσθαι, τὸν δὲ ψυχὴν ἔχουσιν ὑπείκοντα πρὸς ἀδικίαν, ὧδε ἡμῖν παρηγέλθω· πᾶσι τοῖς τοιούτοις πολίταις, καὶ πολίτισι, καὶ ξυνοίκοις, μεμνῆσθαι θεοὺς ὡς ὄντων, καὶ δίκης ὑπερπεμπόντων τοῖς ἀδίκοις· καὶ τίθεσθαι πρὸ ὀμμάτων τὸν χρεὼν τοῦτον, ὃν ᾧ γίνεται τέλος ἐκείνῳ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ζῆν. πᾶσι γὰρ ἐμπέφυκε μεταμέλεια τοῖς μέλλουσι τελευτᾶν, μεμνημένοις ὧν ἠδικήκασι, καὶ ὁρμὴ τοῦ βούλεσθαι πάντα πεπρᾶχθαι δικαίως αὐτοῖς. δεῖ δὴ ἕκαστον παρ' ἑκάστῳ προσέχειν αἰεὶ πεποιημένον τὸν χρεὼν τοῦτον, ὡς δὴ παρόντα. ὅτου γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φρονήσῃ. ἐὰν δέ τῳ δαίμων κακὸς ᾖσιν πρὸς ἀδικίαν, δεῖ τελεῖν πρὸς ναοῖς, καὶ βωμοῖς, καὶ τεμένεσι, φεύγοντα τὴν ἀδικίαν, ὡς δίκαιον ἀσεβεστάτου καὶ κακί-

Iustitia est ea facere, quæ fieri oportet: iniustitia autem, facienda non facere, sed declinare. Eiusdem.

Porrò de animalium cæde, sic se res habet. Ea quæ iniuriam faciunt, aut facere volunt, quisquis occiderit, innocēs erit: imò, quod maius est, accanda potiùs huiusmodi sunt, quàm non. Eiusdem.

Interficienda sunt omnia omni studio quæ præter fas iniuriam inferunt: & qui ipsa occiderit, is cupiditatis suæ, causæ vel iuris, confidentiæ, & possessionis in toto orbe meliores partes ac priuilegium habere debet.

Vt de feris & serpentibus nobis inimicis scriptum est, sic etiam aduersus homines facere licitum: mihi videtur: nempe vt hostis vbinis gentium secundum patrias leges occidatur, si nulla lex obstet. Aliquando enim lex prohibet, & sua quibusque sacra, fœdera, & iuramenta.

Furem & latronem quemuis occidens aliquis, aut manu sua, aut iussu, suffragiòve, innocens habendus est.

Omnes qui vrbem ac regionem inhabitant, persuasos esse oportet, existimareq; Deos esse, quod manifestum sit ex cæli & totius mũdi inspectione, rerũq; in ipsis dispositione pulcherrima, & ordine. Haud enim fortuita aut humana huiusmodi opera putare conuenit. Deinde colẽdi honorandiq; Dy sunt, vt bonorum omnium nobis autores, quæ aliqua ratione siũt. Singulos igitur habere & comparare animam quemque suam oportet, vt ab omnibus malis pura sit. Nã ab improbo homine non honoratur Deus, neq; sumptibus colitur, neq; tragœdijs capitur, instar hominis mali, sed virtute, ac instituto bonorum operum, & iustorum. Quocirca opus est vnumquemq; pro virili bonum esse, tum factis, tum voluntate, qui modo futurus sit Deo charus: & nõ metuere pecuniarum iacturam, magis quàm vitæ & famæ dedecora: et ciuem meliorẽ existimare qui opes amittere mauult, quàm honestatẽ & iustitiam. Cæterùm illos, quorum volũtas non facilè ad hæc persuaderi potest, & animus ad iniustitiã pronus est, viros & fœminas, ciues alios q; cohabitatores, admonitos velim meminisse Deorũ, vt qui & sint, & pœnas ab iniustis sumãt: atq; ob oculos ponere tempus istud, quod vnicuiq; finis est vitæ futurũ. Morituros enim omnes iniuriarũ, quas cõmiserunt, memores pœnitẽtia inuadit, & vehemẽs cupiditas quæ vellent exactam sibi vitam omnem fuisse iustam. Quamobrem singulos oportet semper in singulis actionib. illud tempus adeò suis cogitationib. familiare facere, ac si præsens esset. Ita enim maximè honesti iustiq; cura vigebit. Si quis verò à malo genio quopiam assistente sibi ad iniustitiã instigetur, is ad tẽpla, aras, & delubra versetur fugiens iniustitiã, ceu dominã impijssimã mole-

Zaleuci proœmium legum.

ſtiſſ. mamq; & Deos oret vt opem ad propellendam ipſam ſibi ferãt. Accedat quoq; viros probitatis nomine claros, vt de vita fælicitate & malorum hominum vindicta differentes audiens, ab iniuſtis facinoribus animum auertat.

* Locus eſt mutilus. al διοδιαμό νων. & cohaeret ſuperioribus.

Maligenij à ſuperſtitioſis metuuntur. Cæterùm qui vrbem habitant, Deos omnes venerari debent ritibus patrijs, qui omnium optimi cenſendi ſunt. Præterea cunctos oportet obedire legibus, principes reuereri, eisq; exurgere, & quod præcipitur facere. Siquidem poſt Deos, dæmones, & heroes, proximis honorib. afficiuntur parentes, leges, ac principes apud homines qui mentẽ habent, ac incolumes agere ſtudent. Ciuitatem verò charioré ſibi facere nemo debet quàm patriã ſuam, vtpote dijs patrijs indignãtibus. Tale enim ſtudiũ proditionis initium eſt. Adhuc autẽ deterius eſt patria regione deſerta, vitã in aliena degere. Nihil enim natura nobis, quàm patria, coniunctius eſt. Sed neq; quiſquã pro hoſte irreconciliabili reputato aliquem de numero ciuiũ quem leges voluerũt rip munerib participẽ eſſe. Talis enim vir neq; imperare neq; iudicare poterit rectè, vt qui irraſcibilẽ animæ partem ratione ſuperiorẽ habeat. Nemo etiam maledictis petat, neq; ciuitatem communiter, neq; ciuem vllum priuatim: ſed legum cuſtodes eos qui delinquunt obſeruent, admonendo primùm, deinde niſi pareãt, mulctando. Cæterùm ex conditis legibus ſi qua videbitur non bene lata eſſe, in meliorem formam mutetur.

* addo ὁσ.

Confirmatis verò & permanentibus omnes obediunto. Nam poſitas leges ab hominib. vinci nec decet, neq; cõducit: contrà homines ſuperari à lege præſtantiori, honeſtum ſimul & vtile eſt.

* lege βελτίονος πεθώμεθα.

Iſta aũt tranſgredientes puniendi, vt qui inobedientiã maximorũ malorũ principium in ciuitate excitent. Porrò principes non ſint contumaces, neque ad contumeliam iudicium ferant, neq; iudicando amicitiæ inimicitiæve meminerint, ſed iuſtitiæ. Sic enim iudicia quàm iuſtiſſima proferent, & officio ſuo digni erunt. Siquidem ſeruos quidẽ conuenit ob timorem aliquid iuſtè facere, liberos verò propter reuerẽtiam & honeſtatem. Quocirca præfectos quoque tales eſſe oportet, vt ſubditis digni videantur apud quos erubeſcant. Quòd ſi quis voluerit legis ſanctas mouere, aut nouam ſtatuere, is collo in laqueum immiſſo de lege verba faciat: & ſi per ſuffragia videatur legem veterem eſſe tollendam, aut eam quæ noua infertur, bonam eſſe, indemnis maneat: contrà, ſi prior lex meliùs habere videatur, aut quæ noua proponitur, iniuſta ſit, is qui mouet inférve legem, laqueo attracto moriatur.

Ex Theophraſti ſcriptis.

Sũt q̃ p̃ceptẽ res vẽdi iubeãt & plures antea dies prænũciari: alij apud magiſtratũ aliquẽ, vt

πωτάτω, ἱκετεύοντα τὺς Θεὺς σεμνα ποδέχθαι αὐτὼν. ἱερεῖα δὲ καὶ τοῖς ἀνδράσι δίξαν ἔχοντας ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, ἀκακοήθους τε καὶ δυδαίμονος βιου, καὶ κακῶν ἀνδρῶν ἀμφείνοντα, ἵνα ἀποδέπηται τῶν ἀδίκων ἔργων.

* Δαιμονῶν δαίμονας, ἀλάστορας. πόλιν ἢ πομῶν τὺς οἰκοῦντας. ὧπερ τὴ πόλιν, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις νομίμοις τοῖς πατρίοις τὺς Θεὺς ποῖα ἢ εἶ τὰ κάλλιστα. πεφάθαι δὲ τοῖς νόμοις ἀπάντας· καὶ τὺς ἄρχοντας αἰδεῖσθαι, καὶ ἐξίστασθαι, καὶ ποιῆν ὃ προστάττωσι. μετὰ μὲν Θεὺς, καὶ δαίμονας, καὶ ἥρωας, γονῆς τε καὶ νόμοι καὶ ἄρχοντες σωτῆρες εἰσὶ τοῖς ἐμφρόνως ἰοῦσι ἔχουσι, καὶ σωφρονοῦσι. πόλιν δὲ φιλατέον· μηδεὶς ἐθέλειν ποτὲ οἰκεῖν τῆς αὐτῆ πατρίδος, ὡς Θεῶν ἄμοιρον ἐρημωτάτων. ἀρχὴ γὰρ εὐσεβείας φύεται τοῖς τοιαῦτα βουλευομένοις. ἔτι δὲ χαλεπώτερον, τῆς εἰκείας γῆς στερόμενον, ζῆν ἐπ' ἀλλοτρίας. θεῖον γάρ ὅτι οἰκειότερον πατρίδος. μηδὲ ἐχθρὸν ἀκατάλλακτον μηδεὶς μηδὲ ἀνομίζετω τῶν πολιτῶν, οἷς ἐφήκασιν οἱ νόμοι μετέχειν τῆς πολιτείας· ὡς ὁ πείσας ὅτε ἄρξαι δίκαιος ἂν, ὅτι δικάσαι καλῶς, τὸν θυμὸν ἔχων κυριώτερον τῶ λογισμῶ. μηδὲις δὲ λεγέτω κακῶς, μήτε κοινῆ τῶν πόλιν, μήτε ἰδίᾳ τὸν πολίτων· ἀλλ' οἱ τῶν νόμων φύλακες ὅπως μὲν εἰδήσουσι τῶν πλημμελούντων, σωφρονιοῦντες τοῦτο· ἐὰν δὲ μὴ πείθωνται, ζημιοῦντες. τὰ δὲ κεκριμένων νόμων ἐάν τις δοκῆ μὴ καλῶς κεῖσθαι, μεταθέτω μὲν ὅπῃ ὃ βέλτιον. μενόντων δὲ πάντως πειθαρχεῖν· * ἐπεὶ ἀνθρώπων μὲν ἡττᾶσθαι τὺς κεκριμένους νόμους, ὑπὸ νόμου * βέλτιον ὡς ἁπλῶς μάλιστα κατάκρατείαν, καὶ καλὸν καὶ συμφέρον. τὺς δὲ παρὰ ταῦτα παρβαίνοντας χρὴ κολάζειν, ὡς κατασκευάζοντας τῇ πόλει, μεγίστων κακῶν ἀρχήν, ἀναρχίαν. ἄρχοντας δὲ μὴ εἶ αὐθάδης, μηδὲ πρὸς ἐπήρειαν κείμενον, μηδὲ μεμνῆσθαι κείνοντας φιλίας, ἢ ἔχθρας, ἀλλὰ τῆς δίκης. ὅταν γὰρ ἀποδώσωσι τὰς κείσας δίκας τάχιστα, καὶ τῆ ἀρχῆς ἔσονται ἄξιοι. τὺς μὲν οὖν δίκαιος πρέσπολλ' ἂν φόβον παρέχειν ὧν ἀδίκων, τὺς δὲ ἐλευθέρους δὲ αἰδῶ καὶ τὸ καλόν. δεῖ χρὴ καὶ τὺς ἄρχοντας εἶναι τοιούτους, ἵν' ἔχωσιν οἱ ἀρχόμενοι τὰς ἀξίας αἰσχύνας. ἐὰν δέ τις βέλτιον τῶν κειμένων νόμων κινῆ, ἢ δοκῇ εἰσφέρειν νόμον, εἰς βρόχον εἶναι τῆ λάχνης, λεγέτω τοῖς πολίταις αὐτὸν καὶ ἐὰν μὲν δοκιμάζωσι δέξηται τὸν νόμον, ἢ ἐὰν μὴ τῆ εἰσφερόμενον, καὶ αὐτὸν ἀθῶον εἶναι· ἐὰν δ' ὁ πρόσθεν ἄρχων μᾶλλον δικῆ καλῶς ἔχειν, ἢ ὁ εἰσφερόμενος ἢ ἄδικος, τεθναίαι τῆ κινοῦντα ἢ εἰσφέροντα νόμον, ὅπιστα παθόντος τῆ βρόχου.

Οἱ μὲν δὴ ὑπὸ κήρυκος κελεύουσι πωλεῖν, καὶ προκηρύττειν ἐκ πλείονων ἡμερῶν· οἱ δ' παρ' ἀρχῆ τινι, καθάπερ

καὶ Πλά-

καὶ Πιττακὸς πρὸς βασιλέας καὶ πρυτάνεις. ἔνιοι δὲ καὶ πρὸ ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τὸν ἡμερῶν μὴ ἐλαττόνων, ἢ ἑξήκοντα, καθάπερ Ἀθήνησι, καὶ τὸν πεντάμηνον ἐκάλουν ἀλλήλοις τὰ μισθώματα, ὅπως ἀμφισβητῆσαί τι ἐξῇ καὶ ἀμάρτυρος ᾖ βουλομένῳ· καὶ ὁ δικαίως ἐωνημένος, φανερὸς ᾖ ἅπασι. πρὸς δέ τισι πρὸ ἡμέρας κηρύττειν κελεύουσι, πρὸ τῆς καταμετρήσεως, πόθεν ἡμέρας συνεχῶς, εἴ τις ἀπαιτοῖτο, ἢ ἀπωθοῖτο τὸν κτήματος, ἢ τὸ οἰκίας ὡσαύτως· καὶ ἐπὶ τῶν ὑποθήκων, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς * Κυζικηνοῖς.

Οἱ δὲ Θουριακοὶ τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα ἀφαιροῦσιν, ἐᾶν δὲ ἀγορᾷ πραγματεύεσθαι, ὥσπερ τἄλλα, δίδοναι δὲ κελεύουσι κοινῇ τῶν γειτόνων τοῖς ἐσχατιὰν τεμοῦσι νόμισμά τι βραχὺ μνήμης ἕνεκα καὶ μαρτυρίας. αἰσχρὸν δὲ πλεονάσαι, τοῖς μὲν τὰς ἀρχὰς ἐπαθροίσαντας, τοῖς δὲ τὰς γείτονας, ἐὰν μὴ λάβωσιν, ἢ δὶς πρᾶσθαι τὸν αὐτὸν λάβωσιν, ἢ ἔχοντες μὴ λέγωσι τὸ ὠνημένον. ὑπάρχει δὲ ἀγορᾷ, ὅτι αἱ πραγραφαὶ καὶ αἱ προκηρύξεις, καὶ ὅλως ὅσα πρὸς τοὺς ἀμφισβητήσεις ὅτι πρώτη, τὰ πλῆκτα δ' ἑλλιμενίτην νόμον πάντα. παρ' οἷς γὰρ ἀναγραφὴ τῶν κτημάτων ἐστὶ καὶ τῶν συμβολαίων, ἐξ ἐκείνων ἐστὶ μαθεῖν, εἰ ἐλάττονα καὶ αἰτίαφα. καὶ τὰ αὐτὸν πολλὴ δικαίως. λύουσι γὰρ καὶ μετιέρᾳφ ἡ ἀρχὴ τὸν ἐωνημένον. ἐπὶ δὲ καὶ πρασίας τινὲς ὠνοῦνται, καὶ πωλοῦσιν, ἀπαλλοτριοῦν ἐθέλοντες, ὀρθῶς ἔχει καὶ πρὸς ταῦτα νομοθετεῖν, ὅπως καὶ ποιῶσιν, ἅμα ταῦτά τε βουλόμενοι κωλύειν, καὶ τὸν ἐμφανῆ ποιεῖν, ὥσπερ ἐν τοῖς οἰκίαν. κελεύουσι γὰρ, ἐὰν μή τις οἰκίαν πρίηται, θύειν ὑπὲρ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἐπικωμίου ἐὰν δὲ χωρίον, ὑπὲρ τῆς κώμης ἣ αὐτὸς οἰκῇ, καὶ ὁμνύειν σπανίως τὴν ἀρχῆς ἐλεγαφούσης καὶ κωμητῶν τριῶν, ἢ μὴν ὠνῆσθαι δικαίως, ὡς μηδὲν συγκεκρυγότα, μήτε πίστει, μήτε μηχανῇ μηδεμιᾷ. τὸν αὐτὸν δ' ἔφασαν, καὶ τὸν πωλοῦντα πωλεῖν ἀδόλως. τὸν δὲ μὴ οἰκοῦντα ἐν ἄστει θύειν τοῖς ὅρκοις ὑπὲρ τοῦ Διὸς τοῦ Ἀγοραίου, τὸν δὲ θυσίαν τῶν ἐλαττόνων εἰς χιλίασιν, αὖθις δὲ τούτων μὲν ἐγγεγράφθαι τὸν ἀρχεῖον. ἅμα καὶ ἐν τῷ ὅρκῳ προσομνύειν αὐτὸν, ἐὰν μὴ ὀμόσῃ, μηδὲ ἐγγεγράφθαι τὸ ὠνητό. ὅταν μὲν δὴ πρὸς ἀμφοτέρους, μᾶλλον δὲ πρὸς πάντα βούλωνται φυλάττειν, καθάπερ ἴσως καὶ δεῖ. κυρία δ' ἡ ὠνὴ καὶ ἡ πρᾶσις, εἰς μὲν κτῆσιν, ὅταν ἡ τιμὴ δοθῇ, καὶ τὰ ἐκ τῶν νόμων ποιήσωσιν, οἷς ἀναγραφὴν, ἢ † οἶκον, ἢ τοῖς γείτοσι δ' ὑπόμνησιν εἰς δὲ τὸν πρόσθεσιν, καὶ εἰς ἄλλο δ' πωλῆσαι, ὅταν ἀραβῶνα λάβῃ· χαλεπὸν γὰρ ὅπως οἱ παλαιοὶ νομοθετοῦσιν. ἀλλὰ τοῦτο προσδιορισθέν, ἐὰν μὴ πρὸς μεθύοντας, μηδ' ἐξ ὀργῆς, μηδὲ φιλονεικίας, μηδὲ πρὸς ἀνιωμένους· ἀλλὰ φρονοῦντας, καὶ ὅλον δικαίως, ὅταν καλεῖ πρᾶσθαι τὸν, ὅταν ἀφορίζῃ παρ' ὧν δεῖ ὠνεῖσθαι.

Pittacus apud reges, & principes. Alij priùs venditionẽ futurã describi apud magistratũ curãt, ante dies non panciores q̃ sexaginta, aut Athenis: et qui emit, centesimã precij partẽ deponere solet, vt is qui voluerit causã agere & protestari liceat: & is qui iustè rem emit, ex impẽsis manifesto cognoscatur. Quibusdã in locis anteq̃ confirmetur cõtractus, quinq; dies continuos p̃ praconẽ diuulgari iubent, si quis fortè obsistat, aut possessionẽ domúmve sibi vẽdicet. Similiter in pignoribus accidit, vt apud Cyzacenos quoq;. κυζικηνοῖς.

Thuriaci verò istæ omnia negligũt, neq; in foro, sicut alia, fieri præcipiũt, sed trib. pximis vicinis parũ aliquod numisma vnà dari iubent, memoriæ testimonijq; causa. Itaq; necessariũ fit his vicinos, illis magistratũ incusare, si rem nõ acceperint, aut bis ab eodẽ acceperint, aut habẽtes non esse de reb. emptis dicãt. Nõ est aũt ignorandũ q̃ prius adscribẽdi p̃nunciãdiq; cõsuetudo, & omnino q̃cunq; aliquo modo ad agendã causam spectãt, plurima ob alterius legis defectũ cõstituãtur. Nã qui bonorũ aut contractuũ descriptionẽ apud se habẽt, illi indicare possunt, an bona sint libera, & ita soluta, vt à nullo cõtingi ea fas sit. Sic etiã q̃q; res suas iustè vẽdit. Statim n. magistratus emptorẽ inscribit. Sed quoniã aliq etiã emũt & vẽdunt prædia, dictas alienare à se volẽtes, bene habet adiecta quoq; leges cõdi, quod & faciũt legislatores, simul vt hæc prohibeant, & verã manifestẽt, vi fit alicubi. Iubẽt n. si quis domũ emerit, sacra facere in Apollinis Epicomaï fano: si verò p̃diũ, in vico quẽ inhabitat, et iurare corã magistratu (qui etiã triũ in pago habitantiũ nomina inscribit) q̃ reuera iustè emat, nec fraudulẽter agat, nec arte dolóue vtatur vllo. Eodẽ modo vendentẽ quoq; iurare iubẽt, q̃ sine dolo malo vendat. Et verò qui non habitat in vrbe, pro iureiurãdo sacrificandũ est in Iouis Agoræi, id est forẽsis delubro, & pancioribus libis sacrificiũ pagitur, secus à magistratu nõ inscribitur. Itẽ quod cõfirmationẽ iuramẽti attinet, nisi cõtrahẽtes iurauerint, nõ debet inscribi emptio à magistratu. His quidẽ in vtrãq; partẽ, aut oẽs potiꝰ p̃spectũ esse volũt, vt par est nimirũ. Caterũ emptio & vẽditio rata erit: ad possidendũ q̃dẽ, cũ precijs fuerit datũ, & quæ legib. fieri iubẽtur pacta, qualia sũt scriptũ, iuramẽtũ, aut numisma vicinis datũ: ad traditionẽ aũt ipsamq; venditionẽ, cũ vẽditor arrã acceperit: sic. n. apud plurimos institutũ est. Verũ hoc addendũ videtur, si non ab ebrio, iracũdo, cõtentioso, neq; legũ prauaricatore: sed prudente, vtq; summatim dicã iure. Quod ab altera quoq; parte addẽdũ est, simulq; determinandũ, à quib. emere oportet. Huiusmodi. n. temporis culpa aut ob affectũ aliquem cõtingere manifestum est. Contractum aũt certa volũtate fieri decet: sic. n. † forte ἢ οἶκον

tuit è fiet. Sunt qui de arra constituant, quanta esse debeat, iuxta precij magnitudinis proportionem: absurdum enim fuerit, si quis annulum duntaxat pro decem talentis arram offerat. Quoniam verò usuenit, vt quispiam accepta arra precium non recipiat, aut qui dat non in prafinito tempore id numeret, de istiu quoque cauendum est. (Determinari enim oportet, vti apud Thurios, vt arra quidem confestim, precium verò eodem die exhibeatur: alij plures numerandi precij dies prescribunt: alij simpliciter, totidem, de quot inter contrahentes fuerit conuentum.) Pœnam igitur statuimus emptori arræ priuationem: sic enim ferè cùm alij, tum Thurtaci fieri volunt: non recipienti autem precium, soluatur. • Nam & iste mos est Thurijs, vt inquali pœna multentur. Precium enim arram multoties excedit. • Ita enim maximè apud quosdam fieri potest, qui iubent vt precium non recipiens iure agat. Sed vtrum venditor dominus esse res debet, donec emptor eam acceperit, quemadmodum plurimi sentiunt? Aut, vt Charonde & Platoni videtur, statim tradendas res & accipienda est? •

• •

Accipite ô Syracusani primùm eas leges, quæ vobis videbuntur non ad quæstum & diuitias conuersuræ animos vestros cum nimia cupiditate: sed qua inter hac tria, animam dico, corpus, & pecuniam, animæ virtutem pretiosissimam efficiant: secundam verò corporis, animæ virtute inferiorem: tertium verò & postremum pecuniæ studium, quod corpori simul & animæ inseruiat. Hæc quidem efficiens constitutio, lex nobis erit optimè condita, vicentes seruerø fœlices reddens. Sermo autem qui diuites nominat fœlices, & ipse miser est à mulieribus ac pueris profectus, & credentes ei homines miseros secum facit.

Fuisse autem Cyrus natura fertur, & hoc etiam tempore à Barbaris decantatur, tum corporis forma pulcherrimus, tum animo humanissimus, tum disciplinæ atque honoris maximè studiosus. Quapropter laborem omnem exantlabat, & omne periculum laudis gratia perferebat. Huiusmodi Cyrus bonitate formæ animíque præditus in Persarum legibus educatus traditur. Prima his legibus cura est à bono publico. Haud enim incipiunt istidem, vt alia plurima ciuitates, quæ parentibus permittentes pro voluntate filios educare, & ipsis parentibus pro arbitrio vitam agere: deinde demum præcipiunt, ne furentur, ne rapiant, ne in alienas ædes ingrediantur vi, ne iniustè percutiant quenquam, ne adulterium patrent, ne principi aduersentur, reliquaq; huiusmodi. Quod si

παθεῖν δίκαιος ἢ τ' ἀρραβῶν' ἀποσον δεῖ διδόναι, πρὸς ὃ πλῆθος τῆς ἀξίας μείζοντες. ἄτοπον γὰρ ἐάν δακτύλιον δῷ τ' δίκαιος ταλάντων. (ἔοικε γὰρ ὀλίγου τὰ τοιαῦτα, καὶ πάθους γίγνεσθαι. δεῖ δὲ καὶ προαιρέσεως. ὅταν γὰρ ἔξαίφνης ὁ δίκαιος) ἐάν τ' λαβὼν ἀρραβῶνα μὴ δίκην τ' πρᾶξιν, ἢ δὲ μὴ καταβάλῃ ἐν ᾧ ὡρισμένῳ χρόνῳ. δεῖ γὰρ ὡρίσθαι καὶ ταῦτα ἐν τοῖς Θουρίοις, τ' μὲν ἀρραβῶνα παραχρῆμα, τ' δ' ἀργυρίου αὐθημερόν· οἱ δ' καὶ πλείους ἡμέρας πρὸς τ' τιμῆς· οἱ δὲ ἁπλῶς, ὅσας ἂν ὁμολογήσωσι) τὸ δὲ ἐπιτίμιον ἑκατέρῳ, πότερον ᾧ μὲν στερήσεις τ' ἀρραβῶνος· ὅταν γὰρ θέλῃ, οἱ τ' ἀνῶνος κελεύουσι καὶ οἱ Θουριακοί. ᾧ δ' μὴ διχοῦν, ἔκλυσις τ' ὅσον ἂν ἀποδῶσι. καὶ γὰρ τοῦτο ἐν τοῖς Θουρίοις, ἡ αἴσιος ζημία. πολλαπλάσια γὰρ ἡ τιμὴ τ' ἀρραβῶνος. * ἔπειτ' ἂν ὁ λαβὼν τ' ἀργύριον ἀποδόμενος ἀφεὶς ἑκατέρως, ἐπιδώσῃ τῆς ἐφ' ἡμέραν μίαν οὐσίας. ὅταν γὰρ μείζους ἐνδέχῃ) παρ' ἑτέροις, διὰ τοῦτο, κελεύουσι ᾧ μὴ διχομένῳ τ' τιμῆ. πότερον δ' ἕως ἂν κομίσῃ) κύριον εἶναι τ' κτῆμα; ὅταν γὰρ οἱ πολλοὶ νομίζωσιν· ἢ ὥσπερ Χαρώνδας καὶ Πλάτων· ὅτι γὰρ τοῦτο χρῆμα κελεύουσι διδόναι, καὶ λαμβάνειν, * ἐάν δέ τις τις δύσῃ μὴ εἶναι δίκαιον. αὐτὸ γὰρ αἴτιον εἶναι τ' ἀδικίας.

Δέξασθε ὦ Συρακόσιοι πάντων πρῶτον νόμους, οἵτινες ἐάν ὑμῖν φαίνωνται) μὴ πρὸς χρηματισμὸν καὶ πλοῦτον τρέψοντες τὰς γνώμας ὑμῶν μετ' ὀλιγωρίας· ἀλλ' ὅτων τριῶν, ψυχῆς, καὶ σώματος, ἔπειτ' χρημάτων, τ' τ' ψυχῆς ἀρετὴ σπουδαιότατον ποιοῦντες· δεύτερον δὲ τ' τοῦ σώματος, τὸ δὲ τῇ τ' ψυχῆς ἐλάττω· τρίτον δὲ καὶ ὑστάτιον τ' τῶν χρημάτων τιμὴν, ὅπως ἐπόμενον τῷ σώματί τε καὶ τῇ ψυχῇ καὶ ὁ νῦν τοῦτα ἀσφαλίζόμενος νόμος, νόμος αὖ ὀρθῶς ὑμῖν εἴη κείμενος, ὄντως δ' εὐδαίμονας ἀποτελῶν τοὺς χρωμένους. ὁ δὲ τοὺς πλουσίους εὐδαίμονας οἰόμενος λόγος, αὐλοῦ τε ἄθλιος γυναικῶν καὶ παίδων ὢν λόγος, καὶ φρένας τοὺς πεφυκότας τε ἀπειράζεται τοιούτους.

Φάναι δ' ὁ Κύρος λέγεται καὶ αὐδᾶν ἐπὶ τοῦ νῦν τοῦ βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δ' φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος. ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δ' κίνδυνον ὑπομεῖναι, τ' ἕνεκα παιδείας ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τ' ψυχῆς καὶ τ' μορφῆς τοιαύτην ἔχων μεμνῆσθαι) ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις. ὅτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι, τ' κοινῇ ἀγαθῆ ὑπομελήμασι, † οὐκ ἔστιν ὅτου ὡς ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις ἀφέσεσι παιδεύουσιν ὅπως τὸν ἐθέλοντες ἑαυτῶν παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι ζῶσιν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μηδ' ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀποκτείνειν ἄρχοντα, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ἀσαύτως. ἐὰν δέ τις

Parentibus exclusa malum legere [illegible] post hæc [illegible] ὑπὲρ τοῦ ὄνου.

Loci sunt obscuri.

* Locus est mutilus

Platonis in epistola ad familiares Dionis.

Ex primo libro Xenophontis de Cyri pædia.

* In vulgatis quæ sunt

τούτων τὸ δικαίωμα τί, ζημίας αὐτοῖς ἐπιμέλης. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι τοσοῦτον λαβόντες, ὅπως μελλήσουσιν ὅπως τὰ ἀρχεῖα μὴ ζητῶσι εἶναι οἱ πολῖται, οἷοι ποτ' οὖν ἐπὶ αἰσχροῖς ἔργοις ἐφίενται. ὅπως μέλλουσιν δὲ καὶ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τὰ τε βασίλεια, καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεπόηται. ἐντεῦθεν μὲν ὤνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπαλλαγαὶ ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μεγάλη τῶν τούτων τύρβη τὴν τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίαν διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ καθ' ἑαυτὴν ἀρχεῖα, εἰς τέσσαρα μέρη. τούτων δέ ἐστιν, ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο δὲ τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο δὲ τοῖς ἤδη τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δὲ εἰς ἓξ ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων παρεῖσιν· οἱ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γηραίτεροι, πλὴν ἐκείνῳ τῷ χωρῇ, πλὴν οὐ τῶν τεταγμένων ἡμέραις αἷς αὐτοὺς δεῖ παρεῖναι· οἱ δὲ ἔφηβοι, καὶ κοιμῶνται καὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων. ὅτι δὲ ὅτε ζητοῦσιν, οὐ μὴ παρῇσι παρεῖναι, ὅτε πολλάκις ἀπῆναι καλόν. ἄρχοντες δὲ ἐφ' * ἑκάστοις τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα. δώδεκα γὰρ καὶ φυλαὶ Περσῶν διήρηνται. καὶ ὅπου μὲν τοῖς παισίν, ἐκ τῶν γηραιτέρων ἡρημένοι εἰσίν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεῖξειν. ὅπου δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέξειν. ὅπου δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέξειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τῶν μεγίστης ἀρχῆς. εἰσὶ καὶ τῶν γηραιτέρων τοσοῦτοι ἡρημένοι, οἳ τοσοῦτοι εἰσιν, ὅπως καὶ * ὅτι ταῦτα καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἑκάστῃ τῇ ἡλικίᾳ προσήκει πράττειν, διηγησόμεθα, ὡς μάλλον δῆλον γένηται, * ἢ ὅπως μέλλουσιν ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ μὲν παῖδες οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες * μανθάνουσι δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν ὅπου ὅτι τούτῳ ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μανθάνοντες. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, ὅπως τελῶσι καὶ πλήσωσι τὰς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίνεται γὰρ καὶ τοῖς ἀλλήλοις καὶ παισὶν ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα, καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακηγορίας, καὶ ἄλλων οἵων εἰκός. ὃς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τετιμωρῆται. κολάζουσι δὲ καὶ ὃς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας βλέποσιν. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, ὃ ἕνεκα ἂν δοκῶσι † μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα. δικάζουσι δὲ οὐχ ἥκιστα ἀχαριστίας. καὶ ὃν ἂν γνῶσι, δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι τοῦτον * ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ θεοὺς οὐ μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ τοὺς γονέας, καὶ τοὺς προτρόπους, καὶ τοὺς φίλους. ἔπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ αἰσχύνη. καὶ γὰρ αὕτη δοκεῖ μεγίστη ὅπου πάντα

quid horum transgressus quis fuerit, pœna mulctatur. At Persarum leges anticipantes maximè curãt, ne initio tales sint cives, vt cuiusquam vel improbitatis vel turpitudinis desiderio capiantur: hac enim vtuntur diligentia. Est illis forum quod vocatur liberũ, vbi & regia, & alia sunt prætoria. Hinc res venales, & homines forenses, eorumq; voces & ineptia alium in locũ reijciuntur: ne quid ex ista turba contagij ad bene honesteq; institutos transire possit. Distribuitur autẽ hoc forum in partes quatuor, quarum vna est puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectam ætatem tam agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Legesq; horũ singuli adsunt locis suis: pueri, cùm primùm illuxerit: & eodem modo perfectæ ætatis viri: seniores verò, cùm per ocium cuiq; licuerit, exceptis constitutis diebus quibus adsint necesse est. At adolescentes cubant circa prætoria cum suis armis, exceptis vxoratis, qui ne requirantur quidem, nisi antea iussi adesse fuerint. At neque honestum ducitur sæpius abesse: & præsunt cuique harum partium duodecim principes. Nam in duodecim tribus Persæ distributi sunt. Hi verò pueris præsunt, qui selecti ex senioribus eos reddituri videãtur perquam optimos. Adolescentibus quoque hi, qui ex absoluta ætatis viru perquam optimos sese existimẽtur effecturi. Virís autem ipsis hi sunt præfecti, quorum illi institutione censeantur, quæ constituta sunt & à magistratu maximo imperata, maximè præstituri: electi etiam sunt præsides seniorum. Præsunt enim quò hi quoque suo fungãtur officio. Quæ autem cuiq; ætati imperantur facienda, enarrabimus, quo dilucidius fiat, diligentiã ne adhibeant, vt cives sint quàm optimi. Pueri igitur euntes ad ludos, iustitiæ discendæ dant operam, ainnq; ita illos huic rei studere, quemadmodũ apud nos qui eunt ad literas perdiscendas. Eorum autem magistri magnam diei partẽ consumunt in eorum disceptationibus iudicandis. Habent enim pueri quoque inter sese quẽadmodum viri causas, & de furto, & de rapina, et de vi, & de fraude, & de maledicentia, & de alijs criminibus, vt & par est. Quos autem norint horum aliquid deliquisse, eos plectunt. In illum item animaduertunt, quẽ minùs iure accusantẽ inuenerint. Et de illo crimine iudicium faciunt, quod est in causa vt se homines odio mutuo insectentur quàm maximè. Nam vehementer causam agunt ingratitudinis. Et, quem cognorint posse referre gratiam, nec refert, in hunc seuerissimè animaduertunt: quippe qui arbitrantur eos qui sunt ingrati, & Deos maiorẽ in modum negligere, & parentes, & patriam, & amicos. Ingratitudinẽ verò potissimũ impudentia sequitur. Quæ omnẽ turpitudinẽ maxima est

ἡρημένοι εἰσίν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεῖξειν. ὅπου δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέξειν. ὅπου δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέξειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τῶν μεγίστης ἀρχῆς. εἰσὶ καὶ τῶν γηραιτέρων τοσοῦτοι ἡρημένοι, οἳ τοσοῦτοι εἰσιν, ὅπως καὶ * ὅτι ταῦτα καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἑκάστῃ τῇ ἡλικίᾳ προσήκει πράττειν, διηγησόμεθα, ὡς μάλλον δῆλον γένηται, * ἢ ὅπως μέλλουσιν ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ μὲν παῖδες οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες * μανθάνουσι δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν ὅπου ὅτι τούτῳ ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μανθάνοντες. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, ὅπως τελῶσι καὶ πλήσωσι τὰς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίνεται γὰρ καὶ τοῖς ἀλλήλοις καὶ παισὶν ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα, καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακηγορίας, καὶ ἄλλων οἵων εἰκός. ὃς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τετιμωρῆται. κολάζουσι δὲ καὶ ὃς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας βλέποσιν. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, ὃ ἕνεκα ἂν δοκῶσι † μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα. δικάζουσι δὲ οὐχ ἥκιστα ἀχαριστίας. καὶ ὃν ἂν γνῶσι, δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι τοῦτον * ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ θεοὺς οὐ μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ τοὺς γονέας, καὶ τοὺς προτρόπους, καὶ τοὺς φίλους. ἔπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ αἰσχύνη. καὶ γὰρ αὕτη δοκεῖ μεγίστη ὅπου πάντα

* ἰσάκις.

* αὐτοὶ.

* ἀ.

* διδάσκουσι μανθάνοντες.

† μισοῦσιν ἀλλήλους.

dux. Docent etiam pueros temperantiam: ad quam discendam eis plurimum conducit, quòd videns senes ipsos quotidie temperanter vitam agere. Tradunt praterea ijs præcepta parendi magistratibus. Multum quoque huic rei conducit, quòd seniores intuentur parere magistratibus magno studio. Eosdem insuper docent vt & cibi & potus continentiam seruent. Ad quod illos admodum adiuuat, quod ante oculos habent seniores non priùs abire ventris implendi gratia, quàm principes permiserint: quodq; non apud matrem vescuntur pueri, sed apud magistrum, quando principes significarint: ferunt q; domo pro cibo panem, pro obsonio nasturtium, ad potum vero capedinem, vt ex flumine aquam hauriant. Ad hæc etiam discunt sagittam & iaculum. Ad sextum igitur vsque aut septimumdecimum ætatis annum hæc agunt pueri. Dein verò vbi in adolescentiam excesserunt, ita rursus degunt. Pueritiam enim egressi cubant, vt antea diximus, in prætorijs, idq; tum custodiendæ vrbis gratia, tum ob temperantiæ studium. Videtur enim huic ætati maiorem in modum diligentia opus esse. Præbent etiam seipsos interdiu principibus, si cui eis vsui sint pro re p. Et cùm oportuerit, manent omnes circa prætoria. Cùm verò ad venationem rex exieris, id quod persæpe agit in immense, educit custodiæ dimidium. Habeant autē exeuntes oportet arcum, & iuxta pharetram, in vagina mucronem, aut securim: præterea cratem, & pila duo, quo & alterum emittant: & altero, si opus fuerit, cominus vtantur. Ob hanc autem rem publicè dant operam venationi, & rex quemadmodum in bello se ducem ijs præstat, & ipse tum venatur, tum vt alij venentur diligentiam adhibet, quòd hæc eis verissima videtur meditatio rerum bellicarum. Etenim diluculo assuefacit assurgere, frigoraq; & calores tolerare. Exercet etiam eos itineribus & cursibus. Necessarium etiam est sagitta bestiam ferire, ac iaculo petere vbicunque occurrerit. Atque animus sæpenumero cogitur concalescere, vbi ferox aliqua bestia contra sese obiecerit. Nam & percutere oportet, quæ occurrerit, & irruentem obseruare. Quare haud facilè in venatione eorum quicquam abesse reperiatur, quæ inter bellandum accidunt. Exeuntes autem in venationem prandium habent, & id quidem maiore quantitate, vt par est, quàm pueri, aliaq; eodem modo. Et donec venantur, non prandent. Sed si quid opus fuerit, aut feræ ipsius gratia præstolari, aut aliter velint tempus terere in venando, hoc prandio pro cœna vsi postridie venātur ad cœnā vsq; & duos hos dies pro vno supputant, quòd vnius diei cibum con-

τὰ αἰχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφρονεῖν. μέγα γὰρ συμβάλλεται καὶ εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσ' ἡμέραν σωφρόνως ζῶντας. διδάσκουσι γὰρ καὶ πιθαρχεῖν αὐτοὺς τοῖς ἄρχουσι. μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅπι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους προθύμως ἰσχυρῶς τοῖς ἄρχουσι. διδάσκουσι γὰρ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι καὶ γαστρὸς, καὶ ποτοῦ. μέγα γὰρ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅπι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους, ἃ πρὸ ἄλλου ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρουσι δὲ οἴκοθεν, σῖτον μὲν ἄρτους, ὄψον δὲ κάρδαμον· πίνειν δ' ἐάν τις διψῇ, κώθωνα ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. παρὰ δὲ τούτοις, μανθάνουσι καὶ τοξεύειν, καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἓξ καὶ ἑπταικαιδεκάτου ἔτους ἀπὸ γενέσεως οἱ παῖδες τοσαῦτα ποιοῦσιν. ἐκ τούτου δ' εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. ὅταν δὲ αὖ οἱ ἔφηβοι ἀφίκωνται ὧδε, δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, χειμῶνα μὲν τὸν ἐπὶ τὰ ἀρχεῖα, ὡς ἂν προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως, καὶ σωφροσύνης. δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία ἐπιμελείας μάλιστα δεῖσθαι. παρέχονται δὲ καὶ τῷ ἡμέραι ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, αἴ τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ τι, πόνοις μένουσι τὸν ἐπὶ τὰ ἀρχεῖα. ὅταν δὲ * ἐξαρῇ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἔς τ' ἡμισείας φυλακὴ καταλείπεται. ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχει δὲ δὴ τοὺς ἐξιόντας * τόξα, καὶ παλτὰ φαρέτραν τε κολεόν τε πέλεκυν, ἢ σάγαριν, ἔπι δὲ γέρρον, καὶ παλτὰ δύο· ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῷ δίῃ, ἐκ χερὸς χρῆσθαι. ἔχει δὲ καὶ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς ὥσπερ καὶ ἐπὶ πολέμῳ ἡγεμὼν αὐτῶν ἐστι. καὶ αὖτός τε θηρᾷ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιμελεῖται, ὅπως αὖ * θηρῶσιν· ὅτι ἀληθεστάτη αὐτῶν δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τοῦ πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. καὶ γὰρ πρωὶ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις. ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεύσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι, ὅπῃ αὖ προσπίπτῃ, καὶ τὸν ψυχὸν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θηγάνεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀντίσπαστον παρέχῃ. παρὰ μὲν γὰρ δὴ πᾶσι δεῖ ὁμοίως γινόμενον, φυλάξασθαι δὲ δεῖ θηρεύομενον. ὥστε ῥᾴδιον οὐδὲν τῇ θήρᾳ, ὃ ἄπεστι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἅμα τῷ ἦρι ἄριστον ἔχοντες, πλέον μέν, ὡς καὶ εἰκότως, παίδων· τἄλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀρίστησαιεν· ἤν δέ τι δέωσι θηρίου ἕνεκα ἢ τέχνης παιῆσαι, ἢ ἄλλως βουληθῶσι διατρίψαι τοῦ τῷ θήρᾳ, ὃ δεῖπνον τοῦτο δειπνήσαντες τῇ ὑστεραίᾳ ἂν θηρῶσι μέχρι δύπτου, καὶ μίαν ἄμφω τούτω τὼ ἡμέρᾳ λογίζονται, ὅπι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι.

*ἐξίῃ.

*πέλτα παρὰ τὸν φαρέτραν, καὶ ἀσπαλῶν, &c.

* θηρῶσιν.

πόμωσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵνα καὶ αἴ τι ἐν πολέμῳ δέησι, δυνῶνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ, τι ἂν θηρεύσωσιν εἰ μή, δὲ καρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴοιτο, ἢ ἐαθίειν ἀνδῶς, ὅταν καρδαμον μόνον ἐαθίωσιν ὅτι ἐν σίτῳ· ἢ πίνειν ἀνδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, αἰσθανοίατο, πῶς μὴν ἡδὺ μάζα καὶ ἄρτος πινόμενον, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι. αἱ δὲ ἂν τοιοῦσαι φυλαὶ, ἀθροιζόμεναι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἐμάθοσαν, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι * τούτοις ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθενται. οὗ ἢ δὲ αἱ φυλαὶ πλέονες ὦσιν διαμονέσαθαι, καὶ αἱρετώτατοι, (καὶ δικαιόσαθαι) ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τοῦ νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις παῖδας ὄντας αὐτὸς ἐπαίδευσε. προεῖται δὲ τοῖς μάλιστα τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ * πᾶσαι, ἵνα μὴ ἢ φρυγῶσαι δέῃ, ἢ κακοεργὸς ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ἐκπορίσαι, ἢ καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἰσχνὸς ἔργα ὄντα. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι προτίθενται· ἐπειδὰν δὲ τὰ δίκαια ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δὲ αἱ ἐξέλθωσι χρόνος ἐκ τῶν ἐφήβων, ὅτου αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη ὧδε διάγουσι. προεῖται μὲν ὥσπερ οἱ ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοὺς τοῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἐάν τι δέῃ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονίμων τινὸς δεῖται καὶ ἔστι ἔργα ὄντα, καὶ ἔστι δυναμίων. ἐὰν δέ που δέῃ * στρατεύεσθαι, τότε μὲν οἱ ὅτου * παρεσκευασμένοι ὄντες ἤδη πάλαι, στρατεύονται· τὰ δὲ * ἄσπιδα ὅπλα καλούμενα, θώρακα τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷον πρὸ γραφοῖ) οἱ Πέρσαι ἔχοντες· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ, μάχαιραν, ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ οὐ πᾶσαν ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἶτα μὲν αὖ ὅτου πλέον ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ ἡλικίας ἐξέρχονται δὲ τελευταῖοι εἰς τοὺς γραφέρους ὀνόματα τε καὶ κελευσμούς. οἱ δὲ αὖ γραφέρου ὄντες, στρατεύονται μὲν ἐκ ἐπὶ ἔξω τῆς αὐτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες, * δικάζουσι τά τε καινὰ πρῶτα, καὶ τὰ ἔσχατα· καὶ θανάτου ἢ ὅτου κεῖνοι καὶ τοῖς ἀρχαῖς ὅτου αἱρεῖ) πᾶσας. καὶ ἐάν τις ἢ ἐκ ἐφήβοις, ἢ ἐκ τελείοις ἀνδράσιν, ἐκλίπῃ τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δὲ γραφέρου ἀκούσαντες, ἐκκλείουσιν. ὁ δὲ ἐκκλειθεὶς, ἄτιμον τὸν βίον διατελεῖ· ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνιμι. νῦν γὰρ ἐκ βραχυτάτου ἂν δηλωθείη, διὰ τὰ προειρημένα. λέγεται) μὲν γὰρ Πέρσαι, ἀμφὶ τοὺς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τότων δὲ οὐδεὶς ἀπολέλειται νόμῳ τινὶ καὶ ἀρχῇ, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας εἰς τὰ καινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι

sumunt. Hoc aũs faciunt consuescendi gratia, quòd si quid etiã in bello oportuerit, id eis sit factu facile. At obsonium quidem hoc puberes habent, quodcunq; venati fuerint. Nam si id minus, nasturtio vescuntur. Nam si quis eos existimat aut vesci inuncũdè, cùm aliud nihil præter nasturtiũ addant ad cibũ, aut potu minùs suauis uti, cùm aquã bibant, reminiscatur quãta cum voluptate mazapanecq; vescatur aliqs in fame, quamq; suane sit bibere aquã in siti. At reliqua tribus quæ domi manentes in venationem non exeunt, tum alia exercẽt, quæ pueri didicerunt & sagittando & iaculando, tum hac inter sese decertando agitant. Sunt præterea publici horũm ludi præmiaq; proposita. In quæ aũt tribu plurimi fuerint peritissimi fortissimiq; ac maximè fideles, horũ laudatur à cunctis. & honoratur nõ præsens princeps dũtaxat, verumetiã ille qui eos in pueritia erudiuit. Et his adolescentib. vtũtur magistratus, si qua in re præsidio opus fuerit, vel ad maleficia inquirenda, vel ad insequendos latrones, vel ad alia agenda, quæcunq; aut viriũ, aut velocitatis sunt opera. Ab adolescẽtibus igitur hæc geruntur. Sed vbi annos decem absoluerint, excedũt in perfecta ætatis vires, quo tempore hi rursus annos viginti quinq; ista degunt. Principio quemadmodũ adolescẽtes præsto sunt magistratibus, vt si quid pro repub. opus fuerit, se vtantur ijs in rebus, quæ prudentiam viresq; requirunt. Quòd si militia danda opera, qui ista sunt instituti, arcub. & pilis amplius non vtũtur, sed ensibus & armis quib. cominus pugnant: ferunt q; thoracem circa pectora, & in manu sinistra cratẽ, qualẽ habere pinguntur Persæ: in manu aũt dextera gladiũ aut mucronẽ. Et ex huiusmodi viris magistratus omnes constituũtur, exceptis puerorũ magistris. At posteaquã annos viginti quinq; complerint, agẽtes hi ætatis annum aliquãto amplius quàm quinquagesimum (Illorum iam ætatem ingressi qui sunt, & vocantur seniores) non amplius in exercitum eunt extra solum patrium, sed manentes domi iudicant omnes causas & publicas & priuatas. Iudicãt etiam hi causam mortis, ijdẽq; legunt omnes magistratus. Quod si quis aut in adolescentibus aut in viris deliquerit quippiam contra leges, deferunt eum singulis tribuni, & ex alijs qui volueri. Quem seniores, vbi audierint, damnãt. At damnatus degit reliquã vitã cum ignominia. Verùm vt omnis Persarũ respublica clariùs pateat, repetemus paulo altiùs. Nunc autem ex antedictis declaratũ sit paucis. Persæ dicuntur esse circiter centũ viginti millia hominum. Horũ nemo lege excluditur à dignitatibus atq; magistratibus: sed licet omnibus Persis mittere filios ad publicos institia ludos. Verùm qui possunt

* τούτοις. Parenthesi inclusa alnõ legimus.

* πᾶσαι alibi abest.

* στρατεύεσθαι Dan.
* παρεσκευασμένοι.
* ἄσπιδα.
* δικάζουσι.

filios per ocium alere, eos mittũt ad ludos. Quibus verò alendi non est facultas, nequaquam mittũt. Qui autem fuerint apud publicos magistros instituti, licet iis inter adolescentes eius atatis opera exercere, alijs verò non licet. Qui rursus legitima inter adolescentes absoluerint, posſũt ij inter eos versari, magistratuumq; participes atque honorum fieri. At ij qui pueritia atque adolescentiæ legitima non obierint, inter viros non admittuntur. At ij rursus, qui inter perfectæ atatis viros sine reprehensione se gesserint, fiunt ex ordine seniorum. Et ita seniores ij constituuntur, qui per omne honestatis genus vitam egerint.

Eiusdem ex Laconum Repub.

At Lycurgus vestes ab ancillis præberi satis putauit esse. Sed liberis quidem mulieribus, cùm procreationem liberorum magnum quiddam esse censuisset, primùm nihilominus fœminam quàm marem exerceri corpore instituit: deinde cursu & virium veluti viris, ita & fœminis certamina inuicem posuit. Existimabat enim ex vtriſq; robustis sobolem quoq; robustiorẽ gigni. Cùm verò mulier ad virũ venit, intuens ille alios primo tempore immoderatius vxoribus cõmiſceri, sanxit & huiuscemodi contraria. Constituit nanq; & ingredientem ad vxorem virũ & exeuntẽ, ne ab alijs videretur, pudore affici. Sic aũt coeũtes necesse est tum suauius sese auidiusq; appetere, tum prolem si quam generent, validiorem reddi hoc modo potiùs, quàm si ad ſsietatẽ vſq; cõiungantur. Statuit præterea, quòd nemo pro voluntate vxorẽ duceret, nec nisi cùm in adultam atatẽ peruentũ iam esset, nuptias fieri: id enim plurimũ ipsi fœcunditati ac robustati cõducturũ arbitratus est. Atq; si quis eidem cõtigerit, vt senex aliquis inuniorẽ vxorem habeat, videns Lycurgus huius atatis homines maximè asſeruare vxores, item & huius rei cõtrariũ cõstituit. Sanxit enim vt cuius viri corpore animoq; senior ipse magis caperetur, eo adducto ad vxorem ſsuscipere prolem. At si quis vxorem rursus nolit, ingenua aũt prolis desiderio tãgatur, in hanc quoq; rem legẽ tulit: vt si quam quis fœcũdam generosamq; prospexerit, persuaſo eius viro ex ea ſsuscipere natos queat: & huiusmodi multa Lycurgi legibus sunt cõcessa. Enimuero & vxores domos binas inhabitare volunt, & viri ipsi fratres ex se natis pueris acquirere, qui generis quidem viriumq; participes æquè sunt, ſsubstantia verò nequaquam sunt. Hoc de procreandis liberis diuerso à Græcis cæteris instituto, quanto præstantiores ille & magnitudine & robore viros Spartæ reddiderit, quinis secum animo volutato: ego deinceps & disciplinam ipsorum explicabo.

Paulo pòſt.

Lycurg⁹. n. p ſeruis pædagogis, quos priuatim pueris q ſsq; p ficit, virũ p esse illis voluit ex eorũ nu-

φίφθη τὺς ἑαυτῷ παῖδας ἀργῦτας, πέμπειν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, ὐ πέμπουσι. * ἵνα παιδεύθῶσι καὶ τῆς δημοσίους διδασκάλεις, † ἔξεσι δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι τοῖς ὃ μὴ δέχα παιδευθῆσιν ὕτως, οὐκ ἔξεσιν. εἰ δ' αὖ αὖ τὸ τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα πειθόμενοι, ἔξεσι τότοις εἰς τὺς τελείυς ἀνδρας συναυλίζεσθαι, καὶ δέχεσθαι τῆς τιμῆς μετέχειν. * οἱ δ' αὖ αὖ τὸ τοῖς παισὶ μὴ διαγένωνται, ὔτε τὸ τοῖς ἐφήβοις, οὐκ ἔρχονται εἰς τὺς τελείυς. εἰ δ' αὖ αὖ τὸ τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπιπλήκτως, ὕτω τῶ γεραιτέρων γίνονται). ὅταν μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι, διαβαίνωσι τῶν καλῶν διελομένοις καθίζονται.

Ο δὲ Λυκοῦργος ἐδῆτας μὲν καὶ δόλας ἱκμὰς παρέχειν ἠνάσατο εἶναι. τὸ δὲ ἐλευθέρας μέχρι τετράμηνος εἶναι τὸ τικτόμενον, ὠφέλιμον μὲν σωμασκῆσαι ἐνόμιζε, καὶ δὴ καὶ τῶν θήλυ τῶ ἄρρενος φύλω. ἔπειτα ὃ δρόμω καὶ ἰσχύος ἄσκησιν τοῖς ἀνδράσιν, ὕτω καὶ ταῖς θηλείαις, ἀγῶνας τοῖς ἀλλήλας ἐπέθηκε, νομίζων ἐξ ἀμφοτέρων ἰσχυρῶν καὶ ἔκγονα ἐρρωμένες ἂν γίνεσθαι. ἐπεί γε μὴν γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἔλθοι, ὁρῶν τὺς ἄνδρας τὸν ὠφῶντον τῶ χρόνω ἀμέλως ταῖς γυναιξὶ συνόντας, καὶ τῦτο ταὐτὸν ἔγνω. ἔνθα γὰρ αἰδεῖσθαι μὲν εἰσιόντα ὀφθῆναι, αἰδεῖσθαι δ' ἐξιόντα. ὕτω δὲ συνόντων, ποθητότερος μὲν αἰανκη σφῶν αὐτῶν ἔχειν, ἐρρωμένες δὲ γίνεσθαι, εἰ τι † βλασταίνοιεν, ὕτω μᾶλλον, ἢ εἰ ἀμελῶς ἔχοιεν ἀλλήλων εἶεν. πρὸς δὲ τότοις καὶ ἀπεπαίσας τῶ ὁπότε βούλοιντο ἕκαστοι γυναῖκας ἄγεσθαι, ἔταξεν ὅταν μήπω τῶν σωμάτων τὰς γάμους παῦσθαι, καὶ τῦτο συμφέρον τῆ βουλήσει νομίζων. εἴη μὲν δή τι συμβαίνη γεραιῶ νέαν ἔχειν, ἐρῶν τὺς τηλικύτυς φυλάττοντας μᾶλιστα ταῖς γυναῖκας, ταὐτὰ καὶ τῦτο ὠφέλιμον. τῶν γὰρ * πρεσβύτερον ἐποίησεν ὁπότε αὐτὸς καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀγαθεία, τῦτον ἐπαγόμενον τέκνοποιήσασθαι. εἰ δέ τις αὖ γυναικὶ μὲν συνοικεῖν μὴ βούλοιτο, τέκνων δὲ ἀξιολόγων ὀρθῆ θυμοῖη, καὶ † τῦτο ποιέμενον ἐποίησεν, ὡῶν πλα αἱ ὐτέκνοι καὶ ἀμείναι ὁρᾶν, πείσαντα τὸν ἔχοντα ὐτέκνων τέκνοποιεῖσθαι. καὶ πολλὰ μὲν τοιαῦτα συνεχώρησαν μὲν γὰρ γυναῖκες, δίτὰς οἴκυς βούλονται κατέχειν, οἱ δὲ ἄνδρες, ἀδελφὰς τῆς σφῶν παρελαμβάνειν, αἱ τῶ μὲν ἄνδρας καὶ τῆς δυνάμενος καὶ νοῆσαι, τῶν δὲ χρημάτων οὐκ αἰλιποῦσιν. ὠφελεῖ μὲν δὴ τέκνοποιίας, ὕτω ταὐτὰ μᾶλλον τῆς ἄλλοις, εἴ τι ἀμφέρεται καὶ μέγιθος καὶ ἰσχὺν ἀνδρὸς τῆ Σπάρτη ἀποτελέσει, ὁ βούλόμενος σκοπείτω. βούλομαι δὲ καὶ τὸν παιδείαν σαφηνίσαι.

Ο γὰρ Λυκοῦργος, αὐτὸ μὲν τῶ ἰδία ἐκείνοις παιδαγωγὸς δόλους ἐφίσάναι, ἀνδρα ἐπέσησε κεκτῆσθαι αὐτῶν, ὃς ὧν σφ

ἐξ ὧν καὶ αἱ μέγιστα ἀρχαὶ καθίστανται, ὃς δὴ καὶ παιδονόμος κεκλῆται. τοῦτον δὲ χρέων ἐποίησε, καὶ * καθίζειν τοὺς παῖδας, καὶ διδάσκειν τοιοῦτα, εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκε δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἡβώντων μαστιγοφόρους, ὅπως τιμωρεῖτο, ὅτε δέοι, ὡς πολλοῦ μὲν αἰδοῦς, πολλοῦ δὲ πάθους σὺν παρρησίᾳ αἴτιά γε μὴν τοῦ ἀπαλύειν τοὺς πόδας ὑποδήμασιν, ἔταξεν αἰυποδησίᾳ χρῆσθαι νομίζων εἰ τοῦτο ἀσκήσαιεν, πολὺ μὲν ῥᾷον αὖ ὀρθὰ βαίνειν, ἀσφαλέστερον δὲ τοῖς ποσὶ καταβαίνειν, καὶ πηδᾶσθαι δὲ καὶ ἀναθορεῖν καὶ δραμεῖν θᾶττον αἰυπόδητον, εἰ ἤσκηκὼς εἴη τὰς πόδας, ἢ † ὑποδεδεμένον. αἴτιά δὲ ἱματίοις ἁβρύνεσθαι, ἐνόμισε † δερμάτῃ δ' ἔστιν ἐσθῆτι χρῆσθαι, νομίζων ὅτῳ καὶ τοῖς ψύχεσι καὶ τοῖς θάλπεσιν ἄμεινον αὖ προβεβλῆσθαι. σῖτόν γε μὴν τοσοῦτον ἔχειν συνεβούλευεν, ὡς ὑποὺ πλησμονῆς μὲν μήποτε βαρύνεσθαι, τῷ δὲ σιτεσίου ἁβρύνεσθαι, μὴ ἀπείρως ἔχειν· νομίζων τὸν ὕστερον παιδευόμενον, μᾶλλον μὲν αὖ δύνασθαι, εἰ δεήσειεν, ἀοιτησαντας θᾶττον ποιῆσαι. μᾶλλον δ' αὖ εἰ προσκεκλημένῳ, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σίτου πλείω χρόνον θᾶττον διαθεῖν, ἧττον δ' αὖ ὄψου δεῖσθαι, εὐχρέστερον δὲ τοῖς πᾶσιν ἔχειν βρῶμα, καὶ ὑγιεινότερος δ' αὖ διαγίγνεσθαι, καὶ εἰς μῆκος δ' αὖ αὐξάνεσθαι τὸν ῥᾳδιναὶ τὰ σώματα ποιοῦσαν ἕξιν, μᾶλλον συλλαμβάνειν ἠνήσατο, ἢ τὸν διαπλατύνεσθαι τῷ σίτῳ. ὡς δὲ μὴ ὑποὺ λιμοῦ ἄγαν ὦσι πιέζοιντο, ἀπορημένους μὲν οὐκ ἔδωκεν αὐτοῖς λαμβάνειν, ὧν προσδέονται· κλέπτειν δὲ ἐφῆκεν ἔστιν ἃ τῷ λιμῷ θᾶττον ἐπικουρεῖσθαι. καὶ ὡς μὲν οὐκ ἀπορῶν, ὅ, τι δεῖν, ἐφῆκεν αὐτοῖς τι μηχανᾶσθαι τὸ ἔσθιον, οἶμαι τόδε ἀγορεῦσαι. δῆλον δ' ὅτι τὰ μέλοντα κλοπεύειν, καὶ νυκτὸς ἀγρυπνεῖν δεῖν, καὶ οὐδὲν ἡμέρᾳ ἀπατᾶν, καὶ ἐνεδρεύειν, καὶ κατασκόπους ἕτοιμάζειν τὰ μέλοντα πλήσεσθαι. ταῦτα δ' ὧν δῆλον ὅτι πάντα μηχανικωτέρους τὸ βιωτικὸν βουλόμενος τοὺς παῖδας ποιεῖν, καὶ πολεμικωτέρους, ἅτε καὶ παιδεύων. εἴποι δ' ἄν τις, τί δῆτα, εἴπερ ὁ κλέπτειν ἀγαθὸν νομίζει, πολλὰς πληγὰς ἐπιβάλλει; ἀλισκομένῳ, ὅτι, φημὶ ἐγώ, καὶ τἄλλα ὅσα αἱ θεσμοὶ διδάσκουσι, κωλύοντα τὸν μὴ καλῶς ὑπηρετοῦντα.

Ὅπως δὲ μὴ ἐὰν ὁ παιδονόμος ἀπέλθοι, ἔρημοί ποτε οἱ παῖδες εἶεν ἄρχοντος, ἐποίησε τὰεὶ παρόντα τῶν πολιτῶν, κύριον εἶναι, καὶ θᾶττον τοῖς παισὶν, εἴ τι ἀγαθὸν δοκοίη εἶναι, καὶ κολάζειν, εἴ τι ἁμαρτάνοιεν.

Πρὸς δὲ τούτοις τοῖς τότε αἰδοῦσθαι ἰσχυρῶς ἐμφύσας βουλεύμασιν αὐτοῖς, καὶ σὺν τῇ ὁδῷ ἐπέταξεν οἵτινες μὲν τῇ ἱματίου τῶν χεῖρε ἔχοιεν, σιγῇ δ' πορεύεσθαι, * προσιόντων δ' μηδαμῶς, ἀλλ' αὐτὰ τοῖς ποσὶν ὁρᾶν. ἔνθα δὴ καὶ δῆλον γεγένηται, ὅτι δ' ἄρρεν φῦλον, καὶ εἰς δ * σώφρον ἰσχυ-

mero, è quib. maximi magistratus constat: qui quoniã pueros moderetur, padonomus appellatur. Huic verò potestatẽ dedit, vt & pueros congregaret, & quem versutè aut nequiter quicquã patrare obseruasset, acerrimè caderet. Dedit etiã illis ex puberum numero, qui flagra ferrent, vt verberib. cùm opus foret, pueros afficerent: quo factum est, vt & multa pueri verecundia tenerentur, & iussis facilè parèrent. Pro calciamentis autẽ pedum nuditatẽ instituit. Censebat enim huiusmodi exercitatione longè facilius & locũ acclinem ascendere quempiam posse, & tutiùs decliuẽ descendere, & saltare, & resilire, & celeriùs discalciatũ currere, si pedes exercuerit, quàm calciatũ. Pro vestitũ verò varietate instituit vno amictu quotannis assuefieri, ratus & aduersus frigora & aduersus caleres melius hoc vtiq; pacto munirí. Cibi autẽ tantũ habendum censuit, vt & nunquã crapula grauaretur aliquis, & indigentiam ferre expertus sciret: putans eos qui sic eruditi essent, & magis profectò si opus esset vel absq; cibo labores perpeti, & ab ipso si amouerentur. plus temporis abstinere posse, & minùs praterea obsony egere, & facilius omnem escã admittere. Quinetiã ad salubrius degendum, & ad staturã proceritatem magis id alimenti conducere arbitratus est, quod gracilia corpora, quàm quod lata cibo efficeret. Verùm ne rursus fame admodum premerẽtur, noluit illos quib. indigebant, ea otiosos capere, sed furari quadam sinebat quibus fames leuaretur. Quòd autẽ non tanquã inops suppeditandi permiserit eis alimentum, sua sibi industria parare, latere id puto neminem. Patet autẽ eũ qui surrepturus quippiã sit, oportere & noctu vigilare, & interdiu frandem ac insidias tendere, exploratores q; parare, si cõsequi, quod cupit, velit. Itaque perspicuum est, quod pueros callidiores circa res ad victũ necessarias magisq; bellicosos facere volens, his omnibus sic instituerit. Sed fortè dicat aliquis, Quid igitur, si quidem furari bonum existimabat, multis eum verberibus, qui in furto deprehenderetur, plectendum voluit? Quoniam, vt mihi videtur, & in alijs, quacunque homines edocent, puniunt non ritè administrantem.

Ne quando autem absente padonemo pueri sine magistro sint, fecit vt is qui semper adesset ex ciuibus, ius haberet, qui quicquid facti optimum videretur, puerís imperaret: ac si quid delinquerent plecteret.

Ad hac volens quasi naturalem his pudorem vehementer conciliare, imperauit vt in vijs manus intra pallium haberent, silentiq; incederent, ac nusquam circumspicerent, sed humi defixos oculos tenerent. Hic certè patet, masculinum sexum & circa pudicitiam acri-

ἀλεξίκακον.

τοῦ ἱματίῳ.

Ibidem paulo pòst.

Paulo pòst.

* συμπλέκειν.

* σωφρονικὸν

orem esse natura muliebri. Itaq; illorum vocem minùs, quàm si lapidei essent, audieris: oculos verò minus, quàm si essent æmulationis. Maiore autem eos pudore affici, quàm ipsas in thalamis virgines existimaris. Ac posteaquã in conuiuium venerint, satis profectò sit, si vel ad interrogata respondeant. & circa horum quidem institutа hanc curam adhibuit. De puberibus verò quàm maximã diligentiã habẽdã voluit.

Paulo pòst. Sed quo pacto ipsos mutua æmulatione cõmiserit, ostendam. Eligunt ipsorum Ephori ex florentioribus viros tres, qui Hippagretæ appellãtur. Horum quilibet viros centum deligit, declarãs, cuius gratia alios in honore præfert, alios reprobat. Qui ergo deboneſtati sunt, certamen ineunt, & aduersus eos à quibus missi non fuerint, & aduersus illos, quos sibi in electione prælatos vident.

Paulo pòst. Quos quidem ita pugnantes, quisquis interfuerit, dirimendis ius habet.

Paulo pòst. Cùm puberem verò ætatem superarint, & maximi iam magistratus ex ipsis constituũtur, Lycurgus legem tulit, qua huius ætatis homines venatione uti, nisi quod publicum officium impedierit, pulcherrimũ esse dixit, quo & hi nihilo minus possent, quàm ipsi adolescentes, militiæ labores tolerare.

Paulo pòst. Similiter Lycurgus (cùm efficere voluisset, vt cines inuicẽ nihil officientes mutuò bono aliquo fruerẽtur) statuit pueris quẽq; suis alienisq; insta imperare. Cùm verò quis videat hos esse patres puerorũ, quibus ipse imperet, cogitur ita imperare, quemadmodum velit & illos suis.

Paulo pòst. Lycurgus apud Spartiatas liberos homines vetuit quicquam attingere, quod circa rem pecuniariam versaretur: Quæcunq; autem libertatem ciuitatibus afferunt, hæc sola instituit ipsorum studia ducẽda. Haud quaquam enim dignus illic studiosè incumbitur.

Paulo pòst. Dignum est præterea & hac in re Lycurgũ admiremur, qui apud Lacedæmonios id effecerit, vt honeſtam mortẽ turpi vitæ anteponerẽt.

Paulo pòst. Perpulchrè & in hac re Lycurgus mihi legibus sanxisse visus est, qui ad ipsam vsq; senectutẽ virtutem excolendam voluerit. Nam cùm in vitæ meta senectutis iudicium apposuisset, statuit ne in senio quidem honeſtatẽ ac probitatem negligendam esse. Est & illud tum laude, tum admiratione dignũ quod est bonorũ virorum senio prospexerit. Cùm enim instituisset vita certamẽ penes senes esse, perfecit senectã pluris habendam esse, quàm iuuentutis robur. Est rectè quidem ex omnibus humanis rebus huic certamini studetur. Nam etsi gymnica certamina pulchra sunt, ea tamen corporũ certè sunt: senectutis verò certamen, animorum iudiciũ bonorũ præbet. Sed quantũ corpori præstat animus,

πρεπὲς ἐστὶ τῆς τῶν θηλέων φύσεως. ὡς ἐκείνων γοῦν ἧττον μὲν ἂν φοιτῷεν ἠνάκυσαν, ἢ τῶν λιθίνων· ἧσσον δὲ ὀμμάτων * στρεφαίτων, ἢ τῶν χαλκῶν. αἰδημονεστέρους δ' ἂν αὐτὰς ἡγήσαιο, καὶ αὐτῶν τὸ τοῖς θαλάμοις παρθένων. καὶ ἐσελθὼν εἰς τὸ φιλήτιον ἀφίκοιο, ἀγαπητὸν αὐτῶν καὶ τὸ ἐρωτηθὲν ἀκῦσαι. καὶ τῶν μὲν ἂν παρθενικῶν, ὅτως ἐπιμελήσῃ. ἐκεῖ γε μὲν τῶν ἤδη ἡβώντων, πολὺ μᾶλλον ἐσανύσασιν.

Ὡς οὖν τούτοις συνέβαλλεν, ἐξηγήσομαι. αἱροῦνται τοίνυν οἱ ἔφοροι αὐτῶν, ἐκ τῶν ἀκμαζόντων τρεῖς ἄνδρας· ὅτοι δὲ * ἱππαγρέται καλοῦνται. τούτων δὲ ἕκαστος * ἄνδρα ἕκαστον καταλέγει ἀφ' οὗ ἂν φιλονικίζωσιν, ὅτῳ ἕνεκα τοὺς μὲν προτιμᾷ, τοὺς δ' ἀποδοκιμάζει. οἱ οὖν μὴ τυγχάνοντες τῶν καλῶν πολεμοῦσι, * τοῖς τε ἀποκριθεῖσιν αὐτοὺς καὶ τοῖς αἱρεθεῖσιν αὐτ' αὐτῶν.

Διαλύει μὲν τοι τὰς μαχομένους πᾶς ὁ παραγιγνόμενος κύριος.

Τοῖς γε μὴν τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν παραλαχοῦσι, ἐξ ὧν ἤδη καὶ αἱ μέγιστοι ἀρχαὶ κατίστανται, ὁ Λυκοῦργος νόμιμον ἐποίησε, κάλλιστον εἶ) ὂν θηρᾶν, εἰ μή τι δημόσιον κωλύοι, ὅπως καὶ ὅτοι δυνῶνται μηδὲν ἧσσον τῶν ἡβώντων στρατιωτικοὺς πόνους ὑποφέρειν.

Ὡσαύτως ὁ Λυκοῦργος ἐποίησε παίδων ἕκαστον ὁμοίως τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἄρχειν. ὅταν δέ τις εἰδῇ ὅτι οὗτοι πατέρες εἰσὶ τῶν παίδων ὧν αὐτὸς ἄρχει, ἀνάγκη ἄρχειν οὕτως, ὥσπερ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἄρχεσθαι βούλοιτο.

Ἐν τῇ Σπάρτῃ ὁ Λυκοῦργος τοῖς ἐλευθέροις, τὸν μὲν ἀμφὶ χρημάτισιν, ἀπεῖπε μηδενὸς ἅπτεσθαι· ὅσα δὲ ἐλευθερίας ἐν ταῖς πόλεσι παρασκευάζει, ταῦτα μόνα ἔταξεν ἔργα ἑαυτῶν νομίζειν. οὐ γὰρ δὴ πλοῦτος ἐκεῖ γε ἐσανύσασι.

Ἄξιον δὲ Λυκούργου καὶ τόδε ἀγαθοῦ· ὃ * καταπράξεσθαι ἐν τῇ πόλει αἱρετώτερον εἶ) τὸν καλὸν θάνατον, αὐτὴ τοῦ αἰσχροῦ βίου.

Καλῶς δέ μοι δοκεῖ Λυκοῦργος νομοθετῆσαι, καὶ εἰ μέλλει γήρως ἀσπὶς εἶ) ἀρετή. ὅτι γὰρ τῷ τέρματι τοῦ βίου τὸν κρίσιν τῆς φρονήσεως παρῳκίσε, ἐποίησε μηδὲ ἐν τῷ γήρᾳ ἀμελεῖσθαι τὸν καλοκἀγαθίαν. ἀξιάγαστον δ' αὐτό, καὶ ὃ ὑπερεθαύμασεν τῷ τῶν ἀγαθῶν γήρᾳ. θεὸς γὰρ τοὺς χρόνους κυρίους τοῦ περὶ τῆς ψυχῆς ἀγῶνος, διέταξεν ἐντιμότερον εἶ) ὂ γῆρας, τῆς τῶν ἀκμαζόντων ῥώμης. εἰκότως δέ τοι, καὶ σωφρονίζεται ἐξ' ὁ ἀγὼν μᾶλλον τῶν * αἰσχρόνων. καλοὶ μὲν γὰρ καὶ οἱ γυμνικοί· ἀλλ' ὅτοι μὲν σωμάτων εἰσίν. ὁ δὲ περὶ τῆς γεροντίας ἀγὼν, ψυχῶν ἀγαθοῦ κρίσιν παρέχει. ὅσῳ οὖν κρείττων ψυχὴ σώματος,

τοσούτῳ

τούτῳ γὰρ οἱ ἀγῶνες οἱ τῆ ψυχῆ, ἢ τῷ σωμάτι ἀξιοπρεπέστεροι. εἴστε μὲν τὸν ἐν ὅπλοις ἀγῶνα παιδὸς ἐμπαίσαι· ἐγὼ δὲ μόνῳ ἔχοι φοινικίδα, καὶ χαλκῆν ἀσπίδα.

Ἐφῆκε δὲ καὶ κομᾶν τοῖς ὑπὲρ τὴν ἡβητικὴν ἡλικίαν, νομίζων ὅτω καὶ μείζους αὖ καὶ ἐλευθεριωτέρους καὶ γενναιοτέρους φαίνεσθαι. ὅτω τε μὲν κατεσκεύασε μόνον, μοίρας * ἔδωξεν ἓξ, καὶ ἱππέων καὶ ὁπλιτῶν. ἑκάστη δὲ τῶν † ὁπλιτικῶν ἔχει μοίρων, πολέμαρχον ἕνα, λοχαγοὺς τέτταρας, πεντηκοντῆρας ὀκτὼ, ἐνωμοτάρχας ις'. ἐκ δὲ τούτων τῶν μοίρων ἄλλοτε παρεγγυήσεως καλῆς ἅπαν· τοτὲ μὲν εἰς ἐνωμοτίας, τοτὲ δὲ εἰς ἕξεις, τοτὲ δὲ εἰς ἓξ.

Ἐπεὶ δὲ ἔγνω ὃ πείθεσθαι μέγιστον ἀγαθὸν εἶ) καὶ ἐν πόλει, καὶ ἐν στρατῷ, καὶ ἐπ' οἴκου, τῷ τῆς ἐφορείας δυνάμει κατεσκεύασεν.

Ἐφορεύει μὲν οὖν δυνατὸν μόνον εἶναι ζημιοῦν ὃν ἂν βούλωνται, κύριοι δὲ * συλλαβεῖν ὁποιονοῦν, κύριοι δὲ καὶ ἄρχοντας μεταξὺ καταπαῦσαι, καὶ εἴρξαί τε, καὶ ἐκ ψυχῆς εἰς ἀγῶνα καταστῆσαι.

Πολλὰ δ' ὄντων καλῶν μηχανημάτων τῷ Λυκούργῳ εἰς ὃ πείθεσθαι τοῖς νόμοις ἐτέλεσε τοὺς πολίτας, ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ τοῦτο μοι δοκεῖ εἶ), ὅτι τοιούτοις ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους, περὶ ἐλθὼν σὺν τοῖς κρατίστοις εἰς Δελφοὺς ἐπήρετο τὸν Θεὸν, εἰ λῴων καὶ ἄμεινον εἴη τῇ Σπάρτῃ πεφυλάχθαι, οἷς αὐτὸς ἔθηκε νόμοις· ἐπεὶ δ' αὐτὸς τῷ πρώτῳ ἄμεινον εἶ), τότε ἀπέδωκεν ἃ μόνον ἄριστα * δίκαια, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλῆ, ὃ πυθοχρήστοις νόμοις μὴ πείθεσθαι.

Τὸ βουλεύεσθαι καὶ τοιούτοις τι, ἀπὸ Θεῶν ἄρχεσθαι χρή. ὃ γὰρ ἄριστον, ὡς καὶ ἡ παροιμία φησὶ, τὸν Θεὸν οἰκεῖν αἴτιον πάντων τούτων ἔπι δὲ φαύλων τοιούτων ἀπέχεσθαι, καὶ μάλιστα δεῖ τὸν τοῖς τοῦ Θεοῦ ξυμβουλίαις ἐναντιούμενον. ὁ γὰρ ἀδίκως Θεοῦ κοινωνεῖν. βοηθεῖν ἕκαστον ἑαυτῷ, καὶ πολεμεῖσθαι κατ' ἀξίαν τὸν δικαίων μεταλαμβάνειν καὶ τοιούτων. ὃ γὰρ ὑπὲρ μικρῶν καὶ μεγάλων ὁμοίως δεῖ πονεῖσθαι, ἀλλὰ μικροτέροις δοκεῖ ἧττον καὶ ἀνελεύθερον δεῖν φέρειν, ὧν μὴ * σφόδρα ἐς τὰ μέγιστα καὶ τὰ μεγάλα ἐμπίπτῃ· ἀλλὰ κατ' ἀξίαν τοῦ ἑαυτοῦ καὶ δυνάμεως, μεμέτρηται ἑκάστῳ τοιοῦτον βάλλεσθαι, ὅπως πάντως ἦς καὶ σπουδῆς.

Ἀνδρὶ μὲν ἀνδρὶ, ἢ γυναικὶ, κεκακωμένοις ὑπὸ τοῦ πόλεως, ἐπιστρωφᾶν μὴ δεῖν ὁμιλεῖν μηδένα, μηδὲ ὁμιλεῖν μηδένι, ἢ ὁμοιάζεσθαι ὡς ὅτι ὅμοιον, ᾧ ὁμιλεῖ· τοὺς δὲ τοιουτοκεκακωμένους ἀνδρὸς ἀγαθοὺς ἀγαπᾶν, καὶ σὺν τυγχάνειν αὐτοῖς, τελεῖσθαί τε τὰ μυστικὰ ὧν καὶ τελεστὰ τελεστῶν, αἰδραγαθίας μεμουμένους ἐπ' ἀληθείᾳ καὶ κτωμένους τὴν ἀρετήν.

tantum etiam animorum certamina corporum certaminibus anteceſſunt. In armorum aũt certamen talia quædam molitus eſt. Voluit enim ſtolam puniceam haberent, & clypeum æreum. Paulo pòſt.

Permiſit aũtè eos qui pubertatis annos tranſcendiſſent, nutrire comam, ratus hoc pacto & maiores illos, & liberaliores, & graniores eſq; videri. Quibus ita inſtructis diſtribuit equites ac pedites in tribus ſex. Qualibet autem ex urbanis tribubus habet unum tribunum militum, & manipulorum præfectos quatuor, quinquagenarios octo, duces turmarum ſedecim. Ex his verò tribubus per denunciationem conſtituuntur tum in turmas tres, interdum autem in ſex. Paulo pòſt. * γερηγτίρους *Philelphus Vertit ſalutiores.* † ὁπλιτικῶν.

Cùm intelligeret Lycurgus obedientiã maximum eſſe bonũ, tum in repub. tum etiam & militia & domi, Ephororum poteſtatem conſtituit. Ibidem.

Itaque Ephori quemcunq; velint, mulctare queunt: poſſunt extemplo tranſigere e. poſſunt in magiſtratu conſtitutos intra tempus & abrogare, & in carcerem conijcere, ac de vita in periculum vocare. Statim pòſt. * ἐκτὸς ἔβλ.

Sed cũ & alia permulta ſint pulchra Lycurgi inuenta, quib. inductis cives libentiùs latis legibus parent, tum & hoc in primis pulcherrimũ puto, quòd nõ antè multitudini leges exhibuit, quàm cum præſtantiſſimis viris Delphos petens Deum rogaſſet, an eſſet futurũ conducibilius & melius Sparta, vbi legibus quas ipſe tulerit obediret. Cùm autem reſpondiſſet Deus, id prorſus melius fore: tum demum leges ſuas eis propoſuit, nõ modo iniquum, verùm & impium ſtatuens, ſi quis legibus Pythio roboratis oraculo minùs parniſſet. Paulo pòſt. * ἐάει.

Conſultantes agentes q; aliquid, à Deis auſpicari debent. Optimum enim eſt, vt paræmia fert, Deum cauſam & autorem eſſe illorum omnium. Præterea à malis facinoribus abſtinendum eſt, idq; maximè propter concordiam cum Deo. Cum nullo enim iniuſto Deus cõmercium habet. Adiunet aũtẽ vnuſquiſq; ſeipſum, & inciſet adiuſta ſecundũ dignitatem capeſſenda agendaq; Nam in paruis & magnis æqualem conatum & contentionem adhibere, nimis humile ac illiberale videtur eſſe. Quare curandum ne nimis negligẽtes ad res magnas & graniſſimas feramur. Sed pro dignitate tua & viribus ſingula perpendere aggrediq; debes, vt honorificus & grauis permaneas. Charondæ Catæ ex proœmiis legum. * legendum πραγμάτων.

Viro aut mulieri ob iniuſtitiam à ciuitate notatis, nemo auxiliari debet, neq; conuerſari: ſecus, exprobrandũ ei fuerit, quòd ſimilis ſit illis, q; cum verſatur. Eximios aũt bonos viros amare, eisq; conuerſari conuenit: & probitatem verè imitando, & comparanda virtute, maximum atq; perfectiſſimũ hoc veluti ſacrificium obire e-

Nemo .n. sine virtute perfectus. Caterùm iniuria affecto ciui vel in patria vel in peregrina regione opem ferre decet. peregrinũ verò quẽuis, qui in patria sua colitur, secundũ leges proprias bene precando & familiariter suscipere oportet, ac remittere, Iouis hospitalis memores, vt qui Deus apud omnes communis sit constitutus, & hospitalitatem ac inhospitalitatem inspiciat.

Caterùm senes iuniorib. praeant, eosq; cõmoneant, ita vt appareat iuuenes ideo reuereri eos ac erubescere, quoniã ipsi ob pudorẽ & verecundiã malis abstineant. Nã in quib. ciuitatib. senes impudentes fuerint, liberi etiã nepotesq; ipsorũ impudentia laborabunt. Vbi autẽ pudor abest, ac inuerecundia viget, ibi contumelia & iniustitia sequũtur, & tandẽ exitiũ. Iccirco impudens nullus esto, sed sibi quisq; temperantiam cõciliet, tanq; hac ratione Deũ habiturus propitium, & salute fruiturus: nullus .n. improbus Deo charus est. Porrò quisq; honestatẽ ac veritatem colat: turpitudinẽ at q; mendacium oderit: nam hisce notis virtus & malitia discernuntur. Quare statim à pueris assuefacere oportet, castigando quidem mentiendi studiosos: veritatis autem, amando, vt quod in virtute optimum & fœcundissimũ est, animis singulorũ innascatur, & quasi in naturã ipsorũ cõuertatur. Ad hac vnusquisq; ciuium se temperantẽ potiùs, quàm sapientẽ videri studeat. Nam simulare sapientiã, magnum est imperiti & vilis animi signũ. Temperãtia aũt simulatio debet esse vera: neq; vllus egregia facta simulet, qui re ipsa & mentis, & actionum bonarum nihil habeat.

In principes quoq; veluti parentes benevolentia nos affectos esse decet, obedientes ac verãtes ipsos. Qui enim aliter senserit, malis consilij pœnã dabit dæmonibus, qui indigetes & patroni ciuitatis sunt. Nam principes etiam patroni & domini sunt ciuitatis, ac ciuiũ salutis.

Sed & principes iustè subditis praesse oportet, tanquam liberis suis, inimicitiam amicitiamq; & iracundiam in iudicando sopientes.

Porrò laudari & celebrari debent, qui locupletes cùm sint, tenuiorib. suppeditant, vt poste seruãtes pueros, ac eos qui patriã defensuri sunt. Debẽt aũt illis suppeditare, qui fortuna nõ ociosæ ac intemperantiùs vitæ culpa, pauperes sunt. Fortuna .n. omnib. est cõmunis. Ociosa autem & incontinens vita, malis viris propria est.

Item honestũ habeatur indicare illum, cuius quis facinoribus conscius est, vt respub salua sit, multos habens bonæ constitutionis suæ custodes. Is verò qui indicat, quanquam de genere sibi proximis, bonus & pius æstimetur: nihil enim est quàm patria coniunctius. Reuelari autem decet, non ea quæ inuiti & imprudentes aliqui cõmiserint, sed quæ de industria pec-

Θεοῦ γὰρ αὖ πόλις αὕτη. πολίτῃ δὲ ἀδικουμένῳ βοηθεῖν, καὶ εἶναι, καὶ ὅπῃ ξείνης. ξένον δὲ πάντα, τὸν ἐν τῇ ἑαυτῆς πατρίδι σεβόμενον, καὶ τοῖς οἰκείοις νόμοις, ἀφθόνως καὶ οἰκείως προσδιαιτᾶσθαι, καὶ ἀποστέλλειν, μεμνημένους Διὸς ξενίου ὡς πᾶσι κοινοῦ Θεοῦ, καὶ ὅπως ὑπερέχῃ φιλοξενίας τι καὶ κακοξενίας.

Ἡγεῖσθαι δὲ καὶ πρεσβυτέρους νεωτέροις τοῦ αἰδεῖσθαι, καὶ αἰσχύνεσθαι τὰ κακὰ, φαίνεσθαι ὄντας αὐτοὺς αἰσχυνομένους καὶ αἰδουμένους. οὓς ὅταν αἱ πόλεις προσδυτέρων ἀναισχυντίαν, φύονται παῖδες αὐτῶν καὶ παίδων παῖδες ἀναίσχυντοι. ἀκολουθεῖ δὲ ἀναισχυντίᾳ καὶ ἀναιδία, ὕβρεις καὶ ἀδικία· τότε δὲ ἔπεται ἔλεος. μηδεὶς δὲ ἔστω ἀναιδὴς, ἀλλὰ σωφρονείτω ἕκαστος, ὡς τούτῳ τῷ ὀξόμενος* Θεοῦ ἵλεως καὶ σωτηρίας. Θεοῦ γὰρ κακὸς προφιλής. τιμάτω δὲ ἕκαστος τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀληθὲς, καὶ μισείτω τὸ αἰσχρὸν, καὶ τὸ ψεῦδος. ταῦτα γὰρ ἀρετῆς σημεῖα καὶ κακίας. δεῖ χρὴ συνεθίζειν ἐκ παίδων καλάζοντας μὲν τοὺς φιλοψεύδεις, φιλεῖσθαι δὲ τοὺς φιλαλήθεις, ἵν' ἐμφυτεύηται ἑκάστῳ τὸ κάλλιστον καὶ σπερματοδέξασθαι τῆς ἀρετῆς. προσπαιδεύειν δὲ ἕκαστον τῶν πολιτῶν, σωφρονεῖν μᾶλλον, ἢ φρονεῖν· ὡς ἡ πρόσκτησις τοῦ φρονεῖν, μέγα σημεῖον ἀπερισκεψίας καὶ σμικρότητος. ἔγωγε δεῖν προσποιεῖσθαι τοῦ σωφρονεῖν, ἀληθῆ. μηδεὶς γὰρ πλατέως γλώσσῃ καλὰ ἔργα, προσέξεως καὶ ἀμαυσίας τεύξεται ἀγαθῆς.

Χρὴ δὲ καὶ τοὺς τῶν ἀρχόντων υἱοὺς ἀμφυλαττεῖν, καθάπερ πατρικιοὺς, ὑπηκόους καὶ σεβομένους. ὡς ὁ μὴ ἀμφιτεύμενος ὕπτιος, πρὸς δίκην κακῆς βελῆς δαίμοσιν ἐστόχοις. ἀρχόντες γὰρ ἐστὶ χθονὸς πόλεως, καὶ πολιτῶν σωτηρίας.

Χρὴ δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας δικαίως προεστάναι τῶν ἀρχομένων, καθάπερ τέκνων ἰδίων, ἔρωτι τῷ φιλίας, τῷ θυμὸν τὸ πρὸς κρίσιν κεκμῆσαντας.

Ἐπαρτίσθωσαν δὲ τῷ δεδεκμεῖσθωσαν, ὅσοι αἱ ὅπερ ὑπέρεισι τοῖς ὀδυσσείοις ἐπαρωγῶσιν, ὡς τέκνα, τῷ ἀμύνειν σώζοντες τ' ἑαυτῶν πατρίδος. ἐπαρκείτωσαν δὲ τοῖς ἀφὰ τύχῃ πενομένοις, καὶ μὴ ἀφὰ βίου ἀργοὶ καὶ ἀκρατεῖ. ἡ μὲν γὰρ τύχη, πᾶσι κοινόν· ὁ δὲ ἀργὸς καὶ ἀκρατὴς βίος, κακοῖς αἰδρασιν ἴδιος.

Καλὸν δ' ἔγωγε καὶ μιμεῖσθαι ἐάν τις τῷ σωφρονεῖν ἀδικῶν, ἵνα ἡ πολιτεία σώζηται, πολλὰς ἔχουσα τ' δικαιοσύνης φύλακας. ὁ δὲ μιμούμενος, δικαιοῖ ἔγωγε, καὶ τῷ τῶν οἰκειοτάτων ἐξαγγέλλων· σοφὸν γάρ ἐστιν οἰκειότητος πατρίδος. ἐμφανιζόντων δὲ μὴ τὰ δι' ἀκούσιον ἄγνοιαν γιγνόμενα, ἀλλ' ὅσοι αὖ ἐν προθυμίας τι ἁμαρτάνουσιν.

τάκωσιν. ὁ δ' ἐμφανιδὴς, αὖ ἐλεγχθῇ τῷ μιμύσαντι, μισέσθω ὑπὸ πάντων δίκην διδοὺς ἀχαριστίας, ἵνα ἀποστερῇ τὸν ἰαζόμενον μείζονα νόσον ἰαζόμενος ἀδικίας.

Ἔστω δὲ μέγιστα ἀδικήματα, Θεῶν καταφρονήσεις, καὶ γονέων κάκωσις ἑκούσιος, καὶ ἀρχόντων καὶ νόμων ὀλιγωρία, καὶ ἐκούσιος ἀτιμία δικαιοσυνῆς. δικαιότατος δὲ ἔστω καὶ ὁσιώτατος πολίτης, ὁ ταῦτα τιμῶν, καὶ ἐμφανίζων τοὺς πολίτας, καὶ ἄρχοντας, καὶ τῶν καταφρονούντων.

Κρεῖττον γὰρ πατρίδος ἀποθνήσκειν σεμνότερον ἔστω, ἢ γλιχόμενον τοῦ ζῆν ἐγκαταλιπεῖν αὐτὴν, καὶ τὸ καλόν. κρεῖττον γὰρ τεθνάναι καλῶς, ἢ ζῆν αἰσχρῶς καὶ ἐπονειδίστως.

Χρὴ δὲ καὶ τῶν τελευτώντων ἕκαστον τιμᾶν, μὴ δακρύοις, μηδὲ οἰκτοις, ἀλλὰ μνήμῃ ἀγαθῇ, καὶ τῇ τῶν κατ' ἔτος ὡρείων ἀπαρχῇ· ὡς ἀχαριστίας οὔσης τοῖς δαίμοσι χθονίοις, λύπης γὰρ ὂ μέζον γιγνομένης.

Βλασφημείτω δὲ μηδεὶς ἐπ' ἀδίκῳ βλάβῃ τοῦ μηδενός. κιότερον γὰρ βλάσφημία κακηγορίας.

Νομιζέσθω δὲ πολίτης ἀμείνων, ὁ τῆς ὀργῆς κρείττων, μᾶλλον τοῦ ἀφ' ἑαυτὸν πλημμελοῦντος.

Ὁ ἱερὰ καὶ ἀρχεῖα ὑφαιρῶν τῇ πολυτελείᾳ τῶν ἰδίων, μὴ δοξάζεσθω, ἀλλ' ἀνδριζέσθω. μηδὲν γὰρ ἔστω ἰδιωτικὸν, μεγαλοπρεπέστερον καὶ σεμνότερον τῶν δημοσίων.

Ὁ πλούτῳ καὶ χρήμασι δουλεύων, καταφρονείσθω, ὡς μικρόψυχος ὤν, καὶ ἀνελεύθερος, καὶ καταπλησθόμενος ὑπὸ κτημάτων πολυτελῶν, καὶ βίου βαναύσου μᾶλλον, καὶ δυτέλους ἢ τοῦ ψυχοῦ ὑπολαμβανέσθω. ὁ γὰρ μεγαλόψυχος προσδέχεσθαι πάντα παρ' ἑαυτῷ τὰ παρ' ἀνθρώποις, καὶ δι' ὀλίγου θορυβεῖσθαι τοιοῦτον, ὅταν προσπίπτῃ.

Αἰσχρορρημονείτω δὲ μηδεὶς, ὅπως αὖ μὴ παρικνῆται τοῦ ἀφανίσαι ἔργοις αἰσχροῖς, μηδὲ ἀναπίμπλῃ τοῦ ψυχοῦ ἀναιδείας καὶ μιασμάτων. τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα καὶ φίλα, τοῖς οἰκείοις ὀνόμασι, καὶ χειμένοις ὑπὸ τοῦ νόμου, προσαγορεύομεν προσὸς ἃ δ' ἐχθρῶς ἔχομεν, ἐξετάμεθα καὶ τῆς προσηγορίας ἀφ' ὧν αἰσχρόν. ἔστω δὲ καὶ αἰσχρὸν, εἰπεῖν τὸ αἰσχρόν.

Γυναῖκα δὲ τοῦ νόμου ἕκαστος ἐρράτω, καὶ ἐκ ταύτης τεκνοποιείσθω. εἰς ἄλλο δὲ μηδὲν προϊέσθω τέκνων τοῦ αὐτοῦ σπορέα· μηδὲ ὃ φύσει καὶ νόμῳ τίμιον, ἀνόμοις αἰσχίσκεσθω, καὶ ὑβριζέσθω. ἡ γὰρ φύσις τεκνοποιίας ἕνεκεν, οὐκ ἀκολασίας ἐποίησε τοῦ σπέρμα.

Γυναῖκα δὲ σωφρονεῖν χρὴ, καὶ μὴ προσδέχεσθαι

cauerint. Caterùm indicatus, si sponte inimicum se faciat illi qui indicauit, à cunctis odio habeatur, vt pœnam det ingratitudinis, qua medentem sibi privat pessimo iniustitiæ morbo liberandus.

Haberi autem debent pro maximis sceleribus, Deorum contemptus, parentum afflictio voluntaria, principum legumq; neglectus, & voluntaria aduersus iustitiã ignominia. Contrà, iustissimus ciuis, idemq; sanctissimus æstimetur, qui iam dicta honorat, contemnentes verò apud ciues & principes indicat.

Pro patria mori honestius ducatur, quàm viuendi cupiditate patriam & honestatem deserere. Præstat enim honestè mori, quàm viuere turpiter, & cum opprobrio.

Caterùm defunctorum vnumquemq;, non lachrymis, aut miseratione, sed bona recordatione, & fructuum quotannis nascentium oblatione, honorare oportet: ingratitudo enim videri potest erga dæmones inferos, si dolor immodicus admittatur.

Nullus autem damnum iniustè passus vlla in re conuicijs agat. Benedicentia enim multo diuinior est quàm maledicentia.

Ciuis qui vicerit iram, longè melior existimandus est illo qui propter iram deliquit.

Quisquis templa & prætoria priuatorum ædificiorum sumptibus excellat, nequaquam laude dignus, sed infamis habeatur: nihil enim priuatum, esse debet egregium & magnificum magis quàm publica.

Diuitijs & pecuniæ seruiens contemnatur, vt pusillanimis, illiberalis, & sumptuosarum possessionum, vitæq; Tragico apparatu structa stupidus admirator, & vilis animi homo existimetur. Magnanimus enim vir omnia humana secum præmeditatus, nulla tali perturbatur fortuna, cùm contigerit.

Turpia nemo loquatur, ne factis obscænis animum inquinet, mentemq; impudentia & sceleribus repleat. Nam quæ honesta & chara nobis sunt, congruis nominibus & in lege scriptis appellamus: quæ verò odimus, illorum vel nomenclaturam causa turpitudinis abominamur. Esto igitur turpe, etiam loquirem turpem.

Vxorem legitimam vnusquisq; diligat, & prolem ex ea generet. In alium verò nihil prolificum semen effundat: neq; rem natura & lege pretiosam illegitimè consumat, & flagitium committat. Natura enim liberos gignendi gratia, non libidinis, semen produxit.

Vxorem verò castam oportet esse, nec impium

ſtuprum ab alijs viris admittere, ac reuereri iracundiam damonum ædibus eycientium homines, & inimicitias mouentium.

Qui liberis ſuam nouercam ſuperinduxit, non honore dignus, ſed infamis ſit, vtpote diſſenſionis autor domeſtica.

Caterùm neceſſe eſt prædicta omnia ſeruare, prænaricantem verò ciuili execrationi obnoxium eſſe.

Imperat autem lex, vt cines omnes hæc proœmia calleant, eaq; in feſtis poſt pæanes recitent, quemcunque contiuy dominus id facere iuſſerit, vt ſingulorum ingenijs præcepta iſta quàm familiariſſima fiant.

Ex Nicolai ſcriptis de Morib. gentium.

Apud Tarteſios minori contra maiorem teſtimonium dicere non fas eſt.

Lucani vt aliorum criminum, ſic etiam luxuriæ & ocij cauſas agunt. Quòd ſi quis hominis luxurioſo mutuaſſe aliquid conuincatur, priuatur mutuo dato. Athenis etiam ocij cauſa forenſes agitantur.

Apud Sunitas quotannis & adoleſcentes & virgines publicè iudicantur. Et qui optimus eſſe iudicatus fuerit, virginem quam voluerit ducit, deinde poſt eum ſecundus, & ſic deinceps.

Limyrnij vxores habent communes, & liberos communiter alunt vſque ad annos quinque: deinde ſexto anno pueris omnibus congregatis ſimilitudines ipſorum ad vires coniectant, & vnicuique ſimilem tradunt puerum cu parenti, quem ille acceptum profilio educat.

Celtæ armis accincti, omnia in ciuitate negotia tranſigunt: & grauiùs apud eos in illum animaduertitur, qui peregrinum, quàm qui ciuem occiderit. Huic enim exilium, illi mors pœna ſtatuitur. In primis autem illos honorant, qui publicam regionem augent. Et ianuas ædium nunquam claudunt.

Sauromatæ triduo ad ſaturitatem ſe ingurgitant, & vxoribus cu dominis per omnia parent. Virginem non priùs locant ad nuptias, quàm hoſtem occiderit.

Cercetæ populi ſunt Indiæ.

Cercetæ illos qui crimen quodcunq; commiſerunt, ſacris interdicunt: ſi quis autem nauim gubernans aberrarit, ſinguli accedentes in faciem eius inſpuunt.

Moſyni regem ſuum in turri concluſum alunt, et ſi quis malè conſuluiſſe aliquando videatur, fame necant. Proueniens ipſis frumentum æqualiter diſtribuunt, partem aliquam communiter pro hoſpitibus aduenientibus ſeponentes.

Phryges inramētis nō vtuntur, nec ipſi inrantes, nec alios adigētes. Si qs inter ipſos bonē ara-

σιωσίαν ἀσιδῆ παρ' ἀλλήλων αὐδρῶν, ὡς ἀπόπτωσιν τε μέσιον τῶν δὲ δαιμόνων καὶ ἐξοικιστῶν καὶ ἐχθροποιῶν.

Ὁ μηδὲν ἀδικήσαντα μὴ κόλαζε, ἀλλὰ ὀργίζεσθω, ὥσπερ ἄπιος ὢν οἰκείας διαφοράσιος.

Χρὴ δὲ ἐμμένειν τοῖς εἰρημένοις, τὸν δὲ παραβαίνοντα, ἔνοχον εἶναι τῇ πολιτικῇ ἀρᾷ.

Παγκρατίοις δὲ ὁ νόμος, βπίσασθαι τὰ προοίμια τὰς πολίτας ἅπαντας, καὶ ὅταν ἑορτὰς μὴ τοὺς παιᾶνας λέγειν, ᾧ ἂν προκρίνωσιν ὁ ἐστιάτωρ, ἵν' ἐμφυσιῶνται ἐκάστῳ τὰ παραγγέλματα.

Παρὰ Ταρτησσίοις νεωτέρῳ πρεσβυτέρου καταμαρτυρῆσαι, οὐκ ἔξεστι.

Λοκροὶ δικάζονται ἀλλήλοις, ὥσπερ ἀλλήλους ἀδικήματος, ὅταν καὶ ἀσωτίας καὶ ὀργίας. ἐὰν δέ τις ἀσώτῳ δανείσας χρέος ἐλέγχθῃ, στέρεται αὐτοῦ. καὶ Ἀθηναίοις δὲ τῆς ὀργίας εἰσὶ δίκαι.

Παρὰ Σουνίταις κατ' ἔτος, οἵτινες ἄριστοι κρίνονται δημοσίᾳ, καὶ αἱ παρθένοι· ὁ δὲ κριθεὶς ἄριστος εἶναι, λαμβάνει ὃν βούλεται, εἶτα ὁ μετ' ἐκεῖνον δεύτερος, καὶ ἕπεται ἐφεξῆς.

Λιμύρνιοι κοινὰς τὰς γυναῖκας ἔχουσι, καὶ τὰ τέκνα ἐν κοινῷ τρέφουσι μέχρι ἐτῶν πέντε· εἶτα ὃν ἕκαστον συνεγκαντες ἅπαντα τὰ παιδία, τὰς ὁμοιότητας προσφέρουσι τοῖς ἄνδρας εἰκάζοντες, καὶ ἑκάστῳ τὸν ὅμοιον ἀποδιδόασι πατρί· ἀφ' ἧς δ' ἂν ὑπολάβῃ ὃ παιδίον, ἕκαστος γὰρ ἀπολαμβάνει.

Κελτοὶ σιδηροφοροῦντες τὰ κατὰ πόλιν πάντα προσφέρονται, μείζω δ' ὕβριν ὑβριζόμενα κατὰ τοῦ ξένου ἀπελόντος, ἢ πολίτου. ὑπὲρ μὲν γὰρ θανάτου ἡ ζημία· ὑπὲρ δὲ πολίτου, φυγή. τιμῶσι μάλιστα τοὺς χώρας τῷ κοινῷ προσκτωμένους. τὰς δὲ θύρας τῶν οἰκιῶν οὐδέποτε κλείουσι.

Σαυρομάται ἀφ' ἑπτὰ ἡμερῶν σιτοῦνται εἰς πλήρωσιν. τοῖς δὲ γυναιξὶ πάντα πείθονται ὡς δεσπόναις. παρθένον δὲ ὁ πρότερον συνοικίζοντος τοῖς γάμοις, πρὶν ἂν πολέμιον ἄνδρα κτείνῃ.

Κερκέται τοὺς ἀδικήσαντας ὁτιοῦν, τῶν *ἱερέων ἀπείργουσιν. ἐὰν δέ τις κυβερνῶν σκάφος ἁμάρτῃ, προσιόντες ἑφεξῆς ἕκαστοι ἐμπτύουσιν αὐτῷ.

Μόσσυνοι τὸν ἑαυτῶν βασιλέα θέρουσιν ἐν πύργῳ κατακλείσαντες· ἐὰν δέ τις δόξῃ κακῶς ποτὲ βεβουλεῦσθαι, τῷ λιμῷ αὐτὸν ἀποκτείνουσι. τὸν δὲ θερόμενοι σῖτον, ἐξίσου διαιροῦσι, μέρος καὶ ἑαυτοῖς ἀπολείποντες καὶ τοῖς ἀφικνουμένοις ξένοις.

Φρύγες ὅρκοις οὐ χρῶνται, οὔτ' ὀμνύντες, οὔτε ἄλλοις ἐξορκοῦντες. ἐὰν δέ τις παρ' αὐτοῖς γεωργικοὺς βοῦς ἀποκτεί-

ἀποκτείνῃ, ἢ σκεῦος τῶν ἐκ γεωργίας κλέψῃ, θανάτῳ ζημιοῦσι.

Λύκιοι τὰς γυναῖκας μᾶλλον, ἢ τοὺς ἄνδρας τιμῶσι, καὶ καλοῦνται μητρόθεν, τάς τε κληρονομίας ταῖς θυγατράσι λείπουσι, καὶ τοῖς υἱοῖς. ὃς δ' ἂν ἐλεύθερος ἀλῷ κλέπτων, δοῦλος γίνεται. τὰς δὲ μαρτυρίας ἐν ταῖς δίκαις, οὐκ εὐθὺ παρέχονται, ἀλλὰ μετὰ μῆνα.

Γισίδαι διπνοῦντες, ἀπάρχονται τοῖς γονεῦσιν, ὡς ἡμεῖς τοῖς Θεοῖς καταπνοίοις. ἢν δέ τις μείζονι κρίσει ὑφέληται καταθήκην. τὸν δὲ ἀποστερήσαντα, θανατοῦσιν. ἐὰν δὲ μοιχὸς ἁλῷ, περιάγεται τὴν πόλιν ὅλην ὄπισθε μετὰ τῆς γυναικός, ἐπὶ ἡμέρας τινάς.

Αἰθίοπες τὰς ἀδελφὰς μάλιστα τιμῶσι, καὶ τὰς θυγατέρας μάλιστα καταλείπουσιν οἱ βασιλῆς, οὐ τοῖς ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἀδελφῶν υἱοῖς. ὅταν δ' ὁ θυγατρίδους μὴ ᾖ, τὸν κάλλιστον ἐκ πάντων καὶ μαχιμώτατον αἱροῦνται βασιλέα. ἀσκοῦσι δὲ δύεσθαι καὶ δικαιοσύνην. ἄθυρα δ' αὐτῶν αἱ οἰκίαι, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς κειμένων πολλῶν οὐδὲ εἷς κλέπτει.

Ἐν Βυάοις Λίβυσιν ἀνὴρ μὲν ἀνδρῶν βασιλεύει, γυνὴ δὲ γυναικῶν.

Βασυλῆς Λίβυες ὅταν πολεμῶσι, τὰς μὲν νύκτας μάχονται, τὰς δ' ἡμέρας εἰρήνην ἄγουσι.

Δαψολίβυες ὅταν σωαγῶσι, πάντες ἅμα γαμοῦσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μετὰ δύσιν πλειάδος, καὶ μετὰ τὴν ἑστίασιν χωρὶς τῶν γυναικῶν κατακειμένων κατασβέσαντες τὸν λύχνον εἰσέρχονται, καὶ ὁ τυχὼν, ᾧ αὐτύχῃ λαμβάνῃ.

Γαλχλαῆς Λίβυες, ὅταν πολλοὶ μνᾶς δύωνται γυναῖκα, παρὰ τῷ κηδεστῇ δειπνοῦσι, παρούσης τῆς γυναικός. πολλὰ δὲ σκωπτόντων, ἐφ' ᾧ αὐτὴ γυνὴ γελάσῃ, τούτῳ συνοικεῖ.

Σορδολίβυες οὐδὲν κέκτηνται σκεῦος, ἔξω κύλικος καὶ μαχαίρας.

*Ἀλιτίμιοι Λίβυες τὸν ταχύτατον αὐτῶν αἱροῦνται βασιλῆ· τῶν δ' ἄλλων τιμῶσι τὸν δικαιότατον.

Οἱ Νομάδες τῶν Λιβύων, οὐ ταῖς ἡμέραις, ἀλλὰ ταῖς νυξὶν, αὐτῶν ἀριθμοῦσι τὸν χρόνον.

Ἀφαρεῖται Λίβυες ὀνόματα οὐκ ἔχουσιν, ἡλίῳ δὲ ἀνίσχοντι λοιδοροῦνται, ὡς πολλὰ κακὰ φέροντι. τῶν δὲ θυγατέρων ἀείσας κρίνουσι, τὰς πλεῖστον χρόνον μεμνημένας παρθένους.

Βοιωτῶν ἔνιοι τὸν χρέος οὐκ ἀποδιδόντας εἰς ἀγορὰν ἄγοντες, καθίσαι κελεύουσιν, εἶτα κόφινον ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ· ὃς δ' ἂν κοφινωθῇ, ἄτιμος γίνεται. δοκεῖ δὲ τοῦτο πεποιηκέναι καὶ Εὐριπίδου πατὴρ, Βοιωτὸς ὢν τὸ γένος.

torem occiderit, aut instrumentum quodpiam ad agriculturam aptum furto sustulerit, morte mulctatur.

Lycij mulieres magis quàm viros honoribus afficiunt, et nomina à matribus accipiunt, item hereditates filiabus, non filijs, relinquunt. Si quis liber furti coarguatur, seruire cogitur. Testimonia autem in iudicijs non statim, sed post mensem demum proferunt.

Pisidæ coniuuantes parentibus primitias libãt, vt nos Dijs †θυσπνοίοις dictis. Grauissimam depositi causam agunt: & eum qui fraudauerit, occidunt. Adulterij conuictus, per vrbem vnà cum muliere circumducitur super asino ad dies aliquot.

† Vt sumi Mercurius, bonum damõ, quibus libare solent conuiuantes.

AEthiopes præcipuè sorores suas honorant: & reges maximè relinquunt successiones, non suis, sed fratrum filijs. Quòd si nullus successor sit, pulcherrimum ex omnibus & pugnacissimum, creant regem. Pietati & iustitiæ student. AEdes ipsorum ianuis carent: & cùm in vijs multa iaceant, nemo furatur.

Inter Buaos Libyes, vir cæteris viris, mulier imperat mulieribus.

Basulienses Libyes cùm bella gerunt, noctu pugnant, interdiu pacem agunt.

Dapsolibyes congregati omnes vno die vxores vnà ducunt post Vergiliarum occasum. Nam post epulas mulieribus seorsum discumbentibus, extincta lucerna viri adipsas ingrediuntur: & quilibet, quamcunque contigerit, ducit.

Ialchleuenses Libyes, cùm multi vxorem vnam ambiunt, apud futurum socerum cœnant, & singulis præsente sponsa futura varia dicteria narrãtibus, cuicunq; mulier arriserit, illi cohabitat.

Sordolibyes aliam supellectilem non possident, præter calicem & gladium.

Alitemij Libyes velocissimum inter se regem creant: ex reliquis honorem deferunt iustissimo.

*Ἀλίτιμοι.

Nomadas Libyes non dierum, sed noctium numero, tempus suum numerant.

Apharantes Libyes nominibus carent. Soli orienti conuiciantur, vt qui multa mala conspectui offerat. Filiarum optimas putant, quæ plurimum temporis manserint virgines.

Ex Bœotis nonnulli eos qui debitum non solunt, in forum deductos, & sedere iussos, cophino superiniecto cooperiunt: qui autem hoc passus fuerit, ignominiosus fit. Huiusmodi ignominia etiam Euripidis patrem Bœotum genere notatum putant.

Assyrij virgines in foro venduntcohabitare volentibus: primùm quidem maximè ingenuas & formosas, deinde reliquas ordine: post quam autem ad deformissimas ventum est, per praconem diuulgant, quantum quis accipere velit vt illas ducat: & precium ex pulchris collectum istis adiungunt. In primis autem grauitatis & mansuetudinis studiosi sunt.

Persis quod facere illicitum est, id ne dicunt quidem. Si quis patrem interfecerit, spurium aut subditiuum esse putant, non verum Persam. Regi gratias agit, qui flagellari ab eo iussus fuerit, tanquam fœlicitèr secũ actum sit, quod rex memor ipsius fuerit. Ob liberorum numerositatem pramia à rege capiunt. Et pueri inter ipsos verum loqui discunt, ceu disciplinas.

Apud Indos si quis mutuo depositóve fraudetur, non venit in iudicium, sed seipsum accusat is qui credidit. Cæterùm qui artificem aliquem manu aut oculo priuauerit, morte damnatur. Illum autem qui maximum aliquod delictum perpetrauit, rex tenderi iubet, tanquam extrema sit talis ignominia.

Lacedæmonijs artes alias quàm ad bellum spectantes discere, inhonestum est. Eduntomnes in propatulo. Senes non minùs quàm patres reuerentur. Gymnasia vt virorum, sic & virginum sunt. Peregrinis in Sparta vitam degere non licet, neque Spartanis in peregrina regione. Vxores suas hortantur, vt ex formosissimis vel ciuibus vel peregrinis prolem suscipiant. Pecunia studio Spartanum vacare, turpe dicitur. Numismate vtuntur scorteo. Aurum argentúmve apud quempiam deprehensa, capitale est. Humilitate & obedientia magistratui præstita omnes gloriantur. Fœliciores eos iudicant, qui fortiter moriuntur, quàm qui prosperè viuunt. Pueri aram quandam legitimè circumeuntes flagellis cæduntur, donec pauci relicti coronentur. Ignominiosum est timidos contubernales, aut gymnasij socios, aut amicos habere. Senibus in conuenticulis sub finem vitæ actio proponitur, quinam bene aut malè vixerint. Cæterùm cùm expeditionem parant in externam regionem, is qui ignifer appellatur, ignem ab ara Iouis Agetorij, id est ducis, accensum apud regem inextinctum seruat. Miluntur autem vnà cum rege vates, medici, & tibicines. Tibijs enim ad pugnas protubis semper vtuntur, & coronati pugnant. Regio-mnes consurgunt, præter ephoros: & rex ante susceptum imperium iurat imperaturum se iuxta ciuitatis leges.

Cretenses Græcorum primi leges habuerunt, à Minoe conditas, qui primus etiam maris imperium obtinuit. Simulabat autem Minos se ab ipso Ioue didicisse, nouem annorum spacio

† *vel addituritirum.*

* *forti & fœlici.*

Λακεδαιμονίοις τέχναι μαθήσεως ἄλλας, ἢ τὰς εἰς πόλεμον, † αἰσχρόν ἐστιν. ἐστιῶνται δὲ πάντες ἐν κοινῷ. τοὺς δὲ γέροντας αἰδοῦνται, ὥσθ' ἥττον ἢ πατέρας. γυμνάσια δ' ὥσπερ αἰδρῶν ἐστι, οὕτω καὶ παρθένων. ξένοις δ' ἐμβιοῦν οὐκ ἔξεστιν ἐν Σπάρτῃ, οὔτε Σπαρτιάταις ξενιτεύειν. ταῖς δὲ αὐτῶν γυναιξὶ συγκαθεύδοιται ἐκ τῶν εὐδοκιμούντων κύεσθαι, καὶ ἀστῶν καὶ ξένων. χρηματίζεσθαι δ' ἀγροὶ Σπαρτιάτῃ. νομίσματι δὲ χρῶνται σιδηρίῳ ἐπὶ δὲ καὶ εὑρεθῇ χρυσὸς, ἢ ἄργυρος, θανάτῳ ζημιοῦται. σημαίνονται δὲ τοῦτες, ὅτι τῷ πατρικοὺς αὐτὸς παρέχειν, καὶ κατηκόους τοῖς ἄρχουσι. μακαρίζονται δὲ μᾶλλον παρ' αὐτοῖς οἱ γενναίως ἀποθνήσκοντες, ἢ οἱ δυστυχῶς ζῶντες. οἱ δὲ παῖδες νομίμως φοιτῶντα βωμὸν περιόντες μαστιγοῦνται, ἕως ἂν ὀλίγοι λειφθέντες στεφανωθῶσιν. αἰσχρὸν δ' ἐστὶ δυλῶν σύσκηνον, ἢ συσσιτίων * φίλον ἡγεῖσθαι. κρίσις δὲ τοῖς γηροντικοῖς ὅτι τῷ τέρματι τοῦ βίου προστίθηται τοῖς τε καλῶς ἢ κακῶς ζῶσιν. ὅταν δὲ στρατεύονται ἔξω χώρας, πῦρ ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀγήτορος Διὸς ἐξαυσάμενος πυροφόρος λεγόμενος, συνέπεται τῷ βασιλεῖ ἄσβεστον αὐτὸ τηρῶν. συνεκπέμπονται δὲ τῷ βασιλεῖ μάντεις, καὶ ἰατροί, καὶ αὐληταί, εἰς ἐν ταῖς μάχαις αὐτοῖ σαλπίσιν ἀεὶ χρῶνται μάχονται δὲ ἐστεφανωμένοι. ὑπομένουσι δὲ βασιλεῖ πάντες, πλὴν ἐφόρων. ὁμοίως τε περὶ τῆς ἀρχῆς ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῖς τῆς πόλεως νόμοις βασιλεύει.

Κρῆτες πρῶτοι Ἑλλήνων, νόμους ἔσχον Μίνωος δεμέντος, ὃς καὶ πρῶτος ἐθαλασσοκράτησεν. περιεποιήσατο δὲ Μίνως πρῶτον μὲν τοῦ Διὸς αὐτοῦ μεμαθηκέναι, δι' ἐννέα ἐτῶν εἰς

πόρους

τι ὄρος φοιτᾷ, ἐς ὃ Διὸς ἄντρον ἐλέγετο, καὶ ἐκεῖθεν ἀεί τινας νόμους φέρων τοῖς Κρησί. μέμνηται δὲ τούτου καὶ Ὅμηρος, ἐν οἷς λέγει·

τῇσι δ' ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα Μίνως γε
ἐννέωρος βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

οἱ δὲ Κρητᾶν παῖδες ἀγελάζονται κοινῇ μετ' ἀλλήλων συναγειρόμενοι, καὶ θήρας καὶ δρόμους τε αἰάντιας ἀνυπόδυτοι καταπονοῦντες, καὶ τὴν ἐνόπλιον Πυῤῥίχην ἐκπονοῦντες, ἣν τινα πρῶτος ἦρε Πυῤῥίχος Κυδωνιάτης Κρὴς τὸ γένος. συναιτῶσι δὲ ἐν κοινῷ οἱ ἄνδρες, τὴν αὐτὴν δίαιταν ἔχοντες ἅπασιν πάντες. * δῶρα δὲ αὐτοῖς ὅπλα τιμιώτατα.

Οἱ Περσῶν βασιλῆς, πρὸ μὲν τῶν θυσιῶν, περὶ εὐσεβείας διαλέγονται· πρὸ δὲ τῆς πάλης, περὶ σωφροσύνης· πολεμεῖν δὲ μέλλοντες, περὶ ἀνδρείας.

Πέρσαις νόμος ἦν, ὁπότε βασιλεὺς ἀποθάνοι, ἀνομίαν εἶναι πέντε ἡμερῶν, ἵν' αἴσθοιντο, ὅσου ἄξιός ἐστιν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ νόμος.

Οἱ δὲ βασιλῆς ἀποδείκνυντο μὲν ἐκ τῶν ἱερέων, ἢ ἔτι μαχίμων· τὸν μὲν διὰ ἀνδρείαν, τὸν δὲ διὰ σοφίαν, θῆρες ἄξίωμα καὶ τιμὴν ἔχοντος. ὁ δὲ ἐκ μαχίμων ἀποδυκνύμενος, οὗτος ἐλέγετο τῶν ἱερέων, καὶ μετεῖχε τῆς φιλοσοφίας· ἀποκρυπτομένης τὰ πολλὰ μύθοις καὶ λόγοις, ἀμυδρὰς ἐμφάσεις τῆς ἀληθείας καὶ ἀφανάσεις ἔχουσιν. ὥστε καὶ ἀμέλει καὶ τοὺς δαιδαλεῦσιν αὐτοὶ τοὺς τῶν ἱερῶν τοὺς σφίγγας ἀποκρύπτως ἱστάντες, ὡς αἰνιγματώδη σοφίαν τῆς θεολογίας αὐτῶν ἐχούσης. ὃ δὲ ἐν Σάι τῆς Ἀθηνᾶς, ὃν καὶ Ἶσιν νομίζουσιν, εἶδος, ἐπιγραφὴν εἶχε τοιαύτην· ἐγώ εἰμι πᾶν ὃ γεγονὸς, καὶ ὂν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδεὶς πω θνητὸς ἀνεκάλυψεν.

Ἀγάθυρσοι, ἁβρότατοι ἀνδρες εἰσὶ, καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τιθῶσι μίξιν ποιοῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ὦσι· καὶ οἰκήιοι ὄντες πάντες, μήτε φθόνῳ, μήτε † ἄλλῳ χρέωνται ἐς ἀλλήλους.

Ἆρ' οὖν νομοθετήσομεν, πρῶτον μὲν τοὺς παῖδας μέχρις ἐτῶν ιη' ὃ πρόπαν οἶνον μὴ γεύεσθαι, διδάσκοντες, ὡς οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν εἴς τι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, πρὶν ἐπὶ τοὺς πόνους ἐγχειρεῖν πορεύεσθαι, τὴν * ἐμμανῆ * μέθην ἔξιν τ' ἐχθρὸν ὄντα. μέχρι δὲ τούτου οἶνον μὲν * ἥδιστα γεύεσθαι τοῦ μετρίου, μέχρι λ' ἐτῶν· μέθης δὲ καὶ παντοίας παντάπασιν ἀπέχεσθαι τ' ἐχθρόν. τὰ δὲ ἑξήκοντα γ' ἐπιβαίνοντα ἐτῶν, ἐν τοῖς ξυναυλίοις δὴ χηθέντα καλεῖν, τούς τε ἄλλους θεοὺς, καὶ δὴ καὶ Διόνυσον πρόσκλητον εἰς τὴν τ' * πρεσβυτέρων τελευτὴν ἅμα καὶ

montem quendam ingrediens, in quo Iouis antrum esse dicebatur, & inde semper aliquot leges Cretensibus adferens. cuius rei etiam Homerus meminit in his versibus:

Inter illos est Gnossus magna ciuitas, vbi Minos — Odyss. τ.
Per nouem annos imperauit, magni Iouis confabulator.

Porrò Cretensium pueri simul congregantur, educanturq; duriter, venationes & cursus acclines pedibus nudis conficiunt, & Pyrrichen in armis saltant, quam primus inuenit Pyrrichus quidam Cydoniates, Cretensis genere. Porrò viri commune conuiuium habent, eodemq; omnes victu ex aque vtuntur. Ex muneribus arma apud eos maximi fiunt. * ἐπίμηνος ab aliis aliter exponitur. * λίμνη.

Persarum regedante sacrificia de pietate differunt: antequam bibant, de temperantia: pugnaturi vero, de fortitudine. Ex Seruio.

Persis lex erat, vt à morte regis legum & iuris intermissio per quinq; dies fieret, nimirum vt intelligerent subditi, in quanto precio regem ac legem haberi deceat.

Reges autem ex sacerdotibus, vel bellicosis viris creabantur. Nam generis nobilitas & honor huic ex fortitudine, illis propter sapientiam accedebat. Qui verò ex bellicosis eligebatur, statim sacerdos fiebat, & particeps philosophiæ, quæ magna ex parte fabulis, & rationibus obscura veritatis vestigia præ se ferentibus, inuoluitur: quod etiam ipsi significant sphinges ante templa meritò constituentes, vtpote anigmaticam sapientiam theologia ipsorum continente. Quin & Minerua, quam & Isidem esse putant, quod Sais est simulacrum, talem inscriptionem habebat: Ego sum omne quod fuit, quod est, quodq; erit, & peplum meum nemo mortalium reuelauit. Plutarchi in libro de Iside.

Agathyrsi viri sunt molliſsimi, & aurum ferunt vt plurimum. Communiter vtuntur mulieribus, vt fratres inter se nascantur: & cùm omnes cognati sint, nec inuidia, neq; odio inter se capiantur. Herodoti Histor. li. 4. † ἴχθι.

Principiò lege sanciemus, vt pueri vsque ad decimum octauum annum vini vsum prorsus ignorent. Nempe eos monebimus non oportere ignem igni in corpus atque animam suggerere, antequam viri effecti subire labores incipiant. Furiosum namque habitum iuuentutis cauere oportet. Deinde vino moderatè vtantur vsque ad ætatis annũ trigesimum. Ab ebrietate verò & vini repletione iuuenes omnino abstineant. Sed cùm ad quadragesimum peruenerint, tunc in conuiuijs liberius discumbentes, cùm alios Deos, tum Dionysium ad sacra senum & Plato lib. 2. Legum. * ἐκμανῆ. * ἡδιστα. * μανι. * ἡδ. * πρεσβυτῶν τελετὴν.

† παιδιὰς. *ludos innocent, qui hominibus vinum quasi remedium aduersus senectutis duritiam est largitus, vt reiuuenescere videamur, & mœstitia nos obliuio capiat, ipsaq; affectio animi, sicuti ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta, flexibilior fiat.*

Ibidem. *Nunquam in castris quisquam gustare vinum audeat, sed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquam vini vsum seruo vel serua concederem. Sed nec magistratibus toto eo tempore, quo magistratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices munus suum subituros à vino penitus prohiberem. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdiu vinum concederem, nisi exercitationis corporeæ morborúmque causa hoc potu opus fuerit: neque etiam nocte viro vel mulieri, quando liberis operam dare volunt. Plura etiam referri possunt, in quibus homines legis rectæ mentisque compotes vino abstinerent. Quapropter secundum hanc rationem, nec multis ciuitati vineis opus esset. Atqui & reliqua agricultura omnisque viuendi norma ordinem suum teneret, ac vini vsus fermè omnium moderatissimus & parcissimus esset. Hic itaque sermoni de vino, hospites, si vobis quoque videtur, colophon impositus sit. Rectè, & consentimus.*

* οἶνον. † ἡμιτέλεστα.

Eiusdem de Legibus dialogo 3. *Imperantes verò & parentes nónne in ciuitatibus esse debent? Quid ni? Esto. Rationes autem pro dignitate imperandi parendiq;, tam in ciuitatibus seu magnis seu paruis, quam priuatim in domibus similiter, quales & quot sunt? Nónne prima dignitatis recta ratio erit, vt pater ac mater, & simpliciter genitores vbique natis temperent? Maximè. Secunda, vt ignobilibus generosi? Tertia, vt iunioribus seniores? Et hoc. Quarta, vt domini seruis? Proculdubio. Quinta, vt potentiores dominentur, imbecilliores seruiant? Principatum modo dixisti admodum necessarium. Imò verò qui plurimus, & secundum naturam, vt Thebanus Pindarus ait, in omnibus animalibus reperitur. Maxima verò dignitas sexta collocanda est, qua ignorantes quidem sequi iubentur, prudentes autem ducere atque dominari. Quod ego quidem imperium ô sapientissime Pindare, non prater naturam, sed secundum naturam legis, & sponte susceptum, non violenter fieri affirmarem. Probè dictum. Septimum principatum ad sortem aliquam producamus, eum Dei gratia et fœlicitate quadam obtingere asserentes: & iustissimum esse ducamus, vt is quem sors delegerit, imperet: ille verò quem repulerit, pareat.*

* οἷον.

† παιδείας, ὦ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὁπόταν γῆρως αὐστηρότητος ἐδωρήσατο, τὸν οἶνον φάρμακον, ὥστε ἀνηβᾶν ἡμᾶς, καὶ δυσθυμίας λήθην γίγνεσθαι, μαλακώτερον ἐκ σκληροτέρου τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρον ὁτιδήποτε γιγνόμενον, καὶ ὕπως δύπλαστότερον εἶ).

Μηδέποτε μηδένα ὅλως στρατοπέδου τοῦδε τοῦ πόματος, μηδὲ ὑδροποσίας συλλήψεσθαι τοῦτον τὸν χρόνον ἅπαντα, καὶ κατὰ πόλιν, μήτε δοῦλον μήτε δούλην μηδέποτε· μηδὲ ἄρχοντας τοῦτον τὸν ἐναυτὸν, οἳ ἂν ἄρχωσιν· μηδ' αὖ κυβερνήτας, μηδὲ δικαστὰς ὑπερησίους ὄντας, εἴ τι γεύεσθαι τοῦ ποτοῦ μέλλουσιν· μηδ' ὅστις βουλευσόμενος εἰς βουλὴν ἀφίξεται περὶ λόγου ξυνέρχεσθαι μηδὲ γε μεθ' ἡμέραν μηδένα τοῦτου ἅπτεσθαι, εἰ μὴ σωματικῆς ἢ νόσου ἕνεκα· μηδὲ αὖ νύκτωρ, ὅταν βουλῇ τις παῖδας ποιεῖσθαι ἀνὴρ, ἢ καὶ γυνή. καὶ σμικρὰ δὲ πρὸς ταῦτα πολλὰ ἄν τις λέγοι, ἐν οἷς τοῖς νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν, ἦ ποτέος οἶνος ὥστε καὶ τὸν λόγον τοῦτον, ἦ δεῖ ἀμπέλων ἂν πολλῶν δέοι, ἦ ἧττον πολύ. τἀκτὰ δὲ τὰ δημόσια ἂν εἴη γεωργήματα, καὶ πᾶσα ἡ δίαιτα· καὶ δὴ τὰ γε δεῖ * οἷον ἀρδὸν ἀπάντων † ἐμπειρότατα καὶ ὀλίγιστα γίγνοιτ' ἄν. ταῦτ' ὦ ξένοι ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, καλεφὼν ὁπῇ τῷ δεῖ οἷον λόγῳ ῥηθείτω εἰρήσθω καλῶς, καὶ ξυνδοκεῖ.

Ἄρχοντας δὲ δὴ καὶ ἀρχομένους ἀναγκαῖον ἐν ταῖς πόλεσιν εἶναί που; τί μήν; εἶεν. ἀξιώματα δὲ δὴ τὰ τε ἀρχὴν, καὶ ἄρχεσθαι, ποῖά ἐστι καὶ πόσα, ἔν τε πόλεσι μεγάλαις, καὶ μικραῖς· καὶ οἰκίαις ὡσαύτως; ἆρ' οὐχὶ ἓν μὲν τό, τε πατρὸς καὶ μητρὸς, καὶ ὅλως γονέας ἐκγόνων ἄρχειν, ἀξίωμα ὀρθὸν πάντα χῆ αὐ εἴη; ἦ μάλα. τοῦτῳ δέ γε ἑπόμενον, ἡγεμόνας ἀγνοιῶν ἄρχειν. ἦ δίκαιον ἔπι τούτοις ξυνέπεται, ὃ πρεσβυτέρους μὲν ἄρχειν δεῖν, νεωτέρους δὲ ἄρχεσθαι. τί μήν; τέταρτον δή αὖ, δούλους μὲν ἄρχειν, δεσπότας δὲ ἄρχειν. πῶς γὰρ οὔ; καὶ πέμπτον γε οἶμαι, τὸν κρείττονα μὲν ἄρχειν, ἥττονα δὲ ἄρχεσθαι. μάλα γε ἀναγκαίας ἀρχὰς εἴρηκας. καὶ πλείστη γε ἐν ξύμπασι ταῖς ζώοις ἔσται καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ὁ Θηβαῖος ἔφη ποτὲ Πίνδαρος. ὃ δὲ μέγιστον, ὡς ἔοικεν, ἀξίωμα ἕκτον αὖ γίγνοιτο, ἕπεσθαι μὲν τὸν ἀνεπιστήμονα κελεύον, τὸν δὲ φρονοῦντα, ἡγεῖσθαί τε καὶ ἄρχειν. καί τοι τοῦτό γε, ὦ Πίνδαρε σοφώτατε, ἐγὼν οὐκ αὖ κατὰ φύσιν ἔγωγε φαίην γίγνεσθαι· κατὰ φύσιν δὲ τιὼ τῷ νόμῳ * ἑκόντων ἀρχὴν, ἀλλ' οὐ βίαιον πεφυκέναι. ὀρθότατα λέγεις. θεοφιλῆ δέ γε καὶ εὐτυχῆ τινὰ λέγοντες, ἑβδόμην ἀρχὴν, εἰς κλῆρόν τινα τιθέμενοι, καὶ λαχόντα μὲν ἄρχειν· δυσκληρωτὰ δὲ ἀπόντα ἄρχεσθαι, ὃ δικαιότατον εἶναι φαμέν.

Λέγεται

Λέγομεν δὲ τοῦδ' ἕνεκα τοῦθ' ἡμῖν, ὡς ἡμεῖς τῇ σῇ πόλει ἀρχὰς, ἢ θ' ὅτι πλούσιός τίς ἐστι, δώσομεν, ἢ θ' ὅτι τῶν τοιούτων ἄλλο σθένει κεκτημένος, ἰσχύν, ἢ μέγεθος, ἢ τιμήν. ὃς δ' ἂν τοῖς τεθεῖσι νόμοις εὐπειθέστατος ᾖ, καὶ νικᾷ τοῦτον τὸν τρόπον ἐν τῇ πόλει, τούτῳ φαμὲν καὶ τῶν θεῶν ὑπηρεσίαν ἐντέον εἶναι, τῷ μὲν μεγίστην τῷ πρώτῳ καὶ δευτέραν, τῷ τὰ δεύτερα κεκτημένῳ καὶ κατὰ λόγον ἄλλως τοῖς ἑπομένοις, τὰ μετὰ τοῦθ' ἕκαστα ἀποδοτέον εἶναι. τοὺς δ' ἄρχοντας λέγομεν ἡμεῖς, τοῖς ὑπηρέτας τοῖς νόμοις ἐκάλεσα, οὐ παλαιότητος ὀνομάτων ἕνεκα· ἀλλ' ἡγούμενοι πάντως μᾶλλον εἶναι τοῦτο, σωτηρίαν τε πόλει, καὶ τἀναντίον. ἐν ᾗ μὲν γὰρ αὐ ἄρχοντες ἦ, καὶ ἄκυρος νόμος, φθορὰν ὁρῶ τῇ τοιαύτῃ ἐπιμελῶς οὖσαν· ἐν ᾗ δὲ αὖ δεσπόται τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ ἄρχοντες δοῦλοι τοῦ νόμου, σωτηρίαν, καὶ πάντα ἀγαθὰ, ὅσα οἱ θεοὶ πόλεσιν ἔδοσαν γιγνόμενα καθορῶ. ναὶ μὰ Δία, ὦ ξένε. καθ' ἡλικίαν γὰρ ὀξὺ βλέπεις. νέος μὲν γὰρ ὢν πᾶς ἄν θεσπος, τὰ τοιαῦτα ἀμελύτατα αὐτὸς αὑτῷ ὁρᾷ· ὁ γέρων δὲ, ὀξύτατα. ἀληθέστατα.

Φέρε δὴ πρὸς θεῶν, τίνα ἄρα πρῶτον νόμον θεῖτ' ἂν ὁ νομοθέτης; ἆρ' οὐ κατὰ φύσιν, τὸν περὶ γενέσεως ἀρχὴν πρώτην πόλεως πρέπει κατακοσμήσειν τοῖς τάξεσι; πῶς μάλιστα; ἀρχὴ δὲ δήπου τῶν γάμων σύμμιξις καὶ κοινωνία; πῶς γὰρ οὔ; γαμικοὶ δὲ νόμοι πρῶτοι κινδυνεύσουσι πεφύκασι, καλῶς ἂν πεφυκέναι πρὸς ὀρθότητα πάσῃ πόλει. πρῶτα πασῶν μὲν οὖν. λέγωμεν δὴ πρῶτον τὸν ἁπλοῦν, ἔχει δ' ἂν πως ἴσως ὧδε. γαμεῖν δὲ, ἐπιδιδοὺς ἐτῶν ἢ τῆς τριακοστὰ, μέχρι τῶν πέντε καὶ τριακοστά. εἰ δὲ μὴ, ζημιοῦσθαι χρήμασί τε καὶ ἀτιμίᾳ· χρήμασι μὲν τόσοις καὶ τόσοις, τῇδε καὶ τῇδε ἀτιμίᾳ. ὁ μὲν ἁπλοῦς ἔγωγε τοιοῦτος γαμεῖν, ὁ διπλοῦς δὲ, ὧδε. γαμεῖν δὲ, ἐπεὶ ἐτῶν ἢ τῆς τριακοστὰ, διανοηθέντα, ὡς ἔστιν ἡ τοῦ ἀθανάτου φύσει πῃ μετειληφέναι ἀθανασίας· ὃ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τοῦ γὰρ ἀεὶ εἶναι κλεινόν, καὶ μὴ αἰώνυμον κεῖσθαι πεπεπρωμένον, τῷ τοιούτῳ ἔστιν ἐπιθυμία. ἀεὶ οὖν ἔστιν αἰεὶ θεσπέσιον τὸ ξυμφυὲς τῷ πάντος χρόνῳ, ὃ διὰ τέλους αὐτῷ ξυνέπεται, καὶ συνέψεται τούτῳ ὡς ἕτερον ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλιπόμενον, ταυτὸν καὶ ἓν ἀεὶ γιγνόμενον τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τούτου δὲ ἀποστερῆσαι ἑκόντα ἑαυτὸν, οὐδέποτε ὅσιον. ἐκ παρανοίας δὲ ἀποστερῆ, ὃς ἂν παίδων καὶ γυναικὸς ἀμελῇ. πειθόμενος μὲν οὖν ᾧ νόμῳ, ἀζήμιος ἀπαλλάττοιτο ἄν. μὴ πειθόμενον δ' αὖ, μήτε γαμοῦντα ἔτη πρὸς τοῖς πεντήκοντα γεγονὼς ᾖ πέντε, ζημιοῦσθαι μὲν καθ' ἑαυτὸν, τοσοῦτῳ καὶ τοσῷδε, ἵνα μὴ δέχηται τὸν μανικὸν λίαν * οἷον κέρδος ἡ

Hæc autem eam ob causam dicimus, quia nos tua in ciuitate non ideò magistratus alicui dabimus, quòd dives sit, aut huiusmodi quicquam possideat, vt robur, magnitudinem, generis claritatem. Ei verò qui positis legibus parebit maximè, & hac re cæteris in ciuitate præstabit, Deorum quoque cultum & ministerium dabimus, maximum quidem primo, secundum verò illi qui secundo loco excellet. Eademq; ratione sequentibus singula pro dignitate distribuemus. Magistratus autem legum ministros appellani, non quia innouare vocabula cupiam, sed quia putem salutem hinc maximè ciuitati fore, et contrarium ex contrario. Interim enim paratum illi ciuitati exitium video, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præsunt: salutem verò illi, vbi lex seruientibus magistratibus dominatur. Cuncta certè bona quæ Dij ciuitatibus præbent, huic affore cerno. Per Iouem, hospes, acutè vt ætas tua postulat, perspicis. Iuuenis enim hæc obtusè admodum, senex acutissimè cernit. Vera loqueris. Platonis de Legibus dialogo 4.

Dic agè per Deos, quam legis conditer primam legem conscribet? An non secundum naturam, primum generationis in ciuitate principium ante omnia legibus exornabit? Planè. Principium autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conuentus atque communio. Vtique. Quare si nuptiales primùm legesponantur, bene ad omnem ciuitatem rectè constituendam posita videbuntur. Sic est omnino. Simplicem ergo primùm dicamus, quæ sic se forsan habebit. Vxorem quisque à trigesimo anno vsque ad trigesimum quintum ducat. Si non duxerit, pecunia mulctetur atque dedecore: pecunia quidem tanta vel tanta, dedecore autem tali quodam vel tali. Et simplex quidem lex de nuptijs talis sit, duplex autem talis. Vxorem ducere quisque debet ab anno trigesimo ad trigesimum quintum, cogitans quòd natura quadã humanum genus quodammodo immortalitatem consequitur: cuius rei quisque natura summopere cupidus est. Nemo enim est qui non desiderèt perpetuum apud posteros nomen habere. Genus ita hominum immortali hoc modo in sempiternum perdurat, quòd filiorum filios relinquendo, vnum & idem semper generatione immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est, immortalitate seipsum sponte priuare. Hac verò ex animo ille seprivat, qui filios & vxorem negligit. Quicunque legi huic obtemperauerit, indemnis esto. Qui verò non paruerit, & quinque ac triginta annos natus vxorem non duxerit, ne solitariam vitam lucro sibi & voluptati fore censeat, tanta in annos singulos mulctetur pecu- Ibidem. † τῆ. ‡ al.

* ῥᾳθυμίαν nia: neque eorum particeps honorum sit, quos iuniores quotidie in ciuitate senioribus exhibent.

Eiusdem dialogo quinto Legum.

Quemadmodum igitur quæcunque texuntur, non ex similibus omnino trama staminéque texuntur, sed staminis genus robustius atque firmius est, trama mollius vt facilius cedat: ita homines qui magistratus gesturi in ciuitate sunt, eodem modo discerni semper oportet, eos qui in leniori quadam facultate experimentum sui dederunt. Dua verò sunt in republica species. Altera magistratuum, altera legum constitutio. Ante verò hæc omnia ita cogitandum est. Cùm pastor, atque bubulcus, equorúmque curator, cæteríque huiusmodi, greges & armenta susceperint, non antea curant, quàm singulis conuenientibus conuenientem purgationem adhibeant. Porrò sanis ab ægrotantibus, generosísque ab ignauis segregatis, altera in greges alios mittent, altera verò curabunt, non ignorantes aliter frustra se tam pro corpore quàm pro anima laboraturos. Nempe natura & educationis prauitas ita corrumpit, vt nisi quis segreget sanorum integrorúmque morum ac corporum genus, in singulis contagione interimant. Sed de cæteris quidem animalibus minor cura, & exempli causa solùm eorum mentio facienda. De hominibus verò maximum studium legislator habebit, ac diligenter rimabitur omnia, vt singulis consentanea scribere queat, tum de lustratione, tum de cæteris omnibus actionibus. Sic igitur ciuitatis lustrationes se habent. Multæ enim sunt, & aliæ leniores, graniores aliæ. Ac si quis tyrannus simul legísque lator sit, difficilibus & optimis lustrationibus vti poterit. Legis autem latori absque tyrannide, qui leges nouas sanciet, atque rempublicam instituet, satis erit facturus si purgationem mitissimam adhibuerit. Nam exactissima purificatio, quemadmodum medicina qua validior corporibus adhibetur, dolorii plena est, & cum vltione iustæ pœnam infert, morte peccantem aut exilio damnans. Eos enim qui maxima peccata commiserunt, si insanabiles sunt, quoniam ciuitati plurimum detrimenti afferant, remouere omnino solet. Mitior verò purgatio huiusmodi nobis est. Qui enim propter inopiam victus duces quærunt, hisq; sponte se offerunt secuturi ex egestate aduersus eos qui non egent, hostanquam morbum, qui ciuitatem labefactet, honesta

* ῥᾳθυμίας φέρῃ, μὴ μετέχοι δὲ τιμῶν, ὧν αἱ οἱ ἐντυγχάνοντες ἐν τῇ πολίτῃς πρεσβυτέροις αὐτῶν τιμῶσιν ἑκάστοτε.

Καθάπερ οὖν δή τινα ξυμφυὲς, ἢ καὶ πλέγμα ἄλλ' ὁπῶν, οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν οἷόν τέ ἐστι, τὸν τε φρονίμου καὶ τὸν φιμωτικὸν ἀπεργάζεσθαι, ἁρμόττειν δὲ ἀναγκαῖον ὃ τῶν * σημαινόντων τοῖς ἀρετὴν ἦθος. ἰσχυρότερον γὰρ καί τινα βεβαιότητα τὸ τῆς ἕξεως εἰληφὸς, ὃ δὲ μαλακώτερον καὶ ὑπείκειά τινι δικαίᾳ χρώμενον. ὅθεν δὴ τοὺς τὰς μεγάλας ἀρχὰς τὰς πόλεσιν ἄρξοντας, δεῖ διακρίνεσθαί πῃ τοιαύτῃ, καὶ τοὺς σμικρᾶ παιδεία βασανισθέντας ἑκάστοτε, ᾗ φησὶ λόγος. ἔστιν γὰρ δὴ δύο πολιτείας εἴδη, ὃ μὲν ἀρχῶν καταστάσις ἑκάστοις, ὃ δὲ νόμοι ταῖς ἀρχαῖς ἀποδιδόντες. ὃ δὴ περὶ τούτων ἀπάντων δεῖ διαιρεῖσθαι τὰ τοιάδε. πᾶσαι ἀγέλαι τε σιμιλοῦ καὶ βυκόλου, ἔφαμέν τε ἵππων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα θρέμματα, οὐκ ἄλλως μή ποτε ὀκτιχρίσουσι θεραπεύειν, ἢ πρῶτον μὲν τὰ ἑκάστῃ προσήκοντα καθαρμοὶ καθαίρῃ τῇ ξυνοικήσει. διαλέξας δὲ τά τε ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ, καὶ τὰ ἡμερα καὶ ἀγρίᾳ, τὰ μὲν ἀποπέμψει πρὸς ἄλλας τινὰς ἀγέλας· τὰ δὲ θεραπεύσει διαιρούμενος, ὡς μάταιος αὖ ὁ πόνος εἴη καὶ αἰσχύντος, περί τε σῶμα καὶ ψυχὰς, ἃς φύσις καὶ τροφὴ ἔφθη διεφθαρκέναι, πρὸς ἅπαντα ὃ τῶν ὑγιῶν καὶ ἀκηράτων ἠθῶν τε καὶ σωμάτων ἦθος ὁ ἑκάστοις τῶν κτημάτων, αἵ τις τὰ ὑπάρχοντα μὴ διακαθαίρῃ). τὰ μὲν δὴ τῶν ἀλόγων ζώων, ἐλαφρόν τε ἀκοῦσαι, καὶ τοῦ δράματος ἕνεκα μόνον ἄξια τοῦ διαθέσθαι τῷ λόγῳ· τὰ δὲ τῶν αἰσθητῶν ἀκουσῆς τῆς μείζους τῷ τε νομοθέτῃ διερωτᾶσθαι, καὶ φράζειν ὃ τοὺς προσήκοντας ἑκάστοις καθαρμοὺς τε πίει καὶ ξυμπασῶν τῶν ἄλλων πρόσεξεων. αὐτίκα γὰρ ὃ τοῖς καθαρμοὺς πόλεως, ὧδ' ἔχει αὖ εἴη. πολλῶν ἀνθρώπων τὰ δίκαια καθαρσίων, αἱ μὲν ῥᾴους εἰσὶν, αἱ δὲ χαλεπώτεραι, καὶ τὰς μὲν τύραννος μόνῳ ὤν, καὶ νομοθέτης ὁ αὐτὸς, ὅσαι χαλεπαί τέ εἰσι καὶ ἄειται, δύναιτ' ἂν καθῆραι. νομοθέτης δὲ ἄνευ τυραννίδος καθιστὰς πολιτείαν καινὴν, καὶ νόμους, εἰ καὶ τὸν πρόσπαντα τῶν καθαρμῶν καθηρμένον, † ἀγαπῶντας ἂν καὶ ὃ τοιοῦτον ἁρπάσειεν. ἔστι δ' ὁ μὲν ἄειστος, ἀλλήλοις, καθάπερ ὅσα τῶν φαρμάκων τοιαῦτα πέφυκε, ὁ τῇ δίκῃ μετὰ τιμωρίας εἰς ὃ κολάζειν ἄγων, θανάτου ἢ φυγῆς τῇ τιμωρίᾳ ὃ τέλος ἐπιπλής. τοὺς γὰρ μέγιστα ἐξημαρτηκότας, αἰτίους δὲ ὄντας, μεγίστη δὲ βλάβη οὔσαν, πόλεως ἀπαλλάττειν εἴωθεν. ὁ δὲ πρόσπαντος ἐς ὅστις τῶν καθαρμῶν ὁ τοιόσδε ἡμῖν ὅστις διὰ τὸν τῆς ἔφης ἀπειλὰς τοῖς ἡγεμόσιν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐλθόντων μὴ ἐλθόντες ἑτοίμους αὐτοὺς ὁ δίκαιος παρεσκευακότες ἔπαξ, τούτοις ὡς νοσήματι πόλεως ἐμπεφυκότι δὶ δύφημίας

ἀπαλ-

† ἀγαπῶντας

ἀποδημίας ὄνομα ἀπειρίας τεκμήριον, ὃ μάλιστα ὑπεμφαίνει. πρώτη μὲν οὖν νομοθέτην τοῦτο ἀμφοτέρως καταρχὰς δραστέον. ἡμῖν μὲν ἔτι τούτων ἀποπώτερα τὰ νῦν ζητούμενα ἐστί. ὅτι γὰρ ἀπορίας, ὅτ' οὐκ ἀλογίᾳ τινὰ καθάρσιος δεῖ μηχανᾶσθαι τοῖς δὲ παρ' εἶδος δὲ πίνουσι ξυρρεόντων οὐκ πολλῶν, τὰ μὲν πηγῶν, τὰ δὲ χειμάρρων, εἰς μίαν λίμνην, ἀναγκαῖον προσέχοντας τὸν νοῦν φυλάττειν ὅπως ὅτι καθαρώτατον ἔσται τὸ ξυρρέον ὕδωρ· καὶ τὰ μὲν ἐξαντλοῦντας, τὰ δὲ ἀποχετεύοντας, καὶ τοῦτο ποιοῦντας. πόνος δή, ὡς ἔοικε, καὶ κίνδυνός ἐστιν ἐν πάσῃ πολιτικῇ κατασκευῇ. ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν λόγῳ γε ἐστὶ πρῶτον, ἀλλ' οὐκ ἔργῳ προτεθέν, πειστέον τε ἡμῖν ἡ ξυλλογὴ, καὶ κατὰ νοῦν ἡ καθαρότης αὐτῆς ἔσται ξυμβεβηκυῖα. τοὺς γὰρ κακοὺς τοῦ βπιχωρεῖν εἰς τὸν νῦν πόλιν ὡς πολιτευσομένους ξυνέναι πειθοῖ πάσῃ καὶ ἰσχυρῷ χρόνῳ ἀφαιρησόμεθα· ἀφαιρεθήσονται δὲ ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς, εἰς δυνάμιν ἀμιμήτους ἴλεώς τε προσαγόμεθα.

Μηδὲ ὄζειν χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον κεκτῆσθαι μηδένα μηδενὶ ἰδιώτῃ. νόμισμα δὲ ἕνεκα ἀλλαγῆς τῆς καθ' ἡμέραν, ὧν δημιουργοῖς τε ἀλλάττεσθαι χρεὼν ἀναγκαῖον, καὶ πᾶσιν ὁπόσων χρεία τῶν παρ' ἄλλων, μισθοῖς μισθωτοῖς, δούλοις τε ἐποίκοις ἀποτίνειν· ὧν ἕνεκα φαμὲν τὸ νόμισμα κτητέον αὐτοῖς.

Ἰδιώτῃ δὲ αὖ ἄλλα ποτὲ ἀναγκαῖα γίγνεσθαι ἀποδημεῖν, παραιτησάμενος μὲν τὰς ἀρχὰς, ἀποδημείτω. νόμισμα δὲ αὖ † πολὺ ἔχων ξενικὸν εἰσκεκλεφὼς ἀφίκηται πεπληρωμένον, τῇ πόλει αὐτὸ καταβαλλέτω, τοῖς λόγοις ἀπολαμβάνων τὸ ὑπαρχθέν. ἰδιώμενος δ' ἐάν * τις φαίνηται, δημόσιον τὸ γενέσθω· καὶ ὁ ξυνειδὼς, καὶ μὴ φράζων, ἀρᾷ καὶ ὀνείδει μετὰ τοῦ ἀναγόντος ἔνοχος ἔστω· καὶ ζημίᾳ τοῖς τούτοις, μὴ ἐλάττονι τοῦ ξενικοῦ κομισθέντος νομίσματος. γαμοῦντα δὲ καὶ ἐκδιδόντα, μήτ' οὖν δι-δόναι, μήτε δέχεσθαι τοιοῦδε πρὸς μηδ' ἱππέων, μηδὲ νόμισμα τοιοῦδε καταπίθεσθαι, ὅτῳ μήτις πιστεύῃ· μηδ' ὀφείλειν ὅτι τύχῃ, ὡς ὄζον μὴ ἀποδιδόναι τοιοῦδε πρὸς τὸν δανείσαντα μήτε τόκον, μήτε τὸ κεφάλαιον.

Δοῦλοι γὰρ αἰεὶ καὶ δικασταὶ οὐκ αἰεί ποτε ἡγούμενοι φίλοι. οὐδὲ οἱ ἴσοις τιμαῖς ἀφαιρούμενοι φαῦλοι καὶ εὐσυδιάφοροι. τοῖς γὰρ ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν, εἰ μὴ τυγχάνοι τοῦ μέτρου. ἀφὰ γὰρ ἀμφότερα τούτων σάσεων αἱ πολιτεῖαι πλήρεις. παλαιὸς γὰρ λόγος, ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότητος φιλότητα ἀφαιρήσεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται καὶ ἐμμελῶς. ἥτις δ' ἔστι ποτὲ ἰσότης, καὶ τοῦτο αὐτὸ δυνάμενον, ἀφὰ δὲ μὴ σαφὲς ἐστὶν, σαφὲς ἡμᾶς ἀφαιρήσεται· δυοῖν γὰρ ἰσοτήτοιν ὄντοιν ὁμωνύμοιν μὲν, ἔργῳ δὲ

colonie nomine benignè expellit. Hæc omni legumlatori quodammodo à principio, vt diximus, facienda. Nobis autem difficiliora quædam in præsentia euenerunt. Nam neque coloniam, neque delectum aliquem purgandi gratia ad præsens excogitare oportet, sed quasi ex multis fontibus torrentibúsque aqua ad lacunas easdem confluat, necesse est obseruare, vt qui vndique confluit humor, partim exhauriendo effundendóque, partim deriuando atque diuertendo quàm mundissimus sit. Labor autem, vt videtur, & periculum est in omni constitutione ciuili. Quoniam verò non re nunc, sed verbis agitur, perfectus iam nobis sit delectus, sitque vt desideramus facta purgatio. Nam malos, qui hanc ciuitatem adire gubernaturi contendent, cùm satis longo tempore examinauerimus, omni persuasione accedere prohibemus: probos autem pro viribus benenolos propitiósque facientes allicimus.

Accedit ad hæc & alia lex, qua iubet Ibidem. *ne quis priuatus vel aurum habeat vel argentum. Sed quia nummis opus est quotidianæ commutationis gratia, quæ inter artifices & huiusmodi ferme est necessaria, cùm mercenarijs & seruis & colonis merces aliqua debeatur, idcirco nummos habere concedimus, &c.*

Si qua verò necessitas priuatum peregre Paulo pòst. *proficisci coegerit, magistratuum venia proficiscatur. Reuersus autem, si peregrinis nummis abundat, cum ciuitatis nummis eos commutet, ciuitatíque restituat. Quòd si quis occultauerit, & in priuatum vsum conuertere deprehensus fuerit, publicum fiat quod occultabat. Conscy autem qui non accusauerunt, maledictis atque opprobrijs vnà cum illo subijciantur, atque etiam non minore mulcta puniantur, quàm allatus peregre nummus fuerit. Nemini præterea aut dare dotes aut accipere liceat, neque pecuniam deponere apud eum cui non adhibes fidem, neque fœnerare: liceátque, si quis in fœnus acceperit, nec vsuram nec sortem reddere.* † πολὺ. * τις. a τὸ.

Serui enim & domini amici nunquam erunt. Platonis de Legib. dialog. 6. *Nec probi nec improbi, si æqualibus afficiantur honoribus. Inæqualibus enim æqualia inæqualia fiunt, nisi mensuram accipiant. Nam propter hæc vtraq; seditionibus replentur respublica. Verus enim priscus ille sermo, ab æqualitate amicitiam procreari, rectè admodum & concinnè fertur: quoniam verò non satis apertum est, quænam sit æqualitas quæ efficitur, idcirco nos valde turbamur. Duæ quippe sunt æqualitates eodem quidem nomine appellatæ, sed effectu*

in multis penè cõtraria, & alterã omnis ciuitas legumq; lator sorte disponendo potest in distribu endis honorib. adhibere, eam dico qua numero, fõdere, et mensura est aequalis. Sed verissimam optimamq; aequalitatẽ non facilè quinis perspicet: Iouis enim iudicium est, et hominibus quidem pauca semper suggeritur: quatenus autem suppetit, tam priuatis quàm ciuitatibus bona omnia affert. Hac sanè maiori plura, minori pauciora tribuit: vtriq; videlicet secundũ eorũ naturam moderata. Atqui et honores, virtute maioribus semper maiores: minoribus antẽ virtute & disciplina, minores: & vtriq; secundũ rationem, quod decet, impertit. Ea enim certè nobis est ciuilis iustitia: hanc et nos appetere debemus: atq; ad hanc ipsam ô Clinia aequalitatẽ respicere, dum hanc nouã condimus & disponimus ciuitatem: & quisquis aliam instituit, eodẽ debet in legibus ferendis aspicere. Non antẽ ad paucos tyrannos, vel ad vnum, vel populi potestatem, sed ad iustitiam semper inspiciendum. Ea est quam modo diximus, aequalis ipsius secundum naturam quotidie inaequalibus distributio. Verunta men necesse est, vt his duabus aequalitatibus in denominatione similibus ciuitas vniuersa vtatur, si tota velit procul ab omni seditione manere. AEquabilitas enim illa laudabilis, & aequa diiudicatio perfecti atq; exacti, cùm prater rectum iudicium fit, violatur et frangitur. Ideoq; aequalitate sortis vti etiam necesse est ad multorũ indignationẽ penitus deuitandũ. Qua in re Deum bonamq; fortunã precibus inuocare oportet, vt sors ad id quod est iustissimũ dirigatur. Sic igitur necessariò vtriq; aequalitatib. vti debemus: sed in rebus admodum paucissimis, ea aequalitate, cui fortuna opus est. Hac ita ob hanc causam ô amici, necesse ab ea ciuitate, qua salutem sit consecutura, seruari.

Tres sunt magistratuum species eligenda. Et rerum modo dictarũ curatores, appellentur aedi les: qui verò fori venditionisq; curã habebunt, rerũ venalium curatores: sacrorum aũt, sacerdotes. Et sacerdotia quidẽ, quæ à parentib. per successionẽ seu viris siue mulierib. tradita sunt, nequaquã mouẽda. Si verò aut nullis aut paucis aliqua huiusmodi sunt, quod accidere par est illis, qui in noua ciuitatis habitationẽ cõueniunt, vbi hac desunt sacerdotes tam viri quã mulieres et aditui cõstituendi sunt. Quæ omnia partim delectione, partim sorte fieri oportet. Atq; in omni regione ciuitateq; plebs cũ illis qextra plebẽ sunt, per amicitiã coniungenda, vt maxima sit in omnib. his cõsensio. Et quæ ad sacerdotũ creationẽ attinẽt, Deo cõmittẽda sunt, vt quẽ admodum illis placet, is diuina fortuna cui tributũ id sit, sortes ferat. In eorũ aũt q sortis suffragiũ assecuti sunt, examinatione ille est cõprobandus,

εἶναι.

ἐκ ἐκείνων.

Ibidem. Vide præcedentia apud Platonem.

* εἰ δ' οἷον τὰ πρῶτα καταστήσειν.

* ἱερῶν.

εἰς πολλὰ χρεὼν ἑκάστοις· τὸν μὲν ἕτερον εἰς τὰς τιμὰς πᾶσα πόλις ἐκφαίνειν ἄγειν, καὶ πᾶς νομοθέτης, τὸν μείζω ἴσον καὶ σταθμῷ, καὶ ἀριθμῷ, κλήρῳ ἀπολύτων εἰς τὰς διανομὰς αὐτόν. τὸν δὲ ἀληθεστάτην καὶ ἀρίστην ἰσότητα, οὐκ ἐπιράδιον πᾶσιν ἰδεῖν· Διὸς γὰρ δή κρίσις ἐστὶ, καὶ τοῖς αὖ θεοφιλέσι ἀεὶ σμικρὰ μὲν ἐπαρκεῖ· πᾶν δὲ ὅσον αὖ ἐπαρκέσει πόλεσιν, ἢ καὶ ἰδιώταις, πάντα ἀγαθὰ ἀπεργάζεται. τῷ μὲν γὰρ μείζονι, πλείω· τῷ δὲ ἐλάττονι, σμικρότερα ἑκάστοις μέτρια δίδοῦσα πρὸς τὸν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρου. καὶ δὴ καὶ τιμὰς μείζοσι μὲν πρὸς ἀρετὴν ἀεὶ μείζους, τοῖς δὲ τὸ ἀναγκαῖον ἕξισιν ἀρετῆς τε καὶ παιδείας, τὸ πρέπον ἑκατέρῳ ἀποτίμει κατὰ λόγον. ἔστι γὰρ δή που καὶ τὸ πολιτικὸν ἡμῖν ἀεὶ τοῦτ' αὐτὸ δίκαιον, ὃ καὶ νῦν ἡμᾶς ὁρμηθέντας δεῦρο, καὶ πρὸς ταύτην ἰσότητα, ὦ Κλεινία, ἀποβλέποντας, τὸν νῦν φυομένην κατοικίζειν πόλιν, ἄλλως τε αὖ ποτέ τις οἰκίζῃ πρὸς ταῦτ' τοῦτο σκοπούμενον χρεὼν νομοθετῶν, ἀλλ' ὃ πρὸς ὀλίγους τυράννους, ἢ πρὸς ἕνα, ἢ καὶ κράτος δήμου τι, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον ἀεί. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸν νῦν δὴ λεχθὲν, τὸ κατὰ φύσιν ἴσον αἰσίως ἑκάστοις δοθέν. ἀναγκαῖόν γε μὲν καὶ τοῦτοις παρομοιοῦσί ποτε πρὸς χρήσασθαι πόλιν ἅπασαν, εἰ μέλλοι σώσειν ἑαυτὴν μὴ πρὸς κινήσεις κατά τι μέρος. τὸ γὰρ ὀκνηρὰς καὶ ξύλινα μὲν τὰ τελέως καὶ ἀκριβῶς πρὸς δίκην τὸν ὀρθὸν * ἐστὶ πρὸς ἅπαντι θραυσμένον, ὅταν γίγνηται. δεῖ δὲ τὰ κλήρου ἴσῳ ἀνάγκη πρὸς χρήσασθαι, διχολίας τῶν πολλῶν ἕνεκα, θεὸν καὶ ἀγαθὴν τύχην, καὶ τότε ἐν δίκαις ὀρθοκαλουμένοις, * ἀπορθοῦν αὐτὰς τὸν κλῆρον πρὸς τὸ δικαιότατον. ὅτου δὴ χρηστέον ἀναγκαίως μὲν τοῖν ἰσοτήτοιν ἀμφοῖν· ὡς δ' ὅτι μάλιστα ἐπ' ὀλιγίστοις, τῇ ἑτέρᾳ τῆς τύχης διορθοῦν. τούτων ὅτου δεῖ τούτων, ὦ φίλοι, ἀναγκαῖον τὸν μέλλουσαν σώζεσθαι δρᾶν πόλιν.

Εἰλέσθαι δὲ δεῖ τοὺς μὲν ἀρχόντων εἶδος· πρὸς μὲν τὸ νῦν δὴ λεχθὲν, ἀγορανόμους ἐπονομάζοντα· τὸ δὲ πρὸς ἀγορᾶς κόσμον, ἀγορανόμους· ἱερῶν δὲ, ἱερέας. οἷς μὲν εἰσι πάτρια ἱερουργίαι, καὶ αἷς μὴ κεῖνται. † εἰ δέοιντο πρόσθεν κατοικιζομένοις εἶναι γίγνεσθαι πρὸς τὰ τοιαῦτα, ἢ μηδενί, ἢ ὅσοις ὀλίγοις οἷς μὴ καθίσηκεν, κατασκευὴν ἱερέως τε καὶ ἱερείας, νεωστὶ γίγνεσθαι τοῖς Θεοῖς. τούτων δὴ πάντων, τὰ μὲν αἱρετὰ χρὴ, τὰ δὲ κληρωτὰ ἐν ταῖς καταστάσεσι γίγνεσθαι· μιγνύντας πρὸς φιλίαν ἀλλήλοις δῆμον καὶ μὴ δῆμον ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ καὶ πόλει, ὅπως αἱ μάλιστα ὁμοιοῦν εἶη. τὰ μὲν οὖν τῷ * ἱερέων τῷ Θεῷ ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὸ κεχρεισμένον γίγνεσθαι. κληρωῖ οὕτω τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντα. δοκιμάζειν δὲ τὸν αἰεὶ λαγχάνοντα,

τοῦτον

πρῶτον μὲν ὁλόκληρον καὶ γνήσιον, ἔπειτα ὡς ὅτι μάλιστα ἐκ καθαρωτάτων οἰκήσεων, φόνου δὲ ἀγνὸν καὶ πρώτων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα εἰς τὰ θεῖα * ἁμαρτανομένων αὖθίς τε καὶ πατέρα καὶ μητέρα καὶ ζῶντα βεβιωκότας. ἐκ Δελφῶν δὲ χρὴ νόμους περὶ τὰ θεῖα * πρώτα κομισαμένους, καὶ καταχήσαντας ἐπ' αὐτοῖς ἐξηγητάς, τύπους χρῆσθαι. κατ' ἐνιαυτὸν δὲ εἶναι, καὶ μὴ μακρότερον τοῦ ἱερομνήμονος * ἑκάστου. ἔτη δὲ μὴ ἔλαττον ἑξήκοντα ἡμῖν εἴη γεγονώς, ὁ μέλλων καθ' ἱερεῖς νόμους περὶ τὰ θεῖα ἱκανῶς ἀναδιδάξειν. ζῶντα δὲ καὶ περὶ τῶν ἱερέων ἔχω τὰ νόμιμα. τὰς δ' ἐξηγητὰς * ἓξ φερέτωσαν αἱ τέτταρες φυλαί, τέτταρες ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. ἓξ δὲ οἷς αἱ πλεῖστα ψήφοις ἥνικα ἔφος, δοκιμάσαντας τὰς ἐνέα πέμπειν εἰς Δελφοὺς αἱελφὶ ἐξ ἑκάστης τριάδος ἕνα, τοῦ δὲ δοκιμάσαι αὐτῶν καὶ τὸν χρόνον τὴν ἡλικίαν εἶ καθάπερ τῶν ἱερέων.

Τούτων δὲ οἱ νομοφύλακες * ὁ τοῦτο, ἀκριβῶς ἔχοντες ἐπίσκοποι, ὅπως ἢ μὴ γίγνηται τοῦ ἀρχοῦ, ἢ γιγνόμενα τῆς ἀξίας δίκης τυγχάνῃ. δεῖ δὲ πρῶτα αἴδρα ἀγανοεῖσθαι περὶ πόνων αἰεθέτων, ὡς ὁ μὲν δουλεύσας, ὑδὲ αἰ δεσπότης ἠθέλοιτο ἄξιος ἐπαίνου. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δουλεῦσαι μᾶλλον, ἢ καλῶς ἄρξαι, πρῶτον μὲν τοῖς νόμοις, ὡς τοῦτον τοῖς Θεοῖς ὄντα δουλεύειν· ἔπειτα τοῖς πρεσβυτέροις τε καὶ ἐντίμως βεβιωκόσι τοὺς νέους.

Λοιπὸν δὲ ἄρχων περὶ τὰ πρόφρονα ἡμῖν, ὁ τῆς παιδείας ἐπιμελητὴς πάσης ἡλικῶν τε καὶ ἀρρένων. εἷς μὲν δὴ καὶ ὁ τούτων ἄρξων ἔχει νόμος, ἑτῶν μὲν γεγονὼς μὴ ἔλαττον ἢ πεντήκοντα· παίδων δὲ γνήσιον πατὴρ, μάλιστα μὲν ἀρρένων καὶ θυγατέρων, εἰ δὲ μή, θατέρα. ἀγανοείσθω δὲ αὖθίς τε ὁ πρόσθεν χρηθείς, καὶ ὁ πρόσθεν ἀρχών, ὡς ὄντων τούτων τῶν ἀρχῶν, τῆς ἐν τῇ πόλει ἀκροτάτων ἀρχῶν πολὺ μεγίστων. πάντες γὰρ δὴ φύσει ἢ πρόσθεν βλάστη καλῶς ὁρμηθεῖσα πρὸς ἀρετὴν τῆς αὐτοῦ φύσεως, κυριωτάτη τέλος ἐπιθεῖναι ὃ πρόσφορον, τῆς τε ἀνθρώπου φυτῆς, καὶ τῶν ζώων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων, καὶ αἰθέτων. αἰθέτος δὲ, ὡς φαμὲν, ἥμερον· ὅμως μὲν παιδείαν τῆς ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, ἥκιστον, ἡμερώτατόν τε ζῶον γίγνεσθαι φίλον· μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς βαφὲν, ἀγριώτατον ὁπόσα φύεται γῆ. ὧν ἕνεκα ὑ δεῖ περὶ παιδῶν ἕνα νομοθέτην ἐᾶν γίγνεσθαι. πρῶτον δὲ ἄρξασθαι χρεὼν τὸν μέλλοντα αὐτὸν * ἐπιμελήσεσθαι καλῶς, αἱρεθῆναι τῶν ἐν τῇ πόλει, ὃς αἰ ἄριστος εἰς πάντα ἦ, ὅτῳ χρὴ δοῦναι μιᾶ ὅτι μάλιστα αὐτοῖς κατασῆσαι πρόσταται, ἐπιμελητήν. αἱ πᾶσαι τοίνυν ἀρχαὶ πλὴν βουλῆς καὶ πρυτάνεων εἰς ὃ

qui integer sit atq; legitimus, deinde à domo quàm maximè munda: expers quoque cædis omniumq; huiusmodi, quæ aduersus diuinã rem committuntur: cuius & pater materq; similiter vixerint. Leges aũt de reb. diuinis à Delphis petãtur, cõstituanturq; illarũ interpretes, atq; his vtendũ. Sacerdotiũ, nõ diuturnius sit quàm annuũ. Nec pauciores annos quã sexaginta natus sit q secundũ sacras leges res diuinas sufficiẽter est tractaturus. Eademq; de mulieribus sacris, quæ & de viris statuta intelligantur. Interpretes aũt ter quatuor ferãt tribus ipsa quatuor ex earũ ordine vnaquæq; tres, ac tribus probatis, qui maiori suffragio delecti sunt, reliquas nouẽ Delphos mittãt, vt ex quaq; trinitate vnus oraculo deliget. Comprobatio ipsorũ atq; talis, qualis et sacerdotũ dicta est. Hi per totã vitam interpretandi et exponẽdi habeant potestatem.

* ἁμαρτανόντων. alias abest.

* ἑκάστου.

* Marsil. Ficinus legit τριὰς τετλαμένας, & paulo post ἑκάστῃ.

Atq; hæc quidem omnia custodes legum diligenter prænideant: primò quidem, ne fiant: deinde vi facta, prout ius postulat, puniantur. Existimare de omnibus hominibus id quisq; debet, quòd qui nũquam seruiuit, is laude dignus esse dominus nunquam poterit. Ideoq; gloriari quemque oportet magis quòd bene seruierit, quàm quòd bene fuerit dominatus: primùm quidem legibus, quibus qui seruiũt, Dijs seruiunt: deinde senioribus qui honestè vixerunt.

Platonis de Leg. libri 12. logo 6.

* al. nõ legitur in textu.

Restat princeps, qui totius disciplinæ in his quæ narrauimus tam fœminarum quàm marium curam habeat. Vnum quoque hunc secundum leges principem esse volumus: non pauciores natum annos quàm quinquaginta, qui legitimos habeat filios, vtriusq; sexus maximè: si verò minùs, alterius sexus omnino. Cogitare debet & qui eligit & qui eligitur, hunc magistratum omnium in ciuitate summorum magistratuum esse admodum præstantissimum. In omnibus quippe viuentibus prima ipsa germina, si aptè cœperint ad naturæ suæ virtutem, vim habent summã ad finem sibi debitum imponendum. Quod & in plantis euenit, & in brutis tum syluestribus tum etiam mansuetis, & in hominibus. Hominem autem mansuetum animal esse dicimus. Porrò si cum natura fœlicè rectam quoq; disciplinam fuerit assecutus, in diuinissimũ mansuetissimumq; animal solet euadere: sin verò nõ satis aut nõ bene fuerit educatus, ferocissimũ omniũ quæ in terris nascuntur, animal redditur. Quamobrem nõ debet legum conditor rem summopere necessariam pueritiæ educationem postponere, aut obiter curare: sed operam dare in primis, si rem hanc diligenter est curaturus, vt omniũ ciuium ad officia quæq; optimus vir eligatur, qui quàm maximè pro viribus educandis pueris præponatur. Omnes igitur magistratus præter senatũ & quæstores in

Ibidem.

* ἐπιμελήσεσθαι.

Apollinis templum profecti, suffragium clàm legum custodibus ineant, deligentes singuli quem optimè puerorum disciplina existimant præfuturum: & qui suffragia superabit, à magistratibus qui delegerunt, exceptis videlicet legum custodibus, comprobatus, quinquennium præsit. Et in sexto anno alius princeps similiter statuatur.

Eiusdem in dialogo 7. de Legibus.

Post hæc rectissimum erit, vt hymni laudes q; Deorum precibus mixtæ canantur: deinde dæmonum heroumq; similiter, cum laudibus preces idoneæ. Nil prohibet. Ad hæc sequitur confestim hæc sine inuidia lex. Decens est eos ciues laudibus exornare, qui cesserunt è vita, si corporis vel animi viribus res arduas præclaras q; gesserint, & legibus libenter paruerint. Quidni? Viuentes autem adhuc, laudibus hymnisq; honorare tutum non est, priusquam vita functus quispiam finem viuendi præclarum fecerit. Hæc omnia viris mulieribusq; virtute insignibus communia sint.

Eiusdem Legum 8. *γαμίνιος.

Dedecora & pœnæ patris nullum ex filijs consequi debent, nisi quis ordine habuerit simul patrem auumq; & proauum morte damnatos.

In eodem.

Si quis seruus præ ira liberum vulnerauerit, tradendus est illis à domino suo, vt de ipso statuat pro arbitrio.

Paulo pòst.

Si quis alium inuitus vulnerauerit, simplex damnum soluat. Nullus enim legislator imperare potest fortunæ.

In dialogo 9. de Legibus.

Oportet igitur omnes homines, mulieres simul ac viros, adolescentes ac senes, ita de his semper existimare. Seniorem non parua interualla iunioribus præponendum esse, & apud Deos, & apud homines, qui fœlicitèr victuri sint. Cadi ergo senem à iuniore, & turpe est, & odio à Dijs habetur. Decet autem iuuenem verberatum à seniore, id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sic itaque sanciamus: Quilibet seniorem & re & verbo colat. Ac si viginti annis maior est, quasi patrem si vir fuerit, aut matrem si mulier reueretur. Atq; adeo omnibus semper abstineat quis in ea ætate sint qua procreare parereq; ipsum potuerint, natales Deos veritus.

Ibidem.

Legum verò, vt videtur, alia ad bonorum hominum doctrinam ponuntur: vt per eas intelligant, quo pacto inter se amicè versentur. Alia ad compescendam illorum pertinaciam, qui indomiti natura sunt, spretáque omni disciplina, nulla ratione mouentur quin in omnem ruant improbitatem. His

* τιχείν.

Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐλθοῦσαι, φερέ των ψῆφον κρύβδιν τῶν νομοφυλάκων, ὅντιν' αὖ ἕκαστος ἡγῆται κάλλιστα αὖ τᾶν περὶ παιδίαν ἄρξαι δυνάμεν. ᾧ δ' αὖ πλῆσαι ψᾶφοι ξυμβῶσι, δοκιμαθεὶς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀρχόντων τᾶν ἐλευθέρων, πλὴν νομοφυλάκων, ἀρχέτω ἐπὶ πέντε ἔτη. ἔκτῳ δὲ ἄλλος ἐπὶ τούτῳ τὰν ἀρχὰν αἱρεσθαι.

Μετά γε μὰν τοῦτο, ὕμνοι θεῶν καὶ ἐγκώμια κεχρωσμένα βοαῖς, ἄδοιντ' αὖ ὀρθότατα· καὶ μετὰ θεούς, ὡσαύτως περὶ δαίμονας τε καὶ ἥρωας, μετ' ἐγκωμίων βοαὶ γίγνοιτ' αὖ τούτοις πᾶσι πρέπουσα πῶς γὰρ οὔ; μετὰ γε μὰν τοῦτ' ἤδη νόμος αὖθ φθόνου βοᾶς γίγνοιτ' αἰεί. τᾶν πολιτᾶν ὁπόσοι τέλος ἔχοιεν τοῦ βίου, καὶ σώματα, ἢ καὶ ψυχὰς ἔργα ἐξεργασμένοι καλὰ καὶ ὁπόσα, καὶ τοῖς νόμοις βοηθοῖς γεγενότες, ἐγκωμίων αὐτοὺς τυγχάνειν πρέποι αὖ εἶη. πῶς δ' οὔ; τούς γε μὰν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλές, πρὶν αὖ πάντα τὸν βίον διεξελθόντ', τέλος ὁπόπερ καλόν. τοῦτο δὴ πάντα ἡμῖν ἔστω κοινὰ αἰδρᾶσί τε καὶ γυναιξίν, ἀγαθοῖς καὶ ἀγαθαῖς διαφανῶς * ἠμόλμα.

Γαᾶς ὀνείδη καὶ τιμωρίας παίδων μηδενὶ ξυνέπεσθαι, πλὴν εἰ μή τινι πατὴρ καὶ πάππος καὶ παππου πατὴρ ἐφεξῆς ὅλωσι θανάτῳ δίκαν.

Δοῦλος δ' ἐάν τις ἐλεύθερον ὀργᾷ βώσᾳ, τὸν δεσπότην τὸν δούλου ὁ κακπαθὴς τᾶς βοᾶς χρῆσθαι ᾧ, κα αὖ θέλῃ. ὃς δ' αὖ ἄκων ἄλλου βώσᾳ, ὁ βλαφθεὶς ἁπλοῦν ἀποτινέτω. τύχης γὰρ νομοθέτης οὐδεὶς ἱκανὸς ἄρχειν.

Ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τᾶν τοιούτων πάντ' αἴσθεσθαι, καὶ παῖδα καὶ γυναῖκα, ἀεὶ διανοεῖσθαι ὅτι πρεσβύτερον ὡς ἐμμικρῷ τοῦ νεωτέρου ὅτι πρεσβύτερόν ἐστι, καὶ τε θεοῖσι καὶ ἐν ἀνθρώποισι τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι καὶ εὐδαιμονεῖν. αἰσχίων δ' ὧν καὶ περὶ πρεσβύτερον ἐν πόλει ἡμερωθείσᾳ νέου τοῦ νεωτέρᾳ ἰδεῖν, αἰσχρὸν καὶ δυσμενὲς ἔοικε δὲ νέῳ πάντι ὑπὸ γήρους πλησθῆναι, ῥᾳδίως ὀργᾷ· ὃ δὲ φέρειν αὐτῷ πεπαιδευμένῳ ἐμμελῶς τοῦτον εἰς γῆρας. ὧδ' οὖν ἔστω· πᾶς ἡμῖν αἰδείσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ἔργῳ τε καὶ ἔπει· τὸν δὲ πρόσθεν ὄντα εἴκοσιν ἡλικίας ἔτεσιν, ἄρρενα ἢ θῆλυ, νομίζων ὡς πατέρα ἢ μητέρα διαλαλείσθω, καὶ πάσης τᾶς δυνατᾶς ἡλικίας αὐτὸν φυτεύσας καὶ τεκεῖν, ἀπέχοιτ' ἀεὶ θεῶν ἠμεθλίων χάριν.

Νόμοι δέ, ὡς ἔοικεν, οἱ μὲν τῶν χρησῶν αἰδοῦς ἕνεκα γίγνονται, δίδαχῆς χάριν, τοῦ τίνα χρὴ τὸν ὁμιλοῦντες ἀλλήλοις αὖ φιλοφρόνως οἰκεῖν· οἱ δὲ τᾶν περὶ παιδίαν διαφυγόντων, ἀτειρόμενοι χρωμένων τινὶ φύσει, καὶ μηδὲν * παιδόντων, ὥστε μὴ οὐκ ἐπὶ πᾶσαν ἰέναι κάκλιν. ὅτε

τὰς

τὰς μέλλουσας ῥηθήσεσθαι λόγους, πεπαικότες ἂν εἶεν, οἷς δὴ τοὺς νόμους ὀξ ἀνάγκης ὁ νομοθέτης ἂν νομοθετῇ, βουλόμενος αὐτῶν μηδέποτε χρείαν γίνεσθαι. παῖς γὰρ ἢ μητρὸς, ἢ τούτων ἔτι προτέρων, ὅστις τολμήσειεν ἅψασθαί ποτε βιαζόμενος αἰτίας τινὸς, μήτε τῶν αὖ Θεῶν δίκας μείων, μήτε τῶν ὑπὸ γῆς τιμωρίων λεγομένων, ἀλλ' ὡς εἰδὼς, ἃ μηδαμῶς οἶδε, καταφρονῶν τῶν παλαιῶν, καὶ ὑπὸ πρώτων εἰρημένων παρανομεῖ, τότε δή τινος ἀπαλλαγῆς ἐχάτης. θάνατος μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἔσχατον· οἱ δὲ ἀνδρὶ τοιούτοις λεγόμενοι πόνοι, ἔτι τε τούτων μᾶλλον εἰσὶν ἔσχατοι, ἢ ἀληθίζεται λέγοντες, ὅσον αἰσθάνεσθαι τὰς τοιαύτας ψυχὰς ἀπαλλαγῆς. ἃ γὰρ ἂν ἐλέγοντό ποτε μυθολογίαι τε, καὶ τῶν ἄλλων ῥητόρων αἱ σοφοὶ πλημμῶν πλημμ. δεῖ δὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς καλόσαι τοῖς τοιούτοις, τότοις τὰς ὁρᾶν τοῦ ζῆν, μηδὲν τοῦ ὁρᾶν λείπεσθαι χρὴ δυνάμει. (τοῦ νόμου.

Παίδων δὲ ἥκιστα ἀκριβὴς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἔτι

ΟΤΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ Η ΜΟΝΑΡΧΙΑ, Λόγος ρμϛ'.

ΟΥ̓κ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς.

Θυμὸς γὰρ μέγας ἐστὶ διογενέων βασιλήων.
τιμὴ δ' ἐκ Διός ἐστι· φιλεῖ δὲ ὁ μητιόεντα Ζεύς.

Εἰ γὰρ τοῦδε μήτηρ ἀποκρύψας ἐρῶ,
ἄστρων αἶψ' ἔλθοιμ' αἰθέρος πρὸς αἰπλάς,
καὶ γῆς ἔνερθε, δυνατὸς ὢν δράσαι τάδε,
τιμὰν Θεῶν μείζω ὥστ' ἔχειν τυραννίδα.

Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν, πάντα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Τυραννὶς γοῦν Θεῶν βίος νομίζεται.
ὃ μὴ θανεῖν γὰρ οὐκ ἔχει, πάντα δ' ἔχει.

Ἀνδρὸς δ' ὑπὸ ἑαυτῷ, καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.

Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. ὁ δ' ὄλβιος, ὅντινα μοῦσαι φιλῶνται. γλυκερὴ οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει αὐδή.

Ὅστις τὴν ψυχὴν μὴ ὑπέρσας χερσὶν, ᾧ τοῦτο ἄμφω δῦναι ἢ ἐλθεῖν ἀγαθὸν τὸν βίον. ἔστιν ἄρα καθάπερ πλοίῳ τῷ δεδεμένῳ τὰ πηδάλια τῇ ἀγωγίᾳ ἀμείνω τῷ μαθόντι τὴν τῶν ἀνθρώπων κυβερνητικὴν, ἢ δὴ σὺ πολιτικὴν, ὦ Σώκρατες, ἐπονομάζεις πολλάκις, τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην δικαστικήν τε καὶ δικαιοσύνην, ὡς ἔστι, λέγων.

Αἱ μὲν τοίνυν ὀλιγαρχίαι καὶ δημοκρατίαι, τὰς ἰσότητας τοῖς μετέχουσι τῆς πολιτείας ζητοῦσι, καὶ τοῦτο δύσκριμεῖ παρ' αὐταῖς, ἐὰν μηδὲν ἕτερος ἑτέρου διάφορον ἔχῃ, ὃ τοῖς πονηροῖς συμφέρον ἐστίν. αἱ δὲ μοναρχίαι, πλεῖστον μὲν νέμουσι τοῦ βελτίστου· * δευτέρῳ δὲ μετ' ἐκεῖνο· * τρίτῳ δ' ἢ * τεταρτῳ καὶ τοῖς ἑξῆς τὸ

sequentium verborum causa sunt: ab his legislator necessitate coactus leges imponit. Ipse nanq; nullum vellet vsum necessitatemq; legum vnquam fore. Quicunq; igitur parentibus aut auis inferre manus ausus fuerit, nec superiorum indignationem Deorum, nec inferiorum supplicia veritus: sed quasi sciat quæ nescit, dicta à priscis omnibus despiciens, prauaricatur: is vltimo, vt auertatur expieturq; remedio indiget. Mors autem vltimum non est, sed extrema magis sunt inferorum supplicia: quæ licet verissimè narrẽtur, auertere tamẽ huiusmodi animos nequeũt. Quoniam si auerterent, nulli qui parentes scelerate pulsarent, vnquam reperirentur. Quare oportet horum flagitiorum supplicia in hac vita non inferiora illis quæ apud inferos sunt, sed æqualia pro viribus ponere.

Liberorum autem sufficiens numerus mas & fœmina secundum legem. Eiusdẽ li. 11. de legibus.

QVOD OPTIMVM SIT MONARCHIA, Sermo CXLVI. Ex Io. Stobæo.

NOn bonum est multorum dominium, sit dominus vnus, Et vnus rex. Homeri Iliad 2.

Animi enim magni sunt à Ioue nutritorum regum. Ibidem.

Honos autem ex Ioue est, amatq; regem sapiens Iupiter.

Ego enim nihil ô mater te celans dicam, Euripidis in Phœnissis.
Siderum permenirem aetheris ad exortus,
Et infra tellurem, si hoc possem efficere,
Vt maximam Deorum occuparem tyrãnidem:
Si quid iniustè faciendum est, tyrannidis Ibidem
gratia
Optimum fuerit delinquere: in reliquis oportet pietati studere.

Tyrannis Deorum quædam vita videtur. Eiusdem in Archelao.
Nam præter immortalitatem reliqua habet omnia.

Bono viro etiam tyranno subijci pulchrũ est.

Ex Ioue sunt reges: sed fœlix est, quem Pierides Amarint, & dulcis ei fluit ex ore vox. Hesiodi in Theogonia.

Ei qui animam nescit vti, melius est vt seruus vitam ducat quàm liber. Est autem hoc animi tanquam nauis gubernaculum tradere alteri cuipiam, qui didicerit gubernandi homines artem, quam tu ciuilem quoq; sæpius vocas, ô Socrates, & iudicialem, & iustitiam, vt est, appellas. Platonis in Clitophõte.

Oligarchiæ quidem & democratiæ, ciuibus in republica æqualitatem comparant, & hoc in ipsarum statu egregium est, si alter præ altero nulla in re polleat, quod ex vsu est improbis. Monarchia verò plurimum tribuunt optimo, deinde secundo quod post primum est, deinde tertio & quarto ac reliquis eadem. Isocratis in Nicocle. * δευτέρῳ, τρίτῳ, τετάρτῳ.

vatione pro meritis cuique. Atque hæc etsi non vbique ita se habeant, intentio tamen reipub. talis est.

Atqui si hominum inspicienda sunt ingenia, & actiones, omnes potiùs approbabunt tyrannides. Quis verò rectè sapiens non malit in huiusmodi republica degere, in qua cuiusque virtus eluceſcit, potiùs quàm agere in media plebe, & qualis nam sit, non cognoſcit?

Quinetiã tanto faciliorem non immeritò ipſam esse iudicauerimus, quanto facilius est animum suum vnius viri instituto accommodare, quàm multis varijsq; opinionibus placere conari.

Qui magistratus per vices annorum subeunt, priùs sunt iterum priuati, quàm reipub. negotia cognoſcant, eorumq; sibi experientiam comparent: qui verò semper ijsdem officijs funguntur, licet ingenij fuerint inferioris, experientia tamen vsuq; rerum longè cæteris præferendi sunt.

Ad hæc populus multa negligit, dum alter reſpicit alterum. Illi verò nihil per negligentiam delinquũt, cùm per ipſos omnia fieri oporteat ſciant.

Item qui in paucorum aut populari versantur imperio, propter contentiones priuatas reipub. damnum inferunt: qui verò in monarchia viuunt, quia non est cui inuideãt, omnia quàm fieri potest optimè agunt.

Ad hæc illi cùm maximam temporis partem in priuatis negotijs consumãt, ad communia negotia tardiores sunt. Deinde cùm in curijs cõuenêre, sæpius eos reperias inter ſese rixantes, quàm communiter consultantes. Hi verò quia neque curias, neque tempora definita habent, noctu & interdiu negotijs intenti, nullas occaſiones negligunt, ſed in tempore ſingula peragunt.

Præterea populus malevolentia mutuò laborat, & optarẽt ſinguli vt & qui ante ſe rempublicam geſſerunt, & qui in præſentia gerunt, peßimè ciuitatem gubernaſſent, vt eo maior in ſe gloria redundaret. Monarcha autem cùm per omnem vitam domini ſint rerum, perpetuam benevolentiam retinent.

Cæterùm hoc maximum est, quòd vulgus animum applicat ad publica tanquam aliena: monarchæ tanquam propria. Et in rebus publicis conſiliarij adhibentur, illic quidem ciuium audaciſſimi, hic verò ex omnibus delecti ſapientiſſimi. Et vulgus illos maximè colit, qui in turba oratione valent: monarcha autem in rebus agendis, reuera doctos.

Non modò aũt in vulgaribus & quotidianis rebus monarchia præcellunt, ſed etiam militiæ commoditates omnes potiores habent. Est enim

αὐτὸν λόγον. καὶ ζοῦτ' εἰ μὴ πάντα χῶ καθέστηκεν· ἀλλὰ τόγε βούλημα τῆς πολιτείας τοιοῦτόν ὅστι.

Καὶ μὴν εἰ δεῖ δοξάζειν καὶ ζοῖς φύσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ζοῖς τρόπους, ἅπαντες ἂν τὰς τυραννίδας μᾶλλον ὁμολογήσαιεν. καί τοι τίς οὐκ ἂν ἕλοιτο τῶν δὲ φρονίμων τοιαύτης πολιτείας μετέχειν, ἐν ᾗ μὴ ἀφανὴς χρησὸς ὤν, μᾶλλον ἢ φέρεσθαι μᾶ τῶ πλήθους μὴ γινωσκόμενος ὁποῖος τὶς ὅστιν;

Ἀλλὰ μὴν καὶ τρόπους ποιοῦσι * δικαίως αὐ αὐτὴν εἶ) κεῖναι μᾶλλον, ὅσῳ ῥᾴδιόν ὅστιν ἑνὸς ἀνδρὸς γνώμη τρόπους ἁρμόσαι τοῦ τοιῶ μᾶλλον, ἢ πολλαῖς καὶ ποικίλαις δόξαις χαριεῖσθαι ζητεῖν ἀρέσκειν.

Οἱ μὲν τοίνυν κατ' ἐνιαυτὸν εἰς τὰς ἀρχὰς εἰσιόντες, πρότερον ἰδιῶται γίγνοι), πρὶν αἰσθέσθαι τὰ τῆ τ πόλεως, καὶ λαβεῖν ἐμπειρίαν αὐτῶ. οἱ δ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπιτασσόντες, ἢν καὶ τὴν φύσιν καταδεεστέρους ἔχωσι, † ἀλλὰ ταῖς ἐμπειρίαις πολὺ τῶν ἄλλων προέχουσιν.

Ἔπειθ' οἱ μὲν πολλοὶ καταμελοῦσι, εἰς ἀλλήλους ἀποβλέποντες· οἱ δ' ὀλίγοι οὐδένος ὀλιγωροῦσιν, εἰδότες ὅτι πάντα δεῖ δι' αὐτῶν γίγεσθαι.

Πρὸς δὲ τούτοις, οἱ μὲν ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς δημοκρατίαις διὰ τὰς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς * φιλονεικίας, λυμαίνον) τοῖς κοινοῖς· οἱ δ' ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντες, οὐκ ἔχοντες ὅτῳ φθονήσουσι, δεῖ ἀπάντων, ὡς οἷόν τι ὅστι, τὰ βέλτιστα προάξουσιν.

Ἔτι δ' οἱ μὲν ὑστεροῦσι τῶν πραγμάτων. τὸν μὲν γὰρ πλοῦν χρόνον, ὅτε τοῖς ἰδίοις διατελοῦσιν. ἐπειδὴν δ' εἰς τὰ στενόπορια στενόπλωσι, πλεοναχοῦ ἂν τις αὐτοὺς δι' ὀργὴν διαφερομένους, ἢ κοινῇ βουλευομένους. οἱ δ' ὅτι στενοπορίων, ὅτε χρόνων αὐτοῖς ἀποδιδόμενον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας ὅτι τ προάξειν ὄντες, οὐκ ἀπολείπου) τ καιρῶν· ἀλλ' ἕκαστον ἐν τῷ δέοντι προάγουσι.

Ἔτι δ' οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλους δυσμενῶς ἔχουσι, καὶ βούλοιντ' ἂν καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀρχοντας, καὶ τὸν ἐφ' αὑτοῖς ὡς κάκιστα διοικῆσαι τὴ πόλιν, ἵν' ὡς μεγίστου δόξαν αὐτοὶ λαμβάνωσι. οἱ δὲ ἀφ' ἑκόντος τ βίᾳ κύριοι τῶν πραγμάτ' ὄντες, εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον καὶ τοὺς διοικοῦσι ἔχουσι.

Τὸ δὲ μέγιστον τοῖς μὲν κοινοῖς οἱ μὲν ὡς ἰδίοις, οἱ δὲ ὡς ἀλλοτρίοις προσέχουσι τὸν νοῦν, καὶ συμβούλοις χρῶν) δεῖ αὐτῶν, οἱ μὲν τῶν ἀρίστων τοῖς τολμηροτάτοις, οἱ δὲ ὀλίγοι ἀπόντων ἐκλεξάμενοι τοὺς φρονιμωτάτους· καὶ τιμῶσιν οἱ μὲν τοὺς ἐν τοῖς ὄχλοις εἰπεῖν δυναμένους, οἱ δὲ τοὺς χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ἐπισταμένους.

Οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμέραν ἑκάστην γιγνομένοις αἱ μοναρχίαι διαφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ πλεονεξίας ἁπάσας προεφλήφασι. καὶ γὰρ πρὸς τὰ-

al. addunt καὶ ἐν ταυτῇ πολ.

† ἀλλ' οὖν τοῖς γε

* φιλονεικίαι.

προῦσι.

τῶν δυνασθῆναι δυνάμεις, καὶ χρήσασθαι τούτοις, ὥστε καὶ λαθεῖν καὶ ὀφθῆναι· καὶ τοὺς μὲν πεῖσαι, τοὺς δὲ βιάσασθαι, τοῦτο δὲ τοῦ ἐκπείσασθαι· τοὺς δὲ ταῖς ἀνάγκαις ὑπηρεσίαις παρασκευάζεσθαι μᾶλλον αἱ τυραννίδες τῶν ἄλλων πολιτειῶν οἷαί τέ εἰσι. καὶ ταῦτα οὐ τοῦ ἔργου αἴ τις ἀνέχεται ἢ τῷ λόγῳ πιστεύσειεν.

Μὴ μόνον δὲ ταῖς φύσεσιν αὐτοῖς νομίζεται τοῦ χαλεποὺς ἢ ἡμέρους εἶναι τοὺς τυράννους· ἀλλὰ καὶ τὸν ἔθνων τῶν πολιτῶν. πολλοὶ γὰρ ἤδη διὰ τὴν κακίαν τὴν τῶν ἀρχομένων βιαίτεροι ἢ κατὰ τὸν αὐτῶν γνώμην ἠναγκάσθησαν.

Φύσει δὲ ἄρχειν οἰκήσιον τῷ κρείσσονι.

Ὅτι Κροῖσος ἦρχε Λυδῶν, τὸν ἀδελφὸν μὲν αὐτῆς κατέστησεν ἄρχοντα. παρελθὼν δέ τις τῶν Λυδῶν, ὦ βασιλεῦ, εἶπε· πάντων ὅτι γῆς κελαινὸν ὁ ἥλιος τοῖς ἀνθρώποις αἴτιός ἐστι, καὶ οὐδὲν ἂν εἴη τοῦ ὅτι γῆς μὴ τοῦ ἡλίου ὁπτιλάμποντος. ἀλλ' εἰ ἥλιοι δύο ἦλιοι γένοιντο, κίνδυνος πάντα συμφλεχθέντα ἀφανισθῆναι. ὥστε ἕνα μὲν † βασιλέα εἶναι δίκαιον Λυδοῖς, καὶ σωτῆρα πείθεσθαι εἶναι· δύο δὲ ἅμα οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο.

Ὅτι βασιλέως μὲν καὶ τὸ βλέμμα ἀρκεῖ μόνον καὶ ἴδη μόνον, τὸ ἀληθὲς βεβασάνισται.

Ἐπὶ δὲ γῆς ἂν ἄθεσποι ἀποκισμένοι χθόνα, καὶ πολὺ τῆς καθαρωτέρας φύσεως ἐλαττούμενον, καὶ πολλῷ γῇ βαρυνόμενον, ὡς ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτὸ μόνης ἐκπαρθῆναι, εἰ μὴ θεομιρή τις ἐμπνοίησε ζώῳ σωφροσύνην αὐτῷ τῆς χρείττονος μέρος, δηλήσασθαι ἐν ἱερῷ τῷ ἡμετέρῳ πότνιαν, ὡς ἀδυνάτου ἐκείνας θιάσασθαι. ἐν γὰρ τῇ γῇ * θεμιτὸν ἀνεμεῖναι, ἀνεσωφρόνησεν μὲν αἰθέσπιος, * ἢ ὅτιπερ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πλεονεκτοῦν τῷ κρείττονι. ὃ μὲν σκαιὸς τοῖς λοιποῖς ὅμοιος, οἷα τεχνίτης ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης· ὁ δὲ τεχνίτης δι' εἰργασμένος λόγῳ, ὃς ἐτεχνήσατο αὐτὸν, ἀρχετύπῳ χρώμενος ἑαυτῷ. ὡς εἴθε ἦν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δυνατὸν * ἀφέλειν, ὃ καὶ πάθος τινὸς δέεσθαι. τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπίνου φαυλότητος λείψανον, καθ' αὑτὸ ἀνθρώπῳ ὃν ὃ ζῶον αὐτῆς οὐκ ἀμοιρῇ, αἱ δέ πῃ τῆς καὶ ἐν αὐτῷ ἡδοναὶ, ἢ καθ' ἄλλας αἰτίας, ποτὲ ἂν εἴη τῆς πάθους δίκης.

Λέγω γὰρ δὴ διαπρεπῆ τινα ἔθνη ἀναλεγόμενος, ὡς δυοῖν τυραννουμένοιν τε ὑπὸ τυραννοῦντι, ὡς ἑνὶ ἑκατέρῳ παλαιὰ ἐμοὶ ξυμβολή. ὑπὸ δὲ οὐ ἐμὸς λόγος αἰεί ξύμβολος τυραννικῷ πρώτῃ, φύλαξιν μὲν τὸ νόμιμά τε καὶ τὸ ἔρρειν τοῦτο· εἰς βασιλείαν δὲ, εἰ δυνατὸν εἴη, μεταλαγῆναι. δυνατὸν δὲ, ὡς ἔδειξεν ἔργῳ σοφὸς ἀνὴρ καὶ ἀγαθὸς Λυκοῦργος, ὃς ἰδὼν τὸ τοῦ οἰκείου γένους ἐν Ἄργει καὶ Μεσσήνῃ, ἐκ βασιλέων εἰς τυράννων δυνάμει ἀφικομένους, καὶ ἀφθείρασιν ἑαυτούς τε καὶ τοῖς πόλεσιν ἑκατέροις

faculitas tum ad apparatum, tum ad vsum illarum, sive latentem, sive manifestum. Item ad persuadendum nonnullis, alios cogendum, alios precio, alios alijs obsequijs alliciendum, plus monarchia quàm cætera respublicæ possunt: & hæc non minùs quispiam ex ipsis factis & euentu, quàm verbis adductus crediderit.

Non solùm considerandum est ingenium tyrannorum cur benigni aut difficiles sint: sed ciuium quoque mores. Multi enim hactenus propter malitiam subditorum, asperiores se dare quàm pro ingenio suo coacti sunt. Eiusdem in Nicocle.

Imperare natura proprium est præstantiori. Democriti.

Cùm Lydis Cræsus imperaret, fratrem in consortium imperij assumpsit. Tum quidem ex Lydis accedens, dixit: Omnium in terra bonorum, ô rex, autor est sol, neque quicquam extaret in terra sole non illustrante. At si gemini soles forent, periculum immineret ne omnia conflagrantia pessum irent. Ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & seruatorem esse credunt: duos verò simul tolerare non possent. Ex Serini apomnemoneumatib. † βασιλέα τε δίκαια δέχ.

Quoniam regis vel solius aspectus satis est: et si tantùm fuerit intuitus, explorata est veritas. Crispini cõtra Dionysium.

Homines in terra tanquam exilio sunt, & essentia puriori multum inferiores, plurima terra grauãtur, adeò vt à parente sua agrè extollantur, nisi quis diuinior flatus miserum hoc animal meliori parti contingat, sacrum genitoris aspectum monstrans, qui à nemine conspici potest. In terra quidem & apud nos optimum sanè ingenium præ cæteris animantibus homini datum est: diuinior autem inter homines rex est, vt qui multum supra communem naturam emineat: corpore reliquis non dissimilis, vtpote natus ex eadem materia: sed ab optimo artifice factus, qui fabricauit ipsum, archetypo ex sese sumpto. Vtinam fieri posset, vt humana natura nulla persuasione egeret. Reliquiæ enim terrestris malitiæ quæ animal efficiunt mortale, causa sunt, vt sine ipsa degere nequeat: si quis verò animo fuerit præ alijs diuinior, ille nulla in re persuasione opus habebit. Ecphãtis de Regno. * παρ' ἀνθρ. δε infrà. * ἀφέντας. * ἀφεῖναι.

Ego igitur personam mihi arbitri assumens, quemadmodum tamdiu consueui, viri ſq;, & ei qui tyrãnidem gerit, & qui patitur, consulam. Et in primis cuius tyranno consuluerim, vt nomen istud remq; ipsam declinet: ac in regnum, si fieri potest, conuertat. Potest autem fieri, sicutire ipsa ostendit sapiens bonusq; vir Lycurgus, qui cùm videret genus proprium in Argo & Messena ex regno in tyrannidem esse translatum, & viros ſq; tum seipsos tũ ciuitates suas per- Platonis in epist. ad Familiares Dionis.

dere, metuens ciuitati suæ & generi, remedium salubre imperio regio adhibuit senatum, & Ephororum principatum in regni salutem. Itaque per tot iam secula durat cum insigni gloria: quandoquidem dominus & rex effecta est hominum, non autem homines tyranni legum.

Herodoti libro 3. * Hæc paulo inferius sequuntur de cæde Darii.

Ostanes hortabatur rem Persicam in medium constitui. * Mihi verò quæ Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, rectè dicta videntur: quatenus ad statum paucorum, non rectè. Propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus, inter hæc multũ antecellere vnius imperium sentio. Nam vnius viri, qui optimus sit, imperio nihil melius esse constat. Qui enim huiusmodi fuerit ingenio, plebem poterit sine omni reprehensione moderari: vt taceam sin præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. Porrò in statu paucorum, cùm plures virtuti incumbant, vehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. Cùm enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere, ad ingentia inter se odia eunadunt: ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur. Vnde intelligi datur, quanto sit hoc illo præstantius. Iam verò plebe imperante, abesse non potest quin malitia exoriatur: exorta malitia in repub. inter malos non odia fiunt, sed amicitia valida. Qui enim aduersus rempub. facinorosi sunt, mutuò se occultant: idq; tamdiu fit, dum aliquis populo præpositus, tales homines compescat: is videlicet, quem populus inter cæteros admiretur. Hic cùm admirationi est, tunc verè monarchus ostenditur, declarans in hoc monarchum esse omnium præstantissimum. Atque vt in summa omnia colligam, vnde nobis libertas extitit, & à quo data? à populo ne, an ab oligarchia, an à monarcho? Ego sentio, cùm situs per vnum virum liberasi, vos debere talem rem complecti, cùm dictam ob causam, tum ne patrias leges bene conditas dissoluatis: quod nequaquam satius est.

* αὐτῶν.

* διέδειξεν.

† Al. non legitur num. † πρεσάπτις.

† Al. ἴσης.

Nulla verò ars alia de hoc contendit, quasi sit totius humanæ communionis curatio maior mitiorq; quàm regia. Rectè loqueris. Post hæc nunquid aduertimus Socrates, quàm grauiter circa finem deliquimus? Vbi delictum dicis? In hoc inquam, quòd etsi artem quampiam bipedis gregis nutricem esse putauimus, non tamen illico regiam illam atq; ciuilem, tanquam absolutam, appellare debuimus. Cur non? Primò quidem oportebat quod dicebamus nomen ad curam magis, quàm ad nutritionem accommodare: postea curam diuidere. Nam diuisiones insuper nõ parnas suscipit. Quas? In diuinũ

Platonis ex Politico.

ἑκατέρων, δίσσας ἀεὶ τῆς αὐτῆς πόλεως ἅμα καὶ ἡβώσης, φάρμακον ἐπήνεγκε τοῖσι τῶν ἡβώντων ἀρχμοῖσι, καὶ τὸ τῶν ἐφόρων * δεσμοὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς σωτήριον· ὥστε ἡμέας τοσαύτας ἤδη μεθ' ὑκλείας σώζεσθαι νόμους, ὅτῳ κύριος ἐήμεθ καὶ βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐκ ἄνδρων τύραννοι νόμων.

Ὁ γάνης μὲν οὐκ ἐλθὼν ἐς μέσον Πέρσῃσι κατέλυσε τὰ πρήγματα. ἐμοὶ δ' τὰ μὲν εἶπε Μεγάβυζος ἐς ὃ πλῆθος ἔχοντα δοκέει ὀρθῶς λέξαι· τὰ δὲ ἐς ὀλιγαρχίην, οὐκ ὀρθῶς. τριῶν γὰρ προκειμένων καὶ πρὸ ὧν τὸν λέγω ἀρίστων εἰσῶν, δήμου τε ἀρίστου, καὶ ὀλιγαρχίης, καὶ μοναρχίης, πολλῷ τοῦτο προέχειν λέγω. ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου, οὐδὲν ἄμεινον ἂν φανείη. γνώμην γὰρ ταυτὴν χρεώμενος, ἀβίητα ἂν ποιοῖ ἀμυμήτως τὸ πλῆθος, σπανίως τοῦτο ἂν βουλεύματα ἐπὶ διεμμενέας ἄνδρας ἔτω μάλιστα. ὁκόταν δ' ὀλιγαρχίη, πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς ὃ κοινὸν, ἔωθε ἰσχυρὰ ἰδίῃσι ἰσχυρὰ φιλέειν ἐγκλίνεσθαι. * αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι, γνώμησί τε νικᾶν, ἐς ἔργα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέεται, ἐξ ὧν στάσις ἐγκλινέει· ἐκ δὲ τῆς στάσιος, φόνος· ἐκ δὲ φόνου, ἀπέβη ἐς μιν ἀρχίην. ἐν δὲ τούτῳ * διέδεξε, ὅσῳ ὄφελος τοῦ ἄριστον. δήμου τε αὖ ἄρχοντος, ἀδύνατον μὴ κακότητα ἐγκλιναι. κακότητος δὲ τοιῶνδε ἐγκινεομένης ἐς τὰ κοινὰ, ἔρρεα μὲν οὐκ ἐγκλινέει, ἔασι † κακοῖσι, φιλίαι δὲ ἰσχυραί. οἱ γὰρ κακοῦντες τὰ κοινὰ συνεκρύφαντες ποιέουσι. τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται, ἐς ὃ ἄν † προστὰς τοῦ δήμου τοὺς τοιούτους παύσῃ. ἐκ δὲ αὖτ θαυμάζεται. ἐπὶ τοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου θωυμαζόμενος ἐφάνη ἐὼν μοναρχος. ἐν δὲ τούτῳ δῆλοι, ἐν ὅτι, ὡς ἡ μοναρχίη κεφαλὴ πασέων. † ἔνι δὲ ταῦτα πάντα συλλαβόντα εἰπεῖν, κόθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερίη ἐγένετο, ἢ τοῦ δόντος κότερα τῷ δήμῳ ἢ ὀλιγαρχίῃ ἢ μοναρχῳ; ἔμοιγε τοίνυν γνώμην ἡμέας ἐλευθερωθέντας ἑνὸς ἕνα ἄνδρα δοῦναι τοιοῦτο· χρεὼν τε τοίνυν πατρίους νόμους, μὴ λύειν ἔχοντας εὖ· ἐν γὰρ ἄμεινον.

Ἐπιμέλεια δίκης αἰθροπίνης ξυμπάσης κεφαλαίη, σοφίη ἂν θεῖον εἴη, ἐπὶ πᾶσι μᾶλλον καὶ πρότερα τῆς βασιλικῆς φατέον καὶ τῶν πάντων ἀνθρώπων ἀρχῆς εἶναι τέχνη. λέγεις ὀρθῶς. μῶν οὖν καὶ δεῖ, ὦ Σώκρατες, ἆρα ἐννοεῖσθαι ὅτι πρὸς αὖτῳ δὴ πανταχόθεν συχνοὶ αὖ διημαρτάνομεν; ὃ ποῖον; τόδε, ὡς ἆρα εἰ καὶ διενοήθη μὲν ὅτι μάλιστα τῆς δίποδος ἀγέλης εἶναί τινα θρεπτικὴν τέχνην, οὐδὲν ἦν μᾶλλον ἡμᾶς ἔδει βασιλικὴν αὐτὴν δῆθεν καὶ πολιτικὴν ὡς ἀποτετελεσμένην προσαγορεύειν. ἦ μὴν πρῶτον μὲν ὃ ἐλέγομεν τοῦτο μετασκευωρήσασθαι πρὸς τὸ διημέλεσθαι μᾶλλον πρὸς ἁπάντων, ἢ τὴν τοῦ ἑνὸς τέχνην. ἐν γὰρ σμικρὸν αὖ ἔχει τιμήσεως ἔπι. ποίας; ἦτε ὃ θεῖον αὖ πε

διελόμεθα

διζόμεθα τομία χωεὶς, καὶ † τῶν αἰ, ξρωπίνων ὀλιμελητέω. ὀρθῶς. αὖθις δέ γε τέω ἀπονεμηθῆσαι ὀλιμελητικὼ δίκα τέμνειν αἰαγκῆον ἦν. τίνις ὦ βιαίῳ τε καὶ ἑκουσίῳ. τί δή; καὶ ταύτῃ πε ὃ πρόσθεν ἁμαρτάνοντες, διηλάσαμεν τὸν δίοπος εἰς ταυτὸ βασιλέα καὶ τύραννον ξυνέλθομεν, ἀνομοιοτάτους ὄντας, αὐτούς τε, καὶ τὸν τῆς ἀρχῆς ἑκατέρου ἔχοπτα. ἀληθῆ.

ΥΠΟΘΗΚΑΙ ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ, Δόγος ρμζ'.

ΔἨμῳ δὲ μήτε πόλῃ ἀναρτήσῃς κέρτος,
μήτ' αὖ κακώσῃς πλοῦτον ἔντιμον πόλει,
μὴδ' ἄνδρα δήμῳ πιστὸν ἐκβάλῃς ποτὲ,
μὴδ' αὖξε κομπῶν μεῖζον· ἡ γὰ ἀσφαλὲς
μή σε τύραννος λαμπρὸς ἐξ αὐτοῦ φανῇ.
κώλυε δ' ἄνδρα τοῦδε δίκαιον πιμπλάμενον.
πολλῇ γὰ δύτυχοῦντες οἱ κακοὶ τόσοι.

Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος τύραννον, ὡς ἐγὼ φέρω,
ὁδ' ἄνδρα χρηστὸν ἡσυχῆς ἄρεσθαι κακοῖς.
τιμὴ γὰρ αὕτη πᾶσιν ἀθανεσίοις.

Ὁ δ' ἥσυχος, φίλοισί τ' ἀσφαλὴς φίλος,
πόλῃ τ' ἄριστος. μὴ τὰ κινδυνεύματα
αἴρῃ τ'. ἐγὼ γὰ οὔτε ναυτίλοις φίλα
πλημμῦπα λίαν, οὔτε τοξότῃσι χθονός.

Δεῖ τοῖσι πολλοῖς τὸν τύραννον ἀρέσκειν.

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν σωτῆρία.

Ὡς εἴπερ ἄρξεις τῆσδε γῆς, ὡς χρὴ κρατεῖς,
σεαυτοῦ ἀνδρὸς κάλλιον, ἢ κενῆς κρατεῖν.
ὡς ἔστιν ὅστις, οὔτε πύργος, οὔτε ναῦς
ἔρημος, ἀνδρῶν μὴ ξυνοικούντων πόλιν.

Καλὸν γὰ βασιλεῦσι, τῇ μὲν ἀνδρείᾳ κρατεῖν,
τὰ δὲ τῶν βίᾳ δίκαια ἀμφιτρόπων κρίνειν.

Οὐ χρὴ πολυύχιον δῆθ' βουλεφόρον ἄνδρα,
ὃν λαοί τ' ὀπτεύδαφανται, καὶ τόσα μέμηλε.

Βουλεὺ μὲν πρῶτον μεγαθύμων ἴζε γερόντων.
λαῶν, οἷσιν ἄνασσε, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν,
ὅστε τινὰ ῥέξας κακὸν ἔξενον, ὅστε τι εἰπὼν
ἐν δήμῳ, ἢτ' ἔστι δίκη θείων βασιλήων.

Τοὔνεκα γὰ βασιλῆες ἐχέφρονες, οὔνεκεν ἄλλοις
βλαπτομένοις ἀγορῆφι μετέρχονται ἔργα τελοῦσι,
ῥηιδίως μαλακοῖσι παραφάμενοι ἐπέεσσι.

Τὰ δ' ἄλλα δὴ αἰπὺς ἐλεύθερος οἷος ἄριστος,
ἐγγυάομαι, φιλόμουσος, ἐρωτικὸς, εἰς ἄκρον ἀδύς,
εἰδὼς τὸν φιλέοντα, τὸν δ' φιλέοντ' ἔτι μᾶλλον,
πολλοῖς πολλὰ δίδοις, αἰτοῦμενος οὐκ ἀναβαίνων,
ἔξοχος βασιλῆα. αἰτεῖν δὲ χρὴ οὐκ ὅτι πάντα.
Καλλιόπη τ' εἶδος περιφερέστατον ἔστιν ἁπασῶν.

pastorem, & humanum curatorē. Scitè. Curationem item humanam in duo. Quæ? In eam quæ invitis, & eam quæ volentibus imperat. Quid ergo? In hoc sanè peccantes ineptius quàm decebat regem tyrannumq; in idem conduximus, cùm & ipsi interse dissimilimi sint, & gubernandi modus longè diuersus. Vera refers. Vt antè dixi-mus.

ADMONITIONES DE REgno, Sermo CXLVII.

NEc omne populo imperium committas, Nec affligas ipsum, nimis tribuens diuitijs: Nec virum populo fidum vnquam ejcias, Neq; promoueas plus quàm tempus postulat: haud enim tutum est: Ne tibi ex ipso fiat insignis tyrannus. Ad hæc prohibe illum qui præter ius honoratur. Prauè enim fœliciter agentes, morbus sunt reipub. Euripidis in Plisthene.

Atqui non decet regem, vt mihi videtur, Neq; virum bonum contendere cum improbo. Istud enim honoris est deterioribus. Eiusdem.

Tranquillus autem, & amicis tutus amicus, Et reip. optimus est. Ne mihi periclitationes Laudetis. Nam ego neq; nauem amo Nimis audacem, neq; continentis præsidem. Eiusdem in Antiope.

Oportet tyrannum populo placere. Eiusdem in Antigone.

Sapientes enadunt tyranni conuersatione sapientum. Eiusdem.

Quòd si in posterum princeps futurus es huius regionis, vt nunc es, Præstat eam cum viris regere, quàm vacuam. Nihil enim est neq; turris, neq; nauis Deserta, hominibus non incolentibus ciuitatē. Sophoclis in OEdipo.

Egregium quiddam rex est, qui fortitudine præcellit, Et iura hominum iudicio suo conseruat. Menandri.

Non oportet noctem integram dormire consiliarium virum, Cui commissi populi, & tanta res cura sunt. Homeri Iliad. 2.

Consilium primò constituit animo sorum senum. Eiusdem.

Instar clementis patris erat erga populos, quibus imperabat, Nullum efficiens illicito malo, nec aliquid dicens In multitudine, vt decet diuinos reges. Hesiodi in Theogonia

Propterea enim reges prudentes existunt, quoniam alijs In concione aut iudicio iniquè lasis iure suum restituunt, Leniter benignis adhortantes verbis. Theocriti.

Cæterum vir liberalis, & solus optimus, Gratus, Musarum studiosus, amabilis, summè suauis, Agnoscens amantem, & magis non amantem, Multis multa largiens, petentibus nihil recusans, Vt decet regem. Non semper autē petendum est. Hesiodi in Theogonia

Calliope forma præcellit omnibus.

Hæc & reges venerandos comitatur.
Quemcunq; honorarint magni Iouis filia,
Et nascentem aspexerint à Ioue nutritorum regum,
In huius linguam suauem effundunt cantum,
Huius ex ore verba fluunt blanda: populus verò
Omnis in ipsum intuetur iura disudicantem
Rectiùs iudicijs. Ipse autem cautè differens
Statim vel magnam litem prudenter dissoluit.

Democriti. *Metus adulationem parit, sed benevolentiæ expers est.*

Musonij. *Non multum temporis durant, qui ad subditos pro ijs quæ faciunt, Non conuenit mihi, dicere solent: sed, Licet mihi.*

Eiusdem. *Noli imperare quæ fieri decet, hominibus conscijs tibi facienti quæ fieri dedecet.*

Eiusdem. *Conandum est principi, vt verendus potiùs subditis sit, quàm metuendus. Illum enim grauitas sequitur, hunc inhumanitas.*

Anaxilaus Rhegij tyrannus interrogatus, quid in tyrannide fœlicissimum esset, respondit: nunquam beneficia conferendo vinci.

Xenophon Socraticus philosophus dixit, honestius esse regi beneficiorum quàm tropæorum multitudinem relinquere.

Herodoti libro 3. *Nam vbi sapientia opus est, ibi vis nihil proficit.*

Pythagoræ. *Magis cupere debes vt conuersantes tibi te vereantur quàm metuant. Reuerentiam enim admiratio, timorem odium comitatur.*

Philippus rex aiebat oportere meminisse regem, quod homo existens potest atem adeptus sit diuinam: vt res honestas & diuinas instituat, sermone autem humano vtatur.

Platonis in Politico. *Quisquis artes quas memoranimus cuncta as consideranerit, cogitare debet earum nullam esse ciuilem quam quærimus disciplinam: quippe cùm regia maiestatis officium sit, non vt ipsa quidem agat, sed vt agere valentibus imperet, cognoscatq; imperium & vim rerum illarum, quæ in ciuitate plurimum pollent, opportunitatis & importunitatis præcipuè: cæteras verò facultates iussa capessere & mandata transigere. Optimè.*

Theobuli. *Declina inuidiam vulgi, & insidias odio te prosequentium cane.*

Philonis. *Simul cum potentia mansuetudinem serua: vt non timendus, sed reuerentia dignus videaris illis qui in te inciderint.*

Iſæi. *Oportet leges quidem acriter statui: mitiùs autem, quàm ipsa iubent, pœnas sumere.*

Socrates inquiebat optimum esse regem, qui suis affectibus moderari posset.

Demetrius Phalereus Ptolemæum regem hortabatur, vt libros de regno scriptos emeret ac legeret. Nam de quibus amici reges admonere non auderent, ea in libris esse scripta.

ἢ μὴν γὰ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ
ὅττινα τιμήσωσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
γινόμενόν τε ἴδωσι διοτρεφέων βασιλήων,
τῷ μὲν ὑπὸ γλώσσῃ γλυκερὴν κατερείκουσιν ἀοιδήν·
τοῦ δ' ἔπεα ἐκ στόματος ῥεῖ μείλιχα· οἱ δέ τυ λαοὶ
πομπεύουσ' ἐς αὐτὸν ὁρῶσι δικαζέμεν ἰθείῃσι δίκῃσιν. ὁ δ' ἀσφαλέως ἀγορεύων,
αἶψά τε καὶ μέγα νῆκος ἐπισταμένως κατέπαυσε.
Φόβος καὶ ἀκήριτον μὲν ἐργάζεται, δῶρα δὲ οὐκ ἔχει.
Οὐ πολὺν ἀφίκοιτο χρόνον οἱ τοὺς ὑπηκόους
ἐφ' ὧν αὐτὸς ἐπάτησε, μὴ ὃ καθήκει μοι λέγειν μεμαλακηκότες, ἀλλὰ ὃ ἔξεστί μοι.
Μὴ θέλε ὅτι πάσχει τὰ καθήκοντα τοῖς συνιοῦσιν οἱ τὰ μὴ καθήκοντα πράττοντι.
Πρᾶτέον κατὰ πλῆκτικὸν μᾶλλον τοῖς ὑπηκόοις, ἢ φοβερὸν θεωρεῖσθαι. τῷ μὲν γὰ σιμότης, τῷ δὲ ἀπήνεα τὸ ξυνοικεῖν.
Ἀναξίλαος ὁ Ῥηγῖνος τύραννος ἐρωτηθεὶς, τί τὴν τυραννίδα μακαριώτατον, ἔφη· ὃ μηδέποτε ἀνέρει τινὰ νικηθῆναι.
Ξενοφῶν ὁ Σωκρατικὸς φιλόσοφος ἔφη· τὸ βασιλῆ κάλλιον εἶ ὄντα χαρίτων ἀπολιπεῖν, ἢ δορυφόρων πλῆθος.
Ἔνθα γὰ σοφίας δέῃ, βίης ἔργον οὐδέν.
Θέλε μᾶλλον τοὺς σοὶ οἰκείους σοὶ αἰδεῖσθαί σε, ἢ φοβεῖσθαι· αἰδοῦς μὲν γὰ πρέπουσι σέβας, φόβῳ δὲ μῖσος.
Φίλιππος ὁ βασιλεὺς ἔλεγε· δεῖν τὸ βασιλέα μεμνῆσθαι, ὅτι ἀνθρωπος ὤν, ἐξ ἀνθρώπου εἴληφεν ἰσόθεον· ἵνα προαιρῆται καλὰ μὲν καὶ θεῖα, φωνῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ χρῆται.
Τόδε δὴ κατανοητέον ἰδόντι ξυμπάσας τὰς εἰρημένας διατριβάς, ὅτι πολιτικὴ τις αὐτῶν τέχνη ἐφαίνετο γὰ ὅσαι βασιλικαί, οὐκ αὐτὸ δεῖ πράττειν, ἀλλὰ ἀρχὴν τῶν δυναμένων πράττειν, γνώσεσθαι τὸ ἀρχικόν τε καὶ ὁρμὴν τῶν μεγίστων ἐν ταῖς πόλεσιν, δικαίας τε πέρι καὶ ἀδίκου· τὰς δ' ἄλλας τὸ πρόσταττόντα δρᾶν, ὀρθῶς.
Φεῦγε μὲν τὸν φθόνον τῶν πολλῶν, φυλάσσου δὲ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν μισούντων.
Μετὰ τῆς ἰσχύος τὸ πρᾳότητα σῴζε· ἵνα μὴ φοβερὸς, ἀλλ' αἰδοῦς ἄξιος φαίῃ τοῖς ἐντυγχάνουσιν.
Χρὴ τοὺς νόμους μὲν πλεῖστα σοφρόνως, πρᾳοτέρως δὲ κολάζειν, ἢ ὡς ἐκεῖνοι κελεύουσι.
Σωκράτης ἔλεγε μάλιστα βασιλέα εἶ τὸν ἑαυτῆς παθῶν ἄρχειν δυνάμενον.
Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς Πτολεμαίῳ τῷ βασιλῆ παρήνει, τὰ περὶ βασιλείας καὶ πολιτικὰς βιβλία κτᾶσθαι καὶ ἀναγινώσκειν. ἃ γὰ οἱ φίλοι τοῖς βασιλεῦσιν ὑ θαρροῦσι παραινεῖν, ταῦτα ἐν τοῖς βιβλίοις γέγραπται.

Φίλυς

Φίλους κτῶ μὴ πάντας τὺς βουλομένους, ἀλλὰ τὺς τῆς σῆς φύσεως ἀξίους ὄντας, μηδὲ μεθ' ὧν ἥδιστα συμπότης ἂν γένοιο, ἀλλὰ μεθ' ὧν ἄριστα τῇ πόλει διοικήσεις.

Τοιούτους ἐφίστη τοῖς πράγμασι τοῖς μὲν δεῖ σὲ γίγνεσθαι μύθοις, ὡς αὐτὸς ἂν αἰτίας ἔξων ὧν αὐ ἐκεῖνοι πράξουσι.

Πίστευε μὴ τὺς ἅπαντα ὁμνύντας, μηδὲ παντὶ λέγοντι ἐπαινοῦντας ἀλλὰ τὺς τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιμαρτυροῦντας.

Δίδου παῤῥησίαν τοῖς δυναμένοις φέρειν ὕβριν, ἵνα σοὶ ὧν αὐ ἁμαρτανοῖς, ἔχῃς τὺς † διδάσκοντας.

Διόρα καὶ τὺς τὴν κολακείαν διώκοντας, καὶ τὺς μετ' εὐνοίας θεραπεύοντας, ἵνα μὴ πλησίον ποιῇ τὸ χρηστὸν ἔχωσιν.

Ἄκουε τὺς λόγους τὺς περὶ ἀλλήλων, καὶ πρόσεχε ζητοῦντας ἅμα τὺς τε λέγοντας * ὁποῖοί τινές εἰσι, καὶ περὶ ὧν αὐ λέγουσι.

Ταῖς αἰτίαις κόλαζε ζημίαις τὺς ψευδῶς διαβάλλοντας, αἷς ἂν τὺς ἀδικοῦντας.

Ἄρχε σαυτῦ μηδὲν ἧττον, ἢ καὶ τῦ δήμου. καὶ τὸ μὲν βασιλικώτατον, ἐν ᾧ μηδεμιᾶ δουλεύῃς τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῇς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον, ἢ τῶν πολιτῶν.

Νόμιζε τὸ πρῶτον ἀληθεύεσθαι εἰ, μὴ ἐν τοῖς ὑπὸ φανερᾷ μὲν δέους γινομένοις· ἀλλ' ὅταν αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ὄντες μᾶλλόν σου τὸν νοῦν, ἢ τὸν τύχην θαυμάζωσι.

Μὴ τὺς μὲν δήμους ἀξίως κοσμίως ζῆν, τὺς δὲ βασιλέας ἀτάκτως· ἀλλὰ τὸν σαυτῦ σωφρονισμὸν τοῖς δήμοις καθίστη, γινώσκων ὅτι ὁ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιῦται τοῖς ἄρχουσι.

Περὶ πλείονος ποιῦ δόξαν καλὴν, ἢ πλῦτον μέγα τοῖς παισὶ καταλιπεῖν. ὁ μὲν γὰρ θνητὸς, ἡ δ' ἀθάνατος. καὶ δόξης μὲν χρήματα κτηταὶ, δόξα δὲ χρημάτων οὐκ ἐπίκτητον. καὶ τὰ μὲν καὶ τοῖς φαύλοις περιγίνεται· τὸν δὲ οὐχ οἷόν τε, ἀλλ' ἢ τὺς διενεγκόντας κτήσασθαι.

Κεφαίρεσον μὲν τῆς ἀκμῆς τῦ καιρὸν τυγχάνῃ· ὑπὲρ δὲ δεκαπενταέτη ἔχουσιν, ἐλλείπῃ αἰρῦ μᾶλλον, ἢ πλεοναζῃ. αἱ γὰρ μετριότητες μᾶλλον ἐν ταῖς ἐνδείαις, ἢ ταῖς * ὑπερβολαῖς ἰσχύουσιν.

Ὅ, τι ἂν * ἀκριβῶσαι βουληθῇς, ὧν ὑπίσασθαι προσήκει τὺς βασιλέας, ἐμπειρία μετὴ καὶ φιλοσοφία. ὁ μὲν γὰρ φιλοσοφῶν, σοὶ ὁδὺς σοι δείξει· ὁ δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων γυμνάζεσθαι, † ἄμεινόν σε χρῆσθαι τοῖς πράγμασι ποιήσει.

Θεώρει τὰ γεγονότα καὶ τὰ συμπίπτοντα καὶ τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς τυράννοις. ἐὰν γὰρ τὰ παρελθυθότα μνημονεύῃς, ἄμεινον καὶ περὶ τῶν μελλόντων βουλεύσῃ.

Ἡμερότητι τοίνυν καὶ εὐεργασίᾳ μᾶλλον, ἢ φόβῳ τοὺς ἀνθρώπους ἀνακτέον.

Ἡ πῶς ἂν εἴη δῆμος ἢ ἔμφρονος εἰς ὃ κοινῇ λυσιτελές.

Amicos tibi compara, non omnes qui id cupiunt, sed eos qui ingenio tuo digni sunt: neque quibus cum iucundissimè vinas, sed cum quibus optimè ciuitatem administres. Isocratis: cuius etiam sequentia sunt vsq ad Plutarchum.

Tales homines ijs rebus præfice quas tumet non perages, neu ipse præstiturus culpam eorum quæ illi deliquerint.

Fideles existima, non qui dicta factaq; tua omnia laudibus vehunt, sed qui errores tuos reprehenderint.

Viris prudentib. loquēdi libertatē cōcede, vti de quib. dubitaueris habeas q tecū consultēt. † συμβουλιμαίοις τοῖς.

Discerne fraudulentos adulatores ab ijs qui per benevolentiam te colunt, ne malis bonis præferantur.

Ausculta sermonibus alterius de altero, cōparēq; simul dicentes experiri quales nam & qui sint, ac de quibus dicant. * διανοῆ καὶ τίνες.

Eisdem pœnis afficito falsò calumniantes, quibus ipsos delinquentes.

Non minùs tui ipsius atq; aliorum dominetur: idq; regi maximum esse decus puta, si nullis voluptatum infernias, sed concupiscentijs imperes magis quàm ciuibus.

Verissimos esse honores existima, non qui in propatulo cum timore fiunt: sed quando subditi apud se soli mētem tuam potiùs quàm fortunam secum admirantur.

Ne alijs quidem sobriè viuendum, regi autem inordinatè putaueris. Verùm tuam ipsius modestiam ceteris exemplar constitue, cognoscens vniuersa ciuitatis mores principum moribus similes euadere.

Plus tibi curæ sit vt honestam famam quàm diuitias ingentes liberis relinquas. Nam hæ mortales sunt, illa verò immortalis. Et per famam comparari possunt opes, nūquam verò pecunijs fama redimitur. Item diuitiæ etiam improbis accedunt: at fama gloria non potest nisi solis eximijs viris contingere.

Optimum quidem fuerit, summam occasionem assequi: quoniā verò facilè percipi nequit, vltra potiùs quàm citra consistere velis. Quippe mediocritates plus momenti habent, cùm aliquid adhuc eis deest, quàm cùm excedunt. * ὑπερβολαῖς. * ἀκριβῶσαι αὐτῶν.

Si quid exquisitè nouisse cupias, quod scire ad regem pertineat, experientia & philosophia rei notionē aggredere. Hæc enim vias tibi demonstrabit: exercitatio autem operibus acquisita, efficiet vt meliùs & aptiùs res ipsas tractes. † διώσεται.

Expende quæ fiunt & obueniūt tum plebeiis hominibus, tum tyrannis. Etenim si præteritorum memineris, et de futuris rectiùs cōsultabis.

Itaque mansuetudine potiùs & beneficentia quàm timore elicienda est benevolentia. Plutarchi ex epist. de Amicitia.

Oportet igitur benignitatem prudētia iunctam habere ad communem vtilitatem. Ibidem.

Agrippinus imperans conabatur eis quos damnabat persuadere, quòd ipsis expediret damnari. Non enim tanquam inimicus ipsis, aiebat, nec vt latro, sententiam contra eos fero, sed velut tutor & curator ipsorum: quemadmodum & medicus hominem secandum consolatur, & seipsum exhibere persuadet.

Cotys Thracum rex acriter in subditos animaduertebat. Cùm igitur amicorum quidam ad ipsum dixisset: Hoc furor est, non regnum: respondit, At meus hic furor subditos temperantes efficit.

Demosthenis Olynthiaca 1.

Longè facilius enim fuerit quæ quis habet seruare, quàm omnia denuò acquirere.

Septem sapientes Symposio Plutarchi.

1 Mihi quidem, Solon inquiebat, maximè celebris futurus videtur rex aut tyrannus, si democratiam ex monarchia ciuibus constituerit.

2 Secundus Bias dixit: si primus vtatur patriæ legibus.

3 Post istos Thales pronunciauit, Principis felicitatem existimare se, si vitam obiret postquam consenuisset iuxta naturam.

4 Quartus Anacharsis: si non solus prudens sit.

5 Cleobulus autem: si nemini conuersantium sibi crediderit.

6 Sextus Pittacus: si princeps effecerit, vt subditi metuant, non ipsum, sed pro ipso.

7 Postremus Chilon dixit: optimum esse regem, qui non solùm operam det vt metuatur.

Isocratis in Euagora.

Adeò piè verò & humaniter rempubl. gubernabat, vt aduenientes non tam ipsum Euagoram imperij causa beatum existimarent, quàm subditos qui talis imperio viri parerent. Ætatem enim omnem peregit, ita vt neminem lederet, bonos autem honoraret: omnibus quidem diligenter imperans, legitimè verò malos puniens.

Nullis consiliarijs egens, deliberans tamen cum amicis.

In multis concedens amicis & familiaribus suis: inimicos autem per omnia superans.

Grauis, non vultus contractione, sed institutione vitæ, nulla prorsus in re inordinatè, immoderatéve se gerens: sed æquè promissiones quaslibet verborum, ac iusiurandum conseruans.

*τὰς ἐν τοῖς ὅρκοις.
*αὐτῷ.
†πεπαιδευμένος.
*ψυχῇ.

Amicos beneficijs sibi obstringens, alios verò magnanimitate sua capiens.

Terribilis, non quòd indignetur multis, sed quia præ cæteris plurimum excellebat.

Glorians non rebus fortunæ, sed illis quæ ab ipso proficiscuntur.

Voluptatum dominus, non seruus earum.

Ὁ Ἀγρίππινος ἡγεμονεύων, ἐπεχείρει τοὺς καταδικαζομένους ὑπ' αὐτοῦ πείθειν, ὅτι συμφέροι αὐτοῖς καταδικασθῆναι. οὐ γὰρ ὡς πολέμιος αὐτοῖς, ἔφη, οὐδ' ὡς λῃστὴς καταφέρω τὴν ψῆφον αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς ἐπιμελητὴς καὶ κηδεμών, ὥσπερ καὶ ὁ ἰατρὸς τὸν τιμούμενον παραμυθεῖται, καὶ πείθει παρέχειν ἑαυτόν.

Κότυς ὁ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεὺς, πικρὸς ἦν τοῖς ὑπηκόοις κολαστής. τῶν οὖν φίλων τις συνεχῶς αὐτῷ εἰπεμανία τοῦτό ἐστι, καὶ ἡ βασιλεία· ὁ δὲ, ἀλλ' ἡ ἐμὴ, ἔφη, αὕτη μανία τοὺς ἀρχομένους σώφρονας ποιεῖ.

Πολὺ γὰρ ῥᾷον ἔρχεται φυλάττειν, ἢ κτήσασθαι πρώτα πίφυκεν.

Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σόλων, δοκεῖ μάλιστ' ἂν ἔνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος, εἰ δημοκρατίαν ἐκ μοναρχίας καταστήσαιτο τοῖς πολίταις.

Δεύτερος δὲ Βίας εἶπεν, εἰ * ζῴη τοῖς χρῷτο τοῖς νόμοις τοῖς πατρῴοις.

Ἐπὶ τούτων δὲ Θαλῆς ἔφη, εὐδαιμονίαν ἄρχοντος νομίζειν, εἰ τελευτήσαι γηράσας τὴν φύσιν.

Τέταρτος Ἀνάχαρσις εἰ μὴ μόνος εἴη φρόνιμος.

Κλεόβουλος δὲ, εἰ μηδενὶ, ἔφη, πίστις εἴη τῶν συόντων.

Ἕκτος δὴ ὁ Πιττακὸς, εἰ τοὺς ὑπηκόους ὁ ἄρχων παρασκευάσαι φοβεῖσθαι, μὴ αὐτὸν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἕβδομος δὴ ὁ Χίλων εἶπε, κάλλιστον εἶναι βασιλέα τὸν μὴ μόνον τοῖς φοβεροῖς εἶναι φοβερίζοντα.

Ἀλλ' ὕπτιος φιλοφιλῶς καὶ φίλαρχος διῆκε τὴν πόλιν, ὥστε τοὺς ἀφικνουμένους μὴ μᾶλλον Εὐαγόραν τὸν ἀρχὴν ζηλεῖν, ἢ τοὺς ἀρχομένους τὸν ὑπ' ἐκείνου βασιλείας. ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσεν, οὐδένα μὲν ἀδικῶν, τοὺς δὲ χρηστοὺς τιμῶν· καὶ σφόδρα μὲν ἀπόντων ἄρχων, νομίμως δὲ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας κολάζων.

Οὐδὲν μὲν συμβούλων δεόμενος, ὅμως δὲ τοῖς φίλοις συμβουλεύόμενος.

Πολλὰ μὲν τῶν ἀλλοτρίων ἑπόντων κρείττων ἀπεφαίνετο, ἀπόντων δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐπιεικέστερος.

Σεμνὸς ὢν ἐν ταῖς τοῦ προσώπου συναγωγαῖς, ἀλλὰ ταῖς τοῦ βίου κατασκευαῖς οὐδὲ τοῖς ἐν ἀπάντων, οὐδὲ ἀνωμάλως ἐχόμενος· ἀλλ' ὁμοίως τὰς ἐν τοῖς λόγοις ὁμολογίας, ὥσπερ * τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐφύλαττεν.

Τοὺς μὲν φίλους ταῖς εὐεργεσίαις ὑπ' * αὐτοῦ ποιούμενος, τοὺς δὲ ἄλλους τῇ μεγαλοψυχίᾳ † ὑπερέβαλλεν.

Φοβερὸς ὢν, οὐ διὰ * πολὺ χαλεπαίνειν, ἀλλὰ διὰ πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερβάλλειν.

Μέγα φρονῶν οὐκ ἐπὶ τοῖς ἐκ τύχης, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ γινομένοις.

Ἡγούμενος τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' οὐκ ἀγόμενος ὑπ' αὐτῶν.

Ὀλίγοις

Ὀλίγοις πόνοις πολλὰς ῥᾳστώνας κτώμενος, ἀλλ' οὐ ὀλίγα* μικρᾶς ῥᾳθυμίας μεγάλους πόνους ὑπολιπόμενος.

Ὅλως δὲ οὐδὲν παραλείπων ὧν προσῆκεν τοῖς βασιλεῦσι πρέπει· ἀλλ' ἐξ ἑκάστης πολιτείας ἐκλεγόμενος τὸ βέλτιστον. καὶ δημοτικὸς μὲν ὤν, τῇ τῶν πλήθους θεραπείᾳ· πολιτικὸς δὲ τῇ τῆς πόλεως διοικήσει· στρατηγὸς δὲ τῇ πρὸς τοὺς κινδύνους βοηθείᾳ· τυραννικὸς δὲ οὐδὲν πᾶσι τούτοις διαφέρειν.

Ποιεῖ μὲν μηδὲν μετ' ὀργῆς, δοκεῖ δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅταν σοι καιρὸς ᾖ. καὶ δοκεῖς μὲν φαίνειν, τῷ μηδέν σε λανθάνειν τῶν γιγνομένων· πρᾶος δὲ τῷ τοὺς ἁμαρτίας ἐλαττίους ποιεῖσθαι τῶν ἀμαρτανομένων.

Δουλεία γὰρ ἡ ἐλευθερία γενομένη μὲν ἑκατέρα παίζεται· ἔμπροσθεν δὲ ὅσα, πονηρὰ ἄμφω. μετρία δὲ ἡ Θεῷ δουλεία· ἄμφω γὰρ, ἡ τοῖς ἀνθρώποις. Θεὸς δὲ ἀνθρώποις σώφροσι, νόμος· ἄφροσι δὲ, ἡδονή.

Καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὃς λέγει τοιαῦτα πλάσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ, καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι φησὶ, ἔφη, εὐδαίμονα ποιοῦντα τὰ κτήνη, χρῆσθαι αὐτοῖς, εἰ δὴ τοιοῦτον εὐδαιμονία· τόν τε βασιλέα ὡσαύτως, εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς.

Βασιλεὺς δ' ἂν εἴη ὁ δικαιότατος δικαιότατος δ' ὁ νομιμώτατος. αὐτὰρ μὲν γὰρ δικαιοσύνας, οὐδεὶς ἂν εἴη βασιλεύς· αὐτὰρ δ' νόμος, δικαιοσύνα. Τὸ μὲν γὰρ δίκαιον, νόμῳ ἐστί. ὁ δ' ἡγούμενος αἴτιος τῶ δικαίω. ὁ δὲ βασιλεὺς ἦτοι νόμος ἔμψυχος ἐστί, ἢ νόμιμος ἄρχων· ὅθεν ζωῦτ' ἂν δικαιότατος καὶ νομιμώτατος. ἔργα δὲ βασιλέως τρία, τό, τε στρατηγεῖν, καὶ δικαιοπολεῖν, καὶ θεραπεύειν Θεούς στρατηγεῖν μὲν ὧν καλῶς δυνασθαι, πολεμεῖν καλῶς ἐπιστάμενος. δικαιοπολεῖν δὲ καὶ ἄρχειν πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν, φύσει δικαίω καὶ νόμῳ καλῶς ἐκμεμαθών. θεραπεύειν δὲ τοὺς Θεοὺς εὐσεβῶς καὶ ὁσίως, φύσει Θεῷ καὶ ἀρετῇ ἐκλογισάμενος. ὥστε αἰτίαν τὸ τέλειον βασιλέα, γραπτέον εἶναι ἀγαθοῦ ἡγεμόνος, καὶ δικαίου, καὶ ἱερέως. Ταῦτα γὰρ καὶ ἀκόλουθα καὶ πρέποντα ἐστὶ βασιλέως εὐδοκιμεῖν τε καὶ ἀρετᾶς, καὶ σώματα μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶ, πάντα σώζειν· αἰσχρὸν δὲ τὸ ἄρμα. ἰατρῶν δὲ τοὺς νοσοῦντας· βασιλέως δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς ἐν πολέμῳ κινδυνεύοντας. ὧν δὲ ἕκαστος αἱρεθεὶς ἐστὶ συστάσεως, τούτων καὶ ἐπιστάτης καὶ δημιουργός καὶ μᾶλλόν τι, τε δίκαιοπολεῖν καὶ σχολάζειν τὸ δίκαιον, ξυνὰ μὲν καθόλου, ἰδίᾳ δέ ἐστιν ἔργον οἰκεῖον βασιλέως. ὥσπερ γὰρ ὡσαύτως Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ, ἁγεμών τε καὶ προστάτης ἐστί. ξυνὰ μὲν τὸ ποτὶ μίαν ἀρχήν τε καὶ ἁγεμονίαν τὸ ὅλον ξυναρμόζειν· καθ' ἕκαστον δὲ τὰ κατὰ μέρος τὰν αὐτὰν ἁρμονίαν τε καὶ ἁγεμονίαν συναρμόζεσθαι. ἔτι δ' ἐν τῷ παιδεύειν καὶ ἐργάζεσθαι τοὺς ὑποτε-

*μικρᾶς.

Paucis laboribus multum tranquillitatis comparans: non autem propter paululum torporis magnos labores intermittens.

In summa, nihil negligens eorum quæ præsentia sua regem ornant. Verùm è qualibet politia optima quæque deligens: popularis, demerendo vulgus: ciuilis, administratione reipubl. imperatorius, bene consulēdo in periculis: denique tyrannicus, omnes iam enumeratos vincendo.

Nihil iratus feceris, sed alijs videare tantùm cùm opportunum erit. Metuēdus appareas, dū omnia quæ fiunt explorata habes: benignus autem esto delictorum pœnas minuendo. Eiusdem in Nicocle.

Etenim tam libertas quàm seruitus, vbi nondum excesserint, perquam mala sunt: mediocres verò, prorsùs bona. Est verò seruitus mediocris, quæ Deo seruit: immoderata, quæ hominibus. Deus autem viris temperantibus lex est: stultis voluptas. Platonis ex epist. ad Familiares Dionis.

Et eius oratio memoriæ prodita est, cùm diceret similia esse opera boni pastoris, & boni regis. Nam & pastorem decere id præstare, vt pecora habeant fœlicitèr: & ijs uti, si qua modo pecudum usit fœlicitas: & regem identidem decere vrbes atque homines fœlices facere, & ijs uti. Xenophontis lib. 8 de Pædia Cyri.

Rex ille fuerit, qui iustissimus est: iustissimus autem, qui maximè legitimus. Nam citra iustitiam nullus rex esse poterit: neque iustitia citra legem. Iustum enim, per legem iustum est. Lex autem efficiens est causa iusti. Porrò rex aut est lex viua, aut legitimus princeps, ideoq; iustissimus & maximè legitimus. Sunt autem officia regis tria, imperare, iudicare, Deos colere. Imperare rectè poterit, si bellum gerere ritè sciat. Iudicandi & audiendi subditos omnes peritus erit, si iurìs & legis naturam, vt par est, didicerit. Deorum cultus pio sanctoq; idoneus erit, si naturam & virtutem Dei secum æstimauerit. Iccirco in rege perfecto, vt bonus sit imperator, iudex, & sacerdos, requiritur. Hæc nanque virtutem & maiestatem regiā comitantur, & ornant. Gubernatoris enim opus est, seruare nauim, aurigæ currū, medici ægrotantes: regis autem & imperatoris, in bello periclitantes. Cuiuscunq; enim rei aliquis præficitur, eiusdem tutor & artifex est. Atqui iudicare, & ius suum singulis distribuere, quamuis in vniuersum ad rempub. eiusq; vsum spectant, primatim tamen proprium regis opus sunt, qui ceu Deus in mundo, dux atq; præses est. Cōuniter equidem conuenit vniuersam rempub. ad vnum magistratum & imperiū connecti: nec minùs vnūquenq; singillatim, vt etiā particularia eidē harmoniæ & imperio aptè respōdeant. Præterea regis est, bene afficere ac demereri sub-

ditos, idque non prater iustitiam & legem. Tertium verò, cultus diuinus inquam, omnino regiæ dignitatis est. Quippe decet vt optimum ab optimo, summum à summo colatur. Siquidem inter præstãtissima naturæ, Deus excellit, terrenis autem & hominib. rex antecellit. Nempe vt Deus ad mundum, ita se rex ad ciuitatem habet: & vt ciuitas ad mundum, ita rex ad Deum. Ciuitas enim ex multis diuersisq; concinnata, mundi structuram & harmoniam imitatur: rex autem imperium gerens nulli obnoxium, & lex viua existens, Dei figuram inter homines repræsentat.

Ibidem. Proinde oportet regem à voluptate nõ vinci, sed eius victorem esse. Nec similem vulgo, sed longè alium & præstantiorem: neq; voluptatem, sed potiùs fortitudinẽ officij sui existimare. Simul etiam reputandum ei est, decere illum qui alijs imperare voluerit, primùm affectiones proprias regere. Porrò studium plura possidendi hanc rationem habet. Oportet enim opes possidere, vt amicos beneficijs obstringere, ac indigentibus suppeditare liceat, & inimicos iure vlcisci. Nam secundæ fortunæ fructus virtuti coniunctus, suauissimus est. Eadem ratio habetur circa excellentiam regis. Conuenit enim, vt alijs semper virtute præcat, & secundum ipsam imperio dignus æstimetur, non secundum opes, aut potentiam, aut vim armorum. Nam ista etiam vulgaribus hominum, brutis animantium, & tyrannis communia sunt: illud verò solis bonis viris peculiare est. Itaque rex, qui circa voluptates temperans, liberalis circa pecunias, prudẽsque & grauis in imperio fuerit, ille reuera rex erit. Cæterùm & plebs eandem rationem habet circa vitia & virtutes, quam vnius hominis animæ partes. Studium enim plus habendi, in principe animæ parte contingit: nam cupiditas est rationalis. Ambitio autem & immanitas, partem animosam afficiunt: quippe ista pars animæ feruorem ac robur habet. Cupiditas autem voluptatum partem innadit concupiscentem, vtpote effœminatam ac molliorem. Iniustitia verò cùm summum sit vitium, idq; compositum, totam animã infestat. Quocirca instar lyræ rempublicam bene gubernandam concinnare debet rex, vbi prius in seipso iustissimum terminum, & legis ordinem cõstituerit: sciens quòd populi concinnitas, cuius imperium Deus ei commisit, ad ipsum accommodanda sit. Cæterùm in concionibus oportet bonum regem dispositiones ac habitus decentes cõstituere, similiter seipsum ac negotiosè gerendo: ita vt neq; asper videatur plebi, neque contemptu dignus, sed suauis & facilis. Consequetur autem hæc, si primùm quidem fuerit verendus

παξιώσεως ὁ βασιλεὺς ἐστι. τοῦτο δ' οὐκ ἄλλη δικαιοσύνης ἢ νόμου. τὸ γε μὴν βέλτιστον, λέγω δὲ τὸ θεραπεύειν τὸν Θεὸν, βασιλέως αἰτιώτατον. δεῖ γὰρ ὃ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἡμᾶς, καὶ ὃ ἀτιμοτάτου ὑπὸ τοῦ ἀτιμοτάτου. τὸ μὲν δὴ φύσει τιμιώτατον ἄριστον ὁ Θεός· τὸ δὲ πρὸς τὸν ἀνθρώπους, ὁ βασιλεύς. ἔχει δὲ καὶ ὡς Θεὸς πρὸς κόσμον, βασιλεὺς πρὸς πόλιν· καὶ ὡς πόλις πρὸς κόσμον, βασιλεὺς πρὸς Θεόν. ἡ μὲν γὰρ πόλις ἐκ πολλῶν καὶ διαφερόντων συναρμοσθεῖσα, κόσμου σύστασιν καὶ ἁρμονίαν μιμεῖται. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀρχὴν ἔχων ἀνυπεύθυνον, καὶ αὐτὸς ὢν νόμος ἔμψυχος, Θεὸς ἐν ἀνθρώποις παρεγγράπτεται.

Ὅθεν δεῖ τὸν βασιλέα μὴ ἡττᾶσθαι ὑφ' ἡδονῆς, ἀλλ' ἐκείνων κρατεῖν· καὶ μὴ ὅμοιον εἶναι τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πολὺ πολλῶν διαφέροντα τούτων· καὶ μὴ ἔργον * ἀγαπᾶν τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἀνδραγαθίαν. ἅμα δὲ καὶ πρέπει τὸ ἕτερον αὐτῷ ἔχειν ζητοῦντα, τὴν ἐν ἑαυτῷ παθῶν κρατεῖν ἀρχήν. δεῖ γε μὴν τοὺς * πλεονεκτικοὺς, ὅδε λέγω. δεῖ γὰρ ἐκ τοῦ πατᾶν τὰ χρήματα, ὥστε φίλους εὐεργετεῖν, καὶ ἀπορουμένοις ὑπολαμβάνειν· καὶ ἐχθροὺς μὴ δίκης ἀμοίρους ἔχειν. ἀδίκημα γὰρ ἀπεχθοῦς ἀπόλαυσις τοῖς εὐτυχίας. ὁ δὲ αὐτὸς τρόπος καὶ περὶ τοὺς ὑπερορᾶς. ἀεὶ γὰρ καθυπέχειν τὸν ἀνῶγα ἁρετῆς, καὶ κατ' αὐτὴν ἄξιον κρίνεσθαι τὸν ἄρχειν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸν πλοῦτον, ἢ τὴν δυναμιν, ἢ τὴν ῥώμην τοῦ ὅπλου. ὁ μὲν γὰρ τί κοινὸν ἐστὶ καὶ τῶν τυχόντων· ὁ δὲ κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων· ὁ δὲ μόνον ἴδιον τῆς ἀγαθῆς αἰθέρων. ὥστε ὅλως βασιλεὺς, σώφρων μὲν ἐστὶ περὶ τὰς ἡδονάς, * κοινωνικὸς δὲ περὶ τὰ χρήματα, φρόνιμος δὲ καὶ δίκαιος περὶ τὰ ἀρχεῖα, ἆρ' ἂν εἴη καθαρὸς ἀληθῶς βασιλεύς. ἔχει δὲ καὶ ὁ δῆμος τὴν μερίδα τῆς αἰθρώπου ψυχῆς τὴν αὐτὰ λογίαν τοῦτον τὸν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ἀμφὶ γὰρ πλεονεξία γίνεται περὶ ὃ ἀγύμνωτον μέρος τῆς ψυχῆς· λογικὸν γὰρ ἡ ἐπιθυμία. ἀ δὲ φιλοτιμία καὶ θηριότης, περὶ τὸ θυμοειδές· τοῦτο γὰρ ἔστι καὶ δύναμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ φιλοδοξία, περὶ τὸ ἐπιθυμητικόν· τοῦτο γὰρ ἥδυ καὶ ὑγρὸν μέρος τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ γε ἀδικία, τελεωτάτη κακία, καὶ σωθῆναι οὐδὲν, περὶ ὅλην γίνεται τὴν ψυχήν. ὅθεν εἰς λύσιν καὶ πόλιν διαμεμφθῆναι δεῖ συναρμόσασθαι βασιλέα, ὅστις διαφόρων τε, καὶ νόμου τάξιν ἐν αὐτῷ πρᾶτον καταστήσειν, εἰδότα δεῖ τῷ πλάθους, ᾧ δέδωκεν ὁ Θεὸς αὐτῷ τὰς ἀγεμονίας, ἃ συναρμοστὰ ποτ' αὐτὸ ὀφείλῃ συναρμοσθῆναι· ποτὶ δὲ τοῖς ἀγαθρευομένοις, δεῖ καὶ θείας καὶ ἕξεως ὅπως πρεπίας ὑπάρχειν τὸν ἀγαθὸν βασιλέα, πολλαχῶς αὐτὸ· πλάσσεσθαι καὶ πραγματώδεως, ὅπως μήτε βαρὺς φαίνῃ τοῖς πλάθεσι, μήτε δύσκολος φερόμενος, ἀλλὰ καὶ ἀδὺς καὶ ἀμφιγραφὴς. τοιοῦτος δὲ τούτων, ἀνάγκα πρᾶτον μὲν σεμνὸς ἢ

καὶ ἐκ τῶν ἰδίων, καὶ ἐκ τῶν ἀκουσμάτων, καὶ ἐκ τῶν ἄξιος ὑπο-
φαίνεσθαι τῆς ἀρχῆς. δεύτερον δὲ χρηστὸς ἢ ἐκ τῆς ἐν-
τεύξεως, καὶ ἐκ τῆς προσβλέψεως, ἢ ἐκ τῆς διεργασίας.
τρίτον δὲ δεινὸς καὶ ἐκ τῆς μισοπονηρείας, καὶ ἐκ τῆς κη-
δεμονίας, ἢ ἐκ τῆς ὑποπτεύειν, καὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας
καὶ βλάβης τῆς περὶ τὸ βασιλεύειν. ἀ μὲν γὰρ σεμνότητος πρό-
κειται ὑπάρχουσα τοσοῦτον, θαυμαζόμενον καὶ
τιμώμενον αὐτὸ παρέχεσθαι τοῖς πλήθεσιν ἃ ἡ χρηστότης,
φιλούμενον καὶ ἀγαπαζόμενον ἃ ἡ δεινότης, φοβερὸν μὲν
καὶ ἀήττητον πρὸς πολεμίους, μεγαλόψυχον δὲ καὶ θαρσαλέ-
ον πρὸς φίλους. δεῖ δὲ τὰ σεμνότατα καθεστάναι περὶ αὐτὸ
μηδὲν ταπεινὸν ὑπιτοῦντα, μηδὲ τὸ πολλῶν αἰτάξιον,
ἀλλὰ τὸ θαυμαστούμενον, καὶ τὸ ἀτρεμοῦν καὶ σκαπτόχρα πο-
τὶ φύσιν, ἀμιλλώμενον ἀεὶ μὴ τοῖς μείζοσι, μηδὲ τοῖς ἴ-
σοις, ἀλλὰ τοῖς μείζοσι καὶ κατὰ μέγεθος τὰς ἀτιμίας,
ἀδόνας ἡσυχαμβαίοντα μᾶλλον ἡμῶν, τὰς ὑπὸ τοῖς κα-
λοῖς ἔργοις καὶ μεγάλοις, ἀλλὰ μὴ τὰς ὑπὸ τοῖς ἀπολαύ-
σεσι χωρίζοντα μὲν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων παθέων,
συνεγγίζοντα δὲ τοῖς Θεοῖς τῇ δὶ ὑπεραφανίαν, ἀλλὰ δι᾽
μεγαλοφροσύνην, καὶ μέγεθος ἀρετῆς αὐτοῦ πλάτος,
τοιαύτην αὐτῷ ὑπιτρέπειν καὶ τοσαύτην ἀμφιβαλλό
μενον, καὶ καθ᾽ αὑτὸν ὕψιν, καὶ καθ᾽ ὅλου λογισμὸν, καὶ κατὰ εἴδη
μάτων, καὶ κατὰ ἦθος τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ τοσαύτης, καὶ
καθ᾽ ὧν κίνησιν καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν σώματος. ὥστε τοὺς
† ποτ᾽ αὐτὰς μὲν ὡς αὐτὸν καταχρησόμεθα καθαπε-
πλασμένως αἰδοῖ, καὶ σωφροσύνα τε καὶ ὀφθαλμοῦ τε τοῦ
τοῦ ὑπιτρέπειν ἢ γὰρ μεῖον αὐλοῦ καὶ ἁρμονίας, τῷ ἀγα-
θῷ βασιλέως πολιτεύμασιν ὀφείλει βέπειν τοῦ ψυχαὶ τῆς
† ποτ᾽ αὐτοῦ. καὶ τοῦ μὲν σεμνότατος, ἄλλοις εἰρήσθω· τοῦ δὲ
χρηστότητος ἰδὼν ἡσυχαζόμενος πρεσβεύσω χρεὼν γὰρ ἐ-
στιν τῆς βασιλεύς, τὸ μὲν καθόλου, δίκαιός τε ὢν καὶ ὑπή-
κοος καὶ εὐγνώμων. ἔστι γὰρ ἡ δικαιοσύνη κοινωνία συνε-
κτικὴ καὶ συναπτικὴ, καὶ μόνα τε ὢν τοὺς πλείονα τοι-
αύτα ὀφθῆναι ἁρμοστικὰς τοῦ ψυχαῖς. ὃν λόγον παρέ-
χει ῥυθμὸς ποτὶ κίνησιν, καὶ ἁρμονία ποτὶ φωνὰς τὸν ἐχεῖ
τὸν λόγον δικαιότητος ποτὶ κοινωνίαν. κοινὸν γὰρ ἀγαθὸν ἐστὶ
καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, εἴγε δὴ συναρμοστικὸν ἐστὶ
κοινωνίας πολιτικῆς. ἃ δὴ ὑπεῖκε, καὶ εὐγνωμοσύνα,
παρεδροί τινες ἐστὶ τοῦ δικαιοσύνας· ἃ μὲν (τὸ ὑπεῖκες. ἃ
*δὲ) τὸ ἀπότομον τοῦ χλεύας μαλθαίνουσα· ἃ δὲ τοῖς ὑπὸ
ποσὸν ἁμπλακίσκουσι, συγγνώμας ἀπομείζουσα δὴ
τὸ ἀγαθὸν βασιλέα *μαθηματικόν τε ἡμῶν τῶν δεομένων,
καὶ εὐχάριστον δὲ. βοήθειαν ἢ μὲν καθ᾽ ἕνα ποιοῦσαν τρό-
πον, ἀλλ᾽ ὅπως αἱ δύναται ἢ. εὐχάριστον δ᾽ ἡμῶν δεῖ, μὴ πρὸ
τὸ μέγεθος ἀποβλέπουσα τοῦ ὑμᾶς, ἀλλὰ ποτὶ τρόπον,
καὶ τοῦ προαίρεσιν τῶν ὑμῶν τος. εὐκαρία δὲ δεῖ ἡμῶν ποτὶ

tum aspectu, tum auditu, & dignum se gesserit imperio: deinde benignus colloquio, vultu, & conferendis beneficijs. Tertiò gravis & metuendus, dum odio prosequitur improbos, & in eos animaduertit, & omnia citò peragit: ac vt rem in pauca conferam, omnino peritiam vsumque optimè perspectum habeat regnandi. Reuerentia enim diuinitatem pra se ferens, potest ipsum in admirationem honoremque apud vulgus promouere: benignitas charum & amabilem reddit: grauitas autem terribilem ac inuictum hostibus: magnanimum verò & fiducia plenum erga amicos efficiet. Oportet autem omnia circa ipsum veneranda maximè videri, nec vllum humile seu vulgare studium eius, sed quod agit, admirabile esse, ita vt regnum & sceptrum decet. Certet igitur non cum se minoribus, aut aqualibus, sed maioribus: & in ipsa magnitudine imperij, maximas voluptates existimet, quæ honesta & memorabilia facinora, non quæ delicias comitantur. Seiungat verò se ab humanis affectibus, & propius ad Deos accedat non superbia, sed animi virtutisque inuicta magnitudine motus. Quamobrem talis procurationis ac imperij dignitatem conciliet sibi intuitu, ratiocinando, cogitando, moribus ingenij, actionibus, denique motu gestúque corporis: ita vt qui eius virtutes respiciunt, reuerentia, & temperantia, habitúque decoro mirificè affecti, ipsum imitentur. Non minùs enim quàm tibia & concentus, boni regis intuitus animos subditorum ad se conuertere debet. Sed de reuerentia satis: nunc admonendus est rex de benignitate. Benignus enim futurus est quinis rex, in vniuersum quidem, si iustus, æquus, facilisque ad ignoscendum sit. Est nanque iustitia, communio continens & in vnum colligens: & solus hic animi habitus proximè se accommodat. Eadem certè ratio est rhythmi ad motum, & harmoniæ ad vocem, quæ iustitia ad communionem. Nam commune bonum est tum imperantium, tum subditorum: siquidem conciliat ciuilem communionem. Caterùm æquitas & promptitudo ad ignoscendum, comites quædam sunt iustitiæ. Illa præscriptam pœnæ duritatem emollit: hæc delinquentib. aliquatenus veniam indulget. Ad hæc oportet bonum regem in necessitate libenter succurrere, gratumq; esse. Succurrendum quidem non vno modo, sed quomodocunque fieri poterit. Gratia verò referenda, non habito respectu ad precij magnitudinem, sed ad ingenium ac voluntatem conferentis. Ad hæc vt nemini molestum esse con-

† forte περὶ αὐτὸν vel πλησίον, vel conferens.

* forte καὶ αὐτὸν.

Inclusa parenthesi nihil ad sensum conferunt. * malim Cuthartikòn.

uenit, ita minimè inferioribus, & vilioris fortunæ hominibus. Tales enim quemadmodum ægri corporibus nihil graue possunt tolerare. Habent verò etiam Dij affectiones huiusmodi, & maximè supremus omnium Iupiter. Nam & ille angustus ac reuerendus est propter excellentiam & magnitudinem virtutis. Benignus est, vt qui beneficia conferat, & bona distribuat, vnde ab Ionico illo poeta rectè pater appellatur hominum Deúmque. Granis ac metuendus, quoniam punit iniustos, & regnat imperátque omnibus: fulmen etiam manu gestat terroris symbolum: propter hæc omnia meminisse oportet, quòd regnum diuina quædam res sit.

Sthenidę Locri Pythagorici, ex lib. de Regno.

Oportet regem sapientem esse. Sic enim venerandus erit, ac amulator summi Dei: qui natura primus est rex & princeps: ille verò, creatione & imitatione. Deus quidem in omnibus & in vniuerso: ille in terra solùm. Deus omnia semper gubernat & visit, ipsius in se posßidens sapientiam: ille verò per aliquod tempus scientiam habet. Imitabitur autem Deum quàm optimè, si magnanimum, sapientem, & paucorum indigum sese præstiterit, paternum animum in subditos gerens. Hanc enim ob causam præcipuè Deus existimatur primus esse parens Deorum ac hominum, quoniam omnibus subiectis sibi benignum se præbet, nec vnquam cessat gubernatione sua neglecta. Nec satis putauit se creatorem tantùm rerum omnium esse, quinetiam nutritor, præceptórque bonorum omnium, ac legislator omnibus ex æquo est: talis & ille debet esse, qui in terra & inter homines rex futurus est. Nihil verò citra regnum imperiúmque laudandum est. Sine sapientia verò & scientia, nec rex, neque princeps vllus esse potest. Itaque Dei imitator & minister legitimus erit vir sapiens & rex.

Ecphantæ Pythagorici, ex libro de Regno.

Quòd vniuscuiusque animalis natura ad mundum & eius partes accommodata sit, multis mihi videtur argumentis constare. Sic enim consentiens connexáque singulorum natura, optimam simul & necessariam sequitur seriem, quæ ex motu vniuersi constituta, vt communem rerum omnium ornatum, ita singularum quoque durationem conseruat. Quare mundus etiam appellatur, & perfectißimum est animalium. In partibus verò eius, quæ multæ sunt, & diuersæ naturæ, id animal primas tenet, quod plus diuinitatis continet. Quare inter cœlestia quidem, quæ immortalis Dei natura participant, & primario maximóque ipsum sequuntur, planetæ stellæ fulgentes. In regione verò infra lunam, vbi corporum motus est rectus, dæmonis natura versatur. Cæterùm in terra & apud nos

πόλεως ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ ποτὶ ὠς μήονας καὶ κατὰ διεξίρως τ̃ τύχας. ὅτω γὰρ ὥς αἱ τὰ νοσίοντα τοῖς σώμασι, οὐδὲν ἰσχυρὸν δύναται τ̃ βαρέων. ἔχνια γὰρ τᾶς ὀργᾶς τοιαῦτας καὶ οἱ Θεοί, καὶ μάλιστα ὁ κρατίων πάντων Ζεύς. καὶ γὰρ ἔστι, σεμνὸς μὲν ὅτι καὶ τίμιος ὀργά τι τὰν ὑπεροχάν, καὶ ὁ μέγεθος τᾶς ἀρετᾶς. χρᾶσις ἢ ὀργὰ ὃ δ' ἐργατικός τε ἦμεν, καὶ ἀγαθοδότας, ὅκως δὴ καὶ λέγε- ται ὑπὸ τῶ Ἰωνικῶ ποιηταῦ, ὥσκε εἶη πατὴρ ἀνδρῶν τε Θεῶν τε. ὀργὰ δὲ ὀργὰ ὃ κολάζειν τὼς ἀδικέοντας, καὶ κρατεῖν, καὶ κυριεύειν πάντων. ἔχει δὲ καὶ τὸν κεραυνὸν μᾶ χερὶ, σύμβολον τᾶς ὀργιότατος. ὀπτὶ πᾶσι ἢ τότας, μναμοσύνα δῦ, ὅτι δεόμενοί ἐστι τοιοῦτον βασιλεία.

Χρὴ τ̃ βασιλέα σοφὸν ἦμεν. ὅτω γὰρ ἐσται αἰσθήσιμος, καὶ ζηλωτὰς τῶ τοιούτω Θεῶ. ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἐστὶ τοιοῦτος βασιλεύς τι, καὶ δυνάσας ὁ μὲν γενέσει καὶ μιμήσει, καὶ ὁ μὲν ἐν ὧι πάντι καὶ ὅλῳ· ὁ δ' ὀπτὶ χρᾶς. καὶ ὁ τ̃ ἀεὶ τὰ πάντα διοικέοντι, καὶ ζωάν, αὐτὸς ἐν αὐτῷ κεκτημένος τὰν σοφίαν· ὁ δ' ἐν χρόνῳ, ὀπτιχάμεν. ἀρίσται δ' καὶ μιμήσιος ἔσται, εἰ μεγαλοφρονά τι, καὶ * ἀδρὸν, καὶ ὀλιγοδεᾶ τοιοῦτον σκιάζοι αὑτ̃, παρίσχων ὀργάσιον εὐδιάκριτον τοῖς ὑφ' αὐτῷ. ὀργὰ τ̃ τὸ γὰρ πᾶν μάλιστα καὶ * νενομίσθαι τ̃ Θεὸν, πατέρα μὲν Θεῶν τοιοῦτον, πατέρα δὲ καὶ ἀνθρώπων ἦμεν, ὅτι ἤπιος τοῖς πάντα τὰ ὑπ' αὐτῷ ἠνιόμενα ἐστὶ, καὶ μηδέποκα παύε- ται, ἁδὲ ἄρχειν ὠς κοινὰς μόνον πάντων γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ φὼς διδάσκαλός τι τ̃ καλῶν πάντων καὶ νομοθέτας πᾶ φυκὲ πᾶσιν ὀπτίσας. τοιοῦτον * ὀπτιχρὴν καὶ τὸν ὀπτὶ γᾶς, καὶ παρ' ἀνθρώπως ἀγεμονῆ μέλλοντα βασιλέα. οὐδὲν δὲ ἀβασίλευτον καλὸν, οὐδὲ ἄπαρχον. ἄνευ δὲ σοφίας καὶ ὀπτιστάμας, ὅτε μὴ βασιλέα, ὅτε ἄρχοντα εἶόν τε ἦμεν. μιμηταὶ ἄρα καὶ ὑπηρέται ἐσται νόμιμος τῶ Θεῶ ὁ σοφός τε καὶ βασιλεύς.

Ὅτι μὲν ἁπάντως ζώω φύσις, ποτί τε τὸν κόσμον ἁρμαγᾶ, καὶ τὰ ἐν ὧι κόσμω, πολλοῖς μοι δοκεῖ τεκμαίρεσθαι φανερὸν ἦμεν. συμπνέουσα γὰρ ὅτω καὶ σεσωδιδεμένα, τὰν ἀρίστας τε ἅμα καὶ ἀσφαλεστάταν ἀκολουθίαν ὑπάδει, ῥύμα τῶ πάντως ἀεὶ αὖ * ἀνομένα, ποτί τε τὰν κοινὰν διάκοσμίαν καὶ ποτὶ αἰ ἴδιον ἑκάστω ἀρμονιαί. παρὸ καὶ τόδε κόσμος ποταγορεύε- ται καὶ ἴδιά τ̃ ὄντων ζώων τελειότατον. ἐν ὧι τοῖς μέρεσιν αὐτῷ, πολλοῖς τε ὄντεσι, καὶ ἀνομοίοις τὰν φύσιν, ἕκαστόν τι ζῶον καὶ οἰκειότατον ἐν ἦμεν, καὶ ἀρχὰ ὃ μετέχει πλέον τῶ θείω. καὶ ἐν μὲν τᾷ τῶ Θεῶ ὄντος ἀεὶ φύσει, τὰ τὰν ἀρίστην καὶ μεγίστην ἀκολουθίαν ἔχοντα, ἀστέρες οἱ πλανᾶτες ἀστρες. ἐν ὧι τᾷ χώρᾳ τᾶς σελάνας ἔνερθεν, τὰ δὲ διάκρισις ἰόντα σώματα, ἃ τῶ δαίμονος φύσις ἔχει τὰν διεξαγωγάν. ἐν † δὲ πᾷ γᾷ καὶ παρ' ἀμῖν,

ἀριστοφυέ-

Sthenidę Locri Pythagorici, ex lib. de Regno.

* leg. σοφὸν.

* malim νενόμισται.

* lege καὶ ἦμεν.

Ecphantæ Pythagorici, ex libro de Regno.

* fortè ἀνομένα.

† Eadem supra in fermone de Monarchia.

ἀειτοφυέστατον μὲν αὖ ἄνθρωπος, ἥκιστα δὲ ὁ βασιλεὺς, εἴ τε καὶ τῇ φύσει πλεονεκτεῖ τῶν κρείττονος, ὃ μὲν σπάνιος τοῖς λοιποῖς ὅμοιος, οἷα γεγονὼς ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, ὑπὸ τεχνίτα δὲ εἰργασμένος λώστου, ὃς ἐτεχνήσατο αὐτὸν, πρὸς ἀρχέτυπον χρώμενος ἑαυτῷ· κατασκεύασμα * δὴ ὂν ὁ βασιλεὺς ἔν τε καὶ μόνον (τὸ οἷς πῖνος) τῶν ἀνωτέρω βασιλέως· τῷ μὲν ποιητῇ γνώριμον ἀεὶ, τοῖς δὲ ἀρχομένοις ὡς ἐν φωτὶ τῆς βασιλείας βλεπόμενον. πάσει γὰρ κρίνεταί τε καὶ δοκιμάζεται, ὡς ὃ κεφαλὴν ἐν πλανοῖς ζῷον ἀετὸς, αὐτοπτὸν ἡγοῦμαι γνώμενον. καθάπερ τὰς βασιλείας δὲ λόγος οὕτως θείας τε εἶναι καὶ δι' ὑπερβολὴν λαμπροτάτας δίκαιός ἐστιν, † ἀμὴ τοῖς γνησίοις. μυρίαι γὰρ πολλαὶ καὶ σκοτοδινιάσεις ὡς ἐφ' ὕψος ὀφθὲν ὑπερβάντας τοὺς νόθους ἀπήλεγξαν. τοῖς δὲ τοιούτοις κατ' οἰκειότατα τοῖς αὐτοῖ ὅτι τύπῳ ἀφιγμένοις, οἰκήσιμος χεῖρα θαι δυναμένη. αὐτὰ μὲν ὧν βασιλεία, χρῆμα εἰλικρινές τε καὶ ἀδιάφθορον ὄν τι, καὶ δι' ὑπερβολὴν ἥκιστα, δυσέφικτον αἰθερίῳ. δεῖ δὲ καὶ τὸν ἐς αὐτὴν καταφάντα, καθαρώτατόν τε ἦλθαι καὶ ὑγιέστατον τὴν φύσιν, ὡς μὴ ὃ λαμπρότατον ἀφανίζῃ τοῖς αἰσχίοις τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ· καθὸ καὶ τοὺς ἁγιωτάτους τόπους ἐκαλίδωσάν τινες, καὶ τοὺς ἀπατεωτάτους ἔνιοι μᾶλλον τοὺς αἰτιάσαντας αὐτοῖς. βασιλῆα δὲ τὸν ὁμιλήσοντα φύσεός τε ἀρίστου δεῖ μετέχειν, ὅτι καθαρώτατόν τε αὐτὸν ὅσῳ τῶν ἄλλων ἐστὶ θειότερος, ὅσα τε ἄριστα αὐτοῦ, οἷς δὴ καὶ λόγον ἀποικάζων ἑαυτὸν, ἄριστ' ἂν ἑαυτῷ τε χρῷτο, καὶ τοῖς ὑποτεταγμένοις. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις, αἶσχος ἀμβλύνοντι, ὁσιωτάτη καθαρσις, δέξομαι φάναι τοῖς ἄρχουσιν, ἄρτε νόμος, ἄρτε βασιλεὺς διέπει τὰ κατ' αὐτούς. οἱ δὲ * εἴ τι τῶν κρείττονος δίοιτος ἀφ' τιμὴ φύσιν ἀμπλακόντες ἢ μαχεῖν ἢ δὴ ἀπυχισμένως οἱ, χρὴ θεῷ μὲν λύθρου τὰς ὠφελείας τυγχάνει. ὅτε γὰρ τὸν κόσμον δίζοιτο ἄν τις ἐν αὐτῷ τε ὢν καὶ μέρος ἐκείνου, ὅτ' ἂν ἀόπτος εἴη τῷ διέποντος αὐτὸν ὁ ἑτέρων αὐτὸς ἄρχων. ἀδὴ δύκοσμία πολλὰ, καὶ ὃ μηδὲν ἄναρχον λύρει δυώσεσθαι. καὶ τῷ ζώπυρ τὰς ἀρχὰς διδάσκαλον. ἐκλάμπει γὰρ αὐτὰς λύθρου ὃ καλὸν, ἂν ὁ μιμασόμορος δὴ ἀρετὰν αὐτῷ τε φίλος, ὃν μιμήματα, καὶ πολὺ πλέον τοῖς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις. ἢ γὰρ ἄν τις θεοφιλὴς ὢν μισεῖτο ὑπ' ἀνθρώπων. ἐπεὶ ἢ δὲ τὰ ἄστρα, ἢ δὴ ὁ σύμπας κόσμος ἐξεθαίρει τὸν θεόν. αἱ δὲ καὶ ἐμίσει τὸν ἀγαμοβύοντα, οὐκ † ἀεί ποτε ἂν πειθόμενος αὐτῷ. τὸ δὴ ἐκεῖνον ἄρχειν δεῖ ἄριστοι τῶν καὶ πῶς δεῖ ἄρχεσθαι καλῶς. ἐγὼ μὲν ὧν ὑπολαμβάνω καὶ τὸν ὅτι τῆς γῆς βασιλέα, δυώσεσθαι μηδεμιᾷ τῇ ἀρετῇ ἐλαττοῦσθαι τῷ κατ' ὄρανὸν βασιλέως. ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς ἀποδαμοῦντι ἐστὶ χρῆμα καὶ ξένοι

optimus quidem natura est homo, diuinissimus autem rex, & meliori conditione inter cæteros affluens, similis quidem corpore reliquis, vtpote ex eadem materia natus, ab optimo autem artifice productus, qui fabricauit eum, archetypum imitatus seipsum. Quocirca rex vnicum & excellens quoddam opus est, imò imago superni illius regis, creatori suo semper familiaris, à subditis verò in regno tanquam lumine conspicua. Examinatur enim & probatur dignitas regia, non secus quàm auium princeps aquila, obuersis soli oculis. Eadem est ratio de regno, vt quod diuinum sit, & propter nimiam claritatem oculos obtundat omnibus præterquam legitimis. Etenim multi splendores oculis obuersantes atque vertigines arguunt spurios, qui ascenderunt tanquam in altitudinem insolitam. Illis verò, qui vt par est propter naturæ similitudinem regni cacumen adiuerunt, habitari potest, & vsum sui commodum præbere. Est igitur regnum res sincera, incorrupta, & propter excellentiam diuinissima, ac homini difficilis accessu. Oportet autem & illum qui suscepit regnum, purissimum & lucidissimum natura esse, ne quod clarissimum eius est, obscuret suis maculis: quemadmodum nonnulli sanctissima loca inquinauerunt, & execrabiles quidam eos quibus obuiam facti sunt. Rex igitur naturam habeat minimè pollutam, & quanto reliquis diuinior sit agnoscat, ac cætera, quibus decenter instructus, tum seipso, tum subditis optimè vti poterit. Cæteri quidem homines à vitijs suis sanctissimè purgantur, si principibus suis similes euadant, siue legem principem, siue regem habuerint. Principes verò qui non habent quod natura sua præstantius imitentur, illi non longiùs abire debent, sed statim à Deo vtilitatem petere. Nam neque mundum aliquis quæsiuerit, in ipso agens, & pars eius existens: neque is qui alijs imperat, illum ignorare debet à quo ipse regitur. Maximum autem hoc ornamentum est, quòd nihil non gubernatum inueniatur. Oportet principem etiam moribus imperium docere. Sic enim statim imperij pulchritudo elucescit. Qui Dei virtutem imitatur, & ei charus est quem amulatus fuerit, & ampliùs subditis. Nullum enim Deo charum homines odio prosequuntur. Nam neque sidera, nec vniuersus mundus Deum odit: nam si ducem suum odissent, non vtique ei parêrent. Sed quod bene imperat, id in causa est, vt subiecta à bene regantur & pareant. Equidem existimo terrenum regem nullius virtutis expertem esse debere, qua cælestis ille præditus est. Sed vt ipse res est peregrina, & admiratione digna,

* lego δὴ ὂν.

† ἀὶ μὴ τοῖς γνησίοις.

* ἰσ.

† malim ἀεί.

vtpote cælitus ad homines profecta: ita nimirū & virtutes ipsius Dei opera existimanda sunt, & diuino beneficio ei accessisse. Quòd si rem à principio consideres, verum esse quod dico intelliges. Per communionem enim omnium primam et maximè necessariam hominum genera terrestris rex conciliat: similiter facit ille qui cuncta in vniuerso gubernat. Nihil etenim, si tollas amicitiam & communionem, consistere potest: quod etiam in ciuitatibus ita se habet, si familiarem societatem abstuleris, etsi multo inferior sit quàm diuina natura et regia: quæ nihil huiusmodi sibi desiderant, vtpote perfecta virtute: sed alijs indigentibus suppeditant, & communi vtilitati consulunt. Amicitia autem ciuitatis communem mutuò finem spectans, ipsius vniuersi concordiam imitatur. Porrò citra constitutionem magistratuum nulla ciuitas habitari possit: requiruntur autem ad illam constitutionē leges, ciuilis gubernatio, subditiq; & præfecti, si per se conseruanda sit. Hæc sequitur commune bonum, concinnus quidā status, & multitudinis consensus cum persuasione concordi. Ille qui imperat iuxta virtutē, nominatur rex, atq; est, eadem amicitia consensuq; subditis coniunctus, qua Deus mundo & in ipso contentis iungitur. Cæterùm oportet omnem benevolentiam institui, primùm à rege in subditos, deinde vicissim à subditis erga regem: qualis nimirum patris existit erga filium, pastoris erga gregem, & legis aduersus vtentes ipsa.

Vna eademq; virtus tum cæteris imperat, tum vitæ propriæ moderatur. Nullus autem ad vitam sibi propter inopiam alterius ministerium accersat, quod ipse sibi secundum naturam satis ministrare potest. Quāuis enim omnium sit communio, nihilominus quisq; per se suis contētus viuet. Videtur etenim is qui rebus suis contentus est, nullo alio ad vitam transigendam opus habiturus. Quòd si vitam actiuam degere oporteat, liquet quod etiamsi alia quæpiam ei accesserint, nihilominus tamen statu suo contentus manebit. Nam & amicos habebit sua virtutis gratia, quibus cum ageus non alia virtute eis vtetur, quàm illa quæ reliquā suam instituit vitā. Necesse est enim vt cætera omnia hanc virtutem sequantur, cùm nihil ipsa præstantius ei adiungi possit. Deus sanè citra famulorum & ministrorum operam, nec imperans cuiquam, neq; coronans aut præconis voce celebrans obedientes, aut ignominia notans immorigeros, ipse solus tantam imperij molem gubernat. Sed præbens seipsum imitatione dignum, omnibus desiderium & æmulationem injicit natura sua. Est autem bonus ipse, atque hoc solum opus agit, idq; facile. * Qui verò imitantur ipsum, hoc studio melius omnia peragunt:

* τὰ.

* for. κατὰ νῦν.
* ὑτερέιται.

* ἀποσώζοιτο.

* for. ἄτερ.
* for. ἀτίρω τινὸς ἐμοὶ τῶ περὶ αὐτὰν παρεσκευασμένω.

Videtur corruptū exemplar Græcū.

ἐκεῖθεν ἀφιγμένον πρὸς αὖ θεόπους, καὶ τὰς ἀρετὰς αὖ τὰς αὐτῶ ἔργα ὑποπλάσοι τῶ Θεῶ, καὶ δὶ ἐκεῖνον αὐτῷ. σκοπέοντι δ' ἀρχᾶθεν, ἀληθῆ λόγον. κοινωνία τε γὰρ πρώτω τε πάντων καὶ ἀναγκαιοτάτα, * τὰς τῶν ἀνθρώπων φυλὰς μετέχει μὲν ὁ παρ' ἡμῖν βασιλεύς· μετέχει δὲ καὶ ὁ ἐν τῷ παντὶ πάντα διέπων. σωτεσάναι γὰρ χρεὼν φιλίας καὶ κοινωνίας, ἀμήχανον. σκοποῦν δ' αἴ τις ταῦτα καὶ ὅτι τῶν συμπολιτευομένων, ἄνευ λόγω τὰν χρῆσιν σωσάσθαι κοινωνίαν. ἐλαττοῦται γὰρ αὖτα τᾶς τε θείας φύσιος καὶ τᾶς βασιλικᾶς. ὐ γὰρ δέονται τᾶν τοιαύταν δέησιν· ἀλλ' ἄλλων * κεφαλαίων ἐκπορίζοντες τῶν * ὑστέρων, αἰεὶ πλαρεῶσι καινᾶν τᾶν βοηθᾶν. τέλφοι γὰρ κατ' ἀρετάν. ἃ δ' ἐν πόλει φιλία κοινῶ τινος τέλεος ἐχομένα, τᾶν τᾶ παντὸς ὁμόνοιαν μιμᾶται. αἰδὼ δὲ τᾶς πρὸς τὰς ἀρχὰς ἄμα τάξις, εὐθενία αἴ πόλις εἰκεῖτο. εἰς δὲ ταῦτα τούτων τε δεῖ, καὶ τίνος πρᾶξιος πολιτικᾶς τό τε ἄρχον καὶ ὃ ἀρχόμενον, * εἰ κε σάζοιτο δὶ αὐτό. ἐν τούτω κοινὸν ἀγαθὸν διάθεσίς τις, καὶ τῶν πολλῶν ὁμοφωνία μετ' πειθοῦς σεσωσμένας. ὁ κατ' ἀρετᾶν ἄρχων καλέεται βασιλεύς, καὶ ἐστὶ, ταῦτα ἔχων φιλίαν τε καὶ κοινωνίαν ποτὶ τὸν ὑπ' αὐτόν, αἵπερ ὁ Θεὸς ἔχει ποτί τε τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. ὄλεν δὲ τᾶν ἀρχᾶν χρὴ πρῶτον ἀρξάσθαι, πρῶτα μὲν πρὸς τῶ βασιλέως ἐς τοὺς βασιλευομένους· δεύτερον δὲ πρὸς τῶδε, ἐς τὸν βασιλέα· ὁποῖα φυλάττοντες ποτὶ ἰέα, καὶ ποτὶ πάτερα νομέως, καὶ νόμω ποτὶ χρεώμενοι αὐτῷ.

Μία γὰρ ἀρετὰ πρὸς τὸ ἄρχειν αὖ θεόπων, καὶ πρὸς τὸν αὐτῶ βίον. χρήσεται δ' ὀρθίως δὶ ἐνδειαν ποτιπλαμβάνων εἰς ὑπηρεσίαν τᾶν αὐτὸς αὐτῷ ἄλλως κατὰ φύσιν συνεργῶν. κοινωνίας γὰρ ἐάσας, ὀρθὸν ἔλαττον ἕκαστος αὐτάρκως βιώσει καθ' αὐτόν. δοκεῖ μὲν γὰρ ὁ αὐτάρκης μηδενὸς αἴ ἄλλω πρός γε τᾶν αὐτῷ διεξαγωγὰν ποτιδεήσεσθαι. αἰ δ' ἄρα δεῖ βίον ἐνεργέα ζώειν, δᾶλον ὡς καὶ ἕτερα αἰ πρόσλαβοι, ὀρθὸν τι ἔλαττον αὐτὸν αὐταρκέα ποιήσᾳ. φίλως τε γὰρ ἕξῃ πρὰ τᾶν αὐτῷ ἀρετᾶν· καὶ τοῖσδε χρώμενος, ὑ κατ' ἄλλαν ἀρετὰν χρήσεται, ἢ * ἄνδρ καὶ ποτὶ αὐτῷ βίον. ἀνάγκα δὲ ἀκόλουθᾶν καὶ τᾶς τοιᾶσδε ὐχ * ἀτέρως πρὸς ἔξαρετῶ ποτὶ αὐτὰ παρεσκευασμένως. χ' ὡ μὲν Θεὸς ὕτε πρᾶξιος ἔχων, ὕτε ὑπηρέτας, ὕτ' αὖ πρόσταξι πρὶ χρώμενος, ὀρθὰ στεφανῶν ἢ ἀναγορεύων τὸν πειθομένων, ἢ ἀτιμάζων τὸν ἀπειθέοντας, τοῦτ' αὐτὸς ἀρχὰ ποτὶ πόσι δὲ μέγεθος ἀρχᾶς. ἀλλ' οἷμαι παρέχων ἀξιομίμητον αὐτὸν, ζᾶλον ἐπιθῆσι πᾶσι τᾶς αὐτῷ φύσιος. ἔστι δὲ αὐτὸς μὲν ἀγαθὸς, καὶ τόδε μόνον τε καὶ ῥᾴδιον ἔργον αὐτῷ. οἱ δὲ μιμούμενοι τῶν αὐτῶν, χρεῶν τῶδε πάντα ἐργάζοιτο.

αἱ δὲ

ἀδὶ ὁμοίωσις, καὶ ἑκάστῳ τῶδι αὐτάρκης ἐστί. ὁ γὰρ δικαίῳ ἀρετὴ τοῦ τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ, μιμεῖται δ' αὐτὸν ἕτερος. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀμῶν βασιλεὺς, πῶς οὐχ ὁμοίως αὐτάρκης; ἀπεικάζων τε γὰρ αὐτὸν εἰ ἀπεικάσῃ τοῦ κρατίστῳ, καὶ πᾶς ἑαυτοῦ πφώμενος ὁμοῖον * αὐτὸς ἔσται· τὰ δ' ὅσα βίας καὶ ἀνάγκας τοῖς ὑποτεταγμένοις, οἷόπερ ἑκάστῳ τῶν σφῶν μίμησιν * τροθυμία ἀφαιρέσεται. χωρὶς δ' νοίας γὰρ ἀμήχανον ὁμοιοῦσθαι, ἃ μάλιστα πάντων ἀφανίζει τὸ φοβερόν. ὡς εἴθε ἐγὼ τῆς αἰθερίνας φύσεως δυνατὸν ἀφέμην, καὶ τὸ πυθῆς τινος † δίχεσθαι. πάρεστι γὰρ τῆς ἐπιγείου φαυλότατος τὸ λειψανον, καθ' ὃ ἐπίκειται ὃν τὸ ζῷον, τούτου οὐκ ἀμοιρεῖ. ὅθεν πειθὼ ἔργον τὶ ἐστὶ παρηγορίαν ἀνάγκας τροφή· τὰ γὰρ ἀφ' αὑτῆς αὐτὰ κατεργάζεται, τὰ παρ' ἐκείνας διέφυγεν. ὅσα δ' αὐθαιρέτως τῷ κρείττονι χάρεται, τούτοις εὐθυμία πειθῆς αἰδώς· ἐπιδιάκειται δὲ καὶ φόβος ἀνάγκης. εἰεργάσατο δ' αὖ μόνος ὁ βασιλεὺς αἰθερίῳ φύσει καὶ τόδε τὸ ἀγαθὸν, ὡς δεῖ μίμησιν αὐτῷ τῶν κρειττόνως ποιεῖ τὸ δίκαιον ἐπιέναι. τοὺς δὲ ὥσπερ ὑπὸ μέθης διεφθαρμένους, καὶ δεῖ κακῶν ἐφάπτεσθαι ἐμπιστεύσας * αὐτῶν ἐξελαφθεὶς ὁ λόγος, ἐπέρρωσέ τε καὶ κάμνοντας ἴσατο, καὶ τὰν ἐκ τῆς κακίας ἐποικοδομοῦσαν αὐτοῖς λήθην ἐκβαλὼν, τὰν μνήμαν ἐσφύσιον, ἐξ ἧς ἀπιστεῖται ἀκλεομάθεια πειθῶ. καὶ τὰν ἀρχὰν ἐκ φαύλων ἀσυμβούλων λαβοῦσα αὖτα, τὶ ἀσυνδέτου ἐκφύη τὰν ὀπίσσον * οἰκοδομοῦσαι χάρεσι, ἐς ἃ δὶ ἀθείαν τῆς ἀμῶν φύσιος ὁ λόγος αἰθερίους ὁμιλέων, ἀναπλαγῆ τε τῶν ἀρχὰν κακίαν ὑστερούντων. †

Ἀ ὧν ἱερεὺς ἂν ἡδίαν ἔχων ἔννοιαν, ὦ ὅτι βασιλεὺς εἴη. τῶδι γὰρ πεπισμένος, ἀγαθῶν μὲν πάντων αἴτιος ἐσται, κακῶν δ' οὐδενός. ὑμᾶς, ἀλλ' ὅτι γε δίκαιος ἐσται κοινωνικὸς ὤν, πάντη δῆλον. ἐπεὶ ἰσότητι γὰρ ἡ κοινωνία, καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀποβλέπομεν. ἐξ ἀρχῆς μὲν ἡ δικαιοσύνη, μετέπειτα δ' ἡ κοινωνία· οὐ γὰρ δυνατὸν ἄδικον μὲν ἦμεν, μεταδιδόμεν δ' ἰσότητος· ἢ μεταδιδόμεν ἰσότητος, μὴ κοινωνικὸν δ' ἦμεν. ἐγκράτεια δ' πῶς ἂν εἴη τῆς τῶν αὐτάρκων; ἀγαθὸν μὲν γὰρ πολυτέλεια, μάτηρ τᾶς ἀκρασίας αὖτα δ' τᾶς ὕβριος, ἐξ ἃς τ' ἐπ' ἀνθρωπίνοις κακῶν τὰ πολλά. ἀ δ' αὐτάρκεια, * ὕδωρ τι, καὶ πολυτέλεια, ὕτι τὰ ἀπ' αὐτᾶς. μηδὰ αὐτά τις ὕσα ἀρχά, πάντα μὲν ἀγεῖ ἀγεῖτο δ' αὖ ὑπ' ὑδενός. ὅθεν ἐστὶ μὲν ὦ Θεῷ, ὅτι δ' καὶ ὦ βασιλῆ, αὐτῷ μὲν ἄρχειν (ἀφ' ὕθεν καὶ ὁ αὐτάρκης καλεῖται.) ἄρχεσθαι δ' ὑπ' ὑδενός. τοῦτο δ' ὅτι μὲν θεσπέσιος χρεὼς ἂν αὖ γένοιτο, δῆλον. ὅτι δ' ἀ τῶ κόσμω θεσπασις ὁ Θεός ἐστι, φανερόν. συνέχεται γὰρ διακοσμία τε καὶ τάξει πᾶ δεύσα. νόω δ' χρεὼς, ὅτι αὖ αὐτὰ γένοιατο. ὑδὲ ὁ βασιλεὺς δὴ χρεὼς θεσπάσιος τοῦτος αὖ ἔχοι τὰ πρε-

& illius assimilatio, singulis sufficit. Non enim alia virtus est quæ Deo accepta facit, et alia quæ ipsum imitatur. Cæterùm rex terrenus apud nos cur nõ similiter se suiq; cõtentus, et in statu suo absolutus sit? Assimilabit enim seipsum uni tantùm optimo, & omnes alios sibi undequaq; similes fieri studebit. Quòd si vis & necessitas cogat subditos, singuli promptitudinem imitandi remittere solent. Non enim fieri potest vt absq; benevolentia alterum alteri simile euadat, quam in primis obliterat timor. Vtinam humanum ingenium nulla persuasione opus haberet. Est enim persuasio terrena pravitatis vestigium, qua mortale animal participat. Nam persuasio res est vicina necessitati, vt quæ ea perficere sua opera conetur, quæ necessitatem declinarunt. At quæ sponte natura honestum amplectuntur, nulla persuasionis reverentia moventur: nec enim timent necessitatem. Posset autem solus rex in hominis animo etiam hoc boni effi-cere, vt quod melius est imitando, decorum sequeretur: illos verò qui tanquã ebrietate corrupti sunt, et propter malam educationẽ, melioris oblivionẽ inciderunt, oratio adhibita restituit, laborantes sanat, ejectaq; oblivione pravitatis vitio ipsis innata memoriá inserit, ex qua persuasio dicta nascetur: quæ licet malis orta, boni tamẽ aliquid producit terrã inhabitãtib. in quaq; vitio naturæ deest propter eius imbecillitatẽ, oratio inter homines usurpata resarcit ac explet.

Reverà rex erit, qui sacram & divinam habuerit animi meditationem: hac enim imbutus persuasuq;, bonorum autor erit omnium, malis verò nullius. Quinetiam quòd futurus sit iustus, utpote ad communicandum promptus, cuius constat. Communicatio enim in æqualitate, et eius distributione sita est. Anteceat iustitia, communicatio participat. Nam fieri nequit, vt iniustus æqualiter distribuat: aut vt nõ sit ad cõmunicandum promptus, qui distribuat ex æquo. Continentẽ verò esse illũ qui cõtentus sit suo statu, quis negaverit? Sumptuositas enim incõtinentiæ parens est, incõtinẽtia cõtumelia, unde plerag; hominũ mala enascuntur. Virtus autem quæ suis rebus contentos facit, sumptuositatem et quæ sequuntur eam, haudquaquã probat. Sed cùm ipsa princeps quadã sit, præest quidem omnibus, subesse verò nulli potest: quod primũ Dei, deinde regis proprium est, vt nulli subjiciantur, sibi verò ipsis imperẽt: unde et αὐτάρκης apud Græcos dictus videtur, quòd τὸ ἐκ τοῦ ἄρχειν. Quòd autẽ ista a sine prudentia fieri nequeant, apparet: & quòd prudẽtia mundi Deus sit, manifestum est. Ordine enim & constitutione decenti coniunguntur: absque mente verò non possent fieri. Proinde rex quoque sine prudentia non poterit sibi comparare istas vir-

Loco versuum.

* Lego κατεμιμησαν.

† Videas lego, & supra in sermone de moneta.

* scribere τῷ κρείττονι.

* leg. αἰσθῆσιν. lib. sensu.

Videtur aliquid excidisse.

tutes: iustitiam dico, continentiam, communicandi virtutem, & istius cognatas.

Musonij, quòd oporteat reges etiam philosophari.

Cùm ad Musonium aliquando rex quidam Syriæ ingressus esset (erant enim adhuc Syriæ reges sub Romanorum imperio) cùm alia multa apud regem, tum hæc disserui. Ne tibi persuadeas cuiquam esse magis quàm tibi philosophandum: nec id aliam ob causam magis, quàm quia rex es. Est enim regis, posse homines conseruare, ac beneficijs afficere. id autem facturum scire necessarium fuerit, quid homini bonum aut malum sit, quid iuuet, quid obsit, quid vtile, aut inutile. Siquidem pereunt, qui in mala incidunt: seruantur, qui bona consequuntur: & beneficijs obstringuntur, qui his digni iudicantur, quæ iuuent vtilitáque sint: contrà malè afficiuntur, qui in damnosa atque inutilia impelluntur. Quid sit autem bonum aut malum, vtile aut inutile, quid conferat aut obsit, non alterius est discernere quàm philosophi: quippe qui in eo ipso continuè versatur, huic vni rei studet, vt percipiat quicquid ad hominis fœlicitatem aut infœlicitatem pertinet. Constat igitur, philosophari regem oportere. Præterea decet, aut potiùs necesse est regem ita subditis iura administrare, vt ne quispiam plura quàm par sit; paucioráve consequatur: sed vt meretur vnusquisque, ita vel honore vel pœna afficiatur. Quomodo autem quispiam hac iustitia non præditus efficeret? Iustus verò quo pacto quis esse poterit, si iustitia quid sit, ignoret? Est igitur rursus regi & hanc ob causam philosophandum. Nec enim absque philosophia iustitiam iustumq; tenere vnquam existimabitur. Etenim haud dicet potest, quòd qui didicit iusta, non magis ea intelligat, quàm ille qui non didicit: neque quòd non sint huiusmodi rerum imperiti omnes, qui nunquam philosophati sunt. Quo fit, vt homines inter se contendant ac digladientur, dum alij alia iustiora esse asserunt. Certè super illis quæ sciunt homines, non solent dissentire. Neque enim de albis, nigris, calidis, frigidis, mollibus, aut duris contendunt, sed de huiusmodi eadem omnes sentiunt & loquuntur. Quare etiam de iustis consentirent similiter, si nossent ipsorum naturam: sed interim dum concordes non sunt, ignorantiam suam arguunt. Nec tu quidem (vt mihi videtur) huius inscitiæ experses. Quapropter huic cognitioni operam dare debes magis, quàm alius quisquam: idq; tanto diligentiùs, quanto turpius est regem quàm hominem priuatum iustitiam ignorare. Ad hæc tum regem ipsum temperantem esse oportet, tum subditos eiusmodi reddere: vt & ipse

τὰς· δικαιοσύνας φαμὶ καὶ ἐγκρατείας καὶ κοινωνίας, καὶ ὅσα τούτων ἀδελφά.

Εἰσελθόντος δέ ποτε ὡς αὐτὸν τῶν βασιλέων τινὸς τῶν ἀπὸ τῆς Συρίας (ἦσαν γὰρ ἔτι τότε ὑπὸ Συρίᾳ βασιλῆς Ῥωμαίων ὑπήκοοι) ἀλλά τε πολλὰ εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ δὴ καὶ τοῦτο μὴ οὐ, ἔφη, δεῖν τινι μᾶλλον προσήκειν φιλοσοφεῖν, ἢ σοί· μηδὲ δι' ἄλλο τι μᾶλλον, ἢ ὅτι βασιλεὺς τυγχάνεις ὤν. δεῖ μὲν γὰρ δή που δύνασθαι τὸν βασιλέα σώζειν ἀνθρώπους καὶ ὠφελεῖν. τὸν δὲ σώσοντα καὶ ὠφελήσοντα χρὴ ἐπίστασθαι, τί μὲν ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, τί δὲ κακόν· καὶ τί μὲν ὠφέλιμον, τί δὲ βλαβερόν· καὶ συμφέρον γε καὶ ἀσύμφορον. εἰ γὰρ ἐπιλείποιτο μὲν οἱ πρὸς ἐπίπλοντες τοῖς κακοῖς, σώζοιτο δὲ εἴ τις τυγχάνοντες τῶν ἀγαθῶν καὶ ὠφελήσοντες) μὲν οἱ αὔξοντες τῶν ὠφελίμων καὶ συμφερόντων, κακοπαθοῦντες δὲ οἱ ἐμβαλλόμενοι τοῖς ἀσυμφόροις καὶ βλαβεροῖς· ἀγαθὸν μέν τοι ἢ κακόν, ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον, ἢ ὠφέλιμον ἢ βλαβερόν, οὐκ ἄλλῃ τῳ σκεπτέον ἐστὶν ἢ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ πρᾶγμα τελοῦμενος, ὅπως μηδὲν εἰ τούτων ἀγνοήσῃ, καὶ τέχνῃ τινὶ πεπόρισται ταῦτα εἰδέναι, τί φέρει πρὸς αἰθρώπους εὐδαιμονίαν ἢ κακοδαιμονίαν. διὸ φαίην) δεῖν τὸν βασιλέα φιλοσοφεῖν. καὶ μὲν δὴ πρόσηκεν μέν τῳ βασιλεῖ, μᾶλλον δέ ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ, τὰ δίκαια βεβαιοῦν τοῖς ὑπηκόοις, ὡς μήτε πλέον ἔχειν, μήτε ἐλαττοῦσθαι μηδένα τῶν δέοντος· ἀλλὰ τὴν ἀξίαν, ἑκάστῳ τιμῆς καὶ τιμωρίας τυγχάνειν τὰς ἀξίους. ταῦτα δὲ πῶς ποτε διωνήσεται αὐτὸς δίκαιος ὢν οὐκ ὤν; δίκαιος δὲ πῶς ἂν εἴη τὰς μὴ ἐπιστάμενος δικαιοσύνας, ὁποῖόν τί ἐστι; πάλιν οὖν καὶ ταῦτα φιλοσοφητέον τῷ βασιλεῖ, ὅτι δικαιοσύνῃ καὶ ὃ δίκαιον οὐκ ἄν ἄλλως φαίη τις γένοιτο, εἰ μὴ φιλοσοφήσειεν. ἡγοῦμαι γὰρ ὅτι ὡς ὁ μαθὼν, μᾶλλον εἰδὼς τὰ δίκαια τοῦ μαθήσεσθαι ἐστὶν εἰπεῖν ὅτι ὡς οὐκ ἀμαθὴς εἴη τῶν τοιούτων πρήξεων, οἱ μὲν φιλοσοφήσαντες. ἐπεὶ ἀμφισβητοῦσι γοῦν καὶ πολεμοῦσι πρὸς τοὺς δικαίων πρὸς ἀλλήλους· οἱ μὲν ταῦτα φάσκοντες, οἱ δὲ ἑκάτερα δικαιότερα εἶναι). καί τοι πρὸς γε ὧν ὑπάρξαντα αἴθρωποι, πρὸς τοῦτον ἢ ἀμφισβητοῦσι· ὅτε πρὸς λευκῶν ἢ μελάνων, ἢ θερμῶν ἢ ψυχρῶν, ὅτε πρὸς μαλακῶν ἢ σκληρῶν· ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ πρὸς τούτων ἅπαντες φρονοῦσί τε καὶ λέγουσι. ὥστε καὶ πρὸς τοὺς δικαίων ὁμονοεῖν ἂν πολλὰ πλησίως, εἴ περ ἦσαν ἅπερ ἐστίν. ἐπεὶ ὡς δ' οὐχ ὁμονοοῦσιν, ἀγνοοῦσι φαινονται. καὶ δὲ σὺ ταύτης ἐκτὸς εἶ τῆς ἀγνοίας, ὡς ἐγὼ δικαῶ. ὅτι δὲ ἐπιμελητέον σοι τῆς γνώσεως μᾶλλον, ἢ ἄλλῳ ὁτῳοῦν, καὶ τοσούτῳ γε μᾶλλον, ὅσῳ αἴσχιον αἰδρὶ βασιλεῖ ἢ ἰδιώτῃ, τὴν εἰ) ἐπὶ δικαιοσύνης. ἔτι τοίνυν δεῖ τοὺς βασιλέας μὴ σωφρονεῖν αὐτοὺς, δεῖ δὲ τοὺς ὑπηκόους σωφρονίζειν· ἵν' οὕτω

ἄρξῃ

ἀρχὴ σωφρόνως, οἱ δ' ἄρχοντες κοσμίως, μανθάνειν δὲ ῥυφῶσι. λυμαντικὸν γὰρ ἀρχοντός τε καὶ ἰδιώτου πάντὸς ἡ ῥυφή. πῶς δ' ἄν ἢ αὐτὸς σωφρονήσειέ τις, μὴ μελετήσας κρατεῖν τῶν ἐπιθυμιῶν; ἢ ἀκόλαστος ὤν, ἄλλους ποιήσειε σώφρονας; πῖς μὴν τις ἐπιθυμήσειε σωφρονεῖν ἄνευ φιλοσοφίας, ἥτις ἐστὶν εἰπεῖν. αὕτη γὰρ διδάσκει μὲν ἐπιθυμεῖν ἡδονῆς εὖ· διδάσκει δ' ἐπιθυμεῖν πλεονεξίας· διδάσκει δὲ ἀγαπᾶν δύτιλίαν· διδάσκει δὲ φεύγειν πολυτιλίαν· ἐθίζει δ' αἰδοῦς ἔχειν· ἐθίζει δὲ γλώττης κρατεῖν· τάξιν δὲ καὶ κόσμον, καὶ εὐχρηστοσύνην ἐν ὅλοις ὀφείλει καὶ χρῆσθαι παρέχει. ταῦτα δὲ ἀνθρώπῳ σωφρονοῦντι παρέχεται καὶ σεμνὸν καὶ σώφρονα αὐτόν. καὶ δὴ καὶ βασιλεῖ, ὅτῳ ὑπάρχει ταῦτα, μάλιστα ἂν εἴη θεοσεβὴς τε καὶ αἰδοῦς ἄξιος. πάντα μὲν ἄφοβον καὶ ἀνέκπληκτον ἐν θαῤῥαλέῳ, ἔστι μὲν ἀνδρείας ἔργον. πῶς δ' ἂν θᾶττον μᾶλλον ἀνθρώπῳ ὑπάρξειεν, ἢ εἴ τις τὸν θάνατόν τε καὶ πόνον λάβοι πίστιν ἐχυρὰν, ὡς οὐ κακὰ ὄντα αὐτά; ταῦτα γὰρ δὴ τὰ δεδιότα καὶ φοβοῦντα τοὺς ἀνθρώπους ἐστὶν, ὅ, τε θάνατος καὶ ὁ πόνος, ὅταν ὡς κακὰ νομιζόμενοι ὦσιν αὐτά. μὴ κακὰ δ' εἶ ταῦτα, φιλοσοφία δι δάσκει μόνη. ὥστ' εἴπερ ἀνδρείας κτητέον τοῖς βασιλεῦσι (κτητέον δὲ) πάντως ἐστὶν ἑτέρου μᾶλλον ἐπιμελητέον τῇ φιλοσοφίᾳ αὐτοῖς, ὡς οὐκ ἄν ἑτέρως ἀνδρείους νομιζοίμεθα. καὶ δὴ βασιλικὸν μὲν εἴ τι ἄλλο, καὶ τὸ ἀπταίστως τὸν λόγον εἶ· καὶ δυνάμει κρατεῖν ὡς ἔπος ἁπλοῦς τῶν μαχομένων, ὅταν τοῖς λόγοις διαλεγομένων. ὡς καὶ τι ταύτην ἀσθενήσουσι οἱ βασιλῆς, ἀνάγκη πολλάκις ἀπειράκτους αὐτοὺς, καὶ βιάζεσθαι τὰ ψευδῆ ὡς ἀληθῆ πρεσβεύεσθαι, ὅπερ ἀφρονούντων ἔργον, καὶ ἁμαρτίας ἐσχάτης. φιλοσοφία δ' οὐκ οἶδα εἴ τι μᾶλλον, ἢ τοῦτο παρέχει τοῖς μετ' αὐτὴν πίφυκεν, ὥστε τὸ ἀπρεπὲς λόγου τὸ πλησίον, καὶ τὰ ψευδῆ διακρίνειν ἀπὸ τῶν ἀληθῶν, καὶ τὰ μὲν ἐλέγχειν, τὰ δὲ βεβαιοῦν. οἱ γὰρ ῥήτορες, ὁπόταν ἔλθωσιν εἰς ταὐτὸ τοῖς φιλοσόφοις, καὶ δίδωσι καὶ λαμβάνουσι λόγον, ἔστιν ὅτε ἐφ' αὑτοὺς συγχεομένους, ἀπορουμένους, ἀσαφῆ λέγειν αὐτοῖς ἀναγκαζομένους· καί τοι ὁπόταν οἱ ῥήτορες, οἱ τοῦτο πεπαιδευμένοι ἔργον, λόγους μελετᾶν, ἀδυνάτους εἶναι λόγους διέσκωπται τῶν φιλοσόφων· οἵτινες, τί χρὴ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὑπολαμβάνειν; ὅθεν εἴ τινι οἴεται βασιλῆ, ἔστιν ἐπιθυμία τοῦ εὖ λόγους κρατεῖν, φιλοσοφητέον αὐτῷ, ἵνα μὴ δεδιὼς μηδὲ ταύτην μηδένα, ὡς ἐφ' ἡμισείαις αὐτὸ ἥξων, δέον ἀπταίστως οὗ ἀδεῶς εἶ τὸν βασιλέα καὶ θαῤῥαλέον καὶ ἀπταῖστον. κεφάλαιον δὲ τὸν μὲν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν, ἀνάγκη πᾶσα, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἶ ἀναμάρτητον, καὶ τέλεον. εἴπερ δεῖ αὐτὸν, ὡς ἐφ' ἑδόκει τοῖς παλαιοῖς, νόμον ἔμψυχον εἶ, εὐνομίας μὲν καὶ ἐμφύτου μηχανόμενον, ἀνομίας δὲ καὶ φάσιν ἀπείργοντα,

modestiùs imperet, ac subditi pareant decentiùs: neutri autem delicientur. Pernicioſa enim eſt voluptas & principi, & priuatis omnibus. Quo autem pacto quispiam aut ipſe temperans erit, cùm imperare cupiditatibus haud didicerit? Aut quomodo luxuria diſſluens alios reddet temperatos? Qua verò ſcientia præter philoſophiam ad temperãtiam perducat, nulla eſt. Hæc enim voluptatem & anaritiam vincere, frugalitatem diligere, luxum & ſumptus declinare docet: verecundiam ſeruare, linguámq; compeſcere aſſuefacit: modum, ordinem, elegantiam & honeſtatem parit: denique decorum in geſtu habituq; conciliat. Quæ cùm hominis inſunt, eum grauem ac temperantem reddunt. Quapropter et rex ita inſtructus, maximè Deo ſimilis & venerandus exiſtit. Vt autem quiſpiam intrepidus ſit, audens, & minimè formidoloſus, id præſtat fortitudo: quæ nemini vtiq; ineſſe poteſt, qui in morte ac labore nihil ineſſe mali ſibi non conſtanter perſuaſerit. Hæc enim, mors inquam & labor, homines perterrefaciunt, & à mente deturbant, cùm pro malis habentur. Quòd autem mala non ſint, ſola docet philoſophia. Quare ſi fortitudo eſt regibus acquirenda, vt omninò eſt, præ omnibus ſtudijs philoſophari debent, quum fortes aliter euadere non valeant. Eſt item, ſi quicquã aliud, & hoc maximè regium, dicendi facultate minimè ſuperari: & haud ſecus oratione colloquentes, quàm armis hoſtes vincere. Nam ſi in hac re inualidi reges fuerint, neceſſe erit vt quàm ſæpiſſimè ſeducantur, & falſa pro veris admittant: quod imprudentiæ extremæq; indicium eſt ignorantiæ. At neſcio an philoſophiâ quicquam magis mortalibus largiri ſoleat, quàm vt ne oratione ſuperentur, falſáque à veris diſcernant, hæc affirment, illa redarguant. Rhetores certè, ſi quando in certamen diſputandi cum philoſophis deſcenderint, videre eſt quomodo impingant, intricentur, & contraria ſibi dicere cogantur. Atqui ſi rhetores, qui ſibi hoc vnum proponunt, vt dicendi facultatem acquirant, philoſophis inferiores in dicendo deprehenduntur: quid de cæteris hominibus exiſtimandum eſt? Quare ſi quis rex victoriam in orationibus exoptauerit, ſibi philoſophandum eſſe ſciat, vt ne hoc quidem in re ſe à quopiam ſuperari poſſe timeat, cùm præſertim vbique intrepidum regem, & animoſum, inuictúmque eſſe oporteat. In vniuerſum autem neceſſe eſt vt rex bonus, nec verbo, nec opere vnquam delinquat, omníque in re conſummatus ſit. Siquidem opus eſt ipſum, vt veteribus videbatur, vinam eſſe legem, æquitatem et concordiam machinantem, iniquitatem verò ac ſeditiones arcentem,

animóque in subditos paterno lenem amulantem. Talu autem quo esse modo quisquam potest, nisi cæteris natura præstet, optimáque sit disciplina imbutus, eásque omnes virtutes assecutus, quæ hominem deceant? Quòd si alia est scientia, quæ hominis naturam, & ad virtutem ducat, & ea quæ honesta sunt exercere ac prosequi doceat, cum ipsa philosophia conferatur, & utra facilius optimum efficere regem valeat, inducetur, ut qui bonus rex esse cupit, potiore utatur. Sin autem nulla alias ars ne pollicetur quidem virtutis traditionem ac disciplinam, sed alia circa corpus tantùm humanum eique utilia versantur: alia verò etsi animi cultum attingunt, cætera tamen omnia potiùs, quàm unde modestior ac temperantior animus reddatur, considerant: sola verò philosophia hoc instituit ac molitur, quomodo homines & malitiam declinent, & virtutem consequantur. Si hæc inquam ita se habent, quid est quod ab eo qui optimus esse rex concupiscit, philosophia sit studio præponendum? Imò quomodo aut qua ratione aliquis aut vitam privatam, aut regnum rectè instituerit, nisi beneficio philosophiæ? Equidem ita statuo, Iorum regem statim & philosophum esse necessariò: & philosophum statim animo præditum esse regio. Primùm itaque quod prius est speculemur. An quispiam bonus rex esse potest, nisi idem bonus vir fuerit? Haudquaquam. Bonus autem vir esse nemo potest, quin & philosophus. Per Iovem. Siquidem philosophari, est boni honestique studium exercere. Itaque bonum regem continuò & philosophum esse necessariò fatendum est. Cæterùm quòd philosophus omnino etiam vir regius sit, hoc modo percipies. Hominis regij est, rectè gubernare posse gentes ac ciuitates, & dignum esse qui cæteris imperet. Quis igitur fuerit magis idoneus ciuitatis præfectus, aut dignior hominibus imperare, quàm philosophus? Quippe decet philosophum, si verè salus sit, esse prudentem, temperantem, magnanimum, iusta & decora iudicare, cogitata efficere, dura tolerare. Idem & animosus, intrepidus, & patiens eorum, quæ grauia videntur, fuerit: præterea beneficus, humanus, candidus: quo quidem viro quis ad imperandum aptior & parator inueniri posset? Nullus. Quamuis autem non multi ei obediant et obtemperent, non propterea tamen regia privatur dignitate. Satis est enim si amicis imperet, aut uxori, & liberis, aut saltem sibi soli. Nec enim qui paucos curat, minùs est medicus, quàm qui multos, modo medendi peritiam teneat. Et musicus non minùs est qui

* alabeff.

ζηλωτὴν τῦ Διὸς εἶναι, καὶ πατέρα τῶν ἀρχομένων, ὡς ἔφην ἐκεῖνον. ταὐτὸς δὲ πῶς ἂν εἴη τὶς μὴ φύσει τι ἄλλο φερόμενος, παιδείας τε ἀεὶ τυγχάνων πεπαιδευμένος, ἀρετάς τε ἁπάσας ἔχων, ὅσαι γε ἂν ἀνθρώπῳ προσήκουσιν, ἃ μὲν οὖν καὶ ἕτερα διεξήμεν ὅτι, καὶ πολὺ κηδόμενος πρὸς ἀρετὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ἀσκῶν καὶ μετιὼν τὰ καλὰ διδάσκουσα, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἂν εἴη καὶ συγκριτέον, εἴ τι ἐκεῖνα, εἴτε φιλοσοφία χρείττων, καὶ ἀποχρῶσα μᾶλλον ἀγαθὸν ἀποδεῖξαι βασιλέα. καὶ τῇ χρείττονι χρῶτ' ἂν εἰκότως ὁ βασιλεὺς βουλόμενος δὴ εἶναι ἀγαθός· εἰ δή μοι μὴ ὑδὴ ὑπάρχοιεν τύχῃ ἀδελφεὰ τῶν ἄλλων καὶ διδασκαλίαι ἀρετῆς· * ἀλλ' αἱ μὲν ἄλλαι τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον, καὶ πάντων τῶν χρησίμων πραγματεύονται μέν, μόνον, ὅσαν δὲ τῆς ψυχῆς ἐφάπτονται, πολὺ σκοπεῖν μᾶλλον, ὅπως αὐτὴ σωφρονήσῃ. μόνη δὲ φιλοσοφία τοῦτο σκοπεῖ, καὶ ὅπως μηχανᾶται, τοῦς ἀνθρώπους κακίας μὲν ἀπέχεσθαι, ἀρετὴν δὲ ἀσκεῖν. εἰ ζῶντα ζωὴν ἔχῃ, τί ἂν μᾶλλον εἴη βασιλεῖ γε ἀγαθῷ βουλομένῳ προσήκοντα περὶ τὸ φιλοσοφώτερον ἢ πῶς ἂν ἄνευ φιλοσοφίας δύναιτο ἄν τις βασιλεῦσαι, ἢ βιῶναι καλῶς, εἰ μὴ φιλοσοφήσει; ἐγὼ μὲν οἶμαι τὸν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν, δῆθεν καὶ φιλόσοφον, ἐξ ἀνάγκης εἶναι· καὶ τὸν γε φιλόσοφον, δῆθεν καὶ βασιλικὸν εἶναι. προσήκει δὲ σκοπεῖν ἀναμιμνήσκοντας. ἆρ' ἔστιν ὅπως βασιλεὺς ἀγαθὸς εἴη τὶς, ἂν μὴ ἀνὴρ ἀγαθὸς ὦν; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀγαθὸς δέ τις ἀνὴρ, οὐκ ἀφιλόσοφος εἴη ἂν τὴν Δία, εἴγε τὸ φιλοσοφεῖν, καλοκἀγαθίας ἐπιτήδευσίς ἐστιν. ὥστε ὁ βασιλεὺς ὁ ἀγαθὸς, ἐξ ἀνάγκης δῆθεν καὶ φιλόσοφος δεήσεται ὤν. καὶ μὴν ὅγε φιλόσοφος, ἔτι πρώτως καὶ * βασιλεύς, ὅτι γε ἂν μαθοις τὸ γὰρ βασιλικὸν δήπου ἐστὶ τὸ δικαίως καλῶς ἐπιτροπεύειν ἔθνη καὶ πόλεις, καὶ εἶναι ἄξιον ἀνθρώπων ἀρχὴν. τίς δ' ἂν ἢ ἱκανώτερος εἴη πόλεως προστάτης, ἢ ἀξιώτερος ἀνθρώπων ἀρχὴν τοῦ φιλοσόφου; ὃν γε προσήκει (εἰ ὄντως ἦ ἀληθῶς φιλόσοφος) εἶ ἀγαθὸν, σώφρονα, μεγαλόφρονα, τοῦ δικαίου κριτικὸν καὶ τοῦ πρεπόντων, καταπρακτικὸν τοῦ νοητῶν, καρτερικὸν τοῦ ὑπτίων. πρὸς δὲ τούτοις ἀβάσκανον, ἀδεᾶ, εὐπροσήκτους τοῦ δικαίων δυνῶν εἶναι· εἰ δὲ ἐπὶ δυσεργητικὸν, φιλάνθρωπον, χρηστόν. τοῦ δὲ τοιούτου τίς ἂν εὑρεθείη ἀρχὴν ὑπτιοτέρους, ἢ δυνατώτερος; ὁδύς, ἂν γ' ἐμὲ ἔχῃ πολλοὺς τοὺς ὑπακούοντας καὶ πειθομένους αὐτῷ, ὅπου δέοι τοῦτο τοῦ βασιλικοῦ εἶ ἐφίεται. ὅλως γὰρ καὶ ὁ τοῦ φίλου ἀρχὴν τοῦ ὑπαρχόντων, ἢ γυναικός τε καὶ παίδων, ἢ καὶ ἐπὶ Δία αὐτὸν αὐτοῦ μόνου. καὶ γὰρ ἰατρὸς οὐδὲν ἧττον τοῦ πολυπράγμονος πολλοὺς ὁ θεραπεύων ὀλίγους, εἴγε ἔχοι τὴν ἐμπειρίαν τὴν ἰατρικήν. καὶ μουσικὸς οὐδὲν ἧττον ὁ διδάσκων τοὺς

πολλοὺς

πολλὸς ὁ διδάσκων ὀλίγους, εἰ γε ἔχει τὴν μουσικήν. καὶ ἱππικὸς ὁμοίως τῷ χρωμένῳ πολλοῖς ἵπποις, ὁ χρώμενος ἐνί ἢ δυσὶν, ἄρχειν ὀπτέον τῆς ἱππικῆς ἦ. καὶ ὁ ἐν καὶ βασιλικὸς ὡσαύτως πλησίον τῷ κεκτημένῳ πολλοὺς ὑπηκόους, ὁ ἔχων ἕνα ἢ δύο τοὺς πειθομένους ἀσφαλῶς μόνον ἐχέτω τὴν τοῦ βασιλεύειν ἐμπειρίαν, ὥστε καὶ βασιλικὸς εἶναι. Δοκεῖ τοίνυν μοι δοκεῖ καὶ Σωκράτης τὴν φιλοσοφίαν πολιτικήν τε καὶ βασιλικὴν ὀνομάζειν, ὅτι ὁ ταύτην ἀναλαβὼν, εὐθὺς πολιτικὸς ἦν. τοιαῦτα τοῦ Μουσωνίου εἰπόντος, ἡδέως ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις, χάριν τε ἔσχε ὡμολόγησέ τε εἰρηκέναι αὐτῷ καὶ αὐτὰ ταῦτα, ἔφη, αἰτήσω ὅ, τι βούλομαι· καὶ γὰρ ἂν αὐτὰ ποιοίμην σοι μάλιστα ἑκόντος. ὁ οὖν Μουσώνιος, αἰτῶ σε, ἔφη, τοῦτο πρᾶξαι καὶ ἐμοὶ πειθόμενον τοῖς λόγοις, ὃν ἐπῄνεσας. καὶ γὰρ ἐμοὶ ὅπως χαριεῖ μάλιστα, καὶ ὠφελήσῃ αὐτὸν, οὐχ ἑτέρως μᾶλλον.

Καὶ μὴν δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁ Κύρος, ὅπως αἰεὶ ἵλεω θεοὶ ὄντες, ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον, πειράσομαι τελέως ὀπτιμελούμενος. μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως αἱ θεοὶ τοῖς θεοῖς προσφιλέστεροι εἶεν, ὅσῳ καὶ παρ' ἀνθρώποις, ὅστις μὲν ὁπότε σὺ ἀπέρχοιο εἴη, πότε κολακεύοι· ὅταν δὲ ἄρισα πράττοις, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μέμνηται. καὶ τῶν φίλων δὴ ἔφησθα χρῆναι ὡσαύτως ὅπως ὀπτιμελεῖσθαι. οὐκοῦν καὶ σοὶ, ἔφη, ὦ παῖ, δι' ἐκείνας τὰς ὀπτιμελείας, ἥδιον μὲν ἔρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς * δεισιδαίμων· ἐλπίζῃς δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι ὧν αἰ δέῃ, ὅτι ξυνῄδεισαν σαυτῷ δοκεῖς οὐ πώποτε ἀμελήσας αὐτῶν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι τοὺς θεοὺς ὄντας, ὅτῳ διάκειμαι. τί γὰρ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐκεῖνα μέμνησαι, ἃ ποτὲ ἔδοκει ἡμῖν; ὅσα γὰρ δή πω δεδώκασιν * ἡμῖν οἱ θεοὶ μαθόντας αὐθρώπους * (βέλτιον πρᾶσσειν, ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας) καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον αὐτὰ, ἢ ἀργοῦντας, καὶ ὀπτιμελουμένους ἀσφαλέστερον αἰεὶ διάγειν, ἢ ἀφυλάκτους, * καὶ παρέχοντας ἑαυτοὺς οἷς δεῖ· ὅτῳ ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τἀγαθὰ πρὸς τῶν θεῶν. ναὶ, μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύρος, μέμνημαι καὶ τοῦτο ἀκούσας σου. καὶ γὰρ ἀνάγκη τῷ πειθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. καὶ οἶδα * προσπλέοντα αὖ, ὡς ἔδει ἡμᾶς εἶναι αὐτοὺς πρὸς τοὺς θεοὺς, ὅτι ἱππικοὺς μὲν μαθόντας, ἱππομαχεῖν ἵνα μὴ ὀπισαμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ὀπισαμένων τοξεύειν· ὅτι μὴ ὀπισαμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἐπίστασθαι ναῦν κυβερνῶντας ὅτι μὴ ἀπιέναντας γε σῖτον, εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· ὅτι μὴ φυλαττομένους γε ἐπιστρατεύοντας, σωτηρίαν αὐτοῖς. πρὸς γὰρ τοὺς τῶν θεῶν νόμους ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πράττειν εἶναι. τοὺς δὲ ἀτιμάσαντας δικαιοῦντας, ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι πρὸς

pauccos docet, quàm qui multos, modo musicam habeat facultatem. Et qui uno aut duobus equis vtitur, tam equestris est, quàm qui multis, modo equitandi peritiam calleat. Eadem ratione is qui uni aut duobus imperat, aequè fuerit regius ac ille qui multis dominatur, modo regnandi peritiam teneat. Hanc ob causam Socrates mihi videtur philosophiam, ciuilem ac regalem scientiam nuncupare: quòd qui philosophiam sibi comparauit, statim & ciuilis sit. His Musonij dictis rex oblectatus, tum gratiam eius orationi habuit, & petēdi, quodcunq; vellet, optionem detulit: nulla enim in re, dixit, apud me repulsam patieris. Respondit Musonius: Peto vt orationi meae, quam adeò laudas, obsequaris. Nam & mihi hoc pacto maximè gratū facies, & tuipse maiorem inde, quàm ex vllare alia, vtilitatem consequeris.

Xenophontis lib. 1. de Pædia Cyri.

Age, Cyrus inquit, O pater, quando Dij non aduersi consulere nobis velint, pro viribus diligentiam adhibebo, vt mones. Memini enim ex te olim audisse, istidem à Dijs illum magis exorare, quod velit, quemadmodum etiam ab hominibus qui nō cùm in difficultatibus fueris, tum assentetur: sed cùm rebus secundis vtitur, tum reminiscatur Deorum. & amicorum dicebas eandem habendam esse diligentiam. Propterea, inquis, ô fili, ea illos cultus libentiùs venis Deos rogaturus ista affectus, sperasq; futurum, vt magis quecunq; rogaueris, consequare, quòd tibi conscius sis nunquam eorum cultus defuisse. Valde, inquit, ô pater, ista sum affectus in Deos, vt in amicissimos mihi. Quid enim fili, Cambyses inquit, meministi ne illa, quae nobis olim videbantur: fœlicioreis esse homines si didicere quae Dij dederint, quàm si eorum fuerint inscij: & si operantur, efficere magis, quàm si sint otiosi: & si diligentiam adhibuerint, quàm si horum fuerint negligentes, degere posse securiùs? Qui ergo tales se præstarent, quales parebat, ita nobis videbatur bona ijs petenda esse à Dijs immortalibus. Ita, inquis Cyrus, memini equidem hac abs te audisse. Etenim necessario parendum est orationi tuae. Nam nouit se dicere semper solitum, haud fas esse à Dijs petere, neque victoriam eos equestri pugna, qui equitare nō didicissent: neque sagittis signaros superare illos sagittando, qui huiusmodi peritiam callent: neque gubernandi imperitos optare nauium salutem gubernando: neque eos qui frumentum non seuerint, sibi precari triticum pulcherrimum nasci: neque salutem petere, qui sibi in bello non cauerint: huiusmodi enim omnia esse præter diuina instituta. Sed qui optant illicita, dicebas consentaneum esse hos aequè à

* ὅτῳ οὕτω διακείμενος.

* al. ἀφοβ. Parenthesis inclusa à Lasio non agnoscitur.

* τότων.

* οἱ ἱππικοὶ τότε.

Dijs optata non consequi, atque ab hominibus non adipisci, quæ illegitima rogant.

Ibidem. *Ita medius fidius, ô pater, memini hoc dixisse te. Itaq; mihi quoq; videbatur opus esse maximũ pulchrè imperare, ac nunc eadẽ mihi videntur, cùm ipsum imperandi munus mecum ipse considero. Equidẽ cùm ad alios homines oculos conuertens animo voluto, quales sunt qui principatũ obtineãt, et quales ij qui sint nobiscũ decertaturi: turpissimũ mihi videtur eiusmodi homines formidare, minusq; libenter ijs obuiã ire in pugnã, quos ego, vt ab hisce amicis nostris incipiã, sentio existimare id esse operæpretiũ, vt rex subditis antecellat cœna sumptu ac magnificẽtia, auri magnitudine, diuturniore somno, vtq; omnib. in rebus minore degat in labore quàm subditi. At ego arbitror decere principẽ subditis anteire, non luxu et ocio, sed prouidentia et industria.*

Ibidem. *Interrogas, inquit, fili, vbi abs te pecunia parari queat? Sed à quo magis cõsentaneũ est suppeditari pecuniam, quã ab eo qui exercitui præsit?*

Ibidem. *Hoc insuper omnib. maximè memineris, nunquam expectandũ esse, vt tum cõmeatum pares, cùm ipsa necessitas te coegerit: sed cùm maximè abundaueris, tum ante indigẽtiam illam strue. Etenim magis, àqb. opus fuerit, eum cõsequeris, eũ nõ visus fueris indigere. Neq; præterea à tuis militibus accusabere. Magis etiã ex hac re tere alij verebuntur. Ac si quos tuu viribus volueris vel bene afficere, vel malè, obsequẽtiores eis milites habiturus in rerũ necessariarũ copia. Et oratione tum veteris magis ad persuadendũ apposita, cùm maximè poteris demonstrare te idoneum esse, qui tum bene, tum malè possis afficere.*

Ibidem. *Rogabas me ad postremum, qua tandem ille doctrina diceret me scientia rei militaris abs se instituisse: & cùm responderem instruendi exercitus doctrina: risisti tu quidem, mihiq; vnumquodq; conferẽs enarrasti, Cui, inquiens, exercitus instructio vtilitatis foret rei militari sine commeatu? sine bona valetudine? sine scientia inuentarum artium circa rem bellicam? sine obedientia? Cumq; mihi ostendisses nosse actem instruere, breuem quandam esse partem rei militaris, ipseq; rogassem si quid horum posses me docere: insistis abeunti mihi, vt cum his viris differerẽ qui militares habentur, & ex ijs quærerem, qua ratione hæc singillatim fierent.*

Ibidem. *Nam exercitus scilicet opus est, si suo munere fungi velit, vt vacet nunquam aut nocere hostibus, aut prodesse sibi. Difficile est profectò hominem vnum alere ociosum, multo etiam difficilius totam domum: sed omnium est difficillimum vniuersum exercitum ociosum alere. Nam & plurima sunt in exercitu, quæ vescuntur: & quæ à minimis incipiunt, & quæ ijs quæ ceperint, vtantur affluentissimè.*

*πάλιν.

Θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρ' ἀνθρώπων ἀτιμάζεσθαι, τὰς μὴ δικαίως δεομένους.

Καὶ τοῦτό σου λέγοντος, σωιεδόκει καὶ ἐμοὶ ὑπερμεγέθες ἔργον εἶναι τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νῦν, ἔφη, ζωπυρεῖ μοι δοκεῖ, ὅταν περὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέν τι πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν καταιονῶσι, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ πολυτελεστέρῳ δεῖπνῳ, καὶ πλέον ἔχειν ἐνδυσίου χρυσίου, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ τοῖς ἀπονωτέροις τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δ' οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα, ἢ τῷ ῥᾳδιουργεῖν χρῶνται διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῇ προνοίᾳ καὶ φιλοπονίᾳ.

Ἐρωτᾷς, ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ, εἴ πῃ ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο. ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς πόρον γίνεσθαι, ἢ ὁπόθεν τὸ δυνάμενον ἔχοντος;

Τόδε δὲ πρώτων μάλιστά μοι μέμνησο· μηδέ ποτ' ἀναμένῃς τὸ προίζεσθαι τὰ ὑποτείνοντα, ἐς τ' αὖ ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ. ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορῇς, τότε πρὸς τὰς ἀπορίας μᾶλλον μηχανῶ. καὶ γὰρ τοῦτο μᾶλλον παρ' ὧν αὐδέη μὴ ἀπορρήσεσθαι, καὶ ἔτι αἰσχίους ἔσῃ πρὸς τοὺς σαυτοῦ στρατιώτας. ἐν τούτῳ δὲ * μάλιστα καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλου, αἰδοῦς τοῦτο. καὶ εἴ τι ἂν βούλῃ τῇ δυνάμει ἢ εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον ὑπηρετήσουσι οἱ στρατιῶται ἔχοντες τὰ δέοντα. καὶ πιστοτάτους δὲ λόγους σαφ' ἴσθι τότε δυνήσῃ λέγειν, ὅταν καὶ εὐδικεῖσθαι μάλιστα δυνῇ ποιεῖν ἰσχυὸς ὤν, καὶ εὖ καὶ κακῶς.

Τὸ τέλος δή μοι ἐπέρου, τί ποτε διδάσκων στρατηλάτην φὴς με διδάσκειν. καὶγὼ δὴ εἰσθοῦθα ἀπεκρινάμην, ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας ἁπλῶς μοι τοῖσπερὶ ἐκεῖνα, ὅτι σοὶ εἴη ὄφελος στρατηλάτῃ τακτικῶν αὐλῶν τῶν ὑποτυδαίων. τί δὲ αὐλῶν τὴν ὑγιαίνειν; τί δὲ αὐλῶν τὸ ὑπίσεσθαι τὰς δυνάμεις εἰς πόλεμον τέλεας; τί δὲ αὐλῶν τὸ πείθεσθαι; ὡς δὲ καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηλάτῃ τὰ τακτικὰ ὑπηρέτημα, εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἐθέλοις εἶπε· ἀπιόντα με ἐπέλθουσας τῶν στρατηγικῶν αἰσθάνεσθαι νομιζομένων ἀφελεῖσθαι.

Διὰ τί δή που στρατιᾶς, εἰ μέλλει προέξειν τὰ δέοντα, μόνοτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ παρασκευάσας, ἢ αὐτοῖς ἀγαθά. ὡς χαλεπὸν ἀνὴρ καὶ ἕνα αὐθρωπον ἀργὸν βόσκεσθαι· πολὺ δὴ ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιὰν ἀργὴν βόσκειν. πλῆθος γὰρ * ἐσθιὸν στρατιὰ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα, καὶ οἷς αὖ λαβὴ δαψιλέστατα χρώμενα.

ὥστε

ἔστι δέ ποτε τοῦ σχήματος ἀπαίρειν ἀργόν. λέγεις σύ, ἔφη, πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ δὲ γεωργῷ ἀργὸς δὲν ὄφελος, οὕτως δὲ στρατηγῷ ἀργὸς δὲν ὄφελος εἴη. τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγώ, ἔφη, ἀποδέχομαι, ἢν μή τις θεὸς βλέπῃ, ἅμα μὲν καὶ τὰ ὁπλιτικὰ ἔργα τοὺς στρατιώτας δοκοῦντα δείξειν, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας ὡς δυνατὸν εὐθυμοτάτους. ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε, ἔφη, μελετᾶσθαι ἔκαστα τῶν πολεμίων ἔργων, ἀγῶνας* αἴ τις μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, τοῖς ἵπποις ἑκάστοις, καὶ ἅρματα τοῖς ἡνιόχοις, μάλιστα ποιεῖν ὡς ἄσκησιν ἔχοντα, ὥστε ὁπότε δέοιτο, ἕτοιμα ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. κάλλιστα λέγεις, ὦ παῖ, ἔφη. τοῦτο γὰρ ποιήσας, παρ' ἵππῳ, ὡς ἔοικε, τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ στρατόπεδα μελετήσας θάσῃ. ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Κῦρος, * τὴν διάνοιάν γε ἐμβαλεῖν τοῖς στρατιώταις, ὡδί μοι δοκεῖ ἱκανώτατον εἶναι, ἢν δὲ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. ἀλλὰ μήν, ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε καὶ ὅτῳ ἔστι, οἶσθ' ὡς ἂν εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀναπείσειε ἀεὶ τὴν κλῆσιν, οἵᾳπερ ὅταν ὁ θηρίον* ὁρᾷ. ὃ μὲν δὴ στρατηγοῦντα δεῖν ἐπιθυμεῖν εἰδέναι ὅτι ἔχει ὑπακούσας· αἳ δὲ πολλάκις ψεύδηται αἱ τοιαῦται, τελευτῶσαι, ὅτε ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶσι καλῶν, πείθονται αὖ. οὕτω καὶ ὃ ἐκεῖ τὴν ἐλπίδων ἔχει, ἢν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβάλλων ψεύδηταί τις, τελευτῶν ὅτε, ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ, ὁ πιστὸς πείθειν δύναται. ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτὸν λέγειν, * ἐὰν μὴ σαφῶς εἰδείη, φεύγεσθαι δεῖ, ὦ παῖ. οἱ δὲ εἰώθοντε λέγοντες τοῦτο ᾧ τρόπῳ ποιεῖν αἱ. τὸ δὲ αὐτὸν παρόρμησιν, εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἄγειν.

Νόμει δοκεῖ μοι οἱ πολλοὶ δύο τούτω μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν ἔοικε τις τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ μοι δοκῶ ὃ * τρεφόμενον πείθεσθαι μάλιστα ὃν, τῷ τὸν μὲν πειθόμενον ἐπαινεῖσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα, ἀπειλεῖσθαί τε καὶ κολάζεσθαι. καὶ ὅτι μὲν γε τοῦ αἰτίου ἀνάγκη πείθεσθαι, ἔφη, αὕτη ἡ ὁδός, ὦ παῖ, δῆλον ὅτι ἐστί. ὃ δὲ ἐκεῖνα πείθεσθαι, δῆλον ὅτι ἐστὶ συντομωτέρα ὁδός. οἱ γὰρ αὐτὸν ἡγήσονται ἐκεῖ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον εἶναι ἑαυτοῦ, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ἥδιστα πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦτ' ἔστιν ὡς ἀλλαχοῦ τε πολλοῦ, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ὑπηρετοῦντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάσσῃ ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται.

Φρόνιμος δὲ ἐκεῖ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος, πῶς ἄν τις τοῦτο μάθοι; ἴσμεν, ἦλθον ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μὲν δεῖ μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν ὡσαύτως τὰ τακτικὰ ἔμαθες. ὅσα δὲ ἀνθρώπους ὄντε μαθητὰ, ὄντε προσεπτὰ ἀνθρώπῃ

Itaque exercitum vacare nunquam decet. Dicis tu, Cyrus inquit, ô pater, vt mihi videor intelligere, quemadmodum ociosus agricola est inutilis, ita imperatoris nullam esse vtilitatem si vacarit. Illum autem imperatorem ego, inquit, admitto, qui nisi quis Deus aduersetur, operas suas simul & commeatum militibus maximè redditurus, & corpora sit paraturus quàm optima. Sed ob meditationes rerum omnium bellicarum, vt mihi, pater, videtur, si ludos aliquos pronuncianero singulis, ac præmia propasuero, eos reddam exercitatos quàm optimè, vt ad singula, cùm opus fuerit, eis præsto vsar. Pulcherrimè, inquit, dicis fili: hoc enim si fecerò, certo scito militares te ordines semper spectaturum veluti choros conuenienter suum officium meditari. Atqui ad reddendum milites alacres & strenuos, nihil mihi videtur satius, inquit Cyrus, quàm spem inijcere hominibus. Verùm, Cambyses inquit, ô fili, hoc huiusmodi est, quale si quis in venatione canes hortetur semper eadem appellatione, qua solet vbi feram assicit. Nam primùm alacriter parent: quod si eas fefellerit saepius, ad postremum neque quando feram verè inuenit vocarit, eo obediunt. Ita etiam de spe accidit: si quis frequenter bonorum expectationes inijciens fefellerit, vir huiusmodi ne tam quidem potest persuadere, cùm spem veram attulerit. At non ea debet, fili, is dicere qua minus certo noverit. Verùm alij hac quandoque discendo perficiant. Adhortationem autem suam in maxima pericula seruet quàm fidelissimè opus est.

Leges autem plures hac duò mihi videntur maximè docere, & imperare, & imperium pati. Itaque de his cogitans in omnibus, mihi videre videor obedientiam in exhortatione maximè consistere, qua obedientem laudat & honorat, inobedientem verò ignominia supplicioque afficit. Vt necessitate adducti pareant, fili, hac est via: sed quod longè melius est, vt vltrò pareant, alia est via compendiosior. Quem enim seipsis prudentiorem duxerint circa suam ipsorum vtilitatem, huic homines perlibenter obediunt. Ac morus hoc ita habere cùm in alijs multis, tum in aegrotis, quòd alacriter eos vocant, qui iussuri sunt facunda: & in mari, quòd gubernatoribus, qui vnà nauigant, audiunt.

Sed de futura vtilitate quo pacto quis prudens verè fuerit? Perspicuum est, inquit, fili, ea te discendo assequuturum, quacunque potes per disciplinam cognoscere, quemadmodum instruere acies didicisti. Quacunque neque per disciplinam, neque per humanam

* ἀγῶνας τινὰς μου.

* ἵππους τὸ καὶ ὑμᾶς.

* ἀγαθὸν.

* ἐὰν.

Ibidem paulo pòst.

* περιλαβὸν

Ibidem.

prouidentiam prospici possunt, de hisce tu per vaticinium Deos consulens, sis alijs prudentior, praesertim si quod noueris factu melius, curaueris quónam id modo agendum sit. Etenim cura re quod opus sit, prudentioris viri est, quàm negligere. Vt autem quis ametur à subditis, id quod mihi videtur esse maximum, eadem est ratio, quae si qs amicis charus esse cupiat. Oportere enim puto vt beneficium appareat. Sed hoc inquit, fili, difficile est, vt in eos semper beneficium conferre quis possit, in quos velit. At illud certè potest, vt vnà cum ijs lætetur, quibus aliquid boni contigerit: & vnà tristetur, si quid acciderit mali: & opem ferre alacriter studeat eorum difficultatibus: & praecaueat, ne quid errent: et enitatur prouidere, ne quid istem decipiantur. quibus in rebus magis se quodam modo socium debet praestare. Atq; in rebus gerendis si quidem in aestate fuerit, debet imperator tolerare plus solis, & id quidem non occultè: in hyeme verò plus frigoris, & in laborando plus laboris: haec enim omnia conducunt ad amorem subditorum. Dicis tu quidem, inquis Cyrus, tolerantiorem esse imperatorem ad omnia oportere, quàm subditos? Ita planè. Confide fili, ac scito similia corpora imperatoris ac privati hominis, ijsdem laboribus non similiter affici. Honos enim labores imperatori leniores efficit, praesertim quòd intelligit in hominum esse oculis quicquid faciat. Sed vbi habuerint milites commeatum, ijdémque bene valeant, & labores perferre possint, sintq; bellicis artibus exercitati, cupiántque viri apparere fortissimi, libentiusq; obire imperata velint quàm detrectare, nónne quis tibi pater sapere videatur, si voluerit quàm celerrimè cum hostibus manum conferere? Ita, inquit, me hercule, si meliorem conditionem sit habiturus. Sin id minus, quo me censebo meliorem, & meos item melioreis, eo cauebo magis: quemadmodū alijs in rebus, quae nobis plurimi ducimus, has opportunè ac tutò facere studemus. Meliorem habere pater conditionem quàm hostes, quî possit quis maximè? Non minimum, inquit, fili medius fidius, neque simplex opus interrogas. At noris, qui hoc facturus sit, & insidiatorem esse oportere, & dissimulatorem, & dolosum, & deceptorem, & furem, & raptorem, & omni in re hostibus praenalere. Et Cyrus arridens, inquit: O Hercules, qualem me dicis pater virum esse oportere? Qualis, inquit, fili, & iustissimus sis, & legum obseruantissimum. Quomodo tamen, inquit, cùm pueri essemus pubertatemq; ageremus, his contraria docebaris? Ita, inquit, per Iouem. Et eadem nunc quoque erga amicos accimur.

προτιμᾶσθαι. — *προτιμᾶσθαι τῶν παρόντων. — †ὀλ. — *λέγω. — *ὀλ.

προγοίας, ὅλως μαντικῆς αὖ τοὺς θεῶν πυνθανομένους, φρονιμωτέρους ἀνῶν αὖ εἶης. ὅ, τι δὲ γοῦν, βέλτιον αὖ παρασχθῶμαι, ὁπότε μελόμενος αὐτοῦτο, ὡς παραδοίην. τὸ γὰρ ὅ τι μελήσεσθαι τοῦτο, ὃ αὖ δέοι, φρονιμωτέρου ἀνδρός, ἢ ὃ ἀμελεῖν. ἀλλὰ μὴν τό γε τοῦ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὥσπερ ἐμοὶ δοκεῖ τῶν μεγίστων δεῖν εἶναι, δῆλον ὅτι καὶ αὐτὴ ὁδός, ἥπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων φίλεσθαι ὑπερεθυμεῖτο. οὐ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιεῖσθαι φανερὸν εἶναι. ἀλλὰ τοῦτο μέν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, ὃ ἀεὶ δύνασθαι οὐ ποιεῖν, ὃς ἂν τις θέλῃ. ὃ δὲ συμπονεῖσθαί τε φαίνεσθαι, ἢν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ συναλγεῖν, ἢν τι κακὸν, καὶ συμπροθυμεῖσθαι τοῖς δεήσεσιν αὐτῶν, καὶ παρασκευάζεσθαι, μή τι σφαλῶσι, καὶ παρεῖναι πειρᾶσθαι, ὡς μὴ σφάλλωνται, ὅτι ζῶσι πρὸς θεῶν ἀνθρωπίνων. καὶ ὅτι τῶν παρόντων δέ, ἢν μὴ σὺ θέλῃ αὖσι, τὴν ἀρχὴν οὐ τῆς ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανεῖσθαι. ἢν δὲ χεῖμών, τῆς ψύχους· ἰὼ δὲ θεῶν μαχθῶν, τῶν πόνων. πρῶτα γὰρ ζῶντα εἰς ὃ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει λέγεις. οὐ ὦ πάτερ, ὡς καὶ καρτερεῖν θεῶν πρὸς πρῶτα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων μᾶλλον εἶναι; ἐγὼ γὰρ οἶμαι, ἔφη. θαῤῥεῖ μέν τοι, ἔφη, ὦ παῖ. οὐ γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὅτι τὰ ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται, ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου. ἀλλὰ θέτι καὶ φίλτρον ἡ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι, καὶ ὃ αὐτὸν εἰδέναι, ὅτι οὐ λανθάνει, ὅ, τι ἄν ποτε ποιῇ. ὁπότε γ', ὦ πάτερ, ἥδη ἔχοιεν μέν τὰ ὅπλα οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δὲ, ποιοῖ δὲ δυνατοὶ, πᾶς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δὲ ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὖσι ἥδιον εἴη τῷ ἀπιθοῦν, οὐκ ἂν ἥδη τινα αὐτὰ συφρονῆν αἴ τις σοι δοκοίη ἀμφισβητεῖσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλέον ἕξειν. εἰ δὲ μή, ἐγὼν' αὖ ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τοὺς ἐπιόντας βελτίονας ἔχειν, τοσῷδε αὖ μᾶλλον φυλαξοίμην, ὥσθ' καὶ τἆλλα, ἃ αὖ οἰοίμεθα πλείστου ἄξια ἡμῖν εἶναι, ζῶντα πειρώμενα, ὡς ἂν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. πλέον δ' ἔχοι, ὦ πάτερ, πολεμίων, πῶς αἴ τις δύναιτο μάλιστα; ἢ μὰ Δία, ἔφη, οὐκέτι τοῦτο, ὦ παῖ, φαῦλον τοὐδὲ ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς. ἀλλ' οὖν ἴσθι ὅτι δεῖ τὸν μέλοντα τοῦτο ποιήσειν ἢ θέλειν καὶ κρυφίους, καὶ δολερὸν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην, καὶ ἅρπαγα, καὶ ἐν πᾶσι πλεονέκτην τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Κῦρος ὑπομειδιάσας εἶπεν· ὦ Ἡράκλεις οἷον ἀνδρὸς λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν αὖ ἄνδρα με ἡγεῖσθαι; οἷος αὖ, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος αὖ εἶης. πῶς μοι, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους ἐναντία τούτων ἐδίδασκες; ναὶ, μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους, καὶ τοὺς πολίτας.

Βασιλῆς

Βασιλῆς δὲ καὶ ἄρχοντας, ὑ τὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας, ἔφη, οὐ) φασὶ τὺς ἐκ τῶ τῶν τυχόντων αἱρεθέντας, οὐδὲ τὺς κληρωθέντας, οὐδὲ τὺς βιασαμένους, οὐδὲ τὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τὺς ἐπισταμένους ἄρχειν. ὁπότε γάρ τις ὁμολογήσειε, τῶ μὲν ἄρχοντος εἶ) δ' ἐστὶ τὸ προστάττειν ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, τῶ δὲ ἀρχομένω δ' πείθεσθαι, ἐπιδείκνυεν ἔν τε νηΐ, τὸν μὲν ἐπισταμένον ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον, καὶ τὺς ἀλλους τὺς ἐν τῆ νηῒ πλέοντας, πειθομένους τῶ ἐπισταμένω. καὶ ἐν γεωργία τὺς κεκτημένους ἀγρὺς, καὶ ἐν νόσω τὺς νοσοῦντας, καὶ ἐν σωματασκία τὺς σωματασκοῦντας, καὶ τὺς ἀλλους πάντας, οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, αὐ μὲν αὐτοὶ * ἐπιῶνται ἐπίστασθαι, ἐπιμελεῖσθαι· εἰ δ' μὴ, τοῖς ἐπισταμένοις ὑ μόνον παροῦσι πειθομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν. ἐν δὲ παλαισία καὶ τὰς γυναῖκας ἐπιδείκνυεν ἀρχούσας τῶν ἀνδρῶν ὅταν τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ παλαιστρεῖν, τὺς δὲ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῶ τυράννω ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς * ἔχουσι. καὶ πῶς αὖ, ἔφη, ἐξεῖν μὴ πείθεσθαι, ὃς τοιχειμένης * δὲ ζημίας; ἐάν τις τῶ δῦ λέγοντι * (μὴ πίθηται. ἐν ᾧ γὰρ αἴ τις πράγματι μὴ πίθηται τῶ δῦ λέγοντι) ἁμαρτήσεται δήπου· ἁμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται. εἰ δὲ φαίη τις τῶ τυράννω ἐξεῖναι καὶ ἀποκτεῖναι τὸν δῦ φρονοῦντα. τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἴει ἀζήμιον γίγεσθαι, ἢ ὡς ἔτυχε ζημιοῦσθαι; πότερα γὰρ αἱ μᾶλλον οἴει σώζεσθαι τὸν τοῦτο ποιοῦντα, ἢ ὅταν καὶ πάνυ αἱ ἀπολέσθαι;

Reges autem & principes non illos esse, qui sceptra ferunt, dicebat: nec illos qui aut à quocunq; contingit electis, aut sorte, aut violentia, aut deceptione assumpti fuerunt: sed qui regere sciant. Cùm enim quisq; fateatur, principis quidem proprium esse iubere quid oporteat facere, subditis verò parère: ostendebat et in naui illum principem esse, qui sciat: patronum verò nauis, & alios nautas omnes obedientes scientis. Ac in agricultura quicunq; habeant agros, & in corporum exercitatione qui se exercent, caterosq; omnes qui possideant aliquid quod indigeat cura, si illi quidem scire putent, de eis curam habent: sin minùs, scientibus non modò cùm adsint, parent, sed etiam absentes inuocant, vt illorum consilio, quæ oporteat, agant. In texendo verò mulieres quoq; monstrabat maritis dominari, propterea quòd illæ quidem artem texendi sciant, illi autem ignorent. Quòd si quis ad hæc opponeret, tyranno licere non parère illis qui recte dicant. Et quomodo liceret non parère, inquit, cùm damnum peccantibus impositum sit? Si quisquam enim non illi parèret, qui recte dicat, peccet necesse est: qui verò peccat, necessariò damnatur. Quòd si quis diceret, tyranno licere etiam interficere illum qui recte sapit. Eum itaque, aiebat, qui valentiores suos socios interimat, putas ne indemnem fore? aut in minimis damnari? Virum enim arbitrariò saluum manere, illum qui huiuscemodi agat, aut hoc modo citiùs perimi?

Eiusdem in li. 3. de fact. & dict Socratis.

* ἐπιῶνται.

* λέγοντι.

* τὸ. Al. absunt inclusa parentheſi.

ΠΕΡΙ ΨΟΓΟΥ ΤΗΣ ΤΥΡΑΝνίδος, Λόγος ρμή.

Οὐ δὴν τυράννου δεσμωτήριον πόλις, ὅπου δὲ μὴ πάρεισιν οὐκ εἰσὶ νόμοι κοινοί· κρατεῖ δ' εἷς τὸν νόμον κεκτημένος.

Τυραννίδος δὲ * τῆς πάλαι θρυλλουμένης τὸ μὲν πρόσωπον ἡδύ, τὰν δόμοισι δὲ λυπηρά. τίς γὰρ μακάριος, τίς εὐτυχὴς, ὅστις δεδοικὼς καὶ † παρεμβλέπων βίον, αἰῶνα τείνῃ; δημότης αὖ εὐτυχὴς ζῶ αὖ θέλοιμι μᾶλλον, ἢ τύραννος ὤν, ᾧ τὺς πονηροὺς ἡδονὴ φίλους ἔχειν. ἐσθλὺς δὲ μισῇ, κατθανεῖν φοβούμενος.

Κακῶς δ' ὄλοιντο πάντες, οἱ τυραννίδι χαίρουσιν, ὀλίγη τ' ἐστὶ πόλις μοναρχία. τὸ δ' ἔλευθερον γὰρ ὄνομα πάντος ἄξιον. κἂν μικρὸν ἔχῃ τις, μεγάλ' ἔχειν νομίζεται.

Η' γὰρ τυραννὶς πάντοθεν τοξεύεται δεινοῖς ἐρῶσιν, ἧς φυλακτέον πέρι.

Tyrannidis autem iam olim celebratæ
Vultus quidem est suauis: domestica autem
Tristia sunt. Quis enim beatus aut fœlix esset,
Qui metuens, & negligens vitam suam,
Ætatem ducit? Popularis equidem fortunatus
Viuere potius velim, quàm tyrannus existens,
Cui amicos habere improbos volupe est,
Et interim odit bonos, de morte sibi metuens.
Malè pereant omnes, qui tyrannide
Gaudent, & paucorum imperio in ciuitate.
Libertatis enim nomen omnibus præferendum est.
Et si quis exiguum habeat in illa, multa tamen
habere sibi videtur.
Tyrannis enim undiq; appetitur
A grauiter amantibus, quare cauere debet.

Euripidis in Supplicibus.

* μάτην αἰνιγμένης.

Eiusdem in Ione.

† παραβλεπων.

Eiusdem in Auge.

Eiusdem in Electra.

DE VITVPERIO TYRANNIdis. Sermo CXLVIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Antigone.
Nec imperare conuenit, nec legem oportebat esse,
Stultum est etiam desiderare tyrannum,
Qui solus vult similibus imperare.

Eiusdem in Alcmæone.
Papæ, quàm quæ magna sunt, magnis etiam malis implicantur.

Eiusdem in Peliasi.
Nihil æquè miserum est ac tyrannis,
Quamuis eam extremè homines admirentur.
Nam cùm amicos vastare, & occidere oportet,
Vehementer metuendum est tyrannis, ne quid aduersus ipsos agant. (tam

Menandri in Aspide.
O ter miseri: quid enim plus alijs habent? Vi-
Quàm degunt miseram qui munimenta
Custodiunt, & qui custodiunt arces.
Quòd si tam facilè suspicantur, & metuunt quoslibet,
Ne pugionibus armatos accedant,
Qualem existimandum est eos pœnam dare?

Dionysij tyranni, alias Euripidis. Sophoclis in Œdipo tyranno.
Tyrannis enim mater est iniustitia.
O diuitiæ, & tyrannis, & ars artis
Præstans, inuita æmulationis plena,
Quanta apud vos seruatur inuidia?

Ibid. Chori.
Iniuria & contumelia creat tyrannum, iniuria, inquam, cùm
Multis temere malis satiata fuerit. &c.

Eiusdem in Atace.
Tyrannum esse pium, non facile est.

Eiusdem in Polyxena.
Non potest vllus dux in exercitu
Omnibus ex æquo satis gratificari. (quo,
Nam neq; Iupiter, qui me longè superior est re-
Siue placuerit, siue siccitatem reliquerit. gratus

† ἐπόμβρων.
Omnibus foret hominibus, si iure cum eis disceptaret, (tre
Quomodo igitur ego qui mortalis sum, & ma-
Prudentia Iouem superare possem?

Phanotini.
Quemadmodum enim feræ retia declinantes, in angustiorem locum se recipiunt: ita & tyrannos est videre recedentes ex Gracia in ciuitatem, ex ciuitate in arcem, deinde in domum, postremò in cubiculum.
An fieri tandem potest, vt quisquam Deum effugiat? (ita.
Certè quocunq; fugerit, deprehendetur à iusti-

Demosthenis Philippica 1. Ex epist. Phalaridis ad Demotelem.
In vniuersum sanè non est quòd vlla respub. tyrannidi se credat.
Quod admonitionē tuā attinet, ignosco tibi. Cùm enim tyrannus nunquam fueris, consulis tyranno tyrannidem exuere, nescius quanto periculosius sit ipsam deponere, quàm ab initio asciscere.

Anaximenes Lampsacenus rhetor à Phadro rege interrogatus quid ad familiaritatem difficile esset, tyrannis, dixit.

Aristippus Cyrenensis philosophus regnum à tyrannide tantum differre dixit, quantum lex à reipub. statu absque legibus, & libertas à seruitute.

Philippidis.
Lysimachus tyrannus ad Philippidem comi-

Οὔτ' εἰκὸς ἄρχειν, οὔτ' ἐχεῖν τὸ δίκαιον,
τύραννον εἶναι μηχανὴ δὲ καὶ φίλῳ,
ὃς τὴν ὁμοίων βούλεται κρατεῖν μόνος.

Φεῦ, φεῦ, τὰ μεγάλα, μεγάλα καὶ πρὸς κακά.
Τὸ δ' ἔξεστιν δὴ τοῦτο θαυμαστὸν βροτοῖς
τυραννίς, οὐχ ὕβρις αἵ' ἀθλιώτερον.
φίλους τε πορθεῖν, καὶ κατακτανεῖν χρεών.
πλήσας φόβος παρέσεσι μὴ δράσωσί τι.
Ὦ πεισάθλιοι, τί πλέον ἔχουσι τὴν δυσβίοτον
ὡς οἰκεῖοι ἐξαπλοῦσιν οἱ τὰ φεύγεια
τηρεῖν τιτ, οἱ τὰς ἀκροπόλεις κεκτημένοι.
εἰ πολίτας ὑπονοοῦσιν οὕτω ῥᾳδίως
ἐγχειρίδιον ἔχοντας ἀσφαλῶς παρεμένειν,
οἵαν δίκην δώσουσιν;
Ἡ γὰρ τυραννὶς ἀδικίας μήτηρ ἔφυ.
Ὦ πλοῦτε καὶ τυραννὶς, καὶ τέχνη τέχνης
ὑπερφέρουσα, τῷ πολυζήλῳ βίῳ,
ὅσος παρ' ὑμῖν ὁ φθόνος φυλάσσεται.
Γ' ὄφεις φυτεύῃ τύραννον, ὕδρεις, εἰ
πολλῶν ὑπερπλησθῇ μάταν.
Τὸν πὶ τύραννον δύσοδον, ἄῤῥαδον.
Οὐ γάρ πῃ αἵ δυνατὸν εὐεργετεῖν χρατῆ
τοῖς πᾶσι δίκαια καὶ προσαρκέσαι χάριν.
ἐπεὶ δεῖ ὁ χρείαιον Ζεὺς ἐμοῦ τυραννίδι,
ὅτ' ὀξ † ὄμβρων, ὅτ' ἐπαυχμήσας, φίλος
βροτοῖς αἰελθὼν ἐς δίκην λόγοι ὄφλας.
πῶς δῆτ' ἐγὼ θνητὸς γ' αὖ ὢν θνητῆς τι φὺς
Διὸς γλυοίμην δ' φρενοσοφώτερος;
Ὥσῤῥ γὰρ τὰ θηρία τὴν σαγήνην ὑποχωροῦντα
εἰς ἐλάχιστον τόπον συνάγεται, οὕτω δὴ καὶ τοὺς τυράννους ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ μᾶλλον χωροῦντας, ἐκ μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πόλιν, ἐκ δὲ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἀκρόπολιν, εἶτ' εἰς τὴν οἰκίαν, εἶτ' εἰς τὸ δωμάτιον. εἶτα δυνάται καταφυγεῖν αἴ, θεσπὲς Θεὸν φύγῃ; ὅπου γὰρ αὖ καταφύγῃ, ἡ δίκη αὐτὸν εὑρήσει.

Καὶ ὅλως, ἄπιστον εἶμεν τὴν πολιτείαν ἡ τυραννίς.
Συγγνώμην ἔχω σοι τῆν ἀβουλίαν. τύραννος γὰρ ὢν μαινομένῳ συμβουλεύεις καταβαλεῖν τὴν τυραννίδα, οὐκ εἰδὼς ὅπη ἔστ' κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν ὑπισφαλέστερον ἢ τὸ καταβαλεῖν.

Ἀναξιμένης ὁ Λαμψακηνὸς ῥήτωρ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Φιλίππου βασιλέως Φαίδρου, τί ἀχρειότατόν ἐστιν, εἶπε τυραννίς.

Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος, ἔφη, τοσοῦτον διαφέρειν τυραννίδος, ὅσον νόμος ἀνομίας, καὶ ἐλευθερία δουλείας.

Λυσίμαχος ὁ τύραννος πρὸς Φιλιππίδην τὸν κωμῳδοποιὸν

μῶ δοπιὸν φίλον ὄντα κοινωνῆσαι, τίνος σοι, εἶπε, μεταδῶ; κἀκεῖνος, ὃ βούλῃ, πλὴν τῶν ἀπορρήτων.

Ἀντίγονος πρός τινα μακαρίζουσαν αὐτὸν γραῦν, εἰ ἤδεις, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅσων κακῶν μεστόν ἐστι τοῦτὶ τὸ ῥάκος, διῦξας τὸ διάδημα, οὐκ ἂν ὀλίγον κατείας κείμενον αὐτὸ ἐβάστασας.

Πτολεμαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Φιλάδελφος, ἔλεγε τὴν τυραννίδα ἄλλα τε πολλὰ δύσκολα ἔχειν, καὶ τὸ μέγιστον, τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας κτείνειν, τοῦ συμφέροντος εἵνεκα.

Τοῦ Διονυσίου λέγοντος πρὸς Ἀρίστιππον, ὠδεὶ ὠφέλημαί σου· δήπου λέγεις, εἶπεν. εἰ γὰρ ὠφέλησα, ἐπέπαυσο ἂν τῆς τυραννίδος, ὥσπερ ἐκείνους νόσου.

Βασιλεὺς γὰρ καὶ τύραννος ἅπας, ἐχθρὸν ἐλευθερίας καὶ νόμων ἑαυτόν.

Φρύγιος τοῦτ' ἔστι λόγος. ἔστι γὰρ Αἰσώπου τοῦ Φρυγός. ὁ δὲ λόγος φησὶ τὸν ὦν, ἐὰν αὐτοῦ τις ἅψηται, βοᾶν· καὶ μάλα γε εἰκότως. ὅτε γὰρ ἔρια ἔχει ἢ τυρόν, ἢ γάλα, ἢ ἄλλό τι πλὴν τῶν κρεῶν. τοῦθ' ἅπερ ἦν ὀνειρόπολον τὸν θανάτου, εἰδῆται εἰς ὅ, τι † τῶν χρησίμων αὐτὴ πέφυκε λυσιτελὴς εἶ). ἐοίκασι δὲ τῇ ὑὶ τῇ Αἰσώπου οἱ τύραννοι, ὑποπτεύοντες καὶ δεδιότες πάντα. ἴσασι γὰρ ὅτι ὥσπερ αἱ ἐκείνῃ, ὀφείλουσι καὶ ἐκεῖνοι τοῖς ψυχοῖς πᾶσι.

Τοὺς μὲν ἰδιώτας ἔστι πολλὰ τὰ παιδεύοντα· καὶ μάλιστα μὲν, τὸ μὴ τρυφᾶν· ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι τοῦτο τὸν βίον καθ' ἑκάστην * βαλλόμενον τοῖς ἡμέραις. ἔπειθ' οἱ νόμοι καθ' οὓς ἕκαστοι πολιτεύσονται τυγχάνουσιν. ἔτι δὲ ἡ παῤῥησία· καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιτίθεσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τῶν ποιητῶν τινες τῶν παρηγγυημένων ἐπόησαν ὡς χρὴ ζῆν καταλελοίπασιν. ὥστ' ἐξ ἁπάντων τούτων εἰκὸς αὐτοὺς βελτίους γίγνεσθαι. τοῖς δὲ τυράννοις οὐδὲν ὑπάρχει τοιοῦτον· ἀλλ' οὓς μᾶλλον ἔδει τῶν ἄλλων παιδεύεσθαι, ἐπὶ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν καταστάντων, αὐθέκαστοι ἀφανίζονται. οἱ μὲν γὰρ πλήσιοι τῶν αἰθεσπῶν οὐδὲν ὑπομιμνήσκουσιν· οἱ δὲ σιωπῶντες πρὸς χάριν ὁμιλοῦσιν.

Ὁ γὰρ ἀμφοτέρων πεπειραμένος, τυραννίδος μᾶλλον δύσαιμον αὐτὴν ἡγήσαιτο. ὁ μὲν γὰρ ἕνα φοβούμενος τῶν ἄλλων κακῶν ἀπαλλαγήσεται τὸν τύραννον. ὁ τύραννος δὲ τοὺς ἔξωθεν ἐπιβουλεύοντας, καὶ δι' οὓς σώζεται.

Δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν δυστυχήσασι τῶν αἰθεσπῶν, ὁ μὲν βίος ἀμείνων· ὁ δὲ θάνατος δεινὸν τοῦτο λυπηρότερος· οἱ δ' εὐ κακῶς ζῶντες, τὸν μὲν βίον δυσχεραίνουσιν φέρουσι· τὸν δὲ θάνατον, ἥδιον προσδέχονται). τοῖς δὲ τυράννοις ἀμ-

cum, qui amicus & familiaris ei erat: cuius rei, dixit, participem faciam? Respondit ille, Cuiuscunq; volueris, modo ne secretorum.

Antigonus ad vetulam quandam, quæ felicitatem eius extollebat: Si nosses, dixit, ô mater, quantis malis hic panniculus esset plenus (ostensò diademate) ne insterquilinio quidem iacentem tolleres.

Ptolemæus, cui cognomen fuit Philadelphus, dicebat in tyrannide cùm alia multa esse grauia, tum illud maximè, quòd immeritos occidere cogatur vtilitatis suæ gratia.

Cùm Dionysius exprobraret Aristippo, quòd nihil vtilitatis ab eo cepisset: Verum ais, dixit: si quid enim tibi profuissem, non secus à tyrannide, quàm à comitiali morbo liberari voluisses.

Omnis enim rex & tyrannus, hostes sunt libertatis, ac legibus aduersantur. Demosthenis in Philippicu.

Fabula quædam Phrygia ab Æsopo Phrygè profecta, suem ait, si quis eam tetigerit, clamare: idq; meritò. Nec enim vellera sus habet, neq; lac, nec aliud quiddam præter carnes. Statim igitur somniare mortem, cùm sciat quibus vsibus præstandis vsurpari possit. Sunt autem Æsopicæ sui similes tyranni, qui omnia suspicantur & metuunt. Sciunt enim quòd sicuti sues, ita & ipsi vitam omnibus debeant. Ælianus. † τοῦ χρησίμου.

Nam priuatos quidem homines permulta sunt quæ erudiant, & in primis vita expers deliciarum, & singulis diebus de parando victu necessaria solicitudo. Deinde leges quibus singuli in suis ciuitatibus parère coguntur. Posteà libertas illa quoque magnam vim habet, qua palàm licet & amicis castigare, & inimicis exagitare delicta mutua. Denique poetæ veteres præcepta de viuendi ratione reliquerunt. Quare consentaneum est eos ex his omnibus fieri meliores. Tyrannis autem nihil eiusmodi contingit, sed quos omnium maximè institui conueniebat, his mox suscepto principatu, sine vllis monitoribus ætatem exigunt. Perpaucis enim ad eos patet aditus: qui verò familiariter cum eis viuunt, ad gratiam & dicunt & faciunt omnia, &c. Isocratis ad Nicoclem admonitio. * ἀγωνίζεσθαι.

Ego enim qui expertus vtrunque sum, tyrannidi malim subesse, quàm præesse. Subditus enim aliorum malorum securus vnum tyrannum metuit: tyrannus autem eos qui foris insidiantur, quinetiam illos per quos custoditur. Philaridis in epist. ad Paurolam filium.

Hominibus fortunatis vita videtur esse melior, & idcirco mors eis est molestior. Infortunati contrà, vitam ferunt ægriùs, mortem libentiùs suscipiunt. Tyrannis autem vtrun- Ex Diogenis diatribis.

que difficilius est, quàm reliquis. Viuunt enim multo iucundius quàm illi qui mori vehementer expetunt: mortem verò tam timent, quàm qui iucundissimam agunt vitam.

Periculosa res est tyrannis, & multi eius amatores sunt.

Herodoti lib. 3. in concione Otanis.

Quid igitur nobis opus monarchia, quã sustinemus? In qua licet p libidine agere omnia impune. q̃ virũ quãuis optimũ, cùm in ea positus est, extra cõsuetos sensus agit. Quippe cũ prater iniuidiam ab initio ingentiã homini, ingeneretur ex p̃sentib. bonis insolentia: qua duo mala omne genus malitiæ absoluunt. Multa.n. et iniqua facinora cõmittit, partim insolentia plenus: partim ob iniuidiã. At.n. tyrãnus, vt q̃omnia bona obtinet, debebat sine liuore esse. Sed planè cõtrario modo in populares suos affectus est. Nam -nimis q̃busq̃ q̃ superstites sunt atq̃ viuunt, inuidet, peßimus cuiuis delectatur. Et quod indecentissimũ est, criminationes admittere optimũ putat. nã siue admireris cũ modestè, offenditur, q̃ nõ effusè hoc facias: siue effusè ipsum colas, ite rũ ægrè fert, quasi aßenteris ei. Et vt dicã q̃ maxima sunt, iura patriæ labefactat, fœminas vim adfert, indemnatos interimit. At cũ dominatur multitudo, in primis nomẽ obtinet omniũ pulcherrimũ, isonomiã, id est, iuris æquabilitatem. Deinde nihil eorũ agit q̃ monarchus, id est, vnicus princeps. Magistratus.n. tũ sorte dẽligũtur, tũ administrator rũ rationẽ reddũt: omnia denique cõsilia in cõmune referũtur. Itaq̃ sentio relicta monarchia multitudinis statũ nobis esse p̃monẽdũ. Et enim in multitudine omnia insunt.

* isonomiæ.

Xenophontis in Hietone statim ab initio.

Simonides poeta die quodã accessit ad Hieronẽ tyrãnum, cumq̃ ociũ forte esset vtriq̃, Simonides hũc in modũ locutus est: vellésne mihi explicare Hierõ, ea q̃ probabilius sit te melius nosse, quã ego noui? Et quanã, inquit Hierõ, sunt ista, q̃ mihi notiora p̃ssint esse, quã tibi, viro tã erudito, tantaq̃ sapientia prædito? Noui, inquit, se cùm esses priuatus, et nunc regno potiemẽ noui. Cùm igitur vitrũq̃ vita genus sis expertus, veri simile est hinc te nosse melius me, quid discriminis sit inter vitã regiam & priuatam, quantum attinet ad ea quæ vel voluptatẽ, vel molestiam afferunt hominibus. Quin tu igitur, inqt Hieron, quoniam nunc adhuc sanè priuatã agis vitam, cõmonefacis me cõmodorũ et incõmodorũ, quæ in priuata accidunt vita? Sic enim tibi, vt arbitror, maximè potero, quid inter hanc & illam intersit, explicare. Ad quæ hunc in modũ Simonides respondit: Equidẽ mihi videor hoc animaduertisse, ô Hierõ, homines priuatã agentes vitã, vel voluptate vel dolore affici: per oculos quidẽ, iys rebus quæ cernũtur: per aures autẽ, iys quæ audiuntur, per nares itẽ, iys quæ olfactũ sentiuntur: per os verò tum esculentis, tum poculis. Ea porrò quæ spectant ad rem Venereã,

† Valla videtur κατηγεμόνιον legisse. malim κατεφημένον. id est, egregia & laudabilis res, quã quam & κατεγνωσμένον, vel κατεγνωσμένον, id est, perfecta & absoluta, & in qua nihil desideres, legi possit, à verbo κατα τάω & κατατρίζω.

† ἀνιυτικώτατος.

* ἰδικώτατα.

ἀναρμόστως δὲ πάντων τἀνθρώπινα.

φότερα ζῶντα χαλεπώτερα, ἢ τοῖς ἄλλοις. ζῶσι μὲν γὰρ πολὺ ἀηδέστερον τῷ πόνῳ ὀλιγυμοώτων τεθνάναι· τὸν δὲ θάνατον ὕστω δεδοίκασιν, ὡς ἥδιστα ἀφέντες ὀ τῷ βίῳ.

Τυραννὶς χρῆμα σφαλερὸν, πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταί εἰσιν.

Πῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα † κατηρτημένον μοναρχίη; τῇ ἔξεστι * αὐθαιρίῳ ποιῆν τὰ βούλεται· καὶ γὰρ αὖ τὸν ἄριστον ἀνδρῶν πάντων ἐστὶ ἐς τοῦτον τὸν ἀρχεῖν, ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νόμων ἵστασθαι. ἐξαίνει μὲν γὰρ οἱ ὕβρεις ἐκ τῶν παρόντων ἀγαθῶν· φθόνος δὲ ἀρχῆθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. δύο δ' ἐχόντων τούτων, ἔχει πᾶσαν κακότητα. τὰ μὲν γὰρ ὕβρει κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα· τὰ δὲ φθόνῳ. καί τοι ἀνδρά γε τύραννον ἄφθονον ἔδεν εἶ), ἔχοντά γε πάντα τἀγαθά· ὃ δὲ ὑπερτατον τούτου, ἐς τοὺς πολίτας πίφυκε. φθονέει γὰρ τοῖσι ἀείζωσι καὶ ἐυεῦσί τε καὶ ζώουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίστοισι τῶν ἀστῶν. ἀμφοτέρως δὲ ἄριστον * ὑποδέχεσθαι ἀνδρὶ μούσας τοὺς πάντων. ἢν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωμάζῃς, † ἄχθεται ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται· ἢν τε θεραπεύῃ πὶς κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπείαν ἡγούμενος. τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἔρχεται ἐρέων, νόμων τε καὶ πάτρια, καὶ βιᾶται γυναῖκας, κτείνει τε ἀκρίτους. πλῆθος δὲ ἄρχει, σοφῶν μὲν ὄνομα πάντων κάλλιστον ἔχει * ἰσοτιμίην. δεύτερα δὲ τούτων τῷ ὁ μούναρχος ποιεῖ ὑπάρχειν. πάλαι γὰρ μὲν ἀρχὰς αἵρεε· ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει· βουλεύματα δὲ πάντα ἐς ὃ κοινὸν ἀναφέρει. πλῆθος οὖν γνώμην, μοναρχίης ἡμέας μοναρχίη, ὃ πλῆθος ἀείζει. οὐ γὰρ τῷ πολλῷ εἶεν τὰ πάντα.

Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἀφίκετό ποτε πρὸς Ἱέρωνα τὸν τύραννον· σχολῆς δὲ ἡμούσης ἀμφοῖν, εἶπεν ὁ Σιμωνίδης· ἆρ' αἴ μοι ἐθελήσαις, ὦ Ἱέρων, διηγήσασθαι, ἃ εἰκὸς εἰδέναι σε βέλτιον ἐμοῦ; καὶ ποῖα ταῦτ' ἐστὶν, ἔφη ὁ Ἱέρων, ὁπῖα αὖ ἐγὼ βέλτιον εἰδείην σου, ὅτῳ οὕτως σοφῷ ἀνδρός; οἶδά σε, ἔφη, ἐγὼ καὶ ἰδιώτην γεγενημένον, καὶ νῦν τύραννον ὄντα. εἰκὸς οὖν ἀμφοτέρων πεπειρημένον, καὶ εἰδέναι σε μᾶλλον ἐμοῦ, ἢν διαφέρῃ ὁ τυραννικός τε καὶ ἰδιωτικὸς βίος, εἰς ὀφθαλμοὺς τε καὶ λύπας αἰσθήσων. τί οὖν, ἔφη ὁ Ἱέρων, οὐχὶ καὶ σὺ, ἐπεὶ νῦν ἔτι ἰδιώτης εἶ, † ὑπομνήσῃς με τὰ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. ὅτῳ γὰρ αὖ σοι οἶμαι μάλιστα ἐγὼ δεῦ σθαι δηλῶν τὰ διαφέροντα ἐκατέρου. ὅτῳ δὴ ὁ Σιμωνίδης εἶπε· τοὺς μὲν δὴ ἰδιώτας ἔγωγε, ὦ Ἱέρων, δοκῶ μοι καταμεμαθηκέναι, διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, ὁρέοντάς τε καὶ ἀθρέοντας· διὰ δὲ τῶν ὤτων, ἀκούοντας· διὰ δὲ τῶν ῥινῶν, ὀσμαίνεσθαι· διὰ δὲ τοῦ στόματος, σίτου καὶ ποτῶν. τὰ δὲ ἀφροδίσια, δὴ ὧν

δι' ὧν δὴ πάντες ὀπτιζόμεθα. τὰ δὲ ψύχη, καὶ θάλπη, καὶ σκληρὰ (* καὶ τρυφερά,) καὶ μαλθακὰ, καὶ βαρέα, καὶ κοῦφα, ὅλῳ τῷ σώματί μοι δοκοῦμεν, ἔφη, κρίνοντες, καὶ ἥδεσθαι, καὶ λυπεῖσθαι ἐπ' ἀμφοῖς ἀγαθοῖς τε καὶ κακοῖς. ἔστι μὲν ὅτε δι' αὐτῆς τῆς ψυχῆς μοι δοκοῦμεν ἥδεσθαί τε καὶ λυπεῖσθαι· ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. τῷ δὲ ὕπνῳ ὅπερ μὲν ἡδόμεθα, δοκῶ αἰσθάνεσθαι, ὅπως δὲ καὶ ὅτε, καὶ ὁπότε, ταῦτα μᾶλλον πῶς, ἔφη, δοκῶ μοι ἀγνοεῖν. καὶ σοὶ δ' ἴσως τοῦτο θαυμαστὸν, εἰ τὰ σὺ τῷ ἐγρηγορέναι σαφῶς ἐφ' ἡμῖν τὰς αἰσθήσεις παρέχεται, ἢ τὰ σὺ τοῦ ὕπνου. τοῖς ταῦτα δὴ ὁ Ἱέρων ἀπεκρίνατο· ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ἔξω τούτων ὧν εἴρηκας σὺ, οὐδ' ὅπως αἱ ἀλγηδονὶ τινος ἥλιου ὁ τύραννος, ἔχομαι αἰσθεῖν. ὥστε μέχρι γε τούτων οὐκ οἶδα, ὅ, τι διαφέρει ὁ τυραννικὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπεν· ἀλλὰ σὺ μὲν τοῖσδε διαφέρει αἱ, * εἰ πολλαπλάσια μὲν δι' ἑκάστου τούτων οὐφραίνεται· πολὺ δὲ μείω τὰ λυπηρὰ ἔχει. καὶ ὁ Ἱέρων εἶπεν, οὐχ οὕτως ἔχει ταῦτα. ἀλλ' οὖ ἴσθι, ὅτι πολὺ μείω οὐφραίνονται οἱ τύραννοι τῶν μετρίως διαγόντων † ὑπερτῶν· πολὺ δὲ πλείω καὶ μείζω λυποῦνται. ἄπιστα, ἔφη, λέγεις, ὦ Σιμωνίδη. εἰ γὰρ οὕτω ταῦτα εἶχε, πῶς αἱ πολλοὶ μὲν ἐπιθύμουν τυραννεῖν, καὶ ταῦτα τῶν δοκούντων ἐκγεγωτάτων ἀνδρῶν εἶ); πῶς δὲ πάντες ἐζήλουν αἱ τὰς τυραννίδας; ὅπη ναὶ, μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἱέρων, ἄπειροι ὄντες ἀμφοτέρων τῶν ἔργων, σκοποῦνται ἐκεῖ αὐτά. ἐγὼ δὲ πειράσομαί σε διδάσκειν, ὡς ἀληθῆ λέγω.

Πρῶτον μὲν γὰρ σὺ τοῖς διὰ τῆς ὄψεως θεάμασιν οὐκ εἰκότως λογίζομαι μείονας τοὺς τυράννους. οὐδὲ μὲν γὰρ σοὶ δοκεῖν ἔξεστιν ἀξιοθέατα. ὅτι δὲ τούτων ἕνεκα, οἱ μὲν ἰδιῶται ἔρχονται καὶ εἰς πόλεις αἷς αὐ βούλονται, θεαμάτων ἕνεκα, καὶ ἐς τὰς κοινὰς πανηγύρεις. οἱ δὲ τύραννοι οὐ μάλα ἀμφὶ θεωρίας ἔχουσιν· ὅτι γὰρ ἰέναι αὐτοὺς, ἀσφαλές.

Ἀλλ' ἄρα ἔρχεται αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα, καὶ οἴκοι μένουσιν. ναὶ, μὰ Δία, ὦ Σιμωνίδη, ὀλίγα τι τῶν πολλῶν, καὶ ταῦτα τοιαῦτα ὅπερ, ὅταν τίμια πολλάκις τοῖς τυράννοις. καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπεν· ἀλλὰ εἰ σὺ τοῖς θεάμασι μειονεκτεῖτε, σὺ ταῖς ἀκοαῖς πλεονεκτεῖτε· ὅπερ τοῦ μὲν ἡδίστου ἀκροάματος ἐπαίνου οὔ ποτε ἀπαίζετε. πάντες γὰρ οἱ παρόντες, πάντα καὶ ὅσα αἱ λέγητε, καὶ ὅσα αὖ ποιῆτε, ἐπαινοῦσι. τῷ δ' αὖ χαλεπωτάτου ἀκροάματος λοιδορίας, αὐτίκα ἐσί. οὐδεὶς γὰρ ἐξέλαθ τυράννου κατ' ὀφθαλμοὺς κατηγορῶν. καὶ ὁ Ἱέρων εἶπεν· καὶ τί οὖν, ἔφη, τοὺς μὲν λέγοντας κακῶς οὐφραίνει;

his corporis partibus ſentiuntur, quas nouimus oēs. Tum frigida calidaq́, duraq́ et mollia, lenia et grauia, toto corpore videmur, inq́t, dijudicare, atq́ ex illorū ſenſu vel delectationē, vel moleſtiā percipere. Porrò malis ac bonis interdū per ipſum animū, vt mihi videtur, delectamur, interdū etiā offendimur: nōnūquam per vtrūq́ cō muniter, hoc eſt per animā ſimul et per corpus. Iam mihi videor vicūq́ intelligere q́ ſomno delectamur: verū id quo pacto, aut per qd, aut quā do fiat, hac mihi videor neſcire potiùs, quā ſcire, quomodo ſeſe habeās. Nec id fortè mirandū, ſi q́ vigilantib. nobis accidūt, ſenſum ſui prabēs eus dentiorē, quàm ea quæ in ſomnis obueniunt. Ad hæc Hierō hūc in modū reſpōdit: Ego ſanè, ὁ Simonides, haud quaquā dicere poſſim, quomodo rex ſentire q́quā aliud poſſet p̄ter hac q́cōmemoraſti. Itaq́ hactenus ſanè nō intelligo, quare vita regia differat à priuata. Tū Simonides, Atqui in his tamē, inquit, diſcrimē eſt. Nam ex horū vnoquoq́ rex vt multo maiorē capit voluptatē ſic ita habet moleſtiarū. Ad hæc Hierō. Non ita, inquit, vt dicis res habet. q́n potiùs illud ſcito, regē ex hiſce reb. longè minorē capere voluptatē priuatis et mediocrib. et longè plus auferre moleſtiarū. Incredibilia narras, ait Simonides. Nā ſi ita eſſet, vt ais, q́ fieret, vt multi regnū affectarint, p̄ſertim ex eorū numero, qui videbantur maximè ſua ſorte debere eſſe cōtenti? Rurſus qui fieret vt oēs, tyrānos tanquā fœlices, æmulentur? Tum Hieron: Quoniam per louem vitā vitamq́ non ſunt experti, ideo ſic iudicant de negotio. At ego conabor tibi declarare me vera loqui.

Primùm enim quū reputo q́d adferās voluptatis quæ cernuntur oculis, cōperio tyrannos deteriùs habere, quā priuatos. In diuerſis regionib. diuerſa ſunt ſpectatu digna. Ad hæc vero ſpectacula omnia p̄ficiſcūtur priuati: inq́ ciuitates quaſcunq́ volnerint, ſe cōferūt ſpectādi gratia, quod in quaq́ viſendū eſt, et ad ſolennes celebritates. Tyranni verò non multum indulgent ſpectaculis: proficiſci enim ipſis eò, tutum non eſt.

Sed iſta nimirū ſpectacula veniūt ad tyrānos, etiāſi domi maneās. Veniunt per louē, ὁ Simonides, at nō ſolùm panca de multis, verūetiam cū eiuſmodi ſint, nimis carè emēda tyrannis, &c.

Tum Simonides: Verùm, inquit, quanquam inferiores eſtis in ſpectaculis, tamen potiores fertis in his quæ delectant aures: quandoquidem laudum. quibus nihil eſt auditu iucundius, nulla vnquā vobis eſt penuria. Quotquot enim ſunt, qui vobiſcum agunt, omnia quacunq́ dicitis vel facitis, laudant. Caterùm à conuiciis, quibus nihil eſt auditu infuauius, libera ſunt aures veſtræ. Nullus enim vult tyrannum coram vituperare. Tum Hieron: Et quid voluptatis exiſtimas afferre eos qui nō maledicunt,

* τρυφ. non legitur alibi.

* ὁ non legitur alibi.

Statim pòſt.

Paulo pòſt.

Paulo pòſt.

vbi quis euidenter perſpicit, quòd hi omnes dum tacent, malè volunt tyranno? Aut quid voluptatis afferre putas eos qui laudant, cùm ſuſpecti ſint quòd aſſentandi gratia laudent, non ex animo? At Simonides: In hoc quidem per iocum, inquit, prorſus tibi aſſentior Hieron, laudes allatas ab his, qui quàm maximè liberi ſunt, eſſe multo iucundiſſimas. Verùntamen illud planè vides, quòd nequaquam vlli mortalium perſuaſuros es, quin in his quibus aluntur homines, vos longè plus voluptatis capiatis. Nec iſtud, inquit, me fugit, ô Simonides, ita pleriſq; videri, nos tumedere, tum bibere ſuauiùs priuatis.

Sed hoc illos delectat, quòd apparatus ſuperat ea quibus aſſueuerunt: eoq; cunctis mortales cupidè expectant dies feſtos, exceptis tyrannis: ſemper enim his ſplendidus eſt apparatus, nec vllam illorum menſa diebus feſtis acceptunt acceſſionẽ. Primùm igitur, quod ad hanc voluptatem, quam adfert ſpes, attinet, deteriore conditione ſunt reges, quã priuati. Præterea, inquit, illud ſat ſcio, tu quoq; vel experientia compertũ habes, quo cuiq; plura, ſupra quàm ſit eſt, ac redundantia apponuntur, tanto citius ſatietatem oboriri. Ita fit, vt ipſo quoq; tempore, quo cibum capis, ſimulta apponantur, deteriùs habeas, quã qui moderato ſunt victu. Atqui per iocum, inquit Simonides, tantiſper dum appetit animus, multò plus habent voluptatis, qui ſplendido vtuntur apparatu. Ad hæc Hieron: Itane, inquit, ô Simonides, putas eum qui re quapiam delectatur, protinus maximè affici, ac vehementiſſimo amore teneri eius rei? Equidẽ prorſus arbitror, inquit. An igitur vides reges aliquãto libentiùs ad ſuos apparatus ire, quàm homines priuatos ad ſuos? Nequaquam, inquit, non ſanè video.

Quid igitur, inquit Hieron, aliud exiſtimas hoc genus epulas eſſe, niſi mollium & effœminatarum deliciarum animi concupiſcentias? Siquidem ego ſanè probè noui, quin noſtis tu quoque forſitan, quòd qui cupidè veſcuntur, nihil opus habent iſtis arte factis condituris. Quinetiam ex odoribus, inquit Simonides, iſtis precioſis, quibus vngimini, arbitror eos plus boni capere, qui conuerſantur, quàm vos ipſos: quandoquidem & ingratos odores non ſentitis qui ſe illis expleuit, ſed hi potiùs qui eum accedunt. Itidem, inquit Hieron, vſuuenit in cibis, cui perpetuò ſuppetit omne genus epularum, nihil illorum ſumit cum appetentia. Verùm cui quid rarò contingit, is demum eſt qui cum voluptate ſatiatur, ſi quid illi offeratur. Sole igitur, inquit Simonides, Venerea rei delectationes videri fortè poterunt regni cupiditatem afferre. Hic enim ſolis vobis licet, quicquid viſum fuerit pulcherrimum, cum eo

ὅταν ἴδῃ τὶς σαφῶς, ὅτι οἱ σιωπῶντες ὕπουπλεῖστοι καὶ κακῶς τῷ τυράννῳ. ἢ τοὺς ἐπαινοῦντας τί δοκεῖς διαφράξειν, ὅταν ὑποπτοι ὦσιν ἕνεκα τοῦ κολακεύειν τοὺς ἐπαίνους ποιεῖσθαι; καὶ ὁ Σιμωνίδης εἶπε· συγχωρῶ τοὺς ἐπαίνους τοῦτους τῶν ἐλευθεριωτάτων ἡδίους εἶναι. ἀλλ' ὁρᾷς οὖν, ὅτι καὶ πίσσαις τοῦτο αἰσθητόν, ὡς ἐγὼ δι' ὧν πέφυκα οἱ ἄνθρωποι, πολὺ πλείω ὑμεῖς τὸ αὐτοῖς διαφέρεσθε. καὶ οἶδά γε, ἔφη, ὦ Σιμωνίδη, ὅτι τοῦτο κεῖνοισιν οἱ πλήσαι, ἥδιον ὑμᾶς καὶ ἐαδίως καὶ πίνειν τῶν ἰδιωτῶν.

Τὸ γὰρ εἰωθότα τοῦ παραβάλλοντα, τοῦτο παρέχει τὰς ἡδονάς. διὸ καὶ οἱ τύραννοι αἰσθάνονται τὰς ἑορτὰς ἥδεως παραδέχονται, πλεῖοι οἱ τύραννοι. ἐκπλέων γὰρ αἰεὶ τοῖς αἰεὶ παρεσκευασμένοις, οὐδεμίαν τὰ ταῖς ἑορταῖς ἔχουσιν αἱ ῥᾳδιουργίαι αὐτῶν ἐπίδοσιν. ὥστε καὶ τοῦτον τὴν διαφορὰν τῆς ἐλπίδος μειονεκτοῦσιν. ἔπειτα δὲ, ἔφη, ἐκεῖνο οἶδ' ὅτι καὶ σὺ ἔμπειρος εἶ, ὅτι ὅσα ἂν πλείω τις παραθῆται τὰ περιττὰ τῶν ἐδωδίμων, τοσούτῳ καὶ θᾶσσον κόρος ἐμπίπτει τῆς ἐδωδῆς. ὥστε καὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐδωδῆς μειονεκτεῖ ὁ πολλὰ παραβαλλόμενος τῶν μετρίως ἀφθιτωμένων. ἀλλὰ ναὶ, μὰ Δί', ἔφη ὁ Σιμωνίδης, ὅσον αὖ χρόνον ἡ ψυχὴ παρεσίπται, τοῦτον πολὺ μᾶλλον ἥδονται, οἱ ταῖς πολυτελεστέραις παρασκευαῖς χρώμενοι. οἶκτον, ἔφη ὁ Ἱέρων, ὦ Σιμωνίδη, τὸν ἐκ τῶν ἡδυσμάτων, μάλιστα τοῦτον οἶσθ', καὶ ἐρωτικώτατα ἔχειν τοῦ ἔργου τούτου; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ἔγωγε· καὶ τοὺς τυράννους ἥδιον ὁρᾶν ἰόντας, ἢ τοὺς ἰδιώτας; ὑμὰ τὸν Δί', ἔφη, ὑμὰ μὲν δή.

Ἀλλὰ τί οὖν, ἔφη ὁ Ἱέρων, οἷά ἐστιν * ζητήματα ταῦτ' εἶναι, * ἢ ἅμα κακῆς καὶ ἀθηνεοῦς τῆς ψυχῆς ἔφυσε ἐπιθυμήματα; ἐπεὶ δοῦ οἶσθ' ἔγωγε, ὅτι οἱ ἥδεως ἐσθίοντες, καὶ σύ που οἶσθα, ὅτι οὐδὲν προσδέονται τούτων τῶν σοφισμάτων. ἀλλὰ μὲν δή τοι, ἔφη ὁ Σιμωνίδης, τῶν γε πολυτελῶν τούτων ὀσμῶν οἷς χρείεσθε, τοὺς πλησιάζοντας μᾶλλον οἴομαι ἀπολαύειν, ἢ αὐτοὺς ὑμᾶς· ὥσπερ γε καὶ τῶν ἀχρήστων ὀσμῶν, οὐκ αὐτὸς ὁ βεβρωκὼς αἰσθάνεται, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ πλησιάζοντες. ὕπνω μὲν δή τοι, ἔφη ὁ Ἱέρων, καὶ τῶν σίτων, ὁ μὲν ἔχων πάμπολλα πάντοθεν ἀεὶ, οὐδὲν μετὰ πόνου αὐτῶν λαμβάνει· ὁ δὲ ἀπανίστας τινὸς, ὅτου ὅδ' ἐστὶν ὁ μετὰ χλαρμοῦ ἐμπεπλεσμένος, ὅταν αὐτῷ * προσεπιφανῇ τι. κινδυνεύουσιν, ἔφη, ὁ Σιμωνίδης, αἱ τῶν ἀφροδισίων μόνον ὑμῖν ἀπολαύσεις, τὸ τυράννῳ τὰς ἐπιθυμίας παρέχειν. ἐν γὰρ τούτῳ ἔξεστιν ὑμῖν, ὅ,τι ἂν κάλλιστον ἴδητε, τούτῳ συνεῖναι.

* πάντα.

Statim pòſt.

Statim pòſt. * ἰδιώματα. * μαλακῆς καὶ ἀθηνεοῦς ψυχῆς.

* προσεπιφανῇ.

στευσαι. πῶς γε, ἔφη, ὁ Ἱέρων, εἰρηκας, εἰς ὃ δὴ πλεῖστον μετειληφότες ἐσμέν.

Ὅπου μὲν γὰρ τὰ μετ' ἔρωτος ἀφροδίσια πολὺ ἡδονὴν ἀφροδίτης ἐμφαίνῃ, πάντες δή που ἐπιστάμεθα. ὁ δὲ ἔρως πολὺ ἥκιστα φίλῃ τυραννίδι ἐμφύεσθαι. οὐ γὰρ τοῖς ἐπιμόνοις ἥδεται ὁ ἔρως ἐφιέμενος, ἀλλὰ τοῖς ἐλπιζομένοις. ὥσπερ οὖν εἴ τις ἄπειρος ὢν δίψης τοῦ πρὶν ἀπολαῦσαι, ὅταν καὶ ὁ ἄπειρος ὢν ἔρωτος, ἄπειρός ἐστι τῶν ἡδίστων ἀφροδισίων.

Ἀλλ' οὐ σκληροῖς γε, ἔφη, ὁ Σιμωνίδης, πολὺ διαφέρετε τῶν ἰδιωτῶν, ὅτι μεγάλα μὲν ἐπινοῆτε, ταχὺ δὲ ταῦτα κατεργάζεσθε, πλεῖστα δὲ θέσεσι ἔχετε· κέκτησθε δὲ διαφέροντας ἱππέας ἱππους, διαφέροντα ὅπλα καλλει, ὑπερέχοντα κόσμον γυναιξὶ, μεγαλοπρεπεστέρας οἰκίας· ἔτι δὲ πλήθει τε καὶ ἐπιστήμῃ θεραπόντας ἀρείους. ἱκανώτατοι δέ ἐστε ὀπόσα φίλους, κακῶσαι δὲ ἐχθρούς. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ Ἱέρων εἶπεν.

Ἡ τυραννὶς τὰ μὲν δοκοῦντα ἄξια κτήματα εἶναι ἀνεπιτυγμένα θαάσασθαι, φανερῶς πᾶσι παρέχεται· τὰ δὲ χαλεπὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν τυράννων κέκτηται ἀποκεκρυμμένα, ἐν αἷς καὶ ὁ εὐδαίμων καὶ ὁ κακοδαίμων τοῖς ἀνθρώποις ἀπόκειται.

Αὐτίκα γὰρ εἰρήνη δοκεῖ μέγα ἀγαθὸν ἀνθρώποις εἶναι, ταύτης ἐλαχίστου μέρους μέτεστι τοῖς τυράννοις. εἰ δὲ πόλεμος μέγα κακὸν, τούτου πλεῖστον μετέχομεν οἱ τύραννοι.

Ἔπιστα δὲ τοῖς μὲν ἰδιώταις καὶ ἀφ' ἑαυτῶν καὶ δι' εἰρήνης ἡσυχὴ πολέμου ἀπάντων. τοῖς δὲ τυράννοις, οὐδὲ εἰρήνη ποτὲ, πρὸς τοὺς τυράννους ἡσυχὴ, ὅτε σπονδαῖς ἄν ποτε πίστις δύσας ὁ τύραννος θαρρήσῃ.

Τοσοῦτον δέ τι ἀγαθὸν κρίνω ἔγωγε τὸ φιλεῖσθαι εἶναι, ὥστε νομίζω τῶν ὄντι ἀγαθῶν τὰ μάλιστα τῶν φιλουμένων γίνεσθαι ὑπό τε Θεῶν καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων.

Βεβαιότατα μὲν δή που δοκοῦσι φιλίαι γίνεσθαι πρὸς παῖδας, καὶ παισὶ πρὸς γονέας, καὶ ἀδελφοῖς πρὸς ἀδελφοὺς, καὶ γυναιξὶ πρὸς ἄνδρας, καὶ ἑταίροις πρὸς ἑταίρους. εἰ τοίνυν ἐθέλοις καταμαθεῖν, εὑρήσεις τοὺς μὲν ἰδιώτας ὑπὸ τούτων πάντων μάλιστα φιλουμένους, τοὺς δὲ τυράννους, πολλοὶς μὲν παῖδας ἑαυτῶν ἀπεκτονότας· πολλοὶς δὲ ὑπὸ παίδων αὐτοὺς ἀπολωλότας· πολλοὺς δὲ ἀδελφοὺς ὑπὸ τυραννίδος ἀλληλοφόνους † γεγονότας· πολλοὺς δὲ ὑπὸ γυναικῶν τῶν ἑαυτῶν τυράννους διεφθαρμένους, καὶ ὑπὸ ἑτέρων μάλιστα δοκούντων φίλων εἶναι. οἵτινες οὖν ὑπὸ τῶν φύσει πεφυκότων μάλιστα φιλεῖσθαι καὶ νόμῳ συνειλημμένων, ὅτῳ μισοῦνται, πῶς ὑπό γε ἄλλου τινὸς οἴεσθαι χρὴ αὐτοὺς

congredi. Nunc demum, inquit Hieron, commemoraſti, in quo longè inferiores ſumus.

Nam quòd Venerei congreſſus, ſi adſit amor, plurimum adferant voluptatis, profectò perſpicuum eſt nobis omnibus. At amor nullis minùs inſinuat ſeſe quàm tyranno. Neque enim amor appetere gaudet ea quæ in promptu ſunt, ſed ea quæ ſperantur. Proinde non aliter, quàm ſi qui nunquam expertus eſt ſitim, potum nanciſcatur: itidem qui eſt expers amoris, expers eſt iucundiſſimæ Veneris. Paulo pòſt.

Cæterùm in hoc longè præcellitis homines plebeios, quòd vt res magnificas excogitatis, ita quod excogitatum eſt, celeriter perficitis. Ad hæc facultates habetis multas & opimas, poſſidetis equos virtute præſtantes, tum arma inſigniter pulchra, mundum eximium vxoribus, ædes magnificentiſſimas, easq; rebus precioſiſſimis inſtructas. Adde his quod famulos, tum multitudine, tum artibus præcellentiſſimos poſſidetis: præterea maxima vobis ſuppetit facultas, vel hoſtibus nocendi, vel amicos iuuandi. Hiſ ita reſpondit Hieron. Paulo pòſt.

Regnum poſſeſſiones quidem, quæ videntur plurimi eſſe precy, explicatas expoſitasq; ſpectaculo palàm omnibus exhibet. Contrà quæ moleſta ſunt, in animis regum tenentur abdita: in quibus ſitum eſt hominibus, vt aiunt fœlices ſint, aut infœlices. Statim pòſt.

Protinus enim ſi pax hominibus videtur ingens bonum, huius minima pars redit ad reges. Et ſi pro magno malo bellum habetur, huius multo maxima pars ad reges pertinet. Paulo pòſt.

Inſuper priuatis interim per fœdera, interim per pacem datur à bello requies. Tyrannis autem nunquam pax eſt cum his quos imperio premunt, neq; quiſquam tyrannus vnquam fœderibus poſſit fidere. Paulo pòſt.

Ego ſanè tam ingens bonum iudico amari, vt exiſtimem reuera ei qui diligitur, vltrò bona affluere, tum à Dijs, tum ab hominibus. Paulo pòſt.

Firmiſſima videntur amicitiæ, quas parentes habent erga liberos, ac liberi vicißim erga parentes: item quas fratres erga fratres, vxores erga maritos, deniq; ſodales erga ſodales. Quòd ſi vis animum aduertere, comperies priuatos ab his quos memorani potiſſimùm amari, cùm tyranni complures liberos ſuos occiderint, multi à liberis interfecti ſint, cùm multi fratres regnum ambientes mutuo parricidio ſeſe confecerint. Multos autem tyrannos comperies & ab vxoribus ſuis extinctos, & à ſodalibus, qui maximè videbantur amici. Ergo qui ab his quos natura vis maximè propellit ad amandum, quos etiam huc compellit lex, vſque adeò habentur odio, qui fieri poſſe credis, vt ab alio quoquam conſentaneum ſit illos ama- Statim pòſt.

ri? Ad hæc cui minimum habetur fidei, qui fieri potest vt non in magno bono cæteris sit inferior.

Statim pòst. *Quare huius etiam boni, quo quis habet quibus fidat, minima portio redit ad tyrannos. Quandoquidem ita vitam agunt, vt ne cibis quidem optimis fidant, sed hoc, priusquam hinc Dijs libent, iubent prægustare ministros.*

Statim pòst. *Præterea cinctos se se multo satellitio protegunt, ne quis eorum per vim occidatur. In tantum autem occuparunt, ne sit opus satellitio, vt multis legibus sanctum sit, nec cum esse purum, qui cum homicida commercium habeat. Vnde fit,*

* σωώντα. *vt patriæ debeatur, quòd vnusquisq; ciuium tutò viuat. Contrà tyrannis hoc quoque vertitur in diuersum. Ciuitates enim non solùm non afficiunt supplicio, sed magnifica præmia decreuerunt tyrannicidis. Cumq; eos è templis ejciant, qui priuatos homines occiderunt: his qui tale quid patrarunt, respub. statuas ponit in templis.*

Paulo pòst. *Ac ne contingunt quidem citiùs tyranno quàm priuato, quæ concupiscit, propterea quòd priuatus domum, aut agrum, aut famulum desiderat: tyrannus autem vel ciuitates, vel amplam regionem, vel portus, vel munitas arces concupiscit, quæ difficiliùs maturq; cum periculo parantur, quàm ea quæ concupiscunt priuati. Quin inter plebeios, vix paucos inuenies tam egenos, quàm plerique sunt tyranni. Neq; enim multum & satis numero discernuntur, sed vsu. Ita fit, vt multa sint, quæ superant sufficientiam: panca verò, quæ desunt vsui. Tyranno itaq; quæ multis partibus superant aliorum facultates, ea minus sufficiunt ad necessarias impensas, quàm homini priuato: propterea quòd priuatis liberum sit in dies impendia quomodocunq; libet contrahere, quod tyranno concessum non est. Nam maxima pars impendiorum maximè necessariorum illis in corporis custodes insumitur. At quod illis datur, decurtare periculosum videtur. Iam qui quibus opus est, iustè sibi parare possunt, quis eos commiseretur vt egenos? Sed qui per egestatem huc compelluntur, vt malis ac turpibus artibus sibi comparent victum, an non quis hosce miseros & egenos optimo iure deputet? Tyranni verò multa prædari coguntur, & à templis sacrilegio, & ab hominibus rapina, eo quòd nunquam illis sufficit pecunia ad sumptus necessarios.*

* ὐχ ὑτως ἄλλως.

† εἰς τὰς ἀναγκαίας δαπανήματα, ἢ τῷ Μιώτῳ.

* τὰς περιέπεσθαι. Statim pòst. † ἀλλὰ φοβεῖσθαι.

Porrò non minùs quàm priuati, nouerunt †probos, sapientes, & iustos viros: hos cùm diligere debeant, metuunt: fortes quidem, ne quid audeant libertatis amore: sapientes, ne quid machinentur: iustos verò, ne multitudo cupiat ab illis gubernari.

φιλεῖσθαι; ἀλλὰ μὴν καὶ πίστεως ὅστις ἐλαχίστου μετέχει, πῶς οὐχὶ μεγάλης ἀγαθῆς μειονεκτεῖ;

Καὶ τοίνυν πίστεως πρὸς τίνας ἔχει, ἐλαχίστου μέρους τυραννεῖ μέτεστιν. ὁπότε γε οὐδὲ οἴνοις, οὐδὲ ποτοῖς ἁβρόγλυκι πίνουσιν· ἀλλὰ καὶ τούτων πρόγευσιν ἀπαρχεσθαι τοῖς Θεοῖς, τοὺς ἀφαιρέτους προστοῦ κελεύουσιν ἀπογεύεσθαι.

Οἱ δὲ πολῖται δορυφοροῦσιν ἀλλήλους ὑπὲρ τοῦ μηδένα τῶν πολιτῶν βιαίῳ θανάτῳ ἀποθνήσκειν. ὥστε δὲ πόρρω προελήλυθασι φυλακῆς, ὥστε πεπεῖσθαι πολλοὶ νόμοι τῷ μιαιφόνῳ, μηδὲ τὸν * σεσώστων καθαρεύειν. ὅθεν ἁβρὰς τὰς παιδείας ἀσφαλῶς ἕκαστος βιοτεύει τῶν πολιτῶν. τοῖς δὲ τυράννοις καὶ τοῦτο ἔμπαλιν αὐτέγραπται. αἱτὶ γὰρ τοῦ τιμᾶν αἱ πόλεις αὐτοῖς μεγάλως τιμῶσι τὸν κατακτείναντα τὸν τύραννον. καὶ αἱτὶ γε τοῦ εἴργειν ἐκ τῶν ἱερῶν, ὡς καὶ τοὺς τῶν ἰδιωτῶν φονέας αἱτὶ τούτου καὶ εἰκόνας ἐν τοῖς ἱεροῖς ἵσασιν αἱ πόλεις τῶν τοιοῦτο ποιησάντων.

Οὐδέ γε θᾶττόν τι τῶν τυράννων, ἢ τῶν ἰδιωτῶν, ὧν ἐπιθυμεῖ. ὁ μὲν γὰρ ἰδιώτης οἰκίας, ἢ ἀγροῦ, ἢ οἰκέτου ἐπιθυμεῖ· ὁ δὲ τύραννος, ἢ πόλεως, ἢ χώρας πολλῆς, ἢ λιμένων, ἢ ἀκρωπόλεων ἰσχυρῶν, ἃ πολὺ ὄντι χαλεπώτερα, καὶ ἐπικινδυνότερα κατεργάζεσθαι τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιθυμημάτων. ἀλλὰ μὴν καὶ πένητας ὁρᾷς, * ὀλίγους τῶν ἰδιωτῶν, πολλοὺς δὲ τῶν τυράννων. ἐν γὰρ τῷ ἀριθμῷ, ἔστι τὰ πολλὰ κρίνεται, ἔστι τὰ ἰκανά, ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις. ὥστε τὰ μὲν ὑπερβάλλοντα τὰ ἰκανά, πολλὰ ὄντι· τὰ δὲ τῶν ἰκανῶν ἐλλείποντα, ὀλίγα. τῷ οὖν τυράννῳ τὰ πολλαπλάσια ἥττονα ἰκανά ὄντι, † ἢ τὰναγκαῖα δαπανήματα τῷ ἰδιώτῃ. καὶ γὰρ τοῖς μὲν ἰδιώταις ἔξεστι τὰς δαπάνας συστέλλειν εἰς τὰ καθ' ἡμέραν, ὅπη βούλονται. τοῖς δὲ τυράννοις μέγιστα μὲν εἰσι δαπάναι εἰς τοὺς τῆς ψυχῆς φύλακας· ὃ δὲ τούτων ἢ συστέλλειν, ὄλεθρος δοκεῖ εἶ). ἔπειτα δὲ ὅσοι μὲν δεινὰ πεπόνθασι ὑπὸ τοῦ δικαίου ἔχειν ὧν δέονται, τί ἂν τούτους οἰκτίρειεις ὡς πένητας; ὅσοι δὲ ἀναγκάζονται δι' ἔνδειαν κακόν τι καὶ αἰσχρὸν μηχανώμενοι ζῆν, πῶς ἂν τούτους ἀθλίους αὖ τις δικαίως καὶ πένητας νομίζοι; οἱ τύραννοι τοίνυν ἀναγκάζονται πλῆθος συλᾶν ἀδίκως, ὅθεν ὃ εἰς τὰς ἀναγκαίας δαπάνας ἀεὶ προσδεῖσθαι χρημάτων.

Γιγνώσκουσι δὲ οὐδὲν ἧττον τῶν ἰδιωτῶν * καὶ τοὺς δικαίους, καὶ τοὺς σοφοὺς, καὶ τοὺς δικαίους. τούτους δὲ αἱτὶ τοῦ ἄγαθαι φοβοῦνται· τοὺς μὲν ἀνδρείους, μή τι τολμήσωσι τῆς ἐλευθερίας ἕνεκα· τοὺς δὲ σοφοὺς, μή τι μηχανήσωνται· τοὺς δὲ δικαίους, μὴ ἐπιθυμήσῃ τὸ πλῆθος ὑπ' αὐτῶν προστατεῖσθαι.

Τὸ δὲ

Τὸ δὲ φοβεῖσθαι μὴ ὄχλοι, φοβεῖσθαι δὲ ἐρημίαν, φοβεῖσθαι δὲ ἀφυλαξίαν, φοβεῖσθαι δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς φύλακας, καὶ μήτε αὐόπλους ἔχειν ἐθέλειν παρ' αὐτὸν, μήτε ὡπλισμένους ἡδέως ὁρᾶσθαι, πῶς οὐ χαλεπὸν ὅσον πρᾶγμα; ἔτι δὲ ξένοις μᾶλλον ἢ πολίταις πιστεύειν, βαρβάροις τε μᾶλλον, ἢ Ἕλλησιν· ἐπιθυμεῖν δὲ τοὺς μὲν ἐλευθέρους δούλους ἔχειν, τοὺς δὲ δούλους ἐλευθέρους αἰτιᾶσθαι ποιεῖν· ἃ πάντα ζωῆς σοι δοκεῖ ψυχῆς ἂν τοῦ φόβων ἐμπεπλεγμένης τεκμήρια εἶναι; ὁ δέ τι φόβος οὐ μόνον αὐτὸς αὑτὸν ταῖς ψυχαῖς λυπρός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἡδέων συμπαρεμπτῶν λυμαντήρ ἐστιν.

Ἀντισθένης ὁ φιλόσοφος τὰς δημίους ἀνοσιουργίας ἔλεγεν εἶναι τῶν τυράννων· πυθομένου δέ τινος τὴν αἰτίαν, ἔφη· ὅτι ὑπὸ μὲν τῶν δημίων οἱ ἀδικοῦντες αἱρεθῶσιν· ὑπὸ δὲ τῶν τυράννων, οἱ μηδὲν ἁμαρτάνοντες.

Ἀλλ' ἐγὼ βούλομαι ἡδονήν τινα τῷ τυράννῳ μηνύσαι εἰ μὴ σὺ ἀναπείθεις θέλεις, ὦ Διονύσιε, πεῖσον, ἵνα φάγῃς· δίψησον, ἵνα πίῃς. εἰ δὲ δεξιάν τινα, καὶ ὑπερφυᾶ ἡδονὴν, καὶ τηλικαύτην ἡλίκην οὐδεὶς πρὸ σοῦ, ἀπόθου τὴν τυραννίδα. * τῶν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμυδῶν δεόμενον, οὐκ ἔστι μὴ πλέονα. δεῖσθαι. οἷς γὰρ ἔχω περισσεύομαι, ἀφελὼν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

Φάλαρις Ἀκραγαντίνων τύραννος, ἀπότομος καὶ ἀπαθὴς ὑπάρχων, ξένοις καὶ παρὰ ρημίαις βασάνοις ἔδυκε καὶ ἐχρήσατο τοὺς ὁμοφύλοις. Γέλλος δὲ τῇ τέχνῃ χαλκοῦργος κατασκευάσας ταῦρον, ἔδωκε τῷ βασιλεῖ δῶρον, ἵνα τοὺς ξένους εἰς αὐτὸν βάλλων, κατακαίῃ ζῶντας. μυκηθμὸν δὲ ἡ δάμαλις ἀπεδίδου τῷ φυσικῷ παραπλήσιον. Φάλαρις δὲ τότε μόνον ἡδόμενος ἔλεγεν, αὐτὸν τὸν τεχνίτην πρῶτον εἰσβαλεῖν.

Ἆρα τῶν οὐκ ἂν † τοσούτῳ δεσμωτηρίῳ δέοιτο ὁ τύραννος, φύσει ὢν οἷον διεληλύθαμεν, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν φόβων καὶ ἐρώτων μεστός; λέγω δὲ ὅτι αὐτῷ τῷ ψυχῇ μόνῃ τῶν ἐν τῇ πόλει, ὅτε ἀποδημήσαι ἔξεστιν ἀδαμόσι, ὅτε θεωρῆσαι, ὅσων δὴ καὶ οἱ δημόται ἐλεύθεροι ἐπιθυμηταί εἰσι· καταδύεται δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὰ πολλὰ ὥσπερ γυνὴ ζῶν, φθονεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ἐάν τις ἔξω ἀποδημῇ, καὶ τι ἀγαθὸν ὁρᾷ. πρωτάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν τοῖς τοιούτοις κακοῖς πλείω κεκτῆται κύριος, ὃς αὖ κακῶς ἐν ἑαυτῷ πολιτευόμενος, ὅτι πολὺ δὴ σὺ ἀθλιώτατον ἔκεινας τὸν τυραννικὸν, μὴ ὡς ἰδιώτης κατιδών, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ὑπό τινος τύχης τυραννίδα, καὶ ἑαυτῷ ὢν ἀχρεῖος ἄλλων ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν; ὥσπερ ἂν τις κάμνοντι σώματι καὶ ἀχρείῳ

Iam verò metuere turbam, metuere solitudinem, metuere satellitij absentiam, metuere ipsos etiam custodes, ac ne inermes illos velle habere apud se, nec armatos videre libenter, an non res est misera? Tum autem & peregrinis potiùs quàm ciuibus fidere, ac barbaris potiùs quàm Græcis? postremò hunc cõpelli, vt pro liberis habere cupias seruos, et ex seruis cogaris facere liberos. An non hæc tibi videntur argumenta animi terroribus attoniti perculsiq;? Porrò non solùm ipse metus, cùm insedit animo, molestare res est: sed dum nusquam non adest ac circumfertur, sit omnium iucundarum rerum corruptela. Paulo pòst.

Antisthenes philosophus carnifices tyrannis in pietate præferebat. cuius causam interroganti cuidam respondit: A carnifice quidem homines iniusti interimuntur, à tyranno autem etiam insontes.

*Volo voluptatem aliquam tyranno indicare. Quòd si mortalis voluptas, ô Dionysie, tibi cordi est, para tibi famem, vt edas: item sitim, vt bibas. Sin dextrã omnino & egregiam voluptatem probas, tantamq; quantam prioribus seculis nullus vsurpauit, tyrannidem depone. Illum enim qui quinquies deciésve mille chlamydum * possessionem requirit, fieri non potest quin pluribus etiam adhuc egeat. Nam si plura præsentibus desidero, demam aliquid de præsentibus, & præsentia mihi sufficient.* Phauorinus. * τὴν.

Phalaris tyrannus Agrigentinorum, cùm vir perquam crudelis ac immitis esset, admirandis & nouis tormentis homines cruciabat & torquebat. Quod animaduertens Perillus faber aratius, iuuencam fabricatam à se dono dedit regi, vt hospites in ipsam coniectos viuentes exureret: edebat autem iuuenca mugitum naturali consimilem. At Phalaris eo solùm tempore iustus, ipsum artificem primùm iniecit. Dorotheus in primo rerum Siculatarum.

An non tali quodam carcere clausus est tyrannus, natura talis existens qualem in superioribus explicauimus, multis videlicet diuersisque timoribus & amoribus agitatum? Cùm verò ingenio sit apprimè cupido, huic soli neque egredi vsquam licet, neque inspicere quæ liberis hominibus lubitum est: sed intra adium parietes formidolosus veluti mulier commoratur, inuidens ciuibus aliis, si quis extra mœnia spaciatur, et boni quicquam spectat. Sic prorsus. An non ab huiusce modi malis plura insuper incurrit vir ille, qui malè seipsum gubernans, quem et tu modo miserrimum iudicabas tyrannicum, haudquaquam priuatus viuit, sed fortuna vi quadam, vt tyrannidem exerceat, cogitur: cumq; sibi ipsi imperare non possit, aliis imperare contendis? perinde ac si quis imbecillo corpore, & suis se viribus non sustinen- Platonis lib. 9 de R. pub. † τυράννου

te, cogatur vt quietem agat secum ipse nunquam, sed aduersus alia corpora certet ac pugnet. Simillima inducis ô Socrates, atque verissima. Nónne igitur, ô amice Glauco, miserabilis omnino hac est conditio, duriórque vita est hominis nacti tyrannidem, ea vita quam tu suprà durissimam iudicabas? Valde. Est autem re ipsa, quamuis alicui non videatur, verè tyrannus, verè seruus, extrema adulationi seruitutique astrictus, libidinibus nequissimorum hominum adulator: qui appetitus suos explet nunquam, sed plurimis indiget semper, atque inops reuera esse apparet, si quis penetralia animi ipsius inspexerit. Pauore quinetiam perpetuò territus, & solicitudine angustiáque vexatus, si modo ciuitatis eius statui cui praest, ipse est similis. Similis autem existit. An non? Et maximè quidem. Prater hac viro huic illa etiam tribuemus qua antea memoranimus, quòd necesse sit eum et esse priùs, & postea multo magis cùm tyrannidem est adeptus, inuidum, iniustum, expertem benenolentia, impium, omniúmq; nequitia sentinam ac fomitem fieri, ex hisq; cunctis esse miserrimum, atq; alios etiam qui adhærent ipsi, similes reddere. Nullus mentis compos his contradixerit.

DE REGE COMMODO ET æquo: & de magistratu ac potestate, Sermo CXLIX, Ex Antonio.

Num. 24. *AVgebitur regnum eius, gentes hostium eius edet, & quæ in eo sunt crassa, emedullabit, & sagittis suis conficiet hostem.*

Regum. *Seruauit Deus Danidem in omnibus ad quæ profectus est: regnauit q; in omnes, ac vniuersa populo ius cum æquitate dicebat.*

2. Reg. 16. *Sinite, inquit Dauid, illum maledicta iacere, quia Deus ipsi iussit: si qua ratione respiciet Dominus in hac mea abiectione, & ad me reuertentur bona pro maledicto istius hoc ipso die.*

2. Paralip 9. *Auctus est Solomon supra omnes terræ reges, opulentia & sapientia: ac omnes reges requirebant os illius, vt quam ei Deus largitus esset sapientiam audirent, suaq; ad illum quisq; munera ferebat.*

2. Paral. 19. *Regnante Asa quieta fuit Iudæa annos decem, probéque se gessit ac rectè in conspectu Domini Dei sui, & altaria aliena excelsaque sustulit, ac columnas contriuit, & lucos excidit, & quietum fuit regnum in oculis eius: nec fuit ei vllum bellum per illos annos.*

ἑαυτῷ, μὴ ἰδιωτεύων, ἀλλ' ἀγωνιζόμενος πρὸς ἄλλα σώματα, καὶ μαχόμενος ἀεὶ ἀγκαίζοιτο ἄλλῳ τὸν βίον. πάντα πάντων, ἔφη, ὁμοιότατά τι καὶ δηθύσατε λέγειν, ὦ Σώκρατες. σκέψαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Γλαύκων, πότερα λῶν ὁ παῦρος ἄθλιον, καὶ τὸν ἐκεῖσε σὺ κελεύεις χαλεπώτατα ζῆν, χαλεπώτερον ἔτι ζῆν ὁ τυραννῶν; κρινεῖ γε, ἔφη. ἔστιν ἄρα τῇ δηθείσῃ, κἀὶ εἰ μή τῳ δοκεῖ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τὰς μεγίστας θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων, καὶ τὰς ἐπιθυμίας οὐδ' ὁπωστιοῦν ἐμπιμπλὰς, ἀλλὰ πλείστων ἐπιδεέστατος καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται, ἐάν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίσκοπεῖν καὶ πᾶσαν, καὶ φόβου γέμων ἅπαν τὸν βίον, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης, εἴπερ τῇ τῆς πόλεως ἕξει ἧς ἄρχει ἔοικεν. ἔοικε γάρ, ἦ δ' ὅς, καὶ μάλα, ἔφη. σκέψει δὴ καὶ πρὸς τούτοις ἔτι ἀποδώσομέν τῳ αἰδοῖ, καὶ ἃ ὁ πρότερον εἴπομεν, ὅτι ἀνάγκη καὶ εἶναι, καὶ ἔτι μᾶλλον γίγνεσθαι αὐτὸν, ἢ πρότερον ἕξει τὴν ἀρχὴν, φθονερόν, ἀπίστων, ἀδίκων, ἀφίλων, ἀνοσίων, καὶ πάσης κακίας πανδοκεῖόν τε, καὶ ἕδος, καὶ ἐξ ἁπάντων τούτων, μάλιστα μὲν αὐτὸν δυστυχῆ εἶναι. ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς πλησίον αὐτοῦ τοιούτους ἀναγκάζεσθαι. σοὶ δοκεῖ, ἔφη, τῶν νοῦν ἐχόντων αὐτιεῖν.

ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΧΡΗΣΤΟΥ καὶ δικαίου, καὶ περὶ ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, Λόγος ρμθ'.

Α Υ̓́ξηθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ἔδεται ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ πάχη αὐτοῦ ἐκμυελεῖ, καὶ ταῖς βολισιν αὐτοῦ κατατοξεύσει ἐχθρόν.

Ἔσωσεν ὁ Θεὸς τὸν Δαυὶδ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπορεύθη, καὶ ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐπὶ πάντας. καὶ ἦν Δαυὶδ ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ πάντα τὸν λαόν.

Εἶπε Δαυὶδ, ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἴ πως ἴδοι Κύριος ἐν τῇ ταπεινώσει μου, καὶ ἐπιστρέψει μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς καταρᾶς αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

Ἐμεγαλύνθη Σολομὼν ἐπὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς πλούτῳ καὶ σοφίᾳ. καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἐξεζήτουν τὸ πρόσωπον Σολομῶντος, ἀκοῦσαι τῆς σοφίας αὐτοῦ ἧς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ ἔφερον ἕκαστος τὰ δῶρα αὐτῶν.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀσᾶ ἡσύχασεν ἡ γῆ Ἰούδα δέκα ἔτη. καὶ ἐποίησεν Ἀσᾶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ δίκαιον ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστησε τὰ θυσιαστήρια τὰ ἀλλότρια καὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ συνέτριψε τὰς στήλας, καὶ ἐξέκοψε τὰ ἄλση. καὶ ἡσύχασεν ἡ βασιλεία ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ πόλεμος ἐν ταῖς ἔτεσι τούτοις.

Ἐβασίλευσε

Ἐγήρετο Κύριος μὲν Ἰωσαφάτ, καὶ κατίσχυσε Κύριος τὴν βασιλείαν ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν Ἰωσαφὰτ πορεύομενος, καὶ μεγαλυνόμενος ἕως εἰς ὕψος.

Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεύς, καὶ ὅτι τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα.

Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως, κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχούς σου ἐν κρίσει.

Βδέλυγμα βασιλεῖ ὁ ποιῶν κακά· μὴ γὰρ δικαιοσύνης ἑτοιμάζεται θρόνος ἀρχῆς.

Δεκτὰ βασιλεῖ χείλη δίκαια, λόγους δὲ ὀρθοὺς ἀγαπᾷ.

Ἐν πολλῷ ἔθνει δόξα βασιλέως, ἐν δὲ ἐκλείψει λαοῦ σύντριβὴ δυνάστου.

Λικμήτωρ ἀσεβῶν, βασιλεὺς σοφὸς, καὶ ὑπεναντία αὐτοῖς ἔρχεται.

Ὅταν βασιλεὺς δίκαιος καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὐκ ἐσπουδάσθη ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ οὐδὲν πονηρόν.

Δεκτὸς βασιλεῖ ὑπηρέτης νοήμων.

Ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια φυλακὴ βασιλεῖ, καὶ περικυκλώσουσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ.

Μάχαιρα γλῶσσα βασιλέως, καὶ ὑ ξυρὸν.

Μὴ ἀλαζονεύου ἐνώπιον βασιλέως, μηδὲ ἐν τόποις δυναστῶν ὑφίσασο. κρεῖσσον γάρ σοι ῥηθῆναι, ἀνάβαινε ὧδε, ἢ ταπεινωθῆναι ἐν ἐνωπίῳ δυναστοῦ.

Βασιλέως ἐν ἀληθείᾳ κρίνοντος πτωχὸν, ὁ θρόνος αὐτοῦ εἰς μαρτύριον καταστήσεται.

Θυμὸς βασιλέως ἄγγελος θανάτου, ἀνὴρ δὲ σοφὸς ἐξιλάσεται αὐτόν.

Βασιλέως ἀπειλὴ ὁμοία βρυγμῷ λέοντος· ὡς δὲ δρόσος ἐπὶ χόρτῳ, ἔστω ἵλεως αὐτοῦ.

Στόμα βασιλέως φύλαξαι, ὅτι πᾶν ὃ ἐὰν θέλῃ ποιήσῃ, ἐξισάζων λαλῇ, καὶ τίς ἐρεῖ αὐτῷ· τί ποιεῖς;

Ἐν συνειδήσει σου βασιλέα μὴ κατάρασαι· καὶ ἐν ταμείοις κοιτῶνός σου μὴ κατάρασαι πλούσιον, ὅτι πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ ἀπάξει τὴν φωνήν σου, καὶ ὁ ἔχων πτέρυγας ἀπαγγελεῖ λόγον σου.

Ἐν δικαιοσύνῃ βασιλεὺς δίκαιος βασιλεύσει, καὶ ἄρχοντες μετ' εὐθείας ἄρξουσιν.

Εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς, καὶ πόλις ἀθῴων ἐξομολογήσεταί σε. ἐγένου γὰρ πάσῃ πόλει ταπεινῇ βοηθὸς, καὶ τοῖς ἀθυμήσασι διέπνευσας σκέπη.

Ἀγαπήσατε δικαιοσύνην οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.

Βασιλεὺς φρόνιμος ἐξάρει δῆμον.

Γραῦς βασιλεὺς μὴ σοφίζου.

Μυστήριον βασιλέως, κρύπτειν· ἔργα δὲ

Fuit Dominus cum Ioſaphato, ac per manum illius regnum recte adminiſtrauit, ac in uita ſua auctus eſt Ioſaphatus uſque ad ſummum. 2. Paral. 17.

Potentia tua Domine lætabitur rex, & ſalutè quam das, exultabit valde. Dauid. Pſalm. 20.

Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis, vt cum æquitate res populi iudicet, & pauperum tuorum cum iudicio. Pſalm. 71.

Execrandus eſt regi qui malè facit, quia cum iuſtitia ſolium magiſtratus paratur. Prouer. 16.

Accepta ſunt regi labia iuſta, nam ſermones rectos diligit: in multitudine gentis gloria regis: at ſi defecerit populus, principis contemptio & contritio eſt. Prouer. 14.

Ventilator impiorum rex ſapiens, & rota ſupplicio afficiet eos. Prouer. 20.

Quum iuſtus rex in ſolio conſidet, nihil improbum aduerſatur in oculis eius. Ibidem.

Acceptus regi miniſter intelligens. Prouer. 14.

Miſericordia & veritas cuſtodiæ ſunt regi, & ſolium eius cum æquitate circumdabunt. Prouer. 20.

Lingua regis gladius minimè carneus.

Ne ſis arrogans coram rege, nec principum loca occupato: melius eſt enim vt tibi dicatur, Aſcende ad me, quàm vt abiiciaris in oculis potentium. Prouer. 25.

Regis verè cauſas pauperum indicantis ſolium in teſtimonium firmum ſtabit. Prouer. 29.

Ira regis mortis nuncia: at vir ſapiens placabit illum. Prouer. 16.

Regis minæ leonis rugitui ſimiles: qualis autem eſt ros herbæ inſidens, talis illius hilaritas. Prouer. 19.

Obſerua regis os, quia quicquid voluerit, efficiet: ſumma præditus authoritate loquitur, & quis ei dicet, Quid agis? Eccleſ. 8.

Regi ne in conſcientia quidem tua maledicito, nec in cubiculi tui parte ſecretiore opulento maledicas, quia volucris aërea deferet vocem tuam: & qui præditus eſt pennis, ſermonem tuum enunciabit. Eccleſ. 10.

En rex iuſtus regnabit, & principes cum iuſtitia imperabunt. Eſaiæ 32. 25.

Populus pauper & ciuitates hominum iniuria affectorum laudibus teafficient, quòd fueris auxilio ciuitati afflictæ, et animum deſpondentes propter inopiam protexeris.

Diligite iuſtitiam qui iudicia exercetis inter homines. Sap. 1.

Rex prudens populi ſtabilitas. Sap. 6.

Apud regem captioſus ne eſto. Sirach.

Regis arcanum honeſtum eſt celare: at Tobiæ.

Dei opera renunciare nobile & glorioſum.

Luc. 3. *Interrogauerunt autem eum & qui militabant his verbis: Et nos, inquiunt, quid faciemus? Et ille, Neminem, inquit, concutiatis aut calumnijs prematis. Et eſtote contenti ſtipendijs veſtris.*

1. Pet. 2. *Subijcimini omni humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti, ſiue præfectis vt qui per illum mittuntur ad ſceleroſorum quidem vindictam, proborum verò laudem.*

Rom. 13. *Omnes homines poteſtatibus præcellentibus ſubijciantur.*

Ibidem. *Quiſquis poteſtati reſiſtit, Dei decreto reſiſtit: at qui reſiſtiterint, ſibi damnationem acquirent. Principes enim non ſunt terror bonorum operum, ſed malorum. Vis non timere poteſtatem, quod bonum eſt facito, & abilla laudem conſequêris. Sin autem malum quod eſt, feceris, time.*

Sirach 10. *Qualis iudex populi, tales ſunt miniſtri eius: & qualis gubernator ciuitatis, tales ciues qui in ea habitant.*

Eccleſ. 7. *Ne quære præfecturam à Domino, nec à rege ſolium gloriæ.*

S. Baſilij. *Regnum eſt legitima præfectura.*

Ergo præcepta ea quæ à rege traduntur, qui quidem hoc vocabulo dignus fuerit, legitima ſunt, communem vtilitatem ſpectantia, nec priuatæ vtilitatis cauſa comparata: hoc enim differt tyrannus à rege, quòd ille ſua vndecunque parat commoda, hic eorum quibus præeſt vtilitatem quærit.

Proprium eſt regis ijs quibus præſit proſpicere.

* Prou. 21. *Sic cor regis in manu Dei eſt, * non ſeruatur armorum robore, ſed diuino adminiculo ac ductu. Eſt autem in Dei manu, non quiuis, ſed hoc regis nomine dignus.*

Rom. 13. *Dominus reges conſtituit, & idem detrahit & mutat: * nec eſt poteſtas, niſi à Deo ordinata.*

Sæpenumero populi impotentia deterrimo magiſtratum dedit.

Ad principis mores ferè fingi ſolent, qui in eius ſunt imperio, vt qualeſcunque tandem fuerint ductores, tales eſſe qui ſequuntur neceſſe ſit.

Honeſtum eſt vt præſtantior ſemper deterioris præſit & imperet.

Vetus eſt verbum, Qui ſtudeant virtuti, cum voluptate eos magiſtratum non accipere.

Qui præeſt alijs, ne ſe efferat propter authori-

Θεοῦ ἀναγγελλῃ ἔνδοξον.

Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες, καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

Ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς ἐκδίκησιν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν.

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω.

Πᾶς ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ.

Κατὰ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Μὴ ζήτει παρὰ Κυρίου ἡγεμονίαν, μηδὲ παρὰ βασιλέως καθέδραν δόξης.

Βασιλεία ἐστὶν ἔννομος διοίκησις.

Αἱ ὑπὸ παρὰ βασιλέως διδόμεναι ὑποθῆκαι, τότε ἀληθῶς τῆς προστασίας ταύτης ἄξιόν, πολὺ τὸ κοινὸν ἔχουσι τὸ χρῆσιν πᾶσι λειτουργὸν σκοπούσας, καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἰδίας ὠφελείας συντεταγμένας. τοῦτο γὰρ διαφέρει τύραννος βασιλέως, ὅτι ὁ μὲν τὸ ἑαυτοῦ πανταχόθεν σκοπεῖ, ὁ δὲ τὸ τῶν ἀρχομένων ὠφέλιμον ἐκπορίζει.

Ἴδιον βασιλέως προμηθεῖσθαι τῶν ἀρχομένων.

Εἰ καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, οὐ σώζεται διὰ ὁπλιτικοῦ δυνάμεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ θείας χειραγωγίας. ἐν χειρὶ δὲ Θεοῦ ἐστι, οὐχ ὁ τυχών, ἀλλ' ὁ ἄξιος τῆς τοῦ βασιλέως προστασίας.

Κύριος καθίζει βασιλῆς καὶ μεθίζει· καὶ οὐκ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένη.

Πολλάκις ἀκρασία δήμου τὸν χείριστον εἰς ἀρχὴν προήγαγε.

Πρὸς δὲ τὸν ἄρχοντος ἦθος πλάττεσθαι πέφυκεν ὡς τὰ πολλὰ ὁ ἀρχόμενον, ὥστε οἷοι ποτὲ οἱ ἄγοντες ὦσι, τοιοῦτον αἰ ἀγωγὴ καὶ τὸν ἀγόμενον εἶναι.

Καλὸν ἀεὶ τὸ χείριστον ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἄγεσθαι.

Παλαιός ἐστι λόγος, τοὺς ἀρετῆς μετεποιημένους, μετ' ἡδονῆς αὐτοὺς μὴ ἐπιβάλλειν ἀρχαῖς.

Τὸν προηγούμενον μὴ ἐπαίρεσθαι ὁ ἀξιώ-

μα, ἵνα

μα, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ τῆς μακαρισμοῦ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ.

Ἡ μὲν ἀταξία, ἀναρχίας ἐστὶ γνώρισμα· ἡ δὲ τάξις, τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσι. τί γὰρ ὄφελος κυβερνήτην ἔχειν, κωπηρεῖς χρώμενον ἐρέταις; (σιῶδες.

Τὸ, τί γὰρ ἄναρχον, ἄτακτον· τὸ, τε πολύαρχον, σα-

Μή τι; σὸν ἀκινδύνως ἔπιασθαι, ἀρχὴν ὁπόταν δύνωσι ὁπιθυμεῖτω. μηδὲ ὁ τῆς καταστάσεως νόμος καταλυέσθω, ἢ καὶ τὰ ὁπόσα σωμάτων καὶ τὰ θεῖα.

Τὸ βούλεσθαι βασιλέως, ἄγραφός ἐστι νόμος τῷ κράτει συνηρεθρυμμένος, καὶ παλαι γε τῶν γραπτῶν ἰσχυότερος, τῷ ὑ δυναστεία βοηθοῦντος.

Οἱ βασιλῆς αἰδεῖσθε τὴν ἀλεκτρύδα. νομοθετήσει γὰρ καὶ νομοθέταις ὁ λόγος. γινώσκετε τί ὃ πεφύκεν ὑμῖν, καὶ τί ὃ περὶ ὑμᾶς μυστήριον· κόσμος ὅλος ὑπὸ χεῖρα τὴν ὑμετέραν βραδύματι μικρῷ καὶ βραχεῖ ῥακίῳ κατούμενος. τὰ μὲν ἄνω, μόνου θεοῦ, τὰ δὲ κάτω καὶ ὑμῶν. θεοὶ γίνεσθε τοῖς ἐφ' ὑμᾶς· ἵνα εἴπω τι καὶ τολμηρότερον, καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ θεοῦ, καὶ εἴρηται, καὶ πεπίστευται. ἐν ᾧ ἔγω ὁ κόσμος ὑμῖν, ἀλλὰ μὴ τῷ χρυσῷ καὶ ταῖς φάλαγξιν.

Τὸ δραστικὸν δείκνυε, μὴ τῷ δρᾶν κακῶς, τῷ δὲ εὖ τὸ ποιῆν, εἰ θέλεις εἶναι θεός. τὸ δ' ἔστιν ἀνδρὸς εἰδότος συγχωρεῖν. κτείνει δὲ ῥᾴδιον καὶ βύρσαν καὶ σκορπίος.

Οἱ δυνάσται φοβεῖσθε τὸν δυνατώτερον· οἱ τῶν ὑψηλῶν θρόνων, τὸν ὑψηλότερον.

Βασιλείας τοῦ θεοῦ δύο εἶδεν ἡ γραφή, τὴν μὲν κατ' οἰκείωσιν, τὴν δὲ κτίσεως δημιουργίαν. βασιλεύει μὲν γὰρ ἁπάντων, καὶ Ἑλλήνων, καὶ Ἰουδαίων, καὶ δαιμόνων, καὶ τῶν ἀντιτεταγμένων, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον.

Πολλοὶ καὶ ἄλλοι βασιλῆς πολλάκις ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐλάβοντες, τοὺς πάλαι λελυπηκότας λαβόντες, ἀναξίους ἔκριναν ἐκόμισαν ἐκ δεσμῶν ὄγκου τοσούτου δίκην ἀπαιτήσαντες τῶν πεπλημμεληκότων.

Θεραπεύειν, οὐκ ἐρεθίζειν δεῖ τὰς ἐξουσίας.

Ὅταν ἄρχων ἀνεπίληπτος ἢ πᾶσι, τότε δυνατὸς μετ' ὀργῆς βούλεται ἐξουσίας καὶ κολάζειν καὶ συγχωρεῖν, τοὺς ὑπ' αὐτὸν παροξύνοντας ἀπόντας.

Οὐδὲν γὰρ ὅτω δείκνυσι τὸν τῶν ἀρχόντων ἔχοντα ὡς ἡ φιλοστοργία πρὸς τοὺς ἀρχομένους. καὶ γὰρ πατέρα ὑὸν ἐγέννησαν μόνον ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ φίλον μετὰ τὸ γεννῆσαι. εἰ δὲ ἔνθα φύσις, ἀγάπης χρεία· πολλῷ μᾶλλον ἔνθα ἡ χάρις.

Οὐκ ἐν τῇ χλανίδι καὶ τῇ ζώνῃ, οὐδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἄρχων, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ πεπτωκότα ἀνακτᾶσθαι, καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα διορθοῦν, καὶ κολάζειν μὲν ἀδι-

tatem, ne extidat beatitudine qua posita est in animi abiectione.

Confusio inordinata nota est reipub. magistratu carentis, at ordo, qualis sit magistratus, ostendit: quid enim iuuat gubernatorem esse moderatum praui vtentem remigibus? Theologus.

Vbi enim nullus magistratus, ibi immoderatè & sine ordine omnia feruntur, & magistratuum multitudo seditiosa est. Prouer. 11.

Cùm liceat sine periculo sequi, periculosè praesse nemo concupiscat, neque subiectionis lex abrogetur, quae & terrestria & caelestia continet.

Regis voluntas lex est non scripta, quae potentia defenditur, & quidem multò scripto firmior, quae nullius potentia inuantur.

Reges purpuram metuite. leges enim imponit etiam legislatoribus ipsa ratio. quid vobis sit commissum, cognoscite, & quale sit in rebus vestris mysterium: vniuersus mundus sub manu vestra exiguo diademate & parno pannicolo tenetur. Superna solius Dei sunt, at inferna etiam vestra. Estote Dij subiecti, vt aliquid dicam etiam audacius: Cor regis esse in manu Dei & dictu & creditu est. illic sit vobis robur vestrum, non etiam in auro & phalangibus. Prouer. 21.

Tuam in efficiendo vim & potestatem demonstra, non vt mali, sed vt boni aliquid efficiatur, si cupis Deus esse: hoc enim est viri innatam vim cognoscentis: facillimè autem pastinaca marina & scorpius necant.

Qui geritis potestatem, timete potentiorem: qui in alto throno sedetis, altiorem.

Regna Dei duo nouit scriptura, vnum familiare & domesticum, alterum quod creationis rationem spectat. Est enim rex vniuersorum, et Gracorum, et Iudaeorum, & daemonum, & aduersariorum, creationis ratione. Chrysostom.

Multi etiam reges saepe imperio accepto, cùm eos qui sibi antea fuissent molesti, in sua potestate haberent, in tanto imperij fastigio indignum esse iudicauerunt, qui poenas reposcerent scelerate factorum.

Colenda, non irritanda potestas.

Quum princeps apud omnes inculpata vita fuerit, tum potest quanta volet potestate & punire subiectos omnes, & eisdem ignoscere.

Nihil est quod sic magistratū ostendat, vt amor et benevolentia erga eos qui sunt sub ipsius imperio: nam pater non solùm procreando, sed etiam diligendo post procreationem efficitur. Quòd si vbi natura est, charitate est opus, multo magis vbi gratia.

Non est in veste & zona, nec in praeconis voce cernitur princeps, sed in reficiendo fracta & fatiscentia, & qua malè constituta sunt corrigendo, ac improbos punien-

do, nec permittendo vt potentia ius cuiquam eripiatur & auferatur.

Ars est imperare, non solùm dignitas, & quidem ars omnium maximè necessaria & excellentissima.

Qui maximè ex humilibus sunt, cùm dignitates nacti fuerint, licentiùs in arrogantiam tolluntur, quippe qui ad repentinos honores inepti sint.

Regnum terrenarum rerum asperitates exaquat.

3. Irenæi. Rex omnis iustus sacerdotalem obtinet ordinem.

Io. Damasc. Optimum principem decet in suis quidem peccatis esse acerbum iudicem & minimè ignoscentem: at in erratis subiectorum placidum, & adignoscendum facilem.

Philonis. Deus nullius indiget, rex solius Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, ac largiter impertire petentibus misericordiam, non summo iure nec restrictè cum supplicibus agens, sed omnibus quæ ad vitam degendam pertinent petentibus præbens.

Tyrannus est princeps belli, rex verò pacis præses.

Rex iustissime, cùm missus sis à natura ad supremam puppis partem occupandam, cumq; gubernacula teneas, guberna communem hominum scapham, feliciter cum salute omnium: nulla re magis gaudeas ac lætitia afficiare, quàm tua erga subiectos beneficentia.

Quid enim re. is benevolentia subiectis populis optabilius aut melius esse possit?

Xenophontis. Principem omnibus quibus præsit simul succensere, magnum peccatum hoc quidem mihi videtur esse. necesse est enim quia multis terrori sit, multos habere hostes: & quia omnibus simul succenseat, eosdem omnes ad concordiam commouere.

Plutarchi. Ne puero gladium, prouerbio dicitur. Ego verò dixerim, Ne puero diuitias, nec viro doctrinâ experti potentiam.

Nullum firmius principis præsidium quàm vera & constans benevolentia: cùm enim vulgus & proceres assuefacti fuerint non principem sed principi timere, tum multis oculis videt, multis auribus audit, ac quæ geruntur præsentiscit.

Potentiam, diuitias, magistratum accipere & quasi in humeros tollere vel mulieres et pueri possunt: at magnam potestatis prouinciam suscipere & administrare, nec succumbere, nec opprimi pondere et magnitudine rerum, id viri demum est virtute, prudentia & intelligentia præditi.

Cleon quidē, cùm primùm statuisset remp. capessere, amicis in vnū locū conuocatis, eam quæ

κίαν· μὴ συγχωρῆν δὲ τὴν δυναστείαν, ἢ δίκαιον ἀπολαύεσθαι.

Τέχνη δ' ἀρχὴ ἐστὶν, οὐκ ἀξίωμα μόνον, καὶ τέχνη πασῶν ἀναγκαιοτάτη.

Οἱ μάλιστα ἐκ ταπεινῶν ὄντες, ὅταν ἀξιωμάτων ἐπιλάβωνται, ἀκολάστερον αἴρονται πρὸς ὑπεροψίαν, ἅτε ἀπαιδεύτως ἔχοντες πρὸς τὴν ἐξαίφνης τιμήν.

Βασιλεία τῶν ὄντως γῆς πραγμάτων τὰς τραχύτητας ὁμαλίζει.

Πᾶς βασιλεὺς δίκαιος ἱερατικὴν ἔχει τάξιν.

Τὸν ἄδικον ἀρχόντα ἐν τοῖς μὴ καθ' ἑαυτὸν ἀσύγγνωστον εἶναι χρὴ, καὶ πικρὸν δικαστήν· ἐν δὲ τοῖς τῶν ἀρχομένων πλημμελήμασι, συνήθη μοιρικὸν καὶ ἥμερον.

Ὁ μὲν Θεὸς ἀδενὴς δεῖται, ὁ βασιλεὺς ἢ μόνος Θεοῦ. μιμοῦ τοίνυν τὸν ἀδενῆ δεόμενον, καὶ δαψιλεύε τοῖς αἰτοῦσι τὸν ἔλεον, μὴ ἀκριβολογούμενος πρὸς τὰς σὰς ἰκέτας, ἀλλὰ πᾶσι παρέχων τὰς πρὸς τὸ ζῆν αἰτήσεις.

Τύραννός ἐστιν ἀρχὴν πολέμου, βασιλεὺς δὲ ἡμερῶν εἰρήνης.

Βασιλεῦ δικαιότατε, πρὸ παντὸς ἐκ τῆς φύσεως ὅτι πρύμναν αἰσιώτατον, καὶ τὰς οἰακας ἐγχειρισθεὶς, πηδαλιοῦχει τὸ κοινὸν ἀνθρώπων σκάφος σωτηρίως, ὅτι μηδενὶ μᾶλλον χαίρων καὶ τερπόμενος, ἢ σὺ τῶν ὑπηκόων ἐνεργετῶν.

Τί ἂν ἡδιον τοῦ μυθευομένου βασιλέως ὑπηκόοις ἄμεινον;

Ἀνδρα χρὴ τὰ πᾶσι ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀργοῦσιν, τοῦτο ἔμοιγε δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. ἀναγκαῖον γὰρ ἅμα τὸ πολλοὺς φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· ἅμα δὲ τὸ ἅπασι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὖθις ὁμόνοιαν ἐμβαλεῖν.

Μὴ παιδὶ μάχαιραν ἡ παροιμία φησίν. ἐγὼ δὲ φαίην, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυναστείαν.

Οὐδὲν οἷον ἀληθινὴ καὶ βέβαιος εὔνοια, φυλακτήριον ἀνδρὸς ἄρχοντος· ὅταν γὰρ ἐπαθῶσιν οἵ τε πολλοὶ καὶ δυνατοὶ μὴ τὸν ἡγούμενον, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ ἡγεμονικὸν διδιέναι, πολλοῖς μὲν ὄμμασιν ὁρᾷ, ἀκούει δὲ πολλῶν ὤτων ἀκούει, καὶ προαισθάνεται τὰ γινόμενα.

Τὸ λαβεῖν καὶ κατασχεῖν δυνάμει καὶ πλοῦτον καὶ ἀρχὴν, καὶ γυναικὸς ἔστι καὶ παιδός· τὸ δὲ μεγάλων ἀξιοῦσθαι ἐγκωμίων καὶ μακαρίζεσθαι, καὶ μὴ συντελοῦντα, μηδὲ ἀναγραφόντα τῷ βάρει καὶ μεγέθει τῶν πραγμάτων, ἀνδρὸς ἐστὶν ἀρετὴν καὶ φρόνημα κεκτημένου.

Ὁ μὲν Κλέων ὅτε πρῶτον ἔγνω τῆς πολιτείας ἅπτεσθαι, τοὺς φίλους συναγαγὼν εἰς ταὐτὸ, διελύσατο τὴν φι-

τὴν φιλίαν πρὸς αὐτὸς ὡς πολλὰ τὰ ὀρθῶς καὶ δικαίως προαιρέσεως μᾶλλον ἀνύσει ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τὰ δέοντα πράξει. ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς πάλιν πρὸς τὸν εἰπόντα, ὡς ἄρξῃ καλῶς ἴσθι ἅπασι παρέχων ἑαυτόν· μηδέποτε εἶπεν εἰς τοῦτον ἐγὼ καθίσομαι θρόνον, ἐν ᾧ πλέον οὐκ ἔξουσιν οἱ φίλοι παρ' ἐμοὶ τῶν μὴ φίλων. οὐ γὰρ ἀφίλων αἱ πόλεις ἀνδρῶν καὶ ἀσπάρων, ἀλλὰ χρηστῶν καὶ σωφρόνων δέονται.

Παιθ' ὅσα τοῖς ἀρχομένοις καὶ φρονῆν καὶ πρᾶττειν βούλῃ, καὶ λέγε καὶ ποίει. ὅταν γὰρ αὐ μᾶλλον παιδεύσας αὐτοὺς, ἢ ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις. Τὸ μὲν γὰρ ζῆλον, τὸ δὲ φόβον ἔχει. καὶ ῥᾷον τοῖς μιμεῖται τὰ χρείττω ὁρῶν ἔργῳ γινόμενα, ἢ φυλάττεται τὰ χείρω, ἀκούων λόγῳ κωλυόμενα.

Πέφυκεν ὡς ἀεὶ πρὸς τὰς γνώμας τῶν ἀρχόντων τυποῦσθαι καὶ τὸ ὑπήκοον.

Πρὸς τὰς γνώμας καὶ τὰς προαιρέσεις τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν οἱ πολλοὶ ἐξομοιοῦνται, καὶ ὁποῖα αὐ ἐκεῖνοι θρασέως ἴδωσι, τοιαῦτα καὶ αὐτοί, οἱ μὲν ὡς ἀληθῶς, οἱ δὲ καὶ προσποιούμενοι προάγουσιν.

Γοητὸς εἶ μᾶλλον, ἢ φοβερὸς τὸν βίον προαιρῇ. ὃν γὰρ πάντες φοβοῦνται, πάντας φοβεῖται.

Τὸν ἄρχοντα δεῖ ἔχειν, πρὸς μὲν τὰς χαρὰς λογισμόν· πρὸς δὲ τὰς ἀνάπτυξις τόλμαν, πρὸς δὲ τὰς ἀναστατικὰς εὔνοιαν.

Οἱ κακοὶ ὄντες εἰς τὰς τιμὰς, ὁπόσῳ αὖ μᾶλλον ἀνάξιοι ὄντες εἰς τὰς τιμὰς ἦσαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὖ ἀναιδέστεροι γίνονται, καὶ ἀφροσύνης καὶ θράσους πίμπλανται.

Ἄρχων μὲν, ὅστις πάντως πρὸς ἑνὸς εἶ· ἀρχόμενος δὲ, μεγαλόφρων.

Βασιλέα φρόνιμον τὸ διάδημα οὐ ποιεῖ. νοῦς γάρ ἐστιν ὁ ἄρχων.

Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει.

Ὦ πλοῦτε καὶ τυραννὶς, καὶ τέχνη τέχνης,
Ὑπὲρ φέρουσαι τὸν πολυζήλωτον βίον,
Ὅσους παρ' ὑμῖν ὁ φθόνος φυλάσσεται.

Πρέπει μὲν, ὦ μακάριε, τῶν μεγίστων πρασσομένων μεγίστης φρονήσεως μετέχειν.

Φείδεσθαι χρὴ τῆς ἐξουσίας τῶν δυναμένων, ὅπως ἀεὶ διαμένῃ τὸ ἐξεῖναι.

Τὸν ἄρχοντα μήτε κατὰ τῶν δικαίων λυπεῖσθαι, μήτε ὑπὲρ τῶν ἀδίκων εὐλυπεῖσθαι.

Ἀλέξανδρος τοῦ οἰνοχόου αὐτοῦ ἀπολέσαντος φιάλην χρυσῆν, καὶ δεδιότος τοῦτο †, μαθὼν τοῦτο προσκλεισάμενος αὐτῷ εἶπε θάρρει, ὦ παῖ. ὅπου γὰρ αὖ ἐγώ, ἡμετέρα ἐστί.

ei cum illis interceſſerat amicitiam dirupit, ſanquam quæ in adminiſtratione ciuitatis rectum & iuſtum inſtitutum emolliat, & tranſuerſum agat. Themiſtocles contrà, qui cùm quidam moneret vt præclarè magiſtratu fungeretur, Nequaquam, inquit, in eo ſeſſurus ſum throno, in quo amici non meliore ſunt futuri conditione, quàm non amici: non enim ciuitas homines amicis & ſodalibus carentes, ſed commodos & temperantes requirit.

Quæ velis eos qui ſub tuo ſunt imperio & ſentire & agere, eadem tu & loquitor & facito: ſic enim eos facilius & melius inſtituetis quàm ijs quæ legibus conſtituuntur ſupplicijs. illud enim æmulationem, hoc terrorem habet. & facilius quis optima imitatur quæ videt opere fieri, quàm cauet peſſima quæ audit verbo vetari. Dionis Romani.

Ad principum voluntatem populi mores ſemper conformantur.

Dicta & facta ſuorum præfectorum vulgus ſequitur, ac ea quæ ab illis fieri animaduerterit, eadem & qui ſunt ſub imperio, alij verè, alij ſimulatè faciunt.

Deſiderari magis, quàm timeri in vita expete: quem enim omnes metuunt, idem omnes metuit. Democrid.

Principem in rerum opportunitatib. vti decet ratione: aduerſus hoſtes audacia, benenolentia autem erga ſubiectos.

Mali qui accedunt ad honores, quanto magis ſunt indigni qui honores aſſequantur, tanto magis dedecoroſi & inglorij fiunt, & imprudẽtia & audacia plenè turgent. Prou. 28. & 29.

Si magiſtratum geris, manſuetus: ſi ſub imperio alterius agis, magno animo præditus eſto. Clicarchus.

Regem prudentem diadema nõ efficit: mens enim eſt quæ imperat.

Si parere non didiciſti, imperare ne aggrediter.

O diuitiæ, & tyrannis, & ars artem
Excellens, in vita hac æmulatione plena
Quantum inuidiæ vobiſcum latet? Euripidis.

Decet, ô beate, qui rebus maximis præſit, eum prudentia præditum eſſe maxima. Platonis.

Debent potentes parcè vti poteſtate, vt ſemper vti poſſint. Catonis.

Magiſtratus aut iudex neque pro iuſtis orari, neque pro iniuſtis exorari debet.

Alexander, cùm poculorum miniſter eius phialam auream perdidiſſet, idq; ægrè pateretur, iubet arceſſi ſimulac reſcijt, cui, Confide, inquit, puer: nam vbicunque eſt, omnino noſtra eſt. Alexander. †forte Demonicus.

Alexander, quis esset optimus rex, rogatus Qui, inquit, amicos donis retinet, & inimicos beneficijs amicos facit.

Diogenes. *Diogenes interrogatus, quo modo quis vincere debeat sub potestate: Quemadmodum igni vtendum esse respondit, neque nimis propè accedendum, ne exuraris, neque nimium procul, ne rigeas.*

Cyrus. *Imperium non conuenit ei qui nihilo ijs qui sunt sub imperio est praestantior.*

Solon. *Impera, si prius parere didiceris: nam parere quum didiceris, imperandi artem tenebis.*

Qui multis metuendus est, multos metuit.

Aristotel. *Sapientes magistratus nō propter magistratum, sed propter virtutem in admiratione decet esse, vt fortuna mutata ijsdem laudibus digni iudicentur.*

Isocrat. *Aemulare non eos qui maximum imperium acquisierint, sed eos qui optimè praesentibus vsi fuerint.*

Idem pessimum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipse imperare non posset.

Suscipe curam multitudinis, & incundum imperium omnibus rebus antepone, intelligens & eam formam reipub. in qua pauci imperant, & aliarum rerumpub. illas diutissimè conseruari, quae multitudinem curant, & colunt optimè. Bonus autem eris populi ductor et curator, si nec affici iniuria turbam patiere, nec iniuria affectam negliges: sed considerabis ac curabis, vt optimi quiq. honores accipiant, caeteri nulla afficiantur iniuria.

Corporis tui custodiam tutissimam existima esse amicorum virtutem, & aliarum rerump. benevolentiam, tuamq. ipsius prudentiam: his enim rebus & conseruari & parari regna maximè possunt.

Grauis & metuendus fac videare, nihil eorum quae fiunt, inexploratum relinquendo: clemens autem, leuiora delictis supplicia statuendo.

Fac velis imperio dignus esse non acerbitate, neque grauiter puniendo, sed efficiendo vt omnes superentur tua mente & intelligentia, arbitrenturq. te melius quàm seipsos pro sua salute consultare.

Diodorus. *Nemo eorum qui aliquam dignitatem assequuti sunt, si vehementer peccarit, speret se ad extremum sine reprehensione latere posse. Etenim si in vita sua effugerit reprehensionē & infamiā, post tamen expectāda ei est veritas cum libertate, quae occultata olim silētio, praedicabit.*

Regem bene fungentē suo munere, decet iustū & magnanimū, & veracē, & liberalem in largiendo esse, ac quauis cupiditate maiorē: supplicia leuiora delictō, gratiā autē beneficio maiorem referre, tum subiectis tum amicis.

Nullas princeps lōgius in vitia prohibitur, nisi

Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς ποῖος βασιλεὺς ἄριστος, ἔφη· ὁ τοὺς φίλους δωρεαῖς σωίζων, τοὺς δ' ἐχθροὺς δὲ εὐεργεσιῶν φιλοποιούμενος.

Διογένης ἐρωτηθείς, πῶς ἄν τις πολιτεύοιτο ὀρθῶς, ἔφη· καθάπερ πυρί, μήτε λίαν ἐγγὺς ἴστασθαι, ἵνα μὴ καυθῇ, μήτε πόρρω, ἵνα μὴ ῥιγῶσιν. (χρωμένων.

Ἀρχὴν μηδενὶ συμβουλεύειν, ὃς οὐδὲ χρεύεσθαι δύναται τῇ ἀρχῇ.

Ἄρχειν πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ.

Ὁ πολλοῖς φοβερὸς ὤν, πολλοὺς φοβεῖται.

Δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δώρων μὴ ἐπὶ τοῖς ἀρχαῖς, ἀλλὰ ἐπὶ τοῖς ἀρεταῖς θαυμάζεσθαι, ἵνα δὲ τύχης μεταπεσούσης τῶν αὐτῶν εὐκοσμίων ἀξιῶνται.

Ζήλου μὲν τοὺς μεγίστων ἀρχὴν κτησαμένους, ἀγάλλε δὲ τοὺς ἄρισα τῆς παρούσης χρησαμένους.

Ὁ αὐτὸς κάκιστος ἔλεγε ἄρχοντα εἶναι, τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον.

Μελέτω σοι τὸ πλῆθος, ἡ τοῦ πόθεν τοὺς ποιεῖ κεχαρισμένως αὐτοῖς ἄρχειν, γινώσκων ὅτι ἡ τῶν ὀλιγαρχῶν, καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν αὕτη πλείστον χρόνον διαμένουσα, αἵ τινες αἱ ἄρισα τὸ πλῆθος θεραπεύουσι καλῶς· ἡ δημαγωγήσας, εἴτε τὴν ὄχλου ὑβρίζειν ἐᾷς, εἴτε ὑβριζόμενον περιορᾷς· ἀλλὰ σκοπεῖς ὅπως οἱ βέλτιστοι μὲν τιμὰς ἕξουσιν, οἱ δὲ ἄλλοι μηδὲν ἀδικηθήσονται.

Φυλακὴν ἀσφαλεστάτην ἡγοῦ τοῦ σώματος εἶναι, τὴν τῶν φίλων ἀρετὴν, καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν εὔνοιαν, καὶ τὴν σαυτοῦ φρόνησιν. ἅπαντα γὰρ τούτων ἡ σώζει καὶ κτᾶσθαι τοὺς τυραννίδας μάλισα εἴωθε.

Δεῖ μὲν φαίνειν, τῷ μηδὲν σε λανθάνειν τῶν γινομένων· πρᾶξαι δὲ, τῷ τοὺς ἡμαρτηκότας ἐλάττους ποιεῖσθαι τῶν ἁμαρτημάτων.

Ἀρχικὸς εἶναι βάλλε, μὴ χαλεπότητι, μηδὲ τῷ σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ τῷ πάντας ὑπάρχειν τοῖς ἀξιοῦσι, καὶ νομίζειν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἅμιλλᾶσθαι.

Μηδεὶς ἐλπιζέτω τῶν τυχόντων ὑπεροχῆς τινὸς, εἰ μὴ ἐξαμαρτάνειν μεγάλα, πλησίαζει δὲ τέλος αἰσχρὸν τιμωμένοις· καὶ γὰρ εἰ ἐᾷ τὸ καθ' ἑαυτὸν βίον ἀναφύγῃ τὸν ἀπὸ τῆς ὑπερτιμήσεως λόγον, ὕστερον ἥξει ἐπ' αὐτὸν περιδέχεσθαι τὴν ἀλήθειαν μὴ παρρησίας κηρύττουσαν τὰ πάλαι σιωπώμενα.

Δεῖ τὸν καλῶς βασιλεύοντα, δίκαιον καὶ μεγαλόψυχον, καὶ ἀληθῆ καὶ μεταδοτικὸν εἶναι, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κρείττονα· καὶ τὰς μὲν ἁμαρτίας ἐλάττους τῆς ἀξίας, τὰς δὲ χάριτας μείζους τῆς εὐεργεσίας, ἀποδιδόναι τοῖς ὑποτεταγμένοις καὶ φίλοις.

Οὐδεὶς ἐπὶ πλέον κακίας προβαίνει δυνάσης, εἰ μὴ τοὺς

τὰς ὑπηρετούσας ἔχῃ ταῖς ἐπιθυμίαις.

Τὸν ἄρχοντα τρία δεῖ μεμνῆσθαι, τοῦτον μὲν, ὅτι ἀνθρώπων ἄρχει· δεύτερον, ὅτι κατὰ νόμους ἄρχει· τρίτον, ὅτι οὐκ ἀεὶ ἄρξει.

Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς τινά ποτε μακαρίζοντα αὐτὸν γραῦν, εἰ ἥδοιο, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅσων κακῶν ὄντι τούτῳ τὸ ῥάκος, δείξας τὸ διάδημα, οὐκ ἂν ὑπὸ κοπρίας αὐτὸ κείμενον ἐβάστασας.

Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος ἰδὼν στρατόπεδον μέγα καὶ καλὸν, στρατηγὸν οὐκ ἔχοντ' ἀλίκον, ἔφη, θηρίον κεφαλὴν οὐκ ἔχει.

Τὸν βασιλέα δεῖ μεμνῆσθαι ὅτι ἀνθρώπου ὢν ἐξουσίαν εἴληφεν † ἰσόθεον, ἵνα τοῖς ἀγαθοῖς μὲν τὰ καλὰ καὶ θεῖα, φαύλοις δὲ ἀνθρώπινα χρῆται.

Εἰ βούλῃ σὺ τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖσθαι, μιμοῦ τὸν Σπαρτιάτην Λυκοῦργον. οὗτος γὰρ τεῖχος οὐ περιέθηκε τῇ πόλει· ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοὺς οἰκήτορας ὠχύρωσεν, καὶ διὰ παντὸς ἐλευθέραν τὴν πόλιν· ἕως καὶ σὺ, μὴ μεγάλοις αὐλοῖς περίβαλε καὶ τείχεσι ὑψηλοῖς αὐτήν, ἀλλὰ τοὺς οἰκήτορας εὐνοίᾳ καὶ πίστει καὶ φιλίᾳ στερέωσον· καὶ οὐδεὶς εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερὸς, ὅστις ἂν τοῦ παντὸς τῆς κακίας ἀφέξεται σίφος.

Μηδεὶς τῶν φρονίμων τοῦ ἄρχειν ἀπολειπέσθω. καὶ γὰρ ἀσεβὲς τὸν ἀπαναγκάζοντα ἑαυτὸν τῆς τῶν δεομένων ὠφελείας, καὶ ἀθυμεῖν τοὺς φαύλους ἀφαιρεῖται. αἰσχιον γὰρ τὸ αἱρεῖσθαι κακῶς ἄρχεσθαι μᾶλλον, ἢ καλῶς ἄρχειν.

Δῆλον καὶ χαλεπώτατον τὰς χεῖρας τῶν βελτίονων ἄρχειν, καὶ τοὺς αἰσχροτέρους τῶν φρονιμωτέρων προστάττειν.

Εὐμένης ὁ βασιλεὺς ἔλεγε τοῖς ἀδελφοῖς ἐκ πολλοῦ· ἐὰν μὲν ὡς βασιλεῖ προσφέρησθε, ὡς ἀδελφοῖς ὑμῖν χαίσομεν· ἐὰν δ' ὡς ἀδελφῷ, ἐγὼ ὑμῖν ὡς βασιλεύς.

Κότυς ὁ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεὺς, Θηβαίων σεμνυνομένων ὅτι Λακεδαιμονίων ἐκράτησαν, ἐγὼ, φησὶν, εἶδον καὶ χειμάρρους ποταμοὺς μείζους τῶν ἀενάων γενομένους, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, τίνι καταλιμπάνῃς τὴν βασιλείαν; ἔφη, τῷ δυναμένῳ.

ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΗ ΛΙΑΝ ΘΑΥΜΑΖΟΜΕΝΟΥ, ΛΟΓΟΣ ρν'.

Βασιλεὺς θρασὺς ἐμπίπτει εἰς κακά.

Βασιλέως ἀκούοντος λόγον ἄδικον, πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν δουλεύομεν.

Ἀγαθὸς πόλις καὶ σοφὸς ὑπὸ βασιλέα φρονοῦντα καὶ ἄφρονα.

Οὐαὶ σοι πόλις, ἧς ὁ βασιλεὺς σοι παῖς ἐστι.

cupiditatum ministros habeat.

Tria meminisse decet magistratum: primum, se hominibus imperare: alterum, ex legibus imperare: tertium, se non semper imperaturum esse. Agathonis.

Antigonus rex cuidam amici ipsum beatum prædicanti, Si scires, inquit, ô mater, quàm multorum malorum sit hic pannus (diadema autem ostendebat) eum insercore iacentem nō tolleres. Antigonus.

Epaminondas Thebanus cùm videret exercitum magnum & ornatum, sed bono imperatore carentem: Quanta, inquit, bestia caput non habet. Epaminondas.

Rex meminisse debet, homo cùm sit, se potestatem cum Deo parem accepisse, vt quæ præclara sunt & diuina sibi proponat, & expetat, prudentia autem vtatur humana. Philippi. †forte iubetur, vel iudetur.

Si vis domum bene habitari, Spartanum Lycurgum imitare: quemadmodum enim ille non muris cinxit vrbem, sed virtute incolas obuallauit, sicq; semper ciuitatem liberam retinuit: Sic & tu facito, nec magnum vestibulum cingito, nec muros altos excitato, sed ciues benevolentia & fide & amicitia firmato, & nihil in eam ingredietur infestum aut noxium, nec si vniuersum quidē improbitatis agmē se opponat.

Prudens à gerendo magistratu ne se abducito: impium est enim seipsum abstrahere ab indigentium vtilitate & commodis: & improbis cedere, minimè generosum: stultum est enim præoptare malè gubernari, quàm bene gubernare.

Acerbum est & molestiæ plenissimum, deteriores præstantioribus imperare, & stultiores prudentioribus præscribere.

Eumenes rex fratribus crebrò dicere solebat, Eumenes. *Si me vt rege vsi fueritis, vobis tanquam fratribus gratificabor (al. vtar) sin autem tanquam fratre, ego vobis vt rex.*

Cotys Thracum rex Thebanis gloriantibus Cotys. *quòd Lacedæmonijs imperarent, Vidi, inquit, torrentes perennibus fluuijs maiores factos, sed ad breue tempus.*

Idem interrogatus cui relinqueret arcem regiam: Potenti, inquit.

DE REGE NON MVLTVM admirando, vel, De rege malo, Sermo CL. Ex Antonio.

Rex audax incidet in mala. Prouerb.

Regis subausculantis orationem iniquam, imperio qui parent, omnes sunt exleges.

Pauper probus & sapiens est supra regem senem & insipientem. Eccles. 10

Væ tibi ciuitas, cuius iuuenis rex est: Esai. 3.

Sap.6. *Actio mala potentium solia euertit. Audite igitur reges ac intelligite, accipite auribus, qui imperatis multitudini, & in turbis gentium elati estis: datus est à Domino principatus vester, & potestas ab excelsissimo, qui facta vestra examinabit, & consilia vestra perscrutabitur: quia cùm regni eius ministri sitis, nõ rectè iudicia exercuistis, nec legem seruastis, neq; ex Dei sententia & consilio vos gessistis, horribile vobis exitium ingruet, idq; citò: iudicium enim seuerè fiet in eos qui præcellunt alijs: minimus enim venia & misericordia dignus est, sed potentes potenter examinabuntur: non enim faciem & os cuiusquam verebitur omnium Dominus, neq; magnitudinem reuerebitur, quia paruũ & magnum ipse fecit, aqualiterq; omnium commodis consulit & prospicit, potentes autem diligenter & seuerè excutientur.*

Eccles. 8. *Multos perdidit aurum, & corda regum à recto deflexit.*

Prou. 29. *Rex doctrinæ expers populum suum perdet.*

Prou. 28. *Regnum à gente ad gentem transfertur propter iniustitias & violentas iniurias & pecunias dolosas.*

Theologi. *Non eadem reges & priuatos decere existimamus, quòd non eadem sint dignitate, priuatis enim vel vafrè aliquid facere concedemus: quem enim perspicuum est vi nihil agere posse, huius vafricies veniam meretur. Regi autem cùm valde turpe sit vi & potentia superari, tum turpius minusq; decere arbitror, vt arte & callidè conata perficiat atque instituta.*

Philonis. *Iuuentus cũ summa potest. ne appetitionibus quæ cohiberi non possunt vtens, malum inexpugnabile est.*

Corpore quidem rex cuiuis alteri homini par est: potestate verò dignitatis similis est, qui supra omnes est, Deo: non enim habet in terris se quicquam excelsius: itaque debet rex vt mortalis non tolli, & vt Deus non irasci. Etsi enim imaginis diuinæ honore est affectus, pulueri tamen terreno implicitus est, per quem edocetur, qua erga omnes vtatur, simplicitatem.

Masonij. *Niti decet vt subiectis venerabilis magis quàm terribilis esse videaris. illud enim grauitas, hoc verò feritas comitatur.*

Democriti. *Improba natura, si potestatem assecuta fuerit, publicas afferre solet calamitates.*

Antisthenis. *Tum ciuitates interire solent, cùm qui imperant, improbos à probis discernere non possunt.*

Vt furioso gladium, sic improbo potestatem dare periculosum est.

Menandri. *Opulentia rationis expers potestatem nacta, etiam eos qui sapere videntur, stultos reddit.*

Ἡ κακοπραγία παιδεύσεως δεῖται πρόσθεν δυναστῶν. ἀκούσατε δὴ βασιλῆς, καὶ συνέτε, ἐνιστάσθε οἱ κρατοῦντες πλήθους, καὶ γαυρούμενοι ὅτι ὄχλοις ἐθνῶν, ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτησις ὑμῶν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ ὑψίστου· ὃς ἐξετάσει ὑμῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰς βουλὰς διερευνήσει, ὅτι λειτουργοὶ ὄντες τῆς αὐτοῦ βασιλείας, οὐκ ὀρθῶς ἐκείνατε, οὐδὲ ἐφυλάξατε νόμον, οὐδὲ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθητε. φοβερὸς καὶ ταχὺς ὀπτήσεται ὑμῖν ἄλγος, ὅτι κρίσις ἀπότομος τοῖς ὑπάρχουσι γίνεται. ὁ γὰρ ἐλάχιστος, συγγνώστου τυγχάνει ἐλέους, δυνατοὶ δὲ, δυνατῶς ἐτασθήσονται. οὐ γὰρ ὑποστελεῖ πρόσωπον ὁ πάντων δεσπότης, οὐδὲ αἰδεσθήσεται μέγεθος· ὅτι μικρὸν καὶ μέγαν αὐτὸς ἐποίησεν, ὁμοίως δὲ πρόνοιαν τῶν πάντων, τοῖς δὲ κρατοῦσιν ἰσχυρὰ ἐφίσταται ἔρευνα. (ἐξέλιπεν.

Πολλοὺς ἀπώλεσε χρυσίον, καὶ καρδίας βασιλέων

Βασιλεὺς ἀπαίδευτος ὄλεθρος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Βασιλεία ἀπ' ἔθνους εἰς ἔθνος μετάγεται διὰ ἀδικίας καὶ ὕβεως, καὶ χρήματα δόλια.

Οὐ τὰ αὐτὰ βασιλεῦσί τε καὶ ἰδιώταις πρέπειν ὑπολαμβάνομεν, ὅτι μηδὲ τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἀμφότεροι ἰδιῶται μὲν γὰρ καὶ τυχικῶς πράξαί τι συγχωρήσομεν· ᾧ γὰρ τὸ φανερῶς βιάζεσθαι μὴ δυνατὸν, τούτῳ συγγνωστὸν τὸ τοιοῦτον. βασιλεῖ δὲ τὴν δυνάμει κρατεῖσθαι αἰσχρὸν εἶναι αἰσχρῷ τυγχάνοντος, ἔτι αἴσχιον οἴμην καὶ ἀπρεπέστερον, τέχνῃ κλέπτειν τὰς ἐγχειρήσεις καὶ τὰ πραγθέντα.

Νέότης μεθ' ἐξουσίας αὐθεκαστοῦσα, ὁρμῇς ἀκολάστοις χρωμένη, κακὸν δύσμαχον γίνεται.

Τῇ μὲν οὐσίᾳ τὸ σῶμα ἴσος πάντως αἰθέρι ὁ βασιλεὺς, τῇ ἐξουσίᾳ δὲ τὸ ἀξιώματος, ὅμοιος ὢν τοῦ ὑπὲρ πάντων Θεοῦ. οὐκ ἔχει γὰρ ὑπὲρ γῆς αὐτοῦ ὑψηλότερον. χρὴ τοίνυν καὶ ὡς θνητὸν μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὡς Θεὸν μὴ ὀργίζεσθαι. εἰ γὰρ καὶ εἰκόνι θείᾳ τετίμηται, ἀλλὰ γῆινε χοικῇ συμπέπλεκται, δι' ἧς καθιδιάσκεται τοῖς πᾶσι πλάσας ἁπλότητα.

Πρεσβύτου κατάπληξιν μᾶλλον τοῖς ὑπηκόοις, ἢ φόβητρον θεωρεῖσθαι. τοῦ μὲν γὰρ σεμνότης, τοῦ δὲ ἀπειλὴ τοῦ δικαίου.

Πομπὴ φύσις ἐξουσίας ὑπολαμβανομένη, δημοσίας ἀφορᾷ ζέσεις συμφορᾶς.

Τότε τὰς πόλεις ἀπόλλυσθαι συμβαίνει, ὅταν μὴ δύνωνται οἱ κρίνοντες τοὺς φαύλους ἀπὸ τῶν σπουδαίων διακρίνειν. (τῷ δυνάμενον.

Ἐπισφαλὲς μεμιγμένῳ δυνάμει μάχαιραν ἢ μεθύοντι

Γλυκὺς ἀλόγιστος πρόσκλασις ἐξουσίαν, καὶ τοὺς φρενῶν δοκοῦντας, ἀφρονεστέρους ποιεῖ.

Τὸ γὰρ

Τὸ γὰρ δὴ πορίζειν τοῦ ζῆν τιὼ ἀξίαν, ἀφορμὴ τῦ κακῶς φρονῆν τοῦ ζῆν τιὼ ἀξίαν γίνεται.

Nam fortunatum esse prater dignitatem, desipiendi prater dignitatem occasio est. Demosthenis.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΟΛΕΣΙ ΔΥΝΑΤΩΝ, Λόγος ριά.

DE POTENTIBVS IN CIVITATE, Sermo CLI. Ex Io. Stobæo.

Ἀνὴρ γὰρ ὅστις χρημάτων μὴ ἐστὶν, ἀνὴρ δὲ χρεὶ δυνατὸς, οὐκ ἀτίζεται, πὰ τῶν δ' ἐχόντων χρήματ' ἁρπάζειν φιλεῖ.

Vir enim qui pecunia fuerit inops, Manuq; potens agere, non continebit se: Sed possidentium opes rapere solet. Euripidis in Theseo, aliis Ægeo.

Θρασὺς δὲ δυνατὸς, καὶ λέγειν οἷός τ' ἀνὴρ, κακὸς πολίτης γίνεται νοῦν οὐκ ἔχων.

Vir potẽs qui fueris audax, et dicẽdi peritus, Malus fit, & sine mente ciuis. Eiusdem in Bacchis.

Ὅταν κακὸς πὶς ἐν πόλει πορφάσῃ καλῶς, νοσεῖν πέφυκε τῶν ἀμεινόνων φρένας πρὸς ἡμῖ ἔχοντες τῶν κακῶν ἐξουσίαν.

Vbi quis malus in ciuitate ex animi sententia vixit, In causa est vt meliorum quoq; animi egrescãt Exemplum habentes malorum potestatem. Eiusdem in Glauco.

Οἱ τὰς πόλεις ἔχοντες ἀξίωμά τι, τοῖς αὐθαμίλλοις εἰσὶ πολεμιώτατοι.

Qui ciuitates obtinent, ac auctoritatem, Æmulis suis quàm infensissimi sunt. Ibidem.

Ὅταν γὰρ ἡδὺς τοῖς λόγοις φρενῶν κακῶς πείθῃ τὸ πλῆθος, τῇ πόλει κακὸν μέγα. ὅσοι δὲ σὺν νῷ χρησὰ βουλεύσ' αἰεί, κἂν μὴ πρόσωπόν, ἀλλ' ἔτι εἰσὶ χρήσιμοι.

Si quis blãdiloquus, sed malo praditus animo Persuaserit vulgo, magnum est ciuitati malum. Illi verò qui prudenter bona semper consulunt, Et si non in præsentia, in posterum tamen vtiles sunt. Eiusdem in Oreste.

Τὸ δ' ἀξίωμα, κἂν κακῶς λέγῃ, σθένει. πείσει. λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν, κἀκ τῶν δοκούντων εἶναι, εὐτυχῶν σθένει. τῶν γὰρ δυναστῶν πλῆξις ἐν πόλει λόγος.

Tua verò autoritas, licet malè dixerit, Persuadebit. Oratio enim an ab hominibus obscuris proficiscatur, An à præclaris, non parum refert. Potentiũ.n. plurima habetur ratio in ciuitate. Eiusdem in Hecuba.

Δεῖ τὸν πολιτῶν τῶν κρατούντων αἱρεθέντα, τοῖς τῦ λόγου μὴ δυνάμει σὺν θεῷ φθόνου, πρὸς δὲ χρησῷ συγκεκραμένῳ ἔχειν.

Oportet illum, qui ciuibus præesse vult, Orationis facultatem non inuidiosam, Sed bono affectu temperatam habere. Menandri.

Γνῶ δ' ἄφρων ὢν, ὅστις αὖ δεσπότας γεγὼς δῆμον καλῷ χρήμασι γαυρούμενος.

Sciat se stolidum esse quicunq; hominum Perturbat populum suis glorians diuitijs. Euripidis in Alcmene.

Χρὴ δὲ ξένον μὲν καρπὸν εὐφρόνως πόλει. ἐπεὶ ἀστοῖσιν ἦσσ', ὅστις αὐθάδης γεγὼς, πικρὸς πολίταις ἔστιν ἁμαρτίας ὕπο.

Conuenis sanè peregrinum prorsus accommodare se ciuitati. Sed neque ciuem probo, qui pertinacia sua Ciuibus molestus sit propter imperitiam suam. Sophoclis.

Πολλῶν καλῶν δεῖ τῷ καλῶς ἡμφιμένῳ. μικρᾶς δ' ἀγῶνος εὐ μὲν ἔρχεται κλέος.

Multis indiget pulchris egregijsq; donibus, qui honoratur egregiè. Paruũ aũt certamẽ non magna sequitur gloria. Euripidis in Alcmene.

Τὸν δ' εὐτυχοῦντα χρὴ σοφὸν πεφυκέναι.

Fortunatum hominem bene sapere decet. Eiusdem in Æolo.

Λαμπροὶ δ' ἐν αἰχμῇς Ἄρεος, ἔν τε συλλόγοις, μή μοι τὰ κομψὰ ποικίλοι γλυφὰ τε· ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ μεγάλα βουλεύοντες δύ.

Qui Martijs in pugnis, & in concilijs præcellunt, Non esse debent ingeniosi in leuibus argutisq; rebus, Sed bene consultare de magnis bonis ciuitati necessarijs. Æschyli.

Καιροὶ γὰρ δὴ πορόντες, οὐκ ἀναχετοί. Ἀμήχανοι δὲ πόντοι ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν ψυχήν τε καὶ φρόνημα, καὶ γνώμην, πρὶν ἂν ἀρχαῖς τε καὶ νόμοισιν ἐντελὴς φανῇ. ἐμοὶ γὰρ ὅστις πᾶσιν εὐθυνῶν πάλιν, μὴ τῶν ἀρίστων ἅπτεται βουλευμάτων, ἀλλ' ἐκ φόβου τιν' γλῶσσαν ἐγκλείσας ἔχει, κάκιστος ἔστ' ἐμοὶ νῦν τε καὶ πάλαι δοκεῖ. καὶ μείζον' εἴ τις αὐτὸ τῆς αὑτοῦ πάτρας φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

Mihi.n. quisquis ciuitatẽ gubernans, quãlibet Non optima consilia aggreditur, Sed linguam metu aliquo inclusam habet, Pessimus esse & nunc videtur, & semper visus est. Et si quis maiorem vllum pra patria sua Amicũ existimat, istũ ego nullius precij iudico. Sophoclis in Antigone.

Ego enim, testor Iouē qui semper omnia videt, Minimè tacuerim incommodum videns Ciuibus accedere loco salutis.

Xenophōtis de factis & dictis Socratis lib. 4.

Hominibus autem virū licet, quo quisq; voluerit modo uti? Non, ait, sed apud hos etiā quicunq; sciat quæ legib. continentur, quib. oporteat mutuò conuersari, ille profectò legibus erit obtemperans. Quicunq; igitur lege conueniunt, vt decet vtūtur hominibus? Et quid ni? inquit. Qui verò vt decet vtuntur, rectè vtuntur? Ita, inquit. Qui rectè hominibus vtūtur, rectè res humanas agunt? Verisimile istuc, inquit. Qui legibus obtemperant, num hi & iusta faciunt? Maximè. Scis tu & quæ iusta appellātur? Quæ, inquit, leges imperant. Quicunq; igitur ea fecerit, quæ leges præceperint, iusta, & quæ decet faciet? Quid ni? Qui, inquit, iusta fecerint, iusti ne sunt? Iusti, vt puto. Arbitraris ne igitur quosdam obtemperare posse legibus, ignaros eorum quæ leges præcipiant? Minimè. Putás ne esse aliquos, qui cùm sciant quæ oporteat facere, putent tamen sibi ea non esse faciūda? Neminem, inquit. Scin' & quosdam alia facientes, quàm putent oportere? Non inquit. Qui igitur illas, quæ circa conuictum hominū leges posita sunt, non ignorent, hi iusta facient? Istuc, inquit. Qui verò iusta faciēt, iusti sunt? Quí nam alij, inquit, sint? Rectè igitur eos definiemus iustos esse, qui sciunt quæ legibus posita sint, circa hominum conuictum & societatem? Ita & mihi, inquit, videtur.

Τὰ νόμιμα, & δίκαια δῶν.

Thucydidis lib. 5.

Scientes quòd iusta quidem, humana ratione per æqualem necessitatē iudicantur: possibilia verò potentes faciunt, & infirmi concedunt.

Aristotelis.

Oportet prudentes magistratus, non propter officium aut imperium, sed virtutis causa admirationem sui parere: vt etiam immutata fortuna, eisdem laudibus digni censeantur.

Epicteti.

Quemadmodum faces in portu sublatæ magna flamma in paucis cremijs excitata, nauibus per mare errabundis multum auxilij ferunt: sic & vir splendidus in urbe periclitante, paucis ipse reb. cōtentus, magnis beneficijs ciues afficit.

Plutarchi in lib. an senex d. beat Reip. præcesse, statum post mittū.

Viro ciuili administratio reip. ex anteacta vita gloria pulcherrimum funus conciliat. Studium. n. honestatis, Simonide teste, omniū postremò terram subit. Nam non solùm ambitio & gloriæ studium expers est senectutis, iuxta Thucydidem, sed magis quod populare & ciuile est, quale formicis etiam & apib. ad finem vsq; vitæ perdurat. Nemo vnquam verò ex apicula fucum esse factum vidit, quod illi à ciuilibus viris requirunt, nempe vt posteaquam declinare cœpit ætas, domi comedentes desideant.

Ex Aristotelis diatrib.

Plurima seditiones in ciuitatibus ambitionis culpa oriuntur: de honoribus enim nō quilibet, sed potentissimi quiq; contendunt.

ἐγὼ γάρ, ἔφη, Ζεὺς ὁ πατὴρ ὁρῶν ἀεί, ἤν τι αἴσιον πήσαιμι τὴν ἄτην ὁρῶν τύχοιμι ἀσφαλείας.

Ἀνθρώπους δὲ ἆρα ἔστιν ὃν αὖ τις ἄμεινον βάλοιτο χρῆσθαι; ἦν δ' ἐγώ. ἀλλὰ καὶ θεοὶ τούτοις ὁ εἰδὼς ἃ δεῖ νόμιμα, καθὰ δεῖ τοὺς ἀνθρώπους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. οὐκοῦν οἱ τῷ ὄντι χρώμενοι ἀνθρώποις ὡς δεῖ χρῆσθαι τοὺς ἵππους γάρ που; ἔγωγ' εἶπον. οὐκοῦν εἴ γε ὡς δεῖ χρώμενοι, καλῶς χρῶνται; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν εἴ γε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι, καλῶς ποιήσουσι τὰ ἀνθρώπεια πράγματα; εἰκός, ἔφη. οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι, δίκαια ἅττα ποιοῦσι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὁποῖα καλεῖται; ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. οἱ ἆρα ποιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κελεύουσι, δίκαιά τε ποιοῦσι καὶ ἃ δεῖ; πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. οἷόν τέ τινας πείθεσθαι τοῖς νόμοις, μὴ εἰδότας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσι; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν, οἷόν τέ τινας οἴεσθαι δεῖν μὴ ταῦτα ποιεῖν; οὐκ οἶμαι, ἔφη. οἶσθα δέ τινας ἄλλα † ποιεῖν, εἰ οἴονται ποιεῖν ἐθέλοντας δεῖν; οὐκ ἔγωγε, ἔφη. οἱ ἆρα τὰ δεῖ αἰ. ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες, ὅτι τὰ δίκαια ποιοῦσι πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι; πάνυ γὰρ ἄλλοι, ἔφη. ὀρθῶς ἂν που ἄρα ὁριζοίμεθα, ὁριζόμενοι δικαίους εἶ), τοὺς εἰδότας τὰ δεῖ αἰ. ἀνθρώπους νόμιμα; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Ἐπισκεπτέον δὲ τοὺς εἰδότας, ὅτι δίκαια μὲν οὐδ' ἂν ἀνθρώπινος λόγος ἀπὸ τῆς ἴσης ἀνάγκης κρίνει). δυνατοὶ δὲ οἱ προὔχοντες πράττουσι, καὶ οἱ ἀδύνατοι ξυγχωροῦσι.

Δεῖ τοὺς ἡγεμόνας τὸ δίκαιον διδόναι, μὴ δι' ἃς ἀρχάς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετὰς θαυμάζεσθαι· ἵνα τὴν τύχης μεταπίπτούσης, τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιῶνται.

Ὥσπερ οἱ ἐπὶ τὸ λιμένων πυρσοί, δι' ὀλίγων φρυγάνων πολλὴν αἰθάλωσιν φλόγα, τὸ ἀλωμένοις αἰὰ τὸ πέλαγος ναυσὶν ἱκανὴν ἐργάζονται βοήθειαν· οὕτω καὶ ἀνὴρ λαμπρὸς ὀλίγα πάνυ χρημάτων μέτρια, αὐτὸς ὀλίγοις ἀρκούμενος, μεγάλας τὰς πόλεις ὠφελεῖ.

Τῶν μὲν δὴ πολιτικῶν ἀνδρῶν, καλὸν ὁ ἐπαφιεὶς ἡ πολιτεία τὸ ἀπὸ τοῦ ζῆν δόξαν δοῦναι θανάτου προσπίπτοντος. τοῦτο γὰρ ἔχειν δύνει) καὶ γῆρᾳ, ὡς φησι Σιμωνίδης, ὁ τοῦ καλοῦ ζῆλος. ὁ γὰρ τοῦ φιλοτίμου καὶ θουκυδίδειον ἀγήρων μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ καινοποιὸν, καὶ πολιτικὸν, ὃ καὶ μύρμηξιν ἄχρι τέλους ἐμπεφυκὸς, καὶ μελίτταις ὑδὺς ἂν πόλεως κηφῆνα εἶδεν ἐν μελίττης διόμενον, ὡς ἂν ἀξιοῦσι τοὺς πολιτικοὺς ὅταν παύσωσιν οἴκοι καθημένους σιτεῖσθαι.

Αἱ πλεῖσται στάσεις δι' φιλοτιμίαν τὸ τῆς πόλεως γίγνονται). τοῦτο τιμῆς γὰρ οὐ τυχόντες, ἀλλ' εἰ δυνατώτατοι δι' ἐμφυσήσωσι. Δημοσθε-

Δημοσθένης εἶπε, πάντων ὅσοι διεχρήσαντο πολλοῖς ἀρέσκειν.

Δημοσθένης δυοῖν ἔφησιν ὕσαιν ὁδοῖν, τῆς μὲν ἐπὶ βῆμα, τῆς δὲ εἰς ᾅδου, μᾶλλον ἂν ἑλέσθαι τὸν εἰς ᾅδου τὸν μὲν φρόνιμον.

Τὰ δὲ παρὰ σοῦ δῆλον ἡμῖν, λέγοντες ὑποδιαφορήσειν, ὅτι δυνάσαι τὰ σὲ τὰ κοινὰ ἀπολυσθῆναι. ὅτι μὲν οὖν ἥδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ τὰ αὑτῷ πράττειν, μήπως τις ἂν εἴ τις ἔλαιτο τοιαῦτα παρέπεμψεν, οἷα ἴσως σύ, σχεδὸν πᾶσι δῆλον. ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν ὁ μέν τι ἢ παιδεῖς μείζονα, ὁ δέ τι οἱ γνήσιοι, ὁ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. καλύπτει δὲ τῆς πατρίδος αὐτῆς παρὸς τὰ κοινὰ, ἄτοπον ἴσως τὸ μὴ ὑπακούειν. ἅμα γὰρ συμβαίνει καὶ χώραν καταλιμπάνειν φαύλοις ἀνθρώποις, οἳ οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου παρὸς τὰ κοινὰ παρέρχονται.

Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης τοὺς νόμους ἔφησιν τοῖς ἀραχνίοις ὁμοίους εἶναι. ὥσπερ γὰρ εἰς ἐκεῖνα ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κώνωψ, κατέχεται· ἐὰν δὲ σφὴξ ἢ μέλιττα, διαρρήξασα ἀφίπταται· οὕτω καὶ εἰς τοὺς νόμους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ πένης, σωτέχεται· ἐὰν δὲ πλούσιος ἢ δυνατὸς λέγειν, διαρρήξας ἀποπέτεται.

Εἰ πόλει μήτε ὡς λέοντα αἴρεσθαι, μήτε ὡς κώνωπα. ὁ μὲν γὰρ ἐκπατεῖται, ὁ δὲ καιροφυλακεῖται.

Χαλεπὸν ἄρχεσθαι παρὰ χείρονος.

Ἀντισθένης ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις παρέλθοι πολιτείαν, εἶπε· καθαρῶς πυρὶ, μήτε λίαν ἐγγύς, ἵνα μὴ καῇς μήτε πόρρω, ἵνα μὴ ῥιγώσῃς.

Χρύσιππος ἐρωτηθεὶς διατί οὐ πολιτεύεται, εἶπε· δίκαιόν ἐστι μὲν πονηρόν τινα πολιτεύεσθαι, τοῖς θεοῖς ἀπαρέσκοντα· εἰ δὲ χρηστὸν, τοῖς πολίταις.

Ὡς ὄντως ἔλεγεν ὁ Λυσίμαχος ἀεὶ τὸν παῖδα τὸν αὑτοῦ καὶ τὸν Μελησίου, πάνυ μοι δοκεῖ δεῖν εἰρῆσθαι, καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ εἰς ἅπαντας ὅσοι τὰ τῶν πολέων παρέπουσιν, ὅτι αὐτοῖς σχεδόν τι ταὐτὰ συμβαίνει, ἃ ἔστι λέγειν, καὶ περὶ παῖδας, καὶ περὶ πάντα τὰ ἴδια ὀλιγωρεῖσθαί τε καὶ ἀμελεῖσθαι.

Λέγω τοίνυν σοι, ὅτι δύο ταυτί ἐστι τὰ ἐρωτήματα, ἃ ἀποκρινεῖσθαί τί σοι πρὸς ἀμφότερα. φημὶ γὰρ, ὦ Πῶλε, ἐγὼ, καὶ τοὺς ῥήτορας, καὶ τοὺς τυράννους, δυνάσθαι μέγα ἐν ταῖς πόλεσι σμικρότατον, ὥσπερ νῦν δὴ ἔλεγον· οὐδὲν γὰρ ποιοῦσιν ὧν ἂν βούλωνται, ὡς ἔπος εἰπεῖν· ποιοῦσι μέντοι, ὃ ἄν αὐτοῖς δόξῃ βέλτιον εἶναι. οὐκοῦν τοῦτ' ἔστι τὸ μεγάλα δύνασθαι. οὐχ ὡς γέ φησιν ὁ Πῶλος. ἐγὼ γὰρ φημι; φημὶ μὲν

Demosthenes dixit omnium difficillimum esse multis placere.

Demosthenes dixit duabus vijs propositu, altera ad tribunal, altera ad inferos, prudentem virum praoptaturum esse eam quæ ad inferos ducit.

Te verò narranerunt permolestè ferre, quòd à publicis ciuitatis occupationibus te liberare non valeas. Quòd igitur dulcissimum vitæ genus sit res suas agere, præsertim si quis ita secum instituerit, vt tu, omnibus ferè indubitatum est. Verùm hoc etiam tibi reputandum est, nullum nostrum sibi soli natum esse: sed ortus nostri partem sibi patriam vendicare, partem parentes, partem amicos. Multa insuper pro temporum diuersitate nobis accidere vitam nostram occupantium. Vocante igitur te patria ipsa ad rempublicam gubernandam, absurdum forsan esses non parère, præsertim cùm simul accidat, vt aditus pravis hominibus relinquatur, qui nullam optimi rationem habentes proficiscuntur ad publica. Ex Platonis epist. ad Archytã, quæ est numero nona inter hodie extantes.

Zaleucus Locrensium legislator leges aiebat aranearum telis similes esse. Nam sicut in illas si musca aut culex inciderit, retinetur: si verò vespa, aut apes, disrupta tela auolat: ita legibus pauperes detinentur, ditiores & eloquentes elabuntur.

Educari oportet in ciuitate nec vt leonem, neq; vt culicem: hic enim conculcatur, aduersus illum autem occasio quæritur. Metrodori.

Graue est regi à deteriore. Democrid.

Antisthenes interrogatus, quomodo ad rempublicam accedendum sit: respondit, vt ad ignem: neq; nimis propè, ne vrarus: neq; longiùs, ne frigeas.

Chrysippus rogatus cur non administraret rempub. dixit: Quia si quis malè rexerit, Dijs displicebit: sin bene, ciuibus.

Rectè putas, ô Nicia: profectò enim quod paulo antè referebat Lysimachus de suo & Melesiæ patre, quàm aptissimè dictum videtur aduersus illos, & vos, & omnes quicunque ciuilia tractant: nam, quod quærebat Lysimachus, illis tam filios quàm cætera domestica negligunt. Platonis in Lachete.

Dico itaque tibi, has duas interrogationes esse, respondebóque ad vtrasque. Assero equidem tam rhetores quàm tyrannos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodum paulo antè dicebam. Nihil enim, vt ita dixerim, facere ex his quæ volunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimum videatur. Nón ne hæc magna potentia? Non certè, vt ais Polus. An ego non dico? Dico equidem Eiusdem in Gorgia.

certè. Per Iouem non dicis, quandoquidem magnam potentiam dixisti ei qui potest, esse bonũ. Id quidem dico. Bonúmne igitur esse ais, si quis ea fecerit quæ sibi optima videantur mente capto, atq; id magnam dicis esse potentiam? Non certè. Nónne igitur ostendendum tibi est, oratores habere mentem, atq; rhetoricam non adulationẽ quidem esse, sed artem, quo me conuincas? Alioquin nisi id ostendens me arguas, oratores & tyrãni faciẽtes quicquid faciendũ tibi videtur in ciuitate, nullũ propterea bonũ cõsequentur. Siquidẽ potentiã habere, vt ipse ais, est bonũ: facere verò quicqd videatur absq; mente, ipsemet cõfiteris esse malũ. Nón ne ita? Ita certè. Quonã igitur pacto oratores vel tyrãni magna in repub. possunt, nisi Socrates conuicẽtem à Polo, illos quæ volũt facere fateatur? En vir. Nego eos facere quæ volunt: tu verò me redargue. An non paulo antè confitebaris, quæ sibi bona videntur, eos facere? Et nunc rursus cõfiteor. An non ergo faciunt quæ volunt? Non, vt arbitror. Faciunt tamen quæ sibi videntur? Concedo. Molesta, ô Socrates, & incredibilia dicis. Ne me accuses pulcherrime Pole, vt appellem te secũdum te. Verùm si quid habes quod inquiras, errorem meum redargue: sin minùs, ipse responde. Sed respondere malo, vt quid dicas intelligam. Vtrũ ergo tibi videntur homines id velle quod vbiq; agunt? an potiùs illud cuius gratia agunt? veluti qui pharmaca à medicis accepta bibant, vtrũ tibi id videtur ipsum velle quod faciũt, videlicet pharmacũ bibere, & asperitatẽ eius perferre, an sanitatem potiùs cuius gratia bibunt? Manifestum est eos fieri sanos velle, cuius gratia potionẽ sumunt. Nónne & qui nauigant, aut aliud negotiũ lucri causa obeunt, non id volunt quod faciũt? quis enim nauigare, subire pericula, molestias habere velit? sed illud volunt, vt arbitror, cuius gratia nauigant: diuitias scilicet, harum enim gratia nauigant. Maximè. An nõ in omnibus quoq; similiter, quisquis aliquid alicuius agit gratia, non id vult quod agit, sed illud cuius gratia agit? Ita videtur. An est ex omnib. aliquid, quod non aut bonum sit, aut malũ, aut horũ medium, neque bonum scilicet, neq; malũ? Nihil omnino. Nónne bonũ quidem dicis sapientiã, sanitatem, diuitias, aliaq; generis eiusdẽ? Mala verò horũ contraria? Equidem. Quæ verò neque bona sunt, neque mala, talia quædam dicis, quæ quandoq; boni, quandoq; mali participia sunt, quãdoq; neutri: veluti sedere, ire, currere, nauigare. Rursus veluti lapides, ligna, cætáq; similia. Nónne talia quædam esse dicis, quæ neq; bona appelles, neque mala? Talia certè. Vtrum igitur media hæc bonorum agunt gratia, quoties agunt? An bona gratia mediorum? Media bonorum gratia. Ergo sequentes bonum,

ὦ ἴγαγε. μὰ τὸν * κύνα, ὑ σύ γε. ἐπεὶ ὃ μέγα δύνασθαι ἔφης ἀγαθὸν εἶναι) ᾧ δυναμένῳ. φημὶ γὰρ ἔγωγε. ἀγαθὸν οὖν οἴῃ εἶναι), ἐάν τις ποιῇ ταῦτα, ἃ αὐτῷ δοκῇ αὐτῷ βέλτιστα εἶναι) νοῦν μὴ ἔχοντι, ἢ τοὔμπαλιν σὺ μέγα δύνασθαι οὐκ ἴγαγε. οὐκοῦν ἀποδείξεις τὺς ῥήτορας νῦν ἔχοντας, ἢ τέχνην τὴν ῥητορικὴν, ἀλλὰ μὴ κολακείαν, ἐμὲ ἐξελέγξας εἰ δέ με ἐάσεις ἀπέλεγκτον, οἱ ῥήτορες οἱ ποιοῦντες ἐν τῇ πόλει ἃ δοκεῖ αὐτοῖς, ἢ οἱ τύραννοι, οὐδὲν ἀγαθὸν τοῦτο κεκτήσονται· εἰ δὲ δυνάμεις ἐστὶν, ὡς σὺ φῂς, ἀγαθόν. ὃ δὲ ποιῇ αὐτῷ νοῦ ἃ δοκεῖ, καὶ σὺ ὁμολογεῖς κακὸν εἶναι), ἢ οὔ; ἴγαγε. πῶς αὖ οἱόν τε οἱ ῥήτορες μέγα δύνασθαι ἐν τῇ πόλει, ἐὰν μὴ Σωκράτης ἐξελεγχθῇ ὑπὸ Πώλου, ὅτι ποιοῦσιν ἃ βούλονται; ἢ τοῦτο αὖ ψεῦδος. φημὶ γὰρ αὐτοὺς ἃ βούλονται. ἀλλὰ μὴ ἔλεγχε. οὐκοῦν ὁμολογῇς ποιεῖν ἃ δοκεῖ αὐτοῖς βέλτιστα εἶναι) τοῦτο φῂς; καὶ γὰρ νὴ ὁμολογῶ. οὐκοῦν ποιοῦσιν ἃ βούλονται; φημὶ. ποιοῦσι δὲ ἃ δοκεῖ αὐτοῖς; φημί. ψεῦδος γὰρ λέγεις καὶ ὑπερφυῆ, ὦ Σώκρατες μὴ κατηγόρει, ὦ λῷστε Γνα ἐξελέγχῃ με τάχιστα εἰ σὺ ἐθέλεις. ἀλλ' εἰ μὴν ἔχεις ἐμὲ ἐρωτᾶν, ἐπίδειξον ὅ, τι ψεύδομαι εἰ ἢ μή, αὐτὸς ἀπόκρινου. ἀλλ' ἐθέλω ἀποκρίνεσθαι, ἵνα καὶ εἰδῶ ὅ, τι λέγεις. πότερον οὖν σοι δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦτο βούλεσθαι, ὃ ἂν πράττωσιν ἑκάστοτε, ἢ ἕνεκα πράττουσι, τοῦθ' ὃ πράττουσι; οἷον οἱ τὰ φάρμακα πίνοντες τοῦ τοῦ ἰατροῦ, πότερόν σοι δοκοῦσι τοῦτο βούλεσθαι ὅπερ ποιοῦσι, πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ ἀλγεῖν, ἢ ὑγιαίνειν, ἕνεκα πίνουσι; δῆλον ὅτι τὸ ὑγιαίνειν ἕνεκα πίνουσιν. οὐκοῦν καὶ οἱ πλέοντες, καὶ τὰ ἄλλα χρηματιστικὸν χρηματιζόμενοι, ἃ τυγχάνει ἐστὶν, ὃ βούλονται ὃ ποιοῦσιν ἑκάστοτε; πλοῦν γὰρ βούλεται πλεῖν, καὶ κινδυνεύειν, καὶ πράγματα ἔχειν; ἀλλ' ἐκεῖνο οἶμαι ἕνεκα πλέουσι, πλουτεῖν· πλοῦτος γὰρ ἕνεκα πλέουσι. πολύ γε. ἄλλο τι οὖν οὕτω καὶ περὶ ἁπάντων ἐάν τις πράττῃ ἕνεκά του, ἃ τοῦτο βούλεται ὃ πράττει, ἀλλ' ἐκεῖνο ἕνεκα πράττει. ναί. ἆρ' οὖν ἔστι τι τῶν ὄντων, ὃ οὐκ ἤτοι ἀγαθόν ἐστιν, ἢ κακόν, ἢ μεταξὺ τούτων, ἔστι ἀγαθὸν, ἔστι κακόν, πολλὴ ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες. οὐκοῦν λέγεις ἀγαθὰ μὲν σοφίαν καὶ ὑγίειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ πάλλα τὰ τοιαῦτα· κακὰ δὲ τὰ ἐναντία τούτων; ἔγωγε. τὰ δὲ μήτε ἀγαθὰ, μήτε κακὰ, ἆρα τοιάδε λέγεις, ἃ ἐνίοτε μὲν μετέχει ἀγαθοῦ, ἐνίοτε δὲ κακοῦ, ἐνίοτε δὲ οὐδετέρου, οἷον καθῆσθαι, καὶ βαδίζειν, καὶ θέειν, καὶ πλεῖν· καὶ οἷον αὖ λίθους, καὶ ξύλα, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα; ἃ ταῦτα λέγεις, ἢ ἄλλ' ἄττα καλεῖς τὰ μήτε ἀγαθὰ, μήτε κακά; οὐκ, ἀλλὰ ταῦτα πάνυ μοι δοκῶ λέγειν. τί οὖν τὰ μεταξὺ ταῦτα, ἕνεκεν τοῦ ἀγαθοῦ πράττουσιν, ἢ τἀγαθὰ τοῦ μεταξύ; τὸ μεταξὺ δήπου τοῦ ἀγαθοῦ. ὃ ἀγαθὸν ἄρα διώκοντες,

καὶ βαδί-

ϗ βαδίζωμεν ὅταν βαδίζωμεν οἰόμενοι βέλτιον εἶ)· ϗ ὃ
σεαυτὸν ἕσταμεν, ὅταν ἑστῶμεν ἕ αὐ ἕνεκα ἕ ἀγαθοῦ, ἢ
οὔ; ναί. Οὐκοῦν ϗ ἀποκτείνυμεν, εἴ τινα ἀποκτείνυμεν, ϗ
ἐκβάλλομεν ϗ ἀφαιρούμεθα χρήματα, οἰόμενοι ἄμεί-
νον εἶ) ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν, ἢ μή; πάνυ γε. ἕνεκα ἄρα ἕ ἀ-
γαθοῦ ἄπαντα ταῦτα ποιοῦσιν οἱ ποιοῦντες. Φημί. Οὐκοῦν
ὡμολογήσαμεν, ἃ ἕνεκά τινος ποιοῦμεν, μὴ κφια βούλεσθαι,
ἀλλ' ἐκεῖνο οὗ ἕνεκα ταῦτα ποιοῦμεν; μάλιστα. Οὐκ ἄρα 10
σφάττειν βουλόμεθα, οὐδ' ἐκβάλλειν ἐκ τῆ πόλεως, οὐδὲ
χρήματα ἀφαιρεῖσθαι ἁπλῶς ὅπως· ἀλλ' ἐὰν μὲν ὠφέλι
μα ᾖ ταῦτα, βουλόμεθα ταῦτα πράττειν αὐτά· βλαβερὰ δ' ὄν
τα, οὐ βουλόμεθα. τὰ γὰρ ἀγαθὰ βουλόμεθα, ὡς φῂς σύ, τὰ
δὲ μήτε κακὰ μήτε ἀγαθά, οὐ βουλόμεθα, οὐδὲ τὰ κα-
κά. ἢ γὰρ ἀληθῆ σοι δοκῶ λέγειν, ὦ Πῶλε, ἢ οὔ; τί οὐκ
ἀποκρίνῃ; ἀληθῆ. Οὐκοῦν εἴπερ ταῦτα ὁμολογοῦμεν, εἴ
τις ἀποκτείνῃ τινά, ἢ ἐκβάλλει ἐκ πόλεως, ἢ ἀφαιρεῖ- 20
ται χρήματα, εἴτε τύραννος ὤν, εἴτε ῥήτωρ, οἰόμενος ἄμεί-
νον εἶ) αὐτῷ, τυγχάνει ὂν κείνου· οὐδὲν δή που ποιεῖ, ἃ δο-
κεῖ αὐτῷ. ἢ γάρ; ναί. ἆρ' οὖν καὶ ἃ βούλεται, εἴπερ τυγχάνει
ταῦτα κακὰ ὄντα; τί οὐκ ἀποκρίνῃ; ἀλλ' ὅμοι δοκεῖ ποιεῖ-
ν ἃ βούλεται). ἔστιν οὖν ὅπως ὁ τοιοῦτος μέγα δυνήσεται) ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ, εἴπερ ὅτι τὸ μέγα δυνάσθαι ἀγαθόν τι κτᾶσθαι
αὐτῷ ὡμολογήκαμεν; Οὐκ ἔστιν. ἀληθῆ ἄρα ἔλεγον, λέγων ὅτι
ἔστιν οἷόν τε ἄνθρωπον ποιοῦντα ἐν πόλει, ἃ δοκεῖ αὐτῷ, μὴ μέγα 30
δυνάσθαι, μηδὲ ποιεῖν ἃ βούλεται). ὡς δὴ σύ, ὦ Σώκρατες,
οὐκ ἂν δέξαιο ὀξύνεσθαί σοι ποιεῖν ὅ, τι δοκεῖ σοι ἐν τῇ πόλει
μᾶλλον, ἢ μή· οὐδὲ ζηλοῖς, ὅταν ἴδῃς τινά, ἢ ἀποκτείνα-
ντα, ὃν ἔδοξεν αὐτῷ, ἢ ἀφελόμενον χρήματα, ἢ δήσαντα
δικαίως λέγῃς, ἢ ἀδίκως; ὁπότερ' ἂν ποιῇ, οὐκ ἀμφοτέ-
ρως ζηλωτόν ἐστιν; Οὐ φημί, ὦ Πῶλε. τί δή; ὅπου γε ἤδη ἔστι
τοὺς ἀζηλώτους ζηλοῦν, ἔστι τοὺς ἀθλίους, ἀλλ' ἐλεεῖν. τί δὲ
οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν ὥστε ὧν ἐγὼ λέγω ταῦτ' εἶναι ἀνθρώπων; πῶς 40
γὰρ οὔ; ὅσοις οἷόν τε ἀποκτείνυσιν, οὓς ἂν δόξῃ αὐτῷ δικαίως ἀπο-
κτεῖναι, ἀθλίους δοκεῖ σοι εἶ), ϗ ἐλεεινοὺς; οὐκ ἔμοιγε· οὐδὲ
μὴν ζηλωτούς. οὐκ ἄρα ἀθλίους ἔφην ἂν εἶ); ἀδίκως γε, ὦ ἑταῖρε, ἀποκτείναντα, ϗ ἐλεεινόν γε· ὅστις τὸν δι-
καίως, ἀζήλωτον. ἢ πάνυ γε ἀποθνήσκειν ἀδίκως, ἐλεεινός
τε ϗ ἄθλιός ἐστι πολλῷ μᾶλλον, ἢ ὁ ἀποκτείνας, ὦ Πῶλε, ϗ πολλῷ,
ἢ ὁ δικαίως ἀποθνήσκων. πῶς δῆτα, ὦ Σώκρατες; ὅταν
ὡς μέγιστον τῶν κακῶν τυγχάνῃ ὂν ἄδικεῖν, ἢ γὰρ τοῦτο
μέγιστον; ὁ δὲ ἀδικεῖσθαι μείζον; πολὺ γε. σὺ ἆρα βούλοι
ἂν ἀδικεῖσθαι μᾶλλον, ἢ ἀδικεῖν; βουλοίμην μὲν ἂν ἔ-
γωγε οὐδέτερα· εἰ δὲ ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν, ἢ ἀδικεῖσθαι,
ἑλοίμην ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι, ἢ ἀδικεῖν.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ὁποῖον χρὴ εἶ) τὸν ἄρχοντα, Λόγος ριβ'.

vadimus, præstare id existimantes: & vicissim quiescimus quãdocunq; quiescimus ob id ipsũ bonũ. Non ne ita? Ita prorsus. Præterea si quos occidimus, eiusdẽ gratia occidimus: similiterq; expellimus atq; rapimus, putãtes præstare vt talia à nobis fiãt. Proculdubio. Quãobrem boni gratia hæc faciũs omnia quæcũq; facimus. Assentior. An non inter nos cõuenit, non quæ alicuius gratia agimus, velle, sed illud cuius hæc gratia agimus? Maximè. Itaq; nõ ingulare simpliciter omninoq; volumus, neq; expellere, neq; pecunias rapere: verùm si conducãt hæc, facere volumus: si noceant, nolumus. Bona .n. volumus, vt ipse aiũ. Quæ verò neq; bona, neq; mala sunt, nõ propriè volumus, neq; mala. Videor ne tibi Pole vera loqui, an non? Quid nõ respõdes? Vera. Quãobrem si in his cõsentimus, si quis quempiam interfecerit, vel vrbe eiecerit, vel priuauerit patrimonio, siue tyrannus ille sit, siue orator, putãs id melius sibi fore, cũ tamẽ sit peius, is vtiq; faciet quæ sibi videntur, nõ ne? Certè. Nunqd etiã quæ vult, si quidẽ hæc sint mala? qd nõ respõdes? Nõ videtur mihi quæ vult facere. Qua nã igitur ratione vir talis magnã habet in repub. potestatẽ? siquidẽ magna potestas bonũ quiddam est, vt ipse etiã cõfiteris. Nullo pacto. Vera ergo dicebã, fieri posse vt sit qui in ciuitate quæ sibi videntur efficiat, neq; tamen magnã potentiã habeat, neq; quæ velit, agat. Quasi verò tu nõ optes licẽtiam habere faciẽdi quicqd tibi videatur in ciuitate potiùs quàm nõ habere, neq; effectes tales esse quales nonullos vides, vel interficientes, vel expoliantes, vel cõijcientes in vincula quoscunq; & quãdocunq; sibi videtur. Iustè ne dicis an iniustè? Quomodocũq; id fiat, non ne vtrũq; optãdum? Bona verba quæso, ô Pole. Quid ita? Quoniã nõ decet vel vitã minimè optabilẽ exoptare, vel miserã, imò potiùs misereri. Quid vero? Ita ne se habere eos de quib. loquor existimas? Quid ni? Quicũq; igitur perimit quẽcunq; opinatur iustè necandũ, infœlix tibi miserabilisq; videtur? Non mihi quidẽ: neq; tamẽ cõditio eius optanda. An non paulo antè miserũ esse dicebas? Amice dicebã equidẽ, sed iniustè occidentẽ, eundemq; insuper miserabilẽ. Eius verò qui iustè interficit, conditionẽ non esse optandã. An nõ qui iniustè occiditur, miserabilis est atq; infœlix? Minùs q̃ vel interfector, vel is qui iustè necatur. Quid ita, ô Socrates? Quoniã inferre iniuriam, malorũ omniũ maximũ est. Quo nam pacto id maximũ? Nõne peius est iniuriã pati? Minimè. Ipse igitur malles ne pati iniuriã, q̃ inferre? Eqdẽ neutrũ vellẽ. At si necesse foret, aut facere iniuriã, aut pati, accipere iniuriã q̃ inferre malim.

DE MAGISTRATV, ET QVA
lem oporteat esse principem, Sermo CLII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Syleo.
Iustis quidem, equus & iustus: malis verò
Omnium maximus hostis in terra.

Eiusdem in Heraclidis.
Quis nam de causa iudicaret, aut sententiam
ferret,
Prius quam utriusque sermonem euidenter au-
dierit?

Eiusdem.
Ego enim illum, qui iniustitia infamis
Ad aram assidet, lege neglecta,
Adducere ad pœnã dandũ, nihil metuens Deos.
Nam virũ malum semper malè affici cõuenit.

Eiusdem in Supplicib.
Amicis autem sæpe donantibus aurum,
Non recepit ad se: neq; mores
Seruiles exhibuit pecuniis persuasus.
Peccantes verò ipsos, non fortunam,
Oderat: nullam enim culpam habet fortuna,
Vt accusari debeat propter malũ gubernatorem.
Quando præsens populus in furorem agitur,
AEquè ac ignis vehemens vix extingui potest.
Si quis verò ipso intento paulatim
Relaxans sequatur, occasionem obseruans,
Forsan interim spiritus sublimes remittet: qui-
bus remissis,
Facilè impetrabis ab eo, quantum voluerit.

Sophoclis in Lyco.
Misereri oportet iniustorum hominum, non
improborum.

Menandri.
Nemo malus est qui peccauerit inuitus.
Qui priùs condemnauerit, quàm causam in-
culenter audierit,
Is malus est, quia malè credidit.

Charemonis.
Sapientium virorum est peccata diligenter
& rectè
Iudicare: quod autem temere ac negligenter fit,
malum est.

Euripidis in Auge.
Misericordia digni sunt, non malefici, sed
probi homines.

*malum vocauit.
Malos homines castigare bonum est.

Eiusdem in Scirone.
Quæ nũc à quibusdam benignitas nomina-
tur,

Menandri.
Vitam omnem remisit ad improbitatem.
Nullus enim iniuriam faciens pœnam luit.

Pindari.
Contumeliosè quidpiam agentem, pati quo-
que conuenit.

Sophoclis.
Probo. Sed scias velim, vt prouerbio dicitur,
Ex valde paruis clarus vir potest euadere.

Moschionis.
Tu tantùm absque ira suscipe verba,
Quæ tibi profero: auditorem enim nactus
Sermo benevolum, non frustra narrabitur.

Apollodori.
Oportet auditorẽ & reuera prudentẽ iudicẽ,
Antequam narretur sermo, vitam considerare
Dicentis, qualis nã sit, cuias, & summã studij
A puero sui quorsum direxerit: qui enim est
Praditor sui ipsius, et malus ætatis ac formæ suæ
custos,
Talis in primis ciuitatem totam perfundat.
Nec enim turpe putant huiusmodi homines re-
pulsam pati:
Cùm nihil non audeant. dudum nanq; pudorem
Omnem exuerunt apud alias fores.

Τοῖς μὲν δικαίοις, ἐνδίκως τοῖς δ' αὖ κακοῖς,
πάντων μέγιστος πολέμιος κ' ἔχθρα.
Τίς αὖ δίκλω κείνοιν, ἢ δίκη λόγον,
πρὶν αὖ παρ' ἀμφοῖν μῦθον ἐκμάθῃ σαφῶς;
Ἐγὼ γὰρ ὅστις μὴ δίκαιος ὢν ἀνὴρ
βωμὸν παρεζεται, τὸν νόμον χαίρειν ἐᾶν,
πρὸς τὼ δίκλω ἄχθομαι· αἰῶ δ' ἔτας θεούς,
κακὸν γὰρ ἀνδρα χρὴ κακῶς πάσχειν ἀεί.
Φίλων δὲ χρυσὸν πολλάκις δωρουμένων,
οὐκ εἰσεδέξατ' οἶκον, οὐδὲ τοὺς ἔχοντας
δόλους παρέσχε χρημάτων πλαθεὶς ὕπο.
τοὺς δ' ἐξαμαρτάνοντας, οὐχὶ τὼ τύχω,
ἤλαυνεν· ἐπεὶ κατ' οὐδὲν αἰτία πόλει
κακῶς ἀκούειν ἢ κυβερνήτω κακόν.
Ὅ τ' ὢν γὰρ ὀργῇ δῆμος εἰς θυμὸν πίσῃ,
ὅμοιον ὥσπερ πῦρ κατασβέσας λάβοις.
εἰ δ' ἡσύχως τις αὐτὸν ἀντέπεστι μὴ
χαλῶν ἔπεστο καιρὸν ἐκλεκόμενος,
ἴσως ἂν εὐπιθὴς ἔφυ· ὅταν δ' ἀπῇ πρὸς,
τύχοις ἂν αὖτὸ ῥᾳδίως, ὅσον θέλῃς.
Οὐ τὼ κακὼ ργον οἶκτος, ἀλλὰ τῆς δίκης.
Ἀ κὼν δ' ἁμαρτὼν, ὅ τις ἂν θεὸς κακός.
Ὁ προκαταγνώσεσιν δὲ πρὶν ἀκοῦσαι σαφῶς,
αὐτὸς πονηρός ἐστι, πῖς κύσας κακῶς.
Σοφὸν γὰρ ἀνδρῶν ἐς ἁμαρτίας καλῶς
κρίνειν, ὃ δ' εἰκῇ κὠ μὴ ἀσυδὴς κακόν.
Οὐ τὼ κακούργων οἶκτος, ἀλλὰ τῆς δίκης.
ἔστι τοι καλὸν τοὺς κακοὺς κολάζειν.
Ἢ γὼν ὑπό τινος χρηστότης καλουμένη,
μεθῆκε τὸν ὅλον εἰς * ἀπορίαν βίον.
οὐδὲις γὰρ ἀδίκων τυγχάνει τιμωρίας.
Ἐπηρεάζοντά τι, καὶ παθὼν ἔοικε.
Ἐπήρεσ'. ἴσθι δ', ὥσπερ ἡ παροιμία,
ἐκ κάρτα βαιῶν γνωτὸς αὖ γλυκὺ ἀνήρ.
Μόνον σὺ θυμῷ χρηὶς ἔνδικα λόγοις,
ὡς σοι κομίζω. τὸν κλύοντα γὰρ λαβὼν
ὁ μῦθος οἴσει, ὡ μάτην λεχθήσεται.
Δεῖ τὸν ἀκροατὴν, καὶ σοφὸν ὄντως κρατεῖν,
πρὸς τῆς λεγομένου τὸν βίον ἀφασκοπῶν,
ποῖός τις ὁ λέγων, καὶ πόθεν, καὶ τὼ ἀκμὼ
ἐκ παιδὸς αὐτοῦ πρὸς τι. * καταθέμενος
αὐτῷ προθύτης, κακός τε τῆς ὥρας φύλαξ·
μᾶλλον δ' ὁ τοιοῦτος αἰσχρὸν πᾶσαν πόλιν.
οὐδὲν γὰρ αἰσχρόν ἐστιν * αὐτὸν ἀποτυχεῖν.
προφέρουσι πάντα. τὼ γὰρ αἰσχύνην πάλαι
πᾶσαν ἀπολωλέκασι καὶ' ἑτέρας θύρας.

ὅλον ὅτι-

ὅλην ὁτιχρῆ πολίτ' ἀσφυδανιάοπως
ἕκαστος αὐτῶν, πορὸς δὲ πολίτ' ὀξὺ θρασύς,
ψεύδετ', ὀμνύει, μαρτυρῆ, διγράφῃ,
κλέπτῃ, τελωνῆ, ῥᾳδιουργεῖ· ὅ δὲ πέρας,
* ὑ πόλιν ὅλην, φυλὴν δὲ μαλακῶς αἰαζέπῃ.
* ὁπὴ χῦ μέρος τᾶς πόλης ὦ φίλε Θεῷ
ἐσσὼ λεπεδίων. εἰσὶ γὰ αἰατίδαμωνες.
σχόπῃ. νέων δὲ καπάλογον δέξῃ μ' ἐρῆν.

Οὐκοῦν ὃ δίκαιον δίδοναι μείζω κακοῦ ἀπαλλαγὴν ἢ ποινείας ἦν. γὰρ. σωφρονιζῆ γάρ πω καὶ διορθοτέρους ποιῆ, καὶ ἰατρικὴ γίνεται ποινείας ἡ δίκη.

Τοῦ αὐτοῦ γνώμην ἔχειν δικαζόντας ἄξιον, ἣν αὐτοὶ νομοθετοῦντας.

Χρὴ δ' αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα, καὶ τὸν νόμον. ὅταν δὲ ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ δίδοναι χρὴ τὴν ψῆφον, μὴ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ.

Εἰ δεῖ τι ἁμαρτεῖν, ὃ ἀδίκως ἀπολῦσαι ὁπότερον, ἢ ὃ ἀδίκως ἀπολέσαι. ὃ μὲν γὰρ ἁμάρτημά ἐστι· ὃ δὲ ἀδίκως ἀποκτεῖναι, ἀσέβημα.

Εἰ πού γε δή που, ὦ θαυμάσιε, σοὶ δοκεῖ ἔστι Θεῶν, ἔστ' ἀνθρώπων τολμᾷ λέγειν, ὡς τὸν μὴ ἀδικοῦντα ἀδικοῦντα δοτέον δίκην.

Εἰς ἀρχὴν καταστὰς, μηδενὶ χρῶ πονηρῷ πρὸς τὰς διοικήσεις. ὧν γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος ἁμάρτῃ, σοὶ τοῖς αἰτίοις ἀναθήσουσιν. ἀρχὴ ὑπήκοον.

Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γὰρ μαθών,
Βίων ἔφη, δεῖν τὸν ἀγαθὸν ἄρχοντα παύεσθαι τῆς ἀρχῆς μὴ πλουσιώτερον, ἀλλ' εὐδοξότερον γεγενέναι.

Ἀγάθων ἔφη, τὸν ἄρχοντα τριῶν δεῖν μεμνῆσθαι πρῶτον μέν, ὅτι ἀνθρώπων ἄρχει· δεύτερον, ὅτι τοῖς νόμοις ἄρχει· τρίτον, ὅτι οὐκ ἀεὶ ἄρχει.

Οἵοις τοὺς ἀδικοῦντας κολάζουσι, τούτοις τοὺς μηδὲν ἀδικεῖσθαι κωλύουσιν.

Ἐν δὲ Θήβαις εἰκόνες εἰσὶν ἀκινήτους δικαστῶν ἄρχοντες· ἐν δὲ τῷ δικαστηρίῳ μύσται τοῖς ὄμμασιν, ὡς ἄδωρον ἅμα τοῦ δικαιοσυνίου καὶ ἀτενῆ δοκεῖν εἶναι.

Ὅτι μοι δοκεῖ ὁ ἄρχων ἐκεῖνος ἐπαληθεύειν τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς, ὅστις δικαίωτος μὲν ἐστὶ καὶ χρυσίῳ, δικαίως ἢ ἐστὶ καὶ λόγῳ· ἐλευθερίας ἢ ἐργάτης, μεγαλοφρονούσιν ἢ ἐπαινῶν, φυλακτὴς ἐγκλήσασιν τοῦ αὐξάνεσθαι.

Τὸν τοῖς ἄλλοις ἐπιτάττοντα καὶ ἐπιτάσσοντα χρὴ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ μὴ τῷ ἐπιτατέῳ τε καὶ ἐπιτάσσῳ, ἀλλὰ ἀξίᾳ καὶ γνώμῃ τοσοῦτον τῷ ἐπιτασσομένῳ.

Γοῦν τοὺς τοῦτο δίκαιον ζῶντας, ἔπεστι ἀξιοῦντας δῆλον ὡς ἡλεᾶς, ἀπιθεῖς αἰθέρι. ὑπήκοον ἢ ὑπεῖκε

Itaq; aggreditur omnia impudenter
Quilibet ipsorum, audax est undequaque,
Mentitur, peierat, testatur, rabulam agit,
Furatur, publicanus est, dissolutus ac ignauus
* *malum à μὴ πόλιν, φυλὴν, &c.*
tandem verò
Si non ciuitatem, tribum certè suam paulatim
euertit.
* *Tres Gloss. Veterum obscure hũc.*
Sic enim sensim pars una ciuitatum post aliam
Ab improbis hominibus euerti solet.
Vide an non merito contra innocentes hæc dicere
videar.

Platonis in Gorgia.

Ergo maximi criminis pœnam dare, à malitia liberari est. Sic est. Facit enim modestiores insistoresq; ipsa pœna, & improbitatis medicina fit.

Lysiæ.

Iudicantes eadem mente præditos esse decet, qua legislatores ipsos.

Æschinis.

Idem dicere oportet tum oratorem tum legẽ.
Cùm autem aliam vocem lex, aliam orator edit, iustitiæ legis suffragari oportet, non dicentis impudentia.

Antiphõtis.

Si peccandum sit, iniustè reum absoluere, quàm iniustè perdere melius fuerit. Illud enim quidem peccatum est, hoc verò impietas.

Platonis in Euthyphrone.

Hoc enim, ô bone vir, nullus vel hominum vel Deorum dicere ausit, illum qui iniuriam fecerit, pœnam luere non oportere.

Isocratis ad Demonicũ.

Imperium gerens nullius mali opera adgubernandum vtitor. Illius enim peccatorum causæ in te referentur.

Solonis.

Impera, vbi priùs didiceris parêre. Regi enim cùm didiceris, scies regere.

Bion dixit, oportere bonum principem à magistratu discedentem, non diuiorem, sed clariorem euasisse.

Agathon dixit, principem oportere trium meminisse: primùm quòd imperet hominibus, deinde quòd secundum leges, tertio quòd non semper imperet.

Isæi.

Qui puniunt iniustos, ij reliquis iniuriam fieri prohibent.

Plutarchi in lib. de Isid.

Thebis iudicum imagines visuntur absque manibus: & summi iudicis oculi conniuent, eo quòd iustitia nec muneribus capiatur, nec hominum vultu flectatur.

Themistii ex Metrio pathe aut Philotecno.

Nam principatus & imperij nomen verum mihi gerere videtur ille princeps, qui auro inexpugnabilis, rationi facilis capiu sit, libertatem exerceat, magnanimitatem laudet, & contumaciam sibi vicinam caueat.

Eusebij.

Illum qui alijs præest & præcipit, non potestate solùm regendi ac imperandi. sed dignitate prudentiaq; subditis antecellere conuenit.

Eiusdem.

Homines inobedientes sunt illis, qui cũ iniustè vinãt, alijs præesse volũt. Obedientiã antẽ facilẽ

adea quæ princeps vel ipse, vel per alium præcipit, apud subditos efficies quiuis, qui quæ ipsum facere decet diligenter exequitur, & eorum quæ agere conuenit subditis sese exemplum præbet.

Eiusdem. Boni principis hoc vnum propriũ est lucrum, & instar infinitorum aliorum, omnia sic facere, vt & in ipso imperij tempore, & post id, iustitiæ ac bonorum omnium à subiectis testimonium habeat.

Vir princeps & priuatus quilibet intelligat, quòd qualis fuerit ipsarum rerum actionúmve quas agit natura, talem quoque ex ipsis memoriam & famam, vel bonam, vel malam consecuturus sit. his consideratis, ita demum alterutram viam ingrediatur, vel eam quæ perducit ad infamiam, vel quæ ad memoriæ splendorem: & illam quæ ei melior futura videbitur, anteponat.

Eiusdem. †forte ἴχθρας. Principatum gerens ne reminiscaris inimicitiarum, & dissensionum si quæ tibi priùs cum aliquibus intercesserunt. Non enim ad regnandum prometus es, vt teipsum vlciscereris, verùm vt imperio tuo subditos, etiam ab aliorum insidijs securos atque tutos custodires. & vt custos esses recti, & magnæ deæ Iustitiæ minister ac interpres. Itaque si quid admiseris præter eius sententiam, aut deceperis ipsam, velut in deam maximam delinquens, tum ab ipsa, tum à constitutis circa eam genijs custodibus, & vltoribus profactis vindictam expectato.

Eiusdem. †malim lauiri. Inter inimicos iudex constitutus, ius examina, & sententiam ad eius momentum inclina. Iustitia enim et præfectus ei genius digniores sunt, maioriśq; haberi merentur, quàm vt inimicitia gratificeris.

Eiusdem. Si constitutus in magistratu, inimicitiæ memor fueris in detestorem conditionem teipsum das: & grauitate ac sanctitate, quæ requiritur in principe, teipsum priuabis apud conscios tibi, quòd inimicitiæ indulgeas, & pro sanctissimis nominibus, & pro iudice inquam ac principe causam agentium, hostis eorum turpissimo nomine appellandus sis.

Eiusdem. †lege τῦ κατ-ψηφίσ. Morte damnandi potestatem non in eo sitam esse puto, quòd quis dominus sit sententiam contra aliquem ferendi, sed in hoc, quòd qui potestatem habet, sibiipsi imperat. In iudicio certè tali quod in eiusdem naturæ nobiscum homines sit, nisi maximè circumspectus fuerit index, si quid peccatum fuerit, non reuocare, nec emendare licet.

Eiusdem. Propter quæ alios, vt mala, reprehendis, ea tumes facere cave.

Eiusdem. Homines se mutuò accusant: aliqui composito falsis criminibus: alij vera incusantes. Contrà, aliqui laudant, aliqui vt res est testan-

ὅτι τὰ προσαγγελλόμενα ἐσωθεν ἢ ἀλλοθεν πρὸς τῶν ἀρχομένων προσκυλίζει ἅπας, ἴσθι παρ' ἑαυτῷ τὰ δίοντα σαφῶς ποιεῖν· ὅτι σὰ μόνος, καὶ προδήλωμα τοῦ χρὴ πρᾶττειν τοῖς ὑποστρατηγοῖς ἑαυτὸν παρεχόμενος.

Ἀρχέτω ἀγαθῶν πέρδος μῦθον τοῦτο οἰκεῖον, ἢ μυείων κερδέων ἀλλάξιον, πρώτα μὲν πρᾶσσε, ὥστε καὶ πρὸς τὸ κρεῖσσον τὴν ἀρχὴν, ἢ παυσάμενον, πρώτα χρησμὸν ἢ δικαιοσύνην πρὸς τῶν ἀρχθέντων μαρτυρέεσθαι.

Ἀνὴρ ἄρχων, ἢ ἰδιώτης ἢ ἅπας, ἴσθι ἀπὸ τὸ φύσιος τὸ πρηγμάτων, οἷα αἱ αἰτὰ παρέχηται, τοιαύτης καὶ τῆς ἐπ' ἀλλοῖς μνήμης, ἤτοι ἀγαθῆς ἢ πονηρῆς τυγχάνειν. καὶ τοῦτο διαφρασθεὶς, ὅτω κυρέεται ἐφ' ὁκοτέρῃσι τῶν ὁδῶν, καὶ τοῖσι ἐφ' ὁκοτέρῃσι τῶν μνημείων ἄγεσθαι βέπηται· καὶ κοινὰ αὐτέων τῶν μνημείων αὐτῷ ἄμεινον προτιμᾶται.

Ἀρχὴν ἔχων, μὴ ἀπομνησικάκει πρὸς τοὺς ὑπ' ἐκείνου σοι πρότερον γεγενημένους. ἐγὼ γὰρ ὅπως ἀμείνων, † ἐκείνου ὅτι μὴ ἀρχὴν παρῆλθον, ἀλλ' ὅπως ἢ τὰ παρ' ἐμοὶ βουλῆς ἀσφαλείας ἢ ἀπερισυλλύτους φυλάξης τοὺς ὑπὸ σοὶ τεταγμένους· καὶ ὅπως τὸ ὀρθῶς φύλαξ εἶναι, ἢ Θεᾶς μεγάλης δικαιοσύνης ὑπηρέτης τε καὶ ἐξηγητὴς. ὥστε πρὸς τὰ αὐτῇ δοκέοντα ποιέων, ἢ αὐτῆς καταψηφιδόμενος, ὡς ἐς θεὸν μεγίστην ἁμαρτάνων, καὶ παρ' αὐτῆς, ἢ τὸ σοὶ αὐτοῦ τεταγμένων δαιμόνων ἐφόρων τε, ἢ τιμωρῶν εἰς τὸ ποιεμένων μεῖζον πρόσδεχε.

Μεταξὺ ἐξθρῶν δικάζων, τὸν δικαίως μὲν ἐξέτασις, καὶ πρὸς τοῦτο ῥέπε τῇ κρίσι. δικαιοσύνη γὰρ, καὶ δαίμονι ὁ † τούτων ἔφορος, τὸν ἐξθρὸν χαίρεσθαι προτιμᾶσθαι δικαίοισι.

Ἐν ἀρχῇ ἐών, ἔπειτα ἐξθρὸς μεμνημένος, τῇ χαίρουσι μοίρᾳ σεαυτὸν νεμέσα, ἢ τὰ παρτιομένης σὺ δὴ τὴν ἀρχοντι σεμνότητος ἑαυτὸν ἀπειρήσαι πρὸς τὸ ξυνεπισαμένου, ὅτι ἐξθρὸν δίδως, αὐτὴ τὸν σεμνοτάτων ὀνομάτων, αὐτὴ δικαστὴν ἢ ἄρχοντες, ὃ * ἐσχατολοπάταλον ὄνομα αἰτιᾶσθαι τῶν δικαζομένων ἐξθρὸς κεκλῆσθαι.

Τὸ θανάτου τινὰ ζημίην, τὸ ἄξιόν εἰμι ἡγέομαι, οὐκ ἐν τῷ κύριόν σε εἶναι † τούτου τὸ καταψηφίσασθαι, ἀλλ' ἐν τῷ οἷόν τε εἶναι τὸ ἔχοντα τὸ ἐξαίρετον ἑαυτῷ κρατεῖν, ἐν ὅτῳ ἀσφαλεστάτῳ ὀφλεύσει εἶναι κρίσι, ἢ ἐς ὁμοιότητας, εἴ τι ἁμαρτηθὲν, ἢ οὐχ οἷον τε ὂν ἐπανακαλέσασθαι γεγενημένης τὸ ἁμαρτάδος.

Αἱ τοῖς δήμοισιν ὡς φαύλα ὀνείδεα, ταῦτα πρόσχεσιν αὐτοῖς ποιεῖν φυλάσσου.

Αἱ νέφελαι αἱ θεόπτων ὅτι κατηλοίας ἀφικνέονται· οἱ μὲν ἐκ συνηθειῶν ψευδῶν ἐκλαμβάνουσι, οἱ δὲ ἀληθέα καταλαμβάνοντες· οἱ δὲ αὖ ἐπαινέουσι, οἱ μὲν τὰ ἐόντα μαρτυ-

ρέοντες

ρέοντες· οἱ δὲ τοῦδε ὀλιγῆς χρειζόμενοι. ἄειστον οὖν ἐν τῇς τοιάυτης καὶ ἰδιώτῃ, καὶ ἄρχοντι, μήτε αὐτὸν πιστεύειν αὐθην, μήτε ἀπιστεῖν πάντελῶς· ἐκ ὀλίγων τοιγαρῶν ὀξιοπιστούμενον, ἕκως χρὴ τοῦτ' αὐτῶν δηλοῦσθαι, καὶ ὀ ἀληθὲς αὐτῶν μανθάνειν.

Ἀρχὴν ἔχων, χόμενε· αὐτὸς δὲ μὴ μεταβάλλεο. ὑδὲ γὰρ τοιγελεβόητός τι ἐκ ὤν, οὐδὲ παυόμενος ἔλασσόν τι τῶν τοῦτ' καὶ λαβὼν εἶχες, εἰ ἠθόμενος τὴν ἀρχὴν καταθήσαι.

Ἀρχὴν λαβὼν, μὴ ἐπαίρεο· αὐτὸς δὲ ἀμετέλεε. ὅτω γὰρ καὶ ἀποδήμους, ἐκ ἀφηρῆσθαι τὸ σημαίνοντος σι νομισθήσαι.

Ἀνὴρ ἀγαθὸς ἔθνεός τοῦ ἢ πόλιος ἀρχὴν εἰληφὼς, ἐκ ἕνεκά γε τῶν δημοσίων χρημάτων, καὶ τὸ δωροδοκέεσθαι, καὶ τὸ τοῦδε τῶν πλησίων χρηματίζεσθαι, ἔοικε τῷ ἀνδρὶ τοῦδε καταθήκην εἰληφότι μεγάλων χρημάτων. ὥσπερ γὰρ καὶ ἐκεῖνος ἐκ ὅτι ὁ καταχεῖν λαμβάνῃ, οὐδὲ κτῆμα ἴδιον ποιήσασθαι τὰ δοθέντα· ἀλλ' ὥστε φυλάξαι, καὶ ἀποδῶναι * σῶα τῷ δεσπόσαντι· οὕτω δὲ καὶ αὐτὸν χρὴ, ἐκ ὅτι χέρδεσιν οἰκείοις, ἀλλ' ὅτι σωτηρίῃ καὶ φυλακῇ πάντα πρήσσειν τῶν ἀρχομένων, ὥστε αὐτὸς ὁ εἰς ἑαυτὸν ἦκον, ἀσυέοντας καὶ ὀδυνέοντας ἀποδιδῶναι τῷ καταπεπτικότι.

Ἀνὴρ αὐτοῦσους, καὶ ἀγρίας, καὶ ἀμέτρους ζητέων τὰς τιμωρίας, καὶ τῇς κατὰ νόμον ἐκ ἀρκεόμενος, θυμῷ ἀλόγῳ ξυγχωρέων, καὶ χωμανίως ἐμπιπτεμόμενος, ἐκ αἰσθάνεται ἑῴω τῆς δίκης ἐς ὁμοῖους ὀξυβελίζων. ἀγνοεῖ δὲ ὅ μάλιστα, (καίτοι χρὴ εἰδέναι πάντα τὸν μέλλοντα ἀνθρώπου † καταδίκην) ὅτι καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς τοῦδε τῶν ἀρχέτως δικαιωσάντων, ἐκ ὡς τι κακὸν ἐπιτιμᾶται, ἀλλ' ὡς ἔσχατον καὶ ὸ φαρμάκου λόγῳ κατὰ τῶν ὑ δυναμένων τῆς κακίης ἐλθεῖν ἀκεσθῆναι· ὅκως, ὅτῳ ὑχ οἷά τε ἦν ἄλλως, τότῳ γε ὦν τῷ ἔτι ἀπολυθέντες * ἐνθῶδε δισμῷ, αὐτῆς παύσωνται φυγῆς.

Γοιῆ ἃ κρίνῃς εἶ καλὰ, καὶ ποιῶν μέλλῃς ἀδοξῆν. φαῦλος γὰρ κριτὴς πάντως καλῶν πρᾳγμάτος ὄχλος. δίκαιος ὢν αἴ τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρονῆ.

† Ἀδικεύμενοι ἀδικευμένοις ἀμύνειν χρὴ δύναμιν χρὴ, καὶ μὴ παρεῖναι. ὸ μὲν γὰρ τοιῶτο δίκαιον καὶ ἀγαθὸν· ὸ δὲ μὴ τοιῶτον, ἄδικον καὶ κακόν.

Καὶ οἱ φυγῆς ἄξια ἔρδουσιν, ἢ δισμῷ, ἢ † θοίνης ἄξιοι, καταψηφισματέον, καὶ μὴ ἀπολύειν. ὅς δ' αὖ τοῦδε τῶν

tes, nonnulli veritate neglecta gratificantes. Optimum igitur fuerit, vt siue primatus quispiam, siue princeps huiusmodi verbis non facilè aut statim credat, nec omnino non credat: sed rebus ipsis examinatis, quid de ipsis sentiendum sit, ac veritatem ipsam scrutetur.

Principatum quem geris ornes: teipsum verò non immutes. Neque enim per magistratum tibi quicquam accessit: neque eo depositio decedet. Eiusdem. *Locus est corruptus.*

Magistratum nactus non extollaris, sed idem permanens: sic enim depositio quoque magistratu non primatus existimaberis, eo quòd te illustrauerit. Eiusdem.

Vir bonus qui gentis alicuius, aut ciuitatis imperium susceperit, non propter fiscum, aut dona capiendi, & à ciuibus pecuniam comparandi causa, similis est homini, qui pretiosum aliquod depositum accepit: vt hic enim quod datur non retinendi, aut sibi vendicandi gratia, sumit: sed vt custodiat, & integrum reddat ei qui deposuit, quandocunque repetierit. Ita principem quoque non ob quaestum primatum, sed salutem custodiamq; subditorum, omnia facere oportet: sic vt ipsos quoad efficere potest illaesos & in felici statu ei qui credidit, restituat. Eiusdem. * τῷ αὐτῷ παρακειμ.

Quisquis intolerabiles, crudeles, & immoderatas pœnas exquirit, legitimis non contentus, ac belluinæ iracundiæ locum dans, instárque mulierum exacerbatus, non intelligit se præter fas in eiusdem naturæ genus contumelioſum esse. Ignorat etiam quod maximum est, & quod aduersus reos pronunciaturum scire oportebat, nempe quòd mors ipsa, ab ijs qui primùm constituerunt, non ceu malum aliquod sontibus impositum sit: sed tanquam extremum præsidium, & loco medicamenti pro illis qui malitia absolui nequeunt, vt hoc saltem modo, quoniam aliter fieri non potest, in præsentia liberati malitiæ vinculo, ipsam effugiant. Eiusdem. * Lego καταδικάζειν.

Facta quæ iudicaueris esse honesta, etiamsi posteà quam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honestæ rei malus iudex est vulgus: quorum igitur laudes contemptui habeas, eorundem vituperia quoq; spernas. * τῷ ἐντὸς δισμῷ. Pythagoræ.

Iniuriam patientes pro virili defendendi sunt, & minimè negligendi. Hoc enim iustum & bonum est: contrarium verò iniustum & malum. Democrid. † *Quid si legas* μὴ ἀδικεῖσθαι, *id est, ab illo etiam quæ non iniusta est, iniuriam patientes, &c.*

Damnandi, nec absoluendi sunt, qui aliquid dignum exilio, aut vinculis, aliáve pœna commiserunt. Si quis verò temere † *mal. τοῦτο.*

absoluerit, lucri aut voluptatis gratia, iniustè facit: & iniustitiam ei cordi esse necessarium est.

Democrid *ὁ τιμὰς ἀξίως τὰς μεγίστας τάττ. Eiusdem.

Iustitia & virtutis maximam partem habet, qui honore dignos honorat.

Ne magis alios homines reuereare quàm teipsum: neque magis delinquas, si nemo rescisturus sit, quàm si omnes homines. Sed teipsum maximè verearis, & hanc animo tuo legem constituas, vt nihil absurdum committas.

Homines meminerunt magis malè quàm bene factorum. Sic enim fieri decet: quemadmodum illum qui reddidit depositum, laudari non oportet: qui verò non reddidit, is vituperari & puniri debet. Similiter de principe res habet: non enim ideo creatus est vt lederet, sed vt iuuaret.

Eiusdem. *Locus hic obscurus est.* *τῶν αὐτῶν.

Non fieri potest, vt praesens est reipub. ratio, quin principes, etiam valde boni, iniqua faciant. Neque enim aliter par est quàm malè succedere, cùm ea in aliorum potestate est. Oportebat autem res ita institui, vt qui nemini iniuriam facit, etiamsi iniuriarum autores valde persequeretur, non tamen in illorum potestatem ventiret: sed vel aliqua lege, vel aliter is qui iustitiam colit, defenderetur.

Thucydidis lib. 1. in sect. 6. da concione Corinthiorum. Stoicorum.

Non tam is qui in seruitutem redigit aliquos, quàm qui neglexit, cùm prohibere posset, id facere existimandus est.

Stoici virum prudentem dicunt nemini veniam dare. Eiusdem enim hominis esse, veniam dare, & putare eum qui peccauit non sua culpa peccasse, cùm omnes ex propria malitia peccent: propterea rectè dici, veniam non esse dandam peccantibus. Praterea bonum virum negant mitem & aequum esse: mitem enim deprecari & mitigare quam quis meritus est poenam: ac nihil differre, aliquem esse mitem, aut putare lege constitutas delinquentibus poenas nimium duras esse: item existimare legislatorem indignas poenas praescribere.

Ex Sopatri epist. ad Hermetrium fratrē, quomodo administrandus sit commissus eis magistratus.

Quisnam adeò, iuxta Simonidis verba, quadratus est, qui per omnem fortunae & rerum immutationem firmiter consistat, accōmodans se principibus simul & subditis, ac sibi ipsi concilians cunctos, & omnem vbiq; differentiam ad vnam rectā rationem connectens? Quis item diuersimoda hominum rerumq; natura inseruiens, animam statum liberum ac minimè seruilem custodierit? Atq; illis sanè qui rationi excolendae dat operam, non est difficile vel secundum summa praecepta Orthiam, quod aiunt, modulationem virtutis canere: rationes autem ad actiones veras accommodaturo, omne quod in

ἀπολύσ κέρδει ὀφείζων, ἢ ἡδονῇ, ἀδικεῖ· καὶ οἱ τοῦτο ἐγκάρδιον αὐτῷ ἀνάγκη εἶ).

Δίκης καὶ ἀρετῆς μείζονι μετέχε μοίρᾳ, ὁ τιμὰς * ἀξίας τίμων.

Μηδὲν τι μᾶλλον τοὺς ἀδελφοὺς αἰδεῖσθαι ἑαυτοῦ· μηδὲν τι μᾶλλον ὀξυργάζεσθαι κακὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ οἱ πάντες ἄνθρωποι· ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθίσαι, ὥστε μηδὲν ποιῆν αἰσχρὸν τόδιον.

Τῶν εὐεργετηθέντων ἄνθρωποι μεμνέανται μᾶλλον, ἢ τῶν δεδρακότων κακῶς· καὶ γὰρ δίκαιον ὕστερον, ὥσπερ τὰς τῶν δανείων δίκας ἀποδιδόντα, οὕτω χρὴ ἐπαινεῖσθαι τὸν δὲ μὴ ἀποδιδόντα, κακῶς ἀκούειν, καὶ πάσχειν ὅτου καὶ τὸν ἄρχοντα. οὐ γὰρ ὅπως τούτῳ γέγονεν ὡς κακῶς ποιήσων, ἀλλ' ὡς εὖ.

Οὐδεμία μηχανὴ τοῖς νῦν καθεστῶσι ῥυθμοῖς, μὴ οὐκ ἀδικεῖν τοὺς ἄρχοντας, ἢν καὶ πάνυ ἀγαθοὶ ὦσιν. οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ ἔοικεν, ἢ ἑαυτῷ * τῶν αὐτῶν ἐφ' ἑτέροισι γίγνεσθαι δεῖ δὲ χρὴ ὅτου καὶ τοῦτο κεκμηκότες, ὅπως ὁ μηδὲν ἀδικῶν, ἢν καὶ πάνυ ἐπάζῃ τοὺς ἀδικοῦντας, μὴ ὑπ' ἐκείνου ἡμᾶσθαι, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ νόμου, ἢ πάλλο ἀμυνεῖ τῷ τὰ δίκαια ποιοῦντι.

Οὐχ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ' ὁ δυνάμενος μὲν παῦσαι, ὀφείλων δὲ, ἀληθέστερον αὐτῷ δρᾷ.

Φασὶ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ τὸν ἰῶν ἔχοντα. τῷ γὰρ αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν, καὶ νομίζειν τὸν ἁμαρτηκότα μὴ παρ' αὐτὸν ἡμαρτηκέναι, πάντων ἁμαρτανόντων διὰ τὴν ἰδίαν κακίαν. διὸ καὶ δεῖσθαι λέγεσθαι δὲ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσιν. οὐκ ὀρθῶς δέ φασιν εἶ) τὸν ἀγαθὸν εἶναι πρᾶον. τὸν γὰρ ὀρθῶς συγγνωστικὸν εἶ) τῆς κατ' ἀξίαν κολάσεως, καὶ τῷ αὐτῷ εἶ), ὀρθῶς τι εἶ), καὶ ὑπολαμβάνειν τοὺς ἐκ τοῦ νόμου τεταγμένας κολάσεις τοῖς ἀδικοῦσι σκληροτέρας εἶ), καὶ δ' ἡγεῖσθαι διὰ τὴν ἀξίαν ἀποτίμειν τὰς κολάσεις τὸν νομοθέτην.

Τίς οὖν ὅτου χρὴ τὸν Σιμωνίδου λόγον τετράγωνος, ὃς χρὴ πᾶσαι τύχαι, καὶ πραγμάτων μεταβάσεσιν ἀσφαλῶς ἐφέζεται, συναρμόζων μὲν ἑαυτὸν τοῖς τε ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἁρμόζων ἅπαντας· πᾶσαν δὲ πάντων διαφορὰν, πρὸς ἕνα τὸν τοῦ καλοῦ συμφαίνων λόγον; τίς δὲ ἀνδρῶν καὶ πραγμάτων πολυειδῆ δουλῶν φύσει, ὃ τῆς ψυχῆς ἀδούλωτον διαφυλάξει φρόνημα; τῷ μὲν γε τὸν λόγον διατεινομένῳ χαλεπὸν οὐδὲν ἐκ τῶν ἄκρων πραγμάτων τὸν ὅρθιον τῆς ἀρετῆς ἄδειν νόμον· τῷ δ' εἰς πραγμάτων ἀληθινὰς τοὺς λόγους ἐκτύπῳ μέλλοντι, τὸν ἐκ τῶν δοθέντων

δλήντων ἄειστον, αὐτὴ τῦ τοιούτε τὼ φύσιν δοκιμάζειν, ὁ τῆς ὑποδόσιως τοιοῦτόν ἐστι λόγος.

Τιμᾶς μὲν ὁπόσης ἐπιχράμασί τε καὶ τοιαύτης ὑπηρεσίας, καὶ πάσῃ τῇ φαινομένῃ ταύτῃ τῦ βίυ δραματουργίᾳ, οἱ μείζους τῶν ἀρχόντων μεταποιῦνται, μὴ ὅπως ἐλλείπειν δ' μᾶλλον, ἀλλ' εἰ δυνατὸν καὶ πλεονάζειν φαίνε. γελοῖοι γὰρ τοῖς ὀνόμασι προσφερόμενοι, τῶν πραγμάτων ἐφ' οἷς τὰ ὀνόματα κεῖται, μηδεμίαν ἔχειν φροντίδα· καὶ ψευδωνύμως τιμᾶς ἀφιέμενον, ὀλίγα μὲν ἄγαν ἑαυτὸν ἀξιοῦντα φαίνεσθαι, τοῖς ἀρχομένοις δὲ πολλὰ ὁποτε βλάβην προξενεῖν.

Τῶν δ' ἔργων ἃ μὲν οὐκ ἔστι προσταττόντων ἀρνήσασθαι, τῷ τρόπῳ, καὶ χρόνῳ τῆς πράξεως, πειθοῖ τε ἐμμελεῖ δ' φαινόμενον ἐπανορθῶν ἀδιαμφιστήτου. ἔνια δ' οὐκ ἔστιν αἰαγκαδιῶαί φησιν Ἀριστοτέλης, ὑδ' εἰ δ' λεγόμενοι, Ταντάλυ λίθον ἐπιπρεμνόν τις ἔχοι, ἀλλ' ὑποφερτέον πάντα ἑτοίμως, τῷ δρᾶν κακῶς τοῖς π' παθεῖν κακῶς δ' λαβεῖν μέλλοντι. ἃ δ' ὐκ ἔχει μὲν ἀπροσδιόριστον τὼ ἀποπλήρωσιν, λαθεῖν δὲ ἢ ἀγνοῆσαι τὰς ὑπερβάσεις συμβαίνει, διδασκαλίαι ἐμμελῆ προσαγορεύεσθαι, παραινοῦντα, μὴ φαίνῃς ἐπισκήπτων. βαρὺ γὰρ ἔλεγχος ἐμφανὴς τοῖς ὑπερέχουσι· ἀλλ' ὡς εἰδότας ὑπομιμνήσκων, ἢ παρεβάλλων εἰς κείσιν, ἢ πυνθανόμενος, ἃ γινώσκων σοφὸν ἦν ἦθος αὐτὸς τυγχάνειν. καὶ φιλοτίμως μὲν ὄντας τιμᾶν καὶ δεξιᾶς προσάγειν· τὸ δὲ ἀρχομένων ὑπερφερομένους, τῆς παραιρέσεως ὑπομίμνησκε.

Ἔνιοτε δέ ποτε καὶ παῤῥησίας ἐλευθερίου καιρὸς, ἥτις μὴ βλάβην παρασκευάζει τοῖς ἀρχομένοις μέλλει. ὃ μὲν γὰρ αὐτοῦ τινα, ἤν τι καὶ δέῃ, παθεῖν αἱρετώτερον τῆς λεγομένης δι' προσχαρίας πολλάκις· ὃ δ' ἐφ' οἷς αὐτὸς παιδεύεσθαι δόξῃ λαθεῖν ποιοῦντας προδόντα, καιροδοξίας ἑκάστης ὑπόδηλον ἀποφαίνει.

Αἰδοῦ προὸς τὰς διημαρτημένας τῶν πολλῶν ἀποκλείπειν δόξας, τὸν δ' ἀπὸ τῆς ἀληθείας λόγον, πάντων ὑπερτιθέντα ἄγαν. καὶ ὅτι φαινομένῳ δι' ἀρέπειαν μετὰ βλάβης τῶν ἀρχομένων αἱρεῖσθαι, ὅτε δοκοῦσιν ἀδοξίαν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ὑπηκόων φεύγειν, εἰ μὴ τῆς τυχούσης φαντασίας, ἀλλὰ τῆς ἀείσης ζωῆς μεταποιεῖσθαι μέλλοιμεν. τὼ μὲν πολιτικὼ τιμῶν, ἢ τῆς πολιτείας ἀπονέμει τάξις τοῖς μείζοσι παρ' ἐλαττόνων· τὼ δὲ ἄλλω προσηκίας, *ἢ τυχεῖν αὐτοῖς ἀξιώσουσιν, ἢ δι' ὠφέλειαν τῶν ἀρχομένων ὁ εἴδει φαρμάκυ προσάγομεν. ἐπὶ κολακείας μὲν τὰ φαῦλα ἐπαινῶν αὐτῆς, ἕνεκα μόνης τῆς ἀρεσκείας· πολιτικῆς δὲ φρονήσεως τοῖς ὁ δυνάμει καθομιλῶν προὸς ὠφέλειαν αὐθέκαστον. ὁ μὲν γὰρ κόλαξ, τὼ πονηρὼν ἀποδέχεται προσῆξιν,

eo genere optimum, quoad eius fieri potest, contigerit, pro natura primario recipere & approbare, præsentis institutis ratio iubet.

Quod attinet honores, quos in scriptis, appellationibus, ac omni externo vitæ apparatu & ostentatione, præstantiores principum sibi vendicant, non tantùm, ne sis inferior ipsis, sed etiam vt excellas, si fieri potest, operam dato. Est enim ridiculum de nominibus contendentem, rerum quibus imponuntur, nullam rationem habere: & falsò appellati honoris studiosum, apparere seipsum quidem parui admodum facere, subditis verò magni quandoq; damni autorem esse. Ibidem.

Illorum operum, quæ imperata detrectare non licet, ipsu agendi modo, & tempore, aptaq; persuasione apparentem molestiam leuare oportet. Sunt ad quæ nemo cogi potest, Aristotele teste, ne si Tantali quidem lapis alicui impendeat. Eum enim qui malè facere plus quàm malè affici cauet, omnia tolerare promptè oportet. Cæterùm de ijs quorum executionem deprecari non licet, non probè autem cognoscuntur abillis qui præceperunt, idoneam doctrinã adhibeto, ita moderans ne videaris imperare. Nihil enim enim grauius est in potestate versantibus, quàm euidens reprehensio. Sic igitur apud eos verba facies tanquam admonens præscientes, aut rem ipsorum iudicio committens, aut interrogans super ijs quæ tu ipse satis nouisti. Et ambitiosos quidem honore obsequijs tibi concilia: illos verò qui rationem subditorum habent, voluntatis propriæ commonefacito.

Interdum etiam dicendi admonendiq; libertati dandus est locus, vbi nihil inde periculi subditis imminet. Id enim potiùs eligendum est, quàm bona fortuna aliquando, vt nominatur, & si quid autorem ipsum pati oporteat. Cùm verò periculum aliquod subditis fuerit, tum liberiùs loquens præter id quod intempestiua & inuenili oratione sua tot homines prodis, turpis quoque & vanæ ambitionis vitio extremè affectus apparet.

Ne respexeris ad falsas vulgi opiniones, sed veritatis rationem omnibus præferto. Nec apparentem gloriam cum subditorum damno vsurpes: nec infamiam apparentem, quæ coniuncta sit subditorum vtilitati, declines: nisi vulgarem phantasiam potiùs, quàm optimam vitam sequi placeat. Honorem quidem ciuilem superioribus deferri ab inferioribus, ipsa reipub. constitutio iubet: cætera verò obsequia, vel vt ipsi aliquid assequamur, vel vtilitatis gratia subditorũ præstamus. Adulationis enim est laudare mala, nõ ob alium finem quàm vt placeat. Ciuilis autem prudentia principibus ad hominum vtilitatem conuersatur. Adulator quidem Ibidem.

* Corruptũ est aliquid.

nemini profuturus malum opus agit: ciuiliter autem prudens principem ambitiosum laudabit, vt à malo instituto ipsum auertat. Quare laudatum ille quidem sua collaudatione ladit, ac ipse de seipso improbitatis extremæ specimen exhibet. Hic verò per obsequij sui modum ad agendas res laude dignas inuitat.

Ibidem. *Imperio dignus fieri debes non reipub. statu, sed virtutis & animi erga subditos excellentia. Scias igitur te subditorum singulis præstare communi pro omnibus cura, & solicita gubernatione pro vniuersa republica.*

Quos autem priùs non cognoscebas, & nihil ad te pertinere putabas amplius, quàm quiuis homo communem hominum naturam: illos iam princeps factus reuereri debes ceu iam notos & familiares, ac omnes tibi amicos esse videns, paterna benevolentia complecti. Homero certè non satis fuit principem simpliciter subditorum patrem appellasse: quamuis haud aliud nomen inter homines benignius inuenturi posset: sed ad patris vocabulum adiunxit quoque mansuetum, simul & parentibus & bonis principibus huiusmodi nomenclaturam conuenire ratus.

† Deest aliquid.

Curam quidem & prouidentiam subditis debitam omnibus tribuere animum inducas: illis verò quos vsu bonos esse cognoueris, morum quoque familiaritate tibi concilies. Fugienda est superbia, & coniuncta ei vitia, vt sunt arrogantia, & pertinacia: tanquam humilis vilisque animæ effectus: sui enim obliuiscì, propter phantasiam breuis imperij, magnam pusillanimitatem arguit. Curandum est tamen, ne dum probrosos istos excessus malitiæ vitamus, in alteram improbitatis extremitatem turpiter impingamus: lenitatem dico, & humilem animi vilitatem, malos mores pro malis prioribus commutantes. Quamobrem oportet verè imperantem, mansuetum simul et grauem erga subditos tum videri, tum esse.

Ibidem. *Nec ira in subditos vtendum est, neque peccantibus institutum suum sine reprehensione relinquendum. Nam iracundia principem ab insanis nihil differre signum est: hoc verò lenitatem ad peccandum in subditis gignit.*

Præbe teipsum simul & clementem, & malis infensum: lentè quidem puniendo clementiam, malis autem indignando improbitatis odium præ te ferens: vt hoc quidem fugienda esse mala, illud autem non minùs implacabilem ijs qui peccauerunt, esse fortunam, documento sit.

Abstinendum est etiam dicterijs verè imperantibus. Nam qui ridiculis gaudet, imperij maiestatem imminuet.

Οὐδὲν ὠφελῆσαι μέλλων· ὁ δέ, ἵνα τῆς ποινῆς ἀπαλλάξῃ τοῦ θέσιος, φιλότιμον ὄντα ἐπαινέσῃ. ὥσθ' ὁ μὲν δι' ὧν ἐπαινῇ, βλάπτει τὸν ἐπαινούμενον, καὶ τὸν καθ' ἑαυτὸν ποινείας ἑκάτης ἀναφέρει δεῖγμα· ὁ δὲ εἰς ὃ τοῦτο ἄξια ἐπαίνου, τῷ τρόπῳ τῆς θεραπείας ἐπάγεται.

Καὶ γίνου μὲν ἄξιος τοῦ ἀρχεῖν, οὐ δόσει πολιτείας, ἀλλ' ἀρετῆς καὶ προαιρέσεως τῆ πρὸς τοὺς ἀρχομένους εὐφροσύνῃ· πλέον δ' ἔχῃ ἑκάστου τῶν ὑπηκόων, ταῖς κοιναῖς ὑπὲρ ἁπάντων ἐπιμελείαις, καὶ τῇ μεμελημένῃ τῶν ὅλων διοικήσει χάριτος.

Οὓς δὲ πρότερον προσήκειν οὐδὲν ὑπελάμβανες, πλὴν ὅσον ὡς ἄνθρωπος τὸν κοινὸν φύσει ἄνθρωπον, οὐδὲν μᾶλλον τούτους ἤδη γνωρίμους, καὶ φίλους ἅπαντας ἡγούμενος εἶναι †. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ πείρας ἁπλῶς τῶν ἀρχομένων τὸν ἄρχοντα προσήκειν, καί τι πρὸς αὐτὸ εὑρεθὲν τοῦτο πράττειν αἰδέσεως ὄνομα· ἀλλὰ καὶ τὸν ἵππιον φέρων ἐπίθημα τῷ πατρὶ, ὁμοῦ μὲν χαρίζεται, ὁμοῦ δὲ ἀρχικοῖς ἀνδράσιν, ζῴου τοιούτου πρέπειν τὴν προσηγορίαν ἡγούμενος.

Τὸν μὲν οὖν ὡς ἀρχομένων προσήκοντα κοινὸν ἀπονέμειν πᾶσι, τοῖς δὲ ἐκ πείρας φαινομένοις χρηστοῖς δοῦλόν τε ἐκ τοῦ ζῴου οἰκειότητα προσπλέκειν προσαιρεῖ. καὶ εὐφροσύνας μὲν καὶ τὰς συνεισβύσεις ταύτῃ κακίας, ἀλαζονείαν, καὶ αὐθάδειαν, ὡς μικροπρεπεῖς ψυχῆς ἀφετέρας ἀποδιδράσκωμεν. Τὸ γὰρ ἑαυτὸν ὑπιλαμβάνεσθαι ἀφ' ὑπερβολῆς φαντασίας, πολλὴν ἀφυΐας ἀπελέγχει σμικρότητα. οὐ μὴν τὰς ἐπονειδίστους ταύτας τῆς κακίας ὑπερβολὰς ἀποδιδράσκοντες πρὸς ἑτέραν τῆς ποινείας ἄκρον, αἰσχρῶς αὖ μεταπίπτωμεν, δυτέλειαν καὶ ταπεινότητα ἤθους, φαῦλα αὖ φαύλων τοῦ πρόσθεν ἠθῶν ἀπαλλαττόμενοι. Ἀλλ' ἥμερον χρὴ καὶ σύμμετρον τοῖς ὑπηκόοις δεικνῦναι τε καὶ εἶναι τὸν ἀληθῶς ἄρχοντα.

Δεῖ δὲ μήτε ὀργῇ προσομιλεῖν τοῖς ἀρχομένοις, μήτε ἀνεπιπλήκτους τοῖς ἁμαρτάνουσι τὸν προαίρεσιν καταλείπειν. Τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν τοῦ μαινομένου διαφέρειν τὸν ἄρχοντα δείκνυσι· τὸ δὲ ὑπερβαίνειν ἁμαρτήματα τοῖς ὑπηκόοις ἐντίκτει.

Ἀνεξίκακον δὲ ὁμοῦ, καὶ μισοπόνηρον σαυτὸν ἐπιδείκνυε· τῷ μὲν ἥττονα κολάζειν τὴν ἀνεξικακίαν· τῷ δὲ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς κακοῖς, τὸν μισοπονηρίαν ἐλέγχων· ἵνα τὸ μὲν φεύγειν τὰ φαῦλα, τὸ δὲ μὴ λίαν ἀνεκδεκτον εἶναι τοῖς ἐπαιτίοις τὴν τύχην ἀποδεικνύῃ.

Ἀφεκτέον δὲ καὶ σκωμμάτων τοῖς ὡς ἀληθῶς ἄρχουσιν, ἢ καθαιρήσῃ τὸ σεμνὸν τῆς ἀρχῆς γελωτοποιῶν πειρώμενος.

Καὶ

Καὶ λοιδορίων καθαρώτερον. ἰδιωτικῆς γὰρ ἀκοσμολογίας τοῦτο σύμβολον.

Νουθετήσεις δὲ καὶ παιδεύσεων ὃ μὲν ἕτερον εἶδος, πῇ μὲν σφοδρῶς καθαπτόμενον, πῇ δὲ παρακλητικῶς θεραπεῦον, γνωρίσματα ἐμοὶ δοκεῖ βασιλικῆς ἀρχῆς.

Συναρμοζέτω δὲ τοῖς ἤθεσιν ἑκάστων τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας ὁ τρέφων, τοῖς μὲν βασιλικῶτερον, ἐμμελῶς· τοῖς δὲ ὑπτίοις, σωφρόνως· αὐστηρῶς δὲ τοῖς θρασέσι· πραέως δὲ τοῖς δυσκαθεκτοτέροις παρακλητικῶς.

Δεῖ δὲ ἀπείργειν μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἀνάγκῃ πειθὼ συναρμόσαντα· σφαλεροὺς δὲ συμμίξαι τῇ δίκῃ ἐπάγειν τὴν ἐπανόρθωσιν. ὅσα μὲν μικρὰ, καὶ συγγνώμης τὰ ἁμαρτήματα, ἀγροικίαν δοκοῦντα. ὅτι γὰρ δεῖ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ πᾶς τυχοῦσιν ἐπεξιέναι, ὅτι μηδὲ συγγνώσεται παρεργάζειν ὠφέλιμον· τὰ δὲ ἤδη τῆς ἀρχομένοις ἐπανορθῆν, ταῖς ἐκ τῶν νόμων θεραπείαις ἰώμενον.

Καὶ βάλλειν μὲν ἁμαρτημάτων τὸν ψυχὴν, ὡς δυνατὸν, καθαρόν· ἐνοεῖν δὲ ὡς σύμφυτον ὂν ἁμαρτάνειν ἀνθρώποις. ὥστ' ἕως ἄν τις ὡς ἀναμαρτήτους κολάζῃ, τὸ μέτριον ὑπερβαίνει τῆς κατὰ φύσιν ἐπανορθώσεως. ἐπιδεικτέον δὲ σαυτὸν τῆς ἀρχῆς πρέποντα κόσμον, ἀλλὰ μὴ τὰ ἔξωθεν καὶ ἐφημέρους σκιαγραφίαις καλλωπίζειν.

Χαίρειν μὲν τὸ δίκαιον ὑπερβαίνοντας, ὑπὲρ ὀνομαστὸν ἐμοὶ δοκεῖ χαίρειν· τὰς δὲ τῆς δικαιοσύνης φίλας, οὐδεὶς ἄνθρωπος οὐκ ἀπὸ δρυὸς ἐστὶν, ἢ πέτρας, ἐκὼν ἀρνησάμενος τύχοι. ἐπεὶ καὶ πολλάκις ὁ νόμος πικροτέρας τῶν ἁμαρτημάτων ὀφείλει τὰς τιμωρίας, τὸ λεγόμενον ὑπερδίκαιον τῷ αὐστηρὸν τῶν νόμων φωνῷ παραμυθούμενον, ἀμεμφὴς ἐμοὶ δοκεῖ χαρίτων ἀληθινῶν, καὶ ἐλευθέρων παρόντων. τὸ μὲν οὖν περὶ τὰ συναλλάγματα τῆς δίκης ἐπανορθωτικὸν οὐκ ἀφύλλῳ πρωτελῶς * καὶ τὸ τῶν χαρίτων γένος. τὸ δὲ ὑπὲρ τοῖς ἐγκλήμασι κείμενον, οὐκ αἰτίαται τὸ πρῶον καὶ φιλάνθρωπον τῶν χαρίτων πρόσωπον.

Δεῖ δὲ τὸν ἀληθινὸν ἄρχοντα μὴ μόνον ὑπισάμενά τε καὶ δυνατὸν ἦθος ποιεῖν ὃ καλῶς ἄρχει, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπους. ἄτοπον γὰρ ἦθος ποιμένα μισανθρωπον, καὶ τοιοῦτον, οἷον καὶ δεσμωτὴν ἔχειν τοῖς αὑτοῦ θρεμμάτοσι δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ νόμιμον ἦθος. ὥστε γὰρ ἐσῖται τὸν τῶν ἀρχόντος ὑπίσασιν ἔχων. Δεῖ μὲν γὰρ τὰς ὑπισήμας, κρίνειν ὀρθῶς δυνασεῖται· δεῖ δὲ τὰς δυνάμεις, κολάζειν· δεῖ δὲ τὰς χρηστότητος, τὸ εὐεργετεῖν· δεῖ δὲ τῶν νόμων, τὸ ποιεῖν τὸν λόγον πρῶτα ποιῆν. ἄριστος δέ κ' εἴη ἄρχων ὁ † ἄρχοτάτῳ νόμῳ. οὗτος δέ κ' εἴη, ὁ μηδὲν αὐτῷ ἕνεκα ποιέων, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν. ἐπεὶ δὴ καὶ οὐδὲ νόμος αὐτῷ ἕνεκα, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν.

Quin & à conuicijs purus sit princeps. Hoc enim præcipitis imperitorum hominum iracundiæ signum est.

Admonitionum duo genera, alterum acriter obiurgans, alterum lenter curans, argumenta mihi videntur probi principis.

Imperandi modum singulorum moribus decenter accommodato, cum probis moderatè, cum supinis vehementiùs, cum audacibus acerbè, cum cautioribus denique leniter agens. Ibidem. Ibidem.

Oportet autem à peccatis arcere per necessitatem suadelæ coniunctam: his verò qui deliquerunt, moderatam iustitiæ castigationem inferre: ita vt parua quidem & vulgaria peccata dissimulentur (nec enim conducit & qualibet et omnia simpliciter punire, neq; cognoscentem negligere.) Quæ verò iam ingrauescunt, ijs cura secundum leges adhibeatur. Ibidem.

Desiderandum quidem est animam, quoad eius fieri potest, à vitijs puram esse: interim tamen cogitabis homini congenitum esse peccare. Quocirca qui punit homines tanquam impeccabiles, modum transgreditur rectæ & secundum naturam castigationis. Exhibeas autem teipsum magistratus ornamentum: non externis & temporaneis adumbrationibus glorieris. Ibidem.

Gratiæ & beneficia quæ iustitiam transgrediuntur, ne gratiæ quidem dici mihi debere videntur. Amicas autem iustitiæ nemo reiecerit vltro, qui modo non ex quercu aut petra natus sit. Quandoquidem enim lex sapiusculè diriores peccatis pœnas irrogat, ius quod æquum dicitur, austeram legum sententiam mitigans, inculpata mihi videtur vera & libera gratiæ occasio. Verùm iudicia quidem quæ occupantur circa iustitiæ emendationem in contractibus, omnino non agnoscunt gratiarum genus: quæ autem circa delicta versantur, mansuetam & humanam gratiarum faciem non recusant. Ibidem. * καὶ al. absit.

Caterùm oportet verum principem non rectè tantùm imperare scire ac posse, sed etiam humaniter. Turpe enim fuerit pastorem oues odisse, & pecoribus suis infensum esse. Quinetiam legitimus esse debet: sic enim demum principis dignitatem habuerit. Scientia enim rectè iudicare poterit: potestate punire: humanitate beneficia conferre: denique ex legibus ista omnia secundum rationem facere. Optimus autem erit princeps, qui lege diuinissima vtetur, qualis futurus est qui nihil sui gratia facit, sed omnia propter subditos. Nam lex quoque non sui, sed subditorum gratia est. Archytæ Pythagoræi ex I. libro de Lege & iustitia. † lego ὁ τοῦτῳ, vel ὁ τουτοτάτῳ.

Iamblichi. *Omne honoratum augetur, contemptum imminuitur. Et hoc signum est clarissimum impery bene administrati. Promouet enim subditos ad honesta studia, et conuenientem singulis dignitatem attribuit, atq; ciuitates optimis studys implet.*

Hyperidis. *Incipientibus malis obstruenda sunt viæ. Cùm autem semel radices egerit, & inueterata fuerit malitia, tanquam congenita ægritudo, difficilis extinctu fit.*

Platonis in Demodoco. *Nam quo pacto quispiam aut iure rectè dicere, aut homines decenter iudicare posset, qui non vtrumque aduersariorum audierit? Sermones enim, quemadmodum purpura & aurum, melius dijudicantur, si conferas inuicem. Nam qua gratia vel dicendi tempus aduersariorum vtrique conceditur, aut cur iudex vtriusque se similiter auditurum iurat, nisi existimasset legislator causas hoc modo iustius & melius à iudicibus posse iudicari? Tu verò mihi videris ne vulgare quidem istud dictum audiuisse. Quódnam illud? Iudicium non antè feras quàm audieris ambos. Atqui hoc non ita celebraretur, nisi rectè decenterque dictum esset. Consulo itaque tibi, dixit, in posterum, ne tam præcipitanter homines aut reprehendas, aut collaudes.*

Antiphontis. *Non iustum est neq; facto peccantem seruari sermone: neq; re ipsa rectè facientem, sermone perdi. Sermonis enim vitium in lingua est, facti autem in animo.*

Demosthenis. *Iustum est misereri, non improborum hominum, sed eorum qui immeritò infœlices sunt.*

Bias damnatum quempiam ad mortem, lachrymatus est. Et cùm dixisset quidam: Quid est quòd fleas, cùm præstet condemnare hominem? respondit: quia necessarium est naturæ affectum, legi suffragium reddere.

* *mal. ἀντὶ* Ex Epist. de amicitia Plutarchi. *Optimus ille testis est qui beneficijs non fuerit obstrictus, * sed absq; benevolentia in alios coram iudicibus loquitur.*

Obtrimi pro primogenito venefici accusato. Iamblichi in adhortationibus ad philosophiam. Dionysij pro filijs. Demosthenis. *Cùm in omnibus iudicijs semper præteritam vitam cõsiderare oporteat, tum in illis causis maximè, in quibus ipsa vita accusatur.*

Quemadmodum suppurato satius est vri, quàm ita manere: sic etiam improbo mori, quàm viuere.

Fidedignior est pater vera loquens, quàm aduersarij mendaciter accusantes.

Dignius est diuitibus malis, quàm egentibus succensere. Illis enim necessitas ipsa veniam quodammodo parit apud humaniter iudicantes: illi verò qui cum diuitijs mali sunt, nullum habent iustum prætextum. Ad multa sanè mala paupertas etiam ingenuos adigit, propter quæ iustius esset misericordiam eos consequi, quàm vnà perdi.

Γᾶρ γὲ ὁ πιώμενος αὔξε), ἐλαττῶται δὲ ὁ ἀτιμαζόμενον· ἡ τοῦτο ὅτι μέγα φανερὸν σημεῖον ἀρχῆς εὖ διοικουμένης. πρέπει τε γὲ τοὺς ἀρχομένους ὑπὸ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἡ τὴν ἐπιβαλλούσαν ἀξίαν ἑκάστοις διανέμειν, ἡ πληροῦν τὰς πόλεις τῶν ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων.

Ἀρχομένοις δεῖ τῶν ἀδικημάτων ἐμφράσσειν τὰς ὁδούς. ὅταν δ' ἅπαξ ῥιζωθῇ κακία, ἡ παλαιὰ νόσος), καθάπερ σωφρονισμὸς ἀρρωστία, χαλεπὸν αὐτὴν κατασβέσαι.

Πῶς γὲ ἄν τις ἢ δίκαια καλῶς δικάσαι, ἢ εἰ ἀμφοτέρων τῶν ἀδίκων ἀκούσαις; τὼ γὲ λέγοντε ὥσπερ ἀλλομένω, ὥσπερ τὸν πορφύραν, καὶ ὁ χρυσὸν, ἄμεινον κρίνεσθαι ἢ πρὸς ἕτερον ἢ πρὸς ἕτερον ἀμφοτέρους· διδοὺς τοῖς αἰτιάσεις, ἢ ἐμμένειν τοῖς κατὰς ἀκροάσασθαι ὁμοίως ἀμφοτέρων, εἰ μὴ ὑπελάμβανεν ὁ νομοθέτης τὰς δίκας δικαιότερον αὖ καὶ βέλτιον κρίνεσθαι ὑπὸ τῶν δικαζόντων; σὺ δὲ μοι δοκεῖς οὐδὲ τοῦτο τὸ τῶν πολλῶν λεγόμενον ἀκηκοέναι. Ὅ ποῖον; ἔφη. μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. καί τοι οὐκ αὖ ὅτου τοῦτο ἀφελιφέρετο, εἰ μὴ καλῶς ἐλέγετο, ἡ ὡς πρὸς ἡμᾶς. ξυμβουλεύω οὖν σοι, ἔφη, τὸ λοιπὸν, μὴ πρὸ τοῦ, ὅτου τοὺς αἰτιάσεις, μήτε μέμφεσθαι, μήτε ἐπαινεῖν.

Οὐ δίκαιον ὅτι ἔρχω ἀμῶν τοῦτο ῥῆμα σωθῆναι, ὅτι ἔργῳ ὀρθῶς πρᾶξαι ἄξιόν ῥῆμα ἀπολέσθαι. Ὃ μὲν γὲ ῥῆμα τῆς γλώσσης ἀμύρτημά ἐστι, τὸ δ' ἔργον τῆς γνώμης.

Δίκαιόν ἐστιν ἐλεεῖν, ἀ τοὺς ἀδίκους τῶν ἀιθρώπων, ἀλλὰ τοὺς πρὸ λέγου δυστυχοῦντας.

Βίας θανάτῳ μέλλων καταδικάζειν, ἐδάκρυσεν. εἰπόντος δέ τινος, τί παθὼν αὐτὸς καταδικάζεις καὶ κλαίεις; εἶπεν· ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ μὲν φύσει τὸ συμπαθὲς ἀποδοῦναι, τῷ δὲ νόμῳ τὴν ψῆφον.

Μάρτυς δ' ἄξιος ὁ μηδὲν μᾶλλον ἀπὸ παθῶν, * ἀπὸ δὲ τῆς εἰς ἀμφοτέρους δικαιοσύνης κρίνων.

Ἀεὶ δὲ ἐν πάσαις μὲν ταῖς δίκαις ἐξετάζειν χρὴ τὸν βεβιωμένον, μάλιστα δ' ἐν ταῖς τοιαύταις τῶν ἀγώνων ἐν οἷς ὁ βίος ἐστὶ τὸ ἔγκλημα.

Καθάπερ ὦ ὑποπυὸς βέλτιον τὸ καίεσθαι τοῦ μένειν ὅτου καὶ τῷ μοχθηρῷ τὸ τεθνάναι τοῦ ζῆν.

Ἀξιοπιστότερός ἐστιν αἰτιάσεως καταψευδομένου ἀληθεύων πατήρ.

Μᾶλλον ἄξιον ὀργίλως ἔχειν τοῖς μετ' ἀδικείας πονηροῖς, ἢ τοῖς μεθ' ὑβρίσεως. τοῖς μὲν γὲ ἡ τῆς ἀνάγκης χρεία φέρειν πολλὰ συγγιγνώσκειν τοῖς αἰτιωτέροις λογιζομένοις· οἱ δ' ἐν ἀφειδείᾳ πονηροὶ, οὐδεμίαν δικαίαν προφάσιν ἔχουσι. πολλὰ δ' οὖν καὶ πρόφατα τοὺς ἐλευθέρους ἡ πενία βιάζεται πεῖν, ἐφ' οἷς αὖ ἐλεοῖντο δικαιότερον ἢ πρᾶσαι πολυτελῆ.

Ἡ κακὴ κρίσις, πάντως κακῶν αἰτία.

Malum iudicium omnis mali causa est. Iamblichi.

Γρηγοῦται δ' ὡς ἀληθῶς ἄρχων μείζονος αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ βέλτιον, ὡς τὸν μεγαλοφρεπῆ δόσιν τῶν ἀγαθῶν παρέχει, χρηστότητα τε ἄπλετον τοῦ βίου, καὶ σωτηρίας πλείστων, καὶ ζωῆς ῥᾳστώνου ἐπίδοσιν. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτό ἐστι τέλος ἄρχοντος σπουδαίου, τοὺς ἀρχομένους πρὸς εὐδαίμονας. καὶ τότε δὴ μάλιστα ὠφελεῖται ὁ τοιοῦτος τῶν ὑφ' ἑαυτῷ διοικουμένων, ὅταν οἱ ὅλως ἐκείνῳ ἐπιτρέψαντες αὐτῶν γε αὐτοὺς μακαρίους ἀπεργάσωνται. ὁ γὰρ δὴ κεχωρισμένον τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ ἰδίου. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ὃ καθ' ἕκαστα λειτουργοῦν σῴζεται· καὶ σώζεται ἐν τῷ παντὶ ὃ κατὰ μέρος, ὅτε τε τῶν ζώων καὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν ἄλλων φύσεων.

Princeps magna cum dignitate & bonitate praest, magnifica bonorum munera subditis exhibet: victus abundantis, salutis omnimoda, & vitae tranquillitatis autor est. Hunc enim sibi finem proponit honestus princeps, vt subditos foelices efficiat. Et tum sanè praeceteris qui ab eo gubernantur, inprimis eximium est, cùm illi beatam vitam agunt, qui seipsos ei commiserunt. Siquidem vtilitas publica non separata est a priuata: quin potiùs in vniuersali, singulis etiam vtile continetur, & partes in toto seruantur, tum in animalibus & ciuitatibus, tum in alijs quoq; naturis. Eiusdem in epist. ad Dysicolium.

Ἄγαμαι δ' ἔγωγε καὶ τῷ μεγαλοφρονοῦντι, καὶ τῷ μεγαλοφρεπείᾳ, ὁπόσα ἅπασι τοῖς τῆς ἀρχῆς ἔργοις, καὶ διαφερόντως ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων εὐεργεσίαις, ὅταν μήτε ἀκριβολογῶνται, μήτε φείδωνταί τινος ἐν ταῖς δόσεσι, μήτε ὥσπερ ἐν πλάστιγγι ζυγοῦ ἴσα ἀντὶ ἴσων ἀντικαταλλάττωνται, ἀθρόως τε τὰς χάριτας ὀρέγωσι, μὴ μόνον ἐκ πίθου αὐτὰς προχέοντες, ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσιν, μηδὲ ἄλλοις τοιούτοις ὀργάνοις τοιούτοις εἴσω κατεχομένας γυμνὰς δὲ καὶ ἀδιακαλύπτους καὶ χωρὶς τῶν ἔξωθεν ἀδιαπτασμάτων συνεχεῖς ἐχομένας ἀλλήλων προτείνωσι χρηστῶς καὶ ἀβιάστως, οἷα * δὴ καὶ χαρίεντα. τῶν χαρίτων γὰρ δὴ τοῦτον κόσμον, στέφανον αὖ εἰκότως εἴποιμι τῆς ἀρχῆς.

In eadem. * mal. lā.

Inter omnia principum opera plurimi facio & admiror magnanimitatem & magnificentiam, & maximè cùm bene merentes de hominibus, non exactis & auaris rationibus vtuntur, neque parcunt in largitionibus, nec tanquam in lance trutinae aequalia pro aequalibus commutant: sed gratias ingenuè proferunt, non tantùm ex vase fundentes ipsas, vt poetae canunt, nec alijs huiusmodi organis inclusas: sed nudas, intectas, & sine velamentis externis continuas, sibique cohaerentes benigniter & benevolè porrigunt, vt decet & gratiosum est. Huiusmodi enim gratiarum decus, meritò coronam imperij appellauerim.

Ἐπίφθονος εἶναι δοκεῖ τοῖς πολλοῖς ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀρχῆς, καὶ ὃ ὑπερέχον μισητὸν αὐτοῖς καθίσταται. ἀλλ' ὅταν χρηστότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ ὃ σῶμα κραθῇ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑπερέχοντος, ἐμμελὲς καὶ πρᾷον καὶ πρόσφορον καὶ ἡμερωτὸν καθίσταται. καὶ τοῦτο μάλιστα ὃ εἶδος ἡγεμονίας φιλεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχομένων.

Ex epistola eiusdem ad Agrippam.

Imperij excellentia videtur apud vulgus hominum inuidiosa esse, aceius praestantia ipsis odiosa sit. Si verò id quod graue austerumq; est in imperio, benignitate ac humanitate temperetur, concinnum, mite, mansuetum, & adeuntibus facile redditur: quale genus imperij inprimis amant subditi.

Λέγεται μὲν εἶναι πάντων βασιλεὺς ὁ νόμος· ὁ δὲ αὐτὸς δοκεῖ, καὶ προστάττειν τἀγαθὰ καὶ ἀπαγορεύειν. τί δὴ οὖν οἰόμεθα τὸν παντοιοτρόπως πρὸς αὐτὸν δύναμιν, οἵᾳ δὴ καλλιστεύει πάντων, μεγέθει τε ἁλίκῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ καὶ πᾶσι τοῖς ἀρίστοις; ὅσα γὰρ δή ποτε καὶ οἷα γένη καὶ εἴδη τῆς ἀρετῆς ἐστι, καὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα δίκαια κάλλιστα τοῦ νόμου διατάγματα καὶ δὴ καθ' ὅλας τὰς διοικήσεις τῆς πόλεως, καὶ ἐν ὅλοις τοῦ ἀνθρώπων βίοις διήκει· καὶ ὃ ἀπ' αὐτοῦ ὄφελος ἔστι μὲν οὖν κοινὸν ἀγαθὸν ὁ νόμος, καὶ οὐδὲν τούτου ἂν δεῖν οὐ ποτε γένοιτο τοῦ ἀγαθοῦ. δεῖ γε μὲν τὸν προεστάμενον τοῦ νόμου ἀρχονία εἰλικρινῶς ἀποκεκαθαρμένον ἐστὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἄκρον τοῦ νόμου ὀρθότητα, καὶ μήτε παραγωγαῖς ἢ φενακισμοῖς ἑαλωκέναι δι' ἄγνοιαν, μήτε βίᾳ ζοφεροῖς τισὶ συνέρχεσθαι, μήτε ἀδίκῳ προφάσει μεθεμένον δεῦρο ἀφεῖναι. τοῦ γὰρ σωτῆρα καὶ φύλακα τοῦ νόμου

Lex perhibetur omnium esse regina. Eadem videtur bona praecipere, contraria prohibere. Quid igitur putamus profectam ab ipsa bonam iuris legumq; constitutionem esse, quali pulchritudine praestare, quantaq; excellentia & iustitia rebus omnibus antestare? Quacunq; enim & quantacunq; genera & species virtutum sunt, per illa et eiusmodi omnia, legum pulcherrima praecepta penetrant. Earum vtilitas per totam reipublicae administrationem, & omnes hominum vitas extenditur. Est igitur lex commune bonum, sine quo nihil vnquam boni fieri posset. Caterùm oportet principem legibus praefectum, sincerè purgatum esse iuxta summam legum rectitudinem, ac neque seductione aut fraude falli per ignorantiam, neque vim inferentibus concedere, nec vlla occasione iniusta allici. Nam seruatorem & custodem legum Eiusdem?

tam incorruptum oportet esse, quàm summè fieri potest in humana natura.

Cato maior pessimum dicebat esse principem, qui imperare sibi ipsi nequiret.

Epicteti, cuius & sequentia omnia sunt vtq; ad Platonem.

Quemadmodum si gubernare nauim conaueris, omnino priùs artem gubernandi perdiscere res: ita ciuitatem recturus, regendi disciplinam addiscito. Vt enim illic nauis vniuersa tuæ fidei committitur, ita hic tota respub. gubernanda tibi est.

Si proposueris ornamenta quapiam ciuitati consecrare, teipsum pulcherrimo mansuetudinis, iustitiæ, et beneficentiæ ornamento primùm decores.

Beneficijs ciuitatem obstringes, non tectis in sublime structis, sed animis promotis. Præstat enim in paruis domicilijs magnes animos habitare, quàm in magnis ædibus humilia mancipia latère, ceu feras in suis lustris.

Non lapidum ex Eubœa & Sparta adnectorum parietes structura variegato, sed disciplina Græciæ ciuium & gerentium rempub. animos exornato. Animis enim hominum, non lapidibus & lignis bene habitantur ciuitates.

Sicut leones nutriturus, roberarij sumptum non curares, sed animalium actiones: ita si conueris imperare ciuibus, ne tantum magnificentia ædificiorum, quantum fortitudo inhabitantium tibi curæ sit.

Quemadmodum bonus equorum domitor, non bonos tantùm pullos alit, feroces autem famelicos relinquit, sed ambos ex æquo nutrit, magis verò castigat alterum, & cogit similem fieri meliori: sic etiam vir prouidus, & ciuilis facultatis peritus, bonos cines beneficijs demereri, malos autem non continuò perdere conatur: sed de alimento quidem vtrisque prospicit, instituit verò, & vrget vehementius illum qui rationi & legi obstiterit.

Vt nec anser clangore, nec ouis balatu perterretur: ita neque te stolidæ multitudinis vox terrefaciat.

Vt vulgus temere quippiam postulans ex rebus tuis, non mouet te: sic quanis in re plebem iniustè aliquid orantem non reuereris.

Quod ciuitatis est, maturè pendas: & nunquam exigetur abs te, quod ad eam non pertinet.

Quemadmodum sol non expectat preces & incantationes, vt exoriatur, sed illico fulget, ac salutatur ab omnibus: ita neque tu expectaueris plausus, strepitus & laudes, vt benefacias, sed sponte confer beneficia, & æquè ac sol amaberis.

ἀδιάφθορον τοῦτο δεῖ εἶναι ἀνθρωπίνῃ φύσει.

Κάτων ἔλεγε τὸν ἄρχοντα δεῖν, τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον.

Ὥσπερ εἰ ναῦν κυβερνᾶν ἐπιχείρεις, πρότερον αὐτὴν κυβερνητικὴν ἀσκεῖσθαι τέχνην. δέξεται γάρ σου ὡσπερ ἅπασαν τὴν ναῦν, οὕτω καὶ ἥδε πᾶσαν κυβερνᾶν πόλιν.

Εἰ προκείται σοι τὴν πόλιν ἀγάλμασι κοσμεῖν, σεαυτῷ πρῶτον ἀγάθει ὄντι κάλλιστον ἡμερότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ εὐποιΐας ἄγαλμα.

Εὐποιῶν δὲ σὺ τὰ μέγιστα τὴν πόλιν, εἰ μὴ τοὺς οἴκους ὑψώσεις, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐξήσεις. ἄμεινον γὰρ ἐν μικροῖς οἰκήμασι μεγάλας οἰκεῖν ψυχάς, ἢ ἐν μεγάλαις οἰκίαις ταπεινὰ φρονοῦντα ἀνδράποδα.

Μὴ τοῖς τῆς ἐξ Εὐβοίας καὶ Σπάρτης λίθοις τοὺς τοίχους τῆς κατασκευῆς ποίκιλλε, ἀλλὰ τῇ εἰς τοὺς Ἑλλάδος παιδείᾳ τὰ εἴδη τῶν πολιτῶν καὶ τῶν πολιτευομένων διακόσμει. γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ οἰκοῦνται πόλεις, ἀλλ' οὐ λίθοις καὶ ξύλοις.

Ὥσπερ εἰ λέοντας ἐθέλων τρέφειν, οὐκ ἂν σοι τῆς πολυτελείας τῶν ζωγείων ἔμελλεν, ἀλλὰ τῆς τροφῆς τῶν ζώων· οὕτως εἰ πολιτῶν περιέσεσθαι, μὴ τοσοῦτον τῆς πολυτελείας τῶν οἰκοδομημάτων φείσῃ, ὁπόσον τῆς ἀνδρείας τῶν ἐνοικησόντων ἄριστον.

Καθάπερ ἀγαθὸς ἱππόδαμνης, οὐ τῶν πώλων τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τρέφει, τοὺς δὲ δυσκόλους λιμοκτονεῖ. ἀλλὰ τρέφει μὲν ἀμφω, κολάζει δὲ μᾶλλον θάτερον, ἀξιῶν θατέρῳ βιαζόμενος μέρει. οὕτω καὶ κοσμικὸς ἀνήρ, καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμων δυνάμεως τῶν πολιτῶν, τοὺς μὲν εὐγνώμονας ποιεῖ ἐπιχορηγῶν· τοὺς δὲ ἐμπαλιν, οὐ καθάπαξ ἀμαθεῖς ἀμαθεῖν· ἀλλὰ ἐφῆς μὲν ἀμφοῖν ἦκεν φθονεῖ, παιδεύει δὲ καὶ σωφρονίζει ἐπιτιμῶν τὸν ἀπειθοῦντα τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ.

Καθάπερ οὔτε κλαγγὴ χηνὸς, οὔτε βληχὴ καταπλήσσεται τὸν ἐσθλὸν οὕτως οὐδὲ πλήθους ἀνοήτου σε διατάραττε φωνή.

Ὥσπερ πλήθος ἀκρίτως αἰτοῦντί σε τῶν ἰδίων οὐ δεισωπεῖς, οὕτω μηδὲ ὄχλον ἀδίκως σε δεισωποῦντα αἰδεσθῇς.

Ὅπερ ἐπιβάλλει τῇ πόλει, τοῦτο εἰσφέρε φθάνων· καὶ οὐδέποτε αἰτηθήσῃ τὰ μὴ ἐπιβάλλοντα.

Ὥσπερ ὁ ἥλιος οὐ προσευχὰς καὶ γοητείας, ἵνα ἀνατείλῃ· ἀλλ' εὐθὺς λάμπει, καὶ πρὸς ἀπόντων ἀσπάζεται· οὕτω μηδὲ σὺ προεύχου κρότους καὶ φόβους, καὶ ἐπαίνους, ἵν' εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐργάτου, καὶ ἵλεω τῷ ἡλίῳ φιλεῖσθαι.

Ἐπιστήμῃ

Ἐπιστήμην δὲ οἴμαι δεῖ κρίνεσθαι, ἀλλ' ὑ πλήθει δεῖ μέλλοι καλῶς κρίνεσθαι.

Indicandum est secundum scientiam, non multitudinem, quicquid rectè iudicari debet. Platonis in Lachete.

Πρέπει μού που, ὦ μακάριε, ταῖς τῶν μεγίστων πράξεσι τῶνδε, μεγίστης φρονήσεως μετεῖναι.

Conuenit, ô bone vir, vt is qui res maximas regit, plurima sit prudentia præditus. Ibidem.

Ἐγὼ γὰρ δή οἶμαι, καὶ ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον ἡγεῖσθαι· καὶ τὸ μὴ διδόναι δίκην, τοῦ διδόναι.

Equidem puto & me ac te cæterosq; omnes existimare, iniuriam facere quàm pati deterius esse: & pœnam non dare, quàm dare. Eiusdem in Protagora.

Οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας, πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων, καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησαν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται. ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν, οὐ τὸν παρελπλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται (οὐ γὰρ ἂν τό γε πεπραχθὲν ἀγένητον θείη) ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ, μήτε αὐτὸς οὗτος, μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα.

Nullus enim punit eos qui deliquerunt, huc respiciens, hutusq; rei gratia, quia deliquerunt, niſi inſtar beſtiæ citra rationem pœnam exigat. Qui verò cum ratione caſtigare vult, ille non præteriti cauſa criminis pœnam ſumit: nec enim quod factum eſt, infectum reddiderit: ſed futuri gratia, ne denuo delinquat vel hic ipſe, vel alius, qui caſtigari ipſum viderit. Ibidem.

Ἐννοῶ γὰρ ὅτι τὸν μέλλοντα βασανιεῖν ἱκανῶς ψυχῆς πρεῖ ὀρθῶς τι ζώσης, καὶ μή, τρία ἄττα δεῖ ἔχειν, ἃ σὺ πάνυ ἔχεις, ἐπιστήμην τε καὶ δόξαν, καὶ παῤῥησίαν.

Cogito enim quòd cum, qui ſit futurus idoneus ad examinandam animam rectè aut ſecus viuentem, tria poſſidere oporteat, quæ omnia in te ſita ſunt: ſcientiam dico, opinionem, ac loquendi libertatem. Ibidem.

Τοὶ γὰρ κακὸν ἀεὶ δεῖ κολάζειν, ἵν' ᾖ ἄμεινον, ὃ τὸν δυστυχῆ.

Non infœlix, ſed malus ſemper caſtigandus eſt, vt fiat melior. Eiuſdem Legum 2.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀληθείᾳ γε πρὸς πολλοῦ ποιητέον. εἰ γὰρ ὀρθῶς ἐλέγομεν ἄρτι, καὶ τῷ ὄντι θεοῖσι μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον ὡς φάρμακον εἶδος, δηλονότι τό γε τοιοῦτον ἰατροῖς δοτέον, ἰδιώταις δὲ οὐχ ἁπτέον. δῆλον, ἔφη. τοῖς ἄρχουσι δὴ τῆς πόλεως, εἴπερ ποτὲ ἄλλοις προσήκει ψεύδεσθαι, ἢ πολεμίων ἢ πολιτῶν ἕνεκα ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως· τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσιν οὐχ ἁπτέον τῶν τοιούτων. ἀλλὰ πρὸς γε δὴ τοὺς τοιούτους ἄρχοντας ἰδιώτῃ ψεύσασθαι, ζωμὸν καὶ μεῖζον ἁμάρτημα φήσομεν, ἢ κάμνοντι πρὸς ἰατροὺς, ἢ ἀσκοῦντι πρὸς παιδοτρίβην, περὶ τῶν αὐτῶν σώματος παθημάτων μήτ' ἀληθῆ λέγειν, ἢ πρὸς κυβερνήτην περὶ τῆς νεὼς τε καὶ ναυτῶν μὴ τὰ ὄντα λέγοντι, ὅπως ἢ αὐτὸς ἢ τις τῶν ξυναυτῶν πρᾶξιν ἔχει. ἀληθέστατα, ἔφη. εἰ ἄρ' ἄλλον τινὰ λαμβάνῃ ψευδόμενον ἐν τῇ πόλει τῶν δημιουργῶν ἕνα, μάντιν, ἢ ἰητῆρα κακῶν, ἢ τέκτονα ξύλων, κολάσεως ὡς βαρεῖαν ἁμαρτίαν εἰσάγοντα πόλεως, ὥσπερ νεὼς ἀναῤῥεπικόν τε καὶ ὀλέθριον. ἐάν γε, ἦ δ' ὅς, ὅτι λόγῳ ἔργα τελῇται.

Sed hoc quid ais, ô Socrates? An non bonos medicos habere oportet in ciuitate? Eſſent autem tales maximè, quicunque fuiſſent cum ſanis plurimis, plurimisque agrotantibus conuerſati. Indices item ſimiliter, qui varia hominum ingenia eſſent experti. Et valde quidem bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales eſſe arbitror? Si dixeris. Tentabo equidem. Tu tamen non ſimilem rem ſermone eodem interrogabas. Qua ratione? Medici quidem Ibidem.

Ἀλλὰ περὶ τῶνδε τί λέγεις, ὦ Σώκρατες; ἆρα οὐκ ἀγαθοὺς δεῖ ἐν τῇ πόλει κεκτῆσθαι ἰατρούς; εἶεν δή· αὐτὴ που μάλιστα τυγχάνει, ὅσοι πλείστους μὲν ὑγιεῖς, πλείστους δὲ νοσώδεις μετεχειρίσαντο. καὶ μάλα, εἶπον, ἀγαθοὺς λέγω. ἀλλ' οἶσθα οὓς ἡγοῦμαι τοιούτους; ἐὰν εἴπῃς, ἔφη. ἀλλὰ πειράσομαι, ὡς δή ἐγώ. σὺ μὲν τοι οὐχ ὅμοιον πρᾶγμα τῷ λόγῳ ἤρου. πῶς; ἔφη. ἰατροὶ μὲν,

sufficientißimi euaderent, ſi ab ineunte ætate vltra diſcenda artis ſtudium inter plurimos corpore malè affectos conuerſarentur, ipſiq; omni morborum genere laborarẽt, naturaq; imbecilli eſſent. Neq; enim corpus, vt arbitror, corpore curant. Impoßibile nanq; eſſet, ipſa quandoq; mala vel fuiſſe vel eſſe, ſed anima corpus curant. An nõ fieri poteſt, vt qua fuerit ſitq; mala, bene aliquid curet? Rectè quidẽ. Iudex aũt, ô amice, ipſo animo ipſi animo imperat. Nónne poßibile eſt à pueritia animũ aliquem cum malis animis conuerſatum, et iniuſta quaq; facinora operatum, acutè deniq; ex ſeipſo alierũ ſcelera coniectare, quemadmodum ex ipſo corpore morbos? Num inſontẽ ipſum imperitumq; malorum morum, dum eſſet iuuenis, extitiſſe oportet, ſi bonus & honeſtus exiſtens iuſta ſincerè eſt iudicaturus? Quapropter modeſti homines, dum iuuenes ſunt, ſtolidi eſſe videntur, & qui facilè ab iniuſtis decipi poßint, tanquam qui nõ habeant in ſeipſis eadem quæ habẽt improbi affectuum exempla malorum. Omnino certè ita patiuntur. Verùm enimuero non iuuenem, ſed ſenem eſſe bonum oportet iudicem, qui ſerò quale quid iniuſtitia ſit, didicerit: tanquã qui non propriam in animo ſuo eam ſenſerit, ſed alienam in alienis animis longo tempore nouerit, atq; idcirco cuiuſmodi ſit malum diſcernat, ſcientia potiùs quàm propria experiẽtia iudicans. Generoſißimus certè iudex huiuſmodi eſſe videtur. Et bonus præterea, quod ipſe quærebas. Qui enim bonũ habet ingenium & animum, bonus eſt. Verſutus autem ille ac mala ſuſpicans, qui multa agit iniuſtè, ſagaxq; & ſapiens habetur, quando cum ſui ſimilibus verſatur, cautus calliduſq; apparet, cùm ad exempla quæ in eo ſunt, mentem dirigens ſibi ſatis caueat. Quando verò bonis ſenioribusq; adhæret ſatius, cùm vltrà quàm decet diffidat, ſanumq; & ſincerum morem ignoret: quippe qui exempla illius non habeat. Cùm vero frequentiùs cum malis quàm cũ bonis verſetur, ſapius quoq; ſapientior quàm inſipientior ſibi aliiſq; videtur. Vera proculdubio loqueris. Non ergo talem quærere oportet iudicem tanquam bonum & ſapientem, ſed qualem paulo antè dicebam. Prauitas enim neque ſe, neque virtutem cognoſceret vnquam. Virtus autem natura tempore addita diſciplina, & ſeipſam ſimul & prauitatem intelliget. Non igitur malus, vt mea fert opinio, ſed hic ſapiens euadit. Mihi quoque ita videtur. Nónne igitur & medicinam qualem diximus, vnà cum huiuſmodi iudiciaria æquitate in ciuitate lege conſtitues, quæ quidem eos ciues qui natura, tum animo, tum corpore bene ſe habent, enutriant: eorum verò qui tales non ſunt, quotcunque corpore deficiunt, mo-

εἶπον, διὸτατοι αὖ ἡμῖνται οἱ ὀρθῶς ἐκ παίδων ἀρξάμενοι τοῖς ὀ μανθάνειν τῶν τέχνων, ὡς πλείστοις τε καὶ πονηροτάτοις σώμασιν ὁμιλήσαντες, καὶ αὐτοὶ πάσας νόσους κάμοντες, καὶ εἴτε μὴ πάνυ ὑγιεῖ φύσει. οὐ γάρ, εἶμαι, σώματι σῶμα θεραπεύοιεν (οὐ γὰρ ἂν αὐτὸ τοῦτο) κακὰ ἐνεχώρει ποτὲ καὶ ὑγιέα εἶναι) ἀλλὰ ψυχῇ σῶμα. ἢ οὐκ ἐγχωρεῖ κακῶν ὑγιὲς ποιεῖν τε καὶ οὖσαν, ἵν' τι θεραπεύῃ; ὀρθῶς, ἔφη. δικαίως δή γε, ὦ φίλε, ψυχῇ ψυχῆς ἀρχή, ἢ οὐκ ἐγχωρεῖ ἐκ νέας ἐν πονηραῖς ψυχαῖς τεθράφθαι τε καὶ ὡμιληκέναι, καὶ πάντα ἀδικήματα αὐτὸν ἠδικηκέναι διεξεληλυθέναι, ὥστε ὀξέως ἀφ' ἑαυτῆς τεκμήρεσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἀδικήματα, οἷον κατὰ σῶμα νόσους; ἀλλ' ἄπιεσθαι αὐτὸν καὶ ἀκέραιον δεῖ κακῶν ἠθῶν νέαν οὖσαν γεγονέναι, εἰ μέλλει καλὴ κἀγαθὴ οὖσα, κρίνειν ὑγιῶς τὰ δίκαια; διὸ δὴ καὶ βλέπεις νέους ὄντας οἰ ἀβελτέρους φαίνεσθαι, καὶ βλέπτεται ὑπὸ τῶν ἀδίκων, ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν αὑτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς. καὶ ἀληθῆ, ἔφη, σφόδρα γε αὐτὰ πάσχουσι. τί γάρτοι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ νέον, ἀλλὰ χρεὼν ἐστὶ δεῖν τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν εἶναι, ὁ μὲν ἡμαθῆ γεγονότα τῆς ἀδικίας, οἷον ἔστιν, οὐκ οἰκείαν ἐν τῇ αὑτοῦ ψυχῇ ἐνοῦσαν ἡδονὴν ὁμιλοῦντα, ἀλλ' ἀλλοτρίαν ἐν ἀλλοτρίοις μεμελετηκότα ἐν πολλῷ χρόνῳ δεῖ αἰσθάνεσθαι, οἷον πίφυκε κακὸν εἶναι, οὐκ ἐμπειρίᾳ οἰκείᾳ χρησόμενον. ἥκιστα γοῦν, ἔφη, ἔοικεν εἶναι ὁ τοιοῦτος δικαστής. καὶ ἀγαθὸς, ἦν δ' ἐγώ, ὃν σὺ ἐρωτᾷς. ὁ γὰρ ἔχων ψυχὴν ἀγαθὴν, ἀγαθός. ὁ δὲ δεινὸς ἐκεῖνος καὶ κακοῦργος, ὁ πολλὰ αὐτὸς ἠδικηκὼς, καὶ πανοῦργός τε καὶ σοφὸς οἰόμενος εἶναι, ὅταν μὲν ὁμοίοις ὁμιλῇ, δεινὸς φαίνεται, ἀξυλλογίστους τοὺς τὰ ἐν αὐτῷ παραδείγματα ἀποσκοπῶν· ὅταν δὲ ἀγαθοῖς καὶ πρεσβυτέροις ἤδη πλησιάσῃ, ἀβέλτερος αὖ φαίνεται ἀπιστῶν παρὸ χρεὼν, καὶ ἀγνοῶν ὑγιὲς ἦθος, ἅτε οὐκ ἔχων παραδείγματα τοῦ τοιούτου. πλεοναχοῦ δὲ πονηροῖς ἢ * χρηστοῖς ἐντυγχάνων, σοφώτερος ἢ ἀμαθέστερος δοκεῖ εἶναι αὐτῷ τε καὶ ἄλλοις. πάνυ πάσχει μοὶ δοκεῖν, ἔφη, ἀληθῆ. οὐ τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, τοιοῦτον χρὴ τὸν δικαστὴν ζητεῖν τὸν ἀγαθόν τε καὶ σοφὸν, ἀλλὰ τὸν πρότερον· ποινεία μὲν γὰρ ἀρετήν τε καὶ αὐτὴ ἑαυτὴν κτᾶται· ἀρετὴ δὲ φύσεως παρὸν μὲν χρόνῳ ἅμα αὐτῆς τε καὶ ποινείας ὀπίσω μανθάνει). σοφὸς οὖν οὗτος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ κακὸς ἡμῖν ἐστιν. καὶ ἐμοὶ, ἔφη, ξυνδοκεῖ. οὐκοῦν καὶ δικαστὴν οἷον εἰρήκαμεν, μετὰ τῆς τοιαύτης δικαστικῆς καὶ πολιτικωμαθεστάτης; αἱ τοὺς πολίτας τοὺς μὲν δύφυεις τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς θεραπεύσει· τοὺς δὲ μή, ὅσοι μὲν καὶ τὸ σῶμα τοιοῦτοι, ἀπο-

θήσουσιν

θησαν ἐάσουσι· τὰς δὲ ἐκ τῆς ψυχῆς κακοφυΐας τι καὶ ἀπάτας καὶ αὐλοὶ ἀποκτείνουσι; ὃ γὰρ ἄριστον, ἔφη, αὐλοῖς τε τοῖς πάσχουσι καὶ τῇ πόλει ὕστατον πέφανται.

Πολλὰ γὰρ αὐτὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ λεγόμενα, ἔπεσχε δόξειε· συγκείμενα δὲ ταῖς αἰτίαις ἄλλοιότερα εἶναι φαίνεται.

Τιμικαῦτα δὲ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων κρίνοντας, τοὺς μὲν ἀξίους ἐπαίνου τιμᾶν, τοὺς δὲ ἀδικοῦντας κολάζειν.

Ὁ δὲ ἐκ φιλοσοφίας τῷ ἄρχοντι πάρεδρος καὶ φύλαξ ἔγκατοικισθεὶς λόγος, ὥσπερ ἐν ἀθλήσει, τῆς δυνάμεως ὃ ὀβριστὲς ἀφαιρῶν, ἀπολείπει ὃ ὑγιαῖνον. ἀλλὰ νοῦν οὐκ ἔχοντες οἱ πολλοὶ τῶν βασιλέων καὶ ἀρχόντων, μιμοῦνται τοὺς ἀτέχνως ἀνδριαντοποιούς, οἳ νομίζουσι μεγάλους φαίνεσθαι τοὺς κολοσσούς, ἂν διαβεβηκότας σφόδρα καὶ διαπεπαμμένους καὶ κεχηνότας πλάσωσι. καὶ γὰρ ὅτι βαρύτητι φωνῆς, καὶ βλέμματος τραχύτητι, καὶ δυσκολίᾳ ἔπους, καὶ ἀμυξίᾳ διαίτης, ὄγκον οἰκειότητος καὶ σεμνότητα μιμεῖσθαι δοκοῦσι.

Δεῖ δὲ ὥσπερ ὁ χαλκεὺς αὐτὸς ἀστραβὴς ῥυθμοὺς καὶ ἀδιάστροφος, ὅταν ἀπεργάζηται τὰ λοιπὰ τῇ τοῖς αὐτοῦ ἐφαρμογῇ καὶ τῷ βάθει σωτέχνως· τῷ διαπλάσαι τὸν ἄρχοντα πρῶτον ἀρχὴν κτησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ καταθύσαντα τὸν ψυχὸν, καὶ καταστησάμενον ὃ ἦθος, ὕστατα συναρμόσῃ ὃ ὑπήκοον. ὅταν γὰρ πίπτοντος δέῃ, ἢ πατῆσαι ἀπεκτονῶτος, ἢ ἄρξαι μὴ ἀρξάμενος.

Ἀλλὰ τῶν τοιούτων καὶ τοσούτων, ἃ θεοὶ χαρίζονται, δώρων καὶ ἀγαθῶν, οὐκ ἔστιν ἀπόλαυσις, οὐδὲ χρῆσις ὀρθή, δίκα νόμου καὶ δίκης καὶ ἄρχοντος. δίκη μὲν οὖν, νόμου τέλος ἐστί· νόμος δὲ ἄρχοντος ἔργον, ἄρχων δὲ εἰκὼν Θεοῦ τῷ πάντα κοσμοῦντος.

Ἐν μὲν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἀσθενέσι καὶ ἰδιώταις τῶν ἀδυνάτῳ διεσταμένον ὃ αἰσχρὸν, εἰς ὃ ἀμῳτάνειν, ὥσπερ οὐ ὀνείρασι φαύλοις, τοῖς πάθεσι τοῦ ψυχοῦ ἀσθενέστατα συνεζεύχθαι· αἱ * τῆς ἐπιθυμίας μὴ δυναμένου.

Ἡ δὲ ἐξουσία τῷ λαβοῦσα τὸν κακίαν, νόσημα τοῖς πάθεσι προσπέφυκε. καὶ ὃ Διονυσίου ἀληθὲς ἔστιν· ἔφη γὰρ ἀπολαύειν μάλιστα τῆς ἀρχῆς, ὅταν ταχέως, ὃ βούλεται, ποιῇ. μέγας οὖν ὁ κίνδυνος βουλεύσασθαι μὲν δὴ τὸν ἃ βούλεται ποιεῖν δυνάμενον. ὅταν ἡ κακία τῆς ἐξουσίας ὁρμὴν ἔχουσα, πᾶν παθὸς ἔξωθεν ποιοῦσα τῷ ἐρᾶν, * φθόνον τὸν ἔρωτα, μοιχείαν τὴν πλεονεξίαν, δήμευσιν· ἐὰν μὴ βάρος ἔχων ὁ λόγος, ὑπιθλίβῃ καὶ πιέζῃ τὸ ἐξουσίαν.

Τὰ μὲν γὰρ σωφρόνων ἀρχόντων ἤθη, σφόδρα μὲν βούλεται, καὶ δίκαια, καὶ σωτήρια· ἀριμύτη-

vi sinant: quotcunque autem malo ingenio procreati, insanabiles sunt, morte mulctent? Hoc fortasse & ipsis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit.

Multa per se quidem dicta, alia videntur: comparata verò cum suis causis, longè alia. Obrimipto Scueto.

Tunc autem ex ipsis factis indicio sumpto, digni quidem laudibus honorandi sunt, delinquentes verò castigandi. Demosthenis Olynthiaca 2.

Ratio ex philosophia assidens principi & velut custos in mente recondita, quicquid in potentatu periculosum est, tanquam in athletico habitu, demit, & salubre tantùm relinquit. Verùm multi regum & principum sine mente, imperitos statuarios imitantur, qui colossos putant ita demum magnos videri, si multùm dinaricatos, distentos, & hiantes fecerint. Nam & illi (principes inquam) grauitate vocis, aspectus asperitate, difficultate morum, & conuersandi aspernatione, magnitudinem ac seueritatem imperij exprimere se putant. Plutarchi ad imperitum ducem.

Caterùm oportet, quemadmodum amussis, cùm planè recta & minimè peruersa fabricata est, cætera quibus admouetur & accõmodatur, dirigit: similiter quoque principem, vbi primùm didicerit imperare sibiipsi, & animum suum rectè instituerit, & mores habuerit bene compositos, ita demum subditos regere. Nec enim cadentis est currere, aut incompositi componere, aut parère nescij imperare. Ibidem.

Tot tantorumq; bonorum & munerum, quæ Dij largiuntur, nullus est fructus, aut vsus rectus sine lege, iure, & principe. Ius, finis est legis: principis opus, lex: princeps autem, imago Dei cuncta administrantis. Ibidem.

Mens stolida hominum idiotarum, humilium, & imbecillorum, impotentia quadam ad peccandum alligata, affectibus ita perturbatur, quemadmodum nonnulli in pranis somnijs, vt à cupiditate sua resurgere non possit. Ibidem.

Potestas malitiæ coniuncta, nernos ac robur affectibus addit. Et verum est illud Dionysij dictum, qui se tum imperio frui maximè dixit, cùm confestim quod libèrei faceret. Ingens autem periculum est, ne is mala facere deliberet, qui facere potest quæ voluerit. Si malitia potestatis cursum adipiscatur, celeriter affectum quemuis promouet, ex ira cædem, amore adulterium, & ex auaritia publicationem faciens, nisi rationis grauitas & pondus coerceat reprimatq; potestatem. * τοῦτ. Alias cohærent sequentibus. * mal. φθόνον.

Etenim prudẽtiũ principũ mores, valde cauti, iustiq; et salubres sunt: indigẽt verò etiã acrimo- Platonis in Critil.

nia quadam, & acri efficaciq; pertinacia. Ita planè videtur.

Platonis de Legibus dialogo 12.

Ad quæ omnia æquus futurus iudex respicere debet, atque operam dare, vt has legum constitutiones ante omnia discat, & mente firmiter teneat. Nam ad faciendum eum virum qui didicit bonum, scripta legum præ cæteris doctrinis, si rectè se habent, maximè conferunt. Neque enim temere mirandæ diuináque lex nomen menti proximum possidet: (νόος enim mentem, νόμος verò legem significat.) Nam cùm multi sermones de laude vituperationéque nonnullorum partim carminibus, partim soluta oratione tum scripti circumferantur, tum quotidie in coronis seu contendendo, siue falsò assentiendo habeantur, horum omnium perspicuum examen legislatoris scripta nobis sunt. Hæc quasi remedium medelámque aduersus aliarum orationum venena, probus iudex secum semper tenebit: quibus seipsum ciuitatémque emendabit, bonos confirmabit atque extollet: prauos ex ignorantia, incontinentia, timiditate, & vt summatim dicam, ex iniustitia vniuersa pro viribus, si sanabiles sunt, reuocabit. Nam si sanari non possunt, qui eos morte afficiunt, apud omnes laude digni iudices iudicúmque principes non iniuria sæpius dici posse videntur.

* μετὰ.

* μετεωρα-λῶν.

Eiusdem in epist. ad Dionem.

Considerato quòd videaris quibusdam officiosus & affabilis esse minùs quàm par sit. Quare nolo te ignorare, quòd obsequendo & placendo hominibus, rerum gerendarum commoditas acquiritur: austeritas verò amicorum solitudinem parit.

Xenophontis in Œconomico.

Equidem & istud opinor magnum esse argumentum virtutis in principe, si subditi ipsum libenter sequantur, & in periculis vnà perseuerent.

Platonis de regno, vel in Ciuili.

Agedum & iudicum rectè iudicantium facultatem contemplemur. Ita fiat. Nunquid longius patet, quàm vt circa contractus omnigenos, quid iustum, quid non, consideret, & ad normam legum, quas rex ipse condidit, respiciens de singulis iudicet propria virtute semper adhibita, per quam neq; muneribus, nec minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus transgressis mutuas accusationes dissoluas? Non aliud certè quàm nunc abs te dictum, iudicis est officium.

Xenophontis lib. 8. de pædia Cyri, statim ab initio.

Verùm ego, ô viri, sæpenumero etiam aliàs cogitaui, bonum principem nihilo differre à bono patre. Nam & parentes filijs prouident, vt bona his nunquam sint defutura. Et Cyrus videtur mihi nunc ea nobis consulere,

τος δὲ καὶ πινος ἐπαμύστητος ὀξείας καὶ σφακτικῆς ἐδοῦπαι. δοκεῖ γοῦν δή.

Πρὸς ἃ πάντα χρὴ τὸν μέλλοντα δικαστὴν ἴσον ἔσεσθαι, καθαρὸν βλέπειν τε καὶ κεκτημένον γράμματα αὐτῶν πέρι μαθήμενον. πάντων γὰρ μαθημάτων κυριώτατα τῷ τὸν μανθάνοντα βελτίω γίγνεσθαι τοῖς τοιούτοις κέρδεσιν, ἃ εἴ τις ὀρθῶς εἴη τελέσας, γίγνοιτ' ἄν, ἢ μήτιν τύχομεν καὶ σοφώτερον κέκτηται· αἰνήμιν ὁ θεῖος καὶ θαυμαστὸς νόμος. καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων λόγων, ὅσοι τε ἐν ποιήμασιν ἔπαινοι καὶ ψόγοι σφέτερων λέγονται, καὶ ὅσοι καταλογάδην, εἴτ' ἐν γράμμασιν, εἴτε καθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις ξυνουσίαις δι' φιλοκρίας τε ἀμφισβητοῦνται, καὶ δι' ξυγχαρήσεων ὄντων ὅτι μάλα μεταίων, τούτων πάντων αἱ βάσανοι εἴη σαφῶς τὰ τῶν νομοθέτου γράμματα· ἃ δεῖ κεκτημένον ἐν αὐτῷ καθάπερ ἀλεξιφάρμακα τῶν ἄλλων λόγων τὸν ἀγαθὸν δικαστήν, αὐτόν τε ὀρθοῦν, καὶ τὴν πόλιν, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς * μόνοις τῶν δικαίων καὶ ἐπαύξησιν τιθέμενον, τοῖς δὲ κακοῖς δι' ἀμαθίας καὶ ἀκολασίας καὶ δειλίας, καὶ ξυλλήβδην πάσης ἀδικίας εἰς ὃ δυνατὸν * μεταβολήν, ὅσοις ἰάσιμοι δόξαι τῶν κακῶν. οἵσι δ' ὄντως ὑπεκκλωσμέναι, θάνατον ἴαμα τῆς ὅταν ἀμαθείσης ψυχῆς ἀμαιρέμενος (ὁ δικαίως αἰεὶ εἴη πολλάκις εἰρημένον) ἄξιος ἐπαίνου γίγνοιτ' ἂν τῇ πάσῃ πόλει, τιθεὶς τὸν δικαστὴν καὶ δικαστῶν ἡγεμόνες.

Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ ὅτι δικαίως ποιεῖν ὑπολειπόμενος τοῦ σφάκτου θεραπευτικὸς εἶ). μὴ οὖν λανθανέτω σε, ὅτι ἀμαθὲς τὸ ἀρέσκειν τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὃ πανήγυρίν ἐστιν· ἡ δὲ αὐθάδεια, ἐρημίας ξυμποιεῖ.

Ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο ἡγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἀρχοντος ἀρετῆς εἶ), ᾧ ἂν ἑκόντες ἕπωνται, καὶ σὺν τοῖς δυναῖς παραμένωσιν ἐθέλοντες.

Ἴθι δὴ καὶ τῶν τοῦ δικαστοῦ τὸν ὀρθῶς δικάζοντα θαυμάζωμεν δυνάμεν. πάντ' μὲν οὖν. ἆρ' οὖν ὅτι πλέον τὸ δυνάμενον τοῖς ἐναντίοις τὰ ξυμβόλαια πάντ' ὅσα κεῖται νόμιμα τοῖς νομοθέτου βασιλέως τοῖς ἀληθοῦσα κρίνῃ, εἰς ἑνὸς σκοπὸν ἅπαντα, τά τε δίκαια ταχθέντ' εἶ) καὶ ἄδικα, ἢ αὐτὸ ἰδίαν ἀρετὴν παρεχόμενον, τῷ μήθ' ὑπὸ πίνων δώρων, μήθ' ὑπὸ φόβων, μήθ' οἴκτων, μήθ' ὑπὸ τινος ἡδονῆς ἕλκοντος, μήτε φιλίας ἐπιπλεῖσα τοῖς τ' τῶν νομοθέτου τάξιν ἐθέλειν αὖ τὰ ἀνήλωτον ἐγκλήματα διαιρεῖν; ἐκ δὴ σχεδὸν ἔσον εἴρηκας, ξένε τῆς δυνάμεως ἔργον.

Πολλάκις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἀρχὴ ἀγαθὸς ὑδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοῖς πάλαι θ' ὑπολείψῃ. Κῦρός τε μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν

ἀφ' ὧν αὖ μάλιστα δύναμιν ὦσι τελειοῦσθαι.

Ἐπιμέλομαί γε μὴν καὶ δοκοῦσι, οἱ μὲν πάνυ τοὺς ἄρχοντας ἄγαν· οἱ δὲ πάνυ ὀλίγα χαίτων εἶναι. Ὃ μὲν γὰρ διδάσκειν τι ἃ δεῖ βέλτιστα, καὶ τὸν κάλλιστα ταῦτα ἐξεργαζόμενον ἐπαινεῖν καὶ τιμᾶν· αὕτη μὲν ἡ ὑπιμέλεια ὀλίγα χαίτων γίγνεται. Ὃ δὲ τὸν σοδεῶς τι ποιοῦντα, λοιδορεῖν τι, καὶ αἰανακάζειν, καὶ ζημιοῦν, καὶ χολάζειν, ταῦτα δὴ αἰάγκη δὴ ἀπειρίας μᾶλλον γίγνεσθαι. ἐγὼ δοῦν φημι αὐδρὶ ἄρχοντι, ὃ μὲν αἰάγκης δόμενον, ἄλλοις τοῦτο πακτέον εἶναι χολάζειν· ὃ δὲ τὰ ἆθλα ἀποδιδόναι, δὶ ἑαυτῦ ποιητέον. οὓς δὲ ταῦτα καλῶς ἔχει, μάρτυρα τὰ γιγνόμενα. καὶ γὰρ ὅταν χορεῖς βουλώμεθα ἡμῖν ἀγωνίζεσθαι, ἆθλα μὲν ὁ ἄρχων τοῦτ' ἔθηκεν· ἀθεσίζειν δὲ αὐτὺς τοῦτ' ἐτάκτην χορηγοῖς, καὶ ἄλλοις διδάσκειν, καὶ αὐλεῖν τοῦτο τοῖς σοδεῶς τι ποιοῦσιν. οὐκοῦν δῆλος ὁ τύπος * τὰ μὲν * ὅπως χάεται ἆθλα τοῦ ἄρχοντος ἐμέλετο· τὰ δὲ αὐτύπτα δὶ ἄλλων. τί δῆτα κωλύει καὶ τἆλλα τὰ πολιτικὰ ὕτω περαίνεσθαι; διήρωται μὲν γὰρ ἅπασαι αἱ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ φυλάς, αἱ δὲ κῶμας, αἱ δὲ κατὰ λόχους, καὶ ἄρχοντες ἐφ' ἑκάστοις μέρεσι φέρεσθαι. ὑκοῦν εἴ τις καὶ τάξεις ὥσπερ τοῖς χοροῖς ἆθλα τοῦτο θείη διατάξεως, διοπλίας, ἱππασίας, καὶ ἀλκῆς τοῦ πολέμου, καὶ δικαιοσύνης τοῦ πρὸς * συμβόλους, εἰκὸς καὶ ταῦτα πάντα ἄγειν φιλοτιμίας διάτονος ἀσκεῖν. * καὶ τὴ Δία, ὁρμῶντο γ' αὖ θᾶττον ὅπου δέοι, τιμῆς ὀρεγόμενοι, καὶ χρήματα θᾶττον αὖ εἰσφέροιντο, ὁπότε τάττοι κρατοῦσα εἶη. καὶ τὸ πάντων χρησιμώτατον, ἥκιστα δὴ εἰθισμένον ἄγειν φιλοτιμίας τοῦτο ἄγεσθαι, ἡ γεωργία καὶ αὕτη αὖ πολὺ θᾶττον δύη, εἴ τις ἆθλα τοῦτο τιθείη κατ' ἀγροὺς ἢ κατὰ κώμας τοῖς * μάλιστα τὼ γὼ ἐξεργαζομένοις, καὶ δοῖς εἰς τοῦδε τοῦ πολιτοῦ ἐρρωμένως βεπομένοις, πολλὰ αὖ ἀγαθὰ περαίνοιδ. καὶ γὰρ τοῦτο εὐδαιμονεῖ αὖ, καὶ ἡ σωφροσύνη πολὺ μᾶλλον σὺν τῇ ἀσχολίᾳ συμπαρομαρτεῖ· καὶ μὴν κακουργίαι γε ἧσσον τοῖς ἐργοῖς ἐμφύονται. εἰ δὲ καὶ ἐμποσία ὠφελεῖ τι πόλιν, τιμώμενος αὖ ὁ πλέξας τοῦτο ποιεῖ, καὶ ἐμπόρους αὖ πλείους ἀγείρει. εἰ δὲ φανερὸν γένοιτο, ὅτι καὶ ὁ τοῦτο δὴν τινα ἄλυπον ὀξυδείσειν τῇ πόλει τιμήσεται, ὑδὲ αὖτη αὖ ἡ σκέψις ἀργεῖτο. ὡς καὶ σωτηλόγι εἰπεῖν, εἰ καὶ τοῦ πάντων ἐμφανὲς εἴη, ὅτι ἀγαθόν τις εἰσηγήμενος οὐκ ἀτίμητος ἔσται, πολλοὶ αὖ καὶ τοῦδ' ὀξορμῶσι ἄρχειν πλέξαι, ὃ σκέψαι τι ἀγαθόν. καὶ ὅταν πολλοῖς τοῦτ' ᾖ τοῦ ὠφελίμων μέλη, αὐάγκη δύεισθαι μᾶλλον καὶ * ὅπως πλέξαι.

Εἰ μὲν οἷόν' ἐστὶν ἐκ τοῦ τοιούτου λόγου τὰ δίκαια γινώσκειν, οὐδὲν αἰ ἔδει τὰς φύλακας ἀποκληροῦσθαι,

ἀ quibus maximè in fœlicitate possimus ad vltimum vsq; finem perseuerare.

Eiusdem in Hieronc.

Attamẽ functiones mihi videtur, aliæ prorsus in odiũ adducere, aliæ rursus cũ gratia benevolentiaq; peragi. Itaq; docere quæ sunt optima, & eos qui ea pulcherrimè præstãt, laudibus & honoribus afficere, hæc quidẽ functio cũ benevolentia coniũcta est. Cæterùm qui secus quàm oportet agit quippiam, hunc conuicijs afficere, cogere, mulctã dicere, punireq; (nam & hæc facere necessitas est) cũ odio maleuolẽtiaq; cõiũcta est. Cẽseo itaq; viro principi sic agendũ, vt si qs egeat coactione, hunc alijs puniendũ tradat: cæterùm cũ præmia reddẽda sũt his qui rẽ bene gesserũt, id per seipsum faciat. Quòd aũt hæc rectè habẽt, testatur publ. cõsuetudo. Quoties volumus nobis musicũ certamẽ exhiberi, præmia quidẽ proponit princeps. Cæterùm eos cõgregãdi negotiũ datur choragis, quẽadmodũ alijs initũgũtur & docẽdi, vimq; adhibẽdi eis qui minùs rectè se gerũt. partes delegãtur. Ita fit protinus, vt in his qđ gratiosum est, per principẽ fiat factũ: q verò contra, q alios. Quid igitur vetat & aliis functiones, q̃ ad phibẽdos homines pertinẽt, simili modo pagi? Nã resp. omnes diuisæ sunt, aliæ p tribº, aliæ p classes, aliæ per manipulos: principes autẽ singulis partib. p̃sident. Itaq; si quis quẽadmodũ fit in choris, ita his quoq; p̃ponat p̃mia, tũ ob egregiã armaturã, tũ ob pulchrè seruatũ ordinẽ, tũ ob egẽdi peritiã, tũ ob virtutẽ in bello præstantẽ, tũ ob institiam in connẽtijs, verisimile est hæc quoq; cũcta acriº exercẽda, si adsit cõtentio, vincendiq; studiũ. Ac p tenuẽ citiùs impelluntur quocũq; opus est, q honoris sunt auidi, citiusq; cõferrẽt pecuniã, si quãdo pecuniã exigat occasio. Et quod est omniũ vtilissimũ, id minimè tamẽ vsitatũ est, vt per contẽtionem agatur. Hæc nimirũ est agricultura, cui multũ accesserit, si qs per agros ac vicos p̃mia cõstituat, his qui quàm optimè terrã excoluerint, ijsq; qui ex ciuib. maximè in hãc rẽ incubuerint, u multa bona reip. p̃stiterit. Quãdoquidẽ et crescẽt reip. prouẽtus, et sobrietas occupatos magis comitabitur, & operi intẽtis minùs orietur scelerũ. Quòd si qđ etiã negotiatio cõducit reip. honos habitº ei, qui hãc potissimũ exercuerit, efficiet, vt plures affluant, q merces importẽt. Ita si & illi honos habeatur, q reip. vtilitatẽ quãpiã citra cuiusquã molestiã excogitauerit, ne hæc quidẽ cura cessaret. Atq; vt seri monẽ in panca conferã, si cũctis esset perspicuũ, nõ carituruũ p̃mio quisquis boni quippiã inuenerit reip. plurimos eares excitaret ad studiũ inueniẽdi quippiã boni. Sanè cùm multis cura est ciuitatis vtilitas, fieri nõ potest, quin & plura reperiãtur ingenio, et obeãtur fũctione.

Siqdẽ fieri posset, vt qđ iustũ est ex priori oratione cognosceretur, nihil opº esset reos causã suã

Lysiæ.

dicere, sed causa indicta mori. sed quia fieri potest, vt accusantes mendacia dicant, conuenit vt auditis vtrisque aduersarijs, ita demum iniustitia suffragium feramus.

Eiusdem. *Decet nos de exilio indicantes, non temere ac perperam, sed iustè pieq; agere: neq; tumultu de rebus iudicare, sed cum silentio iusta cognoscere.*

Pythagoræ. *Qui de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt iniurijs.*

DE MAGISTRATV ET POtestate, Sermo CLIII. Ex Maximo.

Solomonis. *Vide ne tua laus in reprehensionem incurrat, & tempore honoris ne extollaris.*

Theologi. *Cùm difficile sit scire parere, periculum est ne multò sit difficilius scire imperare.*

Chrysostomi. *Honoris magnitudo ijs qui non pro dignitate eius vitam degere instituunt, supplicij accessio est.*

Philonis. *Deus nullius eget, rex solius Dei. Imitare igitur eum qui nullius eget, & petentibus misericordiam impertire, cum supplicibus summo iure non agens, sed omnibus ea quæ ad vitam pertinent petentibus præbens. Multò enim præstat propter dignos etiam indignorum misereri, quàm dignos frandare propter indignos.*

Aristotelis. *Multis metuendus multos metuit.*

Sapientes magistratus non propter magistratum, sed propter virtutem in admiratione esse debent, vt mutata fortuna ijsdem laudibus digni iudicentur.

Isocratis. *Æmulare non summum magistratum adeptos, sed optimè suo magistratu fungentes.*

Pessimum eum imperatorem esse dicebat, qui sibi ipse imperare non posset.

Democriti. *Amari potiùs, quàm metui velis in vita. Quem enim omnes metuunt, & ipse omnes metuit.*

Magistratus aduersus temporationem, aduersus resistentes audaciam adhibere debet, erga subiectos verò benevolentiam.

Qui alijs imperaturus est, debet ipse sibi priùs imperare.

Cliarchi. *Satius est stultis parere, quàm imperare.*

Diogenes. *Rogatus quemadmodum in repub. potestate sit vtendum: Sicut igne, inquit: neque nimis prope accedendum, ne exuraris, neq; nimis procul abeundum, ne rigeas.*

Cyri. *Is non convenit imperium, qui non est excellentior subiectis.*

Solonis. *Impera si priùs parere didiceris: qui enim parere didicerit, imperare non ignorabit.*

Magistratū adeptus pravis ministris ne vti-

ἀλλ' ἀκριτὶ ἀποθνήσκειν. ἐπὶ δὲ τὰ ψευδῆ λέγειν δυνατὸν ὄντι τοῖς κατηγόροις, δίκαιον ἀμφοτέρων τῶν αἰτιάσεων ἀκούσαντας, τηνικαῦτα τιθέναι τὴν περὶ τοῦ δικαίου ψῆφον φέρειν.

Περσικὸν δὲ ἡμῖν τὸ φυγῆς δικάζεσθαι, μὴ σπουδαιεῖν, ἀλλὰ διαθεῖν· μηδὲ θορύβῳ τὰ πράγματα κρίνειν, ἀλλὰ σιωπῇ τὰ δίκαια γινώσκειν.

Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακούς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, Λόγος ργ'.

ΜΗ' δῷς μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ δόξης μὴ ἐπαίρου.

Ἀνθρώπῳ χαλεπὸν ὄντος τὸ εἰδέναι ἄρχειν, κινδυνεύει πολλῷ χαλεπώτερον εἶναι τὸ εἰδέναι ἄρχειν ἀνθρώπων.

Τιμῆς μέγεθος, τοῖς οὐκ ἀξίως ζῶν παραινοῦσι, παράδηκτον ὕβρεως ἐστίν.

Ὁ μὲν Θεὸς ἀδεὴς δεῖται, ὁ βασιλεὺς δὲ μόνος Θεοῦ μιμοῦ τοίνυν τὸν ἀδεᾶ δεόμενον, καὶ δαψιλεύου τοῖς αἰτοῦσι τὸν ἔλεον, μὴ ἀκριβολογούμενος πρὸς τοὺς σοὶ ἱκέτας, ἀλλὰ πᾶσι παρέχων τοῖς παρὰ τὸ ζῆν αἰτήσεις. πολὺ γὰρ κρεῖττον ὑπὲρ τοὺς ἀξίους ἐλεῆσαι τοὺς ἀναξίους, ἢ μὴ τοὺς ἀξίους ἀποστερῆσαι ὑπὲρ τοὺς ἀναξίους.

Ὁ πολλοῖς φοβερὸς ὤν, πολλοὺς φοβεῖται.

Δεῖ τοὺς νῦν ἔχοντας τῶν δώρων διόντων, μὴ ὑπὲρ τοῖς ἔχουσι, ἀλλὰ ὑπὲρ τοῖς μὴ ἔχουσι θαυμάζεσθαι, ἵνα τῆς τύχης μεταπιπτούσης, τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιωθῶσι.

Ζήλου μὴ τοὺς μεγίστων ἀρχῶν κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς ἄρίστα τῇ παρούσῃ χρησαμένους. (τὰ μέσον.

Κάκιστον ἔλεγον ἄρχοντα εἶναι, τὸν ἄρχειν ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον. ἄθλιος εἶναι μᾶλλον, ἢ φοβερὸς, ὁ τὸν βίον παράμαχος. οὐδὲ γὰρ πάντες φοβοῦνται, πάντας φοβεῖται.

Τὸν ἄρχοντα δεῖ ἔχειν, τοὺς μὲν τοὺς καιροὺς λογισμοῖς, τοὺς δὲ τοὺς ἐναντίους πολέμοις, τοὺς δὲ τοὺς ἀναντιταγμένους εὐνοίᾳ.

Δεῖ τῶν ἑτέρων μέλλοντα ἄρχειν, αὐτὸν ἑαυτοῦ πρώτον ἄρχειν.

Κρεῖσσον ἄρχεσθαι τοῖσιν αἰσίοισι, ἢ ἄρχειν.

Ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν τις πολιτεύοιτο ὀρθῶς ἐξουσίαν ἔχων, ἔφη καθάπερ πυρὶ, μήτε λίαν ἐγγὺς εἶναι, ἵνα μὴ κατακαίῃ· μήτε πόρρω, ἵνα μὴ ῥιγῶσιν. (μέσων.

Ἄρχειν οὐδενὶ πρέπει, ὃς οὐ κρείττων ἐστὶ τοῦ ἄρχοντος.

Ἄρχε σεαυτὸν μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ὀρθώσεις.

Εἰς ἀρχὴν καταστὰς, μηδενὶ χρῶ πονηρῷ πρὸς τὰς δημοσι-

δημοκρατίᾳ πολιτεύομενον ὁ πλῆθος δεῖ θεραπεύειν· οὕτω καὶ τὸν ἐν μοναρχίᾳ καταικοῦντα τὸν βασιλέα θεραπεύειν χρή.

Ὅλως ὁ κρείσσων οὐκ ἐᾷ φεύγειν μέγα.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ, Λόγος ρπδ'.

ΔΩ'σουτὺς ἄρχοντάς σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ οὐκ ἔτι ἀκαθήσεται ἀδικία ἐν τῇ γῇ σου, οὐδὲ συντέλεια, οὐδὲ παλαιπωρία ἐν τοῖς ὁρίοις σου.

Ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοί μου, ἄρτον τῆς ἡγεμονίας μου οὐκ ἐφάγομεν. οἱ δὲ ἄρχοντες οἱ ἔμπροσθέν μου, ἐβάρυναν τὸν κλοιὸν ἐπὶ τὸν λαὸν, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ἔγγιστον ἀργυρίου σίκλους τεσσεράκοντα. μηδὲ ταῦτά μου ὁ Θεὸς πρὸς εἰς ἀγαθὸν, ὅσα ἐποίησα τῷ λαῷ τούτῳ.

Ὁ σοφὸς ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ, κληρονομήσει τιμήν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Πόλις οἰκοδομηθήσεται ἐν σοφίᾳ δικαίᾳ.

Μὴ δῶς μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ δόξης μὴ ἐπαίρου.

Μὴ ζήτει παρὰ Κυρίου ἡγεμονίαν, μηδὲ παρὰ βασιλέως καθέδραν δόξης.

Μὴ ἁμάρτανε εἰς πλῆθος πόλεως, καὶ μὴ καταβάλῃς ἑαυτὸν ἐν ὄχλῳ.

Μὴ ζήτει γενέσθαι κριτὴς, εἰ μὴ ἰσχύεις ἐξᾶραι ἀδικίας. μήποτε φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου δικαίου, καὶ θήσῃς σκάνδαλον ἐν εὐθύτητί σου.

Οἱ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. Θεοῦ γάρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ κακὰ πράσσοντι.

Ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς ἐκδίκησιν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν.

Εἰ δόξης ἐπιθυμεῖς, καὶ βούλῃ τῶν πολλῶν ὑπερφαίνεσθαι, καὶ ἀνάξιος ἐν τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι γίνεσθαι, ἔσο δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος, ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν. οὕτω γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ ἐπὶ μείζοσιν ἀγαθοῖς μείζονα ἕξεις τὴν ὠφέλειαν.

Ἕνεκα πάντων εἰσένεγκε τῷ φιλανθρωπίαν, ἣν χαίρει Θεὸς μᾶλλον, ἢ πᾶσι τοῖς ἄλλοις.

Μεῖζον ἐν φόβῳ τοῦ ὑπείκειν, κέρσουν τῇ ἀνδρείᾳ

ter: eorum enim quæ illi peccarint, culpa in te transferetur.

Vt multitudinem colere debet, qui in democratia & statu populari versatur: sic illi qui in monarchia & sub vnius dominatu viuit, regem mirari & venerari conuenit.

Omnino virtus effugat superbiam. Chrysost. in Matth.

DE PRINCIPIBVS MODERATIS, Sermo CLIIII. Ex Antonio.

DAbo principes tuos cum iustitia, nec amplius in terra tua audietur iniustitia, nec afflictio, nec miseria in finibus tuis. Esaiæ 60.

Ego & fratres mei panem præfecturæ meæ non edimus: magistratus autem qui ante me fuerunt, grauia vincula iniecerunt populo, & panem & vinum ab eo acceperunt, & ad extremum argenti siclos quadraginta. Recordare Deus eorum quæ bene feci populo huic. 3 Esdræ 9.

Sapiens in populo suo authoritatem habebit hereditariam, & nomen eius viuet in sæculum. Sirach. 44.

Ciuitas prudentia eius qui potestatem obtinet ædificabitur.

In gloria tua vide ne des reprehensionis occasionem, & in die gloriæ ne extollaris. Salomonis.

Noli petere à Domino præfecturam, nec à rege cathedram gloriæ. Sirach. 7

Noli in multitudinem ciuitatis peccare, nec teipsum des in turbam.

Noli fieri iudex, si non potes expellere iniustitiam: ne verearis vultum potestatem obtinentis, & impedimentum asseras rectitudini & integritati tuæ.

Principes non sunt terrori iis qui bene, sed qui malè faciunt. Vis non timere potestatem? quod bonum est, facito, & ex illa laudem consequêre. Sin autem quod malum est feceris, timeto: non enim frustra gladium gerit. Dei enim minister est, vindex seuerus improborum. Rom. 13.

Subiecti estote cuiuis humanæ ordinationi propter Dominum, siue regi tanquam præcellenti, siue præfectis tanquam per illum missis ad sceleratos vlciscendos, & probos laude afficiendos. 1. Petr. 2.

Si laudem concupiscis, vtique supra vulgus eminere, & cum gloria in mundanis negotijs versari, iustus esto, temperans, prudens, fortis, patiens in afflictionibus pietatis causa susceptis. Sic enim & tibi ipse salutem consequêris, ac in maioribus bonus illustriorem obtinebis laudem & excellentiam. Basilij.

In omnium conspectu adhibe humanitatem, qua Deus magis quàm reliquis omnibus rebus delectatur. Eiusdem ad Theologi.

Clementiam terrori misceto, minis Theologi.

spem temperate. Multum etiam boni moderatione & benignitate fieri scio.

Tuam in efficiendo vim demonstrato,
Non aliquid mali, sed bonum efficiendo, si cupis Deus fieri. (*tam noscentis:*
Hoc autem viri est naturam sibi congeni-
Occidit autem. Deest nonnihil.

DE PRINCIPIBVS IMPROBIS, Sermo CLIIII. Ex Antonio.

Deest initium.

Prou. 31. *PRincipes animosi sunt, vinum ne bibant, vt ne cùm biberint, sapientia obliuiscantur, nec tenuibus rectum possint exercere iudicium.*

Prou. 30. *Si seruus imperârit, violenter potestatem exercebit.*

Eccles. 10. *Misera est ciuitas, cuius rex iunior est, & magistratus tui manè cibum sumunt.*

Osee. 4. *Gladio cadent magistratus ipsorum, quòd lingua sint inerudita.*

Michea. 7. *Hei mihi anime, quòd probus de terra subtractus sit, & quòd inter homines, qui perfectè officium præstet, non sit: omnes cum sanguinis cupiditate iudicant, fratrem suum quisque opprimit, ad maleficium manus suas paratas habent: princeps petit, index pacifica loquitur pro animi sui desiderio.*

Soph. 3. *Principes eius in ea sunt vt leones rugientes, & iudices vt Arabici lupi.*

Isaiæ 1. *Principes tui non obediunt, socij furum, ac munera amant, persequuntur remunerationes, pupillorum causas non iudicant, & ad viduarum iudicia non attendunt.*

Isaiæ 3. *Præficiam iuuenes qui illis imperent, & derisores qui in illos dominentur.*

Ieremiæ 22. *Oculi tui non boni, nec cor tuum rectum, sed habendi cupiditate rapitur, & contra sanguinem innocentium ad effundendum illum, & ad calumniã & iniuriã, & ad cadem faciẽdam.*

Ezech. 22. *Principes in medio eius tanquam lupi rapaces, qui prædam rapiunt violenter, vt suam auaritiam & habendi cupiditatem expleant.*

Sap. Salo. *Iudicium seuerè in eos qui pręsunt, exercebitur.*

Basilij. *Principum mala subiectis important calamitatem.*

Hoc enim video multis indicibus nunc vsu venire, qui facilius summis maxima cõcedant, quàm minima infimis & tenuibus.

Chrysostomi. *Non in pretiosa veste & zona, nec in præconis voce, cernitur princeps: sed in eo quòd collapsa reficiat, qua malè constituta sunt, corrigat, ac in iniuriosos animaduertat, nec patiatur à potentioribus ius auferri.*

Iustini Philosophi. *Tantum possunt magistratu fungentes qui veritati gloriam anteponunt, quantum in solitudine latrones.* ¶ *Auriga imperitia & vitio necesse est animalia iugata*

Τὴν ἐλπίδα. πολλὰ καὶ χρήσιμα κεκερδηκὼς οἶδα.

Τὸ θρασὺ καὶ δύκαιε, μὴ τοῦ θρᾶσ κακῶς,
Τῷ δ' ἀγαθῷ πάντ', εἰ θέλεις τῷ Θεός.
Τί δ' ἐστὶν ἀνδρὸς εἰδότος τὸ συμφέρον, κτενῶ δέ.

* Λείπει πολλά.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΓΟΝΗΡΩΝ, Λόγος ριδ'. λείπει ἡ ἀρχή.

Οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσὶν, εἶτον μὴ πίνετωσαν, ἵνα μὴ πίοντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας, καὶ ὀρθὰ κρίνωσι μὴ δυνάσται τὰς ἀδείας.

Ἐὰν οἰκέτης ἄρξῃ, ὧν ὕβρεως δυνας δύσ.

Οὐαί σοι πόλις, ἧς ὁ βασιλεὺς σου νεώτερος, καὶ οἱ ἄρχοντές σου τὸ πρωΐ ἐσθίουσι.

Πεσοῦνται οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ, διὰ παιδεύσιαν γλώσσης αὐτῶν.

Οἴμοι ψυχή, ὅτι ἀπόλωλεν δίκαιος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστιν ἀφ' ὑπὸ πάντες εἰς αἷμα δικάζουσιν, ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκθλίβουσιν, ὅτι τὸ κακὸν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἑτοιμάζουσιν. ὁ ἄρχων αἰτεῖ, καὶ ὁ κριτὴς λόγους εἰρωνικοὺς ἐλαλήσει, κατεζυμωσι ψυχῆς αὐτοῦ ὡς ὄστιν.

Οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐν αὐτῇ, ὡς λέοντες ὠρυόμενοι, οἱ κριταὶ αὐτῆς ὡς λύκοι τῆς Ἀραβίας.

Οἱ ἄρχοντές σου ἀπαχθῆναι, χειρωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσις χήρας οὐ προσέχοντες.

Ἐπισώρευσαν ἄρχοντας αὐτῶν, καὶ ἐμπαίκται κυριεύσουσιν αὐτῶν.

Οἱ ὀφθαλμοί σου οὐ καλοὶ, οὐδὲ ἡ καρδία σου δικαία ἀλλ' ὅτι τὴν πλεονεξίαν καὶ ὅτι τὸ αἷμα τὸ ἀθῷον, τοῦ ἐκχέαι αὐτό, καὶ ὅτι τὴν συκοφαντίαν, καὶ εἰς ἀδίκημα καὶ εἰς φόνον τοῦ ποιῆσ.

Οἱ ἄρχοντες τὸ μέσον αὐτῆς, ὡς λύκοι ἁρπάγες, ἁρπάζοντες ἅρπαγμα, ὅπως πλεονεξίαν πλεονεκτῶσιν.

Κρίσις ἀπότομος τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται.

Τὰ τῶν ἀρχόντων κακὰ, συμφορὰ τοῖς ἀρχομένοις αὐτῶν.

Τοῦτο γὰρ ὁρῶ πολλοὺς τῶν νῦν κειτῶν πάροντας, εὐ ῥᾴον αὖ τοῖς ὑφηλοῖς τὰ μίγνυσα συγχωρήσαντες, ἢ τοῖς ταπεινοῖς τὰ ἐλάχιστα.

Οὐκ ἐν τῇ χλανίδι καὶ τῇ ζώνῃ, οὐδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἄρχει, ἀλλ' ἐν ᾧ τὰ πεπτωκότα ἀνακτᾶσθαι, καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα διορθοῦν· καὶ κολάζειν μὲν ἀδικίαν, μὴ συγχωρεῖν δὲ ἐν τῷ δυνασείας τὸ δίκαιον ἀπολλύεσθαι.

Τοσοῦτον δύνανται οἱ ἄρχοντες πρὸς τῆς ἀληθείας δόξαν τιμῶντες, ὅσον καὶ λῃσταὶ ἐν ἐρημίᾳ.

Ἀνάγκη ἀπειρία καὶ κακίᾳ ἡνιόχου, τὰ ὑποζύγια χρῆ-

κατὰ χρημάτων φέρεσθαι, ὥσαρ ἐμπειρίᾳ καὶ ἀρετῇ ἡγεμονεύεσθαι.

Μέχρι μὲν γὰρ τῶν ἐκτὸς παρέστιν ἀφθονία, σύνεσις ἐπακολουθεῖν δοκεῖ καὶ ἀγχίνοια· ὅταν δὲ ἀφαιρεθῇ, συμπεπτώκασι καὶ ὁ δοκῶν εἶ) † φρονεῖν.

Τῶν πολιτικῶν ἐὰν τὰς ὕλας ἀφέλῃς, κενὸν τάφον λιμὸς νοῦν οὐκ ἔχοντα.

Ὅταν ἄρχων ἀπογνῷ δύνασθαι κρατεῖν, ἀνάγκη τοὺς ὑπηκόους βύθιος ἀφιστάζειν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ μικρῶν καὶ τῶν τυχόντων πεφυκότας αἱρεθίζεσθαι.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΑΔΕΚΑΤΩΝ, καὶ καθαρὰς ἐχόντων τὰς χεῖρας, καὶ κείμενα καὶ δικαιοσύνῃ πειθόντων· καὶ ὅτι δύναται ὡς Θεῷ δικάζειν τὰς κρίσεις ἐκφέρειν, Λόγος ρκέ.

ΑΓαθὸν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς, καὶ ὁ δικαιώσας τὸν ἀσεβῆ ἔσται δῶρον.

Δῶρα μὴ λάμβανε. τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων, καὶ λυμαίνεται ῥήματα δίκαια.

Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει.

Οὐ θαυμασθήσῃ κείμενα πάντας ἐν κρίσει αὐτοῦ.

Οὐ ποιήσεις ἄδικον ἐν κρίσει, οὐ λήμψῃ πρόσωπον πλουσίου, οὐδὲ μὴ θαυμάσῃς πρόσωπον δυνάστου. ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου.

Οὐ λήμψῃ λύτρα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ φονεύσαντος, τὸν ἔνοχον ὄντος ἀναιρεθῆναι, θανάτῳ θανατώσεις αὐτόν.

Οὐκ ὑπερόψῃ πρόσωπον ἐν κρίσει. κρινεῖς τὸν μικρὸν καὶ κρινεῖς τὸν μέγαν κρινεῖς. οὐ μὴ ὑποστείλῃ πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστιν.

Οὐκ ἐκκλινεῖς κρίσιν προσηλύτου καὶ ὀρφανοῦ καὶ χήρας, καὶ οὐκ ἐπιχειράσεις ἱμάτιον χήρας.

Δικαιοσύνῃ ἐνεδεδύκει, ἐνεφιασάμην δὲ κρίμα, ἦσαν διπλοΐδι.

Καθαρὰς χεῖρας, καὶ ἀναλόγους θάρσος· ἀδίκων καὶ ἀνόμων κατεγελάσθη.

Ἀνθρώπου οὐ μὴ αἰσχυνθῶ· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βρυχήσομαι οὐ μὴ σὲ φοβηθῶ. οὐ γὰρ θέλουσιν θαυμάσαι πρόσωπον· εἰ δὲ μή, καὶ ἐμὲ σῆτες ἔδονται.

Δῶρα ἐπ' ἀθῴοις οὐκ ἔλαβον. ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ.

Ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ, καὶ κρίνου πάντα υἱοῦς. ἄνοιγε σὸν στόμα, καὶ κρίνου πάντα δικαίως.

Εὐθροσύνη δικαίων, ποιοῦν κρίματα.

Κτῆμα τίμιον, ἀνὴρ καθαρός.

Αἰδεῖσθαι πρόσωπον ἐν κρίσει, οὐ καλόν.

per præcipitia dari, vt contrà eiusdem virtute & peritia seruari.

Donec rerum externarum affluentia est, sa- Philonis.
gacitas & solertia eam comitari videntur: sin autem detracta fuerit, simul & opinio prudentiæ sublata erit.

Si viris rempub. administrantibus materias & apparatus detrahas, inane sepulchrum reperies mente carens. †forte ψυχὴν.

Si magistratus desperant se imperium retinere posse, subiectos statim rebellare necesse est, nec eos qui ex tenuibus & vulgaribus prognati sunt, maximè irritari.

DE IVDICIBVS INCORRVptis & puras habentib. manus, quiq; iustitiam exercent: Et acceptum esse Deo rectè vereq; iudicia exercere, Sermo CLV. Ex Antonio.

INnocentem & iustum non occides, nec vt iu- Exodi 23.
stum absolues impium ob munera accepta.

Munera ne accipito, quia munera excæcant oculos aspicientium, & verba iusta labefactant.

Pauperis in iudicio ne miseretor.

Iudiciũ pauperis in ipsius causa ne puertito.

Nihil contra ius in iudicio facito, pauperis Leuit. 19.
personæ rationem ne habeto, nec mirator personam potentis: ex iure causam proximi iudicato.

Pretium ne accipito ob redimendum eum Num. 35.
qui eadem fecerit. Si conuictus fuerit dignus qui tollatur de medio, eum tu mortis supplicio afficito.

Non agnosces quenquam in iudicio: tum par- Deut. 24.
uo, tum magno, æqualiter iudicium reddes: non vereberis os cuiusquam, quia iudicium Dei est.

Non reijcies causam aduenæ, nec pupilli, nec viduæ: nec pignori accipies viduæ vestem.

Iustitia me induebam, & iudicio vtebar Iob 29.
tanquam diploide.

Qui manibus est purus, fiduciam sumit, in-
iustos & iniquos deridens.

Coram homine non afficiar pudore, neque Iob 31.
verebor mortalem. Non enim noui admirari personam: sin secus, & me tinea comedant.

Munera aduersus innocentes non accepi: Psalm. 15.
qui facit hæc non concutietur in seculum.

Beati qui obseruãt iustitiam, & quouis tem-
pore eam exercent.

Aperi os tuum Domini verbo, et de omnibus Salomonis.
iudica integrè: aperi os tuum, & de omnibus iustè iudica.

Lætitia iustorum est, cùm iudicia reddunt.

Res magni pretij vir purus.

Reuereri personam cuiusquam in iudicio, ho- Regnorũ.
nestum non est.

1.Reg.3. *Salomoni Dominus: Quia, inquit, à me hoc petisti, nec multos annos dari tibi postulasti, nec opulentiam, nec hostium tuorum capita, sed intelligentiam & sagacitatem ad dijudicandas causas, en do tibi cor prudens & sagax, vt nullus ante te fuerit qualis tu, nec post te extiturus sit quisquam tui similis.*

Sophoniæ 2. *Iudicium exercete & iustitiam quarite: quarite mansuetudinem, vt in die iræ Domini tecti sitis.*

Zach.7. *Iudicium iustum exercete.*

Ieremiæ 22. *Hæc dicit Dominus, facite iudicium & iustitiam, & eripite direptum de manu iniuria afficientis illum: & aduenam, viduam & pupillũ potentia ne opprimatis, nihil impiè agatis, & sanguinem innoxium ne profundatis.*

Hæc dicit Dominus, iudicia iure exercete, iustitia vtimini. beatus qui hæc agit, his adhærens, & manus suas abstinens ab iniuria facienda.

Esaiæ 1. *Exquirite iudicia, liberate iniuria affectum, iudicium reddite pupillo, viduam absoluite te, & venite, & disceptemus, inquit Dominus.*

Ierem. 21. *Hæc dicit Dominus, iudicate mane, & recta ratione dirigite: eripite direptum & vexatum de manu ipsum iniuria afficientis, ne ira mea tanquam ignis succendatur, & exardescat, nec sit qui possit extinguere.*

Ezechiel. *Iniustitiam & calamitatem auferte, iudicium & iustitiam exercete, eximite tyrannidem è populo meo, dicit Dominus Deus.*

Sirach. *Personam potentis ne respicito, ad mortem vsque pro veritate certato: & Dominus præliabitur pro te.*

Aduersus animam tuam personam ne respicito.

Iniurioſi personæ ne assurgito.

Tum summis tũ infimis ius dicito æqualiter.

Iniuria affectum de manu iniuria afficientis eximito, nec in iure dicundo parvo & angusto sis animo.

Priùs quàm inquisieris, ne accuses: primùm cognoscito, tum denique obiurgato.

Sine iudicio nihil quicquam feceris.

Nolite ex aspectu & vultu iudicare, sed iusto iudicio iudicate.

Qui facit iustitiam, iustus est.

Iustitiæ animi index est integritas in iudicãdo.

Ad cognoscendã veram iustitiã profectò magno opus est ingenio & mente absolutissima. Fieri enim non potest, vt qui non sit in iure institutus, controuersias possit rectè dijudicare. Qui aũt verã scit iustitiam, ac per eam suũ cuiq; tribuere doctus est, is optimè potest iudicia dirigere & administrare, quemadmodum sagittarius ad scopum dirigit tela, neq; superando,

Εἶπε Κύριος τῷ Σολομών· αἰτὴσω ὧν ἠτήσω παρ' ἐμοῦ ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἠτήσω ἑαυτῷ ἡμέρας πολλὰς, καὶ οὐκ ἠτήσω πλοῦτον, οὐδὲ ψυχὰς ἐχθρῶν σου, ἀλλ' ἠτήσω σωτῆρα τῇ εἰσακούσῃ κρίμα, ἰδοὺ δέδωκά σοι καρδίαν φρονίμην καὶ συνετὴν· ὡς σὺ, οὐ γέγονεν ἔμπροσθέν σου, καὶ μετὰ σὲ οὐκ ἀναστήσεται ὅμοιός σοι.

Κρίμα ἐργάσασθε, καὶ ζητήσατε δικαιοσύνην, ζητήσατε τοῦτο, ὅπως σκεπασθῆτε ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς Κύριος. (κυρίου.

Κρίμα δίκαιον κρίνατε.

Τάδε λέγει Κύριος, ποιήσατε κρίσιν καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἐξέλεσθε διηρπασμένον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος αὐτὸν, καὶ προσήλυτον καὶ χήραν καὶ ὀρφανὸν μὴ καταδυναστεύητε, καὶ μὴ ἀσεβήσητε, καὶ αἷμα ἀθῷον μὴ ἐκχέητε.

Τάδε λέγει Κύριος, ποιήσατε κρίσιν, ποιήσατε δικαιοσύνην. μακάριος ὁ ποιῶν ταῦτα καὶ αἰτερόμενος αὐτὰ παρ' ἐμοῦ, καὶ ἐξαιρούμενος τὰς χεῖρας αὐτοῦ μὴ ποιῆσαι ἄδικα.

Ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν, καὶ δεῦτε, καὶ διαλεξώμεθα, λέγει Κύριος.

Τάδε λέγει Κύριος, κρίνατε πρωΐ, καὶ καταδύεται· καὶ ἐξέλεσθε διηρπασμένον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος αὐτὸν, ὅπως μὴ ἀναφθῇ ὡς πῦρ ἡ ὀργή μου, καὶ καυθήσεται, καὶ οὐκ ἔστι ὁ σβέσων.

Ἀδικίαν καὶ παλαιπωρίαν ἀφέλεσθε, κρίμα καὶ δικαιοσύνην ποιήσατε, ἁρπάσατε καταδυναστείαν ἐκ τοῦ λαοῦ μου, λέγει Κύριος ὁ Θεός.

Μὴ λάβῃς πρόσωπον δυνάστου, ἕως θανάτου ἀγώνισαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ Κύριος πολεμήσει σοι.

Μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου.

Μὴ ἀναστῇς ἀπὸ προσώπου ὑβριστοῦ.

Δικάσωσιν μικρῷ καὶ μεγάλῳ ὁμοίως.

Ἐξελοῦ ἀδικούμενον ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος, καὶ μὴ ὀλιγοψυχήσῃς ἐν τῷ κρίνειν σε. (ὀλιγόψυχος.

Πρὶν ἐξετάσῃς, μὴ μέμψῃ. νόησον πρῶτον, καὶ τότε ἔλεγχε.

Πρὶν κρίσεως, μὴ ποιήσῃς μηδέν.

Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

Ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστιν.

Ἔλεγχος τῆς τοῦ δικαίου ἀβασανίστου, ἢ περὶ τὸ κρίνειν ὀρθότης.

Τὸ νοῆσαι τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην, μεγάλης ἐστὶ διανοίας, καὶ φρενὸς τελεσπάτης δεῖται. ἀμήχανον γὰρ μὴ τελεσπαδῆ τοῦ δικαίου, δύνασθαι τοὺς ἀμφισβητήσεις ὀρθῶς διακρίνειν. ὁ γὰρ εἰδὼς τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην, καὶ δι' αὐτῆς διδαχθεὶς τὸ οἰκεῖον ἑκάστῳ, οὗτος δύναται κατευθύνειν κρίμα. ὥσπερ ὁ τοξότης πρὸς τὸν σκοπὸν ἀπευθύνει τὸν βέλος, ὅτι μὴ βολαῖς,

ὅτι

ὅτι ἐλλείψιον, ὅτε παῖς ἐφ' ἑκάτερα τὰς βολὰς ἀποπλανᾷ τῆ ὀξείαι· ὅτως ὁ κριτὴς τῶ δικαίω κατασχάζει, ὅτε πρόσωπα λαμβάνων, ὅτε ποιῶν ἢ χάριν πρόσκλησιν, ἀλλὰ δίκης καὶ ἀδεκάστους ἐκφέρων τὰς κρίσεις. καὶ δύο κεκομμένων παρ' αὐτῷ ἔστηκεν ὁ κριτὴς ἐπόμισσιν αὐτὰς πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὅσον ἐλαττούμενον δίκαιος ἀφαιρεῖ τὸν ἀδικούμενον.

Οὐκ ἔστι δικαίω κριτῆ, ἴσας πρὸς † ἴσας ὁρίζειν τὰς ἀπαιδεύσεις· ἀλλ' ἀνάγκη τὸν κατάρξαντα κακοῦ μὴ προσθήκης ἀποτίσαι τὸ ὀφλόμενα, εἰ μέλλοι αὖθις τι βελτίων τῆς πληγείσης θήσεσθαι, καὶ τὰς λοιπὰς σωφρονεστέρας ποιῆσαι τῆ ὑποδείγματι.

Γοήσατε δικαιοσύνης ὅπλον, καὶ μὴ θανάτου τοῦ παίδευσιν.

Γάδι κεκόμμενος ὁ κριτὴς, καὶ ἥπιον ἀμύρτησε.

Οὕτω δοκίμαζε τὸν ἀδελφόν σου, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς μέτροις κεκόμμενος.

Τῆ τὰ δικαζόντων μακροθυμία, οἱ λίαν ἄδικοι, σκληρότεροι ἑαυτῶν γίνονται τῆ τὸ ἀπειθεῖν. καὶ δεῖ τὸν κριτὴν εἰδέναι, ὅτι κρίσις Θεοῦ ὑπηρετεῖ, ἣ δ' Κύριός ἐστιν, ὡς βλέπει ἄγαν τὸ κρίμα, ὥστε καὶ χαλίζεσθαι τοῖς κεκομμένοις πάγματα.

Ἄτοπον ἀμύρτημασιν ἐνέχεσθαι, τὰς τοῖς ἀγοῖς τὰ δίκαια βεβουλῆσθαι ἐξιρωῦσας.

Ὅταν αἰτιῶται δικαστὴς κεκόμμενον, ἀνάγκη σιωπᾶν.

Ἄειστος κριτὴς ὑποτοιεῖσθω, ὁ ταχέως μὲν σωιείς, βεβαίως δὲ κρίνων. θάττειον μὲν ὧν ἐννοίας, θάττειον δὲ ἀκριβείας.

Ἀσκέπτως δὲ δεῖ προπετῆν ἐν τῆ κρίσει, ἐμπροσθεν δὲ βουλεύεσθαι, μηδὲ τῆ σπουδῆ τῆ λογισμῶ, παρὸ δεῖ λέγειν· ἀλλὰ βεβαιοῦντάς τε καὶ μέλλοντας, τῶ ὁρμεῖν ἀκριβῶς πεποιημένους, καὶ μὴ πρὸς χάριν μεταβάλλεσθαι. ἥπιον γὰρ τὸ ἀβούλως ὃ ἐμμεταβολον, καὶ τὸ προπετὲς ὃ κακόφρον.

Οὐχ ὅτω τὸν τῶν γραμμάτων χαρακτῆρα ὀρθῶν δεῖ, ὡς τὸν τῶν πραγμάτων τηρεῖν. ἡ γὰρ κακὴ κρίσις, πάντος κακοῦ αἰτία.

Μηδεὶς φεύγων † ἄρχειν δημοτεύεσθω. καὶ γὰρ ἀσυνεὲς ὃ ἀποκαλῶν ἑαυτὸν τῆς † διοικούσης δυνήσεως· καὶ ἀγνοεῖ τοῖς φαύλοις προσχωρῆν. αἰσθάνεται γὰρ ὃ ἀρχόμενος κακῶς ἄρχεσθαι μᾶλλον, ἢ καλῶς ἄρχειν.

Οὐδὲν δεῖ ἡγεμόνι πρέπει, ἢ ὃ μηδένα ὑφηφανεῖν, μηδὲ ἀλαζονεύεσθαι, ἀλλ' ἴσους πάντων προίσασθαι.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΩΝ † ΛΗΠΤΩΝ καὶ δωροδοκούντων, καὶ ἀθέσμως κατακρινόντων, Λόγος ριϛ'.

neque deficiendo, neque in vtramque partem conuertendo, frustra sagittam emittit, sed collimat: Sic iudex instructat, neque personas respiciens, neque quicquam faciens cuiusquam hortatu & inuitatione, sed rectas & minimè contortas proferens sententias. Et duobus litigantibus stat in medio iudex illos inter se exaquans, & tantum detrahens ei qui plus habet, quantum inuenit ademptum ei cui iniuria facta sit. †forte iuvet.

Non est aequi iudicis pares paribus decernere satisfactiones, sed authorem mali necesse est cum additamento persoluere debita. si debeat illa pœna melior fieri, & reliquos suo exemplo reddere temperantiores.

Nolite cõmittere vt vestra eruditio sit mortũ armatura, sed iustitiæ. Theologi.

Iudex rei personam sustine, & minùs peccabis.

Sic fratrem tuum probato, vt si ipse eisdem rationibus in iudicium vocatus esses.

Qui supra modum iniqui & iniurioſi sunt, inaequum lenitate fiunt asperiores ad non parendum & rebellandum: itaque iudex ignorare non debet se Dei iudicium administrare, se autem dominum non esse, vt sic iudicia gubernet, vt litigantibus & in iudicium vocatis pœnam condonet.

Absurdum criminibus teneri eos, qui alijs iura exaequant & administrant. Philonis.

Cùm iudex reũ accusat, tũ tacere necesse est. Democriti.

Optimus iudex esse iudicator, qui citò intelligit, & lentè iudicat. Alterum quidem est benevolentiæ, alterum autem diligẽtiæ exquisitæ.

Inconsideratè nihil oportet præcipitare in iudicio, sed priùs deliberare: nec cogitatione festinandum vt aliquid plus quàm decet, dicas: sed lentè & cunctanter appetitio accuratè exercenda est, nec ad gratiam immutanda: nam inconstans inconsulto, & lenis temerario deterior est.

Non tam scribendi ratio regenda est, quàm facta obseruanda. prauum enim iudicium omnis malicausa est.

Nemo prudens à se alienum iudicet magistratu fungi: est enim impium sese abstrahere ab ijs qui commoda abs te requirunt, & parum generosum improbis cedere: stultum est enim magis expetere malè gubernari quàm benè gubernare. Epicteti.

Nihil est quod magis eum qui præsit, deceat, quàm vt neminem vel superbè contemnat, vel indecorè admiretur, sed ex aequo omnib. præsit.

DE IVDICIBVS IMPROBIS & munera accipientibus, & contra ius & fas condemnantibus, Sermo CLVI. Ex Antonio. †forte iuvat. λαπτῶν.

Deuter. 27. *Execrandus quisquis reiecerit causam peregrini, & pupilli, & viduæ.*

Iob 15. *Ignis domos munerib. corruptorum exuret.*

Iracundia in impios erit propter munerum impietatem, quæ inquè acceperunt ad aliorum iniuriam.

Psalm. 14. *Si verè tandem iustitiam loquimini, rectè filij hominum iudicatote. Etenim in corde iniquitates perficitis in terra, iniuriam manus vestræ connectunt.*

Psalm. 81. *Quousq; tandem iniquè iudicatis, & personas sceleratorum respicitis?*

Salomonis. *Munera qui accipit se ipse perdit: at qui edit munera, vivet.*

Pecuniam quæ dolo datur quasi testam existimare debemus.

Impij personam admirari honestum non est, nec sanctum declinare ius in iudicio.

Qui occultat manus suas in sinum, iniustus est, nec illas ori suo admouet.

Os impiorum deglutiet iudicia.

Qui iustum iudicat iniustum, & iniustum iustum, imparus est apud Dominum, & execrandum.

Osee. *Cur impietatem reticentes tulistis, & iniurias eius vindemiastis?*

Abacuc. *Quousq; tandem Domine clamabo iniuriæ affectus, nec exaudies? cur demonstrasti molestias & dolores, vt viderem molestias, laborem, miseriam, & impietatem? in conspectu meo iudicium factum est, & index munera capit, atque ob eam causam dissipata est lex, nec perducitur ad finem iudicium, quòd impius iustum potentia opprimit: cuius rei causa prodit iudicium peruersum.*

Coram me factum est iudicium, & index recipit, ob quam causam prodit iudicium peruersum.

Esaiæ 1. *Quum extenderitis manus vestras, os meum à vobis auertam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.*

Esaiæ 5. *Væ vobis qui iustificatis & absoluitis impium munerum causa, & ius iusto eripitis.*

Esaiæ 1. & Ierem. 5. *Pupillorum & viduæ causas non susceperunt, an non hæc visitabo dicit Dominus, aut in talem gentem non vindicabit anima mea?*

Esaiæ 10. *Væ scribentibus malitiam: scribentes enim malitiam scribunt, à se reijcientes pauperum causam, rapiunt iudicia populi mei, vt vidua sit illis rapina, & pupillus præda. at quid in die visitationis facient? afflictio enim ipsorum olim veniet. tum ad quem perfugient auxilij petendi causa?*

Esaiæ 3. *Cur vos, inquit Dominus, iniuriam facitis populo meo, & ora pauperum dedecore & ignominia afficitis?*

Ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς ἀπὸ ἐκκλίνῃ κρίσιν προσηλύτου καὶ ὀρφανοῦ καὶ χήρας.

Πῦρ κατακαύσει οἴκους δωροδεκτῶν.

Θυμὸς ἐπ' ἀσεβέσι ἔσται, διὰ ἀσέβειαν δώρων, ὧν ἐδέξαντο ἐν ἀδικίᾳ.

Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε, κρίσιας κείνατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. καρδία γὰρ ἀνομίας ἐργάζεται ἐπὶ τῆς γῆς, ἀδικίαν αἱ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν.

Ἕως ποτὲ κείσεται ἀδικία, καὶ προσώπα ἁμαρτωλοῦ λαμβάνετε;

Ἐξόλλυσιν ἑαυτὸν ὁ δωροληπτῶν· ὁ δὲ μισῶν δώρων λήψεις, ζήσεται.

Ἀργύριον διδόμενον μὴ δόλῳ, ὡς ὄστρακον κέκτησο.

Θαυμάσεται προσώπων ἀσεβοῦς ὁ καλὸν, οὐδὲ ὅσιον ἐκκλίνει τὸ δίκαιον ἐν κρίσει.

Ὁ ἐγκρύπτων εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ χεῖρας ἀδίκους, οὐδὲ τῷ σώματι αὐτοῦ μὴ προσενέγκῃ αὐτάς.

Στόμα ἀσεβοῦς καταπίεται κρίσις.

Οὓς δίκαιον κρίνει τὸν ἄδικον, ἄδικον δὲ τὸν δίκαιον, ἀκάθαρτος καὶ βδελυκτὸς παρὰ Κυρίῳ.

Ἵνα τί παρεσιωπήσατε ἀσέβειαν, καὶ τὰς ἀδικίας αὐτῆς ἐξυβρίσατε;

Ἕως ποτὲ Κύριε κεκράξομαι ἀδικούμενος, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ; ἵνα τί ἔδειξάς μοι πόνους καὶ πόνους, ὁρᾶν λοιμὸν καὶ παλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν; ὅτι ἁρπαγή καὶ ἀσέβεια μοι γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κρίτης λαμβάνει. διὰ τοῦτο διεσκέδασται νόμος, καὶ οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίμα, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον. ἕνεκεν τούτου ἐξέρχεται τὸ κρίμα διεστραμμένον.

Ἐξ ἁρπαγῆς μοι γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κρίτης λαμβάνει. διὰ τοῦτο ἐξέρχεται τὸ κρίμα διεστραμμένον.

Ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀφ' ὑμῶν. αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις.

Οὐαὶ οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτοῦ.

Οὐκ ἔκεινται κρίσιν ὀρφανοῦ, καὶ κρίσιν χήρας οὐκ ἐκρίνωσαν. μὴ ὅτι τούτοις οὐκ ὀπισκέψομαι, λέγει Κύριος; ἢ ἐν ἔθνει ᾧ τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχή μου;

Οὐαὶ τοῖς γράφουσι πονηρίαν. γράφοντες γὰρ πονηρίαν γράφουσι, ἐκκλίνοντες κρίσιν πλωχῶν, ἁρπάζοντες κρίμα πτωχῶν τοῦ λαοῦ μου, ὡς τὸ εἶδος χήρας εἰς ἁρπαγὴν, καὶ ὀρφανοὺς εἰς προνομήν. καὶ τί ποιήσουσι τῇ ἡμέρᾳ τῆς ὀπτασίας; ἡ γὰρ θλῖψις αὐτοῖς πόρρωθεν ἥξει. καὶ πρὸς τίνα καταφεύξονται ἐπ' βοήθειαν;

Τί ὑμεῖς ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου, καὶ τὸ πρόσωπον τῶν πλωχῶν καταισχύνετε; φησὶν ὁ Κύριος.

Οὐαὶ οἱ

Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν καλόν, καὶ τὸ καλὸν πικρόν· οἱ τιθέντες τὸ φῶς, σκότος· καὶ τὸ σκότος, φῶς· οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκύ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν.

Ἡ βουλὴ τῶν πονηρῶν ἄτομα βουλεύεται, καταφθεῖραι ταπεινοὺς ἐν λόγοις ἀδίκοις, καὶ διαφθεῖραι λόγους πενήτων ἐν κρίσει.

Ἐπαπείνωσας ὑψηλόν, καὶ ὕψωσας ταπεινόν. ἀδικίαν οὐ ποιήσεις ἀνὴρ, λέγει Κύριος.

Αἱ ψυχαὶ διεστράφησαν τοῦ λαοῦ μου, καὶ ψυχὰς ἐμιαίνοντο, καὶ ἐβεβήλουν με πρὸς τὸν λαόν μου, ἕνεκεν δραχμῆς κριθῶν, καὶ ἕνεκεν κλασμάτος ἄρτου, ἀποκτεῖναι ψυχὰς αἳ οὐκ ἔδει ἀποθανεῖν, καὶ σῶσαι ψυχὰς αἳ οὐκ ἔδει ζῆσαι.

Ξένια καὶ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν τῷ στόματι ἀποστρέφει ἐλεγμούς.

Ἔστιν ἀπολλύων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δι' αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ λήψεως προσώπου ἀπολεῖ αὐτόν.

Εἰ προσωπολημψίαν, ἁμαρτίαν ἐργάζῃ, ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάτης.

Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων.

Ἄδικος δικαστὴς, μεμολυσμένην συνείδησιν.

Ὁ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην μὴ ἔχων προσεναποκείμενην αὐτῷ τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἢ χρήμασι διεφθαρμένος, ἢ φιλίᾳ χαριζόμενος, ἢ ἔχθραν ἀμυνόμενος, ἢ δυναστείαν δεδοικώς, ὃ κρίμα κατὰ δύναμιν οὐ δύναται.

Αἱ παρὰ ἀρχόντων κρίσεις οὐδὲν τοῦ νικᾶν ἀζήμιον φέρουσιν. (ὑπερκαλύπτειν.

Οὐ πρὸς δικαίου ἀνδρὸς σιωπῇ τὰς παρανομίας
Τῇ τῶν δικαζόντων μακροθυμίᾳ, οἱ λίαν ἄδικοι,
συλλήπτορες αὐτοὶ ἑαυτῶν γίνονται καὶ ὁ ἀποφεύγων. καὶ δεῖ τὸν κριτὴν εἰδέναι, ὅτι κρίσει Θεοῦ ὑπηρετεῖ, καὶ οὐ κύριός ἐστιν ὡς βούλεται ἄγειν τὸ κρίμα, ὥστε καὶ χαρίζεσθαι τοῖς κεκριμένοις πάθη.

Φόβος Θεοῦ, ἀνθρώπων σωτήριος, ἀσύμφορος δέ. ὅταν μὲν γὰρ θαυμάζῃ ἀφορῶντα πρός τι πένητας συκοφαντουμένους, καὶ πρὸς δικαστὰς παραλογιζομένους.

Τὸ νέμειν ἴσα τοῖς ἀνίσοις τῆς μείζονος ἐστὶν ἀδικίας.

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ, Λόγος ριζ'.

Εἰκὸς δὲ πόθῳ καὶ λόγῳ καὶ μηχανῇ
πατρίδος ἐρῶντας, σκοπεῖν σωτηρίαν.
Μὴ κάμῃς πατρίδα σὴν λεύσσων πειρώμενος.
Ἡ πατρὶς, ὡς ἔοικε, φίλτατον βροτοῖς,
ἣν ὁμοίαν δύναμαι αὖ ὡς ἔστι φίλον.
Γῆ γὰρ χρυσοῦ καὶ πλούτου κρείσσων πάσα

Va qui malum dicitis bonum, et bonum malum: & ponitis lucem tenebras, & tenebras lucem, & amarum dulce, & dulce amarum. Esaiæ 5.

Improborum consilium iniqua deliberat, vt humiles oratione iniqua perdat, & pauperum sermones in iudicio dissipet. Esaiæ 32.

Deiecisti superbum, & extulisti deiectum: pro iniuria hoc ponam, dicit Dominus. Ezechiel.

Animæ populi mei peruersæ sunt, & animas † vinificauerunt, & apud populum meum profanarunt me pro hordei pugillo & frusto panis, ad eos interficiendos quos occidi non oportebat, & vt eos conseruarent in vita quos viuere non oportebat. Ezechiel 13. † Id est absorbuerunt.

Xenia & munera excæcant oculos sapientum, & quasi frenum in ore reprehensiones auertũt. Sirach. 20.

Est qui perdat animam suam per turpitudinem, & respectus personarum perdit eam.

Si personam respicitis, peccatũ admittitis: reprehendimini enim à lege tanquã violatores. Iacob. 2.

Quare excusationẽ nõ habes, ô homo, quisquis es qui iudicas. quo enim iudicio de altero iudicas, teipsum condemnas: eadem enim facis qui iudicas. Rom. 2.

Iniquus iudex contaminata conscientia. Basilij.

Qui veram iustitiam in animo priùs defixam non habet, sed vel pecunia corrumpitur, vel amicitia gratificatur & placere studet, vel inimicitiam vlciscitur, vel potentiam suspicit aut timet, is rectè iudicia exercere non potest.

Iudicia apud magistratus, ne victoriã quidem sine damno repertant.

Viri boni non est iniquitates silentio contegere. Theologi.

Iniuriosi supra modum qui sunt, iudicum lenitate fiunt contumaciores ad non parendum & detrectandum imperium. Et iudicem scire oportet se Dei in iudicio ministrum esse, non verò dominum, qui litigantibus leges & iura præscripta condonare possit.

Metus Dei hominibus salutaris est, sed idem rarus: vnde mirandũ non est si consideres tum pauperes calumnijs oppressos, tum iudices falsis rationibus decipientes (siue per fallaciam iudicantes.)

Maxima est iniustitia paria imparibus tribuere. Cyrilli.

DE PATRIA, Sermo CLVII.
Ex Io. Stobæo.

Conuenit omni ratione & arte
Amantes patriam, salutem eius moliri.
Ne fatigeris, dum patriã recuperare studes.
Natale solum, vt conuenit, gratissimum est hominibus,
Neq; verbis eius dulcedinem exprimere possim.
Multo enim auro & opibus antecellit patria Euripidis.

Ad inhabitandum prudẽti viro. Nam quod natura cognatum est & familiare, nescio quam sui dulcedinem mortalibus in vita præstat.

Verùm tamen miserandum est tempus, quo patriæ fines relinquuntur.

Euripidis in Ægeo. — *Quid enim paterna charius esset viro tellure?*

Eiusdem in Dictye. — *Quòd si non esses pessimus, nunquam ciuitate*
Tua contempta, regionem istam laudasses.

Ibidem. — *Meo quidem iudicio non rectè sapit,*
Qui spretis patriæ terræ finibus,
Alienam laudat, & moribus gaudet alienis.

Eiusdem in Phœnice. — *Tu verò ô meæ tellus & genitorum patria,*
Vale. Nam viro, licet plurimis malis obruatur,
Nullum est suauius solum, q̃ quod nutriuit eum.

Eiusdem in Telepho. — *Spartam sortitus es, istam orna.*
Nos verò ex nostra parte Mycenas ornabimus.

Menãdri in Heautontimorumeno. — *Domi manere oportet, ac permanere liberũ,*
Aut nõ amplius viuere, illũ qui rectè beatus est.

Sophoclis in Tereo. — *Beatum existimo te ob vitã tuã plurimum.*
Est autem optimum, si terram nunquam expertus es alienam.

Euripidis in Philoctete. Sophoclis. Theognidis. — *Beatus ille, qui fortunatus domi manet.*
Domi manebit vir verè fortunatus.

Excellens, neq; malis viris morigerans. — *Patriã ornabo pulchrã ciuitatẽ, neq; inter po* (pulũ

Sophoclis. — *Nunquã equidẽ inimicũ patriæ virũ in a-* (micitiam
Receperim meam, hoc sciens, quòd
Patria est quæ nos seruat: & dum in ipsa
Fortunata degimus, confabulamur inuicem.
Huiusmodi legibus hanc ego ciuitatẽ promouco.

Euripidis in Polyuice. — *Quid aliud est patria priuari, quàm malum magnum?*
Maximum. Reipsa autẽ maius est quàm verbis.
Quomodo istud fit? Quid exulibus adèo malum euenit?
Vnum sanè maximum, quòd exul non habeat dicendi libertatem. (tria.

Homeri. — *Vnum augurium optimũ pugnandũ esse pro pa*

Eiusdem. — *Vos agè ad naues conferti pugnate, donec vestrum*
Ictus aut vulneratus, mortem & fatum quilibet sequatur,
Moriatur, non enim indecorum est ei defendenti patriam mori.

Eiusdem Odyss. — *Cæterùm Vlysses*
Cupidus vel fumum exeuntem videre patriæ suæ, sic mori optat.

Ibidem. — *Quàm nihil est patria suauius, atq; parẽtib.*

Euripidis in Phœnissis. — *O mater ego prudẽs simul ac imprudẽs peueni*
Ad viros inimicos. Verùm necesse est
Cunctos amare patriam: quòd si quis secus ait,
Verba funditare gaudet, animum tamen in patriam conuertit.

Platonis in Critone. — *An sic es sapiẽs, vt te latuerit & patri & matri & pgenitorib. omnib. patriã esse anteponẽdã? atq; esse venerabilius q̃dã sanctius q̃? et in*
superiori sorte tum apud Deos, tũ apud homines mẽtis

σώφρονι ναίειν. ὃ γὰρ συμφορὰν ἁδύ τι ἄλλοις ὁ βίος χορεῖ.

Ἀλλ' ὅμως οἰκεῖός πις αἰὼν πατρίδος ἐκλιπεῖν ὄρος.

Τίς δὲ πατρῴας αἰδρὶ φίλτερον ἔβανός;

Εἰ δ' ἦθα μὴ κάκιστος, ὥποτ' ἂν πόλιν
τὴν σὴν ἀπίζων, τὴν δ' ἂν ὑλόγλε πάτραν.

Ὡς σοὶ γέ μοι κείνοιτ' ἂν ὑ καλῶς φρονῶν,
ὅστις πατρῴας γῆς ἀπημάζων ὄρους,
ἀλλῳ ἐπαιν῀, καὶ ξὺν οἷσιν ἦδεται.

Σὺ δ' ὦ πατρῴα ἔβανε γαῖα μητέρων,
χαῖρ. αἰδρὶ γὰρ τοι, κἂν ὑπερβάλλῃ κακοῖς,
οὐκ ἔστι τὸν ἄφρονα ἦδιον πάθος.

Σπάρτην ἔλαχες, κόσμει νιν.

Τὰς δὲ Μυκήνας ἡμεῖς ἰδία.

Οἴκοι μένων χρὴ, καὶ μένων ἐλεύθερον,
ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς δαίμονα.

Πολλάσι ζημία βίος,
κἀλλιπὼν δ' εἰ γῆς μὴ πεπεύσεται ξένης.

Μακάριος ὅστις εὐτυχῶν οἴκοι μένει.

Οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς δαίμονα.

Πατρίδα κοσμήσω λιπαρὰν πόλιν, ἥτ' ὀπὶ δήμῳ
τρέφας, ἥτ' ἀδίκοις αἰδράσι πθόμενος.

Οὔτ' αἰ φίλοιν ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ ξένος
θέμενος ἐμφανῶς, τῆδε γιγνώσκων, ὅτι
ἥδ' ἐστὶν ἡ σώζουσα, καὶ ταύτης ἔπι
πλέοντες ὀρθῆς τὰς λόγους ποιούμεθα,
τοιοῖς δ' ἐγὼ νόμοισι τῶνδ' αὔξω πόλιν.

Τί δ' ἐστὶ φεύγειν πατρίδος, ἢ κακὸν μέγα;
μέγιστον. ἔργῳ δ' ἐστὶν μεῖζον ἢ λόγῳ.
πῶς δ' ὁ ξένος ἀνὴρ; τὰ φυγάσιν δ' ὀδυνηρέστ'
ἐν μὴ μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ἀλλὰ μάχεσθ' ὀπὶ νηυσὶν ἀολλέες, εἰσόκεν ἡμέων
βλήμενος, ἢὲ τυπεὶς, θάνατον καὶ πότμον ὀπάσσῃ,
τεθνάτω, ὅ οἱ ἀφκὲς ἀμύνομένῳ περὶ πάτρης.

Αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρῴσκοντα νοῆσαι
ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται.

Ὡς τοῦδ' ἥδιον ἧς πατρίδος, ἢ δὲ τοκῆων.

Μῆτερ, φεύσει δ', καὶ φεύσει, ἀφικόμενον
ἐς ἄνδρας. ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει
πατρίδος ἐξιέναι ἄπονθ' ὅς δ' ἀνάγκης λέγει,
λόγοισι χαίρει, τὸν δὲ νοῦν οὐκ ἔχει.

Ἦ ὕτως εἶ σοφὸς, ὥστε λελῆθέσ' ὅτι μεῖζόν τι, καὶ
πατρὸς, καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων, πρεσβύτερον
πατρὶς ἐστι, καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον, καὶ ἐν μείζονι
μοίρᾳ, καὶ παρὰ θεοῖς, καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν
ἔχουσι,

ἔχειν, ἢ σίδηρος δή, καὶ μᾶλλον ὑπείκῃ, ἢ θερμὸν ὕδωρ πατρίδα χαλεπαίνοις, ἢ πατέρα * ἢ μητέρα, ἢ πείθῃ ἢ ποιῇ, ἃ αἰ κελεύῃ, ἢ πάσχειν ἐστί τι σοι σκληρὸν παθεῖν, ἢ συχίαι ἄγνιπα, ἐστί τι τύπτεσθαι, ἐστί τι δῆσαι, ἐστί τι εἰς πόλεμον ἄγῃ βωληθείμην, ἢ ἀποθανεῖμαι, πάντα ταῦτα. καὶ δίκαιον ὕπως ἔχῃ, καὶ οὐχ ὑπεικτέον, οὐδὲ αἰσχρητέον, οὐδὲ λιποτακτέον τὴν τάξιν· ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ πανταχοῦ ποιητέον, ὃ αἰ κελεύῃ ἡ πόλις, καὶ ἡ πατρίς. ἢ καὶ πείθειν αὐτὴν ἢ δίκαιον πέφυκε. βιάζεσθαι δὲ οὐχ ὅσιον ἐστὶ μητέρα, οὔτε πατέρα, πολὺ δὲ τούτων ἔτι ἧττον τὴν πατρίδα.

Παρὰ σοὶ παῖδας ἐπιζώειν δύνηται, καὶ χρὴ τοῦτο πρὸ τῆς τύχης αἱρεῖσθαι· καὶ τοὺς μὴ ταῦτα μεμαθηκότας, καὶ ὅπως καὶ αὐτοῖς ἔσεσθαι τάξις τῆς εἱμαρμένης, τοὺς πρὸ ἑαυτῶν μεμαθηκέναι. κοινὴ δὲ οὐχὶ δικαιοτάτη αὕτη, ἃ πρὸ πάντων φυλάττειν ἐπιτηδεία μήτε τοῦ μηκίστου τῶν * ἀποδεχομένων ἐκείνοις, καὶ ἐκλέψασα πάντας πατρίδα, καὶ δοῦσα τοὺς προγεγαμηκότας, αὐτῶν τε καὶ θεῶν τῶν ἐγχωρίων τὰς καθηκούσας τιμὰς, πρὸ πλούτου αἰεὶ ὑπερβάλλειν.

Πυθαγόρας ἐρωτηθείς, πῶς δεῖ διακεῖσθαι πρὸς πατρίδα προσφέρεσθαι· εἶπεν, ὡς μητέρι.

Τιμόθεος ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς ἀκούσας τινὸς τῶν συστρατηγούντων αὐτῷ λέγοντος· ἆρά γε Τιμόθεε ἡ πατρὶς ἡμῖν χάριτας ἀποδώσει; ἔφη· ἀλλ' ἡμεῖς γ' οὖσαι τὰς ἀξίας ἀποδῶναι.

Οἱ Λάκωνες οἱ ὅτε πρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ κηρύκων ὡς τὸν * Πέρσην ἐλθόντες, ἀφείθησάν τε καὶ δῶρα τὰ ἀρετῶν ἠξίωσαν αὐτοὺς παρ' αὐτῷ μένειν. καὶ πῶς ἔφασαν αἱ δυναίμεθα τοιαύτην πατρίδα καταλιπεῖν, ὑφ' ἧς τοσαύτην οὐδὲν ἤλθομεν ἀποθανούμενοι;

Ἀριστείδης ἐρωτώμενος, τί μάλιστα αὐτὸν τῇ φυγῇ ἐλύπει· ὃ τῆς πατρίδος ὄνειδος, ἔφη, κακῶς ἀκούσης ὅτι τῇ αὐτοῦ φυγῇ.

Σερίφιος ὀνειδιζόμενος ὑπὸ Ἀθηναίου * τὴν μικροπολιτείαν, ἐμοὶ μὲν, ἔφη, ἡ πατρὶς ὄνειδος, σοὶ δὲ τῇ πατρίδι.

Ἡ γυνὴ δὲ Ἀριστείδη τοῦ τὰ πολιτικὰ διαβιβλιοῦσα, αἴ γε, ἔφη, τὰ μὲν ἴδια κοινὰ ὑπελάμβανες τὰ δὲ κοινὰ, ἴδια.

Περσῶν τὴν Ἑλλάδα λεηλατούντων, καὶ πάντων τῶν ἐγχωρίων συγκεχυμένων, Παυσανίας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς ἀπὸ Ξέρξου πεντακόσια τάλαντα χρυσίου λαβὼν, ἔμελλε προδώσειν τὴν Σπάρτην. τῶν δὲ ἐπιστολῶν μεσολαβηθεισῶν, Ἡγησίλαος ὁ πατὴρ τοῦ φράσαντος τοῖς συμβεβηκόσιν ἀκούσας, τὸν υἱὸν μέλλοντα τὸν ναὸν τῆς χαλκιοίκου σωφρονίζειν Ἀθηνᾶς, καὶ λαβὼν τὸν τοίχους πλίνθοις ἐμφράξας, μὴ τῆς

compotes esse patriam collocãdam, colereq; eam oportere magis, eiq; obedire, ac rigidiùs se gerẽti mitiùs assẽtiri quam patri, & si quid subeat vel dissuadere illi quantum liceat, vel facere, & patientissimè sustinere quicquid insserit patiendum? Ac sive mandarit verberari te, sive in vincula conjici, sive in prælium miserit ad vulnera excipienda, mortemq; subeundam, obediendum est omnino. Ius enim ita dictat, & neque tergiuersandum, neque fugiẽdum, neq; ordinem deserendum: sed & in bello, & in iudicio, & prorsus ubiq; ea sunt, quæ respub. patriaq; insserit, facienda: aut certè verbis quatenus iustum est uti licet ad persuadendum illi, eamq; placandam. Vt autem uti nefas est, vel contra matrem, vel contra patrem, maximè verò omnium contra patriam. *aliàs non haberur καὶ μητέρα.

A morte patrum filios esse superstites, fortunatũ & à fortuna petendũ est: itemq; vt ipsorũ liberorũ singuli eodem ordine natura, minores natu maioribus succedant. Communis hæc petitio iustissima est, & summo omnium studio suscipi digna, vt patria, quæ semper susceperit & alios omnes, & quæ nobis maiores nostros exhibuit, tum ipsa tum Deorum indigetum honores, magis ac magis semper augeantur. Eusebij. * ὑποδεχ.

Pythagoras interrogatus, quomodo oporteat se gerere erga patriam ingratam: vt erga matrem, respondit.

Timotheus dux Athenienſium cùm audisset vnum è collegis dicentem, An putas ò Timothee gratam nobis futurã patriam? Modo nos, respondit, patria dignas referre gratias queamus.

Lacones qui ad regem Persarum venerant vt pœnas darent propter legatos, dimissi sunt: & insuper virtutis suæ gratia à rege rogati, vt secum manerent. At quomodo, dixerunt, huiusmodi patriam relinquere possemus, cuius gratia tantum itineris moriturí confecimus? Ex Serinl scriptis. *μίσθας βασιλέα.

Aristides interrogatus, qua de re in exilio maximè tristatus fuisset: respondit, propter dedecus patriæ malè audientis sui causa exilij.

Seriphius quidam cùm ei ciuitatis suæ parvitas ab Atheniense quodam obijceretur: Mihi quidẽ, dixit, patria dedecus est, tu verò patriæ. *τὴν μικρ.

Aristidis vxor administranti rempub. ei dixit: Vtinam priuatas quidem res putares esse publicas, & contrà publicas, priuatas.

Cùm Persæ vastarent Græciam, & indigenæ omnes perturbati essent, Pausanias Lacedæmoniorum dux quingentis auri talẽtis acceptis à Xerxe, Spartam proditurus erat. Caterùm interceptis epistolis Hegesilaus eius pater, cùm rẽ intellexisset ab illis qui in epistolas inciderant, persequutus est filium ad templũ vsq; Minervæ, quæ χαλκίοικος ab æde ænea cognominatur. Ibi foribus templi obstructis per lateres, vnàcum Chrysermi in 2. li. Hist. Persicæ.

uxore sua Pausaniæ matre introitum custodivit, & proditorem fame necavit, quem mater mortuum sublatum extra fines Sparta proiecit.

* σιτίστης.

Demarati Arcadicorum 2.

Cùm Tegeatis bellum esset contra Pheneatas, & acies utrinque diu starent instructa, consultatum est de mittendis trigeminis fratribus, qui pro victoria pugnarent: qua sententia recepta utrinque, Tegeata quidem Rheximachi filios miserunt, Pheneata autem Demostrati. Itaque commissa pugna, duo Rheximachi filiorum occisi sunt, tertius autem nomine Critolaus hoc strategemate vicit adversarios. Simulata fuga, singulos persequentium, seorsum omnes occidit, ita potiùs victoria, lætabundus ad suos rediit. Cùm autem omnes eum perquàm humaniter amplecterentur, sola soror ipsius Demodice non congratulata est ipsi: Occiderat enim desponsatum sibi maritum Demodicum. Hoc ægrè ferens iuuenis virginem occidit: unde cædis à matre accusatus, absolutus est crimine.

* lege ἀπέκτεινε.

Eiusdem li. 3. Tragodumen.

† forté κερσεφόνῃ.

Cùm Athenienses contra Eumolpum regem Thracum belligerarent, Erechtheus Attica rex oraculum accepit se victurum hostes, si maximam natu filiarum Proserpina immolaret. Reuersus igitur Athenas, exposuit uxori Thrasythea Pythicum hoc oraculum, deinde filiam ad aras ductam occidit, & commisso prælio potitus est victoria.

Hieroclis in sermone, quales in patriam esse debeamus.

Post sermonem de Dijs maximè conuenit docere, quales in patriam esse debeamus. Est enim patria, per Iouem, velut alter quidam Deus, & primus maximusq; parens. Quare qui nomen ei imposuit à re ipsa, non temere patriam nominauit, vocabulo quidem à patre deducto, pronunciato tamen fœminina terminatione, vt ex utroque parente mixtum esset. Atque hæc ratio insinuat patriam vnam ex æquo duobus parentibus colendam esse. Præferenda igitur omnino est patria utriusq; parentum seorsim: & ne simul quidem parentes ambos maioris fieri, sed æquali honore dignari. Est autem & alia ratio, quæ non tantùm æquali, sed maiori etiam quàm simul ambos parentes honore patriam afficere monet, neque solùm ipsis eam præfert, sed etiam uxori, & liberis, & amicis, & absoluto sermone rebus alijs omnibus post Deos.

* malim ἔμα.

Ibidem.

Quemadmodum igitur stultus quidem fuerit, qui digitum vnum pluris facit quàm simul quinque: prudens verò, qui maioris quinque, quàm vnum æstimat. Ille enim cum toto partem quoque eius neglexit: hic verò simul cum alijs quinque vnum quoq; conseruat. Similiter qui seipsum præpatria seruare vult, sum

γυναικὸς τ῀ εἴσοδον ἐφρύρησι, καὶ λιμῷ τὸν προδότην ἀπέκτεινεν ἡ μήτηρ ἀείρασα γὰρ τὸν ὄρους ἔρριψεν.

Τεγεατῶν πρὸς * Φενεάτας πόλεμον ἐχόντων, καὶ χρόνου τ῀ παρατάξεως ὑπαρχούσης, συνεφώνησι τοῖς δήμοις τρισὶν ἀδελφοὺς πέμψαι τοὺς μαχησομένους γὰρ τ῀ νίκης. χρήσαντος δὲ τ῀ δόγματος, ἔπεμψαν Τεγεάται μὲν, τ῀ Ῥηξιμάχου παῖδας, Φενεᾶται δ' τ῀ Δημοστράτου. συμβληθείσης οὖν τ῀ παρατάξεως, ἐφονεύθησαν τῶν Ῥηξιμάχου, δύο· ὁ δ' ἕτερος τρίτος τέκνωμα Κριτόλαος, στρατηγήματι τ῀ αἰτιπάλων περιεγένετο. προσποιητ῀ γὰρ σκεδάσθαι φυγὴν, καθ' ἕνα τῶν διωκόντων αἰρῶν, καὶ ἐγκρατὴς γινόμενος τ῀ νίκης, περιχαρὴς πρὸς τοὺς οἰκείους ἔδραμε. πάντων δ' αὐτῷ περιπλοκὰς συμπαθεῖς διδόντων, ἡ συνεχάρη μόνη τῷ προφρονεστάτῳ ἡ ἀδελφὴ Δημοδίκη· προφονεύσασα γὰρ αὐτῆς τὸν καταγνωσθέντα αἴσχρα Δημόδικον. αἰσχυνθεὶσα δὲ διὰ τοῦτο ὁ νέος, τῷ παρθένῳ * ἀπέκτεινε, καὶ διὰ τοῦτο τῆς μητρὸς φόνου κριθεὶς, ἀπελύθη τ῀ ἐγκλήματος.

Ἀθηναίων πρὸς Εὔμολπον τ῀ Θρᾳκῶν βασιλέα πόλεμον ἐχόντων, Ἐρεχθεὺς ὁ τῆς Ἀττικῆς προϊστάμενος, χρησμὸν ἔλαβεν ὅτι νικήσει τοὺς ἐχθροὺς, ἐὰν μὴ πρεσβυτάτην τῶν θυγατέρων † Περσεφόνῃ θύσῃ. παραγενόμενος δ' εἰς Ἀθήνας Θρασυθέα τῇ γυναικὶ τὸν πυθόχρηστον μαντείαν ἀπήγγειλεν· εἶθ' ὕστερον τὸν κόρην προσαγαγὼν τοῖς βωμοῖς ἔσφαξε. καὶ συμβαλὼν τὸν πόλεμον, ἐγκρατὴς ἐγένετο τ῀ νίκης.

Μετὰ τοὺς περὶ Θεῶν λόγους, βουλευτέον ἐστὶν ὑπὲρ πολέως, πῶς πατρίδι χρηστέον. ἔστι γὰρ ὡσανεὶ δεύτερός τις Θεὸς αὕτη, νὴ Δία, πρῶτος καὶ μείζων γονεύς· παρ' ὃν δὴ καὶ ὁ τέκνωμα τῷ προφάσει πλέμωνος, ὑπ' αἰνέσεως ἔλυτο, πραγματίσας μὲν τῷ πατρὶ, ψευδῶς δ' ἐξευτελισμένῳ, ἵν' οἱ μίσμα τυγχάνοι, τῆς τε τῶν παίδων καὶ τῆς μητρώας. καὶ δὴ χρὴ μὲν ὁ λόγος ὑπαγορεύει πατρίδα τιμᾶν, ὑπίσης τοῖς δυσὶ γονεῦσι τὸν μίαν. ὥστε θατέρῳ μὲν τῶν γονέων ὁπότερος ἐστὶ καὶ δι' ὃ προκρίνει τὸν πατρίδα, προτιμᾷ δ' αὐτῆς μηδ' ἅμα τοὺς δύο, δι' ἴσης δὲ μοίρας ἄμφω. ἀλλ' ἕτερος αὖ λόγος ὅστις, ὃς πρὸς καὶ προτιμᾷ αὐτὸν τῶν γονέων, * ἀλλὰ τῶν δυοῖν· καὶ ὅτι μόνον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ γυναικὸς σὺν αὐτῷ καὶ τέκνων καὶ φίλων, καὶ ἁπαξαπλῶς μετὰ θεοὺς τῶν ἀνθρώπων ἁπάντων.

Ὥσπερ οὖν αἰσχρὸς μὲν ὁ τῶν πέντε δακτύλων τὸν ἕνα προκρίνων, βέλτιστος δὲ ὁ τοὺς πέντε τοῖς ἑνός. ὁ μὲν γὰρ ἀπολλύει καὶ ὃ προκείμενον· ὁ δ' ἐν τοῖς πέντε, καὶ τὸν ἕνα περισώζει. τοιοῦτον δ' αὖ τὸν ζῆτον, καὶ ὁ μὲν ἑαυτὸν τῆς πατρίδος πλέον σώζειν βουλόμενος, προτῷ δεῖ-

πῶ δρᾶν ἀήθιστα, καὶ ἄλλως αἰόπτας, ἰμείρων ἀδυνάτων· ὁ δὲ ἑαυτῷ προτιμῶν τὸν πατρίδα, φιλόπολις τε καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀριθμός. εἰρῆσθαι δ' ὅμως, ὡς κἂν εἰ μὴ συναριθμοίη τις τῷ συστήματι, καθ' ἰδίαν δ' ἐξετάζοιτο, καθήκειν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας τὸν τοῦ συστήματος προχρίνειν, ὅπερ τῶν ὡς πολίτης σωτηρίαν ἀνύπαρκτον ἀπεφαίνει ἡ τῆς πόλεως ἀπώλεια, καθάπερ καὶ τῆς ἑνὸς δακτύλου, ὡς μέρους χειρὸς ἡ τῆς χειρὸς αἵρεσις. καὶ δὴ καὶ τούτων ἡμῖν συγκεφαλαιώσω, δίκαιον χρῆναι τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ ἰδίου μὴ χωρίζειν, ἀλλ' εἰς ἡνῶσθαι καὶ ταὐτόν. τὸ, τι γὰρ τῇ πατρίδι συμφέρον κοινόν ἐστι, καὶ τοῦ καθ' ἕκαστον. τὸ γὰρ ὅλον δίχα τῶν μερῶν οὐκ ἔστιν ὅλον. τὸ, τι δὲ πολίτῃ συμφέρον, προσήκει καὶ τῇ πόλει, ἐάν γε ὡς συμφέρον πολίτῃ λαμβάνηται. καὶ γὰρ ὁ χορευτὴς ὡς χορευτῇ λυσιτελές, καὶ τῷ ὅλῳ χορῷ κερδαλέον αὖ εἶη. τοῦτον οὖν τὸν λόγον εἰδήμονες πρῶτα μὲν τῆς ἀθανασίας, παλὺ φῶς ἔχομεν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ὥστε τὸ μεθυσθῆναι τοῦ ἀγαθοῦ καιρῷ δὲ προσῆκε τὸν πατρίδα καθῆκον.

Ὧν ἕνεκά φημι δεῖν † ἀποκομιζομένους πάντα καὶ πάσης καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἑαυτοῦ ψυχῆς τὸν πατρίδι χρησόμενον καλῶς. δεῖ δὲ καὶ τοὺς νόμους τοῦ πατρίδος καθάπερ πνεῦμα θεοῦ δόντος σωτηρίαν, αὐτὸν τελοῦντα καὶ τοῦτων ὑπήκοον. κἂν εἴ τινες ταράττωσι τοὺς αὐτοὺς, ἢ νεωχμοῦν ὅπως χρὼν ἀσυνδέτῃ πάσῃ καλύοντα καὶ πάντα ζῆν τὸν σωτῆρα ὄμνον. καὶ γὰρ ἀγαθὸν ὑπόθεμα πόλεως, τὰ ἀπρίβαστα νόμοι, καὶ τὰ νέα ἀποκρινόμενα τῶν παλαιῶν. ὅλον καὶ τῶν ψηφισμάτων, καὶ τοὺς ταύτης κυβερνήτας εἰρκτέον τοὺς αὐθαδίζεσθαι ὅπῃ ὅτι ἰόντας. ἀποδέχομαι δὲ οὖν ἐγὼ καὶ τὸν τῶν Λοκρῶν νομοθέτην Ζάλευκον, ὃς ἐνόμοθέτησε τὸν κοινὸν εἰσοίσοντα νόμον, βρόχῳ περικαμόντα δεῖν ἀχθῆναι τοῦτο ποιοῦντα, ὡς ἀκαρὲς οἴχοιτο πτηνός, εἰ μὴ μάλα σφόδρα λυσιτελῶς τῷ κοινῷ παραδέχεται ποιοῖτο τὴν δὲ ἀρχῆς τῆς πολιτείας καταύσαν. ὅδεν δὴ ἦσαν τῶν νόμων καὶ τὰ ἔθη φυλακτέον τάχ' ὅπως πάτρια, καὶ τάχα που παριούσα καὶ τῶν νόμων αὐτῶν. † εἰ πάντα χρὴ ζητεῖν ταῦτα καὶ περιεῖναι τὰ νῦν εἰς ἅπασαν εἰσηγμένα πόλιν, ὅτι πάτρια ἡγητέον, καὶ τάχ' ἂν ἔθη δ' σωίοιεν. εἶτα δὲ μὴ ἔθος ἄγραφός τις ἐστὶν βέλεπαι νόμος, καλὸν ὑπογεγραμμένος νομοθέτην, τὴν τοῦ χρωμένων ἀπόντων διαρέσεσιν, ἴσως δέ που καὶ τοῖς φύσει δικαίοις ἐγκλεῖ βάλλων.

ΠΕΡΙ ΞΕΝΗΣ, Λόγος ρπ'.

ΠΑτρὶς καλῶς πρᾶσσουσα τὸν δύτυχοῦντ' αἰεὶ μείζω πίθησι, δύστυχοῦσα δ' ἀθενῆ.
Ὡς πάντα χὤ γε πατρὶς ἡ βόσκουσα γῆ.
Οὔκουν δὴ μὴν ὁ Ἡρακλῆς εἶπεν ἐρωτηθείς,

ininstè facit, tum stolidus est, insuper impossibilia desiderans. At qui patriam sibi ipsi praponit, is et Dijs charus est, et mente prudentior. Quinetiā dictū est, quòd etsi quis nō connumeretur multitudini, sed seorsim consideretur, decere ita mē propria saluti multitudinis salutē praferre. Nam si tota ciuitas pessum ierit, unius vtpote ciuis salus cōsistere nō poterit: sicuti manu corrupta, nō saluus permanere potest unus digitus, vt pars manus. Sic igitur paucis sermonē nostrum cōcludamus, quòd cōmunis vtilitas non seiungenda sit à priuata, sed una eademq; censenda. Quicquid enim patriae prodest, id singulis quoq; particulatim est cōmune. Etenim totū nullum est sine partibus. Et vicißim quod ciui fuerit vtile, ciuitati quoq; cōuenit, si modò ille, quatenus ciuis est, expedit. Nam & quod chorearum duci, quatenus choreas agit, ex vsu est, idem toti choro prodest. Proinde omnem hunc sermonem rationemq; mente complexi, multum lucis in particularibus habebimus, ita vt nunquam quod patria conuenit, negligamus.

Quapropter eo destrui oportere omnē et perturbationē et morbū animae suae, ab illo q officio suo in patriā satis facturus est. Oportet aūt etiā leges patrias tanquā alteros Deos obseruare, ac seipsum perfectū reddere secūdū ipsarū praescriptū. Si quis verò leges aut violare, aut innouare conabitur, hic omni studio phibendus, et modis omnib. oppugnandus est. Contemptus .n. legū, et innouatio ab antiquitate seiunctae, nō bonum est ciuitati studium. Quamobrē à ferēdis suffragijs, et temeraria innouatione rerū, quos cōtumacius in id incumbunt, arcendi sunt. Caterū ego Zaleucū probo Locrensium legislatorē, qui sanciuit, quòd quisquis legē nouam introducturus esset, circumposito ceruici laqueo id facere deberet, vt autor eius mox suffocaretur, nisi eximiā vtilitatē noua legis ad antiquū reip. statū comparata declararet. Porrò cōsuetudines quoq; patrias, & fortassis ipsis legib. vetustiores, nihil minus quā leges obseruāda sunt. Quae verò hers tantū, vt aiunt, et nudiustertius in totā ciuitatē recepta sunt, neq; patria censenda sunt, et fortè nec consuetudines quidē omnino: quoniam consuetudo lex est nō scripta, optimi legislatoris inscripti nomen habens, videlicet vtentium omniū comprobationem: fortassis autē & naturali iustitia proxima fuerit patria consuetudo.

† Videm. † leg. ἀποκομιζομένους δεῖν. † τάδε χρὴ ζητεῖν.

DE REGIONE PEREGRINA & de exilio, Sermo CLVIII.

Ex Io. Stobæo.

PAtria feliciter agens fortunatum semper
Altiùs prouehit, infortunatū verò humiliat.
Vbicunq; terrarum, qua nutrit tellus, ea patria est.
Hinc recte Hercules interrogatus,

Euripidis in Philoctete.
Eiusdem in Phaethōte.
Ex Plutarchi libro de exilio.

Arginus an Thebanus? haud vnam curo
Iactare, Græcia omnis est mihi patria.

Eiusdem paulo pòst. *At nos quasi formica vel apes, si ex vna caverna aut alueari excidérimus, hospites externique nobis esse videmur. Quod idcirco fit, quia omnia propria et familiaria, vt certè sunt, facere ignoramus. Atqui si ultima eius irridemus, qui lunã Athenis melioré nitidioréque esse dicat, quã quæ Corinthi: et tamẽ in idẽ quodammodo vitiũ mentis incidimus, quũ peregrinãtes, terrã, mare, aerẽ, cælũ vt diuersa aliaque à cõsuetis esse cõtendimus. Liberi quidẽ et soluti à natura in lucẽ emittimur, ipsimet aũt nosipsos colligamus, locorumque coarctamus angustijs. Paulo pòst. Amissæ.n. diuitiæ breui facileque reparari nequeũt: patria verò statim q̃libet ciuitas fit illi, q̃ nouerit vti. Paulo pòst. Nàm si vana falsaque opinione remota veritatẽ ipsam cõsideres, quæ vnã dunt axat ciuitatem habet, hospitẽ alienũque cæteris omnib. inuenias.*

Aliquanto pòst. *Aristoteles oriundus erat è Stagiris, Theophrastus ex* * *Epheso, Straton è Lampsaco, è Troade Glaucõ, Ariston è Ceo, etc. Quos si ĩgras, quisnã infectatus exulare coegerit, inuenias neminẽ, sed ipsi spõte quietẽ et studia sequentis sunt, quorũ participare nequeunt, q̃ domi nominis aliquid, vel potestatis obtinẽt. Itaque cũ cæteras suis nos docẽt libris, hæc pfectò re ipsa ẽt docẽt. Et nũc quoque optimus quisque & pbatissimus peregre vsit, nõ pulsus, sed spõte alio transgressus (nec fugatus, sed fugiens ipse molestias, occupationes, negotia, quæ patria afferre solet.*

Inclusa parenthesinon sunt hîc in Græco, sed claritatis causa ponuntur.

Empedocles animi hũc aduentũ alsunde ad generationẽ blandiusculo nomine mitigans, peregrinationẽ vocat.) Quod verissimũ autẽ est, animus vagatur exul, diuinis legib. et decretis agitatus, & sic quasi in insula multo maris æstu circumfluus, vt Plato inquit, more ostreo corpori annexus, quòd non recordetur, nec recolat,

Ibidẽ prope finem libri.

E quantis opibus quali & translatus honore
Corporeis animus vinclis religatus inhæret.

Non Sardib. cũ Athenis, nec Corinthocũ Lemno Seyroque, sed ipso cælo lunaque cũ terra ac terrestri fragilique vita permutatis. Si verò hic ex loco in locũ minimè interuallis trãsierit, grauissimè fert quasi peregrinus et hospes, et modo degeneris plãta immarcescit. Quanquã planta quidẽ regio alijs alia cõmodior est, vbi melius alatur et germinet: homini aũt fœlicitatẽ locus nullus, sicut nec virtutẽ, nec animi prudẽtiam aufert.

Democriti. *Peregrinatio vitæ frugalitatem docet: offa quippe & thorus herbaceus, famis ac laboris dulcissima medela sunt.*

Eiusdem. *Qualibet terra homini sapienti est pernia: anima nanque fortis vniuersus mundus patria est.*

Teletis de exilio. *An nõ contra eum qui exilitũ capessere imprudẽtiores putet, cõparari queãt rectè quæ in alijs artibus eueniunt? Vt enim tibia canere, aut in theatro agere hypocritam non obstat etiam in*

Ἄργειος, ἢ Θηβαῖος; ἐγὼ δὲ οὐχὶ μίαν
μιᾶς, ἅπασι μοι πύργος Ἑλλήνων πατρίς.

Ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιτται, μυρμηκιᾶς μιᾶς, ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες, ἀδημονοῦμεν, καὶ ξενοπαθοῦμεν, οὐκ εἰδότες σαφῶς μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι, καὶ νομίζειν ὥσπερ ἔστιν. καί τοι γελῶμεν τὸν ἀβελτερίαν τῷ φάσκοντος ἐν Ἀθήναις βελτίονα εἶναι τὸν ἐν Κορίνθῳ· ὅπου πανταχοῦ τὸ αὐτὸ πάσχοντες, ὅταν ἀμφιγνοῶμεν ὅτι ξένης ἡδόμεθα, τῷ γλίσχρῳ, τῷ θαλάττῃ, τῷ ἀέρι, τῷ ὑετῷ, ὡς ἕτερα καὶ ἄλλα φέροντα τῶν συνήθων. ἢ μᾶλλον ἡ φύσις ἐλαθάνουσα ἡμᾶς τῷ λελυμένους ἀφίησιν, ἀλλοῖ δὲ ἡμεῖς συνδοῦμεν ἑαυτούς καὶ συνοχωροῦμεν. πλάττομεν γὰρ ἀπροβάλλοντα ῥᾳδίως καὶ ταχέως οὐκ ἔστιν ἄνευ συναγωγῆς· πολεῖς δὲ γίνεται πᾶσα πόλις λύθεις αὖθις ἐφ' ἑαυτῷ χρῆσθαι μεμαθηκότι. αἱ γὰρ σκηπῆς αἰὼν κενῆς δόξης τῷ ἀληθίαν, ὁ μίαν πόλιν ἔχων, ξένος ἐστὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν καὶ ἀνεπίσκοπος. Ἀριστοτέλης μὲν οὐκ Σπαγίρων, Θεόφραστος δὲ Ἐρεσίων, Στράτων οὐκ Λαμψάκου, Γλαύκων δὲ οὐκ Τρωάδος, Ἀρίστων οὐκ Κέω. τούτους ἐάσαιμεν ἂν τοῖς, ἀλλ' αὐτοὶ διώκοντες ἡσυχίαν καὶ σπουδὴν, ἧς ἐν πολλοῖς μέτεστιν οἴκοι τοῖς ἰδίοις δόξαν ἢ δύναμιν ἔχουσι, τὰ μὲν ἄλλα λόγοις, τοῦτο δὲ ἡμᾶς ἔργῳ διδάσκουσι. καὶ γὰρ νῦν οἱ δοκιμώτατοι καὶ κράτιστοι ζῶσιν ὅτι ξένης, ἐν μεταξὺ ὄντες, ἀλλὰ μεταξάντες.

Τὸ δὲ ἀληθέστατον ἡ ψυχὴ φύλλ', καὶ πλαστὰ, θνητοῖς ἐλαφρομένη δόγμασι καὶ νόμοις, εἶτα ὥσπερ ἐν πόντῳ σάλοι ἐχούσῃ πολλὰ, καθάπερ φησὶν ὁ Πλάτων, ὀστρέου δίκην ἐνδεδεμένη τῷ σώματι, ἀφ' ὃ μὴ ἀναφέρῃ μηδὲ μνημονεύῃ,

ἐξ οἵης τιμῆς τε καὶ ὅσου μήκεος ὄλβου
μεθέπεται, ἐν Σάρδεων Ἀθήνας, οὐδὲ Κορίνθου Λῆμνον ἢ Σκύρον, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ σπιλάδος χλοῦ ἀμείνω μίμνῃ, ἢ τὸν ὅλον γῆς βίον. αἰῶν μικρὸν δὲ ἐν ᾧ τόπον ἐκ τόπου μεταλλάξῃ, δίκαιον χρῆσθαι τῇ ξενοπαθείᾳ, καθάπερ φυτὸν ἀηδὲς ἀπομαραινομένῃ. καί τοι φυτῷ μὲν ὅτι πρέπει μᾶλλον ἑτέρας ἑτέρᾳ παρέχεσθαι τροφὸς, ἐν ᾗ βέβλαστάνῃ βέλτιον· ἀνθρώπῳ δὲ οὐδεμίαν ἀφαιρεῖται τόπος εὐδαιμονίας, ὥσπερ οὐδὲ ἀρετῆς, οὐδὲ φρονήσεως.

Ξενιτείη βίου αὐτάρκειαν διδάσκει μάλα γὰρ ἐν σταθμῷ ἐν λιμῷ ἐν κόπῳ γλυκύτατα ἰάματα.

Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ ξύμπας κόσμος.

Μὴ ποτε πρὸς μὲν τὸν οἰόμενον ἀλησιστέρους τῷ φυγεῖν πονεῖν, ὀρθῶς αὖ τοξάζεσθαι τὰ ὅτι τὸ τειχῶν, ὅπου ὁ ἔξω πόνος οὐδὲν αὐλεῖ, οὐδὲ ὑποκρίνεσθαι χαίρειν ὅτι

ὅτι

ὅτι ξένης ὄντα, ὥτως οὐδὲ βουλεύεσθαι. πρὸς δὲ τ καὶ ἄλλό τι ἡγούμενον τὸν φυγὴν βλαβερὸν εἶναι, μὴ οὐδὲν λέγητε πρὸς ὃ τῦ Στίλπωνος, ὃν καὶ φασὶν εἰπόντα λέγειν φησί. καὶ τίνων ἡ φυγή; ποίων ἀγαθῶν στερίσκει τῶν περὶ ψυχὴν, ἢ τῶν περὶ τὸ σῶμα, ἢ τῶν ἐκτός; ἀλογισίας; ἐρθοπραγίας; δυσπραγίας ἡ φυγὴ στερίσκει; ἢ δή. μῶν μὴ αἰδρείας, ἢ δικαιοσύνης, ἢ ἄλλης τινὸς ἀρετῆς; οὐδὲ τῦτο. ἀλλὰ μὴ τῶν περὶ τὸ σῶμά τινος ἀγαθῶν, ἢ ἀχ ὁμοίως ἔξιν ὅτι ξένης ὄντα ὑγιαίνειν, καὶ ἰσχύειν, καὶ ὀξὺ ὁρᾶν, καὶ ὀξὺ ἀκύειν, εἰ τύχοι δὲ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ μένοντα; καὶ μᾶλλον. ἀλλὰ μὴ τῶν ἐκτὸς στερίσκει ἡ φυγή; ἢ ἃ πολλοῖς ὤφθη τὰ πρᾴγματα χρήσιμα τὸν τῶν τοιῦτων ὕπαρξιν ὅτι φανέντα γιγνόμενα φυγάδων γινομένων; ἢ ἃ φοῖνιξ ἐκ Δολοπίας ἐκπεσὼν ὑπὸ Ἀμύντορος εἰς Θεσσαλίαν φύγῃ;

Γηλέα δ' ἐξικόμην, καὶ μ' ἀφνειὸν ἔθηκε, πολλὰ δέ μοι ὤπασε λαόν.

Θεμιστοκλῆς ἐκεῖνος, ὦ παῖ, φησὶν, ἀπολόμεθα. τίνων δὲ πολλὴν τῶν τοιῦτων ἀφθονίαν. ποίων οὖν ἀγαθῶν ἡ φυγὴ στερίσκει, ἢ τίνος κακοῦ παρουσίαν ὄντος; ἐγὼ μὲν γὰρ ὐχ ὁρῶ. ἀλλ' ἡμεῖς πολλάκις * αὐτὰς κατορύττομεν, καὶ φυγάδες γιγνόμενοι ἐν τῇ ἰδίᾳ μένοντες. οὐκ ἄρχουσί φησι, ἢ πίστις δίδοται, ἢ παῤῥησίαν ἔχουσιν. ἔνιοι δέ γε καὶ φρουροῦσι τὰς πόλεις παρὰ βασιλεῦσι, καὶ ἔδωκε πίστιν δίδονται, καὶ δωρεὰς μεγάλας, καὶ συντάξεις λαμβάνουσι. Λυκῖνος ἐκεῖνος, ὃν παρ' ἡμῖν ἐφεσύρῃ φυγὰς ὢν ἐκ τῆς Ἰταλίας, πίστις δύναμος παρ' Ἀντιγόνῳ; καὶ ὃ πρεσβεύομεν ἐποιοῦμεν Λυκίνῳ ἡμεῖς ἐν τῇ ἰδίᾳ μένοντες; Ἱππομέδων ὁ Λακεδαιμόνιος ὁ νῦν ὅτι Θράκης κατεστηκὼς ὑπὸ Πτολεμαίῳ. Χρεμωνίδης καὶ Γλαύκων οἱ Ἀθηναῖοι, ἃ πάρεδροι, καὶ σύμβουλοι; ἵνα μὲ τὰ παλαιά σοι λέγω, ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς. καὶ ὃ πλοῦτον οὐκ ὅτι σόλου τηλικοῦτον ἐξαπίνης, καὶ χρημάτων τοσούτων πίστις δύναμος, καὶ τῶν ὄντων ἐχόντων ὡς βούλεται χρῆσθαι; ἀλλ' ἔν γε τῇ ἰδίᾳ οὐκ ἄρχουσιν οἱ φυγάδες. οὐδὲ γὰρ αἱ γυναῖκες οἴκοι μένουσαι, οὐδ' οἱ παῖδες, οὐδὲ τὰ μειράκια ταυτί, οὐδ' οἱ ἔξωθεν τῆς ἡλικίας. ἀλλὰ εἰ μή τι δυσχερὲς αὐτοῖς εἴη ὠδωνῶντο ὅτι τοῦτο, οὐκ αἰ ἦσαν βάκηλοι; τί δὲ καὶ διαφέρει ἄρχειν ἢ ἰδιωτεύειν; ἢ πολλῶν, ἢ ὀλίγων, καὶ ἡδόντων βασιλεύσις· ἐγὼ δὲ ὀλίγων καὶ ἀπόνων παιδαγωγὸς ἡγούμενος, καὶ ὃ πλοῦτον ἐμαυτῷ. τῇ γὰρ αὐτῇ ἐμπειρίᾳ χρώμενον, καὶ τὰς πολλοὺς καὶ τὸν ἕνα, καὶ δημοσιεύοντα, καὶ κατ' οἰκίας ἐργολαβοῦντα, καὶ ὅτι ξένης ὄντα, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ μένοντα, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ βουλίαν, καὶ τῇ ἀρχῇ καλῶς, καὶ τῇ ἰδιωτείᾳ ὅτι χρῆσθαι. τί οὖν δίδοσί μοι,

terra peregrina, sic neque consultare. Sin autem aliquis existimet quadam alia in re noxium esse exilium, ad illum nihil dicetis, quàm quod Stilpo nuper fertur dixisse: Quibus tandem, & qualibus bonis priuat exilium, animi ne, an corporis, an fortuna? An indicandi agendique dexteritatem aut fœlicitatem aufert? Haud sanè. At fortitudine, iustitia, aut alia quapiam virtute priuat? Ne id quidem. Sed nec ullo fraudat corporis bono: an non æquè licet in aliena terra bene valere, viribus pollere, acutum cernere & audire acutè, interdum verò multo magis, quàm si in sua terra quis maneat? Fortuna verò bonis neminẽ exilij exuit. An nõ visum est multos tum demũ cùm exules sunt factì, potitos fortuna bonis splendidioribus. An non Phœnix expulsus terra Dolopum ab Amyntore in Thessaliam exulatum concedit? Ad Peleum deueni, Et me opulentum reddidit, multum præterea mihi dedit populum. Themistocles ille, ô fili perïmus, exclamabat; Nunc verò magna huiusmodi rerum ipsi est copia. Quibus ergo bonis spoliat exilium, aut quorum malorum est causa? ego enim non video. Quin nos sæpe defodimus pecunias, & exules factì & domi manentes. At non magistratum gerunt, inquit, at non habetur eis fides, non habent dicendi libertatem. Imo aliqui præsidio tenent oppida apud reges, & populi fides ipsorum committuntur, & præterea congiaria stipendiáque accipiunt. Lycinus ille nónne apud vos præsidium tenebat, exul cùm esset ex Italia, summa apud Antigonum fidei? Nósque in patria agentes faciebamus quod Lycinus imperasset? Hippomedon ille Lacedæmonius, nunc Thraciæ præfectus à Ptolemæo. Chremonides & Glaucon Athenienses nónne assessores regis & consiliarij sunt? ne prisca tibi referam, sed præsentia. Et postremò innumera cum classe, & pecunia grandi fidei sua creditis dimissus est potestatem habens vtendi ijs pro libito. At in patria non imperium tenent proscripti. Nam neque mulieres quæ domi remanent, nec pueri, nec adolescentes ibidem, nec etiam grandæui imperant. Si tamen hoc illis graue molestúmque esset, & moueret dolorem, nónne essent stulti? Et quid refert, magistratúmne geras, an priuatus sis? Tu multis aut paucis ijsq; vigentibus ætate imperabis, ego verò paucis & impuberibus pædagogus, denique mihi quoq; ipsi ero. Par enim est adhibenda experientia in multis et vno, in repub. et re familiari administranda, in peregrino orbe, & in patria agenti: atque eadem bona consultatione, & magistratu bene, & re priuata licet vti. Quid ergo mea refert,

Homeri Iliados 13. 14.

* αὐτὰς.

etiamsi non imperem, sed agam priuatus? Sed non habebis potestatẽ ueniendi in tuam patriã. Nec nunc fas est introeundi sacra arcana Cereris, nec mulieribus templum Martis. Nec habemus potestatem adeundi inaccessa per religionem loca. Sed si quis id molestè ferret, nonne puerilis videretur? Nec in gymnasium licet ingredi quandoq; sed ingressus balneum unxi me, usus ea ipsa arte palæstrica qua antè sæpe in gymnasio. Sic hic quoque putans meam terrã inaccessibilem, transiens aliò incolo. Quare nec mea calamitas ulla, nec probrum, nisi cum malis habitem. Possum autem perinde ut ex naui in alteram transcendens fœliciter nauigare, itidem ex ciuitate una in aliam migrans beatè degere. Nunquid meum istud probrum est ac non potiùs eorũ qui eiecerunt me æquũ iustumq; existentẽ? Non illepidè Philemon. Cùm enim aliquando uertisset solum, quidam occurrentes ei dixerunt. Mi Philemon nõ bene tibi successit. Vos quidem inquit putatis, qui ita affecti estis. Atqui ego bonus semper perseuero. Quid? an non contumelia est à deterioribus proficisci? Tu verò velles à bonis probisq; potiùs? An non tum quidem culpa tua fuerit? nam neminem temere & iniustè exilio mulctant: alioqui iusti non essent. Reprobari igitur præ talibus suffragio & calculo, non ne est probrum? non inquam tuũ, sed eorum qui tales suffragijs suis & calculis elegerunt. Perinde ac si optimo medico omisso, pharmacopolam elegissent, eiq; commisissent publicè medendi opus, utrum dices opprobrium istuc medici & infortunium an eorum qui elegerunt? Sed enim patriam inuenire sceleratam & ingratam, in quam quis multa contulerit, quomodo non sit infœlicitas? Tua verò tandem sit hæc calamitas, ac non iam dicenda fœlicitas, scire qualis sit ea, quam antea non noueris? Atqui cùm uxorem resciueris malam & insidiantem tibi, priùs ignarus, gratiam habes, & si seruum fugitiuum et furem, ut caueas: patriam verò quod senseris malam ingratamq; esse, putas aduersa fortuna te uti, ac non potiùs gratiam habes. Attamen magnum mihi videtur, ubi sis editus atque educatus, ibidem perdurare. Vtrum etiam in domo qua natus & enutritus es, pulchrum putas permanere, tametsi putrida, stillante ac labefactata? Num etiã in naui in qua natus sis & nauigaris à puero, in eadẽ tametsi lembo manẽdũ putas, etiãsi remis incumbentem disrumpi necesse sit? cũ liceat tutò & absq; difficultate conscendere nauim viginti remorũ. Sed nihilominus exprobrant hominib. Hic Cyprius, iste Myconius, iste Belbinthites est: & aiunt nescio quid magnũ esse in ea qua quis natus & educatus sit terra, et istam suam consumere. Etsi videant pleraq; pestiferas urbes esse

* leg. οὐκ ἴσμεν. † leg. ἄσιτος. * leg. ἀγνώς. † for. διατιθεμένους.

εἰ μὴ ἄρξω, ἀλλὰ ἰδιωτεύσω; ἀλλ' οὐδὲ ἐξουσίαν ἔξεστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἰδίαν. οὐδὲ γὰρ νῦν εἰς τὸ δημοσιώτερον ἐξουσίαν ἔχω, οὐδὲ γυναῖκες εἰς τὸ τοῦ Ἐνυαλίου, οὐδὲ εἰς τὰ ἄβατα ἔχομεν. ἀλλὰ εἰ δεῖ τὸ τοιοῦτο ἀξιοῦσθαί τινος, οὐκ ἂν παιδαριώδης εἴη; οὐδὲ εἰς τὸ γυμνάσιον ἔνιοτε ἐξουσίαν ἔχω, ἀλλ' ἀπελθὼν εἰς τὸ βαλανεῖον ἠλειψάμην τῇ αὐτῇ παλαιστικῇ χρώμενος, ἣ καὶ πρὸ τοῦ τῷ γυμνασίῳ. οὕτω καὶ δοκῶ ἄβατον ἡγησάμενος τὴν ἰδίαν, μεταβὰς ἄλλαχοῦ κατοικῶ. οὕτως ἀκλήρημά τι καὶ ὄνειδος ἐμοὶ, εἰ μὴ μετὰ ποιητῶν εἰκῆ σοι δοκῶ μεταβὰς ὥσπερ ἐξ ἑτέρας εἰς ἑτέραν ὁμοίως πλεῖν, οὕτως ἐξ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν πόλιν ὁμοίως οἰκεῖν. ἢ ἐμοὶ ὄνειδος, ἀλλὰ σοὶ τῷ ἐμὲ ἐκβαλόντων ὑπάρχειν καὶ δίκαιον εἶναι; οὐκ ἀνδρῶν * φιλήμονα πάντων ἴσμεν. καὶ γάρ ποτε αὐτῷ καὶ ἀπηλλαχότες † ἀσίτως σωσαι τῶν τινες, * ὡς δημέρηκας, ἔφασαν Φιλήμον. ἡμεῖς μὲν οὖν φησὶν εἰ. σὺ δὲ οὔπω † πεπαμένοι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. τί οὖν τοῦτο χρηστὸν φυγαδεύεσθαι, οὐ παρανία; σὺ δ' ἂν ἐκβάλου, φησὶν, τοῦτο καλῶν καὶ ἀγαθῶν; ἢ οὐχ οὕτω μᾶλλον σοὶ ἔγκλημα; οὐδὲν γὰρ ἀγνωμόνως καὶ ἀδίκως ἄνδρες ἀγαθοὶ φυγαδεύουσιν· οὐ γὰρ ἂν ἦσαν δίκαιοι. παρὰ δοκιμαίοις οὖν τοῦτο τῶν τοιούτων καὶ χρηστοία καὶ ψῆφος, οὐκ ὄνειδος; οὐ σόν γε, ἀλλὰ τῶν τοῦτο χρηστευομένων, καὶ ψηφοφορούντων, ὥσπερ εἰ τὸν ἄριστον ἰατρὸν ἑλόντες ἀφέντες, φαρμακοπώλην εἵλοντο, καὶ τοῦτο δ' δημόσιον ἔργον ἐπιτρέψαιεν, πότερ' αὖ τῷ ἰατρῷ εἶπας αὖ ὄνειδος καὶ ἀκλήρημα τοῦτο, ἢ τῶν ἑλομένων; ἀλλὰ τοῦτό γε διαφεύγειν τὴν πατρίδα μοχθηρὰν καὶ ἀχάριστον οὖσαν, εἰς ἣν πολλά τις ἐπόησε, πῶς οὐκ ἀκλήρημα; καὶ πῶς αὖ εἴη τοῦτο ἀκλήρημα, ἀλλ' οὐκ ἤδη εἰπεῖν δύκλήρημα, ὃ γινώσκει ποία τις πατρὶς μὴ εἰδότα; ἀλλ' εἰ μὴν τὴν γυναῖκα ἡδονὴν ποιεῖσθαι καὶ ὑπίεσθαι οὖσαν, πατρίδα μὴ εἰδὼς, αὖ ἔχοις χαίρειν, καὶ εἰ τὸν οἰκέτην δραπέτην, καὶ κλέπτην, ἵνα φυλάττῃ· εἰ δὲ τὴν πατρίδα πονηρὰν καὶ ἀχάριστον ἡδονὴν, ἀκλήρησιν ἡγῇ σεαυτὸν, ἀλλ' οὐ χαίρειν ἔχεις; ἀλλ' ὅμως μέγα μοι δοκεῖ ὃ οἱ ἡ ἐγένετο τις καὶ ἔβλαφεν, οἱ ταύτῃ καταγηράσαι. πότερον καὶ οἰκίαν οἱ ἣν ἔβλαφεν καὶ ἐγένετο, ἐν ταύτῃ καταγηράσαι, κἂν ἡ σαπρὰ καὶ ῥέουσα, καὶ καταπίπτουσα· καὶ οἱ νηῒ οἱ ἣ ἐγένετο, καὶ οὗ παῖδες ἔπλεον, οἱ ταῦτα καὶ ἀκίνητον ἦ, καὶ καπηλατοῦντα ἀπορρήγνυσθαι δέοι, ὀξὺν εἰς τὸν εἰκότερον μεταβαίνοντα ἀσφαλῶς καὶ ἀκύμονας πλεῖν; καὶ ὀνείδιζοιεν μὲν, ὅτι Κύπριος, ὁ Μυκώνιος, ὁ Βελβινθήτης. ὅμως δὲ μέγα τί φασι ὃ, οἱ ἣ ἐγένετο τις, καὶ ἔβλαφεν, οἱ ταύτῃ καταγηρᾶναι, καὶ τὰς πλείους μὲν ὀξυόλους τῶν πόλεων,

καὶ τὰς

καὶ τὰς ἐποικοῦντας ἀσεβῆς, μέγα δὲ καὶ φρόνιμον τὴν πατρίδα, ὥσπερ καὶ αὐτή. ἀλλὰ καὶ ὅτι μέτοικος, ὀνειδίζουσι δὲ πολλοὶ λέγοντες, μέτοικε.
σὺ δ' εὐγενὴς ὤν, τήνδε δουλώσας ἔχεις.
καὶ Κάδμον μὲν τὸν κτίστην Θηβῶν θαυμάζει, ἐμὲ δ' εἰ μὴ πολίτης, ὀνειδίζει. καὶ Ἡρακλέα μὲν ὡς ἄριστον ἀνδρα γεγονότα ἐπαινοῦμεν· τὸ δὲ μέτοικον εἶναι, ὀνείδους ἡγούμεθα. Ἡρακλῆς δ' ἐξ Ἄργους ἐκπεσών, Θήβαις κατῴκει. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐδὲν τῶν τοιούτων ὀνείδους ἡγοῦνται. ἀλλὰ τὸν μὲν μεταχόρτα τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐμμείναντα, κἂν ξένος, κἂν ἐξ εἵλωτος, ὁμοίως τοῖς ἀρίστοις τιμῶσι· τὸν δὲ μὴ ἐμμείναντα, κἂν ἐξ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, εἰς τοὺς εἵλωτας ἀποξένωσι, καὶ τῆς πολιτείας ὁ τοιοῦτος οὐ μετέχει. ἀλλὰ τόγε ἐν τῇ ἰδίᾳ μὴ δέξῃ ταφῆναι, πῶς οὐκ ὄνειδος; καὶ πῶς μέλλει τοῦτο ὄνειδος εἶναι, ὃ τοῖς ἀρίστοις πολλάκις συμβέβηκε; ἢ τίς τιμὴ αὐτὴ, ἥτις τοῖς κακίστοις περιγίνεται; καὶ Σωκράτην μὲν ἐπαινοῦσιν, ὅταν ὀνειδίζωσιν ὁμως Ἀθηναίων λέγει· οἱ μὲν γὰρ τρατηγοὶ ἐφ' οἷς κακῶς πάσχουσι, ὑπερόριοι τεθαμμένοι εἰσὶ, τὰ δὲ ὀνείδη τῆς δημοκρατίας ἐν τοῖς δημοσίοις τάφοις. ὁμοίως δὲ καὶ ὃ μὲν ὅτι ξένης ταφῆναι, ὄνειδος· ὃ δ' ἐν τοῖς δημοσίοις τάφοις, τίμιον. ὅτι δὲ καὶ ἀλλοφέρβη αὐδόξη ὅτι ξένης ταφῆναι, ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ; οὐκ ἀνδῶς γάρ τις τῶν Ἀττικῶν φυγάδων λοιδορουμένῳ τινὸς αὐτῷ καὶ λέγοντος, ἀλλ' οὐδὲ ταφήσῃ ἐν τῇ ἰδίᾳ, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀσεβεῖς Ἀθηναίων ἐν τῇ Μεγαεικῇ· ὥσπερ μὲν οὖν, ἔφη, οἱ δυσεβεῖς Μεγαρέων ἐν τῇ Μεγαεικῇ. τί γὰρ διαφέρει; ἢ ὑποταχθῆναι, φησὶν ὁ Ἀριστιππος, ἴση καὶ ὁμοία ἡ εἰς ᾅδου ὁδός; ἢ τὴν ἀρχὴν εἰ μὴ ταφήσῃ, τί σοι μέλει; ἀλλ' ἡ μὲν ἐν ταφῇς * ἄνισος, φησὶν ὁ Βίων, πολλὰς τραγῳδίας ἐποίησεν. ὥσπερ καὶ ὁ Πολυνείκης ἐντέλλεται·

θάψον δέ μ', ὦ τεκοῦσα, καὶ σὺ σύγγονε,
ἐν γῇ πατρῴᾳ, καὶ πόλιν θυμουμένῳ
παρηγορῆσον, ὡς τάδ' ἐκ θεῶν τύχω
χθονὸς πατρῴας, καὶ δόμων ἀπώλεσα.

Εἰ δὲ μὴ τύχοις χθονὸς πατρῴας, ἀλλ' ὅτι ξένης ταφήσῃ, τί ἔσται τῷ ἀφθόρῳ; * εἰ οὐκ Θηβῶν μὲν εἰς ᾅδου ὁ Χάρων πορθμεύει·

καὶ γῆς φίλης ὀχοῖσι κρυφθῶ καὶ πάρος.

εἰ δὲ μὴ κρυφθείης, ἀλλὰ ἄταφος, τί δυσχερές; ἢ τί διαφέρει, ἐπὶ τοῦ πυρὸς κατακαυθῆναι, ἢ ἐπὶ τοῦ κυνὸς καταβρωθῆναι, ἢ ἐπάνω τῆς γῆς ὄντα ἐπὶ τοῦ κεφάλου, ἢ κατορυχθέντα ἐπὶ τοῦ σκωλήκων;

σκεπάρνοσιν δὲ μὴ βλέφαρα σὰ τῇ σῇ χερὶ μήτηρ.

Ἂν δὲ μὴ σκεπάρνοσι σου, ἀλλὰ βλέπων καὶ κεχηνώς

& inhabitatores impios, magnum tamen quiddam & amicum ipsam patriam reputant. Porrò etiam multi probrivice obyciunt, quòd inquilinus sim, appellantes ista voce,
Hem inquiline.
Tu verò generosus cùm sis, hanc in seruitutem redegisti.
Ac Cadmum quidem conditorem Thebarum admiratur aliquis, me autem quòd nō ciuis sim criminatur. Sed & Herculem tanquam virum optimū laudamus, caterū esse inquilinum, probrum ducimus. At Hercules ex Argo eiectus Thebas incolust, Lacedæmonij nihil tale existimant probrum. Sed eum qui disciplinæ & particeps sit, & in ea perstiterit, siue peregrinus, siue ex seruo natus sit, atquè vt optimates in precio habent: At illum qui non perstiterit in patrys moribus, etiamsi ipse rege sit prognatus, relegant in seruorum conditionem, atq; hic non particeps sit maximarum reipub. At in sua patria nō posse sepeliri, qui non est probrum? Et quis hoc turpe fuerit, quod etiam optimis sæpenumero accidit? Aut qui iste honor est, qui pessimis etiam obuenit? Et Socratem quidem laudant, quando reprehendens Athenienses dicit: Duces quidem, de quibus iactitent se, extra suos fines sepultos esse, probra verò populares reipub. in publicis sepulchris. Æque sanè nec in peregrina terra sepelisi dedecori, nec in publicis monumentis honori imputandum est. Quòd verò nihil interfit in peregrinane sepeliaris, an in tua patria, scitè quidam ex Atticis exulibus indicat: quodam ei exprobrante ac dicente, in patria ne sepulchro quidem dignabere, sed instar impiorum Athenienſium in Megarica. Imò, infert, quemadmodum pij Megarenſium in Megarica. Qua enim differentia? an non vndiq;, inquit Aristippus, æqualis similiq; in Plutonis regiam via est? Aut principio si non sepeliaris, quid tibi cura est? Atqui sepulturæ ignorantia, inquit Bion, multas tragœdias fecit: quemadmodum & Polynices præcipit:
Sepelito me mea parens, tuq; ô soror,
In patria terra, & vrbem succensentem mihi
Demulcete verbis, vt vel tantillum patriæ
Terræ assequar, quamuis domos perdidi.
Quamuis autem non assequaris terram patriam, sed sepeliaris in aliena, quæ erit differentia? num ex solis Thebis ad inferos Charon traijcit?
Et terræ charæ mole abscondar & tumulo.
Sin humo non tegaris, sed insepultus sis, quæ hæc molestia? aut quid refert igne comburi, aut à cane deuorari, aut supra terram existentem à cernis, aut defossum à vermibus?
Claude verò meos oculos tua manu mater.
At si non clauserit, sed videns ac hians

* mal. πάνισος.

* leg. εἰ οὐκ ἐν Θηβῶν μέν.

moriaris, quid erit graue? Num eorum qui in mari aut bellis pereunt, claudit quis oculos? Sanè quicquid circa sepulturam fit, veluti ludus quidã ab hominibus excogitatus mihi esse videtur. Nos enim à conspectu tactuq; mortuorum abhorremus: alij verò defiecata cadauera cenquippiam egregium domi seruant, & loco pignorum mortuos accipiunt, adeò illorum mores nostris contrarij sunt.

*fort. τρόπους.

Musonij in libro, Exiliam non esse malum.

Exule quedam lugente quòd exularet, sic ferè consolatus est eum. Exilium enim, inquit, quomodo quis non amẽs graniter ferret? Quòd aqua quidẽ & terra & aëre, adde etiam sole, & reliquis astris, non arcet nos vllo pacto, sed nec hominum conuersatione: vbique enim & passim horum est commercium. Si aut parte aliqua terræ excludimur, & quorundam hominum consuetudine, quid hoc indignum? Neq; enim domi dum fuimus, terra tota vtebamur, neq; cunctis hominibus conuersati fuimus. Amicis quippe etiam nunc conuersari possumus, veris saltem, & quorum aliquam habere rationẽ conuenit: nam hi nunquã prodent nec deserent nos. Si verò sunt ficti quidam nec sinceri amici, his liberatos esse melius quàm conuersari. Quid autem, an non communis omnium hominum

*fort. ἢ

patria est mundus ipse, quemadmodum censebat Socrates? Itaq; non putandum, penitus exulare à patria, si migres inde vbi natus & enutritus es: sed tantùm te quadam vrbe esse priº fort. ἀπῳ.

natum, tum aliàs, tum si existimari velis bonus, & aequus. Talis enim regionem quidem nullam vel colit, vel despicit, tanquam beatitudinis captam: sed ipse in sese omnia collocat, & putat se ciuem vrbis Ionis, quæ constat ex hominibus et Dijs. Consentientia his & Euripides dicit vbi ait:

Omnis quidem aër aquilæ penetrabilis.
Omnis verò terra viro forti patria.

Quemadmodum autem si quis in patria agens, aliam tamen domum inhabitans, non eam in qua natus erat, sese maceraret, & ob eam rem lugeret, nihil homo & ridiculus esset: pari ratione is qui inhabitans aliam ciuitatem quàm in qua natus est, calamitatem putat, talis meritò stultus haberi queat & vecors. Atqui ad curam vel studium nostri, & ad comparandam virtutem, quomodo exulare obstet? quando nec à discendo, nec ab exercitatione, breuiter nullis necessarijs prohibetur quis propter exilium: quin potius non potest non exilium promouere huiusmodi, suppeditans otium, & facultatem tum discendi pulchra, tum agendi magis quàm antea: vtpote cùm exules nec à patria existimata distracti sint ad munia ciuilia; neque ab amicis existimatis aut cognatis diuexati, qui quidem ad impediendum

ἀποθάνῃς, πέφυκε δὲ χαλεπόν; ἢ καὶ τῷ ὲν τῇ θαλάττῃ καὶ ὲν τοῖς πολέμοις ἀποθνησκόντων συναρμόζῃ τις; ἀλλ' ἔοικε δοκεῖ ταῦτα παιδιά τις ἡμετέρα εἶ). καὶ ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδιῶν καὶ ἄψασθαι, ὀκνοῦμεν· οἱ δὲ σκελετεύσαντες εἴδωλα ἔχουσιν ὡς καλόν τι, καὶ ὲν ἑστίᾳ τοὺς νεκροὺς λαμβάνουσιν. ὕστε ἀντίστροφα τῷ ἡμετέρῳ ὁ ὲκείνων * τύπος.

Φυγάδος δέ τινος ὀδυρομένου ὅτι φεύγοι, ὕτω πως παρεμυθήσατο αὐτόν. Φυγὴν γάρ, ἔφη, πῶς ἄν τις μὴ ἀνόητος ὢν βαρυνοῖτο; ὕπις ὕδατος μὲν καὶ γῆς καὶ ἀέρος, ἔτι δὲ ἡλίου, καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων, οὐκ ἀπείργομεν ἡμᾶς ὑδαμῶς, ἀλλ' οὐδὲ αἱ θεῶν ὁμιλίαι. ἀπόντα γὰρ οὐδὲν καὶ πάντη τούτων μετέστιν. εἰ δὲ μέρους τῆς γῆς τινὸς ἀφαιρούμεθα, καί τινων αἱ θεῶν συνουσίας, τί τοῦτο δεινόν; οὐδὲ γὰρ οἴκοι ὄντες, ἁπάσῃ τῇ γῇ ἐχρώμεθα, οὐδὲ αἱ θεοῖς ἅπασι συνῆμεν. τοῖς μὲν τοι φίλοις καὶ ἰῶ συνείημεν ἄν, τοῖς γε ἀληθινοῖς καὶ ὧν παρεῖκε ποιεῖσθαί τινα λόγον. ὁ γὰρ ἂν ὅτου παρδοῖεν ποτὲ ἡμᾶς, οὐδὲ ἐγκαταλίποιεν. εἰ δέ τινες πλασταὶ καὶ οὐκ ἀληθινοὶ φίλοι εἰσί, τούτων ἀπαλλάξθαι χρήσιμον, ἢ συνεῖναι αὐτοῖς. τί δ', οὐχὶ κοινὴ πατρὶς ἀνθρώπων ὁ κόσμος ὅδε ἐστίν, ὥσπερ ἠξίου Σωκράτης; ὥστε * ὁ φεύγων τῇ γε ἀληθείᾳ τὸν πατρίδα νομιστέον, ἂν ἀπέλθῃς οὐ τόθεν, εἴθα ἔφυς τε καὶ ἐτράφης· πόλεως δὲ μέτον ἐστὶ ῥηθῆναί τινος, ἄλλως τε καὶ * ἄξιός τις εἶ) ὀπτέχης. ὁ γὰρ τοιοῦτος χρεῖον μὲν οὐδὲν ὅτε τιμᾷ, ὅτ' ἀτιμάζῃ, ὕπως ὡς εὐδαιμονίας αἴτιον· αὐτὸς δὲ ὲν αὐτῷ τίθεται τὸ πᾶν, καὶ νομίζῃ εἶ) πολίτης τῆς τοῦ Διὸς πόλεως, ἣ συνέστηκεν ἔκ τε ἀνθρώπων καὶ Θεῶν. σύμφωνα δὲ τούτοις λέγει καὶ Εὐριπίδης ὲν οἷς φησιν·

ἅπας μὲν ἀὴρ ἀετῷ περάσιμος·
ἅπασα δὲ γῆ ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.

Ὥσπερ οὖν εἴ τις ὲν τῇ πατρίδι ὢν, καὶ ἑτέρᾳ οἰκίαι οἰκῶν, οὐκ ὲν ᾗ ἐτέχθη, δυνοπαθοίη ἂν ἐφ' τῷ, καὶ ὀδύροιτο, μέτριος ἂν εἴη καὶ καταγέλαστος· ὕτω καὶ ὅστις ἑτέρᾳ πόλιν οἰκῶν, οὐκ ὲν ᾗ τυγχάνει γεγονὼς, συμφορὰν ἡγεῖται, ὁ τοιοῦτος εἰκῆτος ἂν ἄφρων νομίζοιτο καὶ ἀνόητος. καὶ μὴν παρὸς γε τὸν ὀπιμέλεσθαι τῶν ἑαυτοῦ, καὶ παρὸς κτῆσιν ἀρετῆς, πῶς ἂν ὁ φεύγων εἴρξαιτο; ὁπότε γε μήτε μαθήσεως, μήτε ἀσκήσεως, καὶ ὧν χρὴ εἴργεταί τις ἐφ' τῷ φυγῇ. πῶς μὴν οὐκ ἂν ἡ φυγὴ καὶ συνεργοίη παρὸς ὃ τοιοῦτον, παρέχουσά γε σχολὴν, καὶ ἐξουσίαν τοῦ μαθάνειν τε τὰ καλὰ, καὶ παρατηρῆν μᾶλλον ἢ παρήτε ἐφ' ἅτε μεθ' ὑπὸ πατρίδος ὑ δικασθέντος παρεληλυθόσι εἰς ὑπηρεσίας πολιτικὰς, μήτε ὑπὸ φίλων τῶν δικαίτων, ἢ συγγενῶν ἐνοχλουμένοις, οἵ τινες ἐμποδίσαι δυνοί,

δυοῖ, καὶ ἀπαναίσαγ τῆς ὁδοῦ τὰ χρείπλω ὁρμῆς. ἤδη δέ
ποτι καὶ πολυτάπασι ὃ φόβος σωλώσεγκεν, ὥσαφ Διο-
γένη, ὃς ἐκ μὲν ἰδιώτου φιλόσοφος ἐγένετο φυγών· αὐτὴ
δὲ τῦ καθῆσθαγ εἰς Σινώπην, διέτεγξεν ἐν τῇ Ἑλλάδι·
ἀσκήσει δὲ τῇ πρὸς ἀρετὴν, τῶν φιλοσόφων διήνεγκεν.
ἄλλοις δέ γε κακῶς τὰ σώματα ἁβρακειμόνοις ὑπὸ
μαλακίας καὶ τρυφῆς, ἔῤῥωσεν ἡ φυγὴ, βιαιοτέροις αἰδρι-
κώτεροι διαιτᾶσθαγ. καὶ ἴσμεν τινὰς χρονίων νοσημάτων
ἐν τῷ φόβῳ ἀπολυθέντας, ὥσαφ αμέλει Σπαρτιατι-
κὸς τοῦτο ὁ Λακεδαιμόνιος, ὃς ἀπὸ πολλῦ ἔχων ὃ πλευ-
ρὸν κακῶς, καὶ τοῦτο πολλάκις νοσῶν, ἁβρὰ τῷ φυ-
γικῷ, ὅπῃ ἐπαύσατο τρυφῶν, ἐπαύσατο καὶ νοσηλεύο-
μενος. ἄλλους δέ γε τῶν ἀλεφοδιαίτων ποδάγρας ἀπο-
λυθῆναί φασι, πρὸ δὲ καταστενοχωρεῖσθαι ὑπὸ
τούτου τοῦ πάθους, ὡς ἡ φυγὴ σκληρότεροι διαπᾶσθαγ
σωνεθίσασα, κατ' αὐτὸ τοῦτο ὑγιᾶς γενέσθαγ παρεσκεύα-
σεν. ὅτως ἄρα δεῖ ἁβρύνεσθαγ χρήσιον ἑαυτὸν ἑαυτῶν καὶ
σῶμα καὶ ψυχικῷ, σωνεργεῖ μᾶλλον, ἡ αὐτοκαρτέρησις ἡ
φυγή. ἀλλ' ὅδε ἀπορῆ τῶν ἀναγκαίων πρώτων ὑπάρχει
τοῖς φεύγουσιν. ὅσοι μὲν γὰρ ἀργοὶ καὶ ἀμήχανοι, καὶ οὐχ οἷοί
τε αἰδρίζεσθαγ, ὅτοι μὲν καὶ τῇ πατρίδι οἴκοι, ἀπορεῦσιν
ὡς ὃ πολὺ καὶ ἀμηχανῶσιν· οἱ δὲ γλωτικοὶ, καὶ φιλόπονοι, καὶ
σπετοὶ, κἂν ὅποι ποτε ἔλθωσιν, εὐπορῦσι καὶ ἀφθόνως αὐ-
τοῖς. καὶ γὰρ οὐ δεόμεθα πολλῶν, αἰ μὴ βουλόμεθα τρυφᾶν.
ἐπεὶ τί δεῖ βρετοῖσι, πλὴν δυοῖν μόνων,
Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου,
ἅσαφ πάρεστι, καὶ πιφύκ' ἡμᾶς τρέφει;

Ἐγὼ δὲ τοὺς γε λόγου ἀξίους ἄνδρας, οὐ τῶν αἰναγκαιοτάτων μόνον πρὸς τὸν βίον ῥᾳδίως αὐ εὐπορῆ ἔξω τῆς οἰ-
κίας ὄντας, ἀλλὰ καὶ πολλὰ προσεποιήσαντας χρήματα πολ
λάκις. * ὁ γοῦν Ὀδυσσεὺς, πρωτὸς φυγάδος ὡς αἴ τις
εἴποι ἀβλωτέρου ἁβρειμέτος, καὶ μόνος ὢν, καὶ γυμνὸς, καὶ
ναυαγὸς, ὅμως ἀφικόμενος εἰς αἰθρώπους ἀγνῶτας τοὺς
Φαίακας, ἐδυνήθη χρηματίσασθαγ ἀφθόνως. Θεμισο-
κλῆς δ' ἐπεὶ ἔφυγε οἴκοθεν, οὐ τοὺς μὲν φίλους μόνον,
ἀλλὰ καὶ τοὺς πολεμίους καὶ βαρβάρους ἐλθὼν τοὺς Πέρ-
σας, δῆς ἔλαβε πόλεις δῶρον, Μυοῦντα, καὶ Μαγνησίαν,
καὶ Λάμψακον, ὥστ' ἀπὸ τούτων βιῶν. Δίων δὲ καὶ ὁ Συ-
ρακούσιος, ἀφαιρεθεὶς ὑπὸ Διονυσίου τὸ τυράννου τὴν οὐσίαν
πᾶσαν, ὅτ' ἐξέπιπτε τῆς πατρίδος, ὅτως ἐν τῇ φυγῇ
χρημάτων εὐπόρησεν, ὥστε καὶ ξενικὸν ἀρέψαι στράτευμα,
μεθ' οὗ ἦλθεν ὅθεν Σικελίαν, καὶ ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἀπὸ
τοῦ τυράννου. πῆς αἴ τοῦτο μὴ φρονῶν, εἰς ταῦτ' ἀφορῶν, ἐπι
τῷ φυγικῷ ἀπειρίας αἰτίαν εἶ πᾶσι τοῖς φεύγουσιν ὑ-
πολαμβάνοις; ἀλλ' ὅδε κακοδοξῆν πρώτως ἀναγκη τὴν
φυσιολίαν ἀπὸ τῆ φυγῆ, γνωρίμως τε πᾶσιν οὔσιν, ὅτι καὶ δίκαι

vehementes sunt, & ad abstrahendum à studio in res praestantiores. Iam verò quibusdam omnino exilium profuit, sicut Diogeni, qui ex idiota quidem philosophus euasit exulans: pro eo autem quòd desideret Sinopa, commoratus est in Gracia: studio verò quod impendit virtuti, philosophos antecelluit. Alijs verò malè quoad corpus dispositis pra mollitie & luxu exilium robustos effecit, coactiùs rationem vivendi sequi viro magis congruam. Ac novimus quosdam à morbis diuturnis dum exularent solutos esse, quemadmodum Spartiaticus ille Lacedamonius, qui diu laborans ex latere, eoq; sapius agrotans, beneficio exilij, ubi desijt delicatè vivere, desijt etiam esse valetudinarius: tum alios molliter sese curantes podagra liberatos esse aiunt: antea enim morbo admodum intento ex ista causa, simul ac exilium assuefecit duriùs vivere, per hoc ipsum sanos fieri effecit. Adeò ut nobis ipsis tum corpore tum animo meliores evadamus, plus confert quàm obest exilium. Sed neque necessarijs rebus omnibus exules destituti contingit. Qui enim ocioſi, inertes, ac parum viriles sunt, hi vel in patria ut plurimum inopia & penuria laborant: contrà qui animo sunt generoso, industrij, & prudentes, ubicunque gentium quod satis est possident, nec egestatem ullam experiuntur. Etenim haud adeò multis indigemus, nisi voluerimus deliciari.

Nam quid est quod desiderent homines, praeter duo solùm, Menandri.
Nempe Cereris fruges, & aquae potionem,
Quae in promptu sunt, & nutrire nos possunt?

Certè ego viros memorabiles novi, qui in peregrina terra non modo rebus inprimis ad victum necessarijs facilè abundauerint, sed etiam multas sepe pecunias acquisiuerint. Videlicet Vlysses cùm esset quouis exule miserior, * addo vide
solus, nudus, & naufragus: ubi tamen ad Phaeacas homines ignotos perueniit, pecuniarum abundè colligere potuit. Themistocles autem cùm exularet, ac peruenisset ad Persas, non solùm ad non amicos, sed & hostes atque barbaros homines, tres ciuitates dono accepit, Myuntem, Magnesiam, & Lampsacum, ut ex ipsis viueret. Porrò Dion Syracusanus à Dionysio tyranno bonis omnibus spoliatus, ejectusq; patria, tantam exul pecuniae vim habuit, ut etiam exercitũ conductitium aluerit, quo cum in Siciliam rediens à tyrãno ipsam liberauit. Quis igitur prudens hisce cõsideratis, exilium egestatis esse causam exulibus omnibus sibi persuadere pergas? Caterùm neque exilij causa infamia notari exulantes omnes, necessarium est. Nemo enim est, qui nesciat, quòd & inducia

multa perperam pronuncientur, & multi è patria ejciantur iniustè, quod & iam antehac aliqui boni viri à ciuibus expulsi sint, vti Athenis Aristides ille iustus, ac Epheso Hermodorus, propter cuius exilium Heraclitus Ephesios per omnes ætates se strangulare iussit. Non desunt qui in exilio quàm clarissimi euaserint, quales sunt Diogenes Sinopeus, & Clearchus Lacedemonius, qui cum Xerxe aduersus Artaxerxem militauit, & alij multi, quos in præsentia praterimus. Quomodo igitur infamiæ causa hoc fuerit, in quo multi clariores, quàm priùs essent, euaserunt? At per Iouem Euripides libertate priuari inquit exules, & fiducia dicendi. Introduxit enim Iocasten interrogare Polynicen filium, quanam exuli molesta sint. cui is respondet:

Vnum hoc maximum est, quòd libere loqui non audet exul.

Tum rursus Iocaste: Seruile est, quod dicis, non eloqui quæ sentias.

Cæterùm ego Euripidem sic alloquerer: Hoc quidem, ô Euripides, probè iudicas seruile esse, non dicere quæ quis sentit, si modo dicendi sit opportunitas: non enim semper & vbique, & apud quemuis, quæ senseris, efferenda sunt. Illud verò non rectè mihi dixisse videris, quòd exules dicendi fiducia careant, si dicendi fiduciam appellas ea non tacere, quæ sentit animus. Haud enim exules quæ sentiunt dicere cunctantur, sed qui metuunt, ne quis cruciatus, aut mors, aut damnum, aut aliquod aliud huiusmodi, si animi sensa aperuerint, ipsos sequatur. Hunc verò metum per Iouem non incutit exilium. Multi enim, imò plurimi, etiam in patria versantes, quæ sibi mala videntur, metuũt. Vir autem fortis non minùs in exilio quàm domi in huiusmodi omnibus confidentis est animi: quare et cum fiducia sententiam suam proponit nihilominus exul, quàm si non exularet. Hæc quidem Euripidi quispiam responderit: Tu verò amice, dic mihi cùm Diogenes exulauit Athenis, aut cùm venditus à latronibus Corinthum venit, alius ne quisquam tum temporis vel Athenensis vel Corinthius, maiori in dicendo fiducia quàm Diogenes vsus est? Aut num eius temporis hominum liberior vllus fuit Diogene, qui etiam Xeniadi, à quo emptus fuerat, ceu dominus seruo imperabat? Sed, quid est quòd vetera repetamus? An ego non exul tibi videor? Quid tum? Num ideo loquendi libertate priuor? Idcóne facultas, quæ sentio, dicẽdi mihi adimitur? Num vel tu vel alius quisquam hactenus me vidisti is pauidũ exilij causa, aut deteriorẽ esse rẽ mearũ conditionẽ quàm antehac existimantẽ? Certè ne dolentẽ quidẽ aut tristẽ exilij nomine vnquãm me vidisse affirmare poteris. Nam etsi

* χέρξ.

* addo τῶν vel ἐρῶν. al. legunt νόμων.

† mal. πῶν.

* παλαὶ.

πολλαὶ δικάζονται κακῶς, καὶ ἀπαλλάττονται πολλοὶ τῆς πατρίδος ἀδίκως, καὶ ὅτι ἤδη τινὲς ἄνδρες ἀγαθοὶ ὄντες ἐξηλάθησαν ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὥσπερ Ἀριστείδης μὲν ὁ Ἀθηναῖος, ὁ δίκαιος, ἐξ Ἐφέσου δὲ Ἑρμόδωρος, ἐφ' ᾧ τὸν Ἡράκλειτον ὅτι ἔφυγε, κρεμάσαι ἐκέλευεν Ἐφεσίοις ἀπάγξασθαι. ἔνιοι δὲ γε καὶ εὐδοξότατοι φεύγοντες ἐγένοντο, καθάπερ Διογένης ὁ Σινωπεύς, καὶ Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος, ὁ μετὰ * Ξέρξου στρατεύσας ἐπὶ Ἀρταξέρξην, καὶ ἄλλοι οἱ τις ἔτι βουλόμενος λέγειν πολλούς. καὶ τί, πῶς ἂν εἴη τοῦτο κακοδοξίας αἴτιον, οἷς φεύγουσι εὐδοξότεροι γεγόνασιν, ἢ τοῖς μένουσιν; ἀλλὰ Διί γε, Εὐριπίδης φησὶν, ἐλευθερίας στέρεσθαι τοὺς φυγάδας, ἐπεὶ καὶ παρρησίας. πεποίηκε γοῦν τὴν μὲν Ἰοκάστην πυνθανομένην Πολυνείκους τοῦ υἱέως, τίνα δυσχερῆ τῷ φεύγοντί ἐστιν· ὁ δ' ἀποκρίνεται ὅτι·

ἓν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παρρησίαν.

ἡ δ' αὖ τοιᾶδε αὐτὸν, δοῦλον τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονῇ.

Ἐγὼ δὲ φαίην ἂν τοιᾶδε τὸν Εὐριπίδην, ὅτι, ὦ Εὐριπίδη, τοῦτο μὲν ὀρθῶς ὑπολαμβάνεις, ὡς δοῦλόν ἐστιν, ἃ φρονῇ μὴ λέγειν, ὅταν γε δέῃ λέγειν· ὃ γὰρ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ καὶ τοιᾷδε ὀρθῶς λεκτέον ἃ φρονεῖν μέν. εἰκὸς δὲ ἔμοιγε δοκεῖς † εἰρηκέναι, ὃ μὴ μετεῖναι τοῖς φεύγουσι παρρησίας, εἴπερ παρρησία σοι δοκεῖ ὃ μὴ σιγᾶν ἃ φρονῶν τυγχάνῃ τις. ὃ γὰρ οἱ φεύγοντες οὐκ ἐῶσι λέγειν ἃ φρονεῖν εἰσὶν, ἀλλ' οἱ δεδιότες, μὴ σὺν τῷ εἰπεῖν ἡμῖν πάσχωσιν αὐτοῖς πόνος, ἢ θάνατος, ἢ ζημία, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. τοῦτο γὰρ ὁ δῆλος, μὰ Δία, οὐχ ἡ φυγὴ ποιεῖ. πολλοῖς γὰρ ὑπάρχει καὶ τῶν ἐν τῇ πατρίδι ὄντων, μᾶλλον ἢ τοῖς πλείστοις, τὰ δοκοῦντα δεινὰ διδύναι. ὁ δὲ αὐθάδης, οὗτος ἥκιστα φυγαῖς ὤν, ὥσπερ οἶκοι θαρρεῖ τοιαῦτα καὶ τοιᾷδε λέγειν ἃ φρονεῖ θαρρῶν τυγχάνει * μᾶλλον, ἢ ὅταν ᾖ μὴ φυγαῖς, ὅταν φεύγων τύχῃ. ταῦτα μὲν τοιᾷδε Εὐριπίδου εἴποιμι ἄν· σὺ δ' εἰπέ μοι, ὦ ἑταῖρε, ὅτε Διογένης φεύγων τὴν Ἀθήνησιν, ἢ ὅτε πραθεὶς ὑπὸ τῶν ληστῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον, ἄρα τότε πλείω παρρησίαν ἄλλος τις ἐπεδείξατο Διογένους, ἢ Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος; τί δ' ἐλευθεριώτερος ἄλλος τις, ἢ Διογένης τῶν τότε ἀνθρώπων; ὃς καὶ Ξενιάδῃ τῷ πριαμένῳ αὐτὸν, ὡς δεσπότης δούλου ἦρχε. καὶ τί δεῖ τὰ * πολλὰ λέγειν; ἀλλ' ἐγώ σοι δοκῶ ἐν φυγαῖς; ἆρ' οὖν ἐστέρημαι παρρησίας; ἆρα ἀφῄρημαι τῶν ἐξουσίαν τοῦ ἃ φρονῶ λέγειν; ἤδη δέ με εἶδες ἢ σὺ ἢ ἕτερος τινὰ πλησίον τῶν ὅτι φύγοι· ἢ χείρονι ἔχει τὰ πράγματα νομίζοντα νῦν, ἢ πρότερον; ἀλλὰ Διὰ λυποῦμαί γε ἢ ἀγνοῶ τὰ τῶν φυγῶν φαίης ἂν ἐωρακέναι με. καὶ γὰρ εἰ τῶν πατρί-

πατρίδα τις ἡμᾶς ἀφήρηται, τό γε δυνατὸν φέρειν φυγὴν οὐκ ἀφήρηται. οἷς δὲ λογισμοῖς χρῶμαι πρὸς ἐμαυτὸν, ὥστε μὴ ἄχθεσθαι τῇ φυγῇ. τούτους καὶ πρὸς σὲ εἴποιμι δικαίως ἡ φυγὴ τοιαύτη τις οὖσα ἐκ τοῦ ἀνθρώπους ὑπὸ πολλῶν, ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ νομίζονται ἀγαθῶν, καθάπερ ἄρτι ἐδείκνυον. εἰ δ' ὧν καὶ τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι, ἢ πολλῶν τούτων, τῷ γε ἀληθῶς ἀγαθῶν ὑ τοιοῦτ. ὅτε γὰρ αἱρεῖται, ἢ δικαιοσύνῃ ὁ φεύγων ἔχῃ καλύεται, δὴ φεύγει ὅτε σωφροσύνῃ, ἢ φρονήσει, ὑφ' ἡ ἀρετῇ ἄλλῳ ἡντινοῦν, αἳ παρουσαί τε κοσμοῦσι καὶ ὠφελοῦσι πεφυκασι τὸν αἰεὶ φέροντα, κἂν ἐπαγωνιστοῦσι δοκοφαίνωσι καὶ δύκλεῆ, ἀπιοῦσαί τε βλάπτουσι καὶ παρὸν χαίρειν, κακὸν ἀποφαίνουσαι καὶ ἀκλεῆ. τούτων δὲ ζωὴν ἐχόντων, εἰ μὴ ἀγαθὸς εἶ αὐτὸς, καὶ τὰς ἀρετὰς ἔχῃς, οὐκ αὖ σε βλάπτῃ ἡ φυγὴ, ὑφ' ἡ αὐ ταπεινοῖ, παρόντος γε τοῦ ὠφελοῦντος καὶ ἐπαίροντος μάλιστα δυνατοῦ. εἰ δὲ τυγχάνεις κακὸς ὤν, ἢ κακία σε βλάπτει, καὶ ὑχ ἡ φυγὴ καὶ τοῦτό γε λύπην ἢ κακία σοι ἐπάγει, ὑχ ἡ φυγή. διὸ ζητεῖν ἀπολυθῆναι δεῖ σε αὐτοῦ δεῖν μᾶλλον, ἢ τῆς φυγῆς. ζητεῖται καὶ πρὸς ἐμαυτὸν ἔλεγον ἀεί, καὶ νῦν πρὸς σὲ λέγω. σὺ δ' αὖ σωφρονεῖς, ὑ τοῦ φυγοῦ δεινὸν ἡγούμενος εἶ), ἢν γε φέρειν ἕτερος ὑπιτῶς· τοῦ δὲ κακίαν, ἧς οὐδεὶς, ἄθλιος πᾶς, ὅστις αὐ ἔχει αὐτῶν. καὶ γὰρ δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ ἀδίκως, ἢ δικαίως σε φεύγει. εἰ μὲν δὴ δικαίως, πῶς ποτε ἐρεῖ ἢ προσῆκον, ἄχθεσθαι τῇς δικαίως εἰ δ' ἀδίκως, τῷ † ἐλεησάντων τὸ τ' αὖ εἶη κακὸν, ὑχ ἡμέτερον. εἰ γὰρ ἡ Δία ὃ μὲν ἀδικεῖν, νομισάτω τις, ὅστις ἐν ἐκείνοις συμβέβηκε· τὸ δ' ἀδικεῖσθαι, ὅταν συμβαίνῃ ἡμῖν, καὶ πρὸς θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τῆς ὑπαρχούσης, † ὑπομελείας, ἀλλ' ὑχὶ μέσους ἄξιον εἶ ὑπειληφέναι.

ΥΠΕΡ ΚΑΛΛΟΥΣ, Λόγος ριθ'.

Δοικε δ' αὐτῷ ἔκγονόν ἄρρεν ἄρρένων,
θεῖον μὲν εἶδος ἀξίως τυχοντ' ἰδεῖν.
πλείστη γὰρ ἀρετὴ τῷδ' ὑπάρχει τὸ βίῳ,
τοῖς ἀξίοισιν τῶν καλῶν ὃ σῶμ' ἔχειν.

Ὅταν φύσει τὸ κάλλος ὑπερκύψῃ τρόπος
χρηστὸς, διπλασίως ὁ θεσμὸν ἁλίσκεται.

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας εἴσας·
Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, Χαροποῖό τ' ἄνακτος,
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

Μορφὰ γὰρ γυναῖκας πέλει καλὸν, ἀνέρι δ' ἀλκή.

Οὐκ ἔστιν ὅ τι ζωγράφος μὰ τὰς Θεὰς,
ὅτ' ἀνδριαντοποιὸς * τις αὖ πλάσαι
κάλλος τοιοῦτον, οἷον ἡ ἀλήθεια ἔχει.
ἔστ' ἀνδρ. ἀντος γὰρ καλῶς πεπλασμένου,
εἰ μὴ τὶ αἰσθησόμενοι ἡ τέχνη λάβῃ.

quis patria nos priuauit, tolerandi tamen exilii 561
faculiate nō priuauit. Porro quibus mecū ipse ra-
tionib. vtar, quo minùs exilio doleam, tibi quoq;
cōmunicabo. Exilium mihi videtur homines nō
omnib priuare, et ne istius quidē quæ vulgus bo-
na censet. vt paulo antè ostendi. Quod si tamen
aut aliquo illorū, aut pariter omnib priuet, vera
certè bona non adimit. Nam fortitudinē et iusti-
tiam ab exule possideri, nihil prohibet, quate-
nus exul est: neq; temperantiā aut prudentiam,
nec vllas denique virtutes, quæ præsentes ornare
et adiuuare hominē. laudabilemq; et gloriosum
reddere possunt: absentes cōtrà ladere ac dedeco-
rare solent, malū inglorium q; relinquēdo. Hæc
cùm ita habeāt, si tute bonus sis, et virtutes pos-
sideas, haudquaquā te laserit exilium, neq; hu-
milem & abiectū effecerit, cū id tibi adsit quod
te adiuuare ac plurimum extollere potest. At si
malus fueris, tua tibi prauitas, nō exilii nocet,
& dolorē molestiamq; tibi malitia, nō exilium
infert: quare vt ab illa soluaris, festinandū tibi
citiùs est, quā ab exilio. Hæc & ego mecū semper
reputaui, & nunc eadē tibi propono: quod si sa-
pias, non exilii inter mala censebis, vt quod alij
facilè ferant, sed animi prauitatē, qua quidem
habeat, miserū reddit omnem à quo possidetur.
Etenim è duob alterū necessum est, vt vel iure
vel iniuria exules. Quòd si iure, quomodo decet
et conuenit vt quod iustū est molestè feras? Sin
iniuria, id nō nostrorū, sed illorū, qui nos expu-
lerint, malum est. Quippe per Iouem iniuriam † ἐλεησάντων
facere, quod in ipsis contigit, res est Dys omnib
maximè exosa, impyissimaq; iniuriam verò pari
ti. quod in nos cecidit, tum apud Deos, tum apud
homines aquos auxilium et curam, non odium
commereri existimatur. † ὑπομελείας.

LAVS PVLCHRITVDINIS,
Sermo CLIX. Ex Io. Stobæo.

Vtinam videre contingat mihi ipsorum ne-
potes nepotum,
Primùm quidem forma dignos regno.
Hæc enim summa virtus existit in vita,
Corpus habere quod res pulchras mereatur. Alexandri.
Si natura decus mores exornent
Boni, duplo amore accedens capitur.
Nireus & iam ex Symo ducebat tres naues Homeri
æquales, Iliad. 2.
Nireus Aglaiæ filius, & Charopi domini,
Nireus, qui formosissimus virorum ad Ilium
venit.
Forma mulieres ornat, virum autem robur. Bionis in
Non per Deos aut pictor posset, Bucolic.
Aut statuarius vllus, fingere Palemonis
Talem pulchritudinem, qualem veritas habet. Prouerbio.
Nullus enim est vsus statuæ, licet pulchrè fa- * Ingenium
bricata sit,
Nisi quis accedat, qui vim artis intelligat.

Homeri. *Ex thalamo prodibat prudens Penelopea,*
Diana similis & aurea Veneri.

Menophili Damasceni in Hexameron. *Europam, Africam, et Asiam omnẽ peragrans*
Miracula infinita egregia, dum erroribus agor
varijs & molestijs:
Tale autem iubar nunquam inspexi: nec in Olympo
Ipsos etiam Deos similem puto vidisse
Speciem, huic quæ inopinata incredibilis meam
rapuit mentem,
Vehemens, ineffabilis: sub tristi autem silentio
†*Vox est corrupta, alias lucosa.* *Animus meus subinde volitabat, solutaq́ mihi*
sunt omnia membra
A capite ad calcem, sensusq́ omnis perijt
De pectore: denicq́ omnia in terram deciderunt
quæcunq́ sustinui
Mari & terra oberrans redeundo.
Adeò immensus stupor animũ mihi invaserat.
Sed memento celebrare floridos capillorum nodos.
O quàm gloriosam te à fœlicissimis balneis
Totam vidi splendentem, & similem Gratijs
Olympum adeuntibus ab Acidalio fonte.

Phavorini. *Satis forsan fuerit vel sola facies. Si tamen simul formosus sit. facetus et affabilis.* *Dic igitur adolescens: dic Antiloche: suauiùs Nestore loqueris. Dic ô Telemache: vehementiùs Vlysse dices. Dic Alcibiades: etsi inebriatus sis, libẽter ebrio tibi auscultabimus. Huiusmodi res est formosum esse, iucũda visu, delectabilis auditu: & vt cum Platone dicam, sensus omnes formosum delectat. Quare pulchritudinis epulo frui non dubito. Quid. n alind faciunt qui ora mutuò tangunt, quã animas cõiungunt? si modo corporis sui terminũ trãsire possent: quod cùm nequeant, circa corpus velut fores, astare supplices videntur.*

*addo, magis et est laudandum: Vel tale quid.

Ex Melanconio. *In primis equidem ipsum fœlicem existimo pulchritudine, quæ inter humana bona maximè conspicua & suauissima Dijs est: hominibus gratissima: possidenti minimè molesta, cognosci facillima. Cætera enim bona in homine sita, vt fortitudo, prudentia, latère possunt, nisi opere aliquo demonstrentur: pulchritudo autem latère nullo modo potest: statim enim in possidente apparet, aut etiam à principio celerem sui sensum exhibet. Ad hæc bonis quidem plurimi invident, & inimici redduntur: pulchritudo autem eos qui ipsam sentiunt, amicos reddit, & neminem inimicum sibi fieri permittit.*

Agesilaus, cùm interrogasset quidam, cur alerent comam: Quoniam inter ornamenta, dixit, minimo constat.

Aristoteles dixit, pulchritudine homines quauis epistola magis commendari.

Plutarchi pro pulchritudine. *Nónne hominum natura ex corpore & anima composita est? An verò alterutrum nobis sufficit? Sed quomodo id fieri posset?*

Ἦιεν ἐκ θαλάμοιο θεὰ φρένα Πηνελόπεια,
Ἀρτέμιδι εἰκέλη ἠδὲ χρυσῇ Ἀφροδίτῃ.

Εὐρώπην Λιβύην τε καὶ Ἀσίδα πᾶσαν ἀμείψας,
θαύματα μυρία καλὰ πολυπλανίης ὑπὸ λυγρῆς,
ἀλλ' οὔπω τοιοῦτον ἴδον σέλας, οὐδέ κεν Ὀλύμπῳ
αὐτοὺς ἀθανάτους θεοὺς ὀίομαι ἔμμεν ἰδέσθαι,
εἶδος ἄελπτον ἄπιστον ἐμὸν νόον ἥρπασε φάσμα
χαρτερὸν, οὔ τι φατεινὸν ὑπ' * ἀφασίῃ ἀλεγεινῇ
θυμὸς ἄδην πεπότητο, λύθεν δέ μοι ἄρθεα πάντα,
ἐκ κεφαλῆς εἰς ἴχνος, ἀπώλετο δέ † ἕλκεα πᾶσα
ἐκ φρενῶν, καὶ πάντα χαμαὶ πέσεν, ὅσσα περ ἔτλην
ὑγρῇ τε βαφερῇ τε κυλινδόμενος ταρὲ νόσῳ.
πᾶσαν γὰρ ταρὲ θυμὸν ἀπείρετον ἶχετο θάμβος.
μέλψαι δὲ μύσφας ἀβλαλέας πλοκαμίδας,
οἵας κυδιόωσαν ἀπ' ὀλβίου στεφέων
φαιδρὰν εἶδον ἄπασαν, ἐϋδμήτου Χαρίτεσσιν
ἐρχομένοις ποτὲ πρὸς Ὄλυμπον Ἀκιδαλίης ἀπὸ πηγῆς.

Γλυκὺν μὲν ὄμως ἴσως καὶ ὁ τῆς ὄψεως, αἱ δὲ ὁ καλὸς, καὶ αἱμύλος ἦ, καὶ λεκτικός. λέγε, ὦ νεανίσκε. λέγε Ἀντίλοχε· γλυκερώτερον Νέστορος ἐρῇς. λέγε Τηλέμαχε· σοφοῥρότερον Ὀδυσσέως ἐρῇς. λέγε Ἀλκιβιάδη· καὶ μεθύοις, ἀκουσόμεθα τοῦ μεθύοντος ἡδέως. τοιοῦτόν ἐστι τὸ καλὸν εἶδος. ἡδύφραίνει μὲν βλεπόμενος, ἡδύφραίνει δὲ ἀκουόμενος. εἰ δὲ τῷ κρίνειν Πλάτωνα ὁ θαῤῥῶ λέγω, εἶπον αὖ ὅτι καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις ὁ καλὸς ἡδύφραίνει. καὶ οὐκ αὖ ἔδωσα τιμὰς τοῖς καλοῖς. τί γὰρ ἄλλο ποιοῦσιν οἱ τῷ σώματι ψαύοντες, σωματίσεως τὰς ψυχάς; εἰ γὰρ ἦμις ἦν τὸ σῶμα ὑπερβῆναι. νῦν δὲ ἔοικεν ταρὲ τὸ σῶμα λιπαρῆν, ὡς ταρὲ θύρας.

Ἐγὼ οὖν τοιοῦτον αὐτὸν δαιμονίζω τὸ κάλλος, ὃ δὴ τῶν αἰσθητῶν ἐστιν ἀγαθῶν, ἀειδηλότατον μὲν τῇ ὄψει θεοῖς, ὄψιον δὲ αἰσθησις· ἀλυπότατον δὲ τῷ ἔχοντι, καὶ ὀπτιγοαθῶν ἄριστον. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἀγαθὰ κἂν λάθοι παρόντα, καὶ ἀνδρεία καὶ φρόνησις, εἰ μὴ τύχοι ἔργων τινὸς ἀποδεικτῶν· τὸ δὲ κάλλος οὐκ οἷόν τε λαθεῖν. ἅμα γὰρ τῷ ἔχοντι φάνεται. εἶποι δ' ἄν τις ὅτι τὸ ταρότερον ὕστερον ὄψεσθαι αἰσθήσει ἑαυτῆς παρέχει. ἐπὶ δὲ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οἱ πλῆσι φθονοῦσι, καὶ δυσμενῆς γίνονται· τὸ δὲ κάλλος τοὺς αἰσθανομένους ἑαυτῆς φίλους ποιεῖται, καὶ ἡδίονα ἐμβρὸν ἐᾷ γίνεσθαι.

Ἀγησίλαος, πυθομένου τινὸς διατὶ κομῶσιν, εἶπεν, ὅτι τοῦ κόσμου ἀδαπανώτατός ἐστι.

Ἀριστοτέλης ἔφη, τὸ κάλλος πάσης ἐπιστολῆς συστατικώτερον εἶναι.

Τί γὰρ ἂν σκέψαιτο φύσις ἀνθρώπων, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς; ἢ πότερον ἀρκεῖ ἡμῖν; καὶ πῶς οἷόν τε;

τὸ μὲν

ὅ μὲν γὰρ σῶμα οὐκ ἂν εἴη μὴ χρώμενον ψυχῇ· ψυχὴ δ' οὐκ ἂν εἴη μὴ ἔχουσα ὅ συνεργήσει. τί οὖν ὥσπερ ἐξ ἴσου κοσμεῖται ἑκάτερα τοῖς συγγενέσιν ἡ μὲν δικαιοσύνῃ, καὶ σωφροσύνῃ, καὶ φρονήσει· ὁ δὲ ἰσχύι, καὶ κάλλει, καὶ ὑγείᾳ· οὐ πάνυ θαυμαστόν, λέγειν τὰ τῆς ψυχῆς καλὰ, τὰ τοῦ σώματος ὑπερορᾶντα;

Ἡ γοῦν τοῦ σώματος εὐμορφία, ψυχῆς ἐστιν ἔργον σώματι χαριζομένης δόξαν εὐμορφίας· πείσεται γοῦν θανάτῳ ὅ σῶμα, καὶ τῆς ψυχῆς μετοικισμένης, ὁ φάσις, ὁ χρῶμα, οὐκ ὀφθαλμὸς, ὁ φωνή. σβέσθη ἐπὶ καταλειπόντι τὴν ἐρασμίαν τοιοῦτοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰκόνες. ὥστε καὶ ψυχῇ συμβουλεύοις ἀληθῆ, ἥτις ἐστὶν αἰσθητοῦ κάλλος.

Ἀριστοτέλης ἐρωτηθεὶς, διατί τῶν καλῶν ὁ ἔρως, τυφλὸς, εἶπεν, ἡ ἐρώτησις.

Διογένης τὰς εὐμορφους τῶν ἑταιρῶν ἐκάλει βασιλίσσας. πολλοὺς γὰρ ποιεῖν, ἃ αἱ βασιλεῖς ποιοῦσι.

Τίς ἀγαθὸν, ἢ βιοτὰς ὄντως * καμπτὰς εὐδαίμονα ζωὰς; καὶ τίνας ποτὲ χρὴ κρίνειν εὐδαίμονας; ἢ τὴν Δίας τοὺς σκήνεος κάλλος ἔχοντας, δῶρημα φύσιος; τοῦτο γὰρ ὡς † ἐνὶ μάλιστα σέβουσι οἱ πλοῦτος ὡς θεὸς ἢ θεῶν ἱδρύματα * ὑφαίρετοι, καὶ θεραπεύοντες ὑπὲρ καλὰν θρησκείαν. καὶ ὄντως ἔμοιγε κατοπτίλλεται ἔχειν τι σεμνὸν καὶ θαυμασμοῦ ἄξιον. τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους τῶν ἀνθρώπων, χάριν ἀπαιτοῦντι οἱ εὖ ἔρξαντες· τοῖς δὲ εὐμόρφοις τὸ ἀντίον οἱ εὐεργετήσαντες χάριν ἔχοντι, ὅτι καὶ ὑπέμειναν εὖ παθεῖν ὑπ' αὐτῶν. τοιοῦτος οὖν εὐδαίμονας οἶδα ὡς ἔμοιγε δοκεῖν, τοῖς πάνυ ὥραν * αὐτοῖς βαλλομένοις ὀπωρείζασθαι (πόθως γοῦν νομοθέτην. τοιόσδε ἄπαντας εἴτε λέγοις ὑπ' ἀσυφάλως μυθεύμενος.) πάδε ἐγὼν, ὦ κράτιστοι ἀνδρῶν, ποτιδλέπων, ἄπαντα τὰ ἐν φυλακῆς τε καὶ ἐπιμελείας δεόμενα, καθάπερ τὰ * ζώφυτα περὶ τὸν πρῶτον καιρὸν τῆς αὐξήσιος, τῷ ἀκροσφαλῶς ἔχειν ποτὰ σωτηρίαν ὑπέλαβον μὴ παρέργως δεῖν αὐτῶν μεμελῆσθαι τὰν ἀθέσφατον ὑμεῖς δὲ * ἐρείσεσθε ἀρωματηφόρους ἀδονὰς, τέλος ποιούμενοι, καθάπερ κτήνεσι λαγῶ, τὴν κόρην τῷ πλατασμῷ, οὐχ ὅπως χάριτος ἢ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ μέμψεως ποτὶ καλέσαι δικαίως ἐστὶ ἄξιοι τυγχάνειν δίχα τῆς αὐτῆς ἀκολασίας, ἐμβαλλόμενοι ῥύπον τῇ ζωῇ ἀνελευθέρων παίδων. ἡ γὰρ εὐμορφία τοῖς ποθοῦσιν ἀδονὰς παρέχει πολλὰς, πήξασα καθάπερ ἄγαλμα ἢ γραφὰν, ἢ ἄλλο τι χρήσιμον ἐπίτευγμα. διὸ καὶ θέλοιμι ἔγωγε ἄλλο τι ἔχειν, ἢ αὐτὸς ἦμεν εὔμορφος· ὥσπερ καὶ οἶνον πίνειν ἡδὺν καὶ † πολύωρον, ἢ αὐτὸς ἦμεν βιοὺς καὶ χλιδῶν ποτιφέρεσθαι ἀδυ· καὶ ἀμπίσχεσθαι ἀμπεχόναις καλαῖς, ἢ ἦμεν αὐτὸς ἡ ἀμπεχόνα. ἀλλ' οὐσοδραμεῖν τις

Corpus enim niſi anima vteretur, non viueret neque anima exiſteret, niſi haberet cui inniteretur. Cùm igitur vtraque cognatis ſibi virtutibus ornentur, anima quidem, iuſtitia, temperantia, prudentia: corpus autem viribus, forma, ſanitate: an non admiratione dignum fuerit, corporeis neglectis, ſolius animæ bona recenſere?

Pulchritudo corporis, opus eſt animæ gratificantis ei decus forma. Nam ſi corpus emigrante anima moriatur, nihil reſtat: vigor, color, oculus, & vox pereunt. Denique nihil amabile reſiduum eſt deſtituto corpore antiquis coloniis. Formam igitur culpans, in animam quoque, vt humanæ pulchritudinis cauſam, imprudens contumelioſus es. Ibidem.

Ariſtoteles interroganti cur quæ pulchra ſunt, amarentur: Cæci, dixit, hæc interrogatio eſt.

Diogenes ſpecioſa ſcorta reginas appellabat: multos enim facere quæ præceperint.

Quódnam præmium, vel quæ vera eſt fœlicitas vitæ? & qui alij beati iudicandi, quàm per ſouem qui corporis pulchritudine præditi ſunt, naturæ dono? Illos enim plurimi ceu Deos aut Deorum ſtatuas maximi faciunt, et coluni inſeruientes eis, non tamen vt debebant. Et reuera mihi videtur pulchritudo neſcio quid reuerendum & admiratione dignum continere. A cæteris enim hominibus, qui eos beneficio affecerunt, gratiam repoſcunt: formoſis verò, contrà ipſi agunt, quòd accipere ab eis ſuſtinuerint. Omnino enim fœlices formoſi illis videntur (ſcio) qui ipſorum pulchritudine frui cupiunt. Et talis quidem ſtolida & temeraria opinio animos ferè omnium occupat. Itaque ego videns optimi viri omnem ætatem pueritiæ, & adoleſcentiæ cuſtodia & diligentia indigere, quemadmodum nouæ plantæ primo incrementi tempore, eo quòd tum maximè periculum de ſalute ſit, exiſtimaui non leuem infirmitatis ipſorum mihi curã habendam eſſe. Vos autem, qui corpoream voluptatem deſideratis, finem proponentes, vt beſtiæ, libidinis ſaturitatem, nedũ nulla gratia aut honore, ſed inſuper vituperio et pœna meritò digni eſtis affici, quoniam perueſtram intemperantiam, illiberalium puerorum ſordes in vitam introducitis. Pulchritudo certè deſiderium ſui non ſine voluptate accedentibus immittit, ſeipſam veluti ſtatuam, aut picturam, aut aliud huiuſmodi arte confectũ opus is proponens. Quamobrem malim ego habere formoſum, quàm ipſe talis eſſe: & vinum ſuaue ac generoſum bibere, quàm eſſe vinea, & ſuauem proferre ſuccum: & veſtem indui pulchrã, quàm ipſe veſtis eſſe. Sed aliquis

Dij Pythagorici.
* ἡμιφρτὰς.
† legõlat.
* ὑποτρέχοντι καὶ εἰρωνεύονται.
* for. αὐτῶν βαλλομένοις ὑπωρίζ. Dem. Notata parentheſis imperfecta videntur.
* for. in φυτὰ.
* lego εἰ ἐρίσεσθε ἀρωματηφόρους ἀδονὰς.
† for. περιφέρεσθαι

fortè obÿciet: At mihi perjucunda eſt pulchritudo mea, & verè propter eam exulto. Cui reſponderim: Exulta tu quidem: non poſſum tamen felicem te appellare, ne mentiar.

Platonis lib. 3. de Repub.

Si quo in homine hæc cõcurrant, vt in animo pulchri mores inſint, et in corporis ſpecie illis ſingula correſpõdeant conſentiantq́, eandẽ ſuſcipienti rationem, pulcherrimũ hoc erit ei qui inſpicere poſſit, ſpectaculum. Valde quidem. At qui quod maximè pulchrum, & amabile maximè.

* πάνυ γε.

Prorſus. Tales quoſdam homines maximè vir muſicus adamaret: ſi quid verò abſonum aduerteret, minimè. Non certè. ſi defectu animi diſſonaret: ſi quid verò duntaxat deeſſet corpori, ſufferret quidẽ adeò, vt diligere gratularíq́ velit. Intelligo equidem, quia tales quidã vel amãtur abs te, vel amati iam ſunt, atq́ aſſentior. Sed hoc mihi dicas. Eſt ne vllum temperãtiæ cũ ſoluta nimiaq́ voluptate cõmercium? Quónam pacto? qppe cum voluptas huiuſmodi mentẽ nõ minùs quã dolor è ſuo ſtatu dimoueat. Alÿs verò virtutibus? Minimè. Quid autẽ? petulantia intemperãtiaq́ habẽt cũ excedente voluptate communionẽ? Maximè omnium. Habes ne maiorẽ et vehementiorẽ voluptatẽ, quàm qua circa venerea? Neq́ vehementiorẽ vllam habeo, neq́ furioſiorem. Rectus autẽ amor ipſa ſui natura temperatè et muſicè amat pulchrũ atq́ decorũ. Prorſus. Nihil ergo furioſum vel intẽperantiæ proprium recto amori eſt admouendũ. Non certè.

CONTRA PVLCHRITVDInem, Sermo CLX. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in OEdipo.

ANimus ſpectandus eſt. Nihil pulchritudo iuuat, cùm quis mentem nõ bonam habet.

Eiuſdem in Chryſippo.

Volo vt qui mente ſapit, manum quoq́ fortem habeat.

Deformis ſim potiùs, quàm pulcher & malus.

Phauorini.

Socrates etiamnum pulcher eſt. Alcibiadem verò viuentem adhuc ſua deſtituit pulchritudo: & multi qui poſt pubertatem eum acceſſerunt, quorum nonnulli eum antea viderant, nunc etiam intuentes, Alcibiadem quærebant.

Plutarchi.

Atq́, vt dixi, nihil eſt ex alÿs periculi, ſed à ſolo corpore. Anima.n. ornamenta ſalutis ſpem coniũctã habẽt, vt prudẽtia, pietas, actiones iuſtæ: istẽ ingenua diſciplina pulchritudo in familia, ciuitate, et gentib. ſemel cõſtituta cum trãquilla pace perſeuerat. Speciosa autem forma mulierum, anſam affectibus et cupiditatibus exhibet.

Bion ad inquientes pulchritudini tyrannidem ineſſe: Papa dixit: cùm tyrannis tribus modis ſoluatur, &c. †

† Locus eſt mutilus. Phauorini.

Natura aut ſtabilis ſeruatur, videlicet immortalitate: aut in motu, per ſucceſſionẽ. Proinde ridiculus et circa res exiguas anxius fuiſſe videtur Anacreon, dum reprehendit puerum, eo quòd comã totondiſſet, in hæc verba: Detondiſti autem ſuaue comam eximium florẽ. Quin, ò Anacreon,

* for. Iudoχῖε.

χεδὸν φάσκ᾽· ἀλλ᾽ ἐγὼ χαίρω ὅτι τῇ ἐμαυτοῦ δ᾽ μορφίᾳ, τῶ ᾗ ἀρέσκειν ἀγάλλεσθαι. πολ᾽ ὄν᾽ ἐπαυλιδὴν φατίζω πάλιν᾽ ἀγάλλου μειράκιον. δ᾽ δαίμονα μὴν γὸν οὐκ ἔγω ὅπως σι φατίζω ἀμόρτινος μυθόμενος.

Οὐκοῦν, ἦν δ᾽ ἐγὼ, ὅτε αὖ ξυμπίπτῃ ἔν τι τῇ ψυχῇ καλὸν ἦθος ὑπάρχον, ᾗ σὺ τῶ εἶδει ὁμολογοῦντα ἀρείους, ᾗ ξυμφωνοῦντα, τοῦ αὐτοῦ μετέχοντα τύπου, τοῦτ᾽ αὖ ἦν καλλίστου θέαμα τῷ δυναμένῳ θεᾶσθαι. * πάνυ γε. καὶ τοῦτο καλλίστου, ἐρασμιώτατον. πῶς δ᾽ ὅς; τῷ δὴ ὅτι μάλιστα πιστὸν αἰθεσθαι ὄγε μουσικὸς ἐρᾷη· εἰ δὲ ἀξύμφωνος εἴη, οὐκ αὖ ἐρᾷη. οὐκ αὖ εἴη τι, ἔφη, ᾗ τῷ ψυχῷ ἐλλιπὲς, εἰ μὴ τι καὶ τὸ σῶμα ἀπολιμπάνοι αὖ ὥστε θῆλυ ἀπαράζεσθαι. μανθάνω, ἦ δ᾽ ἐγὼ, ὅτι ἔστι σοι, ἢ γέγονε παιδικά τι αὖτα, ᾗ συλλογῷ. ἀμὰ τόδε μοι εἰπὲ· σωφροσύνη ᾗ ἡδονὴ ὑπάρχαλλόση ἔστι τις κοινωνία; ᾗ πῶς; ἔφη. εἶεν ἔκφερε παῖ ὡς ἥδιον, ἢ λύπη. ἀμὰ τῇ ἀμῇ ἀρετῇ; ὑδαμῶς. ἢ δέ; ὕβρει τι ᾗ ἀκολασίᾳ; πάντων μάλιστα. μείζω δὲ πιὰ ᾗ ὀξυτέραν ἔχῃς εἰπεῖν ἡδονὴν τῆς τοῦ τὰ ἀφροδίσια; οὐκ ἔγω, ἦ δ᾽ ὅς. ὐδέ γε μανικωτέραν. ὀρθῶς ἔρως πέφυκε κοσμίᾳ τε ᾗ καλῇ, σωφρόνως τε ᾗ μουσικῶς ἐρᾷν. ᾗ μάλα, ἦ δ᾽ ὅς. ὐδὲν ἄρα τοιοῦτον μανικὸν, οὐδ᾽ ξυγγενὲς ἀκολασίας, τῷ ὀρθῶς ἐρωτι. ὐ τοιοῦτον.

ΚΑΤΑ ΚΑΛΛΟΥΣ, Λόγος ρξ΄.

ΝΟῶν χρὴ πάσασθαι· οὐδέν τι τῆς δ᾽μορφίας ὄφελος, ὅταν τις μὴ φρένας ἔχῃ.

Γνώμῃ σοφός μοι ᾗ χέρ᾽ αἰδρείαν ἔχοι.

δύσμορφος εἴην μᾶλλον, ἢ κακὸς καλός.

Ε΄πι καὶ νῦν Σωκράτης καλός· Α᾽λκιβιάδην δὲ καὶ ζῶντα ὑπέλειπέ τι τὸ κάλλος, καὶ πολλοὶ κατόπιν τῆς ὥρας ἀφηγμένοι, ἔνιοι δὲ ᾗ τῆ τηλικαύτην αὐτὸν ᾗ νῦν ὁρώντων ἐζήτουν τὸν Α᾽λκιβιάδην.

Α᾽λλὰ μὴν, ὥσπερ ἔφην, ὐδὲν τῆ ἄλλων, κινδυνώδη ἡδυόσις ὄντι, ἀλλὰ μόνῳ τῷ σώματος. τὰ μὲν γὸν τῆς ψυχῆς κάλλη, ᾗ σωτηρίας ἐλπίδες εἰσὶ· φρόνησις, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη. καὶ τὸ παιδείας δ᾽ πρέπουσαν κάλλος, οἴκῳ ᾗ πόλεως, καὶ ἐθῶν, ἀθρύπτους εἰρήνη ἀμοιβαίως γιγνομένη. ἢ δὲ γυναικῶν δ᾽μορφία, ἀφορμὴ τοῖς πάσι, ᾗ τοῖς ὀπιθυμίαις. ¶ † Βίων πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι τὸ κάλλος τυραννίδα ἔχει, τὸ κάλλος φῶ ἔλεγε, τυραννίδος τειχῆ καταλυομένης.

Η΄ φύσις, ἢ ἑστῶσα σώζῃ, ἢ φερομένη· ἢ ἑστῶσα μὲν δὴ ἀθανασίας φερομένη ᾗ, δὴ * ὀπιτομῆς. πρὸς ταῦτα γελοῖος αἰ φαίνοι ὁ Α᾽νακρέων ᾗ μικρολόγος ὦ παῖ μεμφόμενος, ὅτι τ᾽ κόμης ἀπεκείρατο, λέγων ταῦτα· ἀπέκειρας δ᾽ ἁπαλῆς κόμης ἄνθεμον αἴδος. ἀλλ᾽, ὦ Α᾽νάκρεον,

μικρὸν

μικρὸν ὀπίμβνον, καὶ ὀλίγα πρώτα ἀποκαρμήνα· ἀποκαρμήνα μὲν τὰ τῶν ὀμμάτων αὐγλώ· ἀποκαρμένω δὲ τὰ τῶ μετώπω χάεν ἀπιχνὸς καὶ τὸν Ὀμηρον μάρτυρα μὲν οἱ χρόα καλὸν ὀπιγναμπτοῖσι μέλεσσι, ξανθὰς δ' ἐκ κεφαλῆς ὄλεσε τρίχας· ἀμφὶ δὲ δέρμα πρώτιστα μελέεσσι παλαιῶ θῆκε γέροντος.

Ζῶτα δ' Ἀθανᾶ μὲν διέθηκε τὸν Ὀδυσσέα· ὁ δὲ χρόνος, πρώτας τὰς καλάς. εἶτα Ὀδυσσεῖ μὲν ἀναλήψεται, καὶ σάρκας, καὶ κόμαν, καὶ χρῶμα· σὺ δ' ὦ καλὲ παῖδαν, ἐπὶ φθορᾷ ζῶτα ἅπαξ ἀποβάλῃς, οὐκ ἔστι σοι πάλιν * ἀναζῆναι.

Καὶ τὰς καλὰς ὁρᾶν μὲν ὀπιτρεπτέα τοι· ἅψασθαι δὲ καὶ λαβεῖν, οὐκ ἀκίνδυνον. μᾶλλον δὲ, ὡς φησιν ὁ Ξενοφῶν, τὸ μὲν πῦρ τὰς ἁψαμένους καίει μόνον· οἱ δὲ καλοὶ καὶ τὰς μακρὰν ἑστῶτας ὑφάπτουσιν. ἡ γὰρ ὄψις, λαβὴ τῶ πάθους ἐστί.

Τὸ χαυνᾶσθαι δ' ὀπὶ τᾷ ὥρᾳ τῶ καλῶ, ὑ μόνον Φυλλίδα τὸ υἱέος σου φαίνομαι αἰτιᾶσθαι, ἀλλὰ κἀμόν. δοκεῖς γάρ μοι ὅτι Λακωνικὸν παλεῖν, ὕθ' ὃ ἂν χρὴ σωφρονοῦντα τὸ σώφρονα, ἀληθεῖ κἀδικαίῳ ἐπαίνῳ τὸν νέον προσέχειν. πᾶς γὰρ ἕρπης ὁ πρὸς ἡδονὰν ἐρρωμένως, ἡδονῆς ὑπομνήσει ἐπαινεσόμενος, οὐ δικαίῳ χαίροντ' ἂν λόγῳ· σώματος γὰρ ἄνθρωποι ἠγάσθησαν, ἀλλ' ὃ ὅτι ψυχῆς ἐστί). τῶν δὲ μικρὸν ὕστερον τὸ ἔπαινον ἀποστρεφομένων δι' ὥρας ἀπρόθησιν, ἥκιστα χρὴ φρονίζειν τὸν ὦ ὅτι Λάκαινα. ποιητῶν τε ὅσοι ἄρετ' ἐπῄνεσαν, σώματος, ἢ εὐδίας, ἢ ὀλίγιστον ἐπαίνου πέρι ὕμνησαν· ἔργα δὲ ψυχῆς μεγάλα τε καὶ σοφίας ἐγκώμια, δι' ὧν ἡμῖν αἰῶνι ἔδοσαν. σκόπει δὲ, ὦ Ἀγλαϊτάδα, καὶ ἔπος θυμῷ λόγῳ, ὅς τις ἔφη, ὅτι ψυχὴν μὴ Θεὸς χρὴ λιμαίνειν τὸ τέτον δὲ ὀλυμπίων ὃ σῶμα. ψυχῆς γὰρ ἡμῖν, μάθησις, καὶ νοῦς σωτήριος ὅτι φέρουσιν. ὡς οὐκ ἔστιν ὡς † ὅτι πολὺ αἰθερίους δεῖ συγγλυὲς τοὺς Θεοὺς παίδευμα. καὶ τοίνυν τὸ μὲν ἀφρόνων ὃ σῶμα καὶ αἰεὶ αὖ ὃ ἁρμοσμένοι ἴδῃς, φύσεως καλὸν ἐστί). αἰδρεία γὰρ κάλλους ἔλαχεν ἔπαινον, * ὅτι φερόπους τύχης. ὃ γὰρ ὄντι αἰσχρὰ φαίνεται τὰ σεσιδμένα τοῦ ἔμφρονος, αἰσχρὰ πρώτα καὶ ἄδικα τοὺς αἰθέρους ἔσεσθαι. γνῶθι σαυτὸν τῶν σὺ Λάκωσι, τότε σοι ἔσται, ἐπίσταμαι νόμων Λακωνικῶν ὑπερτέλλων τὸν παῖδα ἀποδείξῃς. αἰνῶ δ' ὅτι τοὺς Λάκωνας, ὅτι Ἀθηναῖος ἐγένετο. ῥῶμα δὲ τοῦ Θεοῦ ὅτι ζῴων ἁπάντων, τῶν τε ἄλλων ὅσα ἡ γῆ αἴνησι, μεμιμῆσθαι.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΟΥΣ, Λόγος ρξα'.

ΜΗ' σε νικήσῃ κάλλος ἐπιθυμία, μηδὲ ἀγρεύσῃς σοῖς βλεφάροις.

Κάλλος προσώπου ἐπὶ ἡλικίᾳ τασίμῃ.

Μὴ βδελύξῃ ἄνδρα ἐν ὁρασίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ αἰνέσῃς ἄνδρα ἐν κάλλει αὐτοῦ.

expecta paululum, et videbis omnia resecari, & oculorum & frontis gratiam planè omnem rescindi iuxta Homerum:

Abstulit ei pulchrũ colorẽ cutis in membris,
Et fluxam capitis casariem perdidit: atque cutim circa
Omnia membra senilem obtendit.

Hoc modo quidem Minerua tractauit Vlyssem: tempus autem formosos omnes similiter afficit. Atqui Vlysses receptura erat pristinam carnem, comam, colorem: tibi autem formose puer, postquam hac semel amiseris, nunquam deinceps recuperare licebit.

Formosos intueri incundissimũ est: tangere autẽ & tractare, non sine periculo licet. Imo, vt Xenophon inquit, ignis quidẽ tangẽtes solum vrit: pulchri verò etiã procul distantes inflammãt. Visus enim veluti ansa est capiẽdi amoris.

Temere gloriari ob aetatis formam non modo filij tui Phyllidae peccatũ, sed tuam quoq; dicẽdum est. Videris enim mihi neq; Laconicum habere animũ, neq; animatũ esse decet vt virũ modestũ, verã & iustã laudem respicere. Nam quã ratione meritò magni feceris corpus, quod non viribus valeat sed voluptatis mentione laudetur? Corpus enim admiratione dignũ censent homines, quoniã anima coniunctum est. Ista verò quae paulo pòst laudem omnem amittent defloreſcente forma, minimè curanda sunt vero Laconi. Quinetiã poetae qui virtutẽ celebrarũt, aut nihil aut parcissimè de corporis laudibus dixerunt: magna verò animi facinora, & sapientia finitima, carminib. posteritati commendarũt. Videigitur, ô Aglaitada, & diuinã sententiã sequere, qua praecipitur animã post Deos colẽdam esse: corpus autẽ tertio loco à superis. Est aũt anima cultus disciplina & mens ad prudentiam cõposita. Nulla enim ferè alia institutio homines dys cognatos efficere potest. Quamobrẽ corpus imprudentiũ etsi bene concinnatũ esse videas, non tamen pulchrum dices. Siquidẽ fortitudo & prudentia pulchritudinis laudẽ merẽtur. Reuera enim dixeris ea quae carent prudentia mẽtis, omnia inter homines turpia iniustáq; fore. Itaq; de Laconũ genere tũ gloriari poteris, cũ Laconicis legib. inseruire filiũ docueris. Enimuero nullus aut Lacon aut Athenieẽsis natus est. (Sed generatio tum animaliũ, tũ aliorũ quae terra pducit, influxio quaedã est diuinitus immissa.)

DE PVLCHRITVDINE, Sermo CLXI. Ex Antonio & Maximo.

NE te vincat desiderium pulchritudinis, neque capiare oculis tuis. Prouerb. 6.

Venustas faciei in aetatis vigore (vel, in aetate constanti.) Sirach. 26.

Ne abomineris quenquam in vultu eius, neque laudaueris virum in pulchritudine eius. Sirach 11.

Legendum ἀναλάβειν. Plutarchi in libro de Amore.

Xenophõtis.

†ἀντιπαλέ.

*ἐπὶ φρονήσει duabus vocibus.

(Parenthesis inclusa subobscurasit.

Matthæi 6. *Considerate lilia agri vt crescant: nō laborat, neq; nent. Ego illud affirmo, ne Solomonem quidem in omni sua magnificentia sic vestitum fuisse, vt vnum ex istis.*

1. Tim. 2. *Volo mulieres in habitu modestè cum verecundia & temperantia seipsas ornare, nō tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut vestitu sumptuoso.*

Basilij. *Pulchritudo est bona illa cōcinnitas in compositione membrorum, floris instar superinducta sibi gratiam habens.*

Qui est hodie corpore florenti, corpulentus pra delicijs, florentem habens formam, propter ætatis vigorem turgidus & torosus, & viribus intolerabilis: cras idem iste miserabilis erit, vel tēpore marcidus factus, vel morbo dissolutus.

Theologi. *Aurum, & lapides pretiosi, & cetera artificio & manu hominum composita ornamenta, deformitatem mulierum collatione facta produnt: formosa verò nihil egent ornatu fictitio.*

Pulchritudinem existima ornatum animi.

Neq; flamma manet consumta materia, sed simul cum suo fomento perit: neq; cogitatio affectibus obnoxia persistit, si fomes eorum marcescat.

Ἱερώνυμ. †Prou. 6. *Ne te superet pulchritudinis cupiditas, † neque corripiaris palpebris tuis, vel vsque ad contemptum, si fieri potest.*

Chrysostomi. *Non in corporis forma, sed in moribus & modestia pulchritudo sita est.*

Quid est oculi virtus? num vt sint molles, & saginati, & rotundi & cærulei? an vt ad perspiciendum sint acres. Et qua lucerna virtus est? vtrum clarè lucere & totam domum illustrare? an pulchrè formatam esse & rotundam? non enim ab ipsa figura, sed à moribus & moderatione pulchritudo efficitur.

Leucippes. *Oculus est amicitia conciliator, & familiaritas conuersationis ad gratiam conferendam venerabilior est.*

Oculorum motus inuicem reciproci quasi in speculo corporum species concipiunt.

Pulchritudo acutiùs telo vulnerat, & per oculos in animam defluit.

Plutarchi. *In speculo te contemplare, & si pulcher appareas, ea fac quæ decent pulchrum: sin deformis, id quod faciei deest, honestate morum supple.*

AEsopus cùm ei obiceretur quòd deformem haberet aspectum: Ne (inquit) in vultum, sed in animum respice.

Æsopus. *Idem ei qui forma malè vtebatur: O quali veste (inquit) indutus malè eam exuis.*

Diogenes cùm adolescentem animaduertisset formosum, atq; ob eam causam à multis amatum: O adolescens, inquit, da operam vt corporis amatores ad animum transferas.

Κατανοήσατε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.

Βούλομαι τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίᾳ μετ' αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ.

Κάλλος ἐστὶ τὸ ἐν τῇ σωματικῇ τοῦ μέλους διαμονῇ, ἐπαθλεῦσαν αὐτῷ τὴν χάριν ἔχον.

Ὁ σήμερον δύναλις τοῦ σώματος, καταστρεφόμενος ὑπὸ τοῦ γήρως, ἐπαθλεῦσαν ἔχων τὸ δύσχρουν, ὑπὸ τῆς τοῦ τέλους ἡλικίας ἀκμῆς σφιγγῶν καὶ σιτούμενος, καὶ αὐτόσαλος τῷ ὁρμῷ· αὔριον ὁ αὐτὸς οὗτος ἐλεεινός, ἢ τοῦ χρόνου μαραινόμενος, ἢ νόσῳ διαλυόμενος.

Χρυσὸς καὶ λίθοι καὶ τὰ ἐκ τέχνης καὶ χερὸς εὐσχήματα, τῷ μὲν αἰσχρᾷ ἐλέγχῃ τῇ σαθρότητι, τῇ καλῇ δὲ παρεσκήκασι κάλλους ἐπιθήματα.

Κάλλος νόμιζε τὴν φρενῶν εὐκοσμίαν.

Οὔτε φλὸξ μένει τῆς ὕλης διαφθαρείσης, ἀλλὰ τοῦ αἰτίου συναπέρχεται· οὔτε λογισμὸς ἐμπαθὴς * ἀφίσταται μαραινομένου τοῦ ὑποκειμένου.

Μή σε νικησάτω κάλλους ἐπιθυμία· μηδὲ σοῦ ἁρπασθῇ σῆς βλεφάρου, εἰ δυνατὸν, μέχρι καὶ παρεγκλίματος.

Οὐκ ἀπὸ τῆς διαπλάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τρόπων καὶ τῆς κοσμιότητος ὁ κάλλος χαρακτηρίζεται.

Τίς ἀρετὴ ὀφθαλμοῦ; ἆρα ὁ ὑγρὸς εἶναι, καὶ ὑπόφυσος, καὶ στρογγύλος, καὶ κυανοῦς, ἢ ὁ ὀξὺς καὶ διεργητικὸς καὶ τίς ἀρετὴ λύχνου; ὁ λαμπρῶς φαίνειν, καὶ πᾶσαν καταυγάζειν τὴν οἰκίαν; ἢ ὁ καλῶς πεπλάσθαι καὶ στρογγύλον εἶναι; οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς διαπλάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τρόπων καὶ τῆς κοσμιότητος ὁ κάλλος χαρακτηρίζεται.

Ὁ ὀφθαλμὸς γὰρ φιλίας ποριστὴς ξένος, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς γνωριμίας εἰς χάριν αἰδεσιμώτερον.

Ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀντανακλώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τοῦ σώματος τὰ εἴδωλα.

Κάλλος γὰρ ὀξύτερον διῤῥώσκει βέλους, καὶ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥεῖ.

Εἰς κάτοπτρον ἐμβλέπων κύπτας, θεώρει· καὶ εἰ μὲν καλὸς φαίνῃ, ἄξια τούτου πρᾶττε· εἰ δὲ αἰσχρὸς, τὸ τῆς ὄψεως ἐλλιπὲς ἀρετῇ ἀναπλήρου καλοκαγαθίᾳ.

Αἴσωπος ὀνειδιζόμενος ὅτι χαλεπὴν ἔχει τὴν ὄψιν, ἔφη· μὴ μοι τὸ εἶδος, ἀλλ' εἰς τὸν νοῦν πρόσεχε.

Ὁ αὐτὸς πρός τινα κάλλει κακῶς κεχρημένον, εἶπεν· ὁποίῳ ἱματίῳ ἡμφιεσμένος κακῶς αὖθις ἀποδύῃ.

Διογένης θεασάμενος μειράκιον εὔμορφον, καὶ λέγει τοῖς φιλοῦσιν, ἔφη· σπουδάσατε μειράκιον τὸν τοῦ σώματος ἔρωτα εἰς τὴν ψυχὴν μεταγαγεῖν.

Ὁ αὐ-

Ὁ αὐτὸς θεασάμενος νεανίσκον καλλωπιζόμενον, ἔφη· εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχὴς εἶ· εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικῇς.

Τοὺς δίκαιους καὶ ἀπαθεῖς, ὁμοίους ἔφη εἶναι ἀλαβάστροις ἔχουσι ὄξος.

Σεμνυνομένῳ τινὶ ὅτι καλὸς, οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφησεν, ὅτι τῇ ὥρᾳ μέγα φρονῶν, ἣν παραπήγνυσι τὸ μικρὸν χρόνος ἔχεις;

Ὁ τῷ φύσει τὸ κάλλος ἐπικοσμῶν ἔργοις χρηστοῖς, διπλασίως ὁ τερψιν ἀλίσκεται.

Τὰ καλά τε καὶ ἀγαθὰ, ἔφη ἐγὼ, οὐ διὰ τὰς ὑπαρχούσας τοῖς ὄμμασιν, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ ἀρετὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται.

Τὰ τῶν καλῶν φιλήματα φυλάττεσθαι δεῖ, ὡς τὰ τῶν ἰοβόλων δήγματα.

Ἀνεψιστέλης θεασάμενος μειράκιον ὡραϊζόμενον, ἔφη· οὐκ αἰσχύνῃ, ὅτι τῆς φύσεως ἀνδρα σε ποιησάσης, σαυτὸν τεθήλυκας;

Ὁ αὐτὸς νέου τινὸς διάδην μὲν τὸν ὦμον, ἀσπαζόμενος δὲ τὸν ὄμμα, λοιδορουμένου αὐτῷ καὶ λέγοντος, εἰ θέσις σαυτὸν ἐμισεῖτο ὑπὸ τοῦ πολιτῶν, ἀπήγξατο ἄν, ἔφη· ἐγὼ δὲ ἀπαγξάμενον ἄν, εἰ θέσις σοι τὸν πολιτῶν ἐφιλούμην.

Εἰ καλὸν ἔχεις σῶμα καὶ ψυχὴν κακὴν, καλὸν ἔχεις ναῦν καὶ κακὸν κυβερνήτην.

Καλὴν γυναῖκα ἐὰν ἴδῃς, μὴ θαυμάσῃς· Τὸ γὰρ πολὺ κάλλος καὶ φόβον πολλοῖς γίνεται.

Σιμωνίδην τὸν τε θέαν, ὅτι λόγος ἐκφεύγει, ὅτι ζωγράφου χεῖρες μιμήσαιντο. ἰὼ γὰρ ὁ ποιητὴς διάδηλος, ὄρθιος, ὁ δεξιτέρνιον λάσιος· οἱ δ' ὀφθαλμοὶ δρακόντος αὐτῷ, ὁ δὲ βλέμμα, ὅτε θυμῷ φοινισσόμενον, ὅτε μελανθότερον τῇ ὑγρότητι, ἀλλ' αἰδοῖον καὶ σεμνόν· ἡ δὲ χροιὰ ἡ τοῦ σώματος, ὅτι πρὸς ὁ μελανώτερον μιγνυμένου †. ἡ δὲ θρὶξ ἁπαλὴ πῶς ἐπικύμαινε, ὑπὸ τῇ ὑγρότητι κυανίζουσα. αἱ δὲ παρειαὶ, ὅτε * κατέρρου, γυναικῶδες γάρ· ὅτι πάλιν ὑγρότητι τοῦ ὑπερέπιπτον ἐπισύγναζον.

ΠΕΡΙ ΔΟΞΗΣ, Λόγος ρξβ'.

Δόξαι σοφοὶ κληρονομήσουσι, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ὑψώσουσιν ἀτιμίαν. (δόξαν.

Ὁδὸς δικαιοσύνης ὑπὲρ ἐλεημοσύνης ὑπὲρ σοφίαν ζωὴ ὑπὲρ Γενεὰν σοφὴν φόβος Κυρίου, ὑπὲρ πλοῦτος, ὑπὲρ δόξαν, ὑπὲρ ζωήν.

Μὴ δὸς μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου, ὑπὲρ ἐν ἡμέρᾳ δόξης μὴ ἐπαίρου. (καθέδραν δόξης.

Μὴ ζήτει παρὰ Κυρίου ἡγεμονίαν, μηδὲ παρὰ βασιλέως Πολλοὶ δυνάσται ἀτιμάσθησαν σφόδρα, καὶ ἔνδοξοι παρεδόθησαν εἰς χεῖρας ἑτέρων.

Μὴ ζηλώσῃς δόξαν ἁμαρτωλῶν.

Μεγιστᾶνι παπείνου τὸν κεφαλήν σου.

Idem conspecto adolescente qui se ornabat, dixit: Si viris quidem te ornas, infelix es: sin mulieribus, iniustus.

Formosos & eosdem imperitos alabastris acetum continentibus similes esse dicebat.

Cuidam ob formam glorianti, inquit: Non pudet te superbire ob speciem pulchram, quam depositam habes ad exiguum tempus? Eteocli.

Cùm formam naturalem boni mores Menandri.
Exornant, dupliciter spectator capitur.

Bona & utilia (inquam ego) non propter aspectus formam elegantem, sed propter vita virtutes hominibus eueniunt & augescunt. Socratis.

Formosorum oscula vitanda sunt, quasi animalium morsus venenatorum.

Aristoteles cùm adolescentem se ornare vidisset, dixit: Non erubescis, quòd cùm natura te virum fecerit, tu teipsum effœmines?

Idem cùm iuuenis quidam facie formosus, sed moribus petulans, inter alia conuitia ei diceret, Si tam exosus essem ciuibus, vt tu es, laqueo vitam finirem: respondit, Ego verò laqueum mihi inferrem, si ita me cives amarent, vt te.

Si pulchrum tibi corpus est & anima mala, bonam nauim habes & malum gubernatorem. Isocratis.

Pulchram mulierem si vides, ne mireris. Incerti.

Eximia enim forma multis etiam criminibus scatet.

Simocati formam nec exprimere sermo, neque manus pictoris imitari possent. Erat enim iuuenis robustus, erectus, hirsuto pectore, oculis capreoli, visu autem neque minaci & rubicundo, neque humido & molli, sed virili simul & miti: corporis colore, nec albebat nimium, neque nigricabat. Casaries verò placidè fluctuabat, crispa & subcærulei coloris. Denique genua, neque rubebant, quod muliebre est: neque pallore venustatem obfuscabant. Simocatus.

†*Deest οὔτε λευκότερον, aut simile quid.*

*lego nitidum.

DE GLORIA, Sermo CLXII. Ex Antonio & Maximo.

Sapientes gloriam possidebunt, impij autem dum euehuntur, ignominiam acquirunt. Prouerb. 3.

Via iustitiæ & misericordiæ inuenit vitam & gloriam. Prou. 21.

Sapientibus adest timor Domini & diuitiæ, & gloria, & vita. Prou. 22.

Ne fias reprehensibilis in gloria tua, & tempore gloriæ ne extollaris. Sirach 33.

Noli à Domino principatum quærere, nec à rege sedem gloriosam: sed omnibus virtutibus tuis gloria affice eum qui te creauit. Sirach 7.

Multi potentes magna ignominia affecti sunt, & gloriosi in manus aliorum traditi sunt. Sirach 11.

Ne æmuleris gloriam peccatorum. Idem 9.

Magnati humilia caput tuum. Sirach 4.

Sirach 8. *Ne cõtendas cum homine potente, ne quando incidas in manus eius.*

Sirach 13. *Cùm te potens aliquis ad se vocat, cedito, & tunc maximè te vocabit.*

Noli te parem facere magnatibus in medio ipsorum.

Sirach 42. *Nihil fecit imperfectum. Vnum vnius bona confirmauit: & quis expleatur contemplans gloriam eius?*

Matth. 6. *Quærite primùm regnum Dei, et iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.*

Rom. 8. *Non pares sunt afflictiones præsentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos.*

Theologi. *Gloriam semper curato sempiternam: Quæ enim præsens est, fallax est quotidie.*

Gloriam sequitor nec omnem, neq; nimium.

Præstat enim esse quàm videri: sin temperare tibi nequis,

Inanem gloriã aut nouam saltem ne captes.

Chrysost. *Si pro gloria & dignitate huius vitæ inuenitur, qui vel totum profundat patrimonium, quid potest esse nobis miserius, qui pro permanente gloria & quæ eripi non potest, ne tantillum quidem expendimus?*

Etenim quæ ab hominibus confertur gloria, conferentium vilitatem sequitur, quare etiam facilè dilabitur: Diuina verò non sic fluxa est, sed perpetuò stabilis manet. Et hac ambo docens propheta, illius inquam lubricitatem & huius stabilitatem, his verbis vtitur: Omnis caro fœnum est, & omnis gloria hominis ceu flos fœni: quibus omnem humanam fœlicitatem ne fœno quidem, sed viliori materia comparando, florem fœni totam eam simul nominauit. Nullam enim partem eius præfert, vt diuitias, aut voluptatem, aut potentiam, aut honorem, aut aliquid huiusmodi, sed omnia inter homines splendida comprehendens vna appellatione gloriæ, fœni similitudinem subiungit, inquiens: Omnis gloria hominis est tanquam flos gramiis, gramen exaruit & flos cecidit.

Cyrilli. *Hominum genus simile est naturæ graminis, flores autem gramtnis sunt quæ accrescit gloria & potentia: & sicut arescente gramine flos excidit, sic morte hominibus ingruente potentia & superbia extinguuntur.*

Basilij. *Si gloriam quaris, & cupis superior multis videri, & in rebus mundanis clarus fieri, sis iustus, temperans, prudens, fortis, & patiens in aduersis pro religione suscipiendis. Sic enim & teipsum seruabis, & per maiora bona maiorem gloriam ac splendorem consequeris.*

†al. διατηρήσεις. *Præsidem conditionis suæ dignitas ne extollat: ne excidat beatitudinis præconio humilitatis propositio.*

Μὴ ἀμφιμάχου μὲ ἀνθρώπῳ δυνάστῃ, μήποτε ἐμπέσῃς εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Γέροντα μὴ προκάλει σε δυνάστην ὑποχωρῶν γίνου, καὶ πολλὰ μᾶλλον προσκαλέσεται σε.

Ἐν μέσῳ μεγιστάνων μὴ ὁμοιάζου.

Οὐκ ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐλλιπὲς, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὰ ἀγαθά· καὶ τίς πλησθήσεται ὁρῶν δόξαν αὐτοῦ;

Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

Δόξης ἀεὶ φεύγε τὴν αἰωνίου.

Ἡ γὰρ παροῦσα φθείρεται καθ' ἡμέραν.

Δόξαι δίκαιαι, μήτε πᾶσαι, μήτ' ἄγαν·

Κρέσσον γὰρ εἰ τὴν δοκεῖν· εἰ δ' ἀμέτρως εἶ,

Μὴ τὴν κενὴν θήρευε, μηδὲ τὴν ἰδίαν.

Εἰ γὰρ ὑπὲρ ἀξιώματός * ἐστι βιωτικοῦ πολλάκις τὴν οὐσίαν ἐπίδωκεν, ὑπὲρ δὲ μικροῦ δόξης καὶ ἀφανοῦς, τί ἆρα ἐστὶν ἡμῖν ἀθλιώτερον, μηδὲ ὀλίγα προϊεμένων;

Ἡ μὲν γὰρ παροῦσα τῶν δοξαζόντων μιμεῖται τὴν εὐτέλειαν, ὅθεν καὶ μεταπίπτει ῥᾳδίως· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὕστερον, ἀλλ' ἀκίνητος μένουσα διηνεκῶς καὶ ταύτην ἀμφοτέρους δηλῶν ὁ προφήτης, καλεῖ μὲν ἐμμετάβλητον, καὶ ταύτης δὲ μένειν, ἕως ἔλεγεν, πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἅπαξ δὲ ἀνθρωπίνην διημείωται φύσιν, ἀλλ' ἑτέραν ὕλην διϊλεγόμενος ὁ προφήτης παρέβαλεν, ἄνθος αὐτῇ ὁμοιάσας χόρτου πᾶσι δῆλον. οὐδὲν γὰρ μέρος αὐτῆς προσήκει, οὔτε πλοῦτον, οὔτε τρυφὴν, οὔτε δυναστείαν, οὔτε τιμὴν, οὔτε τι τοιοῦτον· ἀλλὰ πάντα τὰ ὑπ' ἀνθρώποις λαμπρὰ μιᾷ προσηγορίᾳ τῇ τῆς δόξης προσκαλῶν, ὕπνος ἐπήγαγε τοῖς εἰκόσι τὸν χόρτον, εἰπὼν· πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου, ἐξηράνθη χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν.

Φύσει μὲν γὰρ χόρτου (φησὶν) ἔοικε τῷ ἀνθρώπου τὸ γήϊνον, ἄνθη δὲ χόρτου ἡ ὑπερηφανεμένη δόξα καὶ δυναστεία. καὶ καθάπερ τοῦ χόρτου ξηραινομένου τὸ ἄνθος ἐκπίπτει, οὕτω τοῦ θανάτου τοῖς ἀνθρώποις ἐπιόντος ἡ δυναστεία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια σβέννυται.

Εἰ δόξης ἐπιθυμεῖς, καὶ θέλεις τὸν παρ' ὑμῶν ἔπαινον, καὶ δέχεσθαι τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι γίνεσθαι, ἔσο δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος, ὑπομονητικὸς τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν. οὕτω γὰρ καὶ σαυτὸν σώσεις, καὶ ἐπὶ μείζοσιν ἀγαθοῖς μείζονα ἕξεις τὴν † περιφάνειαν.

Τοὺς προεστῶτας μὴ ἐπαίρετω τὸ ἀξίωμα, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης.

Ὦ φίλου

Ὤφελεν αὐθρωπος ἐν τῇ παρὰ Θεῷ δόξῃ μεῖναι, καὶ εἶχεν αὐ ὕψος οὐκ ὀπτάσιαν, ἀλλ' ἀληθινὸν δυνάμει Θεοῦ μεγαλωθέν. ὅπερ δὲ τὸ τῆς δόξης ὀπτύμιον μετέθηκε καὶ μείζονα προσδοκήσας, ἀπώσας ὃ ἦν οὐκ ἀπώλεσε λαβεῖν, ἀπώλεσεν ὃ ἦν ἔχειν ἀπώλεσε.

Βούλομαί σοι σφοδρότερον τὸ κάλλος ἐνδρυμῆσαι τὸ θαῦμα. πρῶτον μὲν οὖν ὅταν ἴδῃς βοτάνιον χόρτου καὶ ἄνθος, εἰς ἔννοιαν ἔρχου τῆς αὐθρωπίνης φύσεως, μεμνημένος τοῦ εἰρῆσθαι τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα αὐθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ὁ γὰρ ὀλιγοχρόνιος τῆς ζωῆς, καὶ ὁ ἐν ὀλίγῳ πρόσκαιρος καὶ ἰλαρὸν τῆς αὐθρωπίνης εὐημερίας, καὶ ἐλευθερίας παρὰ τοῦ προφήτου τετύχηκε τῆς εἰκόνος. σήμερον εὐθαλὴς τῷ σώματι, καὶ πᾶσι σαρκωδέσιν ἐοικὼς ὑγιέσι, ἐμφυῆ ἔχων τὴν εὐεξίαν, ἐοικὼς καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμῆς σφριγῶν καὶ σωμάτων, καὶ ἀπτόητος τὴν ὁρμήν· αὔριον ὁ αὐτὸς ζῶν ἐλεεινός, ἢ ὑπὸ χρόνου μαρανθείς, ἢ νόσῳ δεινῇ λυθείς, ὁ δυνατὸς πρόσκαιρος ὑπὸ χρημάτων πρόσκτησις, καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων, δορυφορία φίλων προσποιητῶν τὴν ἐπ' αὐτῷ χάριν θηρευτῶν, πλῆθος συγγενείας καὶ τούτων κατεχήματα πομπῆς, ἰσομοιρεῖ τῷ ἐφεπομένῳ μείζονι τινὶ ὑπάτῳ, ὃς καὶ πρόσθεν, καὶ πάλιν ἐπόμενον ὑπουργοῦντος ὑπέφορον ὄντα τοῖς ὑπουργοῦσιν. Γηρᾷ δὲ τῷ πλούτῳ ὕβρις καὶ πολυτελή τινα δυναστείαν, ἢ καὶ παρὰ βασιλέων λαμβάνειν, ἐνίοις ὑπὲρ μέλειαν ἢ καὶ γραπτὰ δίκην ἡγεμονίας, καὶ τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρόσθεν καὶ περὶ αὐτῷ, τὰς ῥαβδοφόρους ἔλθειν καὶ ἔλθειν βαρυτάτῳ καταπλῆξαι τοὺς ὑπηκόους ἐμβάλλοντας, παρὰ πληγὰς, παρὰ δεσμοὺς † ἐπαγωγὰς, παρὰ δεσμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑπερόχων φόβος. καὶ τί μὴ † τοιμᾶν νὺξ, ἢ πυρετὸς, ἢ πλεῦσις, ἢ πρόσκαιρος ἐπιθυμία, ἁρπάσαν ἐξ αὐθρώπων ἀπάγουσα τὸν αὐθρωπον οἴχεται, πᾶσαν τὴν κατ' αὐτὸν σκηνὴν δόξαν πάνυ ὑπογυμνώσασα. καὶ ἡ δόξα ὀπτεῖται, ὡς ἂν σύνηθες ἀπανθήσῃ. ὥστε ὀπτότολμος ὁ πρὸς τὸ ἀφαιρεθὲν ἄνθος ὁμοίωσιν τῆς αὐθρωπίνης δόξης.

Τὰ μὲν φυτὰ ἀπὸ τῆς ῥίζης ἡ δὲ δόξα ἀπὸ τοῦ πρώτου * λήψεως αὔξει.

Οὐδεὶς φεύγει δόξης ἀγαθῆς, ἤκιστα αὐ ἀνὴρ φαῦλος καλὸν * δὲ αὐτὶ βεβαίας ἀπολαύσεως, ἀλλαξάσθαι δόξαν αἰώνιον.

Ἄξιώμα μέγιστόν ἐστιν, ὃ δεῖ κεχρῆσθαι * ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸ ἄξιον † ἑαυτὸν εἶναι νομίζεσθαι.

Ὧν ταῖς δόξαις ζηλοῖς, τούτων καὶ τὰ ἀγαθὰ προσίεσο.

Ἀλέξανδρος τὸν Ἰνδὸν τὸν μέγιστα δοκοῦντα, καὶ λεγόμενον

Debebat homo in gloria quæ penes Deum est manere, & sic non fictam celsitudinem, sed veram, Dei potentia promotus, habuisset: sed quoniam diuinæ gloriæ desiderium deposuit, maiorem expectans, & quod assequi nonposteras desiderans, id etiam perdidit quod habere poterat.

Volo tibi vehementiùs inseri admirationem creationis. Primùm igitur cùm vides herbam graminis & florem, ad humanæ naturæ considerationem te conuertas, memor comparationis apud sapientem Esaiam, quòd omnis caro fœnum sit, & omnis gloria hominis tanquam flos fœni. Nam huius vitæ breuitas, & tam breui tempore durans humanæ fœlicitatis lætitia & hilaritas, aptissimè à propheta in hanc similitudinem trahitur. En aliquis floridi corporis hodie, & præ deliciis carnosus, pulchro colore nitidus, ætatis vigore vegetus, neruosus, & prævalidus, hic idem cras miserabilis est, vel tempore tabefactus, vel morbo dissolutus. Alius præclarus est pecuniis & opibus, ambit eum adulatorum turba, comitantur amici ficti & sui ipsorum gratia colentes ipsum, adsunt cognati plurimi & hi quoque simulati, denique infinita est caterua siue victus siue alterius vtilitatis gratia ei adhærentium, quos ille & procedendo in publicum & redeundo secum trahens, inuidiosus est obuiis. Vides præterea diuitiis accedere ciuilem quandam potentiam, aut etiam honores à regibus conferri, prouinciarum curam, imperium militare, præconem alia voce antecedentem, satellites vtrinque grauissimum terrorem incutientes subditis, verba, vincula, abductiones, carceres, vnde timor subditorum insolerabilis fit. Sed quid postea? Vna nox & febris, aut costarum aut pulmonis acuta ægritudo, ex viuis raptum hominem aufert. Sic tota illius scena subitò denudatur, & gloria illa tanquam somnium euanescit. Commodè igitur & verè infirmissimo flori humanam gloriam comparauit propheta.

† *malim* διωγμὰς.

Plantæ capiunt à radice incrementum, gloria verò † à prima sumptione augetur. (vel, gloria verò a bono opere crescit.)

Plutarchi.

Nemo bonæ existimationis studiosus, vir malus esse potest: pulchrum est autem pro breui voluptate sempiternam acquirere gloriam.

* *al.* λῆψιν.

al. χαρᾶς.

Maxima est dignitas non quidem vsurpare honores, sed efficere vt dignus illis existimêre.

Aristotelis.

* *al.* τιμᾶν.

† *forte* αὐτῶν.

Quorum laudes magni æstimas, illorum etiam virtutes æmuleris.

Isocratis.

Indum celeberrimum sagittarium, quis dice-

Indo sagittario.

retur per amicum sagittam transmittere, suæ artis specimen dare iussit: & recusantem iratus interfici imperauit. Is cùm ad supplicium duceretur, lictoribus cœpit dicere, multum temporis esse, quòd arcum in manus non sumpsisset, & ne aberraret pertimuisse: quibus auditis Alexander miratus, eum absolui iussit, & cum muneribus dimisit, quòd mori, quàm gloria indignus videri mallet.

Theophrasti. Non ex familiaritate & gratia, sed ex actionibus honores adipiscendi sunt.

Heraclit. Viam ad gloriam maximè compendiariam esse dicebat, si quis bonus esse studeret.

Philonis. Qui didicit obedire, mox etiam imperare discit. Nam qui subijci non antea didicerit, & obedire institutus fuerit, is nequaquam verus est princeps, licet totius terræ & maris imperium habeat.

Ex Antiquitatibus Iosephi. Omnes qui rectè obedire didicerunt, scient etiam imperare ad potestatem progressi.

DE INANI GLORIA, Sermo CLXIII. Ex Maximo.

Ioan. 5. GLoriam invicem accipientes, gloriam à solo Deo non quæritis.

Chrysostomi. Meritò certè dicta est ab antiquis inanis gloria: inanis enim est, intus nihil continens vtile, sed vt larvæ videntur splendida & amabiles, intus verò sunt inanes: itaque etiamsi veris vultibus elegantiores, neminem tamen vnquam ad sui amorem videndo attraxerunt. Tale quid etiam & multo miserius quiddam est quæ à vulgo datur gloria.

Greg. Nyss. Propter diuitias se iactare, aut propter genus & ortum magnificè de se sentire, aut ad gloriam spectare, aut supra proximum esse velle, quibus rebus humani perficiuntur honores, hæc omnia detractionem humani honoris & dedecus continent.

Euagrii. Difficile est inanis gloriæ dæmonem effugere: quod enim feceris detrahendæ illius causa, id eris initium alterius inanis gloriæ.

Socratis. Inanes vtres ventus inflat, sic stultos homines opinio.

Heraclitus physicus persuasionem dicebat esse impedimentum profectui.

DE NOMINE BONO ET gratiam habente, Sermo CLXIIII. Ex Antonio.

Gene. 39. FVit Dominus cum Iosepho, et impertijt ei misericordiam, dedítq; ei gratiam apud præfectum carceris.

Prou. 22. Magis expetendum est nomen honestum, quàm diuitiæ multæ: argento & auro præstantior est bona gratia.

Prou. 25. Gratia & amicitia liberum faciunt. Has igitur fac serues tibi, ne sis probrosus.

μένοι δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε.

Εἰκότως ἄρα εἴρηται περὶ τῆς παλαιᾶς κενοδοξίας· σκάνος γάρ ἐστι, ἔνδον οὐδὲν ἔχουσα † πρόσωπον· ἀλλ' ὥσπερ τὰ προσωπεῖα, δοκεῖ μὲν εἶναι λαμπρὰ καὶ εὐπρεπῆ, κατὰ δὲ ἔνδοθέν ἐστι, δέος καὶ τῶν σωματικῶν ὄψεων ἀνεπίτρεπτα ὄντα, οὐδένα οὐδέποτε πρὸς τὸν ἔρωτα * ἰδοῦσα ἐπέσπασε τὸν ἑαυτῆς· ὕστερον δὲ ἀθλιώτερον, καὶ ἡ παρὰ τῶν πολλῶν δόξα.

Τὸ ὅτι πλούτῳ κομπάζειν, ἢ γένει σεμύνεσθαι, ἢ πρὸς δόξαν ὁρᾶν, ἢ δεικνύειν ὑπὲρ τὸ πέλας ἑαυτόν, ἅπαντα ταῦτα τὰ τῆς κενοδοξίας ἴχνη ἐστίν.

Χαλεπὸν ἀλαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ ποιήσας καθαιρήσειν αὐτὸν, τοῦτο ἀρχὴ σοι κενοδοξίας ἑτέρας ἐμποιεῖ.

Τοὺς μὲν κενοὺς ἀσκοὺς ὁ πλοῦτος διίστησι, τοὺς δὲ αὐθέντας αὐθέντας ὁ οἶκος. (πρόσκοπος.

Ἡ ἐρχλάτος ὁ φυσικὸς τὴν οἴησιν ἔλεγεν ἐγκοπὴν

ΠΕΡΙ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΧΡΗστοῦ, καὶ χάριν ἔχοντος, Λόγος ρξδ'.

ΗΝ Κύριος μετὰ Ἰωσὴφ, καὶ κατέχευεν ἐπ' αὐτὸν ἔλεος, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν ἐναντίον τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος.

Αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολύς· ὑπὲρ χρυσίον καὶ χρυσίον, χάρις ἀγαθή.

Χάρις καὶ φιλία ἐλευθεροῖ, ἂς τήρησον σεαυτῷ, μὴ ἐπονείδιστος ᾖς.

Περὶ πτώσεως

Γενέσθαι χάριν καὶ ἔννοιαν ἀγαθὴν, ἐνώπιον ὀφθαλμοῖς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ἀγαθὸν ὄνομα ὑπὲρ πλοῦτον ἀγαθόν.

Φείσασθε τοῦ ὀνόματος. αὕτη γάρ σοι μᾶλλον ἢ χίλιοι μεγάλοι θησαυροί.

Χάρις ὡς παράδεισος εὐλογίας. (αἰώνια μένει.

Ἀγαθῆς ζωῆς ἀριθμὸς ἡμερῶν, ἡ δὲ ἀγαθὸν ὄνομα εἰς τ

Χάρις καὶ ἔλεος ἐν τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

ΠΕΡΙ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΠΟΝΗΡΟΥ, καὶ χάριν μὴ ἔχοντος, Λόγος ρξε'.

Ὄνομα πονηρὸν, αἰσχύνην καὶ ὀνείδος κληρονομήσει.

Ἄνθρωπος ἄχαρις, μῦθος ἄκαιρος.

Ὄνομα ἀνθρώπου οὐκ ἀγαθοῦ ἐξαλειφθήσεται.

Μωρὸς ἐρεῖ· οὐχ ὑπάρχει μοι φίλος, καὶ οὐκ ἔστι χάρις τοῖς ἀγαθοῖς μου.

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ πολέμου, Λόγος ρξς'.

Ἐν τρισὶν ὠφελήθην, καὶ αὐτὸς τῷ ἀρέσαι ἐναντίον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων, ὁμόνοια ἀδελφῶν, καὶ εἰρήνη φίλων πλησίον, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἑαυτοῖς συμπεριφερόμενοι.

Ὁ ἐπαυξάμενος εἰρήνην πᾶσι, τὸν πόλεμον τῶν παθῶν ἐξέβαλε, καὶ λιμένος διαπρεπέστερον τὴν ψυχὴν κατοικίσαιν.

Δεῖ τὸν ὀρθῶς πολέμῳ χρωμένους, οὐκ ἀκολουθῆσαι τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἐμπροσθεν εἶναι τῶν πραγμάτων.

Πόλεμος ἔνδοξος εἰρήνης αἰσχρᾶς αἱρετώτερος.

Οὐδεὶς γὰρ ὕπνου ἀόπτος ἐστὶν, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἱρεῖται.

Εἰρήνη γεωργὸν καὶ πέδας βέφος καλῶς.

Πόλεμος δὲ εἰ καὶ ποδὶ κακῶς ἔφυ.

Εἰρήνη βαθύπλουτε, καὶ ζηλωτὸν βροτοῖς.

Εἰ γὰρ ἐμοὶ παυσαμένῳ τῶν πολέμων χρώιτο

Σκάψαντ' ἀποκλᾶσαι, καὶ λυσαμένῳ διελκύσαι

Τῆς ζυγὸς, ἄρτον λιπαρὸν καὶ ῥάφανον φέρειν.

Σοφὸν γὰρ βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας

Νικᾷ σὺν ὄχλῳ δ' ἁμαρτία πλέον κακόν.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ, Λόγος ρξζ'.

Φίλος τοι πόλεμος, ὑ πρὶν ἐπιτυχεῖν.

ἐσθλοὶ δὲ χαίρει θώμασιν * νεαιόκων,

κακοὶς δὲ μισεῖ. τῇ πόλει μὲν οὖν νόσος

πόλ' ὄδε, τοῖς δὲ καθαροῖσιν ἀνδράσιν.

Χαλκείη μὲν ἦεν, πρώτερον ὁλωίτεροι αἶσαν,

πρῶτοι * χαλκοεργὸν ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν,

ἠνορέῃσι. πρῶτοι δὲ βοσὶν ἐπάσαντ' ἀρότηρα.

Γλυκὺ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν. ἐμπείρων δέ τις

ταρβεῖ πρόσω μᾶλλον ἡ καρδία προσιόντα νιν.

Compara gratiam & notitiam bonam in oculis Dei & hominum.

Bonum nomen pretiosius bono oleo. Eccles. 7.

Cura sit tibi nominis fama. ipsum enim tibi magis proderit, quàm mille magni thesauri. Sirach.

Gratia est velut paradisus copiosus.

Honesta vita numerus dierum: & honesta fama aeternum durat.

Gratia & misericordia in sanctis illius.

DE NOMINE MALO, ET GRAtiam non habente, Sermo CLXV. Ex Antonio.

Nomen improbum turpitudinem & dedecus hereditarium consequetur. Sirach.

Homo gratia carens, intempestivus sermo.

Nomen non bonorum virorum delebitur.

Stultus queretur nullum sibi esse amicum, et nullam esse gratiam in bonis suis.

DE PACE ET BELLO, Sermo CLXVI. Ex Maximo.

Tribus sum delectatus, suntq; haec grata Deo & hominibus: fratrum concordia, proximorum pax, vir & uxor inter quos bene convenit. Sirach. 25.

Qui omnibus pacem imprecatur, bellum affectuum profligavit, & animum portu tranquilliorem reddidit. Chrysostomi.

Qui bello rectè uti volunt, illos nō res sequi, sed eas antevertere oportet. Demosthenis.

Honestum bellum turpi paci praponendum.

Nullus enim est tam stultus, qui paci bellum preponat. Herodot.

Pax agricolam vel in petris alit bene:
Bellum autem vel in campo malum est. Menandri.

O pax profunda divitiis, & iugum boum.
Vtinam enim mihi pacem habenti liceat Aristophanis.
Fodere incurvato, & lato trahere
Vinum, panē pinguem & raphanū ferenti.
Prudentia quàm pluribus vincet manus. Euripidis.
At imperita multitudo angit malum.

Vide plura de pace (si libet) tit. 75. De charitate, pace, &c.

DE BELLO, Sermo CLXVII. Ex Io. Stobęo.

Solet ferè bellum non per omnia fœliciter succedere. Euripidis τηλεφίδου.

Sed fortium gaudet casu iuvenum: τοκνίου.
Odit autem timidos. Quod civitati quidem calamitosum
Existit, at ipsis defunctis glorioſum.

AEneum olim seculum viros habuit pernicioſos, Arati in Phœnomenis.

AEreum qui primi fabricavere gladium *aliàs maleficum.
Viatorium. Et primi boves comederunt aratores. *μαχαιρογεν Pindari in Hypothemate.

Dulce bellum inexpertis. expertus verò accedens ei animo vehementer horret.

Homeri Iliad.

Inhumanus, impius, & ferus est ille,
Qui bellum cupit in populo detestabile.
Occiduntur viri, consumitur igne ciuitas,
Alij liberos abducunt, & profundè cinctas
mulieres.

Euripidis in Æolo. Tyrræi.

Necessitas sæpe audaciam adfert.
Sed Herculis inuictis progenies estis.
Quare bono sitis animo: Iupiter nondum cer-
uicem habet obliquam.
Nec virorum multitudinem expauescatis,
aut timeatis.
Quin aliquis rectà in prima acie scutum pre-
tendat,
Vitam suam odio prosequēs, mortis verò nigras
Sortes præ Solis radijs amans.
Scitis enim quàm noxia sint opera lacrymosi
Martis,
Et bene nostis ingenium difficilis belli.
Nam tū inter fugiētes, tum persequētes fuistis,
O iuuenes, ad saturitatem vtrunque experti.
Illorum sanè, qui vnà manentes ansi fuerint
Ad pugnam cominus conserendam & in pri-
ma acie pugnantes accedere,
Pauciores moriuntur, & populū seruant à tergo.
Timiderum autem virorū periit omnis virtus.
Nullus vnquam satis enumerauerit singula
Mala, q̄ viro obueniunt, qui turpiter se gesserit.
Malū est enim posterius inter scapulas sauciare
Virum fugientem in hostili prælio.
Est & turpe cadauer in puluere prostratum,
Posterius in dorso ictu hastæ transfixum.
Sed age aliquis bene progressus maneat, ambo-
bus pedibus (dens,
Innixus telluri firmiter, & labra dētibus mor-
Et femora, tibiasq́; inferius, et pectus, humeriq́;,
Obtecta sint amplis capacitate scuti.
Dextera verò manu robustā quatiat hastam,
Ac diram in vertice cristam agitet.
Et strenua edens facinora belligerare discat,
Nec extra teli iactum consistat gerens scutum,
Sed propius quis accedēs prolixa hasta cominus,
Aut gladio feriens hostilem virum cāpiat:
Et pedem pedi apponens, & scutum scuto com-
mittens,
Et cristam cristæ, galeamq́; galeæ,
Et pectus pectori conferens, hostem impugnet,
Vel gladij capulum, vel oblongam hastam ap-
prehendens.
Vos autem ô leuis armaturæ milites subscuto a-
lius aliunde
Pauidi, magnis impetite lapidibus hostes,
Et iacula polita in ipsos emittite,
Astantes iuxta milites munitos armis.

Thucydidis lib. 1. in concione Archidamiorum.

Quàm temerarij & repentini sint belli ca-
sus, priusquam ingrediamini considerate. Solet
enim eius mora diuturnior in diuersam plerunq;
fortunam abire.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἑκείνος,
ὃς πολέμου ἔρατα δήμιον ὀκρυόεντος.
Ἄνδρας μὲν κτείνωσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνῃ,
τέκνα δίτ' ἀμφὶ ἄγωσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Τὰ πολλ' ἀνάγκη ἀλφέρει τολμήματα.
Ἀλλ' Ἡρακλῆος γὰρ * αἰκήτης γόος ἐσί.
θαρσεῖτ', ὅππω Ζεὺς αὐχένα λοξὸν ἔχῃ.
μηδὲ ἀνδρῶν πλῆθος δείσητε, μηδὲ φοβεῖσθε,
ὑμῖν δ' εἰς τοιμάχας ἀσπὶς ἀὴρ ἐχέτω,
ἐχθραὶ μὲν ψυχὴν θάμνος, θανάτου δὲ μελαίνας
* κῆρας αὐγάσιν ἠελίοιο φίλας.
ἴσθι γὰρ ὡς Ἄρεως * πολυδακρύου ἔργ' † ἀείδεις,
δὴ ὀργὴν ἐδάης ἀργαλέην πολέμου.
καὶ * μὴ φευγόντων τε διωκόντων τ' ἐγίνεσθε,
ὦνέοι, ἀμφοτέρων δὴ εἰς κέρδεα πλήσαντε.
οἳ μὲν γὰρ πολεμῶσι παρ' ἀλλήλοισι μάχονται
ἴσταντ' ἀλλοχόθιν, καὶ τοιμάχας ἰέναι,
πρωθήτεραι θήσκουσι, σάωσι δὲ λαὸν ὀπίσω.
θρασυτάτων δὲ ἀνδρῶν πᾶσ' ἀπόλωλ' ἀρετή.
σεῦς αἴ ποτε ταῦτα λέγων αἰύσσεν ἔκαστα,
ἔσθ' ὅτε αἰσχρὰ πάθῃ γίνεται ἀνδρὶ κακῷ.
ἀργαλέον γὰρ ὄπιθε μετάφρενόν ἐστι δαίζειν
ἀνδρὸς φεύγοντος δηΐῳ ἐν πολέμῳ.
† αἰσχρὸς δ' ἔστι νέκυς καταπίλνεται ἐν κονίῃσι
ὕστατον ὀπιθεν αἰχμῇ δουρὸς ἐλασσάμενος.
ἀλλά τις εὖ βάσκων μενέτω, ποσὶν ἀμφοτέροισι
στερεῷ ἐπὶ γῆς, χείλεσί τ' ὀδοῦσι δακὼν,
μηρούς τε, κνήμας τε κάτω, καὶ στέρνα, καὶ ὤμους,
ἀσπίδος εὐρείης λαιρὴ καλυπτάμενος.
δεξιτερῇ δ' ἐν χειρὶ πεπαλέτω ὄβριμον ἔγχος,
κινείτω δὲ λόφον δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς.
ἔργων δ' ὄβριμα ἔργα, διδασκέσθω πολεμίζειν,
μηδ' ἐκτὸς βελέων ἑστάτω ἀσπίδ' ἔχων,
ἀλλά τις ἐγγὺς ἰὼν ἀλλοχόθι ἔγχει μαχέσθω,
ἢ ξίφεϊ τάμνων δήϊον ἄνδρ' ἑλέτω
καὶ πόδα παρ' ποσὶ θεὶς ἢ ἐπ' ἀσπίδος ἀσπίδ' ἐρείσας,
ἐν δὲ λόφον τε λόφῳ, καὶ κυνέην κυνέῃ,
καὶ στέρνον στέρνῳ πεπαλημένος ἀνδρὶ μαχέσθω,
ἢ ξίφεος κώπην, ἢ δόρυ μακρὸν ἑλών.
ὑμεῖς δ' ὦ γυμνῆτες ὑπ' ἀσπίδος ἄλλοθεν ἄλλος
σφώοντες, μεγάλοις βάλλετε χερμαδίοις,
δόρατά τε ξεστὰ ἀκοντίζοντες ἐς αὐτούς,
τοῖσι † πανοπλίοις πλησίον ἱστάμενοι.

Τὸν πολέμου δ' ὀλέθρου ὅσον ἐστὶν, οὐκ ἐν ἀΐδρει
φρονέειν γε μετρήσασθαι. μεμνημένος γὰρ, φίλε εἰς τύχας τὰ πολλὰ τρέπεσθαι.

Ἀλλά τε,

Ἄλλά τι, ὅσα οὐκ ἄν τις νῦν προϊδοι. ἥκιστα γὰρ πόλεμος ὅτου ῥητοῖς χωρεῖ. αὐτὸς δὲ *ἐφ' αὑτῷ τὰ πολλὰ τεχνᾶται πρὸς ὃ τι ἂν τυγχάνῃ. ὁ μὲν οὖν ὀργὴν ἔχων αὐτῷ προσομιλήσας, βεβαιότερος· ὁ δὲ ὀργιοῦς περὶ αὐτὸν οὐκ ἐρᾴσατο τοιαύτῃ.

Πόλεμος ἔνδοξος εἰρήνης αἰσχρᾶς αἱρετώτερος.

Ἀνταδίνης ὁ Σωκρατικὸς, εἰπόντος τινὸς, ὅτι ὁ πόλεμος ἀπόλλυ τοὺς πένητας· πολλοὺς μὲν οὖν ποιοῖ, ἔφη.

Ἀρχίδαμος ὁ Ἀγησιλάου υἱὸς τότε πρῶτον εἶδε Σικελίας κομισθὲν, ἀνεβόησεν· ὦ Ἡράκλεις, ἀπόλωλεν ἀνδρὸς ἀρετή.

Ἀνδρῶν γὰρ σωφρόνων μέν ἐστιν, εἰ μὴ ἀδικοῖντο, ἡσυχάζειν· ἀγαθῶν δὲ ἀδικουμένους, ἢ μὲν εἰρήνης, πολεμεῖν· ἢ δὲ πολέμου, εἰρήνην πάλιν ξυμβιοῦν· καὶ μήτε τῇ κατὰ πόλεμον εὐτυχίᾳ ἐπαίρεσθαι, μήτε τῷ ἡσυχίᾳ τῆς εἰρήνης ἡδόμενον ἀδικεῖσθαι. ὅ, τε γὰρ ἄρχειν τῶν ἡδονῶν ὀκνῶν, τάχιστ' ἂν ἀφαιρεθείη τῆς ῥᾳστώνης ὃ πρᾶττον, δι' ὃ καὶ ὀκνεῖ, εἰ ἡσυχάζοι· ὅ, τε ἐν πολέμῳ εὐτυχίᾳ πλεονάζων, οὐκ ἐπιθυμήσας θεάσασθαι ἀπίστῳ ἐπαγόμενος. πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα, ἀβουλοτέρων τοῖς ἐναντίοις τυχόντα, κατωρθώθη. καὶ ἔτι πλείω τὰ καλῶς δοκοῦντα βουλεύεσθαι, εἰς τἀναντίον αἰσχρῶς περιέστη. ἐπιθυμοῦσι γὰρ σφαλεῖς ὁμοίως τῇ πίστει, τῷ ἔργῳ ἐπεξέρχεσθαι. ἀλλὰ μετ' ἀσφαλείας μὲν δοξάζομεν, μετὰ δείους δὲ τὸ ἔργῳ ἐλλείπομεν.

Ἣν γὰρ καλοῦσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ πλείστοι εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον ὄνομα, τοῖς δὲ ἔργοις, πάσαις πρὸς πάσας ἀεὶ ταῖς πόλεσι πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι. καὶ σχεδὸν ἂν εὑρήσεις ὅστις σκοπῶν τὸν Κρητῶν νομοθέτην, ὡς εἰς τὸν πόλεμον ἅπαντα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ νόμιμα ἡμῖν ἀποβλέπων ξυνετάξατο, καὶ κατὰ ταῦτα ὅστις φυλάττειν παρέδωκε τοὺς νόμους, ὡς τῶν ἄλλων σοφὸς σοφὸν ὄφελος ὄν, ὅτε κτημάτων, ὅτε θητικοῦ μόνων, ἢ μὴ τῷ πολέμῳ ἄρα κρατῆσαι, πάντα δὲ τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ, τῶν νικώντων γίγνεσθαι.

Εἰπίσασθαι γὰρ δὴ ὅπῃ ὅτε πλῆθός ἐστιν, ὅτε ἰσχὺς ἢ ὁπότερα αὖ σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμένεσθαι ἴσασιν ὅπῃ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ὅπῃ πολὺ οἱ ἐναντίοι δέχονται.

Καὶ μὴν, ὦ Μενέξενε, πολλαχοῦ κινδυνεύει καλὸν εἶναι ὁ ὑπὲρ πολέμου ἀποθνήσκειν. καὶ γὰρ ταφῆς καλῆς τε καὶ μεγαλοπρεποῦς τυγχάνει, καὶ ἐὰν πένης τις ὢν τελευτήσῃ, καὶ ἐπαίνου οὐ ἔτυχε, καὶ ἐὰν φαῦλος ᾖ, ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν τε, καὶ οὐκ εἰκῇ ἐπαινουμένων, ἀλλ' ὑπὸ πολλοῦ χρόνου λόγοις παρεσκευασμένοις.

ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΟΛΜΗΣ, Λόγος ρξή.

Et alia, quæ nunc prospicere non licet. Bellum enim minimè certum aut præscriptum aliquid habet: sed ipsum per se multa machinatur prorè nata. vbi, qui id leniter & facilè fert, tutior est: iracundus autem, nihilo minùs peccat. ibidem in eodem Corinthiotū 3. *ἐφ'.

Bellum honestum turpi paci præferēdum est. Demosthenis.

Antisthenes Socraticus cùm quidam dixisset, pauperes interire in bello: imò plures tum fiunt, dixit.

Archidamus Agesilai filius, cùm vidisset genus telis tunc primùm ex Sicilia allatum, exclamauit: O Hercules, interijt viri virtus.

Virorum enim prudentium est, si non lacessantur iniuria, quiescere: bonorum autem, si iniuria afficiantur, pacem bello mutare: ac si bene cesserit, iterum pro bello pacem inire: & neque belli successu efferri, neque pacis tranquillitate captos, iniuriam pati eos decet. Nam tum ille qui voluptatis causa cūctatur, illico priuari potest oblectatione tranquillitatis, cuius gratia segnis est, si quieuerit: tum qui in bello præsperitate abundat, non cogitat se incerta temeritate efferri. Multa enim malè consultata, eò quòd hostes inconsultiores fuerint, feliciter euenerunt: & plura quæ rectè instituta videbātur, turpiter in contrarium euentum relapsa sunt. Nullus enim eadem facti præstat quæ inter deliberandum sibi promisit. Nam consultamus securi, in opere autem cum timore deficimus. Thucyd. lib. 1. in eodem Corinthiorū 3.

Quam enim hominum plerique pacem vocant, nihil aliud præter nomen existere, reipsa verò omnibus ciuitatibus aduersus omnes bellū irreconciliabile perpetuò natura insitum esse. Et ferè, si animaduerteris, ita affectum fuisse Cretensiū legislatorem deprehendes, vt bellum respiciens, leges omnes tum publicas tum priuatas condiderit, & hoc modo institutas tradideris obseruandas, quasi aliarum rerum nulla planè foret vtilitas, neq; opum, neq; studiorum, nisi quis bello superior euaderet. Omnia enim bona illorum qui victi sunt, victoribus accedere. Platonis lib. 1. de Legib.

Scitis enim victoriam in bello nec multitudine, neq; fortitudine parari: sed vtri Deorum auxilio freti fortioribus animis hostes inuaserint, vt plurimū ab aduersarijs non sustinentur. Xenophōtis lib. 3. de Cyri disciplina.

Socrat. Videtur, ô Menexene, apud plurimas gentes præclarum esse in bello occumbere. Etenim qui sic è vita migrat, funere & sepulchro magnificentissimo honoratur. Et siue pauper quis sit a decedat, laudatione non caret: siue etiam vilis quispiam & ignauus, rursus à sapientibus viris extollitur: qui non temerè, sed multo tempore compositis & consulta oratione egregiè laudant. Platonis in Menexeno.

AVDACIÆ LAVS, Sermo CLXVIII. Ex Io. Stobæo.

Tyrtæus. NOn memorandus mihi vir, nec in vllo precio habendus videtur,
Seu virtutis pedum, seu gratia luctæ:
Quamuis Cyclopum habeat magnitudinem & robur,
Et currendo vincat Thracium Aquilonem:
Et forma sit vel ipso Tithono elegantior,
Atq; locupletior, quã aut Midas, aut Cinyras reges:
Neq; si Tantalidem Pelopem regno vincat,
Et linguam Adrasti suauissimam habeat:
Neq; si gloriã omnẽ, pter bellicosã fortitudinẽ:
Non enim vir bonus existit in bello,
Si non sustineat cadem videre cruentam,
Et propius hostes stare cupiat.
Hæc virtus est, hoc optimũ inter homines pmiũ.
Et maximè decorat virũ iuuenẽ, à quo geritur.
Non est aliud præstantius q̃ superare hasta.
Audendũ est: labor enim tempestiuus multã
Parit fœlicitatem hominibus circa finem.
Virum enim iuuenẽ semper audere oportet.
Nam nullus ignauus in celebrem virũ euadit:
Sed labores pariunt celebritatem.
Tyrtæi. Comune hoc bonũ est ciuitati, & toti populo,
Si quis vir progressus inter pugnantes in prima acie maneat
Constãter: turpis aũt fuga prorsus obliuiscatur,
Vitam & animũ patientem periculo obyciens:
Et astantẽ sibi virũ ad mortẽ obeũdam animet.
Hic sanè bonus vir existit in bello:
Statim verò hostiũ in fugam conyicit phalanges
Asperas, suaq; opera prælyfluctus regit.
Ipse aũt in prima acie prostratus vitã amittit,
Ciuitatem, & populos, & patrem honestans,
Multis per pectus & scutũ rotundũ vulneribus
Et per thoracem ab anteriore parte sanciatus.
Hunc simul lugent senes atq; iuuenes,
Et grani desiderio vniuersa ciuitas ipsius funus prosequitur.
Huius sepulchrũ, et liberi inter homines præclari sunt,
Itemq; nepotes, ac genus omne posterum.
Haud vnq̃ eius bona gloria, neq; nomen interit.
Sed quamuis sub terra conditus manet immortalis ille,
Quem fortiter se gerentem, manentémque, & pugnantem
Pro patria & liberis vehemẽs Mars peremerit.
Quòd si effugerit sortẽ mortis longũ inferentis soporem,
Et victoria potitus splendidam pugnæ gloriam auferat,
Omnes ipsum ex æquo colunt iuuenesq; senesq;,
Et multis affectus iucundis ad orcum abit.
Senescens autem inter cives præcellit, nec ipsum quisquam
Ladere volet, aut irreuerẽter aut iniustè quicquam in ipsum facere.

Οὔτ' ἂν μυησαίμην, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην,
οὔτε ποδῶν ἀρετὴ, οὔτε παλαιομοσύνης
οὐδ' εἰ κυκλώπων μὲν ἔχοι μέγεθός τε βίην τε,
νικφη δὲ θέων Θρήικιον Βορέην·
οὐδ' εἰ Τιθωνοῖο φυὴν χαριέστερος εἴη,
πλουτοίη δὲ Μίδεω καὶ * Κινυρήιο μᾶλλον
οὐδ' εἰ Τανταλίδεω Πέλοπος βασιλεύτερος εἴη,
γλῶσσάν θ' Ἀδρήστου μελιηγερων ἔχοι,
οὐδ' εἰ πᾶσαν ἔχοι δόξαν, πλὴν θούριδος ἀλκῆς.
οὐ γὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται ἐν πολέμῳ,
εἰ μὴ τετλαίη μὲν ὁρῶν φόνον αἱματόεντα,
καὶ δηίων ὀρέγοιτ' ἐγγύθεν ἰσάμενος.
οὐδ' ἀρετὴ, τόδ' ἄεθλον ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστον,
καλλιστόν τε φέρειν γίνεται ἀνδρὶ νέῳ.
Οὐκ ἔστ' ἀρχθὸν ἄλλο, πλὴν κεῖνον δεῖ.
Τολμᾶν δὲ χρεών· ὀλίγου μόχθος πολλὸν
ὀνήσιος πίπτει θνητοῖσι πολίτῃσι.
Νεανίαν γὰρ ἀνδρα χρὴ τολμᾶν ἀεί.
ὃς δὲ κὴν ῥαθυμος κλυτὸς ἀνὴρ·
ἀλλ' οἱ πόνοι πίπτουσι τὸν ἐσθλὸν ἀνδρα.
Ξυνὸν δ' ἐσθλὸν τόδε πολίτῃ τε δήμῳ τε,
ὅστις ἀνὴρ ἀμφοῖν ἐν προμάχοισι μένῃ
νωλεμέως, αἰσχρὰς δὲ φυγῆς ὀπὶ πάγχυ λάθηται,
ψυχὴν καὶ θυμὸν τλήμονα παρθέμενος
θαρσύνῃ δὲ πεσεῖν τὸν πλησίον ἄνδρα παρεστώς.
ἐσθ' ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται ἐν πολέμῳ·
αἶψα δὲ δισσυμένων ἀνδρῶν ἔρεψε φάλαγγας
ῥηιδίας, ἀσπουδὴ τ' ἔχεθε κῦμα μάχης.
ἀνδρὸς δ' ἐν προμάχοισι πεσόντ' ἐφίλησε θυμῷ,
ἄστυ τε καὶ λαοὺς καὶ πατέρ' ἀγλεΐσας,
πολλὰ μὲν ἀμφὶ τέρνοισι καὶ ἀσπίδος ὀμφαλόεσσης,
καὶ μὲν θώρηκος πρόσθεν ἐληλαμένος.
τὸν δ' ὀλοφύρονται μὲν ὁμῶς νέοι ἠδὲ γέροντες,
ἀργαλέῳ τε πόθῳ πᾶσα κέκηδε πόλις.
καὶ τύμβος, καὶ παῖδες ἐν ἀνθρώποις ἀρίσημοι,
καὶ παίδων παῖδες, καὶ γένος ὀξύτερον.
οὐδέ ποτε κλέος ἐσθλὸν ἀπόλλυται, οὐδ' ὄνομ' αὐτοῦ,
ἀλλ' ὑπὸ γῆς περ ἐὼν γίνεται ἀθάνατος
ὅστις ἀρίστος ἐὼν πολεμοῦντά τε, μαρνάμενόν τε,
γῆς πέρι καὶ παίδων θοῦρος Ἄρης ὀλέσῃ.
εἰ δὲ φύγῃ μὲν κῆρα τανυπλεγέος θανάτοιο,
νικήσας δ' αἰχμῇς ἀγλαὸν εὖχος ἕλῃ,
πάντες μιν τιμῶσιν ὁμῶς νέοι, ἠδὲ παλαιοί,
πολλὰ δὲ τερπνὰ παθὼν, ἔρχεται εἰς Ἄϊδην.
γηθόσυνοι δ' ἀστοῖσι μεταδρέπει, οὐδέ τις αὐτὸν
βλάπτει, οὔτ' αἰδοῦς, οὔτε δίκης ἐθέλει.

πάντα

πάντες δ' ὁμῶς νέοι, οἵ τε κατ' ἀστὸν,
εἶκον ἀν χώρης, οἵ τε παλαιότεροι.
Τοιαύτης νῦν τὶς αἰνὴ ἔρις εἰς ἄκρον ἰκέσθαι
πρόφασθω θυμῷ, μὴ μεθιεὶς * πόλεμον.
Σοὶ δ' ἔστι δυσοῖς αὔξεται κλέος βροτοῖς.
Ἐμὲ δ' ἆρ' ὑμᾶς μοχθεῖν δίκαιον; τίς δ' ἀμόχθοις ἀν-
δρῶν μείζων ἄλλος ὠνωφέλητος; (κλείς;
Τόλμα ἀεί, κἂν τι δηχθῇ νέμεσιν Θεοί.
Ὀλίγοι γὰρ ἐσθλοὶ χρείσσονες πολλῶν κακῶν.
Οὐ γὰρ κατ' ὄμματ' αἰ σπιτῶν τύχαι
βλέπουσι δὲ καὶ χερσὶν ὑφ' βολαῖς
ἁλίσκεταί τε πόρπα καὶ δηρύεται.
Τἄριστα μέγιστα πρῶτ' ἀναγκάζεται βροτοῖς
τόλμ' ὥστε νικᾶν. ὅτε γὰρ τυραννίδες
χρεὼν πόνων ἤμοιντ' αἰ, ὅτ' οἶκος μέγας.
Ὀλίγους ἐπαινῶ μᾶλλον ἢ πολλοὺς κακούς.
Πολλῶν νέων γὰρ κἀν γέρων δύψυχος ἦ
χρείσσων. τί γὰρ δεῖ δειλὸν ὄντ' εὐσωματεῖν;
χρῆσθον τὰ μείω. κατθανὼν γὰρ Ἀχιλεύς,
ὃν ζῶν θέλοιμ' ἂν δισκλεὴς γενοῦ.
Νεανίας γὰρ ὅστις ὢν Ἄρη φυγεῖ,
κἠμὴ μένων, καὶ ῥᾴκης, ἔργα δ' ἐδαμῶ.
ἐρᾷς τὸν ἥδιστον βίον;
ὅ, τ' ὄλβος ἔξωθεν τὶς ὢν περιγράψεις;
ἀλλ' ὧδ' ἔνεστι θάρσος, ἡδὺ δ' ἀνδρία,
εἰ μή τι καὶ τλῆθι κινδύνου μέτα.
οἱ γὰρ πόνοι πίκτουσι τὴν ἀνδρίαν.
τὸ δ' ἐλεύθερον σκότον ἔχει †τὰν Ἑλλάδα,
τὸ δ' ἀβροβιώταν μέτρον ἀεὶ θηρεύμεν.
Τῷ μὲν γάρ τι κακὸν δέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλᾳ,
οὐδ' οἱ ἀδέμας ἔνδοθεν ἐρυθύεται· ἀλλὰ μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.
τὸ δέ τι οἱ κραδίη μεγάλα σείουσι παλαστάς,
κἄρηας ὀρυμάσσει, πάντα δέ τε γίνετ' ὀδόντων.
τῷ δ' ἀγαθῷ, ὅτ' ἄρ' δέπεται χρὼς, ὅτε τι λίσσεται θάρσος.
Τόλμα πρᾶξις ἄρχει, τύχη δὲ τέλεος κυρεῖν.
Πρὸς σοφίαν μὲν ἔχειν τόλμαν, μάλα σύμφορόν ἐστι.
χρεὼς δὲ βλαβερὴ, καὶ κακότητα φέρει.
Ἐπεὶ γὰρ ἀποθνήσκειν ἀνάγκη γίνεται,
τὸ πρᾶγμ' ἀπῆμαν, ἔστι φανερὰ ζημία.
Μέχρις τεῦ κατάκεισθε; κοὐκ ἄλκιμοι ἔξετε θυμὸν,
ὦ νέοι; δὴ αἰδεῖσθ' ἀμφιπλεκτὸν πόνον,
ὃν δὴ λίσσω μεθέντες; τὸ εἰρήνη δὲ δοκεῖτε
ἥδιον. ἀπὰρ πόλεμος γαῖαν ἅπασαν ἔχει.
*ὃν τὶς ἀπαίδευτος ἡδέως τὸν πολεμίζειν
καὶ τὶς ἀποθνήσκειν, ὕστατ' ἀκοντίσατω.

Item omnes in sedibus, iuuenes simul et æquales,
Et loco cadunt, quiq; maiores natu sunt.
Huius igitur virtutis ad summum pernenire,
nunc aliquis
Nitatur animo, non remittens bellum.
In arduis rebus crescit hominum gloria.
Me verò an nō laborare decet? Quis autem
hominum extra laborem clarus?
Quis timidus res maximas appetijt?
Audete semper, etsi quid durū Dij largiātur.
Pauci enim strenui multis ignauis præstant.
Non enim pietatē sequuntur mortalium fortuna:
Sed audacia, & manuum præstantia
Omnia capiuntur, & acquiruntur.
Maxima quaq; efficit hominibus
Audacia; ita vi vincant. Nam neq; tyrannides
Absq; labore augeri possunt, neq; domus.
Pancos ego multis prætulero timidis.
Multū enim iuuenibus vel senex animosus
fuerit
Præstantior. Quid enim conducit timido vegetum habere corpus? (laude
Potius est strenuè se defendere. Mori enim cum
Malim, quàm viuere cum ignominia.
Quisquis existens iuuenis Martem odit,
Coma solùm, et caro est. rem verò nusquā habet.
Vidēs ne quàm suauis sit vita, quæ mensa fruitur
bene instructa?
Et quanta sit fœlicitas externa fortunæ?
At nihil inest gloriæ, neq; generositas,
Nisi quid audeant cum periculo aggredi.
Labores enim pariunt generositatem.
Metus aūt et cūctatio ignobiles sunt per Græciā,
Nihil aliud semper quærentes quàm vi vitam
producant.
Nam color ignaui mutatur aliàs aliter,
Nec animus ei potest cohiberi vt in præcordijs
quietè maneat, (sidit.
Verùm in genua residet, & in vtroq; pedes sub-
Cor autem ei vehementer in pectore palpitat
Mortem expectanti, et dentium stridor editur.
Boni autem & fortis nequaquam mutatur color, nec admodum extimescit.
Audacis principiū actionis est: fortuna verò
dominatur fini. (conducit:
Sapientia iunctā habere audaciā plurimum
Seorsim verò audacia nocet, & calamitatem
infert.
Quandoquidē necessitas incumbit moriēdi,
Gratus mori, damnum est euidens. (tis animū,
†Quādiu torpetis? Quādo strenuū habebi-
O iuuenes? An non veremini vicinos
Ob tantā ignauiā? in pace autē vobis videmini
Sedere. Interim verò bellū totā regionē infestat.
Quinscutū aliquis arte in prælio hosti obtēdat:
Et aliquis moriens vltimo iaculum emittat.

* Quidā legit πολίτου. Euripid. 8. Eiusdem in Archelao.

Eiusdem in Telepho. Eiusdem in Archelao. Eiusdem in Hippolyto.

Eiusdem in Iasone.

Eiusdem in Erechtheo. Eiusdem in Andromache.

Eiusdem.

Homeri Iliad. 13.

Democriti.

Euen. Antiphanis. †Callini. Ioach. Camerarius latinis versibus reddidit in oratione sua de bello Turcico, & Callimachi esse cōiicit.

* Deest hexameter. Camerarius de suo supplet.

Honor enim & ornamentum conciliatur viro pugnanti
Pro patria, & liberis, & tenera vxore
Aduersus hostes. Mors autẽ aderit, quandocũq;
Parca destinauerint. Sed agè quispiam rectà pergat
Extẽso in altum gladio, & subscuto forte pectus
Foueat, cùm primùm incipit committi pugna.
Nullo pacto enim mortem effugere fatale est
Virũ, neq; si progenitores ei fuerint immortales.
Sepe quis elapsus è pugna, sonitúq; telorum
Euadit, sed ipsũ domi fatalis mors apprehendit.
Atq; hic sanè nec amicus est populo, neq; gratus:
Illum verò tum magnus quisq; tum parus deflet, si quid passus fuerit.
Vniuersus enim populus virũ fortẽ desiderat
Defunctum, viuentẽ verò instar semidei colit.
Nam intuẽtur ipsum coràm veluti turrim,
Quippe solus multorum aquat facinora.

Menandri. *Nullum est vita maius quàm audacia viaticum.*

Moschionis ex Themistocle. *Etenim in napis parue*
Ferro magnus amputatur picea ramus.
Et exigua copia infinitum exercitum superant.

Pindari in Olympionicis. *Magnum periculum non admittit virum imbellem.*

Solitchi in Æthiop. *Vna aquila sexcentas fugat aues,*
Et hominum timidorum multitudinem vir generosè educatus.

Sophoclis in Scyrijs. *Solet enim bellum viros iuuenes capere.*

Menandri. *Nulla præstantior Dea est quàm audacia.*

Æschyli in Caribus. *Sed Mauors amat Semper optima quæq; de hominum exercitu.*

Menãdri in Epangelleomeno. *Turba enim audaces habent*
Inter cogitandũ quidẽ imaginationes arduas:
In agendo autem, si commodam occasionem obseruent,
Inopinatam artem reperiunt.

Isocratis ad Demonicũ. *Plus timeas dedecus quàm periculum. Malis enim timendus est finis vitæ: bonis autem vita ignominia. in primis quidẽ operã des vt tutus viuas. quòd si quando tibi cõtingat periclitari, quære quomodo salutem tibi pariat, euadásq; bellum cum honesta laude, non autem cum infamia. Mors enim omnino vi fatorum incumbit: honestè verò mori fortibus tantummodo proprium à natura tributum est.*

Εὐριπίδου. Euripidis in Eusebia. *Inueniemus enim gloriæ studiosos & magnanimos viros, nõ solùm ob huiusmodi facinora laudari velle: sed vita loco gloriosam mortem eligere, atque magis de gloria quàm vita solicitos esse: omnia denig; facere, vt immortalem sui memoriam posteritati relinquant.*

Plutonis in Mercatore. *Nunc quoque me par est vobis referre, quæ nobis patres vestri mandarunt posteris prædicare, si quid paterentur, cùm foret periclitandum. Recensebo igitur vobis in præsentia, quæ*

τιμᾷ τε γὰρ ὅδε καὶ ἀγλαὸν ἀνδρὶ μάχεσθαι
γῆς πέρι καὶ παίδων, κυδοίνης τ' ἀλόχου
δυσμενέων. θάνατος δὲ τότ' ἐσσεται, ὁππότε κεν δὴ
μοῖρα ὀπιπλώσῃσ'. ἀλλά τις ἰθὺς ἴτω
ἔγχεος αἰχμήεντος, καὶ ὑπὸ ἀσπίδος ἄλκιμον ἦτορ
ἔλσας, ὅ τοι ἔστιν μιγνυμένῳ πολέμῳ.
οὐ γάρ πως θάνατόν γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
ἀνδρ', οὐδ' εἰ τοκήων ἦ γένος ἀθανάτων.
πολλάκι δηιοτῆτα φυγὼν καὶ δοῦπον ἀκόντων
ἔρχεται, ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα κίχεν θανάτου.
ἀλλ' ὁ μὲν οὔτε ἔμπας δήμῳ φίλος, οὐδὲ πολίτης
τὸν δ' ὀλίγοι τε ἰδόντες καὶ μέγας, ἤν τι πάθῃ.
λαοῖς γὰρ σύμπασιν πόθος κεραϊζομένοιο ἀνδρὸς
θήσονται, ζώων δ' ἄξιος ἡμιθέων.
ὥς τοι γὰρ μὲν πύργος ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὁρᾶται,
ἔρδων δὲ πολλὰ ἄξια μοῦνος ἐών.
Οὐκ ἔστι τόλμης ἐφόδιον μεῖζον βίου.
Καὶ γὰρ ἐν ἅπασι βέβηκεν
πολὺς σὺν ἥρῳ καίρεται πόλεως κλόνος.
καὶ βαιὸς ὄχλος μυρίας λόγχης κρατεῖ.
Ὁ μέγας δὲ κίνδυνος ἄραλκιν ὑπὸ φῶτα λαμβάνει.
Εἷς μυρίους ἔρριψας ἀγαθὸς σοφῇ,
λαῶν τε δηλῶν πλῆθος ὑβρίζεις ἀνήρ.
Φιλεῖ γὰρ ἄνδρας πόλεμος ἀγαθοὺς γένεσ.
Οὐκ ἔστι τόλμης ὑπέρφευξις θεός.
Ἀλλ' Ἄρης φιλεῖ ἀεὶ τὰ λῷστα πάντα τ' αἰθέστων
Τὰ γὰρ τολμηρὰ τῶν ὄχλων, ἔχει κράτος.
ἐν τοῖς λογισμοῖς μὲν ὑπιδεῖξαι δεικόλους·
ἐν τῷ δὲ πράττειν, αἰ λάβῃ τὸν καιρὸν δί,
ἀπροσδόκητον τι τὼ τύχῃ ἐξεύρατο.

Μᾶλλον δειλαῖς ψύχει, ἢ κίνδυνος. δεῖ γὰρ τοῖς μὲν φαύλοις φοβερὸν τὸ τοῦ βίου τέλος· τοῖς δὲ σπουδαίοις τὸ σὺν τῷ * βίῳ ἀδοξίαν. μᾶλλον μὲν φεῦ ζῶν τὸ ἀσφαλές. ἐὰν δέ ποτέ σοι συμβῇ κινδυνεύειν, ζήτει τὸν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν μετὰ καλῆς δόξης, ἀλλὰ μὴ μετ' αἰσχρᾶς φήμης. ὃ μὲν γὰρ τελευτῶσιν πάντως ἢ περιφερομένη κατέκεινεν· ὃ δὲ καλῶς ἀποθανεῖν, ἴδιόν * τῶν σπουδαίων ἡ φύσις ἀπένειμεν.

Εὑρήσομεν γὰρ τοὺς φιλοτίμους καὶ μεγαλοψύχους τῶν ἀνδρῶν, οὐ μόνον αἰτίᾳ τοιούτων ἐπαινουμένους βουλομένους· ἀλλ' αὐτῇ τοῦ ζῆν ἀποθνήσκειν κλεινοὺς αἱρουμένους, καὶ μᾶλλον ἐκεῖ τὸ δόξης ἢ τοῦ βίου σπουδάζοντας, καὶ πάντα ποιοῦντας, ὅπως ἀθάνατον τὸ ἐκεῖ αὐτῶν μνήμιον καταλείψωσιν.

Εἰ δὲ τῷ παρόντι δίκαιός εἰμι εἰπεῖν, ἃ οἱ πατέρες ἡμῖν ἐπέσκηπτον ἐπαγγεῖλαι τοῖς ἀεὶ λαμβάνουσίν τι πάσχειν, νίκα κινδυνεύειν ἔμελλον. φέρε οὖν ὑμῖν ἃ,

τι αὐτῷ

τι αὐτῶν ἤκουσα ἐκείνων, καὶ οἷα νῦν ἡδέως ἂν εἴ ποιεν ἡμῖν λαβόντες δυνάμιν, τεκμαιρόμενος ἐξ ὧν τότε ἔλεγον. ἀλλὰ νομίζειν χρὴ αὐτοὺς ἀκούειν ἐκείνων, ἃ νῦν ἀπαγγέλλω. ἔλεγον δὴ τάδε· ὦ παῖδες, ὅτι μὲν ἐσθλοῦ πατέρων ἀγαθῶν, αὐτὸ μὲν οὐδὲν δεῖ νῦν παρεῖναι ἡμῖν δὲ ἔδοξεν ζῆν μὲν καλῶς, καλῶς δὲ ἀποθνήσκειν μᾶλλον τελευτᾶν, πεῖναν ὑμᾶς τε καὶ τοὺς ἔπειτα εἰς ὀνείδη καταστῆσαι, καὶ προδοῦναι τοὺς ἡμετέρους πατέρας, καὶ πρῶτον δόξαν αἰσχύνης ὑπομεῖναι· ἡγούμενοι τοῖς τοὺς αὐτοῦ αἰσχύνοντι, ἀβίωτον εἶναι, καὶ τοῖς τοιούτοις ὅτι πρὸς αἰδοῦς ἦν, ὅτι θεῶν φίλον ἐστί, ὅτ' ὀλίγης, ὅθ' ὑπὸ γῆς τελευτήσαιτι. χρὴ οὖν μεμνημένους τῶν ἡμετέρων λόγων, ἐάν τι καὶ ἄλλο ἀσκῆτε, ἀσκεῖν μετ' ἀρετῆς, εἰδότας ὅτι τούτου λαμπρὰ πρόσεστι καὶ κλέη καὶ ὀλιγοπονήματα, αἰσχρὰ δὲ καὶ κακά. ὅτε γὰρ πλοῦτος, κάλλος φέρει τοῖς κεκτημένοις μὴ αἰσχρίας· δοκῶ γὰρ ὁ τοιοῦτος πλουτεῖν, καὶ οὐκ ἐαυτῷ. ὅτε κάλλος σώματος καὶ ἰσχὺς, δουλῷ καὶ κακῷ ξυνοικοῦντα, τρέποντα φαίνεται, ἀλλ' ἀσχημοσύνη καὶ ὀλιφαίσιοι ποιεῖ τὸν ἔχοντα, καὶ σκιᾷ φαίνεται τὸν δουλίαν. † πᾶσά τε ὀλιγαρχία χρείζουσιν δικαιοσύνης, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πλουτοκρατία, δὲ σοφία φαίνεται. ὧν ἕνεκα καὶ σκοπεῖτον, καὶ ὕσατον, καὶ ἅμα πάντων τὸν πᾶσαν πρόθυμίαν ποιεῖσθε ἔχειν, ὅπως μάλιστα μὲν ὑπερβάλησθε καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς πρόσθεν δόξαν. εἰ δὲ μὴ ἔστε ἡμῖν, ἐὰν μὲν νικῶμεν ὑμᾶς ἀρετῇ, ἡ νίκη αἰσχύνην φέρει, ἡ δὲ ἧττα, ἐὰν ἡττώμεθα, δυσδαιμονίαν μάλιστα δ' ἂν νικώμεθα, καὶ ὑμεῖς νικῶντες, εἰ σωφρονοῦσιν τῇ τῶν προγόνων δόξῃ μὴ κατακρησάμενοι, μηδ' ἀναλώσαντες αὐτὴν, γνόντες ὅτι ἀνδρὶ οἰομένῳ τι εἶναι, οὐκ ἔστιν αἴσχιόν τι, ἢ παρέχειν ἑαυτὸν τιμώμενον μὴ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ δόξαν προγόνων. εἰ μὲν γὰρ τιμᾶς γονέων ἐκγόνοις καλὸς θησαυρὸς καὶ μεγαλοπρεπής. χρῆσθαι δὲ καὶ χρημάτων, καὶ τιμῶν θησαυρῷ, καὶ μὴ τοῖς ἐκγόνοις προδιδόναι, αἰσχρὸν καὶ ἄπιστον, ἀπειρία ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων τε καὶ δόξης. καὶ ἐὰν μὲν ταῦτα ἧττηθῶσιν, φίλοι τοῖς φίλους ἡμᾶς ἀφίξεσθε, ὅταν δὴ ὑμᾶς ἡ προθεσπίσουσα μοῖρα κομίσῃ· ἀμελήσαντας δὲ ὑμᾶς καὶ κακιωθέντας, οὐδεὶς δύμενος δέξεται.

ex illis ipsis audini, quæ ve ipsi nunc vobis, si facultas daretur, libenter præciperent. Coniectu ram equidem ex illis quæ quondam dicebant, facio. Existimate vero nunc quæ referam illos ipsos audire loquentes: hunc autem in modum exorsi sunt. Quòd ex præclaris parentibus orti estis, ô filij, præsentia vobis testantur: profectò cùm nobis liceret turpiter viuere, honestè emori maluimus, quàm vos cæterosq; posteros infamia cuiquam subijcere, ac parentib. nostris superioribusq; dedecori esse, putantes homini suos dedecoranti non esse viuendum. Et nanq; neq; in vita, neq; post mortem amicum aliquem esse, vel hominum, vel Deorum. Oportet igitur vos verborum nostrorũ memores, si quid aliud exercetis, cum virtute exercere, scientes absq; virtute exercitationes & possessiones omnes turpes malasq; esse. Diuitiæ nanq; splendorẽ afferunt, nullum eas cum ignauia possidẽti: neq; enim sibi hic, sed alteri parat possidetq; diuitias. Neq; forma corporis atq; robur timido ac prauo cùm insunt, decorẽ præstant. Eum nanq; dedecent, notiorẽ efficiunt, ignauiam patefaciunt. Præterea scientia quæuis, remota iustitia aliaq; virtute, non sapientia, sed calliditas esse videtur. Quorum causa et primò, et postremò, atq; per omnia omni studio diligentiaq; contendite, vt & nos, & maiores nostros virtutis gloria superetis. Alioquin scitote, si vobis virtute præstemus, victoriam hanc nobis dedecus allaturam. Sin superemur à vobis, felicitatem. Ita verò maximè nos quidem superabimur, vos autem superabitis, si ea ratione vitam instituetis, vt maiorum gloria non abutamini: neq; eam, vt ita dixerimus, expẽdatis, erogetisq; scientes viro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere, quàm seipsum honorandũ non propriam ob virtutem, sed propter gloriam superiorum præbere. Gloria enim parentum natis, præclarus est magnificusq; thesaurus. Vti verò pecuniarum honorumq; thesauro, & hunc ad posteros non transfundere, propriæ possessionis gloriæq; defectu, turpe, & à viri generositate penitus alienum. Si igitur hæc exercueritis, vitæ demum fatis exactis, cari ad nos filij charos parẽtes proficiscemini. Sin autem neglexeritis hæc, & improbi euaseritis, nemo vos libens excipiet.

Quæ sequuntur omnia, etiam in sermone de iustitia extant.

ΨΟΓΟΣ ΤΟΛΜΗΣ,

Λόγος ρξθ'.

Κακόν γε θνητοῖς ὁ νέον, ἐν δὲ τῷ νέῳ
ὃ μὴ δίκαιον, ὅστις αἰδοῦς ἔχει.
Νεότης μ' ἔπηρε, καὶ βίαιος τὸν νοῦν πλέον.
Γαπαῖ, νέος καὶ σαυρὸς οἷος ἐς ἀνήρ!
Νεανίας τε καὶ πένης, σοφός θ' ἅμα
τοῦτ' εἰς ἓν ἐλθόντ' ἄξι' ἐθαυμάσθης.

VITVPERIVM AVDACIÆ,

Sermo CLXIX. Ex Io. Stobæo.

Mala est hominib. iuuentus, et in iuuẽtute Si quis non obseruet iustitiam, multo deterior est.

Euripidis in Andromacha.

Iuuentus me instigauit, & robur, cuius mihi pars maior quàm mentis fuit.

Papæ, qualis vir est iuuenis simul & malus!
Si iuuenis, pauper, sapiensq; simul
Vnus homo fueris, admiratione dignum est.

Eiusdem in Andromeda.
Eiusdem in Melanippe.
Eiusdem in Archelao.

Iuuenis quidem est, sed animo in periculis exercitato.

Agathonis. *Iuuentutes animi sæpius flectuntur.*

Metrodori. *Iuuenis ambitiosus præcox est malitia.*

Eiusdem. *Ætas iuuentutis semper superbos & audaces reddit.*

Menandri. *Ne respicias istud, an iunior ætate dicam, Sed an sapientius viri verbis vtar*

Eiusdem. *Canities non affert prudentiam: Sed ingentium quorundam natura senile est.*

Cratini in Eumdis. *A iuuentute quidem eius alienus, menti verò & ingenio eius conuenientes.*

Theognidis. *Pubertas & iuuentus hominis mentem leuem reddunt, Multorumq; animum in errorem efferunt.*

Platonis in Theæteto. * al. non legitur. Eiusdem Legũ secundo. *Reuera enim iuuentus ad omnia incrementum habet. Illud tamen scio, quòd nullum animal cum tanta & tali nascitur intelligentia, quanta & qualis est cùm prouectum fuerit, conuenit. Hoc porrò in tempore quo prudentiam suam nondũ possidet, furit omne, & sine ordine clamat, & fastu elatum, lasciuiensq; salit † Et si quis ipsum statim occiderit, tum quoq; sine ordine saltat.*

Mar. Ficin. hæc verba non legit. Theophanis, alias Theophasti Platonis Legum 11. *Difficile est aliquid de iuuenibus diuinare. Est enim ætas incerta, sine scopo multis mutationibus obnoxia, & aliàs aliorsum agitur.*

Eiusdem in Symposio. *Adolescentium enim ingenia semper multis in vita mutationibus subyciuntur. Oportebat etiam legem statui, ne quis amaret pueros: ne multum studij in re dubia cõsumeretur. Incertus est enim puerorum finis, ad quem malitiæ aut virtutis terminum exeat, tum quod animam, tum quod corpus attinet.*

Homeri. *Semper iuuenum virorum animi leues sunt.*

DE MILITIA ET VIRIBVS corporis, Sermo CLXX. Ex Io. Stobæo.

Menandri. *Domi manendum est, & in libertate.*

Eiusdem in Paracatathecæ. *Militia verò non fert vllam opulentiam. Sed vitã qua in diem viuitur, ac temerariam, Quam experimur minimè salutarem esse.*

Eiusdem in Sicyonia. *Facilè impetitur conuicijs vt apparet, Militis habitus, & hominis peregrini.*

Apollodori ex Aphanizomeno. *Difficile est militem inuenire, cui ad senectam vsq; omnia bene successerint, nisi timidus sit.*

Menandri in Aspide. *Non parua difficultas est militem Salutis inuenire causam: perditionis autem, facile.*

Menandri. *Elegans miles, etiamsi Deus ipsum formaret, haud vllus effici posset.*

Apollodori in Pædio. *Statim factus es miles pro homine libero. O miles, non homo, qui pasceris*

Philemonis. *Quemadmodum victima, vt cùm tempus fuerit, immoleris.* (ma,

Antiphanis. *Quis non mercenarius est mortis, ô charissi- Qui gratia viuendi accedit moriturus?*

Isocratis ad Demonicũ. *Robur prudentiæ iunctum conducit: sine*

Νεος, πόιοις δὲ γ' οὐκ ἀγύμναστος φρένας.

Νέων γὰρ ἀνδρῶν πολλὰ καμπτοὶ ταὶ φρένες,

Νέος φιλοδικαίων ταχίμως πονηρία.

Τὸ νέον ἅπαν ὑψηλὸν ὄζει καὶ θρασύ.

Μὴ τοῦτο βλέψῃς, εἰ νεώτερος λέγω,

ἀλλ' εἰ φρονίμους τοὺς λόγους ἀνδρὸς ἐρῶ.

Οὐχ αἱ πρόσοψεις ποιοῦσι καὶ λευκαὶ φρένας·

ἀλλ' ὁ νοῦς τοῖς σώμασι ὄζει τῇ φύσει χρώς.

Ἡ ζωὴ σκιά ἐστιν, οὐδὲ οἱ τύδε μὲν φρενῶν κατάπλεως.

Ἡ ζωὴ καὶ νεότης, ὀλιγοχρόνιός ἐστιν ἀνδρός·

πολλῶν δ' ἐξαρθυμοῖ ἐς ἀμπλακίαν.

Τῷ γὰρ ὄντι νεότης εἰς τοῦτο ἔοικε δοκεῖν ἔχειν.

Τοσοῦτον δ' οἶδα, ὅτι τοῦτο, *ζῶσιν ὅσον αὐτῷ προσήκει χρόνον. ἔχει τέλειόν τι, πιθανὸν καὶ πρὸς τοὺς ὁδοὺς ἔχει πρὸς φύσιν. ὁ τόπος δὲ τοῦ χρόνου σοφὸν μὲν τὸν κέντρον τὸ οἰκεῖον φέρουσι, καὶ μανιῶδές τε καὶ βοᾷ ἀτάκτως. καὶ ὅταν ἀποκτείνῃ αὐτὸ τάχιστα, ἀτάκτως αὖ πηδᾷ.

Χαλεπὸν καταμαθεῖν ἐστὶ τὴν νέων. ἀσύχαστος γὰρ ἡλικία, καὶ πολλὰς ἔχουσα μεταβολάς, ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο φέρεται μόνη.

Τὰ γὰρ τῆς νέων ἤθη πολλαὶ μεταβολαὶ τοῦ τῆς βίου μεταβάλλει ἑκάστοτε πάθος.

Χρὴ δ' οὖν καὶ νόμοι εἶναι, μὴ ἐᾶν παῖδων ἕνα μὲν εἰς ἄδηλον πολλὴν ἀσουδὴν αἰπλίσσεσθαι. τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον, οἱ τελοῦσι τὰ κακίας ἢ ἀρετῆς, ψυχῆς τε πέρι καὶ σώματος.

Αἰεὶ δὲ ὁ πλουτέων ἀνδρῶν φρένες ἠρέθονται.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ἰσχύος, Λόγος ρό'.

Οἴκοι μένειν χρή, καὶ μένειν ἐλευθέρους.

Στρατεία δ' ἐστὶ φέρουσα ἐξουσίαν σώζεσθαι, ἐφήμερον δὲ καὶ τὸν βίον, ὃν πέρα ἔχομεν, ὄντως σωτηρίαν.

Εὐλαβοῦ πτόρθον, ὡς ἔοικε, φαίνεται ὁ τῦ στρατιώτου χῆμα, καὶ ὁ τῦ ξένου.

Στρατιώτου ἔργον ἄχει γήρως λαβεῖν ἔστι δυστυχοῦντ', αὖ μὴ δοῦλος ᾖ.

Στρατιώτου σμικρὸν σωτηρίας ἓς ἔργον δύρυ πρόφασιν, ὀλέθρου δ' ὅπερον.

Κομψὸς στρατιώτης, ὅδ' ἂν εἰ πλάτοι Θεὸς, ὅτως ᾐδοιτ' ἄν.

Ταχύ γε στρατιώτης γίγνεται αὐτοῦ ἐλευθέρου.

Στρατιῶται καὶ ἀνθρωποι, καὶ στέμματα ὡς τὰ ἱερεῖα, ἵν' ὅταν ᾖ καιρός, τυθῆς.

Τίς δ' ἐχθρὸς ἀστὸς μισθοφόρος, ὦ φίλτατε, ὃς εἵνεκα τοῦ ζῆν ἔρχεται θανούμενος;

Ῥώμη δὲ μετὰ μὲν φρονήσεως, ἀφέλησεν· ἄνευ δὲ

ζώντης, πλείω τὰς ἔχοντας ἔβλαψε. καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν ἀσκούντων κρύπτει, ταῖς δὲ τῆς ψυχῆς ἀτιμελείαις ἐπισκήπτει.

Ἐπὶ δὲ καλάσεως ἀπροβουλίας φόβος, ἄτοπός ἐστιν ἀπονοίας. ὁ γὰρ ὄλεθρον αὑτῷ προσλαβών, ὁμοίως χορηγὸς κινδύνοις.

Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεύς, θαυμάσας τὸν ἴδιον παῖδα ἄγαν προπετῶς μαχόμενον τοῖς Ἀθηναίοις, εἶπεν· ἢ τῇ δυνάμει προσθῆς, ἢ τῷ θράσει ἄφελε.

Κλείταρχος ὁ ἱστοριογράφος εἶπε· πᾶσα τόλμη καὶ τὰς τῆς δυνάμεως ὑπερβαίνει μέτρα.

Τί δαί σοι τοιοῦτον ἀγαθὸν δυτυχεῖται μᾶλλον, ὡς ἔνεκα τούτου μηχανᾶν μὲν τῶν ἀνθρώπων, μητέρα δὲ τῶν ἀλόγων ζώων γεγονέναι τὴν Φύσιν, μεγέθους καὶ ὀξύτητος, καὶ ὀξυωπίας χάριν; ἢ δὲ ἀνθρώπου ἴδιος ἰσχὺς, ὁ ψυχῆς ὄντι λογισμὸς, ᾧ καὶ ἐλέφαντας ὑπὸ δρυμὸν εἶλε ποδάγραις, καὶ ἵππους ἐχαλίνωσε, καὶ βοῦς ἀρότροις ὑπέζευξε, καὶ τὰ ἐναέρια κατέπαυσε καλάμοις, καὶ τὰ βύθια δικτύοις ἀνήγαγε. τοῦτ' ἐστὶ νικᾶν. ἢ δὴ ἐπὶ μίζων, ὅταν γῆς περιόδους, καὶ οὐρανοῦ μεγέθη, καὶ ἀστέρων κύκλους διώκουσα μὴ κάμῃ. ταῦτ' ἦν Ἡρακλέους ἄξια. τίς γὰρ ἂν αἱρεῖσθαι μᾶλλον Ὀδυσσεὺς εἴη, ἢ Κύκλωψ;

Ἄρατος ὁ Σικυώνιος, ἐπαινῶντός τινος ἄνδρα ἀπονενοημένον καὶ θρασύν, καὶ ἄμαχον τοῦτο καὶ ἐν τοῖς πολέμοις ἀκαρπεῖν ἀμφέρειν, ἔφη, ὃ πολλοῦ τινα τὴν ἀρετὴν ἀξίαν εἶναι νομίζειν, καὶ ὃ ζημιοῦ τοῦ μηδενός.

Ἄνδρες ἰσχὺι, καὶ ῥώμῃ, καὶ τάχει μόνα ἀσκέοντες, καὶ ὅκως ταῦτα ἕξουσι παρὰ τούτων μόνων δόξαν ἐσπουδακότες· τῆς δὲ τῆς ψυχῆς ἀτιμέλειαν, ἣ ἕκαστα γιγνόμενοι ἀγροῦσι. καὶ τούτων μὲν ὁκόσα κοινὰ τοῖς θηρίοις ἔχουσι, καὶ τῶν πολλῶν ἀποτέτευχεν· τούτων μὲν ἀτιμελοῦντες, τῶν δὲ σφετέρων ἐπιτάτην, καὶ καθ' ὅτι αὐτοῖς ἐστιν, εἰ οἷόν τε τοῖς Θεοῖς ὁμοιοῦσθαι, ἀμελοῦντες.

Θάρσος δὲ πρὸς τὰ φοβερὰ σὺν λόγῳ, ἀγαθὸν· ἀνδρία γὰρ τοῦτο. τὸ δὲ μετ' ἀλογίας ἐπ' αὐτὰ ὁρμᾶν θράσος νόμιζε, καὶ φεύγε.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΧΡΗΣΙΜΩΝ ΒΟΥΛΕΥΜΑΤΩΝ, ΛΟΓΟΣ ΡΟΑ'.

DE IMPERATORIBVS, ET de rebus pertinentibus ad bellum, consilia, Sermo CLXXI. Ex Io. Stobæo.

ΓΝώμαι γὰρ ἔργων τῶν ἐν ἀνθρώποις βροτοί.
Βουλαὶ * πάγ' ὄζει σοφίαν, ἢ χερῶν σθένος.
Γνώμαι πλέον κρατοῦσιν, ἢ σθένος χερῶν.
Γνώμαι δὲ χρειῶν ἐστιν, ἢ ῥώμη χερῶν.
Γνώμη γὰρ ἀνδρὸς, οὗ μὴ οἰκοῦσιν πόλεις,

ipsa verò plus ladit possidentes. Idem corpora quidem exercentium se ornat, animi verò studia obtenebrat.

Inexitabilis timor pœna, causa est desperationis: qui enim interitum suum præsidit, pericula ultrò sequitur. Ex epist. de Amicitia.

Archidamus Lacedæmoniorum rex, cùm vidisset filium suum nimis temere contra Atheniensis pugnantem: Aut vires tibi sunt augendæ, dixit, aut minuenda audacia.

Clitarchus historiographus dixit, Omnis audacia virium mensuram excedit.

Quenam tibi tanta fœlicitas videtur, vt eius gratia naturam existimes, hominibus nocuerim, brutis verò parentem esse? An propter magnitudinem, celeritatem, visumq; acrem ista censes? At hominum propria vis, in animi ratione consistit, qua & elephantos per syluas pedicis capit, frenat equos, subingat boues aratris, volucria deijcit arundinibus, & in profundo submersa retibus extrahit. Hæc eius vis est, quæ multò vberius se profert, cùm ambitus terræ, cœli magnitudines, & stellarum circulos persequendo non fatigatur. Hæc erant Herculea digna. Quis enim non Vlysses, quàm Cyclops esse malit? Plutarchi lib. contra vitescorporis.

Aratus Sicyonius laudante quopiam virum desperatum & audacem, ac idcirco & in bellis eximium: differre dixit magni facere virtutem, & vitam nihili facere.

Homines viribus tantùm, robori & velocitati augendis student, & quo pacto hæc habentes ex ipsis solis clari fiant: animum verò, per quem existunt, negligunt: ignorantes se illa solùm excolere, quæ cum brutis communia habent, & quidem imbecilliora quàm multa ex brutis: diuinissimam verò sui partem, et secundum quam Dijs aliquo modo similes reddi possent, neglectui habere. Eiusdem.

Animi præsentiam in periculis cum ratione coniunctam, laudato: impetum verò ad ea sine ratione, audaciam vocato, & oderis. Eiusdem.

Rationibus aluntur hominum operæ. Sophoclis.
Consilia has res effecerunt, nõ manuum robur. Eiusdem. * τάδ'.
Rationes, manuum viribus præpollent. Agathonis.
Viri prudentia facit, vt bene habitentur ciuitates, Euripidis in Antiope.

Is. mẽ familia: & ad bella magnum cum momentum est.

Consilium enim sapienter initũ multas manus
Vincit: imperita vero cũ multitudine deterius malum est. (*industria.*

Eiusdem in Æolo. *Exiguũ est viri robur, præualet autem animi*
Eiusdem in Bellerophõte. *Semper. n. virũ imperitũ, et robustũ corpore*
Minùs timeo, quàm imbecillum & sapientem.
Eiusd. in Palamede. *Imperatores quidem innumeros fieri liceret,*
Sapientem verò vix vnum aut alterum longo tempore. (*potens manu.*

Eiusdem in Rhelo. *Vtinam vir esset tam prudens consilio, quàm*
At non idem homo omnia fuit re
Idoneus est: sed aliud alij munus obtingit.
Te quidem pugnare, illos consultare decet.

In Archelao. *Exigua hasta valida potior est, quàm dux*
infinitæ exercitus.

Ibidem. *Hoc etiam non paruum decus est nobili*
Viro si fuerit imperator, & glorioſum inde nomen co' sequatur.

In Frechthco. *Cum Dijs mouere hastam sapientes*
Duces oportet, nõ aũt præter ipsorũ voluntatem.

Ibidem. *Nullus in bello inutilus, redijt incolumis.*
Odi cùm quis imperator in regione
Non omnibus vbig, lenia adhibuerit remedia.

*πάντως. *Non. n. factis ipsis aut rebus succensere oportet:*
Cùm nihil aliud inde sit vtilitatis futurum:
Sed res, si rectè instituatur, fœlicitèr succedent.

†μάλ. Eiusdem in Timeno. *Imperatoriam artem in hoc sitam esse puto, vt bene* (*pr.*
Cognoscas hostem, quo maximè pacto possit ca-

Ibidem. *Sic qdẽ imperabis. Oportet aũt imperatorem*
Simul existentem iustum, regere exercitum.

Eiusdem in Timenſi. *Robur cum imperitia sæpius damnoſum est.*
Eiusdem in Thœnissis. *Cautus imperator præferendus est audaci.*
Eiusdem in Bellerophõte. *Victoria hominum cruenta est, & pugnas manuum*
Frandibus inuoluit furtiuis: at veritatis via
Simplex est: mendacijs autem Manors amicus.

Eiusdem in Helena. *Nosti quòd audere impoßibilia, viri sit non sapientis.*

Sophoclis in Alcaſt. *Nullus vt mihi videtur. Sed vide ne præsiterit*
Vel cum impietate vincere hostes,
Quàm in seruitute alijs obedire.

Eiusdem in Ione. *Pietatem secunda spirante fortuna decet*
Colere. Cùm verò quis hostes malè afficere

*ἔνεστ. Menandri. *Voluerit, nulla lex impedimento est.*
Quisquis exercitui imperat, cùm nunquam
fuerit miles,
Is planè hecatomben hostibus educit.

Thucydidis lib. 1. in concione Corinthiorum. *Post bellum constantior pax fit: in tranquillitate autem nolle bellum mouere, haud æquè*
periculo vacat.

Eiusd. l. b. 4. in concione Demoſthenis. *Quæcunque ad necessitatem redacta sunt, vt præsens negotium, consilia minimè admittunt, sed periculum quàm celerrimè fieri postulant.*

δῦσί τ' εἶκος, εἴς τ' αὖ πόλεμον ἰσχύϊ μέγα.
σοφὸν γὰρ βούλευμα τὰς πολλὰς χερας
νικᾷ σὺν ὄχλῳ δ' ἀμαθία, πλέον κακόν.

Βραχύ τι αὐτὸς αἰδρὸς, ἀλλὰ ποικιλίαν τροφὰν.
Ἀεὶ γὰρ ἀνδρα σπάνιον, ἰσχυρὰ φύσις,
ἢ παν. δέδοικα τἀσθενοῦς τι καὶ σοφοῦ.

Στρατηλάτου δ' ἀν' μυρίοι ἠμοίμεθα,
σοφὸς δ' ἀν' εἷς τις, ἢ δυ' ὧν μακρῷ χερσίν.

Εἰθ' ἦδ' ἀνὴρ * σύμβουλος ὡς δρασαι χρεών.
ἀλλ' ὅ γὰρ αὐτὸς τοῦτ' ἔπισταται ἀνὴρ
πέφυκεν. ἀλλ' ὁ μὲν πρόκειται χερσὶν
σὺ μὲν μάθαι, τάδ' εὖ βουλεύσαι καλῶς.

Οὐ λίγοι ἄλκιμον δόρυ, χρῆσον στρατηγοῦ μυρίᾳ
στρατεύματος.

Ἐχθὲς δὲ καὶ τοῦτ' ὀλίγ μικρὸν δύηθης
ἀνὴρ, στρατηγὸν, δύκλεᾶ τ' ἔχων φάτιν.

Ὡς σὺν θεοῖσι τὰς σοφὰς κυβερνᾶν δόρυ
στρατηλάτας χρὴ, τῶν θεῶν δὲ μὴ βίᾳ.

Οὐδεὶς στρατεύσας ἄδικα, σὺν πλεῖ πάλιν.

Μισῶ δ' ὅταν τὸ χθόνιος στρατηλάτης
μὴ πᾶσι * πόλεσι προφέρῃ μειλίγματα.
τοῖς προφάσεσι γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
† μέλλει γὰρ οὐδὲ γὰρ οὐδεὶς. ἀλλ' ὧν τυγχάνει,
τὰ πρόφασιν ὀρθῶς ἢ πῇ, προφάσου καλῶς.

Τὸ δὲ στρατηλᾶν τοῦτ' ἐγὼ κρίνω, καλῶς
γνῶναι τὸν ἐχθρὸν, ἢ μάλιστ' ἀλύσιμος.

Ἄρξῃς ἄρ' ὅτου χρὴ δὲ τὸν στρατηλάτην
ὁμῶς δίκαιον εἶναι ποιμένα στρατοῦ.

Ῥώμη δέ τ' ἀμαθὴς πολλάκις πέπτει βλάβῃσιν.
Ἀσφαλὴς γὰρ ἐξ' ἀμείνων, ἢ θρασὺς στρατηλάτης.

Νίκη γὰρ ἀνδρῶν φρονία, καὶ μάχας χερῶν
δόλοισι κλέπτει τῆς δ' ἀληθείας ὁδὸς
φαύλη τὸς ὄντ. φαύλοισι δ' Ἄρης φίλος.

Γαθὸ δ' πλημμελὲς ἀδικεῖ τ', ἀνδρὸς δ' σοφοῦ.
Δοκῶ μὲν οὐδείς. ἀλλ' ὅρα μὴ κρείσσον ἢ
καὶ δυσεβοῦντα τῶν ἐσαύτως κρατεῖν,
ἢ δῦλον αὐτὸν ὄντα τῶν πόλεως κλύειν.

Τιὼ δ' βούλεσθαι, δύτυχοῦσι μὲν, καλὸν
ἡμᾶν. * ὅπου δὲ πολεμίους δράσαι κακῶς
θέλῃ τὶς, οὐδεὶς ἐμποδὼν κεῖται νόμος.

Οὔτις στρατηγεῖ μὴ σοφὸς τὴν ἡμόμενος,
σοῖς ἑκατόμβοις ἔδαφ' τοῖς πολεμίοις.

Ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαίως. ἀφ'
ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμοῦσαν, οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον.

Ὅσα γὰρ ἐς ἀνάγκην ἀφίκται ὧν τὰ δέ, λογισμῶν
ἧκιστα οὐδεχόμενα κινδύνῳ τῷ ταχίστῳ προσέσθαι.

Καὶ

Καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατηγοῦντα φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα, ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι, ἢ φύλακας φυλάξειν, ἢ φίλων ἀφέξεσθαι, ἢ ἀπροσφάτους ἰέναι εἰς τοὺς πολεμίους.

Et aiunt ipsum dicere solitum, quòd oporteat militem magis metuere ducem quàm hostes, si talis sit futurus vt custodias seruet, amicis abstineat, & hostes citra terginersationem aggrediatur. Xenophontis lib. 2 Expeditionis Cyri.

Ἀκούσας δέ ποτε Διονυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἥκειν, ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεγε τοῖς τινα τῶν συνόντων, ὃν ἠθέλετο βελόμενον τῆς παρ' αὐτοῦ σοφίας ἐπὶ τῇ πόλει τυχεῖν. Ἵνα καὶ ἐάν ἡμῶν τις, ἢ παξιαρχῇ, ἢ λοχαγήσοι, ὑπισημότερος τῶν πολεμικῶν ὢμεν. λέξον ἡμῖν πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν; καὶ ὃς, Ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα. τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε, καὶ ἄλλ' οὐδὲν ἐδίδαξεν. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοῦ μέρος ὑπάρχει στρατηγίας καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρὴ, καὶ ποριστικὸν τῶν ὑπιτηδείων τοῖς στρατιώταις, καὶ μηχανικὸν, καὶ ἐργαστικὸν, καὶ ὑπομενῆ, καὶ καρτερικὸν, καὶ ἀγχίνουν, καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὠμὸν, καὶ ἁπλοῦν, καὶ ὑπόβουλον, καὶ φυλακτικόν τε καὶ κλέπτην, καὶ προμηθῆ, καὶ ἅρπαγα, καὶ φιλόδωρον, καὶ πλεονέκτην, καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ὑπερτικὸν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ὑπισήμη ἃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι. πολὺ γὰρ διαφέρει στράτευμα τεταγμένον, ἀτάκτου. ὥσπερ λίθοι τε καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ κέραμος, ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα, οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν· ἐπειδὰν δὲ παρὰ μὲν καὶ ὑπὸ πολῆς, τὰ μὲν τε σπάνια, μήτε τοιχώματα, οἵ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος ἐν μέσῳ δὲ αἵ τε πλίνθοι, καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθηται, τότε γίνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα οἰκίας. Ἀλλὰ πάνυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὦ Σώκρατες, ὅμοιον εἶπας· καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς τε σοφοὺς ἀρίστους δεῖ πάντη, καὶ τοὺς τελευταίους ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χείρους, ἵνα τοὺς μὲν τῶν ἄγωνται, τοὺς δὲ τῶν ὠθῶνται. εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγινώσκειν σε καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; ὑδὶ γὰρ εἴ σε ἀργύριον ἐκέλευσε, πρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον δ' κέλλιστον τάττειν, μέσον δὲ δ' χείριστον, μὴ διδάξας διαγινώσκειν τό, τε καλὸν καὶ δ' κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. οὐδὲ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν, ὥστε αὐτὸς αὖ ἡμᾶς δέοι τούς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν. τί οὖν ὑ σκοπεῖσθαι, ἔφη, πῶς αὖ αὐτῶν μὴ διαμάρτοιμεν; βούλομαι, ἔφη, ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἁρπάζειν, τοὺς φιλαργυροτάτους πρῶτον καθιζάντες ὀρθῶς ἂν ποιοῖμεν; ἔμοιγε δοκεῖ. τί δαὶ τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας, ἆρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; ὅτοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἱ ἕνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. ὑ τοίνυν οὗτοί γε ἄδηλοι, ἀλλ' ὑπόφανῆς πάντα χῆ

Cùm verò quondam audisset Dionysodorum aduenisse in ciuitatem, qui profitebatur exercitus ductitandi artem se tradere posse, ad quẽdam è suis auditoribus, quem sentiebat huius muneris cupidum esse, sic est loquutus. Eiusdem dè factis & dictis Socratis lib 3. Interferuntur hæc pleraq; apud Xenophontem. Paulo post.

At verò si quis etiam nostrum aut manipuli aut cohortis præfectus vnquam fuerit, magis in rebus bellicis expertus sit, dic nobis, à quo te incepit imperandi artem docere? At ille: Indidẽ, ait, vbi etiam finiuit. Aciem nanq; instruendi artem, & nihil aliud me docuit. Atqui, Socrates ait, minima hæc imperãdi pars est. Imperatorẽ nanq; & præparandi ea quæ ad bellum conferant, expertum esse oportet: & ad victum militibus necessaria reperiendi, machinandi & operandi. Et ad hæc diligentem eum esse necesse est, corpore patientem, prudentem, mitem, durum, simplicem, insidiatorem, cautum, furem, liberalem, rapacem, donandi plus quàm habẽdi amatorem, tutum, & alios aggredi aptum. Cæteraq; multa sunt, quæ tum natura, tum doctrina illũ habere oportet qui bene imperaturus sit. Bonum verò est, inquit, aciem etiam ordinare scire: multo nanq; differt ordinatus ab inordinato exercitus. Quemadmodum enim lapides, lateres, ligna, & tegulæ inordinatè quidem proiecta, ad nihil vtilia sunt: cùm verò ordinentur deorsum & sursum, quæ neq; putrescunt, neque fluunt lapides ac testa: in medio autem lateres & ligna, quemadmodum in ædificijs componũtur, tunc domus res pluris æstimanda efficitur. Tum adolescens: Vehemẽter, ô Socrates, inquit, simile quiddam dixisti. Nam & in bello illos primos & vltimos ordinare oportet, qui fortitudine excellant: in medio verò peiores, vt à primis ducantur, ab vltimis verò impellantur. Si igitur, Socrates ait, & discernere tibi fortes à timidis tradidit artem, bene est: sin minùs, quæ vtilitas erit huius tuæ disciplinæ? Nec enim si argentum quoq; te docuisset in primo & vltimo loco optimum ordinare, peiusverò in medio non docendo discernere bonum ab adulterato, vlla tibi esset vtilitas. Sed me hercle, inquit, non docuit: itaq; nos oportet, qui fortes quíne timidi sunt, iudicare. Quin igitur consideremus, inquit, quo pacto nos non lateant. Ego profectò velim, adolescẽs inquit. Si igitur argentũ, inquit, rapere oportet, auaros & amatores argenti primos ponendo bene ordinabimus? Ita mihi videtur. In periculis verò subeundis, num illos præponamus necesse est, q̃ amatores honoris sunt? Hi tamẽ, ais, non sunt obscuri: sed cũ vbiq; præclari

sint, facilè inueniri ac eligi possunt. Sed sint hæc. Virum autem ordinare solùm te docuit, an etiam vbi, & quomodo vtendum est quolibet illorum, quos ordinandi sunt? Minimè, inquit. Attamen multa sunt, aut, in quibus nec ordinare, nec ducere eodem modo oportet: nónne hæc tibi declarauerat? Minimè, inquit, mehercule.

Ibidem. Quondam verò cùm casu quendam imperatorem electum conuenissem: Qua de causa, inquit, arbitraris Homerum nuncupasse Agamemnonem pastorem populorum? Nónne quoniam quemadmodum pastorem oportet curare, vt salua sint oues, ac habeant vnde viuant: sic etiam imperatorem curare necesse est vt exercitus salvus sit, illudq; perficiat cuius rei gratia militat? Militant verò, vt hostibus superatis fœliciores ipsi sint. Cur nanq; ita laudasset Agamemnonem, aut q; virum q; cum appellasset, regemq; bonum, militemq; robustum? nisi quòd probet illum esse militem fortem, qui non solùm aduersus hostes fortiter luctetur, sed omnis etiam exercitui huius causa sit. Regemq; bonum, qui non se solùm bene regeret, sed etiam illis quos regat, fœlicitatis causa sit. Rex nanque eligitur, non vt suipsius curam habeat, sed vt per ipsum, qui eum elegerunt, in fœlicitate degant. Similiter militant omnes homines, vt quàm optima vita fruãtur: imperatores præficiunt, vt ad hoc eos conducant. Oportet igitur imperatorem præficere, vt hoc idem eligentibus conferat. Nec etiam aliud melius isto facile est reperire, nec contrario turpius. Et ad hunc modum considerans quæ sit boni præfecti virtus cætera quidem auferebat: illud autem solùm relinquebat, videlicet vt fœlices efficias illos, quorum quisq; dux effectus est.

Ibidem. Cum quodam verò equitum præfecto, in hunc modum cum memini disputasse.

Paulo pòst. In Græco Xenophontis hic 13 versus omissi sunt. Principatus verò hic in quem electus es, equorum & equitum est? Ita est, inquit. Agè itaque hoc primùm dic nobis, quibus artibus cogitas equos meliores efficere? At ille: Non meum hoc opus esset, sed quilibet officij suscuram habebit. At si tibi, Socrates ait, equos ducent quosdam, tam vitiatis pedibus ac tibijs, quosdam verò ita debiles ac strigosos, vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quocunque tu loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de vno in alium acies locum eos transferre, quæ tibi vtilitas erit equitatus? aut quo tandem bono, cùm talibus præsis, ciuitatem afficies? At ille: Optimè dicis, inquit: & ideo, prout possum, conabor equorum curam habere. Quid verò, equites ipsos

ὁ τεκτων. ὁτιοῦν, διαιρετὸν αὖ εἶεν. αὐτὰρ, ἔφη, πότερόν σοι τὰ τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅποι, καὶ ὅπως χρηστέον ἑκάστῳ τῶν * ταγμάτων; ὃ πάνυ, ἔφη. καὶ μὴν πολλά γ' ἐστὶν, ὡς ἐγὼ ἔφην, ἃ οὔτε ἄγειν, οὔτε τάττειν ὡσαύτως προσήκει. μὰ Δί', ἔφη, διεσαφήνιζεν.

Ἐντυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ἡρημένῳ τῷ, τῶ ἔοικεν, ἔφη, ὦ μακάριε, οἷς τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεῦσαι ποιμένα λαῶν; ἆρα γε ὅτι ὥσπερ τὸν ποιμένα δεῖ ὅπως μελήσεται ὅπως σῶοί τε ἔσονται αἱ οἶες, καὶ τὰ ὁπωσοῦν ἔξουσι, καὶ ἕνεκεν στρατεύονται, τοῦτο ἔσται· οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ὅπως μελήσεται δεῖ ὅπως σῶοί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται, καὶ τὰ ὁπωσοῦν ἕξουσι, καὶ ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται στρατεύσονται, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν. ἢ τί δή ποτε ἄλλο ἐπῄνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπών·

ἀμφοτέρω βασιλεὺς πάγαθος κρατερός τ' αἰχμητής;

ἆρα ὅτι αἰχμητής τε καὶ κρατερὸς αὐτὸς εἶη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὐ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ πάντα τὰ στρατόπεδον τοῦτο ἄριστος εἴη; καὶ βασιλεὺς ἀγαθὸς, οὐκ εἰ μόνον τὸν ἑαυτοῦ βίον καλῶς προσήκοι, ἀλλ' εἰ καὶ οἱ βασιλευόμενοι, τούτους εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη; ἐγὼ δὲ βασιλεὺς αἱρεῖται, οὐχ ἵνα ἑαυτῷ καλῶς βιωσόμεθα, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸ τοῦτο εὖ πράττωσιν. καὶ στρατοῦνται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος εἴη, καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται τούτου ἕνεκα, ἵνα τοὺς τοῦτο αὐτοῖς πορίσοντας ὦσιν. δεῖ δὴ τὸν στρατηγοῦντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἑλομένοις αὐτὸν στρατηγεῖν. καὶ γὰρ ὅτε καλλίστην τούτου ἄλλο ῥᾴδιον εὑρεῖν, οὔτε αἴσχιον τοὐναντίον. καὶ ὅπως ὁπισκοποῦντι τίς εἴη ἀγαθοῦ πόλεμος ἀρετὴ, τἆλλα μὲν ἄλλα παρῄρει, κατέλιπε δὲ ὁ δυνάμενος ποιεῖν αὐτὴν πόλεμον.

Καὶ ἱππαρχεῖν δέ ποτε πειρωμένῳ εἶπεν ἀρξάμενον τοῦτο αὐτὸν πειρᾶσθαι. * ἡ ἀρχή πως, ἔφη, ἐφ' ἧς ἥρησαι, ἱππέων τινὶ ἐμοιάζει τῶν ὄντων. ἔστιν γὰρ οὕτω, ἔφη. ἦ δ' ὃς, λέξον ἡμῖν ὅτῳ προσοικοῦντι, ὅπως ἀγαθὴν τὴν ἵππους βελτίους ποιῆσαι; ὃς, σιγᾷ τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμοὶ εἰ ὃ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ * ἵππου ὁπτιμελεῖσθαι. ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους, οἱ μὲν ὑπὸ κακοποδίας ἢ κακοσκελίας, ἢ ἀσθενεῖς· εἰ δ' ὑπὸ ἀδοφαγίας, ὥστε μὴ δυνάμενοι ἄγεσθαι ὑπὸ ἀγωγῆς, ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξῃς· οἱ δ' ὑπὸ λακτισμοῦ, ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι· πῶς σοι τὴν ἱππικὴν ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσῃ τοιούτων ἡγεμὼν, ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; ὃς, ἀλλὰ καλῶς γε λέγεις, ἔφη, ἀλλὰ πειράσομαι τὴν ἵππον εἰς ὃ δυνατὸν ὁπτιμελεῖσθαι. τί δὲ, τὴν ἱππικὴν

οὐκ ὁπι-

οὐκ ἐπιχρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; ἔγωγ', ἔφη. (οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ὅπως τοὺς ἵππους ποιήσεις; δεῖ γάρ, ἔφη.) καὶ γὰρ εἴ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σώζοιτο. τί γὰρ ἐάν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπ' ἀγρὸν τοὺς πολεμίους ὅπου τὴν ἄμμον κελεύσεις, ἵνα εἰώθασί τε ἱππεύειν, ἢ πειράσῃ τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις παίζεσθαι χωρίοις, ἐν οἷσπερ οἱ πόλεμοι γίγνονται; βέλτιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. (τί δὲ τὸ βάλλειν τοὺς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων, ὅπως μελήσει τινὰ ποιήσεις; ἔφη, καὶ τοῦτο.) ἦ γάρ δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων, καὶ ὀξορμίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἄν περ ἀλκιμωτέρους ποιῇ ἀφανεύσας; εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καὶ ταῦτα πειράσομαι, ἔφη. ὅπως δὲ σοι πείθονται οἱ ἵπποι, πῶς ἐνενόησας; εἰδὼς γὰρ δή τοῦτο, ὅτι ἵππων, ὅτι ἱππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων ἐστὶν ὄφελος. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἀλλὰ πῶς ἄν τις μάλιστα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐθέλοντας πείθοιτο; σκέψομαι δή που εἴσῃ, ὅτι ἐκ παντὸς πράγματος οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὅταν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται· καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον· καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. καὶ μέγα, ἔφη. οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἱππικῇ ὃς ἂν μάλιστα εἰδὼς φαίνηται ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι. ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βελτίων ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί; ἐὰν γὰρ πρὸς τοῦτο, ἔφη, διδάξῃς αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαί σοι κάλλιόν τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; πολὺ μὲν Δί', ἔφη, ῥᾷον, εἴ γε δέοι διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστι. λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι μέλεσθαι δεῖν καὶ τὸ δύνασθαι λέγειν; σὺ δ' οὔ, ἔφη, χρῆναι σωφρονεῖν ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐνθυμῇ, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν καλλίω ὄντα, δι' ὧν γε ζῶμεν ὀρθοῦμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγων ἐμάθομεν; καὶ εἴ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα, διὰ λόγων μανθάνει· καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες, μάλιστα λόγῳ χρῶνται· καὶ οἱ τὰ ἀσυνδετώτατα μάλιστα ὀρθοῦμενοι, κάλλιστα * διαλέγονται.

Καὶ ὁ Νικομαχίδης, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδα πότε ὤμην ἐγώ σου ἀκούσας, ὡς ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, γραμματοῖ ἂν εἶεν. ἴθι δή, ἔφη, ὀξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τὰ αὐτὰ ὄντα, ἢ διαφέρει τι. πάνυ γε, ἔφη. ὃ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ ὑπηρέτας παρασκευάσαι, ἀμφοτέρων ὄντων ἔργον. καὶ μάλα, ἔφη. τί δὲ ὃ πρὸς ἑκάστους ὑποτιθέναι; ἢ τοῦτο, ἔφη. καὶ μὴν ὃ τοὺς κακοὺς κολάζειν,

non conaberis meliores efficere? Vehementer, inquit. Primò itaque, ait, aptiores ad ascendendum equos efficies? Opportunum est, inquit. Etenim si quando quisquam eorum ab equo caderet, citiùs hoc modo salvus erit. Quòd si pericula, inquit, oportuerit subire, vtrum ad arenam iubebis hostes attrahere, vbi equitare soletis, an in talibus locis exerceri conaberis, quibus bella fieri solent? Hoc esset melius, ait. Acuere verò animos equitum, & aduersus hostes irritare, ac fortiores efficere vnquam considerasti? Si non antea, nunc, ait, conabor. Vt verò tibi obediant equites, cogitasti? Etenim absque hoc, nec equorum, nec equitum bonorum ac fortium vlla erit vtilitas. Verum dicis, ait. Sed quo nam modo quisquam, ô Socrates, eos ad hoc hortaretur? Non ignoras illud, ait, quòd in quaque re illis obedire potissimùm homines volunt, quos putant optimos esse: nam & in morbo illi potissimùm obediunt, quem putant medicina excellere: & in naui qui nauigant, gubernatori: & in agricultura agricolæ. Ita profectò, inquit. Et in equitandi itaque arte, ait, quicunque sciat qua oporteat agere, illi verisimiliter cæteri obedient. Si ergo ego, ô Socrates, melior illis in hac re sim, sufficiet mihi ad hoc vt illi mihi obediant? Si ad hæc, inquit, doceas illos, melius & magis expediens illis fore tibi obedire. Quo autem modo istud docebo? Multo facilius, ait, per Iouem, quàm si oportuerit docere, mala meliora esse bonis atque vtiliora. Vt apparet igitur, inquit, tu dicis equitum præsidem oportere etiam artem perorandi habere. Tu autem putabas, ait, tacendo posse equitibus præesse? An non recordaris, quòd quæcunque optima lege didicimus, per quæ viuere possumus, omnia ista per verba didicimus? Et si quam aliam bonam disciplinam discat quisque, per verba discit: quique optimè docent, sermone vtuntur: quique honestissima sciunt, optima disputant.

Parenthesis inclusa non sunt in Hac. lensi Xenophonte.

Inclusa parentheses non sunt in Hac. lensi.

Paulo pòst.

* διδάσκοντα.

At me hercle, ait Nicomachides, nunquam putassem me hoc abs te auditurum, bonos etiam imperatores fore, qui boni patresfamilias sunt. Agè ergo, Socrates inquit, vtriusque eorum officia inuestigemus, vt sciamus vtrum eadem sint, an in aliquo differant. Inuestigemus, ait. Vtriusque sanè hoc vnum commune est officium, inquis, subditos sibi obedientes facere. Maximè, ait. Illa verò præcipere cuilibet, quæ facere conueniat, nónne commune vtriusque est? Commune, inquit. Bonos verò præmijs afficere, malos autem pœnis,

nónne vtrisque conuenit? Vtrisque, inquit. Subditos verò sibi benevolos reddere, nónne vtrisque honestum? Maximè, inquit. Socios autem atque auxiliares acquirere, videtúr ne tibi vtrisque conducere? videtur, ait. Custodes verò rerum suarum esse, & diligentes ac industrios circa eas, éstne opportunum vtrisque? Hæc omnia, inquit, similia vtrisque sunt: bellum verò gerere minimè vtrisque commune est. Quid verò, num inimici vtrisque esse possunt? Possunt, ait. Superare itaque eos vtrisque expedit? Expedit, ait. (Et reliqua, vsq; ad hæc verba: Incaterit verò similes sunt.)

Herodoti lib. 7. Hist.

Respondit Artabazus: Neque hunc rex exercitum improbauerit quisquam qui sit mentis compos: neque hanc nauium multitudinem, etiamsi plures coegeris. Quæ antè duo dico esse tibi multo hostiliora, ea verò hæc sunt, terra & mare. Neque enim vsquam maris portus est eiusmodi, vt ego coniecto, qui surgente tempestate sit capax huius tuæ classis, idoneusq; ad eam tutandam: neque verò vnum tibi portum esse oportet, sed vniuersam continentem esse portum, quò se recipiant naues. Itaque cùm portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorum, non fortuita in arbitrio hominum. E duobus vno exposito pergam dicere alterum. Terra cùm ob alia tibi hostilis est, tum eo hostilior, si nihil obstiteris, quo longiùs processeris, assiduè vltertora surripiens. Nulla est hominibus rei bene gerendæ satietas. Vnde etiam vt nemo tibi occurrat, dico regionem maiori in tempore maiorem famem esse allaturam. At vir ita demum fuerit optimus, si in deliberando quidem omnem rem, quamcunq; pati posset, reputans extimescit: in re autem agenda est audax.

Thucydidis lib. 4. in concione Hermocratis.

Solet enim humanũ genus perpetuò cedentibus imperare, cauere autem à resistentibus & præstantioribus.

Demosthenis de libertate Rhodiorum.

Non enim similiter quisquam meliorem partem occupandi studio etiam contra suos bellum gesserit. Verùm ne deteriorem conditionem habeãt, quoad fieri potest, omnes bellum cient: ad obtinendum verò potiorem, non ita. Sed cupiũt quidem, si quis permittat: sin prohibeantur, nihil iniuria ab illis se passos arbitrantur, qui aduersati ipsis fuerint.

Thucyd. lib. 4. in concione Pagondæ.

Soliti sunt qui freti suis viribus, vt nunc Athenienses, vicinos inuadunt, quiescentem quidem & suam regionem solùm defendentem, audaciùs cum exercitu aggredi: illum verò qui etiam extra fines eis occurrit, & per occasionem bellum prior incipit, minùs prompti sustinere.

Fiustel. lib. 1. in concione Basilidæ.

Existimate tria esse belli rectè gerẽdi capita,

καὶ τὸς ἀγαθὸς τιμᾶν, ἀμφοτέροις οἴομαι προσήκειν· πόλυ μὰ Δία, ἔφη. Τὸ δὲ τὸς ὑπηκόους βούλεσθαι παύεσθαι, πῶς ἂν καλὸν ἀμφοτέροις; καὶ τοῦτ', ἔφη. συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ οὔ; πόλυ μὰ Δία, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακτικοὺς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέροις ἂν προσήκοι εἶναι περὶ τὰ αὑτῶν ἔργα; ταῦτα μὰ Δία, ἔφη, πόλυ τὰ ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστὶν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι οὐκ ἐπ' ἀμφοτέρων. μηδὲ ἐχθροί γέ τοι ἀμφοτέροις γίγνονται. καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκοῦν τὸ ἀφελεῖσθαι τῶν ἀμφοτέροις συμφέρει; πόλυ γε, ἔφη. (καὶ τὰ λοιπά, μέχρι τοῦ τὰ δ' ἄλλα τοῦ πλησίον ἔχει.)

Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος ἀμείβετο λέγων· ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν ὕστιν, ὅστις γε σωφρονεῖν ἔχει, μεμφοῖ' ἄν, οὔτε τὸν νέων τὸ πλῆθος. ἢν δὲ πλοῖα συλλέξῃς, τὰ δύο ταῦτα λέγω πολλῷ ἔτι πολεμιώτερα γένοιτ' ἄν. τὰ δὲ δύο ταῦτα, ἔστι γῆ τε καὶ θάλασσα. ὅτι γὰρ τῆς θαλάσσης ἔστι λιμὴν τοῖς ἱκανὸς ὑδαμοῦ, ὡς ἐγὼ εἰκάζω, ὅστις ἐγγενόμενος χειμῶνος δεξάμενος εὖ τοῦτο τὸ ναυτικὸν, φερέσυνος ἔσται σῴζεσθαι τὰς νέας. καί τι οὐκ ἔστι αὐτοῖς δεῖ τοῦ λιμένος, ἀλλὰ πᾶσαι τῶν ἠπείρων παρ' ἣν δὴ † κεῖται. οὐκ ὢν δὴ ἑόντων τῶν λιμένων ὑποδοχέων, μάθ' ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τύχῃσι, καὶ οὐκ αὐτοῖς τῶν συμφορῶν. καὶ δὴ τῶν δύο τοι τὸ ἕτερον εἰρημένον, τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. γῆ δὲ πολεμίη τῇ δέ τι καθίσεται, εἰ φίλη τοι μηδέν· * αὐτίζοον καταῤῥήναι, τοσούτῳ τοι γίνεται πολεμιωτέρη, ὅσῳ αὖ προβαίνῃς ἐκατέρω, τὸ πρόσω αἰεὶ * βλεπόμενος. δύναμις γὰρ οὐκ ἔστιν αὐθρώπου σὺν μὴ πλήθεϊ. καὶ δή τοι ὡς ἐδαίως σεσαφημένον, λέγω τὴν χώρην πλοῖα ἐν πλόῳ χρόνῳ γινομένῳ, λιμένι τέξεσθαι. αἴνη δὲ ὅτεῳ αὖ εἴη ἄφορος, εἰ βουλόμενος μὴ ὀρώρεδοι πᾶν ὅτι λογόμενος πίσεσθαι χρῆμα· ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη.

Γέφυρα γὰρ τὸ αὐθρώπειον ἅπασι πάντες, ἄρχειν μὲν τὸ εἴκοντες, φυλάσσεσθαι δὲ τὸ βίαιον.

Οὐ γὰρ ὁμοίως σοὶ ὑπὲρ τοῦ πλεονεκτεῖν πολεμόσδειν αὖ, καὶ τῶν ἑαυτῷ. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν ὧν αὖ ἐλαττῶνται, μέχρι τοῦ δυνατοῦ πάντες πολεμοῦσιν· ὑπὲρ δὲ τοῦ πλεονεκτεῖν, οὐχ ὅτως ἀλλ' ἐφίενται μὲν, ἐὰν τις ἐᾷ· ἐὰν δὲ κωλυθῶσι, σὺν δικαιοπραγίᾳ τοὺς σωφρονοῦντας ἑαυτοὺς ἡγοῦνται.

Εἰώθασί τοι οἱ ἰσχύος που θράσει τῆς πόλεως ὥσπερ Ἀθηναῖοι τῶν ὅλων ὀρέγοντες, τὸν μὲν ἡσυχάζοντα, καὶ ἐν τῇ ἑαυτῷ μόνον ἀμυνόμενον, ἀδεέστερον ἐπιστρατεύῃ· τὸν δὲ καὶ ἔξω ὅρων προσαπαντῶντα, καὶ ἐν καιρῷ ἢ πολέμου ἄρξαντα, ἧσσον ἑτοίμως κατέχειν.

Καὶ νομίσατε τρία εἶναι τὰ καλῶς πολεμεῖν. δεῖ γὰρ

δὲ ἡλίκη, καὶ δι' αἰχμώτεσθαι, καὶ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι.

Ἐλπὶς δὲ κινδύνων παραμύθιον οὖσα, τοὺς μὲν ἀπὸ εὐπορίας χρωμένους αὐτῇ, κἂν βλάπτῃ, οὐ καθιᾶσι· τοῖς δὲ ἐς ἅπαν τὸ ὑπάρχον ἀναρριπίσασι (δάπανος γὰρ φύσει) ἅμα τι * γηράσκειν σφαλεῖσιν, καὶ ὅτῳ ἔτι φυλάξεταί τις αὐτὸν μνησικακεῖσαι, οὐκ ἐλλείπει.

Ἀλλ' ἐπισάμεθα τὰ τῶν πολεμίων ἔστιν ὅτε κρείσσω τῆς τύχης λαμβάνοντα, ἢ καὶ τὸ πλῆθος ἑκατέρων πλῆσαι

Τὸ γὰρ ὕστερον, δυνάτερον τοῖς πολεμίοις τοῦ παρόντος, καὶ μᾶλλον.

* Λύπροκιάται τοὺς ἀδυνάτους τῶν στρατιωτῶν ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις οὐδέποτε ζῶντας ἀπολείπουσι.

Τριβαλλοὶ τέτταρας φάλαγγας ἐν ταῖς μάχαις ποιοῦνται· τὴν πρώτην τῶν ἀδυνάτων, τὴν ἐκλεκτὴν τῶν κρατίστων, τὴν τρίτην τῶν ἱππέων, τελευταίαν τὴν τῶν γυναικῶν, αἳ αὐτοὺς εἰς φυγὴν τραπομένους κωλύουσι βλασφημοῦσαι.

Ἀνιπαθὴς ἔλεγεν, ὅτι πάντα δεῖ τοῖς πολεμίοις εὔχεσθαι τἀγαθὰ παρεῖναι χωρὶς ἀνδρείας. ἧς γὰρ ὕστους, οὐ τῶν ἐχόντων, ἀλλὰ τῶν κρατούντων.

Αἰσχρὸν ἡττᾶσθαι ἑαυτοὺς, καὶ ἅπαντα ἀναβαλλομένους, ὅσα αὖθις ῥᾴδιον ἦν, πάντων ὑστερεῖν τῶν ἔργων, καὶ μηδὲ τοῦτο δυνάμενον μαθεῖν, ὅτι δεῖ τοὺς ὀρθῶς πολεμοῦντας οὐκ ἀκολουθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὺς ἔμπροσθεν εἶναι τῶν πραγμάτων· καὶ τὸν αὐτὸν ἕξιν, ὥσπερ τῶν στρατηγῶν, ἀξιοῦσθέ τινες αὐτὸν στρατηγὸν εἶναι, ὅταν καὶ τῶν πραγμάτων τοὺς βουλομένους εἶναι, ἵνα ἃ αὐτοῖς δοκῇ, ταῦτα πράττηται, καὶ μὴ τὰ συμβαίνοντα ἀναγκάζωνται διώκειν.

Οἱ ῥήτορες Ἀθηναίων Ἰφικράτει, καὶ Τιμοθέῳ Χάρητα παρέφερον ἰσχυρὸν ὄντα, καὶ τοιοῦτον ἡξίουν εἶναι τὸν στρατηγόν. ὁ δὲ Τιμόθεος, οὐ μὰ τοὺς Θεούς, εἶπεν, ἀλλὰ τοιοῦτον μὲν εἶναι τὸν μέλλοντα τῷ στρατηγῷ τὰ τρώματα κομίζειν· τὸν δὲ στρατηγὸν, ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω ὁρᾶν.

Ἀντίγονος ὑποχωρῶν ποτε τοῖς πολεμίοις ἐπιχειροῦσι, οὐκ, ἔφη, φεύγω, ἀλλὰ διώκειν τὸ συμφέρον ὀπίσω χείλμον.

Λάμαχος ἐπιτίμα τινὶ τῶν λοχαγῶν ἁμαρτάνοντι. τοῦ δὲ φήσαντος μηκέτι τοῦτο ποιήσειν, οὐκ ἔστιν, εἶπεν, ἐν πολέμῳ δὶς ἁμαρτάνειν.

Ἀντίγονος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις ἐπιθοῖτο τοῖς πολεμίοις, εἶπεν·

ἢ δόλῳ, ἢ βίᾳ, ἢ ἀμφαδόν, ἢ κρυφηδόν.

Δημάδης ὁ ῥήτωρ ληφθεὶς αἰχμάλωτος ἐν τῇ πρὸς Χαιρώνειαν μάχῃ ὑπὸ Φιλίππου, καὶ συσταθεὶς αὐτῷ, velle, reuereri, ac obedire ducibus.

Spes, quæ in periculis solatium est, etsi offendent eos qui per abundantiam rerum ipsam experiuntur, non prorsus tamen pessundat: illos verò qui sua omnia fortunæ periculo semel exponunt, spe (quæ multa consumere solet) frustrati, simul & destitutos se vident: & in quo sibi deinceps caueant, malis suis eruditi, reliquum habent nihil. Ibidem in Atheniensium legatione ad Melios.

*γηγήρασκειν.

Atqui scimus in bellis interdum euentus inopinatos accidere, & longè alios quàm pro multitudinis viribus ratione. In eadem.

Exercitus enim qui posteriùs accedit, plus terroris incutit hostibus, quàm qui præsens est ac pugnat. Ibidem in concione Batidæ.

Autarciata milites imbecillos in itineribus nunquam vivos relinquunt. *ἀλαφίσκους. Nicolai in Collectaneis de moribus.

Tribalii quatuor phalanges in pugnis instituunt: primam ex imbecillibus, alteram ex optimis & fortibus viris, tertiam ex equitibus, postremam ex mulieribus, quæ ipsos in fugam conuersos conuitijs infectantes retinent.

Antisthenes inquiebat optare oportere, vt bona omnia citra fortitudinem hostibus contingerent. Sic enim ea non possidentium, sed vincentium fore. Aliàs Antiphanes.

Turpe est seipsos decipere, ac omnia quæ difficilia fuerint differendo in rebus omnibus nimis esse tardos: & ne hoc quidem intelligere posse, quòd oporteat illos qui rectè bellum gesturi sint, non sequi res & occasiones à tergo, sed ipsas antecedere. Nam & imperatorem similiter exercitus præsse oportet, vt ea faciant quæ ipse susserit, non autem cogantur res quomodocunq; euenerint sequi. Demosthenis contra Philippum.

Rhetores Athenis Iphicrati & Timotheo adductum Charetem hominem robustum ostendebant, atque talem imperatorem constituendum volebant. Timotheus autem, Non per Deos, dixit, sed talis ille sit qui imperatori gestaturus est stragula: imperator verò tum quæ ante ipsum, tum quæ à tergo sunt, prospiciat. Plutarchus in libro, an seni administranda sit Repub.

Antigonus olim hostibus ingruentibus cedens, dixit se non fugere, sed vtilitatem retro sitam persequi.

Lamachus præfectum quendam manipuli peccantem reprehendebat: & cùm ille diceret, posthac se nunquam similiter peccaturum: Non licet, inquit, in bello bis delinquere.

Antigonus interrogatus, quomodo oporteret hostes aggredi, dixit:
Aut dolo, aut vi, aut apertè, aut per insidias.

*Demades rhetor in pugna ad Charoneam à Philippo captus, eique commendatus,

cùm Philippus inter pocula hæc verba iactaret: Vbi nunc est nobilitas, & præstantia ciuitatis Atheniensium? Cognosceres, dixit, ô rex, ciuitatis vim, si Philippus Athenienſibus, Chares autem Macedonibus imperaret.

Alexander interroganti quomodo tam breui tempore totius orbis imperium obtinuisset, respondit: Consilijs, eloquentia, & arte imperatoria. (Aliud alibi responsum leginus, Nihil cunctando, id est, celeritate.)

*Vox corrupta.

Agesilaus Lacedæmoniorum rex interrogatus, quas res imperatorem habere oporteat, dixit: Aduersus hostes audaciam, erga subditos benevolentiam, in opportunitate verò rationem & consilium.

Epaminondas Thebanus, magno & egregio exercitu conspecto, sed sine duce: Quanta belua, dixit, absq; capite.

Iphicrates in sociorum agro castrametatus, cùm vallum extrueret, & fossam pararet, obijcienti, Quid est quod metuamus? dixit: Nulla imperatoris deterior vox esse potest, quàm Non putabam.

Eundem cùm rhetor quidam in concione interrogaret, quisnam esset, quòd adeò se efferret, num eques, aut grauis armatura miles, aut sagittarius, aut peltam gerens. Nihil horum sum, dixit, sed istis omnibus imperare noui.

Chabrias optimos imperatores esse dixit, qui res hostium notissimas haberent.

Thucydidis lib. 3 in concione Cleonis.

Quicunq; consilijs contra hostes iuuat, potior est, quàm qui ipsos sine prudentia pugnandi robore aggreditur.

Eiusd. lib. 4. in concione Brasidæ.

Turpius est viros alicuius dignitatis quamuis decenti fraude, quàm vi manifesta superare. Hoc enim ex iusta causa roboris, quod fortuna largita est, obtingit: illud verò per insidias iniusti animi.

Eiusd. lib. 6. in concione Alcibiadis.

Hostes aliquis hoc pacto vehementissimè laserit, si rebus istis eos afficiat, à quibus sibi maximè ipsos metuere certò resciuerit. Proculdubio enim ea quæ maximè terribilia ipsis videntur, inprimis si cognouerint, metuunt singuli.

Pyrrhus.

Pyrrhus cùm quidam inter pocula quæreret, vtrum Antigenidas aut Satyrus melior esset tibicen: Mihi sanè, dixit, præstare videtur dux Polysperchon: innuens, quæri oportere non inutilia, sed necessaria.

†στρατηγικὰς

Hannibal cùm audisset Stoici cuiusdam argumenta, quibus probabat solum sapientem, imperatorem esse, risit: existimans fieri non posse, vt militaris scientia paretur sine vsu & experientia in rebus ipsis.

Lycurgus Lacedæmonijs præcepit ne sæpe aduersus eosdem bellum mouerent, ne vel inuitos rei militaris peritos efficerent.

ἐκείνῳ τῷδὲ πότον σεμνυομένῳ, ποῦ ἡ δύναμις καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἀθηναίων πόλεως; ἔγωγε αὖ, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, τὴν τῆς πόλεως δύναμιν, εἰ Ἀθηναίων μὲν Φίλιππος, Μακεδόνων δὲ Χάρης ἐστρατήγει.

Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, πῶς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τῆς οἰκουμένης ἐκυρίευσεν, εἶπε· βουλῇ, καὶ μάχαις, καὶ * εὐπρεπείᾳ τύχης.

Ἀγησίλαος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἐρωτηθείς, τίνα δεῖ τὸν στρατηγὸν ἔχειν, εἶπε· τοὺς μὲν πολεμίους, πόλεμον· τοὺς δὲ τοὺς ὑποτεταγμένους, εὐνοιαν· τοὺς δὲ τοὺς καιροὺς, λογισμόν.

Ἐπαμινώνδας ὁ Θηβαῖος ἰδὼν στρατόπεδον μέγα, καὶ καλὸν, στρατηγὸν οὐκ ἔχον· ἀλίκον, ἔφη, θηρίον, καὶ κεφαλὴν οὐκ ἔχει.

Ἰφικράτης ἐν συμμάχων χώρᾳ στρατοπεδεύων, καὶ χάρακα βαλλόμενος, καὶ τάφρον ὀρύττων, πρὸς τὸν εἰπόντα, τί γὰρ φοβούμεθα, χρείσιν, ἔφη, φωνὴν στρατηγοῦ εἰδέναι, τὴν, ἐγὼ οὐκ οἰόμην.

Ῥήτορός δέ τινος ἐρωτῶντος αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ, τίς ὢν μέγα φρονεῖς, πότερον ἱππεύς, ἢ ὁπλίτης, ἢ τοξότης, ἢ πελταστής; οὐδὲν, ἔφη, τούτων, ἀλλὰ τούτοις ἁπασὶ τὴν ἐπιστήμην ἐπισάμενος.

Χαβρίας ἔλεγε κάλλιστα στρατηγεῖν, τὸν μάλιστα γινώσκοντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ὅσπερ γὰρ ἐν βουλῇ τοὺς αἰτιολογίας χρείαν ἔχοντας, ἢ μετ' ἔργων ἰσχύος, αἰσία ἅπαντα.

Ἀπάτη γὰρ ἁρπαγῆς, αἰσχρόν τι τῆς γε ἐν ἀξιώματι πλεονεκτήσας, ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ. Τὸ μὲν γὰρ ἰσχύος δικαιώσει, ὧν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπῆρκται· τὸ δὲ γνώμης ἀδίκου ἅπασι βουλῇ.

Βεβαιότατα δ' ἂν τοὺς πολεμίους ἔτι βλάπτοι, εἰ ἃ μάλιστα δεδίοτας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο, ταῦτα σαφῶς πυνθανόμενος ἅπασιφέρει. εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς ἀκριβέστατα ἐκάστοις τὰ σφέτερα αὐτῶν δεινὰ ἅπασι φοβεῖσθαι.

Πύρρος ἀπιζητούντων τινῶν τῶνδε πότον, πότερος κρείσσων αὐλητὴς, Ἀντιγενίδας ἢ Σάτυρος· ἐμοὶ μὲν, εἶπε, στρατηγὸς Πολυσπέρχων· δεδάσκων ὅτι ἀναγκαῖα δεῖ ζητεῖν, καὶ μὴ ἄχρηστα.

Ἀννίβαλ, ἀκούσας Στωϊκοῦ τινος ἀπιχειροῦντος, ὅτι ὁ σοφὸς μόνος † στρατηγός ἐστιν, ἐγέλασε· νομίζων ἀδύνατον εἶναι ἐκτὸς τῆς δι' ἔργων ἐμπειρίας τὰ τοιαῦτα ἅπασι μαθεῖν.

Λυκοῦργος ἐκέλευσε Λακεδαιμονίους μὴ πολλάκις τοῖς αὐτοῖς πολεμεῖν, ἵνα μὴ ἄκοντας πολεμεῖν διδάξωσιν.

Πύρρος

Πύρρος πρὸς τὸν ὑπισχνούμενον τὰ τακτικὰ διδάξειν, ὁ δὲ παράταξιν οὐδέποτε γενήσεται, εἶπε, δεῦρο ἀφικόμενος σάλπικτος ἀκούσῃ.

Φίλιππος ἔλεγε, κρεῖττον εἶναι στρατόπεδον ἐλάφων, λέοντος στρατηγουμένου· ἢ λεόντων, ἐλάφου στρατηγουμένου.

Ἰφικράτης δὲ στράτευμα οὕτως ἔφασκε δεῖν συντετάχθαι, ὡς ἓν σῶμα· θώρακα μὲν ἔχον τὸν φάλαγγα, χεῖρας δὲ τοὺς ψιλοὺς, πόδας δὲ τοὺς ἱππέας, κεφαλὴν δὲ τὸν στρατηγόν.

Φίλιππος ἐρωτώμενος, οὓς τίνας μάλιστα φιλοῖ, καὶ οὓς τινας μάλιστα μισεῖ· τοὺς μέλλοντας, ἔφη, προδώσειν, μάλιστα φιλῶ· τοὺς δ' ἤδη προδεδωκότας, μάλιστα μισῶ.

Τιμόθεος πρὸς τὸν ἐρωτῶντα, ᾧ διαφέρει στρατηγικὴ ῥητορικῆς, ᾧ πόλεμος, ἔφη, εἰρήνης.

Εὐδαμίδας, φιλοσόφῳ διαλεχθέντος ὅτι μόνος ἀγαθὸς στρατηγὸς ὁ σοφός ἐστιν, ὁ μὲν λόγος, ἔφη, θαυμαστός· ὁ δὲ λέγων οὐ προσεσάλπισε.

Οὔτε γὰρ αἱ φίλως τις ποιήσει μᾶλλόν πως πλείονα ἀγαθὰ ὡς πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι· οὔτ' αἱ ἐχθρὸς πλήσει τι βλάψειν μᾶλλόν πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι.

Pyrrhus ad quendã promittentẽ se traditurũ ei aciem instruendi artificiũ, q tamẽ in acie nunquam fuerat, dixit, nõ opus esse sibi imperatore cuius aures tubæ sonus nunquam circumierit.

Philippus aiebat præstantiorem esse cervorum exercitum, imperante leone: quàm leonum, ductore cervo.

Iphicrates exercitum sic oportere constitutum esse dicebat, ceu unum corpus: ita vt loco thoracis phalangem habeat, manuum instar lenis armatura milites, pedum equites, capitis autem loco imperatorem.

Philippus interrogatus, quos amaret præcipuè, & quos maximè odisset, respondit: prodituros quidem in primis amo: eos verò qui iam prodiderunt, odi maximè.

Timotheus quærenti quid inter imperatoriam artem & oratoriam discriminis esset: idem, dixit, quod inter bellum & pacem.

Eudamidas, cùm philosophꝰ qdã solũ sapientẽ bonũ esse imperatorẽ asseruisset, dixit: Mirabilis quidem oratio est: is verò qui loquitur, nunquã circa se classicum tubæ sonum expertus est.

Neq; vel amicis beneficium maius præstiteris in bello, quàm si inimicus ipsis esse videaris: vel magis hostibus vllo pacto nocueris, quàm si amicitiam ipsorum simules. Xenophontis lib. 5. institutionis Cyri.

ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ, Λόγος ροϛ'.

DE PACE, SERMO CLXXII.

Εἰρήνη βαθύπλουτε, καὶ καλλίστα μακάρων Θεῶν,
ζηλός μοι πάρ', ὡς χρονίζεις.
δέδοικα δὲ μὴ σοῦ πόνοις ὑπερβαλὴ με γῆρας,
σοῦ * γὰρ ἱμείρεσθαι * προῄδειν ὥραν
καὶ † καλλιχόρους ἀοιδὰς, φιλοστεφάνους τε κώμους.
ἵλαμοι πότνια πόλιν τάνδε, ἔχθρὰν χάσαν εἰρήνην ἀπ' οἴκων,
τὰν μαινομένων τ' ἔριν, θηκτῷ τερπομένων σιδήρῳ.

Εἰρήνη βαθύπλουτε, καὶ ζωαρέων βοτήρ·
εἰ γὰρ ἐμοὶ παύσαιμεν τὸν πολέμου λιμὸν
σκάψαντ' ἀποκλάσαι, καὶ λουσαμένῳ διελκύσαι
τῆς ζυγὸς, ἄρτον λιπαρὸν, καὶ ῥάφανον φέρειν.

Τίκτει δὲ τε θνατοῖσιν εἰρήνη μεγάλα,
πλοῦτον, καὶ μελιγλώσσων ἀοιδῶν αὐδὰ,
δαιδαλέων τ' ὀπὶ βωμοὶ θοῖσι † πίνεται βοῶν
ξανθαὶ φλογὶ μειδιόωσαι, δυτείχων τε μήλων.
γυμνασίων τε νέοις αὐλῶν τε καὶ κώμων μέλη,
οἷς δὲ σιδαρεοδέτοισι πόρπαξιν αἴθων ἀσπὶς
ἰσοὶ πέλονται, ἔγχεά τε λογχωτὰ,
ξίφεά τ' ἀμφάκεα δάμναται· χαλκέων
δ' οὐκέτι σαλπίγγων κτύπος, οὐδὲ συλᾶται μελίφρων
ὕπνος
ἀπὸ βλεφάρων ἁμός, ὃς † θάλπει κέαρ.
συμποσίων δ' ἐρατῶν βεβίωνται ἀγυιαὶ,

*Pax opulenta, & beatos inter pulcherrimadines, (ris.
Desiderium me tui habet, ô quàm tarda mora-
Atqui metuo, ne priùs laboriosa vincar senectâ,
Quàm iucundum tui tempus inspexero,
Cantusq; pulchricolores, conuiuiáque coronis
gaudentia.
Huc ades ô veneranda hanc ad vrbem, adibus
inimicam expelle seditionem,
Insanamq; litem, ferro quæ gaudet acuto.
O pax prædiues, & iugum boum,
Vtinam mihi immunis à bello contingeret
Fodere incurvato, lotoq; haurire
Vinum, panem optimam et raphanum ferenti.
Res maximas mortalibus producit pax,
Nempe diuitias, & suauissimorũ cantuũ flores.
Hac efficit vt in pulchris Deorum aris bouum
mandentur (dum.
Flammis partes fuluis, & lanigerarum pecu-
Hac facit vt gymnasia iuuenes, & tibias conuiuiáq; curent. (arietum
Tum in ferro ligatis scutorum * anſis nigrorum
Tela insunt: & hastæ præferratæ,
Ancipitesq; gladij iacent. Non autem æneæ
Resonant amplius tubæ, neque dulcis excutitur
somnus
A genis, qui suauiter præcordia fouet.
Quin dulcium conuiuiorum pleni sunt vici,*

Euripidis in Cresphonte.

* *mal. τῆς.*
* *mal. ἱμείρεσθαι.*
† *for. καὶ μαλιχόρους.*

Aristophanis in Geotgis.

Bacchylidis in Paeanibꝰ
* *mal. τίθενται.*

* *mal. ἀσπίδων.*
† *mal. θάλπει.*

Et amatoria cantilena flagrant.

Eurip. in Erechtheo. *Satis mihi fuerit, filum contexere aranea,*
Modo cum tranquillitate cana senecta fruar,
Et cantem sertis redimitus canum caput,
Threicium imitatus poetam, cithara
† *fortè* τὰν *pro* τὰν πρὸ παστάδων, *aut* παστάσι. *In thalami columnis suspensa,*
Librorumq; sonos emolnam, quos sapientes celebrauerint.

Philemonis in Pyrrho. *Inquirunt, vt audio, philosophi,*
Et multum in hoc absumunt temporis,
Quidnam sit bonum, nec dum vllus inuenit quid sit.

* *mal.* ὁ μὲν τις ἀρετὴν, ὁ δὲ φρόνησιν φησὶ καὶ. † πάντα. *Alius virtutem, alius prudentiam, inquit, &*
Hæc etiam intricãt magis, quàm quid bonũ sit.
At rusticus ego terramq; fodiens
Nunc bona quæ sint pacis inueni, ô Iupiter charissime,
Amabilis illius & benignissima Dinæ.
Nuptias, festa, cognatos, liberos, amicos,
Diuitias, sanitatem, annonam, vinum, voluptatem,
Pax confert: quòd si hæc omnia defecerint,
Perijt omnis communiter viuentium vita.

Euripidis. *Cùm de bello suscipiendo suffragia fert populus.*
Tum nullus mortem imminere sibi cogitat,
Sed istud infortunium in alium conijcit.
Quòd si mors oboculos esset, dum feruntur suffragia,
Nunquam insano belli amore capta periret Græcia.
Verùm enimuero omnes homines duplici sermone proposito
Meliorem dignoscimus, item bona & mala,
Et quantum bello potior sit pax hominibus:
Quæ primùm quidem Musis est gratissima,
Aduersa verò luctibus est, sobolisq; dexteritate gaudet,
Ac delectatur opibus. illis nos mali relictis
Bella præferimus, & inferiorem
Subijcimus viri virum, & ciuis ciuitatem.

Aristophanis πάστων. *O stulte stulte, hæc omnia paci insunt.*
Vt ruri aliquis in prædio habitet
Immunis à forensibus negotijs,
Proprium possidens iugum boum,
Balantes & audiat oues,
Capreæq; vocem ad mulctram emulgendæ:
Obsonys autem vtatur conchis, & turdis,
Neq; expectet in foro venales pisciculos
Triduanos, magni precij, contrectatos
Piscium venditoris iniquissima manu.

Aristophanis. *O veneranda pax, largitrix vnarum, quo te nomine appellabo,*
Et vnde verbum satis magnificum accipiam?

Menandri. *Pax agricolam vel inter saxeta bene nutrit,*
Bellum autem etiam in campis malum est.

παιδικαί θ' ὕμνοι φλέγονται.

Ἀρκείτω μοι μίτον ἀμφιπλέκειν ἀράχνᾳ,
μετὰ σῆς ἡσυχίας πολιᾷ γήρᾳ συνοικεῖν,
ἀείδειμι δὲ στεφάνοις κάρα πολιὸν στεφανώσας,
Θρηίκιον † πάπαι τοὺς Ἀθηνᾶς,
τοὺς ἐν χίοσιν ἐγκρεμάσας θαλάμοις,
δέλτων τ' ἀναπίσσομαι γῆρυν, αἳ σοφοὺς κλέουσιν.

Οἱ φιλόσοφοι ζητοῦσιν, ὡς ἀκήκοα,
τοὺς ἐν τούτῳ τ' ἄλλοις πολὺς αἰὼν τρίβεται χρόνος,
τί ἔστιν ἀγαθὸν· καὶ τοῦτ' εἰς ὕπνῳ πω
* τὸ τίς ἐστιν. ἀρετὴν καὶ φρόνησιν φασι, καὶ
πλέκουσι * τούτων μᾶλλον, ἢ τί τ' ἀγαθόν.
ἐγὼ δ' ἀροτρεύων τὴν τε γλυκὺν σκάπτων ἐγὼ,
νῦν εὗρον εἰρήνης πάνυ, ὦ Ζεῦ φίλτατε,
τῆς ἐπαφροδίτης, καὶ φίλων, θρόπτε θεῶν.
γάμους, ἑορτὰς, συγγενεῖς, παῖδας, φίλους,
πλοῦτον, ὑγίειαν, σῖτον, οἶνον, ἡδονὰς,
ταῦτα δίδωσι. τούτων πάντ' αἰ σπάνοι,
τί θνητὸς χωρὶς πᾶς ὁ τῶν ζώντων βίος.

Ὅταν γὰρ ἔλθῃ πόλεμος εἰς φῶς λεών,
τοῦδε μὲν ἔτ' αὐτῷ θάνατον σκοπεῖ τις,
τὸ δυστυχὲς δὲ τοῦτ' ἐς ἄλλον σκοπεῖ.
εἰ δ' ἰὼν παρ' ὄμμα θάνατος εἰς φῶς φοιτᾷ,
οὐκ ἂν ποθ' Ἑλλὰς δορυμανὴς ἀπώλλυτο.
καί τοι δυοῖν γ' ὄντοιν ἄμφω λέγειν,
τὸν χρείττον' ἴσμεν, καὶ τὰ χερσὶ καὶ κακά,
ὅσῳ τε πολέμου χρήσιμοι εἰρήνη βροτοῖς·
ἃ τοῦτα μὲν μόναισι ταῖς φιλεστάτῃ,
γέροντι δ' ἐξοδὰ, τέρπεται δ' ὑπαιδία,
χαίρει δὲ πλούτῳ. τούτ' ἀφέντες οἱ κακοὶ
πολέμους αὖ αἰρούμεθα, καὶ τὸν ἥττονα
δῃούμεθ' ἄνδρες ἄνδρα, καὶ πόλις πόλιν.

Ὦ μῆτερ μῆτερ. τοῦτα πάντ' ἐν τῇ ἔνι.
οἰκεῖν μὲν ἐν ἀγρῷ τοῦτον ἐν τῷ γνοῖφ
ἀπαλλαγέντα τῶν κατ' ἀγορὰν πραγμάτων,
κεκτημένον ζυγάειον οἰκεῖον βοοῖν,
ἔπειτ' ἀκούειν πρόβατον βληχωμένων,
αὐγάς τε φωτὸς εἰς λεκάνην ὠθουμένης·
ὄψων δὲ χρῆσθαι, πτηνοῖσι τε καὶ κίχλαις
καὶ μὴ πρὸ μηνὸς ἐξ ἀγορᾶς ἰχθύδια
τετταρά, πολυτίμητα, βεβασανισμένα
ἐπ' ἰχθυοπώλου χρεὼ πρόσωπα τρίβειν.

Ὦ πότνια βοτρυόδωρε, πῶς πρόσειπτο' ἔπος;
πόθεν λάβοιμ' αὐτῆμα μυελὸν μορεᾶν;

Εἰρήνη γεωργοῖς καὶ πόρνῃς θέφ καλῶς·
πόλεμος δὲ καὶ πεδίῳ κακὸς ἔφυ.

Οὐδὲν

Οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἀνόητός ἐστιν, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἱρέσεται.

Nemo tam stultus est, qui bellum prætulerit pro pace eligat. Herodoti libro 1. Hist.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ, Λόγος ρογ'.

OECONOMICVS, SERMO CLXXIII. Ex Io. Stobæo.

Ὁ δ' εἶπε πρὸς μὲ βαί', ἀεὶ δ' ὑμνήσθω· γυναῖκα, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.

At ille pauca quidem, sed iucunda semper, ad me dixit: Sophoclis in Aiace.
Mulier, silentium ornat mulieres.

Τοιάνδε χρὴ γυναικὶ πρόσπολον ἐᾶν, ἥτις σὸ μὴ δίκαιον ἡ σιγήσεται· τὰ δ' αἰσχρὰ μισεῖ, κοὐκ κατ' ὀφθαλμὼς ἔχει.

Huiusmodi ancillam uxori permittere conuenit, Euripidis in Ino.
Quæ quod iustum est, non taceat:
Turpia verò oderit, & ante oculos habeat.

Μηδὲ γυνὴ σε νόον πυκνοχόλοις ἔξαπατάτω, αἰμύλα κατθέλγουσα τελὼ δι' ὀφθαλμοῖο κελεύθου.

Nec animum tibi decipiat mulier impudica, Hesiodi in
Blando sermone garriens, tuum captãs nidum. Operibus.

Πάντα γὰρ δὴ ἀρσένων γυναιξὶ πρέποντ' εἰκὸς αἴνιτες * σοφαί.

Omnia enim per viros Mulieres agere decet, quæ modo sapiunt. Euripidis in Supplicib. * σοφοί.

Εἰς ὄχλον ἔρπειν, παρθένοισιν οὐ καλόν.

Virgines in turbam progredi, non est honestum. Eiusdem in Oreste.

Κομίζετ' εἴσω τήνδε. πιστὰ δ' ἦν δὲ χρὴ γυναικὶ μηδὲν, ὅστις εὖ φρονεῖ βεβώς.

Introducite illam. Credere autem debet Eusdem in
Nulla in re mulieri, quisquis bene sapit mortalium. Sthenebœa.

Οὐ χρὴ δὲ τὴν γυναῖκα δυσὶν ὀφθαλμοῖν τοὺς πολιτικοὺς, ἀλλ' ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς εἶναι.

Mulierem non in ciuilibus, sed in domesticis rebus oportet ingeniosam esse. Theophrasti.

Γάμος γὰρ ἀπὸ μὲν φιλίας ἀτῆς κρείσσων βελτίων, ἑτέρως δὲ σφαλερός.

Nuptiæ propter amicitiam contractæ, melieres sunt: aliter verò, periculosæ. Ex epistola de Amicitia: Themistii puto.

Αἱ βουλόμεναι μᾶλλον ἀνοήτων κρατεῖν ἀνδρῶν, ἢ φρονίμων ἀκούειν, ἐοίκασιν ὁδῷ βουλομέναις μᾶλλον ὁδηγῶν τυφλοὺς, ἢ τοῖς χωλαίνουσιν ἀκολουθεῖν τὰ βλέποντα.

Mulieres quæ stultis maritis imperare, quàm prudentibus obedire malunt, similes sunt illis quæ potiùs in itinere cæcos ducere volunt, quàm peritos & videntes sequi. Plutarchi in præceptis nuptialibus.

Ἀνὴρ φιλοσώματος καλλωπίσεται γυναῖκα πολυφιλήδονος, ἐρωτικὸν, καὶ ἀκόλαστον φιλόγαμος καὶ φιλόκαλος, σώφρονα καὶ κοσμίαν.

Vir corporis studiosus uxorem efficit ornatui deditam: voluptuarius, amatoriam & luxuriosam: at bonus honestúsque amator, temperantem & modestam. Ibidem.

Θεμιστοκλῆς, τῶν τὴν θυγατέρα μνωμένων αὐτῷ, τὸν ἄπορον τῷ πλουσίῳ προτιμήσας, ἄνδρα, ἔφη, ζητεῖν χρημάτων δεόμενον μᾶλλον, ἢ χρήματα ἀνδρός.

Themistocles cùm ex duobus filiam suam ambientibus, bonis moribus præditum diuiti prætulisset: Virum se quærere dixit potiùs sine pecunijs, quàm pecunias sine viro.

Μέγα γὰρ διορθωτικὸν σωφροσύνης τέκνωσις.

Suscepta proles ad temperantiam valde mouet. Dionis id Oeconomico.

Τὸ μὲν γὰρ τίκτειν ἀνάγκης ἔργον ἐστί· τὸ δὲ ἐκτρέφειν, φιλοστοργίας.

Parere fœtum, necessitatis opus est: educare autem, pij amoris.

Τὸν τοῦ ἄρειον, ὁ Σόλων εἶπεν, αὐτῷ δοκεῖν οἶκον, ὅπου τὰ κτήματα μήτε κλωμύοις ἀδικία, μήτε φυλάττουσι * ἀπιστία, μήτε δαπάνῃσι μετάνοια παρέσεσιν.

Solon optimam sibi familiam videri dixit, in qua pecuniæ non iniustè possideantur, nec mala fide custodiantur: neq; propter sumptus, pœnitudinem adferant. Plutarchi id Sympotio sapientum 7. * mal. χρησία.

Ὁ δὲ Βίας, ἐν ᾧ τοιοῦτός ἐστιν ὁ δεσπότης δι' αὐτὸν, οἷος ἔξω διὰ τὸν νόμον.

Bias, in qua dominus sponte sit huiusmodi, qualis propter legem foris est.

Ὁ δὲ Θαλῆς, ἐν ᾧ πλείστην ἄγλην τῷ δεσπότῃ σχολὴν ἔξεστιν.

Thales, in qua domino plurimum ocij agere liceat.

Ὁ δὲ Κλεόβουλος, εἰ πλείονας ἔχοι τῶν φοβουμένων αὐτὸν τοὺς φιλοῦντας ὁ δεσπότης.

Cleobulus, si dominus plures habeat sui amantes, quàm metuentes.

Ὁ δὲ Πιττακὸς, ὡς ἄριστος οἶκός ἐστι, ὁ τῶν περιττῶν (μηδενὸς δεόμενος) καὶ τῶν ἀναγκαίων μηδενὸς ἐνδεόμενος.

Pittacus optimè constitutam esse domum pronunciauit, cui neq; superfluum, neque necessarium quicquam desit. Parenthesi includenda videtur, non legenda.

Ὁ δὲ Χίλων ἔφη, δεῖν μάλιστα βασιλευομένην πόλιν προσεοικέναι τὸν οἶκον. εἶπε προσέτι ὅτι Λυκοῦργος

Chilon dixit, oportere domum maximè similem fieri ciuitati, quæ regno gubernatur. Et insuper adiecit, quòd Lycurgus

ad illum qui democratiam in repub. constituendam volebat, dixerit: Quin tu primùm domi tua democratiam, id est, commune imperium instituito.

Ex lege dictata. Ex Brysonis OEconomico.

Eodem modo humanæ res inuicem se habent, quo catenæ circuli, qui mutuo complexu hærent, seq; inuicem sequuntur: quod si vnum ex eis, quemcunque tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam quicquid in vita negotijs tibi sumas, reliqua necessario sequi, ordine continuo succedentia deprehendes. Verbi gratia, si quis agriculturæ studeat, an non prius oportet haberi artem fabrorum lignariorum, & ante illam æratiorum? quam rursus metalla fodientium ars præcedat opus est. Item vt qui fodinis vacant, ruri degere possint, corpore tegantur necesse est, ad quod textores ac domus structores requiruntur. Similiter & alia omnia, si quæras & scruteris, inter se connecti reperies.

Conditio autem vitæ seruilis & captiuæ quodammodo, triplex est. Alius enim iussu legis seruus sit. Alius propter animi sui habitum, qui à propriis animi affectibus vincitur: talis autem non simpliciter, sed affectuum: neque natura, sed per abusum seruus est, & improbus homo magis quàm seruus natura. Est autem natura seruus, qui corporis functiones dominis præstare sufficienter potest, itinera conficiendo, onera baiulando, labores ac ministeria tolerando, interim neque virtutem animi, neq; malitiam suscipiens.

Callicratidę Pythagorij Laconis, ex libro de Familiarũ fœlicitate.

Hoc igitur vniuersum cognationis cœtum et systema esse iudicandum est: systema autem omne ex contrarijs quibusdam & dissimilibus, quæ ad vnum aliquod optimum, & ad communem vtilitatem referantur. Nam chorus appellatus, cœtus est Musica communionis, & vnum communem spectat finem, nempe concentum. Item societas hominum circa naues ex dissimilibus & contrarijs quibusdam constituitur, & ad vnum quoddam optimum respicit, videlicet gubernatorem: & communem vtilitatem sibi proponit, hoc est prosperam nauigationem. Sic & familia, quæ cœtus est cognationis, dissimilibus sui partibus componitur, & ad patremfamilias veluti vnum optimum se refert, & concordiam vtpote commune bonum moli-

Vide infrà in sermone de Felicitate in Euryphami verbis

tur. In summa, omnis familia tanquam psalterium tribus istis indiget, apparatu, concinnitate, & contrectatione siue vsu musico. Apparatus quidem, est omnium eius partium constructio, quibus ipsum totum & vniuersus ordinis cognati cœtus absolvitur. Sunt autem partium eius, dua

* αὐτῶν.

τοὺς τὴν καλλίστην δημοκρατίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ καταστήσαι, πρῶτον, ἔφη, ποίησον ἐν τῇ οἰκίᾳ σὺ δημοκρατίαν.

Οὕτως ἔχει πως † ἀνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἁλύσεις τοὺς κύκλους. τῆνσί τε γὰρ ἑτέραν ἁλύσεως ἀρτήσῃς, ἀνάγκη τὴν ἀκολουθοῦσαν, καὶ ἑνὸς ἑκατέρου ἑλκυσθέντος, ὁποῖόν δή ποκα, τό, τε ὅλον, καὶ τὰ ἑξῆς ἀκολουθεῖ. καὶ τῶν ὑβρίδων ὁπόταν αἱρῇ ἐλέσθαι, ἔρημος καὶ τὰ λοιπὰ ἑξανάγκας, καὶ ὅσ' ἐξῆς ἀνάγκαις ἑπόμενα. αὐτίκα γὰρ εἰ καὶ γεωργίαν τις ἐπιτηδεύοι, ἆρ' οὐ πρῶτον ἡμῖν δεῖ τεκτονικὴν; εἰ τεκτονικὴν, δεῖ δὴ χαλκευτικήν· εἰ χαλκευτικήν, δεῖ δὴ μεταλλευτικήν. ἀλλ' ἵνα ἀγρεύειν δυνατοί ὦμεν, δεῖ σκέπην ἡμῖν τὰν σῶμα. τυγχάνει οὖν φαντικᾶς καὶ οἰκοδομικᾶς ἐντὶ χρεία. καὶ ἁνῆα μὰν πολλὰ μαστευόμενος καὶ ἀερδιῶν, ἅτινος ἔρημος ἔχοντα ποτὶ ἁνῆα. ὥσ' ὦ πᾶσιν ἡμῖν ἄρχα τελεῖν. ὁ μὲν γάρ τις δοῦλος καὶ νόμῳ γίνεται· ὁ δὲ καὶ τὸν θέμενον τὰς ψυχᾶς, ὁ κεκτημένος ὑπὸ τᾶν ἰδίων παθημᾶν τᾶς ψυχᾶς. ὁ δὲ τοιοῦτος, οὐκ ἁπλῶς δοῦλος, οὐδ' ὁ τᾷ φύσει δοῦλος, ἀλλὰ τᾶν παθῶν δοῦλος· καὶ ὁ καταχρήσει δοῦλος· καὶ μᾶλλον μοχθηρὸς αἰ, θεράπος, ἢ δοῦλος κατὰ φύσιν. κατὰ φύσιν δὲ δοῦλος, ὁ δυνάμενος αὐτάρκως τὰς ἀφ' τῶ σώματος ὑπουργίας παρέχεσθαι τοῖς δεσπόταις, καὶ τὸ τᾷ ὁδοῖ πορεύεσθαι, καὶ φορτία βαστάξαι, καὶ κακοπαθείας, καὶ ἀφαγνίας ὑπομένειν, μήτε δὲ ἀρετᾶς, μήτε κακίας ἐπιθυμέοντα ψυχᾶς.

Callicratidę Pythagorij Laconis, ex libro de Familiarũ fœlicitate.

Τὸ μὲν ὦν ὅλον ὑπολαπτέον ἡμῖν σύστασιν κοινωνίας συλλογικᾶς. σύστασις δὲ πᾶν ἔκ τινων ἐναντίων ἀνομοίων σύγκειται, καὶ ποτὶ ἕν τι τὸ ἄριστον συντέτακται, καὶ ὅτι τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπαμφέρεται. ὅ, τε γὰρ ὀνομαζόμενος χορὸς σύστασίς τι ἐστὶ κοινωνίας φωνᾶς, καὶ ποτὶ ἕν τι κοινὸν ἐπαμφέρεται τὰν συμφωνίαν. ἔτι καὶ τὸ σύστημα τῶ σώματος περὶ τὰν ναῦν ἔκ τινων ἀνομοίων καὶ ἐναντίων συνέστακε, καὶ ποτὶ ἕν τι τὸ ἄριστον συντέτακται τὸν κυβερνάταν, καὶ ὅτι τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπαμφέρεται τὰν ὅλπλοιαν. ὅταν δὲ καὶ ὁ οἶκος, σύστασις κοινωνίας συλλογικᾶς ὑπάρχων, ἔκ τινων ἀνομοίων συνέστακε τῶν ἰδίων μερέων, καὶ ποτὶ ἕν τι τὸ ἄριστον συντέτακται τὸν οἰκοδεσπόταν, καὶ ποτὶ τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπαμφέρεται τὰν ὁμοφροσύναν. † ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, πᾶς ὁ οἶκος καθάπερ ψαλτήριόν τεων τούτων χρήζει τυχᾶν, ἑξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἁφᾶς τινος καὶ χρήσιος μουσικᾶς. ἑξάρτυσις μὲν ὦν ἐστι, ἁ συνθεσις τῶν αὐτῶν μερῶν ἁπλῶν, ἐξ ὧν συμπλαρῶται τό, τε ὅλον καὶ τὸ πᾶν σύστημα τᾶς συλλογικᾶς κοινωνίας. τὰ δὲ μερέων * αὐτᾶς, δύο

πρᾶτα

πρῶτα καὶ μέγιστα· αἴθεφτος, καὶ κτῆσις ὃ κυβερνώμενον, καὶ τὴν χρῆσιν ἐμπαρεχόμενον. ὥσπερ δὲ καὶ ζῴου τὰ πρῶτα μέρεα καὶ μέγιστα, ψυχὴ καὶ σῶμα· καὶ ψυχὴ μὲν ὅτι ὃ κυβερνῶν καὶ χρεώμενον, σῶμα δὲ ὃ κυβερνώμενον, καὶ τὴν χρῆσιν ἐμπαρεχόμενον· ἡ μὲν βίος, ὄργανον ὀπτικὸν ζωῆς τῆς αἰθεφτίνης, ὃ δὲ σῶμα, ὄργανον σύμφυτον καὶ συγγενὲς τῆς ψυχῆς. τῶν δὲ συμπληρούντων τὸν οἶκον αἰθεφτων, τὰ μὲν συγγενέες· τὰ δὲ οἰκῆοι. ἡ συγγενέες μὲν, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἵματος ῥυόμενοι, ἢ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχοντες, ἐκ τῶν καταπαπεούντων πρώτων ὃ ῥῆθος· οἰκῆοι δὲ ὀπτικτηται συγγενέες, ἀπὸ τῆς τῶν γάμων κοινωνίας λαμβάνοντες τὴν καταρχήν. ὅτοι δὲ συγχώνοτι, ἤτοι πατέρες, ἢ ἀδελφοί, ἢ μητρόπατορες, ἢ * πατρόπατορες, ἢ εἴ τι τούτων ἔχοντες τῆς εἰς τὸν γάμον συνελθόντων. εἰ δὲ καὶ ὃ τῆς φίλων ἀγαθὸν ὀπτὶ τὸν οἶκον ἐπαμφέρεται (μέζων γὰρ ὕπως γίνεται καὶ μεγαλοπρεπίστερος, ὑ μόνον ὐσίᾳ καὶ συγγενείᾳ πολυπειθμος γινόμενος, ἀλλὰ καὶ φίλων πολυπλαθίᾳ.) φανερὸν ὡς καὶ τοῦτο μέζονα ποιῆ τὸν οἶκον, ὃ ἐπιμελὴν εἶδος τῆς φιλίας, συγκαταριθμητέον ὀὲ τῇ συμπληρώσει τοῦ οἴκου. τῆς δὲ κτήσιος, ἃ μὲν ἐστὶ ἀναγκαῖα· ἃ δὲ ἐλεύθεριος. ἀναγκαῖα μὲν, ἃ ποτ' αὐτὰς ὑπηρετοῦσα τὰς τοῦ βίου χρείας· ἐλεύθεριος δὲ, ἃ κατὰ κόσμον καὶ ἀφθονίαν ἄγουσα τὸν αἴθεφτον, ὥστε μὴ ἑτέρων δεῖσθαι. ἃ δὲ ὑπερβάλλουσα κόσμον ἐλεύθεριον καὶ * διεξαγωγὴν, καταρχὰ ὕβρεως καὶ ὀλέθρου ῥιζοῦται τοῖς αἰθεφτοις. ἀνάγκη γὰρ τοὺς πολλὰ ἔχοντας, τετυφῶσθαι πρῶτον, τετυφωμένους δὲ ἀλαζόνας γίνεσθαι· ἀλαζόνας δὲ γενομένους, ὑβριφάνους εἶναι, καὶ μήτε ὁμοίως μήτε ἴσως ὑπολαμβάνειν τοὺς συγγενέας, καὶ ὁμοφύλους, καὶ φυλέτας· ὑβριφάνους δὲ γενομένους, ὑβριστὰς εἶναι· ὕβρεως δὲ πάσης ἔχοντα καὶ πέρας, ὄλεθρος. ὅπερ οὖν ἐν οἴκῳ ἢ πόλει περιουσιάζῃ, τὰ περιττὰ τὸν νομοθέται δεῖ περικόπτειν καὶ περιτέμνειν, ὡς ἀγαθὸν γεωργὸν τὰ φύλλα μὴ αἰείνητα τῆς κτήσιος. τῶν δὲ συγγενικῶν καὶ οἰκειακῶν μέρεος τρῶ αἰθεφτω τρεῖς εἶδος. ὃ μὲν γάρ ἐστι ἄρχον· ὃ δὲ ἀρχόμενον· ὃ δὲ ὀπτικυρον τῷ οἴκῳ καὶ τῆς συγγενείας. καὶ ἄρχον μὲν ὁ ἀνὴρ· ἀρχόμενον δὲ ἡ γυνή· ὀπτίκυρον δὲ ὃ γυναικὸν ἐκ τούτων.

Ἐπὶ τῆς πρακτικῆς καὶ κτῆ λογισμὸν ἀρχῆς, ἃ μὲν ὀπτὶ δεσποτικὰ, ἃ δὲ ὀπτιταπικὰ, ἃ δὲ πολιτικά. καὶ δεσποτικὰ μὲν ἐστὶ, ἃ τῷ ἰδίῳ συμφέροντος ἄρχοισα, ἀλλ' ὑ τῶν ἀρχομένων. τοιοῦτον γὰρ ἄρχει τὸν ἀρχὸν ὁ μὲν δεσπότης, τῶν δούλων· ὁ δὲ τύραννος, τῶν ὑποτεταγμένων. ὀπτιταπικὰ δὲ ἕνεκα τῶν ἀρχομένων, ἀλλ' ὐχ αὑτῶν. τοιοῦτοι δὲ ἄρχει τὸν ἀρχὸν τὸ μὲν

*prima & maxima, homo inquam, & res sive possessio quæ regitur, usumque sui præbet. Quemadmodum ipsius animalis partes duæ sunt primæ & maximæ, anima & corpus: illa regit & vtitur, hoc regitur ac usurpatur. Item * vita, ascititium instrumentum est † actionum humanarum: corpus autem instrumentum est natiuum & cognatum animæ. Porrò hominum familiam constituentium, alij cognati sunt, alij affines. Cognati, qui ex eodem sanguine prognati sunt, aut ab eisdem primis parentibus originem ducunt: Affines autem, cognati sunt ascitij, ex nuptiarum coniunctione principium habentes. Illi verò aut patres sunt, aut fratres, aut ani materni vel paterni, aut aliud quidpiam ei qui per nuptias nobis coniunctus est. Quod si amicorum etiam bonum ad familiam pertinet (sic enim familia fit amplior & magnificentior, non solùm multis opibus ac plurimis cognatis, sed etiam amicorum multitudine aucta) apparet hinc etiam proculdubio familiam augeri, & sociale genus amicitiæ ad perfectionem familiæ connumerandum. Possessio autem quædam est necessaria, quæ ad vsus vitæ requiritur: alia liberalis, quæ ornat & oblectat hominem, ita vt alijs non egeat: alia liberalem ornatum ingenuámque delectationem excedens, contumeliæ exitijq; radix inter homines pullulat. Quippe multa possidentes, necessum est primùm inflari: inflatos autem, arrogantes fieri: arrogantes factos, superbire, & cognatos tribulésque suos neutiquam sibi similes existimare: deinde contumelioſos fieri: omnis autem contumeliæ finis exitium est. Vbi igitur in domo & ciuitate superfluitas extiterit, oportet abundantia per legislatorem auferri & resecari, quemadmodum à bono agricola luxuriantes frondes. Porrò cognati & familiaris hominum ordinis partes sunt tres. Prima imperat, vt maritus: secunda paret, vt vxor: tertia familiæ & cognationi auxiliaris est, nempe liberi ex illis nati.*

* βίος.
† ζωῆς.
* πατρόπατορες.
* διαγωγὴν.

Actini & rationalis imperij aliud est herile, aliud præfectorium, aliud ciuile. Herile quidem est, quod suam spectans vtilitatem imperat, non subditorum. Hoc enim modo dominus seruis, & tyrannus subiectis sibi imperat. Præfectoria verò, subditorum gratia, non suiipsius, præest. Et secundum hoc imperium Ibidem.

unctores athletis, medici ægrotis, præceptores denique discipulis imperant. Non enim sibi, sed subditis utilitatem quærunt: ægris inquam medici, corpus exercentibus unctores, imperitis scientes. Ciuile autem imperium est, cuius finis instituitur utilitas tum præsidibus tum subditis communis. Quippe iuxta imperium huiusmodi in rebus humanis familia & ciuitas gubernatur: at in diuinis mundus. Imitatur autem familia & ciuitas analogia quadam totius mundi dispensationem. In mundo enim Deus natura præsidet: neque naturalium rerum utilitatem, neque suam absolutè spectans, verùm communem. Quocirca mundus Græcè cosmus appellatur, vt qui per communem omnium diacosmesin, id est decoram administrationem, ad vnum optimum dirigatur. Est verò vnum illud optimum, Deus ipse, qui secundum cogitationem existit, animal cœleste, incorruptibile, principium & causa rerum omnium dispensationis. Porro quoniam & maritus vxorem regit, aut herili imperio, aut præfectorio, aut denique ciuili præsit oportet. Non imperat autem instar heri. Curam enim & diligentiam vxori suæ impendit. Nec omnino præfectoriè præest: Nam & ipse pars est communionis. Restat igitur, vt ciuiliter imperet, in quo imperio communis regenti obedientiq; utilitas requiritur. Quamobrem & nuptiæ ad communionem vitæ ineundam contrahuntur. Itaq; viri heriliter imperantes, ab vxoribus odio habentur: qui præfectoriè, contemnuntur: videntur enim vxoribus suis assentari. At qui ciuiliter præsunt, illos & admirantur & amant vxores. Horum autem vtrumq; continget, si quis imperium gerat voluptate simul grauitateq; temperatū: voluptatem quidem, amando: grauitatem verò, nihil vile aut humile faciendo repræsentans.

Ibidem. Contrahenda autem sunt nuptiæ cuique pro sua fortuna: vt neque superiorem facultate sua, nec inferiorem ducat vxorem, sed iuxta facultatis conditionisq; suæ modum. Qui enim vltra suam facultatem nuptias ineunt, illis de principatu dissensio nascitur. Nam vxor opibus ac genere superior, maritum regere conatur: ille indignum iudicat, præterq; naturam, mulieri imperium concedi. At qui facultatibus suis inferiorem ducunt, dignitatem & amplitudinem familiæ minuunt. Iccirco Musicum imitari præstiterit, qui postquam vocis suæ proprium tenorem obseruauit, ita demum mediam instituit vocem, quæ & acui possit, cùm opus est, & grauari: qualis nec abrumpitur, nec citra relinquitur. Itidem nuptias inire decet iuxta proprium animæ tenorem, vt non solùm in secunda fortuna bene conueniat

ἀλείπται, τῶν ἀθλητῶν· καὶ οἱ ἰατροὶ, τῶν νοσούντων· καὶ οἱ διδάσκοντες, τῶν διδασκομένων. ὁ γὰρ ἄρχων ὃ συμφέρον, ἀλλὰ τοῖς ἀρχομένοις ποιεῖ· τοῖς μὲν κεκμηκόσιν, οἱ ἰατροί· τοῖς δὲ σωμασκοῦσιν, οἱ ἀλείπται· τοῖς δὲ ἀπαιδεύτοις, οἱ διδάσκαλοι. πολιτικὴ δέ ἐστι ἀρχὴ, ἧς τέλος ἔχει, τὸ κοινῇ συμφέρον καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων. κτίζει γὰρ τοιαύτην τὴν ἀρχὴν, ὁ μὲν τοῖς ἀνθρωπίνοις, ὅ, τε οἶκος καὶ ἡ πόλις συνίστησι· ὁ δὲ τοῖς θείοις ὁ κόσμος. μίμημα δ' οἶκος καὶ πόλις, καθ' ἃς αἱ λογίαι τὰς τοῦ κόσμου διοικήσεως. αἱ γὰρ μὲν γὰρ θεῖον, τὰς φύσεις, ὅτι τὸ ἐπὶ πᾶσιν συμφέρον σκοπούμενον, ὅτι μὲν ἴδιον ἀπελευθεροῦται, ἀλλὰ τὸ κοινῇ. καὶ διὰ τοῦτο ποταγορεύεται ὁ κόσμος, ἀπὸ τῆς τοῦ πάντων διακοσμήσεως, παρ' ἣν τὸ ἄκοσμον συνίσταται. τὸ δ' ἔν ὅλῳ εἶναι ἄκοσμον αὐτὸ, ὅσον ὅτι καθ' ἑνότητα, ζῷον ὑφεστὸς, ἄφθαρτον, ἀρχή τε καὶ αἰτία τῆς τῶν ὅλων διακοσμήσεως. ἐπεὶ ὧν καὶ ὁ αἰὼν ἀρχὴ τῆς γαμικῆς, ἤ τε ταῖς διαστατικαῖς ἀρχαῖς ἀρχή, ἢ ταῖς διοικητικαῖς, ἢ τὸ γε ἔσχατον, ταῖς πολιτικαῖς ἀρχή. ὅτε δὲ ταῖς διαστατικαῖς ἀρχαῖς κάδεται γὰρ καὶ διοικεῖται τῆς αὐτῶν γυναικός. ὅτε ταῖς διοικητικαῖς καθάπαξ· καὶ αὐτὸς γὰρ μέρος ἐστὶ τῆς κοινωνίας. ἀπολείπεται ὧν, ταῖς πολιτικαῖς, καθ' αἷς τίθεται καὶ ὁ ἄρχων καὶ ὁ ἀρχόμενος ὃ κοινῇ συμφέρον δηλοῦσαι καὶ ὁ γάμος ὅτι βίου κοινωνίᾳ συνίσταται. οἱ μὲν ὧν ταῖς διαστατικαῖς ἄρχοντες ἀρχαῖς τῶν ἀνδρῶν, μισοῦνται ὑπὸ τῶν γυναικῶν· οἱ δὲ ταῖς διοικητικαῖς, καταφρονέονται. παρέοικε γὰρ αἰεὶ φαίνεσθαι τῶν γυναικῶν, καὶ κόλακες. οἱ δὲ ταῖς πολιτικαῖς, καὶ θαυμάζονται καὶ φιλέονται. ἀμφότερα δὲ τούτων ἐσεῖται, ἄνευ ἀδικίας συμπαθείας κεκραμένου τοῦ φέροντος τὰς ταῖς ἀρχαῖς, ταῖς μὲν ἀδικίαν, διὰ τὸ ἀγαπᾶν τοῦ φερομένου· ταῖς δὲ συμπάσταις, διὰ τὸ μηδὲν ὑπολείπειν, μηδὲ παπαῖνον παρέμβλητον.

Γαμίσκεται δὲ δεῖ γαμεῖν, ποτὶ ταῖς αὐτῶν τύχαις· ἵνα μήτε ὑπὲρ ταῖς δυνάμεις, μήτε μείονα τᾶς δυνάμιος τὸν γάμον ἐπάγηται, ἀλλὰ ποτὶ λόγον τᾶς ἰδίας δυνάμιος. οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ ταῖς δυνάμεις ἐπάγοντες, σασιάζοντι δι' ἀρχᾶς ἀκρασίαν. ἁ μὲν γὰρ τῷ πλούτῳ καὶ τῷ γένει καθυπερέχουσα τὰν ἀνδρὸς ἀρχὰν παραιρεῖται, ὁ δὲ ἀναξίως ἀγανεῖται, τὰν παρὰ φύσιν συγχωρέν. οἱ δὲ μείονα τᾶς δυνάμιος, τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ μέγεθος τῷ οἴκῳ συνελαττοῦσι. δεῖ δὲ τὸν μουσικὸν μιμεῖσθαι, ὃς τὸν ἴδιον τόνον τᾶς φωνᾶς ἐκμαθών, ὕστερον πιέζεται τὰν μέσαν καθιείς, ὅπως καὶ ὀξὺ τὸ ὀξέα, καὶ βαρὺ τὰ βαρέα δυνατεῖται, καὶ μήτε ῥήγνυται, μήτε ἀπολείπεται τῶν τάσιν. ὕτως δεῖ καὶ γάμον συναρμόζεσθαι ποτὶ τὸν ἴδιον τόνον τᾶς ψυχᾶς, ὅπως μὴ μείονι τὸ δυτυχίᾳ συνεκδέχηται ἀλλὰ

ἀηδέλεις δυναται ὦντι. ποτὶ λέξον ὄ μαριυόμβοι τὸν γάμον, δεῖ ϗ ὀπίζοπον ϗ κύριον ϗ ὀπιζάταν τᾶς αὐτῶ γυναικὸς ἤμεν. ὀπίζοπον μὲν, ὦ φερτίζειν τῶ ὀκείας κύριον δὲ, τῶ ἄρχειν ϗ κυριεύειν· διδάσκαλον δὲ, τῶ διδάσκειν τὰ δέοντα. Τοῦτο δ' ἐσῖται μάλιστα, αἴκα τὶς ἀγαθῶν τοκέων σκπιασάμενος, παῖδιον ἀκμάζουσαν γαμίσκῃ. ϗ γὰ ἀ ὔπλασοι, ϗ ἀὐάγκαν τυγχάνοντι τοκετοὺμφωτοι· ϗ ποτὶ ὃ μαθεῖν ἀὐφυῶς ἔχοντι, ϗ ποτὶ ὃ φοβεῖσθαι μᾶλλον, ϗ ἀγαπάξαι τὸν αὐτῶ ἄνδρα.

Τὸν ἁρμονίαν γυνὰ ἰκανώσασθαι δεῖ φερνήσιός τε ϗ σωφερσυνᾶς πλείω. κάρτα γὰ ψυχὰν ποπυόσθαι δεῖ εἰς ἀρετήν. ὥστ' ἔσαι ϗ δικαίη ϗ ἀνδρεῖη, ϗ φερνέουσα, ϗ αὐταρκὴς καλλωνομένη, ϗ κενὰν δόξαν μισέουσα. ὀκ τούτων γὰ ἔργματα καλὰ γυναικὶ ἐς αὐτὸν τε ϗ ἄνδρα, ϗ τέκνα, ϗ οἶκον· πολλάκις δὲ ϗ πόλις, εἴγα πόλιας, ἢ ἔθνεα ἢ τοὶν γα κρατύνοι, ὡς ὀπὶ βασιλῆνος ὀρέομεν. κρατέουσα ὦν ὀπιθυμίας ϗ θυμῦ, θεὶν ϗ ἁρμονὶη γίνεται. ὥστε οὐδὲ ἔρωτες αὐτὴν ἄνομα διώξουσιν, ἀλλ' ἐς ἄνδρα τε ϗ τέκνα, ϗ τὸν οἶκον ξύμπαντα, φιλίαν ἔξει. ὀκόσαι γὰ ἐφίσριαι πλέθουσι θηλυτείων λεχέων, αὖται δὲ πολέμιαι γίνονται πάντων τῶ ὀ τῆ οἰκίη ἐλευθέρων τε ϗ οἰκετέων. ϗ συντίθηται δόλους ἀνδρὶ, ϗ ψεύδεα ϗ πάντων μυθίζεται πρὸς τοῦτον, ἵνα μοὶνη δοκῇ ἀφαφέρειν διανοίη, ϗ τῆς οἰκίης κρατῇ, ἀγάλλεται φιλέουσα. ὀκ τούτων γὰ φθορὴ γίνεται συμπάντων ὀκόσα αὐτῆ τε ϗ τῶ ἀνδρὶ ξυνά ἐστι. ϗ ταῦτα μὲν ἄχρι τῶνδε λελέχθω. σκεῦος δὲ ἄγαν χρὴ πρὸς μέζα φύσιος, ἔσθῆτα τε πέρι ϗ ἱματίων, ϗ λουτρῶν, ϗ ἀλείψεων, ϗ τριχῶν θέσιος, ϗ τῶ ὀκόσα ἐς κόσμον ἐστὶ χρυσῶ ϗ λίθων. ὀκόσαι γὰ πολυτελέα πάντα ἐδίουσι ϗ πίνουσι, ϗ ἀμπέχονται, ϗ φορέουσι γυναῖκες, ἐς ἀμῦτίην ἔτιμον κακίης συμπάσης, ἔς τε λέχεα ϗ ἐς τὰ ἄλλα ἀδικήματα. λιμὸν ὦν ϗ δίψαν ὀξακέσασθαι δεῖ μειῶσιν, κὴν ὀκ τῶ ὀτελέων, κὴν ῥίγος, κὴν νάκος, κὴν σισύρνη. βρωτῆος δὲ εἰ τῶ τηλόθεν, ἢ τῶ πολλῶ πολεσμάων, ἢ τῶ ὀδὲξων, κακίην ὑχὶ μικρὴν πέφανται· *ἢ ὀθονίων εἵματα εἰκότα λίνεα, ϗ ποικίλα ἀπὸ θαλασσαίης βάφιος τ' ὄχλα, ἢ δηλήσεις χρόης πολυτελέος, μισεῖν πολλή. σκεῦος γὰρ ἐλάχιστ' μὲν ῥιγέειν, μηδὲ γυμνὸν εἶναι, χαίειν δ' ὑπερπείσης, δηλήσεως δὲ χρήζει. δόξα δὲ ἀνθρώπων μὴ ἀμαθίης, ἐς τὰ κενεά τε ϗ ἀθεώτατα ἵεται. ὥστ' ὄτε χρυσὸν ἀμφιθήσει, ἢ λίθον ἰνδικὸν, ἢ χώρης ἐόντα ἄλλης· οὐδὲ πλέξεται πολυτελίησι πείραις, οὐδ' ἀλείψεται Ἀραβίης ὀδμῆς ἐμπνέοντα· οὐδὲ χρίσεται πρόσωπον λευκώσασα, ἢ ἐρυθραίνουσα τοῦτο, ἢ μελαίνουσα ὀφρύας τε ϗ ὀφθαλμὸς, ϗ τὴν παλιὰν πρόσωπα

coniugibus, (sed etiam in aduersa.) Porrò in coniugio, vt par est, contracto, maritum vxoris suæ tutorem, dominum, ac præceptorem esse conuenit. Primum, res ipsius curando: alterum, regendo & dominando: tertium, docendo quæ sunt eius officij. Hoc autem maximè consequetur ille, qui puellam bonis parentibus ortam, & ætate vigentem duxerit. Tales enim marito primo nubentes, facilè flecti instituíque possunt: & ad discendum promptæ sunt, & ad metuendum amandumq; viros suos. Inclusa parentbesi de nostro addidimus.

Harmoniam ô mulier absoluere oportet, vt prudentia & modestia impleatur. Omnino enim opus est vt ingenium ad virtutem sapiat. Itaque erit iusta, fortis, prudens, sorte sua contenta, & inanem gloriam odio habebit. Nam his virtutibus prædita, seipsam, maritum, liberos & familiam bonis ac honestis operibus afficiet: interdum & rempublicam, si talis ciuitates aut gentes regat, vt in regno videmus. Efficietur igitur harmonia diuina, si cupiditatibus animóque efferuescentis imperet. Itaque nec amores illegitimi ipsam solicitabunt, sed marito, proli, totique familiæ amica erit. Nam quæ lectos alienos amat, omnia domestica odit, tum liberos, tum famulos. Huiusmodi mulier dolos apud maritum fingit, & mendacia aduersus omnes ei narrat, vt sola videatur ipsi maximè benenola esse, & familiam regat. Hac ocium amat: ab hac exitium rebus omnibus nascitur, quas & ipsa & maritus communes habent. Sed de his hactenus. Cæterùm corpus ad naturæ moderationem instituendum est, circa victum, vestes, balnea, vnctiones, capillorum dispositionem, & omnia quæ ornatus gratia ex auro gemmísve comparantur. Quæcunque enim mulieres nihil quàm pretiosa edunt, bibunt, induunt, ac gestant, ad omnis malitiæ crimen proclines, & circa matrimonium & alias res iniustæ sunt. Quare famem sitimque solam amoliri oportet, vtcunque vilibus subsidijs: item frigus sat fuerit diphthera vel penula arcere. At obsonijs procul accersitis, pretiosis, aut delicatis vesci, non parum est vitium videtur. Item vestes inquirere valde splendidas, & ostri marini cruore tinctas, insignis est stultitia. Nam corpus quærit quo pacto non frigeat, neq; nudum sit modestiæ decoris gratia, alia autem re nulla indiget. At hominum opinio imperitia coniuncta, ad vana, & superflua proclinis est. Itaq; vxor nõ se ornabit auro, non Indica aut quauis peregrina gemma: nec varijs modis crines innectet, nec vngetur Arabicum odorem spirantibus vnguentis, nec faciem cerusa aut fuco illinet, nec supercilia & oculos colore nigro pinget, neque canos Petichyones Pythagoricæ ex lib. de Mulieris cõcinnitate.

* for. κὰ ἰμάδων

alio colore inficiet, denig non frequenter lauabit. Quacung enim huiusmodi quaerit, admiratorem luxuria muliebris desiderat. Nam pulchritudo quam prudentia parit, non externis accersita ornamentis, mulieribus honestè natis placet. Non debet autem necessaria putare, nobilitatem, diuitias, in magna ciuitate nasci, gloriam, & amicitiam insignium ac principum virorum. Haec enim vt sua praesentia, molestiam non gignunt: ita si desint, nō magnopere desiderandae sunt. Quippe prudens mulier sine ipsis vitam agere non prohibetur. Quare si absint magna illa & admiranda, quae iam diximus, haudquaquam animo appetenda fuerint: sed absq eis pergendum est. Obsunt enim magis, quàm prosint, ad calamitates pertrahendo. Nam sibi comites habent, insidias, amulationem, inuidiam: quamobrem mulier eis fruens, tranquilla degere non poterit. Caeterùm oportet vt colat Deos, bonae felicitatis spe freta, legibus ac ritibus patrijs obediens. Proximo à Dys loco, honorandi colendiq parentes sunt. Illi quippe Dys per omnia similes sunt, & similia liberis suis exhibent. Porrò erga maritum suum vitam hoc modo rectè legitimeq instituet, si nihil reputet proprium, sed lectum seruet atq custodiat. Hoc enim praecipuum est. Ferendi sunt autem omnes casus viri, etsi calamitosus sit, aut delinquat per ignorantiam, morbum, ebrietatem ve, aut cum alijs mulieribus rem habuerit. Viris etenim hoc peccatum conceditur: mulieribus non item: sed poena eis incumbit. Ferenda igitur lex, & amulatio deponenda. Ad hac oportet in marito tolerare iram, parcitatem, querimoniam, zelotypiam, insimulationem: & si quod aliud vitium natura insitum habet, illi se mulier per omnia accommodet, iuxta desiderium eius se attemperans. Vxor enim viro chara, & res viri rectè administrans, harmonia quaedam est, & familiam suam amat, & externos quoq ad amorem sic instituta domus allicit. At si familiam non amet, neq liberos suos, neq famulos, non vllum sacrificium prosperum videre cupit: sed omne perditionis genus inducit & optat, vtpote inimica, & viro mortem imprecatur tanquam hosti, vt alijs conuersetur, et omnes ei placentes odio habet. At bonam, & harmonicam esse iudico, quae prudentia temperantiaq plena sit. Talis non solùm viro benenola erit, sed & liberis, cognatis, seruis, totiq familiae, in qua possessiones, amici, ciues hospitesq sunt: & ipsorum corpora sine luxu ornabit, honesta loquens & audiens. Haec se viro sociam communis vitae praebebit, & acquiescet cognatis ac amicis quibus vir fauet. Denig eadem dulcia & amara iudicabit, quae maritus suus, nisi planè inconcinna mulier sit.

† addo μὴ. * mal. ἄπιστ.

† mal. ἐχμισεῖσθαι.

βαφᾶσι τεχνωμένη, σὺ δὲ λούσῃ θαμιά. ἡ γὰρ ταῦτα ζητήσασα, ἀνητὸν ἐρᾷ ζητεῖ ἀκρασίης γυναικήης. κάλλος γὰρ ὃ ἐκ φρονήσιος, οὐχὶ δὲ ὃ ἐκ τούτων, αἰδάμη τῆς γυναικωμένοισιν ἀνήρ. ἀναγκαῖα δὲ μὴ ἡγέεσθω ἀγαθὸν εἶναι πλοῦτον, καὶ μεγάλης πόλιος πολίτας γενέσθαι, καὶ δόξαν, καὶ φιλίην εὐδόξων καὶ βασιληίων ἀνδρῶν. ἐὼν μὲν γὰρ ἔῃ, οὐ λυπέῃ· ἐὼν δὲ μὴ ἔῃ, οὐκ ἐπιζητέῃ οὐ πολέῃ. τούτων γὰρ δίχα φρονίμη γυνὴ ζώει οὐ κωλύεται. κἢν † ἔῃ δὲ ταῦτα ἄφθονα ἐλελέχατα, τὰ μεγάλα καὶ θαυμαζόμενα, μή ποτε διζέωσι ψυχήν· ἀλλὰ καὶ * ἄπιστ αὐτῇ βαδίζετο. βλαπτῇ γὰρ μᾶλλον ἐς ἀτυχίην ἕλκοντα, ἢ ὠφελέῃ. τούτοις γὰρ ὀπιθοσυλίη τε καὶ φθόνος, καὶ βασκανίη παρέπεται, ὥστε τὸ ἀπαρέξιν οὐκ ἂν γένοιτο ἐν τοιήδε. θεοὺς δὲ σεβέειν δεῖ, ἐς δύναμιν εὐδαιμονίης, νόμοισί τε καὶ θεσμοῖσι πειθομένην πατρίοισι. μετὰ δὲ τούτους μάλιστα τοὺς θεοὺς γονέας τιμᾶν καὶ σέβειν. ὅτι γὰρ ἴσα θεοῖσι πάντα πέλουσι, καὶ φρονέουσι τοῖς ἐγγόνοισι. τρέπεσθαι δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἑαυτῆς, ζυγὸν ὧδε δεῖ νομίμως καὶ χρηγύως, μηδὲν οἰνεομένην ἰδίῃ, ἀλλ' εὖ λῶ τηρέουσαν καὶ φυλάσσουσαν. ἐν τούτῳ γάρ ἐστι τὰ ξύμπαντα. φέρειν δὲ χρὴ τῶν ἀνδρὸς πάντα, κἢν ἀτυχῇ, κἢν ἁμάρτῃ, κατ' ἄγνοιαν, ἢ νοῦσον, ἢ μέθην, ἢ ἄλλῃσι γυναιξὶ συγγένηται. ἀνδράσι μὲν γὰρ ὀπιχωρέεται ἁμαρτάνειν αὐτῇ γυναιξὶ δὲ οὐκέτι, τιμωρεῖν δὲ ἐφέηκεν. ὥσαθ' ὑμῖν δεῖν τὸν νόμον δεῖν, καὶ μὴ ζηλοτυπέειν. φέρειν δὲ καὶ ὀργὴν καὶ φιλονεικίην καὶ μεμψιμοιρίην, καὶ ζηλοτυπίην, καὶ κατηγορίην, καὶ ἢν τι ἄλλο ἔχῃ ἐκ φύσιος, καὶ τοῦτο ζήσεται πάντα, ὅκως φίλον ἐστὶν αὐτέῳ σωφρονέουσα. γυνὴ γὰρ ἀνδρὶ φίλη οὖσα καὶ ταὐτοῦ τρέπουσα χρηγύως, ἁρμονίην ὑπάρχει, καὶ οἶκον τὸν ξύμπαντα φιλέει, καὶ τὰς δυρηδὲν δμῳὰς τῇ οἰκίῃ ποιέει. ἐπὴν δὲ μὴ φιλέῃ ὅτε οἶκον, ὅτε παῖδας τοὺς ἑωυτῆς, ὅτε θεράποντας, ὅτε θυσίην ἰωτινέων ἐθέλῃ σῴαν ἐσιδέειν, φθορὴν δὲ πᾶσαν ἀγείρεται, καὶ δύχεται εἶναι, ὡς πολεμίη οὖσα, καὶ τὸν ἄνδρα δύχεται τεθνάναι ὡς ἐχθρόν, ὅπως ἄλλοισιν ὁμουρέῃ, καὶ οἷσοι αἰδάμοισι τυτέῳ, ἐχθαίρει. † ὁρέω δὲ αὐτὴν ὧδε δοκέω, εἰ πλείους τελέῃ φρονήσιός τε καὶ σωφροσύνης. ὁ γὰρ μοῦνος ἐθέλησει τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ παῖδας καὶ συγγενέας καὶ δούλους, καὶ τὴν οἰκίαν ξύμπασαν, ἐν ᾗ καὶ κτήματα, καὶ φίλοι, πολῖταί τε καὶ ξένοι εἰσί· καὶ ἀσφαλέῃ ὁ σωτὴρ ἁπάντων τούτων, λεπταίνουσά τε καὶ ἀκούουσα καλά· καὶ ἀκολουθέουσά τε αὐτέῳ, καθ' ὁμοδοξίην τῆς ζωῆς βιοτῆς, καὶ οἷς ἐκεῖνος αὖ ξυγγενέσι τε καὶ φίλοισι ξυνομάρτέουσα· καὶ τοῦτα ἡγεομένη γλυκέα τε καὶ πικρὰ ταὐτοῦ, ἐὼν μὴ ἀναρμόνιος εἰς ὃ πᾶν εἴη.

Καὶ

Καὶ μὴν σκευῶν τε καὶ συλλογὴν τῆς τοιᾶσδε οἰκίας πολυτέλειά, καὶ τὰ τῶν σκευῶν τῶν κατ' οἰκίαν φαινόμενα ὄντα, κλῖναι, καὶ τράπεζαι, καὶ στρώματα, καὶ ἀκπώματα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, πάντα τιὼ χρείαν ὑπερβεβηκότα, καὶ τοσοῦτον τῶν ἀναγκαίων ἐλλείποντα. κλῖναι μὲν ἐλεφάντιναι καὶ ἀργυραῖ, οὐκ εἴδει δὲ χρυσαῖ· τράπεζαι δὲ τοιαῦται πλησίας ὕλης· στρωμναὶ δὲ ἁλουργὶς καὶ ἄλλων *χρημάτων δισπρεπέστων· ἀκπώματα δὲ χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου πεποιημένα· τὰ δὲ λίθων, ἢ λιθοξόων τινῶν ἀμελλαιμένων τῇ πολυτελείᾳ τοῖς ἀργυρέοις καὶ χρυσέοις. καὶ σπουδάζεται τοιαῦτα πάντα, τῷ μὲν σκίμποδος δοκεῖν κακίω παρεχέμενον κατάκλισιν ἡμῖν τῆς ἀργυρᾶς, ἢ τῆς ἐλεφαντίνης κλίνης· τῆς δὲ σισύρας ἰκανωτάτης ὕσης ὑπερῶσθαι, ὥστε μὴ δεῖσθαι πορφυρίδος, ἢ φοινικίδος. ἐοδίφι δὲ ὑπαρχόντος ἡμῖν ἀβλαβῶς, ἀπὸ βαπτίζης ξυλίνης, ὡς μὴ ποθεῖν μηδαμῶς τιὼ ἀργυρᾶν· καὶ πίνειν γε τὴ Διὰ σὺν κεραμέων ποτηρίων παρόν, ἃ τὸ, τε δίψος σβεννύειν ὡσαπλησίως πέφυκε τοῖς χρυσοῖς, καὶ τὸν ἐγχεόμενον αὐτοῖς οἶνον ὑ λυμαίνεται, ὁσμιὼ δέ γε ἡδίω τῶν χρυσῶν παρέχει καὶ τῶν ἀργυρῶν. καθόλου δὲ ἀρετὴ καὶ κακία σκευῶν κριθεὶη ἂν ὀρθῶς ἐκ τριῶν τούτων, τῆς τε κτήσεως, καὶ τῆς χρήσεως, καὶ τῆς τηρήσεως. ὅσα μὲν γὰρ κτήσασθαι δύσκολά ἐστιν, ἢ χρήσασθαι μὴ ἐπιτήδεια, ἢ φυλάξαι μὴ ῥᾴδιον, ταῦτα χείρω· ἃ δὲ κτώμεθα μὴ χαλεπῶς, καὶ χρώμενοι ἐπαμυνόμεθα, καὶ φυλάττομεν ῥᾳδίως, ταῦτα ἀμείνω. διόπερ τὰ κεράμεα καὶ τὰ σιδηρᾶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα πολλά, κρείττω τῶν ἀργύρων τε καὶ χρυσῶν. ὅτι ἡ κτῆσις τούτων ἀμφοτέρων, ὅσῳ καὶ εὐτελεστέρα, ὅσῳ καὶ πλείων, ὅτι καὶ πυελίδιος ταῦτ' ἐμβάλλομεν, σκάφια δὲ ἄττ' ἄττα τε φυλακὴ πλείων· τὰ γὰρ εὐτελῆ τῶν πολυτελῶν ἐπιβουλεύεται ἧττον. μέρος δέ τι τῆς φυλακῆς ὕσα καὶ ἡ ἐκκάθαρσις, ἃ δὲ τὰ πολυτελῆ πλείων ἐστίν. ὥσπερ οὖν ἵππος, ὁ τιμῆς μὲν ἐωνημένος ὀλίγης, χρείας δὲ παρεχόμενος πολλάς, αἱρετώτερος τοῦ ὀλίγα μὲν ὑπουργοῦντος, πολλοῦ δέ ἠνεσαμένου· καὶ τὰ αὐτὰ καὶ σκεύη τὰ εὐτελέστερα καὶ πολυχρηστότερα, κρείττω τῶν ἐναντίων. τί ποτ' οὖν διώκεται τὰ σπάνια καὶ πολυτελῆ μᾶλλον τῶν ἐν μέσῳ καὶ τῶν εὐτελῶν; ὅτι ἀγνοοῦσι τὰ καλὰ καὶ τἀγαθὰ καὶ αὐτὰ τῶν ὄντων, τὰ δοκοῦντα σπουδάζεται μᾶλλον τοῖς ἀνοήτοις. ὥσπερ δὲ καὶ οἱ μαινόμενοι πολλάκις λευκὰ τὰ μέλανα νομίζουσιν· οὕτω δὲ μανίας *συγγενέστερον ἐστὶ τῶν νομοθετῶν τοὺς ἀρίστους, καὶ ἐν πρώτοις Λυκοῦργον ἄξιόν ἐστιν, πολυτέλειαν μὲν ἐξελαύνοντα τῆς Σπάρτης, ἀντεισάγοντα δὲ εὐτέλειαν καὶ τὸ ἀνδρεῖον τῆς Δωρίτης, τοῦτ' ἔστι τὸ πρόπαν πρὸς ἀνδρείαν καὶ τιὼ μὲν τρυφιὼ,

Atqui ad hoc inſtitutum & argumentum de ſumptuoſitate domus, ſupellex etiam domeſtica pertinere videtur, lecti, menſæ, ſtragula, pocula, & reliqua huiuſmodi, quando vſus ac neceſſitatis modum exceſſerunt. Vt ſi lecti eburnei, aut argentei fiant, & inaurentur: item ex ſimili materia menſæ: & ſtragula murice, alyſq; coloribus paratu difficilibus infecta comparentur: & pocula auro & argento fabricata, aut gemmis, aut ſimili materia, cuius precium cum auro argentóve certare poſsit. Et hæc omnia tanto ſtudio parantur, cùm tamen nihilo deterius in vili grabato, quàm aureo vel eburneo lecto cubare liceat: & rheno ſubſterni commodiſſimus ſit, ita vt purpureis aut puniceis ſtragulis nihil egeamus: & in lignea menſa ſine detrimento veſcamur, nec opus ſit argenteam quærere: denique ex teſtaceis poculis bibere in promptu ſit, quæ quidem ſitim non minùs aureis extinguunt, & infuſum ſibi vinum non lædunt, ac inſuper aureis argenteísque ſuauiùs olent. Sed in vniuerſum laus & improbatio ſupellectilis tribus modis dijudicari poteſt, ex acquiſitione, vſu, & cuſtodia. Nam quæ vix acquiruntur, aut minùs commodè vſurpantur, aut non facilè ſeruantur, deteriora ſunt: Contrà quæ non difficulter comparamus, vtendo laudamus, & facilè cuſtodimus, meliora. Proinde vaſa teſtacea, ferrea, & huius generis multa, aureis & argenteis præferantur. Quoniam eo facilius acquiruntur, quo viliora ſunt: & copioſiorem ſui præſtant vſum, cùm etiam igni facilè imponantur, quod in illis non licet: & minori ſeruantur negotio: nam vilia minùs inſidiarum alliciunt, quàm precioſa. Purgatio etiam ſeu expoliti, quæ cuſtodiæ pars eſt, laborioſior eſt in precioſis. Quemadmodum igitur equus paruo precio emptus, & multis vſibus ſeruiens, præferendus eſt illi qui magno conſtiterit, & ad pauca vtilem operam præſtet: ſic etiam ſupellex vilior, ſed multis vſibus commodior, maioris facienda eſt, quàm contraria. Quid eſt igitur quòd rara & precioſa potiùs expetantur, quàm quæ parabilia ſunt & vilis precij? Quoniam honeſta bonaq; ignorantur, & pro veritate opinio apud ſtultos locum habet. Sicut inſani quoque alba frequenter exiſtimant eſſe nigra: ſtultitiæ verò inſaniæ cognata eſt. Quinetiam legiſlatores optimos, ac in primis Lycurgum videmus relegata ſumptuoſitate extra Spartam, in eius locum frugalitatem conſtituiſſe: ac victum tenuem ſuperſtuo ad comparandam fortitudinem prætuliſſe: denique mollitiem

Maſonij ex libro de Supellectile.

* mal. χρημάτων.

* συγγενέστερον.

instar pestis auersatum esse, spontaneis autem laboribus vtpote rei saluberrimæ operam dari voluisse. Cuius rei testimonium fuerit epheborum tolerantia apud ipsos, qua famem, sitim, & frigus pati assuescunt, item verbera, alióque labores. Itaque in grauissimis moribus Lacedæmonij plerique nutriti, Græcorum optimi erant, ac existimabantur: & paupertatem suam opibus regijs beatiorem effecerunt. Atqui & ego agritudinem præ mollitie deligerem. Morbus enim corpori solum nocet: at mollities vtrumque corrumpit, & animam & corpus: huic imbecillitatem ac debilitatem, illi verò luxuriam & mulierosum habitum producens. Insuper iniustitiam quoque mollitia parit, nam & auaritiam auget. Haud enim fieri potest, vt mollis & delicatus homo sumptuosus non sit: neque vt sumptuosus pauca insumere velit. Multa verò insumpturus, acquirere multa conetur oportet: qui autem id conatur, auarus & iniustus sit necesse est. Nec enim magna opes iustè parari possunt. Quin & alia ratione quiuis effœminatus mollisque iniustus est. Nam pro ciuitate sua debitis laboribus satisfacere cunctabitur, aut satisfaciens non amplius mollis erit. Item si pro amicis aut cognatis sustinendum aliquid fuerit, ille nihil tolerabit: non enim id ei permittet sua mollities. Adhæc in Deorum gratiam aliquando laborandum est illi, qui erga Deos iustus esse voluerit: sacrificia enim, solennitates, & alios cultus Dijs celebrabit. Mollis autem vir, etiam in istis deficiet. Quocirca apparet huiusmodi hominem prorsus & in ciuitatem, & amicos, ac erga Deos iniustum esse, non faciendo ea quæ facere sui officij erat. Itaq; mollitiam manibus pedibusq; fugere conuenit, vt quæ iniustitia quoq; causam continent.

Videtur hic aliquid desiderari.

Hieroclis ex OEconomico.

Ante omnia dicendum est mihi de operibus, qua familiam sustentant. Hæc igitur diuidantur, vt fieri solet, ita vt viro opera rustica, forensia, & similia tribuantur: mulieri autem quæ lanificium & frumenti apparatum attinent, omnia denique domestica negotia. Non tamen alter ab operibus alterius omnino immunis esse debet. Nam & mulierem aliquando decebit, vt rus egressa, operarijs præsit, & patrisfamilias vicem gerat: & contrà viro rerum domesticarum habere curam laudi dabitur, partim sciscitando, partim ea quæ fiunt inspiciendo. Sic enim mutua communio magis stabilietur, si necessarias curas inter se communicent. Sed cùm oratio mea huc peruenerit, non omittam spontanei laboris mentionem: nec indecens fuerit hæc illis adiungere, quæ de operibus dicta sunt. Quòd igitur viro decorum sit,

* for. διῦρο.

* lege ἀπεικὸς.

ὡς λύμιλω ἐκτρεπόμενον. ὃ δὲ ἐπιπόνων, ὡς σωτήριον ζηλωτὸν ἀξιοῦντα. τεκμήρια δὲ τούτων, αἱ τῶν ἐφήβων ἐκ καρτερήσεις, ἐπιζόμια φέρειν λιμόν τε καὶ δίψος, καὶ μετὰ τούτων, ῥίγος· ἔτι δὲ πληγὰς καὶ πόνους ἄλλους. * σημοῖς ἔθεσιν οἱ πολλοὶ Λακεδαιμόνιοι τραφέντες, ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων ἦσάν τε καὶ ἐνομίζοντο· καὶ τὴν πενίαν τὴν ἑαυτῶν ζηλωτοτέραν τοῦ βασιλέως πλούτου κατέστησαν. ἐγὼ δὲ οὖν καὶ αὐτὸς δέξαιμι ἂν νοσῆσαι μᾶλλον, ἢ τυφῆσαι. τὸ μὲν γὰρ νοσεῖν μόνον βλάπτει τὸ σῶμα· τὸ δὲ τυφᾶν ἄμφω διαφθείρει, ψυχήν τε καὶ σῶμα· σώματι μὲν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν, ψυχῇ δὲ ἀχαλασίαν καὶ ἀνανδρείαν ἐμποιοῦν. καὶ μὴν καὶ ἀδικίαν τίκτει τυφή, ὅτι καὶ πλεονεξίαν. ὅτε γὰρ τυφῶντά τινα δυνατὸν μὴ πολυτελῆ εἶναι· ὅτι πολυτελῆ ὄντα, ὀλίγα βούλεσθαι ἀναλίσκειν. βουλόμενον δὲ πολλὰ, μὴ καὶ πολλὰ δεῖσθαι χρήματος· ὅθεν ἀνάγκη πολλὰ θηρεύειν πολλὰ δεησόμενον, μὴ πλεονεκτεῖν καὶ ἀδικεῖν. ὃ γὰρ ἂν ποιοῦντές τινες ἐκ δικαίων πολλά. ἔτι καὶ ἄλλον τρόπον, ἄδικος ἂν εἴη πάντως ὁ τυφῶν. καὶ γὰρ πόλεως τῆς αὐτοῦ ποιήσεται τοὺς προεστῶντας πόνους, οὐκ ἐπόμενος ἂν, ἢ οὐκ ἂν ἔτι τυφῴη. καὶ ὑπὲρ φίλων ἢ συγγενῶν κακοπαθῆσαι δέῃ, οὐκ ἂν ὑπομείνειεν. ὃ γὰρ ἐᾶσαι αὐτὸν ἡ τυφή. καὶ μὴν καὶ πρὸς θεοὺς ἔστιν ὅτε ποιητέον τοῦ δικαίου εἵνεκα βουλομένῳ πρὸς θεοὺς, ὅπη θυσίας, ἢ τελετὰς, ἢ τινὰ ἄλλην ὑπηρεσίαν τελέσαι τοῖς θεοῖς· ὁ δὲ τυφῶν οὐδέποτε καὶ τοῦτο. διόπερ ἄδικος ἂν εἴη πάντως καὶ πρὸς θεοὺς, καὶ πρὸς πόλιν, καὶ πρὸς φίλους, καὶ πρὸς θεούς, ἀγνοῶν προσήκειν αὐτὸν, ἢ προσήκων. ὡς οὖν καὶ ἀδικίας αἰτίαν ὄσαν τὸν τυφὸν, φευκτέον ὡς πάντα πάντως.

Γεωργὸν μὲν γὰρ τῶν ἔργων ὑφ' ὧν οἶκος σώιζεται. τούτων οὖν διαιρετέον μὲν τὸ πλεῖστον τοῦ μὲν ἀνδρὶ, τὰ κατ' ἀγρὸν καὶ τὰ περὶ τὴν ἀγορὰν, καὶ τὸν ἀγυπολίαν ἀναπαύεσθαι· τῇ δὲ γυναικὶ, τὰ περὶ τὸν παλαιὸν καὶ στιππύην, καὶ ὅλως τὰ κατοικίδια τῶν ἔργων. ὅτε μὲν ἀγροῦσιν ἀξιωτέον εἶναι τὴν ἑτέρων τῶν ἑτέρων. ἐνίοτε γὰρ ἂν ποτε καὶ γυναικὶ κατ' ἀγρὸν γενομένῃ καθῆκεν, ὃ τοῖς ἐργαζομένοις ἐπιτάττειν, καὶ τὸν τῆς οἰκοδεσπότου τάξιν ἀναπληροῦν· καὶ ἀνδρὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν οἶκον ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι, καὶ τὰ μὲν διαπυθέσθαι, τὰ δὲ καὶ ἐπιδεῖν τῶν γιγνομένων. ὅτω γὰρ ἂν ἐπίσωσι δέοιτο μᾶλλον τὰ τῆς κοινωνίας, εἰ συμμετέχοιεν ἀλλήλοις τῶν ἀναγκαίων φερνῶν. * δύο τινες μὲν τὸν λόγον ἡμῖν, οὐκ ἂν ὀκνῆσαί μοι δοκῶ, καὶ τῆς αὐτουργίας ποιήσασθαί τινα μνήμην· * ἀπεικὸς γὰρ τῶν ἔργων εἰρημένοις τὰ τοῦτο παρεστιθέναι. ὡς μὲν τοίνυν πάντρι καθῆκει τῶν

γεωργικῶν

γεωργικῶν ἅπτεσθαι πόνων, τί καὶ λέγειν δεῖ; ὁ πολὺς γὰρ ὁ κατ' αὐτὸ διαπιδήσας. ἀλλὰ καὶ εἰ τοσαύτης ἁβροσύνης καὶ ἀπονοίας τὸν νεῶν κατέχουσι βίον, ὅμως ἀναίσιός ἐστι, μὴ καὶ δι' ἑαυτῆς παρορμῶντος ἔργων καινωνῆσαι τῷ ἀνδρὶ σοφροσύνης καὶ φυτείας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ γεωργίαν. διαπιδήσεσθαι δ' ἴσως ὁ παρὼν λόγος τῶν ἔργων, ὅσα γυναικὶ ἀπονέμειν, παρακαλῶν τὸν ἄνδρα λέγω. καὶ πάντοισί γε ὁ κατ' εἰκὸς οἰκοδομεῖσθαι μὴ καθ' ἑαυτὸν εἶναι τοὺς ἐπιζητοῦντας ἄψασθαι παλαιᾶς. ἐπεὶ γὰρ ὡς ὀλίγοι τοῦ πλήθους εὐτελῆ αὐλὴν ἐφιστίσουσι, καὶ ὁ τῶν καταγήρων καὶ γυναίδων φῦλον, ὡς τῶν ἐείων ἐργασίαν καταφέρεται ζῆλος ἁπλότητος, ὁ δοκεῖ καὶ τὸν ἀληθινώτερον ἄνδρα τυγχάνειν, ὃ εἰς ταῦτα συγκαθίειν. ὥστ' ἔγωγε τάχ' ἂν καὶ αὐτὸς συμβουλεύσαιμι, τοῖς μὲν τελέως παρεγκεκλιμένοις πίστιν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἀρρενότητος καὶ σωφροσύνης, ἅπτεσθαι τοιοῦδέ τινος. εἰ μή τι ἄλλο τοιοῦδε βίου πεποίηκεν ἢ αὐτὸν πάσης ἀπονοίας ἀπόπτ† καθαρὸν ὄντα, τί κωλύσει καὶ ταῦτα τῇ γυναικὶ κοινωνῆσαι τὸν ἄνδρα; τῶν μὲν γὰρ ἄλλων κατοικιδίων ἔργων, μᾶλλον καὶ ὁ πλέον ἀνδράσι προσήκειν ἡγητέον, ἢ τῶν γυναικείων; ἔστι γὰρ καματωδέστερα καὶ ῥώμης δεόμενα σωματικῆς, οἷον ἀλέσαι καὶ σαῖς μάξαι, ζυμώσαι τε ξύλα, καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι, καὶ σκεύη μεταθεῖναι, καὶ στιβάδας στρώματα, καὶ πρὸς τούτοις τοιαῦτα πλείονα. καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ ἀνδρῶν ἀποχρώντως εἴρηται· ὀλίγα δέ τι καὶ τῇ γυναικὶ πρέπον· ὥστε μὴ τῆς παλαιᾶς κοινωνεῖν μόνον ταῖς θεραπαίναις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων τῶν ἐπανδρωτέρων. καὶ γὰρ οἰκοπεδείας ἅψασθαι καὶ τῶν ἐπιθαλαττιδίων εἶναί μοι δοκεῖ, καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι, πῦρ ἀνακαῦσαι, κλίνην καταστρῶσαι, καὶ πρὸς τούτοις ἐοικός. πολλῷ δ' ἂν ἀνδρὶ φαίνοιτο καλλίων τῶν γε ἑαυτῆς, καὶ μάλιστα νεᾶνις οὖσα, καὶ μὴ δι' ὅπως τὸ συμμέτρως κυοφορείας, εἰ καὶ ζύγης ἀμπέλων αὐτουργοῦσα συμμετάσχοι, καὶ συλλογῆς ἐλαιῶν· εἰ δὲ παρήκοι, καὶ σπόρου, καὶ ἀρόσεως, καὶ προσδόσεως ἐργαλείων τοῖς σπείρουσιν ἢ φυτεύουσι. τὸν γὰρ τοῦ βίου ἕνεκα τῶν ἔργων, οἵοις προστατύμνοις ὑπ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἄρτιά μοι δοκεῖ κατά γε ταῦτα διεξάγεσθαι.

Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλάς τε εἶ καὶ χρησίμους, παντάπασιν ἔμοιγε ἐδόκει οἵας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπισκοπεῖ δὲ ὧδε. ἆρά γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν, οἵαν χρὴ ἔχειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε διάγειν ταύτῃ καὶ χρησιμωτάτη ἔσται; τοῦτο δὲ ὁμολογούμενον, σκιᾶς μὲν θέρους ψυχρὸν ἔχειν· ἡδὺ δὲ χειμῶνος θερμόν. ὁπῇ δὲ καὶ τοῦτο συμφαίνει. σκιᾶς δὲ πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσης οἰκίας, ἧς μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος

rei ruſticæ labores exercere, quid eſt quòd multùm aſſeratur? Paucos enim eſſe opinor, qui nobiſcum hac in re non credant. Verùm etſi tanta mollities & dementia præſentem vitæ ſtatum occupat, rarus eſt tamen qui ſuo corpore nolit ſerendi plantandíque opus ſubire, itemq; aliarum rerum quæ ad agriculturam pertinent: At ille ſermo fortè minùs facilè perſuadebit, qui viros ad opera muliebria hortatur. Nam qui puriores lautioréſque ſunt, non rectè exiſtimant opus lanificij nihil ad ſe pertinere. Quandoquidem enim vt plurimum viles homunciones, ac mollium & mulieroſorum genus lanis elaborandis incumbit æmulatione quadam muliebri, non videtur verum virum decere, vt ad huiuſmodi operas ſe demittat. Atqui nec ego fortè conſulnerim illis, qui non integram de virilitate ac temperantia exiſtimationem habent, vt tale quicquam agant. At ſi quis vita honeſtè acta ab omni vitioſa ſuſpicione immunis purúsque ſit, quid illum prohibet etiam iſtis in rebus vxoris operum participem † Lego natafieri? præſertim cùm inter cætera domeſtica negotia, quicquid laborioſius eſt, viris potiùs exequendum relinquatur, quàm mulieribus. Plus autem laboris, & virium corporis hæc requirunt, molere, farinam ſubigere, findere ligna, aquam extrahere, vaſa tranſponere, excutere ſtragula, & quicquid eiuſmodi eſt. Et hæc quidem de viris dicta ſatis ſint, reſtat adhuc de mulieris officio dicendum. Mulier igitur non ſolùm cum ancillis lanificium tractet, ſed etiam alias quaſdam magis viriles operas. Nam & frumenti apparatum curare, ingenuæ mulieris officium reor, & aquam haurire, ignem ſuſcitare, lectum ſternere, & alia his ſimilia. Multò autem marito ſuo formoſior eſſe videbitur vxor, præſertim quæ iuuenis eſt ac nondum effœta, ſi vindemiando etiam & olivas colligendo laborum ſocia fuerit: vel quod amplius eſt, ad ſerendum vſque & arandum progrediatur, ac fodientibus aut plantantibus operarijs inſtrumenta porrigat. Quippe familia qua hoc modo inſtituta fuerit, quantum opera attinet, patris matriſq; familias exemplis, proſperrimè actura hac quidem in parte mihi videtur.

Domos quoque cùm diceret eaſdem eſſe bonas atque vtiles, docere mihi videbatur quales oporteat ædificare. Virum enim, aiebat, illum qui habiturus eſt, qualem deceat domũ, hoc conſiderare oportet, vt quàm maximè delectabilis ſit vtilíq; habitantib. ſit? Cùm verò hoc concederetur, delectabile itaq; dicebat eſſe, æſtate frigidam illam habere, hyeme calidam. Cùm autem etiam in hoc conſentiret: In domos igitur, aiebat, reſpicientes meridiem, in hyeme ſolarei Xenophontis de fact. & dictis Socratis lib. 3.

*nactus. rodij ingrediuntur: tempore verò æstuo cùm sol supra nos & per tecta eat, umbram reddit. Sit itaque bonum est sic ista fieri, oportet altiora quidem quæ meridiem respiciunt ædificare, vt sol hyemalis non excludatur: humiliora verò, quæ aquilonem, vt frigidi non incidant venti. Et, vt vno verbo dicam, vbi omnibus horis ipse libenter refugiat, suamq; supellectilem securè deponere possit, ista profectò maximè delectabilis, ac optima domus esset. Pictura autem ac

*ἀσφαλέ-στερα. varietates plures delectationes auferunt, quàm afferunt. Templis verò atque aris locum esse aiebat in primis decorum & conuenientem, qui cùm eminentissimus sit, non facillimum aditum

*ἀσφαλέ-στατα. habeat. Confert etenim hoc, tum vt aspicientes orent, tum vt casti adeant.

Eiusdem ex Oeconomico. Igitur scientiæ cuiusdam nomen œconomia nobis visa est, eaq; in augenda domo consistere: domus autem quicquid possidetur appellari: possessionem esse quamcunq; rem victui vtilem diximus: vtilia verò omnia, quibus vti quis sciret. Cunctas autem artes neque posse quenquam scire, neq; sanè à republica probari, quas vocant Mechanicas, quæ corpora pariter & animum corrumpunt.

DE DOMINIS ET SERVIS, Sermo CLXXIIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Helena. MAlus est quicunque domini res non colit,
Et simul cum ipsis gaudet, vel propter incommoda dolet.

Ibidem. Ego sanè licet seruus sim, idq; à natiuitate, veruntamen
Inter eximios numerandus
Seruos, nomen quidem non habeo liberum,
Sed animum. Hoc enim præstat, quàm duobus malis
Victum inuolui, actum improba mentis esse,
*Libere. Tum alijs obedire, seruientem proximis.

Eiusdem in Melanagro. Quàm iucunda res est seruis, bonos dominos nancisci:
Et dominis, seruum benevolum in ædibus.

Eiusdem in Antiope. Nunquam oportet seruum ingenua
Studia tractare, nec otium sequi.

Menandri. Molestus mihi seruus est, qui altius famulo sapit.

Eiusdem. Non est vlla possessio melior in vita,
Quàm benevolum sibi famulum adipisci.

Eiusdem, apud Philemonẽ vel ad Philippũ referur. Ptolemonis in Thebaïde. *Multò potius est bonum dominum esse nactum,
Quàm viuere liberum humiliter & malè.
Mihi enim dominus est vir vnus.
Istorum verò, ac tui, & plurium aliorum lex,
Quorundam tyrannus, tyrannorum verò meus.

ΠΕΡΙ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΚΑΙ ΔΟΥΛΩΝ, Λόγος ροδ'.

ΚΑκὸς γὰρ ὅστις μὴ σέβει τὰ δίκαια τῷ,
καὶ ξυλλέγηθι, κ' ξυνοσεῖ κακοῖς.
Ἐγὼ μὲν εἶμι, κ' πίφυχ', ὁμῶς λάτρις
ὢ τοῖσι θηκαίοισιν ἠρθμημένος
δούλοισι, τἄρομ' οὐκ ἔχει ἐλεύθερον
τὸν νοῦν. κρύπτει γὰρ τύχη ἢ δυσὶ κακοῖν
* ὀδύνας χρῆσθαι, τὰς φρένας τ' ἔχει κακὰς,
δηῶντ' ἀκάρῳ δ' ἔλεον οὐ τὰ τῷ πέλας.
Ὡς ἡδὺ δούλοις, δίκαιόν τας χρηστὰς λαβεῖν,
καὶ δίκαιον εἶναι δ' ἔλεον ἐμὲ τῶν δόμοις.
Οὐ χρὴ ποτ' αἰδρα δ' ἔλεον εἶντ' ἐλεύθερας
γνώμας διώκειν, ἀλλ' ἐς ἀρχαῖα βλέπειν.
Λυπεῖ μὲ δ' ἔλεος μείζον οἰκέτης φρενῶν.
Ὅταν τύχῃ τὰς δυσβίοτος οἰκέτης,
οὐκ ἔστιν ἄλλο κτῆμα κάλλιον βίῳ.
Ὡς χρηστὸν ὄστις δίκαιός τε χρηστοῦ τυχεῖν,
ἢ ζῶν ταπεινῶς καὶ κακῶς ἐλεύθερον.
Ἐμοῦ γὰρ ὄστις κύριος μὲν εἰς ἀπὸ
τούτων δὲ καὶ σοῦ μείζων τ' ἀγὼν νόμος,
ἑτέρων τύραννος τῶν τυραννούντων, φόβος.

ἄλλο

δοῦλοι βασιλέων εἰσὶν, ὁ βασιλεὺς Θεῶν,
ὁ Θεὸς ἀνάγκης. πάντα δ', αἱ σκηπῆς ὅλως,
ἕτερον πέφυκεν, ἥττονων δὲ μείζονα.
τούτοις ἀνάγκη ταῦτα δουλεύειν ἀεί.

Δούλῳ γὰρ οὐμὸς πατρὶς ἐστερημένῳ
χρηστὸς γιγνόμενος ὄντι δεσπότης πατρίς.

Τί δ' ἀγαθὸν ἦν ἐν χρηστός; ὁ δεσπότης
αὐτὸς ἀπόλλυ πάντα, σὺ δὲ μὴ λαμβάνῃς,
σεαυτὸν [illegible] σῴζεις, σῶν οὐδὲν ὠφελῇς.

Κρίνουσι γὰρ δοῦλοι, ὅτ' ἐλεύθεροι
ῥέφειν ἐν οἴκοις ἀσφαλεῖς τοῖς σώφροσι.

Τὸ δοῦλον οὐχὶ κρᾶμα; ὅσον κακόν;
Ὅσοισι δούλοις ὦσιν, οἱ γὰρ ἥσσονες
τοῖς κρείσσοσι φιλοῦσι δουλεύειν βροτῶν.

Σοφὸς μὲν οὖν εἶ Πρίαμε, ὅμως δέ σοι λέγω,
δούλοις φρονοῦντος μᾶλλον, ἢ φρονεῖν χρεών,
οὐκ ἔστιν ἄλγος μεῖζον, οὐδὲ δώμασι
κτῆσις κακίων, οὐδὲ ἀνωφελεστέρα.

Ἤλεγχον. ὅταν γὰρ κακὸν δοῦλον λάβῃς.
γαστὴρ ἅπαντα, τἀπίσω δὲ οὐδὲν σκοπεῖ.

Δούλων ὅσοι φιλοῦσι δεσποτῶν λόγους,
σοὶς τῶν ὁμοίων πόλεμον αἱροῦνται μέγαν.

Τόδε δ' οὐ κελεύομεν μὲν ὅστις ἀσφαλέστατον δουλοπρεπῆ, ὡς φασιν.

Ὦ παγκάκιστοι, καὶ ὃ δοῦλον ὀνόματος
ἔχοντες, ἀλλὰ τῇ τύχῃ κεκτημένοι.

Δούλοις γὰρ οὐ καλὸν πεπᾶσθαι χρείασιν τῶν δεσποτῶν.

Μίσει τοὺς δούλους δεσποτῶν νόσος.

Δούλῳ γὰρ οὐχ οἷόν τε τἀληθῆ λέγειν,
εἰ δεσπόταισι μὴ τὰ πόντα τυγχάνοι.

Ὅστις δὲ δούλῳ φωτὶ πίστ' ἐν βροτῶν,
πέλλει παρ' ἡμῖν μωρίαν ὀφλισκάνει.

Πιστὸν μὲν οὖν εἶναι χρὴ τὸν θεράποντα,
τοῦ πονεῖν τ' εἶναι, καὶ * σίγᾳν τὰ δεσποτῶν.

Ἀεὶ δ' ἀρέσκειν τοῖς κρατοῦσι. ταῦτα γὰρ
δούλοις ἄριστα, καθ' ὅτῳ τεταγμένος
εἴη τις, αἰδοῖ τοὺς δεσπότας ποιεῖν.

Αἰαῖ, ὁ δοῦλον ὡς κακὸν πέφυκ' ἀεί,
πλημμῆθ' ἃ μὴ χρὴ τῇ βίᾳ κρατούμενον.

Ἐγὼ δέ τοι τοῖς δούλοισιν αἰσχύνω φέρειν
τὄνομα· τὰ δ' ἄλλα πάντα τῶν ἐλευθέρων
οὐδὲν κακίων δοῦλος, ὅστις ἐσθλὸς ᾖ.

* Ἅπαντα δουλεύειν ὁ δοῦλος μανθάνει,
τοὐπιὸν ἔξαι. μεταδίδου παῤῥησίας,
βέλτιστον αὐτὸν τοῦτο ποιήσει πολύ.

Sui sunt famuli regum, rex autem Deorum.
Et Deus necessitas. Dentq; nihil non, si perpenderis,
Alterius existit, maiora minoribus dominantur:
Hac illis perpetuò seruiant necesse est.
Seruo enim sua primato patria Antiphanis.
Si bonus contigerit dominus, patria instar est.
Quid tu frugi es frustra? Dominus Menandri.
Ipse perdit omnia, tu verò nihil accipis,
Teipsum ladis, illum verò nil tuas.
Melius est neq; seruum, nec ingenuum Eutipidis in
Alere domi tutum est sapientibus. Archelao.
Non vides quantū sit malum seruile genus? Eiusdem in
Seruum existentē seruari: inferiores enim Antiope.
Libenter inseruiunt præstantiorib. hominum. Eiusdem in
Sapiens tu quidem es Priame, verumtamen Archelao.
tibi dico, Eiusdem in
Seruo sapiente magis quàm sapere conuenit, Alexandrot
Nihil est molestius, neq; in ædibus aliàs ad Phi-
Deterior aut inutilior possessio. lemonem
Reprehendebam. Vsq; adeò malum est ser- referun-
norum genus. Ibidem.
Nihil præter ventrem sunt, nec futurum quic-
quam prospiciunt.
Quicunq; serui heros suos amant, Ibidem.
Magnam sibi parant inimicitiam apud alios
seruos.
Tutissimum est seruo, quod vulgò fertur, vt Menandri
cum quid rectè iubetur, perficias. ἀγνοούμενος.
O omnium pessimi, & seruitutem non re Eutipidis in
ipsa Alexandro.
Habentes, sed fortuna solùm obnoxij.
Seruos enim non decet possidere dominis Ibidem.
præstantiores.
Serui dominorum morbū inficiuntur. Eiusdem in
Seruo enim non fas est verum dicere, Alcmæone.
Quod hero fuerit incommodum. Eiusdem in
Quisquis hominum fidem habet seruo, Busiride.
Perquàm stultus nobis esse videtur. Eiusdem in
Fidum oportet esse ministrum, Alcmæone.
Et talis cùm sit, res heriles amare. Eiusdem in
Semper placere oportet dominis. hoc enim Eurysthco.
Optimum est seruis, vt cuicunq; rei aliquis de- Eiusdem in
stinatur, Alcmena.
In ea gnarum se & placentem domino præ-
beat.
Hei hei, quàm semper improbi sunt serui, Eiusdem in
Et audent illicita, necessitate adacti. Hecuba.
Solum enim seruis dedecorosum est Eiusdem in
Nomen: in cæteris verò omnibus, liberis Ione.
Nullus est deterior seruus, si probus fuerit.
Si seruus nihil quàm per omnia seruire di- Menandri
scat, in Pædio.
Malus erit: at si libertatem ei permittas lo- * ἀπάντα.
quendi,
Id eum efficiet longè optimum.

Philemonis. *Etsi quis servus sit, nihilominus, ô here,*
Homo est, si saltem homo fueris.

Eiusdem in Excommunicato. *Malum est servo herus malè agens.*
Necessarium enim est ut participes malis.

Sophoclis in Actæo. *Procul dubio enim vir fugitivus in vinculis*
Pede detentus, omnia ad voluptatem dicit.

Menandri in Thessalis. Eubuli. *Latitia fovet & alit vitam servi.*
Multi cùm effugerunt dominos, liberi
Iam existentes, denuo idem præsepe quærunt.

Sophoclis. *Et si corpus servum sit, mens tamen est libera.*

Menandri. *Mihi civitas est, & confugium, & lex,*
Et iustorum iniustorumq; omnium index,
Dominus meus: huic soli me vivere oportet.

Theognidis *Nunquam rectum est servile caput,*
Sed semper intortum, & obliquum collum habet.

Euripidis in Medea. *Boni servi calamitatem ducunt, si res heriles*

*κακόττεται. *Sinistrè eveniant, & mens ipsorum percellitur.*

Eiusdem in Menalippe. *Nomen sanè non corrumpit bonum servum:*
Sed multi meliores sunt quàm ingenui.

Eiusdem in Phryxo. *Multis servorum turpe nomen est: animum verò*
Magis est ingenuus quàm non servientium.

Alexidis. *Cæterùm ergo vulgus, servos similes*
Habere videbis mores dominis.

*κατέχρα. *Ingenio enim ad serviendum idoneo, etiam*
Præfecta aliis natura commiscetur.

Euripidis in Antiope. *Papæ, quàm ubig, servile genus*
Deteriori sorti destinavit Deus.

Bionis in libro de Servitute. Phanotini. *Boni famuli, liberi sunt: Improbi verò liberi,*
multis cupiditatibus serviunt.
Zamolxis famulus erat Pythagoræ, & abillustemporis hominibus adorabatur.

Menodoti. *Servus necessaria quidem possessio est, sed*
non iucunda.

Democriti. *Servus, ut partibus corporis, alio ad aliud*
utere.

Dionis in Œconomico. *Dominari igitur oportet moderatè, & recreari cupientibus id permittere. Remissiones*
enim ad novos labores præparant. Et arcus, &
lyra, & homo, quietè vigent.

Diogenes, cùm servus ei aufugisset, minimè curabat, absurdum esse dicens, servum
absque Diogene vivere posse, se autem non
absque illo.

Ex Scrini memorabilibus. *Gellias Agrigentinus hospitio exceptus apud*
hominem durum, & undecunque facientem
quæstum, qui ne dormire quidem famulis permittebat, sed alius aliud operabatur noctu: eundem & ipse postea cùm Agrigentum venisset,
suscepit, & convocatis famulorum pueris

Κἂν δοῦλος ᾖ τις, οὐκ ἦθλον, δέσποτα,
ἄνθρωπος οὗτός ἐστιν, ἂν ἄνθρωπος ᾖ.

Κακὸν ἐστὶ δοῦλῳ δεσπότης τοιοῦτος κακῶς.
μετέχει γὰρ ἀνάγκη τῶν κακῶν ὁ λήπτης.

Δῆλον γὰρ ὅτι διαμοῖσι θρασύτης αὐτῷ
κοὐκ ἔστιν ποδιαθεῖς, πῶς τοῖς ἡδέως λέγῃ.

Εὐθυμία * βίον τῷ δούλῳ ζέφει.

Πολλοὶ φυγόντες δεσπότας, ἐλεύθεροι
ὄντες, πάλιν ζητοῦσι τὸν αὐτὸν φάτνιον.

Εἰ σῶμα δοῦλον, ἀλλ' οὐκ ἐλεύθερος.

Ἐμοὶ πόλις ἐστὶν ἡ καταφυγή, ὁ νόμος,
καὶ τοῦ δικαίου τοῦτ' ἀδίκου πάντος κριτής,
ὁ δεσπότης. τοῖς τοῦτον ἕνα δεῖ ζῆν ἐμέ.

Οὔ ποτε δούλειη κεφαλὴ λύπης πίφυκεν,
ἀλλ' αἰεὶ σχολή, καὶ χἠνὸν ἔχει.

Χρηστοῖσι δούλοις ξυμφορὰ τὰ δεσποτῶν
κακὰ * πίπτοντα, καὶ φρενῶν αἰθαπῆται.

Δοῦλον γὰρ ἐσθλὸν τοῦτο μὲν σφαλερὸν·
πολλοὶ δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν ἐλευθέρων.

Πολλοῖσι δούλοις τοῦτο μὲν αἰσχρὸν ἡ δὲ φρὴν
τῶν δούλων ἔς ἐλευθερωτέρα.

Ἀλλ' ὅτι ὁ πλοῦτος ἐμφερὴς τοῖς οἰκέταις
ἔχοντας ὄψει τοὺς πόνους τοῖς δεσπόταις.
τοῖς ἤθεσι γὰρ τοῖς ὑπηρετοῦσι τῷ
* πλείστῳ συνέχουσι τοῦτο ἡ φύσις μεμίμηται.

Φεῦ φεῦ· ὁ δοῦλον ὡς ἀπόντα χἠμῶς
τοῖς τῶν ἐλαίων μὴ φανῶμεν Θεός.

Οἱ ἀγαθοὶ οἰκέται, ἐλεύθεροι· οἱ πονηροὶ ἐλεύθεροι,
δοῦλοι πολλῶν ἐπιθυμιῶν.

Ζάμολξις οἰκέτης ἦν Πυθαγόρου, καὶ προσεκύνησαν
αὐτὸν οἱ τότε.

Δοῦλος ἀναγκαῖον μὲν κτῆμα, οὐχ ἡδύ δέ.

Οἰκέτην ὡς μέρεσι τοῦ σκεύεος χρῶ, ἄλλῳ πρὸς
ἄλλο.

Χρὴ οὖν διακεῖσθαι ὑπείκων, καὶ ἀναπαύειν ποτὲ βουλομένοις ὑπιέναι. αἱ γὰρ ἀνέσεις, παρασκευασταὶ πόνων εἰσὶ καὶ τόξον, καὶ λύρα, καὶ ἄνθρωπος, ἀκμάζει δι' ἀναπαύσεως.

Διογένης, ἀποδράντος τοῦ οἰκέτου, οὐκ ἐφρόντιζε· δυνὸν εἶ) λέγων, εἰ Διογένης μὲν χωρὶς αὐτοῦ ζῶν οὐ δύναται, αὐτὸς δ' ἄνευ τοῦ χωρὶς δύναται.

Γελλίας ὁ Ἀκραγαντῖνος ὑποδεχθεὶς αὐθρὶ σκληρῷ, καὶ ἀπὸ πάντος ποιέζοντι, ὃς οὐδὲ καθεύδειν τοῖς οἰκέταις ἐπέτρεπεν, ἀλλ' ἄλλος ἄλλό τι τὴν νύκτα ἐργάζεσθαι· δεξάμενος καὶ αὐτὸς τοῦτον εἰς Ἀκράγαντα ἀφικόμενον, μὴ δοῦναι σχολὴν τοῖς παισὶ τοῦ οἰκέτου

(τοὺς δὲ

(τὰ δ' ἦν πάμπολλα) καὶ τοῖς μὲν ἐδίδου καρύα, τοῖς δὲ σύκα ξηρά. ἐρομένου δ' ἐκείνου, πόθεν παιδία τοσαῦτα, ταῦτα, ἔφη, οἱ ἐμοὶ οἰκέται ἐν νυκὶ ποιοῦσι.

Δουλεία γὰρ καὶ ἐλευθερία ὑπερβάλλουσα μὲν ἐκατέρα, πάγκακος· ἐμμέτρως δὲ ἔχουσα, πρόσαγαθον. μετρία δὲ ἡ Θεῶν δουλεία· ἄμετρος δὲ ἡ τοῖς ἀνθρώποις. Θεὸς γὰρ ἀνθρώποις σώφροσι νόμος. (παίζων.

Ὁ μὲν δουλώσας, οὐδεὶ αὖ δικαιότερος γένοιτο ἄξιος ἐ- 10

Πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε εἰς θυμὸν βάλλε· ὡς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων, κακοὶ δοῦλοι φίλιοι γίνεσθαι· τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοί.

Ἐπιδὴ δηλόν ἐστι τὸ πρᾶγμα ἀνθρωπος, καὶ ὡρὸς τὴν ἀναγκαίαν διάρεσιν, τὸ δοῦλόν τε ἔργῳ* διωρισμένως ἐλεύθερον καὶ δικαιότερον, οὐδαμῶς δ' ἔχρηζον εἶναί τε καὶ γίνεσθαι φαίνεται, χαλεπὸν δὴ τὸ κτῆμα. ἔργῳ γὰρ πολλάκις ὀφθὲν δέδεκται ἐκ τὰς Μεσσηνίων συχνὰς εἰσβύσας ἀποστάσεις γίνεσθαι, καὶ ἐκ γε τῆς τὰ μιᾶς φωνῆς πολλοὺς οἰκέτας κτωμένων πόλεις, ὅσα κακὰ ξυμβαίνει. καὶ ἔτι τὰ τῶν λεγομένων ἐκδικίων, τὰ ἐκ τῆς Ἰταλίας γιγνομένων, πανταχόθεν κλοπῶν ἔργά τε καὶ πάθήματα. τοὺς ἅπαντα βλέψας διαπορήσειε πρᾶξει ἐκ πόθεν τῶν τοιούτων. δύο δὴ λείπεσθον μόνον μηχανά, μήτε πατρίοις ἀλλήλων εἰς τοὺς μέλλοντας ῥᾴον δουλοῦσθαι· ἀσυμφώνους τε εἰς δύναμιν ὅτι μάλιστα. ξέφυ δὲ αὐτοὺς ὀρθῶς, μὴ μόνον ἐκείνων ἕνεκα, πλέον δὲ αὐτῶν ἐκπαιδεύοντας. ἡ δὲ ξυφὴ τῶν τοιούτων, μήτε πανὰ ὕβριν ὑβρίζειν τοὺς οἰκέτας, ἧττον ἢ εἰ δύναιτ' ἀδικεῖν, ἢ τοὺς ἐλευθέρους. δηλοῖ γὰρ ὁ φύσας, καὶ μὴ πλαστῶς σέβων τὸ δίκαιον, μισῶν ἢ ὄντως τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις τοῖς ἀνθρώποις, ἐν οἷς αὐτῷ ῥᾴδιον ἀδικεῖν. ὁ δὲ ἐκ τῆς δούλων ὕβρεως ἥδη καὶ προῆκες γιγνόμενος τοῖς ἀμείνοσι, τῷ τε αἰσχύνεσθαι καὶ ἀδικεῖν, ἀπείρων εἰς ἀρετὴν ἐκφύσει ἀκμαιότατος αὖ εἴη. ταῦτ' ἄρ' ἔστιν εἰπεῖν τῷ ὀρθῶς ἅμα λέγοντα ὅπῃ τε διαστατέον καὶ τυραννῳ, καὶ παῖς δυναστείαν δώσας βούλει ὡρὸς ἀθυμέστερον ἑαυτῷ. καλεῖ γε μὲν ἐκ δίκης δούλους δεῖ, καὶ μὴ ὑβριστὰς ὡς ἐλευθέρους ἀνθρώπους ποιεῖν. τὸ δὲ οἰκέτῃ προσφέρειν χρὴ ἁπλῶς ὑπόταξιν παῖς γίνεσθαι, μὴ προσπαίζοντας μηδαμῇ μηδαμῶς οἰκέταις, μήτ' ὄψων ἡδείαις, μήτ' ἄρρησιν ἀδικεῖν δὲ τοὺς δούλους φιλοῦσι πολλοὶ, σφόδρα αἰσχίστους ἀνθρώπους ποιοῦντες, χαλεπωτέρους ἀνέχεσθαι τὸν βίον ἐκείνοις τε ἄρχεσθαι, καὶ ἑαυτοῖς ἄρχειν.

(qui permulti erãt) nuces & carycas distribuit. Interrogante autem hospite, vnde tot pueri? Hæc famuli mei, dixit, noctu faciunt.

Tam libertas enim quàm seruitus, si mo- Platonis. *dum excedant, pessimæ sunt: moderata verò, perquam bonæ. Est autem moderata seruitus, quæ Dijs obnoxia fuerit: immoderata, quæ hominibus. Deus verò hominibus sobrijs lex est.*

Qui nunquam seruiuit, etiam dominus lau- Eiusdem Legum 6. *de dignus fieri nequit.*

Præterea ô rex & istud considerabis, quòd Herodoti li. *bonis hominibus mali serui obtingere solent,* bro 8. *malis verò boni.*

Perspicuum mihi videtur, ô Clinia, quando Platonis de *difficilè domatur homo, & ad necessariam di-* Legibus dialog. 6. *stinctionem serui à libero & domino re ipsa* *διωρισμένως. *deduci ægrè patitur, difficilem possessionem hominem esse. Quod exemplo in crebris Messeniorum rebellionibus patuit. Ciuitates præterea, quæ multos eiusdem linguæ seruos habent, planum fecerunt, quot quantáque hinc mala sequantur. Piratarum quoque furta & latrocinia, quæ maximè circa Italiam abundabant, hinc oriuntur. Quæ omnia si quis animaduertat, quid de his faciendum sit, dubitabit. Duæ igitur solummodo restant viæ, vt qui facilè seruituri sunt, nec eiusdem patriæ sint, & quàm maximè fieri possit, inter se dissoni: educentúrque rectè, non solùm ipsorum gratia, sed dominorum multo magis. Est autem recta horum educatio, vt nulla ipsis contumelia inferatur, iniuriáque his multo minùs, si fieri possit, quàm æqualibus inferenda. Liquido enim cognoscitur, qui natura non fictè iustitiam colit, odítque reuera iniquitatem, quum cauet, ne ijs iniuriam faciat, quibus facilè potest. Qui ergo circa mores actionésque seruorum nihil vnquam facit impiè, nihil iniquè, atque ita in his se seruat immaculatum, ad producendas virtutis fruges erit aptissimus. Idem quoque de domino & tyranno, omniq; potentiore aduersus imbecilliores rectè dici potest. Castigandi cædendiq; semper iure sunt serui, neque ita monendi vt liberi, ne molliores fiant. Alloquutio omnis ad seruos quodammodo imperium sit, neque iocus vllus cum ipsis seu fœminis siue masculis habeatur: quod multi stultè facientes, dum delicatiùs eos nutriunt, difficiliorem vitam & sibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt.*

ΠΕΡΙ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ, Λόγος ροέ.

Εἰ ἐφαύλισα κείμα θεράποντός μου ἢ θεραπαίνης κειομένων αὐτῶν παρ' ἐμοί. πότερον ὑχ ὡς ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι σὺ χαίρει, καὶ ἐκεῖνοι γεγόασιν; γεγόαμεν γὰρ

DE BONIS ET BENIGNIS dominis, Sermo CLXXV. Ex Antonio.

Si perueni iudicium serui mei aut serue, Iob. 31. *cùm apud me litigarent. An non vt ego in vtero fui, sic illi fuerunt? Fimus autem in*

eodem vtero. Sin autem sæpe etiam dixerunt ancillæ meæ: Quis det nobis vt carnibus eius expleamur? cùm illis valde essem commodus & clemens.

Solomonis. Vir bonus iumentorum suorum vitam miseratur.

Ne curiosè quæras omnia quæ ab illis dicuntur: ne seruum tuum audias tibi malè precantem.

Sirach 32. Si est tibi verna, tanquam alter ipse sit: quia sanguine comparasti eum. Si tibi verna erit, eum diligito: Si est tibi vtilis & frugi, vtere eo tanquam fratre: quia anima tua illius operæ egebit.

Apostoli Colos. 3. Eadem domini illis facitote positis minus, quòd intelligatis Dominum vestrum & illorum in cælo esse.

Ephes. 6. Iustos & æquabiles præbete vos domini seruis vestris, non ignorantes vos etiam Dominum habere in cælo.

Theologi. Omnibus mansuetus esto, si fieri potest: multò magis autem proximis.

Philonis. Seruis malè institutis & insipientibus, vtilis est dominus formidolosus: nam illius indignationes dum metuunt, vel inuiti metu corriguntur.

Qui dicũtur domini, opinione tantùm, non verè tales nominantur.

Nullus verè dominus est ex ijs qui procreati sunt, etiamsi imperium suum in omnes terras vltimas protenderit, sed solus est non falsò dux & dominus qui generatus non est.

DE IMPROBIS DOMINIS, Sermo CLXXVI. Ex Antonio.

Exod. 21. SI quis percusserit oculum serui sui aut serua, atque etiam excæcauerit, pro oculo eos manumittet: sin autem dentem excusserit vel seruo vel serua, pro dentibus eos libertate donabit.

Si quis seruum aut seruam suam virga percusserit, & sub manibus illius moriatur, mulcta mulctabitur. Quòd si superuixerit vnum aut duos dies, non mulctabitur: pecunia enim illius est.

Solom. 11. Qui non diligenter obit domum suam, pro hæreditate ventos possidebit.

Sirach 4. Ne sis vt leo in familia tua, nec morosus in seruis tuis, & subiectos tibi ne deprimito.

Si malè seruum tuum tractaris, isq; te relicto aufugerit, qua via quæres illum?

† forte alius. Basilii. Quem pater iniquè in seruitutem redegit, ac seruum reliquit, libertate donato, & illi leuiorem feceris pœnam, & tibi veram paraueris libertatem.

τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ. εἰ δὲ καὶ πολλάκις εἶπον αἱ θεράπαιναί μου τίς αὐτὸν ἡμῖν τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῶμεν λίαν μου χρηστὸς ὢν αὐταῖς ὄντος.

Δίκαιος οἰκτείρει ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ.

Εἰς πάντας τοὺς λόγους οὓς λαλήσουσιν, μὴ θῇς καρδίαν σου, ὅπως μὴ ἀκούσῃς τοῦ δούλου σου καταρωμένου σε.

Εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἔστω ὡς σὺ, ὅτι ἐν αἵματι ἐκτήσω αὐτόν. εἰ ἔστι σοι οἰκέτης, ἀγάπησον αὐτόν. καὶ εἰ ἔστι σοι χρήσιμος, ἄγε αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ὅτι ἡ ψυχή σου δέεται αὐτοῦ.

Οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν καὶ αὐτῶν Κύριός ἐστι ἐν οὐρανοῖς.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχετε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς Κύριον ἔχετε ἐν οὐρανῷ.

Πᾶσι μᾶλλον ἁπλοῦς χρηστὸς, εἰ δὲ θέλεις πλείονος ἐπιτυχεῖν.

Καὶ ἀπαγωγὰς καὶ ἄφεσιν οἰκέταις φοβεροῖς διατάσσειν ὠφέλιμος. Πάντας γὰρ ἐπόμενος ἀσφαλῶς αὐτοὺς διδιότις, ἄκοντες φόβῳ νουθετοῦνται.

Οἱ λεγόμενοι δεσπόται, δόξῃ μόνον, οὐ πρὸς ἀλήθειαν ὀνομάζονται.

Κύριος γνησίως πρὸς ἀλήθειαν οὗτος, καὶ ἀπὸ πραγμάτων εἰς πράγματα τιμωρίαν ἀπάγων· μόνος δὲ ὁ ἀγέννητος, ἀφ' οὗ πᾶσα γενεά.

ΠΕΡΙ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΜΟΧΘΗΡΩΝ, Λόγος ρος'.

ΕΑ'ν τις παταίξῃ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ, καὶ ἐκτυφλώσῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ. ἐὰν δὲ τὸν ὀδόντα τοῦ οἰκέτου αὐτοῦ, ἢ τὸν ὀδόντα τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ ἐκκόψῃ, ἐλευθέρους ἐξαποστελεῖ αὐτοὺς ἀντὶ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ.

Ε'ὰν τις παταίξῃ τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ εἰς ῥάβδον, καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκην ἐκδικηθήσεται· ἐὰν δὲ ἡμέραν μίαν ἢ δύο, οὐκ ἐκδικηθήσεται. Τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ ἐστιν.

Ο' μὴ συμπεριφερόμενος τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ, κληρονομήσει ἀέρας.

Μὴ ἴσθι ὡς λέων ἐν τῇ οἰκίᾳ σου, καὶ φαντασιοκόπτων ἐν τοῖς οἰκέταις σου, καὶ ταπεινῶν τοὺς ὑποχειρίους σου.

Ε'ὰν κακώσῃς τὸν παῖδά σου, καὶ ἀπάξεως ἀποδρᾶναι, ἐν ποίᾳ ὁδῷ ζητήσεις αὐτόν;

† Α'δικος καταδυναστεύσας ὁ πατὴρ ἀφῆκέ σου δοῦλον, δὸς αὐτῷ τιμὴν ἐλευθερίαν, κἀκείνῳ κουφοτέραν ποινὴν τιμῶν βάσανον, καὶ σεαυτῷ τιμῶν ἀληθινὴν ἐλευθερίαν κτησάμενος.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ, Λόγος ροζ'.

Θυμὸν ἀνδρὸς πραεῖνη διάνοια φέρουσα φρένιμος.

Οἰκέτης νοήμων κρατήσει διαστρόφων ἀφρόνων.

Οἰκέτου σοφοῦ ὁδοὶ εὐοδωθήσονται πρόξεις, καὶ κατευθυνθήσονται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

Οἰκέτης σοφὸς, ἡδὺς διανύτης.

Οἰκέται σοφοὶ ἰδίοις διανύταις δουλεύσουσιν.

Γλυκὺς ὁ ὕπνος τῷ δούλῳ, εἴτε ὀλίγον, εἴτε καὶ πολὺ φάγεται.

Μὴ κακώσῃς οἰκέτην ἐργαζόμενον ἐν ἀληθείᾳ.

Οἰκέτην σπουδαῖον ἀγάπα ὡς σὴν ψυχὴν, καὶ μὴ στερήσῃς αὐτὸν ἐλευθερίας.

Οἰκέται σωφρόσι ἐλευθέροις ἐναρμόσουσιν.

Οἱ δοῦλοι ἀγαπᾶτε τοὺς κατὰ σάρκα κυρίους ὑμῶν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι καρδίας ὑμῶν, φοβούμενοι τὸν Κύριον, καὶ μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ἕκαστος ὃ ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομίσεται παρὰ Κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος.

Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ὡς ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν Κύριον· καὶ ὃ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ἀπὸ Κυρίου λήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας ὑμῶν.

Οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν πάσῃ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ Θεῷ, εἰ διὰ συνείδησιν ἀγαθὴν, ὑποφέρῃ τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος οἱ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομένετε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομένετε, τοῦτο χάρις παρὰ Θεῷ.

Οἱ δοῦλοι μὴ ἐρώτησαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐλευθερωθῆναι· ἀλλ' εἰς δόξαν Θεοῦ πλέον δουλεύτωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας ἀπὸ Θεοῦ τύχωσιν.

Οἱ δὲ οἰκέται καὶ μάλιστα οἱ Θεοῦ,

Μὴ φθονείτωσαν οἴκοθεν τοῖς δεσπόταις.

Ἐλεύθερος καὶ δοῦλον ὁ Χριστὸς ἐκάλεσε.

Καὶ Χριστὸς οὐκ ἔστι δοῦλος, ἀλλ' ἐλεύθερος.

Γλυκεῖα δούλων ἀκοαῖς, διανοητικῶν θαυμάτων διήγησις.

Μέγιστον ἐγκώμιον οἰκέτου, μηδενὸς ὧν αὐτῷ προστεταγμένου ὁ οἰκοδεσπότης, ὀλιγωρῆν, ἀλλ' ἐκτενῶς καὶ φιλοπόνως ὑπὲρ δύναμιν πάντα ποιεῖν αἰσίᾳ γνώμῃ κατορθοῦν.

DE FRVGI SERVIS, Sermo CLXXVII. Ex Antonio.

IRam viri seruus prudens mitigat. Solomonis.

Seruus intelligentia praditus dominis insipientibus dominabitur.

Serui sapientis prospera erunt actiones, & instituta eius recta.

Sapiens iucundus domino seruus.

Serui sapientes dominis suis mutuabuntur.

Dulcis somnus serui est, siue parũ, siue multum cibi sumpserit.

Seruum syncerè opus facientem ne malè tractato. Sirach 7.

Prudentem seruum ex animo diligito, nec eum libertate fraudato.

Sagaci seruo liberi ministrabunt. Sirach 10.

Serui dominos vestri corporis diligite, metuentes Dominum & trem̃tes cum cordis vestri simplicitate, non quidem, vt qui tãtùm seruiunt oculis domini, vt hominibus placeatis: sed vt Christi serui ex voluntate Dei vitam degatis, non inuiti cum benenolentia, Domino, & non hominibus seruitẽtes: intelligitis enim quod quisq; boni fecerit, id à Domino eum reportaturum, siue seruus, siue liber. Ephes. 6.

Serui obedite dominis vestri corporis, non illis ad oculum seruientes quasi qui hominibus velitis placere, sed simplici corde Dominũ metuentes: & quidquid feceritis, id ex animo faciendum suscipite, tanquam Domino & nõ hominibus: illud nõ ignorantes fore, vt à Domino recipiatis remunerationem hereditatis vestrae. Coloss. 3.

Serui subiecti estote omni metus genere dominis vestris, non solùm bonis & clementibus, sed etiam importunis: hoc enim gratum est Domino, si quis bona conscientia molestias & dolores patiatur immeritò: quid enim habet ea res gloriae, si propter peccata colaphis caesi patimini? Sed si honestè & sanctè viuentes patimini & suffertis, hoc demum Deo est gratum. 1. Pet. 2.

Serui non debent rogare vt vulgari more manumittantur, sed in Dei gloriam magis seruire, vt meliorem à Domino consequãtur libertatem. Ignatii.

Cùm omnes, tum maximè Dei serui, Elaborare debent vt dominorum benenolentiam habeant. Theologi.

Liberum & seruum mores ostendunt.

Etenim Christus visus est seruus, sed liberos nos fecit.

Iucundum est auribus seruorum, si quid admirabile de dominis narretur. Chrysostomi.

Maximum est serui encomium, nihil eorum quae praescripserit ei dominus contemnere, sed impigrè & industriè supra vires diligenter omnia curare vt bono consilio absoluat, & rectè administret. Philonis.

DE SERVIS IMPROBIS, Sermo CLXXVIII. Ex Antonio.

Gen. 16. *CVm vidisset Agar se prægnantem esse, probris affecit dominam suam, ac præ se contempsit. Sarra autem apud Abraamum queritur sic: Iniuria afficior abs te, cùm hanc puellam in sinum tuum collocarim, at postquam se prægnantem esse vidit, probrosa illi visa sum: iudicet Deus inter me & te. Abraamus autem, Ancilla, inquit, sub tua manu est, tracta eam vt tibi videbitur. Sarra malè cœpit tractare, ita vt aufugerit à conspectu eius.*

Prou. 29. *Seruus durus & pertinax verbis non erudietur: nam etsi intelliget, non tamen obediet.*

Prou. 19. *Non conuenit̃ insipienti delicia: etsi seruus magistratu fũgatur, iniuriosè potestate vtetur.*

Prou. 26. *Flagellum equo, stimulus asino, virga seruo insipienti.*

Sirach 33. *Pabula, virga, & onera asinum decent: seruum autem panis, castigatio, & opus.*

Cura vt seruus opus faciat, & requietem inuenies: si remiseris manũ illi, quaret libertatem.

Seruo improbo tundens latus ad sanguinem vsq; ne veretor.

Iugum & lorum ceruicem inflectent: seruũ autem malignum tormenta & quæstiones. Ad opus faciendum compellito, ne fiat desidiosus & ignauus: multa enim vitia docuit otium. In ea ergo opera applicato eum, quæ illi conueniunt: quod si non pareat, graviores injice illi cõpedes.

Theologi. *Mali enim serui est dominũ arridentẽ colere, obiurgantẽ autem & castigãtem malũ putare.*

Illud est proprium malorum seruorum, vt heros suos reijciant, & dominis resistant, & liberos secum seruos reddant.

Philonis. *Nemo tam insanit, quàm qui seruus cùm sit, domino aduersatur.*

Hermog. *Natura enim serui dominorũ sunt inimici.*

DE MERCEDE CONDVCENtib. seu operariorum dominis probis, Sermo CLXXIX. Ex Antonio.

Gen. 29. *DIxit Labanus Iacobo: Quandoquidem meus frater es, mihi gratis non seruies: declara mihi, quam mercedem postulas?*

Leuitici 19. *Non pernoctabit mercenarij merces apud te vsq; in crastinum.*

Deut. 24. *Non fraudabũ pauperem sua mercede, nec egentem ex fratribus tuis, aut aduenis qui versantur in tuis ciuitatibus: eo ipso die mercedem reddes, nec occidet sol super ea: pauper enim est, & in ea ipsa spem habet.*

Sirach 7. *Seruum opus verè facientem ne malè tractato, nec mercenarium qui dat animam suam.*

Rom. 4. *Opus facienti merces non beneficij, sed debiti loco, numeratur & æstimatur.*

ΠΕΡΙ ΔΟΥΛΩΝ ΜΟΧΘΗρῶν, Λόγος ροή.

Ἴ Δῦσα Ἄ γὰρ ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἠτιμάθη ἡ κυρία αὐτῆς ἐνώπιον αὐτ. εἶπε γὰρ Σάρρα πρὸς Ἀβραάμ· διάκριθήτω ἐκ σοῦ. ἐγὼ δίδωκα τὴν παιδίσκην μου εἰς τὸν κόλπον σου· ἰδοῦσα δὲ ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἠτιμάθην ἐναντίον αὐτ. κρινεῖ ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. εἶπε δὲ αὐτῇ Ἀβραάμ· ἰδοὺ ἡ παιδίσκη σου ἐν τῇ χειρί σου. χρῶ αὐτῇ, ὡς ἂν σοι ἀρεστὸν ᾖ. καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρρα, καὶ ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου αὐτῆς.

Λόγοις δὲ παιδεύθήσεται οἰκέτης σκληρός. ἐὰν γὰρ καὶ νοήσῃ, ἀλλ' οὐχ ὑπακούσεται.

Οὐ συμφέρει ἄφρονι τρυφή. καὶ ἐὰν οἰκέτης ἄρξῃ, μὴ ὑστερεῖσθω διωγμοῦ.

Μάστιξ ἵππῳ, καὶ χαλινὸς ὄνῳ, ῥάβδος δὲ οἰκέτῃ ἄφρονι.

Χορτάσματα καὶ ῥάβδος καὶ φορτία ὄνῳ· ἄρτος δὲ καὶ παιδεία καὶ ἔργον οἰκέτῃ.

Ἔργασαι σὸν παιδὶ, καὶ εὑρήσεις ἀνάπαυσιν· ἄφες χεῖρα σὴν αὐτῷ, καὶ ζητήσει ἐλευθερίαν.

Οἰκέτῃ πονηρῷ μὴ ἀφειδήσῃς πληγὴν αἰμάξαι.

Ζυγὸς καὶ ἱμὰς κάμψουσιν, καὶ οἰκέτῃ κακῷ κέντρον τρέβλαι καὶ βάσανοι. ἔμβαλε αὐτὸν εἰς ἐργασίαν, ἵνα μὴ ἀργῇ· πολλὰ γὰρ κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία. εἰς ἔργα κατάστησον αὐτὸν ὡς πρέπει αὐτῷ· καὶ ἐὰν μὴ πείθηται, βάρυνον τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Δούλῳ κακῷ γὰρ, πρόσεχε μὴ σίτῳ
Τὸν διανοητὸν, πλήσῃ σε· ἡγοῦ θαι κακόν.
Δούλων ὑπαρχεῖ κακῶν, ἀθετεῖν διανοητίαν, καὶ ἐπομίσασθαι κυριότητι, καὶ ὁμοδούλων ἑαυτοῖς ποιῆσαι τὸ ἐλεύθερον.
Οὐδεὶς οὕτω μέμνηται, ὡς δοῦλος ὢν ἐναντίως διανοητός.
Φύσει γὰρ ἐχθρὸν τὸ δοῦλον τοῖς διανοητοῖς. (τῆ.

ΠΕΡΙ ΕΚΜΙΣΘΟΥΜΕΝΩΝ, ἤτοι κωμῳδῶν χρηστῶν, καὶ μαθόντων χρηστῶν, Λόγος ροθ'.

Εἶπε Λάβαν τῷ Ἰακώβ· ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἶ σὺ, οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν. ἀπάγγειλόν μοι ὅτι σου ὁ μισθός ἐστι. (πρῶτ.

Οὐ κοιμηθήσεται ὁ μισθὸς τοῦ μισθωτοῦ πρός σε ἕως
Οὐκ ἀποδικήσεις μισθὸν πένητος καὶ ἐνδεοῦς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ἢ ἐκ τῶν προσηλύτων, τῶν ἐν τῇ πόλει σου. ἀνημέρᾳ ἀποδώσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ. οὐκ ὀπισθύσει ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ, ὅτι πένης ἐστὶ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔχει τὴν ἐλπίδα.

Μὴ κακώσεις οἰκέτην ἐργαζόμενον ἐν ἀληθείᾳ, μηδὲ μίσθιον δίδοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Τῷ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατ' ὀφείλημα.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΕΚΜΙΣΘΟΥΜΕΝΩΝ, ἤτοι κυριέργων πονηρῶν, Λόγος ρπ'.

ΜΗ' καταβοήσηται κατὰ σοῦ ὁ μίσθιος πρὸς κύριον καὶ ἔσται ἐν σοὶ ἁμαρτία.

Ἐπικατάρατος ὁ ὑφαίνων μισθὸν μισθωτοῦ· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός, γένοιτο, γένοιτο.

Ἀδικῶν μισθὸν ἀμπελῶνος αὐτοῦ ἐστὶ καὶ ἀμελὴς ἐργάσαντο.

Οἰκοδομῶν τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ μὴ δικαιοσύνης, καὶ τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ οὐκ ἐν κρίματι, τοῦ δοῦναι τὸν πλησίον ἐργάτην δωρεὰν, καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῦ ὁ μὴ ἀποδῶ αὐτοῖς.

Ἐκχέων αἷμα, ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθωτοῦ.

Ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα, καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι.

Ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τοὺς χώρους ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων, εἰς τὰ ὦτα Κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν.

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ, Λόγος ρπα'.

Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τοῦτο ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει.

Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός.

Ὡς σὴς σκώληξ ἐν ξύλῳ, οὕτως ἄνδρα ἀπόλλυσι γυνὴ κακοποιός.

Αἱ πονηραὶ τῶν γυναικῶν ἀφανίσουσι, τὰς ἀθυμίας ψυχὰς τῶν σωφρονούντων καταβαπτίζουσιν.

Ὁ ἔχων γυναῖκα πονηρὰν, γινωσκέτω ὅτι ἤδη τὰς μισθοὺς τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ ἐκμίσατο.

Δεινὸν πενιχροτέραν λαβεῖν γυναῖκα, δεινὸν δὲ πορωτέραν. τὸ μὲν γὰρ εἰς τιμὴν ἔοικε φέρειν, τὸ δὲ εἰς αὐθεντίαν καὶ ἐλευθερίαν τὸν ἄνδρα.

Ἐπὶ γυναικὶ πονηρᾷ καλὸν σφραγίς.

Τί τὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρεις αἱ εἰσὶ ἐκάτη.

Σόλων ἐρωτηθεὶς εἰ γήμῃ, ἔφη· ἐὰν μὲν ἀγαθὴν γήμῃς, ἕξεις ποινήν· εἰ δὲ κακὴν, ἕξεις κτῆμα.

Τὸ εἰς πῦρ καὶ εἰς γυναῖκα ἐμπεσεῖν, ἴσον ὑπάρχει.

Σέκουνδος ὁ σοφὸς ἐρωτηθεὶς, τί ἐστι γυνὴ, εἶπεν· ἀνδρὸς ναυάγιον, οἶκου ζάλη, ἀμεριμνίας ἐμπόδιον, βίου ἄλωσις, καθημερινὴ ζημία, αὐθαίρετος μάχη, πολυτελὴς πόλεμος, σωματοθόρυβον θηρίον, συγκαθημένη μέριμνα, συμπλεκομένη λέαινα, κεκοσμημένη Σκύλλα, ζῶον πονηρὸν, ἀναγκαῖον κακόν.

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΑΝΔΡΕΙΑΣ, καὶ σώφρονος καὶ σωφρονούσης, Λόγος ρπβ'.

DE MERCEDE CONDVCENtib. seu operariorum dominis improbis, Sermo CLXXX. Ex Antonio.

VIde ne mercenarius tuus clamet ad Dominum contra te, & peccatū in te sit et culpa. Leuit. 19.

Execrādus sit, qui mercenariū mercede fraudauerit, & dicat cunctus populus, Fiat, fiat.

Tenues sine cibo & mercede vineas impiorum coluerunt. Iob.

Qui ædificat domum suam nō cum iustitia, & cenacula sua non cum iudicio, operarios ex proximis suis gratuitò sumit, nec mercedem illis debitam tribuit. Ieremię 22.

Sanguinarius est (vel, sanguinis effusio) *qui mercenarium mercede priuat.* Sirach 34.

Dignus est operarius mercede sua. Matth. 10.

Boni frumenta terenti os ne obturate, 1. Corinth. 9. *dignus est operarius cibo suo.*

En merces operariorum, qui messuerunt agros vestros, quæ à vobis retenta est, clamat, & clamores messorum ad aures Domini exercituum peruenerunt. Iacob. 5.

DE MVLIERIBVS, Sermo CLXXXI. Ex Maximo.

DIcit ei Iesus, Ego sum qui tecum loquor: & interea venerunt discipuli eius, qui mirati sunt, quòd cum muliere loqueretur. Ioan. 4.

Mulier in quiete discat, cum omni submissione & obedientia. nec mulieri docere permitto, aut in virum authoritate uti. 1. Tim. 2.

Vt vermis in ligno, sic virum perdit improba mulier. Solomonis.

Mala mulierum studia & affectus, infirmos cohabitantium animos submergunt. S. Basilij.

Qui malam habet uxorē, is sciat se suarum iniquitatum mercedem iam recepisse. Chrysostomi.

Graue est pauperculam ducere uxorē, graue quoq; diuitem: illud enim rem, hoc authoritatem & libertatem viri ladit ac minuit.

Mulierem malam decet sigillum. Sexti.

Parere mulieri, contumelia est extrema. Democrit.

Solon à quodam rogatus, an uxorem duceret, respondit: Si turpem duxeris, habebis pœnam: sin pulchram, habebis communem. Solonis.

In ignem & in mulierem incidere, æquale esse dicebat. Pythagoræ.

Secundus ille sapiēs, quid esset mulier, interrogatus, respondit: Viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vitæ captiuitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumptuosum bellum, belua conuiua, solicitudo considens, leæna complectens, exornata Scylla, animal malitiosum, malū necessarium. Secundus.

DE MVLIERE FORTI, ET temperanti & sagace, Sermo CLXXXII. Ex Antonio.

Genes. 31. *RAchel & Lia respõdentes Iacobo: Num, inquiunt, pars adhuc nobis est aut hæreditas in domo patris nostri? Nónne alienæ à bello existimatæ sumus? vendidit enim nos, & planè deuorauit argentum nostrum.*

Iudic. 9. *Accessit Abimelechus vsque ad turris portam, vt eam incenderet: mulier autem quædam fragmentum molæ in caput eius coniecit: & statim clamans accersit puerum, qui arma ipsius gerebat: cui, Educ, inquit, gladium tuum & me interfice, ne dicant vulgo me à muliere interfectum. Et puer eius pupugit eum, & mortuus est.*

2. Reg. 19. *Melchol vxor Dauidis, renunciauit ei, dicens: Nisi hac nocte seruaueris vitam tuam, cras morte afficieris. & demisit maritum suum Dauidem per fenestram. Sicq; ille exijt, aufugit, & seruatus est.*

Ibi. *Quis dedit mulieribus texendi sapientiam & artem acu variandi?*

Prou. 12. *Vxor fortis corona est viri sui.*

Prou. 11. *Vxor grata excitat viro gloriam.*

Prou. 18. *Qui nactus est vxorem bonam, is gratias est adeptus, & à domino accepit hilaritatem.*

Prou. 18 *Qui eijcit vxorem probam, eijcit bona è domo sua.*

Prou. 14. *Vxores sapientes ædificauerunt domos: at insipiens suis manibus demolita est.*

Prouerb. 31. *Vxorem fortem quis inueniet? talis pluris est æstimanda quàm lapides pretiosi, ea confidit cor viri, hac spolys non carebit, bonis afficit virum suum, non malis.*

Vir non est sollicitus de rebus domesticis, sicubi autem diutius moratus fuerit, ipsa interea geminas confecit vestes. Cùm autem in consessu seniorum consident, ipsa os suum aperit attentè & legitimè, ac ordinem ori suo tenendum præscribit. Taciturna autem sunt domus
7 al cunæ. *eius exercitationes, cibum otiosa non capit.*

Multæ filiæ diuitias & potentiam comparauerunt, tu autem supergressa es omnes, & super illas te extulisti: falsa affabilitas & inanis pulchritudo non est in te.

Mulier sagax benedicitur, sed metus domini eam commendet: date ei de fructibus labiorum suorum, & vir eius laudetur in portis.

Sirach 7. *Vide ne excidas vxore sapiente & bona: nam gratia eius auro præstat.*

Sirach. 26. †al pudica. †al. aiσχυντηλή. *Gratia duplicata mulier †taciturna, nec est quicquam quod cum animo illius continente comparari possit.*

Proba mulieris vir est beatus, & numerus

Ἀποκριθεῖσαι Ῥαχὴλ καὶ Λία, εἶπαν τῷ Ἰακώβ· μὴ ἔστιν ἡμῖν μερὶς, ἢ κληρονομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; ἢ οὐχ ὡς ἀλλοτρίας λελογίσμεθα αὐτῷ; πέπρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύριον ἡμῶν.

Ἦλθεν Ἀβιμέλεχ ἕως τῆς πύλης τοῦ πύργου, ἐμπρῆσαι αὐτὸν ἐν πυρί. καὶ ἔρριψε γυνὴ μία κλάσμα μύλου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἀβιμέλεχ, καὶ ἐθραύσησε τάχος τὸν παιδάριον τὸν αἴροντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· σπάσας τὴν ῥομφαίαν σου, καὶ θανάτωσόν με, μή ποτε εἴπωσιν, ὅτι γυνὴ ἀπέκτεινεν αὐτόν. καὶ ἐξεκέντησεν αὐτὸν τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν.

Ἀπήγγειλε δὲ Δαβὶδ Μελχὼλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· ἐὰν μὴ σὺ σώσῃς τὴν ψυχήν σαυτοῦ τὴν νύκτα ταύτην, αὔριον θανατωθήσῃ ἐν καταγῇ Μελχὼλ τὴν Δαυὶδ διὰ τῆς θυρίδος, καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἔφυγε, καὶ ἐσώθη.

Τίς ἔδωκε γυναιξὶ ὑφάσματος σοφίαν, καὶ ποικιλτικὴν βελονήμιον;

Γυνὴ αἰδήμων, στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.

Γυνὴ εὐχάριστος ἐν οἴκῳ ἀνδρὶ δόξαν.

Ὃς εὗρε γυναῖκα ἀγαθήν, εὗρε χάριτας, ἔλαβε δὲ τοῦτο παρὰ Κυρίου ἱλαρότητα.

Ὃς ἐκβάλλει γυναῖκα ἀγαθήν, ἐκβάλλει ἀγαθὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Σοφαὶ γυναῖκες ᾠκοδόμησαν οἴκους, ἡ δὲ ἄφρων κατέσκαψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς.

Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; πολυτιμοτέρα ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη. θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ τοιαύτῃ καλῶς σκύλων οὐκ ἀπορήσει. εὐεργετεῖ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθά, καὶ οὐ κακά.

Οὐ φθονήσει τῷ οἴκῳ ὁ αἰὼν αὐτῆς. ὅταν πως χρόνῳ, διαστὰς χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. νίκην αὐτῷ καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων.

Στόμα αὐτῆς διήνοιξε σοφίαν, καὶ εὐσέμνως, καὶ τάξιν ἐνετείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. † φιαὶ δὲ ἐξετάσαι οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ οὐκ ἐφάγῃ.

Πολλαὶ θυγατέρες ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλαὶ ἐποίησαν δυνάμεις· σὺ δὲ ὑπερέβης πάσας. ψευδὴς ἀρέσκεια, καὶ ματαία κάλλος· σὺ δὲ ἔσῃ ἐν σοί.

Γυνὴ σώφρων εὐλογεῖται, φόβος δὲ κυρίου αὐτῇ ἀμείπτως δοθήσεται αὐτῇ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς, καὶ αἰνεσθήσεται ἐν πύλαις ὁ αἰὼν αὐτῆς.

Μὴ ἀστόχει γυναικὸς σοφῆς καὶ ἀγαθῆς· ἡ γὰρ χάρις αὐτῆς ὑπὲρ τὸ χρυσίον.

Χάρις ἐπὶ χάριτι γυνὴ † σιγηρά· καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς ἄξιος ἐγκρατοῦς ψυχῆς αὐτῆς.

Γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ αἰών, ὁ ἀριθμὸς τῶν

ἡμερῶν

ἡμερῶν αὐτῆ διπλάσιος. γυνὴ ἀνδρεία, εὐφραίνει τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ἔτη αὐτῆ πληρώσει ἐν εἰρήνῃ. γυνὴ ἀγαθὴ, μερὶς ἀγαθὴ· καὶ ἐν μερίδι φοβουμένων Κύριον δοθήσεται.

Χάρις γυναικὸς εὐφραίνει τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ἴσα αὐτῆ πιαίνει τὰ ὀστᾶ αὐτῆς.

Γυναικὸς ἀνὴρ χρηστὸς οὐδὲν λυπήσει.

Κάλλιον ἐάλλης ὡς ὑφ' οὐδὲν χεῖρον τῆς σαπρίας.

Versus constabit si legas: Κάλλιον ἐάλλης, οὐδὲν χεῖρον σαπρίας. (Vtdiá, φρυπλον ἴχνος.

Φιλόδακρύ πως ἀεὶ ὂν θῆλυ γένος, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἔλεον

Ἀνύποπτον εἰς ἀφροσύνην δύκνυσι γυναῖκα, ὃ μὴ καλλωπίζεσθαι, μήτε μὴν κοσμεῖσθαι πέρα τοῦ σωφρόντος, δυνάμεις καὶ δόσεσι προσεσχηκυῖαν ἐκτικούς.

Λέγεται ὑπὸ φυσικῶν ἀνδρῶν, οὐδὲν ἕτερον εἶναι θῆλυ ἢ ἀτελὲς ἄρρεν.

Ἀσθενέστεραί πως εἰσὶν αἱ γνῶμαι τῶν γυναικῶν, ἔξω τῶν αἰσθητῶν μηδὲν ἰσχύουσαι νοεῖν καταλαβεῖν.

Ἡ Φίλωνος γυνὴ ἐρωτηθεῖσα ἐν συνόδῳ πλείστων γυναικῶν, διατί μόνη τῶν ἄλλων οὐ φορεῖ χρυσοῦν κόσμον, ἔφη· αὐτάρκης κόσμος ἐστὶ γυναικὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετή.

Ἀρίστιππος γυναῖκα καλὴν μικρὰν ἰδὼν μικρὸν καὶ τοῦτο μῦ, μέγα ἂν καλόν, ἔφη. *Videtur potiùs inuertendum, vt sit:* μικρὸν μῦ καλόν, μέγα δὲ κακόν.

Γυναῖκα σώφρονα ζήτει, καὶ μὴ δύμορφον. Τὸ μὲν γὰρ, θησαυρὸς ἀνέκλεπτος· τὸ δὲ, εὐσωφία γνώμης.

Σεμνῆς γυναικὸς καὶ ἀγαθῆς ὅταν τύχῃς, τὸν βίον ἄλυπον ἀφαιτήσῃ.

ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ καὶ μοιχαλίδων, καὶ πάσης κακίας πεπληρωμένων, Λόγος ρπγ'.

Μὴ προσέχε φαύλῃ γυναικί· μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς καιρὸν λιπαίνει σου φάρυγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς δρήσει, καὶ ἠκονημένον μᾶλλον μαχαίρας δίστομον.

Μὴ δῷς γυναικὶ τὸν σὸν πλοῦτον.

Υἱὲ φύλαξαι ἐμὰς ἐντολὰς καὶ βιώσῃ, ἵνα σε τηρήσωσιν ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας καὶ πονηρᾶς.

Γυνὴ πολλὰς ψυχὰς ἀνδρῶν ἀγρεύει.

Χρῆσις ἀτιμίας γυνὴ μισοῦσα δίκαια.

Γυνὴ ἄφρων καὶ θρασεῖα οὐδενὸς ψόγου γίνεται, οὐκ αἰσχυνθήσεται αἰσχύνην. (νικόλλος.

Ὡς σφὴν ἐν ὠῷ τοῦτον ἐν ῥινὶ ὑός, ὕβρεις γυναικὶ κακόφρονι

Ὁ κατέχων μοιχαλίδα, ἄφρων καὶ ἀσεβής.

Κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν ἐρήμῳ, ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους καὶ ὀργίλου. (ποιῶν.

Ἀπὸ δὲ συνοικούσης σου φύλαξαι τὰ ἀνάλογα αὐτῇ πρὸς

dierum eius duplicabitur: vxor fortis exhilarat virum suum, et annos eius cum pace complebit. Mulier proba, portio bona est: & in parte metuentium Dominum dabitur.

Vxoris gratia virum exhilarat, & scientia eius ossa viri saginat.

Vir nullam rem acquirere potest vxore proba honestiorem, quemadmodum nullam deteriorem improba. Theologi.

Muliebre genus quodāmodo lacrymarū amās est, & animo ad misericordiā facilè præditum. Cyrill.

Mulier vitat omnes calumniarum suspiciones, si neq; se comat, neq; ornet supra modum, precationibus & deprecationibus attentione summa vacans.

Narrant physici fœminam nihil aliud esse quàm imperfectum marem. Philonis.

Infirmiora quodammodo sunt mulierū consilia, nec extra res quæ subsensus cadunt, quicquam possunt eorum quæ tantùm subintelligētiam cadunt, comprehendere.

Philonis vxor in complurium fœminarum cœtu interrogata, cur sola ex omnib. aureo non vteretur ornatu: Satis (inquit) vxori magnum ornatus viri sui virtus est.

Aristippus mulierem paruam, sed pulchram, conspicatus: Paruum, inquit, malum, sed magnum pulchrum. †(Videtur potiùs inuertēdum, vt sit: Paruum quidem pulchrum, magnum autem malū: nam καλὸν & κακὸν apud Græcos facilè permutari possūt.)

Vxorem temperantem quærito, nec formosiorem: illud enim est thesaurus qui surripi non potest, hoc autem animi opinio siue persuasio. Protagorm.

Honestam vxorem & bonam si eris assecutus, vitam dolore vacantem deges.

DE IMPROBIS MVLIERIbus & adulteris, omniq; vitio plenis, Sermo CLXXXIII. Ex Antonio

Mulieri improbæ ne mentem adhibeto: mel enim ex meretricis ore fluit, quod ad tempus vngit gustum, postea tamen felle amarius ineuenies, & gladio ancipiti acutius. Prouerb. 5.

Ne des mulieri opes tuas.

Fili serua mandata mea & viues, vt te seruent à peregrina muliere & improba. Prou. 6.

Mulier pretiosas virorum animas prædatur.

Tēpus est ignominiæ, mulier q̄ odit honesta.

Mulier insipiēs & audax cibo quo alatur carebit, quæ scilicet verecundiam non cognoscit. Prouerb. 9.

Vt inaurus in nare suis, sic in muliere malitiosa pulchritudo. Prouerb. 11.

Qui adulterā retinet, insipiēs & impius est. Prouerb. 6.

Melius est habitare in solitudine quàm cum muliere pugnace & linguace & iracunda. Prou. 21.

Aconiuge tua tibi cane: nec quod facturus es, illi aperito. Malach. proph. 2.

Sirach 9. *Ne tradas mulieri animam tuam, meretricibus obuiam ne ito: ne psaltriam canentem frequentato: virginem ne consideres: auerte oculos tuos à muliere formosa: cum vxore alterius omnino ne sedeto. forma enim & pulchritudine muliebri complures seducti sunt.*

Sirach 19. *Vinum & mulieres ad desiciendum impellunt etiam sapientes.*

Sirach 25. *Omnem malitiam, & non malitiam mulieris* (scil. ferre quis possit)

Aqua ne des exitum, nec mulieri improbæ licentiam: si nolit monentem te audire, desecato eam de carne tua.

Cum leone & dracone potiùs habitato, quàm cum muliere improba.

Omnia vitia parua sunt, si cũ mulieris vitijs comparentur. Sors sceleratis in eam incidat.

Ex muliere peccati initium est, ac per eam omnes morti debemur.

Sirach 26. *Improbæ mulieris licentiam loquendi ne concedito.*

Ira magna est mulier ebriosa.

Cor malum, et vultus tristis, cordisq; vulnus, mala mulier viro suo resistens.

Scortatio mulieris in elatione oculorum, & in palpebris suis agnoscetur.

Sirach. 42. *Præstat malitia viri, quàm benefica mulier.*

Ex vestimentis enascitur tinea, sic ex muliere malitia.

Sexti. *In muliere improba bonum est figillum.*

Mulier clamosa & linguax, quasi tuba hostium ad fugam spectabitur.

Basil j. *Vt enim naues putres procella & tempestates demergunt: sic improba mulierum studia & affectiones, imbecillas cohabitantium animas miserè submergunt & perdunt.*

Quando igitur animi sui curam geret, qui amoribus mulierum quasi seruus addictus est? nullæ enim copiæ satis sunt cupiditatibus mulierum.

†legendum. Theologi. *Mulieres insipientissima pulchritudine sua carentes ad pecunias confugiunt: ac sunt (vt sic dicam) theatrali ornatu conspicuæ, propter formam deformes, & propter deformitatem deformiores.*

O malum quonis malo pejus, mulierem improbam.

†leg. Aspides. *Asperi sunt dracones, aspides malefica: sed mulieris asperitas acerbior quàm ferarum.*

Chrysostomi. *Improba mulier nunquam mansuescet: si duriùs tractetur, furit: si blandiùs, tollitur & elata est.*

*Videtur addendum ἤτων. *Ferrum coquere, quàm mulierem castigare, facilius.*

Qui habet vxorem malam, suorum se peccatorum mercedem accepisse intelligat.

Μὴ δῶς γυναικὶ τὴν ψυχήν σου, μὴ ὑπάντα ἐπὶ ἑταιρίδων, μὴ ψαλλούσης μὴ σὺν αὐλητρίδι ἁδολέσχει. παρθένου μὴ καταμάθῃς. ἀπόστρεφον τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ γυναικὸς εὐμόρφου. μὴ ἐπ' ἀνδρὶ γυναικὸς μὴ κάθου δεῖπνον. ἐν κάλλει γὰρ γυναικὸς πολλοὶ ἐπλανήθησαν.

Οἶνος καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνετούς.

Πᾶσαν πονηρίαν, καὶ μὴ πονηρίαν γυναικός.

Μὴ δῶς ὕδατι διέξοδον, μηδὲ γυναικὶ πονηρᾷ ἄδειαν. εἰ μὴ πορεύεται κατὰ χεῖρός σου, ἀπόστησον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματός σου.

Συνοικῆσαι λέοντι καὶ δράκοντι ἐδέξησο, ἢ συνοικῆσαι μετὰ γυναικὸς πονηρᾶς.

Μικρὰ πᾶσα κακία, πρὸς κακίαν γυναικός. κλῆρος ἁμαρτωλῷ ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτῷ.

Ἀπὸ γυναικὸς ἀρχὴ ἁμαρτίας, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθνήσκομεν πάντες.

Μὴ δῶς γυναικὶ πονηρᾷ παῤῥησίαν.

Ὀργὴ μεγάλη γυνὴ μέθυσος.

Καρδία πονηρᾶ, κατάσκοπον σκυθρωπόν, καὶ πληγὴ καρδίας, γυνὴ πονηρὰ αἰτιωμένη ἐπ' ἀνδρὶ αὐτῆς.

Περηφανία γυναικὸς ἐν μετεωρισμοῖς ὀφθαλμῶν, καὶ ἐν τοῖς βλεφάροις αὐτῆς γνωσθήσεται.

Κρεῖσσον πονηρία ἀνδρὸς, ἢ ἀγαθοποιὸς γυνή.

Ἀπὸ ἱματίων ἐκπορεύεται σὴς, καὶ ἀπὸ γυναικὸς πονηρίας κακία.

Ἐπὶ γυναικὶ πονηρᾷ καλὸν σφενδόνης. (μεῖον

Γυνὴ μεγαλόφωνος καὶ γλωσσώδης, ὡς σὰλπιγξ πολεμίων εἰς ἔσχατον ἠχήσουσα.

Ὥσπερ γὰρ τὰ βρέφη, ὥρα τοῦ πλοίου, καταιγίδες καὶ ζάλαι ταραχώδη φέρουσιν· οὕτως αἱ πονηραὶ τῶν γυναικῶν ἀφανίσεις, ἃς ἀδεὴς ψυχὰς τῶν συνοικούντων καταβαπτίζουσιν.

† Τότε οὖν ψυχῆς βουλήσεται ὁ γυναικείας ἐπιθυμίας δεδεκλωμένος; οὐδεὶς γὰρ ἐξαρκεῖ πλοῦτος γυναικείας ἐπιθυμίας ἀνυπερβλήτους.

Αἱ τῶν γυναικῶν ἀφεστήκασι, ἀπρεπῶσαι κάλλει οἰκείῳ πρὸς τὰ χρήματα καταφεύγουσι· καὶ εἰσὶν, ὡς εἰπεῖν, κοσμίως ἀκατεργάστως, διὰ δυσχρωσίαν ἀσχήμονες, καὶ διὰ αἶσχος αἰσχρότεραι.

Ὢ κακὴν κακοδαιμονίαν, γυνὴ πονηρά.

Δράκων † δράκοντα, καὶ κακοῦργον ἀσπίδες

Διπλῆ γυναικὸς δράκοντος ἐν θηρίοις.

Γυνὴ πονηρὰ σήμερον κεῖται, ἀλλ' ὑπεξελθόντα μένετε, καὶ κολασθησομένην ἐπαίρετε.

Σίδηρον ἑψῶν, ἢ νουθετῶν γυναῖκα. *

Γινωσκέτω ὁ ἔχων γυναῖκα πονηράν, ὅτι μισθὸν τῶν μοχθηρῶν αὐτοῦ τῶν ἁμαρτιῶν ἐκομίσατο.

Οὐδὲν

Οὐδὲν ἐν κόσμῳ θηλύτερον ἐφάμιλλον γυναικὸς πονηρᾶς.

Τί δειλότερον λέοντος ἐν τετράποσιν; ἄλλ' οὐδέν. τί δὲ ὠμότερον δράκοντος ἐν ἑρπετοῖς; ἄλλ' οὐδέν, πλὴν γυναικὸς πονηρᾶς.

Τὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρεις αὖ εἴη ἐσχάτη.

Δεινὸν γυνὴ γαμεῖν ἀνδρὸς ὠφελοῦσαι καὶ ὠφελεῖσθαι, καὶ μάλιστα μάχλος. ἕνεκα γὰρ τῆς συνιδότος, † καλακικωτέρα γίνεται.

Φίλαυτον γυνὴ, καὶ ζηλότυπον ὑπερβαλλόντως, καὶ δεινὸν ὠφελοῦσαι ἤθη ἀνδρός.

Διογένης κοινολογουμένας γυναῖκας θεασάμενος, ἔφη· ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.

Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος εἰ συμφέρει αὐτῷ γῆμαι, εἶπεν· οὐκ, εἰ μὲν γὰρ καλὴν, κοινὴν ἕξεις· εἰ δὲ φαύλην, πονηράν.

Γυνὴ τῷ προσώπῳ κοσμουμένη, τὴν τῆς ψυχῆς ἀμορφίαν ἐμφαίνει.

Δημοκρίτῳ ἔφη τις· δεῖται μέγας ὤν, μικρὰν ἔγημας γυναῖκα; κἀκεῖνος εἶπε, τὸ κακὸν ἐκλογὴ ποιούμενος, τὸ ἐλάχιστον ᾑρούμην.

Οὐ τὴν πόλιν σε καὶ φέρειν λέγει γυνὴ, φοβεῖ παρ' αὐτῆς πλέον, ὧν λέγει κακά.

Πρωταγόραν ἐρωτηθεὶς, διὰ τίνα αἰτίαν ἐχθρῷ τὴν θυγατέρα δίδωκας πρὸς γάμον, εἶπεν· οὐκ εἶχον γὰρ αὐτῷ δεδωκέναι χεῖρον.

†Ὁ αὐτὸς ἑωρακὼς κεκοσμημένην γραῦν, ἔφη· εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἐπλανήθης· εἰ δὲ πρὸς πόρνον, ἐκοσμήθης.

Σωκράτης ἔφη· τριῶν κακῶν πέπυσμαι, γραμματικῆς, πενίας, καὶ ἀλλοιμόνης γυναικός· τῶν δύο δὲ ἔφυγον, ἀλλοιμόνης γυναικὸς οὐκ ἐφυγεῖν οὐκ ἐδυνήθην.

Ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς αὐτὸν συμβουλευομένους περὶ γήμου, ἔφη· ὡς περ οἱ ἰχθύες, ὦ νεανίσκοι, οἱ μὲν τοὺς κύρτους, οἱ μὲν ἔξωθεν ὄντες θέλουσι εἰσελθεῖν· οἱ δ' ἔνδον ὄντες, θέλουσι ἐξελθεῖν· ὅτως καὶ ὑμεῖς ὁρᾶτε, μὴ τὸ αὐτὸ πάθητε.

Ὁ αὐτὸς Ξανθίππην κεκοσμημένην, καὶ ὅτι θεᾶται πορευομένην ἰδών, ἔφη· οὐχ ἵνα θεάσῃ γυνὴ πορεύῃ, ἀλλ' ἵνα θεαθῇς.

Φιλόξενος ὁ ποιητὴς, εἰπόντος τινὸς αὐτῷ τί Σοφοκλῆς χρησὰς παρεισάγει τὰς γυναῖκας, αὐτὸς δὲ φαύλας, εἶπεν· ὅτι Σοφοκλῆς μὲν οἵας δεῖ τὰς γυναῖκας λέγει, ἐγὼ δὲ οἵαι εἰσίν.

Γαῦτοι οἱ ἀνδρες τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν, ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν ἁπάντων, ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες.

ΠΕΡΙ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΟΥ παρεχόμενος τὰς αἰτίας τῆς γενέσεως τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅτι ἔρως τῆς τοῦ σώματος ἡδονῆς, Λόγος ρπδ'.

Nulla in mundo belua eſt, quæ cum muliere improba conferatur.

Quid leone inter quadrupedes ferocius? Nihil quàm mulier impia. Quid crudelius dracone inter ſerpentia? Nihil quàm mulier impia.

Mulieri parere contumelia eſt ſuprema. Philonis.

Callidiſſimum eſt mulieris ingenium ad mentem viri luxandam & ſtatu ſuo deturbandam, maximè ſi fuerit intemperans: quia enim conſcia ſibi eſt huius vitij, mollior ſubinde redditur. †forte μαχλοτέρα, vel μελαγχολοτέρα.

Sui amans eſt mulier, & zelotypa immoderatè, ac mirè induſtria vt poſſit viri mores pervertere.

Diogenes conſpicatus mulieres inter ſe colloquẽtes: Aſpis (inquit) à vipera venenũ mutuatur. Diogenes.

Ariſtippus Cyrenæus philoſophus, à quopiam interrogatus, An ſibi ducere vxorem expediret, negauit. Si enim duxeris (inquiebat) formoſam, habebis communem: ſin autem deformem, pœnam. Ariſtippi.

Mulier os exornans, animũ deformẽ indicat.

Cùm Democritum quidam percũctaretur, cur cùm magnus eſſet, paruam duxiſſet vxorem: Ego (inquit) in malo eligendo, quod minimum erat, elegi. Democriti.

Quum ſe diligere & appetere te dixerit mulier, tum ab illa magis metuẽdum tibi eſt, quàm cùm conuitiatur. Socratis.

Protagoras interrogatus, ob quam cauſam inimico filiam nuptum dediſſet: Quia, inquit, nihil ei dare poteram deterius. Protagoræ. †ſupra hoc dictum Diogenis tribuitur, & pro ἐκοσμήθης ſcribitur, μὴ ἐφάνη.

Idem cùm vidiſſet anum exornatam: Si (inquit) virus, falleris: ſi ſepulchro, ornatæ es.

Socrates dicere ſolebat, tria ſe mala aſſecutum, grammaticam, paupertatem, & pernicioſam vxorem: quorum duo effugiſſet, pernicioſam vxorem effugere non potuiſſe. Socratis.

Idem ſe conſulẽtibus de ratione matrimonij contrahendi, dixit: Quemadmodum piſces, & adoleſcentuli, qui nondum intra naſſas ſunt, volunt intrare: qui autem iam intus ſunt, volunt exire: ſic & vos ne idem vobis accidat videte.

Idem Xanthippen ornatam & ad ſpectacula euntem conſpicatus: Non, inquit, vt ſpectes & vxor proficiſceris, ſed vt ſpectẽris.

Philoxenus poeta cùm quidam eum percunctaretur, quam ob rem Sophocles bonas introducat fœminas, ipſe autẽ malas: Quia, inquit, quales oporteat eſſe fœminas Sophocles dicit, ego verò quales ſint. Philoxeni.

Omnes homines vxoribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis autem vxores. Catonis.

DE VENERE VVLGARI, quę generationis humanę cauſam fouet, & de amore voluptatum corporis, Sermo CLXXXIIII. Ex Io. Stobęo.

Euripidis in Æolo.

IN Venere multa insunt diuersa:
Nam & oblectat maximè & plurimum molestat homines.
Vtinam ego ipsa tunc fruar, cùm est benigna & mitis.

Eiusdem in Antiope.

Satietas est omnium rerum. Auersatos enim pulchriores coniuges,
Turpibus attonitos amoribus vidi quosdam.
Et epulis sattatus aliquis, libens iterum
Viluere victu fruens delectatus est.

Eiusdem in Hippolyto.

Homines qui nimis auersantur Venerem,
AEquè ac illis laborãt, qui nimis eam psequũtur.

Eiusdem in Antigone.

Iuuenis amore Venereo captus
Non obseruari aut custodiri potest. Quamuis enim ineptus fuerit
In alijs rebus, ad amorem tamen vnusquisq; sapientior est.
Quòd si rectè admittatur Venus, iucundissimũ eius donum sit.

*ὁν δ' ἂν αὖ περιασθ.

Intolerabilis Venus est, si abundauerit,

Eiusdem in Hippolyto.

Qua concedentem sibi leniter sequitur, ac benignius tractat:
Illũ verò quẽ præ cæteris altiùs sapere inuenerit,
Comprehensum multo absurdiùs afficit.

Sophoclis.

O pueri, certè Venus, non solùm Venus est,
Sed omnium particeps nominum.
Hæc eadem est Pluto, & inuicta necessitas,
Hæc est rabies furiosa, hac & cupido
Mera, & luctus est. Denig; ei insunt omnia:
Serium, tranquillum, violentum.

*ἡσύχιον.

Tabescit enim illorũ, in quorũ pulmonib. inest,
Anima. Quis verò hanc Deam non patitur?
Piscium nang; genus natatile subit:
Et inter quadrupedes in terra existit.
Mouentur & inter volucres ipsius alæ,
Interq; feras, & homines, Deosq; superos.
Quem non Deorum colluctando iterum atque iterum prosterniit?
Quòd si licet mihi (licet autem verum dicere)
Iouis pulmonum domina est. Absq; hasta,
Et absq; ferro omnia discindit
Venus tam Deorum, quàm mortalium consilia.

Ex Bionis Bucolicis.

Musæ amorem non metuunt crudelem:
Quin amãt ex animo, & vestigia sequũtur eius.
Quòd si quis ingenio præditus inamabili ipsas comitetur,
Illum refugiunt, & docere nolunt:
At si amore captum gerens animum suauiter cecinerit,
Ad ipsum simul omnes festinæ confluunt.
Quòd aũt hic sermo planè verus sit, ego testis sũ.
Nam si hominum quempiam, aut immortalium carmine celebro,
Cessat mea lingua, nec vt antè solebat, canit:
At cũ in amorẽ vel in Lycidã aliqd modulor,
Tunc mihi latum ore carmen profluit.

Zopyri.

Nullus sit inter amicos meos amorem

Τῇ δ' ἀφροδίτῃ πολλ' ἔνεστι ποικίλα·
τέρπει τε γὰρ μάλιστα, καὶ λυπεῖ βροτούς.
τύχοιμι δ' αὐτῆς, μοῖρά τ' ὄντι δύμφυτος.

Κόρης δὲ πρώτων. καὶ γὰρ ἂν καλλίονων
λέκτρων ἐν αἰχμοῖς εἶδον ἐκπεπληγμένους.
δαπὰς δὲ πλησθεὶς πῆς, ἄσμενος πάλιν
φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἔσθη σίτα.

Οἱ γὰρ Κύπριν φεύγοντες αἰνέσεσιν ἄγαν,
τοσοῦτ' ὀμοίως τοῖς διώκουσιν ἄγαν.

Ἀνδρὸς δ' ἐρῶντος εἰς Κύπριν νεανίου
ἀφύλακτος ἡ τέρψις. * κἂν γὰρ φαῦλος ᾖ
τ' ἄλλ', εἰς ἔρωτα πᾶς ἀνὴρ σοφώτερος.
ἢν δ' * αὖ προσῇ τις Κύπρις, πᾶσιν λαμπρόν.

Κύπρεις γὰρ * φορητὸν, ἢν πολλὴ ῥυῇ·
ἢ τὸν μὲν εἴκοντ', ἡσύχῃ μετέρχεται·
* ὃν δ' αὖ πρόσαντα, καὶ φέρουσ' ὕβρει μέγα,
τοῦτον λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς καθύβρισεν;

Ὦ παῖδες, ἦτοι Κύπρις, ὦ Κύπρις μόνον,
ἀλλ' ἔστι πρώτων ὀνομάτων ἐπώνυμος.
ἔστιν μὲν Ἅιδης, ἔστι δ' ἄφυκτος βία,
ἔστιν δὲ λύσσα μαινὰς, ἔστιν δ' ἵμερος
ἄκρατος, ἐς δ' οἰμωγμὸς ἐκπίπτει ὃ πρῶ,
κακοῦδαιμον, * ἡσύχαιον, εἰς βίαν ἄγον.
ἐστήκασιν γὰρ πλευμόνων ὅσοις ἔνι,
ψυχή. τίς ὕπνος τῆσδε τῆς Θεοῦ * βορᾶς
εἰσέρχεται μὴ ἐξ ὑγιῶν πλωτῷ γλυκύ·
ἔνεστι δ' ἐκ χέρσου τε δρασκελὴς ὀρνὶς.
ἰοῦσα δ' ἐκ οἰκείοισι τέκνοισι πτερὸν,
ἐκ θηρὸν, ἐκ βροτοῖσιν, ἐκ θεοῖς ἄκος.
τίν' ὑ παλαίων ἐς τὸν ἐκβάλλει Θεόν;
εἶμι γάμις, (γάμις δὲ πάλαι λέγω)
Διὸς τυραννεῖ πλευμόνων. αἴθ' ὅδε,
αἴθ' οἷός πρὸς πάντα τοι σωτὴρ μόνος
Κύπρις τὰ θνητῶν καὶ Θεῶν βουλεύματα.

Τὰ μοῖσαν τὸν ἔρωτα τὸν ἄγριον ὑ φοβέονται,
ἐκ θυμῶ φιλέοντι, καὶ ἐκ ποδὸς αὐτῷ ἕπονται.
κ' ἤν μιν θρᾷα ψυχά τις ἔχων αἰέρσιον ὀπηδῶ,
τὼν οὐκ ἐκφεύγοντι, καὶ οὐκ ἐθέλοντι διδάσκω·
ἢν δὲ τόσον τῷ ἔρωτι δονεύμενος ἀδῦ μελίσδῃ,
ἐς τῆνοι πάλαι πᾶσαι ἐπιῤῥώμεναι προῤῥέουσι.
μοῦνος ἐγὼν, ὅτι μοῦνος ὅδ' ἔπλετο πᾶσιν ἀληθής.
ζῶ μὲν γὰρ βροτὸν ὀμῶν, ἢ ἀθανάτων τινα μέλπω,
καμβαίνω μὲν γλῶσσα, καὶ ὡς πάρος οὐκέτ' ἀείδω·
ζῶ δ' αὖτ' ἐς τὸν ἔρωτα καὶ ἐς Λυκίδαν τὸ μελίσδω,
καὶ τόκα μοι χαίρουσα ἀφ' ὑμάτος ῥεῖ ᾠδά.

Μηδεὶς ἄπρηκτος τῷ ἐμῷ εἴη φίλων

* βροτὸς.

* Βεβτὸς ὁ τυχὼν δὲ τὸν Θεὸν λάβοι.

Ἔρωτος ὅστις μὴ πεπείρασται βεβτῶς,
οὐκ οἶδε᾽ ἀνάγκης δεσμόν· ᾧ πέφυκε ἐγὼ,
ὅτου κρατηθείς, ταῦτ᾽ ἀπεπάλην ὁδόν.
Ἔστ᾽ γὰρ ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἀσθενῆ σοφὸν
ποιῆσαι, καὶ τὸν ἄπορον εὐπορον εἰσκῆν πόρον.
Ἔρως σοφιστὴς ἄμεινον διδάσκαλος
σαφῶς πολὺ χρείττων πρὸς τὸν ἀνθρώπων βίον.
Ἔρωτα δ᾽ ὅστις μὴ Θεὸν κρίνει μέγαν,
καὶ τῶν ἀπόντων δαιμόνων ὑπέρτατον,
ἢ σκαιός ἐστιν, ἢ κακῶν ἄπειρος ὤν,
οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις Θεόν.
† Εἴπῃς φησὶ τὺς ἐρῶντας ὀχλικὸν ἔχειν,
ἢ τοῦτο ἐστὶ τὺς βέπους ἀβέλτερος.
εἰ γὰρ ἀφέλοι τὶς τοῦ βίου τὰς ἡδονὰς,
καταλείποιτ᾽ οὐδὲν ἕτερον, ἢ τεθνηκέναι.
Οὐκ ἔστι παιδαγωγὸς ἀνθρώποις ἄμα
ἔρωτος οὐδὲν ἄλλος ἐπιμελέστερος.
εἴτ᾽ οὖν μέγιστός ἐστι τῶν Θεῶν Ἔρως,
καὶ τιμιώτατός γε τῶν πάντων πολύ.
οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ φιλάνθρωπος σφόδρα
ἀνθρώπος, οὐδ᾽ οὕτως ἀκριβὴς τὺς βέπους,
ὃς οὐχὶ τούτῳ μερίδα τῶν Θεῶν ἑαυτῷ λάβῃ.
Τῆς ὥρας ὅσους μὴν οὖν παρῶσ᾽ ἔχῃ,
* νέοις αὐτοῖσι τοῦτο πρεσβεύειν παρῇ.
οἱ δ᾽ εἰς ὃ γῆρας αἰσχρολοῖς ποιήμασι,
ὅπου προσαποτίνουσι † ὡραίους τόκους.
Ἔρως δὲ τῶν Θεῶν
ἐμοὶ ἔχων πλείστου, ὅτι τούτου δύναται·
ἀφεῖλον ὑπερκύψας τὺς ἄλλους Θεούς.
Τίς δὲ βίος, οἵ δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης
τεθνάμην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι·
κρυπταδίη φιλότης, καὶ μείλιχα δῶρα καὶ ὕπνος,
αἵθε εἰ ἥβης γήρεται ἁρπαλέα
ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξίν· ἐπεὶ δ᾽ ὀδυνηρὸν ἐπέλθῃ
γῆρας ὀλοόν, τ᾽ αἰσχρὸν ὁμῶς ἠὲ καλὸν ἄνδρα τελεῖ,
αἰεὶ μὲν φρένας ἀμφὶ κακαὶ τείρουσι μέριμναι,
οὐδ᾽ αὐγὰς προσορῶν τέρπεται ἠελίου.
Ἀλλ᾽ ἐχθρὸς μὲν παισὶν, ἀτίμαστος δὲ γυναιξίν.
οὕτως ἀργαλέον γῆρας ἔθηκε Θεός.
Καὶ φύσει πως ἀγαγοῖ ὅτι πᾶς αὐτὸς ἐρῶν.
Πολλοῖς γὰρ ἐπέκαμε ἐς ἔρωτος μοῦσαν.
Ἔστι καὶ τοῖς παιδικοῖσι φιλήμασιν ἁδεῖα τέρψις.
Ὀργὴ φιλόντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.
Δέδοικα, ἔρωτος οὐδὲν ἰσχυρὸν πλέον
οὐδ᾽ αὐτὸς κρατῶν ὁ πάντων Θεῶν

Non expertus: sed fœliciter hoc Deo fruatur. *Ἄπειρος.
Quisquis hominum non est expertus amorem, Aristarchi.
Necessitatis ignorat legem, qua ego persuasus
Tali intricatus amore, hoc iter confeci.
Nam ille Deus etiam inualidum valere
Facit, & perplexum inuenire viam.
Amor docere potest, quàm sophista Anaxandri-
Ineptus, multo melius rationem humana dis.
vitæ.
Quisquis Amorem non magnum iudicat Euripidis in
Deum, Auge.
Et inter dæmones omnes supremum esse,
Vel rudis ac indoctus est, vel omnis eleganti: boni
que inexpertus,
Maximum hominibus Deum ignorat.
Si quis amantes mentem habere negat, Antiphanis.
Ingenij nimirum est stupidi. Ἐρωτὰς ἰφῶντα φασὶ τὰ
Nam si vitæ voluptates abstulerit, ἔχειν.
Nihil aliud est reliqui præter mortem.
Non est sanè pædagogus hominibus Alexidis.
Diligentior vllus alius, quàm amor,
Nimirum igitur maximus est diuorum amor,
Et longè omnium nobilissimus.
Nullus enim vsque adeò parcus est
Homo, neque moribus tam exquisitis,
Qui non huic Deo partem aliquam tribuat.
Quibus opes sunt ampliores Menãdri in
Iuuenibus adhuc, amori indulgere iubeas: Thesauro.
Qui verò ad senectutem rem differunt,
Illi insuper soluunt tam longi temporis vsuram. *forte legendum τοκετὸν
Amor inter Deos Potentissimus esse vel τόκον
inde apparet, Menãdri in
Quòd homines propter istum alios Deos peie- Synanisto-
rent. ses.
Qualis nam vita foret, aut quid iucundi si- τῆ χάριτι.
meaurea Venere? Mimuerm.
Emoriar cùm ista non amplius mihi curæ fue-
rint:
Amor inquam occultus, & blanda dona, &
lectus.
Rapidè carpendi sunt iuuentutis flores
Viris & mulieribus: vbi verò molesta ingruerit
Senectus, quæ pulchrum etiam virum reddit
informem,
Semper tum graues animum rodunt curæ,
Nec solis aspectu delectatur senex.
Oderunt illum pueri, contemnunt mulieres.
Adeò miseram Deus senectam fecit.
Et natura quodammodo omnis amans fra- Menãdri in
ctabilis est. Nauclero.
Musica multis incitamentum est amoris. Menãdri in
Est etiam in vanis osculis iucunda voluptas. Thesauro.
Ira amantium breui tempore durat. Theocri. in
Hera, nihil est Amore potentius: Menandri.
Ne ipse quidem imperans in cælo Dijs Menãdri in
Monos.

Iupiter, sed nihil non ab illo coactus facit.

Euripidis in Andromeda.

Quicunq; homines amore capti fuerint,
Si commodos nanciscantur amores,
Nullum eis abest voluptatis genus.

Eiusdem in Hippolyto.

Habeo aũt audaciæ & cõfidentiæ præceptorẽ
In rebus perplexis præsentissimum,
Videlicet Amorem, qui Deorum omnium impugnatu difficillimus est.

Sophoclis in Thrachinijs.

Quisquis etenim Amori resistit
Instar pugilis, fretus manibus, non rectè sapit.
Imperat enim Cupido etiam Dijs pro arbitrio.

Eiusdem in Phædra.

Cupido non solùm viros inuadit,
Et mulieres: sed Deũm quoq; suprà
Animos vulnerat, & mare ingreditur.
Et ipsum arcere ne omnipotens quidem potest
Iupiter: sed cedit, & volens inclinatur.

Ex Bionis Bucolicis.

Magna mihi Venus adhuc dormienti astitit
Infantem Amorem pulchra manu ducens
In terram nutãtem, ac his me verbis affata est:
En tibi chare bubulce Cupidinem, vt eum canere doceas.
Sic loquuta abiit: Ego autẽ mea pastoralia carmina
Stultus, tanquam discere volẽtem Cupidinem docebam:
Quomodo fistulam obliquam Pan inuenerit,
Minerua tibiam,
Testudinẽ Mercurius, & citharã dulcis Apollo.
Hæc ipsum edocebã nihil curantẽ mea carmina:
At ipse mihi canebat amatoria, meq; docebat
Mortalium & immortalium ignes, & genitricis opera sua.
Tum ego oblitus illorũ quæ Cupidinẽ docueram,
Quæcunq; me docuit Cupido amatoria, cuncta didici.

Eiusdem.

O Vesper, amabilis aurea lux Veneris,
Chare vesper cæruleæ noctis imago sacra,
Tantũ obscurior luna, quantũ præstãtior astris,
Salue dilecte, & mihi ad pastorẽ comessatũ eũti
Tu lumen præbeto vice lunæ: hæc enim
Incipiens hodie statim occidit. Non ad furandũ
Eo, nec vt nocturnus iter facientem inuadam:
Sed amo. decet aũt amantẽ simul ab aliis amari.
Fœlices qui amant, & pariter se redamant.
Fœlix erat Theseus præsente Pirithoo,
Quamuis ad implacidum descenderet orcum.
Fœlix erat duros inter Euxini accolas Orestes,
Quoniã via socium charum habebat Pyladem.
Beatus erat Æacide viuente socio Achilles,
Beatus etiam cùm ei morienti dirum auertit fatum.
Pan amabat Echo vicinam: Echo autem ardebat
Saltatorem Satyrum: Satyrus verò deperibat Lydam.
Quantum Echo Pana, tantum Satyrus ipsam vrebat,

Ζεὺς, ἀλλ' ἐκείνῳ πάντα ἀναγκαῖος ποιεῖ.

Ὅστις γὰρ εἰς ἔρωτα πίπτουσι βεβηκώς,
εὐδαίμων ὅταν τύχωσι τῶν ἐρωμένων,
οὐκ ἔστι πείας λείπεται τοῦδ' ἡδονῆς.

Ἐγὼ δὲ τόλμης καὶ θράσους διδάσκαλον
τὸν τοῖς ἀμηχάνοισιν εὐπορώτατον,
Ἔρωτα, πάντων δεσμαχώτατον θεόν.

Ἔρωτι μὴν ἐγὼ ὅστις αὐτομόλησεν
πύκτης ὅπως ἐς χεῖρας, εὖ καλῶς φρονῶ.
οὗτος γὰρ ἀρχὴ καὶ θεοῖς ὅπως θέλῃ.

Ἔρως γὰρ ἄνδρας εὖ μόνους ἐπέρχεται,
εὖ δ' οὐ γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ θεοὺς αἰῶ
ψυχὰς χαράσσων, κἀπὶ πόντον ἔρχεται.
καὶ τοῖσι ἀπείρασι, εὖ δ' ὁ παγκρατὴς ἀνὴρ
Ζεὺς, ἀλλ' ἑκόντα καὶ θέλοντ' ἐγκλίνεται.

Ἀ μεγάλα μοι Κύπρις ἔβ' ὑπνώοντι παρέστα,
νηπίαχον τὸν Ἔρωτα καλὰς ὀκ ἀγέλας ἄγουσα
ἐς χθόνα νυσταλέοντα, τόσον δέ μοι ἔφρασε μῦθον·
μέλπε μοι φίλε βῦτα λαθὼν τὸν Ἔρωτα δίδασκε.
ὡς λέγ' χ' ἃ μὲν ἀπῆλθε· ἐγὼ δ' ὅσα βουκολίασδον,
νήπιος, ὡς ἐθέλοντα μαθεῖν τὸν Ἔρωτα δίδασκον·
ὡς δ' ὗρε πλαγιαύλου ὁ Παὶς, ὡς αὐλὸν Ἀθάνα,
ὡς χέλυν Ἑρμάων, κίθαριν ὡς ἀδὺς Ἀπόλλων.
ταῦτά μιν ἐξεδίδασκον· ὁ δ' οὐκ ἐμπάζετο μύθων,
ἀλλά μοι αὐτὸς ἄειδεν ἐρωτύλα, καί μ' ἐδίδασκε
θνατῶν ἀθανάτων τε πόθους, καὶ μητέρος ἔργα.
κἠγὼν οὐ λαθόμαν μὲν ὅσων τ' Ἔρωτα δίδασκεν,
ὅσσα δ' Ἔρως μ' ἐδίδασκεν ἐρωτύλα, πάντ' ἐδιδάχθην.

Ἔσπερε, σᾷς ἐρατᾶς χρύσιον φάος Ἀφροδίτας,
Ἔσπερε κυανέας ἱερὸν φίλος νυκτὸς ἄγαλμα,
τόσσον ἀφαυρότερον μήνας, ὅσσον ἔξοχος ἄστρων,
χαῖρε φίλος, καί μοι ποτὶ ποιμένα κῶμον ἄγοντι
αὐτὶ σελασφαίας τὸ δίδυ φάος, ὥνεκα τιόσα
σάμερον * ἀρχόμενα πάντοι δύεις. οὐκ ὀπὶ φωρῶν
ἔρχομαι, οὐδ' ἵνα νυκτὸς ὁδοιπορέοιτ' ἐπιχλήσω·
ἀλλ' ἐράω. καλὸν δέ τ' ἐρασταμένῳ συνεραθῆναι.

Ὄλβιοι οἱ φιλέοντες * ἐπήνισαν αὐτιερώντι.
ὄλβιος ἦν Θησεὺς τῷ Πειρίθοω παρεόντος,
εἰ καὶ ἀμφλίκλιτον κατέλυθεν εἰς ἄϊδαο.
ὄλβιος ἦν χαλεποῖσι ἐν Εὐξείνοισιν Ὀρέστης,
οὕνεκά οἱ ξυνὰς Πυλάδας * ἄρκε κελεύθους.
ἦν μάκαρ Αἰακίδαο ἑταίρῳ ζώοντος Ἀχιλλεύς,
ὄλβιος ἦν * θρασέων ὅτι οἱ μόρον αἶσα ἄμειψεν.

Ἦα Παὶ Ἀχὼ τὴν γείτονος ἤρατο δ' Ἀχὼ
σκιρτητὰν Σατύρου· Σάτυρος δ' ἐπεμήνατο * Λύδμου.
ὡς Ἀχὼ τὸν Παῖα, τόσον Σάτυρος φλέγεν Ἀχώ,
καὶ Λύδα

Euripidis in Andromeda.
Eiusdem in Hippolyto.
Sophoclis in Thrachinijs.
Eiusdem in Phædra.
Ex Bionis Bucolicis.
Eiusdem.
*ἰρατύλα.
*ἰρεμύνα.
*Ἰερὸν Ἔσπερ'.
†adde φίλος.
*fortè ἐνδεκάτην ἔτι ἔτος.
Ex Moschi Siculi Bucolicis.
*fortè Λύδαν.

ἠδὲ Λύδα Σατυρίσκην. Ἔρως δ' ἐμάνυχεν ἀμοιβᾷ.
ὅσον γὰρ τήνων τὶς ἐμίσει τὸν φιλέοντα,
τόσον ὁμῶς φιλέων ἠθαίρετο, πάσχε δ' ἄποινα.
Τοῦτα λέγω πᾶσι τὰ διδάγματα τοῖς ἀτερπέσσοις,
φίλγετε τὺς φιλέοντας, ἵν' ἢν φιλέητε φιλῆσθε.

Οὐρανία, πολύμυρε, φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη,
πουτογλυκὺς, γλυκύτερα θεὰ, φιλοπάννυχε, σεμνὴ,
νυκτερία, ζόλυκτερα, δολοπλόκε, μῆτερ ἀνάγκης.
πρώτα γὰρ ὠκ σίην ἔβαν, ὑπὲρ ζόφον δὲ κόσμον,
καὶ κεφαλὰς τελετῶν μοιρῶν, γλυκὺς δὲ τὰ πρώτα
ὄσσα τ' ὀν ὑγρῷ ἔβα, καὶ ὀν γαίῃ πολυκάρπῳ,
ὀν πόντῳ τε βυθῷ τε, σεμνὴ Βάκχιον πάρεδρε,
τερπομένη θαλίαισι, γαμοσόλε, μῆτερ ἐρώτων,
πειδοῖ, λεκτέχαρὴς, * χρυφία, ζηειδῶτι,
φαινομένη τ', ἀφανὴς, ἐρατοπλόκαμε, δύπατέρφα,
νυμφιδία στεῦ δαπὶ, Θεῶν σκηπτοῦχε, Λύκαινα,
γλυκοδότειρα, φίλανδρε, πολυτάτη, βιοδῶτι,
ἣ ζόλυξασα βροτὺς ἀχαλινώτοισιν ἀνάγκης,
καὶ θηρῶν πολὺ φῦλον ἐρωτομανῶν ἀπὸ φίλτρων,
ἔρχεο Κυπρογλυκὺς θῶον γλῶς, εἴτ' ὀν Ὄλυμπῳ
εἶ σὺ θεὰ βασίλεια, καλῷ γηθοῦσα προσώπῳ·
εἴτε καὶ ἀμφὶ Συρίης ἕδος ἀμφιπολεύεις·
εἴτε σύγ' ὀν πεδίοισι σεῦ ἅρμασι χρυσοτόκοισι,
Αἰγύπτου κατέχεις ἱερῆς γονιμόδεα λιμνά. &c.

Ὑμνέομέν σε Λυκίων βασιλίδα Κυπροφερσίτην,
ἧς ποτ' ἀλεξικάκοιο σὺν πλήθοντες ἀρωγῆς,
πατρίδος ἡμετέρης θεοφεσμοσύνῃ ἠγεμονῆες
ἱερὸν ἱδρύσαντο καὶ πολιήθεν ἄγαλμα,
σύμβολ' ἔχον νυπτοσσόου γάμου, νυπερῶν ὑμεναίων,
Ἡφαίστου πυρόεντος ἰδὲ ὑγρῆς Ἀφροδίτης.
καί σε Θελὼ ὀνόμηναν ὀλυμπιάς, ἧς ἄρα κάρτος
πολλάκι μὲν θανάτοιο βροτοφθόρον ἐκφυγέειν·
ἐς δὲ ἀρετὴν ἔχον ὄμμα· τελεσσιγόνων δὲ ἀπὸ λέκτρων
ἐμπεδος ἀγλαόμητις ἀνάσσαχίεσκε γαμέθλη.
πρώτη δὲ ἠπιόδωρος ἔλω βιοτοῖο γαλείην.
ἀλλά καὶ ἡμετέρης τανυδείχυσο πότνια θυσίης·
Λυκίων γὰρ ἀφ' αἵματος εἰμὶ καὶ αὐτός.
ψυχὴν δ' ἀψ' ἀνάγεσον, ἀπ' αἰσχέος ἐς πολὺ κάλλος,
γηθέος προφυγοῦσαν ὀλέσσιον οἶστρον ἐρώτος.

Ὑμνέομέν σε πειρὸν πολυώνυμον Ἀφροσύνην,
καὶ κηλὸν μεγάλου βασιλῆος, ἧς ἀπὸ πρώτης
ἀθάνατοι πτερόεντες ἀνέβλαστησαν ἔρωτες.
ὧν οἱ μὲν νοερῆσιν, ὅσοις δύσει βελέμνοις
ψυχὰς, ὄφρα πόθων ἀναγώγια κέντρα λαχοῦσαι
μητέρος ἱμαιόωσιν ἰδεῖν πυριφεγγέας αὐλάς
οἱ δὲ παλὺς βουλῆσιν ἀλεξικάκοις τε προνοίαις,

Et Satyrum Lyda. Sic amor per vices flagrabat.
Quantum enim ipsorū aliquis amantē oderat,
Tantum & ipsius amans odiosus erat, & patiebatur vindictam.
Hæc ego documenta narro ab amore alienis,
Diligite amantes, vt si ametis redamemini.
Cælica, celeberrima, risum amans Venus, In Veneretū hymnus Orphei.
Orta mari, genitrix Dea, amans festa nocturna, veneranda,
Nocturna, pronuba, fallax, mater necessitatis.
Omnia enim ex te sunt, subegisti autē mundum,
Et tribus orbis partib. imperas, p ducis q̄ omnia,
Quæcūq; vel in cælo sunt, vel in tellure fœcūda,
In pōtoq;, profundoq;, ô venerāda Bacchi socia,
Quæ gaudes dapibus, nuptias adornans, mater amorum,
Suada, lectis gaudens, clandestina, gratiosa, * aliquid deest.
Apparens, & latens, concinnans amores, generoso nata parente,
Sponsalis inter connubia, Deorum regina, Lycæna, (vitam largiens,
Generationis præses, viros amans, optatissima,
Quæ copulas homines infreni necessitate, (nis.
Et multa ferarū genera philtris amorū incentiHuc ades Cyprigenū gen' diuinū, siue in Olym-
Et ô Dea regina, facie venusta gaudens: (po
Sine circa templum Syriæ versaris nobile thus producentis,
Sine in campis cum curribus auro ornatis,
Ægypti sacra fœcunda balnea tenes, &c.
Carmine celebramus reginam Lyciorum virginem Venerem, In Veneretū Procli.
Cuius aliquando salutifera ope abunde adiuti,
Patria nostra in rebus diuinis periti principes
Sacrum in ciuitate simulacrum constituerunt,
Symbola gerens nuptiarū et hymenæorū intelligibilium,
Ignei Vulcani, et cælestis Veneris. (gibilium,
Et Deam nominarunt ipsam Olympiā, cuius po-
Sæpe mortis lethale venenū effugerūt: (tentia
Respexerūt aūt virtutē: sic à pfecta cōiunctione
Stabilis & sapiens generatio efflorescebat.
Vbiq; verò benignissima trāquillitas erat vitæ.
Sed ô veneranda suscipito etiam nostræ sacrificium (cretus.
Facundiæ. Nam et ego sum Lyciorum sanguine
Animam verò rursus erigas à turpitudine in pulchritudinem amplam, (nis. [illation
Liberatam pernicioso terrestris furore Cupidi-
Clarissimum Veneris celebramus ordinem, Eiusdem in eandem.
Et magnum fontem regium, à quo omnes
Immortales alati geniti sunt amores:
Quorū alij intelligibilibus iaculantur sagittis
Animas, vt cupiditatum in sublime ducentibus ictæ stimulis
Aulas matris igne coruscātes videre desiderent:
Alij verò per consilium patris & auertentem mala prouidentiam

Cupientes mundum immensum generationibus augere,
Desiderium excitant animis terrena vita.
Alij nuptialis conuersationis varios modos
Semper inspiciunt, vt ex mortali genere
Immortale reddant miserorũ genus hominum.
Omnibus autem cura sunt opera Veneris amoripara.
Sed ô Dea: nam vbiq; habes audiendi acumen:
Siue magnum complectens cœlum, vbi te narrant
Animam aterni diuinam proferre mundi:
Siue supra septem orbium axes athera colis,
Inuictas nostris potentias ordinibus effundens,
Exaudi, & laboriosam vitæ meæ viam
Dirigas, tuis ô veneranda iustissimis telis
Profanarum extinguens horrendam libidinem cupiditatum.

Musicij, aliàs Platonis. *Venus ad Musas dixit: ô puellæ Venerem*
Colite, aut Amorem contra vos armabo.
Et Musæ ad Venerem: Marti istos lepores narrato.
Nobis enim puer ille non volat.

Amoris laudatius, aratus, Orphei. *Aduoco magnum sanctum, amabilem suauem Amorem, (impetu agilem,*
Arcipotentem, alatum, igneo cursu velocem,
Colludentem Dijs, & mortalibus hominibus.
Industrium manibus, natura duplicem, claues habentem omnium, (nibus
Cœlestiũ atheris, ponti, terræ, et quæ quot homi-
Spiritus omnium generum tellus gramine fœcunda nutrit, (cum.
Tartarum et quot habet latissimus, et mare vas-
Solus enim istorũ omnium imperium obtines.
Sed ô diue pura mente cum mystis versator,
Malas autem absurdasq; libidines ipsis auerte.

Theocriti Cupido mel silegus. Andreæ Alciato interprete. *Alueolis dum mella legit, percussit Amorem*
Furacem mala apes, & summis spicula liquit
In digitis. tumido gemit at puer anxius vngue,
Et quatit errabundus humum, Venerisq; dolorem (unum
Indicat, & graniter queritur quòd apicula par-
Ipsa inferre animal tam noxia vulnera posßit.
Cui ridens Venus, Hanc imitaris tu quoq;, dixit,
Nate feram, qui das tot noxia vulnera parvus.

Argentarij. *Video ineuitabilem in sigillo Amorem*
Manibus instar aurigæ moderantem vim leoninam: (num
Altera flagrum incutit ceruici: altera manu fre-
Regit. multum autem gratiæ circa ipsum floret.
Pertimeo homicidam. Cùm enim feram quoq; domet (nibus.
Agrestem, ne minimum quidem parcet homi-

Incertum auctoris. *Iupiter ad Cupidinem: Omnia tua tela tibi auferam:*
Et volucris Cupido: Tona, & iterum oberfies.

ἑλμοὶ γλεῦσιν ἀπείρονα κόσμον ἀέξῃ,
ψυχὰς ἱμείρων ὥρσαι ὀπιζομένους βιότοιο.
ἄλλοι δ' ἐξ ἁλαμῶν ἀφρῶν πολυφόρτιδας εἶμας
αἰὲν ἐποπλώουσι, ὅπως θνητῆς ἀπὸ φύτλης
ἀθάνατον τεύχωσι δυσπαλέων γένος ἀνδρῶν.
πᾶσιν δ' ἔργα μέμηλεν ἐρωτοτόκου Κυθερείης.
ἀλλὰ θεὰ, πρότερη γὰρ ἔχεις ἐρικυδέος ἕδρας·
εἴτε σοφιζομένης μέγα νέρτερον, εἴθ' ὅτι φασὶν
ψυχὴν ἀενάου πέμπειν κόσμοιο γενείην·
εἴτε καὶ ἐπλὰ κύκλων ὑπὲρ αἴτυγας αἰθέρι ναίεις,
σφαῖραν ἡμετέραις δυναμένην παρέχεσθαι ἀδαμάντους,
κέκλυθι, καὶ πολύμοχθον ἐμὸν βιότοιο περῆσαι
ἰθύνοις, σὸν πότνια δικριστάτοισι βελέμνοις
ἠχὶ ὁσίων παύουσα πόθων χρυσέοιο μανίην.

Α' Κύπρις Μούσησι· χορεύσατε τὴν Ἀφροδίτην
πρώτην, ἢ τὸν Ἔρωτα μόνον ἐφοπλίσομαι.
καὶ Μοῦσαι πρὸς Κύπριν, Ἄρεϊ τάδε μύθεο, φᾶσι.
ἡμῖν δ' ὐ πίπτατον τῆλε ὁ παιδάριον.

Κικλήσκω μέγαν, ἅγιον, ἐράσμιον, ἁβρὸν Ἔρωτα,
ζαλωτὸν, πολιηχέτην, πτερόδρομον, ἀερόδρομον ὁρμήν,
συμπαίζοντα θεοῖς ἠδὲ θνητοῖς αἰθερίοις,
δύπαλον, δίφυη, πάντων κλῆδας ἔχοντα,
αἰθέρος ὑραπύς, πόντου, χθονός, ἠδ' ὅσα θνητοῖς
πνεύματα πάντα φύεται θεὰ βοσκὴ χλοόκαρπος,
ἠδ' ὅσα πάρτα ἐρος δύρις ἔχει, πόντος θ' ἁλίδυτος.
μοῦνος γὰρ τάντων πάντων οἴηκα κρατύνεις.
ἀλλὰ μάκαρ, καθαρῇς γνώμῃσι μύσταισι συνέρχου,
φεύγοις δ' ἀκαθέους θ' ὁρμὰς ἀπὸ τῆλε δ' ἀπόπεμπε.

Τὸν κλέπταν ποθ' Ἔρωτα κακὰ κέντρασι μέλισσαι
κηΐον ἐν σίμβλοις συλλύμενον, ἄκρα δὲ χερσὶν
δάκτυλα πρώτ' ὑπέιυξεν. ὁ δ' ἄλγεϊ χεῖρ' ἐφύανε,
καὶ τὰν γᾶν ἐπάταξε, καὶ ἄλατο. τῷ δ' Ἀφροδίτα
δεῖξεν τὰν ὀδύναν· καὶ μέμφεται ὅττι γε τυτθὸν
θηρίον ἐστὶ μέλισσα, καὶ ἀλίγα βάλματα ποιεῖ.
κἠ ἁ μάτηρ γελάσασα· τί δ' οὐκ ἴσον ἐσσὶ μελίσσαις,
κἠ σὺ τυτθὸς μὲν ἔνης, τὰ δὲ βάλματα ἀλίγα ποιῇς.

Αὐγάζω τὸν ἄφυκτον ὀϊστὸν Ἔρωτα
χερσὶ λεοντείαις ἀποχάλκιον βίαν·
ὃς τᾷ μὲν μάστιγα κατ' ἀυχένος ἁ δὲ χαλινὸν
ἀμφὶ. πολλὰ δ' ἀμφιτίθησι χαρείς.
φείσατο τὸν βροτολοιγόν· ὁ δὲ κἠμὲ δαμάσσατο
ἄγριον, ἠδ' ὀλίγον φείσεται ἀμείλιχον.

Ὁ Ζεὺς πρὸς τὸν Ἔρωτα· βέλη τὰ σὰ πάντ' ἀφελοῦμαι.
καὶ παῖς· βέλτα, καὶ πάλι τύχος ἔσῃ.

Τοξοβόλου

Τοξοβόλοι τὸν Ἔρωτα τίς ἔξεσεν ἐκ λιβανωτοῦ,
τὸν ποτὲ μηδ' αὐτὸν Ζηνὸς ἀποσχόμενον;
ἐφ' οὗ ποθ' Ἡφαίστῳ κεῖται σκηπὸς, ὃν καθορᾶσθαι
ἔπρεπεν οὐκ ἄλλως, ἢ πυρὶ τυφόμενον.

Τὰς τοῦδε Φιλοστράτῳ ἔρωτας γλαφυρώτατα ἀπεικασμένους εἴ τινι σχολὴ ἀναγινωσκέτω.

Μὴ κλαίων τὸν Ἔρωτα δόκει Τηλέμβροτε πείσῃ,
μὴ δ' ὀλίγῳ παύσῃ ὕδατι πῦρ ἀπνεές.
ζωὸς Ἔρως ἀεὶ παγχάλιος· ἐσβεσθῆ δὲ
οὐδὲ τότ' ἐν πολλῷ πικτόμενος πελάγει.

Τίς γλύψας τὸν Ἔρωτα τοῦδε κρηνίσιν ἔθηκεν,
ὅππως παύσειν τοῦτο τὸ πῦρ ὕδατι;
Αὐτὸ δὲ πῦρ καύσειν δηλήμονας οἷσι, φύλαξ
τῶν καλῶν ἱμείρων λύχνον ἀναφλογίσαι,
δεῦρ' ἀπ' ἐμῆς ψυχῆς ἄψον σέλας. ἔνδοθι γάρ μοι
καιόμενον, πολλῷ ζώννυσι φλόγα.

Ὃ δὴ ἁ πόδις ἄγαν ἐχάρη
μαινόμενος χαλεπὸς γὰρ ἔσαν θεὸς ἢ παρ' ἄμωσιν.

Καὶ μὰν ἀποσπέρξαμι, τὰ πάμπαν καὶ εἰς δίον ἔρπει.
πῶν δέ ποθ' ὡς μῦς φαντὶ, θυώνιχα, γεύμεθα πίσας.
χ' ὥ, τι δὲ φάρμακόν ἐστιν ἀμηχανέοντος ἔρωτος
οὐκ οἶδα. πλὰν Σῖμος ὁ τᾶς Ἐπιχάλκυς ἐρασθείς,
οὐκ πλεύσας ὑγιὴς ἐπάμπλεθ', ἐμὸς ἡλικιώτας.
πλεύσοῦμαι κἠγὼ ἁλὸς πόντιος, ἤτε κάκιστος,
ἤτε τοῖς ἴσοις, ὁμαλὸς δέ τις ὁ γραπιώτας.

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. ἦρα τότ' ἦσαν
χρύσεοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιλητός.

Ἦ γὰρ δὴ Κυθερείης ὣς μιν θέσσατ', ὡς ἐθέλητο
θυμὸν ἀνιήσειν ἐκ δηλήσεως βελέεσσι
Κύπριδος, ἢ μιῇ δύω ἅπαντα καὶ Ζῆνα δαμάσσαι.

Ὃ δέ τοι ἔρως ἀ χαλεπὸς ἔχει,
ὃς ἀνδρῶν φρένας ἀμπρίκων ἐκ δάμναται,
κἠμὲ μαλθακὸν ἔξεπόησε σιδαρέα.

Οὐ φεύγεις τὸν ἔρωτα, τὸν ἂ φύγα παρθένος ἁβρή.
Δένδρεσι μὰν χαλεποὶ φοβεροὶ κακοὶ, ὕδασι δ' ἀμχμός,
ὄρνισιν δ' ὕσπλαγξ, ἀγρευτῆρσι δὲ λίνα·
ἀνδρὶ δὲ παρθενικᾶς ἁπαλᾶς πόθος. ὦ πάτερ, ὦ Ζεῦ,
ἂ μόνος ἠφάθην, καὶ τὸ γυναικοφίλας.

Ἤλυθες, ὦ φίλε κοῦρε, τρίτᾳ σεὺ νυκτὶ καὶ αὖοι
ἦλυθες, οἱ δὲ πεθοῦντες σὸ ἄματι γηράσκουσι.

Εἴθ' ὁμαλοὶ πυθέσθαι ἐπ' ἀμφοτέρῃσιν ἔρωτες
νῶιν· ἐπασσυμένοις δὲ θυοίμεθα πᾶσιν ἀοιδά.

Ἀ Κύπρις τὸν Ἔρωτα τὸν υἱέα μακρὸν ἐβώστρει·
εἴ τις σοὶ πεύθοιτο πλανώμενον εἶδεν Ἔρωτα·
δραπέτιδας ἐμός ἐστιν, ὁ μανύτας, δρᾶς ἐξῆς·
μιαθὸς τοι ὁ φίλτρος ὁ Κύπριδος. ἢν δ' ἀγάγῃς νιν,

Quis finxit è thure Cupidinem arcitenẽtem, Leonidis.
Illum qui quondã ne ipso quidẽ Ioue abstinuit?
Serò tandem destinatus est Vulcano, ille quem videri (dum.
Non aliter decebat, quàm lento igne consumen-
Cupidines apud Philostratum elegantissimè descriptos legat cui ocium est.
Ne speres, Telembrote, lachrymis amori te Antipatri.
persuasurum, (extincturum.
Nec aqua modica ignem vehemẽter spirantem
Amoris flamma perpetua semper est: extingui
autem potuit (retur.
Ne tum quidem, cùm in profundo mari igne-
Quis sculptum Amorem iuxta fontes posuit Zenodoti.
Illius ignem aqua se sperans extincturum?
Heus tu qui quaris ignem excitare nocturnum, Incerti autoris.
Pulchrum desiderans accendere lychnum,
Huc ades, ab anima mea lumen accende. Id.n.
Ardens, plurimam edit flammam. (intra me
Ille verò qua pedes ferebant procedens Theocriti.
Insaniebat. Difficilis enim Deus secur es laniabat intus. (decenter succederent.
Quòd si obliuiscerer Amorem: omnia mihi Eiusdẽ Idyllio 14.
Nunc verò Thyoniche veluti mus, vt aiunt,
picem gustauimus.
Et quodnam sit remedium perplexi amoris
Nescio. Verùm Simus qui Epichalci filiam amauit, (redyt.
AEqualis meus, post maris nauigationem sanus
Ego etiam per mare nauigabo, neq; pessimus,
Neq; primus fortassis, sed vnus ex aliorum numero miles. limerant
Amauerunt se inuicem aqua lance. Certè e- Eiusdem.
Aurei homines, cùm redamabas amatus.
Iupiter. n. Saturnius vt vidit Europã, statim Eiusdem.
Animo, inopinatis domitus sagittis (ctus est
Veneris, quæ sola potest Ioue etiam subijcere.
Sic non difficilis tibi fuerit amor, Eiusdem.
Qui mentes hominum facilè domat:
Et me mollem fecit, qui ferreus antea fui.
Non effugies amorem, quem nulla puella fu- Eiusdem.
git. (ra,
Arboribus mala pestis hyems. sitis arida ter- Eiusdẽ Idyllio 8 Eobano Hesso interprete.
Squalor aquis, cernis retia, viscus auis:
Pœna viro muliebris amor. Proh Iupiter, ô rex,
Solus ego haud patior, sum quæ amare soles.
Venisti chare adolescens, tertio demum die Eiusdem.
Venisti, sed amantes vel vno die senescunt.
Vtinam æquales vtrisq; aspirent amores Eiusdem.
Nobis: & omnis posteritas carminibus nos celebret. (tum
Quærebat profugum quondam per deuia na- Moschi Amoris fugitiui Eobano Hesso interpreteꝛ.
Cypris, et inclamans, clara sic voce locuta est:
Nonne quis in trivijs errantem vidit Amorem?
Ille meus puer est, qui nunc fugitiuus aberrat.
Mercedem talis feret index munere dignam,
Enaniolum Veneris: si verò adduxeris illum,

Non iam ſauiolũ tantùm, plus hoſpes habebis.
Plurima ſigna inſunt puero, ſi videris inter
Fortè quater quos alios, cognoſcere pmptũ eſt.
Non eſt alba cutis, color inficit ignea, acres
Flãmantes q; oculi, mens improba, mellea lingua
Gratia, quod loquitur non ſentit: atrocibus ira
Si quando ſtimulis agitur, mens aſpera ſauit.
Fraude dolóq; puer fallax, mendacia miſcens,
Crudeles ludos agit, aurea vernat in ipſa
Vertice caſaries. frontis non eſt pudor vllus.
Parua manus: verùm longè taculatur, in ipſum
Sæpe Acheronta iacit, Plutonia regna laceſſens.
Nudum corpus habet, mentem fallacia velat,
More anũ quatit excutiens per brachia pẽnas,
Nunc hos, nunc alios petit atq; in viſcera ſerpit
Sancia ſæpe viri, percuſſæ ſæpe puellæ.
Parvulus eſt illi, quẽ contrahit omnibus, arcus,
Impoſitum nervo telum breue, quo tamen ipſe
Sidera ſumma ferit: tergo tenus aurea pendet
Plena venenatũ calamus & parua pharetra,
Me quoq; ſæpe ipſam calamis ferientibus: et ſunt
Omnia ſæua iſthæc: ſed multo ſæuior illa
Parua manu fax eſt, qua ſolum ſæpe perurit.
Quòd ſi ceperis hũc, ſtrictũ premè, ne qua vide-
Te capiat flentis miſeratio: referit autem, (10
Fortiùs ipſe liga: conſurget in oſcula, noli
Conſentire: malæ hæc ſunt oſcula: labra veneno
Tota tument, atq; ipſa malum ſunt labra venenum. (arma:
Dixerit: hoſpes habe, noſtra hæc tibi tradimus 30
Et ſimul obtulerit, nihil accipe: talibus armis
Fallit & ignitum derivat in oſſa venenum:
Omnia nanq; ferunt certum dona illius ignem.

Incerti. *Quis Deum vocauit Amorem? Nullum Dei malum videmus*
Opus: at ille humano ſanguine gaudet.
Non tenet acutum manibus gladium: ecce ta-
men incredibilia
Spolia cædis per illius Dei noxam immiſſa.
Mater cum filio peryit: & ſuper ipſos 40
Exitialis lapidum iactus virum occidit.
Atq; hæc non Plutonis, nec Martis. ſed opera A-
Videmus, quibus ille puer ludit. (moris

Luciani. *Non amor iniurius eſt humano generi: ſed luxurioſi*
Hominum animi illum præexunt.

Pauli Silentiarij. *Nunquã aperius Veneris mentẽ. A duro nanq;*
Leuis amor corde ſtatim reſilit. (gittæ
Furor ille naturã habet lubricam. Si quis ſa-
Flammea vel ſummũ ceperit, ingreditur tota. 50
Ne mentem demulceas impudica ſpe Veneris.
Artus enim exedentem
Suſcitat ignem, animumq; totum ad ſe trahit.

Incerti. *Amorem fames tollit: ſin minùs, tempus.*
At ſi neutrum iſtorum flammam extinxerit,
Reliqua tibi cura eſt ſuſpendium.

Theocriti Idyllio 11. *Nullum ad amorem ægras aliud remedium,*

ὐ γυμνὸν ὃ φίλαμμ' ἐπιδῶ ξένε, ἢ πλέον ἐξῇς.
ἔστι δ' ὁ παῖς ταθείσαμες, ὀλίγοισι πᾶσι μαθησιν.
χρῶτα μὲν ὐ λαμπρός, πυρὶ δ' ἴκελος· ὄμματα δ' αὖτ'
δριμύλα, ἢ φλεγέεντα· κακαὶ φρένες, ἀδὺ λάλημα.
ὐ γὰρ ἴσον οἰδέ, ἢ φθέγγεται. ὡς μέλι φωνά.
ἢν δὲ χολᾷ, νόος ὅστις αἰὰμ μερόεις, ἢπιος πλὴν
ὀσσε· ἀλαθείων, δόλιον βρέφος, ἄγρια παίσδει.
διπλόχαμον ὃ κάρηνον, ἔχει δ' ἰταμὸν ὃ τραχήλων.
μικκὰ μὲν τήνῳ τὰ χρύσια, μακρὰ δ' βάλλει,
βάλλει κεἰς Ἀχέροντα, ἢ εἰς Ἄϊδαο βασιλῆα.
γυμνὸς μὲν τόγε σῶμα, νόος δὲ οἱ ἐμπεπύκασται.
ἢ πλεόνες ὅσσον ὁρῆες ἐφίπλατα δῆλοτ' ἐπ' ἀνθρώποις
αἰὲν ἐόντ' ἀνδὲ γυναῖκας, ὅτι ταλάεργοις δὲ κέαται.
τόξον ἔχει μάλα βαιόν, ὑπαὶ τόξῳ δὲ βέλεμνον·
τυτθὸν καὶ τὸ βέλεμνον, ἐς αἰζηὸν δ' ἄγαν ὀϊστεύει.
ἢ χρύσιον ὦμοι ἰῶπα φαρέτρειον, ἔνδοθι δ' ἐστὶ
πικροὶ κάλαμοι, τοῖς πολλάκι κἠμὲ πλώσκει.
πτερὰ μὲν ἄγαν, πτερὰ πολὺ πλέον δέοι αὐτᾷ
βαιὰ λαμπὰς ἐοῖσα, τὸν ἅλιον αὐτὸν ἀναίθει.
ἢν τό γ' ἕλῃς τῆνον, δαμάσας ἄγαν, μηδ' ἐλέησῃς.
κἢν ποτ' ἰδῇς κλαίοντα, φυλάσσεο μή σε πλανήσῃ.
κἢν γελάῃ, τύ νιν ἕλκε. καὶ ἢν ἐθέλῃ σε φιλῆσαι,
φεῦγε. κακὸν φίλαμμα, τὰ χείλεα φάρμακα ἐστί.
ἢν δὲ λέγῃ, λάβε τοῦτα, χαρίζομαί σοι καὶ ὅπλα·
μή τι δίγῃς. πλάτα δῶρα. τὰ γὰρ πυρὶ πτερὰ βέ-
βαπται.

Τίς θεὸν εἶπεν Ἔρωτα; θεῶν κακὸν οὐδὲν ὁρῶμεν
ἔργον· ὁ δ' αἰθέσπιν ἄϊμα πιὼν ἀφόβητος.
ὐ θοὸν ἐς παλάμην κατέχει ξίφος· ἢ δ' ἅπτεται
τᾶς θοδαλοῦς σκύλακος μαιφονίης.
μάτηρ μὲν σὺν παιδὶ κατέφθιτο· αὐτὰρ ἐπ' αὐτᾷ
καί τις ἔκτανεν φῶτα λιθοκτονίᾳ.
καὶ τοῦτ' ὄρ' Ἄϊδος, ὄρ' Ἄρεος, ἔργα δ' Ἔρωτος
λεύσσομεν, οἷς παίζει κεῖνος ὁ νηπιάχος.
Οὐχ ὁ Ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος· ἀλλ' ἀχαλάστους
ψυχαῖς αἰθέσπιν ἔοικ' ὁ Ἔρως προφάσις.
Μή ποτε χιλαίνῃς Παφίην νόον. αἰπὺ τύπτει γὰρ
δίθυς ἀπροφάσκῃ κῶφος Ἔρως κεραΐνῳ.
οἶστρος ὁ λιθαίεσσιν ἔχει φύσιν. ἢν τις οἰστοῦ
ἄκρον ἕλῃ φλογέοις δύεται σὺν τοῖς ὅλοις.
ἐλπίδι μὴ θέλξῃς φρένα μαχλάδι. γυιοδόρος γὰρ
πῦρ ἔσω ἐκπίπτει θυμὸν ἐφελκόμενον.
Ἔρωτα παῖδ' ἅλιμος εἰ δὲ μὴ, χρόνος.
ἢν δὲ μηδὲ τοῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
θεραπεία σοι ὃ λοιπὸν ἀρτιάδων βέλος.
Οὐδὲν ποθοῖ Ἔρωτα πυφόρος φάρμακον ἀμφὸ,

Νιχία,

Νικία, ὥτ' ἔγχειον ἐμοὶ δοκεῖ, ἢ σὺ δοκίμασον,
ἢ καὶ Πιερίδες.

Ὁ δὲ τὼ Γαλάτειαν ἀείδων,
αὐτῷ ἐπ' αἰόνος κατετάκετο φυκιόεσσης
ἕλκος ἄϋτμ, ἔλθισον ἔχων ἰσοκάρδιον ἕλκος
Κύπριος ἐκ μεγάλης, τό οἱ ἅπαντι πάλλε βέλεμνον.

Ὁ δὲ δυνατόν, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοὶ, ὅτι καὶ ὀμνύοντι μόνῳ ξυγγνώμη παρὰ Θεῶν, ἐκβάντι τὸν ὅρκον. Ἀφεδίσιον γὰρ ὅρκον, ὥ φασιν οἱ. ὕτω καὶ οἱ Θεοὶ καὶ οἱ αἰθέριοι πᾶσαι ἐξουσίαν πεποίηκαν τῷ ἐρῶντι, ὡς ὁ νόμος φησὶν ὁ σύμβολος.

Εἰπόντος τινὸς, οὐκ ἐφαθήσεται ὁ σοφὸς μάρτυρι χρῆν Μενέδημος, Ἐπίκουρος, Ἀλέξινος. ταῦτα, ἔφη, ἐξήσομαι ἀποδείξαι. εἰ γὰρ Ἀλέξινος ὁ ἀπάγων, καὶ Ἐπίκουρος ὁ ἀπαίδευτος, καὶ Μενέδημος, * ὃ φησὶν ἐφαθήσεται ἄρα.

Ἀριστοτέλης ὁ Κυρηναῖος φιλόσοφος, ἐρωτηθεὶς, εἰ ὁ ἔρως ἕνεκα συνουσίας γίνεται· οὐκ, ἔφη, διὰ τοῦτο, ὥτ' οὐδὲ τοῦτο.

Ἐρωτικὸν μέμψιν ἀγαπωμένῃ λύει.

Τῶν Μενάνδρου δραμάτων ὁμαλῶς ἀπόντων, ἓν συνεκτικόν ἐστιν ὁ ἔρως, οἷον, πνεῦμά τι κοινὸν διαπεφυκός. οὗ δὴ μάλιστα θιασώτην τὸν Θεὸν καὶ ὀργιαστὴν τὸν ἄνδρα συμπαραλαμβάνομεν εἰς τὸ ζήτημα· ἐπεὶ καὶ λελάληκε περὶ τοῦ πάθους φιλοσοφώτερον. ἄξιον γὰρ θαύματος φῆσαι τὸ περὶ τοὺς ἐρῶντας, ὡσανεὶ ἔνεστιν, ἄμα λαλεῖ· εἶτα ἀπορεῖ καὶ ζητεῖ παρ' ἑαυτόν

* τίνι δὲ δεδύλωται ποτὲ ὄψις φλύαρος; τῆς γὰρ αὐτῆς πάντες αἴσθησιν. κρίσιν γὰρ τὸ βλέπειν ἴσην ἔχει.

Ἀλλ' ἡδονή τις τοὺς ἐρῶντας ἐπάγεται
συνουσίας. πῶς οὖν ἕτερος ταύτην ἔχων
οὐδὲν ἐν πείσῃ, ἀλλὰ ἀπῆλθε καταγελῶν·
ἕτερος ἀπώλωλε; καιρός ἐστιν ἡ νόσος
ψυχῆς ὁ πλῆκτις· εἴσω δὴ προσκεπτέον.
ταῦτα τίνα δεῖ σκεψώμεθα. καὶ γὰρ ἔχει τινὰ κρυπτὴν, καὶ κινητικὴν αἰτίαν· μήτε τῷ συνουσίαν αἰτίαν εἶναι πιθανὸν ἔστι. ἀρχαὶ γὰρ αἰταί τινες ἴσως· ἡ δὲ ἰσχὺς καὶ ῥίζωσις τοῦ πάθους, ἐν ἑτέροις. ἡ δὲ ἀπόδειξις, ἐλαφρὰ, καὶ ὑπὸ ἀληθοῦς. ὃ γὰρ ἔχει κρίσιν τὸ βλέπειν *, ὥσπερ καὶ τὸ γεύεσθαι. καὶ γὰρ ὄψις ὄψεως, καὶ ἀκοῆς ἀκοὴ, φύσει τε μᾶλλον διῤῥῶται, καὶ τέχνῃ συμπεφύκασι πρὸς τὸ τοῦ καλοῦ διαγνῶσιν. ἐν μὲν ἁρμονίαις καὶ μέλεσιν αἱ τῶν μουσικῶν· ἐν δὲ μορφαῖς καὶ ἰδέαις αἱ τῶν * ζώων φρένες. ὥσπερ εἰπών ποτε Νικόμαχον λέγουσι τοῖς αὐθέντην ἰδιώτην, φήσαντα μὴ καλὴν αὐτῷ φανῆναι τὴν Ζεύξιδος Ἑλένην· λάβε τοὺς ἐμοὺς ὀφθαλμοὺς,

O Nicia, nec vtiliter aliquid inũgi aut inſpergi
Præterquam Pierides. (poſſe videtur,

Cyclops autem cantu Galateam celebrans, Ibidem.
Tabeſcebat illic algoſo in littore
A ſummo diluculo, graviſſimum habens ſub pectore vulnus (rat.
A magna Venere, quæ iecur illius telo confixe-

Quod verò permaximum eſt, vulgo fertur, Platonis in
quòd ſolis amatorijs periurijs Dij dant veniam. Conuiuio:
Venereum quippe inſiurandum nihil valere aiunt. Itaq; tam Dij quàm homines omnẽ amanti licentiam præſtiterũt, vt lex noſtra teſtatur.

Cùm quidã dixiſſet, ſapientẽ non capi amore, Chryſippi.
teſtimonio eſſe Menedemũ, Epicurum, et Alexinũ: Hac igitur, inqt, ratione inanieuntur, ſi Alexinus ille diſſolutus, et Epicurꝰ inſenſatus, et Menedemus canis ac delirus (ſic enim illum Eretrienſes vocabant) amore capti non ſunt, ne ſapiens quidem eo capietur. (*argumentum à minore.*) *Locus mutilus.*

Ariſtoteles Cyrenæus philoſophus interrogatus, an amor coitus gratia fieret: Neque eius gratia, dixit, neq; ſine eo.

Amatorium crimen diluit ipſa qua amatur. Democriti.

Menandri fabularũ ex æquo omnium vna fa- Plutarchide
cultas eſt, qua cõtinentur et vigẽt, videlicet Amor, Amore.
ceu cõmunis quidã ſpiritus per ipſas extenſus. Hunc virũ igitur tanquã maximũ cultorẽ & ſacerdotẽ huius Dei, in diſputationẽ noſtram aſſumemus. Præcæterum enim philoſophicè de hoc affectu diſſerunt. Nam quod in amantibus admiratione præcipua dignum eſt, illud in quæſtionem producens, ita ſecum ratiocinatur.

Quid nugaris ac putas formã eſſe faciei, qua
capiat amantes? Certè ſi id fieret, *vir.
Omnes eandem amarent. Idem enim oculorum
iudicium eſt.

Voluptas ergo quædã amãtes allicit (cubitu
Cõgrediendi? Cur igitur vnus eodẽ vtens con-
Nihil patitur, ſed irridens diſcedit: (bũ parit
Alter perditè amat? Tempus nimirũ hunc mor-
Animæ, quo q fuerit ictus, internũ vulnꝰ ſentit.

Iſtorũ age verſuum ſententiã conſideremus.
Prorſus enim habet amor vehementem et efficacem cauſam: cùm (neq; formam) neq; coitũ pro- Parentheſis
babiliter cauſari ſit. Quamuis enim principia non eſt in
fortè ſint, vis tamẽ et confirmatio amoris alibi Græco.
ſita eſt. Caterùm demonſtratio Menandri lenis, & falſa eſt. Haud enim omnibus videndi idem iudicium eſt, vt neq; guſtandi. Nam viſus viſu, * addo Ioan.
auditusq; auditu, vel natura perfectior eſt, vel exercitatior arte, ad diſcernendum meliora. Nempe ad harmonias & numeros Muſici, ad formas ſpeciesq; indicandas pictores, ingenio ſenſuq; plus valent. Hinc eſt quod Nicomachus, ad rudem quendam, qui ſibi Zeuxidis Helenam non pulchram videri dixerat, ita loquutus fertur: Sume tibi meos oculos, & * lego ζωγράφων

Deam existimabis. Quin & unguentarij multi iudicio odorum, & coqui saporum propter vsum & consuetudinem nos superant. Item altera probatio, quòd ex coetu amor non fiat, quoniam ex duobus cum eadem mixtis, alter irretiatur, alter contemnens abeat, perinde est ac si diceres Philoxenum helluonem voluptate saporum non fuisse captum, quoniam Antisthenes eisdem gustatis non similiter affectus sit: aut Alcibiadem non ebrium esse vino, quia Socrates tantundem bibens sobrius fuerit. Sed hac missa faciamus, & sequentia, quibus suam sententiam aperit, perpendamus. Tempus inquit hunc morbum parit animæ. Prorsùs dictum. Oportet enim vt agens ac patiens vnà in idem conueniant, mutuo quodam affectu inter se disposita. Nam facultas agens finem suum assequi nequit, nisi adsit dispositio ad patiendum apta. Illud autem temporis, & opportunitatis est, quæ mihi ad passionem disposito id quod agere natum est, in ipso articulo tangit.

Platonis in Conuiuio.

Neque enim qualis nunc est, olim erat, sed longè diuersa natura nostra. Principio tria hominum erant genera, non solum mas & fœmina, verumetiam tertium quoddam, ex vtriusque compositum: cuius solum nobis restat nomen, ipsum periit. Androgynum quippe tunc erat & specie & nomine, ex maris & fœminæ sexu commixtum. Ipsum profectò defecit, nomen solum infame relictum. Praterea tota cuiusque hominis species erat rotunda, dorsum & latera circum habens manus quatuor, totidémque crura, vultus item duos tereti ceruice connexos, & omnino consimiles. Caput vtriusque vultibus contrauersis, vnum. Aures quatuor, genitalia duo & alia singula, vt ex his colligi potest. Incedebat hic tunc & rectus, vt nunc, in vtram vellet partem: & quotiens celeriùs ire contenderet, instar eorum qui prono capite crura sursum circumferentes circularem choream exercent, tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur. Ob hanc verò causam tria genera & talia erant, quia masculum Sole genitum erat: fœmina, Terra: promiscuum denique, Luna: vtriusque enim luna est particeps. Spherica verò erant & figura, & motu, quia parentum similia. Vnde & robusto corpore, & elato animo erant. Quare cum Dijs pugnare tentabant, & in cœlum ascendere, vt de Ephialte & Oto scribit Homerus. Iupiter igitur alijq; Dij quid agendum esset consultauerunt: quæ in re non parum ambigebatur. Nam neque

* ὡς.

† ἑλκῶν. † ὀρθὰ τὰ σκέλη.

* μετέχει.

† οὐσῶν.

καὶ Θεὸς σοι φαίνεται. πολλοὶ δὲ καὶ μυρεψοὶ ἄδει τὰ ὀσφραντὰ καὶ ὀψοποιοὶ ἄδει τὰ γλυκέα, ἀφ' ἡδονῆς καὶ συνηθείας, ἀφ' ἧς φέρουσαν ἡμῶν κρίσιν ἔχουσι. πάλιν δὲ ὃ σωκρατικὸς τὸν ἔρωτα μὴ κρατεῖσθαι, ἀφ' ὧν τῇ αὐτῇ συγκινούμενον μᾶλλον ἀπαλλαγῆναι καὶ καταφρονῆσαι, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον, εἰ λέγοι τὶς, μηδὲ χρυσοῦ ἡδονῇ δεδιέναι Φιλόξενον τὸν ὀψοφάγον, ὅτι τοῦ αὐτοῦ Ἀντισθένης γλυκάμενος, σώφρων ἔπαθε τοιοῦτον· μηδὲ τὸν οἴνῳ μεθύειν Ἀλκιβιάδην, ὅτι Σωκράτης πίνων τὸν ἴσον οἶνον ἔπινεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐάσωμεν, τὰ δ' ἑξῆς καὶ οἷς ἥδη τὴν αὐτοῦ δόξαν ἀποφαίνεται, σκοπῶμεν. καιρός ἐστι νόσος ψυχῆς. εὖ καὶ ὀρθῶς. δεῖ γὰρ ἅμα τὸ παθητικὸν εἰς ταὐτὸ καὶ τὸ ποιοῦντος ἀπάντησιν γίνεσθαι, πρός ἀλλήλω πως ἐχόντων. ὡς ἄντικρυς εἰς τὴν τέλεως ἀφροδισίαν ἡ δραστικὴ δύναμις, αἰ μὴ παθητικὴ διάθεσις ᾖ. τοῦτο δὲ εὐσχολίας ἐστὶ καιρὸ τῷ παθεῖν ἐμοί πως συναπτοντος τὸ ἀκμὴν ὃ ποιεῖ πεφυκός.

Ἦ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις, οὐχ αὕτη νῦν ἔφυ ἡμῖν, ἀλλὰ ἄλλοία. τριῶν μὲν γὰρ τὸ εἶδος ἦν τὰ τοῦ ἀνθρώπου, οὐχ ὡς νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον τοὺς τούτοις κοινὸν ἀμφοτέρων τούτων, ὃ νῦν ὄνομα λοιπόν, αὐτὸ δὲ ἠφάνισται. ἀνδρόγυνον γὰρ τότε μὲν ἦν, καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἓξ ἀμφοτέρων κοινόν, τῆς τε ἄρρενος καὶ θήλεος· νῦν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἢ ὡς ὀνείδει ὄνομα κείμενον. ἔπειτα ὅλον ἦν ἑκάστου τὸ ἀνθρώπου ὃ εἶδος στρογγύλον, νῶτόν τε καὶ πλευρὰς κύκλῳ ἔχον, χεῖρας δὲ τέτταρας εἶχε, καὶ σκέλη τὰ ἴσα ταῖς χερσί, καὶ πρόσωπα δύο ὁμοῖ αὐχένι κυκλοτερῆ, ὅμοια πάντη. κεφαλὴν δὲ ἓν' ἀμφοτέροις τοῖς προσώποις ἐναντίοις κειμένοις μίαν, καὶ ὦτα τέτταρα, καὶ αἰδοῖα δύο, καὶ τἄλλα πάντα * ὅσα ἀπὸ τούτων ἄν τις εἰκάσειεν. ἐπορεύετο δὲ καὶ ὀρθόν, ὥσπερ νῦν ὁπότερόσε βουληθείη, καὶ ὁπότε παχὺ ὁρμήσειε † θεῖν, ὥσπερ οἱ κυβιστῶντες, καὶ εἰς † ὀρθὰ ὄντα σκέλη περιφερόμενοι κυβιστῶσι κύκλῳ, τότε ὀκτὼ οὔσι τοῖς μέλεσι ἀπερείδοντο, ταχὺ ἐφέροντο κύκλῳ. ἦν δὲ διὰ ταῦτα τρία ἡμῖν καὶ τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν ἦν τοῦ πρὸς τὸν ἥλιον ἔκγονον· τὸ δὲ θῆλυ τῆς γῆς· τὸ δὲ ἀμφοτέρων μετέχον τῆς σελήνης, ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἀμφοτέρων * μετέχει. περιφερῆ δὲ δὴ ἦν καὶ αὐτὰ, καὶ ἡ πορεία αὐτῶν, διὰ τὸ τοῖς γονεῦσιν ὅμοια εἶναι. ἦν δεινὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ῥώμην, καὶ τὰ φρονήματα μεγάλα εἶχον. ἐπεχείρησαν δὲ τοῖς † θείοις, καὶ ὃ λέγει Ὅμηρος περὶ Ἐφιάλτου τε καὶ Ὦτον, περὶ ἐκείνων λέγεται, ὃ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν ὅτι χρὴ ποιεῖν, ὡς ὅτι θησομένων τοῖς Θεοῖς. ὁ δὴ Ζεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι Θεοὶ, ἐβουλεύοντο, ὅ, τι χρὴ αὐτοὺς ποιῆσαι, καὶ ἡπόρουν· ὅτε γὰρ ὅπως ἀποκτείναιεν εἶχον,

εἶχον, καὶ ὥσπερ τοὺς γίγαντας κεραυνώσαντες ὁ Ζεὺς ἀφανίσαιεν (αἱ τιμαὶ γὰρ αὐτοῖς, καὶ τὰ ἱερὰ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀφανίζετο) ὅτι ὕπως ἔσῃ ἀσπλαγχνία. μόλις δὲ ὁ Ζεὺς ἐννοήσας, λέγεται δοκῶ μοι, ἔφη, ἔχειν μηχανὴν, ὡς αἱ εἴη τι ἀνθρωποι, καὶ παύσαιντο τῆς ἀκολασίας, ἀθυμότεροι γλιχόμενοι. ἰοῦ μοὶ γὰρ αὐτοὺς, ἔφη, δίχα τεμῶ δίχα ἕκαστον, καὶ ἅμα μὲν ἀθυμότεροι ἔσονται, ἅμα δὲ χρησιμώτεροι ἡμῖν ἔσονται ὁ πλείους τε ἀριθμὸν γεγονέναι, καὶ βαδιοῦνται ὀρθοὶ δυοῖν σκέλοιν. ἐὰν δὲ ἔτι δοκῶσιν ἀσπλαγχνεῖν, καὶ μὴ γλώσσαν ἡσυχίαν ἄγειν, πάλιν αὖ, ἔφη, τεμῶ δίχα, ὥστε ἐφ' ἑνὸς περιόντας σκέλους *ἀκολίζοντες. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔτεμνε τοὺς ἀνθρώπους δίχα, ὥσπερ οἱ τὰ ᾠὰ τέμνοντες, καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ᾠὰ ταῖς θριξὶν ὕφια δὲ τέμνει, τὸν Ἀπόλλω ἐκέλευε τὸ, τε πρόσωπον μεταστρέφειν, καὶ ὁ τῦ αὐχένος ἥμισυ πρὸς τὴν τομὴν, ἵνα θεώμενος τὴν αὑτῦ τμῆσιν, κοσμιώτερος εἴη ὁ ἀνθρωπος, καὶ τἆλλα ἰᾶσθαι ἐκέλευεν. ὁ δὲ τὸ, τε πρόσωπον μετέστρεφε, καὶ ξυνέλκων πόλυ παχὺ τὸ δέρμα ὅπῃ τὴν γαστέρα νῦν καλοῦμεν, ὥσπερ τὰ σύαινα βαλάντια, εἰς ἑνὸς ποιῶν, ἀπέδει κεῖ μέσην τὴν γαστέρα, ὃ δὴ τὸν ὀμφαλὸν καλῦσι. καὶ τὰς μὲν ἄλλας ῥυτίδας τὰς πολλὰς ὀλιγίστας, καὶ τὰ σῶμα διήρθρωσε, ἔχων τι τοιῦτον ὄργανον, οἷον οἱ σκυτοτόμοι τὸν καλὸν πόδα λεαίνοντες τὰς τῶν σκυτῶν ῥυτίδας. ὀλίγας δὲ κατέλιπε τὰς περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα, καὶ τὸν ὀμφαλὸν, μνημεῖον εἶναι παλαιοῦ πάθους. ἐπεὶ οὖν ἡ Φύσις διχα ἐτμήθη, ποθοῦν ἕκαστον τὸ ἥμισυ τὸ αὑτοῦ, ξυνῄει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις, ἐπιθυμοῦντες ξυμφῦναι, ἀπεθνῄσκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ τῆς ἀεργίας, διὰ τὸ μηδὲν ἐθέλειν χωρὶς ἀλλήλων ποιεῖν. καὶ ὁπότε τι ἀποθάνοι τῶν ἡμίσεων, τὸ δὲ λειφθείη, τὸ λειφθὲν ἄλλο ἐζήτει καὶ συνεπλέκετο, εἴτε γυναικὸς τὸ ὅλης ἐντύχοι ἡμίσει, ὃ δὴ νῦν γυναῖκα καλοῦμεν, εἴτε ἀνδρός· καὶ ὕπως ἀπόλλυτο. ἐλεήσας δὲ ὁ Ζεὺς, ἄλλην μηχανὴν ποιεῖται, καὶ μετατίθησιν αὐτῶν τὰ αἰδοῖα εἰς τὸ πρόσθεν. τίνος γὰρ καὶ ἕνεκα ταῦτα ἐν τοῖς εἶχον, καὶ ἐγίνοντο, καὶ ἔπιπτον, οὐκ εἰς ἀλλήλους, ἀλλ' εἰς γῆν ὥσπερ οἱ τέττιγες μετέθηκέ τε οὖν ὕπως αὐτῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν γλῶσσαν *πέαν ἀλλήλοις ἐποίησε, διὰ τὸ ἄρρενος ὂν τῷ θήλει, τῶν δὲ ἕνεκα; ἵνα ἐν τῇ συμπλοκῇ, ἅμα μὲν εἰ αὐτῷ γυναικὶ ἐντύχοι, γλιῶεν, καὶ γίγνοιτο ὁ γένος· ἅμα δ' εἰ καὶ * ἄρρεν, ἄρρεν, πλησμονὴν γοῦν γίγνοιτο τῆς συνουσίας καὶ διαπαύοιντο, καὶ ὅπῃ τὰ ἔργα δέοιντο, καὶ τὸν βίον ὅπως μελοῖντο. ἔστι δὴ οὖν ἐκ τοσοῦ ὁ ἔρως ἔμφυτος ἀνθρώποις καὶ τὴν ἀρχαίας φύσεως συναγωγὸς, καὶ ὅπῃ χρὴ ποιῆσαι ἓν ἐκ δυοῖν, καὶ ἰάσασθαι τὴν

fulminare homines illos vt gigantes placebat, extincto enim hominũ genere, humanus Deorum cultus periret: neque in tanta insolentia permittendos eos censebant. Tandem Iupiter sic fatus est. Inueni, inquit, vt fieri possit, vt & homines & modestiores sint, nempe si simplices fiant: vnumquemq; nunc duas in partes diuidam: vnde & debiliores erunt, & nobis magis id conducet: plures enim nascentur. Recti duobus cruribus ibunt. Quod si rursus impiè insurgere videantur, iterum in duo secabo, vt vnico crure nixi, vtpote claudi, saltare cogantur. Hæc fatus, bifariam partitus est singulos, instar eorum qui ova diuidunt vt sale condiant, vel qui capillo ova secant: mandauitq; Apollini, vt partito est statim facta, cuiusq; vultum cerniciq; dimidium in eam partem qua sectus est, verteret: vt scissionem suam considerans, modestior fieret, reliquis autem mederi iussit. Ille continuo vultum vertit, et contrahens vndiq; cutem in eum qui nunc venter vocatur tanquam contracta marsupia et os vnum faciens, medio in ventre ligauit: quem quidem nexum vmbilicum vocant. Et alias quidem rugas maximas parte leniganis, pectinisq; articulatim distinxit, organo quodam tali vtens, quali coriarij cùm cory rugas super pedis formulam poliunt: nonnullas vero circa medium ventrem vmbilicumq; reliquit, vt quasi cicatrices quandam passionem nobis veterem semper repræsentarent. Postquam natura hominum ita diuisa fuit, cùm quisq; dimidium sui agnitum cuperet, inter se concurrebant, circumiectisq; brachijs se inuicem complectebantur, conflari in vnum affectantes: vnde fame & corpore deficiebant, eo quod nunquam seiungebantur. Et cùm dimidium vnum moriebatur, restabat alterum: quod supererat, rursus aliud ascisceba, similiterq; congrediebatur, siue solius cuiusdam totiusq; fœminæ dimidium esset, quã fœminam nunc vocamus, seu viri: atq; ita genus hominum deperibat. Quocirca miseratus Iupiter, remedium aliud excogitauit, permutauitq; genitalia & quæ priùs retro erant, ad anteriores partes transtulit. Antea siquidem cùm ad nates hæc haberent, non inuicem sed in terram spargentes semina, cicadarũ instar concipiebant, atq; generabant. Cùm verò ad interiora trãsposuisset, per hanc generationem in se inuicem expleri fecit, per masculum in fœmina: hac de causa, vt si in amplexu vir fœminæ cõmisceretur, genita prole speciem hominum propagarent: sin autem masculus masculo, satietate ab amplexu amouerentur, & ad res gerendas conuersi victũ curarẽt. Hinc vti quæ ex illo tempore mutuus hominib. innatus est amor, prisca natura conciliator, annitens vnũ ex duob. efficere, hominũq; natura

mederi. Est igitur quisq; nostrum dimidium hominis, utpote sectus, quemadmodum pisces qui Psetta, id est passeres vocantur, scissi ex uno duo efficiuntur. Querit autem sui quisq; dimidium: quamobrem quicunq; ex viri promiscui generis portio sunt, quod olim Androgynũ vocabatur, mulierosi sunt, adulteriaq;, ut plurimũ, ex his patrantur. Ex hoc sanè genere mœchi ducunt originem. Rursus quæcũq; mulieres virorũ cupidæ mœchæq; sunt; hac stirpe nascũtur. Quæ verò mulieres mulieris pars existunt, haud multũ viros desiderãt, sed fœminas magis affectãt, atq; hinc fœminæ quæ fœminas cupiunt nascuntur. At verò qui maris portio sunt, mares sequũtur. At dum pueri sunt, utpote qui maris particula sint, viros diligũt, virorumq; familiaritate assidua cõgressuq; gaudent: hiq; sunt puerorũ adolescentulorũq; omnium generosissimi: quippe qui natura præ cæteris omnibus sunt viriles. Hos quidã impudicos falsò appellant. Neq; enim impudẽtia vlla, sed generositate, et fortitudine quadã masculã, virilique natura hoc agunt: nam similis suo congratulantur. Huius euidens argumentũ est, quòd cùm adoleuerint, soli ad ciuilem administrationẽ conuersi, viri præstantes euadunt: & in ætate virili constituti, ipsos adolescentes diligunt, matrimonium verò filiorumq; generationem natura spernunt, &c.

Assero equidem cùm Dij omnes beati sint, Amorem, si modò fas est & tolerabile dictu, esse omnium beatissimũ: quippe cùm pulcherrimus omniũ optimusq; existat. Quòd verò pulcherrimus sit, exeo primùm patet, quòd Deorũ omnium maximè iuuenis est: cuius ipse euidens argumentum præbet, cùm senectutẽ fugiat velocem, videlicet, qua citiùs quã oportet aduẽtat, eamq; amor natura odit fugitq; iuuenibus verò se miscet. Scitè quidem veteri prouerbio fertur, Simile simili semper hærere. Et cùm multa Phædro concedo, in hoc uno minimè assentior, quòd Amor Saturno & Iapeto sit antiquior. Imò præ cæteris Dijs iuuenem esse aio, semperq; iuuenem: prisca verò Deorum gesta, quæ Hesiodus Parmenidesq; describunt, necessitati potiùs quàm Amori attribuenda, si modo illi vera narrarunt. Neque enim castrari inuicem, & vinciri, aliaque violenta permulta Dijs olim contigissent, si amor illis tunc adfuisset, sed benevolentia, & pax summa regnasset: quemadmodum nunc, ex quo imperare Dijs Amor cœpit. Ergo iuuenis est, & tener præterea, molliq;. Opus est autem tali quodam poeta, qualis Homerus extitit, ad teneram amoris molliciem demonstrandam. Homerus quidem Aten, id est Calamitatem, Deam ingressit esse, & mollem: vtq; illius pedes teneros esse ostenderet, ait eam nunquam pauimenta

*τμῆμα.

†alia plura addantur ex quo ad βέλτιστα καὶ κάλλιστα. Ibidem sub persona Agathonis.

*ἴστιν.

φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην. ἕκαστος ὧν ἡμῶν ἔστιν ἀνθρώπου σύμβολον, ἅτε τετμημένος, ὥσπερ αἱ ψῆτται ἐξ ἑνὸς δύο. ζητεῖ δὴ ἀεὶ τὸ αὑτοῦ ἕκαστον σύμβολον. ὅσοι μὲν οὖν τῶν ἀνδρῶν τοῦ κοινοῦ * τμήματός εἰσιν, ὃ δὴ τότε ἀνδρόγυνον ἐκαλεῖτο, φιλογύναικές τέ εἰσι, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν μοιχῶν ἐκ τούτου τοῦ γένους γίγνονται. καὶ ὅσαι αὖ γυναῖκες φίλανδροί τε καὶ μοιχεύτριαι, ἐκ τούτου τοῦ γένους γίγνονται. ὅσαι δὲ τῶν γυναικῶν, γυναικὸς τμῆμά εἰσιν, οὐ πάνυ αὗται τοῖς ἀνδράσι τὸν νοῦν προσέχουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὰς γυναῖκας τετραμμέναι εἰσί, καὶ ἑταιρίσταις ἐκ τούτου τοῦ γένους γίγνονται. ὅσοι δ' ἄρρενος τμῆμά εἰσι, τὰ ἄρρενα διώκουσι. καὶ τέως μὲν αὐ παῖδες ὦσιν, ἅτε τεμάχια ὄντα τοῦ ἄρρενος, φιλοῦσι τοὺς ἀνδρας, καὶ χαίρουσι ξυγκατακείμενοι καὶ ξυμπλεκόμενοι τοῖς ἀνδράσι· καὶ εἰσὶν οὗτοι βέλτιστοι τῶν παίδων καὶ μειρακίων, ἅτε ἀνδρώδεστατοι ὄντες φύσει. φασὶ δέ τινες αὐτοὺς ἀναισχύντους εἶναι, ψευδόμενοι. οὐ γὰρ ὑπ' ἀναισχυντίας δρῶσι τοῦτο, ἀλλ' ὑπὸ θάρρους, καὶ ἀνδρείας, καὶ ἀρρενωπίας, ὅ ὁμοίων αὐτοῖς ἀποδέχονται. μέγα δὲ τεκμήριον. καὶ γὰρ τελευτήσαντες μόνοι ἀποβαίνουσιν εἰς τὰ πολιτικά, ἄνδρες οἱ τοιοῦτοι ἐπειδὰν δὲ ἀνδρωθῶσι, παιδεραστοῦσι, καὶ πρὸς γάμους καὶ παιδοποιίας οὐ προσέχουσι τὸν νοῦν φύσει. †

Φημὶ οὖν ἔγωγε, πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων, Ἔρωτα (εἰ μὴ καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν, καλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. ἔστι δ' καλλιστος ὤν, τοιόσδε. πρῶτον μὲν, νεώτατος θεῶν, ὦ Φαῖδρε. μέγα δὲ τεκμήριον τῷ λόγῳ αὐτὸς παρέχεται, φεύγων φυγῇ ὃ γῆρας ταχὺ ὂν δηλονότι. θᾶττον γοῦν τοῦ δέοντος ἡμῖν προσέρχεται. ὃ δὲ πέφυκεν Ἔρως μισεῖν, καὶ ὑφ' * ὅτου πολλοῦ πλησιάζειν. μεθ' δὲ νέων αἰεὶ ξυνέστί τε καὶ ἔστιν. ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος οὐ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ αἰεὶ πελάζει. ἐγὼ δὲ Φαίδρῳ πολλὰ ἄλλα ὁμολογῶν, τοῦτο οὐχ ὁμολογῶ, ὡς Ἔρως Κρόνῳ καὶ Ἰαπετῷ πρεσβύτερός ἐστιν· ἀλλὰ φημὶ νεώτατόν τε αὐτὸν εἶναι θεῶν, καὶ αἰεὶ νέον. τὰ δὲ παλαιὰ πρόγματα περὶ θεούς, ἃ Ἡσίοδός τε καὶ Παρμενίδης λέγουσιν, ἀνάγκῃ τῇ σοῦ Ἔρωτος γεγονέναι, εἰ ἐκεῖνοι ἀληθῆ ἔλεγον. οὐδὲ γὰρ αὖ ἐκτομαί, οὐδὲ δεσμοὶ ἀλλήλων ἐγίνοντο, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ βίαια, εἰ Ἔρως ἐν αὐτοῖς ἦν, ἀλλὰ φιλία καὶ εἰρήνη, ὥσπερ νῦν, ἦν θεοῖς ἅπασιν ὁ Ἔρως τῶν θεῶν βασιλεύς. τοιοῦτος μὲν οὖν ἐστι, πρὸς δὲ τῷ νέῳ, ἁπαλός. παντὶ δ' ἐστὶ σοφιστῇ, οἷος περ ἦν ὁ Ὅμηρος, πρὸς τὸ ἐνδείξασθαι θεὸν ἁπαλόττητα. Ὅμηρος γοῦν Ἄτην, θεόν τέ φησιν εἶναι καὶ ἁπαλήν· τοὺς γοῦν πόδας αὐτῆς ἁπαλοὺς φησιν εἶναι λέγων·

τοὺς μὲν θ' ἁπαλοὶ πόδες. ὑπὸ γὰρ ἔδαφος

πίλημα-

πίλνεται, ἀλλ' ἄρα ἥγε κατ' ἀἰδρῶν κεφαλὰ βαίνῃ.
κἀλῶ δοῦναι δοκεῖ τεκμηρίῳ τὴν ἁπαλότητα ἀποφαίνῃ, ὅτι οὐκ ὀστέῳ βαίνῃ, ἀλλ' ὅτι μαλθακῷ. τῷ αὐτῷ δὴ καὶ ἡμεῖς χρησόμεθα τεκμηρίῳ περὶ Ἔρωτος, ὅτι ἁπαλός. οὐ γὰρ ὅτι γῆς βαίνῃ, οὐδ' ὅτι κρημνῶν (ἃ ὄντι ἐστὶ πάνυ μαλακὰ) ἀλλ' ἐν τῷ μαλακωτάτῳ τῶν ὄντων βαίνῃ καὶ οἰκεῖ. ἐν γὰρ ἤθεσι καὶ ψυχαῖς Θεῶν καὶ ἀνθρώπων τὴν οἴκησιν ἵδρυται· καὶ οὐκ αὖ ἐν πάσαις ἐξῆς ταῖς ψυχαῖς, ἀλλὰ ἤτινι αὖ σκληρὸν ἦθος ἐγγύσῃ ἐντύχῃ, ἀναχωρεῖ· ἢ δὲ αὖ μαλακὴν, οἰκίζεται. ἀπόμνυον οὖν ἀεὶ καὶ πᾶσι καὶ πάντῃ ἐν μαλακωτάτοις τῶν μαλακωτάτων, ἀπαλώτατον αὐάγκη εἶναι). νεώτατος μὲν δή ἐστι καὶ ἀπαλώτατος· πρεσβὺς δὲ τούτου, ὑγρὸς ὁ εἶδος. ὑγρὰ γὰρ αἰεί τε ἐν οἵῳ τε ἐν πάντῃ πρόσεστιν εἶναι, ὁδὲ ἅψασθαι πάσης τῆς ψυχῆς, καὶ εἰσιὼν ὁ πρῶτον λαμβάνῃ, καὶ ὀξὺς, εἰ σκληρὸς ἴοι. συμμέτρου δὲ καὶ ὑγρᾶς * ἁρμονίας μέγα τεκμήριον ἡ εὐσχημοσύνη, ἣ δὴ καὶ ἅπασι φερόντως ἐκ πάντων ὁμολογουμένως Ἔρως ἔχει. ἀσχημοσύνῃ γὰρ τῷ Ἔρωτι πρὸς ἀλλήλους ἀεὶ πόλεμος. χρόας δὲ κάλλος ἡ κατ' αἴθρη διαπρὸ τοῦ Θεοῦ σημαίνει. αἰανθὴς γὰρ καὶ ἀπροσήκοτι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, καὶ ἄλλῳ ὁτῳοῦν, οὐκ ἐνίζει Ἔρως. ὅ δὴ αὖ εὐώδης τε καὶ εὐανθὴς τόπος ἦ, ἐνταῦθα δὲ καὶ ἵζει καὶ μένει. πρὸς μὲν οὖν κάλλους τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα ἱκανά, καὶ ἔτι πολλὰ λείπεται. πρὸς δὲ ἀρετῆς ἔρωτος, μετὰ ταῦτα λεκτέον. τὸ μὲν μέγιστον, ὅτι Ἔρως ὔτε ἀδικεῖ, ὔτε ἀδικεῖται, ὔτε ὑπὸ Θεοῦ, ὔτε Θεῶν· ὔτε ὑπ' ἀνθρώπου, ὔτε ἀνθρώπων. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς βίᾳ πάσχει· εἴ τι πάσχει (βίᾳ γὰρ Ἔρωτος οὐχ ἅπτεται) ὅτε βίᾳ ποιῶν ποιεῖ. πᾶς γὰρ ἑκὼν Ἔρωτι πρόθυμος ὑπηρετεῖ. ἃ δὴ αἱ πόλεις ἑκὼν ἑκοντὶ ὁμολογήσῃ, φασὶν οἱ τῶν πόλεων βασιλῆς νόμοι δίκαια εἶναι). πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ, σωφροσύνης πλείστης μετέχει. εἰ γὰρ ὁμολογεῖται σωφροσύνη, τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν· ἔρωτος δὲ μηδεμίας ἡδονῆς κρείττω εἶναι). εἰ δὲ ἥττους κρατοῦντ' αἱ ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος· ὁ δὲ κρατεῖ, κρατεῖ δὲ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὁ Ἔρως, ἁρμοττόντως αὖ σωφροσύνῃ. καὶ μὴν εἴς γε ἀνδρείαν Ἔρωτι οὐδὲ Ἄρης διίσταται· οὐ γὰρ ἔχει Ἔρωτα Ἄρης, ἀλλὰ Ἔρως Ἄρη, Ἀφροδίτης, ὡς λέγος. κρείττων δὲ ὁ ἔχων τοῦ ἐχομένου. τῷ δὲ ἀνδροπάτῃ τῶν ἄλλων κρατῶν, πάντων αὖ ἀνδρόπατος εἴη. πρὸς μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας τοῦ Θεοῦ, εἴρηται· πρὸς δὲ σοφίας λείπεται. ὅσον οὖν δυνατὸν, πειρατέον μὴ ἐλλείπειν. καὶ πρῶτον μὲν, ἵν' αὖ καὶ ἐγὼ τὴν ἡμετέραν τέχνην τιμήσω, ὡς ὁ Ἐρυξίμαχος τὴν αὑτοῦ, ποιητὴς ὁ θεοσοφος ὕτως, ὥστε καὶ ἄλλον ποιῆσαι.

calcare, sed per capita hominũ incedere. Perspicua sanè coniectura, quòd tenera ipsa sit, usus fuisse videtur, qa per dura nõ graditur, sed mollia tangit. Eodem nobis vtendũ est argumento, quòd tener sit Amor ostendere cupientib. Neq; enim per terrã & saxa, vadit, qua aspera sunt, sed mollissimis omnium rebus se infigit ac permanet. In animis quippe Deorũ & hominũ sedem suam locat: neq; tamen in quibuslibet animis: nam si durum animi offenderit habitum, aufugit: sin autem mitem mollemq;, inhabitat. Cùm itaq; mollissimarũ rerum mollissimas semper partes pedibus totoq; tangat, tenerrimũ esse Amorem necesse est. Quapropter et iuuenis est, & tener pra cæteris Amor. Quinetiam aqua instar liquidus est, & lubricus. Non enim undiq; per omnem animã circumfluere posset, & clàm influere, & effluere clàm, si durus ac rigidus esset. Apta vero, cõpositæ, flexibilisq; forma, * Alias argumento esse formòsitas potest, hoc est figura concinnitas, qua amor omnium maximè proculdubio decoratus est. Inter deformitatẽ verò et amorem est pugna perpetua. Colorũ quoq; decorem assidua inter flores habitatio huius Dei significat. In eo siquidem quod floribus caret, aut defloruit, sine corpus, sine animus, seu quodvis aliud sit, Amor ipse non insidet. Vbicunque verò floridus & odorifer est locus, gratissimè conquiescit. De huius Dei pulchritudine permulta insuper afferri possent, sed ista sufficiunt. Deinceps de virtute amoris est dicendum. Quod in primis maximè faciendum est, Amor nec iniuriam infert Deo, vel homini: nec à Deo vel homine iniuriam patitur. Non enim ipse vi patitur, si quid patitur. Nam violentia non tangit amorem: neque vi facit, si quid faciat. Quisq; enim sponte Amori in singulis paret. Quæcunq; verò volens quispiam cum volente vltrò contrahit, iusta habentur, vt regia ciuitatis leges statuunt. Nec iustus modo, sed etiam temperantissimus est. Constat enim temperantiam esse, libidinibus & voluptatibus dominari, nullamq; voluptatem amori præualere: quòd si voluptates omnes amore imbecilliores sunt, abillo vinq; superantur, ille verò dominatur. Amor itaq; vi libidinum & voluptatum dominus, temperantissimus est. Quod ad fortitudinem præterea, ne Mars quidem Amori resistit. Neq; enim Mars Amorem, sed amor Veneris, vt fertur, Martem detinet: potentius autem est quod detinet quàm quod detinetur: qui verò cæterorum fortissimo dominatur, omnium sanè fortissimus iudicetur. De his igitur satis est dictum. De sapientia dicendum restat, quod pro viribus exequemur. Primùm, vt & ipse artem meã, vti suã Eryximachus, honorẽ, hic Deus poeta est adeò sapiẽs, vt alios quoq; poetas efficiat.

Quinùs enim, licet antea rudis, poeta euadit, cùm primùm amor afflauit: ex quo constat, Amorem peritum esse poetam, omnesq; musicos poesis numeros continere. Nam qua nec habet aliquis, neque nouit, alteri dare vel monstrare nequit. Quòd vtique per Amoris sapientiam animalia cuncta gignantur, quis dubitet? Artium quoq; facultatem, nónne ab hoc Deo tradi videmus? eumq; hominem, cuius hic est præceptor, quanis in arte præcellere? Contrà ab Amore alienum, in obscuro iacere? Sagittandi enim, medendi, & diuinandi peritiam appetitu amoreq; duce inuenit Apollo Amoris discipulus, musicam Musa, fabrilem Vulcanus, texendi artem Minerua, Iupiter Deorum hominumq; gubernationem. Quocirca res Deorum Amore pulchritudinis interueniente dispositæ sunt, deformitatem enim non sequitur Amor. Antea verò, permulta atque atrocia inter Deos propter necessitatis regnum, vt dicitur, contigerunt. At postquam Deus hic expulchrorum desiderio natus est, bona omnia ad Deos & homines peruenere. Ita mihi videtur, ô Phædre, ipse Amor primùm pulcherrimus optimusq; esse, deinde talia cæteris communicare. Succurrit mihi nunc metricum quiddam atque concinnum: Hic Deus est, qui pacem largitur hominibus, maris tranquillitatem, ventis requiem, cubile viuentibus, somniumq; in curis. Hic rusticitatem à nobis amouet, familiaritate nos conciliat, cœtus huiusmodi omnes congregans: in solennibus festisq; diebus, choris, & sacrificijs dux nobis est: mansuetudinem porrigens, exterminans feritatem, benenolentia largitor, maleuolentia omnis expulsor, propitius, beneficus, spectandus sapientibus, Dijs placidus, exoptandus expertibus, participantibus possidendus ac tenendus, deliciarum, mollium illecebrarum, gratiarum dulcis perfusionis, & desiderij pater: bonorum studiosus, malorum spretor: in labore, in timore, in desiderio, in sermone gubernator, perfectus adintor, seruatorq; præcipuus: cunctorum Deorum atq; hominum decus, dux pulcherrimus atque optimus, quem profectò sectari debet, præclarisq; hymnis venerari vir quisq; cantilenæ illius particeps, quam Amor ipse concinit, mentem Deorum hominumq; permulcens.

τῶν ζώων ποιητὴς γέγηται, κἂν ἄμουσος ἢ τὸ πρίν, ὅ αὖ Ἔρως ἅψηται. ᾧ δὴ παρέπεμψε ἡμᾶς μάρτυρίῳ χρήσασθαι, ὅτι ποιητὴς ὁ Ἔρως ἀγαθὸς, εἰς κεφαλαίῳ πᾶσαν ποίησιν τελεῖ καὶ μουσικήν. ἃ γὰρ τις ἢ μὴ ἔχει, ἢ μὴ οἶδεν, ὅτι ἄν ἑτέρῳ δοίη, ὅτι ἂν ἄλλον διδάξειε. καὶ μὴν τήν γε τῶν ζώων ποίησιν πᾶσιν, τίς ἀναπείσεται, μὴ οὐχὶ Ἔρωτος ἔμφρονος σοφίαν, ἢ γίγνεται καὶ φύεται πᾶσα ζῷα; ἀλλὰ τὴν τῶν τεχνῶν δημιουργίαν οὐκ ἴσμεν, ὅπῃ ἕκαστον αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε διδάσκαλος ἦλθεν, ἐλλόγιμος καὶ φανὸς ἀπίθανος; ἃ δὴ αὖ Ἔρως μὲν ἐφάπτεται, σκοτεινὸς, τοξικὸν γε μὴν καὶ ἰατρικὸν καὶ μαντικὸν Ἀπόλλωνα αὐδῆσαι, ὀπαδὸν μίας καὶ ἔρωτος ἡγεμονεύσαντος. ὥστε καὶ Ἔρως αὖ εἶη μαθητὴς, καὶ Μοῦσαι μουσικῆς, καὶ Ἥφαιστος χαλκείας, καὶ Ἀθηνᾶ ἰσουργίας, καὶ Ζεὺς κυβερνήσεως Θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. ὅλως δὲ καὶ κατεσκεύασται τῶν Θεῶν τὰ πράγματα, Ἔρωτος ἐγγενομένου καλοῦ καλοῖς. αἰσχρῷ γὰρ οὐκ ἔστιν Ἔρως. πρὸς τοῦτο δὲ, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ εἴπον, πολλὰ καὶ δεινὰ Θεοῖς ἐγίγνετο (ὡς λέγεται) διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. ὅπου δὲ ὁ Θεὸς οὗτος ἔφυ ἐν τῇ ἐρᾷν τῶν καλῶν, πάντ' ἀγαθὰ γέγονε καὶ Θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. ὕπνος ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Φαῖδρε, Ἔρως πρᾶον αὐτὸς ὢν καλλίστου, καὶ ἄριστος, μᾶλλον τοῖς δηλοῖς δηλῶν τοιοῦτων αἴτιος εἶναι. ἐπάρχεται δέ μοι τὶ καὶ ἔμμετρον εἰπεῖν, ὅπερ οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν

εἰρήνην μὲν ἀνθρώποις, πελάγη δὲ γαλήνην,
νηνεμίαν τ' ἀέμων, κοίτην τε, ὕπνον τ' ἐπὶ κήδει.

ἐστὶ δ' ἡμᾶς ἀγριότητος μὲν κενοῖ, οἰκειότητος δὲ πλεῳ· τὰς τιμὰς δὲ ξυνόδους μετ' ἀλλήλων πάσας πρὸς ξυνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, † ἐν θυσίαις ἡγεμὼν ἡμῖν, τραπότητα μὲν ποιῶν, ἀγριότητα δὲ ἐξοικίζων, φιλόφρονας, ἄδωρος δυσμενείας, ἵλεως * ἀναθοῖς, ἥκιστος σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς, ζηλωτὸς ἀμοίροις, κτητὸς εὐμοίροις, τρυφῆς, ἀβρότητος, χλιδῆς, χαρίτων, ἱμέρου, πόθου πατήρ· ὀπτιμελὴς ἀγαθῶν, ἀμελὴς κακῶν· ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν πόθῳ, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ὁπλοτάτης, * καρτερώτατός τε καὶ σωτὴρ ἄριστος· ξυμπάντων τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων κόσμος, ἡγεμὼν καλλίστου καὶ ἀρίστου, ᾧ χρὴ ἕπεσθαι πάντ' ἄνδρα ἐφυμνοῦντα καλῶς καλῆς ᾠδῆς μετέχοντα, ἣν ἄδει θέλγων πάντων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων νόημα.

VITVPERATIO VENERIS,

& quòd malus sit Amor, ac multorum malorum autor, Sermo CLXXXV. Ex Io. Stobæo.

Cùm capti sumus retibus amoris,
Citius alienis gratificamur,
Quàm necessarijs & cognatis.

ΨΟΓΟΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ· ΚΑΙ ὅτι φαῦλος ὁ Ἔρως, καὶ πόσων εἴη κακῶν αἴτιος, Λόγος ρπέ.

Ὅταν δὲ ἔρωτος ὀδυθῶμεν ἄρκεσι,
θᾶσσον θυραίοις τὴν χάριν ποιούμεθα,
ἢ τοῖς ἀνάγκης ὁμφυκόσι.

Dicæogenis.

† Ἐν τοῖς ἐπ.

* ἀγαθοῖς.

* καρτερώτατος.

Ἀλλ' ὅταν ἐρῶντα τὺν ἔχῃ τὴς ἀξιοῖ,
† ταῦτά πω τ' † αἰώνιον σὸν ὄψεται.
μόνον ἐς ἀπαρηγόρητον αἰθέρος ἔρως.
Ἤρων. Ὃ μιμνεσθαι δ' ἄρ' ἦν ἔρως βροτῶς.
Ἔρως γὰρ ἀργὸν καὶ πὶ τοῖς ὄμμασι ἔφυ.
φιλῇ κάτοπλεα, καὶ κόμης ξανθίσματα,
φεύγει δὲ μόχθους. ἐν δέ μοι τεκμήριον,
σοφὸς πρέσβυς τῶν βίοτον ἠφάνη βροτῶν,
ὁ τοῖς δ' ἔχουσιν ἡδονὴς πίφυκ' ὀδε.
Σὺ δ', ὦ κάκιστε πάντων θεῶν τε καὶ θεάων,
ἢ μὴ δίδασκε τὰ κακὰ φαίνεσθαι καλά,
ἢ τοῖς ἐρῶσιν εὐμενὴς παρίσασο.
Ἔρωτα δεινὸν ἔγωγε. σὺν δὲ τῷ λόγῳ
ἐλῶ τὰ βέλτιστ'. ὥστ' ἄπιστον ἐς ἔρως,
καὶ τῷ κακίστῳ τῷ φρενῶν οἰκεῖν φιλῇ.
Κύπρις γὰρ οὐδὲ νυκτὶ μὴ ξυνοικεῖ φιλῇ,
οὐ τ' αὖ βιάζῃ, μᾶλλον ἐστὶν ἥδιον φιλῇ.
κἄπειτα πάντα πόλεμον εἰς δ' ἀνάστασον
δόμων ἁφαιρεῖ πολλάκις τὰ τιμάδε.
Τάνδ' Ἀχὼ Δάφνις ποθ' ἁμίλλετο, Κύπρι βαρεῖα,
Κύπρι νεμεσατά, Κύπρι θνατοῖσιν ἀπειθής.
ἦ γὰρ Κύπρις πέφυκε τῷ σκότῳ φίλη·
τὸ φῶς δ' ἀνάγκαν παρέστηκεν σωφρονεῖν.
Τοῖος γὰρ φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίαν ἐλυσθὶς
πολλὸν κατ' ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχυσε,
κλέψας * ἐκ φρένων ἀπάλας φρένας.
Δύσνικος, ἔγκειμαι πόθῳ ἄψυχος, χαλεποῖσι
θεῶν ὀδύνῃσιν ἔκπαγλα πεπαρμένος δ' ὀϊστοῖς.
Ἔρωτος γὰρ νόσημα τοῦτ' ἐφήμερον κακὸν,
ἔχειν δ' αὖ αὐτὸ μὴ κακῶς ἀπεικάσαι,
ὅταν πάγου φαεσίπτης αἰθρίᾳ, χρὼς
χρύσαλλον ἁρπάσωσι παιδιᾶς ἄγαν,
τὰ πρῶτ' ἔχουσιν ἡδονὰς ποτ' ἐσίδῃς,
τέλος δ' ὁ χυμὸς ὕδωρ ὅπως ἀφῇ θέλῃ,
ὅτ' ἐς χερσὶν ὃ κτῆμα σύμφορον μόλῃ.
† ὅτε τὺς ἐρῶντας αὐτὸς ἵμερος
δρᾶν καὶ μὴ δρᾶν πολλάκις παρίεται.
Ἢ ὡς Οἰάγριος παῖς Θρηϊκίης Ὀρφεύς,
ἐν θυμῷ Κάλαϊν φίλτρε Βορηιάδην.
πολλάκι δ' ὀρεσσίοισιν ἐν ἄλσεσιν ἕζετ' ἀείδων
ὃν πόθον, ὃς δ' ἦν οἱ θυμὸς ἐν ἡσυχίῃ.
ἀλλ' αἰεί μιν ἄγρυπνοι ὑπὸ ψυχῇ μελεδῶνες
ἔδυνον, θαλερὸν δερκόμενον Κάλαϊν.
τὸν μὲν Βιστονίδες κακομήχανοι ἀμφιχυθεῖσαι
ἔκτανον, † δ' ὑμέναι φάσγανα ἐξάμυναι,
ἕνεκα πρῶτον ἔδειξεν ἐοῖ Θρήκεσσιν ἔρωτας

Si quis amantem hortetur ad sapiendum, Menãdri in Aphrodisijs.
Experietur in aliquo inanem suam operã esse.
Quippe solus amor inter homines, nullo sermone consilióve monetur. †mal. περὶ τύχ.
Amabam. Amor autem hominibus furor est. †leg. τάνδ' ἐνεγκεῖν.
Amor ociosa res est, & inutilis ad opera. Euripids in Antigone.
Amat specula, & flauas comas tinctúras: Eiusdem in Danae.
Fugit labores. Argumento mihi est,
Quia nullus mortalium mendicans victum,
amauit:
Sed inter locupletes iuuenis Cupido agit.
Tu verò ô pessimè omnium Deum & hominum, Eiusdem.
Vel ne persuadeas mala iudicari bona,
Vel amantibus adsis benignus & propitius.
Grauem patimur amorem. Tu ex sermone Eiusdem in Andromeda.
Optima eligito. Nam infidus est amor,
Et pessimum quemq; animum inhabitare solet.
Quandoquidem Venus admonitioni non cedit, nec relaxatur. Euripidis in Dicty.
Et si cogas, magis solet intendi,
Deinde bellum suscitat. ad euersionem autem
Familiarum, huiusmodi res sæpenumero exeunt.
Daphnis olim ad Echo sic loquebatur: ô dura (Venus, Theocrit.
O Venus reprehendenda, ô mortalibus infesta,
Venus enim amica est tenebris,
Lux autem temperantia necessitatem adfert.
Tanta enim amoris vis sub corde meo involuta Archilochi.
Ingentem oculis caliginem effudit,
Suffurata è pectore teneram mentem. †lu.
Miser in amore iaceo, exanimis. Et mea difficiles
Dolores, voluntate Deorum, ossa penetrant.
Hac agritudo amoris, malum est diarium, Sophocles in amatoribus Achillis.
Quare non ineptè ipsum comparauerim huic rei, quæ contingit,
Cùm oborto gelu per aera serenum, manibus
Glaciem pueri arripiunt.
Primùm enim voluptatem inter se capiunt,
Tandem verò neq; volunt colliquatum gelu dimittere,
Neq; res est quæ commodè manibus retineatur.
Sic & amantes eadem cupiditas, †ὄντως.
Nunc facere, nunc abstinere, frequenter vrget.
Vt Orpheus OEagri Thracij filius Phanocles.
Ex animo Calain Borea gnatum amauit.
Et sæpius in syluis sedit cantans opacis
Suum amorem, nec animus ei tranquillus erat.
Perpetuoq; ipsum vigiles in pectore curæ
Angebant, tenerum videntem Calain.
Cæterùm Bistonides mala ei molientes circumfusæ
Interfecerunt, cùm enses oblongos acuissent, †ὑλαι.
Quoniam primus ostenderat inter Thraces amorem

Masculũ, neq; Venerẽ approbauerat mulierum.
Amputarunt igitur eius caput, idq; statim
Vnà cum testudine in mare Thraciũ abiecerũt,
Clauo affigentes, vt per mare veherentur
Ambo simul glauciũ madida vndis:
Illa verò mare canũ ad Lesbũ admouit sacram.
Edebatur autem per mare sonus veluti arguta
Perq; insulas, & littora salsa. Ibi vocale (lyra,
Orphei caput sepelierunt viri.
Et testudinem quoq; in tumulo posuerunt argu-
tam, quæ etiam mutas (cebat.
Petras, et Orci tristem aquam persuasione mul-
Post illud tempus et cantilena, & iucundus ci-
thara lusus (cis artibus oblectatur.
Insulam occupat, quæ omnium maximè musi-
Porrò Thraces vt resciuerunt Martia facta mu-
lierum
Æua, & cunctos grauis inuasit tristitia,
Suas vxores pungebãt, vt in corpore signa gerẽ-
Liuida, diræ cadis nõ obliuiscerentur. (tes
Quinetiam ad sumendum pœnas pro Orpheo
occiso, stigmata infligunt mulieribus
Adhuc hodie, propter illud flagitium.
Menandri in Andria. Cæterùm amor tenebras omnibus offundit,
vt videtur, etiam illis qui secundum bo-
nam rationem
Et decenter affectis sunt.
Cluia. Nullus hominũ colat lacrymosum Amorem,
Neq; desiderium puerile, neq; iucundã Venerem,
Propter hæc enim Moron tristem descendit in
Orcum. (mulctiam non facile
Menandri in Antiope. Est enim Amor natura surdus admonenti: si-
Est, iuuentutem & Deum ratione vincere.
Eiusdem in Thesauro. Quòd si aman'i audaciam abstuleris, abit,
Et in Ialemos ipsum inscribit amorem.
Ex Moschi Siculi Bucolicis. Alpheus postì Pisam vbi mare ingressus est,
Procedit in Arethusam aqua fluens oleastros
vegetante, (crum puluerem,
Et dona pulchras frondes ferens, floresq; & sa-
Et profundus in vndis manat, sub mari autem
Inferi* pfluit, nec eius aqua salsugini misceturꝰ.
Cæterùm mare non sensit transeuntẽ fluuium.
Sic puer ille grauiter afficiens, mala machinãs,
ardua docens (tare docuit.
Cupido, amnem quoq; propter amoris vim na-
Eusdem. Corpore non albus est, sed igni similis. Oculi
verò eius
Acres et flammei, mala mens, eloquium suaue.
Non enim eadẽ sentit & loquitur: vox mellea.
Quòd si irascatur, animum habet efferum, atq;
dolosum. (lat,
Idem alatus. sicut auis, ad alium post alium vo-
Viros atq; mulieres, et viscera obsidet. (denso
Ex Bionis Smyrnæi bucolicis. Adolescens olim auceps in nemore arborib.
Dum venatur aues, fugitiuum vidit Amorem
Buxi ramo insidẽtem. Vt igitur animaduertit,
Gaudens (quoniã auis ei permagna videbatur)
Dorcum pro ἔρωτα.

ἀρρένας. σοὶ δὲ πόθος ἢ ἔσται ἀλυτέρως.
εἰ δ' ἀπὸ μὲν κεφαλὴν χαλκῷ τάμον, αὐτίκα δ' * ὑπὸ
εἰς ἄλα Θρηικίῳ ῥίψαν ὁμῶ χέλυϊ
πλὼ καρτυνάσας, ἵν' ἐμφορέοιντο θαλάσσῃ
ἄμφω ἅμα, γλαυκῇς τετρόμεν αἰ ῥοθίοις.
τὰς δ' ἱερὴν Λέσβῳ πολὺν ἐπίκλυσε θαλάσσα.
ἠχὴ δ' ὡς λιγυρῆς πόντον ἐπίαχε λύρης,
ἠδὲ τ', αἰγιαλοὺς θ' ἁλιμυρέας. ἔνθα λίγεια
αἴρες Ὀρφείῳ σὺν τέρσαν κεφαλῇ.
οἱ δὲ χάλκεον τύμβῳ λιγυρὸν θέσαν, ἦ καὶ ἀοιδοὺς
πέτρας, καὶ Φόρκυ † σύριγγι ἔπιθεν ὕδωρ.
ὃν κεῖνο μολπαί τε καὶ ἱμερτὴ κιθάρις εἰς ἓν
τῆσιν ἔχει· πασέων τ' ἔστιν ἀοιδοτάτη.
Θρῆκες δ' ὡς ἐδάησαν * Ἀρήια ἔργα γυναικῶν
ἄγκλα, καὶ πάντας δεινὸν ἐσῆλθεν ἄχος,
αἰὲν ἀλόχους ἔσιζον, ἵν' ἐν χροὶ σήματ' ἔχοισαι
κυάνεα, σῦκρὸν μὴ λελάθοιντο φόνου.
ποιναὶ δ' Ὀρφῆι κταμένῳ τίζοισι γυναῖκες
εἰς ἔτι νῦν, κείνης εἵνεκεν ἀμπλακίης.
Τὸ δὴ ἐρᾶν ὕβριστόν ἐστι πᾶσιν, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς ἀλόγοις,
καὶ τοῖς καλῶς ἔχουσιν.
Μή τις τιμάτω θνητῶν πολύδακρυν ἔρωτα,
μηδὲ πόθον παίδων, μηδ' ἱμερτὴν φιλότητα,
τῶν ἰότητι Μορῶν κατέβη πολύκλαυτον ἐς ἄδην.
Φύσει γὰρ ἔρως ὁ νήπιος τοῦτο χαρίεν, ἅμα δ' ἀράνεότητα νικᾷ· ὅτι, καὶ Θεοὶ λέγω. (δ᾽σσα
Οὔπω δ' ἐρῶντος τάλμας ἀφέλης, οἴχεται,
εἰς τοὺς Ἀλεμόνας τε τοῦτον * ἔγραφε.
Ἀλφεὸς μὲν Πίσαν δι' ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ,
ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν ἄγων κυτινοφόρον ὕδωρ,
ἔνθα φέρων, καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱερὴν
καὶ βαθὺς ἐμβαίνῃ τοῖς κύμασι, τὴν δὲ θάλασσαν
οὔτερθεν οὐδὲ μιαίνει, καίπερ μίγνυται ὕδασιν ὕδωρ.
ἀλλ' οὐκ οἶδε θάλασσα διερχόμενον ποταμοῖο.
κωφὸς δεινοπάτας, κακομήχανος, ἁβρὰ διδάσκων,
καὶ ποταμοὺς δμᾷ φίλτερον Ἔρως ἐδίδαξε κολυμβεῖν.
Χρῶτα μὲν οὐ λευκός, πυρὶ δ' ἴκελος· ὄμματα δ' αὖ
δριμύλα καὶ φλογόεντα, καὶ οἱ φρένες, ἀδὺ λάλημα·
καὶ γλῶσσαν νοέῃ, καὶ φθέγξεται· ὡς μέλι φωνά.
τὸ δὲ χολᾷ νόος ἐστὶν ἀνάμερος, ἠπεροπῆται.
καὶ πτερύγες ὡς ὄρνις ἐφίπτανται δυσὶν ἐπ' ὤμοις,
αἰέρας ἠδὲ γυναῖκας, ὅτι ταλαύγχοις δὲ καὶ ὠκύς.
Ἰξὸν τὰς ἔπι κῶας ὁ μὲν ἄλσει δονδρώδεϊ
ὄρεα θηρεύων, τὸν ἀπ' ὄψοπον εἶδεν Ἔρωτα
* ἐσδέμενον πύξοιο ποτὶ κλάδον. ὡς δ' ἴδε παῖ,
χαίρων, ὥνεκα δὴ μέγα φαίνετο ὄρνεον αὐτῷ,

ὦν

τὰς καλάμους ἅμα πάντας ἐπ' ἀλλήλοισι συνάπτων,
ἅμα καὶ τὸν Ἔρωτα μετάλλων ἀμφεδόκευεν.
ὡς δ' οὐκ ἀκαλήφη, ἔνεχ' οἱ τέλος οὐδὲν ἀπάντα,
τὸν καλάμους ῥίψας, ποτ' ἀροτῆα παρίσωσε ἵζοντα,
ὃς νιν πάνδε τέχνην ἐδίδαξατο, καὶ λέγῳ αὐτῷ,
καὶ οἱ δῆξεν Ἔρωτα καθήμενον. αὐτὰρ ὁ πρέσβυς
μειδιόων κίνησε κάρη, καὶ ἀμείβετο παῖδα·
φεύγειν τὰς θήρας· μηδ' ἐς πόδε τ' ὄρνεον ἔρχου.
φεῦγε μάχην· κακόν ἐστι θηρίον. ὄλβιος ἔσῃ,
εἰσόκε μή μιν ἕλῃς. ἢν δ' αὖτις ἐς μέσσον ἔλθῃς,
οὐκέτ' ὀπίσσω φεύγων καὶ ἐπάλμενος, αὐτὸς ἀφ' αὑτῷ
ἐλθὼν ἐξαπίνας, κεφαλαὶ ὅτι σῖο κατῄξῃ.

Ἄμμερε Κυπρογένεια, Διὸς τέκος ἠδὲ θαλάσσας,
πῶς τόσον ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι χαλέπτῃς;
τοῦτόν ἔφαο, τί νυ τόσσον ἀπέχθεο, καὶ * πίναυπα
παλίσσυτον ὡς πάντεσι κακὸν τὸν Ἔρωτα τέκηαι,
ἄγριον, ἄστοργον, μορφᾷ νόον οὐδὲν ὅμοιον;
ἐς τί δέ νιν τοιοῦτον καὶ ἐκάβολον ὧπασας ἡμῖν,
ὃς μὴ σμικρὸν ἐόντα δυναίμεθα τοῦνεκα λύξαι;

Νῦν ἔγνων τὸν Ἔρωτα βαρὺς θεός. ἦρα λεαίνης
μαζὸν ἐθήλαζεν· δρυμῷ τέ νιν ἔθρεψε μήτηρ,
ὃς μὲ καπασμύχων, καὶ ὀστέα ἄχρις ἰάπτει.

Φεῦ φεῦ· βροτοῖς ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα.
Ἔρωτες ἡμῖν εἰσι πάντοτοι βίου.
ὁ μὲν γὰρ εὐγένειαν ἐμπορᾶς λαβὼν
τῷ δ' οὐκ ἔτ' ἔστι τοῦτο θέλγητρον, ἀλλὰ χρημάτων
πολλῶν κεκλῆσθαι βούλεται πατὴρ δόμοις.
ἄλλῳ δ' ἄρεσκα μηδὲν ὑγιὲς εἰδότι φρενῶν
λέγοντι πείθει τὰς πέλας τὸ μὴ καλόν.
οἱ δ' αἰσχρὰ κέρδη τοῖς καλοῖς βροτῶν
ζητοῦσιν. οὕτω βίοτος ἀνθρώπων πλάτη.

Ὦ τλῆμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί αὖ οἴῃ παθεῖν καλὸν φιλήσας; ἆρα οὐκ αὖ αὐτίκα μάλα δοῦλος ἀντὶ ἐλευθέρου; πολλὰ δὲ δαπανᾷν εἰς βλαβερὰς ἡδονάς; πολλὴν δ' ἀσχολίαν ἔχειν οὐ δῆπου μέλλοντά τινος καλοῦ κἀγαθοῦ; ἀπορουδάζων δ' ἀναγκασθήσῃ, ἐφ' οἷς οὐδ' αὖ μανιόμενος ἀπορουδάσειε; Μὰ Ἡράκλεα, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ὡς δριμύ τινα λέγεις δῆγμα τοῦ φιλήματος εἶναι. καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθα ὅτι τὰ φαλάγγια οὐδὲ ἡμιωβολιαῖα ὄντα μέγεθος ὅσον τε ἀπροσφάμενον μόνον τῷ στόματι, ταῖς τ' ὀδύναις ἐπιτείνει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη Ξενοφῶν. εἰπὲ γάρ τι τὰ φαλάγγια πρὸς τοῦ δῆγμα. ὦ μῆτερ, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς μὲν καλοὺς οὐκ οἴῃ φιλοῦντας εἰπεῖν σοι, ὃ σὺ οὐχ ὁρᾷς; οὐκ οἶσθα ὅτι τοῦτο τὸ θηρίον ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὡραῖον, πολὺ μᾶλλον ἐστὶ φαλαγγίων, ὅσῳ

Et calamos simul omnes inter se coniungens,
Huc illuc transilientem obseruabat Amorem.
Tandem verò indignatus, quia nihil proficiebat,
Abiectis arundinibus senem adiuit aratorem,
A quo hanc artem didicerat, eiq; rem narrauit,
Et sedentem ostendit Amorem. Porrò senex
Subridens monuit caput, & respondit puero:
Abstine venatione, nec istam auem insequitor.
Fuge procul: mala est haec bestia, tuq; beatus
Dum non ceperis ipsam. sed cùm adultus fueris in virum,
Ille qui nunc fugit & resilit, ipse sua sponte
Accedens, subitò capiti tuo insidebit.

O placida Venus, Iouis & maris filia, Eiusdem.
Quid est quòd adeò hominib. et Dijs molesta es?
Parum dixi: imò quid adeò infensa es, vt illud
Tantum omnibus malum Amorem pepereris,
Crudelem, immitem, ingenio longè dissimilem forma? *Pro corrupta.*
Cur verò alatum eundem, & sagittarium nobis dedisti,
Vt illum quantumuis acerbum effugere nõ possemus?

Nunc noui Amorem: grauis est Deus. Nimirum leaena Theocrit.
Vbera suxit: & mater ipsum in syluis educauit,
Qui me exurens vsque ad ossa ledit.

Heu, heu: amores quantum pariunt mali hominibus. Menandri, aliàs Euripidis in Medea.

Varij nos amores diuersorum vita generum efficiunt. Euripidis in Rhadamantho.
Aliquis enim nobilitatem acquirere studet:
Alius hanc negligit, sed opum
Vult appellari multarum pater in aedibus.
Est cui placet, nihil sani ex animo
Dicendo persuadere propinquis improba audacia.
Nonnulli homines turpe lucrum potiùs quàm honestatem
Quaerunt. Adeò hominũ vita erroribus agitur.

O miser, dixit Socrates, quid nam te passurũ putas, si pulchrum puerum osculeris? An nõ statim te seruum fore loco liberi, multa insumpturum ad noxias voluptates, ocium tibi defuturum ad bona & honesta studia: denique cogendum te illis rebus operam dare, quas ne insanus quidem curaret? Papae, inquit Xenophon, quàm grauem mihi narras osculo vim ineße. Tum Socrates: An verò id mirare? Nescis quòd phalãgia, quae magnitudine ne dimidium quidẽ obolum aequant, vbi solùm attigerunt ore homines, doloribus eos exagitant, & à mente alienant? Verum est, ait Xenophon: immittũt enim aliquid phalangia mordendo. O stulte, Socrates inquit, pulchros verò osculantes nõ inferere putas quidpiam, quod visum tuũ effugiat? An ignoras istud animal, quod pulchrum & formosum appellãt, vel hoc nomine phalangiis esse terribilius, quòd Xenophontis lib. 1. memorabilium Socratis.

hac tactu solùm, illud verò etsi non tangat, sed si quis ipsum aspexerit solùm, immittit aliquid etiã eminus ciusmodi, quod insaniam ciere possit. Fortassis & Cupidines iccirco sagittarij dicuntur, quoniam speciosi à lõginquo etiam vulnerant. Proinde consulo tibi, ô Xenophon, vt cùm formosum aliquem videris, fugias quantum potes, ita vt ne respicias quidem. Tibi verò, ô Critobule consulo, vt integrum annum absis: vix enim intra hoc tempus à morsu sanari poteris.

* πίσσιον.

Phauorini. Affectus quidam animo meo accidit: & quid nam sit, ignoro: dicunt autem ipsum esse amorem, qui eo initiati sunt. O inuide, & irrationalis dæmon, imbecillum corpus inuasisti, quod tibi ferendo non est. Absisto à te dæmon: cedo pugna: non tibi milito.

Theophrasti. Est autem amor irrationalis cuiusdam cupiditatis excessus, qui velocem habet accessum, tardum autem discessum.

Theophrasti. Prodicus aiebat, cupiditatem geminatam, amorẽ esse: amorẽ verò geminatũ, insaniã fieri.

Theophrastus interrogatus quid esset amor, respondit, animæ ociosæ affectus.

Ex Plutarcho, quòd Amor nõ sit iudicium. Nonnulli amorem prædicant esse mentem, alij cupiditatem, alij insaniam, sunt qui diuinum quendam & dæmonium animæ motum: quidam planè Deum faciunt. Quocirca rectè aliquibus visum est, à principio cupiditatem solùm esse: si verò excedat, furorem. Et similem ei esse amicitiam. Quòd si humilis sit amor, ægritudinem: prosperè verò auctus, diuinum quendam furorem parit. Quamobrem ipsum gerere facem & poetæ dicunt, & figuli seu statuarij, atque pictores cum face ipsum formant. Nam & ignis pars splendida, suauissima est: vrens verò, molestissima.

Ibidem. Quemadmodum amicos dum sani sunt, si peccauerint, redarguere & admonere optimum est: in delirijs autem & phrenitide non pugnare illis nec aduersari solemus, sed assentire & annuere. Ita eos qui propter iram aut auaritiã delinquũt, libertate sermonis coercere ac inhibere oportet: amantibus verò vtpote ægris danda est venia. Proinde optimum fuerit statim ab initio amoris semini locum non dare: quòd si tamen innascatur, adito altaria Deûm auerruncorum, iuxta Platonem. Frequentato sapientium virorum conuersationes. Expelle feram abste, priusquam vngues & dentes producat. Sin minùs, iam adulti mali impugnandum tibi erit, cùm ipsum adhuc parualum & infantem amplecteris. Sed qui nam amoris vngues ac dẽtes sunt? Suspicio, zelotypia. At habet quidpiam illex ac floridum. Sphinx etiam varietatem alarum illecebrosam habuit. Et

Ad solis radios conuersa, aureus erat

* σαυτῦ, vel ἐμαυτῦ.

ἐκεῖνα μὲν ἀφάμματα, τοῦτο δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ἀπολόμενον, ἐὰν δέ τις αὐτὸ θιγὼν, εἰπεῖ τι καὶ πόρρω τοξεύσειεν τοιοῦτον, ὥστε μανίαν ποιῆσαι· διὸ καὶ τοξόται ἀφ' ἑαυτοῦ καλοῦνται, ὅτι καὶ * πόρρωθεν οἱ καλοὶ πρώσκυσιν. ἀλλὰ ξυμβεβλήσθω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπότ' ἂν ἴδῃς τινὰ καλὸν, φεύγειν τοξοπάδην. σοί δ', ὦ Κριτόβουλε, συμβεβλήσθω, ἀπιέναι πρίν. μᾶλλον γὰρ ἂν ἴσως ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ὅλον ἔτος ὑγιὲς γένοιτο.

Παθός τί μοι τοξεύεται τῇ ψυχῇ, καὶ τί μοὶ ἔστιν οὐκ οἶδα· ἔρωτα δὲ αὐτὸ λέγουσιν εἶναι, οἱ μεμυημένοι. βάσκανε δαῖμον, καὶ ἀλόγιστε, ἀσθενὲς τοξευτὰ σώματι, φέρειν σε μὴ δυναμένῳ. ἔξισαμαί σοι δαῖμον. ἀπεχωρῶ σοι τῆς μάχης. οὐκ εἰμί σου στρατιώτης.

Ἔρως δέ ἐστιν ἀλογίστου τινὸς ἐπιθυμίας ὑπερβολὴ, ταχεῖαν μὲν ἔχουσα τὴν τοῦ ἐφόδου, βραδεῖαν δὲ τὴν ἀπόλυσιν.

Ἐπιθυμίαν μὲν διπλασιαθεῖσαν, ἔρωτα εἶναι· ἔρωτα δὲ διπλασιαθέντα, μανίαν γίγνεσθαι.

Θεόφραστος ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἔρως, παθος, ἔφη, ψυχῆς σχολάζούσης.

Οἱ μὲν γὰρ νῦν τὸ ἔρωτα, οἱ δὲ ἐπιθυμίαν, οἱ δὲ μανίαν, οἱ δὲ θεῖόν τι κίνημα τῆς ψυχῆς ἢ δαιμόνιον· οἱ δὲ ἄπτικροι θεὸν αὐτὸν ἀποφαίνουσιν. ὅπερ ὀρθῶς εἰπεῖν ἔδοξε, τὸ μὲν ἐρχόμενον, ἐπιθυμίαν εἶναι· τὸ δὲ ὑπάρχον, μανίαν· τὸ δὲ ἀπίστροφον, φιλίαν· τὸ δὲ παμφάγον, ἀρρωστίαν· τὸ δὲ δημιουργῶν, εὐθυσιασμόν. δεῖ γὰρ πυρφόρον αὐτὸν εἶναι ποιηταὶ λέγουσιν, οἵ τε πλάσαι, καὶ ζωγράφοι δημιουργοῦσιν. ὅπερ καὶ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν λαμπρὸν, ἥδιστόν ἐστι· τὸ δὲ καυστικὸν, ἀλγεινότατον.

Ὥσπερ γὰρ τοὺς φίλους ὑγιαίνοντας μὲν, εἰ πλημμελοῦσιν ἐλέγχειν καὶ νουθετεῖν, καλόν ἐστιν· ἐν δὲ ταῖς παραπληξίαις καὶ τοῖς φρενιτισμοῖς εἰώθαμεν μὴ ἀφομάχεσθαι, μηδὲ ἀντιπίπτειν, ἀλλὰ καὶ συναπεφέρεσθαι καὶ συνεπινεύειν. οὕτω τοὺς διὰ ὀργὴν ἢ πλεονεξίαν ἁμαρτάνοντας, ἀναπόσπαστον τῇ παρρησίᾳ δεῖ καὶ καλύπτειν, τοῖς δὲ ἐρῶσιν ὥσπερ νοσοῦσι, συγγνώμην ἔχειν. διὸ κέντρον μὲν ἐκ ψυχῆς τοιοῦτο πάθος εὐθὺς μὴ παρέχεσθαι, μηδὲ ἀρχήν. εἰ δὲ ἐγγένοιτο, ἵνα ὅτι ἀκμὴν παῖων βωμὸς θεῶν, κατὰ τὸν Πλάτωνα. ἵνα ὅτι ἔξω τῶν σοφῶν ἀνδρῶν σπουδαίων. ἔξελαστέον * αὐτοῦ τὸ θηρίον, πρὶν ὄνυχας φῦσαι καὶ ὀδόντας. εἰ δὲ μή, μαχέσῃ τελείῳ κακῷ, δεινοτέρῳ τοῦδε καὶ κρείττονι ἀναγκαλιζόμενος. τίνες δέ εἰσιν οἱ τοῦ ἔρωτος ὄνυχες καὶ ὀδόντες; ὑποψία, ζηλοτυπία. ἀλλὰ ἔχει τι παιδικὸν καὶ αἰθρεῦν. ἀμέλει καὶ Σφὶγξ εἶχεν ἐπαγωγὸν τὸ ποικίλμα τῶν πτερῶν. καὶ εἰ μὲν πρὸς αὐγὰς ἡλίου, χρυσοειδὲς ἦν

* ὀπισω.

* νότισμα θηρός· εἰ δὲ τοῖς νέφη βάλοι,
κυανωπόν, ὥστις Ἶρις αἰταυγεῖ σέλας.

Ὅπου δὲ καὶ ὁ ἔρως ἔχει τι χαρίεν καὶ οὐκ ἄμουσον, ἀλλὰ αἰμύλον καὶ ὑποτερπές. ἁρπάζει γὰρ βίους καὶ οἴκους, καὶ γάμους, καὶ πομπάς, οὐκ αἰνίγματα προβάλλων, ἀλλ' αὐτὸς αἴνιγμα δεξιῶς εὑρεθεὶς ὤν, καὶ δύσλυτον. εἰ βούλοιτό τις προτείνειν, τί μισεῖ καὶ φιλεῖ· τί φεύγει καὶ διώκει, τί ἀπέχθεται καὶ ἱκετεύει, τί ὀργίζεται καὶ ἐλεεῖ· βούλει) παύσασθαι καὶ οὐ βούλεται· τί χαίρει τῷ αὐτῷ μᾶλλον καὶ αἰᾶται. τὸ λῦσαι καὶ διεκπλῦσαι. ἡ μὲν γὰρ Σφιγγὸς αἴνιγμα τὰ πλέξαι καὶ πεπλασμένα ἔχει. ὅτι γὰρ τρίπους ὁ γέρων ἀληθῶς, εἰ * προσείληφε τοῖς ποσὶ βοηθεῖν· ὅτε πρέσβυς ὁ ἵππος, ἐπεὶ τῇ χερσὶν ὑποβρείθει τῇ τῶν βάσεων ὑγρότητα, καὶ ἀσθένειαν. τὰ δὲ τῶν ἐρώντων πάθη, ἀληθῆ. σίργουσι, ἐχθραίνουσι τὸν αὐτὸν ποθοῦσιν ἀπόντα, βρέμουσι παρόντα· κολακεύουσι, λοιδοροῦσι, προσαπειθοῦσι, φονεύουσιν, δύχρει) μὴ φιλῶσι, καὶ παύσασθαι φιλοῦντες ὑ θέλουσι. φοβερίζουσι, καὶ πραοῦσι· παιδεύουσι, καὶ ἐξαφιέρουσιν· ἄρχειν θέλουσι, καὶ δουλεύειν ὑποδύουσι. τὸ αἴτιον λέγειν μέλισσα ἔμοιγε ὑποληφθείη ὁ πάθος. ἥρων· ὁ μανικὸς δὲ ἄρ' ἦν ἔρως βεβητὼς, ἐρωτικὸς αἰὴρ Εὐριπίδης φησίν.

Ὁ ἔρως ὅτι τῷ θυμῷ ἐξαίφνης λαμβάνει καὶ ἀθρόον, ὡς ὁ θυμὸς ὅτε παρέρχει) παχέως, κἀκεῖνος εἶ) πηνὸς λεγόμενος. ἀλλ' ἐξάπτεται μαλακῶς, καὶ χρόνῳ οἷ† σκληκῶν ἑαυτὸν· ἀναλαμβάνος τι τῆς ψυχῆς τῷ θερμῷ πολὺν χρόνον, ὅσοι δὲ γηρῶσιν εἰσίοις αἰὰ παυόμενος, ἀλλὰ καὶ πολιαῖς ἀκμάζων ἔτι πρέσβυς καὶ νεαρός. αἱ δὲ καὶ λήξῃ καὶ σβεσθῇ χρόνῳ μυρίῳ, ἢ λέγω τινὶ καταβεβρεγμένῃ, ὅπου πάντα πασῶν ὀξὰ πάλλακτα τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ἐσαπολείπει πυρίκαυστον ὕλην, καὶ σημεῖα θερμὰ, καθάπερ οἱ κεραυνοὶ τυφόμενοι. λύπης μὲν γὰρ ὀδύνη ἀπαλλαγεῖσης ἴχνος ἐν τῇ ψυχῇ τῷ θερμῷ σπουσιμον, καὶ ὀργῆς βαρείας πεσούσης. εἴλεται γὰρ καὶ φλεγμονή, ὅπου θυμίας παρελθούσης βαρὺ κίνημα. τὰ δὲ ἐρωτικὰ δήγματα, κἂν ἀπορῇ ὅ θηρίον, οὐκ ἐξαίνισι† ἰόν· ἀλλὰ σιδροῖ τὰ ἐντὸς ἀπερράγματα, καὶ ἀγνοοῦμαι, τί ἦν, πῶς σπείρῃ, πόθεν εἰς τὸν ψυχὸν ἐπέπεσεν.

Κυανίππου τοῦ Θετταλοῦ, γήμας Λευκώνην, τὰ πολλὰ ἐφίλει φιλοκύνηγον ἐόντα· ἐν ὕλαις διέτριβεν. ἡ δὲ νεόνυμφος ὑποφθονήσασα σπουδάσαι αὐτὸν ἔσχε μεθ' ἑτέρας γυναικὸς κατ' ἴχνος ἡκολούθησε τούτῳ, καὶ ἐν τινι κατακρυβεῖσα σκιώδει χώρῳ, τὸ μέλλον ἀπεκδεχομένη. τοῦ δὲ πέριξ κλάδων αἰφνιδίως σαθέντων, οἱ σκυλευταὶ κύνες * δόξαντες καὶ αὐτὸν ἀλόγως ζῶον δίκην διεσπάραξαν. τῆς δὲ πράξεως ὡς τάχιστα γνόμενος Κυάνιππος, ἑαυτὸν συγκατέσφαξεν.

Bestia color: aduersus nubes autem, Cæruleum, quale iubar Iridis relucet. ¹ νὺξ ἰσημε.

Sic etiam amor habet quiddam gratiosum, nec inelegans, sed blandum & iucundum. Rapit autem hominum vitas familias & nuptias, & imperatores, non anigmata proponens, sed ipsemet anigma inuentu solutu difficile existens. Vt si quis huiusmodi anigma componat: Quid sit quod oderit simul & amet, fugiat & persequatur, minetur & supplicet, irascatur & misereatur, desinere velit ac nolit, eadem re maximè tum gaudeat, tum tristetur. Hic sanè scirpus agrè solui & conciliari posset. Porrò Sphingis anigma permulta quoque conficta habet. Non enim venerata tripes est senex, si baculo innitatur: neq; infans est quadrupes, quia gressus molles & infirmos manibus fulcit. Amantium autem affectus, veri sunt: amant, oderunt: eundem absentem desiderant, præsentem metuunt: adulantur, conuicia dicunt: pro amato moriuntur, occidunt: optant non amare, abstinere amore nolunt: emendant, & obcæcant: docent, ac perdunt: imperare volunt, & seruitutem tolerant. Hæc est causa cur hic affectus maximè pro insania reputetur. Hinc amatorius vir Euripides inquit: Amabam: Amor autem hominibus furor est. * adde παρ. κτησιν.

Amor neq; subitò & vniuersim gignitur, vt ira: neq; statim transit, quamuis alatum esse fama sit. Sed paulatim accenditur, & lento igne se insinuat: & si animum inuaserit, permanet diutissimè, ita vt in nonnullis ne senibus quidem desinat, adhuc in canis durans vegetus atque recens. Quòd si etiam cessauerit, & longo tempore solutus emarcuerit, aut ratione quapiam extinctus fuerit, non tamen omnino deserit animam: sed exustam igne materiam relinquit, & signa prateriti caloris, quemadmodum fulmina ardentia. Doloris quidem prateriti nullum vestigium animæ adhærens remanet, neque aspera ira vbi semel dilapsa est: sed statim etiam inflammatio cupiditatis motum asperum excitantis subsidit. Amatorij verò morsus, quamuis bestia discesserit, non emittunt virus: sed exudant interna vulnera: & quid rei sit, quomodo nata, vndéve animum illapsa sint, ignorantur. Eiusdem de Amore. † σπάνιον.

Cyanippus natione Thessalus cùm vxorem duxisset Leuconam, propter venandi studium, in syluis plerung; degebat. Nouna autem nupta suspicans ipsum cum alia conuersari, secuta est ipsius vestigia, & occultata sub quodam fruticeto, euentũ expectabat. Ramis verò motis repentè canes indagatores accurrerũt, ipsãq; morsib. instar bestiæ dilaniarũt. Cyanippꝰ aũt oculis qđ factũ erat intuitus, seipsum quoque trucidauit. Solstrari lib. 2. de Venatione. * malim ἐ-λαφον ἢ-λαφος ut alibi.

Theodori. *Smyrna Cinyra filia amore patris capta, nutrici suam necessitatẽ aperuit: quæ dolo & insidijs dominũ decepit, asserens virginem in vicinia ipsum amare. Hac fraude Cinyras imprudens impiè cum filia noctu congressus est. At veritate post cognita, stricto gladio libidinosissimã Smyrnam persequutus est: quæ cùm iam iam deprehendenda esset, prouidentia Veneris in arborem sui nominis mutata est.*

Sosistrati, malim Sostratii lib. 2. Tyrannicorum. *Æolus rex locorum circa Tusciam ex Amphithea filias sex habuit, & totidem filios, quorum maximus natu Macareus, Canaces sororis amore captus. & reliqua desunt.*

Aristoclis libro 2. Paradoxorum. *Nobilis quidã iuuenis Ephesius, filius Demostrati, reuera antè Martij, gen⁹ mulierũ exosus, noctu ad patris greges currens, cum asina congressus est: quæ grauida facta, puellam formosissimam peperit, Onosceliam ab euentu dictam.*

Platonis in Phædro. *Quinetiam melior euades, si mihi credideris, quàm si amatori præbueris aures. Nam amantes præter modum dicta & facta tua laudibus efferent, partim quia verẽtur ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur. Talia enim quædam amor designat: infortunatos quidem, ea etiam quæ alijs molestiam nullam præbent, tristia putare compellit: fortunatos autẽ & voti sui compotes, quæ lætitia digna non sunt, cogit tãquam iucunda laudare. Quapropter miserari magis eos oportet, quàm diligere.*

Ibidem. *Iam agite, ô Musæ dulces, siue propter cantus speciem, siue propter Musicũ genus illud suauium & stridularum cognomen habetis, meum adiuuate sermonem, quem me dicere optimus iste compellit.*

Ibidem paulo pòst. *Quòd igitur cupiditas quædam sit amor, omnibus manifestum: quòd verò etiam qui non amant, pulchra seu bona cupiunt, non ignoramus. Vt igitur quo amans à non amante discernitur, intelligamus, scire oportet duas in vnoquoq; nostrùm ideas esse dominantes atq; ducẽtes, quas sequimur quocunq; ducũt. Altera quidem est innata nobis voluptatũ cupiditas. Altera verò acquisita opinio optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quãdoq; consentiũt, quãdoq; in seditione & discordia sunt. Et modo hæc, modo altera peruincit. Quando igitur opinio ad id quod optimũ est, rationẽ ducit ac superat, hæc ipsa viuendi potestas temperantia nominatur. Quando verò cupiditas absq; ratione ad voluptates trahit, nobisq; impat, imperiũ hoc libido vocatur. Libido aũt cùm multiformis sit multarũq; partiũ, multas vtiq; appellationes habet, & harũ formarũ quæ maximè in aliquo exuberat, sua illũ appellatione nominatum reddit, nec vllum suis decorũ aut dignũ tribuit cognomentum. Circa cibos enim superatrix rationis*

Hic mutec omittitur quem narrãdum promittit.

Σμύρνα Κινύρᾳ θυγάτηρ εἰς ὀπτυμίαν ἐμπεσοῦσα τῦ ἰδίυ πατρὸς, τῇ ἐφεστώσῃ αἰάγκῃ ἐδήλωσεν. ἡ δὲ δόλῳ τὸν δυνάστην * ἐνέδρυσεν. εἶπε γὰρ ἐρᾶν τινὰ αὐτῦ γάμετον παρθένον. ἀσεβῶς οὖν κατ' ἄγνοιαν ἀναστρεφόμενος, καὶ γνὺς ὕστερον, ξιφήρης τὴν ἀσελγεστάτην * ἐδίωκεν. ἡ δὲ θεὸς ἀπαλλαττομένη μορφῇ, καὶ θεσμοῖς Ἀφροδίτης εἰς ὁμώνυμον δένδρον μετεμορφώθη.

Αἴολος τῶν κατὰ Τυρρηνίαν βασιλεὺς τόπων ἔσχεν ἐξ Ἀμφιθέας θυγατέρας ἓξ, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀριθμοὺ ἄρρενας παῖδας, ὧν ὁ πρεσβύτατος Μακαρεὺς Κανάκης τῆς ἀδελφῆς ἐρασθείς. λείπ.

Ἔφεσός τις νεανίας τῶν ὀπτημένων, ὑὸς Δημοστράτυ, παῖς δὲ ἀληθείας Ἄρεως, τοῦτο δὲ ἦλυ μισῶν τινος, νυκτὸς βαθείας εἰς τὰς παρόδους ἔδραμεν ἀγέλας, καὶ ὄνῳ συνεγένετο θηλείᾳ. ἡ δὲ ἔγκυος γενομένη, ἔτεκε κόρην δυσειδεστάτην, Ὀνοσκελίαν τὸ ὄνομα, τὴν προσηγορίαν λαβοῦσαν ἀπὸ τῦ συμπτώματος.

Καί μοὶ δὴ βελτίονί σοι προσήκειν ἐμοὶ πείθομένῳ, ἢ ἐρασθῆναι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οἷς δοκεῖ βέλτιστα, πάντα λεγόμενα καὶ πραττόμενα ἐπαινοῦσι, πολλὰ μὲν διὰ τὸ μὴ ἀπείρως ἔχειν ὀρθῆς ἐπιθυμίας γιγνώσκοντες. τοιαῦτα γὰρ ὁ ἔρως ὀπτιδίκης· δυστυχοῦντας μὲν ἃ μὴ λυπεῖ τοὺς ἀνοήτους παρέχει, ἀπαρὰ ποιῆ νομίζειν· δυτυχοῦντας δὲ, οἷς τὰ μὴ ἡδονῆς ἄξια, σαφῶς ἐκείνων ἐπαίνων ἀναγκάζει τυγχάνειν. ὥστε πολὺ μᾶλλον ἐλεεῖν τοὺς ἐρωμένους, ἢ ζηλοῦν αὐτούς προσήκει.

Ἄγετε δὴ, ὦ Μοῦσαι, εἴτε δι' ᾠδῆς εἶδος λίγειαν, εἴτε ἀφ' ἡμῶν μουσικὸν ὄλιγον ὄν, τοῦτο ἔχει ἐπωνυμίαν, ξύμμισι λαβοῦσαι τῦ μύθυ, ὃν με ἀναγκάζει ὁ βέλτιστος οὗτοσι λέγειν.

*Ὅτι μὲν οὖν δὴ ὀπτημένη τις ὁ ἔρως, ἅπασι δῆλον. ὅτι δὲ αὖ τοὺς μὴ ἐρῶντας ὀπτημοῦσι τὰ καλὰ, ἴσμεν. τὸν δὴ τὸν ἐρῶντά τε, καὶ μὴ, κεινῦμεν, δεῖ αὖ νοῆσαι, ὅτι ἡμῶν ἐν ἑκάστῳ δύο τινὲ ἐστὸν εἴδεε, ἀρχοντε καὶ ἄγοντε, οἷν ἑπόμεθα ἢ αἰ ἄγνων· ἡ μὲν ἔμφυτος ὕσα ὀπτημένη ἡδονῶν· ἄλλη δὲ ὀπίκτητος δόξα ἐφιεμένη τῦ ἀρίστυ. τούτω δὲ ἐν ἡμῖν, τοτὲ μὲν ὁμονοοῦντον, ἔστι δὲ ὅτε στασιάζετον. καὶ ποτὲ μὲν ἡ ἑτέρα, σπάνιοτε δὲ ἡ ἑτέρα κρατεῖ. δόξης μὲν οὖν ὀπὶ ὃ ἄριστον λόγῳ ἀγώσης καὶ κρατούσης τῶν κρατῶν, σωφροσύνη ὄνομα. ὀπτημένης δὲ ἀλόγως ἐλκύσης ὀπὶ ἡδονὰς, καὶ ἀρξάσης ἐν ἡμῖν τῆ ἀρχῆ, ὕβρεις ἐπωνομάσθη. ὕβρεις δὲ δὴ πολυώνυμον. πολυμελὲς γὰρ καὶ πολυφδές· καὶ τούτων τῶν ἡδέων ἐκφορπὴς, ἢ αὖ τύχη ἡμομένη, τ' αὖτ' ἐπωνυμίαν ἐπονομαζόμενον τὸν ἔχοντα παρέχεται, ὅτι πὰ κεκλῆσι, ὅτε ἐπαξίαν κεκλῆσθαι. ὅτι μὲν γὰρ ἐδωδὴν κρατοῦσα τῦ λόγυ τε τῦ ἀρίστυ,

ἀρίστῳ, καὶ τῶν ἀλλων ἐπιθυμιῶν ἐπιθυμία, γαστριμαργία τε καὶ τὸν ἔχοντα τοιοῦτον τοῦτο κεκλημένον παρέξει. τοιοῦτος γὰρ μέθας τυραννεύσασα, τὸ κεκτημένον τοιοῦτον ἄγαλμα, δῆλον ὅτι τοιοῦτον ποιήσεται τοῦ ῥήματος· καὶ τοῦτο δὴ τὰ τούτων ἀδελφὰ, καὶ ἀδελφῶν ἐπιθυμιῶν ὀνόματα, τῆς ἀεὶ δυνάστου ψυχῆς, ἣ τοιαύτη καλεῖσθαι, τοιοῦτον δῆλον. ἧς οὖν ἕνεκα πάντα τὰ τοιαῦτα εἴρηται, σχεδὸν μὲν ἤδη φανερὸν λελεκται· εἰ δὲ ἢ μὴ λελεκται, πάντως σαφέστερον. ἡ γὰρ αὐτὰ λόγου δόξης ἐπὶ τὸ ὀρθὸν ὁρμήσασα κρατήσασα ἐπιθυμία, τοιοῦτον ἡδονικὸν ἀπεργασαμένη κάλλος, καὶ τοιοῦτον αὖ τῶν ἑαυτῆς συλλεκτῶν ἐπιθυμιῶν ἐπὶ σώματος * κάλλος ἐρρωμένως ῥωσθεῖσα νικήσασα ἀγωγὴ, ἀπ' αὐτῆς τὸ ῥώμης ἐπωνυμίαν λαβοῦσα, ἔρως ὀνομάσθη.

† Εἶεν ὦ φίλτατε. ὃ μὲν δὴ τυγχάνον οὖν βουλευτέον, εἰρηταί τε καὶ ὥρισται. βλέποντες δὲ δὴ τοῖς αὖθις, τὰ λοιπὰ λέγωμεν, τίς ὠφέλεια, ἢ βλάβη ἀπὸ τε ἐρῶντος καὶ μὴ, τῷ χαριζομένῳ ἔξ εἰκότος συμβήσεται. τῷ μὲν δὴ τοῦ ἐπιθυμίας ἄρχομένῳ, δουλεύοντί τε ἡδονῇ, ἀνάγκη πού τὸν ἐρώμενον ὡς ἥδιστον ἑαυτῷ ποιεῖσθαι ζητεῖν. νοσοῦντι δὲ πῶς ἡδὺ ὃ μὴ ἀπιτήδειον· χρήσιμον δὲ καὶ ἴσον, ἐχθρόν. ὅτε δὴ χρείπλεω, ὅτε ἰσόρροπον, ἐκὼν ἐραστὴς παιδικὰ αἱρήσεται· ἧττω δὲ καὶ τοιοῦτος ἀεὶ ἀφαιρήσεται. ἧττων δὲ ἀμαθὴς σοφοῦ, δειλὸς ἀνδρείου, ἀδύνατος εἰπεῖν, ῥητορικοῦ βραδύς, ἀγχίνου. ποσὰ τῶν κακῶν καὶ ἔτι πλείονων τοῖς ἐρασταῖς τοῦ ἐρῶντος ἐρωμένῳ ἀναγκαίως γιγνομένων τε καὶ φύσει ὄντων, τῷ μὲν ἥδεσθαι, τὰ δὲ τοῦ ἡδονὴν ζητεῖν, ἢ φιλεῖσθαι τοῦ ἀνιᾶν ἡδέως. φθονεροὶ δὲ ἀναγκαῖοι, καὶ πολλῶν μὲν ἀφελείας συνουσιῶν ἀπείργοντα καὶ ὠφελίμων, ὅσον ἂν μείζων γίγνοιτο, μείζονος αἰεὶ κακοῦ βλαβερώτερος. μείζων δὲ τῆς ὅσον ἂν φθορᾶς ἐπιμελὴς εἶναι. τοῦτο δὲ ἡ θύρα φιλοσοφία τυγχάνουσα, ἧς ἐραστὴν παιδικὰ ἀνάγκη πόρρωθεν εἴργειν, δεινὸν ὄντα τοῦ καταφρονηθῆναι· τά τε ἄλλα μηχανᾶσθαι, ὅπως αἰεὶ ἥττων ἀγνοῶν, καὶ πάντα βλέπων εἰς τὸν ἐραστὴν, οἷος ὢν τῷ μὲν ἥδιστος, ἑαυτῷ δὲ βλαβερώτατος εἶναι. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα, ὀλέθρου τε καὶ κινδύνου ὑδαμῆ λειστέλεις αἰεὶ ἔχων ἔρωτα. τὸν δὲ τοῦ σώματος ἕξιν τε καὶ θεραπείαν οἵαν τε, καὶ ὡς θεραπεύσει, ἢ αὖ ἡμῖν κύριος, ὃς ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ πιάσας αἰεὶ διώκειν, δεῖ μετὰ ταῦτα ἰδεῖν. ὀφθήσεται δὲ μαλθακόν τινα καὶ οὐ τερενὸν διώκων, οὐδ' ὑπὸ ἡλίῳ καθαρῷ τε θραμμένον, ἀλλ' ὑπὸ σύμμιγεῖ σκιᾷ, πόνων μὲν ἀνδρείων καὶ ἱδρώτων ξηρῶν ἄπεφον, ἔμπεφον δὲ ἀπαλῆς καὶ ἀναίσθου διαίτης, μυροθείοις τε χρώμασι καὶ κόσμοις, χιτῶσί τε οἰκείοις, κοσμοῦντα, ὅσα τε καὶ ἄλλα τούτοις ἕπεται, πάντα ὑπὸ τηθαλλόντα. ἃ δὴ πάλαι, ἐν ὀλίγῳ αὖθις πραγματείᾳ προσβαίνει,

& aliarũ cupiditatũ cupiditas, ingluuies appellatur: & eum qui hãc habet, hac ipsa appellatione nuncupatũ reddit. Rursus q̃ circa ebrietatem tyrannidẽ exercet, ac eũ quẽ possidet hac ducit, patet quod habebit cognomen: atq; alia horum germana, & germanarũ cupiditatũ nomina, vbi aliqua maximè dominatur, quomodo ponenda sint, manifestũ est. Cuius autẽ gratia superiora omnia diximus, ferè iam patet: siue tamẽ dicatur, siue nõ, magis quàm si prætermissum sit, patebit. Nam cupiditas absq; ratione, quæ superat opinionẽ ad recta tendentẽ, rapitq; ad voluptatem formæ, & à cognatis cupiditatib. circa corporis formã vehemẽter corroborata quincit & superat, ἀπ' αὐτῆς ῥώμης, id est robore & vehementia, ἔρως, id est amor, appellata est.

Age igitur ô optime, quid sit de quo cõsulitur, dictum & definitũ est. Respicientes ergo ad hoc quod reliquũ est, videamus quid emolumẽti vel damni ab amante & non amante, ei qui obsequitur sit meritò prouenturũ. Hominem libidini mancipatũ & voluptatibus seruientẽ necesse est amatũ suum pro virib. sibi quàm iucundissimum reddere. Ægrotanti verò quicquid non repugnat, iucundum: quod verò melius, aut æquale, molestum. Quare neq; præstantiorẽ, neq; parem amator amatũ sponte vnq̃ patietur esse. Inferiorem aũt indigẽtioremq;, quoad poterit, semper efficiet. Deteriorem ignorãs sapiente, sorti timidus, ineptus ad dicendum rhetorico, hebes acuto. Hæc & plura insuper animi mala cùm natura insunt vel fiunt amatis, gaudet amator, atque alia insuper inferre conatur. Alioquin voluptate priuatur. Inuideat ergo necesse est amator amato, atq; eũ ab omni cõsuetudine studioq; vnde vir excellens euadere possit, amouens, vehementer officiat. Maximè tamen ex priuationes illius obest, quod prudentissimũ efficit. Prudentissimũ verò diuina facit philosophia, à qua amator procul abducere amatum cõpellitur, metuens ne abeo, si fiat sapientior, contemnatur. Denig, omnia efficit, quib. ille omnium ignarus euadat, admireturq; amantẽ. Qualis cùm fuerit, amatori quidem iucundissimus erit, sibi autem ipsi pernicioſissimus. Atq; ita in his quæ ad intelligentiam pertinẽt, noxia est cum amatore consuetudo. Posthac videndum quo pacto is qui bono dulce anteponere cogitur, corpus illius quẽ amat, si commissum sibi fuerit, sit curaturus. Optabit profectò corpus non solidum, sed molle & delicatum, non sub sole, sed vmbra nutritum, quod procul à periculis & laboribus, sicciq; sudoribus, muliebri & delicato victu fuerit educatum, coloribus alienis extraneisque ornamentis ex propriorum defectu ornatum, cæterisque horum similibus consuetum. Quæ omnia cùm prolixiùs recensere indigeam,

* μαλθακὸν.

Ibidem paulo pòst. Hic apud Platonem circiter 6. uerſ. adiunguntur, hic omiſſa.

ſummatim in præſentia concludemus, vt reliqua proſequamur. Talem ſanè corporis habitum in prælijs, & quauis alia ingenti neceſſitate, hoſtes quidem audaciter inuadunt, amici autem ipſiq; amatores huic maximè metuunt. Sed hoc iam tanquam manifeſtum, dimittendum eſt. Deinceps verò dicendum, quid nobis emolumenti vel damni in rebus externis, amantis familiaritas & cuſtodia prabeat. Atqui †παρὲκ εἰβεν. *hoc omnibus, amatori præſertim, eſt manifeſtum, quòd amiciſſima chariſſimaq; & diuiniſſima poſſeſſione orbum fieri amatum deſiderat. Parentibus enim, neceſſarijs, & amicis, primarium exoptat, exiſtimans eos dulciſſima ipſius cum amato conſuetudini impedimento fore. Puerum præterea vel auri vel cuiuſuis poſſeſſionis ditiſſimum, neque facilè capi poſſe putat: neque ſi captus fuerit, detineri. Quamobrem neceſſe eſt amatorem tanquam inuidum amati proſperitate dolere, aduerſitate gaudere. Quinetiam ſine vxore, ſine filijs, ſine domo, diu exoptat vincere adoleſcentem, cupiens plurimum tempus propria dulcedine perfrui. Sũt alia quoque mala, ſed horum plurimis in ipſo ſtatim principio dæmon aliquis voluptatem immiſcuit: veluti adulatori grauiſſimæ beſtiæ maximæque calamitati inſeruit natura oblectamentum aliquod non inconcinnum. Vituperabit quoque ſcortum aliquis vtpote noxium, & alia huiuſmodi animalia atque ſtudia, quæ nos ad præſens delectare conſueuerunt. Amans verò præterquam quòd noxius eſt, etiam ſua conſuetudine omnium moleſtiſſimus. Pares enim cum paribus, veteri prouerbio, iucundiſſimè congregantur. Nam æqualitas temporis cùm ad æquales voluptates propter ſimilitudinem trahat, amicitiam parit. Veruntamen his etiam nimiam ſatietatem affert. Siquidem neceſſitas omnibus in rebus cuique grauis eſt, &c.*

Ibidem paulo pòſt. *Non conuenit igitur vnquam amanti neceſſario amenti gratificari, imo homini multo magis ab amore libero mentemq; habenti. Alioqui neceſſarium fuerit ſeipſum committere homini infido, moroſo, inuido, moleſto, pernicioſo ad rerum poſſeſſionem, pernicioſo ad corporis habitum, longè verò ad animi diſciplinam pernicioſiſſimo, qua nihil apud Deos & homines venera aut eſt, aut erit vnquam venerabilius. Hæc, ô puer, conſideranda ſunt, atque illud inſuper animaduertendum, amatoris amicitiam non benenolentia vlla, ſed auiditate quadam expletionis quaſi fame conſtare.*

LAVS NVPTIARVM, Sermo CLXXXVI. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in OEdipo. *SAtis magnũ regnũ eſt marito liberi & vxor. AEqualem enim calamitatẽ viri eſſe iudico, Liberis priuari, & patria, & pecunijs,*

ἀλλ' ἓν κιφάλαιον ὀρεισαμθύες ἐπ' ἄλλο ἴωμαι. Ὃ γὰρ τοιοῦτο σῶμα, ἐς πολέμω τε καὶ ἄλλαις χρείαις ὅσαι μεγάλαι, οἱ μὲν ἐχθροὶ θαρρῦσιν, οἱ δὲ φίλοι, καὶ μᾶλλοι οἱ ἐρασταί, φοβῶνται. Τὸ μὲν δὴ, ὡς δῆλον, ἑαυτόν· ὃ δ' ἐφεξῆς ῥητέον, τίνα ἡμῖν ὠφέλειαν, ἢ τίνα βλάβην τῶν κτῆσιν ἡ τῦ ἐρῶντος ὁμιλία τε καὶ ἐπιτροπία παρέξεται. σαφὲς δὴ τῦτό γε πᾶσι μὲν, μάλιστα δὲ τῷ ἐρασθῆναι, ὅτι τῶν φιλτάτων, ἐν διυσκόλοις, καὶ θανατίοις πράγμασιν ὀρφανοὺς † περὶ πάντων δέξαιτ' ἂν εἶναι τὸν ἐρώμενον. πατὴρ γὰρ καὶ μήτηρ, καὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι πρεσβύται ἂν αὐτὸν δέξαιντο, ἀγανακλυτὰς καὶ ἐπιτιμητὰς ἡγούμενοι τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας. ἄλλα μὲν ὑπάρχειν γ' ἔχοντα χρυσῦ, ἢ πίνος ἄλλης κτήσεως, ἧττον ἀλώτον ὁμοίως, ἧττ' ἀλόντα δύσπαρα χείρονα ἡγήσεται. ἔξω δὲ πᾶσα ἀνάγκη ἐρασθῆναι παιδικοῖς φθονεῖν μὲν ὑπάρχειν κεκτημένοις, ἀπολλυμένοις δὲ χαίρειν. ἔτι τοίνυν, ἄγαμον, ἄπαιδα, ἄοικον, ὅτι πλεῖστον χρόνον παιδικὸς ἐρασθεὶς δέξαιτ' ἂν ἡμέρας, ὃ αὐτῦ γλυκὺ ὡς πλεῖστον χρόνον καρπῶσθαι ἐπιθυμῶν. ἔστι μὲν δὴ ἐν ἀρχῇ κακὰ, ἄλλα τε δαίμων ἔμιξε τοῖς πλείστοις ὁ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν οἰκεῖος κόλακι, δόλῳ θηρίῳ καὶ βλάβῃ μεγάλῃ, ὅμως ἐπέμιξεν ἡ φύσις ἡδονήν τινα τούτῳ, ἄμουσον. καὶ τις ἑταίραν ὡς βλαβερὸν ψέξει ἄν, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων θρεμμάτων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων, οἷς τότε καθ' ἡμέραν ἡδέσιος εἶ) νῦν ἀρχὴ παιδικοῖς δὲ ἐρασθεὶς παρὸς τῷ βλαβερῷ, καὶ εἰς ὃ συμπερδύει πάντων ἀηδέστατον. ἥλιξ γὰρ δὴ καὶ ὁ παλαιὸς τέρπει τὸν ἥλικα. ἡ γὰρ, οἶμαι, χρόνῳ ἰσότης ὅτι ἴσας ἡδονὰς ἄγουσα, δι' ὁμοιότητα φιλίαν παρέχεται· ἀλλ' ὅμως κόρον γε καὶ ἡ τῶν τοιούτων οὐσία ἔχει. καὶ μὲν τόγε ἀναγκαῖον οὐ βαρὺ πάντῃ τοῖς πάσχουσιν λέγεται.

Οὐκ ἄρα ἔδει ποτὲ ἐρασθῆναι καὶ νῦν ἀνάγκης ἀνεκτὸν χαρίζεσθαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μὴ ἐρασθῆναι καὶ τοιοῦτον ἔχοντι. εἰ δὲ μὴ, ἀναγκαῖον εἴη εὐδοκιμεῖν αὐτὸν ἀπίστῳ, δυσκόλῳ, φθονερῷ, ἀνδρὶ, βλαβερῷ μὲν πρὸς ὑπάρχειν, βλαβερῷ δὲ πρὸς τοῦτο σῶμα τοῦ ἔξιν, πολὺ δὲ βλαβερωτάτῳ πρὸς τοῦτο τῆς ψυχῆς παίδευσιν, ἧς ὅτι ἀνθρώποις, ὅτι θεοῖς, τῇ ἀληθείᾳ ἀμείνονι ὅτι ἐστὶν, ὅτι ποτὲ ἔσται. ταῦτά τε δίκαιον χρὴ, ὦ παῖ, ξυνοῆσαι, καὶ εἰδέναι τοῦ ἐρασθῆναι φιλίαν, ὅτι οὐ μετ' εὐνοίας γίγνεται, ἀλλὰ σπάνει τινὸς χρείας πλησμονῆς.

ΟΤΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ ΓΑΜΟΣ, Λόγος ρπϛ'.

ΜΕγάλη τυραννὶς ἀνδρὶ τέκνα καὶ γυνή.
ἴσον γὰρ ἀνδρὶ συμφορᾶς ἔστ' λέγω,
τέκν' ὠθ' ἁμαρτάνωσι, καὶ πάρας, καὶ χρημάτων,

ἀλόχῳ

ἀλόχῳ τε κεδνῆς. ὡς μόνων τῶν χρημάτων
ἢ χρυσοῦ ἐστι, σώφρονι αὐτῇ λάβῃ.

Πᾶσα γὰρ δύλη πέφυκεν ἀνδρὸς ἡσύφρων γυνή.

Φεῦ φεῦ γυναῖκες, ὡς τὸ ἀνθρώπους ἄρα
ἢ χρυσὸς, ἢ τυραννὶς, ἢ πλούτου χλιδὴ,
ἔσθ' ὅτου εἶχε δυσφόρους ἅπαντας ἡδονάς,
ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς δυπόνους
γνώμην δικαίαν, καὶ φρονοῦσαν παιδικά.

Οὐδὲν, Κύρνε, ἀγαθῆς γλυκερώτερόν ἐστι γυναικὸς,
μάρτυς ἐγὼ σὺ δέ μοι γίγνου ἀληθοστόμος.

Τίς δ' οἶκος τὸ βέλτιστον ὀλίζηται ποτὲ,
γυναικὸς ἐσθλῆς χωρὶς, ἀγκωλὴς χλιδῆς;

Γυναικὸς ἀρετὰς ἀξίως ἐπαινέσαι,
σοφοῦ τινος ἦν ἔργον ἀτίσεως λόγου.

Ὦ τῆς φρενὸς μὲν ἀρρενὸς κεκτημένη,
τὸ σῶμα δ' ὡς γυναιξὶ θηλείαις πρέπον.

Οἰκοφθορεῖ γὰρ ἄνδρα κωλύσῃ γυνὴ
ἐσθλὴ παρεζομένη, καὶ σώζῃ δόμους.

Ἕνες' ἀληθὲς φίλτρον ὑγρώμοις βροτοῖς,
τούτῳ κεκαρκάρωται ἀνδρὸς εἴσω γυνή.

Τῶν γὰρ πλούτων ὅσοι ἄριστος, ἡμαύρωσε λέχος ἀμφί.

Οἰκεῖον ὕπνου σοῦ ἐστιν, ὦ Λάχης,
ἐάν σκοπῇ τις, ὡς ἀνήρ τε καὶ γυνή.

Ταμεῖον ἀρετὴ ἐστὶ γυναικὸς γυνή.

Ζεύγνυσι γάμοισιν, οὐκέτ' ἐς ἐλεύθερος,
ἀλλ' ἔνγ' ἔχῃ τι χρηστὸν· τὸ κακὸν γὰρ οὐ
ἐσθλῷ, δέδοικε μηδὲν ἐξαμαρτάνειν.

Ἄριστον ἀνδρὶ κτῆμα, συμπαθὴς γυνή.

Γυνὴ γὰρ τὸ κακοῖσι καὶ νόσοις πόσῃ
ἥδιστόν ἐστι, δώματ' ἢν οἰκῇ καλῶς,
ὀργήν τε κατέχουσα, καὶ δυσθυμίας
ψυχὴν μεθιεῖσ'. * ἡδὺ καὶ ἁπάντων φίλων.

Σπαρτιατῶν νόμος πέπλῃ ζημίας, τὸν μὲν πρώτον ἀγαμίαν, τὸν δεύτερον, ὀψιγαμίαν τὸν τρίτον μείζω, κακογαμίαν.

Γέλωτος ἐπύθετό τινος, δήπου ἂν βούλεται γῆμαι. τῷ δὲ φήσαντος· ἐὰν μὲν καλὴν γήμω, ἔξω κοινὴν· ἐὰν δ' αἰσχράν, ἔξω πονηρὸν ἄθλιον, ἔφη, ἀλλ' ἐὰν μὲν καλὴν γήμῃς, οὐχ ἕξεις πονηρόν· ἐὰν δὲ αἰσχράν, οὐχ ἕξεις κοινήν.

Πολλάκις γὰρ γυνὴ καὶ παῖδας ὑπερεβάλετο δυνάμει τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα. ἡ μὲν τῷ βίῳ κοινωνία, μακροτέραν τὴν φιλίαν ποιεῖ τῶν τεκόντων ἅπαξ.

Τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκα ἔχομεν· τὰς παλλακὰς δὲ τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος· τὰς δὲ γυναῖκας τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν.

Et vxore sedula. Potius enim est, quàm solas pecunias possidere,
Vxorem ducere virum, quamodò pudica sit.

Quanis mulier prudens marito suo inseruit. Eiusdem.

Papæ, ô mulieres, certè inter homines Apollonidæ.
Non aurũ, non regnum, non diuitiarum luxus
Voluptates tam eximias præbet,
Quàm boni maritis & vxoriis pia
Voluntas insita, & legitimè affecta.

Nihil est suauius, Cyrne, quàm vxor bona, Theognidis
Testiũ ego sum, tuq; vicissim mea veritatis esto testis.

Quanam domus inter homines vnquam beatis Sophoclis.
Diuitijs & delicijs absq; bona mulicre excreuit?

Mulieris virtutes pro dignitate laudare, Apollonidæ
Sapientis alicuius fuerit & doctæ viri.

O prædita animo quidem virili, Euripidis in
Corpore autem inter fœminas eximia. Oreste.

Virũ enim qui familiã perdit, phibet vxor Eiusdem.
Bona ei coniuncta, & seruat domum.

Bonis & ingenuis moribus verum ineſt philtrum Menandri.
Quo mulier virum facilè retinere solet.

Optima sunt diuitiæ generosam inuenisse Eiusdem in
coniugem. Andromeda.

Nihil tam familiare est ô Laches, Menandri.
Si quis consideret, quàm vir & mulier.

Virtutis est penu generosa mulier. Alexandri

Astrictus nuptijs haud amplius est liber. Euripidis in
Vnum verò hoc habet commodi, quoniam affinitati Antigone.
Bona coniunctus ab omni peccato sibi cauet.

Bona possessio viri est vxor benenola. Hippothoontis.

Mulier marito malis aut morbis affecto Euripidis in
Suauissima res est, si honestè domum inhabitet, Phœnis.
Mitigans iram, & à tristitia
Animum eius auertẽs. delectant etiam dolores
eorum quos amamus. * *alijs ἡδὺ καὶ ἀπαντῶν φιλῶν.*

Spartanorum lex mulctam statuit, primam Ex Aristo-
non ducenti vxorem: alteram serò ducenti: ter- nis commẽ
tiam & grauissimam illi, qui malam duxerit. tarijs.

Pittacus interrogabat quendam, quamobrẽ
vxorem ducere nollet: qui cùm respondisset,
Quoniam si formosam duxero, habiturus sum
communem. sin deformem, pœnam: Haudquaquam, dixit: sed si pulchram duxeris, non erit
tibi pœna: sin deformem, non habebis communem.

Sapius enim maior vxoris in maritum quàm Gaiipro Lu-
liberos benenolentia est. Nam diuturna vitæ cõ- cilia.
munio stabiliorem amicitiam reddit, quàm liberi semel nati.

Meretrices enim gratia voluptatis habemus: concubinas, ad quotidianam corporis cu- Demosthe-
ram: vxores verò, vt liberos legitimos gigna- nis in ora-
mus, & rei domesticæ fidã custodem ꝓficiamus. one contra Neæram.

Ex Musonij libro, an philosophum impediant nuptiæ.

Cùm verò quidam dixisset, nuptias sibi videri impedimento ad philosophandum esse: Pythagoræ quidem, dixit Musonius, non fuit impedimento, neque Socrati, neque Crateti, quorum vnusquisque cohabitauit vxori: nec vllos alios nominare possis, qui melius illis philosophati sint. Certè Crates licet domo, supellectile, bonisque omnibus careret, vxorem tamen duxit: & cùm latibulum nullum haberet proprium, in publicis Athenarum porticibus egit tum interdiu, tum noctu cum vxore. Nos autem qui domo progredimur, & famulos ministrantes aliqui nostrùm habemus, dicere tamen audemus philosophiam nuptiis impediri? Atqui philosophus auter & præceptor hominibus est in omni re, quæ quidem hominis naturæ conueniat. Sunt autem & nuptiæ secundum naturam, si quicquam aliud. Quam enim aliam ob causam opifex hominis, primùm quidem bipartito diuisit genus nostrum: deinde pudenda bina ei adiunxit, aliud mari, aliud fœminæ: dein cupiditatem vehementem vtrique iniecit conuersationis & coniunctionis cum altero, & ingens desiderium mutuum, vtrique alterius concitauit, vt mas fœminam appeteret, fœmina marem? Nónne igitur sit euidens, quòd vtrunque sexum conuersari iungiq; voluerit, & communi opera vitam instituere, seq; mutuò iuuare, & gignere simul ac educare liberos, vt genus nostrum perpetuum esset? Sed responde mihi, vtrum conueniat, vt quisque etiam proximi sui res agat, atque curet vt domus in ciuitate sint, ne ciuitas desoletur, & vt respublica bene se habeat? Quòd si dixeris vnicuique rem suam solùm curandam esse, reddes hominem nihil vel à lupo, vel vllis aliis immanissimis feris differentem, quæ per vim & rapacitatem viuunt, nulli parcentes vnde quicquam sibi gratum auferre possint, sine conuersatione, sine mutuis operis, ac sine omni iustitia degentes. At si fatearis humanum ingenium apiculæ similimum esse quæ sola viuere nequit: perit enim, si relinquatur sola: sed ad vnum & commune opus suarum congenerum tota inclinat, operam suam omnem & studium proximis coniungens: hæc si ita habent, & insuper malitia hominis censetur iniustum ac ferum esse, & proximum infœliciter agẽtem negligere: virtus autem eius, humanitas, benignitas, iustitia, beneficium & solicitum erga proximum esse: hoc pacto efficietur oportere singulos ciuitatem suam curæ habere, & familias in ea constituendas esse. Nuptiæ autem principium sunt constitutionis familiæ. Quisquis igitur homines nuptiis priuat, is abolet familiam, ciuitatem, & totum genus humanum, quod absque generatione non potest permane-

*forte ἀνθρώπων.

Ἄλλε δέ τινος φήσαντος, ὅτι ἐμπόδιόν αὐτῷ δοκεῖ εἶναι τῇ φιλοσοφίᾳ γάμος, καὶ ὁ σὺν γυναικὶ βίος, Πυθαγόρᾳ μὲν, εἶπεν ὁ Μουσώνιος, οὐκ ἐμπόδιόν ἦν, οὐδὲ Σωκράτει, οὐδὲ Κράτητι, ὧν ἕκαστος συνῴκησε γυναικί. καὶ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν ἄμφοιν ἑτέρους φιλοσοφήσαντας. καίτοιγε Κράτης ἄοικός τε καὶ ἀσκήνης, καὶ ἀκτήμων τέλεον ἦν, ἀλλ' ὅμως ἔγημε. εἶτα μηδὲ οἰκίαν δι' ἐσχον ἰδίαν, ἀλλ' ἐν τοῖς δημοσίοις Ἀθήνησι στοαῖς διημέρευε, καὶ διενυκτέρευε μετὰ τῆς γυναικός. ἡμεῖς δὲ ἀπ' οἰκίας ὁρμώμενοι, καὶ οἰκέτας τοὺς ὑπηρετοῦντας ἔχοντες ἔνιοι, τολμῶμεν ὅμως λέγειν ἐμπόδιον εἶναι φιλοσοφίᾳ γάμον; καὶ μὴν ὅγε φιλόσοφος, διδάσκαλος δή που πάντων καὶ παιδευτὴς τοῖς ἀνθρώποις ὢν, τῷ θεῷ καὶ φύσιν* ἀνθρώπων ὑποθήκην. καὶ φύσιν δή, εἴ τι ἄλλο, καὶ τὸ γαμεῖν. φαίη τις ἂν ὦν. ἐπεὶ τὸ χαίρειν ὁ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργὸς, ὑποτιθέμενος ἑτέρῳ δίχα τὸ ἥμισυ ἡμῶν, εἶτ' ἐπιπέμψας αὐτοῖς ἀπλῆτα ἀφροδίσια, τὸ μὲν θῆλυς, τὸ δὲ ἄρρεν εἶπε δὲ εἰς ποίησιν ὁρμὴν ἰσχυρὰν ἑκατέρῳ θατέρου τῆς θ' ὁμιλίας, καὶ τῆς κοινωνίας, καὶ πόθον ἰσχυρὸν ἀμφοῖν ἀλλήλων αἰτιᾶσθαι· πῶς μὲν γὰρ ἄρρεν, τὸ θῆλυς· πῶς δὲ θῆλυ, τὸ ἄρρενος; ἆρ' οὖν γνώσεσθαι, ὅτι ἐβούλετο συνῆναί τε αὐτὼ, καὶ συζῆν, καὶ τὰ παιδία τὸν βίον ἀλλήλοις συμμηχανᾶσθαι, καὶ θρέψειν παῖδας, καὶ ἐφ' ἡλικίᾳ ἅμα πανθᾶσθαι, ὡς αἰὲν ὁ θνητὸς ἡμῶν διέξοιτο γένος; τί δ' εἰ καὶ μοι, πάντα μὲν παρεσκεύακε ἕκαστον πολλῷ καὶ τὰ τῆς πόλεως, καὶ ὅπως οἴκοι ὦσιν ἐν τῇ πόλει αὐτῷ, καὶ ὅπως ἡ πόλις μὴ ἔρημος ᾖ, καὶ ὅπως ὁ κοινὸς ἐξῇ καλῶς; εἰ μὲν γὰρ ὡς φῂς, ὡς ὁ αὐτῷ σκεπτέον μόνοι, ἀποφαίνεις τ' ἂν ἄνθρωπον λύκου μηδὲν διαφέρειν, μηδ' ἄλλου θηρίου τῶν ἀγελαιοτάτων μηδενὸς, ἅτε βίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ πάντα ζῶντος, μηδὲν φιλόδωρον μηδενὸς, ἀφ' ὅτου μέλλοι καρπώσεσθαί τι ἡδύ· ἄμοιρα μὲν κοινωνίας ὄντα, ἄμοιρα δὲ συνεργείας τῆς ἀπ' ἀλλήλων, ἄμοιρα δὲ δικαίου πάντος. εἰ δὲ ὁμολογήσεις τῶν ἀνθρωπείαν φύσιν μελίσσης μᾶλλον πεφυκέναι, ἣ μὴ δυνατὸν μόνην ζῆν· ἀπόλλυται γὰρ μονωθεῖσα· πρὸς ἓν δὲ καὶ κοινὸν ἔργον τὸ ὁμοφύλων συνιέναι, καὶ συμπροθυμεῖσθαι καὶ συνεργάζεσθαι τοῖς πλησίον. εἰ τοίνυν τοιαύτην ἔχει, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις κακία μὲν ἀνθρώπου εἶναι λογίσαιτο, ἀδικία τε, καὶ ἀγελαιότης, καὶ τὸ τὸν πλησίον προσήκοντος κακῶς ἀφορᾶν· ἀρετὴ δὲ φιλανθρωπία, καὶ χρηστότης, καὶ δικαιοσύνη τυγχάνει, καὶ τὸ εὐεργετικὸν εἶναι, καὶ τὸ κηδεμονικὸν εἶναι τῆς πόλεως· ὅτῳ καὶ πόλεως ἐκείνῳ τῆς ἑαυτοῦ φροντιστέον, καὶ τὴν πόλιν οἰκεῖον προσηκτέον. ἀρχὴ δὲ οἰκείου προσηκτῆς, γάμος. ὥστε ὁ αἱρῶν τὸν ἀνθρώπων γάμον, αἱρεῖ μὲν οἶκον, αἱρεῖ δὲ πόλιν, αἱρεῖ δὲ σύμπαν τὸ ἀνθρώπειον γένος. τὸ γὰρ αὖ δεδεμένοις μὴ γένεσιν ὕστερος, καὶ

re: vt neque iusta & legitima generatio sine nuptijs. Nam quòd familia aut ciuitas non ex solis mulieribus, neque solis viris constet, sed mutua conuersatione, manifestum est. Nullam verò necessariam magis aut suauiorem coniunctionem, quàm viri & mulieris reperias. Nam quis sodalis sodali, aut frater fratri, aut filius parentibus tam fuerit amicabilis & gratus, quàm vxor est suo marito? Cuius item absentia adeò desiderabilis est, quàm viri vxori, & vxoris viro? Aut enim præsentia magis idonea fuerit ad leuandam tristitiam, vel augendum gaudium, vel calamitatem mitigandam? Quibus nam verò omnia esse communia existimantur, & corpora, & anima, & opes, præterquam viro & vxori? Has igitur ob causas viri ac mulieris amicitiam omnes antiquissimam omnium indicant. Et neque mater aut pater prudens plus se à liberis diligi requirunt, quàm coniuges quibus cum nupti sunt. Quinetiam ex historia patet, quanto maior sit vxoris in maritum amor, quàm parentum erga liberos. Admetus enim cùm hoc muneris diuinitus ei offerretur, vt duplum ætatis sibi destinatæ viueret, si quem suo loco moriturum exhiberet: parentes quidem licet decrepiti mortem pro ipso subire detrectauerunt: vxor autem Alcestis, valde iuuenis adhuc, prompta fuit ad moriendum pro marito. Porrò quòd nuptiæ magnum quid, & studio dignum sint, hinc etiam patet, quoniam Dij ipsarum curam gerunt, quare magnis honoribus coluntur: primùm Iuno, vnde & Pronubam eam appellamus: deinde Cupido, & Venus. Nam istos omnes hoc inprimis agere arbitramur, vt virum & mulierem ad liberorum procreationem coniungant. Vbi enim iustius Amor, & Iuno, & Venus adessent, quàm in viri & mulieris conuersatione legitima? Aut quando quis opportuniùs votâ faceret hisce numinibus, quàm cùm nuptias instituit? Quòd nam verò opus Venereum decentius appellabimus, quàm mariti & vxoris congressum? Cùm igitur tanta numina tueantur & curent nuptias ac generationem liberorum, cur eas diceret aliquis homini non conuenire? Aut si homini conuenire permittat, cur non etiam philosopho? An deteriorem cæteris philosophum esse decet? Minimè: sed meliorē, iustiorem, atque honestiorem. An quis non pejor nec iniustior est qui ciuitatem suam negligit, quàm qui ipsam curat? & qui suam solius rem agit, quàm qui publicam? Aut quia ciuitatis, humanitatis, & familiaritatis studiosior est is qui solitariam vitam sequitur, quàm ille qui familiam regit, liberos gignit, & ciuitatem suam promouet, quæ

ὕσης, ὑσὶ ἀ᾽ ἡμέσις εἶη, μὴ γάμυ οἴ ὄς, ἥτε δικαία ϗ νόμιμος. ὅτι μὲν γὰρ οἶκος, ἢ πόλις, ὑτ᾽ ἐκ γυναικῶν συνίσταται μόνον, ὕτ᾽ ἐξ ἀνδρῶν μόνον, ἀλλ᾽ ἐκ τ ποὸς ἀλλήλυς κοινωνίας, δῆλον. ἀνδρὶ δὲ ϗ γυναικῶν κοινωνίας, δῆλον ὐκ ἄν ἄλλοι τὶς, ὕτ᾽ ἀναγκαιοτέραν, ὅτι ποὸς φιλικὸν ἑταῖρον. ποῖος γὰρ * ἕτερος ἑτέρῳ ὕτω ποὸς εὐνοῦς, ὡς γυνὴ κατὰ τύχιος ὢν τ γαμικὸν ἢ; ποῖος δ᾽ ἀδελφὸς ἀδελφῷ; ποῖος δὲ γ. ὧσιν υἱός, πὸς δαὶ ἀπὰν ὕτω ποθεινὸς, ὡς ἀνὴρ γυναικὶ, ϗ γυνὴ ἀνδρί; τίνος δαὶ παρουσία μᾶλλον, ἢ λύπην ἐλαφρυνεῖ ἄν, ἢ χαρὰν ἐπαυξήσει, ἢ συμφορὰν ἐπιθορθώσεται; πὸτ᾽ δὲ νενόμισται ϗ κοινὰ εἶ πάντα, ϗ σώματα ϗ ψυχαὶ, ϗ χρήματα, πλὴν ἀνδρὸς ϗ γυναικός; ταῦτά τοι ϗ πάντες ἄνθρωποι πρεσβυτάτην νομίζουσι πασῶν τ ἀνδρὸς ϗ γυναικὸς φιλίαν. ϗ διὰ μὲν τοῦτ᾽ μήτηρ ἢ πατὴρ υἱὸν ἔχων θεοῖς ἀξιοῖ φίλτερος τ ἑαυτῶ τέκνων τ συνεζευγμένων γάμῳ. ϗ ὁ λόγος δὲ ὀκνῶ φαίνεσθαι δηλῶν, ὅσον ποτερπτ γονέων ποὸς τέκνα φιλίας, ἡ γυναικὸς ποὸς ἄνδρα, ὅτι Ἄδμητος δόσιν ταύτην λαβὼν παρὰ θεοῦ, εἰ προσθήκην τ αὐτῷ ἑαυτῷ τιθησόμενον, ζῆσαι διπλασίῳ χρόνῳ ὃ τεταλμένῳ αὐτῷ· τ μὲν γονέων οὐκ ἔτυχεν ἐθελόντων ποτὲ ὑποθαίνειν αὐτῷ, καίτοι γηγενεστάτων· ἡ γυνὴ δ᾽ ἡ γαμετὴ Ἄλκηστις, καμοῦ ἥ νέα ἔτι, ἐδέξατο ἑτοίμως τ θάνατον ποὸς ὑπὲρ ἀνδρός. ὅτι δ᾽ μέγα ϗ ἐξισασιάζον ὁ γάμος ὑστί, ϗ ταύτῃ δῆλον. Θεοὶ γὰρ ὅτι προθύμως αὐτ, καὶ νομίζοντας παρ᾽ ἀνθρώποις μεγάλοις τιμᾶσθαι μᾶλλον Ἥραν, καὶ δεκτῶς ζυγίαν αὐτ ποὸς ἀγορεύομεν εἶτα Ἔρωτα, εἶτα Ἀφροδίτην. πάντας γὰρ τούτους ἐπιτελεμβαίομεν ἔργον πεποιῆσθαι τοῦτο, συνάγειν ἀλλήλοις ποὸς παιδοποιίαν ἄνδρα ϗ γυναῖκα. πῶς μὲν γὰρ Ἔρως προσήκοντ᾽ ἄν δικαιότερον, ἢ ὅτι νόμιμον ἀνδρὸς ϗ γυναικὸς ὁμιλίαν; πῶ ἢ Ἥρᾳ πῶ ἢ Ἀφροδίτῃ; πότε δ᾽ ὢν δικαιότερον ἄξιόν τις τοῖς Θεοῖς τούτοις, ἢ ποὸς γάμου ἰόντας; ἢ δαὶ καλοῦντες Ἀφροδίσιον ἔργον ποοσκόπτως ἄν μᾶλλον καλοῖμεν, ἢ τὸν γαμετὸν ὧ τις γαμικῶ σύνοδον; ἢ τί δῆτα φαίη τὶς ἂν Θεὸς εἶναι τοσοῦτον μεγάλως ὑπισχνῶν, ϗ ὑπερποιῶν γάμου καὶ παιδοποιίαν, μὴ ποοσήκειν ἢ ἀνθρώπῳ ταῦτα; ἢ τί ἢ ποοσήκειν μὲν ὧ ἀνθρώπῳ ταῦτα, μὴ ποοσήκειν ἢ τῷ φιλοσόφῳ; πότερον κακίω εἶ χρὴ τ δεῖν τὸν φιλόσοφον; ἀλλ᾽ ὑχρὴ, χρεῖττω ἢ καὶ δικαιότερον, ϗ καλοκἀγαθικώτερον. ἢ ὅτι κακίων οὐκ ἔστι, ϗ ἀδικώτερος ἀνὴρ, τῷ μὲν κηδομένῳ τῆς ἑαυτῶ πόλεως, ὁ μὲν κηδόμενος; τῷ δὲ ϗ κοινὸν σχηποιοῦντος, ὁ ὃ αὐτῷ μόνον ὁρῶν; ἢ ὅτι φιλόπολις καὶ φιλάνθρωπος, καὶ κοινωνικὸς μᾶλλον ὅστιν, ὁ μονήρη βίον αἱρούμενος, τῶ νέμοντος οἶκον, καὶ ποιουμένω παῖδας, καὶ πόλιν αὔξοντος τῷ ἑαυτῶ, ἄνθρ ὑ-

* lege τραπεζοποιεῖται

omnia maritus facit? Constat itaque philosophum nuptias & generationem liberorum curare debere: quod si fieri debet, quo nam pacto verum hic sermo fuerit ô iuuenis, quem tu nunc dicebas, nempe philosophum à nuptijs impediri? Siquidem philosophari non aliud esse videtur, quàm ea quæ decet & conuenit, tum ratione inquirere, tum re ipsa facere. Hæc & huiusmodi ferè sunt id temporis ab ipso dicta.

Hieroclis ex I. b. de Nupt.

Maximè necessaria est oratio de nuptijs. Vniuersum enim genus nostrum ad societatem natum est. Prima autem & præcipua societas est, quæ per nuptias initur. Nam ciuitates sine familijs esse non possunt: & familia profectò innupti manca est: integra autem & perfecta illius, qui nuptus fuerit.

Ibidem.

Coniugalem vitam deligendam esse viro sapienti, in commentario de familijs ostendimus: sine vxore autem, non nisi aliqua circumstantia aut casus ita suaserit. Quandoquidem igitur vbicunque licet prudentem virum imitari oportet: prudenti autem nuptiæ ceu bonum proponuntur, nimirum & nobis conuenientes, nisi quid impedimenti prohibeat. Et hoc primum sit argumentum. Videtur autem & ipsa natura multo prius quàm vir sapiens, vtpote quæ & ipsum sapientem ad nuptias instigat, nos admouere. Non enim gregales nos solùm sed etiã συνδυαστικὰς, id est vt bini ageremus fecit: & huic societati vnum cõmuneq; opus, liberorum progenerationem dico, & vitæ habilis conuictum proposuit. Probè verò ipsa natura nos docet, quòd ex ipsius cõstitutione ea quæ facere decet deligi oporteat. Quippe singula animalia vitam naturali sua cõstitutioni idoneam viuunt: & per lonem stirpes quoque omnes similiter, eo quidem modo quo vita ipsis tribui potest: non enim ratione aut reputatione aliqua viuuntur ad eligendum res diudicandas. Verùm planta sola natura viuuntur, anima experies: animalia verò phantasiis ad res sibi commodas trahuntur, & cupiditatibus impelluntur. At nobis natura rationem donauit, vt & alia omnia, & cum omnibus, imò ante omnia ipsam naturam consideret, vt ad ipsam ceu scopum rectè splendideq; propositum feratur: & quicquid ei consonum est eligens, ad vitam decentem nos promoueat.

*ἐφεύσατο γὴν, alius codex habet εὖ φυγεῖν. Ibidem.

Proinde non erraverit aliquis, domum sine nuptijs mãcam esse dicens. Nam neq; pars princeps sine subdita, neque subdita sine principe animo potest concipi. Hæc sanè ratio non parum efficax mihi videtur ad commouendum illos, qui à nuptijs alieni sunt.

Ibidem.

Quinetiam vtiles esse nuptias affero, primùm quia diuinum reuera fructum producunt liberorum generationem,

παρὰ τῶν γαμούντων ἐπὶ μὲν οὖν τὸ σκοπὸν τὸν φιλόσοφον γάμον καὶ παιδοποιΐας ἱκανῶς δεῖλον. εἰ δ' ἀναγκαῖόν τοῦτο, πῶς ἂν ὀρθῶς ἔχοι, ὦ ἑταῖρε, ὁ λόγος ἐκεῖνος, ὃν σὺ ἄρτι ἔλεγες, ὡς ἐμποδίζον τὸν φιλόσοφον γάμους; καὶ γὰρ δὴ φιλοσοφεῖν ἕτερόν τι φαίνεται οἶμαι, ἢ ἃ πρέπει καὶ ἀναγκαῖα, λέγω μὲν ζητεῖν, πράττειν δὲ πράττειν. τότε μὲν δὴ τοιαῦτά τινα εἶπεν.

Ἀναγκαιότατός ἐστιν ὁ περὶ τοῦ γάμου λόγος. ἅπαν μὲν γὰρ ἡμῶν τὸ γένος ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. πρώτη δὲ καὶ συνεχεστάτη τῶν κοινωνιῶν, ἡ κατὰ τὸν γάμον. ὅτε γὰρ πόλεις αἱ πᾶσαι, μὴ ὄντων οἴκων· οἴκους τε ἀμήτελης μὲν τῶν ὄντων ὁ τοῦ ἀγάμου· τέλεος δὲ καὶ πλήρης, ὁ τοῦ γεγαμηκότος.

Οὐκοῦν ἐχρῆν τοὺς δεῖ εἰκῇ ἀποδιδόντας, ὥστε σοφῷ πρεπόντως μὴ ὄντι ὁ μὴ γάμος βίος· ὁ δὲ αὖ γυναικὸς, κατὰ δύναμιν. ἔστι ὅπῃ χρὴ μὴ τοῖς γε δυνάμεθα μιμεῖσθαι τὸν ἔχοντα ἰδεῖν· τούτῳ δὲ πρεπόντως ὅτι τὸ γαμεῖν, ἁπλοῦν τι καὶ ἡμῖν αἰεὶ εἴη καθῆκον, εἴτε μή τις εἴη τοιοῦτος ἐμποδών. ᾧ δὴ τοῦτο μὴ πρῶτον. ἔοικε δὲ καὶ πρὸς τοῦ σοφοῦ τοῦδε καλεῖν ἡμᾶς ἡ αὐτὸν τοῦτο ὅτι τὸν γάμον ἐξεβρύησε φύσις· ἥτις οὐ σωματικὰς ἡμᾶς ἀπεφήνατο μόνον, ἀλλὰ καὶ συνδυαστικὰς, μεθ' ὅτου τε, καὶ ἕνεκα ἔργου τοῦδε· τὴν συνδυασμὸν λέγω δὲ τοῦτο παίδων γένεσιν, καὶ βίου ἐξαγωγὴν εὐσταθῆ. δικαία δὲ διδάσκαλος ἡ φύσις, ὅτι τῇ παρ' αὐτῆς κατασκευῇ σύμφωνον τοῦτο ἐκλογῇ χρὴ γίνεσθαι τῶν καθηκόντων. ζῇ γοῦν ἕκαστον τῶν ζώων ἐπιτηδείως τῇ ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ. καὶ ἡ μὲν Δία τὸ φυτὸν ἅπαν ὡσαύτως, καὶ ὅ ἐπὶ αὐτῶν λεγόμενον ζῆν· πλὴν οὐκ ἐκλογισμῷ καὶ αἰσθήσει τινὰ χρώμενα, καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν βασανιζομένων ἐκλογαῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ φύσει φυτὰ ψιλῇ, ψυχῆς γὰρ ἄμοιρα· τὰ δὲ ζῷα φαντασίας τε ποιήσας ἐπὶ τὰ οἰκεῖα καὶ ὀρέξεως ἀγούσης πρὸς ὁρμάς. ἡμῖν δὲ ἡ φύσις ἔδωκε τὸ λογικὸν, πάντα τὰ ἄλλα πρόπαντα, καὶ σὺν πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, αὐτῷ καταφυόμενον τῷ φύσει· ὅπως ὡς πρός τινα σκοπὸν, * δεῖ φθέγξηται καὶ πράξῃ τι πρεπόντως πρὸς αὐτὸν, ἐκλεγόμενός τε τὸ σύμφωνον αὐτῇ πάσῃ, καθηκόντως βιοῦν τὰς ἡμᾶς ἀπεργάζοιτο.

Οἶμαι καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις, ἁπλῶς φήσας οἰκεῖαν τοῦ ἀνδρὸς γάμον. τῶν μήτε τὸ ἄρχον ἀνδρὸς τοῦ ἀρχομένου δυνάσθαι νοεῖσθαι, μήτ' ἀνδρὸς τοῦ ἀρχομένου τὸ ἄρχεσθαι. ὅπερ γὰρ ὁ λόγος δικαίως μοι δοκεῖ δεικνῦσι τοὺς ἠλοτεκομένους πρὸς γάμον.

Φημὶ τοίνυν καὶ σύμφορον εἶναι τὸν γάμον, πρῶτον μὲν ὅπερ θεῖον ὡς ἀληθῶς φέρῃ καρπὸν τοῖς τοῦ παίδων γένεσιν, οἳ πρὸ-

οἱ προσήκοντες μὲν ἡμῖν οἵ συμφυεῖς ἔτι καὶ αὐξεῖς ἐῤῥωμένοις, εἰς ἀπάσας γένοιντο πρόξενοι. * ἀγαθοὶ γὰρ ὄντες πάροικοι, κἂν μικροῦ ὑφ' ἡλικίας, καὶ γήρᾳ πιεζομένοις, οἰκεῖοι μὲν εἰς εὐπραγίας διφεστώσης κοινωνοί· συμπαθεῖς δὲ εἰς τὰς ἐναντίους χρείας ἕτοιμοι τὰ ἀμείνω. ἔπεστι καὶ πρὸς ἡδέσιν τέκνων λιστελὴς ἡ μετὰ γυναικὸς συμβίωσις. πρῶτον μὲν γὰρ ἀποτριβομένοις τοῖς θυραίοις καμάτοις ἐπανδέχεται θεραπευτικῶς ἀναλαμβάνουσα, καὶ μετὰ ἐπιμελείας ἀναπτερώσῃ πάσης. ἔπεστα τὰ ὄντων δυσχερῆ εἰς τὴν οἰκουσίαν, λήθην ἐπίθησι. τὰ γὰρ συνθεσπέσια τοῦ βίου, πρὸς μὲν τὴν ἀγορᾶι, ἢ τὸ γυμνάσιον, ἢ τὸ χωρίον, ἢ καθόλου πάσης μεμιγμένης καὶ ἀσχολίας, καὶ πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ συνήθης ἀχρίβειαν ἡμῖν, οὐκ ἔστι πρόχειρα τοῖς ἀναλγήτοις ὑπερορθώματα πρὸς ἀσμούς· αἰσθήσει δὲ ἐν τούτων, εἴς τε τὴν οἰκίαν ἐπιμελῶς, καὶ οἵ συχνοῖς τὴν ψυχὴν ἡδομένοις, ἐμπελάζῃ καιρῷ χρώμενα τούτῳ τῷ αἰτίᾳ ἡμᾶς, ὅταν γε ἔρημος βιοτείας καὶ μονήρης ὁ βίος. ἡ γυνὴ δὲ παροῦσα, μεγάλη λύπης, καὶ πρὸς ταῦτα παρηγορεῖα πυνθανομένη τι πρὸς τὸ ἐκτὸς, ἢ πρὸς τὸ ἔνδον αἰσθόμενα φέρουσα, καὶ συναγαπεσθομένη, καί πινα ἡδέα χρείαν ἐξ ἁπλότητος προθυμίας, καὶ διφεστώσης παρέχουσα. καὶ μὴν οἷα μὲν ἐστὶν ἑορταῖς συνεπιμεληθῆναι θυσιῶν καὶ ἱερουργιῶν οἷα δὲ ἐν οἴκοις ἀποδημίαις, δίκαιον ἡδέως τηρῆσαι, καὶ μὴ πολυπράγμονα παντὸς ἀποσκάπτουσαν τὸν οἶκον· οἷα δεῖ δαίμονι οἰκεῖν τοῦ, οἷα δὲ τὸ τόσσον, οἷα δὲ τὸ ποσταῖον, μακρὸς ἂν ἡμῖν ὁ λόγος πολύς· ἐπιξιὼν τὰ καθ' ἕκαστα. ἀρκεῖ γὰρ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὡς δεῖ μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις πρὸς μετρίαν τοῦ βίου διεξαγωγὴν, δυοῖν, συγγενικῆς εὐπινοίας, καὶ συμπαθοῦς εὐνοίας. ὅτι δὲ συμπαθέστερόν πι γυναικὸς εὕροιμεν ἄν, ὅτι τέκνων συνηδέστερον. παρέχει δὲ ἑκάτερον ὁ γάμος. πῶς οὖν οὐχὶ λυσιτελέσαιτ' ἡμῖν; ἀλλ' ἔγωγε καὶ καλὸν ἡγοῦμαι τὸν μετὰ γάμου βίον. πῆς γὰρ ἕτερος τοιοῦτος γένοιτ' ἂν οἰκίας κόσμος, οἷος ὅστις ὁ κατὰ τὸν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κοινωνίαν; ὃ μὲν δὴ πολυτελὴς οἶκος, καὶ † ἐρυθρόστρωτος τοῖχος, καὶ πρέσυα τῆς ἐπὶ τὸ καλλωπισμοῦ θαυμαζομένοις λίθοις διακεκοσμημένα, ἢ ζωγραφία, καὶ φαλίσιν μυῤῥινῶνες, ἢ ἄλλό τι τῶν ἐκπληττόντων τὰς ἠλιθίους, κάλλος ὅστις οἰκίας· ἀλλὰ ζεῦγος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, συγκαθημένων ἀλλήλοις καὶ καθηρωμένων θεοῖς γαμηλίοις, ἡμεθλίοις, ἐφεστίοις, συμφωνούντων μὲν ἀλλήλοις, καὶ πάντα καὶ ἃ πεποιημένων, μέχρι καὶ τοῦ σώματος, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς· καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιμελείας μὲν ἐχόντων τοῦ ὅπως ἀλλήλοις ἡ οἰκία, καὶ τὰ ἡρεσκότων· ἀναθροφὴν δὲ καὶ κηδεμονίαν τῶν τέκνων, ἐπιμέλειαν δὲ ὅτι σώφρονα, ὅτι † μὴ ῥᾳθυμοῦντα, ἀλλ' ἐμμελῆ

*qui nobis & valentibus adhuc, vtpote consanguinei, in omnibus negotijs opem ferunt: & ætate confectis senioq; præsis boni sunt auxiliarij: familiares quidem in secũda fortuna lætitiæ socij: in aduersa verò condolentes rerum tristium successores. Sed etiam præter liberorum procreationem vtilis est cum muliere conuictus. Primùm enim externis laboribus attritos suscipit officiosè tractans, & omni cum studio recreans: deinde animi tristitia oblitionem inducit. Tristiores enim vitæ partes, & in vniuersum omnis solicitudo aut negotium agẽtes nos circa forum, gymnasium, rus, aut inter amicos & familiares non tam euidenter molestant, necessarijs occupationibus admixta, & ceu caligine quadam eis obducta: expeditis autem inde, ac domum regressis, animoq; in ocium restituto, & ita molestiam sentiente suam, tædium per hanc occasionem augetur, si vita solitaria & beneuolentia expers sit. Mulier verò præsens magnum hic etiam solatium addit, interrogans aliquid de rebus externis, aut de domesticis ad ipsum referẽs, & in commune deliberans, vnde gaudij nonnihil animi eius minimè simulata promptitudine, & honesta lætitia nascũtur. Caterùm qualis sit vxor in festis ad victimas & sacrificia communiter procuranda: qualem se gerat peregrinante viro, ad familiam stabiliter cõseruandam, & non prorsus sine imperio: quale numen famulis videatur: qualem se præbeat in morbis, quàm sedulo auxilietur, hæc inquã omnia singulatim recensere nimis longum foret. Sat autem fuerit summam dixisse, nempe omnes homines ad vitam mediocriter transigendam duo requirere, auxilium à cognatis, & similiter affectam beneuolentiam. Nihil autem reperias quod aquè cum alio afficiatur & condoleat ac mulier, neque magis cognatum quàm liberos. Vtrunque autem nuptiæ præbent: quomodo igitur non vtilissima nobis fuerint? Insuper & pulchram existimo esse coniugalem vitam. Nam quod aliud huiusmodi ornamentum domus esse potest, quale per mariti & vxoris consortium efficitur? Non sanè preciosi ædificia, & sublimes muri, & peristylia vel ambulacra ornata lapidibus, quos plerique ob ignorantiam virtutis admirantur, neque pictura, & fornicati * myrrhinones, nec aliud quippiam ex illis quæ vulgus stupet, ornamentum est domus: Sed viri & mulieris coniugium, qui mutuò copulantur, & sacri sunt Dijs nuptialib. natalitijs, laribus: & inter se consentiunt, nihilq; non commune habent vsq; ad corpora, imò ipsas animas: qui domui & famulis decenter præsunt, liberos alunt & instituunt, denique eorum quæ ad vitam necessaria sunt curam gerunt neq; anxiè neq; negligenter, sed moderatã,*

* legendum ἀγαθοὶ.

† fortè κρόσσωτον.

* id est, loca myrtis consita, opere topiario structis arcuatim: vel eiusmodi picturæ.

† Expunctio dũ quæritur.

Quinis enim, licet antea rudis, poeta euadit, cùm primùm amor afflauit: ex quo constat, Amorem peritum esse poetam, omnesq; musicos poesis numeros continere. Nam quæ nec habet aliquis, neque nosci, alteri dare vel monstrare nequit. Quòd vtique per Amoris sapientiam animalia cuncta gignantur, quis dubitet? Artium quoq; facultatem, nónne ab hoc Deo tradi videmus? eumq; hominem, cuius hic est præceptor, quanis in arte præcellere? Contrà ab Amore alienum, in obscuro iacere? Sagittandi enim, medendi, & diuinandi peritiam appetitu amoreq; duce inuenit Apollo Amoris discipulus, musicam Musa, fabrilem Vulcanus, texendi artem Minerua, Iupiter Deorum hominumq; gubernationem. Quocirca res Deorum Amore pulchritudinis interueniente dispositæ sunt, deformitatem enim non sequitur Amor. Antea verò, permulta atque atrocia inter Deos propter necessitatis regnum, vt dicitur, contigerunt. At postquam Deus hic ex pulchrorum desiderio natus est, bona omnia ad Deos & homines peruenere. Ita mihi videtur, ô Phædre, ipse Amor primùm pulcherrimus optimusq; esse, deinde talia cæteris communicare. Succurrit mihi nunc metricum quiddam atque concinnum: Hic Deus est, qui pacem largitur hominibus, maris tranquillitatem, ventis requiem, cubile viuentibus, somniumq; in curis. Hic rusticitatem à nobis amouet, familiaritate nos conciliat, cœtus huiusmodi omnes congregans: in solennibus festisq; diebus, choris, & sacrificijs dux nobis est: mansuetudinem porrigens, exterminans feritatem, benevolentia largitor, malevolentiæ omnis expulsor, propitius, beneficus, spectandus sapientibus, Dijs placidus, exoptandus expertibus, participantibus possidendus ac tenendus, deliciarum, mollium illecebrarum, gratiarum dulcis perfusionis, & desiderij pater: bonorum studiosus, malorum spretor: in labore, in timore, in desiderio, in sermone gubernator, perfectus adiutor, seruatorq; præcipuus: cunctorum Deorum atq; hominum decus, dux pulcherrimus atque optimus, quem profectò sectari debet, præclarisq; hymnis venerari vir quisq; cantilenæ illius particeps, quam Amor ipse concinit, mentem Deorum hominumq; permulcens.

† τὸν θεῖον.

* ἀγαθὸν.

* πάμπολλα.

VITVPERATIO VENERIS,

& quòd malus sit Amor, ac multorum malorum autor, Sermo CLXXXV. Ex Io. Stobæo.

Dicæogenis.

CVm capti simus retibus amoris,
Cetius alienis gratificamur,
Quàm necessarijs & cognatis.

πᾶς γοῦν ποιητὴς γέγονεν, κἂν ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν, ἢ οὐ Ἔρως ἅψηται. ᾧ δὲ πρέπει ἡμᾶς μάρτυσίν χρήσασθαι, ὅτι ποιητὴς ὁ Ἔρως ἀγαθός, ἐν κεφαλαίῳ πᾶσαν ποίησιν τοῖς κτῶσι μουσικήν. ἃ γὰρ τις ἢ μὴ ἔχει, ἢ μὴ οἶδεν, ἢ ὅτι μὴ ἑτέρῳ δοίη, ἢ ὅτι μὴ ἄλλον διδάξει. καὶ μὴν τήν γε τῶν ζώων ποίησιν πόθεν, τίς σοφιστὴς ἂν ἀμφισβητήσειεν, μὴ οὐχὶ Ἔρωτος εἶναι σοφίαν, ἢ γίγνεται καὶ φύεται πάντα ζῶα; ἀλλὰ τὴν τῶν τεχνῶν δημιουργίαν οὐκ ἴσμεν, ὅτι μὴ μοῦσαι ὁ θεὸς οὗτος διδάσκαλος ἦλθεν, ἐλλόγιμος καὶ φανὸς ἀπέβη; ἢ δὴ αὖ Ἔρως μὴ ἐφάψηται, σκυτεύσει τοξικὴν γε μοῦσαν καὶ ἰατρικὴν καὶ μαντικὴν Ἀπόλλων αἰδοῦρον, ὀπλοποιΐας καὶ ἔρωτος ἡγεμονεύσαντος. ὥστε καὶ οὗτος Ἔρως αὖ μουσοποιὸς, καὶ Μοῦσαν μουσικὴν, καὶ Ἥφαιστος χαλκείας, καὶ Ἀθηνᾶ ἱστουργίας, καὶ Ζεὺς κυβερνήσεως θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. ὅθεν δὴ καὶ κατεσκευάσθη τοῖς θεῶν τὰ πράγματα, Ἔρωτος ἐγγενομένου δηλονότι καλοῦ. αἰσχρὸν γὰρ οὐκ ἔστιν Ἔρως. πρὸ τοῦ δέ, ὥσπερ οἱ ἀρχὴ εἶπον, πολλὰ καὶ δεινὰ θεοῖς ἐγίγνετο (ὡς λέγεται) διὰ τὴν τῆς ἀνάγκης βασιλείαν. ὅπου δὲ ὁ θεὸς οὗτος ἔφυ ἐκ τοῦ ἐρᾶν τῶν καλῶν, πόθεν ἀγαθὰ γίγνεται καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. ὅπως ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Φαῖδρε, Ἔρως πρῶτον αὐτὸς ὢν κάλλιστος, καὶ ἄριστος, μετ' ἐκεῖνα τοῖς ἄλλοις ἄλλων τοιούτων αἴτιος ἐστί). ἐπέρχεταί δέ μοι τι καὶ ἔμμετρον εἰπεῖν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν

εἰρήνην μὲν ἀνθρώποις, πέλαγος δὲ γαλήνην,
νηνεμίαν τ' αὐτῶν, κοίτην τε, ὕπνον τ' ἐπὶ κήδη.

ἐστὶ δ' ἡμᾶς μητρυιότητος μὲν κενοῖ, οἰκειότητος δ' πλεῖ· τὰς τοιάσδε ξυνῳδίας μετ' ἀλλήλων πάσας πίστεις ξυνίστησιν, ὁ ἱκέτας, ὁ χρείας, † ὁ θυμοῖς χαλώμενος ἡμῖν, τοιαύτην μὲν ποιεῖ χάριν, ἀγριότητα δὲ ἐξορίζει, φιλόφρονας, ἄδωρος δεσμωτείας, ἵλεως * ἀγαθοῖς, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς, ζηλωτὸς ἀμοίρεσι, κτητὸς θυμοίρεσι, ξυφῆς, ἀβρότητος, χλιδῆς, χρείττων, ἰμέρου, πόθου πατήρ· ὀπτιμελὴς ἀγαθῶν, ἀμελὴς κακῶν· ὁ πόνου, ὁ φόβου, ὁ πόθου, ὁ λόγου κυβερνήτης, ὀπιθάτης, * καταστάτης τε καὶ σωτὴρ ἄριστος· ξυμπόντων τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων κόσμος, ἡγεμὼν κάλλιστος καὶ ἄριστος, ᾧ χρὴ ἕπεσθαι πάντ' ἀνδρὰ ἐφυμνοῦντα καλῶς καλῆς ᾠδῆς μετέχοντα, ἣν ἅδει θέλγων πάντων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων νόημα.

ΨΟΓΟΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ· ΚΑΙ ὅτι φαῦλος ὁ Ἔρως, καὶ πόσων εἴη κακῶν γενέτωρ αἴτιος, Λόγος ρπέ.

ΟΤαν δ' Ἔρωτος ὁδὸν θεὸν ἀρκέσῃ,
θάσσον δικαίοις τοῖσιν χάριν ποιώμεθα,
ἢ τοῖς ἀνάγκης ὁ νόμος πεφυκώς.

Α'Μ'

Α᾽λλ᾽ ὅπαν ἐρῶντα νοῦν ἔχῃ τὸν ἀξιοῖ,
† τοῦδε τίνα τ᾽ † αἰώνιον ἔσται ὄφελος.
μόνον ἐς᾽ ἀπαρηγόρητον αἰθέρ᾽ ἔρως.
Η᾽ρων. Δ᾽ μαίνεσθαι δ᾽ ἄρ᾽ ἦν ἔρως βεβῶς.
Ε᾽ρως γὰρ ἀργὸν καπὶ τοῖς ἔργοις ἔφυ.
φιλῆ κἀποπλέκει, καὶ κόμης ξανθίσματα,
φθύει δὲ μόχθους. εἰ δέ μοι τεκμήριον,
οὐδὶς πεφυκεν βίοτον ἡσύχιον βροτῶν,
ὃς τοῖς δ᾽ ἔχουσιν ἠβώσης πέφυκ᾽ ὀδύ.
Σὺ δ᾽, ὦ κάκιστε πάντων θεῶν τε καὶ θεάων,
ἢ μὴ δίδασκε τὰ κακὰ φαίνεσθαι καλὰ,
ἢ τοῖς ἐρῶσιν εὐμενὴς παρείσασο.
Ε᾽ρωτα δεινὸν ἔγωμαι. σὺ δὲ τῶν λόγων
ἑλοῦ τὰ βέλτι᾽. ὥστ᾽ ἄπιστον ἐς᾽ ἔρως,
καὶ τῷ κακίστῳ τῶν φρενῶν οἰκεῖν φιλεῖ.
Κύπρις γὰρ οὐδὲ νηλεὲς μὴν χαλᾷ,
οὔτ᾽ αὖ βιάζει, μᾶλλον εὐτυπὴν φιλεῖ.
κἄπειτα πίκτει πόλεμον εἰς δ᾽ αἰάσιον
δόμων ἀφαιρεῖ πολλάκις τὰ πρόσθε.
Τάνδ᾽ Α᾽χὼ Δάφνις ποθ᾽ ἁμείβετο, Κύπρι βαρεῖα,
Κύπρι νεμεσατὰ, Κύπρι θνατοῖσιν ἀπειθής.
ἡ γὰρ Κύπρις πέφυκε τῷ σκότῳ φίλη·
τὸ φῶς δ᾽ ἀνάγκαν προσπίπτοι σωφρονεῖν.
Τοῖος γὰρ φιλότητος ἔρως ὑπὸ καρδίαν ἑλυσθὶς
πολλὰν κατ᾽ ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχυε,
κλέψας * σὸ φρένων ἀπαλὰς φρένας.
Δύσφορος, ἔγκειμαι πόθῳ ἄλυτος, χαλεπῆσι
Θεῶν ὀδύῃσιν ἔκπαγλ᾽ ἐπαρθμὸς δ᾽ οἰστῶν.
Ε᾽ρωτος γὰρ νόσημα τοῦτ᾽ ἐφήμερον κακὸν,
ἔχοιμ᾽ ἂν αὐτὸ μὴ κακῶς ἀπεικάσαι,
ὅταν παγὺν φανέντες αἰθρίῃ χρόᾳ
χρύσαλλον ἁρπάσωσι παῖδες ἄγαν,
τὰ πρῶτ᾽ ἔχουσιν ἡδονὰς ποτ᾽ οἰστὸς,
τέλος δ᾽ ὁ χυμὸς ὕδωρ ὅπως ἀφῇ θέλῃ,
ὅτ᾽ οὐ χρεῶν ὃ κτῆμα σύμφορον μόλῃ.
† ὅτι τοὺς ἐρῶντας αὐτὸς ἵμερος
δρᾶν καὶ μὴ δρᾶν πολλάκις προσίεται.
Η᾽ ὡς Οἰάγροιο παῖς Θρηικίης Ο᾽ρφεὺς,
οὐ θυμῷ Κάλαϊν ἔρξε Βορηιάδην.
πολλάκι δὲ σειρῆσιν οὐ ἄλσεσιν ἕζετ᾽ ἀείδων
ὃν πόθον, ὃς᾽ ἦν οἱ θυμὸς οὐ ἠσυχίη.
ἀλλ᾽ αἰεί μιν ἄγρυπνοι ὑπὸ ψυχῇ μελεδῶνες
ἔδυνον, θαλερὸν δερκόμενον Κάλαϊν.
τὸν μὲν Βιστονίδες κακομήχανοι ἀμφιχυθεῖσαι
ἔκτανον, † ἐμὴν φάσγανα ἐξάμενα,
ὕνεκα πρῶτον ἔδειξεν σὺν Θρήκεσσιν ἔρωτας

Si quis amantem hortetur ad sapiendum, Menãdri in Aphrodisija.
Experietur in aliquo inanem suam operã esse. † mal. παρά τινι.
Quippe solus amor inter homines, nullo sermone consilióve monetur. † leg. νήκεστον.
Amabam. Amor autem hominibus furor est. Euripids in Antigone.
Amor ociosa res est, & inutilis ad opera. Eiusdem in Danae.
Amat specula, & flauas comas tinctúras:
Fugit labores. Argumento mihi est,
Quia nullus mortalium mendicans victum,
amauit:
Sed inter locupletes iuuenis Cupido agit.
Tu verò ô pessimè omnium Deumq́ & hominum, Eiusdem.
Vel ne persuadeas mala iudicari bona,
Vel amantibus adsis benignus & propitius.
Graues patimur amores. Tu ex sermone Eiusdem in Andromeda.
Optima eligito. Nam infidus est amor,
Et pessimum quemq́ animum inhabitare solet.
Quandoquidem Venus admonitioni non cedit, nec relaxatur. Euripidis in Dictye.
Et si cogas, magis solet intendi,
Deinde bellum suscitat. ad euersionem autem
Familiarum, huiusmodi res sæpenumero exeunt.
Daphnis olim ad Echo sic loquebatur: ô dura (*Venus,* Theocrit.
O Venus reprehendenda, ô mortalibus infesta.
Venus enim amica est tenebris,
Lux autem temperantia necessitatem adfert.
Tanta enim amoris vis sub corde meo in- Archilochi.
uoluta
Ingentem oculis caliginem effudit,
Suffurata è pectore teneram mentem. † lu.
Miser in amore iaceo, exanimis. Et mea
difficiles
Dolores, voluntate Deorum, ossa penetrant.
Hæc ægritudo amoris, malum est diarium, Sophoclis in amatoribus Achillis.
Quare non ineptè ipsum comparauerim huic
rei, quæ contingit,
Cùm oborto gelu per aera serenum, manibus
Glaciem pueri arripiunt.
Primùm enim voluptatem inter se capiunt,
Tandem verò neq́ volunt colliquatum gelu dimittere,
Neq́ res est quæ commodè manibus retineatur.
Sic & amantes eadem cupiditas,
Nunc facere, nunc abstinere, frequenter urget. † ἐνυγὶ
Vt Orpheus Oagri Thracij filius Phanoclis.
Ex animo Calain Boreæ gnatum amauit.
Et sæpius in syluis sedit cantans opacis
Suum amorem, nec animus ei tranquillus erat.
Perpetuoq́ ipsum vigiles in pectore curæ
Angebant, tenerum videntem Calain.
Cæterùm Bistonides mala ei molientes circumfusæ
Interfecerunt, cùm enses oblongos acuissent, † ἐλίσσω.
Quoniam primus ostenderat inter Thraces
amorem

Masculũ, neq; Venerẽ approbauerat mulierum.
*for. aiúlũ. Amputarunt igitur eius caput, idq; statim
Vnà cum testudine in mare Thraciũ abiecerũt,
Clauo affigentes, vt per mare veherentur
Ambo simul glauciũ madida vndu:
Illa verò mare canũ ad Lesbũ admouit sacram.
Edebatur autem per mare sonus veluti arguta
Perq; insulas, & littora salsa. Ibi vocale (lyra,
Orphei caput sepelierunt viri.
Et testudinem quoq; in tumulo posuerunt argu- 10
tam, quæ etiam mutas (cebat.
Petras, et Orci tristem aquam persuasione mul-
†ποιῶν. Post illud tempus et cantilena, & iucundus ci-
thara lusus (cis artibus oblectatur.
Insulam occupat, quæ omnium maximè musi-
*ἀρῥίοι. Porrò Thraces vt resciuerunt Martia facta mu-
lierum
Sæua, & cunctos grauis inuasit tristitia,
Suas vxores pungebãt, vt in corpore signa gerẽ-
Liuida, dira cadu nõ obliuiscerentur. (tes 20
Quinetiam ad sumendum pœnas pro Orpheo
occiso, stigmata instigunt mulieribus
Adhuc hodie, propter illud flagitium.
Menandri in Andria. Cæterùm amor tenebras omnibus offundit,
vt videtur, etiam illis qui secundum bo-
nam rationem
Et decenter affecti sunt.
Cinæ. Nullus hominũ colat lacrymosum Amorem,
Neq; desiderium puerile, neq; iucundã Venerem,
Propter hæc enim Moron tristem descendit in 30
Orcum. (mul etiam non facile
Menandri in Aetiope. Est enim Amor natura surdus admonenti: si-
Est, iuuentutem & Deum ratione vincere.
Eiusdem in Thesauro. Quòd si amanti audaciam abstuleris, abit,
*ἤγλαφε. Et in Ialemos ipsum inscribit amorem.
Ex Moschi Siculi Bucolicis. Alpheus post Pisam vbi mare ingressus est,
Procedit in Arethusam aqua fluens oleastros
vegetante, (crum puluerem,
Et dona pulchras frondes ferens. floresq; & sa-
Et profundus in vndis manat, sub mari autem 40
Inferi* pfluit, nec eius aqua salsugini miscetur.
Cæterùm mare non sentit transeuntẽ fluuium.
Sic puer ille grauiter afficiens, mala machinãs,
ardua docens (tare docuit.
Cupido, amnem quoq; propter amoris vim na-
Eiusdem. Corpore non albus est, sed igni similis. Oculi
verò eius
Acres et flammei, mala mens, eloquium suaue.
Non enim eadẽ sentit & loquitur: vox mellea.
Quòd si irascatur, animum habet efferum, atq; 50
dolosum. (lat,
Idem alatus. sicut auis, ad alium post alium vo-
Viros atq; mulieres, et viscera abscidet. (denso
Ex Bionis Smyrnæi bucolicis. Adolescens olim auceps in nemore arboribꝰ
Dum venatur aues, fugitiuum vidit Amorem
Buxi ramo insidẽtem. Vt igitur animaduertit,
Gaudens (quoniã auis ei permagna videbatur)
Do-ium pro ἔχοντα.

ἄῤῥενας. Θεὸν πόθους ἥνεσι θηλυτέρων.
Ὅς ἀπὸ μὲν κεφαλὴν χαλκῷ τάμεν, αὐτίκα δ' *ὑπτὸν
εἰς ἅλα Θρηικίλλῳ ῥίψας ὁμῷ χέλυϊ
πλῶ κατὰ μέσσα, γλαυκῇς τεθρόμμενος ἀῤῥοΐοις.
τὰς δ' ἱερῇ Λέσβῳ πολιὴ ἐπέκλυσε θαλάσσα.
ἠχὴ δ' ὡς λιγυρῆς πάντοι ἐπέσχε λύρης,
ὑσσε τ', αἰγιαλοὺς θ' ἁλιμυρέας. ἔνθα λίγεια
αἰέρες Ὀρφείῳ ἐκτέλεσαν κεφαλῷ.
ἐν δὲ χέλυν τύμβῳ λιγυρὴν θέσαν, ἣ καὶ ἀοιδὸς
πέτρας, καὶ Φόρκυ † σιγηρὸν ἔπεισεν ὕδωρ.
ἐκ κείνου μολπαί τε καὶ ἱμερτὴ κιθαρισμὸς
νῆσον ἔχει· πασέων τ' ὄντιν' ἀοιδοτάτην.
Θρῆκες δ' ὡς ἐδάησαν * Ἀῤῥία ἔργα γυναικῶν
ἄγκελα, καὶ πάντας δυσὶν ἐσπλῆσε πάχος,
ὃς ἀλόχους ἔστιζον, ἵν' ἐν χροὶ σήματ' ἔχωσιν
καὶ νέαι, σὺν θῷ μὴ λελάθοιντο φόνου.
ποιναὶ δ' Ὀρφῆϊ καιδῶν τίζοισι γυναῖκες
εἰς ἔτι νῦν, κείνης εἵνεκεν ἀμπλακίης.
Τὸ δὲ ἐρᾶν ὑπισχνεῖται ἅπασιν, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς ἀλόγοις, καὶ τοῖς καλῶς ἔχουσιν.
Μή τις τιμάτω θνητῶν πολύδακρυν ἔρωτα,
μηδὲ πόθον παίδων, μηδ' ἱμερτὴν φιλότητα,
τῶν ἰότητι Μορῶν κατέβη πολύκλαυτον ἐς ἄδην.
Φύσει γὰρ ἐς Ἔρωτ' ἐνδέτους κωφὸν, ἅμα δ' ἀῤῥᾳστότητα νικᾶν ὄντι, καὶ Θεὸν λόγῳ. (δέον
Ὅταν δ' ἐρῶντος τόλμαν ἀφέλῃς, οἴχεται,
εἰς τὸν Ἰαλέμυς τε τοῦτον * ἔγραφε.
Ἀλφεὸς μὲν Πίσσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύσῃ,
ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν ἄγαν κτιτὴν φόρον ὕδωρ,
ἔδρα φέρων, καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱερήν·
καὶ βαθὺς ἐμβαίνῃ τοῖς κύμασι, τὴν δὲ θάλασσαν
πέρην οὐδὲ μίσγεται, καὶ μίγνυται ὕδασιν ὕδωρ.
καὶ δ' οὐκ οἶδε θάλασσα διερχόμενόν ποταμοῖο.
κωφὸς δυσδόλιτος, κακομήχανος, αἰνὰ διδάσκων,
καὶ ποταμὸν δολίην φίλεεν Ἔρως ἐδίδαξε κελεύθων.
Χρῶτα μὲν ἐν λευκὸς, πυρὶ δ' ἴκελος· ὄμματα δ' αὖ
δριμύλα καὶ φλογόεντα, κακαὶ φρένες, ἀδὺ λάλημα·
ἐν γλώσσῃ τοὶ μὲν, καὶ φθέγγεται· ὡς μέλι φωνά.
ἐν δὲ χολῇ νόος ἐστὶν αἰάμενος, ἠπεροπῆα.
καὶ πτερύγας ὡς ὄρνις ἐφίπταται ἄμμιν ἐπ' ἄμμε,
αἰέρας ἠδὲ γυναῖκας, ὅτι ἀσπαίρουσι δὲ καὶ θνητούς.
Ἰξὸν τὰς ἐπὶ κῶας ἐν ἄλσει δυσφράσιτι
ὄρεα θηρεύων, τὸν ἀπ' ὄρχατον εἶδεν Ἔρωτα
* ἐσδεδεμένον πύξιον ποτὶ κλάδον. ὡς δ' ἐνόησε,
χαίρων, ἔνθεκα δὴ μέγα φαίνετο ὄρνεον αὐτῷ,

ὧν

τὼς καλάμως ἅμα πάντας ἐπ' ἀλλήλοισι συνάπτων,
ᾧ καὶ τᾷ τὸν Ἔρωτα μετάλμονι ἀμφεδόκευεν.
χὠ παῖς ἀκαλάφων, ἔνεχ' οἱ τέλος ὧδὲ ἀπάντα,
τὸν καλάμως ῥίψας, ποτ' ἀροτῆα πρέσβυν ἴκανεν,
ὅς νιν παῖδα τέχνην ἐδίδαξατο, καὶ λέγῳ αὐτῷ,
καὶ οἱ δᾶξεν Ἔρωτα καθήμενον. αὐτὰρ ὁ πρέσβυς
μειδιόων κίνησε κάρη, καὶ ἀμείβετο παῖδα·
Φεῦδεο τᾶς θήρας· μηδ' ἐς τόδε τ' ὄρνεον ἔρχευ.
φεῦγε μάχαν κακόν· ἐστὶ δ' ὁ θηρίον. ὄλβιος ἔσῃ,
εἰ σόκα μή μιν ἕλῃς. ἢν δ' αὖτις ἐς μέσσον ἔλθῃς,
σοὶ τόδε νῦν φεύγων καὶ ἐπάλμενος, αὐτὸς ἀφ' αὑτῷ
ἐλθὼν ἑξαπίνας, κεφαλαῖ σέθεν ἁμὶ σεῖο καθίξει.

Ἄμερε Κυθερηΐδα, Διὸς τέκος ἠδὲ θαλάσσας,
πῶλε τόσον θαλεροῖσι καὶ ἀθανάτοισι χαλέπτῃς;
τοῦτόν ἔφας, τί νυ τόσσον ἀπέχθεο, καὶ * πίναυπα
παλίκιον ὡς πάντεσσι κακὸν τὸν Ἔρωτα τέκνᾳ,
ἄγριον, ἄστοργον, μορφᾷ νόον οὐδὲν ὅμοιον;
ἐς τί δέ νιν θάλαιον καὶ ἐκβόλον ὤπασας ἡμῖν,
ὡς μὴ πικρὸν ἐόντα δυνάμεθα τὤνδον ἀλύξαι;

Νῦν ἔγνων τὸν Ἔρωτα βαρὺς Θεός. ἦρα λεαίνης
μαστὸν ἐθήλαξεν· δρυμῷ τέ νιν ἔθρεψε μάτηρ,
ὅς μ' κατασμύχων, καὶ ὀστέων ἄχρις ἰάπτει.
Φεῦ φεῦ· βεβιῶσ ἔρωτες ὡς κακὸν μέγα.
Ἔρωτες ἡμῖν εἰσι πᾶσι τοῖσι βίου.
ὁ μὲν γὰρ εὐγενῆ ἑαυτῷ λαβὼν
τὸν δ' οὐχὶ τοῦτο φροντὶς, ἀλλὰ χρημάτων
πολλῶν κεκλῆσθαι βούλεται πατὴρ δόμοις.
ἄλλῳ δ' ἀρέσκει μηδὲν ὑγιὲς ἐν φρεσὶν
λέγοντι πείθειν τοὺς πέλας τόλμη κακῇ.
οἱ δ' αἰσχρὰ κέρδη τοῖσδε τῶν καλῶν βροτοῖς
ζητοῦσιν. ὧδε βίοτος ἀνθρώπων πλανᾶται.

Ὦ τλῆμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί αὖ οἷς παθὼν καλὸν φιλήσας ἆρα οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος μᾶλλον εἴη αὐτὸ ἐλευθέρου; πολλὰ δὲ δαπανᾷν εἰς βλαβερὰς ἡδονάς; πολλὴν δ' ἀχολίαν ἔχειν πρὸς μηδὲν ὑγιὲς καλοῦ κἀγαθοῦ; ἀναγκάζων δ' ἀναγκαῖα, ἐφ' οἷς οὐδεὶς ἂν μαινόμενος ἀναγκάσειε; Ἡράκλες, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ὡς δριμύ πινα λέγεις δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθα ὅτι τὰ φαλάγγια οὐδὲ ἡμιωβολιαῖα τὸ μέγεθος ὄντα, προσαψάμενα μόνον τοῦ σώματι, ταῖς τ' ὀδύναις ἐκπλήττει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη Ξενοφῶν. εἰσὶ γάρ τι καὶ τὰ φαλάγγια καὶ τὸ δῆγμα. ὦ μῶρε, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς μὲν καλοὺς οὐκ οἴει φιλοῦντας σωφρονεῖν, ὃ σὺ οὐχ ὁρᾷς; οὐκ οἶσθα ὅτι καὶ τὸ θηρίον τὸ καλοῦσι καλὸν καὶ ὡραῖον, πολὺ δοκοῦσιν εἶναι φαλαγγίων, ὅσῳ

Et calamos simul omnes inter se coniungens,
Huc illuc transilientem obseruabat Amorem.
Tandem verò indignatus, quia nihil proficiebat,
Abiectis arundinibus senem adiuit aratorem,
A quo hanc artem didicerat, eiq; rem narrauit,
Et sedentem ostendit Amorem. Porrò senex
Subridens mouit caput, & respondit puero:
Abstine venatione, nec istam auem insequitor.
Fuge procul: mala est haec bestia, tuq; beatus
Dum non ceperis ipsam. sed cùm adultus fueris in virum,
Ille qui nunc fugit & resilit, ipse sua sponte
Accedens, subitò capiti tuo insidebit.
O placida Venus, Iouis & maris filia, Eiusdem.
Quid est quòd adeò hominib. et Dijs molesta es?
Parum dixi: imò quid adeò infensa es, vt illud
Tantum omnibus malum Amorem pepereris,
Crudelem, immitem, ingenio longè dissimilem forma? *Pro corrupta.
Cur verò alatum eundem, & sagittarium nobis dedisti,
Vt illum quantumuis acerbum effugere nõ possemus?
Nunc noui Amorem: grauis est Deus. Nimirum leaena Theocriti.
Vbera suxit: & mater ipsum in sylua educauit,
Qui me exurens vsque ad ossa ledit.
Heu, heu: amores quantum pariunt mali hominibus. Menandri, aliàs Euripidis in Medea.
Varij nos amores diuersorum vitae generum afficiunt. Euripidis in Rhadamantho.
Aliquis enim nobilitatem acquirere studet:
Alius hanc negligit, sed opum
Vult appellari multarum pater in aedibus.
Est cui placet, nihil sani ex animo
Dicendo persuadere propinquis improba audacia.
Nonnulli homines turpe lucrum potiùs quàm honestatem
Quarunt. Adeò hominũ vita erroribus agitur.
O miser, dixit Socrates, quid nam te passurũ putas, si pulchrum puerum oscularis? An nõ statim te seruum fore loco liberi, multa insumpturum ad noxias voluptates, ocium tibi defuturum ad bona & honesta studia: denique cogendum te illis rebus operam dare, quas ne insanus quidem curaret? Papae, inquit Xenophon, quàm grauem mihi narras osculo vim ineße. Tum Socrates: An verò id mirare? Nescis quòd phalãgia, qua magnitudine ne dimidium quidẽ obolum aquant, vbi solùm attigerunt ore homines, doloribus eos exagitant, & à mente alienant? Verum est, ait Xenophon: immittũt enim aliquid phalangia mordendo. O stulte, Socrates inquit, pulchros verò osculantes nõ inferere putas quidpiam, quod visum tuũ effugiat? An ignoras istud animal, quod pulchrum & formosum appellãt, vel hoc nomine phalangiis esse terribilius, quòd Xenophõtis lib. 1. memorabilium Socratis.

hac tactu solum, illud verò etsi non tangat, sed si quis ipsum aspexerit solùm, immittit aliquid
*πόθεινον. etiã eminus eiusmodi, quod insaniam cierepossit. Fortassis & Cupidines iccirco sagittarij dicuntur, quoniam specioso à longinquo etiam vulnerant. Proinde consulo tibi, ô Xenophon, vt cùm formosum aliquem videris, fugias quantum potes, ita vt ne respicias quidem. Tibi verò, ô Critobule consulo, vt integrum annum absis: vix enim intra hoc tempus à morsu sanari poteris.

Phauorinus. Affectus quidam animo meo accidit: & quid nam sit, ignoro: dicunt autem ipsum esse amorem, qui eo initiati sunt. O inuide, & irrationalis damon, imbecillum corpus inuasisti, quod tibi ferendo non est. Absisto à te damon: cedo pugna: non tibi milito.

Theophrasti. Est autem amor irrationalis cuiusdam cupiditatis excessus, qui velocem habet accessum, tardum autem discessum.

Theophrasti. Prodicus aiebat, cupiditatem geminatam, amorẽ esse: amorẽ verò geminatũ, insaniã fieri.

Theophrastus interrogatus quid esset amor, respondit, animæ ociosæ affectus.

Ex Plutarcho, quòd Amor nõ sit iudicium. Nonnulli amorem prædicant esse mentem, alij cupiditatem, alij insaniam, sunt qui diuinum quendam & damonium animæ motum: quidam planè Deum faciunt. Quocirca rectè aliquibus visum est, à principio cupiditatem solùm esse: si verò excedat, furorem. Et similem ei esse amicitiam. Quòd si humilis sit amor, agrestudinem: prosperè verò auctus, diuinum quendam furorem parit. Quamobrem ipsum gerere facem & poetæ dicunt, & figuli seu statuarij, atque pictores cum face ipsum formant. Nam & ignis pars splendida, suauissima est: vrens verò, molestissima.

Ibidem. Quemadmodum amicos dum sani sunt, si peccauerint, redarguere & admonere optimum est: in delirijs autem & phrenitide non pugnare illis nec aduersari solemus, sed assentire & annuere. Ita eos qui propter iram aut auaritiã delinquũt, libertate sermonis coercere ac inhibere oportet: amantibus verò vtpote agris danda est venia. Proinde optimum fuerit statim ab initio amori ſ semini locum non dare: quòd si tamen innascatur, adito altaria Deũm auerruncorum, iuxta Platonem. Frequentato sapientium
*σωφρονῶν, vel sanã. virorum conuersationes. Expelle feram abste, priusquam vngues & dentes producat. Sin minùs, iam adultum malum impugnandum tibi erit, cùm ipsum adhuc parvulum & infantem amplecteris. Sed quí nam amoris vngues ac dentes sunt? Suspicio, zelotypia. At habet quidpiam illex ac floridum. Sphinx etiam varietatem alarum illecebrosam habuit. Et

Ad solis radios conuersa, aureus erat

ἐκεῖνα μὲν ἀφάμενα, τοῦδε δὲ ἁψαμένου, ἐὰν δέ τις αὐτὸ θιγὼν, εἰσιδεῖ τι καὶ πόρρωθεν τοιοῦτον, ὥστε μανῆναι ποιῆσαι. ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες, τοξόται ὀφθέντες καλοῦνται, ὅτι καὶ * πόρρωθεν οἱ καλοὶ πληγώσουσιν. ἀλλὰ ξυμβαλοῦσι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπόταν ἴδῃς τινὰ καλὸν, φεῦγε προδραμών. σοί σε, ὦ Κριτόβουλε, συμβαλῶ, ἀπεναντίσας. μάχης γὰρ οὐ ἴσως ἐν ποσὶν χρόνῳ ὁ δῆγμα ὑγιὲς γένοιτο.

Πάθος τί μοι προσέπεσε τῇ ψυχῇ, καὶ τί μοὐ ἔστιν οὐκ οἶδα· ἔρωτα δὲ αὐτὸ λέγουσιν εἶναι, οἱ μεμυημένοι. βάσκανε δαῖμον, καὶ ἀλόγιστε, ἀσθενῆ προσελήλυθας σώματι, φέρειν σε μὴ δυναμένῳ. ἔξισθί μοι σὺ δαῖμον. ἀποχωρῶ σοι τῆς μάχης. οὐκ εἰμί σοι στρατιώτης.

Ἔρως δέ ἐστιν ἀλογίστου τινὸς ἐπιθυμίας ὑπερβολὴ, ταχεῖαν μὲν ἔχουσα τὴν πρόοδον, βραδεῖαν δὲ τὴν ἀπόλειψιν.

Ἐπιθυμίαν μὲν διπλασιαθεῖσαν, ἔρωτα εἶναι· ἔρωτα δὲ διπλασιαθέντα, μανίαν γίγνεσθαι.

Θεόφραστος ἐρωτηθεὶς τί ἐστιν ἔρως, παθος, ἔφη, ψυχῆς ἀργαζούσης.

Οἱ μὲν γὰρ νοῦν τ' ἔρωτα, οἱ δὲ ἐπιθυμίαν, οἱ δὲ μανίαν, εἰ δέ τι θεῖόν τι κίνημα τ' ψυχῆς ἢ δαιμόνιον· οἱ δὲ αὖ πάντως Θεὸν αἰτιῶνται. ὅπη ὀρθῶς εἰσίοις ἔδοξε, δεῖ μὲν ἀρχόμενον, ἐπιθυμίαν εἶναι· εἰ δὲ ὑπερβάλλοι, μανίαν· εἰ δὲ αὖ πρὸς φιλίαν· εἰ δὲ ταπεινότερον, ἀρρωστίαν· εἰ δὲ δύσκολον, ἀθυμίαν. δεῖ γὰρ περφέρειν αὐτὸν οἵ τε ποιηταὶ λέγουσιν, οἵ τε πλάσται, καὶ γραφεῖς δημιουργοῦσιν. ὅτι καὶ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν λαμπρὸν, ἥδιστόν ἐστι· τὸ δὲ καυστικὸν, ἀλγεινότατον.

Ὥσπερ γὰρ τοὺς φίλους ὑγιαίνοντας μὲν, αἰ πλημμελῶσιν ἐξελέγχειν καὶ νουθετεῖν, κρεῖττόν ἐστιν· οἰ δὲ ταῖς παρακμαῖς καὶ τοῖς φρενιτισμοῖς εἰώθαμεν μὴ διαμάχεσθαι, μηδὲ ἀντιπίπτειν, ἀλλὰ καὶ συμπαθεῖ φέρεσθαι καὶ συνεπινεύειν. οὕτω τοὺς δὲ ὀργὴν ἢ πλεονεξίαν ἀμβλύνοντας, αἰακτέον τῇ παῤῥησίᾳ δεῖ καὶ κωλύειν, τοῖς δὲ ἐρῶσιν ὥσπερ νοσοῦσι, συγγνώμην ἔχειν. δεῖ κρατεῖν μὲν ἐξ ἀρχῆς τοιούτῳ πάθους σπέρμα μὴ παρέχεσθαι, μηδὲ δέχεσθαι. εἰ δὲ ἐγγένοιτο, ἴσθι ὅτι δόκησον παίων βωμοὺς Θεῶν, καὶ τὴ Πλάτωνα. ἴσθι ὅτι δεῖ τὴν σοφῶν ἀνδρῶν συνουσίαν. ἔξέλασον * αὐτῷ τὸ θηρίον, πρὶν ὄνυχας φῦσαι καὶ ὀδόντας. εἰ δὲ μή, μαχέσῃ τελείῳ κακῷ, ὃ παιδίον τοῦτο καὶ νήπιον ἐναγκαλιζόμενος. τίνες δὲ εἰσὶν οἱ τοῦ ἔρωτος ὄνυχες καὶ ὀδόντες; ὑποψία, ζηλοτυπία. ἀλλὰ ἔχει τι πιθανὸν καὶ αἰθερῶδες. ἀμέλει καὶ Σφὶγξ εἶχεν ἐπαγωγὸν τὸ ποικίλμα τῶν πτερῶν. καὶ εἰ μὲν πρὸς αὐγὰς ἡλίου, χρυσοῦν ἦν

* πόθεσμα.

* νόπσμα θηρός· εἰ δὲ τοῖς νέφη βάλοι,
κυανωπὸν, ὥσπερ Ἰρις αἰταυχῆ σίλας.
Ὅταν δὴ καὶ ὁ ἔρως ἔχῃ τι χάριεν καὶ οὐκ ἄμουσον, ἀλλὰ αἰμύλον καὶ ὑποτερπές. ἁρπάζει γὰρ βίους καὶ οἴκους, καὶ γάμους, καὶ ἡγεμονίας, οὐκ αἰνίγματα τοιοῦτον προβάλλων, ἀλλ' αὐτὸς αἴνιγμα δυσλύτου ὤν, καὶ δύσλυτον. εἰ βούλοιτό τις τοιοῦτόν τι συνθεῖναι, τί μισεῖ καὶ φιλεῖ· τί φεύγει καὶ διώκει, τί ἀπολαβεῖν καὶ ἐκτρῦψαι, τί ὀργίζεται καὶ ἐλεεῖ· βούλεται παύσασθαι καὶ οὐ βούλεται· τί χαίρει τῷ αὐτῷ μάλιστα καὶ αἰᾶται. ἔστι λῦσαι καὶ διεκπλῦσαι. τὸ μὲν γὰρ Σφιγγὸς αἴνιγμα τὰ πλάσα καὶ πεπλασμένα ἔχει. ὅτε γὰρ τέτρους ὁ γέρων ἀληθῶς, εἰ * προσείληφε τοῖς ποσὶ βοηθοῦν· ὅτι τρέσαντος ὑπνου, ἐπεὶ τὴν χεροὶν ὑπερείδεται τὸ βάσιον ὑγρότητα, καὶ ἀσθένειαν. ταῦτ' ἐρώντων πάθη, ἀληθῆ. εἰργασαν, ἐμφαίνουσι τὸν αὐτὸν πόθοιν ἀπόντα, βέμυσι παρόντα· κολακεύουσι, λοιδοροῦσι, προαποθνήσκουσι, φονεύουσιν, διὰ μὴ φιλεῖν, καὶ παύσασθαι φιλοῦντες· θέλουσι. ἐφεσυίζουσι, καὶ πτερῶσι παραδύουσι, καὶ ἐξαφθείρουσι· ἄρχειν θέλουσι, καὶ δουλεύειν ὑπομένουσι. τὸ αἴτιον γίγνεται μάλιστα τὸ μανίαν ὑπολαμβάνεσθαι τὸ πάθος. ἦρων· τὸ μαίνεσθαι δή ἐστιν ἔρως βεβιωκὼς, ἐρωτικὸς ἀνὴρ Εὐριπίδης φησίν.

Ὁ ἔρως ὅτε τὸ ἡδὺ σὺν ἐξαίφνης λαμβάνει καὶ ἀθρόον, ὡς ὁ θυμὸς ὅτε παρέρχεται ταχέως, καὶ οὐδὲν εἶναι πλινὸς λεγόμενος. ἀλλ' ἐξάπτεται μαλακῶς, καὶ βαθὺ οἷον † σκιτικὸν ἑαυτὸν· ἀφαμμός τε τῆς ψυχῆς τὸ θερμὸν πολὺν χρόνον, οὐδὲ σὺν γηρᾷ σὺν οἴοις αἰὰ παύεται, ἀλλὰ σὺν πολιᾷ ἀκμάζων ἔτι τοῖς φασι καὶ νεαρός. εἰ δὲ καὶ λήξῃ καὶ βραδυνθῇ χρόνῳ μᾶλλον, ἢ λέγω τινὶ καταβεβρεγμένος, οὔπω πάντα πάσαν ἐξαπέλαβε τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ἐστὶ πολὺ πυρίκαυστον ὕλην, καὶ σημεῖα θερμὰ, καθάπερ οἱ κεραυνοὶ τυφόμενοι. λύπης μὲν γὰρ οὐδὲν ἀπαλλαγὴν ἴχνος ἐστὶ τῇ ψυχῇ τοῦ θερμοῦ σεσοικὸς, οὐδὲ ὀργῆς βαχείας πεσούσης. γίγνεται δὲ καὶ φλεγμονὴ, ὑπὸ θυμίας παρεχούσης βαχὺ κίνημα. τὰ δὲ ἐρωτικὰ δήγματα, κἂν ἀπορῇ τὸ θηρίον, οὐκ ἐξαίφνης τὸ ἰὸν· ἀλλὰ σιδηροῖ τὰ ἐντὸς ἀπαρτήματα, καὶ ἀγροῖται, τί ἦν, πῶς σωθείη, πόθεν εἰς τὸν ψυχὸν ἐνέπεσεν.

Κυνάιππος τὴν ἡμῶν Θεσσαλὸς, γήμας Λευκώνην, τὰ πολλὰ σὺν φιλοκύνηγον ἐν ἔργοις ἐν ὕλαις διέτριβεν. ἡ δὲ νεόνυμφος ὑπολαμβάνουσα στυγεῖσθαι αὐτὸν ἔχει μεθ' ἑτέρας γυναικὸς κατ' ἴχνος ἠκολούθησε τούτῳ, καὶ ἔν τινι καταχρυβεῖσα στιβάδι, τὸ μέλλον ἀπεκαραδόκει. τῶν δὲ πρόσω ἐξ ὀλάδων αἰφνιδίως σφαδάντων, οἱ σεβυταὶ κύνες * δόξαντες καὶ αὐτοὶ ἀλόγως ζῷα δίκην διεσπάραξαν. τῆς δὲ τοιαύτης ὠδῖνος ἡμόμενος Κυνάιππος, ἑαυτὸν συγκατέσφαξεν.

Bestia color: aduersus nubes autem, Cæruleus, quale iubar Iridis relucet. ¹νέ. ιεραι.

Sic etiam amor habet quiddam gratiosum, nec inelegans, sed blandum & iucundum. Rapit autem hominum vitas familiasq; & nuptias, & imperatores, non anigmata proponens, sed ipsemet ænigma inuentu solutuq; difficile existens. Vt si quis huiusmodi ænigma componat: Quid sit quod oderis simul & ames, fugias & persequatur, minetur & supplicet, trascatur & misereatur, desinere velit ac nolis, eadem re maximè tum gaudeat, tum tristetur. Hic sanè scirpus agrè solui & conciliari posset. Porrò Sphingis ænigma permulta quoque conficta habet. Non enim reuera tripes est senex, si baculo innitatur: neq; infans est quadrupes, quia gressus molles & infirmos manibus fulcit. Amantium autem affectus, veri sunt: amant, oderunt: eundem absentem desiderant, præsentem metuunt: adulantur, conuicia dicunt: pro amato moriuntur, occidunt: optant non amare, abstinere amore nolunt: emendant, & obcæcant: docent, ac perdunt: imperare volunt, & seruitutem tolerant. Hæc est causa cur hic affectus maximè pro insania reputetur. Hinc amatorius vir Euripides inquit: Amabam: Amor autem hominibus furor est. * addo ἐστιν.

Amor neq; subitò & vniuersim gignitur, vt ira: neq; statim transit, quamuis alatum esse fama sit. Sed paulatim accenditur, & lento igne se insinuat: & si animum inuaserit, permanet diutissimè, ita vt in nonnullis ne senibus quidem desinat, adhuc in canis durans vegetus atque recens. Quòd si etiam cessauerit, & longo tempore solutus emarcuerit, aut ratione quapiam extinctus fuerit, non tamen omnino deserit animam: sed exustam igne materiam relinquit, & signa prateriti caloris, quemadmodum fulmina ardentia. Doloris quidem prateriti nullum vestigium anima adhærens remanet, neque aspera ira vbi semel dilapsa est: sed statim etiam inflammatio cupiditatis motum asperum excitantis subsidit. Amatorij verò morsus, quamuis bestia discesserit, non emittunt virus: sed exudant interna vulnera: & quid rei sit, quomodo nata, vndéve animum illapsa sint, ignoratur. Eiusdem de Amore. †οὐτήκων.

Cyanippus natione Thessalus cùm vxorem duxisset Leuconam, propter venandi studium, in syluis plerunq; degebat. Noua autem nupta suspicans ipsum cum alia conuersari, secuta est ipsius vestigia, & occultata sub quodam fruticeto, euentū expectabat. Ramis verò motis repentè canes indagatores accurrerūt, ipsāq; morsib. instar bestiæ dilaniarūt. Cyanippus aūt oculis qd factū erat intuitus, seipsum quoque trucidauit. Sostrati lib. 2. de Venatione. * malim δ'. ἐστὶ κυνῶν.

Theodori. *Smyrna Cinyræ filia amore patris capta, nutrici suam necessitatẽ aperuit: quæ dolo & insidijs domini decepit, asserens virginem in vicinia ipsum amare. Hac fraude Cinyras imprudens impiè cum filia noctu congressus est. At veritate post cognita, stricto gladio libidinosissimã Smyrnam persequutus est: quæ cùm iam iam deprehendenda esset, prouidentia Veneris in arborem sui nominis mutata est.*

Sosistrati, alitm Sostrati lib. 2. Tyrannicorum. *AEolus rex locorum circa Tusciam ex Amphithea filias sex habuit, & totidem filios, quorum maximus natu Macareus, Canaces sororis amore captus. & reliqua desunt.*

Aristoclis libro 2. Paradoxorum. *Nobilis quidã iuuenis Ephesius, filium Demostrati, reuera antè Martij, genº mulierũ exosus, noctu ad patris greges currens, cum asina congressus est: quæ grauida facta, puellam formosissimam peperit, Onosceliam ab euentu dictam.*

Platonis in Phædro. *Quinetiam melior euades, si mihi credideris, quàm si amatori præbueris aures. Nam amantes præter modum dicta & facta tua laudibus efferent, partim quia uerẽtur ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur. Talia enim quædam amor designat: infortunatos quidem, ea etiam quæ alijs molestiam nullam præbent, tristitia putare compellit: fortunatos autẽ & uoti sui compotes, quæ lætitia digna non sunt, cogit tãquam iucunda laudare. Quapropter miserari magis eos oportet, quàm diligere.*

Ibidem. *Iam agite, ô Musæ dulces, siue propter cantus speciem, siue propter Musicũ genus illud suauium & stridularum cognomen habetis, meum adiuuate sermonem, quem me dicere optimus iste compellit.*

Ibidem paulo pòst. *Quòd igitur cupiditas quædam sit amor, omnibus manifestum: quòd verò etiam qui non amant, pulchra seu bona cupiunt, non ignoramus. Vt igitur quo amans à non amante discernitur, intelligamus, scire oportet duas in unoquoq; nostrùm ideas esse dominantes atq; ducẽtes, quas sequimur quocunq; ducũt. Altera quidem est innata nobis uoluptatũ cupiditas. Altera verò acquisita opinio optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quãdoq; consentiũt, quãdoq; in seditione & discordia sunt. Et modo hæc, modo altera permincit. Quando igitur opinio ad id quod optimũ est, rationẽ ducit ac superat, hac ipsa uiuendi potestas temperantia nominatur. Quando verò cupiditas absq; ratione ad uoluptates trahit, nobisq; impat, imperiũ hoc libido uocatur. Libido aũt cùm multiformis sit multarũq; partiũ, multas uiaq; appellationes habet, & harũ formarũ quæ maximè in aliquo exuberat, sua illũ appellatione nominatum reddit, nec ullum suis decorũ aut dignũ tribuit cognomentum. Circa cibos enim superatrix rationis*

Hic mittitur quem narrandum promisit.

Σμύρνα Κινύρᾳ θυγάτηρ εἰς ἐπιθυμίαν ἐμπεσοῦσα τοῦ πατρὸς, τῇ τροφῷ τὸν αἰτίαν ἐδήλωσεν. ἡ δὲ δόλῳ τὸν δεσπότην * συνέδρυσεν. εἶπε γὰρ ἐραν παρθένου τὸν γείτονα παρθένον. ἀσυδῶς οὖν κατ' ἄγνοιαν αἰσχρεφόλμως, καὶ γνὺς ὕστερον, ξιφήρης τὸν ἀσελγεστάτην *ἐδίωκεν. ἡ δὲ τοῦ κατάπλους μορφὴν, καὶ τροπαίαν Ἀφροδίτης εἰς ὁμώνυμον δένδρον μετεμορφώθη.

Αἴολος τῶν κατὰ Τυρρηνίαν βασιλεὺς τόπων ἔσχεν ἐξ Ἀμφιθέας θυγατέρας ἓξ, καὶ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἄρρενων παίδων, ὧν ὁ πρεσβύτατος Μακαρεὺς Κανάκης τῆς ἀδελφῆς ἐρασθείς. λείπ.

Ἐφέσιος τῶν ἡμῶν νεανίας τῶν ἐπισήμων, υἱὸς Δημοκράτους, ταῖς δ' ἀληθείαις Ἄρεως, τοῦτο δ' ἦλυ μισῶν τέρας, νυκτὸς βαθείας εἰς τὰς παρθένους ἔρχεται ἀγέλας, καὶ ὅκῳ στενοχωρέτο θηλεία. ἡ δὲ ἔγκυος γιγνομένη, ἔτεκε κόρον ὀνοσκελίαν τέρμα, τὸ τερατείας λαβοῦσαν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος.

Καὶ μοὶ δὴ βελτίονί σοι προσήκειν ἡγεμὼν ἐμοὶ πάσῃ μηχανῇ, ἢ ἐρασθῆναι. σὲ γὰρ οἱ μὲν ἐρῶντες ἃ τε βέλτιστα, πάντα τε λεγόμενα καὶ τὰ πραττόμενα ἐπαινοῦσι, τὰ μὲν δι' ἀλγηδόνος μὴ ἀπείρως, τὰ δὲ καὶ αὐτοὶ χαίρουσιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας κατεχόμενοι. τοιαῦτα γὰρ ὁ ἔρως ἐπιδείκνυται· δυστυχοῦντας μὲν ἃ μὴ λυπεῖ τοὺς ἀνοήτους παρέχει, αἰσθάνεσθαι πάντα νομίζειν δ' ὑπερευτυχοῦντας δὲ, καὶ τὰ μὴ ἡδονῆς ἄξια, πρὸς ἐκείνων ἐπαίνων ἀναγκάζει τυγχάνειν. ὥστε πολὺ μᾶλλον ἐλεεῖν τοὺς ἐρωμένους, ἢ ζηλοῦν αὐτούς προσήκει.

Ἄγετε δὴ, ὦ Μοῦσαι, εἴτε δι' ᾠδῆς εἶδος λύρας, εἴτε ᾠδὸς μουσικὸν ὄνομα ἔχετε· ἐπαυμίαν, ξύμμοιοι λάβεσθε τοῦ μύθου, ὃν με ἀναγκάζει ὁ βέλτιστος ὑμοῖ λέγειν.

*Ὅτι μὲν οὖν δὴ ἐπιθυμία τις ὁ ἔρως, ἅπασι δῆλον. ὅτι δ' αὖ καὶ οἱ μὴ ἐρῶντες ἐπιθυμοῦσι τῶν καλῶν, ἴσμεν. τῶν δὲ τὸν ἐρῶντά τε, καὶ μὴ, κεἰνοῦμεν, δεῖ αὖ νοῆσαι, ὅτι ἡμῶν ἐν ἑκάστῳ δύο τινὲ ἐσὶν εἴδε, ἄρχοντε καὶ ἄγοντε, οἷς ἑπόμεθα ἢ αὖ ἄγομεν· ἡ μὲν ἔμφυτος ὕσα ἐπιθυμία ἡδονῶν· ἄλλη δὲ ἐπίκτητος δόξα ἐφιεμένη τοῦ ἀρίστου. τούτω δὲ ἐν ἡμῖν, τοτὲ μὲν ὁμαρτοῦντε, ἔστι δ' ὅτε στασιάζοντε. καὶ τοτὲ μὲν ἡ ἑτέρα, ἀνάγκῃ δὲ ἡ ἑτέρα κρατεῖ. δόξης μὲν οὖν ἐπὶ τὸ ἄριστον λόγῳ ἀγούσης καὶ κρατούσης τῶν κρατέντων, σωφροσύνην ὄνομα. ἐπιθυμίας δὲ ἀλόγως ἐλκούσης ἐπὶ ἡδονὰς, καὶ ἀρξάσης ἐν ἡμῖν τῆς ἀρχῆς, ὕβρεως ἐπωνυμίαν. ὕβρεις δὲ ἡ πολυωνυμος. πολυμελὴς γὰρ καὶ πολυειδὴς· καὶ τούτων τῶν ἰδέων ἐκφερεπὴς, ἥ αὖ τύχῃ ἡγουμένη, τὸ αὐτῆς ἐπωνυμίας ἐπονομαζόμενον ἔχοντα παρέχεται, ὅτε μὲν καλὴν, ὅτε ἐπαξίαν κακῶς πάθαι. ὅταν μὲν γὰρ ἐδωδὴν κρατοῦσα τοῦ λόγου τε τοῦ ἀρίστου,

ἀρίστῳ, καὶ τῷ μὲν ἀμείνονι ἐπιθυμίαν, ἐγκρατείᾳ τε καὶ τὸν ἔχοντα ἑαυτὸν τοῦτο κεκτημένον παρέξει. τῷ δ' αὖ μέθας τυραννεύουσα, τὸ κεκτημένον ταύτην ἄγουσα, δῆλον ὅτι τοιοῦτον ποιήσει. καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφοῖν ἐπιθυμιῶν ὀνόματα, τῆς ἀεὶ δυνάμεως οὔσης, ἢ ποιητικὴ καλέσθαι, ποιεῖ δῆλον. ἧς οὗ ἕνεκα πρώτα τὰ ποιεῖν εἴρηται, χαλεπὸν μὲν πᾶσι φανερὸν λεχθῆναι δὲ ἢ μὴ λεχθῆναι, πρώτως σαφέστερον. ἡ γὰρ αὖ λόγου δόξης ὀρθὸν ὄρεξις κρατήσασα ἐπιθυμίαν, ποιεῖ ἡδονῇ ἀληθεῖσα καλλίστῳ, καὶ ὅσαι αὖ τῆς ἑαυτῆς συγγενοῦς ἐπιθυμιῶν ὅσαι σωμάτων * κάλλος ἐρρωμένως ῥωσθεῖσα νικήσασα ἀγωγὴ, ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥώμης ἐπωνυμίαν λαβοῦσα, ἔρως ἐκλήθη.

† Εἶεν ὦ φέριστε. ὃ μὲν δὴ τυγχάνομεν ποιεῖν βουλόμενον, εἴρηταί τε καὶ ὥσπερ αἰ. βλέποντες δὴ εἰς τὰ λοιπὰ λέγωμεν, τίς ὠφέλεια, ἢ βλάβη ἀπό τε ἐρῶντος καὶ μή, τῷ χαριζομένῳ ἑκάστοτε συμβήσεται. τῷ μὲν δὴ ὑπὸ ἐπιθυμίας ἀρχομένῳ, δουλοῦσθαί τε ἡδονῇ, αἰ ἀνάγκη πρὸς τὸν ἐρώμενον ὡς ἥδιστον ἑαυτῷ ποιεῖν ἀεί ζῆν. νοσεῖν δὲ πῶς ἡδὺ ὃ μὴ ἀπιτήδειον· χρήσιμον δὲ καὶ ἴσον, ἐχθρόν. ὅτε δὴ χρείπω, ὅτε ἰσόρροπον, ἐκὼν ἑαυτὸν παιδικὰ αἰ ἄξεται· ἧττον δὲ καὶ ὑποδιέστερον ἀεὶ ἀπεργάσεται. ἧττον δὲ ἀμαθῆς σοφοῦ, δοῦλος αὐθαίρετος· ἀδυνάτους εἰπεῖν, ῥητορικῷ βραδύς, ἀγχίνους. ποσῶν κακῶν καὶ ἔτι πλείονων τῷ ἀμάσθαι τοῦ ἐρωμένου ἀνάγκη γιγνομένων τε καὶ φύσει ὄντων, τῷ μὲν ἥδεσθαι, τὰ δὲ προσποιεῖν, ἢ εἰρῆσθαι τῷ προσκεῖσθαι δέος. φθονεῖσθαι δὲ αἰάγκη, καὶ πολλοῦ μὲν δεῖν σπουδαίων ἀπείρατα καὶ ὠφελίμων, ὅσον αὖ μάλιστ' ἀπεργάσοιτο, μεγάλης αἰ παν βλάβης. μεγίστης δὲ τῆς ὅλου αὖ φρονίμου πατος εἶη. τοῦτο δὲ ἡ θεία φιλοσοφία τυγχάνουσ', ἧς ἐρασθὲν παιδικὰ αἰάγκη πόρρωθεν εἴργειν, προφοβοῦντα τὸν καταφρονήσειν τι δεῖν μηχανᾶσθαι, ὅπως αὖ ἧττον ἀγνοῶν, καὶ πλείονα βλέπων εἰς τὸν ἐρασθέντα, οἷος ὢν τῷ μὲν ἥδιστος, ἑαυτῷ δὲ βλαβερώτατος εἴη. τὰ μὲν δὴ ὧν καὶ δίκαιον, ὁπόσου τε καὶ κοινωνὸς ὑδαμῇ λειπτέλης αἰ ἔχων ἔρωτα. τοῦ δὲ τοῦ σώματος ἕξιν τε καὶ θεραπείαν οἵαν τινὰ, καὶ ὡς θεραπεύσει, ἃ αὖ χρὴ παρὰ κυρίου, ὃς ἡδὺ ποιεῖ ἀγαθῶν ἀνάγκας αἰ διώκειν, δῆλον τοῦτο ἰδεῖν. ὀφθήσεται δὲ μαλθακόν τινα καὶ οὐ τρεῖον διώκων, οὐδ' ὑπὸ ἡλίῳ καθαρῷ τε θραμμένον, ἀλλ' ὑποσκιμμικῆ σκιᾷ, πόνων μὲν ἀπείρων καὶ ἱδρώτων ξηρῶν ἄπειρον, ἔμπειρον δὲ ἁπαλῆς καὶ ἀναύδρου διαίτης, θηλυτείοις τε χρώμασι καὶ κόσμοις, χἠτοῖ οἰκείοις, κεκοσμημένον, ὅσα τε καὶ ἄλλα τούτοις ἕπεται, πάντα ὑποτεθλιμμένα. ἃ δ' ἄλλα, ἢ σὺ αὖ μείζονι περαιτέρω ποιεῖν,

& aliarũ cupiditatũ cupiditas, ingluuies appellatur: & cum qui hãc habet, hac ipsa appellatione nuncupatũ reddit. Rursus q̃ circa ebrietatem tyrannidẽ exercet, ac eũ quẽ possidet hac ducit, patet quod habebit cognomen: atq; alia horum germana, & germanarũ cupiditatũ nomina, vbi aliqua maximè dominatur, quomodo ponenda sint, manifestũ est. Cuius autẽ gratia superiora omnia diximus, ferè iam patet: siue tamẽ dicatur, siue nõ, magis quàm si prætermissum sit, patebit. Nam cupiditas absq; ratione, quæ superat opinionẽ ad rectã tendentẽ, rapitq; ad voluptatem formæ, & à cognatis cupiditatib. circa corporis formã vehemẽter corroborata quincit & superat, ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥώμης, id est robore & vehementia, ἔρως, id est amor, appellata est.

* μαλῶν.

Ibidem paulo pòst. Hic apud Platonem circiter 6. uerss adiunguntur, hic omissa.

Age igitur ô optime, quid sit de quo cõsulitur, dictum & definitũ est. Respicientes ergo ad hoc quod reliquũ est, videamus quid emolumẽti vel damni ab amante & non amante, ei qui obsequitur sit meritò prouenturũ. Hominem libidinis mancipatũ & voluptatibus seruientẽ necesse est amatũ suum pro virib. sibi quàm iucundissimum reddere. Ægrotanti verò quicquid non repugnat, iucundum: quod verò melius, aut æquale, molestum. Quare neq; præstantiorẽ, neq; parem amator amatũ sponte vnq̃ patietur esse. Inferiorem aũt indigẽtioremq;, quoad poterit, semper efficiet. Deterior ignorãs sapiente, forti timidus, ineptus ad dicendum rhetorico, hebes acuto. Hæc & plura insuper animi mala cùm natura insunt vel fiunt amatis, gaudet amator, atque alia insuper inferre conatur. Alioquin voluptate priuatur. Inuideat ergo necesse est amator amato, atq; eũ ab omni cõsuetudine studioq; vnde vir excellens euadere possit, amouens, vehementer officiat. Maximè tamen ex priuatione illius obest, quod prudentissimũ efficit. Prudentissimũ verò diuina facit philosophia, à qua amator procul abducere amatum cõpellitur, metuens ne abeo, si fiat sapientior, contemnatur. Deniq; omnia effecit, quib. ille omnium ignarus euadat, admireturq; amantẽ. Qualis cùm fuerit, amatori quidem iucundissimus erit, sibi autem ipsi perniciosissimus. Atq; ita in his quæ ad intelligentiam pertinẽt, noxia est cum amatore consuetudo. Posthac videndum quo pacto is qui bono dulce anteponere cogitur, corpus illius quẽ amat, si commissum sibi fuerit, sit curaturus. Optabit profectò corpus non solidum, sed molle & delicatum, non sub sole, sed umbra nutritum, quod procul à periculis & laboribus, siccisq; sudoribus, muliebri & delicato victu fuerit educatum, coloribus alienis extraneisque ornamentis ex propriorum defectu ornatum, cæterisque horum similibus consuetum. Quæ omnia cùm prolixiùs recensere indignum sit,

ſummatim in præſentia concludemus, vt reliqua proſequamur. Talem ſanè corporis habitum in prælijs, & quauis alia ingenti neceſſitate, hoſtes quidem audaciter inuadunt, amici autem ipſiq; amatores huic maximè metuunt. Sed hoc iam tanquam manifeſtum, dimittendum eſt. Deinceps verò dicendum, quid nobis emolumenti vel damni in rebus externis, amantis familiaritas & cuſtodia præbeat. Atqui † *hoc omnibus, amatori præſertim, eſt manifeſtum, quòd amiciſſima chariſſimaq; & diuiniſſima poſſeſſione orbum fieri amatum deſiderat. Parentibus enim, neceſſarijs, & amicis, primarium exoptat, exiſtimans eos dulciſſimæ ipſius cum amato conſuetudini impedimento fore. Puerum præterea vel auri vel cuiuſuis poſſeſſionis ditiſſimum, neque facilè capi poſſe putat: neque ſi captus fuerit, detineri. Quamobrem neceſſe eſſe amatorem tanquam inuidum amati proſperitate dolere, aduerſitate gaudere. Quinetiam ſine vxore, ſine filijs, ſine domo, diu exoptat viuere adoleſcentem, cupiens plurimum tempus propria dulcedine perfrui. Sũt alia quoque mala, ſed horum plurimis in ipſo ſtatim principio dæmon aliquis voluptatem immiſcuit: veluti adulatori graniſſimæ beſtiæ maximaque calamitati inſeruit natura oblectamentum aliquod non inconcinnum. Vituperabit quoque ſcortum aliquis vtpote noxium, & alia huiuſmodi animalia atque ſtudia, quæ nos ad præſens delectare conſueuerunt. Amans verò præterquam quòd noxius eſt, etiam ſua conſuetudine omnium moleſtiſſimus. Pares enim cum paribus, veteri prouerbio, iucundiſſimè congregantur. Nam æqualitas temporis cùm ad æquales voluptates propter ſimilitudinem trahat, amicitiam parit. Veruntamen his etiam nimiam ſatietatem affert. Siquidem neceſſitas omnibus in rebus cuique grauis eſt, &c.*

† τοῦτο τῷ παντὶ φανερόν.

Ibidem paulo pòſt.

Non conuenit igitur vnquam amanti neceſſariò amenti gratificari, imo homini multo magis ab amore libero mentemq; habenti. Alioqui neceſſarium fuerit ſeipſum committere homini infido, moroſo, inuido, moleſto, pernicioſo ad rerum poſſeſſionem, perniciioſo ad corporis habitum, longè verò ad animi diſciplinam perniciosiſſimo, qua nihil apud Deos & homines venera aut eſt, aut erit vnquam venerabilius. Hæc, ô puer, conſideranda ſunt, atque illud inſuper animaduertendum, amatoris amicitiam non benevolentia vlla, ſed auiditate quadam expletionis quaſi fame conſtare.

LAVS NVPTIARVM, Sermo CLXXXVI. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in OEdipo.

SAtis magnũ regnũ eſt marito liberi & vxor. AEqualem enim calamitatẽ viri eſſe iudico, Liberis primari, & patria, & pecuniis,

ἀλλ' ἓν κεφάλαιον ὁρισαμένους ἐπ' ἄλλο ἰέναι. ὃ γὰρ τοῦτο σῶμα, τὸ πολέμῳ τε καὶ ἄλλαις χρείαις ὅσαι μεγάλαι, οἱ μὲν ἐχθροὶ θαρροῦσιν, οἱ δὲ φίλοι, καὶ αὖθις οἱ ἐρασταί, φοβοῦνται. τοῦτο μὲν δὴ ὦν, ὡς δῆλον, ἐατέον· τὸ δ' ἑξῆς ῥητέον, τίνα ἡμῖν ὠφέλειαν, ἢ τίνα βλάβην ἕξει τῶν κτῆσιν ἢ τῇ ἐρῶντος ὁμιλίᾳ τε καὶ ἐπιτηδείᾳ παρέξεται. σαφὲς δὴ τοῦτό γε πᾶσι μάλιστα δὴ τῷ ἐρασταῖ, ὅτι τῶν φιλτάτων, καὶ θυσιῶν, καὶ θεῶν τιμημάτων ὀρφανὸν † τοῦ παντὸς βούλεται· αἱ γοῦν τὸν ἐρώμενον. παῖδες γὰρ καὶ μήτηρ, καὶ συγγενὴς καὶ φίλοι τίθενται αὐτὸν δίζασθαι, διαχωλυτὰς καὶ ἐπιτιμητὰς ἡγούμενοι τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας. ἀλλὰ μὴν οὐσίαν γ' ἔχοντα χρυσοῦ, ἢ πίστος ἄλλης κτήσεως, ἥττω βάλλοντον ὑμῖν, ἥττω ἀλόντα βίᾳ τοῦτο χείρονα ἡγήσεται. ἐξ ὧν πᾶσα ἀνάγκη ἐρασταῖ παιδικοῖς φθονῆν μὲν οὐσίαν κακῇ πράξει, ἀτυχήμασι δὲ χαίρειν. ἔπειτα, ἄγαμον, ἄπαιδα, ἄοικον, ὅτι πλεῖστον χρόνον παιδικὰ ἐρασταῖς βίζασθαι αἱ ἡδοναί. ὃ αὐτὸ γλυκὺ ὡς πλεῖστον χρόνον καρπωσάμενοι ἐπιθυμοῦσιν. ἔστι μὲν δὴ καὶ ἄλλα κακά, ἀλλά τις δαίμων ἔμιξε τοῖς πλείστοις ἐν τῷ παραυτίκα ἡδονήν. οἷον κόλακι, δριμεῖ θηρίῳ καὶ βλάβῃ μεγάλῃ, ὅμως ἐπέμιξεν ἡ φύσις ἡδονήν τινα ὀλίγην, ἄμυσιν. καὶ τις ἑταίραν ὡς βλαβερὸν ψέξει αἰεί, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων θρεμμάτων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων, οἷς τὸν καθ' ἡμέραν ἡδίσεις ἔθη συναρχῇ παιδικοῖς δὲ ἐρασταῖς πρὸς τὸν βλαβερὸν, καὶ εἰς ὃ συμπεφυκότων ἁπάντων ἀνδέσατον. ἤλιξ γὰρ δὴ καὶ ὁ παλαιὸς τέρπῃ τὸν ἥλικα. ἡ γὰρ, εἰμὶ, χρόνου ἰσότης ὅτι ἴσας ἡδονὰς ἄγουσα, δι' ὁμοιότητα φιλίαν παρέχεται· ἀλλ' ὅμως κόρον γε καὶ ἡ τούτων συνουσία ἔχει. καὶ μὴν τόγε ἀναγκαῖον αὖ βαρὺ παντὶ τῷ πῶ αὖ λέγεται.

Οὐκ ἄρα ἔδει ποτὲ ἐρῶντι καὶ οὐσαν ἀνάγκης ἀνοήτῳ χαρίζεσθαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μὴ ἐρῶντι καὶ νοῦν ἔχοντι. εἰ δὲ μή, ἀναγκαῖον εἴη ἐπίστευσαι αὐτὸν ἀπίστῳ, δυσκόλῳ, φθονερῷ, ἀνδῖ, βλαβερῷ μὲν πρὸς οὐσίαν, βλαβερῷ δὲ πρὸς τὸ τοῦ σώματος ἕξιν, πολὺ δὲ βλαβερωτάτῳ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς παίδευσιν, ἧς ὅτε ἀνθρώποις, ὅτε θεοῖς, τῇ ἀληθείᾳ ὁμοίως ἐστὶν ὅτε ὄφελος, ὅτε ποτὲ ἔσται. ταῦτά τε οὖν χρὴ, ὦ παῖ, ξυνιέναι, καὶ εἰδέναι τὸ ἐρασθῆ φιλίαν, ὅτι ὑ μετ' εὐνοίας γίγνεται, ἀλλὰ σπάνει ἔοικεν χάριν πλησμονῆς.

ΟΤΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ ΓΑΜΟΣ, Λόγος ρπς'.

Μεγάλη τυραννὶς ἀνδρὶ τέκνα καὶ γυνή.
ἴσως δ' ἀνδρὶ συμφορὰν εἶναι λέγω,
τέκνων θ' ἁμαρτάνειν, καὶ πᾶσας, καὶ χρημάτων,

ἀλλ' ὧν

ἀλόχῳ τε καδνῆς. ὡς μόνων τῶν χρημάτων
ἣ χρήσιν ἐστὶν ἀνδρὶ, σώφρονι αὖ λάβῃ.

Πᾶσα γὰρ δόλῳ πέφυκεν ἀνδρὸς ἡ σώφρων γυνή.

Φεῦ φεῦ γυναῖκες, ὡς σὺ ἀνθρώποις ἄρα
ὑ χρυσὸς, ὑ τυραννὶς, ὑ πλούτου χλιδὴ,
ὅσον τον εἶχε διαφόρους τὰς ἡδονὰς,
ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς δυσβίου
γνώμη δικαία, καὶ φρονοῦσα τἀνδίκα.

Οὐδὲν, Κύρι', ἀγαθῆς γλυκερώτερόν ἐστι γυναικὸς,
μάρτυς ἐγὼ· σὺ δὲ μοι γίγνου ἀληθοσύμπις.

Τίς δ' οἶκος εὖ βεβῶσιν ὀλβίοις ἦ ποτὲ,
γυναικὸς ἐσθλῆς χωρὶς, ὀγκώδης χλιδῆς;

Γυναικὸς ἄρρεν' ἀξίως ἐπαινέσαι,
σοφοῦ τινος ἦν ἔργον· ἀϊδέσους λόγων.

Ὦ τὰς φρένας μὲν ἄρσενας κεκτημένη,
τὸ σῶμα δ' εἰς γε γυναιξὶ θηλείαις τρέπον.

Οἰκοφθόρον γὰρ ἄνδρα κωλύει γυνὴ
ἐσθλὴ τὰ δ' ἔνδον ἀλλ' ἔχουσα, καὶ σώζει δόμους.

Ἔνεστ' ἀληθὲς φίλτρον ὑγιαίνουσι ξύμπασι,
τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή.

Τῶν γὰρ πλούτων ὅσοι ἄριστος, ἡδυπάθειον λέχος ἀνήρ.

Οἰκεῖον ὕπνου σοφόν ἐστιν, ὦ Λάχης,
ἐὰν σκοπῇ τις, ὡς ἀνήρ τε καὶ γυνή.

Ταμεῖον ἄρρεν' ἐστὶ θηλεῖα γυνή.

Ζηλοῦσι γάμοισιν, οὐκέτ' εἰς ἐλεύθερος,
ἀλλ' ἔν γ' ἔχῃ τι χρηστὸν· οὐ κλέπτει γὰρ οὐδὲ
ἐσθλῷ, δέδοικε μηδὲν ἐξαμπλάκειν.

Ἄριστον ἀνδρὶ κτῆμα, συμπαθὴς γυνή.

Γυνὴ γὰρ οὐ κακοῖσι καὶ νόσοις πόσῃ
ἥδιστόν ἐστι, δώματ' ἢν οἰκῇ καλῶς,
ὀργήν τε σωφρόνησα, καὶ δυσθυμίας
ψυχὴν μεθεῖσα· * ἡδὺ καὶ ἀπάταις φίλων.

Σπαρτιατῶν τὸν νόμον τιθεὶς ζημίας, τὸν μὲν πρώτου γαμεῖν, τὸν δευτέρου, ὀψιγαμεῖν τὸν τρίτον, τὸν μεγίστην, κακογαμεῖν.

Πιττακὸς ἐπύθετό τινος, ἤδη ἂν γαμήσειεν. τοῦ δὲ φήσαντος· ἐὰν μὲν καλὴν γήμω, ἔξω κοινὴν· ἐὰν δ' αἰσχράν, ἔξω ποινήν· ἔλεγεν, ἔφη, ἀλλ' ἐὰν μὲν καλὴν γήμῃς, οὐκ ἔξεις ποινήν· ἐὰν δὲ αἰσχράν, οὐκ ἔξεις κοινήν.

Πολλάκις γὰρ γυνὴ καὶ παῖδας ὑπερβάλλεται δίκαια τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ γὰρ τοῦ βίου κοινωνία, μακροτέραν τὴν φιλίαν ποιεῖ τῶν τεθνεώτων ἄπαξ.

Τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκα ἔχομεν· τὰς παλλακὰς δὲ τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος· τὰς δὲ γυναῖκας τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν.

Et vxore sedula. Potius enim est, quàm solas pecunias possidere,
Vxorem ducere virum, qua modo pudica sit.

Quanis mulier prudens marito suo inseruit. Eiusdem.

Papæ, ô mulieres, certè inter homines Apollonidæ.
Non aurũ, non regnum, non diuitiarum luxus
Voluptates tam eximias præbet,
Quàm boni maritis & vxoris pia
Voluntas iusta, & legitimè affecta.

Nihil est suauius, Cyrne, quàm vxor bona, Theognidis
Testis ego sum, tuq; vicissim mea veritatis esto testis.

Quanam domus inter homines vnquam beatis Sophoclis.
Diuitijs & delicijs absq; bona muliere excreuit?

Mulieris virtutes pro dignitate laudare, Apollonidæ
Sapientis alicuius fuerit & docti viri.

O pectus animo quidem virili, Euripidis in
Corpore autem inter fœminas eximio. Oreste.

Virũ enim qui familiã perdit, phibet vxor Eiusdem.
Bona ei coniuncta, & seruat domum.

Bonis & ingenuis moribus verum ineſt philtrum Menandri.
Quo mulier virum facilè retinere solet.

Optima sunt diuitia generosam inuenisse Eiusdem in
coniugem. Andromeda.

Nihil tam familiare est ô Laches, Menandri.
Si quis consideret, quàm vir & mulier.

Virtutis est penu generosa mulier. Alexandri

Astrictus nuptijs haud amplius est liber. Euripidis in
Vnum verò hoc habet commodi, quoniam affinitati Antigone.
Bona coniunctus ab omni peccato sibi cauet.

Bona possessio viri est vxor benenola. Hippothoontis.
Mulier marito malis aut morbis affecto Euripidis in
Suauissima res est, si honestè domum inhabitet, Phœnice.
Mitigans iram, & à tristitia
Animum eius auertẽs. delectant etiam doli eorum quos amamus. * *alias ἡδὺ καὶ ἀπατᾶσθαι φίλων.*

Spartanorum lex mulctam statuit, primam Ex Aristonis commẽtarijs.
non ducenti vxorem: alteram serò ducenti: tertiam & grauissimam illi qui malam duxerit.

Pittacus interrogabat quendam, quamobrẽ
vxorem ducere nollet: qui cùm respondisset,
Quoniam si formosam duxero, habituras sum
communem. sin deformem, pœnam: Haudquaquam, dixit: sed si pulchram duxeris, non eris
tibi pœna: sin deformem, non habebis communem.

Sapius enim maior vxoris in maritum quàm Cæcilius pro Lucilla.
liberos benenolentia est. Nam diuturna vitæ cõmunio stabiliorem amicitiam reddit, quàm liberi semel nati.

Meretrices enim gratia voluptatis habemus: concubinas, ad quotidianam corporis curam: vxores verò, vt liberos legitimos gignamus, & rei domesticæ fidã custodem pficiamus. Demosthenis in oratione contra Nearam.

Ex Musonij libro, an philosophum impediant nuptiæ.

Cùm verò quidam dixisset, nuptias sibi videri impedimento ad philosophandum esse: Pythagoræ quidem, dixit Musonius, non fuit impedimento, neque Socrati, neque Crateti, quorum vnusquisque cohabitauit vxori: nec vllos alios nominare possis, qui melius illis philosophati sint. Certè Crates licet domo, supellectile, bonisque omnibus careret, vxorem tamen duxit: & cùm latibulum nullum haberet proprium, in publicis Athenarum porticibus egit tum interdiu, tum noctu cum vxore. Nos autem qui domo progredimur, & famulos ministrantes aliquos nostrûm habemus, dicere tamen audemus philosophiam nuptiis impediri? Atqui philosophus auctor & præceptor hominibus est in omni re, quæ quidem hominis naturæ conueniat. Sunt autem & nuptiæ secundum naturam, si quicquam aliud. Quam enim aliam ob causam opifex hominis, primùm quidem bipartito diuisit genus nostrum: deinde pudenda bina ei adiunxit, aliud mari, aliud fœminæ: deinde cupiditatem vehementem vtrique iniecit conuersationis & coniunctionis cum altero, & ingens desiderium mutuum, vtrique alterius concitauit, vt mas fœminam appeteret, fœmina marem? Nónne igitur sit euidens, quòd vtrunque sexum conuersari iungiq; voluerit, & communi opera vitam instituere, seq; mutuò iuuare, & gignere simul ac educare liberos, vt genus nostrum perpetuum esset? Sed responde mihi, vtrum conueniat, vt quisque etiam proximi sui res agat, atque curet vt domus in ciuitate sint, ne ciuitas desoletur, & vt respublica bene se habeat? Quòd si dixeris vnicuique rem suam solùm curandam esse, reddes hominem nihil vel à lupo, vel vllis alijs immanissimis feris differentem, quæ per vim & rapacitatem viuunt, nulli parcentes vnde quicquam sibi gratum auferre possint, sine conuersatione, sine mutuis operis, ac sine omni iustitia degentes. At si fatearis humanum ingenium apiculæ similimum esse quæ sola viuere nequit: perit enim, si relinquatur sola: sed ad vnum & commune opus suarum congenerum tota inclinat, operam suam omnem & studium proximis coniungens: hæc si ita habent, & insuper malitia hominis censetur iniustum ac ferum esse, & proximum infœliciter agẽtem negligere: virtus autem eius, humanitas, benignitas, iustitia, beneficium & solicitum erga proximum esse: hoc pacto efficietur oportere singulos ciuitatem suam curæ habere, & familias in ea constituendas esse. Nuptiæ autem, principium sunt constitutionis familiæ. Quisquis igitur homines nuptiis priuat, is abolet familiam, ciuitatem, & totum genus humanum, quod absque generatione non potest permane-

*ferè ἀνθρώπων.

Ἄλλος δέ τινος φήσαντος, ὅτι ἐμπόδιόν αὐτῷ δοκεῖ εἶναι τῇ φιλοσοφίᾳ γάμος, καὶ ὁ σὺν γυναικὶ βίος, Πυθαγόρᾳ μέν, εἶπεν ὁ Μουσώνιος, οὐκ ἐμπόδιον ἦν, οὐδὲ Σωκράτει, οὐδὲ Κράτητι, ὧν ἕκαστος συνῴκησε γυναικί. καὶ οὐκ ἂν ἔχοις τοὺς εἰπεῖν ἄμφω τούτων ἑτέρους φιλοσοφήσαντας. καίτοιγε Κράτης ἀοίκητός τε καὶ ἀσκήνητος, καὶ ἀκτήμων τέλεος ἦν, ἀλλ' ὅμως ἔγημε. εἶτα μηδ' οἰκίδιον ἔχων ἴδιαν, ἀλλ' ἐν τοῖς δημοσίοις Ἀθήνησι στοαῖς διημέρευε, καὶ διενυκτέρευε μετὰ τῆς γυναικός. ἡμεῖς δὲ ἀπ' οἰκίας ὁρμώμενοι, καὶ οἰκέτας τοὺς ὑπηρετοῦντας ἔχοντες ἔνιοι, τολμῶμεν ὅμως λέγειν ἐμπόδιον εἶναι φιλοσοφίᾳ γάμον; καὶ μὴν ὅγε φιλόσοφος, διδάσκαλος δή τις ἡμῖν καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, τῇ κατὰ φύσιν* ἀνθρώπων τοιούτων. κατὰ φύσιν δέ, εἴ τι ἄλλο, καὶ ὁ γαμεῖν. φαίη τις ἂν ὦν. ἐκεῖ τὰ χαίρειν ὁ τὸν ἄνθρωπον δημιουργὸς, πρῶτον μὲν ἔτεμε δίχα τὸ γένος ἡμῶν, εἶτ' ἐπέπηγεν αὐτοῖς ἑκατέροις ἀναίδεια, τὸ μὲν ἄρρεσι, τὸ δὲ θήλεσι· εἶτα δὲ ἐνέσπειρεν ὀπτηθυμίαν ἰσχυρὰν ἑκατέρᾳ θατέρου τῆς θ' ὁμιλίας, καὶ τῆς κοινωνίας, καὶ πόθον ἐμβαλὼν ἀμφοῖν ἀλλήλων αἰσχέρωσιν· ταῖς μὲν γὰρ ἄρρεσι, τὰ θήλεος· ταῖς δὲ θήλεσι, τὰ ἄρρενος; ἆρ' οὖν γνώσιμοι, ὅτι ἐβούλετο σωζῆναί τε αὐτὸ, καὶ συζῆν, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον ἀλλήλοις συμμηχανᾶσθαι, καὶ γόνους παίδων, καὶ τροφὴν ἄμα παῖδαι, ὡς αἱ ὁ γόνος ἡμῶν ἀίδιος ᾖ; τί δή μοι εἰπὲ, πότερα πρόσηκέ ἑκάστου ποιεῖν καὶ τὰ τῆς πόλεως, καὶ ὅπως οἰκήσουσι τὴν πόλιν αὐτὴν, καὶ ὅπως ἡ πόλις μὴ ἔρημος ᾖ, καὶ ὅπως ὁ κοινὸς ἕξει καλῶς; εἰ μὲν γὰρ ὡς φῂς, ὡς ὁ αὐτοῦ σκεπτέον μόνον, ἀποφαίνεις τ' ἂν ἀνθρωπον λύκου μηδὲν διαφέροντα, μηδ' ἄλλου θηρίου τῶν ἀγελαιοτάτων μηδενὸς, ἅτε βίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ πίτυκα ζῶν, μὴ φιλόρρωμα μηδενός, ἀφ' ὅτου μέλλει καρπώσεσθαί τι ἡδύ· ἄμοιρα μὲν κοινωνίας οὖσα, ἄμοιρα δὲ συνεργίας τῆς ἀπ' ἀλλήλων, ἄμοιρα δὲ δικαίας πομπῆς. εἰ δὲ ὁμολογήσεις τῶν ἀνθρωπίαν φύσιν μελίσσης μᾶλλόν πως προσεοικέναι, ἣ μὴ δυοῖν μοῖν ζῆν· ἀπέλυσας μὲν μοναδικὸς πρὸς εἶδος δὲ καὶ κοινὸν ἔργον τὴν ὁμοφύλων συνέδρευσιν, καὶ συμπροσάπτει καὶ συνεργάζεται τοῖς πλησίον. εἰ ταῦτα ταύτῃ ἔχει, ἦ ἐπὶ πρὸς τούτοις κακία μὲν ἀνθρώπου ἐστὶν ὑπειληφέναι, ἀδικία τε, καὶ ἀγελαιότης, ἡ τὸ τὸν πλησίον προσήκοντος κακῶς ἀφέωσιν· ἀρετὴ δὲ φιλανθρωπία ἡ χρηστότης, ἡ δικαιοσύνη ὄντι, ἡ τὸ ἐργατικὸν εἶναι, καὶ τὸ κηδεμονικὸν εἶναι τῆς πόλεως· ὅπως ἡ πόλεως ἑκάστῳ τῆς ἑαυτοῦ φροντιστέον, ἡ τὴν πόλιν οἰκεῖν προσηκτέον. ἀρχὴ δὲ οἰκίας πρόσοδος, γάμος. ὥστε ὁ αἱρῶν ἐξ ἀνθρώπων γάμον, αἱρεῖ μὲν οἶκον, αἱρεῖ δὲ πόλιν, αἱρεῖ δὲ σύμπαν τὸ ἀνθρώπειον γένος. ἡ γὰρ ἂν ἀγενῆ μὴ γένοιτο ἄνευ γενέσεως, ἥδε

ὕστης, ὑσὶ ἀνδρείοις εἶπ, μὴ γάμις οἴδος, ἢτε δικαία ϗ νόμιμος. ὅτι μὲν γὰρ οἶκος, ἢ πόλις, οὐτ' ἐκ γυναικῶν συνίσταται μόνον, οὔτ' ἐξ ἀνδρῶν μόνον, ἀλλ' ἐκ τ' ἀμφοῖν ἀλλήλοις κοινωνίας, δῆλον. ἀνδρῶν δὲ ϗ γυναικῶν κοινωνίας, σημεῖον οὐκ ἂν εὕροι τις, οὔτ' ἀναγκαιοτέραν, οὔτε πρὸς φιλίαν ἁρμοδιωτέραν. ποῖος γὰρ * ἕτερος ἑτέρῳ ὕτω πρόσφιλὴς, ὡς γυνὴ καταζύγιος ὢν τῷ γαμοῦντι; ποῖος δ' ἀδελφὸς ἀδελφῷ; ποῖος δὲ γεννήτωρ υἱῷ τοσοῦτος, ὡς ἀνὴρ γυναικὶ, καὶ γυνὴ ἀνδρί; τίνος δὰ παρουσία μᾶλλον, ἢ λύπην ἐλαφρύνει αὖ, ἢ χαρὰν ἐπαυξήσειεν, ἢ συμφορὰν ἐπανορθώσαιτ' ἂν τις δὲ νενόμισται κοινὰ εἶναι πάντα, καὶ σώματα ϗ ψυχὰς, ϗ χρήματα, πλὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικός; ταῦτα τοι καὶ πάντες αἱ θεσπισταὶ τῶν προσοντάτων νομίζουσι πασῶν τ' ἀνδρὸς ϗ γυναικὸς φιλίαν. ϗ τοῦδε μήτηρ ἢ πατὴρ ἰδὼν ἔχων τοῦδε τὸν ἄξιον φίλτερος τ' ἑαυτῷ τέκνων τ' σωζυγιδίων γάμῳ. ϗ ὁ λόγος δὲ τοῦτο φαίνεται δηλῶν, ὅσον τὸ τερπνὸν τ' γονέων πρὸς τέκνα φιλίας, ἢ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, ὅτι Ἄδμητος δόσιν ταύτην λαβὼν πρὸς θεοῦ, εἰ πρόφρων τ' αὐτῷ ἑαυτῷ τιθηξόμενον, ζῆσαι διπλασίῳ χρόνῳ ὃν τεταλμένον αὐτῷ· τ' μὲν γονέων οὐκ ἔτυχεν ἐθελόντων πρόφασιν αὐτῷ, καίτοι γε γηραιῶν· ἡ γυνὴ ϗ ἡ γαμετὴ Ἄλκηστις, καμοῦσα ἡδέα ὄντα, ἐδέξατο ἑτοίμως τ' θανάτου πρὸς τοῦδ' ἀνδρός. ὅτι ϗ μέγα ϗ ἀξιοσύστατον ὁ γάμος ἐστὶ, ϗ ταύτῃ δῆλον. θεοὶ γὰρ ὅτι ἔρωτι λύουσιν αὐτὸ, καὶ τοῦτο νομίζονται παρ' ἀνθρώποις μεγάλου τοῦ ἄξιον εἶναι. πρῶτα μὲν Ἥρα, καὶ δι' ἣν τοῦδε ζυγίαν αὐτὸ προσαγορεύομεν· εἶτα Ἔρως, εἶτα Ἀφροδίτη. πάντας γὰρ τούτους ἐπαμβαίνομεν ἔργου πεποιῆσθαι τοῦδε, συνάγειν ἀλλήλοις πρὸς παιδοποιίαν ἄνδρα ϗ γυναῖκα. πῶς μὲν γὰρ Ἔρως προσήκοι ἂν δικαιότερος, ἢ ὅτι νόμιμον ἀνδρὸς ϗ γυναικὸς ὁμιλίαν; πῶς δ' Ἥρα; πῶς δ' Ἀφροδίτη; πότε δ' ἂν εὐκαιρότερον ἐξαιτοῖτό τις τοῖς θεοῖς τοῦδε, ἢ πρὸς γάμου; τί δὰ καλοῦντες Ἀφροδίσιοι ἔργον προσήκοντος ἂν μᾶλλον καλοῖμεν, ἢ τὴν γαμετὴν ὅτι γαμικῆς συνόδου; διὰ τί δ' ἱερὸν φασὶ τὸν ἂν Θεοὺς εἶναι τοῦδε μεγάλους ὑπισχνεῖσθαι, ϗ ὑπερβολὴν γάμου καὶ παιδοποιίας, μὴ προσήκειν δ' ἂν ἀνθρώπῳ ταῦτα; διὰ τί δ' προσήκειν μὲν ὅτι ἀνθρώπῳ ταῦτα, μὴ προσήκειν δ' τῷ φιλοσόφῳ; πότερον κακίων εἶναι τ' ἀνδρὸν τὸν φιλόσοφον; ἀλλ' ὑγρὸν, χρεῖττων δ' καὶ δικαιότερον, ϗ καλοκἀγαθικώτερον. ἢ ὅτι κακίων οὐκ ἔστι, ϗ ἀδικώτερος ἀνὴρ, τοῦ μὲν κηδομένου τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, ὁ μὲν κηδόμενος; τοῦ δὲ ὅτι νοσοῦντος σκοποῦντος, ὁ δ' αὐτοῦ μόνου ὁρῶν; ἢ ὅτι φιλόπολις καὶ φιλάνθρωπος, καὶ κοινωνικὸς μᾶλλον ὅστις, ὁ μονήρη βίον αἱρούμενος, τοῦ νέμοντος εἶκον, καὶ ποιουμένου παῖδας, καὶ πόλιν αὔξοντος τοῦ ἑαυτοῦ, ἄνδρ' ὑ-

re: vt neque iusta & legitima generatio sine nuptijs. Nam quòd familia aut ciuitas non ex solis mulieribus, neque solis viris constet, sed mutua conuersatione, manifestum est. Nullam verò necessariam magis aut suauiorem coniunctionem, quàm viri & mulieris reperias. Nam quis sodalis sodali, aut frater fratri, aut filius parentibus tam fuerit amicabilis & gratus, quàm vxor est suo marito? Cuius item absentia adeò desiderabilis est, quàm viri vxori, & vxoris viro? Aut cuius præsentia magis idonea fuerit ad leuandam tristitiam, vel augendum gaudium, vel calamitatem mitigandam? Quibus nam verò omnia esse communia existimantur, & corpora, & animæ, & opes, præterquam viro & vxori? Has igitur ob causas viri ac mulieris amicitiam omnes antiquissimam omnium iudicant. Et neque mater aut pater prudens plus se à liberis diligi requirunt, quàm coniuges quibus cum nupti sunt. Quinetiam ex historia patet, quanto maior sit vxoris in maritum amor, quàm parentum erga liberos. Admetus enim cùm hoc muneris diuinitus ei offerretur, vt duplum ætatis sibi destinatæ viueret, si quem suo loco moriturum exhiberet: parentes quidem licet decrepiti mortem pro ipso subire detrectauerunt: vxor autem Alcestis, valde iuuenis adhuc, prompta fuit ad moriendum pro marito. Porrò quòd nuptiæ magnum quid, & studio dignum sint, hinc etiam patet, quoniam Dij ipsarum curam gerunt, quare magnis honoribus coluntur: primùm Iuno, vndè & Pronubam eam appellamus: deinde Cupido, & Venus. Nam istos omnes hoc inprimis agere arbitramur, vt virum & mulierem ad liberorum procreationem coniungant. Vbi enim iustius Amor, & Iuno, & Venus adessent, quàm in viri & mulieris conuersatione legitima? Aut quando quis opportunius vota faceret hisce numinibus, quàm cùm nuptias instituit? Quòd nam verò opus Venereum decentius appellabimus, quàm mariti & vxoris congressum? Cùm igitur tanta numina tueantur & curent nuptias ac generationem liberorum, cur eas diceret aliquis homini non conuenire? Aut si homini conuenire permittat, cur non etiam philosopho? An deteriorem cæteris philosophum esse decet? Minimè: sed meliorē, iustiorem, atque honestiorem. An quia non peior nec iniustior est qui ciuitatem suam negligit, quàm qui ipsam curat? & qui suam solius rem agit, quàm qui publicam? Aut quia ciuitatis, humanitatis, & familiaritatis studiosior est is qui solitariam vitam sequitur, quàm ille qui familiam regit, liberos gignit, & ciuitatem suam promouet, quæ

* lego ἑταῖρος ἑταίρῳ

omnia maritus facit? Constat itaque philosophum nuptias & generationem liberorum curare debere: quod si fieri debet, quo nam pacto verum hic sermo fuerit ô iuuenis, quem tu nunc dicebas, nempe philosophum à nuptijs impediri? Siquidem philosophari non aliud esse videtur, quàm ea quæ decet & conuenit, tum ratione inquirere, tum re ipsa facere. Hæc & huiusmodi fere sunt id temporis ab ipso dicta.

Hieroclis ex libro de Nuptijs.

Maximè necessaria est oratio de nuptijs. Vniuersum enim genus nostrum ad societatem natum est. Prima autem & præcipua societas est, quæ per nuptias initur. Nam ciuitates sine familijs esse non possunt: & familia profecto innupti manca est: integra autem & perfecta illius, qui nuptus fuerit.

Ibidem.

Coniugalem vitam deligendam esse viro sapienti, in commentario de familijs ostendimus: sine vxore autem, non nisi aliqua circumstantia aut casus ita suaserit. Quandoquidem igitur vbicunque licet prudentem virum imitari oportet: prudenti autem nuptiæ ceu bonum proponuntur, nimirum & nobis conueniens, nisi quid impedimenti prohibeat. Et hoc primum sit argumentum. Videtur autem & ipsa natura multo priùs quàm vir sapiens, vtpote quæ & ipsum sapientem ad nuptias instigat, nos admonere. Non enim gregales nos solùm si dici fas σωδυασικὰς, id est vi bini ageremus fecit: & huic societati vnum communeq; opus, liberorum progenerationem dico, & vitæ stabilis conuersationem proposuit. Probè verò ipsa natura nos docet, quòd ex ipsius cõstitutione ea quæ facere decet deligi oporteat. Quippe singula animalia vitam naturali sua cõstitutioni idoneam viuunt: & per lonem stirpes quoque omnes similiter, eo quidem modo quo vita ipsis tribui potest: non enim ratione aut reputatione aliqua viuuntur ad eligendum res diiudicandas. Verùm plantæ sola natura viuuntur, anima expertes: animalia verò phantasijs ad res sibi commodas trahuntur, & cupiditatibus impelluntur. At nobis natura rationem donauit, vt & alia omnia, & cum omnibus, imò ante omnia ipsam naturam consideret, vt ad ipsam ceu scopum rectè splendideq; propositum feratur: & quicquid ei consonum est eligens, ad vitam decentem nos promoueat.

* Legendum ἐγγενῆ. Vatic. alius codex habet εὐ φυγκτὰ. Idem.

Ibidem.

Proinde non erraverit aliquis, domum sine nuptijs mãcam esse dicens. Nam neq; pars princeps sine subdita, neque subdita sine principe animo potest concipi. Hæc sanè ratio non parum efficax mihi videtur ad commouendum illos, qui à nuptijs alieni sunt.

Ibidem.

Quinetiam vtiles esse nuptias affero, primùm quia diuinum reuera fructum producunt liberorum generationem,

παρὰ τῶ γαμοῦντος ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ σπουδαίου τὸν φιλόσοφον γάμον καὶ παιδοποιΐας ὀπτιμελεῖσθαι δῆλον. εἰ δ' ἀναγκαῖον τοῦτο, πῶς ἂν ὀρθῶς ἔχοι, ὦ ἑταῖρε, ὁ λόγος ὃν σὺ ἄρτι ἔλεγες, ὡς ἐμποδίζοι τὸν φιλόσοφον γάμος, ἐγὼ δὲ φιλοσοφεῖν ἕτερόν τι φαίνεται οἶμαι, ἢ ἃ πρέπει καὶ ἃ προσήκει, λέγω μὲν αἰτιάζεσθαι, ἔργῳ δὲ πράττειν. τότε μὲν δὴ ταῦτά πια εἶπεν.

Ἀναγκαιότατός ἐστιν ὁ περὶ τοῦ γάμου λόγος. ἅπαν μὲν γὰρ ἡμῶν τὸ γένος ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. πρώτη δὲ καὶ συνεχεστάτη τῶν κοινωνιῶν, ἡ κατὰ τὸν γάμον. οὔτε γὰρ πόλεις αἱ τυχοῦσαι, μὴ ὄντων οἴκων· οἴκους τε ἡμιτελεῖς μὲν τῶν ὄντων ὁ τοῦ ἀγάμου· τέλειος δὲ καὶ πλήρης, ὁ τοῦ γαμήσαντος.

Οὐκοῦν. ἔχομεν οἷς δεῖ εἰκότως ἀποδιδόμενοι, ὥστε σοφῷ πρέπον γαμεῖν μὲν ὅστις ὁ μὴ γάμον βίος· ὁ δὲ αὖ γυναικός, ἢ μὴ δεῖσαν. ὥστ' ὀπῇ χρὴ μὲν οἷς γε δυνάμεθα μιμεῖσθαι τὸν ἔχοντα νοῦν. τότῳ δὲ πρέπον γαμεῖν, δῆλον ὅτι τὸν γάμον, ἅπλουτόν τε καὶ ἡμῖν αὐτοῖς καλόν, εἴτε μή τις εἴη πεῖσαι ἐμποδών. ᾧ δὴ τοῦτο μὲν πρῶτον. ἔοικε δὲ καὶ πρὸς τοῦ σοφοῦ παρακαλεῖν ἡμᾶς ἡ αὐτοῦ τοῦτο ὅτι τὸν γάμον ἐξεβρύησα φύσις. ἥτις οὐ σωματικὰς ἡμᾶς ἀπεφήνατο μόνον, ἀλλὰ καὶ σωδυαστικὰς, μεθ' οὗ ἔστε, καὶ κοινὸν ἔργον ἐπιτελεῖσθαι τοῦ συνδυασμοῦ· λέγω δὲ τὴν παίδων γένεσιν, καὶ βίου ἐξαγωγὴν εὐζαθῆ. δικαία δὲ διδάσκαλος ἡ φύσις, ὅπῃ τῇ παρ' αὐτῆς κατασκευῇ σύμφωνον τὴν ἐκλογὴν χρὴ γίνεσθαι τῶν καθηκόντων. ζῇ γοῦν ἕκαστον τῶν ζώων ἐπιμελῶς τῇ ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ, καὶ ἡ Διὸς ὅ φυτὸν ἅπαν ὡσαύτως, καὶ τὸ ἐπὶ αὐτοῖς λεγόμενον ζῆν· πλὴν οὐκ ἐκλογισμῷ καὶ ἀναθεώρησί τινα χρώμενα, καὶ ταῖς ἐκ τῶν βασανιζομένων ἐκλογαῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ φύσει φυτὰ ψιλῇ, ψυχῆς γὰρ ἐστιν ἀμέτοχα· τὰ δὲ ζῷα φαντασίας τε ἀπούσας ἐπὶ τὰ οἰκεῖα καὶ ὀρέξεως πάσας προθυμίας. ἡμῖν δὲ ἡ φύσις ἔδωκε τὸν λόγον, πρό τε ἄλλα πάντα, καὶ σὺν πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, αὐτῷ καταφύεσθαι τῷ φύσει· ὅπως ὡς πρός τινα σκοπὸν, *δι' ὀφθήσηται καὶ ἀρεστά τε παρομοίως πρὸς αὐτὸν, ἐκλεγόμενός τε τὸ σύμφωνον αὐτῇ πᾶν, καθηκόντως βιοῦντας ἡμᾶς ἀφράζοιτο.

Οὗτος καὶ οὐκ ἄν ἀμάρτοι τις, ἀπλῆν φύσας οἰκίαν τὸν ἄνευ γάμου. τῶν μέντοι ὁ ἄρχων ἄνευ τοῦ ἀρχομένου διαιάσθαι νοοῖτ' ἂν, μήτ' ἄνευ τοῦ ἄρχεσθαι ὁ ἀρχόμενον. ἔστω γὰρ ὁ λόγος ἡμῖν μάλα μοι δοκεῖ δικαίως τοὺς ἠλοτεμωμένους πρὸς γάμον.

Φημὶ τοίνυν καὶ σύμφορον εἶναι τὸν γάμον, πρῶτον μὲν ὅτι θεῖον ὡς ἀληθῶς φέρει καρπὸν τὴν τῶν παίδων γένεσιν, οἳ πρὸ-

οἱ προσήκοντες μὲν ἡμῖν οἷς συμφυὴς ἐπὶ τὰ ἀλλοῖς ἐρρωμένοις, εἰς ἀπάσας γένους) προσέξεσιν· * ἀγαθοῖς γὰρ ἔθικεν εἶναι, κἂν μικροῖς ὑφ' ἡλικίας, καὶ γήρᾳ πιεζομένοις, οἰκέται μὲν εἰς εὐπροσηγίας εὐφροσύνης χαίρωσι· συμπαθὴς γὰρ εἰς τοῖς εὐαρτίοις χαίρουσι προσδέχεται τὰ ἀναφορά. ἔπειτα καὶ πρὸς ἡδέσιν τέκνων λυσιτελὴς ἡ μετὰ γυναικὸς συμβίωσις. πρῶτον μὲν γὰρ ἀποτριβομένους τοῖς ἀγῶσι τοῖς ἀνθρωπικῶς αἰσθανομένοις, καὶ μετὰ εὐπαιδείας) ἡσυχαστικῶς αἰσθανομένους, καὶ μετὰ εὐπαιδείας αἰσχυνομένη πάσης. ἔπειτα τὸ ὅλον διαφορὰν εἰς τῇ διανοίᾳ, λήθην εἰσάγουσι. τὰ γὰρ σκυθρωπὰ τοῦ βίου, τοῖς μὲν τῶν ἀγρῶν, ἢ τὸ γυμνάσιον, ἢ τὸ χωρίον, ἢ καθόλου πάσης μερίμνης καὶ ἀσχολίας, καὶ τοῖς τοὺς φίλους τε καὶ συνήθεις διαφθείρουσιν ἡμῖν, εἰσὶ τοῖς ἐναντίοις ὅτι προσθήκαι τοῖς ἀσασμοῖς· αἰσθήσει δὲ εἰς τούτων, εἴς τε τὴν οἰκίαν ἐπανελθοῦσι, καὶ οἷς συχνοῖς τὴν ψυχὴν ἡδομένοις, ἐμπίπλησι χαρᾶς χρώμενα τούτῳ τῷ αἰτίᾳ ἡμᾶς, ὅταν μὲν ἔρημος διανοίας καὶ μονήρης ὁ βίος. ἢ γυνὴ δὲ παροῦσα, μεγάλη γίνεται), καὶ τοῖς ταῦτα παρηγορία πυνθανομένη τὰ ἔξω τοῦ οἴκου, ἢ τοῖς τὴν ἔνδον αἰσθανομένη, καὶ συνδιαπονουμένη, καὶ πᾶσι διαχύσεις ἐξ ἁπλότητος προθυμίας, καὶ εὐφροσύνην παρέχουσα. καὶ μὲν οἷα μὲν ἔστιν ἐν ἑορταῖς συνεπιμεληθῆναι θυσιῶν καὶ ἱερουργιῶν· οἷα δὲ ἐν ἀνδρὸς ἀποδημίαις, δύσκολον διατηρῆσαι, καὶ μὴ πάντα πᾶσιν ἀπροσκόπτως τὸν οἶκον οἷα δεῖ δαίμων οἰκεῖν, οἷα δὲ ἐν νόσοις, οἷα δὲ ἐν προσκαίροις, μακρὸς ἂν γένοιτο ὁ λόγος πάντ' ἐπεξιόντα τὰ καθ' ἕκαστα. ἀρκεῖ γὰρ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὡς δεῖ μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις πρὸς μετρίαν τοῦ βίου διεξαγωγὴν, δυοῖν, συγγενικῆς ἐπικουρίας, καὶ συμπαθοῦς εὐνοίας. ὅτι δὲ συμπαθέστερόν πη γυναικὸς εὕροιμι ἄν, ὅτε τέκνων συνέστερον. παρέχει δὲ ἑκάτερον ὁ γάμος. πῶς οὖν οὐχὶ λυσιτελέσατον ἡμῖν; ἀλλ' ἔγωγε καὶ καλὸν ἡγοῦμαι τὸν μετὰ γάμου βίον. πῶς γὰρ ἕτερος τοιοῦτος γένοιτ' ἂν οἰκίας κόσμος, οἷος ἔστιν ὁ κατὰ τὸν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κοινωνίαν; ἃ μὲν δὴ πολυτελῆ εἶναι, καὶ † ὀρθόστατοι τοῖχοι, καὶ πρέπουσα τοῖς ὑπὸ τῆς ἀπεραντολογίας θαυμαζομένοις λίθοις διακεκοσμημένα, τοῦδε ζωγραφία, καὶ ψαλιστὰ μυρρινῶνες, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν ἐκπλησσόντων τοὺς πολλοὺς, κάλλος ἔστιν οἰκίας· ἀλλὰ ζεῦγος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, συγκαθημένων ἀλλήλοις καὶ καθιερωμένων Θεοῖς γαμηλίοις, ἡνιοχίοις, ἐφεστίοις, συμφωνούντων μὲν ἀλλήλοις, καὶ πάντα κοινὰ πεποιημένων, μέχρι καὶ τοῦ σώματος, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς· καὶ δεῖ προαιρέσεως μὲν ἐχόντων τὸ ὅτι ἀλλήλοις ἁρμόττει οἶκος, καὶ τὸ ἀπόντων· αἰσθήσει δὲ καὶ κηδεμονίᾳ τῶν τέκνων, ὅτι μέλει αὐτοῖς ὅτι σώφρονος, ὅτι † μὴ ῥᾴθυμον, ἀλλ' ἐμμελῆ

*qui nobis & valentibus adhuc, vtpote consanguinei, in omnibus negotijs opem ferunt: & aetate confectis senioq; pressis boni sunt auxiliary: familiares quidem in secūda fortuna laetitiæ socij: in aduersa verò condolentes rerum tristium successores. Sed etiam praeter liberorum procreationem vtilis est cum muliere conuictus. Primùm enim externis laboribus attritos suscipit officiosè tractans, & omni cum studio recreans: deinde animi tristitiæ oblivionem inducit. Tristiores enim vitæ partes, & in vniuersum omnis solicitudo aut negotium agētes nos circa forum, gymnasium, rus, aut inter amicos & familiares non tam euidenter molestant, necessarijs occupationibus admixta, & ceu caligine quadam eis obducta: expeditis autem inde, ac domum regressis, animoq; in ocium restituto, & ita molestiam sentiente suam, taedium per hanc occasionem augetur, si vita solitaria & beneuolentia expers sit. Mulier verò praesens magnum hic etiam solatium addit, interrogans aliquid de rebus externis, aut de domesticis ad ipsum referēs, & in commune deliberans, vnde gaudij nonnihil animi eius minimè simulata promptitudine, & honesta laetitia nascūtur. Caterùm qualis sit vxor in festis ad victimas & sacrificia communiter procuranda: qualem se gerat peregrinante viro, ad familiam stabiliter cōseruandam, & non prorsus sine imperio: quale numen famulis videatur: qualem se praebeat in morbis, quàm sedulo auxilietur, haec inquam omnia singulatim recensere nimis longum foret. Sat autem fuerit summam dixisse, nempe omnes homines ad vitam mediocriter transigendam duo requirere, auxilium à cognatis, & similiter affectam beneuolentiam. Nihil autem reperias quod aequè cum alio afficiatur & condoleat ac mulier, neque magis cognatum quàm liberos. Vtrunque autem nuptiae praebent: quomodo igitur non vtilissima nobis fuerint? Insuper & pulchram existimo esse coniugalem vitam. Nam quod aliud huiusmodi ornamentum domus esse potest, quale per mariti & vxoris consortium efficitur? Non sanè preciosa aedificia, & sublimes muri, & peristylia vel ambulacra ornata lapidibus, quos plerique ob ignorantiam virtutis admirantur, neque pictura, & fornicati * myrrhinones, nec aliud quippiam ex illis quae vulgus stupet, ornamentum est domus: Sed viri & mulieris coniugium, qui mutuò copulantur, & sacri sunt Dijs nuptialib. natalitijs, laribus: & inter se consentiunt, nihilq; non commune habent vsq; ad corpora, imò ipsas animas: qui domui & famulis decenter praesunt, liberos alunt & instituunt, denique eorum quae ad vitam necessaria sunt curam gerunt neq; anxiè neq; negligenter, sed moderatā,*

* Ἰσχὺν ἀναλαμβάνοντες.

† forte κόσμοι τροποι.

* id est, loca myrtis consita, opere topiario structos arcuatim: Vel eiusmodi picturas.

† Ἐγκαυμάτων δίκην ἐνδεικνύμενον.

& vt par est: tale inquam coniugium ades exornat. Quid enim melius & præstantius fuerit, vt cum admirabili poeta Homero dicam,

Quàm cùm chara domi coniunx fidusq; maritus

Vnanimes degunt? Quocirca non raro miratus sum illos qui molestam opinantur cum vxore vitam. Nec enim per locum vxor onus aut molestia est: sed contrà facillimè ac sine negotio ferri potest, imò res molestas & pergraues ipsa lenat. Nam nihil tam onerosum est, quòd vir & vxor non facillimè ferant concordes, & communi opera quicquid est ferre volentes. Cæterùm imprudentia omnino grauis est, & egrè ferri potest à posßidentibus ipsam, vt qua res etiam per se faciles, onerosas efficiat, & inter alias vxorem quoque. Non paucis enim intolerabiles fuerunt nuptiæ: non quòd sua culpa aut suapte natura talis sit cum vxore societas. Sed quando ducimus quas non oportebat, & ipsi quoque planè imperiti sumus in vita, neque instructi ad ducendum ingenuam vxorem, tum vsuenit vt difficilis ac intolerabilis societas sit. Hoc sanè modo nuptiæ vulgo eueniunt. Non enim procreationis liberorum, aut vitæ societatis gratia ducunt vxores: sed alij propter magnitudinem dotis: alij excellentia formæ, alij verò alijs ißiusmodi causis ducti, ceu malis consiliarijs vsi, de ingenio & moribus sponsæ nulla cura habita, in perniciem suam nuptias celebrant, & coronatis foribus pro vxore tyrannum sibijpsis introducunt, cui ne breui quidem tempore resistere, & de primatu cum eo certare possunt. Itaq; constat non propter se, sed tam dictas ob causas, multis molestas ac intolerabiles fieri nuptias. Oportet autem, vt aiunt, neq; inculpata culpare, neq; ex imbecillitate nostra & vtendi ignorantia rebus crimen impingere. Quin & aliter absurdum fuerit, vbique venari occasiones amicitiarum, & amicos nobis sociosq; comparare, ceu futuros auxiliatores in vitæ difficultatibus: recreationem verò, auxilium, & opem illam, quæ à natura, legibus, atque Dijs nobis exhibetur, nempe vxoris & liberorum, non inquirere & comparare.

Antipatri ex sermone de nuptijs.

Nobilis, animosus, placidus, & ciuilis iuuenis, considerat domum vitamq; perfectam consistere non aliter posse, quàm cum vxore & liberis: secus enim mutila foret, quemadmodum ciuitas non illa modo, quæ mulieribus solis, sed etiam quæ viris solis constat, imperfecta est. Certè vt greges & armenta sine fœturis laudari non possunt: sic neque ciuitas & familia, idq; multo minùs. Hac apud se reputans

ἢ καθημερσμένην τ πρὸς ὃ ζῆν αἱαλκήων. τί γὰρ ἂν τούτου χρῆσιν ἢ κρεῖττον τ γαμικοῦ ἔργον ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκί' ἔχητον

αἰνῶ δὲ γυνῆ δίχα καὶ πολλάκις ἐθαύμασα τοὺς ὡς βαρὺν ἡγουμένους τὸν μετὰ γυναικὸς βίον. ὁ γὰρ ἡ γυνὴ μὰ Δία βάρος, ἢ φορτίον ὅτι, καθάπερ ἔτυχεν δοκοῦσιν· ἀλλ' ἥδιστόν τε καὶ τῶν ἐπιτηδείων, κοῦφόν τι καὶ ῥᾷστα φέρεσθαι δυνάμενον, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ὄντως ἐπαχθῶν καὶ βαρέων κουφιστικόν. ὅσον γὰρ ὕπνῳ φορτικόν ἐστι τ ὄντως, ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι συμφερόντως γε ἀνδρὶ καὶ γυναικί, καὶ κοινῇ φέρειν αὐτὸ βουλομένοις. βαρὺ δέ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἀφροσύνη, καὶ διζήσιον τοῖς αὐτὸ κεκτημένοις, ὑφ' ἧς δὴ καὶ τὰ φύσει κοῦφα γίνεται βαρέα, πάντα δῆλα καὶ γυνή. τῷ ὄντι γὰρ καὶ συχνοῖς δή τισιν ἀφόρητος ἐγένετο ὁ γάμος, ἀλλ' οὐχὶ παρ' ἑαυτῷ, οὐδὲ τῇ φύσει τοιαύτη τὼ μὴ γυναικὸς εἶναι κτῆσιν· ἀλλ' ὅταν γαμῶμεν ἃς μὴ δεῖ μηδὲ τοῖς καὶ αὐτοῖς πάντα πάσαις ἀπροβούλως ἁρμόττεσθαι, καὶ ἀπαιδεύτως ἔχοντες πρὸς ὃ ἀγαγεῖ, ὡς χρὴ τ ἐλευθέραν ἄγεσθαι, ὃ τηνικαῦτα συμβαίνῃ χαλεπώτατα καὶ ἀφόρητον γίνεσθαι τὼ κτῆσιν. ἀμέλει καὶ τοῦτο χαρίεν τοῖς πολλοῖς ὁ γάμος. ὁ γὰρ ὅτι παίδων χάριν καὶ βίου κτῆσιν ἄγειν γυναῖκας· ἀλλ' οἱ μὲν ἀφ' εὐγενοῦς ὄγκον, οἱ δὲ δι' ὀξυχολίαν μορφῆς, οἱ δὲ δι' ἄλλας τινὰς τοιαύτας αἰτίας, αἷς χρώμενοι κακοῖς συμβούλοις, οὐδὲν πρὸς τ ἁρμόττουσαν καὶ τῷ ἤθει τῆς νύμφης πολυπραγμονήσαντες, ὀλέθριον αὐτοῖς θύραν τὸν γάμον, καὶ θύρας κατεσημασμένας, τύραννον αὐτὴ γυναῖκα ἐπεισάγουσιν ἑαυτοῖς, καὶ τοῦτο μηδὲ ἐφ' ὁποσοῦνπερ αὐτοκράτειαν δυνάμενον, καὶ τῷ πρὸς τὴν ἐναντίαν ἅμιλλαν ἀγωνίσασθαι. φανερὸν οὖν, ὡς ὁ δι' αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ ταῦτα πολλοῖς βαρὺς καὶ ἀφόρητος ὁ γάμος γίνεται· χρὴ δ' ὅτ' αἰτίαν φασὶν αἰτιᾶσθαι, ὅτ' ἔγκλημα προσήκει τῷ αὐτῶν ἀσθενείᾳ, καὶ τῷ τ χρῆσιν αὐτ. ἐπεί τοι καὶ ἀλόγιστον ἅπασι πάντα μὲν ἀφορμὰς ζητεῖν φίλων, καὶ πάσας προποιεῖσθαι φίλους καὶ ἑταίρους, οἵτινες συμμάχους ἐσομένους πρὸς τὰ τ βίου δυσχερῆ· τὼ δὲ καὶ τῷ θεῷ τ φύσει καὶ τῷ τῶν νόμων καὶ τῷ τῶν Θεῶν διδομένην αἵρεσιν συμμαχίαν τε καὶ βοήθειαν, τυγχάνειν τῶν ἐκ γυναικὸς καὶ τέκνων, μὴ ζητεῖν τε καὶ προποιεῖσθαι.

Ὁ δ' ἀνὴρ καὶ εὐψυχος νέος, ἔτι δ' ἥμερος καὶ πολιτικὸς, διανοεῖται τέλος εἶναι καὶ βίος οὐκ ἄλλως δύνασθαι γίνεσθαι, ἢ μετὰ γυναικὸς, καὶ τέκνων. ἀτελὴς γὰρ ὥσπερ πόλις ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ φίλων αὐτῶν. οὐ γέ που τε ποίμνη ἐπιτηδεία μὴ ἔχουσα, ἀγαθὴ, οὐδὲ βουκόλιον εὐθηνοῖτο, πολὺ μᾶλλον οὐδὲ πόλις, ἀνὴρ οἰκία. ταῦτα δὲ καταισθανόμενος ὁ ἀνὴρ

ὁ ἀνὴρ, καὶ ὡς φύσει πολιτικὸν ζῷον, σπουδαίαν τὴν πατρίδα δεῖ. καὶ γὰρ οὐκ ἄλλως δυνατὸν αἱ πόλεις σώζεσθαι, εἰ μὴ οἱ βέλτιστοι ταῖς φύσεσι τῶν πολιτῶν, ἢ τῶν γηραιῶν παῖδες, τῶν προτέρων καθάπερ φύλλων καλῶν δένδρα ἀπομαραινομένων καὶ ἀπορρεόντων, ὅτοι καθ' ὥραν γαμοῖεν, καθάπερεί τινας γηραιὰς βλαστοὺς ἀγαθοὺς τῇ πατρίδι καταλιπόντες, οἱ ἄλλην αὐτὴν ἀεὶ ποιοῖεν, καὶ τὴν ἀκμὴν αἰδέσει φυλάττοιεν, καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς μηδέποτ' εὐεπίθετον τοῖς ἐχθροῖς, σχολάζοντες τῷ καὶ ζῶντες καὶ μεταλλάξαντες ἀμυνόμενοι τῇ πατρίδι καὶ βοηθεῖν, τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ † τοῖς τῶν καθηκόντων νομίζοντες συγκεφαλαιοῦσθαι εἰς γάμον, πρῶτον μὲν ὅ τῇ φύσει ἐπιβάλλον, ἀσυδοσίτες ἐπιτελεῖν, πολὺ δὲ μάλιστα ὅ εἰς τιμὴν τῆς πατρίδος σωτηρίαν καὶ αὔξησιν αἴτιον, καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τιμὴν τῶν Θεῶν τιμιόν. εἰ γὰρ ἐκλείποι ὅ γένος, τίς Θεοῖς θύσει; λύκοι τινὲς, ἢ τοιοῦτόν τινων γένος λεόντων. συμβέβηκε δὲ καὶ τὸν μὴ πεῖραν ἐσχηκότα γαμετῆς γυναικὸς καὶ τέκνων, ἄγνοιαν εἶναι τῆς ἀληθινωτάτης καὶ γνησίας εὐνοίας. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι φιλίαι, ἢ φιλοστοργίαι, ἐοίκασι ταῖς τῶν ὀσπρίων, ἢ τισιν ἄλλοις τοιούτοις ἁπλοῖς, καὶ ταῖς τοιούτοις μίξεσιν· αἱ δ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ταῖς δι' ὅλων κράσεσιν, ὡς οἶνος ὕδατι. καὶ τοῦτο ἐπὶ μὲν μίσγεται δι' ὅλων. οὐ γὰρ μόνον τῆς οὐσίας καὶ τῶν φιλτάτων πᾶσιν αὐτοῖς τέκνων καὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν σωμάτων ὅτοι μόνοι κοινωνοῦσι. καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, εἰκότως μείζων ἐστὶν. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι κοινωνίαι, καὶ ἑτέρας τινὰς ἀποστροφὰς ἔχουσι· τούτου δὲ ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν τὴν τοῦ ἀνδρός. προστίθεται γὰρ σώζουσα παῖδας καὶ μηδὲν μὴ ἀγνώμονας, εἶτα τὸν σκοπὸν τοῦ βίου ποιήσασθαι, καὶ τέλος, τοῦ δ' ἀρέσκειν † αὐτῷ τῶν γνησίων προσηκόντων ἐκουσίως τὰ πρῶτα τῆς εὐνοίας ἀπονέμειν, τιμὴν μὲν τῷ ἀνδρὶ, τὴν δὲ τῇ γυναικί. οὐκ ἄπειρος δὲ τῆς πρὸς γυναῖκα συμβιώσεως, καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰς τοῦτο ἀποβλέψας, καὶ ἀποθέμενος τὴν ἐν τῷ γράφειν μισογυνίαν, τοῦτ' εἶπεν·

Γυνὴ γὰρ ἐν νόσοισι καὶ κακοῖς πόσει
ἥδιστόν ἐστι, δύματ' ἢν οἰκῇ καλῶς,
ὀργήν τε πραύνουσα καὶ δυσθυμίαν
ψυχῇ μεθιεῖσ' ἡδὺ καὶ ἀπάτας φίλων.

τυγχάνει δὲ καὶ πρωϊκὸν ὅ πρᾶγμα. πῶν δὲ ἐν * ἰδίαις πόλεσιν, ἅμα τῇ ἄλλῃ τῇ καθεστώσῃ ἐκ χύσεως καὶ ἀπαρχῆς καὶ τῇ ὅτι ὅ καταφέρον ῥᾴδιον ὀπίσω κλίσει, καὶ ὁ γαμεῖν τῶν χαλεπωτάτων εἶναι δοκεῖ. τὸν δὴ Θεὸν ἕζεσθαι δίδοντα πρὸς ἀσχολίαν καὶ ποικίλων

iuuenis generosus, & quòd hominem ingenio ciuili praditum, commune negotium patriæ oporteat augere. Nam alia ratione ciuitates seruari non possent, nisi optimi quiq; ciues, & generosorum filij, prioribus tanquam arborũ pulchræ foliis marcescentibus et defluentibus, uxores tempestiuè ducerent, et liberos ceu generosa quædam germina patriæ successores relinquerent, vt ipsam florere semper, & in vigore perpetuo durare efficerent, nunquam hostibus oppugnatu facilem fieri pro virili sua molientes. Hoc igitur sibi scopo proposito, vt & viui & defuncti patriam tueantur & adiuuent, nuptias contrahere maximè necessarium, ac in primis cõueniẽs æstimant, cùm omnia quæ requirũtur à natura perficere cupientes, tum illud apprimè quod salutem & augmentum patriæ, ac multo magis diuinum cultum attinet. Quandoquidem si genus humanum deficeret, quis sacra faceret Dijs? Nimirum lupi aliqui, vel tauricidarum genus leonum. Profectò quisquis uxorem & liberos nõ expertus est, veriſsimam et genuinam beneuolentiam ignorat. Aliæ enim amicitiæ & beneuolæ animorum inclinationes, similes sunt mixtionibus leguminum, aut aliorum huiusmodi, quæ inuicem apponuntur: viri autem & uxoris amor mixtionis quæ tota per totum fit, vt vini cum aqua. Reuera enim undequaq; commiscetur coniugalis amor, cùm non solùm opes, & liberos omnibus charissimos, & animam, sed etiam corpora solis coniuges communia habeant. Alia quoque ratione maximus hic amor est: quoniam aliæ societates, aliorsum etiam quandoq; declinant: in matrimonio autem ad vnum solum nempe mariti animum respectus fit. (Parentes enim non iniqui libenter concedunt, imò vnicum hunc vitæ scopum, & finem liberis suis seruandum proponunt, vt suis coniugibus placere conentur, & præcipua beneuolentia eos prosequantur, nempe filia maritum, filius uxorem.) Hæc cùm Euripides quoque perpendisset, & ipse conuersationem uxoriam expertus, deposito mulierum odio, quod suis in scriptis præ se fert, hos versus protulit:

Coniunx enim in ægritudinibus & sinistra fortuna marito
Suauissima est, si domum honestè inhabitet,
Iram suauiter mitigans, & à tristitia
Animum eius auertens. delectant etiam doli eorũ quos amamus. Imò heroica quædam res esset matrimonium, si rectè eo uterentur homines. Iam verò in ciuitatibus nonnullis, vt alijs in rebus luxuria, dissolutio, & ad deteriora semper declinatio obtinuerunt, ita coniugium quoque difficillimum factum est. Genium enim illum qui intemperantiam & variæ

† lege πρώτων.

Parentes inclusa mendosa sunt in Græco codice † αὐτῷ

* for. ἰσίαις

vilesq; voluptates permittit, numinis instar colunt: & noua nupta introitum tanquam præsidio in vrbem inducto celebrant atq; muniunt. Nonnullis sanè coniugalis vita idcirco grauis videtur, quòd imperare nesciant, & serui sint voluptatis. Capiuntur enim alij forma, alij dote, ita vt propter illam omnia vxori gratificentur, & nunquam eam instituant de œconomiæ ratione, de augendare familiari, cuiúsnam gratia conuenerint, neq; de cultu Deorum, vt firma persuasione & metu eam imbuant: neque de incommodis circa neglectum victus rationem admoneant, neque quàm ingratæ in posterum sint admissa voluptates: neq; assuefaciant eam, futura prospicere, & omnem euentum recto iudicio perpendere, & non temere sperare, neque non omnia quæ desiderat fieri posse licet consentiente viro: & quòd non præsentia solùm spectare oporteat, sed simul & ipsam considerare vnde & quomodo fieri quæq; possint, & ita vt in vniuersum salutaria vtiliaq; sint. Nam si quis hæc & alia à Philosophis rectè considerata præceptaq; præstare potuerit, huic omnino facilis & lenissima res videbitur vxor. Quemadmodum enim si quis vnam habens manum, alicunde & alteram adipiscatur: aut vnico pede vtens, etiam alterum aliunde acquirat: facilius multo aliquid apprehendere, aut quo libuerit, ire potest: ita qui vxorem duxit, facilius fruetur salubribus & vtilibus vitæ commoditatibus. Nam coniuges pro duobus oculis quaternos habent: & pro duabus manibus totidem alias, quibus vnà inflectis facilius agent opus manuum. Proinde fessis aut lassis alteris, altera suum officium præstabunt. Coniugium igitur quod vnius membri vice ex geminis coalescit, fœliciùs omnia administrare in vita poterit. Quapropter ille qui vxoris introitum degrauare vitam, & difficilem ad agendum reddere existimauerit, haud aliter afficitur, quàm qui plures pedes assumere prohibuerit, vt si multum itineris conficiendum fuerit, non attrahendi sint plures: aut qui plures habentem manus accusauerit, tanquam illis propter multitudinem impedimento futuris si quid agendum fuerit. Eadem certè ratione si quis veluti alterum seipsum ascinerit (nihil autem interest siue vir siue mulier fuerit) multo leuius minoriq; labore perficiet omnia quæ virum honestum decent opera, tum in literarum studijs, tum in repub. tum in vtrisque tranquillius versari cupientem, quanquam vtrumque simul perfectè præstare difficile sit. Nam quo quis remotior à rei familiaris cura esse volucrit, eo magis assumenda est quæ administranda eius prouinciam subeat, vt ipse circa necessarias res parandas minimè occupetur.

* lego ῥᾶστον αὐτῷ καὶ ταχ.

* ἀνύδον.

* add. τὰ κατάλληλα.

* for. diuinorum.

ἡδονῶν ἀπόλαυσιν ἀληθῶν καὶ μικροχρόνων, ἰσόθεον νομίζοισι τὴν δὲ τῆς γυναικὸς εἴσοδον, οἱονεί τινος φερούσης εἰς πόλιν εἰσαγωγήν. ἔοικε μὲν τοι δύσκολος εἶναι ὁ μετὰ γυναικὸς φαίνεσθαι βίος, ἀφ' ὧν μὲν δύνασθαι ἄρχειν, ἀλλ' ἡδονῆς δοῦλοις εἶναι). καὶ τοὺς μὲν ἐκ τῶν κάλλους ἐπιθυμοῦντας, τοὺς δ' ἐκ τῆς προικὸς, τὰ μὲν ἐκ αὐτῆς ἐκείσεως κατασχεῖσθαι τῇ γυναικί, τὴν μὲν διδάσκειν περὶ οἰκονομίας μηδὲν, μηδὲ περὶ αὐξήσεως οἴκου, μηδὲ τίνος ἕνεκα στεφανηφοροῦσι, μηδὲ περὶ Θεῶν δυσσεβείας καὶ δόξης καὶ δεισιδαιμονίας ἐμποιεῖν, μηδὲ τὸ τῆς ἐφῆς ὀλέθριον παρεῖναι, μηδὲ τὸ ἀχάριστον τῶν ἡδονῶν, μηδὲ ἐθίζειν ἀτενίζειν εἰς τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βίου, καὶ πῶς τὸ μέλλον ὀρθῇ τῇ γνώμῃ ἐκλογίζεσθαι, μηδὲ αὐτυφλῶς καὶ ἀσκέπτως ἔλπιν εἶναι· μηδ' ὅπι ἐὰν ὁ ἀνὴρ βουληθῇ, δυνατὸν πάντως γενέσθαι ὧν ἐπιθυμεῖ· καὶ μὴ πρὸς τὰ παρόντι μόνῳ γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν συνεπιβλέπειν τὸ πόθεν καὶ πῶς, καὶ εἰ σωτήριος καὶ συμφερόντως εἰς τὰ ὅλα. ἐπεὶ καὶ εἴ τις τοῦτα, καὶ τἄλλα τὰ καλῶς τιθεωρημένα καὶ σωφρονούμενα σὺν τοῖς φιλοσόφοις δύναιτο προσάπτειν, * ὃ αὖ τῶν πλείστων καὶ κυριώτατον ἐστὶ) βάρος γαμετὴ γυνὴ δόξῃ. ὁμοιότατον γάρ ἐστιν, ὡς εἴ τις μίαν ἔχων χεῖρα, ἑτέραν ποθὲν προσλάβοι· ἢ ἕνα πόδα ἔχων, ἕτερον ἄλλοθεν ἐκτήσατο. ὡς γὰρ οὗτος πολὺ αὖ ῥᾷον, καὶ βαδίσαι ὅ θέλει καὶ προσαγάγοιτο· ὕπως ὁ γυναῖκα εἰσαγόμενος, ῥᾷον ἀπολήψεται τὰς πρὸς τὸν βίον σωτηρίους καὶ συμφερούσας χρείας. αἱ μὲν γοῦν δύο ὀφθαλμῶν, χρῶνται τέτταρσι· καὶ αἱ δύο χειρῶν, ἑτέραις τοσαύταις, αἷς καὶ ἀθρόως προσάπτοι αὖ ῥᾷον ὃ τῶν χειρῶν ἔργον. διὸ καὶ ἐὰν αἱ ἕτεραι καμοῦσιν, ταῖς ἑτέραις αὖ διαπαύοιτο· καὶ ὁ * συνώδων δύο μείζονος αὐτὸ ἑνὸς, μᾶλλον αὖ εἰς τὸν βίον κατορθοῖ. διὸ καὶ τὸν νομίζοντα τὴν εἴσοδον τῆς γυναικὸς καταβαρύνειν τὸν βίον, καὶ δυσχίνητον ποιεῖν, ὅμοιον πάσχειν, ὡς εἴ τις πλείονας πόδας κωλύοι προσλαβεῖν, ἵν' ἐὰν πολὺ δέῃ βαδίζειν, μὴ ἐφελκώμεθα πολλοὺς ἢ τοὺς πλείονας χεῖρας κτωμένῳ μέμφοιτο, ὅταν γάρ τι δέῃ προσάπτειν ἐμποδίσεσθαι τοῦ πλήθους αὐτῶν. κἀν τούτοις γὰρ καὶ εἴ τις προσλάβοι οἷον ἑαυτὸν ἕτερον (ὑθὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε θῆλυ τοῦτό ἐστιν, εἴτε ἄρρεν) πολὺ ἐλαφρότερον καὶ ἀκοπώτερον πάντα αὖ προσάψεται τὰ ἔργα * φιλαγάθῳ αἰδρὶ, καὶ θέλοντι σχολὴν ἄγειν ἢ περὶ τοὺς λόγους, ἢ τὰ πολιτικὰ ἔργα, ἢ ἀμφω ταῦτ', εἰ καὶ τελείως τοῦτο δύσμεταθετόν ἐστιν. ὅσῳ γὰρ μᾶλλον αὐτὸς ἀπὸ τῆς οἰκονομίας ἀπέσπασται, τοσούτῳ μᾶλλον τὸν ἀφοδεύοντα τινὰ * οἰκήσιν παρασκευάσθαι, καὶ περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἑαυτὸν ἀπολύσασθαι.

* ὑ κακῶς

* ὑ κακῶς ἢ ὁ κωμικὸς ὑπιτίμηχολαφῆς, *ἀεὶ δ' οἴμοι γαμεῖν τὸν ὑπιμελῆσαι δυνατὸν οἰκονομεῖν ὄχλου πλείω. ὑπιφωνήσας τὸν ἀμελῆ μᾶλλον ὑπιζυμῶται δὲ χρόνῃ, ἵν' ἔχων οἰκτίρομεν ἀδίκως ἀπεκτῆ.

Περὶ γάμου δὴ, τοῦτ' ἔστω τὸ δεμύθημα λεχθέν, ὡς χρὴ τῆς ἀφθόνου φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ Θεῷ ὑπηρέτας αὐθ' αὑτῶν ἀποδιδόναι.

Γενόμενός τε ἢ ἐκθρέψαντας παῖδας, καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντας ἀλλοις ἐξ ἄλλων.

ΟΤΙ ΟΥΚ ΑΓΑΘΟΝ ΤΟ ΓΑΜΕΙΝ, Λόγος ρπζ'.

Ὅ"Σπις γαμεῖν * βουλεύετ', ὑ βουλεύεται ὀρθῶς, διότι βουλεύεται, χ' ὅταν γαμεῖ. πολλῶν κακῶν γὰρ ἐστι ἀρχὴ τὸ βίῳ. ἢν μὲ πένης ὤν, τὴν γυναῖκα χρήματα λαβὼν ἔχῃ δέσποιναν, ὑ γυναῖκ' ἔτι, ἢς ἐστι δοῦλος ἢ πένης. ἢν δ' αὖ λάβῃ μηδὲν φερομένην, δοῦλος * αὐτὸς γίνεται· δεῖ γὰρ τὸ λοιπὸν αὐθ' ἑνὸς τρέφειν δύο. ἀλλ' ἔλαβεν αἰσχρὰν, ὑ βιωτὸν ἐς' ἔτι, ὑδ' εἴσοδος τὸ παράπαν εἰς τὴν οἰκίαν. ἀλλ' ἔλαβεν ὡραίαν τις· οὐδὲν γίνεται μᾶλλόν τι τῶν γήμαντος, ἢ τῶν γειτόνων. ὥστ' ὐδαμῶς κακῶν γ' ἀμοιρτεῖν γίνεται.

Τίς δῆθ' ὑγιαίνων, νοῦν τ' ἔχων, πάλαι ποτὲ γαμεῖν ἀφαιρεθέλμενος ἤθελεν βίον; εἶτ' ὐχὶ χρηστὸν ὄντα τὴν γ' ἔχοντ' οὐκ ἄτιμον εἶ μᾶλλον, ἢ γυναῖκ' ἔχειν πλουτοῦσ' γε; τοὺς μὲν γὰρ ἀτίμους σκηπτὰ ἀρχὴν λαχόντας ὀνόμους ἀρχὴν τῶν πόλεως. ἐπὰν δὲ γήμῃς, οὐδὲ σαυτοῦ κύριον ἔξεστιν εἶ). πᾶς γὰρ ὑβρίσας μόνον ἐφημερεύει τοῦ βίου κεκτήμενος.

Ἀθάνατον ὄντα κακὸν ἀναγκαῖον γυνή.

Ὦ τείς κακοδαίμων ὅστις ὢν πένης γαμεῖ, καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος εἶ ἀνὴρ, ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει, μήτ' αὖ ἀτυχήσας εἰς τὰ λοιπὰ τοῦ βίου ἐπαμφιάσαι τοῦτο δυνατὸς χρήμασιν· ἀλλ' ὃν ἀκαλύπτῳ καὶ πολυπόρῳ βίῳ χρώμενος ζῇ, τῶν ἀπαιρῶν ἔχων ὁ μὲν ἀπόντων, τῶν δ' ἀγαθῶν ὐ δυνάμενος.

Καλὸν μὲν δῆμας ἀγρὸν ἔχειν, ἀδάμαστά τε μέμηλεν φυτεύειν, καθαρεῖσι τ' ἀεὶ μελεδήμασι χαίρειν· μετὰ βαρυπλάτων λαχάνων ἀεὶ φόρτον ἄγουσαν,

Hinc facit illud Comici carmen: Vxorem semper illum ducturum puto, Cui magna familia gubernanda est domi: Vt ocio fruatur ipse, et liberè * addo τηρεῖν. Locus obscurus.
Domi relinquens œconomum deambulet.

Porrò quod nuptias attinet, hu verbus consolari debemus: quòd naturæ perpetuitatem promouere oporteat, & filios filiorum relinquendo semper Deo ministros pro seipsis tradere. Platonis Legum 6.

Gignere debemus & educare liberos, vitam Ibidem.
ceu lampadem alijs post alios tradendo.

QVOD VXOREM DVCERE non bonum sit, Sermo CLXXXVII. Ex Io. Stobæo.

QVisquis vxorem ducere deliberat, non deliberat Anaxandridæ. *ῥάιστα.
Rectè: nam vbi deliberauit, statim ducit.
Quod multorum vitæ malorum initium est.
Nam si quis pauper, pecuniosam vxorem
Duxerit, non vxorem, sed dominam habet,
Cuius famulus est, & seruus. Quòd si duxerit
Nihil ei afferentem dotis, iterum sit seruus.
Oportet enim deinceps vnius loco duos alere.
Duxit aliquis turpem, non amplius ei iucunda * αὖος.
est vita,
Neq; omnino domum ingredi libet.
Formosa ducitur: non est illa
Magis mariti sui quàm vicinorum.
Itaq; nullo modo malum cauere potes.

Quis quæso sanus & mente constans vn- Alexidis.
quam audet
Vxorem ducere, cùm vitam an. è multo suauius
egerit?
An non satius est homini prudenti
Infamem fieri potiùs, quàm vxorem ducere,
Si pauper fuerit? Infames enim non sinit
Lex, magistratum nactos imperare proximis.
Post quam verò duxeris vxorem, ne tui quidem
ipsius dominum
Esse tibi licet: sed pœnas solùm & litigia
Quotidiana vita possidemus.

Perpetuum & necessarium malum est mu- Philemonis.
lier.

O ter infœlix quisquis in paupertate ducit Menandri.
vxorem,
Et liberos gignit. Stolidus sanè vir est
Qui necessarias quoq; res non custodit.
Neq; si quid acciderit infortunij, in reliqua vita
Emendare aut obtegere id potest pecunijs:
Sed vitam omnibus detectam & miseram
Degit tempestate oppressus: tristium habens
Partem omnium, bona verò consequi non valens.

Pulchrum sanè est, corpus habere castum, in- Nausachij.
domitamq; manere
Virginem, & puris cogitationibus perpetuò
gaudere:
Nec onus laboriosa circa ilia ferentem,

*Neque trementem susp*ri*osas Lucina parturigines:*
Sed permanere quasi reginam inter imbecillas mulieres,
Splendidũ anima oculum ad illam vitam emittendo,
In qua gloriosa et vera sunt nuptiæ, vbi commi-
Diuinis verbis lumine plenas meditationes pa-
Quòd si et alienam desideres vitam,
De ista quoque præsciens tibi dicam, quomodo
conficienda sit
Nauigatio, vt aiunt, secunda animo læto.
Dicebam tibi ne duceres vxorem, sed suauiter viueres.
Bonum est Platonis dogma illud, Phidyle:
Non esse ducendam vxorem, neq; fortuna
Oportere se pluribus negotijs auctum obijcere.
Bini sunt cum vxore iucundissimi dies,
Alter quo ducitur, alter quo mortua effertur.
Nihil est in inclyta terra muliere grauius.
Nouit expertus, fœlix ille qui ignorat.
Nullus vnquam mihi amicus vxorẽ ducat.
Tu qui vxorem ducere statuisti, scito quòd
Bonum habebis, si minus malum delegeris.
Nuptiales leges non bene conditæ sunt.
Oporteret enim hominem fœlicem quàm plurimas habere
Vxores, si modo victus domi suppeteret:
Vt malam expelleret foras,
Bonam verò libenter sibi seruaret.
Nunc autem ad vnam solùm respiciunt, vehementer
Periclitantes: inexperti enim morum
Sponsas in adibus constituunt homines.
Fœlices aio homines innuptos & sine liberis.
Vna enim est anima, cui pro seipsa dolere, onus est mediocre.
Nunquam plus exhilarare nuptias, quàm grauare dixerim.
Multos diuitijs & genere gloriantes,
Dedecore stulta domi mulier affecit.
Hominem solum quantumuis angusta fortuna alit.
En vxorem hanc ego tibi trado
Phædram. Videor autem mihi additurus ignem igni.
Vxorem habere, & liberorum esse parentem,
O Parmeno, multas in vita solicitudines affert.
Nunc verò nihil sum sola. Verùm sæpius
In hunc modũ consideraui mulierẽ naturam,
Quòd nihili sit: puella quidẽ adhuc cum parens
Suauissimam omnium vitam agimus.
Semper enim omnes iucundè stultitia nutrit.
Vbi verò ad pubertatem hilares peruenimus,
Pellimur foras, atq; diuendimur,
Procul à Dijs patrijs & parentibus,

μήτε πόνοι ἔρριψαν ἀγάστονον Εἰλειθυίης,
ἀλλ' ἥθεα βασίλεια ἀφαυρῶν διαπρύσιον,
ψυχῆς ὄμμα φαεινὸν ὑπὲρ βιότοιο * χέασαι,
ἔνθα γάμοι καθαροὶ καὶ ἀληθέες, ἔνθα μιγεῖσα
θεσπεσίοις ἐπέεσι νόήματα φαέα πάσσει.
εἰ δέ σε καὶ ξείνοιο πόθος βιότοιο κιχάνοι,
καὶ τῶνδε προφανεὶς ἐρέω, πῶς χρὴ σε περῆσαι
τὸν πλόον, ὥστε φασὶν, τὸν δεύτερον † εὔφρονι θυμῷ.
Εἶ λέγοι ἐγώ σοι μὴ γαμεῖν, ζῆν δ' ἡδέως.
Ὁ Πλάτωνος ἀγαθὸν δόγμα τοῦτο, * Φίλυδε,
μὴ λαμβάνειν γυναῖκα, μηδὲ τῇ τύχῃ
ὄγκον πλείονα αὐτὸν προβαλλόμενον προσγενέσθαι.
Κόρης ἀπαλλαττόμεθα ταμείου πικρῆς.
Δυοῖν ἡμέραι γυναικὸς ἥδιστοί εἰσιν·
ὅταν γαμῇ τις, καὶ ὅταν φέρῃ τεθνηκυῖαν.
Οὐδὲν γαίᾳ κλειτὰ γυναικὸς βαρύτερον.
οἶδ' ὁ σωφρονῶν μακάριος δ' ὃς ἀγνοεῖ.
Μηδέποτε γήμῃ μηδὲ εἷς δύο ἐμοί.
Γαμεῖν κεχρικότα δεῖ σε γνώσεσθαι, ὅτι
ἀγαθὸν μεθέξεις, αἰ λάβοις μικρὸν κακόν.
Νόμοι γυναικῶν οὐ καλῶς κεῖνται πάλαι.
χρὴ γὰρ τὸν εὐτυχοῦντ', ὅτι πλείστας ἔχειν
γυναῖκας, εἰ δὲ αὖ ἐφορᾷ δόμοις παρεῖν,
ὡς τὴν κακὴν μὲν ἐξέβαλε δωμάτων·
τὴν δ' ἐσθλὴν ἐσάλλοιο, πάντως ἐσώζετο.
νῦν δ' εἰς μίαν βλέπουσι, κἀπὶ δυοῖν μέγα
ῥίπτουσι. τί γὰρ τῶν ἔπειτα πυρώμασι
νύμφας ἐς οἴκους ἐρμοσάμενοι βεβᾶσι.
Ζηλῶ δ' ἀγάμους ἀτέκνους τε βεβᾶσιν.
* μία γὰρ ψυχὴ, τῆς ὑπερσχεῖν μέτριον ἄχθος.
Οὔ ποτε φήσω γάμον δύφραίνειν πλέον, ἢ λυπεῖν.
Πολλοὺς δὲ πλούτῳ καὶ γένει γαυρουμένους,
γυνὴ κατήμυσ' ἐς δόμους ἀπρέπεια.
Τὸν * μέγιστον οἶτον καὶ κακὴν τύχην φέρει.
Γ' δὲ δίδωμι τήνδ' ἐγὼ γυναῖκά σοι
φάσγανον. ὅτι πῦρ δὲ πυρὶ εἴοικ' ἄξειν ἄγαν.
Τὸ γυναῖκ' ἔχειν, εἶναί τε παῖδων, Γαρμίων,
πατέρα, μερίμνας τᾷ βίῳ πολλὰς φέρει.
Νῦν δ' οὐδὲν εἶμι χρεὼν, ἀλλὰ πολλάκις
ἔβλεψα τοῦτ' ἐν τὴν γυναικείαν φύσιν,
ὡς οὐδὲν ἐσμεν. αἱ μὲν γὰρ παῖδες
ἥδιστον οἶμαι ζῶμεν αἰ θεόφρων βίον.
† τερπνὰς γὰρ ἀεὶ πάντας ἡ ἀΐδια τρέφει.
ὅταν δ' ἐς ἥβαν ἔξικώμεθ' εὔφρονες,
ὠθούμεθ' ἔξω, καὶ διεμπολώμεθα
θεῶν πατρῴων τῶν τε φυσάντων ἄπο.

αἰ μὲν

*Ἀγνεύειν.
† Ἀπροφρ.
* Φίλυλε. Philippidæ in Anaeuia.
Hipponactis.
Epicharmi.
Menandri.
Eiusdem.
Euripidis in Ino.
Eiusdem in Alcest. de * ψυχῆ δὲ μιᾷ τῆς σ'.
Ibidem.
Eiusdem in Sthenebœa. * addo Ji. Pulcher.
Aristophanis in Polyido.
Menandri.
Sophoclis in Tereo.
† περὶ παίδων.

αἱ μὲν ξένους τοῖς ἄνδρας, αἱ δὲ βαρβάρους,
αἱ δ' εἰς ἀγνῆ δώματ', αἱ δ' ὑπάρχοντα.
καὶ ταῦτ', ἐπειδὰν ἀμφότερα ζεύξῃ μία,
χρεὼν ἐπαινεῖν, καὶ δοκεῖν καλῶς ἔχειν.

Βίον καλὸν ζῇς, ἂν γυναῖκα μὴ ἔχῃς.

Γυναικὸς ἀγαθῆς ὑπερτυχεῖν ῥᾴδιον.

Γυναῖκα ταπεινὴν χρηστὸν ὄντα, ἢ γαμεῖν.

Γαμεῖν ὃς ἐθέλει, εἰς μετάνοιαν ἔρχεται.

Ζηλωτοὶς γάμοισιν, οὐκ ἔτ' ἐλεύθερος.

Ὅστις ἡμόμβους βάλεται ζεῖν ἡδέως,
ἑτέρων γαμούντων αὐτὸς ἀπεχέσθω γάμων.

Γαμεταπλήσιον τοῖς γε μὴ θέλουσι γῆμας καὶ γάμος.
τυχεῖν γὰρ αὐτῶν ἀμφοτέρων ἀσυμβάζομεν·
ὅταν δὲ τύχωμεν, ὕστερον λυπούμεθα.

Ὡς ἔστι τὸ γαμεῖν ἕκαστον τῷ δυστυχεῖν.

Γαμῶ ἔχειν δεῖ τὸν καλῶς βιοῦν μέλλοντα,
τὰς δὲ μὴ γυναῖκας εἰσιόντ' εἰς οἰκίας,
ὅτ' ἀσφαλῆ τὴν κτῆσιν, ὅθ' ἱλαρὸν ἔχει.

Θαλῆς τῇ μητρὶ γυναῖκα λαβεῖν δεομένῃ, ὅπως
καιρός, ἔλεγεν· εἶτα παρεβάς, οὐκέτι καιρός.

Σωκράτης ἐρωτηθείς, τίνες μεταμέλονται τῶν ἀνθρώπων, εἶπεν, οἱ γήμαντες.

Πλάτων ἐρωτηθείς, εἰ γήμας φιλοσοφήσοι; οὐκ εἰδώς, ἔφη, εἰ δύνῃ μόνον σαυτὸν σώζειν, ἢ γυναῖκα ἔτι τῶν ὤμων σου δύνῃ σώσειν;

Ἡ γὰρ αὐτὴ ἡμέρα γυνὴ παραδοῦσα τὸ σῶμα, καὶ τὴν τάξιν λίπη τῆς αἰδοῦς, ἀθρόως παλλακὴ τῶν φρενῶν, ὥστε νομίζειν τοὺς μὲν οἰκείους ἐχθροὺς, τοὺς δὲ ἀγνώστους πιστοὺς, καὶ τὸ καλὸν καὶ αἰσχρῶν διαφορὰν ἔχειν τὸ συνήθειν.

Λυκοῦργος συμβουλεύοντος τινὸς αὐτῷ τὴν τῶν μὴ γαμούντων ἀτιμίαν τάξαι, χαλεπὸν, εἶπεν, ὦ ἄνθρωπε φορτίον ἡ γυνή.

Θαλῆς ἐρωτηθείς, διὰ τί ἀκμάζων ὑπ' ἐπαιδοποίησεν, ἀπεκρίνατο· ἵνα τὸ ζῆν ὑπ' ἐκείνου λύπαις αὐταιρέτοις κατεξυπόσω.

Ὅταν γυνὴ ὁμοιότιμος τῆς πρὸς ἄνδρα εἰρήνῃ, ἀβίωτος ὁ καταλειπόμενος τοῦ βίος.

Ἐπαμινώνδας ἐρωτηθείς, τί ὀκνήσας ὁ μὴ γήμας, μηδὲ παιδοποιησάμενος· ὃ μὴ ὀκνήσῃ, εἶπεν, ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκειν.

Φέρε δὴ προσελθέτω ὁ βίος εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ γάμων καὶ γυναικὸς ἐπιθυμησάτω. αὕτη ἡ ἡμέρα, αὕτη ἡ νύξ, καινὸν δαίμονος ἄρχει, καινὸν πότμου. μέγας γὰρ ἀγὼν γάμος ἀνθρώπῳ. εἰ γὰρ τύχοι μὲν ἐπιτηδεία γυνή, τί χρὴ τῇ συμφορᾷ χρῆσθαι; χαλεπαὶ μὲν ἐκπομπαὶ, τοὺς φίλους ἐχθροὺς ποιῆσαι, ἴσα

Alia viris peregrinis, alia barbaris,
Aut in veras familias, aut auxiliares.
Et hæc, ubi nox vna tantùm nos coniunxeris,
Approbanda nobis sunt, & rectè habere existimanda.

Egregiè viues, si non habueris vxorem. Philetæ.
Bonam vxorem consequi, non facile est. Diphili.
Sepelire vxorem, quàm ducere, melius est. Chæremonis.
Quisquis instituit vxorem ducere, pœnitentiam incurrit. Philemonis.
Astrictus nuptijs, non amplius liber est. Hippothoi.
Quisquis mortalium vincere vult suauiter, Menandri.
Vxores alijs ducentibus ipse abstineat.
Similes res sunt senectus & nuptia. Theodectis.
Virum enim consequi desideramus:
Postquam verò nacti fuerimus, tristamur.
Infortunium extremum nuptiæ sunt. Antiphanis.
Paternæ opes verè beato possidendæ sunt. Menandri.
Quæ verò domum ingrediuntur cum vxore,
Neque tutam sui possessionem, neq; lætam præbent.

Thales roganti matri, vt vxorem duceret,
Nondum esse tempus, dixit: deinde maior natu, non amplius esse tempus.

Socrates interrogatus, quinam homines pœnitentiam incurrerent: Qui vxores duxerunt, respondit.

Plato interroganti cuidam, an vxore ducta philosophari deberet: cùm nescias, dixit, te solum seruare, an vxorem quoq; super humeris te seruaturum speras?

Mulier enim eo die quo prostituerit corpus, & pudicitiæ modum deseruerit, statim animum immutat, ita vt familiares pro inimicis habeat, alienos autem sibi fides reputet, ac de honestis & turpibus contrariam opinionem indnat. Lysiæ.

Lycurgus consulenti cuidam, vt contra non ducentes vxorem pœnam statueret: graue onus mulierem esse dixit.

Thales interrogatus, cur in vigore ætatis liberos non procreasset, respondit: Quia nolui sponte negotium vitæ facessere, & eius tranquillitatem turbare.

Cùm semel vxor benevolentia in maritum priuata est, minimè vitalis ei reliqua vita est. Lycurgi.

Epaminundas interrogatus, quidnam vtilitatis caperet vir innuptus, respondit: Propatria mori non dubitare.

*Agè progrediatur vita vlterius, & nuptias vxoremq; cupiat. Iste dies, ista nox nouæ genęs principium affert, & nouæ sortis. Magnũ profectò homini certamen nuptiæ sunt. Nam si vxor incommoda contigerit, quo pacto leuabis calamitatem? * Difficile est illam ablegare, & pro amicis inimicos sibi parare,* Antiphontis. * Hic obscura quædam sunt.

ἀξιώσαντα. *quot quot illi cognati & animis coniuncti sunt. Graue autem est rem huiusmodi posßidere, & voluptates comparare sibi existimantem, dolores asciscere. Verùm age tacendo deteriora, ea quæ omnium commodißima sunt recenseamus. Quid enim homini suauius fuerit, quàm vxor grata? Quid inquam dulcius cùm aliàs, tum in ætate iuuenili? Sed eidem rei cui iucunditas inest, in vicino est molestia. Nam voluptates non sola accedunt, sed comites earum sunt tristitia & labores. Quandoquidem & qui in Olympijs, & Pythijs, alijsq; huiusmodi certaminibus victores euadunt, aut sapientiam, aut quoduis genus voluptatũ sibi comparant, multas priùs molestias & labores subeunt. Honores enim, præmia, & eiusmodi illecebra, quas Deus humano generi largitus est, magnos laboresq; sudores necessario requirunt. Certè si mihi tale corpus alterum, quale meum est, accederet, non viuere possem tantum negotiorum mihi exhibens pro sanitate corporis, & victu indies colligendo, et pro gloria, ac temperantia, celebrisq; fama ac bene audiendi gratia. Quid igitur fieret, si alterum quoq; tale corpus similiter mihi procurandum esset? Itaque constat, quòd vxor etsi viro charißima fuerit, non minus tamen ei faceßit negotij circa amores aut dolores, quàm ipsemet sibi. Itaq; pro duobus corporibus, quod sanitatem, victum, temperantiam, benamiq; famam attinet, curam gerat oportet. Quòd si insuper liberi nascantur, iam omnia curis plena sunt, & iuuentilis animi exultatio disperit: & facies haud amplius eadem est.*

QVOD PRO DIVERSIS CONiugum moribus nunc profint, nunc obsint nuptiæ, Ser. CLXXXVIII.

Ex Io. Stobæo.

Theodectis. *QVando maritus vxorem domum ducit,*
Non solùm, vt videtur, vxorem accipit:
Sed vnà cum ipsa quoq; introducit
Aut bonum sibi dæmonem, aut contrarium.

Susarionis. *Audite populus, hæc inquit Susarion:*
Malum sunt mulieres: verùm tamen ô populares,
Hoc sine malo domum inhabitare non licet.
Nam et vxorẽ ducere, et nõ ducere, malum est.

Euripidis. *Non omnes aut infortunati sunt in nuptijs,*
Aut fortunati. Calamitosus est autem, qui inciderit
In malam mulierem: fælix, qui in bonam.

Menandri. *Mulier sumptuosa, res est molesta, neq; sinit*
Maritum pro arbitrio viuere. Fit tamẽ aliquid
Boni ex ipsa, ô iuuenes: affectum enim ægritudine
Virum magna diligentia curat,
Infortunatum non deserit, & defunctum
Sepelit, ornatq; familiariter. Resipicienda tibi

* *mal ὄρα, & referretur ad sequentia.*

Φερνίδιτας, ἴσα πένοιτας * ἀξιώσαντα καὶ ἀξιωθέντα. χαλεπὸν δὲ κεκτῆσθαι κτῆμα τοιοῦτον δοκοῦντα ἡδονὰς κτᾶσθαι, λύπας ἄγεσθαι. φέρε δὴ μὴ τὰ παλίγκοτα λέγωμεν, λεγέσθω τὰ πᾶσιν ὠφελιμώτατα. τί γὰρ ἥδιον ἀνθρώπῳ γυναικὸς καταθυμίας; τί δὲ γλυκύτερον ἀνδρὸς τε καὶ νέου; ἐν τῷ αὐτῷ δέ γε τούτῳ, εἴθα ὁ ἡδὺ ἔνεστι, πλησίον που καὶ ὁ λυπηρόν. αἱ γὰρ ἡδοναὶ οὐκ ὀπτὶ σφῶν αὐτῶν ἐμπορεύονται, ἀλλ' ἀκολουθοῦσιν αὐταῖς λῦπαι καὶ πόνοι. ἐπεὶ καὶ Ὀλυμπιονῖκαι, καὶ Πυθιονῖκαι, καὶ οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες, καὶ σοφίαι, καὶ πᾶσαι ἡδοναί, ὧν μεγάλων λυπημάτων ἐπίλοιποι τοῦ χαίρεσθαι. πάμπολλα γὰρ, ἆθλα, δελέατα, ἃ ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις, μεγάλων πόνων καὶ ἱδρώτων εἰς ἀνάγκας καθιστῶν. ἐγὼ γὰρ εἰ μοι γένοιτο σῶμα ἕτερον τοιοῦτον, οἷον ἐγὼ, ἐμαυτῷ οὐκ ἂν δυναίμην ζῆν, ὥστε ἐμαυτῷ πολλὰ προσβλήματα παρέχων, ὑπέρ τε τῆς ὑγείας τοῦ σώματος, ὑπέρ τε τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἑκάστου συλλογὴν, ὑπέρ τε δόξης, καὶ σωφροσύνης, καὶ εὐκλείας, καὶ τοῦ εὖ ἀκούειν. τί οὖν εἴ μοι γένοιτο σῶμα ἕτερον τοιοῦτον, ὅμοιον ἐμοί; ἆρα οὐκ ἂν δῆλον, ὅτι γυνὴ ἀνδρὶ, ἐὰν ᾖ καταθυμία, σπουδὴν ἐλάττους τὰς φιλότητας παρέξεται, ἢ τὰς ὀδυνάς, ἢ αὐτὸς αὐτῷ· ὑπέρ τε τῆς ὑγείας διαιτῶν σωμάτων, ὑπέρ τε τοῦ βίου τῆς συλλογῆς, καὶ ὑπέρ τε τῆς σωφροσύνης, καὶ τῆς εὐκλείας. φέρε δὴ καὶ παῖδες γένοιντο, φροντίδων ἥδιον πόνου πλέα, καὶ ἐξοίχεται ὁ νεοτήσιον σκίρτημα ἐκ τοῦ γάμου· καὶ τοῦ σώπου οὐκέτι ὁ αὐτό.

ΟΤΙ ΤΟΙΣ ΜΕΝ ΕΓΩΦΕΛΗ ΤΟΝ γάμον, τοῖς δὲ ἀσύμφοροι ὁ τῶν συναπολλύων ἀπετέλεσε βίος, Λόγος ριπ'.

Ὅταν γὰρ ἄλοχον εἰς δόμους ἄγῃ πόσις,
ὤχ, ὡς δοκεῖ, γυναῖκα λαμβάνει μόνον·
ὁμοῦ δὲ τῇδέ τ' εἰσκομίζεται λαβὼν,
καὶ δαίμον' ἤτοι χρηστὸν, ἢ τἀναντίον.
Ἀκούετε λεως, Σωσαρίων λέγει τάδε·
κακὸν γυναῖκες. ἀλλ' ὅμως, ὦ δημόται,
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.
καὶ γὰρ τὸ γῆμαι καὶ τὸ μὴ γῆμαι, κακόν.
Οὐ πάντες ὅτι δυστυχοῦσιν οἱ γάμοις,
ὅτ' ἀτυχοῦσα συμφορὰ σ' ἕως ἂν τύχῃ
κακῆς γυναικὸς, ἀτυχεῖ σ' ἑαθλῆς τυχών.
Γυνὴ πολυτελὴς, ἐς' ὀχληρὸν, ὑσ' ἐάζειν τὸν λαβόντ' ὡς βούλεται. ἀλλ' ἔνεστί * τοι ἀγαθὸν ἀπ' αὐτῆς, παῖδες, ἐλθόντ' εἰς ὅσον τὸν ἔχοντα ζῶντιν, ἐπιμελῶς, ἀτυχοῦντι συμπαρέμεινεν, ἀποθανόντα τε ἔθαψε, καὶ ἐξέφλειν οἰκείως. * ὁρᾷ

εἰς ταῦθ'

ὡς τοῦθ' ὅταν λυπῇ τι τῶν καθ' ἡμέραν.
ὅπου γὰρ οἴοις πᾶσι τὸ πρᾶγμ' αἰεὶ δὲ λέγῃς
ἀεὶ τὸ λυποῦν, μηδὲν αὐτῶν ἀφαιρήσῃ
τῶν προσλεγομένων, ὑφ' ὧν δυσπνοῇ διατελεῖς.

Μακάριος, ὅστις δ' εὐτυχεῖ γάμοις λαβὼν
ἐσθλῆς γυναικός. δ' εὐτυχεῖ δή, ὁ μὴ λαβών.

Οὐ μοῦ γὰρ ἤ τι γυναικὸς ἀνὴρ λήζεται ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς. τῆς δ' αὖτε κακῆς, ὑπερίσχον δηΐο,
δυσπνοόχῳ ἦτορ ἀέθρᾳ, καὶ ἴφθιμόν περ ἐόντα,
* δύπτ' ἄτερ δαλοῦ, καὶ ἐν ὠμῷ γήρᾳ ἧκε.

* Γυναῖκα καὶ ὠφέλειαν καὶ νόσον αἱρεῖ φέρε μᾶλλον,
ἐδίδαξα τύμῳ λέγων.

Αἰσχρὰν γυναῖκ' ἔγημας, ἀλλὰ πλουσίαν.
κάθευδε δὴ ἀνδρῶν, ἡδέως μαστώμενος.

Ὅστις δὲ πάσας σωφρονεῖν φησὶ λόγῳ
γυναῖκας ἕξειν, σκαιός ἐστι, κοὐ σοφός.
πολλῶν γὰρ ὑπῶν, τὴν μὲν ἁρπάσῃς κακήν·
τὴν δ' ὥσπερ αὖτε λῆμ' ἔχουσαν ἀγρίαν.

Τὸ γαμεῖν, ἐάν τις τὴν φύσιν σκοπῇ,
κακὸν μέν ἐστι, ἀλλ' ἀναγκαῖον κακόν.

Τῆς μὲν κακῆς κάκιον οὐδὲν γίνεται
γυναικός· ἐσθλῆς δ' οὐδὲν εἰς εὐφροσύνην
πρὸς ἄμεινον. διαφέρουσι δ' αἱ φύσεις.

Τί γὰρ ἀνδρὶ κακὸν μεῖζον, ἁμαρτεῖν πίστεως ἀλόχου.

Γάμοι δ' ὅσοις μὲν εὖ κατέστη βεβαίως,
μακάριος αἰὼν οἷς δὲ μὴ πέπλοισιν εὖ,
τά τ' ἔνδον εἰσὶ, τά τε θύρασ' ἐ δυστυχεῖς.

Οὔτω γυναικὸς οὐδὲν αἰ μεῖζον κακὸν
κακῆς ἀνὴρ κτήσαιτ' ἄν, οὐδὲ σώφρονος
χρήσιμον. παθὼν δ' ἕκαστος ὧν τύχῃ λέγει.

Ὡς δ' * αὖτως ἀνδρασι κακὴν θνητοῖσι γυναῖκας
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης ἧκε ξυνήονας ἔργων
† λυγαλέων. ἕτερον δὲ πόρεν κακὸν αὖτ' ἀγαθοῖο.
ὅς κε γάμον φεύγων καὶ μέρμερα ἔργα γυναικῶν,
μὴ γῆμαι ἐθέλῃ, ὀλοὸν δ' * εἰς γῆρας * ἵκηται
χήτει γηροκόμοιο, σῶν δ' ἐ βιότῳ δεδαῶτι
ζώῃ, ἀποφθιμένου δὲ διὰ † ζωοὺ δατέονται
χρῆσαι. ᾧ δ' αὖτε γάμος μοῖραν ἐφήπται,
κεδνὴν δ' ἔχετ' ἄκοιτιν ἀρηρῦῖαν περὶ πίστιν,
τῷ δέτ' ἀπ' αἰῶνος κακὸν ἐσθλῷ ἀντιφερίζει.

Μηδὲν θρασεύου, μηδὲ τοῖς σαυτοῦ κακοῖς
ὄλβῳ σεσωθεὶς ὧδε πᾶν μέμψῃ γένος.
πολλαὶ γὰρ ἡμῶν, αἱ μὲν εἰσ' ὀρθόφρονες·
αἱ δ' εἰς ἀριθμὸν τῶν κακῶν πεφύκασιν.

Τὸ δὲ γαμεῖν, ὅμοιόν ἐστι τῷ τεῖς ἓξ ἢ ἓξ βάλῃς κύβους
ἀπὸ τύχης βαλών. ἐὰν μὲν γὰρ λάβῃς τεταγμένην

Hæc sunt, vbi quid ex rebus quotidianis molestum fuerit.
Sic enim omnia feres: at si recensueris
Id semper quod molestum est, non vicissim consideras
Bona simul narranda, ferre tandem nō poteris.
Felix, cuicunq; contingium prosperè succesſit Euripidis.
Vxorem bonam. fœlix & ille qui nullam duxit.
Haud etenim vxore melius quicquam vir Hesiodi in
acquirit Operibus.
Bona: Mala verò nihil est deterius
Clanculum abliguriente, quæ virum vtcunque
egregium
Vrit sine torre, & ad crudā impellit senectam. * αὖ ἄτερ δαλοῦ.
Mulier vel fructum vel morbum marito * for. χωλ.
Maximum affert, quod vos admoneo. Euripidis in Alcmæone.
Deformem vxorem duxisti, verùm diuitem. Philippidæ.
Cubes igitur iniucundè, suauiter epulans.
Quisquis omnes vno sermone vituperat Euripidis in
Mulieres simul, rudis est, non sapiens. Protesilao.
Multa enim cùm sint, aliam inuenies malam:
Aliam verò vt hæc est, animo praditā generoso.
Vxorem ducere, si quis veritatem consideret, Menandri.
Malum quidem est, sed necessarium malum.
Nihil sanè deterius existit mala Euripidis in
Muliere: bona verò eximiè, nihil Menalippe.
Est melius: differunt autem ingenia.
Quid enim viro calamitosius fuerit, quàm Eiusdem in
non potiri fida vxore? Alcestide.
Quibuscunque hominibus bene constituta Eiusdem in
sunt nuptia, (serint, Oreste.
Illorum beata est vita: quibus autem malè ces-
Tum domi, tum foris infortunati sunt.
Adeò nullum incommodum maius muliere Sophoclis in
Mala vir habere potest, neq; moderata Phædra.
Melius. Vnusquisq; autem, quæ sibi contigerunt expertus, narrat.
Sic etiam malum virùm mortalibus mulieres * αὐτὸς.
Iupiter altitonans fecit socias operum Hesiodi in
Molestorum, & alterum malum pro bono lar- Theogonia.
gitus est. (lierum opera, † ἀργαλέων
Quicunq; nuptias fugiens, & plena curis mu-
Vxorem ducere noluerit, & perniciosam sene- * ἰκνεῖ.
ctam attigerit (inops * ἵκηται
Sine liberis curantibus eum, hic alimonia non
Vsuit: defunctis autem opes diuidunt † ζωοῦσι
Alieni raptores. Ille verò qui nuptias celebrauit,
Et vxorem duxit solicitam, & prudentem,
Æqualia bona malis in vita sortitur.
Ne quid agas temere, neq; tuis malis Euripidis in
Comparans adeò accuses vniuersum genus mu- Hecuba.
lierum.
Multæ enim de nobis æmulatione dignæ sunt,
Aliæ verò ex numero malarum.
Vxorem ducere, perinde est ac ter senas Epicharmi.
Aut tres tessaras fortuito iacere.
Nam si compositam moribus acceperis,

Et cætera non molestã, fœlices habebis nuptias.
At si frequenter exeuntem domo, loquacem, & sumptuosam duxeris,
Non uxorem habebis, sed instructũ per vitam infortunium.

Euripidis in OEdipo.

Quænis mulier proba marito suo inseruit:
Improba verò per vecordiã contemnit virum.

Eiusdem in Menalippe.

Miserrimum est muliebre genus, postquam odio haberi cæpit.
Nam quæ peccarũt, etiam immeritis (perinde
Dedecori sunt mulieribus: & cõmunicant vitia
Malæ non malis. Et quantum nuptias attinet,
Nihil benevolentiæ videntur erga viros gerere.

Eiusdem in Alexandro. Cap. pro Lucilia.

Malis semper uxores ducunt ex similibus.
Abstineo ne quid grauius dicã propter nouercæ nomen: multa enim nomina ad confirmandum odium præoccupantur: & nouercam vera dicere vix creditur. Verùm non oportet ex significatione nominum de moribus iudicari: quandoquidẽ non pauci hactenus, qui infames nomẽclaturas habebant, ingenio præditi fuere nõ malo. Alij rursus honestis à natura nominib. ornati, animis dissimilibus ad opera accedunt.

Themistij ex libro de Anima.

Mortuus est ille cùm plurimum uxoris amore flagraret, & maximum illi quoq; desiderium sui reliquit. Nihil unquam inter se cõmuniter loquti aut dicere ausi sunt, sed ita in decoro et officio suo ambo perseuerauerũt, tanquã de industria declaraturi verecunda modestia plurimũ legitimo amori adesse. Itaq; longo mihi tempore maritus ei connixisse videtur. Semper enim cõiunctus eis æqualis integro fuit decennio. Alia verò mulieres cohabitant potiùs quàm connituntur maritis suis, dum illis molestæ sunt, aut zelotypiæ ergà eos laborãt, aut propter pecunias dissident, aut maledicunt eis, aut ad tempus relinquunt, benevolentiam mutuam & connixũ interturbãtes. Quod si spacium illud temporis, quo hac faciunt, separes, breue admodum illud quo verè connixerunt, tempus relinquitur.

* for. αὐτὴν.

* μὲν abundat.

Musonij ex libro de Scopo nuptiarum.

* mal. τεκνοποιιὰν.

† leg. ἕνεκα.

Vita ac generationis liberorum communionem, caput esse nuptiarum dicebat. Siquidem sponsum et sponsam hoc nomine inter se connexari oportet, vt simul & viuant, & vnà liberos gignant, & omnia existimentcommunia, nihil verò proprium, ne corpus quidem suum. Permagni enim facienda est hominis generatio, quæ tali coniugio producitur. Verùm hoc non satis est ad nuptias, cùm et aliter ipsis extra nuptias coniunctis fieri posset: sed omnino cõmunis vita in matrimonio requiritur, & mutua viri uxorisq; cura, alterius pro altero, tum in secunda, tum aduersa valetudine, denique omni tempore. Huiusmodi curam & procreationem liberorum vnusquisq; desiderans nuptias contrahit. Vbi igitur hæc procurandi diligentia perfecta est, & perfectè à coniugib. exercetur,

τοῖς ἔξ ποτε ἠ τ' ἄλλ' ἀγύπνου, δύτυχήσεις τῷ γάμῳ.
εἰ δὲ ἠ φιλέξοδόν τε ἠ λάλον, ἠ δαφιλῆ,
ὑ γυναῖχ' ἕξεις, ἀλλὰ βίου δι' ἀτυχίαν κεκτιμένην.

Πᾶσα γὰρ δύλη πέφυκεν ἀνδρὸς ἢ σώφρων γυνὴ·
ἢ δὲ μὴ σώφρων, ἀνοία τοι ξυνοικεῖ ὑ σοφωτάτη.

Ἀλλοῖόν ἐστι θῆλυ μισητὸν θεός.
αἱ γὰρ σφαλεῖσαι ταῖσιν οὐκ εὐσφαλμίαις
ἄνδρες γυναιξὶ, καὶ κεκτίωνται φόβον
ταῖς μὲ κακαῖσιν αἱ κακαί· τὰ δ' εἰς γάμους,
οὐδὲν δοκοῦσιν ὑμῖν ἀνδράσι φέρειν.

Ἐκ τῶν ὁμοίων οἱ κακοὶ γαμοῦσ' ἀεί.

Φυλάττομαι δέ τι πικρότερον εἰπεῖν, μὴ ὃ τῆς μητρυιᾶς ὄνομα. πολλὰ γὰρ προείληπται τῶν ὀνομάτων εἰς πίστιν ἀπεχθείας· καὶ μητρυιὰ δυσκόλως ἀληθεύεται πιστεύεται. διὸ δεῖ τὰς φήμας τῶν ὀνομάτων ἐξελέγχειν τὰς ἔργῳ πολλοὶ γὰρ ἤδη ἀφ' εὐσεβείας προηγορίας ἔχοντες, ἔργῳ δ' ἐποίησαν ἀφ' ὁσίου. πάλιν ἔστιν καὶ καλοῖς ὀνόμασιν ἐκ τῆς φύσεως κεκοσμημένοι ψυχαῖς ἀνομίαις προσέρχονται πρὸς τὰ ἔργα.

Ἀλλὰ μάλιστα διώκων ἀπεθανέτην τὰς γυναικὸς ἐρῶν, ἐρώσης ἀπολιπόμενος. ὑμῖν εἰπεῖν ὅτε ποιῆσαι προς * αὐτὴν ἐπαμῦναι ἐτόλμησαν· ἀλλ' ὅπως σωφρονήσαν ἀμφότεροι τῷ πρέπον, ὥσθ' ἅπαντα δηλοῦντες ὅτι πλέον αἰδοῦς ἔρωτι δικαίῳ μίσγεται· ὅθεν ἔμοιγε πλέον αὐτῇ φαίνεται χρήσιμον αἰτῆ συμβεβιωκέναι. πολλὰ γὰρ δεῖται τὸν δικαστὴν χρήσιμον ὁμιλοῦσι σωφρονοῦσιν. αἱ δὲ ἄλλοις σωφρονοῦσιν συμβιῶσιν, ὅταν λυποῦσι τὰς * μὲν ἄνδρας, ἢ ζηλοτυποῦσιν, ἢ διαφέρονται περὶ χρημάτων, ἢ κακῶς λέγουσι, ἢ φθόνοις θρυπτόμεναι πρὸς φιλοφροσύνας, ἢ συνδιατρίβουσι. ὥστε αἱ τοῦτον ἐξαίρεσιν τὸν χρόνον ἐν ᾧ ταῦτα πράττουσιν, ἀπολείπεται βραχὺς σκῆπτρος τῆς συμβιώσεως.

Βίᾳ καὶ ἡδέσθω παίδων κτησίαν, κεφάλαιον εἶναι γάμου τὸν περὶ γαμοῦντα, ἔφη, καὶ τοῦ γαμεῖσθαι ὅτι τούτου συνουσίαν χρὴ ἑκάτερον ἑαυτέρῳ, ὥστε ἅμα μὲν ἀλλήλοις βιοῦν, ἅμα δὲ * παιδοποιεῖσθαι, καὶ κοινὰ δὲ ἡγεῖσθαι πάντα, καὶ μηδὲν ἴδιον, μηδ' αὐτὸ δὲ σῶμα. μεγάλην μὲν γὰρ ἡδέσθω ἀνθρώπου, ἣν ἀποτελεῖ τοῦτο τὸ ζῷον. ἀλλ' ὅπου τοῦτο ἱκανὸν τῷ γαμοῦντι, ὃ δὴ καὶ δίχα γάμου ἡδοιτ' ἂν συμπλεκόμενον ἄλλῳ, ὥσπερ καὶ τὰ ζῷα συμπλέκεται αὐτοῖς. δεῖ δὲ τὸ γάμου πάντως, συμβιώσίν τε † καὶ κηδεμονίαν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐρρωμένους, καὶ νοσοῦντας, καὶ τὸ πάντα καιρῷ, ἧς ἐφιέμενος ἕκαστος, ὥσπερ καὶ παιδοποιίας † εἵνεκα γάμον. ὅπου μὲν οὖν ἡ κηδεμονία αὕτη τέλεός ἐστι, καὶ τελέως αὐτῷ οἱ συνόντες ἀλλήλοις παρέχονται,

ἀμελ-

ἀμιλλώμενοι νικᾷν ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον· ὅταν μὲν ὁ γάμος ἡ τοιοῦτος ἔχῃ, καὶ ἀξιοζήλωτός ἐστι. καλὴ γὰρ ἡ τοιαύτη κοινωνία. ὅπου δ' ἑκάτερος σκοπεῖ ὃ ἑαυτῷ μόνον ἀμελῶν θατέρου, ἢ καὶ ἐν Διΐ· ὁ ἕτερος ὕπνος ἔχει, καὶ οἰκίαν μὲν οἰκεῖ τὴν αὐτήν, τῇ δὲ γνώμῃ βλέπει ἔξω, μὴ βουλόμενος τῷ ὁμοζύγι συντείνειν τε καὶ συμπνεῖν, ἀναγκαίως ἀπαλγεῖν φθείρεσθαι μὲν τὴν κοινωνίαν, φαύλως δὲ ἔχειν τὰ τοιαῦτα πράγματα τοῖς συνοικοῦσιν, καὶ ἢ ἀβασάνιστοι τελέως ἀπ' ἀλλήλων, ἢ τῷ συμμιγεῖ χείρω ἐρημίας ἔχουσιν.

ΠΕΡΙ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ, ΕΤΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙ γάμου, Λόγος ρπθ'.

ΓΆμους δ' ὅσοι ἀπεύδουσι μὴ πεπρωμένους,
μάτην πονοῦσιν· ἡ δὲ † δ' ὀργὴ πόσει
μάχουσα, κἀσπούδαστος ἦλθεν εἰς δόμους.
Μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ.
Κῆδος καθ' αὑτὸν τὸν σοφὸν κτᾶσθαι χρεών.
Ὅσοι γαμοῦσι δ' ἢ πλοῦτ' κρείσσους γάμους,
ἢ πολλὰ χρήματ', οὐκ ἐπίσασιν γαμεῖν.
τὰ τῆς γυναικὸς γὰρ κρατοῦντ' ἐν δώμασι
δουλοῖ τὸν ἄνδρα, κοὐκέτ' ἐς' ἐλεύθερος.
πλοῦτος δ' ἐπακτὸς οὐ γυναικείων γάμων,
αἰσχυντος, αἱ * γὰρ ἁλύσεις ῥᾴδιαι.
Ὅταν πένης ὢν, κἀγαμεῖν τις ἐλεύθερος,
τὰ † μὴ γυναικὸς ὀπισθέχηται χρήματα,
αὐτὸν δίδωσιν, οὐχ ἑκείνῳ λαμβάνει.
Εἰ δ' εἰς γάμους ἔλθοιμ', ὁ μὴ τύχοι ποτὲ,
τῷ γ' ἐν πόνοισιν ἡμερεύσων ἀεὶ
βέλτιον αὖ τέκνοιμι δώματι τέκνα.
οὐ γὰρ παθὼν καὶ μαθὼν ὅστις οὐκ πονεῖ
σκληρᾶς διαίτας, οἱ γόνοι βελτίονες.
Δυ' ἐς' ἃ κεῖται τὸν γαμεῖν μέλλοντα δεῖ,
ἤτοι προσιδεῖν ὄψιν, ἢ χρηστὸν ἦθος.
τὴν γὰρ ὁμοιότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους ποιεῖ.
Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὡς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς,
πόλλα μάλ' ἀμφὶς ἰδών, μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃς.
Κύων μὲν ἡμῖν δίζημεθα, Κύρνε, καὶ ἵππους
ἀγλαΐας, καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν
βήσασθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ μελεδαίνῃ
ἐσθλὸς ἀνὴρ, ἣν οἱ χρήματα πολλὰ φέρῃ.
Πᾶσι δ' ἀγέλλω βροτοῖς
ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἄγχι σπείρειν τέκνα.
ἐκ γάρ ποτ' αἰσχρῶν πρᾶξαι ἐς τέλος κακῶς.
Ἔχει δὲ ὄχλος τοῦτο τὰς Ἀφροδίσιος πρᾶτον καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἐπὶ τὰ διαιρέσει τὰς ψυχὰς ταύτας. ὅ μὲν τι ἐστὶ λογισμὸς, ὃ δὲ θυμὸς, ὃ δὲ ἐπιθυμία.

dum alter alterum superare contendit, tum nuptiæ se habent vt conuenit, & æmulationem merentur. Optima enim est huiusmodi communio. Vbi verò vtergȝ suam rem solùm consideras, altero neglecto, aut alter falsem ista affectus est: & licet eandem domum habitet, animo tamen foras prospicit, non volens adiuuare coniugem, & cõsentire, ibi necessario societas perit, & res coniugum malè se habent, ita vt velo- mnino dirimantur, vel conuersatione, quæ deterior solitudine sit, vtantur.

DE VXORIS PETITIONE, & amplius de nuptijs, Sermo CLXXXIX. Ex Io. Stobæo.

QVicunque nuptias fato sibi non destinatas ambiunt, Euripidis in Menalippe.
Frustra laborant. Vxor autem viro fatali
Manens, etiam absque omni cura domum ingreditur. † τῷ.
Ne signas liberos Dijs inuitis. Eiusdem.
Sapientem oportet affines sibi comparare sua fortuna homines. Euripidis in Antiope.
Quicunq; nuptias aut genere præstantiores contrahunt, (nesciunt. Eiusdem in Menalippe.
Aut mulierum opum gratia, vxorem ducere
Vxor enim imperans domi
Subijcit maritum, ita vt non sit liber amplius.
Opes autem nuptijs acquisita vxoris
Inutiles sunt, accitò dissoluuntur. * ῥ.
Si quis pauper nuptias instituerit, Menandri.
Et allatas ab vxore pecunias acceperit, † παρὰ.
Hic dat seipsum, non illam ducit.
Si mihi ducẽda esset vxor, quod Dij auertãt, Euripidis in
Malim ex illis mulieribus, quas labor quoti- Meleagro.
dianus exercet,
Familiæ meæ prolem suscipere.
Nam & pater & mater si vitam
Duriusculè viuant, meliores procreant liberos.
Res duæ potissimùm vxorem ducturo consi- Menandri.
derandæ sunt,
Nempe aut facies blanda, aut boni mores:
Hæc enim alunt beneuolentiam mutuam.
Ducas autem virginem, vt bonis moribus Hesiodi in
ipsam instituas, Operibus.
Omnia diligenter circumspiciens, ne vicini
tuas nuptias irrideant.
Canes & equos nobis, ô Cyrne, quærimus Theogni-
Nobiles, & libet ex bona progenie dis.
Suos inire: Malam verò vxorem maliq; patris
filiam ducere non curat
Vir bonus, modò ei magnam dotem adferat.
Adhorter autem omnes homines, Euripidis in
Vt ex bonis viris bonos liberos gignant: Antiope.
Sic enim nunquam malus euentus accidet.
Habet autem hoc primum dispositionis vestigium etiã ipse homo in anima sua partib. Sunt Callicratidæ.
in anima partes, ratio, animositas, et cupiditas,

Ratio quidem patrifamilias & principi consimilis est, vtpote natura senior, & generatione sua ad cogitandum diiudicandumq; maximè apta. Cupiditas verò, cùm sit muliebris, tenera, & mollis animæ affectus, mulierem repræsentat. Animositas autem, impetu & feruore plena, & rationi aut menti sæpius obediens & sequens, iuuenem refert. Animositatis affectus vnitas est quæ generat & definit: cupiditas verò binarius est, quæ finitur ac terminatur: illa suapte natura impar est, hic verò par & aliunde pendens: propterea illa per se perficitur, hic ab alio. Et illa per locos impares disponens, sibi assimilat: hic verò materiæ solum & subiecti rationem implet. Itidem res se habet in lineis & spacijs. Figura quadrata finit & determinat: quæ verò in alteram partem longior est, instar materiæ subiecti terminatur, conformatur, ad figuram quadratam & æqualitatem redigitur. Oportet autem imitari Musicum, qui postquam proprium vocis tonum didicit, tum demum conatur mediam constituere, vt & grauibus & acutis conueniat, & neque abrumpat, neque vt inferior relinquat locum suum: eodem modo nuptiæ concinnandæ sunt iuxta proprium animæ tenorem, vt non solùm in læta fortuna inuicem vnanimes degere possint. Nam & tibicen deligit tibias, quæ ad proprium tenorem sufficiant, & nauclerus gubernacula pro magnitudine nauis.

Nicostrati de Nuptijs.

Vulgaria ista præcepta haud latère puto, non tam respiciendam esse nobilitatem, & gloriam parentum, quàm ipsam vxorem. Multæ enim perquàm honestis & bonis parentibus natæ, deprehensæ sunt malæ, & impudicæ. Pecunias autem alij prorsus non solent morari: alij vxorem omnino aliter non ducendam existimarunt, nisi dines esset ac dotem magnam afferret. Verùm hic apparet egregia seruitus, si quis seipsum tum vxori opum luxuria diffluenti, tum pecunijs adulatoriè submittat, etsi maximè liceat pecunias ab ea acceptas insumere. Quòd si quis mea sententia fuerit, vel parua dotem libenter capiet. Multo enim præstat vxorem viraginem, & ruri nutritam inquirere sibi, & studiosè accersere, quæ idonea sit, si oportuerit vel aquam haurire, vel ignem accendere suo tempore, non tamen illiberalis aut mechanici ingenij: & quæ molere aliquando, & ad molæ stridentis sonum veluti ad lyram accinere possit. Etenim hæc exercitia mulierem robustam reddunt, & in rem sunt familiæ. Quoniam verò qui vxores ducunt, initio nescíunt quales tandem futuræ sint moribus, Indi & ipsorum sapientes hoc modo vxores ducunt, & nunquam se falsos aiunt. Nempe non propter opes

* addoïa tãs.

* for. ἔξυσαν.

* al. additur ἢ οἱ γυναῖκες ἢ οἱ σοφοί.

ὁ μὲν ὢν λογισμὸς οἰκοδεσπότῃ καὶ ἄρχοντι πρεσβυτέρῃ ἐστὶ, πρεσβύτερός τε γὰρ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ τῷ ἡμέσει διανοητικώτατος καὶ διακριτικώτατος. ἀ δ' ἐπιθυμία, θῆλυ, καὶ νεαρὸν, καὶ ὑγρὸν παθῶν ὑπάρχουσα ψυχή, τῇ γυναικὶ προσφερὴς ἐστί. ὁ δὲ θυμὸς, ὁρμαῖς καὶ ζέσιος μεστὸς ἐὼν, καὶ σωματικῶν καὶ συνεπαχθουσῶν πολλάκις τῷ λογισμῷ, ἢ τῷ νῷ, καὶ νεανίᾳ προσομοίωται. ἀ μὲν γὰρ μονάς ἐστι, ὃ ἥρωσι καὶ θεῖζον· ἀ δὲ δυάς, ὃ θεισὸν, καὶ θειζόμενον. καὶ ὃ μὲν πρεσβύτερον, ἐκ τᾶς καθ' αὐτὸ φύσιος ὃ δὲ ἄρτιον, ἐκ τᾶς πρός τι. διότι ὃ μὲν, * καθ' αὐτὸ φύσιος ἀφαιρῇ· ὃ δὲ ἄρτιον, ἐκ τᾶς πρός τι. καὶ ὃ μὲν τᾷ πλείοσας χώρας συμπάσαν, ἁρμοιάζῃ αὐτῷ· ὃ δὲ μένον, ὥσπερ ὕλα καὶ ὑποκείμενον. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ὀπὶ γραμμᾶς, καὶ χωρίων. ὃ μὲν γὰρ τετράγωνον θεῖζῃ καὶ συμπάσαν· ὃ δ' ἑτερόμηκες, ὥσπερ ὕλα ὑποκείμενα θεῖζεται καὶ συμπάσονται, τετραγωνιζόμενον καὶ ἁρμοσόμενον. δεῖ δὲ τὸν Μουσικὸν μιμέεσθαι τὸν ἴδιον τόνον τᾶς φωνᾶς ἐκμαθόντα, ὕτω πιεῖσθαι τὰν μέσαν χαλισάμενον, ὅκως καὶ ὀπὶ τὰ βαρέα, καὶ ὀπὶ τὰ ὀξέα δύνηται χέσαν δυάσθαι, καὶ μήτε ῥήξῃ, μήτε ἀπολίπῃ τὰν χάραν. ὕτω δεῖ καὶ γάμον συναρμόζεσθαι ποτὶ τὸν ἴδιον τόνον τᾶς ψυχᾶς, ὅκως μὴ μένον τὸ δύτυχίας συνεκτέχῃ μηδ' ἁλοὺς δυνατὸν ᾖ. καὶ γὰρ αὐλητὴς ὁ αὐλητὰς ποτὶ τὸν ἴδιον τόνον διαρκέσαι δυναμένως λαμβάνῃ, καὶ πηδάλια κυβερνᾶται ποτὶ τὸ μέγεθος τᾶς νεός.

Ταῦτ' εἰ μὲν οὕτω τὰ ῥηθέντα σὺ οἶσθα, μήτε δύξῃ εὖ ἔχειν, μήτε δόξῃ τῷ πατέρων, ὕττως γε ὡς αὐτῇ τῇ γυναικί. πολλαὶ γὰρ δὴ πάνυ καλῶν καὶ ἀγαθῶν πατέρων, φαῦλαι ἐφωράθησαν, καὶ ἄκ' ἐσωφρόνησαν. χρήματα δὲ οἱ μὲν ὐδὲ πάμπαν φιλοτεχνήμονι εἰώθασιν· ἔνιοι δ' ὐδὲ αὖ γῆμαι ἔφασαν, μὴ ὡς τι εἰ μὴ πλουτίνη καὶ τεχνίκα ἐπάγοιτο πολλά. ἀλλ' ὡς ταῦτά πᾳ, καὶ ὃ λαμπρὸν ὕ δυσβάλῃ ὄντι, ἰδίᾳ μὲν τῇ γυναικὶ, ὑπὸ δ' πλούτου δαπτευθυμένη, ἰδίᾳ δ' τοῖς χρήμασιν ὑποθωπάζοντα αὐτόν τινα, καὶ ἤν συμβαίνῃ μᾶλλον λαμβάνοντα ἐκφεύγειν ἀναλίσκῃ. εἰ δ' κατ' ἐμέ τις εἴης, καὶ σμικρὰν ἥδιζ' ἂν πύθοιο. χρῆσθαι δ' ἔοικε καὶ ἀνδρικόν τι γύναιον, καὶ κατ' ἀγρὸν τι θραμμένον αἰζητεῖν τε καὶ πολυτεχνήμονι· ἐκανὸν μὲν πανῇ, ὁπότε ὕδωρ ἀνιμᾶν δέοι, καὶ πῦρ ἐκαῦσαι, ἤν τέτυ καιρὸς, ὑκ ἀπελθύντος δ', ὅττε ἄρτοποιὸν, χρηστόν γε μὲν καὶ ἀεράξαι ποτὶ μύλλῳ, καὶ ἐπαφήσας αὐτᾶς * διδῦσαν ὥσπερ ὀπὶ λύρας. ταῦτα μὲν δὴ ῥώμη τε γυναικὶ, ταῦτα δ' ὦ οἴκῳ ὄφελος. ὅπῃ δ' ὑκ ἀδύδηλόν ἐστιν ἄρτι γαμοῦντι, ὁποῖαι δή τινες τῆς ἄλλοις αἱ γυναῖκες ἀναφαίνοντ' ἄν, Ἰνδοὶ ὕτω γαμοῦσι, καὶ οἱ σοφοὶ αὐτῶν, καὶ ὑδ' πώποτε ψευσθῆναι λέγουσ'. ἐκεῖνοι τοίνυν οἱ Ἰνδοὶ, * ὐχ ὅπως πλούτου καὶ δό-

καὶ δόξη ἔγημας Ἰνδῶν ἀνδρὸς καὶ πλουσίου θυγατέρα, μὴ λαβὲ αἰτιῶ τὸν κύριον, τὸν τῆς ὄψεως αὐτῆς, καὶ ὃ κάλλος ἐπολυτελαμίσησαν, σοφίᾳ δὴ πως τοῦτό γε, οὐκ ἀνοησίᾳ οὐδὲ μωρίᾳ, οὐδὲ κατὰ τὰ αὐτὰ ἡμῖν. αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρηστὰι ἔχουσιν ἄττα πλέον τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς, καὶ ἔστι ὅτε θυμούμενον, ὅτε ὀργιζόμενον, ὅτε χολῶντα, ὃ τοιοῦτον φαιδρὸν ἔχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις πονηρὸς καὶ κρυφίους, ἀνοὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ τοῦτο βλέπει, καὶ δεινὸν δέδορκεν. ὅστις δὲ μοχθηρίᾳ δυσήθης, ταῖς κόραις, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀνάπαλαι, οἷον ὀφθαλμοῖ, καὶ τοιοῦτον. ὁ δέ γε σωφρονῶν τὰς ὀφρῦς, σκαιὸς ἔστι. καὶ ὅπως ἐπιθυμεῖ ἔκ ἐρυθήματα, ἀλλὰ σκότος τε καὶ νέφος, τοῦτο τε ἡ ψυχὴ ἀδαμὴ ἀδαμῶς ἀφραίνει). Ταῦτα μὲν τὰ γνωρίσματα καὶ σημεῖα ἐν παρθένοις ἄρρεσι καὶ γυναιξίν, ἀλλὰ καὶ αὖθις τοῖς αὐτοῖς ἔστι τοῖς ἀνδράσι. τὰ δὲ μὴν οὖν τῶν Ἰνδῶν ὅπως ὁ λόγος κατατείνει, ὡς καταμαντεύονται τὰ τῶν γυναικῶν πόρρωθεν, οἵαι τινὲς ἔσονται. μὴ δή μοι ὃ καταδιώτω μηδεὶς, ἐπεὶ καὶ ποτὲ περὶ ὧν κάλλους κατηγορήσομεν συμβαλλόμενοι αὐτὸ * μεταθεῖναι. ἐγὼ δὲ τὰς κακὰς, καὶ τὰς κακὰς ἐγὼ οὐ ξένω, ἀλλ' ἕτερος ὄνομα ἔτι εἰπεῖν, ἐπόμενον τῷ Ἰνδῶν λόγῳ. εἶδος μὲν δὴ τῆς γυναικὸς ἡμῖν ὄψεται σκοπεῖν, εἰ χαρίεν τι καὶ ἀστεῖον καὶ ἐλευθέριον, εἴ γε μέλλοι τις ἡδέως μὲν αὐτὴν παύεσθαι, ἡδέως δὲ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τὴν αὑτοῦ αὖ εἰσελεύσεσθαι. ὃ γὰρ δὴ αἰσχρὰν γήμασα, εἶτα ὄχεσθαι τῆς οἰκίας τῇ γυναικί, οὐκ ὄχεσθαι μᾶλλον ἢ Διὶ ὄντι τῆς οἰκίας, ἢ φεύγειν τὸν γυναῖκα. ὥσπερ γὰρ ὃ εἶδος πρότερον αἱρετέον δοκιμάζοντι τὴν γυναῖκα, οὕτω καὶ αὐτὸ ἑκάστου τὸν νυμφίον πρότερόν γε ὃ εἶδος ὄχεσθαι, ὡς μὴ αὖ τι λυποῖ αἰσχρὸς ὤν, ἢν τύχῃ ὡραίαν γήμας· τοῦτο γέ ἐστιν, ὡς μὴ αὖ τι λυποῖ φαῦλος ὤν, ἢν τύχῃ ἀγαθὸν τε καὶ χρηστὴν γήμας. ἔνι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς φωνῆς τὰ ἀπὸ τῆς † τύχης ἑκάστου εἰδέναι. καὶ τοίνυν φωνὴν μὲν ταύτης τῆς γυναικὸς ὄχεσθαι. τάχα μὲν γὰρ ἡδίων ἡ ᾠδικὴ ἔωθέν τε καὶ μεσ' ἄριστον. μᾶλλον δὲ συντείνεσθαι αὐτὴν ἡ φωνὴ εἰς ὃ πρέπον, καὶ βαχὺ κωπῖδι μήτε βοᾶσαι, μήτε φθέγξασθαι. τὰ γὰρ τοιαῦτα αἰσχρωδεστέρας τὰς γυναῖκας ἀποφαίνει. οἷον δὲ οἰκία ὡς ἄπορον αἴρεσθαι μὲν οὐκ * τυρβαδὲς. καὶ ναὶ μὰ Δία φωναὶ ἀνδρῶν πολλαί, καὶ δῆλα πολλά ἐστιν, ἃ χρὴ ἕκαστον ἡμῶν πολυτελαμισεῖν· ὡς δὴ οὖν ὑπομνῆσαι ἱκανὰ οἶμαι καὶ ταῦτα.

Πρῶτον μὲν χρὴ τὰ μηχανᾶσθαι οὐκ εἰκῇ ποιήσασθαι, μηδὲ πάνυ πεφρασμένως, μηδὲ εἰς πλοῦτον, μηδὲ εἰς ὀγκοῦσαι φύσεις, μηδὲ εἰς δυνάμεως * χρησμὸν μηδεμίαν ἀποβλέπειν, μηδὲ μὰ Δία εἰς κάλλος. καὶ γὰρ τοῦτο ὡς ἐπὶ πολὺ καὶ οἴκων καὶ διαστοιχεῖν ἤθους ἐστί. δεῖ μὲν οὖν πρῶτα μὲν ὃ τῶν γονέων ὀξεία ζῆν ἤθους, εἰ πολιτικὸς, καὶ ἄφοβος, φιλόμουσον ἐπὶ

& gloriam viri Indi ac diuitis filiam ducunt, sed ipsam puellam eiusque faciem & pulchritudinem studiosè considerant, idq; non ita vt nos, nec intemperanter, sed arte quadam sapienter faciunt. Benigni enim oculi summam animi pulchritudinem comitantur: & fieri solet vt qui non excandescit, nec facilè irascitur, aut bile mouetur, faciem splendidam serenámque habeat. Qui verò malignus & dolosus fuerit, is statim & oculis transuersè implacidéque intuetur: qui stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, vt asini & oues. Cui supercilia coniunguntur, improbus est. cuius superficies in vultu non rubet, sed obscura caliginosáque est, huius anima nunquam vllo modo exhilaratur. Caterùm eiusmodi notæ non modo virginibus & mulieribus, sed etiam viris insunt. De Indis igitur sic fama fert, quòd multo antè de mulieribus, quales sint futuræ, vaticinentur. Nullus autem me reprehendat, quòd pulchritudinis nomine communius accipiens abutar, dum ipsam ambiendam esse consulo: non enim pulchros & pulchras commendo, sed aliud vocabulum non habeo ad exprimendum sermonem Indorum. Caterùm forma mulieris consideranda nobis est, num gratiosa, & vrbana & liberalis sit: si quis modò iucundè quiescere, & iucundè ad suam ipse domum subinde reuerti velit. Nam qui deformi vxore ducta, domo ei cedit, is non tam recedere à domo, quàm vxorem fugere dicendus est. Quemadmodum autem vxoris forma prius inspicienda est: sic suam etiam sponsus quilibet prius consideret, ne fortè turpis ipse formosæ quam duxerit molestus fiat: hoc est ne malus ipse bonæ probæq;, si talis contigerit, molestus sit. Porrò licet etiam ex voce de singulorum ingenio pronunciare. Proinde post superiora signa vocem quoque mulieris considerato. Nimirum enim suauior est vox canora, tum manè, tum à prandio. Debet autem magis ad lenitatem contrahi: asperum verò neque clamorem neque sermonem edat. Nam huiusmodi signa magis viriles mulieres indicant. • Multa autem alia quoque sunt, de quibus diligenter vnumquemque inquirere oportet: sed quæ hactenus diximus, admonendi gratia sufficient.

malim κτίσιν.

† lego τύχης.

Vxor non temere ambienda est, sed omnino circumspectè: non diuitiarum, non turgida nobilitatis, non voluptatis vllius, non denique formæ gratia. nam hæc quoque vt plurimum fastum & dominandi libidinem excitare solet. Primùm itaque de moribus & ingenio parentum percunctabimur, an ciuilis sit pater, nemini molestus, non ingratus,

Antipatri est libro de conuictu vxoris.

modestus, iustus, & qui rebus vanis non oblectetur, & alia huiusmodi. Deinde matrem quoque considerabimus, in cuius conuictu educata est nuptura, & moribus eius imbuta. Postea desponsa, an illam, vt par est, instituerint, neque officio suo defuerint, & amori in ipsam nimis indulgendo vtilitatem eius neglexerint, omni studio inquirendum est per seruos simul & liberos, tum domesticos tum externos, nec non per vicinos, & alios qui ingrediuntur, vt amicos ad conuiuia, & coquos, & opifices, & mulieres nutrices, & alios denique artem mannarium in vtrouis sexu exercentes. Hos enim facilè introducunt plerique, & res magnas ipsorum fidei praeter dignitatem committunt.

Musonij de nuptiarum scopo.

Quamobrem oportet vxorem ducturos, non respicere nobilitatem generis, neque dotis magnitudinem, neque corporum formositatem. Non enim opes, aut forma, aut nobilitas magis possunt vel societatem vel concordiam promouere: neque ad meliorem liberorum procreationem quicquam faciunt. Verùm corpora quidem nuptijs sat idonea sunt, quae sana fuerint, formae mediocris, & ad laborem valida: huiusmodi quoque minùs exposita sunt lasciuorum hominum insidijs, & *for ëua. *corporis labores fortiùs subeunt, et liberos sufficienter procreant. Ingenia verò habenda sunt optima, quae ad temperantiam, iustitiam, omnem denique virtutem habilissima sunt. Nam quae nuptiae quaeso citra concordiam honestae sunt? aut quae societas vtilis? Quomodo autem concordes inter se fuerint homines improbi? Vel quo pacto bonus cum malo consentiet? Nihilo certè magis, quàm ligno recto cum incuruo, aut duobus curuis inter se conueniet. Nam curuum & simili suo adaptari non potest, & contrario, nempe recto, longè minus. Itaque malus etiam malo, nec amicus esse, neque consentire potest, & multo minùs homini bono.*

Chilonis. *συνῦ.

Nuptias frugales, & aequales opibus celebrato.

Cleobulus dixit, filias virìs elocandas esse aetate virgines, sed prudentia matronas.

Pericles Athenienſium imperator, duobus filiam eius ambientibus, quorum alter dines ac imperitus erat, alter verò pauper & studiosus: elocauit eam pauperi, inquiens illum qui dines fieri posit, meliorem esse quàm qui iam sit.

Democritus dixit, quòd ille qui bonum generum nactus sit, inuenerit filium: qui verò malum, simul & filiam perdiderit.

σώφρων καὶ δίκαιος· ὅτι δὲ τούτοις ἀκενόπονδος ἡ ἴγκρις, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ τοὺς τινας φίλους κτᾶσθαι δεῖ παρασκέλλεσθαι· ἔπειτα καὶ τὴν μητέρα ἢ γαμεῖσθαι μέλλουσα σωφρέφεται, καὶ τοὺ τοῦτης ἔθη οἷς δ' πλησίον ἀποπλάττεται. μετὰ ταῦτα ἐπακολούθως πῶς ἑαυτῆς ἔτρεφον ἤκασι τὴν θυγατέρα, καὶ μὴ ἠπημέλησαν εἰσὶν, καὶ ἀποβεβλεφότες ἀπὸ τοῦ συμφέροντος ἀφ' τὸ ἀγαθὸν φιλοτεχνίαν, καὶ τοῦτο ποικίλως ὀξηπατέναι, ἢ ἀφ' δούλων καὶ ἐλευθέρων τῆ τε ἔισοθεν καὶ τῆ ἔξωθεν, καὶ ἀφ' γλυπτῶν, καὶ δι' ἄλλων εἰσοδίων εἴσω, ἀφ' φίλων ὅτι πλοκὰς ἔστα πικὰς, ἢ ἄλλως μαγείρων, ἢ δημιουργῶν, ἢ ἀκεστριῶν, ἢ τῆ ἄλλων τεχνιτῶν καὶ τεχνιτίδων. καὶ λίαν γὰρ τοσχεδότιεσι τὰς τοιούτας εἰσαγόμενοι, καὶ ὑπὲρ τὸ ἀξίαν μεγάλα τοσήματα, καὶ πίστιν ἐγχειρίζουσιν.

Διὸ χρὴ τὰς γαμουμένας, οὐκ εἰς ὄγκος ἀφορᾶν, εἰ ἐξ ὑπατειδῶν· οὐδὲ εἰς χρήματα, εἰ πολλὰ κέκτηνταί τινες· οὐδὲ εἰς σώματα, εἰ καλὰ ἔχουσιν. οὔτε γὰρ πλοῦτος, οὔτε κάλλος, οὔτ' εὐγένεια κοινωνίαν μᾶλλον εὔξυν πέφυκεν, ὥσπερ οὐδὲ ὁμόνοιαν, οὐδὲ αὖ τὸ παιδοποιΐαν χρείττω ταῦτα ἀπεργάζεται. ἀλλὰ σώματα μὲν τοσὰς γάμους ἀπρεπῶντα τὰ ὑγιῆ καὶ τὸ ἰδίαν μέσα, καὶ αὐτουργῶν ἐχθρά, ἃ δὴ καὶ ὑπομένοντ' αὐτὰ τοῦ ἀκολάστων ἧττον· καὶ ἐργάζοιτο μᾶλλον *ὡς τὰ σώματος ἔργα, καὶ παιδοποιοῖτο μὴ σπάνιως. ψυχὰς δὲ ὑπερτελεστάτας εἰ νομιστέον, τὰς τοσὰς σωφρονοῦσι, καὶ δικαιοσυνοῦσι, καὶ ὅλως τοσὰς ἀρετὴν εὐφυεστάτας. ποῖος μὲν γὰρ γάμος χωρὶς ὁμονοίας καλὸς; ποία δὲ κοινωνία χρηστή; πῶς δ' αἱ ὁμονήσειαν αἱ δύο πονηροὶ ὄντες ἀλλήλοις; ἢ πῶς ἀγαθὸς πονηρῷ ὁμονοήσειεν; σαθεὶ γε μᾶλλον, ἢ ὀρθῷ ξύλῳ στρεβλὸν στωαρμόσειεν αὖ, ἢ στρεβλὰ ἄμφω ὄντα ἀνήλιον. τὸ γὰρ δὴ στρεβλὸν, τῷ τε ὁμοίῳ τῷ στρεβλῷ ἀπάρμοστον, καὶ τῷ ἐναντίῳ τῷ εὐθεῖ ἔτι μᾶλλον. ἔστι δὲ καὶ ὁ πονηρὸς τῷ τε πονηρῷ, ἢ φίλος, ἢ ὁμονοῆ, ἢ πολὺ ἧττον τῷ χρηστῷ.

Γάμους εὐτελεῖς, καὶ ἰσοτίμους *ποιεῖν.

Κλεόβουλος, ἔφη, δεῖν συνοικίζειν αἰσθανόμενος ἑαυτῆς θυγατέρας, τὰς μὲν ἡλικίαν, παρθένους· τὰς δὲ φρονῆν, γυναῖκας.

Περικλῆς ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, δυοῖν αὐτοῦ τὰς θυγατέρα μνηστευομένοιν, τὸν μὲν πλουσίου καὶ ἀπαίδευτον, τὸν δὲ πένητος καὶ φιλόλογον, τούτῳ αὐτὰς ἐξέδωκεν, εἰπὼν, ὅτι ἀμείνων ὅστις τοῦτος, ὁ δυνάμενος πλούσιος γενέσθαι πλούσιος.

Δημόκριτος ἔφη, ὡς ὁ γαμβρὸν μὲν ἀγαθὸν τυχὼν, εὗρεν ἂν· ὁ δὲ ἀποτυχὼν, ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

OTI

ΟΤΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΑΜΟΙΣ ΤΑΣ ΤΗΣ συναπτομένων ἡλικίας χρὴ σκοπεῖν, Λόγος ἑκατὸς καὶ ἐνενηκοστός.

ΜΟχθηρόν ἐστιν, ἀνδρὶ πρεσβύτῃ τέκνα δίδωσιν ὅστις. ἐκεῖθ' ὡραῖος γαμεῖ.
δίκαινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή.
Οὗτοι σύμφοροί εἰσι γυνὴ νέα ἀνδρὶ γέροντι.
ὁ γὰρ πηδαλίῳ πείθεται, ὡς ἅπαξ,
καὶ ἄγκυραν ἔχουσιν ἀπορρήξασα δὲ δεσμὰ
πολλάκις ἐκ νυκτῶν ἄλλον ἔχει λιμένα.
Κακὸν γυναῖκα πρὸς νέαν ζεῦξαι νέον.
μαχεῖ γὰρ ἰσχὺς μᾶλλον ἀρρένων μόνη,
θηλείας δ' οὔπω θᾶσσον ἐκλείπει δέμας.
Ἀλλ' εἰ σὺ φίλος ἀμῖν, λέχος πρόσευσο νεώτερον.
ὁ γὰρ πλάσαν ἐγὼ ξυνοικεῖν ὅσια φρονήσω.
Ἐγὼ γὰρ ἔξω λέκτρα αὐτοῖς καλῶς ἔχειν,
δίκαιόν ἐστι, οἷσι συλλήψόμαι.
Ὡραῖος δὲ γυναῖκα τὸν ποτ' οἶκον ἀγέσθαι,
μήτε τετυκὼς ἐτέων μάλα πολλὰ λοιπὸν,
μήτ' ὀπτὴς μάλα πολλὰ, γάμος δέ τοι ὥριος ἔστω.
ἡ δὲ γυνὴ τέτορα κρέσσων, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο.
Καὶ τῶν τοιούτων πᾶσι τοῖς νεωτέροις,
μὴ πρὸς τὸ γῆρας τοὺς γάμους ποιουμένους,
χρὴ τεκνοῦσθαι παῖδας· ἡ γὰρ ἡδονὴ
γυναικί τ' ἐλθὸν χρῆμα πρεσβύτης ἀνὴρ
ἀλλ' ὡς τάχιστα. καὶ γὰρ εὐφραίνει κἀκεῖ,
καὶ σωτηρίαν δὺ παῖς νέῳ πατρί.
Πικρὸν νέᾳ γυναικὶ πρεσβύτης ἀνήρ.

Ἴσμεν δὲ ἅπαντας αἰεὶ θεάτας, ἐπιδοὺς ὀξὺ ἡλικίας ἄνισα πρὸς γάμους ὑπενεχθῶσι, πρὸς τὸ μετέχειν τοῦ ἴσου εἰωθότας ἡδέως.

ΟΤΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΑΜΟΙΣ ΟΥ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ, ΟΥΔΕ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΟΝ ΧΡΗ ΣΚΟΠΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ, ΛΟΓΟΣ ΕΚΑΤΟΣΤΟΣ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΕΓΩ μὲν οὖν τὸν νόμον ἐμαυτῷ † τοῦτον ἡμέρᾳ δεκαμάζων, ὥσπερ εἴρηται πολύ. χρεῖττον γάρ ἐστιν οὐ τὸ θραμμένον λαβόντ' γυναῖκ' ἀπαγαγεῖν, ἢ κακῶς μὴ χρημάτων, τοῦ ἐσομένου καὶ τῶν μετόχων τοῦ βίου.
Καὶ τοῦτον ἡμᾶς τὸν τρόπον γαμεῖν ἔδει ἅπαντας, ὦ Ζεῦ σῶτερ, ὡς ὠνούμεθα· οὐκ ἐξετάζειν μὴ τὰ μηδὲν χρήσιμα, τίς ἦν ὁ πάππος ἧς γαμεῖ, τίς δὲ τίς· τὸν δὲ τρόπον αὐτῆς τῆς γαμουμένης, μεθ' ἧς βιώσεται, μόνον ἐξετάσαι, μόνον ἰδεῖν.

QVOD IN NVPTIIS VTRIUSQ; ætas consideranda sit, Sermo cxc. Ex Io. Stobæo.

MOlestare est, si homini sens libri Contigerint. nō tempestiua amplius sunt nuptiæ. — Euripidis in Phœnice.
Vxor enim senis sponsi domina est.
Incommoda est vxor iuueni viro seni. — Theognidis.
Non enim gubernaculo instar nauis regi potest,
Nec anchoris detineri: sed abruptis funibus
Sæpius de nocte alium portum habet.
Malum est, iuuenem vxorem viro iuueni coniungere. — Euripidis in Æolo.
Diuturnior enim est marium vigor:
Femineum verò corpus citiùs pubertate destituitur.
Si nobis amicus es, lectum iuuenilem sequere. — Sapphus.
Ego enim iam natu grandis, non sustinebo tibi conuersari. (viuere
Ego enim coniugem habeo, qua cum honestè — Euripidis. Græca non sunt integra.
Iustum est, ad senectutem vsq;
A Etate matura vxorem domum ducito, — Heliodi in Operibus.
Neq; multo minor natu triginta annis:
Neq; multo maior. Ista enim tempestiuæ sunt nuptiæ. (nubat decimoquinto.
Virgo autem pubescens anno decimoquarto,
Et nunc iuuenes adhortor omnes, — Euripidis in Danae.
Ne in senectute nuptias celebrent,
Sed paulatim in iuuentute liberos procreent.
Nihil enim voluptatis habet,
Et res est inimica mulieri vir senex.
Maturè igitur ducenda vxor. Nam et educatio liberorum res est honesta, (di.
Et liberi adolescentes patri adhuc iuueni ipsi cum — Euripidis in Phœnice.
Senex maritus vxori iuueni ingratus est. — Theodori pro Elpidiphoriana.
Scimus autem omnes homines, cùm inæquales ætate nuptijs coniunguntur, immoderatè indulgere iuuentuti.

IN CONTRAHENDIS NVPTIIS non oportere nobilitatem, neque diuitias spectare, sed mores, Ser. cxci. Ex Io. Stobæo.

EGo mihi hanc legem — Diodori. † τιτιμί.
Sancio, & approbo iuxta hanc sententiam facere.
Melius enim est bene educatam ducere
Vxorem sine dote, quàm cum pecunijs malè,
Præsertim cùm vitæ particeps futura sit.
Hoc sanè modo vxores nos ducere oporteret — Menandri.
Omnes, ô Iupiter seruator, vt fructum inde perciperemus:
Non quidem res inutiles inquirere,
Quisnam eius, quam ducis, auus, aut qua fuerit auia:
Ipsius autem sponsæ futuræ mores,
Qua cum victura est, non examinare, neque inspicere,

S... ad mensam proferre dotem, vt
Bonum ne sit argentum, trapezita videat,
Quod nō per quinq; menses domi mansurū est.
Etsi vero quæ per omnem vitam intus perpe-
tuò sedebit,
Nullo modo considerare, sed temere sibi ducere
Ingratam, tracūdam, molestam, si ita cōtigerit,
Et loquacem. Filiam meam circumducam
Per totā ciuitatem. Vos qui ipsam ducere vultis,
Dicite, præmeditantes quantum malum
Accepturi sitis. Necessum enim est mulierem
esse malam.
Fortunatus autem ille qui minimum malorum
sumpserit.

Euripidis. *Quòd si contrahendum est matrimonium, à*
generosa familia petatur,
Et generosis elaceat, quisquis sibi consultū vo..t.
Malum verò coniugium non appetat,
Neq; si dotes aureas secum adferret vxor.

Eiusdem in Cressis. *Nunc vxores ducite, ducite inquam, et mor-*
tem obite
Aut veneno ex mulieribus, aut fraude.
Quicūq; verò diuitiarū aut nobilitatis respectu
Malam duxerit, stolidus est: parua enim mala
Prudentem potius quàm magna domi habere
opertet.

Hipponactis. *Nuptiæ optimæ sunt viro prudenti,*
Qui mulierem bonis moribus præditam domi
accipit.
Hæc enim dos sola domum conseruat.
Quicunq; verò vxorem huiusmodi duxerit,
Hic pro domina laboris sociam habet
Benenolam & constantē per omnem vitam.

Euripidis in Bellerophō te. *Multos autem diuitijs & genere gloriantes*
Stulta domi mulier infames fecit.

Menandri. *Quæ cum vxore domum ingrediuntur,*
Possessionem sui neq; firmam neque iucundam
præbent.

Eiusdem in Antiope. *Si mentem habeat, bene est: sin minùs, quid*
opus est formosa
Vxore, nisi probo fuerit ingenio prædita?

Antiphanis. *Haud vllum est onus grauius*
Reuera, quàm vxor dotem ferens copiosam.

Euripidis in Andromache. *Hæc etiam illi cebra est, Non forma, ô mulier,*
Sed virtutibus oblectantur mariti.

Menandri. *Quisquis vxorem ex asse hæredem ducere cu-*
Diuitem, is vel pœnam tratis luit Dys, (pit,
Vel infælix esse vult sub nomine fortunati.

Euripidis in Menalippo. *Existimatur igitur si quis adiunxerit*
Deteriorem meliori, non bonam futuram pro- (lem,
Ex bonis autem ambobus prolem etiam fore bo- (nam.

Eiusdem in Menalippe. *Moderatas nuptias, & mediocre coniugium*
cum temperantia consequi, hominib. optimum.

Euripidis in Andromache. *Honestius est hominibus pauperem bonum,*
quàm malum & diuitem
Generum habere & amicum: tu verò nihil es.

ἀλλ' ὅτι ζητεῖσαι μὴ φέρει τὴν πατρῷαν, ἵνα
εἶτ' ἀρχύριον καλὸν ὄψῃ, δοκιμασὴς ἴδῃ,
ὃ πέντε μιῶν ἔνδον οὐ γλήσεται.
τῆς ζῶσ' βίου δ' ἔνδον καθεδεῖται ἀεὶ
μὴ δοκιμάσαθαι μηδέν, ἀλλ' εἰκῆ λαβεῖν
ἀγνώμονα, ὀργίλιον, χαλεπὴν, ἐὰν τύχῃ,
κάλλον. πῶς εἰ ζῶ τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα
τὴν πόλιν ὅλην οἱ βουλόμενοι ζητοῦσι λαβεῖν,
λαλεῖτε πρόσθεν ὅτι, πόλιν κακὸν
λαβεῖν. ἀνάγκη γὰρ γυναῖκ' εἶναι κακήν.
ἀλλ' εὐτυχὴς ἔσθ' ὁ μετρίως τοιαύτην λαβών.

Εἰ χρὴ γαμεῖν δῆτ'; ἢ τι γυναῖκα γαμεῖν,
δῦναί τ' ἐς ἐσθλὸς, ὅστις οὐ βουλεύεται.
κακῶν δὲ λέξαι μὴ 'πιθυμίαν ἔχειν,
μὴ δ' εἰ ζαχρύσους οἴσεται † φρένας δόμοις.
Γαμεῖτε νῦν, γαμεῖτε, καὶ τὰ θήσεται
ἢ φαρμάκοισιν ἐκ γυναικὸς, ἢ δόλοις.
ὅστις δὲ πλοῦτον, ἢ δυναστείαν εἰσιδὼν
γαμεῖ πονηρὸν, μισθὸς ὅστις μικρὰ γὰρ
μεγάλων ἀμείνων σώφρων * εἰ δόμοις ἔχει.
Γάμος κράτιστος ὅστις αὐδρὶ σώφρονι,
ξὺν παιδὶ γυναικὸς χρηστὸν εἶδον λαμβάνῃ.
αὕτη γὰρ ἡ πρόσοικος σώζει μόνη.
ὅστις δὲ † θρυφερῶς τὴν γυναῖκ' ἄγει λαβών,
σεσηρὸν ζεῦξ' αὐτὴ δικαιοῦσης ἔχει,
δοῦλον, βεβαίαν εἰς ἅπαντα τὸν βίον.
Πολλοὺς δὲ πλούτῳ χρημάτων γαυρουμένους,
γυνὴ κατήκοον' ἐν δόμοισι πικία.
Τὰ μετὰ γυναικὸς εἰσιόντ' εἰς οἰκίαν,
οὐκ ἀσφαλῆ τὴν κτῆσιν, ἀλλ' ἰλαρὸν ἔχει.
Εἰ νοῦς ἔνεστιν. εἰ δὲ μὴ, τί δεῖ καλῆς
γυναικὸς, εἰ μὴ τὰς φρένας χρηστὰς ἔχοι;
Οὐκ ἔστι σοῦδὲν βαρύτερον τοῦ φορτίου
ὄντως, γυναικὸς πρόσοψις πολλὰ φερομένης.
Φίλτρον δὲ χρὴ τόδ', ὦ καλλος, ὦ γύναι,
ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ τέρπουσι τοὺς ξυνοικοῦντας.
Ὅστις γυναῖκ' ἐπίκληρον ἐπιθυμεῖ λαβεῖν
πλουτοῦσαν, ἥτις μισθὸν ἐστὶν θεῶν,
ἢ βούλετ' ἀτυχεῖν μακάριος καλούμενος.
Ἡ γησάμην ὦν εἰ πρόσοψίν τίς
χρηστὴν πονηρὸν λέξει, σὺκ ἂν εὐτεκνῶν,
ἑαυτοῖς δ' τ' ἀμφοῖν ἑαυτὸν ἀμφοῖν ἔκγονον.
Μετρίων λέξαι, μετρίων δὲ γάμων μετὰ σωφρο-
σύνης κῦρσαι θνητοῖσιν ἄριστον.
Κυδρὸν βροτοῖς πέντε χρηστὸν, ἢ κακὸν τὸ πλούσιον
γαμεῖν πεπᾶσθαι καὶ φίλον. σὺ δ' οὐδὲν εἶ.

Λάκων

Λάκων τὶς πλουτοῦντι βοηθεῖ νεανίσκῳ καὶ πένητι τὴν αὐτοῦ θυγατέρα ἐξέδωκεν. αἰτιωμένων δ' αὐτὸν τῶν συγγενῶν, ἐγὼ, ἔφη, ἐποιησάμην γαμβρὸν πλούσιον ἐσόμενον, ἀλλ' ὑ πένητα.

Ὥσπερ ἐσόπτρου κατεσκευασμένου χρυσῷ καὶ λίθοις ὄφελος οὐδὲν ἔστιν, εἰ μὴ δείκνυσι τὴν μορφὴν ὁμοίαν· ὕτως οὐδὲ πλουσίας γαμετῆς ὄνησις, εἰ μὴ παρέχοι τὸν βίον ὅμοιον τῷ ἀνδρὶ καὶ σύμφωνον ὄν ἦθος.

Lacon quidam dives bono & pauperi adolescenti filiam elocauit. qua de re cùm à cognatis reprehenderetur, dixit: Ego mihi generum comparaui quem diuitem potiùs, quàm pauperem futurum expectem. Ex Serione.

Quemadmodum speculi ex auro gemmisq; constructi nulla fuerit utilitas, nisi formam similem repræsentet: ita neq; diuitis uxoris fructus ullus est, nisi vitam exhibeat marito simile, & ingenium concors. Plutarchi in Nuptialibus præceptis.

ΨΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ, ΕΤΙ ΚΑΙ ΘΕΙ γάμυ, Λόγος ἑκατοστὸς ὀγδοηκοστὸς δεύτερος.

VITVPERATIO MVLIERVM, & amplius de nuptijs, Sermo CXCII. Ex Io. Stobæo.

Δεινὴ μὲν ἁλὸς κυμάτων θαλασσία,
Δ* δεινὰ δὲ ποταμῶν, καὶ πυρὸς *θερμὴ πνοαὶ,
δεινὸν δὲ πένια, δεινὰ δ' ἄλλα μυρία·
ἀλλ' οὐδὲν ὕπω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακὴ,
οὐδ' ἂν γένοιτο γράμμα τοῦτ' ἐγγραφῇ,
οὐδ' ἂν λόγος * δύξειεν. εἰ δέ τις θεῶν
τόδ' ἔστι πλάσμα, δημιουργὸς ὢν κακῶν
μέγιστος ἵκω, καὶ βροτοῖσι δυσμενής.

Ἐάν δὲ γυνὴ λέγουσα χρῇς· ὑπερβάλλων φόβος.
†Ὀλωθ. μισῶν δ' ὅ τι ποτ' ἐμπλησθήσομαι
γυναῖκας, οὐδ' εἰ φησί τις μ' ἀεὶ λέγειν.
ἀεὶ γὰρ * ὕπως εἰσὶ κἀκείνας κακάς.
ἢ πῶς τις αὐτὰς σωφρονεῖν διδάξατο,
ἢ κἀμὲ ἐάτω ταῖσδ' ἐπεμβαίνειν ἀεί.
Ἔργον γυναικὸς οὐκ ἐλέγχειν πίστιν λαβεῖν.
Ἄλλων δὲ πάντων δυσμαχώτατον γυνή.
Ἐχθροῖσιν εἴη πολεμίαν δάμαρτ' ἔχειν.
Ὦ σὲς ἄπιστον ἡ γυναικεία Φύσις.
Γυνὴ γὰρ ἔστιν ἄλλα μὲν φόβῳ πλέα,
κακὴ δ' ἐς ἀλκὴν καὶ σίδηρον εἰσορᾷν·
ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαφονωτέρα.

Ὅστις γυναῖκας τῶν πάρος εἶρηκε κακῶς,
ἢ νῦν λέγει τὶς, ἢ πάλιν μέλλει λέγειν·
ἅπαντα ταῦτα συντιθεὶς ἐγὼ φέρω.
ψόγος γὰρ ὅστις πόντος, ὅστις γῆ φέρει
τοιόνδ', ὃν δ' ἀεὶ συντυχὼν ἔπεισα τὰ.

Πλὴν τῆς τεκούσης, ψῆλυ πᾶν μισῶ γένος.
Γυνὴ γὰρ ἐξελθοῦσα παρθένων δόμων,
ἢ τῶν τεκόντων ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ λέχους.
Γυνὴ γυναικὶ σύμμαχος πέφυκέ πως.
Γυναῖκα δ' ὅστις παύσεται λέγων κακῶς,
δύσπους ἄρα κἀσοφὸς κεκλήσεται.

Γέφυκε γὰρ πως πᾶσι πολέμιον γυνὴ
τοῖς πρόσθεν, ἢ ζυγεῖσα δευτέρῳ πόσει.

Lacon quidam dives bono & pauperi adolescenti filiam elocauit. qua de re cùm à cognatis reprehenderetur, dixit: Ego mihi generum comparaui quem diuitem potiùs, quàm pauperem futurum expectem. Ex Serione.

Quemadmodum speculi ex auro gemmisq; constructi nulla fuerit utilitas, nisi formam similem repræsentet: ita neq; diuitis uxoris fructus ullus est, nisi vitam exhibeat marito simile, & ingenium concors. Plutarchi in Nuptialibus præceptis.

VITVPERATIO MVLIERVM, & amplius de nuptijs, Sermo CXCII. Ex Io. Stobæo.

Dira quidem vis est marinorum fluctuum, Et vehemens fluuij, feruentis & impetus ignis, Est dira paupertas, & alia innumera: Sed nullum immanius est malum muliere, Neq; huiusmodi malum aut scribi posset, Aut verbis exprimi. Quòd si Deûm aliquis Mulierem formauit, opificem se malorum esse Sciat maximum, & hominibus inimicum. Euripidis. * mal. διναὶ δ' ὑπερ. mal. δ' ὑπερ. mal. * ὑγρὰ. * λέξειν.

Mulier verbis benigna maximè timenda est. Menandri.

Dispereatis. Nunquam equidem saturitas me capiet odij Euripidis in Hippolyto.

In mulieres, etiamsi quis dicat eadem semper à me repeti: Nam & ille semper similiter mala sunt. Aut igitur aliquis eas resipiscere doceat, Aut me quoq; sinat eis insultare semper. † ὀλωθ. * οὐ πως.

Difficile est verbis mulieris fidem habere. Menandri.

Inter omnes alias res maximè inexpugnabilis est mulier. Euripidis in OEnipo.

Hostibus eueniat, inimicas habere uxores.

Nam mulieris ingenium fide dignum non est. Menandri.

Mulier enim in cæteris quidem meticulosa est, Viribus imbellis, ad ferri faciem timida: Cùm autem offensa fuerit in re matrimonij, Non est alia mens crudelior muliebri. Euripidis in Medea.

Si quis mulieribus ex antiquis maledixit, Aut nunc id facit, aut facturus est olim: Illorum ergo omnium maledicta breuiter comprehendam. Euripidis in Hecuba.

Nam neq; pontus, neq; terra genus alit Huiusmodi: quod nouit qui id semper experitur.

Muliebre genus unum, excepta parente, odi. Eiusdem in Menalippe.

Mulier paternam egressa domum, Non amplius parentum est, sed mariti. Eiusdem in Danae.

Mulier mulierem defendere solet. Eiusdem in Alope.

Quisquis mulieri maledicere desinit, Infelix profectò, & non sapiens vocabitur. Eiusdem in Æolo.

Fit enim quodammodo mulier inimica Omnibus qui priùs familiares erant, ubi coniuncta est secundo marito. Eiusdem in Ligeo, forte Ægeo.

Eiuſdem in Andron ache.
Multa inuenire poteris machinamenta: mulier enim es.

Eiuſdem in Ægeo.
Timidorum dominorum vxores audaciam habent orii.

Eiuſdem in Andromache.
Mulierem oblectat præſentia mala Semper in ore & lingua habere.

Ibidem.
Muliebris mens inuidioſa res eſt, Et maximè infenſa maritis ſemper.

Ibidem.
Credo. Miſerum autem eſt reptilium ferarum
Remedia hominibus Deorum quempiam conſtituiſſe:
Quod verò grauius eſt malum quàm vipera & ignis,
Mulieris nullus dum inuenit pharmaca
Mala. Tanta ſumus calamitas hominibus.

Euripidis in Bellerophonte.
O peßima, & mulier. Quid enim aliud dicens
Quàm hoc, maiori quis opprobrio te afficeret?

Eiuſdem in Danae.
Sic enim dici ſolet, mulieribus artes
Curæ eſſe: viros autem plus valere haſta.
Nam ſi dolis acquirere victoriam liceret,
Nos ſanè viris imperaremus.

Ibidem.
Tecum ſentio. Vbiq; ſumus inferiores
Semper, ſi diſtituamur viris omnes mulieres.

Eiuſdem in Hippolyto.
Ignis enim loco alium ignem maiorem producimus
Nos mulieres, multò difficiliorem impugnatu.

Eiuſdem in Ino.
Papæ, quanto infœlicius mulierum genus eſt
Quàm virile. Nam in bonis rebus
Multum inferius eſt, malis autem ſuperat.

Ibidem.
O res mortalium, ô muliebres animi,
Quanta nos ægritudo Venus afficit.

Eiuſdem in Iphigenia. Eiuſdem in Medea.
Callidæ ſunt mulieres inueniendis dolis.
Omnium quæ animata ſunt, & mente prædita,
Mulieres miſerrima ſtirps ſumus:
Quas primùm oportet magnis opibus
Maritum comparare, & corporis dominum
Accipere, quod omni malo deterius eſt.

Eiuſdem in OEdipo.
Peior eſt vxor, etſi peßimus vir exiſtimationis optimæ ducat mulierem.

Eiuſdem in Meleagro.
Quòd ſi viris curæ eſſent radij textorij,
Mulieres verò delectarentur armis,
Virtq; ſua ſcientia amiſſa,
Tum illi, tum nos nihil eſſemus amplius.

*ἄν.

Eiuſdem in Hippolyto coronato.
O Iupiter, cur adulterinum malum hominibus
Mulieres in lucem ſolis conſtituiſti?
Nam ſi genus humanum producere volebas,
Non ex mulieribus gignendum erat ipſum,
Sed homines oportebat tuis in templis ponentes
Aut æs, aut ferrum, aut auri pondus,
Semen liberorum precio redimere.

Πολλὰς αἰ θῆσις μηχανὰς γυνὴ λάβοι.
Δόλῳ γυναῖκες δισσοτ ῷ θρασύνομαι.
Γυναικὶ τέρψις τ ῷ παρεχώ των κακῶν
αἰὰ τόμ᾽ ἀεὶ ἡδὲ γλώσσης ἔχειν.
Ἐπίφθονόν τι χρῆμα θηλείας φρενὸς,
καὶ ξυγκάμοισι δυσμενὲς μάλιστ᾽ ἀεί.
Πέποιθα. δυσὸν δ᾽ ἕρπετ ῷ καὶ ἀχρεῖον
ἄκη βροτοῖσι Θεῶν καταῖσαί τινα.
ἀδ᾽ ἐς ἐχίδνης καὶ πυρὸς τὸ μαιτέρω,
σοφὸν γυναικὸς φάρμακ᾽ ἐξευρεῖν πάρα
κακῆς. τοσοῦτον ἐστὶν αἰθέρ᾽ πως κακόν.
Ὦ παγκακίστη καὶ γυνή. τί δ᾽ ἂν λέγων
μεῖζόν σε τοῦδ᾽ ὀνείδος ἐξείποι τις εὖ;
Ἥν᾽ ἡδρ᾽ τις αἶος, ὡς γυναῖξὶ μὴ τέχναι
μέλλουσ᾽ λόγχη δ᾽ ἀνδρες * δύσχωτ᾽ ἔφυ.
εἰ γὰρ δόλοισιν ἦν τ᾽ νικητέον,
ἡμεῖς ἂν᾽ ἀνδρῶν ἤρομεν τυραννίδα.
Συμμαρτυρῶ σοι. πάντα χὠ λελείμμεθα
πᾶσαι γυναῖκες ἀρσένων ἀεὶ δίχα.
Ἀτὰ πυρὸς γὰρ ἄλλο πῦρ μεῖζον ἐκβλαστεῖ μὴ
γυναῖκες πολὺ δυσμαχώτερον.
Φεῦ, ὅσῳ τ᾽ ἧπλου δυστυχέστερον γένος
πέφυκεν ἀνδρῶν. ἔν τε τοῖσι γὰρ καλοῖς
πολλῷ λέλειμμαι, κἀπὶ τοῖς ἀχρεῖοις πλέον.
Ὦ θνητὰ σώματ᾽, ὦ γυναικεῖαι φρένες,
ὅσον ἰόσημα τῷ Κύπριν κεκτήμεθα.
Δύναι μὲν αἱ γυναῖκες εἰσκυκῆν τέχνας.
Γάντων δ᾽ ὅσ᾽ ἐς ἐμψυχα καὶ γώμιν ἔχει,
γυναῖκες ἐσμὲν ἀθλιώτατον φυτόν.
αἳ σοφὸν μὲν δεῖ χρῆμ᾽ ὑφ᾽ ὁλῇ
πόσιν σείεσθαι, δισσὸν τε σώματος
λαβεῖν κακῶ γὰρ τοῦτό γ᾽ ἄλγιστον κακόν.
Κακίων ἄλεχος, κἀν ὁ κάκιστος γήμῃ τῶν ἀνδρειμόσυναν.
Εἰ κερκίδων μὲν αἱ δράσι μέλει πόνος,
γυναιξὶ δ᾽ ὅπλων ἐμπίσοιεν ἡδονάς.
ὁκ τῆς ὀπισήμης γὰρ ὁκπαπλωκότες,
κεῖνοί τ᾽ αἰ σοῦν * εἰσι, δ᾽ ὑμεῖς ἔπι.
Ὦ Ζεῦ, τί δ᾽ ἦ κἄδηλον αἰθέρ᾽ πους κακὸν
γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας,
εἰ γὰρ βέβαιοι ἦθελες σπεῖραι γένος,
οὐκ ἂν γυναικῶν χρῆν τὸ δεχέσθαι τόδε,
ἀλλ᾽ ἀντίβειτας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτὸς,
ἢ χαλκὸν, ἢ σίδηρον, ἢ χρυσοῦ βάρος,
παῖδων σείεσθαι σπέρμα τῶν τεκόντων.

Μισῶ

Μισῶ γυναῖκας, ὄκ πασῶν δέ σοι πλέον,
ἥτις ποτ' ἐσθλὰ τἄργ' ἔχουσα δῦ λέγῃς.
Γυναῖκες * εἰς μὲν Ἄλκα ἀμηχανώτατα,
κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.
Οὐδ' ἂν σὺ φαίης, εἴ τι μὴ κρίζοι λέγῃς.
ἀλλ' εἰς τοσοῦτον ἦκεν, ὥστ' ὀρθρεμβόλους
λύπης γυναῖκες πάντ' ἔχειν νομίζεται.
Ἀ εἰ γυναῖκες ἐμποδὼν ταῖς συμφοραῖς
ἔφυσαν ἀνδρῶν, τοῖς δ' * δυστυχέσταται.
Ὡς σανδὲν ὑγιὲς φασι μηδ' ὑγιὰς φρονεῖν
νόημα παισὶν, ὧν φυλάξομαι φόβῳ.
* Φιλόφωνοι δὲ χρῆμα θηλειῶν ἔφυ.
σμικρὰς δ' ἀφορμὰς ἂν λάβωσι τῆς φόνου,
πλείους ἐπεισφέρουσιν. ἡδονὴ δέ τις
γυναιξὶ, μηδὲν ὑγιὲς ἀλλήλαις λέγειν.
Εἰ δὲ γυνὴ λέγουσα χρηστὸν ὠφελῇ φόβος.
Ἔργον γυναικὸς ὄκ λόγῳ πίστιν λαβεῖν.
Ὡς ἔστ' ἄπιστον ἡ γυναικεία φύσις.
Οἶδα γὰρ, οἷος θυμὸς εἰσὶ σπήλαια γυναικός·
κεἰσὶν βλέπειν οἴκοθεν ὀφθαλμὸν, ὅσκερ ὀπυίει.
παίδων δὲ τοῦ πέρυσι καὶ κυνιδίου φίλτρου
ὄκ ἐστι μέμνηται τιθηνόπους, ὅταν μεταλλᾷ.
Ὅς δὲ γυναικὶ πίστιν, πίστιν ὄγε φιλήτησιν.
Οὐκ ἔστ' αἰσχυντότερον ὑγιὲς θηλέον
γυναικὸς, ἀπ' ἐμαυτοῦ γὰρ τεκμαίρομαι.
Καί τοι λογίζομαι ὁ κακοδαίμων τοιοῦδε κῶν
χάριν τοιάδε γυναικὸς κομίσασθαι, μὴ μόνον
κακόν τι προσλάβοιμι, καὶ κάλλιστ' ἔχω.
Ὄκ ὀν γυναικὶ φύεται πλείστη χάρις.
Γυναῖκες ἐσμέν· τἀμὲν ὄκνῳ νικώμεθα,
τὰ δ' ὄκ ἂν ἡμῶν θεράπος ὑποβάλλοιτό τις.
Οὐκ ἔστιν ὅ τι τεῖχος, ὅτι χρήματα,
ὃ δ' ἄλλο δυσφύλακτον ὀνήσει, ὡς γυνή.
Τότε τὰς γυναῖκας δεδιέναι μάλιστα δεῖ,
ὅταν τοι πλάττωσι τοῖς χρηστοῖς λόγοις.
Πολὺ χεῖρόν ἐστιν ἐρεθίσαι γραῦν, ἢ κύνα.
Οὐδεὶ πόθ' ἑταίρᾳ τὴν καλῶς πεφρόντικεν,
ἣ δ' ἀκαρῆ τοῦ πρόσθεν εἴωθε ποιεῖν.
Φύσει γυνὴ δυσκίνητόν ἐστι καὶ πικρόν.
Τῆς δ' ὀλοῷόν ἐστι γῆρας, καὶ φῦλα γυναικῶν,
πῆμα μέγα θνητοῖσι, σὺν αἰθέρι ναιετάουσι.
ὑλαιόμυιαν πενίης δ' * σύμφορον, ἀλλὰ κέρδιον.
Ἐγὼ γυναικὶ δ' ἔν τι πιστεύω μόνον,
ἐτοῦ ἀποθανεῖν, μὴ βιῶσεσθαι πάλιν.
τὰ δ' ἄλλ' ἀπιστῶ πᾶσι, ἕως ἀποθάνῃ.
Τοῖς δ' ἐγὼ αὐτὴ πυρὸς δώσω κακὸν, ὅκεν ἅπαντες

Odi mulieres: te verò præcipuè,
Quæ cùm malè egeris, blandè loqueris.
Mulieres in rebus bonis imperitissimæ sumus, Eiusdem in Medea.
Malorum verò omnium artifices doctissimæ. * ἐμεῖν.
Neq; tu hæc diceres, nisi te lectus stimularet. Ibidem.
Sed ita affecta est ius, vt si prosperè succedat
Coniugium, nihil vobis deesse existimetis.
Mulieres semper in calamitatibus impediunt Eiusdem in
Viros, ita vt infœliciores fiant. Oreste.
Nam nihil boni aiunt nouercas cupere Eiusdem in
Liberis spurijs, quarũ reprehensionem vitabo. Phœnic. * Ἐυστοχεῖν.
Mulieres natura sunt ad vituperandum Eiusdem in
prona. (rint, Phœnissis.
Quod si exiguam dicendi ansam nactæ fue- * φιλόφωνον γὰρ χρῆμα θηλειῶν γένος.
Plurima adijciunt. Volupe enim est
Mulieribus, nihil sani inuicem loqui.
Vehementer metuenda est mulier, cùm be- Menandri.
nignis verbis vtitur.
Difficile est ex mulieris sermone aliquid fide
dignum accipere.
O quam infidum est ingenium muliebre.
Nosti enim qualis sit mens in pectore mulie- Homeri.
ris: (vxorem.
Illius vult domum augere, qui ipsam duxeris
Priorum verò liberorum, & primi maritis
Defuncti non meminit amplius, neq; moratur.
Quisquis mulieribus credit, furibus aut im- Hesiodi.
postoribus credit.
Non est impudentius vllum animal Aleridis, ab
Muliere: ex meipsa coniecturam facio. hâc Euripidis in Danae.
Atqui cogito miser ego, qui expectabam
Beneficium ex muliere accepturũ me, ne modo Menandri.
Mali quippiam patiar, & bene res habebit.
Rarum enim est mulieris beneficium.
Mulieres sumus, & ad malas res ignauæ, Euripidis in
In quibusdam verò omnium audacissimæ. Auge.
Non est vel murus, vel pecunia, Alexidis.
Vel aliud quicquam custoditu tam difficile,
quàm mulier.
Mulieres tum inprimis timendæ sunt, Menandri.
Cùm blandam orationem fingunt.
Multo deterius est irritare anum, quàm
canem.
Meretrix nunquam curauit honestatem,
Quæ ex ingenij malignitate lucrum facit.
Mulier natura effrenis est & amarulenta.
Ex hac enim ortum est exitiale genus, & Hesiodi in Theogonia.
muliebris sexus,
Qui damnum ingens cum viris mortalibus ha-
bitat,
Non misera paupertatis, sed tantùm saturita-
tis comes. * σύμφορα. Antiphanis.
Ego mulieri hoc vnum credo,
Quòd à morte non reuiuiscat:
In cæteris verò omnibus diffido, donec mortua
fuerit.
His ego loco ignis malum dabo, quo omnes Hesiodi in Oper. bus

Animo delectantur suum diligentes malum.

Ibidem. *Et animum impudentem mercesq; fraudulentus inserere Vulcano præcepit.*

Imposuit eius pectori nuncius Deorum Argicida

Mendacia blandosq; sermones, & ingenium subdolum.

Sophoclis. *O mulier omne facinus ausa, & plus quàm omne.*

Verùm nihil est peius, nec erit vnquam
Muliere, inter hominum calamitates.

Antiphanis. *Homo valde lippiens, dum mala*
Plurima patitur, vnum hoc boni habet,
Quòd interea mulierem non videt.

Philisci. *Ad qualibet facilè persuadendum negotia*
Probabiles habere solet coniugium sermones.

Sophoclis. *In familia patre orba virilis est vxor.*

Euripidis in Hippolyto. *Consilium tibi Theseu optimum do,*
Mulieri ne credas, quamuis vera audiens.

In Hypobolimæa, Menandri, vt puto. *Cùm multa in terra mariq; fera sint,*
Omnium maxima mulier fera est.

Euripidis in Phœnice. *Mulier enim omnium efferatissimum malum est.*

Menandri. *Vbi mulieres, ibi omnia mala sunt.*

Non admodum solet quicquam veri dicere mulier.

Phocylidis. *Hæc Phocylidis est sententia: Ex quatuor hisce animalibus natum est*

Genus mulierum, cane, apicula,
Torua sue, aut equo inbato.
Ex equo nata agilis est, velox, discurrens, pulchritudine præstans.
Ex torua autem sue, neq; mala, neq; bona est.
Ex cane verò, molesta & fera est. Ex apicula autem,
Bene regit rem familiarem, & nouit operari,
Cuius amabiles nuptiæ, charæ sodalib, optandæ tibi sunt.

Simonidis. *Mulieris mentem † scorsim fecit Deus,*
Primùm aliquam ex sue setosa produxit,
Cui omnia domi luto inquinata
Inornataq; iacent, & humi deuoluuntur.
Ipsa illota cum vestibus immundis
In stercore sedens pinguescit.
Aliam verò Deus fecit ex maligna vulpe,
Mulierem omniscium, neq; ipsam mali
Neq; boni quicquam latet.
Nunc autem bona est sæpenumero,
Nunc mala rursus, aliàs alijs prodita moribus.
Aliam ex cane, maledicam, parenti suæ persimilem,
Quæ omnia audere, & omnia scire vult:
Vndequaq; autem circumspiciens, & oberrans
Latrat, etsi neminem viderit.
Ipsam verò compescere neq; minus vir potest,
Nec si iratus excusserit ei saxo
Dentes, neq; si benignè alloquatur,

† ἅπασαν. † *Quoniam corpore omnes quidé similes sunt, mente verò differunt, secundum animalium, quæ quemq; imprimis.*

VVLPES.

* λιτορχὲν. CANIS.

τέρπονται χ' ὑμὸν ἔον κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ἐν δὲ θεμῶν κύνεόν τε νόον χ' ὀπίκλοπον ἦθος.
Ἐν δὲ ἄρα οἱ ἐτίθεσαν Διάκτορος Ἀργεϕόντης
ψεύδεα θ' αἱμυλίους τε λόγους, χ' ὀπίκλοπον ἦθος.
Ὣς πᾶι σὺ τολμήσασα, χ' πέρα γύναι,
κήκιον ἀλλ' οὐκ ἔστι, ὅτῳ ἔσαι κοτὲ
γυναικὸς, τί π' πᾶμα γένεται βεστοῖς.
Οὔρεα μὲν αἰθέρος ὑψοῦ, κακὸν
πάμπολλα πάσχω, εἰ ἀγαθὸν πάσχομοι,
ὅτ' ἔχ' ὀρθῶ γυναῖκα τῦτον τὸν χρόνον.
Εἰς δ' μεταπεῖσαι ῥᾳδίως ἀ βέλεται,
πιθανὸς ἔχν εἶῶθεν ἡ κλίη λόγους.
Κατ' ὀρταιὸν γὰρ εἶχεν αἰδρόφρων γυνή.
Θνητοῦ τῶν ἀνδρῶν χ' ὃ λώϊστον φρονῆ·
γυναικὶ πείθω μηδὲ τἀληθῆ λύειν.
Πολλῶν χ' γῆν χ' θαλάσσας θηρίων
ὄντων, μέγιστον ὅστις θηρίον γυνή.
Γυνή τε πρώτως ἀχρειότατον κακόν.
Ὅπου γυναῖκές εἰσι, πρῶτ' ἐκβακχεῖ.
Οὐ πρώην εἶδ' ἀληθὲς τόδ' ἓν λέγει γυνή
Καὶ τόδε Φωκυλίδεω· τετόρων ἀπὸ τῶνδε μέλισσαν
φῦλα γυναικείων, ἡ μὲν κυνός, ἡ δὲ μελίσσης,
ἡ δὲ συὸς βλοσυρῆς, ἡ δὲ ἵππου χαιτήεσσα·
ὄφρα μὲν ἡ μὲν ἔσσι, καὶ εἰσορόωμεν, εἶδος ἀγητή·
ἡ δὲ συὸς βλοσυρῆς, ὅτ' ἂν ἀρέσκῃ, τόνδε μὲν ἐᾶν κ'
ἡ δὲ κυνὸς, χαλεπή τε καὶ ἄγλωσσος· ἡ δὲ μελίσσης,
οἰκουρόμους τ' ἀγαθὴ, χ' ὀπίσσατα ἐργάζεσθαι,
ἥ τις ὄχ' φίλ' ἑταῖρε λαχεῖν γάμου ἱμείρεται.
Χωλὸς γυναικὸς Θεὸς ἐπαίσιον νόον,
τὰ πρῶτα, τὴν μὲν ἐξ ὑὸς παυστέχνης,
τῇ πρώτ' ἀν' οἶκον βορβόρῳ πεφυρμένα
ἄκοσμα κεῖται, χ' κυλινδοῦται χαμαί.
αὐτὴ δ' ἄλουτος, ἄπλυτός τ' εἰς † ἱμάσιν,
εἰς κοσμίοιν ἠμῶν πιαίνεται.
Τὴν δ' ἐξ ἀλιτρὸς Θεὸς ἔθηκ' ἀλώπεκος,
γυναῖκα πρώτων ἴδρις, τόνδε μιν κακῶν
λέληθεν τόνδ', τῶν ἀμεινόνων.
Ὅ τοι γὰρ αὐτῷ ὅστις πολλάκις κακὸν,
ὅ δ' ἐσθλὸν· ὀργὴν δ' ἄλλοτ' ἀλλοίαν ἔχει.
Τὴν δ' ἐκ κυνὸς * λιτοῦς ἐρύσατο·
ἣ πρώτ' ἀκοῦσαι, πρῶτα δ' εἰδέναι θέλει.
πρώτη δὲ παπταίνουσα, χ' πλατυμύλη
λέλακεν, ἤν χ' μηδεὶς αὐδήσῃ ἔξω.
παύσειε δ' ἂν μιν ὅτ' ἀπειλήσας ἀνὴρ,
ἡ δ' εἰ χαλῶσ' ἐξαρέξειε λίθῳ
ὀδόντας, ἡ δ' αὖ μειλίχως μυθούμενος,

ἡ δ' εἰ

ὕδῃ εἰ καὶ ξείνοισιν ἡμῖν τύχῃ·
ἀλλ' ἐμπεδῶς ἄφρηκτον αὐονλὼ ἔχῃ.

Τλὼ δὲ πλάσαντες γαίηθεν ὀλύμπιοι,
ἔδωκαν αἰδρὶ πανπρόν. ὅτι γὰρ κακὸν,
ὅτ' ἐσθλὸν οὐδὲν οἶδε τοιαύτη γυνή.
ἔργων δὲ μοῦνον ἐσθίειν ἐπίσταται.
χ' ὅταν κακὸν χειμῶνα ποιήσῃ Θεὸς,
ῥιγῶσα δίφρον ἆσσον ἕλκεται πυρός.

Τλὼ δ' ἐκ θαλάσσης ἤδη σοι φρενῶν νόῃ.
τλὼ μοι γελᾷ τε καὶ γίγηθεν ἡμέρῃ.
ἐπαινέσει μοι ξένος ἐν δόμοις ἰδὼν,
οὐκ ἔστιν ἄλλη τῆσδε λωίων γυνὴ
ἐν πᾶσιν ἀνθρώποισιν, οὐδὲ καλλίων.
τὴν δ' οὐκ ἀνεκτὸς, ὅταν ἐν ὀφθαλμοῖς ἰδῇς
ὅτ' ἆσσον ἔλθῃν, ἀλλὰ μαίνεται τότε
ἄπλητον, ὥστε ἀμφὶ τέκνοισιν κύων.
ἀμείλιχος δὲ πᾶσι, κἀποθυμία,
ἐχθροῖσιν ἴσα καὶ φίλοισι γίνεται.
ὥσπερ θάλασσα πολλάκις μοι ἀζεμὲς
ἔσηκ' ἀπήμον, χάρμα ναύτῃσιν μέγα,
γήρεος ἐν ὥρῃ· πολλάκις δὲ μαίνεται
βαρυκτύποισι κύμασιν φορουμένη.
τοιούτῃ μάλιστ' ἔοικε τοιαύτη γυνὴ
ὀργὴν· φυλὴ δὲ πόντος ἄλλοίην ἔχει.

Τλὼ δ' ἔκ τε κοπρίης καὶ παλιντριβέος ὄνου,
ἣν σοὶ τ' ἀνάγκη, σοί τ' ἐνιπῆσιν μίγις
ἔρεξεν † ὧν ἄπονα, καὶ πονήσατο
ἀρεσά. τὸ φέρον δ' ἐσθίει μοι ἐς μυχὸν
τοιοῦτος τοιοῦτ'· ἐσθίει δ' ἐπ' ἐχάρη.
ὁμῶς δὲ καὶ πρὸς ἔργον ἀφροδίσιον,
ἐλθοῖθ' ἑταῖρον οὐτινοῦν ἐδέξατο.

Τλὼ δ' ἐκ γαλῆς δύσκνιστον οἰζυρὸν γένος.
κείνη γὰρ ὅτι καλὸν, ὅτι ἐφίμερον
πρόσεστιν, οὐδὲ τέρπνον, ὅτι ἐρασμιον.
δύνης δ' * ἀλιτῆς ἔστιν ἀφροδισίης.
τὸν δ' ἄνδρα τὸν παρόντα νωθείῃ δίδοῖ,
κλέπτουσα δ' ἔρδει πολλὰ γείτονας κακά.
ἀθυσα δ' ἱερὰ πολλάκις κατεσθίει.

Τλὼ δ' ἵππος * ἀκρηγατείτης ἐγένετο,
ἣ δ' ὑλὶ ἔργα καὶ † δύλῳ πρόσεβρέφη.
κοὔτ' αἰ μύλης φαύσειεν, οὔτε κόσκινον
ἄρῃ, οὔτε κόπρον ἐξ οἴκου βάλοι.
οὔτε πρὸς ἵππον ἀσφόλιον ἀλθομένη
ἵζοιτ', ἀνάγκη δ' ἄνδρα ποιῆται φίλον.
λούεται δὲ πάσης ἡμέρης ἀπὸ ῥύπου
δίς, † ἄλλοτε λεῖς, καὶ μύρῳ ἀλείφεται.

Etiamsi iuxta hospites consederit:
Sed pertinaciter inutilem clamorem exercet.
Aliam ex tellure formatam cœlicola TERRA.
Marito dederunt in damnum. Nam neque mali
Neque boni quidpiam callet huiusmodi mulier.
Sed comedere solùm novit, haud aliud opus.
Et cùm duram hyemem Deus fecerit,
Ipsa frigens ad ignem propius sellam attrahit.
Mulierem autem ex mari genitam nunc mihi MARI.
considera.
Interdum ridet, & hilarem se præbet:
Ita vt hospes eam domi videns laudaret, inquiens:
Haud est mulier vlla melior, quàm ista
Inter omnes homines, neq; elegantior.
Interdum contrà intolerabilis est tum visu,
Tum accessu. Tunc enim furit
Adeò, vt appropinquare nemo sustineat, veluti canis circa suos catulos.
Omnibus est implacida, infensáq;,
Ac similis in amicos & hostes.
Quemadmodum mare aliquando tranquillum
Et innoxium stat, iucens gaudium nautis
Æstivo tempore: aliquando autem furibundum
Grauissimis procellis agitatur.
Huic maximè similis est huiusmodi mulier
Ingenio. Variam enim naturam pontus habet.
Aliam ex cinere & dossuario asino constituit: CINIS ET ASINVS.
Quæ vix necessitate minisq; adacta,
Tandem omnia facit & operatur
Quæ viro placent. Interim autem furtim ali- †malim cir.
quid devorat
Noctu & interdiu: quinetiam in foco consedit.
Ad opus autem Veneream
Quemuis aduenientem suscipit socium.
Aliam ex mustela creauit, miserum et triste MVSTELA.
genus.
Huic enim nihil pulchrum, desiderandum, * ἀλιτῆς. Sic de an legi possit ἀκαλλὴς pro ἀκάλλιστος, ἄκαλλιστος. b al. ἀζηχατείτης. sed melius Æliamus, ἀζηχατίας.
Iucundum, aut amabile prorsus inest:
Sed aliena est à Venereo complexu,
Et præsentem maritum fastidio habet,
Et furando multum damni vicinis infert.
Quin & hostias sæpe nondum immolatas devorat.
Aliâ equus delicatus cervice inbatus genuit, EQVVS.
Quæ seruilia opera & laborem abhorret, Citat hos versus etiã Æliamus de animalibus, lib. 16. cap. 24.
Neq; molam attingeret, neq; cribrum
Leuaret, neq; stercus foras proiicere t,
Neq; iuxta furnum, ad euitandam fuliginem,
Sederet. Virum non sponte, sed coacta amat.
Abluit autem suas sordes quotidie
Bis aut ter, & vnguentis vngitur: † al. πολλὰ.

Et comas perpetuò pexas gerit,
Densas, & floribus obumbratas.
Talis sanè mulier pulchrum est spectaculum
Alys: habenti verò damnosa,
Nisi rex fuerit, aut princeps aliquis,
Quem eiusmodi res oblectent.

SIMIA. *Natam autem de simia, præcipuè omnium*
Iupiter virus maximum malum contulit.
Talis mulier faciem turpissimam habens
Per vrbem ingreditur, nulli non risa.
Ad cervicem vix potest flecti ob brevitatem,
Nates exiles habet. O miserum virum
Qui malum huiusmodi amplectitur.
Novit enim omne genus consiliorum, & mo-
res,
Instar simiæ, neq; ridere solet.
Neminem beneficijs demeretur: sed illud spe-
ctat,
Et quotidie consultat secum,
Vt malum aliquod facinus, idq; maximum,
edat.

APIS. *Caterùm ex apicula natam qui duxerit, fe-*
lix est,
Vt quæ sola nihil reprehensione dignum ha-
beat.
Floret autem eius opera & augetur res fami-
liaris,
Amansq; cum amato senescit marito,
Enixa pulchram & celebrem progeniem.
Hæc excellit inter mulieres
Cunctas, & diuina quadam gratia circumdat
eam.
Non gaudet cum mulieribus considere,
Vbi Venereos narrant sermones.
Eiusmodi vxores viris largitur
Iupiter optimas, & prudentissimas.
Sed etiam reliqua mulierum genera consi-
lio Iouis
Omnia sunt, & apud viros manent.
Iupiter enim malorum maximum creauit
Mulieres, etsi fortè prodesse videantur:
Habenti verò maximè sentitur malum.
Nunquam enim hilaris diem transigit
Totum, quisquis cum vxore degit.
Nec citò famem à familia arcebit,
Inimicam contubernalem, hostem Deorum.
Imò quando vir sibi maximè lætari videtur
In domo, sine diuinitus, sine alicuius hominis
gratia,
Tum verò mulier inuento quod culpet, ad pu-
gnam armatur.
Vbi enim mulier est, ne hospes quidem
Ad domum veniens, benevolè suscipitur.
Porrò quæ maximè bona esse videtur,
Ea plurimùm obesse solet.
Hianti nimirum & nihil ab ea metuente mari-
to. Insuantem

ἀεὶ δὲ χαίτην ἐκτενισμένῳ φορῇ,
βαθεῖαν, αἰθέμοισιν ἐσκιασμένην.
καλὸν μὲν οὖν θέαμα τοιαύτῃ γυνὴ
ἀλλοισι· τῷ δ' ἔχοντι γίνεται κακὸν,
ἢν μή τις ἢ τύραννος, ἢ σκηπτοῦχος ἢ,
ὅστις τοιούτοις θυμὸν ἀγλαΐζεται.

Τῶν δ' ἐκ πιθήκου, τοῦτο δὴ Διὸς κακὸν
Ζεὺς ἀνδράσι μέγιστον ὤπασεν κακόν.
αἴσχιστα μὲν γὰρ σῶμα τοιαύτην γυνὴ
εἶσιν δ' ἄστυος πᾶσιν αἰθομένοις γέλως.
ἐπ' αὐχένα βραχεῖα κινεῖται μόγις,
ἄπυγος, αὐδήκωλος. * αἰπάλως ἀνὴρ,
ὅστις κακὸν τοιοῦτον ἀγκαλίζεται.
δόλεια δὲ πάντα καὶ ξύμπας ὁπίζεται,
ὥσπερ πίθηκος, οὐδὲ οἱ γέλως μέλει.
ὅδ' εἴ τι μὴ ξύμφορον, ἀλλὰ τοῦθ' ὁρᾷ,
καὶ τοῦτο πᾶσαν ἡμέρην βυλεύεται,
ὅκως τί, χ' ὡς μέγιστον ἔρξει κακόν.

Τῶν δ' ἐκ μελίσσης, τὴν τις εὐτυχεῖ λαβὼν
κείνην δ' οἶη μῶμος οὐ προσιζάνει.
θάλλει δ' ὑπ' αὐτῆς κἀπαέξεται βίος,
φίλη δὲ σοὶ φιλοῦντι γηράσκει πόσει,
τεκοῦσα καλὸν κἀγομάκλυτον γόνον.
καὶ ἐν προφανεῖ μὲν οὐ γυναιξὶ γίνεται
πᾶσιν· θεὴ δ' ἀμφιδέδρομεν χάρις.
οὐδ' ἐν γυναιξὶν ἥδεται καθημένη,
ὅκου λέγουσιν ἀφροδισίους λόγους.
τοίας γυναῖκας ἀνδράσι ξυνοικίζεται
Ζεὺς τὰς ἀρίστας, καὶ πολυφρονεστάτας.

Τὰ δ' ἄλλα φῦλα θῆλυ μηχανὴ Διὸς
ἔστι τι πρώτα, καὶ παρ' ἀνδράσι μόνῃ.
Ζεὺς γὰρ μέγιστον τοῦτ' ἐποίησε κακὸν,
γυναῖκας, ἤν τι καὶ δοκῶσιν ὠφελεῖν,
ἔχοντι τῷ μάλιστα γίνεται κακόν.
οὐ γάρ κοτ' οὔφρων ἡμέρην διέρχεται
ἅπασαν, ὅστις σὺν γυναικὶ πέλεται.
οὐδ' ἀμὰ λιμὸν οἰκίης ἀπώσεται,
ἐχθρὸν συνοικητῆρα, δυσμενέα θεῶν.
ἀνὴρ δ' ὅταν μάλιστα θυμὸν δῖαν
κατ' οἶκον, ἢ θεοῦ μοῖραν, ἢ ἀνθρώπου χάριν,
ἐγεῖραν μῶμον ἐς μάχην κορύσσεται.
οὐκ γυνὴ γάρ ἐστιν, οὐδ' ἐς οἰκίαν
ξεῖνον μολόντα προφρόνως δέχεται.
ἥτις δέ τοι μάλιστα σωφρονεῖν δοκεῖ,
αὕτη μέγιστα τυγχάνει λωβωμένη,
κεχλωότος γὰρ ἀνδρὸς οἱ δεῦτεροι

χαίρουσι

χαίρουσ' ὁρῶντες ἢ τὸν, ὡς ἁμάρτανε.
τλὼ ἦν δ' ἕκαστος αἰτὸς μεμνημένος
γυναῖκα, τλὼ δὲ θἀτέρου μεμνήσεται.
ἴσην δ' ἔχοντες μοῖραν ἀγνώσκομεν.
Ζεὺς γὰρ μέγιστον τοῦτ' ἐποίησε κακὸν,
καὶ δεσμὸν ἀμφέθηκεν ἄρρηκτον πόδι.
ὅς τις τὰς μὴ αἰδοῦς ἐδίξατο,
γυναικὸς εἵνεκ' ἀμφιδηριωμένας.

Γυνὴ πολλὰ αἰσχρὸς ὀξυτέρη τοῖς κακοφραδμοσυνοῦσι.

Εὐάγωγον γάρ ἐστιν εἰς πίστιν γυνὴ, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ ἀτυχεῖν τοιῇ.

Εὐάγωγον δὲ εἰς τὸ ῥᾳδίως τὴ τολμῆσαι θυμὸς γυναικός.

ΓΑΜΙΚΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ,

Λόγος ἑκατοστὸς συνεικοστὸς πέμπτος.

Χαλεπὴ λέγω σοι, καὶ τοιαύτης, ὦ τέκνον,
ὁδὸς ἐστὶν, ὡς τὸν πατέρ' ἀπελθεῖν οἴκαδε
παρ' ἀνδρὸς, εἴ τις ἐστὶ κοσμία γυνή.
ὁ γὰρ δίαυλός ἐστιν αἰσχύνην ἔχων.

Οὐ γάρ ποτ' ἀνδρὶ τὸν σοφὸν γυναικὶ χρὴ
δοιὼ λαλίνω, ἢ δὲ ἀφέντ' ἐᾷν κρατεῖν.
πιστὸν γὰρ οὐδὲν ἐστὶν. εἰ δέ τις κύρσ'
γυναικὸς ἐσθλῆς, δύτυχεῖ κακὴν λαβών.

Μὴ * ὄμμασιν δὲ σῶμα λαμπρύνῃ θέλῃ,
ἔργοις δὲ καθαροῖς καὶ πίστει τλὼ καρδίαν.

Ἀλλ' ὅ ποτ', ὅ ποτ', ὅ γὰρ εἰς ἅπαξ ἐρῶ,
χρὴ τὰς γε νεὶν ἔχοντας, οἷς ἔστι γυνὴ,
τοῖς τλὼ σὸ οἴκοις ἄλοχον εἰσφοιτᾶν ἐᾶν
γυναῖκας· αὗται γὰρ διδάσκαλοι κακῶν.
ἢ μὴν τι κερδαίνουσα συμφθείρει λέχος·
ἢ δ' ἀμπλακοῦσα, σιωπᾷ σοῖν αἰτῇ θέλῃ·
πολλαὶ δὲ μοῦσητῆρ. κἀντεῦθεν δόμοι
νοσοῦσιν ἀνδρῶν. τοῖς τὰ δ' εὖ φυλάσσουσι
κλεῖθρα σιδηρᾶ καὶ μοχλοῖσι δωμάτων πύλας.
ὑγιὲς γὰρ οὐδὲν αἱ θύραθεν εἴσοδοι
δρῶσιν γυναικῶν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ κακά.

Τὰ δεύτερ' αἰεὶ τλὼ γυναῖκα δεῖ λέγειν,
τὴν δ' ἡγεμονίαν τῶν ὅλων τὸν ἄνδρ' ἔχειν.
οἰκία δ' ἐν ᾗ πόλυτα τοιαύτη γυνὴ,
οὐκ ἔστιν ἥτις πώποτ' οὐκ ἀπώλετο.

Τίσασθε τήνδε καὶ γὰρ ἐν θεοῖς νόσος
τὰ τῶν γυναικῶν. οἱ μὲν ἢ παίδων πέρι,
ἢ συγγενείας ἕνεκ' οὐκ ἀπώλεσαν
καλὼ λαβόντες. εἶτα δ', * ὅ ποτ' ἄδικον,
πολλαῖς ὑπερρύηκε, καὶ χαρὰ τοιοῦτο,

Etiam illum videre gaudent aberrantem.
Nam vnusquisq; suam collaudat memor
Vxorem, alterius verò reprehendit.
Nec agnoscimus æqualem nobis obtigisse sortem. (lum,
Iupiter enim hoc ipsum fecit maximum ma-
Et vinculo constrinxit indissolubili.
Quamobrem aliqui mortem obierunt
Pro vxore pugnantes.

10 *Mulier multo quàm vir promptior est ad* Democriti.
astutias & malignitatem.
Mulier ad credendum facilis est, præsertim Gaij pro
in calamitatibus. Lucilla.
Agilis & promptus est muliebris animus ad Eiusdē con-
audaciam. tra Menandrum.

NVPTIALIA PRÆCEPTA,

Sermo cxciii. Ex Io. Stobæo.

(*Suprà etiam in Politicis quædam sunt ad coniugium pertinentia.*)

10 *Difficile tibi dico, & arduum, ô filia,* Anaxandri-
Iter est, ad patrem abire domum dis.
A marito, cuius honestæ mulieri.
Reciproca enim ista via infamis est.
Nunquam oportet virum sapientem mulieri Euripidis.
Remittere frenum, neque sinere vt liberè imperet.
Nihil enim fide dignum habet. Si quis verò
consequitur
Bonam vxorem, fortunatus est accepto malo.
10 *Ne coloribus ornare corpus velis:* Antiphanis
Sed potiùs animum factis & moribus sinceris. * *for.* χρώ-
Sed nunquam, nunquam (non enim semel μασιν.
tantum dicam) Euripidis in
Mentem habentes permittere oportet, quibus Andromache.)
vxor est,
Vt domum ad ipsam ingrediantur alie
Mulieres: docent enim res malas.
Alia quæstus gratia matrimonium corrumpit:
Alia cùm peccauerit, multas morbi sui vellet
40 *habere socias:*
Multæ autem ex stultitia. Hinc est quòd domus
Virorum malè habeant. Aduersus hæc igitur
bene munite
Seris & pessulis ædium fores.
Nihil enim bonum aut sanum introitus externæ
Mulierum efficiunt, sed varia & mala.
Porrò mulierem semper loqui oportet,
Penes virum verò omnium esse imperium.
Eam namq; familiam quæ à muliere gubernatur,
10 *Non fuit vnquam quæ non interierit.*
Quin istam punite. Hac enim parte labo- Antiphanis.
rant
Res mulierum. Aliqui propter liberos,
Alij cognatorum gratia non perdiderunt
In crimine deprehensam vxorem. Ita vbi in-
iustitia * lego ſi.
Multis impune abit, & succedit,

Planè virtus ipsa euanescit. (*creuerint.*

Naumachij. *Hic tibi sit maritus, quemcunq; parentes de-*
Et si fuerit prudens, fœlicissima es: sin aliter
Virũ sortita fueris, istum quoq; ferre necesse est.
Quòd si quis prudens aliquid tibi dixerit,
Obedias: nec ab ipso dissentias. Esto autem ei
Blanda, idq; magis cùm aliqua cura afficitur.
Viro enim indignanti consilium & solatium
est coniunx. (*ques.*
Externa negotia, quæ conficere potest, ipsi relin
Tibi verò cura rei familiaris sit, & custodia do-
mus. (*mulieres*
Nec ipsum interroges de rebus, quas nefas est
Nosse. Si tamen velit te in consilium adhibere,
Statim quidem eius sermoni ausculta, serò au-
tem respondeto cum ipso
Deliberans, & nihil promitte, nec hortare,
†*libenti.* *Vt voluntatis tuæ res agenda permittatur: exi-*
tus enim vanus est. (*ritus: neq; ipsam*
Prudentis mulieri, quæ virgo nupsit, fas est ma-
Videbit alter lecto nudatam (*sarium.*
*ἀνάγκη. *Principio stultè agentem tolera: est enim neces-*
Sæpius & morbum sustine quantumuis anxia:
Celatoq; in pectore tuas curas, neq; dicas
Omnibus quæ facit, nec omnia parentibus in-
dices. (*cet.*
Sed sola desipientem moneas, idq; leniter vt de-
Nam contumelia prudentem quoq; virum irri-
tare scio. (*rum demulcet.*
Sæpius autem oratio lenis etiam insipientem vi-
At si malis socijs coniunctus, malus euadat,
Ne aduersus ipsum, ô filia, contendas,
Sed instiga socios vt inter se dissentiant.
Facilis autem est ratio dissipandæ societatis
Malæ: ac socijs amicum reddi bonis
Et prudentibus. Quis enim sponte stultum sibi
*malim κῆδος πιυτοῦ. *vellet amicum?*
Sic igitur charum virũ ex pectore ames. (*ros*
Et intelligat maritus tuus euidenter, quòd libe-
Ex animo diligas. Haud enim talis existit,
Vt non sentiat amorem, nec fidele ingenium a-
gnoscat. (*sunt.*
Sed audi ô virgo, hæc omnia tibi obseruanda
Neq; procliuis ad risum, neq; tristis esto:
Nec ociosa prorsus, sed labores subi moderatos.
Neq; tuis famulis duram aut valde lenem
Te præbeas: negligentiores enim domini semper
damnum patiuntur. (*tia imperant.*
Timentib. aũt seruis domini facilè cum cõfide-
Externos amores reijce, prius quam ab alijs
Reuera cognoscas studia & mentem ipsorum.
Improbam annum domi nunquam receperis:
Multorum bene conditas familias pessundede-
runt anus.
Sed neq; loquacem mulierem tibi associes:
Egregios mulierum mores improbi sermones
corrumpunt.

ὡς ἔξιτηλος ἡ ἀρετὴ καθίσταται.

Ἐ῎γω σοι πόσις ἔσσ᾽, ὃν αἰ κείνωσι τοκῆες
καὶ μὴ ἔῃ πιυτὸς, σὺ μαχαιρτάτη· εἰ δέ κεν ὧδε
ἀνέρα μοιρήσαιο, φέρειν χ᾽ τῶτον ἀνάγκη.
ἀλλ᾽ ἤν μὴ τις σοι πεπυμένος ὄβλιχεν εἶπῃ,
πύθευ· μὴ σ᾽ ἔγω βίος ἄνδιχα. γίνεο δ᾽ αὐτῷ
μειλιχίη, χ᾽ μᾶλλον, ὅταί τι ἑ κῆδος ἰκῇη.
αἰδρεῖ γὰρ ἀχαλόωντι παραίφασίς ἐστιν ἄκεσπις.
λέξαι δέ οἱ τὰ θύρηφι, τὰ χ᾽ δυώατα πονέεσθαι.
σοὶ δ᾽ οἰκωφελίη μελέτω, μίγα εἴρι τε φυλάσσειν.
μηδὲ μιν ἐξερέῃσι, τὰ μὴ θέμις ἔστι γυναῖξι
ἴδμεναι. εἰ δ᾽ αὖτὸς ἐθέλῃ συμφράδμονα θέσθαι,
σεύθεο μὴ τάχα μύθῳ, ἀμείβεο δ᾽ ὀψὲ σεῦ αὐτῷ
φρασζομένῳ, χ᾽ μηδὲν ὑπίσχεο, μηδὲ κελεύῃ,
σῇ ῥέξῃ † ἰσότητι· τὸ γὰρ τέλος ἔστιν ἀφανές.
* κουρίδιος πιυτῇ πόσις ἄρχιος, οὐδέ τ᾽ ἐκείνῳ
δύτερος ἀμφήσει λεχέων ἀπογυμνωθῆσαι.
σοῦ δ᾽ ἀμφαίνοντος * αἰέκητι, χ᾽ γὰρ ἀνάγκη.
πολλάκι πὺξ χ᾽ νῶσιν ἀνάγκη κηδομένῃ φρ.
ἴσχεο δ᾽ ὁ τέρποις τὰ σὰ κήδεα, μηδ᾽ ἀγόρευε
πᾶσιν ὅσα φρήσσει, μηδ᾽ ἔντεπε πάντα τοκῆσι.
μύθῳ δ᾽ ἀφραδέοντα πιυσσέμεν, ἀλλὰ κατ᾽ αἶσαν.
χ᾽ πιυτὸν διδάσκ᾽ ἐρεθιζέμεν ἀέκητι λώβῃ.
πολλάκι δ᾽ ἄπιος ἀνὴρ γὰρ ἄφρονα μῦθος ἔθελξεν.
εἰ δ᾽ ὀλοοῖς ἑτάροισιν ἑφέσπεται κακὸς εἶναι,
μὴ σὺ μὰν αἰτιόωο κείνῳ, τέκος, εἰς ἔριν ἔλθῃς,
ἀλλ᾽ ἑτάρους ὄρνυε μετὰ σφίσι νείκεα βάλλειν.
ῥηιδίη δ᾽ ὁδὸς ἥδε διαχρῆναι φιλότητα
λυγαλέῳ, ἑτάροις δὲ φίλοι ἀγαθοῖσι γηθέσθαι.
* σῇ πιυτῇ τίς γάρ κεν ἑκὼν φίλον ἄφρονα θεῖτο;
χ᾽ σὺ μὰν ὡς φίλον ἄνδρα χ᾽ ἀξεκέως ἀγάπαζε.
γνώτω δ᾽ ἀμφαδίῃ χ᾽ σὸς πόσις, ὅτι κε τέκνα
σὺ θυμῷ φιλέῃς. ἐπεὶ ὅτι γε τοῖος ἑτύχθη
οἷος ἔχειν φιλότητα, καὶ ἥτεα πιστὰ δαῆναι.
παρθενικὴ σὺ δ᾽ ἄκυρε, τά σε χρὴ πάντα φυλάσσειν.
μήτε φιλομμειδὴς μέλα γίνεο, μήτε κατηφὴς
μήτ᾽ ἔσο πάμπαν ἀεργὸς, ἄλις δ᾽ ἔχε χ᾽ πόνε ἔργοις.
μήτε κακὴ δμῳῇσι τοῖς ἔσο, μήτε μάλ᾽ ἐσθλὴ
φαίνεο. ῥηϊτεροι γὰρ ἀεί πὺξ πῆμα φέρουσιν.
θάρσει δυσλοτέων μάλ᾽ ὀπιπεύσουσι ἄνακτες.
ἀθρείων φιλότητας αἰαίνεο, πρίν κεν ἀπ᾽ ἄλλων
εἰδήσῃς ἐτύμως μελεδήματα, χ᾽ νόον αὐτῶν.
μήτε γραῶν ποτε σοῖσι κακὸν δέξαιο μελάθροις
πολλῶν γρῆες ἔφυσαν ἐύκτιτα δώματα φώτων.
μηδέ μιν ἀκριτόμυθον ἑταιρείοιο γυναῖκα
κέδνα κακοὶ φθείρουσι γυναικῶν ἤθεα μῦθοι.

μὴ σὺ

μὴ σύ ποτε χρυσῷ κεκοσμημένος, μήτ' ἐπὶ δορᾶς
πορφυρέῳ ὑακίνθοι ἔχοις, ἢ χλωρᾷ ἰάσπιδι,
τοῖς ἐπιφυσιόωσι δαλιφρονες· ἀλλὰ σὺ κόσμῳ
παρθένε τῷ σῷ μὴ δόλιε, μηδὲ κατόπτρῳ,
χρὴ ἀφαιρίνσα τελῶ αὐχάζεσ μορφῶ,
μηδὲ κόμης πέρι, ἀλλὰ πολυχρίδας πλέκε σειρὰς,
μηδὲ μέλαινε τοῖσιν ὑπὸ βλεφάροισιν ὀπωπάς.
ἃ γὰρ θηλυτέραις δέμας ὤπασεν ἡμιτέλεσσον
μορφῶ, ὄφρα τὰ δεύτερα τεῖ χρὴ τεχέσαντο.
πῶς δ' αὖ κέρδος δυσαρὸ δαήμεναι φωτὶ φαεινῶσαι,
ἢν τὸν ἐφημερίην κεμιδῆ χρόα ποικίλλυσαι;
ἄλλη ἑτέρης ἑτέρῳ σε, τὰ δεύτερα δεύτερα λύσαν
φαεινομένῳ πολλῆσι μίαι μορφῆσι γυναῖκες.

Οὐχ ὁ Διόνυσος μὴ σωφρονῆν αἰσχύνεται γυναῖκας.

Τί φής; λάθοι ζητῶν τι τοιοῦτος γυναῖκα
ἐρᾷς τοιοῦτον; καὶ τί τοῦτο ἀφελεῖ,
ἢ πᾶσι τοῖς κήρυξιν εἰς ἀγορᾷ φέρουσα;

Μαχθοῦμεν ἡμῖν οὐδὲν ἧττον φερουσῶν ὕβρεως.
ὅπως γὰρ αὐτὴ μὴ πέφυκεν * ἔνοδος,
τί δεῖ φυλάσσειν, κἄξαμβρακίνην πλέον;

Τὰς τῆς γαμετῆς ὄψεις ὑφεῖσαι γύναι
* ἀφ' ὧν ἀνάγκη πίπτειν δὲ αὖλιος θύρα
ἐλευθέρᾳ γυναικὶ νόμιμος οἰκίας·
ὃ δ' ἐκδιώκειν, εἴς τι τοῦ ὁδοῦ βέβηκεν,
ἔπι λοιδορουμένῳ, κυνὸς δίκην ἔρχου, ῥόδην.

Εἶδον μόνον τὴν γυναῖκα τῇ χρεὼν
ἐλθεῖν, δοῦναι δ' * ἀξίαν τῷ μηδενός.

Μὴ δὴ κόρη τοῦ τοῦ γελοῖ ὅτι ῥῖνας
ἔχ' ἀθύρ, ἢν τι ῥῆμα μὴ σοφὸν πάθῃ.
γυναικός ἐστι κρηγύης φέρειν πάτα.

Γυναικὶ δ' οὔλος αὖ πόσις ἐργάτης ἔχῃ.

Σύγγνωτε κἀπάρχεσθε σιγῶσαι. ὃ γὰρ
γυναῖξιν αἰσχρὸν ἐν γυναικὶ χρὴ εἶναι.

Τί δῆτα μοχθεῖν δεῖ γυναικεῖον γάμον
φερουσῶντας; αἱ γὰρ οὖ τε θρασυμένεαι πλέον
σφάλλουσιν οἴκους τῶν παρημελημένων.

Οὐ σωφρονίζειν ἔμαθον, αἰδεῖσθαι δὲ χρὴ
γύναι τὰ λίαν, καὶ φυλάσσεσθαι φθόνον.

Οὐδὲν γὰρ καλὸν δυοῖν γυναιξὶν ἀνδρὶ ἐν πόλει ἔχειν.
ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες δίναιαν Κύπριν,
ἐργάζονται, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλῃ.

Ἀγαθὴ γυναικός ἐστι, ὦ Νικοστράτη,
μὴ κρείττον εἶναι τοῦ πόσεως, ἀλλ' ὑπήκοον.
γυνὴ δὲ νικῶσ' ἄνδρα κακὸν ἐστὶ μέγα.

Μὴ τῷ τεκοῦσαν τῇ φιλανδρίᾳ γύναι

Nunquam nimis afficiaris auri studio, neq; ta-
collo
Purpureū hyacinthū geras, viridémve iaspin,
Quibus stulti superbiunt. Tu vero ornatu
O virgo inani non indiges, neq; in speculo
Manu discernens tuam contempleris formam:
Sed neq; circa comā multiplices contexe nodos,
Neq; sub genis tuis oculos colore nigro inficias.
Haud enim mulieribus natura dedit corpus im-
perfecta (nari.
Forma, vt & alia opus esset in corpore machi-
Quomodo autem, ô filia, sustineres à prudente
viro conspici, (nans?
Mortalis mortale corpus tam varijs modis or-
Ex alia aliam te facīam, teq; tibi dissimilem vi-
deo, (rentem.
Vnam mulierem sub multis mihi formis appa-

Non Bacchus est qui ad imperantiam adi- Euripidis in Pentheo.
git mulieres. (um, mulieri

Quid ais? Cùm latere velis aliquod negoti- Antiphanis.
Ipsum aperies? At quid in ea est, siue mulieri,
Siue omnibus in foro praecon. bus narrare?

Frustra laboramus muliebre genus custodiem Euripidis.
Nam quae non vitro tuta fuerit, (do.
Quid opus est illam custodire, ac amplius delin-
quere (hac veluti occasione admonere?) * mal. interpret.
Excedis, ô mulier, limites vxoris, Menandri.
Per atrium. Nam vestibuli fores,† vltra †forsan intra.
Domum esse ab ingenua matrona existimātur. * lego δ' adδίαν.
Vlterius autem persequi, & in viam currere,
Et insuper conuicijs impetere, canīnū est, ô Rho-
Intus manere mulierem oportet (de. Euripidis in Meleagro.
Bonam: egredientes autem foras, nullius precij
Ne statim, ô virgo, bilem naribus (sunt. Herodis in Hemiambis.
Prae te feras, si quod verbū stolidum audieris. * for. ἀξίαν.
Bonae mulieris est omnia tolerare. Eiusdem.
Mulieris felicitas est, si diligatur à marito. Sophoclis in Phaedra.
Date veniam et sustinete tacita. Nam quod
Mulieribus turpe est, in muliere tegi debet.

Quid est quod magno labore muliebres Euripidis in Alope.
nuptiae (amplius
Custodiantur? Nam quae bene educatae sunt,
Peccant in familias, quàm quae neglectae.

Non didici quidem mihi moderari: oportet Eiusdem in Antiope.
tamen vereri
Quicquid immodicum est, ô mulier, & decli-
nare inuidiam.

Non enim decet Duabus mulieribus vi- Eiusdem in Andromache.
rum vnum praesse.

Sed vnicam spectantes furtivam Venerem
Contenti sunt coniuges, qui bene conuersari
voluerint.

Bona matrona est, ô Nicostrata, Philemonis.
Non imperare viro, sed obedire.
Mulier autem vincens virum, ingens malum
est. (rum
Ne matrem tuam, ô mulier, amoribus viro- Euripidis in Andromache.

Vincere studeas. Parentis enim mala
Fugiendi mores sunt prudentibus liberis.

Ibidem. *Non leuem ob causam graue malum mouendum est.*

Neq; si mulieres noxium sumus malum,
Viros mulieribus consimiles natura fieri decet.

Ibidem. *In cæteris enim minùs offendi potest mulier.*

At si marito priuetur, vita frustratur.

Ibidem. *Æqualis est vis & vxori*

* ὡσαύτως δ' αὖ γυναι. *Quæ iniuriam à viro patitur: & marito*
Qui vxorem desipientem domi habet.
Hic enim plurimum valet manibus:
Illa verò per parentes & amicos rem suam agit.
Quocirca iustum est vt feram opem meis.

Ibidem. † τοῖς γ' ἐμοῖς ἐκαφελὼν. *Malarum mulierum introitus me perdiderunt.*

Euripides in Peliadi. *Probo. Sed docere te, ô filia, volo,*
In puerili ætate non vltra illam sapiendum esse:
Inter virgines autem virgineos mores seruandos.
Cùm verò sub egregij viri pallium veneris,

* Videtur aliquid deesse. Menandri. Versus iste in Græco obscurus est. † ἢ μὴ. * *Reliqua studia viris sinito.*
Ne ducas vxorem: si verò semel acceperis magnam
Dotem, & vxorem ferre tacitum oportet.

† legendum videtur ἢ σοφὸν. *Plurimum autem refert ne vnquam vir sapiens*
Nimis custodiat vxorem in penetralibus ædium.
Desiderant enim oculi rerum externarum voluptatem.
In quibus si abundè versetur,
Aspiciens omnia & vbiq; præsens,
Visumq; saturans, liberatur crimine.
Nam & mares semper appetunt quod latet.
Quisquis autem vectibus & seris
* legendum κἀν ἀνὴρ δοκῶν σοφὸς εἶναι. *Custodit vxorem, cùm sibi sapiens videatur,*
Stultus est, & nihil sapit.
Si qua enim mulier animo foras spectat,
Veltelo & penna citiùs abscedit:
Ita vt etiam Argi plurimis oculis præditi pupillas latère posset.
Vnde præter malum, ingēs quoq; ludibrium fit,
Et vir simul & vxor inutiles pereunt.

Sophoclis in Actæo. *Præsertim cùm & virgo sit & Argiua genere,*
Quibus silentium & pauca verba ornamentum est.

Euripidis in Ione. *Tace apud virum, ne quid dedecoris mihi pariam*
Subseruiens furtim, & verba procedant
Non eam in partem quæ à nobis emittuntur.
Difficiles enim res mulierum sunt apud viros.
Et bona etiam cum malis mixta
Odio habemur, adèo sumus infœlices.

Euripides in Medea. *Ipsa autem in omnibus Iasoni consentiens.*

ζήτει παρελθεῖν. τῶν κακῶν γὰρ μητέρων
φεύγειν ἔοικε καὶ τέκνα, οἷς ἔνεστι νοῦς.

Οὐχὴ πὶ μικροῖς μεγάλα πορσύνει κακά·
ὑφ' εἷ γυναῖκες ἐσμὲν ἀτηρὸν κακὸν,
ἄνδρας γυναιξὶν ἐκμαθεῖν ἡμᾶς φύσιν.

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δοῦπον ἐν πάσῃ γυνὴ
ἀνδρὸς δ' ἀμύητόν τε καὶ ἀμήχανον βάος.

Καὶ μὴν ἴσον γ' αἰπήρ τε κἠ γυνὴ σθένει
ἀδικουμένη πρὸς ἀνδρός· ὡσαύτως αἰπὴρ
γυναῖκα μωραίνουσαν ἐν δόμοις ἔχων.
κἠ τῷ μὲν ἔστιν ἐν χερεῖν μέγα σθένος·
τὴ δ' ἐν γοητεύσι κἠ φίλοις τὰ πρόσφορα.
Οὐκοῦν δίκαιον † τοῖς ἐμοῖς ἐμὲ ὠφελεῖν.

Κακῶν γυναικῶν εἴσοδοι μ' ἀπώλεσαν.

Αἰνῶ. διδάξαι δ', ὦ τέκνον, σε βούλομαι,
ὅταν μὲν ἦς παῖς, μὴ πλέον παιδὸς φρονεῖν·
ἐν παρθένοις δὲ, παρθένου βλέπειν ἔχειν.
ὅταν δ' ὑπ' ἀνδρὸς κλαίνας δύῃς πόσις,
τότ' ἄλλ' ἀφεῖναι μηχανήματ' ἀνδράσιν.

† Μὴ γαμεῖν γὰρ, εἰ δ' ἄπαξ λαβεῖς, φέρε,
μύσαντα πολλὰ τοῦσιν καὶ γυναῖκα δεῖ,
ἐκπυθάνεσθαι τ' ἀρσένων δ' ἡμᾶς σίδην.
Ὃ μὲν μέγιστον, ὅστις ἀνδρὶ † ἢ σοφὸν,
λίαν φυλάσσειν ἄλογον ἐν μυχοῖς δόμων.
ἐξὸν γὰρ ὄψις τῆς δυσεμβόλου πόθου,
ἐν δ' ἀφθόνοισι ταῖς δ' αἰασχρωφωμένη,
βλέπουσά τ' εἰς πόλ', κἠ παθοῦσα πόλλ' ἄχθ',
τὴν ὄψιν ἐμπλήσασά τ', ἀπήλλακται κακῶν,
τό, τ' ἄρσεν ἀεὶ τὸ κεκρυμμένον λίχνον.
ὅστις δὲ μοχλοῖς, καὶ βροχὰ σφραγίσμασιν
σώζει δάμαρτα, * δ' ἀνδρὶ δ' ἐν δοκῶν σοφὸν,
μάταιός ἐστι, κἠ φρενῶν οὐδὲν φρονεῖ.
ὅπου γὰρ ἡμῶν καρδίαν δυσεμβόλοις ἔχῃ,
θᾶσσον μὲν οἴσουσ' κἠ πλέον χωρεῖ σπορᾶς.
λαθοῦ δ' αὖ Ἄργου τοὺς πυκνοφθάλμους κόρους.
καὶ πρὸς κακοῖσι τοῦτο δὴ μέγας γέλως,
ἀνὴρ τ' ἀχρεῖος κ' ἡ γυνὴ διοίχεται.

Ἄλλως τε κἠ κόρη τε καὶ γραῦς λῷστος,
ὡς κόσμος ἡ σιγή τε καὶ τὰ παῦρ' ἔπη.

Σίγα πρὸς ἄνδρα, μή τι σοὶ αἰσχύνῃ λέγειν
βλαπτοῦσα κρυπτὰ, καὶ πρόσω λόγος,
ὡς οὐκ ἔσθ' αὐτὸν ἡμεῖς ἐξελαύνομεν.
τὰ γὰρ γυναικῶν, δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας.
κἀν ταῖς κακοῖσιν αἱ καλαὶ μεμιγμέναι
μισούμεθ', ὥστε δυστυχεῖς πεφύκαμεν.

Αὐτὴ δὲ πόντα συμφέρουσ' Ἰάσων'

ὧν

ἦ γὰρ μείζων γίνεται σωτηρία,
ὅτ' ἂν γυνὴ τοῖς ἀνδράσι μὴ διχοστατῇ.

Δίκαι' ἔλεξε. χρὴ γὰρ δικαίῳ πόσει
γυναῖκα κοινῇ τοῖς τύχας φέρειν ἀεί.

Θεανὼ ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθαγόρου, πῶς ἔνδοξος ἔσται, ἔφη· ἐὰν ἐπιχωριάσῃ, καὶ ἐμὸν λέχος αἰτιάσασα.

Δεῖ τὴν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκπορευομένην, ἐὰ ταύτην καταμάθῃ τὴν ἡλικίας, ὥστε τοὺς * ἀπολιπόντας πυθέσθαι, μὴ τίνος ἐστὶ γυνή, ἀλλὰ τίνος μήτηρ.

Τοὺς μὲν οἴκους τὰ ἄνδρα τὴν ἑαυτοῦ γυναικὶ καλλωπισμὸς ὅπως βέλτιστος χρὴ γίνεσθαι· τοὺς μέντοι τοῦ θύραθεν ἔξόδους, οὐκέτι τοῖς τ' ἄνδρα, ἀλλὰ τοῖς τὰς ἑτέρας.

Φοβητέον οὐκ ἀνδρὸς ἀπειλὴν, ἀλλὰ νόμου φωνήν.

Ἅμα γὰρ τῶν ἐκδυομένῳ, συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή.

Σώφρονος γυναικὸς ἄριστόν ἐστι, τὸν σιωπᾶν μὴ ἀδικεῖν ἄνδρα. (λιτότης.

Κόσμος ὀλιγομυθὴν γυναικί. καλὸν δὲ καὶ κόσμος τὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρεις ἀνδρὶ ἐχάτη.

Ἀλλ' ὅμως χρήζει γυνὴ σωφρονίζοντος. ἔχει γὰρ φύσει τὸ ἀκόλαστον ἐν ἑαυτῇ, ὅταν εἰ μὴ καθ' ἡμέραν ἀποκόπτοιτο, ὡς τὰ δένδρα καθυλομανές.

Γάμου ἄριστη ξυμφωνία, ἀμφοτέρους σωφρονεῖν ἀσκεῖν.

Οὔτε ὁρᾷν, ὅτι ὁρᾶται γυναῖκα, ἐν ταύτῃ ἐξεπιτηδεύειν τὸν τοῦ κάλλους· δεῖται γὰρ ἀμφοτέρου, τοῦ μὴ δεῖσθαι.

Ὁ Πλάτων φησὶν, εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν εἶναι πόλιν, ἐν ᾗ τὸ ἐμὸν καὶ τὸ οὐκ ἐμὸν ἥκιστα φθεγγόμενον ἀκούσει, ὅπερ τὸ κοινοῖς ὡς ἔνι μάλιστα χρῆσθαι τοῖς ἀξίοις ἀνυδῆς τὰς πολίτας. πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν γάμου δεῖ τοιούτῳ φωνὴν ἀπηρῆσθαι.

Αὔτη τοίνυν καὶ χρημάτων κτησιακὴ μάλιστα τοῖς γαμοῦσιν, εἰς μίαν οὐσίαν καταχαλώσας καὶ ἀναμίξαντας, μὴ τὸ μέρος ἴδιον, καὶ τὸ μέρος ἀλλότριον, ἀλλὰ πᾶν ἴδιον ἡγεῖσθαι. ὥσπερ τὸ κρᾶμα κρίνει ὕδατος μετέχον πλείονος, οἶνον καλοῦμεν· οὕτω τὴν οὐσίαν δεῖ καὶ τὸν οἰκοῦντα τοῦ ἀνδρὸς λέγεσθαι, κἂν ἡ γυνὴ πλέον ὂν συμβάλληται.

Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνο τὸν φιλογύναιον, ὅτι σώφρονα γυναῖκα καὶ πλουσίαν, καὶ ὡραίαν ἀπεπέμψατο, * τὸ καλλίονα αὐτοῖς ποιητέας, καὶ γὰρ τοῦτο, ἔφη, καλὸν ἰδεῖν καὶ καινόν, ἀλλ' οὐδὲν οἴδε ὅπως μεθυσθῆναι δεῖ παίειν, μὴ ποσὶ, μηδὲ χερσὶ, μηδὲ κάλλει τῷ γυναῖκα τις βίᾳ, ἀλλ' ὅσοις ἄρχεται μάλιστα τοῦ ἀνδρὸς, ὁμιλίᾳ, καὶ ἤθει, καὶ συμπεριφορᾷ, τούτοις μὴ σπανεῖ, μηδὲ ἀηδὲς ποιεῖ ἡμέρας, ἀλλὰ εὐάρμοστα καὶ ἄλυπα, καὶ ποικίλην παρέχει.

Quippe ad salutem præcipuum est,
Vxorem à viro non dissentire.

Vera dixit. Oportet enim coniugis mariti Eiusdem in Phryxo.
Quamuis semper fortunam vxorem ferre communiter.

Theano Pythagoræ dogmatum studiosa interroganti, quomodo celebris euasura esset, respondit: Contexens telam, & meum curans coniugium.

Oportet mulierem egredientem domo hunc Hyperidæ.
ætatis terminum attigisse: vt qui nō cognoscunt *malim ἃ γινώσκοντας.
ipsam, cuiusnam sit mater, non autem cuius vxor, interrogent.

Domi coram viro liceat vxori ornare se vt Eiusdem.
libet: ornamenta autem quæ sumit egressura domum, non ad maritum, sed ad alios spectant.

Timere conuenit non tam viri minas quàm Eiusdem.
legis vocem.

Mulier cum veste simul & pudicitiā exuit. Herodoti.

Bona mulieris virtus est, maritum conuer- Epicharmi.
santem non offendere.

Sermo parcus mulierem ornat. & ipsius or- Democriti.
namenti pareitas ei decora est.

Parēre mulieri, extremum dedecus est viro. Eiusdem.

Veruntamē aliquo opus habet mulier, à quo Hippocra-
castigetur. Habet enim in natura lasciuiam, tis.
quæ nisi quotidie amputetur, luxuriatur & syl-
uescit instar arborum.

Optimus consensus est nuptiarum, si vterque Eusebij.
coniunx temperantiam exerceat.

Mulier nec alios videre, nec ipsa videri de- Theophra-
bet, præsertim quæ eleganter ornata fuerit. Vtrum- sti.
que enim ad res inhonestas incitamentū est.

Plato fœlicem & beatam esse ciuitatem in- Plutarchi ex
quit, in qua ista voces, meum & non meum, nuptialibus
minimè proferri audiantur, eo quòd cōmuni- præceptis.
bus quoad fieri potest rebus, quæ quidem alicu-
ius æstimationis sunt, vti cines debeāt. Sed mul-
to magis huiusmodi vox è cōnubio eximēda est.

Talis quoq; pecuniarū societas, connubio iun-
ctis maximè conuenit, vt vnam in substātiam
rebus omnibus confusis ac mixtis non hanc par-
tem propriam, illam alienā, sed omnia propria,
ac nihil alienum arbitrētur. Vt potionem tem-
peratam, & si plus insit aquæ, vinum tamen ap-
pellamus: ita substantiam & rem familiarem,
quānis plus vxor cōtulerit, mariti dici oportet.

Romanus quidam, cùm eum amici reprehē- *τὸν κάλλιστον.
derent, quòd pudicam vxorem, locupletem, &
formosam repudiasset, calceum protendit: nam
& hic, inquit, nouus est et pulcher, sed nemo ve-
strūm nouit vbi me premat. Oportet igitur non
doti, non generi, non formæ vxorem credere,
sed operam dare, vt quibus vir maximè tangi-
tur, consuetudine, moribus, & obedientia, ea
non dura, nec molesta, sed composita, iocunda,
& grata præstet.

Enimuero vt medici eas febres, quæ ab incertis causis paulatim collectis eueniunt, magis suspectas habent & timent, quàm quæ manifestas magnásque causas habent: sic latentes plerosque paruaq́, & frequentes ac quotidianæ viri atque vxoris offensæ, magis eos disiungunt, & vitæ consortium labefactant.

*ἐμαχετ. *Inexpugnabilis igitur res est vxor legitima, si omnia in seipsa collocans, dotem, genus, pharmacum, & cestum ipsum, moribus atque virtute comparet benevolentiam.*

Ornamentum est, vt inquit Crates, quod ornat. Ornat autem, quod honestiorem mulierem facit: talem verò præstat non aurum, non smaragdus, non coccus, sed quacunque grauitatis, moderationis, & pudoris specimen adhibent.

Phocion, cùm ab eo Antipater rem minùs honestam indecentémque postularet: Non potes me, inquit, & amico vti, & adulatore. Ita de vxore pudica & seuera cogitandum est: Non possum eadem & coniuge & amica vti.

Theano vestem induens, brachium nudauit, & cùm quidam dixisset: ὁ πολύβρυον cubitum: at non publicum, inquit. Pudicæ autem mulieris non cubitus modò, verùm neque oratio publica esse, nec minùs sermo quàm nudatio corporis formidari, & ab externis cauere debet: propterea quòd affectus, & mores, ac dispositio animi in sermone planè conspiciuntur.

*ἀλλὰ. *Eliensibus Phidias Venerem fecit testudinem calcantem, indicans, mulierum esse munus, & ædes custodire, & silentium. Debet autem vxor aut cum marito, aut per maritum loqui, non agrè ferens, si aliena lingua, tanquam tibicen, loquatur grauiùs.*

al addiscr. σιωπᾶν. Nam & Romanorum legumlator munera vicissim dare & capere coniuges vetuit, haud quidem ne rei cuiusquam participes forent, verùm vt omnia communia esse existimarent.

Græcis qui erant cum Cyro, duces iubebant, vt si hostes vociferantes impetum facerent, cum silentio exciperent: quòd sibi silerent, consràipsi innaderent cum clamore. At mulieres prudentes, cùm irati maritis clamant, silentium agunt: cùm silent, eos alloquuntur, & consolantes mitigant.

μετὰ βοῆς ἀντιφωνοῦν. *Hermione verum dicere videtur, cùm ait: Fœminarum me malarum perdiderunt ingressus.*

Sed non sit hoc simpliciter, verùm quãdo dissidia & zelotypiæ aduersus maritos existunt, huiusmodi fœminis non tantùm modo, sed etiam auditum patefaciunt. Tunc igitur potissimum sana mente præditam vxorem occludere aures,

Ὡς καὶ οἱ ἰατροὶ τὰς ἐξ αἰτιῶν ἀδήλων, καὶ κατὰ μικρὸν συλλεγομένων ῥιγοδύτας πυρετούς, μᾶλλον δεδοικασιν, ἢ τὰς ἐμφανεῖς καὶ μεγάλας τοῦ φάσεις ἔχοντας. οὕτω καὶ λανθάνοντα τὰς πολλὰς μικρὰ καὶ συνεχῆ καὶ καθημερινὰ παροξύσματα γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς, μᾶλλον διίστησι, καὶ λυμαίνεται τὸ συμβίωσιν.

*Ἀμάχητον οὖν τι πρᾶγμα γίνεται γαμετὴ γυνὴ καὶ νόμιμος, αὑτὸ ἑαυτῇ πόντα ποιοῦσα, καὶ τρόπος, καὶ φάρμακα, καὶ τὸν κεστὸν αὐτὸν, ἤθη καὶ ἀρετῇ κατεργαζομένη τὸ εὔνοιαν.

Κόσμος ἐστὶν, ὡς ἔλεγε Κράτης, ὃ κοσμεῖ. κοσμεῖ δὲ κοσμιωτέραν γυναῖκα ποιεῖν. ποιεῖ δὲ τοιαύτην οὐ χρυσὸς, οὐ σμάραγδος, οὐ κόκκος· ἀλλ' ὅσα σεμνότητος, εὐταξίας, αἰδοῦς ἔμφασιν παρέχεται.

Καθάπερ ὁ Φωκίων τῷ Ἀντιπάτρῳ παρεξενίσαντί τι τῶν ἀπρεπῶν, οὐκ ἂν ἔφη σοὶ χρήσασθαι φίλῳ καὶ κόλακι χρῆσθαι, οὕτω λογίζεσθαι δεῖ τὴν σώφρονα καὶ αὐστηρὰν γυναῖκα· ἃ διὰ μὲν τὴν αὐτὴν καὶ ὡς γαμετὴν καὶ ὡς ἑταίραν ποιεῖν.

Ἡ Θεανὼ παρέφηνε τὴν χεῖρα περιβαλλομένη τὸ ἱμάτιον. εἰπόντος δέ τινος, καλὸς ὁ πῆχυς, ἀλλ' ὁ δημόσιος, ἔφη· δεῖ μὴ μόνον τὸν πῆχυν, ἀλλὰ μηδὲ τὸν λόγον δημόσιον εἶναι τῆς σώφρονος. * καὶ τὴν φωνὴν, ὡς ἀπαγορεύουσιν αἰδοῖ καὶ φυλακῇ πρὸς τοὺς ἔξω. ὁρᾶται γὰρ ἐν αὐτῇ καὶ πάθος, καὶ ἦθος, καὶ διάθεσις τῆς ψυχῆς.

Τὴν Ἠλείων ὁ Φειδίας Ἀφροδίτην ἐποίησε χελώνην πατοῦσαν, οἰκουρίας σύμβολον τῇ γυναικὶ καὶ σιωπῆς. δεῖ γὰρ ἢ πρὸς τὸν ἄνδρα λαλεῖν, ἢ διὰ τοῦ ἀνδρὸς, μὴ δυσχεραίνοντος, εἰ δὲ ἀλλοδαπῆς γλώττης ὡς ἀνιαρᾶς φθέγγεται. *

Καὶ γὰρ ὁ Ῥωμαίων νομοθέτης ἐκώλυσε δῶρα διδόναι καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων τοὺς γεγαμηκότας, ἵνα μηδενὸς μεταλαμβάνωσιν, ἀλλ' ἵνα πάντα κοινὰ νομίζωσιν.

Τοῖς πρὸς τὸν Κῦρον Ἕλλησι παρήγγελλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς πολεμίους, ἐὰν μὲν βοῶντες ὁρμῶσι, δέχεσθαι μὴ σιωπῇ· ἐὰν δ' ἐκεῖνοι σιωπῶσιν, αὐτοὺς μέγα βοήσαντας ἐπελαύνειν. αἱ δὲ νῦν ἔχουσαι γυναῖκες ἐν ταῖς ὀργαῖς τῶν ἀνδρῶν, κακῶς φρόνων μὲν ἡσυχάζουσι· σιωπῶσαι δὲ, προσλαλοῦσαι καὶ παραμυθούμεναι πραΰνουσιν.

Ἡ Ἑρμιόνη δοκεῖ τι λέγειν, ἀληθὲς λέγουσα· κακῶν γυναικῶν εἰσόδοι μ' ἀπώλεσαν.

τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς γινόμενόν ἐστιν, ἀλλ' ὅταν αἱ πρὸς τοὺς ἄνδρας διαφοραὶ καὶ ζηλοτυπίαι ταῖς τοιαύταις γυναιξὶ, μὴ ζοφερὰς ὠτὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ζοφερὰς ἀκοὰς * οἴγωσι. τότε οὖν δεῖ μάλιστα τὸν ἱδρῶτα ἔχουσαι, ἀποκλείειν τὰ ὦτα, καὶ φυ-

καὶ φυλάττεσθαι τὴν ψιθυρισμὸν, ἵνα μὴ πῦρ ὅπου πῦρ γένηται, καὶ παρόχθευσιν ἔχῃ. Ὅθεν Φιλίππου λέγεται τοῦ Μακεδόνος τὸ πρόχειρον εἶναι τοῖς φίλοις παροξυνόμενος ὅπου τοὺς Ἕλληνας, ὡς δὴ πάσχοντας, καὶ κακῶς αὐτὸν λέγοντας, εἰπεῖν· τί οὖν αὖ καὶ κακῶς ποιῶμεν αὐτούς; ὅταν οὖν ἀφροδίτης λέγωσιν, ὅτι λυπεῖ σε φιλοῦσα ὁ ἀνὴρ καὶ σωφρονοῦσα· τί οὖν αὖ καὶ μισεῖν αὐτὸν ἄρξωμεν καὶ ἀδικεῖν;

Θεανὼ ἐρωτηθεῖσα ποσαίας γυνὴ ἀπ' ἀνδρὸς καθαρεύῃ, Ἀπὸ μὲν τοῦ ἰδίου, εἶπε, παραχρῆμα· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου, οὐδέποτε.

Ἡ Φίλωνος γυνὴ ἐρωτηθεῖσα, διὰ τί μὴ τοῖς ἄλλων ἐν συνόδῳ φορεῖ χρυσοῦν κόσμον, ἔφη· ὅτι αὐτάρκης κόσμος μοί ἐστιν ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετή.

Θεανὼ ἡ Πυθαγορικὴ φιλόσοφος ἐρωτηθεῖσα, τί πρέπον εἴη γυναικί, ὃ ᾧ ἰδίῳ, ἔφη, ἀρέσκῃ ἀνδρί.

Δημάδης εἶπε τὴν αἰδῶ τοῦ κάλλους ἀκρόπολιν εἶναι.

Οὐκοῦν καὶ ταύτῃ ὅ ἄρχει μὲν τοῦ ἄρρενα, ἄρχεσθαι δὲ τῷ φίλτρῳ, ὁμογνωμονοῦσι. Τὸ δὲ ἦθος τῆς ἀρχῆς ἴσως, οὐχ οἷος ὁ δεσποτικὸς, ἀλλ' οἷος ὁ τοῦ κρείττονος συμφέρον· ἀλλ' οἷος ὁ τῶν τεχνῶν, μόνα τοῦ ἥττονος ἐπιμελούμενον· ἀλλ' οἷος ὁ πολιτικὸν κηδόμενον ἐξ ἴσου τοῦ κοινοῦ συμφέροντος.

Τοὺς μὲν ἄνδρας τοῖς τῆς πόλεως νόμοις δεῖ πείθεσθαι, τὰς δὲ γυναῖκας τοῖς τῶν συνοικούντων ἀνδρῶν ἤθεσι.

Εὐσέβεια γυναικεία, ὁ πρὸς τὸν ἄνδρα ἔρως.

Γέλως δὲ συνεχὴς, καὶ μέγας, θυμοῦ κακίων. Διὰ τοῦτο μάλιστα ἑταίραις ἁρμόζων καὶ παίδων τοῖς ἀφρενεστέροις. ἐγὼ δὲ κοσμεῖσθαι πρέπειν οἶμαι δακρύων ἡγοῦμαι μᾶλλον, ἢ γέλωτος. δάκρυσι μὲν γὰρ ὡς ἔπος εἰπεῖν ὅ πλεῖστον συνέστι τῷ μαθήματί που χρηστόν· γέλωτι δὲ ἀκολασία. καὶ κλαίων μὲν οὐδεὶς προπηλακίζεται ὑβριστής· γελῶν δὲ πυκνὸν αὐτὸν ἔχει ἐλπίδας.

Φιντύος τῆς Καλλικράτους γνησίας Πυθαγορείας, ἐκ τοῦ περὶ γυναικὸς σωφροσύνης.

Τὸ μὲν ὅλον, ἀγαθὴν δεῖ ἦμεν καὶ κοσμίαν. ἄνευ γὰρ ἀρετῆς, οὐδέποκα γένοιτό τις τοιαύτη. ἐκάστῃ γὰρ ἀρετὴ πρὸς ἔκαστον ἡμερεύει, ὃ αὐτῆς δεκτικόν· ἀποδίδωσι καρπὸν δᾶον ἀ μὲν τοῖς ὁσφραντοῖς τὸν ὀσφραντόν· ὁ δὲ τοῖς ἀκοαῖς, τὰν ἀκοάν· καὶ ἀ μὲν ἵππῳ, τὸν ἵππον· ἀ δὲ ἀνδρὶ, τὸν ἄνδρα· ὅτω δὲ καὶ γυναικὸς, τὰν γυναῖκα. γυναικὸς δὲ μάλιστα ἀρετὰ σωφροσύνα. διὰ γὰρ ταύτας, τὸν ἴδιον ἄνδρα καὶ πρᾶον καὶ ἀγαπᾶν δύνανται. πολλοὶ μὲν ἴσως δοξάζουσι, ὅτι οὐκ ἁρμόζει γυναικὶ φιλοσοφεῖν, ὡς οὐδ' ἱππεύειν, οὐδὲ δημηγορεῖν. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τινα νομίζω ἀνδρὸς ἦμεν ἴδια, τὰ δὲ γυναικὸς, τὰ δὲ κοινὰ ἀνδρὸς καὶ γυναικός· τὰ δὲ μᾶλλον ἀνδρὸς ἢ γυναικός· τὰ δὲ μᾶλλον

& insusurrationes cauere, ne ignis addatur igni, oportet, illúdque Philippi dictum in promptu habere. Fertur enim ille, cùm ab amicis contra Græcos concitaretur, quòd bene ab eo affecti ei obloquerentur, dixisse: Quid facient igitur, si malè afficiamus ipsos? Quando itaque obtrectatrices deferunt tibi: Vir tuus & amanti & pudicæ iniuriam facit, dices: Quid si ipsum odisse atque lacessere cœpero?

Theano Pythagorica professionis mulier interrogata, quot diebus mulier post viri congressum pura fieret: à proprio quidem viro, dixit, confestim: ab alieno autem nunquam.

Philonis vxor interrogata, quamobrem foràs ex alijs in cõuentu non gestaret ornatum aureum, dixit: Quoniam pro ornamento mariti virtus mihi sufficit.

Theano quærenti, quod officium esset matronæ, respondit, viro suo placere.

Demades aiebat, pudorem in muliere pulchritudinis arcem esse

Itaque in hoc etiam conuenient, vt mas imperet, obediat mulier. Erit autem imperij genus, non quale dominorum est, vbi superioris vtilitas curatur: nec quale artium, vbi inferioris tantùm cura est: sed simile ciuili, in quo communis vtilitas ex æquo promouetur. Iamblichi in Epist. de viu cõiugil.

Viros oportet ciuitatis legibus obedire, vxores autem maritorum ingeniis. Socrati.

Pietas muliebris est, amor eius erga maritum. Dionis et Œconomi co. Ibidem.

Risus autem continuus & intentus, deterior est iracundia. Iccirco maximè viget in scortis, & pueris stolidioribus. Mihi sanè facies magis ornari videtur lacrymis, quàm risu. Lacrymis enim vt plurimum bona aliqua doctrina coniungitur: risui verò, lasciuia. Et flendo quidem nemo sibi concitauit autorem contumeliæ, ridendo autem spem eius anxit.

Phintyos filiæ Callicratis Pythagoræ dogmatum studiosæ, ex libro de temperantia mulieris.

Omnino bona & modesta sit. Nam sine virtute nunquam talis fieri potest. Omnis virtus enim, id cui contingit laudabile reddit: Videndi virtus, oculos: audiendi, aures: equi, equum: viri, virum: sic & mulieris, mulierem. Est autem prima virtus mulieris, temperantia, qua virum suum colere & amare poterit. Multi fortassis existimant philosophari non decere mulierem, vt nec equitare, neque concionari. Ego autem sentio, opera quædam propria viri esse, alia mulieris, nonnulla vtriusq. communia: item alia potiùs ad mulierem quàm virum pertinere, alia

contrà. Viri propria sunt, exercitum aut rempublicam gubernare, & concionari. Mulieri autem peculiare est, custodire domum, manere domi, expectare & bene tractare maritum. Vtrisque communia nomino, fortitudinem, iustitiam, & prudentiam. Quippe tum corporis virtutes & virum & mulierem possidere decet, tum animæ similiter. Et vt corpus habere sanum vtrisque prodest, sic etiam animæ sanitas. Corporis virtutes appello, sanitatem, robur, sensuum integritatem, pulchritudinem. Caterùm sunt ex virtutibus quas magis virum exercere & habere conueniat, vt fortitudo, prudentia, cùm propter corporis habitum, tum animæ facultatem. Aliæ mulierem magis decent, vt temperantia. Quocirca hac virtute instituendam scire opus est ex quot quibúsque rebus hoc bonum mulieri constetur. Constat igitur ex istis quinque, & primùm ex sanctitate ac pietate circa matrimonium: Deinde ex ornatu corporis: Tertiò ex egressibus è domo propria: Quartò abstinendo Bacchanalibus, & matris Deûm festis: quintò vt in sacrificijs erga Deum casta sit & moderata. Ex iam dictis maxima & præcipua causa temperantiæ est, quæ facit vt circa coniugium incorrupta sit vxor, nec alieno viro commisceatur. Principio enim hac parte si peccet, offendit natalitios Deos vt quæ domui & cognationi non germanos auxiliatores, sed spurios exhibeat: quinetiam perfida est erga naturæ Deos, per quos iurauerat vnà cum parentibus & cognatis suis, se coniecturam legitimè cum marito ad vitæ communionem, & liberorum procreationem. Et in patriam quoque peccat, non persistens in eius statutis. Deinde in hisce rebus delinquere, quibus maxima pœna constituta est mors ipsa, propter magnitudinem scelerùs, quod voluptatis causa & petulantiæ cõmittitur, omnino nefarium, omniq; venia prorsus indignum est. Omnis autem petulantiæ finis pernicies est. Considerandum & istud, quòd nullum inuentura sit remedium purificatorium huius delicti, vt templa Deûm ingrediens, aras q; accedes, casta & amabilis Deo esse possit. Nam huic sceleri maximè Deus etiam infensissimus est, ac ignoscit minimè. Inprimis verò honestum est matronæ pudicitiam suam erga virum perfortem liberorum suorum testari. quod fit, si liberi referant typum similitudinis sui genitoris. Et hactenus de ipso coniugio. Caterùm quod ad corporis ornatum, illum probo qui albus, simplex, & minimè superfluus fuerit: vestes transluscidas, varias, discolores, & à bombyce contextas corpori non induat. Sic enim nimium ornatum, luxuriam, & comptum

γυναικὸς ἢ ἀνδρός. ἴδιόν μὲν ἀνδρὸς, τὸ στρατηλατῆσαι, καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ δημηγορεῖν. ἴδιον δὲ γυναικὸς, τὸ οἰκουρεῖν, καὶ ἔνδον μένειν, καὶ ἐκδέχεσθαι, καὶ θεραπεύειν τὸν ἄνδρα. κοινὰ δὲ φαμὶ, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, καὶ φρόνησιν. καὶ γὰρ ἐκ τοῦ σώματος ἕξεσιν ἔχειν πρέπον καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, καὶ τὰς ψυχὰς, ὁμοίως. καὶ ὡς ὑγιαίνειν ταῖς σώματι ἀμφοτέροις ὠφέλιμον, οὕτως ὑγιαίνειν τὰς ψυχάς. σώματος δὲ ἥμιν ἕξεις τὰς, ὑγείαν, ἰσχύν, εὐαισθησίαν, κάλλος. τὰ δὲ μᾶλλον ἀνδρὶ καὶ ἀσκεῖν καὶ ἔχειν οἰκεῖόν ἐστι· τὰ δὲ μᾶλλον γυναικί. ἀνδρόπαπα μὲν γὰρ καὶ φρόνησιν, μᾶλλον ἀνδρί, καὶ ἴδιον τὰν ἔξιν τῶ σώματος, καὶ ἴδιον τὰν δύναμιν τὰς ψυχᾶς· σωφροσύνας δὲ γυναικί. διὸ δὴ περὶ σωφροσύνας παιδευόμεθα γυναῖζεν, ἐπ' ὄσων τινῶν, καὶ ποίων τῶν τὰ γαθὸν τᾶ γυναικὶ ἐγγίνεται. φαμὶ δὴ ἐκ πέντε τούτων. Γ[ε]ρῶτον μὲν ἐκ τᾶς περὶ τὰν ἀνὰν ὁσιότατός τε καὶ εὐσεβείας. δεύτερον δὲ ἐκ τῶ κόσμω τῶ περὶ τὸ σῶμα. τρίτον ἐκ τᾶ ἐξόδων τᾶ ἐκ τᾶς ἰδίας οἰκίας. τέταρτον δὲ ἐκ τῶ μὴ χρῆσθαι τοῖς ὀργιασμοῖς καὶ μαινομοῖς. πέμπτον δὲ ἐν τᾶ θυσία τᾶ παρὰ τὸ θεῖον ἀλαζονείᾳ πᾶσι καὶ μετείαν. τούτων δὲ μέγιστον ἄριστον καὶ σωφρονικώτατον τᾶς σωφροσύνας, τὸ περὶ τὰν ἀνὰν ἥμιν ἀσκεῖν φρονεῖν, καὶ ἀμίκτοι θυραίω ἀνδρός. πρᾶτον μὲν γὰρ εἰς τοῦτο πταίσαμοῖσα, ἀδικεῖ θεοὺς γενεθλίους θεούς, οἵτινες καὶ συγγένεια ὑπάρχουσι τοῖς ἀδελφεοῖς, ἀλλὰ νόθους παρεχομένα. ἀδικεῖ δὲ τοὺς φύσει θεοὺς ὅσπερ ἐπομόσασα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς πατέρων τε καὶ συγγενῶν σωνελεύσεσθαι, ὅτι κοινωνία βίου τε καὶ τέκνων γενέσθαι τε, καὶ γίνεται. ἀδικεῖ δὲ καὶ τὰν αὐτᾶς πατρίδα, μὴ ἐμμένουσα τοῖς ὁμολογεομένοις. ἔτι δὲ ὅτι τούτοις ἀμπλακίσκει, ἐφ' οἷς τὸ μέγιστον τοῦ παρεόντος ὄφλημα θάνατος, δικᾶ τὰν ὑπερβολὰν τῶ ἀδικήματος, ἐκθησμὸν, καὶ ἀσυλίαν μετέσσαν ἥμιν, ἀδικᾶς ἔνεκεν ἀμβρότων, καὶ ὑβρίζειν ὕβριος ὃ πάσας πέρας, ὅλεθρος. κακᾶς δὲ ἀρχὰ ὁ χρὴ δικαιολογίζεσθαι, ὡς εὐδὲν καθάρσιον εὑρήσομεν τᾶς ἀμπλακίας τούτας ἄκος, ὥστε εἰς ἱερὰ θεῶν καὶ δώματα κοτιρχομένα, ἥμιν ἀγναὰ καὶ θεοφιλᾶ. ὅτι γὰρ τούτα τὰ ἀδικήματα μάλιστα καὶ ὁ δαιμόνιος * ἀσυλιωμότατον γίνεται. κάλλιστος ὁ κόσμος γυναικὸς ἐλευθέρας πρέπει, οὐ τὸ εἶδος ὃ δικᾶ τὰν αὐτᾶς τέκνων ὅτι μάρτυρα δικᾶ τὰν σωφροσύνας τὰν πρὸ τοῦ ἀνδρα, αἰκὰ τὸ τύπον τᾶς ὁμοιότατος ὅτι φέρωσι τῶ καταπείραντος αὐτὼς πατρός. καὶ περὶ μὲν δύνας, ὅτινας ἔχει. περὶ δὲ τῶ κόσμω τῶ περὶ τὸ σῶμα, δοκεῖ μοι † ὅτω δεῖ λευχείμονα ἥμιν καὶ ἁπλοϊκὸν, καὶ ἀπερίσσευτον. ἐσθᾶτα δὲ τόδε, αἰκὰ μὲν δικᾶ φανεῖσαι, μηδὲ δικᾶ ποικίλοις, μηδὲ ἀπὸ βομβυκος ὑφασμένοις χρᾶται τοῖς περὶ τὸ σῶμα· ἀλλὰ μετείοις καὶ λευκοχρωματοις. ὅτω γὰρ τὸ μᾶλλον κοσμεῖσθαι καὶ τρυφὴν καὶ καλλωπισμὸν φεύξεται,

* ἀσυγγνωμότατον.

† malim Vti. aut post ὅτω ponendum notetur.

φύξεται, καὶ ζῆλον οὐκ ἐμποιήσει μηδενὶ τῶν ἀλλοτρίων. χρυσὸν δὲ καὶ σμάραγδον ἁπλῶς μὴ φέρεσθαι. καὶ γὰρ πολυτελὲς τοῦτο, καὶ ὑπερφανείαν ἐμφαῖνον πρὸς δημοτικούς. δεῖ δὲ τὴν εὐνομημένην πόλιν, ὅλαις αὐτὴν δι' ὅλων τετυχημένην, συμπαθές τι καὶ ὁμοιόνομον ἅπασι ἀπεργάζεσθαι. δεῖ δὲ καὶ δημιουργὸν εἶναι τῆς πόλεως τοὺς ἐργαζομένους τὰ τοιαῦτα. χρῶμαι δὲ φαιδρύνεσθαι τὴν πρέπουσαν τῷ σώματος ἑκάστου καὶ ἀλλοτρίῳ, ᾧ δεῖ οἰκείῳ τῷ σώματος δι' αὐτοῦ τοῦ ὕδατος ἀπολουομένην, καθαρῷ μᾶλλον αὐτὴν αἰσχύνῃ. καὶ γὰρ τὸ συμφωνοῦν καὶ αὐτὴν ἔντιμον παρέξει. τοῖς δὲ ἐξόδοις ἐκ τῆς οἰκίας ποιεῖσθαι τὰς γυναῖκας τὰς δημοτελείας ὑπαλύσας ἀφ' ἁγαθοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς πόλεως ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τῶν παιδῶν οἴκου. ἔπεσθαι μήτε ὀρφανὰς αἰσχυνθείσας, μήτε ἑταίρας, ἀλλὰ πλανύστας ἀδοξίας καὶ ταραχὰς γινομένας τὰς ἐξόδους ποιεῖσθαι θεοῦ ἕνεκα ἴσως, ἢ ἀγορασμῶν οἰκείων, μὴ θεραπαίνας μιᾶς, ἢ κατὰ πλῆθος δύο δυσὶν ὁμοῦ χρᾶσθαι. τοῖς δὲ θυσίας λιτὰς παρασκευῶ τοῖς Θεοῖς, καὶ κατὰ δύναμιν. ἑορτασμοῦ δὲ καὶ * μεθυσμοῦ τοῦ κατ' οἶκον ἀπέχεσθαι. καὶ γὰρ ὁ χαλινὸς νόμος ἀφύκτους τοῖς πόλεως τούτους τοὺς γυναικὸς ὀπτῆρας, καὶ δημοσίους, καὶ ὅτι μέθας καὶ ἐκστάσεις ψυχῆς ἐπάγοντι τοῖς θρησκεύσεσι αὐτῶν. τοῖς δὲ οἰκοδεσπόταις καὶ προκαθεζομένοις οἴκου δεῖ σώφρονα καὶ αὐτὸν φαίνεσθαι.

Ἐσθῆτα δὲ ἐνδῦσθαι, ἢ ὡς πάτριον αὐτῇ, ἢ ὡς ἥδιστόν σοι. χρυσὸν δὲ ἢν μὲν ἔχῃ, ὁ τὰ σὰ αὐτῇ οἰήσεται σοὶ δεικνύειν· ὁμοίως γὰρ ἂν σοι ἀρέσαι, καὶ ἔχουσα καὶ μὴ ἔχουσα. ἢν δὲ μήτε ἐκεῖθεν οἴκοθεν ὑπάρχῃ, μήτε σὺ ἔχῃς ὁπόθεν χαλκεύσῃς, ἐπιθυμία δὲ * ἢ ὁ λόγος σοὶ τοῦτο παρασκευάσειος, ὁ πείθων σοὶ τε χρυσίον καὶ σοὶ κάλλος χρυσίου, καὶ ὡς ἄχθος ἂν εἴη μᾶλλον ἢ κόσμος τῇ γε σώφρονι. διόπερ δὲ τοῦτο αὐτὸ καὶ τοῖς ἐπιβουλὰς ἤγαρε τῶν τε ἀκολάστων εἰς τὰς γυναῖκας, τῶν τε λῃστῶν εἰς τὰ χρήματα, ἐπεὶ δὲ τοῦτο τοῦ λόγου ἐστὶν, ὅτι καὶ χρυσὸς κάλλος τι παρεμβαλέτω, δικαίως μοι ἔρξει τι καὶ ὑποβαλεῖν παρεμφερὲς, χρυσοῦ πολλῷ τιμαλφέστερον. εἰ γὰρ μηδέν τι † οἰκείσας αὐτῇ, καὶ σοὶ γυμνασίας ἔχῃ * ἀναπείσας, σύνεστιν ἄν, καὶ * ὃ πάλαι ἐπιθυμεῖ μοι τοῦ κόσμου τοῦ σώματος. τοῦ μὲν γὰρ ὑγιαίνειν, σύνεγγυς ἐμοῦ δοκεῖ δηλόν τι παρεῖσθαι καὶ παρεδρεύειν χρήσιμον. πόρρω δ' ἂν εἴη καὶ τοῦ * διαθῆναι γυνὴ ὑγιαίνουσα, καὶ ψιμυθίῳ, καὶ ὑπ' ὀφθαλμῶν ὑπογραφῆς, καὶ δηλονότι χρώματος ζωγραφοῦντος, καὶ ἀφανίζοντος τὰς ὄψεις. τὰ γὲ μὴν γυμνάσια, ἅμα μὲν αὐτὴ ἔξω ἡμῶν ἐστὶ τοῦ παρεπόντος· τὰ δὲ ἔνδον τοῦ τὴν ἴσην ἰοῦσα, ἔρρει αὐτῇ τι ποιοῦσα δυνάμενον, ἢ πλήθυνον. καὶ τοῦτο τὸ κάλλος τὸ ἀπὸ τοῦ πόνου, ὑδίου ὄντος, οὐκ ἔστι τι καὶ ἐλέγξαι, οὔτε ἱδρὼς οὔτε δάκρυα. ὕπνος δὲ

effugiet, nec improbo zelo alios afficiet. Aurum verò & smaragdum omnino non ferat. Nam & nimio constat, & superbiam præ popularibus arguit. Ciuitatem autem bene institutam per omnes sui partes ex æquo rectè constitui, afficique mutuo consensu, & similibus vti legibus, oportet. Itaque huiusmodi rerum artifices expellantor. Facies verò non ascititio & alieno colore deceretur, sed genuino & proprio corporis, & aqua simplici abluatur: ac pudore potissimùm ornetur. Ita enim tum virum tum seipsam honorabilem magis efficiet. Egrediantur autem domo matrona populares, sacra facturæ Deo ciuitatis principi & custodi prosè, & maritis suis, totáque familia. Verùm nec instante nocte, neque vespera, sed foro hominibus pleno palàm exeat mulier, vel adspectãdum aliquid, velemẽdum, ab vna ancilla, aut plurimùm duabus honestè deducta. Fiant autem sacrificia dijs frugalia, & pro facultatibus Caterùm Bacchi & matris Deûm sacris domi celebrãdis abstineat. † forrè ματρωαῖς. Etenim ciuitatis publica lege constitutum est aliquot, ne festis huiusmodi intersint mulieres, tum aliàs, tum quia inducunt ebrietates, mentemq; alienant ista cæremoniæ: matrem familias autem, quæ domui regendæ præest, temperantem, pudicam, & intactam esse conuenit.

Vestibus ornetur aut more patrio, aut Nostrum. vt tibi placuerit. Quòd si habuerit aurum, dices: nihil ipsam eius vsu iuuari: æquè enim placere tibi siue gestet aurum, siue minùs. At si nec ipsa secum attulerit ex paterna domo, neque tu habueris vnde fabricetur, desiderio autem eius laboret: hic tibi componenda erit oratio, per quam de auro eiusq; vsu probabiliter doceas, & oneri potiùs esse quàm honori pudicæ matronæ ostendas. Imò interdum auri culpa fit, vt homines luxuriosi vxoribus alienis insidientur, & latrones pecunijs. Sed quoniam de auri ornatu sermo nobis est, polliceor me dicturum & admoniturum de re quapiam multo pretiosiore, quàm aurum sit. Quãdoquidem si persuaseris vxori, vt sine ignauia exercitijs operam det, inuenies corporis ornatum, quem pridem desiderabamus. Nam bona valetudine nullum mihi videtur ornamentum aut monile præstantius esse. Quinetiam sana mulier minimè illinetur fuco, nec vtetur cerussa, neq; depictione oculorum, aut alio pigmento, quòd pingat & obumbret oculos. Atqui exercitia partim foris fieri possunt inter deambulandum: partim domi quod laborem & dispositionem requiris inueniet, vt texendi opus. Hanc famè pulchritudinem, quam labor conciliat, nihil est quod arguere aut improbare possit, non sudor, neque lachryma. Somnum verò

† forrè ματρωαῖς.
Nostrum.
* lege ἢ.
† lego ἐκείσας.
* lego ἀναπείσας.
* lego οὗ.
† malè ἀνθῶσα.

adeò non arguit formam, vt etiam plus angeat in robustis corporibus. Iam non dico quòd omnia hæc bona in prolem quoque propagentur, & liberi tales nascantur, qualem se mater lauando, exercendo, induendoq; præbuerit. Quicquid enim circa tenerum fœtum cõtigerit, perquam diu durare solet. Quòd si laboribus se gnauiter exerceat, prolem masculam atque robustam concipiet, ac in lucem edet. Quandoquidem verò etiam pauperes matrimonium celebrant, ac multi pœnitentia post afficiuntur, illis quoque consulam, qua ratione fœliciter vitam agere possint. Quisquis igitur operatur, & labore sibi victum comparat, qui sibi ac vxori ad vsus necessarios sufficiat, si magno teneatur vxoris desiderio, bono animo vxorem ducat. At pauperiori, qui non id solùm spectat quod diximus, sed ita etiam secum ratiocinatur: Si ægrotarem, vnde alerem vxorem? huic inquam non facilè consuluerim vxorem ducere. Nam si duxerit, vxor profectò persæpe deplorabit inopiam, & marito infortunij memoriam vel oblito refricabit. Atqui facilius ista tolerantur in secunda valetudine: cùm verò morbis & ærumnis homo pauper angitur, duplici morbo ægrotat.

† malum γὰρ. † addo ἐν. * lego διὰ. * forte πένητ. † lego ἑαυτῷ τι πόρατ. * forte τύχῃ.

Non lateat autem te mulier, si vestem habuerit maiorem quàm pro tuis opibus. Et de calceis ex ipsa pedum mensura conijcito, an sanum aut modestum indicent animum: ad quæ tibi comectlanda nec Melampode, neq; Tiresia opus est. Cæterùm quod amicus quidã vxorem habens mihi narrauit, huiusmodi est: Maritos in somno & cubili maximè decipi: & cauendas esse, inquiebat, adulationes vespere: mane verò, tumultus & clamores.

* malim ἐπαίρει.

Præterea cauebimus, ne qua eis amicitia & familiaritas sit cum alijs mulieribus, memores mulieris illius apud Euripidem, quæ peccati sui culpam, non sibi, sed alijs quas traducit, adscribit: Malarum (inquit) mulierum introitus me perdiderunt. Rectè etiam Theognis monet, bibendum cum illis & conuersandum esse, à quibus boni quippiam in nos deriuari possit. Hæc nõ mea, sed poetarũ & aliorum scriptorũ omnium sententia est. Ego verò vetulas inprimis cauendas consulo. Solent enim illæ inuentutem tanquam beatam extollere, & tanquam longo sam rerum vsu edoctæ, consilia intemperantia plena suggerunt, qualia sunt, omnem huius vitæ fructum in cibi potúsque voluptate versari, & sequentibus eam adulterijs ac libidinibus. Itaq; simul peccant tum iuuenes, tum vetulæ: hæ, quòd intemperantiæ semper patrocinentur: illæ quòd erga eos à quibus amantur, minimè alienæ sint animo.

Ibidem. * lego ἀπὸ καὶ πάλι.

Quinetiã domestici omnes hoc pacto sunt ad-

πόρρω ὢν τῆς ἐλέγχου, καὶ μᾶλλόν τι σωφρονεῖν ταῦτ' ἐμοὶ γε ἔρρωμένῳ. καὶ ὅπως λέγω ὅτι καὶ ζῶντα πρὸς τὰ ἔργα ἀναφέρεται, καὶ τιθῶτα ἐθέτο παιδία, ὁποῖά ποτ' αὐτὴ γυνὴ καὶ λέσπαι, καὶ γυμνάσπαι, καὶ ἀμφιάσπαι. μάλα † καὶ μυθῇ, † μαλακισῖς τούτοις δῆπα σὺ τυγχάνοι. ἄρρενα δὲ καὶ ῥωμαλέα * ἱερὰ τῶν πόνων καὶ τῶν καμάτων ἴσα κυῆσαι καὶ τέκοι. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ πένητες αὖ θεῶσι γαμοῦσι, καὶ πολλοῖς ἄρα μετεμέλησε, καὶ τούτοις ὑποθησόμεθ', ὡς αὐ δι' ὀλιγαμίαν βελτίονι τὸν βίον ὦσιν μᾶλλον ἐργάζεσθαι καὶ ἀπὸ τῶν * ὤμων ἀποζῆν, † ὁπόπω δὲ θεραπείας ἐκεῖνά καὶ τῇ γυναικὶ ἐργάζοιτο μόνος, εἰ σφόδρα γυναικὸς ἐπιθυμεῖ, ἀγαθὴ * γὰρ ἢν γαμείτω. ὅστις δὲ καὶ ἔτι μᾶλλον πένης ὢν, ἃ ζῶντα ὁρᾷ, ἀλλὰ κἀκεῖνα εἰ νοσήσαι αὐτὸς, πόθεν αὖ θρέψαι τὴν γυναῖκα· τούτῳ δὲ σχεδὸν ῥᾴδιόν ἐστι τῷ αὐθρώπῳ συμβουλεῦσαι γαμεῖν. ἢ γὰρ δὴ πολλάκις κλαύσεται ἡ γυνὴ τὸν ἀποδημίαν, καὶ αἰκάμενος † κακῶς εἰσεῖ θαλεπωμένου. καὶ ὑγιείας μὲν δὴ παρούσης, ζῶντα δύσκολος ἐλέγχειν ἐστίν· ὅταν δὲ νόσοις καὶ παλαιπωρίαις τὸ σῶμα τις πέμπτα ἔνια τινὰ, δύο νόσω νοσεῖν ἐστι.

Μὴ λαθανέτω δέ σε ἡ γυνὴ, ἐάν τι μεῖζον ἢ κατὰ τὸν ἀποδημίαν ἔχουσα· ὑποδήματα δὲ (ὡς ἔοικεν) πολλοῦ τινος ἄξια· ἀλλ' ἀπό γε τοῦ ποδὸς μαστεύειν, ὡς σοφὴν ὑμῖν ἢ τούτοις ἔνεστι καὶ ἡ δαπανῶσα ζῶντα, ἔστε Μελάμποδος, ἔστε Τειρεσίου. ὃ δὲ τῶν φίλων μοί τις ἀπεμνημόνευσε τῶν γαμημένων, καὶ τόδε δεινὸν ἦν· ἐν ὕπνῳ καὶ ἐν τῇ δίκῃ μάλιστα οἱ ἄνδρες ἐξαπατώμεθα. φυλακτέον δὲ, * ἑσπέρας μὲν κολακείας, πρωϊσθῆναι ἐκ θορύβους καὶ κραυγάς.

Φυλακτέον δὲ καὶ τὰς γυναικῶν αὐτῶν φιλίας τε καὶ συνηθείας ὃ τῆς Εὐριπίδου μεμνημένους. ἢ γὰρ δὴ ἐξαμάρτωσα, οὐχ αὑτὴν ἔλεγεν αἰτίαν, ἀλλ' ἑτέρας αἳ βαγμοδεῖ κακῶν γυναικῶν εἴσοδοί μοι ἀπώλεσαν. χρηστὸν δὲ καὶ τὸ μὴ τῶν σύγε πίνειν καὶ ἵζανε, παρ' ὧν τι φρονοῖ, καὶ χρηστὸν αἰεὶ ἀπολαύσεις. καὶ ζῶντα οὐκ ἐγὼ, πολῖται δὲ ποιηταί τε καὶ λογοποιοὶ γεγράφασιν. φυλακτέον δὲ μᾶλλον τῶν ἐμῶν λόγων καὶ ταῖς πρεσβύτιδας. αὗται γὰρ ἱκεσίαι γε ταῖς νεότησι μακαρίζειν, καὶ ὡς δὴ ἔμπειροι τοῦ βίου ὑποθήκας ἡμῖν ἀπολαύσεις ὑποτίθενται, ὅτι ὃ ζῆν ἐστὶν αὖ ἀμὸ ἐστὶν, ἢ ὅσης αὖ φάγοι, ἢ ὅσης αὖ πίοι κακίας ἢδη ὅσα αὖ τούτοις ἕπεται μοιχείαι καὶ ἀπολασίαι. καὶ ἃ ζῶντα συμβαίνει παρ' αὐτῶν τε ταῖς τέκνοις, καὶ ταῖς ταῖς πρεσβύτιδας. αἱ μὲν γὰρ οὐκ αὖ ἀνδρῶς ἔχοιεν πρὸς τὰς ἐρῶντας, καὶ τὰς φιλοῦντας δῆθεν· αἱ δὲ δὴ πρεσβύτιδες σὺν ζῶντί που ἀεὶ τούτῳ τῷ ἀπολάστῳ συναπορρύσιν.

† Ἀλλ' ἐγὼ ταῖς σωφρονεστέρας πάλιν τὰς οἰκέτας ἐλευ-

ἐπιτήδειον ὄντως· ὅπως ὁμιλῇ μηδενὶ ἄλλῳ πλὴν αὐτῇ, μηδὲ δ' ὃς αὐτῇ ἀφομιλεῖσθαι λαλήσει, εἰ μὴ τι καὶ σὺ βλέποντος. ὁ γὰρ ἀκούων, οὐκ ἄγαν τὸν ἄνδρα λοιδορηθῆναι, ἄπιστον καὶ ἄδικον, † ἀλλ' ἐκείνῃ ζημίαν συμφέρει. ὁπόταν δὲ εἰς οἰκίας ὁ λαλήσας ἀφομιλήσῃ ἀπήλλακται, πολλὴ ἐλπὶς ὅτι μή τινα τολμήσει τῶν ἀφικομένων, μοιχεύειν τινὰ τῇ δεσποίνῃ παρακινῆσαι. ἀκούσας γὰρ αἰσχύνην τὸν δεσπότην, εἰ νόμος ὅτι πάντες φανερῶς ἀφομιλοῦσι. οἶδα μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἅπαντα ἰσχύοντα πρὸς τὸ ποιῆσαί τινα βίον σωφρόνως· ὅμως δὲ οὐδὲν τούτων λυσιτελέστερον, ὡς λόγῳ διδάσκειν τὸ ἀδικήματος τῆς μοιχείας. λεκτέον οὖν πρὸς αὐτήν, τό, τε αἰσχρὸν ἐν τῷ ἀκόλαστον † μοιχείας ἐν ἄδικον· ἐν ὡς ἀδοξίᾳ μὲν τὸ γυναικί, ἀδοξία δὲ τὸ αἰδρὶ καὶ ὡς ὅ, τι δήποτέ ἐστιν ἡ πίστις ἡ ἐξ ἀνθρώπων, † ὃ οἴχεται ἀπὸ σοῦ. ὃ δὴ ἐπὶ βαρύτερον, ὃ μὴ μόνον νόθους γίνεσθαι παῖδας, ἀλλ' εἰ τύχοι ἐξ ἀκολασίας ἐν ὕβρεως γεγονότας. ταῦτα αὐτῇ λεκτέον, ἐν φορείᾳ τὸ ὄνομα † μοιχείας, εἴγε ταύτῃ μέλλει ζῶν, καὶ μὴ ἀποσφάττεσθαι. καὶ ταῦτα ὅτων λεκτέον, ὀπτεύοντά τε καὶ εἰδότα, ὡς πολὺ ἔπι ἀπεπωτέρων ἐρῶσιν, * οἷα οὐ ξένων τε ἀνίσκων, ἀλλ' οὐδὲ εἰκῆ καλόν * οἷα φασὶ τὸν Πασιφάην ἐρασθῆναι θρέμματος. λεκτέον δ' ὅτων εἰδότα, ὡς σοφήματα μηχανῶν κεκτῆσαι τῶν γυναικῶν· κἀκεῖνο, ὡς εἰσὶ πάντων τέχνας τε ἐξευρεῖν καὶ πλέξαι σοφώτατα. εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἀνάγνωσκε τὰς τραγῳδίας, ὁπόσα ἐπράξαν ἢ ἐβουλεύσαντο γυναῖκες ὑπὸ θυμοῦ ξένων ἀφροδισίων. σωφρονεῖν μὲν οὖν οὐδὲ ἄσκητόν· διδακτέον δὲ καὶ διδάσκεσθαι χρὴ γυναῖκα, καὶ μάλιστα τὸν σωφρονοῦν αὐτῆς φυλάξαι τὰ πρὸς τὸν οἰκίαν, ὅπως αὖ ἄριστα ἔχῃ τὰ πρὸς τοὺς οἰκέτας, ὅπως αὖ ἄριστα διαπράσσηται τὰ πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, ὅπως αὖ σὺ πολλῆς εἴπτε τιμῆς. τί μὲν γὰρ χρηστότερον ἀνδρὶ, ἢ γυνὴ βίους, καὶ ὅσα χρὴ ἀνδρὶ ἐρρωμένῳ εἰδυίᾳ τε καὶ διακονουμένῃ τί δαὶ δῆτα πρὸς ὕπνον ἀσφαλέστερον αὖ, ἢ εἰ νοσοῦντα αὐτὴ θεραπεύοι, καὶ εἴ τι ἀγαθὸν εἴη καὶ βελτίστη, τοῦτον δῆτα ἐγὼ κτῆμα οἰκίας * ἀγαθόν τε καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον οὐκ οἶδα. ἀλλὰ καὶ ἄξιόν γε, τὸν γυναῖκα ὅτων ἔχῃ· ὁ γὰρ δῆτα τινὶ ἢ τῇ γυναικὶ νυκτός τε καὶ ἡμέρας αὐτὸ πρᾶγμα παύεται, καὶ πρὸς δῆτον τοῦτον τῶν ἐστὶ τῇ πόλει τὰ ἀπόρρητα ὅσα ἐστὶν ἀνδρὶ ἀφομιλεῖται, ἀλλὰ μόνῃ τῇ γυναικὶ, καὶ οὐδ' ἴσασε, ὥσπερ αὖ ἑαυτῷ. ὁ γυνὴ μὲν τοι ὅστις, ἢ ὁπότερον φίλη τε καὶ βίους ἦ, μάλιστα σαυτὸν ὠφελήσασα. ἥκιστα δὲ αὖ ἴσως ὑχ αὕτη ἐστίν. * ἢ καὶ παῖδας σοι τεξομένη ὑχ αὐτὴ ἐστιν, ἢ πόθον πρὸς ἔσχασε, καὶ ὃ ἀποθανόντος καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ λυπεῖσθαι μὴ θέλωσιν, ὁ νόμος.

*temperantiam assuefaciendi, vt nulli ipsorum confabulari, aut in aurem clàm aliquid dicere cõcedatur, præsertim te vidente. Iniustũ enim & iniquũ quidpiam, quod virũ audire inutile est, id ne vxori quidẽ emolumento erit. Vbi verò clanculariæ collocutiones non locũ habent in ædibus, bona spes est nullũ ex famulis tã audacem fore, vt adulterum aliquem domina concilìet. Omnino enim à domino audietur, si nefas sit alìter quàm apertè loqui. Profectò in omnib. istis vim inesse scio, ad efficiendum vt aliqua honestè viuat: nihil tamen adeò efficax est, quàm sermo docens de adulterij flagitio. Itaq; dicendũ est vxori, quanta turpitudo, nequitia, & iniustitia sit in adulterio: quantũ vtriq; sexui ignominiæ inurat: quòd omnis bona existimatio de quopiam apud homines hoc scelere amittatur: et quod grauissimum est, liberi nõ solùm spurij, sed per luxum & contumeliam gignantur. Hæc ad eam dicenda sunt, vt vel nomen adulterij exosum habeat, si modo incolumis vitæ tutela sit, nõ autem ingulanda. Loqueris autem huiusmodi cum amplificatione, scitẽs quòd nõ iuuenes solùm peregrinos, sed alia quoq; absurdiora, et nominatu inhonesta mulieres amauerint, vt quod de Pasiphaes amore in taurum fertur. Hæc inquã verba apud vxorẽ facies, sciens quòd nulla arte mulieres superari possint, & quòd ad inueniendos nectendosq; dolos omnium astutissimæ sint. Id si non credis, lege in tragœdijs, quæ fecerint aut machinatæ sint mulieres alienæ Veneris desiderio impulsæ. Hac ratione quidem promouenda est temperantia, & instituenda sunt mulieres, vt discant quæ eas scire decet. Inprimis antẽ ad temperantiam ipsis seruandam conducit, si famuli optimè fuerint instituti, ita vt vos ipsos maximè colant, & magno honore afficiant. Quid enim benignius videretur viro quàm vxor benenola, quæ & nouit & facit omnia, quæ in virum in secunda valetudine fieri decet? Quid optatius, quàm si ægrotantem ipsamet curet? Quòd si bona vel optima fuerit, nullam aliam domi tam bonam & preciosam possessionem inuenio. Atqui par est vt mulier ita sit affecta. Cum nemine enim quàm vxore noctu & interdiu quiescit, nulli alij in ciuitate omnia secreta sua communicas, sed vxori solùm, quam tanti facit, quãti seipsum. Verùm non est appellanda vxor, nisi amica & benenola fuerit, ac te plurimum exhilarauerit: Minimè autem meretur hoc nomen, si talis non sit. * Inprimis verò maritũ desiderio ardebit, quæ liberos ei pepererit, & eum defunctum legitimo luctu ac dolore prosequetur, quem ne parentum quidem iussu deponet.*

† forte ἀλλ'.

* quid sibi æs ὁ μόνος sibi velit.

* forte οἷα.

* addo ὅτων.

* Obscura sunt, & in quibusdam antigraphis nõ habentur.

QVOD BONVM SIT HABERE filios, Sermo CXCIIII.

Ex Io. Stobæo.

Diogenis.

Beatus est, qui & ipse adhuc valet,
Et filios ipsum defendentes robustos habet.
Hæc est, ô mater, possessio pulcherrima,
Et potior diuitijs, si cui sit.
Et liberi boni. Nam etsi moriantur domi,
Sunt tamẽ instar egregij thesauri: ac parentibus
Ornamentum vitæ, quod nunquam relinquit familiam.

Euripidis in Melanippo. *Non Græce tradimus ἀνανπίφευξ.*

Eiusdem in Oeneo.

Quàm nihil est homini fidum præter suam prolem.
Sed lucri causa vel consanguinei mali fiunt.

Eiusdem in Danae.

Mulier: Gratum est hoc solis iubar,
Et amœna visu tranquilla sunt æquora,
Terraq; vernans, & affatim aqua fluens:
Denique multarũ rerum laudes recitare possim:
Verùm adeò egregium visuq; pulchrũ nihil est,
Quàm cùm carentes prole, cuius desiderio maximo tenentur,
Filiorum recèns natorum domi lumen aspiciũt.

Eiusdem in Hercule furente.

Quando fundamentũ generis non iactũ est
Bene, tum filij necessariò infortunati fiunt.

Menãdri in Empleramene.

Quàm bona res est esse alicuius filij parentẽ.

Eiusdem.

O filij, quantum est in philtrũ humana mẽti.

Eiusdem.

Dolorifica res est, si quis homo dives
Nullum habeat domi suæ successorem.

Eiusdem.

Non potest vlla maior esse patri voluptas quàm hæc,
Prudentem atq; temperantem videre aliquem de se prognatum.

Diogenis.

Beatus ille qui fœlix prole fuit,
Nec propter insignes calamitates luxit.

Ex memorabilibus Senec. *al Ionicèn. Platonis in Sympolio.

Lacæna quadã mulieri, quæ ornatũ Ionicũ ei ostendebat, liberos suos vicißim monstranit, inquiens: At meum ornamentũ huiusmodi est.
Hoc modo omne mortalium genus seruatur. Non quòd semper planè vnũ & idem sit, quale diuinũ genus est: sed quia id quod abit senescitq;, aliud nouũ sibi simile relinquit. Ne mireris igitur si vnũquodq; animal fœtũ seu germen suum natura colit. Hoc enim studiũ hic amor cunctis inhæret, genus suum æternum efficiendi gratia.

*διὰ τοῦτο γὰρ πάντα πατρὶ μᾶλλον τέκνα ἐστί.

Eiusdem. Hieroclis.

Quinetiam vnumquodq; animal pro suis fœtibus fortiter dimicat.

In hoc sermone de nuptijs & liberorum procreatione instituto, de multitudine prolis etiam dicendum est. Est enim secundum naturam & consentaneum nuptijs, vt fœtus omnes aut plurimi saltem educentur. Videntur autem complures consilium istud improbare, idq; propter causam non admodum decoram. Præmio enim diuitiarum studio, & quia paupertatem longè maximum malum interpretãtur, ita sunt affecti. Primùm igitur cogitãdum est, quòd nõ solùm auxiliatores nobis, senectaq; nu-

ΟΤΙ ΚΑΛΟΝ ΤΟ ΕΧΕΙΝ ΠΑΙΔΑΣ, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς σύντομος τέτορτος.

Μακάριος ὅστις αὐτὸς ἰσχύων ἔτι,
παῖδας τροφίμους ἐγγαίους ἀλκίμους ἔχει.
Καὶ κτῆμα σοί, ὦ τεκοῦσα, κάλλιστον τόδε,
πλούτου δὲ χρῆσον, τοῦ μὲν, ὠκύτατα πτερύξ,
παῖδες δὲ χρηστοὶ, κἂν θάνωσι δώμασι,
κεἰσὶν ὅ θησαύρισμα, τοῖς τεκοῦσί τε
αἰώνημα βιότου, κοὐ ποτ' ἐκλείπει δόμους.
Ὡς οὐδὲν αἰδρὶ πιστὸν ἄλλο πλὴν τέκνων.
κέρδους ἕνεκα, κἠ ὁ συγγενὴς νοσεῖ.
Γυναῖ· φίλον μὲν φέγγος ἡλίου τόδε,
καλαὶ δὲ πόντου χοὖμὶ ἰδεῖν ὑπήνεμοι,
γῆ τ' ἠρινὸν θάλλουσα, πλήσιον θ' ὕδωρ,
πολλοῦ τ' ἐπαίνου ἐστὶ μοι λέξαι καλῶν
ἀλλ' οὐδὲν οὕτω λαμπρὸν, οὐδ' ἰδεῖν καλὸν,
ὡς τοῖς ἅπασι, κἀπόθεν διδηγμένοις,
παίδων νεογνῶν ἐν δόμοις ἰδεῖν φάος.
Ὅταν δὲ χρηπὶς μὴ κατασληθῇ γένους
ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους.
Ὡς ἀγαθὸν ἐστὶ τοῦτο τὸ ἡμᾶσθαι τινὸς πατρός.
Ὦ παῖδες, οἷον φίλτρον αὖ θεῶν πάρα φρενός.
Ὃ δ' ἐστὶν ὅστις δύτυχεῖ τι τῷ βίῳ,
ἔχει ἔρημον ἀποδόχου τὸν οἶκον.
Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ τούτου πατρί,
ἢ σωφρονοῦντα καὶ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα τῶν ἐξ ἑαυτοῦ.
Ζηλωτὸς ὅστις δύτυχήσει τὸ τέκνοις,
κἀμὴ 'πιπήμοις συμφοραῖς ὠδύρετο.
Ἡ Λάκαινα πρός τινα* Ἰωνικὴν δεῖξαι αὐτῇ τὸν κόσμον, ἀντεπέδειξε τὰ τέκνα, εἰποῦσα· ὁ δὲ ἐμὸς κόσμος τοιοῦτος.

Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται· οὐ γὰρ πάντα τὸν αὐτὸν ἀεὶ τρόπον ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ ἀπιόντι καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπει, οἷον αὐτὸ ἦν. μὴ οὖν θαύμαζε, εἰ τὸ αὐτοῦ ἀποβλάστημα φύσει ἅπαν τιμᾷ. *ἀθανασίας γὰρ ἅμα, καὶ δαιμονίας εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον πάντα αὐτῷ ἡ σπουδὴ καὶ ὁ ἔρως ἐστί). (ὦ αὐτὸς.

Ἀλλὰ μὴν καὶ μάχαιράν τινα πᾶν ζῶον ὑπὲρ τῶν

Εὐδιὰ δὲ τοῖς τὰ γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας πᾶσιν, δηλονότι καὶ ὁ τῆς πολυτεκνίας λόγος. ἔστι γὰρ πως καὶ ἀγαθὸν τῷ γάμῳ τὸ πάντα, ἢ τὰ γε πλεῖστα τῶν γαμουμένων αἱρεῖσθαι. ἀλλ' ἐνίοις οἱ πλείους ἀπέθανον τῇ παραμονῇ, δι' αἰτίαν ἣ μάλιστα φρικώδη. ὑπὲρ γὰρ φιλοπλουτίας, καὶ τὸ πάμμεγα κακὸν ἡγεῖσθαι τὴν πενίαν, τοῦτο πάσχουσι. σωφρονοῦσι μὲν δὴ λογισμῷ, ὡς οὐχ ἑαυτοῖς μόνοις ὑπαρξόμενοι, καὶ γηροβοσκίᾳ καὶ πᾶσης

καὶ πάσης τύχης τε καὶ κινδύνου κοινωνοὺς ἡμᾶς ἡγησάμενοι,
οὐκ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν γονέων ἡμῶν εὐ-
πολλά γε. καὶ γὰρ εὐχαριστίαν ἔχει πρὸς αὐτοὺς ἡ παιδο-
ποιία ὡς, κἂν εἴ τι παθοιμεν ἡμεῖς πρότερον, καταλεί-
πειν ἐκείνοις, αἰὼν ἡμῶν αὐτοὺς γηροβοσκούς. καλὸν γὰρ πάν-
των ἐστὶ σφετέρων ἐκγόνων ἀπολαυστὴν γενέσθαι, καὶ
τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀξιοῦσθαι. ὥστε πρῶτον μὲν εὐ-
χάριστα προάγοιμεν ἂν εἰς γονέας τοὺς ἑαυτῶν, παῖδων ἐπι
μελούμενοι γνήσιους· εἶτα καὶ ταῖς εὐχαῖς τε καὶ σπου-
δαῖς τῶν ἡμᾶς γεναμένων συνεργήσομεν. εὐθὺ γὰρ
ὅτε πρῶτον περὶ τοῦ ἡμετέρου εἶχον γένεσιν, ἀφ' οἵας
ἀρχόμενοι τῆς ζωῆς αὐτῶν εἰς πλῆσιν ἀφίξει τοῦ ἀφ' ὧν
χέω, καὶ παῖδας ἐκ παίδων ἀπολείπεσθαι, καὶ γά-
μων πρόνοιαν, καὶ τῶν ἡμετέρων σπερμάτων καὶ αἰσθή-
σεως. ὅθεν γαμοῦντες μὲν καὶ παιδοποιούμενοι πρόοι-
μεν ἂν, οἷς μέρη τῆς ἐκείνων ἐπιμελείας· τὰ δὲ ἀναλίσκοντα φρο-
νήσαντες, ἐγκόπτοιμεν ἂν αὐτῶν τῇ προαιρέσει. καὶ
μὴν κινδυνώδη πᾶς ἐλλογεῖται, καὶ εὐσταθῶς ἄνδρ,
γάμον ἐκκλίνων καὶ παιδοποίαν, ὧν χρείας κρίνει τοὺς
ἑαυτῷ γονέας, ὡς ἂν σὺν ὀρθοῖς λογισμοῖς περὶ γάμων πε-
ποιημένους. εἶθα δὴ καὶ τῶν ὁμολογίαν φω-
νήσειν ἂν τις ἐπιτῶς. πῶς γὰρ ἂν μάχης πλῆρες ἀπα-
ρες ἡγοῖτο ζῆν, ἢ μηδὲν ἐν ἑαυτῷ, ὡς καθηκόντως εἰς τὸ
βίον ἐκ τοῦ προφανοῦς παρηγμένον, ὃ δὴ * αὐτὸ ἑ-
τέρους ἡγήσαιτο τοῦ ἀδικίαν ἐκπολεμεῖν; ἀλλὰ γὰρ
πρῶτον μὲν ὡς ἔοικεν ἐπιζητεῖσθαι χρὴ, διότι ἡγα-
σάμεθα οὐχ ἑαυτοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δι' ἡμᾶς γενέσθαι μέλ-
ἑπόμενα καὶ ὑπὲρ φίλων τε καὶ συγγενῶν. κεχαρισμένον γὰρ καὶ
τοῦτο ὅτι, παῖδας ὀφθῆναι ἡμῶν ἰδίους, ἀφ' ὧν τε τῶν ἀνοίας
καὶ οἰκειότητα, καὶ δὴ καὶ ἀφ' ὧν ἀσφάλειας. διορ-
μίζεται γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου τοῖς πρὸς ἡκοντας ὁ βίος,
αἰτιολογοῦντας ὅτι πολλῶν ἀγκυρῶν σαλευόντων ναυ-
σίν. ὅθεν χρὴ τὸν φιλοσυγγενῆ καὶ φιλοπάτριον, ἔστιν ἡ πρὸς
γάμον καὶ τέκνα εὐσεβής. πρόδηλον δὲ μάλα καὶ
ἡ πατρὶς ὅτι ἑαυτόν. καὶ ἀεὶ δὴ ἑαυτοῖς ὕπνος, ὡς τῇ
πατρίδι φυτεύοιμεν παῖδας, τῆς μὲν ἡμᾶς προσιού-
μενοι τάξεως, καὶ τῷ καιρῷ παρέχοντες τοὺς ἀφ' ἑ-
ξομένους ἡμᾶς. ὅθεν ὁ μὲν ἱερεὺς ἵνα τῇ πόλει τῇ ἑαυτοῦ
ἱερέας ὀφείλων· ὁ δὲ ἄρχων, ἄρχοντας· ὁ δὲ δημηγόρος,
δημηγόρους· καὶ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ πολίτης πολίτας. καὶ
γὰρ δεῖν χρεὼν μὲν ὅτι καταισθάνεσθαι τῆς χρείας ὅτι-
μοπρατούμενοι τῆς πατρώας· ὅτου καὶ πόλει τῶν
πολιτῶν. ἀλλ' εἰ μὲν ἐν ὀλιγοχρόνιόν τι σύστημα πόλις, ὅ, τε
βίος αὐτῆς καὶ βίου ἀθρόου τοῦ συμμετεῖναι ἐλάμ-
βανεν, ἴσως ἔδει ἀφαιδρεῖν. ἐπεὶ δὲ εἰς πολλὰς ἡλικίας
ἐξικνεῖται, δαίμονι δὲ ἀθανατωτέρῳ κεκοσμῆσθαι, καὶ

tritores, ac omnis fortunæ & casus participes gignamus, non inquam pro nobis ipsis solum, sed etiam pro parentibus nostris multas ob causas. Siquidem procreatio liberorum habet in se gratitudinem erga parentes nostros. Nam si quid fortè nobis ante mortem ipsorum acciderit, filios eis nostri loco ad senectutem ipsorum nutricandam relinquimus. Est autem res egregia, avum deduci nepotum suorum manibus, & omni cura obsequioq; ab ipsis affici. Primùm itaq; gratitudinis officium erga parentes nostros præstabimus, si proli generandæ operam demus: deinde vota & desideria eorum qui nos genuerunt promouebimus. Statim enim à principio cùm generatio nostri ipsis cordi esset, cogitates apud se, cupientesq; genus suum successione quàm longissima propagare, & filios filiorum relinquere, tum nuptiarum, tum procreationis educationisq; nostræ curam habuerunt. Quamobrem si nuptias contraxerimus, & liberis operam dederimus, partem aliquã ipsorum de siderij conficiemus: secus autem animati, voluntatem eorum irritam reddemus. Atqui propemodum dixerim vnumquemque qui sponte, ac sine causa peculiari, nuptias & prolis generationem declinat, parentes suos damnare vecordia, tanquam non iustis rationibus moti nuptias cõtraxerint. Quinetiam quod qui ita sentit, secum ipse pugnet, facilè animaduerteris. Nam quomodo non dissentiret à seipso, qui vita quidem probat, & corpori suo acquiescit, tanquam decenter à parentibus ad vitam promotus sit: à se verò alios generari, improbat? Verùm enimuero perpendendum est, primò quidem, quòd liberos non solùm nobis generemus, sed illis etiam, quorũ opera nos nati sumus: deinde amicis quoque & cognatis. Quippe gratum & istis fuerit, procreatos à nobis liberos intueri, tum propter benevolentiam & familiaritatem, tum propter vitam tutiorem ita, & potentiorem. Firmatur enim hoc pacto vita inter gentiles ac necessarios, similiter vt naues quæ multis anchoris in mari stabiliuntur. Proinde cura de nuptijs & prole suscipienda ad hominẽ cognatis socijsq; fauentem omnino pertinet. Sed etiam patria ad hoc ipsum sedulò nos adhortatur. Nam liberos procreamus non tam nobis ipsis ferè quàm patriæ, successioni nostræ prospicientes, ac exhibentes reip. illos qui in locum nostrum substituantur. Itaq; sacerdos se ciuitati suæ sacerdotes debere sciat, princeps principes, concionator concionatores, denique ciuis ciues. Quemadmodum igitur chorogratæ est illorum, à quibus constituitur, duratio, & exercitui militũ: sic etiam ciuitatis ciuium. Quippe si ciuitas temporaneus quidam cœtus esset, eiusq; vita hominis ætate cõprehenderetur, successione non indigeret: at quoniam

* Lege αὐτῶν

ad multas ætates extenditur, ac si damone ppitio fruatur, longa aliquot secula pdurat, pculdubio nō ꝑsens solum, sed futurū etiā tēpus spectādū est: & natale solū handquaq; solitariū, sed spe posteritatis nostræ innixū relinquere conuenit.

Malonij, An liberi nati educādi sint omnes.

Porrò legumlatores, quib. vnicū hoc institutū est, vt ingrant & dispiciāt quid ciuitati bonum aut malū sit, quid reip. conducat aut obsit, an nō omnes vtilissimū fore ciuitatib. existimarunt, si ciuiū familiæ augeātur: contrà maximè dānosum, si minuantur? Et nullos vel paucos esse liberos ciuibus, inutile: habere aūt prolē, eamq; numerosam, conducibile indicarūt. Quāobrem mulierib. ne abortū facerēt, interdixerūt, non obedientib. aūt pœnā scripserūt: item ne medicamētis sterilitatē inducentibus, & conceptum adimentib. vterentur, prohibuerūt. Eandē ob causam multitudinis liberorū virtiq; sexui præmia, & sterilitatis pœnā statuerunt. Quomodo aūt nos iniustè ac iniquè non faceremus, contra voluntatē legislatorū agentes, diuinorū & Deo charorū hominū, quibus obsequi honestū ac vtile censetur? ageremus aūt aduersus ipsos nostrā liberorū numerositatē imminuendo. Quomodo item hæc facientes in patrios ac indigetes Deos non delinqueremus, & in Iouē gentilitiū? Sicut enim is qui hospites afficit iniuria, Iouem hospitalem offendit: & qui ledit amicos, in Philiū Iouē, id est amicitiæ tutelarem, peccat: ita quisquis erga gentem & familiā suam iniurius est, contra patrios Deos, ac gentilitiū Iouem, iniuriarum in genus proprium censorem, delinquit. Qui autē aduersus Deos peccat, impius est. Atqui educatione numerosæ prolis rem egregiam & vtilem esse intelliget, qui secum æstimauerit, quòd magnis honoribus in ciuitate afficiatur quisquis multos liberos habet, & vicini omnes reuerentia eius moueantur, quodq; potentior sit omnibus sibi æqualibus, qui non aquè multos liberos habuerint. Nā vt potentia maior est viri multitudine amicorū muniti, quàm illius q nullos amicos sibi obstrinxit: ita animirū multo plus potest is cui proles est numerosa, quàm ille cui vel nulla, vel pauca: atque eo magis, quo propinquiores cuique sunt filij q amici. Est aūt operæ pretium animo voluere quale spectaculū sit vir cū prole multa, aut mulier q̄ cum liberorū suorū frequente cœtu spectātur. Haud.n. vel pompam in Deūm honorē celebrādam pulchriorē, vel choreā in templis maiori cum decore constituentiū ipsam aliquis viderit, q̄ cœtū liberorū multorū, qui ante parētes suos p ciuitatē incedunt, aut eos manib. ducunt, aut quomodocūq; circa ipsos obsequè versātur. Quid obsecro pulchrius hoc spectaculo fuerit? Aut quid ipsis parentibus magis exoptandū, cùm alias, tum si probè animati sint? Aut quib. alijs promptiùs vel optares bona diuinitus cōtingere, vel vbicunq; opus esses, auxiliū præstare? εἰς μακρὰς αἰῶνας πόλις, φανερὸν, ὡς ὐ τ παρόντας ἐσχαθαγ δ μόνον, ἀλλὰ κὴ τ μετέπειτα τὴν τε ἰδίαν μὴ πωφορᾶν χώραν ἔρημον, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίσιν ἱδρυμένην τοῖς ἀπὸ τ ἡμετέρων τέκνων.

Οἱ γ νομοθέται, οἷς αὐτὸ τ γίγνεται ἔργον, ζητῆν, κὴ σκοπῆν, τί μὲν ἀγαθὸν πόλει, τί δὲ κακόν· κὴ τί μὲν ὠφελῆ, τί γ βλάπτει ὅ τι κοινόν· ὑγιὲς γ κὴ ὅτι πάντες, συμφορώτατον μὲν τ πόλεσιν ὑπόμισαν ὅ πληθύειν τὸν τ πολιτ οἴκους, * βλαβερώτερον γ ὅ μὴ πολλοῖς κὴ ἀπαιδίαν μὲν ἢ ὀλιγοπαιδίαν τ πολιτ ὑπόλαβον εἶ) ἀλισιτελές· ὅ γ ἔχειν παῖδας κὴ τὰ Δία πολλοὺς ἔχειν, λισιτελές; τ μὲν γ, ἀμβλίσκειν ἀπόπον τ γυναῖξι, κὴ ταῖς ἀφθόνους ζημίαν ἐπιθεῖ. τ δὲ ἀτόκια τοῖς πένησι, κὴ τ κύοσιν εἰρήνην ἀπεμόρξει αὐτάς. τ δὲ πολυπαιδίας ἔπαξαν ἆθλα κὴ ἀνδρὶ κὴ γυναικὶ, κὴ τ ἀπαιδίαν ἐπιζήμιον κατέστησαν. πῶς δ' οὖν οὐκ αὖ ἡμεῖς ἄδικα κὴ παράνομα δράσομεν, ἐναντία δρῶντες τῇ βουλήσει τ̄ν νομοθετ̄ν, θείων κὴ θεοφιλῶν ἀνδρ̄ν, οἷς ἕπεσθαι νομίζεται καλὸν κὴ συμφέρον; δρῶμεν δ' ἂν ἐναντία, τ πολυπαιδίαν τ ἑαυτ̄ν κωλύοντες. πῶς δ' οὐχὶ κὴ εἰς τοὺς πατρῴους Θεοὺς ἐξαμαρτάνοιμεν ἄν, κὴ εἰς τὸν ὁμόγνιον Δία, τῶν προγόνων; ὥσπερ γὰρ ὁ τοὺς ξένους ἀδικῶν, εἰς τὸν ξένιον ἁμαρτάνει Δία, κὴ ὁ τοὺς φίλους εἰς τ φίλιον ὕπτιος ὅστις εἰς ὃ ἑαυτ̄ ἦθος ἀδικεῖ, εἰς τοὺς πατρῴους ἁμαρτάνει Θεούς, κὴ εἰς τ ὁμόγνιον Δία, τ ἐπόπτην τ ἁμαρτημάτων τ τοῖς πατράσιν. ὁ δέ γε τοὺς Θεοὺς ἁμαρτάνων, ἀσεβής. κὴ μὴν ὅτι καλὸν κὴ λισιτελὲς παίδων αἱ ἄφθονοι πολλῶν, μάλιστα τῆς αὐ λογισάμενος, ὡς μὲν ἔντιμος ὁ πολύπαις ἀνὴρ, ὡς δ' αἰδῶ παρέχει τοῖς πλησίον· ὡς γ δύναται πλέον πάντων τ ὁμοίων, αὖ γε μὴ ὁμοίως παίδων δύπορῶσι. καθάπερ γὰρ οἶμαι πολύφιλος, ἀφίλου ἀνδρὸς δυνατώτερος· ὕτω κὴ πολὺ μᾶλλον ὁ πολύπαις, τ ἄπαιδος, ἢ ὀλίγους κεκτημένου παῖδας· κὴ τοσούτῳ τε μᾶλλον, ὅσῳ περ ἐκείνου ἑκάστῳ, ἢ φίλος. ἄξιον γ νοῆσαι, ποῖόν τι κὴ θέαμά ἐστιν αὐτὴ πολύπαις, ἢ γυνὴ σὺν ἀνδράσιν ὁρωμένη τοῖς ἑαυτ̄ν παισίν. ὅτε γὰρ πομπὴν πεμπομένην Θεοῖς, ὕτω καλὴν θεάσαιτ' αὖ τις, ὅτε χορείαν ἁπλῆ ἱεροῖς κόσμῳ χορεύουσαν ὕτως ἀξιοθέατον, ὡς ὅταν παίδων πολλῶν προηγουμένων τὸ πολὺ πᾶσα ἡ ἑαυτ̄ μητρὸς, ἀγαλλομένων τοὺς γονέας, ἢ ὅ τινα ἕτερον πρεπόντων κηδεμονικῶς. τί μὲν τούτου κάλλιον τὸ θέαμα; τί δὲ τ γονέων τούτων ζηλωτότερον, ἄλλως τε καὶ ὀπτῆκες ὦσι; τίσι δ' αὖ ἄλλοις ὕτω προθύμως ἢ σπουδάζοι τὶς ἀγαθὰ παρὰ Θεῶν, ἢ συμπροέξειν αὐτοῖς εἰς ὅ, τι δέοιντο;

OTI

ΟΤΙ ΑΣΥΜΦΟΡΟΝ ΤΟ ΕΧΕΙΝ ΤΕΚΝΑ, ΚΑΙ ΑΔΗΛΟΝ ΕΙ ΙΔΙΑ ΤΟΥ ΕΧΟΝΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Η ΜΗ ΤΟΥ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΑΣ, ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣΟΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

QVOD INVTILE SIT HABERE prolem, & incertum an propria sit eius qui suam esse putat: Item non adoptari oportere: (vel id potius quàm propriam suscipere.) Sermo CXCV.

Ex Io. Stobæo.

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀθλιώτερον πατρός·
πλὴν ἕτερος αἰὴ πλείόνων παίδων πατήρ.

Nihil est miserius patre:
Nisi quis alius forsè plurium liberorum parens fuerit. Menandri.

Ἀμηχανῶ δ' ἔγωγε, κἀπέχω μαθών,
εἴτ' ὦν ἄμεινόν ἐστι γίγνεσθαι τέκνα
θνητοῖσιν, εἴτ' ἄπαιδα καρπώσθαι βίον.
ὁρῶ γὰρ οἷς μὲν οὐκ ἔφυσαν, ἀθλίως·
ὅσοισι δ' εἰσίν, οὐδὲν δυτυχέστερος.
κἀγὼ γὰρ κακοῦ γεγῶτες, ἐξθίζη νόσος.
κἂν αὖ γένωνται σώφρονες, κακὸν μέγα,
λυπῆσαι τὸν φύσαντα, μὴ πάθωσί τι.
Ψυχὴ τέκνα, ὅστις δ' αὖτ' ἄπαιδ' ὢν λέγει
ἥσσων μὲν ἀλγεῖ, δυστυχὴς δ' οὐδαμοῦ.
Ἢ μόνον δεῖ ζῆν, ἢ παίδων γλυκυμόρων
πατέρ' ἀποθανεῖν. οὕτω δ' οὐ ζῶντ' ὀρθῶς τὸν βίον πικρόν.
Δεινὸν δ' ἀκτῆς ἐστιν. οὐδὲ γὰρ κακῶς
πάσχοντα, μῖσος ὢν τέκνοις ἐσγίγνεται.
Μήτηρ μέν τ' ἐμὲ φησὶ τῆς ἐμῆς· αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ οἶδ'· ὑ γὰρ πω τὸν ἐὸν γόνον αὐτὸς αὐέγω.
Ἐστὶ δὲ μήτηρ φιλότεκνος μᾶλλον πατρός.
ἡ μὲν γὰρ αὐτὴ οἶδεν υἱόν, ὁ δ' οἴεται.
Οἷον δ' ἡμᾶς πατέρας παίδων ἦν λύπη,
φόβος, μέριμνα, πέρας οὐδὲν ἴσθι.
Παῦσαι καταρᾶς τῇδε κεκλῆσθαι παῖς,
εἰ καὶ πέφυκά γ'· εἰ δὲ μή, * μείζων βλάβη.
τὸ τοι νομισθὲν τῆς ἀληθείας κρατεῖ.
Ἐγὼ δ' ἄφρων ὢν, ὅστις ἄτεκνος ὢν ὀδύρομαι,
παῖδας γυναίους εἰς δόμους εἰσπήσατο,
τλεὺ μοῖραν εἰς ὃ μὴ χρεὼν παρηγρέφων.
ᾧ γὰρ θεοὶ δίδωσι μὴ φῦναι τέκνα,
ἀχρεῖ' γεγενῆσθαι πρὸς ὃ θεῖον, ἀλλ' ἐᾶν.
Αὐτὸς γὰρ οὐδεὶς οἶδε πῶς ἐγήμετο.
Φερνῖδες οἱ παῖδες. μέγα μὲν κακὸν, εἴ τι πάθοιεν.
εἰσὶ δὲ καὶ ζῶντες φερνῖδες οὐκ ὀλίγαι.
ἡ γαμετὴ χρηστὴ μὲν, ἔχει πικρὰ τέρψιν ἐς αὐτούς·
ἡ δὲ κακὴ, πικρὸν τὸν βίον αἰσρὶ φέρει.
Θεσπέσιον δὲ παίδων πῦρ κέκτησθαι φασὶ γὰρ
χρείαν τινὰ νομίζειν τῶν * δοκιμάτων χρεών.
Τεκνοσφαλὲς σφαλερόν. τὸ μὲν γὰρ ἀπατυχεῖν, ἀγῶνος μεσὴν καὶ φερνῖδος κέκτηται· τλεὺ δὲ ἀπατυχεῖν, ἀνυπέρβλητον ἑτέρην ὀδυνῶν.
Μεμφομένης αὐτῷ τὴν γυναῖκα, ὅτι τὸν υἱὸν ὑ παρεσκεύασε, καὶ λεγούσης ὅτι οὐκ σοῦ εἴη, ἀποπηδήσας, καὶ γὰρ τοῦτο, εἶπεν, ἔξ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑδέν μοι χρήσιμόν ἐστιν.

Nihil est miserius patre:
Nisi quis alius forsè plurium liberorum parens fuerit.
Dubius equidē sum, neq; dijudicare possim, Euripidis in OEnomao.
Virum melius sit progigni liberos
Mortalibus, aut sterili vitam frui.
Istos enim quibus liberi nulli sunt, miseros esse video:
Et contrà illos qui prolē genuerunt, nihilo fœliciores.
Nam si mali fuerint, extrema calamitas est:
Rursus si probi euadant, magnū pariunt malū:
Affligunt enim genitorem, dum ne quid patiantur, metuit.
Siquis imperitus liberos solatium appellauerit, Eiusdem in Andromache.
Ille minùs quidem sentit doloris, ac in medio infortunio fortunatè viuit.
Aut oportet viuere solum ac cœlibem, aut natis iam liberis Menādri in Epiclero.
Mori parentem. Adeò omnis deinceps vita acerba est.
Magna vis est procreationis. Nā neq; si mala Sophoclis in Electra.
Patiatur aliquis, prolē à se genitam odisse potest.
Mater quidē ait ipsius me filiū esse: Ego autē Homeri Odyss. 1.
Ignoro. Nullus enim suū genus per se cognouit.
Mater magis amat liberos quàm pater. Menandri.
Suum enim ipsa filiū certò cognoscit, ille putat.
Patrem esse plurimum habet molestiæ, Eiusdem πρεσβυτικὰ ἢ.
Metus q;, & curas infinitas.
Desine. Satis est huius patris filiū nominari, Sophoclis ἀλλάσσ.
Si modò sum: sin minùs, parū incōmodi fuerit. * forte μείων βλάβη.
Nam opinio pro veritate obtinet.
Hic se stultū fateatur, qui cū antea liberis careret, Euripidis in Menalippe.
Externam prolem ædibus suis accersiuit,
Fatum peruertens contrà quàm oportebat.
Nam cui liberos procreare Dij non cōcesserunt,
Id pati debet, non incusare numen.
Nullus enim per se nouit, quomodo natus sit.
Curas pariunt liberi. Magnum malum si Incerti autoris.
quid humanitus eis accidat.
Viuentes etiam non modicæ curæ causa sunt.
Vxor bona quidem aliquid in se habet incundi:
Mala verò acerbam facit marito vitam.
Adoptatorum liberorum nulla vis est. Na- Euripidis in Erechtheo.
turales etenim
Præstantiores iudicare oportet, quàm eos qui so- * lego δοκιμασίων.
lam existimationem habent.
Periculosa est educatio liberorū. Nam si res Democrid.
bene cedat, multum solicitudinis & curarum
adfert: si malè, alios dolores necessarios parit.
Vxore ipsum accusante, quòd filiū nō admitteret, ac dicente: Atqui ex te natus est: expuens, Aristippi.
Hoc etiam, inquit, ex me, sed inutile mihi est.

Democriti. *Non probo liberorum propagationem: Nam in ipsorum possessione multa magnaq; discrimina esse video, & molestias plurimas: pauca verò iucunda, eaq; tenuia & exilia.*

†forte ἰδιωτικῶν. Eiusdem. *Viro locupleti mea quidem sententia consultius fuerit amici alicuius filiũ sibi adoptare, vtpote talẽ habituro, qualẽ desideraverit. Licet enim eligere p arbitrio, ac talẽ q idoneus esse videatur, & maximè naturã eius referre. Vides quantum intersit: Adoptanti quidẽ filiũ ex plurimis & bonis deligere licebit aliquẽ, cuius ingenio præcipuè delectetur: Gignenti autem ex seipso, multa pericula imminent. Talem nanque oportebit habere, qualiscunq; natus fuerit.*

Eiusdem. *Necessaria videtur hominibus liberorum procreatio, natura quodã instinctu & antiquissima institutione: quod in brutis etiã animalibus manifestũ est. Omnia enim sobolẽ sibi parãt secundũ naturam, quamuis nullã inde sperent vtilitatem. Natum enim fœtum non sine labore educat & nutrit vt potest vnumquodq;, & in minimis etiam pro eo solicitum est: & si quid patiatur, dolet. Talis quidẽ indoles omnium, quæ animam habent: multo maximè verò in homine, vt qui fructũ etiam aliquẽ à prole percipiat.*

†legὸ δεα. * forte μᾶλλον. †malim κρείττονα. PROLEM MASCVLAM PRÆferendam esse, & quòd nothos non minoris facere oporteat, quàm legitimos filios, Sermo CXCVI. Ex Io. Stobæo.

Euripidis. *MVlier egressa paternis ædibus,*
Non amplius est parentum, sed coniugis.
Masculũ verò genus perpetuò manet in ædib.
Deorum paternorum, siue Lariũ, & sepulchrorum limitem honorat.

Menandri. *Filia nubilis, etsi planè nihil loquatur,*
Ipso tamen silentio plurimum de se prædicat.

Euripidis in Iphigenia. Menandri. *Filij columna sunt familiarum.*
Magna fœlicitatis pars est, filius bona mẽte præditus.

Eiusdem in Anepsiis. *Verùm filia laboriosa est possessio patri.*

Eiusdem in Piscatorib. Posidippi in Hermaphrodito. Diphili. *Filia possessio est genitori molesta, & incommoda.*
Filiũ aliquis educare potest, etsi inops fuerit: Filiam verò exponit, quamuis dives fuerit.
Asilia liberamur re difficilis & molesta custodia.

Sophoclis ἀνάδηλα. *Nothus tãtundem valet, quantũ legitimus.*
Omne quod bonum est, genuinam et legitimam habet naturam.

Euripidis in Antigone. *Nothum genus nomen habet culpabile, natura verò æqualis est.*

Eiusdem in Eurysthco. *Frustra mortales sibi cauent à nothis Filijs generandis. Quisquis enim bonus fuerit, Illius natura non corrumpitur nomine.*

Eiusdem in Andromeda. *Ego filios non reprehenderim nothos. Cùm enim legitimis nulla in re sint inferiores, Propter legem malè audiunt quam tu cauebis.*

Οὐ δοκεῖ μοι χρῆναι παῖδας κτᾶσθαι. σπορᾶ γὰρ ὧν παίδων κτήσει πολλὰς μὲν καὶ μεγάλας κινδύνους, πολλὰς δὲ λύπας· ὀλίγα δὲ ταῦτα † δ' ἠλέουτα, καὶ ταῦτα λεπτά τε καὶ ἀθυτέα.

Οὕτως χρήματά ἐστι, παῖδα ποιήσασθαι ἐκ τῶν φίλων ἑμοὶ δοκεῖ ἄμεινον εἶναι· καὶ τῷ μὲν παῖς ἔσται τοιοῦτος, οἷος αὐ βούληται. ἔστι γὰρ ἐκλέξασθαι οἷς ἐθέλῃ, καὶ ὃς ἂν δοκῇ βαπτιδέος εἶναι, καὶ μάλιστα κατὰ φύσιν ἔπεται. καὶ τόδε τοσοῦτον ἀφαιρεῖται, ὅσον ἐνταῦθα. μὲν ἐστι τὸν παῖδα λαβεῖν καταθύμιον, ἐκ πολλῶν ὧν αὐ δεῖ· εἰδέ τις ποιήσεται ἀπὸ ἑωυτοῦ, πολλοὶ ἔνεισι κίνδυνοι. ἀνάγκη γὰρ ὃς ἂν ᾖ φύηται, τοῦτον χρῆσθαι.

Ἀνθρώποισι τῶν ἀναγκαίων δοκεῖ εἶναι παῖδας κτήσασθαι ἀπὸ φύσιος, καὶ καταστάσιός τινος ἀρχαίης. δῆλον δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοισι. πάντα γὰρ ἔκγονα κτᾶται κατὰ φύσιν, οὐκὶ ὠφελείης γε τοσαύτης ἕνεκα· ἀλλ' ὅτων ἡμῖν, παλαιπορῇ, καὶ μέλει ἔκγονον ὡς διώσεται, καὶ ὑπὲρ δίδυκε μέχρι σμικρός· καὶ ἤν τι πάθῃ, ἀνιᾶται. ἡ μὲν φύσις τοιαύτη πάντων ἐστὶ † ὕσα, ψυχὴν ἔχει. τὸ δὲ δὴ καὶ ἀνθρώπῳ * νομίζον ἤδη πεποίηται, ὥστε καὶ ἐπαύρασίν τινα γίνεσθαι ἀπὸ τῶν ἐκγόνων.

ΟΤΙ † ΚΡΕΙΤΤΟΝ ΟΙ ΑΡΣΕΝΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΤΟΥΣ ΝΟΘΟΥΣ ΟΥΚ ΕΛΑΤΤΟΝΑΣ ΧΡΗ ΚΡΙΝΕΙΝ ΤΩΝ ΓΝΗΣΙΩΝ, ΛΟΓΟΣ ΕΚΑΤΕΡΟΙΣ ΕΥΝΕΙΚΗΣΕΣ ΕΚΤΟΣ.

Γυνὴ μὲν ἐξελθοῦσα πατρῴων δόμων,
ἃ τῶν τεκόντων ἐστίν, ἀλλὰ τῶν λέχους.
Ὃ δ' ἄρσεν ἔσπε' ἐν δόμοις ἀεὶ μένει
Θεῶν πατρῴων, καὶ τάφων ὑμᾶς ἔσω.

Θυγάτηρ ὑπάγαμος, κἂν ὅλως μηδὲν λάβῃ,
ἀφ' ὧν σώσασ', πλέξα τοῦτ' ἀεὶ λέγει.
Στύλοι γὰρ οἴκων, παῖδες εἰσὶν ἄρσενες.
Εὐδαιμονίας τοῦτ' ἐστὶν, ὑγιὲς ὧν ἔχειν.
Ἀλλὰ θυγάτηρ κτῆμ' ἐστὶν ἐρῳδὸς πατρί.
Χαλεπόν γε θυγάτηρ κτῆμα, καὶ δυσοξεθίζον.
Υἱὸν γεφύρεις, κἂν πένῃς τις ὢν τύχῃ·
θυγατέρα δ' ἐκτήσῃ, κἂν ᾖ πλούσιος.
Κόρης ἀπαλλαττόμεθα, παμιεῖς πικρῶς.
Ὁ δὲ νόθος τοῖς γνησίοις ἴσον σθένει.
ἄπαν δ' ὅτῳ χρῆσθ' γνησίαν ἔχῃ φύσιν.
Οὐ νομίζω μεμπτὸν ὄνομ', ἡ φύσις δ' ἴση.
Μάτην δὲ θνητοὶ τοὺς νόθους φεύγουσ' ἄρα
παῖδας φυτεύειν. ὃς γὰρ αὖ χρηστὸς φυῇ,
ὑπὸ τοῦτον αὐτοῦ τὸν φύσιν ἀφαφθείρῃ.
Ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.
τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὕστερος εἶ,
νόμῳ νοσοῦσι, * ὥς σε φυλάξασθαι χρεών.

ΠΕΡΙ ΝΗΠΙΩΝ, Λόγος ἑκατοστὸς ἑβδομηκοστὸς ἕβδομος.

Ἄρες τι φίλε χοῦρε ὁμήλικες, ἄρτες ἑταῖροι
ἴσχνι σὺν ἐμοὶ θέλοισι, δάμαλία καὶ βοτάναι.
Φείδου τᾶν ἀρνῶν, φείδου λύκε τᾶν ἐριφωμᾶν,
μηδ' ἀδικῇς μ', ὅτι μικρὸς ἐὼν πολλοῖσιν ὀμάρτεω.
Τὸ γὰρ ἔψαι δὲ σὺ βροτοῖσι πολλάκις
πλείω πορίζει φίλτρα τᾶς φύσας τίκτα.
Τίς δὲ οὐχὶ χαίρει ἱππίοις ἁρμάσιν;
Τέκνον, μὰ σύ γε μηδὲς ἀπ' αἰθερίων ἁμίσσης
ἡλίκης ἥπις σε τεκοῦσ' ἐφόρησε
τίκτον ἀπὸ ζωᾶς, φοβερὰς δὲ ὠδῖνας αἰέτλαν,
εἰς φάος ἐρχόμενον. λαβὲν δὲ θὴν χείλεσι πρῶτα
μαστὸν θηλάζομεν. † λευκῷ δέ σ' ἔθρεψα γάλακτι.
Ἦ χαλκαίω μοι μίτω, † ἢ κύ, θρίω παίζει·
ἢ ταῖσι μηλοβόιθης ἄμματ' ἐξάπλων
τᾷ κεστεῖ μοι τὸν γρόνθα λωβᾶτω.
Δεῦτ', ὦ τέκνα, ὦ τριετηρὶς ὅσον πλέξον θάλαμος,
ὦ πολλὰ τέρψαντ', οὐδὲ λυπήσαντά πω,
μητέρα τε παρακαλέζεσθε, καξάρτασθέ μευ,
βύσασθ' ἀθύρτα; παίζετ', ὦ νέαι φρένες.
ὡς ἔστιν ἡμῖν τοῦτ' ἔαρ πρωτὸς βίου.
ἄζηρ δὲ λύπα, φερτὶς θ' ἁδῶς ὁμῶς.
Ταχ' αὖ παρέσ' ἀγκάλαισι, καὶ τέρποις ἐμοῖς
πηδῶν ἀθύροις, καὶ φιλήμασιν ὄχλον
ψυχᾷ ἐμᾷ κτήσαιτο. τοῦτο γὰρ βροτοῖς
φίλτρον μέγιστον αἱ ξυνουσίαι πάτερ.
Ὦ παῖ γλυκὺ παθὸς δυτυχέστερος,
τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος, καὶ γλυκὺ αὖθ' ἁμοῦ κακός.
καί τοι σε καὶ νῦν τοῦτό γε ζηλῶν ἔχω,
ὅθ' ἥκεις τοῦδε τᾶν δὲ ἐπαμθαίνῃ κακῶν.
ὡς τᾶν φερτὴν γὰρ μηδὲν ἥδιος βίος,
ἕως τὸ χαίρειν, καὶ τὸ λυπεῖσθαι, μάθῃς.
Ἀλλ' οἵδε παῖδες οὐκ ἔχουσι πεπαυμένου
φρένησι, μᾶλλον δ' οὐδὲν εἰσορῶμενοι
κακῶν. πάρα γὰρ φερτὶς οὐκ ἀλγῶν φίλᾳ.

DE PVERIS, Sermo CXCVII. Ex Io. Stobæo.

Callimachi.

Æquales tibi sunt agni charè puer, & agni socij
Tecum in grege numerantur, * daulia & herba.
Agnis parce lupe, & meis parcito hœdis,
Nec me offendas, quia parum ego magnũ gregem sequor.

* Daulia, id est, cornix Gellius scribit. Theocritus in Bucolicis.

Euripidis in Medea.

Ipsa educatio inter homines frequenter
Maiorem vim amoris excitat, quàm ipsa generatio prolis.
Quis non gaudeat puerilibus ludis?
O fili, ne tu matris mentum amputaueris,
Qua soles trecentos te gestans
Fili sub zona, & graues parturigines tuli
Te prodeunte in lucem: ac prima suauem labris
Adhibens papillam candido lacte te enutriui.
* Aut aream ille muscam, aut ollam lusitat:
Aut scarabeos funiculis vinciens
E stuppa contortis negotium sensi facessit.
Adeste, ô pueri, ô quantum fas est plurimum amati,
O iucundissimi, & minimè molesti,
Apprehendite matrem, & à me pendete.
Libet ne ludere? Ludite, ô pueriles, animi.
Est enim vobis hæc ætas totius vitæ ver.
† Cum pubertate enim vnà molestia curaq; pubescunt.
Fortasis ad vlnas & pectus meum
Saltitans lusitabit, & basiorum frequentia
Cor meum sibi conciliabit. Hinc enim inter mortales
Maxima vis amoris est, ex tali conuictu pater.
Fili mi, vtinam patre fortunatior euadas,
Cætera verò similis, & malus non fias.
Atqui nunc etiam hac parte fœlicem te iudico,
Quandoquidem nihil præsentium malorum intelligis.
Nam nihil sapiendo iucundissima vita est:
Donec quid sit gaudium, et quid tristitia discas.
At isti pueri iam à ludo trochi desinentes
Procedunt, materna non æstimantes
Mala. Mens enim puerilis dolorem nescit.

Ex Ilio. Stobæo.

* Daulia, id est, cornix Gellius scribit. Theocritus in Bucolicis.

Euripidis in Medea.

Eiusdem in Anger. Euphorionis.

† Ἀλλ' ἀτὰρ ὁ ἄρσην ἀλλὰ θῆλυς ἔφυ.

† Vel, Cum adolescentia simul adolescunt.

Euripidis in Danae.

Sophoclis in Aiace.

Euripidis in Medea.

ΟΤΙ ΧΡΗ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ καθηκούσης τιμῆς καταξιοῦσθαι καὶ τὸ τῷ τέκνων, καὶ εἰ τὸ ἅπασιν αὐτοῖς πειστέον, Λόγος ἑκατοστὸς ὀγδοηκοστὸς ὄγδοος.

QVOD LIBEROS HONOREM debitum præstare parentibus oporteat, & an per omnia eis obedire conueniat, Sermo CXCVIII. Ex Io. Stobæo.

Οὐδὲν τὸ αἰθέρωσι παῖδες καὶ μᾶλλον ἄμεινον
ἔπλετ', ὅσις ὅσιος, Κύρνε, μέμηλε δίκης.
Ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίῳ σέβει,
οὗτος καὶ ζῶν καὶ θανὼν θεοῖς φίλος.

Nihil inter homines patre & matre præstantius
Habetur illis, ô Cyrne, qui sanctam curant iustitiam.
Quisquis in vita sua parentes colit,
Hic & viuus & defunctus Dys charus est.

Theognidis.

Euripidis in Heraclidis.

Ibidem. *Nihil est tam honorificum liberis,*
* Hic Versus non extat in codicibus impressis. *Quàm bono & honesto genitore esse natos,*
Et debitum honorem parentibus offerre.
Eiusdem in Erechtheo. *Nihil est genitrici sua prole suauius.*
Amate matrem, ô liberi, nonenim est amor
Vllus huiusmodi, & qui suauius ametur.
Clement. *Parentum gratia mori honestum est.*
Dionysius. *Tu qui à parentibus enutritus es,*
Merito similem eis gratiam retribues.
Antiphanis. *Quisquis erubescit adhuc in illa ætate*
Apud suos parentes, haud equidem malus est.
Nam qui quod fieri in patrem conuenit, non facit,
Hic omnes Deos contemptui habet.
* Δυλεῖν. *Patrem enim vincere, dedecus est:*
Victo autem gloria paratur victorialis.
Philemonis. *Peperisti me, ô genitrix, vtinam liberis tuis*
Fruare fœliciter, ita vt mereris.
Iulij, ex carminibus in Bacchum & patricidas scriptis. *Cadmum assumens Agaue misera exibat*
Patrem suum tremente m: gestabat autẽ ipsum humeris
Confectum senio, et onere premebatur honesto.
Sophoclis in Antigone. *Nisi pater esses, dicerem te non rectè sapere.*
Pythagoræ in aureis carminibus. *Parentes honora, & qui genere tibi proximi sunt.*
Agathonis. *Quàm iucunda res est parenti obedire libe-*
Alexid. 2. *Non volui matrem deserere, (ros.*
Sed omnium primam seruare. Nam rectè intelligentibus
Ne diuina quidem matri præferenda sunt.
Vnde antiquissimus ille conditor nõ imperitus,
Matris adem consecrauit, non manifestò declarans,
Cui ûsnam, sed rem ex nomine coniectandam relinquens.
Menandri. *Hoc vnum pudet me Clitophon, patrem*
Non sustinebo intuerι
Iniustè: cæterafacilè perficerem.
Euripidis in Alcmæone. *Persequitur Deus piacula parentum, (vel, in parentes.)*
Diphili. *Si tibi iustiora quàm pater loqui videar,*
Mihi ipsi iniurius & impius sum,
Vt qui genitorem meum molestia afficiam, non amore prosequar.
Timoclis. *Quicunq, patrem timet ac reuereτur,*
Hic in bonum ciuem euadet procul dubio,
Et hostibus incommodare poterit.
Menandri. * *for.* γηγένεσθαι. *Non difficile est patrem agnoscere, quoniam*
Qui maximè amat, idem ob minima iracitur.
Euripidis in Archelao. *Necesse est filios parentum verbis obedire.*
Sophoclis in Œdipo. *Suauissimum est liberorum oculos intueri.*
Homeri Odyss. 1. *Non audis quantam gloriam sibi diuus Orestes peperit*
Apud omnes homines, occiso illo qui patrem eius interfecerat?
Euripidis. *Iustum est vt liberi iuuent parentes.*

Οὐκ ἔστι παισὶ τοῦτο κάλλιον γέρας
ἢ παῖδες ἐσθλοὶ κἀγαθοὶ πεφυκέναι,
* κἠτῶν τεκόντων ἀξίαν τιμὴν νέμειν.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν μεῖζον ἢ παῖδες τέκνοις
ἐρᾶν τε μεῖζες, παῖδες, ὡς οὐκ ἔστ' ἔρως
παιδὸς δίκαιος, οἷος ἡδίων ἐρᾶν.
Γενναίων ἔκφυσις κατῳκισμὴν καλήν.
Αὐτὸς δὲ φαφεὶς τῶν φυτευσάντων ὕπο,
καλῶς τὸν αὐτὸν ἔφανον ἀμοιβῖσι νέμεις.
Ὥσπερ σὶ ἐρυθρὰ τηλικοῦτος ὢν ἔπι,
πρὸς τοὺς ἑαυτῶ γονέας, οὐκ ἔστι κακός.
ὅστις γὰρ * ὁμόλογόν τι μὴ ποιῇ πατρὶ,
πάντων αὖ ὅστ' κατιφρόνησι τῶν Θεῶν.
τὸ γὰρ πατρὸς κρατεῖν μέν, αἰσχύνῃ φέρει,
πατρὶ δὲ δόξα νικητήριος.
Εἴτικές με μήτηρ, καὶ γλυκεῖά σοι τέκνων
ὄνησις, ὥσπερ καὶ δίκαιον ἔστι σοι.
Κάδμον σὶ ἁρπάσαν τλήμονα δεξιλέξαν Ἀγαυὴ
ὁν πατέρα ἔφασκε. φέρεν δέ μιν ὤμοις,
γήρᾳ κεκμηκὼς καλῶ σὶ ἐκαμώστο φόρτῳ.
Εἰ μὴ πατὴρ ἦς, εἶπον ἄν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν.
Τούς τε γονεῖς τίμα, τούς τ' ἄγχις' ἡλικιώτας.
Ὡς ἡδὺ τῶν φύσαντι πείθεσθαι τέκνα.
Οὐκ ἠξίωσα καταλιπεῖν τὸν μητέρα·
σωφρονεῖν δὲ σώζειν. τοῖς γὰρ ὀρθῶς εἰδόσι,
τὰ θεῖα μείζω μηδὲν οὐκ ἔστιν ποτέ.
ὅθεν ὁ σοφὸς οὐκ ἀπαιδεύτους ἔχων,
ἱδρύσατ' ἱερὸν μηδενὸς, ὃ δύξας σαφῶς,
ποίας ἐάσας σὶ ἀσυνέσεις εἰς τέχνας.
Αἰσχύνομαι τὸν πατέρα Κλειτοφῶν, μόνον
αὐτὸν λείπειν οἰκεῖον· ὃ δυσπόσμην
ἀδίκως τὰ σὶ ἄλλα ῥᾳδίως χρώσομαι.
Τὰ τῶν τεκόντων ὡς μετέρχεται θεὸς μιάσματα.
Εἰ τῶ πατρὸς δόξαιμι χρηστὸν σοι λέγειν,
ἐμαυτὸν ἀδικῶ, κοὐκέτ' εἰμὶ δύσβουλος,
ὅτι τὸν κατασταίνοντα λυπῶ, κοὐ φιλῶ.
Ὅστις φιλεῖται τὸν πατέρα, καὶ αἰσχύνεται,
οὗτ' πολίτης ἀγαθὸς ἔσται τῷ λόγῳ,
καὶ τοὺς πολεμίους δυσάμενος κακῶς ποιεῖ.
Μηδὲν ἀδικεῖν τὸν πατέρα * γηράσκοντ', ὅτι
ὁ μὲν γὰρ ἀγαπῶν δι' ἐλαχίστ' ὀργίζεται.
Γαρεῖς σὶ αἰὰν καὶ παισὶ πείθεσθαι λόγῳ.
Τὰ τῶν τεκόντων ὄμματα πᾶσιν βλέπειν.
Ἢ οὐκ ἀΐεις ὅσον κλέος ἔλαβε δῖος Ὀρέστης
πᾶσιν ἐπ' ἀνθρώποις, ἐπεὶ ἔκτανε πατροφόνα;
Δίκαιον τοὺς τεκόντας ὠφελεῖν τέκνα.

* Ἢ πά-

*Η" τί πλέον εἴη παῖδας αἰθέρος πάτερ,
εἰ μὴ 'πὶ τοῖς δυνοῦσιν ὠφελήσομεν;
Ῥᾴδιος βεβαιοῦν τοῖς φερνῶσι σώφρονα,
καὶ τὰς τεκούσας καὶ φυτεύσαντας τρέφειν.
Γένοιτό μοι τὰς χάριτας ἀποδοῦναι πατρί.
Νόμος γεγράφασιν ἰσοθέους τιμὰς νέμειν.
Ἀλλ' εἷς, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἔσαι νόμος,
ὃ μὴ οὐ πατρὶ καὶ φίλῃ νέμειν δοῦ,
καὶ τῷ δικαίῳ, καὶ τύχαν τὴν σὴν χάριν.
τίρνω δὲ τὴν φύσαντα τὴν πλούτου βροτοῖς
μείλιαν, ὀείλω τοῦτο καὶ σὺ μὴ φθόνει.
κείνη γὰρ ἔξέβλαστον. ἥδε αὖ εἰς ἀνὴρ
γυναικὸς αὐδήσαιμι, ἀλλὰ τὴν πάλαι.
Ζεὺς δὴ ἐφορᾷ γενέων ὁπόσοι πίσυνοι θέμιστας,
ἠδ' ὅσοι οὐκ ἀλέγουσιν ἀναιδείᾳ θυμὸν ἔχοντες.
καὶ τοῖς μὲν σώφρων τε καὶ ἤπιος ἐσθλὰ δίδωσι·
τοῖς δὲ κακὰ φρενέων νεμεσίζεται ὑβριστῆσι.
δίναι γὰρ κεῖ γαίαν ἐερχόμεναι εἰσὶ τοκήων.
Ἐγὼ δέ, ὃ μὲν μέγιστον ἄρξομαι λέγειν.
ἐκ τῶδε σώφρονα πατρὶ πείθεσθαι χρεών·
παῖδας νομίζειν ταῦτὸ τοῦτ' εἶναι δίκαιον.
Βούλου γονῆς σωφρόνως ἐκ τιμῆς ἔχειν.
Βεβαιοτέραν τὴν φιλίαν ἕξει σὺς τοὺς γονῆς.
Δίκης χαλεπὸς μῦθος, σὺς γονῆς μήνιν πάλαι.
Θεὸς μέγιστος τοῖς φερνῶσιν οἱ γονῆς.
Γονέων δὲ ἀμελεῖν, ὅτε θεὸς, ὅτ' αὖ θέσπις ξύμβουλος ὢν ἔχων ποτὲ θυμοῖ· αὖ σοφὸς σοφὸν. φερνῶσαι δὲ χρὴ σὺς θεῶν θεραπείας τιόντι σωφρόνιον αὖ γενόμενον, εἰς τὰς τῶν γονεώτων τιμὰς τε καὶ ἀτιμίας ὀρθῶς ξυντεταγμένον. νόμοι σὺς θεοὺς ἀρχαῖοι κεῖνται
* πᾶσι δίχα. τοὺς μὲν γὰρ τῶν θεῶν ὁρῶντες, σαφῶς πεμῶμεν· τῶν δὲ εἰκόνας ἀγάλματα ἱδρυσάμενοι, ὡς ἡμῖν ἀγάλλοισι καὶ σφ' ἀψύχοις ὄντας, ἐκείνους ἡγούμεθα τοὺς ἐμψύχους θεοὺς, πολλῷ μᾶλλον τοῦτ' εὐνοίας χάριν ἔχειν. πατὴρ ὧν ὅτῳ καὶ μήτηρ, ἢ τούτων πατέρες ἢ μητέρες ἐν οἰκίᾳ κεῖνται χειμάλιοι ἀπειρηκότες γήρᾳ, μηδεὶς * ἄγαλμα ἡγείσθω ἄγαλμα αὐτῷ ποτε τοιοῦτον ἐφέστιον ἵδρυμα ἐν οἰκίᾳ ἔχων μᾶλλον κύριον ἔσεσθαι· ἐὰν δὲ κῇ τῷ πονηρῶς ὀρθῶς αὐτὸ θεραπεύῃ ὁ κεκτημένος.
Σὺ δὲ δὴ σὺς Διός, ὦ Εὐθύφρων, ὅτι σοὶ ἀκριβῶς οἴει βεβιῶσθαι σὺς τῶν θεῶν ὅπη ἔχει, καὶ τῶν ὁσίων τε καὶ ἀνοσίων, ὥστε τούτων οὕτω σοφῶς ἐχόντων, ὡς σὺ λέγεις, οὐ φοβῇ δικαζόμενος τῷ πατρὶ, ὅπως μὴ αὖ σὺ ἀνόσιον σὺς σὲ ἔργα τυγχάνῃς σὺς ἄγων.
Τοιούτους χρὴ σὺς τοὺς γονῆς, οἵους αὖ βούλοιο σὺς σαυτὸν γενέσθαι τοὺς ἑαυτῷ παῖδας.

Quid est, ô pater, cur hominibus liberi nascantur,
Nisi in aduersa fortuna feramus opem?
Sermone breui probos ac modestos filios
Erga suos parentes uti decorum est.
Vtinam dignas possim parentibus referre gratias.
Lex iubet parentibus honores diuinis æquales præstari.
Verùm scitote, nunquam mihi legem aliquam impedimento fore,
Quo minùs, ô genitrix, per omnia tibi gratifi-
Iustitia simul tuique partus gratia. (cer,
Amo autem genitorem mortalium omnium
Maximè: quod mihi expressè dicenti non inuideas.
Nemo enim qua sit prognatus
Muliere gloriatur, sed quo patre.
Iupiter inspicit illos, qui colunt intra parentum,
Et qui negligunt pra animi impudentia.
Ac illis quidem benignus & mitis bona largitur:
His verò infensus indignatur per furias.
Sunt enim vehementes in terra parentũ furiæ.
Ego id quod maximum est incipiam dicere
Hinc primùm, parentibus obedire liberos,
Hoc ipsum iustitiam esse existimare oportet.
Parentes in primis honoribus afficias.
Parentes amato quàm constantissimè.
Cum parentibus causam agens & litigans insanis, ô miser.
Parentes magnum sunt numen prudentibus.
Parentes negligere, nec Deus, nec homo mentis compos alicui unquam consulet. Sed quod de cultu Deorum ignorare non oportet, id rectè dictum ad honorandos parentes proœmium erit.
Leges de Dijs antiquæ apud omnes dupliciter positæ sunt. Nempe alios Deorum cernentes, eos ipsos quos cernimus, colimus: alios verò non videmus quidem, sed eorũ imagines fabricamus, easq; licet inanimes dum honoramus, Deos ipsos viuentes existimamus ob id maximè nobis benevolos ac propitios fore. Cuius ergo pater, aut mater, vel horum parentes senio confecti, quasi thesaurus quidam domi existunt: is putet nunquam aliud sibi tale simulacrum, magisq; efficax domui suæ affuturum: si rectè, vt decet, ab eo colitur.
Túne per iouem, ô Euthyphron, sic te sincerè diuina, sancta, & profana quomodo se habeant, scire præsumis, vt ijs ita peractis, quemadmodum inquis, haud formides ne patrem tuum necis accusans profanum aliquid aggrediaris?
Talem erga parentes te præsta, quales se tibi tuos liberos exhibere optares.

Sophoclis: aliàs Euripidis in Alcmæone.
Sophoclis in Acrisio.
*for. τιδῶ.
Chæremonis.
Menandri.
Euripidis.
Orphei.
Euripidis in Alope.
Philemonis.
Chæremonis.
Menandri.
Platonis lib. 11. Legum.
*παρὰ πᾶσι.
*διανοεῖτο πεῖ ἄγαλμα αὐτῷ τοιοῦτον ἐφέστιον ἵδρυμα ἐν οἰκίᾳ &c.
Platonis in Euthyphrone.
Isocratis ad Demonicũ.

Anaximenis. *Ille sui genitoris apprimè amator est, qui operam dat vt patrem sine vlla molestia plurimum exhilaret. Quid enim iustius quàm generationis & disciplinæ autores mutuis beneficijs demereri?*

Æliani ex varia histo-ria. *Olympiade octogesima prima ÆEtnam igne fluxisse aiunt, quo tempore Philonomus & Callias Catanæi, patres suos apprehensos per mediam flammam extulerunt, spretis opibus reliquis: quamobrem auxilium diuinitus ipsis collatum est. Ignis etenim currentibus ipsis ea parte diuulsus est, qua ingrediebantur.*

Eiusdem. *Adolescens quidam Eretricus Zenonem audiuit tam diu, donec virilem ætatem attigit: postea reuersus Eretriam, interroganti patri quidnam sapientia tanta temporis mora didicisset, respondit se demonstraturum: nec multo post id præstitit. Nam indignante patre, & tandem verberibus eum afficiente, ipse quietus & tolerans, hoc se didicisse dixit: nempe facilè sustinere parentis sui iram, & non ægrè ferre, nec indignari.*

Platonis in Epist. ad Dionis familiares. *At patrem vel matrem per vim cogere nefas esse arbitror, nisi propter morbum mente alienatos. Quòd si suo quodam more viuant, qui mihi nequaquam probetur, neque infensus aduersarer frustra monendo, neque rursus blandiendo ijs assentarer, adiumentũ ad eas suppeditans cupiditates, quibus ego si indulgerem, viuere nolim.*

Socratis. *Pittacus, filium admonens ne cum patre in iudicio litigaret, his verbis vsus est: Si patre iniquiora dixeris, damnaberis: sin æquiora, vel obistud damnari dignus es.*

Patri quamuis ingrato, sicut legi austera, mos tamen gerendus est.

Plato cùm vidisset quendam erga patrem suum fastuosius agere, Non desines, dixit, adolescens illum contemnere, cuius gratia alium sapere vis?

Ex Aristonis similibus. *Qui nunc ex philosophia omnes reprehendunt, idq; facere à parentibus incipiunt, non secus affecti sunt quàm nuper empti canes, qui non solùm alios, sed etiam domesticos allatrant.*

Ex Aristoxeni Pythagorici sententijs. *Post Deos & dæmones plurimi facere oportet parentes atq; leges, non simulatè, sed fideliter se ipsis accommodantem: in patrijs consuetudinibus & legibũ perseuerando: licet paulo deterioribus alijs fuerint.*

Ibid. lib. 4. *Demum viuentium cultus parentum, quibus fas est prima & maxima debita omnium antiquissima debitorum persoluere. putare enim quisque debet, omnia qua possidet, eorum esse qui genuerunt & educarunt, ita vt illis hæc omnia pro viribus ministrare debeat,*

Οὗτος γὰρ μάλιστα πάντων φιλοπάτωρ ἐστίν, ὅστις ζητεῖ δι' ὅ τι μηδὲν λυπήσας τὸν πατέρα, πλεῖστ' αὐτὸν ὠφελήσαι· αὖ. τί γάρ ἐστι δικαιότερον ἢ τοὺς γλυκίστους καὶ παιδίας αὐτοὺς ὄντας αἰτιεργατεῖν;

Πρώτη καὶ ὀγδοηκοστῇ ὀλυμπιάδι, φασὶ τὴν Αἴτνιλω ῥυῆναι. ὅτε καὶ Φιλόνομος καὶ Καλλίας οἱ Κατανᾶοι τοὺς ἑαυτῶν πατέρας ἀφάμενοι, διὰ μέσης τῆς φλογὸς ἐκόμισαν, τῶν ἄλλων κτημάτων καταφρονήσαντες, αἰθ' ὧν καὶ ἀμοιβῆς ἔτυχον τῆς ἐκ τῶν θεῶν. ὃ γὰρ τοι πῦρ θέοντων αὐτῶν, διέῤῥηξεν, καθ' ὃ μέρος ἐπεφοίτων παρεγίνοντο.

Μέγαρικοι Ἐρετρικὸν παρεσκεύαζον Ζήνωνα πλείονος χρόνου, ἕως αὐτὸν εἰς ἄνδρας ἀφίκετο. ὕστερον οὖν εἰς τὴν Ἐρετρίαν ἐπανῆλθε, καὶ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἤρετο, ὅ, τι ἄρα μάθοι σοφὸν ἐν τῇ τοσαύτῃ διατριβῇ τοῦ χρόνου. ὁ δὲ δείξειν, ἔφη· ἐν γὰρ εἰς μάχην αὐτὸν ἔδρασι τοῦτο. χαλεπήναντος δὲ αὐτῷ τοῦ πατρὸς, καὶ τέλος πληγὰς ἐντείναντος, οὐδὲν ἡσυχίαν ἀγαγών, καὶ ἐγκαρτερήσας, τοῦτο, ἔφη, μεμαθηκέναι, φέρειν ὀργὴν πατέρων, καὶ μὴ ἀγανακτεῖν.

Γονέας δὲ ἢ μητέρα οὐκ ὅσιον ἡγοῦμαι παρεξιάζεσθαι, μὴ νόσῳ τοῦ διαφορουμένους ἐγκύρους. ἐὰν δέ τινα καθεστῶτα ζῶσι βίον, αὐτοῖς μὲν ἀρέσκοντα, ἐμοὶ δὲ μή, μήτε ἀπειθάνεσθαι νομίζοντα, μήτε δὴ κολακεύοντά γε ὑπηρετεῖν αὐτοῖς, πληρώσοις ἐπιθυμιῶν ἐκποδίζοντα, ἃς αὐτὸς ἀσπάζομαι οὐκ αὐτὸς θέλοιμι ζῶν.

Πιττακὸς τὸν καλούμενον υἱὸν καὶ πατρὶ διαφέρεσθαι, εἶπε πρὸς τὸν υἱόν· εἰ μὲν ἀδικοῦντα μέλλεις λέγειν τὸν πατέρα, κατακεισῇ· εἰ δὲ δικαιότερα, διὰ τοῦτο αὐτὸς ἄξιος εἶ κατακεισθῆναι.

Ἀγνώμονι πατρὶ καθάπερ αὐστηρῷ νόμῳ συμπεριενεκτέον.

Γλάκων θρασυνόμενον ἰδών τινα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· ὦ παῖ, μιεφάκιον, εἶπε, τοῦτο καταφρονῶν, διὸν μάλα φρονεῖν ἀξιοῖς;

Οἱ ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας πάντας ἐλέγχοντες, καὶ ἀπὸ τῶν γονέων ἀρχόμενοι, παραπλησίως ἔχουσι νεωστὶ κύνες, οἳ μόνον τοὺς ἐν οἰκίᾳ ὑλακτοῦσι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔνδον.

Μετὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, πλεῖστον ποιεῖσθαι λόγον γονέων τε καὶ νόμων, μὴ πλαστῶς, ἀλλὰ πιστῶς δεικνύντα ἑαυτὸν πρὸς ταῦτα θεραπεύοντα τῷ ἐμμένειν τοῖς πατρίοις ἔθεσί τε καὶ νόμοις, εἰ καὶ μικρῷ χείρω τῶν ἑτέρων εἴη.

Γονέων δὲ μετὰ τοὺς τιμᾶν ζώντων, ὡς ἔθος, ὀφείλοντα ἀποτίνειν τὰ πρῶτά τε καὶ μέγιστα ὀφλήματα χρεῶν πάντων προσοῦτα. νομίζω δὲ ἃ κέκτηταί τις ἔχει, πάντα εἶναι τῶν θρεψαμένων, πρὸς ὃ παρέχειν αὐτὰ εἰς ὑπηρεσίαν ἐκείνοις κατὰ δύναμιν

πᾶσαν,

πᾶσαν, αἰχμὴν ἀπὸ τῆς ὑσίας, δλύτερα τὰ τῦ σώμα-
τος, τείτα τὰ τῆς ψυχῆς ἀποτίνοντα δλιείσματα, ὅτι-
μελείας τε καὶ ὑπὲρ τοκέων τῶν ἐκείνων παλαιὰς ὅτι νέοις
δλιφθείσας, ἀποδιδόντα καὶ παλαιοῖς τὸ τῶν γήρα σφό-
δρα κεχρημένοις. τῶν δὲ πάντα βίον, ἔχειν τε καὶ ἐκπε-
κέναι χρὴ τοῖς αὐτῶν γονέας δύφημίαν ἀμφιφερόντως.
δλότι κύφων καὶ πλείονων λόγων, βαρυτάτη ζημία. πᾶσι γὰρ
ὅτισκηπτος τοῖς τοιαῦτα ἐπάρδη, δίκης Νέμεσις
ἄγγελος. θυμικωτάτοις γὰρ ὧν ὑπτίκειν δεῖ, καὶ ἀποπιμπλᾶ-
σθαι τὸν θυμὸν, εἰάν τε ἐν λόγοις, εἰάν τε ἐν ἔργοις δρῶσι τὸ
τοιῦτον, συλλογιζόμενα, ὡς εἰκότως μάλιστα πατὴρ μὴ δο-
ξάζων ἀδικεῖσθαι θυμοῦται αὐ ἀμφιφερόντως. πλοῦτο-
σάντων δὲ γονέων, ταφὴ μὲν ἡ σωφρονεστάτη, καὶ λίτη-
μός τε ὑπαίρεσις τὸν εἰδισμένον ὄγκον, μήτε ἐλλείποντα,
ὧν οἱ τοκοπάτορες τοὺς αὐτῶν θηκὰς ἐπήσαν. τάς
τε αὖ κτὶ ἑαυτῶν τῶν ἤδη τέλος ἐχόντων ὡσαύτως ὅτι-
μελείας τὰς κόσμον φερούσας ἀποδιδόναι. τὸ δὲ μὴ πα-
ραλιπεῖν μηδαμῶς ἐκδιελεγχῆ παρεχόμενον, τῦτο μάλι-
στα ἀεὶ προσβλέπειν, δαπάνης τῆς διδομένης ὑπὸ τύ-
χης, τὸ μέτριον τοῖς κεκμηκόσι νέμοντα. Ταῦτα οὖν ποι-
οῦντες, καὶ κτὶ ταῦτα ζῶντες ἑκάστοτε ἕκαστον, τὴν ἀξίαν
τῶν δὲ Θεῶν, καὶ ὅσοι κρείττονες ἡμῶν κεκμηκότα, ἐκ ἐλ-
πίσιν ἀγαθὰς διάγοντες τὸ πλῆσον τῦ βίυ.

Οὔτε λέξαι δεῖ κακὸν γονέας, ὅτε ἔρξαι· πείθεσθαι
δὲ μικροῖσί τε καὶ μεγάλοισι γονεῦσιν. ἐν πάσῃ δὲ ψυχῆς
τε καὶ σώματος τύχῃ, καὶ τῶν ἔξωθεν, καὶ ἔν τε εἰρήνῃ καὶ πολέ-
μῳ, καὶ ὑγιείᾳ, καὶ πλύτῳ καὶ ἀπορίᾳ, καὶ δόξῃ καὶ ἀδοξίᾳ, καὶ δι-
δώτησι καὶ ἀρχῦσιν, ὁμοίως δεῖ καὶ φεύγειν μηδέποτε
πείθεσθαι δὲ μόνοις καὶ μανίᾳ. πεπυμμένα γὰρ ταῦτα καὶ
χρήγυα τοῖσιν δυσεβέσιν. εἰ δέ τις γονέας ὑπερφερόντως,
ἰδίᾳ κακῶν ταύτῃ καὶ ζώσῃ καὶ θανύσῃ ἁμαρτία πρὸς
θεοῖσι γράφεται, ὑπό τε αἰθερίων μισέεται, καὶ ὑπὸ
γῆν μὴ τῶν ἀσεβῶν ἐν τυτίῳ τῷ χώρῳ δι' αἰῶνος κα-
κοῖσιν ἀπολωλὼν ὑπὸ δίκης καὶ τῶν ἑτέρων Θεῶν, οἵ τύ-
πτειν ὅτισκηποι ἐτάγησαν τῶν τρηγμῶν. πεῖν γὰρ καλὴ
ὄψις γονέων. καὶ ἡ τούτων ἄψις καὶ θεραπεία, ὁκόση σὺν
ἡλίῳ, σὺν πρώτων ἄστρων, τὰ θεσπεσίως ἐναφάμενος ἀμ-
φιχορεύῃ, καὶ εἴ τι ἄλλο δοκεῖ τις χρῆμα μεῖζον εἶναι, † καὶ
ζωείλιον ἐόντων. δοκέω δὲ μὴ Θεὸς φερτέον, ὁκότε τῦτο
ὁρίσοι μεγόλωμον. καὶ ζῶντας οὖν καὶ ἀποιχομένους σέ-
βεσθαι χρὴ, καὶ μηδέποτε αἰπλεσαίνειν. ἀλλ' ἤν τι ἀγνοῶσι
ἰῦσαι, ἢ ἀπάτῃ, παρηγορεῖν καὶ διδάσκειν, ἐκφρόνειν δὲ
μηδαμῶς. μείζων γὰρ ἁμαρτία καὶ ἀδικία αἰθερίων ὐκ
αἰῦ γένοιτο, ἢ εἰς πατέρας ἀσέβεια.

Νεανίας τις, οὗ ὁ πατὴρ φιλοσοφεῖν βουλόμενον
ἐκώλυεν, ἤρετο αὐτὸν ὧδέ πως· ἆρά γε, ὦ Μυσώνιε, χρὴ

primùm quidē externa bona, deinde etiam corporis, postremò quæ ad animū pertinent, hæc omnia videlicet mutuo data persoluens, & procuris doloribusq; priscis parentū, in senectā recentes reddens, quando maximè indigent. In verbis quinetiā per totā vitam parentes venerari maximè decet. Leuium enim volatiliumq; verborū grauissima imminet pœna. Nā omnibus præposita est Nemesis iudicij angelus, huiusce modi omnium cōsideratrix. Oportet itaq; iratis animūq; explentibus cedere, seu verbis siue rebus id faciant, non ignorantes patrē iure admodū filio valde succēsere, si quādo ab eo iniuriā sibi fieri arbitretur. Mortuis verò parentibus monumenta decentissima, quæ temperatissimè structa. Neq; cōsuetā magnitudinē oportet excedere, neq; minora illis facere, quæ maiores genitoribus suis struebant. Annuas quoq; curas defunctorū, quæ ornamentū afferunt, instaurare decet, et nona quotidie repetita memoria seu q; parentes summopere honorare, impēdio moderatè pro fortuna vtētes. Si hæc seruabimus, vitamq; semper ita agemus singuli, digna à Dijs cæterisq; natura nostra superioribus, omnibus præmia reportabimus, plurimum bona cum spē viuentes.

Mali quicquam parentib. nec dicto neq; facto exhibere oportet: sed obedire cuiuscunq; conditionis fuerint. Item in quacūq; corporis, animi, rerúmve externarum fortuna, in pace, bello, sanitate, morbo, diuitijs, paupertate, gloria, infamia, siue priuatis, siue in magistratu constitutis parentibus, adesse ipsis oportet, nec vnquā deserendi sunt: obediendumq; tantum non etiam insanis. Hæc enim sapienter & rectè fieri à pijs hominibus existimantur. Contemptus autem parentum, peccatis genus eiusmodi est, quod in viuis simulatq; defunctis diuinitus damnatur, ab hominibus odio habetur, & sub terra in loco impiorum vnà cum reliquis improbis perpetuò punitur à iustitia & infernalibus Dijs, qui his rebus inspiciendis destinati sunt. Honestissima enim est, imò diuina parentum facies. Et aspectus caltusq; eorum tanti fieri debet, quanti nec Solis sit, neque omnium siderum, quæ gratissimas cœlis choreas constituunt: aut si qua alias istis maior à quoquam æstimatur. Deos equidem arbitror, si contemni parentes viderint, haudquaquam id esse toleraturos. Quamobrem & viuos & mortuos colere par est, nec vnquam eis contradicere. Verùm si quid ignorent, morbi aut animi deceptionis vitio, consolari atq; docere oportet: odisse nequaquam. Maius enim inter homines peccatum admitti nequit, quàm ergo parentes impietas.

Periſtiones Pythagoræ ex Iſ. lib. de mulieris harmonia.

† Locus apparet corruptus.

Iuuenis quidam, quem pater philosophandi cupidum prohibebat, Musonium interrogauit his ferè verbis: An, ô Muſoni,

Muſonij. An per omnia obediendū parentibus.

per omnia obsequendum parentibus, aut in aliquibus rebus id non faciendum est? Cui ille respondit: Parère quidē vnumquenq; suis parentibus, decorum videtur, & abs me commendatur. Sed quidnam sit parère, videamus: aut primùm potiùs, quid sit immorigerum esse, & quis inobediens dispiciamus: postea verò melius videbimus, quid sit obedire. Age si pater, qui medicus non est, neq; salubrium & contrariorum peritus, filium ægrotantem aliquid facere iusserit ceu conducibile, quod tamen noxium sit & inutile, ac ipsum ægrum huiusmodi esse non lateat, dicetúrne filius non obtemperare ac inobediens esse, nisi iussa fecerit? Non equidem videtur. Item si ipse pater alicuius morbo laborans vinum aut cibum intempestiuè petierit, vt quibus assumptis ægritudinem auctura sit: filius autem id sciens non exhibuerit, patrine immorigerum ille est? Nemo hoc dixerit. Et multo minus illum quis inobedientem appellauerit, qui patrem anarū habens, ab eo furari, aut depositio fraudare quempiam iussus, non exequitur imperata. An non putas aliquos esse patres, qui filijs suis talia imperent? Ego certè quendā noui adeo sceleratum, vt filij, quem formosum habebat, pulchritudinē vendere ausus fuerit. Quod si hic adolescentulus à patre venditus, & missus ad turpe facinus, contradixerit, neq; fuerit, an potiùs inobedientem eum, aut castū & sobrium esse dicemus? Sed fortè huiusmodi ne interrogari quidem merentur. Nam contumacem esse, & non parère, conuicium ac opprobrium est: non facere autem ea quæ non facienda sunt, laudem meretur, non dedecus. Itaq; siue patris, siue magistratus, seu domini præceptis mala, iniusta, vel turpia imperantis, non obsequens quis fuerit, nequaquam inobediens est, vti etiam neque iniustè, neque perperam facit. Verùm ille duntaxat immorigerus est, qui bene honestè vtiliterq; imperata negligit, & nō obtemperat. Talis igitur est inobediēs. Morigerō autē illi contrarius, et contrario modo affectus est. Is autem hoc nomine appellandus erit, qui obtemperat et vltro obsequitur recta monenti. Quamobrem et parentib. suis tum demū aliqs obedit, cū sponte facit quæ ipsi rectè iusserint. Ego sanè illū qui quæ decent et cōducunt fecerit, quānis sine iussu parētum, morigerū parentibus esse dixerim. Quòd autem iure ita sentiam, hinc colligere potes. Qui facit quæ pater vult, patrísque voluntatem sequitur, patri obedit: faciens autem quæ oportet & potiora factu sunt, voluntati patris obsequitur. Quónam modo? Quoniam parentes omnes liberis suis proculdubio bene volunt: benenols autem cùm sint, ea fieri ab ipsis volunt, quæ decora proficuáque sunt. Quisquis igitur agit conuenientia & vtilia,

πεῖσθαι τοῖς γονεῦσιν, ἢ ἔστιν ἃ μὴ ποιητέον αὐτῶν; καὶ ὁ Μυσώνιος· πείθεσθαι μὲν, ἔφη, μητρὶ ἢ πατρὶ τῷ ἑαυτοῦ ἕκαστον, φαίνεται καλόν, καὶ ἐπαινῶ ἔγωγε. τί δέ τοι τὸ πείθεσθαι ἐστί, θεασώμεθα· μᾶλλον δὲ τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, εἰθ' ὕστερον ὀψόμεθα, τὸ πείθεσθαι ὁποῖόν τί ἐστι. Φέρε δή, εἰ τῷ νοσοῦντι ὁ πατὴρ οὐκ ὠνιαζόμενος, ἀνὴρ ἔμπειρος ὑγιεινῶν τε καὶ νοσερῶν, προστάττοι τι ὡς ὠφέλιμον, τὸ δὲ εἰς βλάβερὸν καὶ ἀσύμφορον, καὶ μὴ λανθάνοι τὸν νοσοῦντα τοιοῦτον ὄν, ἆρά γε μὴ πειθήσοι ὁ παῖς τῷ πατρί; ὁ δὲ προστάξειν, ἀπειθής τε καὶ ἀπιθὴς ἔστι; δῆλον ὅτι ἔοικε. τί δὲ, εἴ τις ὁ πατὴρ νοσῶν αὐτὸς οἶνον ἢ ἔφιλε αὐτῷ τοῦτο καὶ ἥδετο, μᾶλλον εἰ λάβοι τοῦτο νοσοῦντι μεῖζω ποιήσει, ὁ δὲ παῖς τοῦτο εἰδὼς μὴ διδοῖ, ἆρά γε ἀπειθεῖ τῷ πατρί; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. καὶ πολύ γε τούτου ἧττον εἰκῇ ὀνομάζοιμι, εἴ τις ἀπειθῆ ἐπιτάττοντι, ὅστις πατέρα φιλοκάρδη ἔχων, κελεύοντος ὑπ' αὐτοῦ κλέπτειν, ἢ τοῦ καταθήκην ἀποστερεῖν, οὐχ ὑπουργεῖ τῷ προστάγματι. ἢ οὐκ οἴει σὺ τινας εἶναι πατέρας, οἳ τοιαῦτα τοῖς ἑαυτῶν παισὶ προστάττουσιν; ἐγὼ μὲν οἶδά τινα οὕτω πονηρὸν, ὅς γε υἱὸν ἔχων ὡραῖον, τοῦτο ὥρᾳ ἀπέδοτο αὐτοῦ. εἰ οὖν εἰκῇ ὁ μειράκιον ὂν πεπραμένον, πεμπόμενον ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦτο τὸ αἰσχύνης, αὐτέλεγε, καὶ οὐκ ἀπῄει, πότερον ἀπειθὴς αὐτῷ μειράκιον ἔφαμεν εἶναι, ἢ σωφρονεῖν; ἢ οὐδὲ ἐρωτᾶν τοῦτό γε ἄξιον. καὶ γὰρ δὴ ὁ μὲν ἀπειθῶν καὶ ὁ ἀπιθὴς, λοιδορία ἔστι καὶ ὄνειδος· ὁ δὲ μὴ προστάττῳ ἃ μὴ χρή, οὐκ ὄνειδος, ἀλλ' ἔπαινος. ὥστε εἴτε παῖς, εἴτε ἀρχόμενος, εἴτε καὶ ὑπὲρ Δία δεσπότου προστάγματι μὴ ὑπουργεῖ τις κακὰ προστάττοντος, ἢ ἄδικα ἢ αἰσχρὰ, οὐκ ἀπειθὴς ὑδαμῶς, ὥσπερ ὑδὲ ἀδικεῖ, ὑδὲ ἁμαρτάνει. ἀλλ' οὗτος ἀπειθὴς μόνος ὁ τῷ δέοντι καὶ καλῶς καὶ συμφερόντως προστατομένων ἀφεστηκὼς καὶ παρανόων. ὁ μὲν οὖν ἀπειθὴς, τοιοῦτός τίς ἐστιν. ὁ δὲ πειθὴς, ἔχει μὲν εὐαπόπλως τοῦτο, καὶ ἔστιν εὐαπόπλος. εἰπὲ δή μοι, ὁ τῷ τὰ προστάγματα παραπεμπτικὸς κατήκοος ὤν, καὶ ἑπόμενος ἑκουσίως, οὐχὶ πειθὴς. ὅταν καὶ γονεῦσι τοῖς ἑαυτοῦ τότε πείθηταί τις, ὅταν χρησὰ παραινούντων αὐτῷ, ταῦτα προστήσῃ ἐκών. ἐγὼ μὲν τοι καὶ μὰ παραινούντων τῷ γονέων, προστήσῃ τις ἃ χρὴ, καὶ συμφέρει αὐτῷ, φημὶ τοῦτον πείθεσθαι τοῖς γονεῦσι. καὶ ὅτι ὀρθῶς φημὶ, σκόπει ὅτῳ. ὁ γὰρ δὴ προστάττων ἃ βούλεται ὁ πατὴρ, καὶ τῇ βουλήσει τοῦ παιδὸς ἑπόμενος, πείθεται οἰμωγῇ τῷ πατρί. ὁ δὲ προστήσων ἃ δεῖ, καὶ χρήσιμον ὄντι, τῇ βουλήσει ἕπεται τοῦ παιδός. τίνα δ' ὅπου; ὅτι πολλοὶ τῶν γονέων οἱ γονῆς δύνοῦσι δήπου τοῖς ἑαυτῶν παισὶν, δύνοῦντες δὲ βούλονται ἃ χρὴ καὶ συμφέρει προστίθεσθαι ὑπ' αὐτῶν. ὅστις οὖν προστίθεται τὰ προστάγματα, καὶ τὰ συμφέροντα,

προστίθεται

πρᾶτε ταῦτα ἃ βούλονται οἱ γονῆς. ὥστε πείθεται τοῖς γονεῦσι ταῦτα ποιῶν, κἂν μὴ τῷ λόγῳ κελεύωσιν αὐτὰ πρᾶξαι οἱ γονῆς. τοῦτο δὴ μόνον πρόσκοπον σκόπει, ὅπως βούλῃ πείθεσθαι τοῖς γονεῦσιν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προστασσομένων, εἰ καλὸν καὶ συμφέρον ὂν μέλλῃ πρᾶξαι ὅστις, ἕτερον δὲ ὑδὶ, ὡς αἰ ὑπάρχῃ τοιοῦτον οὗ θὲς τὸ πρᾶττοντος αὐτὸ, πειθόμενος τοῖς γονεῦσι. μὴ τοίνυν σύ γε δείσῃς, ὦ νεανίσκε, ὡς ἀπαιδήσας τῷ πατρὶ, αἰ ἃ μὴ προσήκει δρᾶν κελεύοντος τοῦ παιδὸς ἀπέχῃ τῶν ταῦτα δρᾶν, ἃ δὲ προσήκει ἀπαγορεύοντος, ταῦτα μὴ δρᾶν. μηδέ σοι προφασιζέτω τὸ ἁμάρτανον ὁ πατὴρ, ἢ κελεύων τι τῶν πρακτέων μὴ καλῶν, ἢ ἀπαγορεύων τι τῶν καλῶν. εὐδηλία γὰρ αἰσχύνη σοι, τὰ μὲν δοῦ προστατόμενα ὑπηρετεῖν. καὶ τοῦτο μοι δοκεῖς, κἀγὼ αὐτὸς ἀγνοῶ. ἔσκεψαι αὐτὸ ἐν τοῖς παιδικοῖς ἐν μουσικοῖς, ἐάν τινος οὐκ ἐπαίοντος μουσικῆς προστάτου χρῄζῃ ἁμάσσοντος τὴν λύρην, ἢ ὀπτιζόμενον γράμματα οὐκ ὀπτιζόμενος κελεύῃ σε γράφειν, καὶ ἀναγινώσκειν μὴ ὡς ἔμαθες, ἀλλ' ἑτέρως. ὑδί γε αὖ ὀπτιζόμενον κυβερνᾶν, οὐκ ὢν κυβερνητικὸς κελεύῃ σε κινῆν τὸ πηδάλιον ὡς ἂ προσήκει, ἃ προσέξεις αὐτῷ. τί οὖν ταῦτα μὴ ταύτῃ ἔχει; αἰ δέ σε κωλύῃ φιλοσοφεῖν ὁ πατὴρ εἰδότα καὶ ἀκηκοότα, ὁποῖόν τι φιλοσοφία ἐστὶν αὐτὸς ἀγνοῶν, ἆρά γε προσεκτέον αὐτῷ, ἢ μεταδιδακτέον μᾶλλον αὐτὸν, ὡς ἂν δοῦ σοι σχολῆς; ἐμοὶ μὲν οὕτω δοκεῖ. τάχα μὲν οὖν τις καὶ λόγῳ χρώμενος μόνῳ, πείσειεν αὖ τ' αὐτὸς αὑτῷ πατέρα δίκαιος ἂν, ἢ προσήκειν φιλοσοφίας, αἴ γε μὴ τέλεον ἦν σκληρὸς τὴν φύσιν ὁ πατήρ. εἰ δ' οὖν μὴ πείθοι τῷ λόγῳ, μηδὲ ἔποιτο· ἀλλὰ τά γε ἔργα πρᾴως τὰ τοῦ παιδὸς ὑπάξει αὐτὸν, εἰ φιλοσοφεῖν τῇ ἀληθείᾳ ὁ παῖς. ἔσται γὰρ δὴ φιλοσόφων, προθυμότατος μὲν θεραπεύειν τὸν πατέρα θεραπείαι ἅπασαι· κοσμιώτατος δὲ καὶ πρᾳότατος, ἐν τῇ συνουσίᾳ ἥκιστα φίλεις ὤν, ἢ φίλαυτος, καὶ ὅτε προπετὴς, ὅτε παροξύνης, ὅτ' ὀργίλος. ἐπὶ δ' ἐγκρατὴς μὲν εἴη αἰγλώσσης, γαστρὸς, ἀφροδισίων, καρτερικὸς δὲ πρὸς τὰ δεινὰ καὶ τοὺς πόνους. καὶ νοῆσαι μὲν ὅ, τι καλὸν ἱκμώτατος· ἧκ ὑπερβαίνων δὲ τὸ φαινόμενον καλόν. ὅθεν καὶ τῶν μὲν ἡδέων ὑφήσεται τῷ πατρὶ πρώτων ἑκών· τὰ δὲ ὀπτίονα προσκτήσεται αὐτός. τοιοῦτον δῆτα ὑὸν τίς μὲν οὐκ ἂν ἔχειν ἐύξαιτο τοῖς Θεοῖς; τίς δαὶ ἔχων οὐκ ἀγαπήσει; εἰ δὲ αὐτὸν ὑπάρξειν αὐτῷ ζηλωτὸν εἴη καὶ μακαρισὸν πατέρα, πρὸς τοῖς δοῦ φρονοῦσι πᾶσιν. εἰ δ' οὖν, ὦ νεανίσκε, καὶ τοιοῦτος ὤν, ὁποῖος ἔσῃ πρώτως αἴ γε ἀληθῶς φιλοσοφῇς, ὑχ ὑπάξῃ τὸν πατέρα τὸν σὸν, οὐδὲ πείσῃς ὀπτιβέπειν σοι καὶ συγχωρεῖν ταῦτα πρᾶξαι, ὁκφνο λόγισαι. ὁ πατὴρ ὁ σὸς κωλύσει σε φιλοσοφεῖν· ὁ δέ γε κοινὸς ἁπάντων πατὴρ ἀνθρώπων τε καὶ Θεῶν Ζεὺς

ea quæ parentes volunt, agit. Itaque parentibus ista faciens obtemperat, etsi parentum verbis iussus non fuerit. Proinde solum hoc illi qui parentibus obedire volet, ubique consideretur, an quod agit, honestum & utile sit, tanquam si tale fuerit, statim is à quo agitur, parentibus obediat. Quocirca ne time adolescens, ne patri fias immorigerus, si vel indecorum quid præcipiente ipso non facias, vel prohibente honesta, facere pergas. Nam pater in istorum neutro prætextus peccandi tibi esse debet. Non enim cogeris malè imperata exequi. Sed neque tu mihi videris hoc ignorare. Nam in Musicis institutus haud sustineres patrem, Musicæ imperitum, & lyram inepiè pulsari iubentem. Neque si te gubernandi peritum ipse inscius clauum monere perperam præciperet. Hæc igitur si ita se habent, num patre philosophari te prohibente, qui nosti & audiisti quid philosophia sit, quod ipse ignorat, obediendum ei? an potiùs alter docendus est, quòd non rectè tibi præcipiat? Mihi profectò id videtur. Fieri enim posset vt sola oratione pater persuadeatur de philosophia dignam opinionem concipere, nisi planè duro fuerit ingenio. At si verbis non adduci queat: filij saltem opera omnino ei persuadebunt, si modò filius verè philosopheiur. Talis enim omnibus officijs parentem colet: modestissimus & perbenignus erit, minimè contentiosus in colloquio, non sui nimium amans, præceps, turbulentus, iracundúsque non erit: continebit linguam, gulam, & libidinem: fortis & patiens erit in rebus terrorem aut dolorem parientibus. Honesta omnia commodissimè trutinabit: item ea quæ specie huiusmodi esse videntur. Quocirca patri quæ iucundiora sunt libenter omnia concedet: laboriosa ipse præ illo suscipiet. Talem sanè filium quis non diuinitus sibi dari optauerit? Et quis præsentem non diligeret, vt propter quem apud omnes rectè sapientes, fœlices & beati patris existimationem habiturus sit? Quòd si tamen adolescens patrem tuum non adduxeris, neque persuaseris vt te sinat hæc studia exercere: siquidem talem te præbueris, qualis omnino futurus es, si rectè philosopheris, sic tecum cogita: Pater tuus philosophia tibi interdicit: at Iupiter communis hominum Deúmque pater

iubet ac hortatur. Præceptum enim & lex eius, iubet hominem iustum esse, probum, beneficum, temperantem, magnanimum, dolores ac voluptates superare, ab omni inuidia, fraude, insidijsq; purum esse: in summa, bonum esse hominem, diuina lex præcipit. Bonum autem & philosophum esse, non differunt. Ergo cùm patri obediendo hominem sequuturus sis, philosophando autem louem, sine dubio philosophandum tibi potiùs est, quàm non. Sed fortè dices: Coercebit me pater, & inclusum à philosophiæ studio prohibebit. Forsan hæc faciet, non tamen inuitum te à philosophia arcebit. Non enim manu aut pede, neque reliquo corpore philosophamur, verùm anima: nec illa quidem tota, sed exigua eius parte, quam vocamus mentem. Hanc Deus in munitissima sede locauit, ita vt neque visu, neque aliter queat percipi, & extra omnem vim sita, libera suique arbitrij sit. Præcipuè autem si bona fuerit anima, pater te prohibere nõ poterit, quin vtaris mente, aut opportuna non cogites, probes honesta, improbes turpia: & illa eligas, hæc declines. Hoc faciens, mox philosophaberis, neque pallium tibi sumendum, neque sine tunica degendum, nec alenda coma, denique nullo modo publica consuetudo deserenda. Licet enim & hac philosophos decipere, at non in ipsis sita est philosophia, sed in rectè sapiendo, & meditando.

Perapeli Pythagoricicx libro de Parentibus. Est autem paraphrasis verborum Platonis l. 11. de Legibus.

Parentes negligere neq; dæmon, neq; hominum quisquam, qui vel mediocriter sapiat, vnquam cuiquam consuluerit.

Quapropter existimandum est, nullum apud Deos magis honorandum simulacrum habere nos posse, quàm patres & auos senio confectos, matrésque similiter. Nam si quis muneribus & honoribus parentes exhilarat, Deus bona rependit. Nisi enim Deo cura essent parentes, minimè eos super filijs precantes exaudiret. Mirabilius profectò & augustius parentum simulacrum nobis, quàm inanimes quæque imagines, videri debet. Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis & ornantur, pro nobis orant, & optima dona nobis imprecantur: quando despiciuntur, contrà. quæ verò anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos, cæteroſq; huiusmodi rectè se gerit, is ad Deos sibi conciliandos simulacrorum omnium optima possidet. Omnis igitur qui sapit, colat et veneretur: & timeat parentum preces & execrationes, multas illarum sæpe euentu comprobatas sciens. Cùm autem hæc ita natura constituta sint. Prudentibus quidem & modestis mortalium seniores parentes et aui pro magno quæstu

καλόν ἐστι καὶ προσῆκον καὶ πρόσταγμά τε θεῖον καὶ νόμος ὄστις, τὸν ἄνθρωπον εἶ) δίκαιον, χρηστὸν, ἀνεργητικὸν, σώφρονα, μεγαλόφρονα, κρείττω ἡδονῶν, φθόνου πάντὸς καὶ βασκανίας ἀπάσης καθαρεύοντα. ἵνα δὲ συντόμως εἴπω, ἀγαθὸν εἶ) καλόν τὸν ἄνθρωπον ὁ νόμος ὁ τοῦ * Θεοῦ. τὸ δέ γε εἶ) ἀγαθὸν, τῷ φιλόσοφον εἶ) ταυτόν ἐστιν. εἰ δὴ τῷ πείθεσθαι πατρὶ, τῷ ἀνδρὶ φίλῳ ἕπεσθαι μέλλεις, εἰ δὲ φιλοσοφοίης ᾧ Διὶ δῆλον ὡς φιλοσοφητέον σοι μᾶλλον, ἢ οὔ. ἀλλὰ τὴν Δίκην εἴρξει σε ὁ πατὴρ, καὶ κατακλείσας ἕξει, ἵνα δὴ μὴ φιλοσοφῇς. ταῦτα μὲν τοιοῦτον ἴσως, τῷ δέ γε φιλοσοφεῖν, οὐκ ἀπειρξει σε μὴ βουλόμενον. ἃ γὰρ χρὴ, ἢ ποδὶ φιλοσοφοῦμεν, οὐδὲ τῷ ἄλλῳ σώματι· ψυχῇ δὲ, καὶ ταύτης ὀλίγῃ μέρει, ὃ δὴ καλοῦμεν διάνοιαν καὶ νοῦν. ταύτην γε μὴν ἐν ἐχυρωτάτῃ ἵδρυσεν ὁ Θεὸς, ὥστε ἀόρατον εἶ) καὶ ἄληπτον, καὶ αὐτεξούσιον πάσης ἐκτὸς, ἐλευθέραν καὶ αὐτεξούσιον. ἄλλως τε ἐὰν τύχῃ ὖσα χρηστὴ, οὐ δυνήσεταί σε κωλύειν ὁ πατὴρ, ὅτε χρὴ σοφίᾳ, ὅτε ἃ χρὴ σοφίζεσθαι, ὅτε ἀφίστασθαι τῶν αἰσχρῶν, καὶ ἅπτεσθαι τῶν καλῶν, μὴ ἀφίστασθαι δὲ τῶν αἰσχρῶν· οὐδὲ αὖ τὰ μὲν αἱρεῖσθαι, τὰ δὲ ἐκκλίνειν. ταῦτα μὲν οὖν ποιῶν, εὐθὺς φιλοσοφοίης αὖ, καὶ οὔτε τρίβωνα πάντως ἀμπίσχεσθαι δεήσει σε, οὔτε ἀχίτωνα διάξειν, οὐδὲ κομᾶν, οὐδὲ ἐκβαίνειν τὸ κοινὸν τῶν πολλῶν. πρέπει μὲν γὰρ καὶ ταῦτα τοῖς φιλοσόφοις· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ τὸ φιλοσοφεῖν ἐστιν, ἀλλ' ἐν τῷ φρονεῖν ἃ χρὴ καὶ ᾗ χρὴ διανοεῖσθαι.

Γονέων ἀμελεῖν οὔτε δαίμων, οὔτε ἄνθρωπος σὺν νῷ τινὶ σύμμετρον, ψυχὰς κεκτημένος ὁπηοῦν ἅμα.

Διόπερ οὐδὲν αὖ * θεῶν ξόανον, ἢ ἱερὸν ἔχειν ἡμῖν ἐν χρεμάτων κτήσει πατέρων ἢ καὶ προπατόρων γέρα παρεμφαίνει, ἢ καὶ μητέρων τὴν * ἰδίαν δυάδα μιμεῖσθαι. ὅταν γὰρ ἀγάλληται τιμαῖς καὶ τιμῇς τοὺς γεννήτορας, ἀγαθὰ πίθηται Θεός. καὶ γὰρ ἂν μὴ ἐπάκροος ἔπεται αὐτῷ. σεμνὸν γάρ τι καὶ θεῖας φύσεως πεπαιδευμένον ἀμεῖψαι τὸ τῶν φυτευσάντων ἵδρυμα ὄστις, καὶ ζώντων πολὺ μᾶλλον, ἢ τῶν * ἀμυδρῶς τῶν ἱδρυμάτων. τὰ μὲν γὰρ καλλωπίσματα καὶ λαμπυριζόμενα ὑφ' ἁμέων ἐκείνοις συμβύχει ἡμῖν δωτῖνας ἀγαθάς· σκυβαλιζόμενα δ', τἀναντίον. τὰ δὲ ἀμφοτέρων τῶνδε ἔρδει. ὥστε αἴκα δοίντως τις χρῆται πατρὶ καὶ μητρὶ, καὶ προπάτορι, καὶ ὅλως τοῖς ὁμοιορύσμοις, πάντων ποτὶ θεοφιλῆ μοῖραν πεπάσεται ἀγαλμάτων κυριώτατα. πᾶς δὴ νοῦν ἔχων τιμάτω καὶ σεβέτω καὶ διδέτω γονέων ὐχὰς ἢ κατάρας, εἰδὼς πλεῖστα πλειοτάκις ὀπτιλέας συμβεβηκυίας. τούτων ὧν ὅτως φύσει διακεκοσμημένων, τοῖς μὲν ἐμφρόσι καὶ κοσμίοις τῶν θεῶν † ἑρμῆ προσῳμένοις γεραλέοι

Pythagoras apud Isocrat. * περὶ τῶν τιμιώτερον

* αὐτὰ.

* ἀμύχων.

† ἑρμᾶν.

γηραλέοι ζῶντες μέχρι τῆς ἐσχάτης βιοτῆς, καὶ ἐφέροντες αἰζηοῖς νέοις πόθοι, † ῥωμαλέοι ψυχῇ σφόδρα ποθητὸ ἐόντες ἀεὶ δ' πολλὰ εἰδέμεν. τοῖς δὲ φλαύροις καὶ ἀσπετέοις δ' μάλα φοβοῦδες καὶ ζοφεροί. εἰ δέ τινα φάμα ἀμύητος ὧτων ποτιχώσωσι καπνῷ τοιῶνδε λόγων, εἰδύλλεται ὡς ἢ δαίμοσιν ἐχθρὸς πέλῃ ἢ ἀνδράσιν, τοῖς ποτὶ σωτῆσιος ἠρτύξασιν ἄρδην.

Μετὰ τὸν περὶ Θεῶν ἢ πατρίδος λόγον, τίνος μᾶλλον αὖ προσώπου μνησθείημεν τοῦ πρώτου ἢ γονέων; ὅθεν λεκτέον καὶ περὶ τούτων. τοὺς δευτέρους ἢ ὑπερτέρους τινὰς Θεοὺς εἰπὼν, οὐχ ἁμάρτοι τις ἕνεκά γε τῆς ἐγγύτητος, εἰ θέμις εἰπεῖν, καὶ Θεῶν ἡμῖν πρωτέρους. προσληπτὸν δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι, ὡς μείζονα μίζονα τῆς πρὸς αὐτοὺς δι' χρείσιας ἢ διηνεκὴς καὶ ἀείνοτος προθυμία πρὸς τὸ ἀμείβεσθαι τὰς δι' ἐργεσίας αὐτῶν. † ἐπεὶ τε γὰρ πολὺ καταδέεστερα, κἂν πάνυ πολλὰ προέξωμεν ὑπὲρ αὐτῶν. ἀλλ' ὅμως καὶ δεινὸν ἢ καὶ ζοῦτ' ἐκείνων ἔργα τυγχάνειν, ὅπερ καὶ ἡμᾶς τὰ ζοῦτα πράττοντας ἐκεῖνοι πεποιήκασιν. ὥσπερ οὖν τὰ τοῦ Φειδίου καὶ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ἀνδριαντοποιήματα, εἰ δὲ καὶ αὐτὰ ἕτερά τινα κατασκευάζοι, οὐκ ἂν ὠκνήσαμεν καὶ ζοῦτα τῶν τεχνιτῶν ἔργα φάσκειν εἶναι τῶν εἰκότως καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν δρώμενα, λέγομεν αὖ εἶναι τῶν γονέων ἡμῶν ἔργα, δι' οὓς καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν. πρὸς οὖν τὴν ὑμῶν τῶν ἐπ' αὐτοὺς καθηκόντων αἵρεσιν, κεφαλαιώδη τινὰ χρὴ προαλλομένους λόγον, τοῦτον ἐν προχείρῳ διανοεῖσθαι ἔχειν· ὡς οἱ γοῦν Θεοὶ ἡμῖν εἰκόνες, καὶ νὴ Δία Θεοὶ ἐφέστιοι καὶ ἐργάται, καὶ συγγενεῖς, δανεισταί τε καὶ κύριοι, καὶ φίλοι βεβαιότατοι. Θεῶν τε γὰρ εἰκόνες βεβαιότατα, καὶ ὑπὲρ τὰς τῶν τεχνῶν δυνάμεις, * κατὰ γραμμὰς τῆς ἐμφερείας. Θεοί τε * γὰρ ἑστιοῦχοι, καὶ συμβίωτοι ἡμῖν. ἔτι δ' ἐργάται μέγιστοι, καὶ παρεσκευασμένοι τὰ μέγιστα, καὶ μὰ Δί' οὐχὶ μόνον ἃ ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα παρέχειν ἐβουλήθησαν, ἅπερ καὶ δύνανται. πρὸς δὲ τούτοις, συγγενεῖς ἔγλισα, καὶ τῇ πρὸς ἑτέρους αἴτιοι συγγενείᾳ. δάνεισαι δὲ τῶν τιμιωτάτων, μόνα ἀπαιτοῦντες, ὧν καὶ ἡ ἀπόδοσις πάλιν ὄφελος ἡμῖν ἐργασία. τί γὰρ τηλικοῦτον παιδὶ κέρδος, πηλίκον ὄφελος τὸ πρὸς τοὺς γεννήσαντας καὶ θρέψαντας; κύριοί γε μὴν δικαιότατα. τίνος γὰρ κτῆμα μᾶλλον εἴημεν ἢ ἐκείνων, δι' οὓς ἐσμέν; ὑμῖν δὲ καὶ φίλοι καὶ πρόξενοι διανεκεῖς καὶ αὐτόχθονες, πάντως καιρῷ, καὶ παντὸς ἐπισάσεως ὀφείλουσι. † ἔτι δὲ τῶν προκατειλημμένων ἀπάντων τὸ ἐξοχώτατον ἦν ὄνομα γονέων, καθὸ Θεοὺς αὐτοὺς ἀποκαλοῦμεν, τῇ τοιᾷδε ὑπονοίᾳ προσθετέον ἕτερον· καὶ νομιστέον ἑαυτοὺς καθάπερ ἐν ἱερῷ τῇ οἰκίᾳ ζακόρους πλάσθαι καὶ ἱερέας, ὑπ' αὐτῆς κεχρηματισμένους καὶ

habētur, si ad extremū usq; senium perueniant, et cum adolescentib. filijs versentur, animo ad hanc valentes, et propter usum ac experientiā vitae eis charissimi: imprōbis verò et stultis, omnino terribiles et ingrati. Caterùm quisq; mēte profana et surdus ad hos sermones fuerit, illum prudētes oēs Dijs hominibusq; inimicū iudicabunt. * for. iuuenia. * Marsilius ex Platonis textu vertit, Sin verò iuniores decesserint, valde desiderantur.

Post sermonem de Dys & patria, quam personā priùs aliquis memorauerit, et potiùs quàm parentes? De ipsis igitur nobis disserendum est. Siquis ergo parētes secundos ac terrestres quosdam Deos dixerit, non errabit, cùm nobis propter vicinitatem, si dicere fas est, velipsis Dijs honorabiliores sint. Necessarium autem est existimare vnum erga ipsos gratitudinis modum esse, perpetuam & nunquam remittentem beneficia ipsorum rependendi animi promptitudinem. Quantumuis enim multa in eorū gratiam fecerimus, semper tamen inferiora erunt omnia, quàm esse deberent. Quinetiam propemodum actiones nostrae omnes illorum videri possunt, vt qui nos etiam haec agentes produxerint. Quemadmodū enim Phidiae aut aliorum artificum opera, si & ipsa rursus alia quapiam facerent, ea quoq; nō dubitaremus opera nominare artificum: eodem modo actiones etiam nostrae parentum nostrorum opera esse dicentur, per quos & nos nati sumus. Vt igitur in promptu habeamus, quibus officijs erga parentes obstringamur, summariā hanc sententiam semper animo versare oportet: Quòd parentes Deorum nobis imagines sint, & per Iouem Dij lares, seu domestici beneficiorum autores, cognati, creditores, domini, et amici cōstantissimi. Sunt enim Deorū imagines certissima, et similitudinē eorum nobis referunt melius, quàm vllius artis facultas exprimere possit: cùm tanquam Dij domus patroni & nobis familiares sint. Beneficiorum item maximorum nobis autores sunt, et maxima quaq; praestant, non quidem ea solùm quae habemus, sed quicquid nobis exhibere & optare voluerint. Ad hac proximè cognati, et autores cognationū ad alios. Praterea creditores verū preciosissimarū, ex quib. ea solùm repetūt, quorū ipsa reddito iterū nobis beneficium est. Quod enim tantū esset filio lucrū, quantum pietas & gratitudo in parentes? Domini verò iure optimo sunt: nā cuius possessioni potiùs cederemus, quàm illorū per quos sumus? Denig; amici, et auxiliarij perpetui spontaneiq; sunt, quouis tempore & casu ferentes opem. Sed quoniā inter omnia hactenus enumerata praestantissimum est parentis nomen, cuius gratia ipsos appellamus Deos, adijciemus quod ad hanc sentētiam sequitur: nempe filios existimare debere, se in domo patria, veluti fano quodā adituos & sacerdotes ab ipsa natura creatos & † malitum γὰρ. † κατὰ γραμμὰς. * γὰρ aliàs abest. † malitum

conſecratos eſſe, vt parentum cultui operam darent. Quandoquidem verò duplex cultus eſt, alter corporis, alter animi, quicquid ad vtrumque pertinet, alacriter exequentur, ſi modo quod ius & ratio iubet, facere voluerint. Eſt autem minor ratio corporis, neceſſaria tamen. Itaque liberalis victu, & qui ſenectutis imbecillitati conueniat, proſpiciemus eis: item lecto, ſomno, vnctione, balneo, & veſte: in ſumma, rebus omnibus corporis curæ neceſſarijs, vt nulla earum inopia laborent, curam & diligentiam illam ipſorum imitati, qua nos infantes educauerunt: ita vt nonnunquam diuinemus & per coniecturam in eos quædam conferamus, quæ ad corporis curam attinent, niſi ſponte quid maximè deſiderent indicauerint. Nam & ipſi multa circa nos diuinarunt, cùm ex inarticulato & flebili vagitu deeſſe quidem nobis aliquid intelligerent: quid verò illud eſſet, non facilè conijcerent. Hoc ſanè modo ipſi per illa quæ olim in nos beneficia contulerunt, quid viciſſim in eos præſtare debeamus, exemplum ac documentum reliquerunt.

Cæterùm animis ipſorum lætitiam præcipuè procurabimus, quæ inde maximè oboritur, ſi dies noctésque eis conuerſemur, & ſi nihil impediat, ſimul deambulemus, ſimul vnguamur, ſimul denique edamus & potemus. Quemadmodum enim illis qui longinquam peregrinationem inſtituunt, familiarium & amicorum conuerſationes, quibus aliquantiſper deducuntur, iucundiſſimæ ſunt: eodem modo parentibus breui è vita diſceſſuris, liberorum conuictus maximopere gratus & ſuauis eſt. Quòd ſi aliquando peccauerint (vt ſæpe accidit multis illis, præſertim quo negligentiùs educati ſunt) emendari quidem debent, non tamen cum reprehenſione, quali erga inferiores aut æquales vti ſolemus: ſed cum adhortatione tantùm, tanquam per inanimaduerſionem potiùs quàm inſciitiam errauerint: & ſi animum aduertiſſent, minimè erraturi fuiſſent. Secus enim acerba ſunt grandeuis præſertim ſeria admonitiones. Itaque neceſſarium eſt, negligentiæ ipſorum blanda adhortatione, & non ſine amoris affectu mederi. Augebunt præterea lætitiam parentum liberi, ſi ſeruilia quandoque officia eis exhibeant, qualia ſunt pedes abluere, lectum ſternere, & miniſtrantes aſtare. Non mediocriter enim gaudebunt, cùm à

καθηρωμένους τῆς φύσεως, ἐγκεχεῖσθαι τοῖς τῶν γονέων θεραπείαις ὅλοις καὶ διελθεῖν τῆς ἐπιμελείας, ὃ μὲν εἰς σῶμα, ὃ δὲ εἰς ψυχὴν, καθ' ἑκάτερον αὐτῶν μεθ' ἑκάστης προθυμίας, πειθαρχῆσαί τε τῷ λόγῳ τὰ βουληθῆναι, ὃ καθήκει ἐκπληρῶσαι τῶν μὲν τοῦ σώματος εἵνεκα, βραχὺς ὁ λόγος, εἰ καὶ ἀναγκαῖος. προνοήσομεν γὰρ ἔφης αὐτῶν ἐλαφρείας, καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τοῦ γήρως ἡρμοσμένης· ἔτι δὲ κοίτης καὶ ὕπνου, ἀλείμματός τε καὶ λουτροῦ, καὶ ἐδητος, καὶ ἁπλῶς τῶν ἕνεκα τοῦ σώματος ἀναγκαίων· ὡς μηδὲν τούτων ἐνδείας ποτὲ πιεζεῖν, μιμούμενοι τοὺς αὐτῶν ἐκείνων περὶ τοὺς ἡμετέρους αὐτοὺς, ὅτ' ἦμεν νηπιοι, κηδεμονίας· ὥστε προαναγκάζειν ἑαυτοὺς, καὶ μαντικόν τι προφέρεσθαι θεραπείας κἀξευρίσκειν, εἴ ποθεν αὐτοὶ μὴ λέγοιεν πρὸς τίνα μάλιστα ῥέποιεν αὐτοῖς αἱ προθυμίαι τῶν τοῦ σώματος προσδεομένων. πολλὰ γὰρ ἂν κἀκεῖνοι περὶ ἡμῶν ἐμαντεύσαντο· πολλάκις ἀναπηδῆσαι ἔτι καὶ κλαυθμῴδεσι φωναῖς, ὅτι μὴ διόμεθα τίνων σημαινόντων, τίνα δ' ἐστὶν ὧν διόμεθα ἀφροσύνην μὴ διωνεῖσθαι. κἂν εἰ ἡμῖν καὶ αὐτῶν τούτων τῶν * καθηγεμόνων διδάσκαλοι γενέσθαι, ὧν ἄξιοι τυγχάνειν εἰσὶ παρ' ἡμῶν· ταῦθ' ἡμᾶς ἀφ' ὧν τοῦ προσδεῖσθαι ἡμῶν διδάξαντες. ταῖς δὲ ψυχαῖς αὐτῶν προσδεῖσθαι, προθυμίαν μάλιστα γνοῦσαι αἱ ἐκ τοῦ συναναστρέφεσθαι νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῖς, εἰ μή τι κωλύοι, συμπεριπατοῦντας, συναλίφομένους, συνδιαιτωμένους. καθάπερ γὰρ τοῖς μακρὰν στελλομένοις ἀποδημίαν τοῖς φίλοις εἶσιν, ὃ ἔστιν ἐπιγινόμενα τῆς πομπῆς, τῶν οἰκειοτάτων τε καὶ φιλτάτων συναναστροφαί· τὸν αὐτὸν ἔστιν καὶ τοῖς γηράσασι νεκύοις ἤδη πρὸς τὸν ἄφοδον, ὃ τοῖς μάλιστα κεχαρισμέναι καὶ προσφιλεῖς εἶσιν αἱ τῶν τέκνων προσεδρίαι. καὶ μή τι καὶ εἴ τι παραμαρτάνοιτο προσμαρτάνοντας (ὁποῖα δὴ πολλὰ φιλεῖσθαι πρὸς τῶν πλείονας, καὶ ἰδιωτικώτερον ἠμελέτηκε) ἐπανορθωτέον μὲν, ἀλλ' ὑπὲρ μετ' ὀπτιλήξεως μὰ Δία, καθάπερ ἔθος πρὸς τοὺς ἐλάττονας, ἢ ἴσους πως· ἀλλ' ὡς μετὰ προσκλήσεως, καὶ οὐχ ὡς δι' ἁμαρτίαν ἁμαρτάνοντας, ἀλλ' ὡς παροράσαντας πῶς μὴ ἐφεστάναι· πάντως δὲ αἱ ἰδιῶται εἴσονται ἐφέρουσαι. αἱ γὰρ τοιαῖς τηλίκοις, καὶ μάλιστα ἐπιτεινῶς νοητὰς ἀναγκαῖα ὑμετὰ προσκλήσεως καί τινος φιλοτιμίας ἴασις τῶν παροφθέντων φέρει δὲ ὑπὲρ τὴν ὑπεθυμίαν αὐτοῖς καὶ ὃ τῶν * κοπιαστήρων εἰ δεήσειεν ὑποδημάτων ἄπτεσθαι ποτὲ τοὺς παῖδας, ὥστε καὶ πόδας ὑποδύνειν, καὶ κλίνειν στρώσαι. καὶ προθυμίαν δηλοῦσθαι χαιρουμένους. διαφέροιντο γὰρ οὐκ ὀλίγως, προσὲ τῶν φιλο-

* Lego διακονητῶν ὑποδημάτων.

τῶν φιλτάτων χερσὶ τὰς ἀναγκαίας ὑπηρεσίας λαμβάνοντες, καὶ ἁβρόνοις χερσὶν ἀνδρώδεσι τοῖς σφετέροις ἔργοις. μάλιστα δ' αὖ εἴη γνώσιμον καὶ δῆλον φαίνεσθαι πρᾶττοντας τοὺς παῖδας, ὧν αὐτοὶ ἐπιμελοῦνται, καὶ πολλῶν ποιοῦνται. δεῖ συνεῖναι αὐτοῖς ἑρκτέον, καὶ ὑπομελείας ἀξιωτέον, φίλοις θ' ὡσαύτως, καὶ δῆπα καὶ ἑκάστοις τοὺς ἐκείνοις χαριζομένους· ἀφ' ἧς ἀφορμῆς εὔρεσις ἡμῖν ἐπορέξεται, καὶ ἑτέρων πλείστων καὶ μεγίστων ἀμοιρῶν, οὐδὲ τῶν τυχόντων. ἐπεὶ γὰρ χάρις ἐστὶ γνώσιν εἰς τοὺς εὐεργετοῦντας ὑπ' αὐτῶν κηδεμονίαν, μάλιστα δ' ἔχοιεν πρὸς ἡμᾶς ἅπαντες, δῆλον ὡς ἂν * τῶν τυχόντος αἱ ἀδεῖς χρείαν ἔχωμεν πρὸς αὐτῶν.

Αἰσθόμενος δέ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτερον υἱὸν αὖ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθα τινὰς αὖ ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιοῦντας ὃ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ καλοῦσιν ἔχωγε, ἔφη· τοὺς γὰρ δὴ παθόντας ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. Οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδίκοις καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; ἔμοιγε, ἔφη. ἤδη δέ ποτε ἐσκέψω, εἰ ἄρα ὥσπερ ὁ ἀνδραποδίζεσθαι τοὺς μὲν φίλους ἄδικον εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους δίκαιον· οὕτω καὶ ὁ ἀχαριστεῖν, τοὺς μὲν τοὺς φίλους ἀδικεῖν ἐστι, τοὺς δὲ τοὺς πολεμίους δίκαιον; καὶ μάλα, ἔφη· καὶ δοκεῖ μοι ὑφ' ὧν ἄν τις εὖ παθὼν εἴτε φίλου εἴτε πολεμίου, μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἄδικος εἶναι. ἀκοῦσαι, εἰ οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινής τις ἂν εἴη ἀδικία, ἡ ἀχαριστία. σωφρονολογεῖς. Οὐκοῦν ὅσῳ ἄν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ ἀποδιδῷ χάριν, τοσούτῳ ἀδικαίτερος ἂν εἴη. συνέφη καὶ τοῦτο. τίνας οὖν, ἔφη, τῶν τίνων μᾶλλον ἀνεκτέον ἂν μείζονα ἀνηρτημένους, ἢ παῖδας τῶν γονέων; ὃς οἱ γονῆς οὐκ ἐμοῦ ὄντων ἐποίησαν εἶναι· τοσαῦτα δὲ καὶ ἀγαθὰ ἰδίᾳ, καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μεταποιεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ ὅτων ἡμῖν δοκεῖ * πάντων ἄξια εἶναι, ὥστε πάντα ὃ καταλιπεῖν αὐτὰ, πάντων μάλιστα φεύγομεν. καὶ αἱ πόλεις ὅπου τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν, θάνατον πεποιήκασιν, ὡς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ, φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσοντες. καὶ μὲν δή τοι γε ἀφροδισίων ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνεις. ἐπεὶ * τοῦτό γε τὸ ἀπολυσόμενον, μεταὶ μὲν αἱ ὁδοὶ, μεταὶ δ' οἰκήματα. φαίνεσι δ' ἐπιὼν ἡ * σκεπτόμενος, ἅς ὁποίων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο, αἷς συνελθόντες τεκνοποιώμεθα. καὶ ὁ νοῦν γὰρ ἀνὴρ, τήν τε συντεκνοποιοῦσαν ἑαυτῷ βέλτιστ' ἂν, καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι πάντα, ὅσα ἂν οἵηται σωτήσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὡς ἂν δυνήσεται πλεῖστα. καὶ δὴ

charissimis manibus necessaria percipient ministeria, & suis ipsi operibus ministris vtentur. Adhæc gratissimum erit parentibus, si liberi quoq; honorent illos, quos parentes diligunt & magnificiunt. Proinde cognatos eorum, & amicos, & quoscunq; charos habent, amare & omnibus officijs colere decet. Quod si ita se habet, alias quoq; non paucas neq; leues officij nostri rationes inde colligimus. Nam cùm alij ideo amandi sint, quoniam à parentibus diliguntur, nos autem maximè omnium ab eis amamur, si nos ipsos curemus, & ipsi consulamus nobis, plurimùm eis gratificabimur.

* fort. τὰ τύχοντα.

Sentiens autem aliquando suum filium Lamprocleum, qui maior natu erat, matri suæ iratum: Dic mihi, ô fili, ait, cognouistine vnquam homines quosdam, qui appellantur ingrati? Ita prorsus, inquit. Considerasti igitur quos homines, & cùm quid agant, hoc nomine appellant? Considerani, ait: illos nanque qui beneficijs acceptis non reddunt gratias, cùm possint, ingratos appellant. Hos verò ingratos cum iniurijs connumerandos esse putas? Ita, inquit. Quid verò, considerastine vnquam, mancipare amicos iniustum esse, inimicos iustum? Sic etiam ingratum esse erga quidem amicos iniustum, erga verò inimicos iustum? Omnino, ait, considerani: ac mihi apparet, à quocunque quispiam beneficijs affectus, siue amico, siue inimico, non conatur gratias reddere, iniustus esse. Si igitur hæc tibi vera videntur, manifesta iniuria ingratitudo esset profectò. Concessit. Quanto ergo maioribus quisque beneficijs acceptis non reddit gratias, tanto iniustior esset. Et hoc etiam concessit. Quos igitur, aut à quibus putas maioribus beneficijs affici, quàm liberos à parentibus? quibus primò vt sint, & viuant, deinde vt tot bona videant, illorúmque participes fiant, quæcunque Dij hominibus præbent, parentes causa fuerunt: quæ tam magna existimatione digna omnes arbitramur, vt priuationem illorum magis quàm alia fugiamus. Ciuitates quoque pro maxima pœna delictis in maximis mortem sanxerunt, tanquam maioris mali timore non possint iniurias coercere. Nam non putes velim propter Venereas res homines filios procreare, cùm ad hunc feruorem libidinis soluendum, non parua sine labore muneréque vxorio facultas extet. Quapropter non parum cogitamus, à quibus mulieribus quàm optimi filij nobis propagari possint: quibus, cùm tales inueniantur conuenientes, prolem procreamus. Et vir quidem ipsam vxorem ex qua susceperus est liberos, alit, futuris quoque liberis omnia præparat, quæcunque conductura eis ad vitum putet, & hæc quàm plurima possit. Mo-

* πάντων ἄξια.

* τοῦτό γε.

* συνεπόμενος.

lier verò concipiens, tolerat hoc onus cum grauamine & periculis vita, alimento suo nutriens puerum, magna multóque cum labore vsque ad partum perueniens. Postea etiam nutrit, atque pro eo procurat, à quo tamen nunquam antea beneficij quippiam acceperat, quiq; non modò ignorat qui ei benefacit, sed neque declarare potest quibus indigeat. Mater verò per coniecturam quæ conducant, quæq; grata sint eis, conatur adimplere: multóque tempore nutrit die noctúque laboribus affecta, ignorans quam istorum omnium mercedem habitura sit. Et non sufficit solùm nutrire, sed cùm videntur filij posse discere quicquam, quæcunque ipsimet parentes ad vitam vtilia habent, docent. Quæ verò putant alium magis posse docere, pro his ad illum liberos vt doceantur, mittunt cum sumptibus, omnibúsque modis procurant, vt quàm optimi liberi eis efficiantur. Ad hæc adolescentulus ait: Etsi hæc omnia cæteráque his multo fecerit plura, nullus tamen possit profectò duritiem matris meæ sufferre. Tum Socrates: Virum, ait, fera immanitatem putas difficiliorem ad sufferendum esse, an matris? Ego quidem, inquit, matris puto, quæ talis sit. Num igitur vnquam aut momordit, aut recalcitrauit tibi, quemadmodum multi à feris affecti sunt? Non ista: sed ea dicit, inquit, me hercle, quæ nullus vnquam audire velit. Tu autem quot, Socrates ait, ei molestias tum dicto, tum facto, à prima ætate, die noctúque præstitisti? aut quantum doloris attulisti agrotationibus vexatus? Nihil tamen, ait, vnquam aut feci aut dixi, cuius illam puderet. Quid verò, inquit, difficilius tibi putas esse, quæcunque illa dicit audire, an histriones, cùm in tragœdijs alter alteri maximas contumelias dicant? Sed tamen, vt arbitror, quoniam non putant nec illum qui redarguit, propterea redarguere, vt damnum inferat: nec illum qui minatur, propterea minari, vt mali quicquam faciat, æquo animo ferunt. Tu autem cùm haud ignores, quòd quicquid mater dicit, non modo non vt malenola tibi dicit, sed volens tot tibi bona fore, quot nulli alij, ægrè feres, aut opinaberis malenolam tibi matrem esse? Minimè, inquit, hoc opinor. Si itaque, Socrates ait, istam cùm benenola tibi sit, & quàm maximè potest pro te procuret vt sanus sis, nullóque priueris necessario, & ad hæc tibi multa bona fieri Deos oret & vota reddat, difficilem esse ais, nec potes talem matrem sufferre, ego quidem arbitror bona te non posse sufferre. Dic autem mihi, inquit: Virum alium quenquam putas oportere colere, an arbitraris te nullis hominum vnquam oportere placere, ne-

γυνὴ ὑποδεξαμένη τι φέρη ὃ φορτίον τῦτο, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα περὶ τῷ βίῳ, καὶ μεταλλᾶσα τῆς ὠφῆς, ἣ καὶ αὐτὴ ζέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενεγκοῦσα, ᾗ τεκοῦσα, ζέφη τι ἢ ὠφελῆται, ὅτι τοσοῦτον πεπονθῦια σφόδρα ἀγαθὸν, ὅτε γινώσκει ὃ βρέφος, ἀφ' ὅτε ἂν πάσχῃ· σφόδρα σπεύδουσα δυναμένη, ὅτε δῦναι· ἀλλ' αὐτὴ σκοπουμένη τά τε συμφέροντα, καὶ τὰ κεχαρισμένα πειρᾶται ἐκπληροῦν, καὶ ζέφη πολλῷ χρόνῳ, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑποπιμπλᾶσα πόνῳ, σὺκ εἰδῦια, εἴ τινα τύτων χάριν ἀπολήψεται. ἢ σὺκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν τί, ἃ μὲν αὐτοὶ ἔχουσιν οἱ γονῆς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον διδάσκουσιν· ἃ δ' οἴονται ἄλλον ἱκανώτερον διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τῦτον δαπανῶντες, καὶ ὁπόσα μέλλῃ, πάντα ποιῦντες, ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς ὡς δυνατὸν βέλτιοι. πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος εἶπεν· ἀλλά τοι εἰ ταῦτα πάντα πεποίηκε, καὶ ἄλλα τύτων πολλαπλάσια, σφόδρα ἂν αὐτῆς δυναίμην ἀναφέρεσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης, πότερα δὲ, ἔφη, οἴει, θηρίου ἀγριότητα διαφορωτέραν εἶναι, ἢ μητρός; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, μητρὸς τῆς γε τοιαύτης. ἦλθ' ἤ πώποτε σῶν ἢ δακοῦσα κακόν τί σοι ἔδρασεν, ἢ λακτίσασα, οἷα πρὸς θηρίου ἦλθ' ἤ πολλοὶ ἔπαθον; ἀλλὰ νὴ Δία, ἔφη, λέγει, ἃ σὺκ ἄν τις θέλοι τῷ βίῳ πώποτε βύλοιτο ἀκοῦσαι. σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷς τύτῃ διεσκεπτο, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις σὺκ παιδὸς διεκελεύου, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς πράγματα παρέχειν; πόσα δὲ λυπῆσαι κάμνων; ἀλλὰ σφόδρα πώποτε αὐτὴν, ἔφη, ὥτε εἶπα, ὥτε ἐποίησα ὑδέν, ἐφ' ᾧ * ἠχμώθη. τί δαὶ οἷς, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναί σοι ἀκύειν ὧν αὐτὴ λέγει, ἢ τοῖς ὑποκριταῖς, ὅταν σὺ ταῖς παγκρατίαις ἀλλήλοις τὰ ἔσχατα λέγωσιν; ἀλλὰ οἶμαι ὅτῳ ὑκ οἴονται τῶν λεγόντων, ὥτε τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν, ἵνα ζημιώσῃ, ὥτε τὰ ἀπειλῦντα ἀπειλεῖν, ἵνα κακόν τι ποιήσῃ, ῥᾳδίως φέρουσι. σὺ δὲ δῦ εἰδὼς, ὅ, τι ἂν λέγῃ σοι ἡ μήτηρ, ὑ μόνον σοῦ κακὸν νοῦσα λέγει, ἀλλὰ πολλὰ βυλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι, οἷα σοῦ ἄλλος, χαλεπαίνεις, ἢ νομίζεις κακὴν τὴν μητέρα σοι εἶναι; ὑδήπα, ἔφη, ὥτο δ' ὑκ οἶμαί γε, ἦ δ' ὅς ὁ Σωκράτης, ὑκῦν, ἔφη, σὺ τοῦτον λύειν τί σοι ὄφελος, καὶ ὁπόταν μέλλω, ὡς μάλιστα δύνασθαι κέμνοντες, ὅπως ὑγιαίνῃς τε καὶ ὅπως τῶν ὁπωσδήποτε ἐνδεὴς ἔσῃ, καὶ πρὸς τύτοις πολλὰ τοῖς Θεοῖς εὐχομένῳ ἀγαθὰ ὑπὲρ σῦ καὶ δίκας ἀποδιδῦσαν, χαλεπὴν εἶναι φῄς; ἐγὼ μὲν οἶμαι εἶναι τοιαύτην μὲ δύνασθαι φέρειν μητέρα, τἀγαθά σοι ὑ δυνάσθαι φέρειν. εἰπὲ δή μοι, ἔφη, πότερον δοῦλόν τινα οἴει δεῖν θεραπεύειν, ἢ παρασκευάσασθαι μηδενὶ ἀνθρώπων πρόσφορον ἀρέσκειν, μή-

τε * πάν-

τι * πείθεσθαι, μήτε στρατηγῷ, μήτε ἄλλῳ ἀρχοντι; καὶ μὰ Δία ἔγωγε, ἔφη. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ᾧ γέτον βουλοῖ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ καύσῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθόν τί σοι γένηται συλλήψεσθαι, καὶ αὖ τι σφαλλόμενος τύχῃς, δύνοιτ' ἂν εὖ εἰδὼς βοηθεῖν; ἔγωγε, ἔφη. τί δαὶ συνοδοιπόρου, ἢ σύμπλου, ἢ εἴ τῳ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις, οὐδὲν ἂν σοι ἀλλοφερὲς φίλον ἢ ἐχθρὸν γίνεσθαι, ἢ καὶ τῆς τούτων οὐσίας εἶναι δοκεῖν θεμιτὸν εἶναι; ἔγωγε, ἔφη. εἶτα τούτων μὲν θεμιτὸν εἶναι καταφρονῆσαι, τὴν δὲ μητέρα, τῶν πάντων μάλιστά σοι φιλοῦσαν, οὐκ οἴει δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶσθα ὅτι καὶ ἡ πόλις, ἀλλ' ἧς ἀλόγου ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς θεμιτὸν εἶναι, οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ καὶ ἐκείνης τὸν μὴ ποιοῦντα χάριν οὐκ ἀποδιδόντας; εἰ δὲ πίστεως μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τινὰ θήσει, καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐᾷ ἄρχειν; ἆρ' οἶσθα, ὡς ὅτι αἱ τὰ ἱερὰ οὐσιῶν ὑπόμνημα ἐστὶν τῆς πόλεως τούτου ὄντος, ὅτι ἀνὴρ καλὸς καὶ δικαίως οὗτος ἂν αὐτὸν παρέξοντος; καὶ νὴ Δία εἴ τις τῶν γονέων τελευτησάντων τὰς ταφὰς μὴ κοσμῇ, καὶ τοῦτο ἀξιοῖ ἡ πόλις, ὁ παῖς τῶν ἐγκλήτων δοκιμασίας. σὺ δῶν ὦ παῖ, ἐὰν σωφρονῇς, τοὺς μὲν θεοὺς * παρακαλοῦντας συγγνώμονάς σοι ἕξεις, εἴ τι παρημέληκας τῆς μητρὸς, μή σε οἰηθῆναι νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι, οὐκ ἐθέλωσιν ὑπὲρ σοῦ ποιεῖν τοὺς δὲ ἀνθρώπους εὐφυλάκτῳ, μή σε ἀγαθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα, * πάντες ἀλιμᾶσουσιν, εἶτα ὁ ἐρημία φίλων αἰσθάνῃ. εἰ γάρ σε ὑποληφθοῖεν παρὸς τοὺς γονεῖς ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειε δεῖν σε ποιῆσαι, χάριν ἀποδιδόναι. (σοφίας τῆς δὲ φιλοσοφησάντων οἱ μὲν φασι τὸ ῥῆγμα, ὡς Ἐπίκουρος γὰρ οἱ Στωϊκοί. οὕτως ἔλεγε Σωκράτης καὶ Πύρρων.)

ΠΕΡΙ ΤΙΜΗΣ ΓΟΝΕΩΝ, ΚΑΙ φιλοστοργίας, Λόγος ἑκατοστὸς ἑβδομηκοστὸς ἕκτος.

ΤΕκνον, ἀπόλαβε τὸν γῆρας πατρός σου, καὶ ἐὰν ἀπολίπῃ σωφρονοῦντα, συγγνώμην ἔχε· καὶ μὴ ἀπειλοῦντα αὐτὸν ἐν πάσῃ ἰσχύι σου. ἐλεημοσύνη γὰρ πατρὸς οὐκ ἐπιλησθήσεται· καὶ ὡς δόξα ἐν παγίδι, ὅτως ἀναλυθήσονταί σου αἱ ἁμαρτίαι.

Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου δόξασον τὸν πατέρα σου, καὶ μὴ τῆς ὠδῖνας μὴ ἐπιλάθῃ. μνήσθητι ὅτι διὰ αὐτῆς ἐγεννήθης, καὶ τί ἀνταποδώσεις αὐτῇ, καθὼς αὐτὴ σοί;

† Υἱῷ καὶ θυγατρὶ μὴ παρεσκοπεῖν, ἵνα μὴ ὕστερον δακρύσῃς.

Οἱ τῆς παίδων κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης ἀμελοῦντες πατέρες, παιδοκτόνοι τυγχάνουσι, καὶ χαλεπώτεροι ἢ ἐκεῖνοι, ὅσῳ καὶ τοὺς ψυχῇ ἀπώλεσαν καὶ θανάτους.

Χριστιανῶν ἐστὶν ἡ πρώτη ἐπαινετὴ εὐσέβεια, τὸ πρὸς

que sequi, neque patre neque duce, neque alicui principi? Imo quidem, inquit, me hercle. Ergo vicino quoque, Socrates ait, tu velis placere, vt & ignem tibi accendat, cùm opus fueris, in aliquo q. bono te iuuet? & si fortuitò in aliquam incideris aduersitatem, tanquam benenolus & propinquus tibi possit prodesse? Ita equidem, ait. Quid verò comitem siue in terra, siue in mari, aut alium quenquam non arbitrarij interesse, amicum aut inimicum habere? an opportunum esse iudicabis amicitiam potiùs illorum consequi? Ita, inquit. Si itaque, Socrates ait, istorum omnium amicitiam magni existimandam esse putas, nón ne matrem etiam qua plus te omnibus istis amat, putas oportere colere? An ignoras, quòd ciuitas quoque aliam quidem non nimium curat ingratitudinem, nec in iudicium compellit, sed despicit, si quis beneficijs acceptis nõ reddat gratias? si quiu verò parentes non obseruet, hunc in iudicium compellit, ac reprobat, magistratibusq. omnibus indignum existimat, tanquam ab illo non possint neque sacrificia piè sacrificari, nec aliud quicquam bene aut iustè agi. Nec solùm hoc, sed etiam si quis parentum defunctorum sepulchra non ornet, hoc etiam ciuitas inuestigat in electionibus magistratuum. Tu itaque fili, si compos es mentis, & Deos vt tibi ignoscant exorabis, si quid matrem neglexisti, ne ingratum te esse existiment, nec benefacere velint. Ab hominib. quoque caue bis, ne sentientes quòd contemnas parentes, pro nihilo te habeant, & primatus amicis omnibus effectus fueris. Si enim te arbitrabuntur erga parentes ingratum esse, nullus putabit te pro susceptis beneficijs fore in referenda gratia memorem. * παραλίπῃ. * ἀφέντα.

DE HONORE PARENTVM, & liberorum amore, Sermo CXCIX. Ex Maximo.

FIli subuenito patri in senectute ipsius, & si defecerit intelligentia, veniam dato, nec contemnito eum quoad eius potes: beneficentia enim erga patrem in oblitionem non venict: & vt serenitas glaciem liquat, sic dissoluentur tua peccata. Prou. 28.

Ex animo patrem honorato, & dolorum matris ne obliuiscitor: recordare te ex illis natũ esse: & quid tantum illis reddas, quantum illi donarunt. Sirach. 3. † Hac sententia fine sequentis sermonis Salomonis tribuitur.

Filio ne arrideas, nec etiam filia, ne in posterum lachrymeris. Sirach 30.

Qui liberorum modestiam & temperantiam negligunt patres, liberorum sunt interfectores: atque hoc graniores & acerbiores, quòd hac sit animi perditio & mors. Chrysost. mi.

Christianorũ prima laudabilis pietas est, vt Cyrilli.

eos qui nos procrearunt, honore afficiamus, & labores eorum remuneremus, & omnibus viribus conemur illis otium dare & quietem. Etsi enim plurima illis reddiderimus, at certè vicissim illis procreationem reddere nunquam possimus.

Necessarium est liberos patribus cedere, sed Fortè vtrùm. *vbi veritatis ratio cogit, ibi Deus honoretur, ipsiúsque amor naturalem amorem parentum vincat.*

Philonis. *Deum nemo dignè potest honorare, sed instè tantùm: quando ne parentibus quidem parem possumus referre gratiam: fieri enim non potest, vt illos vicissim generemus.*

Socrates. *Cùm vxor eum reprehenderet, quòd filium inutilem non admitteret, dicereti; ex eo esse: cùm despuisset, Et hoc, inquit, ex me est, at non vtile.*

Plato. *Plato cùm quendam animaduertisset cum patre confidentiùs agentem: Non desines, inquit, adolescens de illo leuiter sentire, propter quem magnificè de te sentis?*

Ex Epicteti Enchiridio, & Isocrate. *Liberos doctiores, quàm ditiores relinquere studeto.*

Filia aliena quadam possessio est patri.

Idem liberis pudorem magis, quàm aurum relinquendum esse consulebat.

Obiurgatio quæ fit à patre, suaue medicamentum est: plus enim prodest quàm mordet.

DE PARENTIBVS BONIS, & quòd oporteat liberos diligenter ac decenter instituí, Sermo CC.

Ex Antonio.

Genes. 18. NOn celabo, inquit Dominus, Abraam famulum meum, quæ facturus sim: scio enim quòd præcepturus sit filijs suis, ac familiæ suæ futuræ post ipsum, vt obseruent vias Domini iustitiam & iudicium exercentes, vt adducat Deus super Abraam quæcunque locutus est ad illum.

Iob 1. *Misit nuncios Iob ad liberos, & purgauit eos, manéq; surgens pro illis sacrificia obtulit, numero partis liberis: itemq; vitulum vnum pro peccato ac illorum animis. sic enim secum cogitabat, Liberi mei fortè mala cogitarunt mentibus suis aduersus Deum.*

Corrige filium, & te diliget, afferetq; ornamentum animæ tuæ.

Pater probus bene educat filios, animus autem eius filio sapiente lætabitur.

Prouerb. 13. *Qui diligit, diligenter erudit.*

Prou. 19. *Infantem castigare ne recusato: nam si virga eum ceciderit, nō morietur. Tu quidem virga eū cædes, animā verò ipsius è morte liberabis.*

Prou. 17. *Iuuenum gloriatio patres eorum: plaga & reprehensiones dant sapientiam.*

τὰς γηπόνους ζῶα, ὃ τὰς πόλεις ἀμείψασθαι τὴν φύσιν, καὶ πάσῃ δυνάμει ζητοῦσιν αὐτοῖς ὀφείλειν. καὶ γὰρ τὰ πλεῖστα τῶν ἀποδόμενοι, ἀλλ' οὐ τὴν γηπόνους τούτους ὅπως δυνησόμεθα.

Εἰκὼν ἀναλογίαν παρέχει τοῖς παῖδας, ἀλλ' ἔνθα σφ. αὐτὸ τὴν ἀληθείας ἐλαύνει λόγος, ὑμᾶς θεὸς, ἢ μᾶλλον τοῦ † ταὐτὸ καὶ φιλοσοφίας δυνάμει φυσικοῦ.

Ἄξιος οὐδεὶς τὸν θεὸν τιμᾶν, ἀλλὰ δικαίως μέτριος, ὁ- πότε οὐδὲ τοῖς γονεῦσιν ἴσας ἀποδοῦναι χάριτας οὐδύ- νατον. αἰτησώμεθα γὰρ ἂν οἷόν τε τοῦτο.

Μεμφομένης αὐτῷ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀχρεῖον ἄγειν οὐκ ἐᾷ, καὶ λεγούσης ὅτι ἐξ αὐτοῦ οὐκ ἔστι ἀπλοῦς, ἢ γὰρ ἔφη (εἶπεν) ἐξ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ χρήσιμον.

Πλάτων θρασυνόμενόν τινα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἐπαύσατο μεμφόμενον (εἶπε) τοῦτο καταφρονεῖ, διὸ μέγα φρονεῖν ἀξιοῖς;

Τοὺς υἱοὺς ἀπαιδεύτους παιδεύειν μᾶλλον, ἢ πλοῦτον καταλιπεῖν.

Θυγατὴρ ἀλλότριον κτῆμα πατρί. Ὁ αὐτὸς τοῖς παισὶ συνεβούλευσεν αἰδῶ δὴ καταλι- πεῖν ἢ χρυσόν.

Παιδεύεις, πόλεμον φάρμακον. πλέον γὰρ ἔχει τὸ ὠ- φελοῦν ἢ δάκνον.

ΠΕΡΙ ΓΟΝΕΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ, ΚΑΙ ὅτι χρὴ πάντα ἀναγκαίως ποιεῖσθαι τοὺς ἐπιτηδείους παῖδας παιδεύειν, Λόγος σ'.

Εἶπε Κύριος, ἃ μὴ κρύψω ἐγὼ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἃ ἐγὼ ποιῶ. ἤδη γὰρ ὅτι συντάξει Ἀβραὰμ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, καὶ φυλάξουσι τὰς ὁ- δοὺς Κυρίου, ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, ὅπως ἐπαγάγῃ ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβραὰμ πάντα ὅσα ἐλάλησε πρὸς αὐτόν.

Ἀπέστειλεν Ἰὼβ, καὶ ἡγίαζεν τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ ἀνε- βάλλετο τῷ θεῷ, καὶ προσέφερεν κατὰ ἀριθμὸν αὐτῶν θυσίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ μόσχον ἕνα περὶ ἁμαρτίας, περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. ἔλεγε γὰρ Ἰώβ· μή ποτε οἱ υἱοί μου κακὰ διενοήσαντο ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν πρὸς Θεόν.

Παίδευε υἱόν, καὶ ἀναπαύσει σε, καὶ δώσει χάριν τῇ ψυ- χῇ σου.

Καλῶς ἐκλέξεται πατὴρ δίκαιος· ὅτι δὲ ἐγὼ σοφῷ διο- φραίνεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

Ὁ ἀγαπῶν παιδεύει μέλος παιδεύει.

Μὴ ἀπόσχῃ παιδεύειν παιδάριον, ὅτι ἐὰν πατάξῃς αὐτὸν ῥάβδῳ, οὐκ ἀποθανεῖται· σὺ μὲν γὰρ πατάξεις αὐτὸν ῥά- βδῳ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥύσῃ.

Καύχημα νέων πατέρες αὐτῶν. πληγαὶ καὶ ἔλεγ- χοι δίδασι σοφίαν.

Παίδευε

Παίδευε υἱόν σου. ὕπως γὰρ ἔσται ὄφελος.

Τέκνα σοί ἐστι, παίδευσον αὐτὰ, καὶ κάμψον ἐκ νεότητος τὸν τράχηλον αὐτῶν.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐνδελεχίσει μάστιγας αὐτῷ.

Ὁ παιδεύων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, † ὀργισθήσεται τὸν ἐχθρὸν καὶ ὑπὲρ φίλων ἐπ' αὐτῷ ἀγαλλιάσεται.

Ὁ παιδεύων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, εὐφρανθήσεται ἐπ' αὐτῷ· καὶ ἀναμέσον γνωσθέντων ἐπ' αὐτῷ καυχήσεται.

Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

Οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσι.

Δίκαιόν ἐστι τοῖς γονεῦσιν, ἵνα ὥσπερ ἐξ ἴσου μεταδόντων ἑκάστῳ τῶν παίδων τὸ εἶναι· οὕτω καὶ πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς, ἴσους αὐτοῖς καὶ ὁμοτίμους παρέχωσι.

Παίδων φείδεσθαι πατρικὸς νόμος.

Τὰ τῶν παίδων τῶν πατρὶ λογίζεσθαι, τῶν ἐνομωτάτων τε καὶ δικαιοτάτων.

Οἱ τῆς τῶν παίδων κοσμιότητός τε καὶ σωφροσύνης ἀμελοῦντες πατέρες, παιδεκτόνοι τυγχάνουσι, καὶ χαλεπώτεροι ἢ ἐκεῖνοι, ὅσῳ καὶ τοῖς ψυχαῖς ἡ ἀπώλεια καὶ ὁ θάνατος.

Ὅ τι τῷ οἰκείῳ Θεὸς πρὸς κόσμον, τοῦτο πρὸς τέκνα γονεῖς. δηλοῖ ὡς ἐκεῖνος τῷ μὴ ὄντι ἀφ' ἑαυτοῦ ὕπαρξιν κατεφράζετο· καὶ ὅτι μιμούμενοι καθ' ὅσον οἷόν τε τὸ ἐκείνου δυνάμεθα, τὸ θνητὸν ἀθανατίζομεν.

Τὰς υἱὰς σου σωφρόνιζε, πεπαιδευμένους μᾶλλον, ἢ πλουσίους καταλιπῇς. κρείττους γὰρ εἰσὶν αἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐλπίδες, ἢ ὁ τῶν ἀμαθῶν πλοῦτος.

Παιδὸς ὕβρεις, πηδὺ φάρμακον.

Θυγάτηρ ἀλλότριον κτῆμα ἐπαρχὴ τῷ πατρί.

Υἱῷ καὶ θυγατρὶ μὴ προσμειδιάσῃς, ἵνα μὴ ὕστερον δακρύσῃς.

Τέκνοις αἰδέσιμον καύχημα, παιδὸς ἔπαινος.

Παιδὸς καὶ μισθὸς κοινὰ μὲν αἱ κλήσεις, διαφοραὶ δὲ δυνάμεις. τὸν γὰρ ὃν ὁ πρῶτος ἐργασάμενον δημιουργὸν ὁμῶς καὶ πατέρα εἶναι τῆς γενέσεως, δίκαιος ἂν φήσαιμι· μητέρα δὲ τὸν τῆς πεπαιδευμένης ὑποδεξάμενον τὰ τοῦ Κυρίου σπέρματα, τελεσφορεῖς ὠδῖσι τὸν ἀγαπητὸν καὶ ἀοίδιμον υἱὸν ἀπέτεκεν.

ΟΠΟΙΟΥΣ ΤΙΝΑΣ ΧΡΗ ΕΙΝΑΙ τοὺς πατέρας περὶ τὰ τέκνα, καὶ ὅτι φυσικὴ τις ἀνάγκη ἀμφοτέρους εἰς ἀλλήλους ἄγει, Λόγος σα'.

Οὐκ ἔστ' ἀκοὴ ἡδίων, ἢ ῥηθεὶς λόγος
παιδὸς πρὸς υἱὸν περιέχων ἐγκώμιον.

Erudito filium tuum: sic enim bona spei fu-turus est. Prou. 29.

Si tibi sunt liberi, instituito illos, & iam inde ab adolescentia ipsorum colla inflectito. Sirach 7.

Qui diligit filium suum, continenter eum flagellet. Sirach 30.

Qui erudit & castigat filium suum, inimicum ad amulationem prouocat, & apud amicos eo exultabit. †al. παραζηλώσει Ibidem.

Qui filium suum castigat, eo lætabitur: & inter familiares ac notos de eo gloriabitur. Ibidem.

Nolite patres liberos vestros ira vestra prouocare, sed eos in eruditione & admonitione Domini educate. Ephes. 6.

Liberos vestros patres ne irritetis, vt ne animum despondeant. Coloss. 3.

Vt parentes ex æquo singulos liberos in hanc vitam produxerunt, sic æqualiter parique conditione singulis vita degendæ rationem præbere debent. Basilii.

Patrum lex est liberis suis parcere. Theologi.

Legitimum maximè & æquissimum est, vt liberorum bona pater cogitatione consideret.

Liberorum modestiam & temperantiam patres non curantes, liberorum interfectores sunt, atque grauius peccant quàm illi, quanto scilicet animi perditio & mors grauior est quàm corporis. Chrysost.

Quod Deus est mundo, hoc liberis parentes esse arbitror: nam vt ille quod non erat vt existeret, effecit: sic & hi imitantes quoad fieri potest illius potentiã, genus immortale reddunt. Philonis.

Cura vt filios tuos eruditos magis quàm opulentos relinquas: præstant enim eruditorum expectationes, quàm indoctorum diuitiæ. Epictet.

Patris conuitium suaue remedium, quia plus iuuat quàm mordet.

Filia, aliena possessio patri est.

Liberis ne arrideas, vt in posterum ne fleas. Solonis.

Liberis honesta gloriatio laudes paternæ. Synesij.

Patris & matris appellationes communes, sed potentiæ differentes sunt. Illum igitur qui hanc vniuersitatem molitus est, artificem simul & patrem suis operis rectè iusteq; appellamus: matrem autem, ipsius fabricatoris scientiam, cum qua congressus Deus non more humano, generandi semina inseuit, quibus illa Domini seminibus acceptis perfecta & fœcundissimo partu amabilem & sub sensus cadentem filium peperit. Virtutes Philonis.

QVALES NAM OPORTEAT esse patres erga liberos, & quòd vtrique naturali quadam necessitate mutuò afficiantur, Sermo CCI. Ex Io. Stobæo.

Non est auditu suauior sermo, q̃ qui prolatus a patre ad filium, laudem eius continet. Menandri.

Eiusdem. *Nunquam reuera neq; filio suo pater*
Solet minari, nec amans amatæ.

Euripidis in Menalippe. *Quicunq; durum patrem habet adolescens,*
Et odiosum domi, magnum malum possidet.

Menandri. *Qui durissimus filio videtur in admonẽdo,*
Verbis quidem asper est, re ipsa verò pater.

Eiusdem. *Si filio, quod petit, prompte exhibeas,*
Habebis eum verè tutorem vitæ tuæ, non insidiatorem.

Euripidis in Alcmeone. *Vehemẽtem in liberos amoris affectum Deus*
dedit hominibus.

Menãdri in Sirtul prandentibus. *Patris mina non valde terrent.*

Eiusdem. *Suauis est pater prudentior quàm iracũdior.*

Eiusdem. *Filium benevolentia patris meliorem facit.*

Eiusdem. *Emendandi sunt liberi, non tam durè ira*
ctando, quàm verbis suadendo.

Eiusdem. *Quàm suauis res est benignus & iuuenum*
moribus se accommodans pater.

Chæremonis Hippothoi. *Bonus pater non fouet iram contra filium.*

*περσαι in Cadmo. *Sapientes oportet liberos natu minores ca-*
stigare.

Euripidis in Dictye. *Et patrem oportet facilè ferre*
Liberos amoribus captos, absque contumacia:
Et filios patris amores. Nõ enim spontaneus est
Hominibus amor, neque voluntarius morbus.
Est autem valde ineptus ille,
Qui Deorum necessitatibus mederi vult.

Ibidem. *Vna quædam est communis hominum lex,*
Et diuinitus institutum, quod apertè iam dico:
Vt videlicet nullum non animal natum ex se
fœtum amet.
In cæteris autem peculiares sunt singulis leges.

Antiphanis. *Equidem autumo patri charissimos esse liberos,*
Et liberis parentes, nec auxiliares
Alios sibi fieri posse iustiores aio.
Nam cum aliquid in gratiã dilecti filij facio,
Hunc ad me pertinere fructum mihi persuadeo.

Anacharsis Scytha interrogatus, qua de
causa non operam daret proli, respondit: Quia
nimis amaturus essem liberos.

Euripidis in Dictye. *Cùm liberi tibi sint, & familia parata,*
Nouam domi prolem procreare vis,
Maximam inimicitiam tuis liberis concitans.

Socratis. *Patris increpatio, suaue remedium est. Plus*
enim vtilitatis quàm mordacitatis habet.

Diogenes interrogatus, quomodo patres &
filij se inter se gerere deberent, respondit: Rectè se
gerent, si ea quæ opus est exhibendo petitiones
inuicem præueniant. Meritò autem pater, vt
qui prior beneficia contulerit, nisi vicissim accipiat, statim tristatur: filius verò mollioris est animi, & non facilè audet petere.

Themistij in libro de Moderatione affectus. *Non vos latet, ô viri, amorem in liberos*
affectum esse laudabilem, & longè alium
quàm pecuniæ & diuitiarum amorem.
Hæc enim nomina apud homines iure

Οὐδέ ποτ' ἀληθὲς ὄνθ' ὑπὸ μῆ πατὴρ
εἴωθεν ἀπειλεῖν, ὅτ' ἐρᾷ ἐρωμένην.

Ὅστις δ' ἀμείλικτον πατέρ' ἔχει νεανίας,
συγγνόν τ' ὀ οἶκος, μεγάλα κέκτηται κακά.

Ὁ σκληρὸς παῖδας πρὸς μὲν τὰ ῥήματ' ὢν,
τοῖς μὲν λόγοις πικρὸς ὄδε, τοῖς δ' ἔργοις πατήρ.

Υἱῷ προθύμως τἀξιούμενον ποιῶν,
κηδεμὼν ἀληθῶς, οὐκ ἔφεδρον ἔξεις βίον.

Δικαίου τι τέκνων φίλτρον ἔθηκε θεὸς αἰδοῖον.
Πατὴρ δὲ ἀπειλῶν, οὐκ ἔχει μέγαν φόβον.
Ἡδὺς πατὴρ, φέρει ποιν αὐτ' ὀργῆς ἔχων.
Υἱὸς δὲ ἀμείνων ὅστις αἰδοῖος πάρα. (πάτ.
Οὐ λυπητὰ δεῖ παιδάρια ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ πειθοῖ.
Ὡς ἡδὺ πρᾶος, καὶ νεάζων τῷ τρόπῳ πατήρ.
Πρὸς μὲν ὀργὴν οὐκ ἔχει χρηστὸς πατήρ.
Παιδὸς κρατοῦν δ' ἦν νεωτέρου σοφός.
Πατέρα τε παισὶν ἡδέως συνεκφέρειν
φίλας ἐρωτας * εἰκὸς ἄλλοντ' αὐθαδίαν,
παῖδάς τε πατρί. καὶ γὰρ οὐκ αὐθαίρετοι
βροτοῖς ἔρωτες, οὐδ' ἑκούσιοι νόσοι.
σοφόν τι δ' ἦν τὸ χρῆμα μάθεσθαι φίλης,
θεοῖς ἀνάγκας ὅστις ἰᾶσθαι θέλει.

Εἷς γάρ τις ὅδε κοινὸς αἰ ἀνθρώποις νόμος,
καὶ θεοῖσι τῶδε δόξαι, ὃ σαφῶς λέγω,
ἅπασί τε παῖδα τέκνα πίκτουσι φίλην.
τἄλλ' ἄγρια χρεὼν χρῶμεθ' ἄλλήλων νόμοις.

Ἐγὼ νομίζω πατρὶ φίλτατον τέκνον,
παισί τε τοὺς τεκόντας, οὐδὲ συμμάχους
ἄλλους ἡμέσθαι φημὶ αὖ δικαιοτέρους.

Υἱῷ γὰρ ἀγαπητῷ τι προσγένων πρὸς χάριν,
ἔρωτον ἐμαυτῷ τῶνδ' οἴομαι φέρειν.

Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης ἐρωτηθεὶς διὰ τίνα αἰτίαν ὐ
παιδοποιεῖ, ἔφη, διὰ φιλοτεκνίαν.

Ὅταν δὲ παῖδων καὶ περιφυκότες ἦμεν,
κἀμοὺς φυτεύσας παῖδας, ὀδύμοις ἤλγεν,
ἔβραε μείζω ὧν σοῖσι συμβάλλων τέκνοις.

Παιδὸς ὑπεπίμπησις, ἡδὺ φάρμακον. ἔχει γὰρ πλέον
ὄ ὠφελοῦν τοῦ δάκνοντος.

Διογένης ἐρωτηθεὶς ὅπως δεῖ πατέρας καὶ υἱοὺς ἀλλήλοις προσφέρεσθαι, φησὶν εἰ μὴ προεμέλοιεν αἰτεῖσθαι ἀλλήλων, ἀλλὰ διδόντες φθάνοιεν. ὀρθῶς δ' ὁ πατὴρ δεῖ τὸ προεργάζεσθαι, εἰ μὴ δὲ πάσχη, παχέως ἄγθεται· ὁ δ' υἱὸς εὐλαβῶς, καὶ οὐκ ἀξιοῖ αἰτεῖν.

Εὖ ἴστε ὦ ἄνδρες, ὅτι ὁ φιλότεκνος ἀξιέπαινον πᾶσι ἐστὶ· καὶ οὐκ ἔοικε τῷ φιλοχρημάτῳ, ἢ τῷ φιλαργύρῳ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ τὰ οἰόμενα εἰκότως προσεῖναι τοῖς ἀνθρώποις

οὐδεὶς

ονείδη λέγεται, καὶ ἔστι. ὁ γὰρ ποιῆ αὐτὰ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ μοχθηρία ἡ ἡμετέρα. τῶν δὲ ἄνωθεν αὐτῇ ἐμφύεται ἐκ τῆς ὑρσενῆς, καὶ ἐξηπται ἐκείνης ἀπὸ χρυσῆς τῆς χρυσῆς, καὶ ἀρρήκτῳ σφιγγὶ, ἰῶ ξυρράπτουσα ἀεὶ, καὶ ξυγκολλῶσα τῷ φθίνοντι ὃ φυόμενον,* οὐκ ἀπολιθαίνῃ εἰς ὃ μὴ εἶ). ὥστε οὐκ αἰσχύνῃ) ὁ φιλόσοφος τὴν φιλοτεκνίαν, ὡς γε δὴ τὴν φιλοσοφίαν τε καὶ φιλολογίαν.

Τοῖς παισὶ μάλιστα χρὴ τὰ * αὐτῶν διανεῖμαι τὰ χρήματα, καὶ ἅμα ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μήτε ἀπεριδεῶς ἔωσι δεῖ χρῆς ἔχοντες. ἅμα μὲν γὰρ πολλοὶ † φειδότεροι γίγνοντ') εἰς τὰ χρήματα, καὶ προθυμότεροι κτᾶσθαι, καὶ ἀγωνίζοντ') ἀλλήλοισιν. εἰ γὰρ ὡς ξυνῷ τὰ τηλίκαυτα, οὐκ αἰσθάνεται, ὡς γε ἰδίᾳ * οὐκ ἐθυμοῦντο τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλὰ πολλῷ ἧσσον.

Ἔξεστι δὲ πολλὰ τῶν σφετέρων ἀναλώσαντας, παιδεῦσαί τε τοὺς παῖδας, καὶ τεῖχός τε καὶ σωτηρίαν περιβαλέσθαι, τοῖς τε χρήμασι, καὶ τοῖς σώμασιν αὐτῶν.

Ἢ οὐδὲ σμικρὸν οἴεσθε νῦν κινδυνεύειν τὸ σὺ καὶ Λυσίμαχος, ἀλλ' ὁ περὶ τούτου τοῦ κτήματος ὃ τῶν ὑμετέρων μέγιστον ὂν τυγχάνει; ἐγὼ γάρ που ἢ ἄρχειν τῶν, ἢ ταύτα πάντα ἡγοῦμαι, καὶ πᾶς ὁ οἶκος ὁ τοῦ παιδὸς ὅπως οἰκήσεται, ὁποῖοι αὖ τινες οἱ παῖδες γίγνωνται. ἀληθῆ λέγεις. πολλὴν ἄρα δεῖ προμήθειαν αὐτοῦ ἔχειν.

Ἀλλ' ὅταν * ἡ σωφροσύνη ὃ κρινόμενον, πότερος μὲν οἱ πρεσβύτεροι πατέρες· πάντες δὲ συγγενεῖς οἱ νεώτεροι· πᾶσαι δὲ αἱ κυήσασαι πώποτε μητέρες. ὃ γὰρ κοσμεῖν τε) τοὺς παῖδας καὶ σώφρονας, μία καὶ ταὐτὸν ἁπάντων ἔχει συλλῆψας.

Εὖ γὰρ ἴσθι Σωκράτη πρὸς ἡμᾶς πολλάκις εἰπόντα, ὅτι οἱ τὰ ἵππων, ἵνα πολλοὶ μὲν ἔχωσιν οὐσίαν φερεντίζοντες, ἵνα δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ γίγνωνται ἀμελοῦντες, ἵππον πονήσασι τοῖς ἱππικοῖς, καὶ τὰ μὲν πολεμικὰ οὐ διδάσκουσι, ἕξιν δὲ παμπόλλην παρέχουσιν. οὕτω γὰρ ποιοῦντες μὲν τοῖς ἵπποις χρήσονται, ἀπείρως δ' ὧν χρή. εἰ γὰρ ἵππου ἀρετή, οὐ τὴ δύναμις· τὸν δ' ἐν πολέμῳ δύναμιν καὶ ἐμπειρίαν. τὰ αὐτὰ δὴ τοῦτον ἐκάμπτειν καὶ τοὺς γῆν πολλὴν κτωμένους τοῖς ἵπποις, αὐτὸ δὲ μὴ ἐπιμελουμένους. ἃ γὰρ κεκτήσονται, πολλοῦ ἄξια νομισθήσονται, αὐτοὶ δὲ ὀλίγου. προσήκει δὲ τὸ φυλάττειν τοῦ κτησίπου, ἀξιοπρεπέστερον εἶ). καὶ τοίνυν ὁ τοῦ ἑαυτοῦ παῖδα πολλοῦ ἄξιον ἀποδύσας, καὶ ὀλίγα καταλίπῃ, πολλὰ ἔδωκε· γνώμῃ γὰρ ἢ πλείω ἢ ἐλάττω γίνεται· ἀγαθῇ μὲν ἔμμεσα· ἐκμελεῖ δὲ καὶ ἀπαιδεύτῳ ὀλίγα. σὺ δὲ οὐδὲν πλέον τοῦ αἰσχύνην παρέχεις, ἃ τοῖς μὲν δεῖ παιδεύσεως ἴσον, αἰσχρὰ τε καὶ πλούσια νομίζεται· τοῖς δὲ ἀμαθέσι, ὃ μὲν ἀλγεινὸν ἔρχεται κακόν, τῷ δὲ σοὶ τοῦ μέλοντος δυσελπισίαν ὑ μοῖ.

vitia & appellantur, & sunt: quippe suam originem non ex natura, sed improbitate nostra deducunt. At liberorum amor cœlitus natura alligatus est, & planè ab aurea illa infracta catena pendet, quam natura perpetuò contexēs, & obeuntibus nascentia coniūgens, ne in nihilū relabatur, sibi cauet. Quāobrem philosophus propter philotecniam, hoc est prolis amorē, nō erubescit, vt neq; propter philosophiā & philologiā.

*addo ἡ φύσις.

Pueris maximè oportet distribuere adminis- Democriti.
strandas communes pecunias, & simul ipsorum * forte ξυνῶν.
habere curam, ne incustoditi negligentiùs cum † malim φειδοτέροις.
eis agāt. Sic enim multo magis parci, promptiores ad acquirendum fiunt, ac mutuò certāt. Nam quæ communi nomine expenduntur, non molestant ita vi priuato: & quæ acquiruntur, * addo μὴ.
non æquè exhilarant, sed multo minùs.

Licet pueros non magno sumptu ita instituere, vt tum pecunia, tum corpora ipsorū, custodia instar muri, & salute muniantur.

An exigua quadam de re nunc vos periclita- Platonis in
ri censetis in & Lysimachus, potiùs quàm de vestrarum possessionum omnium pretiosissima? Filijs nāq; bene malè ve instituis vniuersa domus paterna eodem modo gubernabitur, quo & filij affecti sunt. Vera loqueris. Diligenter igitur hoc rei inuigilandum. Lachete.

Cùm de temperantia agitur, omnes seniores Gaii in oratione cōtra
patres sint: iuniores omnes, cognati: mulieres Artemisiū.
quæcunq; pepererunt aliquando, matres. Modestia enim temperātiaq; puerilis, omnium refert, ac vnam & communem cognationem facit. * ἢ.

Scias enim Socratem frequenter ad nos di- Xenophōtis ex Epist.
xisse, quòd illi qui filijs de multis opib. prospiciunt, vt autem boni ac egregij euadant negligūt, simile quid agant equos alentibus, quos belli disciplinam non docent, multum verò pabuli exhibēt. Sic enim equos habituri sunt pinguiores, sed rerum quas præstare oportebat, imperitos. Nam equi laudem non in corpulentia, sed audacia peritiaq; in bello, sitam esse. Eodem modo peccare illos, qui filijs multos agros cōparant, ipsosmet verò negligunt. Possessiones n. magni precij æstimationem habebunt, ipsi autem viles erunt: cùm contrà oporteret custodientē re possessa pretiosiorem esse. Itaq; si quis filium suum magni precij hominē effecerit, quamuis paucas opes ei relinquat, multā tamen largitus est. Animus enim facit vt res multæ, aut paucæ appareant: quippe bono quicquid possidet, moderatum est: rudi autem & inepto, modicum. Tu verò nō plura quàm necessitas postulat, largiris tuis filijs, quæ quidem rectè instituti, vt necessaria, sic satis esse sibi copiosa existimabunt. Imperitis autem præsentem quidem corporis molestiam remittunt: futuri verò temporis expectationem metu plenam, nihil imminuunt. ad Critonē.

DE PARENTIBVS LIBERORum educationem neglectim curantibus, Sermo CCII. Ex Antonio.

1. Reg. 2. *RE*nunciani ei me vltorum familiam eius vsq; in seculum: quia filij eius maledicebant Deo, nec illos castigauit. idcirco iurauit familiæ Eli, quòd non expietur iniquitas domus eius in suffumigatione & sacrificijs vsq; in seculum.

Prouerb. 13. *Qui parcit suis baculis, filium odit suum.*

Eccles. 41. *Patrem impium accusabunt liberi, quia propter ipsum probris afficientur.*

Sirach 30. *Equus indomitus ore fit duro, filius indulgẽter tractatus sit semerarius & praceps. Educa molliter (aut, lacta) filium tuum, & ipse territabit te: ne simul cum illo rideas, vt ne simul cum illo tristeris & ad extremum dentibus tuis infrendeas. Ne des ei in iuuentute licentiam, & ignorationes eius ne pratermittas. In iuuentute ceruicem eius flectito: & latera ipsius tundito, dum adhuc puer est, ne robustus factus nolit tibi parere, atque ex eo tunc animus dolorem capiat maximum. Filium tuum erudito ac perpolito, vt in turpitudine illius non † offendaris.*

† al. proficias.

† alias πταισθῇς.

Abominandi sunt liberi improborum & sceleribus infamium

Impiorum posteri non multiplicabunt ramos, & radices ex acutissimo saxo impura.

Esiæ. *Ex semine serpentum prodibunt aspidum fœtus, fœtus autem ipsarum serpentes erunt volantes.*

Incerti authoris. *Crudelissima est in pullis educandis aquila. duos enim cùm ediderit pullos, alterum alis impellens in terram deiectum allidit, alterum recentum tantummodo prosuo & legitimo habet, tædio nutricationis quem procreauit ipsa repudians & abdicans. Tales sunt parentes qui paupertatis specie suos pueros infantes exponunt, qui & suis posteris in hæreditatis distributione iniquissimi sunt.*

1. Reg. 2. *Sacerdos fuit Eli, ac filios suos impiè se gerentes reprehendit quidem, sed quia non satis vehementer obiurgauit, pater religiosus pœnam filiorum temeritatis & iniquitatis luit.*

Dionysij. *Ridiculum est eum qui suis parcat, alienos castigare velle.*

DE LIBERIS PARENTES HOnorantibus, & quæ bona consequantur qui illis obtemperarint, Sermo CCIII. Ex Antonio.

Exod. 20. *HOnora patrem & matrem tuam, vt tibi bene sit, & longo tempore in terra viuas.*

Leuit. 19. *Patrem suum quisque ac matrem metuat.*

Prouerb. 6. *Fili cane violes à patre tibi impositas leges, & matris tuæ monita ne repellito, sed applicato ea semper animo tuo,*

ΠΕΡΙ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΤΑΦΡΟΝΗτικῶς ἐχόντων τῶν τέκνων ἀπαγορεύσεις, Λόγος σϛ'.

Α Γγήγειλα αὐτῷ, ὅτι ἐκδικῶ ἐγὼ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἕως αἰῶνος ὅτι ἐκακολόγουν Θεὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπετίμησεν αὐτοῖς. καὶ οὐχ ὕστερον ὠμόσα τῷ οἴκῳ Ἡλεὶ, εἰ ἐξιλασθήσεται ἀδικία οἴκου Ἡλεὶ ἐν θυμιάμασι καὶ ἐν θυσίαις αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

Οὓς φείδεται τὴν ἑαυτῶν βακτηρίας, μισεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Πατρὶ ἀσεβεῖ μέμψονται τέκνα, ὅτι δι' αὐτὸν ὀνειδισθήσονται.

Ἵππος ἀδάμαστος, ἀποβαίνει σκληρός· καὶ υἱὸς ἀνήμερος, σκληρὰ παραλήψεται τοὺς γονεῖς. πθλείπουσι τὸν υἱόν σου, καὶ ἐπαμβόσονται, καὶ μὴ συλλυπηθῇς, καὶ ἐπ' ἐχάτων γομφιάσεις τὰς ὀδόντας σου. μὴ δῷς αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν νεότητι, καὶ μὴ παρίδῃς τὰς ἀγνοίας αὐτοῦ. κάμψον τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἐν νεότητι. θλάσον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ὡς ἔστι νήπιος, μή ποτε σκληρωθεὶς ἀπειθήσῃ σοι, καὶ ἔσται σοι ἐξ αὐτοῦ ὀδυνηρὰ ψυχῆς. παίδευσον τὸν υἱόν σου, καὶ ἔργασαι ἐν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἀσχημοσύνῃ αὐτοῦ † προσκόψῃς.

† alias πταισθῇς.

Τέκνα βδελυκτὰ γίνεται τέκνα ἁμαρτωλῶν.

Ἔγγονα ἀσεβῶν πληθυνθήσεται κλάδος, καὶ ῥίζαι ἀκάθαρτοι ἐξ ἀκροτόπου πέτρας.

Ἐκ σπέρματος ὄφεων ἐξελεύσεται ἔκγονα ἀσπίδων· τὰ δὲ ἔκγονα αὐτῶν, ὀφεῖς πετόμενοι.

Ἀδικώτατος πρὸς τὰ τῶν ἐγγόνων σπλάγχνα ὁ αὐτός. δύο γὰρ ἐξαναγὼν νεοττοὺς, τὸν ἕτερον αὐτῶν εἰς τὰ γόνυ καταῤῥήγνυσι, τῆς πληγῆς τὸν προερύσαν ἀπωθούμενος· τὸν δὲ ἕτερον μόνον λαβὼν οἰκεῖται, ἀφ' ὧν τροφῆς ὀλίγον, ἀποπαιδίωμος ὢν ἐλύπησεν. τοιοῦτοι τῶν γονέων εἰσὶν, οἱ διὰ προφάσεις πενίας ἐκτιθέμενοι τὰ νήπια, οἳ καὶ ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου ἀπιστότατοι πρὸς τὰ ἔγγονα.

Ἱερεὺς ἦν ὁ Ἡλεὶ, καὶ τοῖς παισὶν ἀσεβοῦσιν ἐπέπληττε μὲν, ὅτι δὲ μὴ σφοδρῶς, ἐνεκλήθη, καὶ δίκην κατέσχε πατὴρ ὑλαθεὶς παίδων προδαιμίας.

Καταλάσσου αἰθέσθω, τῷ τοῦ ἰδίου ἀφιδέσθαι, παιδοῦχοι ξένους ἐπιχθονίων.

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΤΙΜΩΝΤΩΝ γονεῖς, καὶ ὅσα ἕπεται ἀγαθὰ τοῖς ὑπακούουσιν αὐτοῖς, Λόγος σγ'.

Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ μακροχρόνιος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἔκγονος πατέρα αὐτοῦ καὶ μητέρα φοβείσθω.

Υἱὲ φύλασσε νόμους πατρός σου, καὶ μὴ ἀπώσῃ ῥησμοὺς μητρός σου, ἄφαπτα δὲ αὐτοὺς ἐπὶ σῇ ψυχῇ ἀφ-

πτωτος

πάντος, καὶ ἐγκαλάσασαι περὶ σῷ βραχίονι. σέφανον γὰρ χαρίτων δέξῃ σῇ κεφαλῇ, καὶ κλοιὸν χρυσοῦν περὶ σῷ βραχίονι.

Ἄκουε υἱὲ παιδὸς τοῦ γεννήσαντός σε, καὶ μὴ καταφρόνει, ὅτι γεγήρακέ σου ἡ μήτηρ.

Υἱὸς δοξάζει πατέρα. καὶ εἰ πατὴρ εἰμὶ ἐγὼ, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου;

Ὁ τιμῶν πατέρα αὐτοῦ, ἐξιλάσκεται ἁμαρτίας· καὶ ὡς ὁ θησαυρίζων, ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ. ὁ τιμῶν πατέρα, εὐφρανθήσεται ἐν τέκνοις, καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται. ὁ δοξάζων πατέρα, μακρημερεύσει· καὶ ὁ ἀκούων Κυρίου, ἀναπαύσει μητέρα αὐτοῦ, καὶ ὡς δεσπόταις δουλεύσει τοῖς γεννήσασιν αὐτόν. ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου, ἵνα ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ᾽ αὐτοῦ. εὐλογία γὰρ πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων· κατάρα δὲ μητρὸς ἐκριζοῖ θεμέλια.

Τέκνοι ἀναπλήρωσον τὸ γῆρας πατρός σου, καὶ μὴ ἀπολίπῃ σωφρονοῦντα, συνεπίκουρος ἔσο αὐτῷ ἐν πάσῃ ἰσχύι σου· ἐλεημοσύνη γὰρ πατρὸς, οὐκ ἐκλησθήσεται· καὶ ὡς ὑπόδικα τοῦ παντὸς, ὅταν ἀναλυθῇς ἀνταποδοθήσεταί σου αἱ ἁμαρτίαι.

Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου δόξασον τὸν πατέρα σου, καὶ μητρὸς ὠδίνων μὴ ἐπιλάθῃ. μνήσθητι ὅτι δι᾽ αὐτῶν ἐγεννήθης. καὶ τί ἀνταποδώσεις αὐτοῖς, καθὼς αὐτοί σοι;

Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ.

Ἐπὶ τοὺς γηροκομοῦντας τοὺς πελαργοὺς εὔνοια, ἐξαρκεῖ τοὺς παῖδας ἡμῶν, εἰ προσέχειν βούλοιντο, φιλοπάτορας κατασῆσαι. πάντως γὰρ σύνοιδεν ὅτων ἐλλείπων ἐν τῷ φέρεσθαι, ὡς μὴ ἀξίων εἶναι κείνην, τὴν ἀλέγων ὀρνίθων ὑστερήσειεν ἀρετῶν. ἐκείνοι γὰρ τὸν πατέρα γήρως προφρονέστατα περιστάντες τὸν κύκλῳ, τοῖς οἰκείοις πτερυξὶ περιβάλλουσι, καὶ ἐξ ἐφαδίου ἀφθόνως παρεμβάζοντες, τὴν δύναμιν καὶ τῇ πίστει παρέχονται βοήθειαν, ἑρέμα τὸ πτερύγιον ὑποκρούοντες ἑκατέρωθεν. καὶ ὅταν τὴν τῶν ἐργασημάτων ἀπόδοσιν, ἀντιπελάργωσιν ὀνομάζουσιν.

Εὐγνώμονες παῖδες μεγάλα ποιοῦσι τὰ τῶν πατέρων ἐγκώμια.

Ἔργασαι τὸ καλὸν, ὅτι καλὸν τῷ πατρὶ πιθέσθαι, καὶ εἴ σοι μηδὲν ἔσεσθαι μέλλοι, τοῦτο αὐτὸ μισθὸς τῷ παρὶ χαρίζεσθαι.

Ὡς τοῖς αὐτοῖς μέτροις τὸν τοῦ Κυρίου φανλὸν, ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων μετρούμενοι, μαθωμεν ὡς δεσπότας ἡμᾶς γονεῖς, ἵνα καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων τιμηθησόμεθα

& collo tuo alligato. gratiarum enim coronam in verticem capitis recipies, & monile aureum in collum tuum.

Audi fili patrem qui te procreauit, nec matrem senem contemnito. Prou. 23.

Filius gloriæ erit patri. Quòd si pater sum ego, vbi gloria mea? Malach. 1.

Qui patrem suum honore afficit, delet peccata, & Deum placat. Sirach 3.

Qualis est qui thesauros recondit, talis est qui matrem suam gloria afficit: qui patrem honorat, à filiis lætitia afficietur, & orationis suæ tempore voti fiet compos. Qui patrem gloria affecerit, longæuus erit: & qui audit Dominum, matrem suam recreabit, & tanquam dominis seruiet ys qui se procrearunt: verbo & opere patrem colito, vt ab illo tibi benedictio accidat. Patris benedictio domos liberorum firmat: at matris execratio radicitus fundamenta euertit. †aliàs αὐτῷ.

Filij succurrito patri senescenti, & si amiserit intelligentiam, veniam mereatur: nec vlla ignominia affici ipsum patiare pro omnibus viribus tuis. Patris enim misericordia non veniet in oblivionem: & vt serenitas glaciem liquefacit, sic peccata tua dissoluentur. †aliàs ἔχει ibidem.

Ex toto animo tuo, vt honori & gloriæ sis patri, curato, nec matris tuæ dolorum obliuiscitor. Recordare te ab illis esse procreatum: et quid illis redderes, quale ipsi dederunt tibi? Sirach 7.

Honore afficito patrem & matrem tuam, & tanquam teipsum proximum diligito. Euangelij.

Liberi parentibus vestris obedite in rebus omnibus, siquidem hoc Domino pergratum & acceptum est. Ephes. 6.

Ciconiarum erga parentes senes beneuolentia, satis potest liberos nostros, si modo attendere velint, patris amantes efficere: nemo est enim adeò prudentia destitutus, qui non pudendum esse iudicet ab auibus rationis expertibus virtute superari: illa enim patrem præsenectute pennas amittentem in orbem circunstant, ac pennis suis fouent, alimenta copiosè suppeditantes, quantum etiam possint volatum eius adiuuant placidè pennis suis vtrinque alleuantes. Atque sic beneficiorum remunerationem ἀντιπελάργωσιν nominant, quasi dicas reciconiationem. Basilij.

Grati liberi magna faciũt patrum encomia.

Quod honestum est, exercete, quia honestum est patri parere: etiam si nihil aliud tibi accessurum esset, hoc ipsum merces est patri gratificari. Theologi. †forte ἀπὸ

Quia eadem mensura, vt ait Dominus, in quaque re gerenda nobis redditur, parentes tanquam dominos honorare discamus, vt & à nostris ipsorum honore afficiamur Chrysost.

liberis, & à domino in hac re desinitam mercedem amplam recipiamus.

Tãquam verna genitorib. tuis ſeruito: quid enim illi tale reddas, quale ab illis accepiſti? quia viciſſim generare illos non licet.

Ariſtotelis. †forte addẽdum μᾶλλον. Æquum eſt vt filius patris ſit ſeruus magis verna: ille enim natura patris eſt ſeruus, hic lege.

Iſocratis. Talem te præſta parentibus, quales optas tibi morigeros fore liberos.

Alexander rex cùm interrogaretur, Vtrum magis deſideraret patrem Philippum, an Ariſtotelem: Magiſtrum, inquit: ille enim vt eſſem, hic autem vt præclarè inſtitutus eſſem, author fuit.

Idem cùm mater Olympias ei aliquid grauius imperaret: Acerbam, ô mater, inquit, pro nouem menſium onere mercedem exigis.

Mileſij. Qualia in parentes contuleris beneficia, talia in ſenectute à liberis expecta.

†lege tribuer Euripidis. Viuens parentes qui colit,
Futurus eſt gratus Deo vinus ſimúlque mortuus.
Nec præmium vllum eſt liberis honeſtius,
Quàm ſi probo naſcantur & honeſto patre,
Dignisq; parentes afficiant honoribus.

Solonis. Solon interrogatus, cur nullas pœnas aduerſus eos qui patres verberaſſent, conſtituiſſet: Quòd nullos, inquit, tales extituros exiſtimabam.

Generum bonum nactus, filium inuenit: malum verò adeptus, perdidit & filiam.

Philonis. Parentibus par gratia reddi nullo modo poteſt: nam viciſſim eos generare omnino non licet.

DE PATRICIDIS ET MATRICIDIS, & quę eos ſequuntura ſint mala, Sermo CCIIII. Ex Antonio.

Exod. 21. QVi patrem ſuum verberat, morte mulctatur.

Leuitici 20. Qui patri aut matri maledicit, mortis ſupplicio afficiatur.

Deut. 27. Execrandus quiſquis patrem aut matrem ignominia afficit: cunctus autem populus fiat inquiet, fiat.

Filius rebellis miſerè peribit.

Prou. 6. Qui patrem ſuum dedecorat, & matrem ſuam repellit, ignominioſus & probroſus eris.

Prou. 20. Lumen extinguetur eius, qui in patrem & matrem maledicta congeſſerit, & oculorum eius pupilla tenebras aſpicient.

Qui patrem aut matrem reijcit, & putat ſe nõ peccare, is eſt viri impij ſocius. ¶ Filio inerudito & non caſtigato pater non lætabitur: at

παίδων, καὶ τὸν τοῦ Κυρίου ὠφελιμώτερον ὅτι τύπτω πλέονα μισθὸν ἀπολήψωμαι.

Ὡς οἰκέτης δούλευσον τοῖς γεννήσασί σε. τί γὰρ ἀντιποδώσεις αὐτοῖς οἷα αὐτοί σοι; οὐ γὰρ ἔξεστιν αὐτοῖς οὕτω ἔχειν.

Χρὴ τὸν υἱὸν δοῦλον εἶναι τοῦ πατρός, † ἢ τὸν οἰκέτην μᾶλλον φύσει τοῦ πατρός δοῦλός ἐστιν, ὁ δὲ νόμῳ.

Τοιοῦτος γίνου πρὸς τοὺς γονεῖς, οἵους ἂν βούλοιο πρὸς σαυτὸν γενέσθαι τοὺς σαυτοῦ παῖδας.

Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἐρωτηθείς, πότερα μᾶλλον ποθεῖ, τὸν πατέρα Φίλιππον ἢ Ἀριστοτέλην τὸν διδάσκαλον, ἔφη. ὁ μὲν γὰρ τοῦ γενέσθαι, ὁ δὲ τοῦ καλῶς γενέσθαι αἴτιος.

Ὁ αὐτὸς βαρύ τι ἐπιτάξοντος αὐτῷ τῆς μητρὸς Ὀλυμπιάδος, ἔφη· ὦ μῆτερ, πικρόν με οἰκέτου τοῖς οἰκείοις μισθὸν ἀπαιτεῖς.

Οἵους αἱ ἐραστὰς ἀνάγκης τοῖς γονεῦσι, τοιούτους αὐτὸς ἐν τῷ γήρᾳ, παῖδα τὸν † τεκόντων προσδέχου.

Ὅστις δὲ τὸν τεκόντα ἐν βίῳ σέβει,
Ὅσιός τ' ἐστὶ καὶ ζῶν, καὶ θανὼν, θεοῦ φίλος.
Οὐκ ἔστι παισὶ τούτου κάλλιον γέρας,
Ἢ παῖδος ἐσθλοῦ καγαθοῦ πιφυκέναι,
Καὶ τοῖς τεκοῦσιν ἀξίαν τιμὴν νέμειν.

Σόλων ἐρωτηθεὶς διὰ τί τοῖς τυπτοῦσι τοὺς πατέρας, ὑβριστὰς οὐκ ὤρισεν, ἔφη, ὅτι οὐκ ὑπέλαβον τοιούτους τινὰς ἔσεσθαι.

Γαμβρὸν ὁ μὲν ὑπέτυχεν, εὗρεν γὰρ· ὁ δὲ ἀπέτυχεν, ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

Τοῖς γονεῦσιν ἴσας πρὸς ἴσας ἀποδοῦναι χάριτας, τοῖς ἀδυνάτοις. ἀπιθανώτατον γὰρ οὐκ εἶναι.

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΑΛΟΙΩΝ ΚΑΙ ΜΗΤΡΑΛΟΙΩΝ, καὶ ὅσα ἔφεται αὐτοῖς κακά, Λόγος ὀγδοηκοστός.

Ὃς τύπτει πατέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω.

Ὁ κακολογῶν πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ τελευτάτω.

Ἄνθρωπος ὃς αἰσχυνῶν εἴπῃ πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω.

Ἐπιχαιρέκακος πᾶς ὁ ἁμαρτάνων πατέρα αὐτοῦ, ἢ μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός, γένοιτο, γένοιτο.

Υἱὸς ἀπειθὴς ὁ ἀπώλεια ἔσται.

Ὁ ἁμαρτάνων πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἀποστήσας μητέρα αὐτοῦ, καταισχυνθήσεται, καὶ ἐπονείδιστος ἔσται.

Κακολογοῦντος πατέρα ἢ μητέρα, σβεσθήσεται λαμπὰς αὐτοῦ ἐν σκότει τὸ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ, ὄψονται σκότος.

Ὃς ἀποβάλλεται πατέρα ἢ μητέρα, καὶ δοκῇ μὴ ἁμαρτάνειν, ἑταῖρός ἐστιν ἀνδρὸς ἀσεβοῦς.

Οὐκ εὐφρανθήσεται πατὴρ ὅτι ἐγὼ ἀπαγορεύσω· υἱὸς δὲ

φρονιμος

Φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ.

Ὀργὴ πατρὶ υἱὸς ἄφρων, καὶ ὀδύνη τῇ τεκούσῃ αὐτόν.

Ὡς βλάσφημος ὁ ἐγκαταλείπων πατέρα αὐτοῦ, καὶ κατηραμένος ὑπὸ Κυρίου, ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ.

Μὴ δόξαζε ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. ἡ γὰρ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς πατρὸς αὐτοῦ.

Οἱ γονέων ἀλογοῦντες, ἐκατέρας μερίδος εἰσὶν ἐχθροί, καὶ τοῦ τε θεοῦ καὶ τοῦ τε ἀνθρώπους.

ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ ΣΟΦΟΥ, Λόγος σε'.

Υἱὸς σοφὸς εὐφραίνει πατέρα αὐτοῦ.

Υἱὸς φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ.

Εὐφρανθήτω ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ὅτι σύ· καὶ χαιρέτω ἡ τεκοῦσά σε.

Ἀνδρὸς φιλοσοφοῦντος σοφίαν, εὐφραίνεται ὁ πατήρ.

Υἱέ, ἐὰν σοφὸς γένῃ, σαυτῷ σοφὸς ἔσῃ, καὶ τοῖς πλησίον ἐὰν δὲ κακὸς ἀποβῇς, μόνος αὐτὸς ἀπολήσῃ τὰ κακά.

Ἐπὶ υἱῷ σοφῷ εὐφραίνεται ψυχὴ πατρός.

Ἀγαθὸς παῖς, πένης ὢν σοφὸς, ὑπὲρ βασιλέα πρεσβύτερον καὶ ἄφρονα.

Κρεῖσσον εἷς υἱὸς δίκαιος, ἢ χίλιοι υἱοὶ ἀσεβεῖς.

Τέκνα ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τιμῶν ἀναστροφὴν ἔχοντα, τῶν ἰδίων γονέων κρύψει δυσωδίαν. (σεως.

Εἷς δὲ τεκνίας ὄφις ἀρετὴ, καὶ ἡ φόβος θεοῦ κρεῖττον ὁμοίωσις.

Τέκνων ἀρετὴ, δόξα πατέρων.

Εὐπαιδες, οἱ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιμήμονες.

ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ ΑΦΡΟΝΟΣ, ΚΑΙ πονηροῦ, καὶ ἀπαιδεύτου, Λόγος ϛ'.

Οὐκ εὐφραίνεται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ ἀπαιδεύτῳ.

Υἱὸς ἄφρων μυκτηρίζει πατέρα αὐτοῦ.

Ὀργὴ παιδὶ υἱὸς ἄφρων, καὶ ὀδύνη τῇ τεκούσῃ αὐτόν.

Ἔλεγον κακὸν, πατέρα καὶ μητέρα· τὸν δὲ μητέρα οὐκ ἐλογίζοντο.

Ἔλεγον κακὸν ὑπήλιοι ὀφθαλμοὺς ἔχει, τοῖς δὲ βλεφάροις αὐτοῦ ἀναίρεται.

Αἰσχύνη παιδὸς ἐν ῥήματι ἀπαιδεύτῳ.

Τέκνων ἀμώμων ἔσται κληρονομία· καὶ μετὰ τοῦ σπέρματος αὐτῶν ἐκδέξεται ὄνειδος.

Μὴ ἐπιθυμήσῃς πλῆθος τέκνων ἀχρήστων· μηδὲ εὐφραίνου ἐπὶ υἱοῖς ἀσεβέσι. κρεῖσσον ἀποθανεῖν ἄτεκνον, ἢ ἔχειν τέκνα ἀσεβῆ.

Τέκνα ἐν καταφρονήσει καὶ ἀπαιδευσίᾳ γενόμενα, συγγενείας ἑαυτῶν μολύνει δόξας.

ΠΕΡΙ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΣΕΜΝΗΣ καὶ κοσμίας, Λόγος ϛ'.

Οὐ βεβηλώσεις θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτὴν, καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ, καὶ πλησθήσεται ἀνομίας.

prudens filius lætitia afficiet matrem.

Filius insipiens author est vt semper irascatur pater, & genitrix dolore afficiatur. Prou. 7.

Qui patrem suum deseris, similis est summi Sirach 3.
Dei conuitiatori: & qui matrem ad iram prouocat, Domino execrandus est.

In patris ignominia non est gloriandum: sua enim cuiq; gloria ex patris honore est.

Liberi parentũ rationẽ non habentes, in vtrãq; partem tum Deo tũ hominib. sunt odiosi. Philonis.

DE FILIO SAPIENTE, Sermo CCV. Ex Antonio.

Filius sapiens patrem affecit lætitia. Prou. 15.

Filius prudens afficit lætitia matrem. Ibidem.

Lætetur de te pater & mater, & quæ te peperit, gaudeat. Prou. 23.

Virt sapientiam amantis lætabitur pater.

Si sapiens fueris fili, tibiipsi eris sapiens & alijs: sin aũs malus es indoctus, solus feres mala. Proueib. 9.

Propter filium sapientem animus paternus lætitia afficitur. Prou. 23.

Iuuenis probus, pauper & sapiens, antecellit regem seniorem & insipientem. Eccles. 4.

Filius vnus probus præstat mille impijs. Si ach. 16.

Liberi in vita honestè versantes suorum genitorum ignobilitatem tegent.

Vnus est liberorum felicitatis terminus: nẽpe virtus, & si in rebus laudandis parentum similitudinem referant. Theologi.

Liberorum virtus, patri gloriæ est. Philonis.

Satis bene fœcundi sunt, qui bonitatis et probitatis sunt periti.

DE FILIO INSIPIENTE, IMprobo & inerudito, Sermo CCVI. Ex Antonio.

Filio inerudito non lætabitur pater. Proueib.

Filius insipiens patrem deridet suum. Proueib. 13.

Insipiens filius patrem ad iram commouet, & genitricem dolore afficit. Proueib. 17.

Mali liberi patrem execrantur, & matri non benedicunt. Prou. 30.

Mali liberi elatu sunt oculis, & palpebras semper motitant.

Dedecori est patri proles inerudita. Sirach. 22.

Vitiosorum liberorum hæreditas peribit, & in posteritate eorum continuabitur probrum.

Liberorum multitudinem inutilium ne cõcupiscas, nec liberis impijs lætandum tibi est. Præstat sine liberis è vita decedere, quàm impios habere liberos.

Liberi insipientia & imperitia gloriantes, cognationis suæ contaminant nobilitatem.

DE FILIA HONESTA ET modesta, Sermo CCVII.

Filiam tuam ne profanato, nec scortari sinito, nec patieris esse scortationem in terra, ne compleatur iniquitate. Leuit. 19.

Sirach 26. *Si tibi sunt filiæ, corpora ipsarum seruato, nec hilarem vultum tuum illis ostendito. Eloca filiam, & rem magnam perfeceris: atque viro sagaci in matrimonium dato.*

Sirach 42. *Filia patri occulta est vigilia, & solicitudo de ipsa eripit somnum patri, ac in iuuentute quidem, ne defloreſcat forma: & cùm nupta est, ne fiat odiosa in virginitate, ne vitietur, & in ædibus paternis prægnans fiat: & elocata viro, ne leges matrimonij violet.*

Sirach 22. *Prudens filia, viri sui futura est heres.*
Puella modesta etiam virum reuerebitur.

1. Timoth. 5. *Volo igitur iuniores nubere, libcros procreare, rem familiarem administrare, nullã aduersario occasionem maledicti præbere.*

Epictet. *Filia patri aliena possessio est.*

Solonis. *Generum nactus, filium inuenit: nactus autem malum generum, filiam etiam perdidit.*

DE FILIA MINIME HONESta & immodesta, Sermo CCVIII.

Ex Antonio.

Sirach 42. *Filiæ inquietæ (vel, inuerecundæ) pone custodem, ne gaudio afficias inimicos tuos.*

Sirach 22. *Filia (aliàs additur, fatua vel ignaua) imminutioni est patri.*

Ibidem. *Audax & impudens patrem & virum dedecorat, & ab vtroque vituperabitur.*
Filia inuerecunda infamiam consumet.

HONESTISSIMVM ESSE fraternũ amorem, & animi affectum erga cognatos, quodq; necessarii sint, Sermo CCIX. Ex Io. Stobæo.

Menandri. *Quàm suauis est inter fratres concordes amor.*
Quem natura alicui coniunxit, ille nullo tempore alienus fieri potest.

Eutipidis. *Indigna res est fratrum contentiones fieri*
Seu verbis,
Seu pugnis, vbi in mutuam inciderunt discordiam.

Diphili. *Nam viri amici & cognati familiam*
Veluti propriam reputare oportet verè cognatũ.
Num fratres aliqua in re accusas? in quibus
vnusquisque
Pugnantibus fiduciã collocat, licet magna lis appareat.

Sotionis. *Qui relictis fratribus alios amicos quærũt, similes illis sunt qui suum rus incultum sinunt, & alienum excoluntur.*

Eiusdem. *Achæus & Dius fratres Athenis cùm hæreditatem partirentur, adeò benigni erant, vt cùm Achæus, qui gymnasio præfuerat & sumptus in ea dignitate fecerat, eos à sua parte detrahi vellet, Dius id non permitteret, ac se quoq; alios sumptus fecisse dictitaret.*

Eiusdem. *Callias iuuenis adhuc magister eqtũ creatus, petijt vt liceret sibi hoc honore Theophilo fratri*

Θυγατέρες σί εἰσι, πρόσεχε τῷ σώματί σου, καὶ μὴ ἱλαρώσῃς πρὸς αὐτὰς τὸ πρόσωπόν σου. ἔκδου θυγατέρα, καὶ ἔσῃ τετελεκὼς ἔργον μέγα, καὶ ἀνδρὶ συνετῷ δόῤῥησαι αὐτήν.

Θυγάτηρ πατρὶ ἀπόκρυφος ἀγρυπνία, καὶ ἡ μέριμνα αὐτῆς ἀφίστησι ὕπνον· ἐν νεότητι, μή ποτε παρέλθῃ ἀκμάσῃ· καὶ παρθενικὴ οὖσα, μή ποτε μισηθῇ· ἐν παρθενίᾳ, μή ποτε βεβηλωθῇ, καὶ ἐπὶ τοῖς πατρικοῖς αὐτῆς ἔγκυος γένηται· καὶ μὴ ἀνδρὸς οὖσα, μή ποτε παρέλθῃ.

Θυγάτηρ φρονίμη, κληρονομήσει ἄνδρα αὐτῆς.

Θυγάτηρ δύσχημων καὶ τὸν ἄνδρα σκληρὸν ποιήσει.

Βούλομαι δύο νεωτέρας γαμεῖν, τὴν σπουδαίαν, εἰκὸς δυστυχεῖν, μυρίας ἀφορμὰς διδόναι τῷ ἀπηκριβωμένῃ λοιδορίας χάριν.

Θυγάτηρ ἀλλότριον κτῆμα ἐπαρχὴ τῷ πατρί.

Γαμβρὸς ὁ μὲν ἀτυχὴς, εὑρεῖν γόον· ὁ δὲ εὐτυχὴς, ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

ΠΕΡΙ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΑΣΕΜΝΟΥ καὶ ἀκόσμου, Λόγος σή.

Ἐπὶ θυγατρὶ ἀδιαφθόρῳ φρέαρ φυλακὴν, μήποτε ποιήσῃ σε ἐκτίθεσθαι ἐχθρῶν.

Θυγάτηρ ἐπὶ ἐλαττώσει γίνεται.

Γαστὴρ καὶ ἄνδρα καταισχύνει καὶ τὸν ἀμφοτέρων ἀτιμασθήσεται.

Θυγάτηρ ἀκόλαστος ἀτιμίαν κατατίθησι.

ΟΤΙ ΚΑΛΛΙΣΤΟΝ Η ΦΙΛΑΔΕΛφία, καὶ περὶ τῶν συγγενῶν ἀγάπης, καὶ ὅτι αἰσχρῶν, Λόγος σθ'.

Ὦ σὺ δύ' ἐν ἀδελφοῖς ἐστιν ὁμοιότης ἔρως.
Τὸν τῇ φύσει οἰκεῖον, οὐδεὶς κρείττων δικαίου πατήρ.
Δεῖν καὶ σιγᾶν ποτε λόγους,
μάχας θ', ὅταν πρὸς ἐμπεσοῦσιν εἰς ἔριν.
Ἀνδρὸς φίλου γὰρ καὶ συγγενοῦς οἰκίαν,
αὐτὸν νομίζειν δεῖ τὸν ὀρθῶς συνετόν.
Ἢ τι κασιγνήτοις ἀτιμάμφεπαιζοῖσιν ὢν αἰὲν
μυρμιδόνοισι πείθοιτε, καὶ εἰ μέγα ἰάχοι ὀρῶν.

Οἱ ἀδελφοὶ παρέντες, τοὺς ἀλλοτρίους φίλους ζητοῦντες, πολλάκις τοῖς τῶν ἑαυτῶν χρῶνται ἐδοῦσι, τῶν δὲ ἀλλοτρίων γεωργοῦσιν.

Ἀθάμαντι τεμένισμοι καὶ θυσίαι Ἀχαιὸς καὶ Δῖος ἀδελφοί, ὅτε πάνυ δυσμενεῖς ἦσαν, ὥστε ὁ μὲν Ἀχαιὸς γενόμενος ἀρχιγυμνασιάρχης ἠξίου τὸν ὑπολοίπου βίου ἀναλῶσαι ὃ εἰς τὴν γυμνασιαρχίαν προεσπάσατο τοῦ αὐτοῦ μέρους· ὁ δὲ οὐκ ἐπέτρεπεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἀλλά ποτε ἀπλουστέρως.

Καλλίας χλανιδοῦχος ἵππαρχος νέος ὤν, ἠξίωσεν ἐπιτραπῆναι αὐτῷ παραχωρῆσαι τῷ ἀδελφῷ Θεοφίλῳ

αὐτοῦ

ἀφιλ ἡδὲ ἐπ᾽ἴσης ἡλικίαν. ὥστε καὶ δεχόμενον, καὶ ὑπὲρ ἕτερα ἕτερος ἐχαρίσατο.

Οὔτε χρεὼν ἀδελφοὺς ὄντας πλούτου φάσκειν, οὔτε τοῖς ἴσοδαίμοσιν αἰδεῖσθαι βασιλείδος ἀρχάς· ὅσα τοῖς χαίρουσι καὶ ὄνησις.

*Ὁ δυσάδελφον μὴ φιλῶν, οὐδὲ γονέας, φησὶν, ἀλλ᾽ἀμφοῖν σεσωβάλλωται.†

Οἱ χρηστοὶ παῖδες οὐ μόνον δι᾽ὰ τοὺς γονεῖς ἑαυτοὺς ἀγαπῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς γονεῖς δι᾽ἑαυτούς. ὀφείλοντες γὰρ τοῖς γονεῦσι διὰ πολλὰ χάριν, μάλιστα διὰ μὲν ἀδελφοὺς ὀφείλουσι. (φίλους ὁμοῦ ὄντας.

Οὔτι τὰς Μούσας ὠνομάκασι λέγουσι διὰ φιλαδελφίαν· πολυδδύκης τ᾽ καὶ παφυσίζοισα ὕ᾽ ἀδελφῇ τοὺς αὐτ᾽ κινδύλῳ παίσας, ἀπέκλιπε. καὶ σφὼ Θεὸς ἠθέλησε μόνος, ἀλλ᾽ ἡμίθεος μᾶλλον εἶναι ἢ ἀδελφῷ χωρεῖσθαι.

Θεόφραστος φησιν, ὅτι τοὺς μὲν ἀγνοοῦντας, οὐ φιλητέον δεῖ, ἀλλὰ κρίνασθαι φιλεῖν τοὺς δὲ ἀδελφοὺς, ἔμπαλιν.

Εὐκλείδης ὁ Σωκρατικὸς ἀκούσας τὸν ἀδελφὸν λέγοντος, ἀπολοίμην εἰ μή σε μεμφησάμην ἐγὼ δὲ, εἶπεν, εἰ μή σε φιλῶ ἡμᾶς πείσαμι.

Σκίλουρος ὀγδοήκοντα παῖδας ἄρρενας ἀπολιπὼν, ὑπὸ πολυπαίδων ἤμελλε δισμυρίων ἀχαιῶν ἑκάστῳ τροπαιοῦσθαι, σπέλυς καταθραῦσαι. πάντων δ᾽ ἀπαγορευσάντων, καθ᾽ ἓν αὐτὸς ἕλκων ἀκόντιον, πάντα ῥᾳδίως ἔκλασε, διδάσκων σφεῖς, ὅτι συνεχῶς τε καὶ ὁμονοοῦντες ἰσχυροὶ διαμένουσι· διαλυθέντες δὲ ἔσονται διαλυόμενοι.

Φιλάδελφοι καὶ πίπτοντα λέγεσθαι χρῆσον, ἢ μισάδελφον καὶ πλούσιον.

Κυνὸς μὲν χαλεπὸν ὄντος, ὅταν χρῆς τροφοῦ, ὅπως σοι τροφὸς ἢ τὸν ἀδελφὸν δὲ οὔ.

Ἀρίστιππος ἔφη τοῖς τ᾽ ἀδελφοὺς, μέμνησο ὅτι τῆς μὲν διαφόρου συνήργησα, τ᾽ δὲ διαλύσεως ἐγώ.

Πρῶτα μὲν οὖν ὑποθήκη μέγα σαφὴς, διαφθορᾶς τε ὕπερος· τρὸς γὰρ καὶ τοῦτο. τ᾽ πρώτου μὲν δὴ εἰπεῖν τρος ὥσπερ ὑγιὴς ὁ λόγος, ὡς σαφὴς. πρώτῃ οὖν χρέων, ἕν τε τ᾽ σαυτὸν μὲν ἐλεύθερον, ἐλεύθερον δ᾽ σαυτὸν ὑποθεῖναι· καὶ δὲ εἰκότως χρεών· αἵ τις καλῶς, σὺν μνήμῃ τοῦς πῶς αἵ ἠξίωσεν ἐλεύθερον αὐτὸν τοιοῦσθαι· εἰ γὰρ ἐλεύθερος μὲν ἦν δεσπότης, αὐτὸς δ᾽ οὐδεὶς· ὁ δὲ ὅμοιος λόγος καὶ γονεῦσι τοῖς τέκνοις, καὶ παισὶ τοῖς τ᾽ γεγαμηκόσι· καὶ συνόλως πᾶσι τοῖς πρώτοις. ἐξαιρέτως δ᾽ ἐστὶν ὑπόθεσις ἡ τοῦ τ᾽ ἀδελφῶν ἔχειν. ἐπεὶ καὶ γὰρ οὐδὲν δεῖ τοιοῦτο ὑποθέσθαι τ᾽ σκεπτόμενον, πῶς ἀδελφῷ χρηστέον· λαβεῖν δ᾽ ἐξ ἑτοίμου τοῦτο τ᾽ φύσεως τ᾽ τοιοῦτο τὸ αὐτότητα. καὶ δὴ καὶ τοῦτος οὗτ᾽ εἰρήσθω λόγος. ὡς τοῖς χρὴ τοιοῦσθαι τὸν ἔχοντα ἀδελφῷ, ὅταν αἵ τις ἐλεύθερον ἀξιώσειεν αὑ

tanquam natu maiori concederet. Itaq; plurimũ laudis hac ei modestia peperit, & iterum anno sequente primus electus est.

Neq; diuitiarum, neq; regni, quod apud homines imperium est diuinissimum, sine fratribus vllà potest aut gratia aut fructus esse. Plutarch de Amore fratrum.

Qui fratrem suum non amat, is ne parentes quidem, qui amborum generationis communes autores fuerunt, amat. Ibidem. *lego ὁ τὰς ἀδελφὸν. † addo γένεσιν.

Boni probiq; filij non solùm propter parentes amore mutuo se prosequuntur, sed etiam parentes propter sese. Cùm enim multas ob causas parentibus gratitudinem debeant, plurimum eis fratrum nomine debent. Ibidem.

Musas nominatas aiũt quasi ὁμοῦ ὕσας, id est, simul degẽtes, ppter sororiã animorũ cõiũctionẽ. Ibidem.

Pollux quendã, qui fratrẽ apud ipsũ clàm deferebat, pugno percussũ occidit: ac ne Deus qdẽ sol' esse voluit, sed potiùs cum fratre semideus agere. Ibidem.

Theophrastus ait alienos homines nõ amantem indicare oportere, sed indicantem amare: fratres autem contrà. Ibidem.

Euclides Socraticus cùm fratrem dicentem audiuisset, Dispereã, nisi te vltus fuero: respondit, Et ego, nisi vt nos ames tibi persuaserim. Ibidem.

Scilurus octoginta filiorum pater iam victimus morti, fasciculum ex iaculis porrigens vnicuiq;, confringere iussit. Cùm autem omnes defessi nihil effecissent, ipse singulatim extrahens, iacula omnia facilè fregit, docens ipsos hoc argumento, quòd vniti & cõcordes, robusti permãsuri essent: dissoluti autem, imbecilles futuri.

Fratrum amantem & pauperem dici præstat, quàm fratrum osorem ac diuitem. Sotionis.

Canem tibi infensum mitigare conaris, vt fiat benignior: ergo fratrem verò idem nõ facis.

Aristippus ad fratrem dixit: Memineris te dissensionis, me recõciliationis autorem fuisse.

Primum sanè consilium clarissimum, omnino in promptu situm, & omnibus commune est. Nam cuinũ homini hic sermo, vtpote sanus ac euidens, dici potest. Sic igitur cum vnoquoq; ages, tanquam tu illius indueris personam, ille tuam. Siquidem etiam seruo aliquis rectè vti poterit, reputãs secum quomodo se ab illo accipi vellet, si ipse seruiret, ille dominaretur. Idẽ hoc de parentibus quales præstare se debeant erga liberos, & vicissim de liberis erga parentes, quibusuis denique erga quoslibet dicẽdum est. Promptissima verò & hæc admonitio, & fraterna conditioni aptissima est. Nihil enim præsupponere opus est illum qui considerat, quo pacto agendum sit cum fratre: sed statim in promptu quòd eadem sit vtriusq; vestrum conditio, natura te docebit. Itaque primum hoc consilium iam dictũ sit, scilicet eo modo cum fratre viuendum esse, quo ipsum aliquis secum agere vellet, Hierocles li. de Amore fraterno.

Per Iouem aliquis dixerit: At ego modestus & aequus homo sum, frater verò rudis & difficilis in conuersatione. Sed non rectè ita loquetur. Primùm fortè, non ais quod res est. Nimius enim est amor sui in extollendis & laudandis rebus proprijs, alienis contrà imminuendis ac elevandis. Quamobrem multis deteriores, alijs longè praestantioribus semet anteponunt. Deinde, quamuis revera talis sit frater: tu tamen dixerim, melior appareas, & beneficijs agrestes illius mores vincas. Haud enim magna gratia illis debetur, qui faciles ac moderati sunt erga prudentes ac benignos. Rudem verò molestumq; suis factis mitiorem reddere, viro dignum & laudabile opus est. Non enim omnino frustra adhortatio, & provocatio per beneficia fiet. Nam vel absurdissimis ingenijs insunt tamen semina quaedam, unde in melius proficere, cultuq; & amore prosequi beneficiorum in se authores possint. Quandoquidem vel efferatissima quaque animantes, & suapte natura humano generi omnino infensa, quamuis adducta fuerint magna cum violentia, & à principio vinculis aut instrumentis quibusdam constricta, postea mansuefiunt certis cultibus, victuq; quotidiano curata. Nō solum autem homo frater sed etiam alienus, si ita omni officiorum genere colatur, licet pessimus fuerit, mansuetior evadit. Proinde cùm erga omnes homines, tum fratres multo maximè, * Socratis animum imitari ac referre debemus. Hic enim ad illum qui se moriturum exclamauerat, nisi ipsum vlciscereturr: At ego, dixit, nisi te mihi effecerim amicum, moriar. Et haec quidem hactenus. Deinde cogitandum est, quòd fratres quodāmodo corporis tui partes sint, quēadmodū oculi tui, pedes, manus, & reliqua membra. Nā & fratres aliquo modo ita se habent, si communem generis originem spectes. Sicut igitur oculi manusq; si anima & mentis per se compotes forent, reliquas partes omni studio curarēt propter intercedentem ipsis communionem: quoniam nec ipsa quidem functionem suam rectè administrare possunt citra praesentiam aliarum partium: ita nobis etiam, qui homines sumus, & animam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum est, vt fratribus decenter vtamur. Magis enim, quàm partes corporis, ad auxilium mutuum fratres cōpositi esse videntur. Siquidem oculi simul aliquid intuentur, vterq; alteri praesens: & manus praesenti manui subuenit: fratrum verò opera mutua multo latius patet. Negotia enim communia peragunt, quamuis magno loci internallo disiuncti: & commoda sua sedulo inuicem promouent, licet longissimo interstitio separentur. In summa, aestimandum est, quàm longa & tediosa vita, &

Plutarchus Euclidi Socratico attribuit.

* forrè oculi ophthalmi.

* Locus videtur mutilus.

* ἀπλάνως & πορίσῃ.

ἑαυτῷ. ἀλλ' ὁ Δία φησί τις· ἀλλ' ἐγὼ μὲν εἰμὶ μέτριος καὶ δίκαιος ὁ δ' ἀδελφὸς, σκαιὸς, καὶ δυσκολώτερος. σὺ ὀρθῶς δὲ ἐρᾷς. πρῶτον μὲν ἴσως, εἰ δ' ἀληθὲς, ἐκ τῆς φιλαυτίας, ἣ μὲν ἴδια μεγαλοποιοῦσα καὶ δικαιοῦσα· τὰ δὲ τῶν ἄλλων κακοσκοποῦσα καὶ διαβάλλουσα· * πολλὰ γὰρ διὰ ταύτην οἱ κακίους σφᾶς αὐτοὺς προκρίνουσι τοῖς κρείττοσιν. ἔπειτα κἂν οὕτως πράῳ ἦ ἀδελφὸς, ἀλλὰ σύ γε φαίης ἂν ἀμείνων διορθοῦσθαι, καὶ νίκησον αὐτοῦ τὸ ἀχείρωτον τῇ ἡμερότητι. ἐπεί τοι γε εὐδὲ πολλὴ χάρις τοῖς ἐπιεικέσι προσήκειν μετρίως· ἀλλ' αἰδρὸς ἔργον, καὶ πολλῆς ἄξιον ἀποδοχῆς, τὸν ἀβέλτερον καὶ σκαιὸν, τραῦναι τοῖς εἰς αὐτὸν προσηκόμενος. τὸ γὰρ ἥδεσθαι πάμπαν ἐπ' ἀδικίᾳ τινὶ προσκλίνοις. ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ τοῖς ἀποπάτοις ἀδελφικοῖς σπέρματα μεταβολῆς τοῦ βελτίονος, πηλῷ τε τῷ ἀγαπήσεως τὸ δύσεργον πατοῦντα. τὸ γὰρ δὴ ζῷα μὲν ἄγρια καὶ φύσει προσὸν θῆρος ἡμῶν ἐκ πολεμωθέντα, προσὸν βίαι ἀρθέντα τῷ τὸ προσῆκον καταρθέντα δαμοῖς ἢ γαλεάγραις χρῶνται πρὸς παιδιὰ γένεσι καὶ θεραπείαις ποικίλαις τιμελείας, τῇ καθ' ἡμέραν τροφῇ. τί χ' ὅπως δὲ αὖ, θεσπέσιος ἀδελφὸς, ἀλλὰ κἂν μηδὲν προσῇκον τύχοι, ὅτῳ πρὸς μᾶλλον ἢ τιμελείας ἀξιούμενος, μεταβάλλοι προσὸν ἡμερώτερον, κἂν ὑπερβολὴν μὲν ἀπολίποι σκαιότητος, μετρίου δ' ὅτι πρὸς μὲν αἰδεσίμου, πολὺ δὲ ὀλιγαφεστέρου ἐπ' ἀδελφῷ, ὃ δὴ Σωκράτης. ἐκεῖνος γὰρ προσὸν τὸν εἰπόντα, ἀποθανοῦμαι, εἰ μή σε ἐμφρονίσαιμι, ἔφη· ἀποθανοῦμαι, εἰ μή σε φίλον ποιήσω. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν τοῦ μὴ ταῦτα δ' εὐθυμητέον, ὅτι ἔστιν πῃ καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν αὐτῶν μερῶν τυγχάνουσιν, ὥσπερ * οἱ ὀφθαλμοὶ ἐμοῦ· καὶ ὡσαύτως σκέλη τε καὶ χεῖρες, καὶ τἆλλα καὶ γὰρ ὅτι τοῦδε ἕνεκεν τὸν ἄνθρωπον, εἴτε προσὸν τοῦ εἶναι * ἀξιοῦντες. ὥσπερ οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ αἱ χεῖρες, εἴπερ ἔκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, ὡς εἰ ποι αἱ τἆλλα πάσῃ μηχανῇ, διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, ὧν μὴ δι' αὐτὰ ὅ τι δρᾶν ἔργον οἷά τε εἴη παρέχειν καλῶς δι' ἃ τοῦ ἑτέρων παρουσίας· οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς αἰδέσιμος γε οὔσας, καὶ τοῦ ψυχὴν ὁμολογοῦντας ἔχειν, μηδὲν παρεῖσθαι ἀσυδές, προσὸν τοῦ δεόντως προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν καὶ πλέον τι πρὸς τὰ μέρη συλλαμβάνῃ ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. οἵ τε ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν * ἀλλήλους, παρὼν * παρόντα· καὶ χεὶρ συνεργάζεται παροῦσα, χερὶ παρούσῃ. ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπροξις ἀλλήλοις, πολυχρυσίᾳ πῶς ὅτι προσάπτουσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεξιόντες πάμπαν· μέγα θ' ὑπαρχοῦσι δηλόν ὄφελος, καὶ μυρίου ἢ δὲ διάστημα. ὅλως δὲ εὐθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνώδη μαχητής τις εἴη καὶ πολυετὴς

πολυετὴς πόλεμος τοῦτο μὴ ἀφῃρέθη τῇ αὐτῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, ἐχόντων τὴν αἰτίαν ταύτην ἀφ' ἑαυτῶν ἀγνοουμένην καὶ ἀπροσδοκήτους ὑποδρομὰς τῆς ψυχῆς· πολὺ δὲ μάλιστα δι' αὐτὴν τὴν κακίαν, ὅτε βίας πρὸς † ἀπεχόμενοι, ὅτι δόλῳ καὶ κακῶν στρατηλατοῦσιν. ὅθεν καλῶς ἡ φύσις, ὡς αἱ ἔφαμεν * ναμὴν γῆθεν, παρήγαγεν ἡμῖν ἔκαστον ζῷον τινὰ μὴ συμμαχίας. ὑδὲ εἷς ἐστι μόνος, οὐδὲ ἀπὸ δρυὸς, οὐδὲ ἀπὸ πέτρης, ἀλλ' ἐκ γονέων, καὶ μετ' ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, καὶ ἀλλων οἰκείων. μίγας δὲ βοηθὸς ὁ λόγος, καὶ τὸ ἀντεῖναι, καὶ μηδὲν καθ' αἷμα προσήκοντας ἐξιδιοῦσθαι, ἀφθονίαν γε παρέχων συμμάχων. ὅλως τε φύσει ἡμῖν ἐστὶ σπουδὴ, καὶ ὀρτὴν προσαγαγέσθαι καὶ φιλοποιήσασθαι. γένεται γὰρ ἤδη τὸ πρᾶγμα, πλεοπάτη μοιρῶν, * τὸ μὲν οὐδὲν ἐκ φύσεως ἔχουσι φίλτρον πρὸς ἡμᾶς ἐθέλειν συνηρμόσθαι, καὶ τῇ γνώμῃ εἰς ἔφεσιν ἐδέξατο πλῆσιν χάριν τὸ οἰκεῖόν τε· τὸ δὲ ἐτοίμως καὶ παρ' αὐτὸ χορηγούμενον τὸ φύσεως, κατημελημένας βοηθῶν καὶ ἀπεκύρωσεν οἷς δὴ συμβέβηκεν εἰς τοὺς ἀδελφούς.

Οὐ δέ μοι δοκεῖ δίκαιον, οὐδὲ πιθανὸν εἶναι παρεφαίρεσθαι ἔχοντας, ἀλλ' ἀπορεῖν χρημάτων ὄντας, τινὲς δὲ καὶ πλούσιοι, ὅμως τολμῶσι τὰ ἐπιγινόμενα τέκνα μὴ τρέφειν, ἵνα τὰ παρηβώμενα ἀπορῇ μᾶλλον, ἐξ αὐτοῦ μαχόμενοι τῷ ἀπορεῖν τοῖς παισὶν, ἐξ ἀδελφῶν φόνῳ, οἵ γε αἱροῦσιν αὐτοὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἵν' ἔχωσι μείζω τῶν πατρῴων ἔχειν· κακῶς εἰδότες, ὅσῳ κρεῖττον πολλοὺς ἔχειν ἀδελφοὺς, ἢ πολλὰ ἔχειν χρήματα. χρήματα μὲν γὰρ ἐπιβουλὰς ἑτέρῳ παρέχει πλείονα· οἱ δὲ ἀδελφοὶ τὰς ἐπιβουλὰς ἀπείργουσι. καὶ τὰ μὲν αὐτὰ δίκαιά ἐστι βοηθείας· οἱ δὲ ἀδελφοὶ βοηθοὶ εἰσι κρείττους. (καὶ ὅτε φίλον ἀγαθὸν ἀδελφῷ παρέχει † ἀπὸ αἰθέρων * ἑτέρων ὁμοίων τε καὶ ἴσων, τῇ ἀπ' ἀδελφῶν) τί δὲ αἴ τις παρέχει Γάλλοις καλὸν βοήθεια τῇ ἐξ ἀδελφῷ εἰς ἀσφαλείας λόγον; τίνα δὲ κτῆσιν ἀγαθὸν βούλοιτο ἂν κρίνοι τις αὖ, ἢ ἀδελφὸν ἐπιθυμῆσαι; τίνος ἂν παρουσίαι ἐν συμφοραῖς μᾶλλον ποθήσειεν αὖ, ἢ τοιούτου ἀδελφοῦ; ἐγὼ μὲν ἀξιοζηλότατον ἡγοῦμαι τὸν ἐπὶ πλήθει ἀδελφῶν ὁμογούντων βιοῦντα· καὶ θεοφιλέστατον εἰς νομίζω τὸν ἄνδρα εἶναι, οἷς ἔθην ἔχοντα τἀγαθά. δεῖ καὶ νομίζω δεῖν ἕκαστον ἡμῶν τοῖς αὐτοῦ παισὶ πρεσβεύεσθαι χρημάτων μᾶλλον ἀπολείπειν ἀδελφοὺς, ὡς ἀφορμὰς ἀγαθῶν ἀπολείποντα μείζονας.

Χαιρεφῶντα δέ ποτε ὁ Χαιρεκράτη, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἐανῷ δὲ γνωείμω, ἀγανακτοῦντος διαφερομένω, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτη, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, ἦ δή που καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα, ἢ † ἀδελφούς; καὶ ταῦτα τὸν μὲν ἀφρονέστατον ὄντα, τὸν δὲ φρονιμώτατον καὶ τῶν μὲν βοηθείας

perpetua inimicitia periculum imminetat: partim, propter ipsarum rerum naturam, nescio quid aduersæ contumacia habentium: partim, propter subitas & inopinatas animæ perturbationes: maximè verò propter ipsam hominũ malitiã, qua nec vlla vi, nec dolo malorum stratagematum abstinet. Itaq; natura imbecillitatis nostræ gnara, vnicuiq; nostrũm auxilia quadã adiunxit. Quocirca nemo solus est, nec ex quercu saxóne natus, sed ex parentibus, & cum fratribus, & cognatis, alijsq; familiaribus agit. Plurimum autem nos iuuat ratio, alienos etiam & sanguine nihil iunctos concilians, ac sociorum copiam exhibens. Proinde naturali quodam studio quoslibet allicere, & amicos nobis parare cupimus. Verùm enimuerò extremæ insaniæ argumentum est, cum illis coniungi velle, quorum amorem nulla vis natura nobis commendat, & quàm fieri potest latissimè familiaritatem propagare: auxiliatores verò & socios in promptu existentes, & abipsa natura suppeditatos, quales nimirum fratres sunt, negligere.

† ἀπεχόμενοι.

* lego τὸ ἓν.

Nonnulli homines, quod mihi grauissimũ esse videtur, cùm paupertatem prætexere nequeant, & pecuniæ sat habentes, alij verò diuites apertè, audent tamen liberos post nascentes non educare, vt qui priùs nati sunt, ditiores fiant. Ita per nefas ex cæde fratrum opes suis liberis parant, occidendo fratres vt cæteri patrimoniũ amplius habeãt. Nec illi nõ intelligũt, quãto sit potius multos habere fratres, quã multas pecunias. Nam pecuniæ insidias à proximis struendas ciẽt, à fratribus insidiatores arcentur. Itẽ illa ad sui custodiã alienum auxiliũ requirunt: ipsi verò fratres, optimi sunt auxiliatorẽs: ita vt nullis ex alijs hominibus amici excellenti fratrũ bono similes vel æquales haberi debeãt. Quod nam enim bonũ, quod securitatem attinet fraternæ benenolẽtiæ cõparauerit aliquis? Aut quẽ socium bonorũ benenolentiorem acquireret aliquis, quàm fratrem commodum? Aut cuius præsentiã in calamitatib. desideraret potiùs quàm huiusmodi fratris. Ego sanè fœlicissimũ esse iudico, illũ qui in magno & cõcordi fratrũ numero vitam degit: eũdemq; Deo charissimũ arbitror, vt qui bonis domesticis affluat. Quamobrẽ & suadeo, vt vnusquisq; nostrũm liberis suis fratres potiùs quàm pecunias relinquat: vtpote maiores bonorũ occasiones hoc pacto eis relicturus. Muſonii, An liberi nati nutriendi ſint omnes.

Cùm quondam verò Charephontem atque Charecratem inter se germanos, sibi autem familiares, sentiret altercari: cumq; vidisset Charecratem: Dic mihi, ô Charecrates, inquit, num etiam tu ex illis hominibus es, qui chariorem pecuniam quàm fratres esse arbitrantur? præsertim cùm illa quidẽ insipiẽs sit, ille verò sapiẽs: et illa quidẽ Xenophõtis de fact. & dictis Socratis lib. 2.

† malim ἀδελφὸν.

indigeat adiutorio, is verò iuuare possit: & ad hoc, illa quidem ad multitudinem augeatur, is verò vnus sit? Mirum antè hoc quoque profecto, si quis germanos quidem propterea damno sibi esse putabit, quoniam partem illorum non possidet: cives verò damni sibi esse non putabit, eo quòd bonis ciuium priuetur. Sed hic quidem potest iudicare, quòd melius sit cum multis securè habitare, pauca q; possidere, quàm bona omnia ciuium habere solum cum periculo viuentem: in fratribus verò hoc idem ignorat. At serui qui possunt, emunt vt cooperantes habeant, & amicos acquirunt, tanquam opus eorum adiutorio sit: fratres verò despiciũt, quasi à ciuibus quidem possint effici amici, à fratribus verò minimè. Atqui nimis ad amicitiam conducit, ex eisdem parentibus natos esse, nimis etiam simul nutriri. Quapropter & fera suos socios cupiunt, & ad hæc alij quoque homines magis illos honorant, qui germanos habent, minúsque eis molesti efficiuntur. Tum Charecrates: Si non, ô Socrates, inquit, magni retulerit, fortasis opportunum fuerit sustinere fratris molestias, & non abhorrere ab illo parua de re. Est enim res expetenda, quemadmodum ipse asseris, frater, qui sit qualem esse deceat. Cùm verò multum ab hoc absit, & totum contrarium sit, cur impossibilia homo tentaret? Tum Socrates, Vtrum, ô Charecrates, ait, nulli omnino Charephon placere potest, sicut nec tibi, an nonnullis alijs placet? Imò, respondit: & ideo magis, ô Socrates, dignum arbitror eum odio haberi, quòd alijs quidem placere potest, mihi verò quandocunque adsit, damno potiùs quàm lucro sit, & verbo & facto. Num igitur, Socrates dixit, Quemadmodum equus damno sit ei, qui nescius tentaret vti eo: sic etiam frater damno sit, cùm quispiam vti eo tentet nescius? Quo pacto, Charecrates ait, nescia ego fratre vti? cùm bene sciam & benedicere benedicenti, & benefacere benefacienti? Illi autem qui velit verbo & opere mihi nocere, neque possim, neque tentarem aut benedicere aut benefacere. Ad hæc Socrates, Miranda dicis, ô Charecrates, ait: si canis nanque tibi esset ad ouium custodiã aptus, qui pastoribus quidem afficeretur, tibi verò adeunti exasperaretur, certum est quòd ira atq; indignatione dimissa, omni conatu aliquibus beneficijs eum mitigasses. Fratrem verò confiteris magno tibi bono fore, si qualis oporteat tibi efficiatur: & non conaris quàm optimum tibi eum efficere, præsertim cùm putes scire benedicere, beneq; agere? Sed dubito, ô Socrates, inquit Charecrates, ne non tanta in me vehementia sit, qua possim erga me Charephontem, qualem oporteat, efficere. Atqui,

διομιῶν, τῶ δὲ βοηθῶι δυναμιῶν. καὶ πρὸς τύτοις, τῶ μὲν πλέονων ἐστὶ ἀρχόντων, τῶ δὲ ἑνός. θαυμαστὸν δὲ καὶ τῶδε, εἴ τις τὺς μὲν ἀδελφὺς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι ὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τὺς δὲ πολίτας ὐχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι ὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει. ἀλλ' ὁ-
ρᾶις ταῦτα μὲν δυνατὰ λογίζεσθαι, ὅτι χρήσιμοι σοὶ πολλοῖς οἰκεῖται ἀσφαλῶς ἐνοικοῦντα ἔχειν, ἢ μέτριον διαιτώμενον, τὸ τῶν πολιτῶν ὅτι κινδυνώδες πάντα κεκτῆσθαι· ὅτι δ' τῶν ἀδελφῶν ὃ αὐτὸ τῶτο ἀγνοῦσι. καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργὺς ἔχωσι, καὶ φίλυς κτῶνται, ὡς βοηθοὶ διόμενοι· τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀμελοῦσι, ὥσπερ ὐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλυς, ἐξ ἀδελφῶν δὲ ὐ γιγνομένους. καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ἐγγύς, τὸ ὐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμῦ τραφῆναι. ἐπὶ καὶ τῖς θηρίοις πόθος τὶς ἐγγίνεται τῶν συντρόφων. πρὸς δὲ τύτοις, καὶ οἱ ἄλλοι αἰδέσπται, μᾶλλόν τε μᾶλλον τὺς συναδελφὺς ὄντας τῶν ἀναδέλφων, καὶ ἧττον τύτοις ἐπιτίθενται. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· ἀλλ' εἰ μὴν, ὦ Σώκρατες, μὰ μέγα εἶπε τὸ ἀμφόφερον, ἴσως αὖ δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν, καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν. ἀγαθὸν γάρ, ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν, οἷ δεῖ. ὁπότε μὴν τι πάσχοντες εὖ δέοι, καὶ πῶς ὃ σωφρονέστατον εἴη, τί αὖ τις ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀδυνάτοις; ἦ ὁ Σωκράτης ἔφη· πότερα δὴ, ὦ Χαιρεκράτες, εὖ δοκεῖ σοὶ δύασθαι Χαιρεφῶν ὥσπερ εὖ σοὶ, ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει; Ἀμφότερα γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμοὶ μισεῖν αὐτὸν, ὅτι ἀνοήτοις μὲν ἀρέσκειν δύαται, ἐμοὶ δ' ὅπως αὐ τύχῃ, πάντα χῦ καὶ λέγων καὶ ἔργῳ ζημία μᾶλλον, ἢ ὠφέλεια ἐστίν. ἆρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῳ ἀνεπιτήμονι μὲν, ἐγχωρῆσαι δὲ χρῆσθαι, ζημία ἐστίν· οὕτω καὶ ἀδελφὸς, ὅταν τὶς αὐτῳ μὴ ἐπιτήμως ἐγχωρῆσαι χρῆσθαι, ζημία ἐστί; πῶς δ' ἂν ἐγὼ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιτήμων εἶναι ἀδελφῶ χρῆσθαι, ἐπιτήμων γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγειν τε, καὶ εὖ ποιῆν τὸν εὖ ποιοῦντα; τὸν μὲν τοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρόθυμον ἐμὲ ἀνιᾶν, ὐκ ἂν δυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν, οὔτ' εὖ ποιῆν, ἀλλ' οὐδὲ πρόσομαι. ἦ ὁ Σωκράτης ἔφη· θαυμαστὰ λέγεις, ὦ Χαιρεκράτες. εἰ κύων μὲν σοι ἦν ὅτι προβάτων ἐπιτήδειος ὤν, ἦ τὺς μὲν ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐγχαλέπαινεν, * ἠμέλησας ἂν τῆ ὀργίζεσθαι, ἐπιφῶ εὖ ποιήσας παῦσαι αὐτὸν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φὴς μέγα ἀγαθὸν εἶ), ὅντα πρὸς σὲ οἷ δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ ὁμολογῶν ἦ εὖ ποιεῖν ἦ εὖ λέγειν, ὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ἦ; ἦ ὁ Χαιρεκράτης, δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ ὐκ ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμὲ, οἷ δεῖ. ἦ μὴν οὐδέν γε ποικίλον, ἔφη

* ἠμελησας.

λον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲν χρῆναι δεῖσθαι αὐτῷ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανήσασθαι· οἷς δὲ καὶ σὺ διέρχεσθαι αὐτὸς οἴομαι αὐτὸν ἀλόητα, σφόδρα πολλοῦ ποιήσεσθαί σε. Οὐκοῦν φαίνοις, ἔφη, λέγων, εἴ τι ἠδικήσαι με φίλτερον ὄντα, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν; λέγε δή μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρίμων μου βούλοιο καταπράσασθαι, ὁπότε θύοι καλὸν σε ὄντα θύειν δεῖπνον, τί ἂν ποιοῖς, δηλονότι καταρχόμενος * αὐτὸς αὐτοῦ, ὅταν θύωμαι καλὸν ὀκτίον. εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ τοιοῦτον γενέσθαι, ὁπότε ἀποδημοίης ὑπιμελεῖσθαί τῶν σῶν, τί ἂν ποιοῖς; δηλονότι τοιοῦτος ἂν ἐγχειροίην ὑπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίη. εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιήσασθαι ἀποδέχεσθαι σεαυτόν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὸν ἐκείνου, τί ἂν ποιοῖς; δηλονότι καὶ τοῦτον τοιοῦτος ἀποδεχοίμην ἄν, ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε. καὶ εἴ γε βουλοίμην ἂν αὐτὸν τοιοῦτον θυμοειδῆ ἀλεξητικὸν εἶναι ἐμοί, ἐφ' ἃ ἥκοιμι, δηλονότι καὶ τοῦτο δοίη ἂν τοιοῦτον αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν. πρῶτ' ἄρα σύ γε τὰ ὑπ' ἀνθρώποις φίλτρα διέρχεσθαι πάλαι, ἀπεκρύπτου. ἢ * ὤκνεις, ἔφη, ἄρξασθαι μὴ ἀληθὴς φανῇς, ἐὰν τοιοῦτος τὸν ἀδελφὸν σὸν ποιῇς; καὶ μοὶ πλείσου γε δοκεῖ ἀπορ ἄξιος εἶναι ἐπαινεῖσθαι, ὃς ἂν φίλοις τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιοῖ, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετοῖ. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡμερωτικώτερος εἶναι σοῦ τοῖς * φιλίαν ζητοῦσι, ἔκφυρον ἂν ἐπιφέρειν πειρᾶν, τοιοῦτον ἐγχειρεῖν σὲ φίλον ποιεῖσθαι. νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγεμὼν μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, ἆρα πάνυ λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ δαιμονίως τοῖς σοῖς, ὃς μὲ καλοῦς νεώτερον ὄντα ἡγεῖσθαι, καὶ τοι τοῦτό γε πᾶσιν ἀνθρώποις ταναντία νομίζεται, τὸ πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι πάντως καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης. ἦ γὰρ καὶ ὁδῷ πάντα χωροῦσα τὸν νεώτερον τῷ πρεσβυτέρῳ σπουδαίως παντὶ τρόπῳ νομίζεται, καὶ * καθήμενον ὑπαναστῆναι, καὶ κλίτη μαλακὴ τιμῶσα, καὶ λόγῳ ὑπεῖξαι. ὦ ἀγαθὲ μὴ ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐγχείρει τὸν αὐθάδη καταπραΰνειν, καὶ * πάντα χῶρον σοι ὑπακούσεται· ἢ οὐχ ὁρᾷς ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλεύθερος; τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια, οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἕλοις, ἢ εἴ τοις ἡδονὴν τοὺς δὲ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους τοῖς φίλοις χρώμενος, μόλις ἂν κατεργάσαιο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· ἐὰν οὖν ἐμοῦ τοῦτο ποιοῦντος, ἐκεῖνος μηδὲν βελτίων γένηται; τί γὰρ ἄλλο, ὁ Σωκράτης ἔφη, ἢ κινδυνεύσῃς διδαξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶ· ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος διδασκαλίας; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι. νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὰν αἴσθηταί σου τοιοῦτον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονεικήσειν, ὅπως μὴ ἐλλείψει σε, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ δυνήσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ὅτῳ, ἔφη, ἔοικας, ὡς ἔπος εἰπεῖν τῷ χείρε, ἃς ὁ Θεὸς ὅτι ὦ συλλαμβάνειν μηχανὰς ἐποίησεν,

Socrates ait, mea sententia, nulla tibi astutia opus est ad hãc rem perficiendam: sed eum facillimè puto illis artibus allectum fore, quib. tu plurimum vales, vt magni te facias. Nón ne igitur dices q̃ citissimè, ait, si quid me tale comprehendisti scientẽ quod me latet, cùm tamẽ sciam? Age dic mihi, inqt, si cuiquã amicorũ velis persuadere, vt te cùm sacrificat ad conuiuiũ vocet, quid facies? Patet, respondit, quòd ego incipiam hoc idem, cùm sacrificem, illum vocare. Quòd si velis quenquam necessariorum incitare ad curam habendam tuorum, cùm absens sis, quid facies? Patet, inquit, quòd primus ego incipiam curam habere verum illius cùm sit absens. Quòd si velis hospitem tibi quenquam efficere, vt cùm adeas patriam illius, te suscipiat, quid tibi faciundum esset? Patet, inquit, quòd hunc etiam ego primus suscipiã cùm Athenas aduenerit: & ad hæc si velim eũ tuorum negotijs illic me iuuare, me primum hic oporteat eum in suis iuuare. Omnes itaq;, vt videtur, modos per quos amor in hominibus acquiritur, tu bene sciens celabas. An times, inquit, incipere, ne turpe appareat, si primus fratri tuo bene agas? Atqui plurimi faciundus est homo, quicunq; prauenias hostibus nocere, amicis benefacere. Si ad hanc igitur rem incipiendam Charephontẽ putassem aptiorem te, illi persuasissem primùm incipere, te in amicitiam reducere. Nunc verò tu mihi videris incipiẽs magis hoc efficere posse. Charecrates verò ad hæc: Absurda dicis, ô Socrates, ait, & minimè tibi cõueniẽtia, quippe qui me incipere præcipis q iunior sum, cùm apud omnes homines cõtraria sit opinio, hoc est, seniorem oportere incipere in omni verbo & opere. Quomodo? Socrates inquit. nónne etiam vbicunque in via iunior seniori obuiarat, cedere ei constitutum est? & sedentem venienti assurgere, & meliori lecto honorare, & oratione cedere? Sed, ô optime, non sis piger, sed tenta hominem mitigare, & facilè tibi obediet. Nónne vides cupidum honoris, & liberalem eum esse? Pranos nanque homunculos nullo modo, nisi eis aliquid præstando, allicies. Bonos verò homines & doctos, non nisi amicitia mollies. Tum Charecrates ait: Si verò ego hæc faciam, ille non efficiatur melior? Quid aliud, Socrates ait, nisi ostendes te quidem bonum & amatorem fratris esse: illum verò pranum & indignum beneficijs? Sed nihil horum fore puto. Arbitror nanque quòd cùm sentiat te ad hanc eum luctationem prouocantem, valde contenderet te benefaciendo verbo & opere superare. Nunc verò sic vos habetis, ac si manus, quas Deus vt vna alteram iuuet, creauit,

αὐτοῦ.

φίσι.

al. addunt.

πάνυ τοιοῦτ.

dimisso hoc, conarentur impedimento inuicem fore. Aut si pedes, diuina prouidentia ad coadiuuandum inuicem facti, relicto hoc, vnus alterũ impediat: Nónne tibi videtur magna ignorantia & calamitas eorum esse, qui manibus, aut pedibus, aut oculis, quæ ad vtilitatem hominum gemina ac fraterna eis orta sunt, ad malum vtũ turi? At manus quidem si oportuerit eas, illa quæ plus quàm vnum passum distent, coniungere, non potcrunt: Pedes autem nunquam simul trẽt ad spacium passus vnius. Oculi verò quorum visiua potentia maximè apparet in longum extendi, nunquam videre possunt eorum qui propinqui sunt, anteriora simul & posteriora. Fratres verò dum amici sunt, quamuis multum vnus ab altero distes, agunt tamen ea quæ profutura inuicem sunt.

Parenthesi inclusa non sunt in Halensi.

*Ἰσχει τὰ ὀργη ἀν διέχοντα ἴσα.

Hierocles ex libro, quomodo vrendum sit cognatis.

Illis quæ de parẽtibus, fratribus, vxore ac liberis vtiliter dicta sunt, sermonem de cognatis statim adiungi conuenit, vt qui eiusdem propè institutionis sit, eamq; ob causam breuiter hic explicari queat. Nã vnusquisq; nostrũm vndiq; multis veluti circulis circũscriptus est: quorũ alij minores, alij maiores sunt, alij continent, alij continentur, iuxta diuersos & inæquales ad se inuicẽ habitus. Primus etenim et proximus circulus est, quẽ vnusquisq; circa mentem suam, veluti centrum descriptus constituit, in quo & corpus nostrũ, & ad vsum eius pertinentia insunt. Et minimus, ipsumq; propè centrum attingens hic circulus est. Ab hoc secundus remotior à centro, & primum intra se cõcludens, parentes, vxorem, & liberos comprehendit. Tertius auũculos, materteras, auos, auias, nepotes ex fratribus, & cõsobrinos habet. Post illum est qui reliquos cognatos continet: deinde popularium, mox tribuliũ, postea ciuium circuli sequuntur: ab illis vrbi vicinorum circulus, & alius gentilium, ambiunt. Extremus autem & maximus, omnes ambitu suo cõcludens, totius hominum generis est. His ita cõsideratis, officium illius fuerit qui singulis decenter vti studet, circulos ad centrũ quodammodo contrahere, & conari semper, vt qui in circulis continentibus sunt, ad contentos redigãtur. Est igitur hominis cognationẽ suã amantis, parẽtes quidem & fratres. Et simili ratione cognatorũ in vtroq; sexu ætate prouectiores tanquam auos, auunculos, aut autias colere: æquales verò, ceu consobrinos: iuniores denique ceu filios consobrinorum. Itaq; breuiter consilium proposuimus, quo pacto oporteat cum cognatis agere. Suprà enim explicatum est, quomodo nobis ipsis, parentibus, fratribus, vxoreq; ac liberis vtendum sit. Hîc verò adiecimus, quòd ex æquo honorem conferre oporteat & his, & qui tertij

Loca videntur mutila.

ἀφελῶ ἕτερον, ἵνα ποιητε πρὸς ὃ βλάπτει με κωλύῃ μηδὲν ἄλλο· ἢ εἰ τὼ πόδε θεία μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς ὃ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου, ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω, οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία, τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν (πεποιημένοις ὅτι βλάβην χρῆναι) καὶ μᾶλλον ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν, ὅτι μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμὼ καὶ τἄλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν αἰεὶ θεὸς ποιεῖ; χεῖρες μὲν γὰρ εἰ δέοι αὖθις τὰ πλέον ὀργυᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δὲ ὡσαύτως ἂν * ἑπτὰ ὀργυὰς ἔλθοιεν ἅμα. ὀφθαλμοὶ γοῦν οἱ δοκοῦντες ὅτι πλέστον ἐξικνεῖσθαι, ὡσαύτως ἂν τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὄπισθεν ἰδεῖν δύναιντο. ἀδελφὼ δὲ φίλω ὄντε καὶ πολὺ διεστῶτε, προσῆκεν ἅμα καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν.

Τοῖς εἰρημένοις περὶ γονέων χρησίμως καὶ ἀδελφῶν, γυναικός τε καὶ τέκνων, ἀκόλουθον ὅστι προσθεῖναι, καὶ τὰ περὶ συγγενέων λέγειν, συμπεποίηται μέν πως οἰκείοις, δεῖ αὖ τὸ γοῦν τοῦτο σαφέστερον ἀποδοθῆναι δυνάμενον ὅλως γὰρ ἕκαστος ἡμῶν, οἷον κύκλοις πολλοῖς περιέχεται· τοῖς μὲν σμικροτέροις, τοῖς δὲ μείζοσι, καὶ τοῖς μὲν περιέχουσι, τοῖς δὲ περιεχομένοις, καὶ τοῖς διαφέρουσι καὶ αἴσιοις πρὸς ἄλληλους σχέσεις. πρῶτος μὲν γάρ ὅστι κύκλος καὶ πρῶτος καὶ ἐγγύτατος, ὃν αὐτός τις καθ' αὑτὸν περὶ κέντρον τὴν ἑαυτοῦ γένεσιν ἱδρύσατο, ἐν ᾧ κύκλῳ τό, τε σῶμα περιέχει, καὶ τἆλλα σώματος ἕνεκα παρεληλυθότα. σχεδὸν γὰρ ὁ μεγέθους καὶ μικροῦ δεῖν αὐτὸν περιαπολαμβάνος καὶ κέντρον κύκλος ἐστί. δεύτερος δὲ ἀπὸ τούτου, καὶ πλέον μὲν ἀφεστὼς τοῦ κέντρου, περιέχων δ' ἕτερον, ἐν ᾧ τετύχασι γονῆς, ἀδελφοί. γυνή, παῖδες. ὁ δὲ ἀπὸ τούτων τρίτος, ἐν ᾧ θεῖοι, καὶ μητράδες, πάπποι τε καὶ πάτραι, καὶ ἀδελφῶν παῖδες, ἔτι δὲ ἀνεψιοί. μετὰ δὲ ὁ τοὺς δημότας περιέχων συστοιχίας. τούτῳ δ' ἑξῆς, ὁ τῆς δημοτῶν, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τῆς φυλετῶν, εἶτ' ὁ πλησίον. καὶ λοιπὸν ὕστατος ὁ μὲν ἀστυγειτόνων, ὁ δὲ ὁμοεθνῶν. ὁ δὲ ἔξωτάτω καὶ μέγιστος, περιέχων τε πάντας τοὺς κύκλους, ὁ τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους. τούτων δὴ τεθεωρημένων, καὶ τὸ εἰωθαμὲν ὅστι περὶ τὸ δίκαιον ἑκάστων χρῆναι, δῆλον ὅπισω· ἀλλὰ πῶς τοὺς κύκλους ὡς ὅτι ὁ μὲν κέντρον, καὶ τῇ συνουσιῇ μεταφέρῃ αὐτοὺς ἐκ τῶν περιεχόντων εἰς τοὺς περιεχομένους. καὶ τὸν φιλοίκτορα γοῦν ὅστι γονέας μὲν καὶ ἀδελφούς. * οἰκεῖοι καὶ καὶ τὸ αὐτὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ τὸ συγγενεῖν τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ πρεσβυτέρους, ὡς πάππους, μητέρας, ἢ πατέρας· τοὺς δὲ ὁμηλίκους, ὡς ἀνεψιούς· τοὺς δὲ νεωτέρους, ὡς παῖδας ἀνεψιῶν. * ὥστε εἴρηται μὲν σμικρὰ ὑποθήκη, ἀφ' ἧς πῶς χρὴ προσφέρεσθαι συγγενέσιν. δεῖ δὲ προσδιδάξαι μοι, πῶς τε χρηστέον ἑαυτοῖς, καὶ πῶς γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς, ἔτι δὲ γυναικὶ καὶ τέκνοις προσήκειν δ' ὅπη καὶ τούτοις μὲν ὁμοίως πιμητέον τοὺς οὐκ ἴδιον πρότερον

κύκλους

κύκλῳ τούτοις δεῖ αὖ τὰς συγγενεῖς. ἀφαιρήσεται μὲν γάρ τι τῆς εὐνοίας ὃ καθ' αἷμα διάστημα πλέον * αἴ ἡμῖν δὲ ὅμως ἀσυνδιαφία πρὸς τὸ ὀφειλόμενον ἐστίν. ἥκει μὲν γὰρ αὖ εἰς ὃ μέτριον, εἰ σχήσει τὴν ἡμετέραν αὐτὴ σπουδαίως ὅπως τιμώμεθα. ὃ μὲν οὖν σωνέχον καὶ τραγματικώτερον εἴρηται· χρὴ δὲ ὅτι μετρίαν καὶ κατὰ τὰ τῶν τραγῳδιῶν χρῆσιν, τοὺς μὲν ἀνεψιοὺς, καὶ θείους καὶ πατρίδας, ἀδελφοὺς ἀποκαλοῦντας, πατέρας τε καὶ μητέρας τὰ δὲ συγγενεῖς, τοὺς μὲν θείους, τοὺς δὲ ἀδελφιδοῦς, τοὺς δὲ ἀνεψιοὺς, ὡς αἱ καὶ τὰ τῆς ἡλικίας παρίκη ἔνεκα τὸ τοῖς ὀνόμασιν ἐκτενείας. οὕτως γὰρ † τραρρήσιος ὁ λόγος, ἅμα μὲν αὖ σημεῖον οὐκ ἀμαυρὸν εἴη τοῦ ὅσης ἡμῖν ἀσυνδησίας πρὸς ἑκάστους· ἅμα δὲ αὖ ὁ πρῶτος καὶ τραγερτίνει τραγὺς τὸ †συνδιαφιλοῦν οἷς συμπολιτεύεται κύκλῳ. ἐνταῦθα μὲν τοι λεγόμενος, οὐκ ἄκαιρος τῷ ῥηθέντος ὅτι χρεῶν διαιρεσιμῶν φαινόμενον μνήμην. ἐλέγομεν γὰρ αὖ μετ' ἐκεῖνον πλέκα τὸ τόπον ἡμῖν, ἔνθα μητέρα πατρὶ συνεκρίναμεν, ὡς χρὴ τῇ μὲν μητρὶ τὸ στοργῆς, τὸ δὲ τιμῆς ᾧ πατρὶ πλέον ἀποτίμειν· οἷς ἐπομένοις, καὶ δοῦναι τῇ πεῖμεν αὖ, ὡς τοὺς μὲν μηδένα τραγήκοντας, στέργειν πλέον τρέπει, τοὺς δὲ αὖ, τῷ πατέρα συγγενοῦς, διὰ μείζονος ἄγειν τιμῆς.

Οἶδα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύσου, ὅτι τόδε ὃ χρυσοῦν σκῆπτρον ὅτι ὃ τὴν βασιλείαν διαφυλάττον, ἀλλ' οἱ * πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀγήθεστον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς καὶ ἀσφαλεστάτους δὲ, μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους· πᾶσι γὰρ αὖ οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα τὰ πεφυκότα πᾶσιν αὐτὰ φαίνεται. ἀλλὰ τοὺς μὲν πιστοὺς πίστασθαι δεῖ ἔκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστίν, οὐδαμῶς συὶ τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον συὶ τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ τῆς βασιλείας συμφύλακας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν τραγέτιον ἄρχου, ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόφυλοι νομίζειν καὶ πολίτας τοι αὖ θεοπροπῶν, ἀλλοδαπῶν οἰκέτας, καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν μηδὲν διαφέροντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ †συνῆν τοῦ αὐτοῦ γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τοῦ αὐτοῦ μητέρα, καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα τραγαγόντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; μὴ οὖν ἃ οἱ Θεοὶ ὑφηγοῦνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μάταια ποτὲ ποιήσετε· ἀλλ' ὅτι ταῦτ' ἀεὶ οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα. καὶ ὅπως ἀεὶ αὐτοῖς ἀλλήλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία, ἑαυτῷ * τε κηδεῖ) ὁ τραγοῶν ἀδελφῷ. τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς ὢν μέγας οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμήσει) δ' ἂν ἄνδρα μέγα δυνάμενον ὄντως, ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν, ἀδελφῷ μεγάλῳ ὄντος, ὄντως, ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν ἄλλον μηδεὶς

sunt ordinis: ac rursus tam reliquos cognatos, quàm qui tertio loco sunt honorare. Quamuis enim imminuatur aliquid beneuolentiæ erga illos, qui plurium gradum interuallo sanguine nobis iuncti sunt, annitendum est tamen, vt æqualitatem paremus: quæ quidem moderata futura est, si studio nostro longinquitatem cognationis erga singulos minuamus. Præcipua igitur causa tam exposita est: conuenit autem quod ad moderatum in appellandis nominibus vsum attinet, consobrinos, auunculos & anias, fratres appellare & patres ac matres: item ex cognatis quosdam auunculos, alios patrueles, aut consobrinos vocare, ita vt ætatis rationi benigna nominum liberalitas respondeat. Nam hic appellandi modus tum studij nostri erga singulos non leue argumentum fuerit, tum ad circulorum prædictam contractionem multum adiuuabit. Sed quoniam huc oratio nostra peruenit, non intempestiuum videbitur, meminisse parentum superiùs allatæ distinctionis. Dicebamus enim in eo loco, vbi patri conferebamus matrem, quòd matri amorem, patri verò honorem amplius tribuere oporteret: quod si concedatur esse faciendum, hic etiam asseremus illos qui materno genere nobis coniunguntur, plus amandos: qui autem paterno, plus honorandos esse.

* fortè tu.

† lego πρεσβήσεως.

Quare quod etiam te Cambyses minimè latet, non est aureũ hoc sceptrum quod regnũ seruet, sed amici multi sceptrũ sunt regibus verissimũ, maximeq; securũ. Verùm ne putes homines nasci natura fidos: omnib. enim ijdem fidi apparerent, quemadmodũ etiam alia quæ natura gignuntur, omnib. apparent eadem: sed fidos oportet sibi vnusquisq; faciat, quorũ comparatio nullo modo sit vi, sed beneficentia potiùs. Itaq; si alios quosdam tentabis regni cõcustodes efficere, nusquam aliunde priùs incipe, quàm ab eo qui ex eodem loco natus est. Quare & homines cuues alienis præferẽdi sunt: & qui vnà sunt aliti, ijs qui contubernales non sunt. Qui aũt ex eodẽ semine sunt orti, & aliti ab eadem matre, & in ijsdem parietibus adoleuerunt, & ab ijsdem sunt dilecti parentibus, & eandẽ matrem, eundemq; patrem appellãt, quomodo hi minùs sunt omnibus propinquitate præferendi? Nolite igitur quæ Dij immortales bona admonent ad familiaritatem fratribus, inania vnquam facere: sed ad hæc continuò parate alia amicitiæ opera, & ita semper inuicta vobis inuicem futura est charitas. Qui fratri prouidet, seipsum curat. Cui enim alij frater magnus existẽs, adeò bonũ sit vt fratri? Quis alius honorabit virum, qui magnis sit viribus, ita vt frater? Quém nam adeò timebit quisquam iniuria afficere, si frater sit magnus, vt eius fratrẽ? Nemo igitur te celerius

Xenophõtis ex lib. 8. de Cyri iusti tutione.

† τοῦ μοι.

huic audiat, neque alacriùs adsit. Nemini enim magis propria sunt huius vel bona vel mala, quàm tibi. Cogita hæc præterea: Cui gratificeris, unde maiora consequi speres, quàm huic? Cui etiam si auxilium feras, valentiorem socium belli recipias? Quem præterea turpius est non amare, quàm fratrem? Quem omnium pulchrius est anteponere, quàm fratrem? Solus quidem, ô Cambyses, frater si priores habet partes apud fratrem, nulla invidia venit ab alijs.

DE DISCIPLINA SEV ERVditione & philosophia, Sermo CCX. Ex Antonio & Maximo.

Solom. 1. *SApientia in vijs clamat, & in plateis liberè agit.*

Prouerb. 6. *Nihil tam pretiosum est quo permutari possit animus eruditus.*

Prouerb. 3. *Correctionem (seu disciplinam) Domini, fili mi, ne contemnas, & ne tædio afficiaris cùm ab eo increpaberis.*

Sirach 6. *Fili, in iuuentute tua collige eruditionem, & tanquam qui arat & seminat colito eam, & fructus eius bonos expecta.*

Ioannis 7. *Ascendit Iesus in templum, & docuit turbas: mirabantur autem Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas nouit, cùm non didicerit?*

1. Corin. 3. *Si quis sibi videtur sapiens esse inter vos, in sæculo hoc stultus fiat, vt reddatur sapiens. Etenim sapientia mundi huius, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapientũ, quòd sint vanæ.*

Hebr. 12. *Si extra disciplinam estis, spurij igitur estis & non filij. Quis enim filius est, quem non castigat pater?*

Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.

S. Basilij. *Melius & vtilius est idiotam & imperitum, & per charitatem Deo proximum esse, quàm cum multa scientia & peritia maledicum in dominum suum deprehendi.*

*γλαυκός. *Similes sunt noctuæ oculis, qui in philosophia inani sunt occupati: propterea quòd noctu illius oculi acriter cernunt, sole autem splẽdente perobscurè. Horum etiam mens ad rerum inanium cõtemplationẽ acutissima est: at ad veri luminis considerationem hebetissima, et caliginosissima.*

Theologi. *Confessum esse puto apud omnes sapientes, disciplinam primarium apud nos bonum esse.*

Qui vacatis philosophiæ, ne nimium tribuite rationibus, neq; plus quàm modum & rationem decet argumentis ac sophismatis inhærete: nec vbiq; veluti improbè vincere, sed alicubi etiam honestè vinci.

Præcipua sapientia est vita laudabilis, & expiata Deo.

σε τούτῳ ὑπακούετω, μηδ' ἀπειθυμούτω σοι παρέσω. οὐδεὶς γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου, ἢ τὰ σὰ ἐκείνου, ἢ τὰ ἐκείνου σά. ἐπὶ ὁποίᾳ δὲ καὶ τάδε. τίνι χαριούμενος ἐλπίσας ἂν μᾶλλον τυγχάνοις, ἢ τούτῳ τίνι θ' ἅμα βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἂν πολεμίοις; τίνα δ' ἄμεινον μὴ φιλῇς, ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ προτιμᾷς πάντων κάλλιον, ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνος τοι, ὦ Καμβύσου, πρεσβύτερος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ, σοὶ φθόνος παρ' ἄλλων ἐφίκηται.

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟσοφίας, Λόγος σι'.

ΣΟφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατείαις παῤῥησίαν ἄγει. (χῆς.

Οὐκ ἔστιν ἀπάλλαγμα σοῦ πεπαιδευμένης ψυχῆς· μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυείου, μηδ' ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος.

Τέκνον, ἐν νεότητί σου ἀπόλεξαι παιδείαν, καὶ ἕως πρεσβείου καὶ πολιὰν προσελθεῖν αἰτοῦ, καὶ ἀπάμβου τοὺς ἀγαθοὺς καρποὺς αὐτῆς.

Ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε τοὺς ὄχλους. ἐθαύμαζον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· πῶς οὗτος οἶδε γράμματα, μὴ μεμαθηκώς;

Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστί. γέγραπται γάρ, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

Εἰ ἐκτὸς παιδείας ἐστὲ, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. τίς γὰρ υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;

Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται.

Ἄμεινον καὶ συμφερώτερον ἰδιώτας καὶ ἀπείρους ὑπάρχειν, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης πλησίον γενέσθαι τοῦ Θεοῦ, ἢ πολυμαθεῖς καὶ ἐμπείρους δοκοῦντας εἶναι, βλασφήμους εἰς τὸν ἑαυτῶν δεσπότην εἰσπεσεῖν διαπύστους.

Ἐοίκασι τοῖς ὄμμασι τῆς *γλαυκὸς, οἱ περὶ τὰ ματαίαν σοφίαν ἠσχολημένοι. καὶ γὰρ ἐκείνης αἱ ὄψεις νυκτὸς μὲν ἔρρωνται, ἡλίου δὲ λαμπαδος ἀμβλυωποῦσι. καὶ τούτων ἡ διάνοια, ὀξυτάτη μὲν ὅτι πρὸς τὴν ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατανόησιν ἐξαμβλύνεται.

Οἶμαι δὲ πᾶσιν αὐτὸ ὁμολογεῖσθαι τὸ νοῦν ἔχουσιν, παιδευσιν τὴν παρ' ἡμῶν ἀγαθὸν εἶναι τὸ πρῶτον.

Οἱ περὶ λόγους, μὴ σοφίσματα τοῖς λόγοις ἁρμόζετε, μηδὲ σοφίζεσθε περισσὰ, καὶ ὑπὲρ τὸν λόγον· μηδὲ νικᾶν ὑπερθυμεῖτε πάντα κακῶς, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς αἱρεῖσθε.

Σοφία πρέπει, βίος ἐπαινετὸς, καὶ Θεῷ κεκαθαρμέ-

Σοφία περὶ τῆς σοφίας ὑπερορᾶν, ἢ ἐν λόγῳ κεκμύπτης καὶ τροφαῖς λέξεων, καὶ τῇ κενοδηλότητι καὶ περιττολογίᾳ αἰσχύνεσθαι. ἐμοὶ δὲ ἡρέτο, πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ λαλῆσαι μετὰ συνέσεως, ἢ μυρίους ἐν γλώσσῃ.

Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγοις σοφὸς, ἁπλῶς μοι σοφὸς, ἀλλ' ὅστις γλαφυρὸν μὲν ἔτροφον ἔχει, ψυχὴν δὲ ἄστατον καὶ ἀπαίδευτον· ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγξεται, πολλὰ δὲ οἷς ἐνεργεῖ τὰ δόγματα δείκνυσι, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τοῦ βίου περιτίθησιν. κρείσσων γὰρ διμορφία θεωρουμένη, τῆς λόγῳ ζωγραφουμένης· καὶ πλοῦτος οὐ ταῖς χερσὶν κατέχουσιν, ἢ οἷς ἅπασι πλάττουσι· καὶ σοφία, οὐχ ἡ τῷ λόγῳ λαμπρυνομένη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχομένη. σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτὴν (φησὶν) ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύττουσι.

Ἢ γὰρ φιλοσοφητέον, ἢ τιμητέον φιλοσοφίαν, εἰ καὶ μὴ μέλλοιμεν πάντα λόγον ἔξω τοῦ καλοῦ ποιεῖσθαι, μηδὲ ἀλογίαν κατακεκρίσθαι λογικοὶ γεγονότες, καὶ διὰ λόγου πρὸς λόγον ἀποδόντες.

Σοφώτεροι γὰρ τῶν πολλῶν οἱ κόσμου χωρίσαντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ Θεῷ τὸν βίον καθιερώσαντες.

Οὐδὲν ἀήττητον φιλοσοφίας, οὐδὲν ἀνυπόστατον. πάντα εἴκουσι τῷ φιλοσόφῳ. δύο ζῶντα δυσχείρωτα, Θεὸς καὶ ἄγγελος, καὶ ὁ τρίτον φιλοσοφία, ἄϋλος ὁ ὕλῃ, ὁ σώματι ἀσώματος, ὁ τῆς γῆς ὑψηλὸς, ὁ πάθεσιν ἀπαθής, πάντων ἥττωμένων πλὴν φρονήματος, νικῶν δὲ νικᾶσθαι τοὺς κρατεῖν νομίζοντας.

Ἐγὼ μίαν σοφίαν οἶδα, δ φοβεῖσθαι Θεόν. ἀρχὴ τοι καὶ σοφίας φόβος Κυρίου· καὶ τέλος λόγου δ πᾶσι ἄκουε, τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε.

Ποιήσατε δικαιοσύνης ὅπλον, καὶ μὴ θανάτου, τοῖς παθήμασιν.

Ὥσπερ γὰρ μὴ βρεχομένου οὐκ ἔστι, καὶ μυρία λάβῃ σπέρματα, σάρκας ἐξενεγκεῖν· οὕτω ψυχὴ οὐκ ἔστιν μὴ τῇ θείας γραφῆς φωτισθεῖσα περὶ τινων, καὶ μυρία τις ἐνέγκῃ ῥήματα, καρπόν τινα βλαστῆσαι.

Ἐντυγχάνειν δεῖ ταῖς θείαις γραφαῖς. ὥσπερ γὰρ ὁ οἶνος πονηρὸν ἀναπαύει λύπην, καὶ μεταβάλλει καρδίαν εἰς ἀφροσύνην· οὕτως ὁ πνευματικὸς οἶνος εἰς χαρὰν μεταβάλλει τὸν ψυχήν.

Ἕπεται τῇ γνώσει τὰ ἔργα, ὡς τῷ σώματι ἡ σκιά.

Ἀνάγκη ἀπειρίᾳ καὶ κακίᾳ πηδᾶν, τὰ ὑπερέχοντα χρημάτων φέρεσθαι καὶ βαράθρου· ὥσπερ ἐμπειρίᾳ καὶ ἀρετῇ διασώζεσθαι.

Ἀνάγκη τὰ μεγάλα πρὸ τῶν μικρῶν παιδευθῆναι.

Ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπάντων ὁρᾶν φῶς τοῖς ὄμμασιν ἐχόντων, οὕτω καὶ ὁ σοφὸς, τοῖς ὅσοι λογικῆς κεκοινώνηκαν φύσεως.

Prima sapientia est contemnere sapientiam quæ rationi & verborum strophis, & improbis ac superfluis argumentandi contentionibus nititur. † Mihi verò contingat potiùs quinq; verba in ecclesia loqui cum intellectu, quàm decem milia per linguam. † 1. Cor. 14.

Non illum qui verbis sapit, iudico sapientem, neque illum cui lingua volubilis, animus inconstans est: sed qui parum quidem de virtute loquitur, multa verò re ipsa præstat, & sermoni suo vita factisq; fidem conciliat. Nam & pulchritudo subiecta oculis, præstat descriptæ verbis: Et diuitiæ manibus comprehensa, per somnium apparentibus: Et sapientia non quæ verbis illustratur, sed quæ in operibus deprehenditur, præstabilior est. intellectus (inquit) bonus est cunctis re & opere declarantibus eum, non autem sermone.

Aut philosophari oportet, aut honorare philosophiam, si non prorsus ab honesto excidere velimus: & cùm rationales facti simus, & ratione feramur ad indagandam rationem, neglectæ amissæq; rationis merito damnari.

Qui se à mundo segregarunt, & vitam Deo consecrarunt, hominum vulgo sapientiores sunt.

Nihil inexpugnabilius philosophia, nihil tranquillius. Omnia priùs cedent quàm philosophus. Duo sunt inuicta, Deus & angelus: & tertium philosophia. Est enim philosophus non materialis in materia, in corpore incircumscriptus, in terra cœlestis, in affectibus imperturbatus, vbique inferior cæteris præterquam animi magnitudine, & cedendo vincens illos qui se vincere putant.

Vnam ego sapientiam noui, timere Deum. Etenim sapientiæ initium est timor Domini. Et alibi, Audi summam sermonis, Deum time & præcepta eius obserua.

Iustitiæ arma parate, nec mortis instrumentum quærite.

Vt terra non rigata pluuijs, etiamsi infinita susceperit semina, spicas proferre non potest: sic animus diuinis scripturis non illuminatus, etiamsi quis innumera verba apud eum effundat, fructum nullum proferre potest. Chrysostomi.

Versari debemus in scripturis diuinis. Vt vinum sedat dolorem, & cor ex tristitia transfert ad lætitiam: sic spirituale vinum gaudio perfundit animum.

Cognitionem opera sequuntur, vt vmbra (corpus. Clementis.

Auriga imperitia & vitio necesse est iumenta per præceps agi & barathra: & contrà, peritiaeius & virtute conseruari. Philonis.

Magna priùs quàm parua disci nullo modo (possunt.

Sicut sol omnium oculis præditorum lux est, sic etiam sapiens omnium qui rationali natura participant.

Iſidori. *Somnio ſimilis eſt imperitorum vita, vanas imaginationes habens.*

Formatu facilis et mollis eſt adoleſcentia: & iunioribus ingenijs adhuc teneris diſciplinæ inaſcuntur. Omne autem durum agrè mollitur.

Omnibus rationem reddere, ſeruile eſt & ab authoritate alienum: omnes autem contemnere, hominis eſt ſuperbi & ſtolidi.

Didymi. *Scire ſe ignarum eſſe, ſcientiæ eſt: vt agnoſcere ſuam iniuſtitiam, iuſtitiæ.*

Sapientis animum nec diuitiæ efferunt, nec inopis pecuniæ deprimit, cùm virtus & ſapientia ipſum extollant, & altiorem pecunia collocent.

Platonis. *Omnis ſcientia ſi ſeparetur à iuſtitia & reliqua virtute, calliditas (verſutia) & nõ ſapientia efficitur.*

Antiſthenes. *Antiſthenes interrogatus quamobrem diuites non irent ad ſapientes, ſed hi ad illos, dixit: Quoniam ſapientes ſciunt quid eis neceſſarium ſit ad vitam, illi verò neſciunt: ſecus enim ſapientiæ potiùs quàm pecuniæ ſtuderent.*

Demoſth. *Demoſthenes dicebat radices diſciplinæ amaras eſſe, fructus autem dulces.*

Democriti. *Diſciplina fortunatis quidem ornamentum eſt, infortunatis autem refugium.*

Ciuitates ornant anathemata, animas verò mathemata.

Eiuſdem. al. ex Democrate, Hocrate & Epictero. *Ciuitatibus mœnia, animus verò mens per diſciplinam exculta, decus & munimentum præſtant.*

Cùm iuuenis in theatro gloriaretur, & ſapientem ſe prædicaret, vt qui multis ſapientibus conuerſatus eſſet, reſpondit quidam: Et ego multis diuitibus conuerſatus non tamen diues ſum.

Idem dixit, Non decet doctum inter indoctos loqui, vt neq; ſobrium inter ebrios.

Socrates. *Socrates interrogatus quidnam vita ſuauiſſimum eſſet, dixit: Diſciplina & virtus, & rerũ incognitarum hiſtoria (ſiue cognitio.)*

Diuitem quendam indoctum conſpicatus: Ecce, inquit, aureum mancipium.

Idem interrogatus quod eſſet animalium pulcherrimum: Homo, inquit, ornatus doctrina.

Idem cùm ei ſermo barbarus exprobraretur: Ego quidem, dixit, barbarus ſum verbis, vos autem moribus.

Idem rogatus quænam optima eſſet diſciplina: Dediſcere mala, reſpondit.

Ariſtippus. *Ariſtippus Cyrenaicus philoſophus adoleſcentes hortari ſolebat, vt talia ſibi viatica quærerent, quæ cum ipſis naufragio facto enatare poſſent.*

Solonis. *Cùm vituperaretur aliquando Solon, quòd lite ſibi intenta oratorem adhiberet:*

Ὀνείρῳ ἔοικεν ὁ τῶν ἀπαιδεύτων βίος, κενὰς ἔχων φαντασίας.

Εὔπλαστον καὶ ὑγρὸν ἡ νεότης, καὶ ταῖς νεωτέραις ψυχαῖς ἀπαλαῖς ἔτι τὰ μαθήματα ἐνίπτεται. πρῶϊ δὲ ὃ σκληρὸν, χαλεπῶς μαλάττεται.

Τὸ πᾶσιν ἀπολογεῖσθαι, θρασυδείλου καὶ οὐκ ἀξιομαθοῦς· ὃ δὲ πᾶσι κατάφευστον, ὑβριστοῦ καὶ ἀνοήτου.

Τὸ εἰδέναι τινὰ ὅτι ἀγνοεῖ, σοφίας ἐστὶν, ὡς καὶ τὸ εἰδέναι ὅτι ἠδίκησε, δικαιοσύνης.

Τὸν γραμματικὸν οὐδέποτε ὃ πλουτεῖν μᾶλλον ποιεῖ, οὐδὲ ὃ χρημάτων ἄπορον εἰς ταπείνωσιν ἄγει, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ καὶ σοφίας αὐτὸν ὑπερυψοῦσα, καὶ ὑπεραίρειν αὐτῶν ἴσα θαυμασιολογίζεσθαι.

Πᾶσα ἐπιστήμη χρειζομένη δικαιοσύνης, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, ἀλλ' οὐ σοφία φαίνεται.

Ἀνταθήνης ἐρωτηθεὶς, τί δήποτ' οὐχ οἱ πλούσιοι τοῖς τὰς σοφὰς ἀπίασιν, ἀλλ' ἀνάπαλιν εἶπεν, ὅτι οἱ σοφοὶ μὴ ἴσασιν ὧν ὄντι αὐτοῖς χρεία πρὸς τὸν βίον, οἱ δ' οὐκ ἴσασιν. ἐπὶ μᾶλλον σοφίας ἢ χρημάτων ἐπιμελεῖσθε.

Δημοκρίτης τὰ μὲν ῥίζαν τῆς παιδείας ἔφη εἶναι πικρὰν, τοὺς δὲ καρποὺς γλυκεῖς.

Παιδεία, δυτυχοῦσι μὲν ἐστὶ κόσμος, ἀτυχοῦσι δὲ καταφύγιον. (σι δὲ κόσμος.

Τὰς μὲν πόλεις ἀναθήμασι, τὰς δὲ ψυχὰς μαθήμασι.

Τὰς μὲν πόλεσι τὰ τύχη, ταῖς δὲ ψυχαῖς ὁ ἐκ παιδείας νοῦς, κόσμον καὶ ἀσφάλειαν παρέχεται.

Νεανίσκου ἐν θεάτρῳ ἐπαιρομένου, καὶ λέγοντος σοφὸς εἶναι πολλοῖς ὁμιλήσας σοφοῖς, εἶπέ τις· κἀγὼ πολλοῖς πλουσίοις, ἀλλὰ πλούσιος οὐκ εἰμί.

Ὁ αὐτὸς ἔφη, ὑ κελεῦσαι πεπαιδευμένον ἐν ἀπαιδεύτοις ἀγωνίζεσθαι, ὥσπερ ἐν ἀπείροις μεθύουσιν.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τί ἥδιστον ἐν τῷ βίῳ, ἔφη· παιδεία καὶ ἀρετὴ, καὶ ἱστορία τῶν ἀγνοουμένων.

Ἰδὼν πλούσιον ἀπαίδευτον, ἔφη· ἰδὺ καὶ ὃ χρυσοῦς αἰθιοπόδιον.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί τῶν ζώων κάλλιστον, ἔφη· ἄνθρωπος παιδείᾳ κεκοσμημένος.

Ὁ αὐτὸς ὀνειδιζόμενος ὑπό τινος ὅτι βαρβαρίζει, ἔφη· ἐγὼ μὲν τῷ λόγῳ, ὑμεῖς δὲ τῷ ἤθει.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, τί ἄριστόν ἐστι μάθημα, ἔφη· ὃ ἀπομαθεῖν τὰ κακά.

Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναϊκὸς φιλόσοφος παρεκελεύετο τοῖς νέοις τοιαῦτα ἐφόδια κτᾶσθαι, ἅτινα αὐτοῖς καὶ ναυαγήσασι συγκολυμβήσῃ.

Σόλων ὀνειδιζόμενος ποτὲ ὅτι δίκην ἔχων ἐμαθήτευσε ῥήτορι·

ῥήτορα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὅτ' αὐλητὸν ἔχω, μάγειρον μισθοῦμαι.

Κλεάνθης τοὺς ἀπαιδεύτους ἔφη μόνῃ τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.

Ἐμπεδοκλῆς φυσικός τινα λέγοντα, ὅτι οὐδένα σοφὸν εὑρεῖν δύναιτο, καὶ λόγου εἶπε· Δεῖ γὰρ ζητοῦντα σοφὸν, αὐτὸν πρότερον εἶναι δεῖ σοφόν.

Θεόκριτος ὁ Χῖος ἄφυές τινα ποιητὴν ἀκροώμενον ποιήματος, ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ ποῖα δοκεῖ τὰ καλῶς εἰρημένα, ἔφη· ἃ παρέλιπες.

Φιλόσοφος ἔχων δύο μαθητάς, ἕνα μὲν ἀφυῆ, φιλόπονον δὲ ἕτερον καὶ εὐφυῆ, ἀργὸν δέ, εἶπεν· ἀμφοτέρους ἀπολεῖσθε, ὅτι σὺ μὲν θέλων οὐ δύνῃ, σὺ δὲ δυνάμενος οὐ θέλεις.

Βέλτιον ὀλίγα μαθεῖν καλῶς καὶ μὴ ἁμαθῆ.

Ὁ μὲν γεωργὸς τὴν γῆν, ὁ δὲ † φιλόσοφος τὸν ψυχὴν ἐξημερεῖ. (ἔφη.

Λάσος ἑρμηνεύς ποτέ τινι εἴη σοφώτερον, πρὸς

Ὁ αὐτὸς ἀφυῆ ζωγράφῳ λέγοντος αὐτῷ, κόσμησόν σου τὴν οἰκίαν ἵνα αὐτὴν ζωγραφήσω, ἔφη· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὴν ζωγράφησον, ἵνα μὴ ταῦτα ἐγὼ αὐτὴν κοσμήσω.

Ἡ διὰ τῶν πραγμάτων ἐμπειρία χρείττων πάσης σοφιστικῆς διδασκαλίας ἐστί.

Τί γῆς βαρύτερον εἰπεῖν; ἄνθρωπον ἀπαίδευτον.

Οἱ πεπαιδευμένοι τόσον διαφέρουσι τῶν ἀπαιδεύτων, ὅσον θεὸς τῶν ἀνθρώπων. (μοιος.

Κακοῖς σύνεσχον ὁμιλῶν, ἀνάγκη καὐτὸς ἐκείνοις ὅ-

Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι ὁ παιδευόμενος δεῖται τούτων χρήσιμος φύσεως, μελέτης, χρόνου.

Οἰνοπίδης ὁρῶν μειράκιον πολλὰ βιβλία κτώμενον, ἔφη· μὴ τῇ κιβωτῷ, ἀλλὰ τῇ κεφαλῇ

Ὁ αὐτὸς ἔλεγε τὰ βιβλία τῶν μὲν μεμαθηκότων ὑπομνήματα εἶναι, τῶν δὲ ἀμαθῶν μνήματα.

Ὁ αὐτὸς εἶπε τὸν νοῦν παράπλουν δαίμονα, τοῖς μὲν πεπαιδευμένοις † ἀγαθὸν, τοῖς δὲ ἀπαιδεύτοις * κακῶν εἶναι.

Στίλπων ὁ Μεγαρικὸς φιλόσοφος, ἁλούσης αὐτῷ τῆς πατρίδος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ τυράννου, καὶ διαρπαγείσης, αἰχμάλωτος ἐπὶ τὸν βασιλέα καὶ ἐρωτώμενος, εἴ τι ἀπόλεσε τῶν ἐμῶν μόνον ἐστὶν, ἔφη· τὸν λόγον καὶ τὴν παιδείαν ἔχω· τὰ δὲ λοιπὰ ὀλίγα μᾶλλον ἐμά, ἢ ἀχρεῖα τῶν πολιορκούντων;

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, τῆς πόλεως αὐτοῦ διαρπαζομένης ὑπὸ Δημητρίου, μή τι τῶν σῶν, Στίλπων, ἀφῄρηται, εἶπεν· οὐδέν.

Οὐ γὰρ πώποτε ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὴν ἵππους· λέγω τε δὲ ὑδίνα γραΐδιον ἀρεῖ ἐπ' ὤμου σκάφος εἶδον.

Etenim, inquit, quum cœnam paro, coquum conduco.

Cleanthes dicebat homines imperitos sola forma differre à bestijs. Cleanthes.

Empedocles physicus ad quendã dicentẽ quòd nullum sapientem reperire posset: Non mirum est, dixit: Oportet enim vt ille primùm sapiat, qui sapientem quærit. Empedocles.

Theocritus Chius ineptum quẽdam poetam recitantem auscultans, & interrogatus ab eo, quænam placerent, respondit: Quæ omisisti. Theocritus.

Philosophus quidam cùm duos discipulos haberet, alterum quidem laboriosum, sed hebetis ingenij: alterum ingeniosum, sed ignauum: Ambo (dicebat) pereatis: quoniam tu cùm velis, non potes: tu verò cùm possis, non vis.

Præstat serò quàm nihil discere. † al. φιλοσοφῶν.

Agricola terram, philosophus animum excolit.

Lasus Hermeneus aliquando quid esset sapientissimum interrogatus: Experientia, inquit. Lasi.

Idem cùm indoctus quidam pictor ei diceret, Opere tectorio illine domum tuam vt ipsam depingam: respondit, Minimè, sed tu priùs eam depinge, vt illinam postea.

Rerum ipsarum experientia præstat omni sophistice doctrinæ. Demadis.

Quid nam grauissimum terra fert? Hominem imperitum.

Docti ab indoctis tantum differunt, quantum Deus ab hominibus.

Si malis sæpe conuersaris, fies etiam ipse similis eis.

Idem dicebat, eum qui instituitur & eruditur tribus his egere, natura, exercitatione, tempore.

OEnopides cùm adolescentulum multos libros conquirere videret: Non arcæ, inquit, sed pectori. OEnopidæ.

Idem dicebat doctorum libros esse cõmentaria, indoctorum verò monimenta.

Idem dicebat, mentem esse genium, eruditis bonum, ineruditis malum. † forsè ἀγαθὸν et κακὸν.

Stilpo Megaricus philosophus, patria eius à Demetrio tyranno capta & direpta, ductus ad regem, interrogatusq; an quicquam ipse etiam amisisset: De meo nihil, inquit: rationem enim & eruditionem habeo: cætera cur mea magis sint, quàm obsidentium?

Idem cùm à Demetrio direpta vrbe sic rogaretur, Num quid tuarum rerum tibi ablatum est Stilpo? Nihil, inquit.

Non armenta mihi quisquam mea abegit, equósve.
Et alioqui nullum vidi militem qui virtutem humeris sublatam auferret.

Protagoræ. *Protagoras neque artem sine exercitatione, neque exercitationem sine arte quicquam esse dicebat.*

Πρωταγόρας ἔλεγε, μηδὲν εἶναι, μήτε τέχνην ἄνευ μελέτης, μήτε μελέτην ἄνευ τέχνης.

Epicuri. *Non est simulatè philosophandum, sed verè: non enim opus habemus vt valere videamur, sed vt reuera valeamus.*

Οὐ τοῦ δοκεῖν φιλοσοφητέον, ἀλλὰ τοῦ εἶναι φιλοσοφητέον. οὐ γὰρ τοῦ δοκεῖν δεόμεθα τοῦ δοκεῖν ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τοῦ εἶναι ὑγιαίνειν.

Idem cùm rogaretur, quis eius fuisset præceptor, Athenienſium, inquit, tribunal: ſignificans rerum actionem omni ſophiſtica diſciplina præſtantiorem.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθείς, τίς αὐτοῦ διδάσκαλος γεγονὼς εἴη· Ὁ τῶν Ἀθηναίων, ἔφη, βῆμα· ἐμφαίνων, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῶν πραγμάτων ἐμπειρία, κρείττων πάσης σοφιστικῆς διδασκαλίας ἐστίν.

Neq; in piſcibus vox, neq; in indoctis virtus quærenda eſt.

Οὔτε ἐν ἰχθύσι φωνὴν, οὔτε ἐν ἀπαιδεύτοις ἀρετὴν δεῖ ζητεῖν.

Neque aquam turbidam, neque indoctum animum commouere debemus.

Οὔτε ὕδωρ θολερὸν, οὔτε ἀπαίδευτον ψυχὴν ταράττειν δεῖ.

Indocti moroſi cùm ſint, quaſi ex ædibus, ſic de ſuis inſtitutis quotidie migrant.

Δυσάρεστοι ὄντες οἱ ἀπαίδευτοι, καθάπερ ἐξ οἰκιῶν, τῶν παραιρέσεων καθ' ἡμέραν μεθιστάμενται.

Vt peregrini in vijs, ſic indocti in rebus ipſis aberrant.

Οἱ μὲν ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἐν τοῖς πράγμασι πλανῶνται.

Iſocratis. *Vt videmus apem omnibus floribus inſidentem à ſingulis quod vtile ſit, accipere: ſic & doctrinæ cupidos nihil non attingere, & vndique vtilia quæ ſint, colligere.*

Ὥσπερ τὴν μέλιτταν ὁρῶμεν, ἐφ' ἅπασι μὲν τοῖς ἄνθεσι καθιζάνουσαν, ἀφ' ἑκάστου δὲ τὰ χρήσιμα λαμβάνουσαν· οὕτω δεῖ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους, μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν.

Diligentiùs verborum quàm pecuniarum depoſita ſeruato.

Μᾶλλον τηρεῖς τοὺς τῶν λόγων, ἢ τοὺς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας.

Ariſtotelis. *Beatitudo in poſſeſſione multarum rerum ponenda non eſt, ſed in animo bene conſtituto: neque enim quiſquam corpus beatum dicat, quod ſplendidis ſit ornatum veſtimentis, ſed quod ſanum ſit & optimè conſtitutum, etiamſi nihil eorum quæ antè dicta ſunt, adſit. Eodem modo & animus ſi fuerit bene inſtitutus, & homo beatus eſt dicendus, non ſi rebus externus ſplendidus ornatúsque fuerit, cùm ipſe ſit nihili homo. non enim equum, ſi ornamenta habeat aurea & pretioſa, magni æſtimamus cùm ſit ignauus: ſed qui optimè eſt corpore conſtituto, hunc maximè laudare ſolemus. Quemadmodum enim ſi quis ſuis vernis dominus deterior ſit, ridiculus eſſe ſolet: ſic eos miſeros iudicamus, quibus contigit vt ſeipſis maiores haberent opes.*

Μὴ ἐν κτήσει πολλῶν πραγμάτων τὴν εὐδαιμονίαν τιθετέον, οὐδὲ ἐν τῷ πολλὰ κεκτῆσθαι γίγνεσθαι· μᾶλλον γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ δεῖ ταῦτα εἶναι. οὔτε γὰρ τὸ σῶμα τὸ λαμπρῷ εἰδῶτι κεκοσμημένον, φαίη τις ἂν εἶναι μακάριον, ἀλλὰ τὸ ὑγίειαν ἔχον καὶ ἀσυδαίμονα ποιοῦν· οὔτε δὴ τὸν ἵππον καὶ ψυχὴν εἶναι πεπαιδευμένην, τῷ τοιούτῳ καὶ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον εὐδαίμονα προσαγορευτέον ἐστίν· οὐκ ἂν τοῖς ἵπποις λαμπρῶς κεκοσμημένοις, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς ἄξιος. ὥστε γὰρ ἵππον ἐὰν φιάλια χρυσᾶ, καὶ σκηνὴν ἔχῃ πολυτελῆ φαῦλος ὤν, τὸν τοιοῦτον ἄξιον τίνος νομίζομεν εἶναι; ἀλλ' ὃς ἂν ἀσθενὴς ἢ ἀσυδαίμων, τοῦτον μᾶλλον ἐπαινοῦμεν. ὥσπερ γὰρ εἴ τις τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ χείρων εἴη, καταγέλαστος ἂν ἡμῖν εἶναι δοκοίη τὸν αὐτὸν δοῦλον οἷς πλείονος ἀξίαν τὴν κτῆσιν εἶναι συμβέβηκεν τῆς ἰδίας φύσεως, ἀθλίους τούτους εἶναι δεῖ νομίζειν.

Demonacis. *Indocti tanquam piſces capti, dum trahuntur ſilent.*

Οἱ ἀπαίδευτοι, καθάπερ οἱ ἁλισκόμενοι ἰχθύες, ἑλκόμενοι σιγῶσι.

Diogenes. *Rogatus quod onus terra grauiſſimum ſuſtineret, indoctum hominem, inquit.*

Ἐρωτηθεὶς τί γῆ βαρύτατον βαστάζει, ἔφη ἄνθρωπον ἀπαίδευτον.

Glycon. *Glycon ſapiens doctrinam ſacrum aſylum eſſe dicebat.*

Γλύκων ὁ σοφὸς τὴν παιδείαν ἔλεγεν ἱερὸν ἄσυλον εἶναι.

Hieronis. *Hieron Siculus tyrannus, cùm Xenophanes Colophonius poëta Homerum vituperaret, quot famulos haberet, interrogauit: cúmque is ſe duos habere reſpondiſſet, eósque vix alere poſſe: tum tyrannus, vós, inquit, ô homines, rogo, quos ſeruos habetis? Illi cùm duos ſe habere dixiſſent, eósque vix alere poſſe: tum tyrannus, vós, inquit, ô homines, rogo, quos ſeruos habetis? Illi cùm duos ſe habere dixiſſent, eósque vix alere poſſe: tum tyrannus,*

Ἱέρων ὁ Σικελὸς τύραννος, Ξενοφάνους τοῦ Κολοφωνίου ποιητοῦ ψέγοντος Ὅμηρον, ἠρώτησεν αὐτὸν, πόσους οἰκέτας ἔχοι; τοῦ δὲ εἰπόντος δύο, καὶ τούτους μόγις βίφη

οὐκ

Οὐκ αἰσχύνῃ (φησὶν) Ὅμηρον ψέγων, ὃς μετὰ λαχὼς πλείονας ἢ μυρίους θρέφει;

Φιλόσοφός τις ἔλεγε, μεγάλας δεῖ λαμβάνειν μισθὸς μαθητὰς τοὺς διδασκάλους, τοὺς μὲν εὐφυεῖς, ὅτι πολλὰ μανθάνουσι· τοὺς δὲ ἀφυεῖς, ὅτι πολλὴν κόπον παρέχουσιν.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθείς, τί αὐτῷ γέγονεν ἐκ φιλοσοφίας, ἔφη· ἃ αἰσπράκτους ποιῶ, ἅ τινες διὰ τὸν ἐκ τῶν νόμων φόβον ποιοῦσιν.

Μαθημάτων θρέπτιζε μᾶλλον, ἢ χρημάτων.
τὰ γὰρ μαθήματ' ἐμπορῆ τὰ χρήματα.
Ἐκ τῶν παθῶν γίνωσκε καὶ τὸ συμπαθῶν.
καί σοι γὰρ ἀνὴρ συμπαθήσει παθών.

Τὰ σεμνὰ μελέτα, καὶ τὸν νόμον. ἐάν τι παρηκμακὼς μανθάνῃς, μὴ αἰσχύνου. βέλτιον γὰρ ὀψιμαθῆ καλεῖσθαι, ἢ ἀμαθῆ. (πίμιον.

Τῆς παιδιᾶς, ὥσπερ χρυσοῦ, τὸ καλὸν ἐν παντὶ τόπῳ

Σοφίαν ὁ ἀσκῶν, ὁσιεῖ ἡμῖν τὸν περὶ Θεοῦ ἄσκησιν.

Οὐδὲν ἐν ζώοις κάλλιόν ἐστιν, ὡς ἄνθρωπος παιδείᾳ κεχοσμημένος.

ΠΕΡΙ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, Λόγος α'.

Καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξηῦρον αὐτοῖς γραμμάτων θ' συνθέσεις
μνήμην ἁπάντων μουσοπάτορ' * ἐργάτιν.

Ἆρ' ἔστι λόγος τοῖς νοσοῦσι χρήσιμος.
ὡς σωτήριον τοῖς ἕλκεσι οἰκεῖος τρόπος,
τὸν φλεγμονὴν ἔπαυσεν, ὅπως καὶ λόγος.

Καὶ τῶν παλαιῶν πολλὰ ἔπη καλῶς ἔχει.
λόγος γὰρ ἐσθλὸς, φάρμακον φόβου βροτοῖς.

Οὐ μή τις ἐξ ὀρέων ἀποφοίτιος ἀγροιώτης
αἰρήσει κλήθρου, αἰθόμενος μακέλλαν·
ἀλλ' ἐπίων εἰδὼς κόσμον, καὶ πολλὰ μογήσας
μύθων πανοικίων οἶμον ὁδοιπορήσας.

Οὐ παύσομαι τὰς Χάριτας ταῖς Μούσαις
συγκαταμίγνυς ἡδίστην συζυγίαν,
μὴ ζώην μετ' ἀμουσίας.

Ὢ πλῆμον, ὡς σοὶ τὰς τύχας μοῖρ' ἀδινὰς
ἔδωκ' ὁ δαίμων· μέγα φρονοῦσι δ' οἱ λόγοι.

Τὰ δ' ἐκ λήθης φάρμακ' ὀρθώσας, μόνον
ἄφωνα καὶ φωνοῦντα συλλαβὰς πηνίς,
ἔξευρον ἀνθρώποισι γράμματ' εἰδέναι.
ὅστ' ἐν παρόντα πανταχοῦ * πλοκὰς
πάσει κατ' οἴκους πρὸς ὁσίαν καλῶς,
παρόν τ' ἀπόντα γράμμασιν μίξον γράψαντας εἰπεῖν, τ' ἀκούοντα δ' εἰδέναι.
ἃ δ' εἰς ἔλεγχον πίπτουσιν ἀνθρώποις κακά,

Non te pudet, inquit, Homerũ vituperare, qui defunctus etiã amplius quàm decẽ milia nutrit.

Philosophus quidam dicebat magistros à discipulis magnam mercedem exigere debere: ab ingeniosis quidem, quòd multa discant: ab hebetibus, quòd multum molestiæ exhibeant.

Idem interrogatus, quid esset à philosophia adiutus, respondit: Vt libenter & ininssus faciã, quæ cæteri legum metu faciunt.

Maiorem curam adhibe in disciplinis, quàm in pecunijs adipiscendis. Philistionis.

Disciplina enim pecunias suppeditant.

Dolendo condolescere discito.
Nã & tibi alius cõdolescet, q aliquãdo doluerit.

Seria meditator & legem. nec pudeat, si quid adulta ætate discas. Melius est enim serò discere quàm nunquam. (vel, præstat vocari serò doctum quàm indoctum.)

Scientia sicut auri magna vbiq; æstimatio est. Ex Demónacte, Isocrate & Epicteto.

Sapientiam exercens, scientiam de rebus diuinis exercet.

Nullum est animal homine doctrina ornato pulchrius.

DE LITERIS Sermo CCXI. a. Ex Io. Stobæo.

De philosophia vide etiam in sequenti sermone de dijs. Coharet autem hic illum antigraphis nonnullis tanquam vnus Sermo.

Qvinetiam insignẽ numerum sophismatũ Inueni per literas: Literarũ aũt cõpositio Memoriam produxit omnium opificem Musarum matrem. Æschylus in Prometheo, ἐργάτιν.

Oratio sanè vtilis est ægrotantibus. Philemonis in Phileta.
Veluti splenium vlceri aptè impositum
Inflammationem sedat, sic & oratio.

Multa veterum carmina bene prolata sunt. Euripidis.
Nam oratio commoda remedium timoris est hominibus.

Nullus me ex montibus rudis rusticus Philetæ in Pagonia.
Auferet alnum sublato ligone: (labores
Sed qui callet verborũ elegantiã, & post multos
Varietum sermonum rationem nouit.

Non desinam Gratias Musis Euripidis in Hercule.
Commiscere suauissima coniunctione,
Ne vinam alienus à Musis.

Ah miser, quàm debilem tibi fortunam Eiusdem in Andromeda.
Dedit damõ: sermones tui autem valde sapiũt.
Ego remedium oblitionis statuens, solum Eiusdem in Palamede.
Ex consonis & vocalibus literis syllabas iũgens,
Autor fui hominibus vt literas scirent.
Ita vt absens vltra maris aquora, (intelligat,
Res quæ illic gerantur in adibus omnes rectè *πλακὰς.
Et moriens liberis aliquot literas
Scribendo animum aperiat, qui acceptis literis cognoscitur.
Mala autem quæ contentionibus hominum agitantur,

Codicillu: dirimit, nec falsa loqui sinit.

Callimachi. ἀκρόλιτῃ Ὑακύνθῳ quam suauia.

Etenim ego q̃cunq; capiti olim largitus sum
Flaua cum odoratis • vnguenta corollis,
Omnia statim oderem amiserunt: & quæ dẽtes
Intra, & ventrem ingratum subiuerunt,
Eorum quoq; nihil in crastinum remãsit: Quæcunque verò in aures
Recondi, ea mihi sola adhuc adsunt.

Philemonis ex Apolline.

Ille non solùm inuenit, quomodo colloquamur
Inuicem, longo tempore alter ab altero absentes:
Neque quo modo nullus vnquam in posterum
Ex nobis quicquam obliuiscatur, sed inspiciens
Quæ quouis tempore gesta sunt cognoscat, verumetiam
Medicum anima reliquit literas.

Isocratis in Euagora.

Arbitror equidem, ô Nicocles, pulchra monumenta esse corporum etiam imagines: verùm multo pluris faciendas mentis & actionum icones, quas in solis orationibus artificiosè compositis spectare licet.

Democriti. Socratis.

Plurimum ad persuasionem sermo valet.

In bello quidem ferrum auro præstat ad defendendum se: in vita autem eruditio diuitijs.

Eiusdem.

Oratio, tanquam bonus sigillus, eleganti specie animam ornat.

Platonis in Philebo.

Postquam infinitam vocem cogitauit, siue Deus aliquis, siue homo diuinus, qualis apud AEgyptios Theuth fuisse fertur, primò in ipsa vocis infinitate vocales literas cõsiderauit, quæ non vna res sunt, sed plures: rursusq; alias, quæ non vocis, sed soni participes essent, atq; harum numerum certum similiter definiuit: tertiã deinde speciem literarum distinxit, earum quas nunc mutas vocamus: postremò liquidas mutasq; discreuit, vsq; ad singula quæq; vocales q; & mediis eodem modo, donec earum numero in singulis speciebus, & in vniuersis reperto, elementa vocauit: cumq; videret neminẽ nostrũm quicquam seorsim perceptu rum, nisi vniuersa percepisset, hoc velut vinculũ vnum quiddam existens, & in vnum dispersa redigens meditatus, quam vnã in his esse artem grammaticam animaduertit, eo nomine appellauit.

ἄπειρα τὸ πλῆθος.

διήρηται τὸ

Eiusdem in Theæteto.

Nominum quippe copulationem orationis esse substantiam. Quocirca elementa sine oratione rationéve, & incognita esse, sensibus tamen percipienda: syllabas autem & cognosci & dici posse, & vera opinione comprehẽdi. Quando ergo absque ratione opinionem de aliquo veram aliquis adipiscitur, vera quidem de illo eius sentire animum ferunt, nosse verò nequaquam. Nam eum qui accipere et reddere rationem nequit, inscium esse: cùm verò rationem consequitur, hæc omnia cognoscere posse, perfectamq; scientiam adipisci.

δίλιτος διαιρῆ, κἀκ ἐᾶ ψοφδῆ λέγειν.

Καὶ γὰρ ἐγὼ τὰ μὲν ὄσα καρήατι τῆμος ἔδωκα
ξανθὰ σεῦ βοόδμοις ἀκροκλιτῇ ὑακίνθοις,
ἄπνοα πάντ' ἐγένοντο τά τε χρῆμ' ὄσα τ' ὀδόντων
ἔνδοθι, καὶ ἀπαυρὰ τ' εἰς ἀχάριστον ἔδυ,
καὶ τῶν σῶν ἔμφρεν ἐς αὖθις ὅσα δ' ἀκουαὶ
εἰσεδέγμεν, ἔτι μοι μοῦνα παρέστι τάδε.

Οὐχὶ μόνον σοφὸς εὗρε πῶς λαλέσομεν
αὐτοῖς, ἀπέχοντες πολλὼ ἀπ' ἀλλήλων χρόνον,
ἠδ' ὅν τρόπον μηδέποτε μηδὲν εἰς πάλιν
ἀπολέσωσ' ἡμῶν μηδέν, ἐμβλέψας δέ τις
τὰ τοῦ χρόνου τοῦ παντὸς εἴσεται, ἀλλὰ καὶ
ψυχῆς ἰσχὺν κατέλιπε τὰ γράμματα.

Ἐγὼ δ', ὦ Νικόκλες, ἡγοῦμαι μὲν εἰκόνας καλὰς μνήμας καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας πολὺ μᾶλλόν τοι πλείονος ἀξίας τῶν προσώπων καὶ τῆς ὄψεως, αἳ ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῖς μόνον τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρεῖσθαι.

Ἁρμόττει εἰς πάθος λόγος λέγεται.

Ἐν μὲν πολέμῳ πρὸς ἀσφάλειαν σίδηρος χρυσοῦ χρείττων· ἐν δὲ τῷ ζῆν ὁ λόγος τοῦ πλούτου.

Ὁ λόγος, ὥσπερ πλάστης ἀγαθός, καλὸν τὴν ψυχὴν ἐπεδείξατο.

Ἐπειδὴ φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν, εἴτε τις θεὸς εἴτε καὶ θεῖος ἀνὴρ ἦν Αἰγύπτιος Θεύθ πρὸς λέγων τοῦτον φωνέεν, ὃς πρῶτος τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπείρῳ κατενόησεν, οὐχ ἓν ὄντα, ἀλλὰ πλείω· ἔπειτα ἕτερα, φωνῆς μὲν † οὔ, φθόγγου δὲ μετέχοντα τινός. ἀριθμὸν δέ τινα καὶ τούτων εἰδὼς τρίτον ἔτι εἶδος γραμμάτων διεχώρισε, τὰ νῦν λεγόμενα ἄφωνα ἡμῖν. ὃ μὴ τοῦτο * διήρει, τὰ τε ἄφθογγα καὶ ἄφωνα μέχρι ἑνὸς ἑκάστου, καὶ τὰ φωνήεντα, καὶ τὰ μέσα κατ' αὐτὰ ἕτερον, ἕως ἀριθμὸν αὐτῶν λαβὼν ἑνί τε ἑκάστῳ καὶ ξύμπασι στοιχεῖον ἐπωνόμασε. καθορῶν δὲ ὡς οὐδεὶς ἡμῶν, ὅστις αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἄνευ πάντων αὐτῶν μάθοι, τοῦτον δὲ δεσμὸν αὖ λογισάμενος ὡς ὄντα ἕνα, καὶ πάντα ταῦτα ἓν ποιοῦντα, μίαν ἐπ' αὐτοῖς ὡς οὖσαν γραμματικὴν τέχνην ἐπωνόμασε καθορῶν δὲ ὡς οὐδεὶς ἡμῶν, ὅστις αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἄνευ πάντων αὐτῶν μάθοι, τοῦτον δὲ δεσμὸν αὖ λογισάμενος ὡς ὄντα ἕνα, καὶ πάντα ταῦτα ἓν ποιοῦντα, μίαν ἐπ' αὐτοῖς ὡς οὖσαν γραμματικὴν τέχνην ἐπωνόμασε.

Ὀνομάτων γὰρ συμπλοκὴ ἐστὶ λόγου οὐσία. ὥστε δὴ τὰ μὲν στοιχεῖα, ἄλογα καὶ ἄγνωστα εἶναι, αἰσθητὰ δὲ ταῦτα δὲ συλλαβὰς γνωστάς τε καὶ ῥητάς, καὶ ἀληθεῖ δόξῃ δοξαστάς. ὅταν μὲν οὖν ἄνευ λόγου τινὸς ἀληθῆ δόξαν τινὸς τις λάβῃ, ἀληθάζειν μὲν αὐτὸν τὴν ψυχὴν περὶ αὐτό, γιγνώσκειν δ' οὔ. τὸν γὰρ μὴ δυνάμενον δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον, ἀπαίδευτον ἐστὶ περὶ τούτου τοιοῦτο δὲ λόγον, δυνατόν τε ταῦτα πάντα γιγνόμενα, καὶ τελέως τοῖς ἐπιστήμην ἔχειν.

Φέρε

Φέρε δὴ καθάπερ † περὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἐλέγομεν, περὶ τῶν ὀνομάτων πάλιν ὡσαύτως ἐπισκεψώμεθα. Φαίνεται γάρ πη ταύτη ὃ νῦν ζητούμενον. Ὃ ποῖον οὖν δὴ περὶ τῶν ὀνομάτων ὑπάρχει; εἴτε πάντα ἀλλήλοις ξυναρμόττει, εἴτε μηδέν, εἴ τινα μὲν ἐᾷ, τινὰ δὲ μή. δῆλον τοῦτό γε, ὅτι τὰ μὲν ἐᾷ, τὰ δὲ οὔ. Ὃ τοιόνδε λέγεις ἴσως, ὅτι τὰ μὲν ἐφεξῆς λεγόμενα, καὶ δηλοῦντά τι, ξυναρμόττει· τὰ δὲ τῇ * συνεχείᾳ μηδὲν σημαίνοντα, ἀνάρμοστα. πῶς; τί τοῦτ' εἶπες; ὅτι φήθην ἀκολουθοῦντα σὲ ὁμολογεῖν. ἔστι γὰρ ἡμῖν που τῶν τῇ φωνῇ περὶ τὰ οὐσίαι δηλωμάτων διττὸν γένος. πῶς; ὃ μὲν ὀνόματα, ὃ δὲ ῥήματα καλεῖν. εἰπὲ ἑκάτερον. Ὃ μὲν ὅτι ταῖς πράξεσιν ὁ δήλωμα, ῥῆμά που λέγομεν. ναί. Ὃ δέ γε ἐπ' αὐτοῖς τοῖς σημαίνουσι τὰς πράξεις σημεῖον τῆς φωνῆς ὀπτέον, ὄνομα. κομιδῇ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ἐξ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων, οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος, οὐδ' αὖ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων. ταῦτ' οὐκ ἔμαθον. δῆλον γὰρ ὡς περὶ ἑτέρου τι βλέπων αὖ τι ξυνωμολόγεις. † ἔπειτ' ἐγὼ ταὐτὸν ἐθελήσω εἰπεῖν, ὅτι ξυνεχῶς μὲν ταῦτα λεγόμενα οὐκ ἔστι λόγος. πῶς; οἷον, βαδίζει, τρέχει, καθεύδει, καὶ πάντα ὅσα πράξεις σημαίνει ῥήματα, κἂν πάντα τις ἐφεξῆς αὐτὰ εἴπῃ, λόγον οὐδένα τι μᾶλλον ἀπεργάζεται. πῶς γάρ; οὐκοῦν καὶ πάλιν ὅταν λέγηται, λέων, ἔλαφος, ἵππος, ὅσά τε ὀνόματα τῶν τὰς πράξεις αὖ πεποιούντων ὠνόμασται, καὶ κατὰ ταύτην δὴ τὴν συνέχειαν οὐδεὶς πω ξυνέστη λόγος. ὑδαμοῦ γὰρ ὅτι ὄντως, ὅτ' ἐκείνως πράττει, ὅτ' ἀπράξαι, οὐδὲ ὑσίαν ὅτου, οὐδὲ μὲν ὄντος δηλοῖ τὰ * φωνήεντα, περὶ αἷς τοῖς ὀνόμασι τὰ ῥήματα κεῖται. τότε δ' ἥρμοσέ τε καὶ λόγος ἐγένετο ὀρθός, ἡνίκα πρώτη συμπλοκὴ γένοιτο τῶν λόγων, ὁ πρῶτος εἰ καὶ σμικρότατος πώς; ἆρ' ὧδε λέγεις; ὅταν εἴπῃ τις, ἄνθρωπος μανθάνει, λόγον εἶναι φὴς τοῦτον τὸν ἐλάχιστόν τε καὶ πρῶτον; ἔγωγε. δηλοῖ γὰρ ἤδη που τότε περὶ τῶν ὄντων ἢ γιγνομένων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. καὶ οὐκ ὀνομάζει μόνον, ἀλλά τι καὶ πράττει, συμπλέκων τὰ ῥήματα τοῖς ὀνόμασι. δρᾷ λέγειν τι καὶ αὐτόν, ἀλλ' οὐ μόνον ὀνομάζειν εἴπομεν· καὶ δὴ καὶ ὃ πλέγματι τούτῳ ὄνομα ἐπιφθεγξάμεθα λόγον. ὀρθῶς. ὥσπερ δὴ καθάπερ τὰ πράγματα, τὰ μὲν ἀλλήλοις ἥρμοττε, τὰ δὲ οὔ· καὶ περὶ τὰ τῆς φωνῆς αὖ σημεῖα τὰ μὲν οὐχ ἁρμόττει, τὰ δὲ ἁρμόττοντα αὖ τῶν, λόγον ἀπειργάσατο. πάντα πάσι μὲν οὖν.

Θεός τις ὡς ἀληθῶς ὁ καταδείξας τὴν διαλεκτικὴν, καὶ καταπέμψας ἀνθρώποις, ὡς μὲν λέγουσί τινες, ὁ λόγιος Ἑρμῆς, ὁ φέρων ἐν ταῖν χερσὶν ὃ σύμβημα αὐτῆς τε εἰς ἀλλήλους ἀποβλεπόντων δρακόντων· ὡς * ἀεὶ δὲ

*Age quemadmodum circa species & literas diximus, similiter circa nomina rursus excogitemus. Videtur enim quod nunc quaritur, ità sese habere. Quid potissimùm de nominibus vis intelligi? Vtrũ omnia inuicem congruant, aut nullum: aut quædam consonent, alia dissonent. Patet quòd quædam congruunt, quædam minimè. Fortè tale quiddam ais, quòd quæ cõsequenter dicta aliquid exprimunt, inuicẽ congruunt: quæ verò continuata nihil significant, non conueniunt. Quomodo? Quídve dicebas? Quod intelligere te & fateri putaui. Duo nanq; sunt genera declarationũ earum, quæ circa essentiam voce fiunt. Quo pacto? Vnũ quidem nominum genus, verborum alterum. Dic vtrumq;. Declarationem quæ actiones significant, verbum dicimus. Sanè. Signum autem vocis agentibus ipsis impositum, nomen. Prorsus. Ex solis nominibus ordine prolatis oratio nunquam efficitur, neq; rursus ex verbis absq; nominibus pronunciatis. Hæc nõ intellexi. Constat vtiq; quòd alio intendens animum paulo antè assentiebare. Nam hoc ipsum est quod dicere volebam, quòd ista si solùm ita continuata pronunciantur, orationem non faciunt. Quomodo? Vt vadit, currit, dormit, & alia verba quæcunq; actiones significãt: quæsi quis subiungat omnia, nihilo magis orationem facit. Sic est. Rursusq; cùm dicitur leo, cervus, equus, cæteraq; nomina, quæ ipsos agentes significant, nondum hac continuatione oratio vlla conficitur. Nam quæ proferuntur, haud antè actionem, vel actionis impedimentum, aut essentiam, siue existentis rei, seu nõ existentis ostendunt, quàm verba nominibus misceantur. Tunc verò primùm conueniunt, statimq; fit oratio: & prima horum * complexio, prima oratio est, etiam si sit breuissima. Quî istuc inquis? Quando quis dicit, homo discit, orationem hanc esse aut primam atq; breuissimam? Equidem. Tunc sanè declarat aliquid de his quæ sunt, vel fiunt, aut fuerunt iam, aut erunt. Neque nominat tantùm, sed & definit aliquid, verba nominibus copulans. Ideóque non modo nominare, verumetiam loqui ipsum dicimus, talíque contextui nominum, orationis nomen indidimus. Rectè. Enimuero quemadmodum res aliquæ consonant inuicem, vt suprà diximus, aliquæ dissonant: ita & signa vocum quædam nequaquam conueniunt, quædam congruentia orationem conficiunt.*

Platonisiã Sophista.

* συνεχείᾳ.

† fõr. ἐπειδὴ ταυτὸν, &c

* φωνήεντα.

Renera Deus quispiam fuit, qui hominibus dialecticam monstrauit, & cælitus demisit: siue, vt nonnulli dicunt, doctus Mercurius, qui manibus dialecticæ symbolum gestat, nempe dracones se mutuo intuicientes: siue vt illi contendunt, qui semper in

Ex Iamblichi Epist. ad Dexippũ de Dialectica.

* addo Rod.

philosophiæ studio primas tenuerunt, Calliope maxima natu Musarum constantem orationis firmitatem, quæ redargui non potest, blanda grauitate excellentem, mortalibus exhibuit. Vt autem res ipsa ostendit, Delphicus Deus, neque dicens secundum Heraclitum, neque abscondens vaticinia, ad dialecticam inuestigationem oracula audientes excitat, cuius opera, quicquid ambiguum & æquinocum est, dijudicatur. Et qui ambiguum quidpiam scrutatus id perspexerit, scientiæ lumen sibi accendit. Themistocles certè lignei muri, sensum * *addo καὶ.* *rectè, vt oportebat, consequutus, publicæ Græcorum saluti indubiè autor fuit. Istis similia Dialectica opera Deus qui in Branchidis vaticinatur, proponit, euidenti inductione quid sibi velit indicans his verbis: Non aerea sagitta, non lyra, neque nauis, nec aliud quicquam absque artificiali vsu vnquam vtile fieri potest.*

Eiusdem ex Epist. ad Sopatrum de Dialectica.

Omnes homines disputatione vtuntur, insitam hanc facultatem à pueris habentes & aliquatenus omnes, alij magis, alij minus, eius participes sunt. Quamobrem Deorum munus haudquaquam negligendum est: sed meditatione, experientia & arte confirmandum. Considera quæso, quàm sit eximius in omni vita ipsius vsus. Nam in colloquijs iuxta communes notiones ac opiniones cum hominibus agit: in artium inuentionibus prima ipsarum principia constituit: antequam res aggrediaris, quomodo administrandæ sint, ratiocinatur. Item admirabiles in philosophia scientias præexercitamentum atque methodum exhibet. Imò, quod maius est, nulla philosophiæ pars absque dialectica ratione comparatur. Enimuerò & cùm naturale quodpiam dogma inquirimus, rationes ad eius confirmationem adhibemus: & omnia quæ considerantur de Dijs, dialectica ratione astruuntur. Denique nihil dici audiríve potest, hac methodo dimissa. Nam & hoc ipsum, Dialecticam non discendam esse, dialecticis argumentis probandum est. Omnino igitur exercenda est, siue incumbendum ei fuerit, siue non. Absurdum enim esset, cætera quidem omnia ratione iudicare, ipsam verò absolutissimam rationis considerationem relinquere. Et cùm ratione animalibus alijs antecellamus, eximium istud humanæ naturæ bonum possidentes, temere & obiter excolere ipsam: & rerum omnium disquisitioni admixtam orationis vim diligere: ipsam verò ipsius cognitionem, qua relictis cæteris dignissimam & pretiosissimam scientiam sui per se constituit (vt testatur inscriptio illa Delphica) velut improbandam reycere.

δοκιμασμένοι καὶ παρέχεται τῷ ἐν φιλοσοφίᾳ ἀσκεῖσθαι, ἢ τῷ Μουσῶν πρεσβυτάτη Καλλιόπη, τὸν ἄπταιστον ἀσφάλειαν τοῦ λόγου καὶ ἀέλεκτον, ἀνδρὶ μειλιχίῳ ἀσφαρέστατα παρέχειν. ὡς δὲ τὰ ἔργα αὐτὰ δείκνυσιν, αὐτὸς ὁ ἐν Δελφοῖς Θεὸς, ὅτε λέγων καθ' Ἡράκλειτον, ὅτε κρύπτων, ἀλλὰ σημαίνων τὰς μαντείας ἐγείρει παρὸς ἀσκλεπιείου διερεύνησιν τὰς ἐπικύρους τῷ χρησμῷ, ἀφ' ἧς ἀμφιβολία τε καὶ ὁμωνυμία ἐκρίθησαν. καὶ διττὸν πῶς διερμηνεῦον φῶς ὑπισχνεῖται παιδεύειν. καὶ Θεμιστοκλῆς καλῶς διερμήνευσας * δεόντως τὸ ξύλινον τεῖχος, αἴτιος ἀναμφισβητήτως κατέστη τῆς σωτηρίας τοῖς Ἕλλησιν. ἀδελφὰ δὲ τούτων καὶ ὁ ἐν Βραγχίδαις Θεὸς ἀσκληπιείου τῆς ἀσκληπιείου ἔργα, παρίστησι τῷ ἐπαγωγῷ παραδηλῶν, ὅταν λέγῃ· ὅτ' οὐκ ἀκύπτητος ἰὸς, ὅτε λύρη, ὅτε ναῦς, ὅτ' ἄλλο οὐδὲν, οὐδ' ὑπισχνούμενον χρήσεως γένοιτ' ἄν ποτε ὠφέλιμον.

Πάντες ἄνθρωποι χρῶνται τῷ διαλέγεσθαι, ἔμφυτον ἐκ θεῶν ἔχοντες τήνδε τὴν δύναμιν, καὶ μέχρι πολλοὶ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον αὐτῆς μετέχουσιν. ὃ δὴ τῷ Θεῶν δῶρον, οὐδένα δεῖ πάντα ἀμελεῖσθαι· ἀλλὰ καὶ σὺν μελέτῃ, καὶ ἐμπειρίᾳ, καὶ τέχνῃ, αὐτὸ κρατύνειν ἄξιον. ὅρα γὰρ ὅτι καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον διαλεκτικὴ χρησιμώτατον ὂν διαφερόντως, σὺν μὲν ταῖς συνήθεσι ποιουμένοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὰς κοινὰς ἐννοίας, καὶ δόξας· ἐν δὲ ταῖς εὑρέσεσι τῶν τεχνῶν, τὰς πρώτας ἀρχὰς αὐτῶν ἀναλύοντα· λογιζόμενον δὲ περὶ τῶν ἔργων, ὅπως αὐτὰ χρὴ πραχθῆναι· παρεγυμνάσαι δὲ καὶ πρὸς τὰς καὶ φιλοσοφίαν ὑπισχνούμενας θαυμασίας, οἵας μεθόδους παρεχόμενον. εἰ δὲ δεῖ καὶ τὰ περὶ τούτων εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν μέρος φιλοσοφίας, ἄνευ τοῦ καὶ διαλεκτικοῦ λόγου παραγιγνόμενον. ἀλλὰ καὶ εἴ τι φυσικὸν δόγμα ἀναλύσομεν, λογικῶς αὐτὸ βεβαιούμεθα. καὶ ὅσα περὶ θεῶν σκοπούμεθα, λόγος διαλεκτικός ἐστιν ὁ συγκατασκευάσας. ὅλως δὲ οὐδὲν ἔστι εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι δυνατὸν, ἀπολαμβάνοντας τὴν μέθοδον ταύτης. καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, μὴ χρῆναι διδάσκειν διαλεκτικὴν, διαλεκτικοῖς ὑπομνήμασι δεῖ καταμανθάνειν. εἴτε οὖν ὑπιτηδευτέον, εἴτε μὴ, διαλεκτικὴν ἀσκεῖν. καὶ γὰρ ἄτοπον, εἰ τὰ μὲν ἄλλα πάντα λόγῳ κρίνομεν, αὐτὴν δ' ἀφήσομεν τὴν ἀκριβεστάτην τοῦ λόγου θεωρίαν· καὶ λόγῳ προέχοντες τῶν ἄλλων ζώων, καὶ τοῦτο ἐξαίρετον ἀγαθὸν κεκτημένοι τὴν ἀνθρωπείας φύσεως, εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ αὐτὴν ἐνεργήσομεν. καὶ τὴν συμμεμιγμένην δύναμιν τοῦ λόγου πρὸς τὰ ἄλλα ὅλα πράγματα ἀγαπήσομεν αὐτὴν δὲ τὴν ἑαυτῆς γνῶσιν τοῦ λόγου, καθ' ἣν ἀφέλιμος τῶν ἄλλων τοῖς * αὐτὸ ὑπισχνεῖται κατεσκεύασε σιωπᾶσαι καὶ ἡμιωπᾶσαν, ὡς μάρτυρες καὶ οἱ ἐν Γυδοῦ γράμμα, ἀποδεκμάσομεν ὡς ἀποβλητέον.

Μετὰ-

Μεπίωμεν δὴ ὧν ὅτι τὰς τῆ φιλοσοφίας διατριβὰς. πασῶν πρεσβύτατά εἰσιν, αἱ πρὸς ἀνάμνησιν ἀναγόμεναι, ζώσας δὴ ὧν καὶ ὁ Σωκράτης ἐπιδεικνύῃ τῷ Μένωνι, ἀφ' ἧς καλῶς ἐρωτᾶν * ὁρῶμεν ἐκφαινόμενα. δύο γὰρ αὗταί εἰσιν, αἱ μετ † ιας ἕνεκα πρεσβαγόμεναι, καὶ τὰ ἠμπεδύοντα εἰς φῶς προάγουσαι, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν κρίνουσί τινα μὲν αὐτῶν ἀληθῆ, τινὰ δὲ ψευδῆ. ἀλλὰ καὶ αὗται πᾶσαι ἀφ' τῆς ἀφ' ἑλεκτικῆς τὸ κῦρος ἔχουσιν. ἐπεὶ αὗταί εἰσιν, αἱ ἀφ' ἑαυτῶν ἐλέγχουσι * καθάρσεις τῆς ἀφ' ἑαυτῶν δοξασμάτων πάντα δοξάσματα τῶν προσδιαλεγομένων, καὶ συγκρίνουσι αὐτὰ πρὸς ἄλληλα. ἄλλαι δὲ πείρας ἕνεκα καὶ γυμνασίας προφερόμεναι τοῖς ἐπιοῦσι, ἢ ὅσαι εἰς λόγον ἐπιχειροῦσιν, ἢ εἴ τινες ἐξετάζουσι τὰς τῶν παλαιῶν ἀκροάσεις· ὧν οὐδεμία αὐτῶν ἀφ' ἑλεκτικῆς ἀφαιρεῖ τὸ ἑαυτῆς ἔργον. ὅλως δὲ οὐκ εἴσῃ τι λόγου δίδοναι καὶ λαμβάνειν διόντως, εἰ μή τις κτήσαιτο ταύτην τὴν περὶ τὸν λόγον ἐπιστήμην.

Sed transeamus ad philosophiæ studia. Omnium prima sunt, quæ ad reminiscentiam referuntur (hæc & Socrates ostendit Menoni) & rectè interrogando apparent. Secundum locum obtinent quæ speculandi meditandique gratia exercentur, & in animo nata in lucem proferunt, ac vera distinguunt à falsis. Cæterùm & hæc omnia à dialectica perficiuntur. Argumentis enim & rationibus animum illustrantia contrarias differentium opiniones mutuò conferunt, ac inter se conciliant. Sunt quæ discipulis experiundi causa, & vt aliquod specimen edant, proponuntur, quibus aut aliquod thema tractatur, aut veterum obscuriora dicta explicantur. Ex illis omnibus in philosophia studijs nullum sine dialectica munere suo fungitur. Denique rectè interrogando ac respondendo colloqui non potest, qui istam orationis scientiam non habuerit.

* Abundat hæc vox. † leg. μαθήσεως καὶ ἐπιστήμης.

* for. καθαρσίους. alias καθάρσεις.

ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ τὸν οὐρανὸν καὶ κόσμον φυσιολογίας, Λόγος σιά'. Ϛ.

DE DIIS, ET PHYSIOLOgia circa cœlum ac mundum, Sermo CCXI. Ex Io. Stobæo.

ΤΩΝ φιλοσοφησάντων ἔνιοι μὲν φασι τὸ πρᾶγμα τῆς σοφίας, ὡς Ἐπίκουρος καὶ οἱ Στωϊκοί. οἱ δὲ ἀκμὴν ἔτι ζητοῦσιν ὥς που καὶ Θεοῖς τῆς σοφίας καὶ οὐκ ἀνθρωπίνου χρήματος ὄντος· ὅπως ἔλεγε Σωκράτης καὶ Πύῤῥων.

PHilosophi quidam sapientiam venati, illius se compotes factos sibi persuaserunt, vt Epicurus & Stoici. Alij verò se illam in hac vitâ semper adhuc perquirere, vt Socrates & Pyrrhon, & rem Dijs propriam non humanam esse professi sunt.

Ioceri narratoris.

Ἐὰν οὖν, ὦ Σώκρατες, πολλὰ πολλῶν εἰπόντων περὶ Θεῶν καὶ τῆς τοῦ πάντος γενέσεως, μὴ δυνατὸν γένωμεθα πάντα πάντως αὐτὸς ἑαυτοῖς ὁμολογούμενα λόγους καὶ ἀπηκριβωμένους ἀποδοῦναι, μὴ θαυμάσῃς. ἀλλ' ἐὰν ἄρα μανδὸς ἥκιστα παρεχώμεθα εἰκότας ἀγαπᾶν χρὴ, μεμνημένους, ὡς ὁ λέγων * ἡμεῖς τε καὶ οἱ χρηταὶ, φύσιν ἀνθρωπίνην ἔχομεν. τούτων τὸν εἰκότα μῦθον ἀποδεχομένους, πρέπει τοῦτο μηδὲν ἔτι πέρα ζητεῖν.

Cùm ergo, ô Socrates, multa de Dijs mundique generatione à multis dicta sint, ne mireris obsecro, si rationes de ijs probatissimas afferre non possim. Satis enim factum putare debes, si non minùs probabiles quàm quisquis alius rationes attulerim. Æquum est meminisse, & me qui disseram, & vos qui iudicabitis, homines esse: vt si probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis.

Platonicis Timæo.

* ἡμεῖς τε οἱ χρηταὶ.

Βίων ἔλεγε, γελοιοτάτους εἶναι τοὺς ἀστρονομοῦντας, οἵτινες τοὺς παρὰ ποσὶ τοὺς ἐν ταῖς αὐλαῖς ἰχθῦς μὴ βλέποντες, τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ φάσκουσιν εἰδέναι.

Bion aiebat maximè ridiculos esse astronomos, qui cùm non videant pisces iuxta se nantes in listoribus, illos qui in cœlo sint videre se dicant.

Τοὺς φυσιολογοῦντας, ἔφη Πίνδαρος, ἀτελῆ σοφίας καρπὸν δρέπειν.

Pindarus naturæ speculationibus vacantes imperfectum sapientiæ fructum capere dicebat.

Pindari.

Θαλῆν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁρῶντα, καὶ ἐμπεσόντα εἰς βάραθρον, ἀνέκραγεν, Θεόπαια ὦσπερ, δίκαια πάσχειν, ἔφη, ὃς τὰ μὲν ποσὶν ἀγνοῶν τὰ ἐν οὐρανῷ ἐσκόπει.

Thalem, dum cœlum contemplatur, in fossam illapsum, ancilla eius ex Thracia oriunda iure id pati dixit, qui cùm iuxta pedes posita ignoraret, cœlestia intueretur.

Ex Setini memorabilibus.

Ἀστρολόγου δέ τινος καὶ ἀγορᾷ ὅπλα δεικνύοντος ἐν πίνακί τινα κύκλῳ πεγραμμένους τοὺς ἀστέρας, καὶ φάσκοντος ὅτι ὧδέ εἰσιν οἱ πλανώμενοι τῶν ἀστέρων, ἐπακούσας μὴ ψεύδου, εἶπεν, ὦ ἑταῖρε. οὐ γὰρ ὧδέ εἰσιν οἱ πλανώμενοι, ἀλλὰ ὧδε, δείξας αὐτοῖς τοὺς ἀπλανεῖς.

Cùm astrologus quidam in foro stellas in tabella quadam depictas monstraret, atque diceret, En tibi hic stellas errantes, audiens Diogenes: Ne mentiaris, inquit, bone vir: Stellæ enim non errant, sed illi, ostensis qui assidebant.

Diogenis.

Arist on dicebat, eorum quæ philosophi scrutantur, quædam ad nos pertinere, alia nihil, alia supra nos esse. Nam disciplinam morum ad nos spectare. Dialectica nihil nos attinere, cùm emendationi vitæ nihil conferant. Physica verò supra nos esse: cognosci enim non posse, & nihil vtilitatis afferre.

Eusebij.

Non quærendum est an Dij sint, sed protinus credere præstat. Nam quæstione proposita, etiam ille qui impijssimam opinionem defendit, nempe Deos non esse, superare conatur.

Mercurij ad Tatum.

Deum cogitare animo difficile est, eloqui impossibile. Res enim incorporea non potest corpore significari: neque res perfecta ab imperfecta comprehendi: & quod æternum est, cum temporaneo ægrè coniungitur. Hoc enim præterit, illud semper existit. Item hoc per imaginationem adumbratur, illud reuera est. Imbecillius autem à fortiore, & inferius à præstantiore tantum distat, quantum à diuino mortale. At medium inter ista interuallum, pulchritudinis spectaculum obscurat. Etenim quæ oculis & alijs sensibus vsurpari possunt, vt corpora visibilia (& eorum accidentia) eadem lingua & sermone enunciare possumus. Quod autem incorporeum, inconspicuum, & sine omni figura est, neq; materia constat, à sensibus nostris percipi non potest. Intelligo, ô Tate, intelligo, rem ineffabilem Deum esse.

Platonis in Timæo.

Naturam ergo & passiones ignis, aquæ, aeris, generationem cæli præcedentes consideremus. Nullus profectò ad hoc vsque tempus eorum generationem ostendit, sed quasi notum sit quid sit ignis & reliqua, sic de illis verba facimus, eaq; mundi primordia constituimus, cùm nec syllabarum quidem, nedum elementorum vicem tenere apud homines mentis quoquo modo compotes debeant. Nos verò in præsenti nihil de principio vniuersorum, siue principijs, siue quomodocunq; aliter id appelletur, dicendum putamus. Cui quidem disputationi nihil aliud impedimento est, nisi quod difficile sit præsenti disputandi modo, quæ de his videntur, exprimere. Neque igitur vos id expectabitis, neque ego mihi persuadebo rectè me tantum opus aggredi posse. Quod autem ab initio dixi, veri similitudinis vim seruabimus, studebimusque in rationibus verisimilibus circa hæc assignandis nulli cedere: atq; & singula & vniuersa à principio exponemus.

Eiusdem in Critia vel Atlantico.

De Dijs aliquid, ô Timæe, apud homines differentem, facilius est approbari tanquam recta dicentem, quàm de mortalibus rebus apud deos. Imperitia enim & omnimoda ignorantia auditorum, in quacunq; re fuerint rudes, de illa dicturo plurimũ copiæ ministrant. ¶ *Hermogenes me cõueniens tũ alia quædã mihi narrauit,*

Xenophõtis ex Epist. ad Æschinem.

Ἀ εἰσωνέφη, τῶν ζητουμένων τὰ μὲν πρὸς τοὺς φιλοσόφους, τὰ μὲν εἰς οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὰ δὲ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὰ δ' ὑπὲρ ἡμᾶς. πρὸς ἡμᾶς μὲν τὰ ἠθικά, μὴ πρὸς ἡμᾶς δὲ, τὰ διαλεκτικά· μηδὲν συμβάλλεσθαι πρὸς ἐπανόρθωσιν βίου. ὑπὲρ ἡμᾶς δὲ τὰ φυσικά· ἀδύνατα γὰρ ἐγνῶσθαι, καὶ ὅτι παρέχει χρείαν.

Θεοὶ ὅτι εἰσὶν, οὐ χρὴ διζεσθαι· αὐδῆσαι δὲ ἄειστον πιστευκέναι. ζητήσιος γὰρ προτιθείσης, καὶ ὁ ὧδε ἀποσπάσας τὸν λόγον ὡς μὴ εἰσὶ θεοὺς σπουδῇ ὅμως, ἐξελεγκτέος.

Θεὸν μὲν νοῆσαι χαλεπὸν, φράσαι δὲ ἀδύνατον. ὃ γὰρ ἀσώματον σώματι σημῆναι ἀδύνατον· καὶ ὃ τέλειον τῷ ἀτελεῖ καταλαβέσθαι, οὐ δυνατόν· καὶ ὃ ἀΐδιον τῷ ὀλιγοχρονίῳ συγγενέσθαι, διέχυλον. * ὁ μὲν γὰρ ἀεὶ ἦν, ὃ δὲ παρέρχεται. καὶ ὃ μὲν ἀληθείᾳ ἐστὶ, ὃ δὲ ἐν τοῖς φαντασίαις σκιάζεται. ὃ δὲ ἀθανάτοις καὶ τὸ ἰσχυρότερον καὶ ὃ ἔλαττον τοῦ κρείττονος διέχει τοσοῦτον, ὅσον ὁ θνητὸς θεοῦ. ἡ δὲ μέση τούτων ἀμφοῖν τὸ καλὸν θέαν ὀφθαλμοῖς μὲν γὰρ τὰ σώματα θεατὰ, γλώττῃ δὲ τὰ ὁρατὰ λεκτά· ὃ δὲ ἀσώματον καὶ ἀφανὲς καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ μήτε ὀξὺ ὕλης ἐπακτικὸν, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων καταληφθῆναι δυνατόν). ἐννοεῖσθαι, ὦ Τάτ', ἐννοῦμαι, ὃ ἄρρητόν ἐστιν ὁ θεός.

Τὸ δὲ περὶ τῆς ὑφαιρεῖ φλογὸς, πυρὸς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, καὶ γῆς φύσιν, γενέσεις αὐτῶν, καὶ τὰ περὶ τούτων πάθη. ἅπαν γὰρ σχεδὸν πω φλόγα αὐτῶν μεμιμήσεται. ἀλλ' ὡς εἰδόσι πῦρ ὅ, τι ποτέ ἐστιν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν, λέγομεν ἀρχὰς αὐτὰ πλάσμασι στοιχεῖα τοῦ παντὸς προσῆκεν αὐτοῖς, ὡσεὶ ὡς ἐν συλλαβῆς εἰδόσι μόνοι εἰκότως ὑπὸ τοῦ καὶ βραχὺ φρονεῖν τοῦ ἀπεικάσθαι. πῶς δ' οὐκ ἄτοπον ἡμῖν ὧδε ἔχειν, τὸν μὲν ἅπαν ἀπόντων, εἴτε ἀρχὴν, εἴτε ἀρχὰς, εἴτε ὅπῃ δοκεῖ, τότων πάρεστι ὁ λόγος ῥητέον. δι' ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἢ διὰ τὸ χαλεπὸν εἰς τὸν παρόντα τρόπον τῆς διεξόδου δηλῶσαι τὰ δοκοῦντα. μήτε ἅπαν ὑμεῖς οἴεσθε δεῖν ἐμὲ λέγειν, ὅτι αὐτὸς αὐ πείθειν ἐμαυτὸν αἰεί ἅπαν δυνατὸς, ὡς ὀρθῶς εἰσηγοῦμαι αὖ, ποιοῦντα ὑπερβαλλόμενος ἔργον. τὸ δὲ κατ' ἀρχὰς ῥητὸν, διαφυλάττειν τοῦ τῶν εἰκότων λόγου δυνάμει πειρασόμενος μηδενὸς ἧττον εἰκότα, μᾶλλον δὲ καὶ ἐμπροσθεν ἀπ' ἀρχῆς ὧδε ἕκαστον καὶ ξυμπάντων λεκτέον.

Περὶ θεῶν, ὦ Τίμαιε, λέγοντά τι πρὸς ἀνθρώπους δοκεῖν εὐπρεπῶς λέγειν ῥᾷον, ἢ περὶ θνητῶν πρὸς ἡμᾶς· ἡ μὲν ἀπειρία καὶ σφοδρὰ ἄγνοια τῶν ἀκουόντων, περὶ ὧν ἂν ὅτου ἔχωσι, πολλὴν εὐπορίαν παρέχεσθον τῷ μέλλοντι λέγειν τι περὶ αὐτῶν.

Συντυχόν μοι Ἑρμογένης, τά τε ἄλλα διεξιὼν, καὶ περὶ

καὶ σοὶ οὖ δὲ πυθομήν, ἤν τινα ἔχεις φιλοσοφίας ἐπιμέλεσθαι, ἀπεκρίνατο, τὴν αὐτὴν Σωκράτει. ἐγὼ δὲ καὶ πάλαι Ἀθήνησι διέτριβες, τῆς γνώμης σε ἠγάσθην. ὥσπερ οὖν τότε ἐπὶ σοὶ ἀνεθαυμάζον, ὅτῳ καὶ νῦν, παρ' ὁντινοῦν τῶν σοφίαν ἀσπασαμένων, τεθαύμακα ὃ ἀμιπάλλαστόν σου τῆς γνώμης. μέγιστον γάρ, ὡς ἐγῷμαι, τεκμήριον ἀρετῆς, ἀλόντος, ὑπό τ' αὐτοῦ καὶ εἰδότος, εἰ ὧν ὑπὸ τοῦ καλοῦ τοῦ Σωκράτους ἠγόντο βίου. ὅτι μὲν γὰρ τὰ θεῖα ὑπὲρ ἡμᾶς, πόρρω δῆλον. ἀπόχρη δὲ ὃ χρῆσθον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ σέβειν. οἱ δ' εἰσὶν, ὅτε δύνηται, ὅτε ζητεῖν θεμιτόν. οὐδὲ γὰρ διαστατὴ φύσιν ἢ πρᾶξιν δύλοις δεῖ εἶναι, οἷς οὐδὲν πλέον ὑπηρεσίας παρέχηται πότε γάρ, ὦ Αἰσχίνη, Σωκράτους ἀκήκοέ τις ὑπὲρ ἀείων πέρι λέγοντος, ἢ γραμμὰς εἰς ἐπανόρθωσιν τοῦ σχήματος ποιοῦντος μανθάνειν; μουσικῆς γὰρ ἴσμεν αὐτὸν μέχρις ὅτων ξυνίετα. διετέλει δὲ ἑκάστοτε αὐτὸς λέγων τι καλὸν, καὶ τί ἀνδρεία τε καὶ δικαιοσύνη, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ αὐθέκαστα χρῶ ἀγαθὰ αὐτὰ σκάλλων· τὰ δ' ἄλλα, ἢ ἀδύνατα ἀνθρώποις ἀλῶναι ἔφασκεν, ἢ μύθων εἶναι συγκενῆ, μὴ ὀφρύος σοφιστῶν διεξιόντων. καὶ οὐκ ἔλεγε μὴν ταῦτα, οὐκ ἤδει δὲ πράττειν. παυσάσθωσαν οὖν ἐλεγχόμενοι πρὸς ὃ εἰκὸς ἴσως ἂν, οἷς Σωκράτης οὐκ ἤρεσκεν, ᾧ ζῶντι μὲν ὁ Θεὸς σοφίαν ἐμαρτύρησεν· οἱ δ' κτείναντες, τῆς μεταγνοίας ἀποκαθάρσιν οὐχ εὗρον. ὃ δὲ καλὸν ἄρα, Αἰγύπτιοι μὲν ἠνέσθησαν, καὶ τῆς Πυθαγόρου περικαλλοῦς σοφίας, ὧν ὃ πρεσβύτερον ἢ ὃ μὴ μόνιμον ὅτι Σωκράτει ἠλέγξεν ἔρως περικαλλοῦς, καὶ αὐτὴ λυτῆς διαίτης, Σικελιώτης ζαφορὸς ἀμείβουσα βάπτιζα.

Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσιος, ἣν ὧν τῶν ἄλλων οἱ πλῆθοι, διελέγετο σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος * ἔχει, καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα, μωραίνοντας ἀπεδείκνυεν. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, κότερα ποτὲ νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰ ἀνθρώπινα εἰδέναι ἔρχονται ὅτι ὃ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζουσιν· ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται πρέπειν πράττειν. ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ φανερὸν ὅτιν ἀνοίας, ὅτι ταῦτα ἀδύνατον ὅτιν ἀνθρώποις εὑρεῖν, εἴ γε καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ὁπόταν περὶ τούτων λέγειν ἃ ταὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους. τῶν τε γὰρ μαινομένων, τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι· τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ δεινὰ φοβεῖσθαι. καὶ τοῖς μὲν ὕδωρ οὐ ὄχλῳ δοκεῖν ἀνθρώπου εἶναι λέγειν, ἢ πανταχοῦ· τοῖς δ' οὐκ ὀζιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν ὕδ' ἱερὸν, ὅτε βωμὸν, ὅτε

tum de te interrogatus, an aliquam philosophiæ curã haberes, eandẽ dixit cum Socrate. Caterũ ego etiã cùm Athenis ageres, propter studium te admiratus sum. Quemadmodũ tunc igitur in admirationem tui tractus sum, ita et nunc præ quouis alio philosophiæ studioso animi tuicõstantiã demiror. Maximũ enim, vt mihi videtur, argumentũ est virtutis tuæ, quòd illius viri consuetudine gaudeas, si modo mortalis vocãda est Socratis vita. Quòd nang, res diuinæ supra nos sint, cuinis cõstat: et quòd virtutis ipsarũ excellentiam venerari sufficiat. Quinam verò Dij sint, nec inueniri facilè potest, nec inquiri fas est. Quippe seruorũ etiam non interest scire naturã aut factã dominorũ suorũ, vt quibus nihil conueniat quàm inseruire. Nam quãdo audiuit quisquam, ô AEschines, Socratem de rebus cælestibus differentem, aut ad figuras emendandæ vitæ gratia discendas hortantem? Musicã enim scimus ipsum intellexisse nõ vltra iudicium aurium. Quin semper aliquid honestũ dicere pergebat, et qd fortitudo esset, quid iustitia, aliæq; virtutes, explicare. Vocabat antẽ hæc bona humana: cætera verò aut homines assequi nõ posse, aut fabulis esse proxima dicebat, qualia superstitiosi sophistæ cõmemorant. Sed neq; verbis solũ hæc docebat, faciendi autem ignarus erat. Desinant igitur qui rationib. vt sibi videntur, probabilib. Socratẽ arguentes improbãt, cùm ei viuo sapientiæ testimoniũ Deus exhibuerit: occisores verò eius, pœnitudinis suæ purgationẽ nõ inuenerint. Illi verò egregij viri AEgypti et admirabilis Pythagoricæ sapientiæ amore capti sunt, quorũ superuacuũ et incõstans circa Socratẽ studiũ tyrãnidis amor redarguit, et Sicula ventris immoderati mensæ frugalitati vict⁹ antepositæ.

Non.n. de rerũ ommium natura, vt quamplurimi alij, disputabat: nec quẽadmodũ, qui à sophistis mundus vocatur, se habeat, ille cõsiderabat: nec quomodo res singulæ à cælestib. corporibus effectæ fierẽt necessario. imò verò illos q; huiusce modi contẽplandis vacãt, stolidos esse monstrabat. Primò nang, istud in ipsis cõsiderabat: Virũ quoniã arbitrãtur q; satis res humanas cognoscere, ad illa rimanda veniant: an humanis dimissis, diuinas res contẽplantes, rectè sese agere opinentur. Admirabatur verò nõ cõstare eis impossibilia hæc inuenire esse hominib. cùm hi quoq; qui hac gloriantur scientia, contraria de eisdẽ opinentur, ac sicut insani alter ad alterũ se habeant. Quemadmodum enim insanientium quidam, nec illa quæ horrida sunt abhorrent, quidã verò et ea quæ timenda nõ sunt, pertimescunt: & his quidem nec publicè agere aut facere quodcunq; contigerit, turpe esse videtur, his verò nec conuersandum cum hominibus esse: & quidam nec templum, nec aram, nec

Xenophontis de fact. & dictis Socratis lib. 1. * ἵνα.

quicquam aliud adorant diuinum, quidam autem lapides, ligna, ac feras colunt: sic etiam eorum qui in rerum omnium natura contemplanda vacant, quibusdam vnum solum videtur esse quod est, quibusdam verò infinita multitudo. Et his quidem omnia semper moueri, his verò nihil vnquam moueri. Et quibusdam omnia gigni atque corrumpi, quibusdam autem nihil vnquam aut gigni, aut corrumpi posse.

Arriani Epictetij de superfluo studio.

Quid ad me, inquit, an ex atomis, aut homœomerijs, aut igne & aqua res omnes consistant? Nónne sufficit boni malique essentiam cognoscere, & fines eorum quæ appetenda fugiendáve sunt, atque his tanquam regulis vtendo vitam transigere: quæ autem supra nos sunt relinquere? quæ fortassis humana mens complecti non valet. Et si maximè verò alicui comprehendi posse videantur, quidnam cognita iuuabunt? An non frustra laborare dicendum est illos, qui hæc tanquam necessaria ad philosophi rationem pertinere putant? Num igitur etiam Delphicum præceptum superfluum est, quod seipsum nosse iubet? Nequaquam id, inquit. Quidnam igitur sibi vult? Si quis choream agenti sese cognoscere præciperet, nónne statim se conuersus inueretur?

Hesiodi in Theogonia.

Omnes illum respiciunt causas discernentem
Recto iure. Ipse verò cautè disserens,
Statim licet magnam controuersiam prudenter dirimit.
Hanc enim ob causam cordati reges sunt, quoniam hominibus
Offensis, ius suum in iudicio restituunt, & malè facta auertunt,
Facilè verbis alloquentes lenibus.
Per ciuitatem igitur ingredientem regem, veluti Deum placant
Placida reuerentia: ille verò inter congregatos excellit.

ADVERSVS LITERAS, Sermo CCXII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Hippolyto.

HEi hei, cur non res ipsa inter homines edunt
Vocem, vt nihil fierent artificiosi sermones?
Nunc autem compositis argumentis etiam quæ verissima sunt
Fraudulenter inuoluunt, ita vt non iudicetur, sicut iudicari debebat.

Eiusdem in Antiope.

Nihil non in vtramq; partem aliquis
Defenderit, si fuerit dicendi peritus.

ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν· τοὺς δὲ καὶ λίθους, καὶ ξύλα τὰ τυχόντα, καὶ θηρία σέβεσθαι. τῶν τε αὖ τὰς τῶν πάντων φύσεως μελετώντων, τοῖς μὲν δοκεῖν ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν, ἀεὶ πάντα κινεῖσθαι· τοῖς δ' οὐδὲν αὐτῶν ποτὲ κινεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι· τοῖς δ' οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδέν, οὔτε ἀπολέσθαι.

Τί μοι μέλει, φησὶ, πότερον ἐξ ἀτόμων, ἢ ἐξ ὁμοιομερῶν, ἢ ἐκ πυρὸς καὶ γῆς συνέστηκε τὰ ὄντα; ἱκανὸν γὰρ ἐκεῖνο μαθεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ τὰ μέχρι τῶν ἐρέξεων καὶ ἐκκλίσεων· καὶ ἔτι ὁρμῶν καὶ ἀφορμῶν, καὶ τούτοις ὡς ταῖς χρώσι χρώμενον, διοικεῖν τὰ τοῦ βίου· τὰ δ' ὑπὲρ ἡμᾶς τί ταῦτα χαίρειν ἐᾷν; ἃ τυχὸν μὲν ἀκατάληπτά ἐστιν ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ· εἰ δὲ καὶ τὰ μάλιστα δῆτα τις εἰς κατάληψιν ἔλθοι, ἀλλ' οὖν τί ὄφελος καταληφθέντων; ὑπὸ δὲ δεινῶν τινων ἀγράμματα ἔχειν φατέον τοὺς ταῦτα ὡς ἀναγκαῖα τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ προσιεμένους; μή τι οὖν καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς παράγγελμα παρέλκειν ἐστὶ τὸ γνῶθι σαυτόν; τοῦτο δὲ μάλ' οὔ φησι. τίς οὖν ἡ δύναμις αὐτοῦ; εἰ χρὴ τὴν παράγγελλε τὸ γνῶναι ἑαυτὸν, οὐκ ἄν εἰ τῇ προστάξει προσῆκε τὸ ὑπογραφῶσαι;

Πάντες εἰς αὐτὸν ὁρῶσι διαχρίνοντα δίκαιος
Ἰθύνοντα δίκην· ὁ δ' ἀσφαλέως ἀγορεύων
Αἶψά τε καὶ μέγα νῆχος ὑπισαμένως κατέπαυσε.
Τοὔνεκα γὰρ βασιλῆες ἐχέφρονες, οὕνεκα λαοῖς
Βλαπτομένοις ἀγορῆφι μεταῤῥοπα ἔργα τελοῦσι,
Ῥηϊδίως μαλακοῖσι παραιφάμενοι ἐπέεσσιν.
Ἐρχόμενον δ' αὐτὰρ ἄγυν, θεὸν ὡς ἱλάσκονται
Αἰδοῖ μειλιχίῃ. μετὰ δὲ πρέπει ἀγρομένοισι.

ΕΙΣ ΤΟ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΠΕΡΙ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΛΟΓΟΣ ΣΙΓ.

ΦΕΥ φεῦ, τὸ μὴ τὰ πράγματ' αἰθέρος ἔχειν
φωνὴν, ἵν' ὦσι μηδὲν οἱ δεινοὶ λόγοι.
νῦν δ' ἐξ ἀῤῥύθμως πεφύκασι τὰληθέσιν
κλέπτουσιν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἃ χρὴ δοκεῖν.

Ἐκ πάντος αἴτις πράγματος διαῤῥήδην λόγον
ἀγῶνα δοῦναι, εἰ λέγειν εἴη σοφός.

Πολλοῖς

Πολλοῖς αἰπλέγδην μὲν ἔστ ἐν πᾶσι πάντες ὁμοίως,
ὀρθῶς δ' αἰπλέγδην, οὐκέτ' ἔστ' ἐν τούτῳ.
καὶ πρὸς μὲν τούτους ἀρκεῖ λόγος ὡς ὁ παλαιός,
σοὶ μὲν ταῦτα δοκεῖτ' ἔστιν, ἐμοὶ δὲ πάλαι.

Ἀρκεσίλαος ὁ φιλόσοφος ἔφη, τοὺς διαλεκτικοὺς ἐοικέναι τοῖς ψηφοπαίκταις, οἵτινες χαιρέντως ἀπατῶνται.

Ζήνων τὰς τῶν διαλεκτικῶν τέχνας εἴκαζε τοῖς δικαίοις μέτροις, ὑπυρῷ, ὑδρίᾳ, ἄλλό τι τῶν οὐσιωδῶν μὴ ζητοῦσιν, ἀλλ' ἄχυρα καὶ κόπρια.

Κενὸς σκεπτικὸς φιλοσόφου λόγος, ὑφ' ὃ μηδεὶς ἀνθρώπου πάθος θεραπεύεται. ὥσπερ γὰρ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος, μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωμάτων· οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ ὃ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλει.

Οἱ δὲ διαλεκτικῇ βαθύνοντες, ἐοίκασι καρκίνοις μακρωμύοις, οἳ δι' ὀλίγην τροφὴν πολλὰ ὀστᾶ ἀχρειοῦσι.

Οὐκ αἰπλέγοντα δεῖ τὸν αἰπλέγοντα παύειν, ἀλλὰ διδάσκειν. οὐδὲ γὰρ τὸν μαινόμενον ἀπομαινόμενός τις ἰᾶται.

Κλεάνθης ἐρωτώμενος, διὰ τί τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ πολλῶν φιλοσοφησάντων, ὅμως πλείους διέλαμψαν ἢ νῦν· ὅτι, εἶπε, τότε μὲν ἔργον ἦσκητο, νῦν δὲ λόγος.

Διαλεκτικὴν δὲ φεῦγε, συγχυτικὴ γὰρ πάνω κάτω.

Ἀρίστων ἔλεγε διαλεκτικὴν τὴν διὰ τῶν ὁδῶν πηλῶ. τοῖς γοῦν γε ὑδρίᾳ σκῦτος χρήσιμον ὄντα, καταβάλλειν τοὺς βαδίζοντας.

Θεόκριτος πρός τινα διαλεκτικὸν συντεταμένως αὐτῷ καὶ ἐριστικῶς ἀποκρινόμενον, ἔφη·
Ὡς εἴθ' ἔκ τι θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο.

Καρνεάδης τὴν διαλεκτικὴν ἔλεγε πολύποδι ἐοικέναι. καὶ γὰρ σκῦτος αὐξηθέντας τοὺς πλοκάνους καταβιβρώσκειν τοὺς δυνάμενος, καὶ τὰ σφέτερα αἱρεῖσθαι.

Κλειτόμαχος εἴκαζε τὴν διαλεκτικὴν τῇ σελήνῃ· καὶ γὰρ ταύτην ὑπαύξεσθαι φθίνουσαν καὶ αὐξομένην.

Ἀρίστωνος τοὺς λόγους τῶν διαλεκτικῶν τοῖς τῶν ἀραχνίων ὑφάσμασιν εἴκαζεν, οὐδὲν μὲν χρήσιμους, λίαν δὲ τεχνικούς.

Ὁ ἑλλέβορος ὀλοχερέστερος μὲν λῆψιν, καθαίρει δὲ πρὸς μικρὰ τελείως πτλ. ὅτι καὶ ἡ περὶ φιλοσοφίαν λεπτολογία.

Multis quidem mos est in omnibus ex aequo contradicere, Eucrat.
Recte verò contradicere non solent.
Et aduersus illos satis est antiquum sermonem respondere,
Hæc mihi uidentur, illa verò tibi.

Arcesilaus philosophus dialecticos aiebat similes esse ludentibus alea, qui non sine delectatione decipiuntur.

Zenon dialecticorum artes iustis mensurâ comparabat, quæ non triticum, nec aliud quidpiam alicuius precij, sed paleas & stercora metiuntur.

Vana est illius philosophi oratio, quæ nullam in homine passionem curat. Quemadmodum enim medicinæ nullus est usus, nisi morbos à corporibus exterminet: ita neq; philosophiæ, nisi animæ vitia expellat. Pythagoræ.

Qui dialectica studium profundè rimantur, cancros edentibus similes sunt, qui propter exiguum alimentum, circa crustas plurimas occupantur. Ex Aristonis Similibus.

Contradicentem docere oportet, non contradicendo compescere. Nam neq; insano, si vicissim insaniat, aliquis medebitur. Antisthenis.

Cleanthes interrogatus, cur inter veteres cùm non multi philosophati essent, plures tamen quàm nunc clari enasissent: Quoniam, respondit, tunc quidem res ipsa exercebatur, nunc autem verba solùm.

Arcesilai. Dialecticam fuge: fusq; deq; confundit omnia. Ex Serini Memorabilibus.

Aristo dialecticam aiebat luto viarum simile esse. Nam & lutum inutile cùm sit, transeuntes prosternit.

Theocritus ad dialecticum quendam acriter et contentiosè respondentem ei, illud Homeri carmen dixit: Vtinam pereat inter homines q; Deosq;

Carneades dialecticam inquiebat polypo simile esse. Vti polypus enim cirros suos auctos denorat: ita dialecticos iam peritiores factos suas quoq; opiniones refutare.

Clitomachus dialecticam Lunæ comparabat: vt quæ similiter augeri & decrescere non cessaret.

Aristo dialecticorum sermones aranearum telis conferebat: vt qui subtiles admodum, sed inutiles essent.

Veratrum crassiusculè sumptum, purgat: in pollinem verò leuigatum, suffocat. Sic & nimis anxia subtilisq; in philosophia disputatio. Ex Aristonis Similibus.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ ἢ Φιλαδελφίας, Λόγος σιγ'.

DE AMICIS ET AMICITIA seu amore fraterno, Sermo CCXIII. Ex Antonio & Maximo.

Prouer. 27. *Vtiliora (minùs ſuſpecta) ſunt amici vulnera, quàm inuoluntaria (ſimulata) inimici oſcula.*

Prouer. 29. *Qui in amicum rete parat, id pedibus ſuis induit.*

Prouerb. 18. *Excuſationes pratendit, qui ſe vult ab aliquorum amicitia remouere.*

Prouerb. 15. *Melius eſt epulari oleribus cum amicitia & gratia, quàm vitulorum apparatu cum inimicitia.*

Sirach 22. *Qui in volucres iacit lapidem, eas turbat: & qui conuitiatur amico, diſſoluit amicitiam.*

Sirach 7. *Amicum compendij cauſa ne mutato.*

Sirach 6. *Amicus fidelis pro valida munitione eſt: talem nactus, theſaurum reperit.*

Sirach 9. *Veterem amicum ne deſerito: nouus enim non eſt illi comparandus.*

Sirach 6. *Nihil eſt quo fidelis amicus permutari poſſit, nec quo pulchritudo eius rependi.*

Sirach. *Quiſquis fratrem pauperem odit, alienus eſt ab amicitia.*

Ioan. 13. *Ex hoc intelligent omnes vos eſſe meos diſcipulos, ſi alij alios dilexeritis.*

1. Corin. 13. *Si linguis hominum loquar & angelorum, charitate autem vacem, ſum tanquam as ſonans aut cymbalum tinniens.* Et paulo pòſt, *Si omnia bona in alimenta cōtulero, corpuſq; meum exurendum tradidero ſine charitate, nihil effeci.*

Galat. 5. *Vniuerſa lex in hac vna completur, qua proximum vt ſeipſum diligere pracipit.*

Baſilij. *Improborum & imperitorum nemo eſt amicus. Nam honeſtas amicitia non cadit in pranam affectionem. Siquidem nihil turpe & indecens, ad amicitia concinnitatem redigi poteſt. Quippe malum non bono tantùm, ſed ipſum etiam ſibi aduerſatur.*

Amicorum dicta, licet iniuria, toleranda ſunt.

Theologi. *Nihil eſt quod mereatur pro fideli amico permutari, nec poteſt ſatis ponderari decus eius. Amicus fidelis, validum munimentum eſt: & qui inuenerit ipſum, inuenit theſaurum.*

Boni ſemper praferendi ſunt non bonis.

Malis autem conuerſans, omnino malus euades.

Amicitia tum patiendo tum audiendo (id eſt, verba & facta) nihil non tolerabit.

Diſcordia propter pietatem, melior eſt quàm concordia alicui vitio obnoxia.

Gregorij. *Improborum congreſſiones multum ſolent obeſſe, (quia hac eſt natura amicitia, vt per ſimilitudinem congredientibus & coniunctis ingeneretur) quiodium alta mente retinentes*

Ἀ Ξιοπιστότερα τραύματα φίλου, ἢ ἀκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ.

Ὃς παγιδεύει τὸν πλησίον αὐτοῦ φίλου δίκτυον, βεβαλὼ αὐτὸ τοῖς ἑαυτοῦ ποσίν.

Γεωφασίζεται αὐτὸν βουλόμενος χωρισθῆναι ἀπὸ φίλων.

Κρῖσιν ξενισμὸς μετὰ λαχάνων περὶς φιλίαν καὶ χάριν, ἢ παράθεσις μόχων μετὰ ἔχθρας.

Βάλλων λίθον τὶς ὅτι πετεινά, ἀποσοβεῖ αὐτά· καὶ ὀνειδίζων φίλον, διαλύει φιλίαν.

Μὴ ἀλλάξῃς φίλον ἕνεκεν ἀγαθοῦ.

Φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· ὁ δὲ εὑρὼν αὐτὸν, εὗρε θησαυρόν.

Μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον παλαιόν. ὁ γὰρ παρεισφαθεὶς οὐκ ἔστιν ὁμοῖος αὐτῷ.

Φίλος πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀπάλλαγμα, καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ ἀδελφὸν πλουτοῦν μισῶν, καὶ φιλίας μακρὰν ἔστιν.

Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ, καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. (καὶ μετ' ὀλίγον.) καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι.

Πᾶς ὁ νόμος ἐν ἑνὶ μόνῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σαυτόν.

Οὐδεὶς πονηρῶν καὶ ἀμαθῶν φίλος. οὐδὲ γὰρ πέφυκε τῆς φιλίας καλὸν εἰς μαθητὰς ἀφεῖναι. διὸ οὐδὲ αἰσχρὸν καὶ ἀάρμοστον, εἰς συμφωνίαν διάταξαι χορῆσαι φιλίας. τὸ γὰρ κακὸν, τῷ ἀγαθῷ ἐναντίον ὅτι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ.

Τὰ τῶν φίλων λεγόμενα, κἂν ὕβρεις ᾖ, φορητά.

Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀπάλλαγμα τῶν ὄντων ὑπὲρ, οὐδὲ ἔστι σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ.

Φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· καὶ ὁ εὑρὼν αὐτὸν, εὗρεν θησαυρόν.

Ἀ εἰ παρεπίμπτει τοῖς καλοῖς τῶν μὴ καλῶν.

Κακοῖς δι' ὁμιλῶν, καὶ κακὸς πάντως ἔσῃ.

Πάντα οἴκῳ φιλία, καὶ πάχουσα καὶ ἀκόυσα.

Κρείσσων ἐμπαθὴς ὁμονοίας ἢ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις.

Βλαβεραὶ αἱ περὶς τοὺς κακοὺς συνουσίαι (ὅπερ νόμος τοῦ φιλίας δι' ὁμοιότητος πέφυκεν, τοῖς συναπομόνοις ἐγγίνεσθαι) οἱ μῖσος ἐν τῷ βάθει κατέχοντες, ἀγάπη

ἀγάπη δικνύουσι καπαχεχωσμένῳ τῷ ὑπὸ φάλαγγι, καὶ τὰς ὑφάλους πέτρας, αἳ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμεναι, κακὸν ἀπροόρατον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται.

Κακοῦ παρ' ἀνδρὸς μή ποτε χρηστὸν πάθῃς.

Ζητεῖ γὰρ ὧν βεβίωκε συγγνώμην ἔχειν.

Τὰ μὲν γὰρ σώματα τόπῳ συνάπτεται, ψυχαὶ δὲ πνεύματι συναρμόζονται.

Ἐχθρὰς ὄφεις γνώσκει, φιλίας δὲ μύ.

Μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὅτι πᾶσαν εἰρήνην ἀγαπητέον (οἶδα γάρ, ὡς καὶ φασί τινα βελτίστην, ὅταν καὶ βλασφημωτάτην ὁμόνοιαν) ἀλλὰ τήν τε καλὴν καὶ ὑπὲρ καλῶν, καὶ θεῷ συνάπτουσαν.

Ὥσπερ ψυχὴ ἄνευ σώματος οὐ καλεῖται οὐδὲ ἔστιν, οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς· οὕτως οὐδὲ ἀγάπη πρὸς Θεὸν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἀκόλουθον καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην.

Οὐδὲν ὁμοιότης ἴσον· οὐ γὰρ εἷς πολλοστός ἐστιν ὅτῳ. εἰ γὰρ ὁμόψυχοι ὦσι δύο ἢ δέκα, οὐκ ἔτι εἷς ἐστὶν ὁ εἷς, ἀλλὰ δέκα πλασίων ἕκαστος αὐτῶν γίνεται· καὶ εὕρησις ἐν τοῖς δέκα τὸ ἕνα, καὶ ἐν τῷ ἑνὶ τὸς δέκα. κἂν ἐχθροὺς ἔχωσιν, ἐν τῷ ἑνὶ πρόσβαλλον, ὡς τοῖς δέκα πρόσβαλλον, ὅτῳ ἀλίσκεται. ἡ πόρνη ὁ εἷς, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐν ἀπορίᾳ· πᾶν γὰρ μείζονι μέρει ὃ ἀπορῶν συσκιάζεται. ἕκαστος τούτων εἴκοσι χεῖρας ἔχει, καὶ εἴκοσιν ὀφθαλμούς, καὶ πόδας τοσούτους, καὶ ψυχὰς δέκα· οὐ γὰρ τοῖς ἐαυτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑκείνου ἐργάζεται πάντα. εἰ δὲ καὶ ἑκατὸν γένοιντο, ὃ αὐτὸ ἔσται πάλιν. ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Περσίδι καὶ ὁ Ῥώμῃ δύναται (καὶ ὅσα φύσις οὐ δύναται), ἡ ἀγάπη δύναται· ἐὰν οὖν χιλίους ἔχῃς φίλους ἢ δισχιλίους, ἐννόησον, πῶς πάλιν ὑφέλῃ τὰ τοσαῦτα μέτρα. ὃ γὰρ θαυμαστὸν οὗτο ὄντι, ὃ χιλιοστὸν ποιῆσαι ἕνα· βέλτιον γὰρ ἡμῖν σβεσθῆναι τὸν ἥλιον, ἢ φίλων ἀποστερηθῆναι. πολλοὶ γὰρ τὸν ἥλιον ὁρῶντες, ἐν σκότῳ εἰσὶ φίλων δὲ ὑπερορῶντες, οὐδὲ αὐ ὁ θλῖψις γένοιτο. οὐδὲν γὰρ οὕτω τῆς ἀγάπης γλυκύτερον γένοιτο αὖ. ἡ γὰρ οὐκ ἀνέργασται φίλος γήσιος; πόσην μὲν οὐκ αὖ ἐμποιήσειεν ἡδονήν; πόσην δὲ ὠφέλειαν; πόσην δὲ ἀσφάλειαν; κἂν μυρίας θησαυροὺς εἴ τις, οὐδὲν ἀπάξιον γήσιος φίλου κρίσις. καὶ καθάπερ τὰ λαμπρὰ τῶν σωμάτων πάντῃ ἀπέρρηξε πρὸς τοὺς πλησίον τόπους· οὕτω καὶ φίλοι οἷς ἐὰν συνδιαγένωνται τόποις, ἑαυτῶν χαρὰν ἀφιᾶσι χρῆσιν· οὐ γὰρ σκότος, ἡ φίλων ἔνδεια.

Ὁ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως συμφιλιάζων, οὐ δύναται φίλος τοῦ βασιλέως εἶναι.

Οὐχ οὕτως πυρετὸς καταφλέγει εἰωθὼς σώματος φύσιν, ὡς τὰς ψυχὰς ἔθος κακοῦσθαι τῶν φιλουμένων.

Τὸ σφόδρα φιλεῖσθαι ἐθέλειν, ἀπὸ τοῦ σφόδρα

dilectionis & amicitiæ præ se gerũt speciem: Vt saxa sub aquis latentia, quæ cũ exigua aqua tegantur, damnũ improuisum afferunt incautis.

A malo viro vide ne beneficium accipias. Theologi

Querit.n. malarũ actionũ veniam impetrare.

Corpora quidem loco aptantur, animi autem spiritus congruunt. (rò nullos.

Inimicitiæ terminos cognoscito, amicitiæ ve-

Nemo existimet me in ea esse sententia, vt 10 *dicam omnẽ pacem amplectendam (noui enim vt seditionem quandam optimam, sic concordiam quandam perniciosissimam) sed eam demum quæ honesta est et obrem honestam suscipitur, quæq; nos Deo copulat.*

Vt anima sine corpore non vocatur homo, Chrysosto. *nec cõtrà corpus sine anima: sic ne charitas quidem in Deum, nisi coniunctam quoq; habeat in proximum charitatem.*

Nihil est cõcordia cõparandum. vnus enim 20 *quodámodo multiplicatur in hunc modum. Si concordes fuerint duo aut decem, vnus non est vnus, sed illorum quisq; decuplex redditur, inuenieséq; in decem vnum, atque in vno decem. Quod si hostes illis aliqui sint, qui in vnum impetum fecerit, ij quasi in decem irruerit, sic capitur. Eget vnus, at nõ premitur egestate: nam maiori parte et numero inopia obumbratur: illorũ vnusquisq; viginti habet manus, ac viginti oculos, totidemq; pedes, animas item decem: nõ* 30 *enim suis tantũ. sed illorũ etiam membris quisq; vtitur in omnibus. ac si centũ forent, idem rursus contingeret. Idem apud Persas & Romanos esse potest: quodq; natura non potest, id amicitia potest. Si igitur mille habeas amicos aut etiam duo milia amicorum, cogitare debes quo rursus eua dat numerus. Hoc enim est admirabile, vnum millesimũ fieri. optabilius enim esset solem nobis extingui, quàm amicis orbari. Etenim multi solem videntes in tenebris sunt, at qui mul-* 40 *tos habent amicos, ne incidere quidem possunt in calamitatem. Nihil enim nihil amicitia & charitate suauius esse possit. quid enim est quod non efficiat verus amicus? quam voluptatem non afferat, quam vilitatem, quam securitatem? denig infinitis thesaurũ amicum verum immensis anteferendum indicabis. Et quemadmodum res splendida lucem quandam in circunfusa & vicina loca diffundunt: sic amici* Idem. *vbicunq; versati fuerint, gratiam & suauitatem spirant & emittunt, vt satius sit in tene-* 10 *bris versari quàm carere amicis.*

Qui enim cum regis hostibus amicitiam instituit, regis amicus esse nullo modo potest.

Febris non tantum inurit corporis naturam, quantum animos amantium separatio.

Valde amari cupere; ex valde

amando naſcitur.

Animum ſapius excitat, non ſolùm memoria illorum quos amamus, ſed veſtis etiam eorum viſa, aut litera quam pinxeris exoptata manus, aut aliud quippiam factum obuium, quo illi vtebantur.

Profecta ab illis qui amantur, licet exigua, deſideranti videntur magna.

Quamuis gladium ſtrinxeris aduerſus amicum, non tamen deſperes. Patet enim reditus adipſum, ſi os aperueris: noli deſperare. licebit enim reconciliari, ſi abſit exprobratio, & arcanorum detectio.

Magna pericula diſſoluunt etiam amicitiæ leges.

Photij patriarchæ. *Diligere illos qui nos habent odio, diuina quædam virtus eſt: amantes autem redamare, humanum & vulgare eſt: cæterùm odiſſe diligentes, ne belluis quidem conuenire videtur.*

Firmi. *In cæteris quidem rebus laudatur mediocritas: in amore verò qui plurimum habuerit, is Deo charior fit.*

Gregorij Nyſſ. *Quemadmodum odorata aromata ſuo odore circunfuſum aerem complent: ſic boni viri præſentia proximos iuuare & oblectare ſolet.*

Eurgrij. *Amicitia inflammatas ira partes ſanat.*

Philonis. *Eum amicum exiſtimare debemus, qui & auxiliari & viciſſim prodeſſe vult, etiam ſi non poſſit.*

Qui ab amico perfido conſilium accipit, idem facit, quod qui ex poculo aureo venenum bibit.

Vaſa quidem noua præſtantiora ſunt veteribus: ſed amicitia quo vetuſtior, eò melior.

Terra fruges ſingulis annis, at amicitiæ fructus omni tempore naſcuntur.

Multi amicos ſibi deligunt, non optimos, ſed abundantiſſimos.

Multi cùm videantur amici, amici non ſunt: & contrà, multi cùm non videantur, amici tamen ſunt. doctiigitur & ſapientis eſt vnumquenq; cognoſcere.

Eorum fugienda amicitia eſt, quorum animus ambiguus & inconſtans eſt.

Plutarchi. *Equi bonitatem in bello, amici verò fidem in calamitate indicamus.*

Vaſa quidem meliora ſunt noua: ſed amicitia præſtat quò vetuſtior.

Iſocra. *Amicos probabis ex calamitate in vita, & communicatione periculorum. Aurum enim igne probamus, amicos in aduerſa fortuna cognoſcimus.*

Φιλὴν γίνεται.

Διαίρησιν ὡς τὰ πολλὰ τῶν ψυχῶν, ὑ μόνον ἡ μνήμη τῶν φιλουμένων, ἀλλὰ καὶ ἰμάτιον αὐτῶν ὀφθὲν, καὶ γράμμα τῆς ποθουμένης χειρὸς, ἢ ἄλλο τι, ὅσαπερ ἐκεῖνοι ἐχρῶντο, ὅτι χεῖρας ἔλθόν.

Τὰ πρὸς τῶν φιλουμένων, κἂν μικρὰ τυγχάνῃ, μεγάλα τῷ ποθοῦντι φαίνεται.

Ἐπὶ φίλοι ἐὰν καὶ ἀπόρῃς ῥομφαίας, μὴ ἀπελπίσῃς· ἔστι γὰρ ἐπάνοδος ὅτι φίλον, ἐὰν ἀνοίξῃς στόμα, μὴ ἀπογνῷς· ἔστι γὰρ διαλλαγὴ αἰδοῦς ὀνείδισμόν, καὶ μυστηρίων ἀποκαλύψεως.

Οἱ μεγάλοι κίνδυνοι καὶ τὰς τῆς φιλίας λύουσι νόμους.

Τὸ μὲν ἀγαπᾶν τοὺς μισοῦντας, ἀρετῆς καὶ θεῖον· τὸ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας, ἀνθρώπινον καὶ χαῦνον· τὸ δὲ μισεῖν τοὺς ἀγαπῶντας, οὐδὲ θηρίων οἶμαι.

Ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τὸ μέτριον ἄριστον· ἐν δὲ τῇ ἀγάπῃ τὸ πλέον ἔχων θεοφιλέστερος.

Ὥσπερ τὰ εὐώδη τῶν ἀρωμάτων, τὴν ἰδίαν εὐπρέπειαν τὸν περιεστῶτα ἀέρα πλήρη ποιοῦσιν· οὕτως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παρουσία τοὺς πέλας ὀνίνησιν.

Ἀγάπη τὰ φλεγμαίνοντα μέλη τοῦ θυμοῦ θεραπεύει.

Φίλον ἡγητέον, τὸν βοηθεῖν καὶ ὠφελεῖν ἐθέλοντα, κἂν μὴ δύηται.

Ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου πίνειν φάρμακον, καὶ τὸν φίλον ἀγνώμονος συμβουλίαν λαμβάνειν, ταὐτόν ἐστιν.

Σκεύη μὲν τὰ καινὰ, κρείττονα· φιλία δὲ, ἡ παλαιοτέρα.

Οἱ μὲν ἐκ τῆς γῆς καρποὶ κατ' ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ἐκ τῆς φιλίας, καὶ πρώϊμα καὶ ὀψὲ φύονται.

Πολλοὶ φίλους αἱροῦνται, ὑ τοὺς ἀρίστους, ἀλλὰ τοὺς πλουτοῦντας.

Πολλοὶ δοκοῦντες εἶναι φίλοι, οὐκ εἰσὶν, καὶ ὑ δοκοῦντες εἰσὶ σοφῶν οὐκ ἔστι γινώσκειν ἔκαστον.

Φεύγειν δεῖ τὰς φιλίας, ὧν τινων ἀμφίβολος ἡ διάθεσις.

Ἐν πολέμῳ μὲν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ, φίλου δὲ πίστιν ἐν ἀτυχίᾳ κρίνομεν.

Σκεύη τὰ μὲν καινὰ κρείττονα· φιλία δὲ, ἡ παλαιοτέρα.

Δοκιμάζει τοὺς φίλους ἐν τῇ τοῦ βίου ἀτυχίᾳ καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας. Τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις γινώσκομεν.

Τῶν

Τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησο παρὰς τὰς παρόντας, ἵνα δόξῃς μηδὲ τῶν παρόντων ὀλιγωρεῖν.

Φίλους κτῶ, μὴ πομπὰς τὰς βουλομένους, ἀλλὰ τὰς τῆς φύσεως ἀξίους ὄντας.

Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς χρῆται τοῖς παρόντι φίλοις. ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ σοὶ γνήσιον τοιοῦτον, οἷος καὶ σοὶ ἐκείνοις γένοιτο.

Βεβαίως μὲν φίλος γίνου, γνώμιμος δὲ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γὰρ αἰσχρὸν μηδένα φίλον ἔχειν, καὶ πολλοὺς ἑταίρους μεταλλάττειν.

Ἡ ἀληθὴς φιλία τελείζητεῖ μάλιστα τὴν ἀρετὴν, ὡς καλὸν καὶ τὴν συνήθειαν, ὡς ἡδὺ καὶ τὴν χρείαν, ὡς ἀναγκαῖον. δεῖ γὰρ ἀποδέχεσθαι κείνοντα, καὶ χαίρειν συνόντα, καὶ χρῆσθαι δεόμενον.

Οὐ χρὴ τὸν ἀδελφὸν, καθάπερ πλάστιγγα, ῥέπειν εἰς τὸ ἀντίον, ὑψουμένου ταπεινούμενον αὐτόν.

Ἡδέως μὲν ἔχε πρὸς ἅπαντας, χρῶ δὲ τοῖς βελτίοσις. ὅταν γὰρ τοῖς μὲν οὐκ ἀπεχθὴς ἔσῃ, τοῖς δὲ φίλος γένῃ.

Φίλους κτῶ, μὴ μεθ' ὧν ἥδεσαι συμπαίζεις, ἀλλὰ μεθ' ὧν ἄριστα.

Ὅσους γὰρ ἂν τις ἢ κεκτημένος ἑταίρους, τοσούτοις μὲν ὀφθαλμοῖς ἀβλέπεται ὁρᾷ, τοσούτοις δὲ ἀκοαῖς ἀκούει ἀκούῃ, τοσούτοις δὲ διανοίαις διανοῆται πρὸς τὴν συμφερόντων. διαφέρει γὰρ οὐδὲν, ἢ εἷς τῷ Θεὸς ἑνὶ σώματι ἔχοντι, πολλὰς ψυχὰς ἔδωκεν, ἃ πάσας ὑπὲρ ἐκείνου προνοοῦμεν.

Διὰ μὲν γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν, μόλις ὁρᾶν ἐστὶ τὰ ἐμπροσθεν· διὰ δὲ τῶν φίλων, καὶ τὰ ὄπισθεν θεᾶσθαι.

Διὰ μὲν τῶν ὤτων οὐκ ἄν τις ἀκούσαι καὶ τὰ σφόδρα ἐγγύθεν· διὰ δὲ τῶν φίλων, σχεδὸν τῶν ἀναγκαίων ὁπωσδήποτε αἰσθάνεται.

Ῥᾷον ἄν τις συμφορὰν τὴν χαλεπωτάτην φέροι μετὰ φίλων, ἢ μόνος εὐτυχίαν τὴν μεγίστην.

Πρὸς Ναιβιον Διονος.

Ὅσῳ δ' ἄν τις τοὺς φίλους ἰσχυροτέρους παρέχῃ, † τοσοῦτος ἰσχυρότερος * αὐτὸς γίνεται.

Ποία μὲν συμφορὰ δύσχρηστος φιλίας οὐκ ἀφόρητος; ποία δὲ εὐτυχία χωρὶς φίλων οὐκ ἄχαρις;

Ῥᾷον ἄν τις συμφορὰν τὴν χαλεπωτάτην φέροι μετὰ φίλων, ἢ μόνος εὐτυχίαν τὴν μεγίστην.

Ἔκφυλον ἀθλιώτατον κείνου νομίζω, ὃς ἐν μὲν ταῖς συμφοραῖς πλείστους ἔχει τοὺς ἐφαπτομένους, ἐν δὲ ταῖς εὐτυχίαις οὐδένα τὸν συναδόμενον.

Ὁ τοῖς φίλοις χαριζόμενος, ἅμα μὲν ὡς χαριζόμενος

Absentium amicorum apud praesentes mentionem facito, vt etiam praesentes non videaris negligere.

Amicos parato, non omnes qui amicitiam tuam appetierint, sed eos qui tuo ingenio & natura digni sunt. Isocratis.

Nullius amicitiam parato priùs, quàm superiorem amicitiam quemadmodum coluerit inquisieris: existimato enim illum talem erga te futurum, qualis erga illos fuerit. Eiusdem.

Lentè fias amicus, factus autem permanere conator. Aequè enim turpe est multos mutare amicos, ac nullum omnino habere amicum.

Vera amicitia tria requirit maximè: Virtutem tanquam honestam, & familiaritatem vt iucundam, & vsum tanquam necessarium: nam vbi indicaris, recipere debes, & congressu letari, & fiegeas, vti.

Non decet fratres, vt lances in statera, altero humiliato alterum extolli.

Comis omnibus esto, sed optimis vitior. Sic enim illis grauis non eris, his autem fies amicus.

Amicos parato quibus cum non iucundissimè, sed quibus cum optimè vivas.

Quot amicos pararis, tot oculos habes, quibus quae velis videas: tot aures, quibus quae decet, audias: tot consilia, quibus de ijs quae conducunt, consultare & prospicere possis. Non enim aliter se habet plurium amicitia, quàm si cui Deus vnum corpus habenti multas daret animas, quae omnes illi prouiderent & consulerent. Ex Dionis Chrijs.

Oculis quidem vix ea videre licet quae ante pedes sunt: per amicos autem etiam longiùs remota conspiciuntur. Dionis, al. Chrysostomi.

Auribus quidem vix ea hauriuntur quae proxima sunt: per amicos omnia vbiuis necessaria audire datur.

Facilius quis cum amicis grauissimam calamitatem fert, quàm solus vel maximam prosperitatem.

Quanto fortiores amicos reddideris, tanto ipse fortior euadis. Pisoniani Dionis.

Quae calamitas extra amicitiam non intolerabilis? quae prosperitas remota amicitia, non †*for.* τοσ-τον. *insuauis est?* *for. αὐτὸς.

Facilius calamitates acerbissimas cum amicis feras, quàm solus prosperitates maximas.

Eum iustè miserrimum iudico, qui in miserijs & calamitatibus multos habet qui laetentur: in rebus autem secundis qui simul delectetur, neminem.

Qui gratificatur amicis, is simul tanquã gra-

tificans lætatur dando, simul etiam tanquam ipse acquirat.

Aristotelis. Quis idoneus est amicitiæ? qui plurimas iniurias ferre potest.

Aristotelis. Acquirenda magis sunt bona propter amicos, quàm amici propter bona.

Al Demosthenes. Is cùm obiceretur ei vt probrum, quòd cum improbis versaretur: Optimus, inquit, est medicus qui à cæteris omnibus desperatos recipit.

Idem omnibus placere difficillimum esse dicebat.

Socrates. Amicitiam qui violant, etiamsi iniuriæ affectorum effugerint supplicium, as certè Dei vltionem non euadent.

Importunè amare nihil est aliud quàm odisse. Verum amicum in rebus aduersis ne timeto.

Idem Cræsum interrogans, quid esset maximum & pretiosissimum ex regno consecutus, illéque respondisset, vt hostes vlciscereturr, & amicos beneficio afficeret: multo, inquit, melius fecisses, si & illos tibi amicos asciuisses.

Socratis. Qui fratribus præteritis alios sibi amicos acquirunt, ij sunt similes, qui relicto suo agro alienum colunt.

Socratis. Amicum syncerum in rebus aduersis ne timeas.

Democritii. Probum amicum, gaudijs quidem vocatum adesse decet: aduersis autem casibus sua sponte.

Veri amici tum suaues amicitias fruitione communi, tum calamitates leuiores participatione suaeddunt.

Non posse opitulari amicis, inopia est: nolle autem, malitia est signum.

Clitarchi. Tuas calamitates, amicorum esse existimato: tuas autem prosperitates amicis communicato.

Mortuos amicos lugere haud est generosum, prouidere autem domesticis diligentiæ est.

Catonis. Non diuitiæ amici, sed amicus diuitiæ. Et diuitiæ nunquam efficient amicitiam, quemadmodum nec terra Deum: amicitia autem diuitias facilè adipiscatur & paret, quemadmodum & Deus terram.

Vt apem propter aculeum non odisti, sed propter fructum foues & tueris: sic amicum propter acerbam obiurgationem ne auerseris, sed propter benevolentiam ames.

Qui amicum mœrentem fugerit, dignus non est qui eo gaudente fruatur.

μος ἥδεται διδοὺς, ἅμα δὲ ὡς αὐτὸς κτώμενος.

Τίς ὑπότιδιος πρὸς φιλίαν; ὁ πλῆξαι ἀδικεῖσθαι δυνάμενος.

Χρήματα ποιεῖσθαι μᾶλλον ἢ φίλων ἕνεκα πρακτέον, ἢ τοὺς φίλους τῶν χρημάτων.

Οὗτος οὐδιζόμενος ὅτι πονηροῖς συνδιατρίβοι, σκληρὸς, ἔφη, ἄρτος ἰατρός ἐστιν, ὃς τοὺς ὑπὸ πάντων ἀπογνωσθέντας αὐτὸς λαμβάνει.

Ὁ αὐτὸς ἔλεγε, ὅτι τὸ πᾶσιν ἀρέσαι δυσχερέστατόν ἐστιν.

Οἱ φιλίαν προδιαφθείροντες, καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἀδικημάτων ἐκφύγουσι κολάσεσιν· ἀλλ' οὖν γε τοῖς ἐκ θεοῦ τιμωρίαις οὐ διαφεύξονται.

Φιλοῦ ἀκαίρως, ἵνα μὴ τοῦ μισεῖν. φίλον γὰρ οὐ κακοῖς μὴ φοβοῦ.

Ὁ αὐτὸς ἐπειρώτα Κροῖσον, τί πρὸ τῆς βασιλείας ἔχει τιμιώτατον; εἶτα ἐκείνου εἰρηκότος, τὸ τοὺς ἐχθροὺς μετελθεῖν καὶ φίλους εὐεργετεῖν· πόσῳ μᾶλλον (ἔφη) ἀφελέσθαι ἐποίησας, εἰ καὶ τούτους εἰς φιλίαν μετέβησας;

Οἱ ἀδελφοὺς παρελθόντες, καὶ ἄλλους φίλους ζητοῦντες, πρόδηλοί εἰσι τοῖς τῶν ἑαυτῶν χρῶ ἐῶσι, τοῖς δὲ ἀλλοτρίοις γεωργοῦσιν.

Φίλου γήσιον οὐ κακοῖς μὴ φοβοῦ.

Τοὶ σοφοὶ δᾶν φίλοι, πρὸς μὲν τὰς ἀφορμὰς, κλητοὶ δεῖ παρῆναι· πρὸς δὲ τὰς πρᾶξιας, αὐτόκλητον δεῖ συμπαρῆναι.

Οἱ ἀληθινοὶ φίλοι, καὶ τὰς φιλίας ἡδείας, καὶ τὰς συμφορὰς ἐλαφροτέρας ποιοῦσιν, ὧν μὲν συνανακλαύοντες, ὧν δὲ μεταλαμβάνοντες.

Τὸ μὴ δύνασθαι βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἀπειρίας· τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι, κακίας τεκμήριον.

Σεαυτοῦ τὰ ἀτυχήματα τῶν φίλων κλαῦσον, τῶν δὲ ἰδίων δυστυχημάτων καὶ ὠνοῦ.

Τελευτησάντων τῶν φίλων, θρηνῶν μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν, προνοεῖν δὲ τῶν οἰκείων ἐπιμελές.

Οὐ τὰ χρήματα φίλοι, ἀλλ' οἱ φίλοι χρήματα. καὶ χρήματα μὲν φιλίαν οὐδέποτε αἱ ἐργασαντο, ὥσπερ οὐδὲ ἡ γῆ θεόν· φιλία δὲ χρήματα ῥᾳδίως κτήσαιτο, καθάπερ καὶ θεὸς γῆν.

Ὥσπερ μέλιτταν οὐ διὰ τὸ κέντρον μισεῖς, ἀλλὰ διὰ τὸν καρπὸν τιμᾷς· οὕτω καὶ φίλον, μὴ διὰ ὀλίγην ἀποσφαφὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὅλην ἀγάπα.

Ὃς τὸν φίλον λυπούμενον ἔφυγε, οὐδὲ τῆς χαρᾶς ἀπολαύειν ἄξιος.

Καὶ φι-

Καὶ φιλῆν δεῖ ὡς καὶ μισήσοντας, καὶ μισεῖν ὡς καὶ φιλήσοντας.

Χρυσὸς μὲν οἶδε δοκιμάζεσθαι πυρί,
Ἡ δ' ἐσθλὸς φίλος δ' ἐν ἀνίοις καιρῷ κρίνεται.

Ὁ καιρὸς εὐτυχοῦντα κολακεύων φίλει,
Καιρὸς φίλος πέφυκεν, οὐχὶ τὸ φίλον.

Φίλος ἀληθὴς ὁ κοινωνῶν καὶ ταῖς συμφοραῖς τοῖς φί-

† Οὐκ ἀρεῖαν ἐλέγχει βαχύτης ὁδὸν, καὶ φίλον ἄν- ἐν αἱ συμφοραὶ δείκνυσιν.

Ἐπίσταμαι δὲ καὶ πεπίεσμαι λίαν,
Ὡς τῶν ἐχόντων πάντες αἰ θεσποὶ φίλοι.

Φίλον σὺ νόμιζε, ὅστις αὐτόν σε, ἀλλὰ μὴ τὰ σὰ εἰ ἀγαπᾷ.

Βέλτιον πολλὰ χρήματα ἀπολέσαντα, ἕνα φίλον κτήσασθαι, ἢ ἕνα φίλον ἀπολέσαντα, πολλὰ χρήματα κτήσασθαι.

Πολλοὶ παρ' ἀρετῆς φίλοι γίνονται ἑταῖροι,
ὁ δὲ κοινωνίας σώματι πανοῦργοι.

Φεύγειν δεῖ κακῶν φιλίαν, καὶ ἀγαθῶν ἔχθραν.

Εἰ μὲν τύχαι φίλον ἄρῃ, μὴ παρώπτην· εἰ δὲ δυστυχία, πάντων ἀπορώτατον.

Ἢ τῶν σφετέρων αἰάγκη, τοὺς μὲν φίλους δοκιμάζει, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἐλέγχει.

Γαμοῦντας μὲν τοὺς φίλους δεῖ δύ' πανί, ἀπόντας δὲ ὀλοχυτῶν.

Ἀπ' ὀδόντος φιλεῖσθαι δοκεῖτε τις, μηδένα φιλῶν.

Καὶ ἰατρὸν καὶ φίλον οὐ τὸν † ἥδιστον, ἀλλὰ τὸν ὠφελιμώτατον ἐκλέγεσθαι χρή.

Φίλον ἄνευ χρείας μὴ ἀγάπα. οὐ γὰρ τοιαύτη φιλία πρόσκαιρος καὶ ἀβέβαιος.

Μὴ κτῶ φίλον, ᾧ μὴ πάντα πιστὰ δύῃς.

Πέμψαντος αὐτῷ τινὸς κόσμον πολυτελῆ, διέδωκε τοῖς φίλοις. ἐρωτηθεὶς δὲ διατί οὐκ ὑπελείπετο αὐτῷ, ἔφη· ὅτι ὃ μὲν ἐμοὶ σῶμα οὐκ ἂν δυνατὸν πᾶσι τούτοις κοσμεῖσθαι· φίλους δὲ κεκοσμημένους ὁρῶν, μέγιστον ἐμαυτῷ κόσμον ἀποκεῖσθαι δόξω.

Τίμων ὁ μισάνθρωπος, ἐρωτηθεὶς διατί πάντας αἰ θέσπεσι μισεῖ, εἶπε· διότι τοὺς μὲν πονηροὺς δικαίως μισῶ, τοὺς δὲ λοιποὺς, ὅτι οὐ μισοῦσι τοὺς πονηρούς.

Ῥωμύλος ἐγκαλούμενος ὅτι πονηροῖς αἰ θέσπεσι συνίησιν, ἔφη· καὶ οἱ ἰατροὶ τοῖς νοσοῦσιν, ἀλλ' αὐτοὶ ὑγιαίνουσιν.

Οὗτος θύων τοῖς θεοῖς, πολλάκις φυλάττειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι φίλων. πυθανομένου δέ τινος διὰ τίνας αἰτίας τοιαύτην δύνοιαν πάσχει, ἔφη· ὅτι τοὺς ἐχθροὺς γινώσκειν φυλάττομαι.

Sic decet nos amare tanquam osuri simus, & odisse quasi amaturi.

Vt aurum igni probatur, Menandri.
Sic erga amicos benevolentia tempore cernitur.

Qui tempore secunda fortunæ amico adulatur,
Temporis est amicus, non amici.

Verus est amicus, qui amicorum calamitatis quoq; particeps fuerit.

Asini (vel equi) vsum arguit asperitas viæ, et † *for.* Ἵππου. *amicum benevolum calamitates ostendunt.*

Omnes locupletum vocari se volunt, Eurípidis.
Et esse amicos: vsus hoc me perdocet.

Eum amicum existimato, qui teipsum non tua amat. Catonis.

Satius est multis amissis pecunijs amicum vnum acquirere, quàm vno amisso amico multas pecunias comparare.

Multi ad pocula chari fiunt amici, Theogoidis.
In rebus autem seryis pauciores.

Malorum amicitia, & bonorum inimicitia fugienda. Ex dictis & sententijs Epicteti, Isocratis & Democratis.

In rebus secundis nãcisci amicum quàm facillimum est: in aduersis autem omnium difficillimum.

Calamitates & necessitates amicos probant, & inimicos arguunt.

Præsentibus amicis benè faciendum, de absentibus bene loquendum.

Nulli amicum à nullo amari existimandum. vel, A nemine amari se cogitet, qui neminem amat.

Et medicus & amicus non iucundior, sed † Ἡγεμόνα. *vtilior eligendus est.*

Amicum non diligas vtilitatis gratia. Nam Sexti.
talis amicitia brevis & instabilis est.

Amicum ne parato, cui non credis omnia. Idem.

Cùm quidam ad eum misissent ornamenta Cyrus.
multa, ea distribuit amicis: cùm autem ex eo quæreretur, cur sibi nihil reliquisset: Quia (inquit) corpus meum his omnibus ornari non possit: amicos autem his ipsis ornatos intuens, maximum mihi ipsi ornatum aptatum esse putabo.

Timon ille qui ab odio hominum Misanthropos Græcis vocabatur, interrogatus cur omnes Timon.
odisset homines, Quia, inquit, meritò improbos odi: reliquos autem, quia improbos non oderunt.

Romulus cùm ei crimini verteretur, quòd Romulus.
cum improbis versaretur: Et medici (inquit) cum ægrotis, sed ipsi valent.

Hic Dijs sacrificans precabatur, vt se à Antigonus
simulatis seruarent amicis: cumq; percunctaretur quispiam, quamobrem tale quid à Dijs optaret: Quia, inquit, hostes cùm cognosco, caveo. rex.

Alexander. *Interrogatus à quopiam ubi thesauros haberet, amicos ostendens, In his, inquit.*

Libanij. *Congratulandum est amicis cùm præclarè cum illis agitur: vt contrà condolescendum si dolore afficiuntur.*

Molestiæ quæ ab amicis inter se excitantur, sunt curatu difficiles omnino, grauiusq; quàm hostium contumeliæ offendunt.

Si fueris sordidus, non habebis optimum amicum.

Omnibus esto comis, familiares autem habeas optimos.

† lege νόμιζε ἄριστον. *Fidelis amici loco istum habeas,*

† for. χαλεπώτερα. *Quemnon compotatio, sed temporis calamitas probat:*

Et qui nihil tibi indulget nisi profuturum.

Solonis. *Amicus secundum Deum veracibus verbis mel & lac profundit.*

Rarò ad amicum ingreditor, ne tui satur te oderit.

Nunquam desideres amicum tibi comparare, qui neq; in corpus nec in animam tuam beneficus esse queat.

Idem fuerit, ex aureo poculo remedium bibere, & ab amico benevolo consilium capere.

Pittaci. *Erga amicos esto constans, erga inimicos munitus & cautus.*

Nicoclis. *Primùm iudicare, deinde amare conuenit, non vice versa.*

Criciæ. *Qui cum amicis versatur omnia ad gratiam & voluntatem illorum faciens, ex præsenti voluptate inimicitiam facit in posterum.*

Polyæni. *Quo pluribus beneficijs affeceris amicum, tanto tibi plura paras commoda. Vicissim enim ad nos redit illorum benevolentia.*

Cypselli. *Amicis felicibus & infelicibus idem esto.*

Incerti. *Veros amicos ne priùs parato, quàm falsos repudiaris.*

Nunquam appetij vulgo placere: nam quæ illis placent, nunquam didiceram: quæ autem noram, longè absunt ab illorum affectu.

Demosthenis. *Sicut vinum attemperatur ingenijs bibentium, ita & amicitia pro moribus victuum variat.*

DE FRATRIBVS, ET AMORE ac odio in fratres, Sermo CCXIIII. Ex Antonio.

Ioan. 13. IN hoc omnes cognoscent quòd mei discipuli sitis, si diligatis vos inuicem.

1. Ioan. 4. Si quis Deum se diligere dixerit, & fratrem suum odio habet, mendax est. Nam qui fratrem suum, quem vidit, non diligit: Deum quem non vidit, quomodo diligere potest?

1. Thess. 4. De amore fraterno nõ op⁹ habetis vt scribatur

Ἐρωτηθὶς ὑπό τινος, ποῦ τὸς θησαυροὺς ἔχεις; δείξας τὸς φίλους, ἔφη, ἐν τούτοις.

Συγχαίρειν χρὴ τοῖς φίλοις καλῶς πράττουσι, ὡς καὶ συναλγεῖν λυπουμένοις.

Αἱ ἐκ φίλων εἰς φίλους γιγνόμεναι λύπαι, δυσιατότατοί λίαν τυγχάνουσι, καὶ μείζους τῶν ἐχθρῶν ἔχουσι τὰς ἐπηρείας.

Ῥύπαρὸς ὑπάρχων, οὐκ ἔξεις ἄριστον φίλον.

Ἡδέως ἔχε πρὸς ἅπαντας, πλὴν χρῶ τοῖς βελτίστοις φίλοις † νόμιζε μηδὲν ἄξιον (σεως. οὐ γὰρ κρατὴρ ἔδειξε, καιρὸς δὲ ζάλη· ὃς οὐ † χάριζεται μόνον ὠφελήσει.

Ὁ τῷ Θεῷ φίλος, ῥεῖ μέλι καὶ γάλα τοῖς ἀληθέσι λόγοις.

Σπάνιον εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς τὸν φίλον, ἵνα μὴ κορεσθεὶς μισήσῃ σε.

Μηδέποτε ὀρεχθῇς κτήσασθαι φίλον, τὸν μήτε ψυχῇ μήτε σώματί σου δυνάμενον.

Ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου πίνειν φάρμακον, καὶ παρὰ φίλου βουλόμενος συμβουλίαν λαμβάνειν, ζημιοῦσθαι.

Περὶ μὲν τοὺς φίλους ἴσθι βέβαιος, σοφὸς δὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀσφαλής.

Δεῖ κείνατας φιλεῖν, οὐ φιλήσαντας κείνειν.

Ὅστις τοῖς φίλοις πάντα πρὸς χάριν πράττων ὁμιλεῖ, τὴν παντελῆ ἡδονὴν ἔξεσθαι κτήσεται εἰς ὕστερον χρόνον.

Ὅσῳ αὖ πλέον εὐεργετήσεις τὸν φίλον, τοσούτῳ μᾶλλον ὃ σαυτῷ συμφέρον ποιήσεις. ἀντιστρέφει γὰρ πάλιν εἰς ἡμᾶς ἡ ὀφελία ἐκείνων εὔνοια.

Φίλοις εὐτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν ὁ αὐτὸς ἴσθι.

Οὐ πρέπει ἀληθινὸς φίλους κτᾶσθαι, πρὶν ἂν τὰς φαύλους ἀποδιώξῃς.

Οὐδέποτε ἀρέσθαι τοῖς πολλοῖς ἀρέσκου. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἤρεσκεν, οὐκ ἔμαθον· ἃ δ' ἤδειν ἐγὼ, μακρὰν ἦν τῆς ἐκείνων ἀγαθότητος.

Ὡς γὰρ εἶνος χιρνᾶται τοῖς τῶν πινόντων ἤθεσι· οὕτω καὶ φιλία τοῖς τῶν χρωμένων ἤθεσι.

ΠΕΡΙ ΑΔΕΛΦΩΝ, ΚΑΙ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑΣ καὶ μισαδελφίας, Λόγος οιδ'.

ΕΝ τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν;

Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν.

ὑμῖν αὐτοὶ γὰρ θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους.

Γὰρ ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστίν.

Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό;

Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλή· ἰσχύει δὲ, ὥσπερ τεθεμελιωμένοι βασίλεον.

Ἀδελφοὶ εἰς ἀνάγκης χρήσιμοι ἔφυσαν· εἰς τοῦτο γὰρ γεννῶνται.

Ἀδελφοὶ καὶ βοήθεια ἐν καιρῷ θλίψεως· ἡ ὑπὲρ ἀμφότερα ἐλεημοσύνη ῥύσεται.

Μὴ μισήσῃς σου τὸν ἀδελφὸν (καὶ γὰρ σωτὴρ δοτὸς) ὑπὲρ ὃν Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ σὸς ἀδελφὸς ἐβούλετο θεὸς εἶναι καὶ διασώσαι.

Οὐκ ἔστιν ἀντίκτησις τοιαύτη ἀδελφοῦ, ὥσπερ τοῦδε χρυσὸς ἀφαιρετώτερος.

Οἱ ἀδελφοὺς παρέντες, καὶ ἄλλους φίλους ζητοῦντες, ὁμοιοπλόκοι εἰσὶ τοῖς τὸν ἑαυτῶν γλυκὺν ὕδασι, τὸν δὲ ἀλμυρίδα γεωργοῦσιν.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΩΝ ΜΟΧΘΗΡΩΝ, Λόγος σιε'.

Μὴ τίκτειν ὅτι σοὶ φίλοι καὶ παροικοῦσι καὶ πατρῴοι ὅτι σοί.

Μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον ἀρχαῖον. ὁ γὰρ νεώς φάτος, οὐκ ἔστιν ἔπιος αὐτῷ. οἶνος νέος, φίλος νέος· οὗ δὲ παλαιωθῇ, μετ' ἡδέος πίεσαι αὐτόν.

Εἴ τις φίλος † (ὁ καιρῷ αὐτοῦ) καὶ ὁ μὴ παρεμείνῃ ὁ καιρῷ θλίψεως· καὶ ὁ τῆς ἀγαθοῖς σου ἔσαι ὡς σύ· καὶ ἐὰν ταπεινωθῇς, ἔσαι κατὰ σῦ.

Ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν σου διακρίθητι, καὶ ἀπὸ τῶν φίλων σου πρόσεχε.

Εἴ τις φίλος, ὀνόματι φίλος.

Εἰ κτᾶσαι φίλον, ἐν πειρασμῷ κτῆσαι αὐτὸν, καὶ μὴ ταχὺ ἐμπίστευσης αὐτῷ.

Ὁ ὀνειδίζων φίλον αὐτοῦ, διαλύσει φιλίαν.

Οἱ ἀκόλαστοι τὴν γνώμην, μέχρι μὲν τοῦ τόματι αὐτῶν τὰ σιτία τυγχάνῃ, ὑφηδύνουσι, καλακεύουσιν, ὑπερθαυμάζουσιν· ὀλίγῳ δὲ τῆς τραπέζης ὑστερήσης, ὥσπερ τοὺς λίθους, τοῖς λόγοις † βλασφημίας βάλλουσιν, ὃν πρὸ βραχέως ἴσα θεῷ διὰ τὴν ἡδονὴν προσεκύνουν.

Φεύγειν δεῖ τὴν φιλίαν, ὧν ἀμφίβολος ἡ διάθεσις.

Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἂν ἐξετάσῃς πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις. ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σὲ ἡμέρας τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε.

Τὸ φιλεῖν ἀκαίρως, ἴσον ἐστὶ τῷ μισεῖν.

vobis. Vos ipsi enim à Deo docti estis, vt vos inuicem diligatis.

Quisquis odit fratrem suum, homicida est. 1 Ioan. 3.

Ecce quid melius aut iucundius est, quàm fratres simul habitare? Psalm. 132.

Frater adiutus à fratre, est tanquam ciuitas munita & excelsa: & aequipollet bene fundato palatio. (*Longè alius sensus est apud Hebraeos.*) Prouer. 18.

Fratres in necessitatibus sibi subueniant: ad hoc enim procreantur.

Fratres & auxilium tempore afflictionis, praeuirisq; autem misericordia liberabit. Sirach 40.

Ne oderis fratrem tuum, pro quo mortuus est Christus, idq; gratis: & cùm Deus ac Dominus esset, frater tuus factus est. Theologi.

Nulla est fratris recuperatio, vt neque manus ablata. Plutarchi. *Inclusa parē thesi malim legere post ἀπώλεσεν.*

Qui fratribus relictis alios amicos quaerunt, consimiles sunt illis, qui rus suum deserunt, & alienum colunt. Socratis.

DE AMICIS IMPROBIS, Sermo ccxv. Ex Antonio.

Ne moliaris in tuum amicum mala, prope habitantem & confidentem in te. Proverb. 3.

Ne deseras amicum veterem: nouus enim non par est ei. Vinum nouum, amicus nouus, inueteratum autem cum gaudio bibes. Sirach 9.

Amicus est in tempore suo (aliàs, particeps mensae) & non permanebit afflictionis tempore. Dum res tibi secundae sunt, erit sicut tu: & cùm humiliatus fueris, erit tibi contrarius. Sirach 6. † al. (nonnunquam τρισσαχῶς.)

Separare ab inimicis tuis, & ab amicis tuis tibi caue. Ibidem.

Amicus est, nomine amicus. Sirach 37.

Si quaris amicum, (in rebus aduersis) cum tibi pares, & non statim credideris ei. (ὃν πειρασμῷ alij exponunt, experimento probatum.) Sirach 6.

Qui exprobrat amico suo, dissoluet amicitiam. Sirach 22.

Quorum intemperans animus est, illi dum cibos ore tenent, grata verba loquuntur, adulantur, & immodicè admirantur: mensa verò aliquantisper dilata, verbis conuitia tanquam lapides in illum effundunt, quem paulò antè instar Dei propter voluptatem adorabant. Basilij.

Fugienda est amicitia illorum, quorum animus incertus & dubius est. Plutarchi.

Nullum tibi amicum sumas, priusquam inquisieris, quomodo se cum prioribus amicis gesserit. Expectabis enim talem erga te quoque futurum, qualis fuit erga illos. Isocratis.

Amor intempestiuus similis est odio. Socratis.

Democriti. *Amicis subuenire non posse, inopia: non velle autem, malitiæ signum est.*

Menandri. *Stultos in amicitiam ne recipias, alioquin tu etiam planè stultus vocaberis.*

Demonactis. *Pauciora mala contingunt hominibus ab inimicis, quàm amicis. Inimicos enim cùm metuant, ab eis cauent: amicis verò aperti sunt, unde periculis exponuntur, & insidijs ipsorum facilè capiuntur.*

Arcanum in amicitia auditum, inimicus postea factus ne efferas: laderes enim non tam ipsum amicum quàm amicitiam.

Ne pares amicum, cui non ausis per omnia credere.

Libanij. *Amicorum inter se offensiones acerrimè conciliantur, & maioribus contumelijs aguntur quàm hostium.*

Secretum tuum amico ne indicaueris, & nõ metues ipsum inimicum tibi factum.

Philistionis. *Ne propter iræ effutias arcana amici. Quin spheres ipsum denuo amicum tibi fore.*

Sæpe iucundior fit amicitia, quæ deposita simultate ad concordiam redijt.

Fugiendæ sunt malorum amicitiæ, & bonorum inimicitiæ.

DE LIBERTATE, SERMO CCXVI. Ex Antonio.

NEmo liber est, qui seipse non continet.

Libertas impotens & immoderata, facilè amittitur.

Fieri non potest vt is liber sit, qui perturbationibus seruit, & à perturbationibus vincitur.

Præstat seruire decenter, quàm libertate vti impudenter.

DE NOBILITATE ET IGNOBILITATE, Sermo CCXVII. Ex Antonio & Maximo.

Sirach 44. *GEnerationis iniustæ acerbi sunt exitus.*

Liberi insipientia & imperitia exultantes, cognationis suæ generositatem contaminant.

Sirach 30. *Liberi honestè vitam agentes suorum genitorum ignobilitatem tegent.*

Ioan. 3. *Quod natum est ex carne, caro est, & è spiritu natum, spiritus est.*

Rom. 9. *Non filij carnis, ijdem sunt filij Dei: sed filij promissionis habentur pro semine.*

S. Basilij. *Non possumus patres & maiores nobiles dicere: nam veritatis lex proprias cuiusque requirit laudes. non enim idcirco equus est celer, si ex celerrimis natus sit. sed quemadmodum cæterorum animalium in se quodque spectatur, sic viri laudes testatæ sunt ex*

Τὸ μὴ δυύασθαι βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἀπορίας· τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι, κακίας τεκμήριον.

Ἄφρονι μὴ χρῶ φίλοις, ἐπεὶ κληθήσῃ καὶ σὺ πανταπασιν ἄφρων.

Ἐλάττω κακὰ παρέχουσιν οἱ ἀνθρωποι τοῦ τῶν ἐχθρῶν, ἢ τοῦ τῶν φίλων. τοὺς μὲν γὰρ ἐχθροὺς, δεδιότες φυλάττονται· τοῖς δὲ φίλοις ἀνεῳγμένοι εἰσὶ, καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ ἐπιβούλευτοι.

Μυστήριον τὸ φιλίᾳ ἀκούσας, ὕστερον ἐχθρὸς γενόμενος μὴ ἐκφάνῃς. ἀδικεῖς γὰρ οὐ τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ τὴν φιλίαν.

Μὴ κτῆσαι φίλον, ᾧ μὴ πάντα πιστεύῃς.

Αἱ ἐκ φίλων εἰς φίλους γενόμεναι λύπαι, δυσδιάλυτοι λίαν τυγχάνουσι, καὶ μείζους τῶν ἐχθρῶν ἔχουσι τὰς ἐπηρείας.

Μυστήριόν σε μὴ καταπίπτῃ τῷ φίλῳ, καὶ ὑ φοβηθήσῃ αὐτὸν ἐχθρὸν γενόμενον.

Ὀργῆς χάριν τὰ κρυπτὰ μὴ φάνῃς φίλῳ. ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν, πάλιν εἶναί σε φίλον.

Ἡδέων πολλάκις φιλία μετὰ τοῦ τὰ ἐχθρὰς ἐποίησεν, αὖθις εἰς καταλλαγὴν ἐλθοῦσα.

Φεύγειν δεῖ κακῶν φιλίας, καὶ ἀγαθῶν ἔχθρας.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, Λόγος σιζ'.

Οὐ δυὶς ἐλεύθερος ἑαυτὸν μὴ κρατῶν.

Ἐλευθερία ἀκρατῶς καὶ ἀμέτρως φερομένη διαφαίρετος.

Ἐλευθέρου ἀδυύατον ἐστὶ, τὸν πάθεσι δουλεύοντα, ὑ τοῦ παθῶν κρατούμενον.

Ἄμεινον δουλεύειν ὑπηκόως, ἢ ἐλευθεριάζειν αἰσχρῶς.

ΠΕΡΙ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΥΣΓΕΝΕΙΑΣ, Λόγος σιζ'.

Γενεᾶς ἀδίκου χαλεπὰ τὰ τέλη.

Τέκνα ὑπὸ καταφρονήσεως καὶ ἀπαιδευσίας γανυόμενα, συγγενείας ἑαυτῶν μολύνουσι τὴν εὐγένειαν.

Τέκνα ὑπὸ ἀγαθῆ ζωῇ τὴν αἰσχροφιλῶ ἔχοντα, τῶν ἰδίων γονέων κρύψουσι δυσγένειαν.

Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν.

Οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα Θεοῦ· ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα.

Οὐκ ἔγνωμεν πατέρας λέγειν, καὶ προγόνους τοὺς φανεῖς. ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας νόμος, ἴδιόν ἐκάστου ἀπαιτεῖ τὰ ἐγκώμια. οὐδὲ γὰρ ἵππον ταχὺν ποιεῖ ὁ ἐκ ταχυτάτου φυῆναι. ἀλλ' ὥσπερ τῶν ἄλλων ζώων ἡ ἀρετὴ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται ἑκάστου· οὕτω καὶ ἀνδρὸς ἔπαινος ὁ ἐκ τοῦ ὑπαρχόν-

ὑπαρχόντων αὐτῷ κατορθωμάτων ἐκμάρτυρούμενος.

Κακὸς δ' ἀκέων αἰσχύνῃ, μὴ δυσγλυΐῃς.

Γένος γὰρ εἰσιν οἱ πάλαι σιωπῶντες.

Γένους τοι ἀρχήν, ἢ λύφηλος ἦλθε,
Ὡς καλὸν εἶναί σ', ἢ καλῶν πεφυκέναι.

Ἡ δύηλφα καὶ ἡ σεμνότης τῦ ὑπερηφάνου ὁ συγγενὴς πρὸς τὴν πλίθον ἔχει.

Λαμπρὸν καὶ ὄνησιμον, ἡ ἀδιαφάνεια προγόνων, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ ποιεῖ εὔωλα.

Οὐδὲν ἡ δύηλφα πρὸς τὰ χρήματα.

Τὸν γὰρ κάκιστον πλῦτος εἰς πρώτους ἄγει.

Ὅταν δὲ χρηπὶς μὴ καταλληλῇ ἦλυς
Ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τὰς ἐκγόνους.

Φῦ φῦ, παλαιὸς αἶνος ἡ καλῶς ἔχει,
Οὐκ αὐ ἦλθοντο χρηστὸς ἐκ κακῦ πατρός.

Εὐηλφῆς εἶναι νόμιζε, μὴ τὰς ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν γεγηθημένους· ἀλλὰ τὰς καλὰ καὶ ἀγαθὰ πρᾶττειν μεμυημένους.

Ἐπὶ προγόνων δύηλφία μηδεὶς ἐγκαυχάσθω πολὺ γὰρ ἔχουσι πάντες τῦ ἦλυς πρόπατορα, καὶ οἱ ἐκ πορφύρας καὶ βύσσου ῥεφόμενοι, καὶ οἱ ἐκ πενίας ἀδύτου διαπεμώμενοι.

Γοργίου σοφιστῦ ἡ μὴ ὄφις δύηλφός·
Ὁ ἰῦς δ' ἐκ αὐτῆς δυσγλυΐῃς δύεται πέπλος.

Σώφρατος ὁ αὐλητὴς ἐνοφλιζόμενός τινος ὅτι τῶν γονέων ἀσήμων ἦν, εἶπεν· καὶ μᾶλλον ἄρα τοῦτο μᾶλλον ὤφελεν θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἐμῦ ὁ ἦλυς ἄρχεται.

Σεμνύεσθαι μὴ ὥσπερ δή τι τῶν καλῶν ἐπ' δύηλφία, ὐκ ἀπεικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ μίαν ἀρετὴν οἶδα, τὰ δ' ἄλλα πάντα τύχαι. ἐκ ἦλυος αὖ, ὁ μὲν ἐκ φαύλων ἀγαθός, καὶ βασιλέων καὶ πλούτων δύηλφέστατος· ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν φαῦλος, αὐτὸς αὑτῷ καὶ τῶν πεπτωκότων δυσγλυέστατος. ὥστε ψυχῆς ἔπαινον αἴρῃ, μὴ προγόνων τιθηνεῖσθαι εἰς ἀδοξοτέρους δύηλφίαν.

Ὁ ἐξ ἀρετῆς ἦλυος ἐκγονος δύηλυς εἰκονίζεται.

Οὔτι σῖτον ἄειρον ἐκ τῦ καλλίστου πεδίου κείνοιμι, ἀλλὰ τὸν ἄριστον πρὸς τὴν ἔφοδον· ὅτε αἴδρα σπουδαῖον ἢ φίλον δύειν, τὸν ἐξ ἀδόξων ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τῶν ἄλλων κρείττονα.

Τοῖς δύηλυσι καὶ καλοῖς μάλιστα καταπίπτει κάλλος μὲν ὅτι τῆς ὄψεως, σωφροσύνη δὲ ὅτι τῆς ψυχῆς, αἰδὼς δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων, χάρις δὲ ὅτι τῶν λόγων ἀμφοτέροις ἔχουσι.

Πωλαινοῦ τινὸς τῶν ἀνθρώπων δύηλύεσθαι, οἱ καταφρονῦντες (εἶπε) πλύτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς τῶν δὲ ἐναντίων ὑπερόπτας ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου.

suis cuiusque præclaris factis.

Fama malè pudeat: humile non te genus Theologi.
Moueat: genus pridem tuum computruit.
Genus vel incipias, vel ad finem trahas,
Vt vel bonus, vel ex bonis sis editus.

Generositas & grauitas superbi cum latere cognationem habet. Gregorij Nyss.

Splendidum & nobilem non maiorum nobilitas, sed animi virtus efficere solet. Chrysostomi.

Nihil generis nobilitas ad pecuniam. Euripidis.
Opulentia enim vel pessimum inter primos collocat.
At si generis origo recta non fuerit,
Pessimos in calamitate versari necesse est.

Non rectè se habet vetus hac sententia:
Ex malo patre nunquam nascetur bonus.

Generosus existimato, non qui ex bonis & probis procreati sunt, sed qui bonitatem & probitatem profitentur. Theophyl.

Maiorum nobilitate nemo gloriari debet: omnes enim habet generis originem lutum, tum ij qui in purpura & bysso nutriuntur, tum ij qui in paupertate magna viuunt. Thespidis.

Multi mortalium præ se ferunt nobilitatem in vultu, Sclerij.
Quorum tamen animus ignobilis & ingenerosus reperitur.

Sostratus tibicen, cùm quidam ei obiecisset, quòd ex ignobilibus prognatus esset parentibus: Atque, inquit, ob id ipsum debui magis laudari, et in admiratione esse, quòd à me genus initium cepit. Sostratus.

Nobilitate generis quemadmodũ alia aliqua re honestà gloriari, nõ indecorũ est. Ego verò vnam virtutẽ noui, cætera omnia tribuũtur fortunæ. Et fieri potest, vt qui ex improbis sit, bonus fiat, & regũ & omnium generosissimus: ex bonis aũt prognatus, improbus fiat, & seipso deterior et humillimis quibusq; ignobilior. Quare laudẽ animi gloriosè tacta, non etiam maiorum per ignobiliores posteros emortuam nobilitatem. Phalaridis.

Ex virtute procreatus, is generosus effingitur. (tur.

Optimum frumentum non ex pulchritudine agri æstimamus, sed ex eo quòd cibũ optimum præbeat: nec virum bonum aut amicum benevolum, qui ex nobili sit propagatus genere, sed qui sit optimis præditus moribus. Demosthenis.

Nobiles & pulchros maximè decet, in aspectu quidem pulchritudo, in animo autem temperantia, & in horum vtroq; fortitudo & virilitas, & in oratione venustas.

Quum quidam ex eo percunctaretur, qui essent hominum generosissimi: Qui, inquit, diuitias gloriam, & voluptatem contemnunt: & quæ istis aduersantur vincunt, scilicet paupertatem, ignobilitatem, dolorem, mortem. Diogenes.

Zenon. *Is dicebat, quarendum non esse sint ne homines ex magnis ciuitatibus, sed an magna digni sint ciuitate.*

Epicharmi. *AEgerrimè fero, cùm aliquis obscurus de nobilitate*
Loquitur, ipse verò moribus ignobilis est.
Quid enim rei est caco cum speculo.

Charicles. *Nobilitatis enim splendor, & forma pulchritudo, & ingenium insidiosum, vel robustissima quæq; superauerit.*

† *Apparet sententia corrupta.* Socrates. *Socrates philosophus cùm ex discipulis quendam animaduertisset agrum diligenter curare, et in moribus negligentem esse: Heus tu, inquit, vide ne dum vis agrum colere, teipsum efferes.*

Plutarchi. *Quid enim aliud existimamus esse nobilitatem, nisi veteres diuitias aut veterem laudem? cùm neutrum horũ sit in nobis, sed alia in incerta arbitrio fortunæ: alia sint ex intemperantia hominum: itaq; ex duob. alienis pendet nomen hoc inflatum generositas. Atqui opulentia non similes sibi procreat liberos: sed qui ex virtute procreatus fuerit, generosus, veluti ad archetypum factus, redditur.*

DE NOBILITATE: QVOD nobiles illi sint, qui secundum virtutem viuunt, quamuis nõ claris nec bonis moribus præditis parentibus orti sint, Sermo CCXVIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Dictye. *DE nobilitate parum laudis prædicare possum.*
Bonus enim vir mihi nobilis videtur.
Qui verò non iustus est, licet à patre meliore,
Quàm Iupiter sit, genus deducat, ignobilis mihi censetur.

Eiusdem in Alexandra. *Superflua est oratio, nobilitatem*
Si mortalem laudauerimus.
Olim enim cùm primùm nati sumus,
Et mater tellus homines formauit,
Omnibus consimilem largita est faciem.
Peculiare nihil habemus. Sed vna generis eademq; origo
Nobiles ac ignobiles produxit.
Tempus autem legibus arbitrarijs nobilitatem efficit magè gloriosam.
Sed in prudẽtia nobilitas sita est: ac intellectus
Non à diuitijs, sed diuinitus datur.

Aristydamanus. *Tutissima generis laus est,*
Virum collaudare, qui iustus fuerit
† *fort. tenet.* *Et moribus optimus, ac eundem vocare nobilem.*

* *Legere τοῦτόν γε χαλεπὸν εὑρεῖν ἀνδρ' ἕνα.* Euripidis in Electra. *Sed huiusmodi vel vnum inuenire difficile est,*
Et inquirentes ipsum infiniti sunt.
Non tandem sapietis vos qui vanis opinionibus
Plenierratis, ex conuersatione autem homines
Iudicabitis, & ex moribus nobiles?

Ὁ αὐτὸς (ἔφη) μὴ δεῖν ζητεῖν τοὺς εὐγενεῖς, εἰ τινες εἰσὶ μεγάλων πόλεων εἰσίν, ἀλλ' εἰ μεγάλης πόλεως ἄξιοι.

Πυνθάνομ' ὅταν δυσγλωττεῖσθαί τιν' ὢν κακῶς,
Λέγ' τις, αὐτὸς δυσγλωττεῖ τὸν τρόπον.
Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία;
† Εὐγενείας γὰρ ἔμφασις, καὶ κάλλους ὄψις, καὶ λῆρος καὶ ἦθος, οὐδὲν ἀποτάπτει, καὶ κρατεῖν καὶ τῶν αὐχμηρῶν δυνάται.

Σωκράτης ὁ φιλόσοφος θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν, τὸν μὲν ἀγρὸν ἐπιμελούμενον, τῆς δὲ τροφῆς ἀμελοῦντα· ὅρα, ὦ οὗτε (ἔφη) μὴ τὸν ἀγρὸν ἐξημερῶσαι βουλόμενος τὴν ψυχὴν ἀγριώσῃ.

Τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν, εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον ἢ παλαιὰν δόξαν; οὐδέτερον ἐφ' ἡμῖν ὄν, ἀλλὰ τὰ μὲν τύχης ἀδήλου, τὰ δὲ ἀκρασίας γένη ἀνθρώπων· ὥστε ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίοιν κρέμαται τὸ περφυσωμένον ὄνομα ἡ εὐγένεια. ᾧ ὁ πλοῦτος μὲν οὐχ ὁμοίους αὑτῷ τοὺς γενησομένους ποιεῖ, ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς γενηθείς, ἐκγόνοις ἀγενέσι εἰκονίζεται.

ΠΕΡΙ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ· ΟΤΙ ΕΥΓΕΝΕΙΣ ΟΙ ΚΑΤ' ΑΡΕΤΗΝ ΖΩΝΤΕΣ, ΚΑΝ ΜΗ ΛΑΜΠΡΟΙΣ ΕΙΣΙ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣΙ ΠΑΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΑΓΑΘΩΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ, ΛΟΓΟΣ ΣΙΠ'.

Εἰ ἐς δ' εὐγένειαν, ὀλίγ' ἔχω φράσαι καλά.
ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ἔμοιγ' αἰνῶ·
ὁ δ' ὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς
ζωὸς πεφύκῃ, δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.

Περιαυτόμυθος ὁ λόγος, εὐγένειαν εἰ βέλτιον ὀλοφύρομαι.

Τὸ γὰρ πάλαι καὶ πρῶτον ὅτ' ἐγενόμεθα,
ἀφ' οὗ δ' ἔκρινεν ἀρτίως ἅπασι γῆ βροτοῖς
ὁμοίαν ἡδονὴν ἅπασιν ἔξεπαίδευσεν ἔφυν.
ἴδιον οὐδὲν ἔχομεν. μία δὲ γονά,
τό, τ' εὐγενὲς καὶ τὸ δυσγενές.
νόμῳ δὲ καὶ πρὸς αὐτὸ κραίνει χρόνος.
τὸ φρόνιμον, εὐγένεια, καὶ τὸ σωφρονεῖν
ὁ θεὸς δίδωσιν, οὐχ ὁ πλοῦτος.

Γένος δ' ἔπαιθος ὅτι ἀσφαλέστατος,
† κατ' ἄνδρ' ἐπαινῶ, ὅστις εὐ δίκαιος ἦ,
κἂν πρὸς τ' ἄεισος, τοῦτον εὐγενῆ καλῶ.
* ἕνεκα τοῦ ὅτι μόνον ἀνδρ' ἔνα,
καὶ τοῦτον οἱ ζητοῦντες, εἰσὶ μόλις.

Οὐ μὴ φθονήσω δ', οἱ κενῶν δοξασμάτων πλήρεις πλανᾶσθε τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτοὺς κρείσσω, καὶ τοῖς ἤθεσι τοὺς εὐγενεῖς;

οἱ γὰρ

αἱ γὰρ τοιοίδε τὰς πόλεις οἰκοῦσιν ἄν,
καὶ δώμαθ'· αἱ δὲ σάρκες αἱ κεναὶ βροτῶν
ἀγάλματ' ἀγορᾶς εἰσιν. οὐδὲ γὰρ δόρυ
μᾶλλον βραχίων ἀσθενὴς ἀσθενῶς μιμεῖ.
ἐν τῇ φύσει δὲ τοῦτο καὶ εὐψυχία.

Ἐγὼ μὲν οὔποτ' ἀγάσθην ἥνεσα,
τιμῶν τοιούτοις χρωμένοις ἀναξίοις.

Ἀ. πολλή μ' ὁ γῆρως. μὴ λέγ', εἰ φιλεῖς ἐμέ,
μήτηρ ἑφ' ἑκάστῳ δ' ὁ γῆρως. οἷς αὖ τῇ φύσει
ἀγαθὸν ὑπάρχῃ μηδὲν οἰκεῖον τρέφειν,
ἅπαντα καταφεύγουσιν εἰς τὰ * μνήματα,
καὶ τὸ γένος, ἀριθμοῦσί τε τοὺς πάππους ὅσοι.
κοὐδεὶς ἕνα δῆλ' ἔχοις ἰδεῖν αὖ, οὐδὲ εἰπεῖν ὅπῃ
οὐκ εἰσὶ πάππου. πῶς γὰρ ἐγένοντ' αὖ ποτε;
εἰ μὴ λέγοι δ' ἔχοιμι * τοῦτο, δεῦρ' ἔνα
τόπου μεταβολὴν, ἢ φίλων ἐρημίαν,
ἢ τῶν λεγόντων εἰσὶ δυσχερέστεροι;
ὃς αὖ φύσει γενναῖος ἢ τῇ φύσει τἀγαθά,
κἂν Αἰθίοψ ἡ μήτηρ, ἐστὶν εὐγενής.
Σκύθης τις ἦλθες, ὦ δέσποτ', ἢ Ἀνάχαρσις οὐ Σκύθης;
Οὐκ ἔστιν ἐν κακοῖσιν εὐγένεια, παρ' ἀγαθοῖσι δ' αὖ
φιλοῦμεθ' ἀνδρῶν εὐγενῶν, φιλοῦμεθα·
κακοὺς δ' ἀποπτύομεν, ὥσπερ ἄξιοι.
Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως δεῖ σκοπεῖν χρεὼν
τὴν εὐγένειαν. τοὺς μὲν ἀνδρείους φύσιν,
καὶ τοὺς δικαίους τῶν * τέκνων δοξάσομεν,
κἂν ὦσι δούλων, εὐγενεστέρους λέγω.
Οὐθὲν γένους γένος γὰρ οἶμαι διαφέρει.
ἀλλ' εἰ δικαίως ἐξετάσεις, καὶ γνήσιος
ὁ χρηστός ἐστιν· ὁ δὲ πονηρὸς καὶ νόθος.
Ἦ που κρεῖσσον τῆς εὐγενείας, ὃ καλῶς πεφύκασιν.
Ἐν φύλῳ αἰθέρ' εἷς μ' ἔδειξε πατὴρ καὶ μήτηρ
ἡμᾶς ἁμέρᾳ τοὺς πάντας, οὐδὲν ἔζευξε
ἄλλος ἕλκειν ἄλλο. * κοσμεῖ δὲ τοὺς μὲν
μοῖρα δυσμοιρίας, τοὺς δ' ὄλβος ἡμῶν·
τοὺς δὲ δουλείας ζυγὸν ἔχει ἀνάγκης.
Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς Βίωνα τὸν φιλόσοφον διαβληθέντα ὡς δυσγενῆ ἤρετο·
τίς; πόθεν εἶς ἀνδρῶν; ποῦ τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;
κἀκεῖνος εἶπεν· ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, ὦ βασιλεῦ, ὅταν τοξότῃ
χρείαν ἔχῃς, οὐκ ἐρωτῶντα ὃ γένος, ἀλλὰ σκήπτα τὸν σκοπὸν, τοὺς ἀρίστους τοξότας προσλαμβάνῃ. ὅπως οὖν καὶ ὑμεῖς τοὺς φίλους ἐξετάζετε, ὁπόθεν εἰσὶν, ἀλλὰ τίνες.

Σώστρατος ὁ αὐλητὴς, ὀνηλίζοντος ὑπό τινος ὅτι οὐ γονέων ἀσήμων εἴη, εἶπεν· ἀλλ' ἐμοὶ τοῦτο ὄφελον μᾶλλον θαυμάζεσθαι, ὅτι ἀπ' ἐμοῦ ὁ γένος ἄρχεται.

Tales enim fæliciter inhabitant ciuitates,
Ac domos. Carnes verò hominum inanes,
Simulacra fori sunt. Neq; enim hastam
Forte brachium magis expectat quàm imbecillum.
Nam in animo istud situm est, & alacritate.
Equidem nunquam laudaui nobilitatem, Theodectis.
Quæ dominis uteretur indignis.
Perdet me genus. Ne nomines, si me amas, Epicharmi, aliàs Menãdri.
Mater ad singula genus tuum. Quibus enim na-
Nullum adfuerit bonum proprium, (*tura*
Illi confugiunt ad monumenta,
Et genus suum, ac auos enumerant quot habuerint. (*cui* * κτήματα.
At ne vnum quidem videris aut nominaueris,
Non sint aui: aliter enim quomodo nati essent?
Quòd si tamen indicare id nequeunt propter
aliquam
Loci mutationem, aut amicorum penuriam, * τόπου.
Quid propter hoc ignobiliores habendi sunt illis, qui auos suos numerant?
Quisquis suapte natura procliuis ad bona fuerit,
Nobilis est, quamuis matre genitus AEthiope.
Ex Scythia putas damnum fieri, Anacharsis
autem an non Scytha fuit?
Nulla nobilitas inter malos est, sed apud bo- Eutipidis in
nos tantùm viros. Alexandra.
Parcamus virtutis nobilibus, parcamus: Eiusdem in
Malos autem, vt merentur, respuamus. Ino.
Haud equidẽ scio, qua ratione cõsideranda sit
Nobilitas. Fortes enim natura, * for. virtũ.
Et iustos, quamuis è seruis natos,
Nobiliores esse dico, quã inani gloria tumidos.
Nullum enim opinor esse generis discrimen. Menãdri in
Sed si recte è consideraueris, ingenuus Caidia.
Idem qui bonus: malus autem spurius est.
Nimirum in agendo fælicitas nobilitate Euripidis in
præstantior est. Ægeo.
In hominum genere vna produxit ex patre Sophoclis
& matre in Tereo.
Lux nos omnes: neq; præstantior * præstat.
Alius alio natus est. Sed sequitur aliquos
Sors infortunij, alios nostrũm opes & fælicitas.
Sunt qui necessariò seruitutis iugo premantur.
Antigonus rex Bionem philosophum de igno- Bionis.
bilitate criminatum, interrogauit: Quis & cu-
tus es? vbi tua ciuitas est? vbi sunt parentes?
Cui Bion respondit: Atqui, ô rex, benefacis, cùm
indiges sagittarijs, quòd non interrogando ge-
nus, sed scopum proponendo, optimos illorum ti-
bi deligis: sic igitur amicos etiam explora, non
vnde nati, sed qui & quales sint.
Sostratus tibicen, cùm ei parentum obscuri-
tas à quodam obijceretur: Atqui, dixit, propter
hoc ipsum admirationi magis esse debebam,
quoniam genus à me incipit.

Iphicrates tanquam ignobilis vituperatus: Ego, dixit, genus meum inchoabo.

Anacharsis cùm per conuicium Scytha nominaretur: Genere, dixit, non ingenio aut moribus.

Phalaridis in Epistola ad Arrochū.

De nobilitate non minùs quàm de alijs bonis gloriari, non indignum est. Ego autem praeter virtutem, nullam agnosco nobilitatem: reliqua verò cuncta fortunam aestimo. Nam humili genere natus vt bonus, ita regnum & omnium hominum nobilissimus fieri potest. Contrà, aliquis parentibus bonis ortus, malus euadere potest, ac tum seipsō, tum vilissimis quibusque ignobilior. Glorierū igitur de laudibus anima, non de maiorum nobilitate in obscuriori posteritate iam extincta.

Democriti.

Pecudum nobilitas in bono validoq; corporis habitu sita est: hominum autem, in bonitate morum.

Diogenes, interrogante quodam, qui hominum nobilissimi essent: Contemptores, dixit, opum, gloriae, voluptatis, & vitae: contrarijs autem, paupertate, obscuritate famae, labore, ac morte superiores.

Socrates nobilitas quid esset sciscitanti: Anima, respondit, & corporis bona temperies.

Ex Plutarchi libro contra Nobilitatē.

Quid enim aliud nobilitatem esse putamus, quàm opes antiquas, aut veterē glortam? quorū neutrū in nostro arbitrio est: sed alterū inconstantis fortunae, alterū propter humanā intemperiē est. A duobus igitur alienis superbū istud nobilitatis nomē pendet. Atqui diuitiae, nō reddunt nascentes sibi similes: virtutis autē à iusto animi habitu profecta facultas, sua veluti nota in prolem diffusa eam insignit. Et haec verissima nobilitas est, similitudo secundum institiam.

Ibidem.

An verò Midae regis diuitiae, nobiliores Aristidis paupertate fuerunt? Quamuis hic ne sepultura quidē sumptus reliquerit: Phrygis autem sepulchro omnia cedere potuerint. Verùm nobilitas non in opibus sita est: (cùm opes potiùs pabulum sint malitiae.) Omnis sanè malitia rectè comparatur igni. Vtrumq; enim pabulo destitutum extinguitur. Socratis verò generis humilitas ex obstetrice & statuario nati, an non Sardanapali gloria nobilior fuit? Xerxē quoq; non aestimare debes nobiliorem Cynagyro fuisse, cui propter patriam suam amputata manus est: ille autem vitae suae fuga consuluit, magni regni vice magna timiditate praditus.

Inclusa parentheſi de noſtro addidimus.

Socratis.

Neq; frumentum optimum iudicamus quod in pulcherrimo agro natum est, sed quod commodè nutrit: neq; virum bonum & studiosum, aut amicum benevolum, qui genere clarus, sed qui moribus egregijs fuerit.

Aristotelis ex lib. de Nobilitate.

De nobilitate aūt planè dubito, quōsnā oporteat appellare nobiles. Nec immeritò dubitare

Ἰφικράτης ὠνειδιζόμενος εἰς δυσγένειαν, ἐγὼ ἄρξω, εἶπε, τοῦ γένους.

Ἀνάχαρσις ὠνειδιζόμενος ὅτι Σκύθης ἐστὶν, εἶπε· τοῦ γένους, ἀλλ' οὐ τοῦ ἤθους.

Σεμνύεσθαι μὲν ὡς ἔφη ἄλλῳ τινὶ τῶν καλῶν ἐπὶ δυσγενείᾳ, οὐκ ἀπεικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ μίαν εὐγένειαν ἀρετὴν οἶδα· τὰ δὲ ἄλλα πάντα τύχης. καὶ γένοιτ' ἄν, ὁ μὲν ἐκ φαύλων, ἀγαθὸς, καὶ βασιλέων καὶ πάντων εὐγενέστατος· ὁ δὲ ἐξ ἀγαθῶν, φαῦλος, αὐτός τε αὐτοῦ, καὶ τῶν πατρικιωτάτων δυσγενέστατος. ὥστε ψυχῆς ἔπαινον αὔξει, μὴ προγόνων τιμὴν εἰς ἀδοξοτέρους εὐγένειαν.

Κτητέον μὲν εὐγένειαν, ἢ τοῦ σώματος εὐεξίαν· αὐθεκτέον δὲ, ἢ τοῦ ἤθους ἐξευπείθειαν.

Διογένης, πυθανομένου τινὸς, τίνες τῶν ἀνθρώπων εὐγενέστατοι, οἱ καταφρονῆται, εἶπε, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς· τῶν δὲ ἐναντίων ὑπεράνω ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί εὐγένεια, εὐκρασία, ἔφη, ψυχῆς καὶ σώματος.

Τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν, εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον, ἢ παλαιὰν δόξαν, ἐνδιατρίβουσαν ἐν ἡμῖν ὄν; ἀλλὰ τὰ μὲν τύχης ἀδήλου, τὰ δὲ ἀνελευσίας χάριν ἀθεκτίνης· ὥστ' ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίων κρέμα) ται τὸ πεφυσημένον ὄνομα ἡ εὐγένεια. καὶ ὁ πλοῦτος μὲν, οὐχ ὁμοίους αὑτῷ τοὺς ἐκγόνους ποιεῖ· ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς ἐκγονὴς, εἰκονίζεται ἀπὸ τοῦ θείου τῆς ψυχῆς δικαίου εἰς τοὺς ἐκγόνους ἀφικνουμένου· καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ ὄντως εὐγένεια, ὁμοίωσις δικαιοσύνης.

Ἆρ' οὖν εὐγενέστερος ἦν ὁ Μίδου πλοῦτος τῆς Ἀριστείδου πενίας; καὶ τοι ὁ μὲν οὐδὲ ἐνταφίου καταλιπὼν τοῦ δὲ Φρυγὸς, πᾶσαι ἐδούλωσαντο εἰ) τάφοι. ἀλλ' οὐκ ἐν πλούσιῳ δ' εὐγένεια πυρὸς ἔχει πλέον ἢ ἔφορον πᾶσα ποίμνια. ἀμφότερα χωλὸς ἔφης ἀφαιρεῖ) σθενοῦμενα. ἢ δὲ Σωκράτους ἀδοξία, μοίρας καὶ ἐμαργλύφου τάξις, οὐκ ἦν εὐγενεστέρα τῆς Σαρδαναπάλου δόξης; μὴ σύ γε νομίζεις, ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυναγύρου. καὶ τοι ὁ μὲν ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος ἀπεκόπη τὴν χεῖρα· ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦ ζῆν, ἔφυγε, αἰτὶ τῆς μεγάλης βασιλείας, μεγάλων ἀπειλήμασι δουλίαν.

Οὔτε σῖτον ἄριστον ἐν τῷ καλλίστῳ πεδίῳ κείσθαι, ἀλλὰ τὸν εὔθετον πρὸς τὴν ζοφὴν· οὔτε ἄνδρα ἀγαθὸν ἢ φίλον εὐγενῆ, τὸν ἐξ ὁπηφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τοῦ ζῆν κρείττονα.

Ὅλως δὲ τὰς εὐγενείας ἐγὼ ἀπορῶ, πῶς χρὴ καλεῖν τοὺς εὐγενεῖς. εἰκότως * γὰρ ἔφην τὸν εὐ-

δίκαιον

ἀμφοτέρων. καὶ γὰρ τῶν τῶν πολλῶν καὶ τῶν τῶν σοφῶν, τὰ μὲν ἀμφισβητούμενα· τὰ δὲ ἐναργῶς δῆλα τὰ περὶ τῆς δυνάμεως· λέγω δὲ τοῦτο, πότερον τίμιόν ἐστι καὶ σπουδαῖον, ἢ καθάπερ Λυκόφρων ὁ σοφιστὴς ἔγραψε, καινόν τι πάμπαν. ἐκεῖνος γὰρ αἰσχύνεσθαι ἔοικε τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς αὐτὴν, δυσγένειαν μὲν οὖν ἧς ἀφανὲς τὸ κάλλος, εὐγένειαν δὲ τὸ σημεῖον, ὡς περὶ δόξαν οὖσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῆς· τῷ δὲ ἀληθεῖ, ὑπὲν ἀμφιέσεσθαι τὰς ἀγλωσσίας τῶν δυσγενῶν.

Ἀμφισβητοῦσι δὲ, καθάπερ καὶ περὶ τοῦ πολίτην ἀγαθὸν εἶναι, οὕτω καὶ πῶς δεῖ καλεῖν δυσγενῆ. οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων, δυσγενεῖς νομίζουσι, καθάπερ καὶ Σωκράτης. ἀμφὶ γὰρ τῷ Ἀριστείδου ἀρετῷ, καὶ τὸν θυγατέρα αὐτοῦ φασὶν εὐγενεῖ). Σιμωνίδην δὲ φασὶν ἀποκρίνασθαι διερωτώμενον τίνες δυσγενεῖς, τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων φάναι· καὶ τι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ὀρθῶς ἔδοξε μέμφεσθαι. Θέογνις δέ ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας,

ὡς τῷ μὲν δυσγένειαν αἰσχύνει βροτοί,
μᾶλλον δὲ κακοῖσι τοῖσι πλουσίοις.

ἢ περὶς Διὸς οὐχ ἀρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτὸς, ἢ ὃς ὁ πατέρας, ἢ τῶν προγόνων τις πλούσιος ἦν, αὐτὸς δὲ πένης; πῶς γὰρ οὐκ εἶπε, καὶ διότι αἰσχύνην τοῖς πλουσίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς δυσγενέσιν; δυσγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοὶ χρείττους δὲ οἱ νῦν. ὁμοίως κἄν τις ὑπολαμβάνῃ, ὅτι τοὺς δυσγενεῖς) τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων, ἢ * ἀλλὰ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν πάλαι. χρείττων γὰρ αἰεὶ δόξει ἀρχαίας ἀρετῆς, προσφατος· καὶ μετέχειν μᾶλλον ἕκαστον παῖδα, ἢ τοῦ πάππου. αἱρετώτερον δὲ † αὐτὸ εἶ) σπουδαῖον, ἀλλ' ὅ τὸν τοῦ πάππου, ἢ τινὰ τῶν ἄλλων προγόνων. ὀρθῶς ἔφη λέγειν. ἆρ' οὖν ἐπεὶ ἐσ μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὸν δυσγένειαν, σκεπτέον ἀνῶμεν ἢ πῶν; τίνα τοίνυν * ἐστὶ σκεπτέον δὲ, ἔφη, ὃ ἂν σημαίνῃ τι δηπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ σπουδαίων, οἷον ὃ εὐπρόσωπον, καὶ ὃ εὐόφθαλμον. ἀγαθὸν γάρ τι ἢ καλὸν σημαίνῃ τοῦτον τὸν λόγον. πάνυ γε, εἶπεν. ἆρ' οὖν εὐπρόσωπον μὲν ἐστὶ, ὃ ἔχον ἀρετὴν προσώπου· εὐόφθαλμον δὲ ὃ ὀφθαλμοῦ ἀρετήν. ἔστω, εἶπεν. ἀλλὰ μὴν ἔστι γένος ὃ μὲν σπουδαῖον, ὃ δὲ φαῦλον, ἀλλ' ὃ σπουδαῖον. πάνυ γε, εἶπε. σπουδαῖον δέ γε φαμὲν ἔχειν τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶ). ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως ἔστω, εἶπε. δῆλον ἄρα, ἔφην, ὅτι ἔστιν εὐγένεια, ἀρετὴ γένους.

Πότερον εἰκὸς ἀμείνους γίγνεσθαι φύσει ἐν ἀγαθοῖς γένεσι, ἢ μή; δηλονότι ἐν τοῖς ἀγαθοῖς. ἔχεις τοὺς εὖ φυτεύοντας, ἢν καὶ εὖ βαφῶσι, ὥστε τελέους γίγνεσθαι περὶς ἀρετήν; ἀνάγκη. σκεψώμεθα δὴ τοῖς ἐκείνων τὰ ἡμέτερα

me dixi. Nam et apud vulgus & apud sapientes quædã in dubium vocantur, et quædã non apertè, quãfacultatẽ habeãt, declarãtur: Videlicet, an preciosa, et studio digna sint: vel, vt Lycophrõ sophista scripsit, aliquid omnino nouum. Idẽ vbi cum alijs bonis nobilitatẽ confert, formã ipsius obscuram esse dicit: in verbis autẽ magnificentiam eius haberi: tanquã nobilitatis laus, propter quam appetitur, gloriosa quidem sit, reuera autem ignobiles nihil à nobilibus differant.

Dubitatur autem, quemadmodum de ipsius boni essentia, ita et quósnam oporteat appellari nobiles. Aliqui enim nobiles putant esse, qui ex bonis parentibus nati sint, vt etiam Socrates. Nam propter Aristidis virtutem, etiam filiam eius generosam esse dicunt. Simonidem verò interrogatum, nobiles qui essent, respondisse aiunt, illos qui maioribus longo tempore locupletibus nati fuissent: quod dictum quidã non rectè reprehẽdunt. Theognis verò dixit, homines laudare quidẽ nobilitatem, affinitatem autem potiùs inire cum ditioribus. An obsecro nõ praestat ille qui diues ipse fuerit, quàm qui proauum aut alium inter maiores suos diuitem habuerit, at ipse pauper sit? Sed cur non dixit: quòd oporteret affines fieri diuitum potiùs, quàm nobilium? Nobiles enim sunt prisci homines, nostri verò temporis meliores. Atqui similiter ita secum aliquis reputauerit, non esse nobiles ex maioribus olim diuitibus natos, sed ex bonis iam longo tempore. Virtus enim recens antiquori melior esse videtur, & vnumquemque plus à patre suo quàm auo accepisse. Praestat autem, si quis ipse virtutis amator sit, quàm sit talem auum, aut alium ex maioribus habuerit. Rectè loqui me dixit. Nónne igitur, inquam, quandoquidem in istorum neutro nobilitatem deprehendimus, alia ratione eam inquiremus? Quánam ista? Quoniam nobilitas Graecè εὐγένεια vocatur, considerandum quòd ὦ dictio aliquid laude studioq; dignum significet, vt ὠπρόσωπον, ἐυόφθαλμον. Bonum enim aut pulchrum aliquid his verbis indicatur. Maximè verò. Videlicet εὐπρόσωπον est, quod facies: εὐόφθαλμον, quod oculi virtutem habet. Sic est. Porrò genus aliud laudabile est, aliud vile, studioq; indignum. Ita profectò. Laude autem studioue dignam rem quamlibet virtutis sua merito vocamus. Itaq; genus etiam laudabile similiter nominandum est. Nominandum. Constat igitur, inquam, eugeniam siue nobilitatem, generis virtutem esse.

Vtrum consentaneum est, meliores esse natos nobilis in genere quàm ignobilis? Manifestũ quòd in nobili. Nónne bene nati, si bene etiam educãtur, ita demum ad virtutem perueniunt? Necesse est. Consideremus itaque illis nostra

Ibidem.

Platonis id primo Alcibiade.

* mal. ἀὐτὸν.

* leg. αὐτὸν.

* istiori al. non legitur. * faciem pulchrã habẽt. † pulchrum oculis ornatum.

comparantes, primum quidem vtrum Lacedæmoniorum Persarúmq; reges ignobiliori quàm nos genere orti videantur. An ignoramus illos quidem ab Hercule, hos autem ab Achamene genus ducere? Herculis autem & Achæmenis origo ad Persem Iouis filium refertur. Et nostrũ quidem, ô Socrates, in Eurysacen, Eurysacis in Iouem. Atqui nostrum, ô generose Alcibiades, in Dædalum etiam: Dædalus autem in Vulcanum Iouis filium. Verùm istorum maiores ab ijs incipientes reges sunt ex regibus vsq; ad Iouem: illis quidem Argiuorum & Spartæ: his verò Persidis semper, sæpe etiam, vt ea nunc, Asiæ. Nos autem superiores q; nostri priuati. Quòd si te oportet progenitores ac patriam Eurysacis ostendere Salaminam, vel Æacis etiam prioris Æginam Artaxerxi Xerxis filio, quo te viso exceptum iri putas? Sed vide ne & generis dignitate & educatione præterea, illis inferiores simus. Nunquid audisti quanta sit Lacedæmoniorum regum dignitas? quorum vxores publicè obseruantur ab Ephoris, vt quoad fieri potest, rex non ex alio quàm Heraclidarum genere, legatur oriatur. Persarum verò rex adeò excellit, vt nemo suspicetur regem ex alio, quàm ex ipso genitum esse: quamobrem regis vxor non ab alio quàm meta custoditur. Postquam verò natus est primogenitus, qui succedit in regno, primò quidem eum diem omnes, qui sub regno sunt, celebrant, atque ita in posterum quotannis natalem regis diem sacris ac festis omnis Asia colit. Cùm verò apud nos quis nascitur, ne vicini quidem, vt ait Comœdus, sentiunt, ô Alcibiades. Deinceps nutritur puer, non à muliere nutrice parum honorifica: verùm ab Eunuchis, qui reliquorum circa regem optimi videantur, quibus & alia quæ spectant ad curam pueri demandantur, ac præcipuè vt natum quàm pulcherrimum reddant, componentes membra eius atque dirigentes. Et hæc facientes magno in honore habentur. Cùm autem pueri septimum ætatis annum impleuerunt, ad equestris artis magistros proficiscuntur: deinde in venationem tendunt. Anno verò quartodecimo puerum suscipiunt hi, quos regios pædagogos appellant. Sunt ij profectò ex omnibus Persis ea ætate electi præcipuiq; quatuor, sapientissimus, iustissimus, temperantissimus, atque fortissimus aliquis vir. Quorum primus magicam Zoroastri Oromasi filij docet: est autem illa Deorum cultus: atque idem tradit instituta regia. Secundus admonet, vt in omni vita sit verax. Tertius, ne vlla cupiditate superetur, vt liber vinere consueat, ac reuera rex,

ἀντιβάντες· πρῶτον μὲν εἰ δοκοῦσι φαυλοτέρων ἡμῶν εἶ) οἱ Λακεδαιμονίων καὶ Περσῶν βασιλῆς. ἢ οὐκ ἴσμεν ὡς οἱ μὲν Ἡρακλέους, οἱ δ' Ἀχαιμένους ἔκγονοι; ὁ δ' Ἡρακλέης γῆιος καὶ ὁ Ἀχαιμένης, εἰς Γερσέα τὸν Διὸς ἀναφέρεται. καὶ γὰρ ὁ ἡμέτερος, ὦ Σώκρατες, εἰς Εὐρυσάκην· ὁ δὲ Εὐρυσάκης, εἰς Δία. καὶ γὰρ ὁ ἡμέτερος, ὦ ἡνιοχε Ἀλκιβιάδη, εἰς Δαίδαλον· ὁ δὲ Δαίδαλος, εἰς Ἥφαιστον τὸν Διός. ἀλλὰ τὰ μὲν τούτων ἀπ' αὐτῶν ἄρξάμενα, βασιλῆς εἰσιν ἐκ βασιλέων μέχρι Διός, οἱ μὲν Ἄργους τε καὶ Λακεδαίμονος· οἱ δὲ τῆς Περσίδος ἀεί, πολλάκις δὲ καὶ τῆς Ἀσίας, ὥσπερ καὶ νῦν. ἡμεῖς δὲ αὖ εἴ τι ἰδιῶται, καὶ οἱ πατέρες. εἰ δὲ καὶ τὸν προγόνους σε δεῖ καὶ τὸν πατρίδα Εὐρυσάκην δηλοῦν, Σαλαμῖνα, ἢ τὸν Αἰακὸν τὸν ἔτι πρότερον Αἴγιναν, Ἀρταξέρξῃ τῷ Ξέρξου, ποσὸν δή τι οἴῃ γέλωτα ὤφλειν; ἀλλ' ὅσα μὲν τῷ τοῦ ἡνιόχου ἐγκωμίῳ ἐλαττούμεθα τῶν ἀνδρῶν, τῇ ἄλλῃ ἐσκέψῃ. ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ τι Λακεδαιμονίων βασιλεύουσιν ὡς μεγάλα τὰ ὑπάρχοντα; ὧν αἱ γυναῖκες δημοσίᾳ φυλάττονται ὑπὸ τῶν ἐφόρων, ὅπως εἰς δύναμιν μὴ λάθῃ ἐξ ἄλλης γιγνόμενος ὁ βασιλεύς, ἢ ἐξ Ἡρακλεϊδῶν. ὁ δὲ Περσῶν τοσοῦτον ὑπερβάλλει, ὥστ' οὐδεὶς ὑποψίαν ἔχει, ὡς οὐκ ἐξ ἄλλου ἀνδρὸς βασιλεὺς γένοιτο, ἢ ἐξ αὐτοῦ· ὅθεν ὑπὸ φρουρᾶται ἡ τοῦ βασιλέως γυνή, ἀλλ' ἢ ὑπὸ φόβου. ἐπειδὰν δὲ γένηται ὁ παῖς πρεσβύτατος ὢν τῆς ἀρχῆς, τότε μὲν ἑορτάζουσι πάντες οἱ ὑπὸ τὴν βασιλέως ὢν ἀεὶ ἀρχήν. εἶτα ἐς τὸν ἄλλον χρόνον τοῦτο τὴν ἡμέραν βασιλέως γενέθλια πᾶσα γῆ, καὶ ἑορτάζει ἡ Ἀσία. τρέφεται δὲ γιγνόμενος, ὃ τῶν εὐνούχων δοκούντων, οὐδὲ οἱ γιγνόμενοι σφόδρα τοι αἰσθάνονται, ὦ Ἀλκιβιάδη. μὴ τοῦτο δέδοικε, ὁ παῖς, ὑχ ὑπὸ γυναικὸς ἔσται ὀλίγου ἀξίας, ἀλλ' ὑπὸ ἀνδρῶν, οἳ αὖ δοκοῦσι τῶν περὶ βασιλέα ἄριστοι εἶ), οἷς πάλαι τε προστέτακται) ἐπιμέλεσθαι τοῦ γιγνομένου, καὶ ὅπως ὅτι κάλλιστος ἔσται μεγαλαύθη, αἰεὶ πλάττοντας τά τε μέλη τοῦ παιδὸς, καὶ κατορθοῦντας. καὶ ταῦτα δρῶντες, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ἐπειδὰν δὲ ἑπταετεῖς γένωνται οἱ παῖδες, ἤδη τοὺς ἵππους καὶ ἤδη τοὺς τούτων διδασκάλους φοιτῶσιν, καὶ ἤδη τὰς θήρας ἀρχοῦ) ἴεναι. δὶς δὲ ἐπὶ δὰ γιγνόμενον ἐκ τῶν παίδων τοὺς ἀριστεύοντας ἐκλεγόμενοι Περσῶν οἱ ἄριστοι δύο ἄνδρες τέτταρες, ὅ, τε σοφώτατος, καὶ ὁ δικαιότατος, καὶ ὁ σωφρονέστατος, καὶ ὁ ἀνδρειότατος· ὧν ὁ μὲν σοφώτατος μαγείαν τε διδάσκει τὴν Ζωροάστρου τοῦ Ὡρομάζου. ἔστι δὲ τοῦτο Θεῶν θεραπεία. διδάσκει δὲ καὶ τὰ βασιλικά. ὁ δὲ δικαιότατος, ἀληθεύειν ἀσκητὴς τὸν βίον. ὁ δὲ σωφρονέστατος, μηδὲν ὑπὸ μιᾶς ἡδονῆς τῶν ἡδονῶν, ἵν' ἐλεύθερος εἶ) ἐθίζηται, καὶ ὅπως βασιλεὺς ἄρχων

ἐπιμέλεται.

ἄρχειν πεφῦκεν τῶν ἀπείρων, ἀλλὰ μὴ δουλεύειν. ὁ δὲ ἀνδρόπατος, ἄφοβον καὶ ἀδιάφθορον αὐθαδιάζων, ὡς ὅταν δίσῃ, δῶλον ὄπτα.

ΟΤΙ ΕΥΓΕΝΕΙΣ, ΟΙ ΑΠΟ ΧΡΗΣΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ Ἢ ΔΥΝΑΤΩΝ Ἢ ΕΥΔΟΞΩΝ ΗΘΟΜΕΝΟΙ.

Εἰ τοῖς δ' οἴκῳ χρήμασιν λελείμμεθα,
ἀλλ' ἐσθλὰ, κἠ τὸ γενναῖον μένει.
φαῦλ' ἀνδρὸς ἐσθλοῦ πάντα· δειλοῦ δ' οὐδὲν, ὅσοι
ἔχει φρονοῦσιν, ἀξίωμά τι.
καὶ γὰρ πένης ὢν τυγχάνῃ χρηστὸς γεγὼς,
τιμὴν ἔχει τιν', ἀναμὲξ εὐμόρου δ' ὅπως
τὸ τοῦ πατρὸς γενναῖον ὠφελεῖ δόκει.
Ἡμῶν δ' ἡ δύπατος τυγχάνουσ' ἀρετὴν ἔχει.
πατέρων γὰρ ἐσθλῶν ἐλπίδας δίδως μεγάς.
πένης γὰρ οὐκ ἔχει ἀπώλεσεν τὸ τοῦ πατρὸς γενναῖον.
Φέρει δὲ καὶ τοῦτ' ἀ μικρὸν ἀνθρώπου
ἀνὴρ στρατηγῶν, ἀγλαΐαν τ' ἔχων φάτιν.
Ἐν τοῖς τέκνοις γὰρ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρῶν
εὖ ἔλαβε· κρείσσων τ' ἐστὶ πλουσίου γάμου.
Δῆλος χαρακτὴρ καὶ πίσημος ἐν βροτοῖς,
ἐσθλῶν γενέσθαι, καὶ † μεῖζον' ἔρχεται
τῆς ἀνδρείας τίνομα πᾶσιν ἀξίοις.
Οὐκ ἔστι τῶδε παισὶ κάλλιον γέρας,
ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ καγαθοῦ πεφυκέναι,
γαμεῖν τ' ἀπ' ἐσθλῶν· ὃς δὲ μὴ πεφηνὼς πόθῳ
κακοῖς ἐκοσμώνησεν, οὐκ ἐπαινέσω
τέκνοις ὄνησιν ὅστις ἔτεκ' ἡδονῆς λιπεῖν.
Ὃ δυστυχὲς γὰρ ἡ ἀνδρεία μιαίνεται,
τῆς δυσγενείας μᾶλλον· ἡμεῖς γὰρ κακῶν
εἰς τέλος πω* πλέοντες, εὕρομεν φίλους.
Τοσόνδε* παῖδας σωφρονεῖν διδάξαμεν,
χρηστοῖς θ' ὁμιλεῖν τ' εὐσεβεῖν τ' ἠσκήκαμεν.
πῶς οὖν ἂν οὐκ τοιοῦδε σώματος κακὸς
γένοιτ' ἄν; θεὸς τοῦτο μ' οὐ πείσει ποτέ.
Τό τ' ἀνδρὸς Πολλὰ δίδωσιν ἐλπίσι' ὡς ἄρξειν γῆς.
Τιὰ δ' ἀνδρόφαν, κἂν ἄμορφος ᾖ γάμος,
τιμῶσι πολλοὶ τοὺς τέκνων χάριν λαβεῖν,
τὸ τ' ἀξίωμα μᾶλλον, ἢ τὰ χρήματα.
Ἀλλ' εἰ σὺ γ' εἶ γενναῖος, ὡς αὐτὸς λέγεις,
σήμηνον ὅτου τ' εἶ καὶ πόθεν. τὸ γὰρ καλῶς
πεφυκὸς, θεοῦ μᾶλλον λόγος.

Ἄπιστος ἡ τῶν σοφιστῶν συνουσία καὶ τῆς ἀνανεύας, οἳ μηδὲ τὰ ἐν μέσῳ καὶ πᾶσι γνώριμα σκοποῦσιν, ὅτι πρὸς τὰς ὠφελείας τὰς ἀνθρωπίνους καὶ κτήσεις οὐδὲν ὠνοῦνται, καὶ κεχρῶνται· καὶ ἀμπέλων ἀγαθῶν σπέρματα, καὶ

imperans ijs ante omnia, quæ in ipso sunt, nec vllis seruiens. Quartus denique impauidum illum & intrepidum reddit, ne quando quippiam metuens seruus fiat.

ΝΟΒΙΛΕΣ ILLOS ESSE, QVI parentibus bonis, aut potentibus, aut claris orti sunt, Ex Io. Stobæo. * Hic sermo cum præcedente coniungitur.

PEcuniæ quidem domesticæ nos deficiunt, Euripidis.
Nobilitas autem & generositas manent.
Papæ, nobilis patre nasci, Eiusdem τιμωνίδη.
Quantam vim habet ac autoritatem.
Quamuis enim pauper sit, qui honesto loco natus est,
Honore tamen afficitur: et animo suo reuoluens
Patris nobilitatem, suis moribus proficit.
Certè opera nostra indiges. Eiusdem in Archelao.
Videris enim natus esse bonis parentibus.
Quamuis pauper enim, non amittis tamen patris ingenuitatem.
Non parum adfert momenti, si nobilis Ibidem.
Exercitus dux fuerit, & gloriosa fama insignis.
In liberis etenim virtus nobilium Ibidem.
Concipitur: & generosæ nuptiæ præstant opulentis.
Egregia & insignis est inter homines nota, Eiusdem in Hecuba.
Bona stirpe nasci: & subinde ascrescit
Nobilitatis nomen hominibus dignis. † πλῆθος.
Nihil est tam honorificum liberis, Eiusdem in Heraclidis.
Quàm honesto & bono patre natos esse:
Et ingenuas vxores ducere. At si quis amore victus
Obscuram affinitatem contraxerit, illum non laudo,
Vt qui voluptatis gratia proli suæ dedecus relinquat.
Calamitatibus enim nobilitas subsidio est
Multo magis ignobilitate. Nos enim in mala * στοίβητε. * mal nella συφορῶν.
Delapsi extrema, inuenimus amicos.
Hunc ego puerum tanta modestia præditum noui, Eiusdem.
Et bonis conuersando pietatem coluisse.
Quo pacto igitur ex tali homine malus
Nasceretur? Nullus hoc mihi persuadebit vnquam.
Et ipsa generis nobilitas spem facit, quòd futuri sint domini regionis. Euripidis in Ino.
Nobilitatem etiam deformium coniugum, Ibidem.
Liberorum gratia non pauci colunt:
Et dignitati magis quàm pecunijs student.
Quòd sis generosus es, vt aiu, Sophoclis ἀλητῶν.
Indicato quis, & vnde sis oriundus. Nam honestum
Genus nullo sermone potest contaminari.
Absurda est sophistarũ contra nobilitatẽ calumnia, qui vulgaria et et omnib. notissima nõ Plutarchi pro Nobilitate.
considerãt: nempe quòd generãda sobolis gratia
generosi equi & canes emantur: item vitium,

olearum, & reliquarũ arborũ optima quæq; semina. Homini autem nihil ad futurã successionem, generis nobilitatẽ conferre putant: sed tantundẽ valere siue barbarã, siue Græcã originem. Neq; credunt latentia quædã principia et semina virtutis in generatione liberis cõmunicari, vt Telemacho Vlyssis, de quo Homerus clarissimo vocabulo vtens, dixit: Instillata patris virtus tibi: tanquam asserens ad pauca seminum guttas paterna virtutis bona confluere.

Ex Aristotele de Nobilitate. † leg. ix πάλαι.

Nunc igitur de illis constat, quæ prædẽ in dubium vocauimus, quã ob causam ex maioribus olim aut diuitib. aut bonis nati, nobiliores videãtur esse illis, qui bona propinquiora possidẽt. Propinquiùs aũt bona possidet, q ipse bonus fuerit, quã q auũ habuerit virtutis studiosum. Itaq; nobilis fuerit, quicũq; bonus est. Sic. n. aliqui syllogismo colligũt, redarguere volentes illos q aliter sentiunt. Euripides etiã nobilem esse ait, nõ qui maioribus longo iam tẽpore bonis natus sit, sed q vir bonus ipse fuerit simpliciter. Verũ nõ ita se res habet, sed rectè quæstionẽ prædictã mouent, qui virtutẽ antiquã præponunt. Causam iam diximus: quoniã videlicet nobilitas, virtus est genus. Virtus aũt res laudabilis studioq; digna est. Item genus, in quo multi studiosi bonique fuerint, laudẽ studiũq; meretur. Fit aũt tale genus, cùm principiũ eius laudabile fuerit. Principium. n. hanc facultatem habet, vt multa efficiat quale ipsum est. Hoc opus, hac vis est principij, vt plurima sibi reddat similia. Cùm igitur vnus talis in aliquo genere fuerit, adeoq; bonus, vt virtus ab ipso in multas ætates trãsfundatur, hoc certè genus omni laude studioq; dignissimũ erit. Sic. n. pmultis fient studiosi homines, si genus humanũ sit: nam in equis est, et canibus, alijsq; animalibus eadẽ ratio est. Proinde meritò non diuites, neq; boni, sed qui à priscis diuitib. aut antiquis bonis descenderint, nobiles iudicandi sunt, si veritatem inquiras. omnium enim principium longa retro origine deducitur. At neq; simpliciter nobiles sunt, qui à bonis maioribus nati fuerint: sed illis tantũ qui progenitores seu generãdi autores esse possunt. Si quis igitur ipse bonus est, nõ pollet autem hac natura facultate, vt multos sibi similes generet, principij ratione ad posteritatem non habet. Principium itaq; generis tale sit, & nobiles inde oriundi. Non sufficit autẽ patrem esse virum excellentem, sed antiquũ generis autorem talem fuisse oportet. Neq; enim pater per se bonum genuit, sed quia ex tali genere erat.

* lego δε. * leg. ἀγαθὸν. * ποιητὴν.

* potius legũ.

Extant Theognidis Megarensis carmina, in quibus poeta ille nulla de re alia sermonem instituit quàm de virtute & malitia hominum, sta vt rectè liber ille de hominum vita inscriberetur: quemadmodum si quis bonus eques de re equestri librum conscriberet.

Xenophontis de scriptis Theognidis.

ἐλαιῶν, καὶ τῶν ἄλλων δένδρων αἱ θεμέλιαι δὶ σπέρματος φέλος νομίζουσιν ὑπάρχειν εἰς τὰς μελλούσας ἡμέρας· ἀλλ' αὐτὸ πείθονται βάρβαρον εἶ) καὶ Ἑλληνικὸν σπέρμα. καὶ οὐκ οἴονται λεληθέναι τινὰς ἀρχὰς καὶ σπέρματα ἀρετῆς συγκαταβάλλεσθαι τοῖς γιγνομένοις, ὥσπερ τῷ Τηλεμάχῳ τῷ Ὀδυσσέως, ἐφ' ᾧ καὶ πάλιν τῷ ὀνόματι ποιητὴς εἴρηκεν· σέσακται μένος νύ· ὡς αἱ σταγόνες σπερμάτων ὀλίγαις σημῆναι, καὶ τῶν ἀρετῆς συρρεόντων ἀγαθῶν.

Φαίη γὰρ τίνων, ἔφη ἐγὼ, τοὺς ὧν πάλαι διαπρεπόντων, ἢ ἀφ' ἡ ποτε οἱ * ἔκπαλαι πλουσίων, ἢ οἱ ἔκπαλαι εὐδαίμονες, ἀληθέστεροι δοκοῦσιν εἶ) μᾶλλον τ' εὐτυχεῖς τἀγαθὰ κεκτῆσθαι. αὐτὸς γὰ ἐγὼ εὐτυχέστερος εὐδαίμονος ὤν, ἢ πάππου εὐδαίμονος τετυχηκώς, ὥστ' εἴη ἂν ἀληθὴς, ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. καί τινες εἰρήκασιν ὕστερον ἐν τῷ διελέγχειν τοὺς ποιήμασι τὸν συλλογισμὸν τῆς ἀληθείας, ὥσπερ φησὶ καὶ Εὐριπίδης, ὑχὶ τῶν ἔκπαλαι εὐδαιμόνων, ἀληθὴς Φάνιππος εἶ)· ἀλλ' * οἷς τὶς ἀνὴρ * ἀγαθὸς ἁπλῶς. τὸ δ' οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὀρθῶς ζητοῦσιν οἱ τὼ ἀρχαίαν ἀρετὼ * τοὺς πλείστους. τὰ δ' αἴτια εἴπομεν. τοῦτό ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἀληθὴς ἀγαθὸς ἐστιν, ἀρετὴ γένος· ἡ δ' ἀρετὴ, εὐδαίμων. εὐδαίμων δ' ἐστὶ γένος, ἐν ᾧ πολλοὶ εὐδαίμονες πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι. συμβαίνει δὲ τοιοῦτον, ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ εὐδαίμων ἐν τῷ γένει. ἡ γὰ ἀρχὴ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ τοιαῦτα ἐργάζεσθαι οἷά περ αὐτή. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον, ποιοῦσαν οἷον αὐτὴ ἕτερα πολλά. ὅταν οὖν ἐγγένηται τοιοῦτος, ὥστ' ἔχειν ὃ ἀπ' ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεάς, τοῦτο εὐδαίμονα ἀνάγκη εἶ) τὸ γένος. πολλοὶ γὰ ἔσονται) εὐδαίμονες ἄνθρωποι, ἄν τε ἀνθρώπων ἢ τὸ γένος, ἄν τε ἵππων, ἵππου· ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ζώων. ὥστ' εὔλογος, ὑχ οἱ πλούσιοι, οὐδ' οἱ ἀγαθοὶ ἀλλ' οἱ ἔκπαλαι πλουσίων, ἢ ἔκπαλαι ἀγαθῶν, εὐδαίμονες εἶεν ἄν. ζητεῖ γὰ ὁ λόγος τἀληθῆ. ἀρχὴ γὰ ἄνευθεν πάντων, ἡ μὲν, ἀλλ' οὐδ' οἱ ἐκ τοιούτων ἀγαθῶν εὐδαίμονες πάντες, ἀλλ' ὅσοι τυγχάνουσιν ἀρχηγοὶ τῶν τοιούτων ὄντες. ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς ἀγαθὸς, μὴ ἔχῃ τοιαύτην δύναμιν φύσεως, ὡς πάντων πολλῶν ὁμοίως, ὑκ ἔχῃ * ἀρχὴν τοιαύτην δύναμιν ἐν τούτοις. ἀρχὴ τοῦ γένους, ἡ εὐδαίμονες οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ γένους ὄντες, ὑκ ἐάν ὁ πατὴρ εὐδαίμων ἦ, ἀλλ' ἐάν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους. ὁ γὰ δὴ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοιούτου γένους ἦν.

Θεόγνιδός ἐστιν ἔπη τοῦ Μεγαρέως. οὗτος δὲ ὁ ποιητὴς περὶ οὐδενὸς ἄλλου λόγον πεποίη), ἢ περὶ ἀρετῆς ἢ κακίας αὐθρώπων· ὥσπερ εἴ τις ἱππικὸς ὢν συγγράψειε περὶ ἱππικῆς.

ἢ οὗτο

ἡ σῶν ἀρχή μοι δοκεῖ τῆς ποιήσεως ὀρθῶς ἔχειν. ἄρχεται γὰρ θεῶν τινων ἀπὸ τοῦ δῆλα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνθρώπων, ὅτι τῶν ἄλλων οὐδὲν ἂν ἀγαθὸν εἴη, εἰ μὴ τὰ γνήσια ἀγαθὰ εἴη. ἔοικεν οὖν αὐτῷ παραδείγμασι τοῖς ἄλλοις ζώοις χρήσασθαι, ὅσα μὲν εἰκῇ θέρεται, ἀλλὰ μετὰ τέχνης ἔκαστα θεραπεύεται, ὅπως γνησιώτατα ἔσονται. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ τοῖς ἔπεσι·

* Κεῖνός μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα, Κύπρε, καὶ ἵππους
δῆλα εἶναι, καί τι βούλεται ἐξ ἀγαθοῦ
κτήσασθαι, γῆμαι δὲ κακὸν κακοῦ οὐ μελεδαίνει
ἐσθλὸς ἀνήρ, ἢν πλοῦτος ἐπὶ μέγα κῦδος ὀπάζῃ.
οὐδὲ γυνὴ κακοῦ ἀνδρὸς αἰνέεται ἐσθλὸν ἀκοίτην
πλουσίου· ἀλλ' ἀφνεὸν βούλεται αὐτὴ ἀγαθοῦ.
χρήματα γὰρ πρόφρασι, κὴν ἐκ κακοῦ ἐσθλὸς ἔγημε,
καὶ κακὸς ἐξ ἀγαθοῦ, πλοῦτος ἔμιξε γένος.

Ταῦτα τὰ ἔπη λέγει τοὺς ἀνθρώπους ὑβρίσαντας γυναῖκας ἐξ ἀλλήλων, καταγίνεσθαι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, χείριον ἀεὶ μιγνύμενον τοῦ βελτίονος. οἱ δὲ πολλοὶ ἐκ τούτων τῶν ἐπῶν οἴονται τὸν ποιητὴν πολυχρημοσύνῳ τῶν ἀνθρώπων κατηγορεῖν, καὶ αὐτὴ χρημάτων ἀγάπας τὰς κακίας αἰτίας κατεγνωσθαι εἰδότας. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἄγροικα κατηγορεῖν τὸν ἀνθρώπων φύσιν τὸν αὐτῶν βίον.

ΟΤΙ ΟΥΚ ΑΕΙ ΤΟΙΣ ΕΥΓΕΝΕΣΙ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΟΙΣ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΟΙΚΕ ΤΑ ΤΕΚΝΑ, ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

Ἡ γὰρ δίκαιος * ἅπασι παῖδας ἐοικέναι,
* τὰ πολλὰ δ' οὐκ γίνεται τέκνων πίστις.

Καὶ πάλιν Φωκυλίδης, Ὁ πλέον γλοῦς ἄγλωσσός ἐστι,
οἷς ὅτ' ὀλιγοστοῖς ἔπεσιν χάρις, ὅτ' * οὐ βουλῇ,
Πολλῶν δ' ἐν πολυπληθίᾳ πέλεται,
ὅτ' ἀπ' ἀγλώσσων ἐσθλός, ὅτ' ἀχρείων
ὁ λίαν κακός. βραχὺ δὲ πιστὸν σπάνις.

Ἀπολλῶ μὲν ὁ γλοῦς μὴ λέγ', εἰ φίλος ἐμοὶ,
μήτηρ δ' ἐκείνῳ ὁ γλοῦς. οἷς αὐ φύσις
ἀγαθὸν ὑπάρχῃ μηδὲν οἰκεῖον πρόσθεν,
ἐκ τοῦδε καταφεύγουσιν εἰς τὰ μνήματα,
καὶ τὸ γένος, ἀριθμοῦσί τε τοὺς πάππους ὅσοι.
ὑμῖν δ' ἕνα μὲν ἔχοις ἰδεῖν ἄν, ὑμῖν εἰπεῖν, ὅτῳ
οὐκ εἰσὶ πάππαι. πῶς γὰρ ἐγένοντ' ἂν ποτε;
εἰ μὴ λέγειν δ' ἔχοιεν τούτους, ὅμως τινὰ
τούτων μεταβολὴν, ἢ φίλων ἐρημίαν,
ἢ τῶν λειόντων εἰσὶ δυσθυμίστεροι;

Μόνον δ' αὖ αὐτὰ † χρημάτ' οὐκ ἂν λάβοις,
γνησιότητα, καρτερὸν· καλὸς δέ τις
κἂν ἐκ πονηρῶν σωμάτων γένοιτο παῖς.

Οὐκ ἂν ποτ' ἄνδρες ἄνδρα θαυμάσαιμ' ἔτι,

Et rectè sanè initium illius libri factũ videtur à bono genere. Indicabat enim non homines, nõ aliud quicquam bonũ futurum, nisi ex bonis parentib. prognatũ. Itaq; exempla adhibere voluit ab alijs animalib. quæ nõ temere aut negligẽter aluntur, sed arte diligentiaq; vt maximè generosa sint, procurantur. Proponit autem rem hisce versibus:

Arietes, asinos, & equos, ô Cyrne, quærimus
Generosos. Et vnusquisq; cupit hac animalia ex bono genere (ducere parui facit
Parare sibi. Vxorẽ verò malam malíq; generis
Vir bonus, si modo pecuniarum addatur copia.
Neq; mulier viri malis recusas nuptias,
Modò sit dives. Bono enim præfert opulentum.
Adèo colantur opes, vt illarum gratia bonus
malis generis vxorem ducat,
Et malus bonum sibi genus asciscat.

Hæc carmina reprehẽdunt homines, qui nulla ratione circa liberorũ procreationem vtantur. hinc enim genꝰ humanũ deterius subinde fieri, cùm mali cõiunges bonis admisceantur. Sunt qui à poeta his versib. nihil quã amaritiã hominum incusari putẽt, vt qui ignobilitatẽ & malitiam nõ declinent, dũmodo pecunias accumulent. At mihi potiùs videtur hominũ circa vitã suam et prolem suscipiendam ignorantiæ aduersari.

LIBEROS NON SEMPER euadere similes nobilibus ac bonis parentibus, Sermo CCXIX. Ex Io. Stobæo.

PErsuasio enim, patribus filios esse similes,
Sæpe falsa in liberis apparet. (re nobiles,
Hoc quoq; Phocylides dixit, plurimos esse gene-
Quos neq; dicendo, neq; consulendo vlla gratia
sequitur. (reperitur
In copiosa hominum multitudine aliquando
Bonus ignobili genere natus, & rursus claro
Aliquis valde malus. Ita nihil constans aut fi-
dum est homini.
Exitiale mihi genus erit. Ne quæso mater
commemores, si chara tibi sum,
Genus tuum in singulis. Nam quicunq; natura
Nullum habuerint sibi bonum proprium,
Illis confugiunt ad monumenta
Genusq; suum, & auorũ recensent numerum.
At ne vnũ quidem videre est aut nominare, qui
Non habuerit auos. Nam aliter quomodo natus
esset? (pter aliquam
Quòd si tamen illos enumerare nequeant, pro-
Loci mutationem, aut amicorum solitudinem,
Quid hanc ob causam ignobiliores indicandi
sunt auos suos recensentibus?
Hæc sola pecunys comparari non possunt,
Generositas inquam & virtus: formosus autem
Puer, etiam ex malis parentibus gigni potest.
Nunquã amplius, ô viri, admirabor hominẽ,

* *Diuersam lectionem Gr. de in sermone de Vxorio petitione suprà.*

Euripidis in Antigone.

Phocylidis.

* *for. καλμάσι.*

* *for. ὦ.*

* *for. in pro ἴσως βουλῇ.*

Sophoclis in Tyro.

Menandri, alias Epicharmi.

* *for. εὑρίσκεται.*

Euripidis in Meleagro.

Sophoclis in Aiace.

Qui obscuro genere natus, alicubi peccat:
Cùm illi, qui videntur esse nobiles,
Huiusmodi verba loquendo delinquant.

Epicharmi. *Nullus est locus vsquam definitus,*
In quo omnes aut improbi ignantur, aut probi.

Eutipidis. *Vnicuiq; natura generis est patria.*

Euripidis in Electra. *Nobiles quidem sunt, sed degeneres.*
†alsàs cohaeret praecedentibus. *Multi enim nobiles, malis sunt.*
Ibidem. *Iam enim vidi hominem generoso parente natum,*
Nullius esse precij: & rursus ex malis boni filij generantur.

Homeri Odyss. 2. *Plures fiunt deteriores: pauci verò patre meliores.*

Cùm iuuenis quidam strenuo patre natus, ipse verò parum bonus miles existimatus, patris stipendia peteret, Antigonus adeum dixit: Atqui ego, adolescens, non paterna, sed propria fortitudinis mercedem ac praemia largior.

QVALEM OPORTEAT ESSE nobilem, Sermo ccxx. Ex Io. Stobæo.

Menandri. *Honesto loco natos, & bene educatos*
Etiam in aduersa fortuna rationem habere decet bona fama.

Euripidis in Helena. *In hoc obsecro mihi gratificare, & imitare mores*
Iusti genitoris. Haec enim liberis est gloria
Pulcherrima, si quis bonus parentibus natus,
Moribus eos similibus referat, & patrisset.

Demosthenis. *Nobiles ac honestos inprimis decet, vt perseuerent habere pulchritudinem in facie, temperantiam in anima, in viris q; fortitudinem, & in verbis gratiam.*

Diogenes interrogatus, quinam hominum nobilissimi essent, respondit: Qui diuitias, gloriam, voluptatem, denig; vitam contemnunt: & vincunt contraria, paupertatem, infamiam, dolorem, & mortem.

Menandri in Epitrepõte. *Hominem ingenuum ludibrio esse, multo*
Turpius est: dolere autem, humanum.

Eiusdem. *Voluptas contumelia iuncta hominem liberum, mea quidem sententia, nequaquam decet.*

Eiusdem in Heroc. *Formosi debebant esse nobilissimi,*
Liberi autem vbiq; magnanimi.

Sophoclis ἀλτίτῃ. *Dixisti vt decebat te, & non acerbè.*
†δὴ videtur abundare in versu. *Genus enim sui specimen honestum praebens,*
Nobilis fama honestatem potius, quàm repre-
hensionem sibi comparabit.

Eiusdem in Inone. *Omnia scio, quae nobilem scire conuenit,*
Tacere, vbi opus est: & loqui, vbi tutum:
Et videre, quae fas est: & non videre, quae nefas aspici:
Et moderari ventrem. In malis enim versatus
Ingenuos didici mores.

ὑπάτου. ὡς μηδὲν ὢν χρηίζοιμι, εἰθ' ἁμαρτάνῃ·
οἳ δοκοῦντες δ' ὑγιῶς πεφυκέναι,
ταῦθ' ἁμαρτάνουσιν ἐν λόγοις ἴσην.

Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἀποδεδειγμένος τόπος,
ὃς ἢ πονηρὸς πάντας, ἢ χρηστοὺς ποιῇ.

†Ἡ φύσις ἑκάστου τοῦ γένους ἐστὶ πατρίς.

Ἀλλ' εὐγενὴς μέν, οὐ δὲ κἀγαθὸς πάρει.
πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς, εἰσὶ κακοί.

Ἤδη γὰρ εἶδον ἄνδρα γενναίου πατρὸς
ὄντα μηδὲν ὄντα, χρηστὰ δ' ἐκ κακῶν τέκνα.

Οἱ πλέονες κακοί· παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Ἀντήνορος, ἐπεὶ νεανίσκος ἀνδρεῖος πατρὸς, αὐτὸς δὲ οὐ πάνυ δικαίων ἀγαθὸς εἶναι φρατιώτης, ἠξίου τὰς τοῦ πατρὸς λαμβάνειν ἀποφορὰς· ἀλλ' ἐγὼ, εἶπεν, ὦ μειράκιον, ἀνδραγαθίας δὲ παραγαθίας μισθὸν καὶ δωρεὰς δίδωμι.

ΟΠΟΙΟΝ ΧΡΗ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ εὐγενῆ, Λόγος σκ'.

Τοὺς εὐγενοῦντας καὶ τεθραμμένους καλῶς,
κἂν τοῖς κακοῖς δεῖ λόγον ἔχειν εὐφημίας.

Δός τιν' χάριν μοι τήνδε, καὶ μιμοῦ πατρὸς
παῖς εὐγενής. παισὶ γὰρ κλέος τόδε
κάλλιστον, ὅστις ἐκ πατρὸς χρηστοῦ γεγὼς,
εἰς ταὐτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τοὺς τρόπους.

Τοῖς εὐγενέσι καὶ καλοῖς μάλιστα κατεπείγει, κάλλος μὲν ὅτι τῆς ὄψεως· σωφροσύνη δὲ ὅτι τῆς ψυχῆς· ἀνδρεία δὲ, ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων· χάριν τε ὅτι τῶν λόγων ἁρμονίαν ἔχουσιν.

Διογένης, πυνθανομένου τινὸς, τίνες τῶν ἀνθρώπων εὐγενέστατοι εἶεν, οἱ καταφρονοῦντες, εἶπε, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς· τῶν δ' ἐναντίων ὑπομένοντες ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου.

Ἐλεύθερον τὸ καταγελᾶσθαι, πολὺ αἰσχιόν ἐστι τὸ δ' ὀδυνᾶσθαι, ἀνθρώπινον.

Οὐκ ἐλευθέρου φέρειν νομίζω κοινωνοῦσαν ἡδονὴν ὕβρει.

Ἐχρῆν γὰρ εἰς τὸν καλὸν εὐγενέστατον, τὸν ἐλεύθερον δὲ † δεῖ πάντα χρῶ φέρειν μέγα.

Ἀλλ' ἀξίως ἔλεξας, οὐδὲ μὰν πικρῶς. ἡμῖν γὰρ οἷς ἔλεγχον ἄξιον καλὸν, εὐκλεῖς αἰ κτήσαιτο μᾶλλον, ἢ * φόνον.

Ἐπίσαμαι δὲ πάνθ' ὅσ' εὐγενῆ χρεών,
σιγᾶν ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές·
ἐρᾶν δ' ἃ δεῖ με, κοὐχ ὁρᾶν ἃ μὴ χρεών·
γαστρὸς κρατεῖν δέ. καὶ γὰρ εἰ κακοῖσιν ὤν,
ἐλευθέροισιν * ἐκπεπαίδευμαι βίοις.

ΠΕΡΙ ΔΥΣΓΕΝΕΙΑΣ, Λόγος σκά.

Τὸ μεθὲν αὐτὸ τῷ πάθει νόσημ' ἔνι.
φιλεῖ γὰρ ὥσπερ ἐκ κακῶν εἰς κακούς.

Ὦ παῖ Κρέοντος, ὡς ἀληθὲς ἦν ἄρα,
ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα·
κακῶν δ' ὅμοια τῇ φύσει τῇ τοῦ πάθους.

Οὐ γάρ πως ἔστω παῖδας οὔ παιδεύσεται,
ὥστ' ἐκ πονηρῶν μὴ 'κ κακοὺς πεφυκέναι.

Σ' ταν δὲ χρηπὶς μὴ καταβληθῇ ὀρθὴ
ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τὸν * ἐκγόνους.

Φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει
ἐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

Μέγιστον ἆρ' ἦν ἡ φύσις. τὸ γὰρ κακὸν
σοφοῖς ζέφων οὔ, χρηστὸν αὖ θὴν ποτέ.

Οὐκ ἔστιν ἀνθρώποισι τοιοῦτο σκότος,
ὑ δῶμα γαίας κλῄσον, εἴθα τὶν φύσιν
ὁ δυσγενὴς * κρύψας ἂν εἴη σοφός.

Γνώσεμ' ὅταν δ' ὀργᾶσθαι, σοφὸν ὄντ', † κακῶς
λέγη τις, αὐτὸς δυσγενὴς ὢν τῷ τρόπῳ.
τίς γὰρ καπήλῳ καὶ τυφλῷ χρηματία;

Μορφὰς ἀτιμεῖς ὄψεσι κεκτημένος,
παρεμφερῆς ταύταισι τοὺς τρόπους ἔχεις.
ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ φύσις πίκτει κακόν·
ὡς δ' ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται.

Οὐκ ἂν γένοιτο βαῦμα, εἴ τις ἐξύσῃ
θαλάμους ἐλείοις· ὑδὲ ἂν ἐκ μιᾶς κακῆς
ἐσθλοὶ γένοιντο παῖδες, εἰς ἀλκὴν δορός.

Δυσεῖ γὰρ ἀνδρα, κἂν θρασὺς παλαγχρός τις ᾖ,
ὅταν ξυνῳδὴ μητρὸς ἡ πατρὸς κακά.
μόνοι δὲ τῦτο φασ' ἀμιλλᾶσθαι βίᾳ,
γνώμῃ δικαίᾳ κἀγαθοὶ, * ὅταν παρῇ.
κακοὶ δὲ θνητῶν ἐξέφυν, ὅταν τύχῃ
* πρὸς θεοῦς κάτοπλος ὢν, ὥστε παρθένος νέα,
χρήσιος.

Σωκράτης ὀνειδίζοντος ὅτι δυσγένεια τοῦ τέκνου ἐστὶν ἡ μητρυιά, μοι θηρᾶν δὲ ἔμοιγε δοκεῖ ὁ γάμος ὄνειδος, ἔφη· σὺ δὲ τῇ γαμῇ.

ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΟΤΙ ἀγαθόν, Λόγος σκϚ.

Τῆς πᾶσιν ἀνθρώποισιν εἰρήνης φίλης
πιστὴ ξυφὸς, ταμία, σωτειρὰς, διάδοπος,
θυγάτηρ, ἀδελφή· πάντα ταῦτ' ἐχρῆτό μοι.
σοὶ δ' ὄνομα δὴ τί ἐστιν, ὅτι γεωργία.

Ὦ πολλὴ τοῖς δικαίοις καὶ † γεωργοῖς ἡμέρα.
ἄσμενός σε ἰδὼν προσεῖπεῖν βούλομαι τὰς ἀμπέλους.
Χαῖρ', ὦ φίλη γῆ, δέξαι χρόνῳ πολλὰ σ' ἰδών,

DE IGNOBILITATE, SERMO CCXXI. Ex Io. Stobæo.

Stultitia, hæreditarius morbus à patre est. Euripidis in Antigone.
Sic enim solent mali generare malos.
O fili Creontis, quàm verum est hoc dictum, Eiusdem in Alcmæone.
Ex bonis viris liberos gigni bonos:
Ex malis autem, patris naturæ similes.
Fieri non potest, liberos ita à quoquam institui, Eiusdem.
Vt improbis parentibus sati, non fiant mali.
Vbi fundamentum generis non iactū fuerit
Rectè, necessum est prolem infœlicem fieri. * ἰσγένει.
Dij boni, quàm vera est vetus hæc sententia, Eiusdem in Dicty.
Ex malo patre probum filium nasci non posse.
Ingens profectò naturæ vis est. Malum enim Eiusdem in Phœnice.
Nullus bene educando bonum reddiderit.
Nusquam tanta sunt apud homines tenebræ, Eiusdem in Peleu.
Nec vllum tale hypogeum, vbi suum ingenium
Homo ignobilis abscondens, sapiens fieri posset.
Tantum non suffocor, cùm nobilitatem aliquis Epicharmi.
homo nobili & malus
Nominat, qui moribus ignobilis est. * κρύψασα. † κακὸς.
Quid enim commercij peculo cum taco?
Faciem aspectu deformem possidens, Eodem.
Mores etiam eiusmodi habes.
Ex malo enim natura malum producit.
Quemadmodū ex vipera, rursum vipera nascitur.
Vulnus infligi non potest, si quis feriat Euripidis in Bellerophonte.
Iuncis palustribus, nec ex matre mala
Filij nascuntur qui fortiter hastam tractent.
Seruilis euadit etiam magnanimus vir, Eiusdem in Hippolyto coronato.
Qui conscius fuerit parentum malis.
Vnicè verò certare cum vita (id est à morte duraturam gloriam conciliare) aiunt,
Cùm animus adfuerit iustus ac bonus.
Cæterùm improbos homines tempus redarguit,
dum veluti (les. * ἔτυ.
Speculum illis proponit, vt sibi virgo puella so-
Alibi reperitur hic sententia Theognidis, quæ habetur sermone CCXVIII. κρείσσων μὲν πρὸς ὄνος, &c. * πρόσει.
Cùm nobilis quidam, sed improbus, ignobilitatem obijceret Socrati: Mihi quidem, dixit, genus dedecori est, tu verò generi.

DE AGRICVLTVRA, QVOD bona sit, Sermo CCXXII. Ex Io. Stobæo.

O *Cunctis hominibus grata pacis* Aristophanis in Pace.
Fida nutrix, proma, opifera, procuratrix,
Filia, & soror. Hæc omnia me nominabat.
Sed quódnam tibi nomen est? Agricultura.
O dies optata bonis viris & agricolis. Ibidem.
Libenter equidem intuitus affari volo vineas. † γεωργοῖς.
Salue, ô amica terra, post longum tempus te Menandri in Adelphis.
aspiciens

Saluto. Hoc autẽm non erga omnem facto
Terram, ſed meum intuitus agrum.
Quod enim me nutrierit, id ego iudico Deum.
Amphidis apud Athen. *An non aurea res eſt ſolitudo?*
Eſt ſanè viuendi pater hominibus ager,
Et ſolus nouit abſcondere paupertatem.
Vrbs autem planè theatrum eſt infœlicitate palàm ſcatens.
Ixiarum. Eſt ſanè virtutis, & vitæ magiſter
Menandri in Ploca. *Ingenuæ, cunctis hominibus ager.*
Phoenicidis. *Si opibus indigeas, curam habeto pinguis agri.*
Agrum enim ferunt copia cornu eſſe.
Menandri. *Fortes efficiunt quæ malè nutriunt loca.*
Ariſtophanis in Achar nenſi. *Dum pacis amans intueor agrum,*
Odi ciuitatem, & rus meum deſidero,
Quod nunquã mihi dixit: I carbones emptum,
Acetum, obſonium, oleum: non enim opus eſt.
Sed ipſum omnia producebat: nec emendum
erat quicquam.
Eiuſdem in Georgis. *O pax prædines, & iugum boum, (&c. vt antè in ſermone 172.)*
Menandri. *Cùm improbus ſis, te ruſticum eſſe ſimulas.*
Arati in Phænomenis. *Nondum diras nouerat contentiones,*
Neq; diſceptationem querimonijs plenam, neq;
tumultum aut bellum.
Sed ſimpliciter viuebant, & procul aberat mare periculoſum,
Nec dum naues è longinquis regionibus annonam aduehebant:
Sed boues, & aratra, & ipſa domina populorum
Copioſa omnia ſuppeditabat Iuſtitia, largitrix iuſtorum.
Menandri in Hydria. *O quàm ſuauis eſt ſolitudo ei qui malos odio habet.*
Ariſtophanis in Nebulis. *Plurimùm me oblectabat ruſtica vita,*
Squalida, inculta, temere iacens,
Plena apiculis, suibus, & fructibus.
Euripidis in Antiope. *Huiuſmodi canito, & videberis ſapere, fodiens,*
Aransq; terram, & greges curans,
Relinquendo alijs ſcitas haſce argutias.
Eiuſdem περιπλεύμ. Philemonis. *Eſt alia tellus ad alium vſum aptior.*
Iuſtiſſima hominibus poſſeſſio eſt ager:
Ea enim quibus eget natura, profert abundè,
Triticum, oleum, vinum, caricas, mel.
Argentea autem vaſa, aliq; purpura, (tam.
Ad tragœdias vſum habent ideneum, nõ ad vi-
Socrates Amaltheæ cornu interpretatus eſt
ad huiuſmodi ſimilitudines accommodando.
Amaltheam quidem ſignificare, illum qui minimè málθων, id eſt, diſſolutus, ſed gnauus & operarius eſſet, bona omnia conſequuturum.
Per cornu verò bouis, quod animal eſt laboriosiſſimum, virum operarium innui. Bouros autem & ſimilia in cornu eſſe, quoniam ὑμαία,

ἀπαράζομαι τὴν γὴν πᾶσαν ποιῶ
τὸν γλῶ, ὅταν δ' ἐρημον ἐξίδω χωρίον.
Ὃ γὰρ τρέφον με, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω Θεόν.

Εἶτ' οὐχὶ χρυσοῦν ἐστι τοὐμὸν ἐρημία;
ὁ πατὴρ γε τοῦ ζῆν ἐστιν ἀνθρώποις ἀγρός·
πιείαι τε συγκρύπτει * θρέψαμεν μόνος.
ὧν δ' ἡ τράπεζ' ἐστὶν ἀτυχίας σαφῶς γέμει.

Ἆρ' ἐστὶν ἀρετῆς καὶ βίου διδάσκαλος
ἐλευθέριος, τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγρός.

Χρῄζων πλούτου, μελέτην ἔχε πόνος ἀγροῦ.
ἀγρὸν γάρ τε λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶ).

Τἀκακῶς τρέφοντα χωρεῖ ἀνδρείους πολύ.

Ἀποβλέπω εἰς τὸν ἀγρὸν εἰρήνης ἐρῶν,
συγῶ μηδ' ἄσυ, τὸν δ' ἐμοὶ δὴ πάντα πείθω,
ὃς οὐδὲν πώποτ' εἶπεν ἀνθρώπους κακῶς,
οὐκ ὄξος, ὄψον, οὐκ ἔλαιον ἠνίκ' ἦν.
ἀλλ' αὐτὸς ἔφερε πάντα, χἠ ὠφελοῦν ἀπῆν.

Εἰρὼν βαθύπλουτε, καὶ ζυγάριον βοικοῖ, (καὶ τὰ λοιπά.)

Ἀγροῖκος εἶ) τρόπος ποιῆ πονηρὸν ὄν.

Οὔπω λιγαλέᾳ * ποτὶ νείκεος ἤπιζαντο,
οὐδὲ Δίκης χρίσεος τετμημένος, οὐδὲ πυδιμοῦ
αὔτως δ' ἔζωον, χαλεπὴ δ' ἀπέκειτο θάλασσα,
καὶ βίοτον ὔπω ἴσασιν ἀποτρόπαιον ἀλύεσκον·
ἀλλὰ βόες καὶ ἄροτρα, καὶ αὐτὴ πότνια λαῶν
μυρία πάντα παρῆγε δίκη δώτειρα δικαίων.

Ὡς ἡδὺ τῷ μισθῶντι τὸς φαύλους ἐρημία.

Ἐμοὶ γὰρ ἦν ἀγροῖκος ἥδιστος βίος,
ἀνωπῶν, ἀκόρητος, εἰκῇ κείμενος,
βρύων μελίτταις, καὶ τροφάσιν, καὶ συμφύλοις.

Τοιαῦτ' ἄιδε, καὶ δόξεις φρονῆν,
σκάπτων, ἀρῶν γλῶ, ποιμαίνων θρίσας τ' ἴδῃς,
ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφὶς σοφίσματα.

Ἄλλη τρὸς ἄλλο γαῖα χρησιμωτέρα.

Δ. κρείττονα τοι κτῆμ' ἐστὶν ἀνθρώποις ἀγρός.
ὧν ἡ φύσις δεῖται γὰ, θρέψαι μελῶς φέρῃ
πυροὺς, ἔλαιον, οἶνον, ἰσχάδας, μέλι.
παρ' ὑρώμασι δ' ἐστὶν, ἢ τε πορφύρα,
εἰς τὰς βαλαντιώτιδας ὕλης· οὐκ ἐς τὸν βίον.

Ὁ Σωκράτης, ὃ τῆς Ἀμαλθείας κέρως ἑρμηνεύμενος, τοιούτοις πρὸς αὐτὰ φορεῖς ἐξίωσιν. εἶ) γὰ σύμβολον, αὖ μή τις ἦ μάλθων, ἀλλ' ἐργάτης, πάντα ἐξ ἀγαθοῦ χ' ὑβὺ τοῦ ἀμαλθίας, τὸ μὴ μάλθωνος παρομοίως χ' δι' ὃ κέρως τὸ βοὸς ἐργατικώτατόν ὄντος, τὸν ἐργάτην ἐπομνύεσθαι. βόες δὲ οἱ ταῦ κέρατι εἶ), καὶ τὰ ὅμοια, ὅτι ἐν τῇ γεωργίᾳ πάντα ἔνεστι,

ὧν χρεία

ὧν χρείαν ἔχομεν. ἐν τούτοις καὶ ἔνοντες αὐτὸ εἰσάγονται ὅ, τι ἀγαθός δαίμων, καὶ ἡ ἀγαθὴ τύχη.

Οἶνος τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ μανδραγόρας ἄνδρα, κοιμίζει· τὰς δὲ φιλοφροσύνας ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐγείρει.

Ἔστι καὶ ἕτερος πόρος, οὐδὲν τούτου κακίων· τάχα δὲ καὶ ἀμείνων νομισθεὶς ἂν οὐκ ἀλόγως ἀνδρί γ' ἐρρώσθαι τὸ σῶμα ὁ ἀπὸ γῆς, ἄν τ' ἴδιον ἴδιαν ἔχῃ τις, ἄν τε καὶ μή. πολλοὶ γὰρ δὴ καὶ ἀλλοτρίαν γῆν γεωργοῦντες, ἢ δημοσίαν, ἢ ἰδιωτικήν, δύνανται τρέφειν οὐ μόνον αὑτούς, καὶ τέκνα δὲ καὶ γυναῖκας. ἔνιοί γε δὲ καὶ εἰς ἄγαν ἀπὸ τούτου δύνανται εὐπορεῖν, αὐτουργικοὶ καὶ φιλόπονοι ὄντες. ἀμείβεται γὰρ ἡ γῆ κάλλιστα καὶ δικαιότατα τοὺς ἐπιμελουμένους αὐτῆς, πολλαπλάσια ὧν λαμβάνει δίδοῦσα, καὶ ἀφθονίαν παρέχουσα πρώτων τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸν βίον τῷ βουλομένῳ πονεῖν· ᾗ ζῆν μὲν σὺν τῷ πρέποντι, σὺν αἰσχύνῃ δὲ οὐδεὶς αὐτῶν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνθρώπου ἁβρὸς, μὲν ἁθρυπτικός τις μηδὲ μαλακὸς ὤν, ὃς ἂν φαίη τῶν γεωργικῶν ἔργων * ἕν αἰσχρὸν, ἢ ἀπάρμενον ἀνδρὶ ἀγαθῷ εἶναι. πῶς μὲν γὰρ οὐ καλὸν τὸ φυτεύειν; πῶς δὲ τὸ ἀρᾶν; πῶς δὲ τὸ ἀμπελουργεῖν; τὸ δὲ σπείρειν, τὸ δὲ τρυγᾶν, τὸ δὲ ἀλοᾶν, οὐ πάντ' ἐλευθέρια ταῦτα, καὶ ἀνδράσιν ἀγαθοῖς πρέποντα; καὶ μὲν τὸ ποιμαίνειν ὥσπερ Ἡσίοδον οὐ κατῄσχυνεν, οὐδὲ ἐκώλυεν εἶναι θεοφιλῆ τε καὶ μουσικόν· ὥστε οὐδεὶ ἂν ἄλλον οὐδὲν κωλύσειεν. ἐμοὶ μὲν δὴ καὶ ἀρεστὸν τοῦτο πάντων τῶν ἐν γεωργίας ἔργων, ὅτι τῇ ψυχῇ παρέχει σχολὴν πλείονα διαμισθαί τε καὶ ἐπιτῶν παιδείας ἐχόμενον. ὅσα μὲν γὰρ ἔργα πάνυ σὸν τείνει τὸ σῶμα, καὶ κάμπτει, ζοῦντα καὶ τὴν ψυχὴν ἀναγκάζει πρὸς αὐτοῖς εἶναι μόνοις, μάλιστα συντεινομένῳ τῷ σώματι· ὅσα δὲ τῶν ἔργων ἐφίησι μὴ ἄγαν σύντονα εἶναι τῷ σώματι, οὐκ ἀπείργει τὴν ψυχὴν οὐκ ἐπιλογίζεσθαί τι τῶν χρησίμων, κἀκ τῶν τοιούτων λογισμῶν αὐτὴν αὑτῆς γίνεσθαι σοφωτέραν, ὃ δὴ καὶ μάλιστα τὰς φιλοσόφους ἐφίεται. διὰ ταῦτ' ἐγὼ τὴν ποιμενικὴν ἀσπάζομαι μάλιστα. εἰ γε μὲν ἄλλο φιλοσοφοῦντες οὐ γεωργοῦσι, οὐκ ἂν ἐθέλοιμι τούτῳ βίῳ, οὐδὲ προκρίνοιμι ἕτερον τούτου ἁπάντων. πῶς μὲν γὰρ οὐχὶ φύσει μᾶλλον ἀπὸ γῆς, ἢ τροφός τε καὶ μήτηρ ἐστὶν ἡμῶν, ἢ ἀπὸ ἀνδρὸς τοῦ τρέφοντος; πῶς δ' οὐκ ἀνδρικώτερον ἢ καθῆσθαι ἐν πόλει, ὥσπερ οἱ σοφισταί, τὸν ζῶν ἐν χωρίοις; πῶς δ' οὐχ ὑγιεινότερον, τῷ σκιᾷ τρέφεσθαι τὸν ἔξω διαπαντὸς, ἢ τὸν ἐλευθεριώτερον, αὐτὸν αὐτῷ μηχανᾶσθαι τὰ ἀναγκαῖα, ἢ παρ' ἑτέρων λαμβάνειν; ἀλλὰ φαίνεται τὸ μὲν δεῖσθαι ἄλλου πρὸς τὰς χρείας τὰς αὐτοῦ πολὺ σεμνότερον, ἢ τὸ δύνασθαι. ὅτου δ' ἄρα καλὸν, καὶ εὐδαιμονικὸν, καὶ θεοφιλὲς τὸ ζῶν ἀπὸ γεωργίας ἐστὶ, σεμνῷ γε τῷ καλοκἀγα-

quorum egemus, in agricultura insunt: quamobrem gestantes ipsum bonus genius, bonáque fortuna introducuntur.

Vinum mœrores ita sopit, vt mandragoras hominem: benevolentias autem, non aliter quàm oleum flammam, excitat. Xenophontis in Symposio.

Est & aliud genus quæstus nihil deterius isto, sed fortè etiam melius non immeritò existimatum homini robusto, quod ex terra accedit: sive quis agrum proprium habeat, sive non. Multi enim etiam alienum rus colentes, vel publicum, vel privatum, ex eo alere possunt non se solùm, sed liberos quoque et vxores. Quinimò nonnulli admodum hoc studio ditescunt, dum ipsimet operantur, & assidui sunt. Respondet enim terra optimè iustissimèque colentibus ipsam, multo cum fœnore quæ accepit restituens, & copiam exhibens omnium ad vitam necessariorum ei qui laborare voluerit: idq; honestè, nihil vero quicquam dedecorosè. Nam nemo est, saltem non mollis & effœminatus, qui dicere ausit vllum opus agriculturæ turpe aut indecens esse viro bono. Plantare enim, arare, vites colere, quomodo non honesta essent? Item serere, metere, triturare, an non omnia hæc studia sunt ingenua, & bonis viris decora? Certè vt Hesiodo non turpe fuit pastorem agere, nec obfuit ei quo minùs Deo charus & musicus esset: ita nec alij cuiquam impedimento erit. Mihi sanè hoc inter omnia agriculturæ opera perplacet, quia plusculum ocij ingenio concedit, & meditari ac inquirere aliquid disciplinis incumbentem sinit. Nam ea opera, quæ nimium exercent vrgéntque corpus, animum quoque totum sibi vendicant, vt qui maximè corporis vehemens studium sequatur: quæ verò non nimis corpus intendi postulant, nihil prohibent animum aliquid egregium commentari, atq; ex huiusmodi meditationibus sapientiam augere, quòd apprimè philosophi omnes desiderant. Quapropter ego pecuariam inprimis amplector. Haud equidem vllum aliud vitæ genus, aliúmve quæstum, aut comparauerim aut prætulerim illi quod philosophiam simul & agriculturam colit. Nam quo pacto non magis secundum naturam fuerit ex ipsa terra, quæ nutrix & parens omnium est, quàm aliunde nutriri? An non magis virile est ruri viuere, quàm vt sophista in oppido desidere? Nónne salubrius est foris vitam degere, quàm in vmbra educari? Virum verò liberalius est, vnumquemq; sibi necessaria comparare, aut ab alijs accipere? Multo sanè honestius apparet non indigere alio ad res sibi necessarias, quàm indigere. Adeò autem egregiares, Deóque accepta est ex agricultura viuere, modo cum honesta-

* Ita ἐστὶν Goër ὅτι ἂν.

tis ſtudio coniuncta ſit, vt Apollo Myſonem Chemaum ſapientem, Aglaum Pſophidium verò fœlicem appellauerit, quorum vterque ruri agens, ſuisq; manibus laborans, vrbana habitatione abſtinebat. An non igitur decet iſtos æmulari imitarique, & agricolationem diligere? Sed forſan aliquis dixerit, an non abſurdum eſt virum docendo aptum, & qui adoleſcentes ad philoſophiam promouere poſſet, rus operari, & corpore non ſecus quàm ruſtici laborare? Profectò, abſurdum eſſet reuera, ſi terræ cultus ipſum philoſophari, aut alios ad philoſophiam promouere prohiberet: iam verò etiam plus mihi inuari videntur adoleſcentes, interim dum non in ciuitate præceptori conuerſantur, neque in ſchola ipſum diſſerentem audiunt: ſed operantem in agricultura vident, & re ipſa oſtendentem, quod ratio dictat, ſubeundos eſſe potiùs labores & ærumnas corporis, quàm alio nos nutrituro indigendum. Quid obſtat verò, quo minùs laborans cum præceptore diſcipulus, ſimul aliquid audiat ipſum de temperantia, iuſtitia, aut patientia dicentem? Haud enim multis verbis opus eſt illis, qui rectè philoſophaturi ſunt: neque multitudo illa iſtorum theorematum, qua gloriantes ſophiſtas videmus, diſcenda eſt adoleſcentibus. Hæc enim profectò integram hominis ætatem contererent. Ea verò quæ maximè neceſſaria & vtiliſſima ſunt, etiam in agricolatione addiſci licebit, tum aliàs, tum quia non ſemper laborandum eſt, ſed quiete fruentur interdum. Sat quidem ſcio paucos hoc modo ad diſcendum acceſſuros. Præſtaret autem nunquam adire philoſophum plures ex inuentibus philoſophiam profitentibus, qui pigri ac molles ſunt, & aduentu ſuo philoſophiam inquinant. Etenim ex veris philoſophiæ amatoribus nullus eſt, qui non cuperet cum bono vtro viuere in agro, quamuis difficillimo, vtpote fruiturus conuerſatione iſta magno cum fructu, dum dies noctésque cum præceptore agit, & ab incommodis vrbanis, quæ philoſophum impediunt, remotus eſt, & latère poteſt ſine quid bene, ſine malè faciat, quod maximè conducit inſtituendis. Ad hæc cibum potúmque ſumere ac dormire in boni viri conſpectu, perquàm vtile eſt. Ea ſanè, quæ ruralem conuictum neceſſariò ſequuntur, Theognis quoque laudat hiſce verſibus:

Cum illis bibe ac ede, & cum iiſdem
Aſſide, & placeas illis quorum magna vis eſt.

Quòd aũt nõ alios quã bonos viros intelligat

ἡλίας μὴ ὀλιγωρῆν, ὥστε Μύσωνα τὸν Χημαῖον ὁ Θεὸς ἀνέφηνε σοφὸν, καὶ τὸν Ψοφίδιον Ἄγλαον, εὐδαίμονα προσηγόρευσε, χωρικῶς ἑκάτερον αὐτῶν βιοῦντα καὶ αὐτουργίᾳ χρώμενον, καὶ τῆς εἰς ἄστυ διατριβῆς ἀπεχόμενον. ἆρ' οὖν οὐκ ἄξιον ζηλοῦν τε καὶ μιμεῖσθαι τούτους, καὶ προτρέπεσθαι σπουδῆς ἕνεκα γεωργεῖν; τί οὖν, εἰ δυνατὸν φαίη τις αὐτοῦσαι, ἄνδρα παιδευτικὸν, καὶ δυνάμενον προτρέπειν νέους εἰς φιλοσοφίαν, ἐργάζεσθαι γῆν, καὶ τῷ σώματι πονεῖν τοῖς χωρίταις παραπλησίως; καί. δυνατὸν αὖ τοῦτο τῷ ὅτι ἦν, εἴ γε οἰκώλυεν ἡ ἐργασία τῆς γῆς φιλοσοφεῖν, ἢ ἄλλους πρὸς φιλοσοφίαν ὠφελεῖν. νῦν δὲ καὶ μᾶλλον αὖ μοι δοκοῦσιν ὠφελεῖσθαι οἱ νέοι, οὐκ ἐν πόλει τῷ διδασκάλῳ συνόντες, εἰ δὲ ἐν τῇ ἀγρονόμῳ ἀκούοντες αὐτοῦ λέγοντος· ἀλλ' ἐργαζόμενον ὁρῶντες, καὶ ἔργῳ ἐνδεικνύμενον, ὡς πρὸ ὑφηγεῖται ὁ λόγος, ὅτι χρὴ πονεῖν καὶ κακοπαθεῖν τῷ σώματι μᾶλλον, ἢ ἑτέρου δεῖσθαι τὸ βέφορτος. τί δὲ τὸ κωλύον ἐστὶ καὶ ἐργαζόμενον μετὰ τοῦ διδασκάλου τὸν μαθητὴν, ἀκούειν τι ἅμα περὶ σωφροσύνης, ἢ δικαιοσύνης, ἢ καρτερείας λέγοντος, πολλῶν μὲν γὰρ λόγων τῶν δεῖ φιλοσοφεῖσθαι καλῶς, σχολὴ τὸν ὄχλον τούτων ἀπαρκέσειν ἀναλημπτέον πρώτους τοῖς νέοις, ἐφ' ᾧ φυσιωμένους τὰς σοφιστὰς ὁρῶμεν. ταῦτα γὰρ δὴ τῷ ὄντι ἰκμὰς καταπίνας βίον ἀνθρώπου ἐστί. τὰ δ' ἀναγκαιότατα καὶ χρησιμώτατα μαθεῖν οὐκ ἀδύνατον, καὶ περὶ ἐργασίας γεωργικῆς ὄντας, ἄλλως τε καὶ ὅτε μὴ ἀεὶ πονητέον ἐργασιμώτατα, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύλαις χρησομένους. ὀλίγοι μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον ἐθελήσουσι μανθάνειν οἶδ' ἀκριβῶς ἐγώ· ἔστι δὲ ἄμεινον μηδὲ προσιέναι τῷ φιλοσόφῳ τοὺς πλείονας τῶν φιλοσοφεῖν λεγόντων νέων, ὅσοι σαθροί τε καὶ μαλακοὶ, δι' ὧν πρόσοδον ἀναπίμπλαται κηλίδων φιλοσοφία. τῶν μὲν γὰρ ἀληθινῶν ἐραστῶν φιλοσοφίας, οὐκ ἔστιν ὅστις, ὃς οὐκ ἂν ἐθελήσοι μετ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἀγρὸν οἰκεῖν, καὶ εἰ χαλεπώτατον τύχοι ὂν τὸ χωρίον, μάλιστα γὰρ ὀπολαύειν μεγάλα τούτης τῆς διατριβῆς, τῷ συνεῖναι τῷ διδασκάλῳ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, τῷ ἀπεῖναι τῶν ἀστυκῶν κακῶν, ἃ πρὸ ἐμποδὼν τῷ φιλοσοφεῖν, τῷ μὲν δυνάσθαι λανθάνειν δοῦ, ἢ κακῶς τι ποιῶν, ὃ δὲ μέγιστον τοῖς παιδευομένοις ὄφελος. καὶ ἐαθῆναι δὲ καὶ πίνειν καὶ καθεύδειν ὑφορώμενον ἐπ' ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, μέγα ὄφελος. ἃ δὲ χρὴ ποιεῖν αὖ ἐξαναγκὴς ἐν τῇ συνουσίᾳ τῇ κατ' ἀγρὸν, ταῦτα ἐπαινεῖ καὶ Θέογνις ἐν οἷς φησι·

καὶ μετὰ τοῦ γε σὺ πῖνε καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τοῖσιν
ἵζε, καὶ ἀρέσθαι τοῖς ὧν μεγάλη δύναμις.

ὅπου γε μὴν οὐκ ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας λέγει

μεγάλῳ

μεγάλην ἔχειν δύναμιν, πρὸς αὐτῶν ὠφέλεσθαι, εἰ σπουδαῖοι καὶ συμπίνοι τοῖς ἀνδράσι καὶ συγκαθίζοιτο διδάσκων.

ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ μαθήσεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἑόντα νόον.

μηδὲ λεγέτω τις, ὅτι τῷ μανθάνειν, ἢ τῷ διδάσκειν ἀσχολία, τὸ γεωργεῖν ἐμπόδιόν ἐστι· ἔοικε γὰρ ἔστιν ὅτων ἔχειν, εἰ δὲ μάλιστ' οὕτω καὶ ὑπάρξειν ὁ μὲν μανθάνων σπουδὴν τοῦ διδάσκοντος, ὁ δὲ διδάσκων ἀφθονίαν ἕξειν τοῦ μανθάνοντος. τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, ὁ πόρος οὐκ γεωργίας φαίνεται ὢν τοῦ φιλοσόφου πρεπωδέστατος.

Ταῦτα δέ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι ἔστι τῆς γεωργίας ἔργα οἱ πάνυ μαχητικοὶ δύνασθαι ἀπέχεσθαι. ἔοικε γὰρ αὐτῆς ἡ ἐπιμέλεια τῆς γῆς, ἅμα τε ἡδυπάθειά τις, καὶ οἴκου αὔξησις, καὶ σωμάτων ἄσκησις, * καὶ εἰς ὃ δύναται ὅσα αἱδρεῖ ἐλευθέρῳ πρόσηκεν. πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν αἱ ἄνθρωποι, τοῦτο ἡ γῆ φέρει ἐργαζομένοις, καὶ ἀφ' ὧν τοῖσιν ἡδυπαθοῦσι, πρόσεστι φέρειν· ἔπειτα δὲ ὅσα βωμοῖς κοσμοῦσι καὶ ἀγάλματα, καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ζῶντα μετὰ ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θαμάτων παρέχει. ἔπειτα δὲ ὄψα πολλὰ τὰ μὲν φυόμενα, τὰ δὲ βοσκόμενα· καὶ γὰρ ἡ πρόβατικὴ τέχνη συνέπεται τῇ γεωργίᾳ, ὥστ' ἔχειν καὶ θεοῖς ἀξαρέσκειαν θύοντας, καὶ αὐτοὺς χρῆσθαι. παρέχουσα δὲ ἀφθονώτατα ἀγαθὰ οὐκ ἐᾷ ταῦτα μετὰ μαλακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχει τε χειμῶνος καὶ θάλπει θέρους ἐνίζει καρτερεῖν. καὶ τοὺς μὲν ἀνθρωπικοὺς γυμνάζουσα ἀφ' ὧν χρὴ ἔργων ἀμύνειν αὐτοῖς πρόσεστι· τοὺς δὲ τῇ ἱππικῇ γεωργοῦντας αἱδρίζει, πρόσεστί τε ἐγείρουσα καὶ παρώρμηται σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. καὶ γὰρ ὁ τοῦ χωρίου καὶ ὁ τοῦ ἄστεως ἀεὶ ὁδὸν ἀναγκαιοτάτην ἡ γεωργία συνδέουσιν εἶναι. ἔπειτα δὲ ἤν τε σπεύδῃ ἵππον ἀρήγειν τῇ * χώρᾳ βουληθῇ τις, τὸν ἵππον ἐκθρωτάτην ἡ γεωργία συνδέουσα· ἐῶ τε πεζῇ, σφοδρὸν παρέχει τὸ σῶμα. ὁ τοῖς θήραις τε * φιλοπονεῖσθαι, συνεπαίρει τε ἡ γῆ, καὶ κυσὶν ὑπάρχειν ἕδραν παρέχουσα, καὶ θηρία συμπαρέχουσα. ὠφελοῦνται δὲ ἀπὸ τῆς γεωργίας, καὶ οἱ κύνες, καὶ οἱ ἵπποι αὐτῷ φέλουσι τὸν χῶρον. ὁ μὲν ἵππος πρόσεστί τε κομίζων τὸν κεκμηκότα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ὀχουσίαν παρέχων * τῆς δείλης ἀπιόντι. αἱ δὲ κύνες, τά τε θηρία ἀφύλακτα ὄντα ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων, καὶ τῇ τε ἐρημίᾳ τὴν ἀσφάλειαν συμπαρέχουσαι. συμπαρορμᾷ δέ τι καὶ εἰς ὃ δεήσει ἀνδρὶ ὅπλοις τῇ χώρᾳ ἡ γεωργία. καὶ ἡ γῆ τοὺς γεωργοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῶν καρπῶν ἔδουσα, καὶ κρατοῦντι λαμβάνειν, καὶ δραμεῖν καὶ βαλεῖν καὶ πηδῆσαι.

magnam vim habere, ad hominum vtilitatem, si quis vnà cum ipsis edat, bibat, & assideat, alibi expositi, vbi ait:

A bonis quidem bona disces: si verò malis
Conuersere, pristinam quoque mentem perdes.

Nemo igitur dicat, quòd ad discendum docendúmve quæ oportet, agricultura impedimento sit. Haudquaquam enim ita se habere videtur, cùm hoc pacto maximè & plurimum discipulus cum præceptore versetur, & præceptor discipulum præsentem in potestate habeat. Quod cùm ita sit, quæstum ex agricultura philosopho decentissimum esse constat.

Hæc tantum narraui, ô Critobule, vt Xenophontis in Œconomicis.
planè intelligas agriculturam, vel ab honestioribus, magnoperéque potentibus posse recipi. Habet enim hæc diligentiam quandam, & animi voluptatem: insuper domus augmentum, exercitationem quoque corporis, vt satis validum reddatur peragendis illis quæ homini libero conueniunt. Primùm enim non pauca ad victum humanum terra labore culta suppeditat, ac insuper ad voluptatem nonnulla. Deinde pro aris & statuis ipsísque hominibus ornamenta producit: eáque magna ex parte tum odore tum visu suauissima. Ad hæc obsonia multa partim gignit, partim nutrit & auget. Nam & pecuaria agriculturæ coniuncta est, vt & Dijs placandis inde sacrificia suppetant, & cibus alijq; vsus agricolis. Hæc cùm latè præbeat, citra tamen mollitiem, aut segnitiem præbet, operarios multa patientia, & algoris, & æstus, vel nudos operi adsuefaciendo. Quapropter corpora vegetiora ac firmiora viribus reddit, præterea impigros facit: & matutino surgere, properaréque ad opus suadet. Enimuerò rure sicut in ciuitate actiones suas quaque temporibus ingruunt. Deinde si patriæ vsibus cum equo præsto esse cupis, hunc ager alere poterit. Si pedibus, robur ad hoc corporis præstat. Tum venationibus insudare hortatur. Canibus cibi copiam, ac cæteris animalibus ministrat: quæ pasta, non minùs & ipsa rus iuuant. Equo dominus manè in aruum festinans contendit aliquid nunciaturus, seróque redeundi facultatem habet. Canes à fructuum tum pecudum vastatione prohibent feras, & in solitudine ac deserta regione securitatem præstant. Confert etiam aliquid ad auxilium cum armis patriæ ferendum agricultura. Colonos eadem in medio fructus carpere, ac certantes currere, subsilire, iaculari inuitat.

* ἀλλὰ ἀφ' οἷς καὶ ἡδυπαθοῦσι.

* ἀλλὰ

* ἐστὶ φιλοπονεῖσθαι συνεπαίρει τῇ γῇ.

Quenam ars validiores homines prabet? Quæ colentibus maiores gratias reddit, aut auidos magis exaturat, aut hospites lautiùs excipit? Vbi per brumam caminus luculentior, & calida lauacra commodiora? Per æstum verò umbris, aurisque mora dulciores? Vbi Dijs litaturis primitia decentiores, aut dies festi latiores? Quæ amantior seruis, dulcior vxori, optatior filijs, gratior amicis? Mihi profectò mirum videatur, si liber homo quicquam hac dulcius diligentia, aut latius possessione, & ad vitam commodius inuenerit. Cæterùm terra colonos ad iustitiam officiumq́; acuit: ijs enim qui ipsam optimè colunt, multa bona vicissim refert. Quòd si propter bellum ingruens ab opere prohibeantur, ipsi in agricultura exercitati, animo atque corpore valentes per hostium, nisi Deus prohibeat, ruunt, prædásque agunt, quæ operum loco victum præbeat. Nam tutius eo tempore armis, quàm rustico instrumento, cibum quærere. Docet etiam rationem imperandi agricultura. Quippe cùm ad bellum conficiendum, tum ad agrum colendum hominibus est opus. Eum autem qui agrum colere voluerit, oportet operas promptas & parere volentes sibi comparare: similes etiam milites ducem sibi comparare necesse est, tum eos qui fortiter se gesserint remunerando, tum eos qui de loco cesserint plectendo. Agricolam item operas suas hortari sæpe non minùs oportet quàm imperatorem milites suos. Spe etiam bona non minùs serui quàm liberi opus habent: multóque interdum magis, vt sponte permaneant. Quamobrem pulchrè ille quidem, qui agriculturam aliarum artium parentem atque nutricem appellauit: qua bene habente, cætera valeant: neglecta verò, terra mariq́; iacent omnia.

Parenthesi diuersita tem lectionis indicat.

πίς ἰχθυωτέρους τέχνη γεωργίας παρέχεται; τίς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις τέχνη πλείω ἀπεργάζεται; τίς δ' ἥδιον τὸν θερμολούμενον δέχεται, σφετέρωσα σφοδρότητι λαζύν, ὁ, τι χρήζοι; τίς δὲ ξένους ἥδιον, ἢ ἀφθονώτερον δέχεται; χιμάσας τι πυρὶ ἀφθόνῳ, καὶ θερμοῖς λουτροῖς; * (πᾶ πολὺ πλείων ὑμάρτα ὁ χώρω τῳ;) πᾶ πλείων ὑχάρματα ἢ ὁ γεωργός; πᾶ δὲ ἥδιον θειοσαν ὕδασί τε καὶ πνοαῖσι, καὶ σκιᾶς, ἢ κατ' ἀγρόν; τίς δὲ ἄλλη θεοῖς ἀπαρχὰς σφετωδεστέρας παρέχει, ἢ ἑορτὰς πληρεστέρας ἀποδεικνύει; τίς δὲ οἰκέτας σφετοφιλεστέρα, ἢ γυναικὶ ἡδίων, ἢ τέκνοις ποθεινοτέρα, ἢ φίλοις ὑμερεστέρα; ἐμοὶ μὲν θαυμαστὸν δοκεῖ εἶ), εἴ τις ἐλεύθερος ἀνὴρ ἢ κτῆμά τι τούτου ἥδιον κτᾶται, ἢ ὁτιμέλλων τινα τούτης ὕρηκεν ἡδίω, ἢ ὠφελιμωτέραν εἰς τὸν βίον. ἔτι δὲ ἡ γῆ θέλουσα τὸς δωσομένους καταμαθάνει, καὶ δικαιοσυνίων διδάσκει. τὸς γὰρ ἀεὶ σφετοβύοντας αὐτὴν πλέσα ἀγαθὰ αὐτοῖς. ἢν δ' ἄρα τῶν πλήθυς ποτὲ στρατιμῇ τ' ἔργων στερηθῶσιν, οἱ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀναστρεφόμενοι, καὶ σφοδρῶς καὶ ἀνδρικῶς παιδευόμενοι, ὅτι δὴ παρεσκευασμένοι τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχάς, ἐὰν μὴ θεὸς κωλύῃ, δυνάμενοι ἰόντες εἰς τὰ τῶν κωλυόντων λαμβάνει, ἀφ' ὧν θρέψονται. πολλάκις δ' ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἀσφαλέστερόν ἐστι σὺν τοῖς ὅπλοις τὴν θρεπτὴν μάχην, ἢ σὺν τοῖς γεωργικοῖς ὀργάνοις. συμπαιδεύει δὲ καὶ εἰς ἀρχὴν ἡ γεωργία. ὅτι τε γὰρ τοὺς πολεμίους, μετ' ἀνθρώπων δεῖ ἐέναι, τῆς τε γῆς σὺν ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ἐργασία. τὸν οἶν μέλλοντα γεωργήσειν δεῖ, δεῖ τὸς ἐργασομένους καὶ σφετοθύμους σφοδρὰ ἀγαπᾶν, καὶ πείθεσθαι ἐθέλοντας. τί τε ὅτι πολεμίους ἄρχοντα ταῦτα δεῖ μαχαίρασθαι, δωρούμενόν τε τοῖς ποιοῦσιν ἃ δεῖ ποιεῖν τὰς ἀγαθὰς, καὶ κολάζοντα τὰς ἀκτενοῦντας. καὶ σφαλλόμενα δὲ πολλάκις σφόδρα ἥττον δεῖ τοῖς ἐργάταις τὸν γεωργὸν, ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς στρατιώταις. καὶ ἐλπίδων δὲ ἀγαθῶν ὑπὲρ ἥττον τῶν ἐλευθέρων οἱ δοῦλοι δίονται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὅπως μὴ ἐθέλωσι. καλῶς δὲ καὶ Χαρίνος εἶπεν, ὃς ἔφη, τὴν γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὸν εἶ). δι' μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας, ἔρρωνται καὶ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι· ὅπου δὲ ἀναγκαθῇ ἡ γῆ χερσεύειν, ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, χεδόν τι καὶ ξὺν γῇ καὶ ξὺν θαλάττῃ.

Euripidis, aliàs Menandri. Diphili.

AMPLIVS DE AGRICVLtura, in contrarium, Sermo CCXXIII. Ex Io. Stobæo.

AGricolarum vita voluptatem capit,
Dum tristia spe futurorum solatur.
Vnus asellus ex agro mihi descendit,
In singulos annos sufficienter

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΕΙΣ ὈΙΔΙΟΝ, Λόγος σκγ'.

Ὁ τῶν γεωργῶν ἡδονὴν ἔχει βίος,
ταῖς ἐλπίσιν τἀλγινὰ θαμυθούμενος.
Εἷς οἰάδιον ἐξ ἀγροῦ μοι καταβαίνει,
καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀγαπητῶς

ὡς τῷ

ὡς ἀφ' ἑκάστου μοι πρώτ' ἀπεσκυλμένου,
σπονδώ, ὀλάς, ἔλαιον, ἰσχάδας, μέλι.
Ἐν τοῖς πολεμίοις ὑπὲρ ἑξὸν τὸν ἄνδρα δεῖ.
Ὁ γὰρ γεωργεῖν ἔργον ἐστὶν οἰκέτου.
Πῶς ἔχεις; ὡς ἔχανος εἶ; ἀπόλλυμαι.
φέρω γὰρ εἰς ἀγρὸν χοεῖον.
Ἀγρὸν δ' ὑποβέστερον γεωργεῖν σοὶ λέγω οἴομαι.
φέρει γὰρ ὅσα θεοῖς αἴτησι καλά,
κισσὸν, δάφνην, κριθάς τε αὖ σπείρω, πρώϊ
δικαίως ἀπέδωκ', ὅσα αὖ καταβάλλω.
Ἐγὼ τὸν ἀγρὸν, ἵνα σοι ἐλεληθὼς ἔχω.
φέρει γὰρ οὗτος ὥσπερ ἀρρωστοῦντά με,
σπάνια μικρὰ παρασφέρων, οἶνόν θ' ὅσον
ὀσμὴν λαχάνων ἄλλα τ' ἡδύσματα μετὰ τὸν Δία,
τὰ πρόσαντη ταῦτ' ὀψάρια, κάππαριν,
θύμον, ἀσπάραγον, αὐτὰ ταῦτα καὶ δέδικα,
μὴ λίαν ἀπισχναίνων με πεινῶντ' ἐκπύον.
Ἐγὼ δ' ὁρῶ τὸν ἀγρὸν, οὐχ ὅπως φέρῃ
αὐτός με, παρ' ἐμοῦ δ' ἵνα σοφὸν παρασλαμβάνῃ.
σκάπτω γὰρ αὐτὸς βραδέως, σπείρω τ' ἀεὶ,
καὶ πρώτα ποιῶ παρὸς δὲ δοῦναι, καὶ λαβεῖν.
ὁ δὲ λαμβάνει μόνον, ἀποδίδωσι δ' οὐδὲν ἔτι.
ἀποστρατὴν ἔλαβον ἀγρὸν ἐξάσας ἀγρόν.
ἔσπειρα μὲν κριθῶν μεδίμνους εἴκοσι,
τούτων ἀπέδωκεν ὑμῖν ὅλους τρεισκαίδεκα·
οἱ δ' ἑπτὰ οὗτοι Θήβας ἐστράτευσαν μετ' ἐμοῦ
ὃ τῶν γυναικῶν σῶμα διαφερόντως μόνον.
οἰκοφορεῖ γὰρ μόνον. τοῦτο γίνεται.
ὃ γὰρ φέρει νῦν οὗτος, εἷς ὄνος φέρει.
Ἀεὶ γεωργὸς εἰς νέωτα πλούσιος.
Ἐγὼ δὲ τὴν πικρὸν, τῆς γεωργίας γλυκύ.
Φασὶ δέ τινα καὶ ἐπαινετήν τινα αἰτίαν ἐρόμενον τοῦ τὸν παῖδα γεωργεῖν, ἀπάγξασθαι, γεάλφιτα ἐν γῇ μιμαπιδίῳ, ὅτι ἀπέρατόν τι καὶ ἀκατάληπτον ἡ γεωργία ἦν. σπείρει, ὅπως θερίσωμεν· εἶτα θερίζει, ὅπως σπείρωμεν. ἄτοπόν τι τὸ ζῆμα τῆς ἀοιδοῦ.
Σκάπτω, καὶ σπείρω, καὶ μάλα μικρὸν γήδιον, οὐ μόνον τοῦ πατρός γε, ἀλλὰ πρώτων δικαιότατον. ὅτι γὰρ αὖ λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀποδίδωσιν αὖθίς τε, καὶ τόκον τινὰ † ἢ δή ποτ' ἔδωκεν ὧν ἔλαβε.
Ζήνων ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος, ὁρῶν τινα τῶν γεωμόρων τοῦτο τὸν ἀγρὸν ἀδιαπόνητον, εἶπεν· ἐὰν μὴ σὺ τοῦτον ἀπολέσῃς, οὗτός σε ἀπολέσει.
Ἀρίστιππος λέγοντος αὐτῷ τινος, δι' ἃ σε ἀπόλωλεν ὁ ἀγρός· ἀκήκοα, ἔφη, κάλλιον δι' ἐμὲ τὸν ἀγρὸν, ἢ δι' ἐμὲ τὸν ἀγρὸν ἐμέ.

Quantum mihi satis est omnia portans,
Vinum, hordeum, oliuum, caricas, & mel.
Virum oportet in bellis eximium esse. Menandri.
Agricolatio enim opus est seruile.
Vt vales? quàm macilentus es? Pereo: Anazilai in μυρσίνῃ.
Alo enim prædium ruri.
Agrum iustiorem à nemine coliputo. Menandri in Georgo.
Profert enim quotquot Dijs grati sunt flores,
Hederam, laurum, & si hordeum seminauero,
omnino
Iustè mihi reddit tantundem, quantum ei commisero. (medici.
Nesciebam hactenus habere me agrum loco Philemonis.
Nutrit enim me tanquam ægrotantem,
Exigua offerens cibaria, & vini quantum
Holusculo adijcitur condimenti gratia. Et per fouem,
Saxatiles istos cibos, capparim,
Thymum, asparagum, ista inquam metuò
Ne nimiis extennatum me exanimem.
Ego curo agrum, non vt nutriat Comici poetæ.
Ipse me, sed vt alimentum à me capiat.
Nam fodio diligenter, ac sero semper:
Deniq; nihil non facio vt dem, & recipiam.
Ille verò capit quidem, nihil autem restituit.
Defraudantem imprudens agrum emi.
Seminaui quidem hordei medimnos viginti,
Pro quibus mihi non integros tredecim reddidit:
Cæteri septem Thebas in militiam profecti sunt. Videor mihi
Mulierum tantummodo omen seruare.
Onesiphorum (id est prosperum) eueniat: quod & accidit:
Nam totum id quod ager producit, vnus onos (id est asinus) fert.
Agricola semper in proximũ annũ dines est. Philemonis in Hypobolimæo.
Agriculturæ suauitas nõnihil amari mixtũ habet. Menandri. Phaonini.
Aiunt amatorem quendam à patre terram colere coactum, laqueo finiuisse vitam, cùm in tabella scripsisset, agriculturam esse rem infinitam, & nunquam absolui: serendum enim, vt metamus: & metendum, vt seramus, absurdo rei circuitu.
Fodio ac sero perexiguum agellum, non malum tamẽ, sed omnium iustissimum: quantumcunq; enim seminis acceperit, idem probè iustéque reddit, nec vnquã quod accepit, cum multo fœnore restituit. Xenophontis in Cyri institutione. †ὀλίγον.
Zeno Stoicus philosopus cùm videret familiarem quendam curis & negotijs agri nimis intentum, dixit: Nisi tu agrum perdideris, ipse te perdet. Aristotelis in Cyrija.
Aristippus cùm ei quidam obijceret, tua culpa interijt ager: At qui melius est, dixit, agrũ propter me, quàm me propter agrum perire.

DE TRANQVILLITATE, SERmo CCXXIIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Anuope.

Q Vi squis multa agit, vbi cessare liceret,
Stultus est, cùm iucundè posset tranquillus viuere.

Eiusdem in Iphigenia in Aulide.
* ἀγνὸν.
* ζηλῶ.

Fœlicem te senex prædico, & vnumquemq; qui
vitam periculis vacuam
Transegit, ignotus, obscurus.
Minùs autem laudo in honoribus constitutos.

Eiusdem in Bacchis.
* ξῦσα.
* πίῤῥω.

Tranquillitatis autẽ vita, & sapere, immota
Permanent, conseruantq; domos.
Quamuis enim remoti atherem habitantes
Inspiciunt tamen res mortalium cælicolæ.

Eiusdem in Heraclidis. Euripidis in OEnomao. Æschyli in Promethei vinculis. Epicharmi in Automolo. Menandri in Hydria.

Bonum est extra negotia pedem habere
Meliori consilio vtentem.
Qui plurima facit, is & plurimum peccat.
In rebus inutilibus noli frustra laborare.
Quies & tranquillitas, ô mulier, gratiosa
Et vicina temperantiæ. (res est,
Quàm incũdare res est ei qui malos mores odit
Solitudo: & cogitanti nihil
Mali, satis magna possessio est ager bene nutriẽs.
Cæterùm æmulatio vulgi, & vrbana
Voluptas, splendida quidem est, sed breue tempus durat.

Pindari.

Communem ciuium statum aliquis in tranquillitate situm relinquens
Diligenter inquirat per montem quietis
Sacrum lumen, seditionem à pectore
Tollens, paupertatis causam,
Liberorum educationi infensam.

Cercidæ in Hemiabis. † for. τὸν vel τῦ.

Immemor huius dicti rugosæ testudinis:
Verè enim domus chara est, & optima.
Ignoro, neq; cõuenit quæ nõ didicimus agere.

Ex Bionis Bucolicis.

Si pulchra mea sunt carmina, vel illa sola
Gloriam mihi adferent, quæ iam antea mihi fatum dedit:
Sin illa non probantur, quid est quod amplius laborem?
Nam si nobis viuendi duo tempora dedisset
Sine Iupiter, seu Parca versuta, ita vt ageretur,
Alterum cum lætitia & gaudio, alterum in labore,
Liceret post labores aliquando bonis frui:
Si verò Dij vnum duntaxat tempus viuendi annuerunt
Hominibus, idq; breue & perquam angustum,
Quàm diu vah miseri labores & opera insumimus
Quousq; animum ad lucra & artes (mus?
Applicamus, semper desiderando multo maiores opes? (tos,
Omnes sanè obliti sumus mortales nos esse natos
Et breue tempus fato nobis concessum.

Apollonij ad Dionysium. Platonis in Apologia Socratis.

Pulchrum ante malum acceptum cognoscere quantum bonum sit quies.
Non enim vllus seruari poterit, qui aut vobis aut alteri multitudini aduersetur, ac prohibi-

ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΙΑΣ, Λόγος σκδ'.

Ὅ Σης δὲ πράσσει πολλά, μὴ πράσσειν παρὸν,
μωρὸς, παρὸν ζῶν ἡδίως ἀπράγμονα.
Ζηλῶ σε γῆρον, ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκινδύνως βίον
ἔξεπρᾶσ' * ἀγνῶτως, ἀκλεῶς.
τὰς δ' ἐν τιμαῖς ἥσσονι * ἐπαινῶ.
Ὁ δὲ τᾶς ἡσυχίας βίοτος, καὶ τὸ φρενῆρες ἀσάλευτον
μόνᾳ, καὶ ξυνέχᾳ * δώματα.
* πρόσω γὰρ, ἀλλ' ὅμως αἰθέρα ναίοντες
ὁρῶσι τὰ βροτῶν ἀφανίδας.
Καλὸν δ' ἔξω πραγμάτων ἔχειν πόδα
δυσκελαδίας τυχόντα τᾶς ἀμείνονος.
Ὁ πλῆσα πράσσων, πλῆσα δ' ἀμφιπάλᾳ βροτῶν.
Τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα μὴ πόλᾳ μάτην.
Ἀ δ' ἡσυχία χρήσιμα, γυνά,
καὶ σωφροσύνης πλατύτον οἰκεῖ.
Ὡς ἡδὺ τῷ μοῦνᾳ τὰς φαύλας ἕπας
ἐρημία. καὶ τῷ μελετῶντι μηδὲν ἐν
πονηρῷ, ἰκμὰς κτῆμ' ἀγρὸς βέφων καλῶς.
ἐκ τῶν ὄχλων δὲ ζῆλος, ἥτε κατ' πόλιν
αὖτη δυφὴ λάμπει μόνη, ἐς δ' ὀλίγον χρόνον.
Τὸ χαιρόν τις ἀστῶν ὁ βύδια καταβύς,
ἐρυσπάτω μεγάλ' ἀϊ ὄρεσσι ἡσυχίας
ἱερὸν φάος, ταῦον ἀπὸ φρενῶν
ὀπτικὸν ἀέμφι, πενίας δότειραν,
ἐχθρὰν κυδοιμοφόρον.
† Τὸ τᾶς ῥικνᾶς χαλώνας ἀμνάμονα·
οἶκος γὰρ ἄριστος ἀληθέως καὶ φίλος.
Οὐκ οἶδ', ὡς δ' ἐποίκεν, ἃ μὴ μάθομεν, παθεῖν.
εἴμοι καλὰ πόλᾳ τὰ μελύδρια, καὶ τάδε μύνα
κῦδος ἐμοὶ θέσπι, τά μοι πάρεσσ' ὤπασε μοῖρα.
εἰ δ' ἄχ' ἁδέα ταῦτα, τί μοι πολὺ πλείονα μοχθῆς,
εἰ μὴ γὰ βιότου διπλόον χρόνον ἀμὶν ἔδωκεν
ἢ Κρονίδας, ἢ Μοῖρα πολύζοπος, ὥστ' αἰῶνα
τὸν μὲν ἐς εὐφροσύνας καὶ χάρματα, τὸν δ' ἐν πόνῳ,
ἦν τάχα μοχθήσαι τί ποθ' ὕστερον ἐσθλὰ δέχεσθαι·
εἰ δὲ Θεοὶ κατέδυσαν ἕνα χρόνον ἐς βίον ἐλθεῖν
ἀνθρώποις, καὶ τόνδε βραχὺν, καὶ μήνα πάντων,
ἐς πόσον ἁ δολιχὸς καμάτως κ' εἰς ἔργα πονεῖμες;
ψυχὰν δ' ἄχει τίνος ποτὶ κέρδια, καὶ ποτὶ τίχας
βάλλομες, ἰμείροντες ἀεὶ πολὺ πλήονος ὄλβω;
λαθόμεθ' ἢ ἄρα πάντες ὅτι θνατοὶ γεγόμεσθα,
κ' ὡς βραχὺ σὺν μοίραις λαχόμαν χρόνον.
Καλὸν τοι παθεῖν διδαχθῆναι πλέονα δύνα ἡσυχία.
Οὐ γὰρ ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται, ὅστις ὑμῖν, ὅστις
ἄλλῳ πλήθει δούλοις γενόμενος ἐναντιώσεται, καὶ ἀκαθαρ-

λύων

λύων πολλὰ ἄδικα καὶ ἀνόσια ἐν τῇ πόλει γίνεσθαι. ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχούμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθήσεσθαι, ἰδιωτεύειν, ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν.

Σοφὸν ἔοικε χρῆμα ὂν τῆς ἡσυχίας, πρός τε ἄλλα, καὶ εἰς ὀπτικὴν μίλην καὶ φρονήσεως μελέτην, λέγω δὲ οὐ τὴν καπηλικὴν καὶ ἀγοραίαν, ἀλλὰ τὴν μεγάλην, ἥτις ὀξυωμοῖ Θεῷ τὸν αὐτὴν ἀναλαβόντα. αἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων ὄχλοις γινόμεναι μελέται, γυμνάζουσι τὴν λεγομένην δριμύτητα πανουργίαν οὖσαν. ὥστε τοὺς ἐν αὐταῖς ἄκρους, οἷον, ὑπὸ μαγείρων τῶν ἐν ταῖς πόλεσι χρεῶν ὀψοποιικὰ μόρια, πόσα δὲ ὑπὸ καπηλικὰ ῥήματα δεινὰ ἐργάζεσθαι. ἡ δ' ἐρημία σοφίας οὖσα γυμνάσιον, ἦθος ποιοῖ ἀγαθὸν, καὶ πλάτει, καὶ μετριότητι τῶν αἰσθήσεων τὰς ψυχάς. ἔστι γὰρ αὐταῖς ἐμπόδιον ὅτι τῆς αὐξήσεως, οὐδὲ πρὸς πολλὰ καὶ μικρὰ νόμιμα πρόσκλισιν καμπτόμεναι λύθρου, καθάπερ αἱ ταῖς πόλεσιν ἐναπειλημμέναι ψυχαί· ἀλλ' ἐν αἰθέρι καθαρῷ, τὰ πολλὰ ἔξω πλανώμενοι τῶν ἀνθρώπων, αἰτίαν ὀρθαὶ καὶ πλεροφυοῦσιν, ἀρδόμεναι τῷ λαμπροτάτῳ τε καὶ λεπτοτάτῳ ῥεύματι τῆς ἡσυχίας, ἐν ᾧ τὰ τε μαθήματα τῶν νῦν θειοτέρα, καὶ καθαρώτερον ὁρᾶται. ἔχει τοῦτο καὶ τῶν Θεῶν τὰ ἱερὰ, ὅσα ἐν τοῖς πάλαι ἀρχαίοις νενόμισται, τοῖς ἐρημοτάτοις χωρίοις οἱ πρῶτοι. † μάλιστα δὲ Μουσῶν τε καὶ Πανὸς, καὶ Νυμφῶν, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ ὅσοι μουσικῆς ἡγεμόνες Θεοὶ, ἔχειν τις ὡς οἷμαι τὰς παιδιὰς † τῶν ἐν ταῖς πόλεσι δεινῶν τε καὶ μαρῶν πόνων.

ΠΕΡΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΥΑΓΙΟΥ, Λόγος σκέ.

Οὐδὲν γάρ τί που ἐστὶ κακώτερον ἄλλο θαλάσσης
ἀΐδρα τε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα χαρτερὸς εἴη.
Ὅστις ἁλὸς πλώει θάλασσαν, ἢ μελαγχολᾷ,
ἢ πλωχός ἐστιν, ἢ θανατᾷ. τούτων τριῶν
εἷς τ' ἀποτυγχάνει τὰ λοίσιον οὐκ ἔνι.
Ἦ που τοὺς αὖται τῶν παλαιπώρων βροτῶν,
οἷς ὅτε δαίμων, ὅτε τις Θεῶν νέμων,
πλοῦτόν ποτ' αὖ τιμίαν ἀλίαις χάριν,
λεπτῆς ἐπιῤῥοπὴν ἐμπολὰς μακρὰς
ἀεὶ προῤῥίπτοντες οἱ πολύφορτοι·
ἧς ὡς ἄν ἢ κέρδιμοι, ἢ διώλεσαν.
Τῆμος ὑπερῥήσσουσι νότοι, ὁπότ' Αἰγοκερῆι
† ἐμφέρετ' ἠέλιος. τότε δὲ κρύος ἐκ Διός ἐστι
ναύτῃ μαλκιόωντι κακώτατον, ἀλλὰ καὶ ἔμπης
ἤδη πέλει τοιαυτὸν ὑπὸ ῥιπῇσι θάλασσα
πορφύρεον. ἔπεσι δὲ κολυμβάσιν ἀθύρῃσι,
πολλάκις ἐκ νηῶν πίλαγος προσιεπαίροντες

beat multa iniqua & nefaria in ciuitate committi. Sed neceſſarium eſt illum qui venera certat pro iuſtitia, ſi vel exiguum temporis velit ſalus manere, priuatum agere, non in officio publico.

Commodiſſima eſt trãquillitas, cùm ad alia, tum ad ſcientiam et prudentiæ exercitationem: non cauponariam & forenſem dico, ſed magnã illam, quæ Deo ſimilem reddit ſui participem. Plutarchi in libro de trãquillitate.
Exercitia enim quæ in ciuitatibus & inter hominum turbas fiunt, dicendi facultatem acriorem, quæ nihil aliud eſt quàm calliditas, augẽt: ita vt qui in ipſa excellunt, vrbanis negotijs, velut à cocquis, farciti & variati, miniſteria quauis abſurda obeant. Solitudo autem gymnaſium exiſtens ſapientiæ, bene inſtituit mores, formatq; & dirigit hominum animos. Nihil enim impedimenti habent, quo minùs promoueant: neq; ad leges multas & paruas offendentes à rectitudine inflectuntur, vt animi ciuitatibus incluſi, ſed in aere puro, & vt plurimum extra hominum conſuetudinem agentes, in rectum ſurgunt, & pennas producunt, limpidiſſimo et leuiſſimo liquore tranquillitatis irrigati, in quo diuiniores mentis diſciplinæ, et puriores conſpiciuntur. Hanc ob cauſam Deorũ quoq; delubra antiquitus conſecrata, in locis maximè ſolitarijs primi homines conſtituerunt, vt in primis Muſarum, Panis, Nympharũ, Apollinis, † addo ἱδρυσαν.
& omnium qui Muſicæ præfecti ſunt Dij: vtpoteſeparantes diſciplinas à moleſtis & neſarijs quibuſdam rerum vrbanarum negotijs. † lego ἀπὸ.

DE NAVIGATIONE ET NAVfragio, Sermo ccxxv. Ex Io. Stobæo.

Nihil eſt enim quicquam deterius, quàm mare, Homeri Odyſſ. lib. 5.
Ad confundendum hominem quantumuis robuſtum.
Quiſquis mare nauigat, is aut inſanit, Alexidis in Commorientibus.
Aut mendicus eſt, aut mori cupit. Ex his tribus,
Non fieri poteſt, quin vnum ſaltem verum ſit.
Mare nauigantes planè ſunt homines miſeri, Sophoclis in Scyrijs.
Quibus neq; dæmon, neq; Deorum aliquis vnquam
Diuitiarum dignam tribuerit gratiam.
Leuibus enim freti ventis, longas negotiationes
Magno cum periculo ſemper adeunt, homines perditi:
Propter quas aut lucrantur, aut pereunt.
Tunc ingruunt auſtri, cùm Capricorno Arati in Phænomenis.
Cooritur ſol. Tunc eſt ex aere frigus
Nautæ rigenti infeſtiſſimum. Verùntamen
Iam totum annum ſub carinis mare
Agitatur. Similes autem vrinantibus mergis
Sæpenumero de nauibus mare circumſpectantes † συμφέρει.

ſes

Sedemus ad littora cõuersi: illa verò adhuc eminus (prohibet.
Alluuntur: modicum autem lignum mortem

Philetæ in Epigramat. *Terrã aliquãdo ostendẽt Dy, nunc verò licet*
Velocium ventorũ duntaxat intueri templum.

Antiphanis in Ephesia. *Infelix qui marinam agit vitam, &c.*

Sensum & versum in Graco non constant. Sensum tamen videtur, potius & tutius esse vel centum stadijs per terram aliquò permeniro, quo nauigare liceret ostiam duo tangere tantum.

* πολυμέτρων. Callimachi, alias Archippi. *Quàm iucundum est mare ex terra intueri*
O mater, non vllum in locum nauigantem.

Homeri. *Parum enim declinant mortem.*

Menandri in Thrasyleonte. *Secunda nauigatio est, vt aiunt,*
Vbi prima non successerit, in remis nauigare.
(solent enim naufragi vel remos vel quassis tabulas arripere.)

Callimachi. *Vbi vehementium ventorum tempestas est ingens.*

Eiusdem. *Ter felix ille et inter paucos valde beatus est,*

†Locus mutilus. *Quicunq; remotus à nauigatione viuit: at mea*
Intra fluctus est magis ferè quã mergi. (vita

Sophoclis in Tympanistis. *Quódnam tibi gaudium maius obtingeret,*
Quàm si terram nactus sub denso tecto
Stillicidium audires tranquillo animo?

Eiusdem in Erechtheo. Menandri. *Nauis maxima melior est, quã parua scapha.*
Magni quæstus, facilè aut diuites
Temere nauigãtes reddunt, aut mortẽ inferũt.

Antiphanis. *In terra pauperem esse præstat, quàm diuitem nauigare.*

Euphorionis in Philocte. *Illum autem vitæ cupidum mare submersit,*
Et cubiti supra aquam extensi apparebant,
Inutiliter nimiis palpitantes filij Dolopionis
Infelicis: omnem verò vitam in aqua dimisit,
Manus temere iactans in summo: Salsugo autem eios impleuit.

Antiphanis. * οἰῶν. *Pecunias respiciens mercator superbit,*
Quarũ aliquãdo omnium dominus sit ventus.

Euripidis in Philoctete. *Felix ille est, qui bona fortuna fruens, domi manet,*
Et merces in terra habet, nec denuo nauigat.

* legerũ. Ex Moschi Bucolicis. *Cùm ventus leuiter mare glaucum aspirat,*
Timidus me solicitat animus, nec amplius Musa (mare.

†malidi' lro. *Grata est, sed multo magis desidero magnum*
At quando resonas canum pelagus, et vnda marina
Incuruata spumet, ac plurimi fluctus agitãtur.

* addo ἀκτὰ, vel χθὼν. *Tunc ego respicio terram & arbores, à mari autem fugio: (ua placet,*
Terraq; mihi fida videtur, & statim opaca syl-
In qua magno spirante vento pinus canit.
Malam profectò piscator vitam degit, cui domus est nauis,
Et labor in mari, & piscium vaga venatio.
Mihi verò dulcis dormitur somnus sub comosa platano,
Et murmur auditum iuxta fontem delectat,

†forte κἀγὼ ἐγγὺς πλάτος ἔχω. ἤμαθ' ἑπ' αἰγιαλὸς πεζαμμένοι. οἱ δ' ἔπι πόρρω
χλύζοντες. ὀλίγον δὲ δόρυ ξύλον ἄισι ἐρύκει.
Γαῖαν μὲν φαίνουσι θεοὶ πόντιν· νῦν δὲ πάρεστιν
ἀέρων αἴθερα μοῦνον ὁρᾶν τέμενος.
Δύσμορος ὅστις ζῇ θαλάσσιον βίον.
τῶν γὰρ πλεόντων ζητεῖν ἐκάτερθε φάος
ἐλθεῖν που δὴ χρεών, ἢ πλοῦσαν πλεῖν, ἢ πλεύσας
πλείσσην θαλάσσας ἀμφὶς ἀνιῶν * πολυμιγέων.
Ὡς ἡδὺ μὲν θαλάσσας ἀπὸ τῆς γῆς ὁρᾶν
ὦ μῆτερ ὅτι, μὴ πλέοντα μηδαμοῦ.
Τυτθὸν γὰρ ὑπὲρ ἀκηδανέτοιο φέρονται.
Ὁ δ' ὄλβιος πλοῦς ὅτι δή που λιμένος,
αἰ ἀποτύχῃ τις ἔνδοθεν, ἐν ταῖς κώπαισι πλεῖ.
Ἐνθ' ἀέρων μεγάλων κύμα διαλύεται.
Τερπικέραρ ἢ παίρων ὄλβιός ἐστι μέγα,
ναυτιλίησιν † ἣν ἔχῃς βίον. ἀλλ' ἐμὸς αἰὼν
κύμασιν ἀιθυίης μᾶλλον ἐοικὼς ἀτο.
Τί τόδε χάρμα μεῖζον ἂν λάβοις ποτὲ,
τῆς γῆς ὑπὸ φαύσαντα νέον σίγῃ πυκνῇ
ἀκούσαι ψακάδος δυσόμενον φρενί;
Ναῦς ἢ μεγίστη χρήσιμον, ἢ μικρὸν σκάφος.
Τὰ μεγάλα κέρδη ῥᾳδίως ἢ πλουτίσας
τοὺς πολλάκις πλέοντας, ἢ νεκροὺς ποιῇ.
Ἐν γῇ πίνεσθαι χρεών, ἢ πλουτοῦντα πλεῖν.
Τοὶ δ' ἐν κάλυψι θαλάσσια λιλαιόμενοι βιότου
καὶ οἱ πήχεες ἄκροι ὑπερβαίνοντο παλάντες
ἀχνύσα ἀπαίροντες ἄλις Δολοπιοιίδαο
δυσμόρου, ζωὸν δὲ μετ' ὕδατος ἔμβαλε πᾶσαν,
χεῖρας ὑπερπλάζων, ἅλμη δ' ἐκάλυψεν ὀδόντας.
Ἐπὶ χρήματα * ἰδὼν ἔμπορος φρενὶ μέγα,
ὧν ὅτι πάντων εἴοτ' ἄνεμος κύριος.
Μακάριος ὅστις δύτυχῶν οἴκοι μόνος
ἐν γῇ δ' ὁ φόρτος, * καὶ πάλιν ναυτάλλεται.
Τὰν ἄλλα τὰν γλυκεῖαν ὅταν ὤνεμος ἀχέμα βάλλοι,
τὰν φρένα τὰν δυλαὶ ἐρεθίζομαι, † ὐδέ τι μοῖσα
ἐστὶ φίλα, ποθέω δὲ πολὺ πλέονα μεγάλων ἄλγε.
ἀλλ' ὅταν ἀχήσῃ πολιὸς βυθὸς, ἁ δὲ θαλάσσα
κυρτοῖ ἐπαφείζῃ, τὰ δὲ κύματα * μεμίκη·
ἐς χθόνα παπταίνω καὶ δένδρεα, τὰν δ' ἄλσα φεύγω·
γᾶ δέ μοι ἁ πιστὰ τάχα δάσκιος ὕπνον ἔβαλε,
ἔνθα καὶ ἰὼν πυθοίμαν πολὺς ὤνεμος, ἁ πίτυς ἀδύ.
ἢ κακὸν ὁ χειμὼν ζωᾷ βίον, ᾧ δόμος ἁ ναῦς,
καὶ πόνος ἐστὶ θαλάσσα, † καὶ ἰχθὺς ἁπλοΐως ἄγρα.
αὐτὰρ ἐμοὶ γλυκὺς ὕπνος ὑπὸ πλατάνῳ βαθυφύλλῳ,
καὶ παγᾶς φιλέοιμι τὰν ἐγγύθεν ἦχον ἀκούειν,

† ἀτρεπῆ

† ἀτρεπῆ φοφέουσα, τὸν ἀγοητικὸν οὐκ ἐφορᾷ.

Εἴως αἱ σώζηται ὁ σκάφος, αἴτε μεῖζον, αἴτ' ἔλαττον ἦ, τότε χρὴ καὶ ναύτῃ καὶ κυβερνήτῃ, καὶ πάντ' ἄνδρα ἐξῆς τοιοῦτον εἶναι, καὶ ὅπως μήθ' ἑκὼν μήθ' ἄκων μηδεὶς αἰνάσσῃ, τοῦτο σκοπεῖσθαι· ἐπειδὰν δ' ἡ θάλασσα * ὑπερέχῃ, μάταιος ἡ σπουδή.

Γλαύκων ὁ κωμῳδὸς ἔλεγε τοῦτο τὸ θαλάττιον πρᾶγμα ἢ τοῦτο τὸν γῆν πλεῖν.

† ἀτρεπῆ.

Qui suauiter sonans, nihil perturbat agentem uiri.

Quamdiu salua fuerit nauis, siue magna, siue parua, tamdiu & nautam, & gubernatorem, & quemuis deinceps strenuos oportet esse, ac id curare ne quis vel sponte vel inuitus nauim subuertat. Vbi verò mare tam superauerit nauim, inanis est diligentia.

Glaucon comicus dixit, incũdius esse in mari peditem agere, quàm in terra nautam.

Demosthe. in Olynthiacis.

* ὑπερέχῃ.

ΥΠΕΡ ΤΕΧΝΩΝ, Λόγος κς'.

Οὐκ ἔστιν ἀνθρώποις ἀτυχίας αἰθεσπίσης
παραμύθιον γλυκύτερον οὐ βίῳ τέχνης.
ὅπου τοῦ μαθήματος γὰρ ἐσπουδακὼς ὁ νοῦς
αὐτοῦ λέληθε τοὺς παρόντας ἐκ συμφορᾶς.

Πολὺ γ' ἐστὶ πάντων κτῆμα τιμιώτατον
ἅπασιν ἀνθρώποισιν εἰς ὃ ζῆν τέχνη.
τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πόλεμος, καὶ μεταβολαὶ
τύχης * ἀπαλλώσιν, ἡ τέχνη δὲ σώζεται.

Οὐκ ὀλίγος ἄξιος τοῦ τέχνου πόνος ὤν·
ἀλλ' αὐτὰ κοσμεῖ τοῦ τέχνου τὰ πράγματα.

Οὔτε φύσις ἱκανὴ γίνεται τέχνης ἄτερ,
πρὸς τοῦτ' ἐστὶν ἀντίθεσις παράπαν τοῦτο,
ἔστι πάλιν τέχνη μὴ φύσιν κεκτημένη.
τούτων ὁμοίως * τῶν δυοῖν συνηγμένων
εἰς ταὐτόν, ἔπεστι πρὸς ἅπασαν χρῆσιν,
ἔρως, μελέτη, χρόνος, εὐφυὴς χοῆσις,
κρίσις, ὃ ῥηθὲν δυνάμενον σώζειν ἅπαν.
ὧν γὰρ αἱ τούτων τὶς ἀπολειφθεὶς τύχῃ,
οὐκ ἔρχεται ἐπὶ τὸ τέρμα τὸ προκείμενον.
Φύσις, θέλησις, ἐπιμέλεια, εὐταξία,
σοφοὺς τίθησι κἀγαθούς· ἑπτὰ δέ τοι
ἀριθμὸς οὗτος ἐστὶν ἓν πλὴν γῆρας πονῆ.

Τὰ παλαῖα μὲν ποιῆ χοηστὰ ποτε
ἀλλότρια, σώζει δ' αὐτὰ πυκνὰ σώματα.
βίος δ' ἔνεστι μὴ ἀσφαλὴς ἐν παῖς τέχναις.

Ἀλλὰ μείζονι τῇ τεχνῶν ἕδρᾳ πασῶν εἴδη δύο. πῶς; γεωργία μὲν, ἥ ὅση περὶ τὸ θνητὸν πᾶν σῶμα θεραπεία, τό, τ' αὖ περὶ τὸ συνθετὸν καὶ πλαστὸν, ὃ δὴ σκεῦος ὠνομάκαμεν, ἥτε μιμητικὴ, ξύμπασα ταῦτα δικαιότατα ἑνὶ προσαγορεύοιτο ἂν ὀνόματι. πῶς, καὶ τίνι; πᾶν ὅσῳ μὲν πρότερον τὶς ὤν, ὕστερον εἰς οὐσίαν ἄγῃ, τὸν μὲν ἄγοντα ποιεῖν, τὸ δὲ ἀγόμενον ποιεῖσθαί πῃ φαμέν. ὀρθῶς τὰ δέ γε νῦν ἃ δὴ διήλθομεν ἅπαντα εἴχομεν εἰς τοῦτο τὸν αὐτῶν δύναμιν. εἶχε γὰρ ὧδε. ποιητικὸν τοίνυν αὐτὰ συγκεφαλαιωσάμενοι προσείπωμεν. ἔστω. ὃ δὴ μαθηματικὸν αὖ μετὰ τοῦτο εἶδος ὅλον, καὶ ὃ τῆς γνωρίσεως, τό, τε χρηματιστικὸν, καὶ ἀγωνιστικὸν, καὶ θηρευτικὸν·

Artium fermè omnium species duæ sunt. Platonis in Sophista.
Quæ? Agricultura, & cuiuslibet mortalis corporis cura, & facultas omnium quæ circa compositum aliquod fictúm ve versatur, quæ communiter supellectilia dicuntur, & quæ hæc imitatur: vniuersa inquam facultas huiusmodi vno quodam communi nomine nuncupari debet. Quónam pacto? & quo nomine? Quoties quod antea non erat, ineſſe quis deinde perducit, quod agit, facere: quod agitur, fieri dicimus. Rectè. Cuncta quæ paulo antè retulimus, ad hoc vim habent. habent certè. Summatim itaq; illa effectricem facultatẽ denominemus. Esto. Disciplina verò et cognitionis species vniuersa et quæstus certaminisq; ac venãdi peritia, ars acquirẽdi summatim vocãda videtur:

Amphidis in Vinitoribus.

Hipparchi in Pictore.

* ἀπήλλαν.

Hermodori.

Simyli.

* τῶν.

Menãdri in Auletride.

quippe cùm nihil ex his quicquam fabricet: quæ verò sunt, & fuerunt, comparet, partim sermonibus actionibúsque capiens, partim capientibus non concedens. Decet. Cùm omnes artes aut in acquirendo, aut in efficiendo versentur, quo in genere peritiam piscandi ponemus? In eo videlicet quod acquirit. Nónne eius quod acquirit duæ sunt species? Vna inter volentes commutatio, dono, emptione, mercede: altera mancipatio velopere, vel sermone facta. Ex his quæ dicta sunt, sic esse constat. Mancipatio verò duplex. Qua ratione? Vna quidem patens, qua certando capit: altera latens, qua venando. Ita est. Venatoriam quoque bifariam diuidere licet. Quomodo bifariam? Aut enim rem expertem animæ, aut animatam venatur. Quid ni? Siquidem ambo hæc sunt. Sunt profectò. Et oportet, quod ad inanimum pertinet, nomine carens dimittere, etiam quasdam natatoriæ facultatis partes, & alia huiusmodi exigua prætermittere: animatorum verò capturam, animalium venationem vocare. Sic esto. Venationis huiusmodi meritò duæ sunt species. Vna quidem gressibilium animalium venatio, varijs speciebus nominibusq; distincta: altera verò agilium, quæ fluentium venatio nominatur. Omnino. Agilium verò quædam pennis per aerem, quædam per aquam vagantur. Certè. Volantium venatio aucupium nominatur. Proculdubio. Aquatilium verò, ferè summatim piscatio. Omnino. Piscationem autem non ne in duo maxima membra dinidimus? Quænam ista? Aut enim retinaculis, aut percussione piscamur. Quó nam pacto vtrunq; distinguis? Quicquid coercendi gratia cohibet aliquid comprehendendo, retinaculum nominatur. Prorsus. Nassam, retia, laqueos, verriculumq;, cæteraq; huiusmodi, nũquid aliter quàm retinacula vocabis? Haud aliter. Hic igitur & alius similis venandi modus, qui cohibendo perficitur, piscationis species quædam est. Est. Extat species altera, quæ hamis & fuscinis capitat. Hanc percutientem piscationem communiter appellare decet, nisi tu fortè quid pulchrius afferas. Non est mihi curæ nomen, hoc porrò sufficit. Alij quidem nocte hoc efficiunt adigni lumen: quapropter igniferæ piscatio nuncupatur. Prorsus. Alij die in extremo virgæ cuiusdam ferentes vncum tridentibus vsi. Vnde contorta & vnca omnis hæc piscatoria nuncupatur.

Vniuersæ porrò artis dimidium in diuisione fuit, qua in acquirendo versatur: ac huius dimidium quæ capit: & huius rursum dimidium quæ mancipat: huius venatoria: venatoriæ animalium præda: huius agilis

* ἐν διαγράφῃ.

Paulo pòst. † In Platone hic interfuere circiter 9. versus. * χαῖρ.

ὅπῃ δημιουργεῖ μὴν οὐδὲν τούτων τὰ ὄντα καὶ γεγενημένα, ἃ μὲν χρῆται λόγοις, καὶ πράξεσι· τὰ δὲ τοῖς χρωμένοις οὐκ ἀντιποιεῖται, μᾶλλον δ' αὖ πως ἀμφότερα ξυνάπτοντα τὰ μέρη, τέχνη τὴν κτητικὴν λεχθεῖσα * ἐπιδέξιον. ναί. πρέποι γὰρ ἄν. κτητικῆς δὴ καὶ ποιητικῆς ξυμπασῶν οὐσῶν τῇ τέχνῃ, ἐν ποτέρᾳ τὴν ἀναλυτικὴν, ὦ Θεαίτητε, λητέον; ἐν κτητικῇ δή που δῆλον. κτητικῆς γὰρ δύο; ἓν μὲν ἑκόντων πρὸς ἑκόντας μεταβλητικὸν ὂν, δόσει τε δωρεᾶν καὶ ἀγορασίοις, καὶ μισθώσεσι· τὸ δὲ λοιπὸν ἓν κατ' ἔργα, ἢ καὶ λόγους χρώμενον ξύμπαν, χρηστικὸν αὖ εἶη; φαίνεται γοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων. τί δὲ τὸν χρηστικὸν αὖ διχῇ τμητέον; πῇ; ἓν μὲν ἀμφαδὲς ὅλον ἀγωνιστικὸν πᾶσι· τὸ δὲ κρυφαῖον αὖ πῶς, θηρευτικόν; ναί. τὸν γε μὴν θηρευτικὸν, ἄλογον, ὃ μὴ ᾖ τέμνειν διχῇ. λέγεις ὅπῃ; ὃ μὲν ἀψύχου θήρας διελόμενος, ὃ δὲ ἐμψύχου. τί μήν; εἴδη γοῦν ἔστι γε ἄμφω. πῶς δ' οὐκ ἔστιν, καὶ δεῖ γε ἡμᾶς ὃ μὲν τῶν ἀψύχων, ἀτιμάζειν ἐᾶν, πλὴν κατ' ἔνια τῆς κολυμβητικῆς ἄττα μέρη, καὶ ταῦτ' ὀλίγα βραχέα χαίρειν ἐάσαι· ὃ δὲ τῶν ἐμψύχων ζώων ὕδατι θήραν, προσεῖπεῖν ζωοθηρικόν. ἔγωγε. ζωοθηρικῆς δ' ἆρα καὶ διπλῆν εἶδος αὖ λέγω ἐγὼ δίκην; ὃ μὲν πεζῇ θήρας, πολλοῖς εἴδεσι καὶ ὀνόμασι διηρημένον, πεζοθηρικόν· ὃ δ' ἕτερον ναυτικῆς ζόης, πᾶν συνεγθηρικόν; πάνυ γε. ναυτικῆς δὲ ὃ μὲν, πλωτὸν φῦλον ὁρῶμεν· ὃ δ', ἔνυδρον. πῶς δ' ὅς; καὶ τὸ πλωτὸν μὲν θήρας πᾶσα ἡμῖν ἡ θήρα λέγεται τῶν ὀρνεοτυπικόν. λέγεται γὰρ οὖν. τὸ δ' αὖ ἔνυδρον θρέμμα ἁλιευτικὸν ὃ σκοπῶν. ναί. πότερον οὖν αὖ τὴν θήραν, ἆρα οὐκ ἂν κατὰ τὰ μέγιστα μέρη δύο διελοίμεν; κατὰ ποῖα; καθ' ἃ ὃ μὲν ἕρκεσιν αὐτὸν ἴσχει πυκάζων τὴν θήραν, ὃ δὲ πληγῇ πως λέγεις; καὶ πῇ διαιρούμενος ἑκάτερον; ὃ μὲν ὅτι πολὺ ὅσον ἂν ἕνεκα κωλύσεως εἴργῃ τὴν φυγήν, ἕρκος εἰκὸς ὀνομάζειν. πολὺ μὲν οὖν. κύρτους δὴ καὶ δίκτυα, καὶ πάρκους, καὶ βρόχους, καὶ τὰ τοιαῦτα, μῶν ἄμοιγε, πλὴν ἕρκη χρὴ προσαγορεύειν; οὐδὲν ἄμοιγε. τὸ δὲ μὴν ἆρα ἕρκος θηρικὸν τῆς ἄγρας ὃ μέρος φήσομεν, ἢ τι τοιοῦτον. ναί. ὃ δὲ ἀγκίστροις καὶ τριόδοντι πληγῇ χειμένων, ἕτερον μὲν ἐκεῖνο, πλαγικὸν δέ τινα θήραν ἡμᾶς προσφυῆ εἶναι λέγων ἴσως χρεών, ἢ τί σοι φαίνεται, εἴποι καλλίων; ἀμελλωνὶ γ' ὀνόματος, ἔοικε γοῦν. τὸ μὲν τοίνυν πλαγικῆς, ὃ μὲν ἰχθυηρικὸν εἶμεν πρὸς πυρὸς φῶς νυττόμενον ἐπ' αὐτῷ τῷ εἴδει τῆς θήρας πυρθητικὴν ῥᾳθυμίαν συμβέβηκε. πάνυ γε. ὃ δέ γε μεθημερινὸν, ὡς ἔχοντων εἰς ἄκροις ἀγκίστρα, καὶ τριοδόντων, πάμπαν κισρθητικῶς

† Ξυμπάσης * τοιγαροῦν τέχνης, ὃ μὲν ἥμισυ μέρος, κτητικὸν ἦν· κτητικοῦ δὲ, χρηστικόν· χρηστικοῦ δὲ, θηρευτικόν· οὗ δ' θηρευτικοῦ, ζωοθηρικοῦ δ', ἀνυγρο-

θηρευτικόν.

θηρευτικὴν σὺν ὠθητικῇ ἢ, ὃ κάτωθεν τμῆμα ὅλον, ἁλιευτικὴν· ἁλιευτικῆς ἢ, πληκτικὴν πληκτικῆς ἢ, ἀγκιστρευτικήν· τοῦτο ἢ ὃ δεῖ τὴν κάτωθεν ἄνω πληγὴν ἀναστοφομένην ἀπ' αὐτῆς τῆς πρὸς ξέως ἀφομοιωθὲν τόνομα ἢ νῦν ἀναπαλευτικὴ ζητηθεῖσα ὀνόματι γέγονε. πῶς μὲν οὖν τοῦτό γε ἱκανῶς δεδήλωται.

ΞΕΝ. Τὴν δὴ τὴν παρελήλυθότα τρόπον τῆς διαιρέσεως, ἔγωγέ μοι νῦν φαίνομαι δύο καθορᾶν εἴδη τῆς μιμητικῆς. τὴν δὲ ζητουμένην ἰδίαν σὺ ὁποτέρᾳ ποθ' ἡμῶν ὕσια τυγχάνει, καταμαθὼν σαφέστερον μοι δοκῶ νῦν δυνατὸς εἶναι. ΘΕ. Σὺ δὴ λέγε εἰπὲ πρῶτον, καὶ δίελε ἡμῖν πῇ τὼ δύο λέγῃς. ΞΕ. μίαν μὲν τὴν εἰκαστικὴν ὁρῶ ἐν αὐτῇ τέχνῃ. ἔστι δὴ αὕτη μάλιστα, ὁπόταν τις τὰς τοῦ καλοῦ συμμετρίας τὰς ἐν μήκει καὶ βάθει καὶ πλάτει, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι χρώματα ἀποδιδοὺς τὰ προσήκοντα ἑκάστοις τοῖς τοῦ μιμήματος μέρεσιν ἀπεργάζηται. ΘΕ. τί δῆτα, ἃ πάντες οἱ μιμούμενοί τι τοῦτ' ἐπιχειροῦσι δρᾶν; ΞΕ. ὅσοι γε τῶν μεγάλων τι καὶ πλάττουσιν ἔργων, ἢ γράφουσιν. εἰ γὰρ ἀποδιδοῖεν τοῖς τῶν καλῶν ἀληθινὴν συμμετρίαν, οἶσθ' ὅτι σμικρότερα μὲν τὰ δέοντα τὰ ἄνω, μείζω δὲ τὰ κάτω φαίνοιτ' ἂν διὰ τὸ τὰ μὲν πόρρωθεν, τὰ δὲ ἐγγύθεν ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι. ΘΕ. πάνυ μὲν οὖν. ΞΕΝ. ἆρ' οὖν ὑ χαίρειν ἐάσαντες οἱ δημιουργοὶ τῶν, ὑ τὰς ὄντως συμμετρίας, ἀλλὰ τὰς δοξούσας εἶναι καλὰς τοῖς εἰδώλοις ἐναρμόζονται. ΘΕ. πάνυ μὲν οὖν. ΞΕΝ. Ὃ μὲν ἄρα ἕτερον, οὐδὲ δίκαιον, εἰκός γε ὄν, εἰκόνα καλεῖν; ΘΕΑΙΤ. πολυπαθῶς γε. ΞΕΝ. ἆρ' οὖν Ὃ μὲν ἕτερον δίκαιον εἰκαστικὸν καλεῖν; ΘΕ. ναί. ΞΕΝ. καὶ τῆς γε μιμητικῆς Ὃ δὴ τοῦτο μέρος κλητέον ὅταν εἴπωμεν ὀρθῶς τῷ λόγῳ ἐπανιόντες; ΘΕ. κλητέον. ΞΕ. τί δαὶ Ὃ φαινόμενον μὲν διὰ τὸν ὄγκον οὐ καλῶς θέαν, ἐοικέναι δὲ τῷ καλῷ, δυνάμει δὲ εἴ τις λέγοι τὰ τηλικαῦτα ἱκανῶς ὁρᾶν, μηδὲ εἰκὼς ᾧ φησιν ἐοικέναι, τί καλεῖν μᾶλλον; ἆρ' οὐκ ἐπεὶ φαίνεται μὲν, ἔοικε δὲ Ὃ, φάντασμα; ΘΕ. τί μήν; ΞΕ. Οὐκοῦν πάμπολυ καὶ τὴν ζωγραφίαν τοῦτο Ὃ μέρος ἐστὶ, καὶ τὴν ξύμπασαν μιμητικήν; ΘΕ. πῶς δ' Ὃ; ΞΕ. τὸν δὴ φάντασμα, ἀλλ' οὐκ εἰκόνα ἀπεργαζόμενον τέχνην, ἆρ' Ὃ φαντασικὸν ὀρθότατ' ἂν προσαγορεύοιμεν; ΘΕ. πολύ γε. ΞΕ. τοῦτο τοίνυν τὼ δύο ἔλεγον εἴδη τῆς εἰδωλοποιικῆς, εἰκαστικήν καὶ φαντασικήν. ΘΕ. ὀρθῶς.

Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ Θεοῦ, τύχη καὶ καιρὸς πανδεχόμενα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. ἡμεροώτερον μέντοι συγχωρῆσαι, τέτταρας ἕπεσθαι δεῖν τέχνας.

Πρῶτον μὲν τοίνυν δύο τέχνας ὕσας δεῖ πάντα τὰ σμικρὰ, θαυμάζομεν. τίνας; τὴν μὲν τῆς ἰσότητος οὖσαν

animalis captura, agilis vniuersaliter piscatoria: piscatoriæ percutiens atque tundens piscatio: percutientis, quæ vnco piscatio fit: huius denig; percussio quæ sursum versus ab inferiori parte conficitur retrahendo, & inde nomen sortita retrahēs & hamatoria piscatio dicitur. Abundè hoc ostensum est.

Hospes. Secundum superiorem diuidendi rationem duas nunc imitationis species cernere mihi videor. Ideam verò quam quærimus, vtra in specie ponam, ambigo. Tu verò? THE. *Hasce priùs species duas distingue atque declara.* HO. *Vnam quidem assimulandi artem video cuius opus est, secundum exemplaris commensurationes, quo ad longitudinem, latitudinem, profunditatem, conuenientésque colores æmulam imaginem fabricare.* THE. *Quid verò, non omnes qui aliquid imitantur, id pro viribus agunt?* HO. *Nequaquam. ij præsertim qui magnum aliquod opus aut fingunt aut pingunt. Si enim veram pulchrorum commensurationem simulachris præberent, minora quàm decet superiora membra, maiora verò quæ infra sunt apparerent: propterea quòd illa eminus, hæc cominus à nobis conspiciantur.* THE. *Omnino.* HO. *Ergo artifices veritate dimissa, non eas quæ reuera sunt, sed quæ videntur pulchra commensurationes, simulacris ipsis accommodant.* THE. *Prorsus.* HO. *Non ne igitur species altera assimulatrix cùm videatur, vocari non debet?* THE. *Certè.* HO. *Partem igitur alteram assimilatricem, vt suprà diximus, appellabimus?* THE. *Sic prorsus.* HO. *Quid porrò quod apparet quidem pulchro simile, cùm non sit pulchrum, & si quis penitus inspicere queat, nec simile, cui simile videtur, quo illud nomine nuncupabimus? an non quia apparet quidem, neque tamen est simile, phantasma dicendum?* THE. *Profectò.* HO. *An non plurima & in picturis pars hæc & in vniuerso imitationis genere est?* THE. *Nempe.* HO. *Artem verò illam quæ phantasma fingitur non imaginem, phantasticam meritò nominandam putamus.* THE. *Consentaneum est.* HO. *Has equidem duas imaginariæ facultatis species suprà ponebam: vnam quæ similitudines efficit, alteram quæ phantasmata.* THE. *Rectè.* Ibidem.

Deus quidem omnia, & fortuna opportunitasq; simul cum Deo cuncta humana gubernant. Mitius tamen est concedere, tertium superiora, artem videlicet sequi. ¶ *Inprimis artes geminas circa omnia q̃ fiunt cõsideremus. Quas? Vnã quidẽ generationis, vt ita loquar,* Platonis lib. 4. Legum.

Eiusdem in Ciuili.

concausam, alteram verò causam ipsam. Quomodo? Quaecunque rem ipsam non fabricant, sed fabricantibus organa subministrant, sine quibus institutum opus nequaquam perficeretur, eas concausas, vt ita dixerim, nominamus: eas autẽ ipsas, quae principaliter facũt, causas appellamus. Consentaneum id quidem.

Plutarchi in lib. 1. de diuinatione.

Artium, vt apparet, alias à principio necessitas constituit, & hucusque conseruat. Omnia docuit necessitas: quam enim rem necessariam non inueniret necessitas? Artem texendi, aedificandi, medicinam, agriculturam, & quaecunque circa agriculturam versantur, necessitas produxit. Alias verò voluptas quaedam, quae occupat artes vnguentariorum, obsonia parantium, & vniuersam ornatus studentem, & illam quae floridis coloribus lanas inficit. Nonnulla verò sunt, quarum probabilem vel exquisitam rationem, aut puritatem amplectuntur homines, easq; desciunt ac excolunt: vt arithmeticam, geometriam, & canonicam omnem, & astrologiam, quas Plato ait, quamuis neglectas, vel inutis nobis per propriam sibi gratiam augeri.

Xenophõtis de fact. & dictis Socratis lib. 3.

Cum quodam enim ad Parrhasiũ pictorem intrasset, atq; cum illo disputaret: Num, ô Parrhasi, inquit, pictura est eorũ quae videntur, imitatio? Nam concaua & eminentia, tenebrosa ac lucida, dura & mollia, aspera & leuia, ac noua et vetera corpora per colores imitamini. Verum dicis, inquit. Venustas itaq; species cùm similes reddere velitis, ait, cumq; non sit facile ad vnũ hominẽ omnia irreprehensibilia habentẽ, respicietis do imitari, à multis colligetes quicquid optimũ quilibet habeat, sic faciitis corpora venusta apparere. Sic facimus, inq. Quid igitur animi effigiem illam suauissimã, amãtissimam, atq; charissimã non imitamini? an non est imitabilis ista? Quo nanque pacto, inquit, ô Socrates, imitabile hoc esset, quod neque proprietatem, neq; colorem, neq; quicquam illorũ quae tu paulo antea dixisti, habeat, nec simpliciter visibile sit? Vtrum, ait, hoc fit in homine, quòd modò amicè, modo inimicè quosdam intueatur? Ita, inquit. Est ne igitur hoc imitabile in oculis? Ita, inquit. Videtúr ne verò tibi in prospera & aduersa amicorũ fortuna homines, item solliciti & securi, eodem et simili vultu se praebere? Nõ per Iouem, inquit. In prosperis enim hilarẽ, in aduersis maestũ ostendunt vultũ. Possũt ne igitur, inquit, hac etiam pictura exprimi? Ita, inquit. At qui, ait, magnificũ ac liberale, humile ac illiberale, moderatũ ac prudens, contumelioſum ac honestũ ignarũ, tam per faciẽ, q̃ etiam gestus, tam stantiũ, quàm illorũ quae mouẽtur hominũ, patescit. Ita, inquit, profectò. Quaenã ergo imitationes ea etiã sunt? Vehementer, ait.

*ὑπάρχει καὶ.

*διαφέρ.

συναίτιον τὴν αἰτιολογίαν. πῶς; ὅσα μὲν, ὃ ποιεῖ μὲν αὐτὸ μὴ δημιουργοῦσι, τὰ δὲ δημιουργοῦσιν ὄργανα παρασκευάζουσιν, ὧν μὴ παραληφθέντων, οὐκ ἂν ποτ' ἐργασθείη ὃ προεστάγμενον ἐκείνη τῶν τεχνῶν· ταύτας μὲν οὖν ξυναιτίους, ἃς δ' αὐτὸ ὃ ποιεῖ ἀπεργαζομένας, αἰτίας. ἔχει γὰρ οὕτω λόγον.

Τῶν τεχνῶν, ὡς ἔοικε, τὰς μὲν ἡ χρεία συνέστησεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ μέχρι νῦν σῴζουσα πάντ' ἐδίδαξε. τί δ' ὑ χρεία κινεῖ αὐδύεσι τ' αἰαγκαίων; ὑφαντικὴν, οἰκοδομικὴν, ἰατρικὴν, γεωργίαν, καὶ ὅσαι περὶ γεωργίαν αἰασχρέφονται. τὰς δ' ἡδονή τις προσηγάγετο, καὶ κατέχει τὴν τῶν μυρεψῶν, καὶ τῶν ὀψοποιῶν, καὶ κομμωτικὴν πᾶσαν, καὶ αἰθοβάφων. ἔστι δὲ ὧν τὰ πιθανότητα, καὶ τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ὃ καθαίρειον ἀγαπῶντες, ἐκμανθάνουσι, καὶ παρείπυσιν· ὡς ἀριθμητικὴν, καὶ γεωμετρίαν, καὶ κανονικὴν πᾶσαν, καὶ ἀστρολογίαν, ἃς φησιν ὁ Πλάτων, καίτοι ἀμελουμένας, βίᾳ τοῖς χάρισι αὔξεσθαι.

Εἰσελθών ποτε πρὸς τὸν Παρράσιον τὸν ζωγράφον ἦν, ἔφη, ὦ Παρράσιε, ἡ γραφικὴ ὄντων εἰκασία τῶν ὁρωμένων τὰ γὰρ κοῖλα, καὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ σκοτεινὰ, καὶ τὰ φωτεινὰ, καὶ τὰ σκληρὰ, καὶ τὰ μαλακὰ, καὶ τὰ τραχέα, καὶ τὰ λεῖα, καὶ τὰ νέα, καὶ τὰ παλαιὰ σώματα ἀφομοιοῦντες τοῖς χρώμασιν ἀπεικάζοντες ἐκμιμεῖσθε. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. καὶ μὴν τά γε καλὰ εἴδη ἀφομοιοῦντες, ὅπως ὑπάρξειεν ἂν ἀνθρώπῳ ἀδιάτευκτα ἅπαντα ἔχειν οὐκ ὀλίγων συναγόντες τὰ ἐξ ἑκάστου καλλίστου, ὕπως ὅλα τὰ σώματα καλὰ πάντη φαίνεσθαι. πολὺ μὲν οὖν, ἔφη, ὕπερ. πότερον, ἔφη, ὃ πιθανώτατον, καὶ ἥδιστον, καὶ φιλικώτατον, καὶ ποθεινότατον, καὶ ἐρασμιώτατον ἀπομιμεῖσθε τῆς ψυχῆς ἦθος, ἢ οὐδὲ μιμητὸν τοῦτο; πῶς γὰρ ἄν, ἔφη, μιμητὸν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν, μήτε χρῶμα, μήτε ὧν σὺ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχει. μὴ ὅλως ἐστὶν ὅστις ἁρμόσεται, ἔφη, γίγνεσθαι ἀνθρώπῳ * τὸ, τὴν φιλοφρόνως, καὶ ὁ ἐμφρὼν βλέπειν πρός τινας; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. σὺκοῦν τοῦτο μιμητὸν ἐν τοῖς ὄμμασι; καὶ μάλα, ἔφη. δῆλον γὰρ τοῖς τὰ φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς, ὁμοίως συνδοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα, οἵ τε φροντίζοντες, καὶ οἱ μή. μὰ Δί' ἔγωγε, ἔφη. δῆλοι μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς, φαιδροὶ, δῆλοι δὲ τοῖς κακοῖς, σκυθρωποὶ γίνονται. σὺκοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο τὰ δυνατὸν ἀπεικάζειν καὶ μάλα, ἔφη. ἆρα μὲν ὃ μεγαλοπρεπές τε καὶ ὃ ἐλευθέριον, καὶ ὃ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον, καὶ ὃ σωφρονιστικόν τε, καὶ φρόνιμον, καὶ ὃ ὑβριστικόν τε, καὶ ὃ ἀπερίσκεπτον, καὶ δῆλα τοῦ προσώπου, καὶ δῆλα τοῦ σχήματος, καὶ ἑστῶτων, καὶ κινουμένων ἀνθρώπων * δῆλα φαίνεται. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. σὺκοῦν καὶ ταῦτα μιμητά; καὶ μάλα, ἔφη.

πότερον

πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους, ἐν οἷς τὰ καλὰ, καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἀγαπητὰ ἤθη φαίνεται, ἢ ἐν οἷς τὰ αἰσχρά τε καὶ πονηρὰ, καὶ μισητά; πολὺ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες. πρὸς ἃ Κλίτωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθών ποτε ἐγὼ ἀφικόμην, ὦ Κλίτων, ἔφην, ἄλλοις ποτὲ, δρόμου τε καὶ παλαίστας, καὶ πύξεις, καὶ πάλας καὶ πανκρατιάστας, ὁρῶ τε καὶ οἶδα. ὃ δὲ μάλιστα ψυχαγωγεῖ ἀφ' ἑκάστου τοὺς ἀνθρώπους; ὃ ζωπυρεῖ φαίνεσθαι, πῶς ἂν εἰργάζη τοῖς ἀνδριᾶσιν; ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλίτων οὐ πάνυ ἀπεκρίνατο, Ἆρα, ἔφην, ἐκ τῶν ζώντων εἴδωλα ἀπεργάζῃ ὃ ἔργον ζωπυρεῖ μάλιστα ποιεῖ φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας καὶ μᾶλλον, ἔφη. οὐκοῦν τὰ τοῦ σώματος τοῦ χαλεπὰ καταστρώματα, καὶ τὰ αἰσχρὰ στρώματα ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τὰ συμπιεζόμενα, καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ σκυθρώπασμα, καὶ τὰ αἰμάσματα ἀπεικάζων, ὁμοιότερά τε τοῖς ἠθικοῖς, καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι πρὸς ἃ ἐγὼ, ἔφη. ὃ δὴ καὶ τὰ ἤθη τὰ ποιήσεως μιμεῖσθαι, ἃ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις; εἰκὸς γὰρ, ἔφη. οὐκοῦν καὶ τοῦ μὲν μαχομένων, ἀπειλητικὰ τὰ ὄμματα εἰκαστέον τοῦ δὲ νενικηκότων, ὑφαιμομένων τὸ ὄψις μεμηνέναι σφόδρα γ', ἔφη. δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοῦ εἴδους ἐνεργάζεσθαι.

Vtrum itaq; inquit, illa libentiùs putas homines videre, per quæ honesti, boni, amabiléſq; mores apparent, an illa per quæ turpes, ac pravi, ac odioſi? Multum intereſt mehercle, inquit, ô Socrates. Quondam verò Clitonem ſtatuarium adiens, habito cum eo ſermone, ô Clito, ait, certè quidē teneo ac video, quòd diſſimiles facis curſores, luctatores, pugiles, ac pancratiaſtas: illud verò quod per viſum maximè delectat, vivum ſcilicet apparere, quomodo ſtatuis immittis? Cùm verò hæſitans Clito reſpondere differret: Vtrum, inquit, quàm maximè viventium formas aſſimilans operatua, vivaciores facis ſtatuas apparere? Vehementer, inquit. Ergò ipſas illas, quæ in vultu ac reliquo corpore, ſurſum deorſumve trahendo, vel contrahendo & dilatando, vel denique extendendo laxandoq; fiunt, ſi expreſſeris, veris ſimiliores magisq; plauſibiles reddentur imagines? Maximè, inquit. Affectiones verò etiam corporum, quæ in quoquam laborant, imitari, nonne quandā delectationem videntibus affert? Cui non? inquit. Illorum itaq; oculi, ait, qui pugnant, comminacésne, victorum autem frontes læta oſtendenda ſunt? Vehementer, inquit. Oportet igitur, ait, ſtatuarium animi affectus per corporis effigiem exprimere.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΩΝ ΕΙΣ ὁ αὐτὸ, Λόγος σκζ'.

CONTRÀ ARTES, Sermo CCXXVII. Ex Io. Stobæo.

Ὁ πρῶτος ἀνθρώπων ἀφελόμενος πλουτῶ τὸν πτωχὸν,
πολλοὺς ἐποίησεν ἀθλίους. ἁπλοῦν γὰρ ἦν,
τὸν μὲν δυσάλυτον ζῆν ἀλύπως, ἀποθανεῖν.
Ὅστις τὸν πτωχὸν κατέδειξε πρῶτος τοῦ θεῶν,
τοῦτ' ἔμεσεν ἄρα αἰσχρὸν ἀνθρώποις κακόν.
ὅτῳ γὰρ ἀπορεῖταί τις, αἰεὶ μόχθος ἦν,
ἐλθὼν ἀπροσδόκητον ἡμέρᾳ μίᾳ,
ὥστ' ἢ γενέσθαι λαμπρὸν, ἢ τεθνηκέναι.
ἡμεῖς δ' ἔχοντες ἀρραβῶνα τὸν πτωχὸν
τοῦ ζῆν, ἀεὶ πεφυλάγμεθ' ὡς τοῖς ἐλπίσιν.
ἐξὸν τι μικρὸν ἀφ' ἑκάστης ἡδονῆς χρόνον,
τὸν βίον ἄπεμπτον τοῦτο δρᾶν αἱρούμεθα.
Οὐ πάνυ τι γενέσθαι ἀγαθοὺς αἱ τέχναι καλῶς,
ἂν μὴ λάβωσι πρὸς ἅπασι φιλάργυρον.
Οἱ γὰρ τέχνας δ' ἔχοντες ἀθλιώτεροι.
τὸ δουλότατον γὰρ τοῦτο καὶ ψυχῇ φέρειν
ἅπασι κεῖσθαι δυστυχές. οὐκ εὐτυχές.

Qui primus invenit artem alituram mendicum,
Multos fecit miſeros. Simplex enim fuerat,
Illum qui ſine moleſtia vivere non poterat, mori.
Quiſquis Deorum primus demonſtravit autem,
Is maximum invenit hominibus malum.
Cùm quis enim inops eſt, per ocium
Abiens periclitatur per unum diem:
Ita ut vel inſignis fias, vel moriatur.
Nos verò pro pignore habentes artem
Vivendi, ſemper ſperantes eſurimus.
Et cùm liceret exiguo tempore inopes eſſe,
Per omnem vitam id agere inſtituimus.
Non admodum bene conſeneſcunt artes,
Niſi dominum nanciſcantur avarum.
Infœliciores ſunt illi qui exercent artes.
Etenim de imperitia palàm eos vituperare,
Omnibus licere, non beata, ſed miſerrimæ eſt.

Καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὦ Κριτόβουλε. καὶ γὰρ αἱ βαναυσικαὶ καλούμεναι, καὶ ὀπίρρηδοί εἰσι, καὶ εἰκότως μοι τοῦ πάνυ ἀδοξεῖν δοκοῦσι τῆς πόλεως. καταλυμαίνουσι γὰρ τὰ σώματα τῶν ἐργαζομένων, καὶ ἀναγκάζουσι καθῆσθαι, καὶ σκιατροφεῖσθαι, ἔνιαι δὲ καὶ

Pulchrè tu quidem Critobule. Nam quæ vocantur mechànicæ, abiectæ omninò ſunt, ac ſurè à pleriſque improbantur. Quippe quæ corpora exercentium atterāt, ſũ aſſidere homines atq; umbratiles eſſe cogāt, nõnulla verò ex eis totos

dies igni incubare compellant. Enervatis deinde labore membris, necesse et animos debilitari, ac quodāmodo agrotare. Praterea huiusce modi viri vix satis commodè cùm amicis, tū Reipub. vacare possunt: videnturq; inepti & ad amicorum familiaritatem, & ad opem patriæ ferendam. Quin in aliquibus ciuitatibus, omnibus ciuib. interdictū est mechanicas artes exercere.

Platonis de Regno.

Arithmetica porrò, & aliæ nonnullæ huius persimiles ab actione liberæ sunt, cognitionē verò tantùm exhibent. Ita certè dicendum. Quæ verò ad architecturam, & manuū ministerium pertinent, scientiam innatam actionibus sortiuntur: corporaq; ab illis effecta, quæ antè non erant, perficiunt. Patet. Ita cunctas scientias diuide. Agentem vnam, alteram cognoscentem, solummodo nomina. Sunt ergo scientiæ species duæ, cùm vna sit scientia tota.

Platonis de summo bono lib. 10.

In manuarijs primùm artibus videamus nū artium alia scientia magis, alia minùs sit, oporteatq; aliam purissimam, aliam impurissimam arbitrari. Decet profectò. Præcipuas vtiq; à singulis discernendum. Quales, & quo pacto? Vt ecce si quis ab omnibus artibus segregaret numerandi dimetiendiq; & ponderādi peritiam, vile quiddā vt ita dicam esset, quod vniuscuiusq; restaret. Vile profectò. Residuum quippe imaginatione quadam ac sensuum experientia & exercitatione, coniecturisq; consequi liceret, quas plerisq; artes vocant, cura & labore vim suam omnem adeptas. Necessaria prorsus inducu.

LAVS DIVITIARVM, Sermo CCXXVIII. Ex Io. Stobæo.

Theognidis *οὐσι. *ἤ.

NOn frustrate, ô Plute diuitijs præfecte, magis quàm reliquos Deos colunt.
Tu enim facilè calamitatem fers.

Eiusdem.

Omnibus hominibus vna hæc virtus est,
Possidere diuitias: aliorum verò nullus est vsus:
Neque si quis prudentiam ipsius Rhadamanthi haberet,

†. ἔ.

Et plura sciret quàm Sisyphus Æoli filius.
Iupiter enim opes bonis possidendas dedit.
Paupertas autem viro sapienti commodè fertur.

Euripidis.

Iam olim quidem vulgo iactatur hoc dictum, non tacebo tamen,
Pecunias hominibus pretiosissimas esse,
Et momenti plurimum inter mortales habere.

†ῶν.

O aurum pulcherrima fælicitas hominibus,
Nam neq; mater huiusmodi voluptatem habet,

†φέρει

Non tam liberi hominibus, neq; tam liberis charus pater est.
Quòd si Venus tales habet oculorum radios,
Non mirum est, infinitos amores eam alere.

Menādri in Piscatore.

Diuitiæ possunt etiam humanitatem conciliare.

τοῖς πῦρ ἐμβύθ. τὰ δὲ σωμάτων θηλυνομένων, καὶ αἱ ψυχαὶ ὑπὸπολὺ ἀῤῥωστότεραι γίνονται. καὶ ἀσχολίας ὃ μάλιστα ἔχουσι καὶ φίλων καὶ πόλεως σωσεπιμελεῖσθαι βαναυσικὴ καλύπτουσι. ὥστε * εἰκότως σοι καὶ αὖ καὶ φίλοις χρῆσθαι, καὶ † παῤῥησίαν ἀλεξητῆρες εἶναι. καὶ σὺ οἰκίας μὲν τῆ πόλεως, μάλιστα δ' ἐν τῷ πολέμοις δοκοῦσας εἶναι, καὶ ἔξεστι τῇ πολιτῇ καὶ βαναυσικὰς τέχνας ἐργάζεσθαι.

Ἆρ' οὖν οὐκ ἀριθμητικὴ μὲν καί τινες ἕτεραι τοιαύτη συγγενεῖς τέχναι, φίλαι τῶν προσηκόντων εἰσί, τὸ δὲ γνῶναι παρέχονται μόνον· ἔστιν ὅτου. αἱ δὲ γε τεκτονικὴν αὖ καὶ ξύμπασαν χαλκουργίαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οἰκείαν τοῖς προσήκουσιν οὖσαν ξύμφυτον τῷ ὄντι ἡμῖν κέκτηνται, καὶ σὺν ἀποτελοῦσι τὰ γιγνόμενα ὑπ' αὐτῶν σώματα, πρός τι ἐστὸν οὐκ ὄντα; ἢ μήν; τοιαύτη τινὶ ξυμπάσας ὄντως ἡμᾶς διαιρεῖ· τὴν μὲν πρακτικὴν πρᾶξιν, τὴν δὲ μόνον γνωστικήν. ἔστω σοι τοῦτ' ὡς μιᾶς ὄντως τῆς ὅλης εἴδη δύο.

Ἐν δὲ ταῖς χρηστικαῖς διανοηθῶμεν πρῶτον, εἰ τὸ μὲν ὄντως ἡμᾶς αὐτῶν μᾶλλον ἐχόμενον, τὸ δὲ ἧττον ἔτι. καὶ δεῖ τὰ μὲν ὡς καθαρώτατα νομίζειν, τὰ δὲ ὡς ἀκαθαρώτατα. οὐκοῦν χρὴ τοῖς τοίνυν ἡγεμονικοῖς διαληπτέον εἶναι ἀνδράσιν αὐτῶν χρείας. ποίας καὶ πῶς; ὅτι πᾶσιν ἂν τέχνη αἱ τις ἀριθμητικὴν χρείαν καὶ μετρητικὴν, καὶ σταθμικὴν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φαῦλον ὃ καταλειπόμενον εἰκάσεις ἂν γίγνεσθαι. φαῦλον μέντοι. τὸ γ' οὖν μὴ τοῦτα εἰκάζειν λείπειν αὖ, καὶ τοῖς αἰσθήσεως καθαρᾶς ἐμπειρίαν καὶ πολλὴν τερπνὴν ταῖς τῆς συγκρισικῆς προσχρωμένοις δυνάμεσιν, ἃς οἱ πολλοὶ τέχνας ἐπονομάζουσι, μελέτῃ καὶ πόνῳ τῷ ῥώμῃ ἀπεργασμένους αἰσχιστότατα λέγεις.

ΕΠΑΙΝΟΣ ΠΛΟΥΤΟΥ, Λόγος σκ'.

ΟΥ σὲ μάτην, ὦ Πλοῦτε, * θεοὶ πρῶτον μάλιστα
* σὺν γὰρ ἡδίστῳ τῷ κακότητα φέρεις.
Πᾶσι δ' ἀνθρώποις ἀρετὴ μία γίγνεται ἅπασι,
πλοῦτῶν τῶν δ' ἄλλων, οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος·
εἰ δὲ καὶ σωφρονεῖν † μὲν ἔχοι τ' ἀδαμαίτους αὖτ',
πλείονα δ' εἰδείη Σισύφου Αἰολίδου.
καὶ γὰρ Ζεὺς πλοῦτον μὲν ἔχειν ἀγαθοῖσιν ἔδωκεν,
ἡ πενίη δὲ σοφῷ σύμφορον ἀνδρὶ φέρει.
Πάλαι μὲν οὖν ὑμνῆσθαι, ἀλλ' ὅμως ἐρῶ·
τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι μιαίνεται,
δυνάμιν τε πλείω * τῷ σὲ ἀνθρώποις ἔχει.
Ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς,
ὡς οὐδὲ μήτηρ παῖδας οἵας † ἔχει,
ἡ παῖδες ἀνθρώποισιν, ἡ φίλος πατήρ.
εἰ δὴ ἡ Κύπρις τοιοῦτον ὀφθαλμοῖς ἔχει,
ἡ θαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὐτῇ ῥέφει.
Δυνάται δ' ὁ πλοῦτος, καὶ φιλανθρώπους ποιεῖν.

Ἐν τοῖς

Ἐν τοῖς τοιούτοις ἐγὼ οὐ γνώμης πέσω,
σκοπῶ τὰ χρήματ' ὡς ἔχει μέγα σθένος,
φίλοις τε δοῦναι, σῶμά τ' εἰς ὑσον πόνου
δαπάναισι σῶσαι. τῆς δ' ἐφημέρου βορᾶς,
εἰς μικρὸν ἥκει. πᾶς γὰρ ἐμπλησθεὶς ἀνὴρ,
ὁ πλούσιός τε κοὐ πένης ἴσον φέρει.

Ἐ πίσαμαι δὲ κοὐ πεπίεσμαι λίαν,
ὡς τῶν ἐχόντων πρῶτος οὐ θέσπις φίλοις.

Οὐ γὰρ τόδ' ἐστὶ κρητῆρας καὶ θοίνην μόνον,
τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν ἡδονὰς ἔχει·
ἀλλ' ἐν κακοῖσι δυσὰμιν' ἐ μαχὼν φέρει.

Τοῦτο μόνον ἐπίσκοτεῖ
καὶ δυσφήμως καὶ ζόφῳ κεκρυμμένα,
καὶ πᾶσιν οἷς ἔχ᾽ ἔχειν οὐ θέσπις κακοῖς,
ὃ πολλὰ κακὰ πάσχει· τὰ δ' ἄλλ' ἐλέγχεται.

Ἀλλὰ χρὴ ταύτην γνώμην πάντας καθῆσθαι,
ὡς πλοῦτος ὠφελεῖ μὲν πᾶσιν ἔχειν δυνάμει.

Πλοῦτος δὲ τοῖς μὲν ἐν ὀλιγαρχίαις ἰὼν,
οὐκ ἔσχεν ὄγκον, ὥστε καὶ δόξης τυχεῖν.
ἀλλ' ἔστι σεμνὸς, οὐ δὲ * δόσφ βροτῶν,
ἡδὺς συνοικεῖν, καί τιν' εἰλικρῶς χάριν.

Ὦ πλοῦτ', ὅσῳ μὲν ῥᾷστον εἶ βάρος φέρειν.

Τὸ τῆς Ἀμαλθαίας δοκεῖς τί μ' εἶ κέρας,
οἷ χράφουσιν οἱ χραφῆς κέρως βοός;
ἀργύριόν ἐστι, τοῦτ' ἐὰν ἔχῃς, λέγε
τοῖς τοῦτ' * εἰ βούλῃ, πάντα σοι ὑπόκειται,
φίλοι, βοηθοὶ, μάρτυρες, συνοικίαι.

Ἆρ' ἔστι λαβεῖν πάντα τοῖς ὁ χρυσίον.
μόνον γὰρ ἀεὶ διαμένει εἰσὼ ἀεὶ,
ὁ χρῶμα δ' αὐτὸ τῶν φίλων δὲ τοὺς τρόπους
σκοπεῖ πρὸ ὁμοίως ζωγραφοῦσιν αἱ τύχαι.
πλοῦτος δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώπου τρόπων.
ὅταν δ' ὑπορρῇ γὰρ αἰσχρὰ πρόφασιν πρόγμασι,
τί τοῦδ' ἀπρόσιτ' ἂν οὐκ οἴῃ ποιεῖν;

Ταὐργύριόν ἐστιν, αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
ὅστις δὲ μὴ ἔχῃ τοῦδε, μηδ' ἐκτήσατο,
σοὶ μ' ζώντων τεθνηκὼς πρόσπατεῖ.

* Τί δ' οὐκ ἂν εἴη χρηστὸς ὄλβιος γεγώς
ἥκιστ' ἐγὼ κρίνω ὁ χρυσίον πολύ,
ὃ πάντα τοὔτῳ τίμιος καὶ πρόσπεπται.

Μὴ πλούσιον θῇς· ὀνδεέστερος γὰρ ὤν,
ταπεινὸς ἔσται. κεἰνο δ' ἰσχύῃ μέγα
πλοῦτος. λαβών τε τοῦτον, δύσλυτος ἀνὴρ.

Πλοῦτος δὲ πολλῶν ὑπερκάλυμμ' ὄντι κακῶν.

Χρυσὸν μάλιστα * βούλομαι δόμοις ἔχειν.
κοὐ δοῦλος ὢν γὰρ, τίμιος πλουτοῦντι ἀνὴρ.

Cùm fortè animum ad huiusmodi appello considerandã, — Euripidis in Electra.
Cogito quanta sit pecuniarum vis
Ad largiẽdũ amicis, & corpus morbo laborãs
Sumptib. restituendum. Quod autem victum attinet quotidianum,
Parum excellunt. Quinis enim cibo satur,
Tum dives, tum pauper, aqualem habet sortem.
Scio autem, & nimis expertus sum, — Eiusdem in Creſſis.
Quòd omnes amici divitum sint.
Non solũ enim poculorũ & epularum gratia — Eiusdem in Polyide.
Pecunia hominibus voluptatem parunt,
Sed in calamitatibus nõ parum subsidij pstant.
Hoc solum obscurat — Menãdri in Hypobolimæo.
Ignobilitatem, & morum malitiam,
Omnia denig; mala, quæ quis habuerit,
Multarum opum possessio: Cætera verò redarguuntur.
Omnes ita sentire oportet, — Theognidis.
Quòd omnibus maxima vis & potestas ex divitijs accedat.
Divitiæ etiam cum summis honoribus potiuntur, — Charemonis.
Non habent fastum, itaq; gloriam assequuntur:
Sed venerabiles sunt, & elargiendo hominibus — *addo τῶν, vel lego μᾶλλον
Suauem sui conuersationem faciunt, & nescio
qua gratia pollent.
O divitiæ, quantumcunq; onus, facile tamen gestanti, &c. — Euripidis in Phœnice.
Putásne Amalthææ cornu huiusmodi esse, — Philemonis
Quale pictores cornu bouinum depingunt?
Argentum est, quod si habueris, petas — *mali. l.
Ab ipso quicquid voles, omnia tibi addentur,
Amici, auxiliatores, testes, domuum multitudo.
Omnia sanè nugæ sunt auro comparata. — Antiphanis.
Hoc enim solum semper durare solet,
Idemque color eius: Amicorum autem mores
Numquam eodem modo depingunt fortunæ.
Opes verò, humanos mores, velut index arguũt.
Nã si quis dives turpia facinora committat,
Quid illum non facturum putas, si pauper esset?
Argentũ hominibus sanguis & anima est. — Eiusdem in Timoclis.
Id quisquis non habet, neq; possidet,
Ille inter vivos mortuus obambulat.
Quisnam dicatur, idem non fuerit bonus? — Euripidis in Archelao. Diphili.
Aurum longè validissimum esse puto,
Per ipsum enim omnia scinduntur & conficiuntur. — *lego τίς.
Ne reddideris eum divitem. Nam si pauperior sit, — Euripidis in Archelao.
Humilis erit. Ingens autem vis est (nadit.
Divitiarũ: quas qui nactus est, nobilis statim e- — Menãdri in Bœotia.
Multorum malorum prætextus et velamentum sunt opes. — *βούλομαι οὖν δόμοις.
Aurum præcipuè domi possidere velim. — Eutipidis in Andromeda.
Nam vel seruus si dives sit, in precio habetur.

Liber autem egenus, nihil efficere potest.
Ita & fœlicitatem in auro tibi sitam existimes.
Eiusdem in Acolo. *Nobilitatis mētionē amabo ne mihi feceris.*
Hoc in pecunijs situm est, ne gloriare pater.
Vertuntur hæc in orbem, hic habet, alter indiget:
Rebúsque ipsis communiter vtimur. Cui autem domi
Diutissimè fortuna conuersatur, ille fœlix est.
Eiusdem in Frechtheo. * *Da operam opibus. Nam illa nobilitatem donant,*
Et nuptijs primarijs potiri in causa sunt.
* μοί. *In paupertate verò obscuritas inest,*
Vtcunque sapias, & ignominia vita.
Eiusdem in Hecuba. *Scis ne, quòd nobiles quidem mortalium,*
Dum pauperes sunt, non amplius clari existant?
Qui verò prius nihil erant, nunc diuites facti,
Gloriam assequuntur propter numos,
* συμπλε- κοντες. *Genusq́ & nuptias suis liberis excellentes comparant.*
Porrò quilibet diuiti malo potiùs donare
Promptus est, quàm pauperi & bono:
Infœlix autem qui nihil habet, fortunati habentes.
Eiusdem in Palamede. † χρήματα. † ἐστί. * ἄπαν. *O Agamemnon, mortalibus cunctis fortuna*
Certam habet speciē, qua ad pecunias cōcurrit.
Cæterùm omnes, & qui Mūsicam amant,
Et qui sine hoc studio degunt, pro pecunijs
Laborant: qui autem plurimum habuerit, sapientissimus indicatur.
Hesiodi in Operibus. Theogonia. *Pecuniæ animæ sunt miseris hominibus.*
Opes & sapientia nunquam superari possunt hominibus.
Nam neque diuitijs animum saturaueris,
Nec sapientissimus aliquis sapiētiam relinquit,
Sed amat, atque animum non satiare potest.
Sophoclis Αἰολοσ. * *Pecuniæ mortalibus comparant amicos,*
Deinde honores, tandem verò suprema
Tyrannidis ad sedem proximè perueniunt.
Præterea nemo inimicus sit
Diuitum: & qui inimici sunt, negant se odisse.
Peregrinæ enim diuitiæ & ad inuia loca procedunt,
Et trita vijs: & vbi vir pecuniarum egens,
Quamuis cætera fortunatus, desiderio potiri non posset.
Hominem enim deformem, & inauspicati corporis,
Lingua disertum, visuq́ pulchrū efficiunt opes.
Soli autem gaudendi & ægrotandi facultas
Diuiti permittitur, & mala celandi.
Eiusdem in Creusa. *Non est quod mireris, ô domine, lucrum à me*
Tantopere quari. Nam & qui longa vita
Mortales fruuntur, lucrandi tamen studio
Assiduo tenentur, & pecunijs
Nihil non postponunt homines. Sunt autem nonnulli qui

ἐλεύθερος δὲ, χρῄζων ὤν, σοῦ δεῖται φίλη.
χρυσοῦ νόμιζε σαυτὸν οὕνεκ' εὐτυχεῖν.

Τὼ δ' ἐλθέτην πρὸς Θεσέα μή μοι λέγε.
ὡς χρήμασι τοὐμὸν σθένει, μὴ γαμοῦ πάτερ.
κυπλοῦ γὰρ ἕρπει, τῷ μὲν ἔασ', ὁ δ' οὐκ ἔχει·
κενοῖσι δ' αὐδῶις χρώμεθ'. ᾧ δ' αἱ ὀφθαλμοὶ σκότον
χρόνον στυγοῦσι πλῆθος, ὅστις δύστυχής.

Ἐχθρὸν δὲ πρᾶγμ' τοῦτο γὰρ τό, τ' ἐλθέτω,
καὶ τὼς γάμους δίδωσι τὼς πρώτους * ἔχειν.
ὡς πᾶν πένεσθαι δ' ἐστὶν ἥ τ' ἀδοξία,
κἄν ἡ σοφός τις, ἥ τ' ἀτιμία * βίᾳ,

Ἄρ' οἶσθ', ὅθ' ἥνεχ' οἱ μὲν δ' ὄλβου βροτῶν
πίπτοντες ὄντες, ὑδὲν ἐμφανὲς ἔπη
οἱ δ' ὑδὲν ἦσαν πρόσθεν, ἄλλοι δὲ πῶ,
δόξαι φέρονται τῶν νομίσματος χάριν,
καὶ * συμπλέκοντες σπέρμα, καὶ γάμους τίκτειν.
δῆναι δὲ μᾶλλον πλουτοῦσι πᾶς τις κακῶς
πρόθυμός ἐστιν, ἢ πένητι καὶ χρηστῷ.
κακὸς δ' ὁ μὴ ἔχων, οἱ δ' ἔχοντες ὄλβιοι.

Ἀγάμεμνον, αἰ, θνητοῖσι πᾶσιν † αἱ τύχαι
μορφὴν ἔχουσι, σωφρόνει δ' εἰς † χρήματα.
* τοῦτο δὲ πάντες, οἵ τε μουσικῆς φίλοι,
ὅσοι τε χρεὼς ζῶσι, χρημάτων ὕπερ
μοχθοῦσιν· ὃς δ' αὖ πλεῖστ' ἔχει, σοφώτατος.

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δύστλητοι βροτοῖσι.
Πλοῦτος καὶ σοφίη θνητοῖς ἀμαχώτατοι αἰεί.
ὅτι γὰρ αὖ πλοῦτος θυμὸν ὑπερχρέωσας·
ὡς δ' αὖτως σοφίην ὁ σοφώτατος οὐκ ἀποφεύγει
ἀλλ' ἔφατο, θυμὸν δ' ὑ δυνάται κορέσαι.

Τὰ χρήματ' αἰ, θνητοῖσιν ἀεὶ σκιὰς φίλους,
ὡδὶς δὲ τιμάς, εἶτα τ' ὑπερτάτης
τυραννίδος ἵκνεισιν ἀγχίς· ὧν ἔφαν.
ἔπειτα δ' οὐδὲν ἐχθρὸς ὅτι φύεται
πρὸς χρήματ', οἵ τε Φοίνικες ἀρίστην φυγήν.
ξένος γὰρ ἕρπει πλοῦτος ἐς τε βάσατα,
καὶ πρὸς τὰ βατά. χ' ὑπόθεν πένης ἀνήρ,
μὴ δ' εὐτυχῶν, δυνατ' αἰ ὢν ἐξ τυχεῖν,
καὶ γὰρ δυσειδὲς σῶμα καὶ δυσώνυμον
γλώσσῃ σοφὸν πέφυκεν, εὐμορφόν τ' ἰδεῖν.
μόνῳ δὲ χαίρειν καὶ νοσεῖν ἔξεστ' ἀνεῖ,
παρέστιν αὐτῷ, κἀπικρύπτεσθαι κακά.

Καὶ μή τι θαυμάσῃς μ' ἐπ' ἔρδοντας αἰεὶ
ὧδ' αἰτεῖσθαι. καὶ γὰρ οἱ μακρὸν βίον
θνητοῖσι τ' ἔχουσι, τῶν γε κερδαίνειν ὅμως
ἀπείρατ' ἔχονται, κἄσι πρὸς τὰ χρήματα
θνητοῖσι τ' ἄγαν δύτηρ. εἰσὶ δ' οἵ τινες

αἰῶνα ἄνοσον. αὖ δ' ἐμοὶ δ' οὐδεὶς δοκεῖ
τῶν πάντων ὧν ἄνοσος, ἀλλ' ἀεὶ νοσεῖν.

Ὁ μὲν Ἐπίχαρμος τοὺς Θεοὺς εἶναί φησι λέγων,
αὐτὸν, ἥλιον, γῆν, ὕδωρ, πῦρ, ἀστέρας·
ἐγὼ δ' ὑπολαμβάνω χρησίμους εἶναι Θεούς,
ὃ ἀργύριον ἡμῖν καὶ ὁ χρυσίον.
ἱδρυσάμενος τούτους γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν,
αἴτει ἢ βούλει, πάντα σοι γενήσεται,
ἀγρὸν, οἰκίαν, θεραπόντων ἀργυρώματα,
φίλους, δικαστὰς, μάρτυρας, μόνον δίδου.
αὐτοὺς γὰρ ἕξεις τοὺς Θεοὺς ὑπηρέτας.

Ἔστι δὴ λοιπὸν, οἶμαι, πάντας εἰσφέρειν, αὖ πολλῶν δέῃ, πολλά· αὖ ὀλίγων, ὀλίγα. δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ αὐτούτων, ὡδὶ ἔχει τῷ δεόντων γενέσθαι.

Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς, πότερον αἱρετώτερον πλοῦτος, ἢ σοφία· Οὐκ οἶδα, ἔφη· ὁρῶ μέν τοι γε τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας.

Βίων ἔλεγεν, ὥσπερ τὰ φαῦλα τῶν βαλανείων, κἂν μηδενὸς ᾖ ἄξια, τοσούτου ἔχει ἄξια, ὅσου ἂν ἑαυτοῖς δοκῇ· οὕτω καὶ τῶν πλουσίων τοὺς μὲν ἀξίους ἀξίας, καρπώσθαι τὰς ἀξίας ὧν κέκτηνται.

Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ πλοῦτος ἐπιμηκύνει χρείας ἀνθρώπων διορθοῦν, ἢ τελεῖν ἐπιθυμίας, ἢ βλάβας ἀποκρούειν, ὅπως μηδὲν σώματος, ψυχῆς χαίρειν ἕνεκα· παρέπεται μὲν εἰρήνη, πολέμους δὲ παρέχειν, ἀναπαύειν δ' οὐκ ἴσασιν, παρέχειν δὲ ταῖς ὥραις βοηθήματα, ἀλέας μὲν ἐν ταῖς πάγοις, οὐδὲν πάσῃ δ' ἀπὸ θέρους, αὐξάνειν δ' οἴκους, καὶ θαλάμους μεγάλων φυλάττειν ἡνιῶν, γάμους ποιεῖν μείζονας, παιδοποιΐᾳ βοηθεῖν. κοσμῶ δ', εἶπεν, ἱερὰ, καλλίονες δ' ἐξ ἐμοῦ καὶ πόλεις. ἐμὰ δὲ ἔργα καὶ τείχη, καὶ λιμένες, καὶ στόλοι. ποταμοὺς δὲ ἀβάτους τοῖς φύραις σκέπω, καὶ τὸ κεχωσμένον ὕδωρ ἐμοῦ ἐμποδίαι δύονται. καὶ γεωργία δ' αὐτὴ, δαπάνας ἀπαιτεῖ οὐκ ἐν ἐμοῦ ταμιείων. γῆ γὰρ οὐδὲ αὐτὴ δίδωσιν ἀθρόον, ἂν μὴ προλάβῃ· λαβεῖν δὲ οὐ μόνων ἔχει τῶν ἐμῶν. δίδωμι δὲ ἁπάσαις καὶ τοῖς δημόσις ἅπασι. καλλύνω μὲν οὐ κόσμῳ πλάσας συλλαμβάνω. ἀλλὰ καὶ μὴν ὅσα δαπανῶσιν εἰς σωμασκίαν. παιδιὰ δ' ἁπάσῃ διδασκάλους ἐγὼ παρέχομαι. πόθεν δ' ἂν γυναιξὶν εἰς καλλωπισμοὺς; πόθεν δ' ὅπλα τοῖς ἀνδράσιν; ἐλέφας δὲ καὶ χρυσὸς ὁ τοῖς ἀγάλμασιν ἁρμόσας, ἐμός ἐστι, καὶ πάντα ἀναθήματα. δι' ἐμοῦ μεγάλαι πόλεις, βασιλεῖαι δ' ἐξ ἐμοῦ δυνατώτεραι· ποιῶ δὲ ἑορτὰς ἐγὼ· τράπεζα δέ μοι φιλόξενος· προσχεῖται δ' ἐργασίαι δι' ἐμοῦ μεγάλαι ἀμοιβαί. δύναται δ' ὁ ἔχων ἐμὲ, μὴ μόνος εὐτυχεῖν, ἀλλ' εὐτυχίας χαρίζεσθαι· τέχνας δὲ πάσας ποιῶ κρείττονας οὐκ τῆς ἐλπίδος.

A morbis immunem laudant. At mihi nullus videtur,
Qui pauper sit, vacare morbo, sed ægrotare perpetim.

Epicharmus quidem Deos esse dicit Menandri.
Ventos, solem, terram, aquam, ignem, stellas,
Ego autem vtiles esse Deos arbitror,
Argentum nostrum & aurum.
Nam illos si collocaueris in domum,
Pete quicquid voles, assequeris omnia,
Agrum, domus, seruos, argentea pocula,
Amicos, iudices, testes, largire solum.
Sic enim vel ipsos Deos habebis ministros.

Reliquum est, vt omnes multa pendant, si multis sit opus: sin pauci, pauca. Omnino autem opus est pecunijs, & sine illis nullares necessaria fieri potest. Demosthenis Olynthiaca 1.

Simonides interrogatus, vtrum diuitiæ aut sapientia præstaret. Ignoro, dixit: video tamen sapientes diuitum limina frequentare.

Bion aiebat, quemadmodum vilia marsupia, etsi nullius precij fuerint, tanti tamen æstimantur, quantum in se numismatis continent: ita diuites etiam homines vani & nihili, bonorum, quæ possident, æstimatione ac precio fruuntur.

Diuitiarum igitur Deus iactabat se hominũ necessitates sustentare, ac emendare, desideria opficere, damnis resistere, curare corp°, animam gratificari. splẽdere in pace, militiæ suppeditare sumptus, à morbis restituere: singulis anni temporib. magnas cõmoditates præbere, nempe calorem in frigore: & contrà, declinationem æstũ: augere domos, & cõseruare successiones magnarum familiarum, nuptias magnificè struere, & liberorum generationem promouere. Ad hæc, or no, inquit, templa, ciuitates per me pulchriores fiunt. Opera mea sunt, mœnia, portus, classes. Amnes profundos pontib. operio, terramq; diuulsam cõiungo. Me indiget negotiatio. Agricultura quoq; sumptus ex penoribus meis postulat. Nihil enim sponte terra producit, nisi antea aliqd acceperit: non potest autem alunde accipere q̃ ex meis. Quinetiã aliis rebus omnib. non parũ cõmoditatis præsto. Nam ornamenti è plurimũ formam iuuo, & sumptus suppedito, qui ad corporis curam & exercitium sufficiant. Omnibus disciplinis præceptores exhibeo. Vnde mulieribus ancillæ ad lanificium? Vnde viris arma? Ebur ac aurum, quæ simulacris destinãtur, mea sunt, item anathemata omnia. Per me magnæ sunt ciuitates, & regna propter me potentiora. Ego festa celebro, mihi hospitalis est mensa, beneficia prompta, retributiones amplæ. Qui me possidet, non ipse solum fortunatus agere potest, sed etiam aliis fortunam suam communicare. Ego artes omnes meliores facio, dũ illis spem injicio. Teletis, ex li. de cõparatione diuitiarum & victuũs.

fouentur enim magnitudine mercedis à me ſuppeditanda. Atq; tuipſe, ô Iupiter, diuitiarũ vſum hominib. neceſſariũ feciſti. Corpus .n. dediſti nobis, quod nõ ut reliqua animalia pilis ac pellibus munitur, ſed veſtib. indiget: & alimentũ nobis non herbas, aut alia ſponte naſcentia pduxiſti: ſed ppetuò aliquid emendũ eſt ad victũ. Item domus habitari neceſſariò, et ciuitates cõſtituti voluiſti. Morbis quoq; tẽtãtur homines: ppter hæc omnia pecunijs opus eſt. Cur igitur nõ vocas me fœlicẽ, cùm p me rerũ omniũ vſibus fruaris? His dictis, diuitiarum Deus ſuperaſſe videbatur, & circumſpiciebat tanq; expectans circumſtantes felicitatis ſuæ applauſuros. & modis omnib. ipſũ adiuuabat fortuna, cõmunem etiã ſibi hanc eſſe cauſam rata. Nã ſi diuitijs inter bona locus non daretur, maxima fortunæ gloria periret. Quin et alias deas comites habebat, q̃ patrocinabãtur ei, ac teſtimonijs iuuabãt: Voluptatẽ, Spem, Votum, Cupiditatẽ. Amor quoq; partes eius ſequebatur, vt qui diuitiarũ opera ſæpius vteretur. Et Sanitas ei gratiã habebat, vtpote beneficiõ pecuniarũ morbos impugnans. Sequebantur & aliæ duæ, OEconomia & Luxuria, inter ſe q̃dẽ inimicæ, at eiuſdẽ Dei comites, quãuis ab illo pdi viderẽtur. Tãta turba diuitiarũ p̃ſidẽ comitabatur.

† *Lego cũma.*

* *ἀτύχει.*

* *al. non habetur χρώμενος.*

QVOD PECVNIÆ MODERATÈ ac iuſtè comparatæ, innoxiæ ſint: & diuitias ex mediocrium eſſe numero, Sermo CCXXIX. Ex Io. Stobæo.

* *forte plu. Euripidis in Menalippe.*

O Fili, vita & opulentia hominib. quibuſdã
Exigua ac mediocris conuenit. Nimia verò moles pernicioſa eſt.

Eiuſdem in Phryxo.

Præſtat vita fruens opibus innoxijs,
Quàm domus impiè diuitijs inflata.

Eiuſdem in Creſphonte.

Huiuſmodi lucra hominem cõparare decet,
Propter quæ nũquam in poſterum doliturus ſit:
Nunquam mihi eueniat, vt à pecunijs victus
Malus euadam, neq; conuerſer cum improbis.

Eiuſdem in Erechtheo.

Iniuſtè autem pecunias ne comparato. ſi voles longo (lè parta
Tempore in ædibus tuis manere. Nam quæ male
Domi accumulantur, nihil ſalutis habent.

Eiuſdem in Phœniſſis.

Diuitiæ iniuſtæ, & malis hominib. adiũctæ,
Poſtquam breui tempore vſum ſui præbuerunt,
ſtatim auolant domo.

Eiuſdem in Inone.

Iuſtè poſſideas ea quæ habes, ſine culpa.
* *Nam licet exigua ſeruare & colere par eſt.*
* *Verſus in Græco obſcurus eſt.*
Neque vt malus nauclerus agas, qui aliquando
fœlicem expertus fortunam,
Deinde plura deſiderans, cuncta ſimul amiſit.
Fœlix qui ſimul opes ac mentem habet.

Menãdri in Monagyrta, forte Mitragyrta.

Hic enim opibus, vbi conuenit, rectè vtitur.
*Sic diſcenda ſunt omnia, & * diuitiæ ferenda.*
Nonnullis enim cauſa fiũt indecentiũ facinorũ.
Pecuniæ hominibus amicos conciliant.
Pecunias non proprias homines poſſident,
Sedes Deorum habentes, eas procuramus.

* *Id eſt, vt diuitias bene feras & adminiſtres. Sophoclis.*

μαθὸς γὰρ αὐτὰς ὁ μέγας ζέφ. γένεται δ' ἐξ ἐμοῦ. καὶ σὺ δ' αὐτὸς, ὦ Ζεῦ, πλοῦτον αἰδοῦς αἰδεσίμου ἀπέφηνας, ὃς * σῶν δίδωσι ἐσθλὸν δόμοις, ὃ δρίζειν ὡς τἄλλα καὶ δρᾶς σκεπόμενον. ζεφιῶ δὲ πάσας, σοὶ ταῦτ' ὀμοῦμαι, ἀλλ' ἀεὶ δεῖ τινα πείθεσθαι εἰς ὃ ζῇν. οἷς δ' ἀνάγκην ἔδωκας, πόλις δ' ἥρμοσας τόσοι δ' οἱ αἰδεσίμοις εἰσὶν, ἐφ' ἃ πάντα δεῖ χρημάτων. ἀφ' οὗ μὲν μὴ καλῶς δαίμονα, δι' ὃ τοῖς ὅτι πάντα χρείας ἔχει ταῦθ' ὁ πλοῦτος εἶπεν, εὐθὺς νενικηκέναι, καὶ θεὶς βλέπειν ὡς μακαριζόμενος. ἐβοήθει μὲν αὐτῷ κατὰ τρόπους * ἀτύχει, χρίνεσθαι μετ' αὐτοῦ δοκοῦσα. ὃ γὰρ μέγιστον αὐτῆς ἀπώλλυτο, εἰ πλοῦτος οὐκ ἀγαθόν ἐστιν. ἦγε δὲ καὶ θεὰς ἄλλας μετ' αὐτοῦ σωμηγόρους τε καὶ μύρτους, ἡδονὰς, ἐλπίδας, εὐχὰς, εὐθυμίας. ἔρως αὐτῷ συνέπεσθαι, ὡς πολλαχοῦ * χρώμενος ὑγιᾶ καὶ αὐτὸ χάριν εἶχεν, ὡς δι' αὐτοῦ νόσους μαχόμενον. δύο δ' ἦλθον εἰσαπαῖ μοὶ ἀλλήλας, οἰκονομία καὶ τρυφή· πλοῦτος δὲ ἀμφοτέραις συνῆν αὐτῷ, δ' ἐδόκουν ἀπόλλυσθαι. ποῦτος δὲ ὁ πλοῦτος ἦν.

ΟΤΙ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΑΒΛΑΒΗ, συμμέτρως καὶ δικαίως πορισθέντα, καὶ ὅτι τῶν μέσων ὁ πλοῦτος, Λόγος σκθ'.

Ὦ Τέκνον, αἰδεσίμοισιν ἔστιν οἷς βίος
ὁ μικρὸς ἄκρατος ἐλθόντος δ' ὄγκος κακόν.
Κρείσσων δὲ * βίος ὄλβος ἀβλαβὴς βεβῶς,
ἢ δῶμα πλούτῳ δυστεβῶς ὠγκωμένον.
Κέρδη τοιαῦτα χρὴ πινα κτᾶσθαι βεβῶς,
ἐφ' οἷσι μέλλῃ μὴ ποθ' ὕστερον τύφῳ.
μή μοι πάτ' εἴη χρημάτων νικωμένῳ,
κακὸν γλυκάσθαι, μηθ' ὁμιλεῖν κακοῖς.
Ἀδίκως δὲ μὴ κτῶ χρήματ', ἀλλ' ἐὰν βύλῃ πολὺν
χρόνον μελέσθαι θεοῖς ἐμμένων. τὰ γὰρ κακῶς
οἴκοις εἰσελθόντ' οὐκ ἔχει σωτηρίαν.
Ὁ δ' ὄλβος ἀδίκως καὶ μὴ σπανῶν σοφῶν,
ἐξένωται' οἴκων βεβαίως ὁμιλήσας χρόνον.
Κέκτησο δ' ὀρθῶς, ἃ σοὶ ἔχεις, αἰδοῦ φόνον.
καὶ σμικρὰ σώζων τύχοις' ὃν σίδαρ τρέφει.
μὴ δ' ὡς κακὸς ναύκληρος ὢν πεφεύξας πατὴ,
ζητῶν τὰ πλείον', εἶτα πάντ' ἀπώλεσεν.
Μακάριος ὅστις ὑσίαν καὶ νῦν ἔχει.
χρῆται γὰρ ὀρθῶς εἰς ἃ δεῖ τοῦτο κοὐδέν.
ὕτω μαθὼν δεῖ πάντα καὶ πλοῦτον φέρειν.
ἀχρημοσύνης γὰρ γίνετ' οὐδεὶς αἴτιος.
Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν ὦ εἰσὶ φίλοις.
Οὕτω τὰ χρήματ' ἴσθι κέκτησαι βεβῶς·
τὰ τῶν Θεῶν δ' ἔχοντες ὀλιγωρούμεθα.

ὅτι δὲ

ὅταν δὲ χρήζωσ', αὖτ' ἀφαιροῦνται πάλιν.

Τὰς οὐσίας γὰρ μᾶλλον, ἢ τὰς ἁρπαγάς,
πρέπει δίκαιον. ὅτι γὰρ πλοῦτος ποτὲ
βέβαιος ἄδικος.

Κρεῖττον ὀλίγ' ὄντ' ἐκ χρημάτ' αἰσχρόθεν ἔχειν,
ἢ πολλὰ φανερῶς * ἀεὶ μετ' ὀνείδους λαβεῖν.

Ὁ μὲν οἶνος συμμεταβάλλει τοῖς ἀγαθοῖς· ὁ δὲ πλοῦτος τοῖς τῶν κακοπραγούντων ἤθεσι.

Οὔτε τὸν ἄρρωστον ἡ χρυσῆ ὠφελεῖ κλίνη, οὔτε τὸν αἰσχρὸν ἡ ἐπίσημος εὐτυχία.

Τοὺς χρηματισμοὺς τοὺς μὴ ἐκ δίκαιον γεγονότας ἡγοῦ μὴ πλοῦτον, ἀλλὰ κίνδυνον ποιεῖσθαι. μὴ ὃ μὲν λαβεῖν κέρδος εἶναι νομίζετε, ὃ δ' ἀπολέσαι ζημίαν. ἑκάτερα γὰρ τούτων ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ἀλλ' ὁπότερα ἂν ἐν καιρῷ καὶ μετ' ἀρετῆς γίγνηται, τοῦτ' ὠφελεῖ τοὺς ποιοῦντας.

Ὡς τοῦ αὐτοῦ οἴνου πίνοντες, οἱ μὲν παροινοῦσιν, οἱ δὲ σωφρονοῦσι· οὕτω καὶ πλοῦτος.

Κρεῖττόν ἐστι σὺν δαιμονίαι ἐλαττόνων κεκτῆσθαι, ἢ πολλὰ μετὰ φθόνου. καὶ γὰρ καλλίων καὶ ἡδίων ἐστὶν ὁ βίος.

Οὐ δεῖ πλουτεῖν καλῶς, ἀλλὰ δεῖ ἐκ καλῶν πλουτεῖν.

Ἀγάπα τὴν ὑπαρχοῦσαν ἀγαθῶν, μὴ τὸ ὑπερβάλλουσαν κτῆσιν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν.

Τίμα τὴν ὑπαρχοῦσαν οὐσίαν, δυοῖν ἕνεκεν, τοῦ τε ζημίαν μεγάλην ῥᾳδίως ἐκπίσαι, καὶ τῷ φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθῆσαι. πρὸς δὲ τὸν ἀδηλον βίον, μηδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως αὐτὸν ἀγάπα. φέρε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω.

Ἠρώτα γὰρ αὐτὸν ὁ μειράκιον, πῶς οἴεται κακὸν εἶναι τὸν πλοῦτον, καὶ ὅπως ἀγαθόν. ὁ δ' ὑπολαβών, ὥσπερ καὶ σύ, νῦν δή, ἔφη, τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς τὸν αὐτὸν ἀποφαίνεται ἀγαθὸν καὶ τοῖς ὑπερημένοις ὅτου δεῖ χρῆσθαι τοῖς χρήμασι, τοῦτον μὲν ἀγαθόν· τοῖς δὲ μοχθηροῖς καὶ ἀπείροις κακόν. ἔχει δ', ἔφη, καὶ τἄλλα πράγματα οὕτω πάντα. ὁποῖοι γὰρ ἂν τινες ὦσιν οἱ χρώμενοι, τοιαῦτα καὶ τὰ πράγματα αὐτοῖς ἀπαντᾷ. καλῶς δ', ἔφη, δοκεῖ μοι καὶ ὁ τοῦ Ἀρχιλόχου ποιητὴς λέγεσθαι καὶ φρονεῖν * τοὺς ἄνθρωπον, οἷς ἐγκυρέουσιν * ἔρμασιν.

Τοῦτο ἕνεκα ἠρόμην, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι μοι ἔδοξας σφόδρα ἀγαπᾶν τὰ χρήματα. τοῦτο γὰρ ποιοῦσιν ὡς ὁ πολὺς (εἰ ἄρα μὴ ἄρα κτῆσιν) οἱ κτησάμενοι, διπλᾶ ἢ οἱ ἄλλοι ἀσπάζονται. αὐτά. ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα, καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, τοιοῦτον δή τι καὶ οἱ χρηματισάμενοι τὰ χρήματα σπουδάζουσι, ὡς ἔργον ἑαυτῶν * καὶ κτῆμα τὸν χρήσαι, † ἢ ὥσπερ οἱ ἄλλοι. χαλεποὶ δῆτα καὶ συγγενέσθαι εἰσὶν, ὅσοι ἐπαινοῦσι μᾶλλον, ἢ † πλοῦτον. ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. πάνυ μὲν οὖν, ἦν δ' ἐγώ.

Et cùm opus illis habuerint, iterum nobis auferunt.

Opes (legitimas) magis, quàm rapinas, Euripidis in Erechtheo.
Colere decet. Neq; enim diuitiæ iniustæ
Vsquam constantes sunt.

Præstat pauca citra suspicionem possidere, Menandri.
Quàm multa cũ manifesta ignominia acquirere.

Vinum immutatur cum vasis: diuitiæ verò Socratis, et Tomaris Aristonymi.
pro moribus possidentium variant.

Vt ægrotum lectus aureus nihil iuuat, sic neque stolidum insignis fœlicitas fortuna. Eiusdem.

Pecuniarum collectiones præter ius quæsitas existimato non diuitias, sed pericula allaturas esse. Ne putaris accipere lucrum esse: insumere damnum. Neutrum enim istorum eiusdem effectus perpetuò est: sed vtrumlibet si suo tempore & cum virtute factum fuerit, id facientes adiuuat. Isocratis ad Nicoclem.

Vt ab eodem vino, alij contumelioſi, alij be- Ex Aristotele
nigniores fiũt: sic à diuitijs alij aliter afficiuntur. Simulibus.

Melius est ad felicitatem pauciora possidere, Aristotelis.
quàm multa cum inuidia. Nam ista vita laudabilior & suauior est.

Diuitem esse non honestum est, sed ex hone- Lycurgi.
stis diuitem esse.

Diligas opum tuarum non abundantem pos- Isocratis ad
sessionem, sed moderatum vsum. Demonicũ.

Opes tuas duplici nomine colito: nempe vt à Eiusdem.
magna iactura facilè te expedias, & vt bono ac studioso homini infortunium patienti succurras. Quod autem vitam incertam attinet, non nimis, sed mediocriter opes dilige. Præsentibus quidem acquiesce, inquire autem meliora.

Adolescens enim ipsum interrogabat, quo- Platonis in
modo diuitias malum esse putaret, & quomo- Eryxia, aut
do bonum. Tum ille respondit: Non secus quàm de diuitiis.
tu nunc honestis quidem bonisque hominibus bonas esse indicas: Item scientibus quo loco pecunijs vtendum sit, ijs commodas esse: improbis verò & imperitis, malas. Quinetiam, dixit, omnes alia res similiter se habent. Nam quales fuerint ipsi vtentes, tales etiam res eis euadere necessum est. Rectè autem, dixit, etiam hac Archilochi sententia mihi habere videtur: * τοῖα ἐκάστοις φέρμασι.

Talia sapiunt, quales res fuerint, & opera quibus vtuntur.

Hæc ideo interrogaui, inquam, quia mihi Platonis lib.
videbaris parum diuitias mirari, quòd plurimum ij faciunt, qui sibi eas non peperere: qui autem illas parauerunt, duplo magis, quàm alij amant. Vt enim & poeta poemata sua, & filios patres diligunt, ita qui acquisiuere pecunias, illis student ceu operi suo, non ad vsum necessitatemq;, vt alij, ex quo difficilis eorum est familiaritas, cùm nihil quàm diuitias laudent. Vera, inquit, narras. Omnino inquã ego: 1. de Rep. † ὄντως

ſed hoc etiam mihi dic: Quid hominem maximè ex diuitijs te putas conſequutum? Quod, inquit, nō multis fortè perſuaderem, ſi dixerim. Certò ſcias ô Socrates, quòd poſtquā eò quis deuenit, vt breui iam morituru ſe opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorum quæ in ſuperiori vita neglexit. Fabulæ .n. quæ de inferis dicuntur, quomodo eos qui iniuſtè egerunt, pœnas dare oporteat, irriſæ hactenus, mouent tunc animum, ne fortè veræ ſint ſuſpicantem: atq; ipſe ſiue propter ſenectutis debilitatem, ſiue quòd alteri vitæ propinquior illa acutiùs inſpicit, ſolicitum & anxium reddit, atq; reputat examinatq; ſi quem iniurijs affecerit. Qui ergo inuenerit multas ſuæ vitæ iniquitates, ex ipſo ſomno, tanquam pueri, frequenter excitus extimeſcit, & peſſimam in ſpe viuit: nullius autem iniuriæ ſibi conſcio iucūda ſpes ſemper adeſt, optima ſenectutis nutrix, vt Pindarus ait. Scitè enim ille ſic cecinit: Quicūq; iuſtè ſanctéque vitam exigit, dulcis eum ſpes comitatur cor nutriens, ſenectāq; fouens, quæ maximè hominum volubilem gubernat animum. Bene igitur & apprimè mirādum dicit. Ad hæc ego exiſtimo pecuniæ poſſeſſionem, plurimi faciendam, non cuiuis homini, ſed modeſto & æquo. Plurimum ad id confert pecuniarum poſſeſſio, vt quis illuc intrepidus proficiſcatur, cùm neq; inuitum quempiam circumuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat vel votas Deo victimas, vel pecunias homini. Habet & vtilitates alias permultas. Sed ſi vnum vni cōferatur, ô Socrates, non minimum ego ponerem ad hoc homini prudenti, imò plurimum conferre pecunias. Optimè, inquam ego, dicis ô Cephale.

Muſonij. *Cræſi quidem & Cyri theſauros extrema paupertati damnabimus: vnum verò & ſolum credimus eſſe diuitem, ac ſapientem, qui habitum nulla re indigentem vbique ſibi comparare potuerit.*

Democriti. *Pecuniarum vſus cum prudentia, vtilis eſt ad exercendum liberalitatem, & populum adiuuandum: cum ſtultitia verò, communis (.i. indiſcreta) largitio fit.*

Eiuſdem. *Pecunias comparare, non inutile: iniuſtè autem id facere, multo peſſimum eſt.*

Pythagoræ *Nec equum ſine freno, neq; diuitias ſine prudentia gubernare licet.*

Plato interrogatus, quantas opes habere conueniret, dixit: Quantæ poſſidenti neq; inſidias pariunt, neq; rerum neceſſariarum inopiam.

Cleanthes quærenti, quomodo quis diues euadere poſſet, reſpondit: ſi cupiditatum fuerit inops.

Pittacini. *Nemo ſanè adeò diues eſt, q nō pauciora habeat q̄ deſideret. At illū q animo futurus eſt trāquillo & bene cōpoſito, oportet in læta fortuna alios reſpicere, qui pauciora bona poſſident: in*

ἀλλά μοι ἔτι τοσόνδε εἰπέ· τί μέγιστον οἴῃ ἀγαθὸν ἀπολαυκέναι, τὸ πολλὴν οὐσίαν κεκτῆσθαι; ὁ, ἢ δ' ὅς, ἴσως οὐκ ἂν πάνυ πολλοῖς πείσαιμι λέγων. ἀλλ' ἐγὼ οἶδα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἐπιδεᾶ τις ἐγένετο ἢ τὸ οἴεσθαι τελευτήσειν, εἰσέρχεταί οὑτῳ δέος καὶ φαντασία, περὶ ὧν ὁ ἔμπροσθεν οὐκ εἰσεῖδε. αἵτινες γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τὸ ἅιδου, ὡς τὸν ἐνθάδε ἀδικήσαντα δεῖ ἐκεῖ δίδοναι δίκην, καταγελώμενοι τέως, τότε δὴ γρέφουσιν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, μὴ ὑγιὴς ὢσι. καὶ αὐτὸς, ἤτοι γε τὸ τῆς γήρως ἀσθενείας, ἢ καὶ ὥσπερ ἤδη ἐγγύτερον ὢν τοῦ ἐκεῖ, μᾶλλόν τι καθορᾷ αὐτά. ὑποψίας οὖν καὶ δύματος μεστὸς γίγνεται, καὶ ἀναλογίζεται ἤδη καὶ σκοπεῖ, εἴ τινά τι ἠδίκηκεν. ὁ μὲν οὖν ἐλείπων ἑαυτῷ τὸ τὰ βίᾳ πολλὰ ἀδικήματα, καὶ ἐκ τῶν ὕπνων ὥσπερ οἱ παῖδες θαμὰ ἐγκείμενος, δέδοικέ τε καὶ ζῇ μετὰ κακῆς ἐλπίδος· τῷ δὲ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον ξυνειδότι, ἡδεῖα ἐλπὶς ἀεὶ πάρεστι, καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος, ὥσπερ καὶ Πίνδαρος λέγει καλῶς γάρ τοι, ὦ Σώκρατες, τοῦτ' ἐκεῖνος εἶπεν, ὅτι ὃς ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγῃ, γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροβόσκος ξυναορὸς ἐλπὶς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύτροπον νόημα κυβερνᾷ. δοκεῖ οὖν λέγειν, θαυμαστῶς ὡς σφόδρα. πρὸς δὴ τοῦτο ἐγωγε τίθημι, τοῦτο τὸ χρημάτων κτῆσιν πλείστου ἀξίαν εἶναι, ὅτῳ πού τῳ ἀνδρὶ, ἀλλὰ μὴ ὅτῳ ἐπιεικεῖ. τὸ γὰρ μήτε ἄκοντά τινα ἐξαπατῆσαι, μήτε ψεύσασθαι, μηδὲ ὀφείλοντα ἢ θεῷ θυσίας τινὰς ἢ ἀνθρώπῳ χρήματα, ἔπειτα ἐκεῖσε ἀπιέναι δεδιότα, μέγα μέρος εἰς τοῦτο ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις συμβάλλεται. ἔχει γὰρ πολλὰς χρείας πολλὰς. ἀλλὰ εἴ γε αὖ ἑνὸς οὐκ ἐλάττιον ἔγωγε φαίην εἶναι εἰς τοῦτο, ἀνδρὶ ἰδίᾳ ἔχοντι, ὦ Σώκρατες, πλοῦτον χρησιμώτατον εἶναι. παγκάλως, ἦν δ' ἐγὼ, λέγεις ὦ Κέφαλε.

Τῶν μὲν Κροίσου καὶ Κύρου θησαυρῶν πεῖραν ἐκάτην κεκτῆφθαι μέλλομεν· ἕνα γέ τοι μόνον τις ἀνδρὶ εἶναι πλούσιον, καὶ σοφὸν, τὸ δυνάμενον κτήσασθαι ὃ ἀεὶ δεῖ πάντα χρῆναι.

Χρημάτων χρῆσις ξυὶ νόῳ μὲν χρήσιμον εἰς τὸ ἐλευθέριον εἶναι καὶ δημωφελέα· ξυὶ ἀνοίᾳ δ' ἀχρηλίη ξυνή.

Χρήματα ποιεῖν μὲν οὐκ ἀχρεῖον· ἐξ ἀδικίης δέ, πάντων κάκιον.

Οὔτε ἵππον χρεὼν χαλινοῦ, οὔτε πλοῦτον δίχα φρονήσιος δύνασθαι κεκτῆσθαι.

Πλάτων ἐρωτηθεὶς πόσου δεῖ οὐσίαν ἔχειν, εἶπεν· ὅσου ἔχων, οὔτ' ἐπιβουλεύσῃ, οὔτε τῶν ἀναγκαίων ἀπορήσεις.

Κλεάνθης ἐρωτώμενος, πῶς ἄν τις εἴη πλούσιος, εἶπεν· εἰ τῶν ἐπιθυμιῶν εἴη πένης.

Οὐδεὶς γοῦν οὕτω πλουτεῖ, ὅστις οὐκ ἐλάττω ἔχει ὧν βούλεται. τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν ἡ ἀλογία, χρὴ τὸ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς, ἀφορᾷν εἰς τοὺς ἐλάττω ἀγαθὰ κεκτημένους· τὸ δὲ τοῖς κακοῖς,

τῆς κακοῖς, εἰς τὰς μᾶλλον δυστυχοῦσας. ἐὰν δέ γε καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς εἰς ὃ ὑπερέχει· καὶ ἐν τοῖς κακοῖς εἰς ὃ ὀδυνᾶται ἀποβλέπῃς, ἀεὶ λυπήσῃ. ἔστι δὲ λύπη, αἰσία ὀπὶ τοῖς οἰκείοις κακοῖς.

Πλούτῳ μὲν δὴ χρηστέον ὡς ὕλῃ τινὸς, ὅτι ὀπὶ πᾶσι τοῖς ἐμοῖς.

Ἀρετῇ δὲ τοῖς πᾶσι μᾶλλον δυκταῖον, ἢ πλοῦτον ἀσκήτοις σφαλερόν. ὑπὸ γὰρ χρημάτων, αὔξεται κακία καὶ ὅσῳ τις αὖ ἄφρων ἦ, τοσούτῳ πλέον ἐξυβρίζει, ὃ λυσσώδης αὐτῷ τῶν ἡδονῶν ἐκπληροῦν ἔχων.

Οὐχ ὡς γὰρ ὑπόδημα ὃ μεῖζον δύσχρηστον, ὅτω καὶ ἡ πλείων κτῆσις. τῷ μὲν γὰρ σὺν τῇ χρήσει ὃ πρέπον ἐμποδίζει· τῇ δὲ ὅλῃ χρῆσθαι καὶ πᾶσι ἔξεστι καὶ μέρει.

Ἱδρὼς μὲν ὁ ἐκ τῶν γυμνασίων, δύσημον ἔστω· πλοῦτος δὲ ἐκ τῶν ἰδίων πόνων.

Τὸν πλοῦτον ὡς γὰρ φίλον ἐκτητέον καὶ ἀποφαίνειν, εἰς ἃς καλὰς δεῖ παραλαμβάνειν προφάσεις.

ΠΕΡΙ ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΝΙΑΣ, καὶ φιλαργυρείας, Λόγος σλ'.

ΠΛοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεῖται.

Κρίσεων πονηρὸς δίκαιος, ἢ πλούσιος ψεύστης.

Τῷ ἀργυρίῳ ὑπακούσεται τὰ σύμπαντα.

Πένης ἀνὴρ οὐδὲν ἀσφαλέστερον.

Πρὸς τὸν Θεὸν νένευκε, καὶ μόνον βλέπει.

Ὡς ἀπόλοιτο πλοῦτος, εἰ μὴ βοηθὸς πέσοι.

Κρίσεων πονηρὰ μὴ δικαίας κτήσεως.

Καὶ γὰρ νόσος † τῆς κακῆς ἕξεως.

Ὡς γὰρ ἐξ ἀδηφαγίας μὲν γίνεται φλεγμονή, ἐκ δὲ φλεγμονῆς πίπτει πυρετὸς, εἶτα θάνατος ἐκβοᾷ πολλαχοῦ· ὅτω καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν πλούτου ὑπερβολῆς, ἀπόνοια γίνεται. ὡς γὰρ ὅτι τῷ σώματι φλεγμονή, ὅτω καὶ ὅτι (τῷ σωμάτων) τῇ ψυχῇ ἀπόνοια, εἶτα ἐξ ἀπονοίας ἐπιθυμία τῶν μὴ προσηκόντων ἐπαχθῆναι εἴωθεν. (ἔχει πολλά.

Τὸ καλῶς ἔχειν ὀλίγα, πολὺ ἀμείνω ἐστὶ τῆς κακῶς

Οὐδεὶς ποτε τῇ καρδίᾳ γίνεται κόρος· ἀλλὰ ὃ ἀεὶ λαμβανόμενον ὕλη καὶ ὑπόκαυμα τῆς τοῦ πλείονος ἐπιθυμίας καθίσαται.

Αἱ μὲν χρημάτων καὶ κτημάτων ἐπιθυμίαι τὰς χρόνους ἀναλίσκουσι, χρόνος δὲ φείδεσθαι καλόν.

Μὴ βούλου πλούτειν φιλοσοφίας ἕνεκα. ἀπὸ γὰρ τῶν ὄντων ἐλεᾷ ὁ Θεὸς νομοθετεῖ † ὃ δίκαιον.

Εἰ πολέμου μὲν πρὸς ἀσφάλειαν σίδηρος χρυσοῦ κρείσσων· ὁ δὲ τῷ ζῆν, ὁ λόγος τοῦ πλούτου.

Οὔτε ἵππῳ χρὴ χαλινὸν, ὅτε πλούτῳ χρὴ λογισμὸν, δυνατὸν ἀσφαλῶς χρήσασθαι.

finistra autem, infœliciores. Si verò in prospera fortuna, meliorem: aut in aduersa, minùs malam spectaueris, perpetua tristitia laborabis. Est autẽ tristitia, dolor propter mala ppria.

Diuitijs vtendum est tãquam materia quadam, non adres omnes similiter. Ex Epist. de Amicitia.

Virtus omnib. optãda potiùs est, quàm diuitiæ, quæ stolidis periculosæ sunt. Malitia nanq; pecunijs augetur. Et quo quis stultior fuerit, eo proclinior ad luxuriam contumeliamq; fit, vt qui habeat vnde voluptatum suarum rabiem explere possit. Ibidem.

Non quemadmodum calceus maior ineptus est ad vsum, ita & possessio copiosior. Calceo enim magnitudo superflua vtentem impedit: opibus autem vel vniuersis vel ex parte aliqua suo tempore vti licet. Aristippi.

Sudor prouocatus exercitijs, decentior est: sic etiam diuitiæ proprijs laboribus acquisitæ. Socratis.

Diuitias, veluti amicum liberalem ac promptum, ad honestas actiones assumere oportet. Eiusdem.

DE DIVITIIS, PAVPERTAte, & auaritia, Sermo CCXXX.

Ex Maximo.

Diuitiæ iniurta coacervatæ euomentur. Iob. 20.

Melior est pauper iustus, quàm dives mendax. Solom. 19.

Pecuniæ obediunt vniuersa. Eccles. 10.

Paupere nihil tutius. Theologi.

Ad Deum inclinat, & solum eum intuetur.

Vtinam pereant diuitiæ, si non succurrant pauperibus.

Præstat paupertas non iusta possessioni: sic etiam morbis præoptandus est quàm mala corporis pinguitudo. † *lego κρέσσων.*

Vt ex edacitate nascitur inflammatio, ex inflammatione febris, quam sæpe mors consequitur: Sic & à rerum & diuitiarum exuperatione amentia gignitur: vt enim in corporibus inflammatio, sic & in animo amentia, deinde ex amentia cupiditas earum rerum quæ non conueniunt, sequi solet. Chrysostomi. () *Videtur expungendum.*

Pauca honestè habere pluris faciendũ, quàm multa inhonestè. Greg. Nyss.

Nulla est vnquam lucrandi satietas: sed quod semper acquiritur & accedit, materia est & fomes plus habendi cupiditatis.

Pecuniarum & possessionũ cupiditates tempus consumunt: temporis autem parcum esse, pulchrum est. Philonis.

Noli diteſcere propter cupiditatem benefaciendi pauperibus. nam ex his quæ adfuerint, Deus iustum esse sanxit misericordiam impertiri egentibus. Nili. † *fortè νόν.*

In bello quidẽ ad se tuendũ vtilius est ferrũ, quàm aurum: in vita aũt ratio diuitijs præstat. Plutarchi.

Neque equo sine freno, neq; diuitijs sine ratione & consilio vti tutò possumus.

Nec conuiuiũ ſine ſermone et colloquio, nec opulentia abſq; virtute vllã habet voluptatem.

Apes ad mellis, auari autem ad lucri odorem confluunt.

Auaro necis loco eſt, pecuniarum lucri cupiditas: nam pecunia quaſi ſanguinis ademptio mortem ipſi affert.

Parant nonnulli in vita, quæ ad vitam pertinent, quaſi victuri poſt vitam.

Diuites autem & inexplebiles aquæ intercutem laborantibus ſimiles eſſe dicebat: hi enim aquis pleni ſitiunt, illi pecuniis.

Contemne eos qui diuitiis ſtudent, partis autem vti non poſſunt: Similiter enim eis accidit, vt ſi quis egregium comparet equum, cùm ſit ipſe equitandi imperitus.

Magnanimos exiſtimato, non eos qui maiora ſibi aſſumunt, quàm vt poſſint retinere & tueri: ſed eos, qui mediocritatem ſequentes, ea quæ inſtituerunt, perficere poſſunt.

Ariſtotelis. *Paupertas multis eget, inſatiabilis cupiditas omnibus.*

Neminem vnquam ob diuitias & gloriam beatum exiſtimes: talia enim omnia incertiora ſunt, minorique fide deuincta, quàm vt bona cenſeri debeant.

Non diues ſed diuitijs vtens beatus.

Maximum eſt in diuitijs, agnoſcere quòd ſuperuacua ſint.

Si non multa concupiſcas, panca etiam multa videbuntur: exigua enim appetentia, pauertatem opulentiæ efficit parem.

Naturalis opulentia pane & aqua, & corporis tegumento non exquiſito expletur contenta: ſuperuacanea autem in animo perpetuum habet cupiditatis cruciatum.

Idem interrogatus, quemadmodum quis diues fieri poſſit: Si, inquit, cupiditatum pauper erit.

Quantum eſt in natura, omnes ſumus diuites: ſed quantum eſt in nobis, omnes pauperes ſumus.

Qui naturalibus diuitijs contentus eſt, multò eſt ditior eo, qui cùm multa poſſideat, plura tamen concupiſcit: illi enim nihil deeſt, huic plura quàm poſſideat.

Nimia pecuniæ coacernatio parentum propter liberos, ſpecies & prætextus eſt auaritiæ, mores innatos oſtendens.

Maxima malæ effugerũt pauperes, inſidias, inuidiam, odium, in quibus diuites quotidie verſantur.

Diogenes Anaximenis ſeruos conſpicatus multa vaſa ferentes, cùm ea eſſent interrogaret. Cùm autem illi Anaximenis eſſe reſpondiſſent: An non pudet eum, inquit, tam multa habere, cùm ſeipſum non habeat?

Οὔτε συμπόσιον ἄνευ ὁμιλίας, οὔτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆ ἡδονὴν ἔχει.

Τῶ μέλιτος μέλιτται τάχιον ἔρχονται ἐπ' ἄνθησιν, ἢ κέρδος δὶ οἱ φιλάργυροι.

Σφαγὴ ἐστὶ τῶ φιλαργύρω ἡ τῆ χρήματος ἢ περὶς τὸ κέρδος ἐπιθυμία, ὅθεν ἡ τῦ χρήματος ἀφαίρεσις ὡσαυτῶς αἵματος ἐπιφέρει τὸν θάνατον αὐτῶ.

Ἐτιμάζονταί τινες διὰ βίου τὰ περὶς τὸν βίον, ὡς βιωσόμενοι μετ' τὸν βίον.

Τὰς πλουσίους δὲ καὶ ἁπλήστους ὑδρωπιῶσιν ἐοικέναι ἔλεγε· οἱ μὲν γὰρ πεπλησμένοι ὑδάτων διψῶσιν, οἱ δὲ χρημάτων.

Καταφρονῆ τῶν ἐκεῖ τὸν πλῦτον σπουδαζόντων, χρῆσθαι δὲ τοῖς ὑπαρχοῦσι μὴ δυναμένων. ἀθλιώτατον γὰρ οἱ τοιῦτοι πάσχουσιν, ὥσαυτ' αἴ εἴ τις ἵππου κτήσαιτο καλὸν, κακῶς ἱππεύῃ ὑπισχνούμενος.

Μεγαλόφρονας νόμιζε, μὴ τὰς μείζονα προσλαμβανομένους, ὧν οἷοί τε εἰσὶ κατασχεῖν, ἀλλὰ τὰς μετρίων μὲν ἐφιεμένους, ἐργάζεσθαι δ' δυναμένους, οἷς αὐ ὑπάρχωσι.

Ἡ πενία πολλῶν ὄντι σύνδικος, ἡ δὲ ἁπλυσία πανῶν.

Μηδέποτε μακαρίσῃς ἄνθρωπον ὅτι πλύτῳ ἢ δόξῃ. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶ ἀγαθῶν ἐλάττονι πίστει δίδοται.

Οὐχ ὁ πλυτῶν, ἀλλ' ὁ χρήζων πλύτου μακάριος.

Μέγιστόν ὄντι πλύτου, τὸ μισοσχῆν ὅτι πλεῖστος ὄντι.

Αἴν μὴ πολλῶν ὑπάρχῃς, πολλὰ ὀλίγα φαίνεται. μικρὰ γὰρ ὄρεξις πενίαν ἰσοῖ τῆ πλύτου ποσότητι.

Ὁ κατὰ φύσιν πλῦτος, ἄρτῳ καὶ ὕδατι καὶ τῆ τυχούσῃ τοῦ σώματος σκέπῃ συμπεπλήρωται· ὁ δὲ περὶς τὸ, κατὰ ψυχὴν ἀπέραντον ἔχει καὶ τελῶτ' ἐπιθυμίας βάσανον.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, πῶς αἴ τις γένοιτο πλούσιος· ἐὰν τῆ ἐπιθυμιῶν ἔλαττον ᾖ, φησίν.

Ὅσα μὲν ὑπὸ τῆ φύσει, πάντες ἐσμὲν πλούσιοι· ὅσα δὲ ἐφ' ἡμῖν, πάντες ἐσμὲν πένητες.

Ὁ κατὰ φύσιν ἀρκούμενος πλύτῳ, τῦ πολλὰ κεκτημένου, πλείονα δὲ ἐπιθυμοῦντος, πολὺ ὄντι πλουσιώτερος. τῳ μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλείπει, τῳ δὲ καὶ ὧν κέκτηται πολλῶ πλείονα.

Ἡ πένησις ἄγνοια χρημάτων σωναγωγὴ, παρέφασις ὄντι φιλαργυρείας, ἔθη τὰ ἴδια ἐλέγχουσα.

Τὰ μέγιστα τῶν κακῶν οἱ πένητες ἐκπεφύγασιν, ἐπιβουλὴν, φθόνον, καὶ μῖσος, οἷς οἱ πλούσιοι καθ' ἡμέραν συνοικοῦσιν.

Διογένης ἰδὼν τοὺς Ἀναξιμένους οἰκέτας πολλὰ σκεύη παραφέροντας, ἤρετο, τίνος ταῦτα; τῶ δὲ εἰπόντων, Ἀναξιμένους. Οὐκ αἰδεῖται, φησὶ, ταῦτα ἔχων ἅπαντα, αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ ἔχων;

Τὰ

Τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἀσώτων χρήματα ταῖς ἐπὶ τῶν χρημάτων συκίαις εἴκαζεν, ἀφ' ὧν οὐδεὶς μὲν μὴ λαμβάνῃ, χοίρακας δὲ καὶ ἰκτῖνας, ὥσπερ καὶ τούτων ἑταίρας καὶ κόλακας.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τίνες οἱ φιλοχρήματοι, ἔφη· οἱ τὰ αἰσχρὰ κέρδη θηρώμενοι, καὶ τοὺς ἀναγκαίους τῶν φίλων ὑπεροράντες.

Τῶν φιλαργύρων πλοῦτος, ὥσπερ ὁ ἥλιος καταδὺς εἰς τὸν γλῶ, οὐδένα τῶν ζώντων ὠφελεῖ.

Ὦ χρυσὸν δέξιωμα κάλλιστον βροτοῖς.
Ὡς οὐδὲ μήτηρ ἡδονὰς τοίας ἔχει,
Οὐ παῖδες αἰδοῦσ', οὐ φίλος πατήρ.
Εἰ δ' ἡ Κύπρις ζιβᾶται τοῦ ὀφθαλμοῖς ὁρᾷ,
Οὐθαῦμ' ἔρωτας μυρίους αὕτη βέφει.

Ὥσπερ ὁ ὢν ἵππου κόσμος, οὐδὲ ζῷοις ὄρεσι κελεύει ὑφοδᾶν καὶ γαυριᾶν δίδωσιν· ἀλλὰ δι' οὗ τοὺς ποδὰς ἡ ὠκύτης, ζῷοις ἢ τῶν πτερῶν· ὕτως καὶ αἰδοῦς κάλλωπισμὸς, καὶ ζυφὴ, ἀλλὰ χρησότης καὶ εὐποιΐα.

Εἰ ἐν Πέρσαις ἔφυς πλουτεῖς, οὐκ ἔσπευδες οἰκεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αὖθι διάγων εὐτυχεῖν. διὰ πενίαν ἢ πλουτεῖς τί σπεύδεις πλουτεῖν, ἀλλ' οὐκ αὖθι μένων εὐτυχεῖς;

Τὴν πενίαν ὁ σώφρων καρτερίᾳ καὶ γενναιότητι μᾶλλον, σπεύδει μεταστέλλειν ἀποφαίνει.

Πεφύκασι πολλὴ τέκνα βελτίονα ὑπὸ πενίης.

Ἐγκράτεια, χρηπὶς εὐσεβείας· ὄρεξις κτήσεως, ἀρχὴ πλεονεξίας· ἐκ μὲν φιλαργυρείας ἀδικία φύεται.

Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ φρονήσεως, οὐκ ἀσφαλῆ κτήματα.

Οὐ δεῖ πένεσθαι κατὰ φύσιν αἰσχρόν· ἀλλὰ δεῖ διὰ αἰσχρὰν αἰτίαν πένεσθαι, ὄνειδος.

Οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, τοὺς μὲν μεγάλα χρήματα ἔχοντας καὶ φαύλους ὄντας, θαυμάζουσί τε, καὶ τεθαυμάκασι· τῶν δὲ σοφῶν ἐπιδεῶν ἀχρηματίας καταγινώσκουσιν, ὑπερφρονοῦσι.

Ψυχὴν ἔχειν δεῖ πλουσίαν, τὰ δὲ χρήματα
Ταῦτ' ἐστὶν ὄψις, καὶ τροφὴ πάσματα βίου.

Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει.
Χρῆται γὰρ αὐτοῖς εἰς ἃ δεῖ τοῦτα καλῶς. (Βυλδίης).

Ὅστις ὑπέχει χρυσίῳ τὴν χεῖρα, κἄν μὴ φησὶ, πόρνα ἐστί.

Οὐ πώποτ' ἐζήλωσα πλουτοῦντα σφόδρα
Ἄνθρωπον, ἀπλαύστως μηδὲν ὢν ἔχει.

Λέγεις, ἃ δὲ λέγεις, ἕνεκα τοῦ λαβεῖν λέγεις.

Οὐκ ἔστι πενίας μεῖζον οὐδὲν ἐν βίῳ
Σύμπτωμα· καὶ γὰρ εἰ φύσει σπουδαῖος εἶ,
Καταγέλαστος ἔσῃ.

Καλῶς πένεσθαι μᾶλλον, ἢ πλουτεῖν κακῶς.

Diuitum & prodigorum bona, sicò arbori posita in loco præcipiti & abrupto cõparabat, de qua homines nihil accipiant, sed cerni & mirari: Socratis.
quemadmodum ab illis scorta & adulatores.

Idem interrogatus qui sint auari & pecuniæ studiosi: Qui turpia, inquit, lucra venantur, & necessarios amicos contemnunt.

Auarorum diuitiæ, quemadmodum sol post occasum, neminem viuentium iuuant.

O aurum pulcherrima felicitas hominibus. Eutipidis in Danae.
Nam neque mater huiusmodi voluptate fruitur:
Non tam liberi hominibus, neque liberis tam charus est pater.
Quòd si Venus tales habet oculorum radios,
Non mirum est ipsam infinitos amores alere.

Quemadmodum ornatus equorum, & nidus auium, vt extollantur & gestiant non efficiunt, sed in illo pedum velocitas, auibus alarum: sic homini non ornatus, non deliciæ, sed Moschionis.
bonitas & beneficentia gloriam pariunt.

Si in Persis natus esses, non laborares Græciam habitare, sed ibidem fœliciter versari studeres. Cur igitur in paupertate natus contendis ditescere, nõ in eadem permanens fœliciter vitam degere?

Homo temperans patientia & generositate paupertatem honorans, diuitijs eam reddis honorificentiorem.

Dos magna liberos non efficit meliores.

Continentia pietatis est fundamentum: cupiditas habendi, auaritiæ initium: ex auaritia Clitarchi.
autem & studio pecuniæ nascitur iniustitia.

Gloria & diuitiarum sine prudentia parum tuta possessio est. Catonis.

Naturaliter pauperem esse, turpe non est: Apollonij.
sed ob turpem causam pauperem esse, probrosum est.

Stulti mortales improbos pecuniosos colunt & admirantur: bonos autem, damnata eorum Eusebij.
inopia, contemnunt.

Animam decet habere diuitem, pecuniæ verò istæ nihil sunt aliud quàm ostentatio, & externus ornatus vitæ. Menandri.

Beatus est ille, qui opes & mentem habet:
Is enim honestè & vbi decet, eis vtitur.

Quisquis auro manum subjecit, etsi non fateatur, propositum habet malum.

Nunquam eum felicem indicaui,
Qui valde diues suis rebus frui non solet.

Dicis, sed quæ dicis lucri causa dicis. Cretensis.

Nulla est maior in vita calamitas paupertate.
Nam licet sis natura bonus, tamen ridiculus eris.

Præstat honestè pauperem esse, quàm diuitem inhonestè.

Illud enim misericordia, hoc reprehensione dignum est.

Τὸ μὲν γὰρ ἔλεος, τὸ δὲ ἐπιτίμησιν φέρει.

Ex Phauorini commentarijs.

Bœotus amplius septuaginta annos natus cùm in thesaurum incidisset, sublato crure contempsit, & præterijt quasi iam nihil ad se pertinentem.

Βοιωτὸς ὑπερτυχὼν θησαυρῷ μὴ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐπάρας τὸ σκέλος ἀπεπήδησε καὶ παρῆλθε, ὡς οὐκέτι ὂν αὐτῷ πρὸς αὐτόν.

Aristonymi.

Quemadmodum ex his qui idem vinum biberint, alij bacchantur & furunt, alij mitiores reddantur: sic etiam qui pares habent diuitias, non pariter tamen afficiuntur.

Ὥσπερ τῶν αὐτὸ οἶνον πιόντων, οἱ μὲν παροινοῦσιν, οἱ δὲ παροίνουσιν· οὕτω καὶ τὸν πλοῦτον· τύχη μὲν παρέχει, αἰσθήσεια δὲ φυλάττει, χρῆσις δὲ ἀφαιρεῖται.

Bion.

Bion eos esse deridendos putabat, qui eius generis diuitijs student quas fortuna largitur, illiberalitas seruat, benignitas aufert. (omnes.

Βίων καταγελάσεσθαι ἔλεγε τοὺς ἀσυδαίζοντας περὶ τὸν πλοῦτον, ὃν τύχη μὲν παρέχει, ἀνελευθερία δὲ φυλάττει, χρῆσις δὲ ἀφαιρεῖται.

†*alibi* εὖ. Tucognidis.

Non frustra te Plute colunt, veneranturque & Nanq; tibi facile est, non leue ferre malum.

Οὐ σὲ μάτην, ὦ Πλοῦτε, θεοὶ τιμῶσι μάλιστα·
†Ἢ γὰρ ῥᾳδίως τλῆναι κακότητα φέρεις.

Haud auco dines fieri, nec multa requiro.

Οὐκ ἔραμαι πλουτεῖν, ὅτ' ἀΐσχομαι, ἀλλά μοι εἴη
Ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων ὅστις ἔχοντι κακόν.

Absq; malo paucis viuere sufficiet.

Γῆς ἐπίβλην γυμνός, γυμνὸς δ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι.

Luciani.

Editus in lucem nudus sum, nudus abibo.

Καὶ τί μάτην μοχθῶ, γυμνὸν ὁρῶν τὸ τέλος;

Quid frustra sudo funera nuda videns?

Simonidis.

Simonides interrogatus virum magis expetendum, diuitiæ an sapientia: Nescio, inquit, video tamẽ sapientes diuitũ ianuas frequẽtare.

Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς πότερον αἱρετώτερον πλοῦτος ἢ σοφία· Οὐκ οἶδα, ἔφη· ὁρῶ μέντοι τοὺς σοφοὺς ὀπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας φοιτῶντας.

Aristidis.

Aristides cognomento iustus, cùm quidam ei dines paupertatẽ exprobraret: Mihi, inquit, paupertas nihil mali videndum præbebit, tibi autem diuitiæ turbas non paucas.

Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, ὀνειδιζόμενος ὑπό τινος πλουσίου, εἶπεν· ἐμοὶ μὲν ἡ πενία οὐδὲν ἰσχύσει κακόν· σοὶ δὲ ὁ πλοῦτος παρέχει οὐκ ὀλίγας.

Hieronis.

Cùm vituperaretur quòd cùm multos rhetoricari docuisset, ipse egeret: Atqui, inquit, dicteſcere non docui eos, neque pecuniæ studere.

Ὀνειδιζόμενος ὅτι πολλοὺς ῥητορεύειν διδάξας, ἐπένητο, εἶπεν· ὅτε γὰρ ἐδίδαξα φιλαργυρεῖν.

Musonij.

Cræsi quidem & Cyri thesauros tanquam extremæ paupertati obnoxios damnabimus: vnum autem solum diuitem credimus sapientem, vt qui possit vbiq; tantum reperire quantum indigentia postulat.

Τῶν μὲν Κροίσου καὶ Κύρου θησαυρῶν πενίαν ἐσχάτην καταψηφιούμεθα· ἕνα δ' ἂν μόνον τις ἡγοῖτο πλούσιον σοφόν, τὸν δυνάμενον κτήσασθαι ὃ αἰεὶ δεῖ πάντα χρῆ.

Xenophõtis philosophi.

Paupertatem per se doctam philosophiam esse dicebat: quæ enim hac verbo suadet, illa opere cogit. (lentia.

Τὴν πενίαν ἔλεγεν αὐτοδίδακτον φιλοσοφίαν εἶναι· ἃ γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς λόγοις πείθουσι, ταῦτα αὕτη τοῖς ἔργοις ἀναγκάζει.

Multorum malorum tegumentum est opulentia.

Πολλῶν κακῶν ἐπικάλυμμά ἐστιν ὁ πλοῦτος.

Idem diuitem & indoctum sordes inargentatas esse dicebat.

Ὁ αὐτὸς τὸν πλούσιον καὶ ἀπαίδευτον ἔφησι ῥύπον εἶναι ἐπηργυρωμένον.

Philistionis.

Etiamsi fueris terræ decem millium cubitorum dominus, mortuus tamen eris trium aut quatuor.

Κἂν μυρίων πηχῶν γῆς κύριος ᾖς τὸ πάρος, θανὼν ἡμῖν τριῶν ἢ τεσσάρων.

Demonactis.

Sunt quidam qui non in hac præsenti vita viuunt, sed magno studio præparant quasi alteram vitam sint acturi, non hanc præsentem.

Εἰσί τινες, οἳ τὸν μὲν παρόντα βίον οὐ ζῶσιν, ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ ἀσυδησίᾳ ὡς ἕτερον βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα.

Ex Aristippi sententijs.

Non vt calceamẽtum maius inutile est, sic & possessio maior: illud enim dum vtimur, impedimento est: hac autem vel tota vti licet tempestiuè.

Οὐχ ὥσπερ ὑπόδημα τὸ μεῖζον ἄχρηστον, καὶ ἡ πλείων κτῆσις. τὸ μὲν γὰρ ὑποδήσει τὸ ἐμποδίζει τῇ δὲ καὶ ὅλῃ χρῆσθαι καιρὸν ἔξεστι.

†*forte* μέρει.

Demosthenis. *Βίοτ Græcis & vitam & victum significat.*

Demosthenes cùm animaduertisset anarum quendam efferri: Iste, inquit, cùm vitam non vitalem vixerit, alijs vitam reliquit.

Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ, θεασάμενός τινα ἀνθρώπων φιλάργυρον, ἔφη· οὗτος βίον ἀβίωτον βιώσας, ἑτέροις βίον καταλέλοιπεν.

Damnũ lucro turpi magis expetẽdum: illud enim semel molestum erit, hoc verò semper.

Ζημίαν αἰροῦ μᾶλλον, ἢ κέρδος αἰσχρόν. τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ σε λυπήσει, τὸ δὲ ἀεί.

Democriti, aliàs Theocriti.

Diuitum multos dicebat esse procuratores, non autem pecuniarum dominos.

Τοὺς πολλοὺς τῶν πλουσίων ἔλεγε διοικητὰς εἶναι, οὐ δὲ μὴ διαφόρων τῶν χρημάτων.

Ὅτι

Ὅστις σῶμα θεραπεύει, ἴδιον, οὐχ ἑαυτὸν θεραπεύει· ὅστις δὲ χρήματα, οὐθ' ἑαυτοῦ, ὅτι τοῦ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔστι πορρωτέρω τοῦ ἑαυτοῦ. Platonis.

Εἰ μηδεὶς λαμβάνοι, οὐδεὶς ἂν πονηρὸς ἦν. Diphili.

Φιλαργυρία τοῦτ' ἔστιν, ὅταν ἀφεὶς σκοπῶν τὰ δίκαια, τῇ κέρδει ἀβασάνιστος δοῦλος ᾖς. Anacreontis.

Ἀναχρέων δωρεὰν παρὰ Πολυκράτους λαβὼν πέντε τάλαντα, ὡς ἐφθίσθη ἐπ' αὐταῖς δυοῖν νυξὶν, ἀπέδωκεν αὐτὰ, εἰπών, ὑμᾶς αὐτὰ ἐπ' αὐταῖς φροντίδας. Anacreontis.

Τίμα τὰ κατ' ἀρχὰς ὑπάρξαντα δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τε ζημίαν μεγάλην ῥᾳδίως ἐκπίσαι, καὶ ᾧ φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθῆσαι· πρὸς δὲ τὸν ἄδηλον βίον μηδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως αὐτὸν ἀγάπα. Isocratis.

Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ † μέλλοντα. † aliàs βιωτεύειν.

ΠΕΡΙ ΠΛΟΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΠΛΟΥΣΙΩΝ ΔΙ' ΚΑΙ ΠΡΕΠΟΝΤΩΣ ΒΙΟΥΝΤΩΝ, ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

DE DIVITIIS, ET DIVITIBUS, qui bene ac decenter viuunt, Sermo CCXXXI. Ex Antonio.

Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Matth. 19.

Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν. 1. Tim. 6.

Οἱ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. 1. Tim. 6.

Πλοῦτος προσκτᾶται φίλους πολλούς. Prou. 19.

Πλούσιοι πολλῶν ἄρξουσι. Prou. 22.

Ἀγαθὸς πλοῦτος, ᾧ μὴ ἔστιν ἁμαρτία.

Κρεῖσσον πτωχὸς δίκαιος, ἢ πλούσιος ψεύστης. Prou. 19.

Μακάριος πλούσιος ὃς εὑρέθη ἄμωμος, καὶ ὃς ὀπίσω χρυσίου οὐκ ἐπορεύθη. Sirach 31.

Πλούσιος σαλευόμενος, σπεύζεται ὑπὸ φίλων. Sirach 13.

Ἀγρυπνία πλούτου σαρκὸς ἐκτήκει σάρκας, καὶ ἡ μέριμνα αὐτοῦ, ἀφίστησιν ὕπνον. Sirach 31.

Ῥᾳδίως ἡ φύσις τοῦ πλούτου, χειμάρρου ὀξύτερον τὸν ἔρχεται παραδραμεῖν, μᾶλλον πίφυκε παραμείβεσθαι. Basilii.

Δώσασα μᾶλλον ὕδωρ τῇ χειρὶ ταμιεύσασθαι κατασχεῖν, ἢ πλοῦτον διαρκῶς σώσασθαι.

Ὁ καλὸς καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὰ παρόντα μεταχειριζόμενος, οἰκονόμος ἐστὶ τοῦ παρὰ Θεοῦ· ἐπαινεῖσθαι καὶ ἀγαπᾶσθαι ὁ τοιοῦτος, δίκαιός ἐστι, διὰ τὸ φιλάδελφον καὶ κοινωνικὸν τῆς ὄψεως.

Ὁ μὲν δίκαιος ὅτε παρόντα ἀποστρέφεται τὸν πλοῦτον, ὅτι μὴ παρόντα ὀρέγεται· ὁ δὲ ἀπόλαυστικὸς ὅτι τοῦ διδομένου, ἀλλ' οἰκονόμος. Οὗτος δὲ τὸν νῦν ἐχόντων ὀρέγεται τῇ ἀχαλίνῳ τῆς τοῦ ἀλλοτρίων ἁρπαγῆς, ἐὰν

Qui corpus curat, is non rem suam, sed seipsum curat: qui autem pecunias, neq; se ipse nec sua curat, sed quàm longissimè à suis abest. Platonis.

Si nemo acciperet, nullus improbus esset. Diphili.

Auaritia hoc est, quando ius & aquitatem Spectare desistens, lucri perpetuò seruus es. Anacreontis.

Anacreon cùm dono accepisset à Polycrate quinque talenta, solicitusq; fuisset propter illa duas noctes, ea reddidit, dicens non se ea aestimare pretio solicitudinu, qua ipsorum causa solicitaretur. Anacreontis.

Duabus de causis bona tua in pretio habeto: tum vt magnum damnum dissoluere aut magnam iacturam resarcire possis, tum vt amico bono in miserijs versanti subuenias: ad reliquam verò vitam incertam, non admodum, sed mediocriter aestimanda sunt. Isocratis. † aliàs βιωτεύειν.

Praesentibus contentus esto, & futura quarito.

Facilius est camelum per foramen acus trãsire, quàm diuitem in regnum Dei. Matth. 19.

Diuitibus in hoc saeculo praecipe ne altum sapiant, neq; spem in opes instabiles reponant, sed in Deum, qui nobis omnia porrigit ad fruendum abunde. 1. Tim. 6.

Qui ditescere volunt, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & cupiditates inutiles ac noxias, quae demergunt homines in perniciem & interitum. 1. Tim. 6.

Diuitiae multos amicos addunt. Prou. 19.

Diuites imperabunt pauperibus. Prou. 22.

Bona diuitiae quae sine peccato sunt.

Melior est pauper iustus, quàm dives mendax. Prou. 19.

Beatus dives qui inuentus est inculpabilis, & qui aurum non affectauit. Sirach 31.

Dives concussus sulcitur ab amicis. Sirach 13.

Vigiliae diuitiarum tabefaciunt corpus, & solicitudo earum amolitur somnum. Sirach 31.

Fluxa diuitiarum natura torrente celerius possidentes praetermeat, & aliàs alium praeterlabi solet. Basilii.

Aquam citiùs manu comprehensam tenueris, quàm diuitias satis seruaueris.

Qui bene & recta ratione praesentia administrat, aeconomus est rerum diuinitus datarum: & laudari ac diligi meretur propter ingenium ad fraternum amorem & communicationem procline.

Iustus quidẽ neq; praesentes diuitias auersatur, nec absentes requirit: non.n. sibi tantum fruitur reb. quas Deus dederit, sed dispensator earum est. Nullus verò mente praditus sponte festinat ad negotium aliena dispensanda, ni-

si gloriam popularem respiciat: admiratur enim vulgus & felices iudicat illos qui aliqua potestate præcellunt.

Theologi. *Vtinam pereãt diuitiæ, nisi pauperibus subueniant.*

Quid enim opus est multa reponere latronibus & furibus, & mutationibus temporum, quæ aliàs in alios transferunt & ventilant instabilem opulentiam: non autem recondere in apothecas munitas & omnibus insidijs validiores?

Chrysostomi. *Pauper non tam desiderat necessaria, quàm superflua diues: nec rursus tantam vim aut facultatem habet pauper ad exercendam improbitatem, quantam diues.*

Si quis cupiditate superior vincitur à pecunijs, ne cupiditatem quidem sæpe vincit, sed à natura accepit vt parum ei molesta sit hæc. Non enim omnes similiter luxurioſi sunt.

Radix omnium malorum est pecuniæ studium. Desiderium enim diuitiarum est, periurium, furtum, rapina, scortatio, inuidia, cædes, odium fratrum, bellum, anaritia, simulatio, adulatio.

Greg. Nyſſ. *Honestè possidere pauca, multò præstabilius est quàm improbè multa possidere.*

Nulla lucrandi satietas vnquam oberitur, sed quod subinde accipitur, materia & fomentum maioris desiderij fit.

Clementis. Philonis. *Optima sunt opes, inopia cupiditatum.*

Diuitiarum decus non in loculis situm est, sed in auxilio egentibus exhibendo.

Nili. *Ne velis ditescere ea causa vt liberalis sis in pauperes. Deus enim iubet iustum misereri ex ijs quæ habet.*

Plutarchi. *Vt vestes talares corpora, sic opes immodicæ animas impediunt.*

Equus generosus non ex apparatu pretioso iudicatur, sed qui natura sit egregius: neq; vir honestus qui magni pretij possidet opes, sed qui generoso animo sit.

Democriti. *Assidua inest cunctis hominibus diuitiarum cupiditas: non acquisita enim cruciat: acquisita verò curis fatigat: perdita denique, tristitia conficit.*

Naturales diuitiæ constant pane & aqua, et parabili corporis tegumento: superflua verò infinitam in animo cupiditatis vexationẽ habẽt.

Rebus ijs quas natura largitur omnes abundamus: quæ verò in nobis sita sunt, earum omnes sumus inopes.

Socratis. *Vinum quidem mutatur cum vasis: diuitiæ autem sequuntur mores possidentium.*

Sudor quidem honestior est, quem exercitium elicit: diuitiæ verò ex proprijs laboribus partæ.

Clitarchi. *Magna dos non facit meliores liberos.*

μὴ πρὸς τὸν τῶν πολλῶν ἀποβλέπῃ δόξαν, οἳ θαυμάζουσι καὶ ζηλοῦσι τοὺς ἐν ἐξουσίᾳ τινὶ καθεστῶτας.

Ὡς ἀπόλοιτο πλοῦτος, εἰ μὴ βοηθεῖ πένησιν.

Τί γὰρ δεῖ θησαυρίζειν ληϊστῶν καὶ κλέπτας, καὶ κυρῶν μεταβολαῖς ἀεὶ εἰς ἄλλους μεταβάντων, καὶ ῥιπιζόντων τὴν ἄστατον ὑπεροχήν· ἀλλὰ μὴ εἰς τὰς ἀσφαλεῖς ἀποθήκας ἀποτίθεσθαι τὰ ὑπερβαλλόντων ἰσχυροτέρους;

Οὐ τοσοῦτον πένης ἐφίεται τῶν ἀναγκαίων, ὡς τῶν περιττῶν ὁ πλούσιος· διὰ τοῦτο οὐκ ἔχει πρὸς τὸ χρήσασθαι τῇ πονηρίᾳ, ὅσον δύναμιν ἔχει.

Εἴ τις ἐπιθυμίας κρατεῖ, ἧττον χρημάτων ἥττηται, οὐδὲ ἐπιθυμίας πολλάκις κρατεῖ, ἀλλὰ ἀπὸ φύσεως ἔλαχε τὸ μὴ σφόδρα ἐκκλᾶσθαι ἐπὶ τοῦτο. ὁ γὰρ πλούτους ὁμοίως εἰσὶ καταφερεῖς.

Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλοχρηματία. ἐπιθυμία γὰρ τοῦ πλούτου, ἐπιορκία, κλοπή, ἁρπαγή, πορνεία, φθόνος, φόνος, μισαδελφία, πόλεμος, πλεονεξία, ὑπόκρισις, κολακεία.

Τὸ καλῶς ἔχειν ὀλίγα, πολὺ ῥᾳδιώτερον τοῦ κακῶς ἔχειν πολλά.

Οὐδείς ποτε τοῦ κερδαίνειν γίνεται κόρος, ἀλλὰ τὸ αἰὲὶ λαμβανόμενον, ὕλη καὶ ὑπόκαυμα τῆς τοῦ πλείονος ἐπιθυμίας καθίσταται.

Πλοῦτος ἄπειρος ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πυκνά.

Πλούτου κάλλος, οὐκ ἐν βαλαντίοις, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν χρηζόντων ἐπικουρίᾳ.

Μὴ βούλου πλουτεῖν φιλοτιμίας ἕνεκεν. ἀπὸ γὰρ τῶν ὄντων ἐλεᾷ ὁ Θεὸς νομοθετεῖ τὸν δίκαιον.

Αἱ μὲν ποδήρεις ἐσθῆτες τὰ σώματα, αἱ δὲ ὑπὲρ μέτρον πολυτελεῖς τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουσιν.

Οὔτε ἵππος δυσχερὴς κρίνοιτ' ἂν πολυτελῆ σκευὴν ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός· οὔτε ἀνὴρ εὐσεβὴς ὁ πολύτιμον θυσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν θεοφιλής.

Διδασκὴς ὅτι πᾶσιν αἰθέριος ἡ τοῦ πλούτου ἐπιθυμία· μὴ κτηθεῖσα μὲν γὰρ, ζύχει· κτηθεῖσα δὲ, βασανίζει ταῖς φροντίσιν· ἀποκτηθεῖσα δὲ, ταῖς λύπαις.

Ὁ μὲν φύσιν πλοῦτος ἄρτῳ καὶ ὕδατι, καὶ τῇ τυχούσῃ τοῦ σώματος σκέπῃ συμπεπλήρωται· ὁ δὲ δοκιμώτατος τὴν ψυχὴν ἀπέραντον ἔχει καὶ τὴν τῆς ἐπιθυμίας βάσανον.

Ὅσα μὲν ἐπὶ τῇ φύσει, πάντες ἐσμὲν πλούσιοι· ὅσα δὲ ἐφ' ἡμῖν, πάντες ἐσμὲν πένητες.

Ὁ μὲν οἶνος συμμεταβάλλει τοῖς ἀγγείοις· ὁ δὲ πλοῦτος, τοῖς τῶν κεκτημένων ἤθεσι.

Ἱδρὼς μὲν ὁ ἐκ τῶν γυμνασίων δικαιότερος πλοῦτος δὲ, ὁ ἐκ τῶν ἰδίων πόνων.

Περὶξ πολλὴ τέκνα βελτίονα ἢ ποιεῖ.

Ἐγκρά-

Ἐγκράτεια, χρηπὶς εὐσεβείας· ὄρεξις κτήσεως, ἀρχὴ πλεονεξίας. ἐκ γὰρ φιλαργυρείας ἀδικία φαίνεται.

Οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων, τοὺς μὲν μεγάλους χρήματα ἔχοντας, κἂν φαύλους ὄντας ὑμνοῦσί τε καὶ τεθαυμάκασι· τοὺς δὲ εὐπορίαν ἐπιδεῖν ἀχρημάτους κατηγοροῦσι, καταφρονοῦσιν.

Πολλῶν κακῶν θησαυρός ἐστιν ὁ πλοῦτος.

Κἂν μυρίων πηχῶν γῆς κύριος ᾖς ἀφ' ἧς ἀρχῆς, θανὼν ἓξ σπιθαμῆς τελευτᾷ ἢ τεσσάρων.

Ζημίαν αἱροῦ μᾶλλον, ἢ κέρδος αἰσχρόν· ἡ μὲν γὰρ ἅπαξ σε λυπήσει· ὁ δὲ, διαπαντός.

Γλῶττος κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκαγαθίας ἐστὶν ὑποφήτης.

Τί ἐστι πλοῦτος; θησαυρὸς κακῶν, ἐφόδιον ἀτυχημάτων, χορηγία πονηρίας.

Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίας ἐπιτηδεύμενος, ἐπὶ φανερᾷ σοι ὁδὸς κέκτηται.

ΠΕΡΙ ΠΛΟΥΣΙΩΝ ΟΥΚ ΕΥ ΒΙΩΝΤΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΚΩΝ, ΛΟΓΟΣ ΣΛΒ'.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν οἱ πλουτοῦντες, ὅτι πεινάσετε, ὅτι ἀπέχετε τὸν μισθὸν ὑμῶν καὶ τὸν παράκλησιν.

Οἱ πλούσιοι κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα ἐγένετο. ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ καταφάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ.

Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Κυνήγια λεόντων ὀναγροὶ ἐν ἐρήμῳ, οὕτως νομαὶ πλουσίων πτωχοί.

Πλουσίου σφαλέντος πολλοὶ ἀντιλήπτορες, ἐλάλησαν ἀπόῤῥητα, καὶ ἐδικαίωσαν αὐτόν.

Πλούσιος ἐλάλησε, καὶ πάντες ἐσίγησαν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ ἀνύψωσαν ἕως τῶν νεφελῶν.

Ὁ ἄδικος ἐν πλούτῳ, ἐν πτωχείᾳ ποσαπῶς;

Ἀνδρὶ μικρολόγῳ οὐ καλὸν ὁ πλοῦτος.

Ἀγρυπνία πλούτου ἐκτήκει σάρκας, καὶ ἡ μέριμνα αὐτοῦ ἀφίστησιν ὕπνον.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν πλοῦτον, οὐ δικαιωθήσεται.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου πλούσιον ψεύστην.

Ἀγαθὸν Θεοῦ γέγονας ἄνθρωπε ὑπηρέτης, οἰκονόμος τῶν

Continentia fundamentum est pietatis: appetitio autem possessionis, initium est auaritiæ. Nam ex pecuniæ studio iniustitia producitur.

Homines vani colunt & admirantur magnos & pecuniosos, quamuis mali sint: bonos autem contemnunt si paupertatem eorum animaduerterint. Eusebij.

Diuitiæ multis malis quasi velum prætexunt.

Quamuis dominus sis plurimæ terræ, & infinitos ruris cubitos possideas, mortuus ad tres aut quatuor redigeris. Philisticionis.

Damnum potiùs quàm turpe lucrum elige. Hoc enim perpetuò te affliget, illud semel tantùm. Chilonis.

Diuitiæ magis inseruiunt improbis, quàm bonis & honestis studijs.

Quid est opulentia? thesaurus malorum, calamitatis viaticum, improbitatis suppeditatio.

Diuitiæ ex malo principio paratæ, plus habent infamiæ.

DE DIVITIBVS QVI MALE viuunt, & de malis eos sequẽtibus, Sermo CCXXXII. Ex Antonio.

DIxit Dominus ad discipulos suos: Verè dico vobis quòd dives difficulter ingredietur in regnum cælorum. Et iterum dico vobis, Facilius est camelum ingredi per foramen acus, quàm divitem in regnum Dei. Matth. 19.

Væ vobis divites, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Luc. 6.

Agite nunc divites, plorate, ululantes super miserijs vestris quæ aduenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra tineis obnoxia facta sunt. Aurum et argentum vestrum arugine vitiatum est, & arugo eorum in testimonium vobis erit, & exedet carnes vestras sicut ignis. Iacob. 5.

Ne timeas cùm ditatus fuerit homo, vel aucta gloria familiæ ipsius. Psalm. 49.

Leonum venatio sunt onagri in solitudine: sic etiam opulenti depascuntur pauperes. Sirach 13.

Diuitijs lapsi multi sunt adintores. Locutus est secreta, & absoluerunt eum. Ibidem.

Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & extulerunt sermonem eius vsque ad nubes. Ibidem.

Infamis in divitijs, quanto foret in paupertate magis? Sirach 11.

Hominem sordidum non decent diuitiæ.

Vigiliæ diuitiarum tabefaciunt carnes, & solicitudo earum amolitur somnum. Sirach 31.

Qui diligit diuitias non iustificabitur.

Animus meus odit divitem mendacem. Sirach 29.

Bonis Dei minister factus es ô homo, æconomus Incerti authoris.

conſeruorum, ne putes omnia tuo ventri parata eſſe. De rebus illis quas manibus tractas, tanquam de alienis conſulta. Breui tempore se oblectant, deinde præterfluentes interibunt: tu verò exquiſitam de ipſis rationem reddere iubeberis.

Diues non habendus eſt felix propter diuitias, neque princeps propter excellentiam dignitatis. Hæc etenim inſtrumenta virtutis ſunt, ſi rectè vſurpentur, non autem ipſa felicitatem in ſe continent. Ergo qui malè diuitijs vtitur, miſerabilis eſt: vt ille qui ſponte ſe vulneraueris iſto gladio, quem ad vindictam hoſtium ſumpſerat.

Theologi. *Ne miſceamus opes noſtras alienis lacrymis, à quibus tanquam æruginе & tineis conſumentur. (Quæ hîc in Græco ſequuntur aliquot verba, videntur corrupta.)*

Chryſoſtom. *Diuites vt plurimum facilè incidunt in malitiam. Cùm enim abundantia rerum magnam prauis affectibus facilitatem præbeat, procliniores ad vitia feruntur.*

Periculoſa diuitum eſt vita & intractabilis mutatio. Quòd ſi dixeris, multos famulos circumducit dines, & multa terra ingera poſſidet: primùm ſcias difficilem ei reddendam eſſe de omnibus rebus ſuis rationem: non enim fruendi gratia tantùm accepit, ſed vt alijs quoque vtilis foret: Deinde, quòd nihil ei ab hac opulentia contingit, quàm cura, ſolicitudo, ira, & perpetua perturbatio ac tumultus: neque enim diues multos implet ventres, pauper verò vnum ſolùm: ſed vnum & hic & ille, & vnum vterque corpus curat: idq; alter ſine metu & anxietate, alter tremens & timens aduerſitates. Ne reſpexeris igitur quanta ſit poſſeſſio, ſed an maior fructus maiorem poſſeſſionem ſequatur.

Nihil iuuant opes diuitem morientem, quas ſecum auferre nequit: & hoc duntaxat accepit lucri, quòd cùm viueret, beati titulum apud adulatores habuerit.

Multi diuitijs affluentes, vitam ſibi minimè vitalem exiſtimant: alij in extrema paupertate maxima cum hilaritate degunt. Imò illi poſt ſatellitia gloriam & honores, non rarò vitam ipſam execrantur: hi verò obſcuri, & ex obſcuris, & omnibus ignoti multis aliis ſe beatiores exiſtimant. Hilaritas enim & tranquillitas animi non tam in rerum conditione, quàm in iudicijs hominum conſiſtere ſolet.

Ipſe Chriſtus pronunciauit quòd non poſſitis Deo ſeruire & mammonæ: & quòd nemo poſſit duobus dominis

ὁμοδούλων, μὴ πάντα οἴου τῇ σῇ γαστρὶ καταβυθίσθαι, ὡς ἐκεῖ ἀλλοτρίοις βυλβοῖς ἐκεῖνα τῶν χρημάτων διαφθαρήσεται χρόνου, εἶτα καταρύεται οἰχήσεται· τὸν ὑπὲρ αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθήσῃ μετ' ἀκριβείας.

Ὁ πλούσιος ὕπω ζηλωτὸς ὅτι ἔχει τὸν πλοῦτον, οὐχ ὁ δυνάστης ἕνεκα τοῦ ὄγκου τῆς ἀξιώματος. ὄργανα γάρ ἐστι ταῦτα τῆς ἀρετῆς τοῖς καλῶς χρωμένοις, οὐκ αὐτὰ τὸ εὖ τοῖς ἔχουσι τὸ μακάριον. ὁ μὲν οὖν κακῶς τῷ πλούτῳ κεχρημένος, ἐλεεινός· ὡς ὁ τῷ ξίφει τῷ ἑλκύσαι τοὺς τῶν πολεμίων ἄμυναι, τούτῳ ἑκουσίως ἑαυτὸν κατατρώσαντι.

Μὴ μίξωμεν τοῖς ἡμετέροις πλούτοις ἀλλοτρίους δάκρυσιν, ὑφ' ὧν ὡς ἀπὸ ἰοῦ καὶ σκώληκος δαπανηθήσεται, ἢ ὃ τῇ γραφῇ εἰπεῖν. † ἔξεμεῖται.

Οἱ πλούσιοι ὡς ἐπὶ πολλὰ τοῖς κακίαις διεμπεπλώτες ἔχουσι. τῆς γὰρ ὑπερβολῆς πολλὴν ταῖς παρούσαις ἐπιθυμίαις παρεχούσης τὴν ἀκολασίαν, ὀξύτερον ἐπὶ τὰ ἁμαρτήματα φέρονται.

Ἐπισφαλὴς ὁ βίος τῶν πλουτούντων, διεμπαχείρισις ἢ μεταβολή. εἰ δὲ λέγοις, πολλοὺς οἰκέτας ἐκτᾶται καὶ πολλὰ κέκτηται χρήματα· σκόπει γοῦν ὅτι χαλεπὰς ἔξεστι κύβωνας, πλούτου τὸν λόγον ὑπέχοντα· ὁ γὰρ ὅπως ἀπλαύσει ἕλκει μόνον, ἀλλ' ὅπως καὶ ἑτέροις ὠφέλιμος· δεύτερον, ὅτι οὐδὲν ἀπὸ τῆς οὐσίας αὐτῷ γίνεται ταύτης, ἢ φροντίδες καὶ μέριμναι καὶ ὀργαί, καὶ ὁ ἅπας πόνος εἰς ταραχὴν καὶ θορύβους. ὁ γὰρ ἑνὸς μὲν μυελὸς γαστέρος, ὁ δὲ πάσης μίας πληροῖ μόνον· ἀλλὰ καὶ ἑνὸς κάκεῖνος μίας. καὶ ἓν ἀμφοτέρων θεραπεύουσι σῶμα· ἀλλ' ὁ μὲν χαλεπὰς ἀγωνίας καὶ δίνας, ὁ δὲ μετὰ τοῦ δεδοικέναι καὶ δέμνια τὰς ἐπανασάσεις. μὴ τοίνυν ἴδῃς ὡς πολλὴν ἔχει τὴν οὐσίαν, ἀλλ' εἰ πλείονι τῆς πολλῆς ταύτης ἀπολαύσει.

Οὐδὲν ὄφελος ὦ πλουσίου ἀποθνήσκοντι μὴ δυνάμενόν λαβεῖν τὸν πλοῦτον σὺν ἑαυτῷ, ὃς γε τοσοῦτον ἀπὸ τῆς ἀπολαύσεως ἐκέρδανε μόνον, ὅσον τὸ ψυχρὸν αὐτοῦ τῇ ζωῇ ταύτῃ προσθεῖναι πλῶσαι.

Πολλοὶ πλούτῳ περιρέοντες, τὸν βίον ἀβίωτον ἐνόμισαν εἶναι· ἕτεροι δὲ πενίᾳ συζῶντες ἑαυτῇ, πάντων ἐπιθυμητῶν διετέλεσαν· καὶ οἱ μὲν δορυφορίας ἀπολαύσαντες καὶ δόξης καὶ τιμῆς, πολλάκις αὐτὸν ἐμίσησαν τὸν ζωόν· οἱ δὲ ἄσημοι καὶ ἐξ ἀσήμων καὶ σχεδὸν γεώμοροι, πολλῷ ἑαυτοὺς μακαριωτέρους εἶναι νομίσαν. ὁ γὰρ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ὕπνος, ὡς τῷ γεώμορι τῶν αἰθέρων, τὰς τῶν ἐπιθυμιῶν ἴσα θαλπίφυκεν.

Αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο, ὅτι οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ· καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύ-

δυαλύει. ἐναντία γὰρ ἐπιτάττουσιν. ὁ Χριστὸς λέγει, φείδου τῶν πενομένων· ὁ μαμωνᾶς λέγει, καὶ τὰς γυμνὰς ἀπόδυσον αὐτὰ ἃ ἔχουσιν. ὁ Χριστὸς λέγει, κένωσον ἃ σαυτοῦ ἔχεις· ὁ μαμωνᾶς λέγει, λάβε καὶ ἃ σαυτοῦ οὐκ ἔχεις. ἀλλ' ὅμως ἀκούεται μᾶλλον ὁ τὰ ὠμὰ καὶ ἀπίστων καὶ θηριώδη παραγγέλλων, τῶν γὰρ ἐπιεικῆ καὶ σωτήρια ἡμῖν κελεύοντος. διὰ τοῦτο γέεννα, διὰ τοῦτο σκότος, διὰ τοῦτο πλαμὸς πυρὸς, διὰ τοῦτο σκώληξ ἀτελεύτητος.

Εἰ δὲ καὶ πλούτῳ εἰς δέον χρήσασθαι, ἔστιν εἰς τοὺς δεομένους ἀναλῶσαι.

Τοῖς πλουτοῦσι μάλιστα παρέπεσθαι φιλεῖ τὸ δειλαίνειν, καὶ οὐκ ὀλίγης ἄγνοιαν ἀληθείας καταπαύεσθαι ποιοῦσι τοὺς ῥᾳθύμους. (πρέπει.

Πλοῦτος κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκαγαθίας ἐστὶν ὑ-

ΨΟΓΟΣ ΠΛΟΥΤΟΥ, Λόγος ολγ'.

Ὑγιαίνειν ἔχειν δεῖ πλουτοῦντα· τὰ δὲ χρήματα τοῦτ' ἐστὶν ὄγκος, τῶν ἀπάτασμα τοῦ βίου.

Δεινόν γε, τοῖς πλουτοῦσι τοῦθ' ὑπάρχειν ἴδιον, σκαιοῖσιν εἶναι. τί ποτε τούτου αἴτιον; ἆρ' ὄλβος ἀνθρώποις ὅτι τυφλὸς στυγνρεφής, τυφλὰς ἔχουσι τοῖς φρένας καὶ δ' τύχης; Ὑγιεῖν τι πάντα πλοῦτος, ἢ φθονεῖ βίου.

Καὶ νῦν ἐφέλκετ' ὦ κακοὶ τιμαὶ βροτοὶ, καὶ κτᾶσθε πλοῦτον πάντοθεν θηρώμενοι, σύμμικτ' ἄμ' ἢ δίκαια καὶ ἄδικα ὁμοῦ, ἔπειτ' ἀμᾶσθε τῶνδε δύσποτον θέρος.

Μή μοι γένοιτο * λυπρὸς δ' δαίμων βίος, μὴ δ' ὄλβος, ὅστις τλῶ ἐμοὶ κλίζοι φρένα.

Μή μοί ποτ' εἴη χρημάτων κεκωμένῳ κακῷ γένεσθαι, μὴ δ' ὁμιλεῖν κακοῖς.

Σκιὰν δ' πλοῦτον, κἄλλο μηδὲν εἰδέναι.

† Δεινὸν ἐς' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν.

Μὴ Πλοῦτον εἴπῃς, οὐχὶ θαυμάζω Θεόν· ὃν χ' ὡ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Τὸν ὄλβον οὐδὲν ὐδαμοῦ κείνου βροτοῖς, ὅστις ἐξαλείφεται ῥᾷον, ἢ χρᾷ Θεός.

Ὦ πολλὰ πλοῦτος δυστυχήσαντας κύρσαν ὅμως μέγιστον ζῆλον ἐν βροτοῖς ἔχει.

Πλοῦτος; ὁ πλοῦτος δ' ἁμαθία, δῆλόν θ' ἅμα.

Ἀνδρὸς φίλου δὲ χρυσὸς ἀμαθίας μέτα ἄχρηστος, εἰ μὴ καιρετῶ ἔχοι τύχη.

Ἄδικον δ' ὁ πλοῦτος, πολλὰ δ' οὐκ ὀρθῶς ποιεῖ.

Σκιὸν τι χρῆμα πλοῦτος, ἢ τ' ἀπιστία.

Πολλῶν τὰ χρήματ' αἴτι' ἀνθρώποις κακῶν.

Ὦ πλοῦτ', ὅσῳ μὲν ῥᾷστον εἶ βάρος φέρειν, πόνοι δὲ κἄνευ, καὶ φθονεῖ πολλὰ βίῳ

ſeruire: præcipiunt enim contraria, Chriſtus inquit, parce pauperibus. Mammonas inquit, nudis etiam quæ habent abſtrahe: Chriſtus inquit, euacua quæ habes: Mammonas inquit, accipe etiam quæ non habes. Verumtamen magis auſcultatur illi, cuius crudelia immania & ferina ſunt præcepta, quàm illi qui nobis benigna & ſalutaria præcipit. Hæc cauſa eſt gehennæ, cauſa tenebrarum, cauſa fluuij ignitj, denique perpetui vermis cauſa.

Diuitijs etiam rectè vti licet, ſi expendas indigentibus. Cyrill.

Moleſtiæ diuites plurimũ ſequi ſolent, & eximia ſuperbia ad negligentiam detrahuntur.

Diuitiæ magis improbitati, quàm honeſtati inſeruiunt. Chilonis.

VITVPERIVM DIVITIARVM, Sermo CCXXXIII. Ex Io. Stobæo.

Vide ſuprà in ſermone de Temperãtia, præſertim inter Epiſtetis dicta.

ANimam habere diuitẽ oportet: pecuniæ aũt Nihil quàm oſtentatio ſunt, & velamentum quoddam vitæ. Alexidis, aliàs Anaphanis, vel Menandri.

Res mala, ſed innata diuitibus eſt, Improbè viuere. Quæ nam huius rei cauſa eſt? An quia cæca diuitiæ ipſis conuerſantur, Mentem quoq; cæcam habent propter fortunã? Euripidis in Phaethonte.

Diuitiæ aut contumeliam & luxuriam pariunt, aut parcitatem in vita. Eiuſdem in Hippolyto.

Nunc age ô impij homines captate honores, Et diuitias undecũq; venantes vobis acquirite, Siue per fas, ſiue per nefas id fiat, Deinde meſſem earum infælicem metite. Eiuſdem in Ione.

Non mihi contingat triſtis & moleſta alijs opulenta vita, Neq; diuitiæ, quæ mihi meum animum angãt. Eiuſdem in Medea.

Nunquã eueniat mihi, vt à pecunijs victus Malus euadã, neq; conſuetudinẽ habeã cũ malis. Eiuſdem in Dictye.

Ineptũ eſt eſſe diuitem, & aliud nihil ſcire. Eiuſdem. † lege δηλόν.

Timidum ſunt opes & vitæ cupidum malũ. Carcini.

Ne * Plutum mihi nominaueris: haud magni facio illum Deum, Quem vel peſſimus quiſq; facilè ſibi aſciſcit. * odeſt diuitiarũ Deus. Euripidis in Æolo.

Non probo vſquam inter homines illas opes, Quæ facilius delentur à Deo quàm ſcribuntur. Eiuſdem in Peleo.

Diuitiæ quanq; multis in rebus infortunatæ, Certatim tamen ab hominibus expetuntur. Carcini.

Dines es? At diuitiæ imperitiam timiditati coniunctam habent. Euripidis in Archelao.

Viri amici aurum cum imperitia Inutile eſt, niſi virtute ſimul ſit præditus. Iniuſtæ ſunt diuitiæ, et multa perã cõmittũt. Eiuſdem in Alexandra.

Siniſtra res eſt opulentia cum imperitia. Eiuſdem in Alcmena.

Pecuniæ multorum malorum cauſas præbent hominibus. (ſtrum, Eiuſdem in Pleiſthene.

O diuitiæ, facile quidem geſtatu eſt onus ve- Eiuſdem in
Sed labores, & plurima vitæ damna vobis Phœnice.

Infant. Omnis enim ætas hominibus imbecillis est.

τυφλὸν. Eiusdem in Phœnissis. *Opes, vt video, & timidum sunt malum, & vitæ cupidum.*

Eiusdem in Telepho. *Malim tenuem habens & quotidianum Victum habitare domi, quàm cum diuitijs ægrotare.*

Aristophanis: aliàs Antiphanis. *Nunquam sanè fœlicem æstimauerim prædiuitē Hominem, nulla re quam habet fruentem. Verùm diuitiæ nos, ceu malus medicus, Videntes assumptos, omnes excæcant.*

Menãdri in Lugente seipsum. *Cæcæ sunt diuitiæ, ac se inspicientes excæcãt.*

Eiusdem. *Nimiæ delicijs in superbiam incidunt, Ac opes dominum suum afficiunt Alijs moribus, quàm affectus erat antea.*

Naumachii. *Aurum & argentum nihil quàm puluis sunt & qui reperiuntur Lapilli in calculosa crepidine maris. Multi autem iacent ad ripas fluuiorum temere. At vestes marinæ purpuræ cruor inficit, Quibus inhiare solent* *marini nautæ.*

*Gel stolidi. *Iaciuppent. Isocratis ad Demonicũ. *Diuitiæ non tam honestati quàm improbitati seruiunt, dum socordiæ hominum licentiam parant, & iuuenes instigant ad voluptates.*

Anacreon quinque talentis à Polycrate donatus, cùm per duas noctes pro ipsis solicitus fuisset, reddidit ea inquiens: Non tãti esse quanta ipsorum nomine cura laboraret.

Platonis Leg. 5. *Hominem verò insigniter bonum, diuitem quoque præ cæteris esse, fieri non potest. Nam fœlices quidem ac bonos vnà fieri necesse est: prædiuites autem & bonos, impossibile, ita vt vulgus diuites appellat.*

Ibidem. *Rectè à nobis dictum est, prædiuites non esse bonos: quòd si boni non sunt, ne fœlices quidem fuerint. Sermo autem qui diuites nominat fœlices, tum ipse miser est, vt qui à mulieribus & pueris effutiri soleat, tum homines etiam fidem habentes miseros reddit.*

Eiusdem in Epist ad Dionysium. *Nam & tunc videbam, & adhuc video, magnas immensasque opes & priuatorum & monarcharum, ferè quo maiores fuerint, eo plures maioresque calumniatores, & voluptatis causa cum turpi damno conuersantes alere, quo nihil deterius vel diuitiæ producunt, vel alterius potestatis facultas.*

Eiusdem de Repub. li. 8. *Deinde autem, qui magis magisque accumulande pecuniæ dediti sunt, quo maioris eam faciunt, eo minoris virtutem. An non ita virtus distat à diuitijs, tanquam si vtraque in lance statera posita essent, & alterum semper inclinaret in contrarium? Maximè, dixit. Igitur si diuitiæ et diuites magni fiant in ciuitate, ipsa virtus boníque viri in minori æstimatione erunt? Apparet. Studium autem rebus honoratis maximè impenditur, contraria negliguntur. Sic est.*

ἴσιον. ὁ γὰρ πᾶς ἀθυμὸς δεῖ βεβιῶς.

Εἰσορῶ.* δῆλόν θ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν.
Σμικρὸν γὰρ ἦλθεν αὖ κἀπ' ἡμέρᾳ μιᾷ ἔχων
ζῆν ἡδέως, οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ πλουτοῦντ' ἔσω.
Οὐ πώποτ' ἐζήλωσα πλουσίων πατρὸς
αὐθέντορ', ἀπολαύοντα μηδὲν ὧν ἔχῃ.
ὁ δὲ πλοῦτος ἡμᾶς, καθάπερ ἰατρὸς κακὸς,
τυφλοὺς, βλέποντας ἐξαλαιοῖ, πάντας πολύ.
Τυφλὸν ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν δῆκτύῃ.
Υ᾽ ἐφάνη ποτ' ἦν λίαν ζυφή·
ὅ, τε πλοῦτος ἐξώκελε τ' κακτημόριον
εἰς ἕτερον ἦθος, οὐκ ἐὼν ὃ πρόσθεν ἦν.
Χρυσός τις κόνις ἐστὶ, καὶ ἄργυρος, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
λᾶες ἐπιῤῥηγμῖνι πολυψηφίδι θαλάσσης.
πολλοὶ δ' ἐῤῥίφασι ποταμῶν πρὸς χείλεσιν αὔτως.
εἵματα δ' εἰναλίης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλου,
τοῖς ἐπιφοινίσσουσι* δ' ἀλίφρονες ἀσπαλιῆες.
Πλοῦτος δὲ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκἀγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν· ἐξουσίαν μὲν τῇ ῥᾳθυμίᾳ προσπορίζω, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους προκαλῶν.
Ἀνακρέων δωρεὰν πρὸς Πολυκράτους λαβὼν πέντε τάλαντα, ὡς ἐφέστιοι ἐπ' αὐτοῖς δυοῖν νυκτοῖν, ἀπέδωκεν αὐτὰ, εἰπών, ὑπομεῖναι αὐτὰ τ' ἐπ' αὐτοῖς φροντίδες.
Ἀγαθὸν ὄντα ἀχρεῖον, καὶ πλούσιον εἶναι ἀχρεῖον ὄντα, ἀδύνατον. Εὐδαίμονας μὲν ἅμα καὶ ἀγαθοὺς, ἀναγκαῖον γίγνεσθαι· πλουσίους δ' οὖν σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς, ἀδύνατον, ὅς γε δὴ πλουσίους οἱ πολλοὶ καταλέγουσι.
Ὀ λόγος ἡμῖν ὀρθὸς, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί· εἰ δὲ μὴ ἀγαθοὶ, οὐδ' εὐδαίμονες. ὁ δὲ τοὺς πλουσίους, εὐδαίμονας ὀνομάζων λόγος, ἀλλός τε ἄθλιος, γυναικῶν καὶ παίδων ὢν λόγος· καὶ ἀνθρώπους τοὺς πρώτους ἀπορράζεται τοιούτους.
Ἐώρων γὰρ καὶ τότε, καὶ νῦν ὁρῶ τὰς μεγάλας οὐσίας καὶ ὑπερόγκους τῶν τ' ἰδιωτῶν καὶ τῶν μοναρχῶν, χρέος ὅσῳπερ αἰεὶ μείζους ὦσι, τοσούτῳ πλείους καὶ μείζους τὰς ἀμφικάλλονται, καὶ μετὰ ἡδονῆς μετ' αἰσχρᾶς βλάβης ὁμιλοῦντας ἀφύσας ἢ κακὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ πλοῦτός τε καὶ ἡ τῆς οὐσίας ὠμότης.
Τοῦτ' οὖν εἶναι εἶπον, προιόντες εἰς ὃ πρόσθεν τὸ χρηματίζεσθαι, ὅσον αἰσχρὸν μιμώτερον ἦν), τοσούτῳ ἀρετῆς ἀτιμότερον. ἢ οὐχ οὕτω πλοῦτος ἀρετῆς διέστηκεν, ὥσπερ ὁ πλάστιγξ ζυγοῦ κλιμάκων ἑκατέρα, ἀεὶ τοὐναντίον ῥέπουσα; ἢ μάλα, ἔφη. ὁμοιωθὲν ὄν πλοῦτος ὁ πολὺς, καὶ τὸ πλουσίων, ἀτιμοτέρα ἀρετῆς τε καὶ οἱ ἀγαθοί; δῆλον. ἀνεσκόπει δὴ ὃ ἀεὶ τιμώμενον, ἀμελούμενον ὃ ὃ ἀτιμαζόμενον. οὕτω.

Αἱ μὲν

Αἱ μὲν πολλὴς ἐσθῆτες, τὰ σώματα· αἱ δὲ ὑπερμεγέθεις οὐσίαι, τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουσι.

Καθ' αὑτὸς μὲν αἱ θέσεις πρὸς ἀρετὴν γεγόνασιν· ἔχει δὲ ἐπ' αὐτὰς βέπει. Φάρμακα δὲ εἰς κακίαν ἔχει μυεία, καὶ δόξαι ἀγαθῶν προθήκας, οὐκ ἔχουσαι ἀπάγειν τῶν ἀληθεστάτων. οὐκ ἐᾷ δὲ ἐπ' αὐτῷ φέρειν τὸν αἱρεσιν, ἀλλ' εἰς τὰ ἔξω φέρει, καὶ ἐκ τῶν τυχαίων καὶ αὐτομάτων αἰωρᾷ. θρασύτατος δέ ἐστιν ὁμοῦ καὶ δειλότατος, ἐπαιωρούμενος μὲν ὡς ἐπὶ μεγίστοις φοβούμενος δὲ ὡς ἐπὶ ἀθενεῖ πράγματι. ὑπερήφανος ἅμα καὶ ἀλαζονείας πατρὸς οὐκ ἄφρονος. χεώμενος μὲν, ἄσωτός ἐστι· μὴ χεώμενος δὲ, ἄθλιος. δυστυχεῖ μὲν πρὸς αὐτὸν, οὐ ταῖς εἰς τὸ πλείζειν παλαιπωρίαις. φθείρεται δὲ ἀεὶ εἰς ἡδονὰς ἀπὸ τῶν πρεπόντων. κέρδη δὲ οὐκ ἔχει οἷς κτησαμένους. ἀεὶ δὲ αἰτία τῆς αὐτῷ παρέσεως, ὅπως αὐ γένηται· καὶ ὥσπερ ἡ τῶν ὑδερώντων νόσος αὔξεται, πρὸς τὸ μᾶλλον πολεῖν, ἀφ' ὧν πίμπλαται. κακὸς μὲν ἐστὶ τοῦ φιλοπόνου πλοῦτος· αἰσχύνεται γὰρ αὐτὸ τὸν φιλοπονίαν εἰς χέρματα, ἀλλὰ χεῖ δωσαμένοις †.* κακῶς δὲ ῥᾳθύμων ἀδεῖς ἀφορμὰς ἀμυρτημάτων. ἀμφοτέρως δὲ ὁλέθριος. τὸν μὲν γὰρ εἰδότα κάμνειν, ἀχρηστότερον· τὸν δὲ εἰς τρυφὴν νοσοῦντα, καὶ πρὸς ἕστιν πονεῖν. πονεῖ δὲ ἅμα μὲν κόλακες αἰθέριοι, εἰς ἐλπίδα χρημάτων· ἅμα δὲ ὑπὸ πολλῶν κολακευόμενος δι' χρήματα. ὁμοῦ δὲ ἀγαθὸν μὲν οὐκ ἔστιν ὁ πλοῦτος· φθόνοι δὲ ἀγαθῶν μεγίστων ἔχει μυείαι δὲ ἐπιβουλαὶ δὲ αὐτὸν, οὐ βασιλέων, δι' ὁμόρων, ἀπ' οἰκείων. οὐκ ἔχει δέ τις πλουτῶν ἀσυλίαν ἰδίᾳ βίᾳ, παρέργου δέ τινος χρημάτων καὶ τοῦ πολυπραγμονεῖν μὲν ἀμελεῖ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν, ὡς καὶ χωρὶς ἐκείνων δύνασθαι· εἶτα ὁ σῶμα λυμαίνεται τῇ τρυφῇ. ἐθίζει μὲν εἰς πλησμονὰς ἀπὸ τῶν ἀφορμῶν, καὶ πλείστας νόσους συλλέγει· τῷ δὲ αὐτάρκειαν τῇ αἱρέσεων ἀφαιρεῖται, ὃ πάντων ὑγιεινότατον. γυμνάσιον γάρ ἐστιν ἡ ἐκ ἐπισμένον, ὡς παλαίστρα καὶ κυνηγεσία. ἀλλ' οὖν τὸν βίον ἀσκητήριόν τις ἑαυτῷ, πολὺ κρείττων ἐστὶ τῶν ζώντων δι' ἡδονῶν. θρύπτει δὲ ὁ πλοῦτος καὶ μαλακίζει λαοὺς * πολλὰ πολλάκις καὶ τὰς ὑγιεινὰς φύσεις, καὶ παρεισάγει εἰς ἀσθενείας, ἃς ἐθνῶν πολυτελῶν. πάντα μὲν ἐφ' ὕπνῳ παρασκευάζόμενος, δυσκολωτέρους ἔχει πρὸς τοὺς ὕπνους· ἐπιμώτερον δὲ εἰσὶν οἱ κατὰ φύσιν. ὑπὸ γὰρ οὐ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κατεσκευασμένοις κλίναις, καὶ πορφυρᾶ πάντες, οὐδὲ κοῦφα θρᾳ καὶ παχέα ὕπνους ποιοῦσιν, ἀλλ' ἔργα καὶ νόμιμοι πόνοι, καὶ ὁ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀναγκαῖον. οὐκ ἐᾷ δὲ ὁ πλοῦτος ἀθλημάτων μεταχεῖν καλῶν· λυμαίνεται δὲ τοῖς ἰδίοις ἔθεσι, καὶ φαρμακεύει τὰ πεφυκότα. ταῖς δὲ ὥραις οὐκ

Vestes talares corpora, opes autem immensa animas impediunt. Democratis, al. Socratis.

Homines natura quidem ad virtutem nati sunt, sed diuitiæ illos ad se conuertunt, infinita ad malitiam habentes pharmaca. Diuitiæ falsa boni opinione propositæ à verissimis abducunt. Hominem cui hærent, sapere non permittunt, sed rapiunt sum ad externa, & à fortuitis temerarijsq; euentibus animos suspendunt. Audacissimæ simulac timidissimæ sunt, superbientes tanquam de rebus maximis, & timentes tanquam imbecillibus. Inflatæ sunt arrogantia, curis humiles. Si rebus suis vtuntur, luxuriosæ sunt: si abstinent, miseræ. Alium multa in acquirendo æruinna infælicem reddunt, alius propter abundantiam in voluptatibus perit. Nulla satietate possidentes capiuntur. Nunquam vacant molestia aut dolore, vtcunque acciderit: & veluti aqua intercus magis magisque impleri sitiens, angescit earum cupiditas. Homini gnauo nocent: diligentiam enim quæ ad meliora conferri poterat, in exigua numismata consumunt. Obsunt etiam ignauo, dum occasiones delinquēdi præbent. Sic vtrisq; perniciosa sunt: nam laborandi gnarum, occupant: delicijs autem emollitum, magis effœminant. Eadem adulatores spe pecuniarum allectos faciunt, & pecuniarū gratia diuites à multis deliniri fictis huiusmodi blanditijs in causa sunt. Ad hæc quamuis bona non sint, multis tamen illis ceu propter maxima bona inuident. Ipsarum causa infinitæ struūtur insidiæ, à regibus, vicinis, & familiaribus etiam. Præterea nullus dives ne de vita quidē sua securus esse potest, sed vnà cum pecunijs ipsemet etiam fortè perit. Item dives, primùm animi bona negligit, tanquam & sine illis fæliciter agat: deinde corpus delicijs corrūpit, & propter abundantiæ occasionem plenitudini assuescit, vnde morbos plurimos colligit. Quinetiā ea quib. quisq; indiget se faciēdi laborē, quo corpus exercetur, omniū salubberrimum, omittit. Est enim huiusmodi exercitium, quod tempore certo non definitur, vt palæstra & venatio. Sanè qui sua opera victum parat, pēstantior est illo, qui id per alios facit. Diuitiæ verò, etiam salubberrima corpora natiua, ea frāgunt, mollunt, ac ppter sumtuosas cōsuetudines infirmāt. Vides vt ille qui nihil nō somni gratia molitur, ob hoc ipsum somnus difficilioribus vtatur: naturales aūt multo faciliores sunt. Somni. n. non accersuntur lectis auro & ebore ornatis, neq; tapetib. purpureis, non denig; fulcris & thalamis pretiosis, sed operibus & laboribus iustis, & ipsa natura necessitate. Cæterùm diuitiæ spontaneis naturæ bonis frui non sinunt, sed consuetudines proprias corrūpunt, & naturales consuetudines inficiūt. Anni quoq; tēperib. non.

† Aliquid deest.
* malum mauult.
† vox mihi videtur expūgenda.

sinunt uti, nec ad præsentem exitis statum se accommodare: sed tum æstu imbecillior sit dines tum frigore: imò per hæc ipsa magis vitrig, inuria patet, quibus se tutum efficere moliebatur: assuetus autem facilius tolerat. Persistit enim in ordine vitæ, sub dio viuere nouit, Deiq, operib. non indignatur, sed validè per ipsa transit. Hoc sanè modo corpori a quoq, ledūt diuitiæ. reliqua verò incommoda maiora sunt Domesticas seditiones mouent, quarum infælix præmium inter fratres proponitur. Liberos deteriores parentibus reddunt, propter cupiditatem oprb. licētiosè vtendi: itē parentes prolis suæ molestiores faciūt. Amici per diuitias suspecti fiūt. Verus enim propter adulatorem amittit fidem: vincit adulator imitando verum (est autem simile quiddam spe lijs, cùm semper expectentur diuitum morbi) Et illis qui ingenio sunt liberaliore, dines succenset, quod non adulentur: assentantes contrà suspectos habet, & rapiendi gratia adesse putat. Præterea defunctum diuitē nemo luget, ne successores quidem. gaudent enim illi propter hæreditatem: nec alij, qui nihil acceperunt: nam odio potiùs eum habent, vt qui ex tantis opibus nihil nacti sint. Porrò quod maximè diuitias commendare videtur, beneficiorum collatio, nō simplex est, sed varia. Beneficium enim pecuniarium parum liberale est, & gratuitum tanquam in pauperem donum præ se fert: Illi verò qui sine pecunijs meram benevolētiam exhibent, iuuātq, liberalem beneficentiam præstant, eaq, affectu gratam. Item qui à diuite quid acceperit, denno postulat: & nisi consequatur, prius quoq, beneficium perit. Rursus qui nihil accepit, diuitē incusat, si dederit alys: ac ita qui gratificatur aliquibus, plures accusatores sibi acquirit. Non enim omnib. placet: interim verò omnes tanquā ex acerno abundante petunt. Hæc sunt quæ in diuitijs, etiam ex illis rebus quibus ornari videntur, culpari possunt: cætera planè intolerabilia sunt, arrogantia inquam, audacia, superbia, curæ turpes, malæ cupiditates, prava voluptates, desiderium insatiabile. Denig, vitia plurima & infinita mala haud nascerentur ex eis nisi ipsa diuitiæ malæ essent. Committitur cædes lucri gratia, spoliantur templa, amicitia violatur, fides negligitur lucro perfidiā gignente, prodūtur patria: in summa, nihil nō malorū perpetratur.

Suapte natura vix frenari potest cupiditas: quòd si diuitiarum quoq, suppeditationem assumpserit, planè fit infrenis.

Insatiabilitas autem, miranda quadam in eū est insania. Tanto enim furore ad acquirendas opes rapiūtur, tanquam illis partis nihil amplius molestum sensuri sint: neglectu verò tanto circa res acquisitas vtūtur, ac si non accepissent. Absentium amore grauissimo capiuntur,

Notata parenthesi nō esse videtur huius periodi: sed ad proximè sequentis finē pertinere.

* malim τῷ πλούτῳ.

* lego ἐμφορεῖ.

* lego κεχαρισμένοι.

* malim ἢ μὴ τυχεῖν.

† lego πολλὰ.

Plutarchi contra diuitias.

Ibidem.

† lego τοσαύτην ἡδονὴν ἀπολαύειν.

ἀφίσιν χρῆσθαι καὶ μελετᾶν πρὸς τὸ χρήμασι. πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς θάλπος ἀθυμήσαντι τὸν δύστυχοντα, καὶ πρὸς κρύος, καὶ δι' ὧν ἕκαστος δύναται μὴ παθεῖν τοῦτο, δύσπαθέστερος αὐτοῖς γίνεται· καλῶς δὲ μᾶλλον αὐτῷ ὁ πλοῦτος χρήσιμος. μόνῳ γὰρ οἱ τῇ τοῦ βίου τάξει, καὶ πρὸς αἰεὶ ζῶν ὁπόσα, καὶ οὐκ ἀγωνιστὴς τοῖς τοῦ θεοῦ πρόσταγμασιν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἄπεισιν ἐρρωμένως. ὅτου μὲν ὁ πλοῦτος καὶ τὰ σώματα βλάπτει. τὰ δὲ δηλα μείζω πάθη σαπρίζει μὲν οἴκους, καὶ κακοὶ ἆθλον ἀδελφοῖς πρόκειται τέκνα δὲ χείρω ποιεῖ παιδεύσει, ὁπόταν τῆς περὶ τὸν πλοῦτον ἐξουσίας· αὐτοῖς δὲ τοῖς τέκνοις, τοὺς γονεῖς βαρυτέρους. φίλοι δὲ ὑποπτοι ἀφ' ὧν πλοῦτοι. ὁ μὲν ἀληθὴς ἀπιστεῖται ἀφ' ὧν κόλακες· νικᾷ δὲ ὁ κόλαξ τὸν ἀληθεύοντα μιμούμενος. λαφύρῳ δ' ὅμοιόν ἐστιν ἐλπιζομένων νόσων πλησίοις καὶ τοῖς μὲν ἐλευθεριώτερος, ὅτι μὴ κολακεύουσιν, ὀργίζεται· τοὺς δὲ κολακεύοντας, ὑφορᾶται, καὶ ἐφ' ἁρπαγῇ παρῆσθαι δοκεῖ. πλουτήσαντι δὲ γίνεται πλουσίῳ πένης, οὐδὲ τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ· διηγοῦνται γὰρ εἰληφότες· ὅτι τοῦτο μὴ λαβόντων ἐπὶ μισθῷ, ὡς ἂν ποσῶν ἄτιμα ἐπὶ τοῖς τότοις, ὁμαλίζει * τῇ πόλει τοῦ ἐναι δοκεῖ, τὸ δοῦναι χάριν, οὐκ ἀπολωλὸς ὄντι, ἀλλ' ἔχει * συμφορᾶς πλείονας. ἔστι μὲν οὖν ἡ δωρεὰ ἡ χάρις, ἡδὲ ἀργυρίου δόσις, ἑκάτερον δ' ἕοικεν· οἱ δ' αὖθις χρημάτων ἀπὸ διαίτης ὀλιγοδεήσαντι καὶ βοηθοῦντες, ἐλευθεριότητι διεργασίαν ἔχουσι καὶ τοῖς τυγχάνουσι * καὶ τοῖς κεχαρισμένοις. εἶτα ὁ μὲν λαβὼν οὐδὲ τὸ ὅλον σῶν, πάλιν ἀπαιτεῖ· καὶ ὃ μὴν δόντι ἀπόλωλεν, εἰ μὴ γένηται. πάλιν * ὁ τυχὼν ἐγκαλεῖ, κἂν ἄλλοι τυγχάνωσι. καὶ πλείονας ὅταν ὁ χαριζόμενος πρὸς τὰς μεμφομένας ἔχῃ. πᾶσι γὰρ οὐκ ἀρέσκει, πάντες δ' ὡς οὐκ ἐπιτῶν ἀπαιτοῦσι. ζῶντα δὲ ὦν πλούτου πρέσεσι, ἢ οὐκ οὐδὲν ὀκνοῦντων καλῶν· πάλλα δ' ἀφορμὰ, ἀλαζονεία, θρασύτης, ὑπερφία, φθονηδὲς αἰσχραί, καὶ κακοὶ μὲν ὀρέξεις, κακοὶ δ' ἡδοναί, πόθος δ' ἀκόρεστος αὐτῶν πρόσεστιν. ἐξ αὐτοῦ δὲ αἱ πλέξαι πονηρίαι, καὶ μυρία τῶν κακῶν οὐκ ἄν λόγῳ, εἰ μὴ πλοῦτος † ἥδιστον γένηται. φόνοι δ' ἀφ' ἁρπαγῆς, ἱερῶν συλήσεις, φιλία πρὸς ἀμελῆσαι, πίστις ἀμελῆσαι, φερέσπις ἐπὶ κέρδος ἀπιστίας, προδίδοσι πατρίδες, οὐδὲν ἐν ὀκνῆσαι κακόν.

Φύσει μὲν γὰρ δυσχαλίνωτον ὄρεξις· πρὸς λαβεῖν δὲ καὶ πλοῦτος χρηστέα, ἀχαλίνωτον.

Ἀλλ' ἀπληστία, καὶ ἄπιστός ἐστιν ὡς αὐτοῖς μανία, πάντων μὲν ἐνδοιαστικῶς χρῆσθαι πρὸς τὴν κτῆσιν, ὡς εἰ κτήσαιντο, μηκέτι κακοῦσθαι· † τοσαύτην δ' ἀμέλειαν πρὸς τὰ ληφθέντα, ὡς μὴ γνώμενα. διεφθαρκόσι δ' τὰ πάντων, ὑπερορᾶν-

ὑπερορῶντες ὧν ἔχουσιν. οὐδὲν γὰρ ὕτως ἀγαπῶσιν, ὡς δὲ ἐλπίζουσιν. οὐκ οἶδα πότερον αὐτοῖς ἄμεινόν ἐστιν, ἔχειν, ἢ προσδοκᾶν. ἔχοντες γὰρ, ὑπερῶνται· προσδοκῶντες δὲ, κάμνουσι. τί οὖν ἐπαινοῦμεν τοιοῦτον ἀγαθὸν, ὃ πέρας ὐκ ἔστιν οὐδὲν, ἀλλὰ τὸ λαβεῖν, ἑτέρων ἀρχή;

Βίων ἔλεγε, καταγελᾶσθαι εἰ τὰς ἀσυνδέτους ὑπὸ πλοῦτον, ὃν τύχη μὲν παρέχει, ἀεὶ δὲ ἐλευθερία δὲ φυλάττει, χρηστότης δὲ ἀφαιρεῖται.

Διογένης ἔλεγε, μήτε ἐν πόλει πλουσίᾳ, μήτε ἐν οἰκίᾳ ἀρετὴν οἰκεῖν δίκαιον εἶναι.

Τὸν πλοῦτον, εἶπε, τύχης ἔμετον εἶναι.

Σωκράτης εἶπε· πολλοῦ ἂν ἄξιον ἦν τὸ πλουτεῖν, εἰ ἦν τὸ χαίρειν αὐτοῖς σωτῆρα. νῦν δὲ ἄμφω ταῦτα κεχώρισται. ἐὰν γὰρ θέλωσι χρῆσθαι τῷ πλούτῳ, τῇ ἀδυπαθείᾳ διαφθείρονται· ἐὰν τε πλουτεῖν φυλάττειν, τῇ φροντίδι· ἐάν τε κτήσασθαι, τῇ ἐπιθυμίᾳ.

Ἀναχρέων ὁ μελοποιὸς λαβὼν τάλαντον χρυσίου παρὰ Πολυκράτους τοῦ τυράννου, ἀπέδωκεν εἰπών, μισῶ δωρεάν, ἥτις αἰ ἀναγκάζει ἀγρυπνεῖν.

Ἢ πῶς αἱ ἡ τοῦ πλούτου κτῆσις ὑπὸ διαφοσιούτου καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς πόσης ἡήσαντο; τὰ γὰρ ὑπηρετοῦντα πρὸς τὰ χείρω, σαφῶς πρὸς τὰ τῶν βελτίσων κτῆσιν. τὰ χρήματα δὲ προσκαλεῖται μὲν ὑπὸ ῥᾳθυμίας, ζωπυρεῖ δὲ τὰς ἡδονὰς, ὑποβάλλει δὲ διχῆ σωτήριον· καὶ μὲν τῶν δυνάτων, ἀφ' ὧν τῶν φθονούντων· καὶ δὲ τῶν πενήτων, ἀφ' ὧν δυνατωτέρων. ἃ πάντα ἄλλους μὲν τοῖς κακοπαθοῦσιν ὑποβουλεύειν ποιεῖ, τοὺς δὲ ἔχοντας ἰσχυρὰς πρὸς ἀδικίαν προσποιεῖται, πῶς αἱ εἰς διαφοσιοῦν συντελέσειεν;

ΟΣΑ ΠΛΟΥΤΟΣ ΠΟΙΕΙ, ΔΙΑ τοῦτο τῶν πλείστων ἄτοπα, Λόγος σλδ'.

Ἀλλ' οὐδὲν ἡδύσμα πρὸς τὰ χρήματα.
τὸν γὰρ κάκιστον πλοῦτος εἰς πρώτους ἄγει.

Ἔχειν δὲ πειρῶ. τοῦτο γὰρ τό, τ' ἀνδρὸς, (καὶ τὰ λοιπά.

Πλούτου δ' ἀπορρύεντος, ἀσθενὴς γάμος·
τὴν μὲν γὰρ εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
μᾶλλον δὲ κηδοῦνται τοῖς εὐδαίμοσιν.

Ὁρῶσι δ' οἱ διδόντες εἰς τὰ χρήματα.

Ὡς τῶν ἐχόντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι.

ἔστιν δ' οὐ πάνυ καὶ τοῦδ' οὐκ ὀρθῶς ἔχει,
εὐψυχίας δόκησις. οἰόμεθα γὰρ,
τὸν εὐτυχοῦντα πάντ' ἐπίστασθαι χρεών.

Ἆρ' οἶσθ' ὅτι ἔνεκ' οἱ μὲν εὐγενεῖς βροτῶν, (καὶ τὰ λοιπά.

Νῦν δ' αἴ τις οἴκων πλουσίαν ἔχει φάτνην,

ea quæ possident negligentes. Nihil enim adeò diligunt, quàm audè sperant. Quare dubito, an habere an expectare satius sit ipsis. Siquidem habentes, non vtuntur: expectantes autem, anxij sunt. Quid igitur tale bonum laudamus, cuius finis nullus: sed quod acquisitum fuerit, alia cupiendi principium fit?

Bion inquiebat, diuitijs operam dantes ridiculos esse: cùm eas portigat fortuna, illiberalitas seruet, benignitas auferat.

Diogenes aiebat, neque in ciuitate opulenta, neq; in domo, habitandi locum esse virtuti.

Diuitias fortunæ vomitum appellabat. Monimi.

Socratis dictum: Magni faciendæ essent diuitiæ, si lætitiam sibi coniunctam haberent. Nunc autem plurimum dissident. Nam si diuites suis opibus frui velint, præ nimia voluptate corrumpentur: sin custodire, curis: si verò acquirere, nimio desiderio pessum ibunt.

Anacreon Lyricus, cùm auri talentum à Polycrate tyranno accepisset, reddidit illi, inquiens: Odi munus quodcunq; vigilare cogit. Ex Chrijs Aristotelis.

Qua quæso ratione possessio diuitiarum quenquam ad iustitiam aut alias virtutes perduxerit? Nam quæ deterioribus studijs inseruiunt, optimis acquirendis contraria sunt. Pecunia verò ignauiam fouent, voluptates cient, ac insidias bifariam struunt, primùm aduersus diuites, inuidorum opera: deinde contra pauperes, vi potentiorum. Quæ igitur alios ad moliendum insidias ipsis possidentibus instigant, & habentes ad iniustitiam roborãt, quomodo ista quicquam ad iustitiam conferrent? Hieracis de Iustitia.

QVANTVM DIVITIÆ VAleant propter vulgi stultitiam, Sermo CCXXXIIII. Ex Io. Stobæo.

Sed nihil est nobilitas comparata pecunijs. Nam vel pessimus propter diuitias inter primos recensetur. Euripidis in Alemena.

Da operam opibus. nam illæ nobilitatem donant, &c. vt in Sermone 228. Eiusdem in Erechtheo.

Diuitiæ si absunt, imbecilles fiunt nuptiæ. Laudant enim nobilitatem homines, Magis autem affinitatem sequuntur diuitum. Eiusdem in Thyeste.

Qui dant, ad pecunias aspiciunt.

Opulentis enim nemo non amicus est. Eiusdem in Cressis.

Hoc etiam in diuitijs non rectè habet, Quòd ingenioſi putantur diuites. Arbitramur enim
Diuitem hominem oportere omnia scire.

Scisne, quòd nobiles quidem mortalium, etc. vt in Sermone 228. Euripidis in Hecuba.

Nunc si quis præsepe dines domi habuerit,

Inter primos refertur à malis prometus.
Res autem pecunijs posthabemus.

Menandri. *Vbi stultæ diuitiæ potestatem nactæ sunt,*
Illos etiam, qui sapere videntur, stolidos reddunt.

Theognidis. *Multi imperiti diuites sunt: alij verò res egregias*
Studiosè inquirunt, dira paupertate afflicti.
Virig, autem faciendi aliquid eximium potestate priuantur.
Illos enim animus prohibet, hos pecunia.

Hypsæi. * *forte συγχώρησις.* *Vt aurum trementi manui impositum, tremit: sic & diuitiæ ab animo, metu curisq, detento accumulatæ, vnà concutiuntur, et eodem modo afficiuntur.*

Plutarchi quòd mulieres etiã ciuilia dicendæ sint. *Ne puero gladium, prouerbio dicitur: Ego autem dixerim, ne puero diuitias, neq, viro imperitam.*

Isocratis ad Demonicũ. *Contemne illos, qui nimium operam dant diuitijs, præsentibus autem vti nequeunt. Nam isti nõ secus afficiuntur, quàm qui bonũ equum possidens, equitandi artem ignorat.*

Diogenis. *Plerosque autem diuites comparabat arboribus & vitibus, quæ in locis inuijs ac præruptis nascuntur. Quòd istarum fructus non vsui sint hominibus, sed à coruis & similibus animalium consumantur: Itémque diuites non ad honestas res opibus vtantur, sed adulatoribus, meretricibus, & turpissimis voluptatibus, vanissimaq, gloria pecunias præbeant.*

Democriti. † *lege μὴ.* *Quemadmodum inter vlcera pessimus est affectus phagedæna, ita in pecunijs animus non contentus & sibi inæqualis.*

Eiusdem. * *forte ἀφώνως.* *Diuitiæ malis artibus comparatæ, infamiæ nota inter homines insigniuntur.*

Platonis in Eryxia, seu de vitijs. *Libenter equidem, vt incepi, ab hoc Eryxia interrogarem, an homines ei videantur iusti iniustique esse. Per Iouem, dixit ille, omnino mihi videntur. Iniuriam autem, malum ne tibi videtur aut bonum esse? Malum profectò. Quòd si quis vxores vicinorum argento corruptas in adulterium traheret, (præsertim si ciuitas & leges id fieri prohiberent) Iniuriámne tibi videtur facere, aut non? Iniurius planè mihi videtur. Itaque, dixit, si vir iniustus & promptus ad cupiendum, dines sit, & pecuniam expendere valeat, procliuis erit ad peccandum: contrà, si dines non fuerit, non habens vnde sumptus faciat, exequi ea quæ cupit non poterit, itaque ne peccaueris quidem. Quare magis homini profuerit non esse dinitem, siquidem ita minus efficiet ea quæ vult: Vult autem mala. Cæterùm ægrotare*

τοῦτος γίγνεσθαι τῶν κακίστων κρίνει.
τὰ δ' ἔργ' ἐλάττω χρημάτων νομίζομεν.

Πλοῦτος ἀλόγιστος πορίζεται δόξαν,
καὶ τὸν φρενῆν δοκοῦντα εἶναι πτοεῖ.

Πολλοὶ πλοῦτον ἔχουσιν ἀίδριες· οἱ δὲ τὰ καλὰ
ζητοῦσιν χαλεπῇ τυπέντες πενίῃ.
ἔρδειν δ' ἀμφοτέροισιν ἀμηχανίη προσέκειται.
εἴργει τοὺς μὲν δὴ χρήματα, τοὺς δὲ νόος.

Ὥσπερ ὅτι χρὴ δεμνύσης χρῆσιν ἐάν τις φῇ, δέμει· ὅτω καὶ ὁ πλοῦτος, εἰ φοβουμένῃ καὶ * συνεχομένῃ ὑπισχνοῖτο ψυχῇ, συγκεκαμένῃ καὶ συμπεπτωκυίᾳ.

Μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία φησίν· ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μηδὲ ἀνδρὶ ἀπαίδευτον.

Καταφρονεῖ τῶν μὲν τὸν πλοῦτον ἀσυνέτως ζῶντας, χρῆσθαι δὲ μὴ δυναμένων τοῖς ὑπάρχουσι. πολλῷ γὰρ πλείονι γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάρεισιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππων κτήσαιτο καλῶν, κακῶς ἱππεύων ὑπισχνοῖτο.

Τοὺς δὲ πολλοὺς τῶν πλουσίων ὁμοίως τοῖς ὅτι τῶν δυσβάτων καὶ ἀπορρήμων φυομένοις δένδροις καὶ ἀμπέλοις. τὸν τε γὰρ τούτων καρπὸν, ἀνθρώπους μὲν λαμβάνειν· κόρακας δὲ καὶ πολλὰ πλήσια τούτων ζῶα κατεσθίειν. ὁμοίως τε τοὺς πλοῦτον εἰς μὲν τὰ ὑπήκοα τῶν πραγμάτων οὐ καταπίπτειν, κόλαξι δὲ, καὶ πόρναις, καὶ ταῖς αἰσχροπάταις ἡδοναῖς, καὶ κενοπάταις δόξαις χορηγεῖν.

Ὥσπερ οὖν τοῖς ἕλκεσι φαγέδαιναν κάκιστον νόσημα· οὕτως οὖν τοῖς χρήμασι, ὃ μὴ προσαρμόσαι καὶ † ὃ συνεχές.

Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίης προσγεγενόμενος σῆμα οὕτως οὖν * τοῖς ὃ οἰφδὶς κέκτηται.

Ἐγὼ μὲν, ὥσπερ ἠρξάμην, Ἐρυξίαν τὸν ἠδίκως ἐρωτῶν ἐμέμην ἄν, εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ οἱ ἄνθρωποι ἄδικοι καὶ δίκαιοι. νὴ Δία, ἔφη ἐκεῖνος· καὶ σφόδρα μέν τοι. τί δὲ ὃ ἀδικεῖν, πότερόν σοι κακὸν δοκεῖ εἶναι, ἢ ἀγαθόν; κακὸν ἔμοιγε δοκεῖ δῆτα. δοκεῖ δ' αὖ σοι ἄνθρωπος, εἰ μοιχεύοι τὰς τῶν πέλας γυναῖκας ἐπ' ἀργυρίῳ, ἀδικεῖν ἄν, ἢ οὔ; καὶ ταῦτα μέν τοι καὶ τῆς πόλεως κωλυόντων. ἀδικεῖν ἂν ἔμοιγε δοκεῖ. οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν πλούσιος ὢν τυγχάνοι, καὶ ἀργύριον δυνατὸς ὢν ἀναλῶσαι, ὁ ἄδικός τε ἂν εἴη ἄνθρωπος καὶ ὁ βουλόμενος, ἁμαρτάνοι ἄν. εἰ δέ γε μὴ ὑπάρχοι πλουσίῳ εἶναι τῷ ἀνθρώπῳ ὅτι ἔχων ὁπόθεν ἀναλίσκοι, οὐδὲν ἂν δικαιοπραγεῖσθαι δύναιτο ἃ βούλεται· ὥστε οὐκ ἂν οὐδὲ ἁμαρτάνοι. διὸ καὶ λοιπὸν εἴη τῷ ἀνθρώπῳ μᾶλλον μὴ εἶναι πλουσίῳ, εἴπερ ἥττον ἁμαρτάνει ἃ βούλεται· βούλεται δὲ μοχθηρά· καὶ πάλιν αὖ ὅσῳ, τοσοῦτο-

ego ait

ρει αὖ φαίης κακὸν ἢ ἀγαθὸν εἶ); κακὸν ἔγωγε. τί δὲ δοκοῦσί τινές σοι ἀκρατεῖς εἶ) αὖ θερμοὶ; ἔμοιγε. Οὐκοῦν εἰ βέλτιον εἴη τοῖς ὑγίαν τὸν αὐθέκτῳ ἀπέχεσθαι σίτων καὶ ποτῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων τῶν δοκούντων εἶ)· ὁ δὲ μὴ οἷός τ' εἴη δι' ἀκρασίαν, βέλτιον ἂν εἴη τούτῳ τῷ αὐθέκτῳ μὴ ὑπάρχειν, ὁπόθεν ἂν ἐκπορίσηται ταῦτα, μᾶλλον ἢ πολλὰ τοιαῦτα κεκτῆσθαι εἶ) τῶν ἡδυπαθείων. ὥστε καὶ αὐτῷ οὐκ ἀξιοῖα εἴη ἁμαρτάνειν, καὶ εἰ σφόδρα βούλοιτο.

Οὐκοῦν, ἔφη, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδὲ φάρμακον πᾶσι αὐθέκτῳ χρήσιμοι εἶ), ἀλλὰ τούτῳ ὅστις τυγχάνει εἰδὼς, ὡς δεῖ χρῆσθαι αὐτῷ; Φημί. Οὐκοῦν καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως; ἔοικε. χρυσίον τοίνυν καὶ ἄργυρον καὶ τἆλλα τὰ δοκοῦντα χρήματα εἶ), τούτῳ ἂν μόνῳ χρήσιμα εἴη, ὅστις τυγχάνει ἐπιστάμενος, ὡς χρηστέον τούτοις; ὥστε. Οὐκοῦν τοῦτο ἐστὶν εὐδοκεῖ τὸ καλῶς καγαθῶς ἀνθρώπου εἶ) εἶδέναι ὅπου γε καὶ ὅπως τούτων ἑκάστοις χρηστέον ἐστί; Φημί. τοῖς ἄρα καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων τούτοις ἂν μόνοις καὶ χρήσιμα ταῦτ' εἴη, * εἴπερ γε ὥσπερ ἐπιστήμονες ὡς χρηστέον. εἰ δὲ τούτοις μόνον χρήσιμον, τούτοις ἂν μόνον καὶ χρήματ' εἶ) ταῦτα φαίνοιτο. ἆρ', ὡς ἔοικε, ᾗ τὸν ἀνεπιστήμονα ἱππικῆς, κεκτημένον δὶ ἵππους, οἱ τυγχάνουσιν αὐτῷ ἀχρεῖοι ὄντες, εἴ τις τοῦτον ἱππικὸν ποιήσειεν, ἆρ' ἅμα καὶ πλουσιώτερον πεποιηκὼς εἴη, εἴπερ γε αὐτῷ ἃ ἐτύγχανε πρόσθεν ἀχρεῖα ὄντα, χρήσιμα πεποίηκεν. ὁπτικήμονα γάρ τινα ποιεῖ δὴ τῷ ἀνθρώπῳ, ἅμα καὶ πλούσιον αὐτὸν πεποίηκεν.

ΓΕΝΙΑΣ ΕΠΑΙΝΟΣ, Λόγος σλέ.

Ἆ Παῦ' ὁ λιμὸς * γλυκέα πλὴν αὑτοῦ ποεῖ.
Πενία γάρ ἐστιν ἡ βροτοῖς διδάσκαλος.
Τὸ κεφάλαιον σι τῶν κακῶν πάντων δάκνει,
πενία. τί γὰρ τοῦτ' ἐστὶν, ἧς ἥμοιτ' ἂν εἷς
φίλος βοηθήσας, ἵνα ᾖς ῥᾳδίως;
Πέντες ἀνδρὸς οὐδὲν ἀτυχέστερον·
τὴν γὰρ ὀπτὸν χεῖρον μεταβολὴν ἔστ' εἰδυῖαν.
Ἀ εἰ νομίζοιθ' οἱ πένητες τῶν θεῶν.
Ε' πᾶν τὰ γ' ἀρκοῦν θ' ἑκάστῳ τοῖς σώφροσι.
Αἰσχυνόμενος αἴσχιστα πενίαν φέρεις.
Γλυκεῖς· τὰ δ' ἄλλα μὴ δοκεῖς ξυνοίσειν.
ἐν τῷ γὰρ ἄλλῳ φαυλότης ἔνεστί τις.
πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε, λαχὼ δ' ὀυστυχές.
Τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον ὕστατον τίθη.
ἀβεβαιότατον γάρ ἐστιν ὧν κεκτήμεθα.
τὰ δ' ἄλλ' ὀπτήκως τοῖς ἔχουσι συμβαίνει.
Οὐ δεῖ πένεσθαι κατὰ φύσιν ἀχρεῖον· ἀλλὰ δεῖ δι' ἀρετὰν πένεσθαι, ὄνειδος.

bonúmne malúmve dixeris? Malum equidem. Nónne tibi homines aliqui videntur intemperantes? Maximè. Ergo si tali homini ad sanitatem, cibo ac potu et alijs quæ iucunda videntur, abstinere præstiterit: ipse verò propter intemperantiam abstinens esse nō poßit, melius est fuerit opes vnde ista comparet nō adesse, potiùs, quàm copiosam rerū poßeßionem habere: Sic enim ipse peccare non licebit, etsi valde cupiat.

Eadem igitur ratione, dixit, ne pharmacum quidē prodesse potest cuiuis, sed illis tantùm qui norit quomodo sit vtendum ipso. Fateor. Ergo et reliqua omnia similiter. Apparet. Itaq; aurū & argentum, & reliqua quæ pecunia nomine veniunt, Græcè χρήματα propter vsum sui dicta, illis solùm vtilia fuerint, qui modū ipsis vtendi nouerit. Ita est. Prius autem statuebamus honesti probiq; viri esse, quando & quo pacto istorū singulis vtendum sit, cognoscere. Memini. Honestis igitur bonisq; hominibus, ijsq; solis hæc profuerint, siquidem eis cum scientia vti oportet. Quòd si istis solùm vtilia sunt, ijsdem solis χρήματα esse, dicíq; debere, videntur. Etenim, vt apparet, hominē equestris artis imperitum, equos autem poßidentem, qui tamen inutiles ei sint, si quis huius artis doctū efficiat, eadē opera ditiorē ipsum effecerit: siquidē res ei prius inutiles, iam vtiles reddidit. Nam qui scientiam alicui tradit, simul & diuitem ipsum facit.

Ibidem paulo pòst.

* ἅτε γὰρ τῶν τοιούτων ἐπιστήμων ὢν χρήσιμον.

PAVPERTATIS LAVS, SERMO CCXXXV. Ex Io. Stobæo.

Vide quædam supra in Sermone de Temperantia, præsertim inter Epitheta dicta.

Fames omnia reddit dulcia præter seipsam. Antiphanis.
Paupertas enim magistra morum est.
Res leuissima omnium malorum te cruciat, Paupertas. Quid. n. ea malius esset, cui vel vnus Amicus opem ferens, facilè mederetur? * Μῖδα. Menandrius in Cithariste.
Homine paupere nihil fortunatius est: Diphili.
Mutationem enim in deteriorem statum non expectat. (tinere.
Pauperes semper existimantur, ad Deos per- Menandrius Leucadia.
Nam homines frugi moderatis & necessa- Euripidis in
rijs rebus contents sunt. Phœnissis.
Turpissimè fers paupertatem cùm eius te pu- Menandri.
det. (re videris.
Diues quidem es: catera verò non intelligi- Euripidis in
Inest enim diuitijs aliquid vitij. Polyido.
Paupertas autem fortissa est sapientiam, propter
infortunia.
Diuitias inter postrema bona collocato. Alexidis.
Nulla enim possessio inconstantior est.
Reliqua verò vt par est cum habentibus perseuerant.
Paupertas secundum naturam, non turpis Apollonij
est: illa verò, quæ propter turpem causam acci- ad Lycum.
dit, infamiam inurit.

Aeliani ex varia historia.

Pauperrimi fuerunt optimi Graecorum: Aristides Nicomachi filius, Phocion Phoci, Epaminundas Polymedis, Pelopidas Thebanus, Lamachus Atheniensis, Socrates Sophronisci filius, & Ephialtes Sophonidae.

Diogenes paupertatem dicebat subsidium esse ad philosophiam sponte doctum. Nam quae philosophia verbis persuadere conatur, ea paupertatem in ipsis rebus cogere.

Diogenes cùm improbus quidam paupertatem ei exprobraret, dixit: Propter paupertatem nullum unquam torqueri vidi: propter malitiam verò, plures.

Ex Epicteti enchiridio, cap. 48. (Vertimus iuxta Arriani exemplar.)

Modus possessionis unicuiq; corpus est, velut pes calcei. Si in hoc ergo consistas, modum seruabis: si excedas, in praeceps feraris necesse est: velut in calceo, si supra pedem extendas, fit aureus calceus, deinde purpureus, deinde punctatus. Nullus enim terminus est, ubi modum semel excesseris.

Phamorini.

Paupertatis genera duo sunt: aut enim animi, aut fortunae culpa, homines fiunt paupere. Sed fortunae quidem mederi licet dando, inueniendo, operando, & ipsa frugalitate: Animo autem non ita. Non enim eisdem rebus utrique indigent: sed alter circumit panis frusta petens: alter non offas neque buccellas panis petit.

* *Videtur aliquid deesse.*

Plutarchi in libro, Quòd etiam mulier erudienda sit.

Archytas cùm Eratosthenis Mercurium legisset, hunc versum protulit:

Necessitas omnia docuit: quid enim illa non inueniret? Et illud:

Cura emendant, & plura parturiunt.

Eiusdē contra diuitias.

Fames nunquam produxit adulterium: neq; pecuniarum inopia luxuriam. Breuis quaedam est temperantia paupertas: & compendiosa legum obseruatio penuria.

Arcesilaus paupertatem aiebat asperam quidem esse, quemadmodum & Ithacam, sed bonam prolis nutricem, vt quae assuefaciat frugalitati & abstinentiae, & in vniuersum efficax virtutis gymnasium sit.

Socrates paupertatem aiebat parvam esse temperantiam.

Diogenes paupertatem inquiebat virtutem esse per se doctam.

Hypsei.

Animae timiditati medere, & non metues paupertatem.

Ex libro Teletis epitome.

* addo μέλλων.

Paupertatem philosophiae impedimento esse, diuitias autem ad eam promouere, non rectè dicitur. Quot enim putas propter abundantiam potius quàm inopiam prohiberi à literarum studio? An non vides pauperrimos vt plurimum philosophari? Diuites verò

Πενέστατοι ἐγένοντο οἱ ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων. Ἀριστείδης ὁ Νικομάχου, καὶ Φωκίων ὁ Φώκου, καὶ Ἐπαμινώνδας ὁ Πολύμνιδος, καὶ Πελοπίδας ὁ Θηβαῖος, καὶ Λάμαχος ὁ Ἀθηναῖος, καὶ Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου, καὶ Ἐφιάλτης ὁ Σοφωνίδου.

Διογένης τὴν πενίαν αὐτοδίδακτον ἔφη εἶναι ὑπόμνημα πρὸς φιλοσοφίαν. ἃ γὰρ ἐκείνη πείθει τοῖς λόγοις πείθεσθαι, ταῦτ' αὐτὴ ἔργοις τὴν πενίαν ἀναγκάζει.

Διογένης, ὀνειδίσαντος αὐτῷ τινος πενίαν μοχθηρόν; ἔφη· Ἀφ' ἡμὲν πενίαν οὐθένα πώποτε τρεπόμενον εἶδον· ἀφ' ἡδονὰς, πολλούς.

Ἐκ τοῦ Ἐπικτήτου ἐγχειριδίου.

Μέτρον κτήσεως, τὸ σῶμα ἑκάστῳ ὡς ὁ πὴς τοῦ ὑποδήματος. ἐὰν μὲν οὖν ὅτι τοῦτο ᾖς, ἔχεις τὸ μέτρον καὶ τὸ ὡρισμένον ἔσται· ἐὰν δὲ ὑπερβῇς, ἀφῆκας ὡς κρημνῷ σεαυτόν. ὥσπερ γίνεσθαι κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. ὑπερβολὴ γὰρ τοῦ χρείαν ἔχειν πεδὸς. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι τῆς κτήσεως, ἐάν τι ὑπερβῇ σῶμα, ὁρισθῆναι δεῖ.

Πενίας διττὸν εἶδος· ἢ γὰρ ἀφ' ὧν γνώμων αἴτιοι πένονται, ἢ ἀφ' ὧν τύχη. ἀλλὰ τὴν μὲν τύχῃ ἔστι θεραπεῦσαι, καὶ δόσει, καὶ εὑρέσει, καὶ ἐργασίᾳ, καὶ αὐταρκείᾳ· τὴν δὲ γνώμῃ, οὐκ ἔστιν. οὐ γὰρ ὁμοίων δέονται ἀμφότεροι τῶν τε κἀκείνου· ἀλλ' ὁ μὲν περιέρχεται αἰτίζων ἀκόλλας· ὁ δὲ, οὐδὲ ἀκόλλας, οὐδὲ ψωμόν.

Ἀρχύτας ἀναγνοὺς τὸν Ἐρατοσθένους Ἑρμῆν, τόδε ἐπήνεγκε τὸν στίχον·

χρεὼ πάντ' ἐδίδαξε. τί δ' οὐ χρεὼ καὶ αἰδέσει;

καὶ τόδε,

ὀρθοῦσι καὶ μᾶλλον ἐπωδίνουσι μέριμναι.

Οὐδέποτε λιμὸς ἐλθὼν μοιχείαν· οὐδέποτε ἀπορία χρημάτων, ἀσωτίαν. Βραχεῖα τίς ἐστι σωφροσύνη ὁ παντὸς μᾶλλον ὀλίγοις τοῖς βιουμένοις, ὁ ἀπραξία.

Ἀρκεσίλαος τὴν πενίαν λυπρὸν μὲν ἔλεγε εἶναι, ὥσπερ καὶ τὴν Ἰθάκην, ἀγαθὴν δὲ κουροτρόφον, ἐπιζῆσαι σωφροσύνῃ λιτότητι, καὶ καρτερείᾳ, καὶ καθόλου γυμνάσιον ἀρετῆς ἐμφερέστατον.

Σωκράτης τὴν πενίαν ἔλεγε μικρὰν εἶναι σωφροσύνην.

Διογένης τὴν πενίαν ἔλεγεν αὐτοδίδακτον εἶναι ἀρετήν.

Θεραπεύει τὸ φοβεῖσθαι, καὶ ὁ φόβος πενίαν.

Ἡ πενία καλύει πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν· ὁ δὲ πλοῦτος εἰς τοὐναντίον χρήσιμον. οὐκ οὖν πόσους γὰρ οἶσθα διὰ πενίαν * ἢ διὰ εὐδαιμονίαν κωλυθέντας σχολάζειν; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι ὡς ὀλίγιστοι μὲν οἱ πάνυ πλούσιοι φιλοσοφοῦσιν; οἱ δὲ πλούσιοι

δὴ

Διὰ ταῦτ' οὐκ ἐν πάσῃ ἀσχολίᾳ εἰσίν; ὑ κακῶς δὲ καὶ Θέογνις λέγει· πολλῷ τοι πλείους λιμὸς, κύρεας ὤλεσεν ἄνδρας. ἐπεὶ πῶς ἂν δύξας δ' εἶδναι κεκαλυμμένους φιλοσοφῆν, ὥσπερ διὰ πλοῦτον, ἢ ὐχ ὁρᾷς ὅτι διὰ μὲν εὐδιαν καρτερῆν βιάζονται, διὰ δὲ πλοῦτον τὰ ἐναντία; ὅταν γὰρ οἷμαι ὦ ἀθεμίτῳ παρεσκήνῃ) * δικαίρως πολείζεαζ ὧν αὐ ὀπτύμῃ, οὐκέτι ταῦτ' παρὲς ὃ πανδ' ἢ ζητεῖν ἔτ' ὀδύν· ἀλλ' ἔχει σωτερὸν τὸν πλοῦτον τῇ αὐτῦ κακίᾳ, ὑδὲ μιᾶς ἡδονῆς ἀπέχεται. ἢ πάλιν ὐχ ὁρᾷς, ὅτι οἱ μὲν πλούσιοι πλείω παρέχοντες, κωλύονται τῦ φιλοσοφῆν· ὁ δὲ πένης οὐκ ἔχων τί παρέχῃ, παρὲς ὃ φιλοσοφῆν γίνεται; Ζηνων ἔφη Κράτητα αἰαγινώσκειν ἐν σκυτίῳ καθήμενον τὸν Ἀριστοτέλους παρρεπτικὸν, ὃν ἔγραψε παρὲς Θεμίσωνα τὸν Κυπρίων βασιλέα λέγων, ὅτι ὐδενὶ πλείω ἀγαθὰ ὑπάρχῃ παρὲς ὃ φιλοσοφῆσαι. πλοῦτόν τι γὰρ πλῆσον αὐτὸν ἔχειν, ὥστε δαπανᾶν εἰς ταῦτα· ἐπὶ δὲ δόξαν ὑπάρχειν αὐτῷ. αἰαγινώσκοντος δὲ αὐτῦ, τὸν σκυτέα, ἔφη, παρεσέχειν ἄμεινον ῥάπτοντα, καὶ τὸν Κράτητα εἰπεῖν· ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράφειν εἰς σὲ παρρεπτικόν. πλείω γὰρ ὁρῶσι ὑπάρχοντα παρὲς ὃ φιλοσοφῆσαι, ὧν ἔγραψεν Ἀριστότελης. ἢ πάλιν, οἰκέται μὲν οἱ τυχόντες * αὐτὲς βέβιοι, καὶ μισθὸν πλοῦσι τοῖς κυρίοις· ἐλεύθερος δὲ αὐτὸν βέβιε ὐ δυνήσεται; ἐπεὶ καὶ τῶν τοιούτων φερτίδων μοι δοκεῖ † ὁ Ἄσιος λελυμένος, πολὺ ἀχλοώτερος εἶ) τῶ μηδὲν ὑπάρχειν *. οἷον δή πῦ ἐν τῷ νῦν πολέμῳ, παρὲ σθένος φερτίζει, ἢ παρὲ αὐτῷ· ὁ δὲ πλούσιος, καὶ παρὲ ἑτέρων. ὑ κακῶς οὖν ὑ δὴ Σοφοκλῆς πεποίηκε λέγοντα τὸν Οἰδίπουν·

Τὸ μὲν γὰρ ὑμῶν ἄλγος εἰς ἓν ἔρχεται·
ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν, καὶ πόλιν, καὶ σὲ φέρω.

Ἀλλ' ὅμως ταῦθ' ὁρῶντες γινόμενα, σθένει ἧττον κακοδαιμονεῖν οἴονται, κἂν πένητες ὦσι. φασὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐντιμοτέρους εἶ) μᾶλλον τὺς πλουσίους τῶν πενήτων. εἰ τοῦτο δέ μοι δοκῦσιν οὐκ ἀκύειν, ὅτι Ἀριστείδης πλωχότατος ὢν, πάντων Ἀθηναίων ἐντιμότατος λῶ· καὶ ὅτε τὺς φόρους ταῖς πόλεσιν ἤθελον τάξαι Ἀθηναῖοι, ἐκεῖνον κατέστησαν, σθένα οἰόμενοι * δικαιότατ' αὐ τάξαι. καὶ ὅτι Καλλίας πλουσιώτατος ὢν Ἀθηναίων, μᾶλλον παρεσκεύαστο Ἀριστείδου οἰκεῖος εἶ), ἢ Ἀριστείδης Καλλίᾳ· καὶ πολὺ μᾶλλον ἠγάπησε Ἀριστείδης ὅτι τῷ πλούτῳ Καλλίᾳ, ἢ Καλλίας ὅτι τῇ Ἀριστείδᾳ πενίᾳ. ἢ πάλιν Λυσάνδρῳ τῦ Σπαρτιάτᾳ τίς ἐντιμότερος γέγονεν, ἢ τιμῆς πλέονων ἠξιώθη; καὶ ταῦτ' τὰς θυγατέρας οὐκ ἐδυνάτο ἐκδόσθαι παρεῖκα δοτί. ἄλλως δὲ ὁπόσους θέλεις εἴ τις εἴποι, οἳ πέντε ὄντες, τὸ μείζονι τιμῇ ἐχόντο τῆ πλουσίων· ὐκ ἀπὸ τύπου δέ μοι δοκεῖ ὑδὲ ὁ

propter pecunias magnis occupationib. detinentur. Quamobrē non ineptè Theognis: Multo sanè plures viri satietate quā fame perierunt. Vbi enim demōstraueris aliquos, quib. propter inopiam philosophari nō licuerit, vt propter diuitias? Nónne vides quòd à paupertate ad temperantiam, à diuitijs autem ad cōtraria cogantur homines? Nimirū enim is cui licet statim qualibet assequi, nō amplius quicquā laborare aut inquirere solet: sed opera diuitiarū vtens ad suam malitiam, nulla voluptate abstinet. Hoc etiam nō vides, quòd multis negotijs occupati diuites, studijs sapientiæ vacare nequeant: pauper verò nihil habens quod agat, ad philosophiam se conuertit? Zenon ait Cratetē in sutrina sedentem Aristotelis orationē hortatoriam legisse, quā ille scripsit ad Themisonem Cypriorū regem, inquiens nemini tot cōmoditates ad philosophandū obtigisse. Nam opes eum habere plurimas vnde sumptus facere posßit ad excolendū ingenium, & gloria celebrē esse. Hac eo legente sutorē auscultasse calceos interim suendo: tum Cratetem dixisse: Operæ preciū facturus mihi videor Philisce, si ad te sermonem hortatorium scripsero. Quoniam plus cōmoditatū tibi ad philosophandum esse video, quàm Themisoni Aristoteles obtigisse scripserit. An verò quilibet serui sese alunt, ac dominis mercedē pendunt: liber autem homo sepsum alere non poterit? Quinetiā varijs curis pauper solutus, longè plus ocij habere videtur, cū nihil posßideat, agendúmve habeat. Velut in hoc bello: Asius pauper nullius quàm sui tantùm curam gerit: diues autem pro alijs quoq; sollicitus est. Quamobrem Sophocles non ineptè OEdipum ita loquentem fecit:

Vester quidem dolor in vnum colligitur: (vel, suus cuiq; pro se tantum est:)
At ego meipsum, & ciuitatem, et te quoq; lugeo.

Plerique tamē licet videtes quomodo hæc fiant, nihilominus se infœlices reputāt paupertatis ergò. Et in ciuitatibus diuites magis quàm pauperes honorari dicunt. Verùm illis ignorare mihi videntur, quòd Aristides fortuna pauperrimus, omnium Athenienſium honoratißimus fuerit: quare cùm Athenienſes tributa ciuitatib. cōstituere vellent, illum huic negotio præfecerūt, neminē ipso iustiùs cōstituturū arbitrati. Et quòd Callias cùm ditißimus esset Athenienſium, magis operā dederit Aristidis amicitiæ, quàm Aristides Calliæ: ac multo magis Aristidem Calliæ diuitiarum puduerit, quàm Aristidis penuria Calliam. Caterùm Lyſandro Spartano fuítne quiſquam honoratior, aut omni honorū genere cumulatiùs affectus? At idem hic non habuit vnde filiabus suis dotem largiretur. Permultos alios afferre posſem, qui in paupertate diuitibus honoratiores fuerunt. Atqui &

* ἰσχρῶν.

* malevivit.

† Ἄσιος Videtur nomen proprium alicuius pauperis.

* addo αὐτῷ.

* mal. διικῶς τάξαι

Euripides non temere mihi videtur Eteoclem commendando dicere, quòd iuuenis fuerit egenus, plurimis autem honoribus in Arginorum vrbe affectus.

Xenophontis in conuiuio. *Tu verò, ô Charmides, qua de re potißimùm gloriaris? Ego, inquit, ob paupertatem mihi placeo. Per Iouem, Socrates ait, ob rem gratiosam. Est enim paupertas minimè inuidiosa, & de acquirenda ea minimè certatur: sed licet incustodita seruatur, & neglecta augetur.*

PAVPERTATIS VITVPERIVM, Sermo CCXXXVI. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Bellerophonte. *QVicung. splendidam & generosam originem habens*
Indiget victu, is genere quidem felix est,
Paupertate verò inferior, propter quam dolet,
Et pra animi pudore manuum opera detrectat.

Eiusdem in Electra Euripidis in Archelao. *Paupertas mala docet hominē vi necessitatis.*
Non enim superare possumus fluctum
Altitudinem. nam viget adhuc paupertas,
Malum nobis infensissimum: fugiunt autem opes. (sima Dea.

Ibidem. *Nullum extat paupertatis templum odiosis-*
Odi enim reuerabilos qui sapiunt quidem,
Ad pecuniam verò comparandam nil sapiunt.

*γι. Menandri in Georgo. *Facilè, ô Gorgia, contemnitur pauper,*
Etsi planè iustam causam dixerit: Nam dicere
Aliquid accipitēdi gratia dūtaxat existimatur.
Et sycophanta statim, qui vestem attritam
Induit, vocatur, etsi ipsemet iniurtam patiatur.

Philemonis. *Quisquis in paupertate viuit, angustè ac tenuiter viuere vult.* (malis.
λεγοζῆ παραξιῶν ἑλ. *Inopia enim prompta est in perpetrandis*
Vir inops, solitarius est.

Diphili. *Paupertas impijs admixta moribus*
Funditus perdit, ac subuertit vitam.

Sophoclis. *Paupertas non parua agritudo est se possidentibus.* (tas.
Nullus homini maior hostis est quàm pauper-

Menandri. *Pauper ad omnia formidolosus est,*
Et se putat ab omnibus sperni.

*πιρισκελέστερον, id est, durius, asperius. Callimachi. *Nam cui fortuna mediocris est, hic * aquiùs*
Omnes molestias fert, ô Lampria.
Dij semper tenuiter largiuntur tenuis fortuna hominibus.

Cratonis. alias Crantonis. *Non est paupertate miserior vllus*
In vita casus. Quamuis enim natura
Studiosus & bonus fueris, sed pauper, ludibrio habeberis.

*κατάγελαστος ἔσῃ. Theognidis. *Vah misera paupertas, quid meis incumbens*
humeris (stram?
Dedecore tum corpus afficis, tum mentem no-
Et me turpia nolentem, malaq; multa vi doces,
Bona inter homines & honesta scientem?

*κὰι. *Quilibet. n. paupertate astrictus, neq; dicere,*
Neq; facere quicquam potest, sed vincta ei lingua est.

Εὐριπίδης ἐγκωμιάζων λέγει τὸν Ἐτεοκλέα, διότι πενίας μὲν ἀνδρὸς ἦν,
πλείστας δὲ τιμὰς ἔσχεν Ἀργείων πόλει.

Τί γὰρ σύ, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, ὅτι τινὶ μέγα φρονεῖς; ἐγὼ αὖ, ἔφη, ὅτι πενίᾳ μέγα φρονῶ. νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπ' ἀζημίῳ γε τῷ φρονήματι. τοῦτο γὰρ δὴ ἥκιστα μὲν ὀπίφθονον, ἥκιστα δὲ πρόσμαχόν ἐστιν, καὶ ἀφύλακτον οἱ σῴζεται· καὶ ἀμελούμενον, ἰσχυρόν τι φύεται.

ΓΕΝΙΑΣ ΨΟΓΟΣ, Λόγος σλϛ'.

Ὅστις δὲ γαῦρον εἶπεν ἡνιοχόν τ' ἔχων,
βίᾳ σοφιζόμενος, τὴν πενίαν μὲν δύστυχεῖ,
πενία δ' ἐλεύθερόν ἐστιν, ἐν δὲ ἀλγεινὸν ἔπος,
φρενῶν δὲ ὑπὸ αἰδοῦς ἔργ' ἀπωθεῖται χεροῖν.
Πενία διδάσκει δ' ἄνδρα τῇ χρείᾳ κακόν.
Οὐ γὰρ ὑπερθύει κύματος ἄνεμον
δυνάμεθ'· ἔστι γὰρ ἄλλη πενία,
κακὸν ἔρριζον, φύλλα δ' ὄλβος.
Οὐκ ἔστι πενίας ἱερὸν αἰσχίστης Θεοῦ.
μισῶ γὰρ ὄντως, οἵτινες φρονοῦσι μὲν,
φρονοῦσι δ' ὀφθέντος * τε χρημάτων ὕπερ.
Εὐκαταφρόνητόν ἐστι, Γοργία, πένης,
κἂν παίειν λέγῃ δίκαια. τοῦτο γὰρ λέγει
ἕνεκα μόνου νομίζεθ' ὅστις τοῦ λαβεῖν.
καὶ συκοφάντης δ' ὃς τὸ τερθρώπιον
ἔχων καλῶς, κἂν ἀδικούμενος τύχῃ.
Ὅστις πένης ὢν * ζῶ πανὸ ζῶ βούλεται.
Ἡ γὰρ ἀπάνις πρόχειρος εἰς ὃ δρᾶν κακά.
Ἔρημος ἐς' αὐθέκαστος ἀπορημένος.
Πενία δὲ συγκεκαλυμμένη δυσκόλως τέπω
ἥδιον ἀνδρὶ, καὶ κατέσριφε βίον.
Πενία δὲ τοῖς ἔχουσιν ὑπομενετὸς νόσος.
πενίας γὰρ ἐστὶν ὅτι μείζων πολέμιος.
Πρὸς ἅπαντα δυλὸν ὁ πένης ἐστὶ γὰρ,
καὶ πόντος αὐτὸν καταφρονεῖ· ὑπολαμβάνει
ὁ γὰρ μετρίως πρεπόντων, πρόσεισι λείστερον
ἅπαντα τ' ἀπαρέσκει, λαμπρεία, φέρε.
Ἀ' εἰ τοῖς μικροῖς μικρὰ δίδωσι Θεοί.
Οὐκ ἔστι πενίας γὰρ ἀθλιώτερον
ἐν τῷ βίῳ σύμπτωμα· καὶ γὰρ αὖ φύσει
ἀνόνητος ἦς, πένης δὲ, * καταγέλαστος εἶ.
Ἀ' δυλὴ πενία, τί ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς ἄμοις,
σῶμα καταχρώς, καὶ νόον ἡμέτερον;
αἰσχρὰ δέ μ' ὑπ' ἐξέλοντα βίᾳ κακὰ πολλὰ διδάσκεις,
ἐσθλὰ μετ' ἀνθρώπων καὶ κάλ' ὀπιζόμενον.
* πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδαμασμένος, ὅτε τι εἰπεῖν,
ἠὲ ἔρξαι δύναται· γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.

Μὴ πα-

Μή ποτέ μοι πενίαν θυμοφθόρον αἰδρὶ * χαλεφθείς,
μηδὲ ἀχρημοσύνῃσι, Κύρνε, κακὸν παρέφερε.
Ζεὺς * μὲν γὰρ τὸ τάλαντον ὁτὲ ῥέπει ἄλλοτε * ἄλλως,
ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε μηδὲν ἔχειν.
* χρὴ δ' ἀεὶ ἔν τε γαίῃ τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
δίζεσθαι χαλεπῆς, Κύρνε, λύσιν πενίης.
Χρὴ πενίην φεύγοντα, καὶ εἰς * μεγάκητεα πόντου
ῥιπτῆν, ἢ πέτρων, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.
Ἀργαλέον πενίη, κακὸν ἄχετον, ἣ μέγα θάρσος
λαοῖς ἀμηχανίῃ σὺν ἀδελφεῇ.
Μηδέποτ' ἀλγεσίῃσι πενίην θυμοφθόρον αἰδρὶ
τίτλαθ' ὑποδέζῃ, μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων.
Σαφὴς ὁ χλιδῶν ὅστις. τῆς πενίας ὁ λύχνος
ἅπαντα φαίνει τὰ κακὰ καὶ τὰ δυσχερῆ.
Ὅστις πένης ὢν ζῆν ἐθέλει ἀσφαλῶς βούλεται,
ἀθυμότερον ἑαυτὸν ὀφείλει ποιεῖν.
ὅταν γὰρ εἰς θυφῶντα καὶ σχολῇ ἄλλον
διαιτώμενον ἐμβλέψῃ, τότ' αὐθὶς ἐς ἰδιῶν
ὡς ἄθλιον * ζῆν καὶ παλαίπωρον βίον.
κακῶς ὁ διανοητὴς βεβούλευται πάνυ.
ἐν ἀγορᾷ γὰρ οἰκῶν, ὑ σφόδρ' ἐξηλέγχετο
τῆς μωρίδος ὢν τῆς ὑδαμῆ τεταγμένης,
εἶχεν δὲ τῶν ἐπίπασμα τὸν * ἐρημίαν.
Αἰσχρὸν γὰρ εἶναι πλουτεῖν, ἀδυνατεῖν θ' ἅμα.
Πολλοὺς γὰρ ἔσιδον ἡ πενία βιάζεται
ἀνάξι' αὐτῶν ἔργα τῶν φύσιν ποιεῖν.
Τὸ τέλος ἅπασιν ὅστις τοῖς πλουτοῦσι, νύξ.
ὀπίσω τεῖ γὰρ τοῖς κακοῖσι πάντα χωρεῖ.

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΠΕΝΙΑΣ ΚΑΙ πλούτου, Λόγος σλζ'.

Καλῶς πένεσθαι μᾶλλον, ἢ πλουτεῖν κακῶς·
τὸ μὲν γὰρ ἔλεον, τὸ δ' ἐπάμυνσιν φέρει.
Κρεῖσσον γάρ ἐστιν, αὖ σκοπῇ τις ἐν λόγῳ,
μὴ πολλ' ἀπόντως, ὀλίγα δ' ἡδέως ἔχειν,
πενίαν τ' ἄλυπον μᾶλλον, ἢ πλοῦτον πικρόν.
Κακόν τι βούλεται μ' ἦν ἄρ' εἰς ἀνδρείαν
ὁ πλοῦτος αἰρῶσιν, αἴτ' ἄγαν θυφαί.
πενία δὲ δύσκλεον μὲν, ἀλλ' ὅμως τρέφει
μοχθοῦντ' ἀμείνω τέκνα καὶ δρασείειν.
Γένητας σοφὸς βούλεται κτᾶσθαι φίλους.
Λαμπρὸν γὰρ εἰς ἅπαντας, χρημάτων μὲν πέντες, ἔνθεν ἡ δυνατὸν ἀπόλλυται.
Τὸ γὰρ † ἀγαθὸν εἶναι, καὶ φρονίμους πάντας ποιεῖ,
ὃ σωφρονεῖν δ' ἔνεστιν ἐν τούτῳ μόνῳ.
Ἴσον τοι πλουτοῦσιν, ὅσοις πολὺς ἄργυρός ἐστι,
καὶ χρυσὸς, καὶ γῆς πυροφόρου πεδία,

Paupertatem animũ corrumpentẽ nunquam indignatus alicui, (cias. Eiusdem. *χολωθεὶς.
Neq; malam, ô Cyrne, pecuniarũ inopiam obij-
Iupiter enim bilancem aliàs aliter inclinat, *γάρ τε.
Modo ad diuitias, modo ad inopiã pecuniarum. *ἄλλως.
Semp aũt oportet tũ in terra, tũ in amplo mari *χρὴ γὰρ ἐμμένε ἐπὶ γῆ τε.
Molestiæ paupertatis, ô Cyrne, solutionẽ quærere.
Oportet fugiendo paupertatem vel in pontum Eiusdem.
ingentia cete nutrientem *μεγακήτεα.
Precipitem se dare, ô Cyrne, aut ab excelsis rupibus cadere. (malum, quæ magnum
Dirum quiddam paupertas est, intolerabile Alcæi.
Populum domat cum perplexitate sorore.
Nunquam homini noxiam paupertatem & animum corrumpentem (talium. Hesiodi in Operibus.
Obijcere sustinem, vtpote donũ Deorũ immer-
Manifesta sit tempestas. Lux. n. paupertatis Aristophontis in Babia.
Omnia in se mala et grauia cunctis ostendit.
Quicunq; pauper in ciuitate vult viuere, Menandri in Plocio.
Hic se ipsum tristiorem reddere cupit.
Nam vbi aliquem delicijs & ocio vacare
Potentem inspexerit, tum demum sese videt
Quàm infœlicem & miseram agat vitam.
Herus omnino malè sibi consulit. *fortè ζῆν.
Ruri enim habitans, non admodum deprehensa
aut redarguta fuisset
Humilis ipsius & nihili conditio:
Sed solitudinem pro velamine habuisset. *βαθυμίαν.
Turpe est simul et paupertatẽ ac imbecillum red- Menandri in Paracatatheca.
Paupertas enim multos sæpe cogit, (dit.
Vt quadã se indigna præter naturã cõmittant. Timoclis Pontici.
Pauperum omnium finis est nox.
Obumbrat enim ipsorum mala vbiq;. Aristophontis.

COMPARATIO PAVPERTAtis, & diuitiarum, Sermo CCXXXVII. Ex Io. Stobæo.

POtius est honestè pauperem esse, quàm diuitem malè. Antiphanis.
Illud enim misericordiam, hoc reprehensionem
meretur.
Satius est, si quis consideret vt par est, Menandri.
Non multa iniucundè, sed panca iucundè possidere, (uitias acerbas.
Et paupertatem sine molestia potiùs, quàm di-
Malum sanè consilium ad fortitudinem sunt Euripidis in Alexandra.
Diuitiæ hominibus, ac nimiæ delitiæ.
Paupertas autem, licet infœlix alioqui, nutrit tamen
Laborantes liberos præstantiores & fortiores.
Nemo pauperes sibi comparare vult amicos, Eiusdem in Electra.
Sunt illi quidẽ genere clari, pecuniarũ verò
Inopes, vnde nobilitas perit.
Vt lucrum vel commodum aliquod sibi ve- Cratetis. †lego διάφορον.
nientur, omnes sapiunt:
Et hac in re sola inest sapientia. (est,
Nimirũ illis diuites sunt, quib. multũ argen- Theognidis in Gnomis.
Et auri, & agri feraces tritici,

† τὰ δίωτα. *Equiq́ & muli: & is cui omnia contigerunt,*
Vnde venter, latera, & pedes incundè afficiuntur
A puero & muliere. Hac quidem suo
Tempore, & pubertate vigente idonea,
Mortalibus diuitias præstant. Omnes enim abundantes
Pecunias gerens secum nemo ad inferos venit.
Neq; muneribus datis mortem effugeris quisquam, neq; graues
Morbos, aut ingruentem malam senectutem.
Antiphanis in Neantis. *Diuitys mala velantur,*
O mater, paupertas autem res conspicua & humilis est.
Theognidis. *Alij malitiam posśident obuelatam*
Diuitijs, alij virtutem pernicioſa paupertate obnubilatam.
Critiæ. *Sapiente paupertate diuitem ruditatem*
Contubernalem habere domi præstat.
Euripidis in Telepho. *Malim pauca posśidens, et in diem sufficientia*
Sine moleſtia viuere, quàm dines agrotare.
Hipponactis. *Si quis multum auri in domo clauſerit,*
* *addo καὶ* *Et paucas ficus cum duobus aut tribus hominibus,*
Cognoſcet quanti ficus præ auro æſtimaturi ſint.
Menandri. *Diuites ego putabam, ô Phania,*
Quos mutuari nihil opus est, non lugere
Noctu, neq; hinc inde iactantes se per noctem
Dicere, hei mihi: ſed ſuauem et placidum quendam (ſici.
Somnum dormire: pauperes verò ſolùm ita af-
Nunc autem etiam vos qui fœlices
Vocamini, ſimilia nobis facere video.
Solent enim homines diuitum quidem
Eiuſdē, aliàs Euripidis in Danae. *Sermones iudicare ſapientes: cùm verò aliquis*
Ex tenui familia vir pauper bene dixerit,
Ridere. At ego frequenter ſapientiores
Diuitibus viros pauperes video:
* *mal.* ὁ τοῦτι μικρῷ. *Et aliquos modica manu Dijs ſacra facientes*
Magis eſſe pios, quàm qui boues immolant integros.
Theognidis. *In magna perplexitate voluitur mihi triſtis animus:*
Summam enim paupertatem nondū euaſimus.
Vnuſquiſq; virū diuitem colit, pauperē negligit:
Euripidis in Bellerophō. *Et omnibus hominibus eadem planè mens eſt.*
Ego ſecundum vulgo celebratam ſententiam,
Optimum homini eſſe dico, non naſci.
† μοιρῶν. *Ex tribus autem vitæ generibus vni victoriam tribuo:*
Alius dines, alius genere nobilis eſt,
Alius pauper. de iſtis n. tribus dicere propoſui.
Vir igitur præditus, genere autem obſcurus,
Doloribus afficitur, ſed pulchrè dolet,
Manibus interim aperiens iucundiſſimum
thalamum diuitarum.

ἵππους θ' ἡμιόνους τε, καὶ ᾧ † πάντα πάρεστι,
γαστρί τε καὶ πλευραῖς καὶ ποσὶν ἁδέα παθεῖν
παιδός τ' ἠδὲ γυναικός· ὅπαν δέ κε τῶνδε ἀφίκηται
ὥρη, σὺν δ' ἥβη γίνεται ἁρμοδία,
ζωὸν ἄφενος θνητοῖσι. τὰ γὰρ θεώσια πάντα
χρήματ' ἔχων οὐδεὶς ἔρχεται εἰς ἀίδαν.
ὐδ' αἴ κ' ἄποινα δίδηι θανάτου φύγοι, οὐδὲ βαρείας
νούσους, οὐδὲ κακὴν γῆρας ἐπ' ὀφρύσιν.
Ὁ πλοῦτος ὅτι τοῖς κακοῖς κάλυμμα τῶν κακῶν,
ὦ μῆτερ, ἡ πενία θεσπεσίη τε καὶ ταπεινόν.
Οἱ μὲν γὰρ κακότητα καταχρύψαντες ἔχουσι
πλούτῳ· τὴν δ' ἀρετὴν ὑλομένη πενίη.
Σοφῆς δὲ πενίας σκαιότητα πλουσίαν
χρῆσον σεμνοτέρην ὅστις ἐν δόμοις ἔχει.
Μικρὰ αἰ ἥλιμι καὶ καθ' ἡμέραν ἔχων
ἄλυπος οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ πλουτῶν νοσεῖν.
Εἴ τις καθείρξειε χρυσὸν ἐν δόμοις πολύν,
καὶ σῖτα βαιὰ * δύο ἢ τρία αἰθέσπιες,
γνοίη χάσσονας σῦκα τοῦ χρυσοῦ κρείσσω.
Ὡς μὲν ἐγὼ τοὺς πλουσίους, ὦ Φανία,
οἷς μὴ δοκεῖ δύζεσθαι παρέσεσιν, ἢ τίνηι
τὰς νύκτας, οὐδὲ φρεφομένους αἰ νύκτα,
οἶμαι λέγειν· ἥδιον δὲ καὶ παρόν τινα
ὕπνον καθεύδειν· ἀλλὰ τῶν πλωτῶν πικά.
νυνὶ δὲ καὶ τοὺς μακαρίους καλουμένους
ὑμᾶς, ὁρῶ ποιοῦντας ἡμῖν ἐμφερῆ.
Φιλοῦσι γάρ τοι τῶν μὲν ὀλβίων βροτοὶ
σοφοὺς νομίζεσθαι τοὺς λόγους· ὅταν δέ τις
λεπτῶν ἀπ' οἴκων ὢν λέγῃ πίνης ἀνήρ,
γελῶσιν. ἐγὼ δὲ πολλάκις σοφωτέρους
πένητας αἴσθρας εἰσορῶ τῶν πλουσίων·
* καὶ θεοῖς μικρᾷ χερὶ θύοντας τέλη,
τῶν βυθύστ. τῶν ὀλίγας θυσιεσίους.
Πολλ' ἐστὶ μηχανήσει κυλίνδουσα χρυσὸς ἀνθρώπους κάκ'·
ἄκρως γὰρ πενίαν οὐχὶ σωφρονοῦμεν.
πᾶς τις πλούσιον αἴσθρα πίνα, πένητα δὲ πινιχρόν·
πᾶσιν δ' αἰθέσπιος αὐτὸς ἔνεστι νόος.
Ἐγὼ δὲ μὴ δὴ πάντα χρῆ θρυλλούμενον
κρήσσον εἶναί φημι μᾶλλον φωνᾶι βροτῶν.
τελευτῶν δὲ † βροτῶν ἐγὼ κρίνω τρίχα μέρη
πλοῦτόν τε καὶ ὅτῳ σπέρμα θνητῶν παρέχῃ,
πενίας τ'. ἀριθμὸν γὰρ τοσόνδε παρεύρομεν.
ὁ μὲν ζὰ πλοῦτος, εἰς θρῶς δ' οὐκ εὐτυχὴς,
ἀλγεῖ μὲν ἀλγεῖ, παγκάλως δ' ἀλγύνεται.
ὄλβος δ' ἑκάτερον θαλάμοιν ἥδιστον χρεών.

ἔζω

ἔξω δὲ βαίνων τῶδε τὸν πάρος χρόνον
πλουτῶν, ὑπ' ἄτης Ζηνὸς * αἰαχαλλὰ πιπτών.
ὅστις δὲ χαὔρῃσι σπέρμα γυναικός τ' ἔχων
βίου ἀπαντίζῃ, τῷ γ' ἡμέρᾳ μὲν δύτυχεῖ·
πενίᾳ δ' ἐλάσσων ὄφελεν, αἰδοῖ δ' ἀλγύνεται,
φρενῶν δ' ὑπ' αἰδοῦς ἔργ' ἀπωθεῖται χερῶν.
ὁ δ' οὐδὲν οὐδείς, ἀλλὰ τέλεος δὲ δυστυχῶν,
τοσῷδε νικᾷ. τῷ γὰρ οὐ † τητώμενος,
οὐκ οἶδεν ἀεὶ δυστυχῶν κακῶς τ' ἔχων.
ὕστερος * ἄμεινον μὴ πεπειρᾶσθαι καλῶν.
ἐκεῖνο γὰρ μεμνήμεθ'· οἷος ἦν ποτε,
κἀγὼ μετ' ἀνδρῶν ἤνικ' ὀλύζειν ποτέ.

Ἐγὼ γὰρ, εἰ μὲν εἶχ' ἐμὸς ὁ σωθεὶς πατὴρ,
ἠπιστάμην ἂν μουσικὴν παρεσπονδηκώς,
ὡς δύτυχήσων καὶ κακῶς πεφεύξων ποτέ.
πρῶτον μὲν, ἐξ ὧν πάμπαν ἥκιστα βέλτιος,
ὀλίγης τε καὶ χαρᾶς μὴ πλησμονῆς,
ἱερᾶς θ' ὑδρηφόρητος ὥστε θηρὸς ἀεὶ ποτοῦ,
χθονῖνά τ' ἀσκεῖν σῶμα, θερμά θ' ἡλίου
τοξεύματ' αἰνεῖν μὴ σκιαφιλοῦντα.
νῦν δ' οὐκ ἐπιστὰς ταῦτ' ἐπίσταμαι μὲν ὤν,
φέρειν δ' ἀνάγκη. τὸν γὰρ Ὀρφέα λαβὼν
ἄπαντα τὸν Μουσῶν ἐνεφόρησον μέλος,
οὐκ ἂν πεῖσαι μ' ἀσκεῖν, ἀλλὰ δεῖν βίου.

Νὴ τὸν Δία τὸν μέγιστον ὦμαι, Σωσία,
ἐγὼ πρότερον τοὺς πένητας ζῆν μόνον
ὠόμην· τὸν πλουσίων δὲ τὸν βίον
ἱλαρόν τιν' εἶναι, καὶ φέρειν ὀλυμίαν.
νῦν δὲ ἀφ' ἑφέρητα τοῖς καθ' ἡμέραν
δαπανήμασιν δ' ἐν τὸν βίον ὁρῶ μόνον
λύπας δ' ἔχοντας μείζονας, τοὺς μείζονας.

Ἀεὶ δ' πλουτεῖν συμφορὰς πολλὰς ἔχει,
φθόνον τε, καὶ πάρφασιν, καὶ μῖσος πολύ,
πράγματά τε πολλὰ, καὶ ὀχλήσεις μυρίας,
πράξεις τε πολλὰς, συλλογάς τε τοῦ βίου.
εἶτα μὴ ταῦτ' ὀλοὺς ὑπέρθηκαν,
ἀλλοίοις καταλείψας εἰς τρυφὴν τὴν οὐσίαν.
ὅθεν πένεσθαι μᾶλλον ἡδέως ἔχω,
ἔχειν τε μέτρια, καὶ μέτριον ζῆν βίον,
καὶ μήτ' ἔχειν με πλοῦτον, μήτε πράγματα.
πᾶς γὰρ πένης ὢν, μεγάλα κερδαίνει κακά.

Ἐν πενίᾳ μόνῃ τις διατέλεσεν ὀλβαίμων, ὡς ἔκρινα δὲ πλούτου, καὶ ἀρχῆς. τοσοῦτον ὑπερφέρει πενίας ἀγαθὸν, ὥστ' εἰ χρεὼν πλοῦτον τινὰ ἕλεσθαι ἄνδρ' οὐδὲν ἀλλάξαιτ' ἂν πενίαν. εἰ γε μὴ τῷ ποτὲ Ἀθηναίων ὁ πλουσιώτατος

Quòd si præsens opulentia amittatur, qui prius
Dives erat, eò nunc miseriore casu, Ioue irato, * forte hæc
iacet. (nem habens
Quisquis verò splendidam & generosam origi-
Indiget victu, u genere quidem fœlix est,
Paupertate verò inferior, propter quam dolet,
Et præ animi pudore manuum opera detrectat.
Cæterùm homo nihili, & perpetuò infœlix,
In hoc cæteros vincit, quòd cũ hactenus bonorũ
omnium expers vixerit, (per fuisse. † ἀτέλεστος
Nesciat se infortunatum ac malè affectum sem-
Ita satius est, bona nunquam experiri esse;
Experti enim memores apud nos cogitamus: * ἐμνήσθη.
Qualis eram olim, (citer agerem.
Cùm etiam ego inter homines aliquando fœli-
Ego enim si pater meus mente præditus fuis-
Musicam ita temperare nouissem, (set, * ideſt, animo diſcipli-
Tanquã et lætæ et rursus sinistræ fortunæ surus
aliquando. (cõparatur ab hominibus nam.
Primùm illa didicissem, quorum studio nihil nõ
Videlicet agilis esse ventre non impleto,
Et semper, vt fera, aqua potu cõtentus viuere,
Et hyeme corpus exercere, feruidosq; solis
Radios laudare, vmbratili educationi nõ assue-
Nunc verò insuetus horũ inscius sum, (tus.
Ferre tamen cogor. Quamuis enim ipsum Or-
pheum assumerem, (situtum,
Et vniuersum Musarũ melos ex nouẽ sonis con-
Nõ persuaderẽ tamẽ ventri: sed op' est ei victu.
Per Iouem maximum, ô Sosia, putabam Philemonis.
Ego hactenus pauperes solum viuere
In mœrore: diuitum autem vitam
Planè hilarem esse, lætitiamq; afferre.
Nunc verò differre quotidianis
Sumptibus dun taxat vtrorumq; vitam video:
Molestius verò plures habere, qui maiores di-
uitias possident.
Diuitiæ semper multas calamitates afferunt, Philetæ.
Inuidiamq; & contumeliam, & odij plurimum
patiuntur,
Multaq; negotia, & molestias infinitas habent,
Et plurimum in agendo, ac victum colligendo
occupantur.
Deinde post hæc mala dines statim moritur,
Ac opes suas ad deliciandum alijs relinquit.
Proinde iucundior mihi paupertas fuerit,
Et possessio mediocris, vitaq; solicitudine vacua,
Quæ tum diutijs, tum molestijs careat.
Omnis enim pauper magna mala lucratur, id
est, securus ab eis euadit.
In paupertate aliquis fœlix manere poterit: Ex Epiſt. de Amicitia.
in diutijs autem & magistratibus, minimè.
Tantum excellit paupertatis bonum, ita vt
nullus vir bonus & mentis compos paupertа-
tem inhonestis diuitijs mutare vellet. Nisi quis
fortè existimet, quòd ille olim Athensen-
sium ditissimus Neoclis filius Themistocles,

quanquam virtutis inops, Aristide & Socrate melior fuerit. At qui diuitiæ eius vnà cum ipso vanæ & inglorię perierunt. Nam cum homine improbo moriente nihil non interit. Honestas verò æterna est.

Anaximenis. *Diuites non similiter misereri solent infœlicium vt pauperes. Nam suis rebus metuentes, interim aliorum calamitatis miserentur.*

Paupertas nanq; homines & in artibus præstantiores, & in rebus ad vitam pertinentibus prudentiores reddit. Grauis enim est sapiendi magistra, paupertas.

† μικρὸν expungendum videtur.

Democriti. *Paupertas, diuitiæ, nomina sunt indigentiæ & saturitatis. Quamobrem neq; dines dicendus est, vir indigus: neq; pauper, non indigus.*

Eiusdem. *Nisi multa desideres, pauca tibi multa videbuntur.*

Eiusdem. *Pauca appetere, facit vt paupertas diuitijs æquipolleat.*

Diogenes cùm ei paupertas à quodam vitio daretur: Infœlix, dixit, quid aïs? At ego neminem vidi tyrannidem gerere propter paupertatem, omnes verò propter diuitias.

Crates Cynicus magnam sibi gloriam non diuitijs partam dicebat, sed paupertate.

Ex Arriani homilia præceptica. *Socrates ab Archelao vocatus, vt qui ipsum ditare vellet, ei renunciari iussit, quòd farinæ chœnices quatuor obolo venirent Athenis, & fontes aquã funderent. Nam si res mea, inquiebat, mihi non sufficiunt, at ego ipsis sufficio, & sic etiam ipsa mihi. An nõ vides quòd Polus histrio personam OEdipi tyranni non concinnius expresserit, quàm eundem OEdipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita vt non quamuis à numine sibi destinatam personam decorè possit agere? Neq; imitari poterit Vlyssem, qui etiam laceris pannis indutus, non minus decora grauitatis præse ferebat, quàm vbi crissam & purpuream lænam gestabat?*

Ex Aristonymi Tomarijs. *Pauperum vita similis est nauigationi iuxta littus: diuitũ autem, ei quæ in profundo pelago fit. Illis enim facile est funem eijcere, appellere, & nauim extrahere: diuitibus non item.*

Hypsei. *Ne fugias paupertatem, sed iniustitiam. Nullus enim eo quòd pauper esset mortem obijt, sed quia iniustus. Neq; vitã laudabilem aliquis degit quatenus dines est, sed quatenus iustus.*

Ex Teletis cõmentario de cõparatione diuitiarum & paupertatis, epitome. *Pecuniarũ possessio ab inopia & indigentia mihi liberare videtur. At quomodo non vides aliquot magnarũ, vt putant, opũ dominos, non vtentes tamẽ eis propter illiberalitatẽ & sordiem? Sed quemadmodũ Priamus in solio sedere nõ sustinebat, quamuis multa domi essent solia,*

Iliad. c. *sed humi sedebat in luto se voluens: Ita nõnulli in magna rerũ copia propter anaritiã nihil gustant, nec attingũt: imò plura à muribus & formicis absumũtur, quã ab ipsis. Et velut Laertes*

ἀμείνων ἢ Ἀριστείδης καὶ Σωκράτης Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους τὸ πενία τῆς ἀρετῆς. ὁ δὲ πλοῦτος ἐκείνῳ αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἄδοξός τε καὶ ἀνώνυμος. φαύλῳ γὰρ ἄμα τῷ θανάτῳ πᾶμπα συνοίχεται. Ὁ δὲ καλὸς αἰώνιος.

Οὐ γὰρ ὥτως οἱ πλουτοῦντες, ὡς οἱ πένητες, τὰς ἀτυχοῦντας οἰκτίρειν εἰώθασι. διὸ ὀτιοῦν γὰρ ἀεὶ αὐτοῖς, πρὸς τῶν ἀνθρώπων συμφορὰς ἐλεοῦσιν.

Ἡ γὰρ πενία, καὶ πρὸς τὰς τέχνας δυσκίνητος, καὶ πρὸς τὸν βίον τεχνικωτέρους τοὺς ἀνθρώπους καθίστησι. χαλεπὴ γὰρ διδάσκαλος ἡ πενία τοῦ † μικροῦ φρονῆσαι.

Πενία, πλοῦτος, ὀνόματα ἐσθένους καὶ κόρου. ὅτι οὖν πλούσιος ἐσθίει, ὅτι πένης ὁ μὴ ἐσθίων.

Ἤν μὴ πολλῶν ὀρθυμίης, τὰ ὀλίγα τοι πολλὰ δόξει.

Σμικρὰ γὰρ ὄρεξις πενίαν ἰσοσθένεα πλούτῳ ποιεῖ.

Διογένης ὀνειδίζοντος αὐτῷ τινὸς πενίαν· κακὸν δαιμόνιε, εἶπεν, ἐσθίειν τυραννοῦντα μᾶλλον ἢ πενίαν ἐώρακας· μᾶλλον δὲ πλοῦτον, τοὺς πάντας.

Κράτης δὲ τῷ πλούτῳ, εἶπεν, ἑαυτὸν οὐδοξοτέραν μεγάλην, ἀλλὰ τὴν πενίαν.

Ἀλλὰ δὴ Σωκράτης Ἀρχελάου μεταπεμπομένου αὐτὸν ὡς ποιήσοντος πλούσιον, ἐκέλευσεν ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ, διότι Ἀθήνησι τέτταρές εἰσι χοίνικες τῶν ἀλφίτων ὀβολοῦ ὤνιοι, καὶ κρῆναι ὕδατος ῥέουσιν. εἰ γάρ τι μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοί, ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἰσχύω, καὶ ὅτῳ κἀμοῦτα ἐμοί. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἀφωνότερον σοῦ ἦν, δι' ὧν ὁ Γῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τὸν ὄντα Κολωνῷ ἀλείτην καὶ πλοχόν; εἶτα χείρων Πώλου ὑπεκρίνατο αἰπὴρ φανῆναι, ὡς μὴ πρῶ δοκεῖν τιθῆναι σὲ τῷ δαιμονίῳ πρέσπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; ἢ δὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν ἦν δεινός; μεῖον διέφερεν, ἢ ἐν τῇ ἁλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ;

Ὅτι πλοῦτος ἔοικε τῷ ὕδατι γλυκεῖ ὁ τῶν πεπτωκότων βίος· ὁ δὲ τῶν πλουσίων, τῷ ἁλμυρῷ πελάγους. τοῖς μὲν γὰρ ῥᾴδιόν ἐστι, καὶ πῖσμα βαλεῖν, καὶ προσορμῆσαι· τοῖς δ' οὔ.

Μὴ φεῦγε πενίαν, ἀλλ' ἀδικίαν. οὐδεὶς γὰρ ὅτι πένης μετέμελλε, ἀλλ' ὅτι ἄδικος. οὐκοῦν ἦν πλοῦτος ὢν βίοι ἐπαινετός, ἀλλ' ὅτι δίκαιος.

Δοκεῖ μοι ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις, ἀπάτης καὶ ὀδύνας ἐμβαλεῖν. καὶ πῶς οὐχ ὁρᾷς ὁποίους κακοπραγμόνας μὲν πολλοὺς ὡς δοκοῦσιν, οὐ χρωμένους δὲ τούτοις δι' ἀπελευθερίαν, καὶ ῥᾳθυμίας; ἀλλ' ὥσπερ ὁ Πείσανδρος ἦλθε ἔτη ἕξεσθαι ὅτι θᾶττον, πολλῶν καὶ οἴκων ἐόντων,

ἀλλὰ χαμαὶ σκάπτοντο κυλινδόμενος καὶ κόπτων·

ὥτως ἔνιοι πολλῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, δι' ἀπελευθερίαν, οὐδενὸς μέλουσι), οὐδὲ ἄπτονται· ἀλλὰ πλείω οἱ μῦς κατεσθίουσι καὶ οἱ μύρμηκες, ἢ αὐτοί. ὥσπερ ὁ Λαέρτης, ἀγρῷ

ἐπ' ἐκα-

ἐπ' ἐσχατῃ γερουσίᾳ ἀμφιπόλῳ, ἥ οἱ βρῶσίν τε πόσιν τε παρτίθη, εἰς ἀγρὸν ἀπελθὼν μόνος μοῦνος γαιδίῳ, καὶ κυχεῖ αὐτὸν καὶ ξυνεσθίει οἱ ὑμηρῆρες, τὰ ἐκείνῳ. καὶ ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν λίμνῃ ἔσχεν, ὥς φησιν ὁ ποιητὴς, καὶ καρπὸς δὲ καρποί, ἀλλ' ὁπότ' ἰθύσῃ ὁ γέρων πιεῖν, ἢ τῶν καρπῶν ἅψασθαι, ἡ μὲν λίμνη ξηρὴ ἐγίνετο,

τὸς δ' αἴθεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.

Οὕτως ἐοίκασιν ἡ ἀνελευθερία καὶ δυσελπιστία, καὶ τὸν οἶνον, καὶ τὸν σῖτον, καὶ τὴν ὀπώραν ῥίπτασκεν, ἃ ποτὶ νέφεα· ἀλλ' ἃ μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἃ δὲ εἰς τὸ κατηλφον. καὶ ὀπτῶμενοι τες, φιλοῦντες γίνονται. καὶ ἐὰν μὲν παρὰ ἑτέρων κλαπῇ, οὐ παθὼς ἀπολαύει· αὐτὸς δὲ ἔχων, μηδενὶ αὖ παρέχει· ἀλλ' ὀπτῶμενος * στρατεύεται. καὶ εἰ μὲν τις αὐτὸν * ὀξίζοι, τὸν τοιοῦτον πολέμιον αὖ ἡγεῖτο· ἑαυτὸν δὲ ὀξίζοι, ἃ δοκεῖ εἶ πολέμιος. Οὐκ ἀνδῶς δ' ἔμοιγε δοκοῦσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι περὶ τούτων ἐρωτᾶν· ὁ μὲν ἄπολύει ἀπλησίας καὶ ἀνελευθερίας καὶ ἀλαζονείας αἴθεσπον, οὐδὲ εὐδείας, οὐδὲ ἀπαύσεως ἀπολύει· μηδὲ δὲ τῶν τοιούτων ἀπλησίας καὶ ἀλαζονείας καὶ ἀνελευθερίας ἀπολύει. τὸν γὰρ ἔθπον μεταπίθησιν· ὥσπερ οὐδὲ τῶν σωφρονούντων ἡ πενία, ἐὰν οὐ πλουσίων πίπτες γένωνται. ἧττον γὰρ αὖ ἔμοιγε δοκεῖ τις εἰπεῖν, ὡς τὴν χρόαν, ἢ μέγεθος, ἢ τινὰ ὄψιν μεταπίθησιν ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις, ἢ ὅσπερ τὸν ἔθπον. ἕως δ' αἰεὶ ἡ οὗτος ἄπλησος, ἀνελεύθερος, ἀλαζών, δειλὸς, οὐ εὐδεία καὶ ἀπαύθέσται. καὶ πῶς ἀπαιζήσειν ὅτι τούτων ἀέχρισι; πῶς δὲ οἱ ἧπτοῖται, φησὶν ὁ Βίων, χρημάτων, ἔχοντες αὐτά; ἃ γὰρ αὐτῶν ὄντα ἔχρισιν. οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ τοῦτό τις σοι δῴη ὅπως τὸ παρόντος· ἀλλ' ὅμοιόν ἐστι ὅ ὕπνος ἔχειν *, ὅταν ἀδυνατῇς αὐτοῖς χρῆσθαι. ἢ τί διαφέρει μὴ ἔχειν, ἢ ὕπνος ἔχειν ὡς αἱ Φορκίδες τὸν ὀφθαλμὸν ἀπκείμενον, αὐτὰς δὲ εἰς φρεγμοὺς καὶ βόθρους καὶ βόρβορον ἐμπίπτειν, μηδὲν προορωμένας, ἀλλ' ἐώσας * ἀπολέσθαι, ἕως ὅτε καὶ αὐτὸν τὸν ὀφθαλμὸν ὁ Περσεὺς ὑφείλετο. ἢ τί διαφέρει μὴ ἔχειν ἔφιλον †, ἢ τοιαύτην ἔχειν, ἰχθῦς καὶ περιστερὰς, ἧς ἐμὴ γεύσηται, ἢ Αἰγυπτίῳ κύνα, ἢ Ἕλλῃνι κρανίον ἀνθρώπου, ὁμοίως γὰρ ἀναισθῆτος, καὶ ἔχων ταύτῃσι, καὶ μὴ ἔχων. τί οὖν ὄφελος ὅ ὕπνος ἔχειν; ἐπεὶ καὶ σὺ ἀργύριον ἔχεις, ἀλλ' ἐμὴ χρήσῃ διὰ ῥυπαρίαν καὶ δυλίαν. διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον οὐκ ἀνδῶς. ἔφασαν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὡς μὲν χρήματα ἔχειν, ὡς δὲ κτήματα. ὡς μὲν γὰρ χρῆσθαι τοις ὑπάρχουσιν, ὡς δὲ μόνον κεκτῆσθαι, ὥστε ἑαυτοῖς, ὥστε ἄλλοις μεταδιδόντας καὶ ὠφελοῦντας. καὶ οὐ ἔθπον ὅταν βασιλεὺς ἢ δωρεὰς τὰ ὑπάρχοντα ἀποφέρεσθαι, οὐκ ἔστιν ἅψασθαι· ὕπνος οὐσιῶν ἡ ἀνελευθερία, καὶ δυσελπιστία, τὰ ὑπάρχοντα

in angulo ruris cum una ancilla vetula, quæ cibum ei potumq; apponebat, solus in agrũ profectus, sese macerabat & exhauriebat: res autem ipsius, proci: Item ut Tantalo seni, ut apud poetã est, in palude stanti fructus supra caput depẽdebant: at quando capiebat vel potum vel fructus arripere, statim palus exiccabatur, Fructus aũt Odyss. 11. *à ventũ ad nubes opacas reijciebantur: ita quorundam illiberalitas ac diffidentia, vinũ, fruges, et fructus abijcit: nõ quidẽ ad nubes, sed partim in forũ, partim in cauponã: et quãuis cupiant, nõ quicquã gustant. Quòd si quis illorũ ab alio inuitetur, valde se ingurgitat: ea verò quæ ipse habet, nemini cõmunicare vult: sed plura cupiendo angitur. Et si quis eũ exultatũ ire juberet, illum planè sibi hostẽ putaret: seipsum verò exulem faciens, non opinatur se sibi hostẽ esse. Porrò veteres etiã non ineptè mihi super eadem hac re ita ratiocinari videntur. Quod hominẽ insatiabilitate, illiberalitate, ac errogãtia nõ liberat, id quoq; ab indigentia & penuria cum nõ soluit. * Nihil aũt istorũ anxietas, arrogãtia, & inexplebilitate liberat: mores enim ingeniumq; non immutat: sicuti neq; temperantiã frugiq; hominũ mores à paupertate mutantur, si ex diuitibus pauperes fiant. Probabilius enim assertum mihi videretur, colorẽ, staturámve, aut faciem à possessione diuitiarũ immutari, quam mores. Quamdiu aũt insatiabilis fuerit dives, arrogãs, aut timidus, tamdiu indigẽtia et inopia laborabit. Sed quomodo illi possunt indigere rebus omnibus, quas habent? Nimirum ut numularij, Bion ait, pecunijs egent, quas tamen habent. Non proprias enim possident: imò nec ipsi sibi ipsos. Sed esto hoc tibi concedatur nunc, eos non indigere: tamen hoc modo habere et non habere simile est, cùm eis uti non valeas. Aut quid interest omnino carere, vel sic habere ut Phorcides oculum habuisse dicuntur repositum, cùm ipsæ interim nihil prospicierẽt, in sepes, foueas, et lutum inciderent, oculum verò conditum relinquerent, donec tandem ipse oculus etiam à Perseo eis auferretur? Quid tẽ differt cibo carere, ut piscibus & columbis: aut habere talem, qualẽ quis gustare nolit, ut AEgyptius canem, aut Græcus cranium humanum? Tamen enim alimento indigebit, si tale habuerit, quã si carnerit. Quid igitur prodest ista habere? Nam & tu argentũ habes, cuius usu ob sordidiem & parsimoniam animi abstines. Quare et veteres nõ ineleganter dixerunt, alios χρήματα, id est pecunias, inquientes habere, alios κτήματα, id est possessiones. Illos enim uti suis bonis, hos verò possidere solùm, nihil interim neq; sibi, neq; alijs cõmunicantes. Et uelut res quas rex aut princeps obsignauit, à quoquam tangi non licet: ita nonnullorum illiberalitas & diffidentia opes*

* Lege γραγγεύτου.

* forte ὀξίζοι, & paulo post ὀξίζουσι.

* id est, nihil ea præs.

* addo καὶ μὴ ἔχειν.

* ἀπωλῶσι.

† Hic statim subdo ἰχθῦς καὶ περιστερὰς. deinde sic lego ὅ τοιαυτὶ ὧν ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν &c.

obſignatas contingere non permittit, ſed indigent ac nopes ſunt: & cùm multa deſiderent, vti tamen eis non poſſunt. Quare Crates ad interroganiem, quidnam, ſi philoſopharetur, lucraturus eſſet, marſupium dixit facilè aperire poteris, & manu exempta expeditè elargiri, nõ ita vt nunc facis, obuerſans, cunctans, tremẽſque, vt illi quibus reſoluta ſunt manus. Sed ſi plenum fuerit; eodem modo ipſum aſpicies: & vacuum intuitus, non dolebis. Et ſi pecunijs vti ſtatueris, facilè poteris: & ſi nihil habeas, non alia deſiderabis, ſed contentus viues præſentibus, abſentia non appetens: rerum denique euentui acquieſces. Si quis ergo velit, ſeu ipſemet ab indigentia penuriaq; liber fieri, ſeu alium liberari, pecunias ſibi ne quarat. Secus enim ſimiliter faciet Bione teſte, ac ſi quis hydropicum à ſiti ſoluturus, morbum ipſum non curet, ſed fontes ac fluuios ei comparet: vnde æger humi iacens priùs bibendo rumpetur, quàm ſitire deſinat. Eodem modo homini inexplebili, vanisque opinionibus & ſuperſtitioni dedito, ſatisfieri nunquam poterit. Quare ſi velueris filium tuum ab indigentia remouere, noli ipſum ad Ptolemæum mittere, vt pecunias acquirat: aliter arrogantiam inſuper acquiret, nihil autem proficiet: verùm in Academiam ad Cratetem, qui hominum inſatiabiles ac ſumptuoſos reddere potuit liberales, frugiq; & ſimplices. Certè clarus ille vir Metrocles, cùm Theophraſto & Xenocrati operam daret, licet multa ei ex domo ſua mitterentur, timere tamen ſe aiebat ne fame periret, ſempérque inops ac indigus eſſet: poſtea verò cùm ad Cratetem migraſſet, alterum inſuper aluiſſe, quamuis nihil ei mitteretur amplius. Apud illos enim opus erat calceos habere, idq; non conſutos, ac ſine clauis, deinde chlamydem, famulos ſequentes, magnam domum, panes ad conuiuium puros, obſonium non vulgare, vinum ſuaue; epulásque ſimiles, hoc eſt preciоſas. Nam huiuſmodi victus apud iſtos liberalis exiſtimabatur. Ad Cratetem verò cùm tranſiuiſſet, nihil iſtorum habebat, ſed frugalior & moribus ſimplicior factus, attrita veſte, maza & oluſculis contentus erat, priorem victum non amplius deſiderans, neque præſentem ægrè ferens. Nos quidem contra frigus craſſiorem veſtem quærimus, ille verò detrita ſua veſte duplicata circumibat, ita quodammodo duas veſtes gerens. Quòd ſi opus haberet vngi, balneum ingreſſus ſtrigmentis inungebatur: & interdum ad caminum fabrorum accedens, cibis ſuis ad ignem toſtis & oleo pauco perfuſis aſſidens prandebat. Per æſtatem intemplis dormiebat, hyeme verò in balneis: non indigus vt

παρεσφέρηται, ὁκ ἐῶσα ἄφαθαι, ἀλλὰ καὶ ἔχοι καὶ ὁ ὁδεία εἰσίν· ὀπιθυμοῦντις μὲν πολλῶν, χρῆσθαι δὲ ἀδυνάμενοι. διὸ καὶ ὁ Κράτης πρὸς τὸν ὀπίζοντα, τί οὖν μοι ἔσαι φιλοσοφήσαντι; δυσπόρητος, φησὶ, ὁ φασκόλιον ῥᾳδίως λῦσαι, καὶ τῇ χειρὶ ἐξελὼν ἀλύτως δοῦναι, καὶ ἀχ ὥσπερ νῦν, ἐρέφων καὶ μέλλων, καὶ ζῶν, ὥσπερ οἱ παραλελυμένοι τὰς χεῖρας. ἀλλὰ καὶ πλῆρες ὂν αὐτὸ ὅτως ὄψῃ· καὶ κενὸν ἰδὼν, ὁκ ὀδυνήσῃ· καὶ χρῆσθαι παρεσόμενος, ῥᾳδίως δυνήσῃ· καὶ μὴ ἔχων, ὁκ ὀπιποθήσεις, ἀλλὰ βιώσῃ ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι, τ' ἀπόντων ὁκ ὀπιζυμῶν, τοῖς συμβεβηκόσιν ὐ δυσαρεστῶν. καὶ εἴ τις βούλεται, ἢ αὐτὸς ὁδείας καὶ ἀπαιδευσίας ἀπολυθῆναι, ἢ ἄλλον παραλῦσαι, μὴ χρήματα αὐτῷ ζητείτω. ὅμοιον γάρ φησιν ὁ Βίων, ὡς εἴ τις τὸν ὑδρωπικὸν βουλόμενος παῦσαι τ' δίψους, τὸν μὲν ὕδρωπα μὴ θεραπεύοι, κρήνας δ' ἢ ποταμοὺς αὐτῷ παρασκευάζοι. * κείμενός τε γὰρ αἰ πρὸς τι ἐγκρούειν δύναται, ἢ παύσεται τοῦ δίψους. * ὅτου τι ὐκ αἰ ποθ' ἱκανωθείη, ὅταν ἢ ἄπληστος ἢ δοξοκόπος ἢ δυσιδαίμων. διὸ ἢ εἰ βούλῃ τὸν υἱὸν σου τῆς ὁδείας καὶ ἀπαιδευσίας παῦσαι, μὴ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πέμπε, ὅπως χρήματα κτήσηται· εἰ δὲ μὴ, ἀλαζονείαν προσλαβὼν ἀπολύσεται, τραφεὶς δὲ ὐδέν. ἀλλ' εἰς Ἀκαδημίαν πρὸς Κράτητα· ὁκ ὄφελος ἠδυνήθη ἐξ ἀπλήστων, ἢ πολυτελῶν, ἐλευθερίους καὶ ἀφελεῖς καταρτίζειν. ἢ Μητροκλῆς ὁ ὁκ ὄφελος ἔφη, ὡς ἔοικεν, ὅτε μὲν πρὸς Θεόφραστον ἢ Ξενοκράτει σχολάζοι, πολλὰ αὐτῷ ἐξοίκοθεν ἀποστελλομένων, φοβεῖσθαι, μὴ τῷ λιμῷ ἀποθάνοι, ἢ ἀεὶ ἀπορίζοιτο, ἢ ὁδενὸς εἴη· μεταβὰς δὲ ὕστερον πρὸς Κράτητα κἀκεῖνον πρὸς δεῦρο, μηδενὸς πέμποντος. * τοῦτο μὲν γὰρ ἐξ ἀναγκης ἔδει ὑπόδημα ἔχειν, ἢ τοῦτο ἀκατάπυστον ἦλυς ὐκ ἔχει· εἶτα χλανίδα, παίδων ἀκολουθίαν, οἰκίαν μεγάλην εἰς ὃ συνδειπνοῦσιν, ὄψον καθαρὸν, ὄψον μὴ ὃ τυχὸν, οἶνον ἡδὺν, ὑποδοχὰς τὰς ὀπιβαλλούσας, ἵνα πολυτελῶσιν. ἐλεύθερος γὰρ παρ' αὐτοῖς ἡ τοιαύτη αἰαγροφὴ ὁκ εἶνετο. πρὸς Κράτητα δὲ μεταβάντι, οὐδὲν ἦν τούτων· ἀλλ' ἀφελέστερος τῷ ἤθει γενόμενος, ἠρκεῖτο τείβωνι, καὶ μάζῃ, καὶ λαχανίοις, ὁκ ὀλιγωροῦν τὸν παρεστῶτα διαιταν, ὐδὲ τῇ παρούσῃ δυσχεραίνων. πρὸς μὲν ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον· ὁ δὲ διπλώσας τὸν τείβωνα περιῄει ἔσθ' ὅτε δύο ἱμάτια ἔχων. εἰ ἀλείφασθαι χρείας ἔχοι, εἰσελθὼν εἰς βαλανεῖον, τῷ γλοιῷ ἠλείφατο. καὶ βαδίσας εἰώθει πρὸς τὸν κάμινον ὃ τὰ χαλκεῖα, τῶν μὲν ἐλδῶν * ἀποπυρὶν ποιούσης, παρεγκλὰς αὐ ἐλαίδιον, καθίσας ἠρίστα. καὶ ὁκ ἀλλοδαπὸν μὲν ἦσθε, ὁ τοῖς ἱματίοις τὸν δὲ χειμῶνα, ὁ τοῖς βαλανείοις· ὐ ἀπαιζων ὥσπερ

πρὸς τὸν,

* legendum ἀκατάπυστον.

πρὸς τῦ, οὐδὲ εὐδαίμων ἂν, ἀλλ' ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι, μηδενὸς ἂν ἐπιθυμῆσαι ἔχων. θαυμαστὸν μὲν γάρ φησιν, εἰ Μάνης μὲν Διογένους αἄνευ δυνήσεται ζῆν· Διογένης δ' αἄνευ * Μάνητος οὐ δυνήσεται θαρρῆσαι. ὅταν δὲ ποιήσας ἀλαζόνα, πολυτελῆ, δυσιδαίμονα, δοξοκόπον, ἄπληστον, χρήματα πολλὰ δίδως, οὐδὲν πράξεις. οὐκ ἀνδρῶς γὰρ ὁ Φιλήμων, πλοῦτον μεταλήψεσθ' ἕτερον ἀντὶ τοῦ παρόντος. τούτῳ δὲ μηδενὸς τῦ αὐτῦ ὁμοίως, οὐκ ἀρκεῖται, οὐδ' ἐχαίρει· ἀλλ' ἐπιθυμίας καὶ ἐπιβολὰς τοσούτων καὶ τοιούτων ἔχει, ἐξ ὧν ἡ ἀνδρία καὶ ἀπάθεια * ἔσοιτο. ἄπληστον γὰρ ἕξουσι κακοῦ νόσον. καὶ παῖς μὲν ὤν, ἐπιθυμεῖ ἔφηβος γενέσθαι· ἔφηβος δὲ γενόμενος, ζητεῖ πάλιν ἡ χλαμύδος ἀπηλλάσθαι· ὅταν δὲ ἀνδρωθῇ, πάλιν εἰς τὸ γῆρας σπεύδει. καὶ δή φησιν ἀβίωτος ὁ βίος, στρατεία, λῃτουργία, πολιτικὰ πράγματα, σχολάσαι αὐτῷ οὐκ ἔστι. πρεσβύτης γέγονε, πάλιν ἐπιθυμεῖ τὰ τῆς νεότητος. ἡ νεότης μισεῖ ἀεί, τὸ δὲ γῆρας βαρύτερον. Αἴτνης. καὶ μακαρίζει τὸν τῦ παιδὸς βίον. οἰκέτης ὄντι, ἐλεύθερος σπεύδει γενέσθαι. κἂν τοῦτο τύχω, φησί, πάλιν ἔχω. γέγονεν ἐλεύθερος, δοῦλον ἐθέλει ἐπιθυμεῖ κτήσασθαι. γέγονε τοῦτ' αὐτῷ, ἕτερον πρόσπορον κτήσασθαι. μία γάρ φησι χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. εἶτα δύο, εἶτα κλῆρον, εἶτ' Ἀθηναῖος γενέσθαι, εἶτα ἄρξαι, εἶτα βασιλεῦσαι· εἶτα, ὥσπερ Ἀλέξανδρος, ἀθάνατος γενέσθαι. εἰ δὲ καὶ τοῦτο τύχοι, εἴμεθ' ἂν Ζεὺς γένηται ἐπιθυμήσει. πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος οὐκ εὐδαίμων; ἢ ποία χρημάτων ὑπαρξις τοιούτων ἐπιθυμιῶν ἀπολύσει; οἱ βασιλῆς αὐτοὶ πολλοὶ ἐπάρχοντες, καὶ πρόσοδους μεγάλας ἔχοντες, οὐδὲν ἧττον ἀσανίζουσι· ὥστε καὶ τυμβωρυχεῖν, καὶ ἱερόσυλῆσαι, καὶ πάντα τὸ πρόσπορον φυγαδεύειν. ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ, πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα αἰσθάνεσθαι· καὶ ὅτι τῆς ἀρχῆς ἀπορῆναι πρόσπορον, ὅτε τὰ καθ' ἑαυτὸν λιτώτερον ἐξάρχουσιν. εἶτα * ἀναγκάζονται, πολλὰ γὰρ βούλονται. εἰ δὲ πάντων τῆς τοιούτων ἐπιθυμίας ἐκράτουν ἡδοίατο, ἐν πολλῇ ἂν εἴη ἀδεία καὶ ἀσανισία. οὐκ ἀνδρῶς ἦν ὁ Κράτης· οὐκ οἶσθα, φησί, πόσα δυνάμει ἡλίκιλον ἔχει, θέρμον τε χοῖνιξ, καὶ ὁ μηδενὸς μέλει. τῷ ὄντι γὰρ μέγα καὶ ἀξιόλογον, καὶ * πόσος, καὶ θέρμον, καὶ λαχάνων, καὶ ὕδατος μηδενὸς φροντίζειν· ἀνδρεῖον ἀθαύμαστον καὶ ἀκαταπόνητον.

Ἦ γὰρ ἔτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὡς ἐγὼ νῦν τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείονα κέκτημαι; οὐκ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐμοὶ μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω ἡδέως ἢ ὅτε οὐκ ἦν· ὅτι δὲ πολλὰ ἐμοὶ τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ πλείω δὲ ἀνῦσαι ἐμέμνη·

*antea, nec inops, sed cõtentus præsentibus, et famulos habere nõ desiderans. Mirum enim esset, inquit, si *Manes sine Diogene vitã agere posset: Diogenes aũt sine Manete cũ fiducia et hilaritate vivere nequiret. At si multũ pecuniæ dederis alicui, quem feceris arrogantẽ, sumptuosum, superstitiosum, vanis opinionib. deditũ, insatiabilem, nihil proficies: sed, vt pulchrè Philemon dixit, Acquiret opes nouas sine nouis moribus. Proinde quamdiu similiter affectus fuerit, nunquam et satiũ fieri poterit: verùm tot tantaq; desiderabit, et animo concipiet, vt inops ac indigus necessario sit. Malorũ enim inexplebilis est animus. Talis homo in pueritia ephebus fieri cupit: ephebus tam factus, denuò quærit occasionẽ deponendæ chlamydis: vbi virilem ætatẽ attigit, rursus ad senectutẽ festinat. Nunc enim ait vita minimè vitalis est: militia, sacrorũ rituum ministeria, negotia ciuilia, nullũ mihi ociũ permittunt. Factus deinde senex, iterũ iuuentu: is vitã desiderat: Semper mihi grata iuuenta fuit:, senectus aũt grauior Ætna moles est: et puerilem ætatẽ fœlicem prædicat. Item si seruus sit, liber fieri cupit: Libertatẽ enim nactus, inquit, omnia habebo. Fit liber, statim seruũ sibi comparare vult: qui si contigerit es, mox alium insuper acquirere cupit. Vna enim hirundo, ait, non facit ver. Deinde duos quærit, postea et agrum, inde Atheniensis fieri, dein magistratũ, tandem regnũ appetit: postremò, vt Alexander, immortalis fieri. Quòd si immortalitate potiretur, nimirũ Iupiter quoq; fieri desideraret. Quomodo igitur talis non inops fuerit? Aut quanã pecuniarũ possessio ab huiusmodi cupiditatibus absoluit? Ipsi reges etiam qui latè imperant, & reditus amplissimos habent, nihilominus indigent, ita vt monumẽta defunctorũ scrutentur, sacrilegia cõmittant, & homines iniquè cogant exulare. Vnà enim cum imperio multas sibi necessitates cõparauerunt, & neq; principatũ deponere volunt, neque res suas frugaliùs administrant. Cùm igitur multa concupiscant: magna necessitate vrgentur. At si quis istis omnibus superior euadat, hic planè securus et minimè indigus fuerit. Proinde Crates non ineleganter dixit: Ignoras quantum valeat pera, & lupinorum chœnix, animiq; securitas. Est enim reuera magnum & memorabile quiddam, vel cum pera, lupinis, oleribus, & aqua nullis angi curis, sed abesse ab omni adulatione & assentatione.*

Num enim ita, Saca, existimas, me nunc eo viuere iucundiùs, quo plura possideo? An ignoras me & comedere & bibere & dormire nullo modo mihi iucundiùs, quàm tunc cùm eram pauper? Quòd autem hæc sunt permulta mihi, non ampliùs lucrifacio, quàm quòd plura me oportet custodire, plura alijs tribuere:

* Nomen famuli.

* μάνητος.

* ἔσοιτο.

* ἀναγκάζονται τῶν πολλῶν οὐ βούλεσθαι ὧν προσῆν.

* al. additur μισεῖ.

Xenophontis lib. 8. de pædia Cyri.

& quo plura curo, eo mihi plura sunt negotia. Nunc enim famuli multi cibum à me petunt, multi potum, multi amictus: alij egēt medicis. Venit etiam aliquis, qui ferat pecudes à lupis absumptas, aut boues præcipitium passos, aut morbum pecora dicens innasisse. Itaq; mihi videor magis tristari quòd nūc plura possideam, quàm antea, quòd pauca haberem. Verùm, inquit Saca, cùm salua certò esse multa intueris, multò magis letaris quàm ego. Ad quem respondit Pheraulas: Nequaquam, Saca, ita iucundum est habere pecunias, vt molestum eas amittere. Noueris autem me vera dicere. Nemo enim dies cogitur vigilare propter voluptatem: sed neminem eorum vides qui aliquid amiserint, præ dolore posse dormire. Medius fidius, inquit Saca, neq; illorum quenquam qui aliquid acceperint, somnolentum videas præ voluptate. Vera, inquit, narras: si enim aliquid habere ita suaue esset, vt accipere, diuites multò felicitate præstarent pauperibus: sed necesse est etiam Saca qui multa possidet, eum facere multum etiam sumptum, & erga Deos, & erga amicos, & erga hospites. Qui igitur valde pecunijs delectatur, certò scito hunc etiam valde tristari, si sumptum faciat. Per Iouem, inquit Saca, ego non sum ex horum numero: sed hanc rem felicitati dandam puto, eum facere multum sumptum, qui multa possideat. Quin igitur per Deos immortales, inquit Pheraulas, tum ipse quamprimum sias admodum fœlix, & me vnà fœlicem facias. Accipe enim hæc omnia, ac posside, ijsq; vtere pro voluntate tua, néque aliud nihil quàm vt hospitem ale, & tenuius quoq; quàm hospitem. Satis enim mihi futurum est, si quicquid ipse habeas, eius sim particeps.

Platonisin Eryxia, aut de diuitijs.

Quidnam est ad quod vtimur pecunijs? & quorsum inuenta est pecuniarū possessio? quemadmodum pharmaca reperta sunt ad morbos arcendos. Fortassis enim hoc modo res magis eluceſcet nobis. Si quidem necessarium videtur χρήματα esse χρήσιμα: id est, pecunias & opes vsum aliquem sui opemq; præstare. Sunt autem opes ex vtilium genere: proinde inquirendum, in quem vsum vtiliter vsurpētur, vt χρήματα ab vtilitate dici mereantur. Nam vtilia fortè sunt omnia in genere, quibus ad aliquod opus vtimur: vt omnia corpora quæ animā habent, animalia sunt: animalium verò formam quandam appellamus hominem. Porrò si quis nos interrogaret, quánam re dempta, nihil vel medicina, vel eius instrumentū opus habituri simus: respōderemus, si morbi à corporibus abirent, & omnino non fierent, aut facti statim recederent. Est igitur medicina, vt apparet, scientia in hoc vtilis, vt morbi abigantur. Quòd si rursus quispiam à nobis quæret, qua re πλέονων δὲ ὄντι μελῳδούμενον, ὡς ἄγκυραν ἔχειν. τῶν γὰρ δὴ ἐμὲ, πολλοί μοι οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι· πολλοὶ δὲ πίνουσι πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἰατροὶ δέονται. ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν καπνιζόμενα, ἢ ὑσὶν φάσκων ἐμπεπωκέναι πῖς κτήσιν. ὥστ' ἐμοιγε δοκῶ, ἔφη ὁ Φερεκράτης, μᾶλλον ἀλγεῖν ὅτι πολλὰ ἔχων πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν, ἀλγεῖν ὅτι ὀλίγα ἔχων. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν· ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν Δί', ὅπως σφε ἢ, πολλὰ ὁρῶν, πολλὰ πλάσια ἐμοῦ δύφραιη. καὶ ὁ Φερεκράτης εἶπεν· ἴστω, ὦ Σάκα, ὅτως ἐνδὺ ὅστις ὄψεται, ὥσπερ αἰσθάνεσθαι ὃ ἀποβάλλει· ἵν' ὡς εἰσπνεῦν τὰληθῆ λέγω. τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς αἰσθάνεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνῶν· τῶν δὲ ἀποβαλόντων τι, ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης μὲ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων πενιχρῶς οὐδένα αὖ ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς ἀλγοῦντα, ἔφη, λέγεις. εἰ γάρ τι ὃ ἔχει ὅτως, ὥσπερ ὃ λαμβάνειν ἡδύ ἐστι, πολλῷ ἂν διέφερε δύναμις οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἐστὶ, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν, καὶ εἰς Θεοὺς, καὶ εἰς φίλους, καὶ εἰς ξένους. ὅπου γὰρ ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται, δῆλον ὅτι τοῦτον καὶ δαπανῶντα, ἰσχυρῶς χαίρεσθαι. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί. οὐδὲ καὶ δύναμιν τοῦτο ἡγοῦμαι, ὃ πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ χρὴ δαπανᾶν. τί οὖν, ἔφη, περὶ τῶν Θεῶν, ὁ Φερεκράτης, οὐχὶ σέ γε αὐτίκα μάλιστα δύναμιν ἐποίησας; λαβὼν γὰρ, ἔφη, πάντα ταῦτα κέκτησο, καὶ χρῶ ὥσπερ βούλει αὐτοῖς ἐμοῦ μηδὲν ἄλλο, ἢ ὥσπερ ξένου δέχου, καὶ ἔτι δὲ τιμήσεις ἡμᾶς. ἀρκέσει γάρ μοι ὅ, τι ἂν καὶ σὺ ἔχοις, τοῦτο μετέχειν.

Τί ποτ' ἐστὶν ὃ χρώμεθα χρήμασι, καὶ περὶ τί ὄντα ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις; ὥσπερ τὰ φάρμακα, πρὸς ὃ τὰς νόσους ἀπαλλάττειν. ἴσως γὰρ αὖ ἡμῖν οὕτω μᾶλλον φανερὸν γένοιτο. δῆλον αἰανγκαῖον μὲν φαίνεται, ὅσα δ' τυγχάνει χρήματα ὄντα, ταῦτα καὶ χρήσιμα εἶναι τῶν χρησίμων γένος τι, ὃ καλοῦμεν χρήματα. λείποι δ' ἂν σκέψασθαι, τὰ περὶ τίνα χρείαι χρήσιμα χρήματά ἐστιν. πάντα μὲν γὰρ ἴσως χρήσιμα, * ὅσοις περὶ τὴν ἐργασίαν χρώμεθα· ὥσπερ γε πάντα μὲν τὰ ψυχὴν ἔχοντα ζῷα. τῶν δὲ ζώων γένος τι καλοῦμεν ἄνθρωπον. εἰ δή τις ἡμᾶς ἔροιτο, τίνος αὖ ἀπόδοσιν ἡμῖν γινομένην, οὐδὲν δεόμεθα ἰατρικῆς, ἢ τε τῶν ζώων ἐρημίαν, * ἔχειν· αὖ εἰπεῖν, ὅτι εἰ αἱ νόσοι ἀπαλλάττοιντο ἐκ τῶν σωμάτων, καὶ μὴ γίγνοιντο πάντα πᾶσιν, ἢ γιγνόμενα οὐδὲν χρῆμα ἀπαλλάττοιντο. ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἡ ἰατρικὴ τῶν ὠφελίμων ἢ περὶ τοῦτο χρήσιμον, περὶ ὃ νόσους ἀπαλλάττειν. εἰ δέ τις ἡμᾶς πάλιν ἔροιτο, τίνος αὖ

ἡμῖν

* γνώσεως δ' ὄντι.

* ὄντι.

* μᾶλλον εὐδαιμόνων.

* ὄντα.

* ἔχειν.

ὑμῖν ἀπαλλαγῆτε σώδειν δεοίμεθα χρημάτων, ἆρ' οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν; εἰ δὲ μὴ, πάλιν οὐδὲ σκεπώμεθα· φέρε εἰ οἷός τε εἴη ζῶν οὐδεμὸς ἄνθρωπος οὐδὲ ποτοῦ, καὶ μὴ πεινῶ μηδὲ διψῶ, ἐὰν ὅπου οὖν ἢ αὐτῶν τούτων δέοιτο, ἢ ἀργυρίου, ἢ ἑτέρου τινὸς, ἵνα ταῦτα ἐκπορίζῃ; οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. ὑκοῦν καὶ τἆλλα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ μὴ δεοίμεθα πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν, ὧν νῦν ὀδηγῆς ἐσμὲν, καὶ λιμοῦ καὶ ψύχους εἵνεκα, καὶ τῶν ἀλλων ὅσων τὸ σῶμα ὀδηγὸς γιγνόμενον προσδεῖται, ἄχρηστ' ἂν ἡμῖν εἴη τὰ καλούμενα χρήματα, εἰ † μὴ δεῖ γε πωποτέ ποτε μηδενὸς δέοιτο τούτων, ὧν ἕνεκεν † νυνὶ βουλόμεθα χρήματα ἡμῖν εἶναι, ἵνα * ἐξικνούμεθα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ὀδηγίας τοῦ σώματος, ὧν ἀεὶ ἐνδεόμεθα. εἰ δ' ἔστιν ἄρα πρὸς τοῦτο χρήσιμον ἡ τῶν χρημάτων χρῆσις πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν τῶν ὀδυνῶν, εἴ γ' οὕτω ἡμῖν τοῦτο ἐκ μέσου ἀναιρεθείη, οὐδὲν ἂν δεοίμεθα χρημάτων ἴσως δ' ἂν οὐδ' εἴη πωποτέ ποτε χρήματα. Φαίνεται ἄρα ἡμῖν, ὡς ἔοικε, τὰ πρὸς ταύτην τὴν πραγματείαν χρήσιμα τῶν πραγμάτων, ταῦτα εἶναι χρήματα. συνέφημεν ταῦτα εἶναι χρήματα. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέσκηψεν αὐτὸν σφόδρα ὁ λογισμός. τί δαὶ τὰ τοιάδε; † πότερ' ἂν φήσαιμεν οἷόν τ' εἶναι τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν ταὐτὴν ἐργασίαν ποτὲ μὲν χρήσιμον εἶναι, ποτὲ δ' ἀχρεῖον; οὐκ ἔγωγ' ἂν φαίην. ἀλλ' εἰ τι δεοίμεθα τούτου, πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν καὶ χρήσιμον μοι δοκεῖ εἶναι· εἰ δὲ μὴ, οὐ νῦν γε οὐδ' ἂν ποτὲ οἷόν τε * ἦμεν αὐδριάντα χαλκοῦν ἐργάσασθαι, * οὐδὲ ἂν δεοίμεθα ποτὲ πρὸς γε τὴν τούτου ἐργασίαν· εἰ δὲ μὴ δεοίμεθα, οὐδ' ἂν χρήσιμον ἡμῖν εἴη. ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῶν ἀλλων. φαίνεται. οὐκοῦν ὅσων ἂν οὐδ' οἷόν τε γίγνεσθαί τι, οὐδὲν ἂν τούτων ἡμῖν † χρήσιμον φαίνοιτο πρός γε οὗτο. οὐ γὰρ. οὐκοῦν εἰ πολλὰ φαινόμεθα οἷοί τε ὄντες ἂν ἀργυρίου καὶ χρυσίου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, οἷς μὴ ἂν δεοίμεθα χρῶμαι πρὸς τὸ σῶμα, ὥσπερ σίτου καὶ ποτοῦ καὶ ἱματίων καὶ στρώματος καὶ οἰκίας, παύσειν τὰς τοῦ σώματος ὀδυνίας, ὥστε μηκέτι δεῖσθαι, οὐκ ἂν ἡμῖν οὐδὲ † χρήσιμα φαίνοιτο πρός γε τοῦτο παραχρῆμά τε καὶ ὀλίγου καὶ τοιαῦτα. εἶεν· ἆρ' πολλὰ καὶ ἂν τοιοῦτον οἷόν τε γένεσθαι. οὐ γὰρ. οὐκ ἂν ἄρα οὐδ' ἂν χρήματα ἡμῖν ταῦτα φαίη, εἰ μηδὲν χρήσιμα. ἀλλὰ ταῦτ' ἂν εἴη, οἷς τὰ χρήσιμα οἷόν τε ὑμεῖν ἐκπορίζεσθαι. ¶ Μάλιστα δ' ἂν ἴσως καὶ οὕτω δὴ θεωρηθείη. εἴ τις αὐτὸν πρὸς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀναβάλλων σκοποῖτο, ὁπότερα τ' ἔξεως βελτίων, πότερον ὅταν τύχῃ νοσῶν, ἢ ὅταν ὑγιαίνων. ἀλλὰ δῆτά γ', ἔφη, πολλῆς τινος τῆς σκέψεως δεῖται. ἴσως γε, ἦ δ' ἐγὼ, πλὴν ἀνθρώπῳ γε οὐ πάνυ γνῶναι, ὅτι ἡ τοῦ ὑγιαίνοντος ἕξις χρείττων ἐστὶ τῆς τοῦ κάμνοντος. * τί δὲ πρὸς τέρως τυγχάνομεν πλέονα τε καὶ μᾶλλον πρωτεύοντα πόνων δεόμενοι, ὅταν κάμνωμεν, ἢ ὅταν ὑγιαίνωμεν; ὅταν κάμνωμεν.

ablata nihil indigeremus pecunijs, esset ne quod responderemus? Si verò nihil sit, rursus ita ratiocinemur: Agè, si homo sine cibo & potu viuere posset, ita vt nec sitim nec esuriem sentiret, opúsne quicquam vel iam dictis haberet, vel argento, aliáve re ad ea comparandum? Non videtur mihi. Ergo & reliqua omnia similiter (si nihil indigeremus eis ad corporis curam, quibus nunc egemus, & propter calorem ac frigus aliquando vitandum, & alias ob causas, propter quas corpus indigum aliena opis efficitur) inutilia nobis forent, licet χρήματα nominentur, si nemo prorsus vlla rerum istarum egeret, quarum gratia pecuniæ optari solent, vt † ἀνδάγκ. satisfiat † ἀνηνυταίμετα. desiderijs et necessitatibus corporis, quibus semper indigemus. Si igitur ad hæc vtilis * ἐξικνούμεθα. est pecuniarum possessio, ad corporis inquam defectus curandos, his nimirum è medio sublatis, non indigeremus pecunijs, imò forte ne χρήματα quidem amplius essent. Videtur. Videntur igitur nobis meritò illa res esse dicíq; debere χρήματα, quæ ad corporis curationem vtiles fuerint. Id quidem inter nos conuenit. Sed non parum turbabat ipsum hæc ratiuncula. Quænam ista? Vtrum affirmari posset, eandem rem ad idem opus aliàs vtilem, aliàs inutilem esse. † πότερον ἂν Φαίημεν. Hoc ego non concederem: sed si quæ ad opus aliquod egeamus, ea etiam vtilis mihi videtur: sin minùs, non. Ergo si absque igne statuam æream parare liceret, nihil indigeremus igne ad fabricationẽ eius: quòd si non indigeremus, nec * ἦμεν. vtilis etiam esset. Eadem de cæteris est ratio. * οὐδὲν. Apparet. Quamobrem nihil istorum, sine quibus aliquæ res fieri posśit, ad eam nobis vtilis esse videri debet. Minimè. Itaque si absq; argento, auro, aliisq; huiusmodi, quibus vtimur ad corpus (vt cibo, potione, vestibus, stragulis & domibus) corporis defectibus mederi possemus, ita vt nihil amplius iam dictis rebus indigeremus, ne vtilia quidem ad corpus nobis desinceps videri deberent, aurum inquam & argentum, ac huiusmodi alia: siquidem vel absq; illis vita constaret. Non deberent. Quòd si non vtilia, ne χρήματα quidem fuerint. Hæc enim duntaxat χρήματα sunt, quibus vtilia comparari possunt. † al. additur οὐδὲ. † χρήματα Φαίνοιτο πρὸς γε τοῦτο.

Sed forsitan hæc potissimùm ratione res ista commodè perpendetur, si quis hominem vnum sibi ipsi conferendo, vter in eo habitus melior sit consideret, morbóne an bona valetudini coniunctus. Atqui hoc, inquit, non multam considerationem requirit. Nimirum, inquam, omnibus constat, secunda valetudinis habitum præferendum esse morboso. Sed vtrum pluribus magisque varijs rebus indigemus cùm rectè valemus, aut cùm ægrotamus? Cùm ægrotamus. Ibidem paulò ante finẽ. * ἔτι δὲ περιττότερον.

Ergo cùm in deterrimo quisque sui ipsius statu est, tunc maximè plurimúmque ea quæ ad corporis voluptates faciunt quærit & appetit? Sic est. Eadem igitur ratione qua quis optimè constitutus tum demum videtur, cùm paucissimis huiusmodi indiget: ex duobus etiam melior fuerit conditio illius, cui pauca & leniter desunt & appetuntur: deterior, cui multa & vehementer. Desideria huiusmodi voco, qualia sunt aleatorum, ebriosorum, & gulonum. Hæc enim omnia quid nisi libidines sunt? Aliud sanè nihil. Omnes verò cupiditates rerum quarundam penuria sunt. Quamobrem qui plurimis eiusmodi subyciuntur, deterius habent quàm qui nulla aut paucissima talia experiuntur. Omnino equidem & vehementer improbos huius conditionis homines iudico: eóque improbiores, quo magis tales fuerint.

DE EGENIS ET PAVPERIbus, Sermo CCXXXVIII. Ex Antonio.

Iob. 34. *CLamorem pauperis, & clamorem egeni Dominus exaudiet.*

Psalm. 9. *Non in perpetua oblivione iacebit egenus. Patientia pauperum non semper frustrabitur.*

Psalm. 71. *Iudicabit inopes populi, & filios pauperum seruabit.*

139. *Cognoui quòd Dominus acturus sit causam inopum, & iudicium pauperum.*

Prouer. 14. *Qui spernit pauperem, peccat.*

Prouer. 17. *Qui pauperem calumniatur, irritat creatorem eius.*

Prouer. 10. *Paupertas humiliat virum.*

Prouer. 13. *Pauper non sustinet minas diuitis.*

Omnia opera inopis manifesta sunt apud Deum.

Prouer. 21. *Qui obstruit aures suas ne audiat egentem, illius preces non exaudiet Dominus.*

Ecclesiast. 9. *Sapientia pauperis nihili reputatur, & verba eius non audiuntur.*

Esa. 14. *Inopes à Domino pascentur, & homines pauperes in pace quiescent.*

Sirach 13. *Humilis quispiam erravit, & increpatus est: loquutus est sapienter, & non datus est ei locus.*

Sirach 35. *Oratio humilis per nubes transiit: & non accipiet solatium, donec visitet altissimus.*

Sirach 11. *Sapientia humilis, extollet caput ipsius, & collocabit eum inter principes.*

Sirach 4. *Pauperem in egestate sua ne irrites: nec animũ*

ὅταν ἄρα αὐτοὶ αὐτῶν τυγχάνωμεν φαυλότατα διακείμενοι, τότε σφόδρα τε καὶ πλέον τὰς ἡδονὰς τὰς διὰ τοῦ σώματος, ἐν ἐπιθυμίαις τε καὶ δεήσεσιν ἐσμέν· οὕτως. Οὕτω δὴ καὶ τὸν αὐτὸν λόγον ὡς ἂν αὐτὸς αὐτοῦ τότε φαίνεται βέλτιστα ἔχων, ὅταν ἐλαχίστων τῶν τοιούτων δέηται· οὕτω πάλιν καὶ δυοῖν ὄντοιν, εἰ ὁ μὲν τυγχάνοι σφόδρα τε καὶ πολλῶν ἐν ἐπιθυμίᾳ τε καὶ δεήσει ὤν· ὁ δὲ ὀλίγων τε καὶ ἠσύχως, οἷον τὰ τοιάδε. ὅσοι τῶν αἰθερίων τυγχάνουσι κυβεῖται ὄντες, οἱ δὲ οἰνόφλυγες, ἕτεροι δὲ γαστρίμαργοι. ἅπαντα γὰρ ταῦτα, οὐδὲν ἕτερον τυγχάνοντα ὄντα, ἢ ἐπιθυμίαι. σφόδρα γε. αἱ δὲ ἐπιθυμίαι πᾶσαι, οὐδὲν ἕτερον ἢ ἐνδεια τινῶν. οἱ οὖν πλέστα τούτων πεπονθότες ἀθεμιστότατοι, ἐν μηδενὶ ἢ ὡς ἐλαχίστοις τοιούτοις πεπονθόσιν. πολὺ μὲν οὖν ἔγωγε καὶ σφόδρα μοχθηροὺς τοὺς τοιούτους ἡγοῦμαι εἶναι· καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τοιούτους, τοσούτῳ καὶ μοχθηροτέρους.

ΠΕΡΙ ΠΤΩΧΩΝ ΚΑΙ ΠΕΝΗΤΩΝ, Λόγος σλή.

ΚΡαυγὴ πένητος καὶ κραυγὴ πλουτοῦ εἰσακούσεται Κύριος.

Οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός. ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολεῖται εἰς τέλος.

Κρῖνε τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων.

Ἔγνων ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὸ δίκαιον τῶν πενήτων.

Ὁ ἀτιμάζων πένητα, ἁμαρτάνει.

Ὁ συκοφαντῶν πένητα, παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν.

Πενία ἀνδρὸς ταπεινοῖ.

Πλησίον πτωχὸς οὐχ ὑφίσταται ἀπειλάς.

Πάντα τὰ ἔργα τοῦ πτωχοῦ φανερὰ τῷ Θεῷ.

Οὓς ἀποφεύγουσι τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι πτωχοῦ, τῆς δεήσεως αὐτοῦ οὐκ εἰσακούσεται ὁ Θεός.

Ἡ σοφία τοῦ πένητος δοξασθήσεται, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ οὐκ εἰσὶν ἀκουόμενοι.

Βοσκηθήσονται πτωχοὶ ἀπὸ Κυρίου, πένητες δὲ ἀνάπαυσιν ἐπ' εἰρήνης ἀναπαύσονται.

Ταπεινὸς ἐσφάλη, καὶ ὡς ἐσκεπτόμησαι αὐτῷ· ἐφόβηξατο σώσεσιν, καὶ οὐκ ἐδόθη αὐτῷ τόπος.

Γέγονε χήρα ταπεινοῦ, νεφέλαις δύναται, καὶ ἐν μὲν παρακληθῇ, ἕως ἂν ὑπερέχῃ ὁ ὕψιστος.

Σοφία ταπεινοῦ, ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ εἰς μέσον μεγιστάνων καθίσαι αὐτόν.

Μὴ παροργίσῃς πτωχὸν ἐν ἀπειλῇ αὐτοῦ καρδίαν ὑπε-

δειλιάν,

δεομένῳ, μὴ παροξυνώμεθα.

Πτωχὸς δοξάζεται δι' ὑπερήμερον καὶ ἀλάζονα. ὁ δοξαζόμενος ἐν πτωχείᾳ, πόσαχῶς ἐν πλούτῳ;

Μὴ παρεκτείνου πένης ὢν πλουσίῳ, τῇ δὲ σῇ ἀνοίᾳ ἀπόσχου.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου πτωχὸν ὑπερήφανον.

Πτωχεύων αἴσθεσαι σύφρασιν, ὅτι Λαζάρου σε τὰ ἀγαθὰ ἀκολουθεῖ.

Οὐδεμίαν αἰσχύνην ὁ πένεσθαι παρέχει.

Ἐπὶ τούτῳ δυσφορεῖσθω τῶν πλουτούντων οἱ πένητες, τῇ ἀμεριμνίᾳ καὶ καταγελῶμεν αὐτῶν ἀγρυπνούντων, αὐτοὶ καθεύδοντες.

Γενία μὲν ἀληθείας, πάσης ἀπολαύσεως τοῖς σωφρονοῦσι τιμιωτέρα.

Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐγνωμόνως τὴν πενίαν.

Πένης μὴ ἀθυμήσῃς. ἡ γὰρ εἰς ἄγαν κατήφεια, γίνεται τῆς ἁμαρτίας αἰτία· ἡ μὲν λύπης βαπτίζουσα τὸν νοῦν, καὶ ἀμηχανίας πεύσεσι πλησίον· τῆς δὲ ἀπορίας τῶν λογισμῶν τὴν ἀχρειοῦσαν ἀπιθανώσεις. μὴ γὰρ οὐχ ὁρᾷς τὴν χεῖρα ὁ Θεός; ἔχει τὴν ἔσχατον ἐν χερσὶ, καὶ ἀναβάλλεται τὴν δόσιν, ἵνα σε δοκιμάσῃ τὸ βέβαιον.

Οὐδὲν τῷ Θεῷ μέγα, ὃ μὴ καὶ † πένης δίδωσι.

Κρεῖσσον πενία μὴ δικαίας κτήσεως.

Δεινὸν πένεσθαι, χεῖρον δ' ὑπορρῆ κακῶς.

Πτωχοὶ ἐσμὲν ἅπαντες, καὶ τῆς θείας χάριτος ὑπερδεεῖς, κἂν ἄλλος ἄλλῃ † παρέχῃ δοκεῖ μικροῖς μέτροις μετρούμενος.

Εἰ γὰρ ὁ ἀτιμάζων πένητα παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτὸν, τιμᾷ τὸν ποιητὴν ὁ αἰδούμενος τὸ ποίημα.

Κρείσσων νέος πένης σώφρων, γέροντος βασιλέως ἄφρονος.

Ἀνδρῶν ἐνδόξων πλῆθος, ἑνὸς πένητος δικαίου οὐκ ἀντάξιον.

Τῶν τῆς σωφροσύνης ἐγκολπίων, καὶ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεσθαι, καὶ τὸ μετριάζειν ῥᾳδίως, καὶ τὸ μὴ φυσιοῦσθαι ταχέως, καὶ δοξομανίας ἀπαλλάττεσθαι, ἢ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν ἄλλην ἀρετὴν μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας, ἐν ταῖς τῶν πενήτων ψυχαῖς βρύουσαι ἴδοις ἂν· τοὺς δὲ πλουσίους ὡς τὰ πολλὰ ἐρήμους τούτων ὄντας, καὶ πρὸς κακίαν εὐεμπλώτους ἔχοντας.

Τί πένητος ἦν εὐτυχέστερον, ὅταν δέῃ καὶ τὸν πλούσιον, εἰ μέλλοι σώζεσθαι, πρότερον ἐνταῦθα ἀφικέσθαι, ἔνθα ὁ πένης ἔσχεν; αὐτὸς γὰρ τῶν οἰκείων ὡς ἀλλοτρίων ἀπέσχηται, καὶ εἰς τοὺς δεομένους αὐτὰ σκορπίσῃ μετὰ δαψιλείας ἁπάσης, ἕως δυνήσεται σωτηρίας

inopis magis deprimas.

Pauper laudatur ob scientiam: & qui pauper honoratus est, quanto dives esset idem honoratior? Sirach 10.

Pauper cùm sis ne contendas cum diuite, sed per prudentiam tuam abstine. Prouer. 23.

Odit anima mea inopem superbum. Sirach 25.

Gaudeas, ô homo, in penuria, quoniam Lazari bona te sequentur. Basilij.

Nullum dedecus paupertas producit.

Hoc vno pauperes à diuitibus distamus, tranquillitate animi: & vigilias ipsorum videmus ipsi dormientes.

Paupertas cum veritate, quanus fruitione pretiosior est apud prudentes.

Non turpe est esse pauperem, sed non aquo animo ferre paupertatem.

Pauper existens ne abijcias animum. Nimia enim tristitia gignit peccatum, in qua mœror submergit mentem, & veluti vertiginem facit ipsa perplexitas, & consiliorum penuria ingratitudinem producit. An putas Deum non intueri angustiam tuam? Atqui ille cùm victum in manibus habeat, largiri cunctatur, vt constantiæ tuæ experimentum sumat.

Nihil magni possidet Deus, quod non etiam pauperibus largiatur. Theologi. † lege minus.

Præstantior est paupertas possessione non insta.

Misera quidem paupertas, sed opulentia mala miserior.

Omnes sumus pauperes, & indigi diuinæ gratiæ, quamuis alius alij præstare videatur si exiguis mensuris metiare. † le. περιέχειν.

Si creatorem irritat qui in pauperem fuerit contumeliosus: ergo ille qui colit opus, honorat opificem.

Præstabilior est iuuenis pauper sapiens, sene rege insipiente.

Multitudo magnæ æstimationis hominum, vnius pauperis pij dignitate inferior est.

Facilem sobrietatem, animæ cultum, modestiam promptam, non subitam inflationem, non ambitionem insanam, imò & alias omnes abunde virtutes in pauperum animis florentes inuenias: diuites contra vt plurimum virtutibus vacuos, & ad vitia pronos. Chrysostomi.

Quid paupere magis beatum fieri posset, cùm diuitem quoque, si salvus esse velit, eundem in statum redigi prius oporteat, in quo nunc pauper existit? Nam si rebus suis tanquam alienis abstineat, & affatim indigentibus eas distribuerit, sta salutem

consequi poterit. Sic fecit Iob, sic Abraham, & res suas tanquam heriles & à Domino sibi commissas in cõseruos erogarunt. Idcirco neq; præsentibus eũ parcebant, nec absentibus animo cruciabantur.

O insignem paupertatis excellentiam, hac Dei persona sit. Deus in paupere absconditur, et pauper quidem porrigit manum, Deus autem suscipit quod offertur.

Qui cum paupertate philosophantur, magis magiq; Deo appropinquant.

Non pauper est qui nihil habet, sed qui multa desiderat. Non diues est qui multa possidet, sed qui nulla re indiget.

Qui aures suas (inquit) obturat, vt nõ audiat pauperem, illius orationem non exaudiet Deus. Beatus qui animaduertit ad mendicum et pauperem, liberabit eum Dominus in die malo. Est autẽ dies malus, qui peccatorib. destinatus est.

Serui. *Paupertatem ferre non cuiusuis est, sed viri sapientis.*

Didymi. *Qui mendici vel pauperes propter virtutem & pietatem facti sunt, illos magis ac diligentiùs curare debes: itidẽ qui propter morbos aut casus aduersos inopia laborant, in illos magis beneficus esto, quàm qui ex malo facinore aut luxuria ad paupertatem redacti sunt.*

Aristotelis. *Paupertas multis rebus indiget, inexplebilis tas omnibus.*

Democriti. *Si non multa desideres, pauca tibi multa videbuntur. Desiderium enim contractum paupertatem diuitijs æquipollentem reddet.*

Pauperes maximis malis non infestantur, vt insidijs, inuidia, & odio, quibus diuites expositi sunt quotidie.

Euripidis. *Sapiens paupertatem animo patiente & generoso colens, diuitijs pretiosiorem efficit.*

Apollonij. *Paupertas non turpis est secundum naturam, turpis verò de causa pauperem esse dedecus est.*

Catonis. *Præstat honesta paupertas improbis diuitijs. Hoc enim opprobrij, illud miserationis causa sit.*

Luciani. *Nudus in terrã veni, et nudus illam redeo. Quid frustra crucior, nudum videns exitum?*

Pauper defunctus liberatur curis. Viuens enim mortuus est, paupertatẽ cum morte ferens.

Aristides. *Aristides ille iustus, cùm diues quidam paupertatem ei obijceret, dixit: Mihi quidem nihil adferet mali paupertas: tibi verò diuitiæ non paucas perturbationes.*

DE TRISTITIA, QVOD VALde molesta & dolorifica sit tristantibus, Sermo CCXXXIX. Ex Io. Stobæo.

Menandri, aliàs Philemonis. *Vltorum malorum causa omnibus est sua pte natura*

Tristitia: Propter hanc etiam insania oboritur

ὅλ τυχεῖν. ὅτω γοῦν ὁ Ἰὼβ, ὅτω καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐπίστευσαν, καὶ τὰ αὐτῷ ὡς ἴδια δεσποτικὰ ἐλησειαδίντες, ὅπως εἰς τὰς ὁμοδούλους ἀπήλισκον. Διὰ τοῦτο ὅτε παρῆσαν ἐφείδοντο, ὅτε δ' ἀπῆσαν ἐδάκνοντο.

Ὦ πηλίκον ἀξίωμα τῆς πενίας, Θεοῦ γίνεσθαι προσωπεῖον· κρύπτεται ἐν πένητι Θεὸς, καὶ πένης μὲν ὁ τὴν χεῖρα προτείνων, Θεὸς δὲ ὁ δεχόμενος.

Οἱ πενίᾳ προσφιλοσοφήσαντες, ἐγγίζουσιν ἀεὶ τῷ Θεῷ.

Οὐκ ἔστι πένης ὁ μηδὲν ἔχων, ἀλλ' ὁ πολλῶν ἐπιθυμῶν· οὐκ ἔστι πλούσιος ὁ πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ὁ μηδενὸς δεόμενος.

Οὓς ἀποφεύσεται, φησὶ, τὰ ὦτα αὐτοῦ, τοὺς μὴ ἀκούσαντας πλουτοῦ, τοὺς δικαίως αὐτοῦ οὐκ εἰσακούσεται ὁ Θεός. μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος. ἡμέρα πονηρὰ, ἡ τῆς ἁμαρτωλοῖς ἀποκεκληρωμένη.

Πενίαν φέρειν, οὐ πάντος, ἀλλ' ἀνδρὸς σοφοῦ.

Μείζονα καὶ ἀνυποφορωτέραν τὴν ἐπιμέλειαν ποιοῦσι τοῖς δι' ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν πλουτοῦσαν, ἢ πενομένοις· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ἐκ νόσων ἢ συμπτωμάτων ἀπορουμένους, καὶ τοὺς ἐκ κακοπραγμοσύνης ἢ ἀσωτίας πλουτοῦσαν.

Ἡ πενία πολλῶν ἐστιν εὐδαίμων ἢ ἡ ἀκλησία, πάντως.

Ἢν μὴ πολλῶν ἐπιθυμῇς, τὰ ὀλίγα πολλά σοι δόξει· μικρὰ γὰρ ὄρεξις πενίαν ἰσοδυναμεῖ πλούτῳ παντί.

Τὰ μείζονα τῶν κακῶν οἱ πένητες ἐκπεφεύγασιν, ἐπιβουλὴν, φθόνον, καὶ μῖσος, οἷς οἱ πλούσιοι καθ' ἡμέραν συνοικοῦσιν.

Τὴν πενίαν ὁ σώφρων καρτερίᾳ καὶ γενναιότητι μαλλον, πλούτου μειωτέρων ἀποφαίνει.

Οὐ τὸ πένεσθαι κατὰ φύσιν αἰσχρόν· ἀλλὰ τὸ διὰ αἰσχρὰν αἰτίαν πένεσθαι, ὄνειδος.

Κρείσσων καλῶς πένεσθαι, μᾶλλον ἢ πλουτεῖν κακῶς. τὸ μὲν γὰρ ἔλεον, τὸ δ' ἐπιτίμησιν φέρει.

Γῆς ἐπέβην γυμνός, γυμνὸς δ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι· καὶ τί μάτην μοχθῶ, γυμνὸν ὁρῶν τὸ τέλος;

Πένης ἀποθανὼν φεύγει δανειστὰς ἀπαλλαγήν. ζῶν γὰρ τέθνηκε, τὴν πενίαν, νέκρωσιν ἔχων.

Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ὀνειδιζόμενος ὅτι πένης· τοῦ πένης πλουσίου, εἶπεν· ἐμοὶ μὲν ἡ πενία οὐδὲν ἰσορρόπει κακόν· σοὶ δὲ ὁ πλοῦτος παρέχας οὐκ ὀλίγας.

ΠΕΡΙ ΛΥΠΗΣ, ΟΤΙ ΛΙΑΝ ΜΟχθηρὸν καὶ ἐπώδυνον τοῖς φερομένοις, Λόγος οκτ.

Ποllῶν φύσει τοῖς πᾶσιν αἰτία κακῶν
λύπη λέγω. * λύπης καὶ μανία γὰρ γίνεται

πολλοῖς,

πολλοῖσι, καὶ νοσήματ' ἐξ ἰάσιμα
αὐτούς τ' ἐπηρκασι ἀφ' ὧν λύπην τινές·
ἐπεὶ δ' λυπῶν πλέον, ἢ δ' σῶζον ἦ.

Λύπη γὰρ ὀργή τ' εἰς ἔνια ψυχῆς τόπον
ἐλθόντα μανία τοῖς ἔχουσι γίνεται.

Οἶμαι. δ' λυπεῖσθαι γὰρ ὅτι δ' ῥᾳδίᾳ
τοῦτ' ἀνθρώπῳ, ὡς ἔοικα, τὸν λυπούμενον.
λυπουμένῳ δ' ὅταν τις ἀγγελθῶν λέγῃ
χαίρ', ἐξ ἀνάγκης τοῦτ' οἰμῴζειν λέγει.

Ὅστις δὲ λύπας φησὶ πημονὴν βροτοῖς,
δεῖ δ' αὐ * χρόνου τε καὶ πεδωρίσθην ἄπο,
σαφὲς δ' σοφοῖσιν ἐστὶν· ἀλγέω δ' ὅμως,
ἄπειρος εἰ τῆς νόσου ταύτης ἀεί.

Οὗτος ὅταν ἐμπέσῃ τις εἰς τὸν νῦν φόβος,
καὶ τὸ καθεύδειν οὐκ ἐθέλει προσέρχεται.

Νόσων πολὺ κρεῖσσόν ἐστιν, ἢ λύπην φέρειν.

Οὐκ ἔστι λύπης, ἐὰν δ' ὀρθῶς τις σκοπεῖ,
ἄγνωμα μεῖζον τῷ δ' εὐ αἰθέσπεσι φύσει.

Ἔνεστι πάντων θεσπέσιον εἰδέναι τινά,
φέρειν τὰ παρεπίπλοντα μὴ παλιγκότως.
καὶ τοῦτ' αἰνῶ ἄριστος, εἴ τι συμφορὰ
ἔπεσε δὲ κρυσίν. ἀλλὰ ταῦτα γὰρ λέγειν
ῥᾴδιον ἁμῖν, δρᾶν δ' ἀμηχάνως ἔχει.

Λύπη μανίας καὶ ἀνίας ἔχει τινά.

Λύπαι γὰρ αἱ θεσπέσιοι πίπτουσιν νόσους.

Ἦ που δ' μέλλον ἐκφοβεῖ καθ' ἡμέραν,
ὡς τῶνδε πάσχειν τἀπιὸν μεῖζον κακόν.

Φέρω δ' ἃ πάσχω, καὶ τὸ δ' σμικρὸν κακόν.
δ' μὴ εἰδέναι γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ
νοσοῦντα· κέρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.

Ὦ πεῖρ' ἀκούσας. οἶκτος γὰρ τὰ δυστυχῆ
βροτοῖς ἅπασι, κἂν θυραῖος ὢν κυρῇ.

Ἄθεσπος ὢν θεοῖς ἄλυπος τὸν βίον διήγαγον,
οὐδὲ μέχρι τέλους ἔμεινεν εὐτυχῶν.

Λύπη μ' ἀλίσκει· ἦ φροῦδά μοι.
δεινὴ γὰρ ἡ Θεός, ἀλλ' ὅμως ἰάσιμος.

Ἀλλ' ἦ γὰρ ὀρθῶς τοῦτ', ἀμαιμάκως ἴσως
ἔπραξας. αἰσθάνῃ δὲ δυστυχῶν ἐγὼ
μᾶλλον. † λογισμὸς τέρψιν ἦ νικᾷ ποτέ.

Οὐ δεῖ λέγειν μακαρίους τοὺς κεκτημένους
ἔχοντα πλοῦτον, τὸν δὲ μὴ λυπούμενον.

Πολλῶν φύσει τοῖς πᾶσιν αἰθέσπεσι κακῶν
ὄντων, μέγιστόν ἐστιν ἡ λύπη κακόν.

Τίκτουσι γάρ τοι καὶ νόσους δυσθυμίαι.

Πῶς οὖν μάχομαι θνητὸς ὢν θείᾳ τύχῃ,
ὅπου δεινὸν ἐλπὶς οὐδὲν ὠφελεῖ;

Multis, & ægritudines incurabiles.
Interficiunt etiam aliqui seipsos præ tristitia,
Cùm quod infert mœrorem maius est, quàm
vnde salus sperabatur.
Tristitia enim & ira, vbi in vnum animæ Clemens Alex.
locum
Conuenerunt, furorem sibi obnoxijs pariunt.
Hei mihi. Nam ipsa tristitia hanc vocem Philemonis.
Statim, vt videtur, tristantis extorquet.
Quòd si quis tristanti obuius illum tulerit
Sumere, re ipsa et necessariò flere ipsum iubet.
Quisquis tristitias ait hominibus obesse Euripidis.
Adeò, vt à rupibus & saxis dejci mereantur, *Vox apparet corrupta.*
Non est ex sapientiũ numero. Verùtamen optet
Ne vnquam hanc ægritudinem experiatur.
Adeò cùm aliquis timor in animum illapsus Philemonis.
Etiam dormiendo non egreditur. (est,
Morbum ferre multo satius est, quàm tristi-
tiam. (stitia,
Nulla est, si quis rectè consideret, quàm tri- Menandri.
Maior ægritudo sua pte natura, inter humanas
Istud ante omnia discendũ est primũ, (res. Euripidis in OEnomao.
Vt euentus rerum non ægrè aut iracundè feramus. (ipsum
Huiusmodi vir optimus est, & calamitates
Minùs mordent. Verùm hac dicere quidem
Nouimus, re ipsa autem præstare difficillimum
est. (habet,
Tristitia nonnihil cum insania commune Alexidis.
Mœrores enim morbos pariunt hominibus. Eurip dis.
Nempe quod futurum est quotidianos metus Eiusdem in
monet. (do. Andromeda.
Plus enim inest mali expectando, quàm patien-
Intelligo autem quæ patior: & hoc ipsum Eiusdem in
non leue malum est. Antiope.
Ignorantia enim voluptatis aliquid habet
In homine ægrotante, & insciti lacrum est in
rebus aduersis. (tes misericordiã cient
Audiens miserum est. Omnes enim calamita-
Cunctis hominibus, etsi quis externus fuerit.
Homo existens nullus sine molestia vitam
transegit,
Nec ad finem vsq; fortuna secunda vsus est.
Tristitia potissimùm perdor. Euripidis in
Grauis enim Dea est, verumtamen curabilis. Oreste.
Hæc non rectè quidem, sed animosè forsitan Eiusdem in
Feci sti. Laudes autem ego infortunatus Alcmena.
Ods. Mens enim et optimo nunquam vincit rem † λογισμὸς.
ipsam.
Non appellandus est fœlix, qui pecunias Apollodori
Habet plurimas, sed qui non tristatur. in Paralogiszomenis.
Cùm natura cunctis hominibus mala multa Menandri.
Hæreant, maximum est tristitia malum.
AEgritudines animi morbos quoq; pariunt. Sophoclis
Quomodo mortalis ego fortunam impugna- in Tereo.
bo diuinam, Eiusdem in
Vbi calamitas nihil spe inuatur? Eriphyle.

Eiusdem in Aiace. *Sua enim intueri mala,*
Vbi alius nemo similiter patitur,
Ingentes ciet dolores.

Philemonis. *Tristitia enim per se reddere potest*
Duplo sanè maiora quàm reuera sint mala.

Pindari in Olympionicis. *Animi perturbationes vel sapientem virum seduxerunt.*

Aristophanis Philadelphis. *O Apollo, quàm morosus est tristitia captus*
Homo, & in omnibus difficilis.

Paræmia. *Vbi quis dolet, illuc animum conuertit.*

Apollodori in Galatis. *Tristantibus enim & solicitis hominibus*
Qualibet nox videtur diu durare.

Antiphanis. *Tristitia insania vicina mihi esse videtur.*

Alexidis. *Tristitiæ plus quàm mediocres*
Exturbare mentem solent.

Posidippi ex Myrmice. *Adeò multipes variumq; malum est tristitia.*

Eiusdem ex Similibus. *Difficile est tristitiam effugere, dies autem*
Perpetuò secum nouas curas adfert.

Antiphanis Medico. *Omne tristificum morbus est homini,*
Multis autem variisq; nominibus appellatur.

Eiusdem ex Euplœa. * *Hic versus & sequens nullum sensum efficiunt.* *Quemadmodum pictori malo colores*
Primùm abolent ex corpore.

Apollodorus Megarites aiebat, illos qui crederent hominem aliud quiddam esse præter corpus, minimum in vita molestiæ perceptures. Tum quidam dixit, filios eius omnes cognoscere, quòd aly quàm corpus sint, nihilominus tamen propter molestiam & dolorem proprium multos sese perditum ire.

Euphrantes Syrus amissa vxore dicebat: O philosophia, tyrannica sunt præcepta tua: amare iubes, & si quis amiserit quod amabat, dolere prohibes.

Socrates interrogatus, quomodo quis sine molestia vitam ageret: negauit vllo modo id fieri posse. Non enim licet, dixit, ciuitatem aut domum inhabitanti, & hominibus conuersanti, sine molestijs degere.

DE DOLORE ET TRISTITIA, Sermo CCXL. Ex Antonio & Maximo.

Prouer. 25. *VT tinea vestem, & lignum teredo, sic dolor viri cor ledit.*

Sirach 30. *A dolore mors contingit, ac cordis dolor minuet vires.*

Colloquium cum alijs eodem animo affectis, omnem solatur mœrorem.

Matth. 5. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient.*

Ioan. 16. *Afflictionem habebitis in mundo.*

2. Corint. 2. *Quis est qui me exhilaret, nisi qui molestia per me afficitur?*

Basilij. *Hic igitur est prudens gubernator, qui cõijcit rem propositã decere contingentia quæq; dispo-*

Τὰ γὰρ ἐς λύσσαν οἰκεῖα πάθη,
μηδενὸς ἄλλου τοιοῦτον ἐξαίφνης,
μεγάλας ὀδυνᾶς ἐνδοτίνει.

Ἀγαθὴ γὰρ ἡ λύπη καθ' αὑτῆς αἰὰ πλάσαι
ἀτυχοῦς διπλάσια τῆς ἀληθείας κακά.

Αἴδε φρενῶν παραχαὶ παρέπλαγξαν καὶ σοφόν.

Ἄπολλον, ὡς δυσάρεστον ἐς ἀνιώμενος
ἄνθρωπος, ἐφ' ἅπασίν τε δυσχερὴς ἔχει.

Ὅπου τις ἀγλεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει.

Τοῖς γὰρ λυπουμένοις τε καὶ μεμψιμοιρίαν
ἅπασα τύξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά.

Λύπη μανίας ὁμότοιχος εἶναί μοι δοκεῖ.

Τῶν μετεώρων αἱ μείζονες λύπαι,
παιδὸς τὸ φρονεῖν μετάσχωσιν.

Οὕτω τι πολύπους ἐστὶν ἡ λύπη κακόν.

Ἔργον γε λύπην ἐκφυγεῖν, ἣ σὶ ἡμέρᾳ
ἀεί τι καινὸν εἰς τὸ φρονεῖν φέρει.

Ἄπληστόν ἐστι λυπεῖν αἰθέρι νόσος,
ὀνόματα σὶ ἔχουσα πολλά.

Λυπηροὶ αἰθέριοι καὶ ζῶν κακῶς.
ὥσπερ πομφὸς ζωγράφου τὰ χρώματα
φθείρειν ἀφαίρεσιν ἐκ τοῦ σώματος.

Ἀπολλόδωρος ὁ Μεγαρείτης ἔλεγε τοὺς πιθανοὺς,
ὅτι ἕτερόν εἰσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦ σώματος, ἀλυπότατα διάξειν τὸν μίον, εἰπεῖν, ὅτι οἱ υἱῆς αὐτοῦ ἕτερόν εἰσι πάντες ἐπίστασθαι, καὶ ὅμως ὑπὸ τῆς ἐπ' αὐτοῖς λύπης, πολλοὶ ἑαυτοὺς διαχεῶνται.

Εὐφρανίτης ὁ Σύρος τὴν γυναῖκα ἀποβαλὼν ἔλεγεν· ὦ φιλοσοφία, τυραννικά σου τὰ ὑποτάγματα. λέγεις φίλει· καὶ ἀποβάλῃ τις, λέγεις μὴ λυπεῖ.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις ἄλυπος διάγοι, τοῦτο ἀδύνατον, εἶπεν. οὐ γάρ ἐστι πόλιν ἢ οἰκίαν οἰκοῦντα, καὶ ἀνθρώποις ὁμιλοῦντα, μὴ λυπεῖσθαι.

ΠΕΡΙ ΛΥΠΗΣ ΚΑΙ ΑΘΥΜΙΑΣ, Λόγος σμ'.

Ὥσπερ σὴς ἱματίῳ, καὶ σκώληξ ξύλῳ, οὕτως λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν.

Ἀπὸ λύπης ἐκδαίνει θάνατος· καὶ λύπη καρδίας κάμπτει ἰσχύν.

Πάσης λύπης παρηγορία ἡ πρὸς τὸν ὁμόψυχον ὁμιλία.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

Θλῖψιν ἕξετε ἐν τῷ κόσμῳ.

Τίς ἐστιν ὁ ἀνιάσων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;

Οὗτος οὖν ἐστιν ὁ νοήμων κυβερνήτης, ὁ ἐσχασμένος τὴν ἀπροσκαιρίαν φύσεως μεταχειζόμενος τὰ συμπίπτον-

συμπάθοιτο, καὶ ὅμοιος ἀεὶ αὐτὸς ἑαυτῷ διαμένων, μήτε ἐπαιρόμενος ἐν ταῖς εὐθυμίαις, μήτε καταπίπτων ἐν ταῖς συμφοραῖς.

Ὥσπερ οἱ σκώληκες τοῖς ἁπαλωτέροις τοῦ ξύλου ἐνίκτουσι μᾶλλον· οὕτως αἱ λῦπαι τοῖς μαλακωτέροις ἤθεσι τοῦ ἀνθρώπου ἐμφύονται.

Ὁ λέγων μὴ πρέπειν τῷ δικαίῳ τὴν θλῖψιν, οὐδὲν ἕτερον λέγει, ἢ μὴ ἁρμόζειν τῷ ἀθλητῇ τὸν ἀνταγωνιστήν.

Φέρει τοῦ ἁμαρτάνοντος ὀδυνωμένου κοινωνία τοῦ συναγωνιστοῦ.

Ἔστι ποτὲ ἡδονῆς λύπη τιμιωτέρα, καὶ κατήφεια παντηγύρεως, καὶ γέλωτος ἡ καλοῦ δάκρυον ἐπαινετόν. μέγα γὰρ τὸ φάρμακον τοῦ ἀληθῶν φάρμακον· οἱ γὰρ ὅμοιον τῷ πάθους ἔχοντες, πλέον εἰσὶν εἰς παραμυθίαν τοῖς πάσχουσιν.

Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τοῦτο φάρμακον ἀγαθὸν εἰς σωτηρίαν ἡ θλῖψις.

Καιρὸς ἀθυμίας, οὐχ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δρῶμεν κακῶς.

Ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀθυμίας οἵδε καὶ τὴν ἐπὶ φύσιν πολλάκις ἐκβάλλουσα φρενῶν ἐπιβρύχιον ποιεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς ἅπαντα ἄχρηστον ἐργάζεσθαι τὰ καλά.

Ἡ λύπη εἰς πολλοὺς διαμειζομένη μετριώτερον διάκειται τὰ πάθητα.

Ἆρα οἱ λέγουσι παῖδες, ὅτι καὶ τοῦ στόμαχου κατασκλήρωσίν τινα λύπαι. ἢ οὐχὶ καὶ παρ' ἡμῖν ὅτε συμπάσχειν εἰχὲς, ὅταν ἀλγῶμεν, καὶ μὴ εἰδῶμεν τῆς λύπης τὴν αἰτίαν;

Μὴ πείνων ἀλύωμεν ἐπὶ τῇ θλίψει, ἀλλ' ὀλιγώμεθα μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμούς, ὅτι σάρκα δὲ ὀλιγώμεθα. τὰ τε γὰρ ὄντα ἁμαρτήματα ἀποθήμεθα, εἰ δίκαια δικαιοσύνην ἔχομεν, καὶ εἰς τὸ λαμπρότερον ἐργαζόμεθα· καὶ δείκνυσιν Ἰὼβ, τότε μειζόνως διαλαμπάς.

Οὐδὲν γὰρ ὕδωρ λαμπρὸν ποιεῖ καὶ ζηλωτὸν ὡς μυρίων ἐμπίπλησιν ἀγαθῶν, ὡς πειρασμῶν πλῆθος, καὶ κίνδυνοι, καὶ πόνοι, καὶ ἀθυμίαι, καὶ τὸ διηνεκῶς ἐπιβουλεύεσθαι, καὶ παρ' ὧν οὐδαμῶς ἐχρῆν, καὶ πρᾴως ἅπαντα φέρειν.

Θλῖψιν ἔξετε ἐν τῷ κόσμῳ ὁ Χριστὸς φησίν. οὐκοῦν τότε μᾶλλον λύπην ἐχρῆν, εἰ ὃν προεῖπεν ὁ Χριστὸς θλίψεως τὸν χρόνον, ὅτου ἐποιούμεθα ζυφῆς καὶ ἀπαραύτου κομιδῆ.

Μόναι τοῦ ὁμοιοπαθῶν ὁμιλίαι, τοῖς ἀθυμοῦσιν εὐεπίσκεπτοι παρηγορίαι.

Διὰ θλίψεως τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡτοίμασαι, ὁμοίως καὶ τὰ κακὰ διὰ κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς.

Ἐκφεύγει ἁμαρτίας, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ἀδικούμενος.

sit, similiù ipse sibi manens perpetuò, nec inflatus in lætitia, neque deiectus in calamitate.

Quemadmodum vermiculi teneris lignis innascuntur maximè, sic dolores in mollioribus hominum ingeniis ingenerantur.

Qui negat afflictationem iusto esse decoram, nihil aliud dicit, quàm non conuenire, vt athleta habeat aduersarium.

Communio & societas luctus, solatio est dolenti. Theologi

Tristitia aliquando melior est voluptate, & mœstitia festiuitate, & lacrymæ laudabiles inhonestorisu. Magnum enim remedium fertur à condolentibus. Nam qui æquali affectione laborant, plus solatij patientibus exhibent.

Afflictio etiam quandoq; bonum est pharmacum ad salutem.

Mœrendi tempus est, non cùm malè afficimur, sed cùm malè agimus. Chrysostomi.

Mœroris excessus à naturali mente sæpius exturbans animam submergere solet, & ad omnia bona inutilem reddere.

Tristitia in multos diuisa minùs cruciat patientem.

Medicorum filij dicunt † quòd etiam in quodam stomachi affectu intempestiua mœstitia contingat. An non idem nobis euenire probabile est, cùm dolemus, & dolendi causam nescimus? † Videtur de hypochondriaco affectu accipiendum.

Ne cruciemur ergo in afflictionibus; sed oremus ne incidamus in tentationem, instantem verò suscipiamus. Sic enim & præsentia peccata delemus, & si quid iustitiæ habemus illam quoque reddimus illustriorem. Argumento est Iob, qui magis claruit in tentatione.

Nihil æquè splendidos & amulatione dignos reddit, & infinitis bonis implet, ac multæ tentationes, pericula, labores, mœrores, insidiæ perpetuæ, & ab illis structæ à quibus minimè oportebat, atq; hæc omnia æquo & benigno animo ferre.

Afflictionem habebitis in mundo, inquit Christus: magis igitur dolendum esset, si nos ad tempus delicijs & otio tribueremus, quod Christus afflictionis futurum prædixit.

Solæ similes affectus expertorum colloquia, mœrentibus fiunt solatia. Photij patriarchæ.

Per afflictionem bona parantur hominibus: mala verò per inanem gloriam & voluptatem. Marci.

Qui ab hominib. iniuriã patitur, effugit pec-

cata, & parem afflictioni opem consequitur.

Qui mandatum perfecit, tentationem super eo expectet. Dilectio enim erga Christum per contraria probatur.

Fuge tentationem patientia & oratione: sin absque his præsidijs te opponas, vehementius invadit.

Dorothei. *Remissio, incuria, & quies, laxam & dissolutam reddunt animam: tentationes verò constringunt eam, & vniunt Deo, vt inquit propheta his verbis: Domine in afflictione memininimus tui.*

Plutarchi. *Via quidem eligenda planissima, vita verò tranquillissima.*

Thoraci tunicam, tristitiæ verò mentem & rationem inducere oportet.

Socrates. *Socrates interrogatus quid bonis molestum esset, dixit: Prosperitas improborum.*

Idem rogatus, quomodo quis vitam tristitia vacuam degeret, respondit, fieri non posse, vt qui in ciuitate aut familia habitat, & hominibus conuersatur, non aliquando tristetur.

Leucippes. *Hoc enim proprium est oculis, vt in magnis malis lachrymas non effundant: in mediocribus autem calamitatibus abundè lachrymentur.*

Choricij. *Immoderatum gaudium sæpius exit in dolorem: & immodica voluptas, accersitam sibi tristitiam producit.*

Moschionis. *Tristitia sequi solet voluptatem.*

Theopempti, al. Theopompi. *Si quis plurimas opes possidens cum tristitia vitam transigat, is certè fuerit omnium qui sunt quique futuri sunt hominum miserrimus.*

Charicles. *Mortales sepulchra, quæ ad funus & sepulturam pertinent, præparant, quasi his sint vsuri: quemadmodum autem mortis metu & dolore vacent, quorum maximus vsus est, nihil tale præparant.*

Ex sententijs Epicteti, Isocratis, Democritii. *Si vis tristitia vacare, quæ futura sunt sic æstima, veluti iam accidissent.*

Fac dolore vaces, non vt omnino affectionibus carens, brutorum more: nec vt rationis expers velut insipientes, sed tanquam virtutis cultor rationem pro doloris remedio habe.

Qui ob calamitates tum animo minimè sunt tristi, tum reipsa maximè resistunt, y & ciuitatum & priuatorum præstantissimi sunt habendi.

Epicteti. *Insipientes tempus, sapientes autem ratio mœrore liberat.*

Sapit qui non tristatur propter absentia, sed gaudet præsentibus. ¶ *Epictetus interrogatus, quomodo quis hosti dolorem excitare posset,*

μένος, ἢ ὁμοίας τῆς θλίψεως δύναιτο ἀπηλλάξειν.

Ὁ ποιῶν ὑπομονήν, ἐκδεχέσθω τὸν ὑπὲρ αὐτῆς πειρασμόν. ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν ἀγάπη, δι' ἐναντίων δοκιμάζεται.

Φεῦγε πειρασμὸν δι' ὑπομονῆς καὶ δεήσεως· εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων αὐτῷ παραστήσει, ῥᾳδιοντέρως ἐπέρχεται.

Ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἀμεριμνία, καὶ ἡ ἀνάπαυσις, χαυνοῦσι καὶ διαχέουσι τὴν ψυχήν· οἱ δὲ πειρασμοὶ συσφίγγουσιν αὐτὴν, καὶ ἑνοῦσι τῷ Θεῷ, ὡς λέγει ὁ προφήτης· Κύριε ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου.

Ὁδὸν μὲν τὴν λειοτάτην ἐκλέγεσθαι χρὴ, βίον δὲ τὸν ἀλυπότατον.

Ἐνδύεσθαι δεῖ, τῷ μὲν θώρακι χιτῶνα, τῇ δὲ λύπῃ νοῦν.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί λυπεῖ τοὺς ἀγαθοὺς, εἶπεν· Εὐτυχία πονηρῶν.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις ἄλυπος διάγοι, τοῦτο ἀδύνατον, εἶπεν· ὃ γὰρ ἔστι πόλει ἢ οἰκίᾳ οἰκεῖται καὶ ἀνθρώποις ὁμιλεῖται, μὴ λυπεῖσθαι.

Τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐν μὲν τοῖς μεγάλοις κακοῖς, οὐ μὴ ἐκχέῃ δάκρυον· ἐν δὲ ταῖς μετρίαις συμφοραῖς, ἀφθόνως τὰ δάκρυα καταῤῥεῖ.

Πολλάκις γὰρ ὁ χαρεὶς ὑπερβάλλει, εἰς ἀλγηδόνα περιίστησι· καὶ τῆς ἡδονῆς ὁ ἄμετρος, βιαίαν λύπην ἐμποιεῖ.

Ἔπεσθαι τοῖς τερπνοῖς εἴωθε τὰ λυπηρά.

Εἴ τις πλοῦτον τῶν ἀγαθῶν κεκτημένος, μετὰ τοῦ λυπεῖσθαι διάγοι τὸν βίον, ἀποθνητῶν ἂν εἴη καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν ἐσομένων ἀθλιώτατος.

Οἱ ἄνθρωποι τάφους μὲν κατασκευάζουσι, καὶ σοφία, ὥσπερ μέλλοντες αὐτοῖς χρῆσθαι· ἀφοβίας δὲ καὶ ἀλυπίας τὴν περὶ τοῦ θανάτου οὐ κέκτηνται, οὐδὲ παρασκευάζονται.

Εἰ βούλει ἄλυπον βίον ζῆν, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν ὡς ἤδη συμβεβηκότα λογίζου.

Ἄλυπος ἴσθι, μὴ τὴν ἀπάθειαν, ὡς τὰ ἄλογα τῶν ζώων· μηδὲ τὴν ἀλογίαν, ὡς οἱ ἄφρονες· ἀλλ' ὡς σπουδαῖος, τὸν λόγον τῆς λύπης ἔχων παραμύθιον.

Οὓς πρὸς τὰς συμφορὰς, γνώμῃ μὲν ἥκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα αὐτοχρόνους, οὗτοι καὶ τῶν πόλεων καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοι εἰσίν.

Τὰς ἀφρονίας ὁ χρόνος, τὰς δὲ φρονίμους ὁ λόγος τῆς λύπης ἀπαλλάττει.

Εὐγνώμων ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷς μὴ ἔχει· ἀλλὰ χαίρων ἐπὶ οἷς ἔχει.

Ἐπίκτητος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ, ἔφη· ἐὰν-

ἑφ' ἑαυτὸν ἀξιοπιστάζειν βέλτιστα τοιοῦτο.

Οὐδεὶς ἀλυπος τὸν βίον διήγαγεν ἀνήνεμος ὤν, οὐδ' ἔχει τέλος ἔμεινεν δύτυχῶν.

Οὐκ ἔστιν ἀνθρώπου βίον ἀλυπον εὑρεῖν τοῦδε.

ΠΕΡΙ ΝΟΣΟΥΝΤΩΝ, Λόγος σμά'.

Ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με.

Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι τοῖς ἀδικουμένοις, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι.

Ὃς θεραπεύσει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι ἀδικοῦς, καὶ αὐτὸς ὅτι καλέσεται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀκούων.

Μὴ ὄκνει ὅτι πεπλεόνακας ἁμαρτίας

Τέκνον, εἰ ἁμαρτήσασί σοι μὴ ἀποβλέπε, ἀλλ' ὄψει Κύριον, καὶ αὐτὸς ἰάσεταί σε. Ἀπόστησον πλημμέλειαν καὶ ὕψωσον χεῖρας, καὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας καθάρισον καρδίαν. † καὶ μνημόνευσον σιμβαλείας, καὶ ἀσθενῶν δὲς τύπον καὶ γὰρ αὐτὸ χρεία. καὶ μὴ ἀπόστητι σοι. καὶ γὰρ αὐτὸν ἐκπαιδεύσει Κύριος, ἐστήριξε γὰρ εἰς ὅτι καὶ ὁ χρὼς αὐτῶν διοδία καὶ γὰρ αὐτὸν Κύριος διηθήσεται, ἵνα * ἀναπαύσῃ αὐτὸν ἀπὸ πάσης καὶ ἰάσεται χαρὰν ἀμβλύσεως. ὁ ἁμαρτάνων ἔστω τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ἐμπεσὼν εἰς χεῖρας ἰατροῦ.

Γλίσχρος ἀρετῆς ποιοῦ τὴν ἀσθένειαν.

Πολλάκις καὶ μάστιγες σώματι μὲν εἰσὶ τὰ ἀῤῥωστήματα. οἷς γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει.

Ἔστρεπται ἡμῖν μὴ μακαρίζεσθαι, μηδὲ κάμπτεσθαι τοῖς τὰ πάθη, ἀλλὰ προσέρχεσθαι τὸ πλοῦτον καὶ τὸ μῶν σώματος ἢ πάθη ἰδιωτῶν, πάντως ἢ ὕστερον ἢ νῦν λυθησόμενοι νόμῳ φύσεως (εἰς ἀσθένειαν γὰρ, πόσῳ καὶ μόνον, ἢ χρόνῳ) ἡμᾶς δὲ ὑψοῦν τὴν ψυχὴν ἔχειν, καὶ μὴ τὸ Θεῖον ταπεινοῦσθαι τοῖς λογισμοῖς.

Εἰ δὲ μηδὲν ἔχῃς ὅπως χαρίσῃ τῷ ἀσθενοῦντι διὰ τὴν πτῶσιν, σαυτὸν εἰς ἀγάγε, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ῥημάτων αὐτῷ παραμυθίαν προσένεγκε. ὅταν γὰρ καὶ κατ' ἐκείνην ἀκούσῃ τὴν ἡμέραν, ἀσθενῶ ἐγὼ καὶ ἐπεσκέψασθέ με.

Πολλάκις καὶ τύπος ἀέρων ὠφέλησε μόνον πρὸς τὴν τῶν κάμνοντας ὑγείαν ἔστι δὲ ὅπου καὶ ὕπνος προσπεσὼν πρὸς καιρὸν, πάντων ἀπήλλαξε τὸν ἰατρόν.

Τὰ σώματα καμόντα πολὺ, τῆς θεραπείας ἀναφέρεται καὶ τῆς ὑδρίας· ἀνενεγκόντα δὲ, τῆς μικρὸν ἀμελείας καὶ τῆς πλησμονῆς πάλιν ἀποῤῥεῖ, καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ῥᾳστώνας ἐπάνεισιν.

ΠΕΡΙ ΝΟΣΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΩΝ κατ' αὐτὸν ἀπαλλαγῆς λύσεως, Λόγος σμζ'.

Ὦ φίλοι ὕπνε θελγέτω, ὅτις νοσεῖ νόσου,
ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες, εὐδαίμων τε.

dixit: Si quis ita comparet seipsum, vt quam optimè viuat.

Nullus hominum sine tristitia vitam transegit, neque fortunatus ad finem vsque mansit. Posidippi.

Non est in quoquam reperire vacuum dolore vitam. Euripidis.

DE ÆGROTANTIBVS, Sermo CXLI. Ex Antonio.

Aegrotaui & visitastis me. Matth 25.

Memores estote vinctorum tanquam vnà cum illis vincti: eorũ qui afflguntur, tanquam ipsi quoq; versantes in corpore. Heb. 13.

Qui obturat aurem suam ne audiat infirmum, ipse quoque inuocabit, et à nemine audietur. Prouer. 21.

Ne cunctẽris inuisere infirmos. Sirach. 7.

Fili in morbo tuo ne sis negligens, sed ora Dominum, & ipse sanabit te. Mitte eum de lectum, manusq; rectas exhibe, atque emunda peccato cor tuum: munda, tamen suffimentum adole, commendatitiámque similagineam: ac inde locum des medico, vt eius Dominus author sit, nec discedat abs te, quia eius indiges. Est cùm medicorum quoque manus succedunt, cum consequantur: nam & ipsi Dominum orant, vt leuamentum secundet sibi, vitæq; causa curationem. Qui in creatorem suum peccauerit, in manus medici det se, vt incedere. † al. Διὸ ἐνδοῦναι καὶ ἐμπέσοντα εἰς χεῖρας ἰατροῦ. * al. ἀνάπαυσιν.

Infirmitatem facito virtutis materiam. Basilij.

Morbi sæpe flagella sunt peccatorum. Dominus enim castigat quem diligit.

Decebat nos nec applaudere, neq; flecti passionibus, sed contemnere latum: & corpus quidem nostrum pati sinere, vtpote necessario fine nunc sine non multo post progenitura dissoluendum (peribit enim aut morbo aut longo tempore confectum) nos vero animam in sublime tollere, & cogitationibus conuersari Deo. Theologi.

Si per inopiam nihil tibi sit quod afferas ægroto, seipsum ei exhibe, & verborum consolationem offer. Sic enim etiam audies olim, Infirmus eram & visitastis me. Chrysostomi.

Sæpe vel sola natura aeris satis fuit ad sanitatem ægroti: interdum & somnus obuenens tempestiuè, omnis labore medicum liberauit.

Corpora quidem ægra curationis & abstinentiæ beneficio restituuntur: restituta verò per negligentiam & repletionem paulatim relabuntur, & ad eosdem morbos recidunt. Athanas.

DE MORBIS, ET MOLEstiarum in eis solutione, Sermo CCXLII. Ex Io. Stobæo.

O Gratum somni lenimen, auxilium morbi, Quàm suauiter ac tempestiuè mihi adfuisti. Euripidis in Oreste.

En quàm iuuat lectus ægrotantem,
Res alioqui molesta, sed necessaria.
Rursum te erige, corpus reuolue.
Morosi sunt ægri perplexitatis causa.

Ibidem. *Num libes in solo fulcire pedes?*
Maximè. hoc enim opinionem quandam sanitatis parit. (absit.
Est autem vel opinari laudandum, etsi verum

Eiusdem in Bellerophõte. *Ad morbi naturam medicum quoq; oportet*
Respicientem mederi, non imperata pharmaca
Exhibendo, nisi morbo conueniant.
Morbi mortalium alij sponte & nostra culpa fiunt,
Alij diuinitus immittuntur, quibus lege
Medemur. Sed hoc tibi dicere volo,
Si Dij turpe quicquã faciunt, iam nõ sunt Dij.

Philemonis in Mystide. *Multo molestius ipsa ægritudine malum est,*
Quòd singulis, à quibus inuisitur,
AEgrotus quomodo se habeat dicere cogitur.

Ex Heliodoro spectaculis Italicis. *Si quis non procul pratereat Italiæ collem*
Gaureum, regio quadam ad lauam viatoribus
Inclinat, splendida, niuosa, vnde aqua
Amarissima, tum odore, tum potu, profluit.
Hanc aquam accolæ locupletes vineis
Vsurpant medicandis oculis. AEgrotus enim
indigens lauacro,
Sese, vt membra solùm in aqua purget,
Oculos palpebris bene innctis operiens
Immergit, ita vt nullus ei praterfluat intra sep-
tum (tur.
Humor in pupillam: hinc enim dolor nascere-
Quisquis autem obscura nubecula tectos habens oculos,

*add. ἄστυ. Vax est corrupta. † forſ. κατα-λυμῆν. *Etiam hæc dictio nõ est integra. * mal. πετάλοισι.*

AEgrè dolores fert, aut cui circa tunicam corneam
Crassis membranis oculi tument,
Illi tutum & salubre est oculos immergere
Apertos, non connuentes. Sic enim statim
liberatur omni
Animum cruciante dolore, & facilè morbus
cedit aqua.

Socrates interrogatus, quid morbus esset, re-
spondit: perturbatio corporis.

† for. πονῆς. Homonymia & hic locus est in verbo Laborare. Demosthenis Olynthiaca 2. *Diogenes ad familiarem quendam oblassum membris, & è stipe victitantem: Bene est amice, dixit, quòd laboras, ne labores.*

Quemadmodum in corporibus dum valida sunt, nihil sentitur ex putridis humoribus
hinc inde sparsis: vbi verò infirmitas aliqua
contigerit, omnia mouentur. siue ruptum quid,
siue distortum, aut aliquid aliud in corpore pu-
tredine affectum fuerit, &c.

Agathonis Samij lib. 2. de Fluuijs. *Inachus fluuius est Argiuæ regionis, in*
quo herba nomine Cyura nascitur, ruta si-
milis. Hanc mulieres, cùm sine periculo abor-
tire volunt, in vino maceratam vmbilicis im-
ponunt.

† mal. ὑμφα-λοῖσι.

ἰδὲ φίλοι τιν τῶν νοσοῦντι δέμια,
αἰαι ἐὴν ὃ κτῆμ', αἰαγκαῖον δ' ὄμως.
αὖθις δ' ἐς ὀρθὸν ἕηοσι, αἰακτικλὶ δέμας.
δυσάρεστοι οἱ νοσοῦντες, ἀπειρίας ὕπο.

Ἦ καὶ πὶ γαίας ἁρμόσας πόδας θέλῃς
μάλιστα. δόξαι γὰρ τοῖ ὑγιείας ἔχειν.
χρῆσον δὲ ὃ δυκεῖν, καὶ ἀληθείας ἀπῆ.

Πρὸς τὶν νόσον τοι καὶ τὸν ἰατρὸν χρεὼν
ἰδόντ' ἀκεῖσθαι, μὴ πιπακτὰ φάρμακα
δόντ', ἐὰν μὴ ξυντα τῇ νόσῳ πρέπῃ

Νόσοι δὲ θνητῶν, αἱ μὲν εἰσ' αὐθαίρετοι,
αἱ δ' οὐκ Θεῶν πάρεισιν, ἀλλὰ τῷ νόμῳ
ἰώμεθ' αὐτάς. ἀλλά σοι λέξαι θέλω,
εἰ Θεοί τι δρῶσιν αἰσχρὸν, οὐκ εἰσὶ Θεοί.

Πολὺ μεῖζόν ἐστι τὸ κακῶς ἔχειν κακὸν,
ὃ καθ' ἕνα πᾶσι τοῖς ὑπισχνουμένοις
δῦναι τὸν κακῶς ἔχοντα, πῶς ἔχει, λέγειν.

Γ' παλίνς ὑ πολλοὶ ὑσφυχίοντι πολείτῃ,
χαυρέῳ, χώρῃ τὶς ὀδιτάων ὑπὲρ λαγὰ
κέκλιται, ἀργήεντα, χιονόφι· ὀκ δέ οἱ ὕδωρ
αἴσσει μάλα πικρὸν, αἰαπτόμενον πιέμεν τε.
κεῖνο πολυσάφυλοι ἐπιδευέται ἀέρες ὕδωρ,
ὅσσων ὀμμάτων ἔχουσιν. ὁ μὲν λοιξῷο χαρίζων
αὐτὸς, ὅφρα κε μεῖον ὀὐδατι γύῃ καθύρῃ·
ὀφθαλμοὺς βλεφάροισι λίθῳ ἀερσόμενος καλύψας
δύεται, ὡς μή οἱ τι κατ' ὄμμα δράμῃ ἔρκεος εἴσω
ὑγρὸν ὑπὲρ γλαυκῆς· ὃ γὰρ ἄλγεος * εἵη.
ὅς δὲ * κατημαρὲς φέλῃ † λελυσμένος ὅσσε,
ἀχάλκῃ ὀδυσσάμενος, κερδαλέα δ' ἀμφὶ χιτῶνα
* ὀιδὸς παλαίοισι τετευχότι * πελεκείοις,
κεῖνῳ κρατερὸν ὄντι, καὶ ἀσφαλὲς ὄμμα δύηται,
ἀμπετὲς, ἀκλινέως· ἄφαρ δ' ἀπὸ πᾶσα τελέθει
θυμοδακὴς ὀδύνη, ῥέα δ' ἔκθεται ὕδατι νοῦσος.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τί νόσος, ἔφη, ταραγμὸς σώματος.

Διογένης τινός τινα τῶν συνήθων ὃ σῶμα βεβλαμμένον καὶ ποτιπώμενον, οὖ, ἔφη, φίλος ὄπ † πολυς, ἵνα μὴ ποιῇς.

Ὡς γὰρ γὰ τοῖς σώμασιν, ἕως μὲν αἱ ἐῤῥωμένοις ἢ τὶς, ὐδὲν ἐπαισθάνε) τῶν καθ' ἕκαστα συμβαινόντων· ἐπὰν δὲ ἀῤῥύσημά τι συμβῇ, πόνος τις ἥπται, καὶ ῥῆγμα, καὶ τρέμμα, καὶ ἄλλό τι τῶν ὑπαρχόντων συμβαίνῃ.

Γ' ναχος ποταμός ἐστι τῆς Ἀργείας χώρας, ἐν ᾧ πὰ δὲ αὐτῷ βοτάνη κύμινον καλουμένη, πηγάνῳ παρόμοιος, ἣν αἱ γυναῖκες, ὅταν ἀκινδύνως ἐκβαλεῖν θέλωσιν, τὸ οἴνῳ βεβρεγμένῳ τοῖς † ὀφθαλμοῖς ὑποτιθέασιν.

Ε' Εὐ-

Ε᾽ν Εὐφράτῃ ποταμῷ τῆς Παρθίας, γινᾶται λίθος Ἀετίτης καλούμενος, ὃν αἱ μαῖαι ταῖς δυσκόλως ὠδῖνας ἐπὶ τοῖς γαστρὶ ἐπιτιθᾶσι, καὶ παραχρῆμα τίκτουσαι ἄτερ ἀλγηδόνος. Εὑρίσκεται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ βοτάνη Ἀξάλλα, μεθερμηνευομένη θερμόν· ταύτην οἱ τεταρταίζοντες, ὅταν ἐπὶ τὸ στῆθος πιθῶσιν, ἀπαλλάσσονται παραχρῆμα.

In Euphrate fluuio Parthiæ lapis gignitur dictus Aetites, quem obstetrices mulieribus in difficultate partus ventri imponunt, unde statim sine dolore pariunt. In eodem herba Axalla inuenitur, quòd Parthorum lingua calidum significat: hanc quartanarij pectoribus imponunt, & statim liberantur. Chryserini Corinthij lib. 13. de Fluuijs.

Ε᾽ν ὄρει Δειμύλου καλουμένῳ τῆς Θρᾴκης, γινᾶται λίθος Σαρδόνυχι παρόμοιος. ποιεῖ δὲ ἄκρισα πρὸς ἀμβλυωπίας, εἰς ὕδωρ θερμὸν βαλλόμενος.

In Thracia monte, quem Drimylum vocãt, lapis Sardonychi similis nascitur, qui saluberrimus est ad obtusam oculorum aciem, in aquam calidam demersus. Niciæ de Lapidibus.

Ε᾽ν Τραπεζοῦντι τῇ ἐν τῷ Πόντῳ, γίνεται ἀπὸ † τοῦ ξύλου μέλι βαρύοσμον, καὶ φασὶ τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας ἐξιᾶσθαι, τοὺς δὲ ἐπιληπτικοὺς τελείως ἀπαλλάσσειν.

In Trapezunte Ponti fit ex buxo mel grauis odoris, quo sanos quidem aiunt alienari mente, comitiali autem laborantes omnino sanari. Ex Aristotelis mirabilibus narrationibus. † τῆς πύξου.

Ἄραρ ποταμός ἐστι τῆς Κελτικῆς, ὃς ἐκ τοῦ Ῥοδανοῦ ἁρμόδιος, τουτέστιν εἰληφώς. καταφέρεται γὰρ εἰς τοῦτον κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀλλοβρόγων. γινᾶται δὲ ἐν αὐτῷ μέγας ἰχθύς, Κλυπαία καλούμενος ἀπὸ τῶν ἐγχωρίων. οὗτος αὐξομένης μὲν τῆς σελήνης, λευκὸς ἐστι· μειουμένης δὲ, μέλας γίνεται παντελῶς. ὑφαυξήσας δὲ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀφθονῶν αἱρεῖται. Εὑρίσκεται δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, λίθος χόνδρῳ παρόμοιος ἁλός, ὃς κάλλιστα ποιεῖ πρὸς τεταρταίας νόσους, τοῖς ἀριστερῆς μέρεσι τοῦ σώματος προσδεδεμένος, τῆς σελήνης μειουμένης.

Araris Galliæ fluuius est, dictus ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ ἁρμόδιος, id est, quia Rhodano coniungitur. In hunc enim delabitur in Allobrogum regione. Nascitur autem in ipso magnus quidam piscis Clupea nominatus ab incolis: qui crescente luna, albus est: decrescente, totus nigrescit: & corpore niminm aucto, à proprijs spinis interimitur. In huius piscis capite lapis reperitur similis grumo salis, qui optimè facit ad quartanas, sinistro lateri corporis alligatus decrescente luna. Callisthenis Sybaritæ libro 13. rerũ Galaticarũ.

Λυκόρμας τῆς Αἰτωλίας ποταμὸς, μετωνομάσθη δὲ Εὔηνος. γινᾶται δὲ ἐν αὐτῷ βοτάνη Ζάρισα προσαγορευομένη, λόγχῃ παρόμοιος, ποιοῦσα πρὸς ἀμβλυωπίας ἄριστα.

Lycormas Aetoliæ fluuius, qui postea alio nomine dictus est Euenus, radicem producit quæ Zarisa nominatur, hastæ similem, & obtusæ oculorum aciei utilissimam. Archelai lib. 1. de Fluuiis.

Ε᾽ν Νείλῳ ποταμῷ τῆς Αἰγύπτου,* προέρχεται ὕδατι καλουμένη μέλας γίνεται λίθος κυάμῳ παρόμοιος, ὃν αἱ κύνες ἴδωσιν, οὐχ ὑλακτοῦσι. ποιεῖ δὲ ἄριστα πρὸς τοὺς δαιμονιζομένους. ἅμα γὰρ αὐτὸν προσπιθῶσαι ταῖς ῥισὶν, ἐξέρχεται τὸ δαιμόνιον.

In Nilo Aegypti fluuio, qui Melas olim dictus fuit, lapis fabæ consimilis nascitur, quem canes intuiti non latrant. Optimè facit ad vexatos dæmonio. Aiunt enim, quam primum naribus appositus fuerit, dæmonium egredi. Thrasylli in Ægyptiacis. * ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Μέλας) γίνεται λίθος.

Καΐκος ποταμός ἐστι τῆς Μυσίας, φύεται δὲ ἐν αὐτῷ βοτάνη ἠλιοφάρμακος καλουμένη, ἣν οἱ ἰατροὶ τοῖς αἱμορραγοῦσιν ἐπιτιθέασι, καὶ τῶν φλεβῶν μυομένων τὸ ἔκρυσιν.

Caicus Mysiæ flumen est, in quo herba Eliopharmacus nuncupata crescit, quam medici imponunt ad sanguinis eruptionem, & sanguinem venis effluentem eadem sistunt. Timagoræ libro 1. de Fluuiis.

Ὄρος ἐστὶ τῆς Μυσίας Τεύθρας καλούμενον, γινᾶται δὲ ἐν αὐτῷ λίθος ἀντιπαθὴς προσονομαζόμενος, ὃς κάλλιστα ποιεῖ πρὸς ἀλφοὺς καὶ λέπρας, δὶ οἴνου τριβόμενος, καὶ τοῖς πάσχουσιν ἐπιτιθέμενος.

Mons est Mysiæ nomine Teuthras, in quo lapis antipathes cognominatus prouenit, qui commodissimus est ad vitiligines ac lepras, in vino tritus, & agrotis impositus. Ctesiæ Cnidij. lib. 2. de Montibus.

Ε᾽ν Τίγρει ποταμῷ τῆς Ἀρμενίας γινᾶται βοτάνη χριθῇ παρόμοιος ἀγρία. ταύτην οἱ ἐγχώριοι θερμαίνοντες ἐν ἐλαίῳ καὶ ἀλφομένοις, σώζει ποτὲ τοσοῦτον μέχρι τῆς ἀνάγκης τοῦ θανάτου.

In Tigride Armeniæ fluuio, herba nascitur agresti hordeo similis. hac in oleo calefacta inunctis incola, nunquam agrotant usq; ad mortis necessitatem. Softrati lib. 1. fabulosæ traditionis.

Ε᾽ν Ἰνδῷ ποταμῷ τῆς Ἰνδίας, φύεται βοτάνη * Καρπύκη καλουμένη, βυβλίῳ παρεμφερής· ποιεῖ δὲ ἄριστα πρὸς ἰκτέρους, ἐν ὕδατος χλιαροῦ διδομένη.

In Indo fluuio Indiæ, herba Carpuca nomine crescit, bugloſſo herbæ similis, quæ ad morbum regium insigniter facit, si ex aqua tepida propinetur. Clitophontis Rhodij lib. 1. Indicorum. * καρπύλλη.

Porphyrij de Sygc.

Salix etiam fructũ amittit priusquam absoluat, propterea Homerus ipsam ὠλεσίκαρπον, id est, frugiperdã cognominauit. Veruntamen proditũ est, quòd salicis fructus cum vino propinatus, sterilitatem inferat, et genituram extinguat, ac libidinis impetum marcore afficiat.

Trophili in collectaneis mirabiliũ narrationũ.

Genitale membrũ mũlela negant esse simile naturæ reliquorũ animaliũ: sed vndequaq; solidum instar ossis. Et vrinæ stillicidij optimum esse remedium aiunt, si scobs eius exhibeatur.

Ibidem.

Stellio traditur, vt primùm senectutẽ exuit sicut serpens, conuersus eam vorare: quoniã obseruetur à medicis, vtpote ad comitialẽ vtilis.

Ibidem.

Phoca vbi capta est, coagulum enomere dicitur: quod medicamentosum esse aiunt, & in comitialis salubre.

Ibidem.

In Argo referũt locustæ quoddam genus nasci, quod scorpiomachus, id est scorpionẽ impugnãs, appelletur. Vt primùm enim scorpium viderit, et resistere. Vtilem quoque dicũt esse aduersus ictum scorpij si comedatur statim.

Alcmæonis. †malim ἀε, & sic in sequentibus.

Morbos accidere dicit, alios ob efficientem causam, propter excessum caloris aut siccitatis: alios materialem ob causam, abundante aut deficiente alimento: alios veluti in aliquibus vasis, vt in sanguine, medulla, aut cerebro. Aliquãdo autem ab externis causis eos nasci. propter aliquas aquas, regionem, lassitudinem, necessitatem, aut his similia.

Diocles plerosq; morbos ab inæqualitate prouenire aiebat.

Erasistrati.

Summæ causæ in humorum aut multitudine aut corruptione sunt.

Platonis in Sympos. †ἀναλαβὼν τι. †τυρόεσσα.

Si aliquãdiu spiritum retinere volueris, singultus desinet: sin minùs, os aqua colluito, quod gargarismum vocant. Quòd si omnino validus fuerit, sume aliquid quo nares interius perfrices, & sternutes: quod vbi semel aut bis feceris, licet valde vehemens fuerit, abibit.

DE SANITATE, ET ADHIbenda cura ad eius durationem, Sermo CCXLIII. Ex Io. Stobæo

Pythagoræ.

NOn etiã negligenda fuerit sanitas corporis. Sed modus in potu, cibo, & exercitijs Habeatur. Modum voco quantum nihil molestiæ tibi sit exhibiturum.

Assuescas autem victu puro, nec delicato vti.

Alcmæon assirebat continentem sanitatis causam inæqualitatem facultatum inesse, nempe humidi, sicci, calidi, amari, dulcis, et reliquorũ. Vna autem ex ipsis præpollente, morbum fieri.

Plutarchi in Salubribus præceptis.

At bona valetudo voluptatib. haud aliter, q̃ cæli trãquillitas alcedinib. præbet, vt tutò commodeq; generẽt, incubẽtq;. Elegãter .n. Prodicus visus est dixisse, Optimũ cõdimẽtũ esse ignẽ. Nã verissimè quis dixerit, sanitatẽ maximè diuinum longeq; blandissimũ esse condimentum.

Ἡ πιότης αὐτὴ τὸν καρπὸν ἀποβάλλει περὶ ἐκφορέα· διὸ ὠλεσίκαρπον αὐτὸ ὁ ποιητὴς ὀνομάζει. καὶ μὴν καὶ ἰσόρροπος, ὡς μὴ οἶνος δοθεὶς ὁ τούτης καρπὸς, ἀγόνους ποιῆται τοὺς πίνοντας, καὶ καταβέννυσι τὸ ἀφρόδισιον, καὶ μαραίνει τὴν ἡμετέραν ὁρμήν.

Τὸ τῆς ἵππιδος λέγεται αἰδοῖον εἶναι οὐχ ὅμοιον τῇ φύσει τῶν λοιπῶν ζώων· ἀλλὰ σαρκῶδες ἅπαν· πόντος ὅλος ὁ ὄγκος ἐστίν. Φασὶ δὲ καὶ σπληνικοῖς αὐτὸ φάρμακον εἶναι· ὁ τῆς ἀφέσεως, καὶ δίδοσθαι ὑπόξυλμον.

Φασὶ τὸ γαλεώτου, ὅταν ἐκδύῃ τὸ δέρμα καθάπερ ὁ ὄφις, ὑπισχνεῖσθαι καταπίνειν. τηρεῖσθαι γὰρ ἀεὶ τὸν λαγῶ ἅπαν· ὃ χρήσιμον εἶναι τοῖς ὑπολήπτοις.

Φασὶ τὸ φώκιον ἐξεμεῖν τὸν πιτύαν, ὅταν ἁλίσκηται. εἶναι δὲ φαρμακῶδες, καὶ τοῖς ὑπολιπσικοῖς χρήσιμον.

Ἐν Ἀργεῖ φασὶ γίνεσθαι ἀκρίδος τὸ ἦθος, ὥστε καλεῖν σκορπιομάχον. ὅταν γὰρ ἴδῃ τάχιστα σκορπίον, ἁρπάσασθαι αὐτοῦ. ἀγαθὸν δέ φασιν εἶναι καὶ τοῖς ἐκ πληγῆς ἢ σκορπίου, ὃ ὑπεφαγεῖν αὐτόν.

Λέγεται δὲ τοῖς νόσους συμπεπλέχθαι † ὡς μὲν ὑφ' ὧν, διὰ συμβολὴν θερμότητος, ἢ ξηρότητος· ὡς δὲ ἐξ ὧν ἅπαν· πλῆθος ἕξεως, ἢ ἐνδεᾶσαι· ὡς δαὶ τὸ οἷς αἷμα, ἢ μυελὸν, ἢ ἐγκέφαλον. γίνεσθαι δέ ποτε καὶ ἔξωθεν αἰτίαν, ὑδάτων ποιῶν, ἢ χώρας, ἢ κόπου, ἢ ἀνάγκης, ἢ τῶν τύπου τοιούτων. (ἔφη.

Διοκλῆς τοὺς πλείστας τῶν νόσων δὲ ἀνωμαλίαν γίνεσθαι. Πλῆθος καὶ διαφθορὰ, παντελῶς αἴτια.

Εἰ δὲ μὴ σοι ἐθέλεις, ἀπνευστὶ ἔχοντι πολὺ χρόνον, παύσεται ὁ λυγξ· εἰ δὲ μὴ, ὕδατι ἀναγαργαλίσαι. εἰ δὲ ἔτι πάνυ ἰσχυρὰ ᾖ, † λαβόντι βοῦτον, οἷόν † κισσυβον αὐτὸν ῥῖνα, σφόδρα· καὶ τὸ ποιῆσαι ἄπαξ ἢ δὶς, κἂν πάνυ ἰσχυρὰ ᾖ, παύσεται.

ΠΕΡΙ ΥΓΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΡΙ τὸν ἁμαρτὸν αὐτῆς προφυλάξεως, Λόγος σμγ'.

ΟΥ δὲ ὑγιείας τῆς τοῦ σώματος ἀμέλειαν ἔχειν χρή. ἀλλὰ ποτοῦ τε μέτρον, καὶ σίτου, γυμνασίων τε ποιεῖσθαι. μέτρον δὲ λέγω τοῦτο, ὃ μή σ' ἀπορεῖν ἠνίξει δὲ δίαιταν ἔχειν καθάριον ἀθρυπτον.

Ἀλκμαίων ἔφη τῆς μὲν ὑγιείας εἶναι συνεκτικὴν τὴν ἰσονομίαν τῶν δυνάμεων ὑγροῦ, ξηροῦ, θερμοῦ, πικροῦ, γλυκέος τῶν λοιπῶν. τὸν δὲ περὶ αὐτοῖς μοναρχίαν νόσου παρασκευαστικὴν εἶναι.

Ἡ ὑγιεία τοῖς ἡδοναῖς, ὡσπερ ἡ γαλήνη τοῖς ἀνέμοις, ἀσφαλῆ καὶ καλὴν ἡσυχίαν καὶ λαγίαν ἐπιδίδωσι. κομψῶς γὰρ ἔοικεν ὁ Περσικὸς εἰπεῖν, ὅτι τῶν ἡδυσμάτων ἄριστόν ἐστι τὸ πῦρ. ἀληθέστερον γὰρ αὖτις εἶπεν τὴν ὑγιείαν, ἥδυσμα ἡδονῶν εἶναι καὶ παρασκεύασμα. ἐφὰ μὲν

φθαρμὸν γὰρ ἡ ὀπλὰ ἢ πιπλὰ βρώματα, νοσοῦσι ἢ κραιπαλῶσιν, ἢ ναυτιῶσι, ἡδεῖαν ἡδονὴν οὐδὲ χάριν ἀποδίδωσι· καθαρὰ δὲ καὶ ἀκραιφνὴς ὄρεξις ὑγιαίνοντι σώματι πάνυ ἡδύ ποιεῖ, ἢ ἁρπαλέον, ὡς Ὅμηρος ἔφη, ἢ ποθεινόν.

Περὶ δὲ γενέσεως παίδων, τάδε ἔλεγε. καθόλου μὲν φυλάττεσθαι δὲ καλύμμενον προφερές. ὅτι γὰρ τῶν φυτῶν, ὅτι τῶν ζώων ἄκαρπα τὰ προφερῆ γίνεσθαι· ἀλλά χρόνον τινὰ προπαρασκευάζεσθαι τῆς καρποφορίας, ἐν ᾧ ἐξισχύσαντα καὶ τετελεωμένα τὰ σώματα, σπερμάτων τε καὶ τοκετῶν διδώσειν. πολλὰ δὲ εἶναι, (ἐν τοῖς ἐν οἷς ἡ ὀφθαλμία) ὅσα βέλτιον, οἷς καὶ ὁ τοῦ ἀφροδισιάζειν προσῆκεν. διὸ δεῖν ὅσους παῖδας ὅπως ἄγεσθαι ἀφ᾽ ὧν * ἀσυμφώνων ἀφόβους, ὥστε μὴ μόνον μὴ ζητεῖν, ἀλλ᾽ εἰ δυνατὸν μηδὲ εἰδέναι τοῦ τοιούτου συνουσίαν †, ἕως τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. ὅταν δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἀφίκηται, ἀσπασίους εἶναι χρηστέον τοῖς ἀφροδισίοις. τοῦτο γὰρ πρός τε τοῦ τῶν γηραιῶν καὶ γηροσυμφώνων διέξιασι πολὺ συμβάλλεσθαι. ἔλεγε δὲ μήτε δυσφῆς, μήτε μέθης πλήρη ταῖς γυναιξὶν εἰς ὃ γηρᾷν ὁμιλεῖν. ὑγρὰν γὰρ (οἱ παῖς) ἐκ φαύλης καὶ ἀσυμφώνου καὶ περιχώδους κρήσεως βύρσαν καὶ καλὰ, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀγαθὰ τοῦ ἔρχεσθαι γίνεται.

Φαίην αἴ δὴ καὶ τὰς φερούσας ἐν γαστρὶ πασῶν τῶν γυναικῶν μάλιστα θεραπεύειν ἐκεῖνον τὸν ἑαυτοῦ, ὅπως μήθ᾽ ἡδοναῖς τισι πολλαῖς ἅμα καὶ λαμπρύνοις προσχρήσηται ἡ κύουσα, μήτ᾽ αὖ λύπαις· ὃ δὲ λοιπὸν καὶ ὑμεῖς, προσέχειν τε πρῶτα ἀφορίζει τὸν τότε χρόνον.

Τὰ δὲ τελευταῖα κατὰ τοῦτο ὄρεξιν ὅτι τῶν φυσικῶν μέρων. ὀφωνοποιοὶ δὲ τέχναι, καὶ δημιουργῶν, καὶ τὰ πανοῦργα τούτων ὀψάρια καὶ ἐντερόμματα κατὰ τὸν κωμικὸν, ἀεὶ τὰς ὅρους τῆς ἡδονῆς μετατίθησιν εἰς τὸ μᾶλλον, καὶ τοὐλλάττον τὸ συμφέρον.

Δεῖ θαρρεῖν πάντας μάχεσθαι πρὸς τὰς ὀρέξεις ἀναφερομένας καὶ ὑπερπηδώσας τοὺς ἀπολαύσεσιν, ὡς ἐλαφρὸν καὶ παιδικὸν ἔχουσας τὸ μεμψίμοιρον, εἶτα παυομένας ἀρθείσης τῆς τραπέζης, καὶ μηδὲν ἐγκαλούσας, μηδὲ ἀδικουμένας, ἀλλὰ τέναντίον κεκαθαρμένας καὶ ἱλαρὰς, καὶ ὑβαρείας, οὐδὲ ναυτιώδεις πεπαυμένους τοῦ ἔμετον.

Λέγεται δὲ καὶ Ἀλέξανδρος εἰπεῖν τοὺς ἐθάδας ὀφοποιοὺς ἀποπεμφάμενος, ὥστ᾽ ἔχειν βελτίονας ἄλλους ἀεὶ σὺν ἑαυτῷ· πρὸς μὲν ὄρεξιν, τοῦ νυκτοπορεῖν· πρὸς δὲ δεῖπνον, τοῦ ὀλιγαρκεῖν.

Διὸ μὴ δεῖ σκοπεῖν τὸν ἰχθὺν εἰ πρόσφατος, μηδὲ τὸν ἄρτον εἰ καθαρὸς, μηδὲ τὸ βαλανεῖον εἰ θερμὸν, μηδὲ τοῦ ἑτοίμου εἰ ἄμορφος· ἀλλ᾽ ἑαυτὸν εἰ μὴ ναυτιώδης,

Siquidem cibi elixi, assi, coctique, his qui morbo laborant, aut crapula grauantur, quíve stomacho nauseant, nullam adferre neque voluptatem, neque iucunditatem: at pura, sinceraq́ stomachi appetentia, corpori sano quidlibet etiam reddit suaue, & accommodum, atq́ ἁρπαλέον, vt inquit Homerus, id est, quod rapere libeat.

De prolis autem generatione hac dicebat, In Ex Aristotele Pythagorici scripsit.
vniuersum quidem cauendum esse præcocem Venerem. Nam neque in plantarum, nec in animalium genere, quæ præcocia sunt, fœcunda fieri: sed certo tempore ad fructificandi facultatem præparari, quo corpora ipsorum roborata & perfecta, semina & fructus proferre valeant. Multas autem res esse, quas serius didicisse præstaret, quale et opus Venereũ est. Quãobrem oportere pueros ita corporibus exerceri, & occupari, vt non modò Venerem non quærant, sed si fieri possit, intra vigesimum annum prorsus ipsam ignorent: & illa ætate etiam rara Venere vtendum esse. Hoc enim tum ad parentum, tum generandæ prolis bonam habitudinem, multum conducere. Præterea iubebat, ne quis plenus deliciis aut ebrietate, operã procreationi liberorum daret. Quoniam ex prana, inconcinna, & turbulenta mixtione non modò non egregia & cõcinna soboles, sed ne à principio quidem vllo pacto bona fieret. * malim cum Mãtuv. † addo ἡγῶ cum Bas. quæ sequitur.

Grauidas etiam præ cæteris mulierib. illum Platonis.
annum præcipuè obseruare iusserim, ita vt mulier prægnans neq́ multis simul & gulosis voluptatibus vtatur, neq́ rursus tristitijs: sed æquabilem, placidam & lenem viuendi rationem colens totum id tempus seruet.

Nam cibi viliores appetentiam intra natu- Plutarchi in Salubribus præcepta.
ræ modum cohibent. Cæterùm artes istorũ qui obsoniorum sunt opifices atque architecti. & operosa ista cupedia, ac ingeniosa condimenta, semper, vt inquit Comicus, voluptatis fines lõgiùs promouent, ac vitiant vtilitatem.

Quin magis forti animo esse oportet aduer- Ibidem.
sus appetentiam erumpentem, & ad fruendum his quæ cupit, exilientem, vt quæ nihil habeat præter leues ac pueriles querimonias & ploratus: deinde mox quiescat sublata mensa, nihilq́ incuset, aut ladat: sed contrà pura, hilaris, minimeq́ grauis aut fastidiosa duret in crastinũ.

Fertur autem & Alexander dixisse, poste- Ibidem.
aquam solitos obsoniorum artifices abiecisset, se longè commodiores secum posse ducere, nempe nocturnam profectionem ad condiendum prandium, ad cœnam verò prãdij tenuitatem.

Proinde non opertebit expendere, num Ibidem.
recens sit piscis, num purus panis, num caleat balneum, num formosum scortum: sed seipsum quis consideret, fastidiosúsne sit,

aut parum tranquillus, aut marcidus, aut perturbatus. Quod ni fiat, haud secus ac si comessatores ebrij in ædes irrumpāt luctu funestas, nihil hilaritatis neq; voluptatis sint allaturi, quin ciulatū potiùs excitaturi: Sic etiam Venus, obsonia, balnea, vinum, siquidem in corpore malè praterq; naturam affecto miſceantur, his etiam humorib. qui nondum certum vitium aut corruptionem acceperunt, phlegma bilemq; mouēt, exagitant, magis ac magis excitant.

*μὴ διαφθείρει.

Ibidem Igitur exacta quidem illa & vehemente vndiquē, vt dici solet, obseruata vitæ ratio, simul & corpus formidolosum reddit, ac periculis obnoxium, & animi frangit vigorem & alacritatē, dū omnia negotia refugit, dūq; nō audet, nec in voluptatib. nec in laborib. versari, dū omnē rerum administrationem suspectam habet, neq; quicquam confidenter & intrepidè aggreditur. Verūm oportebit corpus non aliter quàm nauta velū, neq; cōtrahere sereno cælo, neq; vehementer premere, neq; rursum laxatis vti linteis, & negligenter ac supinè agere, quū suspicio sit tēpestatis, sed obsequi cōueniet, ac leue corp° reddere.

Ibidem. Vnde non in cibis solùm & exercitationibus cōueniet obseruare corpus, num præter solitū illis grauatim & illibēter vtatur: aut cōtrà, num siticulosius, magísve famelicum sit q̄ consueuerit: sed etiam illud obseruandum erit, si quando somnus nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inæqualis, & interrupt°. Quin insup insomniorū etiā absurditatē conueniet annotare. Nā si nefaria & insueta visa occurrerint, aut crassis humorib. plenū corpus, aut spirit° int° turbatos declarant. Quin & animi affectiones indicāt, corpus ad morbū esse propensum. Nā sæpe occupat quosdam tristitia nullam ob causam idoneam oborta, aut metus repentè spes extinguens: idq; cùm nihil appareat, cur sit metuendū. Reddūtur autem & iracundi, sic vt facilè commoueātur, & ob rem quantūlibet leuem indolcāt: lachrymanturq; ac mœrent quoties mali vapores & exhalationes amaræ, condensatæ animi circuitus, vt inquit Plato, præpediūt occupātq;.

*ἐκπλ.

Ibidem. Vnde optimè dicitur, non satiari cibo, non refugere laborem, fœminus substantiam conseruare, hæc tria saluberrima esse. Nam incontinentia circa Venerem, dum vires maximè resoluit, per quas alimentum elaboratur, magis excrementa & plenitudinem auget.

Pythagoræ. Corp° regit, ne famē, ne sitim, ne frig° patiatur.

Galeni breuis denotatio dogmatū Hippocratis.

Artis elemēta ea sibi omnino placere dicit, quæ manifesta sunt. Constat igitur tū homo, tū animalia cūcta ex solidis, humidis, et spiritibus. Etenim ne stirpiū qdē natura, triplici isto elemētorū ordine caret: sed viuit, augetur, et progignit per istorū constitutionē. Itaq; solidorū essentiam

μηδὲ ὀλιγερὸς, μηδὲ ἔωλος, μηδ' ταραγμένος. εἰ δ' μὴ, καθάπερ εἰς οἰκίαν πενθοῦσι ἐμβαλόντες, ὑπὸ κωμοι μεθύοντες, ὑ φιλοφρόσυνόν παρέχον σοὶ ἡδονὴν, ἀλλὰ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς ἐπείσαν' ὕπνος καὶ ἀφροδίσια ὑ ὄψα καὶ βαλανεῖα καὶ οἶνος, οἰ σώματα καλῶς καὶ τῇ φύσει ἔχοντι μιγνύμενα, τοῖς μὲν καθεστῶσι * καὶ ἀφθορῶσι, φλέγμα καὶ χολὴν κινῆσι, καὶ ζεσάπτει καὶ παροξύσιν.

Ἡ μὲν ἀκριβὴς σφόδρα καὶ διώνυχος λεγομένη δίαιτα, τό, τε σῶμα καμιδῆ παρέχεται φοβεῖσθαι ὑ σφαλερὸν, αὐτῆς τε τ' ψυχῆς ὃ γαῦρον κολάζει, πάντα παρέγματα, καὶ πᾶσαν ὑχ ἥπιον οἰ ἡδοναῖς καὶ πόνοις ἀφιστεῖσι ὑφορωμένης, καὶ παρὸς μηδὲν ἰταμῶς καὶ θαῤῥαλέως βαδίζουσης δῦ δὲ ὥσπερ ἰσίον ὃ σῶμα μήτε συσκέλλειν ἀδίας ὕσης, καὶ πιέζειν σφόδρα, μήτε αὐθαδίως χρῆσθαί τε καὶ καταφορεῖν οἰ ἐπιστολίᾳ ἡνιόχου, ἀλλ' οἰ ὀλίγον, καὶ ποιεῖν ἐλαφρόν.

Οὗτον ὑ τὸν ἐφεξῆς μόνον, ἀλλὰ γυμνάσια, δεῖ φυλάττειν ὃ σῶμα, μὴ παρὰ ὃ εἰώθοτα πάντων ὀκνηρῶς ἢ ἀπροθύμως, ἢ πάλιν διψώδεις ὄντ καὶ πταλέον ὡς ὑ πέφυκεν· ἀλλὰ καὶ τῶν ὕπνων ὃ μὲν σμικρὸς μηδὲ λεῖον, ἀλλ' ἀνωμαλίας ἔχον καὶ * ἀσασμοὺς, δεῖ φυλάττεσθαι, καὶ τῶν ὀνυπνίων τὰ ἀπιθανα. ἀσὶ γὰρ ὧσι μὴ νόμιμοι μηδὲ σύμμετροι αἱ φαντασίαι, πλῆθος ἢ πάχος ὑγρῶν, ἢ πνεύματος ταραχὴν ἐντὸς κατηγοροῦσιν. ἤδη δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς κινήματα ὃ σῶμα μαρτύρεται νόσον ὑπισφαλῶς ἔχειν. ἄλογοι γὰρ ἰσχύσεις ἀθυμίαι, καὶ φόβοι πολλάκις ἀπ' ὀλίγου φοβερῶ, τὰς ἐλπίδας ἄφνω καταβεβρυκυῖα. γίνον δὲ καὶ τὰς ὀργὰς ὑπόχολοι, καὶ ὀξεῖς, καὶ μικρόλυποι, καὶ δακρυῤῥοοῦσι, καὶ ἀδημονοῦσιν, ὅταν ἀτμοὶ πονηροὶ, καὶ ἀναθυμιάσεις * πυκναὶ σωιζόμεναι ταῖς τῆς ψυχῆς, ὡς φησι Πλάτων, ἀναπεφθῶσι περιόδοις.

Οὗτον ἀρίστα λέγεται ἔφης ἀκεῖσθαι, καὶ πόνων ἀοκνίᾳ, καὶ σπέρματος ὑσίης σωτήρησιν ὑγιεστάτα εἶ. καὶ γὰρ ἡ παρὰ τὰς συνουσίας ἀκρασία, τῷ μάλιστα τὸν δυνάμεως ἀνελύειν, ὑφ' ἧς ἡ ἔφη ἀφανίσεται, πλέον περιττώματα ποιεῖται καὶ πλῆθος.

Σαρκὸς φωνὴ, μὴ πλέον, μὴ ἐλάττω, μὴ ῥιγοῦν.

Γαλλιῶν χαρακτῆρα ἀζονται εἰς Ἱπποκράτην.

Τὰ τῆς τέχνης στοιχεῖα σαφῶς ἀρίσκειν αὐτῷ λέγειν τὰ ὅσα ἀναρχὴ. συνέστηκεν οὖν ὅ, τε ἄνθρωπος, καὶ τὰ σύμπαντα ζῶα, ἐκ στερεῶν, ὑγρῶν, καὶ πνευμάτων. οὐκ ἀμοιρεῖ δὲ οὐδ' ἡ τῶν φυτῶν φύσις, τῆς τούτων τελειότητος· ἀλλὰ ζῇ τε καὶ αὔξεται, καὶ γονὰς, καὶ φύτευμα τῇ τούτων συστάσει. τὰ μὲν οὖν τῶν στερεῶν σύστασιν

ὁσοῖς

ὀστοῖς αἰατίθησι καὶ νεύροις, καὶ χόνδροις, ἤδη δὲ καὶ ὑμέσι, καὶ ἀρτηρίαις, καὶ φλεψί. καὶ γὰρ ταῦτα τοῦ σπερμᾶτος γένους ἔν τισιν εἶναι λέγει. τῆς δὲ τούτων συμπηξίας καὶ διαπλάσεως, ἐπόμενος ᾧ δοκεῖ λόγῳ, τῷ κεφαλὴν εἶναι ἀρχὴν σπείρεσθαι. αἰατίθησι δὲ τῇ τοῦ σπέρματος φύσει, τό, τε ἐνταῦθα * ἀκμῆν, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἄρθρα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ᾧ δὴ πνεύματι τὸ ἐνταῦθα * φύσεων ἰδίως ἐπιχαφόμενον σύλλεγμα· τοῖς δὲ ὑγροῖς, τὸ ἐνταῦθα χυμῶν, καὶ τὸ ἐνταῦθα αἰ ἀνθρώπου φύσεως, ἤδη δὲ καὶ ἀποφαίνει τὰ λοιπά. † ἔτι δὲ τούτοις, αἷμα καὶ φλέγμα, χολὴν διττὴν, ξανθὴν καὶ μέλαιναν. εἶναι δὲ τὸ μὲν αἷμα, τῷ φύσιν ὑγρὸν καὶ θερμὸν, καὶ τῷ χρόαν ἐρυθρὸν, τῷ δὲ ποιότητα γλυκύ· τὸ δὲ φλέγμα, ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, καὶ λευκὸν, καὶ μᾶλλον ἁλμυρόν· τὴν δὲ ξανθὴν χολὴν, θερμήν τε καὶ ξηρὰν, καὶ ὠχρὰν, καὶ πικρὰν· τῷ δὲ ἑτέραν, ψυχρὰν καὶ ξηρὰν, καὶ μέλαιναν καὶ * φυκώδη. ἀρέσκει δὲ αὐτῷ καὶ τὰς ἡλικίας διαιρεῖν εἰς δ', καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ὁμοίως. πλεονάζειν δὲ τοῦ εἰρημένων χυμῶν ἕκαστον, ἐν τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ οἰκείᾳ ἑκάστῳ. καὶ ἐν μὲν τῇ τοῦ παίδων ἡλικίᾳ, πλεονάζειν τὸ αἷμα, καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἔαρος· ἐν δὲ τῇ τοῦ ἀκμαζόντων, τῷ ξανθῇ χολῇ, καὶ ὥρᾳ θέρει· ἐν δὲ τῇ τοῦ παρηκόντων, τῷ μέλαιναι, καὶ φθινοπώρῳ· ἐν δὲ τῇ τοῦ γήρους, τὸ φλέγμα, καὶ χειμῶνος. ἐοικέναι γὰρ τὰς τοῦ χυμοῦ φύσεις ταῖς τοῦ ὡρῶν. τὸ μὲν ἔαρ, θερμόν τε καὶ ὑγρὸν, ὡς τὸ αἷμα· καὶ τὸ θέρος, θερμόν τε καὶ ξηρόν· τὸ δὲ μετόπωρον, ψυχρόν τε καὶ ξηρόν· ὁ δὲ χειμὼν, ψυχρὸς καὶ ὑγρός· ἀναλόγως τοῖς χυμοῖς· κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν ἡμέραν διαιρεῖ, καὶ τῷ ἀριθμῷ καὶ τῇ φύσει, ὡς ἂν μικτὴν τῇ ἀναλογίᾳ. καθόλου γὰρ τὰς τοῦ ἀνδρῶν φύσεις πρὸς τὰς τοῦ γυναικῶν διαφέρειν. εἶναι γὰρ τοὺς μὲν ἅρρενας θερμοτέρους καὶ ξηροτέρους· τὰς δὲ θήλεις τὸ ψυχροτέρους καὶ ὑγροτέρους. ἐν ἑκάστῳ δὲ τούτων ἡλίκῳ, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχειν μικροτέρας διαφορὰς, τῷ τε τὰς τῶν χωρίων θέσεις, καὶ τὰς τοῦ ἀέρος ἰδιότητας, καὶ τὰς τοῦ διαιτημάτων ἀγωγάς. παρέχειν δὲ καὶ τοῦ χυμοῦ ἕκαστον ἐν τῇ φύσει τῇ ἀνθρώπου χρείαν ἰδίαν. καὶ τὸ μὲν αἷμα, τρέφειν καὶ θερμαίνειν καὶ ὑγραίνειν, καὶ εὐχροίας εἶναι ποιητικόν· τὴν δὲ ξανθὴν χολὴν, συνέχειν τὸ σῶμα, καὶ τοὺς πόρους μὴ ἐᾶν ἐκλύεσθαι, καὶ μυωπίζειν τὰ αἰσθητικὰ, καὶ συντελεῖν τῇ πέψει, καὶ τὰς ὁδοὺς τοῦ ἐκκρίσεων παρέχειν εὐπετεῖς· τὴν δὲ μέλαιναν, ἕδραν, καὶ οἱονεὶ βάθρον τοῦ ἀνθρώπου χυμῶν· τὸ δὲ φλέγμα, νεύροις, ὑμέσι, καὶ χόνδροις, καὶ ἀρθρώσεσι, καὶ γλώττῃ τοῖς τε ὑδρόμοις καὶ κινήσεως δεῖσθαι αὐτῷ καὶ τὸ σπέρμα τοῖς ζωογονίαν τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ τῆς γυναικὸς θήλεος συντελεῖν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν μελῶν φέρεσθαι τοῦ σώματος. καὶ τὰ μὲν ἄρρενα

ossibus, neruis, & cartilaginibus assignat: deinde membranis quoque, arterijs, & venis. Nam hac in genere solidorum alicubi numerat. Illorum verò compactionis & formationis probabiles sequutus rationes, caput originem facit. Disseruit autem de solidorum natura in libris de fracturis & articulis, ac alijs similibus: de spiritu in commentario de flatibus peculiariter inscripto: de humidis in libro de humoribus, & altero de humana natura scripsit, & alibi passim. Sunt autem illi humores, sanguis, pituita, & vtraque bilis, scilicet flaua & atra. Ex his sanguinem ait natura calidum & humidum esse, colore rubrum, qualitate dulcem. Pituitam verò, frigidam, & humidam, & albam, magisque salsam: at bilem flauam, calidam & siccam, luteam, & amaram: denique alteram, frigidam & siccam, nigram & flatuosam esse. Aetates etiam ei quadrifariam distinguere placet, annique partes similiter. Abundare autem inquit vnumquemque ex praedictis humoribus, etate & anni parte sibi conueniente. Videlicet etate puerili abundare sanguinem, ac tempore veris: Vigente autem, bilem flauam, & aestatis tempore. Postea declinante, nigram, itemq; autumno. Demum in senectute, pituitam, nec non hyeme. Naturas enim humorum, temporib. anni respondere. Ita ver calidum & humidum est veluti sanguis: aestas, calida & sicca: autumnus frigidus & siccus: postremò hyems, frigida & humida, simili ratione qua humores. Eodem modo diem quoq; numero naturaq; partium diuidit, vt quae supradictis parua quadam proportione consentiant. In vniuersum autem viriles temperaturas à muliebribus differre autor est: mares enim ad calidius & siccius temperamentum inclinare: fœminas contrà ad frigidius ac humidius. Et rursus aliud, sed minus discrimen, in vtroq; sexu seorsim reperiri, propter situs regionum, & aëris proprietates, ac victus rationes. Ad hec singulos humores in hominis corpore peculiarem vsum exhibere: Sanguinem alere, calfacere, sanitatem bonumq; colorem efficere: Bilem flauam, continere corpus, non permittere latentes meatus dissolui, incitare & acuere sensum, concoctioni prodesse, excrementorum ductus faciles & apertos efficere: Atram verò bilem, sedem ac veluti fundamentum esse reliquis humoribus: postremò pituitam, neruis, membranis, cartilaginibus, articulis & lingua ad motus facilitatem prodesse. Item genitale semen tum viri, tum mulieris, ex æquo ei conferre videtur ad vitam fœtui præstandam, idq; ab omnibus corporis partibus abire. Et mares

* lego ἀκμῶν.
* lego φυσῶν.
* lego οἷσι.
* malim φυκώδη.

in dextro vteri latere, fœminas in sinistro generari. Prapollere autem dextras partes lenis, & superiores inferioribus. Morborum causas censet aut ictibus violentis, aut ab aëre ambiente nasci: plurimas verò ex prædictis humoribus, cùm aut abundant, aut deficiunt, aut qualitate mutantur, aut ex loco in locum transeunt. Præterea vsum remediorum huiusmodi, quæ causis contraria sint, approbat. Morborum alios acutos facit, alios diuturnos, & alios medios. Fieri autem ait acutos vt plurimum à bile & sanguine, ætate vigente, æstiuo aut verno tempore: diuturnos verò, à phlegmate & atra bile, idq; in senibus & hyeme: medios autem, causis mixtis prouenire. Item qui morbi salubres, qui contrà lethales sint, prænosse docet. Asserit quoq; præ-
lego προγνω-σιακα. *notionem & prædictionem necessariò ad artem pertinere, ac inter se differre: aliquando enim prænosse duntaxat oportere medicum, aliquando etiam prædicere tutum esse. Prænotionem diuidit in symptomata præterita, & præsentia (quæ aliquid obscurum aut incertum habent) & futura. Ad hæc decretorios dies cognosci iubet: nam acutas ægritudines magna ex parte diebus imparibus, diuturnas contrà paribus iudicari. Item æstate, in iuuenibus, partibus dextris, & superioribus impares dies criticos esse: in contrarijs, pares. Quin etiam locos primariò affectos inuestigare præcipit: istis enim cognitis, non parum adiuuari medicum & ad signa discernendum prædicendumq;, & ad morbum curandum.*

Antylli de discrimine aëris secundum diei partes.

Diem vnà cum sequente nocte accipimus: & habere ipsum aliquid proportionis diximus ad anni partes, quemadmodum Hippocrates in secundo Epidemiorum libro insinuauit. Quippe diluculum instar veris humidum caliduműque est: quare somni hoc tempore sinceri sunt, & corpora tum sanorum tum ægrotantium reficiuntur, ita vt febrientes etiam tempus matutinum facillimè ferant. Manè vapores efferuntur, & humidæ fluuiorum auræ spirant, ros defluit, flores emergunt, & quicquid ex tellure nascitur, prodit, vnde matutinam aëris constitutionem vernæ simillimam esse colligitur. Meridies autem æstatem refert: Vesper autumnum: proinde granitates & inquietudines affert vespertinus aër, cùm insalubris sit, velut autumnalis. Noctis autem prima & crepusculo vicina pars, similis permanet vespertinæ constitutioni. Quamobrem ægris somnum eo tempore non permittimus, neq; potũ præbemus, nec vllum remedium adhibemus,

ἐν τοῖς δεξιοῖς τῆς μήτρας, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς γινέσθαι. ἰσχύειν δὲ καὶ τὰ δεξιὰ ὡς πρὸς τὰ ἀριστερά· καὶ τὰ ὑποκείμενα ὡς πρὸς τὰ ὑποκείμενα. δοκεῖ δ' αὐτῷ καὶ τὰς αἰτίας τῶν νοσημάτων αἱ μὲν ἐκ πληγῶν βιαίων, αἱ δὲ ἐκ τοῦ περιέχοντος εἶναι. τὰς δὲ πλείστας ἐκ τῶν ὑγρῶν τῶν εἰρημένων καὶ πλήθους, καὶ ἐλλείψεως, καὶ μεταβολῆς τοῦ καθ' ποιότητα, ἢ τόπου εἰς τόπον. ἀρέσκει δ' αὐτῷ καὶ τὰ βοηθήματα εἰσφέρειν, ἐκ τῶν ἐναντίων ἰσαμένων τὰς αἰτίας. τῶν δὲ νοσημάτων, ἃ μὲν εἶναι ὀξέα φύσει, ἃ δὲ χρόνια, ἃ δὲ ἐπίδυσκα. γίνεσθαι δὲ ὡς πολὺ ἀπὸ χολῆς καὶ αἵματος, καὶ ἡλικίας ἀκμαζούσης, καὶ θέρους καὶ ἔαρος, τὰ ὀξέα τὰ δὲ χρόνια, ἀπὸ φλέγματος καὶ μελαίνης χολῆς, καὶ ἐν πρεσβύταις, καὶ χειμῶνι· τὰ δὲ ἐπίδυσκα, ὁπόσα μεμιγμένας ἔχει τὰς αἰτίας. εἶναι δὲ καὶ τινα αὐτῶν σωτήρια, καὶ τινα θανατικὰ * προγινώσκειν. βούλεται δὲ καὶ τὴν πρόγνωσιν, καὶ τὴν πρόρρησιν ἀναγκαίαν τινὰ εἶναι πρὸς τὴν τέχνην, καὶ διαφέρειν ἀλλήλων. ὅτε μὲν γὰρ προγνῶναι χρὴ μόνον τὴν ἰάσιν· ὅτε δὲ καὶ προφῆναι ἀσφαλές. διαιρεῖται δὲ τὴν πρόγνωσιν, εἴς τε τὰ προγεγενημένα, καὶ τὰ ἐνεστῶτα τῶν συμπτωμάτων, (ὁπόσα ἔχει πόσιν ἀδηλότητα) καὶ εἰς τὰ μέλλοντα. ἀρέσκει δ' αὐτῷ καὶ τὰς κρισίμους ἡμέρας ἐπιγινώσκειν. γίνεσθαι γὰρ ὡς ὅ πολὺ, τὰς μὲν περιττὰς κρισίμους τῶν ὀξέων νοσημάτων· τὰς δὲ ἀρτίας, τῶν χρονίων. καὶ τὰς μὲν θέρους καὶ ὑπὸ νέων, καὶ τῶν δεξιῶν μερῶν, καὶ τῶν ὑποκειμένων, τὰς περιττάς· τὰς δὲ ἀρτίας, ὑπὸ τῶν ἐναντίων. ἤδη δὲ καὶ τὰς προπαθείας τόπους εἰδέναι προλέγειν, ἐκ τῶν τούτων ὑπογνώσεως ὑπάρχειν συμβαλλομένης μοῖραν, εἰς σημείωσίν τε καὶ θεραπείαν.

Ἀντύλλου περὶ τοῦ καθ' ἡμέραν διαφορᾶς τοῦ ἀέρος.

Ἡμέραν λαμβάνομεν σὺν τῇ νυκτὶ ἀναλογίαν δέ τινα τοῦ ἔφαμεν ἔχειν πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῷ δευτέρᾳ τῶν Ἐπιδημιῶν ἐπεσημήνατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος, ὑγρὸς καὶ θερμὸς ἔαρι ἐοικώς. διὸ καὶ οἵτε ὕπνοι κρίνιμοι, καὶ τὰ σώματα αὖθις τὰ τῶν ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων. ὥστε καὶ τοῖς πυρέττουσιν, εὐφορώτατοι εἶναι τὸν τοιοῦτον. ἀναθυμιάσεις τε αἴρεσθαι τοῦ ὄρθρου, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσιν ὑγραί, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, αἴθεα ἀναβαίνει, καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς φυόμενα αὔξονται, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασαι· τὰ δὲ περὶ τὴν δείλην, φθινοπώρῳ. διὸ καὶ βαρεῖς καὶ δυσαρεστήματα οἷα τὰ δείλης, ἀναλογεῖ φθινοπώρῳ. τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν ὅμοια τῇ δείλῃ. ὅτε δὲ ὕπνων ἐπιδέχεται τοῖς κάμνουσι περὶ τοῦτο τὸν ὥραν, ὅτε ποτὸν προσφέρομεν, ὅτε μὴν προσφέρομεν βοήθημα, εἰ μή τι

ἐ μὴ πέπεψιν προσκαλοῖτο, ὑφορώμενοι τὸν καιρὸν εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸν δείλινον. τὰ δὲ μέσα τῆς νυκτὸς χειμῶνι ἐξεικάσαι. πλησιον γὰρ τότε ὁ ἥλιος καθάπερ καὶ ὁ χειμὼν ἀφέστηκεν ἡμῶν. εἴτι οὖν ὀδυνῶσι τοὺς νοσοῦντας ἰσχυρότερα τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ τὴν ψύξιν πυκνουμένης τῆς διαφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ διαπνοὴν. καὶ τὰ ῥεύματα δὲ, καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν διεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱμαλικὰ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προφάσεως ἐπιτείνεται· πάντως τῆς εἰωθότος * ἀπιέναι κατὰ ἀφανὲς, εἰς ἕνα τόπον συνιόντος μᾶλλον τὸν ῥεῦμα πιέζοντος. τὰ δὲ τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὸ πρὸς τὸν ὄρθρον ἀτιμάσαι, τῆς αὐτῆς εἰκείῳ κρίσεως μεταλαμβάνει.

Εἰσὶ κατὰ θερμότητα καὶ ψύξιν διαφοραὶ τοῦ ἀέρος. ὁ μὲν θερμὸς παρέοικε τῇ θερινῇ ὥρᾳ· ὁ δὲ ψυχρὸς, τῇ χειμερινῇ. πρός τε κάκεῖνο ἑκάτερος ἔχει. ὁ μὲν ψυχρὸς δὲ σαρκίας τε καὶ εὐεξίας καὶ πιμελῆς γλισχρὰς μεγαλαγεῖ καὶ τὰ σώματα αὐξάνει. διόπερ δέ ἐστιν ἰδεῖν, καὶ τοὺς τὰ ἄρκτικώτερα κλίματα κατοικοῦντας πρός τε τὰ νοσήματα τὰ μάλιστα ἐξίους ὑπομένειν πόνου πολυτρόπου· πρός τε δέ τινα τῶν χρονίων, οἷον φθίσεις, καὶ καχεξίας. καὶ παρέσεις, ἐπιληψίας τε καὶ ἀποπληξίας, καὶ πρὸς ἀρθριτικὰ ἄθετος. ὁ δὲ θερμὸς ἀὴρ, σωμάτων δαπανητικὸς, ἰσχναίνων, καὶ καταναλίσκων τὰ συγκείμενα, εὐτονίαν δὲ μᾶλλον καὶ εὐκινησίαν, ἢ πάχος ὁ ψυχρὸς προσκαθάζει τοῖς ὑγιαίνουσιν. τὸ δὲ τὰς νόσους ῥᾳδίως ἐξελέγχειν τῇ δυνάμει. καὶ νόσεις μὲν καὶ θέρεσι, ἀγαθός· τοῖς δὲ ἀνοίοις μέρεσιν, ἐπιτηδειότατος. ἔστι δὲ καὶ πάχυτητα καὶ λεπτότητα διαφορὰ τοῦ ἀέρος. ὁ μὲν οὖν παχὺς ἀλγεινός ἐστιν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ πλεῖστον τοὺς τὸ τηροῦσα δυνάμει σκορπιζομένων διατιθείς· ὁ δὲ λεπτὸς, ὑγιεινός σφοδρά ἐστιν. καὶ πρὸς φῶς καὶ σκότος, διαφορὰ τοῦ ἀέρος. οἷος δὲ ἕκαστος, καὶ δυνῆσαι ῥᾴδιον ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν περὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἰρημένων. δόξειε μὲν οὖν ποιεῖν ἀλλοδίαν τῆς περὶ βοηθημάτων τόπου τὰ εἰρημένα· ἐπεὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι ποιῆσαί τι αὐτῶν. ἃ μέντοι ἀλλοτρίωται γε ἡ προσβολή τε καὶ χρῆσις καὶ ἀποχρήσις, ἐφ' ἡμῖν ἔστιν. τὰ μὲν οὖν πλεῖστα συμίσησιν αὐτῶν τὸ καιρῷ ἕκαστον γινόμενα βοηθήματα. ὅσα δὲ τοιαῦτα μὴ δυνάμενα συνῆναι τῇ καινίᾳ αὐτῶν * ἐμφανίζουσα, ἔκκλισιν τῶν ἀπ' αὐτῶν τὸ βοηθήματος χώραν ποιεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς τῶν ἑκάστῃ τῶν ἐτησίων ὡρῶν διαφορᾶς.

Ἑκάστῃ τῶν ὡρῶν ἴδιαι διαφοραί τῶν μὲν, πρώτων ὁ τῶν ἑκάστης· τῶν δὲ ὑστάτων· τῶν δὲ μέσων. τὰ μὲν μέσα, τῶν εἰλικρινεστάτων τὰς ἕξεις ἔχει κεῖσθαι· τὰ δὲ πρῶτα

nisi qua peculiaris causa urgeat, suspectum id tempus habentes, sicuti vespertinum. Porrò media nox hyemem repræsentat: tunc enim sol, vti hyeme, remotissimus à nobis est. Itaque dolores ægrotantium vehementiores merito tunc fiunt, vtpote cute propter frigus densata, & intercepta transpiratione insensili. Fluxiones igitur lipporum, terminosorum, cœliacorum, & omnes sanguineæ, eandem ob causam exacerbantur: quoniam omne quod antea per insensiles meatus euaporabat, vnum in locum fluxione tentatum eo tempore colligitur. Cæterùm vltima noctis pars ob vicinitatem diluculi, temperamenti eius fit particeps.

* forte ἀπιέναι

Aeris differentia caloris & frigoris ratione habetur. Calidus aër æstiuo tempori similis est: frigidus hyberno. Habet insuper vterq; peculiares effectus. Frigidus enim corpulentiam, bonam nutritionem & pinguitudinem gignit, & corpora auget. huiusmodi est videre incolas regionum magis septentrionalium. Morbis acutis non admodum commodus est: diuturnos autem, vt habem malam habitudinem, resolutiones, comitialem & apoplexiam, & articulorum morbos, incommodo afficit. Cæterùm calidus aër, corpus absumit, attenuans & atterens habitum, neruosum autem vigorem & agilitatem in sanis plus promouet quàm frigidus aër: at in morbis facilè tentat vires: neruis & pectori conducit, reliquis verò partibus non admodum vtilis est. Differt etiam aër, prout alter altero crassior aut tenuior est. Crassus igitur cùm per se inutilis sit hoc saltem boni habet, quòd vires colligit, & dissipari non sinit: Tenuis autem planè salubris est. Lucis item & tenebrarum ratione discrimen aeris accedit, quod quale sit, ex illis quæ suprà de die & nocte diximus, facilè intelligitur. Sed videbitur fortè nonnullis ea quæ hactenus dicta sunt, ab instituto remediorum aliena esse, cùm non sit penes nos aliquid ex ipsis facere. Non tamen alienus à nobis est ipsorum vsus, assumptio, & declinatio, quæ nostri sunt arbitrij. Etenim eorum plurima tempestiuè vsurpata, remediorum vicem præstant: quæ verò propter malitiam suam prodesse non possunt, illorum cautio inter auxilia recensieri debet.

Eiusdem Antylli de differentijs in ipso aere

* forte ἐμφανίζουσα

Eiusdem de differentijs quæ habentur in singulis anni partibus.

Vnaquæq; pars anni differẽtias tres habet. Nã cũ singula in tres portiões subdiuidãtur, videlicet primã, mediã, & vltimã: Media qdẽ portio sinceriſsimam sui tẽperiem obtinet: prima verò

& postrema, temporib. sibi vicinis similiores fiunt. Nam veris prima pars magis humida, minusq; calida est: media verò calida & humida ex æquo: postrema calidior q̃ humidior est. Item æstatis principiũ plus calet: finis, siccus est quidem, sed non admodum frigidus: medium spacium caloris & siccitatis æquilibrium seruat: vltima pars, vt dixi, siccior est quàm calidior. Caterùm autumni siccius est initium & nõ adeò frigidum: medium tempus æqualem siccitati frigiditatem obtinet: vltimum plus frigoris, minus siccitatis habet. Eadem est ratio de hyeme: ab initio plus frigoris, in fine humoris amplius continet, in medietate humidum frigido æquipollet.

Eiusdem de locis, & differentia aëris secundum ipsos.

Loci editi salubriores sunt, cùm idem aër in ipsis nõ maneat, sed vndiq; circumfundatur, & à ventis subinde repellatur. Itaq; bene perspirabiles sunt, & commodi omnibus circa thoracem obortis affectibus, & capiti laboranti, cunctisq; sensuum organis. Humiles contrà prædictis incommodi sunt: illis verò quorum corpus digeritur, exhauritur, & dissoluitur, vtiles: & senib. quoq; magis quàm altiores loci conueniunt. Porrò maritimi, tum hydropicis, tum quauis fluxione infestatis, salutares sunt: item vbi siccare, calfacere, aut meatus aperire oportuerit. Omnibus etiam, quib. nerui aut articuli laborãt, prosunt: & illis quib. appetitus corruptus fuerit. Mediterranei verò loci maritimis frigidiores sunt: & ad morbos acutos vtiliores, nisi palustres aut cani fuerint: in diuturnis verò, deteriores. Certè palustres vt semper mali, ita æstate pestilẽtes sunt. Petrosi, æstate nimio calore fumãt: hyeme vehemẽs frigus inducũt, nõ mali tamẽ ad sanitatẽ habẽtur. Iuxta fluuios siti, frigidi sunt & inæquales: extenuationi solùm propter siccitatem ortæ conuenientes. His peiores sunt lacunosi. Non solùm enim aerem malum, sed fructus quoq; deteriores efficiunt, stomachum ledunt, viscera indurant, malos habitus, prauos humores, & hydropes inducũt. Mali sunt etiã loci, qui ppe fodinas aliquas metallorum fuerint: vt pote aridi & fumidi. Qui solum profundum & fertile habent, succos meliores aiunt, & affectibus siccioribus congruunt. Argillosi, stomachum resoluunt, cùm vapores emittant languidos. Ijs amplius resiccant, qui terram habent rufam: at qui nigram, omnes optimi sunt.

Præterea corpus necipse contemnebat: & si qui id negligerent, eos non commendabat. Itaque plus quàm oporteat se cibo onerare, & plus quàm deceat laborare, hæc reprobabat. Tantum verò laborare, quantum animus libenter suscipiat, illud approbabat. Hanc enim

* malim ἀκωλυμένην.

* addo καὶ. * fortè δυσφύλακτα. † addo καὶ.

† malim ἐπιφορήν.

* fortè σπάνιοι. Xenophõtis de fact. & dictis Socratis lib. 1.

καὶ ὕσατα τῇ γλυκάσῃ τῶν ὡρέων ἀφομοιῶται. αὐτίκα ἔαρος, τὰ μὲν πρῶτα μᾶλλον ὑγρὰ, καὶ ἧσσον θερμά· τὰ δὲ μέσα, θερμὰ καὶ ὑγρὰ ὁπόσον· τὰ δὲ τελευταῖα, ἧσσον ὑγρὰ καὶ μᾶλλον θερμά. τοῦ δὲ θέρεος, τὰ μὲν πρῶτα θερμότερα· ἡ δὲ ἀπόληξις, ξηρὰ μὲν, ὑ πάνυ ὅ ψυχρά· τὰ δὲ μέσα, ξηρὰ καὶ θερμὰ ὁπόσον· τὰ δὲ ὕσατα, ξηρότερα μᾶλλον, ἔλασσον δὲ θερμά. φθινοπώρου δὲ ἡ μὲν ἀρχὴ, ξηροτέρα, καὶ ὑ πάνυ ψυχρά· ἡ ὅ μεσότης, ὁπόσον ξηρὰ καὶ ψυχρά· τὰ ὅ ὕσατα, ψυχρότερα μὲν, ἔλασσον δὲ ξηρά. ἀπάλοτον δὲ καὶ χειμῶνος, τὰ μὲν πρῶτα, ψυχρὰ μᾶλλον· τὰ δὲ ὕσατα, ὑγρὰ μᾶλλον· τὰ δὲ μέσα ὁπόσον ὑγρὰ καὶ ψυχρά.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τόπων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀέρων.

Οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων, ὑγιεινότεροι, τοῦ ἀέρος ἐν αὐτοῖς ὑ μιάνοντος, ἀπὸ περιχεομένου, καὶ ἀπὸ τῶν αἰεὶ περισσωσεχὴς * ἀπαθυμιῶν. ὕπνοοί τε δὴ καὶ ἀφροδίσιοι πάσαις ὀπτιτήδειοι τοῖς περὶ θώρηκα καὶ κεφαλὴν πεπονθόσι, καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις πᾶσιν. οἱ δὲ ταπεινοὶ, τοῖς μὲν προειρημένοις, ἀνάρμοστοι· διαφορυμένοις ὅ, ἢ καὶ συλλελουμένοις, ὀπτιτήδειοι· † καὶ ῥῆσιν δὲ ἁρμόζουσι μᾶλλον τῶν ὑψηλῶν. οἱ ὅ πρὸς ἑσπέραν τόποι, τοῖς τε ὑδρωπικοῖς * ὑποῤῥύμασιν ὑπὸ σὺν ἰσχναινομένοις ἁρμόδιοι· καὶ ὅσοι * διαμύξαι, ἢ φάλλαι, ἢ αἰδοιομῶσαι †. ἀγαθοὶ δὲ καὶ νωθρικοῖς, ἢ ἀρθριτικοῖς πᾶσιν. ὀπτιτήδειοι δὲ καὶ εἰς ὄρεξιν κεκακωμένοις. οἱ δὲ μεσόγειοι, ψυχρότεροι τῶν πρὸς θάλασσαν· καὶ πρὸς μὲν τὰ ὀξέα νοσήματα, εἰ μὴ ἐλώδης ὢσι, μηδὲ χοῖλοι, χρειτίους τῶν πρὸς θάλασσαν· πρὸς δὲ τὰ χρόνια, χείρους. οἱ δὲ ἑλώδεις, καὶ καὶ μὲν ἀεὶ θέρους δὲ καὶ λοιμώδεις. οἱ δὲ πετρώδεις, θέρους μὲν πυρώδεις· χειμῶνος δὲ χαλεπῶς ψυχροί· ὑ φαῦλοι δὲ πρὸς ὑγίειαν. οἱ δὲ πρὸς ποταμοῖς, ψυχροὶ καὶ ἀνώμαλοι, ἀδροφίαις μόναις ὀπτιτήδειοι ταῖς δὲ † ὑγρότητα συνισαμέναις. χείρους δὲ τούτων, οἱ τελματώδεις. ὑ γὰρ μόνον φαῦλοι τὸν ἀέρα κατασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς κακίους, στόμαχόν τε λυμαίνονται, καὶ τὰ σπλάγχνα σκληροῦσι, καὶ κακοεξίας, καὶ κακοχυμίας, καὶ ὕδρωπας ἀπεργάζονται. κακοὶ ὅ καὶ οἱ πρὸς μετάλλοις ποιοῦντες ξηροὶ γὰρ καὶ πυρώδεις. οἱ δὲ βαθύγειοι, δύσχυμοί τε ὄντες, τὰς ξηροτέρας ἁρμόζουσιν ἀφροδίσιοι. οἱ ὅ ἀργιλλώδεις δύσλυτοι τὴν στόμαχον, ἔκλυτον ἔχοντες τὸν ἀναθυμίασιν. οἱ δὲ * πυρώδεις, ξηραντικώτεροι τούτων. οἱ δὲ μελάγγειοι, πάντες ἄριστοι.

Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τε οὐκ ἠμέλει, τούς τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα, ὑπερπονεῖν ἀποδοκιμάζει· ὃ δὲ ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ δέχεται, ταῦτα ἰσχνῶς οἰκπονεῖν ἐδοκίμαζε. τοῦτο γὰρ τὸν

ἕξιν

ἕξιν ὑγιάσαι τι ἰσχυρῶς εἰ), καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν.

Σωκράτης παρήνει, φυλάττεσθαι τὴν βρωμάτων, ὅσα μὴ πεινῶντας ἐδίδει ἀναπτῆναι· καὶ τὴν πομάτων, ὅσα πίνειν μὴ διψῶντας.

Γοργίας ἐρωτηθεὶς, ποίᾳ διαίτῃ χρώμενος εἰς μακρὸν γήρως ἦλθεν· Οὐδέν, οὐδέποτε, ἔφη, τοῖς ἡδονῇ, ἢ ἔφαγον, ἢ ἔπραξα.

Σιτία, ποτὰ, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια.

Τοιοῦτον τοίνυν ἔστιν, ὦ Χαρμίδη, ὃ ταύτης τῆς ἐπῳδῆς ἔμαθον ἐγὼ αὐτοῦ ἐκεῖ ὄντι στρατείας, παρά τινος τῶν Θρᾳκῶν τῶν Ζαμόλξιδος ἑταίρων, οἱ λέγονται καὶ ἀπαθανατίζειν. ἔλεγε δὲ ὁ Θρᾷξ ἰατρὸς εἶναι, ὅτι ταῦτα μὲν καὶ οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ, ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, καλῶς λέγουσιν. φησὶ δὲ Ζάμολξις ἔφη, λέγειν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς θεὸς ὤν, ὅτι ὥσπερ ὀφθαλμοὺς οὐδὲ κεφαλῆς χωρὶς ἰᾶσθαι, οὐδὲ κεφαλὴν ἄνευ σώματος, οὕτως οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς. διὰ τοῦτο καὶ αἴτιον εἶναι τοῖς Ἕλλησιν ἰατροῖς τὰ πολλὰ νοσήματα, ὅτι † τὸ ὅλον οὐκ εἰδότες, ἃ δεῖ τὸ ἐπιμέλεσθαι ποιεῖσθαι, ἃ μὴ καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατον εἶναι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. πάντα γὰρ ἔφη ἐκ τῆς ψυχῆς ὁρμᾶσθαι καὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ τῷ σώματι, καὶ πάντα τοῦ ἀνθρώπου κἀκεῖθεν ἐπιρρεῖν ὥσπερ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τὰ ὄμματα. δεῖν οὖν ἐκεῖνο καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα θεραπεύειν, εἰ μέλλοι, καὶ τὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ τοῦ * ἄλλου σώματος καλῶς ἕξειν. θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἔφη, ὦ μακάριε, ἐπῳδαῖς τισι. τὰς δ' ἐπῳδὰς ταύτας, τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλούς. ἐκ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς σωφροσύνην ἐγγίνεσθαι, ἧς ἐγγιγνομένης καὶ παρούσης, ῥᾴδιον ἤδη εἶναι τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ ἄλλο σῶμα παρέχειν.

Ὅτι τὰ σώματα πάντα ἐκ τοῦ σφόδρα τε καὶ κινήσεως κινούμενα, ἄκοπα ὀνίναται πάντως, ὅσα τε ἐκ τοῦ ἑαυτῷ, ἢ καὶ ἐν ὁδοῖς, ἢ καὶ ἐν θαλάττῃ, ἢ καὶ ἐφ' ἵππων ὀχουμένων, καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου ὁπωσοῦν δὴ φερομένων τὰ σώματα κινήσει. καὶ διὰ ταῦτα ἐκ τοῦ σίτου ἔφασκε καὶ ποτῶν κατασκευάζεσθαι, ὑγίειαν, καὶ κάλλος, καὶ τὴν ἄλλην ῥώμην ἡμῖν δυνατὰ ὄντα παρασκευάζειν.

Ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν ὑπάλλαξις, πᾶσαν πρὸς φύσιν ἐκφέρειν ἐκ μεταβολὰς διδάσκει· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν, ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· οὗ χρὴ μιμουμένους, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προθιασμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι.

Κατὰ δὴ ταυτὰ ταῦτα καὶ τὰ μέρη θεραπευτέον τοῦ πρώτως ἀπομιμουμένου εἶδος. ὃ γὰρ σώματος ἐκτὸς

exercitationem & ad sanitatem satis esse aiebat, animiq; diligentia non esse impedimento.

Socrates monebat, vt cauerent sibi homines à cibis, qui non esurientes ad edendum: & à potibus, qui non sitientes adhibendum alliciunt.

Gorgias interrogatus, quônam vsus genere victus in tantam senectutem progressus esset: Nihil vnquam voluptatis gratia se aut comedisse aut fecisse dixit.

Cibi, potus, somni, Venus, omnia moderata sint. Hippocratis.

Talis est inquam, ô Charmides, incătationis quoque huius potentia, quam didici ibidem in exercitu à quodam medicorum Thracum Zamolxidis sectatorum, qui & immortalitatẽ afferre dicuntur. Adiecit præterea Thracius ille medicus, etiam Græcorum medicos quæ suprà narrata sunt prædicare. Cæterùm Zamolxis ait, rex noster ac deus tradit: quemadmodum oculos sine capite curare non decet, neque sine reliquo corpore caput: ita neq; sine anima corpus. Eaq; causa est cur medicos Græcos morbi corporum multi lateant, quia totum ipsum ignorant, quod inprimis curare oportet: quo male affecto, impossibile est partem aliquam bene valere. Omnia nanque vel bona, vel mala, ab anima in corpus, & hominem totum manant: inde que similiter, vt ex capite in oculos, effluunt. Illam igitur primùm & maximè curari iubet, si modo caput, & vniuersum corpus bene valere debeat. Anima verò medelas esse docet incantationes quasdam: Eas præclaris rationibus contineri, quibus animæ temperantia tribuatur: qua inserta atque præsente, facile esse sanitatem capiti, totique corpori tradere. Platonis in Charmide. † τὸ ὅλον ἀγνοοῦσι. *ὅλου

Corporibus omnibus motus agitatioq; non laboriosa prodest, siue à seipsis, siue in vehiculis, seu naue, siue equis, siue quomodocunque alius moueantur. Et horum motuum beneficio ciborum potúsque alimentum superantia, sanitatem, pulchritudinem, & vires nobis præbere possunt. Platonis lib. 7. de Legib. Alias, Ex Archidami dict. lib. 7.

Nam mutatio quæ fit paulatim, efficit vt omnis natura mutationes ferat. Docet præterea Deus ipse, qui paulatim nos deducit ex hyeme ad vehementeis æstus tolerãdos, ex æstu in hyemem vehementẽ: quem imitantes, ad quod eundum est, assuefacti antea ire nos debemus. Xenophõtis lib. 6. de pædia Cyri.

Similiter quoque partes curare debemus totius speciem imitati. Cùm enim corpus ab Platonis in Timæo.

ingredientibus incendatur intus frigidum ve fiat, & iterum ab externis aridũ madidúmve reddatur, & quæ deinceps hæc sequuntur perpetiatur, quando quis ocium agens corpus motionibus his cõmittit, superatum, ab his dissoluitur. At si quis in curãdo corpore illam imitetur naturam, quam altricem vniuersi vocauimus, ita vt nunquã torpere permittat, sed moueat semper, ingiq; agitatione internis externisq; motibus secũdum naturam vbiq; resistat, & moderata quadam commotione aberrantes passiones corporis partesq;, cognationis ratione seruata, vicissim in ordinem redigat & exornet secundum sermonẽ illum superiorem quem de vniuerso habuimus, nequaquam sinet inimicum inimico admotũ præalia in corpore morbosq; ciere, sed efficiet potiùs vt amicum adhærens amico sanitatem corporis tueatur. Omniũ verò motuum optimus ille est, qui in semet ex seipso fit. Nam & mentis & totius ipsius motioni cognatissimus est. qui verò ab alio fit, deterior. Deterrimus autem motus, quando iacens & quietem agens corpus, ab alijs secundũ partes mouetur. Quapropter purgationum constitutionumq; omnium corporis, quæ exercitatione gymnastica fit, salubberrima est. Proximè ad hãc accedit vectio facilis, siue naui, seu quouis alio vehiculo peragatur. Tertia cõmotionis species tũc demum, cùm summa cogit necessitas, vtilis: alter verò nullo modo sanæ mẽtis homini suscipiẽda: Medicorũ illa purgatio est, q̃ pharmacũ, id est, solutius alui medelis fieri solet.

Auxiliorum genera quatuor sunt. Primum facienda, quæ vtilitatem in ægrotantis actione sitam habent. Alterum sumenda, quæ pro cibo aut potu capiuntur. Tertium euacuanda, quæ aliquid educendo è corpore iuuant. Multum sanè circa hoc nomen ociosi quidam homines occupantur, dum curiosiùs inquirũt, cur euacuanda potiùs, quàm euacuantia nominata sint. Postremum genus auxiliorum forinsecus accedentia constituunt.

Auxiliorum forinsecus accedẽtium, quædam tenuium partiũ, quædam crassarum sunt. Tenuia sunt aer, et eius species: crassa verò, quorum corpus compactum est. Rursus illorum quæ crassis constãt particulis, alia terrena, alia naturæ sunt aquosæ. Terrena, vt cataplasmata & malagmata: aquosa, vt balnea, perfusiones, irrigationes.

Aeris multæ sunt differentiæ: quæ vel ab anni partibus eueniunt: vel mutationibus mensis & lunæ: vel diei noctisq; diuersis portionibus: vel ab ipsius aeris crassitie seu tenuitate: vel motu aut quiete: vel motione ac mixtione vaporum ex terra. Sunt & aliæ minores differentiæ, quæ ad prædicta referri possunt.

τῶν εἰσιόντων χυμῶν τε ἐντὸς καὶ ψυχομένων, καὶ πάλιν ἐκτὸς τῶν ἔξωθεν ξηραινομένων καὶ ὑγραινομένων, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα πάσχοντος, ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων, ὅταν μὲν τις ἡσυχίαν ἄγων τὸ σῶμα παραλείπῃ τῇσι κινήσεσι, κρατηθὲν διώλεσε. ἐὰν δὲ τῷ τε ἔθει καὶ πρὸς τοὺς προσεόντας χυμοὺς, μεμῆταί τις καὶ τὸ σῶμα μᾶλιστα μὲν μηδέποτε ἡσυχίαν ἄγειν ἐᾷ, κινῇ δὲ καὶ σείσμοὺς ἀεί πῃας ἐμποιῶν αὐτῷ ἀκαπόνους, τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς * αὐ κινήσεις τῇ Φύσει κινούσας, καὶ μετρίως σείων, πάντα τὰ τοῦ σώματος πλανώμενα παθήματα, καὶ μέρη τῇ ξυγγλωίας εἰς τάξιν καταχοσμῶν τοῖς ἀνήκουσι, τῇ τοῦ ὅλου λόγου, ὃν τοῦτο τῷ παντὸς ἐλέγομεν, οὐκ ἐχθρὸν τοῦτο ἐχθρῷ πλεῖστον οἰκειοῦν ἐάσει πολέμους ἐντίκτοντα τῷ σώματι καὶ νόσους, ἀλλὰ φίλον τοῦτο φίλῳ τοῦτο ὑγιάζειν ἀσφαλιζόμενον παρέξει. τῶν δὲ αὖ κινήσεων, ἡ ἐν αὐτῷ ὑφ' ἑαυτῷ ἐρίσει κίνησις μάλιστα μὲν τῇ ἀφροντιστικῇ τῇ τοῦ παντὸς κινήσει ξυγγενὴς ἡ δὲ ἐκτὸς ἀνὴρ χείρων. χρείσει δὲ ἡ κεκμηκὸς τὸ σωμάτος καὶ ἄγοντος ἡσυχίαν, δι' ἑτέρων αὐτὸ τῇ μέρη κινοῦσα. δεῖ δὲ τῶν καθάρσεων καὶ συστάσεων τοῦ σώματος, ἡ μὲν διὰ τῶν γυμνασίων, ἀρίστη. δευτέρα δὲ ἡ διὰ τῆς ἀναπνοῆς, κατά τε τὰς πλοῦς, καὶ ὅπῃπερ αὖ ὀχήσεις ἄγεσθαι γίνωνται. τρίτον δὲ εἶδος κινήσεως, σφόδρα ποτὲ ἀναγκαζομένῳ χρήσιμον· μὴ ὡς δὲ ὑδαμῶς ἁπλῶς ἔχοντι προσδεκτέον, ὃ τῆς φαρμακώδεος καθάρσεως μεμνημένοι ἰατρεύειν.

Εἴδη τῶν βοηθημάτων τῇ χρήσει τέτταρα. τὰ μὲν ποιήσοντα, τοῦ ὠφέλειαν ἔχοντα ἐν τῇ τοῦ κάμνοντος ἐνεργείᾳ. τὰ δὲ προσφερόμενα ἐν ἐδωδῇ καὶ ποτῷ μεμῆλαμβανόμενα. τὰ δὲ κενώσοντα, ὅσα ἐξαγωγά τι τοῦ σώματος βοηθοῦ. * ἐς αἰῶ καὶ δεῖ τῶν κενωσόντων τοῖς ἀνθρώποις πολλὴ τις ἀκριβολογία, τί δή ποτε δὴ μᾶλλον κενοῦντα, ἀλλὰ κενώσοντα ὠνόμασται. τὰ δὲ ἔξωθεν προσπίπτοντα τῶν βοηθημάτων.

Τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων βοηθημάτων, τὰ μὲν ἐστὶ λεπτομερῆ, τὰ δὲ παχυμερῆ. λεπτομερῆ μὲν, ἀήρ τε καὶ ὅσα ἀέρος εἴδη· παχυμερῆ δὲ, τὰ συνεχῶτα. τῶν δὲ παχυμερῶν τὰ μὲν γῆ τεώδη, τὰ δ' ὑδατώδη. γεώδη μὲν κατάπλασματα καὶ μαλάγματα· ὑδατώδη δὲ, λοῦσίς καὶ κατάντλησις, καὶ ἐμβρεχή.

Ἀέρων διαφοραὶ πλείους. αἱ μὲν γὰρ τοῦ ἔτεος τὰς ὥρας τὰς ἐτησίους· αἱ δ' αὖ τοῦ μηνιαίους τοῦ σελήνης· αἱ δ' αὖ τοῦ ἡμερησίους τε καὶ νυκτερινάς· αἱ δὲ τοῦ παχύτητα καὶ λεπτότητα, αἱ δ' αὖ τοῦ κίνησιν ἢ στάσιν, αἱ δὲ τοῦ κίνησιν καὶ ἀνάμιξίαν γαιωδῶν ἀναθυμιάσεων. εἰσὶ δὲ καὶ μικρότεραι διαφοραὶ, δυνάμεναι τὴν διαφορὰν ἐπὶ τὰς * ἐγκειμένας λαμβάνειν.

Τοῦ αὐτοῦ

Τῶ αὐτῶ περὶ τ̃ χ̃ μιῶνα τ̃ ἀέρων διαφορᾶς.

Ἐργάζεται δὲ διαφορὰς ὁ παρ' ἀέρι, ὁ διαπλησίως * (παρ' ἀέρι) καὶ ἡ σελήνη περιοῦσα, τὸν τῶν ζωδίων κύκλον. ἐργάζεται δὲ καὶ αὐτὴ τέσσαρας ὥρας μιωνιαίους, ἀναλογούσας τοῖς ἐτησίοις, ἑβδομαδικῶ δὲ ἀριθμῶ περικυκλουμένας· ἡ μὲν οὖν πρώτη τοῦ μιωνὸς ἑβδομάς, ἀρχὴν μὲν ἀπὸ νουμηνίας ἔχει, προΐσι δὲ μέχρι διχοτόμου. ἔστι δὲ εἰκῆα ἔαρι. ὑγρὰ γὰρ καὶ θερμή. ὁκοτανοῦν καὶ ὁ παρεληλυθὼς ὁ παρῶ τούτω, ὑγρότερος καὶ ὄμβρους τὰ πολλὰ οὗτος ὡς ἐπίπαν καταρρήγνυται, καὶ ὕδατί γε ὑγρῶ καὶ γονιμώτατοι διαπλησίους τοῖς ἐαρινοῖς. ἡ δὲ δευτέρα ἑβδομὰς, ἄρχεται μὲν ἀπὸ διχοτόμου, προΐσι δὲ ἄχρι πανσελήνου, θέρει δὲ διαπλησίους. διὸ τοῦτο, ὅπερ καρποὺς πλεῖστα μάλιστα. ἔστι μὲν μὴ πανσέληνον ἑβδομὰς, ἕως διχοτόμου, φθινούσης τῆς σελήνης ξηρὰ, καὶ φθινοπώρῳ διαπλησίους. ἡ δὲ τελευταία, χειμῶνι ἔοικεν. ὅσα οὖν αἱ τῶ αὐτῶ ὧραι ἐπιφέρουσι, τοσαῦτα καὶ ὁ παρὰ τ̃ μιωνιαίων ἡγητέον ἅπαντα. σκοπεῖν μὲν τι χρὴ καὶ τὸ ἡλιοπρεπὲς, ὅτι ὁ μὲν ἥλιος χ̃ τ̃ αὐτ̃ δυνάμιν θερμαίνει τὰ σώματα, ἡ δὲ σελήνη μᾶλλον ὑγραίνει. καὶ διὰ ταύτην οὖν τ̃ αἰτίαν τὰς τε ἐγκεφάλους διερωτέρους ἀποτελεῖ, καὶ τὰ κρέα σήπει· καὶ τὰ σώματα τ̃ * αἱ θριοχιτώνων, ὑγρότερα καὶ ἀμβλύτερα ἀναγράζεται, καὶ καρηβαρίας, καὶ ἐπιληψίας αἰτιωτέρας χ̃ τὰ ὁμοίαν αἰτίαν.

Eiusdem de differentia aëris iuxta partes mensium.

Luna quoq; dum Zodiacum circulum ambit, certas in aëre differentias similiter efficit. videtur abundare.
Quatuor enim partes menstruas consimiles annuis producit, quarum singula septenarij numeri ambitu perficiuntur. Prima quidem septimana mensis, à nouilunio incipiens, vsq; ad diuiduam lunam progreditur, & quemadmodum ver calida humidaq; est. Quamobrem illo tempore humidior est aër, & imbres vt plurimum copiosi erumpunt, ijq; humidi ac fœcundißimi, vt etiam verni. Altera verò septimana, incipiēs à diuidua, ad plenilunium extenditur, estatiq; similis est: quare fruges maximè maturat. Tertia deinde rursus ad diuiduam decrescētem lunam producta, autumni: postrema hyemis naturam refert. Quacunq; igitur quaternas annipartes sequi solent, eadem omnia pro diuersis in mense partib. vsuuenire putandum est. Sed hoc etiam non pratereundum, solem sua facultate calorem corporibus augere, lunam verò magis humefacere. Quocirca cerebrum humidius reddit, carnes putrefacit, & corpora sub dio dormientium humidiora obtusioraq; efficit, denig; capitis grauitatem & comitialem, similem ob causam excitat. fortè mitiuscule; γαρ.

ΠΕΡΙ ΙΑΤΡΩΝ, ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚῆς, Λόγος σμδ'.

DE MEDICIS, ET MEDICINA, Sermo CCXLIIII. Ex Io. Stobæo.

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων
ἰοὺς τ' ἐκτάμνειν, ὅτε τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν.

Vir medicus enim aliorum instar multorum est
In excidendis telis, & benigna pharmaca inspergendo. Homeri.

Μέλλοντ' ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρέος,
ἰάσατ' ἢ δὴ μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα.

Medicus ægritudini futurum tempus producens.
Melius ita medetur, quàm si corpus secaret. Euripidis.

Οἷα δὴ φιλοῦσιν οἱ ἰατροὶ λέγειν,
τὰ φλαῦρα μείζω, καὶ τὰ δεινὰ τοῦ φόβου,
πυργοῦντες αὐτούς.

Sicut medici solent dicere,
Leues affectus multo maiores esse, & graues plus quàm timendum sit exaggerant,
Seipsos vt extollant. Mimnermi contra Medicos.

Ἄνθρωπον ὄντα ῥᾴδιον μὲν συμβουλεύειν ἐστὶν, ποιῆσαι δ' αὐτὸν οὐ ῥᾴδιον.

Homini facile est alij consulere,
Ipsum verò præstare, difficilis res est. Philemonis

† τὸ μὲν εἰδέναι δὲ τοὺς ἰατροὺς, οἷόν ἐγὼ
ὑπὲρ ἐγκρατείας τοῖς νοσοῦσιν οὐ σφόδρα πόνους λαλοῦντας εἶτ' ἐπὰν πλησθῶσί τι, αὐτοὺς ποιοῦντας πάνθ', ὅσ' οὐκ εἴων τότε.

Quod in medicis apparere video,
Qui de continentia apud ægrotos perquam bene
Omnes loquūtur: deinde vbi morbo afficiuntur,
Ipsos facientes videre est, quæ pridem prohibebant. citātur hæc eadem sententia 149.

Οὔτε γὰρ ἰατρὸς οὐδεὶς εἰς, εἰ οὐ σκοπῇς,
τοὺς αὐτὸς αὑτῶ βούλεθ' ὑγιαίνειν φίλους·
ὅτι γραπιότης πολὺν ὁρᾷς, ἀεὶ κακῶ.

Non eiusdem est scilicet dolere posse, & contemplari.
Nam neque medicus vllus, si diligenter circumspicias,
Amicos suos bene valere cupit:
Neq; miles ciuitatem sine malo aliquo videre. Eiusdem.

Τίς ἐστιν οὗτος; ἰατρός. ὡς κακῶς ἔχει
ἅπας ἰατρὸς, εἰ κακῶς μηδεὶς ἔχῃ.
μόνῳ δ' ἰατρῷ τοῦτο καὶ συμφέρει

Quisnam hic est? Medicus. O quàm malè habet
Quinis medicus, si nemo malè habuerit.
Soli medico & aduocato Philemonis iunioris.

Occidere licet impunè.

Demosthenis. Olynthiaca. *Missa facite huiusmodi lucra, alimentis similia, quæ medici ægrotantibus exhibent. nam illa nec vires augent, neque mori sinunt.*

Putarchi ex salubribus præceptis. *Medicina inter artes liberales elegantia, ornatus, & iocunditatis, nulla minus complectitur. Magnam verò contemplationis mercedem, nempe salutem & sanitatem, sui studiosis exhibet.*

†malim ἀνθρώπων, vel ἀνθρώπου. *Trophilus medicus interrogatus, quis perfectus medicus fieret, dixit: ille qui possibilia & impossibilia discernere potest.*

RVRSVS DE MEDICIS, Sermo CCXLV. Ex Antonio & Maximo.

Salomonis. *Vir lenis & mansuetus, medicus est cordis.*

Sirach 38. *Scientia medici extollet caput eius, & coram principibus in admiratione habebitur.*

Luc. 5. & Matth. 9. *Non egent medico sani, sed malè affecti.*

Ad Hebr. 12. *Semitas rectas facite pedibus vestris, vt ne quod claudum est, à via aberret, sed potiùs sanetur.*

S. Basilij. *Neq; omnino hæc ars fugienda est, nec omnimodo omnis spes in ea ponenda est. Sed vt vtimur agricultura, & petimus à Deo fructus: & gubernatori clauum permittimus, sed à Deo precamur vt ex alto in portum seruemur: sic & medicum adhibentes, spem quæ in Deo habenda est non deponemus.*

Indoctus medicus ad ægrotos admissus, cùm sanitatem illis restituere deberet, id etiam exiguum, quod habent reliquum, virium aufert.

Chrysost. *Veteres medicos existimo non simpliciter neq; temere statuisse, vt variarum operationum (chirurgiæ nimirũ) exhibitio publica fieret, sed vt sanos ita redderent cautiores, (præmonstrãtes eis quàm multis egerent, si se intemperanter gererent.)*

Illum qui non est medicus, præstat non habere medicamen. Nam ille qui habet, perdit, nesciens quomodo eo vti debeat.

Greg. Nyss. *Quanto præstãtior est anima quàm corpus, tanto maioris pretij est qui medetur animis quàm qui corporã curat.*

Didymi. *Perfectum medicum dicimus, nõ qui omnino curat, sed qui nihil eorum quæ ad vtilitatem ægri & curam pertinent omittit.*

Theologi. *Nostram medicinam ea quæ circa corpus versatur, longè difficiliorem puto, atq; idcirco honoratiorem: quòd illa pauca quædam in profundo latentia consyderans, plurimum circa ea quæ sub oculos cadunt, versetur: nos autem in occulto hominis corde sanando omne studium & curam ponamus.*

†lege διδάσκει, vel καὶ αὐτὸν. Hieron. *Indignus atq; mali insatiabilis hulcera celans*
Infælix semper putria membra geret.

Medicum & amicum existimato, qui in necessitate sedulo tibi adfuerint.

ἔξεστι, ἀπεκτάνθη μὲν, ἀπεθάνοσεν δὲ μή.

Καὶ τῶν τοιούτων λημμάτων ἀπαλλαγέντες, ἀληθῶς ἀθανάτοις τοῖς ἰατροῖς σπουδαίοις διδυμάοις ἔοικε. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅτι ἰσχνὰ σπουδαῖον, ὅτ' ἀποθάνοσεν ἐᾷ.

Τῶν δ' ἐλευθερίων τεχνῶν ἰατρική, ὃ μὲν γλαφυρὸν καὶ ἀστεῖον καὶ ὀπτικὸν, εὐθυμίας ἐπιδείκνυσιν ἔχει· † θεωρητικὸν δὲ μέγα τοῖς φιλομαθοῦσι τὴν σοφίαν, καὶ τὴν ὑγείαν.

Τροφίλος ἰατρὸς ἐρωτηθεὶς, τίς ἂν γένοιτο τέλειος ἰατρὸς· ὃς τὰ δυνατὰ, ἔφη, καὶ τὰ μὴ δυνατὰ δυνάμενος διαγινώσκειν.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΙΑΤΡΩΝ, Λόγος σμέ.

Ραύθυμος ἀνὴρ καρδίας ἰατρός.

Ἐπιστήμην ἰατρὸν αἰνέσω κεφαλῇ αὐτῷ, καὶ ἔτι μᾶλλον μιγισάσιν θαυμαστωθήσεται. (ἔχοντες.

Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς

Τεχνικὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον.

Οὔτι φθονεῖον πρώτῃ τ' τίχνῃ, ὅτ' ἐπ' αὐτῇ πάσας τὰς ἐλπίδας ἔχειν ἀνόλυθον. ἀλλ' ὡς κεχρήμεθα μὲν τῇ γεωργικῇ, αἰτύμεθα δὲ παρὰ τ' Θεοῦ τὸς καρπός· τῷ δ' κυβερνήτῃ μὲν τὸ πηδάλιον ἐπιτρέπομεν, τῷ Θεῷ δὲ προσεύχόμεθα ἐκ τ' πελάγους ἀποσωθῆναι· ὅτω καὶ ἰατρὸν εἰσάγοντες τ' παρὸς Θεοῦ ἐλπίδος μὴ ἀφιστώμεθα.

Ἀνεπιστήμων ἰατρὸς πρὸς κάμνοντας εἰσιὼν, αἰτὶ τὲ εἰς ὑγίειαν αὐτὸς ἐπισφάλη, καὶ τὸ μικρὸν λείψανον τῆς δυνάμεως ἀφαιρῆται.

Οἶμαι τὸς ἀρχαίους τ' ἰατρῶν, οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀλόγως νομοθετῆσαι, δημοσιεύεσθ τ' τῶν ποικίλων ἐργασιῶν ἀπόδειξιν, ἀλλ' ἵνα τὸς ὑγιαίνοντας ἀσφαλίζωνται).

Τὸ γὰρ σὺν ἰατρὸν, βέλτιον μηδὲ ἔχειν φάρμακον. ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἔχων ἀπόλλυσιν, οὐκ εἰδὼς ὅπως χρήσεται.

Ὅσῳ κρείττων ψυχὴ τ' σώματος, τοσούτῳ πλείονος τ' τὰ σώματα θεραπεύοντος ὁ τὰς ψυχὰς ἐκμώμενος.

Τέλεον ἰατρὸν λέγομεν, ὃ τὸν θεραπεύοντα πάντως, ἀλλὰ τὸν μηδὲν εἰς ὠφέλειαν αἰτίων καὶ θεραπείας παραλείποντα.

Τὴν καθ' ἡμᾶς ἰατρικὴν τ' περὶ τὰ σώματα ἐργασιῶν πλείονα μακρῷ, καὶ βελτίω τοῦτο ποιοῦσαν· καὶ ὅτι ἐκείνοις μὲν ὀλίγα τῶν ἐν τῷ βάθει κατανοεῖται περὶ τὸ φαινόμενον ἡ πλέον τῆς γραμματείας· ἡμῖν δὲ περὶ τὸν κρυπτὸν τῆς καρδίας αἰεὶ θεωρεῖν ἡ πᾶσα θεραπεία τε καὶ σπουδή.

Χρήζων παιδείαν, † ἀκόρεσος, ἢν κακὰ κλύῃ,
Οὔποτε σπιπδόνα φεύξεται ἀγαλέην.

Ἰατρὸν καὶ φίλον ἡγοῦ, τὸς ἐν ἀνάγκῃς σπουδαίους.

Νικηφόρ

Νικοκλῆς τοὺς ἰατροὺς εὐτυχεῖς ἔλεγε, ὅτι τὰς μὲν εὐτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τὰς δὲ ἀποτυχίας ἡ γῆ κελύπτει.

Νικοκλῆς κακοῦ τινὸς ἰατροῦ λέγοντος, ὅτι μεγάλην ἴσχυν δύναμιν, ἔφη· πῶς γὰρ μέλλεις λέγειν, ὃς τοσούτους ἀνηρηκὼς ἀδύνητος λέγῃ;

Στρατόνικος ἰατρὸν κολακεύων ἔλεγε, ἐπαινῶ σου τὴν ἀμαθίαν, ὅτι οὐκ ἐᾷς τοὺς ἀρρώστους κατασαπῆναι, τάχιον αὐτοὺς τοῦ ζῆν ἀπαλλάττων.

Τοῖς Ἀσκληπιάδαις μείζων ὀφείλεται χάρις ἐφαρμόζουσιν ἀλεξιφίλτροις νόσον, ἢ προπίνουσιν ἰασαμένοις. τοῦ γὰρ ἀπαλλάξαι κακοῦ, τὸ μὴ πάσχειν αἱρετώτερον.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατροὺς, τοῖς δὲ ἀτυχοῦσι φίλους δεῖ συμπαρεῖναι.

Καὶ ἰατρὸν καὶ φίλον δεῖ τὸν † ἴδιον, ἀλλὰ τὸν ὠφελιμώτερον δεῖ ἐκλέγεσθαι.

Σοφὸς ἀνὴρ σοφὸν ἰδιώτης ἰατρὸν, ὅτι γέρων γέγονας, ἔφη· ὅτι οὐκ ἐχρησάμην ἰατρῷ.

ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΑΝΩΜΑΛΙΑΣ, Λόγος σμϛ'.

ΚΑπνὸς ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῖν, καὶ παρελεύσεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἴχνη νεφέλης. σκιᾶς γὰρ παρόδος ὁ βίος ἡμῶν.

Τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία ἡμῶν; τί ὁ πλοῦτος μετ' ἀλαζονείας συμβέβληται ἡμῖν; παρῆλθε πάντα ἐκεῖνα ὡς σκιὰ, καὶ ὡς ἀγγελία δρομαίου φέρουσα, ὡς ναῦς διερχομένη κυμαινόμενον ὕδωρ, ἧς διαβάσης οὐκ ἔστιν ἴχνος εὑρεῖν, οὐδὲ ἄλλο παρὰ τὴν πορείας αὐτῆς ἐν κύμασιν, ὡς ὀρνέου διαπτάντος ἀέρα οὐδὲν εἰσκέκριται τεκμήριον πορείας.

Πολλοὶ τύραννοι ἐκάθισαν ἐπὶ ἐδάφους, ὁ δὲ ἀνυποπτήτως ἐφόρεσε διάδημα.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον.

Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι.

Φύσει μὲν οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, ὑδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ αὔταρκες, ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐστὶ περιαγόμενος, ἀλλοτε ἀλλαχοῦ, ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. ἐν αὔραις μᾶλλον δεῖ πιστεύειν ὑχ ἱσταμένοις, ἢ νηὸς πάντα πορευούσης

Nicocles medicos felices dicebat, quoniã successus quidem ipsorum sol intuetur, errores autem tellus operit.

Nicocles cùm malus quidam medicus diceret, se magnam habere potestatem: Quid ni (inquit) ista dicere liceat, qui tam multos impune sustuleris?

Stratonicus adulans medico, dicebat: Laudo tuam peritiam, quia non sinis infirmos Stratonicus.
computrescere, citissimè eos ex hac vita liberans.

Maior gratia medicis debetur ingruentem Demalis.
morbũ arcentibus, quàm constitutum iam medicantibus. Quippe magis optandum est non pati, quàm liberari malo.

Aegris medicos, infortunatis amicos adesse Democriti.
oportet.

Et medicus & amicus, non iucundior, sed vti- † *fortidior.*
lior eligendus est.

Sapiens quidam cùm imperitus medicus ei dixisset, Senex factus es, respondit: Quia non usus sum medico.

DE VITÆ INÆQVALITATE, Sermo CCXLVI. Ex Antonio & Maximo.

FVmus est spiritus qui efflatur è naribus nostris, & praeteribit vita nostra quasi nebulae vestigia. Nam velut praetereiens umbra vita nostra est. Sap. Solom. 2.

Quid profuit nobis superbia nostra? quid diuitiae cum arrogantia contulerunt nobis? illa omnia tanquã umbra & nuncius currens praeterierũt: & tanquam nauis quae per aquas fluctuantes fertur, quae cùm praeterierit, nullum licet reperire vestigium in undis aut semita signum, vt unus per aerem transuolans, nullum sui volatus relinquit signum. Sap. Solom. 5.

Multi tyranni humi sederunt, & inexpectatus aliquis gestauit diadema. Sirach. 11.

Amen amen dico vobis, plorabitis & lamentabimini vos, mundus autem gaudebit, sed tristitia vestra in gaudium vertetur. Mulier cùm parit, dolorem habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit angustiae: propterea quòd gaudeat hominem esse natum in mundo. Ioan. 16.

His qui sunt diuites in praesenti saeculo, praecipe ne elatos sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in Deo viuente. 1. Tim. 6.

In rebus humanis nihil firmum, nihil aequabile, nihil quod sibi satis sit: sed circulus quidam nostrorum circumuersatur negotiorum, varias in vno die saepe, & interdum in vna hora, accipiens mutationes: vt fidendum sit magis auris non durantibus, & pontinaga nauis Theologi.

veſtigijs, & nocturnis ſomnijs fallacibus, quorum breuis eſt gratia, & ludicris puerorum in arena figmentis, quàm hominum proſperitati.

S. Baſilij. *Sic vt fieri non poteſt, vt mare diu in eodem permaneat ſtatu, propterea quòd modo aquum & ſtabile, paulo pòſt videas aſperatum ventorum vi: & contrà, furens & fluctibus æſtuans, maxima paulo pòſt ſedatur tranquillitate: ſic & res humanæ facilè in vtranque partem mutationes accipiunt.*

Chryſoſtomi. *Vt enim aquarum fluxus copioſarum, incidentem recipiens pluuiam, bullas excitat: quarum aliæ ſimul ac natæ ſunt, rumpuntur, aliæ diutius inflatæ, poſtea & ipſæ rumpi ſolent. Sic ad eundem modum huius vitæ mare, alios cùm paulìſper conſpectos fuerint, occultat: alios diutius permanentes, ipſos quoq; ſubmergit.*

Rebus tuis omnibus proſperè procedentibus expecta mutationem: & rurſus inexpectatis circunfuſus calamitatibus, commoda ſperato & meliora.

Quæ in præſenti vita ſplendere videntur, inutilia ſunt defunctis.

Cùm tranquillam degis vitam, expectes olim tempeſtatem tuis rebus adfore.

Studioſum eſſe earum rerum quæ apparent, eorum eſt proprium qui futuri ſæculi nulla ſpe ducuntur.

Nili. *Ne decipiant nos res illa, quæ in hoc mundo celebres ac ſplendidæ videntur. Omnino enim prætereunt, & nihil ex apparentibus ſtabile eſt.*

Cùm tibi omnia negotia tua bene ſuccedunt, expectes quoq; iacturam.

Dionis Romani. *Multi in meliore ſtatu dolent, multi in deteriore gaudent. Quot enim diuites angũntur? quot verò pauperes lætantur? Alijs obfuit forma & robur: alijs deformitas & infirmitas profuit. Sunt qui pacem præ bello colant, alij bellum pacì præferunt. An non ſemper ferè in tyrannide conſtituti habent quod lamententur? Et quod maximum eſt, plurimi quidem moleſtè viuunt, plurimi verò libenter moriuntur.*

Socratis. *Idem eſt in ſecunda fortuna altum ſapere, & in lubrica via curſum contendere.*

Ariſtonymi. *Vita ſimilis eſt theatro: Nam peſſimi ſæpe primarium in eo locum obtinent.*

Democritì. *Temporum mutatio facit vt etiam valde potentes infirmiorum auxilio indigeant.*

Hippothoontis. *Homo cùm ſis, memor eſto fortunæ communis.*

Iſidori. *Mortalis natus cura videre quæ te ſequantur*

ἴχνεσιν, καὶ νυκτὸς ἀπατηλοῖς ὀνείρασιν, ὧν μικρὸς ὁ λόγος ἡ χάρις, καὶ ὅσα τοῖς ψάμμοις παῖδες τυπώσι παίζοντες, ἢ αἰθρώπων δύναμις.

Ὡς γὰρ τὸν θάλασσαν ἀμήχανον ὅτι μάλιστα τὴν αὐτὴν διαφυλάξαι τὴν γε ἰσχυρὰν καὶ σφοδρὰν, μικρὸν ὕστερον ὀφθεῖσαν ἀέριμον ταχυνομένην· καὶ πάλιν τοῦ ἀνέμου παύσαντος καὶ βεβαιοτέραν τῷ κλύδωνι, βαθεῖα γαλήνη κατεσύρησιν· οὕτω καὶ τὰ τοῦ βίου πράγματα ῥᾳδίως λαμβάνει μεταβολὰς ἐφ' ἑκάτερα.

Ὡς γὰρ ἡ τῶν πλησίον ὑδάτων φορὰ, δέξαμένη τὸ ὀπηρέσιον, πομφόλυγας διαγίνεται καὶ αἱ μὲν αὐτῶν ἅμα τῷ γενέσθαι ἐρράγησαν, αἱ δὲ πλέον ὀγκωθεῖσαι μετέπιπτα καὶ αὗται ἐρράγησαν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ θάλασσα τοῦ βίου τούτου, τοὺς μὲν ὀλίγον φανέντας ἐκάλυψε, τοὺς δὲ ὀψιπλέον διαφρήσαντας καὶ αὐτοὺς καταπόντισεν.

Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευοδουμένων, ἐκδέχου μεταβολὴν, καὶ πάλιν τοὐναντίον ἀπροσδόκητον συμφορῶν κυκλούμενος ἔλπιζε τὰ χρηστὰ καὶ κρείττονα.

Νεκρῶν ἀχρηστότερα τὰ λαμπρὰ τοῦ παρόντος βίου.

Ἐν τῇ διαίᾳ ὧν τοῦ βίου, ἐκδέχου ποτὲ καὶ χειμῶνα πραγμάτων.

Τὸ περὶ τὰ φαινόμενα τοῦ κοσμικοῦ ἔχειν, ἴδιόν ἐστιν τῶν μηδεμίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἑαυτοῖς ὑποτιθεμένων ἐλπίδα.

Μὴ δέ σε πατάσσετω ἡμᾶς ὁ τῷ κόσμῳ τούτῳ πρεπωδῶν καὶ λαμπρὰ δοκοῦντα πράγματα. παρέρχεται γὰρ τὰ τοιαῦτα, καὶ οὐδὲν τῶν φαινομένων βάσιμον.

Πάντων σου τῶν πραγμάτων κατευοδουμένων, ἐκδέχου καὶ ζημίαν.

Πολλοὶ μὲν ὅτι τοῖς ἀμείνοσιν ἀλγοῦσι, πολλοὶ δὲ ἐπὶ τοῖς χείροσι χαίρουσι. πόσοι μὲν γὰρ πλουτοῦντες ἀζήνται; πόσοι δ' πενόμενοι ἥδονται; ἀμοῖρος κάλλους ἐνίοις ἔβλαψεν, ἀμοῖρος δ' ἰσχὺς ἐβλάψεν, ἀμοῖρος δ' ἀσθένεια ὠφέλησεν. ἔστιν οἷς τὴν εἰρήνην πρὸ τοῦ πολέμου πρᾶσσειν, ἔστιν οἷς πολεμεῖν μᾶλλον ἢ εἰρήνην ἐθέλουσι. τί δ' οὐκ ἀεὶ τυραννοῦντες πρὸς ὀλοφύρονται; καὶ τὸ μέγιστον, πλῆσαι μὲν ὅσοι ἀνδρῶς ζῶσιν, πλῆσαι δὲ ἥδιστον ἀποθνήσκουσι.

Ταὐτόν ἐστι δυστυχίᾳ μέγα φρονεῖν, καὶ ὅτι ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ τραχυδρομεῖν.

Ἔοικεν ὁ βίος θεάτρῳ. διὸ πολλάκις χείρισται τὸν κάλλιστον τόπον ἑαυτοῖς κατέχουσι.

Ταῖς τῶν χειρόνων μεταβολαῖς καὶ οἱ σφόδρα δυνατοὶ, τῶν ἀδυνατέρων ἐνδεεῖς γίνονται.

Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

Θνητὸς πεφυκὼς, τὰ ὀπίσω πειρῶ βλέπειν.

Βέβαιον

Βίος ἁπάντων ἐστὶν ὁ θνητὸς ἀνήρ.
Βιοῖ γὰρ οὐδεὶς, ὃν προσαρκῆσαι θέλον.
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ δίδοκιμεῖ.
Εἶναι δὲ χρὴ λαβόντα καὶ σὲ τὴν πολλῶν ἴσα.
Ὦ θνητὸν ἀνδρῶν καὶ παλαίπωρον γένος,
Ὡς οὐδὲν ἐσμὲν πλὴν σκιᾶς εἰκότες,
Βάρος περισσὸν γῆς ἀναρρωφῶμοι.
Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος ἐρωτηθεὶς, διὰ τί τὴν τύχην καθημένην ἔγραψεν, εἶπεν ὅτι οὐκ ἔστιν γνώ-
Ὁ αὐτὸς ἔλεγε τὸν βίον οὕτω μετρῆσαι, ὡς καὶ πολὺ, καὶ ὀλίγον χρόνον βιωσόμενος.
Ὡς ἡμέρα κλίνει τε καὶ ἀναλίσκει πάλιν,
Οὕτως ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ, ΟΤΙ ΒΡΑΧΥΣ καὶ * ἀτελὴς, καὶ φροντίδων ἀναμεστος, Λόγος σμ'.

Ὦ θνητὸν ἀνδρῶν καὶ παλαίπωρον γένος,
ὡς οὐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιᾶς εἰκότες
βάρος περισσὸν γῆς * ἀναρρεφόμενοι.
Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
εἴδωλ', ὅσοι περ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.
Τοιοῦτος ὁ βίος ἐστὶν ἀνθρώπου, γύναι·
ὀλίγοις χαίρομεν ἐλαφροῖς, ἢ λυπούμεθα.
Τοὺς ζῶντας ὦ δρᾶ καταθανόντων οὐδὲν ἀνήρ.
γῆ καὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν εἰς οὐδὲν βλέπει.
Οὐκ ἀξιόλογον μὴ γένεσθαι, δίκαιος,
ἄνθρωπος ὢν ἄνθρωπος ἄλλως τῶν βοῶν·
τοῖς ζῶσι δ' ἀνάγκη πολλ' ἔχειν ἐστὶ κακά.
Ἄνθρωπος εἰμι, τοῦτο δ' αὐτῷ τῷ βίῳ
προσφασιν μέγιστον εἰς τὸ λυπεῖσθαι φέρει.
Ἄνθρωπος ἐγὼ προφάσεις εἰς τὸ δύστυχεῖν.
Ἅπαντα τὰ ζῶα ἐστὶ μακαριώτατα,
καὶ οὐδὲν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπου πολύ.
τὸν ὄντως ὁρῶ ἕξεσι προπεπτωκότα.
τοῦτ' καταδάκνομαι ὅτι ὁμολογουμένως·
τούτῳ κακὸν δι' αὐτὸν οὐδὲν γίνεται·
ἀλλ' ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ζῶντ' ἔχειν.
ἡμεῖς δὲ χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κακῶν,
αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ἕτερα προσποιούμεθα.
λυπούμεθ', ἂν παρῇ τις· ἂν εἴπῃ κακῶς,
ὀργιζόμεθ'· ἂν ἴδῃ τις ὄνειρον, σφόδρα
φοβούμεθ'· ἂν γλαῦξ ἀνακεκράγῃ, δεδίκαμεν·
ἀγωνίαι, δόξαι, φιλοτιμίαι, νόμοι,
ἅπαντα ζῶντ' ὄντα τῇ φύσει κακά.
Αὐτὸς γὰρ ἐὼν πάντων ὁ τούτων ἁπάντων,
ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεφώνησεν ἐκεῖνον.

Nihil est constans in genere mortali. Euripidis.
Nemo enim vivit quo desiderat modo.
Nemo ex omni parte beatus est. Incerti.
Æstimare autem debes te quoque esse unum ex multis.
O mortale & miserum genus hominum, Diogenis.
Quàm nihil sumus, sed similes umbris,
Terræ pondus inutile circumimus.
Apelles pictor interrogatus cur sedentem pinxisset Fortunam: Quia, inquit, non stat. Apelles.
Is dicebat sic metiendam esse vitam, Bias.
quasi & multum & parum temporis victurus sis.
Dies abit rediitq́, sic mortalium Sophoclis in Aiace.
Quæcunq́ res contrarias vices habent.

DE VITA, QVOD BREVIS ET vilis sit, ac plena curis, Sermo CCXLVII. Ex Io. Stobæo.

Mortale miserumq́ genus hominum, Sophoclis.
Quàm nihil sumus, sed umbræ similes
Inutile pondus tellurem obtinemus. * *Male ἀναρρεφόμενοι.* Et ita in Aiace.
Video enim nos nihil aliud esse, præterquam
Simulacra, quotquot vivimus, aut inanem umbram
Talis est, ô mulier, humana vita, Philemonis.
Paucioribus gaudijs fruimur, quàm dolore & molestia.
Nullus vir defunctus beneficium vivis exhibet. Euripidis in Meleagro.
Terra & umbra res nihili, amplius nihil spectant.
Nunquam, ô domine, ullo pacto fieri potuit, Philemonis.
Vt qui homo natus es non sis homo. frustra igitur clamas:
Viventem multis affici malis necessarium est.
Homo sum. Idipsum autem vitæ Diphili.
Maximam dolendi causam fert.
Homo, satis magna ad calamitates causa: Menandri.
Animalia cuncta fœlicissima sunt, Eiusdem.
Et multo magis homine sapiunt.
Primùm intueri licet asinum istum,
Qui indubiè animal est miserum.
Nihil malitamen ei sua culpa nascitur,
Sed quæ natura ipsi dedit, ea habet.
Nos verò præter necessaria mala
Ipsi per nos alia nobis insuper adjicimus.
Dolemus, si quis sternuerit: si maledixerit,
irascimur: si quis viderit insomnium, valde
Terremur: si noctua ululaverit, metuimus.
Ærumna, opiniones, ambitiones, leges,
Ista omnia præter naturam & ascititia mala sunt.
Mundus cùm omnia producat & generet, Sotadis.
Non iustè de singulis hominibus iudicat.

In terra nanq; mala semper sunt,
Et magnis malis gaudet mundus. (luerunt,
Omnes enim qui aliquid egregiũ inuenire vo-
Siue mechanicũ opus, siue disciplinam sapientẽ,
In malum mortis finem inciderunt,
A genitore mundo malè affecti.
Socratem mundus sapientem fecit,
Ac eundem in carcere malè sustulit:
Cicuta enim epota mortuus est.
Diogenes cùm deuorasset crudũ polypum, obijt.
Æschylũ scribentem delapsa testudo oppressit.
Sophocles, acino vuæ deglutito, suffocatus interijt.
Euripidem canes Thracij vorarunt.
Diuinum Homerum fames absumpsit.
Eiusdem. *Vnumquemq; bonum, ingeniosum, iustum fortunatum,*
Inuidiæ portionem aliquam capere oportet, & reprehensionem incurrere.
Pradiues est quispiam, aliquo laborat affectu.
Pius est, paupertatem patitur.
Bonus est artifex, mundus ipsum reddit infortunatum.
Etsi vel maximè iustus iudex aliquis fuerit,
Oportet tamen ipsum à natura superatum appellari iniustum.
Diues est, magnam ruinam metuit.
Robustus, morbum experiri timet.
Vinus certè dies indolentia magnum lucrũ est.
Quid enim obsecro sumus tandem? aut ex qua materia nati?
Coniecturã ex ipso fac, & vitã tuã considera,
Vnde natus, quisnam sis, et quis futurus denuo.
Menandri. *Cæca & infœlix est hominum vita.*
Euphronis in Didymis. *O Iupiter, cur tam breue tempus cùm nobis viuendi dederis,*
Id nos absq; molestia transigere non sinis?
Mimnermi. *Producet nos tanquam folia floridũ tempus*
Veris, cùm subitò splendor solis augetur.
His foliis similes ad breue tempus floribus iuuentutis
Delectamur, à Dijs neq; malum edocti,
Neq; bonum. Parca autem nigra nobis astant,
Altera gerens finem molestæ senectutis,
Altera mortis: minimo autem tempore inuenta
Fruimur, quamdiu supra terrã Solis radijs sparguntur.
At postquã terminus temporis huius præterijt,
Statim præstat mori, quàm viuere.
Multis enim malis animus afficitur, & aliquãdo res domestica
Laborat, & paupertatis tristifica fiunt opera.
Alius desiderat liberos, quos maximè
Cupiens, tellurem subit ad inferos.
Alius morbo tentatur animum corrumpente.
non denig; vllus est
Hominũ, cui Iupiter nõ mala multa largiatur.

καὶ γὰρ κατ' γαῖαν τὰ κακὰ πέφυκεν ἀεί·
καὶ τοῖς μεγάλοις κακοῖς γέγηθεν ὁ κόσμος.
ὅπου πάντες, ὅσοι τῶν εὑρεταὶ ἠθέλησαι δίφρ,
ἢ μηχανικὸν ποίημα, ἢ σοφὸν μάθημα,
ἤτοι κακὸν εἰς τὸν θάνατον τέλος ἐποίησαν,
ἀπὸ τῶν γλυκυτέρης κόσμου κακῶς παθόντες.
Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκε σοφὸν ἄν),
καὶ κακῶς αἶψε τὸν Σωκράτην ὁ κόσμος,
ἐν τῇ φυλακῇ κώνειον ὅπιον πιὼν τέθνηκε.
πολύποδα φαγὼν ὁ Διαγόρης ὠμὸν τέθνηκεν.
Αἰσχύλῳ γραφόντι ἐπιπεσοῦσα χελώνη,
Σοφοκλῆς ῥᾶγα φαγὼν σταφυλῆς, πνιγεὶς τέθνηκε.
κύνες οἱ κατ' Θρᾴκιον Εὐριπίδην ἔδαφαν.
τὸν θεῖον Ὅμηρον λιμὸς κατέδαπτόν σφιν.
Ἀγαθὸς, δύσφορος, καὶ δίκαιος, δύστυχής, ὃς ἐάν ᾖ,
τὸν φθόνον λαβεῖν δεῖ μείζονα, μοῦνον ἔχειν δεῖ.
πλουτεῖν τὶς ἄγαν, ἀλλὰ πάθος παρέλαβεν αὐτόν.
δύσπλουτός τις ἐστὶ, πενίαν δέδωκεν αὐτῷ.
μέγας ἐστὶ τεχνίτης τὶς, ἀτυχῆ πεποίηκεν αὐτόν.
καὶ ὅτι ὁ μέγιστον δίκαιος κριτὴς ὑπάρχῃ,
δεῖ τὸν φύσει ἀκούσαντα, ἄδικον αὐτὸν εἰπεῖν.
πλούσιός τις ἐστὶ, τὸ μέγα τοῦτο φοβεῖται.
ἰσχυρὸς ὑπάρχῃ, νόσον πεῖραν βλαβεῖται.
ἡμέρας μιᾶς ἀλυπία, μέγα ἐστὶ κέρδος.
τί γὰρ ἐσμὲν ὅλως, ἢ πόθεν πῆς γεγόναμεν ὕλης;
σύχασαι καὶ σεαυτὸν τὸ βιωτικὸν νόησας,
ὡς τίνος ἐλήλυθας, καὶ τίς εἶ, καὶ τίς πάλιν γίνῃ.
Τυφλόν γε καὶ δύσκριτον αἰῶνα θεῶν βίος.
Ὦ Ζεῦ, τί ποθ' ἡμῖν δοὺς χρόνον τὸ ζῆν βραχὺν,
πλέκειν ἀλύπως τοῦτον ἡμᾶς οὐκ ἐᾷς;
Ἡμῖς δ' οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
ἔαρος, ὅτ' αἶψ' αὐγὴ αὔξεται ἠελίου,
τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ὅτ' χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
τερπόμεθα, πρὸς Θεῶν εἰδότες οὔτε κακὸν,
οὔτ' ἀγαθόν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μέλαιναι,
ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου·
ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. μινυνθάδιον δὲ γίνεται ἥβης
καρπὸς, ὅσον τ' ἐπὶ γῆν κίδναται ἠέλιος.
αὐτὰρ ἐπὴν δὴ τοῦτο τέλος περάσαμεν ὥρης,
αὐτίκα δὴ τεθνάναι βέλτιον, ἢ βιότου.
πολλὰ γὰρ ἐν θυμῷ κακὰ γίνεται, ἀμφότερ' οἴκου
δυσχωτὰ, πενίης δ' ἔργ' ὀδυνηρὰ πέλει.
ἄλλος δ' αὖ παίδων ἐπιδεύεται, ὧν τε μάλιστα
ἱμείρων κατὰ γῆς ἔρχεται εἰς Ἀΐδην.
ἄλλος ἰῶσιν ἔχει θυμοφθόρον. οὐδέ τις ἐστὶν
ἀνθρώπων, ᾧ Ζεὺς μὴ κακὰ πολλὰ δίδῃ.

Ὦ τεις-

Ὦ τρισμακάρια πάντα καὶ τρισάλβια
τὰ θνητά, οἷς οὐκ ἔστι σοφὸν τούτων λόγος,
οὔτ' εἰς ἔλεγχον * αὐτῷ σοβαρὸν ἔρχεται,
οὔτ' ἀπὸ τούτου σοβαρὸς εἰς αὖθις κακὸν
ἐπακτὸν ἥκει· ἀλλ' αὐτοφυὴς φύσιν
ἔχασιν, ἣν θεὶς τὸν νόμον ἑαυτὸν ἔχει.
ἡμεῖς δ' ἀθλιώτατον ζῶμεν αὖ θνητοὶ βίον,
δουλεύομεν δόξαισιν ἀλλοτρίους νόμους.
τοῖς γὰρ θεοῖσιν, εἰ γένοιτο, οὐκ εἰς ἀπτυχεῖν
κακοῦ· παρόντα δ' ἀεί τι ἐξελείσκομεν.

Οὐδὲ γὰρ οἱ πρεσβύτερόν ποτ' ἐπίλοιπα,
Θεῶν δ' ἐξ ἀνάκτων ἐγένοντο γῆς,
ἡμίθεοι, ἄπονοι, σοβαρὰ ἄφθιτον,
νῦν δ' ἀκίνδυνοι βίον εἰς γῆρας ἔζησαν πλείστας.

Ὦ παῖ, τέλος μὲν Ζεὺς ἔχει βαρύκτυπος
πάντων, * ὃς ἔστι, καὶ τί θησιν, ὅπῃ θέλει.
νόος δ' οὐκ ἐπ' αἰῶνι θνητοῖσιν.
ἀλλ' ἐφημέριοι δὴ βροτοὶ ζῶμεν,
ἀεὶ δὴ * βοτὰ ζῶμεν οὐδὲν εἰδότες,
ὅπως ἕκαστα τελεσθήσεται Θεός.
ἐλπὶς δὲ πάντας καὶ πανδήμους ἔχει,
ἄκαρπον ὁρμαίνοντας· οἱ μὲν ἡμέρᾳ
μένουσιν ἐλθεῖν, οἱ δ' ἐτέοις· ἀπέλεγε πᾶς.
νέῳ τε δὴ οὐδεὶς ὅστις ὑ δεκέτει βροτῶν,
πλοῦτόν τε καὶ γαθοῖσιν ἵξεσθαι * φίλος.
φθαιρὶ δὲ τὸν μὲν γῆρας ἄζηλον, λαβὸν
ἐν τέρμ' ἵκηται· τοὺς δὲ δύσνοι νόσοι
φθείρουσι θνητῶν· τοὺς δ' Ἄρει δεδμημένους,
πίμπτει μελαίνης αἶδης ὑπὸ ζοφώδης.
οἱ δ' ὑπὸ θαλάσσης λαίλαπι κλονούμενοι,
καὶ κύμασιν πολλοῖσι πορφυροῦς ἁλὸς
ἐπόχοισιν, ὧν τ' αὖ μὲν δυσπόντοισι ζώῃ,
εἰδὲ ἀγχόνῃ ἄφαντοι δυσπνόῳ μόρῳ,
καὶ ταῖς γε τοι λείπουσιν ἠλίου φάος.
ὕπτω κακοῖσιν ἄπ' οὐδὲν, ἀλλὰ μυρίαι
βροτοῖσι κῆρες, καὶ πρὸς φέρουσιν δύαι,
καὶ πήματ' ἔστιν. εἰ δέ μοι πιθοίατο,
οὐκ ἂν κακοῖσιν ἐρῷμεν, οὐδ' ἐπ' ἄλγεσι
κακοῖς ἔχοντες θυμοὶ αἰκιζοίμεθα.

Πολὺ γ' ἐστὶ πάντων ζῴων ἀθλιώτατον
αὖ θνητός, εἴ τις ἐξετάζοι κἀτόπον.
τὸν γὰρ βίον διέρχεται εἰς τὰ πάντ' ἔχων,
ἀπερ τὰ πλάσματα καὶ τέλος, πονεῖ τ' ἀεί.
καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἡ γῆ θνητοῖς
ἐκ ὑπάρχει παρέχειν τὴν καθ' ἡμέραν τροφήν,
αὐτὴ πεφύκασ' ὑ λαβοῦσα πάντα μαλις

O ter beatas & maximè felices cunctas Philemonis.
Animantes, quibus nulla est rerum istarum
curâ,
Nec eas secum perpendere solent, *Hæc dictio*
Nec hujusmodi malis unquam capiuntur *corrumpit*
Accersitis: sed quam secum in lucem attulerit *senarium.*
naturam
Quodq; animal, eam statim pro lege habet.
Nos homines verò vitam agimus haud vitâ-
lem,
Servitq; summis opinionum, legibus inventis.
Vnde parentibus atq; posteris non cuitari potest
Malum. sed aliquam semper ansam invenimus.
Nam ne priores quidem viri, Simonidis.
Deûm filij dominorum,
Semidei, sine labore tranquillam, nec incorrup-
tam,
Nec sine periculis vitam ad senium usq; transa-
ctam egerunt.
O fili, penes se habet Iupiter altitonans finem Eiusdem.
Rerum omnium quæ fiunt, & pro arbitrio suo **fortèle*
disponit. *pro ea.*
Nec est in hominum potestate animus. **forte ἐφο-*
Sed in diem nos mortales vivimus, *τοῦ.*
Semper inquã homines vivimus nihil scientes. *Senarius sic*
Ita vt singulis Iupiter destinaverit. *cõflaret, ἀεὶ*
Omnes autem spes & bona fiducia nutrit *δ' ἐστὶ, pro*
Temere consultantes. Alij diem *duobus pra-*
Venturam expectant, alij circuitus annorum. *cedentibus*
Nonum autem annum nullus non hominum *nunc sic legi*
sperat *potest, νέα*
Divitijs bonisq; plenum & charum affore. *δ' ἐστ' ἀνθρώ-*
Sed provenit alium misera senectus, comprè- *πων ἐκ ἔστι*
hendens *μίαν* *mal. φίλον.
Antequam finis accedat: alios verò tristes ægri-
tudines
Mortalium perdunt: alios Marte domitos
Sub terram Pluto demittit obscuram.
Sunt qui in mari procellis agitati,
Et multis fluctibus purpurei sali,
Moriuntur, vbi non amplius vivere possunt.
Nonnulli laqueo vitam infeliciter finiunt,
Et sponte sua lumen solis relinquunt.
Sic nihil malorum in vita abest. Sed infinitæ
Mortalium sortes, & ineffabiles calamitates,
Damnaq; sunt. Quòd si mihi audirent,
Mala non diligeremus, neq; doloribus
Animum applicantes malis discruciaremur.
Multò omnium sanè miserrimum animal
est
Homo, si quis rem probè perpendat.
Nam cùm nimis curiosè omnia persequatur,
Plerisq; tandem frustratur, & semper laborat.
Iam cùm tellus cunctis animantibus cæteris
Sponte quotidianum præbeat victum,
Per se suppeditans, licet nihil acceperit: (homini
tamen) ægrè,

Veluti ipsam tantùm debiti sortem persolvit
Commissum sibi semen: usura vero, semper tu-
eniens
Quod pratexat, ut siccitatem aut pruinam, ip-
sum defraudat.
Forsan autem eo quòd negotia facessant telluri
Soli homines, & fodiendo omnia eius confun-
dant,
Hoc nos vicissim modo vlciscitur.

Bathon's in Ætolo. † for. τῦτο τόδ' ἐστὶν Menandri.
Homo cùm sis, erraſti: at qui in vita
Miraculum est, si quis per omnem vitam sit for-
tunatus.

Quisquis hominum nullos refugit labores,
Omnino tandem hoc modo discesset:
Et sapiens aliquis exadet ingenium exercendo,
Et corpore sanus certa victus obseruatione.
Illud verò vnum ex omnibus impossibile est
Inuenire quo quis modo non contristetur.

* Videtur ab Euripide.
Non enim in rebus aduersis tantùm se prodit
Tristitia: sed bona quoq; suas secum curas tra-
hunt.

Philemon's in Ephebo.
Non mare nauigantibus accidit
Solis tempestas, vt videtur: sed etiam
In porticu deambulantibus ô Laches,
Et illis qui intra domos se continent.
Et nauigantes quidem, interdum diem vnum
Aut noctem tempestate iactati, mox malo li-
berati
Salutem consequuntur, vel vento
† Vox corrupta: pro ἐγὼ lego ἤτοι ἐκφάνε. *Ipsos seruante, vel apparente alicubi portu.*
Mihi verò id non contingit: non enim per diem
Vnum tempestatibus agor, sed per omnem vitã:
Et magis magisq; semper molestiæ crescunt.

Euripidis in Thyeste.
Si absq; laboribus & molestijs mortalis na-
tus, te victurum putas, stultus es.
Multa producit hominib. dies & atra nox.

Sophoclis in Mysis.
Nullus absq; labore vixit: fœlicissimus autẽ
ille, cui minimum obtigit.

Solonis.
Nullus hominum beatus est, sed mali
Sunt omnes, quotquot mortalium sol aspicit.

Bacchylidis in Prolodus.
Omnibus mortalibus labores dæmon impo-
suit, alijs alios.

Eiusdem in Epinicis.
Nullus enim in terra degentium per omnia
beatus fuit.

Ibidem.
Non nasci, hominibus optimum est, neq; solis
Aspicere inbar. fœlix autem nullus mortalis
Omni tempore est.

Herodis ex Hemiambis. * lego ἴστε. Simonidis. * id est, Homerus.
Non facile est inuenire domum
Sine malis viuentẽ. Quisquis aũt minus habet,
Illi videtur maius quiddã cõtigisse quàm alteri.
Vnã sententiã optimè vir * *Chius protulit,*
Quòd hominum generatio talis sit, qualis est
foliorum.
Hanc pauci homines perceptam auribus
In pectore condunt. Fouet enim spes vnum-
quenq;
Virorum, qualis iuuenum animis innascitur.

ὥσπερ ὁ χὴ χρέος κεφάλαιον ἐκτίσ-
ὃ σπέρμα, τὸς τόκους δ' † ἀεί σοι τοῦτ' ἀεὶ
προφάσιν τιν' αὐχμὸν ἢ πάχνη ἀποστερῇ.
καὶ δὴ τυχὸν ὡν ἕνεκ' ὁ παρέχει προφάσεις
μόνος σὺ αὐτῇ, καὶ πονῶ τἄλλα κατ' ἐμέ,
ταύτην παρ' ἡμῶν λαμβάνει τιμωρίαν.

Ἄνθρωπος ὢν ἥμαρτες, ἐν δὲ τῷ βίῳ
τέρας ὄντ', εἴ τις δ' εὐτυχεῖ ἕως βίου.

Ὁ πάντα βουλητὰς αὐ ἀνθρώπους ποιῶν,
πᾶς ἂν γένοιτο πλούσιος † ἐφ' ἑνὶ τούτῳ.

πάλιν φιλόσοφος τις μαθητὴν χρώμενος·
ὃ σῶμ' ὑγιαίνῃ τινὰ διάπαντα προσφέρων·
πλὴν εἴ τι τῶν πάντων ἀδύνατον ἔνεστ' ἐν
ἀνθρώπῳ, δι' ὃ ἔχει τις ἀλυπήσεται.
ἐν γὰρ ὃ μὴ προσέπεσεν κακὸν ἐμοί, ἕτερον
λύπην, † πῦρ, ἕτερα δὲ φέρει τις καὶ τἀγαθά.

Οὐ τοῖς πλέουσι τὴν θάλατταν γίνεται
μόνοις χειμών, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ
τοῖς ἐν περιπάτοισί που Λάχης σὺ τῇ στοᾷ,
καὶ τοῖς μένουσιν ἔνδον ἐν ταῖς οἰκίαις.
καὶ οἱ μὲν πλέοντες εἰσὶν ἡμέραν μίαν
ἢ νύκτα χειμαζόμενοι, εἶτ' ἐκ τοῦ κακοῦ
σωτηρίας ἐπέτυχον, ἢ ὃ πνεῦμα γὰρ
αὐτοὺς ὃ σῶζον, ἢ † μένειν ἔφαν λιμένι.
ἐμοὶ δὲ τοῦτ' οὐκ ἔστιν, οὐκ ἐς ἡμέραν
χειμάζομαι μίαν γὰρ, εἰς ὃ ζῶ δ' ὅλον·
ἀεὶ δ' ὃ λυπεῖσθαι δὲ μεῖζον γίνεται.

Εἰ δ' ἄτερ πόνων δοκεῖς ἔσεσθαι, μωρὸς εἶ, θνητὸς γε-
γώς.

Ἀλλ' ἡμέρα τις πολλὰ κἀμέλαινα νὺξ πάλιν βεβοτῖς.
Ἄμαθος γὰρ οὐδείς· ὁ δ' ἥκιστα ἔχων, μακάρτατος.
Οὐδὲ μάκαρ ἁβρὸς πέλεται βροτὸς, ἀλλὰ πονηρὸς
πάντως, ὅσους θνητοὺς ἥλιος καθορᾷ.
Πᾶσιν θνατοῖσι δαίμων ἐπέταξε πόνους, ἄλλοισιν ἄλ-
λους.
Οὐ γάρ τις ὀπιζοσύνῃ πάντα γ' εὐδαίμων ἔφυ.
Θνατοῖσι μὴ φῶσαι φέριστον, μηδ' ἀελίου
προσιδεῖν φέγγος, ὄλβιος ἢ ὑδοὺς βροτῶν πάντα χρόνον.
Ὡς οἰκίλον οὐκ ἔστιν ἀμπρέπος ἄνδρα
αἰὲν κακῶν ζώοντα. ὃς δ' ἔχει μείον,
* πάντα τὰ μεῖζον τῶν ἑτέρου δοκεῖ πρόσωπον.
Εἶν δὲ ὃ κάλλιστον Χίος ἔφην αἰών.
οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν.
παῦροί μιν θνητῶν ὕασι δέξαμενοι
στέρνοις ἐγκατέθεντο. πάρεστι γὰρ ἐλπὶς ἑκάστῳ
ἀνδρῶν, ἥτε νέων φῦσιν ἐμφύεται.

θνητῶν

θνητῶν δ' ὄφρα τὶς αὖθος ἔχῃ πολυήρατον ἥβης,
κῦφον ἔχων θυμὸν πολλ' ἀτέλεστα νοεῖ.
ὅττι γὰρ ἐλπίδ' ἔχει γηρασόμενον, οὐδὲ θανεῖσθαι,
οὐδ' ὑγιὴς ὅταν ᾖ, φροντίδ' ἔχει καμάτου.
νηπίοις ταύτην κῆρ ἔμπεδος οὐδὲ ἴσασιν,
ὡς χρόνος ἐστὶν ἄδ' ἥβης καὶ βιότου ὀλίγος
θνητοῖς. ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα
ψυχῇ τῷ ἀγαθῷ πλῆθι χαριζόμενος.
Εἰ δ' αὖ ξυνοῖς σοι μηδὲν ἀλγεινὸν πατὴρ
μηδὲν ἔσεσθαι, μακαρείως ἔχεις φρενῶν·
Θεῶν γὰρ ἔξεις βιοτὸν ὑθνητῶν δοκεῖς. (Δύτυχῶ.
Χρήμασι γὰρ δύτυχῶ· τί συμφορᾶισι δ', ὡς ὁρᾷς, οὐκ
Γλυκεῖα γάρ μοι φροντὶς ὑδαμᾶ βίου.
Γλεῖν μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλεῖν δὲ θάλασσα.
νοῦσοι δ' αἱ μὲν θεῶν ἐπὶ ἡμέρῃ, αἱ δ' ὀλίγῃ νυκτὶ
ἄλλοτε ἄλλοισι φορτοῦσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι.
Φεῦ φεῦ, βροτείαι πημονᾶς ὅσαι τύχαι,
ὅταν τε μορφαὶ, τέρμα δ' οὐκ ἔπεστι πω.
Τίς γὰρ τίς ἀνὴρ πλέον
τᾶς εὐδαιμονίας φέρῃ,
ἢ τοσοῦτον ὄσον δοκεῖν,
καὶ δόξαντ' ἀποκλῖναι;
Πολλὰ ἔστιν ἀνθρώποισιν, ὦ ξένε, κακά.
Ἀνὴρ κακῶν γὰρ οἰκίαν οἰκεμήσω,
ὃς οὐκ ἔστιν ὄφρυν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἡ τύχη
τοῦτον δίδωσιν ἀφθονίαν· τοῖς δ' οἴ δέδωκεν.
Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο τῶν πολλῶν βροτῶν,
ὃς τοὺς μὲν εὖ δυστυχεῖς, τοὺς δ' εὐτυχεῖς.
Ἐγὼ δὲ μὲν δὴ πόντια χῶ θρυλλούμενον,
κρατῆσαι εἰ φημὶ μὴ φῶς βροτῷ.
Οὐκοῦν δεῖ ὅτῳ χρὴ κρίνοι τοὺς βροτῶν τύχας
ὀρθῶς αἱρήσεται· εἰδέναι δ' ὅ δρᾶσόν.
Πολλαί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτοῖς,
μισθοῖς δὲ διαφέρουσιν, † οὐδεὶ αἰῶν τύχης
μᾶλλον πόθ' ἕξει αἰθρόπου βίον.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν, ὥστε εἰπεῖν ἔπος,
οὐδὲ πάθος, οὐδὲ συμφορὰ θνητοῖς βροτοῖς·
ἥτις οὐκ ἀπάρατ' ἄλγος ἀνθρώπου φύσει.
Οὐ γὰρ θέμις ζῶν πλεῖν θεοῖς ἀνὴρ κακῶν.
Ὦ δαίμον, ὡς οὐκ ἔστ' ἀποστροφὴ βροτοῖς
τῶν ἐμφύτων τε καὶ διπλάκων κακῶν.
Τὰν δ' ἀνθρώπου ζωὰν ποικιλομόρφους ἄτας
πημονᾶς πάσας μεταλλάσσουσιν ὧραις.
Ζώοις τὶς ἀνθρώπων ὃ κατημᾶρ, ὅπως ἥδιστα πορεύων,
τὸ δ' ἐς ἄῤῥητον αἰὲν τυφλὸν ἔρπει.
Οὐθαμᾶ ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχῆ.

Quamdiu verò mortalium aliquis amabilem
iuuenilem florem obtinet,
Animo ieiunè praditus multa cogitat irrita.
Nam neq; senectutem sibi affuturam, neq; mor-
tem expectat,
Neq; dum sanus est, laboribus vacat.
Hoc modo affecti sunt stulti, nec intelligunt
Quàm breue sit iuuentutis ac vitæ tempus datũ
Mortalibus. Tu verò hæc discas, vt ad finẽ vitæ
Animo tuo bona præbeas & gratificeris.
Quòd si putas, nihil vnquam tibi molestum Dionysii tyranni.
Futurum quicquam, beato es animo.
Deorum enim, non mortalium vitam tibi vi-
cturus videris.
Pecunijs quidem fœlix sum: Euripidis in Andromeda.
Calamitatibus autem, vt vides, infœlix.
Nusquam enim mihi dulcis est vitæ cura. Eiusdem in Æolo.
Malis n. plena est tellus, sunt æquora plena. Hesiodi in Operibus.
Morbi autem hominibus, nunc die, nunc nocte,
Ingruunt temere, mala mortalibus adferentes.
Heu heu, quot humana sunt malorũ sortes, Euripidis in Antiope.
Et quot formæ: finẽ verò nõ facilè quis dixerit.
Quis enim hominum sibi augere Sophoclis in Œdipo Tyranno.
Suam potest fœlicitatem?
Aut quantam lubuerit adipisci?
Aut, cùm lubuerit, deponere?
Mala multa cõtingunt hominibus, ô hospes. Euripidis in Antiope.
Domum enim quæ sine malis inhabitetur Mœandri.
Nullam est reperire: sed alijs fortuna
Malorum abunde dat, alijs verò fuit mores.
Non temerè est quod vulgò dicitur, Euripidis in Antiope.
Necesse est alios felices, alios infelices esse.
Ego sanè, iuxta sententiam vulgo celebra- Eiusdem in Bellerephonte.
tam,
Optimum esse aio non nasci homini.
Nescio qua regula adhibita mortalium for- Eiusdem in Eurysthco.
tunas oporteat
Rectè inspicientem cognoscere quid opus fa-
ctu sit.
Multa sunt multis calamitatis hominibus, Eiusdem in Iphigenia.
Differunt autem formis: & sine fortuna
Vix vnquam inuenias hominis vllius vitam.
Non potest vllum tam graue dici verbum, † for. vid. Eiusdem in Oreste.
Nec affectus, neq; calamitas diuinitus immissa,
Cuius molem natura hominis non ferat.
Non enim fas, præterquam Dijs, absq; malis Sophoclis.
viuere.
O dæmon, quàm nullum est effugium mor- Ibidem.
talibus
Malorum, quæ illis congenita & diuinitus im-
missa sunt.
Hominum vitã varias versuteq; calamitates
Malorum, omni tempore transmutant.
Viuat vnusquisq; præsentis diei victũ quàm
iucundissimum instituens,
Tempus autẽ crastinum semper cæcum accedit.
Nihil mirũ dixti, si mortalis homo infœlix est. Euripidis in Protesilao.

Sophoclis in Aiace. Æschyli. *Homo spiritus solùm est & umbra.*
Genus enim humanum in diem sapit,
Et nihilo magis firmũ est, quàm umbra fumi.

Homeri. *Sic enim destinarunt Dy miseris hominibus,*
Vt viuant in mœrore.

Eiusdem. *Nihil enim est miserius homine,*
Inter omnia quæ supra terrã spirant ac repunt.

Eiusdem. *Quorsum attinet mortalibũ causa bellũ gerere*
Miserorum? Qui foliis similes, aliàs quidem
Magnanimi existunt, fructum tellaris edentes:
Alit aliàs perennt infirmi, nec superest vis ulla.

Menandrius Simul prandentibus Eiusdem in Citharista. *AErumnosa prorsus est, & miserrima suapte*
Multisq; plena curis, vita. (naturares,
Num quæ cognatio tristitiæ est vitæ intercedit? (tentia succedunt.

Theogaidis. *Non omnino hominib. omnia ex animi sen-*
Mortalibus enim longè præstant immortales.

Antiphõris, alias Amphanis. *Facilè culpabilius est nimium in modum, ô bone vir, cuiuslibet nominis vita, vtpote nihil habens eximium, magnum, & venerandum: sed nihil non paruum, imbecille, temperaneum, multis denique molestijs permixtum.*

Posidippi, alias Cratetis Cynici. *Quod quis insistat genus viuendi? Nam in foro* (tem,
Sunt lites, & actiones molestæ: in ædibus au-
Cura: rure, labores nimij: at in mari,
Timor est: in peregrinatione, si quid habes, metuendum:
Si nihil, molestum est. Nuptus es, non sine curis
Erit: non ducis vxorem, eo magis solitaria tam vitam agis. (beris iucunda. iucundissimum
Liberi dolores pariunt: orbitas, vita est sine lu-
Sicuida est: senectus verò infirma. (nasci
Ex duobus igitur eligendũ est alterutrum, aut
Nunquam, aut statim natum vita defungi.

Luciani. *Mortales sunt mortalium res, et omnes nos præterunt:*
Sin minùs, at nos ipsas præterimus.

Palladæ. *Conscendi nudus terram, nudusq; subibo,*
Quid fraustra sudo funera nuda vides?

Eiusdem. *Vita est nauigatio periculosa tempestatibus enim oppressi in ipsa*
Sæpe miserabilius ipsis naufragis afficimur.
Fortunam verò gubernatricem habentes vitæ,
Tanquam in pelago dubij nauigamus:
Alij quidem secundis ventis, alij verò contrà:
sed simul omnes
In vnum sub terra portum appellimus.

Eiusdem. *Omnis vita est veluti scena & ludus. aut lu-*
dere disce,
Deposita seueritate, aut sustine dolores.

Eiusdem. *Si fatum te auferat, sustine & abi. Quòd si indignaris,* (aufert.
Molestus es tibi ipsi & nihilominus te fatum

Eiusdem. *Sum genitus lachrymans, & lachrymans*
morior, (tam.
In multis autem lachrymis totam transegi vi-

Αἴ, δεσπότ' ὅτι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον.
Τὸ γὰρ βέβαιον οὐδὲν ἐφημέρου φύσις.
καὶ πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον, ἢ καπνὸς σκιά.
Ὡς γὰρ ἐπικλώσαντο θεοὶ δυστοῖσι βροτοῖσι,
ζώειν ἀχνυμένοις.
Οὐ μὲν γάρ τί ποτ' ἔστιν ὀιζυρώτερον ἀνδρὸς,
πάντων ὅσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει.
Τίη δὲ δεῖ θνητοῖν ἕνεκα πολεμίζειν
δυστήνοισι φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες·
ἄλλοτε δὲ φθινύθουσιν ἀκήριοι, οὐδέ τις ἀλκή.
Τλῆναι θλίβοντα καὶ παλαίτερα φῦσαι,
πολλῶν τι μεῖον ὅτι ὃ ζῶ φέρτερόν ἐστιν.
Ἀρ' ὅτι συγχύσεις τι λύπη καὶ βίος.
Οὔπω μάλ' ἀνθρώπους καταλύμενα πάντα τελέσσαι,
πολλῷ γὰρ θνητοῖν χρείοσσιν ἀθάνατα.
Εὐκατηγόρητος πᾶς ὁ βίος θαυμαστῶς, ὦ μακάρτα,
καὶ οὐδὲν ἔχει τέλειον, οὐδὲ μέγα ἢ σεμνόν. ἀνία τοίνυν μικρὰ καὶ ἀθυμία, καὶ ὀλιγοχρόνια, ἢ αἰὰ μεμιγμένα λύπαις μεγάλαις.
Πεῖσαι τὶς βιότου τάμοι τέλος; εἰν ἀγορῇ μὲν,
νείκεα καὶ χαλεπαὶ παρίξιες· εἰν δὲ δόμοις,
φερτὸς· εἰν δ' ἀγροῖς, καμάτῳ ἄλις· εἰν δὲ θαλάσσῃ,
πάρος. ὅτι ξεῖνος δ', ὧν μὴ ἔχῃς τι, δέος·
ὧν δ' ἀπορῇς, αἰπὺς ἔχεις γάμον, οὐκ ἀμείνονος
ἔσσαι· ἢ γαμέῃς, * ζῆς ἔτ' ἐρημότερος.
τέκνα, ποιοι πήρωσι, ἄπαις βίος. αἱ νεότητες
ἄφρονες· αἱ πολιαὶ δ' ἔμπαλιν ἀδρανίες.
ὧν ἄρα τῶν πάντων τόδε λώιον, μὴ ἧμέσθαι
μήποτε, μὴ θαλερὴν αὐτίκα τικτόμενον.
Θνητὰ πὰ τῶν θνητῶν, καὶ πάντα παρέρχεται ἡμᾶς·
ὧν δὲ μὴ, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὰ παρερχόμεθα.
Γῆς ἐπίβωλος γυμνὸς, γυμνὸς θ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι.
καὶ τί μάτην μοχθῶ, γυμνὸν ὁρῶν τὸ τέλος;
Γλῦς σφαλερὸς ὁ ζῶν. χθιζοῖσι γὰρ ἐν αὐτῷ
πέλαι καὶ ναυηγοῖσι παρόμην οὐκ ἔτερος.
τλῶ δὲ τύχῃ βιότου κυβερνήτειραν ἔχοντες,
ὡς ὅτε τὸ πάλαι δὴ ἀμφίκολοι πλέομεν·
οἱ μὲν ἐπ' ὀλκάδος, οἱ δ' ἔμπαλιν· ἀλλ' ἅμα πάντες
εἰς ἕνα τὸν κατὰ γᾶς ὅρμον ἀπερχόμεθα.
Σκιὴ πᾶς ὁ βίος, καὶ παίγνιον. ἢ μάλα παίζω,
τὰν ταυσιρίν μεταθείς, ἢ φέρε πὰς ὁδεύω.
Εἰ δ' ὅ φέρων σὲ φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτῇς,
καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ ὃ φέρων σε φέρει.
Δακρύεις ἡμόμενος, καὶ δακρύσας ἀποθνήσκω,
δάκρυσι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον ὅλον.

Ὦ θεός

Ὦ γῆρος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀσθενές, οἰκτρόν,
συφόρημον καὶ γῆς, καὶ ἁρμολύθρημον.
Ὦ γῆρος ἀνθρώπων ἀνεμώλιον, ἀβλαχόλωτον,
μέχρι τέλους βιότου μηδὲν ὑπισάμενον.
Πάντα γέλως, καὶ πάντα χάος, καὶ πάντα τὸ μηδέν.
πάντα γὰρ ἐξ ἀλόγων ὄντα τὰ γεγόμενα.
Ὦ ἥρων βεβρὲ μᾶλλον ἀνήμερε, πάντα σε μισῶ
πάντολέτορ. πάντη δ' ἐσδέχεταί σε μόρος.
ὦ ὅτι γῆς φεύγῃς, ἀγχοῦ λύκος· ὦ δὲ πρὸς ὕψος
δενδροβατῆς, ἀσπὶς δύμ' ὑπὲρ ἀκρεμόνων.
πειρᾴζῃς καὶ Νεῖλον· ὁ δ' ἐν δίναις χροκόδιλον
ἔτρεφεν, εἰς ἀσεβῆς θῆρα δικαιότατον.
Πῶς τις αἰὼν θανάτου σε φύγοι βίε; μυρία γὰρ σοὶ
λυγρά· καὶ ὅτε φυγεῖν δύμορος, ὅτε φέρῃ.
ἡδέα μὲν γάρ σοι τὰ φύσει καλά, γαῖα, θάλασσα,
ἄστρα, σελαναίης κύκλα καὶ ἠελίου·
πάλλα δὲ πάντα φόβοι τε καὶ ἄλγεα. κήν τι πάθῃ τις
ἐσθλόν, ἀμοιβαίῳ σ' ἐσδέχεται νέμεσιν.
Διζημένοισι τἀγαθὰ, μόλις ἐξεγίνεται· τὰ δὲ κακὰ, καὶ μὴ διζημένοισι.
Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς πόσον χρόνον βιῷη, χρόνον εἶπεν ὀλίγον, ἔτη δὲ πολλά.
Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ἀσθενείας ὑπόδειγμα, χρεοῦ λαφυγμόν, τύχης παίγνιον, μεταπλώσεως εἰκών, φθόνου καὶ συμφορᾶς πλάστιγξ. τὸ δὲ λοιπὸν φλέγμα καὶ χολή.
Ἅπαντες ἄνθρωποι συμφδήσει τῆς ἐν τῷ βίῳ κακοπραγμοσύνης, τὸν τῆς βιοτῆς χρόνον ἐν ταραχαῖς καὶ φόβοις παλαιπωρέσι, ψεύδεα σφίσι τὸ μὴ τὸν τελευτὴν μυθεόντες φόβον.
Τὸ ζῆν ἔοικε φεύγειν ἐφημέρῳ τῷ, τι μῆκος τοῦ βίου ἡμέρα μία, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἣν ἀναβλέψαντες πρὸς τὸ φῶς, παρεχωρήσαμεν τοῖς ὑπιγινομένοις ἑτέροις.
Αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι, καὶ οὐχ οἱ ἄνθρωποι τῶν συμφορῶν.
Γινώσκειν χρεὼν ἀνθρωπίνῳ βιοτὴν, ἀφαυρόν τε ἐοῦσαν καὶ ὀλιγοχρόνιον, πολλῆσί τε κηρὶ συμπεφυρμένην, καὶ ἀμηχανίῃσιν· ὅκως ἂν πρὸς μετρίης τε κτήσιος ἐπιμελῆται, καὶ μοχθῇται ὑπὲ τοῖς ἀναγκαίοις ἢ παλαιπωρεῖν.
Ἀτέκμαρτος ὁ πᾶς βίος, οὐδὲν ἔχων πιστὸν, πλανᾶται συντυχίαις. ἐλπὶς δὲ φρένας ἀφραδέας ἀγαθαρσεῖ. τὸ δὲ μέλλον ἀκριβῶς οἶδεν οὐδείς, ὅτι ὁ θάνατος ὅπη φέρει. Θεὸς δὲ πάντας ἐν κινδυνίοις θανατῶν κυβερνᾷ. ἀτιμητέη δὲ πολλάκις ἀτυχίας δεινή τις αἴρεσα.
Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιόν ἐστιν, ἀλλὰ

O hominũ genus lacrymosum, infirmum, miserabile,
Quod sub terram traberis, & dissolueris.
O hominum genus vanum, tre doloris q; tibi ipsi causa, Eiusdem.
Ad finem vsq; vitæ rerum omnium ignarum.
Omnia sunt risus, et puluis, et omnia nil sunt. Incerti auctoris.
Fiunt enim omnia temere.
O ferus crudelior homo, omnia te odio habẽt Incerti auctoris.
Qui omnia perdu. mors autem vbiq; te manet.
Si fugis in terram, lupus imminet: at super altũ
Conscendes arborem, metuenda fuerit aspis supra ramos.
Et Nilum tentas: sed gurgitibus crocodilum
Educat ille suis, feram aduersus impios iustissimam.
Quomodo quis ô vita te sine morte fugiat? Incerti.
Infausta enim tua
Mala sunt: Et neq; facilè quis fugiat, neq; sustineat.
Iucunda enim in te quæ natura sunt pulchra,
tellus, mare,
Astra, lunaris cyclus, & solaris:
Reliqua vero cuncta timores sunt atq; dolores.
Et si quid contigerit cuipiam
Boni, vicissim experitur vltricem Nemesin.
Bona quærentibus vix obtingunt: mala, etiã Democrit.
non quæsita.
Simonides interrogatus, quantum temporis Aristotelis.
vixisset: tempus quidem exiguum, respondit, annos vero multos.
Quidnam est homo? Imbecillitatis exemplum, temporis spolium, fortunæ lusus, inconstantiæ imago, inuidiæ & calamitatis trutina: Democriti.
reliquum verò, pituita & bilis.
Omnes homines propter conscientiam malè transactæ vitæ, perpetuis perturbationibus & timoribus exagitantur, fingentes interim mendacia de terrore post mortem.
Vita similis est carceri vnius diei: & totum Antiphontis.
vitæ spacium, vni diei æquale propemodum dixerim, per quem intuiti lucem, posteris deinde vitam tradimus.
Calamitates hominibus imperant, & non Herodoti.
homines calamitatibus.
Cognoscere oportet humanam vitam imbecillem ac temporaneam esse, multisq; aduersis Democriti.
& perplexis negotijs implicitam: vt ei per mediocrem possessionem prospiciatur, & miseria in rebus necessarijs mensuretur.
Incerta est tota vita, nihil fidum & stabile Hermolai, alijs Hermolachi.
continens. Errat in fortuitis euentibus, ac spes interea fouet animũ. Futurum autẽ nullus certò nouit, neq; mors quo inclinet. Deus verò mortales omnes in periculis regit. Ex aduerso autẽ sæpenumero spirat grauis infortunij flatus.
Nihil in rebus humanis stabile est, sed Ex Clitomachi lectione.

omnia temerario quodam motu feruntur.

Zenon aiebat, nullius rei tantam nos penuriam laborare, quàm temporis. Reuera enim breuis est vita, ars autem longa, & illa præcipuè, quæ morbis animi mederi potest.

Socrates dicebat, se putare quòd Dij semper rideant, vana hominum studia inspicientes. Cùm enim omnes humana res parua sint, inæquale tamen studium illis impendi.

Neoptolemum histrionem tragœdiarum interrogabat quispiam, quidnam ab AEschylo, aut Sophocle, aut Euripide dictum admiraretur: cui ille, Nihil quidem istorum se in admirationem trahere: sed quod ipse vidisset Philippum Cleopatræ filiæ suæ nuptias magnificè celebrantem in scena amplissima, cùm tertius-decimus Deus appellaretur, postridie in theatro iugulatum & proiectum.

Hæc pendant Pythagorici ex libro de Repub.

Omnia sanè mortalia propter necessitatem naturæ in mutationibus voluuntur, dum aut à meliori ad deteriorem statum transeunt, aut contrà. Res enim natæ augentur: auctæ vigent: cùm viguêre, senescunt: & tandem corrumpuntur. Accidit autem corruptio rebus à natura productis, dum per ipsam naturam ad insensibilem eius terminum rediguntur: à quo rursus ad mortalem statum conueniunt, per mutuas generationis & corruptionis vices, quæ ambitu reciproco talem circulum constituunt. Quædam propter humanam stultitiam, præ luxuria & satietate feruentem, interitum sibi accersunt. Quinetiam familiæ & ciuitates magnæ fœlicitate turgentes, amplisque opibus abundantes, vnà cum bonis suis tantoperè laudatis pessum eunt. Cæterùm vsuenit omnem principatum tribus temporibus circumscribi. Vno & primo, quod spacium acquirendi continet: altero, quod fruitionem: & postremò, quod amissionem complectitur. Primi nãq; infœlices sunt, qui congesserunt opes: secundi verò fœlices facti, eas amiserũt postea. Quæ igitur à Dijs gubernantur, cùm natura sint incorrupta, perpetuò ab incorruptis rebus seruari solent: quæ aũt inter homines mortalia sunt, mutatione semper varia afficiũtur à mortalibus. Saturitatis enim & petulantiæ finis est, interitus: inopiæ autem & rerum angustiæ, humanæ vitæ probitas.

Quod si fœlix vita ex maiore voluptatum numero per collationem dicenda est, nullus, vt ait Crates, fœlix fuerit. Sed si quis omnes vitæ ætates per se consideret, longè plus dolorum inueniet. Primùm enim totius temporis dimidium, quo somnus capitur, indifferens est: deinde quantumcunque temporis circa infantiam insumitur, laboriosum est. Esurit infans, à nutrice sopitur: sitit, lauatur: dormire vult, nutrix quatit crepitaculum. Vbi

πόμτα φέρεται φορᾷ τινι τῶν ἀλόγων.

Ζώων ἔλεγε, σοὶ δοκεῖς ἡμᾶς ὕπνου πίνεσθαι, ὡς χρόνου. Βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρή, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς ἰδέας ἰάσασθαι δυναμένη.

Σωκράτης ἔλεγε νομίζειν ἀεὶ τοὺς θεοὺς γελᾶν, ὁρῶντας τὴν τῶν ἀνθρώπων κενοσπουδίαν. μικρὰ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὄντα, οὐκ ἴσης σπουδῆς τυγχάνει.

Νεοπτόλεμον τὸν τῆς τραγῳδίας ὑποκριτήν τις ἠρώτα· τί θαυμάζοι τῶν ὑπ' Αἰσχύλου λεχθέντων, ἢ Σοφοκλέους, ἢ Εὐριπίδου σοφῶν μάλιστα τῶν; εἶπεν· ὃ δ' αὐτὸς ἐθαύμασε, ὅτι μείζονος σκηνῆς Φίλιππον ἐν τοῖς τῆς γαμετῆς Κλεοπάτρας γάμοις πομπεύσαντα, καὶ τρισκαιδέκατον θεὸν ἐπικληθέντα, τῇ ἐξῆς ἐπισφαγέντα ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ ἐρριμμένον.

Πάντα μὲν οὖν τὰ θνητὰ διὰ ἀνάγκην φύσεως ἐν μεταβολαῖς κυλίεται, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν χρηστοτέρων ἐπὶ τὰ βελτίονα μεταβαίνοντα, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χείρονα. γιγνόμενα γάρ, αὐξεται τὰ σώματα· καὶ αὐξηθέντα ἀκμάζει· καὶ ἀκμάσαντα γηράσκει· καὶ τέλος ὕστατα φθείρεται. τὰ μὲν οὖν ἀπὸ φύσεως γιγνόμενα, διὰ αὐτὰς τὰς φύσεις εἰς τὸ ἄδηλον αὐτὰς τερματίζοντα· καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἀδήλου, εἰς τὸ θνητὸν ἐπισυνερχόμενα ἀμοιβαῖα γιγνόμενα, καὶ αὐτὰ παραδόσεις φθορᾶς, κύκλον αὖ τοιοῦτον αὐτὰ ποιοῦσαι. τὰ δὲ καὶ ὑπὸ ἀφροσύνης ἀνθρωπίνης, ὕβρει καὶ χαρᾷ ζέουσαι. οἶκοί τε καὶ πόλεις ὑπὸ μεγάλων δυστυχημάτων αἱροῦσαι, καὶ βίον βαθὺν πλουτοῦσαν, ἅμα τοῖς μακαριζομένοις ἀγαθοῖς, εἰς τὸν ὄλεθρον ἔβασαν. * εἶτα δεῖ καὶ συμβαίνειν πᾶσαν ἀγχιστείαν τρισὶ χρόνοις περιγράφεσθαι. ἐν μὲν καὶ πρώτῳ τῷ περὶ κτῆσιν· δεύτερον δὲ, τῷ τὰν ἀπόλαυσιν· τελευταίῳ δ', τῷ τὰν ἀπώλειαν. τοὶ μὲν γὰρ πρῶτοι ἀτυχέες ἐόντες, ἐκτήσαντο· τοὶ δὲ δεύτεροι εὐτυχέες γενόμενοι, διέφθειραν. τὰ μὲν οὖν ὑπὸ θεῶν διοικούμενα, ἄφθαρτα ἐόντα, ὑπὸ ἀφθάρτων, τὰ ἀεὶ χρόνοι πέφυκε σώζειν. τὰ δ' ὑπ' ἀνθρώπων θνητὰ ὄντα, ὑπὸ θνητῶν (ἐπεὶ ποικίλαν ἀεὶ μεταβολάν. κόσμου μὲν γὰρ ἡ εὔκοσμος ὥρα, ὅλεθρος· ἀπορίας δ' ἡ εὐπορίας ὥρα, αἰδραγαθία βίου ἀνθρωπίνου. (ὃ ἡ ἀφ' ἑτέρων αὐτὸν ὠφέλειαν.)

Εἰ δὲ δεῖ τὸν εὐδαίμονα βίον ἐκ τῶν πλεονασμῶν ἡδονῶν συγκεῖσθαι, σοὶ δοκεῖς, φησὶν ὁ Κράτης, εὐδαίμων τινὰ εἶναι. ἀλλ' εἴ θέλοι τις ἐκλογίσασθαι τὸ ὅλον τοῦ βίου πάσας τὰς ἡλικίας, εὑρήσει πολλῷ πλείους τὰς ἀηδίας. τοῦ μὲν γὰρ πρώτου χρόνου ὁ ὕπνος, ἀδιάφορος, ἐν ᾧ καθεύδω. εἶθ' ὁ τοῦτος ὁ ἐκ τῆς παιδοποιίας πόνος. πῶς δ' παιδίον, ἢ ὃ δοφὸς καὶ ἀχθομένη· διψᾷ, ἢ λούεσθαι θέλει, ἢ κρόταλον ἔχουσα θορυ-

δεῖ ἐκ-

ἡ ἐκπέφυγε τὴν παιδωγωγὸν, παιδοτρίβης, παιδοδίδης, γραμματοδιδάσκαλος, ἁρμονικὸς, ζωγράφος παιδαγωγὸς ἡλικίας, παιδονόμος ἀριθμητικὸς, γεωμέτρης, πανοπλομάχης ὑπὸ τούτων πάντων μαστιγῶται, ὁρθοῦ ἐγείρεται, σχολάσας οὐκ ἔστιν. ἔφηβος γίγνεται, ἔμπαλιν τὸν παιδοτρίβην φοβεῖται, τὸν παιδοτρίβην, τὸν ὁπλομάχον, τὸν γυμνασίαρχον. ὑπὸ πάντων τούτων μαστιγοῦται, παραπηρεῖται, βασανίζεται. ἐξ ἐφήβων ὀσὶ, καὶ ἤδη εἴκοσιν ἔτη, ἔπι φοβεῖται, καὶ παραπηρεῖ, καὶ γυμνασίαρχον, καὶ στρατηγόν. παρέχειν δεῖ ὅπου δεῖ, ὅταν παρέχωσι. φυλάττειν καὶ ἀγρυπνεῖν, ὅταν φυλάττωσιν· εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ὅταν ἐμβαίνωσιν. αὐτὸς γέγονε καὶ ἀκμάζει, στρατεύεται καὶ πρεσβεύει ὑπὲρ τῆς πόλεως, πολιτεύεται, στρατηγεῖ, χορηγεῖ, ἀγωνοθετεῖ, μακαρίζει ἑκάστου τὸν βίον, ὃν πᾶς ὢν ἐβίωσε. παρήκμασε, καὶ ἔρχεται εἰς γῆρας, πάλιν παιδεραστίαν ὑπομένει, καὶ ὅπου δεῖ τὴν νεότητα. καὶ ἡ νεότης μοι φίλον· ὃ δὲ γῆρας βαρύτερον Αἴτνης. οὐχ ὁρῶ ὅπως εὐδαίμονά τις βίον ἔσται βεβιωκὼς, εἰ μὴ τῷ πλεονασμῷ τῶν ἡδέων ἐκμεμέτρηται.

Ἐπεὶ δὲ ἐλήλυθε τὸ Ἄβυδον μέσον, ἠθέλησε Ξέρξης ἰδεῖν πάντα τὸν στρατόν. καὶ θεσπίσαντο δὲ ὅπου κολωνὸν ὑπάρχοιεν αὐτῷ τούτῳ θεμελιωθέντα λίθου λευκοῦ. ὡς δὲ ἐώρα πάντα τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς, καὶ τὰ Ἀβυδηνῶν πεδία ὑπὸ πλεα ἀνθρώπων, ἐμακάρισε τοῦτο ὁ Ξέρξης ἑαυτὸν ἐμακάρισε· μετὰ δὲ τοῦτο, ἐδάκρυσε. μαθὼν δὲ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτρως, ὃς ὀρθῶς γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως, ὑποσυμβουλεύων Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐπεὶ οὖν αὐτὸν φρασθεὶς Ξέρξεω δακρύσαντα, † εἴρετο πάλιν· ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα εἰργάσαο τῶν τε καὶ ὀλίγῳ πρότερον. μακαρίζας γὰρ σεωυτὸν, δακρύεις. ὁ δ' εἶπεν· * εἰσῆλθε γάρ με λογισάμενον καταικτεῖραι, ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος· εἰ τούτων γε ὄντων τοσούτων, οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος παρέσεται. ὁ δὲ ἠμείβετο, λέγων, ἕτερα τούτου χαλεπώτερα τῇ ζωῇ πεποιῆσθαι· οὐδὲ γὰρ ὕτω βραχεῖ βίῳ οὐδεὶς οὕτως ἀνθρώπων εὐδαίμων πέφυκεν, οὔτε τούτων, οὔτε τῶν ἀλλων, τῷ δὲ θανάτου πολλάκις, καὶ οὐχὶ ἅπαξ, τεθνάναι βέλεσθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν· αἵτε γὰρ συμφοραὶ συμπίπτουσαι, καὶ αἰ νόσοι σωματοῦσθαι, τὸν βραχὺν ἐόντα, μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιοῦσι † βίον. οὕτως ὁ μὲν θάνατος μοχθηρῆς εὐσης τῆς ζωῆς, καταφυγὴ αἱρετωτάτη τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν. ὁ δὲ Θεὸς γλυκὺν * πάσας τὸν αἰῶνα, * φθονερὸς αὐτῷ δοκέειν εἶναι.

Ἐπίσαμαι δὲ τοσοῦτον, ὅτι εἰ πάντες ἀνθρωποι

iam nutricem effugit, assumit ipsum pædagogus, pædotriba, ludimagister, musicus, pictor. Adultior fit, accedit arithmeticus, geometra, equitandi magister: ab omnibus istis ceditur, diluculo excitatur, nullum otij tempus habet. Ephebus est factus, rursus moderatorem metuit, pædotribam, hoplomachum, gymnasiarcham: ab istis omnibus flagris afficitur, observatur, cruciatur. Ex ephebis excessit, & annos iam natus est viginti, adhuc metuit & observat. Excubare sicubi oportet, illi excubant: custodiendum aut vigilandum est, illi custodiunt: in naues intrandum, ijdem intrant. Virilem deinde ætatem & vigorem assequutus, militat, legationes obit nomine ciuitatis, exercitum ducit, præest choro, certaminibus & præmijs constituendis præficitur, interim verò laudibus extollit vitam suæ pueritiæ. Declinans tandem atque senescens, iterum puerilem educationem recipit, & iuuentutem desiderat. O grata mihi iuuentus, senecta verò onus Ætna grauius. Itaque non video quomodo quisquam felicem ætatem viuere possit, si pro voluptatum abundante numero mettenda sit.

*Vbi Abydon venerunt, Xerxi incessit cupido omnem exercitum oculis subijciendi. Nam prominens quædam exedra in hoc ei prius ex candido lapide in loco edito extructa erat. Paulo post. Et cùm intueretur omnem Hellespontum nauibus obductum, omnia littora & Abydenorum plana hominibus referta, ibi se beatum esse iactauit, & post hæc lacrymas fudit. Quod Artabanus animaduertens eius patruus, qui liberè sentiens dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit: Quàm diuersa rex inter se † nunc facis, & dudum dixisti: qui te beatum esse dixeras, nunc lacrymas fundis. Et ille: * Reputantem me, inquit, quàm breuis est omnis humana vita, subijt horum miseratio: quorum, cùm tot sint, nemo ad centesimum annum superuenerit. Excipiens Artabanus: Atqui, inquit, alia, quàm istud est, viuendo miserabiliora patimur. In tam breui vita enim nullus hominum adeò fœlix extitit, neque horum, neque aliorum, cui non crebrò, nedum semel, subeat animo moriendi voluntas potiùs quàm viuendi. Nam incidentes calamitates & morbi vitam perturbant: efficiúntque, vt cùm brevis sit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatissimum est perfugium erumnosæ vitæ, quam Deus dulci gustu aspergens, ob id inuidus fecisse deprehenditur.*

Tantum scio, quòd si ex omnibus hominí-

Herodot. li bro 7. Polyhymnia.

† εἶρετο.

* ἐπῆλθε.

* γλύκα, & al. πλείστας, & al. τιθεῖσαι.

* δυσφόρητον.

bus sua singuli mala in medium conferrent, alter cum altero commutaturus, inspectis aliorũ malis libenter vnusquisq; sua sibi rursus acciperet, quæ priùs attulerat.

Esse verò mortaliũ neminem, nec vllũ fore, cui semel genito nõ admixtum sit malum: maximis verò quibusq; maxima mala contingere.

Platonis in Axiocho.

Quæ enim pars, inquit, ætatis, calamitatibus vacat? Nonne statim à principio plorat, vt primùm natus est infans, vitãq; à lacrymis auspicatur? Quæ tandẽ non premit eũ molestia? Semper enim vel penuria, vel frigore, vel calore, vel verberibus vrgetur. Antea quoq; quã loqui possit, quanta patitur? flens scilicet, hancq; solã habens anxietatis suæ querelã. Vbi septimũ dehinc expleuerit annum, multosq; labores exhauserit: iã custodes, gymnasiæ, & magistri ludi ei præficiuntur: tam adolescenti critici, geometræ, rei militaris præceptores: ingens planè dominorum multitudo. Post ista vbi in ephebos ascriptus est, peior tam metus, Lyceũ, Academia, gymnasiarcha, virgæ, nullaq; prorsus malorum mensura. Omnis adeò adolescentiæ sub moderatoribus est labor: qui ex Areopagi delecti consilio præsunt iuuentuti. Deinde cùm fuerit istis exolutus, iam curæ palàm emergunt, reputatioq; quod victui potissimum instituat ter: præq; sequentibus incommodis priora illa puerilia vidẽtur, & infantium reuera territamenta. expeditiones enim & vulnera, perpetuiq; certaminum labores sequuntur. Hinc iã fallens subrepit senectus, in quam confluit quicquid est infirmum fragileq; naturæ. Quod nisi ocyus quis vitam velut as alienum reddiderit, astans supra caput natura tanquam fœnerator reposcit vsurã: ab alio quidẽ visum, auditum ab alio, persæpe vtrunq;. At si quis diutius cunctetur, debilitat eum, excruciat, membrisq; destituit. Aliq; itaq; multa senectute repuerascunt, animoq; bis pueri fiunt senes. Dij ergo propter hoc ipsum (vt quibus notissima sint res humanæ) quos plurimi faciunt, eos citiùs auferunt à vita. Agamedes & Trophonius igitur, cùm Pythij Apollinis ædificassent templum, orantes dari sibi quod optimum esset, cùm obdormiuissent, nunquam deinde surrexerunt. Sic etiam Iunonis Argiuæ sacerdotes, precante matre eorum, vt gratiam eis aliquam Iunonis pietatis illorum referret. Cùm enim cunctarentur iumenta, succedẽtes ipsi vehiculo matrẽ ad templum vsq; pertraxerant: post preces ergo nocte decesserunt. Longum foret autem poetarum dicta recensere, qui diuinioribus poematis ea quæ ad vitam pertinent nostram, velut ex oraculo decantant, quemadmodum deplorent illam: sed vnius solium memoratu dignissimi sat habeo meminisse, qui inquit:

Quàm superi miserum statuere mortalibus ani-

γυμνασιαί.

καὶ φόβος χείρων ἦν, τὸ Ἀνάγκην.

πυθικοί.

ποι τὰ οἰκεῖα κακὰ εἰς μέσον συνεφέροιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖς πλησίοις, ἐγκύψαντες αὖ εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά, ἀτασθάλως ἔχοιεν αὐτῶν ὑπιφερόμενα ὀπίσω τὰ εἰσενήνεγμενα.

Εἶναι δὲ ἀπάντων ταῦτα, ὑφ' ἕνα σθένος, τῷ δ' ἀρχὴν γενομένῳ συνεμπεσεῖν· τοῖς δὲ μεγίστοις αὐτῶν, μέγιστα.

Ποῖον, ἔφη, μέρος τῆς ἡλικίας ἄμοιρον τῶν ἀνιαρῶν; ὃ γὰρ μὲν τὸν πρῶτον χρόνον ὁ νήπιος κλαίει, τὸ ζῆν ἀπὸ λύπης ἀρχόμενος; ὃ λείπεται χρῶν ταῦτα μὲν ἀγλωσσίας, ἀγνοίας δὲ ἕνδειαν, ἢ πρᾶξιν μόνον, ἢ θάλπος, ἢ πληγάς, ὀδυνᾶται. λαλῆσαι μὲν οὔπω δυνάμενος, ἀπὸ πάσης κλαυθμυρίζόμενος δὲ, τὴν ταύτης τῆς δυσαρεστήσεως μίαν ἔχει φωνήν. ὁπόταν δὲ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἀφίκηται, πολλὰς πόνους διατλῆσαν, ἐπίσης παιδαγωγεῖ, καὶ γραμματικαῖς, καὶ παιδοτρίβαις τυραννοῦντες· αὐξανόμενος δὲ χριτικοῖς, γεωμέτραις, τακτικοῖς, πλῆθος δεσποτῶν. ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐγράφη, κοσμητὴς, καὶ φόβος χείρων, ἔπειτα Λύκειον, καὶ Ἀκαδημία, καὶ γυμνασιαρχία, καὶ ῥάβδοι, καὶ κακῶν ἀμυθία. καὶ πᾶς ὁ τῆς μειρακιώδους χρόνος, ὑπὸ σωφρονιστὰς, καὶ τὴν ὅπως τοὺς νέους αἱρήσουσι τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς. ἐπειδὴ δὲ ἀπολυθῇ τούτων, φροντίδες αὖπιχρις ὑπέδυσαν καὶ ἀβεβαιοσμοί, πόθεν τὰς τοῦ ζῆν ὁδὸν εὑρήσεται· καὶ τοῖς ὕστερον χαλεποῖς ἐφάπτεται παιδικαὶ, καὶ νηπίων ὡς μηθὲν φόβητρα. τραῦματα γὰρ καὶ τραύματα, καὶ συνεχεῖς ἀγῶνες. εἶτα λαθὸν ὑπέρχεται ὁ γῆρας, εἰς ὃ πᾶν συρρεῖ τῆς φύσεως ὀπίκηρον καὶ δυσμενές. κἄν μή τις θᾶττον ὡς χρέος ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀλεσιτάπις ἡ φύσις ὑπισᾶσα ἐνεχυράζεται μὲν ὄψιν, τοῦ δὲ ἀκοῆς, πολλάκις δ' ἄμφω. κἄν ὑπομένῃ τις, παρέλυσιν, ἐλωβήσατο, παρήρθρωσεν. ἄλλοι πολυγήρως ἀκμάζουσι, καὶ τῶν δὶς παῖδες οἱ γέροντες γίγνονται. καὶ τοῦτο καὶ οἱ Θεοὶ τῶν ἀνθρωπείων ὑπιφήμονες, ὧς αἱ πολὺ πλείστου ποιοῦνται, θᾶττον ἀπαλλάττουσι τοῦ ζῆν. Ἀγαμήδης οὖν καὶ Τροφώνιος οἱ δημάρμενοι τὸ Γνυδεῖ τοῦ Θεοῦ τέμενος, αἰτήσαμενοι τὸ κράτιστον ἀνθρώποις ἐνδαίμονι, καταχαμηθέντες οὐκ ἔτ' ὀρθώθησαν. οἵ τε τῆς Ἀργείας ἱερείας υἱὸς ὁμοίως αἰτησάμενος ἀνθρώποις τοῦ μητρὸς ἐνδαίμονι τὴν θυσιείας τῆς Ἥρας ὥραν, ὅπως τοῦ ζεύγους ὑστερήσαντος ὑποδυόντες αὐτοὶ, διώνεγκαν εἰς τὸν νεὼν τὴν μητέρα, μετὰ τὸν ὄχλον νυκτὶ μετήλλαξαν. μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι τὰ τῶν ποιητῶν, οἱ τὰ περὶ τὸν βίον θρασυδοῦσιν, ὡς καταδύεται τὸ ζῆν· ἑνὸς δὲ μόνου μνησθήσομαι τοῦ ἀξιολογωτάτου, λέγοντος,

ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι

ζώειν

ζώφ᾽ ἀχυλμίοις. κἠ, ὃ μὴν γὰρ τί πᾶ ἐστὶν οἰζυρώτερον αἰ
Παίτων ὅσα τε γαῖαν ἐπιπνείῃ τε καὶ ἕρπῃ. (δρὸς,
τὸν δ᾽ Ἀμφιάραον τί φησι;
Τὸν πάει κῆρι φίλῃ Ζεὺς τ᾽ αἰγίοχος, καὶ Ἀπόλλων
Παντοίῃ φιλότητ᾽, ἐπεὶ ἵκετο γήρεος οὐδόν. κἠ ὁ κελεύων
Τὸν φώτα θρῴσκῃν, εἰς ὃν ἔρχεται κακά,
τί σοι φαίνεται; ἀλλὰ παύομαι, μήποτε τῶνδε τλὺ ὑ-
πόχεσιν μηκύνω, κἠ ἑτέρων μιμησκόμενος. ποίαν δέ τις
ἐλεύθερος ἐπιτήδευσιν, ἢ τέχνην, ἢ μέμφεται, κἠ ταῖς πα-
ροῦσι χαλεπαίνει; τὰς χθιζινὰς ἐπέλθωμεν καὶ βα-
ναύσους τέχνας πανυμνίων ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα, κἠ μόλις
περιζωμένων τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δυσθυμούντων ἑαυτούς, κἠ
πᾶσαν ἀχρυπνίαν πιμπλάντων ὀλοφυρμῶν τε καὶ
*φθορτίδων. ἀλλὰ τὸν πλωτικὸν καταλεξώμεθα περι-
πάτημον ἀφ᾽ τοσῶνδε κινδύνων, καθὼς ἀπεφήνατο Βίας,
μήτ᾽ ἐν τοῖς τεθνηκόσιν ὄντα, μήτ᾽ ἐν τοῖς βιῶσιν. ὁ γὰρ
ἐπίγλως αἰθέσπος, ὡς ἀμφίβιος, ἑαυτὸν εἰς πέλαγος
ἔρριψεν, ὅτι τῇ τύχῃ γεγηθὼς πᾶς. ἀλλ᾽ ἡ γεωργία γλυ-
κύ. δῆλον. ἀλλ᾽ ὑχ ὅλον, ὡς φασὶν, ἕλκος, ἀεὶ λύπης
τοῦ φασιν ἐνεισκόμενον, κλαῖον νυνὶ μὲν ἀνχμὸν, νυνὶ
δ᾽ ἐπομβρίαν, νυνὶ δ᾽ †ἐπίκλεσιν, νυνὶ δ᾽ ἐρυσίβην,
νυνὶ δὲ θάλπος ἄχαρι, ἢ *χρυμόν; ἀλλ᾽ ἡ πολυτίμητος
πολιτεία (πολλὰ γὰρ ὑφραίνω) ἀφ᾽ πόσων ἐλαύνεται
δακρύων; τὸν μὲν χαρὰν ἔχουσα φλεγμονῆς δίκην, παλ-
λομένῃ καὶ σφυγματώδη· τὸν δ᾽ ἀπόθυξιν, *ἀ-
λογίαν, καὶ θανάτου μυρίου χείρω. τίς γὰρ ἂν δαιμο-
νήσας τοῦς ὄχλοις ζῶν, εἰ ποτ᾽ πυθοίη, καὶ κροτηθείη δή-
μου σαίγιον *ἐκβαλλόμενον, συεισπόμενον, ζημιούμε-
νον, θνήσκον, ἐλεύθερον; ἐπεὶ τοίγε Ἀξίοχε πολιτικὲ, ποῦ
τέθνηκε Μιλτιάδης; ποῦ δὲ Θεμιστοκλῆς; ποῦ δὲ Ἐφιάλ-
της; * ποῦ δὲ πρώην οἱ δέκα τυραννίδες

ΠΕΡΙ ΕΥΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΔΥΣ-
τυχίας, Λόγος σμή'.

ΕΝ ἀγαθοῖς ἀνδρὸς οἱ ἐχθροὶ αὐτῷ τὸ λυπῆ, καὶ τὸ
κακία αὐτῷ καὶ ὁ φίλος ἀφανισθήσεται.

Μὴ θαρρήσῃς ἐν χειρὶ πλησμονῆς, σωτηρίαν καὶ
ἔνδειαν τὸ ἡμέρᾳ †πολέμου. ἀπὸ πρωΐθεν ἕως ἑσπέρας
μεταβάλλει ὁ καιρός.

Μὴ ζηλώσῃς δόξαν ἁμαρτωλῶν.

Ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου τὸ τῇ ζωῇ σου, καὶ Λά-
ζαρος ὁμοίως τὰ κακά. νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀ-
δυνᾶσαι.

Ἄχρι τῆσδε ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ
γυμνιτεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν ἐρ-
γαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν.

Ὅταν εὐπλοῇς, μάλιστα μέμνησο χάλης.

Neuere, vt viui deflenda per omnia durent.
Iterumq́;
Ex cunctis hominum generi sors pessima vita
Stat, quæcũq́ supra terram spirantq́ meantq́.
De Amphiarao verò quid dicit?
Iupiter hunc totis animis, hunc magnus Apollo
Diligit, & insti metas non attigit aui. De illo
quoque qui ita iubet,
Nascens fleat, qui tanta vitæ intrat mala: Euripidis.
Quid tibi videtur? Sed cesso, ne cõmemorando
alios, rem contrà quàm instituì longiùs ducam.
Quòd aũt vita quisquam institutũ, quámve
artem deliget, vt non quæratur de ea, atq́ præ-
sentib. offendatur? Opifices, mercenariasq́ re-
censeamus artes ex nocte in noctẽ vsq́ laboran-
tes, & vix lucrãtes vitæ necessarios sumptus,
cõplorantes seipsos, omnemq́ vigiliã suam mœ- *λαμῶσαν.
rore lacrymisq́ cõplentes: aut nauiã discamus,
per tãta penetrantem pericula, qui, quẽadmo-
dum Bias ait, neq́ inter mortuos est, neq́ inter
viuos. Terrestris enim homo, velut ambigui
generis, ipse in mare sese protecit, totusq́ arbi-
trij factus est fortunæ. Verũ dulcis est agricul-
turq́. Est sanè. Nónne tota tamẽ est, quod aiũt,
vlcus, semper paratã doloris habẽs causam, nũc
quidem siccitatẽ, nunc pluuias, nunc vredinẽ,
nunc rubiginẽ, nunc vel æstum intempestiuũ, †ἐπίκλυσιν.
vel frigus conquerẽs? Illa quoq́ honoratè inpri- ἐρύσιβε.
mis reipub. cura (multa enim pterea) per quan-
tas rapitur anxietates? Quæ gaudia quidem ha-
bet inflammationis in modum trepida semper,
atq́ stimulis repleta, repulsas verò acerbas & *ἀλγηδ.
millies morte peiores. Quis enim beatus esse pos-
sit vulgi viuens arbitrio? tametsi faueatur ei
plaudaturq́: populi scilicet ludicrum, iactatus,
exibilatus, damnatus, mortuus, & tum mise- *ἐμβαλόμενον.
randus visus. Vbi nanque Axioche tu qui in
repub. versaris, mortuus est Miltiades? vbi The-
mistocles, vbi Ephialtes obyit? vbi stem qui nu- * ποῦ δὲ οἱ πρώην τριάκοντα τύραννοι, καὶ σφαγῆναι
per reges duces q́ fuerum?

DE FORTVNA BONA, ET mala, Sermo CCXLVIII. Ex Antonio & Maximo.

PRosperis reb. nostris dolẽt inimici, at in ad- Sirach 12.
uersis etiam amicus disiungitur, & recedit.

Memento famis tempore, saturitatis: & Sirach 18.
mendicitatis ac egestatis, diuitiarum tempore: † al. πλούτου.
mutatur tempus à matutino vsq́ ad vesperam.

Noli æmulari gloriam peccatorum. Sirach 9.

Recepisti tu tua bona in vita, & Lazarus si- Luc. 16.
militer mala. Nunc verò hic consolationem ha-
bet, tu cruciaris.

Ad hanc vsq́ horam et esurimus, et sitimus, 1. Corin. 4.
& nudi sumus, & colaphis cedimur, & incer-
tis vagamur sedibus, opus manib. facientes.

Cùm secunda veris nauigatione, tum tem- Theologi.
pestatis maximè debes meminisse.

Quis scire possit an hic propter vitia punia-
tur, & ille quasi extollendus tollatur in alium:
aut cõtrà, hic propter improbitatem efferatur,
ille propter virtutem probetur?

Chrysosto-mi. *Illud certò persuasi tenere debemus, nobis vti-*
liter omnia à Deo administrari, modum au-
tem non esse quærendum quo id fiat: nec si i-
gnoremus, ægrè ferre aut tristari debemus: nec
enim fieri potest, vt hæc sciamus, nec scire quic-
quam prodest: tum quia mortales sumus, tum
quia citò ad fastum extollimur.

Nili. *Non decet propter vllum casum et delictum*
cuiusquam animo efferri, nec lætari si quis alte-
rius fraude sit prostratus, etiam si capitalis hos-
tis esse videatur.

Lamentare improbum felicitate fruentem:
gladius enim iudicij est intentatus.

Cur iusti infirmi sunt & egestate premũtur:
iniusti autem euehuntur, & diuites sunt? Mea
sic est sententia, vt illi coronentur, hi verò per-
petuò crucientur.

Omnibus tuis rebus ex sententia tua proce-
dẽtibus expecta mutationẽ. Et rursus, si quan-
do inexpectatis calamitatibus affectus fueris,
meliora & iucundiora tibi promitte.

Philonis. *Lætari alienis calamitatibus etiamsi ali-*
quando æquum videri possit, at nõ humanum.

Deest aliquid.

Qui in bona fortuna modum & disciplinam non adhibet, huic etiam dolenti consolatio nulla proderit.

Maximum præsidium calamitosis est vicissitudinis spes, & melior status ob oculos positus.

Afflictio prudentibus disciplina sit, et melior est interdum aduersitas prosperitate.

Maxima calamitas est homini misero, de-
stitui à quo restituatur & recreetur.

Magnum remedium est infortunato miseri-
cordia ex animo collata: & syncera condolen-
tia, multò leuiorem reddit calamitatem.

Non parum est si fortunati facti non obliui-
scantur illorum à quibus affecti sunt beneficijs.

Photii patriarchæ. *Felicitatem acquirere non facile est: acqui-*
sitam verò ad finem vsque seruare multo difficilius.

Euagrii. *Homini non leui quauis calamitas leuis est.*

Ex epigrammate. *Vt te fata volunt, sic fertor: sin minùs, ipse*
Mœrorem quæres, fata rapient.

†al. εἰ δὲ φέρει σε φέρε, φέρε καὶ φέρε σε *al. λυπᾶ. Plutarchi. *Nec agrum aureis pedibus suffultus grabatus inuat, nec solidum insignis prosperitas.*

Ægris medicos, infortunatis amicos ad-
esse oportet.

Splendida fortuna, sicut venti vehementes,
inferunt magna naufragia.

Vt qui cælo sereno nauigant, in-
strumenta etiam aduersus tempestates

Τίς οἶδεν, εἰ ὁ μὲν ἀφ' ἡσυχίας κολάζεται, ὁ δὲ ὡς ἐπαγόμενος αἴρεται· ἀλλὰ μὴ τύραννον, ὁ μὲν ἀφ' ὑπερηφανείας ὑψοῦται, ὁ δὲ δι' ἀρετὴν δοκιμάζεται;

Ἓν μόνον παθεῖν χρὴ, ὅτι συμφερόντως ἡμῖν ἅπαντα οἰκονομεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ πῶς μηκέτι ζητεῖν, μήτε ἀγνοοῦντας ἀχθεσθῆναι ἢ ἀθυμεῖν. ὅτι γὰρ δυνατὸν ζῶντα εἰδέναι, ὅτι συμφέρει· ὃ μὲν ἀφ' ὑπερηφανείας ἧττον εἰδέναι, ὃ δὲ ἀφ' ὑπερβολῆς εἰς ἀπόνοιαν αἴρεσθαι.

Οὐ χρὴ ὅτι πάντι πάθεϊ καὶ παντὶ ἁμαρτίᾳ αἰδεσθῆναι ἐπαίρεσθαι, οὐδὲ ὅτιχαίρει τινὶ ὡς ὑπερεκπεπολεμωθέντι, κἂν εἰ δοκεῖ ὁ τοιοῦτος ἐχθρὸς φόνιος εἶναι.

Θρασὺ τὸν ἁμαρτωλὸν ὑβρίσωμεν· ὃ ξίφος γὰρ αὐτοῦ τῆς δίκης ὑπεστίλται.

Διατί δίκαιοι ἀσθενοῦσι καὶ πένονται· ἄδικοι δὲ ἀεργοῦσι καὶ πλουτοῦσι; φημὶ, ἵνα οἱ μὲν στεφανωθῶσιν, οἱ δὲ αἰωνίως τιμωρηθῶσιν.

Γαίτων σου τῶν πραγμάτων κατὰ νοῦν ἰόντων, σὺ δέχου μεταβολήν· ἢ πάλιν ποτὲ ὑπὸ ἀπροσδοκήτων συμφορῶν κυκλούμενος, φαντάζου τὰ χρηστὰ ἢ χρείττονα.

Χαίρειν ὅτι ταῖς ἑτέρων ἀτυχίαις, εἰ καὶ δίκαιόν ποτε, ἀλλ' οὐκ εὐθέσιον.

Λείπει τι εὐζωΐα.

ἀλγεῖ ἀποδαμοῦντος, ἢ μή τε ὃ δεῖ παρέπεται ἀπαιδαγώγητον.

Μείζων γὰρ ὑπεύθυνος τοῖς ἀτυχοῦσι, μεταβολῆς ἐλπὶς, καὶ ὃ χρήσιμον ὀφθαλμοῖς κείμενον.

Πληγὴ τοῖς δεῖ φερνοῦσι παίδευμα γίνεται, καὶ κρείττων ὑπομενείας πολλάκις κακοπάθεια.

Μείζων συμφορὰ αἰθρώπῳ δυσπραγοῦντι καὶ ἡ ἐρημία τῆς διακτησομένης.

Μέγα δ' ἀτυχοῦντι φάρμακον, ἔλεος ἀπὸ ψυχῆς εἰσφερόμενος· ἢ ὃ σὺν ἀλγεῖν γνώμης, πολύ τι κουφίζει τῆς συμφορᾶς.

Οὐ μικρὸν δὲ καὶ ὃ ἐν ὑπομενείᾳ γνωμθῆναι, μὴ εἰς λήθην ἐμπεσεῖν τῶν διεργετησάντων.

Εὐδαιμονίαν κτήσασθαι μὲν, οὐκ ἐγχερές· κτηθεῖσαν δὲ μέχρι τέλους διασώσασθαι, πολλῷ δυσχερέστερον.

Πᾶσα συμφορὰ κύφη ἔστιν ἐνδρὶ μὴ κύφᾳ.

†Ὡς κε θέλῃ ὃ φέρων σε φέρῃ, φέρε εἰ δ' ἀπιθήσεις,
Καὶ σαυτὸν * βλάψεις, καὶ ὃ φέρων σε φέρῃ.

Οὔτε τὸν ἀρρωστοῦντα ἡ χρυσόπους ὠφελήσει χλίνη, οὔτε τὸν αὐθόρμητον ἡ ὑπάτειος ἀτυχία. (παρσιαν.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατρὸς, ταῖς δ' ἀτυχοῦσι φίλους δεῖ σοφοὺς

Αἱ ὑπερφανεῖς τύχαι, καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων, μεγάλας ποιοῦσι ναυαγίας.

Ὡς περ οἱ τὸ ἀσφαλὲς πλέοντες, ἢ τὰ πρὸς τὴν χειμῶνα ἔχουσιν

ἔχουσιν ἕτοιμα· ὕτως οἱ ἐν εὐτυχίᾳ φερόμενοι δεῖ, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυχίαν ἑτοιμάζειν βοηθήματα.

Ἔοικεν ἡ τύχη φαύλῳ ἀγωνοθέτῃ. πολλάκις γὰρ τοὺς μὴ νικήσαντας στεφανοῖ.

Ἀτυχίαν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς.

Ἐν μὲν ταῖς μέθαις παροινοῦσιν, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις παραφρονοῦσιν οἱ πλήσιοι.

Ἀρρωστοῦντι φορτίον ἐπιτιθέναι, ἢ ἀπαιδεύτῳ ψυχῇ εὐτυχίαν, ταὐτόν ἐστιν. (σον.

Νοσοῦντος δίαιτα, καὶ ἄφρονος εὐτυχία, † ὃ δυσάρε-

Ἡ τύχη καθάπερ τοξότης, ποτὲ μὲν ἐπιτυγχάνῃ βάλλουσα ἐφ' ἡμᾶς, ὥσπερ ἐπί τινα σκοπόν, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ προσκείμενα ἡμῖν.

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνείδισης. κοινὴ γὰρ ἡ τύχη, καὶ τὸ μέλλον ἄδηλον.

Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. ὅτε γὰρ ὅτε εὐτυχῶν ἔσῃ προσηνής, ὅτε δυστυχῶν φειδωλός.

Ἱέρων ἐρωτηθείς, τίς ὁ εὐδαίμων, ἔφη· ὁ τὸ μὲν σῶμα ὑγιὴς, τὴν δὲ ψυχὴν εὔπορος, τὸν δὲ φύσιν εὐπαίδευτος.

Ῥωμύλος ἔφη τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις, μαθήματα εἶναι πρὸς τὸν βίον. πολλοὶ γὰρ οὐ δυνάμενοι ὡς λόγῳ προορᾶν τὸ μέλλον, ὡς πάσχοντες ἠσθάνοντο τὰ πράγματα.

Ῥᾳδίως μὴ μακαρίσῃς ἄνθρωπον σαλεύοντα· ἐπὶ φίλοις, ἢ τέκνοις, ἢ ποὶ τῷ ἐφημέρου σωτηρίας ἐχόντων. ἀσφαλῆ γὰρ τὰ τοιαῦτα· τὸ δὲ ἐφ' † ἑαυτῷ ὀχεῖσθαι τῷ Θεῷ * μόνῳ βέβαιον.

Χαῖρε ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τῷ ἀγαθῷ, καὶ λυποῦ μετρίως ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τῷ κακῷ.

Λύουσιν ἡμῶν συμφορὰς τὰς συμφορὰς,
Παρηγοροῦσα τὰ κακὰ δι' ἑτέρων κακῶν.

Ἐν τοῖς κακοῖς δεῖ τοὺς φίλους ἐργατεῖν.
Ὅταν γὰρ ἡ τύχη * καλῶς διδῷ, τί χρὴ φίλου;
Ἀρκεῖ γὰρ ὁ Θεὸς αὐτὸς ὠφελῆσαι θέλων.

Ὥσπερ ἀπὸ χαλκοῦ λίαν ἐπαίρεσθαι τὴν ὑπερηφάνειαν· ὕτως ἀνάνδρων τὸ καταπίπτειν ἐν τοῖς πταίσμασιν· ὀξεῖα γὰρ ἐν ἀμφοτέροις ἡ μεταβολή.

Γαμβρὸν ὁ μὲν ἐπιτυχὼν, εὗρεν υἱόν· ὁ δὲ ἀποτυχὼν, ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

Καὶ κυβερνήτης ἀγαθὸς ἐνίοτε ναυαγεῖ· καὶ ἀνὴρ σπουδαῖος ἀτυχεῖ.

Καλὸν μὲν ἐπὶ ἑστίας φαίνεσθαι τὸ πῦρ λαμπρὸν, ἐπὶ δὲ τῆς εὐτυχίας τὸν νοῦν.

Σωκράτης ἐρωτηθείς, τί λυπεῖ τοὺς ἀγαθοὺς, ἔφη· εὐτυχία πονηρῶν.

Οἱ μὲν ἀκρατεῖς ἐν ταῖς ἀῤῥωστίαις, οἱ δὲ ἄφρονες ἐν ταῖς ἀτυχίαις εἰσὶ δυσθεράπευτοι.

in promptu habent: ita qui in læta fortuna recte sapiunt, præsidium quoque aduersus infortunia comparant.

Fortuna similis est malo certaminum præsidi. Nam sæpe coronat illos qui non vicerunt.

Infortunium cela, ne gaudium parias inimicis tuis.

In ebrietatibus plurimi bacchantur, in miseriis & calamitatibus mente mouentur. Plutarchi.

Infirmo onus imponere, & animo indocto prosperitatem, prorsus idem est.

†*alibi legisse memini, πολὺ τὸ δυσάρεστον ὄχθος.*

Ægrotantis victus ratio, & insipientis prosperitas morosa est.

Fortuna sagittarij more collimat, interdum in nos iaculans, tanquam in scopum quendam, interdum in ea quæ nobis adhærent.

Calamitatem nemini exprobres: communis enim fortuna, & quod futurum incertum est. Isocratis.

Nihil rerum humanarũ firmum putato. Sic enim nec in prosperitate nimium lætus eris, nec in calamitatibus nimium tristis.

Hieron interrogatus, quis fælix esset, dixit: Qui corpore sanus est, animo liberalis, & ingenio docilis.

Romulus dixit, Quæ nocent hominibus, vitam eorum docent. Multi enim cùm rationem futura præuidere non possint, patiendo res intelligunt.

Beatum prædicare non debes facilè qui propter amicos, aut liberos, aut alios quosdam vnius diei salutem habentes, exultat: propterea quòd talia sunt fallacia, solo autem Deo fretum esse, stabile est. Romuli. †*forte αὐτῷ, & μόνῳ.*

Lætare si quid tibi boni acciderit: moderatè dole, si quid mali.

Calamitates nostræ calamitatibus soluuntur,
Dum aliena mala nostris solatio sunt. Philistionis.

In malis, amicis benefaciendum est.
Cùm enim fortuna fauet, quid est opus amico?
Satis est Deus ipse iuuare volens. Euripidis. **versus constabit si καλῶς expunxeris.*

Quemadmodum ineptorũ est secunda fortuna nimium efferri: sic mollium est aduersa deijci & terreri: facilis est enim in vtraque mutatio. Iolephi.

Generum assecutus bonum, reperit filium: malum autem, perdidit & filiam. Democriti.

Etiam bonus gubernator, aliquando naufragus fit: & vir bonus vel industrius, infortunatus. Democratis.

In foco ignem, in bona fortuna mentem splẽdere pulchrum est. Socratis.

Socrates interrogatus, quid bonis viris molestum esset, dixit: Felicitas malorum.

Incontinentes in morbis, & insipientes in prosperitatibus, curatu difficiles sunt.

Diodori. *Oportet enim non ex euentibus bonos viros iudicare, sed ex animi proposito. Illorum enim domina esse fortuna, huius autem ipsa voluntas creditur.*

Felicioris ingenij est infortunia cum dexteritate ferre, quàm ingentem prosperitatem regere prudenter.

Libanij sophistæ. *Calamitates etiam valde prudentem sæpe propulerunt verba aliqua suis indigna moribus efferre.*

Alexandri. *Bona conseruare difficilius est quàm acquirere.*

Alexander rex Diogenem in dolio dormientem conspicatus: O dolium, inquit, sapientia plenum. Philosophus autem cùm surrexisset: O maxime rex, inquit,

Malo fortunæ stillã, quàm sapientiæ dolium.

Cui quidam ex sapiẽtiæ studiosis respondit:

†Hic versus alias legitur post primũ. *Pluris mihi est sapientiæ gutta, quàm fortunæ pelagus.*

Sapientia enim absente infœlix est animus.

Epicuri. *Humilis & parus animus prosperitatibus effertur, aduersis autem rebus deprimitur.*

Ex sententiis Epicteti, loc. *Rationis opem ceu boni medici in calamitate inuocare oportet.*

Stultus bonæ fortunæ tanquam ebrietatis voluptate nimium fruens, stultior euadit.

Fortunatorum antagonista est inuidia.

Qui meminerit quid sit homo, nullam rem, quacunq; acciderit, ægrè feret.

Prosperitate tanquam fructibus autumni, dum adest, frui debemus.

Ratione caret, qui quæ naturali necessitate accidunt, indignanter ferre solet.

Bias. *Infortunatum eum esse dicebat, qui infortunium non ferret.*

Idem interrogatus quid esset difficile: Mutationem, inquit, secundæ fortunæ fortiter ferre.

Zeno. *Zeno Citieus facto naufragio cùm omnia sua amisisset, nihil molle aut non generosum locutus est, sed, Euge, inquit, ò fortuna, tu nos ad hoc palliolum redegisti.*

Thaletis. *Thales cùm rogaretur, quemadmodum quis calamitatem optimè ferre posset: Si, inquit, hostes videat in maiore versari miseria.*

Charicleæ. *Solet enim prosperitas inopinata, contumelia facinora prolicere.*

Moschionis. *Quem fortuna contumelioſum reddit, is vapulat etiam à benignis.*

Demonactis. *Vt musica rudes organis, sic indocti fortunis accommodare se nesciunt.*

Fugæ tempus in bello, virum reuera fortem declarat: calamitas verò prudentem.

Ex Phauorini commẽtariis. *In læta fortuna ne superbias, & inops ne dejicias animum. Fortunæ vices fortiter ferre scias.*

Demetrius Phal. *Demetrius illũ qui sinistrã fortunã ferre nequeat, ne dextram quidem ferre posse dixit.*

Χρὴ γὰρ, οὐκ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων κρίνειν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ἐκ τῆς προαιρέσεως. τῶν μὲν γὰρ ἡ τύχη κυρία, τῆς δ' ἡ προαίρεσις δοκιμάζεται.

Εὐτυχίστερον ἐστὶ φέρειν συμφορὰς ἐνεγκεῖν ὑπιδεξίως, ἢ τὰς μεγίστας εὐημερίας ἐμφρόνως.

Αἱ συμφοραὶ γὰρ τὸν ἄγαν σώφρονα πολλάκις ἐξήνεγκαν ἀφρονέστερόν τι ῥῆμα τῶν αὐτῷ ἔπειτα ἀνάξιον.

Τὸ φυλάξασθαι τὰ ἀγαθὰ, τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον.

Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἰδὼν Διογένη κοιμώμενον ἐν πίθῳ, ἔφη· ὦ πίθε μεστὲ φρενῶν. ὁ δὲ φιλόσοφος ἀναστὰς, ἔφη· ὦ βασιλεῦ μέγιστε,

Θέλω τύχης σταγμὸν, ἢ φρενῶν πίθον.

Γρῆς οὖν τις αὐτίφησι τῶν φιλοφρόνων·

Ῥᾳδίως φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθὸς τύχης.

†Ἧς μὲν παρύπτης, δύστυχοῦσιν αἱ φρένες.

Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ τοῖς μὲν δυημερήμασιν ἐχαυνώθη, ταῖς δὲ συμφοραῖς καθηρέθη.

Τὸν λογισμὸν ὥσπερ ἰατρὸν ἀγαθὸν, ὀφείλειν ἀγαθὸν, ὀφείλειν καλεῖσθαι δεῖ ἐν ἀτυχίᾳ βοηθόν.

Εὐτυχίας ὥσπερ μέθης ἄφρων ὁπὸ πλοῦτον ἀπολαύσας, αἰσχροπρεπὴς γίνεται.

Τῶν δυστυχούντων ἀνταγωνιστὴς ὁ φθόνος.

Ὁ μεμνημένος τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων δυσχεράνει.

Τῆς δυτυχίας, ὥσπερ ὀπώρας, παρύσης ἀπολαύειν δεῖ.

Ἀλόγιστός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς συμβαίνουσι, καὶ φυσικὴν ἀνάγκην ἀγθόμενος.

Ἀτυχῶν ἔφη εἶ, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέρειν.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθείς τί δυσχερές· τὸ ὅτι ὃ χρεὼν (ἔφη) μεταβολὴν δύσκολος ἐστὶν ἐνεγκεῖν.

Ζήνων ὁ Κιτιεὺς περιπεσὼν ναυαγίῳ, καὶ τὰ ὄντα ἀπολέσας, εὐθὺς ἀθυμῶν ἐφθέγξατο· ἀλλ, εὖγε, εἶπεν, ὦ τύχη, ὅτι σωτέγλας ἡμᾶς εἰς τὸ τριβώνιον τοῦτο.

Ὁ Θαλῆς ἐρωτηθείς, πῶς ἄν τις ἀτυχίαν ἄριστα φέροι, ἔφη· εἰ τοὺς ἐχθροὺς χείρονα πράττοντας βλέποι.

Φιλεῖ γὰρ εὐημερία προάγειν, ὕβρεως ἔργα προκαλεῖσθαι.

Οὐκ ἀτυχία προπηλακίζει, καὶ πρὸς τῶν πράων ἔστι μάστιγας δύεσθαι.

Οὔτε οἱ ἄμυσοι τοῖς ὀργάνοις, οὔτε οἱ ἀπαίδευτοι τοῖς τύχαις δυνάμενοι συναρμόσασθαι.

Δείκνυσιν ἡ μὲν ἔμπειρον, τὸν ἐν ἀληθείᾳ ἀνδρεῖον· ἡ δὲ ἀτυχία, τὸν φρόνιμον.

Εὐτυχῶν μὴ ἔσο ὑπερήφανος, ἀπορήσας δὲ μὴ ταπεινοῦ. τοῖς μεταβολαῖς τῆς τύχης γενναίως ὑπέρασο φέρειν.

Δημήτριος τὸν μὴ δυνάμενον φέρειν ἀτυχίαν, μηδὲ εὐτυχίαν ἔφη δύνασθαι. Εὐτυχῶν

Εὐτυχῶν μέτριος ἴσθι, ἀτυχῶν δὲ φρόνιμος.

Οἱ παιδοτρίβοι καθάπερ οἱ ἐκ παλαίστρας, κἂν πέσωσι, ταχέως καὶ ὑπὸ δεξιώσεως ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται.

Εἰς μὲν τὸ εὐπλοῆσαι, κυβερνήτης καὶ πνεύματος χρεία· εἰς δὲ τὸ εὐδαιμονῆσαι, λογισμοῦ καὶ τύχης.

ΠΕΡΙ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ, Λόγος σμθ'.

Ἤβης παρπλῶαι καὶ γήραος ὕδον ἱκέσθαι,
ὄλβον ὑποκλῶσαι γαμέοντί τε γινομένῳ τε·
αὐτὸν μὲν λιπαρῆς γηροσπέμνῳ ἐν μεγάροισι,
ἥρας δ' ἀῢ πινυτούς τε καὶ ἔγχεσιν εὖ δεδαῶτας.
Ὄλβιος ᾧ τινι Θεὸς μοῖραν τε καλῶν ἔπορε,
σεῦτ' ὑπὸ ζηλῶ τύχα ἀφθόνου βιοτᾶν ἀφάτου.
ἀγαθός τις ὑπὸ θρονίων πέλητ' εὐδαίμων ἔφυ·
Ἀσκὸν μὲν ἀρετὰν, εὐτυχεῖν δ' αἰτεῖν Θεούς.
ἔχων γὰρ ἄμφω ταῦτα, μακάριος θ' ἅμα
κἀκληθήσῃ ζῆν, κἀγαθὸς δυνήσεται.
Οὔτ' ἀρετὰ ἄτερ ὄλβος ὑπέστα πάσας ἀέξειν.
Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών.
Εὐδαίμων δραπέτης, σὺκ ἔστιν ὄλβιος.
Μακάριος, ὅστις ὑσίαν καὶ νοῦν ἔχει.
χρῆται γὰρ ἐσθ' εἰς ἀεὶ ζωὴν καλῶς.
Κάλλιστον ὃ δικαιότατον, ῥᾷστον θ' ὑγιαίνειν,
ἥδιστον δὲ τυχεῖν, ὧν τις ἔκαστος ἐρᾷ.
Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
δεύτερον δὲ φυᾷ καλὸν ἡμεσθαι,
τέταρτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως· εἶτα
τέταρτον, ἡδὺ μετὰ τῶν φίλων.
Εἴη Διὸς κήπους ἀρεσθαι μόνοι εὐδαίμονας ὄλβους.
Αὐτόματα τοῖσι Θεὸς αἰεί γε τἀγαθά.
Εὐδαίμων εἴην, καὶ Θεοῖς φίλος ἀθανάτοισι,
Κύρν', ἀρετὴ δ' ἀρίστη σοὶ ἐνέσμεν.
Ὃ πένης ἐλεᾶται, ὁ δὲ πλούσιος φθονεῖται·
ὁ μέσος δὲ βίος κακεμπόρους δίκης ἔστιν.
αὐτάρκεια γὰρ ἐστὶ πᾶσιν ἡδονὴ δικαία.
Εἴη μοι πλουτοῦντι κακῶν ἀπάτερθε μεῖναι,
ζώειν ἀλαθείως, μηδὲν ἔχοντι κακόν.
Οὐκ ἔσμεν πλουτεῖν, ὑσὶ δ' ὄχεσθ'· ἀλλά μοι εἴη
ζῶν ἀπὸ τῶν ὀλίγων μηδὲν ἔχοντι κακόν.
Κάλλιστόν ἐστι τὸ δικαίως πεφυκέναι·
λώϊστον δὲ ζῆν ἄνοσον· ἥδιστον δ', ὅτῳ
παρέστι λῆψις, ὧν ἐρᾷ καθ' ἡμέραν.
Εὐδαιμονίαν νομίζω πολλὰ ἔχοντα, καὶ δαπανᾶν.
Εὐτυχὴς, ὁ ὑπὲρ μέτριόν τι χρήμασιν εὐθυμούμενος· δυστυχὴς δὲ, ὁ ὑπὲρ πολλοῖς δυσθυμούμενος.
Σωκράτης ἐρωτηθεὶς, τί εὐδαιμονία, ἡδονὴ ἀμεταμέλητος, ἔφη.

In læta fortuna moderatus, in tristi prudens esto. Cypselli Cor.

Docti homines, quemadmodum in palæstra exercitati, etsi ceciderint, statim & cum dexteritate quadam ab infortunio resurgunt.

Ad faustam nauigationem gubernatore & vento opus est: ad vitæ fœlicitatem verò, ratione & fortuna.

DE FOELICITATE, Sermo CCXLIX. Ex Io. Stobæo.

IN adolescentis delectari, & ad senectæ limen peruenire, (nascenti: Homeritæ Odyssea.
Fœlicitatem destinare nuptias contrahenti, &
Vt ipse quidem prosperè domi senescat,
Filij verò prudentes, & in bello præstantissimi euadant.

Fœlix est, cui Deus bonorum partem dedit, Bacchylidis in Epinicis.
Et cum secunda fortuna diuitem vitam agere.
Nullus enim mortalium vbiq; beatus est.
Exercenda virtus est, & bona fortuna diuinitus petenda. Carcini in Tereo.
Nam qui hæc ambo habet, beati simul
Et boni viri nomine fruës, vitã degere poterit.
Neq; prosperitas sine virtute promouere potest homines. Callimachi in Hymnis.
(stant.
Fortunati sunt, quorum vita nihil mali gu- Sophoclis in Antigone.
Beatorum fœlicitas non est fugitiua.
Beatus, qui simul opes ac mentem possidet. Pindari in Threnis.
Hic enim opibus rectè vtitur, vbi opus est. Menãdr. in
Pulcherrima res est iustitia: optima, sanitas: Demiurgo.
Suauissima autem, desiderata consequi. Theognidis.
Optima quidem est sanitas viro mortali: Sclerix.
Deinde bonum ingenium:
Tertiò diuitiæ sine dolo partæ:
Postremò, vigens ætas inter amicos.
In Ionis tantũ hortis beata fœlicitas colitur. Sophoclis in Ione.
Bona quibus spontanea Deus aperit. (libus, Crannitis Pluris.
Vtinã fortunatus fiã, Dijsq; charꝰ immortaO Cyrne, aliam verò virtutẽ nullam desidero. Theognidis.
Pauperẽ misericordia, diuitẽ inuidia seq̃tur: Solonis.
Vita autem media & temperata, iusta est.
Frugalitas enim & suis rebus contenta virtus,
voluptatẽ omnib. iustã parit. (possidẽti,
O si liceret mihi diuitias sine curis improbis Theognidis.
Vitam absque damno & omni malo agere.
Non cupio diuitias, nec opto: Sed liceat mihi
Ex paucis rebus sine omni malo viuere.
Pulcherrimum, esse iustum: (cùm quis Sophoclis in Creusa.
Optimum, sine morbo viuere: suauissimũ verò,
Ea potest accipere, quæ desiderat quodies.
Fœlicitatem iudico, multa habere, & inde Xenophõtis.
sumptus facere.
Fortunatus est, qui cum exiguis pecunijs hi- Democriti
laris fuerit: infortunatus autem, qui inter magnas opes tristatur.
Socrates interrogatus, quid esset fœlicitas:
Voluptas, dixit, quã pœnitudo nulla sequitur.

Socrates, interrogantibus quinam essent fælices, respondit: Illi qui mentem bonam, & rationem possident.

Diogenis. *Vnica felicitas est, qua fit vt revera latemur, nec vnquam tristemur, quocunq; in loco ac tempore.*

Eiusdem. *Cæterùm hanc veram felicitatem esse dicimus, quæ facit vt mens & anima in perpetua tranquillitate hilaritateq; collocentur.*

Chrysippi. *Qui iam, inquit, ad summum proficit, omnia planè præstat quæ factu decora sunt, & nihil omittit. Istius autem vitam nondum fælicem esse ait, sed felicitatem ei postmodum accedere, cùm actiones istæ mediæ, constantiam & habitum, & peculiarem quandam confirmationem nactæ fuerint.*

Iamblichi ad Sopatrũ de Virtute. *Fælix est, qui Deo, quatenus fieri potest, similis fuerit, perfectus, simplex, purus, & separatus ab humana vita.*

Platonis. *Optimè constituta est illius hominis vita, qui in seipso omnia quæ ad felicitatem pertinent, sita habet, aut qui huic proximus est: non autem ab alijs temere pendet, ex quorum siue bonis siue malis actionibus, tum ipse tum res suæ suspensæ in errore versari cogantur.*

Democriti *Tranquillum futurum non multa agere oportet, neq; priuatim, neque publicè: nec omnia quæ adfuerint supra facultatem & naturã sibi sumere: sed tantam sui curam habere, vt quamuis præsentem fortunam, & quicquid opinio desiderat suppeditaturã, declinet, ac non plura assumat, quàm quib. ferendo est. Molis enim commoditas, tutior est quàm eius magnitudo.*

†ὑπηγομένας.

Hippodami Thurij ex libro de Felicitate. *Animalium quædam felicitatem capere possunt, alia non. Sũt igitur eius capacia, q̃cunq; ratione habẽt. Felicitas enim sine virtute non cõsistit. Virtus aũt nascitur in eo quod rationẽ habet primario. Non capiunt autem fælicitatẽ, q̃ ratione carent. Nam vt q̃ oculis carent, videndi nec opus nec p̃stãtiam assequũtur: ita quod ratione caret, nec opere nec excellẽtia ratione præditi donatur. Ratio veluti organum est, cuius effectus est virtus, excellentia aũt fælicitas. Porrò ratione præditorum animalium quædam per se perfecta sunt, & nullam aliũde opem requirũt, nec vt sint, nec vt bene sint: Talis sanè Deus fuerit. Non sunt autem per se pfecta, quæ opis externa indigent: qualis est homo. Rursus ex numero illorũ q̃ non per se pficiuntur, quædã perfecta, alia imperfecta sunt. Perfecta q̃dem, quæ partim causas proprias, partim externas habent. Proprias, vt quæ bonũ ingeniũ & voluntatem secũ adferãt: externas, eo quòd bonam legũ constitutionem, & p̃fectos bonos accipiunt. Imperfecta verò, vel neutrũ istorum, vel alterutrum dun taxat habẽt, vel omnino prauũ animæ affectũ:*

Incluſa parẽthesi corrupta et mãca sunt.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τίνες εὐδαίμονες, εἶπεν· οἷς καὶ φρένες ἀγαθαὶ, καὶ λόγος παρέσειν.

Εὐδαιμονία γὰρ μία ἐστὶν, ὃ εὐφραίνεσθαι ἀληθινῶς, καὶ μηδέποτε λυπεῖσθαι, ἐν ὁποίῳ δὴ αὖ τόπῳ ἢ καιρῷ ἢ τύχῃ.

Εὐδαιμονίαν δ' ἔφαμεν εἶναι φαμὲν ἀληθινὴν ὃ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν ἀεὶ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἱλαρότητι διαβιοῦν.

Ὁ δὲ ἐπ' ἄκρον φησὶ προκόπτων, ἅπαντα πάντων ἀποδίδωσι τὰ καθήκοντα, καὶ οὐδὲν παραλείπει. τὸν δὲ τότε βίον οὐκ εἶναί πω φησὶν εὐδαίμονα, ἀλλ' ὑπολήψεσθαι αὐτῷ τὴν εὐδαιμονίαν, ὅταν αἱ μέσαι προσλάβωσι τὸ βέβαιον καὶ ἐκτικὸν, καὶ ἰδίαν πῆξίν τινα λάβωσιν.

Εὐδαίμων ἐστὶν, ὁ Θεῷ κατὰ δύναμιν ὅμοιος, τέλειος, ἁπλοῦς, καθαρὸς, ἐξηρτημένος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Οὔτω γὰρ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν αὐτάρκη πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐστὶ τοῦτο καὶ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις φορᾶται, ὃς ὢν ἢ εὖ, ἢ κακῶς πράξαιτον, πλανᾶσθαι ἀνάγκας ἀπὸ τὰ ἐκείνου, τοῦτο ἀρίστα παρεσκευάσας ζῆν.

Τὸ εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πράσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, μηδὲ ὅσα αὐ παρῆ ὑπὲρ τε δυνάμιν αἱρεῖσθαι τῶν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν· ἀλλὰ τοσαύτων ἔχειν φυλακὴν, ὥστε καὶ τῆς τύχης ὑπερβαλούσης, καὶ ἐς ὃ δέον † ὑφηγουμένης τῶν δοκεῖν καταπλῆσθαι, καὶ μὴ πλέω προσάπτεσθαι τῶν δυνατῶν. ἡ γὰρ εὐογκίη, ἀσφαλέστερον τῆς μεγαλογκίης.

Τῶν ζώων τὰ μὲν ἔστι δικαιοπρακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας, τὰ δὲ ἄδικα. καὶ δικαιοπρακτικὰ μὲν ὅσα λόγον ἔχει. ἃ μὲν γὰρ εὐδαιμονία, οὐκ ἄτερθεν ἀρετῆς. ἃ δὲ ἀρετὰ ἐγγίνεται τῷ λόγον ἔχοντι παρεῖναι. ἄδικα δὲ (ὄψιος ἔργον, ἢ τῆς ὄψιος ἀρετή. ὥστε ὃ λόγου μοῖραν, ὃ τῶν λόγον ἐχόντων ἔργον, ἢ τὴν τῶν λόγον ἐχόντων ἀρετήν. ὁ δὲ εὐδαιμονία καὶ ἀρετὰ τῶν λόγον ἐχόντων κτῆμά ἐστιν ἔργον· τῶν δὲ ὡς τέκνα τῆς ἐστι.) τῶν δὲ λόγον ἐχόντων ζώων, τὰ μὲν ἐστὶ αὐτοτελέα, ὅσα δὲ αὐτὰ τέλεά ἐστι, καὶ οὐδενὸς ὑπιδεῖν τῶν ἔξωθεν, ὅτε ποτὲ ὃ ἦμαρ, ὅτε ποτὲ ὃ κακὸς ἦμαρ. τοιοῦτος δέ κεν εἴη ὁ Θεός. οὐκ αὐτοτελέα δὲ, ὅσα μὲν δὲ αὐτὰ τέλεά ἐστι, ποτιδέεται δὲ τῶν ἔξωθεν αἰτίας. τοιοῦτος δέ κεν εἴη ὁ ἄνθρωπος. τῶν δὲ οὐκ αὐτοτελέων, τὰ μὲν ἐστὶ τέλεα, τὰ δὲ ἀτέλεα. καὶ τέλεα μὲν, ὅσα καὶ τῶν δὲ τῶν αὐτῶν αἰτίαν, καὶ τῶν δὲ τῶν ἔξωθεν αἰτίας γίνονται. καὶ τῶν δὲ μὲν τὰ αὐτῶν, ᾧ καὶ φύσιν ἀγαθὴν ἢ προαίρεσιν ποτιέγκασθαι. τῶν δὲ τῶν ἔξωθεν, τῶν εὐνομίαν καὶ ἐπιτάξιος ἀγαθῶς λαβόν. ἀτέλεα δὲ, τὰ ἥτοι μηδὲ ἕτερον τούτων κεκτημένα, ἢ τινὸς αὐτῶν, ἢ ὃ καλόν ἐστι φαῦλα ἐπαίρεται καὶ πόνους ἔχοντα τὰς ψυχάς.

τοιοῦτος

τοιοῦτοι γὰρ εἴη ἂν τινες ἀνθρωποι. τῶν δὲ τελείων ἀνθρώπων δύο διαφοραί· τοῖ μὲν γάρ † ἐστιν αὐτῶν κατὰ φύσιν τέλεοι· τοῖ δὲ κατὰ βίον καὶ κατὰ φύσιν μὲν μόνοι οἱ ἀγαθοί. ὅτου δ' ἕνεκ' εἶεν, τοῖ ἔχοντες τὰν ἀρετάν. † ἀ γὰρ ἀρετὰ ἑκάστου φύσιος καὶ ἀκρότας καὶ τελότας ἐστί. ἀ μὲν τῶ ὀφθαλμῶ, τᾶς τῶ ὀφθαλμῶ φύσιος ἀκρότας καὶ τελότας· ἀ δὲ τῶ ἀνθρώπω, τᾶς τῶ ἀνθρώπω φύσιος καὶ ἀκρότας καὶ τελότας. κατὰ βίον δὲ τέλεοι, τοῖ μὲν μόνω ἀγαθοὶ ὄντες, ἀλλὰ καὶ εὐδαίμονες. ἀ μὲν γὰρ εὐδαιμονία, τελότας ἐστὶ βίω ἀνθρωπίνω· ὁ δὲ βίος ὁ ἀνθρώπινος, σύσταμα τῶ πραγμάτων. ἁ δ' εὐδαιμονία, συμπεραίνουσα τὰς πράξιας. συμπεραίνει δὲ τὰς πράξιας, ἀρετὰ καὶ τύχα. τᾶ μὲν ἀρετᾶ, κατὰ χρῆσιν· τᾶ δ' εὐτυχία, κατὰ κατόρθωσιν. ὁ μὲν οὖν Θεὸς ὅτι μαθὼν τῶ θέπιος τὰν ἀρετὰν, ἀγαθὸς ἐγένετο, ὅτι ὑπισχνεῖται ἀξαμένοις αὐτῶ τὰς τύχας εὐδαίμονι. φύσει γὰρ ἦν ἀγαθὸς, καὶ φύσει εὐδαίμων, καὶ ἀεὶ ἦν, καὶ ἐσῆται, καὶ οὐδέποκα οὐκ ἐθέλει φθείρεσθαι τοιοῦτος ἐών, ἄφθαρτος ἐών, καὶ φύσει ἀγαθός. ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὅτι μὲ φύσει εὐδαίμων, ἀλλὰ μαθήσιος, καὶ παιδεύσιος πολλᾶς· ποτὶ μὲν τὸ γενέσθαι ἀγαθὸς, τᾶς ἀρετᾶς· ποτὶ δὲ τὸ γενέσθαι εὐδαίμων, τᾶς εὐτυχίας. καὶ ἀμφοτέρω ἐκ δύο τούτων ἁ ἀνθρωπίνα εὐδαιμονία συγκεφαλαιοῦται, ἐπαίνω τε καὶ μακαρισμῶ. ἐπαίνω μὲν τῶ ἐξ ἀρετᾶς· μακαρισμῶ δὲ τῶ ἐξ εὐτυχίας. τὰν μὲν οὖν ἀρετὰν ἔχει, ἐξ ἀνθρώπων καὶ παρὰ θεῶν· τὰν δ' εὐτυχίαν, ἐξ ἀνθρώπων καὶ παρὰ θεῶν. ἐξήρηται δὲ τὰ μὲν θνατὰ, ἀπὸ τᾶ Θεῶ· καὶ τὰ ὅτι γᾶς, τᾶ οὐρανίω· τὰ δὲ χείρονα, ἀπὸ τᾶ βελτίοων. καὶ ἀμφοτέρω ὁ μὲν ἐπόμενος τοῖς Θεοῖς ἀγαθὸς, εὐδαίμων· ὁ δὲ ἐπόμενος τοῖς θνατοῖς, κακοδαίμων. τῶ μὲν γὰρ τὰν φρόνασιν ἔχοντι, ἀγαθὸν εὐτυχία, καὶ χρήσιμον. ἐξ ἀγαθοῦ μὲν, ἐξ ἀνθρώπων γνῶσιν τᾶς χρήσιος· ὠφέλιμον δὲ ἀμφὶ τὸ συνεργῆν τᾶ πράξει. καλὸν δὲ τῶν ὄντα εὐτυχία παρῆ τῶ, ὥσπερ οὐρίω πνέοντα τὰ πρὸ αὐτᾶς ἀρεταὶ ἀποβλέπουσα πρὸς τᾶς πράξιας ὥσπερ καὶ τὸν κυβερνάτα ποτὶ τᾶς τᾶ ἄστρων κινήσιας. ὅτω γὰρ μόνον ἀκολουθήσῃ τῶ Θεῶ, ἀλλὰ καὶ συνπάξῃ τὸ αὐθρώπινον ἀγαθὸν ποτὶ τὸ θεῖον. καὶ μαὶ καὶ τοῦτό γε φανερὸν, ὅτι ἐν ἀμφιβόλιος καὶ πράξιος βίος ἀμφίφορον γίνεται. αἰ γάρ τι μὲν ἐξ ἔθους, ἢ εὐπραξίαν, ἢ εὐδαίμονα· τὸν δὲ πράξιν, ἢ εὐδαίμονα, ἢ κακοδαίμονα. καὶ εὐπραξίαν μὲν τὰν ἀρετᾶς μετέχην φαῦλαι δὲ ταὶ κακίας τᾶς ἐν πράξιας, εὐδαίμονας μὲν ἐκ τᾶ εὐτυχία· συμφέρουσι γὰρ ποτὶ † λόγον. κακοδαίμονας δ' ἐκ τᾶ * εὐτυχία· ἀπορεπεῖ γὰρ τῶ σώματος. ἐξ ὧν ἂν μόνον μαθεῖν δεῖ ταὶ ἀρεταὶ, ἀλλὰ καὶ κλῆσαι καὶ χρήσασθαι αὐτᾶ· ἢ ταὶ † ἐσφαλακίαι, ἢ ἐς συναύξασιν, ἢ * καὶ μέγιστον, ἐς ἐπανόρθωσιν οἴκων καὶ πολίων.

Quales etiam homines nonnulli reperiuntur. At perfectorum hominũ discrimina duo sunt. Nam aliqui ipsorum natura perfecti sunt: alij genere vitæ. Natura perfecti, qui boni tantùm sunt, id est virtutem possidentes. Virtus enim vniuscuiusq; natura excellentia & perfectio est. Oculi quidem virtus, eiusdem partis natura præstantia perfectioq; est: hominis autem, humana natura excellentia est, nec non perfectio. Cæterùm genere vitæ perfecti sunt, qui non solùm boni, sed felices etiam fuerint. Felicitas namq; perfectio est humanæ vitæ: Vita autem humana ex multis actionibus consistit: at felicitas actiones absoluit. Nam omnis actio virtute aut fortuna ducè fit. Virtus consideratur in ipso vsu: fortuna, in successu. Atqui Deus nec ab alio virtutem edoctus, bonus euasit: neque fortuna duce, fælix. Natura enim bonus est, & natura fælix: talisque semper & fuit, & erit, nec vnquam talis esse desinet, cùm incorruptibilis, naturáque bonus existat. At homo non est natura fælix, sed disciplina & cura indiget: nempe vt bonus fiat, virtute: vt fælix euadat, fortuna eget. Quocirca ex his duobus humana felicitas conficitur, laude & beatione. Hæc ex fortuna, illa ex virtute prouenit. Virtutem igitur habent homines, propter diuinitatis commercium: fortuna verò prosperitatem, mortali ratione. Separantur autem mortalia à Dijs. Et iccirco bonus vir, qui Deos sequitur, fælix est: qui mortalia, infælix. Nam prudentia prædito bona est prospera fortuna & vtilis. Bona quidem, propter vtendi notionem: vtilis verò, quoniam actionibus confert. Egregium itaque est, vbi fortunæ prosperitas prudentiæ ac menti coniungitur, velut i secundis ventis currentem, & ad virtutem respicientem, ita actiones designare: sicut cùm gubernator siderum intuens motus, navigat. Sic enim non modò Deum sequetur, verumetiam bonum humanum ad imitationem diuini instituet. Atqui & hoc manifestum est, quòd vitæ diuersitas ex animi affectu & ipsa actione oriatur. Cæterùm affectus necessario aut bonus aut prauus fuerit: Actio autem, fælix aut infælix. Affectus bonus est, qui virtutis particeps sit: prauus, qui malitiæ. Actiones autem, fælices quidem in prosperitate consistunt, vt quæ pro animi sententia eueniant. Infælices contrà, in improsperitate: frustrantur enim euentu. Quamobrem non solùm discere virtutem oportet, sed etiam acquirere, vtique ipsa, siue custodiendi siue promouendi nos gratia, siue quod maximum est, propter familiarum & ciuitatum emendationem.

† prouidentiæ bonorum.

Vide infrà in Euryphonis Verbum in hoc sermone.

* lego ἐπιτυχίᾳ
† lego ἐκ φυλακὴν, sed ἀσφάλειαν.
* malim τὸ

Rerũm.n.bonarũ non solùm possessionẽ, sed fructũ quoq; habere conuenit. Hæc aũt omnia contingent, si quis ciuitatẽ bonis legib. constitutã nanciscatur. Et hæc omnia ego Amalthææ cornu nominatũ esse dixerim. Nihil enim non inest bonæ legũ constitutioni, sine qua maximum humanæ naturæ bonũ neq; gignitur, neq; natũ & auctũ durare potest. Hæc ipsa enim virtutẽ, & progressum qui ad virtutẽ fit, complectitur: Quippe tum bona ingenia eius beneficio pduncuntur, tum mores, studia, legesq; fiũt, optimæ: itẽrationes rectæ et æquæ, pietas, sanctimonia, & reuerẽtia. Itaq; illi qui fælix futurus, & vitã suã bene prosperéq; victurus est, ipsam in bonæ legũ constitutione transigat oportet. Quinetiã præter tam enumerata rei necessitas ita fieri iubet. Homo .n. pars quædam est cõmunionis: atq; cum illis perfectus exadit, quibus cum non modo cõmunicat, verumetiã bene cõmunicat. Nam sunt quæ in plurib. simul, non aũt in vno fieri queant: alia in vno duntaxat, non itẽ in pluribus. Nonnulla tum in pluribus, tum in vno: ac ideo in vno, quoniã & in plurib. consistunt. Harmonia .n. cõcentus, & numerus, in plurib. essentiã suã habent: quippe nulla eorum pars est, quæ totũ absoluere possit. Fælicitas aũt & virtus animæ, in vno & in pluribus extare potest, itemq; in toto, & in omni: et ideo in vno, quia plurib. etiã inest: & in pluribus, quoniam in toto et omni quoq; existit. Totius nanq; naturæ perfectio, singula etiã perfecit: et rursus perfectio singulorũ, ipsum totum et omne absoluit.

† lego ἀ. *Hoc ita consequitur, quoniã totum natura præcedit partẽ, non aũt contrà pars totũ. Nam si nõ fuerit mundus, neq; sol erit, neq; luna, nec erraticæ stellæ, neq; fixæ. Mundo autẽ existente, illarum quoq; partiũ singulæ erunt. Itidem seres habet in animaliũ natura. Videlicet si non sit animal, non oculus, non os, nec aures erunt. At si existat animal, statim & ista singula cõsistent. Porrò quemadmodũ se totum ad partes habet, ita virtus etiã totius ad virtutem partis. Nam nisi harmonia & providentia diuina mundum regeretur, nõ possent amplius in bono statu permanere, quæ in mundo continentur. Similiter si bona legum constitutio in ciuitatib. non vigeret, nullus ciuiũ bonus aut fælix esse posset.*

* *malim ὑ-πάρχειν.* *Itẽ nisi animal sanitate frueretur, nõ posset manus aut pes validus & sanus esse. Nam harmonia mundi virtus est, fælicitas ciuitatis, sanitas & robur corporis. Singulæ autẽ in ipsis partes, ad ipsum totũ & vniuersum referuntur. Oculi enim pro toto corpore visum exercent: itẽq; reliquæ partes & particulæ, propter totum & omne constitutæ sunt.*

† lego μελ-λαίας. ἐμοὶ μὲν γὰρ τὴν κτῆσιν ἔχειν δοκῶ τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ τὰν οἴασπερ. ταῦτα δὲ πάντα ἐσται, αἴκα πόλις εὐνομωμένας τύχᾳ ὁ αὐτὸς πᾶς. καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ φαμὶ πάμπαν, ὃ δοκεῖ μοι ζόμενον † ἀμελείας πέρας. ἐν εὐνομίᾳ γὰρ τὰ πάντα ἐστὶ καὶ αὖθ' ταῦτας, ὅτε γ' ἀρετᾶς ὃ μέγιστον ἕκαστος αὐ θρωπίνας φύσιος ἀγαθὸν, ὅτε γ' ἀνεπιλήπτου καὶ αὐξανομένου διωατὸν καὶ διαμένον. καὶ γὰρ τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν φορβὰν ποτ' αὐτὰν ἀρωὰν, αὐτὰ ἀμπέχει, ὧ καὶ φύσιος ἀγαθὰς γ' ἀνᾶς κατ' ἀυτὰν καὶ ἤθεα ἢ καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ νόμος εἰμὶ τῶς ἀρίστους ἐπὶ δὲ λόγως ὀρθογνώμονας, καὶ διδάσθαι δὲ καὶ ὁσιότατα ποτὶ τὰν πάντων μίαν. ὥστε ὧ μέλλοντι εὐδαιμονήσειν καὶ ὀρθὸν πλοῦν ἔξειν ποτ' αὐτῶ βίον, εὐνομίας ὑπαρχούσας, καὶ διαπρᾶσαι δεῖ καὶ διελθεῖν αὐτὸ, εὐνομίαν καταλιπόντα. ἅμα γὰρ καὶ αἰτίαν ἐπιφέρει ὁ λόγος τοῖσιν ἔμπροσθεν εἰρημένοις. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, κοινωνίας μέρος ἐστί. καὶ συνὰν τοῖς ὁλόκληρος γένηται κατ' αὐτὸ λόγον, σὺν ὧ μὴ μόνον κοινωνεῖ, ἀλλὰ καὶ καλῶς κοινωνεῖ. ἃ μὲν γὰρ ἐν πλείοσιν, ἀλλ' οὐκ ἐν ἑνὶ πέφυκε γίνεσθαι· ἃ δὲ ἐν ἑνὶ μόνῳ, ἃ μὰν ἔτι ἐν πλείοσιν· ἃ καὶ ἐν πλείοσι, καὶ ἐν ἑνί, καθ' ὃ ἐν ἑνί, ὅτι καὶ ἐν πλείοσιν. ἁρμονία μὲν γὰρ καὶ συμφωνία καὶ ἀριθμὸς, ἐν πλείοσιν ἐγγίνεται πέφυκεν. ὑδὲν γὰρ αὔταρκες, ὃ τούτων τῶν μορίων ποθ' ὅλον, οἷον ψυχεία ἢ καὶ ὀξυδορκία, καὶ ποδῶν ὠκύτας, ἐν ἑνὶ μόνον. εὐδαιμονία δὲ καὶ ἀρετὰ ψυχῆς, καὶ ἐν ἑνὶ καὶ ἐν πλείοσι, καὶ ἐν ὧ ὅλῳ, καὶ ἐν ὧ πάντι. καθ' ὃ μὲν ἐν ὧ ἑνί, ὅτι καὶ ἐν πλείοσι· καὶ ἐν τοῖς πλείοσιν, ὅτι καὶ ἐν ὧ ὅλῳ καὶ ἐν ὧ πάντι. ἅτε γὰρ ταῖς ὅλαις φύσιος διακόσμασις, καὶ ὃ καθ' ἓν ἕκαστον, διακεκόσμακεν. † αἱ καθ' ἕκαστον ἢ διακόσμασις, ὃ ὅλον καὶ ὃ πᾶν οὐκ πεπλήρωκε. ΦΘ * βοᾷ ἀκηλεθεῖ, διὰ τὸ τᾶς φύσεϊ παρῆσθαι εἶμὶ ὃ ὅλον ὃ μέρος, ἀλλ' ἃ ὃ μέρος τῶ ὅλῳ. αἴτε γὰρ μὴ ἦ ὁ κόσμος, ὐδ' αὖ ὁ ἥλιος ἦν, ὐδ' ἀ σιλαία, ὐδ' οἱ πλανᾶτες ἀστέρες, ὐδ' οἱ ἀπλανέες. ὄντος δέ τι τῶ κόσμω, καὶ τούτων ἕκαστόν ἐστι. ἴδοι δ' ἂν τις, καὶ ἐπ' αὐτᾶς ταῖς τῶ ζώων φύσιος. αἴκα γὰρ μὴ ἦ ζῶον, ὐδ' ὀφθαλμὸς, ὐδ' αὖ στόμα, ὐδ' αὖ ἀκοά. ὄντος δέκα ζώω, καὶ τούτων ἕκαστόν ἐστι. ὡς δὲ ἔχει ὃ ὅλον ποτὶ ὃ μέρος, ὕτω καὶ ἀ τῶ ὅλω ἀρετὰ, ποτὶ τὰν τῶ μέρεος. μὴ ὑπαρχούσας γὰρ ἁρμονίας, καὶ ἐπόψιος θείας περὶ τὸν κόσμον, οὐκ ἂν ἐδυνάτο σεσωσμένα ἐπὶ καλῶς ἔχοντα τὰ ἐγκεκοσμημένα. μὴ ὑπαρχούσας δ' * διανοίας περὶ τᾶς πόλιας, οὐκ ἂν διωατό τις ἀγαθὸς ἢ διδαίμων πολίτας ἦμεν. μὴ ὑπαρχούσας δ' ὑγιείας περὶ ὃ ζῶον, οὐκ ἂν διωατο πὼς ἡ χὴρ ἀθενεᾶ τε καὶ ὑγιὰ ἦμεν. ἔστι γὰρ ἁ μὲν ἁρμονία, ἀρετὰ κόσμω· ἁ δ' εὐδαιμονία, ἀρετὰ πόλιος· ἁ δ' ὑγίεια καὶ ἡ ἰσχὺς, ἀρετὰ σώματος. καὶ ἕκαστον δὲ τῶ αὐτῶν μερέων, σεσωτίσακται ποτὶ ὃ ὅλον καὶ ὃ πᾶν. ὀφθαλμοί τε γὰρ ὁρῶν, κατὰ τὸ πάντος σώματος· καὶ τἄλλα δ' μοῖρά τε καὶ μέρεα, κατὰ τὸ ὅλω καὶ ὃ πάντος σεσωτίσακται.

Εὐρυφάμε

Εὐρυφάμου Πυθαγορείου, περὶ βίου.

Βίος ἀνθρώπου τελήιος, θεῶ μὲν λείπεται, ὅτι μὴ αὐτοτελὴς ἦμεν· ἀλόγων δὲ ζώων κρείττων ἐστὶ, καὶ εὐδαιμοσύνας μέτοχος ἦμεν. ὅτι γὰρ ὁ θεὸς τᾶς ἔξωθεν αἰτίας πολυδεὴς ἐστι· φύσει γὰρ ἀγαθὸς ἐὼν καὶ φύσει εὐδαίμων ἐξ ἑαυτοῦ τελήιός ἐστι. ὅτι τὰ ἀλόγων ζώων ἀδύνατα †. λέγω γὰρ ἅμα ἔστι τὰ, καὶ τᾶς ἐς τὰς προαιρέσιας ἐπιστήμας ἄμοιρά ἐστι. ἀνθρώπου γὰρ φύσις, τὰ μὲν ἐκ τᾶς ἰδίας προαιρέσιος τὰ δὲ καὶ τᾶς ἐκ τῶ θήω γινομένας ἐπικυρήσιος, ποτιδεὴς ἐστι. ᾧ μὲν γὰρ λόγω τυπωτικὸς ἦμεν καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν νοητικὸς, καὶ ᾧ ὀρθῶς ἀπὸ γᾶς ἀναπτήσεσθαι, καὶ εἰς τὸ ὑπερῶιον ἀποβλέπειν, καὶ θεῶν τὰ ἀνωτάτων νοητικὸς ἦμεν, τούτω δὲ καὶ τᾶς ἐκ τῶ θεῶν ἐπικυρήσιος τέτυχε. ᾧ δὲ βούλησιν ἔχειν καὶ προαίρεσιν καὶ ἀρχὰν ἐν ἑαυτῶ τοιαύτην, καθ' αὐτὸ κύριός ἐστι, καὶ δύναται ἐπιτελέσαι, καὶ κακίαι ζημιῶσαι, καὶ θεοῖς ἀποδῆσαι, καὶ ἀπὸ θεῶν ἀποδαπῆμεν· τούτω δὲ καὶ αὐτοκινήτως ζῆν ἀνάγκα ἐστί. διὰ καὶ ψόγων καὶ ἐπαίνων, καὶ τιμᾶς καὶ ἀτιμίας, τὰ μὲν ἐκ τᾶς τῶ θεῶν, τὰ δὲ καὶ τᾶς ἐκ τῶ ἀνθρώπων τυγχάνοντί * ἐοι, ἤτοι δύνανται, ἢ κακίαι ζημιοῦντες. ἔχει γὰρ ὅτως ὁ σύμπας λόγος. ὃ θήιον ἄνθρωπον πολυτελέσταν ζῶον ἐς τὸν κόσμον ἐσήκισεν, αἰτίμων μὲν τᾶς ἰδίας φύσιος, ὀφθαλμὸν δὲ τᾶς τῶ ὄντων διακοσμήσιος. διὸ καὶ ὀνόματα μὲν ἔθηκε τοῖς πράγμασι, γραμματὴν αὐτῶν θησαυρὸν τᾶ μνάμα τῶ διακοσμασάμενος. ἐμιμήσατο δὲ καὶ τὰν τῶ παντὸς διακόσμασιν, δίκας τε καὶ νόμοις κοινωνίαν πόλεων συναρμοξάμενος. ὥστε γὰρ ὅτω κοσμοπρεπὲς, καὶ θεῶν ἄξιον ἔργον ἐστὶ ἀνθρώποις πεπραγμένα, ὡς πόλιος εὐνομουμένας συναρμογὰ καὶ νόμων καὶ πολιτείας διακόσμασις. εἷς γὰρ ἕκαστος αὖ ἄνθρωπος αὐτὸς καθ' αὑτὸν οὐδὲν ἐών, * ὅτι πολὺ τὸ ζῆν ὁμοφρονοῦντα ξυνᾶ καὶ ξυναρμογᾶ πολιτείας, καὶ αὐτὸς καθ' αὑτὸν ἱκανὸς γένηται, καὶ ποτὶ ὅλον καὶ ὃ τέλειον σύστημα, τᾶ κοινωνίας εὐάρμοστος. αὐ ἀνθρώπου γὰρ ὁ βίος λύρας ἐξηκριβωμένας καὶ τῶ παντὸς † ὁπὶ τελέως ἐούσας εἰκών ἐστι. λύρα τε γὰρ πᾶσα χρήζει βιῶν τούτων τυχεῖν· ἐξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἐπαφᾶς τινος μουσικᾶς. ἐξαρτίσις μὲν ὅ ἐστι τὰ οἰκήων μερέων τῶ σώματος διακοσμὰ παντὸς· λέγω δὲ ταῖ χορδᾶν, καὶ τὸ ὀργάνων τὸ ποὶ εὐφωνίαν καὶ πληγὴν ὑπισοῤῥεπτῶν. συναρμογὰ δὲ † ἀπὸ τ' ἀλλήλως σύγκρασις τῶ φθόγγων. ἐπαφὰ δὲ μουσικὰ, ἁ κατὰ συναρμογὰν κίνησις ἤδη τούτων. ὥστω δὴν καὶ βίος ἀνθρώπων χρήζει τριῶν τούτων τυχεῖν. ἐξαρτίσις μὲν ἁ τῶ βίω μερέων ἐστὶ συμπλάρωσις. βίω δὲ μέρεα, τά τε σώματος ἀγαθὰ, καὶ τὰ τῶ χρημάτων, καὶ τὰ τᾶς δόξας, καὶ τὰ τῶν φίλων. συναρμογὰ δὲ ἁ καθ' ἀρετὰν καὶ

Euryphami Pythagorici
de vita.

Vita hominis perfecta, inferior quidem est Deo, quòd non per se sit perfecta: brutis autem animalibus praestat, vtpote virtutis & felicitatis particeps. nam neque Deus, vlla causa extrinseca indiget, vt qui natura bonus existēs & natura felix, perfectus sit. Nec vllum animal brutū (virtutis aut felicitatis capax est.) Cùm enim rationem non habeant, scientiæ actionum quoque expertia sunt. At hominis natura auxilio eget, quod partim ex propria voluntate, partim à numine ei accedit. Quatenus enim rationes imaginatur, honesta & turpia cogitat, à terra erectus est, & in cœlum respicit, & summos Deos contemplatur, diuina ope fruitur. Quatenus autem voluntatem & propositum, & tale principium intra se habet, per quod liberè potest studere virtuti, & malitiam sequi, & Deos colere, & ab ijsdem aucrti, proprio motu vtitur. Quamobrem qui virtutem aut vitium sequuti sunt, vituperantur vel laudantur, & honore vel ignominia afficiuntur, partim diuinam, partim humanā ob causam. Sic enim omnino se res habet. Deus hominem preciosissimum animal in mundum collocauit, suæ quidem naturæ æqualem, inspectorem verò rerum ordinationis futurum. Quamobrem ille nomina rebus imposuit, quæ nota ipsarum essent: Literas etiā inuenit, memoriæ thesaurum instituens: & vniuersitatis constitutionem imitatus est, iure ac legibus ciuitatum cōmunionem concinnans. Nullum enim tam egregium in mundo, et Dijs dignum opus ab hominibus factum est, quàm ciuitatis bona legitimaq́, institutio, ac legum & reipublicæ adornatio. Nam vnusquisque homo cùm ipse nihil sit per seipsum, ſtatim vbi in communi concordia & concinnitate reipublicæ viuit, tum ipse secundum se sufficiens sit, tum ad totum perfectúmque communionis cœtum accommodus. Quippe humana vita lyræ perfectæ et numeris omnibus absolutæ similis est. Quanis enim lyra tribus his opus habet, instructione, concinnatione, & contrectatione aliqua numerosa. Instructio quidem est, omnium propriarū corporis partium apparatus, chordarum inquam, & instrumentorum adsoni suauitatem & modulationem inseruientium. Concinnatio, temperatio sonorum est inuicem sibi respondens. Contrectatio autem Musica, concinnus istorum motus. Sic & hominis vita tribus huiusmodi indiget. Nam eius instructio, vitæ partiū plena comparatio est: sunt aūt vitæ partes, corporis bona, & pecuniarum, & gloriæ, & amicorum. Concinnatio autem, istarum partium ordinatio est, secundum virtutem &

† *Videtur aliquid deesse. Notata parenthesi de nostro adiecimus.*

* *lego αἰτίας.*

† *Vide supra in sermone* Oeconomico, *in Callicratida Veruu.*

* *lego μετὰ τῦ ξύνου.*

† *lego ἀ πρὸς ἄλλους*

leges facta. Denique contrectatio earum concinna, in bona & legitima temperatione consistit, virtute feliciter procedente, ac nihil foris obuium & aduersum sibi habente. Quoniam fœlicitas non constat, si ab instituto operum sponte sibi propositorum arceatur, sed si eis potiatur. Neque si virtus seruitio & ministerio careat, sed potiùs si facultatibus suis ad actiones perficiatur. Non enim per se perfectus est homo, sed imperfectus: perficitur autem partim à se, partim externa causa. Et perfectus euadit, aut secundum naturam, aut secundum vitam. Secundum naturam quidem, si bonus fiat. Nam cuiuslibet rei virtus, excellentia & perfectio est suæ cuique naturæ. Videlicet oculorum virtus, præstantia & perfectio est naturæ oculorum: aurium virtus, naturam aurium perficit. Sic etiam hominis virtus, humanæ naturæ præstantia perfectióque est. Secundum vitam verò perfectus est, si fœlix fuerit. Quippe felicitas, perfectio & summa est humanorum bonorum. Proinde rursum virtus & prosperitas, partes fiunt illius vitæ, quæ in felicitate viuitur, virtute veluti anima eius existente, bona fortuna autem veluti corpore, quibus coniunctis tanquam vnum animal fit. Alterius officium est, bonis secundum naturam bene vti, alterius verò vsum sui exhibere. Nempe virtutis est, vti: fœlicitatis, vsum præbere. Item illius est, animi propositum & rationem rectam præstare: huius autem, actiones & opera promouere. Siquidem honesta deliberare, & sustinere aduersa, virtutis proprium est: bene proficere, rationalis voluntatis: finem autem actionum consequi, prosperitatis. Superat enim imperator virtute simul & fortuna duce. Feliciter nauigat gubernator, & artis & secundi venti beneficio. Oculus acutè videt, tum visus vigoris opera, tum lumine. Itidem humana vita euadit optima, virtutis pariter & prosperitatis causa.

† Vide supra in Hippodamus Thurii verbis in hoc sermone.

Ex epitome Didymi.

Felicitatem ex optimis & honestis actionibus fieri: iccirco eam vndequaque pulchram esse, quemadmodum alia quædam opera per omnes sui partes artificiosa sunt. Assumptionem enim efficientium causarum non dimouere felicitatem à pulchritudinis sinceritate: vt neque medicina actioni per omnia artificiosa instrumẽtorum vsus gloriam imminuit. Nam actionem omnem, animæ quoddam opus esse. Etsi verò agens vtitur quibusdam ad instituti sui perfectionem, non statim ea partes operis existimare conuenit: quamuis vtrunq; ex prædictis huiusmodi requirat, non tamen vt partem, sed vt causam efficientem artis. Nam ea sine quibus agi quippiã nõ potest, partes operis

* forte mutuatum.

* addo i.

νόμως τούτων συνταξις. ἐπαφὰ γὰρ μουσικὴ, ἀ κατ' ἀρετὰν ἡ νόμως τούτων σύγκρασις, ὀρθοπλοουμένας ταῖς ἀρεταῖς, ἡ μηδὲν ἔξωθεν αἰτιατὸν ἐχούσας αὐτῇ. ὁ γὰρ εὖ ἀφύκεσθαι ταῖς τοῦ θέους τὰ ἐκτὸς οἰκείων σκοπῶν πέφυκε δὴ δαιμονᾶν, ἀλλ' ἐν ᾧ κατατυγχάνεσθαι· ὑφ' ἐν τοῦ ἀδρυφόρεσθαι ἡμᾶν, καὶ αὐτυπηρέταζον ταῖς ἀρεταῖς, ἀλλ' ἐν τοῦ συμπληρῶσθαι ταῖς οἰκήαις δυνάμεσι ποτὶ ταῖς τοῦ ἔξιας. ὁ γὰρ αὐτελὴς ἐστὶ ὁ αἰθρωπος, ἀλλ' ἀτελής. τέλεος γὰ γινόμενος, ἀ μὲν παρ' αὐτὸν, ἀ γὰ καὶ τοῦ τὸ ἔξωθεν αἰτίας. ἡ τέλεος, ἤτοι κατὰ φύσιν, ἢ κατὰ τὸν βίον. ἡ κὲ μὲν τὸ φύσιν, αἴκα ἀγαθὸς γένηται. ἀ γὰ ἑκάστου ἀρετὰ, ἀκρότας ἡ τελεότας ἐστὶ ταῖς ἑκάστου φύσιος. ὁῖ ἐ. μὲν τ ὀφθαλμῶ † φύσις ἀκρότας ἡ τελεότας ταῦ ὀφθαλμῶ· ἀ δὲ τῶν ὠτῶν, ταῖς τ ὠτῶν. ὅτω δὲ τὸ αἰθρώπω ἀ ἀρετὰ, ἀκρότας ἐστὶ καὶ τελεότας τᾶς αἰθρώπω φύσιος. τέλεος γὰ κατὰν βίον, αἴκα δὲ δαίμων γένηται. ἀ γὰ εὐδαιμονία, τελεότας καὶ συμπλάρωσις ἐστὶ τῶν αἰθρωπίνων ἀγαθῶν. δὲ πάλιν ἀρετὰ καὶ εὐτυχία, μέρεα γίγνονται τῶ ἐν αὐτῷ βίω, τᾶς μὲν ἀρετᾶς, ὡς ψυχᾶς κεφαλάς· τᾶς δ' εὐτυχίας, ὡς σώματος· τῶν δὲ συναμφοτέρων αὐτῶν, ὡς ζῴω. ὃ μὲν γὰ χρέεσθαι καλῶς αὐτὸν ὅτι τοῖς κὰ φύσιν ἀγαθοῖς· ὃ γὰ παὶ χρᾶσιν ἐμπαρέχει. καὶ χρέεσθαι μὲν ἀρετᾷ· χρᾶσιν δὲ παρέχει εὐτυχία. καὶ ἀ μὲν παὶ ταῖ προαιρέσει καὶ τ λόγον ὀρθὸν παρέχεσθαι· ἃ δὲ τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς πράξιας. ὃ μὲν γὰ βουληθῆμεν τὰ καλὰ, καὶ ὑποστᾶμεν τὰ δεινὰ, τᾶς ἀρετᾶς οἰκεῖον ἐστί· ὃ δὲ ὀρθοπλοῆσαι, τᾶς προαιρέσιος· καὶ ὅτι τέλος ἐλθεῖν τὰς πράξιας, τᾶς εὐτυχίας. ἐίκασι γὰ ὁ γραπαγὸς, καὶ σὺν τ' ἀρετᾷ, καὶ σὺν τᾷ εὐτυχία. καὶ εὐπλόησεν ὁ κυβερνάτας, καὶ σὺν τᾷ τέχνᾳ, καὶ σὺν τοῖς ὑείοις πνεύμασιν. καὶ εἶδεν ὁ ὀφθαλμὸς καλῶς, ἡ σὺν τᾷ ὀξυδορκίᾳ, ἡ σὺν τῷ φάει. ἡ ἄρισος ὁ βίος ὁ τ αἰθρώπων ἐγένετο, ἡ ἁ τᾶν ἀρετᾶν καὶ ἁ τᾶν εὐτυχίαν.

Τῶν δ' εὐδαιμονίαν, οὐκ ἔστ καλῶν γένεσθαι ἡ πεπραγμένων πράξεων. δὲ ἡ δ' ὅλων ἐστὶ καλὼν, καθάπερ ἡ τῶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐνέργειαν δ' ὅλων ἔντεχνον. ὁ γὰ ἐκκωλύζων τῶν παρεμπεσόντων τ *ὁλικῶν ἀρχῶν τ εἰλικρινείας τ καλοῦ τ εὐδαιμονίαν· ὡς οὐδὲ τ τ ἰατρικῆς ἔντεχνον δ' ὅλων ἐνέργειαν, τῶν τ ὀργάνων χρῆσιν. πᾶσαν μὲν γὰρ πρᾶξιν, ἐνέργειάν εἶναί πινα ψυχῆς. ἐπεὶ δ' ὁ πράπων συλλαμβάνεται ποτὶ πρὸς τ τελειότητα τ πράξεως, * μέρη ταῦτα χρὴ νομίζειν τ ἐνεργείας· καὶ τοι τε ἐπιζητήσης ἑκατέρας τῶν εἰρημένων ἑκάτερον, ὁ μὲν ὡς μέρος, ὡς δὲ ποιητικὸν τῆς τέχνης. τὰ γὰρ ὧν ἄνευ πράξαι ὁποῖόν ἀδύνατον, μέρη τῆς ἐνεργείας λέγω, οὐκ ὀρθόν.

* forte ποιητικῶν.

* addo ι.

οὐκ ὀρθόν. Ὃ μὲν γὰρ μέρος ὑπονοεῖσθαι, καὶ ὃ συμπληρωτικὸν τῆς ὅλης εἰς ἣν οὐκ ἄλλο, καὶ ὃ ποιητικὸν, τῷ φέρειν καὶ συνεργεῖν εἰς τὸ τέλος.

Ἆρ' οὖν, ὦ Κλεινία, ἡδονὴ τοῦ ἱκανὸν εἶναι πρὸς εὐδαίμονα ποιῆσαί τινα, τό, τε κεκτῆσθαι τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὃ χρῆσθαι ἀμήχανον ὅσον ἔχει. πότερον, ἦν δ' ἐγὼ, ἐὰν ὀρθῶς χρῆταί τις, ἢ ἐὰν μή; ἐὰν ὀρθῶς. καλῶς γε, ἦν δ' ἐγὼ, λέγεις. πλέον γάρ που (οἶμαι) θατέρου ἐστὶν, αἴ τις χρῆται μὴ ὀρθῶς ὁτῳοῦν πράγματι, ἢ ἐὰν ἁπᾶ. Ὃ μὲν γὰρ κακόν· Ὃ δ' οὔτε κακὸν, οὔτ' ἀγαθόν.

Τῶν εὐδαιμόνως ζῆσαι ὑπάρχειν αἰτίαν πρῶτον, Ὃ μήτε ἀδικεῖν ἀνάγκη, μήτε ὑφ' ἑτέρων αὐτὸν ἀδικεῖσθαι. τοῦτον δὲ Ὃ μὲν ὑπομένειν χαλεπὸν· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖσθαι κτήσασθαι δυνάμενον, πανχάλεπον. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοτελέως ζῆν ἄλλως, ἢ τελέως γιγνόμενον ἀγαθόν.

Οὔτε τὸν ἀργὸν ἵππα ἡ χρυσόπους ὠφελήσει κλίνη, οὔτε τὸν αἰσχρὸν ἡ ἀθάνατος εὐτυχία.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΙΑΣ, Λόγος σν'.

Δυσμορον, οὐ ῥα πατὴρ Κρονίδης ὑπὲρ γήραος οὐδῷ
† δύῃ ὑπὸ λαιψηρῇ φθίσῃ κακὰ πολλ' ὀπιδόντα,
εἰλαί τ' ὀλομένους, ἐλκυσθείσας τε θυγατρας,
καὶ θαλάμους κεραϊζομένους, καὶ νήπια τέκνα
βαλλόμενα † ποσὶ ἄρσυ ὑπ' αἰνῇ δηιοτῆτι.

Γέροντα δυστυχοῦντα τῷ ἑαυτοῦ κακῶν
ἐπαγόμενον λήθην, ἀνέμνησας πάλιν,
ἔπειτ' ἀτυχεῖν τ' ἤλπιζε.

Τῷ γὰρ κακῶς πεφυκότι μυεῖα, μία
νὺξ ἔστιν ἣ παθόντα τέρψει θανεῖν.

Κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν· ᾧ δ' αἰεὶ κακῶς
ἔχει, ἥδιον ἀλγεῖ συγχρώς δύσνους ὤν.

Εὕρισκον ἀτυχῶν ὅστις ἀνθρώπων φύσει.
τὸν πλησίον γὰρ οἴεται μᾶλλον φέρειν,
ὁ τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἰδίοις πάσχων ἀεί.

Ἐν οἷς ἂν ἀτυχήσῃ τις ἄνθρωπος τόποις,
πίπτει τούτοις πλησιάζων ἥδεται.

Οὔποθεν αἰῶμαι, ἡ τύχη, καὶ πόρτα δὲ
τὰ μηδὲ προσδοκώμενα, ἔκρασιν φέρει.

Ὡς μοι δέδεται κακὸν οὐκ κακοῦ ἀεί.

Ἐπ' ἄκρων ἤκομεν κακῶν γραμμήν.

Αἰεὶ Ὃ μὲν γε ζῇ· Ὃ δὲ μισήσαται κακὸν,
Ὃ δ' οὐκ ἔφηνεν αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς νέον.

Νῦν δ' αἰεὶ πάσαν, τὸ δ' ἀέξεται ἄλλο* πρηΰς πῆμα, κακοῦ δ' ὅπου γίνεται ἡσυχίη.

Ἡ μὲν δὴ πολέεσι πιφύρεται χαλεποῖσι θυμὸ, χαλεωαίη δ' ὀπιμίσγεται ὑδὲ ὅσοι ὄασιν,

*non rectè nominantur. Pars enim cõsideratur, quatenus ad rem totam absoluendam facit: Ea verò sine quibus aliquid fieri nequit, secundum efficientem causam accipiuntur, vt quæ conducant & promoueant ad finem.

*Num possessio vsusq; bonorũ, ô Clinia, inquã, ad beatè viuendum sufficit? Mihi quidẽ videtur, inquit. Vtrum ita dicis, si modò quis rectè vtatur, an etiam si non rectè? Si rectè, inquit. Probè, inquam. Plus est enim (puto) cùm quis re quapiam abutitur, quàm cùm omnino non attingit. Illud siquidem malum est: hoc nec bonum, nec malum. Nónne ita dicendum? Platonis in Euthydemo.

*Fœliciter nũt viuentib. hoc necessariò inesse inprimis oportet, vt nec ipsi alijs, nec alij ipsis iniuriã inferant: querũ alterũ non est admodũ difficile: alterũ verò, vt nulla possis iniuria lædi, difficillimũ. nec perfectè id quisquam aliter assequi potest, quàm vt perfectè bonus efficiatur. Eiusdem lib. 8. Legum.

*Nihil tuuerit ægrum lectus quem aurei pedes fulciunt, neq; stultum insignis fortuna. Ex Tomatiis Aristonymi.

DE INFOELICITATE, Sermo CCL. Ex Io. Stobæo.

*Infœlicem, quem pater Saturnius in senectutis limine (itum, Homeri Iliad. 9.
*Miseræ calamitate perdidit multa mala intu- †πάσχ.
*Et filios pereuntes, & filias per vim abstractas,
*Et thalamos vastatos, & liberos infantes †τεκνί γαίῃ.
*Ad terram proiectos in graui conflictu.

*Misero seni, qui malorum suorum Menãdri in Hydria.
*Oblinisci incipiebat, memoriam refricasti,
*Ac denno infœlicem fieri effecisti.

*Infinitis oppressõ malis, vna (mori iubet. Sophoclis in Nauplio.
*Nox aduenit, quæ dum melior aspirat fortuna,

*Viro, qui fœlix aliquando vocatus fuit, Euripidis.
*Molesta est mutatio: cui verò semper sinistra
*Fortuna fuerit, nihil dolet, cùm ei familiarũ sit calamitas.

*Homo semper infœlix natura credulus est. Menãdri Paracatatheca.
*Proximum enim plus se sapere putat
*Ille, quem suæ rationes semper fallunt.

*Quibus in locis calamitosus aliquis fuit, Amphidis in Ampelurgo.
*Ad istos accedere nequaquam gaudet.

*Nunq̃ putabam: Verùm fortuna, & omnia Menãdri in Enchiridio.
*Inexpectata animum soliatu deijciunt.

*Quàm semper aliud malum post aliud mihi nascitur.

*Malorum vltimam lineam attigimus. Euripidis in Antigone.

*Semper malum aliquod viget, alterum verò præterit, Eiusdem in Æolo.
*Et quod nouũ secuturũ est deinceps, nondũ ap- (paret.
*Nunc verò semper concoquo. Interim aliud
*nouum mihi crescit (pedinerim.
*Damnum, cùm à priori malo nondum me ex-

*Permultis equidẽ semper immersus es malis Philetæ in Cerere.
*Anime mi, tranquillitatem verò ne tantillam quidem experiris:

* forte πρηΰς, al. πανδῖ.

Semper aũt noui dolores circa te exasperantur.

Menãdri in Heroe.

Me miseram, quæ sola calamitates tales experior,

Quas præ immanitate nemo facilè crediderit.

Eiusdem. **malum aiũ πολίω.* *†forte ἡδὺ.* Phileræ. *†ἐχμάτων pertus.* **malum τάλαντι.*

Qui fœlices videntur, externam solùm personam habent,

Intus autem cæteris hominibus similes sunt.

Hinc est quod semper oberro terra mariq́,

Dum fœcundi à Ioue restringuntur anni:

Nec mihi Parca malorũ sinẽ adfert: sed manẽt

Constanter, & præsentibus accrescunt alia.

Diphili.

Fortuna nobis, tanquam cyathos exiccantibus,

Si vnum bonum infundat, tria mala affundit.

Gaij contra Artemitium de fœtu corrupto. Ibidem.

Iniuriam pati cuilibet graue est. Huiusmodi verò aliquid pati, quod ne dici quidem clarè ab homine affecto possit, infœlicitas nimia est.

Vide accusationis difficultatem, in qua & efferri crimen non potest, & tacere grauius est. nam quomodo quis perpetrata facinora sine verbis significauerit?

Antiphõtis.

Si cui Deus bona non perfectè largiri voluerit, illum pecuniarum copia exhibita mentis & prudentiæ inopem facit: & sic altero adempto vtrisque priuat.

Democrit.

Inopia publica grauior est quàm singulorum. Nulla enim subsidij spes relinquitur.

Quemadmodum corpori, sic & familiæ vitaq́ morbus accidit.

Gaij.

Inuidus damon maximè videtur hoc studere, vt inopinatas calamitates inducat. Est hic tibi prolis suæ occisor pater: manu quidẽ sceleratissimus, anima verò purissimus, vt qui per furorẽ calamitosum istud malum admiserit.

Heraclitus dixit ingenium homini damonem esse.

Xenocrates dicebat, quemadmodum à faciei formaq́ vitio aliquem vocamus informem: ita ob fortunæ malitiam homines improbos vocari à nobis infortunatos.

Platonis in Gorgia.

Atqui, ô Socrates, nihil opus est antiquis exemplis ad te confutandum. Si quidem recentibus atq́ adeò hesternis manifestè pleroſq́ iniustos esse fœlices comprobari possit. Quæ nam ista? Archelaum Perdiccæ filium Macedoniæ imperare vides? Etsi non video, saltem audio. Fœlix ne igitur tibi, an infœlix videtur? Nescio equidem Pole: nunquã enim illi sum conuersatus. Quid aũt? Si eius consuetudinẽ habuisses, iam cognosceres? Aliunde verò fœlicitatẽ eius non deprehendis? Non per Iouẽ. Constat igitur, ô Socrates, similiter te dicturum ignorare, vtrũ magnus Persarũ rex sit fœlix. Et vera quidem dicã. Ignoro enim quo pacto vel eruditione vel iustitia sit instructus. Nunqd in hoc tota beatitudo cõsistit? Certè meo iudicio. affero enim honestum bonumq́ virum & mulierem,

ἀμφὶ δὲ τοι νέαι αἰὲν ἀΐαι τρήχασιν.

Ὡς οἰκτίστην ἢ τὰ τοιαῦτα δυστυχῶ μόνη,

ἃ μηδὲ παῖδας τὰς ὑφ' ὁλοὰς ἔχ.

Ἔξωθεν εἰσὶν οἱ δοκοῦντες δύτυχεῖν,

τὰ δ' ἔνδον εἰσὶ πᾶσιν αὐθρώποις ἴσα.

Τῷ * ὕ μοι πολέων γαίης ὕφορ, † σοὶ δὲ θαλάσσης,

ἐκ Διὸς ὡραίων † ἑκατὸν ὧν ἐτέων.

ὑδὶ ἀπὸ μοῖρα * μελέων κακῶν φέρῃ· ἀλλὰ φέρουσιν

ἔμπεδα, καὶ τοῖσιν ἀεὶ προσαυξάνεται.

Ὡς ἐφ κυβίζησ' εἰσίθ' ἡμῖν ἡ τύχη,

ἓν ἀγαθὸν διδοῦσα, τρία δ' ἐπάμπλη κακά.

Τὸ μὲν ἀδικεῖσθαι, καὶ πάντ' ὧν δίκη ἔχει. τὸ δὲ καὶ τῷ τοιούτῳ τι παλαῖν, ὃ μηδὲ εἰπεῖν ὁ πεποιθὼς δύναται σαφῶς, δυστυχίας ὑφ' ὁλοὰν ἔχ.

Ὃ ἔα δ' ὃ τῆς κατηγορίας δύσκολον· ὃ γὰρ καὶ τὸ εἰπεῖν ἀδύνατον, αἰσχρὸν γάρ· καὶ ὃ σιωπῆσαι χαλεπώτερον. πῶς γὰρ ἂν δύναιτό τις ἄνευ λόγου δηλῶσαι τὰ πεπραγμένα;

Ὧν γὰρ ὁ Θεὸς μὴ πάντελῶς βούλῃ) ἀλλὰ διδόναι ἀφρὶ χρημάτων πλοῦτον ἀφθόνων, ὃ καλῶς φρονεῖν πέπαται ποιῶσας, ὃ ἕτερον ἀφελόμενος, ἀμφοτέρων ἀπεστέρησεν.

Ἀπορία ξυνὴ, ἡ ἑκάστου χαλεπωτέρη. ὑγιὰ γὰρ λείπεται ἐλπὶς ὑπικουρεῖν.

Νόσος οἰκεῖα καὶ βίου γίνεται, ὅκως ἀφ καὶ σκηνέος.

Ἔοικε δὲ ὁ βάσκανος δαίμων φιλαμόταλος εἶ) πρὸς τὰ εὐδοκιμούντα συμφορᾶς. ἔσκε σοι παιδοφόνος πατὴρ, τὸ μὲν χεῖρα μιαρώτατος· τὸν δὲ ψυχὴν, καθαρώτατος, μεμία ἀλάστορος τὸν συμφορᾶ.

Ἡράκλειτος ἔφη, ὡς ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.

Ξενοκράτης ἔλεγεν, ὡς ὃ κακοπρόσωπον αἰεὶ φροσώσω, καὶ μορφῆς ὃ δύσμορφον· ὕτω δαίμονος κακίᾳ, τοὺς πονηροὺς κακοδαίμονας ὀνομάζομεν.

Ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, οὐδέν γε σι δεῖ παλαιοῖς πράγμασι ἐλέγχειν. τὰ γὰρ ἐξὸς καὶ προσήκοντα, ταῦτα ἱκανά σε ἐξελέγξαι δοκεῖ, καὶ ἐπιδεῖξαι, ὡς πολλοὶ ἀδικοῦντες ἄνθρωποι, εὐδαίμονές εἰσι. τὰ ποῖα ταῦτα; Ἀρχέλαον δήπου τὸν Περδίκκου, ὁρᾷς ἄρχοντα Μακεδονίας; εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἀκήκοά γε. εὐδαίμονα οὖν σοι δοκεῖ εἶ), ἢ ἄθλιον; Οὐκ οἶδα, ὦ Πῶλε. οὐ γὰρ πω συνεγενόμην τῷ ἀνδρί. πῶς δὰ συγγιγνόμενος ἂν γνοίης, φὴς δὲ οὐτοῦ οὐ γινώσκειν, ὅτι εὐδαίμων; μὰ Δί', οὐ δῆτα. δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι καὶ τὸν μέγαν βασιλέα γινώσκειν φήσεις εὐδαίμονα ὄντα. καὶ ἀληθῆ γε ἐρῶ. οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχει καὶ δικαιοσύνης. τί δὲ; ἐν τούτῳ πᾶσα ἡ εὐδαιμονία ἔστιν ὧν γε ἐγὼ λέγω, ὦ Πῶλε, τὸν μὲν γὰρ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ γυναῖκα, εὐδαίμονας

δὐδαίμονας εἶναί φημι· τὸν δὲ ἄδικον καὶ πονηρὸν ἄθλιον.
ἄθλιος ἆρα οὗτός ἐστιν ὁ Ἀρχέλαος κατὰ τὸν σὸν λόγον; εἰπὲ μοι, ὦ φίλε, ἄδικος.

Κατά τι τὴν ἐμὴν δόξαν, ὦ Πῶλε, ὁ ἄδικῶν τι καὶ ὁ ἄδικος πάντως τι ἄθλιος. ἀθλιώτερος μέν τοι, ἐὰν μὴ δίδῳ δίκην, μηδὲ τυγχάνῃ τιμωρίας ἀδικῶν. ἧττον δὲ ἄθλιος, ἐὰν δίδῳ δίκην, καὶ τυγχάνῃ δίκης ὑπὸ Θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν.

ΟΤΙ ΑΒΕΒΑΙΟΣ Η ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΕΥΠΡΑΞΙΑ, ΜΕΤΑΠΙΠΤΟΥΣΗΣ ΡΑΔΙΩΣ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ. ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

ΟΡᾶς τυράννους ἐξ μακρῶν ἠσκημένους
ὡς μικρὰ τἀσφάλιστα, καὶ μιᾶ ἡμέρᾳ
τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψηλόπτα δήρ' αἴθρα.
ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος. οἷος γὰρ ἦν ποτε,
ἐξ ἐλπίδων πίστωσιν ὑπτίους ὁρᾶν.

Θνητῶν δὲ μηδεὶς μηδὲν ὄλβιόν ποτε
κρίνῃ, πρὶν αὐτὸν δεῖ τελευτήσαντ' ἰδεῖν.
ἐν ἀσφαλεῖ γὰρ τὸν θανόντ' ἐπαινέσαι.

Οὐ χρὴ ποτ' ἐξ εὐτυχοῦντος ὀλβίσαι τύχας
ἀνδρός, πρὶν αὖπαρ πάντελῶς ἥδη βίος
διεξπέρανται, καὶ τελευτήσῃ βίον.
ὃ γὰρ βεβαίως καθελὼν κἀνέλιξε χρόνος
* πολὺν πλοῦτον † ὄλβον βαρυδαίμονος κακοῦ δόσις,
ὅταν μεταίσῃ, καὶ θεοῖς δοκεῖ τάδε.

Τοιοῦτο δ' ζῆν ἐστιν, ὥσπερ οἱ κύβοι.
οὐ ταὐτ' ἀεὶ πίπτουσιν· οὐδὲ τῷ βίῳ
ταὐτὸν διαμένει σχῆμα, μεταβολὰς δ' ἔχει.

Ἀπροσδόκητον οὐδὲν ἀνθρώποις πάθος.
ἐφημέρους γὰρ τὰς τύχας κεκτήμεθα.

Οὐκ ἄγαμαι ταύτ' ἀνδρὸς ἀειστέως
Ἀγάμεμνον Ἀτρέως δῆτά σε χαίρειν,
κἂν μὴ σὺ θέλῃς, τὰ θεῶν ὕπερ νενόμισται,
σὲ μὴ ὅτι πᾶσιν ἔφυς ἀγαθοῖς,
καὶ λυπεῖσθαι· θνητὸς γὰρ ἔφυς.

Πάμπαν δ' ἄμοιρός τις, ὃς ἀκήρατος.
οὐ χρὴ ποτ' ὀρθαῖς ἐν τύχαις βεβηκότα
ἔξω τὸν αὐτὸν δαίμον' εἰσαεὶ δοκεῖν.
ὁ γὰρ θεός πως, εἰ θεόν σφε χρὴ καλεῖν,
κἀμοὶ ξυνὼν τὰ πολλὰ τοῖς αὖθις ἀεί.

Θνητῶν δὲ θνητὸς ὄλβος. οἱ δ' ὑπερφέροντες,
καὶ τῷ παρόντι τὤπιον πιστούμενοι,
ἔλεγχον ἔλαβον τῷ τύχῃ ἐν τῷ παθεῖν.

Ἄνθρωπος ἐὼν μήποτε φήσῃς, ὅ, τι γένηται,
μηδ' ἄνδρα ἰδὼν ὅσον χρόνον ἔσεται.
ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τρομερὰ μυίας
ὅπως ἡ μετάστασις.

esse felicem: iniustum verò & turpem, esse miserum. Miser ergo iuxta tuum sermonem est Archelaus. Nimirum, si iniustus.

Secundum verò sententiam meam, ô Pole, qui iniuriatur iniustusq; est, omnino est ante alios miser, miserior tamen si iniuriarum pœnas nunquam luat: minùs verò miser, si luat, supplicium q; iustum à Dijs hominibusq; reportet. Ibidem.

QVOD INCONSTANS SIT hominum prosperitas, cùm fortuna facilè mutetur in statum deteriorem,

Sermo CCLI. Ex Io. Stobæo.

Vides tyrannos longo tempore confirmatos
Quàm exiguæ res offendant, & vna dies
Aliquem diu in sublimi constitutum deiecit:
Illos item quibus aliquando diuitiæ celeriter auctæ fuerant,
A spe suâ supinos cadere video. Euripidis.

Nullus vnquam hominem mortalem beatũ
Iudicet, antequam bene defunctum viderit.
Mortuum enim laudare tutum est. Dionysii Tyranni in Leda.

Nunquam oportet felicem existimare sortem fortunati
Viri, priusquam ei vita omnino
Transacta & finita fuerit.
Etenim exiguo breuiq; tempore aufert
Diuitias omnes miseræ calamitatis alicuius sors, Sophoclis in Tyndaro.

Vbi se fortuna transmutat, Dijsq; ita videtur. * fortè πλὴν πολλοῦ, vel πάμπλουτον. †ὄλβον δαί.
Vita res est tesserarum aleæ similis. Alexidis in Brettia.

Non eadem semper cadunt: neq; vita
Manet eadem species, sed variat.
Nulla perturbatio præter expectationem euenit hominibus. Diphili in Pictore.

Fortunam enim habemus indies mutabilem.
Non miror hæc in viro principe Euripidis.
Agamemnon Atrida. Gaudere tibi necesse est,
Etiam inuito (sic Dijs statuerunt,
Nec ad omnia bona genitus es)
Et tristari, vtpote mortali nato.

Nullus planè sine vitio aut calamitate viuit. Simonidis.

Nunquam oportet illum cui secunda fortuna spirat, Euripidis.
Eandem sortem semper se habiturũ existimare.
Hæc enim Dea, si modò sic vocanda est,
Si semper eisdem diu conuersetur, tædio afficitur.
Mortalium opes mortales sunt. Superbi autem,
Et qui ex præsente statu futurum tãquam certum augurantur,
Ab ipsa fortuna patientes demum arguuntur.

Homo existens nunquam dixeris quid futurum sit, Simonidis in Threni.
Neq; intuitus verum, quamdiu sit victurus.
Fit enim citiùs, quàm volucris musca,
Status mutatio præsentis.

Menandri. *Nullum inter omnia reperies, ô Demea*
Bonum, cui non etiam aliquid insit mali.

Euripidis in Antiope. *Talis miserorum est hominum vita:*
Nec omnino fortunata, nec planè infortunata est:
Et nunc feliciter, nunc infeliciter agit.
Cur igitur, cùm incerta sit felicitas nostra,
Non vivimus q̃ iucundissimè ac sine tristitia?

Eiusdem in Bellerophõte. *Vbi nam certitudo est vitæ mortalium?*
Citarum quidem nauium venti cursum
Marinum per profunditatem dirigunt. At
mortalium fortunam
Magnam, ad nihilum tandem longum tempus
Redigit: minorem verò anget.

Eiusdem in Chrysippo. *O here, nullus qui mortalis natus est, nouit*
Aut fortunati aut infortunati numerum successus.

Eiusdem in Andromache. *Nunquam beatum appellaueris quenquam*
hominum,
Priusquam videris defunctus extremum
Quomodo transigens diem è vita migrauerit.

Eiusdem in Auge. *Omnibus enim hominibus, non solum nobis,*
Aut statim in præsentia, aut paulo post fortuna vitam
Offendit: & nullus perpetua felicitate fruitur.

Eiusdem in Scyreo. *Papæ, quàm inæquales sunt mortalium fortunæ.*
Alijs enim prosperè agunt: alijs calamitates
Diræ adhærent, quamuis pij sint erga Deos:
†malum cum tã, al. ter. *Et vitam omnem diligenter & prouidè*
Cum iustitia agant sine dedecore.

Eiusdem in Andromeda. *Hic erat dives, sed abstulit ei Deus opes.*
Et illorum quondam insignium declinat vita,
Declinat & fortuna similiter vt flatus vẽtorũ.
Ne deseras nos. Sũt. n. refugia, vt saxa ferũ,
Sic seruis ara Deorum: & ciuitas ad ciuitatem
Malis vrgentib. confugit. In rebus. n. humanis
Nihil quicquam est ad finem vsq; beatum.

Eiusdem in OEneo. *O regina multis hominibus adsunt mala:*
Alijs tam primùm desinunt, alijs periculum
est ne adueniant.
Circuit enim in orbem, & fructificatio terræ,
Et genus humanum. Aliorum augetur vita,
Aliorum verò decrescit, iterumq; demetitur.

Eiusdem in Hecuba. *Præstantiorem non opertet præter fas dominari,*
Neq; fortunatos putare semper tales se futuros.
Nam & ego olim fortunatus eram, nunc verò
non sum amplius.
Sed opes omnes vna mihi dies abstulit.

Sophoclis οἱ τυρεῦ. *Nondum appellato magnum, antequam de-*
functum videris.

Molchionis. *Qui vir magnus antea fuerat, intellectu,*
gloria & genere,
Princeps Argi, nunc inops ex regia
Familia natus, supplex germen ferre coactus,
In regionem hanc venit miserabili vultu,

Εὕροις δ' ἂν ὑθὲν τῶν ἀπάντων, ὦ Δημέα,
ἀγαθὸν, ὃ ὦ τι μὴ παρέσεισι καὶ κακόν.

Τοῖος δὲ θνητῶν τῶν ταλαιπώρων βίος·
ὑδὲ δ' ὐτυχεῖ πάμπαν, ὅτε δυστυχεῖ·
ὐδαιμονᾷ τε, καὐθις οὐκ ὐδαιμονεῖ.
τί δῆτ' ἐν ὅλῳ μὴ σαφῶς βεβηκότες,
ὑ ζῶμεν ὡς ἥδιστα, μὴ λυπούμενοι;

Γῦδ' ἦ ὃ σαφὲς θνατοῖσι βιοτᾶς;
θοαῖσι μὲν γὰρ ναυσὶ πόρον πνοαὶ κῦ
βέβυθος ἄλιον ἰθύνουσι· τύχας δὲ θνητῶν
ὃ μὲν μέγ' εἰς οὐδὲν ὁ πολὺς χρόνος
μειώσει· τὸ δὲ μικρὸν, αὔξων.

Ὦ δείσαντ', οὐδεὶς οἶδεν αὖθ' ὅπως μενεῖ,
ὅτ' ὐτυχῆς ἀριθμεῖ, ὅτε δυστυχῆς.

Χρὴ δ' ὅ ποτ' εἰπεῖν ὅλβιον ὑδένα βροτῶν,
πρὶν αὖ θανόντος τὸν τελευταῖον δρόμον
ὅπως παρέσας ἡμέραν ἤνυσε κάτω.

Πᾶσι γὰρ αἰθρώποισιν, ὐχ ἡμῖν μόνοις,
ἢ καὶ τῷ σκυτικ', ἢ χρόνῳ δαίμων βίον
ἔσφηλε. κὐδεὶς ἅβροτέλεις ὐδαιμονεῖ.

Φεῦ, τῶν βροτείων ὡς ἀεὶ μάλοι τύχαι.
οἱ μὲν γὰρ οὐ παρέσονται· τοῖς δὲ συμφοραὶ
σκληραὶ παρῆσαν ὐσεβοῦσιν εἰς Θεούς,
καὶ πολύτ' ἀκριβῶς κἀπὶ φερνὰς βίον,
† ὑ τῷ δικαίῳ ζῶσαι ἀχμώσης ἄτερ.

Ὁ μὲν ὄλβιος ἦν, ὅ δ' ἀπέκρυψεν Θεός.
ἐκείνων τῶν ποτε λαμπρῶν νῦν βίοτος,
νῦν δὲ τύχα κῦ πρῶμ' αἴρεται.

Μὴ δῆτ' ἔχῃ γὰ καταφυγὼν, ἦρ μὲν πέτρας,
δένδρων ἢ βωμοὺς Θεῶν· πόλις δὲ πρὸς πόλιν
ἔπηξε χάρακα θεῖσα. τῶν γὰ ἐν βροτοῖς
οὐκ ἔστι νῦν τέλος ὐδαιμονῆν.

Ἄπαντα, πολλοῖς ἔστι αἰθρώπων κακά.
τοῖς δ' ἔρπει λήθη, τοῖς δὲ κίνδυνος μολεῖν.
κύκλῳ γὰ ἕρπει, καρπίμοις τε γῆ φυτοῖς,
θνητῶν τε γένεά. τῶν μὲν αὔξεται βίος·
τῶν δὲ φθίνει τε καὶ λείπεται πάλιν.

Οὐ τὸν κεκτῆσθαι χρὴ κρατεῖν ἃ μὴ χρεών,
ὑδ' ὐτυχοῦντας δοκεῖν παρέπεσθαι ἀεί.
κἀγὼ γὰ ἦν ποτ', ἀλλὰ νῦν οὐκ εἰμί· ἔτι.
τὸν πόντα δ' ὅλον ἓν μόρ' εἷ μ' ἀφείλετο.

Μήπω μέγα εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντα ἴδῃς.

Σωσίστ, δόξῃ παρόντι καὶ λήμῃ μέγας,
Ἄργους δυνάστης, λιτὸς, ἐκ τυραννικῶν
δόμων, παρεισέρχου θαλλοῖ πίνῃ κασμένος
ἔσχει εἰς χλιὸν ὄμμα συμπαθὲς φέρων,

καὶ πᾶσι

καὶ πᾶσι δῆλος, ὡς τὰ λαμπρὰ τῆς τύχης
τοῖς κτῆσιν ἐμβέβαιον αἰθρώποις τέμῃ·
οὐ πᾶς μὲν ἀστῶν ἠλέησεν εἰσιδών·
ἅπας δὲ χεῖρα καὶ παρῆγεν φάτιν
ὤρεξε, κἀμίχθυσε τ' ἐξέτηξε δακρύοις,
τύχαις συναλγῶν. τἀξίωμα γὰρ νοσεῖ
τὸ παρόν, πολλοῖς οἶκτον ἐμπορῆσαν βεβαίως.

Ὡς Παρμένων
οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν τῷ βίῳ βεβαίωμα,
ὥσπερ † δένδρου ἐκ ῥίζης μιᾶς.
ἀλλ' ἐγγὺς ἀγαθοῦ τὸ κακὸν πέφυκε καὶ κακόν.
ἐκ τοῦ κακοῦ τ' ἐβλάστησεν ἀγαθὸν ἡ φύσις.

Τοῖς Θεοῖς πᾶν πρόσωπον· πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν
ἄνδρας ὀρθοῦσι, μελαίνῃ κεφαλῇ κύβδην βαθεῖ.
πολλάκις δ' ἀναζέπουσι, καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας
ὑπτίους κατέβαλ'· ἔπεσε πολλὰ γίνεται κακά.
καὶ βίος † χερὶ μὲν πλανᾶται, καὶ νόος παρήορος.

Πολυπαθὴς μὲν, ὦ γέρον, καθ' Ἑλλάδα
φήμη πλανᾶται καὶ διέγνωσται πάλαι,
τὸ μὴ βεβαίους τὰς βροτῶν εἶναι τύχας.

Τὸν δ' ὀλυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦτε, πρὶν
θανόντ' ἴδητε, ἁμέρας τύχας.

Κἀν δ' ὀλυχῇ τις, ὡς ἔοικε προσδοκᾶν
ἀεί τι δεῖν, καὶ μή τι τῆς δ' ἔφυ τύχη.

Ὁ δ' ἠδικηκὼς ὅστις ἔβλ' ὅτου ποτὲ
τῶν ὑμετέρων πενίαν, κακοδαίμων ἔβλ' ὅτι
τοῦτ' ἠδίκηκεν, ὅ τυχὸν μεταλήψεται.
εἰ καὶ σφόδρ' ὀλβοῖ γὰρ, ἀβεβαίως ζυφᾷ.
ὁ τῆς τύχης γὰρ ῥοῦμα μεταπίπτει ταχύ.

Τοῖς δ' παθοῦσιν αἰσίως λύσαι τὴν τύχην,
πάντα συγχεῖ· πάντα ναυαγῆ ποιεῖ,
τὰ τῇ φρονήσει καὶ τοῖς λογισμοῖς ὀρθῶς
ἐκπεποιῆσθαι δοκοῦντα, πρὸς τὸ καλῶς ζῆν.

Ἄθλιος ὢν ἔπαιχας· οὐ δὲ τῷ βίῳ
τέρας ἐστὶν, εἴ τις ὀλυχήσει μᾶλλον βίου.

Γάλαι σκηπτοῦμεν τὰς τύχας τῶν βροτῶν,
ὡς δ' μεταλλάσσουσιν. ὃς γὰρ ἂν σφαλῇ,
εἰς ὀρθὸν ἔστη· χ' ὁ πρὶν ὀλυχῶν, πίτνει.

Οὐκ ἔστιν ὅστις ὀλυχὴς ἔφυ βροτῶν,
ὃν μὴ θεοὶ ὡς τὰ πολλὰ σωτήλῃ.

Ὥστ' ὤπις ἀνδρὸς εἰς ἅπαντ' ὀλβιωθῆς.
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ὑπ' ἀνθρώποις ἴσον.
Φῶς οὐκ ἔστιν ὑδὲν πιστὸν, ὥστ' ἀδοξία,
ὥστ' αὖ καλῶς * πράξαντα, μὴ πραξάντα κακῶς.

Ἄλοτε μὲν γὰρ πρὸς ἡμέρᾳ, ἄλοτε μήτηρ.
Ὡς ἡμέρα κλίνῃ τε καὶ ἀνάγῃ πάλιν

Omnibus ostendens, quòd fortunæ splendor
Possessionem hominibus instabilem tradit.
Quem nullus non ciuis inspectum misericordiæ
prosequutus est:
Quinuis autem manum, & colloquij officium
Et cõmunicauit, & oculos maceranit lacrymis,
Condolens ob eius fortunam. Dignitas enim si
ladatur (*net.*
Pristina, multos homines ad misericordiã mo-
10 *Nam ô Parmeno* (*maneat,* Menãdri in Plocijs id est capillis Thaidis.
Nullum est bonum quod sibi simile in vita per-
Vt q ab vna radice nascuntur fructus arboris:
Sed iuxta bonum adnascitur etiam malum: *Deest aliquid.*
Et bonum ex malo quandoq, natura profert.
Omnia Dijs ascribe. Na illis sæpius ex malis Archilochi.
Viros erigunt nigra iacentes in terra.
Sæpius aũt euertunt, & bene ac firmiter stãtes
Supinos sternunt, deinde multa mala obtingũt.
Et inops victus oberrat, & mente vacuus.
20 *Vulgata, ô senex, per Græciam* Theodectis.
Fama circumfertur, & olim exploratum est, † *lego χρήζων.*
Quòd hominum fortuna sit instabilis.
Illum qui fœlix videtur, ne talem existimetis, priusquam Euripidis in Cressis.
Diem obeat suum: Mutantur.n. in die fortunæ.
Et si quis fortunatus fuerit, semper tamen, Alexidis.
vt par est, expectare
Aliquid aliud oportet: et nihil credere fortunæ.
Qui iniurius fuit, quisquis ille tandem sit, Menãdri in Georgo.
30 *In paupertatem vestram, miser est quod*
Hanc rem iniuria affecerit, cuius fortè particeps erit. (*exercet.*
Quamuis enim prædiues sit, instabilem luxum
Namfortuna fluxus huc illuc citò transfertur.
Fortuna spirans aduersa prosperè agẽtibus,
Omnia confundit: omnibus naufragium infert, Clitomachi.
Quæ à prudentia & rationibus rectè
Instituta videbantur ad bene viuendum.
Homo existens iacturã aliquam fecisti. At Bathonis in Ætolo.
hoc in vita (*tus fuerit.*
40 *Miraculũ est, si quis per omnem vitã fortuna-*
Iamdudum apud me fortunas hominum Euripidis in Archelao.
considero, (*psus fuerit,*
Quomodo inuicem permutãtur. Nam qui la-
Rursum erigitur: & qui priùs fortunatè viuebat, cadit.
Nullus ferè hominum adeò fortunatus est, Eiusdem in Andromeda.
Quem non tandem aliquando Deus cõcutiat.
Itaq, nullus hominum per omnia fœlix est. Eiusdem in
Nihil inter humanas res sibi simile, cõstánsque est. (*glória,* Alexandra. Eiusdem in Hecuba.
Papæ, quàm nihil fidum aut certum est: neq, Ibidem.
50 *Neque illum qui fortunatus fuit, infortunio*
non captum iri. * πράσσοντα.
Ipsa dies quandoque parens, quandoque no- Hesiodi in Operibus.
uerca est.
Namq, dies deprimit, rursumq, extollit Sophoclis in Aiace.

Cunctas res hominum. Moderatos autem
Dy amant, malos verò prosequuntur odio.

Eiusdem. *Antiquitus hic sermo inter homines celebratus est,*
Non posse vitam hominũ dignosci, antequam
Defunctus sit aliquis, bona ne an mala contigerit cuipiam.

Eiusdem in Phædra. *Hominem per omnia fortunatum, si numeres singillatim,*
Ne vnum quidem reperies inuenies.

Euripidis. *Nulli mortalium constans est felicitas.*
Verumtamen conuenit, si bene consideres,

*ἐφορίνει. *Timere fortunato, ne quando incidat infortunium.*

Eiusdem *αὐλάτη.* *Quis vnquam fortunam hominis vel magnam esse dixerit,*
Vel parvam, obscuramve & nullius precij?
Nũquam enim istorum quicquam stabile permanet.

Euripidis in Hippolyto. *Equidem video plerisque hominibus*
A precedente prosperitate contumeliam gigni.

Eiusdem in OEdipo. *Multas sanè dæmon vitæ mutationes*
Nobis dedit, & fortuna vicissitudines.

Ibidem. *Multas dies vel vnus mutationes parit.*

Eiusdem in Meleagro. Diphili. *Papæ, q̃ citò res fortunatorũ Deus inuertit.*
Firmum nihil est in mortalis vita.
Nullus enim viuit eo modo, quem instituit.

Nicostrati. *Nullus hominum felix est per omnia.*
Breuiter sanè per Minervam, charissime
Euripides, vitam humanam vno versu comprehendisti.

Apollodori. *Nescio quali argento confidas pater.*
Nam quod vis tempus nihil possidentibus
Largitur istud: possidentes autem eo primùm.

Philemonis. *Sæpe is cui ne necessaria quidem nunc suppetebant,*
Postridie ditatus est adeò, vt alios etiã nutriret.
Et alius qui thesaurum hodie inuenerat, cras,
Quicquid in domo erat, amisit.

Episodium Tragicum. *Magna fortunæ dona non sine metu sunt:*
Et splendor eximius periculo non vacat:
Denique nihil alium inter homines tutum est:
Vt quod euerti soleat vel tempore, vel inuidia,

*πλείστα. *Postquam aliquis culmen prosperitatis attigit.*
Mediocritas verò tutior est vbiq;
Quia neq; nimis in humili animæ
Parte versatur, nec rursus in sublimi.
Quamvis enim ceciderit quispiam per minus
internallum,
Faciliorem obtectu calamitatem habet.
At magna molis magna ruina cadit.
Inuidia enim ad splendidissima quæq; enituntur
Et illos deijcit, quos extulit fortuna.

Hocratis ad Demonicũ. *Existimato nullã rerũ mortaliũ firmã esse.*
Sic enim neque propter lætam fortunam nimio
gaudio, neque propter aduersam nimio dolore
capieris.

ἄπιστα πᾶσι θεσπέσια· τοὺς δὲ σώφρονας
Θεοὶ φιλοῦσι, καὶ συνηροῦσι τοὺς κακούς.

Λόγος μὲν ἐς γ' ἀρχαῖος αἰθέρων φατείς,
ὡς οὐκ ἄν αἰῶνι σὺν μόχθοις βεβᾶτ', πείσαι ἄν
θνητῶν τιν', ὅτ' εἰ χρηστός, ὅτ' εἰ τῷ κακός.
Τόδ' εὐτυχοῦντα πρώτ' ἀριθμοῦσαν βεβᾶτ',
οὐκ ἔστιν οὕτως ὅστις ἐρήσεται ἕνα.
Βέβαια δ' οὐδὲν θνητὸς εὐτυχεῖ γεγώς.
Ὅμως δ' * ἔστ' ὅστις τοῖσιν εὖ σκηπτουμένοις,
ταρβεῖ τ' ἐς ὕστερ' ἐσφανεῖται, μὴ σφαλῇ ποτε.
Τίς δή ποτ' ἄλλον ἢ μέγαν θείη βεβᾶτ',
ἢ σμικρόν, ἢ τὸν μηδαμοῦ ῥιφέμνιον;
ὃ γὰρ ποτ' αὐτῷ σοῦδεν ἐστὶ τῶν τοιῶνδε μόνῳ.
Ὁρῶ δὲ τοὺς πολλοῖσιν αἰθέρας ἐγὼ,
πίπτουσαι ὕβριν τὴν παρ' οὐδὲν εὐτυχίαν.
Πολλάς γ' ὁ δαίμων τὸν βίον μεταστάσεις
ἔδωκεν ἡμῖν, μεταβολάς τε τῆς τύχης.
Ἀλλ' ἡμέρα τις μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.
Φιλοῦ, τὰ τῶν δαιμονίων τὸν ὡς πάχιστα τρέφει θεός.
Βέβαιον οὐδέν ἐστιν ὁ θνητῶν βίος.
βιοῖ γὰρ οὐδεὶς ὃν προῃρεῖτο τρόπον.
Οὐκ ἔστιν ὅστις πρώτ' αἰὴν εὐδαίμων.
τὴν σὴν Ἀθηνᾶ σωτόμως γε, φίλτατε
Εὐριπίδη, τὸν βίον ἔθηκας εἰς ἴχνος.
Οὐκ οἶδ' ὅτῳ πέποιθας ἀργυρίῳ πάτερ.
ὁ γὰρ διδοὺς ὁ τυχὼν, τοῖς μὲν ὑ κεκτημένοις
ἔδωκε τῶν κεκτημένων δ' ἀφεῖλετο.
Πολλάκις ἔχων τις ὅτε τἀναγκαῖα πῶ,
αὔριον ἐπλούτησ', ὥστε καὶ ἕτερος τρέφειν.
θησαυρὸν εὑρὼν σήμερον, τὴν αὔριον
ἅπαντα τἀκ τῆς οἰκίας ἀπώλεσεν.
Τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης, ἔχει φόβον·
καὶ τὸ πρὸν λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ·
οὐδὲ ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐστὶ θνητῷ βίῳ.
ὃ * τι εὐτύχηται, ἢ χρόνος τις, ἢ φθόνος,
ἐπαίει ἐπ' ἄκρον τὶς τε καλῶς τερπνὴν δράμῃ.
ἡ δὲ μεσότης ἐστὶ πᾶσιν ἀσφαλεστέρα·
τῷ μήτε λίαν ἐστὶ παφλῷ τῆς ψυχῆς
μέρει φέρεσθαι, μήτ' ἐς ὑψηλῷ πάλιν.
κἀν γὰρ πέσῃ τις ἐς ἐλαχίστους μέρους,
ἀσθενικάλυπτον ἔχει τὴν δυστυχίαν.
ὄγκου δὲ μεγάλου, πῶμα γίνεται μέγα.
πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται,
σφάλλει δ' ἐκεῖνος, ὃς ἂν ὑψώσῃ τύχη.
Νόμιζε μηδὲν εἶ) τ' αἰθερίνων βέβαιον. ὅταν δ'
ὅτ' εὐτυχῶν ἔσῃ πρεσβύτης, ὅτε δυστυχῶν πρεσβύτος.

Ὡς κύ-

Ὡς κύκλος τ' ἀνθρωπίνων ἐστὶ πραγμάτων· ἀνεφεδρεύων δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν.

Est veluti circulus quidam rerum humanarum, qui sua rotatione non permittit eosdem semper agere fortunatè. Herodoti.

Παῦρόν ἐστιν ἄνθρωπος συμφορή.

Homo nihil omnino quàm ipsa calamitas est. Eiusdem lib. 1.

Εἰ δέ τις ὑπολήφεται βεβαίως ἔχειν τὸ πλοῦτον, καὶ σοὶ δοκεῖ ποτε παρεληλυθέναι αὐτὸ, ἔστι ἔοικε τύχης καὶ παραδόξων πραγμάτων καταφρονήσαι, καὶ οὐκ εἰδέναι ὅτι πλανηρόν τὸ εὖ παρεστηκέναι, καὶ οὐκ ἀεὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς.

Quòd si quis diuitias esse firmas opinatur, & nunquam se deserendum ab ipsis: hic fortunã & inopinatos casus cõtemnere videtur, ac ignorare quàm dubia res prosperitas sit, nec ijsdem semper adhærens. Vthei.

Βίων ἔφη, τὰ χρήματα τοῖς πλουσίοις ἡ τύχη οὐ δεδώρηται, ἀλλὰ δεδάνεικεν.

Bion dixit: Fortuna diuitibus pecunias non donauit, sed mutuo dedit. Bion.

Ἥ τε γὰρ ἀγλαὸς, ὥς φασιν οἱ περὶ τὰ καὶ Πλούταρχος, φιλοπενθὴς, καὶ ἀτελὴς πρὸς καρποτοκίαν. διὸ καὶ Σοφοκλῆς ἔν τισι φησὶν· οὐ χρὴ ποτ' ἀνθρώπων μέγαν ὄλβον ἀποβλέπειν. τὰμυφλοῖν γὰρ ἰσαμόειος ὅστις ἀμείρει, βιοτὰν ἀποβάλλει.

Alnus enim, vt scribunt cùm alij tum Plutarchus, lugubris arbor est, & fructui procreando inepta. Quamobrem & Sophocles alicubi inquit: Non est respicienda magna hominum felicitas. Perdet enim opes, cuicunq; fatum est quale alni crasso cortice arboris. Porphyrius in lib. de Stygę.

Ταυτόν ἐστιν, ἐπ' εὐτυχίᾳ μέγα φρονεῖν, καὶ ἐπὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ τρέχειν.

Idem est in secunda fortuna altum sapere, & in lubrica via cursu certare. Socratis.

Οὐκ ἔστιν ὅπως ἀσφαλὴς πλούτου πυλεών, ὃν οὐκ ἀνοίγει τύχης καιρός.

Nulla est adeò munita diuitiarum porta, quam fortunæ occasio non aperiat. Democriti.

Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος ἐρωτηθεὶς, διὰ τί τὴν τύχην καθημένην ἔγραφεν, οὐχ ἕστηκε γὰρ εἶπε.

Apelles pictor interrogatus, cur sedentem Fortunam pinxisset, dixit, Quia non consistit.

Αἴσωπος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τῶν ἐν ἐξουσίᾳ, τί οἱ Θεοὶ ποιοῦσιν, ἔφη· τὰ μὲν οἰκοδομοῦν, τὰ δὲ καταβάλλειν.

AEsopus cuidam ex magistratu quærenti, quid Dij facerent: dixit, eos alia struere, alia dirnere.

Ἄνθρωπος ὢν μηδέποτε φῇς, ὦ, τί γένῃ) ἄμεινον μήδ' ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσον χρόνον ἴσῃ) μήτε μηδὲ οἶκον. ὡς ἂν ἀμείλῃ ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκηπάδων ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις παρὰ προσδόκησιν, ἀνάσσατοι γεγόνασιν· αἱ μὲν ὑπὸ πυρὸς, αἱ δὲ ὑπὸ σεισμοῦ, αἱ δὲ τῆς ἁλὸς ἐπελθούσης. ποῦ μοι Ἑλίκη; κατεπόθη. ποῦ Βοῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπώλοντο ὥσπερ πλέουσαι.

Phauorini.

Κροῖσος δὲ ταραχθεὶς, εἶπεν· ὦ ξένε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονία, οὕτω τοι ἀπέρριπται εἰς τὸ μηδέν. ὥστε οὔτε ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμᾶς ἐποίησας; ὁ δὲ Σόλων εἶπεν· ὦ Κροῖσε, ἐπειράμην μέν σε θεῖον πρῆγμα ἐὸν φθονερόν τε καὶ ταραχώδες ἐπερωτέων ἀνθρωπίνων πραγμάτων πείρεσθαι. ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ, πολλὰ μὲν ἔστιν ἰδεῖν, τὰ μὴ τις ἐθέλει· πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. ἐς γὰρ ἑβδομήκοντα ἔτεα ἔθηκε τὸ ζωῆς ἀνθρώπῳ προτίθημι. τούτων τῶν ἁπασέων ἡμερέων τῶν εἰς τὰ ἑβδομήκοντα ἔτεα, ἐνιαυτὸν πεντήκοντα καὶ δισχιλίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ δισμυρίων, ἡ ἑτέρη αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ. τοῦ μὲν οὐδὲν ὅμοιον εἰς ἄλλο πρῆγμα. ἔστιν, ὦ Κροῖσε, πολὺ ὄντα ἄνθρωπος συμφορή. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μοι μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς πολλῶν ἐθνέων) ἀνθρώπων· ὀκνέω δ' ἐρέειν μέ ἔχω σε λέγω, πρὶν τελευτήσαντα καλῶς τὸν βίοτα πύθωμαι. ἐν γὰρ τῷ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ

Herodoti lib. 1.

Est veluti circulus quidam rerum humanarum, qui sua rotatione non permittit eosdem semper agere fortunatè.

Homo nihil omnino quàm ipsa calamitas est.

Quòd si quis diuitias esse firmas opinatur, & nunquam se deserendum ab ipsis: hic fortunã & inopinatos casus cõtemnere videtur, ac ignorare quàm dubia res prosperitas sit, nec ijsdem semper adhærens.

Bion dixit: Fortuna diuitibus pecunias non donauit, sed mutuo dedit.

Alnus enim, vt scribunt cùm alij tum Plutarchus, lugubris arbor est, & fructui procreando inepta. Quamobrem & Sophocles alicubi inquit: Non est respicienda magna hominum felicitas. Perdet enim opes, cuicunq; fatum est quale alni crasso cortice arboris.

Idem est in secunda fortuna altum sapere, & in lubrica via cursu certare.

Nulla est adeò munita diuitiarum porta, quam fortunæ occasio non aperiat.

Apelles pictor interrogatus, cur sedentem Fortunam pinxisset, dixit, Quia non consistit.

AEsopus cuidam ex magistratu quærenti, quid Dij facerent: dixit, eos alia struere, alia dirnere.

Homo cùm sis, nunquam dixeris quid cras futurum sit: neque homine felice viso, quamdiu talis mansurus sit: neque si familiam felicem videris. Vide quomodo Homerus subitam Scopadum internecionem recenset: Et multa iam ciuitates præter expectationem repentè euersa sunt: alia ab igne, alia terræmotu: quædam accessu maris. Vbi nunc Helice? Absorpta est. Vbi Bura? Et hæc absorpta est. Duæ ciuitates Græcæ tanquam nauigantes perierunt. Phauorini.

Crœsus autem turbatus, inquit: Hospes Athenicnsis adeóne tibi pro nulla contemnitur nostra felicitas, vt ne priuatis quidẽ viris nos æquiparandos ducas? Cui ille: Me Crœse gnarum omne numen inuidum esse & turbulentũ, de rebus humanis, interrogas. In diuturno enim tempore multa videtur, quæ nemo velit videre: & tolerantur multa quæ nolit quispiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos, &c. Et paulo post. Horũ dierum omnium, qui sunt ad septuaginta annos numero viginti sex milia, ducenti quinquaginta, nullus prorsus qualem alius rem affert. Ita igitur Crœse omnino calamitosus est homo. Verùm tu mihi videris & diuitijs valde pollere, & permultorũ hominum esse rex: sed quod me interrogasti, nondum te appello. priùs quàm bene vita defunctum te audiero. Neq; enim beatior est, qui magnis opibus præditus est, eo qui Herodoti lib. 1.

diurnum victum habet: nisi eidem omnibus bonis prædito, fortuna concesserit bene vita defungi. Etenim complures homines sunt perquã locupleles, minimè tamẽ beati: complures item mediocrem habentes victum fortunati. Quorum is qui diutiùs affluit, sed non beatus est, duabus tãtummodo rebus antecellit fortunatum: at hic illum pluribus. Ille ad cupiditates implendas, & ad grandem, quæ fortè incidit, offensam superãdam validior est: hic etsi illo inferior est in his duobus, quæ fortuna auxerit: tamen excellit quòd illorum inexpertus est, quòd prospera fruitur valetudine, quòd malorum expers, quòd bonorum liberorum parens, quòd formosus est. Qui si præter hæc diem quoq; suum rectè obierit, is est, quem quæris, dignus qui vocetur beatus: prius tamen quã ad obitum pervenerit, nequaquam beatus appellandus, sed fortunatus: quæ omnia consequi quãdiu sis homo, impossibile est. Sicut nec vnaregio cuncta sibi ipsi suppeditat: sed aliud habens, alio indiget: quæ tamen habet plurima, ea est optima. Quemadmodum & hominis corpus vnum aliquod non est consummatum, qui aliud habet, alio vacat. Quisquis autem horum plurima perpetuò habuerit, deinde placido animo è vita excesserit, hic apud me nomine hoc veluti rex donari meretur. Omnis rei oportet inspicere exitum, quo sit euasura, quoniam multos Deus, quibus fortunas suppeditauerat, radicitus euertit.

* fortè duabus. * al addiderunt quidã. * προσῆν.

DE ILLIS QVI FORTVNATI sunt indignè, Sermo CLII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Bellerophõte.

HOnor te efferat, vt alis' sapias tuis ppinquis.
Emoriar. Indignum est enim aspicere lucẽ
Videndo malos immeritò & iniustè honoratos.

Eiusdem in D. Oye.

Multis adfui, & amulatus sum hominem,
Ei & indignatus,
Qui bonus existens, similis fieret malis,
In certamen inanium descendens verborum.
Hoc verò nequaquã audire potest, neq; tolerari,
Tacere audientem opprobria à peioribus.

Eiusdem in OEneo.

Quando mali ò hospes fortunatè agunt,
Nimis dominantes, nec pœnam putantes
Luituros se, nihil non perpetrant indulgentes voluptati.

Eiusdem in Supplicib.

Valde molestum est melioribus,
Quando vir malus dignitatem obtinet,
Lingua populum regens, cùm prius nihil fuerit.

Ibidem.

Papa, quàm homines mali, vbi fortunam nacti sunt
Proßperam, contumelioßi fiunt, tanquam semper fortunatè victuri.

Eiusdem ynuotiet. * fortè κράτων propriũ. Menandri.

Multi viri nati (honesto loco) non possunt
Seipsos palàm ostẽdere ppter malorũ potestatẽ.
Si quis potens Deus me accedens diceret,
Postquam mortuus fueris, denuo reuiuisces:

ἐφ' ἡμέρᾳ ἔχοντας ὀλβιώτερός ἐστιν, εἰ μή οἱ τύχη βεβαίῳ ἔχοντα πάντα καλὰ τελευτῆσαι βίον. πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι αἰ ἀθέων, αὐόλβιοί εἰσι· πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, δύτυχίες. ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος, αὖολβος δὲ, * δυοῖσι τοῦ ἐχὶ τὸ δύτυχέος μέτεισιν. ὕτος δὲ τῷ πλούτῳ καὶ αὐόλβῳ, πολλοῖσιν. ὁ μὲν ὀπιθυμίλιω ἐκτελέσαι, καὶ ἄτλω μεγάλιω προσπεσοῦσαν, ἰσχύι δυνατώτερος. ὁ δὲ τοῖς δὲ τοῦ ἐχὶ εἶναι, ἄτλω μὲν καὶ ὀπιθυμίλιω ὐχ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἰσχύειν. ταῦτα δὲ ἡ δύτύχὴ οἱ ἀπρύκτῳ ἄπεφες δέ ἐστιν, ἄπαυστος, ἀπαθὴς *, δύπαις, δύξυλος. εἰ δὲ τοῦς τὸ πίστιον ἔπι τελευτῆσαι τὸν βίον δῦ, ὕτος ἐκεῖνος, τὸν σὺ ζητεῖς, ὄλβιος κεκλῆσθαι ἄξιός ἐστι. τοῦτ' εἰ δ' αὖ τελευτήσῃ, ὑπισχεῖν, μηδὲ καλέειν πω ὄλβιον, ἀλλὰ δύτυχέα. τὰ πάντα μὲν νῦν ταῦτα συλλαβὼν αὖ, ἄνθρωπον ἐόντα ἀδυνατόν ἐστιν. ὥσπερ χώρη οὐδεμία καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχεσθαι· ἀλλ' ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ὑπολείπεται· ἣ δὲ αὖ τὰ πλεῖστα ἔχῃ, αὕτη ἄριστη. ὡς δὲ καὶ αἱ ἀνθρώπου σῶμα ἓν οὐδέν ἐστιν αὔταρκες ἐστί. ὃ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστιν. ὅς δ' αὖ πάντ' ἐπλησε ἔχων ἀμφοτελέη, καὶ ἔπειτα τελευτήσῃ δύχαρίστως τὸν βίον, ὕτος παρ' ἐμοὶ τίμια τεύξεται, ὡ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκεπτέον ἔχει πάντως χρήματος, τοῦτο τελευτήν, κἢ ἀποβήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ἐπιδείξας ὄλβον ὁ Θεὸς, * προῤῥίζως ἀνέτρεψε.

* προῤῥίζως.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΑΞΙΑΝ ΕΥτυχούντων, Λόγος ογϐ'.

Τιμᾶσ' ἐπαίρει τοὺς πέλας μᾶλλον φέρει.
Ἀπόκτεινε· αἴσχιον γὰρ ἄξιον λαμπρὸν φάος,
κακοὺς ὁρᾶν τοὺς ἀδίκως εὐημέρους.

Πολλοῖς παρέστηκα, καὶ φθάσασα δὴ βεβᾶσι,
ὅστις κακοῖσιν ἐσθλὸς ὢν ὅμοιος ᾖ,
λόγων ματαίων εἰς ἄμιλλαν ἐλθών.
Ὃ δ' οὐ μὲν ἦν ἄρ' οὐκ ἀκουστὸν, οὐδ' ἀπαρκετὸν,
σιγᾶν κλύοντα δ' ἁρπάσαντες κακίονων.

Οὕτω κακοὶ παρέξουσιν, ὦ ξένοι, καλῶς,
ἄγαν κρατοῦντες, καὶ νομίζοντες δίκην
δώσειν, ἔδρασαν πάντ' ἐφέντες ἡδονῇ.

Ἢ δ' ἡ τοσῶδε τοῦτο τοῖς ἀμείνοσιν,
ὅταν πονηρὸς ἀξίωμ' ἀνὴρ ἔχῃ
γλώσσῃ καταχὼν δῆμον, οὐδὲν ὢν ὃ μὴ εἶ.

Φεῦ φεῦ· κακοῖσιν ὡς ὅταν δαίμων δίδῳ
καλῶς, ὑβρίζουσ' ὡς ἀεὶ παρέξοντες δῦ.

Πολλοὶ γεγῶτες ἄνδρες, οὐκ ἔχουσ' ὅπως
δώξωσιν αὐτοὺς τοῦ κακῶν ἐξουσία.

Εἴ τις παρελθὼν μοι Θεῶν λέγοι * κρατῶν,
ἐπαὖ ἀπεδαίης, αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἔσῃ·

* κρατῶν.

ἔσῃ δ' ὅτι

ἔστη δ' ὅπῃ αὖ βάλῃ, κύων, τοῦ ἔλαττον, βάρος.
αὖ θεσπὸς ἵππος. † Δέδοικα γάρ σε δῦ.
οὐ μὴ μάθῃς τοῦτ' ὄντ' ὀπῃ βάλῃ δ' ἐλᾶ.
ἄπονα μᾶλλον, ἢ θυὶς εἶπεῖν αὖ δοκῶ,
ποιῇ με, πλὴν αὖ ἄνθρωπον. ἀδίκως δ' ὑτυχεῖ,
κακῶς τι ποιῇ τοῦδ' ὃ ζῶον μόνον.
ὁ κρείσσων ἵππος ὑπὸ μελέτης ἔχει
ἑτέρου θεραπείαν. ἀγαθὸς αὖ κύων,
εὐλιμάτερος εἰ τοῦ κακοῦ κυνὸς πολύ.
ἀλεκτρυὼν γενναῖος ἐν ἑτέρᾳ τροφῇ
ἔστιν· ὁ δ' ἀγεννὴς, καὶ δέδοικε τὸν κρείττονα.
αὖ ἄνθρωπος ἐὰν ᾖ χρηστὸς, δ' ἐλπὶς σφόδρα
γενναῖος, οὐδὲν ὄφελος ἐν τῷ νῦν βίῳ.
ποιῇ δ' ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων, δεύτερος
ὁ συκοφάντης, ὁ κακοήθης τρίτα λέγει.
ἄνοια γενέσθαι χρῆστον, ἢ τοὺς χείρονας
ὁρᾶν ἑαυτῶν ζῶντας ὑπερφερεστέρους.
Καὶ σώφρων ἤμβρτε, καὶ ἄφρονι πολλάκις δόξα
* ἄπλετο, καὶ λιμὸς τὸν κακὸν ὢν ἔλαχεν.
Πολλοῖς ἀχρήστοις Θεὸς δίδωσ' ἀγαθοῖσιν ὄλβον
ἐσθλοῖσ', ὅς ἐστ' αὐτῷ βέλτιστος ὅσον ἐών,
ὅσον φίλοις. ἄρετὴ δὲ μέγα κλέος ἄπορ ὀλέσῃ.
ἀνδρὸς γὰρ ἀνὴρ, γῆ τε καὶ ἄστυ σάοι.
Δεινόν γε τοὺς μὲν δυσπαθεῖς κακῶν ἄπο
βλαστόντας, εἶτα τοῦδε μὲν τρέφοντι καλῶς
τοὺς δ' ὄντως ἐσθλοὺς ἔκ τε γενναίων ἄμα
γεγῶτας, εἶτα δυστυχεῖς πεφυκέναι.
Οὐ χρῆν τὰ δ' ὕπο δαίμονας θνητῶν πέρι
τρέφοντι· ἐχρῆν γὰρ τοὺς μὲν δικαίως βεβιῶν,
ἔχειν τ' ἀπ' ἔργου ἐμφανεῖς θεῶν πάρα·
τοὺς δ' ὄντας ἀδίκους τῶνδε τἀναντία
δίκην κακῶν πημονὴν ἐμφανῆ πέριν.
κοὐδεὶς ἂν ὕπως δ' ὑτυχὴς κακὸς γένοι.

Τὸ γὰρ δὺ τρέφειν τοῦδε τὸν ἄξιον, ἀφορμὴν τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται.

Αἰνῶ δ' ὑπραξίαν δίκαι συγκρύπτειν καὶ συσκιάζειν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων εἰσίν. εἰ δέ τις παίσας, τότ' ἀκριβῶς ἀνακαλύπτοιτο τοῦτο πάντα.

Ἐκεῖνο βίος πάρφορ· δεῖ πολλάκις χρείσσονα τὸν κάλλιστον ἐν αὐτῷ κατέχοντα τόπον.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΑΞΙΑΝ ΔΥΣΤΥΧΟΥΝΤΩΝ, Λόγος ογ΄.

Ὀργήν με λυπεῖ μᾶλλον, ἢ χρηστὸς ξένος,
εἰς χαλεπὸν ὅταν ᾖ συγκεκλεισμένος βίον.
Οἰκτρότατον ὅστις πεῖραν ὅτι γήρως ὕδῃ
ἀδίκως τύχης, δίκαιος εἰληφὼς τύπος.

Erit autem quod voles, canis, ouis, hircus,
Homo, equus. Rursus n. vita tibi transigẽda est, * In pueru.
Sic fata iubent: tu quod mauis, elige.
Quidnam potius, statim dicturus mihi video,
Fac me, quàm hominem. Indigna prosperitate,
Et rursus improsperitate immerita solus animalium homo afficitur.
Optimus equus, diligentiori cura
Quàm alius colitur. Canis si bonus fueris,
In precio lõgè maiori habeberis, q̃ malus canis.
Gallinaceus generosus peculiaribus alimentis
Nutritur. ignauus verò etiam timet p̃stantiorẽ.
At homo licet probus, nobilis, & valde
Generosus sit, nihil id ei prodest in hoc seculo.
Adulator autem omnium optimè viuit, deinde
Sycophanta: tertio loco fraudulentus loquitur.
Asinum fieri praestat, quàm deteriores
Se splendidiùs viuentes intueri.
Et sapiens repulsus est, & insipientem sape gloria Theognidis.
Secuta: & malus aliquis honorem nactus est. Eiusdem.
Deus multis inutilibus virùs largitur opes
Bonas, quae nec ipsis utilitatem vllam
Nec amicis ferent: Virtutis autem ingens gloria * Semper.
nunquam peribit.
Vir enim pugnando fortis agros & ciuitatem defendit.
Intolerabile est, homines impios & malis parentibus Sophoclis in Aletis.
Ortos, fortunatè viuere:
Bonos autem & generosa stirpe
Natos, aduersam sibi fortunam experiri.
Non oportebat Deos hac in re ita de hominibus
Statuere. Conueniret enim pios quidem homines
Manifestum aliquod lucrum à Dijs consequi,
Iniustos verò hominum contrà,
Poenam malorum vltricem euidenter luere:
Et hoc modo nullus improbus prosperitate frueretur. * τοῦτὸ.
Feliciter agere praeter dignitatem, malè sapiendi ansam praebet stolidis. Demosthenis Olynthiaca 1
Mira vis est melioris fortunae in occultãdis & obũbrandis hominum peccatis: at si quid accideris sinistrè, tum ista omnia prorsus detegentur. Eiusdem in Philippica.
Similis est vita theatro: Quocirca sapius pessimi quiq, honoratissimum inter homines locum obtinent. Ex Aristonymi Tomatijs.

DE ILLIS QVI INDIGNE MIseri sunt, Sermo CCLIII. Ex Io. Stobæo.

Nihil tam egrè fero, quàm bonum ingenium Menandri.
Vbi in vitam difficilem conclusum est.
Miserrimare est, cùm in senectutis limine Eiusdem.
aliquis
Praeditus bonis moribus iniquam fortunam experitur.

Socrates, interrogantibus quinam essent fœlices, respondit: Illi qui mentem bonam, & rationem possident.

Diogenis. *Vnica felicitas est, qua sit vt revera lætemur, nec vnquam tristemur, quocunq; in loco ac tempore.*

Eiusdem. *Cæterùm hanc veram felicitatem esse dicimus, quæ facit vt mens & anima in perpetua tranquillitate hilaritateq; collocentur.*

Chrysippi. *Qui iam, inquit, ad summum proficit, omnia planè præstat quæ factu decora sunt, & nihil omittit. Istius autem vitam nondum fœlicem esse ait, sed felicitatem ei postmodum accedere, cùm actiones istæ mediæ, constantiam & habitum, & peculiarem quandam confirmationem nactæ fuerint.*

Iamblichi ad Sopatrũ de Virtute. *Fœlix est, qui Deo, quatenus fieri potest, similis fuerit, perfectus, simplex, purus, & separatus ab humana vita.*

Platonis. *Optimè constituta est illius hominis vita, qui in seipso omnia quæ ad felicitatem pertinent, sita habet, aut qui huic proximus est: non autem ab alijs temere pendet, ex quorum siue bonis siue malis actionibus, tum ipse tum res suæ suspensæ in errore versari cogantur.*

Democriti *Tranquillum futurum non multa agere oportet, neq; priuatim, neque publicè: nec omnia quæ ad fuerint supra facultatem & naturã suam sibi sumere: sed tantam sui curam habere, vt quamuis præsentem fortunam, & quicquid opinio desiderat suppeditaturã, declinet, ac non plura assumat, quàm quis. ferendo est. Molis enim commoditas, tutior est quàm eius magnitudo.*

†ὑπεγκαμίνας.

Hippodami Thurij ex libro de Felicitate. *Animalium quædam felicitatem capere possunt, alia non. Sũt igitur eius capacia, ἅτινα ratione habẽt. Felicitas enim sine virtute non cõsistit. Virtus aũt nascitur in eo quod rationẽ habet primariò. Non capiunt autem fœlicitatẽ, ἃ ratione carent. Nam vt ἃ oculis carent, videndi nec opus nec pfectiõnem assequũtur: ita quod ratione caret, nec opere nec excellẽtia ratione præditi donatur. Ratio veluti organum est, cuius effectus est virtus, excellentia aũt fœlicitas. Porrò ratione præditorum animalium quædam per se perfecta sunt, & nullam aliũde opem requirũt, nec vt sint, nec vt bene sint: Talis sanè Deus fuerit. Non sunt autem per se pfecta, quæ opis externa indigent: qualis est homo. Rursus ex numero illorũ ἃ non per se pficiuntur, quædã perfecta, alia imperfecta sunt. Perfecta qdem, quæ partim causas proprias, partim externas habent. Proprias, vt quæ bonũ ingeniũ & voluntatem secũ adferãt: externas, eo quòd bonam legũ constitutionem, & pfectos bonos accipiunt. Imperfecta verò, vel neutrũ istorum, vel alterutrum dumtaxat habẽt, vel omnino prauũ animæ affectũ:*

Inclusa parẽthesi corrupta et mãca sunt.

Σωκράτης ἐρωτηθεὶς τίνες εὐδαίμονες, εἶπεν· οἷς καὶ φρένες ἀγαθαὶ, καὶ λόγος παρέσσειν.

Εὐδαιμονία γὰρ μία ἐστὶ, τὸ εὐφραίνεσθαι ἀληθινῶς, καὶ μηδέποτε λυπεῖσθαι, ἐν ὁτῳοῦν δὴ αἰῶνι τόπῳ ἢ χαιρῷ ἢ τις.

Εὐδαιμονίαν δὲ τὴν τοιαύτην εἶναι φαμὲν ἀληθινὴν τὸ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν ἀεὶ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἱλαρότητι διαβιοῦν.

Ὁ δὲ ἐπ' ἄκρων φησὶ παρεκτείνων, ἅπαντα πάντως ἀποδίδωσι τὰ καθήκοντα, καὶ οὐδὲν παραλείπει. τὸν δὲ τοῦτο βίον οὐκ εἶναί πω φησὶν εὐδαίμονα, ἀλλ' ἐπιγίνεσθαι αὐτῷ τὴν εὐδαιμονίαν, ὅταν αἱ μέσαι παράξεις αὗται παραλάβωσι τὸ βέβαιον καὶ ἐκτικὸν, καὶ ἰδίαν πῆξιν τινὰ λάβωσιν.

Εὐδαίμων ἐστὶν, ὁ Θεῷ κατὰ δύναμιν ὅμοιος, τέλειος, ἁπλοῦς, καθαρὸς, ἐξηρτημένος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Οὔτω γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπάρτει πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου· καὶ μὴ ἐν ἀγγοις ἀνθρώποις φορῆται, ἐξ ὧν ἢ δεῖ, ἢ κακῶς παρεξάπτων, πλανᾶσθαι ἀναγκάζεται καὶ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκευάσατο ζῆν.

Τὸ δ' ἀθυμεῖσθαι μέλλοντα, μὴ πολλὰ πράσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, μηδὲ ὅσα αἱ παρεοῦσαι ὑπάρξεις δύνανται αἴρεσθαι τῷ ἑαυτοῦ καὶ φύσιν· ἀλλὰ τοσαύτων ἔχειν φυλακὴν, ὥστε καὶ τῆς τύχης ἐπιβαλούσης, καὶ ἐς ὃ δέον † ὑφηγεμονίης τῶν δοκεόντων κατατίθεσθαι, καὶ μὴ πλέω παρασάσσεσθαι τῶν δυνατῶν. ἡ γὰρ ὀγκίη, ἀσφαλέστερον τῆς μεγαλογκίης.

Τῶν ζώων τὰ μὲν ἐστὶ δικαιικὰ τῶν εὐδαιμονίας, τὰ δὲ ἄδικα. καὶ δικαιικὰ μὲν ὅσα λόγον ἔχει. ἀ μὲν γὰρ εὐδαιμονία, οὐκ ἄτερθεν ἀρετῆς. ἀ δὲ ἀρεταὶ ἐγγίνεται τῷ λόγον ἔχοντι παρεῖναι. ἄδικα δὲ (ὅσα ἔργον, ἢ τῶν ὄψιος ἀρετάν. ὅτι τὸ λόγῳ ἄμοιρον, τὸ τῷ λόγον ἔχοντος ἔργον, ἢ τὸν τῷ λόγον ἔχοντος ἀρετὸν. ὁ δὲ εὐδαιμονία καὶ ἀρεταὶ τῷ λόγον ἔχοντι κτώμενος ἔργον· τῷ δὲ ὡς τύχα τίς ἐστι.) τῶν δὲ λόγον ἐχόντων ζώων, τὰ μὲν ἐστὶ αὐτοτελέα, ὅσα δὲ αὐτὰ τέλεα ἐστὶ, καὶ οὐδενὸς ἐπιδεῖ τῶν ἔξωθεν, ὅτε ποτὶ τὸ ἦμον, ὅτε ποτὶ τὸ καλὸς ἦμον. τοιοῦτος δέ κεν εἴη ὁ Θεός. οὐκ αὐτοτελέα δὲ, ὅσα μὲν δὲ αὐτὰ τέλεά ἐστι, ποτιδέεται δὲ τῶν ἔξωθεν αἰτίας. τοιοῦτος δέ κεν εἴη ὁ ἀνθρωπος. τῶν δὲ οὐκ αὐτοτελέων, τὰ μὲν ἐστὶ τέλεα, τὰ δὲ ἀτέλεα. καὶ τέλεα μὲν, ὅσα καὶ τῶνδε τὼν αὐτῶν αἰτίαν, καὶ τῶνδε τῶν ἔξωθεν αἰτίας γίνονται. καὶ τῶνδε μὲν τὸ αὐτῶν, ᾧ καὶ φύσιν ἀγαθὴν καὶ παραίρεσιν κεκτενέγκασθαι. τῶνδε δὲ τῶν ἔξωθεν, τῶν δύναμίας καὶ ἐπιτάξιος ἀγαθὼς λαβεῖν. ἀτέλεα δὲ, τὰ ἥτοι μηδὲν ἕτερον τούτων κεκτημένα, ἢ τινὸς αὐτῶν, ἢ ὃ καλόν τε φαῦλα· ἐπεὶ ἀρχέτω καπόν γε ζῶον τῶν ψυχῶν.

ζωὸν τὸ

τοιοῦτος ἢ εἴη ἄνθρωπος. τῶν δὲ τελέων ἀνθρώπων διαὶ διαφοραί· τοὶ μὲν γάρ † ἐστιν αὐτῶν κατὰ φύσιν τέλειοι· τοὶ δὲ κατὰ βίον ἢ κατὰ φύσιν μὲν μόνοι δὲ ἀγαθοί. ὅτοι δέ κ' εἶεν, τοὶ ἔχοντες τὰν ἀρεταί. † ἀ γὰρ ἀρετὰ ἐκάστω φύσιος ἢ ἀκρότας ἢ τελέοτας ἐστί. ἀ μὲν τῶ ὀφθαλμῶ, ἐκ τῶ ὀφθαλμῶ φύσιος ἀκρότας ἢ τελέοτας· ἀ δὲ τῶ ἀνθρώπω, ἐκ τῶ ἀνθρώπω φύσιος καὶ ἀκρότας καὶ τελέοτας. καπὸν βίον δὲ τέλεοι, τοὶ μὴ μόνον ἀγαθοὶ ὄντες, ἀλλὰ καὶ εὐδαίμονες. ἀ μὲν γὰρ εὐδαιμονία, τελέοτας ἐστὶ βίω ἀνθρωπίνω· ὁ δὲ βίος ὁ ἀνθρώπινος, σύγκαμαι τῶν πραξίων. ἀ δ' εὐδαιμονία, συμπεραίνουσα πὰς πραξίας. συμπεραίνει δὲ πὰς πραξίας, ἀρετὰ καὶ τύχα. ἐκ μὲν ἀρετᾶ, καπὰ χρῆσιν· ἐκ δὲ εὐτυχία, καπὰ κατόρθωσιν. ὁ μὲν οὖν Θεὸς ὅτι μαθών τῳδέ τινος ταὶ ἀρεταὶ, ἀγαθὸς ἐγένετο, ὅτι ὑπὸ σὺν ἀρξαμένας αὐτῷ πὰς τύχας εὐδαίμων. φύσει γὰρ ἦν ἀγαθὸς, καὶ φύσει εὐδαίμων, καὶ ἀεὶ ἦν, καὶ ἐστῖται, καὶ οὐδέποκα οὐ παυσόμενος τοιοῦτος ἐὼν, ἄφθαρτος ἐὼν, καὶ φύσει ἀγαθός. ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὅτι τᾷ φύσει εὐδαίμων, ἀλλὰ μαθήσιος, ἢ προνοίας ποδέεται, ποτὶ μὲν τὸ γενέσθαι ἀγαθὸς, ταῖς ἀρεταῖς· ποτὶ δὲ τὸ ἡμέας εὐδαίμονα, ταῖς εὐτυχίαις. καὶ διαττῶν ἐκ δύο τούτων ἀ ἀνθρωπίνα εὐδαιμονία συγκεφαλαιοῦται, ἐπαίνω τε ἢ μακαρισμῶ. ἐπαίνω μὲν τῶ ἐκ ἀρεταῖς· μακαρισμῶ δὲ τῶ ἐκ εὐτυχίας. τὰν μὲν οὖν ἀρετὰν ἔχει, ἐκ τᾶς ἰδίας μοίρας· τὰν δ' εὐτυχίαν, ἐκ τᾶν θυατᾶν. ἐξήρηται δὲ τὰ μὲν θυατὰ, ἀπὸ τ Θεῶν· καὶ τὰ ὑπὸ γᾶς, τ ὑραίων· τὰ δὲ χείρονα, ἀπὸ τ βελτίονων. καὶ διαττῶν ὁ μὲν ἑπόμενος τοῖς Θεοῖς ἀγαθὸς, εὐδαίμων· ὁ δὲ ἑπόμενος τοῖς θνατοῖς, κακοδαίμων. τῳ μὲν γὰρ πὰν φρόνασιν ἔχοντι, ἀγαθὸν εὐτυχία, καὶ χρήσιμον. ἢ ἀγαθὸν μὲν, ἐκ τᾶν γνώσιν τᾶς χρήσιος· ὠφέλιμον δὲ διὰ τ συνεργὸν τ πραξέσι. καλὸν οὖν ὅκα εὐτυχία παρῇ τῷ νῷ, ὥσπερ ὑείῳ αἰέμω θέοντα ποτὶ ἀρεταὶ ἀποβλέποντα παίεσθαι τᾶς πραξίας· ὥσπερ καὶ τὸν κυβερνάτᾳ ποτὶ τᾶς τ ἄστρων κινήσιας. οὔτω γὰρ ἁ μόνον ἀκολουθήσῃ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ ἢ συμπάξῃ τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ποτὶ τὸ θεῖον. καὶ μαὶ ἢ τοῦτο γε φανερὸν, ὅτι ἐκ διὰ μαθήσιος καὶ πραξίος βίος διαφέρων γίνεται. αἰ ἀνάγκα ἢ τὰν μὲν διάθεσιν, ἢ κακοδαίμονα. καὶ κακοδαίμονα μὲν τὰν ἀρετᾶς μετάληψιν· φαύλαν δὲ ταὶ κακίας ταῖς ἢ πραξίας, εὐδαίμονας μὲν ἐκ τᾷ εὐτυχίᾳ συμπαραίνοι γὰ ποτὶ τ λόγον. κακοδαίμονας δ' ἐκ ἐκ τᾷ * εὐτυχίᾳ· ἀποτυπὸν γὰρ τῶ συμπερά σματος. διὸ οὐ μόνον μαθεῖν δεῖ ταὶ ἀρεταὶ, ἀλλὰ ἢ κλῆσαι ἢ χρήσασθαι αὐτᾷ· ἢ ποτὶ † ἐσφάλειαν, ἢ ἐς συναύξασιν, ἢ * ἢ μέγιστον, ἐς ἐπανόρθωσιν οἴκων ἢ πολίων.

Quales etiam homines nonnulli reperiuntur. At perfectorum hominũ discrimina duo sunt. Nam aliqui ipsorum natura perfecti sunt: alij genere vitæ. Natura perfecti, qui boni tantùm sunt, id est virtutem poßidentes. Virtus enim vniuscuiq; naturæ excellentia & perfectio est. Oculi quidem virtus, eiusdem partis natura præstantia perfectioq; est: hominis autem, humanæ naturæ excellentia est, nec non perfectio. Cæterùm genere vitæ perfecti sunt, qui non solùm boni, sed felices etiam fuerint. Felicitas nanq; perfectio est humanæ vitæ: Vita autem humana ex multis actionibus consistit: at felicitas actiones absoluit. Nam omnis actio virtute aut fortuna duce fit. Virtus consideratur in ipso vsu: fortuna, in successu. Atqui Deus nec ab alio virtutem edoctus, bonus euasit: neque fortuna duce, fœlix. Natura enim bonus est, & natura fœlix: talisque semper & fuit, & erit, nec vnquam talis esse desinet, cùm incorruptibilis, naturáque bonus existat. At homo non est natura fœlix, sed disciplina & cura indiget: nempe vt bonus fiat, virtute: vt fœlix euadat, fortuna eget. Quocirca ex his duobus humana felicitas conficitur, laude & beatione. Hæc ex fortuna, illa ex virtute prouenit. Virtutem igitur habent homines, propter diuinitatis commercium: fortuna verò prosperitatem, mortali ratione. Separantur autem mortalia à Dijs. Et iccirco bonus vir, qui Deos sequitur, fœlix est: qui mortalia, infœlix. Nam prudentia prædito bona est prospera fortuna & vtilis. Bona quidem, propter vtendi notionem: vtilis verò, quoniam actionibus confert. Egregium itaque est, vbi fortuna prosperitas prudentia ac menti coniungitur, veluti secundus ventus currentem, & ad virtutem respicientem, ita actiones designare: sicuti cùm gubernator siderum intuens motum, nauigat. Sic enim non modo Deum sequetur, verumetiam bonum humanum ad imitationem diuini instituet. Atqui & hoc manifestum est, quòd vita diuersitas ex animi affectu & ipsa actione oriatur. Cæterùm affectus necessario aut bonus aut pranus fuerit: Actio autem, fœlix aut infœlix. Affectus bonus est, qui virtutis particeps sit: pranus, qui malitiæ. Actiones autem, fœlices quidem in prosperitate consistunt, vt quæ pro animi sententia eueniant. Infœlices contrà, in improsperitate: frustrantur enim euentu. Quamobrem non solùm discere virtutem oportet, sed etiam acquirere, vtique ipsa, siue custodiendi siue promouendi nos gratia, siue quod maximum est, propter familiarum & ciuitatum emendationem.

† prouidentiæ diuinæ.

Vide infrà in Euryphemi Verbum in hoc sermone.

* lego ἐτυχίᾳ † lege φυλακὴν, vel ἀσφάλειαν. * malim νὸ

Rerũm.n.bonarũ non ſolùm poſſeſſionẽ,ſed fructũ quoq; habere conuenit.Hac aũt omnia contingent,ſi quis ciuitatẽ bonis legib. conſtitutã nanciſcatur. Et hac omnia ego Amalthææ cornu nominatũ eſſe dixerim.Nihil enim non ineſt bona legũ conſtitutioni,ſine qua maximum humanæ naturæ bonũ neq; gignitur, neq; natũ & auctũ durare poteſt. Hæc ipſa enim virtutẽ, & progreſſum qui ad virtutẽ fit,complectitur: Quippe tum bona ingenia eius beneficio pducuntur,tum mores,ſtudia,legesq; fiũt,optimæ itẽ rationes rectæ et æquæ,pietas,ſanctimonia, & reuerẽtia.Itaq; illi qui fælix futurus, & uitã ſuã bene proſpereq; uicturus eſt,ipſam in bona legũ conſtitutione tranſigat oportet.Quinetiã præter iam enumerata rei neceſſitas ita fieri iubet.Homo .n. pars quædam eſt cõmunionis:atq; cum illis perfectus euadit, quibus cum non modo cõmunicat, uerumetiã bene cõmunicat. Nam ſunt quæ in plurib. ſimul, non aũt in uno fieri queant: alia in uno duntaxat, non itẽ in pluribus.Nonnulla tum in pluribus,tum in uno:ac ideo in uno,quoniã & in plurib.conſiſtunt.Harmonia .n. cõcentus,& numerus,in plurib. eſſentiã ſuã habent: quippe nulla eorum pars eſt, quæ totũ abſoluere poſſit. Fælicitas aũt & virtus animæ,in uno & in pluribus extare poteſt,itemq; in toto,& in omni:et ideo in uno, quia plurib.etiã ineſt: & in pluribus,quoniam in toto et omni quoq; exiſtit.Totius nanq; naturæ perfectio,ſingulæ etiã perfecit:et rurſus perfectio ſingulorũ,ipſum totum et omne abſoluit. Hoc ita conſequitur,quoniã totum natura præcedit partẽ,non aũt contrà pars totũ.Nam ſi nõ fuerit mundus,neq; ſol erit,neq; luna,nec erraticæ ſtellæ,neq; fixæ.Mundo autẽ exiſtente,illarum quoq; partiũ ſingulæ erunt. Itidem ferè habet in animaliũ natura.Videlicet ſi non ſit animal,non oculus,non os, nec aures erunt.At ſi exiſtat animal,ſtatim & iſtæ ſingulæ cõſiſtent. Porrò quemadmodũ ſe totum ad partes habet, ita uirtus etiã totius ad uirtutem partis. Nam niſi harmonia & prouidentia diuina mundum regeretur,nõ poſſent amplius in bono ſtatu permanere, quæ in mundo continentur. Similiter ſi bona legum conſtitutio in ciuitatib. non uigeret, nullus ciuiũ bonus aut fælix eſſe poſſet. Itẽ niſi animal ſanitate frueretur,nõ poſſet manus aut pes ualidus & ſanus eſſe.Nam harmonia mundi uirtus eſt, fælicitas ciuitatis,ſanitas & robur corporis.Singulæ autẽ in ipſis partes,ad ipſum totũ & uniuerſum referuntur.Oculi enim pro toto corpore uiſum exercent:itẽq; reliquæ partes & particulæ, propter totum & omne conſtitutæ ſunt.

† Legoἀμελ θείας.

* Legoἀ. βοᾶς ἐκμαγεῖον dendum Gedatur.

* malim ὑγιείας.

ὐ γὰρ μόνον τ̃ κτᾶσιν ἔχειν δεῖ τ̃ καλῶν, ἀλλὰ καὶ τὰν ὄνασιν. ζῶντα δὲ πάντα ἐσῆται, αἴκα πόλις εὐνομωμένας τύχᾳ ὁ αὖ θεσπος. καὶ ζῶντα μὲν ἐγὼ φαμὶ ἥμεν, ὃ οὐμαζόμενον † ἀμελείας κέρας. ἐν εὐνομία γὰρ τὰ πάντα ἐστὶ καὶ αὖθ ζώντας, ὥστε γηρᾶσαι ὃ μέγιστον ζᾶς αἰ θρωπίνας φύσιος ἀγαθόν, ὥστε γηρασθὲν καὶ αὐξασθὲν δικαίῳ καὶ ὁσιομένῳ. καὶ γὰρ τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν φορὰν ποτὶ αὐτὰ ἀμπέχει, ὧ καὶ φύσιος ἀγαθᾶς γηρᾶσις κατ' ἠπεῖρον καὶ ἦθεα ἢ καὶ ὀπτηδεύματα, καὶ νόμφς εἰμὲν τὼς ἀρίστως· ἔτι δὲ λόγως ὀρθογνώμονας, καὶ δικάζεσθαι δὲ καὶ ὁσιότητα ποτὶ τὰν ἡμέτεραν. ὥστε ὧ μέλλοντι εὐδαιμονήσειν καὶ ὀρθὸν πλοῦν ἔξειν † αὐτῶ βίοι, εὐνομίας ὑπαρχούσης, καὶ διαφανᾶσαν δεῖ καὶ διελθεῖν αὐτ̃, εὐνομίαν καταλιπόντα. ἅμα δ' ἔστι καὶ αἰτίαν ἐπιφέρῃ ὁ λόγως ζώοις ἔμπροσθεν εἰρημένοις. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, κοινωνίας μέρος ἐστί. καὶ συνὼ τ̃ πάντις ὁλόκληρος γίνεται κατ' αὐτ̃ λόγον, σὺν ὧ μὴ μόνον κοινωνεῖ, ἀλλὰ καὶ καλῶς κοινωνεῖ. ἃ μὲν γὰρ ἐν πλείοσιν, ἀλλ' οὐκ ἐν ἑνὶ πέφυκε γίνεσθαι· ἃ δ' ἐν ἑνὶ μόν, ἃ μὰν ἔτι ἐν πλείοσιν· ἃ δὲ πλείοσι, καὶ ἐν ἑνὶ, καὶ διαφέρει ἐν ἑνὶ, ὅτι καὶ ἐν πλείοσιν. ἁρμονία μὲν γὰρ καὶ συμφωνία καὶ ἀριθμὸς, ἐν πλείοσιν ἐγίνεσθαι πέφυκεν. οὐδὲν γὰρ αὔταρκες, ὁ τούτων τ̃ μερέων ποιᾷ ὅλον, ὁ ξυκεία δὲ καὶ ὀξυδορκία, καὶ ποδῶν ὠκύτας, ἐν ἑνὶ μόνον. εὐδαιμονία δὲ καὶ ἀρετὰ ψυχᾶς, καὶ ἐν ἑνὶ καὶ ἐν πλείοσι, καὶ ἐν ὧ ὅλῳ, καὶ ἐν ὧ πάντι. καὶ διαφέρει ἐν ὧ ἑνὶ, ὅτι καὶ ἐν πλείοσι· καὶ ἐν τᾶς πλείοσιν, ὅτι καὶ ἐν ὧ ὅλῳ καὶ ἐν ὧ πάντι. ἅτε γὰρ ζᾶς ὅλας φύσιος διακόσμασις, καὶ ὃ καθ' ἓν ἕκαστον, διακεκόσμακεν. † αἱ καθ' ἕκαστον δὲ διακόσμασις, ὃ ὅλον καὶ ὃ πᾶν οὐκ ἐπλήρωκε. τῶ * βοᾷ ἀκολουθεῖ, διακεῖσθ ὃ τᾷ φύσει προῆκον εἶμεν ὃ ὅλον ὃ μέρεος, ἀλλ' ὑ ὃ μέρεος τῶ ὅλω. αἴτε γὰρ μὴ ἦ ὁ κόσμος, οὐδὲ αὖ ὁ ἥλιος ἦν, οὐδὲ ἀ σιλαία, οὐδὲ οἱ πλανᾶτες ἀστέρες, οὐδὲ οἱ ἀπλανέες. ὄντος δέ τι τῶ κόσμω, καὶ τούτων ἕκαστόν ἐστι. ἴδοι δ' καὶ τῶ αἴ κα τις, καὶ ἐπ' αὐτᾶς ζᾶς τ̃ ζώων φύσιος. αἴκα γὰρ μὴ ἦ ζῶον, οὐδὲ ὀφθαλμὸς, οὐδὲ αὖ σῶμα, οὐδὲ αὖ ἀκοά. ὄντος δέκα ζώω, καὶ τούτων ἕκαστόν ἐστι. ὡς δὲ ἔχει ὃ ὅλον ποτὶ ὃ μέρος, ὥτω καὶ ἀ τῶ ὅλω ἀρετὰ, ποτὶ τὰν τῶ μέρεος. μὴ ὑπαρχούσας γὰρ ἁρμονίας, καὶ ἐπόψιος θείας τοῦ τὸν κόσμον, οὐκ αἰ ἐδυνάτο σωζεσθαι ἔτι καλῶς ἔχοντα τὰ ἐγκεκοσμαμένα. μὴ ὑπαρχούσας δὲ * διανοίας τοῦ τᾶς πόλιας, οὐκ αἰ δυνάτο τις ἀγαθὸς ἢ εὐδαίμων πολίτας ἦμεν. μὴ ὑπαρχούσας δὲ ὑγιείας τοῦ ὃ ζῶον, οὐκ αἰ δυνάτο πᾶς ἢ χὲρ ὀφθαλμός τε καὶ ὑγιὰ ἦμεν. ἔστι γὰρ ἁ μὲν ἁρμονία, ἀρετὰ κόσμω· ἁ δὲ εὐδαιμονία, ἀρετὰ πόλιος· ἁ δὲ ὑγίεια καὶ ἰσχύς, ἀρετὰ σώματος. καὶ ἕκαστον δὲ τ̃ ἐν αὐτοῖς μερέων, συντέτακται ποτὶ ὃ ὅλον καὶ ὃ πᾶν· ὀφθαλμοί τε γὰρ ὁρῶν, ὑπὲρ τῶ πάντος σώματος· καὶ τἄλλα ὑμέτερά τε καὶ μέρεα, ὑπὲρ τῶ ὅλω καὶ ὃ πάντος συντέτακται.

Εὐρυφάμου Πυθαγορείου, περὶ βίου.

Βίος ἀνθρώπου τελήιος, θεῷ μὲν λείπεται, ὧ μὴ αὐτοτελὴς ἦμεν ἀλόγων δὲ ζώων κρείσσων ἐστί, ὧ δρετῆς καὶ εὐδαιμοσύνας ὀπάονες ἦμεν· ὅτε γὰρ ὁ θεὸς τῶν ἔξωθεν αἰτίας πολιδεὴς ἐστι· φύσει γὰρ ἀγαθὸς ἐὼν καὶ φύσει εὐδαίμων ἐξ ἑαυτοῦ τελήιός ἐστι. ὅτι τε ἀλόγων ζώων ὑστέρη † λέγω γὰρ ἄμοιρα ὄντα, καὶ τῶν ἐς τὰς θεωρίας ὀπαδήμασιν ἄμοιρά ἐστι. ἀνθρώπου δὲ φύσις, τὰ μὲν οὐκ τῶν ἰδίας θεωρητὸς τυγχάνοις ἂν καὶ τῶν ἐκ τῶν θηῶν γινομένων ὀπαδήμασιν κυρήσοις, πολιδεὴς ἐστι. ὧ μὲν γὰρ λόγω τυπωτικὸς ἦμεν καὶ λογικὸν καὶ αἰσχρῶν κακίλικὸς, καὶ ὧ ὀρθῶς ἀπὸ γῆς ἀνακαλίσθαι, καὶ εἰς τὸ θεῖον ἀποβλέπειν, καὶ θεῶν τὰ αἰωνάτων νοητικὸς ἦμεν, τούτων δὲ καὶ τῶν ἐκ τῶν θεῶν ὀπαδήμασιν κυρήσοις τέτυχε. ὧ δὲ βούλησιν ἔχειν καὶ θεωρητὸν καὶ ἀρχὴν ἐν ἑαυτῷ τοιαύτην, καθ' αὐτὸν κύριος ὅτος ἐστι, καὶ ἀρεταὶ ὀπάονται καὶ κακίαι ζηλώσαι, καὶ θεοῖς ἀποδῆσαι, καὶ ἀπὸ θεῶν ἀποδαπῆμεν· τούτων δὲ καθ' αὐτὸν κινέεσθαι δυνατός ἐστι. διὸ καὶ ψόγων καὶ ἐπαίνων, καὶ τιμᾶς καὶ ἀτιμίας, τὰ μὲν ἐκ τῶν θεῶν, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τυγχάνομεν * δίκαι, ἢ τοι ἀρεταὶ, ἢ κακίαι ζηλώσεις. ἔχει γὰρ ὅτως ὁ σύμπας λόγος. ὃ θεῖον ἀνθρώπου πολυτελέσταον ζῶον ἐς τὸν κόσμον ἐσφύσισεν, αἰτίμων μὲν τὰς ἰδίας φύσιος, ὀφθαλμὸν δὲ τὰς τῶν ὄντων διακοσμάσιος. διὸ καὶ ὀνόματα μὲν ἔθηκε τοῖς θεώμασι, χαρακτὴρ αὐτῶν γνώμων. ἀνεύρετο δὲ καὶ γράμματα θησαυρὸς τῆ μνήμα. τὸ διακοσμασάμενος. ἐμιμήσατο δὲ καὶ τὰν τῶν πόντου διακόσμασιν, δίκης τε καὶ νόμοις κοινωνίαν πόλεων συναρμοξάμενος. ὑθὲν γὰρ ὕτω κοσμοπρεπὲς, καὶ θεῶν ἄξιον ἔργον ἀνθρώπους πέπρακται, ὡς πόλιος εὐνομουμένας συναρμογὰ καὶ νόμων καὶ πολιτίας διακόσμασις. εἷς γὰρ ἕκαστος ἀνθρώπος αὐτὸς καθ' αὐτὸν θεότοις ἐὼν, * ὅτι πολτὸ ζῆν ὁμοφρόνως ξυνῆ καὶ ξυναρμογῆ πολιτίας, καὶ αὐτὸς καθ' αὐτὸν ἱκανὸς γένηται, καὶ ποτὶ ὅλον καὶ ὃ τέλη σύστημα, τ' κοινωνίας εὐάρμοστος. ἀνθρώπου γὰρ ὁ βίος λύρας ἐξακριβωμένας καὶ κῆ πρὸς † ὀπιτελέος ἐούσας εἰκών ἐστι. λύρα τε γὰρ πᾶσα χρέιζ βιῶν τεῦν τυχεῖν· ἐξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἐπαφᾶς τινος μουσικᾶς. ἐξάρτισις μὲν ἔν ἐστι ἀ τ' οἰκήων μερέων τῶ σώματος ὀργανικὰ πρώτων· λέγω δὲ ταῖ χορδαῖ, καὶ τ' ὀργάνων τ' πρὸ εὐφωνίαν καὶ πληκὴν ὑπισυνερτύντων. συναρμογὰ δὲ † ἀπὸ τ' ἀλλήλως σύγκρασις τ' φθόγγων. ἐπαφὰ δὲ μουσικὰ, ἀ κῆ συναρμογὰν κίνησις ἤδη τούτων. ὕτως δὲ καὶ βίος ἀνθρώπου χρέιζ τεῶν τούτων τυχεῖν. ἐξάρτισις μὲν ἀ τ' τῶ βίω μερέων ἐστὶ συμπλάρωσις. βίω δὲ μέρεα, τά τε σώματος ἀγαθὰ, καὶ τὰ τ' χρημάτων, καὶ τὰ τᾶς δόξας, καὶ τὰ τῶν φίλων. συναρμογὰ δὲ ἀ καθ' ἁρετὰν καὶ

Euryphami Pythagorici
de vita.

Vita hominis perfecta, inferior quidem est Deo, quòd non per se sit perfecta: brutis autem animalibus præstat, vtpote virtutis & felicitatis particeps. nam neque Deus, vlla causa extrinseca indiget, vt qui natura bonus existēs & natura fœlix, perfectus sit. Nec vllum animal brutū (virtutis aut felicitatis capax est.) Cùm enim rationem non habeant, scientiæ actionum quoque expertia sunt. At hominis natura auxilio eget, quod partim ex propria voluntate, partim à numine ei accedit. Quatenus enim rationes imaginatur, honesta & turpia cogitat, à terra erectus est, & in cœlum respicit, & summos Deos contemplatur, diuina ope fruitur. Quatenus autem voluntatem & propositum, & tale principium intra se habet, per quod liberè potest studere virtuti, & malitiam sequi, & Deos colere, & ab ijsdem aucrti, proprio motu vtitur. Quamobrem qui virtutem aut vitium sequuti sunt, vituperantur vel laudantur, & honore vel ignominia afficiuntur, partim diuinam, partim humanā ob causam. Sic enim omnino se res habet. Deus hominem preciosissimum animal in mundum collocauit, suæ quidem naturæ æqualem, inspectorem verò rerum ordinationis futurum. Quamobrem ille nomina rebus imposuit, quæ notæ ipsarum essent: Literas etiā inuenit, memoriæ thesaurum instituens: & vniuersitatis constitutionem imitatus est, iure ac legibus ciuitatum cōmunionem concinnans. Nullum enim tam egregium in mundo, et Dijs dignum opus ab hominibus factum est, quàm ciuitatis bona legitimaq; institutio, ac legum & reipublicæ adornatio. Nam vnusquisque homo cùm ipse nihil sit per seipsum, statim vbi in communi concordia & concinnitate reipublicæ viuit, tum ipse secundum se sufficiens sit, tum ad totum perfectúmque communionis cœtum accommodus. Quippe humana vita lyræ perfectæ et numeris omnibus absolutæ similis est. Quanis enim lyra tribus his opus habet, instructione, concinnatione, & contrectatione aliqua numerosa. Instructio quidem est, omnium propriarū corporis partium apparatus, chordarum inquam, & instrumentorum ad soni suauitatem & modulationem inseruientium. Concinnatio, temperatio sonorum est inuicem sibi respondens. Contrectatio autem Musica, concinnus istorum motus. Sic & hominis vita tribus huiusmodi indiget. Nam eius instructio, vitæ partiū plena comparatio est: sunt aūt vitæ partes, corporis bona, & pecuniarum, & gloriæ, & amicorum. Concinnatio autem, istarum partium ordinatio est, secundum virtutem &

† *Videtur aliquid deesse.* *Notata parenthesi denotamus.*

* *lego αἰτίαι.*

* *lego μετὰ τῶ ζῆν εὖ.*

† *Vide suprà in sermone* Oeconomico, *in Callicratida Gerobu.*

† *lego ἀ τελέων*

leges facta. Denique contrectatio earum concinna, in bona & legitima temperatione consistit, virtute feliciter procedente, ac nihil foris obuium & aduersum sibi habente. Quoniam fœlicitas non constat, si ab instituto operum sponte sibi propositorum arceatur, sed si eis potiatur. Neque si virtus seruitio & ministerio careat, sed potiùs si facultatibus suis ad actiones perficiatur. Non enim per se perfectus est homo, sed imperfectus: perficitur autem partim à se, partim externa causa. Et perfectus euadit, aut secundum naturam, aut secundum vitam. Secundum naturam quidem, si bonus fiat. Nam cuiuslibet rei virtus, excellentia & perfectio est suæ cuique naturæ. Videlicet oculorum virtus, præstantia & perfectio est naturæ oculorum: aurium virtus, naturam aurium perficit. Sic etiam hominis virtus, humanæ naturæ præstantia perfectióque est. Secundum vitam verò perfectus est, si fœlix fuerit. Quippe felicitas, perfectio & summa est humanorum bonorum. Proinde rursum virtus & prosperitas, partes fiunt illius vitæ, quæ in felicitate viuitur, virtute veluti anima eius existente, bona fortuna autem veluti corpore, quibus coniunctis tanquam vnum animal fit. Alterius officium est, bonis secundum naturam bene vti, alterius verò vsum sui exhibere. Nempe virtutis est, vti: fœlicitatis, vsum præbere. Item illius est, animi propositum & rationem rectam præstare: huius autem, actiones & opera promouere. Siquidem honesta deliberare, & sustinere aduersa, virtutis proprium est: bene proficere, rationalis voluntatis: finem autem actionum consequi, prosperitatis. Superat enim imperator virtute simul & fortuna duce. Feliciter nauigat gubernator, & artis & secundi venti beneficio. Oculus acutè videt, tum visus vigoris opera, tum lumine. Itidem humana vita euadit optima, virtutis pariter & prosperitatis causa.

† Vide supra in Hippodamo Thurii Gerbis in hoc sermone.

Ex epitome Didymi.

Fœlicitatem ex optimis & honestis actionibus fieri: iccirco eam vndequaque pulchram esse, quemadmodum alia quædam opera per omnes sui partes artificiosa sunt. Assumptionem enim efficientium causarum non dimouere felicitatem à pulchritudinis sinceritate: vt neque medicinæ actioni per omnia artificiosa instrumẽtorum vsus gloriam imminuit. Nam actionem omnem, animæ quoddam opus esse. Etsi verò agens vtitur quibusdam ad instituti sui perfectionem, non statim ea partes operis existimare conuenit: quamuis vtrunq; ex prædictis huiusmodi requirat, non tamen vt partem, sed vt causam efficientem artis. Nam ea fine quibus agi quippiã nõ potest, partes operis

* forte minuit.

* addo i.

νόμως τούτων συνταξις. ἐπαφὰ ἢ μυσικὴ, ἀ κατ' ἀρετὴν ἡ νόμως τούτων σύγκρασις, ὀρθοπλοουμένας ἀρετᾶς, ἢ μηδὲν ἔξωθεν αἰτιώτερον ἐχούσας αὐτῆ. ὁ γὰρ εὖ ἀφρύκλας ἀρετᾶς τοξότης τ ἐκουσίων σκοπὸν πέπηγεν ὃ εὐδαιμονίην, ἀλλ' οὐ ὧν κατατυγχάνεσθαι· ἐπὶ οὐ τῶν ἀδροφόρβοι ἡμῖν, καὶ αὐτηρέται τῶν ἀρετῶν, ἀλλ' οὐ τῶν συμπληροῦσθαι τᾶς οἰκήιας δυνάμεσι ποτὶ τᾶς τοξείας. ὁ γὰρ αὐτοτελὴς οὐκ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀτελὴς. τέλεος ἢ γινόμενος, ἀ μὲν παρ' αὐτὸν, ἀ ἢ καὶ τῶν τὰ ἔξωθεν αἰτίαν. ἢ τέλεος, ἤτοι κατὰ φύσιν, ἢ κατὰ βίον. ἢ κατ' μὲν τὰν φύσιν, αἴκα ἀγαθὸς γένηται. ἀ γὰρ ἐκάστω ἀρετὰ, ἀκρότας ἢ τελειότας ἐστὶ τᾶς ἐκάστω φύσιος· οἷα ἀ μὲν τ ὀφθαλμῶν † φύσις ἀκρότας ἢ τελειότας ἐστὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀ δὲ τῶν ὠτῶν, τᾶς τ ὠτῶν. ὕτω δὲ τὰν τῶ ἀνθρώπω ἀ ἀρετὰ, ἀκρότας ἐστὶ καὶ τελειότας τᾶς αὐτῶ φύσιος. τέλεος ἢ κατὰ βίον, αἴκα εὐδαίμων γένηται. ἀ γὰρ εὐδαιμονία, τελειότας καὶ συμπλάρωσις ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν. διὸ πάλιν ἀρετὰ καὶ εὐτυχία, μέρεα γίνονται τῶ ἐν' αὐτῶ βίω, τᾶς μὲν ἀρετᾶς, ὡς ψυχᾶς κεφαλάς· τᾶς δ' εὐτυχίας, ὡς σώματος· τῶν δὲ συναμφοτέρων αὐτῶν, ὡς ζώω. ὃ μὲν γὰρ χρέεσθαι καλῶς αὐτὸν ἔστι τοῖς κατὰ φύσιν ἀγαθοῖς· ὃ ἢ τὰν χρᾶσιν ἐμπαρέχειν. καὶ χρέεσθαι μὲν ἀρετᾶ· χρᾶσιν δὲ παρέχειν εὐτυχία. καὶ ἀ μὲν τὰν προαίρεσιν καὶ τ λόγον ὀρθὸν παρέχεσθαι· ἃ δὲ τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς προάξιας. ὃ μὲν γὰρ βουληφάμεν τὰ καλὰ, καὶ ὑποστᾶμεν τὰ δεινὰ, τᾶς ἀρετᾶς οἰκῆον ἐστί· ὃ δὲ ὀρθοπλοῆσαι, τᾶς προαιρέσιος· καὶ ὅτι τέλος ἐλθεῖν τὰς προάξιας, τᾶς εὐτυχίας. εἰίκασι γὰρ ὁ στρατηγὸς, καὶ σὺν τ' ἀρετᾶ, καὶ σὺν τᾶ εὐτυχία. καὶ εὐπλόησεν ὁ κυβερνάτας, καὶ σὺν τᾶ τέχνα, καὶ σὺν τοῖς οὐρίοις πνεύμασιν. καὶ εἶδεν ὁ ὀφθαλμὸς καλῶς, ἢ σὺν τᾶ ὀξυδορκία, ἢ σὺν τῶ φάει. ἢ ἄριστος ὁ βίος ὁ τ ἀνθρώπων ἐφίετο, ἢ ἀφ' τὰν ἀρετὰν τῶν αὐτῶν, ἢ ἀφ' τῶν εὐτυχίαν.

Τῶν δ' εὐδαιμονίαν, οὐκ τ καλῶν γίνεσθαι ἢ προηγουμένων προάξεων. διὸ ἢ δι' ὅλων εὖ καλὸν, καθάπερ ἢ τῶν ἐν τοῖς ἀψύχοις ἐνέργειαν δι' ὅλων ἔντεχνον. ὁ γὰρ ἐκβιβάζων τῶν προβάλλοντα τ *ὁλικῶν ἀρχῶν τ εἰλικρινείας τ καλῆς τ εὐδαιμονίαν· ὡς οὐδὲ τ ἰατρικῆς ἔντεχνον δι' ὅλων ἐνέργειαν, τῶν τ ὀργάνων χρῆσιν. πᾶσαν μὲν γὰρ προᾶξιν, ἐνέργειαν εἶναί τινα ψυχῆς. ἐπεὶ δ' ὁ προαιρούμενος συλλαβεῖν τινα τοιοῦτ τ τελεότητα τ προθέσεως, * μέρη ταῦτα χρὴ νομίζειν τ ἐνεργείας· καὶ τοι τε ἐπιζητοῦσης ἑκατέρας τῶν εἰρημένων ἑκάτερον, ἢ μὲν ὡς μέρος, ὡς δὲ ποιητικὴν τῆς τέχνης. τὰ γὰρ ὧν αἴτιον προαίρεσιν ὁποῖόν ἀδυνατον, μέρη τῆς ἐνεργείας λέγειν, οὐκ ὀρθόν.

οὐκ ὀρθόν. Ὃ μὲν γὰρ μέρος θεωρήσαιτο, καὶ ὃ συμπληρωτικὸν τοῦ ὅλου ἐστὶ σὺν οἷς οὐκ ἄνευ, καὶ ὃ ποιητικὸν, τοῦ φέρειν καὶ συνεργεῖν εἰς τὸ τέλος.

Ἆρ' οὖν, ὦ Κλινία, ἤδη τοῖς ἱκανὸν πρὸς εὐδαίμονα ποιῆσαί τινα, τό, τε κεκτῆσθαι τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὃ χρῆσθαι αὐτοῖς ἔμοιγε δοκεῖ. πότερον, φὴν ἐγὼ, ἐὰν ὀρθῶς χρῆται, ἢ ἐὰν μή; ἐὰν ὀρθῶς. καλῶς γε, φὴν ἐγὼ, λέγεις. πλέον γάρ που (οἶμαι) θατέρου ἐστὶν, αἱ τις χρῆται μὴ ὀρθῶς ὁτῳοῦν πράγματι, ἢ ἐὰν ἁπᾷ. Ὃ μὲν γὰρ κακόν· Ὃ δὲ οὔτε κακὸν, οὔτ' ἀγαθόν.

Τοῖς δ' εὐδαιμόνως ζῶσιν ὑπάρχειν ἀνάγκη πρῶτον, ὃ μήτε ἀδικεῖν ἄλλους, μήτε ὑφ' ἑτέρων αὐτοὺς ἀδικεῖσθαι. τοῦτο δὲ ὃ μὲν ἧττον χαλεπόν· τοῦ δὲ μὴ ἀδικεῖσθαι κτήσασθαι δυνάμει, παγχάλεπον. καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως τελέως σχεῖν ἄλλως, ἢ τελέως ἡμέλλειν ἀγαθόν.

Οὔτε τὸν ἁρπαγῆναι ὑπὸ χρυσόπους ὠφελήσει λύπη, οὔτε τὸν αἰσθόμενον ἡδίσημος εὐτυχία.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΙΑΣ, Λόγος σ'.

Δυσμορέ, οὔ ῥα πατὴρ Κρονίδης ὑπὸ γήραος οὐδῷ
† δύῃ ὀδυσσαλέῃ φθίσῃ κακὴ πολλὰ παθόντα,
υἷάς τ' ὀλλυμένους, ἐλκηθείσας τε θυγατρας,
καὶ θαλάμους κεραϊζομένους, καὶ νήπια τέκνα
βαλλόμενα † προπὶ ἄρυν ὑπ' αἰνῇ δηιοτῆτι.

Γέροντα δυστυχῆσαι τῷ ἑαυτοῦ κακῶν
ἅπαν γέμοντα λήθην, ἀνέμνησας πάλιν,
ἔπειτ' ἀτυχῆσαι τ' ἤλθρας.

Τῷ γὰρ κακῶς πεφρασμένῳ μυεῖα, μία
νὺξ ἔστιν ἣν παθόντα μὴ πέρα θανεῖν.

Κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν· ᾧ δ' αἰεὶ κακῶς
ἔχει, ὀδὲν ἀλγεῖ συγχυθεὶς δύσποτος ὤν.

Εὔπιστον ἀτυχῶν ἐστὶν αἰθεσπὲς φύσει.
τὸν πλησίον γὰρ οἴεται μᾶλλον φρονεῖν,
ὁ τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἰδίοις πάλαι ἀεί.

Ἐν οἷς αὖ ἀτυχήσῃ τις αἰθεσπὲς τόπους,
ἧκιστα τούτοις πλησιάζων ἥδεται.

Οὔποθεν αὖ ὤμβλυν, ἡ τύχη, καὶ πάντα δὲ
τὰ μηδὲ προσδοκώμενθ', ἔκπαγλα φέρει.

Ὡς ἔμοιγε δέχεται κακὸν οὐκ κακῶς ἀεί.

Ἐπ' ἄκρων ἧκεμεν κακῶν γραμμήν.

Αἰεὶ δ' μὲν γε ζῇ· Ὃ δὲ μᾶλλόν τις κακὸν,
Ὃ δ' οὐκ ἔφυνεν αὖθις ἐξ ἀρχῆς νέον.

Νῦν δ' αἰεὶ πάλαι. τὸ δ' ἀέξεται ἄλλο* νοητὸς
πῆμα, κακῶς δ' ὕπνου γίνεται ἡ τυχίη.

Ἢ μὲν δὴ πολέεσι πεφύρησαι χαλεποῖσι
θυμὲ, γαλεπαίνῃ δ' ὀπιμύγιαι ὑδὶ ὅσσον ὅσσον,

non rectè nominantur. Pars enim cõsideratur, quatenus ad rem totam absoluendam facit: Ea verò sine quibus aliquid fieri nequit, secundum efficientem causam accipiuntur, vt quæ conducant & promoueant ad finem.

Num possessio vsusq; bonorũ, ô Clinia, inquã, ad beatè viuendum sufficit? Mihi quidẽ videtur, inquis. Vtrum ita dicis, si modò quis rectè vtatur, an etiam si non rectè? Si rectè, inquit. Probè, inquam. Plus est enim (puto) cùm quis re quapiam abutitur, quàm cùm omnino non attingit. Illud siquidem malum est: hoc nec bonum, nec malum. Nónne ita dicendum? Platonis in Euthydemo.

Fœliciter aũt viuentib. hoc necessariò inesse imprimis oportet, vt nec ipsi alijs, nec alij ipsis iniuriã inferant: quorũ alterũ non est admodũ difficile: alterũ verò, vt nulla posis iniuria lædi, difficillimũ. nec perfectè id quisquam aliter assequi potest, quàm vt perfectè bon⁹ efficiatur. Eiusdem lib. 8. Legum.

Nihil inuerit ægrum lectus quem aurei pedes fulciunt, neq; stultum insignis fortuna. Ex Tomariis Arisbony mi.

DE INFOELICITATE, Sermo CCL. Ex Io. Stobæo.

Infœlicem, quem pater Saturnius in senectutis limine (itum, Homeri Iliad. 9. †αῦον.
Miseræ calamitate perdidit multa mala intu-
Et filios pereuntes, & filias per vim abstractas,
Et thalamos vastatos, & liberos infantes †πρὸ γαίης.
Ad terram proiectos in graui conflictu.

Miseroseni, qui malorum suorum Menãdri in Hydria.
Oblinisci incipiebas, memoriam refricasti,
Ac denuo infœlicem fieri effecisti.

Infinitis oppresso malis, vna (meri iubet. Sophoclis in Nauplio.
Nox aduenit, quæ dum melior aspirat fortuna,

Viro, qui fœlix aliquando vocatus fuit, Euripidis.
Molesta est mutatio: cui verò semper sinistra
Fortuna fuerit, nihil dolet, cùm ei familiaris sit calamitas.

Homo semper infœlix natura credulus est. Menãdri in Paracatatheca.
Proximum enim plus se sapere putat
Ille, quem suæ rationes semper fallunt.

Quibus in locis calamitosus aliquis fuit, Amphidis in Ampelurgo.
Ad istos accedere nequaquam gaudet.

Nunq̃ putabam: Verùm fortuna, & omnia Menãdri in Enchiridio.
Inexpectata animum suo statu deijciunt.

Quàm semper aliud malum post aliud mihi nascitur.

Malorum vltimam lineam attigimus. Euripidis in Antigone.
Semper malum aliquod viget, alterum verò præterit, Eiusdem in Æolo.
Et quod nonũ secuturũ est deinceps, nondũ ap-
Nunc verò semper concoquo. Interim aliud * fortè παρὸν, al. νεον;
nouum mihi crescit (pediuerim.
Damnum, cùm à priori malo nondum me ex-
Permultis equidẽ semper immersus es malis Philetæ in Cerere.
Anime mi, tranquillitatem verò ne tantillam quidem experiris:

Semper aũt noui dolores circa te exasperantur.

Menãdri in Heroe.

Me miseram, quæ sola calamitates tales experior,

Quas præ immanitate nemo facilè crediderit.

Eiusdem. *malum aliâ scribitur. †forsè ἀφ'. Philetæ. †ἐχμάτων potius. *malum τάλαντ.

Qui fœlices videntur, externam solùm personam habent,

Intus autem cæteris hominibus similes sunt.

Hinc est quòd semper oberro terra mariq́,

Dum fœcundis à Ioue restringuntur annis:

Nec mihi Parca malorũ finẽ adsert: sed manẽt

Constanter, & præsentibus accrescunt alia.

Diphili.

Fortuna nobis, tanquam cyathos exiccantibus,

Si vnum bonum infundat, tria mala effundit.

Gaij contra Antemilium de fœtu corrupto.

Iniurtam pati cuilibet graue est. Huiusmodi verò aliquid pati, quod ne dici quidem clarè ab homine affecto possit, infœlicitas nimia est.

Ibidem.

Vide accusationis difficultatem, in qua & efferri crimen non potest, & taceri grauius est. nam quomodo quis perpetrata facinora sine verbis significauerit?

Antiphõtis.

Si cui Deus bona non perfectè largiri voluerit, illum pecuniarum copia exhibita mentis & prudentiæ inopem facit: & sic altero adempto vtrisque priuat.

Democriti.

Inopia publica grauior est quàm singulorum. Nullaenim subsidij spes relinquitur.

Quemadmodum corpori, sic & familiæ vitæq́ morbus accidit.

Gaij.

Inuidus damon maximè videtur hoc studere, vt inopinatas calamitates inducat. Est hic tibi prolis sua occisor pater: manu quidẽ sicelestissimus, anima verò purissimus, vt qui per furorẽ calamitosum istud malum admiserit.

Heraclitus dixit ingenium homini damonem esse.

Xenocrates dicebat, quemadmodum à facie formaq́ vitio aliquem vocamus informem: ita ob fortunæ malitiam homines improbos vocari à nobis infortunatos.

Platonis in Gorgia.

Atqui, ô Socrates, nihil opus est antiquis exemplis ad te confutandum. Si quidem recentibus atq́ adeò hesternis manifestè plerosq́ iniustos esse fœlices comprobari possit. Quænam ista? Archelaum Perdiccæ filium Macedoniæ imperare vides? Etsi non video saltem audio. Fœlix ne igitur tibi, an infœlix videtur? Nescio equidem Pole: nunquã enim illi sum conuersatus. Quid aũt? Si eius consuetudinẽ habuisses, iam cognosceres? Aliunde verò fœlicitatẽ eius non deprehendisti? Non per Ioue. Constat igitur, ô Socrates, similiter te dicturum ignorare, vtrũ magnus Persarũ rex sit fœlix. Et vera quidem dicã. Ignoro enim quo pacto vel eruditione vel iustitia sit instructus. Nunqd in hoc tota beatitudo cõsistit? Certè meo iudicio. asseroenim honestum bonumq́ virum & mulierem,

ἀμφὶ δὲ τοι νέαι αἰὲν αἰκίαι τερήχασιν.

Ὡς οἰκτρὸν ἢ τὰ τοιαῦτα δυστυχῶ μόνη,
ἃ μηδὲ πιθανὰς τὰς ὑφορολὰς ἔχᾳ.

Ἔξωθεν εἰσὶ οἱ δοκοῦντες δ' ὐτυχεῖν,
τὰ δ' ἔνδον εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἴσοι.

Τῷ * ὄμοι πολέων γαίης ὑπὸρ, † σοὶ δ' ἁλάασεν,
ἐκ Διὸς ὡραίων † ἔρκεϊ ὧν ἐτέων.

ὑσὶ δ' ἀπὸ μοῖρα * μελέων κακῶν φέρῃ· ἀλλὰ φέρεσιν
ἔμπεδα, καὶ ζώοισιν ἀεί τα παρεσαυξάνεται.

Ὥς σφιν καθίζησ' εἰόθ' ἡμῖν ἡ τύχη,
εἰ ἀγαθὸν ὀπτεχέασα, περὶ ἐπάμπλη κακά.

Τὸ μὲν ἀδικεῖσθαι, καὶ πάντι οὖν ἀλγεινὸν ἔστι. τὸ δὲ καὶ τῶν τοιούτων τι παθεῖν, ὃ μηδὲ εἰπεῖν ὁ πεποιθὼς δύναται σαφῶς, δυστυχίας ὑπερβολὴν ἔχᾳ.

Ὅ ἔργα δὴ τὸ τῆς καταγορείας δίκαιον· τὸ γὰρ καὶ τὸ εἰπεῖν ἀδύνατον, αἰσχρὸν γάρ· καὶ τὸ σιωπῆσαι χαλεπώτερον. πῶς γὰρ οὐ δυνατόν τις οὐδὲν λόγῳ δηλῶσαι τὰ πεπραγμένα;

Ὧν γὰρ ὁ Θεὸς μὴ πάντελῶς βούλῃ ἀγαθὰ δίδοναι αὐθρώποις, χρημάτων πλοῦτον παρέχων, ἢ κακῶς φερόντων πέντε ποιήσας, τὸ ἕτερον ἀφελόμενος, ἀμφοτέρων ἀπεστέρησεν.

Ἀπορία ξυνὴ, τὸ ἑκάστῳ καλεπώτερον. ἡ γὰρ κοινὴ λείπεται ἐλπὶς ὑπακούειν.

Νόσος οἴκῳ καὶ βίῳ γίνεται, ὅκως περ καὶ σκηνέος.

Ἔοικε δὲ ὁ βάσκανος δαίμων φιλεριμόταλος εἶναι περὶ τὰ παραδόξως συμφορὰς. ἔστησί σοι παιδοφόνος πατὴρ, τὴν μὲν χεῖρα, μιαρώταλος· τὸν δὲ ψυχὴν, καθαρώταλος, μηνία ἀφικνεόμενος τῶν συμφορῶν.

Ἡράκλειτος ἔφη, ὡς ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.

Ξενοκράτης ἔλεγεν, ὡς ὃ κακοπαθοῦσι τὸν αἰσχρὸν προσώνυμον, καὶ μορφῆς ὃ δύσμορφον· ὕτω δαίμονος κακία, τοὺς πονηροὺς κακοδαίμονας ὀνομάζομεν.

Ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, σοῦ γε σὶ δὴ παλαιοῖς παραδείγμασιν ἐλέγχειν. τὰ γὰρ ἐχθὲς καὶ πρώην γεγενημένα, ταῦτα ἱκανά σε ἐξελέγξαι ἔστι, καὶ ἀποδεῖξαι, ὡς πολλοὶ ἀδικοῦντες ἄνθρωποι, εὐδαίμονες εἰσι. τὰ ποῖα ταῦτα; Ἀρχέλαον δήπου τὸν τοῦ Περδίκκου, ὁρᾷς ἄρχοντα Μακεδονίας; εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἀκούω γε. εὐδαίμων οὖν σοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἄθλιος; οὐκ οἶδα, ὦ Πῶλε. οὐ γὰρ πω συνήθροια τῷ ἀνδρί. πῶ δαὶ συνημόμμεθ' ἂν γοῦν, μᾶλλον δὲ αὐτόθεν οὐ γνώσεσθε, ὅτι εὐδαίμων; μὰ Δί', οὐ δῆτα. δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸν μέγαν βασιλέα γνώσεσθαι φήσεις εὐδαίμονα ὅντα. καὶ ἀληθῆ γε ἐρῶ. οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχᾳ καὶ δικαιοσύνης. τί δὲ δὴ τούτῳ πᾶσα ἡ εὐδαιμονία ὄντως γε ἐγὼ λέγω, ὦ Πῶλε, τῷ μὴ γὰρ καλόν τε καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα ἢ γυναῖκα,

εὐδαίμονας

δ' δαίμονας εἶναί φημι· τὸν δὲ ἄδικον καὶ πονηρὸν ἄθλιον.
ἄθλιος ἄρα οὗτός ἐστιν ὁ Ἀρχέλαος κατὰ τὸν σὸν λόγον εἰσφέρηται, ὦ φίλε, ἄδικος.

Κατά τι τὴν ἐμὴν δόξαν, ὦ Πῶλε, ὁ ἀδικῶν τι καὶ ὁ ἀδικούμενος πάντως τι ἄθλιος. ἀθλιώτερος μέν τοι, ἐὰν μὴ δίδῳ δίκην, μηδὲ τυγχάνῃ τιμωρίας ἀδικῶν. ἧττον δ' ἄθλιος, ἐὰν δίδῳ δίκην, καὶ τυγχάνῃ δίκης ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων.

ὅτι ΑΒΕΒΑΙΟΣ Η ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΕΥΠΡΑΞΙΑ, ΜΕΤΑΠΙΠΤΟΥΣΗΣ ΡΑΔΙΩΣ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ. ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

quòd inconstans sit hominum prosperitas, cùm fortuna facilè mutetur in statum deteriorem, Sermo CCLI. Ex Io. Stobæo.

Ὁρᾷς τυράννους ἐξ μακρῶν ἠκριβώσεις
ὡς μικρὰ τἀσφάλωτα, καὶ μί' ἡμέρα
τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν πολὺ πάνυ.
ἀπόπληκτος δ' ὁ πλοῦτος. οἷος γὰρ ἦν ποτε,
ἐξ ἐλπίδων πίπτοντας ὑποπίας ὁρᾷ.

Θνητῷ δὲ μηδεὶς μηδὲν ὄλβιόν ποτε
κρίνῃ, πρὶν αὐτὸν εὖ τελευτήσαντ' ἴδῃ.
εὖ δ' ἀσφαλῆ γὰρ τὸν θανόντ' ἐπαινέσαι.

Οὐ χρὴ ποτ' εὖ πράσσοντος ὀλβίσαι τύχας
ἀνδρός, πρὶν αὐτῷ πρυτελὴς ἤδη βίος
διεξαφαυθῇ, καὶ τελευτήσῃ βίον.
ὁ γὰρ βεβαίως καθέλε κἀλίγῳ χρόνῳ
* πολλῷ πλοῦτον † ὄλεθρον βαρυδαίμονος κακοῦ δόσις,
ὅταν μεταρσίῃ, καὶ θεοῖς δοκεῖ τάδε.

Τοιοῦτο τοῦ ζῆν ἐστιν, ὥσπερ οἱ κύβοι.
οὐ ταὐτὰ ἀεὶ πίπτουσιν· οὐδὲ τῷ βίῳ
ταὐτὸν ξυμβαῖνον ῥῆμα, μεταβολὰς δ' ἔχει.

Ἀπροσδόκητον οὐδὲν ἀνθρώποις πάθος.
ἐφημέρους γὰρ τὰς τύχας κεκτήμεθα.

Οὐκ ἄγαμαι ταῦτ' ἀνδρὸς ἀεί ποτε
Ἀγάμεμνον Ἀτρεΐδη. δὴ δέ σε χαίρειν,
κἂν μὴ σὺ θέλῃς, τὰ θεῶν ὕπερ νεμεσῶ,
οὐκ ὀρθὰ πᾶσιν ἔφυς ἀγαθοῖς,
καὶ λυπεῖσθαι· θνητὸς γὰρ ἔφυς.

Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις, οὐδ' ἀκήλητος.
Οὐ χρὴ ποτ' ὀρθαῖς ἐν τύχαις βεβηκότα
ἕξιν τὴν αὐτὸν δαίμον' εἰσαεὶ δοκεῖν.
ὁ γὰρ θεὸς πως, εἰ θεόν σφε χρὴ καλεῖν,
κἀμοὶ ξυνὼν τὰ πολλὰ τοῖς αὖθις ἀεί.
θνητῷ δὲ θνητὸς ὄλβος. οἱ δ' ὑπερφέροντες,
καὶ τῷ παρόντι τὐπιὸν πιστούμενοι,
ἔλεγχοι ἔλαθον τὼ τύχω τὸ τῷ παθεῖν.

Ἄνθρωπος ἐὼν μήποτε φήσῃς, ὅ, τι γένηται,
μηδ' ἄνδρα ἰδὼν ὅσον χρόνον ἔσεται.
ἐπεία γὰρ τάμυτος ἐρύγε μύας
ὅπως ἡ μετάστασις.

esse felicem: iniustum verò & turpem, esse miserum. Miser ergo iuxta tuum sermonem est Archelaus. Nimirum, si iniustus.

Secundum verò sententiam meam, ô Pole, qui iniuriatur iniustusq; est, omnino est ante alios miser, miserior tamen si iniuriarum pœnas nunquam luat: minùs verò miser, si luat, supplicium q; iustum à Dijs hominibusq; reportet. Ibidem.

QVOD INCONSTANS SIT hominum prosperitas, cùm fortuna facilè mutetur in statum deteriorem, Sermo CCLI. Ex Io. Stobæo.

Vides tyrannos longo tempore confirmatos
Quàm exiguæ res offendant, & vna dies
Aliquem diu in sublimi constitutum deiecit:
Illos item quibus aliquando diuitiæ celeriter auctæ fuerant,
A spe sua supinos cadere video. Euripidis.

Nullus vnquam hominem mortalem beatũ
Iudicet, antequam bene defunctum viderit.
Mortuum enim laudare tutum est. Dionysii Tyranni in Leda.

Nunquam oportet felicem existimare sortem fortunati
Viri, priusquam ei vita omnino
Transacta & finita fuerit.
Etenim exiguo breuiq; tempore aufert
Diuitias omnes miseræ calamitatis alicuius sors,
Vbi se fortuna transmutat, Dijsq; ita videtur. Sophoclis in Tyndaro.

Vita res est tesserarum aleæ similis.
Non eadem semper cadunt: neq; vita
Manet eadem species, sed variat. Alexidis in Brettia.

Nulla perturbatio præter expectationem euenit hominibus.
Fortunam enim habemus indies mutabilem. Diphili in Pictore.

Non miror hac in viro principe
Agamemnon Atrida. Gaudere tibi necesse est,
Etiam inuito (sic Dij statuerunt,
Nec ad omnia bona genitus es)
Et tristari, vtpote mortali nato. Euripidis.

Null' planè sine vitio aut calamitate viuit. Simonidis.

Nunquam oportet illum cui secunda fortuna aspirat,
Eandem sortem semper se habiturũ existimare. Euripidis.

Hæc enim Dea, si modò sic vocanda est,
Si semper eisdem diu conuersetur, tædio afficitur.
Mortalium opes mortales sunt. Superbi autem,
Et qui ex præsente statu futurum tãquam certum augurantur,
Ab ipsa fortuna patientes demum arguuntur.

Homo existens nunquam dixeris quid futurum sit,
Neq; intuitus vĩrum, quamdiu sit victurus.
Fit enim citiùs, quàm volucris muscæ,
Status mutatio præsentis. Simonidis in Threnis.

Menandri. *Nullum inter omnia reperies, ô Demea*
Bonum, cui non etiam aliquid insit mali.

Euripidis in Antiope. *Talis miserorum est hominum vita:*
Nec omnino fortunata, nec planè infortunata est:
Et nunc feliciter, nunc infeliciter agit.
Cur igitur, cùm incerta sit felicitas nostra,
Non vivimus q̃ iucundissimè ac sine tristitia?

Eiusdem in Bellerophõte. *Vbi nam certitudo est vitæ mortalium?*
Citarum quidem navium venti cursum
Marinum per profunditatem dirigunt. At
mortalium fortunam
Magnam, ad nihilum tandem longum tempus
Redigit: minorem verò auget.

Eiusdem in Chrysippo. *O here, nullus qui mortalis natus est, novit*
Aut fortunati aut infortunati numerum successus.

Eiusdem in Andromache. *Nunquam beatum appellaveris quenquam*
hominum,
Priusquam videris defunctus extremum
Quomodo transigens diem è vita migraverit.

Eiusdem in Auge. *Omnibus enim hominibus, non solum nobis,*
Aut statim in præsentia, aut paulo pòst for-
tuna vitam
Offendit: & nullus perpetua felicitate fruitur.

Eiusdem in Scyreo. *Papæ, quàm inæquales sunt mortalium for-*
tunæ.
Alijs enim prosperè agunt: alijs calamitates
Durè adhærent, quamvis pij sint erga Deos:
Et vitam omnem diligenter & prouidè
Cum iustitia agant sine dedecore.

†malum σὺν τῷ, al ἔτι. *Hic erat dives, sed abstulit ei Deus opes.*

Eiusdem in Andromeda. *Et illorum quondam insignium declinat vita,*
Declinat & fortuna similiter vt status vetorũ.
Ne deseras nos. Sũt. n. refugia, vt saxa feris,
Sic servis ara Deorum: & civitas ad civitatem
Malis vrgentib. confugit. In rebus. n. humanis
Nihil quicquam est ad finem vsq; beatum.

Eiusdem in OEneo. *O regina multis hominibus adsunt mala:*
Alijs iam primùm desinunt, alijs periculum
est ne adveniant.
Circuit enim in orbem, & fructificatio terræ,
Et genus humanum. Aliorum augetur vita,
Aliorum verò decrescit, iterumq; demetitur.

Eiusdem in Hecuba. *Præstantiorem non oportet præter fas do-*
minari,
Neq; fortunatos putare semper tales se futuros.
Nam & ego olim fortunatus eram, nunc verò
non sum amplius.
Sed opes omnes vna mihi dies abstulit.

Sophoclis εἰ τυφοῖ. *Nondum appellato magnum, antequam de-*
functum videris.

Molchionis. *Qui vir magnus antea fuerat, intellectu,*
gloria & genere,
Princeps Argi nunc inops ex regia
Familia natus, supplex germen ferre coactus,
In regionem hanc venit miserabili vultu,

Εὕροις δ' ἂν ὀλίγ' ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, ὦ Δημία,
ἀγαθόν, ὃν ᾧ τι μὴ παρέστηκε καὶ κακόν.
Τοῖος δὲ θνητῶν τῶν ταλαιπώρων βίος·
ὃς δ' εὐτυχεῖ ὅ πάμπαν, ὅστε δυστυχεῖ·
εὐδαιμονῇ τε, καὐθις οὐκ εὐδαιμονεῖ.
τί δῆτ' ἐν ὀλίγῳ μὴ σαφῶς βεβηκότες,
ὡς ζῶμεν ὡς ἥδιστα, μὴ λυπούμενοι;
Γῦ δ' ἐστὶ τὸ σαφὲς θνατοῖσι βιοτᾶς;
θοαῖσι μὲν ναυσὶ πόντου πρόσω κύτ'
βέλεσιν ἄλιον ἰθύνουσι· τύχας δὲ θνητῶν
τὸ μὲν μέγ' εἰς οὐδὲν ὁ πολὺς χρόνος
μειοῖ σπάνιον δὲ μῆκος αὔξων.
Ὦ δύστηνοι, οὐδεὶς οἶδεν ἀνθρώπων μέγας,
ὅτ' εὐτυχὴς ἀριθμόν, ὅτε δυστυχής.
Χρὴ δ' ἥτοι εἰπεῖν ὄλβιον ἥδιστα βροτῶν,
ὃν εἰς ἀγῶνος τὸν τελευταῖον ἴδῃς
ὅπως περάσας ἡμέραν ἔζη κάτω.
Πᾶσι γὰρ αὐθρώποισιν, οὐχ ἡμῖν μόνον,
ἢ καὶ παραυτίκ', ἢ χρόνῳ δαίμων βίον
ἔσφηλε. κοὐδεὶς ἄβλαβὴς εὐδαίμων.
Φεῦ, τῶν βροτείων ὡς ἀνώμαλοι τύχαι.
αἱ μὲν γὰρ εὖ πράσσουσι· τοῖς δὲ συμφοραὶ
σκληραὶ παρ' αἰεὶ δύσοιδον εἰς θεούς,
καὶ πολὺ' ἀκριβὴς κἀπὶ φερτάδων βίον,
† ὃ τῷ δικαίῳ ζῆν ἀχρεῖος ἄτερ.
Ὁ μὲν ὄλβιος ἦν, ὃν δ' ἀπέκρυψεν Θεός.
ἐκείνου τῶν ποτε λαμπρῶν νῦν βίοτος,
νῦν δὲ τύχα κεῖ πολὺ μᾶλλον.
Μὴ δῆτ' ἔχε γὰ καταφυγάν, ἧπερ μὲν πέτραι,
δῦναι θ' ὁμοῦ θεῶν· πόλις δὲ πόλιν
ἔσωσεν ἁμαθοῦσα. τῶν γὰρ ἐν βροτοῖς
οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀσφαλὲς τέλος δυσδαιμονῆν.
Ἄπαντα, πολλοῖς ὅστις ἀνθρώπων κακά.
τοῖς μὲν ἁρπαλέα, τοῖς δὲ κἀνδυμος μολών.
κύκλῳ γὰρ ἕρπει, καρπίμοις τε γῆ φυτοῖς,
θνητῶν τε γλυκεῖ. τῶν μὲν αὔξεται βίος·
τῶν δὲ φθίνει τε καὐθις αὖξεται πάλιν.
Οὐ τὸν κεκτῆσθαι χρὴ κεκτῆσθαι ἃ μὴ χρεών,
ὃς δ' εὐτυχῆσαι δοκεῖ παρέπεμψε ἀεί.
κἀγὼ γὰρ ἦν ποτ', ἀλλὰ νῦν οὐκ εἰμί· ἔπι.
τὸν πάντα δ' ὄλβον ἡμέρ' ἥ μ' ἀφείλετο.
Μήπω μέγαν εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντα ἰδῇς.
Σωτήρ, δόξῃ παρόδοι, καὶ γλῶ μέγας,
Ἄργους δυναίης, λιτὰς, οὐκ τυραννικῶν
δόμων, παρεικὼς ἄλλον ἢ σὺ κἀμέ· νῦν
ἔσχες εἰς γλῶ ὄμμα συμπαθὲς φέρων,

καὶ πᾶσι

καὶ πᾶσι δῆλος, ὡς τὰ λαμπρὰ τῆς τύχης
τοῖς κτῆσιν ἥ βέβαιον αἰ, θρώποις νέμει·
ὃν πᾶς μὲν ἀστῶν ἠλέησεν εἰσιδών·
ἅπας δ' ἐχεῖρα καὶ προσήγαγεν φάτιν
ὤρεξε, κἀμίθυς τ' ἐξέτηξε δακρύοις,
τύχαις συναλγῶν. τἀξίωμα γὰρ νοσεῖ
τὸ πρόσθε, πολλοῖς οἶκτον ἐμβαλὸν πόρῃ βροτῶν.

Ὡς Παρμένων
οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν τῷ βίῳ βιώμενον,
ὥς† φησ δίδρυσ' οὐ ῥίζης μιᾶς.
ἀλλ' ἐγγὺς ἀγαθῶν πεφυκε καὶ κακόν.
οὐ τῶν κακῶν τ' ἐλλέγχει ἀγαθὸν ἡ φύσις.

Τοῖς Θεοῖς πᾶσι πρόσπτυε· πολλάκις μὲν οὐ κακῶν
ἄνδρας ὀρθοῖσι, μελαίνῃ κεφαλῇ τε δῖπτει χθονί.
πολλάκις δ' αἰαζέποισι, καὶ μάλ' ἐν βεβηκότας
ὑπτίους κινῆσ'· ἔπεστι πολλὰ γίνεται κακά.
καὶ βίᾳ† χεὴ μὴ πλαταῖται, καὶ νόῳ παρήορος.

Πολυαστρὴς μὲν, ὦ γέρον, καθ' Ἑλλάδα
φήμη πλαταῖται καὶ διέγνωσται πάλαι,
ὃ μὴ βεβαίως τὰς βροτῶν (εἰ) τύχας.

Τὸν δ' ὀτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦτε, πρὶν
θανόντ' ἴδῃ τις, ὡς ἐφήμεραι τύχαι.

Κἀν δ' ὀτυχῇ τις, ὡς ἔοικε προσδοκᾷν
ἀεί τι δεῖ, καὶ μή τι πῖς δύφι τύχῃ.

Ὃς δ' ἠδικηκὼς ὄψιν ἔλαθ' ὅτου ποτὲ
τῶν ὑμετέρων πατέρων, κακοδαίμων ἔλαθ' ὅτι
τοῦτ' ἠδίκηκεν, ἢ τυχὸν μεταλήψεται.
εἰ καὶ σφόδρ' ὀπόρφλ, ἀβεβαίως ζυφᾷ.
ὁ δ' τύχης γὰρ ῥοῦμα μεταπίπλῃ ταχύ.

Τοῖς δ' παθοῦσιν αἰλιπόδως' ἡ τύχη
πάντα συγχεῖ· πάντα ναυαγῆ ποιῇ,
τὰ τῇ φρονήσει καὶ τοῖς λογισμοῖς ὀρθῶς
ἐκπεποιῆσθαι δοκοῦντα, πρὸς δὲ καλῶς ζῆν.

Ἄ'νθρωπος ὢν ἔπταικας· ἐν δὲ τῷ βίῳ
τί ἐστ' ὄφελος, εἴ τις ὀτύχησε μηδὲ βίᾳ.

Γάλαι σκοπούμεθ' τὰς τύχας τῶν βροτῶν,
ὡς δ' μεταλλάσσουσιν. ὃς γὰρ ἂν σφαλῇ,
εἰς ὀρθὸν ἔστη· χ' ὁ πρὶν ὀτυχῶν, πίτνῃ.

Οὐκ ἔστιν ὅστις ὀτυχὴς ἔφυ βροτῶν,
ὃν μὴ δ' θεὸν ὡς τὰ πολλὰ σωτῆρ'.

Ὥστ' ὅτις ἀνδρῶν εἰς ἅπαντ' ὀλβιώτατος.
Οὐκ ἔστι σοὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἴσον.
Φῦ οὐκ ἔστιν ὑδὲν πιστὸν, ὅτ' ὀδοξία,
ὅτ' αὖ καλῶς *προσῆλθε, μὴ προσῇξε κακῶς.
Ἄλλοτε μὲν ἐν πήλῃ ἡμέρᾳ, ἀλλοτε μὲν τε.
Ὡς ἡμέρα κλίνῃ τε καὶ ἀγάγῃ πάλιν

Omnibus ostendens, quòd fortunæ splendor
Possessionem hominibus instabilem tradit.
Quem nullus non ciuis inspectum misericordia
prosequutus est:
Quinuis autem manum, & colloquij officium
Et cõmunicauit, & oculos macerauit lacrymis,
Condolens ob eius fortunam. Dignitas enim si
ladatur (uet.
Pristina, multos homines ad misericordiã mo-
10 *Namò Parmeno* (maneat, Menãdri in Plocijs id est capillis Thaidis.
Nullum est bonum quod sibi simile in vita per-
Vt quæ ab vna radice nascuntur fructus arboris: *Deest aliquid.*
Sed iuxta bonum adnascitur etiam malum:
Et bonum ex malo quandoq; natura profert.
Omnia Dijs ascribe. Na illi sapius ex malis Archilochi.
Viros erigunt nigra iacentes in terra.
Sapius aũt euertunt, & bene ac firmiter stãtes
Supinos sternunt, deinde multa mala obtingũt.
Et inops victus oberrat, & mente vacuus.
20 *Vulgata, ò senex, per Græciam* Theodectis. † lego χρήζων.
Fama circumfertur, & olim exploratum est,
Quòd hominum fortuna sit instabilis.
Illum qui fœlix videtur, ne talem existimetis, priusquam Euripidis in Cressis.
Diem obeat suum: Mutantur.n. in diẽ fortunæ.
Etsi quis fortunatus fuerit, semper tamen, Alexidis.
vt par est, expectare
Aliquid aliud oportet: et nihil credere fortunæ.
Qui iniurius fuit, quisquis ille tandem sit, Menãdri in Georgo.
30 *In paupertatem vestram, miser est quod*
Hanc rem iniuria affecerit, cuius fortè particeps erit. (exercet.
Quamuis enim prædiues sit, instabilem luxum
Nam fortunæ fluxus huc illuc citò transfertur.
Fortuna spirans aduersa prosperè agẽtibus,
Omnia confundit: omnibus naufragium infert, Clitomachi.
Quæ à prudentia & rationibus rectè
Instituta videbantur ad bene viuendum.
Homo existens iacturã aliquam fecisti. At Bathonis in Ætolo.
hoc in vita (tus fuerit.
40 *Miraculũ est, si quis per omnem vitã fortuna-*
Iamdudum apud me fortunas hominum Euripidis in Archelao.
considero, (psus fuerit,
Quomodo inuicem permutãtur. Nam qui la-
Rursum erigitur: & qui priùs fortunatè viuebat, cadit.
Nullus ferè hominum adeò fortunatus est, Eiusdem in Andromeda.
Quem non tandem aliquando Deus cõcutiat.
Itaq; nullus hominum per omnia fœlix est. Eiusdem in Alexandra.
Nihil inter humanas res sibi simile, tõtúsque est. Eusdem in Hecuba.
Papæ, quàm nihil fidum aut certum est: neq; (gloria, Ibidem.
50 *Neque illum qui fortunatus fuit, infortunio non captum iri.*
Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca est. *πάντα. Hesiod. in Operibus.
Namq; dies deprimit, rursumq; extollit Sophoclis in Aiace.

Cunctas res hominum. Moderatos autem
Dij amant, malos verò prosequuntur odio.

Eiusdem. *Antiquitus hic sermo inter homines celebratus est,*
Non posse vitam hominũ dignosci, antequam
Defunctus sit aliquis, bonáne aut mala contigerit cuipiam.

Eiusdem in Phædra. *Hominem per omnia fortunatum, si numeres singillatim,*
Ne vnum quidem reuera inuenies.

Euripidis. *Nulli mortalium constans est felicitas.*
Verùntamen conuenit, si bene consideres,

*ἐλεοῦντες. *Timere fortunato, ne quando incidat infortunium.*

Eiusdem ex Antiopa. *Quis vnquam fortunam hominis vel magnam esse dixerit,*
Vel paruam, obscúramve & nullius precij?
Nũquam enim istorum quicquam stabile permanet.

Euripidis in Hippolyto. *Equidem video plerisque hominibus*
A præcedente prosperitate contumeliam gigni.

Eiusdem in OEdipo. *Multas sanè dæmon vitæ mutationes*
Nobis dedit, & fortuna vicissitudines.

Ibidem. *Multas dies vel vnus mutationes parit.*

Eiusdem in Meleagro. Diphili. *Papæ, q̃ citò res fortunatorũ Deus inuertit.*
Firmum nihil est in mortali vita.
Nullus enim viuit eo modo, quem instituit.

Nicostrati. *Nullus hominum felix est per omnia.*
Breuiter sanè per Minervam, charissime
Euripides, vitam humanam vno versu comprehendisti.

Apollodori. *Nescio quali argento confidas pater.*
Nam quod vis tempus nihil possidentibus
Largitur istud: possidentes autem eo priuat.

Philemonis. *Sæpe is cui ne necessaria quidem nunc suppetebant,*
Postridie ditatus est adeò, vt alios etiã nutriret.
Et alius qui thesaurum hodie inuenerat, cras,
Quicquid in domo erat, amisit.

Epeisodium Tragicum. *Magna fortunæ dona non sine metu sunt:*
Et splendor eximius periculo non vacat:
Denique nihil alium inter homines tutum est:
Vt quod euerti soleat vel sempore, vel inuidia,

*ἐπιστρέψαν. *Postquam aliquis culmen prosperitatis attigit.*
Mediocritas verò tutior est vbique:
Quia neq; nimis in humili animo
Parte versatur, nec rursus in sublimi.
Quo minus enim ceciderit quispiam per minus
interuallum,
Faciliorem obtectu calamitatem habet.
At magnæ molis magna ruina cadit.
Inuidia enim ad splendidissima quæq; enititur:
Et illos deijcit, quos extulit fortuna.

Isocratis ad Demonicũ. *Existimato nullã rerũ mortalium firmã esse.*
Sic enim neque propter latam fortunam nimio
gaudio, neque propter aduersam nimio dolore
capieris.

ἄπιστα τὰ θεῖα· τὰς δὲ σώφρονας
Θεοὶ φιλοῦσι, καὶ συνοῦσι τοῖς καλοῖς.

Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος αἱ θεῖαι φανεῖς,
ὡς οὐκ ἂν ἀμάθοι βροτῶν, πρὶν ἂν θάνῃ τις, εἴτ' εὐτυχὴς, εἴτ' ἐν πόνοις.
Τοσὸν δ' ὑπερβάντα πάντ' ἀριθμήσαι βροτῶν,
οὐκ ἔστιν ὄντως ὄντιν' ὄλβιόν ἕνα.
Βέβαια δ' οὐδεὶς θνητὸς εὐτυχεῖ γεγώς.
Ὅμως δ' * εἴ τοῖσιν εὖ σκηπτουμένοις,
ταρβῶ τ' ἐπ' ἄκρῳ πρόσαντε, μὴ σφαλῇ ποτε.
Τίς δὴ ποτ' ἄλλον ἢ μέγαν ἢ μικρὸν ἢ βροτῶν,
ἢ σμικρὸν, ἢ τὸν μηδαμοῦ ῥυμῴμενον;
ὃ γὰρ ποτ' αὐτῷ θοὐδὲν ἐστὶ τῶν πρὸ μοῦ.
Ὁρῶ δὲ τοῖς πολλοῖσιν αἰθέριος ἐγὼ,
πίπτουσαι ὕβριν τὼ παροιθ' ὑπερβαλεῖν.
Πολλάς γ' ὁ δαίμων τὸν βίον μεταστάσεις
ἔδωκεν ἡμῖν, μεταβολάς τε τῆς τύχης.
Ἀλλ' ἡμέρα τοι μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.
Φεῦ, τὰ τῶν δυσδαιμονούντων ὡς πάνυ σε τρέφει θεός.
Βέβαιον οὐδὲν ἔστιν ὃ τι τὸ θνητῶν βίου.
βιοῖ γὰρ οὐδεὶς οἷ προῃρεῖτ' ἔβη ποτέ.
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἄνηρ εὐδαιμονεῖ.
νὴ τὼ Δι' ὑμῶν σωτόμως γε, φίλτατε
Εὐριπίδη, τὸ βίοι ἔθηκας εἰς σίχον.
Οὐκ οἶσθ' ὅτῳ πίποιθας ἀργυρεῖῳ πάτερ.
ὁ κτησὸς ὁ τυχὼν, τοῖς μὲν ὑ κεκτημένοις
ἔδωκε· τῶν κεκτημένων δ' ἀφείλετο.
Πολλάκις ἔχων τις ὕστερ' ἐπαναγκάζει νεῶν,
κοῦφον ἐπλεύτησ', ὥστε καὶ ἑτέρους βέφθαι.
Θησαυρὸν ὑρὼν σήμερον, τῆς αὔριον
ἅπαντα τἀκ τῆς οἰκίας ἀπώλεσεν.
Τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης, ἔχει φόβον·
καὶ τὸ πρὸν λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ·
οὐδὲ ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐστὶ θνητοῖς ὅλως·
ὃ * διαίρεσιν, ἢ χρόνος τις, ἢ φθόνος,
ἐπαν' ἐπ' ἄκρον τις τὸ καλῶς προβάθῃ δράμῃ.
ἡ δὲ μεσότης ἐστὶ πᾶσιν ἀσφαλεστέρα·
τῷ μήτε λίαν ἐν ταπεινῷ τῆς ψυχῆς
μέρει φέρεσθαι, μήτ' ἐν ὑψηλῷ πάλιν.
κἂν γὰρ πέσῃ τις ἧς ἐλαχίστου μέρους,
δύσκλυπτον ἕλκει τὼ δυσπραξίαν.
ὄγκος δὲ μεγάλης, πῶμα γίνεται μέγα.
προσὸν γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται,
σφάλλει δ' ἐκεῖνος, ὃς ἂν ὑψώσῃ τύχη.
Νόμιζε μηδὲν σῆς τ' αἰθερίου βέβαιον. ὅταν γὰρ
ὅτ' εὐτυχῶν ἔσῃ προσηνὴς, ὅτε δυστυχῶν σκέλυπος.

Ὡς κύ-

Ὁ κύκλος τ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ἀνιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν.

Παῖ ἐστιν ἄνθρωπος συμφορή.

Εἰ δέ τις ὑπείληφε βεβαίως ἔχειν τ πλοῦτον, ἢ σοφὸν ποτε παρελείψειν αὐτ, οὗτος ἔοικε τύχης καὶ δόξων παραπιφρωκέναι, καὶ οὐκ εἰδέναι ὅτι πλανηρὸν τὸ εὖ παρεῖναι, καὶ οὐκ ἀεὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς.

Βίων ἔφη, τὰ χρήματα τοῖς πλουσίοις ἡ τύχη οὐ δεδώρηται, ἀλλὰ δεδάνεικεν.

Ἥ τε γὰρ ἄγλεως, ὡς φασιν οἱ περὶ τὰ καρπογονίαν. διὸ καὶ Σοφοκλῆς ἔν τισι φησίν· οὐ χρὴ ποτ' ἀνθρώπων μέγα ὄλβον ἀποβλέπειν. τὰ μυφλοῖς γὰρ ἰσαμόειος ὅστις αἰγείρου βιοτὰν ἀποβάλλει.

Ταυτόν ἐστιν, ἐπ' εὐτυχίᾳ μέγα φρονεῖν, καὶ ἐπὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ σφαδρομεῖν.

Οὐκ ἔστιν ὅπως ἀσφαλὴς πλούτου πυλεών, οὗ οὐκ ἀνοίγει τύχης καιρός.

Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος ἐρωτηθείς, διὰ τί τὴν τύχην καθημένην ἔγραφεν, οὐχ ἕστηκε γὰρ εἶπε.

Αἴσωπος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τ ἐν ἐξουσίᾳ, τί οἱ Θεοὶ πράττουσιν, ἔφη· τὰ μὲν οἰκοδομεῖν, τὰ δὲ καταβάλλειν.

Ἄνθρωπος ὢν μηδέποτε φῇς, ὅ, τι γένηται) αὔριον· μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσον χρόνον ἔσται)· οὐδὲ μηδὲ οἶκον. ὡς ἂν ἀμείψῃ ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὸν τ Σκηπάδιον ἀθρόαν ἀπώλεσαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις παρὰ προσδόκησαν, ἀφάνισται γεγόνασιν αἱ μὲν ὑπὸ πυρός· αἱ δὲ ὑπὸ σεισμοῦ, αἱ δὲ τ θαλάττης ἐπελθούσης. ποῦ μοι Ἑλίκη κατεπόθη. ποῦ Βοῦρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπώλοντο ὡσανεὶ πλέουσαι.

Κροῖσος δὲ ταραχθείς, εἶπεν· ὦ ξένε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονία, οὕτω σοι ἀπέρριπται εἰς τὸ μηδέν. ὥστε οὔτε ἰδιωτῶν ἀνδρῶν ἀξίους ἡμᾶς ἐποίησας; ὁ δὲ Σόλων εἶπεν· ὦ Κροῖσε, ὁπόταν μ ἐρωτᾷς με θεῖον πρᾶγμα ὄντα φθονερόν τε καὶ ταραχώδες † ἐπιρρώστας ἀνθρωπίνων πραγμάτων πεῖραν. ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ, πολλὰ μὲν ἔστιν ἰδεῖν, ἃ μὴ τις ἐθέλει· πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. εἰς γὰρ ἑβδομήκοντα ἔτεα ἔρχει τ ζωῆς ἀνθρώπῳ προσπίπτει. τούτων τῶν ἁπασῶν ἡμερῶν τῶν εἰς τὰ ἑβδομήκοντα ἔτεα, ἐνιαυτὸν πεντήκοντα καὶ δισχιλίους καὶ ἑξακισχιλίους καὶ δισμυρίους, ἡ ἑτέρη αὐτῶν τῇ ἑτέρῃ ἡμέρᾳ. τοπαράπαν οὐδὲν ὅμοιον εἰς ἄγλωρημα. οὕτω, ὦ Κροῖσε, πολλοῦ ἔστιν ἄνθρωπος συμφορή. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτεῖν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς πολλῶν εἶναι ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δ' ὃ εἴρεό με οὔκω σε λέγω, πρὶν τελευτήσαντα καλῶς τ αἰῶνα πύθωμαι. οὐ γάρ τι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ

Est veluti circulus quidam rerum humanarum, qui sua rotatione non permittit eosdem semper agere fortunatè. Herodoti.

Homo nihil omnino quàm ipsa calamitas est. Eiusdem lib. 1.

Quòd si quis diuitias esse firmas opinatur, & nunquam se deserendum ab ipsis: hic fortunã & inopinatos casus cõtemnere videtur, ac ignorare quàm dubia res prosperitas sit, nec ijsdem semper adherens. Vthei.

Bion dixit: Fortuna diuitibus pecunias non donauit, sed mutuo dedit. Bion.

Alnus enim, vt scribunt cùm alij tum Plutarchus, lugubris arbor est, & fructui procreando inepta. Quamobrem & Sophocles alicubi inquit: Non est respicienda magna hominum felicitas. Perdet enim opes, cuicunq; fatum est quale alni crasso cortice arboris. Porphyriius lib. de Stygε.

Idem est in secunda fortuna altum sapere, & in lubrica via cursu certare. Socratis.

Nulla est adeò munita diuitiarum porta, quam fortunæ occasio non aperiat. Democriti.

Apelles pictor interrogatus, cur sedentem Fortunam pinxisset, dixit, Quia non consistit.

AEsopus cuidam ex magistratu quærenti, quid Dij facerent: dixit, eos alia struere, alia diruere.

Homo cùm sis, nunquam dixeris quid cras futurum sit: neque homine felice viso, quamdiu talis mansurus sit: neque si familiam felicem videris. Vide quomodo Homerus subitam Scopadum internecionem recenset: Et multa iam ciuitates præter expectationem repentè euersa sunt: alia abigne, alia terræmotu: quædam accessit mari. Vbi nunc Helice? Absorpta est. Vbi Bura? Et hæc absorpta est. Duæ ciuitates Græcæ tanquam nauigantes perierunt. Phanorini.

Cræsus autem turbatus, inquit: Hospes Athenienſis adeóne tibi pro nulla contemnitur nostra felicitas, vt ne priuatis quidẽ viris nos æquiparandos ducas? Cui ille: Me Cræse gnarum omne numen inuidum esse & turbulentũ, de rebus humanis, interrogas. In diuturno enim tempore multa videtur, quæ nemo velit videre: & tolerantur multa quæ nolit quispiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos, &c. Et paulo pòst. Horũ dierum omnium, qui sunt ad septuaginta annos numero viginti sex milia, ducenti quinquaginta, nullus prorsus qualem alius rem affert. Ita igitur Cræse omnino calamitosus est homo. Verùm tu mihi videris & diuitijs valde pollere, & permultorũ hominum esse rex: sed quod me interrogasti, nondum te appello. priùs quàm bene vita defunctum te audiero. Neq; enim beatior est, qui magnis opibus præditus est, eo qui Herodoti lib. 1. ἱστορῶν.

ἔση δ' ὅτι αὐ βέλῃ, κύων, πρόβατον, βάρος,
ἄνθρωπος, ἵππος. † Διαβιώσῃ γὰρ οὕτω δεῖ.
εἱμαρμένον τοῦτ' ἐστίν· ὃ, τι βούλῃ δ' ἑλοῦ.
ἄπορόν μ' ἄλλον, ἀθύμως εἰπεῖν αὖ δοκῶ,
πρίν μ', πλεῖον' ἄνθρωπον· ἀδίκως δ' ὑπὸ τύχης,
κακῶς τε πράττῃ τοῦτο τὸ ζῶον μόνον.
ὁ κεκλικὼς ἵππος ὑπὸ μελεδωνᾶν ἔχει
ἑτέρου θεραπείαν· ἀγαθὸς αὖ κύων,
ἀθυμότερος εἰ τοῦ κακοῦ κυνὸς πολύ.
ἀλεκτρυὼν θρασὺς ὑπὸ ἑτέρας τρέφῃ
ἐστίν· ὁ δ' ἄθρυς, καὶ δίδωσι τοῖς κρείττοσιν.
ἄνθρωπος ἐὰν ᾖ χρηστός, δύθρυπτος σφόδρα
θρασύς, σοφὸς ὄφελος τοῦ νοῦ θρύπτει.
πράττῃ δ' ὁ κόλαξ ἄρισθ' πάντων, δεύτερος
ὁ συκοφάντης, ὁ κακοήθης τρίτος λέγει.
ἄνοι θρύπτεσθαι χρῆναι, ἢ τοὺς χείρονας
ὁρᾶν ἑαυτοὺς ζῶντας ὑπερέχοντας.
Καὶ σώφρων ἤμπρτε, καὶ ἄφρων πολλάκις δόξαν
* ἄπωλεν, καὶ δικαίως τοῖς κακοῖς ὢν ἔλαχεν.
Πολλοῖς ἀχρήστοις Θεὸς δίδωσιν εὐδοξίαν
ἑαυτοῖς, ὡς δὴ αὐτοῦ βέλτιστος ὢν ἐών,
τοῖς φίλοις. ἀρετὴ δὲ μέγα κλέος ἄρ' ποτ' ὤλεσεν.
ἀνὴρ μαχητὴς γὰρ πόλιν, γῆν τε καὶ ἄστυ σώσει.
Διὸν γε τοὺς μὲν δυσπραξίας κακῶν ἄπο
βλαστόντας, εἶτα τοῖσδε μὲν τοιαῦτ' καλῶς
τοὺς δ' ὧδ' ἐσθλοὺς ἐκ τε θνητῶν ἄμα
γεγῶτας, εἶτα δυστυχεῖς πεφυκέναι.
ἀχρεῖον πᾶσι θεὸν δαίμονας ὑπὸ τῶν πέλας
τοιοῦτον. ἐγὼ γὰρ τοὺς μὲν δικαίους βροτῶν,
ἔχειν τὴν κέρδος ἐμφανὲς Θεῶν πάρεστ·
τοὺς δ' ὅσους ἀδίκως τῶν δὲ τῶν ἁμαρτίαν
δίκην κακῶν τιμωρὸν ἐμφανῆ τινά.
κοὐδεὶς αὖ πώποτ' εὐτύχησε κακὸς γεγώς.

Τὸ δὲ δύστηνον τοῦτο τῶν ἀξίων, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται.

Αἰνῶ δ' ὑπαξίαν δοκεῖν συγκρύπτειν καὶ συσκιάζειν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων εἰσίν. εἰ δέ τις σοφὸς, τότ' ἀκριβῶς ἅπαν καλυφθήσεται τοῦτο πάντα.

Ἔστιν ὁ βίος θεάτρῳ· δεῖ πολλάκις χρῆσιν τὴν κάλλιστον τὸ αὐτοῦ κατέχειν τόπον.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΑΞΙΑΝ ΔΥΣΤΥΧΟΥΝΤΩΝ, Λόγος σνγ'.

Οὐδέν με λυπεῖ μᾶλλον, ἢ χρηστὸς ξένος,
εἰς ἀλεπὸν ὅταν ᾖ συγκεκλεισμένος βίον.
Οἰκεῖόν ἐστι δεῖν πεῖραν ὑπὸ γήρως ὕδωρ
ἀδίκως τύχης, δίκαιος εἰλικρινὴς ξένος.

Eris autem quod voles, canis, ouis, hircus,
Homo, equus. Rursus n. vita tibi transigẽda est, * Ἐν μέσῳ.
Sic fata iubent: tu quod mauis, elige.
Quidnis potius, statim dicturus mihi videor,
Fac me, quàm hominem. Indigna prosperitate,
Et rursus improsperitate immerita solus animalium homo afficitur.
Optimus equus, diligentiori cura
Quàm alius colitur. Canis si bonus fueris,
In precio lõgè maiori habeberis, q̃ malus canis.
Gallinaceus generosius peculiaribus alimentis
Nutritur, ignauus verò etiam timet p̃stantiorẽ.
At homo licet probus, nobilis, & valde
Generosus sit, nihil id ei prodest in hoc seculo.
Adulator autem omnium optimè viuit, deinde
Sycophanta: tertio loco fraudulentus loquitur.
Asinum fieri præstat, quàm deteriores
Se splendidiùs viuentes intueri.
Et sapiens repulsus est, & insipientem sape gloria Theognidis.
Secuta: & malus aliquis honorem nactus est.
Deus multis inutilibus virisque largitur opes Eiusdem.
Bonas, quæ nec ipsis vtilitatem vllam
Nec amicis ferent: Virtutis autem ingens gloria * Ἔσται.
nunquam peribit.
Vir enim pugnando fortis agros & ciuitatem defendit.
Intolerabile est, homines impios & malis parentibus Sophoclis ex Ἀλάστῳ.
Ortos, fortunatè viuere:
Bonos autem & generosa stirpe
Natos, aduersam sibi fortunam experiri.
Non oportebat Deos hac in re ita de hominibus
Statuere. Conueniret enim pios quidem homines
Manifestum aliquod lucrum à Dijs consequi,
Iniustos verò hominum contrà,
Pœnam malorum vltricem euidenter luere:
Et hoc modo nullus improbus prosperitate frueretur. * τούτῳ.
Feliciter agere præter dignitatem, malè sapiendi ansam præbet stolidis. Demosthenis Olynthiaca 1.
Mira vis est melioris fortunæ in occultandis & obũbrandis hominum peccatis: at si quid acciderit sinistrè, tum ista omnia prorsus detegentur. Eiusdem in Philippica.
Similis est vita theatro: Quocirca septus pessimi quisq; honoratissimum inter homines locum obtinet. Ex Aristonymi Tomarijs.

DE ILLIS QVI INDIGNE MISERI sunt, Sermo CCLIII. Ex Ioan. Stobæo.

Nihil tam ægrè fero, quàm bonum ingenium Menandri.
Vbi in vitam difficilem conclusum est.
Miserrimare est, cùm in senectutis limine Eiusdem.
aliquis
Præditus bonis moribus iniquam fortunam experitur.

Eiusdem. *O varijs gaudens mutationibus fortuna,*
Hoc tibi dedecori est, cùm ille vir
Iustus iniustis casibus obruitur.

Alexidis. *Fieri non potest vt fortuna mentem habeat.*
Aliter nullus vnquam huiusmodi hominum
fortunatus foret.

Antiphanis. *Me miserũ, quàm iniusta res est cùm fortuna*
Ordinem deserit alicuius, mores autem manẽt.

Euripidis in Heraclidis. *Nobilitatem à fortuna vinci,*
Nunc præcipuè vidi. Isti enim parente
Honesto nati, immeritò infortunati sunt.

Menãdri in Olynthia. *Quàm iniusta res est, cùm natura quidem*
Egregium aliquid cõtulerit, fortuna autem impedimento est.

Menandri. *Ego multos noui malos propter necessitatem*
Factos: in aduersa fortuna, cùm non suapte natura huiusmodi essent.

Eusebij. *Multi homines cùm fortunam sibi iniuriam*
esse putant, ægrè ferentes, ac insuper quiritãtes,
apud se & alios qui accedũt, huiusmodi verbis
vtuntur. Iste vxorem ducit, idq; ex familia fortunata: ego interim innuptus ago. Iste domum
permagnã habet, ædificat splẽdidè, & agros multos possidet: ego sine domo, sine possessionibus viuo. Isti pecunia abundant, me omnimoda pecuniarum inopia premit. Ille & ille magistratum
gerũt & honorãtur: ego priuatus & sine honore
ago. Tales homines hunc in modum dicendo solari oportet: Non esse dolendum ob aliorũ felicitatem, sed gaudendum, vt qui generis & naturæ sint eiusdem. Et quòd agnoscere debeant sibi
quoq; multa esse commoda, ita vt si sua inspexerint penitius, & rursus ea quæ alijs multis adsunt, melius secum agi quàm cũ illis deprehensuri sint: Et quòd nullus ob alterius prosperitatem, sibi debita felicitate priuetur.

al. additur ἐπιτρεπόμενοι, *forte* ἐπικτώμενοι, *aut* ἐπιθρεπόμενοι, *aut simile quid.*

Herodoti lib. 9. *O hospes, id quod à Deo præfinitũ est, auerti per hominem nequit. Nam ne vera quidem dicentibus parêre vult quisquam. Hæc scientes plurimi Persarũ, sequimur, necessitate vincti. Grauissimus autem dolor est inter homines, si quis permulta sciens nihil obtineat.*

QVOD EVENTVS RERVM fortiter ferendi sint hominibus, & secundum virtutem vitã instituere debentibus, Sermo CCLIIII. Ex Io. Stobæo.

Fortè etiam ex superioribus locis de Fortitudine & de Audacia quædã huc referri poterunt.

Philemonis. *Si lacryma nostra malis mederentur,*
Et lugens semper dolere desineret,
Vel aurum lacrymis commutaremus.
Verùm ipsa res non auscultant, neq; respiciunt
Et siue lugeas, siue non, pergunt. (lacrymas.
Quid igitur proficis? Nihil: sed tristitia hærentes sibi habet
Lacrymas, veluti arbor ista fructum suum.

Eiusdem. *Vehementer equidem dolco*

Ὦ μεταβολαῖς χαίρυσα πομπίμοις τύχη
σὺν ἐς' ὀνείδους τῷδ', ὅταν σοῦτ' ἀνὴρ
δίκαιος ἀδίκοις ἀξιπίστοις συμπέσῃ.

Οὐκ ἔσθ' ὅπως ἔχουσι αἱ τύχαι φρένας.
σοφὸς γὰρ οὐ ποτ' ἦν τυχὼν ποτέ.

Οἶμαι τάλας, ὡς ἄδικον, ὅταν ἡμῖν τύχη
λίπῃ τινὸς τὴν τάξιν, ὁ δὲ θῆτας μόλῃ.

Τὸν δ' ἐνθάδ' ὀλβίζουσι τῆς τύχης νικωμένην
νῷν δὴ μάλιστ' ἐσεῖδον. εἴδετ' γὰρ πάρος
ἄλλῳ γεγῶτες, δυστυχοῦσ' αἰσχίονος.

Ὡς ἄδικον ὅταν ἡμῖν φύσις
ἀποδῷ τι σεμνὸν, τῦφος δ' ἡ τύχη κακόν.

Πολλοὺς δ' ἀνάγκαι γὰρ πονηροὺς οἶδ' ἐγὼ,
ὅταν ἀτυχήσωσι γεγῶτας ἐ φύσει ὅπως τοιούτους.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπιδόντ' ὀλιγίστου παρ' ἀξίαν πορίσαι, δυσανασχετοῦντες, ἔπειτα ἀθυμολογούμενοι πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τοὺς πλησιάζοντας, τοιάδε διαλέγονται· ὁ μὲν γαμεῖ καὶ ἐξ οἴκων τῶν ἐνδαιμόνων· ἐγὼ δὲ ἄγαμος. καὶ ὁ μὲν οἰκίαν ἔχει μεγάλην, καὶ οἰκοδομεῖ μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἀγροὺς κέκτηται πολλούς· ἐγὼ δὲ ἀοίκητος, καὶ ἀκτήμων. καὶ τῷ μὲν πάρεστι πολλὰ χρήματα· ἐμοὶ δὲ ἀχρηματίᾳ πᾶσα ἔχει. καὶ ὅδε μὲν ἠρξε καὶ τετίμηται· τὸ δ' ἐμὸν ἀνώνυμον καὶ ἀτίμητον. τοιοῦτος ὢν χρὴ σωφρονοῦντα μοῖρα ἐπ' ἀμείνω δυτυχίᾳ ἀρέσθαι, ἀλλὰ ἥδεσθαι ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ. εἰδέναι δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλῶν, ἐς τὰ ἑαυτῶν ἐγκύψαντες, καὶ τὰ ἐκείνοις παρόντα *, διείσκουσιν ἑαυτοὺς ἄμεινον πρήσσοντας· καὶ ὅτι οὐδεὶς ὑπὸ τῆς τῶν πέλας δυτυχίας, τῆς ὀφειλομένης ἑαυτῷ δυτυχίης ἀποστερέεται.

Ξεῖνε, ὅ, τι δεσποτέων ἐστὶ θεοῦ, ἀμήχανόν ἐστι φυγεῖν ἀνθρώπῳ. θεοῦ γὰρ πᾶσα λέγουσι βέλεα πικρὰ ὑμῖν. ταῦτα γὰρ Γερσέων συχνοὶ ἁλισκόμενοι, ἐπόμεθα, ἀναγκαίῃ ὑποδεδεμένοι. ἐχθίστη δὲ ὁδῶν ἥδε τοῖσι ἀνθρώποισι αὕτη· πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΓΕΝΝΑΙΩΣ ΦΕΡΕΙΝ τὰ προσπίπτοντα ὁίοις ἀνθρώποις, καὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν ὀφείλουσι, Λόγος αὐδ'.

Εἰ τὰ δάκρυ' ἡμῖν, τῶν κακῶν ἦν φάρμακον,
ἀεί θ' ὁ κλαύσας τῆς ποινῆς ἐπαύετο,
ἀλλαξόμεσθ' ἂν δάκρυα, δῶρα χρυσίου.
νῦν δ' ὑπερέχει τὰ πρήγματ', οὐδὲ ἀπολείπει
ἐσαῦτε κλαίης, ἐσαῦτε μὴ, πορεύεται.
τί δὴ ποιῆς πλέον; Οὐδέν. ἡ λύπη δ' ἔχει,
ὥς περ τὸ δένδρον τῦτο καρπὸν, τὸ δάκρυον.

Ἐγὼ δὲ λυπέομαι μὲν εἰς ὑποβολὴν

ὅτι τῆς

ὑπὲ τοῖς παροῦσιν, ἐν δὲ τῇ λύπῃ φέρω.
τοῦτό με τηρεῖ ὅστ' κἀνθρωπον ποιεῖ.
Μὴ σῶν θέλε λυπεῖν σαυτὸν, εἰδὼς πολλάκις
ὅτι ὁ λυπῶν, ὕστερον χαρὰ ἄγει.
κἀ ὁ κακὸν, ἀγαθοῦ γίνεται παραίτιον.
Οὐδεὶς ὑπὲ σμικροῖσι λυπεῖται σοφός.
Πρῶτον τύχης αἴσιαν αἱρεῖσθαι φέρει.
Τὸν ἀληθῶς ἄνδρα δεῖ μὴ κἀγαθὰ
κἀ τὰ κακὰ δεῖ πλαίοντα γενναίως φέρειν.
Εἰ τὰ τῶν ἄλλων οἰκείοις κακὰ,
ἄσμενος ἔχοις ἂν Νικηφόρου, ἃ νῦν ἔχεις.
Εἰ πάντες ἀποθανούμεθ', οἷς μὴ γίνεται
ἃ βουλόμεθα, πάντες ἀποθανούμεθα.
Ὦ μακαρί' ἀτυχεῖν ἀνθρώπου ὢν ἔδιξασο,
ἵν' αὐτὰ ταναγκαῖα δυστυχῇς μόνον·
πλείω δὲ μὴ προσλάβῃς.
Οὐ τὸν ἀτυχεῖν σοι συμπίσῃ τι δίκαιον,
Εὐεπίδου μὴ μάθῃ, καὶ ῥᾴων ἔσῃ.
Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' αἰὴρ εὐδαιμονεῖ.
Ἐᾷ δ' ὑποστολὰς καὶ σὲ τῶν πολλῶν ἕνα.
Ἔφυ μὲν οὐδεὶς, ὅστις οὐκ ἀεὶ ποιεῖ,
θανόντ' ἰδεῖν τε τέκνα, κἄπειτα κτᾶσθαι πάλιν,
αὐτοὺς δὲ θνήσκειν, κἄπα δι' ἄλγους βαστὰ
εἰς γῆν φέροντας. † τὸν αἰανῆ δ' ἔχει
βίον θρεῖζον, ὥστε καρπίμου στάχυς·
καὶ τὸν μὲν εἶδες, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
ζητεῖν, ἃ δεῖ χὐ φύσιν διεκπερᾶν;
Τὰς συμφορὰς γὰρ ὅστις οὐκ ὑπέστατο
θνητὸς πεφυκὼς, οἷον ἔξεστιν φέρειν
ἀεὶ αἰσθέσθαι δυνατὸν ὄντος αἰανοῦς βέλος.
Οὗτος δὲ πρὸς τὸ πίστιον λύπης φέρει
τὸν δαίμον', ἔστ' * ἂν ὁσίως ὑπὸ θεῖον ἄλβιος.
Μεταβαλλομένου δαίμονος, ἀείχυ.
πλεῖ χὐ πορθμεύ· πλεῖ χὐ δαίμονα.
Θνητὸς γὰρ ὢν, καὶ θνητὰ πείσεσθαι δοκεῖ.
Θεοῦ βίον ζῆν ἀξίοις αὖ θέμενος ὢν.
Θάρσει τέκνον, καὶ μὴ χαλεπῶς
μεταβαλλε δέμας.
ῥᾴον δὲ νόσον μετ' εὐτυχίας
καὶ θνατοῦ λήματος οἴσεις.
μοχθεῖν δὲ βεβοῦσιν ἀνάγκη.
Πάντων θάνατος. ὁ δὲ καινὸν ἄχος
μετέρχεις ἀγλαΐαν σοφία μελετᾷ.
Ἀλλ' ἐν φέρειν χρὴ συμφορὰς τὸν ἄνδρα.
Μοχθεῖν ἀνάγκη. ζῇ δὲ δαιμόνων τύχας
ὅστις φέρει κάλλιστ', ἀνὴρ ἐσθλὸς σοφός.

Præsentem ob statum, in ipsa tamen tristitia sapio, & mihi tempero.
Hoc est quod me seruat, & hominem facit.
Noli teipsum afficere dolore, scies quòd sæpe Euripidis.
Res molesta, aliquando postea gaudium adfert:
Et malum causam boni producit.
Nullus sapiens propter parua tristatur. Chæremonis.
Conare amentiam fortunæ animo forti sustinere. Menandri.
Viro verè generoso, tum bona, Eiusdem.
Tum mala, si lapsus fueris, fortiter sustinenda sunt.
Si nouisses aliorum quibus intricãtur mala, Philemonis in Corinthia.
Libens haberes Nicephon, quæ nunc habes.
Si omnes morerentur, quibus non obtingũt Eiusdem
Ea quæ cupiunt, omnibus sanè moriẽdum esset. αἱ πλοκαὶ ἢ ἀδελφ.
O bone vir disce infortunatus esse, mortalis Diphili in Adelphis.
cùm sis,
Vt solùm, vbi necessitas cogit, infortunatè agas:
Non autem plura propter imperitiam infortunia tibi asciscas.
Vbi quid infortunij here tibi acciderit, Philippidæ, aliàs Philippi in Philadelphis.
E tripode memento, & facilius feres.
Mortalium fœlix vbiq; nullus est.
Existimes verò te quoque vnum è multis esse.
Nemo natus est, qui non semper laboret Euripidis in Hypsipyle.
Insepeliẽdis liberis, & rursus alijs acquirẽdis:
Dolent tamẽ homines quòd moriãtur, & agrè
Ipsos sepeliunt. Sed necessarium est † lego ἀλλ'.
Vitam demeti, veluti grauidas spicas:
Et aliũ viuere, alium non. quorsum attinet ista
Lugere, quæ secundũ naturã transigenda sunt?
Quisquis autem ignorat, calamitates Eiusdem in Hercule furente.
Quomodo tolerare oporteat, cùm sit mortalis:
Ille etiam viri telum sustinere non posset.
Quisquis in euentu rerum sapienter ac mo- Eiusdem in
destè fert Antigone.
Fortunam, hic fœlicior est.
Fortunæ mutationem sustine.
Naviga secundum fluuium. Naviga secundum * lege μᾶλλον.
fortunam.
Mortalis existens, mortalia quoque te passurum expectes. Euripidis.
Diuinam agere vitam cupis, cùm homo sis.
Bono animo sis, fili, & noli corpus Eiusdem in
Anxiè tractare. Hippolyto coronato.
Facilius enim morbum quietus
Et forti animo præditus feres:
Laborũ autem hominibus necessitas incumbit.
Moriendum est omnibus. Communem Eiusdem in
verò dolorem Alexandra.
Moderatè dolere sapientis meditatur.
Oportet hominem generosum infortunia be- Eiusdem in
ne tolerare. Alcmena.
Necessarij sunt labores: dæmonum autem Eiusdem in
fortunas Æolo.
Qui optimè tulerit, vir sapiens est.

Eiusdem in Bellerophõte.

Rebus ipsis indignari non oportet.
Nihil enim eis cura est. Vtens verò rebus,
Si eas rectè instituerit, prosperè agit.

Eiusdem in Helena. *οὐαφασον δ' ἐσσι. (Hi versus apud Sophoclem extant in Thyeste legantur.)

Habes quidem negotia tristia, fateor. Conandum est tamen
Vt quæ necessaria sunt in vita facillimè feras.
Omniũ optimũ est, nõ violentũ esse in Deos,
Sed suam amplecti sortem. Cupido autem rerum impossibilium
Effecit, vt multis præsentib. etiã frustrarentur.

Euripidis in Menalippe.

Rerum euentus quisquis mortalium bene fert,
Illum sapientem & moderatum virum iudico.

Eiusdem.

Passus es eadem, quæ multi alij homines.
Nam qui præsentem fortunam non seruant,
Dum temere petunt maiora, pereunt.

Bacchylidis. σοφιστῶν.

Vnus terminus, vna mortalibus felicitatis
est via,
Si quis animum habens indolentem ita possit
transigere vitam,
Quibus verò infinitæ curæ circa mentem versantur, quæ

*al addirur ἄδην nullo sensu.

Etiam noctu sequentes metu futurorum
Cor turbant, inutilis labor insumitur.

Pythagoræ.

Quicquid dolorum hominib. damonia fortuna producunt,
Eorum tu sortem acceptã feras, nec indigneris.

Antiphanis in Hemiocho.

Hoc vir à viro differt: vnus infeliciter
Agens, molestiam ipsam magis excitat:
Alter verò consultiùs quod contigit accipiens,
commodè fert.

Eiusdem.

Homo generosus leniter ferat fortuna euen-
Infortunatus esse q. dẽ nullus non posse videtur.
Humanum autem infortunium ferre, bonis
præditi moribus solùm est.

Menandrii Canephoro

Non est in arbitrio situm (fugere.
Ingenij nulla ratione præditi, calamitatem de-
Calamitatem & damnum decenter feras.

Eiusdem. *malum οἷμαι.

Hoc viri prudentis est: non eius, qui
Sursum retractis supercilijs hei mihi dicat:
Sed illius, q res suas cõtinenter modesteq; fert.
Tristia semper à vita repelle.
Exiguũ enim et angustũ ætatis tempus vivitur.

Philemonis.

Multi domine sua sibi mala augent
Ipsi sua culpa, et maiora faciũ quàm facta sint
per naturam.
Verbi gratia, obijt alicui filius, aut mater,
Aut quiuis alius ex necessa ijs.
Quod si apud se cogitarit: Mortuus est, homo e-
nim erat. (ctum est.
Non amplius sit malum, quàm à natura produ-
At si exclamet: Vita mihi non vitalis est, non
amplius videbo,
Perijt: hæc secum qui reputat,
Præter mala præsentia insuper alia colligit.
Qui verò omnia apud se ratione considerat,

Diphili, alias Philemonis.

Is malum adimit, & bonum capit. (situdo
Tam ignauus ea assisti. Non enim animi for-

Τοῖς πραγμασι γὰρ οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
μάτην γὰρ αὐτοῖς ὀργίζει. ἀλλ' ὧν τυγχάνων,
τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἢν πῇ, πράσσε καλῶς.
Ἔχεις μὲν ἀγκίν· οἶδα.* πράσσεσθαι δὲ χρὴ,
ὡς ῥᾷστα παναγκαῖα τοῦ βίου φέρειν.
Πάντων ἄριστον, μὴ βιάζεσθαι θεούς·
τέρπει δὲ μοῖραν τὴν ἀμηχάνων δ' ἔρως,
πολλοὺς ἔθηκε τοῦ παρόντος ἀμπλακεῖν.
Τὰ τυγχάνοντα δ' ὅστις εὖ φέρει βροτῶν,
σοφὸν νομίζω, σωφρονεῖν τ' ἐμοὶ δοκεῖ.
Πέπονθας οἷα κἄτεροι πολλοὶ βροτῶν.
τοὺς γὰρ παρόντας οὐχὶ σῴζοντες τύχας,
ὤλοντ' ἐρῶντες μᾶλλον ἀβελτερίας.
Εἷς ὅρος, μία βροτοῖσίν ἐστιν εὐτυχίας ὁδός,
θυμὸν εἴ πως ἔχων ἀπειρῆσθαι δύναται ξὺν τελεῖν βίον,
οἷς δὲ μυρία μὴ ἀμφικαλεῖ φρενί, τόδε
παρ' μοῖραν τύκτα, μέλλοντων χάειν *
ἄπληστα κἄαρ, ἄκαρπον ἔχει πόνον.
Ὅσα δὲ δαιμονίαισι τυχαῖς βροτοὶ δίχα ἔχουσι,
ὧν αἴ μοῖραι ἔλαχε, ταῦτ' ἄν φέρε, μηδ' ἀγανάκτει.
Ἀνδρὸς ξὺν φέρειν τοῦτ' αἰνῶ. ὁ μὲν κακῶς
πράττων, ὁ λυπῶν ἤλγει εἰς τὸ δύσασιν·
ὁ δ' ἐμφερὴς δεξάμενος, ἤνεγκε καλῶς.
Τὰ τύχης φέρειν δεῖ ἠπίως τὸν ἄνθρωπον.
ὃ μὲν ἀτυχῆσαι, πάντως εἶναί μοι δοκεῖ·
ἀνδρὸς δ' ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῶς ἔπος.
Ἀνθρώπου ἔπος
ἀτύχημα φεύγειν ἐστὶν οὐκ αὐθαίρετον.
Ἐνεγκὲ ἀτυχίαν καὶ βλάβην εὐσχημόνως.
τοῦτ' ἔστιν ἀνδρὸς, ἣν ἔχοντος, οὐκ αὖ
ἀπαυδήσας τὴν ξαυτοῦ φρένα,* εἰ μὴ λαβεῖν,
ἀλλ' ὃς τὰ αὐτῷ πράγματ' ἐγκρατῶς φέρει.
Ἀεὶ δ' ὁ λυπῶν ἀποδίωκε τὸν βίον.
μικρὸν γὰρ τοῦ βίου, καὶ σπανὸν ζῶμεν χρόνον.
Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δίκαιοι,
αὐτοὶ δι' αὑτοὺς, ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
εἰ τέθνηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινὶ,
ἢ ἐκ Διὸς ἄλλων τοῦτ' ἀναγκαίων τί τις,
εἰ μὴ λάβοι τοῦτ', ἀπέθανεν, αἴθεσπος δ' ἦν,
τοσοῦτον ἀγνοεῖ δ' κακὸν, ἡλίκον πάρ' ἦν.
ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, οὐκ ἔτ' ὄψομαι,
ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ τοῦθ' ἑαυτὸς σκοπῶν,
πρὸς τοῖς κακοῖς οὐκ ἔτερα συλλέγει κακά.
ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Οὕτως ἀνδρὸς γέγονας. οὐκ εὐψυχία

τοῦτ' ἔστιν

τοῦτ' ἔστιν ὃ ποιεῖς νυνὶ γάρ, ἀλλ' ἀϑυμία,
Τὸ μὴ δύνασθαι καρτερεῖν λυπούμενον.
Γ' ὁλλ' ἔστι σὺ πολλοῖσιν οἰκίαις κακά,
ἃ κακῶς ἐὰν σύ γ' ἐνέγκῃς, ἀγαθὰ γενήσεται.
Χαλεπὸν τύχης *τὸ πρᾶγμα. χαλεπόν. ἀλλὰ δεῖ
αὐτὸν φέρειν κἂν ἔνϑεον, ὥσπερ φορτίον.
Ἐνταῦϑ' ἀνὴρ γάρ ἐστιν ἀνδρὸς ἄμφορος,
ὃς τἀγαθόν, τε κακὸν εὖ φέρει καὶ τἀγαθόν.
Τὰ πρᾶγματ' οὐδὲν ἐστὶ πρᾶξαι ἅπαντα δεῖ
αὐϑέντην εἶναι. πρᾶγμα γὰρ οὐδὲν ἔστ' ἔτι.
Ἀγνώς τις ἐστ' αὐϑέντης, δύσκολός τις ἔστι.
τίϑηνός τις· μὴ δείδοικ' ἔγωγε τοῦτό σε.
κακοῦχός τις· μὴ δείδοικ'· ὑ κακοῦχός τις.
ἀτύχημά τις· βάσκανός τις· οἰμώξεταί τις.
ἡ φύσις φέρει δὴ πάντα ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας.
Πολλὰ δίκαια
ἐστὶ τοῖς πᾶσιν ὀργίζεσϑαι, ἀλλ' εἰ πλείονα
τὰ συμφέροντ' ἔνεστι, τοῦτο δεῖ σκοπεῖν.
Πλήσαντά τις ἀδικούμενός τις ἐν ἀδικοῦντι καιρῷ
ἀνέχεταί τις ὃ μὴ δεῖ δεῖ φέρειν δοκεῖν.
Ἂν ἐκλέγῃ
ἀεὶ τὸ λυποῦν, μηδὲν αὐτῷ ῥᾳδιουργεῖς
τῶν προσδοκωμένων ὀδυνήσῃ βλέπων τέλος.
Ἀνδράσι τοῖς ἐσθλοῖς ἔστιν εὐδίκων τε καὶ σοφῶν,
κἂν τοῖς δίκαιοι, μὴ τεθυμῶσθαι Θεοῖς.
Τὰ δυσχερῆ γὰρ καὶ τὰ λυπήσαντά σε
ὁρᾷς ἐν αὐτῷ· τἀγαθὰ δ' οὐκέτι βλέπεις.
Ἄνϑρωπος δ' οὐδείς ἐστι τῶν ἁπάντων Σιμύλε
ἀγαϑός, ὅπου τὸ μὴ προσεῖναι καὶ κακόν.
Ὧν δὲ μὴ αὐτὸς ἔνϑεος, † τὸν ἀπὸ τῆς τύχης
φέρειν δεῖ γενναίως τὸν ἄνϑρωπον.
Καὶ μὴ ϑεομάχει, μὴ δὲ προσάγου τῷ πράσσειν
χλιῶνας ἑτέρους, τοὺς δὲ αἰανεῖς φέρε.
Τοῖς γὰρ κακοῖς
τοὺς μὴ μαχομένους ῥᾷστα χειμένους ὁρῶ.
Ὥστε μηδεὶς προσὸς Θεῶν
προσπέσῃ κακῶς λίαν ἀϑυμήσῃ ποτέ.
ἴσως γὰρ ἀγαϑῷ τοῦτο προφάσει γένηται.
Τί γὰρ ἐλαφρὸν ἔστ' ἐς ὀδυρόμενον δοκεῖν καρδίας;
Ἀνϑρωπος *εἰ δύναιτο σὺν ἐς σοὶ εἶς
ᾧ μὴ κακόν τι γένοιτο, ἢ γένοιτο.
ὁ ποιῶν δὲ ἐλάχιστον ὃ γεγονέναι
ἀμφότερον ἔτος δύτυχεῖ τε καὶ φρενῆ.
Στέργειν δὲ πάμπαν πάντα, καὶ ϑαυμάζειν πρέπει
σοφὸν κυβευτῇ, ἀλλὰ μὴ σφόδρα τύχῃ.
Σοφῷ γὰρ ἀνδρὸς ταῖς τύχαις ὀρθῶς φέρειν.

Est quod nunc facis, sed ignauia, & pusillanimitas,
Dolorem sustinere non posse, nec tristitiæ tuæ moderari.
Multa sunt multis in ædibus mala, Philemonis.
Quæ bene si tuleris, bona fient.
Graue omnino molestumq; est fortunæ negotium, sed oportet (ferre. Apollodori. * malum τὸ.
Animo & morib. ipsam, veluti onus quoddam,
In hoc enim vir viro præstat, Philemonis.
Quòd & malum & bonum commodè ferat.
Futuros euentus expectare oportet vnum- Menãdri in
Hominem. Nihil. n. stabile permanet. (quẽq; Androgyne.
Obscurus est aliquis: hoc nihil prohibet felicitatem tuam. Philemonis.
Obijt aliquis: noli id ægrè ferre. (peperit.
Siue peperit aliqua, nihil est molestum: siue non
Calamitosus fuit aliquis, hic tussit, ille plorat.
Natura nihil non istorum fert, fuge mœrores.
Multa vbique grauia Menãdri in
Reperies in rebus: sed an plura Bœotia.
Insint vtilia, istud considerandum est.
Sæpe aliquis iniquo tempore iniurijs affectus, Sotadis.
Ferendo facilè vincit ea quæ fieri nollet.
Si respicias Menãdri in
Semper id solùm quod molestum est, & nullam Misogyne.
opponas (animo)
Meliorem expectandã conditionem, nunquam
non dolebis.
Viros iustos & sapientes decet, Euripidis.
Etiam in aduersa fortuna non indignari Dijs.
Difficilia & quæ molestia tibi fiunt, Menãdri in
In teipso vides: bona verò non item intueris. Misogyne.
Nihil autem vsquam reperies, ô Simyle,
Boni, cui non aliquid malis sit ammixtum.
Ea quæ causam habent (ferenda sunt Menãdri in
Non in moribus nostris, sed in fortuna, fortiter Heniocho.
A viro generoso. * malum τάγ'.
Ne Dijs pugnes, nec ascisces huic rei Eiusdem in
Tempestates alias, sed eas fer, q̃ necessaria sunt. Eunucho.
Infortunia enim Alexidis in
Illos qui non repugnant, facillimè ferre video. Syracusio.
Nullus igitur diuina Menandri
Sorte infortunatus vnquam nimis tristetur: παιζομένης.
Forsitan. n. nascituris hæc boni occasio fuerit.
Quid enim inde lenatur malum, si quis lugendo cor concutiat? Bacchylidis πανοφθίων.
Nullum est inuenire hominem, Philemonis.
Qui nõ aliqd mali expertus aut experturus sit.
Ille verò, qui quod accidit, quàm fieri potest, † malum ὃν.
minimum reddit,
Et fortunatus est pariter, & sapit.
Suscipiendi rerum euentus, ac disponenda Sophoclis.
est, vtut ceciderit,
A sapienter ludente, alea fortuna, non autem
lugenda.
Sapientis viri est, fortunam boni consulere. Alexidis in Philotragœdo.

Sophoclis in Phædra.

Dedecora quidē, ô mulieres, nullus effugerit Mortalis vnquā, cui Iupiter immiserit mala. Verùm necesse est morbos diuinitus missos tolerare.

Quam nobis Dei famam ferens ades? Bonam. Aio enim etiā valde molesta, si ad bonū Exitum dirigantur, omnia fieri fausta.

Sophoclis in Aisce.

Melius ominare: ne malo malum applicans Remedium, calamitatem reddas maiorem.

Eiusdem in Acrisio.

Bono animo sis mulier: multa gramia in somnis Vigentia noctu, die molliuntur.

Menandri.

Nihil pass⁹ es mali, modo dissimulāter feras.

Sophoclis in Tereo.

Tristia sunt hæc, ô Procne. Sunt planè: verumtamen oportet Mortales facili animo ferre Deorum fata.

Sotionis in libro de Ira.

Mulieris cuiusdam sententia celebratur, dolorem libenter apud illos manere, à quibus alitur & augetur. Porrò Cleanthes dolorē animæ resolutionē vocabat: Vir aūt prudens ita dicet:

*Verba Vlyssis in Odyssea. ἄλγεα δυμῷ.

Est mihi confidens animus: cùm plurima quondam Sim perpessus, & hoc alijs accedat.

Rufi ex Epicteti dictis de Amicitia.

Talis natura mundi fuit, est, eritq; deinceps: Nec aliter nascentia possunt nasci, quàm vt nunc fit. Et huius rerū conuersionis mutationisq; non solùm homines, sed etiā alia in terra animantes, ipsaq; diuina corpora participant. Certè quatuor elementa sursum ac deorsum aguntur, & cōmutantur: terra in aquam transit, aqua in aerem: rursus aer in alia vertitur: & contrà idem mutationis modus supernè sit deorsum. Si quis ergo ad istorum contemplationem animum appellere conetur, ac sibi persuadere, vt quæ necessaria sunt sponte suscipiat, hic vitam prorsus moderatè concinneq; transiget.

*fortè φέρει φ.

Thucydidis in concione Periclis.

Nam qui in calamitatibus animo quidem minimè tristantur: re autem & operibus maximè obsistunt, optimi sunt, siue priuati homines, siue ciuitates fuerint.

Æliani in Historiis.

Anaxagoræ Clazomenio apud familiares dissertanti, duos filios quidam obijsse nūciauit, quos solos habebat. At ille nihil perturbatus, dixit: Sciebam mortales me genuisse.

Eiusdem.

Xenophonti sacrificanti nūcius quidam ex Mantinea superuenit, filium eius Gryllum obijsse referens. Tum ille remouit coronam, sacrificare pergens. At cùm nuncius addidisset, vincendo mortuum esse, rursus Xenophon capiti suo coronam imposuit.

Demetrii.

Necessarijs in vita rebus non cedere, stultitia est.

Arriani Epicteti.

Rudis & imperitus ille in vita est, qui res præsentes & à fortuna natas indignanter fert: Qui verò eadem generosè sustinet, & bona cum ratione quicquid ad eas sequitur accipit, vir bonus haberi meretur.

Αἴσχη μὲν, ὦ γυναῖκες, ὑδεὶ αὖ εἰς φύγοι
βροτῶν ποθ', ᾧ κε Ζεὺς ἐφορμήσῃ κακά.
νόσους δ' ἀνάγκη τὰς θεηλάτους φέρειν.

Τίν' ἡμῖν ἦκεις τῶν θεῶν φήμην φέρων;
ἐσθλὴν. λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', εἰ τύχοι
κατ' ὀρθὸν ἐξελθόντα, πάντ' αὖ δύτυχεῖν.

Εὔφημα φώνει· μὴ κακὸν κακῷ δίδους
ἄκος, πλέον δὲ πῆμα τῆς ἄτης πάρει.

Θαῤῥεῖν χρεών. τὰ πολλὰ τῶν δεινῶν, ὅταν
πεύσαντα νυκτὸς, ἡμέρας μαλάσσεται.

Μηδὲν πέποιθας δεινὸν, αἰ μὴ προσπεσῇ.

Ἀλγεινὰ Πρόκνη. δῆλον. ἀλλ' ὅμως χρεὼν
τὰ θεῖα θνητοὺς ὄντας εὐπειθῶς φέρειν.

Μῦθός τις ὡς φέρει γυναικὸς ὅτι ἡ λύπη παρ' οἷς
αὖ βέβη καὶ αὔξεται, παρ' ἐκείνοις ἡδέως καὶ μᾶλλον. ὁ δὲ
Κλεάνθης ἔλεγε τὸν λύπην, ψυχῆς ἀπόβλητον. ὁ δὲ
φρόνιμος ἐρεῖ·

ταλμήσας μοι † μῦθος. ἐπεὶ μάλα πολλὰ πέποιθα·
μή τι τόδε τοῖσι γλυκέεσθω.

Ὅτι παντὸς τοῦ κόσμου φύσις, καὶ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. καὶ
οὐκ οἷόν τε ἄλλως γίνεσθαι τὰ γιγνόμενα, ἢ ὡς νῦν ἔχει. καὶ
ὅτι τούτων τῶν ἐσπῶν καὶ μεταβολῶν, οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι
μετέχουσι, καὶ πάντα ζῷα καὶ βότανα γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ
θεῖα. καὶ ἡ μὲν ἄνω κάτω τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, αἴρω καὶ κάτω
φέρεται, καὶ μεταβάλλει. καὶ γῆ τε ὕδωρ γίνεται, καὶ ὕδωρ ἀὴρ·
τοῦτο δὲ πάλιν εἰς ἕτερα μεταβάλλει. καὶ ὁ αὐτὸς δρόμος
τῆς μεταβολῆς αἴρων κάτω. ἐὰν οὖν τις τὸ διανοητικὸν
βέβαιον τοῦτο τὸν νοῦν, καὶ πείθῃ ἑαυτὸν ἐκόντα δέχεσθαι τὰ ἀναγκαῖα, πρᾴως μετρίως καὶ μουσικῶς διαβιώσεται τὸν βίον.

Ὡς οἱ πρὸς τὰς ξυμφορὰς, γνώμῃ μὲν ἥκιστα
λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα αὐτίχρησοι, ὅτι καὶ πόλεων
καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσι.

Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος τοῖς οἰκείοις διαλεγομένοις, ὅτι
τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἀποθανόντας ἔφη τεθνάναι οἱ τοὺς δύο παῖδας, ὃς ἐφ' οἷς καὶ εἶχεν μόνους ὁ Ἀναξαγόρας. ὁ δὲ μηδὲν διαταραχθείς, εἶπεν· ἤδειν θνητοὺς γεγεννηκώς.

Ξενοφῶντι θύοντι, ἦκέ τις ἐκ Μαντινείας ἄγγελος, λέγων τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Γρύλλον τεθνάναι. κἀκεῖνος ἀπέθετο μὲν τὸ στέφανον διετέλει δὲ θύων. ἐπεὶ δὲ ὁ ἄγγελος προσέθηκε τῷ προτέρῳ λόγῳ, ὅτι νικῶν τέθνηκεν, πάλιν ὁ Ξενοφῶν ἐπέθετο τὸν στέφανον.

Ἀλογιστίη μὲν ξυγχωρέειν τοῖσι κατὰ τὸν βίον ἀναγκαίοισι.

Ὁ τοῖς παροῦσι καὶ διδομένοις ἀπὸ τῆς τύχης δυσχεραίνων, ἰδιώτης ἐν βίῳ. ὁ δὲ τούτοις γενναίως φέρων, καὶ ἀλογίστως τὰ ἀπ' αὐτῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ἄξιος νομίζεσθαι.

Παύτα

Πάντα ὑπακούει τῷ κόσμῳ, καὶ ὑπηρετεῖ, γῆ καὶ θάλασσα καὶ ἥλιος, καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα, καὶ τὰ γῆς φυτὰ, καὶ ζῶα. ὑπακούει δὲ αὐτῷ καὶ ὃ ἡμέτερον σῶμα, καὶ νοσοῦν καὶ ὑγιαῖνον, ὅταν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ νεάζον καὶ γηρῶν, καὶ τὰς ἀμφ' ἡμᾶς διερχόμενον μεταβολάς. Οὐκοῦν ἄλογον, καὶ ὃ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τυτίσι τῷ κρίσιν, μὴ αὐτιτύπτειν μόνῳ πρὸς αὐτόν. καὶ γὰρ ἰσχυρός ἐστι, καὶ κρείσσων, καὶ ἄμεινον ὑπὲρ ἡμῶν βεβούλευται μετὰ τοῦ ὅλου καὶ ἡμᾶς συνδιοικῶν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ αὐτιπροσαξις μετὰ τοῦ ἀλόγου, καὶ πλέον οὐδὲν ποιοῦσα, πλὴν ὃ ἀφυχίης ἀπαθαι, καὶ προσπίπτειν ὀδυνώσας καὶ λύπας ποιῆ.

Λύπην ἀδίκασον ψυχῆς ναρκώσας, λογισμῷ ἔκκρουε.

Μέγα ὃ ἐστι συμφοραῖσι φέρειν ἀ δεῖ.

Μεγαλοψυχία, ὃ φέρειν φρένας πλημμέλειαν.

Πενίαν ὀπτίχεως φέρειν, σωφρονέοντος.

Διογένης προσιπεῖν ἔν τισι συμπτώμασιν ἔλεγε· δέ γε, ὦ τύχη, ὅτι μοι ἀρρένως προσέστηκας. ἐν οἷς τοῖς τοιούτοις χαριεῖς καὶ τερπνίζων ἀισματίδιον.

Χίλων λυπουμένου τινὸς ὅτι τοῖς αὐτοῦ κακοῖς, εἶπεν εἰ τὰ πάντων κατανοήσεις, ἧττον ὅτι τοῖς σαυτοῦ δυσφορήσεις.

Πιττακὸς σωφρόνων μὲν ἀνδρῶν εἶπεν ἔργον, ἵνα μὴ γένηται κακόν· ἀνδρείων δ', γενόμενα φέρειν ἐγκρατῶς.

Σωκράτης ἀχθομένου τινὸς, καὶ τινος προσκαλεσαμένου, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ τέθνηκε, συμφρασάμενος τῷ ἀχθομένῳ, ἀπίωμεν, ἔφη, Σωφρονίσκῳ τὰ νενομισμένα πληρώσοντες.

Τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως πρέπει φέρειν· καὶ μήτε ἀτυχῶν ὑπερήφανος ἴσθι, μήτε εὐπορῶν ταπεινός· ἀλλὰ γίνου * ταπεινὸς ἐφ' ἑκατέρᾳ τῆς τύχης.

Ἀνὴρ δὲ σὺ μεγαλοψυχίᾳ ἀληθινῇ καὶ φιλοσοφίᾳ τεθραμμένος, πρὸ τῶν ξυμφορῶν τὴν εὐθυμίαν σὺ τῇ γνώμῃ ἀπόκτησον ἔχειν. δὲ γὰρ ὅτι τοῖς ἄλλοις τὰ ἔξωθεν ἑτέρως παρηγορίας χρῄζειν, τὸν κρείττω τὰ εὐθυμίας ὑπερβαίνειν.

Μεγαλοψυχία δέ ἐστιν, ἀρετὴ ψυχῆς, καθ' ἣν δύναται φέρειν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν, καὶ ὑμνεῖν καὶ ἀτιμίαν.

Μεγαλοψυχίας δέ ἐστι, τὸ καλῶς ἐγκρίνειν καὶ εὐψύχως, καὶ ἀτυχίαν, καὶ εὐτυχίαν, καὶ ὑμνεῖν, καὶ ἀτιμίαν, καὶ τὸ μὴ θαυμάζειν, μήτε πλοῦτον, μήτε θεραπείαν, μήτε ἐξουσίαν, μήτε τὰς νίκας τὰς ἀγωνίους ἔχειν δὲ τι βάθος τῆς ψυχῆς καὶ μέγεθος. Ἔστιν ὁ μεγαλόψυχος, οὐδὲ τὸ ζῆν πολλοῦ ποιούμενος, οὐδὲ φιλόζωος, ἁπλοῦς δὲ τῷ ἤθει καὶ γενναῖος, καὶ ἀδικεῖσθαι δυνάμενος καὶ ὑπομφρητικός. Ἀγελεῖται δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ, ἁπλότης, καὶ γενναιότης, καὶ ἀλήθεια.

Ἡ Ξανθίππη ἔφη, μείων μεταβολὴν τῷ πόλιν καὶ αὐτὸς καταχρυσῶν, ἢ πάσας ὁμοίως τὸ Σωκράτης

Omnia obediunt et inseruiunt mundo, mare, terra, sol, & reliqua sidera, stirpes terræ, & animantes. Nostrum quoq; corpus ei paret, in morbo aut sanitate degēs cùm ipse voluerit, item in iuuenta aut senio viuēs, aliasq; mutationes trāsiens. Quamobrem conuenit vt id etiam quod penes nos est, iudiciū nostrum inquā, non solùm ei renitatur. Nam validus est, & nobis præstātior, & melius nobis consulit cum vniuersitate rerum nos quoque simul gubernans. Ad hæc repugnatio præter id quòd temeraria est, & nihil quàm inutiles anxietates promouet, doloribus etiam tristitiaq; conficit. Eiusdem.

Dolorem immorigerum animæ torpentis, ratione expellas. Democriti.

Magna res est in calamitatibus, vt par esse, (sapere. Eiusdem.

Magnanimitas est, leniter ferre frustrationē. Eiusdem.

Pauperiatem æqui bonique consulere, prudentis & moderati ingenij est. Eiusdem.

Diogenes cùm in casus quosdam aduersos incidisset, dicebat: Benefactum, ô fortuna, quòd tam viriliter mihi præfueris. Idem in huiusmodi casibus alta voce cantillabat.

Chilon, cùm quidam propter sua mala doleret, dixit: Si aliorum omnium mala perpenderis, minùs ægrè feres tua.

Pittacus prudentium virorum officium esse dixit, ne quid mali fiat, cauere: fortium autem, id quod factum est moderatè ferre.

Quidam Socrati cum alio quodam colloquenti filium eius mortuum esse nunciauit: ille verò colloquio iam absoluto, Abeamus, dixit, Sophroniſci funus curaturi.

Fortunæ mutationes fortiter sustinere conator: & neque bona fortuna affluens superbias, neque pauper animum deijcias, sed in vtraque fortuna moderatus esto. Theobuli. *malim μέτριος.

Vir in magnanimitate vera & philosophia educatus, antequam calamitates ingruant, animi tranquillitatem intra se reconditam habet. At in rebus aduersis alienæ consolatione opus habere, animi trāquillitatis modū excedit. Phauorini.

Magnanimitas virtus est, per quam vtraq; fortuna honorā, & ignominia feruntur. Aristoteles de Virtutib.

Magnanimitatis est, pulchrè ferre & felicitatem & infelicitatem, & honorem & ignominiam, & non admirari neq; delicias, neque clientelas, neque potestates, neq; victorias publicorum certaminū: & simul habere aliquatenus quādam magnitudinem animi. Est aūt magnanimus neq; vitam magnifaciens, neque vitæ amans: simplex morib. & generosus, quiq; iniuria lacessiri possit, nec pronus sit in vindictam. Sequitur autem magnanimitatem, simplicitas, ingenuitas, & veritas. ¶ *Xanthippe dixit, cū infinitæ mutationes & remp. & ipsos occupassent, in omnib. similē se vidisse Socratis* Dionysij Halicarnassei in Eclogis.

vultum, & exeuntis domo, & denuo redeuntis. Ad omnia enim moderatus & concinnus erat: quamobrẽ nihil vnquã ipsum tristitia affecit.

Ex Epicteti Enchiridio cap. 14.

Cùm videris aliquem flentem in luctu, vel propter absentem filium, vel propter amissas pecunias, cave ne tua phantasia te simul in errorem abripiat, tãquam ille malo quopiam laboret: sed statim & in promptu cogites, quòd non crucietur ob euentum rei (alij enim non cruciantur) sed ob suas opiniones. Veruntamẽ verbis tenus ne dubites eis consentire tanquam similiter affectus: & si opus videatur, etiam suspirare apud ipsos: diligenter tamen aduerte, ne etiam intus & in animo suspires.

Ibid. cap. 10.

Nunquam vlla de re dicas quòd amiseris eam, sed quòd reddideris. Filius obyt? redditus est. Ablatus est ager? Et hic redditus est. Sed malus est qui abstulit. Quid est quòd cures per quem is qui dederat, repetierit? quamdiu verò conceditur, curam eius habeto tanquam aliena possessionis, quemadmodum prætereuntes diuersorij.

Arriani Epictet. lib. 2. cap. 6 de Prouidẽtia.

Sed sunt, inquis, ingrata quædam & molesta in vita. An verò putas quòd tam clarus euasisset Hercules, nisi leo ille Cleonæus fuisset, & hydra, & cervus, & aper, et iniusti quidam immanesq; homines, quos ipse expulit, interfecit, purgauitq; regiones? Hæc tu animaduertens, inspice facultates & commoditates, quibus teipsum ornes. Sed ô ignaui, hæc negligentes sedetis, alia ne contingant metuentes: alia, quæ iam contigerunt, deplorantes, deinde Deos incusatis. Quid enim aliud huiusmodi illiberalitatem sequeretur, quàm impietas? Atqui Deus non solùm nobis dedit istas facultates, quarum beneficio quemlibet euentum sustinere mus, non deiecto neque confracto animo: sed quod boni regis erat & reuera patris, liberum id dedit, & omnino nostræ voluntatis arbitrio subiecit.

Hipparchi Pythagorici ex libro de Animæ tranquillitate.

Homines qui breuissimum vitæ tempus habent, si totius mundi ævo comparetur, optimam in vita velusi peregrinationem transigent, si vixerint in tranquillitate. Hoc autem assequentur, si inprimis diligenter scientiam et cognitionem sui habuerint: nempe quòd mortales sint, ex carne constent, corpus offensu facile & corruptibile gerant, denique gravissima quaque ad vltimum vsque spiritũ expectare cogantur. Primùm enim lugenda sunt, quæ circa corpus eueniunt, morbi costales, pulmonarij, phrenitides, podagræ, stillicidia vrinæ, tormina, veterni, comitiales, putredines, & infinita alia. Circa animam verò longè maiora & difficiliora contingunt. Siquidẽ omnia quæ per vitam cõmittuntur nefanda mala, illegitima, & impietates, ex animi affectib. oriuntur. Nam propter immoderatas cõtra naturã cupi-

Οὕτω κλαίοντα ἴδῃς ἐπί τινι, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότος τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἄθυς πρόχειρον ἔσω, ὅτι τοῦτον θλίβει, ὐ τὰ συμβεβηκότα (ἄλλον γὰρ ὐ θλίβει) ἀλλὰ τὰ δόγματα. μέχρι μόνου τοῦ λόγου, μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτοῖς, κἂν ὕστου τύχῃ, ὀδυρμὸν λέγειν· λέγε δὲ πρόσεχε, μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς.

Μηδέποτε εἰπὲ περὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. Ὁ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. Ὁ χωρίον ἀφῃρέθη; ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει ἀφ' τίνος σοι ὁ δὺς ἀπήτησε; μέχρι δ' αὐ δίδοται, ὡς ἀλλοτρίᾳ αὐτῇ ἐπιμελοῦ ὡς τῶν πανδοκείων οἱ παριόντες.

Ἀλλὰ χαλεπά τινα ἀνδρὶ καὶ χαλεπὰ ἐστὶ τῷ βίῳ. καὶ τί οἶδ, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς αὖ ἀπίθανα ταῦτα; εἰ μὴ λέων ἦτος ἐγίνετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σῦς, καὶ ἄδικοί τινες αὖ ἄνθρωποι, καὶ θηριώδεις, ὓς ἐλαύνων ἐξέκλαυτε καὶ ἐκάθαιρε. καὶ σὺ τούτων ἀμαθὴς ὢν, βλέψον εἰς τὰς δυνάμεις καὶ ἀφορμάς, δι' ὧν χρήσῃ σαυτόν. ὅπλα ἀλλὰ κέκτησαι, τὰ μὲν μὴ συμβῆναι μέλοντα· σοὶ δὲ τὴν συμβαίνοντα, ὀδυρόμενοι. εἶτα τοῖς Θεοῖς ἐγκαλεῖτε. τί γὰρ ἄλλο ἀκόλουθον τῇ τοιαύτῃ ἀγνοίᾳ, ἢ ἀσέβεια. καί τοι ὅγε Θεὸς ὐ μόνον ἔδωκεν ἡμῖν τὰς δυνάμεις ταύτας, καθ' ἃς οἱσθα πᾶν ὃ ἀποβαῖνον, μὴ καταπτύοντας, μηδὲ συγκλώντας· ἀλλ' ὡς ἀγαθῦ βασιλέως, καὶ τῆς ἀληθείας πατρὸς, ἀκώλυτον τοῦτ' ἔδωκε, καὶ ὅλον αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν ἐποίησε.

Ὡς τοὺς τὸν ξύμπαντα αἰῶνα ἀξιοπαίζοντι, βραχὺν τατον ἔχοντες οἱ ἄνθρωποι τὸν τῆς ζωῆς χρόνον, κάλλιστον τὸν τῷ βίῳ, οἱονεί τινα παρεπιδημίαν ποιησῦνται, εὖ διαθέμενοι. τοῦτο δὲ ἕξουσι μάλιστα πάντων ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, καὶ ἐπιγινώσκοντες ἑαυτοὺς, ὅτι ἐστὶ θνητοὶ καὶ σάρκινοι, διαδικτον καὶ φθαρτὸν κεκτημένοι σῶμα, καὶ πάντων χαλεπωτάτων αὐτοῖς ἐπικρεμαμένων, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. καὶ περὶ τοῦτο γε * πυθόμενοι ἅπερ τὰ συμβαίνοντα περὶ τὸ σῶμα, πλευρίτιδες, περιπλευμονίαι, φρενῖτιδες, ποδάγραι, στραγγουρίαι, δυσεντερίαι, λιθαρίαι, ἐπιληψίαι, σπασμοὶ, ἄλλα μυρία. περὶ δὲ τὴν ψυχὴν, πολλῷ μείζονα καὶ χαλεπώτερα. πάντα γὰρ τὰ κατ' τὸν βίον ἄτοπα, καὶ παράνομα, καὶ ἀσεβήματα, ἐκ τῆς κατ' τὴν ψυχὴν πάθημά ἐστί. διὰ γὰρ τὰς παρὰ φύσιν ἀμέτρους ἐπιθυμίας,

* *malim* συντῶσιν εἰς τὰ συμ.

θυμίας,

θυμίας, πολλοὶ εἰς ἀκαπάστους ὁρμὰς ἐξώκελαν· καὶ ὅτι ταῖς ἐκ τῶν θυγατέρων, ὅτε ταῖς ἐκ τῶν μητέρων ἀνοσιωτάταις ἡδοναῖς ἀπέχοντο· ἀλλὰ καὶ ὅτι παρεκτονία παρεγένοντο, καὶ πολλοὶ τὰ ἴδια τέκνα κατέσφαξαν. † τί δὲ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἐπιρτημένα, ἢ ταῖς ἐπομβρίαις, καὶ αὐχμοῖς, ἢ ταῖς ἀνωμαλίαις καυμάτων, ἢ ταῖς ἀνωμαλίαις ψύξεως, ὥστε πολλάκις ἐκ ταῖς κατὰ τὸν ἀέρα ἀνωμαλίας, λοιμόν τε καὶ λιμὸν γίνεσθαι, καὶ ποικιλίαν παντοδαπῶν συμπτωμάτων, καὶ ὅλας πόλεις ἐρημοῦσθαι; πολλῶν δὴ τοιούτων ὑπαρχόντων, μήτε ταῖς κατὰ σῶμα εὐ-
αμερίαις ποτίζοντας, σεμνυνόμενοι ἐπαιρώμεθα, αἴλινες ὀλίγῳ πυρετῷ ὑπηρχόμεθα, σεισθέντες ὑπὸ θεῶν ὕπνου, σεισθέντες μὴ ραίονται· μήτε ταῖς ἐκτὸς † νομιζομέναις εὐτυχίαις, καὶ αὖται πολλάκις τάχιον ἀπόλλυσθαι ἢ γίνεσθαι πεφύκασι. πάντα γὰρ ταῦτα, ἄσταθή τε καὶ ἀβέβαια † ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἐν πολλαῖς καὶ ποικίλαις μεταβολαῖς γινόμενα παρελήλαμεν· καὶ οὐδὲν αὐτῶν μόνον, οὐδὲ ἀκίνητον, οὐδὲ βέβαιον, οὐδὲ ἀδιαίρετον. διὰ ταῦτα ἐν-θυμηθέντες, νομίζοντες * εἰ τὰ παρέοντα καὶ δεδομένα, † καὶ τὸν ἐλάχιστον χρόνον διαμεῖναι δύναιτο, ἐν θυμίᾳ διαφέρομεν ἡμεῖς φέροντες τὰ παρεστῶτα. νεῶν δὲ πολλοὶ πάντα τὰ ὑπὸ φύσεως καὶ τύχης παρέοντα ἠγάπησαν ἀυτοῖς, ὅτι ὃ βέλτιον προαναπλάσαντες, καὶ οὐχ οἷά ἐστι λογισάμενοι, ἀλλ' οἷα ἐπ' ἄκρον ὑπερτυγχάνοντα δύναται γενέσθαι, ἄφρονι φερόμενοι, πολλοῖς καὶ μεγάλοις καὶ ἀθέσμοις καὶ ἀοράτοις κακοῖς καταφορτίζουσι τὰν ψυχήν. καὶ ὅταν συμβαίνῃ αὐτοῖς πικρότατον ἔχειν τὸν βίον καὶ χαλεπώτατον. ταῦτα δὲ γίνεται, ὅτε τε ἀποβολαῖς χρημάτων, ἢ φίλων θανόντων, ἢ τέκνων, ἢ τινῶν ἄλλων τῶν νομιζομένων ἡμῶν τιμιωτάτων ἦμεν. εἶτα κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι, λέγουσι αὐτὸς μόνος ἀτυχεστάτους καὶ κακοδαίμονας, οὐ μεμνημένοι ὅτι καὶ ταῦτα καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἐγένοντο, καὶ νῦν γίνονται· ὅτε δυνάμενοι κατανοῆσαι τόν τε τῶν παρεόντων βίον, καὶ τὸν τῶν † παρεξεσταότων, ἐν ὅσαις συμφοραῖς καὶ κακῶν τεκμηρίαις καὶ νῦν ὅλοι πολλοί, καὶ πρὸ τοῦ ἐγένοντο. ὑπολογισάμενοι οὖν, ὅτι πολλοὶ ἀποβαλόντες χρήματα, ὕστερον διὰ τὰν τῶν χρημάτων γενομένων ἀπώλειαν, αὐτοὶ περιεσώθησαν, ἢ λῃσταῖς διαφθεῖρ μέλλοντες περιέπεσον, ἢ τυράννῳ. πολλοὶ δὲ φιλήσαντές τινας, καὶ καθ' ὑπερβολὴν διαθέντες, ἐν ᾧ μετέπεσον χρόνῳ μεγάλως ἐμίσησαν· ἃ δὴ πάντα οὕτω λογισάμενοι ἐκ ταῖς παραδεδομένας ἡμῖν ἱστορίας, καὶ μαθόντες ὅτι καὶ τὸν τέκνων καὶ φίλων μάλιστα φιλητέων, πολλοὶ ἀπώλοντο· καὶ αἰῶνα διαβάλλοντες τὸν αὐτῶν βίον, πρὸς τὰ παρεληλυθότα φαυλότερον, καὶ τὰ παρόντα αἰνετώτερα νομίζοντες,

ditates, multi in affectus effrenatos inciderũt: & nec à filiabus nec à matribus suis impijssima voluptate capienda sibi temperauerunt: quinetiam parricida facti sunt, & multi eorum suos liberos ingularunt. Quid illa recenseam, qua foris impendent nobis, per imbres, squalores, æstus immodicos, & nimia frigora, ita vt frequenter propter inæqualem aeris intemperiem pestis & fames, & alij multi diuersiq; casus fiant, & integræ ciuitates desolentur? Cùm igitur huiusmodi multa nobis imminent, neque corporis dotibus gloriantes efferri debemus, vt quæ vel exigua febricula Deûm voluntate immissa, statim emarcescant: nec externa prosperitate vt putatur: & hæc enim vt plurimum citiùs perire quàm oriri solet. Quippe hæc omnia incertam ac instabilem obtinere naturam, & in multis variisque mutationibus gigni exploratum habemus: & nihil ipsorum permanere, nec immobile, aut firmũ, aut continuum esse. Quapropter si hæc cogitemus, & res præsentes, quæ nobis data sunt, ne minimum quidem temporis spacium durare posse animo voluamus, tranquillè vinemus quoq; suis euentus fortiter sustinentes. Nunc verò multi omnia quæ natura fortunáve ipsis contulit, quàm optima fore animo secum præsumentes, & non qualia sunt reputantes, sed qualia in præstantissimo suo statu fieri possent, subitò illis primas animam onerant multis magnisque & illegitimis ac temerarijs malis. Atque ita vsuenit ipsis, vt vitam acerbissimam tristissimámque agant. Contingunt autem talia, amissis pecunijs, vel amicis mortuis, aut liberis, aut alterius rei pretiosæ existimata facta iactura. Deindè flentes ac lugentes, se solos infortunatos & infelices esse putant: nec meminerunt, quòd similes casus & alijs multis acciderint, & adhuc accidant: nec animo perspicere possunt vel aliquot nostri seculi hominum vitam, vel iam defunctorum in quantis calamitatibus & malorum tempestatibus illi quidem adhuc sint, illi verò quondam fuerint. Considerantes igitur, quòd multi pecunijs amissis, ipsi deinde seruati sint propter pecuniæ iacturam, cùm aliter in periculum à latronibus aut à tyranno patiendi aliquid venturi fuissent: item quòd multi cum amore & maxima benevolentia prosequuti quosdam essent, eosdem paulo post vehementer odio habuerint: hæc inquam omnia postquam cognouerimus ex historia nobis tradita, & intellexerimus quòd multi à liberis & amicis dilectissimis perditi sint, vitamq; adeò nostram cum infœlicioribus contulerimus, & enẽtus omnes humanos

† τί λέγω ἀπὸ.

† νομιζομέναις.

† Hæc Gor. abũdare videtur.

* malim ἢ. † lego μηδὲ, & post alia verba δύναιτο.

ποτέρως κεκτημένοις.

nec nobis solùm contingentes reputauerimus, tranquillius degemus. Non enim æquum est, hominem aliena mala leuia putare: sed propria etiam leuiter ei ferenda sunt, cùm videat omnem humanam vitam multis aduersitatibus obnoxiam esse. Qui autem flent ac lugent, præter id quod rem pereuntem aut discedentem nihil planè iuuant, in maiores perturbationes animam suam impellunt, in medio multorum prauorum affectuum cõstitutam. Quamobrem conuenit, vt abluentes ac repurgantes modis omnibus, næuos illos in philosophiæ corpore tam induratos abstergamus. Hoc autem faciemus, si prudentiam & temperantiã colamus, præsentibus vtamur, et non multa desideremus. Quid est quòd homines multa sibi conquirant, cùm post istud vitæ tempus vsus eorum nullus sit futurus? Vtamur igitur bonis præsentibus, quæ per philosophiam decora et honorifica sunt, & insatiabili malorum cupidine liberabimur.

Locus ſuſpectus mutilus.

Ex Teletis lib. de Caſibus περὶ πτώσεων.

Fortuna ceu poetria quædam multas inducit personas, naufragi, mendici, exules, glorioſi, obscuri. Itaque decet virum bonum, rectè agere, quamcunq; ei fors dederit, personam. Naufragus es factus, bene repræsentato naufragum: pauper ex diuite, bene agito pauperem. Exhibeto te concinnum tam in paruis, quàm in magnis, contẽtus quolibet vestitu, victu, & ministerio, quẽadmodum Laertes

Cum vetula ancilla, quæ illi potumq; cibumq; præbebat.
Et humi dormiebat in herbaceo thoro:
Ex foliis iacentibus humilis lectus erat.

Hæc enim sufficiunt tum ad suauiter viuẽdum, tum salubriter: nisi quis deliciari velit. Nam bonitas in ventris edacitate non est sita, neq; chlamydis apparatu, neq; mollitie stragulí. Euripides igitur non inelegãter dixit: Quid est quod ad delicias varios esculentorum modos inquiramus? At non solùm edendi, sed odorandi etiã audiendiq; voluptates persequimur. Non decet autem deliciari, præsertim si rerum natura id non ferat: sed quemadmodum nauigantes vẽtos & aëris tempestatem respicientes, * vtendum ne sit nauigatione, an cessandum, consultant: Et sicut in militia qui equum habet, eques pugnat: qui arma, armatus: qui nihil, nudus: item vt isthic cùm hostes vrgent, & tela coniiciunt in arma, tu si nudus es recedis: Ita etiã vita nostra certamẽ inter dũ imminet, pauptas, imbecillitas. Recipe igitur te ad epulas solitarias, tibi ipsi ministres, palliũ sumas, postremò inferos adeas.

* τρυφᾶν

* Locus in Græco obſcurus.

† lego ἀνὰ χώραν.

An quemadmodum apyrena mala punica dicuntur, itẽ homines ἀζάχηλοι & ἄπλευροι, ita etiam indolentes ac intrepidi? Visne igitur vt ad similitudinem istorũ quæ iam diximus,

Eiuſdem de Imperturbatione.

καὶ μὴ μόνοις συμβαίνοντα, ἀλλ' ὑμῖν τε καὶ ἐμοὶ προσήκειν. ὑδὲ γὰρ ἡμᾶς ἀξιόπιστον ὄντα, τὴν ἀλλοτρίων συμπτώματα διαφορὰ νομίζειν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια καὶ ἐδέα, ἰδόντας ὅτι πολλαὶ κῆρες κατέχουσι τὸν βίον πεφυκότα. οἱ δὲ κλαίοντες καὶ κατοδυρόμενοι, τοσοῦτον μὲν οὐδὲν ὠφελοῦσι τὸν ἀπολωλυκότα ἢ τὸν ἀπολλυμένῳ προσαγαγεῖν, εἰς μείζονα πάθηματα τὰν ψυχὰν ἐλαύνουσι, μέσαν πολλῶν φαύλων φυσιουμένην οὖσαν. τοιγαροῦν ἐκκαθαίρομεν καὶ ἀπαλλάττομεν πάσης μηχαναῖς τὰς ἐγκατεσπαρμένας κηλίδας, καὶ τὸν φιλοσοφίαι λόγῳ. ποιησόμεθα δέ, αὐτοχρήμασι φρονήσιος καὶ σωφροσύνας, καὶ μεταποιούμενοι τοῖς παροῦσι, καὶ μὴ πολλῶν ὀρεγόμενοι. οἱ γὰρ ἀνθρωποι τὰ πολλὰ προσκαλυζόμενοι, ὡς οὐκ ἔστι ζῆν μετὰ τὰς ζωᾶς χρόνον, * ἄλγεσι θηρεύονται, χρησόμεθα παρούσαις τὰγαθοῖς, οὐκ δὲ τοῖς φιλοσοφίας καλοῖς καὶ σεμνοῖς, καὶ τῆς οὐκ ὄντων φαύλων ἀπολυθησόμεθα ἀπλησίας.

Ἡ τύχη ὥσπερ ποιήτρια τις οὖσα, πολυσχαδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα· ναυαγόν, πτωχόν, φυγάδα, ἔνδοξον, ἄδοξον· ἐὰν δὲ τὸν ἀγαθὸν ἀνδρα, πρῶτον, ὅ, τι καὶ αὐτὴ πρόσληψη, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. ναυαγὸς γίγνου, μὴ τὸν ναυαγόν· πένης ἐκ πόρου, μὴ τὸν πένητα· ἀρκούμενος τὸ μικροῖσι, καὶ ἀρκούμενος τὸ μεγάλοισιν· ἀρκούμενος καὶ ἐσθῆτι τῇ τυχούσῃ καὶ διαίτῃ, καὶ ἀμφορίᾳ, ὥσπερ ὁ Λαέρτης

χερνὶ σὺν ἀμφιπόλῳ, ἣ οἱ βρῶσίν τε πόσιν τε παρέθηκε.
καὶ χοιμᾶτο χαμαὶ ἐπὶ στιβάδος.
φύλλων δὲ κλισίων, χθαμαλαὶ βεβλήατο δοναί.

Ἀρκεῖ γὰρ ταῦτα καὶ εἰς τὸ προσηνῶς καὶ εἰς τὸ ὑγιαινόντως, ἐὰν μή τις τρυφᾶν βούληται. ὑ γὰρ τοῦ γαστρὸς βοσκὴ τὸ χρηστὸν ἔχει, οὐδὲ γε ἐν χλαίνης κατασκευῇ, οὐδὲ στρωμνῆς μαλακότητι. οὐκ ἀπόρως γὰρ Εὐριπίδης, * τρυφᾶν δὲ τί πολλῶν ἐδεστῶν μηχαναὶ ζητοῦμεν;

καὶ ὑ μόνον ἐδεσμάτων, ἀλλὰ καὶ ὀσφραντῶν, καὶ ἀκουστῶν. ὑ δεῖ δὲ τρυφᾶν οὐδὲ τῶν πραγμάτων μὴ φερόντων· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ναυτικοὶ πρὸς τὰς αὔρας καὶ πρὸς τὸν νότον εἰσὶν ὁρῶντες * σκοποὶ χρῆσαι, οὐκ ἐκποδὼν παῦσαι· καὶ ὥσπερ ὅτι στρατείας, ὁ μὲν ἵππον ἔχων ἱππεὺς ἀγωνίζεται, ὁ δὲ ὅπλα ὁπλίτης, ὁ δὲ μηδὲν ἔχων ψιλός· καὶ ὥσπερ ὅταν ὅτῳ ὑπάρχηται οἱ πολέμιοι, καὶ βάλλωσιν εἰς τὰ ὅπλα, αἰαχωρεῖς ψιλὸς ὢν· ὅπως ἂν δύνῃ ὑπάρχηται σοὶ ὁτιοῦν πόλεμος, ἀπορία, ἀρρωστία, † ἀναχωρεῖς εἰς μονοστιάν, εἰς ἀδολεσχηίαν, εἰς τεῖχωμα, ἕκαστον εἰς ἄδυ.

Μὴ πού τοι ἀπύρηνος ῥοὰ λέγεται, καὶ ἀζάχηλοι καὶ ἄπλευροι καὶ ἄφοβοι ἄνθρωποι λέγονται; βάλε οὖν τοῖς αὐτοῖς προσδιάγμασι χρησάμενοι, οὕτω ἀπύρηνος ῥοὰ λέγεται, καὶ ἄπλευροι καὶ ἀζάχη-

ηλοι

ἀδάχηλοι ἄνθρωποι, ὅτω καὶ ἀναμάρτητοι καὶ ἄφθονοι λέγοιν); καὶ ὃν ξύπον ἐκδ ἄπλουρος ὐ κῦ ςέρνοιν πλουρῶν, ἀλλὰ τοιούτων πλουρῶν λέγεται· ὅτω καὶ ὁ ἄφρων κὴ ὁ ἄνους, ὐ κῦ ςέρνοιν φρενῶν καὶ νῦ, ἀλλὰ τοιούτων φρενῶν καὶ τοιούτου νῦ. καὶ ὥσπερ τὸν ἄπλουρον ἔχειν μὲν φαμὲν πλουρὰς, μοχθηρὰς δέ· ὅτω καὶ τὸν ἄνουν ἔχειν μὲν νοῦν, μοχθηρὸν δέ· καὶ τὸν ἄφρενα ἔχειν μὲν φρένας, μοχθηράς δέ. ἢ πάντα πάσοι ὃ πεπεῖσθαι ταῦτα γελοῖον, ἀλλ ὥσπερ ἀναμάρτητος ὁ ἐκτὸς ἁμαρτίας, καὶ ἄφθονος ὁ ἀβάσκανος, κὴ ἀπράγμων κὴ ἀμεμψίμοιρος ἐκτὸς ἑκατέρων τούτων· ὅτω καὶ ἄλυπος κὴ ἄφοβος, ἐκτὸς λύπης καὶ φόβου. ὅτω γὰρ καὶ εὐδαίμων ἔσται, ὁ ἐκτὸς τοῦ πάθους καὶ παραχῆς ὤν. ὅστις δὲ ἐν ὀδύνῃ καὶ λύπῃ ὤν, καὶ φόβῳ ὑπ, πῶς ἂν ἐκεῖνος εὐαρεστοίη τῷ βίῳ; * εἰ μὴ εὐαρεστῶν, πῶς ἂν εἴη εὐδαίμων; ἢ εἰ λύπη ἅψεται, πῶς ὐ καὶ φόβος, καὶ ἄγνοια, καὶ ὀργὴ, καὶ ἔλεος; ὧν γὰρ ὑπαρξάντων ἄνθρωποι λυπεῖσθαι, τούτων ἐν παραδοξίᾳ γινόμενοι, φοβοῦνται, καὶ ἀγωνιῶσι, καὶ τὰς αἰτίας δοκοῦντας πεπαπθι, τούτοις ἐλεοῦσι· κὴ τοῖς κῦ παραίρεσι * ἐναντίοις, ὀργίζονται καὶ θυμοῦνται, καὶ ὑφορῶνται· καὶ ὃς μισοῦσι, τούτους ὁρῶντες ὑπ παρόντας, ζηλοτυποῦσι καὶ φθονοῦσι· καὶ ἀκούσαντες ἔχοντάς τι κακὸν, ἐπιχαίρουσιν. εἰ οὖν ἐν λύπῃ ἔσται, πῶς ἐκτός τινος ἔσται πάθους; ἢ μηδενὸς ἐκτὸς ὤν, πῶς ἀπαθὴς ἔσται, ὥσπερ δὴ τὸν μακάριον εἶ); ὥστε οὖν μήτε ὑπὲ φίλου, μήτε ὑπὲ τέκνου τελευτῇ λυπηθῆναι *, εἰ ὥσπερ μηδὲ ὑπὲ τῆς αὑτοῦ. ἢ οὐκ αἰσθροί σοι δοκοῦσιν εἶ), οἱ τὸν ἑαυτῶν θάνατον ἀνδρικῶς καὶ μὴ ὑθαρρῶς προσδεχόμενοι; ἢ ὑ δεῖ τὸν ὑψυχον κὴ ἀνδρεῖον, † ὑτυχῶς τῷ ἑαυτοῦ τελευτὴν φέρειν, ὥσπερ Σωκράτης, μὴ δυσφορῶντα μηδὲ δυσκολαίνοντα; ἢ δυσχερέστερόν τι κρίνειν τῷ μὴ τελευτᾷ τῆς ἑαυτοῦ; ἢ ὑ χ ὁμοίως αὐτὸν ἀγαπᾶ καὶ ςέργει; καὶ τὸν φίλον μᾶλλον, ἢ τὰ τέκνα, ἢ ἑαυτὸν καὶ ταύτην ἐπαιτῆσαι ἐκτελομμένῳ. σὺ δ' ὦ τεκοῦσα μὴ τῷ σῷ λιβάσι καταπαύσῃς παρηίδα. τῷ δὲ κατακλυσθῆναι ὤμιλλον φησὶν ἡ δόξα. ἐπεὶ καὶ ταυταὶ ταῖς Λακωνικαῖς γυναιξὶ πᾶς τις ἐπαινῶν ὑψύχους. ἀκούσασά τις τὸν ἑαυτῆ γὸν σεσωσμένον, καὶ πυθομένη ἐκ τῶν πολεμίων, γράφει αὐτῷ· κακὰ φάματ ἀκούεται. τὸ οὖν, ἢ ταύτην ἀπόπεμψαι, ἢ μὴ δ' ἡμῖν φαίνου. ὑχ ὡς αἱ Ἀττικὴ γυνὴ ἀκούσασα σεσωσμένον, ἔγραψεν αὐ· ἀ τέκνον, ὅτι σαυτὸν ἐποίησας· ἀλλ ἐκ τῶν σαυτοῦ. κακὰ φάματ ἀκούεται. τὸ οὖν, ἢ ταύταν ἀπόπεμψαι, ἢ μὴ δ' ἡμῖν φαίνου· τοῦτο δέ ἐστιν, ἀπάγξαι. καὶ δὴ πάλιν ἀπαγγείλαντος αὐτῇ τοῦ κήρυκος, ὁ υἱός σου τῇ ὑδεπώποτε τετελεύτηκε, ποῖός τις ἔφη γενόμενος; αἰπρ ἀγαθὸς,

impeccabiles quoq; et ab inuidia alieni nominẽtur? Et velut ἄπλουρος nõ simpliciter coſtis, ſed talibus coſtis ſeu lateribꝫ. carentẽ ſignificat: ita vecors & amens accipiatur non ꝓ homine qui cordis & mentis nihil habeat, ſed q̃ tali corde et tali mente careat. Et ſicut ἄπλουρον, latera q̃dẽ habere dicimus, ſed prana: ſimiliter amentem, fatemur habere mentẽ, ſed malã. An potiùs iſta credi ridiculum eſt? ſed quemadmodũ innocens vocatur, qui ab omni noxa purus eſt & ἄφθονος, ἀβάσκανος, ἀπράγμων, ἀμεμψίμοιρος, qui nihil omnino inuidiæ, curioſitatis, aut querimoniæ alit: ſic & indolens ac intrepidus dicẽdus eſt, qui extra dolorem metũq; poſitus ſit. ita enim fœlix demum fuerit, qui extra affectionem & perturbationẽ ſitus eſt. Quiſquis aũt dolore, triſtitia & metu capitur, quomodo vita vſu delectari poſſet? Cui non acquieſcens, quomodo fœlix fuerit? Quouſq; dolore quis tangitur, quo pacto metum, ignoratiam, iram, & miſericordiã effugiet? Eadem. u. propter q̃ homines dolent, cum expectantur, timorem & anxietatem eis injiciunt. Si quis indignis caſibus premi videantur, miſericordia moueãtur. Illis verò q̃ de induſtria huiuſmodi caſus moliũtur, ſuccenſent, indignantur, & ſuſpectos habẽt. Sibi exiſtos proſperè agẽtes ſi viderint, æmulatione inuidiaq; laborãt: Eoſdẽ ſi quo malo affectos audiuerint, gaudẽt. Si quis igitur dolori ſit obnoxius, quomodo extra perturbationẽ vllã erit? Aut ſi nullius expers ſit, quomodo imperturbabilis, qualẽ eſſe fœlicẽ futurũ oportet? Quamobrẽ nec amici nec liberorũ obitus deplorandus eſt, imo ne ſuus quidẽ. An non tibi minimè viriles videntur, qui mortem ſuam non generosè, nec animo confidente expectant? Nónne animoſum ac fortem decet vitæ finem magnanimiter ſuſtinere, ita vt Socrates fecit, nec ægrè ferre nec indignari? Num verò alterius mors grauior exiſtimanda tibi eſt quàm propria? An aliquis ſeipſum nõ æquè diligit amatq; ac alios? Aut amicũ liberoſve magis quàm ſe? Meritò ſanè laudatur filia illa apud poetã q̃ ait: Ne lacrymis genas rigueris tuas, ò mater. Quam mater ſecuta: Nimis hæc, inquit, inhumana eſt ſententia. Nam Laconicas iſtas mulieres nemo nõ vti magnanimas laude proſequitur. Quædam enim audito filium ſuũ ſaluũ eſſe, & euaſiſſe ab hoſtibus, ſcripſit ad eũ: Mala fama de te vulgatur, aut igitur eã deleas, aut amplius nobis in conſpectũ ne venias. Hac nõ ſic affecta fuit vt Attica mulier aliqua, quæ nimirum ſuperſtitem ſibi eſſe filiũ audiens, ita ſcripſiſſet: Benefactũ, mi fili, q̃ te mihi ſeruaueris: Sed contrario ſenſu, aut infamiã delere filium iubet, aut poſthac ſibi non apparere: hoc eſt laqueo vitam finire. Item alia mulier ꝓcone ei nunciante: Filius tibi in acie obiit: Quomodo, inquit, ſe gerens? Vt decet virum fortem,

* lego ὑπ.

* ὑπερβάλ.

* addo χεὴ.

† lego ὑ: δ χρὴ.

ô mater. Tum illa: Bene actum, ô fili: hanc enim ob causam te pepert, vt opem & auxilium ferres Sparta. Non ploranit, nec indignitatem rei conqueſta eſt: ſed inſuper audito filium obijſſe fortiter, factum laudauit. Sed hec etiam Lacana vide quàm fortis animi fuerit: quæ cùm eius filij qui ex pugna fugerant, ad ipſam veniſſent: veſte ſublata & nudum corpus oſtendens, quo fugitis, dixit, an rediturí in vterum vnde egreſi eſtis? Vide num aliqua ex noſtris mulieribus hoc faceret, & non libentiùs ſaluos domum redijſſe videret. At non ita Lacana: ſed glorioſè defunctos eis videre gratius fuit. Fertur autem de Lacedæmonijs, quòd neq; vitam ſimpliciter, neq; mortem inter honeſta cenſeant: ſed vtriuſq; functionem cum laude actam. Caterùm quomodo non abſurdum & alioquin etiam vaniſſimũ fuerit, amico mortuo ſedere flentem, & triſtãtem, ac ſe vnà perdere? cùm oporteret, vt ſapientior aliquis apud homines ſtupidos videretur, mortem amici non fletu proſequi, ſed cogitare illum eſſe mortalem natum & hominem. Non rectè enim illos ſibi conſulere, ait Stilpon, qui vinos negligunt propter defunctos. Atqui non idẽ facit agricola: nec ſi arbor aliqua arueriſ, reliquas inſuper excindit: ſed curam gerens caterarum, damnum ex vnius interitu factum reſarcire conatur. Nec nos in corporis noſtri partibus idem facimus: ridiculum enim foret, ſi vno oculo amiſſo, alter etiam excindẽdus eſſet: & vno pede oblaſo alter quoque mutilandus: & vno dente perdito, reliqui ſimul extrahendi. Verùm ſi quis ita ſentiret in hiſce caſibus, ſtultus haberetur: filio autem mortuo vel vxore, ſi quis ſeipſum viuentem negligat, & quæ ei ſuperſunt vnà perdat, (non idem iudiciũ eſt in re ſimili.) Atqui familiarẽ filio eius mortuo aut vxore, hortareris fortiter, & non ægrè caſus humanos ferre: tu verò in yſdem eadem non leniter, ſed grauiſſimè fers. Et cùm ſcias alium moderationem docere in angustijs & perplexitate, ac monere ne graniter afficiatur, neque vitam non amplius vitalẽ reputet, ſed exiſtimato malo bonum exiſtimatum opponat & conferat. obijt amicus: at idem vixit: teipſum quòd obijt, infortunatum: quòd vixerit autem, fortunatum eſſe non putas: Et miſerum te iudicas, quòd defunctus non amplius vtilis tibi futurus ſit: propter vſus autem, quos viuẽs tibi præſtitit, non opinaris te fœlicem. Verũ eſt, inquies, at ille non amplius erit. At nec ante myriadem annorum fuit, neq; belli Troiani tempore, ſed ne cum proauis quidem tuis. Tu verò ob iſta non doles: quòd autem in poſterum non futurus ſit, ægrè fers. Priuatus ſum vſibus, & officijs, quæ ille viuenti filio, vel amico exhibebat, nullum laborem neq; pericula vitans.

* πρὸς, forte ὑπὲρ.

Videtur aliquid deſiderari. Inclusa parentheſi. de noſtro addidimus.

* malum ἀπορίᾳ.

ὦ μῆτερ. δῦναι ὦ τέκνον, φησί. τοῦτο γὰρ ἕνεκά σε, φησὶ, ἐγείνασα, ἵνα χρήσιμος καὶ βοηθὸς ἦθα τῇ Σπάρτῃ. οὐκ ἔκλαιε καὶ ἐδυσφόρει· ἀλλὰ καὶ ἀκούσασα ὅτι ἀνδρίζεται, ἐπήνεσε. καὶ ἐπεὶ ἦν δὲ πάλιν ἡ Λάκαινα, ὡς γλυκεῖα. φυγόντων γὰρ αὐτῆς τῶν ὑῶν ἐκ τῆς μάχης, καὶ παραγινομένων πρὸς αὐτὴν, πῦ φεύγετε οἱ καταφύγοντες, ἵνα δῦτε κατὰ δυσμενεῖς ὅθεν ἐξέδυτε; αἰασυντεμοῦσα καὶ δείξασα αὐτοῖς. ὅρα εἰ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν τις γυναικῶν τοῦτ' ἂν ποιήσειεν, ἀλλ' οὐκ ἀσμένη ὄψηται σεσωσμένους. ἐκείνας δ' ἂν ἄλλα ἀποθανόντας δυτυχῶς, ἤδεσθαι. καὶ ὅτι γεγράφασι Λακεδαιμόνιοι, ὅτι τὸ ζῆν θνητοῖς καλὸν, ὅτι τὸ θνήσκειν· ἀλλὰ τὸ ζῆν τε καλῶς ἀμφότερα ἐπιτελέσαι. πῶς γὰρ οὐκ ἀλόγιστον καὶ μὴ ὠφέλιμον, τὸ τελευτήσαντος τοῦ φίλου, καθῆσθαι κλαίοντα καὶ λυπούμενον, καὶ ἑαυτὸν παρακαταφθείροντα; δίκαιον ἴνα καὶ τίς μᾶλλον φιλόσοφος δόξῃ τοῦτο τοῖς ἀποπλήκτοις, * τοῦ τὸν τελευτήσαντα τὸν φίλον ὑδυσωπεῖσθαι κλαίειν, ὀδυρόμενον ὅπ' αὐτῷ ὁ φίλος θνητὸς ἐγένετο καὶ οὐ θεμιτός. ὃ γὰρ ὀρθῶς φησι βουλόμενος ὁ Στίλπων· ὅτι, οἱ μὴ τοὺς ἀποθνῄσκοντας τῶν ζώντων ὀλιγωροῦσι. γεωργὸς δ' ἀνὴρ τοῦτο οὐδὲ αὐτὸ δένδρων ξηρόν τι γένηται, καὶ τὰ λοιπὰ παρορᾷ· ἀλλὰ τῶν λοιπῶν ἐπιμελούμενος, τὴν ζημίαν τὴν τοῦ ἐκλελοιπότος χρείαν ἀναπληροῖ. ὑφ' ἡμεῖς ὅτι τῶν ἡμετέρων μερῶν· γελοῖον γὰρ ἔσται, εἰ ἑνὸς τοῦ ἑτέρου τις ὀφθαλμὸν ἀποβάλῃ, δεῖσθαι καὶ τὸν ἕτερον παρεκκόψαι· κἂν ὁ εἷς πὺς κυλλὸς, καὶ τὸν ἕτερον ἀπόπηρον ποιῆ· κἂν ἕνα ὀδόντα, καὶ τοὺς λοιποὺς παρεκκλέξαι. ἀλλ' ὅτι μὲν τούτων εἴ τις οὕτως οἴοιτο, μωρίαν. τοῦ δὲ ἡμᾶς τελευτήσαντος ἢ τῆς γυναικὸς, αὐτοῦ τε ὀλιγωροῦντας ζῆν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα παρορᾶν καταφθείρειν *. καὶ εἰ μὲν τοῦ γνωρίμου τινὸς ὑὸς, ἢ γυνὴ ἀπέθανε, παρεκάλεσεν ἄν, οἰόμενος δεῖν αὐθρωδῶς καὶ θαρσαλέως, καὶ μὴ βαρέως φέρειν. αὐτὸς δὲ τοῖς αὐτοῖς παρεπισύρεται συμπαθήμασιν, ὕπνου οὐ δεῖν διαφορεῖν, ἀλλ' ὑ παράπεσε; καὶ εἴ σοι ἕτερον παρακαλεῖν μέτριον· τὸ στοιχεῖα καὶ * ἀπορία μὴ διαχολαίνειν, μηδὲ ἀδύνατον τὸν βίον νομίζειν· ἀλλὰ τοῦ δοκεῖν ἔχειν ὃ δοκεῖ ἀγαθὸν ἀναλύειν καὶ ἐλεύθερον. ἀπογέγονεν ὁ φίλος· καὶ γὰρ γέγονε. σὺ δὲ ὅτι μὲν ἀπογέγονεν, ἀκληρεῖν οἴει· ὅτι δὲ ἐγένετο, οὐκ ἀκληρεῖν. καὶ εἰ μὲν μηκέτι παρέξειν χρείας ἀποθνῄσκων, ἄθλιον· ὅτι δὲ παρέσχηται θνῄσκων, μακάριον. ναί. ἀλλ' οὐκέτι ἔσται. οὐδὲ γὰρ ἦν μυριοστὸν ἔτος· ὑδὲ ὅτε τοῦ Τρωϊκοῦ. οὐδὲ γὰρ τοῦ τοὺς προπάππους σου. σὺ δὲ ὅτι μὲν τούτων οὐκ ἄχθῃ· ὅτι δὲ εἰς ὕστερον οὐκ ἔσται, δυσχεραίνεις. χρεῶν γὰρ ἐστέρησαι· καὶ γὰρ ὑπηρετῶν, αἷς αὐτὸς ἐλάττοσι ζῶντι τῷ τέκνῳ, ἢ τῷ φίλῳ, ἢ κακοπαθῶν ἢ κινδυνεύων.

† ἄδηλον

† ἄλλον γάρ φησιν ὁ Σωκράτης ἢ μόνον ☞ * καλὸν εἶναι, ἐὰν ἐν τούτῳ πλείω, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων, καὶ φίλων εἰ ἐὰν * τοσούτους πλείω. ἔπεσθαι δὴ καὶ ἀποδημοῦντος αὐτοῦ χρῆναι τοῦ τραπεζομάχου· ἐκεῖ γὰρ τὸ πατρίδος, καὶ στρατευομένους, καὶ ἱερεύοντος, καὶ ἀρρωστοῦντος, καὶ τελευτῆσαι γεγονέναι. ἀλλ' εἰ ὅτι πᾶσι τούτοις δυσκολαίνοις, τί τοῖς γραιδίοις ἀπολείφεις; ἄλογον γὰρ καὶ ἄμα μὲν ὅτι καλλύσασι καὶ ἱλαρὸν τὸ στρατείαν καὶ τὴν ἀποδημίαν ☞ φίλῳ, καὶ αὐτὸν συνεκπέμψαι, καὶ εἰ μὴ ἀποδημεῖν, ἐγκαλεῖν ὡς ἀμυντήσοντι· ἅμα δὲ δυσφορεῖν, εἰ ἀποδημοῦσά † στρατεύσηται, καλῶς ὃ † κυβερνήτης *. ἀλλ' οὖν γε, ὦ Γοργόδου, ὀρθῶς, ὅτω καὶ αἰτὴρ ἀγαθὸς εἶπεν εἶναι τὸν τύχην· ἀλλ' οὖν γε ἀνδρα, καὶ ἐν βλάκα.

Καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἆρα ἐξαιρησόμεθα, καὶ τοὺς οἴκτους τοὺς † ἐλλογίμων ἀνδρῶν. ἀνάγκη, ἔφη, εἴπερ καὶ τὰ τοιαῦτα σκέπτεσθαι. ὡς δὴ ἐγὼ, εἰ ὀρθῶς ἐξαιρησόμεθα, ἢ οὔ. φαμὲν δὲ δὴ, ὅτι ὁ ἐπιεικὴς ἀνὴρ ☞ ἐπιεικεῖ, ἐάν περ καὶ ἑταῖρός ἐστι, τὸν τεθνεῶτα ἐν δεινοῖς ἡγήσεται. φαμὲν γάρ. οὐκ ἆρα ὑπὲρ γε ἐκείνου ὡς δεινόν τι πεπονθότος ὀδυρεῖται· οὐ γὰρ δῆτα. ἀλλὰ μὲν καὶ τόδε λέγομεν, ὡς ὁ τοιοῦτος μάλιστα αὐτὸς αὑτῷ αὐτάρκης πρὸς τὸ ζῆν, καὶ δεῖ φερόντων τῶν ἄλλων ἥκιστα ἑτέρου προσδεήσεται. ἀληθῆ, ἔφη. ἥκιστα ἄρ' αὐτῷ δεινὸν γενήσεται ἢ ἀδελφοῦ, ἢ παιδὸς, ἢ χρημάτων, ἢ ἄλλου τοῦ τοιούτων. ἥκιστα μὲν οὖν. ἥκιστα ἆρα καὶ ὀδυρεῖται, φέρειν ☞ ὡς σοφὸν εἶναι, ὅταί τις αὐτὸν τοιαύτη ξυμφορὰ καταλάβῃ. πολύ τε. ὀρθῶς ἄρ' ἐξαιρησόμεθα τοὺς θρήνους † ὀλομαχῶν ἀνδρῶν, γυναιξὶ δὲ ἀποδιδόμεν καὶ τοῖς τοιούτοις κακοδαίμοσι, καὶ ὅσοι κακοὶ τῶν ἀνδρῶν.

(Hic verba aliquot in Græco videntur esse corrupta.)

At etiã peregrinãte ipso vtilitatis nihil ab eo caperes, & militante pro patria, & legationẽ obeunte, & sacrificia celebrante, & agrotante, & senectute cõfecto. Quæ qdẽ omnia si indignabũdus acciperes, qd tandẽ reliqui faceres aniculis? Absurdũ sanè est, amico simul conuenire, existimare militiã ac peregrinationẽ, & seipsum etiã se adiũgere, ac nisi pficiscatur velut peccantem accusare: simul vero, si peregrinetur aut militet, agrè ferre. Egregiũ illud apud poetã gubernatoris dictũ est: Neptune, si nauim libet inuadere, inuade rectã & integram: ita etiã vir bonus ad Fortunã dixeris: Virũ aggrediter, nõ molliculũ.

† Hæc sententia est obscura. * καλόν εἶναι τοῦτο. * τούτου.

Ergo lamentationes cõmiserationesq; magnorũ virorũ auferimus. Necesse est, siquidem superiora sublata sint. Contẽplare igitur, recténe, an contrà id faciamus. Dicimúsne moderatũ virũ, moderato viro amico suo orbatũ, non malũ quid illi mortẽ existimaturũ? Dicimus qdẽ. Non igitur in morte illius, tãquam grauia passus, lamẽtabitur. Non. Enimuero et hoc asserimus, hominẽ huiusmodi seipso ad bene viuendũ contẽtum esse, minimeq; omniũ alio indigere. Vera narras. Minimè igitur molestè ferret liberũ, aut fratrib. aut dinitys, reliquisq; huiusmodi priuari. Minimè certè. Itaq; neq; lamentabitur, sed moderatissimè feret, cũ in aliquã huiusmodi sortẽ incideret. Certè. Meritò igitur clarorũ virorũ plorat' è medio tolleremus, relinqueremus autẽ mulieribus: neq; his qdẽ inter mulieres aliqd egregiũ sapientib', ac virũ insuper dũtaxat muliebrib', et ignauis, vt dedignẽtur apud nos illi, quos ad regionis custodiã educamus, similia istiũ facere.

Platonis lib. 3. de Rep. non lõge abinitio.

ΠΕΡΙ ΜΙΚΡΟΨΥΧΙΑΣ, Λόγος σιέ.

DE PVSILLANIMITATE, Sermo CCLV. Ex Io. Stobæo.

Μικροψυχία δέ ἐστι, καθ' ἣν ἀδυνατεῖ εἰσι φέρειν καὶ δυτυχίαν, καὶ ἀτυχίαν, καὶ ψόγον, καὶ ἀτιμίαν.

Pvsillanimitas est animi vitium, per q neutram fortunã, nec honorem, nec ignominiã ferre possunt.

Aristotelis de virtutib. & vitijs.

Μικροψυχίας δέ ἐστι, τὸ μήτε ψόγον, μήτε ἀτιμίαν, μήτε ἀτυχίαν, μήτε δυτυχίαν δυνασθαι φέρειν· ἀλλὰ πεφόβηνται μὲν, αἰσχαυνθῆναι, καὶ μικρὰ δυτυχήσαντα † ὑπεξαίρεσις· ἀτιμίαν δὲ μᾶλλον τῶν ἐλαχίστων ἐγκλημάτων δυνασθαι. ἀπόλυμα δὲ ὁ * πᾶν, ἀτυχίαν κρίνειν μεγάλην· ὀδυρεσθαι δὲ ὅτι πᾶσι, καὶ δυσφορεῖν. ἔτι δὲ καὶ τοιοῦτός ἐστιν ὁ μικρόψυχος, οἷος πάντα τὰ ὀλιγωρήματα † καλεῖσθαι καὶ ἀτιμίαν, καὶ τὰ δι' ἄγνοιαν, ἢ λήθην, ἢ † ἄποιαν γινόμενα. ἀκολουθεῖ δὴ τῇ μικροψυχίᾳ, μικρολογία, μεμψιμοιρία, δυσελπιστία, ταπεινότης.

Pvsillanimitatis est, neq; honorẽ, neq; ignominiam, neq; fælicitatẽ, neq; infœlicitatẽ, neq; infortunia posse ferre: sed honoratũ qdẽ tumescere, et leui successu pspero auctũ efferri & subsultare: ignominiã aũt ne minimã quidẽ ferre posse: & frustrationẽ quãuis damnũ & infortuniũ ingẽs existimare: & de rebus cõqueri omnibus, ac animo ferre iniquo. Cæterùm pusillanimis talis est, vt omnes neglectus contumeliam vocet et ignominiam, quamuis per imprudentiam vel oblitionem admissos. Comitantur autem pusillanimitatẽ sordes, querimonia, diffidentia, humilitas. (Plura vide suprà, vbi de Timiditate.

Ibidem.

† ἐξήχθω δυ al ἐξηχθέσθαι. * ἄτυχα καὶ δυτυχίαν.

† μαλῶν. † al. non legitur.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΑΣ ΜΕΝ ΕΥΤΥΧΙΑΣ προφαίνειν, τὰς δὲ ἀτυχίας κρύπτειν, καὶ ὀρθῶς χρῆσθαι τοῖς παροῦσι, Λόγος σιϛ'.

BONAM FORTVNAM PROferendam esse, malam verò celandam: & rebus præsentibus rectè vtendum. Sermo CCLVI. Ex Io. Stobæo.

Pindari. * malum malũ.

A Lienis aperire noli,
Quid nam laboris nos exerceat.
Hoc te admonitum volo. Bonarum quidem rerum
Sortem & iucundarum, coràm oportet
Toti populo declarare.

Locus est corruptus.

At si qua diuinitus grauior contigerit
Hominibus fortuna,
Eam abscondere conuenit.

Sophoclis τυρῶς β.

Ne multis euulges præsentem fortunam.
Tacitos enim eam lugere conuenit.

Diphili.

O quàm molestum est, cùm ærumnis vel curis obruto
Quilibet temere spectator contigerit.

Menãdri in Hypobolimæo. Eiusdem.

O Apollo: sed malum non mediocre dicis,
Infelices esse conscijs alijs, cùm latere liceret.
Moderatè ferre
Ita contiget, ferre si solus queas,
Nec pluribus sortem tuam euulgaueris.

Euripidis in OEdipo.

Palàm enim sortem suam testari
Apud omnes, imperiti hominis est: celare verò, sapientis.

Eiusdem in Cressis.

Dolorificum est quidem in turpe damnum aliquod incidere.
At si fiat, comprimendum est scitè
Abscondendo, nec omnibus enunciandum.
Huiusmodi enim gaudium hostibus, & risum mouent.

Eiusdem in Scirone. Socratis.

Sapientes sua celant mala.

Idem est in gymnico certamine victum contumelia actionem aduersario intentare: & in vita victum à fortuna, eam accusare nescientem quo iure, quibusq; legibus in vita certamen cum ipsa descenderimus.

Platonis lib. 10. de Rep. Citãtur hæc etiam infrà in Consolatoriis.

Lex vtique dicta, optimum esse in aduersis, quàm maximè fieri potest, quietem agere, neque conqueri: quòd incertum sit bonum ne id sit, an malum, quod accidit, tum quòd nihil dolor ad sequentia conferat, neque vlla humanarum rerum magni pendenda sit, eique quod subitò præsidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultationi inquam circa ea quæ acciderunt, & tanquam in talorum iactu prouti cecidit, quomodocunque ratio melius rem habere dicat, negociorum dispositioni. Neque enim, si quid aduersi inciderit, prosternere nos debemus, atque vt pueri solent cùm offendunt in lapidem, procidentes circa id quod læsit, eiulando moram trahere: sed animum assuefacere, vt ad sanandum præsto adsit, & quicquid ægrotat, dimissis lamentationibus corrigat. Opportunũ hoc quidem est aduersus fortunæ ictum remedium. Quod sanè optimũ est, rationi huic libẽter obtemperat. Constat. Quod verò ad perturbationis recordationẽ luctũq; rapit, in eisq; diutiꝰ detinet, irrationale

a Abest ἰατρικῆ. * λογιστικῷ.

Ἀ*λλοτρίοισι μὴ προφαίνῃ,*
τίς φέρεται μόχθος ἄμιν.
τοῦτό γέ τοι ἐρέω. * *κακῶν μὲν ὧν*
μοῖραί τε τερπνῶν, ἐς μέσον χρὴ
πᾶσι λαοῖς δεικνύειν.
εἰ δέ τις αἰ, θρώποις * *ἀγλαόδοτος. ἀθλητικὸν πρὸς τύχαν, ζώοντα σκότῳ*
κρύπτειν ἔοικεν.
Μὴ σπεῖρε πολλοῖς τὸν παρόντα δαίμονα·
σιγώμενος γάρ ἐστι θρώσκεσθαι πρέπον.
Ὡς δεινὸν ἦνίκ' ἄν τις ὢν ἐσ φροντίσιν,
εἰκῆ θεατὴν τὸν τυχόντα λαμβάνῃ.
Ἄ πολλοι, ἀλλὰ σκαιὸν ἐστὶ μητέρας λέγῃς,
μὴ μάρτυρων ἀτυχεῖν, παρὸν λελῆθέναι.
Τόδ' οὖ φέρειν
ἔστιν τοιοῦτον, αἴ δυοῖν μόνος φέρῃ,
καὶ μὴ 'πὶ δηλον ἦλθε τοῦ τύχου πολλοῖς ποθεν.
Ἐν μάρτυρσιν γὰρ ἄνδρα τὰς αὑτοῦ τύχας
εἰς πόνους, ἀμαθὲς ὃ δ' ἐπικρύπτεσθαι, σοφόν.
Λύπην μὲν ἄτην προσπεσοῦσιν αἰχρὰ πνέ.
εἰ δ' οὖν γένοιτο, χρὴ προσεῖλαι κἀλῶς
κρύπτοντα, καὶ μὴ πᾶσι κηρύσσειν πάθη.
γέλως γὰρ ἐχθροῖς γίνεται τὰ τοιάδε.
Σοφοὶ δὲ συγκρύπτουσιν οἰκείας βλάβας.

Τωὐτόν ἐστι τὸ γυμνικῷ ἀγῶνι πεπηγέναι ὕβρεως δίκην τῷ ἀνταγωνιστῇ λαχεῖν· καὶ ἐν τῷ ζῆν νικώμενον ὑπὸ τῆς τύχης, ἐγκαλεῖν αὐτῇ, ἀγνοοῦντα ἐφ' οἷς δικαίοις εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ζῆν συγκαταβεβήκαμεν.

Λέγει που ὁ νόμος, ὅτι κάλλιστον ὅτι μάλιστα ἡσυχίαν ἄγειν τὸ ξυμφοραῖς, καὶ μὴ ἀγθομαχτεῖν, ὡς ὅτε δηλονότι τοῦ ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ τῶν τοιούτων· ὅτε εἰς ὃ πρόσθεν ὁδὸν προβαίνοι ὃ χαλεπῶς φέροιμι, ὅτε τὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἄξιον ὂν μεγάλης σπουδῆς· ὅ, τι δὴ σὺ αὖ τῶν ὅτι τάχιστα τοῦ γίγνεσθαι ἡμῖν, τοῦτο ἐμποδὼν γιγνόμενον ὃ λυπεῖσθαι, τίνι, ἢ δὴ ὃς, λέγεις ὡς βουλεύεσθαι, ὦ δὴ ἐγὼ, πρὸς ὃ γεγονός. καὶ ὥσπερ σὺ πρὸς κύβων, πρὸς τὰ πεπτωκότα πάντα τὰ αὖ πρόσφορα, ὅπῃ ὁ λόγος ἐρρῴβευτο· αἰεὶ ἔχειν. ἀλλὰ μὴ προσπαίσαντας καθάπερ παῖδες ἐκμανθάνειν τὸ πληγέντος σὺ ὦ βοᾶν ὀδυνᾶσθαι· ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ ζῆν τοῦ ψυχοῦ, ὅτι τάχιστα γίγνεσθαι πρὸς ὃ ἰᾶσθαί τε, καὶ ἐπανορθοῦν ὃ πέπονθέ τε καὶ νοσῆσαν, * ἰατρικὴν, θρέψασθαι ἀφαιρούμενα. ὀρθότατα γοῦν τις, ἔφη, πρὸς τὰς τύχας ὕπνου προσφέροιτο. Σὺ δὲ μὲν βέλτιστον τούτου τοῦ * λογισμοῦ ἐθέλεις ἔπεσθαι; δῆλον δή. Ὃ δὲ πρὸς τὰς αἰαμπόδας τε τοῦ πάθους καὶ τὰς ὀδυρμοὺς ἄγον, καὶ ἁπλήστως ἔχον αὐτοῦ, ἆρ' οὐκ ἀλόγιστόν τε

φήσομεν

Φήσομέν ποτ' εἶναι, καὶ ἀγαθὸν, καὶ ἀλλότριον φίλου; Φήσομεν μὲν οὖν. Οὐκοῦν τὸ μὲν πολλοῦ μίμησιν καὶ ποικίλου ἔχει, τὸ δὲ ἀγωνιστικήν. Τὸ δὲ φθονερὸν καὶ ἠσύχιον ἦθος, τῷ ἁπλήστου ὄντι ἀεὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ῥᾴδιον μιμήσασθαι, ἢ τὰ μυρμήκων ὑπὸ τίτθης καταμαθών.

ΟΤΙ ΟΥ ΧΡΗ ΕΠΙΧΑΙΡΕΙΝ ΤΟΙΣ ΑΤΥΧΟΥΣΙ, Λόγος ΟΝΖ'.

ΤΑῖς ἀτυχίαις μὴ ἐπίχαιρε τῶν πέλας.
τοῖς τοῦ τύχου γὰρ ξυμμαχεῖν ῥᾴδιον.
Οὐκ ἐμὸν αἰσχύνην λαβόντα τὴν ἐμὴν ἀτυχίαν
ἕτερον, ἀλλὰ καταλύπην φημὶ δεῖν.
Μὴ σκυθρωπὸς ἴσθι ἄγαν τοῖς τῶν κακῶν τοῖς ἀστένοις ἄνθρωπος γενού.
Τὰς συμφορὰς γὰρ τῶν κακῶν πεφυκότων
ἐπ' ἄλλοθ' ἕρπειν αὐτὸς ὀρρωδῶν πάθῃ.
Εἰ δ' ἐγὼ πεφάτω κακῶς,
μηδὲν τόδ' αὖχει. καὶ σύ τοι πεφάξεις ἄν.
Εἰ μὴ γὰρ ὢν ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ τύχας
ὑπηρετήσω, ἐπ' φασὶ σοφοὶ φρενῶν.
Μή ποτε δ' ἐλεμνῶν πτίλον θυμοφθόρον ἀνδρὶ πέπλων ὀνήσειν, μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων.
Γέρτερα δίφρι μοι, πίν' αἵρεσιν λάβοις,
φίλους ἀπ' ὧν αὐτὸς ἡδονὰς ἔχεις·
ἢ κοινὸς ἐν κοινοῖσι λυπεῖσθαι ξυνών;
Μηδενὶ συμφορὰν ὀνείδισης. κοινὴ γὰρ ἡ τύχη, καὶ τὸ μέλλον ἄδηλον.
Οἷσιν ἡδονὴν ἔχουσιν αἱ τῶν πέλας ξυμφοραὶ, ἐπ' ξυνιᾶσι μὲν ὡς τὰ τῆς τύχης κοινὰ πᾶσιν· ἀπορέουσι δ' οἰκίης χρῆς.
Ἀτυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα. κοινὴ γὰρ ἡ τύχη.
Τῷ δυσπραγοῦντι δ' ἐπιξυνάχθου σὰς πὶς ἕτοιμος.
Δῆγμα δὲ λύπης οὐδὲν ἐφ' ἧπαρ πεφυκέναι· καὶ νυκτὶ δὲ χαίρουσι ὁμοιοπρεπεῖς, * ἀγέλας τὰ πρόσωπα βιαζόμενοι.
Λυπουμένῳ δ' ὅταν τις ἀκλεεῖς λέγῃ χαῖρε· δεῖ ἀνάγκης ἔστ' οἰμώζειν λέγει.
Ἐγὼ δὲ ὅστις ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπῳ τύχῃ πεφορέῃ, πάμπαν τελῶς ἀνόητον ἡγοῦμαι. ἦν γὰρ ὁ τὰ βέλτιστα πεφάτθαι νομίζων καὶ ἀρίστην ἔχειν οἴησιν, οὐκ οἶδεν εἰ τοιαύτη διαμενεῖ μέχρι τῆς ἑσπέρας· πῶς χρὴ περὶ ταύτης λέγειν, ἢ πῶς ὀνείδιζειν ἑτέρῳ;

Ἄμασις Πολυκράτει ὧδε λέγει· ἡδὺ μὲν πυθέσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξένον εὖ πράσσοντα, ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχίαι, οὐκ ἀρέσκουσιν ἐπιστάμενος τὸ θεῖον, ὡς ἔστι φθονερόν. καὶ κως βούλομαι ἐγὼ αὐτὸς, καὶ τῶν οἱ κήδωμαι, τὰ μὲν τι εὐτυχέειν τὰ πρήγματα, τὰ δ' ἐσπλαί ειν, καὶ ἅτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα, ἐναλλὰξ πρήσσων,

*forte ἀγέλαις.

& CCLVII.

ἐστ', languidum formidoloſum. Ita dicendum.

NON ESSE GAVDENDVM ob alienas calamitates, Sermo CCLVII.

Ex Io. Stobæo.

NE gaudeas ob infortunia proximorum. Fortuna enim reluctari difficile eſt. Menandri.

Nam meum eſt latentem calamitatem Aperire, ſed occultandam eſſe aio. Eiuſdem.

Ne nimium ſeuerus & grauis eſto erga infeliciter Agentes, cùm homo ſis. Euripidis in Inone.

Calamitatibus enim hominum infortunatorum Nunquam inſultaui, metuens ne quid etiam ipſe patiar. Eiuſdem in Andromache.

Quamuis autem ego ſim infortunatus, Ne propter id glorieris. Nam tu quoq; talis fieri potes. Ibidem.

Niſi, cùm homo ſim, humanis fortunis Me accommodem, deſipere videbor. Alexidis in Milet.

Ne vnquam cuiquam miſeram paupertatem animum rodentem Obiccere ſuſtineas, donum immortalium Deorum. Heſiodi in Operibus.

Dic mihi primùm, vtrum malles Amicos moleſtando voluptates habere ſolus: Aut vnà cum ipſis communi dolore affici? Sophoclis in Aiace.

Nemini calamitatem obieceris. Communis enim fortuna eſt, & quid futurũ ſit non liquet. Iſocratis ad Demonicũ.

Quibus infortunia proximorum voluptati ſunt, illi non intelligunt fortunæ caſus omnibus eſſe communes: & propriam gaudendi cauſam non habent. Democriti.

Infortunatum ne irriſeris. Communis enim eſt fortuna. Chilonis.

Infeliciter agenti quiuis condolere & vnà ſuſpirare promptus eſt. Æſchyli in Agamemn.

Morſus doloris autem nullus ad hepar penetrat.

Sic multi etiam gaudia præ ſe ferunt noctiſimiles, & riſum vultu inuito vi exprimunt. *forte δηλο-

Si quis triſtãtem aliquem ſecutus ei dixerit, Salue, neceſſariò lugere ipſum iubet. Philemonis in Anacalypt.

Ego illum planè ſtolidum eſſe iudico, qui cùm homo ſit, homini fortunam exprobrat. Quomodo enim conuenit de fortuna gloriari, vel eam obiycere alteri, illum qui ipſe neſciat, an ſibi cõſtans vel ad veſperum permanſura ſit, quamuis in præſentia ſe quamoptimè & feliciſſimè vitam agere putet? Demoſthenis in oratione pro corona.

Amaſis Polycrati ita inquit: Mihi quidẽ feliciter agi cum viro amico meo & hoſpite, audire voluptati eſt: tamen tua magna ꝓſperitates mihi nõ placent, qui intelligo q̃ inuidũ numẽ ſit. Quod ad me attinet, malim tum meas ipſius, tũ eorũ qui mihi curæ ſunt, res nunc ꝓſpere ire, nũc cõtrà, & puarias fortunæ vices aũ traducere, Herodoti lib. 3. Hiſt.

quàm in omnibus mihi prosperè cedere. Nullius enim vnquam mentionem audiui, qui vbique successus ex animi sententia habuerit, & tandem malè finiens non funditus sit euersus.

INFORTVNATOS OPVS habere condolentibus, Sermo CCLVIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in OEneo. NOn quidem vacat. Sed nescio quomodo homini infelici
Iucundum est narrare sua mala, & ea denuò deplorare.

Eiusdem in Andromed. *Condoleto. Nam æger lacrymis fusis,*
Ab ærumnis leuatur.

Eiusdem in OEneo. *Rusticitas quadam est, ne in miserabili quidem fortuna lacrymas fundere.*

*φίλοις γαρ. Eiusdem in Ione. *Cum amicis prosperè agere, iucundum est:*
Si quid autem, quod absit, mali contingat,
Viris benenoli faciem coràm intueri iuuat.

*ὁμὴ γένοιτο δ', ἔτι τυγχάνει ἡμῖν. Eiusdem. *Nullum est aliud hominibus remedium doloris,*
Quàm boni & amici viri adhortatio.

*λεγο μέντοι γαρ. *malum παρα τὰ παρεικότα. *Si quis autem hac ægritudine laborans,*
Solus perturbat & iterum componit animum,
In præsentia gaudens, duplo postea dolore afficitur.

Callimachi. *Leuiùs tunc hominem dolores affligunt,*
† *Carmen est imperfectũ.* *Et vna pars ex multis aufertur,*
Cùm quis aut comiti suo, aut surdis
Auris dolores postremò, quamuis temere, narrauit.

Apollodori in Lacæna. *Omnibus hoc innatum est, vt infortunij tempore*
Suauissimè afficiantur ab alijs condolentibus.

Sophoclis in Aiace. *Sed ô amici, huius enim gratia veni,*
Opem ingressi ferte, si quam potestis.

Menandri. *Tales enim amici sermonibus vincuntur.*
Dercippe ac Mnesippe, quicunque nostrùm audiuerunt
Aut affectis sunt malè ab aliquo,
Omnibus confugium patet ad benignos amicos.
Nam cùm absq; ludibrio casus suos lugere potest,
Et alium sibi condolentem familiariter videt,
Vnusquisque præsenti maximè,
Quo minùs ægrè ferat, leuatur tempore.

Philemonis. *Quid rei est, quod me videre vultis?*
An sicut ægrotantes in magno dolore,
Vbi viderint medicum, non amplius dolent:
Ita cùm quis tristitia laborat,
Minus habet mœroris præsentem intuitus amicum?

Menandri. Sophoclis in Thyeste. *Suauè quid est amici sermo tristantibus.*
Inest etiam verbis quadam voluptas,
Cùm oblitionem inducunt malorum.

Menandri. *Plurimum potest apud infortunatos,*
Præsentes sibi videre qui condoleant.

†*addo ὰ.* *Cui corpus malè affectum est,*
Is opus habet medico: qui autem animo, amico.

ἢ δύτυχέϊ τὰ πάντα. Σὺ δέ γε καὶ λόγῳ οἶδα ἀκύσας, ὅσις ἐς τέλος ἐ κακῶς ἐτελεύτησε τοιοῦτος, δύτυχέων τὰ πάντα.

ΟΤΙ ΟΙ ΑΤΥΧΟΥΝΤΕΣ ΧΡΗΖΟΥΣΙ ΤΩΝ ΣΥΜΠΑΘΟΥΝΤΩΝ, Λόγος ιδ'.

Σχολὴ μὲν οὐχί· τῷ δὲ δυστυχοῦντί πως
τερπνὸν τὸ λέξαι, καὶ ποκλαύσασθαι πάλιν.
Σωάλγησον, ὡς ὁ κάμνων δακρύων μεταδοὺς
ἔχει κουφότητα μόχθων.
Ἀμυσία τοι, μηδ' ἐτ' οἰκεῖοισι δάκρυ σάζειν.
Σωτῆς † φίλοισιν, ἡδὺ μὲν τοι σφάσιν καλόν.
*εἰ δ' ἄρα συμβαίνοι τι δυσχερέστερον,
εἰς ὄμματ' ὄντος φωτὸς ἐμβλέψαι γλυκύ.
Οὐκ ἔστι λύπης μᾶλλον φάρμακον βροτοῖς,
ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ φίλου παραίνεσις.
ὅστις δὲ τούτῳ τῷ νόσῳ ξυνὼν αἴρῃ,
† μεθ' ἧς παρῇσι καὶ γαλεπίζῃ φρένα,
*παρ' αὐτὰ δ' ἡδεῖς ὕστερον τίνῃ διπλᾶ.
Κουφοτέρως τότε φῶτα ἀμφιβλίζουσιν αἰῶν,
ἐκ δὲ τεμνόντων μοῖραι ἀφῆλε μίαν·
† ἢ ὅτ' ἐς ἄνδρα συνέμπεσον, ἢ ὅτε κωφοῖς
ἄλγεα μᾶλλ' αὐραις ἔκατον ἐξερύη.
Φυσικὸν τοῦθ' ἕκαστον ἐν ταῖς ἀτυχίαις
ἥδιστα τοῦθ' ὃς τοὺς ὁμοπαθεῖς ὀδύρεται.
Ἀλλ' ὦ φίλοι τούτων γὰ ἕνεκ' ἐλήλυθ'
ἀρήξατ' εἰσελθόντες εἰ δυνατόν τι.
φίλων γὰ οἱ τοιοίδε νικῶνται λόγοις.
Δέρκεσθε καὶ Μνήσιππε, τοῖς εἰρημένοις
ἡμῶν τινός τι πεποιθόσι κακῶς,
ἔστι καταφυγὴ πᾶσιν, οἱ χρηστοὶ φίλοι.
καὶ γὰ *ἐποδύρασθαί τι μὴ γελώμενον,
καὶ συναλγῆσαι τοῦθ' ὅπου' αὖ οἰκείως ὁρᾷ
ἕκαστος *αὐτῷ, τὸν παρόντα παύεται
τοῦτον μάλιστα τὸν χρόνον τῆς δυσφορᾶς.
Τί ποτ' ὄντ' ἄρα δρᾶσαι βούλεταί με ἰδοῦσ'
ἢ καθάπερ οἱ νοσοῦντες ἀλγοῦντες σφόδρα,
τὸν ἰατρὸν αὖ ἰδόντες, οὐκ ἀλγοῦσ' ἔτι·
ὅτων ἐπαν τις τυγχάνῃ λυπούμενος,
ἧττον ὀδυνᾶται, φίλοι ἐὰν παρόντ' ἴδῃ;
Ἦ δύ γε, φίλε λόγῳ ὄντι τοῖς λυπουμένοις.
Ἔνεστι γάρ τις καὶ λόγοισιν ἡδονή,
λήθειν ὅτ' ἂν ποιῶσι τῶν ὄντων κακῶν.
Μέγιστόν ὄντ' ἄρα τοῖς ἑπταικόσι,
τὸ παρόντας ἐπὶ τοὺς σωαλγοῦντας βλέπειν.
Τῷ μὲν * σῶμα ἀπτηνεμόφ κακῶς,
χρεὼ ὄντι ἰατροῦ· τῷ δ' ἐπὶ τῷ ψυχῇ, φίλε.

Λύπῃσι

Λύπλων χὸ λύων οἶδε θεραπεύειν φίλος.

Ὅπη πρὸς ἡμᾶς φάρμακον αἰεὶ δεῖ μάγιστον,
ὑπευθύς τ' ἄχολόν τι, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.
καλῶς δὲ καὶ τοῦτ' εἴρηται.
λυπουμένῳ μὲν μῦθος ἡδὺς φίλος
ἄγαν δὲ μωραίνοντι νουθετήματα.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν, ἰατρὸς· τοῖς δ' ἀτυχοῦσι, φίλους δεῖ παραγενέσθαι.

Οὐ χαλεπόν ἐστι τῷ κακῶς διακειμένῳ,
εἰπεῖν τιν' ἐσθίοντα, μὴ κακῶς ἔχειν,
πύκτην τ' ὀπτημένῳ, ὑδὰν ἔργον μαχομένῳ·
αὐτὸν δὲ μάχεσθαι, οὐκ ἔστι ῥᾴδιον.
ἕτερόν τι τὸ λέγειν ἐστὶ τοῦ πεποιθέναι.

ΟΤΙ ΡΑΟΝ ΑΛΛΟΝ ΠΑΡΑΙΝΕΣΙ, Ἢ ἑαυτὸν, Λόγος σιθ'.

QVOD FACILIVS SIT ALIum admonere, quàm seipsum, Sermo CCLIX. Ex Io. Stobæo.

Τοὺς ἰατροὺς οἶδ' ἐγὼ
ὑγιᾶ' ἐγκρατείας τοῖς νοσοῦσιν εὖ σοφόδρα
πάντας λαλοῦντας· εἶτ' ἐπὰν θεραπεύσῃ τι,
αὐτοὺς ποιοῦντας, πάνθ' ὅσ' οὐκ εἴων τότε.
ἑτέρων τό, τ' ἀγγεῖν, καὶ θεωρεῖν ἐς ἴσως.
Χαλεπὸν τὸ ποιεῖν, τὸ δὲ καλοῦσαι ῥᾴδιον.
Σοφώτεροι γὰρ συμφορᾶς ταῖς τῶν πέλας
πάντες διαιρεῖν, ἢ τύχας ταῖς οἰκίαις.
μηδέποτε πρᾶγμα τοῖς Θεοῖς εὔχου λαβεῖν,
Φαίδιμε, τοιοῦτος μηδενὸς, μηδ' εἰδέναι·
ὡς ἔστιν ἑτέρῳ ῥᾴδιον παραινέσαι,
ῥᾷον παραινεῖν, ἢ παθόντα καρτερεῖν.
Τοὺς δ' αὖ μεγίστους καὶ σοφωτάτους φρενὶ
τοιοῦσδ' ἰδοὺς αὖ, οἵους ὄντας νῦν ὄδε,
καλῶς κακῶς τε βάσανοι συμβαλοῦσα.
ὅταν δὲ δαίμων ἀνδρὸς εὐτυχοῦς ὁ πρὶν,
μάστιγ' ἐρείσῃ τῷ βίῳ παλίντροπον,
τὰ πολλὰ φρονδα καὶ καλῶς εἰρημένα.
Οἶδ' ἀλλὰ κἀμοὶ δῆτα χρόνῳ λύπας χρεών.
χρὴ τοῦτό δ' εἰπεῖν ῥᾷον, ἢ φέρειν κακά.
Οἴμοι, τίς ἀγγεῖν οὐκ ἐπίσταται κακοῖς
τὸν αὖ κλύοντα τοῦδ' οὐκ αὖ ἐλεεῖν δάκρυ;
Ἦ γᾶρα ταὐτὸς αἶσα καὶ θεοῖσιν ὅδε·
ὡς τὸν πέλας μὲν νουθετεῖν, βεβαχεῖ πόνῳ,
αὐτὸν δ' ἐπεγκεῖν ὕβριν ἠδικημένον,
πάντων μέγιστον τοῦδε καὶ βαρὺ κακόν.

Tristitiæ mederi nouit benevolus amicus.
Nam consolatio maximum est remedium tristitiæ, Sotionis ex lib. de Ira.
Luctum dispellens, iramq́, obliuio cunctis
Nascitur inde malis. Sed hoc etiã scitè dictũ est:
Tristanti quidem gratus & iucundus amici sermo est,
Nimis autem desipienti, admonitionem & consilium præstat.
Medicos ægrotis, amicos infortunatis consulere oportet. Socratis.
Non difficile est alicui malè affecto Philippi in Olynthiaco.
Illum qui bene appetit cibum, dicere. ne doleas:
Et pugilem increpari ab illo qui nullum certamen subeat:
Ipsum verò pugnare non est facile.
Adeò inter se differunt dictum & factum.

ΠΕΡΙ ΕΛΠΙΔΟΣ, Λόγος σξ'.

DE SPE, Sermo CCLX. Ex Maximo.

Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Matth. 6.

Ἐλπὶς βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. Rom. 8.

Inuenimini in volucres cæli, quia nõ seminãt, neq́ metunt: non colligunt in horrea sua, & pater vester cælestis alit illas. ¶ Spes quæ cernitur, non est spes. quod enim cernit quis,

id non speras. Quòd stiid quod non cernimus, speramus, per patientiam expectamus.

Solom. 10. *Ingrati spes quasi hyberna pruina liquescet, & quasi aqua inutilis defluet.*

Spes impij qualis puluis qui à vento agitatur, & fumus qui à vento dissoluitur, & vt recordatio hospitis vnius diei præterit.

Sirach 2. *Spectate antiquas ætates, et videte num qui speranit in Domino, sit ignominia affectus, & qui in illius metu permansit, sit contemptus.*

S. Basilij. *Qui in homine spem ponit suam, aut alia aliqua re earum quæ in hac vita sunt, hic se effert, nec potest illa verba dicere: In te Domine speraui. Præceptum est enim ne in principibus speremus.*

Eum dignum laude iudico, qui spes vigilantium somnia esse dicebat.

Theologi. *Cùm magna speranerimus, simul speratis potimur, minore opinione.*

Neque nimis confidere, neque nimis desperare debemus: illud enim animum dissoluit, hoc vero euertit.

† lege Nicolaus. *Qua quis tanquam passurus metuit, hæc consecutus est etiam si non recuperarit.*

In ipso portu multis prospera nauigatio versa est in naufragium.

Multi ex maximis tempestatibus ad portum appulerunt.

Nec in tristitia de felicitate desperes, nec in felicitate calamitatem nullam expectes.

In rebus vnum est permanens, spes quæ in Deo habetur: cætera omnia natura non sunt, sed esse putantur.

Chrysostomi. *Fieri non potest vt is à proposito fine excidat, qui totamente in Deo spem habet, & omnia sua illi offert.*

Greg. Nyss. *Eorum quæ expectantur bonorum afflictatio flos est: ergo propter fructum, florem etiam decerpamus.*

Nili. *Inexpectatum malum omnino tumultum ciet cùm incidit: expectatum verò, quia præparatum ad suscipiendum inuenit animum, calamitatem efficit leuiorem.*

Procopij Sophistæ. *Speratum bonum, si in contrarium cadat, intolerabile affert malum.*

Plutarchi. *Nec nauis vna ancora, nec vita vna spe firmanda est.*

Stabiles eruditorum sunt spes, vt quæ in rationis portu conquiescant.

Virtutis spes propriæ sunt animi, vitij autem nothæ.

Idem præstat scapha impulsa infirma ancora, quod spes innitens malo consilio.

Socratis. *Improba spes quemadmodum malivia ducens in errorem inducunt.*

Οὐκ ἐλπίζῃ. εἰ δὲ ὃ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

Ἀχαρίστου ἐλπὶς ὡς χιμέριος πάχνη τακήσεται, καὶ ῥυήσεται ὡς ὕδωρ ἄχρηστον.

Ἐλπὶς ἀσεβοῦς, ὡς φερόμενος χοῦς ὑπὸ ἀνέμου, καὶ ὡς καπνὸς ὑπὸ ἀνέμου διελύθη, καὶ ὡς μνεία καταλύτου μονημέρου διωδεύθη.

Ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεὰς, καὶ ἴδετε. τίς ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον, καὶ καταισχυνθήσεται; ἢ τίς ἐνέμεινεν ἐν φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατελείφθη αὐτῷ;

Οὐκ ἐπ' αἰσχρὸν ἐλπίζων, ἢ ἐπ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων μετρίως ζῶμαι, ἀλλὰ σὺ εἶπον· ὅτι σὺ Κύριε ἤλπισα. τοῦτο γὰρ ἐστὶ μὴ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι.

Ἐπαινῶ τὸν εἰπόντα τὰς ἐλπίδας εἶναι χρηστικοὺς ὀνείρους.

Ὅταν μεγάλα ἐλπίσαντες ἀθρόως τοῖς ἐλπιζομένοις ἐντύχωμεν, ἐλάττονι τῆς δόξης ὁρῶμεν τὰ φαινόμενα.

Μὴ σφόδρα θαῤῥεῖν, μηδὲ ἀπελπίζειν ἄγαν.

Τὸ μὲν γὰρ ἀνατρέπει, τὸ δὲ ἀναζωπυρεῖ.

Ἃ γὰρ ὡς πεσούμενος † δέδοικε, ταῦτα πέπονθε καὶ μὴ παθών.

Πολλοῖς τοῖς ὅρμοις ὑπλοῦν ἔδυ σάφος.

Πολλοὶ τοῖς ὡρμίσθησαν ἐκ τειχομαχίας.

Μήτε ἀθυμῶν ἀπελπίσῃς ὑπὲρ σωτηρίας, μήτε καλῶς τοῖς πράττων ἀθυμήσῃς.

Ἔνι ὅτε τοῖς θεοῖς ὃ μόνιμον, ἢ τοῖς θεοῖς ἐλπὶς πολλὰ ἀνήλπιστα πράττει, οὐχ ὅτι τῇ φύσει, ἀλλὰ νομίζεται.

Ἀμήχανον δὲ τέλεως ἐκπεσεῖν, τὸν ὅλῃ διανοίᾳ ὅτι τὸν θεὸν ἐλπίζοντα, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῷ πρόσφορα εἰσφέροντα.

Τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἡ θλῖψις ἄνθος ἐστί. μὴ οὖν τὸν καρπὸν, καὶ τὸ ἄνθος δρεψώμεθα.

Τὸ ἀπροσδόκητον κακὸν, θορυβεῖ πάντως ἐπελθόν· τὸ δὲ προσδοκηθὲν, ὑπέρεπε πρὸς τὴν πεῖραν ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ, καθιστᾶν ποιεῖ τὸ δεινόν.

Τὸ ἐλπισθὲν ἀγαθὸν εἰς τἀναντίον ἀπέπεσον, ἀπροσδοκήτου ἔχει τὸ πάθος.

Οὔτε ναῦν ἐξ ἑνὸς ἀγκυρίου, οὔτε βίον ἐπὶ μιᾶς ἐλπίδος ὁρμιστέον.

Στάσιμοι εἰσὶν αἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐλπίδες, ὡς ἐν λιμένι τῷ λογισμῷ ὁρμοῦσαι.

Αἱ μὲν τῆς ἀρετῆς ἐλπίδες ἴδιαι εἰσὶ τῆς ψυχῆς, αἱ δὲ τῆς κακίας νόθοι.

Ταὐτόν ἐστιν ὀχεῖσθαι ἀγκυρίου σάφος ὁρμεῖν, ἢ ἐπὶ φαύλῃ γνώμῃ ἐλπίδα.

Αἱ πονηραὶ ἐλπίδες, ὥσπερ οἱ κακοὶ ὁδηγοὶ, ὅπῃ ἁμάρτημα ἄγουσιν.

Οὔτε

Οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, οὔτε ἐλπὶς ἀγαθὴ χωρὶς πόνου χρηστῶν τινων χρήσιμον.

Τὰ γὰρ ἡδέα κἂν μή που παρῇ, τέρπει τοὺς ἐλπίσιν.

Τὸ γὰρ ἐλπισθὲν ἅπαξ, ἐξῄρηται τῆς ψυχῆς· καὶ ὃ μηδαμόθεν ἔτι προσδοκώμενον, ἀπαλλαγὴ φόβου παύει τοὺς κάμνοντας.

Ἡ γὰρ εἰς ὃ μή που λεχθὲν ἔκπληξις τοῦ λόγου, ὃ ὁλόκληρον τοῦ μὴ λεχθέντων παραιρεῖται.

Ὁ μὲν γὰρ τοῦ κινδύνου φόβος, ἐθορύβει τοὺς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας· ἡ δ' ἐλπὶς οὐ τυχοῦσι, ἐκάλυπτεν ἡδονῇ τὸ φόβου· ὅτου καὶ ἐλπίζοντος ἐφοβεῖτο, καὶ ἔχαιρε τὸ λυπούμενον.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΕΛΠΙΔΟΣ, Λόγος σξά.

Ἐλπιδας χρὴ πάντ', ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἄελπτον.
ῥᾴδια πάντα θεῷ τελέσαι, καὶ ἀτέλεστον οὐδέν.

Οὐδέποτ' ἀθυμεῖν τὸν κακῶς πράσσοντα δεῖ, ἄνδρες, τὰ βέλτιον δὲ προσδοκᾶν ἀεί.

Ἐν ἐλπίσιν χρὴ τοὺς σοφοὺς ἔχειν βίον.

Ἄνθρωπος ἀτυχῶν σώζεται πολλοῖς ἐλπίσι.

Μήτ' ἀτυχοῦσα πᾶσαν πίειν χάλα, κακῶς τι προσάντους ἐλπίδες καθιᾶς ἔχω.

Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς, ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισιν, ἔνδον ἔμεινε, πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ ἔπτατο ἔξω. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο.

Κάμνουσι γάρ τοι καὶ βροτῶν αἱ ξυμφοραί· καὶ πνεύματ' ἀέμων οὐκ ἀεὶ ῥώμῃ ἔχει· οἵτ' ἀτυχοῦντες ἀεὶ τέλος οὐκ ἀτυχεῖς.

* μεῖσται γὰρ πάντ' ἀπ' ἀλλήλων δίκαι.

οὕτω δὲ αἰὲν ἄριστος, ὅστις ἐλπίσι πέποιθεν αἰεί· ὃ δ' ἀπορεῖν, ἀνδρὸς κακοῦ.

Ὦ Ζεῦ πολυτίμητ', οἷον ἐς ἐλπὶς κακόν.

Οὕτω τι πρᾶγμ' ἐστὶν ὀπίποιον ὃ προσδοκᾶν.

Χρημάτων ἄελπτον ὑδὲν ἔστιν, ὑδ' ἀπώμοτον, οὐδὲ θαυμάσιον. ὅπῃ Ζεὺς πατὴρ Ὀλυμπίων, σὺν μεσημβρίας ἔθηκε νύκτ', ἀποκρύψας φάος ἠλίου λάμποντος· λυγρὸν δὴ ἦλθ' ἐπ' αἰθρώποις δέος. σὺν δὲ τῷ, σὺν ἅπασα πάντα κἀπίελπτα γίγνεται ἀνδράσι. μηδεὶς ἔθ' ὑμῶν εἰσορῶν θαυμαζέτω, μὴ δ' ἴνα. Δελφῖσι θῆρες ἀπαμείψωνται νομὸν ἐναλίου, καὶ σφι θαλάσσης ἠχήεντα κύματα φίλτρ' ἠπείρου θήσονται, τοῖσι δὴ πόλυ ἥν ὄρος.

Ἐλπὶς καὶ κίνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖα. ὅτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι.

Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποις μούνη θεὸς ἐνθλὴ ἔνεστι.

Ἐλπὶς * βροτοῖς κάκιστον, ἢ πολλὰς πόλεις σεσῶκε, ἄγνωτα θυμοῖς εἰς ὑφορβολάς.

Ἐλπὶς γὰρ ἡ βόσκουσα τοὺς πολλοὺς βροτούς.

Nec mulier sine viro, nec spes bona sine labore quicquam parit vtile.

Iucunda etiam si præsto non adsint, spe tamen delectant. Leucippi.

Quod enim semel speratum est, ex animo detrahitur: et quod nusquam amplius expectatur, metu liberat agros.

Festinatio orationis ad id quod nondum est dictum, integritatem iam dictorum detrahit. Charicleæ.

Periculi metus, spes animi turbabat: spes aũt adipiscendi, metũ voluptate occultabat. Sic & q̃ sperabat, metuebat: et quod dolebat, gaudebat. Leucippes.

RVRSVS DE SPE, Sermo CCLXI.

Ex Io. Stobæo.

Sperãda sunt omnia: nihil nõ. n. sperari potest. Omnia Deo facta facilia sunt, & nihil impossibile. Lini poetæ.

Nunquam oportet animum despondere hominem infortunatum, Apollodori in παίδων.

O viri, meliora verò semper expectare.

Sapientibus vita spe confirmanda est. Euripidis in Inone.

Homo infortunatus à spe seruatur. Menandri.

Neq; bona aspirante fortuna totam laxes habenam, Euripidis in Inone.

Et in malo successu bonam spem concipias.

Sola autem spes illic in domo firmissima Hesiodi in Operibus.

Intus remansit, dolij sub labris, neq; foras

Euolauit: prius enim operculum iniecit dolio.

Fatigantur enim et mortalium calamitates: Euripidis in Hercule furente.

Et ventorum flatus non semper validi sunt:

Et fortunati non perpetuò fauentem habent fortunam.

Discedunt enim inuicem omnia à priori statu. *Ἰσάτας.

Optimus autem ille vir est, qui spe

Sẽper fretus fuerit: desperare verò, mali viri est.

O Iupiter colendissime, quantũ malũ spes est. Menãdri in Nauclero.

Adeò molesta res est expectare. Eiusdem in Citharistæ.

Nulla res non speranda, vel abiuranda est, Archilochi.

Vel admiratione digna. Iupiter. n. Deũm pater,

Ex meridie noctem fecit, abscondita luce,

Cùm sol splenderet: tristis autem timor homines inuasit.

Hoc argumento nihil non credi & sperari debet

Hominibus. Nullus posthac nostrũm admiretur, si videat

Delphinos cum feris mutare pascua

Marina: & maris argutos fluctus bestijs

Gratiores continente fieri, delphinis autem placere montem.

Spes & periculũ inter homines similia sunt. Theognidis.

Sunt enim vtriq; difficiles dæmones.

Sola spes inter homines bonum est numen. Eiusdem.

Spes enim est res pessima mortalibus, qua multas ciuitates Euripidis in Supplicib.

Commisit, nimis efferens animos. *χαίρει.

Spes enim alit homines plurimos. Sophoclis.

Theocriti. *Bono animo amice Batte viuendum est fortè cras melius seres habebit.*

Spes est inter vinos, extra spem verò sunt defuncti.

Et Iupiter aliàs serenat, aliàs pluit.

Euripidis in Hypsipyle. Ex Bionis bucolicis. *Nihil insperatũ: omnia verò speranda sunt.*

At ego bene procedens, meumq; iter, in loco declius

* *malum ἀπαλάφω.* *Isto, apud arenam & littus cantillo,*
Duram obsecrans Galateam: dulcem verò
Spem ad extremam vsque senectutem non relinquam.

Democriti. *Spes rectè sapientium voti compos fieri potest: insipientium verò impossibilis est.*

Eiusdem. *Insipientium spes præter rationem sunt.*

Diogenes interrogatus, quid nam in vita extremum esset: Spes, dixit.

Socratis in Tomaritis Aristonymi. Epictet. * *ἐλπὶς ἀγαθὸν ῥίζα.* *Spes mala, sicut malus via dux, ad peccata ducit.*

Neq; animam vna solùm anchora, neq; vitam vna spe muniri oportet.

Vt crura, sic spem quoque nõ amplius extendere conuenit, quàm fieri commodè potest.

Thales interrogatus, quid maximè commune esset, Spes, respondit:
Hanc enim etiam illi habent, qui aliud nihil.

Xenophõtis lib. 7. de Cyri expedit. Socratis. *Atqui hominem natum expectare oportet omnia.*

Neq; mulier sine viro, neq; bona spes absq; labore, vtile quicquam parit.

DE INSPERATIS EVENTIbus, Sermo CCLXII. Ex Ioannis Stobæo.

Euripidis. *TV volucres ô fili spes persequeris,*
Non fortuna te. Non vnus autem fortunæ modus est.

Euripidis. * *Quod si lacrymæ mihi præ gaudio ἐξ ἄδυ δάκρυ γοῶσι τὸ δυνατὸν ὦν δάκρυον ἐστίν.* *Ne mihi spem profer, qua lacryma*
Prohibeantur: grauiora enim quæ inspersata eueniunt.

† Patrocliis. *† Et nunc ista tam grauia multaq; verba*
In adeò breue vas fortuna collegit.
Quid tandẽ mortales multa temere minamur,
Dum alter aduersus alterum vehemens est dicendo: (mus
Et omnia manu nos affecturos animo concipi-
Longè prospicientes: vicinam autem fortunam
Infœlicis fati non scimus, neq; videmus?

Euripidis in Protesilao. *Spes temeraria plerung, fallunt homines.*

Eiusdem in Oedipo. *Ex rebus insperatis gratia maior hominib.*
Apparet, potiùs quàm expectatis.

Eiusdem in fine Medeæ, Andro. & Alcestid. *Multa præter spem faciunt Dij,*
Et sperata finem non attigerunt.
Insperatorum autem exitum Deus inuenit.

Eiusdem in Alemena. *Bono sis animo. Fortassis ita fiet. Multa Dijs*
Facilia sunt, etiam quæ desperant homines.

Eiusdem in Alexandra. *O Hecuba: quàm insperatũ accedit numen*

Θαρσῶ γὰρ φίλε Βάττε, τάχ' ἄμεινον ἔσται τ' ἄμμιν.
ἐλπίδες ἐσ τὸ ζωοῖσιν, ἀπέλπιστοι δὲ θανόντες.
χ' ὡ Ζεὺς μὲν ἔτερα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλα δ' ὑπ' ἠοῖ.
Ἀ ἔλπιστον τόδε, πάντα δὲ ἐλπίζειν χρεών.
Αὐτὰρ ἐγὼν βαίνω δὴ, καὶ ἐμὰν ὁδὸν, ἐς ὃ κ' ἵκωμαι
τἄμῶ, κοὐ φαμαθόν τε καὶ οὐκ ἰόεντα ψαμείσδω,
λισσόμενος Γαλάτειαν ἀπ' ἰφθίμω Σικελίας
ἐλπίδας ὑψαίτω μέχρι γήραος οὐκ ἀπολείψω.
Ἐλπίδες αἱ τῶν ὀρθὰ φρονεόντων, ἐφικταί· αἱ δὲ τῶν ἀξυνέτων, ἀδύνατοι.
Ἄλλοις τῶν ἀξυνέτων αἱ ἐλπίδες.
Διογένης ἐρωτηθεὶς, τί τῷ ἐν τὸν βίον ἀνθρώπων, εἶπεν, ἐλπίς.
Αἱ πονηραὶ ἐλπίδες, ὥσπερ οἱ κακοὶ ὁδηγοὶ, ἐπὶ τὰ ἁμαρτήματα ἄγουσι.
Οὔτε ναῦν * ἐπὶ μιᾶς ἀγκύρας, οὔτε βίον ἐπὶ μιᾶς ἐλπίδος ἁρμοστέον.
Καὶ τοῖς σπέρμασι καὶ ταῖς ἐλπίσι τὰ δυνατὰ δεῖ ἐκτείνειν.
Θαλῆς ἐρωτηθεὶς, τί κοινότατον, ἀπεκρίνατο· ἐλπίς. καὶ γὰρ οἷς ἄλλο μηδὲν, αὕτη πάρεστιν.
Ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἄν τις ἔφη ποιεῖν δεῖν.
Οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, οὔτε ἐλπὶς ἀγαθὴ χωρὶς πόνου, χρήσιμόν τι γένοιτο.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡ' ΕΛΠΙΔΑΣ, Λόγος σξβ'.

ΠΤηνὰς διώκεις ὦ τέκνον ταῖς ἐλπίσιν·
οὐχ ἡ τύχη σε. τῆς τύχης δ' οὐχ εἷς τρόπος.
* Μή μοι παρατείνων ἐλπίδ' ἔξ ἄδυ δάκρυ, γοῦσι * τὰν πολλῶν δάκνοις οὐκ ἔνι.
Καὶ νῦν τὰ δυνατὰ θνητὸν καὶ τὰ πολλ' ἔπη, εἰς ὧδε μικρὸν τεῦχος ἤθροισεν τύχη.
τί δῆτα θνητοὶ πολλὰ ἀπράκτοις μάτην δρᾶσιν ἐπ' ἀνάπλοισι πέμποντες λόγους, καὶ πάντα συννοοῦμεν ὑπερφέρειν χρεὼ, παρόντα βλέποντες; τὸ δὲ πλησίον τύχῃ οὐκ ἴσμεν, οὐδ' ὁρῶμεν· ἀθλίᾳ μόρῳ.
Πολλ' ἐλπίδες ψεύδουσιν αἱ ἄλογοι βροτούς.
Ἐκ τῶν ἀέλπτων ἡ χάρις μείζων βροτοῖς φανεῖσα μᾶλλον, ἢ τὸ παρεσδοκώμενον.
Πολλ' ἄελπτα κραίνουσι θεοί, καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη. τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.
Θαρσῶ. τάχ' αὖ γένοιτο. πολλὰ τοῖς θεοῖς κἀκ τῶν ἀέλπτων ὕπερ' αἰθρώποις πέλει.
Ἐκβᾶσι, δ' ἦλθον ὡς ἄελπτον ἔρχεται

θνητοῖσιν,

θνητοῖσιν, ἔλκη δ' ἅ ποτ' ἐκ τυχῶν τύχας.

Οἷς δ' ἀέλπτων μυείων αἰκροφαές.

πολλοὶ μὲν οἶδ μα διέφυγον θαλάσσιον.

πολλοὶ δὲ λόγχας πολεμίων ἀμείνονες,

ἅπασις γενῶτες χρείσσονι ἦλθον εἰς τύχᾳ.

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ζῶντα, τῶτ' ἐ πείσομαι.

πρὶν πρᾶτα δὴ τὰ μὴ τοιχσδοκώμενα, ἔκτασιν φέρῃ.

Πίνδαρος εἶπε τὰς ἐλπίδας εἶ) ἐγρηγορόντων ἐνύπνια.

Διονύσιος ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς, εἴ τις αὐτὸν ἠνία, ἐν Κορίνθῳ ἀγωνιζόμενος, * ἔλεγε· ὡς μακάριοι οἱ ἐκ παίδων δυστυχεῖς.

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Πολλάκι παρ' δόξαν τε καὶ ἐλπίδα γίνεται ἔργον ἀνδρῶν· βυκλᾶς δ' οὐκ ἔπεσεν ὁ τέλος.

Πᾶσίν τοι κίνδυνος ἐπ' ἔργμασιν, οὐδέ τις οἶδε τοῖ χήμεν μέλλῃ πρήγματος ἐκβαίνειν.

Ἀλλ' ὁ μὲν εὐδοκιμεῖν φρόνιμος, ἁ πρηνύσας, εἰς μεγάλων ἄτων καὶ χαλεπῶν ἔπεσεν· πρὶν δὲ * καλὸν ποιοῦντι θεὸς † καλὰ πρῆτα πέλλει, σωτυχίῃ * ἀγαθῶν, * ἔκδυσιν ἀφενσιόης.

ΠΕΡΙ ΓΗΡΟΣ ΚΑΙ ΝΕΟΤΗΤΟΣ, Λόγος σξγ'.

Διὸ ταῖς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε· καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν.

Μῆκος βίου οὐδὲ δικαιοσύνης.

Γλαῦκον ὃν ὄντα τῆς ἀνοήτου λευκότητος, εἰς πρεσβυτέρου σύστασιν, ὃ ἐν φρονήσει πρεσβυτικήν.

Διαφέρει ἡ ἡσυχία καὶ ἡλικίαν οὐδὲν, ὁ ἐν ταῖς φρεσὶ νηπιάζων.

Αἰσχρὸν τινὰ μὲν ἡλικίαν παραλαβεῖν, μὴ παραλαβεῖν δὲ τινὰ ἀσέλγειαν.

Παιδεύεταί τι καὶ πολιὰ, καὶ ἁ πρώτη ὁ γῆρας, ὡς ἔοικεν, εἰς σωφροσύνην ἀξιόπιστον.

Ἐπὶ πρώτου ὡς ἐπὶ πολὺ πράγματος βραδυφαλὴς σύμβουλος ἡ νεότης, καὶ οὐκ ἂν τις ῥᾳδίως κατόρθωσέ τι τῶν ἀσυδέτων ἀξίων.

Τὸ ἔντιμον ἐν γήρᾳ εἶ), ἀπόδειξις ἅ φιλόπονον πρὸ γήρως γεγονέναι· ὃ δὲ ἀσυδαῖον ἐν τέῳ, ἐχέγγυον τῷ ἔντιμον ἐν γήρᾳ ἔσεσθαι.

Ἀνδρὶ τοιούτῳ βραδυτέρα ψυχὴ, ὁπότε αἱ τοῦ σώματος ἀκμὴ χρόνῳ μακρῷ μαραίνονται.

Ἡδύ ἐστιν ὡς τῷ φίλῳ ἀσυδαίῳ, ἅτω τῷ λόγῳ καλῷ συγγηράσκειν.

Παρεκελεύετο τοῖς νέοις τρία ταῦτα ἔχειν, ἐπὶ μὲν τῆς γνώμης σωφροσύνην, ἐπὶ δὲ τῆς γλώσσης σιγὴν, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου αἰδῶ.

Mortalibus, & fortunas nunquam eodem modo secum trahit.

Viden' quàm infinita res inspe rata contingant? Eiusdem in Bellerophonte.

Multi tempestates effugere marinas.
Multis suis hostibus in pugna praestantiores,
Postea victi ab illis, meliorem fortunam nacti sunt.

Nemini dum vivit dicere licet, Hoc vel illud non patiar. Menandri.

Omnia non expectata reddunt attonitos. Eiusdem in Enchiridio.

Pindarus spes dicebat esse vigilantium somnia. *ἐγκλίγων.

Dionysius amisso imperio in Corintho agens, si quis ipsi molestus esset, dicebat: Quàm beati sunt, qui à puero infœlices fuere.

Multa cadùt inter calicem supremaq; labra. Homeri Od.

Sæpe fit vt præter opinionem ac spem fine potiantur Theognidis.

Opera hominum: consiliis verò non obtigit finis.

Rebus omnibus imminent pericula, neque nouit aliquis Eiusdem.

Quorsum euasurus sit in principio negocij. *καλὸν, ego malum κακὸν.
Sed alium dum conatur fieri clarus, & assequi laudem, non prospiciens, †καλὰ.
In magnum & difficile incommodum cadit: * ἀγαθῶν.
Alij malè ac temere agẽti, Deus vbiq; indulget *ἔκλυσιν.
Prosperum euentum, quo insipientiæ malum soluitur.

DE SENECTVTE ET IVVENTUTE, Sermo CCLXIII. Ex Maximo.

Itaque remissas manus & dissoluta genua erigite, & semitas rectas pedib. vestris facite. Hebr. 12.

Longitudo vitæ, viæ iustitiæ. Solom. 20.

Plus reuera valet ad senioris commendationem senilis prudentia, quàm canicies color. S. Basilij.

Nihil differt à vero puero q mẽte puer ascit.

Turpe est ætatem defloruisse, & libidinem non deferbuisse. Theologi.

Canicies aliquid etiam discit, nec omni ex parte senectutem omnia intelligere credendum est.

In omni negotio ferè iuuenes consiliarij fallunt: nec à iuuentute facilè corrigitur aliquid eorum quæ studio sunt digna. Greg. Nyss.

In senectute honoratum esse, argumentum est eundem ante senectutem industrium fuisse: studium & diligentia in iuuene certa est honorata senectutis futuræ sponsio. Euagrii.

Tum floret animus ad scientiam, cùm corporis vigor temporis diuturnitate marcescit.

Iucundum est vt cum amico bono, sic cum bona ratione senescere. Socratis, al' Plutarchi.

Hortabatur iuuenes vt hac tria haberent: in animo prudentiam, in lingua silentium, in vultu verecundiam.

Ex Phauotini commentarijs.

Eratosthenes, ætatis partem vigentem ver esse dicebat: eam autem partem quæ vigori & flori succedit, æstatem & autumnum: & hyemem, senectutem.

Solonis.

Cùm quidam ex eo quæreret, quid senectutem esse putaret, respondit, vitæ hyemem.

Alexander cùm senem quendam capillos inficientem vidisset, inquit: Non capillos, sed genua tingas.

† *Fortè Gorgias.*

†Orgias cùm ex eo quæsitum esset, qua vectus ratione vsus in longam senectutem peruenisset: Nihil (inquit) vnquam ad voluptatem edens, neq; faciens.

Vitæ longitudo expectando quidem prolixa videtur: iam autem præterita, somno & vmbra magis euanida esse solet.

Philemonis.

Syra, Syra, quid est? vt vales?
Nunquam de hoc rogato, si senem videris
Aut vetulam aliquam, sed statim scito eos male habere.

Herodis.

Vbi sexagesimum solem flexeris
O Grylle, Grylle, morere, & cinis fias.
Nam cæcus foret omnis deinceps vitæ flexus.

Democriti.

Paupertas senium mq;, duo sunt vulnera curæ difficilia nimium.

Vetus hoc dictum est, faciendo iuuenes,
Consultando autem seniores præstare.

Senectus leonum præstantior est hinnulorum iuuenta.

Robur & pulchritudo iuuentutis bonum est, senectus autem prudentiæ flos.

DE IVVENIBVS ERVDITIone & prudentia ornatis, Sermo CCLXIIII. Ex Antonio.

Numeri 27.

IEsus Naue filius, iuuenis cùm esset, non egrediebatur de testimonij tabernaculo.

Eccles. 46.

Etsi vobis sum iunior, non tamen hebetior.

Iob. 32.

Iunior sum tempore, vos autem seniores: itaque me continui, veritus vobis explicare quæ sciebam. Illud autem cogitabam, tempus non loqui solere, atq; non in multis annis sciri sapientiam, sed esse spiritum in mortalibus, aspirationemq; omnipotentis esse quæ me doceat: neque enim longæui qui sunt, ijdem sapientes sunt, nec senes diiudicandi rationem norunt.

Psalm. 119.

Quain re adolescentiores vitæ institutum emendabunt? si tuis sermonibus parebunt.

Solom.

Adolescentium ornatus sapientia est.

Eccles. 11.

Dum iuuenis es, lætare, & animo tuo obsequere, instituta cordis tui sine cuiusquã reprehensione, ac quæ viderint oculi tui, sequere. Sed illud scito fore, vt post hæc omnia, Deus te in iudicium vocet suum.

Daniel. 13.

Dixerunt seniores Danieli, dicentes: Age, conside in medio nostrùm, ac declara nobis quantam tibi senilem prudentiam largitus sit Deus.

Ἐκατοδίκης ὁ Κυρηναῖος, τῆς ἡλικίας, ἔφη, τὸ μὲν ἀκμάζον ἔαρ εἶ, θέρος δὲ καὶ μετόπωρον τὸ μετὰ τοῦτο ἀκμάζον, χειμῶνα δὲ τὸ γῆρας.

Ἐρωτώμενός τινος αὐτὸν, πότε νομίζῃς τὸ γῆρας ἀπεκείατο, τὴν ζωὴν χειμῶνα.

Ἀλέξανδρος ἰδών τινα τῶν γερόντων βαπτόμενον τὰς τρίχας, εἶπε· μὴ τὰς τρίχας βάπτε, ἀλλὰ τὰ γόνατα.

Ὀργίας ἐρωτηθείς, ποίᾳ διαίτῃ χρώμενος εἰς μακρὸν γῆρας ἦλθες; οὐδέν, οὐδέποτε (ἔφη) πρὸς ἡδονὴν ἤ τι φαγὼν, ἤ τι δράσας.

Βίου μῆκος, πρὸς δοκηθὲν μὲν, πολύ· πρὸς διαμονὴν δὲ, πέφυκεν ὀνείρου καὶ σκιᾶς ἀμυδρότερον εἶναι.

Σύρα, Σύρα, τί ἔστι; πῶς ἡμῖν ἔχεις;
Μηδέποτ' ἐρώτα τοῦτ', ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς
Ἢ χαῶν τινὰ, ἴσθι δ' εὐθύς, ὅτι κακῶς ἔχει.

Ἐπὶ τὸν ἑξηκοστὸν ἥλιον κάμψῃς,
Ὦ Γρύλλε, Γρύλλε, θνῄσκε, καὶ τέφρα γίνου.
Ὡς τυφλὸς ὁ βίος πᾶς τοῦ βίου καμπήρ.

Γῆρας καὶ πενία, δύο τραύματα δυσθεράπευτα.

Παλαιὸς αἶνος, ἔργα μὲν νεωτέρων·
Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Γῆρας λεόντων κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν.

Ἰσχὺς καὶ εὐμορφία, νεότητος ἀγαθόν· γῆρας δὲ, σωφροσύνης αἶνος.

ΠΕΡΙ ΝΕΩΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ συνέσει κοσμουμένων, Λόγος σξδ'.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ νέος, οὐκ ἐξεπορεύετο ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου.

Καί γε νεώτεροι ὑμῶν, οὐκ εἰμὶ ἀσυνετώτερος ὑμῶν.

Νεώτερος μέν εἰμι τῷ χρόνῳ, ὑμεῖς δὲ ἐστε πρεσβύτεροι· διὸ ἡσυχάσας φοβηθεὶς αἰσχύνην ὑμῖν τὴν ἐμαυτοῦ ὅπως σιγήσω. εἶπα δὲ, ὅτι ἐν χρόνοις ὄντων ὁ λαλῶν· οὐ πολλοῖς δὲ ἔτεσιν οὐκ οἶδασι σοφίαν· ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βροτοῖς. πνοὴ δὲ παντοκράτορός ἐστιν, ἡ διδάσκουσά με. οὐ γὰρ οἱ πολυχρόνιοι εἰσὶ σοφοὶ, οὐδὲ οἱ γέροντες οἴδασι κρίμα.

Ἐν τίνι καθορθώσῃ νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου.

Κόσμος νεανίαις, σοφία.

Εὐφραίνου νεανίσκε ἐν ἡμέραις νεότητός σου, καὶ ἀγαθωσάτω σε ἡ καρδία σου· καὶ πορεύου ἐν ὁδοῖς καρδίας σου ἄμωμος, καὶ ἐν ὁράσει ὀφθαλμῶν σου, καὶ γνῶθι ὅτι ὑπὲρ πάσι τούτοις ἄξει σε ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν.

Εἶπον οἱ πρεσβύτεροι τῷ Δανιὴλ· δεῦρο καθίσον ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ ἀπάγγειλον ἡμῖν, ὅτι σοι ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸ πρεσβυτέριον.

Τέκνον, ἐν νεότητί σου ἐκλέξαι παιδείαν, καὶ ἕως ἀγενείων καὶ ἀπείρων προσελθε αὐτῇ· καὶ αἰάμβανε τὸν ἀγαθὸν καρπὸν αὐτῆς.

Τέκνον, ἀκμὴν ἡλικίας σου σώτηρησον ἀσφαλῆ.

Ὁ Σαμουὴλ παιδάριον ὤν, ὁ βλέπων ἐκλήθη, καὶ ᾧ χρῷ τῶν προφητῶν ἐγκατελέχθη. Δανιὴλ νέος ὤν, ἔκρινεν ὁμογερόντας ἄνας, δείξας ἀξώλεις αὐτοὺς καὶ ὑπερβυτέρους εἶναι. Ἱερεμίας δὲ ὁ νέον προσκαιρόμενος τὴν χειροτονίαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ προφητείαν, ἀκούσας μὴ λέγε νεώτερός εἰμι· δίχα πρὸς πάντας οὓς ἐὰν ἐξαποστελῶ σε, πορεύσῃ. Σολομὼν ὁ σοφὸς, δυοκαίδεκα τυχὼν ἐτῶν, σωφρονικὸν μέγα τὴν ἀγνωσίαν τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῖς ἑτέροις τέκνοις ζήτημα. Δαυὶδ ὁ προφήτης ὁμοῦ καὶ βασιλεὺς, μειράκιον χρίεται ὑπὸ Σαμουὴλ εἰς βασιλέα.

Νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις.

Οὐ γὰρ τῷ ἡλικίαι νέος, ἀλλ' ὁ τῷ ψυχῷ ἀτελὴς, νεώτερος λέγεται.

Νέος τίς ἐστι, κὴν τῶν παθῶν ἀνδριζέσθω, καὶ τοσοῦτον ἀπολαυέτω τῆς νεότητος, ὃ μὴ τὰ νεωτέρων παθῶν· ἀλλὰ πρεσβυλικῷ φρονήσει ἐν ἀκμαίῳ τῷ σώματι ἄσκείτω, καὶ χάρις ἔσται τῇ νίκῃ πλέον, ἢ ἐν Ὀλυμπίοις στεφανούμενοι.

Κράτισον, τὸν νέον καὶ πρὸ ὥρας σωφρονῆν.

Νέος εἶ; ἐπὶ καὶ τῶν παθῶν μὴ τῆς τοῦ βαπτίσματος συμμαχίας· εἰς Θεοῦ παράταξιν ἀριθμήθητι· ἀείς δυσὶ καὶ τῶν Γολιάδ· λάβε χὰς χιλιάδας, ἢ χὰς μυριάδας. ὕτω τῆς ἡλικίας ἀπόλαυσον.

Πλούταρχος παρεκελεύετο τοῖς νέοις, τρία ταῦτα ἔχειν· ὅτι μὲν τῆς γνώμης, σωφρονεῖν· ὅτι δὲ τῆς γλώσσης, σιγᾶν· ὅτι δὲ τοῦ προσώπου, αἰδεῖν.

ΠΕΡΙ ΝΕΩΝ ΕΝ ΑΦΡΟΣΥΝΗ καὶ ἀγνοίᾳ ζώντων, Λόγος σξέ.

Συνεβουλεύσατο Ῥοβοὰμ μὲν τῶν παιδαρίων τῶν ἐκβαφέντων μετ' αὐτοῦ, τῶν παρεστηκότων πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν αὐτοῖς· τί ὑμεῖς συμβουλεύετέ μοι; καὶ ἀποκριθῶ τῷ λαῷ τούτῳ καὶ τοῖς λαλοῦσι πρός με· κούφισον ἀπὸ τοῦ κλοιοῦ, ὃ ἔδωκεν ὁ πατήρ σου ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐλάλησαν πρὸς αὐτὸν λέγοντες· πάδε λαλήσῃς τῷ λαῷ τούτῳ, ἡ μικρότης μου, παχυτέρα τῆς ὀσφύος τοῦ πατρός μου ἐστί· καὶ νῦν ὁ πατήρ μου ἐπέτασεν ὑμῖν ἐν κλοιῷ βαρεῖ, κἀγὼ προσθήσω ὅτι τὸν κλοιὸν ὑμῶν. ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ὑμᾶς ἐν μάστιξι· κἀγὼ παιδεύσω ὑμᾶς ἐν σκορπίοις.

Τῇ θρασείᾳ καὶ ὑπερηφάνῳ συμβουλίᾳ τῶν νέων πεισθεὶς Ῥοβοὰμ, ἀφηνιάσαι τῆς βασιλείας παρεσκεύασε τοὺς ὑπηκόους.

Fili in ætate iuuenili collige eruditionem, & quasi arans & serens ad eam accede, illiusq; optimos fructus expectato. Sirach 6.

Fili florem ætatis tuæ tutum conserua to.

Samuel cùm adhuc paruus puer esset, videtes est vocatus, ac in prophetarum numerum cooptatus. Daniel adhuc iuuenis consenes quosdã iudicio damnauit, eosq; non seniores, sed perditè libidinosos esse demonstrauit. Hieremias cũ iuuentutis causa eam quã Deus ei tradebat prophetãdi prouinciam recusaret, à Deo illa audit: Te iuniorem esse ne dicito: ad quoscunq; enim te misero, proficiscêris. Solomon autem ille sapiẽs cùm duodecim haberet annos, magnam quæstionem de ignoratione mulierum non agnoscentium suos liberos dijudicauit. Dauid propheta simul & rex, adolescentulus adhuc à Samuele ad futurum regnum vngitur. Ignatij Theophori. *In epistola ad Magnesianos 3. paulo tamẽ aliter legũtur hæc in Lat. codicibus impressis Augustæ Vindelicorũ, 1529.*

Iuniores subiecti estote senioribus. 1. Pet. 5.

Non enim ætate iuuenis, sed qui animo imperfecto est, iunior dicitur. Basilij.

Si quis iuuenis est, aduersus cupiditates & perturbationes fortis sit, tantumq; ex ipsa iuuentute capiat vtilitatis, vt iuniorum perturbationibus non seruiat, sed senilem prudentiã in vigenti corpore exerceat, & id erit gratiæ dignum maiore, quàm si Olympijs vicisset corona accepta. Theologi.

Optimum est iuuenem vel ante tempus temperantem esse.

Iuuenis es? sta contra motus animi perturbatos cum baptismatis auxilio, in Dei aciẽ fac annumereris. Contra Goliad gere te fortiter, assume mille aut decem millia, ad hũc modum fructum percipito iuuentæ.

Plutarchus iuuenes hortabatur, vt hæc tria habere curarent: in animo temperantiam, in lingua silentium, in ore autem pudorem. Plutarchi.

DE IVVENIBVS IN IMPRVdentia & ignoratione vitam degẽtibus, Sermo CCLXV. Ex Antonio.

Deliberauit Roboam cum adolescentulis æqualibus suis, qui circumstabant illum: Quid, inquit, mihi consulitis? vt respondeam huic populo, & illis qui hac oratione apud me vtentur: Iugum quod pater tuus nobis imposuit, leuius facito. Illi respondent: His verbis (inquiunt isti) populo respondebis: Paruitas mea lumbo patris mei crassior est: Et nunc pater meus graui iugo vobis imperauit, ego grauius imponam vobis. Pater meus flagellis vos castigauit, ego vos scorpionibus castigabo. 3. Reg. 12.

Audaci atq; superbo consilio iuuenum dum paret Roboam, subiectos ad deficiendum & rebellandum præparauit. Scholium.

Prou. 22. *Stultitia appensa est cordi iuuenum, virga autem & institutio longè propellet.* (tas.

Eccleſiast.2. *Iuuẽtus et iniqtas, nihil aliud sunt q̃ vani-*

Basilij. *Iuuẽtutis naturale vitium, hoc est, vt ꝓpter leuitatem consilij ea se habere iam arbitrentur q̃ spe concupierunt: cùm enim quieſcunt, aut noctu soli sunt, fingunt sibi visa quæ nusquã sunt, facilitate ingenij per omnia cogitationem circumferentes, splendidas sibi vitæ conditiones proponunt, magnificas nuptias, liberorum felicem ꝓcreationẽ, senectutem longam, ac honores sibi ab omnibus deferendos: deinde cùm nusquam cogitatione consistere possint, inflantur, ac præ stultitia speratis se frui putant tanquam præsentibus & ante pedes positis.*

Iuuentus est leuis & admꝺbitatẽ ꝓcliuis: cupiditas effrenata, belluarum ira, temeritas, iniuria, superbia, & inflationes magnij, spiritus, cõgenita et coalita mala iuuẽtutis hæc sunt: inuidiæ aduersus rem excellentem, suspiciones de familiaribus. Denig, malorum tanquam examẽ iuuentuti connexum & copulatum est, quorum omnium fructum necesse est in subiectos redundare, propterea quòd magistratuum vitia subiectis imporient calamitatem.

Iuuentute nihil mobilius, & facilè vana spe effertur: quòd si potestatem summam adipiscatur, tũ leuitas maior fit, tum in maiorẽ stultitiam & ruinam ferè progreditur.

Mobilissima iuuẽtus, & ad vitia ꝓpensa, diuersis .n. ꝓturbationũ fluctib. agitatur. Eget igitur ductore, qui ad portum rectà deducat.

Theologi. *Quid insipiẽtius corpore bene constituto ac delicijs affluente? aut iuuentute errante & nullis certis sedibus consistente?*

Iuuentus temporis est æstus.

Chryſoſtomi. *Ira & cupiditatibus facilùs iuuenes ducũtur & vincuntur: quare maiorem quandam custodiam requirunt, ac frenum durius, parietes & claustra tutiora.*

Canitum demum venerabiles existunt, cùm quæ canis digna sunt, fiunt: cùm autem iuueniliter se gerunt senes, maiore risu quàm iuuenes digni erunt.

† λόγο παραπαίοντι.

Greg. Nyſſeni. *In omni ferè negotio periculosa sunt adolescẽtiũ consilia, nec facilè reperias qui aliqd rectè gesserint rerum magnarum, qbus cani non fuerint adconsyderationis communionẽ adhibiti.*

Philonis. *Iuuenis summam potestatẽ adeptus, cupiditatib. vtẽs effrenatis, malũ est inexpugnabile.*

Iuuenis laborẽ recusans, in senectute miser & calamitosus est.

DE SENIBVS VIRTVTE ET prudentia ornatis, Sermo CCLXVI. Ex Antonio.

Leuit.19. *CAno aſsurgendum est, & seniori honor habendus est.*

Α ἰσία ἀξιπόπλαγι καρδία νέου· ῥάβδος δὲ καὶ παιδία μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ.

Η νεότης καὶ ἡ ἀνομία ματαιότης.

Φύσει ἀῤῥώστημα τὸ νέοις, κυφότητι γνώμης ἔχειν ἃ δὴ νομίζουσι τὰ ἐλπιζόμενα. ὅταν γὰρ ποτε ἡσυχίας λάβωσιν, ἢ ἐρημίας νυκτερινῆς, αἷα πλάττουσιν ἑαυτοῖς φαντασίας αἰωρούμενοι, τῇ ἀκμαίᾳ τῆς γνώμης ὑπὸ πάντα φερόμενοι, καὶ πολυτίμους τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, γάμους λαμπρούς, καὶ παιδίων, γήρας καλὸν, ζωὴν ἐπὶ πᾶσι τοῖς παρ' ἑαυτῶν ἐπαίνοις· εἶτα μηδαμοῦ ἵστασθαι τοῖς λογισμοῖς δυναμένους, καὶ σοφοὺς ὄντας, καὶ ὑπὸ τῆς αἰσίας ἀπολαύειν δοκοῦσι τῶν ἐλπιζομένων, ὡς ἤδη παρόντων, καὶ ὑπὸ ποσὶ κειμένων αὐτοῖς.

Κύφον ἡ νεότης, καὶ ἄκμητον πρὸς τὰ φαῦλα, ὑπὸ θυμίαις διεκπίπτουσι, ὀργαῖς θηριώδεσι, προπέτεια, ὕβρεις, ἀφροσύναις, καὶ φυσιώσεις, συμφορὰ τῇ νεότητι πάσῃ, φθόνοι πρὸς ὃ ὑπερέχον, ὑποψίαι πρὸς ὃ οἰκεῖον· μυρίων κακῶν ἑσμὸς συνέζευκται τῇ νεότητι· ὧν πάντων ἀνάγκη ἀπολαύειν τὰς ἀρχομένας, δίκην τῶν ἀρχόντων κακῶν, συμφορὰ τοῖς ἀρχομένοις γίνεται.

Εὐεύπιστον ἡ νεότης, καὶ ῥᾳδίως ταῖς κεναῖς τῶν ἐλπίδων μετεωρίζομένη. εἰ δὲ καὶ ἀξιοῦσι ὑπερέχειν πρεσβύτερον, μείζων μᾶλλον ἡ κυφότης, εἰς μείζονα δὲ ἄνοιαν καὶ πλῶσιν, ὡς τὰ πολλὰ προχωρεῖ.

Εὐεύπιστος ἡ νεότης, καὶ πρὸς κακίαν ὀξύῤῥοπος. διαφόρως γὰρ παθημένη πρὸς κλύζεται κύμασι δίκην τοίνυν τῶν ποδηνεμούντος, καὶ πρὸς τὰς λιμένας διαθυμούσης.

Τί γὰρ κὸς ἀπαθύσης καὶ νεότητος πρὸς φερομένης ἀφορμήσεσι;

Νεότης, βεβήσματα χρόνου.

Πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίας ἀνέμπλωτος μᾶλλόν ἐστιν ὁ νέος. διὰ καὶ πλείονος δεῖται τῆς φυλακῆς, σφοδροτέρου τοῦ χαλινοῦ, ἀσφαλεστέρας τῆς τυχὸν καὶ τοῦ κωλύματος.

Η πολιὰ τότε ἐστὶν αἰδέσιμος, ὅταν μὲ τῆς πολιᾶς φαίνῃ· ὅταν δ' ἡ νεοτερίζῃ μὲ τῶν νέων, καταγελαστοτέρα ἐς αἰ.

Ε πὶ πλοῦτος ὡς ὅτι πολὺ πρόγματος ὑπισφαλὴς σύμβουλος ἡ νεότης, καὶ οὐκ αἴ τις ἄνεσι † καταρθωθέντες ῥᾳδίως τῶν σπουδῆς ἀξίων, ᾧ μὴ καὶ πολιὰ συμπαρελήφθη πρὸς κοινωνίαν τοῦ σκέμματος.

Νεότης μετ' ἐξουσίας αὐθεκαστοῦς ὁρμῆς ἀκαθέκτοις χρωμένη, κακὴν δίσμαχον γίνεται. (πρεσβυτ.

Νεότης ποθὴν οὐκ ἐθέλουσα, πρὸς δὲ γῆρας κακο-

ΠΕΡΙ ΓΕΡΟΝΤΩΝ ΕΝ ΑΡΕΤΗ καὶ σωφροσύνῃ κοσμουμένων, Λόγος σξς'.

Α Πὸ πρωΐας πολιᾶς ἐξαναστὰς, καὶ τιμήσας πρόσωπον πρεσβυτέρου.

Ε πιρώ-

Ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι. Deut. 32.

Ἐλάλησαν οἱ πρεσβύτεροι πρὸς Ῥοβοὰμ, λέγοντες οἱ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἔσῃ δοῦλος τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ δουλεύσῃς αὐτοῖς, καὶ λαλήσῃς πρὸς αὐτοὺς λόγους ἀγαθοὺς καὶ ἔσονταί σοι δοῦλοι πάσας τὰς ἡμέρας. καὶ ἐγκατέλιπε Ῥοβοὰμ τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων. 3. Reg. 12.

Ἀσφαλὴς ἡ πρεσβυτέρων εἰσήγησις τῇ πολλῇ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων πείρᾳ βοηθουμένη. Scholion.

Ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ὁ δὲ μακρῷ βίῳ ἐπιστήμη. Iob. 12.

Στέφανος καυχήσεως γῆρας, ὁ δὲ ὁδοῖς δικαιοσύνης εὑρίσκεται. Prouerb. 16.

Δόξα πρεσβυτέρων πολιαί. Prou. 20.

Στέφανος γερόντων, τέκνα τέκνων. Prou. 17.

Πολιὰ δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία γήρως, βίος ἀκηλίδωτος. Sapientiæ 4.

Γῆρας λεόντων, χρῆσον ἀκμαίων νεβρῶν. Hippothoontis.

Ἐν πλήθει πρεσβυτέρων σῶζε· καὶ εἴ τις σοφὸς, προσκολλήθητι αὐτῷ. Sirach 6.

Μὴ ἀτιμάσῃς διηγήματα γερόντων· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. Sirach 8.

Μὴ ἀτιμάσῃς ἄνδρα ἐν γήρᾳ αὐτοῦ· καὶ γὰρ καὶ ἐξ ἡμῶν γηράσκουσιν.

Στέφανος γερόντων πολυπειρία, καὶ ὁ καύχημα αὐτῶν φόβος Κυρίου. Sirach 25.

Ὡς ὡραῖον πολιαῖς κρίσις, καὶ πρεσβυτέροις ἐπιγνῶναι βουλήν. ὡς ὡραία γέρουσι σοφία, καὶ ἐνδόξοις διανοήματα βουλή.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου γέροντα μοιχὸν ἐλαττέρμονα σωφρονοῦντα.

Οὗτε τῆς νεώτερος, ἐζώννυες σαυτόν· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει. Ioan. 21.

Παῦε ὁ ἀρχαιότητι ἀφορέσῃ, αἰδέσιμον. Basilij.

Πλέον τῷ ὄντι τῆς ἐπὶ θριξὶ λευκότητος † εἰς πρεσβυτέρους ἅπασι, ὁ ἐν φρονήσει πρεσβυτικόν. † lego cum editione Erasmi.

Διαφέρει τὴν πρὸς καθ' ἡλικίαν ὁδὸν, ὁ τοῖς φρεσὶ παιδίζων.

Κρεῖσσον πολιὰ μὴ φρονήσεως, ἀπαιδεύτου νεότητος.

Πολλῶν ἐμπειρίαν τῷ χρόνῳ συνελέξαμεν, ἐξ ἧς σοφία γίνεται.

Οὐχ ὡραῖον γέρᾳ, παίδων ἀθύρματα.

Πολιὰ, ἡ τείχεσι λευκὴ, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετή.

Μὴ τὸν νέον ἀφάλλε, μηδὲ τὸν γεγηρακότα ἐπαίνει. ὅτι γὰρ ἐν τῇ ἀφορᾷ τῆς ἡλικίας ἀρετὴ καὶ κακία, ἀλλ' ἐν τῇ ἀφορᾷ τῆς γνώμης. Chrysost. & Sap. 4.

Οὐκ οἶδεν ἡλικίας ἀφορὰς, ὁ τῶν ὅλων Θεός

Interroga patrem tuum, & annũciabit: seniores tuos, & dicent tibi.

Locuti sunt ad Roboam seniores in hũc modum: Si hodierno die fueris seruus populi huius, eiq; seruieris, & bonis & humanitatis plenis verbis loquutus fueris, illi futuri sunt in perpetuum serui tui. Sed Roboam consilium seniorum non est secutus.

Tuta est seniorum doctrina, & consilium longo vitæ & rerum vsu adiutum & firmatum.

In diuturnitate temporis sapientia, at in longa vita scientia est.

Gloriationis corona senectus, quæ in vijs iustitiæ reperitur.

Gloria senum cani sunt.

Corona senum liberi liberorum.

Canicies est prudentia hominibus: et senilis ætas, vita nulla labe contaminata.

Leonis senectus præstantior est hinnulorum inuenta.

Multitudini senum acquiesce, ac ei qui sapiens est agglutinare.

Ne repudiato narrationes maiorum natu: nam illi à patribus suis didicerunt.

Noli contemnere quenquam in senectute: etenim ex vobis etiam sunt qui futuri sint senes.

Corona senum multus rerum vsus, et gloriatio ipsorum Dei metus.

Quàm decorum est canicies iudicium, & maioribus natu nosse consilia? Quàm pulchra est senum sapientia? & honorem gerentes quã decent prudentia consilia?

Odi vehementer senem adulterum intelligentia carentem.

Quum iuuenis esses, cingebas teipse: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget. Ioan. 21.

Quicquid vetustate excellit, venerabile est. Basilij.

Senilis animi habitus et matura prudẽtia, reuera præstantior vel capillorum canicie, quæ in omnibus ætate prouectis reperitur. † lego cum editione Erasmi.

Nihil interest inter ætate puerum, & eum qui mente pueros imitatur.

Melior est canicies cum prudentia coniũcta, quàm iuuentus inerudita. Theologi.

Magnum vsum rerum & experientiam tempore collegimus, ex qua nascitur sapientia.

Non decent senes puerilia ludicra.

Canicies, non capilli albi, sed animi virtus.

Neq; iuuenem criminare, neq; senem laudaneq; enim in ætatis, sed in animi differẽtia virtus & vitium consistit.

No ætatũ differẽtiã nouit vniuersitatis De',

sed pietatem solam, & rerum diuinarum studium à nobis requirit: quòd si hæc in iuuene reperit, multis hunc anteponit senibus.

Senectus & paupertas, duo sunt curatu difficilia.

Philonis. *Verè senex non ex temporis longinquitate, sed ex laudabili & perfecta vita spectatur.*

Iuuenili vitæ quæ in rerum actione versatur, senilis succedit præstantißima & sacratißima, eaq; in rerum contemplatione cernitur: cui quasi gubernatori à se misso Deus gubernacula in manus tradidit, tanquam idoneo qui poßit terrena gubernacula tenere: nam sine cõtemplatione & scientia nihil in rebus agendis honestum est.

Euagrij. *Tum floreſcit animus ad scientiam percipiendam, cùm robur corporis diuturnitate temporis marceſcit.*

Nili. *Capillus albus factus animam hinc abiturã testatur & clamat.*

Symeonis. *Neq; cuiuis seni fidendum est, neq; quiuis omnino iuuenis repudiandus. Fieri enim potest, vt opinor, vt & iuuentus temperans sit, & senectus sæpe officium negligat.*

Plutarchi. *Hyems tegumentum, senectus doloris vacuitatem requirit.*

Solon. *Solon senectutem portum malorum esse dicebat, quòd ad eam omnia confugiant.*

Phauorini. ἀλ. περὶ γήρως. ὀτιοῦ φαῦλον. *Qui sibi voluptatem reprimit, sapiens: qui repreßione non indiget, beatus est: senectus ad vtrunq; (vel, in senectute est vtrunq;.)*

LAVS SENECTVTIS, Sermo CCLXVII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis Phœniſſis. *O Fili, non omnia mala senectuti*
Adsunt, Eteocles: Sed experientia senum
Plus sapientiæ demonstrare potest, quàm iuuenes.

Eiusdem in Bellerophõte. *O fili, manus quidem iuueniles ad agendum robustæ sunt:*
Seniorum autem sententiæ præstant.
Tempus enim multã & variã doctrinã parit.

Eiusdem in Erechtheo. *Colloquia verò senilia diligas:*
At mores lasciuos, qui solùm ridendo splendent,
Oderis: nõ diu durat malæ voluptatis delectatio.

Menandri. *Quãuis cætera longũ tempus nobis auferre*
Soleat, prudentiam tamen firmiorem facit.

Euripidis in Menalippe. *Vetus hoc dictum est: opera quidem iuniorũ,*
Consilia autem seniorum vim habere.

Eiusdem in Peleo. *Senectus, ô fili, iuuenilibus animis*
Sapientior est, at q; tutior,
Et experientia vincit imperitiam.

Alexidis in Demetrio. *Homo simillimus vino natura*
Est quodammodo. Vinum enim nouum
Omnino necesse est, item virum deferbere
Primùm, deinde ab iniurijs et malis repurgatũ
Confirmari, & rursus componi,
Et omnibus deinceps suauem fieri.

Ἀλλ' εὐσέβειαν μόνῳ καὶ φιλοθεΐαν ζητεῖ, κἂν εὕρῃ τοῦτο ἐν νέῳ, πολλῶν τοῦτον προτίθησι πρεσβυτέρων.

Γῆρας καὶ πενία, δύο πράγματα δυσκατέρπτα.

Ὁ ἀληθὴς πρεσβύτερος, οὐκ ἐν μήκει χρόνου, ἀλλ' ἐν ἐπαινετῷ καὶ τελείῳ βίῳ θεωρεῖται.

Μετὰ τὸν ἐν νεότητι πρακτικὸν βίον, ὁ ἐν γήρᾳ θεωρητικὸς βίος, ἄδεισος καὶ ἱερώτατος· ὃν οἷα κυβερνητῇ παραπέμψας ὁ Θεὸς, ἐνεχείρισε τὰς οἰήκας, ὡς ἱκανὸν πηδαλιοῦχον τὰ ὄντα. χρεὼν γὰρ θεωρίας ὑπεστημονικῆς, οὐδὲν τῶν πραττομένων καλόν.

Ἀϊδεῖ πρὸς ὑπεστήμονα ψυχὴ, ὁπόταν ἐκ τοῦ σώματος ἀκμὴ χρόνου μήκει μαραίνηται.

Θελξὶ λελυκασμένη, τῷ ἐντὸς ἐν τῆς ψυχῆς ἀποδημίαν βοᾷ καὶ διαμαρτύρεται.

Οὔτε πάνυ γήρᾳ θαῤῥεῖν, οὔτε νεότητα χρὴ πιστεύειν ἀποδοκιμάζειν. ἔνι γὰρ οἶμαι, καὶ σωφρονεῖν τὴν νεότητα, καὶ γῆρας πολλάκις πᾶν τὸ καθήκοντος ἀμελεῖν.

Ὁ μὲν χρόνος σκέπτεται, ὃ δὲ γῆρας ἀλυπίας δέεται.

Σόλων ὁ γῆρας ἔλεγε ὅρμον εἶναι κακῶν, εἰς αὐτὸν γοῦν πάντα καταφεύγει.

Ἡδονῆς ὁ μὲν εἰρηνόμυος, σοφός· ὁ δὲ μὴ δεόμενος, μακάριος. ὁ δὲ γῆρας πρὸς ἀμ.

*Ἐνταῦθα λείπει πιά.

*ΕΠΑΙΝΟΣ ΓΗΡΩΣ, Λόγος σξζ'.

Ὦ Τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακά,
Ἐτεόκλεες, πρόσεστιν· ἀλλ' ἡ μὲν πεῖρα
ἔχει τι δεῖξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Ὦ παῖ, νέων τοι δρᾶν μὲν εἴτονοι χέρες·
γνώμαι δ' ἀμείνους εἰσὶ τῶν γεραιτέρων.
ὁ δὲ χρόνος δίδαγμα ποικιλώτατον.

Ὁ μιλίας δὲ τὰς γεραιτέρας φιλεῖ·
ἀχθόμενος δ' ἤδη, λαμπρὸν συγκαλᾶν μόνον,
μισεῖ. βραχεῖα τέρψις ἡδονῆς κακῆς.

Εἰ πάλαι ἀφαιρεῖ ὁ πολιὸς εἴωθε χρόνος
ἡμᾶς, τόγε φρονεῖν ἀσφαλέστερον ποιεῖ.

Παλαιὸς αἶνος· ἔργα μὲν νεωτέρων,
βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Τὸ γῆρας, ὦ παῖ, τῶν νεωτέρων φρενῶν
σοφώτερον πέφυκε, κἀσφαλέστερον.
ἐμπειρία τε τῆς ἀπειρίας κρατεῖ.

Ὁ μιότατον αἴθεσπος οἵῳ τῷ φύσει,
ξύμπαν τι ἐστὶ τὸν γὰρ οἶνον τὸν νέον,
πολλή γ' ἀνάγκη, καὶ τὸν ἄνδρ', ἀνοιζέσαι
πρῶτον, *ἀφυβρίσαντ', ἀποινήσαντα δὲ
σκληρὸν γενέσθαι, κἀκ τοῦ λῶον αὖ πάλιν,
ἡδὺν θ' ἅπαντα τὸν πίλοιπον ξυμπεσεῖν.

Γῆρας

Γῆρας διδάσκει πάντα, καὶ χρόνος τελεῖ.
Ὦ γῆρας ὡς πάντ' ἐπονείδιστον φέρεις,
ὦ μῆτυχοῦσι θανατοῦ ἡ ζημία,
ὃ πάντες ὀκνοῦμεν μολεῖν· αἰ δ' ἔλθοι ποτὲ,
αὐτοὶ μεθ' ὕπνου ἐσμὲν ἀχάριστοι φύσει.
τῷ ζῶντι γὰρ συνεστὶν ὡς ὁ γηράσκων ἐρᾷ.
Γῆρας γὰρ ἥδιον ἐστὶν ἐναντιώτερον.
Γηράσκει δ' ὁ γέρων κοὐκ ἐλαφρότερος,
κοὐ φίλους τοὺς φιλέοντι· νέοι δέ μιν, οἷα τοκῆα,
χερσὶν ἐπ' οἰκείην ἄγουσι θύρην.
Πρὶν μὲν ἕτερος οἱ γέροντες δυνάμεθα,
ἡμεῖς δ' ἀπολαύσειν ὧν ἔχουσιν οἱ νέοι.
Παρεγένοντο πολιοὶ * τοῖς γήρας αἴτια θανατοῦς.
Γῆρας λεόντων, κρεῖσσον ἀκμαίων νεκρῶν.
Σοφόν γέ τι τὸ γῆρας· ὃ βουλεύειν ἔχει
ὃ γῆρας, ὡς δὴ πολλὰ ἰδὸν τε καὶ μαθόν.
Καί τοι γέρων εἰμὶ, ἀλλὰ τῷ γήρᾳ φίλος
κἀκείνοις ὁμιλητέον, καὶ ταῦτα βουλεύειν ἀεί.
Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἐάσω ἄρρητον, ὅτι καὶ Πλάτωνι καὶ Πυθαγόρᾳ δοκεῖ τὸ γῆρας οὐκ ἐπ' ὀξὺ φέρειν τὸν βίον εἶναι, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὴν μακαρίας ζωῆς.
Νέοις δὲ ζηλωτέον τὸν γέροντας, κατὰ Σιμωνίδην, ἀθληταῖς ἵππων πῶλος ὡς ἅμα δρέχειν.
καθάπερ φησὶν ὁ Πλάτων δεῖν τῷ μεγεθύνειν τοῖς ὕδωρ ἀναμίγνυσθαι, μεγαλύνειν Θεὸν ἑτέρῳ Θεῷ σωφρονίζεσθαι.
Ἰσχὺς καὶ εὐμορφία, νεότητος ἀγαθά· γῆρας δὲ, σωφροσύνης αἶνος.
Τέλος δ' ἐπιδοὺς τῷ τοῖς τὸν μυελὸν περιόντων, οἱ σπαρμοδέντες μηκέτι αὐτέχουσι δεσμοὶ ὥσπερ πόνῳ διεσταμένοι, μεθιᾶσι τὸν τῆς ψυχῆς αὐδεσμόν· ἡ δὲ * λυθεῖσα κατὰ φύσιν μετ' ἡδονῆς ἐξέπτατο. πᾶν γὰρ τὸ μετὰ φύσιν, ἀληθινόν· τὸ δὲ παρὰ φύσιν γινόμενον, ἡδύ. καὶ θάνατος δὴ κατὰ ταῦτα, ὁ μὲν κατὰ νόσους καὶ τοὺς θαυμάτων γινόμενος, δηλητήριος καὶ βίαιος· ὁ δὲ μετὰ γήρως ἰὼν ὅτι τέλος κατὰ φύσιν, ἀποινότατος τῶν θανάτων, καὶ μᾶλλον μετ' ἡδονῆς γινόμενος ἢ λύπης.
Ὁ γέρων νέος ἐθέλετο· ὁ δὲ νέος, ἀδήλων, εἰ ἐς γῆρας ἀφίξεται. τὸ τέλειον οὖν ἀγαθὸν τῷ μέλλοντος, εἰ καὶ ἀδήλου, χρέαν.
Ἡδονῆς γὰρ ὁ μὲν ἐκὼν εἰρημένος, σοφός· ὁ δὲ μὴ δεόμενος, μακάριος. τὸ δὲ γῆρας τοῖς ἀμφοτέροις ὁπότερόν ἐστιν. καὶ γὰρ φρονιμωτέρους τοὺς αἰεὶ ὄντας ἀπεργάζεται, καὶ τῶν ἡδέων ἀμελεστέρους.
Ἄξιον δέ ἐστιν εἰς τὸ περὶ τῆς ἡδονῆς λόγον παρελθόντα, μηδὲν ἐκείνῳ ἀμνημόνευτον ἐάσαι, τὸ παρὰ πᾶσι τοῖς

Senectus omnia docet, moraq; temporis. Sophoclis in Tyrone.
Exprobrasti mihi senectam ceu magnum malum, Cratetis ex Antiphane. *malum οὖ.
Quã q; nõ assequutus fuerit, morte mulctatur,
Quã omnes desideramus. At si quãdo venerit,
Aegrè ferimus: adeò ingrati naturæ sumus.
Nullus enim tã diligit vitã quàm qui senescit.
Senectus enim iustior est iuuenta. Æschyli.
Multo leuiùs senex ille senescit, Callimachi libro primo ἰάσεων, id est Carminum.
Quem adolescentes amant: & iuuenes ipsum, veluti patrem,
Manibus deducunt ad proprium vsque limen.
Nos senes alios obseruare posſumus, Euripidis.
Et vicissim aliquid eorum accipere, ijsq; frui, quæ iuuenes habent.
Cana non loquaces senectæ flores sunt inter homines. *fortè τῦγέρας. Hippothoi. Hippothoontis.
Leonũ senectus melior est vigẽtib. hinnulis. Antiphanis ex Philoct.
Sapientiæ nonnihil ad consultationes habet
Senectus, vt qua multa viderit atq; didicerit. Sophoclis in Thyeste.
Quamuis senex: solent enim senilem ætatẽ
Mens etiam, & opportuna consilia sequi.
Nam hoc etiam non tacebo, quòd Platoni & Pythagoræ videatur, senectutem non tam esse iuxta finem vitæ, quàm iuxta principium bene beateq; viuendi. Ex Phauorini scriptis de Senectute.
Iuuenes decet vt amulentur seniores, iuxta Simonidem, Plutarchi.
Vt lacteus pullus cursum comitatur equi.
Et vt Plato inquit de mero aquam miscendo, Deum furentem ab alio Deo sobrio temperari.
Robur et forma, iuuentutis bona sunt: senectus autem flos est temperantiæ & prudentiæ. Democriti.
Finis verò tunc obuenit, quando triangulorum illorum ex quibus medulla conficitur, olim coaptata vincula, nihil amplius nectũt, sed defatigatione iam relaxata nexus anima deserunt. Anima verò clàm secundum naturam cum voluptate protinus euolat. Quicquid enim contra naturam fit, molestum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors, quam morbi & vulnera intulerunt, violenta est atq; molesta: qua verò senio paulatim ad finem deducente naturaliter surrepit, inter omnia mortis genera leuissima est, & cum voluptate potiùs quàm dolore contingit. Platonis in Timæo. *λυθεῖσα.
Senex fuit iuuenis aliquando: An verò iuuenis futurus sit olim senex, incertum est. Perfectum igitur bonum futuro, præsertim incerto, præstantius est. Democriti.
Qui sponte à voluptate recedit, sapiens est: qui verò ipsam prorsus non desiderat, beatus. Senectus autem istorum vtrique idonea est. Nam & prudentiores homines, & iucundorum negligentiores reddit. Ex Phauorini scriptis de Senectute.
Porro conuenit post quã in mentionẽ de incũdis incidimus, ne illã quidem silentio præterire,

quam vocant voluptatem, & gaudium, & oblectationem. Oritur autem ex disciplinis egregijs, & insigni successu, clarisq; facinoribus. Horũ vtrinsq; apud se reminisci occasio senibus est, & tanquam peculijs delectari, cogitantibus, quòd fortuna omnium aliorum domina, hæc solùm auferre non possit.

* lego ἰφιτ-θεν. * malum τῶν ἔμων. Eiusdem. * αὐτόν.

Bæotius (vel Bæotus quidam) cùm iam natus annos plus quàm septuaginta, thesaurũ reperisset, sublato crure ipsum contempsit, et praetertuit, vt qui non amplius vsui sibi futurus esset. Ita senectus animum & tranquillum reddit, et multæ pecuniæ studiũ ac impẽsas adimit.

Æschinis cõtra Demarchum.

Diligenter considerandum est (vt legislatori videtur) quòd senieres prudẽtia quidem vigent: audacia verò iam ipsos destituere incipit, propter experientiam rerum.

* al. additur ὡσκη γήρασει, nullo sensu. Iunci de Senectute.

Ad meam sententiam explicandam me confero, existimans senes propter longum tempus, & rerum per vitam actarum experientiam, erroribus non obnoxios esse: iuuenibus autem impedimento esse ad bona tum vires corporis, quibus illi freti, temere bellum capessunt, et maiora appetunt: tum inconsiderationem rerum vtilium. Atqui fuerit mihi testis illorum quæ dixi, Solon Athenienſis, qui lege sanxit, ne quis admodum iuuenis ad magistratum aut consultationes admitteretur, quamuis prudentissimus esset visus. Cæterùm quòd à cupiditatibus senes immunes sunt, & nihil amplius ab eis turbantur, hoc maximum & pulcherrimum à Dijs donum hominibus esse datum reor, per quod diuinæ naturæ quodammodo similes fiant. Nam Dij

Homerus.

Non comedunt fruges, non potãt feruida vina: Senes autem à superstitis & molestis abstinentes, ipsorum vsu nihil egent, indigentia molestijs liberati, & frugalis animi rebusq; suis contenti voluptate fruentes. Etenim ab impetu & appetitu in Venerem ruente seiunctum esse, Dij boni quanta vtilitas, & furoris molestiæq; amissio dicenda est: quo tempore bruta & cupiditatibus obnoxia pars animæ sopita improbos dominos effugit: rationalis verò pars oculis animæ pulchritudinis voluptate fruitur. Hæc enim præditum admirabitur senex, & accedentem veluti filium amplectitur, & secundum Socratis legem instituet, vt Alcibiadem ille: inutilium autem & lasciuarum rerum mentionem omnino faciet nullam. In summa ó amice, in quauis re istud consydera, quòd cupiditas aliquid serò assequendi, si frustratio sequatur, tristitiam inducat: animi verò affectus, qui sine labore, dolore, ac indigentia fuerit diuinæ moderationis imitationẽ quandam exprimit. Sed clariùs hoc tibi exponã, responsurus ad ea, quib. tu senectutẽ paulo antè accusa-

Ὁ * Βοιώτιος ὀντυχὼν θησαυρῷ μὴ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐπάρας ὃ σκέλος ἀπεματαίσι, καὶ παρῆλθε, ὡς οὐκέτι ὄντα τοῖς αὐτόν. ὥστε καὶ πολυχρηματίας ἅμα παύει ὁ γῆρας καὶ πολυπραγμοσύνης.

Σκέψασθαι δεῖ καλῶς * (οἶμαι ὁ νομοθέτης) ὅτι οἱ πρεσβύτεροι τῶν μὲν ἀφρονήσιν ἀκμάζουσιν, ἡ δὲ τόλμα ἤδη αὐτοὺς ἄρχεται ἐπιλείπειν, διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν πραγμάτων.

Μέτεστι δὲ ὅτι τοῦ ἐμαυτοῦ γνώμου, ἡγούμενος τοὺς μὲν πρεσβύτας διά τε τὸν χρόνον αὐτὸν, καὶ διὰ τὴν τοῦ βίου ἔργων ἐμπειρίαν καθαρεύειν ἁμαρτημάτων· τοὺς δ' αὖ νέους ἐμποδίζεσθαι πρὸς τὰ καλὰ, διά τε τὸ ῥώμην σώματος, ἢ πᾶς τις οἴεται πως ὅτι πολέμους καὶ πλεονεξίαν· διά τε ἀμέλειαν τοῦ ξυμφερόντων. καὶ δὴ παείσεταί μοι μάρτυς τῶν λεγομένων, Ἀθηναῖος Σόλων, νομοθετήσας μήτε ἄρχειν τὸν σφόδρα νέον, μήτε ξυμβουλεύειν, εἰ καὶ ἄριστα δοκοίη γνώμης ἔχειν. Ὃ μὲν τοι τῶν ἐπιθυμιῶν ἐκπεφεύγασι τοὺς γέροντας, μηδὲν ἐπ' αὐτοῖς ἔτι παρεγχλυμένους, μέγιστον δὴ τοῦτο καὶ παρεπωδίσατον ἡγεμὼν δεδόσθαι τοῖς ἀνθρώποις δοκεῖ παρὰ τοῦ Θεῶν, καὶ κατά τινα τὴν αὐτῶν ἐκείνων φύσιν ὁμοιοῦσθαι. οἱ μὲν γὰρ θεοὶ σῖτον ἔδουσιν, ἀπίνουσιν αἴθοπα οἶνον· οἱ δὲ τοῦ παντὸς καὶ ἀσωμάτους ἀπεχόμενοι, κατ' οὐδὲν τῆς χρήσεως αὐτῶν δέονται, τῆς μὲν ἀνδρείας ἐκπεφυγότες ὀλυμπικὸν ὄγδοι ἄθλον, τῆς δὲ αὐτάρκους ἀπλοῖς παρεσκευῆς τὴν ἡδονήν. καὶ γὰρ ὃ πεπαῦσθαι τῆς καὶ τὰ ἀφροδίσια ὁρμῆς τε καὶ ὀρέξεως, ὦ Ζεῦ, μέγα ὄφελος φαίη ἄν, καὶ μανίας καὶ λύπης ἀπερρύσιν· ὁπόταν τοῦ μὲν ψυχῆς ὃ ἀλόγιστον δὴ καὶ ἐπιθυμητικὸν δύδοι διαφυγὸν πομπὸς διαστᾶς· ὃ δὲ λογιστικὸν ἀπολαύσει, διὰ τὸ ὅλως τοῦ καλλος ἡδονῆς. καὶ γὰρ θαυμάσεται τοῦτο κύριον ὁ γέρων, καὶ παρεστὸς καθάπερ υἱὸν ἀσπάσεται, καὶ παιδεύσει κατὰ τὸν Σωκράτους νόμον, ὥσπερ Ἀλκιβιάδην ἐκεῖνος· τῆς δ' ἀφροσύνης καὶ ἀκολασίας, οὐδὲ μεμνήσεται. καὶ ὅλως, ὦ φίλε, σκέψασθον ὅτι πάντων πραγμάτων αὐτὸ δὴ τοῦτο, ὡς ἄρα ὃ μὲν ἐθέλει μὴ ταυτὸ ἧς ὑποσοεῖν τυγχάνει, διὰ ἁμαρτίας ἐπομένης λύσιν ἐπάγει· ὃ δὲ ἀπόνως καὶ ἀνεπιδεῶς ἀφικνεῖσθαι, μίμησίν τινα ἐμποιεῖ τῆς θείας σωφροσύνης. τὰ δὲ ἔτι σοι σαφέστερον ἐξηγήσομαι, πρὸς τὰ ἐγκλήματα τοῦ γήρως, ἃ πεποίησαι μικρῷ πρόσθεν,

ἀποκει-

ἀπεχρινόμενος καὶ γλίσχιον ἐσθίων, ἢ πίνων ὁ σωφρονῶν τὰ ἀφροδισίων τε ἀπεχόμενος, ὥσπερ τε ἱερεὺς ἁγνὸς, ἀλύπως ἀφίκηται καὶ αἰσθήσεως, ὃ σοὶ σωτηρίας χρήσιμον σοφρονούμενος, ἀπολείπων σοι τῷ νέῳ δι' ἀμαθίαν καὶ ἄγνοιαν τὰ νομιζόμενα θαυμασθήσεσθαι. μακαρίζεις τὸν τῶν μὲν ἀνθρωπίνων κακῶν ἀπηλλαγμένον, ἄγοντα δὲ χρόνον ὅτι τοῖς κατ' ἀλήθειαν καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς. ὁπότε δὴ πονηρὸν δή λέγεις καὶ ἀπάνθρωπον, καὶ παραμύθιον τὸν γέροντα, μέμνησο ὡς ζῶντα δὴ τὰ παθήματα, ἃ μόνον γήρως ἔργα, μυριάκις δὲ ἔκ τινος τύχης ὅτι θᾶττον καὶ τοῖς νέοις. ζῶντα δὲ τὸν μὲν ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας δέχεται, βαρέως οἶμαι φέρειν τὸ γηρασθῆναι ὅτι τὸν βίον καὶ δυστυχοῦντα ἥδιόν τις ἡγήσεται βλάπτεσθαι ὑπὸ φθορᾶς. ἀλλὰ μὴν ζῶντι τὰ δοκοῦντα σοὶ δεινά πως καὶ ἄφυκτα κυφίζουσι μὲν καὶ φίλων καὶ οἰκείων ἐπικουρίαι μᾶλλον ἢ ὁ κατὰ φιλοσοφίαν λόγος, οἷς δεῖ πιστεύειν αὐτὸν, χρεωλυτεῖν τε τῆς καὶ φύλακα, καὶ πλοῦτον, καὶ φῶς. καταγλάσας δὲ μικρῷ πρόσθεν τὴν εἰρημένην σοὶ τῆς τῶν γερόντων δυσμορφίας. * ὁ γὰρ ὅτι καλλὴ κεκτημένου ὁ γῆρας, τοῖς τῶν νεότητα παρήγετο, ὥσπερ ὑπό τινων ἐμπόρων, ἢ ἐραστῶν, μορφαί τινες ἐδοκίμαζοντο τῶνδε. ὅμως ἵνα μὴ δοκῶμεν τὰ προδήλως ζῶντα ὑπολείπειν, ὑπομνήσω σε· ὅτι ὁ μὲν νέος ὥρα τις καὶ ἄκμὴ καταχρωμένη ἔοικεν, τό, τε τοῦ σώματος ἄνθος λήγει ἅμα τῷ χρόνῳ. ὁ δὲ ἀληθὴς καλλος, ὅταν ἐν ψυχῇ καινωνίας ἔχῃ τινὸς ἀπορρύτου, καὶ ἥλιον ὑπό τινας· τοῦτο δὲ ὅτι νόσος ἢ λιμὸς, ἢ ἀμέλειά τις, ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ πολὺς χρόνος δυσὶν ἀμφωτέροιν, συγχρώμενον δὲ ἐτῶν καὶ σεσωσμένον φέρει, οὐκ ὤφθη ποτὲ θάτερον ἀπαλλαγὲν τῆς ἐκείνου ψυχῆς. ὥσπερ δὲ ἐν τῇ ἀγαθῇ γῇ φυτὸν ἀεὶ θαρρούντως αὐξησιν τοὺς καρποὺς καὶ φυλάττει πολυχρονίους, ὅτω δὲ καὶ παιδὸς ἀνθρώπου αὔξεται, καὶ μεθήκιν σώζεσι, καὶ μᾶλλον ἐκλεφόμενον δὴ καὶ κοσμούμενον ἐπὶ τῆς ὥρας, καὶ ἐπαίσιόν τι συμπαραμυθεῖται, καὶ γηράσαντες οὐκ ἀπολείπεται. αὐτίκα ἔστιν ἰδεῖν τοὺς πλείους τῶν γερόντων, ὑπὸ μόνου σεμνότητι καὶ βάδισματι τοσοῦτο κοσμουμένους, οὐδὲ φωνῇ *, καθάπερ τὸν Ὅμηρος εἶπεν ὅτι τῶν γερόντων, ἡδείᾳ, καὶ τῇ τῶν τεττίγων λιγυρότητι χρωμένους· ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ λυρικὸς τοιοῦτος αὐτοῖς. ὥστε καὶ τοῖς ἀγροῖκοις, καὶ τὸν ἐν θεάτροις ὀφθέντες, οἷα δὴ τὸ ἀγέλη βοῶν καὶ ἵππων, οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῆς ἀγέλης, ὁ λυρικὸς παρέχεται ἥδιστον τοῖς ἀπόντων ὀφθαλμοῖς. μάλιστα δὲ ὅταν τοῖς ἱεροῖς χρῶνται ἐστεφανωμένοι, ἀναβλεπόμενοι τῶν ἱερῶν γίνονται. ὅ, τε νόμος αὐτοὺς ἐκείνως χρᾶσθαι τῇ Ἀθηνᾷ, ὡς φησι Ξενοφῶν ὁ φιλόσοφος, θαλλοφόρους.

fli. Minùs etenim edens aut bibens vir senex, & abstinens à Venere, tanquam sacerdos quidam, nullius rei gratia dolens aut indigus vitam agit, salutifera sibi vsurpans: ea verò quæ propter insciti am & ignorantiã magnifacienda putantur, tibi iuueni relinquens. Quin igitur beatum prædices illum, qui ab hominum malis liber est, veris autem pulchris bonisque vacat. Cùm verò mendicum appellas obtesum artubus, & resolutum senem, memineris hæc incommoda non à senectute solùm, sed etiam vobis iuuenibus ab aliqua fortuna multoties inferri. Sed hæc eadem agriùs ab illo, cuius ætas viget, ferri opinor: senem verò, cuius vita iam ad occasum vergit, minùs affici & læsi infortunijs prudens aliquis existimauerit. Quinetiam ista, quæ tibi adeò molesta videntur, ac inenarrabilia, amicorum & familiarium auxilijs leuantur, maximè autem philosophiæ ratione, quam sui studiosis ducem, custodem, diuitias, & lucem esse credendum est. Porrò cùm tu paulò antè senilem deformitatem tristeris, (nunc tibi respondebo.) non enim de pulchritudine corporis certatura senectus iuuentuti introducta est: nec vt forma vtriusque tanquam à mercatoribus quibusdam aut amatoribus examinentur. Ne tamen hæc manifesta omittere videar, admonitum te volo, quòd iuuentus quidem pulchritudine quadam & vigore splendet: sed flos ille corporis tempore aboletur. Vera autem pulchritudo, quæ defluxionem suam diuinitus communicatam habens aliquibus se insinuauit: hæc inquã nullo morbo, non fame, aut neglectu aliquo, neque longitudine temporis obliterari potest: Sed quo cum nata & aucta fuerit, illius animam nunquam reliquisse visa est. Ac vt in bona aliqua tellure consita stirps semper vegeta fructus parit, & diu seruat: sic vera illa pulchritudo pueris ætati insita, increscit, & adolescenti deinceps adhæret, & magis magisq; per ætatis florem aucta exultaq;, iuuenem quoq; comitatur, & senẽ nõ deserit. Quippe senes plerosque videre est, non modo grauitate vultus, & incessu leni ornatos, nec solùm voce, vt Homerus alicubi de senibus dicit, suauiet instar cicadarum florida vtentes: verùm & decus quoddam eis adest. Itaque siue in foro siue in theatris videantur, quemadmodum existimati duces inter boum & equorum armenta, decoram grauitatem quandam omnium oculis conspicuam exhibent. In primis autẽ vbi coronati sacra faciunt, oculos hominum in se conuertũt, sic vt ipsi magis quàm sacrificia spectentur. Quinetiam lex eos iubet, Xenophonte philosopho teste, in Minerua honorẽ olearum gestare ramos.

Notatapart chesinõ fuit in Græc.

*addo primi.

Sed relicto hoc sermone, cui fortè plus satis immoratus sum, ad illa quæ abs te vltimo loco, ceu quibus contradici non posset, dicta sunt, transeo: videbantur enim ea præsentium nonnullos turbare simul & efficere molesta. Quin & tu ipse, qui actionem totam & senectutis substantiam in te recepisti, mortis metum non minùs etiam mihi, qui tibi contradico, quàm alijs, terrori futurum existimasti. Verumenimuero cõmunis exitus mortis, & nulla lex de ipsa, neq; certum tempus à Dijs præscriptum, æqualem opinor & iuuenibus cum reddunt & senibus. At senex quidem vbi iam antea fructũ ex bonis cepit, & diutius cum eis moratus est facilius sustinet finem in præsentia superuenientem, memor illorum quæ superiori tempore vidit, & cum voluptate eis fruitus est: & velut iam consecutus ea ad quæ tendebat, animi tranquillioris est. Contrà iuuenis illorum quæ se consecuturum sperabat, spe frustratus, in ipso ætatis flore extinguendus (nam & iuuenibus moriendi necessitas incumbit) & multa suauia non expertus, & animi desiderijs nondum satiatus, eidem sorti subijcitur. Cæterùm vtrique mihi similes videntur cursu certantibus, aut nauigio vectis. Senex enim emensus magnum pelagus, quod vitam esse dico, iussu gubernatoris ad aliquem portum appellens, à naui discedit: aut peracto alicubi in stadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At iuuenis in medio mari, non assecutus propositum nauigationis terminum pro quo vota toties fecerat, interijt: aut alicubi dum in stadio curreret, collapsus, sine corona elatus est.

Locus nõ est integer. *ὁ δ'.

Archytæ Pythagorici, ex libro de viro bono & fœlice.

Similiter & senectus ad iuuentutem se habet. Hæc aggrediendo quippiam præualet, illa prouidendo: nunquam seipsum sine mentis custodia relinquit, sed quid agat aut quid egerit, considerat: vt futura præsentium, præsentia autem præteritorum collatione trutinans, ipsa sese rectè dirigere possit: ad præteritum tempus memoriam accommodans: ad præsens sensum, ad futurum verò prouidentiam. Semper enim memoria nobis adest præteriti temporis, prouidentia futuri, præsentis autem sensus. Propterea hominem bene beatéq; victurum, non sensu solùm & memoria, sed etia prouidentia valere oportet.

Themistij de Anima. Occasionẽ sumit ex Verbo. σύναξη.

Atqui Sophocles de senibus eleganter dixit: Vetusta paruo corpora momento lapsa quiescũt. Mors enim senilis diuersorio similis est: iuuenilis autem, tanquam electio & naufragium est. Elabitur enim anima violenter contrito corpore.

Parmenidis. *Senectutem ob caloris defectum fieri.*

μέτεμι δὲ ἐκ τῦ παρόντος λόγυ, καί τοι πλέον ἴσως τ προεσκοπος ἐσδοκιμάσας αὐτ, ὅτι τὸν ἐρημθμον ὑπὸ σῦ τελθταίου τε καὶ ὥς σφ αἰσχυνόμενον. ἐδόκει γάρ πως ὕτος ἐκείνυς τ παρόντων παράπλην ἅμα τε καὶ λυπῆν. ὅθεν καὶ προεσπόμενος τῦ πάντος ἀγῶνος, καὶ τ χαλκίνης, τὸν πρὸ τῦ θανάτυ φόβον ἤλπισας ἐκπλήξειν σοι. ἔστιν δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ τὸν αἰπόλον τοῦτό σοι. ἀλλὰ μὲν δὴ κοινὸν τῦ θανάτυ τέλος, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐπ' αὐτ νόμος ἢ χρόνος ἐκ τ Θεῶν γέγραπται, ἴσον εἶμαι ποιῆ τὸ πρόσταγμα τοῖς νέοις τε καὶ τοῖς γέρουσιν. ἀλλ' ὁ μὲν γέρων προλαβὼν τἀγαθὰ, καὶ πλείοις χρόνοις ἀμφιτέψας ἐν αὐτοῖς, καθ' ἡμᾶς καὶ ὧ παρόντι βίῳ προεσώσης τ τελθτῆς, μεμνημένος ὧν τε εἶδεν, ὧν τε μετέσχε καθ' ἡδονήν (* ὁ γ' ὅτι τοῖς) θαρρῆ γ ὡς ἐπ' αὐτὰ ἀφιξόμενος. * ὁδ' ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, τελθτήσας (ἀνάγκη γὰρ τελθτᾶν καὶ νέους) ἄπειρός τε τ ἡδέων καὶ ἀπλήστως ἐν τοῖς ὁμοίοις ἔχει. δοκεῖ δέ μοι ἐκάτερος αὖτ ἐοικέναι τοῖς ἀγαθυμένοις δρόμον, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὅπερ ἐγὼ λέγω τὸν βίον, καταίρας ὅτι πι ἀλιμένα τῦ κυβερνήτυ κελεύσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς, ἢ πυ ἀμφιπολικὸς ἐν ᾧ σταδίῳ, καὶ τ στεφάνυ τυχών, ἀπετάξατο τοῖς ἀγῶσιν. ὁ δ' ἕτερος ἐν μέσῳ ᾧ πόρῳ τ θαλάττης διεφθάρη, μὴ ἐλθὼν τ προκείμενον αὐτῷ πλῦν, ὑφ' ᾧ πολλάκις δύξατο, ἢ πυ βέλτιον ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσών, ἀστεφάνωτος ἐξεχωρίσθη.

Ἀρχύτα Πυθαγορείυ ἐκ τῦ περὶ ἀνδρὸς ἀγαθῦ καὶ εὐδαίμονος.

Παραπλησίως δὲ καὶ γῆρας ἔχει πρὸς νεότητα. καὶ ποτὲ μὲν νεότης ἐγχρηστικῶς, ὁ δὲ γῆρας προνοητικῶς· καὶ μηδέποτε ἀφύλακτον αὐτὸ ἀφιέμεν ἀμφοτέρας, ἀλλὰ καὶ τί πράσσῃ, καὶ τί πέπρακται σκοπεῖν· ἵνα τὰ μὲν μέλλοντα τῆς παρεόντος σταθμεύμενος, τὰ δὲ ἐπεσηκότα τοῖς παρεγχρωμένοις, αὐτὸς αὐτ αὐτὸν διορθῶν διώπται· ποτὲ μὲν τὸν παρεγχρώμενον, τὰν μνάμαν ἐφαρμόζων· ποτὲ δὲ τὸν παρεόντα, τὰν αἴσθησιν· ποτὲ δὲ τὸν μέλλοντα, τὰν προέρεσιν. ἔστι γὰρ ἀεὶ μνάμα μὲν ἡμῖν τῶ παρελελυθότος χρόνυ, προέρεσις δ' τῶ μέλλοντος, αἴσθασις δὲ τῶ παρεόντος. διὸ δὴ δεῖ τὸν ὀρθῶς καὶ καλῶς βιοτεύσοντα μέλλοντα, μὴ μόνον αἰσθητικὸν καὶ μνημονικὸν, ἀλλὰ καὶ προνοητικὸν ἦμεν.

Καί τοι καὶ ἔστι τ γέροντων ὁ Σοφοκλῆς εἴρηκε καλέντως. σμικρᾷ παλαιὰ σώματ' εὐνάζεται πτῶσις.

* καταγὴ γὰρ ἔοικεν ὁ γεροντικὸς θάνατος· ἐκβολὴ δὲ καὶ ναυάγιόν ἐστιν ὁ τῶ νέων. ἐκπίπτει γὰρ ἡ ψυχὴ βίᾳ συντετριμμένυ τῦ σώματος.

Γῆρας γίνεσθαι, τὸ δὲ τοῦ τῦ θερμῦ ἀπόλλυσθαι.

Ὡς δὲ

Ὡς δ' ἴσθι, ὅτι ἔμοιγε ὅσον αἱ ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον αὔξονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναί. μὴ οὖν ἀλλως ποιῆ, ἀλλὰ ξύν τε τοῖς νεανίσκοις ξυνίστασο. καὶ δὴ καὶ παρ' ἡμᾶς φοίτα, ὡς τοῖς φίλοις τε καὶ πάνυ οἰκείοις. καὶ μάλ', ἦ δ' ἐγώ, ὦ Κέφαλε, χαίρω γε διαλεγόμενος τοῖς σφόδρα πρεσβύταις. δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυνθάνεσθαι, ὥσπερ τινὰ ὁδὸν προελήλυθότων, ἣν καὶ ἡμᾶς ἴσως δεήσῃ πορεύεσθαι ὁποία τίς ἐστι, λαχεῖα καὶ χαλεπή, ἢ ῥᾳδία καὶ ἄπορος. καὶ δὴ καὶ σὲ ἥδιστ' ἂν πυθοίμην, ὅ, τι σοι φαίνεται τοῦτο, ἐπεὶ σὺ γε ἤδη εἰς τῆς ἡλικίας, ὃ δὴ ὀνομάζουσι ποιηταί, πότερον χαλεπὸν τὸν βίον, ἢ πῶς σὺ αὐτὸ ἐξαγγέλλεις. ἐγώ σοι, ἔφη, μὰ τὸν Δία ἐρῶ, ὦ Σώκρατες, οἷόν τί μοι φαίνεται. πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταὐτό, τῶν ἡλικιωτῶν ἑταῖροι, τῆς παλαιᾶς παροιμίας. οἱ οὖν πολλοὶ ἡμῶν ὀλοφύρονται ἰόντες ἐπὶ τὴν νεότητα ἡδονὰς ποθοῦντες, καὶ ἀναμιμνησκόμενοι τὰ τε τῶν ἀφροδισίων, καὶ τὰ πότους τε καὶ συουσίας, καὶ ἄλλα ἄττα, ἃ τῶν τοιούτων ἕπεται, καὶ ἀγανακτοῦσιν ὡς μεγάλων τινῶν ἀπεστερημένοι, καὶ τότε μὲν εὖ ζῶντες, νῦν δὲ οὐδὲ ζῶντες. ἔνιοι δὲ καὶ τὰς τῶν οἰκείων προσπελακίσεις τῷ γήρᾳ ὀδύρονται, καὶ ὅτι τοῦτό σ' ἐστὶ γῆρας ὑμνοῦσιν, ὅσων κακῶν αἴτιον. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ὦ Σώκρατες, ἔτι μὲν οὐ τὸ αἴτιον αἰτιᾶσθαι. εἰ γὰρ ἦν τοῦτο αἴτιον, κἀγὼ ταῦτα ἂν ἔπασχον, καὶ εἴ γε γῆρας, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὅσοι ἐλθοῦσιν ἡλικίας. νῦν δὲ ἐγὼ κἀδη ἐντετύχηκα οὐχ οὕτως ἔχουσι, καὶ ἄλλοις, ᾧ δή ποτε καὶ Σοφοκλεῖ ποτε ὄντι ποιητῇ παρεγενόμην ἐρωτωμένῳ ὑπό τινος πῶς, ἔφη, ὦ Σοφόκλεις, ἔχεις πρὸς τὰ ἀφροδίσια; ἔτι οἷός τε εἶ γυναικὶ συγγίγνεσθαι; ὃς, εὐφήμει, ἔφη, ὦ ἄνθρωπε. ἀσμενέστατα μέν τοι αὐτὸ ἀπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. εὖ οὖν μοι καὶ τότε ἐκεῖνος ἔδοξεν εἰπεῖν, καὶ τοῦν οὐχ ἧττον. πάντα πάσι γὰρ τοῦτό γε τοῖς τῶν γήρᾳ πολλὴ εἰρήνη γίγνεται καὶ ἐλευθερία, ἐπειδὰν γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι παύσωνται, καὶ πάνυ σφόδρα γένηται, πάντα πάσι δὴ τὰ Σοφοκλέους γίγνεται, διακοσμοῦντος πολλῶν ὄντι καὶ μαινομένων ἀπηλλάχθαι. ἀλλὰ καὶ τούτων πέρι, καὶ τῆς γε πρὸς τοὺς οἰκείους, μία τις αἰτία ἐστίν, ἀλλ' οὐ γῆρας, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὁ τρόπος τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν μὲν γὰρ κόσμιοι καὶ εὔκολοι ὦσι, καὶ τὸ γῆρας μετρίως ἐστὶν ὑπουόν· εἰ δὲ μή, καὶ γῆρας, ὦ Σώκρατες, καὶ νεότης, χαλεπὴ τῷ τοιούτῳ συμβαίνει.

Profectò quanto magis me corporis voluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & voluptas quam ex eare capio, augetur. Hoc igitur age, & vnà cum istis iuuenibus huc ad nos veni, tanquam ad amicos apprimè familiares. Atqui inquam ego, ô Cephale, valde quidem delector sensilibus sermonibus. Videtur enim mihi audire ab his oportere, ceu qui viam aliquam iam perfecerint, quæ & nobis fortasse peragenda erit: quàm aspera & difficilis, vel quàm facilis sit & peruia. Atque ex te libenter audirem, quid nam hac de re sentias, cùm huc ætatis peruenieris, quod in limine senectutis esse poetæ aiunt: vtrum difficultatem vitæ, vel quomodo ipsum enunties. Ego tibi per Iouem, inquit, dicam ô Socrates, quod mihi videtur. Sæpe conuenimus plerique fermè æquales, antiquum illud seruantes prouerbium. Plurimi ergo nostrûm in eo cœtu lamentantur, voluptatum, quibus in iuuentute frui licuit, desiderio affecti, & rem Veneream & conuiuia, cæteraq; generis eiusdem recordati, grauiterque ferunt, tanquam maximis priuati rebus: & tunc quidem se bene vixisse affirmant, nunc autem ne viuere quidem. Nonnulli etiam domesticorum conuicia, contumeliásque deplorant, & in hanc senectutem maximè accusant, tanquam maximorum sibi causam malorum. Mihi autem huiusmodi homines haud iure senectutem, vt horum causam culpare videntur. Nam si hæc causa esset, & ego eadem essem passus, propter senectutem, & reliqui omnes, qui ad id ætatis deuenerunt. Verùm ego etiam multos non ita affectos inueni, & cum Sophocle nonnunquam fui poeta, qui cùm à quodã quónam pacto in Venereis se haberet interrogaretur, & an posset mulieribus admisceri, rectè respondit: Bona verba quæso, ô amice, libentissimè hæc tanquam furiosum agrestemq; dominum aufugi. Perbellè igitur & tunc respondisse illi mihi visus est, & nunc non minùs. Omnino enim ab huiusmodi rebus in senectute multa pax inest & libertas. Quando enim deferbuerũt iam cessauerunt q; libidines, omnino hoc Sophocleum accidit. nam à multis dominis & his insanientibus liberamur. Sed & horum, ô Socrates, & eorum quæ aduersus familiares dicuntur, vna quædam causa est, non senectus, sed mores hominum. Nam si modesti & faciles sint, haud nimis senectus his laboriosa contingit. Sin contrà: & senectus, & iuuentus, ô Socrates, his difficilis. Platonis lib. 1. de Rep.

ΨΟΓΟΣ ΓΗΡΩΣ, Λόγος σξή'.

Τὸ πρὶν ἐὼν κάλλιστος, ἐπὴν ὑπομείνῃσι ὥρη,
αὐτὴ πατρὶ παισὶν τίμιος, ἠδὲ φίλοις.

VITVPERIVM SENECTVtis, Sermo CCLXVIII. Ex Io. Stobæo.

QVi pulcherrim⁹ erat olim, vbi forma p̃ter- Mimnermus.
Ne pater q̃dẽ filijs grat⁹ aut amic⁹ est. (ijs,

Euripidis in Glauco.

Eheu quàm habet multas senectus ægritudines.
Non potest autem fieri vt senex diu viuat.
Ætas enim longa plurimas adfert calamitates.

Eiusdem in Bacchis, aliàs Menãdri. Euripidis in Æolo.

O quàm difficilis senectus est hominibus.
Papæ: quàm bene vetus hoc dictum celebratur,
Nos senes aliud nihil quàm turba sumus,
Et figura tantùm, somniorumq; simulacra serpimus.
Mens autem non est amplius: putamus verò nos rectè sapere.

Eiusdem in OEnomao. *vixeris.

Quisquis mortalium cupit infaustam
Adsequi senectutem: non bene rem secum æstimat.
Nam ætas longa parit ægritudines infinitas.

Eiusdem.

O senectus, qualem voluptatis spem de te prabes:
Et omnes homines ad te cupiunt peruenire.
At qui iam experitur, pœnitentia ducitur.
Siquidem nullum est graui senectute grauius malum.

*ὡς οὐκ ἂν τις ἐθέλοι γηρᾶσαι. al. legi possit, ὡς οὐδεὶς ἐθέλει γηρᾶσαι βαρύ.

Eiusdem in Menalippe.

Quid aliud est vir senex, quàm vox & vmbra?

Menandri.

Molesta res est tempus longum. Grauis, ô senectus, es.
Nihil enim boni, multa verò habes difficilia,
Et dolorifica hominibus. Nihilominus tamen
Omnes ad te studemus & optamus peruenire.

Eiusdem καλλικήρᾳ.

Nihil miserius esse potest amante
Sene, nisi alius senex amans.
Nam qui frui cupit rebus, à quibus arcetur
Propter tempus, quomodo ille non miser est?

Theognidis.

Nihil equidem curo anxiam pupertatem,
Nec viros inimicos, qui mihi malè dicunt.
Sed pubertatẽ amabilem lugeo, quæ me deficit,
Et fleo propter accedens graue mihi senium.

Eiusdem, al. Bianoni.

Hei mihi, pulchra iuuenta & perniciosa senectus,
Hæc quidem accedens, illa verò abiens.

Pherecratis.

O senectus quàm es onerosa hominibus,
Et vbique molesta, non vna solùm in re.
Nam quando nihil vltra possumus, neq; valemus,

*συνιᾶσι.

Tunc primùm nos rectè sapere doces.
Temere instigasti me, qui tanta sum ætatis,
Vt multis negocijs me impediam.
Ego enim, ô viri cùm iunior essem,
Putabam quidem, sed nihil sapiebam. Verùm omnia mihi
Negotia de quibus deliberabã, in manib. erant.
Nũc demum verò mihi mentẽ senectus inserit.

Antiphanis.

Vita nostra persimilis est vino:
Cùm supereſt modicum, acescit.

Eiusdem.

Ad senectutem enim veluti officinam
Omnia hominum accedunt mala.

Eiusdem.

Senectus est velut ara quædam malorum.
Ad ipsam enim omnia confugisse videre est.

Φεῦ, φεῦ· ὁ γῆρας ὡς ἔχει πολλὰς νόσους,
γήροντι δ' οὐκ οἶόν τε μηκύνειν χρόνον.
μακρὸς γὰρ αἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει.
Ὡς δύσκλοον ὁ γῆρας ἀνθρώποις ἔφυ.
Φεῦ, φεῦ· παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
γήροντος οὐδὲν ἐσμὲν ἀμφὶ δημόσιον, πλὴν ὄχλος,
καὶ σκιᾶς, ὀνείρων δ' ἔρημοι μιμήματα.
νῶς δ' οὐκέτ' ἔστιν. οἰόμεσθα δ' εὖ φρονεῖν.
Ὅστις δὲ θνητῶν βούλεται δυσώνυμον
εἰς γῆρας ἐλθεῖν, ὑ λογίζεται καλῶς.
μακρὸς γὰρ αἰὼν μυρίους πίπτει * πόνους.
Ὦ γῆρας, οἵαν ἐλπίδ' ἡδονῆς ἔχεις,
καὶ πᾶς τις εἰς σὲ βούλεται' ἀνθρώπων μολεῖν·
λαθὼν δὲ πῦρας, μεταμέλεσθαι λαμβάνει.
οἷς οὐδεὶς ὅστις χεῖρον * ὀ τῶν γήρᾳ βαρύ.
Τίς δῆτ', φωνὴ καὶ σκιὰ γήρων ἀνήρ
Ὃ χλιαρὸν ὁ χρόνος ὁ πολύς. Ὦ γῆρας βαρύ.
ὡς οὐδὲν ἀγαθόν, δυσχερῆ δὲ πολλ' ἔχεις
τοῖς ζῶσι, καὶ λυπηρά. πάντες εἰς σὲ δὲ
ἐλθεῖν ὅμως δυχόμεθα, καὶ σπουδάζομεν.
Οὐκ ἂν γένοιτ' ἐρῶντος ἀθλιώτερον
οὐδὲν γέροντος, πλὴν ἕτερος γήρων ἐρῶν.
ὃς γὰρ ἀπολαύειν βούλεθ', ὧν ἀπολείπεται
ἀφ' τὸν χρόνον, πῶς οὐκ ἂν εἴη ἄθλιος;
Οὔτι γε μὰν πειθὼ θυμαφθόρα μελεδαίνα,
οὐδ' ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἵ μ' ἐλέγουσι κακῶς.
ἀλλ' ἥβαν ἐρατὰν ὀλοφύρομαι, ἥ μ' ἐπιλείπει,
κλαίω δ' ἀργαλέον γῆρας ἐπερχόμενον.
Ὤμοι ἐγώ, ἥβης καὶ γήραος ἀλγεινοῖο,
τὴν μὲν ἐπερχομένην, τῆς δ' ἀπονασαμένης.
Ὦ γῆρας, ὡς ἐπαχθὲς ἀνθρώποισιν εἶ,
καὶ πάντα χὴ λυπηρὸν, οὐ καθ' ἓν μόνον.
ὃ γὰρ δύδει δρωμένη, οὐδ' ἰχνεύομεν,
σὺ τηνικαῦθ' ἡμᾶς παραδιδάσκεις δ' ἔφυν,
εἰκῇ μ' ἐπῆρας ὄντα τηλικουτονί,
* πολλάκις ἐμαυτὸν ἐγκυλίσαι παράγμασιν.
ἐγὼ γὰρ, ὦ ἄνδρες, ἡνίκ' ἦν νεώτερος,
ἐδόκουν μὲν, ἐφρόνουν δ' οὐδέν. ἀλλὰ πάντα μοι
ᾗ χρεὼν ἦν τὰ παράγματ' ἐνθυμεῖσθαι,
νοῦν δ' ἄρτι μοι ὁ γῆρας ἐπιθησιν ἔων.
Σφόδρα τί ἐστιν ὁ βίος ἡμῶν οἷος παρέρπει,
ὅταν ἢ ὁ λοιπὸν μικρὸν, ὄζος γένηται.
Πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον,
ἅπαντα τἀνθρώπεια παρέρχεται κακά.
Τὸ γῆρας ὥσπερ βωμός ἐστι τῶν κακῶν.
πάντ' ἐς ἰδεῖν εἰς τοῦτο καταπεφόβηται.

Ὦ γῆρας

Ὦ γῆρας, ὡς ἅπασι τοῖς ζῶσί σε
ψέγω, ἀφορμὰς παντοδαπὰς τῷ πρεσβύτῃ.
Σύρα, Σύρα, τί ἐστι; πῶς ἡμῖν ἔχεις;
μηδέποτ' ἐρώτα τοῦτ', ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς,
ἢ χρόνον τινά· ἴσθι δ' ὑβρὺς ὅτι κακῶς ἔχει.
Ἐγὼ δὲ * δραίνω μικρὸς ὤν (lego ἐγὼ δ' ἀδρανέως γ' ὢν) ὁ γὰρ γῆρας
ἡμίας καθέλκει, καὶ σκιὴ παραπίπτει.
Ἤδη γὰρ ὁ βίος ἡμῶν ἑσπέραν ἄγει.
Πικρόν ἐστι θρέμμα γῆρας ἐν οἰκίᾳ μένον.
Ἔπειτ' τὸν ἐξηκοστὸν ἥλιον κάμψῃς,
ὦ Γρύλλε Γρύλλε, θνῆσκε καὶ τέφρα γίνου.
ὡς τυφλὸς ὁ ὑπὲρ κεῖνο τοῦ βίου καμπτήρ.
Ἤδη γὰρ * αὕτη τῆς ζωῆς ἀπήμβλυτο.
Ὦ γῆρας, ὡς ἅπασιν αἰθέριοισιν εἶ
πρόσφορον, ὡς δύσδαιμον. εἰθ' ὅτῳ παρῇς,
ἀμφηγερές, ὡς μαθηγερές. οὐ λέγει τίς σε
θεῶν· κακῶς δὲ πᾶς τις, ὃς σοφῶς λέγει.
Γύναι, τί λύκῳ τὸν τειχῶν ἀπαμβλυνῇ τὸν νοῦν.
Γέρων γὰρ ὀργὴ πᾶς τις ὑπηρετεῖν κακός.
Οὐδεὶς τὰ παρῳχημέν' ὧν γρὼν κατεδήδοκε,
ἀλλ' αὖθι κατεμάρανεν, ὑπὸ ἐλύσατο
πορνίδιον, αὖθι θυεσκόπων ὤφλε δίκας.
Ἕτω δ' γῆρας σωφρονοῦν οὐκ ἐνὶ δυτυχεῖ.
Γῆρας ἐπὰν μὴ ἀπῇ, πᾶς δύσκριτος· ἢν δέ ποτ' ἔλθῃ,
μέμφεται. ἔστι δ' ἀεὶ χρῆσιν ὀφλεῖν μῦθον.
Οὐδὲν γὰρ ἄλγος, οἷ' ἡ πολλὴ ζωή.
πάντ' ἐμπέφυκε τῷ μακρῷ γήρᾳ κακά,
νῦς φεῦδος, ἔρις ἀχρεῖα, φροντίδες κεναί.
Τὸ γὰρ ἀπερχόμενον γῆρας ἅμα μαραῖνον τείχη.
Ὁ γὰρ χρόνος μ' ἔκαμψε τέκτων * ὁ σοφὸς,
ἅπαντα δι' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα.
Πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος, ὦ ξένε.
χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα.
Τιθωνῷ μὲν ἔδωκεν ἔχειν κακὸν ἄφθιτον ὁ Ζεύς,
γῆρας, ὃ καὶ θανάτου χαλεπώτερον ἀργαλέον.
Ἀλλ' ὀλιγοχρόνιον γένεται, ὥσπερ ὄναρ,
ἤδη τετμημένον· ὃ δὲ ἀργαλέον καὶ ἄμορφον
γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῇ ὑπερκρέμαται,
ἐχθρὸν ὁμοῦ καὶ ἄτιμον, ὅτ' ἄγνωστον πέλει ἀνδρα,
βλάπτει δ' ὀφθαλμοὺς καὶ νόον ἀμφιχυθέν.
Μὴ καταφεύγῃ φίλος ἐπὶ γηροτικάν,
οἷς ἔνοχος, εἰς ὃ γῆρας αὖ ἔλθῃς, ἔσῃ.
Ἀλλὰ μέγα τοῦθ', ὃ πατέρες ἡλαττώμεθα,
ἡμεῖς μὲν ὠφείσατ', αὖ τι μὴ ποιῇ
ὁ πατὴρ, ὡς θ' ἡμᾶς ὑ γέγονας αὐτὸς νέος,

O senium, quàm omnibus qui quærunt te Eiusdem.
Culpare, occasionem & ansam instituti sui
prabes.
Syra, Syra. Hem, quid est? Quomodo nobis Philemonis.
vales?
Nunquam hoc interrogato vbi senem videris,
Aut anum aliquam, sed statim scias quòd ma-
lè se habeat.
Ego verò imbecillis et incuru⁹ sum. Senect⁹ n. Herodis in
Nos detrahit, & velut vmbra assistit. Hemiabis.
Iam enim vita mea vesperam inducit. Alexidis.
Molestum animal est senex domi manens. Menandri.
Vbi sexagesimum solem reflexisti, Herodis
O Grylle Grylle, moritor, cinisq; fias. in μελαπάγου.
Cæcum est, quicquid inde sequitur temporis.
Iam enim vitæ vigor obtusus erat. Herodis in
O senecta, quàm cunctis hominibus es Hemiabis.
Optata, quàm beata: deinde cùm accesseris, Antipharus
Molesta, & grauis. nec vllus bene dicit ex Epicteto.
Tibi: sed contrà, quisquis sapit, maledicit. *malum à
O mulier, canities mentem hebetat. mihi.
Senes n. oēs ad iram moderandā inepti sunt. Herodis in
Nullus in senectute patrimonium suum ab- Hemiabis.
ligurriuit, Chæremonis.
Nec aliter stultè consumpsit, neq; redemit
Meretriculam, nec ob fores effractas mulctatus est.
Ita senectus cū tēperantia sua nō est fortunata.
Senectus absens optatur ab omnibus: si quā- Menecrates
do autem venerit, in Samio.
Incusatur, & futura semper melior est.
Nulla est tanta dolendi causa, quàm vitæ Sophoclis
longitudo. in Scyrijs.
Nihil non mali senecta longa inhæret,
Mens vana, opera inutilia, cura superuacua.
Odiosa enim senecta corpus paulatim tabe- Sophronis?
scens macerat.
Flexit me tempus, sapiens quidem artifex, Cratetis,
Sed omnia reddens infirmiora. *μοὶ.
Canus artifex tempus est, ô hospes: Diphili in
Gandetq; omnes in deteriorem transformare Phreare.
statum.
Tithono Iupiter malum immortale dedit Mimner-
Senectam, quæ vel tristi morte magis est ti- mi versus.
menda.
Sed breue tempus durat, instar somnij, Ibidem.
Inuentus preciosa: difficilis autem deformisq;
Senectus statim imminet capiti,
Odiosa simul & contempta, quæ virum reddit
obscurum,
Ledit autem oculos mentemq; circumfusa.
Ætatem amare senilem ne contempseris, Apollodori.
Cui tu quoq; si consenescas, subijcieris.
Non parum verò illud est in quo vincimur pa-
tres.
Vos enim obijcitis, si quid non indulgeat
Pater, annon tu quoq; iuuenis ante nos fuisti?

Patri verò ad filium, ſicubi aduerſetur,
Non licet dicere, an non tu quoque ſenex fuiſti?

Euripidis. *O ſenectus, quantum es habentibus te malum.*

Eiuſdem in Andromache. *Remiſſa quædam res eſt ſenile genus,*
Et rurſus vix moderari poteſt quin præceps in iracundiam ſit.

Sed aut ſenectus Venerem valere iubet,
Aut Venus ægrè fert amatores huiuſmodi.

Sophoclis. *Senex enim non æquè amat vitam.*

Iſocratis in Panathen. *Senectus adeò moroſa & querula eſt, & pro minimis rebus anxia, vt iam ſæpius meam ipſe naturam culpauerim, quam aliorum nemo hactenus contempſit.*

Democriti. *Senium omnimoda imperfectio eſt, omnia habet, & omnibus indiget.*

Metrodori. *Non beatus exiſtimandus eſt ſenex, quia ſeneſcens moriatur: ſed ſi abſolutum habeat bonorum numerum. Nihil enim ætati per ſe tribuendum eſt.*

*φιλόπονος. *Eratoſthenes vigentem ætatem veri comparabat: declinantem, æſtati & autumno, ſenectam hyemi.*

Eratoſthenes Cyrenaici. *Longo tempore multum laboris accreſcit.*

Phauorini ex lib. 23. Democriti. *Augeſcente corpore, ſimul & mens augetur: & illo ſeneſcente, vnà ſeneſcit, ac in omnibus rebus obtuſior fit.*

Cato ad ſenem quendam improbæ vitæ dixit: Quid eſt quòd ſenectuti multa mala habenti tuæ etiam improbitatis dedecus adijcias?

Ex Chrijs Ariſtotelis. *Alexis poeta Comicus, cùm quidam ipſum ſenem ægrè incedentem intuitus, quid ageret interrogaſſet: paulatim ſe per ocium mori reſpondit.*

Patrocles ſenectã vitæ hyemem appellabat.

Iunci de Senectute. *Quandoquidem video iuuentutis ac vigoris voluptates & fructus, quæcunque tandem opera ſequentes: &, vt paucis dicam, fælicitatem humanam te reliquiſſe ac præteriiſſe, tanquam naui plenis velis præuectum, & nunc in ſenectute conſtitutum, atq; ipſo tardiorem, minúsque agilem factum eſſe, ac ſemper fieri, tum animo tum corpore: abs te diſcere volo, quid nam de illis qui conſenuerũt, & de ipſa ſenectute ſentias. Mihi nanq; perdifficilis eius vita videtur, propter ſenſuum priuationem, qui paulatim extinguuntur. Proinde nihil amplius iucundi ſenibus adeſſe dicunt: ſed omnia laboriosa & grauia contingere: atq; illi, qui hanc ætatis mutationem ſuſtinet, ſupra alia metum mortis ſemper adhærentem moleſtum eſſe, vt qui tanquam itineris comes, aut contubernalis inſidiator nunquam ab eo diſcedat, cùm certa quadam & naturali neceſſitate mortem imminere conſtet. Nam primi vitæ limites, per quos ab vna ætate ad alteram tranſitur,*

τῷ δὲ πατρὶ πρὸς τὸν υἱόν, ἐὰν ἀγνωμονῇ,
οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὑ γήρανας αὐτὸς ἥρως;

Ὦ γῆρας, οἷς τοῖς ἔχουσιν εἶ κακόν.

Ἀνιαρόν τι χρῆμα προσοῦτῶν ἡμῖν,
καὶ δυσφύλακτον ὀξυθυμίας ὕπο.

Ἀλλ' ἢ δ' γῆρας τἀν Κύπρει χαίρειν ἐᾷ,
ἢτ' Ἀφροδίτη τοῖς ἐρῶσιν ἄχθεται.

Ζῶν γὰρ ἴσως ὁ γηράσκων ἐρᾷ.

Ἀλλ' ὅπως δ' γῆρας ἐστὶ δυσάρεστον καὶ μεμψίμοιρον, καὶ μικρολόγον, ὥστε πολλάκις ἤδη τὴν τε φύσιν τὴ ἐμαυτοῦ κατεμεμψάμην, ἧς οὐδὲν ἀνόητον κατανοῶ ποιοῦσα.

Γῆρας, ὁλόκληρός ἐστι πήρωσις, παντὶ ἔχει καὶ πᾶσιν ἐνδεᾶ.

Οὐ μακαριστὸν τὸν γέροντα, καθ' ὅσον γηράσκων τελευτᾷ, ἀλλ' εἰ τοῖς ἀγαθοῖς συμπεπλήρωται. ἕνεκα γὰρ χρόνου, πάντες ἐσμὲν ἄθλιοι.

Ἑξηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔφη ὃ μὲν ἀκμάζον, ἔαρ τῆ· ὃ δὲ μὴ τὸν ἀκμὴν, θέρος καὶ * μετόπωρον· χειμῶνα δὲ ὃ γῆρας.

Πολλή τοι μόχθος ἐν μακρῷ χρόνῳ.

Αὐξανομένου τοῦ σώματος, συναυξονται φρένες· γηράσκοντος δὲ συγγηράσκουσι, καὶ εἰς τὰ πρόσφατα πάντα ἀμβλυώττουσι.

Κάτων γέροντι ποτε πονηρευομένῳ ἔφη· τί ἀνθρωπε ὦ γῆρας κακὰ πολλὰ ἔχον, τὸ ἐκ τῆ πονηρίας αἰσχύνην προστίθης;

Ἀλεξις ὁ τῶν κωμῳδιῶν ποιητὴς, ἐπειδή τις αὐτὸν ὅπως προσοῦτων ἐώρακε μόλις πορευόμενον, καὶ πρῶτα τί ποιῆς; ἔφη, καὶ γελῶν ἀποθνήσκω.

Παυσικλῆς ὁ γῆρας τὸν βίον ἔλεγε χειμῶνα.

Ἐπειδὴ γὰρ ὁρῶσι, ζῶ μὲν ὅτι τὴ νεότητος καὶ ἀκμῆς ἡδονὰς καὶ ἀπολαύσεις, αἷς πᾶσιν ἔρρωται, σὺν ἐλέγχῳ δὲ εἰπεῖν, τὴ ἀνθρώπου δυσδαιμονίαν θαυμάζοντα, καὶ θαυμαστὸν καθάπαξ ὅτι τεῶς κομιζόμενον ὑπεισδρομούσης, ἰσάριθμον ὅτι τῶν γήρᾳ, καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ βεβαιότερόν τε καὶ δυσκινητότερον γεγενῆσθαι, καὶ ἀεὶ μᾶλλον μισοῦντα, τῇ τε ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἑτέρως θαυμάζειν σὺ μαθεῖν, ἥντινα γνώμην ἔχῃς περί τε τῶν γηρασκόντων, καὶ περὶ αὐτὸ δὴ τὸ γήρως. ἐμοὶ γὰρ δύσκολος ὁ σὺν αὐτῷ βίος καταφαίνεται, διὰ τὴν τῶν αἰσθήσεων φθοράν, κατ' ὀλίγον ἀποσβεννυμένων. διόπερ ἤδη μοι δοκεῖ ἔστι θαυμαστὸν λαθεῖν φασι τοὺς γηγενεῖς ὅτι ποτὲ δὲ ἄπονα τῇ καὶ χαλεπὰ, αὐτῷ τε τῷ παύσασθαι τὴν μεταβολὴν, πειρατέον τούτων ἀνοχλῆ τὸν περὶ τὸ θανάτου φόβον ἀεὶ ἐπόμενον αὐτῷ, καθάπερ ὑπερβαλλόντα συμποδιστέον, ἢ συνοίκειον, καὶ τοῦτον δὲ ἔκ τινος ὁμολογημένης καὶ φυσικῆς ἀνάγκης. τῶν γὰρ πρόσθεν ὅρων τοῦ βίου καὶ τὴν προσοῦσαν ἡλικίαν, ὑφ' ἑκάστου ῥᾳδίως

ραδίως ἀπολείπομεν, ὁπότε παῖς μὲν ὁ παῖς οὐκέτι ἔσται, ὃ δὲ μειράκιον ἀνὴρ γίνεται, μὴ δὲ τὸν ἄνδρα γῆρας παραλάβῃ· ἀνάγκη τοῦτο μετ' αὐτὸ μηδενὸς ἑτέρου καταλειπομένου, λύσίν τε καὶ χωρισμὸν ἀπεργάζεσθαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὃ δὴ καλεῖται θάνατος. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐστὶ τοῦ ζῆν παρεσύρτη ἀνδρὶ χαλεπὰ παρομαρτεῖν ἂν ὑπάρχοντα. τότε μὲν συνεχεῖς νόσοι, καὶ διαιτα πρόπτως νοσούσης, εἰ καὶ μηδὲν δεῖ παρεῖναι ἰατροῦ διόμενον, ἐκλύουσι δὲ τὸν λεγόμενον εὐδαίμονα εἶναι), κατακλίσει κεῖται γὰρ πρεσβύτης παρειμένος, ἄσιτος καὶ ἄποτος, καὶ αὐέρωτος, ὀδόντων μὲν ἔνδειᾳ μετέχων τοῦ δὲ λυσιτελοῦς ἀκριβῶς ἀμαθαίνόμενος. εἴτε δὲ θαρρήσει προελθεῖν εἰς τὴν ἀγορὰν, γέλωτα τοῖς ὁρῶσι παρέχει βλέπων τε οὐκ ἀκριβὲς, καὶ βοώντων οὐκ ἀκροώμενος· καὶ προϊόμενος ἑαυτὸν ὀλίγα κομίζει καταπίπτων, ἐφαλλόμενος, θλίβων λεγόμενος, καὶ ἀφανίζει τὸν κοινὸν τῆς πόλεως αἰῶνα. ὅτε γὰρ εἰς τὴν ἀριθμὸν τῆς φυλετῆς ἢ ἐκκλησίας παρῶν πάσῃ), ὅτε μὲν ἀρχῆς οἷός τε ὢν ἐξαιρεῖται, ἀφαίρεμά τε τὰ προφερόμενα ἐμποδίζει, κυφός τε ὢν καὶ ῥικνὸς, καὶ ἄμορφος, καὶ ἀδύνατος· τῇ τε ψυχῇ, καὶ τῇ παροιμίᾳ, πᾶς πάλιν γηρεύς. ἐν δὲ πολέμῳ, τί χρὴ καὶ λέγειν, ὡς ἀστράτευτός τε καὶ γυμνὸς ἀπολείπεται), ἀπεζος, οὐκ * ἱππεὺς τεταγμένος, ἀσθενὴς ἀνὴρ ἐρέτης τις, ἢ ὁπλίτης· ὅπου δὴ καὶ καθίζεσθαι αὐτῷ, μᾶλλον δὲ καὶ κεῖσθαι πόνον ἔχει, συμπεπλεγμένου αὐτῷ τὸν θανάτου, καὶ ἤδη αὐτὸν ἄγοντος εἴσω τῶν ἑαυτοῦ θυρῶν. εἰ δὲ καὶ πενία πως ἀνδρὶ γηραιοτάτῳ ξυμπέσοι, αὐτὸς ἂν ἐκλύσις δύσασθαι ἀπαλλαγὴν τέλεον τοῦ βίου, ἃ δὲ ἄπορον ὅτι πᾶσιν, ἀχ ἡμέτερος ὁδὸν τυγχάνων, ἀ σοφέως, ἀκ ἐαθῆται τὸν αὐτάρκη προεικέναι· ὥστε γῆς μὲν πόρων ἀ σοφῆς, ἔστι δ' ὅπου καὶ ὕδατος, οὐκ ἔχων τὸν ἀρυσόμενον. οἱ δ' ὁρῶντες αὐτὸν, εἰ καὶ φίλοι καὶ οἰκεῖοι λέγοιντο, ἐπαχθὲς ἂν) νομίζουσι, καὶ θέαμα ἀλγεινόν τε καὶ λυπηρὸν, καὶ πολυχρόνιον· τὰ δὲ πολλὰ εἰπεῖν, ἰλιὰς κακῶν. ᾧ δ' νέῳ πολλὰ μὲν πλεονεκτήματα, ἔν τε τῇ ψυχῇ καὶ ᾧ σώματι, ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἀεὶ αὐξόμενα, μέγεθός τε καὶ ἰσχὺν, καὶ κάλλος, καὶ χάριν ἐπιθυμοῦσαν, ἰσχύν τε νῦν βέβαιον, καὶ φρόνησιν, καὶ λόγον τῆς τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν ἄγγελον· πολλὰ δ' ὄντα τῶν ἐπιστημῶν τε καὶ τεχνῶν ἐκπρεπῶς ἔχει. εἰ δ' ἔλθοι τι αὐτῷ δυστύχημα νόσου κομίζουσα, ἢ πενίας, ἢ ἀδοξίας, οἷός τε ἐστὶ φέρειν ἕκαστα· καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀθλητὴς, νικᾷ τὸ προσπῖπτον. ἀλλ' ἐγὼ νεότητα βιβλόμενος μακαρίσαι, τοῦδε τοῦ λόγου ἐπεποίημαι. δῆλα γάρ ἐστιν (οἶμαι) καὶ τυφλῷ τὰ συμφέροντα αὐτῇ καλά τε καὶ ἀγαθά· καὶ μάλα οὐκ ἀπὸ σκοποῦ πίνος δοκῶ μοι εἰρηκέναι, ἃ τε τῷ γηραιοτάτῳ ἐσοχλεῖν ἔφην παρόντα τε καὶ ἀφιστάμενα αὐτῷ, καὶ ὅσα κοσμεῖν ἔοικε καὶ ὠφελεῖν νέον.

facilè relinquuntur, cùm felices puer non ampliùs puer futurus est, & adolescens inter viros censetur: à virili autem ætate senectus accedit: post quã cùm aliud nihil supersit, dissolutio & seiunctio animæ à corpore fiat necesse est, quod mors vocatur. Sed alia quoque multa, grauia laboriosaque senilem vitam sequuntur. Etenim continui morbi, & omnino valetudinaria victus ratio, etiamsi nihil sit quod medicum requirat, fœlicitatem dictam absumunt. Iacet enim senex resolutus ætate, cibi potúsque abstinens, inamabilis, nulla re cum iucunditate fruens: molestias verò nimis percipiens. Si quando autem in forum progredi ausus fuerit, risum videntibus mouet, videns obtusè, clamantes non audiens: & dum eundo sustinere se conatur, concidens, de latere in latus titubando transiliens, quinetiam communem ciuitatis ærem ladere ac inficere dicitur. Nec si in concione sit, inter tribules refertur: neque magistratum gerere potest, tum propter impedimenta iam dicta, tum quia gibbosus, rugosus, deformis & inualidus est. Animo autem, vt prouerbium habet, repueraſcit. In militia verò, quid opus est referre, quàm sine omni munere & nudus relinquatur? Non pedes, non eques constituitur, neq; remex aut miles in naui. Nam vel sedere solùm, imò iacere etiam; non sine labore potest, cùm coniuncta ei mors sit, & iamiam ipsum intra fores suas ducat. Quòd si etiam paupertas viro seni adfuerit, nimirum ipse vltrò prorsus à vita discedere optábit propter penuriam rerum omnium, cùm non habeat viæ ducem, non altorem, non vestem sufficientem indutus sit, inops alimentorum ex terra, nonnunquam & aquæ, cùm nemo sit qui ei hauriat. Illi verò qui ipsum aspiciunt, quamuis amici & familiares nominentur, existimant ipsum esse molestum spectaculum, dolore tristitiáque plenum, & nimis diuturnum: denique per omnia Iliadem malorum. Iuueni autem multas res potiores tum in anima tum corpore contulit Deus, quæ semper augentur, magnitudinem, robur, formam, gratiam refulgentem, mentem confirmatam, prudentiam, & orationem animi bonorum nunciam. Multa ex artib. & scientijs lucratur. Quòd si infortunium aliquod ei inferat morbus, aut paupertas, aut ignominia, singula perferre potest: & tanquam bonus athleta quemlibet casum superat. Atqui non vt fœlicitatem inuenta prædicarem; hæc verba facere volui. Nam quæ pulchra & bona habet, vel cæco manifesta sunt. Non autem abs re mihi recensuisse videor, tum ea quæ senibus sua præsentia, tum quæ propter absentiam molesta sunt: & quæ res iuuentutem ornent & adiuuent.

Platonis lib. 5. de Rep. *προσυμνάσθαι.

d age deinceps, quod maximè intendimus, percurramus. Diximus planè ex robustißimis oportere filios procreari. Diximus. An non tibi quoque videtur moderatum adulti roboris tempus esse, mulieri quidem annos viginti, viro autem triginta? Quis horum modus? Vt videlicet mulier à vigesimo ætatis anno incipiens, vsque ad quadragesimum pariat: vir autem postquam acutißimum sui cursus vigorem transiuerit, annos scilicet triginta, inde vsq; ad annos quinque & quinquaginta procreet. Profectò in ijs ætatibus vigor animi corporisq; existit.

QVOD SENECTVTIS MOlestiam prudentia tollat, ipsamq; multa reuerentia dignam efficiat, Sermo CCLXIX. Ex Io. Stobæo.

Anaxandridæ. Alias huius versus Anaxándridæ nomen adscribitur, non superiori. *malim ἐγ.

Boni viri senectus facilis est in colloquio.
Non est senectus, vt existimas ô pater,
Onus maximum: sed qui tulerit
Eam imprudenter, ipsemet in causa est.
Ille verò facilem ipsam & tranquillam reddit,
Qui mores eius commodè tractat,
Molestiam tollens, & voluptatem adijciens.
Contrà qui ægrè fert ipsam, is dolorē sibi parit.

Sophoclis in Eriphyle. *malim σεμνὴ. Sophoclis.

Honorificè loquendum est de sene (vel apud senem modestè.)
Non est (gravis) sapientium senectus, quorum mens
Diuina luce nutrita est.
Prouidentia enim magnum mortalib. lucrum.

Anaximenis.

Senibus enim elegantioribus quantum corporeæ voluptates marcescunt, tantum rursus eruditionis desiderium augetur: & tanto firmiùs docere possunt alios, quid factu sit vtile. ac ipsi vicißim ab alijs audire. Siquidem voluptates, quas cibi, potus, & Venerea pariunt, non tam in præsentia exhilarare, quam postea molestare videntur. Voluptas autem & disciplina circa literas, tum in præsenti tempore oblectat, tum ad reliquā vitam sui studiosos suauiter degendam præparat.

*ἀκοῦειν.

Xenophon de Agesilao dicit: Qua enim in iuuentute illius senectā non præstantior est?

Socratis, al. Plutarchi.

Hyems operimenta, senectus autem indolentiam requirit.

Musonij de optimo senectutis viatico.

Rursus aũt cùm senex quidam interrogaret, quódnam senectutis optimũ esset viaticũ: Idem, dixit, quod etiã iuuentutis, nempe iuxta viam & rationẽ naturæ viuere. Quid autẽ hoc sibi velit, maximè intelliges, si hominũ naturã considerauerit, quòd non ad voluptatem facta sit. Nã nec equus, aut canis, aut bos, quæ animalia multo ignobiliora sunt homine, ad voluptatem nata sunt. Non enim existimaretur finẽ suum consequi equus, qui solũ ederet, biberet, coitumq;

Τὸ δὴ ἐφεξῆς διέλθωμεν, ὃ *προὐλήμεθα. ἔφαμεν γὰρ δὴ δεῖν ἀκμάζοντων δεῖν τὰ ἔκγονα γίνεσθαι. ἀληθῆ. ἆρ' οὖν σοι ξυνδοκεῖ μέτριος χρόνος ἀκμῆς τὰ εἴκοσι ἔτη γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ τριάκοντα; τὰ ποῖα αὐτῶν, ἔφη; γυναικὶ μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀρξαμένῃ ἀπὸ εἰκοσιπέντε, μέχρι τεσσαρακονταπέντε, πίκτειν τῇ πόλει· ἀνδρὶ δὲ ἐπειδὰν τὸν ὀξύτατον δρόμον ἀκμὴν σαρῇ, ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει, μέχρι πέντε καὶ πεντηκονταέτους. ἀμφοτέρων γὰρ, ἔφη, αὕτη ἀκμὴ, σώματός τε καὶ φρονήσεως.

ΟΤΙ ΤΟ ΓΗΡΑΣ ΑΝΕΠΑΧΘΕΣ καὶ πολλῆς αἰδοῦς ἄξιον ἡ σωφροσύνη ἀπεργάζεται, Λόγος οξθ'.

Ἔσθλὸν γὰρ ἀνδρὸς γῆρας ἐπιφέρειν.
Οὔτοι τὸ γῆρας ἔστιν, ὡς οἴεται πατήρ,
τῶν φορτίων μέγιστον· ἀλλ' ὃς αὖ φέρῃ
ἀγνωμόνως αὖτ', ἔστος ἔστιν αἴτιος.
*ἦ δ' εὐκόλως εἰώθει κομίζειν ποσῇ,
μεταλαμβάνων ὑπεδέξατ' αὐτὸν τὸν τρόπον,
λύπῃ τ' ἀφαιρῶν, ἡδονήν τε προσλαβών.
λύπῃ δὲ *ποιῶν, εἴ τις δυσκόλως ἔχοι.
Γήρᾳ προσόντας σῶζε τιμὰς ἀφθόνους.
Οὐκ ἔστι γῆρας τῶν σοφῶν, ᾧ εἶσ' ὁ νοῦς
θείᾳ ξυνέστιν ἡμέρᾳ τε φρονήσεως.
προσημάθη γὰρ κέρδος ἀνθρώποις μέγα.

Τοῖς γὰρ ἀστείοις πρεσβύταις, ὅσον αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι πάλιν αὔξονται· καὶ τοσούτῳ βεβαιότερον αὐδᾶν παρέχει τὸ λέγειν τι χρήσιμον τοῖς ἀνδράσι, καὶ παρ' ἑτέρων *ἀκούειν. ὥστε ταῖς μὲν ἀπὸ τῶν βρωτῶν καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων ἡδοναῖς γινομέναις ἰδεῖν ἔστιν, ὑφ' ὕστερον εἰς ὄχλησιν ἀπολήγουσαι· ἡ δὲ περὶ τοὺς λόγους ἡδονὴ καὶ μάθησις, ἔν τε τῷ παρεμπίπτειν ἀφραίνει, καὶ πρὸς τὸν ἀνδρὸς βίον τοὺς μανθάνοντας ὀφελίμως παρασκευάζει.

Ξενοφῶν περὶ Ἀγησιλάου φησί· ποίας γὰρ νεότητος χρήσιμον τὸ ἐκείνου γῆρας;

Ὁ μὲν χειμὼν, σκέπης ὃ γῆρας, ἀλυπίας δεῖται.

Αὖθις δὲ, ἐπεὶ πρεσβύτης τις ἐπύθετο, τί ἂν εἴη γήρως ἐφόδιον ἄριστον ἑαυτῷ, εἶπεν, ὅσῳπερ καὶ νεότητος, τὸ ζῆν ὁδῷ τῇ κατὰ φύσιν. τοῦτο δὲ μάλιστ' ἂν ὕτω μάθοις ὁποῖόν τί ἐστιν, εἰ ἐννοήσαις τινὰ τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ὡς οὐ πρὸς ἡδονὴν γέγονεν. οὐδὲ γὰρ ἵππος, οὐδὲ κύων, οὐδὲ βοῦς, ἄσπερ ἀτιμότερα πολὺ ἀνθρώπου ἐστὶν, οὐ πρὸς ἡδονὴν γέγονεν. οὐδὲ γὰρ ἰσομοιρεῖν ἂν τυγχάνοι τῷ ἑαυτῷ τέλους ἵππος, ἐὰν ἐσθίων μὲν καὶ πίνων καὶ ὀχλούμενος ἀναγδίως,

ἀναίδεια, τοῦ ἀπόντων δὲ μηδὲν, ὡς ἵππῳ τοῦ ἱππικοῦ. ὑδὲ γε κύων, ἡδόμενος μὲν ὥσπερ ὁ ἵππος ἀπάσαις ἡδοναῖς, πράττων δὲ μηδὲν, ἀφ' ὧν ἀγαθοὶ νομίζονται εἶναι κύνες. Οὐδὲ μὲν ἄλλο ζῶον ὁτιοῦν, ἔργῳ μὲν τῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀμοιρον, ἡδονῇ δ' ἐμπιπλάμενον. ὑδὲν οὖν ἄτοπον ζῷῳ λέγειν τὸ φύσιν ἄλλ' ὃ, τι ἂν μάλιστα τὴν ἀρετὴν ἐμφαίζη, δι' ὧν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν. ἄγαλμα γὰρ ἑκάστῳ φύσις ἔκαστον τοῦ τὴν ἀρετὴν τὸ οἰκεῖον. ὥστε καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰκὸς, ὅταν μὲν ἡδονῇ βιοῖ, τότε τοῦ φύσιν βιοῦν· ἀλλ' ὅταν ἀρετῇ. τότε γὰρ ἂν ἐπαινοῖτο δικαίως ὑπάρχοι αὐτῷ, καὶ μέγα φρονεῖν ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ θαρραλέος εἶναι, οἷς δικαιοσύνῃ τις καὶ ἀνδρείᾳ βεβαίᾳ ἐπαλλαγείη. καθόλου δὲ ἄνθρωπος, μίμημα μὲν θεοῦ μόνον τοῦ ἐπιγείων ἐστίν· οἰκείῳ δὲ τοῦ ἁπλοίᾳ ἔχει τοῦ ἀρετοῦ. ἐπεὶ μηδὲν ἂν θεοῖς μηδὲν ἀνοσιώτερον χρῆσθαι ἔγωμαι φρονήσεως, καὶ δικαιοσύνης, ἔτι δ' ἀνδρείας, καὶ σωφροσύνης. ὥσπερ οὖν ὁ θεὸς, διὰ τοῦ παρεῖναι τούτων τοῦ ἀρετοῦ, ἀπτητος μὲν ἡδονῆς, ἀπτητος δὲ πλεονεξίας· κρεῖττων δὲ ἐπιθυμίας, κρείττων δὲ φθόνου καὶ ζηλοτυπίας· μεγαλόφρων δὲ καὶ ἀνεργητικὸς, καὶ φιλανθρωπος· τοιοῦτον γὰρ ἐπιτοῦμεν τὸν θεόν· οὕτω καὶ ὁ οἰκεῖον μίμημα τὸν ἄνθρωπον ἡγητέον, ὅταν ἔχῃ τοῦ φύσιν, ὁμοίως ἔχειν, καὶ οὕτως ἔχοντα, εἶναι ζηλωτόν. ὧν δὲ ζηλωτὸς, ἀνθρὶς ἂν εἴη καὶ εὐδαίμων. οὐ γὰρ ἄλλους γέ τινας, ἢ τοὺς εὐδαίμονας ζηλοῦμεν. καὶ μὲν οὐκ ἀδύνατον γένεσθαι τοιοῦτον ἄνθρωπον. οὐ γὰρ ἑτέρωθέν ποθεν τοιούτους ἐπινοοῦσαι τοῦ ἀρετοῦς ἔχομεν, ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπείας φύσεως, ἐντυγχάνοντες ἀνθρώποις τοιοῖσδέ τισιν, οἵους οἴομεθα αὐτοὺς θείους καὶ θεοφιλεῖς ὠνόμαζον. εἰ μὲν οὖν τις τύχοι τοῦ τέως ἔτι νέος ὤν, παιδείας ὀρθῆς ἐπιμέλεσθαι τε ποιημένος, καὶ τὰ μὲν ὅσα μαθήμασι ἔχεται καλῶν, μεμαθηκὼς οὐκ ἐναγῶς· τὰ δὲ ἀσκητὰ ἠσκηκὼς ἱκανῶς, * ὥστε αὖ ἐγγὺς τοῦ εὐσταγῆ ἑαυτῷ χρώμενος ἀφορμῇς, ζῶῃ τοῦ φύσιν· καὶ ἀλύπως μὲν φέροι τὸν τέρπειν τοῦ ἡδονὴν τοῦ ὅτι νεότητος· ἀλύπως δὲ ἔχοι τῇ παρούσῃ τοῦ σώματος ἀδυναμίᾳ· διεσχολαίοι δ' οὐκ ἂν ὥστε καταφρονούμενος ὑπὸ τοῦ πλησίον, ὅτ' ἀμελούμενος ὑπὸ τοῦ οἰκείων καὶ φίλων, ἄτε πρὸς τοῦτα πεπωκὼς ἀλεξιφάρμακον ἔχων καλὸν, ὅτι τῇ δικαιοσύνῃ τῇ ἑαυτοῦ τὸν παιδείαν τὸν ὑπαρχουσαν. εἰ δέ τις εἴη παιδείας μὲν οὐδενὸς μετειληχὼς, τοῦ θυμοειδοῦς δὲ παρέχοιτο πρὸς τὰ χρείττω, καὶ πείθοιτο δυνατὸς τοῖς ὑπ' ἄλλων λεγομένοις, οὗτ' ἂν ὑπ' ἄλλων ποιοίη ζητοῦντ' λόγων ἀκούειν ὑποθηκικῶν, οὔτε τοῦ πεποιημένων ἔργων εἰδέναι, τίνα μὲν βλαβερὰ, τίνα δὲ ὠφέλιμα αἰσθοίτο ἀνθρώποις· καὶ τίνα ἀεὶ ἔστον, τὰ μὲν ἐκφύγοι, τὰ δ' ἐκτήσατο· καὶ πῶς αὖ τὰ μὴ ὄντα μὲν κακὰ, δοκοῦντα δὲ, τοῦ σιόντα τοῦ τράπως δέχοιτο.

impudēter vteretur, nihil aũt ageret istorũ quæ ad officiũ equi pertinēt. Neq; canis probaretur, qui, vt iam de equo dictũ est, voluptatib. quidem indulgeret omnibus, nihil aũt eorũ ageret, quorũ gratia canes boni esse putantur: Non denig; aliud vllũ animal si officio suo prætermisso, voluptatib. operã det, laudari meretur. Nullũ igitur hoc pacto secundum naturã viuere dici posset: verùm illud quod maximè virtutẽ eorũ exhibuerit, per quæ secundũ naturã suam agit. Etenim cuiusq; natura vnũquodq; ad suam virtutem ducit. Quamobrẽ etiam homo secundũ naturã viuere videri debet, non cùm in voluptate, sed cùm in virtute vitã degit. Sic demum enim et laudari iure poterit, & magnificè de seipso sentire, bonaq; spe & animi fiducia confirmari, ad quæ honesta lætitia et stabile gaudium necessariò sequũtur. Sed homo in vniuersum solus omniũ in terra degentiũ Dei imago est: et similes ei virtutes habet. Nam ne inter Deos quidẽ præstantius aliquid excogitari potest q̃ prudentia, iustitia, fortitudo & temperantia. Quemadmodũ igitur Deus propter istarũ virtutum præsentiã, à voluptate et auaritia vinci nequit, superatq; omnẽ cupiditatẽ, inuidiam, et æmulationẽ: magnanimus, beneficus, & hominũ amans est. talem enim Deũ esse animo concipimus. Sic & imaginẽ eius, videlicet hominẽ similiter se habere existimandũ est, cùm secundũ naturã vivit, & sic se habentẽ, desiderabilẽ, & æmulatione dignũ esse: Qualis cùm sit, stabilis & fœlix fuerit. Non. n. alios quàm felices æmulamur. Atqui talẽ fieri hominẽ impossibile non est. Nec enim alia de re virtutes istas animo concipere possumus, quàm de ipsa humana natura, si in huiusmodi aliquos homines incidamus, quales modo diuinos et Dijs similes nominabã. Ergo si quis iam antea in iuuentute rectæ institutionis studiũ adhibuerit, et bonas disciplinas sufficienter didicerit, & morũ exercitia satis exercuerit: is demum in senectute natiuis animi sui motib. vtens, secundũ naturã viuere poterit, et absq; dolore priuationẽ iuuenilis voluptatis ferret, & ob præsentẽ corporis imbecillitatẽ nõ tristabitur: sed nec ab alijs se cõtemni, aut à familiarib. et amicis negligi ægrè feret, vt qui aduersus hæc omnia optimũ habeat remediũ in animo suo, institutionẽ videlicet qua imbutus est. At si q̃s non satis q̃dẽ institutus fuerit, animo tamẽ ad meliora prompto feratur, et rectè dictis obedire possit: is bene sibi cõsuluerit, si det operã honestis admonitionib. et cõsilijs audiẽdis ab illis, q̃ huic rei maximè studẽt, vt cognoscãt, q̃nã vel noxia, vel vtilia sint hominibus: atq; si discat quomodo semp illa declinet, hæc verò cõquirat: Et quomodo illa res, q̃ cũ malæ nõ sint, esse tamen videntur, accedẽtes benignè suscipiat.

* malim ἕξιν.

*malim γὰρ. *Hæc enim audiens ijsq; obtemperãs (nam audire, nisi obedias, inutilissimum est) optimè senectuti prospiciet, cùm aliàs, tum mortis metu liberabitur, qui maximè turbat premitq; senes, tanquam oblitos mortalibus omnibus mortem deberi. Certè id quod miserrimam senũ vitam facit, hoc ipsum est, mortis inquã metus. Quod & Isocrates orator confessus est. Traditur enim ille, cùm interrogasset quidam, quomodo viueret, dixisse: Ita vt ille qui iam nonagenarius mortem malorum extremum censet. Quomodo quæso quicquam ille disciplinæ aut cognitionis veri malive habebat, qui malum id esse iudicabat, quod vel optimam vitam necessariò sequitur. Nempe boni viri optima vita est, quæ & ipsa morte clauditur. Si quis igitur in senectute hoc sibi, quod dixi, comparauerit, videlicet vt mortem intrepido fidentique animo suscipiat, ille non exiguam partem indolenter & secundum naturam viuendi acquisierit.*

*ἐγὼ γὰρ. *Id autem acquiret, si philosophis conuersetur, qui non solo nomine, sed reuera tales sunt, modo ipsis obedire voluerit. Optimum igitur senectæ viaticum hoc esse assero, quod & ab initio sermonis dixi, viuere secundum naturam, agendo simul & meditando ea quæ decet. Sic enim senex vitam & iucundissimam & maximè laudabilem deget: quæ si habeat, nihil impedit quin beatè & honorificè viuat. At siquis putat plurimum ex diuitijs senibus accedere solatij, earumq; beneficio tristitiam & dolorem amoueri, non rectè putat. Nam diuitiæ possunt quidem voluptates hominibus largiri, quæ cibos, potus, & Venerem sequuntur: animi verò hilaritatem & indolẽtiam possidenti nunquam exhibuerint. Huius rei testes sunt permulti diuites, qui tristitia & animi mœrore laborant, seq; ipsos miseros esse iudicant. Quocirca diuitiæ non possunt egregium esse senectutis subsidium.*

Iunci ex lib. de Senectute. *Audiam sermonem non meum, neque nouum, heri fortè aut nudiustertius inuentum, & vix approbatum: sed ab antiquis & sapientibus viris in admiratione habitum. Docet enim nos, quòd omnes propè hominum res, certum & constantem finem ad bonum aut malum habere non inueniantur. Siquidem vsus & administratio ipsas immutare videtur,*

*ἐγὼ δὲ τῷ πατρί μου. *malum τὸ αὐτὸ. *vt aliàs honestæ bonæq; fiant, vbi dominum & præsidem bonum nactæ fuerint: aliàs contrariam facultatem habeant, si à malo viro administrentur. Huiusmodi sunt diuitiæ, gloria, gubernatio rei militaris & reipublicæ, vires corporis, pulchritudo, facundia, omnia denique quæ in bonum & malum finem exeunt, prout bene malève vsurpantur. Sed I reus & recta via ad institutum nostrum aggrediar.*

τῶν * μὴν ἀκόων καὶ πειθόμενος (ὡς τό γε ἀκούειν ἀπλῶς ἀχρεῖόν ἐστιν) ἄμφοιτ' ἂν ὁ γήρας καλῶς πά τε ἄλλα, καὶ τὸν τοῦ θανάτου φόβον ἐξαιρεθείη ἄν, ὃς μάλιστα θορυβῇ τε καὶ πιέζῃ τοὺς γέροντας, ὥστε ὀπιλελησμένους, ὅτι πᾶσιν ὀφείλεται θάνατος ὀφείλεται. καὶ τό γε ἀθλιώτατον ποιοῦν τὸν βίον τοῖς γέρουσιν, αὐτὸ τοῦτό ἐστιν, ὁ τοῦ θανάτου φόβος. ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ ῥήτωρ Ἰσοκράτης ὡμολόγησατο. φασὶ γάρ ἐκεῖνον, ἐρωτήσαντός τινος, ὅπως ἔχει, εἰπεῖν, ὅτι ὥσπερ, ὃν ἐκεῖνον, τὸν ἐνενηκοντα μὲν γεγονότα ἔτη, κακῶν δὲ ἔχειν νομίζοντα οὐδέν τὸν θάνατον. καί τοι πῶς ἂν εἴη τι παιδείας μετεῖν, ἢ γνώσεως τοῦ ἀληθοῦς ἢ κακοῦ, ὃς οὐκ ἐλάμβανεν οὐδὲν κακόν, ὃ ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον βίῳ τῷ ἀρίστῳ; εἰ γε ἄριστος βίος, ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός. πέρας δὲ καὶ τοῦτο, θάνατος. ὅσῃ οὖν εἶπον, εἰ τοῦτο προπαρασκευάσατό τις ἐν γήρᾳ, ὃ ὥσπερ διέχεσθαι τὸν θάνατον ἀφόβως καὶ θαρραλέως, ὑμῖν μὲν * ὃ ζῆν ἀλύπως καὶ κατὰ φύσιν εἴη πεποισμένος. κτήσαιτο δ' ἂν τοῦτο, σπουδὴν τοῖς οὐκ ὀνόμασι μόνον, ἀλλ' ἀληθῶς φιλοσόφοις, αἵ γε καὶ πείθεσθαι θέλη αὐτοῖς. ἐγὼ μὲν οὖν φημὶ γήρως ἐφόδιον οὐδὲν κρεῖττον, ὧδε καὶ ἀρχόμενος τοῦ λόγου εἶπον, ὃ ζῆν κατὰ φύσιν, ἃ χρὴ πράττοντα καὶ διανοούμενον. οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἀθυμότατος εἴη ὁ γέρων, καὶ ἐπαινετώτατος. ταῦτα δὲ ἔχων, ἀνυπότμως καὶ ἀτίμως βιώη ἄν. εἰ δέ τις οἴεται μέγιστον εἶναι πλοῦτον τοῖς γέρουσι τὸν πλοῦτον, καὶ τοῦτον αὖθις παρέχειν ἀλύπως βιοῦν, κακῶς οἴεται. πλοῦτος γὰρ ἡδονὰς μὲν οἷός τε παρέχειν ἂν θεσπεσίους ὄχλοις, ἃς ἀπὸ σίτων καὶ πότων καὶ ἀφροδισίων, καὶ ἀκολούθων ὁμοίων· ὑπὲρ δὲ ἀθυμίας, ὑπὲρ ἀλυπίας, ὑδαμοῦ πω κεκτημένῳ πεπάρηται ἄν. μάρτυρες δὲ πολλοὶ τοῦ πλούτου, λυπούμενοι καὶ ἀθυμοῦντες, καὶ ἀθλίους νομίζοντες ἑαυτούς. διόπερ οὐδὲ ἄπεικός ἐστιν ἀπόφθεγμα γήρως καλὸν ὁ πλοῦτος εἶναι.

Σὺ δὲ ἄκουε λόγου οὐκ ἐμοῦ, οὐδὲ νεωτέρου, ἐξ ἧς πω καὶ πεφώνηται καὶ μόλις ἀδοκιμήσαντα, παλαιῶν δὲ ἀνδρῶν σοφῶν τεθαυμασμένου. διδάσκει γὰρ ἡμᾶς, ὅτι πάντα δὴ ἀεὶ τὰ ὑπ * οἷς πεπράγματα, τέλος οὐκ αὖ ἀφεῖναι βέβαιον ἔχοντα, πρὸς ὃ ἀγαθὸν, ἢ ὃ χεῖρον. ἐπιδὴ πᾶν χρῆσις μεταβάλλει αὐτὰ ἔοικεν, ὡς ἂν ποτὲ μὲν καλὰ καὶ ἀγαθὰ, πρᾶττοντα καὶ καθημένου ἀγαθοῦ τυχόντα· ποτὲ δ' αὖ * ἑαυτὰ τὴν ὑπαρχὴν ἔχειν δύναμιν, ὑπ' ἀνδρὸς κακοῦ παραλημφθέντα. (ἧς τὰ μὲν ἄλλα) ὡς πλοῦτόν τε καὶ δόξαν, καὶ στρατηγίαν, καὶ πολιτείαν, καὶ δύναμιν σώματος, καὶ κάλλος, καὶ ἰσχνὸν λόγον, καὶ πάντα ὁπόσα ἐς ὃ καλὸν καὶ ὃ φαῦλον τελευτᾷ, καλῶς ἢ πονηρῶς δρώμενα. ἐγὼ αὐτίκα δὲ πρεσβύτερος τῷ πρεσβυτέρῳ ἐπιθέσει βαπτίσαι, δέομαί σου τοῦτο καὶ δίκαιός εἰμι.

καὶ γὰρ

καὶ γὰρ νεότης, ὦ ἄνερ, καὶ γῆρας, ἄμφω μὲν καλὰ ἐσὸν καὶ πε-
ριεσπουδάσια καὶ βίκπα· ἄμφω δ' ἁλεπὰ καὶ αἰσχρὰ καὶ
δίκαια δηλῆσαι ἄν, ὑπὸ τῶν δεόντως αἰδοῖς χρωμέ-
νων. αὐτίκα * τὸν ἀμαθῆ τε καὶ θρασὺν ἕτοιμον πρὸς
τὸ ἀδικεῖν, βίαιόν τε καὶ πλούσιον πλάττωμεν δικαίως λέγω
σιωπήσω δ' τάττω καὶ τῷ αὐτῷ εἰκότα, πρεσβύτης πονη-
ρὸς τὸν τρόπον καὶ αἰσχρὸς, καὶ εἰς ὕβριν ὑπομένων ἐ-
λαττᾶσθαι τῶν νέων ὅτι τοῖς ἁμαρτήμασι. τί οὖν, ἢ νεότητα
δεῖ τοιαῦτα μέμφασθ' αἴτιος, ἢ γῆρας αἰτιάσαιτο, οὐχὶ δὲ
τὸν νέον αὐτὸ δὴ τοῦτο, καὶ τὸν γέροντα, εἰ ἀδικήσει, ὑπολή-
ψεις εἶ δόξεις; καὶ δὴ καθάπερ ὅτι σκηνῆς, ἢ τινος ἀγορᾶς,
ἐν ᾗ δείκνυσιν οἱ θαυματοποιοὶ τὰ θαύματα, ἥκετω τις
ἡμῖν ἑτέρα εἰκὼν, τὸ προσφερομένων μορφὴν ἔχουσα, δεῖ δὲ
τῷ προσῶσαν ἡλικίαν ἑκατέροις· τὰς δὲ ὄψεις, καὶ τὰ
ἤθη, καὶ τὰ ἔργα, καὶ ὃ ἐναντίον τοῖς προφερομένοις. ἀγα-
θὸς μὲν ὁ νέος ἔστω, καὶ σφόδρα τὰ ἀγαθὰ προθυμό-
τατος· ἐπαρέτος δὲ ὁ πρεσβύτης καὶ δυνατὸς ὅτιτελεῖν,
ὁπόσα λέγεται καὶ ἔστιν ἐν ἀνθρώποις πλεονεκτήματα.
ὅτι τοῖσδε οὖν ἀμφοῖν προβλέπομεν οὕτως, ὦ γῆρας καὶ τῇ
νεότητι ταῖς αἰτίας τὰ ἄριστ' τῶν αἰσθητῶν ἀναθησόμεθ'; οὐχὶ
δὲ ἑκατέρᾳ τὰ πρόσφορα δι' ἑαυτὸν εἶ τις δύσεται; καὶ
μέ τινὰ φήσομεν λέγοντα, ἅτε ποτὲ ἤκουσα ἀνδρὸς φιλο-
σόφου διδάσκοντος ἡμᾶς ἀυτὰ ταῦτα. ἔλεγε γὰρ ὅτι τε ψυ-
χῆς ἀνθρώπου καὶ σώματος· ὅτι ἄρα, τὰ μὲν θεῖα μεγά-
λα, καὶ οἷς ἐφέστηκε δαίμων τις, ἢ Θεὸς, ἢ τύχη, ταῦτα γὰρ καὶ
ἀκόντων ἡμῶν κρατεῖ. τὰ δὲ ὥσπερ κοινὰ ἤδη καὶ συνήθη
τοῖν ἁμαρτήματα οἱ χρόνοι παρεισάγουσι, ἐκοῦσιν ἑκούσια.
φερέσθω δέ τι σαφέστερον ἔτι εἰπεῖν. ἔχει δὲ ὧδε. τῆς ψυ-
χῆς τὸ μὲν εἰλικρινὲς καὶ καθαρὸν, ὃ δὴ θεῖόν ὅστι καὶ εἶ δο-
κεῖ, τοῦτο μὲν ἔφη γιγνομένοις ἡμῖν συνεκπέμπεσθαι μη-
δενὸς αὐτῷ κοινωνοῦντος τῶν παρεπόντων τε καὶ ἀφανιζόντων
τὸ ἐν αὐτῷ φερόμενον. ἔπεσθαι δὲ βεφορμένῳ καὶ αὐξομένῳ
τοῦ σώματος, παρεγκλίνειν ἥνας ἡδονὰς καὶ ἀδικίας τῷ
ζώῳ πολεμούσας, αἷς σύμμαχός τε καὶ συνεργὸς ἡ νεότης
γίνεται, ὑφ' ἧς βαδίζουσα καὶ καταρύπτεσθαι δοκοῦσα,
μειοῦται μάστιξι καὶ κέντροις, ὥσπερ ὅτι σκιωῆς αἱ τῶν
βαρβάρων ὑμνῳδίαι, τὸν νέον ἐλαύνουσιν, αἱ μὲν ὅτι τι-
νας ἔρωτας, ὑπονομισμένους, ἅδε Θεοῖς φίλους, ἄλλας δὲ
ἐξοργίζουσί τε καὶ ἀπειλήσουσιν αὐτὸν ὅτι μανίαν, καὶ
θυμὸν ἀλόγιστόν τινα, πρόπαν τὰ φρενὰ κεκλύουσαν δρᾶν,
ἅπερ αἷμα καλλωπίζουσί τε καὶ ὑβρισμάζουσιν ἑτέ-
ροις ὀνόμασιν. εἰ μὲν γυναῖκός ἐρᾷη τις, ἢ μητέρος,
τὸν ἔρωτα σωφρόνησιν προσαγορεύσας· εἰ δὲ ἀλλο-
τρίου μέν τινος, οὐκ ἐξὸν δὲ ὅμως τὰ τῶν Βοιωτῶν, ἢ
τὰ τῶν Ἰώνων νόμιμα σημαίνοισιν ὑπὸ καλλους καὶ
ἡδονῆς προσαρπασθέντα λέγουσι τὸν ἄνδρα. καὶ

Etenim iuuentus, ô bone vir, & senectus, vtraque ætas bona, studióque digna & optanda est. Vtraque tamen prava, turpiù & molestæ esse conuinci potest propter abutentes. Fingamus age nobis iuuenem imperitum, audacem, ad iniurias inferendas promptum, robustum ac diuitem: Huic addatur pro sua persona, senex moribus prauis, & impudens, & qui iuuene nusquam inferior esse velit in vitijs. Quid igitur? An quæso propter hæc vitia ipsas ætates accusabimus: non autem potiùs ipsum iuuenem, & similiter senem, si quid iniustè faciant, culpam merere iudicabimus? Sed iam veluti in scena aut foro, vbi præstigiatores sua miracula exhibent, alia persona nobis accedat, quæ vultum quidem superioribus eundem habeat, quod ad vtrumque ætatem: mores autem, ingenium, & opera superioribus contraria: Iuuenis quidem bonus sit, & agendo bona promptissimus: senex autem virtutis studiosus, & qui præstare possit omnia, quæ inter homines præcipua tum celebrantur, tum existunt. In duobus igitur istis claris hominibus, ætatí ne iuuenili aut senili, virtutis eorum causam acceptam feremus? Et non potiùs vtrumque, quicquid habet boni, id per se habere credemus? Agedum obsecro, aures mihi præbe ea discenti, quæ olim à philosopho quodam hæc eadem nos docente, audiui. Loquebatur autem de hominis anima & corpore, nempe quòd diuina quidem res & magna, & quibus dæmon aliquis præest, aut Deus, aut fortuna, vel inuitis nobis obtineant & procedant. Communia verò iam, & familiaria quibusdam peccata temporis mora volentibus voluntaria producat. Sed clariùs explicabo ea quæ dixit, videlicet hoc modo. Animæ synceram purámque partem, quæ diuina tum est, tum esse videtur, nascentibus nobis inseri aiebat, nulla re perturbante admixta, nec eius prudentiam obscurante. Deinde dum alitur augescítque corpus, voluptates quasdam & malitias animali repugnantes consequi, quibus ipsa iuuentus socia fieret, & auxiliaria. Sub cuius velamento pergentes, seq; latere putantes, tantùm non flagellis & stimulis, vti in scena Tragœdorum furiæ, iuuenem impellerent, alia in amores aliquos illegitimos, & dijs exosos: alia ad iram, insaniam, & furorem irrationalem excitarent, iniqua omnia perpetrare iubentes, quæ nimirum honestioribus nomenclaturis ornarent, & obtegerent. Nempe si quis filiam aut matrem amet, Cupidinem sibi patronum assumentes: aut si aliud quid alienum & illicitum, Bœotorum & Ionum leges, quæ virum pulchritudine & voluptate fulgurare confirmãt, proferentes: Et

* legerim.

quod decora omnia sint iuuenili ætati: Alia audaciam & temeritatem in aliquo creantes, fortitudinem id vocant. Moderata autem existimantur, quæ vino aut obsonijs deditos, & auaros efficiunt. Agite quotquot adestis, videte quòd infinita ista Sirenes, quæ maximam hominum turbam veluti captiuam abducunt, senem accedere non audeant: Verùm vnà cum corpore declinante & marcescente, peccatorum quoque causa paulatim recedunt. Et anima senis, tanquam sui iuris facta, iam meditatur humana mala refugere, ac temperantiam exercere: Argumentis autem & rationibus ad probandum ea quæ dicta sunt, vtebatur, tum res nuper gestas, tum veterum exempla proponens, quibus conuincebat iuueniles animos affectibus exilire, & incontinentiam eorum effrenem esse, ac erroneam: Seniles verò, & maturos, iustos, syncerósque esse, & cùm nullis perturbationibus locum dent, Deo æmulari. Itaque ad Græcorum historiam conuersus, Nestoris Pylij mẽtionem faciebat, quem Agamemnon belli dux prudentia & senectutis ergò præ omnibus reliquis heroibus honorauit: non interdiu solùm, sed etiam noctu nauim eius frequentans, quoties opus consultore habebat, vt cum eo tempore periculorum, indignante adhuc Achille, conferret. Non enim tam in iuuene illo & inuulnerabili Aiace, neque in Diomede diuino igne in armis eius relucente spectabili, imò ne Menelao quidem fratre, quàm in Nestore illo hominum ætates vitæ spacio destinatas ter excedente, omnia gerendi belli auxilia ei sita esse videbantur. Hoc etiam narrabat, quòd Themistoclem Atheniensem adhuc iuuenem pater abdicasset, nolens eum amplius filium habere propter iuuenilia delicta: eundem verò iam propemodum senem Athenienses Persici belli ducem sibi delegissent, quem consulentem & Apollinis oracula clariùs interpretantem, vrbe solitaria relicta sequebantur: & promptè naues conscendebant, præeunte Themistocle, ideóq; seruabantur. Quid est quòd Alcibiadis iuuentam, & Niciæ senectutem, quorum ille nauibus ad Siciliam ductis, infortunij causa fuit: hic verò temperantiæ consultor, pluribus recenseam? Nam si in his & similibus immorari vellem, nullum mihi tempus satis longum foret.

DE SENIBVS INHONESTIS & imprudentibus, Sermo CCLXX.

Ex Antonio.

Deest initium

Sirach 25. *Senem adulterum intelligentia carentem ex animo odi.*

1. Corinth. 14. *Fratres, ne sitis puerili mente, sed vitijs*

ὅτι νέῳ δέ τε πρώτα ἐπέοικεν. αἱ δὲ ἧσσους ἐμποιοῦσαι καὶ ἀλογισίαις, ἀνδρείαι ταῦτα καλέουσι. μέτριαι δέ πως σωφρονοῦσαι, αἱ φιλοίνους τε καὶ ὀψοφάγους, καὶ αὖ φιλαργύρους ποιοῦσαι. καὶ δὴ σκοπήσατε ὦ παρόντες, ὅτι αὖδε αἱ μυείαι Σφῆνες αἱ τὸν πλησον ἀπάγουσαι λεὼν ὥσπερ αἰχμάλωτον, ἀμαρτάνουσι προσελθεῖν γέροντι. ἀλλὰ δὴ σὺν τῷ σώματι λήθοιτο, καὶ μᾶλλον μὲν, τὰ, τε ἄτοπα τῶν ἁμαρτημάτων ἐκπέσοι· ἥ τε ψυχὴ αὐτοῦ μελετᾷ ἤδη, ὥσπερ καθ' ἑαυτὸν γιγνομένη, τὰ μὲν ἀνθρώπεια κακὰ φεύγειν, σωφροσύνην δὲ σωφροσύνης τιμᾶσθαι δὲ τῶν εἰρημένων καὶ πίστις ἐποιεῖτο, τά τε ἔργα τῶν παλαμωμένων, καὶ παλαιὰ ἐξηγούμενος, δι' ὧν ἔσαφε, τὸ μὲν νέον ἄπαν, σκιρτᾶν τε καὶ πεφυκέναι τάχεσι τὰς ἑαυτῶν, καὶ παραπλήσεσθαι· τὸ δὲ πρεσβύτερον καὶ κατηρτυμένον, δίκαιόν τε εἶ) καὶ εἰλικρινὲς, καὶ παρέχον τοῖς λυπουσιν ἀφορμὰς, ὅμοιον εἶ) θεῷ. ἐμεμνέατο δὲ πάντες ὅτι τῷ Ἑλληνικῷ ἰσοφαρίσαι τὸ Πυλίου Νέστορος, ὃν ἀφ' ἡγεμόνος καὶ γέρας τῶν ξυμπάντων ἡρώων προετίμησαν Ἀγαμέμνων, ὁ τῶν πολέμων κρατήσας· καὶ ἡμέρας μόνον, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ παρεγενόμενος ὅτι τῷ σκείους ναῦν, ὁπότε συμβούλου δέοιτο, θάλπων αὐτῷ σωφροσύνην καὶ τὰς κινδύνους, Ἀχιλλέως μηνίοντος. καὶ γὰρ τὸν νέον καὶ ἄζωστον Αἴαντα, οὐδὲ μὲν Διομήδη τὸν περιφανέσιν ἀφ' ὧν ἐπικείμενον αὐτοῦ τοῖς ὅπλοις θεῖον πῦρ, ἀλλ' οὐδὲ Μενέλεων τὸν ἀδελφὸν, ὡς ἐκεῖνον δὴ τὸν ἐμπεφυκότα ἡρωας ἀνθρώπων ὡς ὅτι ζωῇ νενομισμένας, πρῶτα ἐδόκει αὐτῷ τὰ πρὸς τοὺς πολέμους βοηθήματα εἶ). καὶ τῶδε δὲ ἔλεγε, τὸν Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον νέον μὲν ὄντα ὁ πατὴρ ἀπεκήρυξεν, οὐκ ἐθέλων υἱὸν ἔχειν, ἀφ' ὧν ἐν τῇ νεότητι ἁμαρτάδας· πλησίον δὲ τοῦ γήρως γιγνόμενον, αὐτὸν ἑκεῖνον οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγὸν εἵλοντο ἐπὶ τῷ Περσικῷ πολέμῳ, καὶ συμβουλεύοντί τε καὶ ἀφικρίνοντι ὅτι ὅσα φέροιεν τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος μαντεῖα εἵποντο, ἀπολιπόντες τὴν πόλιν ἐρήμην, καὶ προθύμως ἀνέβαινον εἰς τὰς ναῦς, ἡγεμόνου Θεμιστοκλέους, καὶ ἀφ' οὗ ἐσώζοντο. τί γὰρ μὲ δεῖ τοῦ Ἀλκιβιάδου λέγειν νεότητα, καὶ τὸ γῆρας τοῦ Νικίου· ὧν ὁ μὲν ὅτι Σικελίαν ἦλθε αὐτὸς, καὶ ἐδυστύχησεν· ὁ δὲ σωεβούλευσι σωφροσύνῃ; εἰ γὰρ ἐθελήσαιμι τούτων γε πέρι καὶ τῶν ὁμοίων μηκύνεσθαι, ὀλίγος μοι ὁ σύμπας χρόνος.

ΠΕΡΙ ΓΕΡΟΝΤΩΝ ΕΝ ΑΝΟΙΑ καὶ κακίᾳ βιούντων, Λόγος σοʹ.

Ἐμίσησεν ἡ ψυχή μου γέροντα μοιχὸν ἐκπεπτώκοτα σωφροσύνης.

Ἀδελφοὶ μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ

κακία νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε.

Νωθρεῖ γηρώματι ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες ἤδη διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκεσθαι ὑμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δὲ ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

Διαφέρει τοῦ νηπίου καὶ ἡλικίαν οὐδεὶς, ὁ ταῖς φρεσὶ νηπιάζων.

Οἶδα τινὰς ἐν νεότητι πρὸς τὰ τῆς ὥρας πάθη καὶ πολιωθέντας, καὶ μέχρι πολιᾶς αὐτῆς διὰ σωφροσύνην τοῦ κακοῦ ταῖς ἁμαρτίαις παραμείναντας.

Αἰσχρὸν τῷ μὲν ἡλικίαν παρακμάσαι, μὴ παρακμάσαι δὲ τῷ ἀσέλγειαν.

Παιδεύεται καὶ πολιὰ, καὶ ὑπὸ πόνου ὁ γῆρας, ὡς ἔοικεν, εἰς σωφροσύνην ἀξιόπιστον.

Οὗτοι οὓς καὶ ὁρῶ τὰ νεότητος νεοῖς, ὑπερβολὴ κακίας ἐστὶ καὶ οὐδὲ ἐν νεότητι ὄντες ἀπολογίαν ἔχει. ὁ γὰρ δυνατὸς λέγει, ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς, μὴ τούτων ἕνεκα τοῦ γήρως γενομένων, ἀποστρέψῃς σεαυτὸν καὶ τὰ τῆς ὀφειλομένης ἁμαρτημάτων συγγνώμης.

Τὰς αἰῶνα πολιὰ περίφασις ἐν τῇ μὴ σώματος ζωῇ δίχα καλοκαγαθίας, πολυχρονίους παῖδας λεκτέον, μαθήματα πολιᾶς ἄξια μηδέποτε παιδευθέντας.

Μέχρι τίνος ἡμεῖς οἱ γέροντες ἐπὶ παῖδες ἐσμέν; τὰ μὲν σώματα χρόνῳ μήκει παλαιοί, τὰς δὲ ψυχὰς ἔτι ἀπαιδευσίας χαμαὶ νήπιοι.

Γέρων αἰόντος, ὥσπερ τεῖχος παλαιὸς, εἰς ὃν δεῖ ὄντος.

Διογένης ἰδὼν γέροντα καλλωπιζόμενον, εἶπεν· εἰ μὲν πρὸς τοὺς ζῶντας, πεπλάνησαι· εἰ δὲ πρὸς τοὺς νεκρούς, μὴ βράδυνε.

Ἔστι που σωφροσύνη νέων, καὶ γέροντων ἀσωτία. χρόνος γὰρ οὐ διδάσκει φρόνησιν, ἀλλὰ φύσις καὶ ὀρθὴ δίαιτα.

ΠΕΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ, Λόγος σοά'.

Τελειοῦται ἐν ὀλίγῳ πληροῖ χρόνους μακρούς· ἀρεστὴ γὰρ ἦν τῷ Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἔσπευσε καὶ μέσου πονηρίας. (μενον.

Κρεῖσσον θάνατος ὑπὲρ ζωὴν πικρὰν, ἢ ἀρρώστημα ἔμ-

Τέκνον, ὑπὲρ νεκροῦ κατάλαγε δάκρυα, καὶ πεῖσον πένθος κατὰ τάξιν αὐτοῦ ἡμέρας μίαν ἢ δύο, μὴ ὀνείδισθῇς· καὶ παραμυθήθητι λύπης ἕνεκα. γνῶθι γὰρ ὅτι σὸν ἔσται τὸ ὀδύνασθαι· καὶ τοῦτο γὰρ σοὶ ὠφελήσῃς, καὶ σεαυτὸν κακώσῃς. ἀπὸ γὰρ λύπης ἐκβαίνει θάνατος.

pueros imitamini, at mente absoluta estote.

Tardi fuistis ad audiendū. Etenim qui propter diuturnitatē temporis debuistis esse magistri, rursus doctore egetis, q̄ vos doceat quæ sint diuinorū oraculorū principia & elementa, talesq́ estis qui lacte egeatis, nō etiam solido cibo: quisquis autē lacte vtitur, iustitiæ rationis imperitus est, quòd puer sit. Solidus verò cibus est perfectorum, qui per habitum sensus habent exercitatos ad discernendum mala à bonis. Hebr. 5.

Nihil interest inter ætatem puerilem, & mentem pueros imitantem. Basilij.

Noui quosdam qui cùm in iuuentute in carnis vitia prolapsi essent, in eis propter consuetudinem ad canos vsque perseuerarunt.

Turpe est ætatis vigorem deferbuisse, libidinem autem non deferbuisse. Theologi.

Discit aliquid etiam canicies, nec cuiusuis senectus prudētiæ satis nacta esse videri debet.

Ergo cùm senex ijsdem quibus iuuētus morbis laborat, maximum vitium est, ac ne de iuuentute quidem excusationem habet: neq; enim illa potest dicere, Peccata iuuentutis meæ & ignorationes meas ne memineris. Vide igitur ne propter senilia facta iuuenilium peccatorum venia te prines. Chrysostomi.

Qui multum ævi in ea quæ est corporis vita contriuerint sine vlla virtute & probitate, eos logi temporis pueros appellare licet, vt qui nullis disciplinis eruditi sint senectute dignis. Philonis.

Quamdiu nos senes adhuc pueri sumus? corporibus quidem propter temporis longinquitatem senes, animis autem propter ignorationem & hebetudinem admodum pueri.

Senex stultus, quemadmodum lacerna vetusta, nulli rei est aptus. Plutarchi.

Diogenes annū compitā cōspicatus: Si, inquit, ad viuos, falsa es: sin ad mortuos, ne cunctare. Diogenes.

Reperiuntur aliquando iuuenes sagaces, & senes hebetes: tempus enim prudentiam non docet, sed natura & recta institutio. Philemonis.

DE MORTE, Sermo CCLXXI. Ex Antonio & Maximo.

Perfectus (vel, Defunctus, iuxta Hebræos) *paucis longa complenit tempora: placebat enim Domino animus eius, quare ex media improbitate properè sublatus est.* Salomonis.

Melior est mors, quam vita acerba, aut diuturnus morbus. Sirach 30.

Fili super mortuos funde lacrymas, & luge ex ordine constituto vnum diem, vel duos, vitanda calumniæ causa: & consolare teipsum, & abducitor à dolore. Scito enim nullum illis esse reditum: nec quicquam hac ratione profeceris, & teipsum afflixeris: à dolore enim proficiscitur mors. Sirach 38. Vel. ἀξίωσον.

Ioan. 11. *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.*

1. Thes. 4. *Nolo vos ignorare fratres de ijs qui dormierunt, ne doleatis, sicut & cæteri qui spem non habent.*

Basilii. *Qui viuit adhuc, nondum beatus est, propter finis incertitudinem: qui verò iam functus est officio suo, & vitam indubio fine concluſit, is demum constanter beatus prædicatur.*

Nemo solutis iam nundinis negotiatur, neq; post certamina rediens coronatur, neque post prælia fortitudinis specimen exhibet.

Diuturnior huius vitæ mora, plurium vitiorum est occasio.

Mors autem infertur expletis huius vitæ terminis, quos ab initio singulis iustum Dei iudicium, quid cuiq; conducat multo antè prouidentis, præfixit.

Cogita quòd qui nos formauit & animauit Deus, propriam cuique animæ in hac vita transactionem dedit, & alijs alios exeundi terminos præscripsit. Alium enim diutius conuersari cum carne destinauit, alium verò citiùs corporis huius vinculis liberari constituit, secundum ineffabiles sapientiæ eius & iustitiæ rationes.

Quemadmodum carceribus inclusorum, alij quidem diutius in afflictione vinculorum permanent, alij verò celeriùs liberantur: Sic etiam animarum, aliæ diu in hac vita detinentur, aliæ breuiùs, creatore nostro prouidente nobis singulis sapiente profundóque consilio, quod humana mente indagari non potest, iuxta mensuram cuiusque dignitati conuenientem. Non audis Danidem dicentem, Educ è carcere animam meam? Non audiuisti de sancto, quòd soluta sit anima eius? Symeon autem Dominum nostrum vlnis complexus, nón ne hæc verba protulit? Nunc dimittis seruum tuum Domine. Nam corporis conuersatio ad superiorem vitam properanti quauis afflictione & carcere grauior est.

Incomprehensibilis quædam causa est, propter quam alij celeriùs hinc abducuntur, alij diutius molestæ huic vitæ miserè immorantes relinquuntur.

Decet etiam incipientem viuere, ob oculos habere mortem.

Quotidie nos paratos esse oportet ad discessum ex hac vita, & nutum Domini finis oculis expectare. Sint enim (inquit) lumbi vestri accincti, & ardentes candelæ,

Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.

Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα.

Ὁ μὲν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων ὅπω μακαρισὸς, δηλοῖ δὲ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως· ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ὑπεβάλλοντα, καὶ αἰσιλιῤῥήτῳ τέλει τὸν ζωλὸν καταπλείσας, οὗτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται.

Οὐδεὶς μὴ ὁ λυθῆναι τὸ πρωὴγυειν προγυμνάζεται, οὐδὲ μὴ τὸς ἀγῶνας ἐπῳμελθὼν στεφανῶται, οὐδὲ μὴ τὸς πολέμους ἀνδραγαθῆ.

Ἡ ὑπερπλοτος σπατάλη ἀφορμὴ πλείστων κακῶν ἐστιν ἀφορμή.

Θαῤῥοῖ γὰρ ἐπάγειν τὸ ὅρον τῆς ζωῆς πληρωθέντων, ὃς ἐξ ἀρχῆς περὶ ἑκάστου ἔπηξεν ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις, πόῤῥωθεν ὁ περὶ ἑκάστου ἡμῶν συμφέρον προβλεπομένη.

Ἐπίστασο γὰρ ὅτι ὁ πλάσας ἡμᾶς καὶ ψυχώσας Θεὸς, ἰδίαν ἔδωκεν ἑκάστῃ ψυχῇ τοῦ βίου διαγωγὴν καὶ ἀνίσους ἀγῶνας ὅρους ἔπηξεν τῆς ἐξόδου. Τὰ μὲν γὰρ ὑπερπλοτον περιμεῖναι τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ φιλονείκησεν, τὸ δὲ ταχὺν ἀπολυθῆναι τοῦ δεσμοῦ τοῦ σώματος διετάξατο, καὶ τὰς ἀῤῥήτους τῆς σοφίας ἑαυτοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης λόγους.

Ὥσπερ οὖν οἱ τὸ εἱρκτὸ ἐμπίπλοντες, οἱ μὲν ὑπὸ πλείονα χρόνον τῇ κακώσει τῶν δεσμωτηρίων ἐναποκλείονται· οἱ δὲ ταχυτέραν λύσεως τῆς κακοπαθείας ἀπολαμβάνουσιν· οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ, αἱ μὲν ὑπὸ πολὺ περισκατέχονται τῇ ζωῇ ταύτῃ, αἱ δὲ ἐπ' ἔλαττον καὶ τὴν αἰωνίαν τοῦ ἀξίας ἑκάστου, σοφῶς καὶ βαθέως, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐφίκοιτο νοῦς ἀνθρώπων, τὰ περὶ ἑκάστου ἡμῶν τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς προβλεπομένου. Οὐκ ἀκούεις λέγοντος τοῦ Δαβὶδ, ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου; οὐκ ἤκουσας περὶ τοῦ ἁγίου, ὅτι ἀπελύθη αὐτοῦ ἡ ψυχή; τί δαὶ Συμεών, ὅστε ἐναγκαλίσασθαι τὸν Κύριον ἡμῶν, ποίαν φωνὴν ἀφῆκεν; οὐχ ὅτι νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα; τῷ γὰρ ἐπιφερομένῳ πρὸς τὸ αἴρω διαγωγὴ ταρυτέρα πάσης κολάσεως καὶ δεσμωτηρίου πάντως ἡ μὴ τοῦ σώματός ἐστι βαρυτέρα.

Εἴτι τὴς αἰτίας ἀκαταλήπτου, δι' ἣν οἱ μὲν ταχὺ ἐντεῦθεν ἀπάγονται, οἱ δὲ ὑπερπλοτοι προσταλαιπωροῦσι τῷ ὀδυνηρῷ τούτῳ καταλιμπάνονται.

Πρέπει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου τὸ ὀφθαλμοὺς ἔχειν τὸν τελευτόν.

Δεῖ προσδοκᾶν ἡμέραν ἑκάστην πρὸς τὸν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἡμᾶς, καὶ τὸ τοῦ δεσπότου νεῦμα προσμένειν ἐστῶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἔστωσαν γάρ φησιν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς

καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι αἰθέρπτις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων.

Ὡς γὰρ οἱ ἐν τοῖς πλοίοις καθεύδοντες, αὐτομάτως ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἄγονται, κἂν μηδὲν μὴ αἰσθάνωνται, ἀλλ' ὁ δρόμος αὐτοὺς πρὸς τὸ τέλος ἐπάγει· ὅτω καὶ ἡμεῖς, τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς ἡμῶν παραρρέοντος, οἱονεὶ πνεύμασι συνεχεῖ καὶ ἀπαύστῳ, πρὸς τὸ οἰκεῖον ἕκαστος πέρας τῷ λανθάνοντι δρόμῳ τῆς ζωῆς ἡμῶν καταπεπειγόμεθα.

S. Basilij.

Παντὶ βεβιωκότι θανόντι πᾶσα γῆ τάφος.
Παῖς γὰρ ὁ ἐκ γῆς γῆ τε καὶ εἰς γῆν πάλιν.

Theologi.

Θανάτος ἐστὶ, τέρψις ζωῆς.

Quicquid enim è terra profectum est, & terra est & in terram redit.

Mors est priuatio vitæ.

Εἰ πόλιν ἐκ πόλεως ἀμείβοντες τῷ ἡγεμονεύοντι δεόμεθα, πολλῷ μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα ἀπάγουσα, καὶ πρὸς τὸν μέλλουσαν μεταλήψεσθαι ζωὴν, τοῦ ὁδηγοῦ αὐτὴν δεηθήσεται.

Chrysostomus.

Si proficiscentes ab vna ciuitate in alteram indigemus duce: multò magis anima soluens à corpore, & migrans ad futuram vitam, ducibus indigebit.

Δεῖ δὲ ὅτι θανάτῳ χαίρειν, οὐ μὴν τέως, ἕτι ταχέως ἀπαλλάγῃ τῶν ἐν μέσῳ κακῶν· οὐ δὲ πρεσβύτερος, ἕτι ὁ δοκῶν πεφθεὶς εἶναι, τὸ τε μετὰ χεῖρας λαβὼν ἀπήλθεν.

Gaudendum est morte, siue iuuenis, quòd statim liberatus sit huius vitæ malis: siue senis, quòd rebus quæ in vita exoptandæ videntur, ad satietatem vsque fruitus, abierit.

Mala vita malus etiam finis erit.

Ποίαν γὰρ βιοτὴν πονηρὰν ἔσται τὸ τέλος.

Καθάπερ σῶμα ψυχορραγοῦν, καὶ ἐγγὺς ὂν τελευτῆς, μυρίας ὁπόσας πάσχει κακώσεις· καὶ οἰκίας μέλλούσης καταπίπτειν, πολλὰ † προσπίπτειν εἴωθεν, καὶ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, καὶ ἀπὸ τῶν τοίχων· ὅτω καὶ τῆς οἰκουμένης ἐγγὺς, καὶ ὅτι θύραις ἔστι ἡ συντέλεια, καὶ διὰ τοῦτο τὰ μυρία διέσπαρται πάντα χοῦ κακά.

† lege πτοεῖσθαι.

Varrarum breui interituro, infinita vbique iam mala dispersa.

Ἀριστίδης ὁ δίκαιος ἐρωτηθείς, πόσον ἐστὶ χρόνον ἄνθρωπον καλὸν ζῆν, ἔφη· ἕως ἂν ὑποληφθῇ τὸ τεθνάναι τοῦ ζῆν χρήσιμον εἶναι.

Aristides cognomento iustus, rogatus quandiu liceat homini honestè viuere: Quoad, inquit, mori existimabit melius esse quàm viuere.

Ex Phauorino.

Ἄμασις ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, φίλῳ ἀποβαλόντι υἱὸν, γράφων παραμυθητικὴν, εἶπε· εἰ ὅτε ἐγένου οὐκ ἐλύπει, μηδὲ νῦν ὅτε οὐκ ἔστιν ἔστω λυπηθῆς.

Amasis Ægyptiorum rex, ad amicum qui filium amiserat, scribens vt consolaretur: Si, inquit, cùm nondum esset, non dolebas, ne nunc quidem cùm iam non est, dolere debes.

Πρὸς μὲν τὰ ἄλλα δυνατὸν ἀσφάλεια προείσασθαι, χάριν δὲ θανάτου πόλις οὐδεμία ἀτείχιστον οἴκημα.

Contra cætera omnia aliquid tutum inueniri potest, at contra mortem omnes vrbem habitamus immunitam.

Epicuri.

Οὐκ ἔστι τὴν ἐσχατῆναι ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶσαι.

Non potest is honestè præsentem diem transigere, qui nondum diem vitæ sibi proposuerit extremum.

Musopij.

Ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι μὴ λυποῦ, ἀναγκαῖον γάρ· ἀλλ' ὅτι τοῖς αἰσχρῶς τελευτῶσιν.

Propter mortuos ne doleto, quia necessarium mori, sed propter eos qui turpiter moriuntur.

Polyæni.

Τρισάθλιόν γε καὶ παλαιπωρὸν φύσει,
πολλῶν τε μεστὸν ἐστὶ θνητῶν φροντίδων.

Ter misera & ærumnosa vita natura est,
Et plurimis referta curis vndiq.

Menandri.

Ψυχῆς σώματος ἀναγκαιότερον ἰᾶσθαι. τοῦ γὰρ κακῶς ζῆν τὸ τεθνάναι κρεῖσσον.

Magis est necessarium animum quàm corpus sanare. Præstat enim mori, quàm malè viuere.

Τύμβῳ γὰρ οὐδεὶς πιστὸς ἀνθρώπων φίλος.
Φεῦ τοὺς θανόντας ὡς ταχεῖα † πὶς βεβιωτοῖς
χάρις ἀφῆρπε, καὶ προδοῦσ' ἀπῴκισται.

Sophoclis.
† lege τις.

Fidus tibi tumule quis ex mortalibus?
Heu mortuis, quàm citò fluit brevissima
Et pristina omnes deserit inita gratia.

Bias. *Bias cùm quidam mortem vocaret in liberorum ſuorum perditionem: Quid eſt (inquit) quòd illam voces, quæ etiam te non vocante aduentura eſt?*

Bias conſpecto enſe proiecto, dixit: Quis te perdidit, aut quem tu?

† *Ego ſanè.* *Idem interrogatus quænam eſſet mala mors, reſpondit: Quæ legibus infertur.*

Philiſtionis. *Animam perdit, non mors, ſed mala vita.*

Si nullus occideretur, impunita manerent vitia.

Ex Nicolai Collectaneis. *Cauſiani lugent in lucem editos, defunctos autem beatos prædicant.*

Diadochi. *Qui exeundi tempore laborat metu, non liberè tranſibit principes inferorum. Eſt enim animæ timiditas, illorum malitiæ veluti patrona & adiutrix. Anima verò quæ in dilectione Dei exultat tempore diſceſſus, ſupra omnes tenebroſos ordines elata cum angelis pacis fertur.*

Ariſtotelis. *Optimum eſt è vita tanquam conuiuio diſcedere, neque ſitientem, nec inebriatum.*

Qui ægrotans teſtamentum ſcribit, ſimiliter facit vt qui in tempeſtate maris nautica inſtrumenta parare incipiunt.

Socratis, al. Ilocratis. *Honeſtè potiùs mori velis, quàm turpiter viuere.*

Socrates damnatus ab Athenienſibus præcipiti, vxore eius Xanthippe flente, & dicente: Quàm iniquè, ô Socrates, occideris: Vellesigitur, inquit, me iuſtè occidi?

Idem cùm quidam ei dixiſſet, Athenienſes te morte afficiendum decreuerunt: Et ante eos, inquit, natura.

Idem interrogatus, quænam apud inferos eſſent, Nec ego, inquit, vnquam tui, nec cum quoquam illinc reuerſo ſum collocutus.

Amicorum & familiarium, dum viuunt, curam gerito: defunctorum autem corpora terræ commiſcenda ſunt, quòd hoc ſit pium: non enim vnà cum corpore ſepelitur animus. Fruſtra igitur nimius ille ſepulturarum labor ſuſcipitur.

Anaxagoræ. *Duo eſſe mortis documenta puto, tempus quod fuit ante ortum, & ſomnum.*

Clitarchi. *Satius eſt mori, quàm incontinentia animã obfuſcare.*

Moſchionis. *Mors non ſolet cunctari, ſed vicina eſt, quum frequentes morbi aly poſt alios ingruunt.*

Diogenes. *Diogenes Cynicus, lugente quodam quòd in peregrina terra moriturus eſſet, dixit: Quid luges ô ſtulte? Vndecunque eadem via eſt ad inferos.*

Platonis. *Moleſtior eſt mors fortunatis,*

Βίας ὁπτικαλουμένου τινὸς τὸν θάνατον ὅτι τέκνων ἀπωλεία, ἔφη· τί αὐτὸν καλῇς αὖ, ἄφρον; οὐκ αὖ μὴ καλέσης, ἥξει;

Βίας θρασύμυθος μάχαιραν ἐρριμμένην, ἔφη· τίσι ἀπώλεσεν, ἢ τίνα σύ;

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς ποῖος τῶν † θανόντων κακός, ἔφη· ὁ ἀπὸ τῶν νόμων ἐπαγόμενος.

Ψυχὴν θάνατος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ κακὸς βίος.

Εἰ μηδεὶς ἀπέθνησκεν, ἀτιμώρητοι ἂν ἦσαν αἱ κακίαι.

Καυσιανοὶ τοὺς μὲν γενομένους θρηνοῦσι· τοὺς δὲ τελευτήσαντας μακαρίζουσι.

Ὁ μὲν ἐν φόβῳ βιαιοθάνατος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου, ἐλευθερίᾳ ἐπιτρέπει τοὺς ταρταρίους ὑπερβάσιται ἄρχοντας. σωφρονεῖ γὰρ ὡς ἂν ἔχοιεν ἐκφοβοῦντα τὸν τῆς ψυχῆς διωλυσίας τῆς ἑαυτοῦ κακίας· ἡ δὲ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἀγαλλιωμένη ψυχὴ ἐν τῷ ὥρᾳ τῆς ἀναλύσεως, ἐπάνω πασῶν τῶν σκοτεινῶν τάξεων ἐξαίρεται, σὺν τοῖς ἀγγέλοις τῆς εἰρήνης φέρεται.

Ἐκ τοῦ βίου κρατίστου ἐξελθεῖν, ὡς ἐν συμποσίου, μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα.

Ἐν ἴσῳ διαθήκας γράφων, καὶ ἐν πλοίοις παρασκευὴν ἐν χειμῶνι θαλασσίῳ ἐπιτηδεύειν ἀρχομένοις τὰ τοῦ νεὼς ὅπλα.

Αἰρεῖσθαι καλῶς τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν αἰσχρῶς.

Σωκράτης καταδικασθεὶς ὑπὸ Ἀθηναίων κατακρημνισθῆναι, τῆς γυναικὸς Ξανθίππης κλαιούσης καὶ λεγούσης· ὦ Σώκρατες, ὡς ἀδίκως ἀποθνήσκεις· εἶπε. σὺ οὖν ἐβούλω με δικαίως ἀποθανεῖν;

Ὁ αὐτὸς εἰπόντος αὐτῷ τινὸς, οἱ Ἀθηναῖοι σὲ θάνατον ἐψηφίσαντο, ἔφη· καὶ αὐτῶν δὲ ἡ φύσις.

Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς πόθεν ὁρμᾶται ὁ ἅδης, εἶπε· ὅτε ἐγὼ πεπορεύμην, ὅτε τῶν ἐκεῖσε τινὶ συντετύχηκα.

Οἰκείων ζώντων μὲν, ποιεῖσθαι μέλεσθαι, ἀποθνησκόντων δὲ δεῖ τὰ σώματα τῇ γῇ συμμεμίχθαι. τοῦτο γὰρ καὶ ὅσιον. ἡ γὰρ συνθάπτεται ψυχὴ τῷ σώματι. μάτην οὖν ὁ πολὺς πόνος περὶ τὰς ταφάς.

Δύο διδασκαλίας εἶναι θανάτου, τόν τε περὶ τὸ γηρᾶσαι χρόνον, καὶ τὸν ὕπνον.

Κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ δι' ἀκρασίας τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι.

Ταῖς τόσαις ὁ θάνατος ἄλλαις ἐπιλαμβανούσαις ἀεὶ αὐτὸς παρεῖναι ἀναβάλλεται.

Διογένης ὁ Κυνικὸς, ἀδυρομένου τινὸς ἐπὶ ὅτι ξένης ἔμελλε τελευτᾶν, εἶπεν· τί ὀδύρῃ ὦ μάταιε; πάντοθεν γὰρ ἡ ὁδὸς ἡ αὐτὴ εἰς ᾅδου.

Ὁ θάνατος τοῖς μὲν τυχοῦσιν ὀδυνηρότερος,

ἢ τοῖς

ἢ τοῖς ὅπως πόνως ζῶσιν.

Οἱ μὲν ζῶντες ὑπ' τῶν φίλων, οἱ δὲ τεθνεῶτες ὑπ' τῶν ὠφελούντων δείκνυνται.

Ἔχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιεῖσθαι
Τὸν φύντα θρῆνον εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά·
Τὸν δ' αὖ θανόντα, καὶ πόνων πεπαυμένον,
Χαίροντας, εὐφημοῦντας, ἐκπέμπειν δόμων.

Δημόκριτος νοσήσας καὶ ληθάργῳ παρεπεσὼν ὡς αὐτὸν ἔφη, Θανέν με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωία, καὶ ὀξέως ἀγαγὼν ἑαυτὸν τοῦ βίου.

Ψυχῆς σώματος ἀναγκαιότερον ἰᾶσθαι. τοῦ γὰρ κακῶς ζῆν, τὸ τεθνάναι κρεῖσσον.

Τύμβῳ γὰρ οὐδεὶς πιστὸς ἀνθρώπων φίλος.

ΠΕΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΙΗ ἄφυκτος, Λόγος σοϚ.

DE MORTE, ET QVOD INeuitabilis sit, Sermo CCLXXII. Ex Io. Stobæo.

Μόνος Θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.
οὔτ' αἴματ' ἀρνῶν, οὔτ' ἐπισπένδων τινὶ
οὐ βωμός ἐστιν, οὐδὲ παιωνίζεται.
μόνου δὲ πειθὼ δαιμόνων ἀπέστατεῖ.

Ληιστοὶ μὲν γὰρ τε βόες καὶ ἴφια μῆλα,
κτητοί τε τρίποδες, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα·
ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν, οὔτε ληιστὴ,
οὔθ' ἑλετή· ἑπεὶ ἆρκος ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων.

Ἅπαξ γὰρ εἰς ᾅδου δόμους ἵκοντα,
τὸν οὔπω τις ἐσαπαξ ἦλθεν ὀδίτης.

Τοῦτό τοι εἰς ᾅδαν, κενεὰ βροτοῖσιν ἀφορμὴ ἔρχεται ἀγών,
σιγᾷ δ' ἐν νεκύεσσι, δι' δὲ σκότος ὄσσοις κατέρρηξε.

Πάντα γὰρ μίαν ἵκηται λαιμὸν δεῦρο χάρυβδιν,
αἱ μεγάλαι δρεπαναι, καὶ ὁ πλοῦτος.

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφυγε καὶ τὸν φυγόμαχον.

Πῶς ἀναλύεται τὸ σῶμα, πνεύματος φυγόντος.

Καταθανὼν δ' ὀφείλεται
καὶ τῷ κατ' οἴκους ἐκτὸς ἡμῶν πόνων.

Πάντες ἴσον νέκυες, ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσιν.

Ἀθανασία δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' αὖ σεσωμένης
τὰ Ταντάλου πάλαι' ἐκεῖνα λεγόμενα.
ἀλλ' ἀποθανῇ, καὶ ταῦτα καταλείψεις τινί.

Σμικρὰ παλαιὰ σώματ' ὀλίγα ῥοπή.

Ὅστις δὲ θνητῶν θάνατον ὀρρωδεῖ λίαν,
μωρὸς πέφυκε, τῇ τύχῃ μάλ' ἁβδ.
ὅταν γὰρ ὁ καιρὸς τοῦ θανεῖν ἐλθὼν τύχῃ,
οὐδ' αὖ πρὸς αὐλὰς Ζηνὸς ἐκφύγῃ μολών.

Πολλοί μοι ἡμῖν ἤδη κρόταφοι, κἀμοὶ δὲ λευκὸν
χρέωσται δ' οὐκ ἔβη πάρα· γηραλέοι δ' ὀδόντες.
γλυκερὸν δ' οὐκ ἔτι πολλὸς βιότου χρόνος λέλειπται.

quàm laboriosè viuentibus.

Viui quidem ab amicis, mortui autem à tutoribus indicantur.

Oportebat enim nos conuentu facto Euripidis.
Lugere natum propter multa mala quæ ingreditur:
Mortuum verò, & laboribus solutum,
Gaudendo & bona verba dicendo ex ædibus dimittere.

Democritus ægrotans cùm in lethargum incidisset, & postea redijsset ad se: Nè me decipiet, Democritus.
dixit, amor vitæ, & seipsum è vita eduxit.

Magis necessarium est animæ quàm corpori Epicteti.
mederi. Præstat enim mori quàm malè viuere.

Nullus enim hominum fidus amicus est sepulchro.

DE MORTE, ET QVOD INeuitabilis sit, Sermo CCLXXII. Ex Io. Stobæo.

Mors enim sola Deûm non amat munera. Æschyli.
Nec vllus ei sacrificat, aut libat in templis:
Nullam habet aram, non celebratur hymnus.
Sed ab ea dæmonum sola, aliena est suadela.

Obnoxij prædæ sunt boues, & pinguia pecora, Hom. Iliad. 9.
Et tripodes acquiri possunt, & equorum flauicoma capita:
At hominis anima, vt redeat, neq; per prædam,
Nec aliter capi potest, vbi semel emigrauerit è vallo dentium.

Iter feci ad inferos, Philetæ.
Per quod nullus retrorsum viator redijt.

Nihil ad inferos, quàm sonus transit inanis. Simonidis.
Silentium inter vmbras est, & oculis offunditur tenebræ.

Omnia perueniunt ad vnã voraginem dirã,
Et magna virtutes & diuitiæ.

Mors etiam profugum assequitur. Euripidis.
Corpus resoluitur, cùm spiritus emigrauit.
Mors autem imminet
Etiam illi, qui domi desidet extra pericula.

Omnes ex æquo morti obnoxij sunt: animos Phocylidis.
autem Deus regit. (reges.
Communis omnes locus manet tum pauperes tũ

Immortalitas comparari nõ potest, ne si colligeris quidem Menandri.
Infinita talenta, quæ habuisse Tantalus fertur.
Sed morieris, eaq; relinques alteri.

Antiqua momento cadunt exiguo corpora. Sophoclis.

Quisquis verò mortalium nimis mortem extimescit,
Is stultus est, fortuna hæc curat.
Nã vbi tempus aduenerit moriendi, (aliquis.
Ne ad Iouis quidè vestibula peruenies effugerit

Cana tam nobis tempora sunt, albetq; caput, Anacreontis.
Et nõ amplùs gratiosa iuuentus adest: sed dentes produnt senium.
Nec amplùs longũ vitæ suauis tempus superest.

Quamobrem ſæpe ſuſpiro, tartarum
Metuens. terribilis enim Plutonis eſt ſpelunca:
Et deſcenſus ad ipſam horrendus.
Nam qui ſemel deſcendit, redire non poteſt.

Euripidis. *Cunctis mortalibus mors debetur.*
Et nullus hominum certò nouit,
An victurus ſit diem craſtinum.

Diphili. *Cùm ſis natus mortalis, mori ne timeas.*

Ariſtophanis. *Metuere mortem, magna ſtultitia eſt.*
Omnibus enim nobis hanc pati fatale eſt.

Poſidippi. *Inter ea quæ homo diuinitus ſibi dari optat,*
Nihil optat quod immortalitate melius ſit.

Platonis. *Hoc igitur mors nominatur, ſolutio & ſeparatio animæ à corpore.*

Porphyrij. *Quod natura ligauit, id ſoluit natura: & quod anima ligauit, id ipſa rurſum ſoluit. Ligauit autem natura corpus in anima: anima ſeipſam in corpore. Natura igitur corpus ab anima ſoluit: anima verò ſeipſam ſoluit à corpore.*

Ex Epicteti Enchiridio †τὸν θάνατον δεινὸν μὴ εἶναι δόξῃν. †ἐφαντάσθη.

Perturbant homines non res ipſæ, ſed rerum opiniones: vt mors nihil terribile, alioqui & Socrati viſa foret: ſed ipſa opinio ſolum de morte terrorem incutit. Igitur cum impedimur, perturbamur, aut dolemus, nunquam alium, ſed nos ipſos, hoc eſt opiniones noſtras accuſemus.

†ἑαυτῷ. Iisdem.

Quemadmodum in nauigatione, vbi in portum eſt ventum, ſi exeas aquatum, incidit vt obiter in via cochleas aut bulbulos colligas: animum tamen ad nauigium intentum habere conuenit, & ſæpe reſpicere an gubernator vocet, et ſi vocet, omnia illa abycere, ne vinctus cò conjectaris triſtar pecudum: ſic in vita, ſi pro bulbulo aut cochleola, vxorcula nobis aut filiolus præbeatur, nihil prohibebit eò vti: Si autem gubernator vocet, curre ad nauigium, relinquens hac, neque reſpiciens. (Si autem ſis ſenex, nunquam procul à nauigio diſcede, ne forte vocatus deſis (inquit id vinctus conjectaris. Qui enim volens non ſequitur, neceſſitate id patitur.)

*ἀναλίσκ.

Incluſa parenthesi, ex Politiani ſententia ad eccium.

Ariſtotelis. *Ineuitabile eſt malum fatale.*

Gorgias Leontinus tam vicinus morti, viribus deficiens, ſenſim in ſomnum delapſus iacebat. Et ſi quis ipſum ex familiaribus interrogaret quid ageret, reſpondebat: tam ſomnus incipit me fratri ſuo tradere.

Socratis. *Relinquenda eſt anima, nec lacrymis & fletibus turbanda. Fatum enim ferre boni viri eſt.*

Æſchinis. *Mors non eſt terribilis, ſed violenta affectio circa mortem horrenda eſt.*

Cum omnibus ex æquo mors ſit fatalis, non

δεῖ ταῦτ' αἰσχαλύζω θαμά, πάρτα ἐγὼ δεδοικώς. οἶδεν γάρ ὅτι δεινὸς μυχός· ἀργαλέη δ' ἐς αὐτὸν κάθοδος. καὶ γὰρ ἕτοιμον καταβάντι, μὴ ἀναβιῶναι.

Βροτοῖς ἅπασι καὶ θανεῖν ὀφείλεται, κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται, τὼ αὔριον μέλλουσαι εἰ βιώσεται.

Θνητὸς πεφυκὼς, μὴ δύλαβοῦ τὸ θνητόν.

Τὸ γὰρ φοβεῖσθαι τὸν θάνατον, λῃρώδης πολύς. πᾶσιν γὰρ ἡμῖν τοῦτ' ὀφείλεται παθεῖν.

Ὧν τοῖς θεοῖς αἴθε μὴ δύχεται τυχεῖν, τῆς ἀθανασίας χρῆσθαι γὰρ δύχεται.

Οὐκοῦν τοῦτο γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος.

Ὃ ἔδησεν ἡ Φύσις, τοῦτο Φύσις λύει· ὃ δ' ἔδησεν ἡ ψυχὴ, τοῦτο αὐτὴ λύει. ἔδησε δὲ Φύσις μὲν σῶμα ἐν ψυχῇ· ψυχὴ δὲ αὐτὴν ἐν σώματι. Φύσις μὲν ἄρα λύει σῶμα ἐκ ψυχῆς· ψυχὴ δὲ αὐτὴν λύει ἀπὸ σώματος.

Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. †θάνατος, οὐ φοβερόν ἐστι καὶ Σωκράτει οὕτ† ἦν. ἀλλὰ τὸ δοξάζειν τὸν θάνατον εἶναι φοβερόν. ὅταν οὖν ἐμποδιζώμεθα καὶ ταραττώμεθα, μηδέποτε ἄλλον αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτούς· τοῦτο δέ ἐστι, τὰ †φαῦλα δόγματα.

Καθάπερ ἐπὶ πλοῦ τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρευσόμενος, ὁδοῦ οὔσης παρερπούσης καχλίδιον* ἀναλέξασθαι χρήσιμον· τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ὀπίσω τοῦ πλοίου, καὶ συνεχῶς ὀπισθρέφεσθαι, μήποτε ὁ κυβερνήτης καλῇ, κἂν καλῇ, πάντα ἀφεῖναι, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς εἰς τὰ πρόβατα. οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ, ἐὰν δίδηται ὁδοῦ παρέργου, ἀντὶ βολβοῦ καὶ κοχλίου, γυναικαρίου καὶ παιδίου, οὐδὲν κωλύσει· ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, δράμε ὀπίσω τοῦ πλοίου, ἀφεὶς ἅπαντα πάντα καὶ μηδὲν ὀπισθρεφόμενος. ἂν δὲ ἥῃς γέρων, μηδὲν ἀποχωρήσῃς τοῦ πλοίου μακράν, μήποτε καλοῦντος ἐλλίπῃς.

Ἀφυκτὸν ὅτι ὃ τῆς προαιρέσεως κακόν.

Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, ὑπὸ γήρως ἤδη τοῦ βίου, ὑπ' ἀσθενείας καταληφθεὶς, κατ' ὀλίγον εἰς ὕπνον ἐτρέπετο. εἴ δέ τις αὐτὸν τῶν ἐπιτηδείων ἤρετο, τί πράττοι, ὁ Γοργίας ἀπεκρίνατο· ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχει τῷ ἀδελφῷ καταπέμπεσθαι.

Χρὴ ψυχὴν λιπεῖν, μηδ' αἰάζειν δακρύοις καὶ θρήνοις. ὃ δὲ χρεών, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ φέρειν.

Οὐχ ὁ θάνατος δεινὸν, ἀλλ' ὁ περὶ τὸν θάνατον ὄκνος φοβερόν.

Τῷ ἀποθανεῖν ὁμοίως ὑπεχομένῳ πᾶσιν, οὐ ὁ βελτίως,

βεαδίως, ἀλλὰ δ' ἐμφανῶς ἀποθανεῖν μακάριον.

Ἀνείμητος ἐρωτηθείς, τί μέγιστον ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, εἶπε τὸ καλῶς ἀποθανεῖν.

Οὐ πᾶσι παραπλήσια τοῖς μετοικιζομένοις πάσχομεν. καὶ γὰρ οἱ μὲν ἐκείνων εὐδαίμονες, ταχέως ἐξιασιν· οἱ δὲ μὴ βουλόμενοι, πρὸς βίαν.

Γοργίας ὁ ῥήτωρ ἤδη γηραιὸς ὑπάρχων, ἐρωτηθεὶς εἰ ἡδέως ἀποθνήσκει· μάλιστα, εἶπεν· ὡς γὰρ ἂν σαπροῦ καὶ ῥέοντος οἰκιδίου ἀσμένως ἀπαλλάττομαι.

Ὁ θάνατος οὐδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν, ἀναισθητεῖ· τὸ δὲ ἀναίσθητον, οὐδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς.

Εὐκαταφρόνητος ὁ θάνατος. ἄπορον γὰρ τὸ ποιῆσαι, τοῦ παρόντος ἀπηρημένου.

Ὁ θάνατος διπλοῦς. ὁ μὲν οὖν συνειλεγμένος, λυομένου τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ὁ δὲ τῶν φιλοσόφων, λυομένης τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. καὶ ὑπὸ τούτου ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ ἕπεται.

Πρὸς μὲν τὰ ἄλλα, δυνατὸν ἀσφάλεσθαι πεισαμένους· χαλεπὸν δὲ θανάτῳ, πάντες ἀνθρωποι πόλιν ἀτείχιστον οἰκοῦμεν.

ΕΠΑΙΝΟΣ ΖΩΗΣ, Λόγος σογ'.

Μάτην ἄρ' οἱ γέροντες δύχονται θανεῖν,
γῆρας φέγοντες, καὶ μακρὸν χρόνον βίου.
αὐτοὶ δ' ἐπεὶς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται
θανεῖν, τὸ γῆρας δ' οὐκέτ' ἐς' αὐτοῖς βαρύ.
Πᾶς ἀνὴρ, κἂν δοῦλος ᾖ τις, ἥδεται τὸ φῶς ὁρῶν.
Πᾶσιν γὰρ οἰκεῖον ἡ φίλη ψυχὴ βροτοῖς.
Παντὰχοῦ ζῶν ἡδὺ μᾶλλον ἢ θανὼν τοῖς σώφροσιν.
Τὸ φῶς τοῦτ' αὐτοῖσιν ἥδιστον βλέπειν.
Τὸ κέρδος οὐδέν. μαίνεται δ' ὃς δύχεται
θανὼν, κακῶς ζῆν χρῆναι, ἢ καλῶς θανεῖν.
Ὦ λαμπρὸς αἰθὴρ, ἡμέρας θ' ἁγνὸν φάος,
ὡς ἡδὺ λάμπουσιν τοῖς τε σώφροσιν καλῶς,
καὶ τοῖσι δυστυχοῦσιν, ὧν πέφυκ' ἐγώ.
Ψυχῆς γὰρ ὑδὲν ἔστι τιμιώτερον.
Βουλοίμην * παρ' ἀρότρεσι ἐὼν θητεύοντι ἀνδρὶ
αὐθαδὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη,
ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.
Τὸ ζῆν γὰρ, ὦ παῖ, πάντας ἥδιστον βροτοῖς.
θανὼν γὰρ οὐκ ἔξεστι τοῖς αὖθισι δίς.
Ἀλλ' ἡνίκα μὲν ἡ νεότης δ' ἐκαθαίνετο,
ἄδην ποθοῦσα τοῖς διδύστυχοις εἶναι.
ὅταν δ' ἐφέρπῃ κῦμα λοιθίου βίου,
τὸ ζῆν πεθοῦμεν· ἡδὺ γὰρ ἐς' αὖτις κέλευς.
Οὔτε μισέχθιστον ἦν, τὸν ἀνέρος ἡλέεν,
τοῦτο δ', ὅταν γέροντος ἐκφορὰν ἴδω,

tardè, sed gloriosè mori fœlicitas est.

Arimnestus interrogatus, quod maximum homini bonum esset: bene mori, respondit.

Simile quid nobis accidit & illis quibus exilij causa vertendum est solum. Fœlices enim ex eis sunt, qui statim vltrò exeunt: qui autem id facere nolunt, per vim pelluntur.

Gorgias orator iam senex interrogatus an libenter moreretur: maximè, dixit. nam tanquam ex putri & diffluente domuncula non invitus discedo.

Mors nihil ad nos. Nam quod dissolutum est, sensu priuatur. Quod autem sensus expers est, id nihil ad nos. Epicuri.

Mors facilè contemni potest. Causa enim efficiens irrita fit, quando patiens interijt. Hermachi

Duplex est mors: altera vulgo cognita. cùm corpus ab anima soluitur: altera philosophorũ, cùm anima soluitur à corpore, & non necessariò altera sequitur alteram. Porphyr.

Aduersus alia quidẽ, munimenta parari possunt: quod verò mortem attinet, omnes homines ciuitatem immunitam habitamus. Metrodori.

VITÆ LAVS, SERMO CCLXXIII. Ex Io. Stobæo.

Frustra senes mortem optant
Culpantes senectam, & longum tempus vitæ. Euripidis in Alcestide.
Vbi verò propiùs mors accesserit, nullus vult
Mori, sed ætas non amplius est grauis.
Vnusquisque, etsi fuerit seruus, lucis aspectu gaudet. Eiusdem in Oreste.
Mortalibus enim cunctis anima chara misericordiam mouet.
Vbiq; suauius est viuere quàm mori prudentibus.
Lux ista hominibus aspectu suauissima est.
Apud inferos nihil est. insanit autem qui optat
Mori. malè viuere præstat, quàm bene mori.
O splendidus æther, & pura lux diei,
Quàm suauis aspectus vester est, tũ fortunatis,
Tum infortunatis, quorum ego vnus sum.
Nihil enim pretiosius est anima.
Malim in agris habitans seruire apud aliũ Homeri Odyss. 11. * κ' ἐπάρουρον.
Pauperem virum, cui nõ multus suppeteret victus,
Quàm omnibus vmbris mortuorũ imperare.
Est enim vita, ô puer, donũ longè suauissimũ: Sophoclis.
Non enim licet eosdem bis mori.
Quando procul adhuc mors abest, Lycophronis.
Orcus desideratur ab infortunatis.
Cùm verò obrepit vltima vitæ vnda,
Viuere cupimus: nulla. n. viuendi saturitas est.
Cùm iuuenis essem, immatura morte defunctorum misericordia ducebar: Apollodori.
Nunc verò cùm video senis efferri funus,

Fleo. Nam eadem via mihi quoq; imminet.

Alexidis. *Vltimum enim vitæ cursum transigens viuere cupio.*

Phauorini. *Theodorus etenim Cytheræus nullam satis magnam causam sapientis esse dicebat ad vitam finiendam. quod hac ratione probabat. Istum enim qui casus humanos contemnit, vitam propter eos relinquere, quomodo non contrarium fuerit illi, qui nihil bonum quàm honestum, & solum turpe malum asseruit?*

Speusippum cruribus resolutũ Diogenes hortabatur, vt seipsum vita priuaret. Cui ille, Non cruribus, dixit, viuimus, sed mente.

Aristonis. *Multi sapientes senes, cupidi sunt vitæ. Nã qui serò nuptias contraxerunt, diuturnam vitam cupiunt, vt liberos educent: & illi cùm serò tandem virtute positi sint, ipsam enutrire desiderant.*

LAVS MORTIS, SERMO CCLXXIIII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis. * χρῆσον ἢ φωνῶ βροτέας. Theognidis. *AVdi, vt animo tuo gaudium injiciam,*
Non nasci & mori rem similem puto.
Optimum est hominibus, omnino non nasci,
Nec intueri radios feruidi solis.
Genitum verò quamprimum ad orci migrare portas,
Et iacere copiosa obrutum tellure.

Neoptolemi. *O mors vtinam te capere nostri arbitrij esset, vt te mihi sumerem*
Omnium primò: quantumuis enim inimica, gratissima mihi fores.

Euripidis. *Si quid est infra tellurem,*
Opto autem nihil esse. Nam si habituri sumus
Illic etiam curas morituri nos homines,
* addo δή. *Nescio quò quis se vertat. Mors enim*
Maximum existimatur malorum esse remedium.

Sophoclis. *Vltimus morborum medicus mors est.*

Menandri. *Dilectus dijs iuuentute moritur.*

Leonidæ. *Bono animo perge, ad inferos ducentem*
Viam incedens. Non enim difficilis est,
Nec tortuosa, nec vllis erroribus plena,
Sed est rectissima & declivis
Tota, ac vel à cæcis conficitur.

Euripidis. *Iam satis ô vita duraſti: desine tandem, prinsquam nouus aliquis casus*
Aut meis opibus, aut corpori meo accidat.

Soradis. *Mors omnium mortalium portus est.*

Æschyli. *O mors, ne quæso patiar repulsam, quo minùs ad te veniam.*
Tu sola malis incurabilibus mederis:
* ἰᾶται. *Et nullus dolor sequitur mortuos.*

Sophoclis. *Hoc nihil aliud est, quàm vt moriar.*
Mortuis enim nullus accedit labor.

Astydamantis. *Vale, & gaude, si quid apud inferos gaudij est:*

κλαίω. τοῖς ἐμὲ γὰρ δεῖ τοῦτο κεῖν' ὁδῶ.

Τὸν γὰρ ὕστατον βέλος διαυλον τοῦ βίου, ζῆν βούλημα.

Θεόδωρος μὲν γὰρ ὁ Κυθηραῖος, εὐθημίαν ἐκφέρειν ἔφασκεν ἔφασκεν εἰ τῷ σοφῷ τοιοῦτος τὴν τοῦ βίου καταλῦσιν. ᾗ τό, τι ἀχθήσεσθαι ὅπως ἐώσει. ὃ γὰρ καταφρονεῖται τῶν ἀδιαφορίων συμπλωμάτων, ὑπ' αὐτῶν ἐκ τοῦ βίου χάριν, πῶς οὐχ ὑπεναντίον τῷ μόνον μὲν τὸ καλὸν ἀγαθὸν, μόνον δὲ αἰσχρὸν τὸ κακὸν εἰρηκότι;

Σπεύσιππον τοῖς σκέλεσι διαλυθέντι τὰ σκέλη, Διογένης ἐξαγαγεῖν αὐτὸν παρήνει τοῦ βίου· ὁ δὲ, οὐ τοῖς, σκέλεσιν, ἔφη, ζῶμεν, ἀλλὰ τῷ νῷ.

Πολλοὶ σοφοὶ γηραιοὶ φιλοζωοῦσι. καὶ γὰρ οἱ ὀψὲ γήμαντες φιλοζωοῦσιν, ἵν' ἐκθρέψωσι τὰ τέκνα· καὶ εἴτοι ὀψὲ ἀρετῆς ἐπιβολοὶ γεγόμενοι, ἀφίενται αὐτῶν ἐκθρέψαι.

ΕΠΑΙΝΟΣ ΘΑΝΑΤΟΥ, Λόγος σοδ'.

Ἄκουσον, ὡς σοι τέρψιν ἐμβαλῶ φρενί,
ὃ μὴ γενέσθαι, * τῷ θανόντι ἴσον λέγω.
Ἀρχὴν μὲν μὴ φῶσαι ὅπου χθονίοισιν ἄεισον,
μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἡλίου.
φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἅιδαο περῆσαι,
καὶ κεῖσθαι πολλὴν γῆν ἐπαμησάμενον.
Ὦ θάνατ' εἴθ' εἶης αἰτάζεται, ὅστις αὖ ἐλεύθερον τοῦτον, καὶ κ' ἐχθρὸς ἐὼν, πολὺ φίλτατος εἶης.
Εἴ τι δὴ κάτω χθονὸς, εἴη γε μὴν τοι μηδέν. εἰ γὰρ ἔξομεν κἀκεῖ μέριμνας οἱ θανόντες βροτῶν, οὐκ οἶδα πῆ * τις τρέπεται. τὸ γὰρ θανεῖν κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται.
Ἀλλ' ἔασ' ὁ θάνατος λοιθος ἰατὴρ νόσων.
Οὐ γὰρ Θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκειν νέους.
Εὐθυμος ὢν ἔρεσσε τὸν ἐπ' ἄιδος
ἀπαρτὶ ἕρπων. ὃ γὰρ δεῖ δίκαιος,
οὐδὲ σκαληνὸς, οὐδενὸς πλέως πλάνης,
ἥκιστα δ' ἡμάλιξα, καὶ κατακλινὴς
ἅπασα, κἀκμεμυκότων ὁδεύεται.
Ἄλις ὦ βιοτά. φεύγειν σε τὰ σὺν τυχίαις,
ἃ κτᾶσθαι ἐμοῖς, ἢ σώμασι τῷδε γενέσθαι.
Πάντων λιμὸν τῶν μερόπων ὁ θάνατός ἐστιν.
Ὦ θάνατε πόλεμον μή μ' ἀπεμφύσης μολεῖν.
μόνος εἶ σὺ τῶν αἰπείων κακῶν ἰατὴρ,
δῆλος δ' οὐδὲν * ἄπεστι νεκροῖς.
Τὸ δὴ πνεῦμ' οὐδὲν ἄγω, πλὴν θανεῖν ἐμέ.
τοῖς γὰρ θανοῦσι μόρος οὐ προσήκεται.
Χαῖρ· εἰ δ' χαίρει ἔστι που κάτω χθονός.

δεκῶ

δι' ἃ δέ. πᾶ γὰ μή ἐστι λυπεῖσθαι βίῳ,
ἔστιν δ' χαίρειν τῶν κακῶν λελασμένον.

Τίς δ' οἶδεν εἰ ζῶ τῦθ', ὃ κέκληται θανεῖν,
τὸ ζῆν δὲ θνήσκειν ἐστί; πλεῖστ' ὄμφις βροτῶν
νοσοῦσιν οἱ βλέποντες, οἱ δ' ὀλωλότες
οὐδὲν νοσοῦσιν, οὐδὲ κέκτηνται κακά.

Ἀναξαγόρας δύο ἔλεγε διδασκαλίας εἶναι θανάτου, τόν τε πρὸ τοῦ γενέσθαι χρόνον, καὶ τὸν ὕπνον.

Ἔνιοι θνητῆς φύσεως ἀφάλισιν οὐκ εἰδότες ἄνθρωποι, σωφρονοῦσι δὲ τῆς εἰς τὸν βίον κακοπραγμοσύνης τὸν τῆς βιοτῆς χρόνον ἐν ταραχαῖς καὶ φόβοις ταλαιπωροῦσι, ψεύδεα περὶ τοῦ μετὰ τὴν τελευτὴν μυθοπλαστέοντες χρόνου.

Φέρτερον δύκλεᾶ μοῖραν ἐπ' ἀκλείῃ βιότοιο
εὑρέσθαι· ἀγαθὸν δὲ θανεῖν τῷδε * περὶ ἔργῳ.

Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς σύλλογον ποιεῖσθαι,
τὸν ζῶντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά·
τὸν δ' αὖ θανόντα, καὶ πόνων πεπαυμένον,
χαίρειν, μακαρίζειν, ἐκπέμπειν δόμων.

Τροφώνιος καὶ Ἀγαμήδης, ποιήσαντες τῷ Δελφοῖς ναόν, ἤτουν παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν μισθόν. ὁ δὲ αὐτοῖς ἔφη δώσειν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, καὶ τούτῃ ἀπέθανον. ἔτι δὲ Κλεόβις καὶ Βίτων, Κυδίππης τῆς μητρὸς αὐτῶν δεξαμένης τῇ Ἥρᾳ, δῦναι τοῖς παισὶν ὅπερ αὐτὴ εἶπε κάλλιστον, ὅτι ἑαυτὼς ὑποζυξάντες τὴν μητέρα εἰς τὸ ἱερὸν ἀπήγαγον, τὸν βίον παραχρῆμα κατίσχυσαν. εἰς ὃν καὶ τοιόνδε τις ἐπίγραμμα πεποίηκεν·

Οἵδε Βίτων Κλεόβις τ' ὑπὸ σώμασιν οἰκείοισιν
ζεύγλαν ζυξάμενοι, μητέρα ἣν ἀγέτην
Ἥρας εἰς ἱερόν. λαοὶ δέ μιν ἐζήλωσαν
Εὐτυχίας παίδων. ἡ δὲ χαρεῖσα Θεᾷ
ἤξατο, παῖδε τυχεῖν τῶν ἀρίστου δαίμονος ἄνδρες,
οὕνεκ' ἐτίμησαν μητέρα τὴν σφετέρην.
αὐτοὶ δ' ὑπνώοντε, λίπον βίον ἐν νεότητι,
ὡς τοῦ ἄρίστου ἔον καὶ μακαρίστατον.

Κασσιανοὶ τοὺς μὲν γινομένους θρηνοῦσι· τοὺς δὲ τελευτήσαντας, μακαρίζουσιν.

Τίς γὰρ οἶδε τῶν ἀπόντων, ὅτι τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν, ὑπέρτις ἢ πλείων, ἢ ἐλάττων φθόνος· τοὺς τεθνεῶτας δὲ οὐδεὶς τῶν ἐνθρῶν οὐδὲν ἀτιμάσει.

Περὶ δὲ θανάτου ἐνταῦθα λεκτέον. τοὺς γὰρ πολλοὺς ὁ θάνατος φοβεῖ, ὡς κακὸν μέγιστον, ἀγνοίᾳ τοῦ πράγματος. θάνατος γὰρ γίνεται, διάλυσις καμόντος σώματος. * καὶ γὰρ ἀναθμῷ πληρωθέντος τῶν ἁρμῶν τοῦ σώματος. * ἀναθμὸς γάρ ἐστιν, ἡ ἁρμογὴ τοῦ σώματος. ἀποθνήσκει δὲ τὸ σῶμα, ὅταν μηκέτι δυνάται φέρειν τὸν ἄνθρωπον. καὶ

esse puto. Vbi enim nulla vitam tristitia turbat,
Gaudium est malorum oblivione felix.
Quis novit an vivere sit, quod nos vocamus mori,
Mors autem vita? Veruntamen homines
Aegrotant viventes: defuncti autem
Nihil aegrotant, nec mala experiuntur. Euripidis.

Anaxagoras aiebat duas esse mortis doctrinas: alteram, tempus antequam nati sumus: alteram, somnum.

Homines aliqui naturae mortalis dissolutionem ignorantes, conscij verò sibi vitam infeliciter actae, omne dum vivunt tempus miserè turbantur ac metuunt, mendacia confingentes de tempore mortem sequuturo. Democriti.

Satius est gloriosam mortem, quàm ingloriam vitam
Adipisci. Et bona mors est in tali opere. Iulij.

Oportebat nos ratiocinantes
Plorare natum, ut maxima ingressum mala:
At mortuum, vitaq; subductum malis,
Efferre laetos, gratulantesq; edibus. * for. περὶ ἔργῳ. Sophoclis, al. Euripidis in Themistocle.

Trophonius & Agamedes cùm Delphicum templum construxissent, mercedem ab Apolline petebant: quam ille se daturum ipsis cùm promisisset, septimo pòst die, eodem mortui sunt. Praeterea Cleobis & Biton, cùm ipsorum mater Cydippe Iunonem rogasset, ut optimam rem filys donaret, eò quòd iugum ipsimet subijssent, matremq; ad templum perduxissent, vitam statim finiuerunt. de quibus hoc epigramma compositum est à quodam: Plutarchi.

Biton & Cleobis proprijs corporibus
Subeuntes iugum, matrem perduxerunt
Iunonis in templum. Populi verò beatam prædicarunt eam
Ob filiorum praestantiam. Ipsa verò gauisa Deam
Oravit, ut filij consequerentur optimae fortunae sortem,
Eò quòd matrem suam adeò coluissent.
Illic igitur sopiti vitam in iuventa reliquerunt,
Tanquam id optimum sit & beatissimum.

Cassiani nascentes lugent: mortuos autem beatos reputant.

Quis enim omnium ignorat, quòd nulli non vivente, alij magis, alij minùs, obnoxij sint invidiae: mortuos verò ne hostis quidē vllus ignominia afficeret? Demosthenis.

Verò nunc de morte dicendum est. Multos enim mors ceu maximum malum perterret, ob ignorantiam rei. Fit enim mors per dissolutionem aegroti corporis, & ob lasionem compaginum eius. Est autem compago, articulatio corporis: Moritur autem corpus, cùm non amplius ferre potest hominem. Et Mercurij. * Locum apparet corruptum. * for. ἀμυθ.

hoc ipsum mors est, corporis dissolutio, & corporei sensus abolitio.

Themistij.

His à Timone dictis, Patroclens respondet in hæc verba loquutus est: Sermo quidem tuus nõ minùs probabilis est quàm antiquus. Sed est quod dubitetur. Nam si immortalitatis opinio peruetusta est, quomodo fit, vt mortis metus antiquissimus sit inter omnes timores? aut potiùs oẽs alios metus propter hunc ipsum timeamus? Nõ enim nouũ nec recens est lugere mortuũ, & lugubria ista inauspicataq́ nomina proferre, ô miserũ & infælicem. Tum Timon: Quòd si hoc modo, aiebat, cõtemplari libuerit, immortalitas nobis apparitura videtur. Quòdenim hæc vocabula, quibus hominẽ defunctũ discedere, migrare, vel obijsse dicimus, nihil simpliciter graue, sed mutationẽ solùm & transitũ insinuent, non est obscurũ. Vbi aũt ista mutatio è vita migrantibus, & quorsum, & an deteriorẽ in statũ aut meliorẽ contingat, ex alijs nominibus consideremus. Primũ igitur videtur ipsum τὸ θανάτῳ, id est, mortis nomen, hominẽ è vita migrantẽ non ad locũ aliquem sub terrã referre, sed extollere ἄνω εἰς θεὸν, hoc est, sursum ad diutnam sedẽ. Sic enim probabile est, †animã veluti à vinculo corporis quod expirauit, solutam, tum demum verè respirantẽ fegq́ recreantẽ, Deo sociari, et ab eo pendere. Deinde mortis oppositam τῷ γένεσιν, id est generationem, contemplare, quomodo contrariũ quid indicet, nempe inclinationẽ quandã deorsum, & τῶν ὑπὸ γῆν, id est, nutationẽ in terram, cùm rursum descẽdit illa pars, quæ moriente homine ascendit. vnde genethliũ, hoc est, natalitium diem vocant, ὡς ἀρχὴν γενομένων ἄθλων, id est, eò quòd principium sit certaminũ & laborum multorum. Sed potiꝰ ab altera parte et manifestiùs hoc tãẽ perspiciemus. Morientẽ. n. solui dicũt, & mortẽ vocant solutionẽ. * Et corpus Græci δέσμας nominant, tanquam anima ab eo hoc in loco præter naturam δεδεμένη, id est, ligata sit. Nihil enim vbi naturaliter versari solet, vi aut vinculis ibi retineri opus habet. Hinc et vocabulo à vi inducto, vitam nominarunt, Græci autẽ βίον τῷ βίᾳ· sicut ἔσπερον Homerus ἑσπέραν vocat. Quamobrem contrario violentiæ sensu defunctũ quiescere vulgò dicũt, vt qui ab ingenti & præter naturam necessitate liberatus sit.

† *sensus non integer videtur.

† Hic sequitur quædam in Græco obscuranimus ex coniectura Gerrianus.

* for ἀναβίῳ.

* leg. ἴσως.

* Hic aliquid deest in Græco.

Ibidem.

Ita perijsse dicimus animã, vbi mutata est & ad vniuersi ordinẽ reuersa: quod in corpore viuẽs fore nescit, anteq́ moriatur. Mortis aũt affectũ subire, simile est initiationi in magnis aliquib. sacris. Quocirca vt ipsa vocabula, sic etiã res inter se cõsimiles sunt. τελευτᾶν. n. mori est: τελεταὶ sacra, τελεῖσθαι initiari. Primũ errores vitã occupãt, & discursus fatigãtes, ac velut per tenebras itinera suspecta & inutilia fiũt. Deinde

* potius τελεταῖς.

τοῦτό ὅστι θάνατος, ἀφάλεσις σώματος, καὶ ἀφανισμὸς αἰσθήσεως σωματικῆς.

Ταῦτα τοῦ Τίμωνος εἰπόντος, ὑπολαβὼν ὁ Πατροκλῆς, ὁ μὲν λόγος, εἶπεν, οὐχ ἧττον ἰσχυρὸς, ἢ παλαιός. ἔχει δὲ ἀπορίας εἰ γνώμη δόξα τῆς ἀθανασίας παμπάλαιός ὅστι, πῶς αὖ πάλιν ὁ τοῦ θανάτου δέος, πάντων φοβερώτατον ἔστι τῶν φόβων· εἰ μὴ ἰσχὺν Δία καὶ πάντας ἡμῖν τοὺς ἄλλους ἐκλελοίπαμεν; ἢ γὰρ νέα μὲν οὐδὲ προσφατόν ὅστι, τὸ κλαίεσθαι τὸν τεθνηκότα. καὶ ταῦτα δὴ τὰ θρηνώδη καὶ δύσφημα τῶν ὀνομάτων ὑπολείπεσθαι, τὸν ἄθλιον, καὶ τὸν οἰκτρόν. ἀλλ' ὅτῳ μοι, ἔφη ὁ Τίμων, λογιζομένῳ, καὶ τὰ ἄδηλα δόξαις ἀφανίσασθαι † φυσιομένοις. ὅτι μὲν οὖν ὁ μετημφιέσθαι, καὶ μεθίστασθαι, καὶ οἴχεσθαι τὸν τεθνηκότα, δύσχερὴς οὐδενὸς ἁπλῶς, ἀμείψεως δέ τινος ἢ μεταβολῆς ὑποίσεται διδοῦσιν, οὐκ ἄδηλόν ὅστι. πῇ δὲ αὖτη γίγνεται πῖσι μεταλλαττοῦσιν ἡ μεταβολὴ, καὶ πότερον εἰς χεῖρον ἢ βέλτιον, ἐκ τῶν ἀνῶν ὀνομάτων σκοπῶμεν. αὐτὸ πίπτω ὃ τῷ θανάτῳ προσῆκον, οὐχ ὑπὸ γῆν ἔοικεν, ὑδὲ κάτω μιγνύναι χρεὼν ὃ μετημφιέσθαι· ἀλλ' ἄνω φερόμενον εἰς θεόν. ὃ δ' ἂν καὶ λέγειν ἔχοι, καθαρεῖ κάμπτης τινὸς αἰσίοις, οἷον ὀξαίνῃ καὶ *αἰωρεῖναι τὴν ψυχὴν ἀπὸ πνέοντος τὸ σώματος, καὶ ἀπνεύσαι αὐτὴν καὶ ἀναψύχουσαι. ὅρα δὲ ὃ αἰσχιλίωμον θανάτῳ τὴν γῆσιν, ὡς τἀναντίοι δηλοῖ ῥοπήν τινα κάτω καὶ νόσιν ὑπὸ γῆν, ἐκείνῳ τῷ σῷ τὴν τελευτὴν πάλιν ἀναθέοντος. * οἱ καὶ γῆθλιον τὴν ἡμέραν καλοῦσιν, ὡς ἄθλων καὶ πόνων μεγάλων ἀρχὴν γνωμένων. μᾶλλον δ' ἴσως ἀφ' ἑτέρας ὃ αὐτὸ συζυγίας καταφώμεθα καὶ σαφέστερον. ἀπολύεσθαι γὰρ τὸν ἀποθνήσκοντα, καὶ τῶν τελευτῶν, λύσιν καλοῦσιν. αἱ δὲ ἔρημοι σώματος *. τοῦτο γὰρ δίμας ὀνομάζουσιν, ὡς δεδεμένης ὑπ' αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τοῦτο τοῦ φύσιν. ἔστιν γὰρ ὃ ᾧ πέφυκεν εἶναι, κατέχεται βίᾳ. καὶ τοῦ δεδέσθαι τοῦτῳ τοῦ βίαν τοῦτῳ τοῦ μαγείτης, ὠνόμασαν βίον· ὥσπερ εἶμαι τὴν ἑσπέραν Ὅμηρος, ἕσπερον. ὅθεν αἱ πρῶτοι τοῦ βίᾳ ὄνομα γίγνεσθαι, ὃ αἰὰ παύεσθαι τὸν ἀποθνήσκοντα, μεγάλης καὶ τοῦ φύσιν ἀνάγκης ἀπαλλαττόμενον.

Οὕτω χρὴ τὴν εἰς ὃ ὅλον μεταβολὴν ἡγεῖσθαι, ὁλοκλέναι τὴν ψυχὴν λέγομεν ἐκ γνωμένων, ἐκτοῦ δὲ ἀγνοεῖν, πλὴν ὅταν ἐκ τοῦ τελευτῆσαι ἤδη γένηται. ὃ δὲ πάσχει πάθος, οἷον οἱ * τελεταῖς μεγάλαις κατοργιαζόμενοι. δρᾷ καὶ ὃ ῥῆμα τοῦ ῥήματι, καὶ ὃ ἔργον τοῦ ἔργῳ τῷ τελευτᾶν καὶ τελεσθαι τοῦτοῖσι ἔοικε. πλάναι τὰ τοῦτα καὶ πλειδρομαὶ καὶ κοπώδεις, καὶ δι' σκότους τινὸς ὑποπτεύσεις πορίαι καὶ ἀτέλεστοι. εἶτα

τοῦ τὸ

πρὸ τοῦ τέλους αὐτῷ τὰ δεινὰ πάντα, φρίκη, καὶ τρόμος, καὶ ἱδρὼς, καὶ θάμβος. ἐκ δὲ τούτου, φῶς τι θαυμάσιον ἀπήντησεν, ἢ τόποι καθαροὶ, καὶ λειμῶνες ἐδέξαντο, φωναὶ καὶ χορείας καὶ σεμνότητας ἀκουσμάτων ἱερῶν καὶ φαντασμάτων ἁγίων ἔχοντες· ἐν αἷς ὁ τελεστὴς ἤδη καὶ μεμυημένος ἐλεύθερος γεγονὼς, καὶ ἄφετος, στεφανωθεὶς ἐπιφαινόμενος ὀργιάζει· καὶ συνέστιν ὁσίοις καὶ καθαροῖς ἀνδράσι, τὸν ἀμύητον καὶ βίῳ θανάτῳ τῶν ζώντων ἀκάθαρτον ἐφορῶν ὄχλον, ἐν βορβόρῳ πολλῷ καὶ ὁμίχλῃ πατασσόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ συνελαυνόμενον· φόβῳ δὲ θανάτου τοῖς κακοῖς, ἀπιστίᾳ τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, ἐμμένοντα. ἐπεὶ τό γε τῷδε φύσει, τῷ τοῦ σῶμα τῇ ψυχῇ συμπλοκῇ εἶναι καὶ συνέρεισιν, ἐκεῖθεν αὐ συνίδοις. πόθεν; ἔφη ὁ Πάτροκλος. ὅτι τῷ τοῦτο ἡμᾶς παθῶν ὁ ὕπνος ἥδιστον ἐστί. τοῦτο μὲν γὰρ αὐτίκα ἀναιρεῖται ἀλγηδόνος πᾶσι σβέννυσι λαμπρὸν τῷ ἡδονῇ, πολλῷ τῷ οἰκείῳ κεχαυνωμένῃ· ἔπειτα τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ, καὶ ὧσι σφοδρόταται. καὶ γὰρ τοῖς ἡδονῇ οἱ φιλομουσότατοι διεσαλεύθησι, ὑπόντος αὐτοῖς τοῦ καθεύδειν, καὶ τοῦ βουλοῖς ἐρωμένοις τοῦ εἶναι καταδαρθάνοντες. καὶ τί δεῖ ταῦτα λέγειν; *ὅτι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ μανθάνειν καὶ διαλέγεσθαι καὶ φιλοσοφεῖν καταλαμβάνων ὁ ὕπνος, ἀποκλείσῃ τῆς ψυχῆς ὡς ἀπὸ ῥεύματος λείου καὶ βαθέος ἐκτὸς φερομένης. ἡδονὴ δ' ἤδη πᾶσα μὲν ἴσως οὐσίαν ἔχει καὶ φύσιν ἀλγηδόνος ἀπαλλαγή· αὕτη δὲ καὶ πρὸ πάντων. σφοδρὸς γὰρ ἔξωθεν οἷον ὀπτήσεως καὶ κνησμοῦ τοιούτου ἡδόμεθα καταδαρθάνοντες, ἀλλ' ὀπί τινα καὶ κοπώδη καὶ σκληρὰν ἔοικεν ἔξωθεν ὕπνος διαθέσιν ἥδιστον εἶναι. αὕτη δ' ἐστὶν οὐχ ἑτέρα τοῦ σῶμα τῇ ψυχῇ συνδύσης. χωρίζεται γὰρ ἐν τῷ καθεύδειν ἀναζέχουσα, καὶ συλλεγομένη πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τοῦ διατείνεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, καὶ διεσπάρθαι ταῖς αἰσθήσεσι. καί τινες λέγουσί τινες, ὡς καταμίγνυσι μᾶλλον ὁ ὕπνος τοῖς τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἀπομαρτυρεῖ γὰρ τῇ αἰσθήσει καὶ ψυχρότητι, καὶ βάρει, καὶ ὠχρότητι τὸ σῶμα κατηφείᾳ τῇ ψυχῇ, ἔκλειψιν μὲν, ὅταν τελευτήσῃ· μετάστασιν δὲ, ὅταν καθεύδῃ. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τῇ ἡδονῇ ποιοῦν, αἰάπαυλαν καὶ ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἄχθος καταθεμένης, καὶ πάλιν αἰαλαμβανούσης καὶ ἀποδυομένης. φιλεῖ γὰρ ἔοικε τὸ κομιδῇ σῶμα ἀνέχουσα· ἀναπαυομένη δὲ καταδαρθάνουσα. διὸ ἀνίσχυσι μὲν ἔνιοι μὴ πόνοις, καθεύδουσι δὲ μὴ ἡδονῆς ἅπτυστοι. ὅπου μὲν γὰρ ἀπορρήγνυσι πρὸς πάντα ὁ δισμός· ὅπου δὲ σβέννυσι καὶ χαλᾷται, καὶ γίνεται μαλακώτερος, οἷον ὄμμα, ἀφαμμάτων,

ante finem vitæ nihil non graue superuenit, horror, tremor, sudor, ac stupor. Post mortem verò, mirabilis quædam lux occurrit, aut loci puri & amœna prata defunctos excipiunt, in quibus voces, chorea, & venerabiles de rebus sacris narrationes resonant: illic homo iam perfectus, initiatus, sui iuris factus, & liber, coronatus obambulans sacra celebrat: & conuersatur viris sanctis purisque, profanam in terra & impuram turbam inspiciens, quæ in cæno & caligine à seipsa conculcatur & compellitur: mortis autem metu & dubitatione de meliori defunctorum statu in terrestribus malis permanet. Nam quòd anima præter naturam corpori iungatur & coerceatur in eo, hinc intelliges: vnde? inquit Patroclus. Ex eo quod somnus affectuum nostrorum suauissimus est. Primùm enim doloris sensum extinguit propter voluptatem pergratam nobis & familiarem: deinde alias cupiditates superat, etsi vehementissima fuerint. Etenim qui studiosissimi sunt Musicæ, non possunt sibi moderari, cùm dormiendi cupidine capiuntur: & amantium amplexum sopore soluuntur. Sed quid opus est alia recensere? cùm & illam voluptatem, quam disciplina, colloquium, & philosophia pariunt, somnus occupans ab anima ceu à fluuio quodam leni & profundo subducta excludat. Caterùm omnis fortè voluptas vim & naturam habet, à dolore liberandi: hæc autem præ cæteris peculiariter. Cùm enim nihil foris iucundum & mouens animum supernenerit, oblectamur tamen in somnis: nempe laboriosum quendam, durum & fatigantem somnus affectum nobis adimendo suauissimus esse videtur. Est autem affectus ille non alius, quam qui corpori animam astringit. Separatur enim inter dormiendum recurrens & se colligens ad seipsam, cùm antea per corpus distenta, & in sensus sparsa fuisset. Caterùm non melatet aliquos contrarium asserere, quod somnus animam corpori magis immisceat, non rectè dicentes. Contingunt enim ex insensilitate, frigiditate, grauitate, & pallore, quibus affectum corpus, vel defectum anima, in morte, vel mutationem loci, in somno, testatur. Et hoc est quod voluptatem excitat, requies inquam, & otium anima tanquam onus deponentis, fessi recreantis, & in secessum abdentis. Morientes enim omnino effugere videtur corpus: sopita verò fugitiua fieri. Quamobrem aliqui cum dolore moriuntur: omnes autem cum voluptate dormiunt. Illic enim vinculum omnino abrumpitur: hic verò remissius tantùm, laxius, & mollius fit, vtpote oculis,

* legendum καὶ τῶν.

* *In Græco hic additur* ἀφαμμάτων.

& reliquis animæ sensibus circa corpus resolutis, & remissis. Quomodo igitur, Patroclens aiebat, non agrè afficimur, neq; dolemus vigilantes? Quin tu mihi dic, Timon inquit, quomodo capitis tonsum lenitatem & facilitatẽ percipit: comatum autem, grauitatis sensum non euidenter exhibet? Et qui vinculis soluti sunt, gaudẽt: vincti vero non dolent. Et lumẽ illatum subitò in communium, clamorem applausumq; prægaudio excitat: priùs autem aeris obscuritas non molesta, nec tristifica videbatur oculis. Nempe istorum omnium vna causa reddi debet, quod res præter naturam paulatim consuetudine & familiaritate sua, ita afficit sensum, vt patiens aliquid non admodum agrè ferat. Vbi verò deinde priori affectu liberatus, & naturæ restitutus fuerit, (maximè gaudet, ac oblectatur.) Statim enim re nobis commoda & oblectante fruentes, graue ac molestam fuisse, quod præcessit deprehendimus. Sic & animã id quod præter naturam & alienũ est per communionem ad mortales affectus & partes, non admodum premere videtur propter longam consuetudinem: iucundam verò quietẽ & lenitatem cum voluptate persentiscit, cum tam soluta est corporeis actionibus. Abistu enim turbatur, circa eas laborat, egetq; otio & quiete ab ipsis. Ea verò quæ ipsa per se agit secundum naturam, vt semper aliquid considerare, reputare, meminisse, & contemplari, nullam ipsi lassitudinem neque satietatem pariunt. Etenim satietas, lassitudo circa voluptates obortæ esse videtur, quã anima simul cum corpore patitur: eadem voluptates non diu probando. Dum verò copulata est corpori, vt diximus, tale quid ei accidit, quale Vlyssi. Nam vt ille ad capreficum hærebat, & amplectebatur, non desiderio, nec amore eius, sed metu subiacentis Charybdis: Sic anima corpori inhærere videtur, idq; amplecti, non ob gratiam aut benevolentiã eius, sed mortis incertitudinem pertimescens. Habent enim Dy vitam mortalibus absconditam, vt sapiens Hesiodus canit: itaq; non carneis quibusdã vinculis animam corpori astrictam reddiderunt: sed vnicum ei vinculum vnamq; machinam moliti sunt, incertam dubiamq; illorum quæ mortem sequutura sunt opinionem inferentes. Nam si anima liquidò cognosceret quæ defunctos homines manerent, iuxta Heraclitũ, nulla vtiq; vitæ tineretur.

Duorũ enim alterũ mors est. Nã aut tanquã nihil omnino sit, sensum nullius vllius rei retinet is qui decessit è vita: aut quẽadmodũ dicitur, permutatio quædã & trãsmigratio animæ ab hoc in alium locũ. Sine ergo nullus remanet sensus, sed tanquam somnus quidam est, in quo quis somnium cernis nullum, admirabile lucrũ erit in

Inclusa parenthesi nos adiecimus. * Vide tur aliquid deesse.

* for. μαχὲς.

* Locus in Græco obscurior apparet.

Maronis in Apologia Socratis.

αἰσθήσεων ἀπαλυομένων, καὶ παρειμένων τῷ πάθει τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ὁ πᾶσιν. εἶπα πῶς, εἶπεν ὁ Παρόκλης, ὁ δυσφορεῖσθαι δοκῶ ἀλγοῦντα ἐγρηγορέναι; πῶς δὲ, ἔφη ὁ Τίμων, κειρομένων μὲν αἰσθάνεται κυφότητος ἡ κεφαλὴ καὶ ῥᾳστώνης· κομῶσι δὲ βαρύτητος αἴσθησιν ὁ πόνος παρέχει; καὶ λυόντες μὲν οὐκ δεσμῷ, ἥδονται· δεδεμένοι δὲ, οὐκ ἀλγοῦσι. καὶ φῶς ἐπισωρευθὲν ἐξαίφνης συμποσίῳ, θόρυβον καὶ κρότον ὑφ' ἡδονῆς ἐποίησε· παρόντος δὲ ὁ ἀλαμπὴς ἐδόκει μὴ ἐνοχλεῖν, μηδὲ λυπεῖν τὴν ὄψιν. ἔοικε δ' αἴτιον εἶναι τούτων ἁπάντων, ὅτι ὃ παρὰ φύσιν, ὃ κατ' μικρὸν συνήθεις καὶ συνέζευξεν ἑαυτῇ τὴν αἴσθησιν, ὥστε μὴ πόνου δυσχεραίνειν παρουσαν. ἀπαλλαγείσης δὲ καὶ μεταβαλλούσης εἰς τὸ φύσιν *. φαίνεται γὰρ λύπης τῷ οἰκείῳ τὸ ἀλλότριον, καὶ τῷ ἡδεῖ τῷ λυπεῖν ὅτι παρὼν, καὶ βαρύ. ὅταν δὲ καὶ τὸ ψυχικὸν, τῇ παρὰ τὰ σπλάγχνα πάθη καὶ μέρη καινοποιείᾳ, ὃ παρὰ φύσιν καὶ ἀλλότριον, ὁ πόνου δοκεῖ πιέζειν· ἐστὸ * μικρὰς συνηθείας· ἀπαθαίνεσθαι δὲ ῥᾳστώνης καὶ κουφότητος μεθ' ἡδονῆς ἀφιεμένη τῷ σώματος ἐνεργῶν· ἐκείνας γὰρ ἐνοχλεῖται, καὶ παρὰ ἐκείνας ἐκπονεῖται, καὶ ἀπ' ἐκείνων ὀχλῆς δῦται, καὶ ἀναπαύσεως. ἃ δὲ αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἐνεργεῖ κατὰ φύσιν, ὃ σκοπεῖν ἀεί τι καὶ λογίζεσθαι, καὶ μιμνῄσκεσθαι, καὶ θεωρεῖν, παρὰ ταῦτα ἄκοπος ὄντι καὶ ἀκόρεστος. καὶ γὰρ ὁ κόρος, κόπος ἐοικὼς ἡδονῆς ἔοικεν εἶναι τῷ μὴ σώματός τι τὸ ψυχικὸν πάσχειν. ἐπεὶ παρὰ τί τὰς αὐτὰς ἡδονὰς ὁ καταγρεῖσι. συμπεπλεγμένη δὲ, ὡς ἂν εἴρηται, τῷ σώματι, ταῦτα τῷ Ὀδυσσεῖ πέπονθεν. ὡς γὰρ ἐκεῖνος τῷ ἐρινεῷ παρεσφίγγετο, καὶ ἀπεκύπτουσι, ὁ ποθῶν ἀπ' ἀγαπῶν ἐκεῖνον, ἀλλὰ δεδιὼς ἐπιστομίζειν τὴν Χάρυβδιν· ὕτως ἔοικεν ἡ ψυχὴ ἔχεσθαι καὶ ἀπείπε πλέξθαι δὲ βύσσοις ἀδήλοις αὐτῇ καὶ χάεσι, ἀλλ' ὀρρωδοῦσα τὸ θανάτου τὸ ἀδηλότητα.

κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι,
καὶ τὸν σοφὸν Ἡσίοδον, ὁ χαρίεσι πρὸς δεσμοῖς παρὰ τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν καταπείραντες, ἀλλ' ἕνα δεσμὸν αὐτῇ καὶ μίαν μηχανὴν μηχανησάμενοι, καὶ παρβαλόντες τὴν ἀδηλότητα καὶ ἀπιστίαν τῷ μετὰ τὴν τελευτήν. ἐπεὶ τίνι πιθανῶσαι ὅσα ἀνθρώπους παρεμυθήσατο τελευτήσαντας, καθ' Ἡράκλειτον, ζῆν αὖ κατάρας.

Δυοῖν γὰρ θατέρου ὄντος τοῦ τεθνάναι. ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι, μηδὲ αἴσθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα· ἢ καὶ τὰ λεγόμενα μεταβολή τις τυγχάνει οὖσα καὶ μετοίκησις τῇ ψυχῇ τοῦ τόπου ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον. καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπιλύσαι τις καλὸν μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ

θάνατος.

θάνατος. ἐγὼ γὰρ οὖν οἶμαι, εἴ τινα ἐπιλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα, ὃν ἡντινα κατέδαρθεν, ὥστε μηδὲ ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ αὐτῷ παραθέμενον ταύτῃ τῇ νυκτὶ, δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν ὁπόσας ἄμεινον καὶ ἥδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβιώκει ὁ τῷ ἑαυτοῦ βίῳ· οἶμαι οὖν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινὰ, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα ὀλιγωρήσειν αὐτὸν ταύτας, πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας. εἰ δὴ τοιοῦτόν τι ὁ θάνατός ἐστι, κέρδος ἔγωγε λέγω. καὶ γὰρ οὐδὲν πλέον ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι, ἢ μία νύξ. εἰ δ' αὖ οἷον ἀποδημοῦσά ἐστιν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ ἐστι τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσιν ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί μεῖζον ἀγαθὸν τούτου εἴη, ὦ ἄνδρες δικασταί; εἰ γάρ τις ἀφικόμενος εἰς ἅδου ἀπαλλαγεὶς τούτων τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὑρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστὰς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς, καὶ Αἰακὸς, καὶ Τριπτόλεμος, καὶ ἄλλοι ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἆρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὀρφεῖ συνείη ἄν, καὶ Μουσαίῳ, καὶ Ἡσιόδῳ, καὶ Ὁμήρῳ;

Τί τε γὰρ ἄλλα δαιμονίως ἔχειν εἰσὶν οἱ ἐκεῖ, τῶν ἐνθάδε, καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν χρόνον ἀθάνατοί εἰσιν, εἴπερ γε τὰ λεγόμενα ἀληθῆ ἐστιν.

Βαβαὶ, ὦ Σιμμία, ἢ που χαλεπῶς ἂν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πείσαιμι, ὡς ἐγὼ συμφορὰν ἡγοῦμαι τὴν παροῦσαν τύχην, ὅτι γε μηδ' ὑμᾶς δύναμαι πείθειν. ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσχερέστερόν τῳ ᾖ ἐμοὶ ἢ τῷ πρόσθεν βίῳ· καὶ ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δεκάτῳ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικὴν· οἱ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ἄδοντες καὶ τὸ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι, γιγνόμενοι, ὅτι μέλλουσι τῷδε τὸν Θεὸν ἀπιέναι, ὧπερ εἰσὶ θεράποντες. οἱ δὲ ἄνθρωποι διὰ τὸ αὐτῶν δέος τοῦ θανάτου, καὶ τῶν κύκνων καταψεύδονται, καὶ φασὶν αὐτοὺς θρηνοῦντας τὸν θάνατον ὑπὸ λύπης ᾄδειν, καὶ οὐ λογίζονται ὅτι οὐδεὶς ὄρνεον ᾄδει, ὅταν πεινῇ, οὐ ῥιγοῖ, οὔ τινα ἄλλην λύπην λυπῆται, οὔτε αὐτὴ οὔ τε ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ὁ ἔποψ, οἵ δή φασι διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν. ἀλλ' οὔτε ταῦτά μοι φαίνεται λυπούμενα ᾄδειν, οὔτε οἱ κύκνοι. ἀλλ' ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες, μαντικοί τε εἰσι, καὶ προειδότες τὰ ἐν ᾅδου ἀγαθὰ, ᾄδουσι καὶ τέρπονται ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ μᾶλλον ἢ τοῦ ἔμπροσθεν χρόνου. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ἡγοῦμαι ὁμόδουλός τε εἶναι τῶν κύκνων, καὶ ἱερὸς τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ χεῖρον ἐκείνων τῇ μαντικῇ ἔχειν τοῦ παρὰ τοῦ δεσπότου † αὐτοῦ, οὐδὲ δυσθυμότερον αὐτῶν τὸν βίον ἀπαλλάττεσθαι.

morte. Reor equidem, si quem oporteat, ad eam noctem quam tanta transigit quiete, vt ne insomnium quidem vllum videret, alias noctes diésque vita totius conferre, atque dicere quot ipse noctes atque dies in vita melius dulciusque peregerit: reor inquam nedum priuatum aliquem, sed nec magnum quidem regem, aliquas numerare posse. Si ergo tale quiddam est mors, lucrum equidem esse dico. Etenim nihil plus hoc pacto totum tempus, quàm nox vna esse videtur. Sin autem mors est tanquam transmigratio quaedam hinc in alium locum, ac vera sunt quae dicuntur, videlicet in alio seorsum à nobis loco omnes defunctos esse, quidnam melius quàm hoc esse potest ô iudices? Si quis enim illuc profectus liber abijs qui se profitentur iudices esse, veros reperit iudices qui iudicare illic perhibentur, Minoem, Rhadamanthum, Aeacum, Triptolemum, aliósque quotcunque semidei iustè vixerunt, nunquid eiusmodi transmigratio parui pendenda censebitur? Rursus Orpheum, Musaeum, Hesiodum, & Homerum conuenire, quanti quis nostrûm redimeret?

Nam & in alijs rebus qui illic agunt, nobis sunt beatiores, & in eo insuper, quod reliquum tam tempus permanent immortales, siquidem vera sunt quae dicuntur. Paulò pòst.

Papa, o Simmia, quàm difficilè alijs persuaderem hanc me fortunam haudquaquam aduersam existimare, quando ne vobis quidem persuadere possum. Quippe cùm metuatis, ne difficilior mœstiorq; sim in praesentia, quàm in superiori fuerim vita. Atq; vt apparet, deterior cygnis ad diuinandum vobis esse videor. Illi quidem quando se breui praesentiunt morituros, tunc magis admodum, dulcisq; canunt, quàm antea consueuerint, congratulantes quòd ad Deum sint, cuius erant famuli, iam migraturi. Homines verò cùm ipsi mortem expauescãt, cygnos quoq; falsò criminãtur, quòd luctes mortem ob dolorem cantum emittant. Profectò haud animaduertunt nullam esse auem, quae cantet quando esuriat, aut rigeat, aut quouis alio afficiatur incommodo. Non ipsa philomela, nec hirundo, nec vpupa, quas ferunt per querimoniam cantare lugentes. At mihi, neq; hae aues prae dolore videntur canere, neq; cygni. Sed quia Phœbo sacri sunt, vt arbitror, diuinatione praeditipraesagiunt alterius vitae bona: ideoq; cantant alacriùs, gestiuntq; ea die, quàm superiori tempore. Equidem & ego arbitror me cygnorum esse conseruum, eidemq; Deo sacrum, neq; deterius vaticinium ab eodem domino habere quàm illos, neq; ignauius è vita decedere. Platonis in Phædone.

† alium habere aiunt.

Eiusdem in Cratylo. *Quinetiam audiui bene ominando moriendum esse, quiescite igitur, & sustinete.*

Herodoti in Terpsichore. *Trausi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces: verùm circa natalitia suorũ atq; obitum hoc factitãt: Edito puero, propinqui eum circumsidentes cum ploratione prosequuntur, recensentes quascunq; necesse est illi, quòd vitã ingressum sit, perpeti humanas calamitates. Hominem fato functum, per lusum atq; latitiam terra demandant, referentes quot malis liberatus, in omni sit felicitate.*

Platonis in Axiocho. *Nam iuxta communem illam & omnibus celebratam sententiã, vita peregrinatio quædã est: & ea decenter modesteq; transacta oportet alacriter & tantùm non Paanem canentes ad fatalem locum discedere.*

Ibidem. *Siquidem mors neq; circa viuos, neq; circa defunctos est. Quomodo dicis, ô Socrates? Quoniam circa viuos quidem non est: defuncti verò non existunt.*

† περὶ. * περὶ.

COMPARATIO VITÆ ET mortis, Sermo CCLXXV. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Troianis. *NOn idem est, ô fili, viuere ac mori.*
Hoc enim nihil est: illud verò spem fouet.

Simonidis. *Tempus enim est breue viuendi: qui verò semel conditus fuerit*
Sub terra, iacet mortalis per omne æuum.

Antiphanis. *Nullus vnquam ô domine mortuus est, mori cupiens & promptus.*
Sed cupidos viuendi crure detrahit
Charon velinuitos, & ad locum sacrũ perducit
Epulantes, & omnia habentes abunde.
Pestis autem remedium est contra immortalitatem.

Menandri. *Quàm iucundum est viuere, si quis cum illis vixerit quos probat.*
Istud est viuere, non sibi viuere soli.
Et mori iucundũ est, cui nõ viuere licet vt libet.
Istum ego fortunatissimum esse dico,
Qui sine molestia contemplatus ô Parmeno
Res illas venerandas, mox rursum illuc abijt, vnde venerat:
Contemplatus inquam solem commune fidus, aquam,
Nubes, ignem. Hæc enim, etsi vixerit annos centum,
* melius Xy. *Præsentia videbit: etsi paucos admodum annos,*
Nihil aliud istis videbit augustius.
Nundinas esse quasdã putato tempus hominum
Istud, de quo loquor, solennes & populosas.
In quibus magna est turba, mercatus, fures, alea, colloquia.
Si primus abieris, diuertes melius
Viaticum habens: nulli infensus abijsti.
Qui verò immoratur, fessus tandem perijt,
Et miserè consenescens, aliquas re sti indigus:

Α' κήκοα δὲ ὅτι καὶ δύφημία χρὴ τελευτᾶν. ἀλλ' ἡσυχίαν ἄγετε καὶ καρτερεῖτε.

Θρῃκῶν δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα, καὶ ταῦτα τοῖσιν ἄλλοισι Θρηξὶν ὁπιτιλέυσι, καὶ δὲ τὸν γινόμενον σφίσι καὶ ἀπογινόμενον, τοιῷδε τινὰ δι' τὸν μὲν γινόμενον τοὺς ἐξελθόντας οἱ προσήκοντες, ὀλοφύρεσθαι, ὅσα μιν δεῖ, ἐπεὶ τ' ἐλθόντα, αἰαπλῆσαι κακῶν αὐτὸν ἡγεόμενοι τὰ αὐθρώπινα πάντα πάθεα. τὸν δ' ἀπογινόμενον, παίζοντάς τε καὶ ἡδόμενοι γῇ κρύπτουσι, ὑπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἀπαλλαχθεὶς, ἔστιν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ.

Οὕτι δ' οἱ γινόμενοι δὴ τοῦτο, καὶ τοὺς πάντων θρυλλέομενοι, παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος· καὶ ὅτι δεῖ ὑπιόντας, εὐφρόνως ἀφαγεόντας, εὐθύμως μετιέναι παιανίζοντας, εἰς ὃ χρεὼν ἀπίῃσι.

Οὕτι ὁ θάνατος ὕτι † τοῖς τὺς ζῶντας ἔστιν, ὕτι * τοῖς τὺς μετηλλαχότας. πῶς φῄς, ὦ Σώκρατες; ὅτι μὲν τὺς ζῶντας, οὐκ ἔστιν· οἱ δὲ ἀποθανόντες οὐκ εἰσίν.

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΘΑνάτου, Λόγος σοέ.

Οὐ ταὐτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
Τὸ μὲν γὰρ οὐδέν, τῷ δ' ἔτ' εἶναι ἐλπίδες.
Βιοτᾶς μὲν γὰρ χρόνος ἐστὶ βραχὺς· κρυφθεὶς δὲ ὑπὸ γᾶς, κεῖται θνητὸς τὶν ἄπαντα χρόνον.
Οὐδεὶς πώποτε, ὦ δέσποτ', ἀποθανὼν, ἀποθανεῖν προθύμως ὤν.
τὺς γλιχομένους δὲ ζῆν καταπαύει τὸν σκέλυς ἄγοντας ὁ Χάρων, ὀκνοῦντας τόπον θεῖον τ' ἄγαν σπεύδοντας, καὶ πάντ' ἔχοντας ἀφθόνως.
ὁ δὲ λοιμός ἐστιν ἀθανασίας φάρμακον.
Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν, εἰ μεθ' ὧν χρὴ τὺς αἰῶνα τοῦτ' ἐστὶ τὸ ζῆν· οὐχ ἑαυτῷ ζῆν μόνον.
ἡδύ τ' ἀποθνήσκειν, ὅταν ζῆν μὴ παρέσται ὡς βούλεται.
Τοῦτον δ' ὑπερευτυχέστατον λέγω, ὅστις θεωρήσας ἀφύπτως Παρμένων τὰ σεμνὰ ταῦτ', ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθεν ταχύ· τὸν ἥλιον τὸν κοινὸν ἀέρα, ὕδωρ, νέφη, πῦρ. ταῦτα, εἴτε καὶ ἑκατὸν βιώσεται, * οὐχὶ παρόντα. καὶ σὺ αὐτὸς σοφὸς ὀλίγως, σεμνότερα τούτων ἕτερα οὐκ ὄψῃ ποτέ.
πάντ' ἐνόμισεν ὁμοίως τὸν χρόνον, ὃν φημι, τοῦτον ἐπιδημίαν αἰθερίῳ.
ὄχλος, ἀγορά, κλέπται, κυβεῖαι, ἀφαιρεταί.
αἱ τροφαὶ ἀπίθανοι, καὶ λύσεις βελτίονα ἐφόδια ἔχων. ἀπῆλθες ἐχθρὸς θεοῖσι.
ὁ τροφεῖα δίκαια δὲ, κἀπάσας ἀπόλεσε· κακῶς τε γηρᾷ, οὐδεὶς τε γίνεται.

ρεμβό-

ῥεμβόμενος, ἐζηρὸς ἀεί, ἐπιβουλεύθη ποθέν·
οὐκ ἀθανάτως ἀπῆλθεν ἐλθὼν εἰς χρόνον.
Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Τὸ μὲν γὰρ εἶναι χρῆσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Καί τοι ποτ' εἴ τι εἰσίδοιμ' αὐτὰ πόλιν
τυφλὸν προσηγήτορος ἐξηρτημένον,
ἃ δαιμόνων, πᾶς συμφορᾶς ἐλοιδόρουν·
ὡς δύστλης εἴη θαλάττων οὐκ ποδῶν ἔχων.
καὶ νῦν λόγοισι τοῖς ἐμοῖς σεσαρπίως
πέπτωκ' ὁ τλήμων. ὦ φιλόζωοι βροτοί,
οἱ τλεῖν ὑπείκετ' ἡμέρας ἰδεῖν,
πόθον ἔχοντες, μυρίων ἄχθος κακῶν.
ὅπου ἔρως βροτοῖσιν ἔγκειται βίου.
Τὸ ζῆν γὰρ ἴσμεν· τὸν θανεῖν δ' ἀπορία,
πᾶς τις φοβεῖται φῶς λιπεῖν τόδ' ἡλίου.
Ἀπράγμονως ζῶν, ἡδύ. μακάριος βίος,
καὶ σεμνός, αἴ τι μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
σὺ θηρίοις δὲ καὶ πτήναις ὄντα δεῖ
εἶναι πίθηκον, ὦ παλαιπώρου βίου.
Οὐ πομπαῖος Φρύξ εἰμι. τὸν ζῶν ἢν ὁρᾷ
χρῆσον τὸ μὴ ζῶν, χρησόμεθα τῷ κρείσσονι.
Ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας,
ζῶν φημι μᾶλλον, τοῦ * βλέποντας τοὺς μὴ καλῶς.
Βίος πονηρὸς, θάνατος εὐκλεέστερος.
Ζωῆς πονηρᾶς, θάνατος εὐπρεπέστερος.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ πεφυκέναι.
Καὶ μοι, πόθεν Πλούτων αὖ νομάζεται,
εἰ μὴ τὰ βέλτιστ' ἔλαχεν; εἰ δέ σοι φράσω,
ὅσῳ τὰ κάτω κρείσσον' ἐστὶν, ὧν ὁ Ζεὺς ἔχει.
ὅταν γὰρ ἴσας τοῦ παλαίστου τὸ † ῥέον
κάτω βαδίζῃ· τὸ δὲ κενὸν, πρὸς τὸν Δία.
ὡ γὰρ αἰεί ποτε ὕπνος ἐξεφανωμένοι,
προσκείμεθα, νυκὶ αὖ * κατακεκριμένοι,
εἰ μὴ καταβαίπας ὑδρίας πίνῃ ἕδρᾳ.
Ἀρ' ταῦτα γάρ τοι καὶ καλοῦσι μακάριοι.
πᾶς γὰρ λέγει τις, ὁ μακαρίτης οἴχεται·
κατέδαρθεν ὑδαίμων, ὅτ' οὐκ ἀπαίστως.
καὶ θύομεν αὐτοῖσι τοῖς ἐναγίσμασιν,
ὥσπερ θεοῖσι, καὶ χοάς γε χέομεν,
αἰτούμεθ' αὐτοὺς δοῦρ' ἀπείναι τἀγαθά.
Τί δ' αὖ ἔχει νεκρὸς ἀγαθὸν,
ὅπου γ' οἱ ζῶντες ἔχομεν οὐδὲ ἕν;
Θανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχέστερος,
ἢ ζῶν. τὸ γὰρ ζῆν μὴ καλῶς, μέγας πόνος.
Ὅστις γὰρ οὐ κακοῖσιν ἡμέρᾳ βίᾳ,
ἢ δύστλης ἐστὶν, ἢ δυσάλγητος φρένας.

Vexatur, hostes reperit, insidijs alicunde impetitur:
Ac demum, cùm in hoc seculum venerit, infelici morte defungitur.
Multo satius est mori, q̃ vitam agere miserã. Sophoclis.
Præstat enim non esse, quàm vivere malè.
Equidem olim si quem videbã per ciuitatẽ Euripidis.
Cæcum, ab itineris duce hærentem,
Ah dæmonum tristi cõuicia dicebam fortunæ,
Quòd ille miser esset procul a morte seiunctus.
Nunc autem contra sententiam priorem meam
Lapsus infælix ego sum. O vitæ cupidi mortales,
Qui posteram intueri lucem
Semper cupitis, plurimorum onus malorum.
Adeò vitam homines amant.
Scimus quidẽ viuere, præ insciti a verò moriẽdi
Nullus non relinquere metuit hoc solis tubar.
Tranquillè viuere iucundum. Beata est vita Apollodori.
Et veneranda, si fuerit cum alijs quoque tranquillis.
Inter feras autem & simias versantem oportet
Esse simiam, ô miseram vitam.
Non vbique sum Phryx: si videam quòd Euripidis.
non viuere
Melius quàm viuere sit, vtemur eo quod melius est.
Ego illos qui bene mortui sunt,
Potiùs viuere dixerim, quàm illos qui inhonestè viuunt. *malim Θλίβοντας, quod ἐν τῇ τύχῃ accipitur.
Mors gloriosior est quàm vita mala.
Mors felicior est quàm vita mala. Æschyli.
Satius est autem non nasci, quàm natum esse.
Vnde quæso nomen haberet Pluto, *Pluto Deus inferorũ πλάττει dicitur.
Ni dines optimarum essent rerum? sed vnum tibi dicam,
Quantum hæc inferiora præstent illis quæ Iupiter habet. †malim πλέον.
Nam si trutines, plena stratere lanx
Deorsum vergit, inanis autem ad cælum.
Nunquam enim sic coronis redimiti, *lego πλεκομένοις
Proponeremur in funeribus, nec vnguentis delibuti,
Nisi sitim vt desinẽdimus bibere nos oporteret.
Propterea enim beati etiam vocantur. (obiit:
Nam singulis ita loqui moris est: beatus mortẽ
Obdormiuit fælix: non.n. amplius tristabitur.
Et sacrificamus ipsis libamina in exequijs,
Quemadmodum Dijs, & inferias fundimus,
Ac petimus ab eis vt bona huc mittãtur ad nos.
Quid nam boni mortuus haberet, Menandri.
Cùm nos viuentes nihil habeamus?
Mortuus autem felicior fuerit, Euripidis.
Quàm vivus. Vita enim non bona, magnus labor est.
Quisquis calamitosus vitam desiderat, Sophoclis.
Aut malus & tmuidus est, aut animus ei in doloribus occallus.

Turpe est illum hominem longam sibi cupere vitam,
Qui nunquam interquiescit à malis.
Quid enim ipsa dies delectare potest, quotidie
Aliquid addens, & procrastinans mortem?
Non emerim ne verbulo quidem hominem,
Quem vana spes fouent.
Nam aut honestè viuere, aut honestè mori
Generosum oportet. Rem omnem audiuisti.

Æschyli. *Quid iuuat viuere vitam, quæ tristitiam parit?*

Euripidis. *Ergo non viuere satius est, quàm viuere malè.*
Viuos oportet beneficijs demereri. Omnis enim mortuus
Terra est, et vmbra, res nihili, nullius momẽti.

Diogenes, cùm dixisset quidam, molesta res est viuere: Non, dixit. sed malè viuere.

Epicteti. *Magis necessarium est mederi animæ, quàm corpori. Mori.n. melius est, quàm malè viuere.*

Pyrrhon aiebat nihil interesse inter vitam ac mortem. Et cùm quidam ad eum diceret, Cur igitur tu non moreris? Quia nihil interest, respondit.

Epicteti. *Mirabilis est natura, & vt Xenophon inquit, vitæ cupida. Corpus igitur istud omnium iniucundissimum & sordidissimũ amamus & & colimus. At si oporteret quinque dies solũ vicini corpus curare, non sustineremus. Vide enim qualis res sit, diluculo surgentem alienos dẽtes fricare, & post aliquod opus necessarium partes illas abluere. Reuera mirum est amari corpus istud, cui tot indies ministeria sunt exhibenda. Hanc peram farcio, & rursus euacuo: quid isto molestius? Sed oportet me Deo inseruire. Quamobrem maneo, & sustineo lauare miserum istud corpusculum, pascere, vestire. Cùm verò iunior essem, etiam aliud quidpiam mihi imperabat, & sustinebam tamen ipsum. Cur igitur nõ sustinetis cùm natura corpus vobis aufert, quod prius dederat? Amo, inquis, ipsum. Atqui, vt nunc dicebam, amorem etiam eius natura tibi dedit. Sed eadẽ inquit, dimitte nunc ipsum, & non amplius occupator.*

* lege φὴς.

* malim, κἀν γέρων μὴ λοιδορῇ.

Si quis senex non moriatur, Deos incusat, quòd negocium ei facessant, hoc tempore, quo ipsum iam quiescere cõueniret. Et nihilominus cùm mors accesserit, vitam desiderat, medicum accersit, & orat ne quid in medendo promptitudinis ac diligentiæ prætermittat. O mirabiles homines, dixit, qui nec viuere neq; mori volũt.

Longiori vitæ sed deteriori, breuior sed melior ab omnibus omnino præferenda est.

Platonis in Apologia Socratis. *Sed nunc abeundi tempus est, mihi moriturо, vobis victuris. Vtri verò nostrũm ad meliorem statum adeant, omnib. incertum est, præterquam Deo.*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρήζειν βίῳ,
κακοῖσιν ὅστις μηδὲν ἐξαλλάσσεται.
τί γὰρ παρ' ἡμῖν ἡμέρα τέρπει ἔχει,
προσθεῖσα καὶ παθεῖσα τῷ γε κατθανεῖν;
οὐκ ἄν ποτ' ἀμείμπλων οὕτω λόγῳ βεβὼς,
ὅστις κενεῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.
ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν δ' ἄνδρα χρὴ πανταχοῦ ἀκούειν λόγον.

Euripidis. Τί γὰρ καλὸν ζῆν βίον, ὃς λύπας φέρει;
Οὐκοῦν τὸ μὴ ζῆν κρεῖσσον ἢ ζῆν κακῶς.
Τοὺς ζῶντας δ' οὐ δρᾷν. καθανὼν δὲ πᾶς ἀνὴρ,
γῆ καὶ σποδός, τὸ μηδὲν εἰς τοῦτο ῥέπει.

Diogenis, εἰπόντος τινὸς, χαλεπὸν ὄντι τὸ ζῆν· οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ τὸ κακῶς ζῆν.

Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἰᾶσθαι. τὸ γὰρ ζῆν κακῶς, τὸ τεθνάναι κρεῖσσον.

Πύῤῥων ἔλεγε μηδὲν διαφέρειν ζῆν, ἢ τεθνάναι· καί τις ἔφη πρὸς αὐτὸν· τί οὖν οὐκ ἀποθνήσκεις; ὁ δὲ, ὅτι, εἶπεν, οὐδὲν διαφέρει.

Θαυμαστὴ ἡ φύσις, ἣ ὥς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος. τὸ γοῦν σῶμα τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, θεραπεύομεν καὶ θεραπεύομεθα. εἰ γὰρ ἔδει πέντε μόνας ἡμέρας θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὁρᾷ γὰρ οἷόν ἐστιν, ἑωθινὰ αἰασάπτα, τελέθοντας τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ πᾶν αἰανγκαίων ποιήσαντα, ἀπονίζειν σκέλη τὰ μέρη. ὦ ὅτι θαυμαστόν ἐστι φιλεῖ πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τάχιστα τυχεῖν τοῦ θύλακος εἶπα κενοῦ. τί τοῦτο βαρύτερον; ἀλλὰ θεῷ δεῖ με ὑπηρετεῖν. διὰ τοῦτο μοῦνο καὶ αὐέχομαι λύειν τὸ δύσηνον τοῦτο σωμάτιον, χορτάζων, σκέπων. ὅτι δὲ νεώτερος ἦν, καὶ ἄλλο τι προσετάττε μοι, καὶ ὅμως ἠνεχόμην αὐτοῦ. διατί οὖν οὐκ αὐέχεαι, ὅταν ἡ δύσα ἡμῖν φύσις τὸ σῶμα ἀφαιρῆται; φιλῶ * φησιν αὐτό. οὐκοῦν ἐκεῖνο δὴ ἔλεγον, ἣ αὐτὸ τὸ φιλεῖν ἡ φύσις σοι δέδωκεν. ἀπὸ σῆς αὐτὸ λέγε, ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχε.

* Ἐὰν γέρος τελεῦτᾷ τὸν βίον, ἐγκαλεῖ τοῖς Θεοῖς, ὅτι δέον αὐτὸν ἤδη ἀναπεπαῦσθαι, πρᾶγμα ἔχει. καὶ οὐδὲν ὅταν προσέλθῃ ὁ θάνατος, ζῶν βούλεται, καὶ πέμπει τὸν ἰατρὸν, καὶ δεῖται αὐτοῦ μηδὲν ἀπολιπεῖν προθυμίας καὶ ἐπιμελείας. θαυμαστοὶ, ἔφη, οἱ ἄνθρωποι, μήτε ζῶν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν.

Τὸ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα, πάντως αἱρετέον.

Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντί, πλὴν ἢ τῷ Θεῷ.

Βραχὺς

Βραχὺς ὁ βίος τῷ θεοπρεπῶς πεποιῆσθαι· δυστυχοῦντι δὲ μακρός.

Ὅς σοι εἰδοίη ἀληθὴς εἶναι, καὶ ὧν ὅτι σοὶ ὠφελήσειν τι καὶ διδάξειν τὰ ὄντα, νεανίσκως τε καὶ γέροντας, καὶ τὸν μὴν χιλίαις, ὧδέ μοι εἰρήσεται. πάντα μὲν ὅσα γίγνεται καθ' ὑπηνῶν αἰτίαι, αἰάγκη λυθῆναι. τὸ γὰρ ἀίδιον καὶ ἄφθαρτον, μόνῳ τῷ θείῳ πρέπει. τὸ δὲ ἐκ τοῦ τεχνίτου συνεστὰν ἔκ τινος ὕλης, πρὸς δέχεται φθοράν. ὁπότε καὶ φυτοῖς ἅπασι καὶ λίθοις καὶ σιδήρῳ, μεταβολὴν ἴσμεν ξυμβαίνουσαν ὁμοίαν θανάτῳ· δένδροις * δὲ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν ξύλοις, σηπεδόνα· λίθοις δὲ διάλυσιν· σιδήρῳ δὲ ἰόν. φασὶ δὲ καὶ τὸν κόσμον αὐτὸν, ὅτε ἐγένετο, καὶ γνώμην μὲν τοῦ ποιήσαντος Θεοῦ, λελύσθαί ποτε ἐκ μέρους, καὶ αὖθις λυθήσεσθαι εἰς τὸ πῦρ καὶ ὕδωρ. αἰ, θεοπρεπῶς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἡμέρους τε καὶ ἀγρίοις, ἐξιέναι τοῦ βίου πᾶσα αἰάγκη. καὶ σοὶ μὲν ἴσως, μᾶλλον δὲ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀμυήτων φιλοσοφίας, δόξει τὸ πρᾶγμα χαλεπὸν εἶναι, ἅτε τὰ πρόφρονα· οὐ δὲ ἴσθι ἐξεταζόμενον, αἱρετώτερον φανήσεται τῆς παρεστώσης ζωῆς. οὐ γὰρ ὀλίγος μὲν ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, ὁ βραχὺς πόνος, οὐδὲ λύπη καὶ παλαιπωρία ξυμπεσοῦσα. ἀλλ' οὐδὲ τὰ προσηκόντως εἰς σῶμα ζῶν ὅτι μέλλει * ῥᾴστοια πάρεσιν, οὐδὲ ὑγίεια συνεχής. οὐδὲ μὴν αἱ ἡδοναί ζόμεναι πρόσπονοι εἶναι, καθ' ἑαυτὰς εἰλικρινές τε καὶ ῥᾴδιαι γίνονται, τῶν μὲν ἀναιδῶς προσκαταρχομένων, καὶ ὡσανεὶ ἀπολυμαινόντων αὐτάς· τῶν δὲ οἰκείων βραχεῖαι καὶ ὀλιγοχρόνιον ἔχοντες τὸν τέρψιν. πόλεμοι δὲ καὶ μάχαι, καὶ προσέτι ὅτι ποτοί, * μακραὶ αἱ εἰπεῖν λέγειν, ὁποῖά ἐστιν, εἴ τις ἐθέλοι μαρτύρια ποιήσασθαι τὰ ἔργα ὅτι τοῖς λόγοις. ὑδὲ γὰρ ὅτι θανάτοις οἰκείων καὶ φίλων, ὁποῖα δρῶσι πατέρες ἢ μητέρες, καιρὸς ὅτι τὸ πλῆθος ὁ παρὼν ἐξηγήσασθαι· ἀλλ' ὑδὲ τοῖς ὅτι ὁ πλοῦτος μεταβολαῖς, ὑδὲ κινδύνοις ἐκτὸς ὁμοίοις ἑκάστων ἔξω γῆς καὶ θαλάττης. ὅτι πᾶσι γὰρ ὁ δαίμων τέτακται, μεταποιῆσαι τἀγαθὰ καὶ διώκειν αὐτοφάγων αὐτοῖς τοῖς συμφοραῖς. ὁ δὲ θάνατος ἄδηλον μὲν εἰ φύσιν ἔχει τῆς ἀληθοῦς ζωῆς, τοῦ ζῆν ἐκτὸς τινων ἀποτειχείαι λελυμένου. ὅσα μὲν τοι ἀγαθὰ παρέχει, δεξαμένους ἡμᾶς ἀδεῶς τε καὶ πιστῶς. ἀκέσεται μὲν γὰρ ἐκλύοντα ταῖς ψυχαῖς σώματα, μυρίων ὄντα κακῶν αἴτια, ὅτι σὰς διέλυσιν ἀποδιδοῦσα αὐτὰ τοῖς στοιχείοις, καὶ προστιθεῖς ἅπερ ἐξ αὐτῶν ὥσπερ ἐδανείσατο. ταῖς δὲ ψυχαῖς ἄγαθὸν ὅτι τὸν ἀϊδῆ τόπον, ἔνθα δικασταί τε καὶ ἀψευδεῖς Θεοὶ, τῶν τε δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων κάθιστα κρίνοντες, ἐς μίαν ταπεινώσας εἰς τὸν προελθόντα δῆμον. αἴ τι ἀπαλλαττόμεναι τὸ δικαιωτηρίου τυχοῦσαι νίκης, ὅτι πεδία Ἠλύσια καὶ ταῖς ἐκεῖσε δυπαθείας ἐκπέμπονται· ἢ εἰσὶ

Homini fortunato breuis est vita, infortunato longa. Apollonij.

*Sermo verus, qui iuuenes ac senes & reliquã ætatẽ ex æquo iuuet, deq; rebus ipsis institutas, nunc à me proferetur hunc in modum. Omnia quãcunq; ob causam nascentia, dissolui oportet. Immortalis enim & incorruptibilis natura solis diuinis conuenit. Quicquid autem ab artifice ex aliqua materia compositũ est, corruptionẽ subit. Siquidẽ et plantis omnibus, et lapidibus, & ferro, mutationem contingere scimus mortisimilẽ: arboribus quidẽ & lignis earum, putredinem: lapidibus, dissolutionem: ferro aũt, ferruginẽ. Quinetiam mundũ aiunt, quoniã genitus est, quãuis per voluntatẽ creatoris Dei, aliquando ex parte solutũ esse, & rursus in ignẽ et aquã dissolutum iri. Homini quoq;, et omnibus alijs mansuetis ferisq; animalib. è vita migrare omnino necessariũ est. Quòd si tibi fortè, aut potiùs alteri cuipiã philosophiæ ignaro, hæc res ppter ea q̃ prædiximus, difficilis & dura videbitur: scitote quòd si penitius examinetur, eligenda magis apparitura sit, q̃ vita tantopere desiderata. Nam inter viuendum non exiguus labor, nec breuis tristitia & ærumna homines fatigat. Nec enim ea quæ ad corporis curã pertinent, satis bene, vel copiosè possident, nec sanitate continua fruuntur. Sed neq; voluptates, q̃ nonnullos in admirationem trahunt, per se faciles ac sinceræ contingunt, cùm semper aliqd triste præcedat, à quo velut i generentur: quicquid verò suaue & familiare nobis continent, id omne perbreuem fugacemq; delectationẽ habeat. Bella aũtẽ, conflictus, & reliqua opera laborto sa, qualia sint, si quis ex ipsis rebus orationi testimonia adhiberi vellet, hic recensere nimis prolixum foret. At nec ea quæ parentes ppter mortẽ familiarium aut dilectorũ sibi faciunt, in præsentia explicare conuenit: porrò neq; casus & mutationes, q̃ diuersendi gratia fiunt, nec omnia pericula terra mariq; subeũda tolerari possunt. Imminet enim vbiq; damon, vi q̃ bona sunt peruertat & persequatur, illorũ aũt loco calamitates inducat. Caterũ de morte dubiũ est, an rationem & naturam vera vitæ cõtineat, cùm vitã aliqui mortẽ appellent. Quãta verò bona exhibeat nos excipiens constanter ac certò, inde patet, q̃ molesta animis corpora, et multorum malorũ causas, ipsa dissoluit elemẽtis suis ea reponens, ac restituens, quæ priùs ab ipsis velut mutuata fuerat. Animas autem ad * opacum locũ deducit, vbi iudices ac veraces dij, de iustis iniustisq; sentẽtiam ferentes sedent, & singulas in illorum, qui priùs aduenerãt, numerũ referunt. Tũ animæ, quæ à iudicijs absoluuntur, victoriã nactæ, ad cãpos Elysios, & voluptates illic vigentes mittuntur: ac iũs*

Ἀϊδῆ græcè alludit ad ἀΐδην, id est inferos.

amicæ & sociæ dæmonum heroumq́, quorum olim famam solùm admirabantur, & imperatoribus ac regibus semper adhærent. Malas verò & improbas infelix mutatio suscipit, nec amplius luce fruuntur.

Platonis in Gorgia.

Quinetiam vt tu dicis, grauis est vita. Neq́ admirarer, si ea de re verum hoc Euripidis dictum fuerit: Quis nouit vtrum viuere quidem mori sit, mori autem viuere? Et nunc fortè reuera mortui sumus. Audiui iam à sapiente quodam, nos nunc mortuos esse, corpusq́ nostrum sepulchrum esse nobis: partemq́ animæ in qua cupiditates sunt, perinde se habere ac si persuadendo vicissimq́ dissuadendo, sursum deorsumque, agitetur. Itaq́ elegans quidam vir Siculus fortè vel Italus in hic confabulatus animi partem propter suasionem credulitatemq́ lubricam alludens nomini πίθου, id est dolium, appellauit: Dementes verò profanos atque damnatos. Horum autem animi partem libidini obnoxiam, ceu futilem ob incontinentiam inexplebilem perforatum esse dolium inquit. Quare hic vir contrarium tibi ostendit: eorum qui apud obscuros sunt inferos, eos esse miserrimos, qui tanquam omnino profani damnati sunt, & aquam in vas perforatum alio perforato vase inferre coguntur. Esse autem hoc aliud vas, siue cribellum, vt dicebat is qui me docuit, dementium animum: quem ideo perforato vasi assimulauit, quòd ob inuidam affectionem oblitionemq́ nequeat infusum aliquid continere.

* ἔστιν ἄρα τῶ.

* ἀμύητον.

Xenophontis ex epist. ad Sotiram.

Mihi autem mors ipsa neq́ turpis, nec honesta esse videtur. Terminus autem vitæ non omnibus idem est, cùm firmitas aut imbecillitas virium a prima natiuitate dissimilis inæqualem annorum ætatem efficiat. Causa verò aliquando turpis, aliquando honesta & decora mortem promouet.

Platonis in Axiocho.

Soluta semel hac compage, animoq́ rursus in proprium restituto locum, relicto ibi illud corpus terrenum, & rationis expers, amplius non est homo. Nos enim anima sumus, animal immortale, mortali inclusum munimento. Hoc autem tabernaculum non sine malo nobis circũdedit natura, cuius læta quidem abstrusa sunt & volucria, pluribusq́ doloribus admixta: tristia verò improuisa, diuturna, prorsusq́ vacua gaudiorum: valetudines nempe, sententiũ membrorum vlcera, morbi interni: Quibus necessariò (quoniam per corporis meatus sparsa est) condolens anima cælestem & cognatum desiderat æthera, sititq́ cupidè supernæ illius consuetudinem gaudiaq́ vitæ. Discessus itaq́ è vita, mali cuiusdam est in bonum commutatio.

* fortè ἀμυχανίαν δὲ ἔστι λέγειν.

Socratis.

Cæterùm in vita tanquam in theatro tamdiu permanendum est, quamdiu rerum & operum huius vitæ iucundum fuerit spectaculum.

φίλας τε καὶ κοινωνοὺς δαιμόνων τε καὶ ἡρώων, οὓς τῶν ἀρχῆθεν θαυμαζόντων ἐθαύμαζον, στρατηγῶν τε καὶ βασιλέων οὐκ ἀπολείπονται. τῶν δὲ χαλεπὰς καὶ ἀδίκους μεταβολὴ καταλαμβάνει, καὶ οὐκέτι ἀφικνοῦνται εἰς τὸ φῶς.

Ἀλλὰ μὴν δὴ καὶ ὡς γε σὺ λέγεις, θνητὸς ὁ βίος. καὶ γελοῖόν τι θαυμάζοιμ' ἄν, εἰ Εὐριπίδης ἀληθῆ ἐν τοῖς δὲ λέγει, λέγων· τίς δ' οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ κατθανεῖν· τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν τυγχάνει; ἡμεῖς δ' ὦ ὅτι ἴσως τέθναμεν. * ἤδη γάρ τις ἔφασκε καὶ ἤκουσα τῶν σοφῶν, ὡς νῦν ἡμεῖς τέθναμεν. καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα· τὸ δὲ ψυχῆς τοῦτο, ἐν ᾧ αἱ ἐπιθυμίαι εἰσί, τυγχάνει ὂν οἷον αἰακτὸν καὶ μεταπίπτειν ἄνω καὶ κάτω. τοῦτο ἆρα τὶς μυθολόγων κομψὸς ἀνὴρ, ἴσως Σικελικός τις ἢ Ἰταλικός, τῷ λόγῳ τῷ ὀνόματι, σχὼν τὸ πιθανόν τε καὶ πιστικὸν, ὠνόμασε πίθον τοὺς δὲ ἀνοήτους, ἀμυήτους. τὸ δὲ * ἀνοήτων τοῦτο τὸ ψυχῆς, ᾧ αἱ ἐπιθυμίαι εἰσί, τὸ ἀκόλαστον αὐτοῦ καὶ ὑγρὸν εἰκάσας, ὡς τετρημένος εἴη πίθος, σχὼν τὴν ἀπληστίαν ἀπεικάσας. τοιαυτί τοι δή τις ὑμῖν, ὦ Καλλίκλεις, ἐνδείκνυται, ὡς τὸν ἐν ᾅδου τὸν ἀΐδη δὴ λέγων, ὅτι ἀθλιώτατοι εἶεν οἱ ἀμύητοι, τὸν φορεῖον εἰς τὸν τετρημένον πίθον ὕδωρ, ἑτέρῳ τοιούτῳ τετρημένῳ κοσκίνῳ· τὸ δὲ κόσκινον ἆρα λέγει, ὡς ἔφη ὁ παρ' ἐμὲ λέγων, τὴν ψυχὴν εἶναι). τὸ δὲ ψυχὴν κοσκίνῳ ἀπεικάσαι τῶν ἀνοήτων, ὡς τετρημένην, ἅτε οὐ δυναμένην σῴζειν διὰ ἀπιστίαν τινὰ καὶ λήθην.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὦ Σώτιρα, οὔτε θάνατος αἰσχρὸν, οὔτε τὸ καλὸν εἶναι). ὅσος δὲ ζωῆς, οὐχ εἷς πάντων, αἰσθάνεσθαι ἐστὶν φέρων τὸ μὴ ὅμοιον τῆς ἡλικίας τῇ ἰσχύϊ ἡ ἀρρωστία. τὸ δὲ παρέχειν, τότε μὲν αἰσχρὰν οὖσαν, ἐφέλκεσθαι θάνατον· ὅπου δὲ καλὴν καὶ πρεπώδη.

Ὅπου δ' συγχρίσεως ἅπαξ ἁλυθείσης, καὶ τὸ ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον, ὃ δὴ τὸ ἀληθῶς σῶμα γελᾶς ὃν καὶ ἄλλον, οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος. ἡμᾶς γὰρ ἐσμὲν ψυχὴ, ζῶον ἀθάνατον, ἐν θνητῷ καθειργμένον φρουρίῳ. τὸ δὲ σκῆνος τοῦτ', ὡσοὶ κακῶν ἐξήρμοσεν ἡ φύσις, ᾧ τὰ μὲν ἥδονται, * ἀμυχανία καὶ πόνοι· ἃ δὲ πλείοσιν ὀδύναις αἰακτὰ μιγνύει· τὰ δὲ ἀλγεινὰ, ἀκραιφνῆ καὶ παλυχρόνια καὶ τῶν ἡδόντων ἄμοιρα· νόσους δὲ καὶ φλεγμονὰς τῶν αἰσθητηρίων, ἔτι δὲ τοῖς ἐντὸς κακότητας, οἷς αἰαγκαστῶς, ἅτε παρεσπαρμένη τοῖς πόροις, ἡ ψυχὴ συναλγοῦσα τὸν ὑραῖον ποθεῖ καὶ σύμφυλον αἰθέρα, καὶ δι-ψᾷ τῆς ἐκεῖ διαίτης καὶ χορείας ἀειγωμένης. ὥστε ἡ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγὴ, κακοῦ τινός ἐστιν εἰς ἀγαθὸν μεταβολή.

Ἐν τῷ βίῳ καθάπερ ἐν θεάτρῳ ἄχρι τούτου δεῖ παραμένειν, ἄχρις ἂν τὸ τῶν ἔργων καὶ ἐπιτερπὲς συμβαίνῃ.

Ὡς βασι-

Ὦ βασιλεῦ, ὡς πολὺ ἀλλήλων κεχωρισμένα ἔργα σά, ὃ νῦν τε καὶ ὀλίγῳ πρότερον μακαρίσας γὰρ σεαυτὸν, δακρύεις. ὁ δὲ εἶπεν· ἐπῆλθε γάρ με λογισάμενον καταικτεῖραι, ὡς βραχὺς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, καὶ τούτων γε ἐόντων ὀλιγίστων, σπάνιός ἐς ἑκάστου ἔτος περιέρχεται. ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων· ἕτερα τούτου πρὸ τοῦ ζωὴν πεπόνθαμεν οἰκτρότερα. ἐν γὰρ ὅτῳ βραχεῖ βίῳ, σπάνιός ἐστιν ἀνθρώπων ἐὼν εὐδαίμων φύεται, ὅστις τούτων, ὅτε τὴν ἡλικίαν, τῷ δ' ἐπέρχεται πολλάκις καὶ οὐκ ἄπαξ τελευταίαν μᾶλλον βούλεται ἢ ζῆν. εἴ, τε γὰρ συμφοραὶ παρέκοπτουσαι καὶ αἱ νόσοι σωματοφθόρουσαι, τὸ βραχὺ ἐόντα μακρὸν δοκεῖν ποιοῦσι τὸν βίον. ὧν ὁ μὲν θάνατος μοχθηρᾶς ἕδρας τῆς ζωῆς καταφυγὴ ἀρετωτάτη ὧν ἀνθρώπῳ γίγνεται· ὁ δὲ Θεὸς γλυκὺ γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερὸς ἐς αὖθις ἀπείρητον ἐᾷ.

ΠΕΡΙ ΓΕΝΘΟΥΣ, Λόγος σος'.

Ἀλλ' αἰ τέκος ἀμέτερον, μεῖζον ἢ πεπρωμὲν
ἔφαν κακὸν, * ἀφθίγκτοισιν ἴσον.
Οὐ γάρ τι μεῖζον ἄλλο τῶνδε πείσομαι.
Μηδέ μοι ἄκλαυστος θάνατος μόλοι. ἀλλὰ φίλοισι καλλείποιμι θανὼν ἄλγεα καὶ γοναχάς.
Ὡς ἡδὺ δάκρυα βροτοῖς κακῶς πεπονθόσι,
θρηνοῦντ' ὀδυρμοὶ, μῶσά θ' ἡ λύπας ἔχει.
Τοῦτό νυ καὶ χρὰς οἷον οἰζυροῖσι βροτοῖσι,
κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.
Πάτροκλον κλαίωμεν. ὃ γὰρ γέρας ὅδε θανόντων.
Ἔστι καὶ τοῦδε δάκρυσι κείμενον ἡδὺ βροτοῖς,
ὅτε μὴ ἀνδρα φίλον τις ἐν χερὶ πὶς ἐν οἴκῳ.
Ἀλλ' ἔστι γὰρ δὴ καὶ ἐν κακοῖσιν ἡδονὴ
θνητοῖς ὀδυρμοὶ, δακρύων τ' ἐπιῤῥοαί.
ἀλγηδόνας δὲ ταῦτα κωφίζει φρενῶν,
καὶ καρδίας ἕλυσι τὰς ἄγαν πόνους.
Καὶ γὰρ πέφυκε τοῦτ' ἐν ἀνθρώπου φύσει,
ζῶν καὶ δίκην θανόντος, οὐχ ἧσσον πόθεν
πᾶς τις δακρύει τοὺς προσήκοντας φίλους.
Ὡς ἆρ', ὦ τέκνον, κἀγὼ
ἐπιρροὰς σὸν πέρι δυλογισθῶ,
ὡς ζῶντος. ἡ δ' ἄρ' ἐν σκότῳ λαθοῦσά με
ἔσαν' Ἐριννὺς ἡδοναῖς ἐψευσμένον.
Θανόντι κεἰκῶ συμφοραῖσι μ' ἔρως ἔχει.
πρόξεν· ἐπείγου μηδὲν εἰς τὸ μόρσιμον.
Τί δὴ ποιῆς πλέον; σοφόν. ἡ λύπη δ' ἔχει,
ὥσπερ τὸ δένδρον τῶνδε καρπὸν, τὸ δάκρυον.
Ἀλλ' ἔχει πρὸς τοὺς ἀδικουμένους ῥᾳστώνην, τὸ λέγειν ἃ πάσχουσιν, ὥσπερ τοῖς ἀλγοῦσι τὸ σίνη.
Σόλων ἀποβαλὼν υἱὸν ἔκλαυσεν· εἰπόντος δέ τινος

Artabanus ad Xerxen: Quàm diuersa rex inter se nunc facis, & dudum dixisti: qui te beatũ esse dixeras, nunc lacrymas fundis. Et ille: Reputantẽ me, inquit, quàm breuis est omnis humana vita, subijt horum miseratio: quorum, cùm tot sint, nemo ad centesimum annum superuerit. Excipiens Artabanus: Atqui, inquit, alia, quàm istud est, viuendo miserabiliora patimur. Ita tam breuis vita nullus hominum adeo fœlix extitit, neq; horum, neq; aliorum, cui non crebrò, nedum semel, subeat animo moriendi voluntas potiùs quàm viuendi. Nam inciderunt calamitates & morbi, vitam perturbant: efficiuntq; vt cùm brevis sit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatissimum est perfugium aerumnosæ vitæ, quam Deus dulci gustu aspergens, ob id inuidiùs fecisse deprehenditur. Herodoti lib. 7.

DE LVCTV, Sermo CCLXXVI.
Ex Io. Stobæo.

O Proles nostra, maior quàm lugeri possit
Calamitas apparuit, tantùm non ineffabilis.
Non enim aliud maius hoc malo patiar.
Nec mihi sine luctu mors eueniat: sed amicis
Mortuus relinquam dolores & suspiria.
Quàm gratæ sint lacryma malè affectis,
Et luctuum lamentationes. & flebilis Musica.
Hic sanè solus est miseris mortalibus honor,
Tonderi comam, & effundere lacrymas genis.
Patroclum defleamus: hic enim honos est defunctorum.
Inest & lacrymis voluptas quædam mortalibus,
Cùm quis amicũ misericordia motus deploras.
Est etiam in malis aliquid voluptatis
Hominibus, nempe luctus, & lacrymarum defluxiones.
Hæc enim leuant animi dolores,
Et nimios pectoris labores soluunt.
Hoc à natura ingenitum est hominibus:
Et si quis iure mortem obieris, nihilominus tamen cupit
Vnusquisq; amicos sibi astrictos deflere.
O quàm inane, fili mi,
Gaudium me delectabat propter te laudatum
Veluti viuentem. Latens autem in tenebris me
Mulcebat Erinnys voluptatibus falsum.
Cupio me mortis illius præbere socium.
Sequeris: Non est quòd festines ad fatum tuum.
Quid quæso proficis? Nihil. Sed tristitia pfert
Lacrymas, veluti arbor ista fructum.
Sentiũt se leuari, qui iniurijs affecti sunt, ex narratione illorum quæ patiũtur, quemadmodum dolentes per suspiria leuantur.
Solõ amisso filio flebat: & cùm dixisset quidã,

Bacchylidis in Hymnis. * ἀφθιτοισιν.
Æschylii in Heraclidis. Solonis.
Euripidis in Troadibus.
Homeri Odyss. 4.
Eiusdem Iliad. 18.
Euripidis in Archelao.
Eiusdem in OEnomao.
Eiusdem in Phryxo.
Sophoclis in Teucro.
Eiusdem.
Philemonis.
Demosth. ex Epist.

nihil eum proficere flendo, propter hoc ipsum flere se dixit.

Optimi pro protogono.

Hominibus etiam luctuum aliqua est gratia, & hoc solatium natura nobis in aduersis casibus dedit.

Platonis legum lib. 12.

Lacrymis mortuos decorare, aut non, turpe legumlatori cogere est: plangere verò, & extra domum vociferari, prohibendum est. Cadauer etiam manifestè per vias vrbis frequentiores efferre, & palàm eiulare, aut ante diem extra vrbem se afflictare non liceat.

DE SEPVLTVRA, Sermo CCLXXVII. Ex Io. Stobæo.

Euripidis in Polyide.

MEntes hominum insaniunt, (dunt.
Cùm sumptus inutiles pro mortuis expẽ-

Menãdrius Perinthia.

Nunquam æmulatus sum cadauer sumptuosum. (pauper.
Nam spacij nõ amplius occupat, quàm valde
Sinite iam terra mortuos operiri:
Et unumquodq; vnde in corpus venit,
Illuc redire: spiritum quidem ad æthera,
Corpus verò in terram. Non enim possidemus
Ipsum ppriũ, sed quãdiu hanc vitã incolimus:
Deinde restituendum est suæ parenti.

Euripidis in Andromeda.

Relicta vita, id quod sub terra est, colunt.
Res vana. dũ viuit n aspiãt, fælix est, ò Creon.

Laonis in Diathecis.

Imaginis enim & monumentorũ post vitã
Semper negligens, viuus aliquid habere volo.
Tumulum ei erigere, & exequias exequi.

Homeri in Odyss.

Vt funus ei adornent fratres sociiq;,

Homeri in Iliade.

Tumulo & cippo. hic n. honos defunctorũ est.

Iliad. 16.

Sed illũ qui mortuus fuerit, sepelire oportet
Inimitem habentes animum, non supra diem
vnum lacrymantes.

Thucydidis.

Insignium enim virorum vniuersa terra sepulchrum est.

Æliani in varia hist.

Socrates cicutam bibiturus, à quibusdam interrogatus, quomodo sepeliri velles: Eomodo, dixit, quo vobis facillimum fuerit.

Diogenes dicebat, si canes cadauer suum lacerarẽt, Hyrcanam sepulturam fore: sin vultures, liberam. At si nullum animal accederet, ipsum tempus pulcherrimam sibi fore sepulturam, corpore à preciosissimis rebus, solem inquam & imbribus, absumpto.

Ex collectaneis Nicolai de moribus gentium.

* *Chij combusti is cadaueribus, & ossibus collectis, in mortario ea cõtundunt, deinde naui gio imponentes in altum nauigant, eaq; per cribrum ad ventorum flatus dispergunt, donec omnino dissipentur & aboleantur.*

Taurigens Scythica, cum regibus extinctis gratissimos eorum amicos vna sepeliunt. Si verò amicus aliquis regi interierit, pro illius dignitate & merito rex auriculam vel totam, vel eius partem amputat.

* *Vox est in Græc. corrupta: sed autores alij laudat, alij theros cadauera Sulturibus laniandã deputasse scribunt.* *θηρ.

τοῖς αὐτοῦ, ὡς ὁρᾷς τοῖς ὀρνέοις πολὺ κλαίων· διὰ αὐτὸ γάρ τοι τοῦτο, ἔφη, κλαίω.

Εἰ δὲ καὶ θρῶπος καὶ θρίων χάρις, καὶ τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φιλόμυθον ἡ φύσις ἐν ταῖς τύχαις.

Δακρύειν μὲν τοι τετελευτηκότα ὀπιτᾶσθαι, ἢ μὴ, ἄμορτον· θρηνεῖν δὲ καὶ ἔξω τῆς οἰκίας φωνῇ ὀξυτέλλειν, ἀπαγορεύειν· καὶ τὸν νεκρὸν εἰς ὃ φανερὸν † προτιθέναι τοῖς ὁδῶν, κωλύειν· καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς παρδόμενον φθίνεσθαι, καὶ πρὸ ἡμέρας ἔξω τῆς πόλεως εἶναι.

ΠΕΡΙ ΤΑΦΗΣ, Λόγος οοζ'.

Euripidis in Polyide.

Ἀνθρώπων δὲ μαίνονται φρένες,
δαπτόμεναι ὅταν θανοῦσι πέμπωσι κενάς.
Οὐ πώποτ' ἐζήλωσα πολυτελῆ νεκρόν·
εἰς τὸ ἴσον δ' ὄγκον τῷ σφόδρ' ἔρχετ' ἀτελής.

Menãdrius Perinthia.

Ἐᾶσατ' ἤδη γῆ καλυφθῆναι νεκρὸν
ὅθεν δ' ἔκαστον εἰς ὃ σῶμ' ἀφίκετο,
ἐκεῖσε πάλιν, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
σῶμα δ' εἰς γῆν. οὐ γὰρ κεκτήμεθα
ἡμέτερον αὐτό, πλὴν ὀλίγον βίον
κάπειτα τὸν θρέψασαν αὖθις λαβεῖν.

Moschionis, al. Menãdri.

Τὸ ζῆν ἀφέντας, ὃ κατ' ἐμὲ πεφύκασι.
κενὸν γ' ὅταν δὲ ζῇ τις, δύτυχεῖ, Κρέων.
Τὸν δὲ μετ' ἐμοῦ τὸν εἰκότως καὶ μνημάτων
ἀεὶ καταφρονῶν, ζῶν ἔχω τὴ βούλομαι.

Homeri in Odyss.

Σῆμά τε οἱ χεύσαι, καὶ ὑπερκτέρεα κτερεΐσαι.

Homeri in Iliade.

Οὔ φασί ταρχύσουσι κυνοίγητοί τε ἔσεσθε,
τύμβῳ τε, σήλῃ τε. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.

Iliad. 16.

Ἀλλὰ χρὴ τὸν μὲν καταθάπτειν ὅτις θαίνοιτο
πλέα θυμὸν ἔχοντας, ἐπὶ ἦμαρ δακρύσαντας.
Ἀνδρῶν γὰρ ὑπὲρ αἰῶν, πᾶσα γῆ ταφός.

Thucydidis.

Σωκράτης ἐπὶ τὸ κώνειον ἔμελλε πίεσθαι, τῶν ἀμφὶ *τὸν κρίτωνα ἑρμῶν αὐτὸν, ἵνα θέσθαι ταφῶν γε λῇ ὅπως αἱ ὑμῖν, ἀπεκρίνατο, ἢ ῥᾷστον.

Æliani in varia hist. *malim τὸν ἐκπρᾶξαι.

Ἐλεγεν ὁ Διογένης, ὅτι αἱ μὲν κύνες αὐτὸ ἀπαρέξουσιν, Ὑρκανία ἔσται ἡ ταφή· αἱ δὲ γύπες, † ἀπέσον· αἱ δὲ μηδεὶς προσέλθῃ, ὁ χρόνος καλλίστη τῆ ταφῆ ἔσται τῶν πολυτελεστάτων, ἡλίου καὶ ὄμβρου.

Ἐκ τῆς Νικολάου ἐθῶν συναγωγῆς.

Κίοι τοὺς ἀποθανόντας κατακαύσαντες, καὶ ὀστολογήσαντες ἐν ὄλμῳ τὰ ὀστᾶ κατασθίασουσιν, εἶτα ἐμβάντες εἰς πλοῖον, καὶ κόσκινον λαβόντες ἀνὰ πλέουσιν εἰς πέλαγος, καὶ πρὸς τὸν αἴθερα ὀζοδιάζουσιν, ἄχρις αὖ πάντα ἀνεφυσήθῃ καὶ ἀφανῆ γένηται.

Ταῦροι Σκυθικὸν ἔθνος, τοῖς βασιλεῦσι τοὺς δικαστὰς τῶν φίλων συγκαταθάπτουσιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποθανόντος φίλου, ἢ μέρος, ἢ ὅλον ἀποτέμνεται ὦτον, πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ τελευτήσαντος.

Σιμωνί

Σινδὶ τοσούτους ἰχθῦς ὅπλ τὰς ταφὰς ὅπλβάλλουσιν, ὅσους πολεμίους ὁ θαπτόμενος ἀπέκτονεν ἢ.

Κολχοὶ τοὺς τελευτήσαντας οὐ θάπτουσιν, ἀλλὰ κρεμῶσιν * ἀπὸ δένδρων.

Φρύγες οὐ καταρύττουσι τοὺς ἱερεῖς τελευτήσαντας, ἀλλ' ὅπλ λίθους δεκαπήχεας πήγνυσιν ὀρθούς.

Παίονες Λίβυες, ὅταν αὐτῶν βασιλεὺς ἀποθάνῃ, ὃ μὲν σῶμα καταρύττουσι, τὴν δὲ κεφαλὴν ἀποκόψαντες, καὶ χρυσώσαντες αἰωροῦσιν ἐν ἱερῷ.

Ἰνδοὶ συγκαταφλέγουσιν, ὅταν τελευτήσωσι, τὰς γυναικῶν τὴν φιλεστάτην. αὐτῇ δὲ ἐκείνων ἀγὼν μέγιστος γίνεται, ἀσπαζόντων νικῆσαι ἑκάστην τῶν φίλων.

Τὸ αὐτὸ καὶ Ἡρόδοτος ἐν πέμπτῃ ἱστορίων, φησὶ Σκυθῶν τῶν ὑπὲρ τὴν Κασπίαν γινεσθαι λέγει.

Πέρσαι δὲ Αἰγύπτιοι δὲ χ ὅσιον ἡγοῦνται τοὺς νεκροὺς καίειν. Πέρσαι μὲν θεοὺς νομίζουσιν εἶναι ὃ πῦρ. διὸ δὲ δίκαιον εἶναι λέγουσι θεῷ ἐμὲν νεκρὸν ἀνθρώπου. Αἰγυπτίοισι δὲ νενόμισται ὃ πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, ταῦτα δ' ἂν λάβῃ. πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, σὺν αὐτοθηρίοις ᾧ κατεσθιομένῳ. Οὐκοῦν θηρίοισι δὲ δαμῆναι σφίσι νόμος ὄστις τὸν νεκρὸν διδοῖ. καὶ διὰ ταῦτα ταριχεύουσιν, ἵνα μὴ κεῖνται ὑπὸ σκωλήκων κατεσθόμενοι.

Οὔσης γὰρ ταφῆς, τὴν μὲν ὑπερβεβλημένης, τὴν δὲ ἐλλειπούσης, τὴν δὲ μετρίας· τὴν μίαν ἐλόμενος σὺ τοῦτο μέσον ταύτην παρεστάθης, καὶ ἐπῄνεσας ἁπλῶς. ἐγὼ δὲ, εἰ μοὶ γυνὴ τοιαύτη μοι διαφέρουσα εἴη πλούτῳ, καὶ θαπτοίην αὐτὴν διαπρεπεστάτῃ τῷ κτήματι, τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτὴν τάφον ἐπαινοίην. φειδωλὸς δ' αὖτις καὶ πένης ἀνὴρ, τὴν καταδεᾶ. μέσον δὲ οὐσίας κεκτημένος, καὶ μέτριος αὐτὸς ὤν, τὸν αὐτὸν ἂν ἐπαινέσοι.

Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ, μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενὶ, ἀλλ' ὡς τάχιστα τῇ γῇ ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, ἢ ὃ γῆ μιγῆναι, ἢ πάντα μοὶ τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύσαι τε καὶ θρέψαι; ἐγὼ δὲ καὶ δοκῶ φίλοις θεοπρεπὴς ἐλεύσεσθαι, καὶ πῶς ἥδιον ἂν μοι δοκῶ κινωνῆσαι τῷ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου.

ΠΑΡΗΓΟΡΙΚΑ, Λόγος σοφ.

Ἴσχε, μηδ' ἀλίαστον ὀδύρεο σὸν κῆρ θυμόν.
οὐ γάρ τι φρήσεις ἀκαχήμενος ὑΐος αἰνῶς,
οὐδέ μιν αἴσηαι, πρὶν καὶ κακὸν ἄλλο πάθησθα.
Γαστέρι δ' οὔ πως ἐστὶ νέκυν πενθήσαι Ἀχαιούς.
Μέλλει † μοί πού τις καὶ φίλτερον ἄλλον ὀλέσσαι,
ἢ κασίγνητον ὁμογάστριον, ἢ καὶ υἱόν.
Ἀλλ' ἤτοι κλαύσας καὶ ὀδυσσάμενος μεθέηκε·
τλητὸν * τοι μοῖραι θυμὸν θέσαν ἀνθρώποισι.

Sindi totidem pisces injicunt sepulchris, quot hostes sepeliendus necauerit.

Colchi defunctos non sepeliunt, sed ex arboribus suspendunt.

Phryges non defodiunt mortuos sacerdotes, sed supra lapides decem cubitorum erectos eos statuunt. *al.

Panebi Libyes regis extincti corpus obruunt terra, caput autem abscissum & inauratum in delubro collocant.

Indi, cùm moriuntur, charissimam ex uxoribus unà concremant. Fit autem inter uxores maximum certamen, dum singulas ut vincãt, acri studio amici promouent.

Idẽ Herodot' Historiarũ lib. quinto, à Scythis qui supra Chersonaos, incolunt, fieri tradit.

Persæ & AEgyptij nefas esse putãt, mortuos comburere. Nam Persæ ignem Deũ existimant. Herodoti lib. 3. Hist.
Quare non iustum esse dicunt, humanum cadauer offerre Deo. AEgyptij verò persuasum habent, ignem animatam quandam e se beluã, quæ quæcunq; nanciscitur, devorat atq; consumit: at cùm est expleta, ipsam, & quæ ab ea vorata sunt, unà emori: & propterea nec cremare, nec beluis offerre corpora, ut aliæ pleræq; nationes, AEgyptij statuerunt: sed ea condire, ne à vermibus consumi possent.

Cùm sepulchrorũ alia excedant, alia deficiãt, alia medium teneant, mediocria tu simpliciter laudasti, fierique sola iussisti. Ego aũt, si uxor mihi ditissima esset, suberetq; ut eam magnificè sepelirem, In poemate excedens sepulchrum laudarem: pauper autem vir, atq; anarus, deficiẽs. Qui verò mediocres divitias possidet, & ipse quoque moderatus sit, medium laudabit. Platonis legum lib. 4. *mss. al. abest.

Meũ verò corpus, ô mihi charissimi filij, cùm moriar, neq; in auro condite, neq; in argẽto, neq; in alia re prorsus ulla: sed illud terræ reddite quamprimũ. Quid enim hac re beatius, quàm terræ misceri, quæ pulchra omnia, bona omnia & gignit & nutrit? Ego verò & aliàs me humanũ præstiti, & nunc iucundè mihi videor eius rei particeps fieri, q̃ benefica est in homines. Xenophontis de Pœdiã Cyri lib. 8.

CONSOLATORIA, Sermo CCLXXVIII. Ex Io. Stobæo:

Sustineas, neq; nimis in animo tuo lugeas. Nihil enim proficies, utcunq; graviter obsilium dolens, Homeri Iliad. 24.
Nec excitabis eum priùs, quàm & alia tibi calamitas accidat.
Non licet (inani) deflere mortuum ventre. Iliad. 19.
Perditurus est aliquis olim etiam chariorem sibi multo, Iliad. 24. *al. γαρ.
Sive fratrem germanum, seu filium quoq;.
Verùntamen luctum dolorem q; remittit.
Patientem namq; hominibus fata dedere animum. *al. γὰρ.

Ibidem.
Nã & Niobe pulchricoma memor cibi fuit,
Cui duodecim liberi in ædibus obierunt,
Sex filiæ, ac totidem filij pubescentes.

Simonidis.
De homine defuncto non cogitabimus,
Si quid sapiamus, amplius uno die.

Menandri.
Omnes illuc peruenerunt, ubi nos desinem⁹.
Ferenda est fortuna humaniter, ô hospes.
Communes eũctus ferre communiter oportet.

Euripidis in Ione.
Agnosce res humanas, neq; supra modum
Dole. non sola enim malè affligeris.

Eiusdem in Protesilao.
Hoc ei accidit, quod etiam tibi & omnibus
euenturum est.

Theognidis.
Sustineas animo in malis, quamuis intolerabilia passus.
Timidorum sanè cor magis est præceps, ac impatiens.
Neq; uanis negotijs dolorem tibi augens,
Odio aut molestia afficiaris: neq; amicos tristitia,
Neq; inimicos gaudio perfundas. Deorum enim fatalia dona sunt,
Quæ mortalis homo non facilè effugerit.

Thilete in Pægnis, id est Iocis.
Ex animo lugeas omnino mediocriter, & aliquid iucundi
Dicas, nihilo secius memor defuncti.

Thileræ in Epigrãmatibus.
Non lugeo te charissime hospes: multa enim percepisti
Bona. nunc verò malorum tibi sortem Deus dedit.

Euphorionis.
Et tum quispiam moderatè defuncti nomine tristetur,
Et moderatè lugeat. Nam omnino à lacrymis alienum
Parcæ leserunt.

Homeri Odyss. 4.
Statim oboritur saties tristifici luctus.

Eiusdem Iliad 24.
Sic enim constituerunt Dij miseris hominib.
Vt viuant mœsti: at ipsi extra omnem curam sunt.

Scythori.
Lugere mortuos, res est infinita, & inops cõsilij.

Euripidis in Menalippe.
Quin tu defunctos obyisse sinis,
Et effusos dolores colligis?

Sophoclis in Scyrijs.
Quòd si liceret lugendo mederi malis,
Et mortuum lacrymis reuocare,
Aurum sanè vilius foret fletu.
Nunc autem, ô senex, fieri nequaquam potest,
Vt qui sepulchro cõditus est, in lucẽ reducatur.
Nam & mihi pater, si quid lacryma proficeret,
In lucem redijsset.

Philemonis in Sardo.
Si lacryma nobis remedium essent malorũ,
Et qui lugeret, dolore semper leuaretur,
Aurum sanè pro lacrymis permutaremus.

Timoclis.
Audi amice. si quid tibi dicere videar:
Homo natura laborioſum est animal,
Et multum vitæ molestiæ adfert secum.
Inuenit igitur curarum solatia
Ista. Mens enim oblita suorum,
Et alienis demulsa malis,

Καὶ γάρ τ' ἠύκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου,
τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐν μεγάροισιν ὄλοντο,
ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δὲ υἱὲς ἡβώοντες.
Τοὺς μὲν θανόντας οὐκ ἂν ὀδυρόμεθα,
εἴ τι φρονοῖμεν, πλὴν ὀνίμερας μιᾶς.
Ἐπὶ τοῦτ' ἐλθόντα πάντες εἴδομεν λήξομεν.
αἰὲν δ' ἀπρήκτους χρὴ τὰς τύχας φέρειν, ξένε.
Τὰ κοινὰ * κοινῶς δεῖ φέρειν συμπαθήματα.
Γίγνωσκε τὰν θρώπεια, μηδ' ὑπερμείρως
ἄλγει. κακοῖς γὰρ σὺ παρεύκισσα μόνη.
Πέπονθεν, οἷα κἀσὶ, κἀ πάντας μέλει.
Τόλμα θυμὲ κακοῖσιν ὁμῶς ἄτλητα πεπονθώς.
δάκρυα δοὶ κραδίη γίνεται ὀξυτέρη.
μηδὲ σύ γ' ἀπρήκτοισιν ἐπ' ἔργμασιν ἄλγος ἀέξων
* αὖχει, μὴ δ' αἶψα. μηδὲ φίλους αἰεί,
μηδ' ἐχθροὺς δύφραιε, θεῶν δ' εἰμαρμένα δῶρα,
* ἃ ῥ' ῥηϊδίως πάντὸς ἀνὴρ παρεφύγοι.
Ἐκ θυμοῦ κλαῦσαι μέγα μέτρια, καί τι παρηνὲς
εἰπεῖν, μεμνῆσθαί τ' οὐκ ἔτ' ἐόντος * ὁμῶς.
Οὐ κλαίω ξείνων σε φιλαίτατε. πολλὰ γὰρ ἔγνως
καλὰ, κακῶν δ' αὖ σοι μοῖραν † νέμει Θεός.
Καὶ τόκα μέτρια μὲν τις ὅτι φθιμένῳ ἀκέχοιτο,
μέτρια καὶ κλαύσειν. ἐπὶ καὶ πάμπαν ἀδάκρυτον
μοῖραν ἐπημήσαντο.
Αἰψηρὰς δὲ κόρας κρυερὸν γόος.
Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο Θεοὶ δόλιοῖσι βροτοῖσι
ζώειν ἀχνυμένους. αὐτοὶ * δ' ἀκηδέες εἰσίν.
Ἀτελέσπατα γὰρ ἡμῖν ἄμμορα τοὺς θανόντας κλαίειν.
Τί τοὺς θανόντας οὐκ ἐᾶς τεθνηκέναι,
καὶ τ' * ἀκαθέκτα συλλέγῃς ἀλγήματα;
Ἀλλ' εἰ μὲν ἰὼ κλαίουσιν ἰᾶσθαι κακὰ,
καὶ τὸν θανόντα δακρύοις ἀνιστάναι,
ὀχρυσοῦς ἅπλον κτῆμα τοῦ κλαίειν αὖ ἰοῦ.
τὼν δ', ὦ γραῖ, τοῦτ' αἰνύτους ἔχε.
τὸν μὲν τάφῳ κρυφθέντα πρὸς ὃ φῶς ἄγειν.
καί μοι γὰ αὖ πατήρ τε δακρύων χάριν
αἴψητ' αὖ εἰς φῶς.
Εἰ τὰ δάκρυ' ἡμῖν τῶν κακῶν ἰοὺ φάρμακον,
Ἀ εἰθ' ὁ κλαύσας τοῦ πόνου ἐπαύετο,
ἠλλαξόμεθ' ἂν δάκρυα δόντες χρυσίον.
Ὦ τᾶν ἄνεσον, ἰώπι σοι δοκῶ λέγειν,
αἴθεσπες ὅστι ζῶον ὀπιπονον φύσει.
καὶ πολλὰ λυπηρὸ βίος ἐς ἑαυτὸ φέρει.
πάθεα ψυχᾶς ὧν φρενῖτιν αἰδύεσθε
ταῦτας. ὁ γὰρ ἰὼς τῶν ἰδίων λήθεται κακῶν,
πρὸς ἀλλοτρίῳ τὶ ψυχαγωγηθεὶς πάθει,

μὴ ἡδονῆς ἀπῆλθε παιδοθλὴς ἄμα.
τὰς γὰρ βαρυφθόρους σκέψαι, εἰ βούλῃ, σύπῃ,
ὡς ὠφελοῦσι πόντιας. ὧν μὴ γὰρ πένης,
σοφώτερον αὐτὸν καταμαθὼν τὸν Τήλεφον
ἡμόμην, ὅπως τιὼ πενίαν ῥᾷον φέρῃ.
ὁ νοσῶν γὰρ μᾶλλον, Ἀλκμαίωνα σκέψαι.
ὀφθαλμιᾷ τις, † ἴσιφον ἴδε τυφλόν.
τεθνηκὸς τὸν παῖδ', ἡ Νιόβη κακὸν φέρει.
χωλός τις ὤν, τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
ἥρων τις ἀτυχεῖ, κατάμαθε τὸν Οἰνέα.
ἅπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
ἀτυχήματ' ἀνθρώποις γεγονότ' ἐννοούμενος,
τὰς αὑτοῦ αὑτῷ συμφορὰς ἧττον φέροι.
Παλαιὰ καινοῖς δακρύοις οὐ χρὴ γόᾳ.
Ὁ καινὸς ἰατρὸς σοι μεταπαύσει χρόνος.
Παίτων ἰατρὸς τῶν ἀναγκαίων κακῶν
χρόνος ὤφθη, ὃς καὶ σὲ νῦν ἰάσεται.
Τέκνον ἐμόν, τέο μέλλεις ὀδυσσάμενος καὶ ἀχεύων,
αἰὼ ἔδεαι κραδίην;
Φείδεο δ' ζωῆς, μή μιν καταθυμοβορήσῃς.
Λύπης δὲ πάσης γίνετ' ἰατρὸς χρόνος.
Ἀλλ' ὅτ' ὀπὶ χρόνος ἔλθῃ, ὃς κε Διὸς θῆται πόσφι
ἔλαχε, καὶ πενθέων φάρμακα μοῦνος ἔχῃ.
καὶ γάρ τις μελέοιο κραδαίμονος κλαυθμοῖο,
κήδεα δηλαίων εἶλεν ἀπὸ παρειῶν.
Πενθεῖν δὲ μετρίως τοὺς προσηκόντας φίλους.
καὶ γὰρ τεθνᾶσιν, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ὁδὸν,
ἣν πᾶσιν ἐλθεῖν ἐς' ἀναγκαίως ἔχον,
προσελήλυθασιν. εἶπα χ' ἡμεῖς ὕστερον
εἰς ταὐτὸ καταγώγιον αὖθις ἥξομεν,
κοινὴν τὸν ἅπαντα συνδιαιτεύσοντες χρόνον.
Παῦσαι δὲ λύπης τῶν τεθνηκότων ὕπερ.
πᾶσιν γὰρ ἀνθρώποισιν ἥδε τοῖς Θεῶν
νῆφος κέκραται, καταθανεῖν τ' ὀφείλεται.
Τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποισι καταθανεῖν μόρῳ.
κοινὸν δ' ἔχοντες αὐτὸ κοινὰ πάσχομεν
πάντες. ὃ γὰρ χρεὼν μεῖζον, ἢ ὃ μὴ χρεών.
Κήδεα μὲν σοιόεντα Πελείδαο, ὅτε τὴν ἀϊστῶν
μεμφόμενος θαλίης τέρψιν, ὁδὸν πόλις.
τοίους γὰρ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
* ἔκλασεν. ὑδαλέους δ' ἀμφ' ὀδύνῃ ἔχομεν
πνεύμονας. ἀλλὰ θεοὶ γὰρ αἰνοτάτοισι κακοῖσιν,
ὦ φίλ', ὅτι κρατερὼ τλημοσύνω ἐθσαν
φάρμακον. ἀνίοτε δ' ἀνίος ἔχει τόδε. νῦν μὲν ἐς ἡμέας
ἐβάπτιθ', ἁμαρτόεν δ' ἔλκος ἀνασείομεν.
ἀζαῖνις δ' * ἑταίρους ἐπαμύναι. ἀλλὰ τάχιστα

Cum voluptate prudentior etiam euadit.
Nam Tragœdes, si libet, primùm considera,
Quàm sint vtiles omnibus. Pauper n. aliquis
Pauperiorem se cognoscens Telephum
Fuisse, facilius ita paupertatem fert.
Qui morbum aliquem furiosum patitur, Alcmaonem contemplatur.
Lippiens alius, OEdipum cæcum videt.
Si cui filia obijt, Niobe lenas dolorem.
Qui claudicat, Philoctetem inspicis.
Infortunatus quispiam senex, OEneum cognoscit.
Siquidem omnes suis maiores
Calamitates alijs accidisse considerans,
Sua ipsius infortunia minùs luget.
Casus veteres non deplorandi sunt nouis lacrymis.
Tempus te sanabit, qui cõmunis est medicus.
Medicus omnium necessariorum malorum
Tempus est, quod tibi quoq; nunc medebitur.
Fili mi, quàm diu luctu tristitiaq;
Cor tuum exedes?
Parce tuæ vitæ, ne ipsam animi affectibus e-
Tempus omni mœstitiæ medetur.
Cùm tempus aderit, quod à Ioue, vt dolores
concoquat,
Destinatũ est, & solum luctus remedia cõtinet.
Nam qui miserabili fletu satur fuerit,
Ille miseras curas expectorat.
Lugendi sunt moderatè coniunctι nobis olim amici.
Non enim mortui sunt, sed eandem viam,
Quam ingredi omnibus necessarium est,
Præierunt. Nos etiam in posterum
In idem cum ipsis diuersorium veniemus,
Communem vnà reliquam acturi vitam.
Desine tristari pro defunctis.
Nam cunctis hominibus hoc à Dijs
Suffragij datũ est, vt mortis imposita necessitas.
Omnibus hominibus obeunda mors est.
Cùm igitur sit communis, patimur etiam communia
Omnes. Fati enim maior vis est, quàm vbi fatum abest.
Lerumnis luctuosis, ô Pericles, neque ciuis aliquis,
Neq; ciuitas laborans & conquerens, epulis delectabitur.
Illos enim fluctus tumultuosi maris
Fregit. Nos aũt tumidos præ dolorib. habemus
Pulmones. Verùm Dij maximis malis,
O amice, duram patientiam addiderunt
Remedium, quod aliàs alius habet. Nunc quidem ad nos
Versum est, & cruentum hulcus suspirijs gemimus.
Ast aliàs vicissim alios afficiet. Sed age statim

† *al.* ἴσιφον. *Ego διὸς ἴδε legendũ conijcio ex Athenæo hæc carmina citante inter lib. 6. quã quam quæ ita quidem leguntur in exemplaribus excusis. Constat autem OEdipum in semella oculis captum.* Euripidis in Alexandra.

Philippidæ in Philippo. Menandri.

Homeri Iliad. 24.

Pythagoræ. Diphili, al. Iphicli.

Philetæ in Cerete.

Antiphanis in Aphrodis.

Archilochi.

Euripidis in Andromache.

Eiusdem τιμοκρατ.

* *al.* ἔκλασεν' οἱ δ' ἀλίνε.

* *lege* ἑτάφους.

Polyæni.

Patientes estote, muliebri luctu depulso.

Propter morientes ne tristeris: est enim necessarium: sed propter turpiter è vita discedentes.

* al. Amasis Ægyptiorũ rex, cùm epistolã scribere ad quendam, &c.

* *Amasis ad quendam filio privatum dixit: Si non tristatus es, cùm nondum esset, ne nunc quidem dolere debes, cùm non amplius est.*

Dionis ex Charidemo.

Res nostræ sic evenerunt, ut Deo visum est. Nihil autem eorum quæ fiunt, grave existimãdum, aut ægrè ferendum est, tãquam indignũ. Siquidem cùm alij sapientes, tum Homerus in primis nos monet, hominibus non esse spernenda Deorum dona. Rectè sanè dona vocans ipsa Deorum opera, ut quæ omnia bona sint, & boni alicuius gratia fiant.

* lego μαλὶν τῶν.

* malim κακῶς.

Theocritus in funebri cõuinio, cùm is, cuius erat lugere, auidiùs cibum ingereret: Bono sis animo dixit, non ad te solum hæc pertinent. *(*iocus est in ambiguitate. nam verba ista, Non ad te solum hæc pertinent: tum ad conuiuium commune, tum ad communem mortis conditionem referri possunt.*).

Apollonij ad Numenium.

* al. ἱρτοτύσαμεν.

Non oportet ea deflere, quib. privati sumus: sed meminisse, quòd optimam vitam cum amicis egerimus.

Hyperid.

Res est forsan difficilis, illos consolari, qui huiusmodi affectibus laborant. Luctus enim negligratione, neglege sopiuntur. Verùm natura cuiusq; & amicitia erga defunctum, lugendi terminum continet. Animo tamen erigi oportet, ac tristitiam, quoad fieri potest, minuere: atq; meminisse non solùm funeris defunctorum, sed etiam virtutis, quam reliquerunt. Non enim lacrymis digna passi sunt, sed magnis laudibus celebranda facta ediderunt. Quòd si mortalem senectam non attigerunt, immortalem tamen gloriam consequuti sunt, & per omnia fælices euaserunt. Nam quotquot ipsorum sine liberis decesserunt, Græcia laudes veluti liberos immortales habebunt. Illis verò qui prolẽ reliquerunt, patria benevolentia instar tutoris erit erga liberos. Ad hæc si mori & natum non esse similia sunt, immunes posthac erunt à morbis, dolore, alysq; humanæ vitæ casibus. Sin etiam à morte sensus aliquis est, & numinis prouidentia, ut arbitramur, nimirum illi qui Deorum honores ope sua promouerunt, maximam diuinitus beatitudinem assequuntur.

†lege παραμεῖναι, vel παραμυθῶσθαι.

* al. ἀγήρατον.

* al. ἰσημοιρίαν.

Apollonij ad Theætetum.

Eulebij.

Quæ molesta sunt, alienis malis consolari oportet.

Qui cùm molestum aliquid incidit, Dijs irascitur is maius sibi malum quærit.

Eiusdem.

Cùm molestum aliquid ingruit, quære, num quid aliud præsenti molestia grauius vsquam appareat: quòd si apparuerit, gaudeto, præsente tanquam minore malo.

τλῆτε, γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.

Ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι μὴ λυπῶ, ἀναγκαῖον γάρ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αἰσχρῶς τελευτῶσιν.

†Ἄμασις πρός τινα τῶν φίλων ἀποβαλόντα, εἶπεν· εἰ ὅτε μηδέπω ἦν οὐκ ἐλύπει, μηδ' νῦν λυποῦ, ὅτι οὐκ ἔτ' ὄντι.

†al. Ἀμάσιος ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς γράφων ἐπιστολὴν πρός τινα, &c.

Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ὕπως γέγονεν, ὡς ἔδοξε τῷ Θεῷ. χρὴ δὲ * μὴ γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχεραῖνε φέρειν, ὥσπερ οἱ ἄφρονες ἅπαντες. θαυμάζω δὲ σοφοί τε ἀνδρὶ καὶ ὑπὲρ ἥκιστα Ὄμηρος λέγων, μηδαμῆ ἀποβλητὰ εἶναι τὰ τῶν Θεῶν δῶρα. * κακῶς ὀνομάζων τὰ δῶρα, τὰ ἔργα τῶν Θεῶν, ὡς ἄπρακτα τὰ ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γινόμενα.

Θεόκριτος ἐν τῷ ἐπιδείπνῳ τῷ πενθοῦντος λαμβάνοντος ἐσθίοντος θαρρῇ βέλτιστε, εἶπεν, ὑπὲρ σοὶ μόνου ταῦτα γέγονεν.

Οὐ θρηνητέον οἵων φίλων ἐστερήθημεν, ἀλλὰ μνημονευτέον, ὅτι μετὰ τῶν φίλων τὸν καλλίστον * ἐβιώσαμεν.

Χαλεπὸν μὲν ἴσως ἐστὶ, τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις οὖσι πάθεσι παραμυθεῖσθαι. τὰ γὰρ πένθη, ὅτε λέγω, ὅτε νόμῳ χαρίζεται. ἀλλ' ἡ φύσις ἑκάστου καὶ φιλία πρὸς τὸν τελευτήσαντα, ἐρεισμὸν ἔχει τοῦ λυπεῖσθαι. ὅμως δὲ χρὴ θαρρεῖν, καὶ τὴν λύπην † παραμένειν, εἰς ὃ σὺ δέχεσθαι· καὶ μεμνῆσθαι μὴ μόνον τοῦ θανάτου τῶν τετελευτηκότων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς, ἧς καταλελοίπασιν. οὐ γὰρ θρήνων ἄξια πεποιήκασιν, ἀλλ' ἐπαίνων μεγάλων πεποιήκασιν. εἰ δὲ γήρως οὐκ ἐφικόμενοι, ἀλλ' εὐδοξίας * ἀκήρατον εἰλήφασιν, εὐδαίμονές τε γεγόνασι καὶ πάντα. ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ἄπαιδες τετελευτήκασιν, οἱ πάντες τῶν Ἑλλήνων ἔπαινοι, παῖδες αὐτῶν ἀθάνατοι ἔσονται. ὅσοι δὲ παῖδας καταλελοίπασιν, ἡ τῶν πατρίδος εὔνοια, ὑπέρτροπος αὐτοῖς τῶν παίδων καταστήσεται. πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν ἔστι τὸ ἀποθανεῖν ὅμοιον τῷ μὴ γενέσθαι, ἀπηλλαγμένοι εἰσὶ νόσων, καὶ λύπης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν προσπιπτόντων εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον. εἰ δ' ἔστιν αἴσθησις ἐν ᾅδου καὶ ἐπιμέλεια τοῦ δαιμονίου, ὥσπερ ὑπολαμβάνομεν, εἰκὸς τοὺς τῆς τιμῆς τῶν Θεῶν καταλυομένους βεβήσεσθαι, πλείστης * εὐδαιμονίας ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τυγχάνειν.

Τὸ λυπεῖσθαι μὲν ἀλλοτρίοις κακοῖς οὐ θαμινόν.

Ἀνὴρ τὰ προσπεσόντα ἔπεισε χαλεπαίνειν τοῖς Θεοῖς, μείζονι κακῷ ὄντι ζητεῖν.

Ἀνὴρ τὰ προσπεσόντα, εἴ τι τοῦ παρεῶτος ἐστὶν ἐλάττων, ὑπολέγει· καὶ ἐρᾷ, ἐπὶ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μεῖον ἔχειν, ἀπαιτεῖ.

Τοῖς

Τοῖς δὲ αἴτιοις μένουσι, καὶ μὴ καταπίπτουσι, κακὸν οὐδέποτε ἐκ γίνεται τὰ κακά.

Dionysii Halicarnassei.

Illis qui resistunt, & non collabuntur, leuia fiunt mala.

Πεττείᾳ τινὶ ἔοικεν ὁ βίος καὶ δεῖ, ὥσπερ ψῆφον τινὰ πίπτεσθαι τὸ συμβαῖνον. ἐν γὰρ ὅτι μάλιστα βαλεῖν, οὐδὲ *θέσθαι τὴν ψῆφον.

Socratis.

Alea ludo similis est vita: & quicquid euenit, veluti quandam tesseram disponere oportet. Non enim denuo iacere licet, neque tesseram aliter ponere.

*al ἀνατίθεσθαι.

Ἀλλ' ὅτε τὸν ὑπὲρ θανάτου τοσοῦτον πένθος ἀνῆρέσθαι, ἐπίσταμαι, ὅτι καὶ ἀνθρωπίνης χρὴ νομίζειν, ἀρχὴν μὲν γένεσιν, τέλος δὲ θάνατον. ἀπέθανε δὲ, ὅσπερ οἶσθα καὶ ὁ μὲν θέλων ἔπαθε. τὸ δὲ καλῶς, ἐκ τοῦ τε ἔργου, καὶ ἃ χρὴ παιδοῦντος. μακάριος οὖν δὴ Γρύλλος, καὶ ὅστις ἐν τὸ μέτριον ἐλόμενος τοῦ βίου. ὃ δὲ μὴ τοσοῦτος, καὶ εἰ βραχὺ οἱ ἔδωκεν αἰῶνα ὁ Θεός.

Xenophontis ex epistola ad Sotiram.

Mortuus enim est, quod cuiuis etiamsi inuito cõtingit. Bene autem mori, hominis voluntary, & vt conuenit, instituti opus est. Beatus igitur Gryllus est, & quicunque non longissimam, sed virtuti coniunctam vitam eligit, etsi breue tempus ætatis Deus ei concesserit.

Ἀνὴρ, ἢν δ' ἐγὼ, δίκαιος, ἴσασδε τύχης μεταλαχὼν ἢν ἀπολέσας, ἤ τι ἀνίᾳ, ὧν σοὶ πλεῖστα ποιήσεται, ἐλέγομέν που καὶ τότε, ὅτι ῥᾷστα οἴσει τὴν ἀνίαν. πάνυ γε. νῦν δὲ τόδε ἐπισκεψώμεθα, πότερον ὁρᾷς ἀρθήσεται, ἢ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, μεταστὰς δέ πως ποιήσει λύπην. ὅπως μᾶλλον, ἔφη, τὸ δεύτερον ἀληθές. τόδε νῦν μοι σκόπει αὐτό· εἰπέ, πότερον αὐτὴ μᾶλλον οἵᾳ τῇ λύπῃ μάχεσθαί τε καὶ ἀντιτείνειν, ὅταν ὁρᾶται ὑπὸ τῶν ὁμοίων, ἢ ὅταν ἐρημία μόνος αὐτὸς καθ' αὑτὸν γίγνηται; πολύ γε, ἔφη, δῆλον, ὅταν ὁρᾶται. μειωθεὶς δέ γε (οἶμαι) πολλὰ μὲν ὀλοφύρεσθαι, πολλὰ δὲ ἀναστενάξαι, ἃ εἴ τις αὐτὸν ἀκούσῃ, αἰσχύνοιτ' ἄν· πολλὰ δὲ ποιήσει, ἃ οὐκ ἂν δέξαιτό ποτε ἰδεῖν δρῶντα. ὕπως ἔχει, ἔφη. οὐκοῦν τὸ μὲν ἀντιτείνειν λογισμὸν καὶ νόμος ἐστί· τὸ δ' ἕλκειν ὑπὸ τῶν λυπῶν, αὐτὸ τὸ πάθος. ἀληθῆ. σοφίας δὲ δὴ ἀγωγῆς γιγνομένης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δεῖ τὸ αὐτὸ, ἅμα δύο †ἔφαμεν δὴ ἀναγκαῖον εἶ). πῶς δ' ὅς, οὐκοῦν τὸ μὲν ἕτερον, τῷ νόμῳ ἕπεσθαι πειθόμενον, ἢ ὁ νόμος ἀξηγεῖται. πῶς; *λέγω σοι ὁ νόμος, ὅτι κάλλιστον ὅτι μάλιστα ἡσυχίαν ἄγειν ἐν ταῖς ξυμφοραῖς, καὶ μὴ ἀγωνιατεῖν, ὡς οὔτε δῆλον ὅντος τοῦ ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ τῶν τοιούτων· ὅτι εἰς ὃ προέσθαι οὐδὲν προβαῖνον τῶν χαλεπῶς φερομένων· ὅτι ἡ τῶν ἀνθρωπίνων ἄξιον ὂν μεγάλης σπουδῆς, ὅ, τι δή ἐν αὐτοῖς ὅπως τάχιστα παραγίνεσθαι ἡμῖν, τούτῳ ἐμποδὼν γιγνόμενον τὸ λυπεῖσθαι, πῶς, ἦ δ' ὅς, λέγεις; ὥσπερ βολὰς εἶναι, ὧν δή ἐγὼ, φῂς ὁ γεγονὼς, καὶ ὥσπερ ἐν πλοίῳ κύβων προὸς τὰ πεπτωκότα πίπτειν τὰ αὐτῶν προσήκοντα, †ὅπως ὁ νοῦς αἱρῇ βέλτιστ' ἂν ἔχειν. ἀλλὰ μὴν προσπαίσαντας καθάπερ παῖδας ἐρομένους τὸ πληγέντος ἐν ὅ τι βοᾷ δήπουθεν· ἀλλ' ἀεὶ ἐθίζειν τὸν ψυχὴν, ὅπως τάχιστα γίγνεσθαι προὸς ὃ ἰᾶσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν ὃ πεσόν τε καὶ νοσῆσαν, *ἰατρικὴν, ἀρμοττόντως ἀφανίζοντα. ὀρθότατα γ' ἂν οἶμαι ἄν τις, ἔφη, προὸς ταῖς τύχας ὕπως προσφέροιτο. οὐκοῦν φαμὲν τὸ μὲν βέλτιστον, τοῦτο ὃ *λογισμῷ ἑπόμενος ἔπαινον ἥξει

Illis qui resistunt, & non collabuntur, leuiora fiunt mala.

Alea ludo similis est vita: & quicquid euenit, veluti quandam tesseram disponere oportet. Non enim denuo iacere licet, neque tesseram aliter ponere.

Non decet tanto luctu prosequi mortem, cùm scias, quòd humana via principium generatio, finis autem mors existimanda sit. Mortuus enim est, quod cuiuis etiamsi inuito cõtingit. Bene autem mori, hominis voluntary, & vt conuenit, instituti opus est. Beatus igitur Gryllus est, & quicunque non longissimam, sed virtuti coniunctam vitam eligit, etsi breue tempus ætatis Deus ei concesserit.

Platonis lib. 10. de Rep.

Vir probus, mentéque præditus tali, si filium amiserit, aut aliquid aliud sibi charissimum, facilius quàm cæteri feret, vt diximus. Planè. Nunc autem & id consideremus, vtrum omnino non dolebit. Vel hoc quidem impossibile, dolorem verò quodammodo moderabitur. Hoc certè est verius. Hoc mihi de ipso in præsentia dicas, vtrum hunc censeas dolori magis repugnaturum, quando à similibus spectatur hominibus, vel quando solus est aliorum consortio destitutus? Permultum interest, si in aliorum conspectu sit. Porrò cùm solus erit, multa dicet, quæ emittere coram alijs erubesceret: multa faciet, quæ conspici ab alijs nunquam vellet. Est ita. Quod obstare iubet, ratio est & lex: quod autem ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cùm homo circa idem simul contrarijs motibus agitetur, necessariò duo quædam illa esse dicimus. Proculdubio. Alterum quidem legi obtemperare paratum est, vtcunque iniunxerit. Quo pacto? Lex vtique dicit optimum esse in aduersis, quàm maximè fieri potest, quietem agere, neque cõqueri: quòd incertum sit, bonúm ne id sit, an malum, quod accidit: tum quòd nihil dolor ad sequentia conferat, neque vlla humanarum rerum magni pendenda sit, eíque quod subito præsidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultare, inquam, circa ea quæ acciderunt, in primis oportet, & tanquam in tesserarũ iactu, prout cecidit, quomodocunq; ratio melius rem habere dicat, negocia disponere. Neq; verò si quid aduersi inciderit, prosternere nos debemus: atq; vt pueri solent, cùm offendunt in lapidem, procidẽtes circa id quod læsit, eiulando moram trahere: sed animum adsuefacere, vt adsanãdum præsto adsit, & quicquid ægrotat, dimissis lamentationibus corrigas. Opportunum hoc quidem est aduersus fortunæ ictus remedium. Quod sanè optimum est, rationi huic libenter obtemperat. Constat.

*Citantur hæc etiam suprà in Sermone, Bonã fortunam præferendã esse, &c.

al φαμὲν αὐτῷ ἀνάγκη.

†al. ἔπηται λόγος ἐμοὶ.

*al. nõ legitur ἰατρικὴν.

*al λογισμῷ

Quod verò ad perturbationis recordationem luctumq́ rapit, in eisq́ diutius detinet, irrationale est, languidũ, formidolosum. Ita dicẽdum.

IN DEFVNCTOS NON EXercendam esse contumeliam, Sermo CCLXXIX. Ex Io. Stobæo.

Homeri Iliad. 24. Eiusdem Odyss. 10. Moschonis in Phœnix. Archilochi. Euripidis in Antigone.

IN surdam tellurẽ contumelias agit iracũdus.
Nefas est, super viris defunctis gloriari.
Temerarium est, vmbram hominis mortui affligere.
Vinos castigare decet, non mortuos.
Malum est enim, viris defunctis conuiciari.
Mors enim hominibus contentionum finem
Habet. Quid enim inter mortales morte maius esse potest?
Quis durum saxum hasta vulnerans
Dolore afficiet? Et quis in mortuos contumeliosus dolorem eis cieat,
Cùm nullam affectionem sentiant?

Æschylii in Hectore.

Vita functos, si lubet, beneficijs prosequere.
Nam iniuriã illis inferre, facile quidẽ factu est:

Versus parenthesi inclusus non quadrat hoc.

(Neq́ gaudio neq́ dolore mortales afficiantur.)
Verum Nemesis superior nobis est,
Et ipsa iustitia mortuum vindicat.

Dodori, al. Dionysij in Sotera. Euripidis in Phœnissis. Archilochi, al. Timoclis.

Homini mortuo vnusquisq́, licet admodum
Inimicus antea fuerit, conciliatur.
Decet, vt qui viuunt, mortuis
Honores tribuendo, infernale numen colant.
Mortuos misericordia benignum numen sequitur:
Viuentes autem aliud iniustissimum, nempe Inuidia.

Sophoclis in Latissaxis. Ἔκγονοι κρὸς

Oportet autem mortuo
Viuentem inseruire & auxiliari, vtpote moriturum & ipsum.

Mimnermi in Nanno. Sophoclis in Aiace.

Insigne caipiam viro proni sumus omnes
Insidere vino, mortuum autem laudare.
O Menelae, qui sermonem habuisti sapientem, vide,
Ne tu ipse iniurius sis mortuis.

Moschionis.

Quid iuuat mortuos, qui non amplius sunt, affligere?
Aut mutam terram contumelijs afficere?
Postquam enim, qui iucunda discernit,
Et molesta, sensus iam interierit,
Corpus in posterum instar est surdæ petræ.

Chilonis.

Defunctum non maledictis afficias, sed beatum prædices.

Platonis lib. 5. de Rep.

An non illiberale quiddam, cogitationisq́ auara, muliebris, ac vilis esse videtur, cadauer expoliare, hostemq́ putare mortui corpus, cùm aduersarius ipse abierit, eo quo pugnabat relicto? Num censes eos, qui hoc agunt, differre à canibus, aduersus iactos lapides irascentibus, eo qui iacit dimisso? Nihilo equidem differre arbitror. Quare à rapinis huiusmodi abstinendum est, victoriæ namq́ obsunt.

ὀλί. Ὃ γὰρ πρὸς τοὺς ἀναμφισβητήτως τι ὑβρισμένους καὶ πρὸς τοὺς ὀδυρομένους ἄλογον, καὶ ἀπλήστως ἔχον αὐτῷ, ἆρ' οὐκ ἀλόγιστόν τι φήσουμεν εἶναι, καὶ δρηνῶν, καὶ δλίας φίλον; φήσουμεν μὲν οὖν.

ΟΤΙ ΟΥ ΧΡΗ ΠΑΡΟΙΝΕΙΝ εἰς τοὺς τετελευτηκότας, Λόγος σοβ'.

ΚΩφὸν γὰρ δὴ γαῖαν ἀκίζῃ μηνεαίρων.
Οὐχ ὅσιη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν ὑβριστάων.
Κεῖνοι θανόντος ἀνδρὸς ἀκίζην σκιαί.
ζωοῖς κολάζειν, ὑ θανόντας δύσιβές.
Οὐ γὰρ ἐσθλὰ καταθανοῦσι χερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσι.
Θανάτου γὰρ αἰ θεόπνοισι ἡκίων τέλος
ἔχει. τί γὰρ τοῦδ' ὅτι μεῖζον ἐν βροτοῖς;
τοὺς γὰρ πεφαῶτι σκήπτουσι ὑπάζων δορὶ
ἀδυίαισι δώσει; τίς δ' ἀτιμάζων νέκυς,
εἰ μηδὲν αἰσθάνοιντο τῶν παθημάτων;
Καὶ τοὺς θανόντας εἰ θέλεις ὠφελεῖν τινα.
ὃ γὰρ ἡκιστ' ἐργεῖν ἀμφιδεξίως ἔχει.
καὶ μήτε χαίρειν, μήτε λυπεῖσθαι βροτούς.
ἡμῖν γε μὴν τοι νέμεσις ἔσθ' ὑπερτέρα,
καὶ τοὺς θανόντας ἠδίκηται σφάλλουσ' κότον.
Πρὸς τοὺς τελευτήσαντ' ἔκαιρος, κἀν σφόδρα
ὦν ἐχθρὸς ἦν τις, γίνεται φίλος τότε.
Τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν ὑπτιθηκότα
τιμᾶς διδόντα χθόνιον ὀρθοῦν θεόν.
Τοῖς μὲν τιθεῖσιν ἔλεος ὀπιφὴς θεός·
τοῖς ζῶσι δ' ἕτερον αἰσχύνεται, φθόνος.
* Μηδὲ τῷ τιθηκότι
τὸν ζῶντ' ἐπαρκεῖν αὐτὸν ὡς θανούμενον.
Δῆτοι γὰρ αὐδρὶ πᾶσι τοῖσιν ἐσθλοῖς ὀλκὸς
ζῶντι φρονοῦσα, κατθανόντα δ' αἰνέσαι.
Μενέλαε, μὴ γνώμας ὑπουργήσας σοφὰς,
μήτ' αὐτὸς ἐν θανοῦσιν ὑβριστὴς γένῃ.
Τί κέρδος οὐκ ἔτ' ὄντας αἰκίζειν νεκρούς
τί τὼν ἄταφον γαῖαν ὑβρίζειν πλέον;
ἐπὰν γὰρ ἡ κρίνουσα καὶ τὰ πρίν
καὶ παραφρονοῦσ' ἄθεσφος φθαρῇ,
ὃ σῶμα κωφῶν τάξιν εἴληφε πέτρου.

Τὸν τετελευτηκότα μὴ κακολόγει, μηδὲ μανίζε.

Ἀπειλοῦντος δὲ καὶ δόκει καὶ φιλοτιμήματος νεκροὺς συλᾶν, καὶ γυναικείας καὶ σμικρᾶς ἀφροσύνης, ὃ πολέμιον νομίζειν ὃ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος ἀποσταλμένον τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δι' ὃ ἐπολέμει· ἢ οἴει τι ἀφαφορεῖν δρᾶν τοὺς τοῦδε ποιοῦντας τῶν κυνῶν, αἳ τοῖς λίθοις οἷς ἂν βληθῶσι χαλεπαίνουσι, τοῦ βάλλοντος ὑχ ἁπτόμεναι; σοὶ δὲ σμικρὸν, ἑφ' ἑαυτοῦ ἀρᾶσθαι τοῖς νεκροσυλίαις, καὶ τοῖς τῶν αἰσχρῶν ἀφαιρέσεων ἀφαιρεσίοις.

Εἴς τινα

Εἴς τινα γὰρ οἶμαι καιρὸν φαινόμενα τὰς ἔμπροσθεν λόγους διεξελθεῖν, ὡς ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ δυνάμιν ἔχουσί τινα τελευτήσασαι, ἢ τῶν κατ' αἰθέρα τεταγμένων ὑπιμελοῦνται. ζῶντα δὲ ἀληθῆ μὲν, μακρὸν δὲ εἶναι διεξιέντες λόγοι. πῆ δ' ἂν τε ταῖς ἀνθρωπίναις φήμαις χρεὼν εἶναι τὰ τοιαῦτα, ὅτῳ πολλαχοῦ καὶ σφόδρα παλαιαῖς ὕσαις· πῆ δ' ἂν δὴ αὖ τοῖς νομοθετοῦσι ζῷόν τινας ἔχειν, αἳ τοὺς μὲν πεμπτάπασιν ἀφεῖναι φαίνοι. ζῶντι γὲ εἰ ζῶντ' ὄντι καὶ φύσιν, τοῦτον μὲν τοὺς αὖ θεοὺς φοβεῖσθαι, οἳ τῶν ὀρφανῶν τῆς ἐρημίας ἀθυμοῦντας ἔχουσιν· εἶπα ζῶντι τῶν κακοπότων ψυχάς, αἷς ὅτιν ἐστὶ τῇ φύσει, τῶν αὐτῶν ἐκγόνων κήδεσθαι ἀφαφερόντως, καὶ πημῶσί τε αὐτοὺς δικαίως ἔχει), καὶ ἀτιμάζουσι δικαίως.

ΟΤΙ ΤΩΝ ΠΛΕΙΣΤΩΝ ΜΕΤΑ θάνατον ἡ μνήμη ἀχαρὴς παχέως, Λόγος πϛ.

Τύμβῳ γὰρ εὐδοῦσι πιστοὶ αἰθρώπων φίλοι.
Θανόντων δὲ καὶ λόγοι φίλοι παρέδυσαν.
Φεῦ, τὸ θανόντος ὡς ταχεῖα τοῖς βροτοῖς χάρις ἀφανὴς, καὶ παρέδυ σοι ἀλίσκεται.
Οὔτις αἰδοῖος μετ' ἀστῶν καὶ πρόφημος θανὼν γίγνεται. χάριν δὲ μᾶλλον τῷ ζωῷ διώκομεν ζωοί. κἀκεῖσε δὲ τῷ θανόντι γίγνεται.
Θανόντος αἰδοῦς, * πᾶσ' ὅλυτ' αἰθρώπων χάρις.
Ὡς σκαιὸς ἀνὴρ καὶ ξένοισιν ἄξενος,
καὶ μεμνομένων οὐδὲν ὢν ἐχεῖνος φίλος.
† δόμοι δ' ἀρ' οἱ θανοῦσιν ἀσφαλεῖς φίλοι,
κἀν ὁμοίοις ὦσι. τὸ γὰρ ἔχθος, πλέοι κεφαλῆ.
Τῆς εὐσεβείας ἥδε τὸ ὀφθαλμοῖς χάρις ἀπόλωλε, ὅταν τις ἐκ δόμων † ἔλθῃ.
Χθόνος δ' ἀμοιβοὶ πάντα, κ' εἰς λήθην ἄγει.

ΓΝΩΜΑΙ ΘΕΟΚΤΙΣΤΟΥ, ΠΡΟΣ τοὺς μαλακωτέρους καὶ ὑποδεεστέρους βίου μᾶλλον τὸ ὠφέλιμον παρέχουσαι, κϛ στοιχεῖον, Λόγος σπά.

Ἀνιαρὸν μὲν πῶς γὰρ ἂν ὁ μὴ ὑπερφέρειν ἀτυχίας ἐλέῳ καὶ συμφορᾷ βροτῶν ὁ ἀνθρώπινον ἀδοκήτως ἐμπεπτωκὸς· ἀλλ' ὀνειδίζειν καὶ θρηνητέραν τὸν ὀδυνῶν ἐργάζεσθαι, ὑποκαῦμα τοῦ πάθους καὶ τῆς δίκης * βροτοὺς ὁμοίους καθιστῶντας.

Βέλτιον ὅτι ξυρὸν ἢ ὄγκου βαίνειν μὴ προλήψεως, βροτὸν ἀβέβαιον καὶ ἀσταθμητον τοῦ βίου.

Γνῶσθαι ἐπαμησάμενοι ἄνθρωποι, ὅτι ὁ ἀπολλύμενος προῒσης τῆς μοχθηρίας, κατέχειν ἑαυτὸν, καὶ τοῖς ἐχθροῖς γέλωτα ὤφλησαν· ὡς καὶ οἱ ὑπερφρόνησιν ὀφλισκάνουσιν.

Opportunè videmur in superioribus narrasse defunctorum animas vim quandam habere, qua de rebus humanis curam habent. Id verum quidem, sed longa oratione approbatur. Quamobrem & alijs tritis antiquisq; de hac re sermonibus, & legũlatoribus sic se habere ista sancientib. credere debẽt, nisi omnino demẽtes sint. Cùm verò hac ita natura sint, primùm Deos maximè superos timeãt, q de puerorũ desolatione procurant: deinde etiã mortuorũ manes, qbus natura ineſt, vt præcipua illorũ cura teneantur, q ab eis geniti sunt: adeò vt honorãtibus eos propitij, contemnentibus infensi sint. Eiusdem li. 11. Legum.

MEMORIAM PLVRIMOrum à morte statim euanescere, Sermo CCLXXX. Ex Io. Stobæo.

Nvllus enim hominum fidus est amicus tumulo. Euripidis.

Mortuos etiam grati sermones deserunt. Menandri.

Papæ, quàm citò apud homines mortui Gratia diffluit, & deserta apparet. Sophoclis in Aiace.

Nullus inter ciues à morte honorabilis aut clarus Fit: sed potiùs viuentis gratiam aucupamur Vius. Pessimè autem erga mortuum agitur. Archilochi.

Cùm defunctus est quispiam, omnis hominum gratia perit. Stesichori.

Quàm agrestis hic vir est, et hospitibus inhospitalis, Et nulla in re, vbi oportebat, amici memor. Rari planè sunt amici post funus constantes, Etsi priùs cõiunctissimi. Nam in præsentia habere, præpollet. Euripidis. * *al.* πᾶσα γὰρ ὅλυτ' ἀνθρώπων χάρις. † *fortè* σκληρὸν *legẽdũ.*

Gratia pietatis, quæ coràm fieri solebat, Interit, cùm quis domo effertur. Eiusdem.

Tempus obscurat omnia, & oblivione involuit. † *al.* ἀπὸ λήθην.

SENTENTIÆ THEOCTISTI perquam utiles, ad eos præsertim qui molli & supino sunt animo, iuxta literarum Græcarum seriem, Sermo CCLXXXI. Ex Io. Stobæo.

Molestiares est, infortunia, quæ propter miseriam & calamitatem humanæ naturæ inopinatò ingruũt, non lenare: sed exprobrare, & doloris acrimoniam augere, veluti fomentum perturbationis & pœnæ ergà congenerem naturam existentes. * *malim* ἀπὸ

Præstat super nonacula ingredi, quàm vti fastu cum præsumptione. Inconstans enim & instabilis vita est.

Homines improbitate magis magísque lasciuiente, veluti terra congesta sese obruunt, & inimicis ridiculi fiunt, itémque ipsorum posteri.

Magna vis consuetudinis est ad amoliendum sattetatem, & naturam vicissim immutandũ.

Amicis feliciter agentibus plurimi congratulantur: infortunatis autem pauci condolent, malo malum solantes.

Vitam optimam pro pessima acquirere, laboriosum est.

Stultitiæ non minùs est, quàm inanis studij, internam animorum & strenuam alacritatem dissoluere ociosis deambulationibus.

Nullus adhuc vnquam audacia, sed labore, generositate, & modestia virtutem acquisiuit.

Mederi oportet tum recipientibus se à morbo, tum non recipientibus: his, ne moriantur: illis, ne in eundem morbum recidant.

Non tam ingenij solertia, quàm virtute gloriari decet.

Virorum constantium est, animi statum in periculis rectum & immobilem conseruare.

†al. ἐχθῶν. *Præstantissimũ quidem est, & Dei propriũ, omnino non delinquere: generosorum vero hominum, statim vt quis peccato succubuit, resipiscere.*

Vt nauis vna anchora non stabilitur, sic vnica spe ad portũ trãquillitatis non appellimus.

Ab instructis ornatu nimio spectaculis omni modo abesse oportet, ac educationem vmbratilem euitare, ne voluptate elato improbitatis nota tibi inuratur.

Non tam ægrè ferendum est, nauim cum omnib. quæ vehit, submergi, quàm seipsum perturbationibus obrutum, & tam desperatum, in altum perniciei gurgitem demergere.

Quicquid æquo interuallo ab honore & pœna distat, nondum virtus est.

Ocij malitia replentis, & lapsum ingentem asserentis infringendæ sunt vires.

Parasitos nefandis & indignis dictu vitijs adulandientes, et vt plurimum fascinantes nihil moraberis, neq; commoueberis.

† Locus non est integer. *al. πρὸ πολλῶν ἐωυτῶν & al. post φυλάξασθαι punctum no statur. *Difficile est cauere et anteuertere amicorum conuersationes, qui clanculum nobis malè volunt: cum omnis suspicio familiaritatis nomine occultetur. Ab externis verò & inimicis nobis cauere facilius est.*

In altum tendere oportet, non autem superbire, salubres vias occupantem.

Obliqua & declines viæ modis omnibus fugiendæ sunt: abrupta autem, & rectà sursum ferentes complectendæ. (difficilia.

Difficilia, quæ pulchra sunt: mala verò, non

*al. τύπτε. †forte ἀπονεῖσθαι. *Anima à corporis inquinatione summo studio separanda est. Nam valde necessarium est, vt à contagio eius remoti liberiq. simus.*

Occasiones cautè deligẽdæ sunt. Nam si trãsgrediaris ipsas, extremè aliquando periclitaberis, nec non si citra animium constiteris.

Δεῖ πάντως ἡ σωφροσύνη κρεῖττον ἀποβλύσαι, καὶ φύσιν ἐκ τοῦ ἐναντίου μεταποιῆσαι.

Εὖ πράττουσι τοῖς φίλοις, οἱ πολλοὶ ἥδονται· δυσπραγοῦσι δὲ ὀλίγοι συμπάσχουσι, κακῶς δὲ κακὸν παρηγοροῦντες.

Ζωὴν ἀμείνονος χρείσσω τῆς κρατίστης, ὅτι πονώτερον.

Ἡ λιθότητος οὐκ ἔστιν ἧττον ἡ κενοπραγμοσύνης, ὃ ὑπακλύζει ὁ ἀναχωρητὴς τὸ θυμοειδὲς ἐν τοῖς * ἀδιεκπάτοις.

Θερμότερον μὲν ὁ θυμὸς ἐν νέοις, πάντως δὲ καὶ θυμότητι τὴν ἀνδρείαν ἀρετὴν ἐπεκτήσατο.

Ἀφειδῶς δεῖ τοὺς αἰσθανομένους τὴν μὲν, μή πως οἱ μὲν πολλοὶ τὸ αἰτιᾶσθαι, οἱ δὲ τὸ ὀλιγωρεῖν βαδίσουσι.

Κερδίσειν μᾶλλον ἐν ἀγχινοίᾳ, ἢ ἀρετῇ ἐγκαλλωπίζεσθαι.

Λίαν δὲ βεβηκότων ἀνδρῶν, τὴν ἀκμὴν ὁ τῆς ψυχῆς ὄρθιον ἐν τοῖς δεινοῖς ἀφαυλαπόητον.

Μέγιστον μὲν καὶ θεοῦ μόνου τὸ ἀναίτιον· θνητοῦ δὲ καὶ μὴ τὸ ἐκ τοῦ † ἁμαρτίας ἄρξῆναι, εἰ δὲ πολλαχῆμα ἀνεγκλητον.

Ναυῒ ἑξ ἑνὸς ἀγκυρίου, καὶ ἐπὶ μιᾶς ἐλπίδος πρὸς τὸν λιμένα τῆς ἀπαθείας, ἐκ καθορμίζομεν.

Ξένον χρὴ πάντα τρόπον τῶν γλαφυρῶν πραμάτων τυγχάνειν, καὶ μετέωρον σκιαγραφίας, μή πως ὑφ' ἡδονῆς ἁρπάσῃ, ὄνησιν ἀχθῆναι τῷ πονηρίᾳ.

Οὐ χαλεπὸν τοσοῦτον αὐτῆς πληρώμασι καταδῦναι ναυῒ, ὅσον ὑφαιρετὸν αὐτὸν τοῖς πάθεσιν ἀπραγμόνητα τῷ βυθῷ τῆς ἀπωλείας καταβαπίσαι. (ἀρετή.

Γαῖ' ὁ πρῶτος τε καὶ πρωφελὴς καὶ ὅσον ἀφίσηκεν, ὅπως

Ῥᾳστώνης τῷ ἀκμῇ τὸ ἀμβλύ, καὶ ἕξις ὑπερπλώσης, καὶ ὀλιγόλογον τὸ ὄλισθον τὸ ἀσκιάζουσης.

Σαλευόντων τὸ σῶν ἐπ' ἀρρήτοις καὶ ἀνωνύμοις αἰσχρουργίαις, καὶ ὡς ὁ πολὺ καταγηράσκοντας, μὴ ὑπερφρέσθαι.

† Τὸ μὲν δυσωπίας τοῖς τῶν φίλων συνουσίας εἰς δεσμὰ ἀποτελοῦσας φυλάξασθαι ῥᾴδιον * τὸ πολλοῦσιν ἰδεῖν. ἐπηλυγαζόντων δὲ ἀμυνάσασθαι δύσκολον τοῖς τῶν ἀφορῶν. (λαμβανόμενον.

Ὑπτιάσαι, μὴ ὑπερφρονῆσαι, τὸ σωτήριον ὁδῶν ὑπερφαύσαι δεῖ πάντα τρόπον τοῖς σκολιαῖς, καὶ φραγῆναι τοῖς δὲ ἀποτόμοις καὶ ὀρθίοις τείχεσι περιφράξασθαι.

Χαλεπὰ τὰ καλὰ, τὰ δὲ κακὰ ῥᾴ χαλεπά.

Ψυχὴν ὅτι μάλιστα τῆς τοῦ σώματος βδελυρίας χωρίζειν· ὅτι πᾶσα ἀνάγκη τοῦ * τούτων συμπάσχειν † ἀποικνουμεῖσθαι.

Ὥρας χρὴ ἀπείρατα χρῆσθαι ἡρμένας. ὃ γὰρ ἀφεῖναι αὖθις, κινδυνεύει, μὴ ἔχειν ἐπ' ἔλαττον κακόν· ὥσπερ ἀφ' ὧν χρὴ ὃ ἑαυτῶν χωρῆσαι.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ, Λόγος σπϐ'.

Σύμπαν ὃ ποίημα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, ὑπὲρ παντὸς παρωσμένου, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε πονηρόν.

Ἐξαναστήσει Κύριος, καὶ ἀνταποδώσει πᾶσι, καὶ ὃ ἀνταπόδομα αὐτοῦ εἰς κεφαλὰς αὐτῶν ἀνταποδώσει.

Ἰδοὺ ἡμέρα Κυρίου ἔρχεται μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς, θεῖναι τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς.

Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ ὃ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί.

Ἐπλάτυνεν ὁ ᾅδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἀφανισθῆναι· καὶ καταβήσονται εἰς αὐτὸν οἱ ἔνδοξοι καὶ οἱ μεγάλοι καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ † λιμοὶ τῆς γῆς, καὶ ὁ ἀγαλλιώμενος ἐν αὐτῇ, καὶ ὀφθαλμοὶ οἱ μετέωροι ταπεινωθήσονται.

Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ὡς γὰρ συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν.

Ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει.

Μὴ μοι νομίσῃς ὥσπερ μητέρα τινὰ γραῶν ψυχρὰν σοι μορμολύκεια ἐπισείειν, ὥσπερ εἰώθασι παῖδι νέῳ τὰς ταπεινὰς τῶν παίδων εἰώθασιν, ὅταν θρηνῶσιν ἄτακτα καὶ ἀσύμφορα, καὶ δι' ὅτι πλάσεως τῶν διηγημάτων κατασιγάζουσι. Οὐ τοῦτο γὰρ ὁ μῦθος, ἀλλὰ λόγος ἀψευδὴς προκεκηρυγμένος φωνῇ. καὶ ἴσθι ἀκριβῶς, ὅτι γενήσεται τῶν βεβιωμένων ἔλεγχος ἀκριβής.

Τὰς δὲ ἁμαρτίας καμάτους, ὃ δὲ γέεννης ὅτι πόνον καὶ στυγνότητα αἱματώδη.

Ἕκαστος δὲ οἰκείας ἐργασίας, ὑπὲρ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνταποδόσεως, τοὺς καρποὺς ὑπογνώσεται.

Κατὰ γὰρ τὸν Ὡσηὲ, κυκλώσει ἕκαστα τὰ διαβούλια αὐτοῦ. ὀψόμεθα γὰρ ἅμα πάντα οἱονεὶ παρεστῶτα ἡμῖν τὰ ἔργα, καὶ φαινόμενα αὐτῇ παρουσίᾳ ἡμῶν,

DE FVTVRO IVDICIO, Sermo CCLXXXII. Ex Antonio & Maximo.

Deus in iudicium adducet omne opus,† cũ omni occulta re, siue quid bonum, siue malum fuerit. Sirach 12. † *Graci habẽt, in omni neglecto.*

Surget Dominus, & reddet omnibus, & retributionem suam in capita authorum conuertet. Sirach. 17.

Ecce dies Domini venit cum ira & furore, vt totum orbem habitabilem desertum faciat, & peccatores de eo perdat. Elaiæ 13.

Nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt ante conspectum omnis carnis. Elaiæ 66.

Inferi inglauiem suam dilatant, & ore suo sine fine dehiscunt, vt descendant in eos homines glorioſi, magni, & opulenti, & qui in his latantur, & elati oculi humiliabuntur. Esaiæ 5. † *al.* λειμοὶ.

Filius hominis venturus est in gloria patris sui, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius. Matth. 16. & Lucæ 21.

Quemadmodum colligũtur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus, stridorq́; dentium. Matth. 13.

Tunc dicet rex etiam illis qui ad sinistram sunt: Discedite à me maledicti in ignem aternum, diabolo & angelis eius paratum: esurui enim, & non dediſtis mihi cibum. Matth. 25.

Cuiusq́; opus manifestum fiet. Dies enim declarabit, quia per ignem reuelabitur: & cuiusq́; opus quale sit ignis probabit. 1. Corin. 3.

Ne me putes tanquam matrem quandam nutricem falsa tibi territamenta incutere, quod illæ facere solent in pueris infantibus, quum plorant immoderatè nullum finem facientes, & per ficta narrationes vt sileant efficiũt. Hæc enim non fabula, sed sermo verax multò antè prædicatus docet. Itaq́; certò scito, eorum omnium quæ in vita gesta sunt seueram factum iri inquisitionem & examinationem. S. Basilij.

Peccati labores, dolore & triſtitia plenum geennæ supplicium excipit.

Quisq́; suorum operum in die retributionis fructus agnoscet.

Circundabunt vnumquenq́; secundum Oseæ prophetam, consilia & cogitationes eius. Videbimus enim omnia pariter, tanquam assistentia nobis opera, & animi oculis

per formas proprias obiecta intuebimur, ita vt singula facta dictáve sunt. Non tamen conenit existimare quòd aliqua temporis futura sit mora, vt quisque seipsum cum actionibus suis, & iudicem, & quæ sequuntur diuinum iudicium, videat: mens enim inenarrabili quadam vi vno momento imaginabitur, & omnia sibi veluti picta proponet, imò tanquam in speculo formas actionum in principe facultate animæ conspiciet.

Qui malis operibus inquinati fuerint, ad ignominiam & confusionem resurgent, cernentes in seipsis turpitudinem & formas peccatorum. Et fortè grauior quàm tenebræ & ignis æternus hic pudor erit, qui semper inhærebit peccatoribus, vt nunquam non ob oculos habeant vestigia scelerata vitæ, tanquam ineluibilis alicuius tinctura.

Theologi. *Præstat in præsentia castigari & purgari, quàm in examen futurum transmitti, vbi tempus erit iudicij, non purgationis.*

Chrysost. †*forte* tiua. *Quemadmodum à vernis nostris non exitus solùm, sed etiam introitus rationem exigimus, exquirentes vnde hæc aut illa acceperint, à quibus & quando, & qualia, & quãta: sic & Deus non sumptus modo, sed etiam possessionis rationem reposcit.*

Nihil omnino bonorum ne exiguum quidem prætermittet ille index. Quòd si peccatorum, & verborum, & cogitationum pœnas luituri sumus: multò magis benefacta, siue parua siue magna fuerint, ad rationem vocabuntur.

Qui sæpe labuntur peccantes, nec puniuntur, terreri metuereq; debent: illis enim grauitas pœnæ augetur (per Dei lenitatem & suam impunitatem.)

Si vitam quauis morte tristiorem degunt, qui lumen solis non intuentur: quid illos pati credendum est, qui luce diuina priuati sunt?

Non modo iustorum, sed etiam peccatorum corruptionis expertia corpora resurgunt. Sed istud honoris supplicium & pœnam impiorum alit ac auget. Immortalia enim futura resurgunt, vt nunquam vri desinant. Quippe cùm ignis ille sit inextinguibilis, talia sibi corpora desiderat quæ nunquam absumantur.

Cogitemus quantum sit malis in conflagratione perpetua, in tenebris, luctu infinito, & dentium stridore, nemine exaudiente. Nam si apud nos quispiam ex ingenuè educatis carceri inclusus, solum fœtorem, tenebras loci, & vincula cum homicidis communia, rem quauis morte acerbiorem putat: perpende quid sit comburi cum totius orbis homicidis, nec videntem alios nec alijs conspicuum, sed in tanta multitudine solum se existimantem. Siquidem opaca ille tenebræ ne proximos quidem

μὴ τῶν ἰδίων τύπων, ὡς ἕκαστον πέπραχται, ἢ ὡς λέλεκται. ὑ μὲν χρόνος γε προσηκὴ νομίζειν καταλωθήσαι, εἰς ὃ ἕκαστον ἰδεῖν ἑαυτὸ μὴ τ ἑαυτ πράξεων, ἢ τ κειτὴν, ἢ τὰ ἀκόλουθα ᾧ θείῳ δικαστηρίῳ, ἀφάτῳ δυνάμ ἐν ῥοπῇ καιρῦ φαντασιωθῆν τὰ ἰᾶ, ἢ πάντα αἰαζωγραφοῦντος ἑαυτῷ, καὶ οἱονεὶ ἐν κατόπτρῳ, τῷ ἡγεμονικῷ ἐνορῶντος τὰς τύπους τῶν πεπραγμένων.

Οἱ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ὀνείδισμὸν ἢ αἰσχύνην αἰωνίσουσ), ἐνορῶντες ἐν ἑαυτοῖς ὃ αἶσχος ἢ τὰς τύπους τ ἡμαρτημένων. ἢ πάλαι φοβερωτέρα ὑ σκότος καὶ τὸ πυρὸς τ αἰωνίου ἡ αἰσχύνη ὅδ ἐστιν, ἣ μέλλουσι διαμονίζειν οἱ ἁμαρτωλοὶ, αἰεὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες τὰ ἴχνη τῆς ἐν βραχεῖ ἁμαρτίας, οἱονεί τινος βαφῆς ἀνεκπλύτου.

Ὡς βέλτιον ἦ) νῦν παιδευθῆναι καὶ καθαιρεθῆναι, ἢ τῇ ἐκεῖθεν βασάνῳ παραπεμφθῆναι, πίνακα κείσεως καιρὸς, ὑ καθάρσεως.

Καθάπερ ἡμεῖς τοῖς οἰκέταις τοῖς ἡματέροις, ὐχὶ τῆς ἐξόδ μόνον, ἀλλὰ ἢ τ εἰσόδ ποιεῖμθ τὸν λόγον, ἀζητοῦντες πόθεν ἐκτήσαντο, † τὰ, παρὰ τίνων, ἢ πότε, καὶ ποῖα, καὶ πόσα· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς, ὐχὶ τ δαπάνης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς κτήσεως ἀπαιτεῖ τὰς εὐθύνας.

Οὐδὲν ὅλως τῶν ἀγαθῶν, κἂν μικρὸν εἴη, παρεμφήσεται ἐκεῖ παρὰ ὑ κριτ. εἰ γὰρ ἁμαρτημάτ καὶ ῥημάτων καὶ ἐνθυμημάτων πονηρῶν μέλλομθ τιμωρίας, πολλῷ μᾶλλον τὰ κατορθώματα κἂν μικρὰ λογισθήσεται.

Οἱ πολλὰ πλημμελοῦντες ἢ μὴ κολαζόμενοι, φοβεῖσθαι καὶ δεδικέναι ὀφείλουσιν. αὔξε) γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τιμωρίας.

Εἰ γὰρ οἱ τὸ φῶς τὸ ἡλιακὸν μὴ θεώμενοι, πάντως θανάτῳ πικροτέρᾳ κατορύττονται ζωλῶ· τί παθεῖν εἰκὸς, τὸν τοῦ φωτὸς ἀποστερηθέντας ἐκείνης;

Οὐ μόνον τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἄφθαρτα τὰ σώματα ἀΐσεται. ἀλλ ἡ τιμὴ αὕτη τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐφόδιον κολάσεως καὶ τιμωρίας γίνεται. ἄφθαρτα γὰρ ἀΐσεται, ἵνα ἀεὶ πάντος καίηται. ὅπῃ γὰρ τὸ πῦρ ἄσβεστόν ἐστιν ἐκεῖνο, τοιοῦτον αὐτῷ δεῖ σωμάτων, μηδέποτε δαπανωμένων.

Ἐντεῦθεν ὠμεν ὅσον ἐστὶ κακὸν κατακρίνεσθαι ἀεὶ πάντος, ἢ ἐν σκότῳ εἶ), ἢ μυεῖα οἰμώζειν, ἢ βρύχειν τοὺς ὀδόντας, καὶ μηδὲ ἀκούειν. εἰ γὰρ εἰς δεσμωτήριόν τις ἐμβληθεὶς ἐνταῦθα τ ὑγρῶς ἐντὸς ἀναμένων, τ δυσωδίαν μόνον, καὶ τὸ ἐν σκότῳ κεῖσθαι, καὶ τὸ μὴ αἱδροφόρων δεδίσθαι, πάντος θανάτου χαλεπώτερον εἶ) φησίν· ἐνθυμήσωμεν τί ἐστιν, ὅταν μὴ τῶν τῆς οἰκουμένης αἱδροφόρων κατακρινώμεθα, μήτε ὁρῶντες μήτε ὁρώμενοι, ἀλλ ἐν πλήθει τοσούτῳ νομίζοντες εἶ) μόνοι. τὸ γὰρ σκότος τὸ δεσμεῖον, οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς οὐδὲ τὸν πλησίον

ἀφορᾶν·

ἀφανιῶσιν, ἀλλ' ὡς μόνος τοῦτο πάσχων ὕπνος ἔσεσθαι φανείσεται. εἰ δὲ σκότος θλίβει καθ' ἑαυτὸ ζωὴν ἡμετέρας ψυχὰς καὶ θορυβεῖ, τί ἔσται ἄρα ὅταν μὴ ὅ σκότος, καὶ ὀδύναι τοσαῦται ὦσι, καὶ ἐμπρησμοί; τοὺς γὰρ ἄδικα πεφάξαντας, τῶν ἐκεῖ θεσμοὺς ἐκφυγήσεται, ὁ πατὴρ, ὁ μητὴρ, οὐκ ἀδελφός. ἀδελφὸν γὰρ ὁ λυτρώσεται αἰῶνος, κἂν πολλὴν παῤῥησίαν ἔχῃ, κἂν μεγάλα ἰσχύῃ πρὸς τὸν Θεόν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ σωθῆναι ἔνι, καὶ κολασθῆναι ἡμᾶς.

Φοβερὸν φησὶν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Γέγραπται γὰρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω. καὶ πάλιν· Κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ πάλιν· ὅτι ἀμὴν πολὺς κατάπαυσις ὀφθαλμὸς αὐτοῦ.

Βαρυτάτη κολάσεων, ἡ αἰσχύνη, ἣν καὶ ἐδιδάξαμεν, ὅτι ὅσοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ὅσοι εἰς αἰσχύνην καὶ ὀνειδισμὸν αἰώνιον.

† Οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πεφάξαντες τῶν ἐκεῖ θεσμοὺς ἀπολαύσειν ἀγαθῶν, ἀλλὰ τῶν σὺν τοῖς ὑραυοῖς ἀπολαύσουσι κακῶν· οἱ δὲ ἐγκληθῆναι μὲν μηδὲν ἔχοντες κακὸν, ἐλλειποντές δέ τι τῶν ἀγαθῶν, μὴ τὰ κακὰ ἐργασαμένων εἰς ὃ τῆς γεέννης ἁπαχθήσονται πῦρ. ὃ γὰρ μὴ ποιῆσαι ἀγαθὰ, τοῦτό ἐστι ποιῆσαι κακόν. εἰπέ γάρ μοι, εἴ τινα οἰκέτην ἔχοις μήτε κλέπτοντα, μήτε ὑβρίζοντα, μήτε ἀπηλέγοντα, ἀλλὰ ἐν μέθης κειμένην καὶ τῶν ἐνόντων ἀπόντων, καθήμενον δὲ σὲ ἀπόντος ἀργὸν, καὶ σοὶ τῶν ὀφειλόντων πᾶσι οἰκέτην διακονεῖν πληρῶσθαι ποιοῦντα, ἢ μαστιγώσεις ἢ τρεβλώσεις αὐτὸν; εἰπέ μοι.

Ἄξιόν σοι τὸν ἀσπρᾶς θέρος πικείαν ἐασάσης, σπεῖρε τὰ σπάγματα· ὃ ἀπλεῖς ἐθέρισας, ἔχε ὃν ἠγάπησας· ἔφυγες τὸν ἔλεον, φεύξεταί σε ἔλεος· ἐβδελύξω πτωχὸν, βδελύξεταί σε ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας.

Οἱ ἄνθρωποι πίστεως τιμωρίαν νομίζουσι τὸν θάνατον· ὃν ἐν τῷ κρίνειν δικαιοσύνῃ, μᾶλλον ἔστὶν ἀρχή.

Ἐγηγέρμεθα τοίνυν, αἰώνια μὲν ἔχοντες τὰ σώματα, οὐ πάντες δὲ ὅμοια. ἀλλ' εἰ μὲν τις ἐστὶ δίκαιος, λαμβάνει σῶμα πνευματικὸν, ἵνα δύνηται μετ' ἀγγέλων ἀναστρέφεσθαι ἀξίως. εἰ δέ τις ἁμαρτωλός ἐστι, λαμβάνει σῶμα παθητικὸν τιμωρίας ἁμαρτιῶν, ἵνα τὸ πυρὶ αἰωνίῳ κεκαυμένος, μηδέποτε καταναλωθῇ. καὶ δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς πάγμασιν ὁ Θεὸς παρέχει τοῦτο. οὐ γὰρ χωρὶς σώματος ἡμῖν πέπραγταί τι.

Οὐκ ἔστι παρὰ Θεῷ, ὅτε ποτὲ ὄντα ἀπολέσαι τὸν ἀγαθὸν μισθὸν τοῦ ἑνὸς ἀγαθοῦ, μετὰ πλήθους † ἀγαθῶν πεπραγμένου· ὅτε πάλιν ἀγαθὸν ὄντα ἀπολέσαι τὸν κόλασιν, καὶ μὴ λαβεῖν αὐτὸ, * ἢ μετὰ πλήθους ἀγαθῶν,

*digno*ſcere per*mittunt*. *Verùm ita quiſque affi*cietur, *tanquam ſolus ſupplicium luens*. *Quod ſi tenebræ etiam per ſe animos noſtros angunt & turbant, quid fiet vbi tenebris tanti dolores & incendia accedunt? Nam eos qui fecerint iniqua, nemo ſupplicijs illic futuris eripiet, non parentes, non fratres. Fratrem enim non liberabit quiſquam, vtcunque magna fiducia fuerit, & multum valuerit apud Deum. Ipſe enim eſt qui reddit vnicuique ſecundum opera ſua: & ex operibus noſtris vel ſalutem vel ſupplicium conſequi licet.*

Terribile eſt inquit incidere in manus Dei viui. Scriptum eſt enim, mihi vindicta, ego retribuam: & rurſum, Dominus iudicabit populum ſuum: & alibi, Super peccatores incumbet ira eius.

Graviſſima pœnarum pudor eſt, quam in iudicio quoq; futuram didicimus: quoniam pij reſurgent ad vitam æternam, impij verò ad pudorem & opprobrium æternum.

* *Melius τὰς κάκωσεις.*

Bonis quidem operibus ornatos nemo arcere poterit à fruitione felicitatis futuræ, ſed cæleſtibus bonis fruentur: illi verò qui boni quippiã omiſerũt, licet nullius admiſſi criminis rei ſint, cum impijs in ignem geennæ deducentur. Etenim non facere bonum, hoc ipſum eſt facere malum. Dic age mihi, ſi quem ſeruum haberes, neque furem, nec iniurium, neque contradicentem tibi, & inſuper tũ ebrietati tum quibuslibet alijs vitijs mini mè deditum, ſemper verò ſedentem ociosè, & nihil eorum quæ ſeruus domino præſtare debet facientem, non verberabis eum? non torquebis? dic mihi.

Meſſem habebis ſemente dignam. Acerbitatem ſeminaſti, collige manipulos: immiſericordiam honoraſti, habe quod amaſti: fugiſti miſericordiam, te fugiet miſericordia: deteſtatus es pauperem, deteſtabitur te qui propter nos factus eſt pauper. Greg. Nyſſ.

Homines extremi ſupplicij locum tribuunt morti: atqui hæc in iudicio Dei vix principium eſt ſuppliciorum.

Excitamur igitur, corporibus quidem æternis prædita, non tamen omnes ſimilibus: Nam qui iuſtus fuerit, accipit ſpirituale corpus, vt cum angelis decenter conuerſari queat: peccator autem accipit corpus paſſibile, quod idoneum ſit ferendo peccati ſupplicio, vt æterno igne conflagrans nunquam conſumatur: et iure quidem vtriſque ſua reddi corpora Deus conſtituit. Nihil enim abſque corpore nobis factum eſt. Cyrilli.

Apud Deum nec improbus poteſt amittere mercedem vnius boni cum multis malis peracti: nec contrà probus poteſt ſupplicium euadere, ſi quid ab eo cum multis bonis Philonis. † *fortè καὶ κακῶν πλήθους.*

* forte ὤ, θελόντι μὲ τὰ πλόκαν ἀγαθῶν ἐπιτα πονηρόν. Zaleuci.

factum fuerit improbè: neceſſe eſt enim Deum libra & pondere omnia reddere.

Non hic cruciari malum eſt, ſed futuro illo cruciatu dignum fieri.

Sic nobis præceptum eſto omnibus, tum ciuibus, ſiue viris ſiue mulieribus, & inquilinis, vt meminerimus Deum eſſe, & ſupplicijs iniquos afficere, vtq; ob oculos ponamus nobis tempus illud quo erit ſingulorum finis, cùm ex hac vita excedent: omnibus enim morituris venit in mentem pœnitentia: meminerunt enim quos læſerint, & ita afficiuntur, vt velint omnia à ſe iuſtè facta fuiſſe.

Apollonij. † lego παρὰ.

Quod ſi eſt aliquis ſenſus apud inferos, & Deus defunctos curat, vt nos opinamur, credẽdum eſt eos qui honoribus diuinis labentibus ſuccurrerunt, plurimam à Deo mercedem conſecuturos eſſe.

Plutarchi.

Plutonis dehiſcunt profundæ portæ, & ignei fluuij ſimul & Stygis canales permiſcentur, & varijs tenebræ ſimulacris implentur, quorum atrox aſpectus eſt, & voces eduntur miſerabiles. Iudices item, & lictores, & voragines, & innumeris pleni malis receſſus apparent.

DE REMVNERATIONE EORum qui bene & ex virtute vixerint, in beatitudine ſempiterna, Sermo CCLXXXIII. Ex Antonio.

Deut. 28.

DEus qui ſeruat teſtamentum ſuum, & miſericordiam diligentibus ipſum, iísque qui mandata ipſius exequuntur, in mille ætates.

Pſalm. 37.

Iuſti hæreditatem terræ accipient, ac in ea in ſæculum ſæculi habitabunt.

Miſericordia autem Domini cõtinuatur ijs, qui ipſum metuunt.

Salomonis.

Iuſti optimè excipientur.

Qui iuſtè viuit, ei auxilium non deerit.

Benigni terræ erunt poſſeſſores, & innocentes in ea relinquentur: nam qui recti ſunt, habitabunt terram, vbi abierit dolor, triſtitia & gemitus.

Iuſtus ſi extremum vitæ diem confecerit, in requiete futurus eſt.

Iuſtorum animi in manu Dei ſunt, nec tanget illos cruciatus.

Eſaiæ 65.

Hæc Domini ſunt verba: Ecce, inquit, ſerui mei edent, vos autem eſurietis. Ecce ſerui mei bibent, vos autem ſitietis. Ecce qui ſeruiunt mihi, lætabuntur, vos autem pudore afficiemini.

Daniel. 12.

In tempore illo ſalutem conſequetur omnis populus, qui fuerit inuentus in hoc libro ſcriptus: multíque eorum qui dormiunt in terræ tumulo, excitabuntur ad vitam ſempiternam, & qui intelligunt, ſplendebunt quaſi ſplendor firmamenti.

εἰ πηλίκην ποιήσειν. ἀνάγκη γὰρ ζυγῷ καὶ σταθμῷ πάντα ἀποδιδόναι τὸν Θεόν.

Οὐ δὲ κολάζεσθαι εὐζῶσα κακόν, ἀλλὰ δὲ ἄξιον τὸν ἐκβῆναι ἡδέως καλόν.

Ὡς δὴ ἡμῖν παρηγγέλθω πᾶσι τοῖς τοιούτοις πολίταις, καὶ πολίτισι, ἠ συνοίκοις· μεμνῆσθαι Θεὸν ὡς ὄντα, καὶ δίκας ἐπιπέμποντα τοῖς ἀδίκοις· καὶ πίστεσθαι καιρὸν ὁμοίων τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν ᾧ γίνεται τὸ τέλος ἑκάστων τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ζῆν. πᾶσι γὰρ ἐμπίπτει μεταμέλεια τοῖς μέλλουσι τελευτᾶν, μεμνημένοις ὧν ἠδικήκασι, καὶ ὁρμὴ τοῦ βούλεσθαι πάντα πεπραχέναι δικαίως αὐτοῖς.

Εἰ δή ἐστιν αἴσθησις ἐν ἅδου, καὶ ἐπιμέλεια † περὶ τὰ δαιμόνια, ὥσπερ ὑπολαμβάνομεν, εἶπ τὰς ταῖς τιμαῖς τῶν Θεῶν καταλυομέναις βοηθήσασι πλείστης ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ δαιμονίου.

Ἀΐδου τινὸς ἀνοίγονται πύλαι βαθεῖαι, καὶ ποταμοὶ πυρὸς ὁμοῦ καὶ ὑδατος ἀπορρώγας ἀναχεραίνωται, καὶ σκότος ἐμπίπλα) πολυφάσμασον εἰδώλων, χαλεπὰς μὲν ὄψεις, οἰκτρὰς δὲ φωνὰς ἐκπορευόντων. δίκαι δὲ ἀγρυπνοῦσαι, καὶ κολάσεις, καὶ χάσματα καὶ μυχοὶ μυρίων κακῶν γέμοντες.

ΠΕΡΙ ΑΜΟΙΒΗΣ ΤΩΝ ΕΥ ΚΑΙ καθ' ἀρετὴν βιωσάντων, ἐν ἀφράστῳ μακαριότητι, Λόγος σπγ'.

Ὁ Θεὸς ὁ φυλάττων τὴν ἀληθείαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, εἰς χιλίας γενεάς.

Δίκαιοι κληρονομήσουσι γῆν, καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆς.

Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

Τὰς δικαίους καταλήψεται ἀγαθά.

Ὁ παρανόμους δικαίως, βοηθηθήσεται.

Χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ὅτι δίκαιοι κατασκηνώσουσι γῆν, ἔνθα ἀπόντα ὀδυνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός.

Δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται.

Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος.

Τάδε λέγει Κύριος, ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι φάγονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε. ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι πίονται, ὑμεῖς δὲ διψήσετε. ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι εὐφρανθήσονται, ὑμεῖς δὲ αἰσχυνθήσεσθε.

Ἐν ᾧ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται) ὁ λαὸς πᾶς ὁ εὑρεθεὶς γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ, καὶ πολλοὶ τῶν κεκοιμημένων ἐν γῆς χώματι, ἐξεγερθήσονται) οὗτοι, εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμψουσιν ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος.

Δίκαιοι

Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν Κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν, καὶ ἡ φροντὶς αὐτῶν παρὰ Ὑψίστῳ. Διὰ τοῦτο λήψονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου.

Ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς.

Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν.

Περίκειται ἀνάπαυσις αἰωνία τοῖς νομίμως τὸν ὅσιον τοῦτον διαθλήσασι βίον, ἣ κατ' ὀφλημα τῶν ἔργων ἀποδιδομένη, ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἐλπίκόσι παρεχομένη.

Τῶν δικαίων ὁ στέφανος, ἡ τοῦ πνεύματος ἐστὶ χάρις, δαψιλεστέρα τε καὶ τελειοτέρα παρεχομένη, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀνδραγαθημάτων τῆς πνευματικῆς δόξης διαφερομένης ἑκάστῳ. ἐν γὰρ τοῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ πατρί. Τοῦτ' ἐστὶν ἀξιωμάτων διαφορά.

Καὶ τοῖς μὲν ὃ ἄφατον φῶς ὑποδέχεται, καὶ ἡ τῆς ἁγίας καὶ βασιλικῆς τριάδος θεωρία, ἐλλαμπόμενος φανότερόν τε καὶ καθαρώτερον, καὶ ὅλης ὅλῳ τοῖ μιγνυμένης, ἥν δὴ καὶ μόνῳ καὶ μάλιστα, βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ τίθεμαι.

Ἄξιοι δέρεσθαι, Θεὸν ἰδεῖν, καὶ τῷ καθαρωτάτῳ φωτὶ καταφαιδρύνεσθαι.

Οὐ γὰρ ὅστις οὐ κολάσεως ἄξιος, οὐδὲ καὶ τιμῆς· ὥσπερ οὐδὲ ὅστις οὐ τιμῆς, οὐδὲ καὶ κολάσεως.

Οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, γῆ ῥέουσα μέλι, καὶ γάλα, οὐδὲ γῆ ἔχουσα λιπαρὸν, οὐδὲ πολυπαιδία, οὐδὲ σῖτος καὶ οἶνος, καὶ ποίμνια καὶ βουκόλια· ἀλλ' οὐρανὸς καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθὰ, καὶ ὑιοθεσία, καὶ ἀδελφότης ἡ πρὸς τὸν μονογενῆ, καὶ κοινωνία κληρονομίας, καὶ τὸ συνδοξασθῆναι, καὶ συμβασιλεῦσαι, καὶ τὰ μυρία ἔπαθλα ἐκεῖνα.

Εἰδέναι χρὴ ὅτι καὶ οἱ μερικῶς τὰς ἐντολὰς ἐργασάμενοι, καὶ ἀπαλλαγέντες εἰς τὴν βασιλείαν εἰσέρχονται· οἱ δὲ βουλόμενοι εἰς τὸ τέλος φθάσαι, ὀφείλουσι πανεκλικῶς πάσας ἐργάσασθαι. πανεκλικὴ δὲ πασῶν τῶν ἐντολῶν ἐστὶν, ἡ τῆς ψυχῆς ἄρνησις, ὅ ἐστι θάνατος.

ΠΕΡΙ ΑΜΟΙΒΗΣ ΤΩΝ ΕΝ ΚΑΚΙΑ καὶ ἀθέσμως βιωσάντων· καὶ ὅτι διηνεκὴς καὶ ἀφθαρτος ἡ ἀποκειμένη αὐτοῖς κόλασις.

ΙΝα μὴ ἀπολέσῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν αἰῶνα μαρτῆτον, ἢ μὴ θελήσῃ ὁ Θεὸς διλατῆσαι αὐτῷ· ἀλλ' ἐκκαυθήσεται ὀργὴ Κυρίου, καὶ ὁ ζῆλος αὐτοῦ, ἐν ᾧ αἰθέσθω ἐκείνῳ.

Οἱ σπείροντες τὰ ἄτοπα, ὀδυνίας θερίσουσιν ἑαυτοῖς.

Iusti aeternum viuunt, & in Domino merces eorũ, & de ipsis solicitudo apud altissimum: itaque regiam magnificam & decorum diadema accipient de manu Domini. Sap. Sal. 5.

Bona bonis iam inde ab initio condita sunt. Sirach 39.

Tum dicet rex ijs qui fuerint ad dextram, Adeste, beati effecti à patre meo, possidete paratum vobis regnum à mundi constitutione. Esuriui enim & dedisti mihi edere. Matth. 25.

Proponitur requies aeterna ijs qui legitimè in hac vita decertarint, quae non ex debito operum redditur, sed ex Dei magnorum donorum largitoris gratia, ijs qui in ipso spem habuerint, praebetur. S. Basilij.

Iustorum corona, spiritus est gratia, quae & copiosior & perfectior conceditur, cùm pro ratione fortium factorum spiritalis gloria cuique dispertiatur. In splendoribus enim sanctorum multae sunt mansiones apud patrem. Hae sunt quae dignitatum differentiam efficiunt.

Ac alios quidem lumen inenarrabile excipit, ac sanctae & regalis trinitatis contemplatio, quae lucidiùs & puriùs illustrat, quaeq; tota toti mẽti permixta est: quod ipsum solum & maximè regnum caelorum existimo. Theologi.

Praemium virtutis Deum fieri, & purissima luce collustrari.

Non qui non supplicio dignus, idem continuo & honore: quemadmodum & praemio indignus, non statim supplicium meretur.

Regnum caelorum non est terra fluens melle & lacte, nec viridis senecta, nec liberorum copia, non cibus, non vinum, non ouilia, non bubilia, sed caelum ac ea bona quae in caelo sunt, & adoptio, & fraternitas cum vnigenito, & communio hereditatis, & vnà cum illo gloria affici & regnare, & sexcenta alia praemia. Chrysostomi.

Intelligere debemus eos qui ex parte mandata executi fuerint, iuxta eandem rationem in regnum caelorum ingredi: qui autem ad perfectum venire volunt, necesse habent omnia prorsus exequi: continet autem omnia mandata anima abnegatio, quae est mors. Marci Anachoretae.

DE REMVNERATIONE Eorum qui in vitio & illicitè vixerint, perpetuumq; illis & infinitum propositum esse supplicium.

* *Hic sermo cum praecedente cõmungitur.*

VT non perdat sceleratus innocentem, nolet Deus illi placari, sed exardescet ira Domini & aemulatio eius in hominem illum. Deuter. 28.

Qui sementem absurdam fecerint, dolores sibi metent. Iob. 4.

Iob. 18. *Impiorum lucerna extinguetur. Veniet conuersio eorum, & similes erunt paleis quæ à vento dispelluntur.*

Paululum casus es flagellis, ob ea quæ peccasti.

Psalm. 10. *Pluet in improbos laqueo, igne, sulphure, & vento procelloso.*

Psalm. 33. *Facies Domini in eos qui mala patrant.*

Mors sceleroſorum mala.

Psalm. 68. *Vt cera igne liquefit, sic scelerati interibunt.*

Psalm. 94. *Reddet illis Dominus iniquitatem ipſorum, & pro ratione malitiæ illorum Dominus Deus exterminabit eos.*

Manaſſe. *Ira tuarum in sceleratos minarum intoleranda eſt.*

Solomonis. *Promptum eſt impiorum exitium, de quo boni lætantur.*

In ſupplicio ſceleroſorum non eſt vllum remedium.

Vitam impiorum Dominus euertet.

Impiorum afflictio mortifera.

Præparantur intemperantibus flagella.

Exleges præteribunt bona, & non ingredientur in ea.

Lumen impiorum extinguitur.

Peccantes mala perſequentur.

Exitus iniquorum miſer.

Execratio domini in domibus impiorum.

Domus impiorum exterminabuntur.

Amos 9. *Defigam oculos meos in illos ad calamitates inferendas, non proſperitates.*

Sophoniæ 3. *Infirmi erunt impij, & de terra tollam iniquos, Dominus ait omnium præpotens.*

Malach. 4. *Ecce dies veniet quaſi clibanus exardeſcens, & cremabit eos, eruntq; omnes iniqui ſtipulæ ſimiles, & incēdet eos dies illa quæ ventura eſt, dicit omnipotens, neque relinquetur nec radix nec ramus.*

Ambacum. *Conſummatio in ſceleroſos veniet.*

Eſaiæ 13. *Ecce dies Domini veniet cum vehemēti ira, vt totum orbem deſertum efficiat, & ex eo tollat ſceleroſos.*

Eſaiæ 3. *Væ iniquo, mala, ſicut opera ipſius requirūt, accident ei.*

Eſaiæ 1. *Exurentur iniqui & ſcelerati ſimul, nec exiſtet quiſquam qui extinguat.*

Eſaiæ 66. *Vermis eorum non morietur, nec ignis ipſorum reſtinguetur, eruntq; omnibus ſpectaculo.*

Sirach 16. *In concilio ſceleroſorum ignis exardebit.*

Sirach 39. †al. in diuerſis. *Ignis, grando, & fames et mors, hæc omnia ad ſceleratorum ſupplicium condita ſunt*

Sirach 7. *Vindicta ſceleroſorū ignis et vermis: in ſcele-*

Ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται, ἐλεύσεται δὲ ἡ καταστροφὴ αὐτῶν, καὶ ἔσονται ὥσπερ ἄχυρα ὑπὸ ἀνέμου.

Ὀλίγα ὦν ἡμάρτηκας μεμαστίγωσαι.

Ἐπιβρέξει ὅτι ἁμαρτωλοὺς παγίδα, πῦρ, καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταιγίδος.

Πρόσωπον Κυρίου ὅτι ποιοῦντας κακά.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός.

Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοί.

Ἀνταποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὰς ἀνομίας αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός.

Ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ ὅτι ἁμαρτωλοῖς ἀπειλῆς σου.

Γρήγορος καὶ ὅτι ταχὺς γίνεται ἀσεβῶν ἀπώλεια.

Ἐν ἐπαγωγῇ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστιν ἴασις.

Ζωὴν ἀσεβῶν αἱρεῖται Κύριος.

Διωγμὸς ἀσεβῶν εἰς θάνατον.

Ἐτιμάζοντας ἀγγελείοις μάστιγας.

Οἱ ἄνομοι διελεύσονται ἀγαθά, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς αὐτά.

Φῶς ἀσεβῶν σβέννυται.

Ἁμαρτάνοντας καταδιώξεται κακά.

Ἡ καταστροφὴ τῶν ἀδικούντων κακή.

Κατάρα κυρίου ἐν οἴκοις ἀσεβῶν.

Οἶκοι ἀσεβῶν ἀφανισθήσονται.

Στηριῶ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐπ' αὐτοὺς εἰς κακά, καὶ οὐκ εἰς ἀγαθά.

Ἀθετήσουσι οἱ ἀσεβεῖς, καὶ ἐξαρῶ τοὺς ἀνόμους ἀπὸ τῆς γῆς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Ἰδοὺ ἡμέρα ἔρχεται ὡς κλίβανος καιομένη, καὶ φλέξει αὐτούς, καὶ ἔσονται πάντες οἱ ἄνομοι καλάμη, καὶ ἀφανεῖ αὐτοὺς ἡ ἡμέρα ἡ ἐρχομένη, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ἃ δὲ μὴ ὑπολειφθῇ αὐτοῖς ῥίζα, οὐδὲ κλῆμα.

Σωτήρια ὅτι ἁμαρτωλοὺς ἥξει.

Ἰδοὺ ἡμέρα Κυρίου ἔρχεται μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς, θεῖναι τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς.

Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πονηρὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ.

Κατακαυθήσονται οἱ ἄνομοι, καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἅμα, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσων.

Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί.

Ἐν συναγωγῇ ἁμαρτωλῶν ἐκκαυθήσεται πῦρ.

Πῦρ, χάλαζα, καὶ λιμὸς, καὶ θάνατος, πάντα ταῦτα εἰς † κόλασιν ἁμαρτωλῶν ἐκτίσθη.

Ἐκδίκησις ἁμαρτωλῶν, πῦρ καὶ σκώληξ· ὅτι ἁμαρτωλὸς

τωλὺς καπνὸν ὁ θυμὸς αὐτοῦ.

Ὥσπερ συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου· ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Εἶδε Κύριος δίκην σφαγῆς ῥυέσθαι, ἀδίκως δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρῆν.

Τοὺς πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον.

Ἐν καὶ τοῦτο τοῦ διαβόλου μηδυσία, ὅτι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ ὑπολαμβανομένους τῶν ποιητῶν καὶ τοιούτων τοῦ κυρίου ἀποφάσιον, τέλος κολάσεως ἑαυτοῖς ἀπογράφῃ, καὶ εἰς ὃ μέλλουσι καταλαμβάνῃ τὰ ἁμαρτίας. εἰ γὰρ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἔσται ποτὲ τέλος, πάντως ἔξει † καὶ ἡ αἰώνιος ζωή. εἰ δὲ ὅτι τῆς ζωῆς τοῦτο ἐκδεχόμεθα, ποῖον ἔχει λόγον τῇ αἰωνίᾳ κολάσει τέλος δοθῆναι; ἡ γὰρ τοῦ αἰωνίου πρόσκηται, ἐφ' ἑκατέρων ὁπότερα κεῖται. ἀπολοῦνται γάρ φησιν οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Ὦ πόσα ἀπορήξεις ἑαυτὸν ὦ πόσα γενάξεις ἄπορα, μεταπλαίων ὅτι τοῖς ἤδη βεβλημένοις; ὅταν ἴδῃς τὰ λαμπρότητα τῶν δικαίων, ἐν τῇ λαμπρότητι δικαιομένῃ τῶν δωρεῶν, καὶ τὰ κατόφλαι τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ σκότει τοῦ βαθυπάτου.

Τοὺς τῆς ἁμαρτίας καμάτους, ὃ τῆς γεέννης ὅτι πόνου καὶ σκυθρωπὸν αἰῶνα ἰδῇ.

Ἕκαστος τῆς οἰκείας ἐργασίας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τὸν αὐτὸν ἀποδόσεως τοὺς καρποὺς ἐπιγνώσεται.

Ὡς βέλτιον † τοῦτο παιδεύεσθαι καὶ καθαίρεσθαι, ἢ τῇ ἐκείνου βασάνῳ παραπίπτειν, μήπως χρίσεως κριθῇς, ἀλλ' ἐν καθάρσει.

Οὐκ ἔστι γὰρ τοῖς ἀπελθοῦσιν ἐκεῖ ἡ ἐξομολόγησις καὶ διόρθωσις. συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς, ἐνταῦθα μὲν βίον καὶ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ τοῖς τῶν πραγμάτων ἐξέτασιν. μεθ' ἣν οὐκ ἔστι κριτὴς ὑψηλότερος, οὐκ ἀπολογία δι' ἔργων δευτέρων, οὐκ ἔλαιον παρὰ τῶν φρονίμων παρθένων, ἢ τῶν πωλούντων, πᾶσι συγκλείσασι λαμπάσιν· ἐν μεταμέλεια πλουσίῳ φλογὶ τηκομένῳ, καὶ τοῖς οἰκείοις ὅπως ζητοῦσι διόρθωσιν, ἐν προθεσμία μετανοίας· ἀλλὰ τὸ μόνον καὶ τελευταῖον καὶ φοβερὸν τὸ κριτήριον.

ratos ira illius exardescet.

Quemadmodum colligũtur Zizania, et igni exuruntur: sic fiet in huius sæculi consummatione: mittet filius hominis angelos suos, et ex regno ipsius colligent omnia offendicula, eosq; qui iniquè se gerunt, & conjicient in fornacem ignis, vbi futurus est fletus & stridor dentium. Matth. 13.

Tum dicet rex ijs qui erunt ad sinistram: Discedite à me execrati in ignem sempiternum, qui diabolo & angelis eius paratus est. Matth. 25.

Nouit Dominus pios ex tentatione eripere, iniquos autem in diem iudicij cruciandos seruare. 2. Pet. 2.

Ad tribunal Christi vt sistamur omnes oportet, vt auferat quisque pro suis actionibus, quas in corpore gessit, siue bonum siue malum. 2. Corin. 5.

Ex insidijs diaboli sunt etiam ista: vt multi homines, quasi obliti tot & talium domini sententiarum, finem suppliciorum sibi circumscribant, quò in futurum audaciùs peccent. Si enim æterni supplicij futurus est aliquando finis, omnino & vita æterna finem habitura est. Quod si hoc de vita æterna non probamus, qua ratione supplicio sempiterno finem concedemus? nam in vtroque æternitatis vocabulum aquè additum est: Abibunt enim, inquit, isti in supplicium æternum: iusti verò in æternam vitam. S. Basilij. Videtur inferendum esse.

O quàm teipse laniabis, quàm suspirabis & gemes frustra, serò scilicet plorans rebus tam constitutis nec mutationem admittentibus, quum videris iustorum splendorem in illa magnifica donorum distributione, & sceleroso rum in profundissimis tenebris demissionem & tristitiam. Theologi.

Peccati labores, tristis & laboriosa manet geenna.

Sua quisque actionis fructus in illo remunerationis die agnoscet.

Quanto melius est nunc castigari & purgari, quàm in illum cruciatum venire, cùm iudicij, non purgationis, tempus erit? Theologi. Torrè ejus.

Non enim licet ijs qui ad inferos descenderint, confiteri & se corrigere. Concluſit enim Deus hic vitam & actionem, illic autem rerum gestarum examinationem. Post quam non restat index maior, non per secunda opera defensio: non oleum à prudentibus virginibus, aut à vendentibus, lampadibus quæ iam extinguuntur, comparari potest: nulla est pœnitentia diuitis, qui flammis exuritur, & domesticis suis correctionem inquirit: non relinquitur ad emendationem dies, sed solum hoc & supremum, & formidolosissimum iudicium extat.

O diem mihi infelicem: vbi illum effugiam? Et qualis fiam? Metuo enim sterilis, Metuo spinis, & Gomorræ labruscis Refertus apparere, quando iudicans Christus Deus, assignabit pro dignitate Dys Locum, prout quisq; lucis splendorem sustinet.

Chrysostomus. *Non solùm bonorum, sed etiam improborũ immortalia surgunt corpora, sed honor hic scelerati supplicij et cruciatus occasio est: immortalia enim resurgunt, vt semper ardeant: nam cùm ignis ille sit talis, vt nunquam extinguatur, et talib. opus est corporibus, quæ nunquam conficiantur.*

Cyrilli. *Excitamur ergo æterna habentes corpora, sed non omnes similia. Sed si quis est iustus, is corpus spirituale accipit, vt dignè cum angelis versetur. At si quis sceleroſus est, corpus accipit quod peccati supplicia pati possit, vt igni sempiterno ardens conficiatur nunquam. Atque id iustissimè Deus vtrisque ordinibus constituit, quòd sine corpore à nobis gestum est nihil.*

DE PROVIDENTIA, Sermo CCLXXXIIII. Ex Antonio & Maximo.

Solomonis. *TV fortitudinis dominator clementer iudicas, & multum parcens nos gubernas.*

Sirach.16. *Ne dicas, Abscondar: & ex alto quis mei memineris? Ecce cælum, & cælum cæli, abyssus, & terra, & quæ in eis continentur, in visitatione illius commouebuntur. Vias eius quis cogitabit? procella quam non videbit homo, & plurima operũ eius sunt in abscõdito.*

Matth.10. *Nónne duo passercula minuto asse venduntur? & vnus ex illis non cadet in terram sine patre vestro. Vestri verò etiam pili capitis omnes numerati sunt.*

Rom.11. *O profunditas diuitiarum, & sapientiæ, & cognitionis Dei, quàm imperscrutabilia sunt iudicia eius, inuestigabiles viæ eius.*

Basilij. *Quicquid boni ex diuina potentia ad nos peruenit, id gratia omnia agentis effectum esse dicimus.*

Nihil non prouisum, nihil est neglectum apud Deũ: omnia videt pernigil oculus, omnibus adest, salutem cuiq; dans.

Theologi. *Sæpe Deus nouas salutis rationes, easq; admirandas profert, ad humanitatem suam se prouidentia inclinans.*

Chrysostomus. *Nemo tam sibi parcit, quàm Deus nobis omnibus: multo enim magis ille vult nobis nihil malis accidere, quàm nos ipsi.*

Non nosti, ô homo, quæ tibi vtilia sint: sæpe petis nocentia & fallacia: At ille qui magis est solicitus de tua salute, non audit petitionem tuam, sed ante petitionem tuam, quod tibi est vtile, modis omnibus prouidet.

Φεῦ ἡμέρας μοι τῆς κακῆς, ἰὼ ποῦ φύγω;
Καὶ τίς γλωμαι; ὡς δίος ἀκαρπίας,
Δίος δ' ἀχανθῶν, καὶ Γομόρρας βοτρύων
Πλήρη φανῶμαι· Χριστὸς ἡνίκα κρίνει
Θεὸς, θεοῖς δίδωσι τιμὴν τοσὴν ἀξίαν
Χώραν, ἑκάστῳ φωτὸς ὡς ὄψις φέρει.

Οὐ μόνον τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἄφθαρτα τὰ σώματα ἀνίσταται· ἀλλ' ἡ μὲν αὐτῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐφοδίων κολάσεως καὶ ὑμφείας γίνεται. ἄφθαρτα γὰρ ἀνίσταται, ἵνα ἀεὶ πάντος κάπται. ὅπῳ γὰρ τὸ πῦρ ἄσβεστον ἐσται, τοιοῦτον αὐτῷ δεῖ σωμάτων, μεδέποτε διαφθειρομένων.

Ἐγκεκόμφα τοίνυν, αἰώνια μὲν ἔχοντες τὰ σώματα, ἀ πάντες δὲ ὅμοια. ἀλλ' εἰ μὲν τις ἐστὶ δίκαιος, λαμπαῖα σώματα πνευματικὰ, ἵνα διώκται μετὰ ἀγγέλων αἰωρέσθαι ἀξίως εἰ δέ τις ἁμαρτωλός ἐστι, λαμπαῖα σώματα τομικὰ τιμωρίας ἁμαρτιῶν, ἵνα τὸ πυρὶ αἰωνίῳ κεκόλασται μηδέποτε καταναλωθῇ. καὶ δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς τάγμασιν ὁ Θεὸς παρέχει τοῦτο· ἀ γὰρ χρεὼν σώματος ἡμῖν πέπρωκται τι.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ, Λόγος σπδ'.

Σὺ διακόζων ἰσχὺς ἐν ἐπιεικείᾳ κρίνεις, καὶ μετὰ πολλῆς φειδοῦς διοικεῖς ἡμᾶς.

Μὴ εἴπῃς, ἀποκρυβήσομαι, καὶ ἐξ ὕψους τίς μου μεμνήσεται; ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἄβυσσος καὶ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ σαλευθήσονται. τίς ὁδὸς αὐτοῦ τίς ἐνθυμηθήσεται;

Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἄνευ τοῦ θεοῦ, ὑμῶν δὲ πάντες ἠριθμημένοι εἰσίν.

Ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.

Γαῖ' ὅσαι εἰς ἡμᾶς ἐκ θείας δυνάμεως ἀγαθοὶ φθάσωσι, πάντα ἐνεργοῦσι χάριτος ἐνέργειαι εἰς φανερόν.

Οὐδὲν ἀπρονόητον οὐδὲ ἠμελημένον παρὰ Θεῷ· πάντα σκοπεῖ ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς, πᾶσι παρεστὼς σκηπτόμενος ἑκάστῳ τὰ σωτηρίου.

Πολλάκις παρέδειξε σωτηρίας οἵαν θεῖον κατενόησεν, οἷον πρὸς τὸ φιλάνθρωπον τῇ ἑαυτοῦ προνοίᾳ.

Οὐδεὶς ὕπως ἑαυτῷ φείδεται αὐτὸς, ὡς πάντων ἡμῶν ὁ Θεός. πολλῷ γὰρ ἡμῶν αὐτὸς βούλεται μᾶλλον, μηδὲν ἡμᾶς πάσχειν κακόν.

Οὐκ οἶδας σὺ τὰ συμφέροντα αὐτῷ σοι. πολλάκις αἰτεῖς ὀπλισθῆναι καὶ σφαγῆναι· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ μᾶλλον κηδόμενός σου τῆς σωτηρίας, ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ σου προσευχῆς ἀνῄρηκε τοῦ τῆς αἰτήσεως τὸ συμφέρον σοι πόρρω ποιούμενος.

εἰ γὰρ

εἰ γὰρ οἱ πατέρες οἱ σαρκικοὶ τὰ πρόσφορα αἰτοῦσι τοῖς παισὶ διδόασιν, οὐκ ὅπως καταφρονῶσι τῶν αἰτούντων, ἀλλ' ὅπως αὐτῶν μᾶλλον κήδονται· πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεὸς ὁ καὶ μᾶλλον φιλῶν, καὶ πλέον ἀπόρρητον εἰδὼς, ὃ συμφέρει ἡμῖν ποιῇ.

Παντὸς† λογικοῦ ἐπιτάμνους ὁ κρυπτὸν ὁ δημιουργὸς, προνοούμενος τοῦ ὅλου, οὐ μόνον ἐξ ὧν σκέπτεται καὶ πράττουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν προγινώσκει ἄγων τὰ βελτίωσιν.

Τὸν κόσμον ὁ Θεὸς ἀνεξικακίᾳ ἐπισκοπεῖ, ὃ μέλλον ἀποβήσεσθαι, καὶ ὃ παρὼν κακὸν ὄρος σημαίνων· ἐκ μὲν τῆς ἀποφάσεως χαλινῶν τὰ πονηρὰ, ἐκ δὲ τῆς σωφρονίσεως τοῖς ἁγνοῖς καὶ ποιμαῖς σημαινόμενος.

Χάριν τῇ μακαρίᾳ φύσει, ὅτι τὰ ἀναγκαῖα ἐποίησεν εὐπόριστα, τὰ δὲ δυσπόριστα οὐκ ἀναγκαῖα.

Μήτε αἴτιον κακῶν ὃ θεῖον ὑπολάμβανε, μήτε χωρὶς αὐτοῦ δυστυχεῖν ἡμᾶς νόμιζε.

Ὅταν βούληται Θεὸς εὖ ποιῆσαι πόλιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐποίησεν· ὅταν δὲ μέλλῃ κακῶς ποιῆσαι πόλιν, ἐξῆλε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς τῆσδε τῆς πόλεως ὁ Θεός.

Ὅσον τοῖς δικαίοις ὃ θεῖον συναγωνίζεται, τοσοῦτον τοῖς ἀδίκοις ἐναντιοῦται.

Μηδέποτε ἀναμένῃς ποιεῖσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἕως ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ, ἀλλ' ὅταν μάλιστα ἄπορῇς, τότε ποιοῦ τὴν παρασκευήν. καὶ γὰρ τοῦτο μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἄπορος δοκῶν εἶναι.

Ἡ θεία πρόνοια κοινῶς ἅπασι πρὸς ὠφέλειαν προνοεῖται, τὰ δὲ ἐπιγινόμενα φθαρτικὰ, ἐπόμενά ἐστι τῇ τῆς ὕλης ἀσθενείᾳ.

Εἴ τι μέλλει δύνασαί τι, μελήσει σοι. Εἰ δὲ μέλλει πρόσεστί σοι δαίμων, σοί τί μέλλει;

Οὕτως ἔοικεν, ὥστε διδακτὸν εἶναι, ὥστε φύσει ἀρετὴν· ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγίνεται κτωμένοις.

Ὁ Θεὸς πάντα, καὶ μετὰ Θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς, τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι σύμπαντα.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ, Λόγος σπέ'.

Ἐπιδεικνυμένου πίστιν ἀναγγελεῖ δίκαιος.

Πίστευε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔμμενε τῇ πόρῃ σου, ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου ἐξάπινα πλουτίσαι πένητα. δόσις Κυρίου παραμενεῖ εὐσεβέσι.

Πίστευσον αὐτῷ, καὶ ἀντιλήψεταί σου.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται.

Χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται.

Πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.

Si enim patres carnales nõ omnia petentibus liberis donant, non quia contemnant petentes, sed quia illis melius consulere volunt: quanto magis Deus qui & magis amat, & plus omnibus nouit, quod nobis vtile est, dabit?

Omnium cogitationum abscondita cognoscens opifex, omnibus prouidet, non solùm ex his quæ cogitantur & aguntur, sed etiam ex ijs quæ ipse præsciit, & meliora quæuis & ancti-ora reddens. Didymi. † *forte* Ἀνθρωπίνου.

Mundum Deus toleranter & patiẽter inspicit, futura obscurè significans, & præsens malum terminis cõcludens, & improbitatem præceptis suis refrenans, per conscientiam verò sceleratas & malitiosas cogitationes puniens. Beati Ephraim.

Gratias ago beatæ naturæ, quòd quæ necessaria sunt fecit parabilia: difficilia autem paratu, non necessaria. Epicuri.

Neq; malorum authorem Deum existimes, neq; sine eo infortunijs nos affici putes. Theopempti

Cùm Deus ciuitati beneficiũ præstare vult, bonos viros ei producit: cùm verò ciuitati calamitatem immissurus est, aufert ab ea viros bonos. Platonis.

Quantum Deus iustos adiuuat, tantum iniustis aduersatur. Demadis.

Nunquam differas necessaria comparare, donec ipsa te cogat necessitas: sed cùm abundas maximè, tunc ante inopiam rem effice. Facilius enim acquires ab illis vnde tibi opus est acquirere, si videaris inops non esse. Xenophõtis.

Diuina prouidentia communiter omnibus ad vtilitatem prouidet: quæ autem rebus accedunt noxia, & interitum afferunt, materiæ infirmitatem sequuntur.

Si quid cura potest, cures: at si Deus ipse Te curat, cur tu solicitus tibi sis? Socratis.

Ita fit vt virt' nec sub doctrinã cadat, nec sit naturalis, sed diuino fato ineſt ijs qui eã habent. Platonis.

Deus omnia, & secundum Deum, fortuna & occasio humana gubernant vniuersa. Eiusdem.

DE FIDE, Sermo CCLXXXV. Ex Antonio & Maximo.

PRobatam fidem annunciabit iustus. Salomonis.

Crede Domino, & in labore tuo perseuera, quia facile est in oculis Domini repentè pauperem ditare. Largitio Domini apud pios permanet. Sirach 11.

Crede illi, & auxiliabitur tibi. Sirach 2.

Amen amen dico vobis, si habueritis fidem vt granum sinapis, dicetis ad montem istum, transi hinc illuc, & transibit. Matth. 17.

Gratia seruati estis per fidem, idq; non ex vobis, Dei donum est: non ex operibus, ne quis glorietur. Ephes. 2.

Fides est sperandorum substantia, argumentum rerum quæ non apparent. Hebr. 11.

Basilij. *Fides est assensus de ijs quæ audita percepit, nihil ambigens, cum certa persuasione veritatis earum rerũ quæ Dei gratia prædicata sunt. Huius exemplũ aut specimen exhibuit Abrahã, qui iuxta scripturæ testimonium nõ dubitauit per incredulitatẽ, sed fide confirmatus est Deo gloriã tribuẽs, & certa animi fiducia pſuasus, quòd q promiſit Deus, eadẽ & præstare posſit.*

†Rom. 4.

Theologi. *Quod aliquis non potest assequi, id propter inuidiam ne fieri quidẽ posse credit. Nam profanus animus nihil honestum & egregiũ quod credat dignum arbitratur.*

Chrysost. *Hoc fidei maximè proprium est, rationes eorum quæ fiunt non inquirere, sed obtemperare præscriptis.*

Pium & fidelem virum tam firmo & constãti erga Dei promiſiones animo præditũ esse oportet, vt licet sibi ipſi contrariæ esse videãtur q fiũt, ne sic tamen vel animo turbari posſit, vel de euentu desperet. Fidelem Abraham itaq; inſpicito, qualem nimirum promiſionem ipſe acceperit, & quæ nam ipſe facere coactus sit.

Fides virtutũ mater, corona, & pfectio est.

Quemadmodum enim radice non plantata, fructus non enascitur & germinat: sic fidei nullis positis fundamentis nunquam doctrinæ progredietur oratio.

Greg. Nyſſ. *Sola fides comprehendit incomprehensibilẽ: Sola fides inuiſibilẽ percipit: Sola fides inacceſſum accedit, quoad eius fieri potest & licet.*

Cyrilli. *Quod fide suscipitur, non debet curiosè examinari. Nam quod rationibus inquiritur, quomodo adhuc creditur?*

Aristotelis. *Quemadmodũ in medicina fieri dicunt, vt corpora nõ pura quò magis nutrieris, eò magis lædas, materiam nimirũ corruptis humoribus ſuggerens: Sic praui opinionibus præoccupatam animam, quò plus docueris, eo magis lædes, maiores ſubinde malè & perperam ſentiendi occaſiones ſuppeditans.*

RVRSVS DE FIDE ET PIEtate in Deum, & quòd omnibus bonis antecellant, quando maximè per bona opera reſplendent, Sermo CCLXXXVI.

Ex Antonio.

Gen. 4. *ET factum est post dies, obtulit Cain de fructibus terra sacrificium Domino. Et Abel obtulit & ipſe de primogenitis ouiũ ſuarũ & de adipib. earum. Et reſpexit Deus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain autem & ad ſacrificia eius non attendit.*

Gen. 5. *Et placuit Enoch Deo, & non inueniebatur: quia tranſtulit eum Deus.*

Gen 6. Ibid. *Noë inuenit gratiam coram domino Deo.*

Et fecit Noë omnia, quæcũq; præcepit ei Deus, sic fecit.

Ibid. *Noë homo iuſtus, pfectus exiſtẽs in generatione ſua. Deo placuit Noë.*

Πίστις ὅτι συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθέντων· ὁ πληροφορία τῆς ἀληθείας, τῶν κηρυχθέντων Θεοῦ χάριτι, ἣν πια ἐπεδείξατο Ἀβραάμ, μάρτυρηθείς, † ὅτι οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται Θεὸς, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι.

Τὸ γὰρ οὐκ ἐφικτὸν, οὐδὲ πιστεύειν πως ἔχει τὸν φθόνον. ψυχαῖς γὰρ βεβήλοις οὐδὲν τῶν καλῶν ἀξιόπιστον.

Τοῦτο μάλιστα πίστεως, μὴ ζητεῖν διϑυμίας τὰ παραπεμπόμενα, ἀλλὰ πείϑεσϑαι τοῖς ὑπιταττομένοις.

Τοὶ δύσϑεοι καὶ πιστὸν αἴσϑημα ὕπω βεβαίως ἔχοντες πρὸς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ σοφία αὐτοῖς φαίνεσϑαι τὰ μωρόμενα, μηδὲ ὕπως παράπεσϑαι, μηδὲ ἀπιστώσειν τῷ ἔχεσϑαι. ὅϑεν γοῦν ὁ πιστὸς Ἀβραὰμ πῖνα μοῦ ὑπόσχεσιν ἐδέξατο, πῖνα ὃ παρέϑηκε πιαίνεται.

Πίστις μητὴρ καὶ στέφανος καὶ συμπεράσματος τῶν ἐλπιζομένων ὑπαρξις.

Καϑάπερ γὰρ ῥίζης μὴ πεφυτευμένης οὐκ αὐξάνεται φύσει καρπὸς· ὕπω πίστεως μὴ προκαταβεβλημένης, οὐκ αὐξάνεται διδασκαλίας λόγος.

Πίστις μόνη κρατεῖ τὸν ἀκρότατον, πίστις μόνη κατέχει τὸν ἄϑλητον· πίστις μόνη προσπελάζει ᾧ ἀπροσπελάστῳ, ὅσον ἐγχωρεῖ, καὶ ὅσον ἐνδέχεται.

Τὸ πίστει προδεικτὸν, ἀπολυτρωμόνητον εἰς χρείαν. ὃ γὰρ βασανιζόμενον, πῶς ἔτι πιστὸν ἔτι;

Ὡς γὰρ φασὶν οἱ ἰατρικοὶ, τὰ μὴ καϑαρὰ τῶν σωμάτων ὁπόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάπτεις ὕλην ἐπισωρεύων τῇ κακοχυμίᾳ· ὕπως καὶ ψυχὴ μαϑητοῖς δόγμασι προκατειλημμένη, ὁπόσῳ ἂν διδάξῃς, μᾶλλον βλάπτεις, μείζονας ἀρχὰς αὐτῇ τῆς ἀδοξοδοξίας παρέχων.

ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΕΥσεβείας εἰς Θεὸν, καὶ ὅτι πάντος ἀγαθοῦ ὑπερέχουσιν, ὁπηνίκα μάλιστα ἔχει τὸ ἔργον ἀναλάμπουσιν, Λόγος σπζ'.

Ε'Γένετο μεθ' ἡμέρας, ἤνεγκε Κάιν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς ϑυσίαν τῷ Θεῷ. καὶ Ἄβελ ἤνεγκε καὶ αὐτὸς, ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν στέατων αὐτῶν· καὶ ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ὅτι Ἄβελ, καὶ ὅτι τοῖς δώροις αὐτοῦ, ὅτι δὲ Κάιν καὶ ὅτι ταῖς ϑυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχεν.

Εἰωχ ἠρέσησε τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέϑηκεν αὐτὸν ὁ Θεός.

Νῶε εὗρε χάριν ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἐποίησε Νῶε πάντα ὅσα εἶπεν αὐτῷ κύριος ὁ Θεὸς, οὕτως ἐποίησε.

Νῶε ἀνὴρ δίκαιος ὢν, τέλειος ἐν τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ, τῷ Θεῷ ἠρέσησε Νῶε.

Εἶπεν

Εἶπεν Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, εὐαρέστει ἐναντίον μου, καὶ γίνου ἄμεμπτος.

Ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας. Οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ πάντος ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς, οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ αὐτὸν λατρεύσεις, καὶ τοῖς αὐτοῦ κολληθήσῃ, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ. αὐτὸς καύχημά σου, καὶ αὐτὸς Θεός σου.

Καὶ νῦν Ἰσραὴλ τί Κύριος ὁ Θεός σου ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι αὐτὸν, καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾷν αὐτὸν, καὶ λατρεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου;

Ἰδοὺ ἡ θεοσέβεια, ἔστι σοφία.

Εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.

Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ.

Ἐπιδικαιοῦμαι πίστιν ἀπαρέλλειπτος δίκαιος.

Εὐσέβεια εἰς Θεὸν, ἀρχὴ αἰσθήσεως.

Ἐπιθυμίαι δικαίων ἡδύνουσι ψυχάς.

Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, ἢ ὁλοκαυτώματα.

Ὁδὸς δικαίων, δικαία ἐστὶ καὶ κατευθύνουσα.

Οἱ δίκαιοι συνετὰ ἐβουλεύσαντο, καὶ αὕτη ἡ βουλὴ μένει.

Εἰ ἔστι τινῶν κρῖμα καὶ ζητοῦσι πίστιν, ἵλεος ἔσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος.

Ἀγαπήσατε δικαιοσύνην οἱ κρίνοντες τὴν γῆν, φρονήσατε περὶ τοῦ Κυρίου ἐν ἀγαθότητι καρδίας, καὶ ἐκζητήσατε αὐτόν. ἐμφανίζεται γὰρ τοῖς μὴ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ.

Παντὸς δυνατωτέρα ἐστὶν ἡ εὐσέβεια.

Θησαυρὸς ἀνεκλάλητος ἡ θεοσέβεια.

Πίστευσον τῷ Θεῷ, καὶ ἀντιλήψεταί σου.

Δόσις Κυρίου μετὰ δικαίου εὐόδωσις.

Διήγησις εὐσεβοῦς μετὰ πάντος σοφία.

Ἐν στόματι εὐσεβῶν πληθυνθήσεται αἴνεσις.

Αἴνεσις εὐσεβοῦς ἐν σοφίᾳ μένει, ὡς ὁ ἥλιος.

Dixit Dominus Deus ad Abraham: Ego sum Dominus Deus tuus, complace coram me, & esto irreprehensibilis. Gen. 17.

Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Gen. 15.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis. Non erunt tibi Dij alij præter me. Non facies tibi idolum, neque vllius simulachrum, quæcunque in cælo sursum, & quæcunque in terra deorsum, & quæcunque in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque seruies eis. Exod. 20.

Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies, & illi adhærebis, & in nomine eius iurabis. Ipse gloriatio tua, & ipse Deus tuus. Deut. 10.

Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas eum, vt ambules in omnibus vijs eius, & diligas eum, & seruias Domino Deo tuo ex toto corde tuo, & ex tota anima tua? Ibidem.

Ecce pietas est sapientia. Iob. 28.

Rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide. Psal. 32.

Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant ipsi mecum. Psal. 100.

Exhibitam & certam fidem annunciat iustus. Solomon.

Pietas in Deum initium sensus vel sapientia. Prouerb. 1.

Desyderia piorum delectant animas. Prouer. 15.

Misericordiam volo & non sacrificium, & notitiam Dei magis quàm holocausta. Osee. 6.

Via piorum recta & parata est. Abak.

Pij prudenter consuluerunt, & consilium illud manet.

Si est qui facit iudicium & quærit fidem, propitius illi ero, dicit Dominus. Ierem. 5.

Diligite iustitiam, qui iudicatis terram, sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum: apparet enim vijs, qui illi non diffidunt. Sap. 1.

Omnium potentissima est pietas.

Thesaurus nunquam perituras timor Domini. Sirach.

Crede Deo, & recuperabit te. (vel, opem tibi feret.) Eccles. 2.

Donum Domini permanet cum pijs.

Pij oratio mera est sapientia. Eccles. 27.

In ore piorum multiplicabitur laus.

Homo pius in sapientia permanet vt sol. Eccles. 27.

Eccles 40. *Fides in saeculum stabit.*

Matth. 19. *Tunc respondens Petrus dixit ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomẽ meum, centuplum accipiet, & vitæ æternæ sortietur hæreditatem.*

Ioan 3. *Sic Deus dilexit mũdum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat.*

Ioan. 14. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora his faciet.*

Ioan. 20. *Beati, qui non viderunt, & crediderunt.*

Rom. 10. *Si confessus fueris ore tuo Dominum Iesum Christum, & credideris in corde tuo, quòd Deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.*

Galat. 5. *In Christo Iesu nec circumcisio est, nec præputium, sed fides per charitatem operans.*

Hebr. 11. *Est autem fides rerum sperandarum substantia, & argumentum eorum quæ non videntur.*

Ibidem. *Sine fide fieri non potest, vt quis illi placeat. Nam qui accedit ad Deum, nunc credere oportet, quòd Deus sit, & quòd remunerator sit quærentibus ipsum.*

Ephes. 2. *Gratia estis seruati.*

1. Tim. 4. *Exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio paululum habet vtilitatis: at pietas ad omnia vtilis est, vt quæ promissiones habeat vitæ præsentis & futuræ.*

Iacob. 2. *Fides, si opera non habuerit, mortua est per se.*

2. Pet. 1. *Operam date, vt vocationem & electionem vestram firmam efficiatis. Siquidem ad hunc modum abundè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri Iesu Christi.*

Irenæi. *Quemadmodum qui lumen intuẽtur, intra lumen sunt, ac eius splendore fruuntur: sic qui Deum vident, intra Deum existunt, splendoris ipsius participes. Vita ergo participes erunt, qui Deum vident.*

Πίστις εἰς τὸν αἰῶνα καθήσεται.

Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τότε καὶ ὑμεῖς καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται.

Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει.

Μακάριοι, οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

Ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.

Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἐστὶν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

Ἔστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις πραγμάτων, ἔλεγχος οὐ βλεπομένων.

Χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεύσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται.

Χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι.

Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.

Ἡ πίστις ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν.

Σπουδάσατε διὰ τῶν καλῶν ἔργων, βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. οὕτως γὰρ ἁπλουστέρως ἐπιχορηγηθήσεται ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὥσπερ οἱ βλέποντες τὸ φῶς, ἐντός εἰσι τοῦ φωτὸς, καὶ τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ μετέχουσιν· οὕτως οἱ βλέποντες τὸν Θεὸν, ἐντὸς γίνονται τοῦ Θεοῦ, μετέχοντες αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος. ζωῆς οὖν μεθέξουσιν οἱ ὁρῶντες Θεόν.

Πίστις

Πίστις ἡγιάσθω τῶν περὶ Θεοῦ λόγων πίστις, ἡ μὴ ἀπόδειξις· πίστις ἡ ὑπὲρ τὰς λογικὰς † μεθόδους, τὸν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἕλκουσα· πίστις οὐχὶ γεωμετρικῆς ἀνάγκης, ἀλλὰ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργείας ἐγγινομένη.

Τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον, τὴν ἐκ τῆς ἀβασανίστου πίστεως ὅτι ζητεῖ συγκατάθεσιν. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ ὅτι ἔστιν Θεὸς, οὐχὶ ζητῆσαι καὶ λογομαχῆσαι, ὅ τί ἐστι. καὶ ὅλως εἰ ἡ πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις πραγμάτων, ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, μὴ φιλονείκει ἰδεῖν ἤδη τὰ μακρὰν ἀφεστηκότα, μήτε τὰ ἐλπιζόμενα ἀμφίβολα καταστήσῃς, ἀφ' ὧν μή πω αὐτῶν δύνασθαι τῷ γνῶναι ἐφάπτεσθαι.

Εὐσεβείας ὅτι πᾶσι πρεπωδέστατον, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὀρθῶς λέγοντες. αὕτη γάρ ἐστιν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ κατορθώσεων τῶν ἀρετῶν.

Τὸ εἰδέναι Θεὸν καὶ τὸν πάντων συνεκτικόν τε καὶ ποιητικὸν αἰτίαν, καὶ ὄψις διδάσκαλος, καὶ ὁ φυσικὸς νόμος· ἡ μὲν τοῖς ὁρωμένοις προσβάλλουσα καὶ πεπηγόσιν, ὁ δὲ δι' αὐτῶν τῶν ὁρωμένων τὸν τεταγμένων, τὸν ἀρχηγὸν τούτων συλλογιζόμενος.

Κρεῖσσον ἀπαθὲς πίστις πολυτελοῦς ἀσεβείας, καὶ τρεῖς συνηγμένοι ἐν ὀνόματι Κυρίου, πολλῶν ἀρνουμένων θεότητα.

Οὐδὲν οὕτω τῷ Θεῷ μεγαλοπρεπὲς, ὡς λόγος κεκαθαρμένος, καὶ ψυχὴ τελεία τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν.

Μόνον ἀμετάπτωτον ἀγαθὸν καὶ σεβασμιώτατον ἡ εὐσέβεια.

Βέλτιον ἀπορεῖσθαι σιωπῇ καὶ πιστεύειν, ἢ ἀπιστεῖν διὰ τὸ ἀπορεῖν.

Γνῶναι τὸ κτιστὸν, ἐξω τῆς θείας φύσεως εἶναι νομίζειν ἐπαναβάθμιον μόνον δὲ τὸν ἄκτιστον φύσιν, λαβεῖν καὶ σέβεσθαι, ἧς χαρακτὴρ ἐστι καὶ γνώρισμα, τὸ μήτε ἄρχεσθαι τοῦ εἶναι ποτὲ, μήτε παύεσθαι.

Πίστις μόνη κρατεῖ τὸν ἀκρότητον· πίστις μόνη καταγωγὸς τὸν ἀθέατον· πίστις μόνη προσπελάζει τῷ ἀπροσπελάστῳ, ὅσον ἐγγραφῆ καὶ ὅσον ἐνδέχεται.

Ἐπεὶ ἡ αἰσθητὸς ἐστι λογισμοῖς αἰθερίοις τῆς ὑπερκειμένης φύσεως ἡ κατάληψις, τότε χαίρει ἡ πίστις αὐτὴ λογισμῷ γίνεται, τοῖς ὑπὲρ λόγον καὶ κατάληψιν ἑαυτὴν ὑπερτείνουσα.

Τὸ πίστει παραδεκτὸν, ἀπολυτρωσαμένου τοῦ χρόνου. Ὃ γὰρ τοῦ βασανιζόμενον, πῶς ἔτι πεπίστευται;

Ἡ μὲν πίστις συντόμως ἐστὶν, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατεπειγόντων γνῶσις. ἡ γνῶσις δὲ, ἀπόδειξις τῶν ὑπὲρ πίστεως

Fides eorum, quæ de Deo dicuntur, dux sit: Fides, & non demonstratio: Fides, quæ omnem rationis methodum superans, mentem ad consensum & approbationē trahit. Fides inquam, non Geometrica aliqua necessitate, sed spiritus effectu & operatione animis innascens. Basilij. † al. methodos.

Theologiæ mysterium fidei nihil solicitè inquirentis assensionem requirit. Deum enim esse, omnino credendum est: quid verò ille sit, nequaquam inquirere aut disputare cōuenit. Denig, si fides earum rerum, quæ sperantur, substantia est & argumentum eorum quæ non apparent, ne contenderis ea nunc videre, quæ procul dissita sunt, neq, in dubium vocaris ea, quæ sperantur, eò quòd ipsa cognitione nondum assequi queas.

Præcipuam pietatis curam habere conuenit, quam non immeritò virtutum parentem nominant. Hæc enim omnium virtutum principium & finis est. Gregorij Thaumaturgi.

Vt Deum & causam omnia continentem efficientemq; cognoscamus, tum visu tum naturæ lege docemur: illo nimirum, dum res visibiles & solidas spectat: hac verò, dum ex visu cognitis & ordinè dispositis summum ducem & opificem considerat.

Tecto pulsa & sub dio agens fides sumptuosa impietate præstantior est, & tres in nomine Domini congregati multis diuinitatem negantibus antecellunt.

Nihil coram Deo æquè magnificum est, atq, sermo purus, & veritatis dogmatibus perfecta anima.

Sola pietas stabile & firmum bonum est.

Melius est dubitationem obortam silentio reprimere & credere, quàm propter dubitationem diffidere. Athanasij.

Omne quod creatum est, extra diuinam naturam aut essentiam esse iudicare edocti sumus: Eam verò solummodo naturam, quæ increata est, colere & venerari didicimus, cuius nota & indicium est, nec vnquam cœpisse, nec vnquā deficere. Gregorij Nyssen.

Sola fides comprehendit incomprehensibilē: Sola fides inuisibilem percipit: Sola fides inaccessum accedit, quoad eius fieri potest & licet.

Quādoquidē superna natura cōprehensio humanis rationibus longè est superior, idcirco fides rationū locum explet, super ea, quæ rationē & intellectū superant, semetipsam extendens.

Quod fide perceptum est, à curiosa inquisitione alienum sit oportet. Quod enim ad amussim studiosè exploratum est, quomodo fide perceptum aut creditum esse dicetur? Clementis.

Fides brevis & compendiosa, vt ita dicam, rerum necessariarum est cognitio. At cognitio constans & firma est eorum, quæ per fidem

accepta sunt, demonstratio.

Scutetiñ. *Non qui cuiuis credit fidelis dicitur, sed qui Deo credit, hic solus fidelis & est & dicetur.*

Philonis. *Vera hierarchia quænam alia, quàm anima Deo dilecta pietas, fuerit? cuius gratitudo apud Deum immortalis est, perenne æuum cum Sole, Luna & toto mundo extendens.*

Aristote'is. *Omnium quidem principium optimum Deus est, virtutum verò Pietas.*

DE ILLIS QVI PIETATEM ac fidem prævaricantur, & in Deum sunt impij, Sermo CCLXXXVII. Ex Antonio.

Exod.32. *VIdens populus, quòd tardaret Moyses descendere de monte, congregatus est ad Aaronem, & dicit ei: Surge, & fac nobis Deos, qui præcedant nos. Nam Moyses hic homo, qui eduxit nos de terra Ægypti, non scimus quid factum est illi. Et dixit illis Aaron: Tollite inaures aureas, quæ in auribus mulierum vestrarum & filiarum vestrarum sunt, & afferte ad me. Et abstulerunt omnis populus inaures aureas, & attulerunt ad Aaron: & fecit eas vitulum conflatilem. Et dixerũt: Isti Dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti.*

Deut.9. *Propter impietatem gentium harum, extindet eos Dominus ante faciem tuam. Non propter sanctimoniam cordis tui tu ingrederis, vt possideas terram earum, sed propter iniquitatem gentium harum, Dominus exciudet eos ante faciem tuam.*

Iudic.10. *Et dixit Dominus ad filios Israel: Vos reliquistis me & coluistis Deos alienos. Idcirco non addam, vt liberem vos. Ite & clamate ad Deos quos elegistis vobis, & ipsi liberent vos in tempore afflictionis.*

Iob 20. *Gaudium impiorum ruina indecens, lætitia autem iniquorum perditio. Si ascenderint in cælum eius dona, & sacrificium eius nubes attigerit, & visus fuerit iam firmatus esse, tunc in vniuersum peribit: & qui cognouerant ipsum, dicent: Vbi est?*

40. *Facies impiorum ignominia implebuntur.*

41. *Lumen impiorum extinguetur.*

25. *Omnis vita impy curis transigitur: & cùm visus fuerit iam in pace agere, veniet ei subuersio.*

21. *Spes impÿ perit.*

21. *Impiorum lucerna extinguetur. superueniet autem illis subuersio, & erunt sicut palea veneto agitata.*

παρίληπται ὡς ἰχνος καὶ βεβαία.

Οὐχ ὁ πάντι πιστεύων, πιστὸς λέγεται· ἀλλ' ὁ Θεῷ πιστεύων, αὐτὸς μόνος πιστὸς καὶ ἔστιν καὶ λέγεται.

Ἡ ἀληθὴς ἱεραρχία τίς αὐ εἴη, πλὴν ψυχῆς θεοφιλοῦς εὐσέβεια; ἧς ὁ ἀγήρατος αἰὼν ἀθανατίζεται τῷ τε τοῦ Θεοῦ, σεμνοδαιμονίζοντι ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ τῷ παντὶ κόσμῳ.

Ἀρχὴ ἀείτη, πάντων μὲν ὁ Θεός· ἀρετῶν δὲ, εὐσέβεια.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΒΕΒΗΚΟΤΩΝ τὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν, καὶ εἰς Θεὸν ἀσεβούντων, Λόγος πϛ'.

Ἰδὼν ὁ λαὸς ὅτι κεχρόνικε Μωϋσῆς καταβῆναι ἐκ τοῦ ὄρους, συνέστη ὅπὶ Ἀαρὼν, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀνάστηθι καὶ ποίησον ἡμῖν Θεοὺς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ λέγει αὐτοῖς Ἀαρών· περιέλεσθε τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ τὰ ἐν τοῖς ὠσὶ τῶν γυναικῶν ὑμῶν, καὶ θυγατέρων ὑμῶν, καὶ ἐνέγκατε πρὸς μέ. καὶ περιείλοντο πᾶς ὁ λαὸς τὰ ἐνώτια τὰ χρυσᾶ, καὶ ἤνεγκαν πρὸς Ἀαρών· καὶ ἐποίησεν αὐτὰ μοσχον χωνευτὸν, καὶ εἶπαν· οὗτοι οἱ Θεοί σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

Διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν ἐθνῶν τούτων, Κύριος ἐξολεθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου· ὁ δὲ διὰ τὴν ὁσιότητα τῆς καρδίας σου σὺ εἰσπορεύῃ κληρονομῆσαι τὴν γῆν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνομίαν τῶν ἐθνῶν τούτων, Κύριος ἐξολεθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου.

Εἶπεν Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὑμεῖς ἐγκατελίπατέ με, καὶ ἐδουλεύσατε θεοῖς ἑτέροις, διὰ τοῦτο οὐ προσθήσω τοῦ σῶσαι ὑμᾶς. βαδίζετε καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς θεοὺς οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως.

Εὐφροσύνη ἀσεβῶν, πῶμα ἐξαίσιον· χαρμονὴ δὲ πανάμωμον, ἀπώλεια. ἐὰν ἀναβῇ αὐτῷ εἰς ὕψος τὰ δῶρα, ἡ δὲ θυσία αὐτοῦ νεφῶν ἅψηται, καὶ δοκῇ ἤδη κατηρτίσθαι, τότε εἰς τέλος ἀπολεῖται. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν ἐροῦσι, ποῦ ὄντι;

Πρόσωπα ἀσεβῶν ἀτιμίας ἐμπλησθήσονται.

Φῶς ἀσεβῶν σβεσθήσεται.

Πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι. ὅταν δοκῇ εἰρηνεύειν, ἥξει αὐτῷ ἡ καταστροφή.

Ἐλπὶς ἀσεβοῦς ἀπολεῖται.

Ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται. ἐλεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφὴ, καὶ ἔσονται ὥσπερ ἄχυρα ἐνώπιον ἀνέμου.

Ὀφθαλ-

Ὀφθαλμοὶ ἀσεβῶν τακήσονται, ἡ γὰρ ἐλπὶς αὐτῶν ἀπώλεια.

Υἱοὶ ἀλλότριοί ἐψεύσαντό μοι. υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.

Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ.

Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται. ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ.

Αἱ ὁδοὶ τῶν ἀσεβῶν σκοτειναὶ, καὶ οὐκ οἴδασι πῶς πορεύσονται.

Πεσοῦνται γένεται καὶ ὀπίσω ἀσεβῶν ἀπώλεια.

Ζωὴ ἀσεβῶν αἱρεθήσεται Κύριος.

Καρποὶ ἀσεβῶν ἀπώλεια.

Ἀσεβοῦς πᾶσι ἔργα ἄδικα.

Ὁδοὶ ἀσεβῶν, οὐκ ἐκ γῆς ὀλοῦνται.

Ὁ διωγμὸς ἀσεβῶν εἰς θάνατον.

Φυλάσσεται ὁ ἀσεβὴς εἰς ἡμέραν κακήν.

Φεύγει ἀσεβὴς μηδενὸς διώκοντος.

Ψυχὴ ἀσεβοῦς, οὐκ ἐλεηθήσεται ὑπὸ ὁδηγοῦ τῶν ἀθετούντων.

Ἀσεβὴς ἐλθὼν εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ.

Τὰ σπλάγχνα τῶν ἀσεβῶν, ἀνελεήμονα. (γρ.

Κατάρα Κυρίου ἐν οἴκοις ἀσεβῶν, ἔτη ἀσεβῶν ὀλίγα.

Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ δειλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ. ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτούς· αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψεῦδη.

Ἀφανισθήσονται οἱ ἀσεβεῖς· καὶ ἄρας τοὺς ἀσεβεῖς, ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, λέγει Κύριος.

Ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν, υἱοὺς ἐθρέψησα.

Οὐκ ἐγὼ παρητησάμην αὐτούς, ἀλλ' αὐτοὶ παρητήσαντό με. διὰ τοῦτο ἐγκατέλιπον τὸν οἶκόν μου.

Ἐντελοῦμαι τῇ οἰκουμένῃ κακὰ, καὶ τοῖς ἀσεβέσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου.

Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος.

Τί εὗρον οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα, ὅτι ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ μακράν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐματαιώθησαν;

Ὑμεῖς οἱ ἐγκαταλείποντές με, καὶ ἑτοιμάζοντες τῇ τύχῃ τράπεζαν, καὶ κιρνῶντες τῷ δαίμονι κέρασμα. ἐγὼ † παραδώσω ὑμᾶς εἰς μάχαιραν· πάντες σφα-

Oculi impiorum tabescent. Nam spes eorum perditio. Iob 11.

Filij alieni mentiti sunt mihi. Filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Psalm. 18.

Inimici Domini mox vt honorificati & exaltati fuerint, deficientes quemadmodum fumus defecerunt. Psalm. 37.

Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani. Et transiui, & ecce non erat: & quaesiui eum, & non est inuentus locus eius. Ibidem. 10

Qui elongant se à te, peribunt. Perdidisti omnem, qui fornicatur abs te. Psal. 72.

Via impiorum tenebrosa, & non sciunt, in quo offendunt. Prouerb. 4.

Facilis & iucunda sit impiorum peraditio. 11.

Vitam impiorum subuertet Dominus.

Fructus impiorum perditio. 20 10.

Opera iniusta facit impius. 11.

Viae impiorum de terra peribunt. 2.

Persecutio impiorum ad mortem. 11.

Impius seruatur in diem malum. 16.

Fugit impius nemine persequente. 28.

Animae impij nemo miserebitur mortalium.

Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit. 18.

Viscera impiorum misereri nesciunt. 30 11.

Maledictio Domini in domibus impiorum. Oseæ.

Anni impiorum pauci erunt.

Vae eis, quoniam resilierunt à me. Miseri sunt, quoniam impij fuerunt in me. Ego autem redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia. Oseæ 7.

Infirmabuntur impij, & auferam impios à facie terra, dicit Dominus. Abac. 1.

Audi cælum, & terra auribus percipe verba oris mei, quoniam Dominus locutus est: Filios genui, &c. Esa. 1. 40

Non ego repudiaui illos, sed ipsi me repudiauerunt. Idcirco dereliqui domum meam.

Mandabo super terram mala, & impijs pectata ipsorum.

Tollatur impius, ne videat gloriam Domini.

Non est pax impijs, dicit Dominus. Esa. 57. 50

Quod inuenerunt patres vestri in me deliectum, quòd recesserunt procul à me, & ambulauerunt post vanitates, & vani facti sunt? Ieremi. 2.

Vos derelinquentes me, & obliti montis sancti mei, & parantes fortunæ mensam, & implentes dæmoni potionem. Ego tradam vos in gladium: omnes in ca- Esa. 65. † al. παραδώσω.

de cadetis, quia vocani vos, & non audistis: locutus sum, & contempsistis, & fecistis malum in conspectu meo, & qua non volebam elegistis.

Ierem. 2. *Obstupuit cælum super hoc, & inhorruit supra modum vehementer, dicit Dominus: quia duo mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ viuentis, & foderunt sibi lacus contritos, qui non potuerunt aquam continere.*

Ibidem. *Castigabit te defectio tua, & malitia tua arguet te: & scito & vide, quia amarum tibi relinquere te me, dicit Dominus.*

Ierem. 7. *Dixit Dominus ad me: Ne oraueris pro populo isto, nec preceris vt ipsi misericordiam consequantur, quoniam non exaudiam te. An non vides quid ipsi faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem? Filij colligunt ligna, & patres eorum succendunt ignem, & mulieres ipsorum subigunt similaginem, vt faciant placentas militiæ cœli & libent libamina aliena. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ira furoris mei effunditur super locum istum, & super homines, & super iumenta, & super omne lignum agri ipsorum, & super omnes fruges terræ, & succendetur, & non erit qui extinguat.*

* al. πᾶσι. † al. χαμώνας.

Ezech. 8. *Fili hominis, vidisti quid isti faciunt? iniquitates magnas faciunt hic, vt abstineant à sanctuario meo: & adhuc videbis iniquitates maiores.*

Hæc dicit Adonai Dominus: Eò quòd mei oblitus es, & abiecisti me post te, etiam tu accipe impietatem tuam & malitiam tuam.

Sap. 14. *Ex æquo Deo inuisa & exosa sunt, tam impius quàm impietas eius. Nam & opus cum eo qui fecit illud, exscindetur.*

5. *Spes impij qualis à vento sublata lanugo est.*

19. *Impios fama indignatio vsq; ad extremum persecuta est.*

26. *Qui te nouisse negauerunt impij, in fortitudine brachij tui flagellati sunt.*

Eccles. 7. *Vindicta impij, ignis & vermis.*

14. *Væ vobis viri impij, qui deseruistis legem Dei: licet enim multiplicemini, peribitis: & si nascimini, in maledictionem id fiet: & si obieritis, in maledictionem diuisi eritis.*

22. *Luctus mortui septem dies, stulti autem & impij omnes dies vitæ illius.*

34. *Oblationes impiorum non probat altissimus.*

Matth. 10. *Quicunq; negauerit me coram hominibus, negabo & ego illum coram patre meo, qui in cælis est.*

γῆ πεσεῖται, ὅτι ἐκάλεσα ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἠκούσατε· καὶ ἐποιήσατε τὸ πονηρὸν ἐναντίον μου, καὶ ἃ οὐκ ἐβουλόμην ἐξελέξασθε.

Ἔξεστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἡ γῆ ἐπὶ πλεῖστον σφόδρα, λέγει Κύριος· ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐκ ἠδύναντο ὕδωρ συνέχειν.

Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε, καὶ γνῶθι καὶ ἴδε, ὅτι πικρόν σοι τὸ καταλιπεῖν σέ με, λέγει Κύριος ὁ Θεός σου.

Εἶπεν Κύριος πρὸς μὲ, μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξιοῦ ἐλεηθῆναι αὐτοὺς· ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. ἢ οὐχ ὁρᾷς τί ὅτι ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἐν ταῖς ἐξόδοις Ἰερουσαλήμ; οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέξουσι ξύλα, οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, αἱ γυναῖκες αὐτῶν πεῖσαι * ζύμαρ, τοῦ ποιῆσαι † χαυῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σπεῖσαι σπονδὰς ἀλλοτρίαις θεοῖς. τοῦτο πάλιν λέγει Κύριος· ἰδοὺ ὀργὴ θυμοῦ μου ἐκχεῖται ὅτι τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ὅτι τοὺς ἀνθρώπους τούτους, καὶ ὅτι τὰ κτήνη, καὶ ὅτι πᾶν ξύλον τοῦ ἀγροῦ αὐτῶν, καὶ ὅτι πάντα τὰ γενήματα τῆς γῆς, καὶ ἐκκαυθήσονται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσων.

Υἱὲ ἀνθρώπου, εἶδες σχολῇ τί ὅτι ποιοῦσιν; ἀνομίας μεγάλας ποιοῦσιν ὧδε, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἁγίων μου. καὶ ἔτι ὄψῃ ἀνομίας μείζονας.

Τάδε λέγει Ἄδωναι Κύριος· σὺ δὲ ἐπελάθου μου, καὶ ἀπέρριψάς με ὀπίσω σου, καὶ σὺ λάβε τὴν ἀσέβειάν σου καὶ τὴν ποινείαν σου.

Ἐν ἴσῳ μισητὰ τῷ Θεῷ, καὶ ὁ ἀσεβῶν, καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ. ὃ γὰρ ἔδρασαν σὺν τῷ δράσαντι ἐξολεθρευθήσεται.

Ἐλπὶς ἀσεβοῦς ὡς φερόμενος χνοῦς ὑπὸ ἀνέμου.

Τοῖς ἀσεβέσι μέχρι τέλους ἀνελεήμων θυμὸς ἐπέσχη.

Ἀριθμοί σε εἰδέναι ἀσεβῆ, ἐν ἰσχύι βραχίονός σου ἐμαστιγώθησαν.

Ἐκδίκησις ἀσεβῶν, πῦρ καὶ σκώληξ.

Οὐαὶ ὑμῖν ἄνδρες ἀσεβεῖς, οἵτινες ἐγκατελίπατε νόμον Θεοῦ. ἐὰν γὰρ πληθύνητε, εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἐὰν γένησθε, εἰς κατάραν γενήσεσθε, καὶ ἐὰν ἀποθάνητε, εἰς κατάραν μελετήσεσθε.

Πένθος νεκροῦ ἑπτὰ ἡμέραι, τοῦ δὲ μωροῦ καὶ ἀσεβοῦς, πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Οὐκ ἀνέξεται ὁ ὕψιστος ἐπὶ πορείαις ἀσεβῶν.

Ὅστις ἀρνήσεταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ἀνύα-

Ἀδύνατον τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ Θεοῦ· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.

Ἀσέβεια κυρίως λέγεται, ἡ εἰς Θεὸν ἁμαρτία.

Ἀμήχανον ἐκβαπῆναι τῆς δικαίας ὁδοῦ, μὴ λήθην Θεοῦ ταῖς ψυχαῖς νοσήσαντας.

Μηδεὶς οἰέσθω τῶν ἐσφαλμένων περὶ Θεοῦ ἐχόντων τὰς ὑπολήψεις, ὅτι δίκαιαί εἰσιν αὐτοῦ αἱ ἐν ψαλμῳδίαις αἰνέσεις.

Θεοῦ ἄγνοια, θάνατός ἐστι ψυχῆς.

Εἰ γὰρ τὰς πρὸς ἀνθρώπους συνθήκας ἐμπεδοῖ Θεὸς μέσος παρεμφερεῖς, πόσους κινδύνους ὠφθησόμεθα συνθηκῶν, τούτων παραβάτας ἀποφαινόμενοι; ἢ τοῦτο ἂν ὕστερος δυσπειθείας αἰσχρότερον, ἢ ἀσεβείας, ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις.

Τὸν ἕτερος φερόμενον ὡς λύμην τῆς ἀληθείας, ἕως μὲν ἂν ᾖ δυνατόν, πρὸς λαμβανόμεθα καὶ θεραπεύομεν, μὴ τῆς νόσου μεταλαβεῖν μεταδόσεως τῆς ἑαυτῶν ὑγείας.

Εὑρέτις κακῶν ἀσέβεια, καὶ λίαν τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν.

Πρώτην ὤφλησε τιμωρίαν ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, ὅτι ἀπέστησεν ἑαυτὸν τοῦ ποιήσαντος, καὶ πρὸς τὸν ἐναντίον ἀπηυτομόλησεν, δραπέτης τῆς κατὰ φύσιν δικαιότητος καὶ ἀποστάτης γνώριμος· δευτέραν δὲ, ὅτι τὴν ποτε φεύγειν τῆς ἁμαρτίας δουλείαν, αὐτὴ τῆς αὐτεξουσίου ἐλευθερίας ἠλλάξατο, καὶ προετίμησε τῇ δουλεύειν Θεῷ, ὃ τυραννεῖσθαι ἀπὸ τῆς καταφθειρούσης δυνάμεως.

Εἶτα βασιλεὺς μὲν ὁπόταν πις δύηται εἶναι, καὶ ἐν μὴ πᾶσι βλεπόμενος. Ἀρχὴ δὲ νόμου καὶ ἀρχαιρεσίων αὐτὸς, καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων καὶ εἰκόνων, νοσῶν· τὸν δὲ Θεὸν ἡ βουλὴ σὺ νοῆσαι δι' ἔργων καὶ δυνάμεων.

Οὐδέποτε αἵρεσις τὴν ἐκκλησίαν εἴκησεν, ἀλλ' ἀεὶ μαίνεται, καὶ κατ' ὀλίγον προελθοῦσα ἀθρόως λύεται.

Ὡς γὰρ ὀφθαλμὸς ταραχθεὶς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῖς παρὰ φύσιν δολωθεῖσα δόγμασιν, οὐχ οἷά τε ὂ φῶς τῆς ἀληθείας εἰδέναι.

Fieri non potest, vt qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti, gustauerintq; bonum Dei verbum ac virtutes futuri seculi, si prolabantur, denuo renouentur per pœnitentiam, ab integro crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ludibrio exponentes. Siquidem terra, quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam eis, opera quorum & colitur, recipit benedictionem à Deo. At quæ produxerit spinas & tribulos, reprobabilis est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, vt exuratur. Hebr. 6.

Impietas propriè dicitur, quod in Deũ commissum est peccatum. Basilij.

Fieri non potest, vt à iusta via exorbitent, quorum animis Dei oblitione nõ laborauerint.

Nullus eorum qui falsas & prauas de Deo opiniones conceperunt, suas in Psalmodijs laudes Deo acceptas fore existimet.

Dei ignorantia, anima mors est.

Si nanq; Deus medius assumptus vel interpositus ea, quæ hominibus sibi mutuo intercedunt, conuenta confirmat: quàm periculosum erit, si ea transgressi fuisse deprehendemur, quæ cum ipso nobis inita sunt, præsertim cùm nulla sit regeneratio vel reformatio, nec aliqua antiquæ conditionis restitutio? Theologi.

Qui diuersum quàm nos sentiunt, eos ceu veritatis luem assumamus, & curemus quoad potest fieri: eos verò qui incurabiles sunt, auersemur, ne priùs ipsorum contagio ipsi inficiamur, quàm nostra illi sanitatis per nos participes fiant.

Malorum inuentrix est impietas, & ad aggrediendum longè audacissima.

Primam Deo pœnã debet homo, quòd à creatore suo defecit, & ad aduersarium eiusdem transfugit, fugitiuus & desertor Domini naturalis factus: alteram verò, quod miseram & infelicem peccati seruitutem pro libero suæ iuris arbitrio ceu permutans accepit: præstabilius nimirum esse ducens perniciosa & exitialis potẽsia tyrannidem pati, quàm Deo seruire. Gregorij Nyssen.

Atqui terrenus aliquis rex esse creditur, licet non omnium oculis conspicuus sit. Per leges enim ipsius, statuta deniq;, potestatem & virtutem atque imagines percipitur. Tu verò Deum ex suis operibus & virtutibus intelligere non vis. Theophili.

Nunquam aliqua hæresis ecclesiam superauit, sed furit quidem semper, aliquousq; autem progressa statim dissoluitur. Serapionis.

Quemadmodum oculus perturbatus, sic etiam anima opinionibus, quæ naturam excedunt, turbata veritatis lucem videre non potest.

DE TIMORE DEI, ET TIMORE simpliciter, Sermo CCLXXXVIII.

Ex Antonio & Maximo.

Prouer.14. *TImor Domini fons vitæ, facit autem declinare à laqueo mortis.*

Eccles.12. *Audi omnem sermonis summam, Deum time, & præcepta eius custodi: hoc enim est omnis homo.*

Sirach 40. *Pecuniæ & vires extollunt cor, vtrunq; verò superat timor Domini.*

Matth. 10. & Marci 14. *Ne timeatis ab illis qui corpus occidunt, animam verò occidere non possunt.*

Matth.26. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.*

Act.10. *In veritate deprehendo, quòd Deus non est personarum acceptor, sed in omni gente qui metuit ipsum & iustitiam facit, acceptus est ei.*

S.Basilij. *Vt enim qui infixos habet corpori clauos, ad nullum opus est aptus, quòd doloribus totus occupetur: sic qui metu Domini coercetur, non oculo vtetur ad ea quæ non decet, non manus abstinentibus vetitis admouebit, nihil deniq; vel minimum vel maximum contra officium suscipiet, quasi dolore quodam propter minarum Dei metum percitus.*

† leg. τῶν ἀπαλλαττομένων. *Timores non inutiles sunt prudentibus: sed valde boni & salubres. Quamuis enim eos fieri deprecamur, factis tamen castigamur. Afflicta enim anima appropinquat Deo, vt pulcherrimè alicubi dicit Petrus.*

Theologi. *A contemplatione exordium non est ducendum, & in metu quasi in extremo desinendum: contemplatio enim freno caret, & fortassis præcipitem agat: sed metu primùm quasi initiatos purgatosq;, vel vt ita dicam, attenuatos,*

† fort. τῦ. *ita in sublime erigi conuenit.*

Metuamus tantùm: quid est metu Domini amplius?

Lepores foliorum crepitus terrent:
Sic viros parum viriles vmbræ rerum.

Chrysosto-mi. *Non tantum verbis effici potest, quantũ timore. Nam timor geennæ, regni coronam nobis afferet.*

Multorum nobis bonorum, si velimus, causa fit diabolus: metuentes enim insidias eius, sobrij sumus & memores Dei. Nam qui videt instantem hostem, ad illum confugit qui potest opem ferre.

Quemadmodũ in ædibus militis semper armati, non latro, non parietum dirutor, nõ alius quisquam eorum qui huiusmodi maleficia suscipiunt, audet apparere: sic metu animos occupãte nulla perturbatio illiberalis nos inuadit.

Didymi. *Fieri non potest, vt qui verè metuit Dominum, in timiditate versetur, cùm scriptum sit, Præter Deum neminem esse metuendum.*

ΠΕΡΙ ΦΟΒΟΥ ΚΥΡΙΟΥ, ΚΑΙ ἁπλῶς, Λόγος σπʹ.

Φόβος Κυρίου πηγὴ ζωῆς, ποιῆσαι δὲ ἐκκλίνειν ἐκ παγίδος θανάτου.

Τέλος λόγου τὸ πᾶν ἄκουε, τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος.

Χρήματα καὶ ἰσχὺς αἴρουσι καρδίαν, καὶ ὑπὲρ ἀμφότερα φόβος Κυρίου.

Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι.

Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.

Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνω, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι.

Ὡς γὰρ ὁ ἐμπεπηγότας ἔχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς σωματικοὺς ἥλους, ἀνενέργητός ἐστι, πρὸς τῶν ὀδυνῶν κατεχόμενος· οὕτως ὁ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ κατειλημμένος, οὐκ ὀφθαλμῷ χρήσασθαι πρὸς ἃ μὴ δεῖ, οὐ χεῖρας κινῆσαι πρὸς ἁπερισκέπτους πράξεις, οὐχ ὅλως μικρὸν ἢ μέγιστον ἐνεργῆσαι πρὶν ἢ καθῆκον δύναται, οἷς ὀδυνῶν τινὶ τῇ † προσδοκίᾳ τῶν ἀπειληθέντων συμπαραμένει.

Οἱ φόβοι τοῖς δεῖ φρονοῦσιν οὐκ ἄχρηστοι· δηλαδὴ λίαν καλοὶ καὶ σωτήριοι. εἰ γὰρ καὶ γλίχεσθαι αὐτοὺς ἀπαξιόμεθα, γινομένους γε παιδευόμεθα. κάμνουσα γὰρ ψυχὴ εἰς ἅλμα Θεῷ, φησί που θαυμασιώτατα λέγων ὁ Πέτρος.

Οὐκ ἀπὸ θεωρίας ἀρξαμένους, εἰς φόβον χρὴ καταλήγειν. θεωρία γὰρ ἀχαλίνωτος τάχα αὖ καὶ εἰς χρημάτων ὤσειεν· δεῖ δὲ φόβῳ τοιχθέντας, καὶ καθαιρομένους, καὶ οἷα ὕπως εἰπεῖν, λεπτυνομένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι.

Ἐν φοβηθῶμεν μόνον. † Τὸ φοβηθῆναι Θεοῦ τί πλέον;

Φύλλων λαγωὸς οὐ φοβοῦσιν οἱ κτύποι,
Ἄνδρας δὲ ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.

Οὐ τοσοῦτον ἐργάσασθαι δυνήσεται λόγος, ὅσον ἐργάζεται φόβος. ὁ γὰρ τῆς γεέννης φόβος τὸν τῆς βασιλείας ἡμῖν κομᾷ στέφανον.

Αἴτιος ἡμῖν πολλῶν ἀγαθῶν, εἰ βουλοίμεθα, ὁ διάβολος· δεδοικότες γὰρ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλὰς, νηφόντως μεμνήμεθα τοῦ Θεοῦ. ὁ γὰρ ἐφεστῶτα τὸν ἐχθρὸν ὁρῶν, τῷ δυναμένῳ προσδραμεῖν βοηθεῖν.

Καθάπερ ἐν οἰκίᾳ στρατιώτου διηνεκῶς ὡπλισμένου, οὐ λῃστὴς, οὐ τοιχωρύχος, οὐκ ἄλλος τις τῶν τὰ τοιαῦτα κακουργούντων τολμήσας φανῆναι πλησίον· ὕπου φόβῳ κατέχοντος ψυχὰς, οὐδεὶς τῶν αἰσχρῶν παθῶν ἐπεισέρχεται ῥᾳδίως ἡμῖν.

Οὐ δυνατὸν τὸν ἀληθῶς φοβούμενον τὸν Θεὸν δουλείαν ἔχειν, εἰρημένου τοῦ πλείω αὐτὸν μὴ φοβεῖσθαι ἄλλον.

Ἀρχὴ

Ἀρχὴ σωτηρίας ἀνθρώπων ὁ φόβος Θεοῦ, καὶ ῥίζα πάντων τῶν ἡμῖν ἀγαθῶν, ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος. ὅτε δὲ Θεοῦ νόμος καὶ φόβος, ὅτε φόβος καὶ νόμος· ὁ μὲν γὰρ νόμος, τοῖς τεταγμένοις † ὑπηρετεῖ· ἔχει τὸν φόβον· ὁ δὲ φόβος τοῖς τεταγμένοις * δοκεῖ τὸν νόμον. ¶ Ὡς γὰρ ἀκτὶς ἡλίου διὰ ὀπῆς εἰσελθοῦσα εἰς οἶκον παλαὶ φωλιζόμενον, ὡς καὶ ὁ λεπτότατον ὁρᾶν, τόν τε κονιορτὸν πετόμενον· ὅτως καὶ φόβος Θεοῦ μὴ δόλῳ χρίστως ἐν καρδίᾳ ἡδόμενος, πάλαι αὐτῇ τὰ αὐτοῦ ἁμαρτήματα ὑποδείκνυσιν. (ὀρθὴ συνείδησις.

Βίας ἐρωτηθεὶς τί αὖ εἴη τοῖς τὸν βίον ἄφοβον, εἶπεν, Οὐκ ἔστιν ἄφοβον εἶναι, φοβεῖσθαι φαινόμενον. (τιμῆς.

Μὴ δόλῳ φόβον, μηδὲ δόλῳ ὃ δεῖ ἀπεχθείας χρεὼν ἁμαρτεῖν.

Ἀσινέστερος, ὅστις τὸ φόβῳ μὴ ἀθεῖν,
Λαβὼν δὲ μικρὸν τῆς ψυχῆς φεύγει μέγα.

Εὐήθης μοι φαίνεται δηλαδὴ,
Τὰ ἴσα μὴ ἔσα δεῖ, μὴ φυλάττεσθαι δ' ἃ δεῖ.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΦΟΒΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ, ΛΟΓΟΣ ΠΗΒ'.

Ἐκάλεσεν ἄγγελος Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῷ Ἀβραάμ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀβραὰμ Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπεν· μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μήτε ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν. νῦν γὰρ ἔγνων ὅτι φοβῇ σὺ τὸν Θεόν, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ.

Ὁ Θεὸς ὁ φυλάττων τὴν διαθήκην αὐτοῦ καὶ τὸ ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, εἰς χιλίας γενεάς.

Καὶ νῦν Ἰσραὴλ, τί Κύριός σου ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι αὐτὸν, καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ ἀγαπᾷν αὐτὸν, καὶ λατρεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου;

Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου.

Καυχήσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου.

Κατάλυμα Κύριος τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς. (αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων

Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου.

Μακάριος ἀνὴρ, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ.

Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ τὴν δέησιν αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς.

Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολεθρεύσει.

Κύριος δώσει σοφίαν, καὶ ὁδοὺς διαβουλίων αὐτοῦ ἐξακριβώσει. (καὶ ὁδοὺς πορῶν.

Φόβος Κυρίου μισεῖ κακίαν, ὕβριν τε καὶ ὑπερηφανίαν,

Φόβος Κυρίου πηγὴ ζωῆς, ποιεῖ δὲ ἐκκλίνειν ἐκ παγίδος θανάτου.

Φόβος Κυρίου, σοφία καὶ παιδεία. (ζηλωτὸν.

Initium salutis humanæ, est Domini metus: & omnium bonorum quæ in nobis sunt, radix est lex diuina, nec verò diuina lex caret metu, nec metus lege. Lex enim ad ea quæ præcipiuntur ministro vtitur metu: Metus autem eorum quæ iam præcepta sunt iudicem habet legem. Seuerian.

† *Lego ὑπηρέτῃ τὸν ἔχει.*

* *Lego δικαστὴν.*

Quemadmodũ radius solis per foramen ingressus, omnia quæ sunt domi collustrat, vt vel minutissimus conspicetur puluis volitans: sic & metus Domini cum iudicio in corde hærens, omnia ipsi peccata ostendit. Ioan. Climacus.

Bias interrogatus, quidnam in vita metu vacaret, Bona, inquit, conscientia.

Non esse sine metu potest, qui metuendus aliis videtur. Epicur. (cauis abstinendum est.

Non autẽ metus causa, sed quia decet, à peccare. Democrid.

Intelligẽs haud est, metu iam debilis: Eurípidis.
Animo resumpto, iam repentè elatior.

Stultitia mihi videtur esse manifesta, Menandri.
Intelligere quidem quæ conuenit intelligi, cauenda autem non cauere.

DE DILECTIONE DEI, ET rursus de timore Dei, Sermo CCLXXXIX. Ex Antonio.

Vocauit angelus Domini Abrahamum cæli-tus, & dixit: Abraham Abraham. Ille verò ait: Ecce ego. Et dixit: Ne inferas manũ tuam puero, nec feceris illi quicquam. Nũc enim cognoui, quòd tu timeas Deum, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Gen. 22.

Deus custodiens pactum & misericordiam suam diligentibus eum, & custodientibus mãdata eius, in mille generationes. Deut. 7.

Et nũc Israel quid nã Dominus Deus tuus petit à te, quàm vt timeas eũ, et incedas in omnib. vijs eius, diligas ipsũ et seruias Domino Deo tuo. Deut. 10.

Diliges Dominũ Deum tuũ, ex tota mẽte tua, & ex tota anima tua, ex omnibus viribus tuis. Deut. 6.

Gloriabuntur in te, qui nomen tuũ diligunt. Psal. 5.

Firmamentũ vel robur est Dominus cor ũ. q timẽt ipsum, et testamẽtũ suũ manifestabit illis. 24.

Angelus Domini in circuitu eorum, qui timent ipsum, castrametatur, & liberabit eos. 33.

Initium sapientiæ timor Domini. 110.

Beatus vir, qui timet Dominum, præceptis eius multum delectabitur. Potens in terra erit semen eius. 111.

Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & seruabit eos. 144.

Custodit Dominus omnes, qui diligunt ipsũ, & omnes peccatores disperdet. Ibidem.

Dominus dat sapientiam, & viam eorum, qui reuerentur eum, custodiet. Proue. b. 2.

Timor Domini odit malitiam, & contumeliam, & superbiam & vias malorum. 8.

Timor Domini fons est vitæ, & à laqueo mortis declinare facit. 14.

Timor Domini sapientia est & disciplina. 15.

Prouer. 24. *Time Deum, ô fili, & regem, ac neutri ipsorum sis inobediens.*

Eccles. 12. *Omnem sermonis summam audi. Deum time, & præcepta ipsius custodi. Hoc enim est omnis homo.*

Malach. 4. *Exorietur vobis, qui timetis nomen meum, sol iustitiæ, & in alis ipsius salus.*

Mich. *Saluabit Dominus eos, qui timent nomen ipsius.*

Abak. 2. *Dominus in templo sancto suo, reuereatur à facie eius omnis terra.*

Esa. 8. *Dominum ipsum sanctificate, & ipse erit timor tuus.*

Esa. 26. *Propter timorem tuum Domine in vtero concepimus.*

Ierem. 32. *Erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, & dabo eis cor aliud, & viam aliam, vt timeant me omnibus diebus, in bonum tam ipsis quàm filijs ipsorum post illos.*

Eccles. 1. *Initium sapientiæ, timere Dominum.*

Ibidem. *Corona sapientiæ timor Domini, germinans pacem & sanitatem salutis.*

Ibidem. *Plenitudo sapientiæ timere Dominum, & inebriat eos fructibus suis.*

Eccles. 2. *Qui timetis Dominum, sperate in bona, & in lætitiam sempiternam ac misericordiam.*

23. *Nihil est melius timore Domini, & nihil dulcius quàm attendere præceptis ipsius.*

2. *Dilectio Dei gloriosa est sapientia, & largietur eam diligentibus ipsum.*

13. *Dilige Dominum, & innoca illum in salutem tuam.*

Ioan. 14. *Qui me diligit, diligetur à patre meo, & ego diligam ipsum, & apériam ei meipsum.*

Ibidem. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud illum faciemus.*

Matth. 10. *Ne metuatis vobis ab his, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.*

Rom. 8. *His qui diligunt Deum, omnia simul adiumento sunt in bonum.*

1. Cor. 8. *Qui Deum diligit, hic cognitus est ab illo.*

1. Ioan. 4. *Deus est charitas, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus manet in eo.*

Basilij. *Timor Domini anima purificatio est, iuxta prophetæ orationem, qui dicit: Timor Domini quauis animæ vitia & defectus superat.*

Necessarium debitum, amor Dei, à nobis postulatur. Hoc enim si careat anima, malum sustinet præ omnibus alijs cum primis intolerabile.

Φόβῳ τὸν Θεὸν ἡδὲ καὶ βασιλέα, καὶ μηδὲ ἑτέρῳ αὐτῶν ἀπειθήσεις.

Τέλος λόγου δὲ πάντων ἄκουε, τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλαττε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος.

Ἀνατελεῖ ὑμῖν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά μου, ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ ἴασις.

Σώσει Κύριος τοὺς φοβουμένους τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Κύριος ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ, εὐλαβείσθω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ.

Κύριον αὐτὸν ἁγιάσατε, καὶ αὐτὸς ἔσται σου φόβος.

Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν.

Ἔσονταί μοι εἰς λαὸν, κἀγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν ἑτέραν, καὶ ὁδὸν ἑτέραν, φοβηθῆναί με πάσας τὰς ἡμέρας εἰς ἀγαθὸν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν μετ' αὐτούς.

Ἀρχὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν Κύριον.

Στέφανος σοφίας φόβος Κυρίου, ἀναθάλλων εἰρήνην καὶ ὑγείαν ἁσίως.

Πλησμονὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ μεθύσκει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῆς.

Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἐλπίσατε εἰς ἀγαθὰ καὶ εἰς εὐφροσύνην αἰώνιον καὶ ἔλεος.

Οὐδὲν χρῆσθον φόβου Κυρίου, καὶ οὐδὲν γλυκύτερον προσέχειν ἐντολαῖς Κυρίου.

Ἀγάπησις Κυρίου, ἔνδοξος σοφία, καὶ χορηγήσει αὐτὴν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἀγάπα τὸν Κύριον, καὶ παρακάλει εἰς σωτηρίαν σου.

Ὁ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.

Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα.

Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι.

Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν.

Εἴ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει.

Φόβος Κυρίου, καθάρσιον ψυχῆς πᾶσα δὲ ψυχὴν τὴν φοβουμένην λέγοντος, Φόβος Κυρίου πάντων ἐλαττωμάτων τῆς ψυχῆς κρείττων ἐστί.

Ἀναγκαῖον ὄφλημα τὸν εἰς Θεὸν ἀγάπην ἀπαιτούμεθα, ὃ τῇ ἐλλιπούσῃ ψυχῇ πάντων κακῶν ἐστιν ἀφορητον.

Ὅσα

Ὅσα τῶν πρὸς Θεὸν τηρῇ φιλίαν, τούτοις τὴν ἰδίαν παρέχει κοινωνίαν. κοινωνία δὲ Θεοῦ, ζωὴ καὶ φῶς, καὶ ἀπόλαυσις τῶν παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν.

Οὐ πάντων Θεὸς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τῶν οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης.

Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, οἷόν τι πρόβρυον ἀπάρχεται. καὶ σοφία τὸν φόβον ὑποδῦσα, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ἀναβιβάσασα, Θεοῦ φίλους ἡμᾶς καὶ υἱοὺς αὐτοῦ δούλων ἐργάζεται.

Οὐκ ἀπὸ δουλείας ἀρξαμένους εἰς φόβον χρὴ καταλήγειν (δουλεία γὰρ ἀχαλίνωτος τάχα ἂν καὶ τῶν κρημνῶν ὤσειεν) ἀλλὰ φόβῳ τετιχουμένους καὶ καθαιρομένους, καὶ (ἵν' οὕτως εἴπω) λεπτυνομένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι.

Ἀγάπη ἐστὶ συνδέσμιος τελειώσεως.

Δημιουργὸς ἀρετῆς ἁπάσης, ἡ ἀγάπη.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗ ΦΟΒΟΥΜΕΝΩΝ τὸν Θεὸν, μηδὲ ἀγαπώντων αὐτὸν, Λόγος ἐξηγητικὸς ὑπομνηστικός.

Εἶπεν Φαραὼ πρὸς Μωϋσῆν· τίς ἐστιν ὃν εἰσακούσομαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ὥστε ἐξαποστεῖλαί με τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ; οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ.

Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ, βεβηλωθήσονται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ.

Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Οἱ δὲ ἐχθροὶ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσὶ καπνὸς ἐξέλιπον.

Φόβος Κυρίου εἰς ζωὴν αἰδρί, ὁ δὲ ἄφοβος αὐληθήσεται ἐν τόποις, οἷς οὐκ ἐπισκεπῆναι γνῶσις.

Υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ. εἰ οὖν πατήρ εἰμι, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου; καὶ εἰ Κύριός εἰμι, ποῦ ἐστιν ὁ φόβος μου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Γέ μὲν φοβηθήσεσθε; λέγει Κύριος· ἢ ἀπὸ προσώπου μου οὐκ βληθήσεσθε τὸν τάξαντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ αἰώνιον πρόσταγμα, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτὸ, καὶ ταραχθήσεται, καὶ οὐ διαπεράσει· καὶ ἠχήσουσι τὰ κύματα αὐτῆς, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτά· τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγένετο καρδία ἀπειθὴς καὶ ἀπρόσδεκτος, καὶ ἀπῆλθον, καὶ οὐκ εἶπαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, Φοβηθῶμεν δὴ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν διδόντα ἡμῖν ὑετὸν πρόϊμον καὶ ὄψιμον, καὶ καιρὸν πλησμονῆς, † πρόσταγμα φυλάσσων.

Τὸ ἁμαρτάνειν ἡμᾶς, καὶ ἀποστασίαν τοῦ υἱοῦ φόβου ἐργάζεται.

Ὅσον ἀφίστατο τῆς ζωῆς ὁ Ἀδὰμ, τοσοῦτον ἤγγιζε τῷ θανάτῳ. ζωὴ γὰρ, ὁ Θεός· φύσις δὲ ζωῆς ὁ θάνατος.

Quacunq; amorem erga Deum seruant, his ipse quoq; sui communionem largitur, Dei autem communio vita & lux est, & eorum, quæ à ipso proficiscuntur, bonorum fruitio.

Deus non omnium Deus est, sed eorum qui per charitatem in ipsius quasi familiam recepti & ipsi coniuncti sunt.

Timor Domini sapientiæ initium & ceu prima fœtus illius fascia est. Et sapientia vbi timore deuicto ad dilectionem progressa est, nos Dei amicos & filios proseruis efficit. Theologi.

Nequaquam nos à numinis contemplatione exorsos in timorem desinere oportet. Istiusmodi enim cõtemplatio effrenis forsitan præcipites quoq; nos impelleret. Sed vbi à timore initio facto primis rudimentis instructi & purgati, imò (vt ita dicam) attenuati fuerimus, in sublime nos attolli conuenit.

Charitas perfectionis vinculum est. Chrysost.

Omnis virtutis opifex vel architectrix est charitas.

DE ILLIS QVI DEVM NEC timent, nec diligunt, Sermo CCXC. Ex Antonio.

Dixit Pharao ad Moysen: Quis est, cuius vocem ipse audiam, vt dimittam filios Israel? Non noui Dominum, & Israel non dimittam. Exod. 5.

Non est Deus coram ipso. Viæ ipsius inquinatæ sunt omni tempore. Psalm. 9.

Non est timor Dei coram oculis ipsius.

Inimici Domini mox vt honorificati & exaltati fuerint, deficientes quemadmodum fumus defecerunt. Psalm. 36.

Timor Domini vitam operatur homini. Non timens verò habitabit in locis, vbi non consyderatur cognitio. Prouerb. 19.

Filius patrem sui, & seruus Domini honorem prouehit. Si pater sum ego, vbi est gloria mea? Et si Dominus sum ego, vbi est timor meus? dicit Dominus omnipotens. Malach. 1.

Nunquid me non timebitis? dicit Dominus, aut à facie mea non formidabitis, qui arenam terminum mari constitui, præceptum sempiternum & quod non transgredietur? Turbabitur quidem, sed non poterit. Sonabunt fluctus eius, sed non transgredientur illud. At populo huic factum est cor inobediens & incredulum vel intractabile. Declinauerunt & abierunt, & non dixerunt in corde suo: Timeamus quaso Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam matutinam & serotinam, secundum tempus plenitudinis præcepti messis, &c. Ierem. 5.

† al. πρόστα-γματος.

Quòd peccare solemus nos, propter timoris Dei absentiam contingit. ¶ *Quantum à vita discessit Adam, in tantũ mortis appropinquauit. Vita.n. Deus est, vitæ verò primatio mors* Basil. j.

adeò vt Adam ea defectione qua defciuit à Deo, sibi ipsi mortem comparauerit.

DE SPE IN DEVM: ET QVOD spes in Deum, non in humana præsidia, collocari debeat, Sermo CCXCI. Ex Antonio.

Matth.6. RESpicite ad volatilia cæli, quia nec serunt neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater vester cælestis alit illa.

Rom.8. Spe seruati sumus. Porrò spes si videatur, non est spes. Quod enim quis cernit, cur idem speret? Si verò quod nõ videmus, speramus, id per patientiam expectamus.

Hebr.10. Teneamus confessionem spei, non vacillantem. Fidelis enim vel verax est, qui promisit.

1.Reg.17. Et dixit Dauid ad alienigenum vel Philistæum: Tu venis ad me in gladio, & in hasta & in clypeo. Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.

Iob. Qui Domino confidit, saluabitur.

Psal.31. Sperantem in Dominum circundabit misericordia.

Psal.36. Spera in Domino, & fac bonitatem.

Ibidem. Reuela ad Dominum viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet.

Psal.39. Beatus vir, cuius spes est nomen Domini, & non respexit in vanitates & insanias falsas.

Psal.117. Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine. Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.

Psal.124. Qui confidunt Domino, vt mons Sion.

Salomonis. Qui Domino confidit, sua ipsius sanctimonia tutus est.

Confide Domino in toto corde tuo.

Sap.3. Qui Domino confidunt, intelligent veritatem, & fideles in dilectione adhærebunt illi.

Esa.12. Ecce Deus meus, saluator meus Dominus, confidam illi, & sanabor per ipsum.

Ierem.17. Benedictus homo, qui confidit in Domino, & erit Dominus spes eius: & erit quasi lignum rectum vel abundans iuxta aquas.

Eccles.2. Inspicite in antiquas generationes & scitote: Quis speranit in Dominum, & confusus est? aut quis permansit in timore ipsius, & neglexit eum?

Incerti. Persuadeamus hoc nobis ipsis fratres, vt in tempore tentationis non ad humanas spes recurramus, & nobis ipsis venemur auxilia, quin potiùs in lacrymis & gemitibus, & laboriosa ac indefessa oratione & vigilijs assiduis Deum deprecemur. Sic enim auxilium ex afflictione percipit, qui humanum auxilium, vt vanum & inane contemnit.

ὥστε τὸν θάνατον ὁ Ἀδὰμ ἔλαβε τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπὸ Θεοῦ ἑαυτῷ κατασκεύασεν.

ΠΕΡΙ ΕΛΠΙΔΟΣ ΕΙΣ ΘΕΟΝ; ΟΤΙ χρὴ εἰς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ μὴ εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων παρασκευάς, Λόγος ἁγιοπρεπὴς καὶ εἰσηκουσθεὶς παρ' αὐτοῦ.

ΕΜβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά.

Τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

Κατέχωμεν τῆς ἐλπίδος τὴν ὁμολογίαν ἀκλινῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος.

Εἶπεν Δαβὶδ πρὸς τὸν ἀλλόφυλον· σὺ ἔρχῃ πρός με ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν ἀσπίδι· ἐγὼ δὲ παραγίνομαι πρός σε ἐν ὀνόματι Κυρίου σαβαώθ.

Ὁ πεποιθὼς ὅτι Κύριον, σωθήσεται.

Τὸν ἐλπίζοντα ὅτι Κύριον ἔλεος κυκλώσει.

Ἔλπισον ὅτι Κύριον, καὶ ποίει χρηστότητα.

Ἀπόκαλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν σου· καὶ ἔλπισον ὅτι αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.

Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ὅτι ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητα καὶ μανίας ψευδεῖς.

Ἀγαθὸν πεποιθέναι ὅτι Κύριον, ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον. ἀγαθὸν ἐλπίζειν ὅτι Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσιν.

Οἱ πεποιθότες ὅτι κύριον ὡσεὶ ὄρος Σιών.

Ὁ πεποιθὼς ὅτι Κύριον, τῇ ἑαυτοῦ ὁσιότητι δίκαιος.

Ἴσθι πεποιθὼς ὅτι Κύριον ὅλῃ καρδίᾳ σου.

Οἱ πεποιθότες ὅτι Κύριον συνήσουσιν ἀληθείαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ.

Ἰδοὺ ὁ Θεός μου, σωτήρ μου, Κύριος, πεποιθὼς ἔσομαι ἐπ' αὐτὸν, καὶ οὐ φοβηθήσομαι δι' αὐτόν.

Εὐλογημένος ἀνὴρ ὃς πέποιθεν ὅτι ἐν Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ ἔσται ὡς ξύλον διῳδευμένον παρ' ὕδατα.

Ἐμβλέψατε εἰς τὰς ἀρχαίας γενεὰς, καὶ ἴδετε. τίς ἤλπισεν ὅτι Κύριον καὶ κατῃσχύνθη; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ὑπερίδεν αὐτόν;

Πείσωμεν ἑαυτοὺς ἀδελφοὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, μὴ πρὸς ἀνθρωπίνας ἐλπίδας ἀποβλέπειν, καὶ ἑαυτοῖς τὰς βοηθείας ἀναμένειν, ἀλλ' ἐν θλίψεσι καὶ στεναγμοῖς, καὶ φιλοπόνῳ προσευχῇ, καὶ ἀγρυπνίᾳ διηνεκεῖ, τὰς δεήσεις πρὸς Θεὸν ποιεῖσθαι. ὕπως γὰρ λαμβάνῃ βοήθειαν ἐν θλίψεως, ὁ τῆς ἀνθρωπίνης βοηθείας ὡς ματαίας καταφρονῶν.

Ἐπαινῶ

Ἐπαινῶ τὸν εἰπόντα τὰς ἐλπίδας τῶν χρηστευομένων εὐπνια.

Ἐπιχαίρετω σοι μέλιμμα μὲν ἡδονὴ, λύπῃ δὲ ἡ κρείττων ἐλπίς.

Μείζων τῆς ἀτυχίαν ἀθυμία, μετὰ ζωλῆς ἐλπὶς, καὶ ὃ κρεῖττον ἐν ὀφθαλμοῖς κείμενον.

Πολλοῖς τοῖς ὁρμοις δύπλοῦν ἔδυ σκάφος.

Πολλοὶ τοῖς ὁρμιζόμενοι οὐκ ἐτελεύτησαν.

Ἀμήχανον ὅ τέλους ἐκπεσεῖν, τὸν ὅλῃ διανοίᾳ θεὸν ἐλπίζοντα, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῷ πάντα εἰσφέροντα.

Οὔτω μανθάνομεν αἱ θεσπίσης βοηθείας ἐλπὶς ἡμῖν ἐστὶν ἀρχὴ, μὴ ἀπογινώμεθα, μὴ ἀποπνιγώμεθα· ἀλλὰ τῆς ἄγκυραν τῆς πίστεως ἀρπάσωμεν, ῥίψωμεν δὲ ἐργαλεῖον τῆς ἐλπίδος, μὴ εἰς θάλασσαν, ἀλλ' εἰς οὐρανὸν, καὶ ὃ χειμαζόμενον σκάφος τῶν κινδύνων ἀπαλλαγήσεται.

Τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἡ θλῖψις ἄνθος ἐστί. Διὰ τοῦτο τὸν καρπὸν, καὶ ὃ ἄνθος θερεψώμεθα.

Οὐδὲν οὕτως θέρπει ψυχὴν, ὡς ἐλπὶς ἀγαθὴ, καὶ ὃ χρηστὰ προσδοκᾶν.

Ἐλπὶς ἐστὶ προπάθειά τις, χαρὰ προὺ χαρᾶς, ἀγαθῶν ὕσια προσδοκία.

Ἐλπίδα ὁ Θεὸς τῶν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἐγκατέσπειρεν, ἵνα ἔχοντες συμφυὲς παραμύθιον, ἐπελαφρύνωνται τὰς λύπας, οἱ μὴ αἰτίαν δράσαντες.

Τὸ ἀπροσδόκητον κακὸν, θορυβεῖ πάντως ἐπελθόν· ὃ δὲ προσδοκηθὲν, ὕφεπε προὺς τὸ πεῖραν δύσης τὸν λογισμὸν, κουφότερον ποιῆ ὃ πάθος.

Τὸ ἐλπισθὲν ἀγαθὸν εἰς τἀναντίον μεταπεσὸν, ἀπροσδόκητον ἔχει ὃ πάθος.

Κινδύνων ἐλπὶς, αὐτὸ κινδύνων πάντων ἐλπίζοντα, ὡς ἀσφαλίζεται διαχαρῶν τῇ δοκήσει τὰ φάσματα.

Οὔτι γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, οὔτε ἐλπὶς χωρὶς πόνου, θνητὰ τι χρήσιμον.

Τὰ γὰρ ἡδέα, κἂν μήπω παρῇ, τέρπει τῇ ἐλπίσει.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΠΟΙΘΟΤΩΝ ΕΠΙ πλούτῳ, καὶ ἀνθρώποις, καὶ μὴ εἰς Θεὸν τὴν ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν ἐχόντων, Λόγος Ἀφορισοὺς σύντομος δεύτερος.

Εἶπεν Ἀνανίας ὁ προφήτης πρὸς Ἀσὰ βασιλέα Ἰούδα· ἐπὶ τῷ πεποιθέναι σε ὅτι βασιλεῖ Συρίας, καὶ μὴ πεποιθέναι σε ὅτι Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, διὰ τοῦτο ἐσώθη ἡ δύναμις τῶν Συρίας ἐκ τῆς χειρός σου. (ποιήσεις.

Αἰσχύνην ὀφλήσουσιν οἱ ὅτι πόλεσι καὶ χρήμασι πεποιθότες· ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, καὶ ὅτι τῷ πλήθει τῶν πλούτων αὐτῶν καυχώμενοι.

Ὄψονται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐπ' αὐτὸν γε-

Laudo eum qui spes vigilantium somnia esse dixit.

Voluptatem quidem cura, tristitiam verò spes melior reprimat. Theologi.

Maximum infortunatis subsidium est vicissitudinis spes, & melior status ob oculos positus.

Tandem submersa est navis, quæ multos ad portus feliciter appulit. (naserunt.

Multi ex maxima tempestate ad portum e-

Impossibile est, vt à fine aut scopo suo aberret, qui tota mente in Deum sperat, & omnia sua pro virili agit. Chrysostomi.

Cùm nulla vsquam humani auxilij spes nobis affulget, ne desperemus, nec despondeamus animum: sed fidei ancoram arripiamus, & instrumentum spei iaciamus, non quidem in mare, sed in cælum, & tempestatum procellis agitata navis ab omni periculo liberabitur.

Afflictionis flos est bonorũ quæ expectãtur. Propter fructũ ergo flos quoque nobis carpẽdus est.

Nihil perinde animam nutrit & vegetat, atq; spes læta & bonorum expectatio.

Spes præmia quædam mentis est affectio, gaudium ante gaudium, vt quæ bonorum sit expectatio. Philonis.

Spem Deus humano insenit generi, vt congenitum sibi solatium habentes doloribus leuarentur, illi nimirum qui nulla incurabilia patrauissent facinora.

Malum insperatum omnino perturbat cùm ingruit: quòd verò expectabatur compositam & præparatam ad periculum mentem inueniens, calamitatem leuiorem reddit. Nili.

Bonum speratum si secus & in contrarium cadens nos fallat, affectum vix vllo mitigandum solatio gignit.

Periculorum spes tutum à periculis eas perãtem efficit, eò quod propter malorum expectationem res suas præmuniuerit. Dionis.

Nec mulier absq; viro, nec spes absque labore quicquam parit vtile. Socratis.

Quæ enim iucunda sunt, licet nondum adsint præsentia, spe tamen delectant. Leucippes.

DE IIS QVI DIVITIIS ET hominibus fidunt, nec in Deo spem & fiduciam omnem sitam habent, Sermo CCXCII. Ex Antonio.

ET dixit Ananias propheta ad Asam regem Iuda: Quoniam confisus es tu in rege Syriæ, & non confisus es Domino Deo tuo, propter hoc saluatus est exercitus Syriæ de manu tua. 2. Paral. 16.

Ignominiam sibi contrahent, qui in ciuitatibus confidunt & diuitijs. Iob.

Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Psalm. 48.

Videbunt iusti & timebũt, & super eum ri-

debunt, & dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine diuitiarum suarum, & confortatus est in vanitate sua.

Psalm. 145. *Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, quibus non est salus.*

Prouerb. 11. *Qui confidit in diuitijs suis, hic corruet.*

Osee. 12. *Dixit Ephraim: Dives effectus sum, inueni requiem mihi. Omnes labores eius non inuenientur ei.*

Soph. 1. *Disperierunt omnes, qui confisi aut suffulti sunt argento.*

Abak. *Puniuisti cum potentia tua principes peccatorum, eos inquam qui confidunt in contumacia sua.*

Abd. *Vae dicēti in corde suo, Quis me detrahet in terram?*

Esa. 30. *Fortitudo vestra vana facta est, & non voluistis audire, sed dixistis, Super equos fugiemus.*

Esa. 36. *Cui confisus es, quia mihi es inobediens? Ecce confidis virgae arundineae, confractae huic.*

Esa. 31. *Vae descendentibus in AEgyptum, qui equis confidunt & curribus. Quia Dominus inducet manum suam super eos, & laborabunt auxiliantes, & qui auxilio adiuti sunt concident, & simul omnes peribunt.*

Ierem. 17. *Maledictus homo, qui spem habet in homine, & confirmabit carnem brachij sui super ipsum, & à Domino recesserit cor eius.*

Ecclesiast. 5. *Ne sequaris animam tuam et fortitudinem tuam, nec dixeris: Quis me suo subijciet imperio? Nam Dominus vindicans vindicabit.*

Ibidem. *Ne lateris in opibus tuis, & ne dixeris, Sufficit mihi, &c.*

Basilij. *Qui in seipsum sperat, periculis obnoxius est & execrationi, quae dicit: Maledictus homo qui spem reponit in homine, et carnem brachij sui fulciet, & à Domino cor suum amouebit. Qui sermo his verbis, Qui spem reponit in homine & carnem brachij sui fulciet, fiduciam in sese collocare prohibet: vtrunque autem eorum defectionem à Domino nominat. Nam erit tanquam myrtus syluestris in deserto, & non videbit bona.*

Nili. *Qui super quatuor ingreditur, impurus est. Ingreditur autem super quatuor, qui manibus innititur, & omnem in ijs habet fiduciam.*

DE ANIMA, Sermo CCXCIII. Ex Antonio & Maximo.

Sirach 10. *Fili, per mansuetudinem gloria affice animā tuam, & vide quid in ea sit malis, nec ei indulgeas: non enim omnia omnibus conducunt, nec omnis anima omnibus delectatur.*

Conuersatio exlegum mala. impietate enim suam ipsorum auferunt animam.

λέσουσιν, καὶ ἐροῦσιν ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ, καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.

Μὴ πεποίθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία.

Ὁ πεποιθὼς ἐπὶ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖται.

Εἶπεν Ἐφραὶμ· πεπλούτηκα, εὗρον ἀναψυχὴν ἐμαυτῷ· πάντες οἱ πόνοι αὐτοῦ, οὐχ εὑρεθήσονται ἐν αὐτῷ.

Ἐξολεθρεύθησαν πάντες οἱ ἐπαφρόδιτοι ἀφ' ὑμῶν.

Ἐξεδίκησας μὴ δυναμούσους σου, τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν, τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν.

Οὐαὶ ὁ λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· τίς με καθέξει ἐπὶ τῆς γῆς;

Ματαίᾳ ἐπῆλθε ὑμῖν ἐλπὶς, καὶ οὐκ ἐβουλεύσατο ἀκόλουθα, ἀλλ' εἴπατε· ἐφ' ἵππων φεύξομεθα.

Ἐπὶ τίνι πέποιθας, ὅτι ἀπέστης μοι; ἰδοὺ πεποιθὼς εἶ ἐπὶ τῇ ῥάβδῳ τῇ καλαμίνῃ τῇ τεθλασμένῃ ταύτῃ.

Οὐαὶ οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον, ἐφ' ἵπποις πεποιθότες καὶ ἅρμασιν. ὁ γὰρ Κύριος ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς, καὶ κοπιάσουσιν οἱ βοηθοῦντες, καὶ πεσοῦνται οἱ βοηθούμενοι, καὶ ἅμα πάντες ἀπολοῦνται.

Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὸν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ σπείσει βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστῇ καρδία αὐτοῦ.

Μὴ ἐξακολούθει τῇ ψυχῇ σου, τῇ τῆς ἰσχύος σου, τοῦ μὴ εἰπεῖν· τίς με δυναστεύσει; ὁ γὰρ Κύριος ἐκδικῶν ἐκδικήσει.

Μὴ θάρσει ἐπὶ τοῖς χρήμασί σου, καὶ μὴ εἴπῃς, αὐτάρκη μοί ἐστιν.

Ὁ ἐλπίζων εἰς ἑαυτὸν, κινδυνώδεις ἔχει ἐπισκοπάς, καὶ τῇ καταρᾷ τῇ λεγούσῃ· ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ σπείσει βραχίονος ἀνὴρ ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστῇ καρδία αὐτοῦ· τὸν λόγον, ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ σπείσει βραχίονος αὐτοῦ, ὃ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιήσεται ἀπαγορεύσαντος· ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν, ἀποστασίαν ἀπὸ Κυρίου ὀνομάζοντος, ὅτι ἔσται ὡσὶ μυρίκη ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ οὐκ ὄψεται τὰ ἀγαθά.

Ὃς πορεύεται ἐπὶ τέσσαρσι, ἀκάθαρτος. ἐπὶ τέσσαρσι δὲ πορεύεται, ὁ ταῖς χερσὶν ἐπαφρόδιτος, καὶ πᾶς ἐπ' αὐταῖς ἔχων τὸ πεποίθησιν.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ, Λόγος ἁγιοσιος. ὀνεπιχρὸς τέλος.

Τέκνον, ἐν πραΰτητι δόξασον τὴν ψυχήν σου, καὶ δίδου τὴ πρέπει αὐτῇ, καὶ μὴ δῷς αὐτῇ. οὐ γὰρ πάντα πᾶσι συμφέρει. καὶ οὐ πᾶσα ψυχὴ, ἐν πᾶσι δύναται.

Ἡ καταστροφὴ τῶν ἀνόμων κακή. τῇ γὰρ ἀσεβείᾳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

Τέκνον,

Τέκνον, ἐν πραΰτητι δόξασον τὴν ψυχήν σου, καὶ δὸς αὐτῇ τιμὴν κατὰ τὸ † ἄξιον αὐτῆς.

Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτὴν, καὶ ὁ ἀπολέσας αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.

Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα.

Ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἁπλῆ.

Ψυχῆς θησαύρισμα, σώματος ἔνδεια. τότε γὰρ πλουτοῦντες, ἐκείνη πένεται.

Δέχεται μὲν γὰρ ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα· μεταλαμβάνει δὲ ἡδονὰς ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ ψυχή.

Αἵματι καὶ πνοῇ κεραννῦται ἡ ψυχή. τούτων γὰρ ἐκλειπόντων ἀναχωρεῖ καὶ ἡ ψυχή.

Οὐ μόνον ἄγγελοι τὰ καθ' ἡμᾶς βλέπουσιν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἁγίων αἱ ψυχαί.

Φύσει καλὸν ἡγεῖσθαι χρὴ τὸ τῆς ψυχῆς ἀγαθόν.

Οὐδεὶς ἀφίησι τὸ ἑαυτοῦ τέκνον, μέλλον καταπίπτειν εἰς βάθυνον, ἢ ἐμπιστὸν σφαίρισι τοῦ πλώματος· πόσον δὲ μᾶλλον ψυχὴν εἰς βάθος κακῶν ἐμπίπτουσαν σφαῖραι τῇ ἀπωλείᾳ;

Τί σοι θέλεις γενέσθαι; ψυχῇ ἐμοὶ ἐρωτῶ. τί σοι μέγα, ἢ τί μικρὸν τῶν πρώτων; κράτει σοι. ζήτει μόνον προθύμως τὸ λαμπρὸν, καὶ † δώσω.

Ψυχὴ θύει τῷ Θεῷ μᾶλλον, ἢ διὰ χῆς τέχνῃ.

Σῶμα μὲν διὰ τεκμηρίου καμνόντος ψυχῆς· ψυχὴ δὲ θάλλει καὶ αὖθις βλέπει, τῶν ἡδονῶν ἐπισυναγομένων, καὶ συναπολαμβανομένων τῷ σώματι.

Τρέφεται μὲν ἀφ' ἡμῶν σῶμα, κοινωνεῖ δὲ ἀφ' ἡμῶν τοῦ σώματος πάθους ἡ ψυχή.

Γίνεται χωρισθὲν τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ, εὐθὺς συναισθάνεται τὸ μέλλοντος αὐτῇ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀφανίζεται τὸ ἐντεῦθεν εἰς αὐτὴν τελούμενον· αἱ δὲ τῶν δικαίων, καὶ παρεσκεύασται ὑπὲρ ἡμῶν δυνάμεις.

Πείθομαι σοφῶν λόγοις, ὅτι ψυχὴ πᾶσα καλή τε καὶ φιλοσοφίας, ἐπειδὰν τοῦ σώματος λυθῇ σώματος εὐθέως ἀπαλλαγῇ, βλέπει μὲν εὐθὺς καὶ θεωρεῖα τὰ μέλλοντα αὐτῇ καλὰ ἡμερεῖν, ἅτε τὸ ἐπισκοτοῦντες αἰσθητὸν ἀποθεμένη, ἢ ἀποτιθεῖσα, ἢ ὅπως δεῖ λέγειν χρὴ, θαυμασίαν τινὰ ἡδονὴν ἥδεται καὶ ἀγάλλεται καὶ ἵλεως χωρεῖ πρὸς τὸν ἑαυτῆς διασώστην· ὥσπερ τι δεσμωτήριον χαλεπὸν τὸν ἐντεῦθεν βίον ἀποφυγοῦσα, καὶ τὰς πεδικὰς ἀποσφαλοῦσα πόδας, ὑφ' ὧν ὁ τῆς ἀγαθοποιΐας πόθος κατείλκετο· καὶ οἷς ἥδη τῇ φαντασίᾳ κεκτῆσθαι τὸν ἀποκαλυφθέντα μακαριότητα.

Πάντα διπλᾶ δέδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς τῇ φύσει, δύο ὀφθαλμοὺς, δύο ὦτα, δύο χεῖρας, δύο πόδας, ἐὰν ὁ ἕτερος

Fili, per mansuetudinem gloriam animæ tuæ concilia, & eam honore quem meretur affice. Sirach. 10. † al. δῶναι.

Qui inuenerit animam suam, perdet eam et qui perdiderit eam mea causa, inueniet eam. Matth. 10.

Etsi externus homo noster corrumpitur, tamen internus quotidie renouatur. 2. Cor. 4.

Animus beatus omnis, qui simplex est. Solomonis 28. al. Prou. 11.

Animæ thesaurus est, penuria corporis. Hoc enim ditato, illa inops est. Basilij.

Corpus enim vitam ab anima recipit: anima verò dolorum corporis particeps fit.

Sanguine & spiritu continetur anima. His enim deficientibus anima quoq; discedit.

Non angeli solùm res nostras conspiciunt, sed omnium quoq; sanctorum animæ.

Natura honestum existimare debemus animi bonum.

Nullus negligit si filium cadentem in foueã viderit, aut lapsum in illa rutna deserit: quãto grauius est animã in profunditatem malorum cadentem in exitio relinquere?

Quid tibi vis fieri? animum meum interrogo: quid tibi magnum aut quid parum ex rebus pretiosis postules? Tu modò aliquid eximium quære, & promptè suppeditabitur. Theologi.

Animum Deo potiùs quam precationis formulam offer. † forte dimoue mihi.

Corpus quidem anima laborãte bene habitum est: anima verò floret ac erigitur quando voluptates abscedunt, & simul cum corpore marcescunt.

Corpus quidem ab anima nutritur, anima verò passionis particeps efficitur à corpore.

Anima cùm à corpore discedit, præsentit quod aduenturum ei est bonum aut malum, & quæ hinc in ipsam conferenda sunt: iustorum autem animæ etiam intercedere pro nobis possunt.

Sapientium dictis fidem habeo, quòd omnis anima bona & pia, postquam astricto sibi corpore soluta hinc discesserit, mox sentiens & cõtemplans euenturum sibi bonum, vtpote illo quod tenebras offundebat expurgato, siue deposito, siue quocunq; alio modo dicendum est, mirifica quadam voluptate mulcetur, & exultat, & placida ad Dominum suũ proficiscetur, à præsenti vita veluti carcere quodã graui refugiens, & iniecta sibi vincula decutiens, à quibus mentis ala detrahebatur, & iam quodammodo per imaginationem destinata sibi felicitate fruitur.

Omnia duplicia naturæ nostræ Deus dedit, binos oculos, binas aures, binas manus, binos pedes: si alterutra pars Chrysost.

è duabus læsa fuerit, necessitati per alteram inseruimus: Animam verò vnam dedit nobis, hanc si perdiderimus, quid superest quo cum in vita maneamus?

Anima est substantia quædam incorporea & immortalis.

†*Ribottus legit* αὐτὸ. *sc.* σῶμα.

Anima est substantia genita, substantia viua intelligibilis.

Clementis. *Omnium spirantes animæ vitam habent, etiamsi separatæ fuerint à corpore, & idem corporis desiderium retinere deprehendantur, in sinum Dei tolluntur immortales: Quemadmodum hyeme vapores terræ à solaribus radijs attracti versus ipsum feruntur solem.*

Immortales omnes animæ sunt, etiam impiorum, quibus melius esset animas non habere tales quæ nunquam corrumpi possint. Dum enim ignis, qui nunquam extingui potest, cruciatu perpetuo cruciantur, nunquamq; moriuntur, suo ipsarũ malo nullum sui reperiunt finem.

Moschionis. *Omnibus mortalibus & terrestribus amissis vnum aliquid immortale & cæleste comparare præoptato.*

Democriti. *Hominem decet animi potiùs quàm corporis rationem habere: quippe animus absolutissimus corporis vitium corrigit, corporis autem vis sine ratione, animum nihilo meliorẽ reddit.*

Clitarchi. *Animi tanquam ducis, corporis verò tanquam militis curam habe.*

Philistionis. *Anima sapientis Deo coniungitur. Animam non mors, sed mala vita perdit.*

Zaleuci. *Vnumquenque igitur habere & parare oportet animam suam, ab omnib. malis puram. Etenim Deus nõ colitur ab homine malo, neq; placatur sumptibus, neq; tragœdijs capitur, sed bona voluntate bonorum & iustorum operum.*

Epicteti. *Animum sanare magis est necessariũ, quàm corpus: mori enim præstat, quàm malè viuere.*

DE ORATIONE SEV PRECIBUS, Sermo CCXCIIII. Ex Antonio & Maximo.

Salom. 15. *IMpiorum sacrificia, abominatio sunt Domino: preces autem rectorum, acceptæ sunt ei.*

Prou. 15. *Procul abest Deus ab impijs, precibus autem iustorum auscultat.*

Sirach 7. *Ne sis pusillanimis in oratione tua.* (pore.

Ne differas reddere orationẽ (votũ) *in tem-*

Matth. 6. *Precantes, ne sitis multiloqui, vt solent ethnici, q̃ existimant se in suo multiloquio exauditum iri: ne sitis igitur illis similes: scit enim pater vester quibus sit vobis opus, antequam ab ipso petatis.*

Iacob. 5. *Affligitur quis inter vos? precetur: alacer est quis? psallat: ægrotat quis inter vos? accersat presbyteros ecclesiæ, qui super eum precẽtur, & oleo vngant in nomine Domini: et precatio fidei ægrotũ seruabit, eumq; excitabit Dominus:*

τύτων βλαβῆ, ἀφ' ἑτέρου τὴν χρείαν ἀναμιμνήσκομεθα· ψυχὴν δὲ μίαν δέδωκεν ἡμῖν, αὐ τοῦτον ἀπολέσωμεν, μεθ' τίνος ἐμβιοτεύσωμεν;

Ψυχή ἐστιν οὐσία τις ἀσώματος καὶ ἀθάνατος.

Ψυχή ἐστιν οὐσία γενητὴ, οὐσία ζῶσα νοερά.

Πάντων ἀναπτέουσαι αἱ ψυχαὶ ὃ ζῆν ἔχουσι, κἂν χωρισθῶσι τοῦ σώματος, καὶ τὸν εἰς * αὐτὸν διάρεσιν πόθεν ἔχουσαι, εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ κόλπον φέρεσθαι) ἀθάνατοι· ὡς ὁ χιὼν ὥρᾳ, οἱ ἀτμοὶ τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ τοῦ ἡλίου ἀκτίνων ἑλκόμενοι φέρονται πρὸς αὐτόν.

Ἀθάνατοι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ, καὶ τῶν ἀσεβῶν, εἰς ἃ μέλλουσιν μὴ ἀφθάρτως εἶναι). κολάζονται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς ἀπαύστῳ τιμωρίᾳ, καὶ μὴ θνήσκουσαι, διὰ κακῶν τοῦ ἑαυτῶν τέλος λαβεῖν οὐκ ἔχουσιν.

Αἱροῦ πάντα τὰ θνητὰ ἢ γένος ἀπολέσας, ἕνα ἀθάνατον καὶ ὑράνιον κτήσασθαι.

Ἀνθρώποις ἁρμόδιον ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος λόγον ποιεῖσθαι. ψυχὴ μὲν γὰρ τελειοτάτη σκέψεως μεθηρμένη ὀρθῆς σκέψεως δὲ ἰσχὺς, αὐτὸν λογισμῷ ψυχὴν οὐδὲν ἀμείνω τίθησιν. (στρατιώτου προνοῆ.

Τῆς ψυχῆς ὡς τιμιώτερον ἐπιμελοῦ· ἢ δὲ σώματος ὡς

Ψυχὴ σοφῷ ἁρμόζεται πρὸς Θεόν. ψυχὴν θάνατος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ κακὸς βίος.

Ἔκαστον οὖν ἔχειν καὶ παρασκευάζειν δεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, πάντων καθαρὰν τῶν κακῶν. ὡς γὰρ ὁ πρᾶος Θεὸς ὑπ' ἀνθρώπου φαύλου, οὐδὲ θεραπεύεται δαπάναις, οὐδὲ βαρβαρίαις τῶν ἀλισκομένων, ἀλλ' ἁγνῇ προαιρέσει τῶν καλῶν ἔργων καὶ δικαίων.

Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἡγεῖσθαι· τὸ γὰρ κακῶς ζῆν ὃ τεθνάναι χρεών.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, Λόγος ἑξακοσιοστὸς ὀγδοηκοστὸς τέταρτος.

(1) ΘΥσία ἀσεβῶν, βδέλυγμα Κυρίῳ· προσευχαὶ δὲ κατορθούντων, δεκταὶ παρ' αὐτῷ. (ὑπακούσῃ.

Μακρὰν ἀπέχει ὁ Θεὸς ἀπὸ ἀσεβῶν, δικαίων δὲ προσευχὰς εἰσακούει.

Μὴ ὀλιγοψυχήσῃς ἐν τῇ προσευχῇ σου.

Μὴ ἐμποδίσῃς τῷ ἀποδοῦναι εὐχάς σου ἐν καιρῷ.

Προσευχόμενοι μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος

καὶ ἁ-

καὶ ἁμαρτίας ἢ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ.

Ἡ θεία ἀκοὴ οὐ φωνῆς δεῖται πρὸς αἴσθησιν. οἶδε γὰρ καὶ ἐν ᾧ κινήματι τῆς καρδίας γινόμενα τὰ ἀπορρητότατα. ἢ οὐκ ἀκούεις ὅτι Μωϋσῆς μηδὲν φθεγξάμενος, τοῖς σιγαλέοις ἑαυτοῦ στεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ, ἠκούσθη παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος, τί βοᾷς πρός με;

Ἔθος γὰρ τοῖς δαίμοσι κατὰ τὰς ὥρας τῶν προσευχῶν, προφάσει δήθεν εὐλογοποιοῦ αἰτίας, ἐπείγειν ἡμᾶς πρὸς ἀποχώρησιν, ἵνα ἀπαγάγωσι ἡμᾶς εὐλογοφανῶς τῆς σωτηριώδους εὐχῆς. (Θεοῦ.

Ἔργον ἦν δικαίων παρουσία, μεγαλοφωνία ἐστὶ παρὰ Θεῷ.

Μὴ μικρολογίαις καταγωνιζώμεθα ἐν ᾧ μικρὰ αἰτοῦμεν ἡμᾶς, καὶ τὸν διδόντα ἀναξίως.

Μέγα ἀγαθὸν, εὐχὴ, ἐὰν μὴ διαστάσεις εὐχαρίστους ποιῆται· ἐὰν παραδύσωμεν ἑαυτοὺς μὴ μόνον λαμβάνοντες, ἀλλὰ καὶ ἀποτυγχάνοντες εὐχαριστῶμεν τῷ Θεῷ. καὶ γὰρ ποτὲ μὲν δίδωσι, ποτὲ δὲ οὐ δίδωσιν, ἀμφότερα χρήσιμα· ὥστε κἂν λάβῃς, κἂν μὴ λάβῃς, ἔλαβες ἐν τῷ μὴ ἀπολαβεῖν· κἂν ἐπιτύχῃς, κἂν μὴ ἐπιτύχῃς, ἔτυχες ἐν τῷ μὴ ἐπιτυχεῖν. ἔστι γὰρ ὅτε τὸ μὴ λαβεῖν λυσιτελέστερον. εἰ γὰρ μὴ συμφέρον ἡμῖν ἦν πολλάκις τὸ μὴ λαβεῖν, πάντως ἔδωκεν ἄν. τὸ γὰρ συμφερόντως ἀποτυχεῖν, ἐπιτυχεῖν ἐστιν.

Ὅταν δὲ εὐχῆς αἰτησώμεθά τι τὸν διασώζοντα, μὴ ταχέως ἐξαπορήσωμεν· ἀλλὰ τὸ συνεχὲς τῆς ἀποτυχίας, τῇ συνεχείᾳ τῆς αἰτήσεως ἐκνικήσωμεν.

Ἐν ταῖς ἀναβολαῖς, καὶ ἐν ταῖς ὑπερθέσεσι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, μὴ παρηκώμεθα, μηδὲ παρασπάσθωμεν. πολλάκις γὰρ ὁ διασώζων τὸν δοκοῦσαν ἀναβολὴν, εἰς τὸν τῆς πίστεως γυμνασίαν παρέλκει.

Πολλάκις ὁ Θεὸς ἀναβάλλεται τὸν αἴτησιν, ἵνα βουλόμενος ἡμᾶς παρελκῦσαι, ἀλλὰ τῇ μελλήσει τῆς δόσεως τὴν ἀπεκτὴν προσεδρείαν ἡμῶν σοφιζόμενος. ὅτω γὰρ καὶ φιλόστοργοι κατέρες ποιοῦσι, τὰ ῥαθύμια τῶν παίδων, καὶ πρὸς τὰ παιδικὰ παίγνια βλέποντα, πολλάκις ὑποσχόμενοι δόσεως καὶ δώρων μείζονα κατέχουσι παρ' ἑαυτοῖς.

Ἀνθρώπων μὲν γὰρ δεόμενοι, καὶ δαπάνης χρημάτων δεόμεθα, καὶ κολακείας δουλοπρεποῦς, καὶ πολλῆς προσόδου καὶ πραγματείας· ὁ γὰρ ἐξ ὑπαίας αὐλῆς τοῖς κυρίοις δῶναι τὸν χαριεῖσθαι καὶ ἀρέσκειν πολλάκις, ἀλλ' ἀνάγκη πρότερον ἀρέσκειν, καὶ οἰκονόμους αὐτῶν καὶ ἐπιδόσεις, καὶ χρήμασι καὶ ῥήμασι καὶ πάσῃ θεραπείᾳ θέσθαι θέσθαι, καὶ τότε δὲ ἐκείνων τὸν αἴτησιν λαβεῖν. ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν οὕτως. ὁ γὰρ δῶναι μισθῶν ἐπὶ τὰ ἀξιούντων· οὐδὲ οὕτως δι' ἑτέρων προσκαλούμενος, ὡς δι' ἡμῶν αὐτῶν δεομένων ἐπινεύει τῇ χάριτι.

Οὐ δι' ταχέως πρὸς εὐχῆς μὴ πρὸς τὰ λυσιτελοῦντα

et si peccata admiserit, remittentur ei.

Auſcultatio Dei non indiget auribus ad ſentiẽdum. Nouit enim ſtatim ex motu cordis, quæ requirũtur cognoſcere. An non audis quòd Moſes cùm nihil loqueretur, tacitis ſuſpirijs ſuis Dominum appellans, exauditus fuerit à Domino dicente: Quid clamas ad me? Baſilii.

Mos enim eſt dæmonibus orationum tempore, prætextu ſcilicet bonæ & iuſtæ cauſæ, vrgere nos ad ſeceſſum, vt nos à ſalutari oratione veluti per probabilem, vt videri poteſt, cauſam abducant.

Honeſtarum autem actionum præſentia magna vox eſt apud Deum.

Cauendum eſt ne in oratione noſtra ob minutas quaſdam petitiones & largitore indignas, arguamur. Theologi.

Magna quædam res eſt & vtilis precatio, ſi mente grata fiat, ſi ad gratias Deo agẽdas inſtituamur, non ſolùm cùm aliquid accipimus, ſed & cùm repulſam ferimus. Interdum enim dat, interdum etiam non dat, vtrunque vtiliter: vt ſiue accipias, ſiue nõ accipias, aliquid tamen receperis in nihil recipiendo: vtq; impetravis, ſiue impetres ſiue non impetres, in non impetrando: eſt enim interdum nõ accipere vtilius: niſi enim vtile nobis eſſet aliquando non accipere, omnino dediſſet: vtiliter autem re aliqua excidere, aſſequi eſt. Chryſoſt.

Cùm in precibus aliquid à Domino petimus, ſtatim deficere non debemus, ſed repulſæ continuationem ipſius precationis continuatione euincere.

In dilationibus & protractionibus Dei donorum ne defatigemur, nec animis deficiamus. Sæpe enim eam quæ videtur dilationem, ad fidei exercitationem adhibet & protrahit.

Sæpenumero Deus differt, quæ petimus, dare: non quia velit nos † præterire, ſed vt cunctatione donandi, aſſiduitatem orandi perpetuam doceat. Sic enim & liberorum amantes patres in liberos negligentes ſe gerunt; quos ad luſus pueriles currentes ſæpe magnis promiſſis apud ſe retinent. †protrahere.

Cùm hominum auxilia requirimus, ſumptibus & pecunia nobis eſt opus, & adulatione ſeruili, multaq; ambitione & negotioſa tractatione: non enim rectà ipſis dominis munus dare licet, aut colloqui, ſed neceſſe eſt priùs miniſtros & domus præfectos ipſorum & procuratores pecunijs & verbis conciliare, & colere omnibus modis, ac tum demum iſtorum opera, quod petis, impetrare. At cum Deo non ita ſe res habet: non enim eget conciliatoribus, propter eos qui aliquid petunt: neque ſic per alios rogatus vt per nos ipſos qui egemus, annuit votis.

Qui orationis tempore non ad ea quæ ſunt Greg. Nyſſ.

anima vtilia intentus, sed ad vitiosos animi motus, petit vt Deus eodem modo afficiatur, & petitionibus talibus annuat, is verè nugator est delirus, & loquax ineptè, verborum funditator, blatero, & si quid aliud est huius significatus.

Chrysostomus. *Nam cùm ex puris labijs prodit oratio, & corde non simulato, seueram (adulatores respuentem) Domini aurem occupare potest.*

Optimum est perpetuo per precationem cum Deo colloqui. Si enim boni viri congressus & colloquiũ meliorem reddit colloquentem, quãto magis diuinum colloquium, quod dies noctesq; perpetuatur?

Ignis non ita extergit aruginẽ, vt nocturna preces peccatorum nostrorum sordes expurgant.

Coram Domino orat qui animam suam vndequaque colligit, & nihil commune habet cum terra, sed intra seipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit.

Vbi oratio & gratiarum actio est, sancti spiritus gratia accedit, & fugantur damones, & omnis contraria potentia aufugit ac discedit.

Προσευχὴ *Gracis vocatur tum qua verbis fit oratio vel precatio, tum pollicitatio & promissio.*

al. Greg. Nyss. *Sonora est illa vox & vsq; ad diuinum auditum ascendens, non qua cum clamoris aliqua intentione fit, sed qua per conscientiæ puræ meditationem excitatur.*

Si oratio sera assiduitati accedat, nullus peccato ad animam accessus patet. Collocata enim Dei memoria in corde, nihil efficit machinis suis aduersarius.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: seiungitur autem à Deo, qui non se coniunxerit ei per orationem. Qui verò separatur à Deo, illum prorsus necesse est aduersario coniungi.

Oratio custodia est temperantiæ, virginitatis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio.

Nili. *Quando bonum aliquod à Deo petieris, nec ille te statim audierit, noli teipsum negligere, nec animum deijcere. Sæpenumero enim non conducit tibi tua petitio ad præsens tempus.*

Eusebij. *Primùm pro communi salute precandum est, deinde pro nobis ipsis.*

Nili. *Vt aniculæ alarum motu in sublime tolluntur, & aëreæ fiunt: sic & vir pius & Deum colens à terrestribus ad cœlestia per precationem semetipsum transfert.*

τῇ ψυχῇ τιταμένος, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐμπαθεῖς τῆς ἀξιώσεως κινήσεις συνδιατίθεσθαι τὸν Θεὸν ἀξιῶν, λῆρός τίς ἐστιν ὡς ἀληθῶς καὶ καταπολέμου, καὶ φλήναφος, καὶ φλύαρος, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιαύτης σημασίας ἐστίν.

Ὅτε γὰρ ἐκ καθαρῶν χειλέων ἐξέρχεται δέησις, καὶ ἐκ καρδίας ἀνυποκρίτου, οἶδε φῆσαι ὁ ἀκολάκευτον ἔχων τὸν δεσπότην.

Καλὸν πάντοτε, μᾶλλον δὲ πρεσβυτέρης ὁμιλίας τῷ Θεῷ εἰ γὰρ συντυχία ἀνδρὸς ἀγαθοῦ βελτίω τὸν συντυγχάνοντα, πόσῳ μᾶλλον καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ πρεσβομιλία τῷ Θεῷ;

Οὐχ ὕπως ὁ πῦρ τὸν ἰὸν ἀπομύσσει, ὡς αἱ νυκτερειναὶ δέησις τὸν ἰὸν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων.

Ἐνώπιον Κυρίου δύναται ὁ πάντοθεν ἑαυτῷ τὸν ψυχὸν συλλέγων, καὶ μηδὲν ἔχων κοινὸν πρὸς τὴν γῆν, ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν μετοικίσας, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινον λογισμὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐκβαλών.

Οὗ πνεῦμα ἡ δύναμις, ἀλλὰ πνεύματος πλήρωμα χάρις, καὶ φυγαδεύονται δαίμονες, καὶ πᾶσα ἀντικειμένη δυνάμις διαπτοεῖται καὶ ἀφίσταται.

Πρεσβυτὴ λέγεται καὶ ἡ διὰ ῥημάτων δέησις, λέγεται καὶ ἡ ὑπόσχεσις καὶ ἐπαγγελία.

Εὔηχός ἐστιν ἐκείνη ἡ φωνὴ, καὶ μέχρι τῆς ἀκοῆς ἀναβαίνουσα ἀκοῆς, οὐχ ἡ μετά τινος διατάσεως γινομένη κραυγὴ, ἀλλ' ἡ ἀπὸ καθαρᾶς συνειδήσεως ἀναπεμπομένη εὐθυμησις.

Ἐὰν ἡ δύναμις τῇ ἀσυνδέτῳ προσεπῇ, ἡ ἁμαρτία παρόδου οὐ τὴν ψυχὴν οὐκ εἰσοικεῖ. τὴν γὰρ τοῦ Θεοῦ μνήμην ἐν τῇ καρδίᾳ καθιδρυμένην, ἀπρόσκοπτον μένουσιν αἱ τῆς ἀπερισπάστου ἐπίνοιαι, πάντα χῶρον τῆς διανοσεως ἐν τοῖς ἀμφισβητουμένοις μεστοῦσης.

Ἐκ τῆς προσεύχεσθαι, χωρίζεται μὲν οὐ τοῦ Θεοῦ, χωρίζει δὲ τοῦ Θεοῦ, ὁ μὴ συναπτόμενος ἑαυτὸν διὰ προσευχῆς τῷ Θεῷ, τοῦ δὲ Θεοῦ χωριζόμενον ἀνάγκη πᾶσα τῷ ἐναντίῳ συνάπτεσθαι.

Προσευχὴ, σωφροσύνης ἐστὶ φυλακτήριον, παρθενίας σφραγὶς, θυμοῦ παιδαγωγία, τύφου καταστολὴ, μνησικακίας καθάρσιον, φθόνου καθαίρεσις, εἰρήνης ἀσφάλεια.

Ὅταν τοίνυν τινὸς ἀγαθοῦ παρὰ Θεοῦ τύχῃς, καὶ μὴ εἰσακουσθῇ σου παρευθέως, μὴ ὀλιγωρήσῃς μηδὲ μικροψυχήσῃς. πολλάκις γὰρ πρὸς τὸ παρόν σοι συμφέρον οὐ δίδοται.

Ὑπὲρ τῆς κοινῆς χρὴ εὔχεσθαι πρότερον σωτηρίας, εἶθ' ὕστερον ὑπὲρ αὐτῶν.

Ὡς γὰρ τὰ πτερὰ τῶν πετεινῶν κινήσεως μετάρσια γίνεται, ὅταν καὶ ὁ θεοσεβὴς ἀναπτερωθεὶς, ἀπὸ τῶν ὑπηκόων πρὸς τὰ θεῖα τὸν προσευχῶν μεταπήδησιν ἑαυτόν.

Ἐάν κα-

Ἐὰν κακῶς καὶ ἀσυμφόρως αἰτῇς, καθάπερ ὁ πυρέτ-
των ἄνθρωπος ᾠδάκαλα ᾠδάκειν αὐτῷ οἶνον,
προβλέπων ὁ Θεὸς τὰ μέλλοντα ὑποτὸ θέλημά σου,
οὐδὲ παρέχῃ τὸ ἀλόγιστον αἴτημα.

Μὴ πλοῦτον εὐχῇ προσευχῇ ζητήσῃς, μὴ ὑγείαν, ἢ τῶν
ἐχθρῶν ἄμυναν, μὴ δόξαν ἀνθρωπίνην· ἀλλὰ μόνον τὰ
σωτηριωδέστατα πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς.

Ὥσπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέποτε ἄκαιρόν ἐστιν, οὕτως οὐτι τὸ
αἰτεῖσθαι τὰ παρὰ Κυρίου αἰτήματα μυστικὰ μέχρις ἐ-
σχάτης ἀναπνοῆς.

Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Ἀντιπάτρῳ αὐτῷ πολ-
λὰ κατ' αὐτοῦ μηνύσας ἔγραφεν· ἀγνοεῖς, ἔφη, Ἀντίπατρε, ὅτι μη-
δὲν ἓν δάκρυον, πολλῶν ἀγαθολῶν δεήσεις ἀπαλείφει.

Εἰ ταῖς τῶν ἀνθρώπων εὐχαῖς ὁ Θεὸς κατηκολού-
θει, θᾶττον ἂν ἀπώλοντο πάντες ἄνθρωποι, συνεχῶς
πολλὰ καὶ χαλεπὰ κατ' ἀλλήλων εὐχόμενοι.

Οὕτως συμπλέων ποτὲ ἀσεβέσι, χειμαζομένης τῆς
νεὼς, κἀκείνων Θεοὺς ἐπικαλουμένων, σιγᾶτε (ἔφη) μὴ
μάθωσιν ὑμᾶς σὺν ἁπλοῖς πλέοντας.

Τοὺς αὐτοσυμβούλους τῷ Θεῷ φρένας ἀγαθὰς, καὶ
μὴ ἑαυτοὺς παραδόντας, ἀναισθήτους ἔφασκεν εἶναι. ὅτι γὰρ
ζωγράφον εὐχόμενον τοῖς Θεοῖς δοῦναι αὐτῷ γραμ-
μὴν καὶ εὐχροιαν λαβεῖν αἰτεῖ, εἰ μὴ μάθοι τέχνην· ὅτε
μουσικὸν ᾄσματος ποιεῖ αἰτεῖν εὐχῆς, εἰ μὴ αὐτὰ μουσικὰ
μάθοι. τὸν δὲ αὐτὸν δεῖ φρονίμως τινὰ ᾄσθαι
εὐχόμενον, εἰ μὴ τύχοι τῶν μαθησιν λαβόντα.

Τὸν εὐχόμενον δεῖ φρονίμως εἶναι, μὴ λάθῃ τι ἐξαι-
τούμενος κατ' αὐτοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται βελτίους, ὅταν Θεῷ προσέρ-
χωνται· ὅμοιον δὲ ἔχουσι Θεῷ, τὸ εὐεργετεῖν καὶ μισθοῦν.

ΠΕΡΙ ΠΡΑΞΕΩΣ, Λόγος ἀφελιμωτάτους ὀγδοηκοστὸς πέμπτος.

Πρᾶξίς ἐστιν, ἐπίδειξις θεωρίας. (προσθεῖς.
Ὁμοίως ἀτελὴς ἄνευ λόγου πρᾶξις, καὶ λόγος ἀ-
νεν ἔργου, κρεῖττον ἀπράκτου λόγου.
Πρᾶξις λόγου σαφηνίζεται, ὡς ἀκοῆς ὄψις· καὶ τῆς
διὰ στόματος διδαχῆς, ἡ διὰ πείρας διδασκαλία.
Φαύλου πρᾶξιν ἐσθλὸς λόγος οὐκ ἀμύνεται, οὔτε ὁ
πρᾶξιν ἀγαθὴν λόγου βλασφημία λυμαίνεται.
Κακῶν πράξεων κακὸς δαίμων ἡγεμών.
Χρόνος μαλάσσει πάντα, καὶ ξηραίνεται.
Πολλῶν ὁ καιρὸς γίνεται διδάσκαλος. (τῶν).
Τὰ μὲν ξίφη τῇ λαβῇ· αἱ δὲ πράξεις τοῖς καιροῖς κρί-
νονται· τὸ μὲν ἧμισυ, αὐτῶν δεῖ πρᾶξις κοσμεῖ.
Κρεῖττον δὲ πλούτου καὶ πολυχρύσου χλιδῆς
Ἀνδρῶν δικαίων καὶ ἀγαθῶν παρουσία.

Si malè & inutiliter aliquid petas, quemadmodum qui febricitat, supplicèr petit sibi dari vinum: Deus, qui futura prouidet, tuæ nō parcet voluntati, neq; dat quæ sine ratione petis.

Diuitias in precatione ne petas, nec sanitatem, nec inimicorum vltionem, nec humanam gloriam: sed ea tantùm quæ ad animæ salutem pertinent.

Quemadmodum respirare nunquā est intempestiuum: Sic neq; postulare à Domino petitiones mysticas vsq; ad extremum spiritum.

Alexander rex cùm sibi multa de matre scripsisset Antipater: Ignoras, inquit, Antipater, matris vnam lacrymam multarum calumniarum epistolas deleturam esse.

Si hominum preces Deus sequeretur, citò homines perirent omnes. Nam subinde multa & acerba alij in alios precantur. Epicur.

Is cùm aliquando vnà cum impijs quibusdam nauigio veheretur, magnaq; tempestas excitata esset, & illi Deos inuocarēt: Silete, inquit, ne sentiant vos hic nauigare. Biantis.

Eos qui à Dijs meliorem peterent mentem, nec se ipsi emendarent, stultos & hebetes esse dicebat: non enim pictorem precari à Dijs, vt lineam dent & elegantem colorem, nisi artem discat: neq; vllam esse musicā, pter preces et optata, nisi q̄ musices sunt discātur. Eodem modo ne prudentem quidē vllū vnquā euadere precando, nisi earum rerum disciplinam colat.

Orantem oportet sapere, ne quid insciùs cōtra seipsum oret. Aristotelis.

Homines tunc fiunt meliores, cùm ad Deum accedunt. Habent autem similia Deo, beneficētiam & veritatem, (vera dicere.) Isocratis.

DE ACTIONE, Sermo CCXCV. Ex Antonio.

Actio est ingressus ad contemplationem. Theologi.

Æquè imperfecta sunt tum actio sine ratione, tum ratio sine actione.

Tacitum opus præstat infecto sermoni.

Actio euidentior est sermone, vt visus auditu: & doctrina quæ experimento sine exemplo constat, quàm quæ fit ore. Chrysost.

Malam actionem sermo bonus non abscondit: neque bonam actionem maledicentia ladit. Exthalcis.

Malorum operum malus dæmon dux est.

Tempus emollit cuncta, & elaborat.

Multarum rerum magister est tempus.

Gladij capulis, actiones temporis occasione apprehenduntur.

Statuam ornat figura, virum actio.

Præstat diuitijs & voluptatibus multo redemptis auro

Hominum iustorum & bonorum præsentia.

DE DOCTRINA QVÆ TVM sermone tum conuersatione fit, Sermo CCXCVI. Ex Antonio & Maximo.

Salomonis. *IN aures insipientis nihil dicito, ne tuos irrideat sermones prudentiæ plenos.*

Sirach 21. *Narratio stulti est quasi onus in via: in labijs autem prudentis inuenietur gratia.*

Ne contemnas sapientium narrationes, & in prouerbijs eorum exercearis.

Matth. 5. *Verè dico vobis, quisquis fecerit et docuerit, is magnus vocabitur in regno cœlorum.*

Iacobi 1. *Sit omnis homo celer ad audiendum, & tardus ad loquẽdum. Quòd si quis in sermone non labitur, hic perfectus est, qui possit etiam totum corpus frenare & regere.*

S. Basilij. *Cauendum est ne verborum nimia multitudine ea reddamus inutilia, quæ magno labore à nobis collecta sunt: mens enim fatigata debiliorq;, quàm vt omnia possit simul complecti, eodem modo afficitur, quo venter qui propter nimiam saturitatem non possit cibos commissos concoquere.*

Theologi. *Sermo est, non opus aut creatura.*

Præstat habenas sui committere peritioribus, quàm aliorum aurigas esse imperitos: & aures potiùs præstare benignas, quàm linguam indoctam ciere.

Melius est in plana & trita via ingredi, quàm salebrosa & inuia.

Inexplebile est humanum genus tum loquẽdo, tum alterum loquentem audiendo.

Non incipientem, sed desinentem sermonem laudare conuenit: & ingenium approbare modestum, non autem elatum ac superbum.

Theologi. *Tacitum factum præstat sermoni infecto. Sine vitæ actione nemo adhuc euectus est, At sine verbo inaniter sonante multi.*

†al. καλῶς, al. κτιῶς. *Aut non docendum, aut morum exemplo docendum est.*

a b sic alter utro legendum tũ. *Dicere quæ decet, minoris æstimandum est, quàm audire.* (Græcum exemplar ita corruptum est, vt possis etiam contrarium interpretari.)

Chrysostomi. *Tum discipuli vtiliter emulãtur, cùm à magistris præclara habent exempla.*

Chrysost. *Melius est bene ignorare, quàm malè discere.*

Sæpe verbis & prauæ cohortatione vincuntur illi, quos ipsa rerum natura non fefellit.

boni, nō est in Græco. *Non sine periculo aliquid (boni) auditur, cùm id deinceps non re ipsa præstatur.*

Cognitio alia sine ratione est, alia cum ratione. Sunt enim multi qui cognitionem quidem habent, rationem verò nullam.

Nihil iuuat institutio verbis facta, nisi ipsius operis exhibitio dictis accedat.

ΠΕΡΙ ΔΙΔΑΧΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΩΝ τῆς ὁμιλίας, Λόγος διηκοντος ἐνεπικειτὸς ἔκθες.

ΕἸς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, μή ποτε μυκτηρίσῃ τὸς σωφρονέτας σε λόγους.

Ἐξήγησις μωροῦ, ὡς τὸ ὁδῷ φορτίον. ὅπου δὲ χείλη σωφρονῦντος εὑρεθήσεται χάρις.

Μὴ παιδὸς διήγημα σοφοῦ, καὶ τὸ ταῖς παροιμίαις αὐτῶν ἀναστρέφε.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι. καὶ εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίσῃ, οὗτος τέλειός ἐστιν, δυνάμενος χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα.

Μή ποτε τῇ ἀμετρίᾳ τοῦ λόγου ἄχρηστα ποιήσωμεν ὑμῖν τὰ φιλοπόνως συνειλεγμένα. ἀπιὸν γὰρ τὸ ἄφρονα πρὸς τῶν ὁμοῦ βεβρᾶχθαι, ὅμοιον πάσχει γαστρὶ, ἅμα τὴν ὑπερβολὴν τῆς κόρου, εἰς πέψιν ἀγαγεῖν τὰ βεβρωμένα μὴ δυναμένῃ.

Λόγος ἐστὶν, οὐ πρᾶγμα.

Βέλτιον ταῖς ἑαυτῶν πηγαῖς τὸ διδόναι τοῖς ἀκριβεστέροις, ἢ ἡνιόχους εἶναι ἀπείρους ἑτέρους, καὶ ἀκοὴν εὐπειθείας μᾶλλον ἐπιγνώμονα, ἢ γλῶτταν κινεῖν ἀπαίδευτον.

Ὁδὸν μὲν γὰρ πατεῖν ἄμεινον τὴν λείαν καὶ τετριμμένην, ἢ τὴν ἀτραπὸν καὶ βαρεῖαν.

Ἄπληστόν ἐστι τὸ τῶν ἀνθρώπων φῦλον πρός τε τὸ λέγειν, πρός τε τὸ ἑτέρου λέγοντος ἀκούειν.

Λόγοι δὲ οὐκ ἀρχόμενοι, ἀλλὰ παυόμενοι ἐπαινεῖν προσήκει· καὶ τὸ μέτριον ἦθος ἀποδέχεσθαι, καὶ μὴ τὸ μετεωριζόμενον καὶ τετυφωμένον.

Ἄφωνον ἔργον κρεῖττον ἀπρακτου λόγου.

Βίος μὲν ἀνδρὸς πώποτε ὑψώθη δίχα,
Λόγου δὲ πολλοὶ τοῦ † κακῶς ψοφοῦντος.

Ἢ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ βίῳ.

a Τὸ λαλεῖν ἀρχή, b τὸ ἀκούειν ἀπαρτισμός.

Τότε μάλιστα οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀγωνίζονται ζηλοῦν, ὅταν τοῖς διδασκάλοις ἔχωσι τὰ παραδείγματα.

Βέλτιον ἀγνοεῖν καλῶς, ἢ μανθάνειν κακῶς.

Πολλάκις ὕβρις ἡ τῶν πραγμάτων φύσις οὐχ ὑπεκπέλισε, ῥῆμα καὶ παραίνεσις διεφθαρμένη κατέλυσεν.

Οὐκ ἀκίνδυνοι ἡ ἀκρίασις, ὅταν ἡ ἀφ' ἑαυτῶν ἔργων προσθήκη μὴ γένηται.

Ἔστι γνῶσις λόγῳ χωρὶς, καὶ ἔστι γνῶσις μετὰ λόγου. καὶ γὰρ εἰσὶ πολλοὶ, γνῶσιν μὲν ἔχοντες, λόγον δ' οὐκ ἔχοντες.

Οὐδὲν ὄφελος κατηχήσεως, ὅταν ἡ ἀφ' ἑαυτῶν ἔργων ἐπίδειξις μὴ συμβαίνῃ τοῖς λεγομένοις.

Βελόμενο

Βυλοίμην δ' ἂν ἐγὼ τῶν ἀγαθῶν τι λεγόντων ἀκού-
ειν μᾶλλον, ἢ λέγειν αὐτός.

Πεφυκὸς πᾶς λόγος πρὸς διόρθωσιν, ὅταν ἡ τῶν ἀ-
κουόντων πρὸς τὸ χεῖρον νεύουσα σπουδὴ, τοῖς τῷ συμ-
βουλεύοντι λεγομένοις ἐναντίως διάκηται.

Κατόπτρου ἐοίκασιν οἱ λόγοι, ἐν ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ὁ
τοῦ σώματος καὶ τῆς μορφῆς ἐμφαίνεται τύπος, ὕτως ἐν τῇ
ὁμιλίᾳ ἐν τῆς ψυχῆς εἶδος χαρακτηρίζεσθαι καθορᾶται.

Τότε αὐτὸ διδάσκαλος, καὶ πίστις δύναται λέγειν, ὅταν
αὐτὸ ὧν πρόσεστι παιδεύῃ, καὶ τὸ ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν
τε καὶ διδάσκειν.

Βίος ἄνευ λόγου μᾶλλον ὠφελεῖ πέφυκεν, ἢ λόγος
ἄνευ βίου· ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελεῖ, ὁ δὲ βοῶν ἐνοχλεῖ.
εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμοι, φιλοσοφίας ἀπάν-
της ἀποτελέσουσιν ἄγαλμα.

Γράφε λογικῶς, καὶ λέγε πραγματικῶς.

Ἑαυτὸν μὲν γὰρ (φησὶν) ἄπ' ἐμαυτοῦ διδάξεις· αὐτὸν δὲ
Συμμιγῆς, ἁπλοῦς καὶ τὸ ἑαυτοῦ νόον. (χρῆσαι

Τὰ μὲν γὰρ σώματα, τοῖς συμμέτροις πόνοις· ἡ δὲ ψυ-
χὴ, τοῖς σπουδαίοις λόγοις, αὔξεσθαι πέφυκεν.

Ἐν μὲν τοῖς ἐσόπτροις, ὁ τῆς ὅλως· ἐν δὲ ταῖς ὁμιλί-
αις, ὁ τῆς ψυχῆς χαρακτὴρ βλέπεται.

Ἐν συλλόγῳ πρῶτος λέγειν μὴ ὑπόστηθι. μᾶλλον γὰρ
πλείονας λέγων, ἧττον μᾶλλον τὰ συμφέροντα

Αἱ μὲν χελιδόνες, εὐδίαν ἡμῖν προσημαίνουσι· οἱ δὲ
ἐν φιλοσοφίᾳ λόγοι, ἀλυπίαν.

Μισῶ πονηρὸν, χρηστὸν ὅταν εἴπῃ λόγον.

Τὰ ὦτά σου μὴ πᾶσι ὑπόχα λόγοις. λόγος γὰρ κακὸς,
κακῶν ἔργων ἡγεμών.

Τὸν προσομιλοῦντα πειρῶ διορᾶν πρῶτον, ἢ ὡς ἀμείο-
να, ἢ ὡς ἧττονα, ἢ ὡς ἴσον· καὶ εἰ μὲν ἀμείονα, ἀκούειν χρὴ
καὶ πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δὲ ἧττω, ἀπιθεῖν· εἰ δ' ἴσον, συμφωνεῖν.

Ὁ λόγος ὥσπερ πλάσης ἀγαθὸς τῆς ψυχῆς προτί-
θησι σχῆμα.

Ὅσον ἐν πολέμῳ δυνάμεις σίδηρος, τοσοῦτον ἐν πο-
λιτείᾳ λόγος δίκην ἔχων ἰσχύῃ.

Ὁ αὐτὸς ἔφασκε τὸν λόγον εἶδωλον εἶναι τῶν ἔργων.

Τὸν ῥήτορας τὰ δίκαια μὲν ἔφη ἐπισπουδάζειν λέ-
γειν, πράττειν δὲ οὐδαμῶς.

Ἀθηναῖός τινος ἐγκαλοῦντος αὐτῷ, διατί Λακεδαι-
μονίους μᾶλλον ἐπαινῶν παρ' ἐκείνοις οὐ διατρίβει· Οὐδὲ
γὰρ ἰατρὸς (εἶπεν) ὑγείας ὢν ποιητὴς ἐν τοῖς ὑγιαίνου-
σιν τοῦτο διατριβὴν ποιεῖται.

Μὴ τῇ τῶν λεγόντων ἔφη δυνάμει, ἀλλὰ τῇ τῶν
πραγμάτων φύσει δοκιμάζειν.

Ὡς ἥκιστα τοῖς δυνάσταις, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν.

Malum equidem audire dicentes aliquid boni, quàm ipse dicere. Greg. Nyſſ.

Fruſtra inſumuntur omnia verba ad emẽdationem, quando animus audientium ad deteriora inclinans, contrarium conſultoris ſermoni inſtitutum habet. Nili.

Speculo ſimilis eſt ſermo: & ſicut in illis repræſentatur ſpecies corporis & forma, ita in colloquijs anima forma expreſſa conſpicitur. Photij patriarchæ.

Tum proficit magiſter, & fidem dicendo facit, quum ſuis operibus docet, iuxta illud: Quæ cœpit Ieſus facere & docere. Didymi.

Vita ſine ſermone plus iuuare poteſt, quàm ſermo ſine vita. Vita enim iuuat etiam tacita, ſermo autem clamore ſuo moleſtus eſt. Quòd ſi ſermo & vita conueniant, totius philoſophiæ ſimulachrum perficient. Iſidori Peluſiotæ.

Agito cum ſermone, & dicito cum actione.

A bonis etenim bona diſces: ſi verò malis Theognidis.

Miſcearis, amittes quoq; priſti tã mentẽ.

Corpora moderatis laboribus augeri ſolent, anima verò honeſtis ſermonibus proficit.

In ſpeculis quidem facies: in colloquijs autẽ anima character videtur. Demoſt. vel Democriti.

In conuentu ne ſtudeas primus dicere ſententiam tuam. Nam ſi poſt plures dixeris, magis videbis quæ vtilia ſunt. Clitarchi.

Hirundines quidem ſerenitatem nobis fore præſagiunt, ſermones autem philoſophici indolentiam ſeu doloris vacuitatem. Moſchionis, al. Demonact.

Odi malum quando bonum ſermonem dicit. Menandri.

Aures tuas non cuiuis ſermoni præbe: malus enim ſermo malorũ operum dux eſt. Epicharmi.

Trifariam nobiſcum colloquentem conſiderare debemus, aut vt præſtantiorem, aut inferiorẽ, aut æqualẽ: quapropter ſi præſtantior fuerit, audi, & pare: ſi deterior, ne pare: ſi æqualis, aſſentire. Moſchionis.

Oratio quaſi bonus ſigulus animi formam effingit & profert. Demonactis.

Quantum poteſt in bello ferrum, tantum in repub. commoda valet oratio. Solonis.

Idem orationem operum ſimulachrum eſſe dicebat.

Oratores vt bene dicerent, ſtudere dicebat: at vt bene facerent, nullo modo. Diogenis.

Cùm Atticus quidam accuſaret eum, ac percunctaretur: Cur Lacedæmonios laudans non magis apud illos habitas? Quia medicus, inquit, qui ſanitatis effector eſt, cum valẽtibus non verſatur.

Non dicentis facultatem, ſed rei naturam perpendendam eſſe dicebat. Eretrienſis.

Aut quàm minimum cum potentibus, aut quàm iucundiſſimè colloquendum. Socratis.

Non ex verbis res, sed ex rebus verba sunt tenenda: non enim propter verba res perficiuntur, sed ex rebus verba.

Mores dicentis persuadent, non oratio.

Nam bene dicere graue est, si aliquot afferat detrimentum.

Antagoras. *Antagoras cùm Thebaidos librum apud Bœotos recitaret, nec quisquam recitanti applauderet, complicato volumine: Merito, inquit, vocamini Bœoti, quia bonum habetis aures.*

Hieron. *Hic faciens sibi audientiam, tria sibi proposita esse dicebat, intelligentes iuuare, imperitos docere, inuidos afficere dolore.*

Herodot. *AEquale hoc apud me iudicatur, tum bene sapere, tum bona dicenti obtemperare.*

Pythagoræ. *Lapidē potiùs temere proijcere debes, quàm otiosum sermonem.*

OEnopides. *OEnopides talem dicebat sermonem esse hominis, qualis eius natura esset.*

Romylus. *Romylus vas fictile ictu & sono hominem sermone probari (explorari) dicebat.*

Viri character ex verbis eius noscitur.

Nunquam verba potiùs quàm rem ipsam probaui.

Οὐκ ἐκ τῶ λόγων τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐκ τῶ πραγμάτων τοὺς λόγους δεῖ κρατεῖν. ὁ γὰρ ἔνεκεν τῶ λόγων τὰ πράγματα σώζωται, ἀλλ' ἐκ τῶ πραγμάτων οἱ λόγοι.

Τέρπος ὅτι πείθων τὸ λέγοντος, ὁ λόγος.

Τὸ γὰρ λέγειν δεῖ δεινόν ὅστιν, εἰ φέροι τινὰ βλάβην.

Ἀντιγόρας ἐπεὶ αὐτῶν ἐνίνωσκε τοῖς Βοιωτοῖς τὸ τῶν Θηβαΐδος σύγγραμμα, καὶ σοῦδεις ἐπεσημήνετο, κλείσας τὸ βιβλίον, δικαίως (εἶπε) καλεῖσθε Βοιωτοί· βοᾶν γὰρ ὦτα ἔχετε.

Οὗτος ἀκρόασιν ποιήμενος, εἶπε τοιῶν ἐσοχάσθαι τοὺς σωετοὺς ὠφελῆσαι, τοὺς ἀπείρους διδάξαι, τοὺς φθονεροὺς λυπῆσαι.

Γνῶσι ἐκεῖνο παρ' ἐμοὶ κέκριται, φεισάμενόν τι δεῖ, καὶ τοῦ λέγοντι χρηστὰ πείθεσθαι.

Αἱρετώτερόν σοι ἔγωγε λίθον εἰκῆ βαλεῖν, ἢ ἀργὸν λόγον.

Οἷον τινά ἐστιν ἡ φύσις τῦ ἀνθρώπου ἐστίν, τοιοῦτον ἔφασκεν εἶναι καὶ τὸν λόγον.

Ῥώμυλος τὸν μὲν κέραμον ἐκ τῦ κρότου ἔφη δοκιμάζεσθαι, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐκ τῦ λόγου.

Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γινώσκεται.

Οὐ ποτὲ τ' ἔργα μᾶλλον εἰλόμην λόγους.

DE INIVSTITIA ET PECcato & confessione, Sermo CCXCVII. Ex Antonio & Maximo.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΑΡΤΙας καὶ ἐξαγορεύσεως, Λόγος Δεκαεπτοσύλλαβος ὁ τῶν ἑπτὰ ἑβδομος.

Nu. v. 5. *VIr aut mulier, quicunque commiserit peccatum aliquod humanum, & prænaricatione prænaricatus fuerit, & anima eius deliquerit, confiteatur peccatum quod admisit.*

Ἀνὴρ φησὶν ἢ γυνὴ, ὅστις ἂν ποιήσῃ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἢ παραβὰν παραβῇ, ἢ πλημμελήσῃ ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν ἣν ἐποίησεν.

Ibi. *Si quis ex animo ad Dominum cōuerti proponat, narret autem alicui culpam suam, ingredietur facie pura cum confessione.*

Εἰ δὲ νοήσῃ ἄνθρωπος τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς Κύριον, αἰσχύνῃ δὲ ἀνθρώπῳ τὰ ἑαυτῦ μέμψιν, καὶ εἰσελεύσεται προσώπῳ καθαρῷ σὺν ἐξηγείᾳ.

Iniustitia in habitatione tua non moretur.

Ἀδικία σε διαίτης σου μὴ αὐλιζέσθω.

Psalm. 10. *Qui diligit iniustitiam, odit animam suam.*

Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτῦ ψυχήν.

Prouerb. 5. *Iniquitates hominem capiunt. Constringitur autem vnusquisque vinculis peccatorum suorum.*

Παρανομίαι ἄνδρα ἀγρεύουσι. σφαῖς δὲ τῇ ἑαυτῦ ἁμαρτημάτων ἕκαστος σφίγγεται.

Prou. 10. *Sicut labrusca dentibus nocet, ac fumus oculis: sic iniquitas exercentibus eam.*

Ὡς σαπρὸν ὀμφαξ ὀδοῦσι βλαβερὸν, καὶ ὁ καπνὸς ὄμμασιν· ὕτως ἀδικία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ.

Hominum iniustorum mali sunt exitus.

Γενεαὶ ἀδίκων χαλεπὰ τὰ τέλη.

Probitatis quidem specimen proferre nullum possumus, in malitia autem nostra contabuimus.

Ἀρετῆ μὲν σημεῖον οὐδὲν ἔχομεν δεῖξαι· ἐν δὲ τῇ κακίᾳ ἡμῶν κατεδαπανήθημεν.

Sirach 21. *Fuge peccatum anguis instar: mordebit te, si accesseris. Dentes eius leonini sunt, & hominum animas interficiunt. Omne peccatum simile est ancipiti gladio.*

Ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως, φεῦγε ἀπὸ ἁμαρτίας· ἐὰν προσέλθῃς, δήξεταί σε. ὀδόντες λεόντων οἱ ὀδόντες αὐτῆς, αἰωρούσης ψυχὰς ἀνθρώπων. ὡς ῥομφαία δίστομος πᾶσα ἁμαρτία.

Sirach 27. *Vt leo venationi insidiatur, sic peccatum iniustitiam exercentibus.*

Λέων θήρας ἐνεδρεύει, ὕτως ἁμαρτία τοὺς ἐργαζομένους ἀδικίαν.

Sirach 39. *Bona bonis ab initio rerum condita sunt, ita & sceleratis mala.*

Ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς, ὕτω καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς κακά.

Παῦ

Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας.

Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος.

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ.

Τινῶν αἱ ἁμαρτίαι προδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν.

Ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. (ψία

Ὁ ἀδικῶν κομίσεται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολη-

Ὥς γὰρ αἱ σηπεδόνες τοῖς σώμασιν, οὕτω τῇ ψυχῇ αἱ ἁμαρτίαι παρέπονται, ἐναργεῖς ἑαυτῶν προάγουσαι δηλωτῆρας.

Ὡς γὰρ τοῖς μελίσσαις καὶ πνὸς φυγαδεύει, καὶ τοῖς προβάτοις ἐλεφαντίνη δισσωδία, οὕτω καὶ τῇ φύλακι τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀγγέλῳ ἡ πολύδακρυς καὶ δισσώδυνος ἀφίσταται ἁμαρτία.

Ἡ ἁμαρτία ἕως μὲν οὐ ὠδίνησε, ἔχει τινὰ αἰσχύνην· ἐπεὶ δὲ οὐ τελεσθῇ, τότε αἰσχυντοτέρους ποιεῖ τοὺς ἐργαζομένους αὐτήν.

Εἰ μὲν καλόν ἐστιν ἡ ἁμαρτία, φύλασσε ταύτην εἰς τέλος· εἰ δὲ βλαβερὰ τῷ ποιοῦντι, τί ὑπομένεις τοῖς ὀλεθρίοις; τοῦτο γὰρ ἐμέσαι ζητοῦσι, καὶ ποτηρίῳ καὶ ἀκολάστῳ διαίτῃ πολυπλασίονα ταύτην ἑαυτῶν σωφρονίζει.

Ἡ δονὴ ἄγκιστρόν ἐστι τοῦ διαβόλου, πρὸς ἀπώλειαν ἕλκον. ἡδονή, μήτηρ τῆς ἁμαρτίας, ἡ δὲ ἁμαρτία, κέντρον ἐστὶ τοῦ θανάτου· ἡδονή, τροφὸς τοῦ αἰωνίου σκώληκος, ἢ πρὸς καιρὸν λιπαίνει τὸν ἀπολαύσαντα, ὕστερον δὲ πικρότερον χολῆς ποιεῖται τὰς ἀποδόσεις.

Οὐ δεῖ καιρὸν ἀναμένειν ὅπως τὴν ἑαυτοῦ διορθώσῃ, ἀφ' οὗ ἀσφαλὲς μὴ ἔχειν πρὸς τὸν αὔριον. πολλοὶ γὰρ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὸ αὔριον οὐ κατέλαβον.

Ὥς γὰρ τῆς τομῆς ἢ τοῦ καυτῆρος οὐχ ὁ ἰατρὸς αἴτιος, ἀλλ' ἡ νόσος· οὕτω καὶ οἱ τῶν πόλεων ἀφανισμοὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀμετρείας τῶν ἁμαρτανομένων τῷ δεσπότῃ ἔχοντες, τὸν Θεὸν ἀπάσης μέμψεως ἀπολύουσι.

Κακία σιωπηθεῖσα νόσος ὑπουλός ἐστι τῇ ψυχῇ.

Θᾶττον γὰρ αὖ τις ὀλίγης κακίας μεταλάβοι πλουσίως, ἢ ἀρετῆς βαθείας ἐξ μικροῦ. ἐπεὶ καὶ μέλιτι μὲν μικρὸν ἀψίνθιον παχεῖα μεταδίδωσι τὸ πικρόν, μέλι δὲ οὐδὲ τὸ διπλάσιον ἀψινθίου τῆς ἑαυτοῦ γλυκύτητος.

Φύσει προσέρχεται ἡ κακία, καὶ πολὺ ὅσῳ τὸ χεῖρον εὐδρόμως.

Εὐχάλωτον μέν τι καὶ προσέρχεται πρᾶγμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν ὕπνου ῥᾴδιον, ὡς ὄνηίσθαι κακοῖ.

Ἕτοιμοι πρὸς τὸν τῆς κακοῦ μετουσίαν οἱ πλήσιοι καὶ ὑπότροποι.

Quicunque peccatum committit, seruus est peccati. Ioan. 8.

Auteramenta peccati, mors. Rom. 6.

Ne regnet igitur peccatum in mortali corpore vestro, vt ipsius cupiditatibus pareatis, nec exhibete vestra membra peccato, vt sint iniquitatis & iniustitiæ arma. Rom. 6.

Quorundam hominum peccata antè manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, quosdam verò & subsequuntur. 1. Tim. 5.

Qui committit peccatū, ex diabolo est: nam diabolus ab initio peccat. Ad hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. 1. Ioan. 3.

Qui peccat, reportabit peccatum suum, & non est personarum respectus. Coloss. 3.

Quemadmodum vmbra corpora, sic peccata sequuntur, animas & manifestas facinorum repræsentant imagines. Basilij.

Vt fumus apes, & fœtor columbas fugat: sic miserabile & putidum peccatum repellit vitæ nostræ custodem angelum.

Peccatum quidem adhuc parturiens, aliquo pudore afficitur: iam verò peractum impudentiores sui authores efficit.

Si peccatum honestum res est, seruies eam perpetuò: sin authori suo damnosa, quid immoraris rebus perniciosis? Atqui nullus cuiquam de vilis causa, prauo & luxurioso victu eam sibi augere festinet.

Voluptas hamus est diaboli, ad interitum trahens. Voluptas peccati parens est. Voluptas est mortis stimulus. Voluptas est nutrix vermis æterni, quæ aliquantisper se fruentem exhilarat, postea verò amariorem felle mercedem tribuit.

Vt emendetur vita, minimè procrastinandum est tempus, cùm de crastino die incertissimus. Multi enim post multa cōsilia, crastinum diem non attigerunt.

Quemadmodum incisionis, aut cauteris, medicus non est causa, sed morbus: sic & ciuitatum dissipationes ex peccātium immodestia ortum habentes, Deum omni accusatione liberāt.

Vitium tacitum & occultum, morbus est animi latens.

Citiùs exigui vitij fias particeps copiosè, quā paulatim maximæ virtutis: nam & melli vel exiguum absinthij citissimè amaritudinem impertit: mel autem ne duplum quidem absinthio dulcedinem infundit. Theologi.

Malitia facilis est natura, & frequens cursus ad deteriora.

Improbitas adimitandū facilis, & in promptu est: neq; minus difficile quicquam extat, ac fieri malum.

Plurimi ad rerum malarum societatem proclines aptiq; sunt.

Citiùs aliquis profundã impbitatẽ abundè consequetur, q̃ virtutis exiguũ etiam paulatim.

Malitia virtutis profectum impedit, & fœtida rei præsentia unguenti odorem obscurat.

Ne graueris peccatũ tuum effari, vt præsentis beneficio pudoris futurum effugias (nam & pudor aliqua futuri supplicij pars est) & ipsum traducendo velutiq; contumelia dignum in publicum protrahendo, verè tibi exosum esse peccatum declares.

Aspergitor puluere, lacrymas & suspiria, & quam parit confessio vel alius abiectior viuendi modus emendationem vsurpes.

Nihil aquè gratum est Deo, ac emendatio et salus hominis, in cuius gratiam omnis sermo & omne mysterium dirigitur.

Si præsenti tempore prætermisso futurũ semper obserues, nouis paulatim dilationib. per diabolũ confictis latenter deceptus, vt mos est illius: (Mihi, ingt, da præsentia, Deo futura: mihi iuuentutẽ, Deo senectã: mihi voluptates, illis corpus inutile:) ô quantũ tibi periculũ, quãti casus inexpectati imminent? Aut .n. bellũ absumit, aut terræmotus obuoluit, aut mare suscipit, aut rapit fera, aut morbus extinguit, aut frigidus aër transiens, leuissima causa (quid enim facilius q̃ hominẽ mori, vtcũq; turgeat sua specie?) aut fluuius inundans, aut ventus ex alto deturbãs, aut equus corripiẽs, aut pharmacum siue de industria per insidias datum, siue pro salutari venenum assumptum.

Nulla est occasio cõfitẽdi aut emẽdandi se illis qui ad inferos descenderũt. Deus .n. vitã & actiones præsenti tempore circumscripsit, factorum reddendam rationem futuro seruauit.

Corpus quidem bene habet licet animo malè affecto: animus aũt viget ac erigitur vbi voluptates abscedũt, & vnà cum corpore marcescit. †forsit̃ languescũt.

Peccatum parit humiliationem, & humiliatio conuersionem (& capi.

Solius Dei est nullis prorsus affectibus labi

Caue ne quis alius tibi tanq̃ firmo in fide, cogitationũ suarũ affectus narret, si inualidus fueris in affectuũ certamine. Hinc .n. anima tua perditio nasceretur, & bellũ fieret duplex, cùm non sit intra modum virium tuarum.

Chrysost. *Tale quid peccatũ est anteq̃ perficiatur, inebriat hominẽ cui inhæret: vbi verò peractũ iam et impletũ est, tum inchoata quidẽ voluptas recedit ac extinguitur: nudus aũt remanet accusator conscientia, carnificis locũ tenens, & peccatorem excrucians, et maximã pœnã exigens, denique quouis plumbo grauius incumbens.*

Peccatum dum adhuc est in opere, nonnihil voluptatis excitat: cùm autem impletum fuerit, modica voluptas illa discedit, & in locum eius subit tristitia.

Θᾶττον γὰρ αὖ πὶς ὀλύγης κακίας μεταλάβοι πλουσίως, ἢ ἀρετῆς βαθείας κ᾽ μικρόν

Κτῆσιν ἀρετῆς ὀπτικὸν ἡ κακία, κὰ μῦρον ἀμυρὸν παρῦσα δισωδία.

Μὴ ἀπαξιώσῃς ὁμολογῆσαί σοι τὼ ἁμαρτίαν, ἵνα τῇ σοτοῦδε αἰσχύνῃ τὼ ἐκεῖθεν φύγῃς (ὅπερ μέρος κὰ τοῦτο τῆς ἐκβάσεως κολάσεως) κὰ δείξῃς ὅτι τὼ ἁμαρτίαν ὄντως μισήσῃς, τοῦδε ἀφγματίσας αὐτ᾽, κὰ θριαμβεύσας, ὡς ἀξίαν ὕβρεως.

Πεζεβαλῦ κόνεια, δάκρυα, στεναγμὸς, τὼ δ᾽ ὁμολογήσεως κὰ ἀπιμορτίσεως ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν.

Ὡς ὐδενὶ τοσοῦτον χαίρῃ Θεὸς, ὅσον αὐθρώπε δόξα σωτηρία, ὑφ᾽ ἣ λόγος ἅπας, κ᾽ ἄπαν μυστήριον.

Ἐ αὐ ἀεὶ τὸ σήμερον τοῦ χρόνου ὑπερπηδᾷς τὸ εἰς αὔριον, τῇ κ᾽ μικρὸν αἰσχολαίῃς, ὑπὸ ὧ πατρῶν κλεπτόμενος, ὥσπερ ἐκεῖνος ὅτος ἐμοὶ δὸς τὸ παρὸν, Θεῷ ἡ τὸ μέλλον· ἐμοὶ τὸ νεότητα, Θεῷ δὲ τὸ γῆρας· ἐμοὶ τὰς ἡδυπαθείας, ἐκείνῳ τὸ ἀχρηστίαν· ὅσος ὁ τοῦδε κίνδυνος, ὅσα τὰ παρελπίδος συμπλώματα; ἢ πόλεμος τοῦδε ἀναλώσει, ἢ σεισμὸς συνέχωσιν, ἢ θάλασσα ὑποδέξατο, ἢ θηρίον ἥρπασεν, ἢ νόσος ἀπώλεσεν, ἢ φελὶξ τοῦδε δράμοῦσα, τὸ φαυλότατον (τί γὰρ ὧ ἀνθρωπε αὐθρώπου δυκολώτερον, κὰν μέγα φρονῇς τῇ εἰκόνι) ἢ ποτὸς πλεονάσας, ἢ αἴσιμος χρημίσας, ἢ ἵππος συναρπάσας, ἢ φάρμακον ἐκ προνοίας ὑποβληθὲς, τυχὸν ἢ κ᾽ αὐτὸ σωτηρίᾳ φανὲν δηλητήριον.

Οὐκ ἔστ᾽ οἷς ἀπολυθῆναι τὸ ἀδ᾽ ἡ ὁμολόγησις κὰ διόρθωσις. σωέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς, ἐν τούτῳ μὸν βίον κὰ τοῦξιν ἐκεῖ δὲ τὼ τῶ πεπραγμένων ἐξέτασιν.

Σῶμα μὸν ὐκπτεῖ καμοῦσης ψυχῆς· ψυχὴ δὲ θάλλει κὰ αὖξει βλέπε, τῶ ἡδονῶν † ὑποβαινουσῶν κὰ συναποπαραπομπῶν τῷ σώματι. (nausea.

Ἁμαρτία παφυώσεως μητρ᾽ ὑπερφῆς δὲ, παπεί-

Μόνε Θεοῦ ὁ παντελὼς ἀπαθὴς κ᾽ ἀπάλωτον πᾶθος·

Ἐ αὐ ἦς ἀσθενὴς τοῖς πάθεσι, φύλαξον σαυτὸν μὴ ἐᾶσᾷ τινά σοι εἰσῆλθε πάθη τ᾽ λογισμὸν αὐτῷ ὡς πιστῷ· ἀπώλεια γὰρ ὅσῃ τῇ ψυχῇ σου, τοῦτο ὃ ἔργον κ᾽ ὁ πόλεμος ἀφνος, διπλοῦς γένεταί σοι, ὅταν σὺν ἦς τῶ μέσου σου.

Τοιοῦτον ἡ ἁμαρτία, πρὶν ἢ μὸν ἀπαρτισθῆναι μεθύῃ πολὺν τὸν ἀλόητα· ἐπειδὰν δὲ πληρωθῇ, κὰ ἀπαρτισθῇ, τότε τὰ μὸν τῆς ἡδονῆς τούτης ὑποξίσεται κὰ σβέννυται· γυμνὸς δ᾽ ἔσται λοιπὸν ὁ κατήγορος τῆ συνειδότος, δημίᾳ τάξει ἐπίσχων κὰ καταξαίνων τὸν πεπλημμεληκότα, κὰ τὼ ἑκάστου ἁπάντων βάρει πάντος βαρύτερον ὑπικείμενος.

Ἁμαρτία ἕως μὸν ἐργάζεται, παρέχει τινὰ ἡδονήν· ὅτ᾽ αὖ τελεσθῇ, τότε ἡ μικρὰ ἡδονὴ ὑποξίσεται), ἐπεισέρχεται δὲ ἀθυμία.

Οὐδὲν

Οὐδὲν δυσωδέστερον ψυχῆς ἐμπαθοῦς· καὶ ἔοικεν ἡ ἡδονὴ αὐθρώπῳ· ἐὰν διώξῃς, φεύγει· ἐὰν ἀποθρέψῃς, τὰ σκιρτήματα. Φεῦγε τὸν τύραννον σὺν τῷ θλίψει, μὴ τοῖς σοῖς μέλεσι χρήσηται ὁ διάβολος.

Οὐχ οὕτω τοὺς ἁμαρτάνοντας ὡς τοὺς μὴ τῷ ἁμαρτίας μὴ συναλλομένους, ἀποστρέφεται εἰώθειν ὁ Θεός.

Οὐ δὲ πιστῷ χαλεπὸν, ἀλλὰ δὲ πιστὸν εἶναι, καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι.

Ἀπόστηθι τῆς πονηρίας, παῦσαι τῆς κακίας, ἀπόλαβε τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπάνοχον μηκέτι αὐτὰ ποιήσῃ· καὶ ἀρκεῖ τοῦτό σοι εἰς ἀπολογίαν. ἐγὼ διαμαρτύρομαι καὶ ἐκδυσωπῶ, ὅτι τῶν ἁμαρτανομένων ὑμῖν ἕκαστος, αὐτὸς ἀποστὰς τῶν προτέρων κακῶν, ἐπάσχησε τῷ Θεῷ μὴ δηλήσασθαι, μηκέτι αὐτῶν ἅψασθαι, οὐδὲν ἕτερον ὁ Θεὸς ζητεῖ πρὸς ἀπολογίαν μείζονα. Φιλανθρωπος γάρ ἐστι καὶ ἐλεήμων, καὶ καθάπερ ἡ ὠδίνουσα ἐπιθυμεῖ τεκεῖν ὅτου καὶ αὐτὸς ἐπιθυμεῖ τὸν ἔλεον ἐκχεῖν τὸν ἑαυτοῦ.

Οὐδὲν οὕτως τὸν Θεὸν ἵλεων ποιῇ, ὡς ὁ τὰ οἰκεῖα ὁμολογεῖν ἁμαρτήματα.

Οὐδὲν οὕτω βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ὡς ἁμαρτίας φύσις. οὐδὲν οὕτω κάματον ἡμῖν παρέχει, ὡς ὁ τῆς πονηρίας εἶδος, καὶ τὰ πλημμελήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τοῖς ἐν ἁμαρτίαις ζώσιν ἔλεγε· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ὑμᾶς παύσω.

Ἐπὶ ἑνὸς ἢ δύο μόνων ἁμαρτημάτων σπουδάσατε, ὅπως μυριάδων ὑμᾶς μὴ ποιήσωσιν.

Ἐννόησον οἷς ἔσῃ ὁ τοῦ Θεοῦ δικαστήριον· ἀνάλογισαι τὰ ἁμαρτήματά σου πάντα. κἂν γὰρ αὐτὸς ὁ θλιβόμενος πλημμελημάτων, ὁ Θεὸς οὐδέποτε θλιβήσεται· ἀλλὰ πάντα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἕστηκε τοῦ σοῦ, εἰ μὴ προλαβὼν αὐτὰ καταλύσῃς νῦν, διὰ μετανοίας τὴν ἐξομολογήσεως.

Ὁ μὲν ἀρκῶν καὶ ἑτέρους διορθῶσαι, μεγύνεται τοῖς μέλλουσι δίκαιοι τοῦ παραπίας, καὶ πειρᾶται βελτίους· ὁ δὲ ἀπειρότερος ὤν, φευγέτω τοὺς πονηρούς, ὥστε μὴ τοῦ παρ' ἐκείνων δίκαιοι λύμην.

Δύναται πολλάκις μία καρδιήλωσα ψυχὴ, μυρίων ὄγκον ἁμαρτημάτων ἀφανίσαι, καὶ ῥύεσθαι ἡμῖν ἀντίψυχον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

Οὐκ ἔστι ψυχῆς ἀπάξιος οὐδὲ ὁ κόσμος ἅπας, ὥστε καὶ μυρία δῶρα χρήματα πάσαι, οὐδὲν τοιοῦτον ἐργάσῃ, ὅσα μία ψυχὴ ὠφελεῖται.

Ὥσπερ γὰρ ἀσπὶς ἐὰν φλασθῇ θλασθέσθαι τινὸς, πάντα λοιπὸν καταπέμπει· οὕτω δὲ ἁμαρτίας φύσις, ἐπὰν θλίψῃ τὸν τῆς ψυχῆς λογισμὸν θλασθῇ, καὶ μηδεὶς ἔτι σώσειεν, χαλεπωτέρα λοιπὸν καὶ δυσχείρωτος γίνεται, τῇ τοῦ θλίψαντος προσθήκῃ εἰς μείζονα καταφρόνησιν ἐπαιρομένη.

Nihil tam putidum est quàm anima affectibus obnoxia. Voluptas cani similis est, si persequaris, fugit: si nutrias, manet. Fuge voluptatem propter comitem eius afflictionem, ne diabolus vtatur membris tuis aduersus te tanquam telis.

Deus non tã aduersari solet peccatores, quàm illos qui post peccata non contrahuntur animo, nec tristantur.

Cadere non tam malum est, quàm iacere lapsum, & non resurgere.

Discede ab improbitate, relinque malitiam, arripe virtutem, & pollicere innouationem vitæ: hoc tibi pro defensione sufficiet. Ego sanè affero & promitto, quòd si vnusquisq; de nobis peccantibus, relictis prioribus malis, Deo polliceatur verè se non rediturum ad ea, nihil aliud ad pleniorem satisfactionem Deus requisiturus sit. Amore enim & misericordia prosequitur homines, & quemadmodum parturiens mulier desiderat parere, sic & ipse cupit misericordiam suam effundere.

Nihil adeo Deum reddit propitium, quàm vt quisq; sua peccata confiteatur.

Nihil tam graue & oneroſum est quàm peccati natura. Nihil tantum negotij nobis facessit, quãtum improbitas & peccata. Quamobrem Christus ad illos qui in peccatis viuunt, dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

In humanis rebus cauet sibi quisq; vt ne corã vno quidem delinquat: quid autẽ fiet olim coram infinita multitudine? (vel, illic autẽ quid coram tot millibus agemus?)

Cogita quale futurum sit Dei iudicium: expende omnia peccata tua. Nam licet ipse delictorum obliuiscaris, Deus nunquam obliuiscitur: sed omnia tuis oculis obycientur, nisi nunc præueniẽs ea dissoluas pœnitudine et cõfessione

Quietiam alios emendare potis est, conuersetur illis de quorum salute spes fuerit, ac ipsos meliores reddat: Infirmior autem fugiat improbos, ne hæ ipsorum inficiatur.

Anima vna lucrifacta sæpe criminum infinitorum molem abolere potest, & anima nostra redemptio fieri in die iudicij.

Ne mundus quidem vniuersus animæ pretium æquaret: quare licet pecuniam absq; numero pauperibus largiare, nihil tantum efficies, quantum vnius animæ conuersione.

Quemadmodum enim scintilla, si quid vel exiguum apprehenderit & accenderit, omne reliquũ depascitur: sic peccati natura, post quã animi cogitationes nacta fuerit, nemoq; sit q extinguat, grauior in reliquũ & superatu difficilior fit per secundorum accessionem, cùm tã in maiorem contemptum peccator effertur.

Vt enim qui in peccatis est, dum alios accusat, se prior ipse accusat: sic & in miserijs versans, & exprobrans alijs calamitates, sibi ipse prior exprobrat.

Quemadmodum qui nocte illuni ambulãt, tremunt, etiam si nihil sit quod terreat: sic & qui peccant, non possunt confidente animo esse, etiam si nemo sit qui redarguat.

Greg. Nyss. *Nihil boni inter homines expers est malitiæ. Vtinam verò mala non obtinerẽt maiorem partem.*

Mira facilitate itur ad malitiam, & natura proclivis in deteriora fertur.

Voluptas homines vt plurimum sine vllo negotio capit, & magna promptitudo est naturæ ad hunc affectum, à durioribus fortè iudijs ad voluptatis tenecitudinem facilè prolabentis.

Cyrill. *Nemo non in multis delinquit. Natura enim hac ægritudine laborat vt facilè in peccatum labatur, iam inde post primos huius affectionis authores.*

Athanas. *Quod ab initio malo procedit nunquam bene iudicatur aut finit, cùm totum sit malum.*

Clementis. *Timeamus, non morbum externum, sed peccata morbi causam, & morbum animæ, non corporis.*

Omnem voluptatem cupiditas inchoat. Est autem cupiditas tristitia quadã & cura, propter defectum aliquid desiderans.

Philonis. *Et si lenis quidam motus videtur esse voluptas: veuera tamen asper inuenitur & est.*

Ei qui per imprudẽtiam errarit veniam damus: qui autem de industria iniuriam facit, excusatione caret.

Io Climac. † lege ἁμαρτανόντας. *Omne iucundum fuge, violenter enim allicit.*

Dæmones aut peccare nos impellunt, aut nisi peccauerimus ipsi, iudicare tamen peccantes: vt primùm posteriore inquinent.

Animi vitia si publicentur, non fient deteriores, sed sanabuntur. Nihil enim tam roborat dæmones & cogitationes aduersum nos, quàm si tacitis & sine confessione in corde nutriantur.

Marci. † lege ἀφαιρεθήσεται. *Peccatum ignis est ardens, qui vel imminuetur vel inflãmabitur pro materia addita subtractaue modo.*

Senioruꝫ. *Qui cunctatur & differt cogitationes suas confiteri, præter id quod nihil inde inuatur, re ipsa confirmat quòd nescio quid secreti ab inimico sibi reuelatum sit, & metuat ipsum offendere & amorem eius amittere, si spiritualibus viris rem aperiat.*

Theotimi. *Peccatum videtur esse quidam obex, benevolentiam Dei in nos extendi prohibens.*

Iosephi. *In paruis aut magnis peccare, æquipollens*

Ὡς γὰρ γὰρ ὁ ἐν ἁμαρτήμασιν ὤν, ἑτέρων κατηγορῶν, ἑαυτῷ πρῶτος ἐκείνων κατηγορεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἐν συμφοραῖς ὤν, καὶ ὀνειδίζων ἑτέρῳ συμφορᾶς, ἑαυτῷ πρῶτος ὀνειδίζει.

Καθάπερ οἱ νυκτὸς ἀσελήνῳ βαδίζοντες δέουσι, κἂν μηδὲν ὁ φοβῶν παρῇ· οὕτω καὶ οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐργαζόμενοι, θαρρεῖν οὐκ ἔχουσι, κἂν μηδεὶς ὁ ἐλέγχων ᾖ.

Οὐδὲν ὁ αἰθρώπινος καλὸν, κακότητος ἄμικτον.

Εἰ μὴ δὲ μὴ τὰ λυγρὰ πλείονα μοῖραν εἶχε.

Πολλὴ πρὸς τὸ κακὸν ἡ εὐκολία, καὶ ὀξύρροπος ἡ τῆς φύσεως.

Εὐάλωτοί εἰσιν ὡς τὰ πολλὰ αἱ ἡδονῆς ὁ αἰθρώπινος, καὶ πολλὴ πρὸς ὃ πάθος τῆδε τῆς φύσεως ἡ εὐκολία, οὐκ ἂν ἄλλως ἑτέρωθι βιαιοτέρως, πρὸς ὃ τῆς ἡδονῆς λῆμα ἐπείμενος καταπίπτουσης.

Πολλὰ παλαιοῦμεν ἄπονοι. τοσοῦ γὰρ ἡ φύσις ὁ εἰς ἁμαρτίαν εὔκολον, ἀφ' ἧς ἔξ ἀρχῆς εἰσοικισταμένη ὁ πάθος.

Τὸ τῆδε ἀρχεῖον ἔχει κακὸν, οὐ σθένει καλῶς ποτὲ κρίνειν, ὅλον ὃν φαῦλον.

Φοβηθῶμεν, οὐχὶ ὅσον τὸ ἔξωθεν, ἀλλὰ ἁμαρτήματα δὲ ἀνόσους καὶ ὅσον ψυχῆς, οὐχὶ σώματος.

Πάσης ἡδονῆς ἐπιθυμία καταρχὴ. ἐπιθυμία δέ ἐστι, λύπη τις ἐν φροντίδι, δι' ἔνδειαν ὀρεκτοῦ τινος.

Δοκεῖ μὲν λεία τις εἶναι κίνησις ἡ ἡδονή· ὃ δὲ ἀληθὲς, ταραχῶδες ὑπάρχειν καὶ ἔστι.

Τῷ μὲν ἀγνοίᾳ τοῦ κρείττονος ἁμαρτάνοντι, συγγνώμη παρέρχεται· ὁ δὲ ἐξεπίτηδες ἀδικῶν, ἀπολογίαν οὐκ ἔχει.

Φεῦγε πᾶν ὃ ἡδύ, ὅτι βιαίως ἕλκει.

Ἢ ἁμαρτῆσαι ἡμᾶς οἱ δαίμονες παρέπονται, ἢ μὴ ἁμαρτήσαντας, τοὺς † ἁμαρτάνοις κρίνειν· ἵνα ἅμα τῷ δεύτερα ὃ πρῶτον μολύνωσιν.

Μάλιστα θραμβούμενοι πρὸς κρύψιν ἔχει ὃ χεῖρον, ἀλλ' ἰαθήσεται οὕτω. γὰρ ὅταν τοῖς δαίμοσι καὶ ἰδίοις λογισμοῖς ἐμοὶ καθ' ἡμᾶς δίδωσι, ὡς ὃ τὰς αἰσχρὰς ῥίψας ἐν τῇ καρδίᾳ στίζεσθαι.

Πῦρ ἔστι καίόμενον ἡ ἁμαρτία, ὅσῳ αὖ σβεσθήσεται ὕλῃ, τοσούτῳ † αὖ σβέσεται, καὶ καθ' ὃ αὖ ὑπάρξῃς, τοσοῦτον καυθήσεται.

Διαμέλλων καὶ ἀναδυόμενος ἐξαγορεῦσαί σε τοὺς λογισμοὺς, πρὸς ὃ μηδὲν ὠφελῆσαι, ἔργῳ βεβαιοῖς ὡς μυστήριον ἐξεκάλυψέ σοι ὁ ἐχθρὸς καὶ δέδοικας προεκρῖναι καὶ ἐκπεσεῖν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, εἶτα τῆδε πάθεσι αἰδρεῖ ἀποκαλύψας.

Ἔοικεν ἡ ἁμαρτία σβεσθῆναι, κωλύοντι τῷ θύειν τὸ θεῖον ἐν ἡμῖν γενέσθαι.

Τὸ ὑπὲρ μικροῖς ἢ μεγάλοις σβεννυμένοις, ἰσοδύναμόν

ἐστι.

ὄντι. δι' ἑκατέρων γὰρ ὁ νόμος ὁμοίως ὑπερηφανεύεται.

Οὐκ ἐκλείπουσι τὰ πάθη, ἀλλ' ἀπαγορεύει ὁ λογισμός.

Οὔτε πυρὶ ματαίῳ σκεπάσαι δυνατόν· οὔτε αἰσχρὸν ἁμάρτημα χρόνῳ.

Τὰ ἁμαρτήματά σου πρῶτον μὴ λόγοις ἐπικάλυπτε, ἀλλὰ θεραπεύου ἐλέγχοις.

Οὐ παρρησίᾳ τῇ αἰσχύνην καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ τὸ ἁμάρτημὰ ἐπιεικῶς ὁμολογήσας.

Ἐπίπασις κακίας ὃ μὴ μόνον ἑαυτὸν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ συνηγορεῖν ἄλλοις.

Γολύχνιον μὲν, ἐὰν πολυφορώτατον εἰς αἰθέριον ψυχαῖς τὸ κακὸν, ἐσκαλμένον δὲ καὶ σπάνιον τὸ ἀγαθόν.

Ὥσπερ σωματικὸν πάθος ἐὰν χρυσωθόμενον, οὐδὲ ἐπανῄμενον, ὑγιάζεται· ὅτως οὐδὲ ψυχὴ κακῶς φρονοῦσα μὴ θεραπεύεται.

Βέλτιον ὀλιγάκις ὁμολογοῦντα κατορθοῦν, σοφεσθῆναι πολλάκις ἢ ὀλιγάκις ἁμαρτάνειν λέγοντα, πλημμελεῖν πολλάκις.

Ζῆθι ὦ ἄνθρωπε, μὴ μόνον ἵνα φάγῃς καὶ πίῃς, ἀλλ' ἵνα τὸ ζῆν πρὸς τὸ εὖ ζῆν κατορθώσῃ.

Πάθος τί μοι προσέπεσε τῇ ψυχῇ, ἐγὼ τί μοί ἐστιν οὐκ οἶδα, ἔρωτα ἢ αὐτὸ λέγουσιν οἱ μεμηνυμένοι. βάσκανε δαίμονι καὶ ἀλόγιστε, ἀθεεὶ προσελήλυθας σώματι, φέρειν σε μὴ δυναμένῳ. ἔξισαμαί σου δαίμον, πρόσχωρῶ σου τῇ μάχῃ, οὐκ εἰμί σου στρατιώτης.

Ἔρως ἐστὶν ἀλογίστου τινὸς ἐπιθυμίας ὑπερβολὴ, πρόχειρα μὲν ἔχουσα τὰ πρόσοδον, βεβαιότητα ἢ τὰ ἀπόλυσιν.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΕΣΤΩΤΟΣ, Λόγος ΔΙΑΚΟΣΙΟΣΤΟΣ ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΟΣ ὄγδοος.

Ὑπόθεσις οὖν ἐστὶν ὁ ἐφεστὼς τῇ ἀδελφότητι, ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ἢ μεριμνᾶν τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν, ὡς λόγον ἀποδώσων καὶ μεριμνᾶν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ὅτι τοσοῦτον, ὡς ἢ μέχρι θανάτου τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι, ἃ μόνον μὲν τοῖς κοινοῖς πρὸς πάντας ἃ Κυρίῳ λόγον, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀλλὰ ἢ καὶ τὸν ἴδιον τῷ εἰπόντος † ἡμφεσβήτουν ὑμῶν, δίδοκα ἡμῖν μεταδοῦναι ὑμῖν, ἃ μόνον τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς.

Χρὴ οὖν τὸν προεστῶτα πεπεῖσθαι, ὅτι ὃ μὴ κατὰ λόγον προσῆκεν τοῦ ἀδελφοῦ, βαρέσαι αὐτῷ ἢ ἀποδοκιμάσαι τὸν τὸν ὀργὴν ἐπάγειν· ὃ γὰρ αἷμα αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐκζητηθήσεται, καθὼς γέγραπται. ἢ τὸ ὑπὲρ ἕως ἀποδοκιμάζειν, ὡς πρὸς μηδὲν ὠφέλιμα, μηδὲ ὃ χαλεπώτατον ἀποκτεῖναι, † πεπεῖσθαι ὅτι ὁ μισθὸς πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τὸν μὲν ὑπακούοντα διαμένειν ἕως ἡ ἐλπὶς τῆς ζωῆς, ἵνα

est. Similiter n. utroq; modo lex contemnitur.

Ratio perturbationes non extirpat, sed aduersus eas luctatur.

Nec ignis vestimento, neq; turpe scelus tempore tegi potest. Plutarchi.

Peccata tua non verbis tegere, sed reprehensionibus curare tentandum est. Pythagoræ.

Non multum ab impeccabili discedit, qui peccatum vt decet fatetur. Aristotelis.

Auget malitiam qui non ipse tantùm peccat, sed insuper alijs patrocinatur. Didymi.

Multiplex & fœcundissimum est malum in animis hominum: bonum verò angustum et rarum.

Quemadmodum corporis morbus non tectus, nec laudatus, sanatur: sic & animus malè custoditus non curatur. Demosth.

Melius est rarò polliceri præclarũ aliquid, sæpe autem reipsa præstare: quàm rarò dicere se peccare, sæpe autem aberrare. Mosthionis.

Viue homo non solùm vt edas & bibas, sed vt vita ad beatam vitam quærendam vtaris. Zenonis.

Affectio quædam inuasit animum meum, sed quæ sit nescio: imitati dicunt amorem esse. Inuide dæmon & rationis expers, infirmũ inuasisti corpus, quod te ferre non potest: abs te desicio dæmon, desero tuam militiam, non sum tuus miles Phauorini.

Amor est alicuius rei præter rationem cupiditas nimia, celerem habens aditum & accessum, discessum autem & finem tardum. Theophrasti.

DE PRÆFECTO, Sermo CCXCVIII. Ex Antonio.

EX officio incumbit præfecto, vt fratrum solicitati vigilet pro animis eorum, ac de salute ipsorum sit solicitus, quasi qui rationem sit redditurus. Ac ita debet de animis illorum solicitudinem suscipere, vt ad mortem vsq; studium pro illis suum probet, & declaret, non solùm ex mandato Domini, quod ad omnes pertinet, vt animam suam quis ponat pro amicis suis, verumetiam ex priuato & proprio illius, qui dixit: †Studiosi vestrùm ex animo cupiebamus impertire vobis, non solùm euangelium, verumetiam nostras ipsorum animas. S. Basilij. 1. Thessal.

Sic igitur persuasus esse debet præfectus, futurum vt nisi cum ratione præsit fratribus, ea res ipsi grauem & inexstabilem iram adducat: nã sanguis ipsorũ de manibus eius requiretur, quemadmodum scriptum est. Subiectus autem sic paratus esse debet, vt ad nullum præscriptum & præceptum vel difficillimum pigritetur, ea spe fretus, quòd merces ampla sit in cœlis.

Obedientem spes consoletur vitæ, vt

†lege ἐπιτιμᾶν.

cum omni gaudio & patientia opus Domini fiat.

Testificare populo isti inquit propheta, & si non audierint, ipse culpa vacabis.

Solent subiecti quàm celerrimè præfecti sui vitijs infici, atque id multò facilius quàm contraria vitijs virtute imbui. Facile enim est & promptũ vitia imitari, nec quicquam est tam facile, quàm fieri malum, etiam si nemo ad illud nos inuitet & ducat.

Vitiorum apud vulgus celebratio, multos ad simile vitæ genus attrahit, eorum maximè qui lubrici & inconstantes sunt.

Chrysosto. *Rectum non est, vt leo pascat oues: nec tutum est, vt qui adhuc perturbationibus ducitur, ijs præsit qui ijsdem mouentur.*

Capite enim malè affecto, corpus etiam reliquum imbecillitatem participare necesse est.

Maximam affert subiecto vtilitatem præfecti reuerentia.

Vita præfectorum grauis, talisq; quæ reprehendi non possit subiectis pro eruditione est.

DE EPISCOPIS MODERATIS & Dei mandata obseruantibus: & grauem ac talẽ quæ reprehendi non possit vitam eorum, documentum esse iis quib. præsint. Sermo ccxcix. Ex Antonio.

Gen. 14. *Melchisedec rex Salem protulit panes et vinum Abrahamo, cum reuerteretur ex occidione regum erat autem Dei summi sacerdos.*

Leuit. 21. *Quisquis fuerit vitioso corpore, non ingredietur (aut accedet ad ministerium) non cæcus, non claudus, non mutilo naso præditus, aut auribus truncatis, nec qui fracta manu aut pede est, nec gibbus, nec facie lentiginosa, aut glaber esto, item nec qui fera scabie, aut mentagra laborat, aut vnitestis est. Dona enim Dei sunt sancta sanctorum.*

Exod. 22. *Dijs & principi populi tui ne maledicito.*

Deut. 17. *Qui per superbiam non audierit sacerdotem adstantem ad ministrandum in nomine Domini Dei tui, aut iudicem qui illo tempore fuerit, is morte multetur, & ex Israele tolles improbum.*

Psalm. 131. *Sacerdotes tui induentur iustitiam, & sancti tui exultabunt.*

Esdræ. *Nos significauimus vobis, ne vllis sacerdotibus, Leuitis, cantoribus, ianitoribus, ministris Dei imponatis tributum, exactionẽ, pẽsionem.*

Prou. 27. *Accursiè agnosces animas ouilis tui, & cor tuum gregibus tuis præficies.*

πάσης χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ὃ ἔργον Κυρίου ἐργάζηται.

Διαμαρτύρα τῷ λαῷ τούτῳ, φησὶν ὁ προφήτης, κἂν μὴ ἀκούσωσιν, αὐτὸς ἀναίτιος ἔσῃ.

Φιλοπαίγμα δ' τῶν προεστώτων κακίας ἀκάπληκτον, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ἢ τῶν ὑπαρχόντων τῆς ἀρετῆς. Δύσκολον γάρ ἐστι καὶ προσκόμμα ἡ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ῥᾴδιον, ὡς ὃ ἡμᾶς κακὸν, καὶ εἰ μὴ τύχῃ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἄγων μηδείς.

Τὸ τῶν κακιῶν θεατὰ λεπτὸν, πολλοὺς εἰς τὸν ὅμοιον βίον τῶν βιολιθήτων ἐφέλκεται.

Οὐκ ἀλῆς λέοντα, προβατεύειν ἐμέ· καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἐμπαθῆ ἐπ' ἐμπαθῶν ἄρχειν.

Κεφαλῆς γὰρ κακῶς ἐχούσης, μετάλαξις σύμπαν ἀνάγκη τὸ σῶμα τῆς ἀσθενείας. (βιλάβεια.

Μείζονι φέρεσθαι ὑποκειμένῳ ἀφέλειαν ἡ προεστῶτος Ὁ σεμνὸς καὶ αἰσχύνης ἄπλητος τῶν προεστώτων βίος, παράδειγμα γίνεται τοῖς ὑποτεταγμένοις.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ, καὶ φυλακτέων τῶν ὑπὸ σκοπὰς τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅπως σεμνὸς καὶ αἰσχύνης ἄπλητος τοῦ τῶν βίος, παράδειγμα γίνεται τοῖς ὑποτεταγμένοις, Λόγος ἐγκεκοσμημένος ἐπιτηδείως

Μελχισέδεκ βασιλεὺς Σαλὴμ ἐξενέγκας ἄρτους καὶ οἶνον τῷ Ἀβραὰμ ὡς ἐπιστρέφοντι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, ἦν ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου.

Πᾶς ἄνθρωπος ὃς ἂν ᾖ μώμος ἐν αὐτῷ, οὐ προσελεύσεται· ἄνθρωπος τυφλὸς, ἢ χωλὸς, ἢ κολοβόρις, ἢ ὠτότμητος· ἢ ἄνθρωπος ὃς ἂν ᾖ σύντετμημα χειρὸς, ἢ σύντετμημα ποδὸς, ἢ κυρτὸς, ἢ ἔφηλος, ἢ πτίλος τὸν ὀφθαλμόν· ἢ ἄνθρωπος ὃς ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ ψώρα ἀγρία, ἢ λειχήν, ἢ μονόρχης· τὰ γὰρ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἅγια τῶν ἁγίων.

Θεὸν οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

Ἄνθρωπος ἐὰν ποιήσῃ ἐν ὑπερηφανίᾳ τοῦ μὴ εἰσακοῦσαι τοῦ ἱερέως τοῦ παρεστηκότος λειτουργεῖν ἐκεῖ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἢ τοῦ κριτοῦ ὃς ἂν γένηται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀποθανεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, καὶ ἐξαρεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ Ἰσραήλ.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται.

Ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τοὺς πάντας ἱερεῖς καὶ λευίτας καὶ ᾠδοὺς καὶ πυλωροὺς, καὶ τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ, φόρον καὶ πρόξενον καὶ διαφοράν, οὐκ ἐκτιμήσας ἐξουσίαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτοῖς.

Γίνωσκε ἐπιγνώσῃ ψυχὰς προβάτων σου, καὶ ἐπίστησον καρδίαν σου σαῖς ἀγέλαις.

Χείλη

Χείλη ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστιν. — *Labia sacerdotis obseruabunt iudicium, & legem requirent de ore eius, quia nuntius est Domini omnipotentis.* Malach. 2.

Παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός, ἱερεῖς. — *Sacerdotes, inquit Deus, exhortamini & consolamini populum meum.* Esaiæ.

Δώσω τοὺς ἄρχοντάς σου ἐν εἰρήνῃ, καὶ τοὺς ἐπισκόπους σου ἐν δικαιοσύνῃ. — *Dabo principes tuos cum pace, & episcopos tuos cum iustitia.*

Ἐὰν ἴδῃς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σημάνῃς τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάξῃ, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχήν· αὐτὴ μὲν διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω. ἐὰν δὲ ἀφαιρεθῇ ὁ ἄνομος, καὶ μὴ ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, ὁ ἄνομος ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται, καὶ σὺ τὴν ψυχήν σου ῥύσῃ. — *Si frameam videris, nec significaueris tuba, populusq́ non sibi cauerit, sed gladius ipse vnum aliquem ex illis ceperis, is quidem propter iniquitatem suam capitur: at sanguinem illius de manu tua repetam. Sin impium reprehenderis, nec se conuerterit ab impietate sua, nec à via sua deflexerit, ille in impietate sua morietur, & tu tuam animam liberâris.* Ezech. 3. & 18.

Οἶνον δὲ μὴ πίνωσι πάντες ἱερεῖς, ἐν τῷ εἰσπορεύεσθαι αὐτοὺς εἰς τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν. — *Nulli sacerdotes vinum bibent, quandiu quidem in aulam interiorem ingrediuntur* (id est, versantur in aula.) Ezech. 44.

Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, ἀδικίαν καὶ παραπτωσίαν ἀφέλεσθε, καὶ κρῖμα καὶ δικαιοσύνην ποιήσατε, ἐξάρατε καταδυναστείαν ἀπὸ τοῦ λαοῦ μου, λέγει Κύριος ὁ Θεός. — *Hæc dicit Dominus Deus Israelitarum: Iniustitiam & vexationem auferendam esse & iudicium & iustitiam exercendam. Auferte oppressionem à populo meo, inquit Dominus.*

Οἱ φυλάξαντες ὁσίως τὰ ὅσια, ὁσιωθήσονται, καὶ οἱ διδαχθέντες αὐτὰ, εὑρήσουσιν ἀπολογίαν. — *Qui sanctè sanctè seruauerint, sancti futuri sunt: & qui ea didicerint, inuenient defensionem.* Sapientiæ 3.

Ἱερέα φρόνησις καὶ βίος καὶ εὐσέβεια καὶ γνῶσις ποιεῖ. — *Prudentia & vita & pietas & scientia sacerdotem efficit.*

Ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου φύλαξον τὸν Κύριον, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ θαύμαζε. ἐν ὅλῃ δυνάμει σου † δόξασον τὸν ποιήσαντά σε, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλίπῃς. φόβει τὸν Κύριον, καὶ δόξασον ἱερέα, καὶ δὸς τὴν μερίδα αὐτῷ, καθὼς ἐνετείλατό σοι. — *Toto corde metue Dominum, & sacerdotes eius venerare: omnibus viribus tuis eum qui te fecit, laudibus afficito, & ministros eius ne deseras, metue Dominum & sacerdotem laudibus afficito, & (vt tibi præcepi) da illi partem suam.* † al. ἐγκαινίσον. Sirach 7.

Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μὴ ἐπαίρου· γίνου ἐν αὐτοῖς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν. — *Ducem te præfecit, ne efferto: esto in illis vt vnus de illis.* Eccles. 32.

Ἀνὴρ σοφὸς τὸν ἑαυτοῦ λαὸν παιδεύσει, καὶ μακαρίσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ ὁρῶντες. ὁ γὰρ σοφὸς ἐν λαῷ αὐτοῦ κληρονομήσει πίστιν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. — *Sapiens vir populum suum instituet, ac eum prædicabunt beatum quotquot eum viderint: nam sapiens in populo hereditariam fidem & authoritatem sibi parabit, & nomen eius viuet in sæculum.* Eccles. 37.

Εἶπεν ὁ Κύριος, τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι ἐν καιρῷ τὸ στιμέτριον μαχαίριον ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. — *Quis est, inquit Dominus, fidelis rei domesticæ præfectus, & prudens quem præficiat Dominus familiæ suæ, vt suo tempore det illis demensum? beatus seruus ille, quem cùm venerit dominus eius, inuenerit sic facientem: verè dico vobis eum omnibus bonis suis præficiet.* Matth. 24.

Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ· Σίμων Ἰωνᾶ ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ, ναί Κύριε. λέγει αὐτῷ· βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· Σίμων Ἰωνᾶ φιλεῖς με; — *Dixit Dominus Petro: Simon fili Ionæ diligis me plus quàm hi? Etiam, inquit, Domine. Tum ille, Pasce, inquit, agnos meos. Dixit illud iterum: Simon fili Ionæ amas me? &c.* Ioannis 21.

Διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων ὑμῶν. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ. Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ — *Testificor vobis post hac me fore purũ sanguinis & peccati omniũ vestrũ. nõ. n. quicquã celaui, quin vobis totum Dei consilium enunciarem. Prospicite igitur vobis & toti gregi cuius*

vos Spiritus sanctus effecit episcopos, vt ecclesiam Domini pascatis, quã suo sibi sanguine acquisiuit.

1. Tim. 3. *Si quis episcopi officium appetit, honestum munus concupiscit. Oportet igitur episcopum talem esse, qui reprehendi non possit, vnius vxoris virum, sobrium & vigilãtem, moderatum, hospitum studiosum, ad docendum aptum, non vinolentum, non violentum & iniuriosum, sed clementem & de suo iure cedẽtem, non pugnacem, à studio pecuniæ alienum, quiq; domui suæ bene præsit, liberos habens subiectos, adhibita summa grauitate. Si quis enim domui suæ præesse nescit, quo tandem modo ecclesiæ Dei curam geret? non nouitium, ne inflatus in damnationem incidat. Etiam oportet eum honestum testimonium ab externis habere, vt ne in probra & laqueum calumniatoris incidat.*

1. Tim. 5. *Manus citò nemini imponito, nec alienorum peccatorũ particeps estò, teipsum purũ seruato.*

Ad Titũ 1. *Oportet episcopum talem esse, qui neque redargui, neque conuinci possit, tanquam Christi dispensatorem, non pertinacem, non iracũdum, non vinolentum, non iniuriosum, non turpis lucri cupidum, sed hospitum et peregrinorum studiosum, bonitatis & probitatis amantem, temperantem, iustum, sanctum, continentem, adherentem doctrinæ fideli sermoni, vt & possit sana doctrina exhortari, & contradicentes reprehendere.*

1. Pet. 5. *Pascite eum cui præestis Christi gregem, non coacti, sed volentes, nõ auarè, sed alacriter: neq; tanquam dominantes in sortem, sed estote exemplar gregis, & cùm prodibit pastorum princeps, recipietis gloriæ coronam, quæ nunquam marcescet.*

Ignatij. *Date operã ne resistatis episcopo, vt Deo subijciamini, & quò magis tacitum videritis episcopum, tanto magis eum metuite. Quemcunq; enim mittit paterfamiliãs qui rei domesticæ præsit, sic decet excipere, vt eum ipsum qui mittit: itaq; decet, vt episcopum tanquam Dominum ipsum susp iciatis.*

S. Basilij. *Authoritas docentis orationem efficit acceptam, ac discipulos reddit attentiores.*

Qui præest alijs, ne efferatur dignitate, ne amittat humilis animi beatitudinem, aut ipse inflatus in criminationem calumniatoris incidat.

Cui cura communis credita est, is tanquam debeat rationem reddere de singulis creditis, ita affectus esto.

Theologi. *Nullus episcopi munere fungens reprehenditur, si quid in rebus indifferentibus (in oratione populari) inconsideratè scripserit.*

Hæc mihi videtur esse ars quædam artium & scientia scientiarum, hominem versutissimũ omnium animaliũ ac maximè varium regere.

ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰ γάρ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινωνεῖ ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει.

Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα καὶ δυνατὸς ᾖ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

Ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλ' ὡς τύπου γινόμενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ φανέντος τοῦ ἀρχιποιμένος, κομίσεσθε τὸν ἀμαράντινον στέφανον τῆς δόξης.

Σπουδάσατε μὴ ἀντιτάσσεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ, ἵνα ἦτε Θεῷ ὑποτασσόμενοι. καὶ ὅσον βλέπετε σιγῶντα τὸν ἐπίσκοπον, πλέον αὐτὸν φοβεῖσθε. πάντα γὰρ ὃν πέμπει οἰκοδεσπότην εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως δεῖ ἡμᾶς αὐτὸν δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμποντα. τὸν οὖν ἐπίσκοπον, ὡς αὐτὸν τὸν Κύριον δεῖ προβλέπειν.

Ἀξιοπιστία τοῦ διδάσκοντος ἀνεπίδεκτον μὲν τὸν λόγον καθίστησι, προσεκτέρους δὲ τοὺς μανθανομένους παρασκευάζει.

Τὸν προσεσῶτα μὴ ἐπαίρετω τὸ ἀξίωμα, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἢ καὶ αὐτὸς τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου.

Ὁ τῷ κοινῷ προεστὼς πιστὸς οἰκονόμος, ὡς ὀφείλων λόγον δοῦναι περὶ ἑκάστου τῶν πιστευομένων, οὕτως διακείσθω.

Οὐδεὶς ὁ ἐπισκοπῆς ὢν ἐγκαλεῖται, εἴ τι κατ' ἀδιαφορίαν ὁ τοῦ λαϊκοῦ ἀνδρὸς τηρήτως ἔγραψεν.

Αὕτη μοι φαίνεται τοῦ ὄντι τέχνη τὰς εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἐπιστήμη, αὐθεντικὸν ἄγειν ὁ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον.

Ὡς δὲ

Ὥσπερ τοῖς σώμασιν οὐ τὴν αὐτὴν φαρμακείαν προσφέρομεν ἅπαντες, ἀλλοι δὲ ἄλλῳ ἢ ὑγιαίνουσιν ἢ νοσοῦντες ἢ κάμνοντες, οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς διαφόρῳ λόγῳ καὶ ἀγωγῇ θεραπευτέον. μάρτυρες δὲ τῆς θεραπείας, ὧν καὶ τὰ πάθη. τοὺς μὲν γὰρ ἄγει λόγος, οἱ δὲ ῥυθμίζονται παραδείγμασιν. οἱ μὲν δέονται κέντρου, οἱ δὲ χαλινοῦ. οἱ μὲν γὰρ εἰσὶ νωθεῖς καὶ δυσκίνητοι πρὸς τὸ καλόν, οἱ δὲ θερμότεροι τοῦ μέτρου καὶ δυσκάθεκτοι ταῖς ὁρμαῖς, καθάπερ πῶλοι θυμαῖοι πρὸ τοῦ τῆς νύσσης θέοντες, οὓς βελτίους ἂν ποιήσειν ἐλέγχων καὶ ἀναχαιτίσεων ὁ λόγος.

Οὗτος ὅρος πάσης πνευματικῆς προστασίας, πάντα τὸν καθ' ἑαυτὸν παρορᾶν, πρὸς τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον.

Παίδων φείδεσθαι, πατρικὸς νόμος.

Μήτε τῆς ἀδιδυμίας ἐφίεσθαι χρὴ προστασίας, μήτε ἀπωθεῖσθαι τὴν διδυμίαν. τὸ μὲν γὰρ ὕβρεως, θρασείαν, τὸ δὲ ἀπόθεσιν, καὶ ἀπαιδευσίαν ἀμφότερα.

Οἷς τὰ μέγιστα ἐν χερσὶν, καὶ ἐν οἷς τὸ πᾶν πάλαισμά ἐστιν, τούτοις μάλιστα φρονητέον Θεοῦ, καὶ τῆς ἐντεῦθεν βοηθείας.

Οὐδὲν οὕτω πείθει τοὺς πολλοὺς, ὡς πρᾶξις ἡσυχῇ πορευομένη.

Τροφὴ καὶ τοῦ βέλτιστος ἐστὶν ἡ διδαχή.

Τοσούτῳ αἰώρημα βασιλείας ἔσχηκεν ἱερωσύνη, ὅσον πνεύματος καὶ σαρκὸς τὸ μέσον.

Πολλὴν μὲν τὴν σύνεσιν, πολλὴν δὲ † παρὸς τὴν σωφροσύνην τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριν, καὶ ζῆλον ὀρθότητα, καὶ καθαρότητα βίου, καὶ μείζονα ἢ κατ' ἄνθρωπον ἔχειν δεῖ τὴν ἀρετὴν, τὸν τῆς ἱερωσύνης ἀναδεχόμενον τὸν φροντίδα.

Τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ καθαρωτέραν δεῖ ἱερέως τὴν ψυχὴν εἶναι δεῖ.

Μέσος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἕστηκεν ὁ ἱερεὺς, τὰ ἐκεῖθεν ὑμῖν κατάγων πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ἱκετηρίας ἀνάγων ἐκεῖ.

Πολλῆς τῆς ἐν τῷ λέγειν δυνάμεως χρεία τῷ ἱερεῖ. ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἔμπειρον εἶναι δεῖ τῆς διαλεκτικῆς.

Μὴ ζήτει ψεύδεσθαι χρεὼν, εἰ μὴ ἰσχύεις ἐξαίρειν ἀδικίαν.

Μὴ ζήτει ψεύδεσθαι διδάσκαλος, εἰ τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς ἀπέχεις, ἀλλὰ ἑλκόμενος ἀπόπεμπε.

Ἐπιεικέστερον γὰρ τὸν μὴ διὰ τοῦ πρακτικοῦ βίου ἀναβάντα, διδάσκειν ὑπέχειν.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες, δυσὶ τυχεῖν συγνώμης· ὁ δὲ διδάσκαλος ἅπαξ τὸ πάθῃ, πάσης ἀπορίπτει ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δίδωσι τιμωρίαν.

Δεῖ τὸν μέλλοντα τοῖς πᾶσιν ἀναδέχεσθαι μάχην, πάντων εἰδέναι τέχνας.

Οὐ χρὴ τὴν σύνεσιν ἡλικίᾳ κρίνειν, οὐδὲ τὸν πρε-

Vt corporibus non idem medicamentum adhibent omnes, sed alij aliud siue valentes siue agrotantes: sic & animas diuersa ratione & institutione curabimus, atque huius curationis testes sunt qui & perturbationibus animi afficiuntur: alios enim ducit oratio, alij exemplis ducuntur & corriguntur: alij calcari, alij freno egent: alij enim sunt segnes & difficiliter ad honesta incitantur, alij supra modum calent, etiam appetitionibus effrenatis: quemadmodum generosi equi vltra metam currentes, quos meliores efficias, si verbis reprehendas ac retro inhibeas.

Hic est terminus cuiusuis spiritalis praefectura, vbique sua negligere ad aliorum vtilitatem.

Liberis parcere patrum est lex & consuetudo.

Neque eam quae non datur praefecturam appetere, neq; eam quae datur repudiare debemus: illud est enim audacium, hoc verò rebellium & contumacium, vtrunque indoctorum.

Qui res maximas tractant, quiq; rerum summam tenent & tanquam pondere librant, ij maximè Deum curare & ab illo auxilium petere debent.

Nihil tam mouet vulgus, atque actio quae est tacita admonitio.

Alimentum etiam alentis est doctrina.

Tanto est superius regno sacerdotium, quantum est inter spiritum & carnem internallum. Chrysostomi. † lego πλ.

Non solum sagacitatem, sed etiam antea magnam à Deo gratiam, vitaq; mores rectos & puros, ac virtutem humana maiorem habere decet eum, qui sacerdotij curam suscipit.

Radys ipsis purior esse debet anima sacerdotis.

Medius inter Deum & hominum naturam stat sacerdos, beneficia illinc ad nos deducens, & supplices nostras postulationes illuc subducens.

Magna dicendi facultate sacerdoti est opus, quinetiam dialectices valde peritum esse oportet.

Noli fieri index si iniustitiam tollere non potes.

Noli esse doctor si à rei virtute abes, sed etiam si traharis, resilito. Ecclesiast. 7.

Periculosum est eum qui non sit in rerum actione versatus, docendi munus suscipere.

Etsi enim alij millies labantur, possunt tamen veniam impetrare: at doctor, si istud ei acciderit, omni excusatione priuatur, & extremo afficitur supplicio.

Qui aduersus omnes pugnã susceperturus sit, eũ nosse artes omniũ oportet. ¶ *Sagacitas & intelligentia non ex aetate iudicanda est, nec pre-*

sbyter à canicie probãdus, nec inuenis est omnino arcendus à tali ministerio, sed neophytus, id est recèns insitus: *magnum est autem quod est inter vtrumq; medium.*

Non nouit ætatis differẽtiam vniuersorum Deus. sed pietatem solam, & rerum diuinarum amorem & studium requirit: at si hæc in iuuene repererit, hunc multis senioribus anteponit.

† lege utrique.

Tum maximè sacerdotes honore afficere debemus, cùm etiam reipub. venerabiles fuerint. Si enim quosuis propter ætatem venerabiles existimamus, multo magis patres spirituales.

Sacerdotij dignitate præditos lex Deos nominat: Dys, inquis, non maledices, nec principi populi tui.

Honor qui habetur sacerdotibus, in vniuersorum dominum redundat.

Episcopus dicitur ab episcopũ, id est à speculando & spectãdo, quòd vniuersos speculetur.

Quanto maior est dignitas, tanto maiora sunt pericula episcopi munere fungenti: vnum enim rectum officium sui muneris satis est vt in cælum subducatur, & vnum peccatum vt in geennam ipsam detrudatur.

Si contingat quempiam vel per amicitiam vel per aliã causam ab aliquo ad episcopi dignitatem euehi indignum, omnium quæ ab illo acta fuerint, ipse reddet rationem: nam qui in numero priuatorũ est incautus, multo magis cùm magistratũ capessit. Etenim insanis gloriatum vehemẽtiùs inuadit, & pecuniarum cupido & pertinacia, magistratu potestatem præbente & offensiones & iniurias & conuitia.

1. Tim. 5. *Manus,* inquit diuus † *Apostolus, citò imponito nemini, nec peccatorũ socius esto. Quid ais? alius peccauit, & ego sum particeps criminationum & supplicij: certè, inquit, quia improbitati potestatem dedisti: & vt si quis furẽti & insano gladium acutum in manus tradiderit, quem in sua habebat potestate, cædis quam fecerit per furorẽ ille insanus, culpam sustinet: Sic & qui potestatem magistratus dederit homini improbo, vniuersorum peccatorum illius & audacter temereq; factorum ignem in caput attrahit suum: nam qui radicem tradiderit vbicunque, is eorum quæ ex ea nascuntur, causa & author est.*

Vt te Dominus, sic tu omnes ferto, omnes sustine cum charitate, postula prudentiam maiorem quàm habes, omnium morbos portato: vbi enim plurimũ laboris, ibi quoq; lucri plurimũ.

Si quis à Domino gloriam consequi volet, omnes rationis participes curato, fratrum suorum curam gerito, nullum est Deo officium hoc gratius & maioris dignitatis.

Qui seipsum exercet, soli sibi prodest: at artis pascendi lucrum, in totum populum manat.

Οὐκ οἶδεν ἡλικίας διαφορὰς ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἀλλ' εὐσέβειαν μόνον καὶ φιλοθηρίαν ζητεῖ, κἂν εὕρῃ ταύτην ἐν νέῳ, πολλῶν τῶν † πάνυ πρεσβυτέρων.

Τὰς ἱερέας τότε μάλιστα δεῖ θαυμάζεσθαι, ὅταν καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας ὦσιν ἀξιόσεμνοι. εἰ γὰρ τοὺς τυχόντας διὰ τὴν ἡλικίαν ἀξιοσεμνοὺς εἶναι νομίζομεν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς πατέρας τοὺς πνευματικούς.

Τοὺς τῆ ἱερωσύνῃ τιμωμένους, Θεοὺς ὁ νόμος καλεῖ· Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

Ἡ εἰς τοὺς ἱερέας τιμὴ, εἰς τὸ τῶν ὅλων δεσπότην διαβαίνει. Ἐπίσκοπος ὢν δὲ ὁ βλασφημῶν ἄπεστι. (νῦ.

Ὅσῳ γὰρ μέγα τὸ ἀξίωμα, τοσούτῳ μείζους καὶ οἱ κίνδυνοι τῷ τιμωμένῳ ἕπονται. ἀρκεῖ γὰρ καὶ ἓν κατόρθωμα ἱερέως, εἰς τὸν οὐρανὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ ἓν ἁμάρτημα εἰς αὐτὸν ἐμβαλεῖν τὸν γέενναν.

Ἀνατύχῃ ποτὲ τινὰ, ἢ διὰ φιλίαν ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἀνάξιον εἰς ἱερωσύνην παρεισελθεῖν, πάντων τῶν ἐκεῖθεν προσπολιόντων αὐτὸν δώσει τὰς δίκας. ὁ γὰρ τὸ ἀξίωμα ἰδιώτην ὢν αἰδεσθείς, πολλῷ μᾶλλον ὅταν ἱερωσύνης ἅψηται. ὁ ξίφος ἐγχειρίσας πικρὸν μόνον, ὃν αὐτὸς εἰργάσατο φόνον ὁ μεμηνώς, ἐκεῖνος ὑφίσταται τὴν αἰτίαν· οὕτω καὶ αὐθεφεῖ τῆς ποινῆς συζῶν τῷ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐξουσίαν λαβόντι, ὃ πῦρ ἀπάντων ἁμαρτημάτων ἐκείνου καὶ τῶν πολλημάτων, ὅτι τὴν οἰκείαν ἔλκει κεφαλήν. ὁ γὰρ τὴν ῥίζαν παραδοὺς πάντα χεῖ, ὅσα τῶν ἐξ αὐτῆς φυομένων ἐστὶν αἴτιος.

Γαίτας βάσταζε, ὡς σὺ ὁ κύριος. πάντων αὐτοῦ ἀγάπησον· αὐτῷ σωφρόνησον πλείονα ἧς ἔχεις. πάντων βάσταζε νόσους· ὅπου γὰρ πλείων κόπος, πολὺ τὸ κέρδος.

Εἴ τις βουλοίμην βούλοιτο παρὰ Θεῷ, τῶν λογικῶν ἐπιμελείσθω παρόντων, τῶν ἀδελφῶν κηδέσθω τῶν ἑαυτοῦ. τοῦτο γὰρ τῷ Θεῷ παρομοιότερον κατόρθωμα.

Ὁ γὰρ ἑαυτῷ ἀσκῶν, εἰς ἑαυτὸν μόνον περίεισι τὸ ὠφέλημα· ὁ δὲ τῆς ποιμαντικῆς κέρδος εἰς ἅπαντα διαβαίνει τὸν λαόν.

Οὕτω

Οὕτω χρὴ τὴν ἱερέα διακεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ὡς πατὴρ πρὸς παῖδας ἄγαν νηπίους διάκειται. καὶ καθάπερ ἐκείνων, ὅτε πληθόντων, ὅτε ὀδυρομένων ἀπο τρεπόμεθα, ἀλλ' ἤδη νίκης αἴγελῶσι, μέγα ὅτι τοῦτο φρονεῖν ποτέ ὅτω καὶ τούτων μήτε τοῖς ἐπαίνοις ἐξοκέλλεσθαι χρὴ, μήτε καταπίπτειν τοῖς ψόγοις, ὅταν ἀκύρως γίνονται παρ' αὐτῶν.

Εἰ ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ ἀρεμένοις πρεπέως, πρέβατα ἄλογα βόσκων, καὶ αἰσθητοῖς μέλλων λόγους διδόναι, καὶ νύκτας αὐτοὺς διηνυσε, καὶ καύματα καὶ κρύος, καὶ πᾶσι ἀέρων ἀκαμμελίαν ἔφερεν, ὥστε μηδὲν τῶν ἀπολέσθαι τῶν ἀρεμένων ἐκείνων· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς, τοὺς ὑπὲρ ἀλόγων ἐφεστῶτας, ἀλλὰ † πατρικῶν πρεπόντων, καὶ ὑπὲρ αἰσθητοῖς, ἀλλὰ Θεῷ τὴν ὑπεύθυνον ταύτης διδόναι μέλλοντας λόγους, πρὸς ὑδένα κωλύει, ἢ αἰδυσωπεῖσθαι χρὴ, τὸ δυναμένων ὠφελῆσαι τὰ πρόσφορα. ἀλλ' ὅσον βελτίων αὕτη ἡ ποίμνη ἐκείνης, καὶ ἀλόγων αἰσθητοὶ, καὶ αἰσθητῶν Θεὸς ὅτω καὶ ἡμᾶς πλέον σφοδρότερον τῷ σπουδὴν, καὶ τῷ προθυμίαν ὑπερδύκνυσθαι χρή.

Ἐνταῦθα λείπει τι.

τοῖς παιδαγωγουμένοις οἴκοις.

Τὸ ὑπὲρ τὴν πανιερωτάτων ἱερουργίαν, ἀπὸ καθάρσεως, † καὶ τῆς ἐκάστης τῆς ψυχῆς φαντασίας καὶ ὁμοιότητας, καὶ ὅτως αὐτὴν τῷ Θεῷ προσιέναι.

Λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν δίδασκε, ἔργῳ δὲ ταύτην κήρυσσε.

Οὐ χρὴ τῶν ἱερέων τὰ πλημμελήματα δῆλα γίνεσθαι τοῖς πολλοῖς, ἵνα μὴ σκάνδαλα προφάσιν εἰδῶλον λαμβάνοντες, ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν. εἰ γὰρ ἔγωγε αὐτόπτης ὑπισχόμην γάμον ἀλλότριον διορύττοντος ἐγερθέν, συνεκάλυψα αὐτῇ πορφυρίδι δ' ὠδυρόμενος γινόμενον, ὡς ἂν μὴ βλάψοι τοὺς θεωμένους τῶν θρωμένων ἡ ὄψις.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΜΟΧΘΗΡΩΝ καὶ μὴ φυλαττόντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, Λόγος τ'.

Ἔλαβον οἱ δύο υἱοὶ Ἀαρὼν Ναβὰδ καὶ Ἀβιούδ, ἕκαστος τὸ πυρεῖον αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτὰ πῦρ, καὶ ἔβαλον ἐπ' αὐτὰ θυμίαμα, καὶ προσήνεγκαν ἔναντι Κυρίου πῦρ ἀλλότριον, ὃ οὐ προσέταξε Κύριος αὐτοῖς, καὶ ἐξῆλθε πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς, καὶ ἀπέθανον ἔναντι Κυρίου. Ἐκρύψαν ἱερεῖς ὁδὸν Κυρίου.

Σὺ ἐπέγνωσιν ἀπώσω, κἀγὼ ἀπώσομαί σε τοῦ ἱερατεύειν μοι.

Οἱ ἡγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώρων ἔκριτον, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ μισθοῦ ἀπεκρίναντο.

Οἱ ἱερεῖς αὐτῆς βεβηλοῦσι τὰ ἅγιά μου, καὶ ἀσεβοῦσι νόμον μου.

Ὦ οἱ ποιμαίνοντες τὰ μάταια, καὶ καταλείποντες τὰ πρόβατα.

Sic decet sacerdotem erga eos quibus præsit affectum esse, vt pater erga filios prorsus infantes solet affici. Et quemadmodum abillis neque † pugnantibus neque flentibus discedimus: ac ne tum quidem cùm rident, ob idipsum superbimus & magnificè de nobis sentimus: Sic & horum neque laudibus inflari, neque vituperationibus animùs concidere debemus, quum id intempestiuè nulla à nobis occasione prabita abillis fit. 1. Corin. 4. † aut fortasse legendum πεπόνθασιν. cadentibus aut labentibus.

Si patriarcha Iacob pecudibus præfectus omnes rationis expertes pascens, atque id hominibus rationem redditurus, & noctes insomnes duxit, & æstum & frigus, & quamuis aëris intemperiem tulit, vt nullæ ex illis pecudibus perirent: nos qui non rationis expertibus præsumus, sed paternis omnibus, nec hominibus, sed Deo rationem reddituri, multò magis debemus nihil granatè facere, aut recusare quicquam eorum quæ gregibus prodesse possunt. Sed quanto hic grex illo, & homines brutis, & hominibus Deus præstat, tanto nos alacriùs & vehementiùs in hoc studium incumbere debemus. Gen. 33. † fortè τινὰ ματικῶν.

desunt hic quædam.

Qui ad purissimum accedunt sacrificium, eos perpurgatos esse oportet, extremis etiam animi visis & similitudinibus, atque ita pro viribus adipsum accedere. Dionysij.

† fortè mendl.

Verbum quidem virtutem doceto, opere autem eam prædicato. Eusebij.

Sacerdotum errata nõ debent nota esse vulgo, ne offendiculi excusationem hinc prætendentes licenter ac sine metu peccent. Si enim ipse episcopum viderem alienas † nuptias perfodientem, contra legem admissum purpura mea contegerem, ne facti aspectus spectatores lederet. Constantini Imperatoris. † id est, alienæ uxori suæ prurum inferentem.

DE EPISCOPIS IMPROBIS, nec Dei præcepta obseruantibus, Sermo CCC. Ex Antonio.

Duo filij Aaronis Nabad & Abiud, sumum quisque ceperunt thuribulum, & in eo ignem imposuerunt, iniecerunt q; suffitum, atque sic obtulerunt in conspectu Domini ignem alienum, quod non iusserat ipsis Dominus. Et prodijt ignis à Domino, qui eos deuorauit, ac in conspectu Domini mortui sunt. Leuit. 10.

Viam Domini sacerdotes occultarunt. Oseæ.

Tu scientiam repulisti, & ego te à sacerdotio meo repellam. Oseæ 4.

Præfecti eius donis corrupti iudicabant, & sacerdotes pro mercede responsa dabant. Michæ. 3.

Sacerdotes eius sancta mea profanant, et legem meam impiè violant. Sophoniæ 3.

O qui pascitis res inanes & onibus desertis: Zach. 11.

Ierem.23. *O pastores, qui oues gregis dispergitis ac disperditis, ob quam causam hæc Dominus in pastores dicit, qui populum pascunt: Vos, inquit, oues dispersistis, ac eas reiecistis, nec visitastis. Ecce ego vlciscar vos, & institutа vestra malitia plena.*

Ezech.34.

Populus meus vt oues perdita fuit, qui eum pascebant, repulerunt eos, & per montes vt errarent impulerunt.

Ezech.22. *Sacerdotes legem meam repudiauerunt, ac sacra prophanauerunt, impura à puris non discreuerunt, & in medio ipsorum profanarunt. Hæc dicit Dominus, si eduxeris pretiosum ex indigno, eru os meum.*

Ezech.3. *Fili hominis speculatorem te posui domui Israelitica, Si non reprehenderis populum meũ, morietur ille quidem in peccato suo, sed sanguinem eius de manu tua reposcam.*

Ezech. 34. *O pastores Israëlitici, num pastores seipsos pascunt? Lac deuorastis, & lana amicti estis, et optimas oues macta tis, nec pascitis oues meas, infirmas non corroborastis, & aderrantes nõ reuersi estis, & perditas non quæsyistis, & robustas occidistis, & dissipatæ sunt oues meæ, eò quod non essent pastores. Pastores seipsis pauerunt, sed oues meas non pauerunt: ob hanc causam agam nũc contra pastores, & oues meas de manibus ipsorum repetam.*

Auertam os meum ab illis, fœdant munus sibi à me commissum, & in sacra mea inuerecundè intrant, eaq; profanant atq; sordidant: propterea quòd terra iudicio homicidiorum, et ciuitas iniquitate plena est.

Sap.6. *Minimus veniam & misericordiam impetrat, sed potentes fœuerè examinabuntur.*

Ibidem. *Non enim os cuiusquam metuet omnium Dominus, nec magnitudinem verebitur.*

Matth. 23. *In cathedra Mosis sedent scribæ & Pharisæi, itaq; quæcunq; inserint vos facere, ea seruate & facite, sed opera eorum nolite imitari. dicunt enim nec faciunt, quia alligant onera grauia & portatu difficilia, ac in humeros hominum imponunt, digito autem suo nolunt ea mouere: quæcunque autem opera faciunt, ea, vt ipsi spectentur ab omnibus, faciunt.*

Ibidem. *Væ vobis scribæ & Pharisæi simulati, quia decimas datis menta & anethi & cumini, quæ autem grauiora sunt in lege. prætermittis, iudicium & misericordiam & fidem: hæc enim facere oportebat, & illa non prætermittere. Duces cæci qui culicem percolatis. sed camelum deglutitis.*

Ὦ οἱ ποιμένοντες, οἱ ἀφανοσκορπίζοντες καὶ ἀπολλύντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς. ἀφ᾽ τοῦ τάδε λέγει Κύριος ὁ θεὸς τοὺς ποιμένας, τοὺς ποιμένοντας τὸν λαόν μου· ὑμεῖς διεσκορπίσατε τὰ πρόβατα, καὶ ἐξώσατε αὐτὰ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθε αὐτά. ἰδοὺ ἐγὼ ἐκδικῶ ὑμᾶς κατὰ τὰ πονηρὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν.

Πρόβατα ἀπολωλότα ἐγένηθη ὁ λαός μου, οἱ ποιμένοντες αὐτὸ ἐξώσαντο αὐτούς, ὅτι τὰ ὄρη ἀπεπλάνησαν αὐτούς.

Οἱ ἱερεῖς ἠθέτησαν νόμον μου, καὶ ἐβεβήλωσι τὰ ἅγιά μου, ἀνὰ μέσον τοῦ ἀκαθάρτου καὶ τοῦ καθαροῦ οὐ διέγνωσαν, καὶ ἐβεβήλωσι τὸ μέσον αὐτῶν.

Τάδε λέγει Κύριος, ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, στόμα μου ἔσῃ.

Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ. ἐὰν μὴ ἀπαγγείλῃς τῷ λαῷ, ἐκεῖνος μὲν ἀποθανεῖται ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ, τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω.

Ὦ οἱ ποιμένες Ἰσραήλ, μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; ἰδοὺ τὸ γάλα κατεσθίετε, καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε, καὶ τὸ παχὺ σφάζετε, καὶ τὰ πρόβατά μου οὐ βόσκετε, τὸ ἀσθενὲς οὐκ ἐνισχύσατε, καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε, καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, καὶ τὸ ἰσχυρὸν κατεργάσασθε, καὶ διεσπάρη τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένας. ἐβόσκησαν οἱ ποιμένες ἑαυτούς, τὰ δὲ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκησαν. διὰ τοῦτο, ἰδοὺ ἐγὼ ὅτι τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ μιανοῦσι τὸ ἐπισκοπήν μου, καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὰ ἅγιά μου ἀφυλάκτως, καὶ βεβηλώσουσιν αὐτὰ, καὶ πολύσουσι φυρμόν. διότι γῆ πλήρης κρίσεως αἱμάτων, καὶ πόλις πλήρης ἀνομίας.

Ὁ ἐλάχιστος συγγνώσεως ὅτι ἐλεεῖς, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἐτασθήσονται. ὅτι γὰρ προσελήψεται πρόσωπον ὁ πάντων δεσπότης, οὐδὲ ἐγκαταπήσεται μέγεθος.

Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν ποιῆσαι, τηρεῖτε, καὶ ποιεῖτε, τῶν δὲ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι. δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ὅτι τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι, πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις.

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.

Οὐαὶ

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις· οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ ἐστε μεστοὶ ὑποκρίσεως καὶ πάσης ἀνομίας.

Va vobis scribæ et Pharisæi simulati, propterea quòd similes estis sepulchris tectorio inductis, quæ foris speciosa videntur, intus autẽ plena sunt ossibus cadauerum et quauis immundicie: ad eundem modum & vos extrinsecus hominibus videmini iusti, intrinsecus autem pleni estis simulatione, & omni genere iniquitatis. Ibidem.

Ἰδὼν δὲ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων· δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖράς μου, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν, Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι· οὐκ ἔστί σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

Cumq; Simon animaduertisset per impositionem manuũ dari spiritũ sanctum ab apostolis, obtulit eis pecunias: Ac mihi etiam date, inquit, hanc potestatẽ, vt cuicunq; manus imposuero, is accipiat spiritũ sanctum. Tum Petrus, Habe tibi, inquit, tuam pecuniã in perditionẽ, quòd existimaris donũ spiritus sancti pecunia parari, nõ est tibi vlla societas aut vllũ consortiũ in hac re. Actorum. 8.

Ὅσον ἔστι κακὸν, αἰτίαν ὁδηγίας, πλάνης αἴτιον γενέσθαι τοῖς ὑποχειρίοις, σαφῶς ἔξεστιν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων σκοπεῖν· σημεῖον δὲ ὅτι τοῦτο τοῦ κατὰ τέλειον ἀπολλύειν τὴν ἀγάπην ἀκατόρθωτον ἐστί. Οὐδεὶς γὰρ πατὴρ προϊδὼν ἑαυτοῦ τέκνον μέλλον κατὰ πίπτειν εἰς βόθρωνον, οὐκ ἐμπίσσον ἐναφήσει τῷ πάθει. πόσον δ' ἀφίστησιν ψυχὴν εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσοῦσαν ἐναφεῖναι τῇ ἀπωλείᾳ.

Quantum mali sit, cùm te ducem esse oporteat, erroris authorem esse tuis, ex apostolicis documentis perspicere licet, atq; hoc argumentum est ne præceptum quidem de charitate rectè esse perfectum. Nemo enim pater negligit filium suum, quem videt casurum in foueam, aut iam delapsum relinquit in illa miseria. Quanto indignius est animam in malorum profunditatẽ cùm decidit, in exitio relinquere? Basilij.

Οἴχεται σεμνότης ἱερατική, ὑπολελοίπασιν οἰκονομίαι πτωχῶν, εἰς ἰδίας ἀπολαύσεις, καὶ δώρων ἀγορασμοὶ, καὶ δεναλισκόντων πόμπαι τῶν † φιλαρχούντων.

Actum est de grauitate sacerdotali, defecerunt ministrandi pauperibus rationes ad primates vsus, & munerum largitiones omnia cõsumentib. ambitiosis magistratibus, (aut iis qui per ambitum ad magistratum obrepserunt.) † Ribinus legit per v, φυλαρχίντων.

Ἀπόλωλε κρῖμα δίκαιον. πᾶς τις τῷ θελήματι τῆς καρδίας αὐτοῦ πορεύεται· ἡ πονηρία, ἄμετρος· οἱ λαοὶ, ἀνυπότακτοι· οἱ τοιοῦντες ἀπαρρησίαστοι. δοῦλοι γὰρ τῶν δεδωκότων τὸ χαίρειν, οἱ δὲ ἀνθρώπων ἑαυτοῖς τὴν δυναστείαν κατακτησάμενοι.

Periit æquum iudicium. Nemo non instituit vitam ad arbitrium cordis sui, malitia est immensa, populus admonitiones non audit, præfectis loqui liberè nõ audẽt. Serui.n. sunt eorum, à quib. beneficium accepere, qui per homines sibi præfecturam & potentiam compararunt.

Τὸ παιδεύειν δεῖν ὑπερβάλλον περὶ αὐτοὺς ἐκείνως παιδεύθημεν, καὶ ὁ πίθος τοῦ κεραμέως μεμυθολόγηται, ὃ δὴ λεγόμενον, τὸ τὴν δεῖν ψυχὰς ἐπιμελεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν· λίαν μοι φαίνεται αἰσχῶν, ἢ τολμηρῶν. ἀσυνέτων μὲν, εἰ μηδὲ αἰσθάνονται τῆς ἑαυτῶν ἀμαθίας· θρασέων δὲ, εἰ συνιέντες κατατολμῶσι τοῦ πράγματος.

Qui alios erudire conantur, prius quam ipsi satis eruditi sint, ac in dolio artem figulis discũt (vt est in prouerbio) atq; in animis aliorum pietatẽ ediscunt ac meditãtur, nimis stultorũ hoc mihi esse videtur vel audaciũ: hebetes quidẽ certè sunt, si non sentiunt se esse indoctos, audaces autem, si cùm intelligant, tamen aggredi audent. Theologi.

Τάξις οὐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον, εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅπου τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα· * ἔοικε λείπειν πολύ.

Ordo non optimus est docere prius, deinde discere, non solùm in diuinis ac tãtis rebus, &c.

Εὐχερῶς δὲ ῥᾳδίως πολλοὺς μὲν ἁγίους, πολλοὺς δ' ἀνοσίους ἔθηκε τὸ εἰκῆ ὀχλεῖν, μᾶλλον δὲ πάντας ἀθλίους.

Occasio facilè creat sanctos permultos, et impios item plurimos contra ius, vel potiùs omnes miseros.

Ταῦτα γὰρ τῶν νόθων καὶ παρεισφθέντων ἱερέων ἐστὶ, καὶ τῶν ἐπιτελέσαντες αἰτίαι, οἳ μηδὲν τῇ ἱερωσύνῃ προσενεγκόντες, μηδὲ τοῦ καλοῦ προπαλαιωρήσαντες, ὁμοῦ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας αἱρεθέντες, καὶ πρὶν καθαρθῆναι καθαίρουσι· δοῦλοι ἱερόσυλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς· δοῦλοι τῶν ἁγίων ἔξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον παλαιοὶ τὴν κακίαν, ὑπηρέται τοῦ εὐσεβεῖν.

Hæc enim sunt nothorum & obreptitiorum sacerdotum & designatione indignorum, qui quum ad sacerdotiũ nihil attulerint, neq; quicquam honesti exercuerint, simul discipuli et doctores pietatis designantur, ac priusquam purgati fuerint ipsi, purgãt alios: heri sacrilegi, hodie sacerdotes: heri excluſi sacris, hodie mystagogi, id est, sacrorum institutores: in vitijs veteres, in pietate repentini seu extemporanei.

Μὴ ἔχω τὴς κεφαλὴν, μόλις πὸ χεῖρ τυγχάνων, ἢ πὸς,

Caput ne esto qui vix manus est, aut pes,

aut aliud aliquod ex corporis membris vilioribus. Vnusquisq; igitur in quo vocatus est ordine, fratres, in eo maneto, etiam si fuerit maioris

† al. τῷ τίμιον. æstimationis. Plus enim laudis consequetur si præsenti fuerit contentus, quàm si quæsierit eam, quam non accepit.

Nemo cùm liceat sine periculo sequi, ducere periculosè concupiscat.

Nauticã consuetudinẽ laudo quæ remũ antea dederit ei qui nunc gubernator est, & illinc eum ad proram deduxerit: & commissis alicui munys q̃ in priore nauis parte necessaria sunt, sic ad gubernacula sedet post multam maris verberationem, & ventorum consyderationem.

Non ex virtute magis quàm ex maleficio præsides constituuntur: neq; dignorum sed potentiorum sunt tribunalia.

Quis subiectos moderatos efficiat, cùm sic qui præsunt, affecti sint?

Subiecti celerrimè præfectorum vitio malitia complentur, atq; id multo facilius quàm virtute contraria.

Chrysosto. Magnitudo honoris, nõ conuenienter honori viuere instituentibus, pœna accessionem facit.

Nihil doctore frigidius in verbis solũ philosophãte. hoc enim nõ doctoris, sed histrionis est.

Non enim tam ex verbis quàm ex rebus disciplinæ in animum infundantur.

Quanto ad altius magistratus fastigium ascendit, qui episcopi munus est sortitus, tãto maiorem cogetur reddere rationem, non modo de docendi ratione, & pauperum præfectura, verumetiam de suffragiorũ probatione, deq; alijs infinitis.

Nihil prodesse poterit, si dicant se ignorare eum qui crearetur suffragijs. sed ob hanc ipsam causam magis accusandi sunt, quòd quem ignorabant promouerint.

Nihil eo magistratu miserius, qui quibus præsit, nihil prodest.

Nili. Rem esse quietis & voluptatis prætextum non debemus existimare, omnium enim rerum laboriosissimum est animis præesse. Et eos qui eò accedunt, vnctos esse oportet, vt qui in certamẽ laboriosum descendant.

† Iudic. 9. Discant si velint ab † Abimelech & Gedeone subiectos non dictis, sed factis ad imitationem incitari: ille quidem lignorum fasces & faciebat & portabat, ac suis, Quemadmodum, inquit, vidistis me facientẽ, ita & vos facitote: hic autẽ ad res nouas quũ hortaretur et duceret suos, ipseq; author esset facinoris, Quod me, inqt. facere videtis, idẽ vos quoq; facitote.

† forte ex rasura. Doctoris imperitia discentes perdit, at discipulorum calamitas periculum creat doctori, præsertim cùm propter illius insciẽtiam illi imperiti & inertes fuerint.

ἢ ἀφ' ἡ τῶν ὑπολειπόντων τὸ σῶμα τος. ἕκαστος οὖν ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω, κἀν ᾖ τὸ χρεῖττονος ἀξίας, ἐν † ᾧ σύγκλητικῷ παρῆσαι πλέον ἀδεκτικῶς, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν ἢ οὐκ ἔλαβεν.

Μή τις ἐτὸν ἀκινδύνως ἔπεσθαι, ἀρχὴν ὑπεινδύνως ὑπιζυμείτω.

Ἐπαινῶ τὸν νηπίων νόμον, ὃς τὴν κώπην παρέτιεν ἐν χρήσας τῷ ἰδίῳ κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ὑπὸ τὸν πρῷραν ἀγαγὼν, ἐν πολλοῖς τὰ ἔμπροσθεν, ὕτως ὑπὸ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὸν πολλὸν τυφθῆναι θαλάσσῃ, καὶ τὴν τῶν αἰώνων ἀφάσκελιν.

Οὐκ ἐξ ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ κακουργίας ἡ παρεδρία· οὐδὲ τῶν ἀξιωτέρων, ἀλλὰ τῶν δυνατωτέρων οἱ θρόνοι.

Τίς αὖ τὸν ἀρχομένους πίστει μετειάζει τῶν παρόντων ὕτω διακειμένων;

Φιλοτάχυσα δ' ὑπάρχει τῶν παρόντων κακίας αἰσθάνεσθαι τὸ ὑπάρχον, ἐν πολὺ γε ῥᾷον, ἢ τἀναντίον δ' ἀρετῆς.

Τιμῆς μέγεθος τοῖς οὐκ ἀξίως τῆς τιμῆς ζῶν παραμυθίοις, παρεσκήκη τιμωρίας ὄντι.

Οὐδὲν διδασκάλου ψυχρότερον ὁ λόγος φιλοσοφοῦντος μόνον. τοῦτο γὰρ ὑποδιδασκάλου, ἀλλ' οὐχ ὑποκριτοῦ.

Οὐχ ὕτως γὰρ εἴωθεν ἐντίθεσθαι τῇ ψυχῇ τὰ μαθήματα ἀπὸ τῶν ῥημάτων, ὡς ἀπὸ τῶν παρόντων.

Ὅσον παρὸς μείζονα ὄγκον ἡ ἀρχῆς αἰωρεῖται, ὁ τὴν ὑπισχνῆν λαχὼν, ποσῶν πλείονα ἀπαιτηθήσεται λόγον, ἐχὶ διδασκαλίας μόνον καὶ πενήτων παρουσίας· ἀλλὰ καὶ χρεστοποιῶν δοκιμασίας, ἐν μυρίων ἑτέρων.

Οὐδὲν ὠφελῆσαι δυνάσεται, εἰ λέγοιεν τὸν χρεστοποιοῦντα ἀγνοῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μεῖζον ὃ ἔγκλημα γίνεται, ὅτι ὃν ἠγνόουν παρήγαγον. (αὐλιώτερον.

Ἄρχοντος μηδὲν τοὺς ἀρχομένους ὠφελοῦντος, οὐδὲν

Μὴ νομιζέτωσαν αἰσίως ἐν ἀπολαύοντες τῆς φορτίδος τὸ παρῆμα. πάντων γὰρ ὅτι ποιωτέρον ὄντι ἀρχὴ ψυχῶν. καὶ δὴ τοὺς ὅτι τοῦτο ἐρχομένους ἀλεύσασθαι, ὡς παρὸς ἀγῶνα ὑπότονον εἰσβάλλοντας.

Μαθέτωσαν εἰ βούλοιντο ὃ παρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ καὶ τῆ Γεδεὼν, ὅτι ὑ λόγος, ἀλλ' ἔργοι τοὺς ἀρχομένους ἐπάγη παρὸς τὴν μίμησιν· τὸ μὲν ποιήσαντος φορτία ξύλων καὶ βασάσαντος, καὶ λέγοντος· ὃν ἔμπον ἴδετέ με ποιοῦντα, ποιήσατε καὶ ὑμεῖς· τοῦ δ' ἔργου εἰσηγεμόνα ποιοῦν, καὶ ἑαυτὸν † παρεσκάσαντος τῆς ἐργασίας, ἐν λέγοντος· ἀπ' ἐμοῦ ἄψασθε, καὶ ὕτως ποιήσατε.

Ἡ δ' διδασκάλου ἀπαιδία ἀπόλλυσι τοὺς μαθητευομένους· καὶ ἡ τῶν μαθητευομένων ἀπώλεια, κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ, καὶ μάλιστα ὅταν παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀπειρημοσύνην ῥαθυμοῦν ὀφθῶσι.

Ἄτοπον

Ἄτοπον δὲ διώκοντα τὰς τιμὰς, φεύγειν τοὺς πόνους, δι' ὧν αἱ τιμαί.

Τοῖς παρ' ἀξίαν δὲ τυχοῦσι τῆς αἰσχίστης τιμῆς, ἀνάγκη τοῖς ἀνηκόοις εἶναι.

Enagrii.

Absurdum est qui persequatur honores, eum fugere labores, è quibus nascuntur honores.

Ioseph.

Qui indignè summos honores sunt assecuti, ijs pareant qui tradiderint necesse est.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ, ΚΑΙ ΥΠΟΤΑΓΗΣ, καὶ ἀσκήσεως, Λόγος τα'.

QVOMODO VALEDICERE mundo & se subiicere quis debeat, & postea se exercere, Sermo CCCI. Ex Antonio.

S. Basilij.

Χρὴ τοίνυν καθάπερ οἱ δι' ὕδατος εἰσιόντες, γυμνοὶ τῶν πολυτελημάτων ὄντες τοῦ βίου τῆς ἀσκητικῆς παρασκευαζόμενοι ζωῆς, πάσης ὕλης βιωτικῆς γυμνωθῆναι, εἰσιέναι τε τὴν φιλοσοφίαν ἡσύχως βίον.

Debent igitur qui in asceſi & meditatione volunt vitam degere (vt qui in balneum ingrediuntur, omnem veſtitum exuunt) omni materia negotiorum vita nudati, intra ſepta philoſophica vitæ ſe abdere.

Ἡ δὲ ἀληθὴς καὶ τελεία ὑποταγὴ τῆς ὑποχείρου πρὸς τὸν καθηγούμενον, ἐν τούτῳ δείκνυται, ἐν ᾧ μὴ μόνον τῶν ἀτόπων, καὶ τῶν συμβαλλομένων τοῖς παρεστῶσιν ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὰ τὰ ἐπαινετὰ χωρεῖς τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν. ἡ γὰρ ἐγκράτεια καὶ πᾶσα ἡ σωματικὴ κακοπάθεια, πρός τι χρησίμως ἔχει· ἀλλ' ἐάν τις τῇ ἰδίᾳ ὁρμῇ ἀκολουθῶν δι' ἀρέσκειαν αὐτοῦ ποιῇ, καὶ συμβαλλομένοις τοῖς παρεστῶσι τὴ μὴ πείθηται, μεῖζον τὸ κατόρθωμα ἔσται τὸ πλημμελούμενον. ὁ γὰρ ἀπειθῶν τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ διατάξει ἀνθέστηκε· καὶ ὁ τῆς ὑποταγῆς μισθὸς, μείζων τοῦ κατὰ τὸν ἐγκράτεσθαι δοκοῦντος κατόρθωμός ἐστι.

Continentia enim ac quæuis corporalis afflictio ad aliquid vtilis est: ſed ſi quis proprios appetitus ſequens, quod ſibi placet, factat, & præfecto conſilium danti non obtemperet, maius erit peccatum, quàm officium: qui enim reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, ac obedientiæ præmium quàm continenter facti maius eſt.

Ἡ ἄσκησις τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸν διαρρήσεως, ἐν τῇ ἀναχωρήσει τοῦ μεμιμνῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῇ πολυτελοῦς ἀλλοτριώσει τῶν σαρκικῶν ἡμῖν κατορθῶται. ὡς εἰ μή γε ἀποξενώσαιμεν ἑαυτοὺς καὶ συγγενείας σαρκικῆς, καὶ κοινωνίας βίου, οἱονεὶ πρὸς ἕτερον κόσμον, διὰ τῆς ἀλλοιώσεως μεταβαίνοντες, καὶ τὸν εἰπόντα· ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἀμήχανον ἡμᾶς ἀπελθεῖν τοῦ σκοποῦ, τῆς πρὸς Θεὸν διαρρήσεως, τοῦ Κυρίου οὕτως εἰπόντος, ὅτι ὃς οὐκ ἀποτάσσεται τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσι, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· καὶ ἄλλος δέ, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν. ἄρνησις δέ ἐστιν ἑαυτοῦ, ἡ τελεία τῶν παρελθόντων λήθη, καὶ ἡ τῶν θελημάτων ἑαυτοῦ ἀλλοτρίωσις.

Exercitatio vitæ ex euangelio Chriſti inſtituta vt Deo accepti ſimus, hæc eſt: vt ſecedamus ab omnibus mundi ſolicitudinibus, & omnino à tentationibus alieni ſimus: nam niſi abducamus nos ipſos ab omni carnis cognatione, & vita communione quaſi ad alterum mundum migrantes, per meditationem ſequentes conſilium illius, qui dixit, Noſtra enim cõuerſatio in cœlis eſt, omnino fieri nequit, vt propoſitum teneamus quo volumus Deo accepti eſſe, cùm Dominus definitè dicat ſic: Quicunque ex vobis non valere iuſſerit omnia ſua, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et alibi, Si quis me ſequi vult, abneget ſemetipſum. Abnegatio autem ſuijpſius eſt perfecta præteritorum oblivio, & à ſua voluntate omnino abalienari.

Τὸ μὲν τι γὰρ ὅπερ τεταγμένον, οὐ χρὴ ἀπολείπειν. ἡ γὰρ ὑπακοὴ μέχρι θανάτου ἔχει τὸν ὅρον.

Quod imperatum fuerit & præſcriptum, non eſt recuſandum: nam obedientia vel ad mortem vſque extenditur.

Chryſoſt.

Ἀρετὴ ἀρχομένου καὶ τιμὴ, τὸ μένειν ὑπὸ τῆς ὑπακοῆς.

Virtus ſubiecti & honor eſt in obedientia perſtare.

Senum.

Εἰ καὶ ἔχει τις πίστιν εἰς τινὰ, καὶ δίδωσιν ἑαυτὸν ὑποτάξαι αὐτῷ, οὐ χρεία ἔχει προσέχειν ὁποίαις θελήσει τοῦ πατρὸς αὐτοῦ συγχωρῇ τὰ θελήματα αὐτοῦ, καὶ εἴ τι κλῆμα ὁρᾷ ἔχον πρὸς Θεοῦ.

Si quis fidem habet in aliquem, ac ſeipſum tradit illi ſubijciendum, nihil ei eſt opus, vt mãdatis Dei mentem adhibeat: ſed vt patri ſuo omne voluntatis ſuæ ſtudium deferat, & apud Deum crimine vacabit.

Ἀνάπαυσον τὸν πατέρα σου, ἵνα ὅτε ἂν ἀπέλθῃ πρὸς Κύριον, παρακαλέσῃ ὑπὲρ σου, καὶ εὖ σοι γένηται.

Refice patrẽ tuũ, vt cùm ad Dominũ abierit, proteroget, & tibi bene ſit. ¶ *Vehemẽter oderunt dæmones eos, qui in ſubiectione patris eminent, & aduerſus eos dentibus frendent,*

quòd cum obedientia renunciationem copulauerunt, idq; omni solicitudine posita: aduersus quos meditatas rationes comminiscentes irritationem instituunt, ac iræ iam innatæ adiungunt iracundiam, deinde etiam odium in patrem paulatim coquunt, quasi pater iniquè obiurget, & personam respiciat, vt ex dissidentibus moribus animum agitatum ex vlnis paternis extortum dissipent.

Dorothei. *Qui se in patrum obedientiam committit, securè & quietè viuit.*

DE NON OFFENDENDO, nec iudicando quoquam, Sermo CCCII. Ex Antonio.

Luc. 22. *OPortebat prodi filium hominis, sed væ illi per quem proditus est: & offendicula venire necesse est, sed væ illi per quem veniunt.*

Matth. 18. & Marci 9. *Vtilius esset vt mola asinaria collo eius circundaretur, & in mare proïceretur, quàm vt vnum ex istis paruis offendat.*

Matth. 17. *Vt autem eos ne offendamus, iace hamum in mare, et eum qui primus ascenderit, piscem tolle, & in ore eius inuenies staterem, quem illis dato pro me & pro te.*

Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus dolet, non ex charitate id agis.* Et paulò pòst: *Bonum est non edere carnes, et vinum nõ bibere, nec quicquã quo frater tuus impingat, aut offendatur, aut infirmetur.*

Sed illud iudicate magis, ne quid committatis quo frater offendatur.

1. Corin. 8. *Sic enim peccantes in fratres, & verberantes eorum infirmam conscientiam, in Christum ipsum peccatis.*

1. Cor. 10. *Tales vos præstate, vt neque Iudæis, neque Græcis, neque Christi ecclesiæ offendiculo sitis.*

1. Corin. 5. *Nolite quicquam ante tempus iudicare, donec venerit Dominus, qui & illustrabit & in apertum proferet, quæ sunt occulta in tenebris: & cordium consilia patefaciet, hæc Dei iudicia vlcisci necesse est omnino, ne experiatur iram Dei etiam ille qui fuerit quietus.*

Theologi. *Ne velox sim ad iudicandum, à scriptura admonitus sum.*

Chrysost. *Omnia ergo ita geramus, vt ne proximus offendatur. Vita enim quamuis rectè instituta fuerit, si offendiculum alijs præbeat, omnia perdidit.*

†fortè vpiu. Sanctus. *Qui vult igitur viam charitatis ingredi, nullius hominis suscipies curã, vt neminem iudicet, siue rectus & bonus sit, sine secus.*

ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ πνευματικοῦ ἀμείμπτους ἐζύγωσαν, καθ' ὧν καὶ προφάσεις ἀκριβολογοῦντες, παροξυσμοὶ ἀρτύουσι, καὶ τῇ συμβαινούσῃ ὀργῇ τοῦ μίσους ἐγκλύφουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ μῖσος πρὸς τὸν πατέρα ὃ καθ' ὀλίγον ἔφυσαν, ὡς ἄτε δῆθεν ἀδίκως ὑβριζόμενοι, καὶ οὐ πρόσωπον προσέχοντος, ἵνα ἐκ διαφόρων ἐθῶν τοῦ ψυχικοῦ προσπάξασθαι τὴν πατρικὴν ἀγκάλην σκορπίσωσι.

Ὁ βάλλων ἑαυτὸν εἰς ὑπακοὴν πατρὸς, ἀμεμπτίαν καὶ ἀνάπαυσιν ἔχει.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΣΚΑΝΔΑΛΙΖΕΙΝ ΜΗΤΕ ΚΡΙΝΕΙΝ ΤΙΝΑ, Λόγος τϛ'.

ΕΔΕΙ τοὺς ἀδελφοὺς παραδοθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ δι' οὗ παραδόθη. καὶ τὰ σκάνδαλα ἐλθεῖν ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ δι' οὗ ἔρχεται.

Συμφέρει αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἐρρίπτηται εἰς τὸν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων.

Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, βάλε ἄγκιστρον εἰς τὸν θάλασσαν, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα, τὸν δὸς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Εἰ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. (Καὶ μετ' ὀλίγον.)

Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ.

Ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ προσπάθειαν πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον.

Οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὸν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε.

Ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ.

Μὴ προ καιροῦ τι κρίνετε ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. πᾶσι γὰρ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἐκδικεῖν, ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἵνα μὴ ἀπολαύσῃ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ὁ ἡσυχάζων.

Μὴ ταχὺς εἶ εἰς κρίσιν, ἐπὶ τῆς γραφῆς νουθετήθημεν.

Πάντα τίνων προσέχωμεν, ὥστε μὴ σκανδαλισθῆναι τὸν πλησίον. βίος γὰρ καὶ σῴζοντα ὀρθῶς ἢ, σκάνδαλον ἑτέροις παρέχων ὅλον πᾶν ἀπώλεσεν.

Ὁ θέλων οὖν ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγάπης, ἀμελησάτω ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου τοῦ μὴ †κρίνειν τινὰ, εἴτε καλῶς ἐστιν, εἴτε μή.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙ ΒΡΩΜΑΣΙ σκανδαλιζομένων, καὶ διαφορᾶς τραπέζης. Λόγος τγ'.

ΜΗ' οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει καὶ πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἃ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων.

Βρῶμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα, οὔτε ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεθα.

Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, ἀπλέως ἐκάστῳ χρή. πᾶν γὰρ κτίσμα Θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

Ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως.

Μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι.

Τράπεζαν ἡδίω, οὐκ ἐδεσμάτων πολυτέλεια ποιεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν κεκλημένων ὄρεξις.

Οὐ τῇ φύσει τῶν ἐδεσμῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ διαθέσει τῶν ἐσθιομένων ἡ πολυτέλεια κρίνεται τῶν τραπεζῶν.

Λαμπρὰ τράπεζα δύτελὴς φαίνεται, ὅταν μὲν μὴ τὴν πεῖναν προσκαλῶσιν οἱ παρόντες· καὶ δύτελὴς πάλιν πολυτελὴς δείκνυται, ὅταν τροφῶντας λάβῃ τοὺς δαιτυμόνας.

Ψυχὴ γάρ φησιν Ἰὼβ ἐν πλησμονῇ οὖσα, κηρίοις ἐμπαίζει, ψυχῇ δὲ ἐνδεεῖ καὶ τὰ πικρὰ γλυκέα φαίνεται· οὐ τῆς φύσεως τῶν προκειμένων μεταβαλούσης, διὰ τῆς διαθέσεως τῶν ἐσθιομένων κλονουμένης τὴν αἴσθησιν.

Σὺ πλήθει βρωμάτων καὶ παρασκευαῖς ποικίλαις μετασκευάζων τὸν ἀδελφόν σου τὴν τράπεζαν, κατηγορεῖς αὐτοῦ φιλοδοξίαν· καὶ καταχεῖς αὐτοῦ γαστριμαργίας ὀνείδη, ὧν κατασκευάζεις, ἐλέγχων αὐτοῦ τὴν περιττὴν δυσπάθειαν.

Καθόλου δὲ ὅπου ζητεῖ βρῶμα, παρ' ἐντολὴν ἐστὶ τοῦ κυρίου εἰπόντος· μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, καὶ τί πίητε, καὶ †μὴ μετεωρίζεσθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ.

ΠΕΡΙ ΑΜΕΛΩΝ ΚΑΙ ΡΑΘΥμων· καὶ ὅτι ἐὰν νήφωμεν, οὐδὲν ἡμᾶς ὁ διάβολος βλάψαι δύναται. Λόγος τδ'.

ΚΑθόλου οἶμαι, ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ σατανᾶς ψευδὴς αἴτιός τινι ἁμαρτίας οὐ δύναται· ταῖς δὲ ἐνυπαρχούσι ποτὲ μὲν φυσικαῖς κινήσεσι, ποτὲ δὲ καὶ ἀπηρθρωμέναις παθεσι συγχωρηθεῖσιν ἐπ' αὐτῷ, ἐμ εἰς τὰ οἰκεῖα πάθη ἀπάγει ἐπιχειρῶν τοὺς μὴ νήφοντας.

DE IIS QVI OB CIBOS OFfenduntur, & de mensarum differentia, Sermo CCCIII. Ex Antonio.

NEmo igitur iudicet vos in cibo & potione, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi. Coloss. 2.

Cibus nos non commendat Deo: neque enim si non edamus, inferiores sumus: neq; si edamus, superiores. 1. Corin. 8.

Quæcunque Deus condidit, vt sumantur cum gratiarum actione à fidelibus, ea tangere non dedecet: quicquid enim Deus condidit, bonum, nec quicquam reijciendum est, si modo cum gratiarum actione sumatur: sanctum enim efficitur per sermonem Dei, & precationẽ. 1. Tim. 4.

At qui discernit, si ederit, condemnatus est, quòd id non fide nixus faciat. Rom. 14.

Noli destruere opus Dei propter cibum: omnia quidem pura, sed malum est homini, qui per offendiculum edit.

Non solùm ciborum sumptuosus apparatus, verumetiam inuitatorum appetitus, mensam efficit iucundissimam. S. Basilij.

Non natura ciborum, sed appetitu & affectione edentium apparatus iudicatur mensarum.

Opipara mensa, tenuis videtur, quum non expectata esurie cibum sumunt: & contrà, vilis sumptuosa fit, cùm esurientes accesserint conuiua.

Anima enim (ait Iobus) in rerum abundantia versans, fauis illudit: anima autem indigenti amara dulcia videtur: non quia appositorum natura mutata sit, sed quia conuiuantium affectio sensum fallit.

Multitudine ciborum & supernacanea copia ad voluptatem apparãs fratri tuo mensam, tacitè eum accusas quòd voluptarius sit, & effundis in eum gulositatis probra, ipsa præparatione tua eum delicatum eum arguens.

Generatim cibum quærere contrarium est mandato Domini, dicentis: Nolite quærere quid edatis, & quid bibatis, & quid induatis: hæc enim omnia gentes mundi requirunt. †fortè legendum τί πίωμεν, vt Matth. 5.

DE NEGLIGENTIBVS ET inertibus: & quòd si vigilemus, nihil nos diabolus possit lædere, Sermo CCCIIII. Ex Antonio.

OMnino ipsum per se Satanam nemini peccati autorem esse posse arbitror, sed illum conari vt nos non vigilantes nec sobrios in sua abducat ex motibus qui in nobis interdum naturales, interdum etiam licet vetiti, nostro tamen arbitrio vsurpati sunt. S. Basilij.

Chrysostomi.

Canis ritu diabolus insultat diuitibus, quasi qui à puero tenente offam aut placentam auferre velit.

Diabolus quum animaduerterit se nihil proficere, in posterum desistit, metuens ne maiorum nobis author sit coronarum.

Diabolus sibi malus est, non nobis: nos enim si velimus, magnas per ipsum capiemus vtilitates: metuentes enim illius insidias vigilamus, & continenter Dei meminimus.

Nouit enim, nouit artifex varius diabolus, vel per bonas actiones suum interspergere venenum.

Solent damonia non solùm inter se mutuis vti ministeriis, verumetiam improbis hominibus, pro instrumentis, ad sui generis hominibus insidias ponendas.

Noli igitur expectare, vt cum remissione & incuria cælum videas: non enim licet: nemo speret se cum deliciis per angustam viam ingredi posse: id enim fieri nequit: nemo per latam ingrediens, speret se vitam consequuturum.

Non remissorum & securorum est regnum cælorum, sed violentorum.

Arena est hac vita: in arena autem & certaminibus non potest remissè agere qui coronandus est.

Adharesci to igitur virtuti: sic enim etiamsi nouissimus abieris, cum magna copia ibis: duplicemq; semper vita festinitatem habebis, & à vitio abstinens & virtutem retinens.

Remissionem ne quaramus: afflictionem enim suis discipulis promisit Christus: & Paulus, Qui volunt (inquit) in Christo viuere, persecutionibus vexabuntur. Generosus athleta in stadio balnea non requirit, nec mensam cibis & vino onustam. Hoc enim non est athletæ, sed mollis & ignaui: nam athleta pugnat cum puluere, oleo, solis calore, sudore multo, afflictione & angustia: certaminis hoc est & pugnandi tempus, ergo etiam vulneris accipiendi, dolendi, & sanguinis effundendi tempus est. Audi quid beatus dicat Paulus: Sic certo, non quasi aërem cædens. Omnem ergo vitam certaminis tempus esse existimemus: nec vnquam afflicti, admiremur aut stupeamus: nam neque pugil dum in certamine est, aduersum aliquid sibi accidere miratur. Non hoc, sed aliud est recreationis tempus. Hic sanè in afflictionibus perfectio nobis conquirenda est: quanquam illi casus quos experimur quotidie, persecutio & afflictio dici non debeant: quòd si tamen hos non ferimus, vix illas feremus: Tentatio vos non apprehendit, inquit, nisi humana. Precemur igitur à

Καθάπερ κύων, ὅταν σκάλλεται τῆς πλυτοῦσι ὁ διάβολος, ὡς ἂν ψωμὸν ἢ πλακοῦντα παιδίου κατέχοντος ἁρπάσαι θέλων.

Ὁ διάβολος ὅταν μηδὲν ἑαυτὸν μηδὲν αὐύσητε, ἀφίσταται λοιπὸν, δεδικὼς μὴ πλέονι ἡμῖν στεφάνων αἴτιος γένηται.

Ὁ διάβολος ἑαυτῷ κακός, οὐχ ἡμῖν. ἡμεῖς γὰρ εἰ βουλοίμεθα, καὶ πολλὰ κερδαίνομεν δι' αὐτοῦ καλά. δεδοικότες γὰρ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλὰς, νήφομεν, καὶ μεμνήμεθα τοῦ Θεοῦ διηνεκῶς.

Οἶδε γὰρ οἶδεν ὁ πολυμήχανος διάβολος, καὶ διὰ χρηστῶν πραγμάτων τὸν ἑαυτοῦ σπόρον ἐμβαλεῖν.

Ἔθος τοῖς δαιμονίοις, οὐ μόνον ἀλλήλοις ὑπηρέταις, ἀλλὰ καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις ὀργάνοις πρὸς τὰ τῶν ἐμφύλων αὐτῶν ἐπιβουλὰ χρῆσθαι.

Μὴ τοίνυν μὴ αἰσίως προσδοκάτω τὴν τῶν ἀγαθῶν ἄφεσιν, οὐ γὰρ ἔνι· μηδεὶς μετὰ τρυφῆς ἐλπιζέτω τὴν στενὴν ὁδὸν ἰέναι, οὐ γὰρ δυνατόν· μηδεὶς τὰ εὐρύχωρα βαδίζων, τὰ ζωὴν ἐλπιζέτω.

Οὐκ αἰτοῦντων καὶ ἀμελούντων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ βιαστῶν.

Σκάμμα ἐστὶ τοῦτο ὁ παρὼν βίος, οὐ δὲ τὸν σκάμματι καὶ τοῖς ἀγῶσι, οὐ δυνάτον αἰσίως ἀπολαῦσαι ὁ στεφανοῦσθαι μέλλων.

Ἔχου τοίνυν τῆς ἀρετῆς. ὅταν γὰρ καὶ νέος ἀπέλθῃς, μετὰ πολλῆς ἔξεις τὴν εὐπορείας, καὶ διπλοῦν ἑορτὸν ἀεὶ πάντοτε ἕξεις τὸν βίον, κακίας τε ἀπεχόμενος καὶ ἀρετῆς ἐπιλελημμένος.

Μὴ ζητῶμεν αἴσιον. θλίβειν γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπηγγείλατο ὁ Χριστός. καὶ φησὶν ὁ Παῦλος, οἱ θέλοντες ζῆν εὐ Χριστῷ, διωχθήσονται. εὐθὺς γυμνασίου ἀθλητὴς ἐν τῷ σκάμματι λουτρὰ ἐπιζητεῖ, καὶ βαπτίζεσθαι πλήθουσαι σιτίοις καὶ οἴνῳ. τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀθλητοῦ, ἀλλὰ βλακός. ὁ γὰρ ἀθλητὴς μάχεται ἐν κόνει, ἐλαίῳ, ἀκτῖνος θερμότητι, ἱδρῶτι πολλῷ, θλίψει καὶ στενοχωρίᾳ. ἀγῶνος ἔστι καὶ τὸ πυκτεύειν ὁ καιρὸς, οὐκοῦν καὶ τραύματα λαμβάνειν, καὶ αἱματίζεσθαι, καὶ ἀλγεῖν. ἄκουσον τί φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν πυκτεύω ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. πᾶσαν τὸν βίον ἀγῶνος καιρὸν ἡγησώμεθα, οὐδέποτε θλιβόμενοι ξενοπαθήσωμεν· εἴ γε μηδὲ πύκτης, ὅταν ἐν ἀγῶνι ᾖ, ξενοπαθεῖ. ἕτερός ἐστιν ὁ τῆς αἰσίως καιρός. δεῖ θλίψεως ἡμᾶς τελεωθῆναι δεῖ· εἰ γὰρ μὴ διωγμός ἐστι, μηδὲ θλῖψις, αἱ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῖν συμπίπτουσαι. εἰ δὲ ταύτας οὐ φέρομεν, σχολὴ γε ἐκείνας ἐνεγκεῖν ἄν. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφε, φησὶν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. εὐχώμεθα οὖν τῷ

Θεῷ

Θεῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, εἰσελθόντες δὲ φέρωμεν γενναίως.

Οἱ τὰ μαλακὰ φορεῖν τοὺς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσὶν, οἱ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα, ἐν τοῖς στρατιώταις. Ὁ γὰρ μαλακὸν ἱμάτιον, τὴν τοῦ αὐχμηροῦ ἐκλύει ψυχὴν, διαχαλᾷ, διαχεῖ· κἂν σκληρὸν λάβῃ σῶμα καὶ σκληρὸν, παχέως διὰ τῆς ὑποφερούσης μαλακὸν ποιεῖ καὶ ἀδύνατες. Ἐξ οὗ καὶ αἱ τῶν ἀστῶν γεφόμεναι γυναῖκες, τῶν ἀστικῶν ἀνδρῶν εἰσὶν ἰσχυρότεραι. τοῦ δὲ σώματος γενομένου μαλακωτέρου, ἀνάγκη καὶ τὴν ψυχὴν συναπολαύειν τῆς λύμης. τὰ γὰρ πολλὰ καὶ συναλγεῖ αὐτῆς αἱ ἐνέργειαι τῇ τοῦ σώματος διαθέσει.

Τίς οὖν ὁ τῆς κακίας δημιουργός; τίς δὲ ἄλλος, ἀλλ' ἢ ῥᾳθυμία τῆς προαιρέσεως;

Ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἀμεριμνία καὶ ἡ ἀνάπαυσις, χαυνοῦσι καὶ διαχέουσι τὴν ψυχήν· οἱ δὲ πειρασμοὶ συσφίγγουσιν αὐτὴν καὶ ἐτόνον αὐτὴν τῷ Θεῷ, ὡς λέγει ὁ προφήτης Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου.

Ἐὰν ἴδῃς ἑαυτὸν ἐν καιρῷ ἀναπαυόμενον ἀπὸ τῶν παθῶν, μὴ πίστευσῃς σαυτῷ, μήποτε σκίλοισιν ἑαυτὸν οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν ἐν πανουργίᾳ· ἴσως ὁ ἄνθρωπος ἀπολύσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, νομίζων ὅτι ἀσπαίρει καὶ ἄφνω εἰσπηδήσουσι διὰ τὴν παλαίπωρον ψυχὴν, καὶ † πάσουσιν αὐτὴν ὡς στρούθιον.

Τοῖς μὲν κοσμικοῖς οἱ δαίμονες διὰ τῶν πραγμάτων μᾶλλον παλαίουσι, τοῖς δὲ μοναχοῖς ὡς διὰ τὸ πλέον διὰ τῶν λογισμῶν. πράγματα γὰρ διὰ τὴν ἐρημίαν ἐστέρηται. καὶ ὅσον ἀκηλώτερον, τὸ κατ' ἐνέργειαν, τοσοῦτο χαλεπώτερος ὁ κατ' διάνοιαν πόλεμος, τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων συνιστάμενος. ἀκίνητον γάρ τι πρᾶγμα ὁ νοῦς, καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους φαντασίας διεγήγερται.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ, Λόγος τέ.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.

Χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Deo in tentationem ne incidamus: sin inciderimus, fortiter feramus.

Qui molli vestitu vtuntur, in aulis regum versantur: qui verò non tali vestitu sunt, in cœlis sunt: nam mollis vestitus, vel austerum animum, solutiorem facit, frangit, diffundit: & si corpus asperum & durum nanciscatur, continuò delicijs emollit & infirmius reddit. Ex quo fit vt mulieres quæ ruri viuũt, viris in vrbe degentibus sint robustiores. At qui corpore molliore reddito, necesse est etiam animum illius corruptionis esse participem. Propterea quòd ipsius animi actiones ferè ad corporis affectionem consensu mutuo formentur.

Quis igitur est vitij artifex? quis alius esset quàm voluntatis desidia?

Remissio, securitas, requies, hæc emolliunt & diffundunt animum: tentationes autem consolidant, ac cum Deo coniungunt: quemadmodum propheta dicit, In calamitate meminimus tui. Dorotheus.

Si animaduerteris teipsum aliquo tempore perturbationibus solutum, vide ne tutibi fidas, quia parant se hostes ad tempus opportunum versutiæ: fortasse homo soluto erit animo, omnia sedata esse credens, & repẽtè in miserum animum insilient hostes, & quasi passerculum deuorabunt. † *fortè arrodent.*

Cum mundanis damones per res ipsas magis luctantur, cum monachis autem ferè per rationum disputationes: negotijs enim & operibus propter solitudinẽ soluti sunt. At quãto facilius est mente peccare, quàm externa actione: tanto est animi bellum difficilius, quàm ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facilè mouetur, & ad contrarias legi phantasias effrenata. Euagrij.

DE POENITENTIA ET confessione, Sermo CCCV. Ex Antonio.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient. Matth. 5.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Matth. 11.

Sani non egent medico, sed malè affecti. Ite & discite quid sit, Misericordiam volo & nõ sacrificium. Non enim veni vt vocarem iustos sed peccatores ad pœnitentiam. Matth. 9.

Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo super vno peccatore resipiscente, magis quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigẽt pœnitentia. Lucæ 15.

Gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore resipiscente. Ibidem.

Rom.6. *Quemadmodum prabuistis membra vestra seruaimmunditiæ & iniquitati ad aliam atq; aliam iniquitatem: sic & nunc prabete membra vestra seruainstitiæ ad sanctificationem Deo.*

Iacob.5. *Confitemini inuicem alius alij peccata vestra.*

1.Ioh.1. *Fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & purificet nos ab omni iniqtate.*

Iacob.5. *Si quis inter vos erraverit à veritate, & conuerterit quis eum, sciat, quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

2. Reg.12. *Dixit Dauid ad Nathan prophetam: Peccaui Domino. & respondit Nathan, Et Dominus amouit peccatum tuum, & non morieris.*

Iob. *Si quid iniquum est in manu tua, procul id amolire abste: sic relucebit facies tua instar aquæ limpidæ.*

Si fuerint mille angeli lethiferi, nullus eorum vulnerabit eum, si ex animo instituat ad Dominum conuerti.

Psalm.31. *Dixi, confitebor aduersus me iniquitatem meam Domino: et tu remisisti impietatẽ cordis mei.*

Præueniamus faciem eius confessione.

Prou.24. *Septies cadet iustus & resurget.*

Prou.18. *Iustus sui accusator est in primo sermone.*

Ioel. 2. *Et nunc dicit Dominus Deus vester, Conuertimini ad me ex toto corde vestro, in ieiunio & fletu & plãctu: & scindite corda vestra, non vestimenta vestra, & cõuertimini ad Dominum Deum vestrum, quoniã beneficus & misericors est, longanimis, & multæ bonitatis, & pœnitentia ducitur super malo (quod scilicet influxit vobis, vel inflicturus fuerat.)*

Malach. *Conuertimini ad me, & ego ad vos conuertar, inquit Dominus omnipotens.*

Esaiæ. *Væ qui attrahitis peccata tanquam longo funiculo, & veluti loro bubulo iniquitates.*

Esa.1. *Lauamini, mundi estote, auferte nequitias ab animabus vestris coram oculis meis. Cessate à nequitijs vestris, discite bonũ facere, quærite iudicium, liberate iniuria oppressum. Iudicate pupillo, & iustificate viduam, & venite & disceptemus, dicit Dominus. Et si fuerint peccata vestra sicut rubeum, quasi niuem dealbabo: si autem fuerint sicut coccinum, velut lanam dealbabo. Et si volueritis, & exaudieritis me, bona terra comedetis: si autem non volueritis, neque audieritis me, gladius vos deuorabit. nam os Domini loquutum est ista.*

Cùm conuersus lugebis, tunc saluus fies.

Καθὼς παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν τῷ Θεῷ.

Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν.

Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.

Ἐάν τις ἀποπλανηθῇ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Εἶπε Δαβὶδ πρὸς Νάθαν τὸν προφήτην· ἥμαρτηκα τῷ Κυρίῳ. καὶ εἶπε Νάθαν πρὸς Δαβίδ· καὶ Κύριος ἀφείλατο τὸ ἁμάρτημά σου, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃς.

Ἐὰν ἀνομίαν τινὰ ἐστὶν ἐν τῇ χειρί σου, πόρρω αὐτὸ ποίησον ἀπὸ σοῦ. ὅτως ἀναλάμψει τὸ πρόσωπόν σου ὥσπερ ὕδωρ καθαρόν.

Ἐὰν ὦσι χίλιοι θανατηφόροι ἄγγελοι, εἷς ἐξ αὐτῶν οὐ μὴ βλάψῃ αὐτὸν, ἐὰν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς Κύριον.

Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου.

Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει.

Ἑπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος, καὶ ἀναστήσεται.

Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ.

Καὶ νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης καρδίας ὑμῶν, ἐν νηστείᾳ, καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ κοπετῷ, καὶ διαῤῥήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ ἐπιστράφητε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ἐστὶ, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις.

Ἐπιστράφητε πρός με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ, καὶ ὡς ζυγῷ ἱμαντὶ δαμάλεως, τὰς ἀνομίας αὐτῶν.

Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ δεῦτε καὶ διελεγχθῶμεν, λέγει Κύριος. καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ. καὶ ἐὰν θέλητε, καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται. ὃ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

Ὅταν ἐπιστραφεὶς στενάξῃς, τότε σωθήσῃ.

Ἐγὼ

Ἐγώ εἰμι, ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ· σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθῶμεν. λέγε δὲ σὺ πρῶτον τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῇς.

Μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου.

Περὶ τῆς ψυχῆς σου μὴ αἰσχυνθῇς. ἔστι γὰρ αἰσχύνη ἀγάγουσα ἁμαρτίαν, καὶ ἔστιν αἰσχύνη δόξα καὶ χάρις. καὶ μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου, καὶ μὴ σφαπῇς εἰς πτῶσίν σου.

Μὴ ἀναμείνῃς ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον, καὶ μὴ ὑπερβάλλῃς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. ἐξαπίνης γὰρ ἐλεύσεται ὀργὴ Κυρίου, καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ὀλοῇ.

Ἐὰν κακώθημεν διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἰαθῶμεν διὰ τῆς μετανοίας.

Πρόσεχε σεαυτῷ, ἵνα κατ' ἀναλογίαν τοῦ πλημμελήματος καὶ τὴν ἐκ τῆς θεραπείας βοήθειαν καταδέξῃ. μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἁμάρτημα, πολλῆσι χρείᾳ τῆς ὁμολογήσεως, δακρύων πλείστων, στωτοίσι τῆς ἀγρυπνίας, ἀδιαλείπτου νηστείας· κοῦφον καὶ φορητὸν τὸ ἁμάρτημα, ἐξισοζέσθω καὶ ἡ μετάνοια.

Μηδεὶς ἐν κακίᾳ διαμένας, ἑαυτὸν ἀπογινωσκέτω, εἰδὼς, ὅτι γεωργία μὲν τὰς ποιότητας τῶν φυτῶν μεταβάλλει· ἡ δὲ κατ' ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια, δύναται πᾶν εἶδος παθῶν ἀρρωστημάτων ὑπερβαίνουσα.

Οὐ θέλει γὰρ ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ σωθῆναι. μὴ ὡς εἰς βάθος κακῶν κατα-φερόμενος. καιρὸς ἀνοχῆς ἐστι, καιρὸς μακροθυμίας, καιρὸς ἰάσεως, καιρὸς διορθώσεως. ὠλίσθησας, ἀνάστηθι· ἥμαρτες, ἡσύχασον. μὴ ζήτει ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν, ἀλλ' ἀπόστηθι. ὅτι γὰρ ἀποστραφῇς, ζήσῃ, τότε σωθήσῃ. ἔστι γὰρ ἐκ πόνων ὑγεία, καὶ ἐξ ἱδρώτων σωτηρία.

Οὐ χρόνου ποσότητι, ἀλλὰ διαθέσει δὲ ψυχῆς ἡ μετάνοια κρίνεται.

Ἀναγκαῖον τοῖς πιστοῖς δοκοῦσιν τὸν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πάλαι μετανοοῦντες, ὅτι τῶν ἀγίων διεῖσκηνται πεποιηκότες. γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι τῷ βαπτιστῇ Ἰωάννῃ ἐξωμολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· ἐν δὲ ταῖς Πράξεσι, τοῖς ἀποστόλοις, ὑφ' ὧν καὶ ἐβαπτίζοντο ἅπαντες.

Οὐδενὶ δοκῶ ὡς κακοπαθείᾳ Θεὸς θεραπεύεται, καὶ δάκρυσι τὸ φιλανθρωπον αἰσθάνεται.

Δεῖ δὲ μεταβαίνοντας μὲν εἰς τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος· ἀκινήτους δὲ εἶναι τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ βελτίονος.

Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν αἰσθανομένους, ἀλλ' ὑπερορᾶν καὶ σωφρονεῖν τὸ πλημμεληθὲν, οὐκ ἔστι μικρόν· ἀλλὰ

Ego sum, ego sum qui deleo peccata tua, & non recordabor eorum. Tu vero in memoriam mihi reduc, iudicabimur simul, narra tu primùm iniquitates tuas, vt iustificeris. Esa. 43.

Non erubescas confiteri peccata tua. Sirach. 4.

Ne te pudeat anima tua. Est enim pudor peccatum trahens secum, est item pudor gloria gratiaq; conciliator. Ne cedas vlli factei (id est truculentiæ aut blanditijs) quod anima tua damno fiat, nec in tuam perniciem erubescas. Ibid.

Ne differas conuerti ad Dominũ, neq; diem ex die ducas. Repentè enim veniet ira Domini, & tempore vltionis peribis. Sirach. 5.

Malè affecti sumus à peccatis, sanitatem recuperemus beneficio pœnitentiæ. Basilij.

Diligens esto circa teipsum, vt pro delicti portione curationis quoque remedium adhibeas. Magnum & difficile crimen admisisti, omnino tibi opus est confessione, lacrymis plurimis, vigilijs intensis, assiduo ieiunio: sin leue & tolerabile peccatum fuerit, par ei pœnitentia fiat.

Nullus improbæ vitæ homo desperet de seipso, sciens quod sicut agricultura plantarum qualitates immutat: sic animæ cultus per virtutem adhibitus, omne genus agritudinis superare potest.

Deus enim peccatoris mortem non vult, sed potiùs vt conuertatur & saluus fiat. Noli teipsum negligere tanquam in profundam malitiam delectum. Tempus est patientiæ, tempus longanimitatis, tempus curationis, tempus emẽdationis. Lapsus es, resurge: peccasti, desiste. Ne insiste viam peccatorum, sed resiluito: cùm enim te auerteris, & luxeris, tum seruaberis. Labores enim sanitas sequitur, & salus sudores.

Non ex mora temporis, sed animi affectione pœnitentia æstimatur.

Necessarium est peccata illis confiteri, quibus administratio mysteriorum Dei concredita fuerit. Sic enim etiam antiqui pœnitentiam agentes, sanctiùs fecisse reperiuntur. Scribitur enim in Euangelio, quod Ioanni Baptistæ peccata sua confessi sint: & in Actis, quòd Apostolis, à quibus etiam omnes baptizabantur.

Nullo cultu tam gaudet Deus, quàm afflictione animi peccatorum, & pro lacrymis benignum amorem retribuit. Theologi.

A deteriori ad melius facilè mutari, vice versa autem constantes esse oportet.

Non peccare insensibiliter, sed agnoscere & videre delictum suum, non parua res est: imò

Chrysosto-mus.

via quadam & principium ducens ad emendationem & resipiscentiam.

Dum tempus nos sinit, præueniamus Dei faciem confessione, vt mitem & placidam ipsum tunc videamus, & minaces illos angelos effugiamus.

Non tam noxium est certando vulnerari, quàm vulnus inflictum negligere & desperare.

Ne desperes igitur, nec à precibus desistas, sed peccator cùm sis, accede, vt glorifices dominum tuum, & occasionem ei præbeas declarãdi natiuam benignitatem suam in scelerum tuorum remissione: Nam si dubites accedere, bonitatem eius impediuisti, & benignitatẽ quãtum in te est prohibuisti.

Peccatum si confiteare, minues: secus, augebis.

Magnum bonum est agnoscere peccata, & assiduè ipsorum meminisse. Nihil tam curat peccatum, quàm assidua memoria, nec aliud adeò tardum ad malitiam reddit hominem. Si peccata subinde in memoria volues, nunquam recordaberis iniuriarum quas proximus tuus tibi fecerit, nunquam irasceris, nunquam conuitiaberis, non alium sapies, non denuo in eosdem errores incides. Nam si nunc eorum memineris, & assiduè coram Deo ipsa commemores, & veniam ores, statim abolebuntur. Si verò nunc eorum obliuiscaris, in futuro seculo vel inuitus recordaberis eorum coram vniuerso orbe, amicis simul & inimicis & angelis in medium ea proferentibus. Non enim ad solum Danidem dixit Deus, Quæ tu fecisti in occulto, ego omnibus manifesta faciam, sed etiam ad nos omnes. Redarguam enim te (inquit) omnium oculis peccata tua proponens.

Quemadmodum per ianuam ingressus aliquis, intus existit: sic ille qui secum sua mala reputat, ad curam eorum indubiè perueniet. Si verò dicat, peccator sum: non autem singillatim peccata recenset, dicendo, hoc & illud peccaui, nunquam quiescet, dum semper confitetur, nunquam verò emendationis curam habet. Principium igitur rectè instituamus, & omnia leuia fient & facillima. Incipiamus ergo ita vt alius orationem augeat, alius subinde lacrymetur, alius vultu demisso tristetur (Nam ne hoc quidem vtcunque parum, inutile fuerit: Vidi enim (inquit) tristatum & ambulantem cum mœstitia, & sanani viam eius) alius eleemosynam faciat, alius peccata proximis condonet, alius denique ab oblivione malorum & iniuriarum depositio vltionis affectu incipiat.

Nihil adeò virtutem promouet, quàm recordatio peccatorum.

ὁδός τίς ἐστι καὶ ἀρχὴ, πρὸς διόρθωσιν ἄγουσα, καὶ τιὼ ὅτι τὰ χρειττω μεταβολήν.

Ἐ῎ως ἐστὶ καιρὸς, προφθάσωμεν τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ἐν ἐξομολογήσει, ἵνα ἥμερον αὐτὸν ἴδωμεν τότε καὶ γαληνιῶντα, ἵνα τὰς ἀπειλημένας ἐκείνας ὀργὰς διαφύγωμεν.

Οὐ διδοὺς τὸ πολεμεῖσθαι βλωθῆναι, ἀλλὰ τὸ μὴ τὴν πληγὴν ἀπογνῶναι καὶ ἀμελῆσαι τοῦ τραύματος.

Μὴ τοίνυν ἀπογίνωσκε, μηδὲ ἀφίστασο τῆς εὐχῆς, ἀλλὰ πρόσελθε ἁμαρτωλὸς ὤν, ἵνα δοξάσῃς σου τὸν δεσπότην, ἵνα δῷς αὐτῷ τὸ οἰκεῖον φιλανθρωπίαν ἐπὶ τῇ συγχωρήσει τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιδείξασθαι· ὡς ἐὰν φοβηθῇς προσελθεῖν, ἐπέδησας αὐτὸν τῇ ἀγαθότητι, διεκώλυσας αὐτὸν τὸ χρηστεύεσθαι, τοῦτο ὅπερ ἐστὶν ἴδιον.

Ἡ ἁμαρτία ὁμολογουμένη ἐλαττοῦται· μὴ ὁμολογουμένη δὲ, χείρων.

Μέγα ἀγαθὸν τὸ ἐπιγινώσκειν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ μιμνήσκεσθαι αὐτῶν διηνεκῶς. Οὐδὲν οὕτως ἐστὶ παλαιμένην ποιῆσαι, ὡς μνήμη διηνεκῶς· οὐδὲν οὕτως ὀκνηρὸν ἄνθρωπον ποιῆσαι πρὸς κακίαν. ἂν ἔγνῃς τὰ ἁμαρτήματα διηνεκῶς διὰ τῆς μνήμης, οὐδέποτε ὑπὸ πλησίον μησικακήσῃς, οὐδέποτε ὀργισθήσῃ, οὐδέποτε λοιδορήσῃς, οὐ φονεύσῃς μέλλων, οὐ πεισθεὶς πάλιν τοῖς αὐτοῖς. ἐὰν γὰρ ἡδὺ τῆς αὐτῶν μνημονεύσῃς, καὶ συνεχῶς αὐτὰ προσφέρῃς τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, ταχέως ἐξαλείφῃς αὐτά. ἐὰν δὲ καὶ ὅπλα λάβῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνησθήσῃ, καὶ ἄκων, ὅτι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰς μέσον φερομένων αὐτῶν, καὶ φίλων, καὶ πολεμίων ὅτι πολιτῶν, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ ἀγγέλων. καὶ γὰρ δὴ πρὸς Δαυὶδ ἔλεγε μόνον, ἃ σὺ ἐποίησας ἐν κρυφῇ, ἐγὼ ποιήσω πᾶσι καταδηλον· ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας ἡμᾶς. Ἐλέγξω γάρ σε φησὶν ὑπὸ τῶν ἀπολιτῶν ὀφθαλμῶν τὰς σὰς ἁμαρτήματα.

Ὥσπερ γὰρ ὁ τὴν θύραν εἰσελθὼν, εἴσοδον ὅστις· οὕτως ὁ τὰ οἰκεῖα λογιζόμενος κακὰ, καὶ ὅτι τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ πολλῶν ἥττηται. ἂν δὲ λέγῃ, ἁμαρτωλός εἰμι· μὰ ἀκριβολογήσεται ἐν αὐτὰ κατ' εἴδος, καὶ λέγῃ ὅτι τόδε καὶ τόδε ἥμαρτον, καὶ δι' ὅτου παύσεται, ἀεὶ μὲν ὁμολογῶν, φροντίζων δὲ οὐδέποτε τῆς διορθώσεως. τοῦτο ἀρχὴν οὖν καταβαλλώμεθα, καὶ πάντα ῥᾴδια ἔσται καὶ ῥᾷστα. ἀρξώμεθα τοίνυν τοῦ κλαίειν, ὁ μὲν, ἀπὸ τῆς ψυχῆς βάθους ὀδυνᾶσθαι ὁ δὲ, ἀπὸ τῆς δακρύειν συνεχῶς· ὁ δὲ, ἀπὸ τοῦ κατηφῆ (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο τὸ μικρὸν, ἀνόητον εἶδον γάρ φησιν, ὅτι ἐλυπήθη, καὶ ἐπορεύθη σκυθρὸς, καὶ ἀσάμενος τοῦ ὃς αὐτὸν) ὁ δὲ, ἀπὸ τοῦ ἐλεημοσύνην ποιῆσαι· ὁ δὲ, ἀπὸ τοῦ ἀφιέναι τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα· ὁ δὲ, ἀπὸ τοῦ μὴ μησικακῆσαι, μηδ' ἀμύνασθαι.

Οὐκ ἔστι τοιαύτη πρὸς ἀρετὴν, οὐδ' ἁμαρτημάτων ἄφεσις.

Οὐδὲ

Ὁ δὲ μετανοίας πέντε· πρώτη, ἡ κατάγνωσις τῶν ἁμαρτημάτων· δευτέρα, τὸ ἀφιέναι τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα· τρίτη, ἡ ἀπὸ τῆς δυσχῆς γνώμης· τετάρτη, ἡ ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης· πέμπτη, ἡ ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης.

Via pœnitudinis sunt quinque: prima, agnitio & increpatio peccatorum: secunda, proximis suos errores condonare, tertia, quæ fit per orationem: quarta, per eleemosynam: quinta, per humilitatem animi.

Καλὸν μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἁμαρτάνοντας ἐπανορθοῦσθαι διὰ μετανοίας· ὡς καὶ ἄριστον τὸ ὑγιαίνειν ἀεί· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασῴζεσθαι μετὰ νόσον.

Optimum quidem, non peccare: sed hoc etiam bonum est si peccatores in viam redeant pœnitentiæ beneficio: quemadmodum & continua sanitas optima est, bonum tamen est amissam quoq; post morbum recuperare. Clementis.

Ἡ ἀληθινὴ μετάνοια, τὸ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἔνοχον εὑρεθῆναι· ἀλλ' ἀρδην ἐκριζοῦσαν τῆς ψυχῆς, ἐφ' οἷς ἑαυτὸν κατέγνω ἁμαρτήμασιν.

Vera pœnitentia est, non amplius eisdem affectibus obnoxium deprehendi, sed funditus ab anima euellere ista peccata, quorum causa aliquis se morte dignum iudicauerit.

Μετάνοια τότε ἁμαρτήματος πάντως γίνεται ἀπαλλακτική, ὅταν ὅπερ τῷ ἡνιοχήσαντι ψυχῆς σφάλματι ἀναβολὴν μὴ δέξηται, μηδὲ παραπέμψῃ τὸ πάθος εἰς χρονικὴν διάστημα. ὅπου γὰρ οὐκ ἔζεσε καταλῦσαι ἴχνος ἐν ἡμῖν τὸ κακὸν, ἅτε ἅμα τῇ ὑποδοχῇ ἀποπατηθὲν, δίκην φυτοῦ ἀρτισυστάτου.

Pœnitentia tunc omne peccatum abolet, cùm aliquo in anima errore oborto moram non admittit, neque ad vllum temporis spacium affectionem transmittit. Sic enim nullum criminis vestigium in nobis relinqui potest, cùm in primo ingressu reuellatur, instar plantæ adhuc tenera, antequam radicetur.

Ὥσπερ οἱ λεγόμενοι καρκῖνοι δύσπιχείρητοι τυγχάνουσι, διὰ τὸ ποτὲ μὲν πρόσω βαίνειν, ποτὲ δὲ ὀπίσθιον· ὕπνος καὶ ψυχὴ, ποτὲ μὲν γελῶσα, ποτὲ δὲ πενθοῦσα, ποτὲ δὲ τρυφῶσα, οὐδὲν ὠφελοῦσα ὅλως ἅπαν.

Quemadmodum cancri facilè capiuntur insidijs, eò quòd aliàs antrorsum, aliàs retrorsum incedant: sic etiam anima, nunc risui & deliciis, mox luctui dedita, nihil proficere potest.

Ὁ ποτὲ μὲν πενθῶν, ποτὲ δὲ τρυφῶν καὶ γελοιάζων, ὁμοῖός ἐστι τῷ μὴ ἔρτυν τὸν κύνα τῆς φιλοσοφίας λιθάζοντι, ὃς τῷ μὲν χρήματι τύπτει λιθάκι, τῷ δὲ προσώπατι παρεδρεύοντι τύπτει προσβέπει.

Qui nunc luget, nunc deliciatur & ridet, similis est hominis panem aduersus canem lapidis instar proijcienti, qui gestu quidem fugat canem, facto autem remanere hortatur.

Λογίζομαι δὲ ἡ μετανοίας ἔργον εἶναι τὸ ταῖς περὶ τοὺς πόνους ἀρεταῖς ἐξυφαίνειν· τὸ τῷ λογισμὸς καθαίρειν, τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, τὸ τοὺς ἐπερχομένους θλίψεις ὑποφέρειν. τὸ τούτοις ὁ εἰσηγούμενος, εἰς ἀπάθειαν ἔρχεται. Marci.

Pœnitentiæ opus in tribus hisce virtutibus absolui iudico: purgatione cogitationum, oratione assidua, & ingruentium afflictionum patientia. Qui in istis aliquandiu moratur, tandem ad animi tranquillitatem perueniet.

Τὸ μὲν μηδὲν σφόδρα ἁμαρτάνειν ἴδιον Θεοῦ, πάνυ δὲ καὶ θείου ἀνδρός· τὸ δὲ ἁμαρτάνοντα μεταβάλλειν πρὸς εὐσεβεστέραν ζωὴν, φρονίμου καὶ τοῦ συμφέροντος ἄπτεσθαι οὐκ ἀγροίκου τινός. Philonis.

Nihil prorsus erroris committere, proprium est Dei, & fortè etiam hominis diuini: ab errore autem ad inculpabilem vitam redire, prudentis est & vtilia planè non ignorantis.

Τοῖς ἁμαρτάνουσιν οὐκ εὐθὺς ἐπέξεισιν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ δίδωσι χρόνον εἰς μετάνοιαν, καὶ τῷ τῆς σφάλματος ἰάσεώς τε καὶ ἐπανορθώσεως.

Peccantes non statim vlciscitur Deus, sed tempus eis permittit ad pœnitentiam & remedium ac emendationem erroris.

Τὰ μεγάλα τῆς βλάβης τραύματα, ἰσομέτρων δεῖται φαρμάκων· καὶ ὁ χαλεπῇ νόσῳ προσπεσὼν, πλείονος χρήζει κηδεμονίας· καὶ ὁ μεγάλα πλημμελήσας, πλείονος δεῖται φιλανθρωπίας. Theodoriti.

Ampla vulnera, aquè amplis remedijs indigent: & qui difficili morbo laborat, maiorem curam desiderat: & qui magnis peccatis obnoxius est, maiore benignitate opus habet.

Οὐ μετανοῆσαι, ἀλλὰ προνοῆσαι χρὴ τὸν σοφὸν ἄνδρα. Epicharmi.

Sapientem decet prouidentia, non pœnitentia.

Φυτὸν μεταφερόμενον στενοχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ. Euagrij.

Planta quæ subinde transfertur, non fructificat.

Ἀριστοτέλης ἔφη, τὸν πάντα τοῦ βίου χρόνον μετανοεῖν· μίαν μὲν, ὅτι τῇ γυναικὶ τινὰ δοὺς λόγον ἀπόρρητον· ἑτέραν δὲ, πλεύσας ὅπου δυνατὸν περιδοὺς· τὸ δὲ τρίτον, ὅτι μίαν ἡμέραν ἀδηλήτως ἔμεινεν. Aristotelis.

Aristoteles dicebat per omnem vitam triplex pœnituisse, primò quòd mulieri secretum aliquid commisisset, secundo quòd nauigasset quò pedib. ire licuisset, tertiò quòd vnum diem inseſtatus mansisset.

DE IIS QVI FACILE MVtantur & ad vitia redeunt, item de pœnitentia, Sermo CCC VI. Ex Antonio & Maximo.

Prou. 27 *QVemadmodum canis reuersus ad proprium vomitum abominabilis fit: sic insipiēs qui ex malitia sua redit ad peccatum suum.*

Salomonis. *Qui mutabilis & instabilis lingua est, incidet in calamitates.*

Sirach 34. *Qui ieiunat propter peccata sua, & rursus eadem committit, precationem eius quis exaudiet? quidve profecit sese abyciendo?*

Ezech. 18. *Quum iustus auertitur à iustitia sua, & iniustitiam admittit, omnes iustitiæ eius à memoria cadent, morietur in peccato suo. Vnumquenque in via sua, in qua inuenero ipsum, iudicabo, inquit Dominus: & quocunque die iniquus ab omnibus iniquitatibus suis se conuerterit, & fecerit iustitiam, non amplius omnium delictorum eius recordabor.*

Ezech. 33. *Iustitia iusti non liberabit eum quo tempore aberrauerit: & iniquitas impij non nocebit ei, quo die conuersus fuerit ab iniquitate sua. Vnumquenque vestrum in vijs suis iudicabo, ô domus Israël.*

Luc. 9. *Nullus qui manu superiecta aratro retrorsum vertit oculos, idoneus est ad regnum Dei.*

Ad Hebr. 10. *Nam si volētes peccauerimus post acceptam cognitionem veritatis, non vltra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis vehementia qui deuoraturus est aduersarios.*

2. Pet. 2. *Melius est non agnouisse viam iustitiæ, quàm post agnitionem illius deserta sanctæ doctrinæ regredi: accidit autē isti⁹ quod vero proverbio dicitur: Canis ad suum vomitum reuersus: & sus lota ad cœni volutabrum.*

Basilij. *Qui postquam in bonis operibus profecit, iterum ad antiquam consuetudinem redit, non solùm perdit bonorum operum mercedem, sed insuper graviore damnatione mulctatur.*

Castigatus aliquis propter prima peccata, & veniam assequutus denuo peccet, grauius priore iudicium ira sibi accersit.

Multi à malis operibus conuersi, sed adhuc veterum facinorum apud se memorias seruantes, eius culpa non rarò quietum peccatum renouant.

Homines nubibus similes sunt, quæ iuxta mutationes flatuum nunc huc nunc illuc feruntur.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΑΧΕΩΣ ΜΕΤΑβαλλομένων, καὶ πάλιν μετανοίας, Λόγος τς'.

ὭΣπερ κύων ὅταν ἐπίλθῃ ὅτι τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ μισητὸς γέγονεν ὕστερον ἄφρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ, ἀιαιρέλας ὅτι τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν.

Ἀνὴρ δὲ μεταβολος γλώσσῃ, ἐμπεσεῖται εἰς κακά.

Ἀνδρὸς τις λύων ὅτι τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ πάλιν προβαίνων καὶ τὰ αὐτὰ ποιῶν, τίνος ἀκούσεται τὰς δεήσεις αὐτοῦ τίς εἰσακούεται; καὶ τί ὠφέλησιν ὁ τοῦ ταπεινωθῆναι αὐτόν.

Ἐν τῷ ἀποστρέφειν δίκαιον ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶσιν· ἀλλ' ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ κρινῶ ὑμᾶς, φησὶν Κύριος. καὶ ὁ ἐὰν ἡμέρᾳ ἀποστρέψῃ ὁ ἄνομος ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ, καὶ ποιήσῃ δικαιοσύνην, οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι πάντα τὰ παραπτώματα αὐτοῦ.

Δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ῥύσηται αὐτὸν ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πλανηθῇ· καὶ ἀνομία ἀσεβοῦς οὐ κακώσει αὐτόν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστραφῇ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ. ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ κρινῶ ὑμᾶς οἶκος Ἰσραήλ.

Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία· φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους.

Κρεῖττον ἦν μὴ ἐπιγνῶναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνόντα ὑπὸρραφῆναι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ὑποστρέψας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ὁ ἐν τῷ ἐκπεπληρωμένος ἀγαθῶν ἔργων, εἶτα παλινδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις μισθὸν ἐζημίωται, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς κατακρίσεως.

Ὁ ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἁμαρτήμασι παιδευθείς, καὶ τὴν ἄφεσιν καταξιωθείς, ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃ, χαλεπωτέραν κατασκευάζει ἑαυτῷ τὸ κρῖμα τῆς ὀργῆς.

Πολλοὶ ἐπιστρέψαντες ἀπὸ πονηρῶν ἔργων, σιωπῶσι τὰς μνήμας τῶν παλαιῶν ἔργων πολλάκις ἀναιρούμενα τῷ ἡσυχάζοντι ἁμαρτήματα.

Ἄνθρωποι ταῖς νεφέλαις ἐοίκασι, πρὸς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἄλλοτε κατ' ἄλλο μέρος τὰ αἴρονται ἐμφερόμενοι.

Οἷς

Οἷς δύσκολος πρὸς μεταβολὴν ἡ διάνοια, τούτοις σύνηθες ἀσφαλῶς καὶ τὸν βίον διαγαγεῖν.

Δεῖ δὲ μεταπίπτειν μὲν ἐπὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, ἀμείπτους δὲ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ βελτίονος.

Οὐχ ἡ μετάθεσις τοῦ κακοῦ, ὃ αἰσχρὸν ἔχει· ἀλλ' ἡ τούτου τήρησις τοῦ ἀπόλλωνος.

Τὸ μὴ ἁμαρτάνειν ἀναισθήτως, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν καὶ σωφρονεῖν ὃ πλημμεληθέν, οὐκ ἔστι μικρόν, ἀλλ' ὁδός τις ὄντως καὶ ἀρχὴ πρὸς διόρθωσιν ἄγουσα, καὶ τοῦ ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολοῦ.

Κύφους καὶ αἰσθητοὺς τούτους ὑπολαμβάνομεν, τοὺς ῥᾳδίως ἐπ' ἀμφότερα φερομένους καὶ μεταῤῥέοντας, καθάπερ αὔρας μεταπιπτούσας, ἢ μεταβολὰς καὶ παλιῤῥοίας δύσπλοις, ἢ θαλάσσης ἄσταθμα κύματα.

Ὁ μετανοήσας ἐφ' οἷς ἔπραξε δεινοῖς, κἂν μὴ τῶν ἁμαρτημάτων ἀξίαν ἐπιδείξηται τοῦ μετανοίας, καὶ αὐτὸς ζώσης ὅμως ἕξει τὸν αἰπόδσιν.

Φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ.

Ἀνδριὰς μὲν ἐπὶ βάσεως, στερεὸς ὁ λίθος ἐπὶ καλῆς προαιρέσεως ἑστώς, ἀμεταπίπτος ὀφείλει εἶναι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΝ μὴ ἐπιστρεφόντων, Λόγος τζ.

ΠΑρῆσαν δέ τινες αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλότεροι παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα πεπόνθασιν; οὐχί λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δοκεῖτε ὅτι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ; οὐχί λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ἀπολεῖσθε.

Ὅτ' αὖ δὲ λέγουσιν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος.

Οἱ δὲ ἁμαρτίαις ἁλόμενοι, καὶ μὴ μετανοοῦντες, ἀμόνητοι οὐκ εἰσακούονται προσευχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παροξύνουσι, παραμιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἑαυτῶν μανθανείας.

Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλβώσει.

Οὐ τὴν ἔλθῃ ὁ ἀσεβὴς εἰς πλῆθος κακῶν, καταφρονεῖ ἐαυτοῦ καὶ διαπαίζεται δι' αὐτοῦ ἀπιμία καὶ ὄνειδος.

Ὁ μὴ ἰώμενος ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀδελφός ὄντι τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν.

Ὁ ἐπικαλύπτων ἀσέβειαν αὐτοῦ, οὐκ εὐοδωθήσεται.

Τάδε λέγει Κύριος· μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ

Quibus facilis est ad mutationem cogitatio, nihil est mirum eorum vitam moderatam non esse.

Tales esse debemus, vt ad meliora ex malis facilè mutemur: nunquam autem à bono ad deterius dimoueamur. Theologi.

Mutatio vitij turpitudinem non habet, sed in eo permansio exitium est.

Non peccare sine vllo peccati sensu, sed agnoscere, & peccata contueri, id non est exiguum: sed via quadam est & initium ad emendationem ferens, & in meliorem mutationem.

Leues & stultos eos iudicamus, qui facilè ad vtramque partem feruntur & confluunt ventorum more, & in Euripi morem mutantur, & reciprocantur, instabilesq; sunt fluctuũ modo marinorum.

Quem pœnituerit indignè factorum, etiamsi peccatorum dignam non egerit pœnitentiam, at huius ipsius tamen remunerationem accipiet. Chrysost.

Planta si frequenter transferatur, fructum non profert. Euagrij.

Vt statua in sua basi, sic vir bonus in præclaro instituto constans & immutabilis esse debet. Socratis.

DE ILLIS QVI AD POENItentiam non conuertuntur, Sermo CCCVII. Ex Antonio.

ADerant autem quidam eodem in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum. Et respondens Iesus, dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos: Putatis quòd debitores fuerint vltra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non, dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Luc. 13.

Cùm autem dixerint pacem et securitatem, tum repentinus eis imminet interitus. 1. Thess. 5.

Qui intricati peccatis non agunt pœnitentiam, illi non solùm orantes non exaudiẽtur, sed insuper exasperabunt Deum, improbitatis ipsorum memoriam ei excitantes.

Nisi conuertamini, gladium suum vibrabit. Dauid.

Impius multitudine peccatorum obrutus, negligit: ingruit autem ei dedecus & infamia. Prou. 18.

Qui sibi in operibus suis non medetur, frater est ledentis seipsum.

Qui tegit impietatem suam, non fruetur prosperitate.

Hæc dicit Domin': Nũ cadẽs nõ resurgit, aut Ierem. 8.

uersus non se conuertit? Induruerunt facies suas plus quàm lapidea duriste, & noluerunt conuerti.

Esa. 2. *Ecce ego litigo tecum, te dicente, non peccasti: quia prorsus neglexisti emendare uias tuas.*

Ierem. 8. *Neminem sua malitia pœnitet: Nemo est qui dicat, quid feci?*

Sira. 5. *Ne dicas, peccaui, & quid mihi accidit triste? nam Dominus patiens est, non te dimittet.*

Basil. *Occultatio uitij, mortem accersit ægrotanti.*

Si quid pulchri & honesti est peccatum, seruies id perpetuò: sin authori suo noxium, quid inuoraris rebus perniciosis? Nemo cupidus emendæ bilis, prauo et luxurioso uictu eam sibi angere studet.

Purgare conuenit corpus à molestijs, non autem morbum augere supra uires corporis. Vide ne dum malorum molem tibi accumulas spe liberationis futuræ interim fretus, peccatum quidem exaggeres, à remissione autem aberres.

Vide homo ne quando sera & inutilis malorum consiliorum pœnitentia tibi obueniat.

Chrysosto. *Non tam graue est labi, quàm iacere lapsum & non resurgere.*

Cùm semel anima gustauit peccatum, idq; sine sensu doloris, magnum inde augmentum ægritudini accedit.

Iustini philosophi. *Vix denuo erigitur animus ad bona illa à quibus delapsus est: & ægrè detrahitur ab illis malis, quibus assuetus fuerit.*

Subijci et concedere affectibus, extrema seruitus est: quemadmodum imperare ipsis, unica libertas.

Cùm optimum sit non peccare: secundi ordinis bonum est, ad iustitiam redire. Qui verò multo tempore peccans in luxuria permanet, infelicissimus habeatur.

Dionys. *Non fieri potest ut ueniam consequantur illi, quos peccatorum non pœnitet.*

DE PARTICIPATIONE DIuinorum Christi mysteriorum, seu eucharistiæ, Sermo CCCVIII. Ex Antonio.

1. Cor. 11. QVicunque panem hunc ederit, aut biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini: probet autem seipse homo, ac sic de illo pane edat, & de poculo bibat. Qui enim edit & bibit indignè, iudicium sibi edit & bibit, non diiudicans corpus Domini.

Heb. 10. *Si quis legem Moysis reiecisset, sine misericordia, duobus aut tribus conuictus testibus, morte afficiebatur: quanto grauiore dignus erit supplicio, qui filium Dei conculcarit, & sanguinem testamenti communem duxerit, per quem*

ἀπεστράφων σὺ ὑπεστράφης; ἐστήρισας τὸ πρόσωπόν σου ὑπὲρ πέτραν, καὶ σὺκ ἠθέλησας ὑποστραφῆναι.

Ἰδοὺ ἐγὼ κρίνομαί σοι, σὸ δὲ λέγεις σοι ὅτι οὐχ ἥμαρτον, ὅτι κατεφρόνησας σφόδρα τὴν ὁδόν σου.

Οὐκ ἔστιν αὐθέκαστος μετανοῶν ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, λέγων, τί ἐποίησα;

Μὴ εἴπῃς ἥμαρτον, καὶ τί μοι ἐγένετο ὁ δὲ Κύριος μακρόθυμός ἐστι.

Τὸ κρύπτειν ἁμαρτίας, συγκατακαυλάζει ὅτι δὲ ποιοῦντι τὸν θάνατον.

Εἰ μὲν καλόν ἡ ἁμαρτία, φύλασσε ταύτην εἰς τέλος· εἰ δὲ βλαβερὸν τῷ ποιοῦντι, τί ὑπεμβάλῃς τοῖς ὀλεθρίοις σοῦ χολὴν ἐμοῦσαν ζητῶν, σὺκ ἀποτρέχεις καὶ ἀκολάστου διαίτης πολυπλασίονα ταύτῃ ἑαυτῷ σωτηρίαν θηρᾷ.

Καθαίρειν πρέπει τὸν λυπούμενον τὸ σῶμα, ὑγιᾶ κατασκευάζειν τὸ νόσημα μείζονα τῆς δυνάμεως. ὅρα μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεως πλῆθος κακῶν ἑαυτῷ συλλεξάμενος, τὸν μὲν ἁμαρτίας ἀθεσίαν, τῆς δὲ συγχωρήσεως ἀποτυχῇς.

Ὅρα ἄνθρωπε μὴ ποτέ σου μεταμελήσῃ τῶν κακῶν βουλευμάτων, ὅτε ὄφελος τῆς μεταμελείας οὐδέν.

Οὐ τὸ πεσεῖν χαλεπόν, ἀλλὰ τὸ πεσόντα κεῖσθαι, καὶ μὴ ἀΐσασθαι.

Ψυχὴ ἅπαξ ἁμαρτίας γλυκαμάνη, καὶ ἀναλγήτως διακειμένη, πολλῷ παρέχει τῷ νοσήματι τὴν τροφήν.

Δεινὰ ἐβάσανος ἡ ψυχὴ ὅτε ταῦτα ἐφ' ὧν ἠλίθησι καλῶν διεξεβάσανός τε τούτων, ὧν σεσώφρωται κακῶν.

Τὸν ἀναπεσόντα καὶ τῇ δεξιᾷ χαρήσασι τοῖς πάθεσιν, ἐκάστη δυλεία· ὥσπερ ὁ κεκμηκὼς τούτων, ἐλευθερία μόνη.

Μεγίστη ὄντως ἀγαθή, τὸ μὴ ἁμαρτάνειν· δεύτερον ἀγαθόν, τὸ διορθοῦσθαι. ὅστις δὲ πολὺν χρόνον ἀδικῶν ἀκόλαστος μένει, τοῦτον δεῖ νομίζειν τὸν ἀτυχέστατον.

Συγγνωσθῆναι μὲν μετανοοῦντας ἐφ' οἷς ἥμαρτον, ἀδύνατον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, Λόγος τή.

Ὅς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.

Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀπεθνήσκε· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη,

ἠγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος· καὶ πάλιν, Κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

Τὸ οὖν ἀκαθαρσίᾳ ὄντα πιὰ, ἐγγίζειν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις, καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης φοβερὸν διδασκόμεθα τὸ κρίμα. εἰ δὲ πλέον τοῦ ἱεροῦ † ὧδε, φοβερώτερον δῆλον, ὃ, τί παιδεύσῃ ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος εἰπών· ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει.

Καιρὸς κοινωνίας, οὐχ ἑορτὴ καὶ πανήγυρις, ἀλλὰ συνειδὸς καθαρὸν, καὶ βίος ἐγκλημάτων ἀπαλλαγὴν ἔχων. καὶ καθάπερ τὸν οἶκον ἑαυτῷ συνήθη φαῦλον, καθ' ἑκάστην δεῖ προσιέναι τῇ ἡμέρᾳ· οὕτω τὸν ἐν ἁμαρτήμασι προκατειλημμένον, καὶ μὴ μετανοοῦντα, οὐδὲ ἐν ἑορτῇ προσιέναι ἀσφαλές. ὁ γὰρ δὶς ὃ ἅπαξ ἑαυτῷ σὺν αὐτῷ ἀπαλλάττει τῶν ἐγκλημάτων ἡμᾶς, † ἀναξίως προσιὼν· αὐτὸ * δὴ τοῦτο μᾶλλον κατηναγκάζει, ὅπως ἅπαξ προσιόντες, οὐδὲ τότε καθαροὶς προσίωμεν. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, μὴ ἁπλῶς διὰ τὴν ἑορτὴν ἀναγκαίαν τῶν θείων ἀπολαῦσαι μυστηρίων, ἀλλ' εἴ ποτε μέλλοιτε τῆς ἁγίας ταύτης μεθέξειν προσφορᾶς, πρὸ πολλῶν ἡμερῶν διὰ καθαίρειν διὰ μετανοίας καὶ δάκρυσι καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ τῆς περὶ τὰ πνευματικὰ σχολῆς, καὶ μὴ πάλιν ὥσπερ κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον.

Τὸ ῥαθύμως προσιέναι τοῖς θείοις τοῦ Χριστοῦ μυστηρίοις, κόλασιν ἀφόρητον ἔχει, καὶ ἅπαξ ἑαυτοῦ τοῦτο τολμᾷ τις. πυρὸς αὐτῇ γέμει ἡ τράπεζα πνεύματι κυρίου καὶ καθάπερ αἱ πηγαὶ, φύσει ὕδατος ἀναβλύζουσιν· οὕτω καὶ αὕτη φλόγα τινὰ ἔχει ἄῤῥητον. μὴ τοίνυν προσέλθῃς καλάμιον ἔχων, ξύλα καὶ χόρτον, ἵνα μὴ πλείονα τὸν ἐμπρησμὸν ἐργάσῃ, καὶ κατακαύσῃς τὸν μεταλαμβάνουσαν ψυχήν. Βασιλέα ὑποδέχεσθαι μέλλεις διὰ τῆς κοινωνίας, βασιλέως δὲ ἐπιβαίνοντος τῇ ψυχῇ, πολλὴν δεῖ τὴν γαλήνην, πολλὴν τὴν ἡσυχίαν, βαθεῖαν τῶν λογισμῶν τὴν εἰρήνην.

Οἱ μέλλοντες ἐνθένδε ἀπαίρειν, καὶ τύχωσι τοῦ μυστηρίου μεταλαβόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὅταν ἀποπνέῃ μέλλωσι, δορυφορεῖσθαι αὐτοὺς δι' ἀγγέλου δεῖ λέγειν, ἀπάγουσιν ἐνθένδε ἄγγελοι.

Εἴ τις ὑπὸ λαγνείας, ἢ συγκαταθέσεως αἰσχρῶν λογισμῶν βεβορβόρωται, εἴ τις ὑπὸ μίσους, ἢ μνησικακίας ἐσκότωται, εἴ τις ὑπὸ φθόνου ἢ ὀργῆς τεθόλωται, εἴ τις ὑπὸ ὑπερηφανίας ἢ ἀλαζονείας κεκεράτωται, μὴ τολμήσῃ προσελθεῖν τοῖς θείοις καὶ ἁγίοις μυστηρίοις, πρὶν ἢ δι' ἀγαθῆς μετανοίας ἀπονιψάμενος καθαρίσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος.

sit ipse sanctificatus, quiq; spiritum gratiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Mea est vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. Ac rursus: Dominus iudicabit populum suum: terribile est incidere in manus Dei viuentis.

Impurum appropinquare sanctis mysteriis vel ex veteri testamento horrendum esse iudicium docemur. Quòd si amplius est hic templo, perspicuum est magis horrendum esse: id quod docet nos Apostolus dicens: Qui edit & bibit indignè, iudicium sibi edit & bibit. Basil. † forte Ita.

Tempus communionis non festus dies & celebris, sed conscientia pura, & vita criminibus libera. Et quemadmodum eum qui sibi nihil malè conscit, decet quotidie accedere: sic peccatis præoccupatum, nec pœnitentia mutatum, ne in festo quidem die tutum ist accedere. Nam vt semel in anno licet cum dignitate accedere, non liberat nos à peccatis: ita hoc ipsum magis condemnat, quòd semel tantùm accedentes, ne tum quidem purè id faciamus. Quamobrem vos omnes obsecro, ne simpliciter propter festi necessitatem adeatis: sed si quando huius sanctæ participes oblationis esse velitis, multo ante vos ipsos purgare debetis per pœnitentiam, precationem & eleemosynam, & rerum spiritalium studio, nec rursus reuerti canis ritu ad proprium vomitum. Chrysost. † lego ita liuet. * lego si.

Ad diuina Christi mysteria negligenter accedere, supplicium intolerabile meretur: & si vel semel in animo hoc quis audeat, ignis spiritualis plena est ipsa mensa. Et quemadmodum fontes naturaliter aqua scaturiunt, sic & hac mensa flammam quandam ineffabilem fouet. Caue igitur accedas cum stipula, ligno & fœno, ne maius efficias incendium, & animum qui sit eius particeps exuras. Regem excepturus es per communionem, Rege autem in animum intrante, magna esse debet tranquillitas, magna quies, alta summaq; cogitationum pax.

Migraturi hinc si mysteriorum fuerint participes, pura conscientia, quum extremum edituri sunt spiritum stipatores habent angelos, qui ipsos propter id quod sumpserunt, hinc deducunt.

Si quis gulositate aut turpium consensu cogitationum, quasi luto contaminatus est, si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est, si quis inuidia aut ira perturbatus est, si quis superbia & arrogantia vitiet me tenetur, is ad diuina & pura hæc mysteria accedere ne ausit, priusquam per pœnitentiam conuenientem eluerit, & purgarit seipsum ab omni carnis & spiritus inquinamento. Athanasi.

Da Christe gratiam laboribus meis.

SANCTI EPHRAIMI, quomodo legere vel audire legentem deceat.

QVVM in diuinis libris versaris, noli tantùm curare vt leuiter percurras, & quæ scripta sunt obiter persequaris: sed etiam, si opus erit, sæpe, & iterum & tertiùm rem eandem perlegas diligenter accurateq; sine recusatione. Quinetiam quum aliquid lecturus es, aut alterum legentem auditurus, Deum priùs precare in hunc modum: Aures & oculos cordis mei Domine Iesu Christe aperi, vt audiam & intelligam sermones tuos, & voluntati paream tuæ: peregrinus ego sum in terra, mandata tua ne me celato. Patefac oculos meos, vt quæ sunt admirabilia in lege tua intelligam.

FINIS IVVANTE DEO.

Deo dante, nihil obest inuidia:
Deo verò non dante, nihil prodest labor.

Χάειν τῷ θεῷ χρὴ τοῖς ἐμοῖς πόνοις.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ, ΠΩΣ χρὴ ἀναγινώσκειν, ἢ ἀναγινώσκοντα τοῦτον ἀκούειν.

Ὅταν ταῖς θείαις βίβλοις τοῦτον ὁμιλῇς, μὴ ἁπλῶς ἔσο καὶ ἀσυνδιάσμειος, ὁπτῆρέχων ἐξ ὀπτοπλοῦς τὸ διὼν παρέργως τὰ γεγραμμένα· ἀλλὰ κἂν δέοι, πολλάκις, καὶ δὶς καὶ τρὶς τὸ αὐτὸ ἐπελθεῖν εἰς ἀκρίβειαν μὴ παραιτήσῃ. πλεῖον δὲ καὶ μέλλων ἀναγινώσκειν, ἢ ἀναγινώσκοντι τοῦτον ἀκούειν ἑτέρου, δεήθητι τοῦ περὶ τοῦ Θεοῦ, Κύριε λέγων Ἰησοῦ Χριστὲ, ἄνοιξον τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου, τοῦ ἀκοῦσαί σου τῶν λόγων σου, καὶ σωφρονῆσαι, καὶ ὀλιγωρῆσαί σου ποιῆσαι. πάροικος ἐγώ εἰμι ἐπὶ τῆς γῆς, μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου. ἀπόκαλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

ΤΕΛΟΣ ΣΥΝ ΘΕΩ.

Θεοῦ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει πόνος.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS IN SERMONES SIVE LOCOS HVIVS VOLVMINIS. NVMERVS PRIMVS SERMONEM, secundus paginam indicat.

ABsurda declinantes 7.42
Actio 295.931
Admonere alium facilius quàm seipsum 259.851
Admonitio 68.253
Adulatio 64.242:& 65.246
Adulterium 85.291
AEgrotantes 241.791
AEmulatio bona 8.43
AEmulatio mala 20.66
Agricultura bona 222.735
Agricultura non bona 223.740
Amici, Amicitia 213.716
Amici improbi 215.723
Amor fraternus 213.716:& 214.722
Amor sui 104.346:& 105.348
Amorem esse malum, & multorum malorum authorem 18.622
Anima 29.926
Animo parum praditi 94.314
Arcana 127.386:& 128.ibid.
Arcana efferentes 135.407
Arrogantes 45.158
pro Artibus 226.745
contra Artes 227.749
Assiduitas 117.363:& 118.374:& 119.ibid.
Auaritia 53.213:& 54.223:& 55.226:& 230.757
Audacia 101.332
Audacia laus 168.574
Audacia vituperium 169.577
BEatitudo sempiterna 283.906
Bellum 166.571:& 167.ibid.
de rebus ad bellum pertinentibus consilia 171.579
Beneficentia 77.275
Beneficentia in pauperes 76.268
Beneficia agnoscentes 57.228
Beneficia non agnoscentes 58.229
Benignitas 136.397:& 137.400
Bonitas 136.397:& 137.400
Brevitas in dicendo 130.390
CAlamitates ob alienas non gaudendũ 257.849
Calumnia 63.241:& 70.256:& 71.257:& 72.260
Castitas 84.285
Charitas 75.264
Ciborum differentia 303.951
Ciues boni 12.48
Ciues mali 21.67
Clementia 138.401
Cogitationes puræ 107.351
Cogitationes malæ 108.352
Cognitio sui ipsius 102.334:& 103.345
erga Cognatos animi affectus laudatur 209.694
Concordia 75.264
Condolendum infortunatis 258.850
Confessio 297.934:& 205.953
Confidentia 101.332
Congregatio bonorum virorum 11.47
Congregatio malorum virorum 22.68
Conscientia 106.349
Conscientia pura 107.351
Conscientia mala 108.352
Consilium: & quòd omnia consultò consideratéq; agenda sint 30.94
Consilium nullum, temerarium, tardum 35.109:& 36.110
Consilium & reprehensionem non admittentes 36.110
Consolatoria 278.895
Consuetudines 145.454
Consuetudo & mos 144.452
Consuetudo habenda cum optimis non cum improbis 11.47
Consuetudo & sodalitas malorum improbãda 22.68
Contentio 101.332
Contentus suis & præsentibus rebus 40.143:& 41.145
Continentia 39.135:& 86.293
Contradictio 101.332
Contumelia 72.260
in defunctos non exercenda Contumelia 279.900
Conuersatio bona 296.932
Cor purum 107.351. malum 108.352
Corporis vires 170.578
Creditores siue mutuantes probi 82.283.
improbi & auari 83.284
Creditores grati 80.282. ingrati 81.283.
nihil curantes 121.380
Cursitas 46.161:& 47.164
Cursitas & ostentatio 16.56
DEum nec timentes nec diligentes 290.923.
timentes 288.920. diligentes 289.921
Diabolo nihil nocere vigilantibus 304.951
Dicendi fiducia & libertas 66.248:& 67.251
in dicendi brevitas 130.390 temeritas 134.394
De Dijs 211 b.711
Dilectio 75.264
Dilectio Dei 289.921. nulla 290.923
Diligentia 117.363:& 118.374:& 119.ibid.
Disciplina philosophiæ 210.702:& 211 a & b.707:& 21 714

quòd cum obedientia renunciationem copulauerunt, idq; omni solicitudine posita: aduersus quos meditatas rationes comminiscentes irritationem instituunt, ac iram iam innatam adiungunt iracundiam, deinde etiam odium in patrem paulatim coquunt, quasi pater iniquè obiurget, & personam respiciat, vt ex dissidentibus moribus animum agitatum ex vinis paternis extortum dissipent.

Dorothei. *Qui se in patrum obedientiam committit, securè & quietè viuit.*

DE NON OFFENDENDO, nec iudicando quoquam, Sermo CCCII. Ex Antonio.

Luc. 22. *OPortebat prodi filium hominis, sed væ illi per quem prodit us est: & offendicula venire necesse est, sed væ illi per quem veniunt.*

Matth. 18. & Marci 9. *Vtilius esset vt mola asinaria collo eius circundaretur, & in mare proïceretur, quàm vt vnum ex istis paruis offendat.*

Matth. 17. *Vt autem eos ne offendamus, iace hamum in mare, et eum qui primus ascenderit, piscem tolle, & in ore eius inuenies stateram, quem illis dato pro me & pro te.*

Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus dolet, non ex charitate id agis.* Et paulò pòst: *Bonum est non edere carnes, et vinum nõ bibere, nec quicquã quo frater tuus impingat, aut offendatur, aut infirmetur.*

Sed illud indicate magis, ne quid committatis quo frater offendatur.

1. Corin. 8. *Sic enim peccantes in fratres, & verberantes eorum infirmam conscientiam, in Christum ipsum peccatis.*

1. Cor. 10. *Tales vos præstate, vt neque Iudæis, neque Græcis, neque Christi ecclesiæ offendiculo sitis.*

1. Corin. 5. *Nolite quicquam ante tempus iudicare, donec venerit Dominus, qui & illustrabit & in apertum proferet, quæ sunt occulta in tenebris: & cordium consilia patefaciet, hæc Dei iudicia vlcisci necesse est omnino, ne experiatur iram Dei etiam ille qui fuerit quietus.*

Theologi. *Ne velox sim ad iudicandum, à scriptura admonitus sum.*

Chrysost. *Omnia ergo ita geramus, vt ne proximus offendatur. Vita enim quamuis rectè instituta fuerit, si offendiculum alijs præbeat, omnia perdidit.*

Qui vult igitur viam charitatis ingredi, nullius hominis suscipiet curã, vt neminem indicet, sine rectus & bonus sit, sine secus.

†forte κρίνει. Sed vide.

ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τὴν ἀποταγὴν ἀμείψαντες ἐζύγωσαν, καθ' ὧν καὶ τὰς φάσεις ἀκριβολογοῦντες, παροξυσμοὶ ἀρτύουσι, καὶ τῇ συμβαινούσῃ ὀργῇ τὸν μῦν ἐγλύφουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ μῖσος τοῖς τὸν πατέρα ὃ καθ' ὀλίγον ἔλοιτο, ὡς ἄτε δὴθεν ἀδίκως ὀβιπλήττοντος, καὶ οὐ τὸ πρόσωπον προσέχοντος, ἵνα ἐκ διαφόρων ἤθων τὸν ψυχὴν διεσπάξαντες τῶν πατρικῶν ἀγκαλῶν σκορπίσωσι.

Ὁ βάλλων ἑαυτὸν εἰς ὑπακοὴν πατέρων, ἀμεριμνίας καὶ ἀναπαύσεως ἔχει.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΣΚΑΝΔΑΛΙΖΕΙΝ μήτε κρίνειν πινά. Λόγος ΤΟ.

Ἐ"Δει τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' οὐαὶ δι' οὗ παραδίδοται καὶ τὰ σκάνδαλα ἐλθεῖν ἀνάγκη, ἀλλ' οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται.

Συμφέρει αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὸν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσει ἕνα τῶν μικρῶν τούτων.

Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, βάλε ἄγκιστρον εἰς τὸν θάλασσαν, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις, στατῆρα δὸς αὐτοῖς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Εἰ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. (Καὶ μετ' ὀλίγον.)

Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πεῖν οἶνον, μηδὲ ὃ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ.

Ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ προσπέτασμα πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ εἰς σκάνδαλον.

Οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὸν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε.

Ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ.

Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. πᾶσι τὰ Θεοῦ κρίματα ἐκδικεῖν, ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἵνα μὴ ἀπολαύσῃ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ὁ ἡσυχάζων.

Μὴ ταχὺς εἶ εἰς κρίσιν, ἵνα τῆς γραφῆς νουθετήσῃ.

Πάντα τοίνυν προσέχωμεν, ὥστε μὴ σκανδαλισθῆναι τὸν πλησίον. βίος γὰρ καὶ σφόδρα ὀρθῶς ᾖ, σκάνδαλον ἑτέρῳ παρέχων ὅλῳ ἀπώλεσεν.

Ὁ θέλων οὖν ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγάπης, ἀμεριμνησάτω ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου τοῦ μὴ †κρίνειν τινά, εἴτε καλῶς ἔχει, εἴτε μή.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙ ΒΡΩΜΑΣΙ σκανδαλιζομένων, καὶ διαφορᾶς τραπεζῶν, Λόγος τγ'.

ΜΗ' οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει καὶ πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἃ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων.

Βρῶμα ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα, οὔτε ἐὰν φάγωμεν, πλέον ἔχομεν.

Ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, ἄπεφε ἐκείνῳ χεῖρ. πᾶν γὰρ κτίσμα Θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

Ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως.

Μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι.

Τράπεζαν ἀδίκως, οὐκ ἐδισμάτων πολυτέλεια μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν κεκλημένων ὄρεξις.

Οὐ τῇ φύσει τῶν ἐδισμάτων, ἀλλὰ καὶ τῇ διαθέσει τῶν ἐσθιομένων ἡ πολυτέλεια κρίνεται τῆς τραπέζης.

Λαμπρὰ τράπεζα πολυτελὴς φαίνεται, ὅταν μὴ μετὰ τὴν πεῖναν προσβάλωσιν οἱ παρόντες· καὶ πολυτελὴς πάλιν πολυτελὴς δείκνυται, ὅταν τρισὶν πάσας λάβῃ τὰς δαπανήσεις.

Ψυχὴ γάρ φησιν Ἰὼβ ἐν πλησμονῇ οὖσα, κενοῖς ἐμπαίζει, ψυχῇ δὲ ἐνδεεῖ καὶ τὰ πικρὰ γλυκέα φαίνεται· οὐ τῆς φύσεως τῶν προκειμένων μεταβαλλούσης, ἀλλὰ τῆς διαθέσεως τῶν ἐσθιομένων κλεπτούσης τὸ αἰσθάνεσθαι.

Σὸν πλήθει βρωμάτων καὶ παρασκευῇ τραπέζης ἀδελφῷ μεταστρέφων τὸν ἀδελφὸν ἐν τῇ τραπέζῃ, κατηγορεῖς αὐτοῦ φιλοδοξίας· καὶ καταχεῖς αὐτοῦ γαστριμαργίας ὀνείδη, ὧν καταστρέφεις, ἐλέγχων αὐτοῦ τὸν πρὸ τροφῆς τὰ ἡδυπάθειαν.

Καθόλου δὲ ὅτι ζητεῖν βρῶμα, παρέντολόν ἐστι τοῦ κυρίου εἰπόντος· μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, καὶ τί πίητε, καὶ † μὴ μεριμνᾶτε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ.

ΠΕΡΙ ΑΜΕΛΩΝ ΚΑΙ ΡΑΘΥΜΩΝ· καὶ ὅτι ἐὰν νήφωμεν, οὐδὲν ἡμᾶς ὁ διάβολος βλάψαι δύναται, Λόγος τδ'.

ΚΑθόλου αἴρει, ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ σατανᾶς ἀληθῶς αἴτιός τινι ἁμαρτίας ἢ δύναται· τοῖς δὲ συνυπάρχουσι ποτὲ μὲν φυσικοῖς κινήμασι, ποτὲ δὲ καὶ ἀπηρθρωμένοις παθεσι συγχωρηθεῖσι δι' αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ οἰκεῖα πάθη ἀπάγων ὅπως χρήσῃ τοὺς μὴ νήφοντας.

DE IIS QVI OB CIBOS OFfenduntur, & de mensarum differentia, Sermo CCCIII. Ex Antonio.

NEmo igitur iudicet vos in cibo & potione, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi. Coloss. 2.

Cibus nos non commendat Deo: neque enim si non edamus, inferiores sumus: neq; si edamus, superiores. 1. Corin. 8.

Quæcunque Deus condidit, vt sumantur cum gratiarum actione à fidelibus, ea tangere non dedecet: quicquid enim Deus condidit, bonum, nec quicquam reijciendum est, si modo cum gratiarum actione sumatur: sanctum enim efficitur per sermonem Dei, & precationē. 1. Tim. 4.

At qui discernit, si ederit, condemnatus est, quòd id non fide nixus faciat. Rom. 14.

Noli destruere opus Dei propter cibum: omnia quidem pura, sed malum est homini, qui per offendiculum edit.

Non solùm ciborum sumptuosus apparatus, verumetiam inuitatorum appetitus, mensam efficit iucundissimam. S. Basilij.

Non natura ciborum, sed appetitu & affectione edentium apparatus iudicatur mensarum.

Opipara mensa, tenuis videtur, quum non expectata esurie cibum sumunt: & contrà, vilis sumptuosa fit, cùm esurientes accesserint conuiua.

Anima enim (ait Iobus) inverum abundantia versans, fauus illudit: animæ autem indigenti amara dulcia videtur: non quia appositorum natura mutata sit, sed quia conuiuantium affectio sensum fallit.

Multitudine ciborum & supernacanea copia ad voluptatem apparãs fratri tuo mensam, tacitè eum accusas quod voluptarius sit, & effundis in eum gulositatis probra, ipsa præparatione tua eum delicatum eum arguens.

Generatim cibum quærere contrarium est mandato Domini, dicentis: Nolite quærere quid edatis, & quid bibatis, & quid induatis: hæc enim omnia gentes mundi requirunt. † fortè legendum τί πίωμεν, ut Matth. 5.

DE NEGLIGENTIBVS ET inertibus: & quòd si vigilemus, nihil nos diabolus possit lædere, Sermo CCCIIII. Ex Antonio.

OMnino ipsum per se Satanam nemini peccati authorem esse posse arbitror, sed illum conari vt nos non vigilantes nec sobrios in sua abducat ex motibus qui in nobis interdum naturales, interdum etiam licet vetiti, nostro tamen arbitrio vsurpati sunt. S. Basilii.

Chryſoſtomi.

Canis ritu diabolus inſultat diuitibus, quaſi qui à puero tenente offam aut placentam auferre velis.

Diabolus quum animaduerterit ſe nihil proficere, in poſterum deſiſtit, metuens ne maiorum nobis author ſit coronarum.

Diabolus ſibi malus eſt, non nobis: nos enim ſi velimus, magnas per ipſum capiemus vtilitates: metuentes enim illius inſidias vigilamus, & continenter Dei meminimus.

Nouit enim, nouit artifex varius diabolus, vel per bonas actiones ſuum interſpergere venenum.

Solent damonia non ſolùm inter ſe mutuis vti miniſterijs, verumetiam improbis hominibus, pro inſtrumentis, ad ſui generis hominibus inſidias ponendas.

Noli igitur expectare, vt cum remiſſione & incuria cœlum videas: non enim licet: nemo ſperet ſe cum delicijs per anguſtam viam ingredi poſſe: id enim fieri nequit: nemo per latam ingrediens, ſperet ſe vitam conſequuturum.

Non remiſſorum & ſecurorum eſt regnum cœlorum, ſed violentorum.

Arena eſt hæc vita: in arena autem & certaminibus non poteſt remiſsè agere qui coronandus eſt.

Adhæreſcito igitur virtuti: ſic enim etiamſi nouiſſimus abieris, cum magna copia ibis: duplicemq; ſemper vitæ feſtinitatem habebis, & à vitio abſtinens & virtutem retinens.

Remiſſionem ne quæramus: afflictionem enim ſuis diſcipulis promiſit Chriſtus: & Paulus, Qui volunt (inquit) in Chriſto viuere, perſecutionibus vexabuntur. Generoſus athleta in ſtadio balnea non requirit, nec menſam cibis & vinis onuſtam. Hoc enim non eſt athletæ, ſed mollis & ignaui: nam athleta pugnat cum puluere, oleo, ſolis calore, ſudore multo, afflictione & anguſtia: certaminis hoc eſt & pugnandi tempus, ergo etiam vulneris accipiendi, dolendi, & ſanguinis effundendi tempus eſt. Audi quid beatus dicat Paulus: Sic certo, non quaſi aërem cædens. Omnem ergo vitam certaminis tempus eſſe exiſtimemus: nec vnquam afflicti, admiremur aut ſtupeamus: nam neque pugil dum in certamine eſt, aduerſum aliquid ſibi accidere miratur. Non hoc, ſed aliud eſt recreationis tempus. Hîc ſanè in afflictionibus perfectio nobis conquirenda eſt: quanquam illi caſus quos experimur quotidie, perſecutio & afflictio dici non debeant: quòd ſi tamen hos non ferimus, vix illas feremus: Tentatio vos non apprehendit, inquit, niſi humana. Precemur igitur à

Καθάπερ κύων, ὅτων σε ἀπόλλυσιν οἱ διάβολοι, ὥσπερ ἂν ψωμὸν ἢ πλακοῦντα παιδὸς κατέχοντος ἁπαρπάσαι θέλων.

Ὁ διάβολος ὅταν ἴδῃ ἑαυτὸν μηδὲν αὐτοῖς, ἀφίσταται λοιπὸν, δεδικὼς μὴ πλέονων ἡμῖν στεφάνων αἴτιος γένηται.

Ὁ διάβολος ἑαυτῷ κακός, οὐχ ἡμῖν. ἡμεῖς γὰρ εἰ βουλοίμεθα, καὶ πολλὰ κερδοποιήσαιμεθα δι' αὐτοῦ κακά. δεδοικότες γὰρ αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλὰς, πρόθυμοι γινόμεθα τοῦ Θεοῦ διηνεκῶς.

Οἶδε γὰρ οἶδεν ὁ πολυμήχανος διάβολος, καὶ διὰ χρηστῶν προσώπων τὸν ἑαυτοῦ προσάπτειν ἰόν.

Ἔθος τοῖς δαιμονίοις, οὐ μόνον ἀλλήλοις ὑπηρέταις, ἀλλὰ καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις ὀργάνοις πρὸς τὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν ἐπιβουλὰ χρῆσθαι.

Μὴ τοίνυν μὴ ἀέτου προσδοκήσῃς τὴν τοῦ κόσμου ὄψεσθαι, οὐ γὰρ ἔνι· μηδὲ μετὰ τρυφῆς ἐλπίζετω τις τὴν ὁδὸν ἰέναι, οὐ γὰρ δυνατόν· μηδὲ τὰ ῥύγχεσιν βαδίζων, τὰ ζωὴν ἐλπιζέτω.

Οὐκ ἀέτων καὶ ἀμελούντων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ βιαστῶν.

Σκάμμα ἐστὶν ὁ παρὼν βίος, ἐν δὲ τῷ σκάμματι καὶ τοὺς ἀγῶνας, οὐ δυνάταν ἀέτου ἀπολαῦσαι ὁ στεφανοῦσθαι μέλλων.

Ἔχου τοίνυν τῆς ἀρετῆς. ὅταν γὰρ καὶ νέος ἀπέλθῃς, μετὰ πολλῆς ἥξεις τῆς εὐπορείας, καὶ διπλοῦν ἑορτὴν ἄξεις πάντως ἐξ τοῦ βίου, κακίας τε ἀπεχόμενος καὶ ἀρετῆς ἀπολελαμμένος.

Μὴ ζητῶμεν ἀέσεις. θλῖψιν γὰρ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπηγείλατο ὁ Χριστός. καὶ φησὶν ὁ Παῦλος, οἱ θέλοντες ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται. σὺ δὲς γυμνὸς ἀθλητὴς ἐν τῷ σκάμματι λουτρὰ ἀπαιτεῖς, καὶ βάπτεσθαι πλήθουσαν σπογγιὰν καὶ οἶκον. τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀθλητοῦ, ἀλλὰ βλακός. ὁ γὰρ ἀθλητὴς μάχεται ἐν κόνει, ἐλαίῳ, ἀκτῖνος θερμότητι, ἱδρῶτι πολλῷ, θλίψει καὶ στενοχωρίᾳ. ἀγῶνος ὅπερ ἐστὶν καὶ τὸ πυκτεύειν ὁ καιρός, ἐν ᾧ καὶ τὰ τραύματα λαμβάνειν, καὶ αἱμάσσεσθαι, καὶ ἀλγεῖν. ἄκουσον τί φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτων πυκτεύω ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. πᾶσαν τὸν βίον ἀγῶνος καιρὸν ἡγησώμεθα, οὐδέποτε θλιβόμενοι ξενοπαθήσωμεν· εἰ γὰρ μηδὲ πύκτης, ὅτε ἐν ἀγῶνί ἐστι, ξενοπαθεῖ. ἕτερός ἐστιν ὁ τῆς ἀέσεως καιρός. ἐκεῖ θλίψεως ἡμᾶς τελεωθῆναι δεῖ· εἰ γὰρ μὴ διωγμός ἐστι, μηδὲ θλῖψις, αἱ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῖν συμπίπτουσαι. εἰ δὲ ταύτας οὐ φέρομεν, σχολῇ γε ἐκείνας ἐνεγκώμεθα ἄν. τεθεσμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφε, φησὶν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. εὐχώμεθα οὖν τῷ

Θεῷ

Θεῷ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, εἰσελθόντες δὲ φέρωμεν γενναίως.

Οἱ τὰ μαλακὰ φορεσάντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν, οἱ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα, ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ γὰρ μαλακὸν ἱμάτιον, καὶ τὴν αὐχμηρὰν σκληρύνει ψυχήν, διέκλασε, διέχεε· καὶ ὅλως λαβὼν σῶμα καὶ σκληρὸν, παχέως διέθηκε τῆς ὑφεσιμαγίας μαλακὴν ποιεῖ καὶ ἀθλίας. Διὸ καὶ αἱ ὅπου τῶν ἀγρῶν διαφέρονται γυναῖκες, τῶν ἀστικῶν ἀνδρῶν εἰσὶν ἰσχυρότεραι. Τὸ δὲ σώματος γενομένου μαλακωτέρου, ἀνάγκη καὶ τὴν ψυχὴν συναπολαύειν τῆς λύμης. Τὰ γὰρ πολλὰ καὶ συνδιάκειται αὐτῆς αἱ ἐνέργειαι τῇ τοῦ σώματος διαθέσει.

Τίς οὖν ὁ τῆς κακίας δημιουργός; τίς δὲ ἄλλος, ἀλλ' ἢ ῥᾳθυμία τῆς προαιρέσεως;

Ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἀμεριμνία καὶ ἡ ἀνάπαυσις, χαυνοῦσι καὶ διαχέουσι τὴν ψυχήν· οἱ δὲ πειρασμοὶ συσφίγγουσιν αὐτὴν καὶ ἑνοῦσιν αὐτὴν τῷ Θεῷ, ὡς λέγει ὁ προφήτης· Κύριε, ἐν θλίψει ἐπεσκεψάμην σε.

Ἐὰν ἴδῃς ἑαυτὸν ἐν χειρῷ ἀναπαυόμενον ἀπὸ τῶν πόνων, μὴ πως ὕσῃς σαυτῷ, διότι τοῖς ἄλλοις ἑαυτὸς οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν ἐν πονηρίᾳ· ἴσως ὁ ἀνθρωπος ἀπολύσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, νομίζων ὅτι ἀνεπαύη· καὶ ἄφνω εἰσπηδήσουσιν ὅπου τὴν παλαίπωρον ψυχὴν, καὶ † πάσουσιν αὐτὴν εἰς ῥηθίον.

Τοῖς μὲν κοσμικοῖς οἱ δαίμονες διὰ τῶν πραγμάτων μᾶλλον παλαίουσι, τοῖς δὲ μοναχοῖς ὡς ὅπου ὁ πλεῖστος διὰ τῶν λογισμῶν. Πεπραγμένων γὰρ διὰ τὴν ἐρημίαν ἐκτὸς ὄντων καὶ ὅσον δύναται, ὁ κατὰ διάνοιαν ἀμαρτάνει τῇ κατ' ἐνέργειαν, τοσοῦτο χαλεπώτερος ὁ κατὰ διάνοιαν πόλεμος, τῶν διὰ τῶν πραγμάτων συνισαμένων. Δύσκολον γάρ τι πρᾶγμα ὁ νοῦς, καὶ πρὸς τὰς ἀτόμους φαντασίας δυσκάθεκτος.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ. Λόγος τέ.

ΜΑκάριοι οἱ πιστεύοντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.

Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.

Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.

Χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

Deo in tentationem ne incidamus: sin inciderimus, fortiter feramus.

Qui molli vestitu vtuntur, in aulis regum versantur: qui verò non tali vestitu sunt, in cœlis sunt: nam mollis vestitus, vel austerum animum, solutiorem facit, frangit, diffundit: & si corpus asperum & durum nanciscatur, continuò delicijs emollit & infirmius reddit. Ex quo fit vt mulieres quæ ruri viuũt, virus in vrbe degentibus sint robustiores. Atqui corpore molliore reddito, necesse est etiam animum illius corruptionis esse participem. Propterea quòd ipsius animi actiones ferè ad corporis affectionem consensu mutuo formentur.

Quis igitur est vitij artifex? quis alius esset quàm voluntatis desidia?

Remissio, securitas, requies, hæc emolliunt & diffundunt animum: tentationes autem consolidant, ac cum Deo comungunt: quemadmodum propheta dicit, In calamitate meminimus tui. Dorothei.

Si animaduerteris teipsum aliquo tempore perturbationibus solutum, vide ne tuti tibi fidas, quia parant se hostes ad tempus opportunum versutiæ: fortasse homo soluto erit animo, omnia sedata esse credens, & repentè in miserum animum insilient hostes, & quasi passerculum devorabunt. † fortè arripient.

Cum mundanis dæmones per res ipsas magis luctantur, cum monachis autem ferè per rationum disputationes: negotijs enim & operibus propter solitudinẽ soluti sunt. At quãto facilius est mente peccare, quàm externa actione: tanto est animi bellum difficilius, quàm ipsarum rerum. Est enim mens quiddam quod facilè mouetur, & ad contrarias legi phantasias effrenata. Euagrij.

DE POENITENTIA ET confessione, Sermo CCCV. Ex Antonio.

BEati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient. Matth. 5.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Matth. 11.

Sani non egent medico, sed malè affecti. Ite & discite quid sit, Misericordiam volo & nõ sacrificium. Non enim veni vt vocarem iustos sed peccatores ad pœnitentiam. Matth. 9.

Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo super vno peccatore resipiscente, magis quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigẽt pœnitentia. Lucæ 15.

Gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore resipiscente. Ibidem.

Rom.6. *Quemadmodum prabuistis membra vestra seruainmunditiæ & iniquitati ad aliam atq; aliam iniquitatem: sic & nunc prabete membra vestra seruа iustitiæ ad sanctificationem Deo.*

Iacob.5. *Confitemini inuicem alius alij peccata vestra.*

1.Ioh.1. *Fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & purificet nos ab omni iniquitate.*

Iacob.5. *Si quis inter vos erranerit à veritate, & conuerterit quis eum, sciat, quod qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

2. Reg.12. *Dixit Dauid ad Nathan prophetam: Peccaui Domino. & respondit Nathan, Et Dominus amouit peccatum tuum, & non morieris.*

Iob. *Si quid iniquum est in manu tua, procul id amolire abs te: sic relucebit facies tua instar aquæ limpidæ.*

Si fuerint mille angeli lethiferi, nullus eorum vulnerabit eum, si ex animo instituas ad Dominum conuerti.

Psalm.31. *Dixi, confitebor aduersus me iniquitatem meam Domino: et tu remisisti impietatē cordis mei.*

Præueniamus faciem eius confessione.

Prou.24. *Septies cadet iustus & resurget.*

Prou.18. *Iustus sui accusator est in primo sermone.*

Ioel. 2. *Et nunc dicit Dominus Deus vester, Conuertimini ad me ex toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu: & scindite corda vestra, non vestimenta vestra, & cōuertimini ad Dominum Deum vestrum, quoniā benefícus & misericors est, longanimis, & multæ bonitatis, & pœnitentia ducitur super malo (quod scilicet inflixit vobis, vel infligturus fuerat.)*

Malach. *Conuertimini ad me, & ego ad vos conuertar, inquit Dominus omnipotens.*

Esaiæ. *Væ qui attrahitis peccata tanquam longo funiculo, & veluti loro bubulo iniquitates.*

Esa.1. *Lauamini, mundi estote, auferte nequitias ab animabus vestris coram oculis meis. Cessate à nequitijs vestris, discite bonū facere, quærite iudicium, liberate iniuria oppressum. Iudicate pupillo, & iustificate viduam, & venite & disceptemus, dicit Dominus. Et si fuerint peccata vestra sicut rubeum, quasi niuem dealbabo: si autem fuerint sicut coccinum, velut lanam dealbabo. Et si volueritis, & exaudieritis me, bona terræ comedetis: si autem non volueritis, neque audieritis me, gladius vos deuorabit. nam os Domini loquutum est ista.*

Cum conuersus lugebis, tunc saluus fies.

Καθὼς παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτως παραστήσατε νῦν τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν τῷ Θεῷ.

Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν.

Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.

Ἐάν τις ἀποπλανηθῇ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Εἶπε Δαυὶδ πρὸς Νάθαν τὸν προφήτην· ἥμαρτηκα τῷ Κυρίῳ. καὶ εἶπε Νάθαν πρὸς Δαυίδ· καὶ Κύριος ἀφεῖλατο τὸ ἁμάρτημά σου, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃς.

Ἐὰν ἀνομία τίς ἐστιν ἐν τῇ χειρί σου, πόρρω αὐτὸ ποίησον ἀπὸ σοῦ. οὕτως ἀναλάμψει ὁ προσωπόν σου ὡσεὶ ὕδωρ καθαρόν.

Ἐὰν ὦσι χίλιοι θανατηφόροι ἄγγελοι, εἷς ἐξ αὐτῶν οὐ μὴ βλάψῃ αὐτὸν, ἐὰν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφῆναι πρὸς Κύριον.

Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου.

Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει.

Ἑπτάκις πίπτει ὁ δίκαιος, καὶ ἀνίσταται.

Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ.

Καὶ νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης καρδίας ὑμῶν, ἐν νηστείᾳ, καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ κοπετῷ, καὶ διαῤῥήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ ἐπιστράφητε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ἐστὶ, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις.

Ἐπιστράφητι πρός με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ, καὶ ὡς ζυγὸν μαρτὶ δαμάλεως, τὰς ἀνομίας αὐτῶν.

Λύσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει Κύριος. καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ. καὶ ἐὰν θέλητε, καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται. τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα.

Ὅταν ὑπὸ ἐπιστραφεὶς κλαύσῃς, τότε σωθήσῃ.

Ἐγὼ

Ἐγώ εἰμι, ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ· σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθησόμεθα. λέγε δὲ σὺ πρῶτον τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῇς.

Μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου.

Περὶ τῆς ψυχῆς σου μὴ αἰσχυνθῇς. ἔστι γὰρ αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν, καὶ ἔστιν αἰσχύνη δόξα καὶ χάρις καὶ μὴ λάβῃς πρόσωπον κατὰ ψυχῆς σου, καὶ μὴ ἐμπαρῇς εἰς πτῶσίν σου.

Μὴ ἀναμείνῃς ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον, καὶ μὴ ὑπερβάλλῃς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. ἐξαπίνης γὰρ ἐλεύσεται ὀργὴ Κυρίου, καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ὀλῇ.

Ἐν κακώσει μὴ μείνῃς ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἀλλὰ θᾶσσον ἐπὶ τὴν μετανοίαν.

Πρόσεχε σεαυτῷ, ἵνα κατ' ἀναλογίαν τῶν πλημμελημάτων καὶ τὴν ἐκ τῆς θεραπείας βοήθειαν καταδέξῃ. μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἁμάρτημα, πολλῆς σοι χρεία τῆς ἐξομολογήσεως, δακρύων πλείστων, στενότητος ἀγρυπνίας, ἀδιαλείπτου νηστείας· κόπος καὶ φορτίον τὸ ἁμάρτημα, ἐξισοζέσθω καὶ ἡ μετάνοια.

Μηδεὶς ἐν κακίᾳ μείνῃς, ἑαυτὸν ἀπογινωσκέτω, εἰδὼς, ὅτι γεωργία μὲν τὰς ποιότητας τῶν φυτῶν μεταβάλλει· ἡ δὲ κατ' ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλεια, δύναται πᾶσαν τὴν ἀῤῥωστίαν ὑπερέχειν.

Οὐ θέλει γὰρ ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ σωθῆναι. μὴ ὡς εἰς βάθος κακῶν καταφρονήσῃς. κακὸς αἰσχρὸς ἐστι, κακὸς μακροθυμίας, καὶ ἐξισάσεως, κακὸς ὀλιγωρήσεως. ὠλίσθησας, ἔξεγείρου· ἥμαρτες, ἡσύχασον. μὴ ᾖς ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν, ἀλλ' ἀπόπηδησον. ὅτι γὰρ ἀπέγραφῆς, ἐνάξῃς, πάντα σωθήσῃ. ἔστι γὰρ ἐκ πόνων ὑγεία, καὶ ἐξ ἱδρώτων σωτηρία.

Οὐ χρόνος ποσότητι, ἀλλὰ θέσει δὲ ψυχῆς ἡ μετάνοια κρίνεται.

Ἀναγκαῖον τοῖς πιστοῖς δούλοις τοῦ οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πάλαι μετανοοῦντες, ἐπὶ τῶν ἀγίων διέσκηπτα ποιοῦντες. γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι τῷ Βαπτιστῇ Ἰωάννῃ ἐξομολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· ἐν δὲ ταῖς πράξεσι, τοῖς ἀποστόλοις, ὑφ' ὧν καὶ ἐβαπτίζοντο ἅπαντες.

Οὐδενὶ δοκῶ ὡς κακοπαθείᾳ Θεὸς θεραπεύεται, καὶ δάκρυσι τὸ φιλάνθρωπον αἰσθάνεται.

Δεῖ δὲ μετακινήτους μὲν εἶναι πρὸς τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος· ἀκινήτους δὲ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ βελτίονος.

Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν ἀνεπαισθήτως, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν καὶ σιωπᾶν τὸ πλημμεληθὲν, οὐκ ἔστι μικρόν· ἀλλ'

Ego sum, ego sum qui deleo peccata tua, & non recordabor eorum. Tu verò in memoriam mihi reduc, iudicabimur simul, narra tu primùm iniquitates tuas, vt iustificeris. Esa. 43.

Non erubescas confiteri peccata tua. Sirach. 4.

Ne te pudeat animæ tuæ. Est enim pudor peccatum trahens secum, est item pudor gloria gratiæq; conciliator. Ne cedas vlli factei (id est truculentiæ aut blanditijs) quod animæ tuæ damno fiat, nec in tuam perniciem erubescas. Ibid.

Ne differas conuerti ad Dominũ, neq; diem ex die ducas. Repentè enim veniet ira Domini, & tempore vltionis peribis. Sirach. 5.

Malè affecti sumus à peccatis, sanitatem recuperemus beneficio pœnitentiæ. Basilij.

Diligens esto circa teipsum, vt pro delicti portione curationis quoque remedium adhibeas. Magnum & difficile crimen admisisti, omnino tibi opus est confessione, lacrymis plurimis, vigilijs intensis, assiduo ieiunio: sin leue & tolerabile peccatum fuerit, par ei pœnitentia fiat.

Nullus improbæ vitæ homo desperet de seipso, sciens quòd sicut agricultura plantarum qualitates immutat: sic anima cultus per virtutem adhibitus, omne genus agritudinis superare potest.

Deus enim peccatoris mortem non vult, sed potiùs vt conuertatur & saluus fiat. Noli teipsum negligere tanquam in profundam malitiam delectum. Tempus est patientiæ, tempus longanimitatis, tempus curationis, tempus emẽdationis. Lapsus es, resurge: peccasti, desiste. Ne insiste viam peccatorum, sed resilito: cùm enim te auerteris, & luxeris, tum seruaberis. Labores enim sanitas sequitur, & salus sudores.

Non ex mora temporis, sed animi affectione pœnitentia æstimatur.

Necessarium est peccata illis confiteri, quibus administratio mysteriorum Dei concredita fuerit. Sic enim etiam antiqui pœnitentiam agentes sanctiùs fecisse reperiuntur. Scribitur enim in Euangelio, quod Ioanni Baptistæ peccata sua confessi sint: & in Actis, quòd Apostolis, à quibus etiam omnes baptizabantur.

Nullo cultu tam gaudet Deus, quàm afflictione animi peccatorum, & pro lacrymis benignum amorem retribuit. Theologi.

A deteriori ad melius facilè mutari, vice versa autem constantes esse oportet.

Non peccare insensibiliter, sed agnoscere & videre delictum suum, non parua res est: imò

Chryſoſtomus.

via quedam & principium ducens ad emendationem & reſipiſcentiam.

Dum tempus nos ſinit, præueniamus Dei faciem confeſſione, vt mitem & placidum ipſum tunc videamus, & minaces illos angelos effugiamus.

Non tam noxium eſt certando vulnerari, quàm vulnus inflictum negligere & deſperare.

Ne deſperes igitur, nec à precibus deſiſtas, ſed peccator cùm ſis, accede, vt glorifices dominum tuum, & occaſionem ei præbeas declarãdi natiuam benignitatem ſuam in ſcelerum tuorum remiſſione: Nam ſi dubites accedere, bonitatem eius impediuiſti, & benignitatẽ quãtum in te eſt prohibuiſti.

Peccatum ſi confiteare, minues: ſecus, augebis.

Magnum bonum eſt agnoſcere peccata, & aſſiduè ipſorum meminiſſe. Nihil tam curat peccatum, quàm aſſidua memoria, nec aliud adeò tardum ad malitiam reddit hominem. Si peccata ſubinde in memoria volues, nunquam recordaberis iniuriarum quas proximus tuus tibi fecerit, nunquam irafceris, nunquam commiſeraberis, non altum ſapies, non denuo in eoſdem errores incides. Nam ſi nunc eorum memineris, & aſſiduè coram Deo ipſa commemores, & veniam ores, ſtatim abolebuntur. Si verò nunc eorum obliniſcaris, in futuro ſeculo vel inuitus recordaberis eorum coram vniuerſo orbe, amicis ſimul & inimicis & angelis in medium ea proferentibus. Non enim ad ſolum Danidem dixit Deus, Quæ tu feciſti in occulto, ego omnibus manifeſta faciam, ſed etiam ad nos omnes. Redarguam enim te (inquit) omnium oculis peccata tua proponens.

Quemadmodum per ianuam ingreſſus aliquis, intus exiſtit: ſic ille qui ſecum ſua mala reputat, ad curam eorum indubiè perueniet. Si verò dicat, peccator ſum: non autem ſingillatim peccata recenſet, dicendo, hoc & illud peccaui, nunquam quieſcet, dum ſemper confitetur, nunquam verò emendationis curam habet. Principium igitur rectè inſtituamus, & omnia leuia fient & facillima. Incipiamus ergo ita vt alius orationem augeat, alius ſubinde lacrymetur, alius vultu demiſſo triſtetur (Nam ne hoc quidem vtcunque parum, inutile fuerit: Vidi enim (inquit) triſtatum & ambulantem cum mœſtitia, & ſanaui vias eius) alius eleemoſynam faciat, alius peccata proximis condonet, alius denique ab oblimione malorum & iniuriarum depoſito vltionis affectu incipiat.

Nihil adeò virtutem promouet, quàm recordatio peccatorum.

ὁδός τίς ἐστι καὶ ἀρχὴ, πρὸς διόρθωσιν ἄγουσα, καὶ τὸ ὅτι τὰ κρείττω μεταβολήν.

Ἕως ἐστὶ καιρὸς, προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ προσωπον ἐν ἐξομολογήσει, ἵνα ἥμερον αὐτὸν ἴδωμεν τότε καὶ γαληνιῶντα, ἵνα τοὺς ἀπαλληφόρους ἐκείνας δυνάμεις ἐκφύγωμεν.

Οὐ δεινὸν τὸ πολεμεῖσθαι τραυματίαν, ἀλλὰ τὸ μὴ τὸ πληγὴν ἀπογνῶναι καὶ ἀμελῆσαι τοῦ τραύματος.

Μὴ τοίνυν ἀπογίνωσκε, μηδὲ ἀφίστασο τῆς εὐχῆς, ἀλλὰ προσέρχου ἁμαρτωλὸς ὤν, ἵνα δοξάσῃς σου τὸν δεσπότην, ἵνα δῷς αὐτῷ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν ἐν τῇ συγχωρήσει τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιδείξασθαι· ὡς ἐὰν φοβηθῇς προσελθεῖν, ἐκείνην ἀπέδησας αὐτῷ τὴν ἀγαθότητα, διεκώλυσας αὐτὸν τὴν χρηστότητος αὐτοῦ, τὸ ἐπιτηδεῖον.

Ἡ ἁμαρτία ὁμολογουμένη ἐλάττων γίνεται· μὴ ὁμολογουμένη δὲ, χείρων.

Μέγα ἀγαθὸν τὸ ἐπιγινώσκειν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ μεμνῆσθαι αὐτῶν διὰ παντός. Οὐδὲν οὕτως θεραπεύει πλημμέλειαν, ὡς μνήμη διὰ παντός· οὐδὲν οὕτως ὀκνηρὸν ἄνθρωπον πρὸς κακίαν. ἂν ἔγκειται τὰ ἁμαρτήματα διὰ παντὸς τῇ μνήμῃ, οὐδέποτε ὄψῃ πλησίον μνησικακήσαντα, οὐδέποτε ὀργισθήσῃ, οὐδέποτε λοιδορήσῃς, οὐ φρονήσεις μέγα, οὐ πεσῇ πάλιν εἰς αὐτά. ἐὰν γὰρ νῦν τῶν αὐτῶν μεμνημένος, καὶ συνεχῶς αὐτὰ προσφέρῃς τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, ταχέως ἐξαλείφεις αὐτά. ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὅταν λάθῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνησθήσῃ, καὶ ἄκων, ὅτι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰς μέσον φερομένων αὐτῶν, καὶ φίλων, καὶ πολεμίων ὅτι πολιτῶν, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ ἀγγέλων. οὐ γὰρ δὴ περὶ Δαυὶδ ἔλεγε μόνον, ἃ σὺ ἐποίησας ἐν κρυφῇ, ἐγὼ ποιήσω πᾶσι καταδηλα· ἀλλὰ καὶ περὶ πάντας ἡμᾶς. Ἐλέγχω γάρ σε φησὶν ἐνώπιον τῶν ἀπάντων ὀφθαλμοῖς τὰς σὰς ἁμαρτήματα.

Ὥσπερ γὰρ ὁ τὴν θύραν εἰσελθών, εἴσοδον ἔσω· οὕτως ὁ τὰ οἰκεῖα λογιζόμενος κακὰ, καὶ ὅτι τὴν θεραπείαν αὐτῶν πάντων ἥξει. ἂν δὲ λέγῃ, ἁμαρτωλός εἰμι· μὴ ἀναλογίζεται αὐτὰ κατ' εἴδος, οὐ λέγει· ὅτι τόδε καὶ τόδε ἥμαρτον, οὐδέποτε παύσεται, ἀεὶ μὲν ὁμολογῶν, φρυττίζων δὲ οὐδέποτε τῆς διορθώσεως. τὸν ἀρχὸν οὖν καταβαλλώμεθα, καὶ πάντα ῥᾴδια ἔσται καὶ ῥᾷστα. ἀρξώμεθα τοίνυν τῶν μὲν, ὁ μὲν, ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν δακτύλιον ὁ ἕτερος, ἀπὸ τῶν δακρύων συνεχῶς· ὁ δὲ, ἀπὸ τῆς καταφορᾶς· οὐδὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο μικρὸν, ἀτόπιστον εἶδον γάρ φησι, τὸν ἐλυπημένον, καὶ ἐμπορευόμενον σκυθρωπὸν, καὶ ἰασάμενος τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ) ὁ ἕτερος, ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης ποιῇ· ὁ ἕτερος, ἀπὸ τοῦ ἀφιέναι τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα· ὁ δὲ, ἀπὸ τοῦ μὴ μνησικακῆσαι, μηδ' ἀμύνασθαι.

Οὐκ ἔστι πρόφασις τοιαύτη πρὸς ἀρετὴν, οὕτω ἁμαρτημάτων ἀναμνησις.

Ὁ δὲ μετανοίας πέντε· σεφτη, ἡ κατάγνωσις τῶν ἡμαρτημένων· δεύτερα, τὸ ἀφεῖναι τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα· τέτη, ἡ ἀπὸ τῆς ψυχῆς γινομένη· τετάρτη, ἡ ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης· πέμπτη, ἡ ἀπὸ τῆς ταπεινοφροσύνης.

Καλὸν μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἁμαρτάνοντας ἐπανάγεσθαι σὺν μετανοίᾳ· ὡσαύτως ἄριστον τὸ ὑγιαίνειν ἀεὶ ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασφῆλαι μετὰ τὴν νόσον.

Ἡ ἀληθινὴ μετάνοια, τὸ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἔνοχον διαθεῖναι· ἀλλ' ἀρδην ἐκριζοῦσαν τῆς ψυχῆς, ἐφ' οἷς ἑαυτὸν κατάγνω ἄξιον ἁμαρτήματων.

Μετάνοια τότε ἁμαρτήματος πάντως γίνεται ἀπαλλακτική, ὅταν μηδὲ τὸν ἐμφυόμενον ψυχῆς σφάλματι ἀναζωπυρῶν μὴ δέξηται, μηδὲ προσδεξαμένη τὸ πάθος εἰς ἕξιν κακὴν προέσηται. ὅταν γὰρ μὴ ἔχῃ κατάληψιν ἴχνος ἐν ἡμῖν τὸ κακὸν, ἅτε ἅμα τῇ ἐπιβολῇ ἀποπαυόμενον, δίκην φυτὸν ἀρτισυφέντος.

Ὥσπερ οἱ λεγόμενοι καρκῖνοι δύσπιαστοι τυγχάνουσι, διὰ τὸ ποτὲ μὲν πρόσω βαίνειν, ποτὲ δὲ ὀπίσω· ὕπνος καὶ ψυχὴ, ποτὲ μὲν γελῶσα, ποτὲ δὲ πενθοῦσα, ποτὲ δὲ τρυφῶσα, σπάνιν ὠφελοῦσαν δυσάπαυστον.

Ὁ ποτὲ μὲν πενθῶν, ποτὲ δὲ τρυφῶν καὶ γελοιάζων, ὅμοιός ἐστι τῷ μὴ ἔχοντι τὸν κύνα τῆς φιλοσοφίας λιθάζοντα, ὃς τῷ μὲν χείματι τεῖχον διώκει, τῷ δὲ θέρματι παρεδρεύειν τεῖχον προσέπει.

Λογίζομαι δὲ τὸ μετανοίας ἔργον ἐν ταῖς περὶ ταύτας ἀρεταῖς ἐξυφαίνεσθαι· ἐν τῷ λογισμὸν καθαίρειν, καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ ταῖς ἐπερχομέναις θλίψεσι καρτερεῖν. ἐν τούτοις ὁ εἰσχωρίζων, εἰς ἀπάθειαν ἔρχεται.

Τὸ μὲν μηδὲν σφαλερῶς ἁμαρτάνειν ἴδιον Θεοῦ, τάχα δὲ καὶ θεῖον ἀνδρός· ὃ δὲ ἁμαρτάνοντα μεταβάλλειν πρὸς ἀνεπαίσχυντον ζωὴν, φρονίμου καὶ ὃ συμφέρει ἄνθρωπον οὐκ ἀγροικοῦντος.

Τοῖς ἁμαρτάνουσιν οὐκ εὐθὺς ἐπέρχεται ὁ Θεὸς, ἀλλὰ δίδωσι χρόνον εἰς μετάνοιαν, καὶ τοῦτο τῆς σφάλματος ἰασιν τε καὶ ἐπανόρθωσιν.

Τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων, ἰσομοίρων δυτων φαρμάκων καὶ ὁ χαλεπῆ νόσῳ προσπεσών, πλείονος χρήζει ἐπιμελείας· καὶ ὁ μεγάλα πλημμελήσας, πλείονος δεῖται φιλανθρωπίας.

Οὐ μετανοῶ, ἀλλὰ προσοφλεῖν χρὴ τὸν σοφὸν ἄνδρα.

Φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς, καρπὸν οὐ φησί.

Λεωτέλης ἔφη, ἐπὶ πάσῃ τῷ βίῳ, δεῖν μεταμελείας· μίαν μὲν, ὅτι τῷ γυναικὶ πιστὸν δοῦναι λόγον ἀπόρρητον· ἑτέραν δὲ, πλεύσας ὅπου δυνατὸν πεζεῦσαι· τὸ δὲ τρίτον, ὅτι μίαν ἡμέραν ἀσχόλητος ἔμεινεν.

Viæ pœnitudinis sunt quinque: prima, agnitio & increpatio peccatorum: secunda, proximis suos errores condonare, tertia, qua fit per orationem: quarta, per eleemosynam: quinta, per humilitatem animi.

Optimum quidem, non peccare: sed hoc etiam bonum est si peccatores in viam redeant pœnitentiæ beneficio: quemadmodum & continua sanitas optima est, bonum tamen est amissam quoq; post morbum recuperare. Clementis.

Vera pœnitentia est, non amplius eisdem affectibus obnoxium deprehendi, sed funditus ab anima euellere ista peccata, quorum causa aliquis se morte dignum iudicauerit.

Pœnitentia tunc omne peccatum abolet, cùm aliquo in anima errore oborto moram non admittit, neque ad vllum temporis spacium affectionem transmittit. Sic enim nullum criminis vestigium in nobis relinqui potest, cùm in primo ingressu reuellatur, instar planta adhuc tenera, antequam radicetur.

Quemadmodum cancri facilè capiuntur insidijs, eò quòd aliàs antrorsum, aliàs retrorsum incedant: sic etiam anima, nunc risui & delicijs, mox luctui dedita, nihil proficere potest.

Qui nunc luget, nunc deliciatur & ridet, similis est homini panem aduersus canem lapidis instar proijcienti, qui gestu quidem fugat canem, facto autem remanere hortatur.

Pœnitentiæ opus in tribus hisce virtutibus absolui iudico: purgatione cogitationum, oratione assidua, & ingruentium afflictionum patientia. Qui in istis aliquandiu moratur, tandem ad animi tranquillitatem perueniet. Marci.

Nihil prorsus erroris committere, proprium est Dei, & fortè etiam hominis diuini: ab errore autem ad inculpabilem vitam redire, prudentis est & vtilia planè non ignorantis. Philonis.

Peccantes non statim vlciscitur Deus, sed tempus eis permittit ad pœnitentiam & remedium ac emendationem erroris.

Amplavulnera, aquè amplis remedijs indigent: & qui difficili morbo laborat, maiorem curam desiderat: & qui magnis peccatis obnoxius est, maiore benignitate opus habet. Theodoriti

Sapientem decet prouidentia, non pœnitentia. Epicharmi.

Planta quæ subinde transfertur, non fructificat. Euagrij.

Aristoteles dicebat per omnem vitam triplam se pœnituisse, primò quòd mulieri secretum aliquid commisisset, secundò quòd nauigasset quò pedib. ire licuisset, tertiò quòd vnum diem intestatus mansisset. Aristotelis

DE IIS QVI FACILE MVtantur & ad vitia redeunt, item de pœnitentia, Sermo CCC VI. Ex Antonio & Maximo.

Prou. 27 *QVemadmodum canis reuersus ad proprium vomitum abominabilis fit: sic insipiēs qui ex malitia sua redit ad peccatum suum.*

Solomonis. *Qui mutabilis & instabilis lingua est, incidet in calamitates.*

Sirach 34. *Qui ieiunat propter peccata sua, & rursus eadem committit, precationem eius quis exaudiet? quidve profecit sese abijciendo?*

Ezech. 18. *Quum iustus auertitur à iustitia sua, & iniustitiam admittit, omnes iustitiæ eius à memoria cadent, morietur in peccato suo. Vnumquenque in via sua, in qua inuenero ipsum, iudicabo, inquit Dominus: & quocunque die iniquus ab omnibus iniquitatibus suis se conuerterit, & fecerit iustitiam, non amplius omnium delictorum eius recordabor.*

Ezech. 33. *Iustitia iusti non liberabit eum quo tempore aberrauerit: & iniquitas impij non nocebit ei, quo die conuersus fuerit ab iniquitate sua. Vnumquenque vestrum in vijs suis iudicabo, ô domus Israël.*

Luc. 9. *Nullus qui manu superiecta aratro retrorsum vertit oculos, idoneus est ad regnum Dei.*

Ad Hebr. 10. *Nam si volētes peccauerimus post acceptam cognitionem veritatis, non vltra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis vehementia qui deuoraturus est aduersarios.*

2. Pet. 2. *Melius est non agnouisse viam iustitiæ, quàm post agnitionem illius deserta sancta doctrina regredi: accidit autē istis quod vero prouerbio dicitur: Canis ad suum vomitum reuersus: & sus lota ad cœni volutabrum.*

Basilij. *Qui postquam in bonis operibus profecit, iterum ad antiquam consuetudinem redit, non solùm perdit bonorum operum mercedem, sed insuper graviore damnatione mulctatur.*

Castigatus aliquis propter prima peccata, & veniam assequutus denuo peccet, grauius priore iudicium iræ sibi accersit.

Multi à malis operibus conuersi, sed adhuc veterum facinorum apud se memoriam seruantes, eius culpa non rarò quietum peccatum renouant.

Homines nubibus similes sunt, quæ iuxta mutationes flatuum nunc huc nunc illuc feruntur.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΑΧΕΩΣ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ, Λόγος τ'.

Ὡς ὁ κύων ὅταν ἐπέλθῃ ὅτι τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ μισητὸς γίνεται· οὕτως ἄφρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ, ἀναστρέψας ὅτι τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν.

Ἀνὴρ δὺ μετάβολος γλώσσῃ, ἐμπεσεῖται εἰς κακά.

Ἀνάγκης τῆς δύσεως ὅτι τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ πάλιν παρδόμενος καὶ τὰ αὐτὰ ποιῶν, τῆς προσδοκίας αὐτοῦ τίς εἰσακούεται; καὶ τί ὠφέλησιν ὁ τῶν πεφωτισθέντα αὐτόν.

Ἐπὶ τῶν ἀποστρέφειν δίκαιον ὁ κύριος τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, καὶ ποιήσῃ ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶσιν· ὁ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. ἔκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ κρινῶ ὑμᾶς, λέγει Κύριος. καὶ ὁ ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπιστρέψῃ ὁ ἄνομος ὁ ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ, καὶ ποιήσῃ δικαιοσύνην, οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι πάντα τὰ ἀδικήματα αὐτοῦ.

Δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ῥύσεται αὐτὸν ὁ ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πλανηθῇ ὁ ἄνομος ἀσεβὴς οὐ κακώσει αὐτόν, ὁ ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀποστραφῇ ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ. ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ κρινῶ ὑμᾶς οἶκος Ἰσραήλ.

Οὐδεὶς βάλλων τὸν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία· φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους.

Κρεῖττον ἦν μὴ ἐπιγνῶναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνόντα ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτῷ ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ ὑς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ὁ ἐκ προκοπῆς ἡγούμενος ἀγαθῶν ἔργων, εἶτα παλινδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις μισθὸν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυτέρας ἀξιοῦται τῆς κατακρίσεως.

Ὁ ἐπὶ τοῖς προτέροις ἁμαρτήμασι παιδευθείς, καὶ τὴν ἄφεσιν καταξιωθείς, ἐὰν πάλιν ἁμάρτῃ, χεῖρον πρότερα κατασκευάζει ἑαυτῷ κρίμα τῆς ὀργῆς.

Πολλοὶ ἐπιστρέψαντες ἀπὸ πονηρῶν ἔργων, οἱονεὶ τὰς μνήμας τῶν παλαιῶν ἔργων οὐκ ἀποτίθεντες, ἐν αὐτῶν πολλάκις ἀναπτεσσόμενα τῷ ἡσυχάζοντα ἁμαρτίαν.

Ἄνθρωποι ταῖς νεφέλαις ἐοίκασι, πρὸς τὰς τῶν πνευμάτων μεταβολὰς ἄλλοτε κατ' ἄλλο μέρος τὰ αἴρεσθαι ἐμφερόμενοι.

Οἷς

Οἷς ἔυκολος πρὸς μεταβολὴν ἡ διάνοια, τούτοις οὐδὲν ἀσφαλὲς καὶ τὸν βίον εἶναι μὴ τεταγμένον.

Δεῖ δὲ μετακινήτους μὲν εἶναι πρὸς τὸ χρηστὸν ἀπὸ τοῦ χείρονος, ἀκινήτους δὲ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπὸ τοῦ βελτίονος.

Οὐχ ἡ μεταβολὴ τοῦ κακοῦ, τὸ αἰσχρὸν ἔχει· ἀλλ' ἡ τούτου τήρησις τοῦ ἀπολέσαι.

Τὸ μὴ ἁμαρτάνειν ἀναμαρτήτως, ἀλλ' ὁπηνικάσκην καὶ συνοράν τὸ πλημμεληθέν, οὐκ ἔστι μικρόν, ἀλλ' ὁδός τις ὄντως καὶ ἀρχὴ πρὸς διόρθωσιν ἄγουσα, καὶ τοῦ ὅπη τὸ χρηστὸν μεταβολήν.

Κούφους καὶ ἀνοήτους τούτους ὑπολαμβάνομεν, τοὺς ῥᾳδίως ἐπ' ἀμφότερα φερομένους καὶ μεταῤῥέοντας, καθάπερ αὔρας μεταπιπτούσας, ἢ μεταβολὰς καὶ παλιῤῥοίας λέγουσι, ἢ θαλάττης ἄσπερ κύματα.

Ὁ μετανοήσας ἐφ' οἷς ἔπραξε δικαίοις, κἂν μὴ τῶν ἁμαρτημάτων ἀξίαν ὑπεδέξηται τοῦ μετανοίας, καὶ αὐτῆς τοῦτης ὅμως ἔξει τοῦ αἰτίδοσιν.

Φυτὸν μεταφερόμενον συνεχῶς, καρπὸν οὐ ποιεῖ.

Ἀνδριὰς ἐκ τοῦ ὅπη βάσεως, σαυδαῖος ἢ ἀπὸ ὅπη κεφαλῆς πρὸς αἱρέσεως ἑτέρας, ἀμετακίνητος ὀφείλει εἶναι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΝ μὴ ἐπιστρεφόντων, Λόγος τζ'.

Παρῆσαν δέ τινες αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλότεροι παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δοκεῖτε ὅτι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ἀπολεῖσθε.

Ὅταν δὲ λέγωσιν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε αἰφνίδιος ὄλεθρος αὐτοῖς ἐφίσταται.

Οἱ ἐν ἁμαρτίαις ὑπάρχοντες, καὶ μὴ μετανοοῦντες, οὐ μόνον οὐκ εἰσακούονται προσευχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν παροξύνουσι, προσομιλοῦντες αὐτῷ τῆς ἑαυτῶν μοχθηρίας.

Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῇτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλεύσει.

Οὗτος ἔληξεν ὁ λόγος εἰς πλῆθος κακῶν, καταφρονηθεὶς ἐνεχθεὶς δὲ αὐτῷ ἀτιμία καὶ ὄνειδος.

Ὁ μὴ ἰώμενος ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀδελφός ὄντως τοῦ λυμαινομένου ἑαυτόν.

Ὁ ἐπικαλύπτων ἀσέβειαν αὐτοῦ, οὐκ εὐοδωθήσεται.

Τάδε λέγει Κύριος· μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ

Quibus facilis est ad mutationem cogitatio, nihil est mirum eorum vitam moderatam non esse.

Tales esse debemus, vt ad meliora ex malis facilè mutemur: nunquam autem à bono ad deterius dimoueamur. Theologi.

Mutatio vitij turpitudinem non habet, sed in eo permansio exitium est.

Non peccare sine vllo peccati sensu, sed agnoscere, & peccata contueri, id non est exiguum: sed via quadam est & initium ad emendationem ferens, & in meliorem mutationem.

Leues & stultos eos indicamus, qui facilè ad vtramque partem feruntur & confluunt ventorum more, & in Euripi morem mutantur, & reciprocantur, instabilesq; sunt fluctuũ modo marinorum.

Quem pœnituerit indignè factorum, etiamsi peccatorum dignam non egerit pœnitentiam, at huius ipsius tamen remunerationem accipiet. Chrysost.

Planta si frequenter transferatur, fructum non profert. Euagrij.

Vt statua in sua basi, sic vir bonus in praclaro instituto constans & immutabilis esse debet. Socratis.

DE ILLIS QVI AD POENItentiam non conuertuntur, Sermo CCCVII. Ex Antonio.

Aderant autem quidam eodem in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum. Et respondens Iesus, dixit illis: Putatis quòd hi Galilei præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos: Putatis quòd debitores fuerint vltra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non, dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Luc. 13.

Cùm autem dixerint pacem et securitatem, tum repentinus eis imminet interitus. 1. Thess. 5.

Qui intricati peccatis non agunt pœnitentiam, illi non solùm orantes non exaudiẽtur, sed insuper exasperabunt Deum, improbitatis ipsorum memoriam ei excitantes.

Nisi conuertamini, gladium suum vibrabit. Psalm.

Impius multitudine peccatorum obrutus, negligit: ingruit autem ei dedecus & infamia. Prou. 18.

Qui sibi in operibus suis non medetur, frater est ledentis seipsum.

Qui tegit impietatem suam, non fruetur prosperitate.

Hæc dicit Domin': Nũ cadẽs nõ resurgit, aut Ierem. 8.

uersus non se conuertit? Induraunt facies suas plus quàm lapidea duritie, & nolnerunt conuerti.

Esa. 1. *Ecce ego litigo tecum, te dicente, non peccaui: quia prorsus neglexisti emendare uias tuas.*

Ierem. 8. *Neminem sua malitia pœnitet: Nemo est qui dicat, quid feci?*

Sira. 1.5. *Ne dicas, peccaui, & quid mihi accidit triste? nam Dominus patiens est, non te dimittet.*

Basilij. *Occultatio uitij, mortem accersit agrotanti.*

Si quid pulchri & honesti est peccatum, seruesid perpetuò: sin authori suo noxium, quid immoratis rebus perniciosis? Nemo cupidus emendabilis, prauo et luxurioso uitæ uam sibi augere studet.

Purgare conuenit corpus à molestijs, non autem morbum augere supra uires corporis. Vide ne dum malorum molem tibi accumulas spe liberationis futuræ interim fretus, peccatum quidem exaggeres, à remissione autem aberres.

Vide homo ne quando sera & inutilis malorum consiliorum pœnitentia tibi obueniat.

Chrysostomi. *Non tam graue est labi, quàm iacere lapsum & non resurgere.*

Cùm semel anima gustauit peccatum, idq; sine sensu doloris, magnum inde augmentum ægritudini accedit.

Iustini philosophi. *Vix denuo erigitur animus ad bona illa à quibus delapsus est: & ægrè detrahitur ab illis malis, quibus assuetus fuerit.*

Subijci et concedere affectibus, extrema seruitus est: quemadmodum imperare ipsis, unica libertas.

Cùm optimum sit non peccare: secundi ordinis bonum est, ad iustitiam redire. Qui verò multo tempore peccans in luxuria permanet, infelicissimus habeatur.

Diony. *Non fieri potest ut ueniam consequantur illi, quos peccatorum non pœnitet.*

DE PARTICIPATIONE DIuinorum Christi mysteriorum, seu eucharistiæ, Sermo CCCVIII. Ex Antonio.

1. Corin. 11. *QVicunque panem hunc ederit, aut biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini: probet autem seipse homo, ac sic de illo pane edat, & de poculo bibat. Qui enim edit & bibit indignè, iudicium sibi edit & bibit, non diiudicans corpus Domini.*

Heb. 10. *Si quis legem Mosis reiecisset, sine misericordia, duobus aut tribus connictus testibus, morte afficiebatur: quanto grauiore dignus erit supplicio, qui filium Dei conculcaris, & sanguinem testamenti communem duxeris, per quem*

ἀποστρέφει οὐκ ἐπιστρέφῃ; ἐστρέψαται τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὑπὲρ πέτραν, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἐπιστραφῆναι.

Ἰδοὺ ἐγὼ κρίνομαί σοι, ὃ σὺ λέγεις οὐχ ἥμαρτον, ὅτι κατεφρόνησας σφόδρα τοῦ διορθοῦσαι τὰς ὁδούς σου.

Οὐκ ἔστιν αἴσθησις μεταποιεῖ ἀπὸ τῆς κακίας αὐτοῦ, λέγων, τί ἐποίησα;

Μὴ εἶπης ἥμαρτον, καὶ τί μοι ἐγένετο ὁ δὲ Κύριος μακροθυμεῖ.

Τὸ κρύπτειν ἁμαρτίαν, συγκαταπαιδεύει ἐπὶ τῷ τοῦτο τὸν θάνατον.

Εἰ μὲν καλόν ἐστιν ἁμαρτία, φύλαττε ταύτην εἰς τέλος· εἰ δὲ βλαβερὰ τῷ πάντι, τί ἐπιτιθεῖς τῇ ὀλεθρίοις σοῖς χολὴν ἐμοῦ ζητῶν, ὃν πονηρεύῃ καὶ ἀκολάστῳ διαίτῃ πολυπλασίονα ταύτην ἑαυτῷ συναθροίζει.

Καθαίρειν προσῆκε τὸ λυποῦντα τὸ σῶμα, οὐχὶ καταπαιδεύειν τὸ νόσον μείζονα τῆς δυνάμεως. ὅρα μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεως πλῆθος κακῶν ἑαυτῷ συλλέξῃς, τὸν μὲν ἁμαρτίας ἀθεῖσης, τῆς δὲ συγχωρήσεως ἀποτυχῇς.

Ὅρα αἴσθησις μή ποτέ σοι μεταμελήσῃ τῶν κακῶν βουλευμάτων, ὅτι ὄφελος τῆς μεταμελείας οὐδέν.

Οὐ τὸ πεσεῖν χαλεπόν, ἀλλὰ τὸ πεσόντα κεῖσθαι, καὶ μὴ ἀνίστασθαι.

Ψυχὴ ἄπαξ ἁμαρτίας γευσαμένη, καὶ ἀπαλλήτως ἀκατηύσα, πολλῶν παρέχει τὸ νοσήματα τῷ προσήκειν.

Διεφθαρμένος ἡ ψυχὴ ὑπὸ ταῦτα ἀφ' ὧν ὠλίσθησε καλῶν· διεφθαρμένος τε τούτων, ὧν σωφρίσθη κακῶν.

Τὸ μεταποιεῖν καὶ ἀδιαφορεῖν τοῖς πάθεσιν, ἑκάτερα δουλεία· ὥσπερ τὸ κρατεῖν τούτων, ἐλευθερία μόνη.

Μείζων ὁ ἀγαθῶν, ὁ μὴ ἁμαρτάνων δύνασθαι ἀγαθόν, ὃ δίκαιον θεῶν. ὅστις δὲ πολλοῦ χρόνου ἀδικῶν ἀκόλαστος μένει, τοῦτον δεῖ νομίζειν τὸν ἀτυχέστατον.

Συγγνωσθῆναι μετανοοῦντας ἐφ' οἷς ἥμαρτον, ἀδύνατον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, Λόγος τπ'.

Ὅς αἰ ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἑαυτὸν ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.

Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀπεθνήσκε· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρείας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη.

ἠτιάθη, καὶ ὁ πολύμισθος χάριτος ἐνυβρίσας, οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος· καὶ πάλιν, Κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

Τὸ οὖν ἀκαθάρτοις ὄντα τινὰ, ἐγγίζειν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις, καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης φοβερὸν διδασκόμεθα τὸ κρίμα. εἰ δὲ πλέον τοῦ ἱεροῦ † ὧδε, φοβερώτερον δῆλον, ὃ, καὶ παιδεύσει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος εἰπών· ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει.

Καιρὸς κοινωνίας, οὐχ ἑορτὴ καὶ πανήγυρις, ἀλλὰ σωφρόνως καθαρὸν, καὶ βίος ἐγκλημάτων ἀπηλλαγμένος. καὶ καθάπαξ τὸν οἶκον ἑαυτοῦ σωφρόνα φαῦλον, καθ' ἑκάστην δεῖ παρεῖναι τὴν ἡμέραν· ὅτῳ τὸν οὐ ἁμαρτήμασι παρακατέλημμένον, καὶ μὴ μετανοοῦντα, οὐδὲ ἐν ἑορτῇ παρεῖναι ἀσφαλές. οὐ γὰρ δὴ ὃ ἅπαξ ἐνιαυτοῦ ἀπαλλάττει τῶν ἐγκλημάτων ἡμᾶς, † αἰδέσιος παρεῖναι· αὐτὸ * δὴ τοῦτο μᾶλλον καταδικάζει, ὅτι ἅπαξ παρεῖντες, οὐδὲ τότε καθαροὶ παρεῖμεν. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, μὴ ἁπλῶς διὰ τὴν ἑορτὴν ἀναγκαῖον τῶν θείων ἄπτεσθαι μυστηρίων, ἀλλ' εἴ ποτε μέλλοιτε τῆς ἁγίας ταύτης μετέχειν προσφορᾶς, πρὸ πολλῶν ἡμερῶν διὰ καθαίρετε διὰ μετανοίας καὶ εὐχῆς καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ τῆς περὶ τὰ πνευματικὰ σχολῆς, καὶ μὴ πάλιν ὥσπερ κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον.

Τὸ ῥᾳθύμως παρεῖναι τοῖς θείοις τοῦ Χριστοῦ μυστηρίοις, κόλασιν ἀφόρητον ἔχει, κἂν ἅπαξ τις ἐνιαυτοῦ τοῦτο τολμᾷ πῆς. πυρὸς αὕτη γέμει ἡ βράπτα πνεύματι κυρίου καὶ καθάπερ αἱ πηγαὶ, φύουσιν ὕδατος ἀναβλύζουσιν· ὥσπερ καὶ ὧδε φλόγα τινὰ ἔχει ἄρρητον. μὴ τοίνυν παρέλθῃς καλάμιον ἔχων, ξύλα καὶ χόρτον, ἵνα μὴ πλείονα τοῦ ἐμπρησμὸν ἐργάσῃ, καὶ κατακαύσῃς τὸν μεταλαμβάνοντα ψυχήν. Βασιλέα γὰρ δεῖ δέχεσθαι μέλλεις διὰ τῆς κοινωνίας, βασιλέως δὲ ἐπιβαίνοντος τὸν ψυχὴν, πολλὴν δεῖ τὸν γαλήνην, πολλὴν τὴν ἡσυχίαν, βαθεῖαν τῶν λογισμῶν τὸν εἰρήνην.

Οἱ μέλλοντες ἐνθένδε ἀπαίρειν, αὐτύχωσι τῶν μυστηρίων μεταλαχόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὅτ' ἂν ἀπαντᾶν μέλλωσι, δορυφορούμενοι αὐτὸν δι' ἐκεῖνο ὃ ληφθὲν, ἀπάγεσιν ἐνθένδε ἄγγελοι.

Εἴ τις ἐπὶ τὸ γαστριμαργίας, ἢ συγκαταθέσεως αἰσχρῶν λογισμῶν βεβορβόρωται, εἴ τις ἐπὶ τὸ μίσος, ἢ μνησικακίας ἐσκότωται, εἴ τις ἐπὶ τὸ φθόνῳ ἢ ὀργῆς τεθόλωται, εἴ τις ἐπὶ κενοδοξίαις ἢ ἀλαζονείαις κεκράτηται, μὴ τολμήσῃ παρελθεῖν τοῖς θείοις τῆς ἀχράντοις μυστηρίοις, πρὶν ἢ δι' ἐπιπόνου μετανοίας ἀπονιψάμενος καθαίσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος.

sit ipse sanctificatus, quiq; spiritum gratiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Mea est vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. Ac rursus: Dominus iudicabit populum suum: terribile est incidere in manus Dei viuentis.

Impurum appropinquare sanctis mysteriis vel ex veteri testamento horrendum esse iudicium docemur. Quòd si amplius est hic templo, perspicuum est magis horrendum esse: id quod docet nos Apostolus dicens: Qui edit & bibit indignè, iudicium sibi edit & bibit. Basil. † forte ibi.

Tempus communionis non festus dies & celebris, sed conscientia pura, & vita criminibus libera. Et quemadmodum eum qui sibi nihil malè conscit, decet quotidie accedere: sic peccatis præoccupatum, nec pœnitentia mutatum, ne in festo quidem die tutum est accedere. Nam vt semel in anno licet cum dignitate accedere, † non liberat nos à peccatis: ita hoc ipsum magis condemnat, quòd semel tantùm accedentes, ne tum quidem purè id faciamus. Quamobrem vos omnes obsecro, ne simpliciter propter festi necessitatem adeatis: sed si quando huius sanctæ participes oblationis esse velitis, multo ante vos ipsos purgare debetis per pœnitentiam, precationem & eleemosynam, & rerum spiritalium studio, nec rursus reuerti canis ritu ad proprium vomitum. Chrysost. † lego hoc. ‡ lego fit.

Ad diuina Christi mysteria negligenter accedere, supplicium intolerabile meretur: & si vel semel in animo hoc quis audeat, ignis spiritualis plena est ipsa mensa. Et quemadmodum fontes naturaliter aqua scaturiunt, sic & hæc mensa flammam quandam ineffabilem fouet. Cane igitur accedas cum stipula, ligni & fœno, ne maius efficias incendium, & animum qui sit eius particeps exuras. Regem excepturus es per communionem, Rege autem in animum intrante, magna esse debet tranquillitas, magna quies, alta summaq; cogitationum pax.

Migraturi hinc si mysteriorum fuerint participes, pura conscientia, quum extremum edituri sunt spiritum stipatores habent angelos, qui ipsos propter id quod sumpserunt, hinc deducunt.

Si quis gulositate aut turpium consensu cogitationum, quasi luto contaminatus est, si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est, si quis inuidia aut ira perturbatus est, si quis superbia & arrogantia victus tenetur, is ad diuina & pura hæc mysteria accedere ne audeat, priusquam per pœnitentiam conuenientem eluerit, & purgarit seipsum ab omni carnis & spiritus inquinamento. Athanas.

Da Christe gratiam laboribus meis.

SANCTI EPHRAIMI, quomodo legere vel audire legentem deceat.

QVVM in diuinis libris versaris, nelitantùm curare vt leuiter percurras, & quæ scripta sunt obiter persequaris: sed etiam, si opus erit, sæpe, & iterum & tertiùm rem eandem perlegas diligenter accurateq; sine recusatione. Quinetiam quum aliquid lecturus es, aut alterum legentem auditurus, Deum priùs precare in hunc modum: Aures & oculos cordis mei Domine Iesu Christe aperi, vt audiam & intelligam sermones tuos, & voluntati paream tuæ: peregrinus ego sum in terra, mandata tua ne me celato. Patefac oculos meos, vt quæ sunt admirabilia in lege tua intelligam.

Χάειν θεόχου Χειστὲ τοὶς ἐμοῖς πόνοις.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ, ΠΩΣ χρὴ ἀναγινώσκειν, ἢ ἀκροᾶσθαι τοῦ ἐντυγχάνοντος.

Ὅταν ταῖς θείαις βίβλοις προσομιλῇς, μὴ ἁπλῶς ἔσο καταδυόμενος, ὑπερβαίνων ἐξ ὑπολήψεως τὰ διὰ παέργου τὰ γεγραμμένα· ἀλλὰ κἂν δέοι, πολλάκις, καὶ δὶς καὶ τρὶς ὃ αὐτὸ ἐπελθεῖν εἰς ἀκρίβειαν μὴ παραιτήσῃ. πλὴν ἀλλὰ καὶ μέλλων ἀναγινώσκειν, ἢ ἀκροᾶσθαι τοῦ ἐντυγχάνοντος ἑτέρου, δεήθητι προτέρως τοῦ Θεοῦ, Κύριε λέγων Ἰησοῦ Χριστὲ, ἄνοιξον τὰ ὦτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μου, τοῦ ἀκοῦσαί σου τὰ λόγια σου, καὶ σωφρονῆσαι, καὶ τὸ θέλημά σου ποιῆσαι. πάροικος ἐγώ εἰμι ἐπὶ τῆς γῆς, μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου. ἀπόκαλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

FINIS IVVANTE DEO.

ΤΕΛΟΣ ΣΥΝ ΘΕΩ.

Deo dante, nihil obest inuidia:
Deo verò non dante, nihil prodest labor.

Θεοῦ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει πόνος.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS IN SERMONES SIVE LOCOS HVIVS VOLVMINIS. NVMERVS PRIMVS SERMONEM, secundus paginam indicat.

Absurda declinantes 7.42
Actio 295.931
Admonere alium facilius quàm seipsum 259.851
Admonitio 68.253
Adulatio 64.242:& 65.246
Adulterium 85.291
Aegrotantes 241.701
Aemulatio bona 8.43
Aemulatio mala 20.66
Agricultura bona 222.735
Agricultura non bona 223.740
Amici, Amicitia 213.716
Amici improbi 215.723
Amor fraternus 213.716:& 214.722
Amor sui 104.340:& 105.348
Amorem esse malum, & multorum malorum authorem 18.622
Anima 29.926
Animo parum praditi 94.314
Arcana 127.386:& 128.ibid.
Arcana efferentes 135.407
Arrogantes 45.158
pro Artibus 226.756
contra Artes 227.760
Assiduitas 117.363:& 118.374:& 119.ibid.
Auaritia 53.213:& 54.223:& 55.226:& 230.757
Audacia 101.332
Audacia laus 168.574
Audacia vituperium 169.577
Beatitudo sempiterna 283.906
Bellum 166.571:& 167.ibid.
de rebus ad bellum pertinentibus consilia 171.570
Beneficentia 77.275
Beneficentia in pauperes 76.268
Beneficia agnoscentes 57.225
Beneficia non agnoscentes 58.229
Benignitas 136.397:& 137.400
Bonitas 136.397:& 137.400
Brevitas in dicendo 130.390
Calamitates ob alienas non gaudendũ 257.849
Calumnia 63.241:& 70.256:& 71.257:& 72.260
Castitas 84.285
Charitas 75.264
Ciborum differentia 303.951
Cives boni 12.48
Cives mali 21.67
Clementia 138.401
Cogitationes puræ 107.351
Cogitationes malæ 108.352
Cognitio sui ipsius 102.334:& 103.345
erga Cognatos animi affectus laudatur 209.694
Concordia 75.264
Condolendum infortunatis 258.850
Confessio 297.934:& 305.953
Confidentia 101.332
Congregatio bonorum virorum 11.47
Congregatio malorum virorum 22.68
Conscientia 106.340
Conscientia pura 107.351
Conscientia mala 108.352
Consilium: & quòd omnia consultò consideratéq; agenda sint 30.94
Consilium nullum, temerarium, tardum 35.109:& 36.110
Consilium & reprehensionem non admittentes 36.110
Consolatoria 278.895
Consuetudines 145.454
Consuetudo & mos 144.452
Consuetudo habenda cum optimis non cum improbis 11.47
Consuetudo & sodalitas malorum improbãda 22.68
Contentio 101.332
Contentus suis & præsentibus rebus 40.143:& 41.145
Continentia 39.135:& 86.293
Contradictio 101.332
Contumelia 72.260
in defunctos non exercenda Contumelia 279.900
Conuersatio bona 296.932
cor purum 107.351. malum 108.352
corporis vires 170.578
Creditores siue mutuantes probi 82.283.
improbi & auari 83.284
Curiosi grati 80.282. ingrati 81.283.
nihil curantes 121.380
Cupiditas 46.161:& 47.164
Cupiditas & ostentatio 16.56
Dum nec timentes nec diligentes 290.923.
timentes 288.920. diligentes 289.921
Diabolum nihil nocere vigilantibus 304.951
Dicendi fiducia & libertas 66.248:& 67.251
in dicendo brevitas 130.390 temeritas 134.394
De Dijs 211 b.711
Dilectio 75.264
Dilectio Dei 289.921. nulla 290.923
Diligentia 117.363:& 118.374:& 119.ibid.
Disciplina philosophia 210.702:& 211 a & b. 707:& 21.714

Dissimulatio 62.236
Distractio in negotijs mundi 46.161:& 47.164
Diuitiæ 230.757:& 231.761. Quantum valeant propter vulgi stultitiam 234.769
Diuitiarum laus 228.750. vide Pecuniæ. vituperium 233.765
Diuites bene viuentes 231.761. mali, & de malis eos sequentibus 232.763
Diuitijs fidentes 292.925
Diuitiarum & paupertatis comparatio 237.775
Doctrina qua tũ sermone tũ conuersatione fit 296.932
Dolor 239.786:& 240.788
Dolosus 18.64
Domini & serui 174.598
Domini boni 175.601. improbi 176.602
Domini operariorum, vide Mercede conducentes.

EBrietas 88.300
Egeni, pauperes 238.784
Eleemosyna 76, 268
Efferentes arcana 135.397
Episcopi boni & pij 299.942. improbi 306.958
Eruditio 210.702:& 211 a& b.707:& 212.714
Eruditi & prudentes iuuenes 264.856
Eucharistia 308.960
Euentus insperati 262.854
Excandescentia 99.326
Exercitium in subiectione 301.949
Exilium 158.553

FAma, vide Nomen.
Familiaritas, vide Consuetudo.
Festinatè loquentes 135.397
Fides 285.911
Fides & pietas in Deũ: & q bonis omnibus antecellãt, quando maximè per bona opera resplendẽt 286.912
Fidem & pietatem prænaricantes 287.916
Fiducia & libertas dicendi 66.248:& 67.251
Filia honesta & modesta 207.693. inhonesta & immodesta 208.699
Filij, vide Parentes.
Filij, vide Proles.
Filios habere bonum 194.668. inutile, & inrutum an sint proprij 195.671
Filios non esse adoptandos: vel id potius quàm suppiendos proprios 195.671
Filius sapiens 205.693. insipiens, impobus, ineruditus 206.693
de Filijs parẽtes honorantibus: & quæ bona consequantur eos qui illis obtemperarint 203.690
Filios honorẽ debitum præstare parẽtibus oportere, & an per omnia eis obedire conueniat 198.673
Filiorum amor à parentibus 199.685
Filios oportere bene instituí 200.686
Filios nothos non minoris facere oportere quàm legitimos 196.672
Fœlicitas 249.821
Fortiter ferendi rerum euentus 254.836
Fortitudo 48.165:& 49.176
Fortuna bona & mala 248.817
Fortuna prospera inconstans, & facilè in deterius mutatur 251.829
Fortunam bonam præferendã esse, malam verò celandam: & rebus præsentibus rectè vtendũ 256.848
Fortunati indignè 252.834
Fraternus amor 213.716:& 214.722
Fraternus amor honestissimus 209.694
Fratres, amor ac odium in fratres 214.722
Furor 99.326

GArrulitas 133.391:& 134.394
non Gaudendum ob alienas calamitates 257.849
Gloria 162.567
Gloria inanis 163.570
Gloriæ inanis cupidi 45.158
Grati 57.228
Grati credidoribus 80.282. ingrati 81.283
Gratia 77.275
Gula, gulositas 87.296

HOnorantes viros optimos & sanctos 23.49
Humilitas animi 42.146

IEiunium 86.293
Ignauia reprobata 117.363:& 120.377:& 121.380
Ignobilitas 217.724:& 221.735
Ignominia in optimos & sanctos viros 23.69
Illiberales, parci 78.279:& 79.281
Illiberalitas 53.213
Imitatio bona 8.43. mala 20.66
Impatientes 94.314
Imperatores 171.579
Imperitus 32.108
Impij 287.916:& 290.923. vide Mali.
Importuna oratio 133.391
Importunitas 32.96
Improbitatis odium 7.42
Imprudentia 32.96:& 33.108:& 34.109
Impudens 100.330
Impudentia 123.383
Impudentia scurrilis 16.56
Inconstantes, & ad malum redeuntes 306.958
Incontinentia 44.152
Incontinentia circa mensam 87.296
Incuria 121.380
Indigentia pauciarum rerum 41.145
Industria 112.374
Inertes 304.952
Infœlicitas 250.827
Infortunati, vide Miseri.
Infortunatos opus habere condolentibus 258.850
Ingrati 58.229
Ingratitudo 77.275
Inimicitia cum proximo non gerenda 95.315
Inimicitias ferentes 97.319
Iniuriarum recordatio 9.43:& 96.318
Iniustitia 53.213:& 54.223:& 297.934
Innocens & simplex 6.41
Innocentia, simplicitas 9.43

Inopia & paucarum rerum indigentia 41.145
Insipiens 33.128
Insomnia 90.304
Insperati euentus 262.814
Intellectus 25.72:& 26.74:& 27.75
Intemperantia 38.127
Inuidia 139.402:& 146.407
Ira 98.321:& 99.326:& 100.330
Iracundus 100.330
Iudicandus nemo 302.950
Iudices iusti, incorrupti 155.545. Iniusti & munera accipientes 156.548
Iudicia recta Deo accepta 155.545
Iudicium futurum 282.903
Iurare, vide Iusiurandum, & Periurium.
Iusiurandum 112.357:& 113.358. non licere id frustra usurpare, aut omnino iurare 114.359. Iureiurando frequenter utentes, ibidem:& 115.359
Iusiurandum exigentes 115.359
Iustitia 51.182:& 52.210
Iuuenes eruditi & prudentes 264.856. imprudentes & ignorantes 265.857
Iuuentus 263.855

L Aborus & operum ofores 121.380
Laus 69.254
Lenitas 93.320
Lex 143.450
Leges 145.454
Liberalitas 51.182
Liberi, vide Filij.
Libertas 216.724
Libertas dicendi 66.248:& 67.251
Linguam suam custodientes 131.391
Littera 211 a.707. vide Philosophia.
contra literas 212.714
Longanimitas 93.320
Loquacitas 133.391:& 134.394:& 135.397
Luctus 276.893
Luxuria 72.263

M Agistratus 149.512:& 152.526:& 153.542. vide Principes.
Maior pars non semper melior 155
Malitia 265
Malitia, vide Vitium, Improbitas, Absurda.
Malitia facilis 4.7
Mali viri 17.61:& 18.64:& 19.67
Malis gaudentes & improbitatem probantes 19.67
Malorum sodalitas fugienda 22.69
Matricida 304.692
Medici, Medicina 244.803:& 245.804
Memoria 109.354:& 110.355
Mendacium 61.235:& 62.236:& 63.241
Mensurae iniquae 56.228
Mercede conducentes, seu operariorum domini, boni 179.604. mali 180.605
Militia 170.578
Miseri indignè 253.835. vide Infortunati.
Modestia 42.146
Monachi boni, & profecti boni 14.50
Monachi inconstantes & ad vitia reuertentes 24.79
Monarchiam esse optimam 146.481
Morbi & molestiarum meus solutio 242.791
Morositas 16.56
Mors 271.875. & quòd ineuitabilis sit 272.879
Mortis laus 274.882. comparatio cum vita 275.888
à Morte plurimorum memoriam statim euanescere 280.901
in Mortuos non exercendã esse contumeliam 279.900
Mos & consuetudo 144.452
Mulier, vide Vxor.
Mulier fortis, temperans, sagax 182.606
Mulierum vituperatio 192.651
Mulieres 181.605. improba, adultera, omni vitio plena 183.607
Multiloqui 135.397
Mundo quomodo valedicendum 301.949
Mutabiles & ad vitia redeuntes 306.958
Mutuantes, vide Creditores.
Mutuum accipientes, quos aequum est creditoribus gratos esse 80.282. ingrati 81.283
Mysteriorum Christi participatio 308.960

N Aufragium 225.743
Nauigatio 225.743
Negligentes 304.951
Negotiorum huius mundi solicitudo & distractio 46.161:& 47.164
Nobilitas 217.724:& 218.726
Nobiles esse qui secundum virtutem viuunt, quamquam nec claris nec bonis parentibus ortos 218.726
Nobiles esse qui parentibus bonis, aut potentibus, aut claris orti sunt 218.726
Nobilem qualem esse oporteat 220.734
Nomen bonum & gratiosum 164.570. malum & sine gratia 165.571
Nuptia, vide Vxorem ducere.
Nuptiarum laus 186.630
de Nuptijs rursus 189.645:& 192.651
Nuptiae honestae 84.285
Nuptiae nunc bonae nunc malae pro diuersis coniugũ moribus 188.642
in Nuptijs contrahendis nõ oportere nobilitatem neq; diuitias spectare, sed mores 191.649
in Nuptijs virtutis, aetas consideranda 190.649
Nuptialia praecepta 193.657

O Bedientia 142.448
Oblinio 111.356
Oblocutio 72.260
Obsequium 64.242
Obseruantia 138.401
Ocium 120.377
Odium in fratres 214.722
Odium serentes 97.319
Oeconomicus 173.589
Omnes damnandus nemo 302.950

de his qui offenduntur ab cibos 303.951
Onera proximi ferenda 95.315
Opera bona cum fide 286.912
Operariorum domini, vide Mercede conducentes.
Optimos & sanctos viros honorantes 13.49
ignominia afficientes 23.69
Oratio, vide Sermo.
Oratio, preces 294.928
Oratio tempestiua 129.389. importuna 133.391
Os, vide lingua.
Ostentatio, curiositas 16.56

P
Arci & illiberales 78.279:& 79.281
Parcitas 78.279
Parentes, vide Filij.
Parentes boni 200.686
Parentes erga liberos quales esse oporteat: & quòd vtrig, naturali quadam necessitate mutuò afficiantur 201.687
Parentes liberorum educationem negligentes 202.690
Parentum honor 199.685
Pars maior non semper melior 15.55
Patientia 92.306:& 93.310
Patria 157.549
Patricida 204.692
Pauperes, Egeni 238.784
Paupertas 230.757. Laudata 235.771. vituperata 236.774
in Pauperes beneficentia 76.268
Paupertatis & diuitiarum comparatio 237.775
Paupertas spiritu 43.146
Pax, pacifici 75.264:& 166.571:& 172.587
Peccatum 297.934
Pecunias moderatè ac iustè comparatas, esse innoxias: & diuitias ex mediorum numero 229.754
Peregrina regio 158.553
Periurium 116.360
Peruersis moribus homo 18.64
Philosophia 210.702:& 211 a & b. 707:& 212.714
Philosophia seu Physiologia circa cælum ac mundum 211 b. 711
Pigritia 117.363:& 121.380
Pietas, vide Fides.
Pij, vide Sancti.
Plus habendi quamis in re cupiditas 53.213: & 54.223
Pœnitentia 305.953:& 306.958
de his qui ad Pœnitentiã non conuertuntur 307.959
Pondera iniqua 56.228
Potentes in ciuitate 151.521
Potestas magistratus 149.512:& 152.526: & 153.542
Præfectus 208.939
Præfecti boni 14.50
Preces 294.928
Principem qualem esse oporteat 152.527
Principes improbi 154.538
Prodigalitas 73.262:& 74.273
Proles, vide Filij.
Prolem masculam præferendam 196.672
Prosperitas, vide Fortuna.
Proterui 45.158
Prouidentia 284.910
de Proximo 95.315
Proximi onera ferenda: succurrendum ei, amicè reprehendendus: non gerendæ cum eo inimicitiæ 95.315
Prudentia 25.72:& 26.74:& 27.75.& 28. 75:& 29.93
Prudentes & eruditi iuuenes 264.856
Prudentia senectutis molestiam tollit, & reuerentia dignam efficit 269.870
Pudor 122.381
Pudor honestus 124.384 improbandus 125.384
Pueri 197.673
Pulchritudinis laus 159.561. vituperium 160. 564 Rursus de pulchritudine 161.565
Purum cor, conscientia, cogitationes puræ 107.351
Pusillanimes 94.314

Q
Vietum esse, Dei cognitionem conciliat 46.161
Quies 46.161

R
Ixe 26.74
Recordatio iniuriarum 9.43:& 96.318
Regio peregrina 158.553
de Regno admonitiones 147.485
non Remittentes 96.318
Reprehensio 67.251
Reprehendendus amicè proximus 95.315
Reprehensionem & consilium nõ admittentes 36.110
Respublica 141.469
Respublica honesta 142.448
Rex commodus & æquus 149.512
Rex parum bonus, malus 150.519
Risus 91.305
Robur 49.176
Rusticitas 32.96

S
Anctos viros honorantes 13.49
ignominia afficientes 23.69
Sanitas, & cura ad eius durationem 243.794
Sapientia 25.72:& 26.74:& 27.75
Secreta, vide Arcana
Securitas 46.161
Selectus 263.855
Senectutis laus 267.860. vituperium 268.865
Senectutis molestiam prudentia tollit, ipsamq; multa reuerentia dignam efficit 269.870
Senes boni & prudentes 266.858
Senes inhonesti & imprudentes 270.874
Sensu & intelligentia præditi 27.75
non præditi 34.109
Sepultura 277.894
Sermo non durus neq; contumax 131.391
Serui & Domini 174.598
Serui boni 177.603. improbi 178.604
Silentium 127.386:& 128.386
Simplex & innocens 6.41
Simplicitas

Simplicitas, innocentia 9.43
Sobrietas 39.135
Sodalitas, vide Consuetudo.
Somnus 89.303
Spes 260.851: & 261.853
Spes in Deum: & quòd in Deum collocanda, non in humana præsidia 291.924
Statera iniqua 56.228
Stolidus 33.108
Stultus 33.108
Stupiditas 32.96
Subiectio 301.949
Superbi 45.158
Superbia 43.150
T Aciturnitas 126.385: & 128.386
Temerarius 100.330
Temeritas 35.109
Temeritas in dicendo 134.394
Tempestiua oratio 129.389
Temperantia 37.111: & 84.285
Testimonium fidele 60.234. falsum 63.241
Tranquillitas 224.742
Tristitia, res molesta & dolorifica 239.786: & 240.788
Theocristi sententia 281.901
Timiditas 50.179
Timor Dei, (& simpliciter) 288.920: & 289.921: & 290.923
Tyrannidis vituperium 148.503
V Anitas 62.236
Vecordia 16.56
Venus vulgaris 184.609
Veneris vituperatio 185.622
Verecundia 122.381. vide Pudor.
Veritas 59.230: & 60.234: & 61.235
Versutus 58.64
Vigilantibus diabolum nihil nocere 304.951
Viri, vide Iuuenes.
Vires corporis 170.578
Viri boni & probi 10.45
Viri mali 17.61
Virginitas 84.285
Virtus, & quomodo secundum eam viuendum 1.1
Virtus vitæ & vitium 2.32
Virtus acquisitu difficilis 4.37
Virtus honoranda 3.36
Vita æterna 283.906
Vitæ laus 273.881. cum morte comparatio 275.888
Vitæ brevis, vilis ac plena curis 247.807
Vitæ inæqualitas 246.805
Vitæ virtus & vitium 2.32
Vitium vitæ 2.32. vide Malitia.
ad Vitia facilè reuertentes 306.958
Vitium puniendum 3.36
Vituperatio & calumnia 71.357: & 72.360
Voluntarium & inuoluntarium 5.39
Voluptatum corporis amor 184.609
Vxorem ducere bonum 186.630. non bonum 187.639. Vide Nuptiæ.
Vxoris petitio 289.645
Z Elus bonus 8.43
Zelus malus 20.68

FRANCOFVRTI

Excudebat Andreas Wechelus,

Impensis Roberti Cambieri.

M. D. LXXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google